Pre-Linnean
QK99
.A1
M39
1674

PETRI ANDREÆ

MATTHIOLI

OPERA

OMNIA.

PETRI ANDREÆ

MATTHIOLI

MEDICI CÆSAREI

ET FERDINANDI

Archiducis Auſtriæ,

OPERA

quæ extant omnia :

HOC EST,

Commentarii in VI. Libros Pedacii Dioſcoridis Anazarbei de Medica materia:

Adjectis in margine variis Græci textus lectionibus, ex antiquiſſimis Codicibus deſumptis, qui Dioſcoridis depravatam lectionem reſtituunt:

A

CASPARO BAVHINO, BASILIENSI

MEDICINÆ PROFESSORE CLARISS.

Poſt diverſarum editionum collationem infinitis locis aucti:

SYNONYMIIS QUOQ. PLANTARUM ET NOTIS ILLUSTRATI:

ADJECTIS PLANTARUM ICONIBUS, SUPRA PRIORES editiones plus quàm trecentis (quarum quamplurimæ hic primùm deſcribuntur) ad vivum delineatis.

DE RATIONE DISTILLANDI AQUAS EX OMNIBUS plantis: Et quomodo genuini odores in ipſis Aquis conſervari poſſint.

ITEM

APOLOGIA IN AMATUM LUSITANUM, CUM Cenſura in ejuſdem Enarrationes.

EPISTOLARUM MEDICINALIUM LIBRI QUINQUE.

DIALOGUS DE MORBO GALLICO.

CUM LOCUPLETISSIMIS INDICIBUS, TUM AD REM HERBARIAM, tum Medicamentariam pertinentibus.

EDITIO ALTERA.

BASILEÆ,

SUMPTIBUS JOANNIS KÖNIG.

cIↃ IↃc LXXIV.

Mo. Bot. Garden, 1893

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO

GEORGIO D. G.
DUCI WIRTEMBERGENSI ET TEKENSI COMITI MONTBELGARDENSI DOMINO IN HAYDENHEIM &c. &c. PRINCIPI AC DOMINO MEO CLEMENTISSIMO.

SERENISSIME PRINCEPS

QVANQVAM prudentia, ſecundùm Ethnicorum poëtarum ſententiam, non pro numine habenda: tamen ſub divini auxilii patrocinio, eam non negligendam, felix id molientibus demonſtrat exitus; quo fruſtrantur eam ſuſque deque habentes. Si autem ea in rebus agendis attendenda, imprimis iis obſervanda, quorum munus verſari circa res humanas; quæ, dum variis obnoxiæ mutationibus, in contingentibus volvuntur. Etſi enim non culpandi, qui ejus intuitu, fortunæ majeſtatem abrogant: tamen neque contrà pietatem faciunt, qui Divini Numinis regimen in omnibus adorantes, ex ejus gratia, cuncta circumſpectè & providè tractanda ſentiunt. Sub primæ cauſæ quippe directione, cæteræ quæ inde pendent, non contemnendæ. Hinc apud Hippocratem Medico adeò providentia commendatur. Quicquid itaque is, non ſecus ac ſtrenuus miles, magni momenti, ad generis humani incolumitatem parat, ni prudenter agat, abſque decentibus organis, aliquid laude dignum effectui ſe dare poſſe putans, nugatur. Licet qui in bello imperat, mœnia muniendi, militis legendi, in ordinem locandi, hoſtem qua dolo qua virtute aggrediendi, gnarus ſit: niſi armis, reliquisque ad bellicum apparatum pertinentibus, ſit inſtructus, tum quibus ipſe ſe ſtrenuum præbeat, (etſi, non ſecus ac Jugurtha, manu promptus ſit,) ſine machinis & tormentis, pyrioque pulvere, ſine alimentis, unde hominibus & jumentis victus, inutilis erit omnis labor. Quanquam, inquam, ſcientia militari probè inſtructus, imparatus verò ab organis militaribus & annona, nihil unquam quod commendari mereatur efficiet quicquam. Ita Medicus, qui humanæ infirmitati ex DEI ordinatione fert ſolamen: ne, aut valetudo integra labefactetur, operam dans, aut, extra orbitam errans, plane evertatur: harmoniæ & ſymmetriæ ſolidarum partium, humorum & ſpirituum, uti in ſtatu ſanitatis ſe habere debent, peritus: nihil eum lateat eorum, quæ eam affligere, aut immutare adeoque nocere poſſunt, ſive morbi ſint, ſive horum cauſæ: quorum præſentiam ſignis cognoſcat, præterita in memoriam, in horum confirmationem, revocet, futura prævidendo, de eventu, quis qualiſve ſperandus, aut metuendus, compertum habeat: neque Andabatarum modo in tenebris gladium vibrans, aut clauſis oculis eorum more pugnans: ſine idoneis inſtrumentis plus nocebit quam proderit. Imò, nec legitimam methodum in omnibus obſervans, ſine hiſce quicquam proficiet. Edoctus inde quidem ſciet, quî morbus contrario

expugnandus, cauſa averruncanda, hujuſq; vim ſumentia ſymptomata atrocia mitiganda; viriumque, ſine quarum cooperatione omnia vana, conſervationem ſtudioſe expendat: quæ omnia victu, medicamentis & manu præſtanda: deſtitutus autem ſit præſidiorum materia, tunc omnis ejus ſcientia, peritia atque doctrina, ſine ſuo fruſtrata inanis abibit & iners. Hinc magnus ille Medicorum Dictator vult ac monet, in eventum paratum eſſe debere, etiam non utentem. Planè uti prudentes Naucleri, navem dum tranquillum conſcendentes, alto mari ſe commiſſuri, vel tunc maximè proſpiciunt ſibi, de illis, quorum in tempeſtate neceſſarius uſus. Ita Medicum urget neceſſitas, ut copia ſit inſtructus auxiliorum, quibus in artis operibus opus habet. Hæc eſt ratio, quod adeò commendatur DIOSCORIDES, ab omnibus, qui poſt ipſum, hocce ſtudiorum genus proſecuti ſunt. Qui omnem MATERIAE MEDICAE ſylvam, magis copiosè, accuratè ac diſertè, quam ullus ante ipſum, hocce ipſo opere deſcripſit. In eo comprehendens, quæ, ſive ex animalibus, ſive plantis, ſive mineralibus, ortum ſibi vendicant. Hujus ſanè humeris, tanquam gigantis, poſteriores ſcriptores, veluti nani, ſuffulti longiùs proſpexere: ſicque ſuis meditationibus, omni laude digniſ, ſtudium hocce auxere & latius protulere. Abſque quo ſi fuiſſent, fundamento tam firmo ad innitendum caruiſſent. Ob hanc cauſam, MATTHIOLUS, luculentos & doctiſſimos in hunc ſcripſit Commentarios: quos Parens noſter ante annos complures ſuis laboribus inſtruxit & auctiores reddidit. Quia vero ejus in bibliopoliis apparens defectus, ob omnimodam jampridem factam diſtractionem, hancce editionem poſtulabat, ea ad SERENISSIMAM CELSITUDINEM TUAM, vel hæreditario jure accedens, venit in clientelam. Potentiſſimo enim Avo SERENISS. CELS. T. Pater olim ſuos dicavit hoſce labores, ſeſquiannum ante ab eo in Medici munus receptus. Ea autem gratia, qua SEREN. CELS. T. me hactenus, à multis annis, excepit & continuò clementiſſimè fovit, meritò me hortatur, ut nihil omittam eorum, quæ à me humilimi obſequii & honoris proficiſci unquam poterunt, quin id omne, ad teſtificandam ſubmiſſam animi gratitudinem, depromam & humiliter pronus deponam. Sunt anni circiter triginta ex quo, SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO MEO LEOPOLDO FRIDERICO laudatiſſimæ memoriæ, placuit meo uti miniſterio, dein miſſo diplomate in Conſiliarium & Medicum, pro ſe & ſuis, gratiosè me vocare. Quod SEREN. CELS. TUA ſuccedens imperio principatus, confirmare dignata eſt. Ita ut à centum annis facta ſupputatione per ſeculum plus minus integrum, SERENISSIMIS DOMUS WIRTEMBERGICÆ Laudatiſſimis Principibus Avo FRIDERICO, Patruo JOANNI FRIDERICO, Patri LUDOVICO FRIDERICO, Fratri LEOPOLDO FRIDERICO, & nunc SERENISSIMÆ TUÆ CELS. primùm Joannes Bauhinus patruus meus, dein Caſparus pater, demum ego à Conſiliis & Medic. fuerimus, nulla facta interruptione. Id ipſum humilima gratitudine ac obſervantia, ad obſequiorum obedientiam paratiſſimus, teſtari volui ac debui. Qua decet ſubmiſſione & devotione rogans, porro SERENISS. CELS. T. gratiam & clementiam ſuam mihi meisque largiri pergat. DEUS OPT. MAX. SERENISSIMAM CELSITUDINEM TUAM cum tota SERENISSIMA Familia & Celſiſſima Prole ſalvam & incolumem, in pace & tranquillitate, ad ſui gloriam, publicum bonum & ditionum emolumentum, protegat, tueatur ac conſervet! BASILEÆ A. D. IV. IDUS MARTII CIↃ IↃC LXXIV.

SERENISSIMÆ CELSITUDINIS TUÆ

humilimus cliens
& Medicus
IO. CASP. BAUHINUS.

ILLUSTRISS. ET CLEMENTISS.

PRINCIPI HEROI

D. D.

FRIDERICO D. G.

DUCI

WIRTEMBERG. & TECCEN.

COMITI

MONTISBELIGARD. &c.

ORDD. REGG.

FRANCOR. ET ANGLOR.

EQUITI TORQUATO

JUSTO FORTISS. PRUDENTISS.

DOMINO SUO CLEMENTISS.

FID. OBS. ET SUMMIS. GRAT. ERGO

D. D.

CASPARUS BAUHINUS. D.

EPISTOLA DEDICATORIA.

EMORABILE est Illustrißime ac Clementiß. Dux, Regum illud ſapientißimi Salomonis exemplum, quod is inter tot tantq; Imperii ſui negotia, omnium Plantarum, quo DEI OPT. MAX. ſapientiam admirandam pradicaret, à Cedro inquam Libani uſq; ad Hyſſopum murorum, Hiſtoriam texere voluerit: quæ (heu optata) non ſine magno mortalium damno interiit. Cujus tam illuſtre exemplum Ethnicorum Reges plures & conati & idem imitati ſunt. Et, ut ex multis aliquos referam: en eximios Reges, Gentium quidem Illyrorum, à quo Gentiana: Lyſimachum Macedoniæ, à quo Lyſimachia: Telephum Myſiæ, à quo Telephium: denicq; Mithridatem Ponti, à quo Mithridatica nomen ſibi reſervat perpetuum. Quid? quod monumenta tradunt, Evacem Arabum Regem primum herbas pinxiſſe, ac ejuſmodi depictum librum Neroni Cæſari honoris gratia miſiſſe? Recte, equidem. Exiſtimarunt etenim, licet clari & armis & conſilio forent, illuſtriores futuros ſe, & nominis claritatem auctam iri, ſi de plantis vel ſcriberent, vel aliquas à ſe inventas denominarent. Quin eadem ratione quoque nomen ſuum non modo perpetuo hominum memoriis inhæſurum, verum etiam cum plantis repullulantibus, & revivi-ſcentibus quotannis quaſi revicturum, haud temere judicarunt. Sanè, hoc noſtro ſeculo neutiquam deſunt HEROES vere magnanimi, qui nullis ſumptibus parcentes, Hortos plantarum exoticarum feraciſſimos colunt: inter quos ILLVSTRISS. DVX inter primos merito collocandus: Ecquis enim quæſo Principum hoc ſeculo, duos hortos Simplicibus exoticis refertiſſimos, ſi qui alii hodie ſunt, vel fuerint olim, præter I. C. T. excoli curat: alter Stutgardiæ, multis miraculo: Montisbeligardi alter exoticarum fertilitate notiſſimus, quem Johannes Bauhinus, Celſitudinis Tuæ Archiater, optimus frater meus, magna cura, indefeſſis laboribus, ex I. C. T. mandato, indies auget & illuſtrat. His equidem, & majoribus etiam motus ego, (poſteaquam de ſimplicibus aliquid nunc ab annis aliquod meditari cœpiſſem, & quædam publici juris feciſſem) labores hoſce & qualeſcunq; notas, adjectasq; icones plantarum CCC. inter quas plures nuper inventarum ſtirpium, plurimasq; deſcriptiones, quod in Matthiolo me præſtitiſſe fateor, dicare volui: ſed & jure etiam debui. Tantum enim eſt I. C. T. erga plantas harumq; cultores & ſtudioſos, ſtudium atq; patrocinium, ut nullum alium hodie videam, cui Botanica mea ſtudia potius voveam. Accedit quod ante ſeſquiannum ab I. C. T. in Medicorum numerum fuerim cooptatus. Pro quo tantoq; tanti Herois favore, quid deberem, agnovi dudum, ſed hactenus occaſio defuit: nunc conatus ſum, quod conatum I. C. T. videt. Efficiat modo ut qualecunq; hoc chartaceum munuſculum, verius animi obſequentis & fidei debitæ ſignum, aliquam apud C. T. mereatur gratiam. Quod ILLVSTRISS. DVX, te, prout es ingenio, virtutum, diſciplinarum, ſcientiarumq; omnium capaciſſimo, facturum planè confido! quod etiam ſubmiſſè obteſtor. Quod unum ſupereſt, DEVM VNVM ET TRINVM precor, ut CELSITVD. TVAM, ad Chriſtianæ Reipublicæ bonum incolumem diu conſervet, clementer protegat, atq; regat. Baſileæ, XVI. KAL. VII BR. ANNO CIↃ IↃ IIC.

T. CELSITVDINIS

Humilis & obſervan.

CASPARVS BAVHINVS D.

INVI-

INVICTISSIMO POTENTISSIMOQUE

ROMANORUM IMPERATORI SEMPER AUGUSTO, MAXIMILIANO SECUNDO,&c

SERENISSIMIS & ILLVSTRISSIMIS

SACRI ROMANI IMPERII ELECTORIBVS,&c.

FERDINANDO, ET CAROLO, AUSTRIÆ ARCHIDUCIBUS,&c.

AC CAETERIS UNIVERSAE GERMANIAE

PRINCIPIBVS,

DOMINIS MEIS CLEMENTISSIMIS.

HErbariam Medicinam (ut ab ea primum ſermonem exordiat) Invictiſſime Imperator, ac Sereniſſimi Principes, antiquis temporibus à Chirone illo magni nominis Centauro, Saturni ex Phyllira filio, primum repertam eſſe teſtantur, cum Plinius, tum plerique hiſtoriarum antiquarum autores. Alii vero ab Apolline inventam volunt, alii ab Æſculapio ejus filio, tantæ facultatis excellentiam à nemine excogitari, inveniriq; poſſe putantes, præter quàm à Diis immortalibus. Non enim fieri poſſe cenſent, ut homo ipſe abditas ſtirpium naturas, facultatesq; inveſtigare, ac perſpectas habere quiverit, niſi prius à maximo omnium opifice haſce dotes fuerit edoctus. Namque (ut Plinius inquit) ſi quis id ab homine excogitari poſſe credat, ingrate Deorum numen intelligit. Atqui non deſunt probatiſſimi autores, qui rejectis Poetarum figmentis,& aliorum, fabuloſe ſuis in hiſtoriis de Herbariæ Medicinæ inventoribus ſcribentium, certo credunt, allatis cum autorum teſtimoniis, tum efficaciſſimis rationibus, omnium creatorem Deum, Optimum, Maximum, plantarum, & cæterarum rerum omnium, quas terra procreat, & alit, facultates Adæ, primo humani generis propagatori indicaſſe, eiq́ue illarum cognitionem infudiſſe, ſimulatq́ue illi è limo terræ conformato vitæ lumen inſpiravit. Quod autem admiranda Medicinæ ſecreta, quæ non ſolùm in herbis,& arboribus, ſed in omnibus rebus, quæ in univerſo habentur orbe, in humani generis uſum creata fuerint, apertiſſime teſtatur in ſacris literis moralis, ac vere divinus ille Philoſophus Jeſus Syrach: quippe qui ſcribit Medicinam à ſummo Deo è terra eſſe creatam, quam vir prudens abhorrere non debet. Quod vero rerum omnium ſcientiam in Adam infuderit ab initio Deus, facile quidem conjicere quisque poteſt ex Moſaicis monumentis libr. 1. Geneſ. Etenim cum parentibus primis noſtris poteſtatem dederit ipſe Deus, ut dominarentur volucribus Cœli, piſcibus maris, cæterisq́ue terræ animantibus: En vobis trado (inquit) omnes herbas, quæ in omni terræ ſolo frugiferæ ſunt, omnesq́ue fructifero fœtu præditas arbores, ſemenq́ue parientes, quibus ad alimoniam vobis uti liceat, Beſtiis autem omnibus terreſtribus, cæteriſq́ue volucribus, & quæcunque vitali ſpiritu animata moventur, his omnem herbarum viriditatem ad ſeſe alendum tribuo. Hinc itaque (inquam) conjiciendum eſt, quod cum Deus tam immenſis muneribus hominem ornaverit, haudquaquam prætermiſiſſe illum, quin omnium rerum vires, ac naturam hominem ipſum, uno tantum ſpiritus divini afflatu docuerit. Nihil enim à quoquam æſtimaretur, precioſiſſimum quantumvis donum, niſi ſcirent in quem uſum ſibi eſſet futurum. Cum autem Dei opera omnia omni prorſus defectu careant, aliter ſane nobis cenſendum non eſt, quod certiores ſumus ipſum Deum haud unquam latuiſſe, humanum genus, tot, tantiſq́ue ſubjici debere malis, quibus tollendis, ac mulcendis (ut pium decet patrem) nunquam prætermiſiſſet is, quin homines auxilia, ac remedia docuiſſet, quæ plantis ineſſent, ipſius tantum hominis cauſa procreatis, ut non deſperaret in afflictionibus, quæ in morbis atrociſſimis proveniunt. In quibus ingenti ſolatio afficimur, ubi medicamentorum auxilia præſentia eſſe videmus. Ab Adamo omnium parente ſubſequutam ætatem volunt rerum omnium notitiam habuiſſe, ac ſubinde induſtria adaucta, rem altius, diligentiuſq́ue exquirere cœpiſſe: ita, ut hinc primum rei herbariæ plurimum cognitionis ac ornamenti acceſſerit. Quod cum poſtea animadvertiſſent ſapientes, noviſſentq́ue maximam hujuſce facultatis eſſe præſtantiam, ac utilitatem, ejus voluptate capti, ipſi quoque rei herbariæ, & cæteris, de quibus ars medica tractat inveſtigandis, ac cognoſcendis, ſtudium impenderunt, Atqui non tantum mira eorum cura fuit, in his, quę ſatu blandiuntur, aut in cibum veniunt,

Herbaria Medicina à divino.

Planta ad uſum hominum cõdita.

ſed culmina quoque montium invia,& ſolitudines abditas, omneſq; terræ fibras ſcrutati,invenere, quid quæque radix polleret,ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta, ad ſalutis uſum vertentes. quibus quantum illis debeamus, non equidem facile dixerim, cum tanti beneficii præmium, nullo prorſus theſauro compenſari poſſit. De herbis autem primus omnium, quos memoria novit, Orpheus accuratiſſime ſcripſit, apud Græcos, & poſt eum Muſæus, ac Heſiodus ab Ægyptiis (ut narrat antiquitas) edocti. Ab his Pythagoras ſapientia clarus primus volumina de Plantarum facultatibus compoſuit, Apollini, Æſculapioque omnia accepta referens. Compoſuit, & Democritus volumina de plantis, Perſide, Arabia, Æthiopia, & Ægypto prius peragratis. Hoc quoque ſequuti ſunt alii nobilitate, ac jucunditate hujuſce divinæ facultatis allecti: quinetiam ſtudio juvandæ poſteritatis non dubitarunt ſe variis vitæ periculis committere, dum multas ignotas, aſperaſque peragrarent regiones, ut veram, legitimamque medicamentorum cognitionem conſequerentur. Inter hos reperio fuiſſe Hippocratem, Cratevam, Ariſtotelem, Theophraſtum, Dicoclem Cariſtium, Pamphilum, Mantiam, Herophilum, Dioſcoridem, Galenum, Plinium, & alios quamplurimos, quorum nomina, ne longior videar, quam par ſit, lubens prætereo.

Primi herbarum ſcriptores.

Priſcorum Regum in plantarum inquiſitione mirum ſtudium.

Cæterùm quod plantarum peritia, aut inventio, præter eam, quam maximam affert voluptatem, utilitatem quoque, gloriam, & laudem pariat ſempiternam, uoverunt non tantum univerſi orbis ſapientes, diligentiſſimi rerum indagatores, ſed ſummi etiam, ac potentiſſimi Reges: quippe illorum claritatem, quæ hinc potiſſimum ortum habuerat admirati, rati in hac antiquiſſima facultate ſummum ſplendorem, ſingularemque præſtantiam eſſe, tantum ocii, ac ſtudii ad eam percipiendam, & illuſtrandam contulerunt, ut eorum plerique de Plantarum hiſtoria, & viribus libros condiderint, nonnulli generoſa antidota compoſuerint, ut ita ſuæ, & aliorum mortalium vitæ, uſuique; conſulerent. Alii, etſi ex rebus conſilio, & armis præclare geſtis, ſe illuſtres reddidiſſent, cum tamen illuſtriores effici ſe poſſe cernerent, ſi clariſſimam ſtirpium facultatem ipſi quoque ſuo eſſent ſtudio proſequuti, e remotiſſimis terrarum regionibus raras, nobileſque plantas ingenti ſumptu, & labore conquiſitas, ad ſe transferri curarunt, ut certam, ac veram earum hiſtoriam deſcriberent. Neque illos certe hoc latuit, quod ſi hac in re ſtudiose diutius verſati, egregium quicquam inveniſſent, aut ſcriptis tradidiſſent, ſuum nomen eſſet nullis non ſeculis celebre duraturum: quandoquidem herbæ, quæ ſingulis annis reviviſcunt, repullulant, & reviteſcunt, eos perpetuo in hominum memoriam revocant, qui illas invenerunt, vel de ipſarum hiſtoria,& virib. aliquid poſteritatis memoriæ prodiderunt. Gentianam herbam ubique ſcriptoribus commendatam à Gentio Illyriorum Rege inventam, & ab eo appellationem mutuatam eſſe, illi vero claritatem, & immortalitatem tribuiſſe, plures ſunt, qui ſcribant autores. Similiter Lyſimachus Macedoniæ Rex Lyſimachiam (ut Plinius eſt autor) invenit, & ex ſe nominavit ob hanc perpetuis laudibus celebris. Scordium item Mithridatem Ponti Regem nominis æterni commendat. Clymenos præterea herba, Clymeno Regi inventori ſuo, Euphorbium, Jubæ Mauritanorum: Telephium, Telepho Miſiæ Regibus: Echium,& Anchuſa Alcibiadi Athenienſium Duci, famam largiuntur æternam. Hinc etiam clarent Attalus Pergami,& Evax Arabum Reges. Siquidem hic de ſimplicium medicamentorum viribus ad Neronem Imperatorem multa conſcripſit: ille vero dum plura adverſus venena,& animalium virus ejaculantium ictus conficeret antidota plurimum laboris inſumpſit, ut legitimas nanciſceretur plantas. His accedunt Archelaus Cappadociæ, Maſſiniſſa Numidiæ, & Agamemnon Argivorum Rex, quorum nomina nulla penitus vetuſtate extingui poterunt ob eam, quam in cognoſcendis prodendiſq; ſtirpibus, curam, diligentiamq; adhibuerunt. Omittam Philometera, Hieronem, & alios nonnullos, magni nominis Reges, ne verboſius, quam oporteat rem proſequi videar, qui vel ipſi ex hoc immortalem gloriam retulerunt, quod rei herbariæ ſtudioſi extiterint. in eaq; de poſteris præclare ſint meriti. Porro tractu temporis migravit hæc facultas etiamnum ad Romanos, apud quos M. Caro omnium bonarum artium magiſter, primus,& diu ſolus hanc facultatem attigit, boum etiam medicina non omiſſa. Poſt eum unus illuſtrium, nempe C. Valgius eruditione clarus, de re plantaria plura ſcribere tentavit, imperfecto tamen volumine; divo Auguſto dicato. Sed antea condiderat ſolus apud Latinos plantarum volumnia Pompeius Lenæus, magni Pompei libertus, ex Mithridatis promptuario edoctus. Namque cum is Rex eſſet, in reliqua ingenii magnitudine medicæ materiæ peculiariter curioſus, à ſubjectis hominibus, quæ fuere magna pars terrarum, ſingula exquirens, ſcriptium commentationum harum,& exemplaria, effectuſq; in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autem omni Regia præda potitus eo devicto, & ſuperato, transferre ea Latino ſermone Lenæum, Grammaticæ artis doctiſſimum, juſſit, vitæq; ita profuit, non minus, quam Reipublicæ victoria illa. Hos multo poſt tempore ſequutus Plinius de Naturali hiſtoria ſcribens, pluribus & continuis libris de plantis, & herbis fuſius egit, cui ea omnia, quæ ab aliis ante ipſum ſcripta ſunt, accepta referre debemus, cum jam diu perditis eorum ſcriptis, nihil emolumenti ex iis capere valeamus, præterquam iis tantum, quæ ab eodem Plinio, in ſua translata ſunt monumenta. Contemplanda quoq; fuit ante id tempus Antonii Caſtoris ſcientia, cui ſumma admodum autoritas erat ea in facultate, viſendo ejus viridariolo, quo plurimas alebat plantas, conteſimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut vigore concuſſus, nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Fuere etiam inter Latinos, qui hujuſce facultatis meminere, Poetæ nonnulli, nempe Virgilius, Ovidius Macer, ſiquidem hi plura de plantis notatu digna,& nunquam interitura carminibus cecinerunt. Herbarum gloriam Mulieres quoq; affectaſſe, & aſſecutas eſſe, ut quæ multum curæ, ac ſtudii earum viribus inveſtigandis impenderint, non modo Poetæ, ſed etiam hiſtorici tradunt. Etenim ob id Circem, à qua Circea herba dicta eſt, Poetæ Solis filiam fuiſſe fabulantur: Sed hæc revera eam demum exquiſitam herbarum notitiam adepta eſt, ut non temere ob ejus mirabilia facta illis ſeculis, divina potius, quam humana ſit habita. Talis quoq; Medea fuit, quæ tantam herbarum notitiam habuit, ut cum compoſitis ex iis medicamentis pluribus ſenectutem retardaſſet,

Romanorũ illuſtrium virtutum monumenta.

Plinii laus.

Antonii Caſtoris in colendis plantis diligentia

Poetæ Latini qui de plantis ſcripſerunt

Herbarum plantarum ſtudioſæ.

Æſonem

Æſonem Poetæ finxerint ultimo affectum ſenio, ab hac juventuti fuiſſe reſtitutum. Helena adhæc, Helenio herbæ, quam primum (ut quidam volunt) ſevit, ſuum nomen impertita eſt, atq; ideo in ea nunc etiam nominatiſſima vivit. Artemiſia vero Mauſoli Cariæ Regis uxor alioquin præclariſſimi nominis mulier vel ex hoc memorabilis, & immortalis reddita eſt, quod ſuum nomen herbæ inditū reliquerit. Illud inſuper ſatis eſſe poteſt, ut quemq; ad plantarum cognitionem capeſſendam invitaret, quod hæc tantum utilitatis in ſe habeat, ut & animalia, irrationalia natura, ipſa edocta, plurimarum plantarum vires cognoſcant eaſq; mortalibus indicarint. Quandoquidem Cervi dictamnum herbam, quod vulnerati ejus paſtu telum venatorium ejeciſſent, ſagittarum vulnerib. mederi oſtenderunt, ubi ferrum vulneri inhæſerit. Item Cervæ, Seſeli herbam demonſtrarunt. Teſtudines, cunilam, muſtelæ, rutam, accipitres, hieracium: columbæ, verbenacam, hirundines, chelidonium, coniæ, origanum, & alia denique animalia alias innumeras herbas invenere. Quocirca ſi ad prædicta mentem, animumque homines converterent, ſi medicæ materiæ primordia ſpectarent, utpote cum plantæ ſuis divinis præditæ viribus ſtatim ab elementis conditis, è terra emerſerint, nullum mihi dubium eſt, quin omnes fateretur hanc facultatem antiquitate, nobilitate, & divinitate cæteras antecellere. Neque ob id ſolum illi tantum laudis, admirationis, & gloriæ debetur, quod ejus cognitio jucunda, ac delectabilis ſit, ſed etiam quia utilis admodum, & neceſſaria exiſtit. Ea namq; ſanitatem, qua nihil exoptatius homini eſſe poteſt, tuetur, varia, innumeraque morborum genera fugat, ferarum virus evincit, & venenorum lethalium vim demolitur: quin etiam homines in vita diutius ſervat, & ſæpe etiam deploratos, quorum ſcilicet ſalutis nulla ſpes reliqua ſit, ad vitam revocat. Quod cum recte quidem æſtimaſſent Romanorum Imperatorum nonnulli (ut libr. 1. de Antidotis teſtis eſt Galenus) etſi in Republica adminiſtranda, & provinciis gubernandis, tuendiſque plurimum eſſent occupati, eos tamen non mediocre tenuit ſtudium colendæ rei Herbariæ, atq; etiam illuſtrandę. Quippe, ut genuinas conſequerentur plantas, utq; veris aromatis potirentur, in multis ac longinquis regionibus, Herbarios magnis ſumptibus alebant, muneribuſq; donabant: hac præterea animi inductione, ut inde non minus gloriæ, quam utilitatis referrent, quod ita quoq; ſtuderent immortalitatem beneficio demereri. Sane memorabili majorum ſuorum exemplo ducebantur, qui non ſolùm exuvias Regum quos in bello devicerant, trophæis dicatas, in triumphis portare, ipſoſq; Reges vinctos ante ſe ducere ſolebant, ſed etiam raras, & peregrinas plantas, & generoſa aromata, quibus raræ præclaræq; dotes inerant, in iiſdem magno cum honore ferebant, nec putabant ii ſe minorem laudem, & gloriam adeptos ex plantis illis, quas poſtea per quam diligenter ſuis in hortis ſerebant: idem ex aromatis, quæ inter ſua alia pretioſa reponebant in ſuum, & cæterorum commodum, quam ex trophæis, ſimulachris, & arcubus quæ omnia erigi curabat Senatus, Populuſq; Romanus, in perpetuam rerum geſtarum memoriam, & eorum gratiam, qui ſe tali laude dignos exhibuerant. Magno etiam honore apud Romanos habiti ſunt ii, qui de plantarum hiſtoria, & viribus ſcripſerunt, & in hac facultate claruerunt, argumento ſatis manifeſto, quod expugnata Carthagine omnes Bibliothecas, quas invenerunt, variis Regib. & Principibus donaverint, præter duo & triginta volumina de re herbaria, & agricultura tantum à Magone Pœno ſcripta, quæ Romam attulerunt, & ut in Latinam linguam verterentur, mandarunt: tantam nimirum ſolus iniit gratiam Mago ille rei herbariæ, & agriculturæ peritus. Adeo deniq; fuit attonita ad herbarum facultates antiquitas, ut illorum temporum ſcriptores affimarent etiam mirabilia dictu, ita ut Xantus hiſtoricus in primo hiſtoriarum libro ſcripſerit, occiſum Draconis Catulum herba quadam à parente revocatum ad vitam, quam Magi Balim nominant; eadem Thilonem, quem Draco occiderat, ſaluti reſtitutum. Et Juba Rex Mauritaniæ herba quadam in Arabia hominem ad vitam revocatum eſſe tradidit. Picum etiam avem adactum ſuis cavernis cuneum, quas in arboribus habet, admota quadam herba extrahere tradiderunt, cum Democritus, tum etiam Theophraſtus. Quin etiam Æthiopide herba, tactu clauſa omnia aperiri, quibuſdam admurmuratis cantilenis. Id quod mihi miraculo non eſt. Memini enim dum ſuperioribus annis Venetiis agerem, me quendam ſuſpendio damnatum vidiſſe, cui fores omnes patefierent disjectis ſeris, una tantum herba admota ſignaculis quibuſdam decantata. Talis fere facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proveniens, qua ab equis calcata continuo ferrei ſolvuntur calcei. Herophilum clariſſimum antiquitatis medicum poſteritatis memoriæ tradidiſſe ferunt hiſtoriarum autores, quaſdam haberi plantas, quæ calcatæ tantum prodeſſe, quæque etiam obeſſe poſſint. Obſervatum certe eſt inflammari vulnera, ulceraq; ſuperventu eorum qui pedibus iter confecerunt per loca pernicioſis plantis ſcatentia; contra vero ſanari morbos, ubi ab itinerantibus vulneratis, ſalubres calcatæ ſunt. Nam Hemionitidis contactu ſpleneticos ſanatos ſcimus: Comitiales ſuſpenſa collo Pæoniæ Romanæ radice: Ictericos ſubſtrato in calceis, nudis pedibus majori Chelidonio aut Paſtoria burſa: Aconitum pardalianches contactis tantum fœminei ſexus pudendis, paulo poſt necem afferre certum eſt. Tam diu quempiam lippitudine haud tentari obſervatum eſt, quam diu is ſylveſtris Rumicis radicem, ſecum nitidiſſimè habuerit. Deſinet ſtranguria cruciari, qui Tamaricis lignum ardens ſua ipſius extinxerit urina. Inguinis tumorem haudquaquam iis ſubcreſcere putant, qui Myrti ſurculum ſecum gerat. Varices in cruribus ſanari ſcribunt, ubi hederæ radicibus, Luna Aquarium occupante, erutis circumdetur affectio. Idemque effici, ſi ternæ ejuſdem hederæ baccæ, per murum repentis, affecto cruri adalligentur. Scordii contactu præſervari Cadavera, non ſolum Mithridatis, ſed etiam Galeni teſtantur monumenta. Scythæ, Scythicam herbam circa Bæotiam naſcentem ad invenere, guſtatu quidem prædulcem, cujus magna nimirum commendatio, quod in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiant. Idem præſtat apud eoſdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum præbeat: Traduntq; his herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame, & ſiti. Tantam gloriam eſſe herbæ Vetonicæ tradidere quidam, ut domus in qua ſata ſit tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. Coriaceſia herba quinetiam Callitia, Pythagoras aquam glaciari tradidit. Minaidis ſucco in aqua

Helenium. *Artemiſia.*

Animalia bruta, quas plantas manifeſtaverint.

Herbarum cognitio utilis & neceſſaria.

Cæſarum Romanorũ in re herbaria ſtudium.

Mago Pœnus xxxij volumina de plantis conſcripſit.

Quarundã plantarum admirandi, & prope ſtupendi affectus..

Clauſtrorum apertio.

Alii effectus ex ſolo contactu.

Scythica herba vis magna ad abigendam famem

decocto protinus ſanari ſerpentium morſus, ſi eo foveantur, idem tradidit, & eundem effuſum in herba, qui veſtigio contigerint, vel eo reſperſi fuerint inſanabiles perire monſtrifica prorſus natura veneni, præterquam contra venena. Ab eodem Pithagora Aproxis herba appellatur, cujus radix non minus quam Naphtha è longinquo concipiat ignes. Achemenidon plantam colore electri ſine folio naſci in Tardyſtilis Indiæ meminit Democritus, cujus radice in paſtillos digeſta in dieque ex vino pota, noxii per cruciatus nocte confiteantur, omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ & Cappadociæ alumnam, qua Leonibus admota, reſupinari eos illico laxo hiatu: nominis cauſam habere ajunt, quod Adamantis modo conteri nequeat. Ariamidis herbæ contactu ligna oleo prius peruncta, illico accenduntur, ſi decerpatur, cum Sol fuerit in Leone. Therionarca in Cappadocia, & Miſia naſcente, omnes feras torpeſcere, quibus fuerit admota, nec niſi Hienæ urinæ aſperſu recreari, tradidere veteres. Ophiuſa in Elephantina Æthiopiæ naſci etiam tradunt, lividam, & horribili aſpectu, qua pota terrorem, minasq; ſerpentium obverſari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant, qui biberint, ob idque cogi ſacrilegos illam bibere: adverſari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluvium inveniri narrant, qua pota lymphari homines obſervantibus miraculis. Manicum Solanum (ut Dioſcorides eſt autor) varias facere ſpecies, imagines que non jucundas obverſari, ſi ejus radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Lybano Syriæ naſci, qua devorata futura præſagiant homines. In Bactris, & circa Boriſtenem planta provenit Gelotopyllis dicta, quæ ſi cum vino, & myrrha, bibatur, varias dicunt obverſari ſpecies, ridendiq; finem non fieri, ni potis ex palmeo vino pineæ nucis nucleis, pipere, & melle additis. Aſciomenes herba (ut Apollodorus eſt autor) vino aſperſa, folia in ſe contrahit. Oenotheta (Cratevas autor eſt) meraco aſperſa, omnium animalium feritates domat, collo adalligata, vel jugo ſuſpenſa. Parthos ab Antonio fugatos ſcribit Appianus Alexandrinus, cum fame premerentur, in quandam herbam incidiſſe, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiſcerentur, aut intelligerent, niſi quod lapides continuò effoderent, quaſi quidpiam magni operis facturi, & ſic debacchati, bilem demum evomentes interirent. Rhamni tertii ramus (autore Dioſcoride) valvis feneſtriſve impoſitus veneficia omnia depellit. Scilla tota in limine januæ ſuſpenſa, mali medicamenti noxam arcet. Lapathi radices, quinetiam Plantaginis collo adalligatæ (eodem autore) chœradas & ſtrumas ſanant. Vermiculi in echinatis Dipſaci capitulis autumno reperti, collo in folliculo adalligati, aut ſiniſtro brachio appenſi, quartana febre affectos incolumitati reſtituunt. Atractylis herbæ geſtatu obtunditur Scorpionum ictus quouſque icti geſtaverint: depoſita tamen illico recrudeſcere dolorem ſcribit Dioſcorides: Quin etiam poſteritatis memoriæ tradidit, à Scorpione non ici eos, qui polemoniæ herbæ radicem ſecum tulerit, vel ſi forte fortuna quiſpiam ictus fuerit, eum quidem nihil moleſti paſſurum. Naſcitur in Judæa radix Baaras, à loco appellata (ut Flavius Joſephus ſcribit libro de bello Judaico) quæ flammam colore imitatur, circa veſperam vero veluti jubar fulgurans: accedentibus autem, eamque vellere volentibus, facilis res ſactu non eſt, nam tamdiu refugit, quouſq; urina muliebris, vel menſtruus ſanguis ſuper eam fundatur: quinetiam tunc ſiquis eam tetigerit, mors certa eſt, niſi forte eam ipſam radicem ferat de manu pendentem: ideo effoſſæ circumquaq; radici, nec dum extirpatæ canem alligant, qui abeuntem inde dominum ſequi volens, eam extirpat, & continuò moritur, tanquam ejus vice à quo tollenda erat: nullus enim poſthac accipientib. metus eſt. Tantis autem periculis propter unam vim capi eam operæpretium eſt: Siquidem iis admota, qui cacodæmonibus oppreſſi ſunt, illico libertate fruuntur. Cæterum & mihi quidem radix eſt, à Franciſco Calceolario Veronenſi reperta, qua vino per noctem macerata, & epoto ſubinde vino, linteolo percolato, à quovis quantumcunque famelico, is quidem edere nequit, nec cibi tantillum deguſtare, niſi aceti cochlear abſorbuerit. Ridendus profecto jocus, ſed res ipſa non omnibus committenda. Foditur radix apud occidentales Indos, foliis Sambuci, quæ humanæ coxæ complet craſſitudinem, cujus ſuccus epotus lethalis eſt. Reliqua vero expreſſa radix in farinam molita, optimum ac mutritioni ſaluberrimum conficit panem. Illud etiam his addi poteſt, quod in Circulatorum ſpectaculis ſæpe demirantur homiues. In vinum radicis cujuſdam pulverem, cujus guſtatu fauces convelluntur, immiſcent, & cui fucum facere volunt, jubent, ut illo in vino intinctum digitum, quaſi præguſtandi cauſa ſugat, tum illico digitum in vino madidum in os inditum, ſibi mordicus, non ſine dolore, & clamore premit invitus. Interea perinde atq; blanditiis mærentem conſulatur Circulator, temporum, carpiq; arterias, alio quopiam oblinit medicamento, deinde nummum in terram projectum hortatur, ut tollat. Ibi ille pronus, primum ſeſe nequit attollere, mox unguinis vi amens factus, concidit, ſtatimque ejus more, qui metuit, ne mergatur in aqua, natat, ac vociferatur ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo eum erigit Circulator. Ille quaſi ulturus injuriam, primum maleficium obliquo ac torvo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi videtur. Poſtremo fugientem Circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac menti reſtituatur. Ubi autem ad ſe rediit, quaſi, qui evaſerit à mari naufragus, capillum, veſtimentaque, veluti vela torquere, exprimereque, brachia tergere, & nares emungere conſpicitur. Hæc, fabulæ non ſunt. Nam non deſunt multorum teſtimonia, qui viderunt, quiq; impoſturam ſuſpicantes, ſuis & amicorum ſuorum famulis (ut hoc anno Pragæ factum eſt) hæc fieri juſſerunt. Herbam commemorat Theophraſtus, qua devorata ſeptuagies coeundi poteſtas accedat. Quin & in Indiæ Occidentalis provincia quadam verſus Datieu, arborem eſſe Pyri faciem referentem, ſcribunt Hiſpani, cujus fructus devorati (ſunt ii butyri ſapore) adeo valide eos, qui devorarunt, in Venerem agunt, ut prope miraculo ſit eorum efficacia: Agnoſoàt illi nomen eſt. Achemenide herba in hoſtium aciem conjecta trepidare agmen, & terga dare ſcribit Plinius. Quinetiam Laticen Legatis dari ſolitam à Perſarum regibus, ut quocunque veniſſent, rerum omnium copia abundarent. Apud Tartarus plantam inveniri tradunt, cujus fructus Agnum per omnia refert. Obducitur is tenuiſſimo corio, quo utuntur incolę ad capitis tegmina: internam palpam Cammari carnes

Herba qua Reos ſua malefacta confiteri cogit.

Baaras admirabilis planta.

Fucus parafit is conveniens.

Circulatorũ quorundam jocus.

Planta agnos proferens.

referre

referrè ajunt, & è vulnere ſuccum manare ſanguini omnino ſimilem; item dulcore eſſe admirabili: radicemque humo exertam, ſubrigere ad umbilicum uſque. Illud miraculi fovet magnitudinem, quamdiu obſidetur herbis, vivere illum, quaſi agnum in læto paſcuo: evulſis verò illis, paulatim contabeſcere. Atqui & illud admirationem auget, appeti à Lupis illum, atque vorari. Nonne & id mirum, quod de Ægyptia traditur Loto? Hujus cum flores, tum etiam ſcapum veſperi ſub aquis mergi Ægyptii narrant, uſque ad medias noctes, totumque abire in altum, adeò, ut demiſſa quidem manu inveniri non poſſint: verti deinde paulatimque ſubrigi, & ad Solis exortum emergere extra aquas, ac flores patefacere, & capitula exerere, ut planè ab aqua abſit alte. Cæterum nec ſylvæ quidem, nec ſaxa, nec antra, horridiorq; naturæ facies, medicinis carent, ſacra illa parente rerum omnium, nuſquam non remedia diſponente homini. Innumeræ fere ſunt in ſylvis plantæ, ac arbores, à quibus morborum ſalutem petimus. Sunt & in ſaxis, & in antris aliæ utiliſſimæ: quin etiam in ipſo mari plantæ naſcuntur ſalubres, quemadmodum in lacubus, fluminibus, fontibus, ac paludib. è quibus ſua habet medicina auxilia: adeo, ut nullus prorſus extet locus, qui hiſce dotibus deſtituatur. Nihil enim quiſpiam à natura creatum inveniet, quod in medicum uſum venire non poſſit. Quandoquidem ipſa venena non ſolùm ſeſe deſtruunt invicem, ſed quamplurimis medentur morbis. Aconitum enim, etſi (ut prædiximus) adeo perniciosiſſimum ſit, ut contactis tantum fœminei ſexus genitalibus, necem paulò poſt afferat, epotum tamen, ictis à Scorpione, præſentaneo fere auxilio eos liberat. Mirum quidem, exitialia ambo cum per ſe ſint hæc duo venena, in homine commoriuntur, ut homo ſuperſit. Idem oculorum medicamentis, levandi doloris gratia commodiſſimè adjicitur. Cicuta præterea pernecans planta, ſacros ignes, & ulcera, quæ ſerpunt, illitu reſtinguit, oculorum inflammationes mulcet, & alios quidem plures in Medicina habet uſus. Nerium aſinos, mulos, equoſq;, qui devoraverint, interficit; cæterum è vino potum demorſos à ſerpentibus ſanat. Meconium in perpetuum ſomnum ſumentes ducit; contra verò dolorificos morbos omnes mulcet. Cantharides devoratæ, in necem hominem trahunt, atque iiſdem curantur à cane rabido demorſi. Vipera reptilium fere perniciosiſſima, non ſolùm ſui ipſius venenum extinguit devorata, & illita, ſed alia etiam venena deſtruit, & ſuperat. Quid demum plura? nihil non herbarum vi effici poſſet, ſi plurimarum vires non ignorarentur. Hæc tametſi quibuſdam fide carere videantur, admirationem tamen implent, coguntq; confiteri, multum eſſe, quod vero ſuperſit. Quapropter male audiunt apud doctos, qui talia plantarum miracula rident, cum & rerum eventa prorſus famæ ſuffragentur. Non protinus hiſtoriis fidem derogare conſentaneum eſt, ſi vel aucupium cauſæ, quo potiri nequeamus, nos fugiat: Siquidem innumera fere ſunt hominib. conſpicua, quorum ratio non poſſit iniri. Multa in intimis naturæ penetralib. deliteſcunt, quæ nec ratio ulla, nec humanus intellectus comprehendere poteſt. Voluit enim natura hæc potius admirari homines, quam à quoquam unquam intelligi. Quare qui ſcrupuloſius in perveſtigandis ſingulorum rationibus verſantur, ex omnibus naturæ miracula ſubmovent. Etenim ubi nos cauſæ ratio deficit, hinc dubitandi manat exordium, hoc eſt philoſophandi. Iccirco philoſophiam modo quodam conantur abolere, qui prodigioſis naturæ miraculis fidem non habent. Sed quare non plures noſcantur plantæ (inquit Plinius) cauſa eſt, quod eas agreſtes, literarumq; ignari experiantur, ut qui ſoli inter illas vivant. Multis enim inventis nomina deſunt. Nam ſcimus ſine nomine plantam in angulis ſegetis defoſſam, præſtare ne qua ales intret: Turpiſſima cauſa raritatis, quod & qui ſciunt, demonſtrare nolunt, tanquam ipſis periturum, quod tradiderunt alii. Ita certe recondunt, qui pauca alia novere, invidentes aliis, & neminem docentes, inſcientiæ autoritatem: tantum excogitandis novis, ac humana juvanda vita, quorundam mores abſunt. Summumq; opus ingeniorum dia jam hoc fuit, ut intra unumquemq; recte facta veterum perirent. At nos elaborata, ac iis, nobisq;, laboribus ingentiſſimis parta abſcondere atq; ſupprimere cupimus, & fraudare vitam alienis bonis? minime omnium, imo non tantum aliorum inventis, ſed propriis noſtris comparatis auxiliis præſentium, & poſterorum vitam juvandam ſtatuimus, complurium ætatis noſtræ clariſſimorum, doctorumq; virorum inſtitutum ſequuti, in quorum catalogo præcipui ſunt, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leonicenus, Joannes Manardus, Joannes Ruellius, Marcellus Vergilius, Leonardus Fuchſius apud Germanos claræ eruditionis medicus, Antonius Muſa Braſavolus, Jacobus Sylvius, Aloyſius Mundella, & alii, qui cum animadverterent, Medicam materiam, nullis olim non ſeculis celebrem, medicorum, qui nos præceſſerunt, incuria, ſegnitieque obſoletam, intentatam & incultam jacere, adeo ut perpauci reperiantur Medici, qui alias fere plantas, quam olera, quorum frequentior eſt in cibis uſus, cognoſcerent, humanum genus miſerati, ſtrenuam navarunt operam, ut diſcuſſa ſuperioris ſeculi caligine, Medicam materiam è tenebris eriperent, & ſuæ priſtinæ luci reſtituerent. Quos equidem eo quo potui majori ſtudio, atq; induſtria imitatus, cum multis jam annis animadvertiſem in univerſis Italiæ pharmacopoliis, cum à Pharmacopœis ipſis, tum maxime à medicis hujuſce facultatis ignaris, quam plurimos errores, eoſq; graves, & deteſtandos committi in humanæ vitæ diſcrimen, ac ſæpe in ejuſdem perniciem, ut eorum errores tollerentur, habita noſtrorum Pharmacopœorum ratione, quorum pauci ſatis Latine ſciunt, Dioſcoridem Anazarbeum, & Græcum & antiquiſſimum ſcriptorem, ac in ſimplicium medicamentorum hiſtoria, & viribus reddendis facile Principem in Italicam linguam vertendum, & Italicis item commentariis, ut poſſem, illuſtrandum ſuſcepi. In quos utiq; quantum ingenio, quantum labore, ac cura, quantum deniq; judicio conſequi potui, contuli, ut legitimas, quas puto plantas proderem, meamq; ſimiliter de cæteris ſimplicibus medicamentis proferrem ſententiam. Qua in re coacti fuimus, non modo Pharmacopœorum, & Medicorum ſuperioris ætatis, qui hanc Medicinę partem neglexiſſe videntur, errata paſſim explodere, ſed recentiorum quoqeu, qui tamen materiam hanc diligentiſſime tractarunt, opiniones ſæpenumero refellere. Nec certe mirum, quod viri alioqui doctiſſimi, & ſumma laude digni impegerint, lapſiq; fuerint, vel in tanto rerum diſcrimine vacillantes, vel interdum humana caligine cæcutientes: quod quidem & nobis aliquando accidiſſe, hoc in opera magno,

Venena venenis quandoque antidota eſſe poſſunt.

Clariß. hac ætate viri qui de re herbaria ſcripſere.

Commentaria Italice ſcripta.

Medicorum ſuperioris ætatis negligentia.

Methodus obſervata.

magno,non dubitamus.Porro Plantarum,& Animalium hiſtoriam late,quantum res poſtulare viſa eſt,complexus ſum. In viribus autem recenſendis,eas cuiq; plantæ ex Galeno in fine reddidi,eoq; fere ſemper contentus fui,niſi quando quid ipſe prætermiſit. Præterea,cum plura ſint plantarum, aromatum, & aliorum ſimplicium medicamentorum genera,quæ frequentem in Medicina uſum obtinent,partim àMauritanis,partim ab aliis,qui per ſingulas ætates claruerunt inventa,de quibus nuſquam,quod extet,meminerunt Dioſcorides,& Galenus,aliiq; veterum Græcorum authores, ea omnia noſtris commentariis inſeruimus,ipſorumq; hiſtoriam,& vires,ea, qua potuimus diligentia deſcripſimus. Hoc opus, ubi ad umbilicum perduxiſſem, vel amicorum hortatu edidi,eo in primis animo,ut aliqua ex parte induſtria mea hominum vitę prodeſſem,deq; ea benemeritus exiſtimarer.

Comment. Italica quinto edita.

Aſſecutus hoc ſim,necne,noſtrum non eſt ferre judicium.Niſi temere fortaſſe à nobis dictum videretur,me ex eo conjeciſſe,non ingratum opus Italis, neq; inutile fuiſſe,quod paucis poſt annis, tertio, quarto,quinto (ni fallor) fuerit excuſum,& venditum. Adderemque non vulgare de eo doctorum virorum judicium, ex quo etiam cognovi, me non oleum nec operam plane luſiſſe. Id profecto me movere debebat, ut ſi quid de exteris quoq; gentibus promereri poſſem, tentarem,ne viderer in hoc Italis ſolis natus. Sed illud præterea huc acceſſit,quod ex illis etiam aliquos noſtris commentariis, quamvis Italice conſcriptis delectatos eſſe,ex iisq; fructum aliquem cepiſſe intellexerim. Cujus rei illud mihi ſatis manifeſto indicio fuit, quod ex recentioribus tam Germanis,quam Gallis ſcriptoribus invenerim, quibus placnit noſtras qualeſcunq; ſententias interpretari,ſuiſq; ſcriptis inter ſerere, neque eas tautum nobis ingenue acceptas referre, ſed de nobis etiam (quæ eorum fuit humanitas) admodum honorifice luqui. Quorum erga nos voluntatem ut augerem, & ſtudium omnium externorum, ſi poſſem, adjuvarem, utque illis gratiam aliquam rependerem, & cum aliis omnibus inirem, nulla mihi commodior ratio viſa eſt, quam ut Italicos noſtros commentarios in Latinam linguam transferrem. Hos itaque, ut primum potui Latinos feci, in quibus tamen plura mutavi (quod maxima rei difficultas tulit) plura auxi, & omnia quo dammodo illuſtravi. Adjecimus inſuper quamplurimas plantarum & aniwalium imagines in minori forma ad naturæ imitationem expreſſas, non alia, me hercle, ratione, quam ut iis, qui terras peragrare non poſſunt, nec præceptores habent, quaſi hortulum exhiberemus, in quo omni tempore, nulla adhibita cultura, vivas ferè ſtirpium effigies ſpectare poſſent. Cæterum dum anno à Jesv Christo nato M. D. LVIII. iterum recudi eadem commentaria curarem, multas adhuc adjecimus imagines, quæ partim plantas,partim vero animalia nonnulla referunt,de quibus præterea quæ à Dioſcoride tradita ſunt, in hiſce commentariis peculiariter differuimus, quinetiam vel ipſa commentaria permultis in locis auximus.Atqui nunc cum annis continuis decem in Aula Sereniſſimi Principis Ferdinandi Archiducis Auſtriæ &c. vivam, & ejus Celſitudinis Medicum agam, id ocii, quod ſuffurari licuit, Medicæ materiæ adhuc diligentius excolendæ, contulimus. Ubi non ſolum Germanis, & Bohemis in eorum ſermone Herbaria peculiaria ſcripſimus, & Typis excudenda curavimus, ſed hæc eadem commentaria noſtra Latina locis plus mille auximus,& imagines omnes in forma longe majori,diligentioriq; artificum ſtudio elaboratas, una cum illis excudi curavimus, additis aliquot novarum, peregrinarumq; plantarum centuriis, ad vivum expreſſis, quæ antea nunquam à me, neq; à quopiam editæ ſunt. Eæ enim (ut res ipſa fatetur) adeo artificioſe (ſit hoc citra crimen jactantiæ dictum) diligenterque expreſſæ ſunt, tamque ad amuſſim delineatæ, ut ſine coloribus ullis additis, facile ab omnibus rei herbariæ ſtudioſis dignoſci poſſint. Atq; ita fit, ut ubi hactenus Matthioli hortulo uſi ſunt rei Plantariæ ſtudioſi, nunc ampliſſimo ejuſdem viridario, cujus intrantibus omnibus patent fores,ſeſe oblectari valeant. Tanta enim nobis ſemper fuit juvandæ in univerſum Reipublicę promptitudo, ut nec ſumptib. ingentiſſimis,quos in pingendis,ſculpendiſq; tot imaginum tabellis contulimus,neq; vigiliis,nec laboribus pepercerimus unquam. Quæ quidem qualia & quanta attulerint vitæ noſtræ incommoda, ſilere potius conſilium eſt, quam multis explicare, ne his enumeratis, captandis potius legentium animis,quam juvandæ poſteriati, occupatus eſt videar, præſertim cum ſciam hæc ante hac quam plurimos haud latere, qui ea omnia, & viderunt,& intellexerunt: quin etiam multos futuros ſpero, qui operis magnitudinem ſcrutati, recte perpendent, quantum oneris, quantum laboris,curæq;,quantum deniq; temporis,ſedulitatis,&diligentiæ,in hoc cudendo plantarum volumine exantlaverim. Tacebo quoq; peregrinationum, & itinerum labores, ad montes, valles,ſylvas,colles,prata,maria,lacus,flumina,paludes,& fontes diverſarum provinciarum,& regionum, quin etiam ad clariſſimarum urbium viridaria, ad rudera, collapſas magnorum ædificiorum ruinas, ad ſpeluncas, & longos terræ meatus in ſubterraneis diverſorum metallorum fodinis, & ad eorum fornaces,ubi cadmia, pompholyx, ſpodium,flos æris,argenti ſpuma,& alia plura metallica medicamenta fiunt. Silebo quoq;, quam diu inſudaverim, quamq; ſedulus fuerim in numeroſis peregrinis plantis mihi comparandis,ex Aſia,Græcia,Syria,Ægypto,Arabia, Numidiaq; allatis. Id quod facile intelligere poterunt,qui volumen hoc noſtrum in Dioſcoridem, diligenter intuebuntur. Nec me certe labores,aut peticula deterruiſſent à magnis,longisq; itineribus,quod Galeni exempla mare trajeciſſem, & Cyprum,Cretam,Lemnum,Syriam,Ægyptum,aliasq; regiones peragraſſem,ut multa præclata ſimplicia,quæ hodie deſiderantur,eſſem conſequutus,ad mortalium cognitionem,& uſum transferenda,niſi meæ animi propenſioni obſtitiſſent negotia domeſtica, ægros curandi pietas,& corporis imbecilla ſuis conſtitutio,quæ me quidem matis,& longæ peregrinationis incommoda,ferre non diu permiſiſſent. Itaq; hoc inconficiendo volumine ſi id mihi non licuit, quod libuit,id ſaltē,quod potui omni ſtudio, induſtriaq; mea præſtare conatus ſum. Adeo enim hujuſce operis conficiendi cupidus ſemper fui,ut potius ab ipſo etiam principio beneficium hoc in univerſam Rempublicam,& in futuram poſteritatem conferre ſtatuerim,quam ut cogitarem,quo pacto tam mognis ſumptibus non ſuccumberem. Atqui ſuccubuiſſem profecto,ni Dei Opt, Max.nutu,me, dato cumulatius auro,juviſſent,cum Cæſar Ferdinandus, felicis recordationis,& Cæſarea Majeſtas

Commentaria Latina cum minor. figuris. Com. Latin. ſecunda editio.

Matthiolus German. & Bohemis herbaria conſcripſit. Cum Latin. tertia editio.

Autoris labores ac ſumptus in hoc opere cudendo.

tua,

tua, tum Celsitudines vestræ: (Cæsar invictissime, & Serenissimi & Illustrissimi Princeps) Siquidem Imperator ipse Ferdinandus auro & argento sane non modico, hosce meos juvit conatus. Quem imitatus Cæsarea Majestas tua, & Serenissimi Principes Ferdinandus, & Carolus, Austriæ Archiduces, suas quoq; opes non exiguas liberaliter contulerunt, adeo ut his potius quam mihi beneficium hoc acceptum referre possit universa Respublica. His accessit non mediocris liberalitas quorundam Germaniæ Principum, qui ad hoc volumen consummandum, sua contribuere auxilia: Nam inter Illustrissimos Sac. Rom. Imperii Electores primus, qui suppetias ampliſſimas tulit, mihi recensendus est Illustrissimus Princeps Augustus, Saxoniæ Dux, qui peculiarem suæ Aulæ Veredarium, ære plurimo instructum, ad me misit: cujus liberalitatem, & erga me munificentiam, nunquam satis collaudare possum. Quem postea secutus Illustrissimus Fridericus, Comes Palatinus Rheni, & Illustrissimus Joachimus Marchio Brandeburgensis, sua etiam contulere auxilia. Id quod inter cæteros Germaniæ Principes fecere Illustrissimus, & Reverendissimus, Cardinalis, & Princeps Tridentinus, Chistophorus Madrutius, & Illustrissimus, & Reverendissimus Joannes Jacobus Archiepiscopus, & Princeps Saltzpurgensis: quinetiam Illustrissimi, Albertus Dux Bavariæ, Gulielmus Dux Clevensis, & Joannes Albertus Dux Megapolensis, & Vandalorum Princeps: atq; Magnificentissima Norimbergensis Respublica. Quorum omnium liberalitatem non solum mihi [illegible] celebrandam, ac divulgandam censeo. Lætor autem plurimum, quod Mecœnates in[illegible]ratores, Reges, Sacr. Roman. Imperii Electores, Archiduces, Cardinales, Episcopos, [illegible] Principes, quod hoc longe plus splendoris nostris conatibus addat, quam cætera de quib[illegible]. Sed quid nunc commemorem de clarissimo viro Joanne Nævio, Illustrissimi Electoris Duc[illegible]Saxoniæ Medico? quibus ego illum præconiis efferam? innumeris, si tantum possem, quod is non solum Principem suum hortatus sit, ut tam copiosas mihi mitteret suppetias, sed quod ex propria sua pecunia (quæ ingens fuit ejus in me liberalitas, & in rei herbariæ studiosos pietas) aliquot obrignati argenti pondo, sua sponte ad conflandum hoc opus contribuerit. O virum multiplici calamo celebrandum cum ob pietatem, humanitatemq;, quib. totus redundat, tum quoq; ob insignem doctrinam, & Medicæ facultatis scientiam, in quibus adeo præcellit, ut è longinquis regionibus, spe recuperandæ tuendæq; sanitatis, plurimi ad eum confluant homines, adeo ut a Cæsare Ferdinando ad se curandum, quoq; vocatus fuerit. Non defuerunt etiam alii, qui hisce nostris conatib. magnam opem tulerunt, & non solùm his postremis, sed aliis antea editis, quorum alii plantarum missione, alii consilio, alii rerum inventarum communicatione, mihi multum profuerunt. Inter quos potissimum non gravarer hoc loco commemorare, si possem illis ex beneficii accepti commemoratione aliquam referre gratiam, Lucam Ghinum Forocornelienſem, Medicum ingenii, & doctrinæ singularis, qui Pisis magna cum omnium laude Medicam materiam multis jam annis professus est: nec non Doctissimum Ulyssem Aldrovandum Bononiensem, honestissimi generis, probatæ doctrinæ, & magnæ expectationis cum Philosophum, tum etiam Medicum. Quibus eo magis me devinctum esse intelligo, quod ii pro sua tantum humanitate ac liberalitate, me quem non noverunt, nec viderunt unquam, amore & officio semper sint prosecuti. Non defuerunt etiam amicitia, & affinitate nobis conjuncti, quorum studio, ac diligentia mihi licuit hoc tempore non aliter peragranti, ex diversis locis plures consequi plantas earumq; picturas edere, sed præsertim in hoc pro nobis assiduam navavit operam Joannes Odoricus Melchiorius Tridentinus Medicus spectatæ eruditionis, qui me in patris loco semper habuit, & qui ob suam præclaram eruditionem à Serenissima Imperatrice Maria Cæsaris Maximiliani conjuge, in sui, & Aulæ suæ commodum in Medicum honorifice ascitus est. Sane is tum Patavio, tum Venetiis, complures stirpes non vulgares ad nos perferri curavit. Est præterea summa probitate, & vitæ integritate vir, Franciscus Parthinus Roboretanus, cujus egregiæ doctrinæ & in re Medica singularis experientiæ, tanta est apud multos hujus ætatis Principes opinio, ut eorum nonnulli, præcipue vero Cardinales, Tridentinus, & Augustanus, cujus aliquot annis Medicum egit: magnæ sibi laudi duxerint, quod talem hunc virum ampliſſimis muneribus, variisq; ornamentis decoraverint. Quo postea factum est, ut nunc in Invictissimi, Potentissimiq; Romanorum Imperatoris Maximiliani secundi, Medicum merito evectus fuerit. Est etiam Hieronymus Donzellinus Brixianus, utraq; lingua, eruditione, & judicio summo clarissimus Medicus, qui quidem modis quam plurimis labores hosce nostros adjuvantes, maximo nobis fuerunt ornamento. Cæterum postremis hisce nostris conatibus auxilii plurimum contulit vir Clarissimus Augerius de Busbeke Flandrus, qui Constantinopoli pro Cæsare Ferdinando apud Turcarum Imperatorem, Oratorem, egit, quippe quia non solum is multas peregrinas raraſq; plantas, mihi transmisit, sed vetustissima Dioscoridis exemplaria, mei tantum causa, secum tulit: quorum auxilio splendoris plurimum toti operi accessit, ut latius, in sequenti præfatione ad lectorem dicemus. Quinetiam opem maximam præstitit, & assiduam, multis annis navavit operam Clarissimus, Doctissimusq; Jacobus Antonius Cortusus Patritius Patavinus, à quo (quę sua fuit liberalitas, & beneficientia) complura ad me missa sunt plantarum genera, ipsaq; rara, peregrina, & paucis admodum nota. Hunc secutus est Doctissimus Medicus Bernardinus Trevisanus, qui in Academia Patavina, Materiam Medicam magna cum laude profitetur. Namq; is tum plantarum missione, tum etiam consilio non parum nos juvit. Nec minus mihi celebrandus est vir optimus, & rei plantariæ indagator acerrimus Franciscus Calceolarius pharmacopœos Veronensis una cum ejus filio Angelo, qui ne dum in rei herbariæ scientia patrem æquat, sed fere superat. Quinetiam nec Cecchinus Martinellus Ravennas, quod hic Damasco Syriæ, ille vero Verona, non paucas ad me raras miserint plantas, quæ nusquam antea à me visæ sunt, sicuti nec à quoquam, qui ante nos hoc tẽpore de Medica materia scripserit. Adjuvit nos quoq; mirum in modum Georgius Liberalis humo artis pingendi peritissimus, & post ipsum Wolfgangus Meierpek Misnensis, qui dum assidue plantarum, & animalium imagines delinearent, nulli quidem labori, ac diligentiæ pepercerunt, Potuissem equidem hæc omnia facile dissimulare, & mihi soli laudem

Principum Germaniæ in Matthiolum liberalitas.

Matthioli Mecœnates.

Joannis Nævii laus, & liberalitas.

Optimorum virorũ commemoratio, qui hoc opus juverunt.

Lucas Ghinus.

Ulysses Aldrovandus.

Joannes Odoricus Melchiorius.

Franciscus Parthinus.

Hieronymus Donzellinus

Augerius de Busbeke.

Jacobus Antonius Cortusus.

Bernardinus Trevisanus.

Franciscus Calceolarius.

Cecchinus Martinellus

Pictores qui plantarum icones delinearunt.

dem univerſam vendicare, ſed abſit omnis inanis gloriæ cupiditas. Etenim benigum eſt (ut ſcite Plinius in epiſtola ad Veſpaſianum inquit) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos proficimus. Cæterum quandoquidem Dioſcorides non modo quinq; libris tradidit univerſam Medicam materiam, quæ plantis, animalibus, & metallicis comprehenditur, ſed his etiam ſextum attexuit, in quo ad humani generis uſum de antidotis diſſeruit, quibus venena omnia arcentur, ac omnium venenoſorum animalium morſus ictuſve curantur, ideo nos ipſum ſecuti, in hunc quoq; commentarios ſcripſimus, in quo plura regeſſimus, quæ vitæ hominum profutura ſperamus. Nam præterquam quod improborum veneficorum inſidiis pateant cum univerſum genus humanum, tum maxime Reges, ac Principes, non deſunt etiam quamplurima animalium genera, quæ morſu, vel ictu homines ex tempore interimunt. Quippe Scorpiones, Stelliones, Phalangia, noſtris in domibus vivunt, oberrantq;, quæ animalia cum nullam habeant perſonarum, aut locorum rationem, ubiq; ſeſe recipiunt, & latebras, nidoſq; parant, quo fit ut interdum à domeſticis inſcientibus moleſtata ictu venum inferant, & ictos in perniciem agant. Latent præterea modo in hortis, ac viridariis, modo in vinetis, & pratis, aliiſq; in locis inter flores, & herbas, aſpides, & viperæ, & alia venenoſa reptilia, quæ vel ſi tantillum quidem pede premantur, aut excitentur, illico exitioſum vulnus infligunt: ex quo ſtatim vel paulo poſt icti commoriuntur, niſi eis quam primum antidotis ſuccurratur. Eſt & Canis, qui etſi homini familiaris ſit tamen cum in rabiem agitur, quos momorderit, in horrendū mortis genus plerunq; deducit. Quæ cum diligenter examinaſſent, rectéq; expendiſſent veterum ſapientum complures, quorum ſuperius meminimus, plantarum, aromatum, & aliorum quorumcunque ſimplicium medicamentorum vires altius perſcrutati, varia adverſus venena & virulentorum animalium morſus antidota compoſuerunt. Quorum veſtigia ſecutus Mithridates magnus ille Ponti, & diverſarum gentium Rex, cujus etiam ante mentionem fecimus, cum non magnam ſatis ſibi gloriam ex eo comparaſſe judicaſſet, quod mortalium ſolus (ut teſtis eſt Plinius) duabus & viginti linguis loqueretur, adeo, ut de ſubjectis gentibus, nullum hominem per interpretem compellaret, nec quod plurimis potitus eſſet victoriis, ad majorem adhuc, immortalemq; ſuam gloriam, Medicinæ peculiariter curioſus fuit, & rei herbariæ percipiendæ, maximum ſtudium impendit. Quorum utrunq; plane aſſecutus videtur: nam ex herbarum cognitione antidoti genera invenit, ex quibus unum compoſuit, quod nomen etiam ejus ad noſtra uſq; tempora retinet, & ſuum autorem famæ immortalitati conſecrat. Hujus antidoti uſu adeo corpus ſuum Rex ille firmaverat, tutumque à venenis reddiderat, ut cum ipſe vitam finire mallet, quam Romanorum ſervitutem pati, id ſæpius fertur fruſtra veneno tentaſſe. Mithridatem imitatus eſt Andromachus, doctiſſimus pariter & elegantiſſimus Neronis Imperatoris Medicus. Is ſiquidem Theriaces compoſitionem adinvenit, quæ Galeni teſtimonio à venenis ſervavit non ſolùm plurimos Romanorum Imperatores, ac Principes, ſed & alios quoſq;, qui eam opportune ſumpſerunt. Quapropter Galeni tempore ab ipſo magnifice, ac ſplendide, ita jubentibus Imperatoribus, hæc parabatur Antidotus. Præteribo Attalum Pergami Regem, de quo etiam nobis antea dictum eſt, quem quoniam idem ſtudium tenuit antidota conficiendi, ideo is ab ipſo Galeno maximis laudibus celebratur. Veruntamen noſtra hæc ætas ex horum antidotorum uſu non eum fructum, neq; utilitatem capit, ſentitq;, quam ſenſit antiquitas. Nam etſi eorum nomina monumentis tradita habeamus, atq; etiam antidota ipſa in officinis parata reperiantur, non eos tamen effectus, viresq; hæc præſtant, quas ſuis nominibus pollicentur, quaſq; illa præſtare veteres memoriæ prodiderunt. Cujus diſcriminis illud nimirum in cauſa eſt, quod plura à nobis deſiderentur generoſa & precioſa aromata, quæ legitima, & omnium præſtantiſſima, ſuis antidotis immiſcebant Mithridates, Attalus, Andromachus, Galenus, & alii complures veterum, quæq; ingenti pecunia, ſummo ſtudio ac labore, ab Arabum, Æthiopum, Troglodytarum, aliarumq; diverſarum gentium regionibus, illius florentiſſimæ ætatis Imperatores Romam afferri curabant. Ubi tamen nemini præterquam Cæſareis Medicis (quod fatetur Galenus) licebat veram ac legitimam conficere Theriacen, niſi quis forte potentiorum favore ab Imperatoribus eſſet iis præclaris donatus aromatibus. Id quod maxime facit, ne miremur, ſi Theriacæ noſtri uſus, itemq; Antidotus Mithridatica, non perinde pollent viribus, atq; eorum nomina pollicentur, & veterum ſcripta teſtantur. At certe in hoc ſatis infeliciter actum eſſe conſtat cum vita hominis, utpote quæ jacturam fecerit maximorum remediorum adverſus venena: aliaq; graviſſima incommoda, quibus obnoxia eſt, ac ſæpe affligitur. Quam ob rem hac noſtra ætate, in qua quidem reliqua fere omnia in priſtinum candorem reduci, & ſuæ integritati reſtitui videntur, glorioſus, & vere fortunatiſſimus dici poſſet ſummus ille Pontifex, Invictiſſimus ille Cæſar, Sereniſſimus ille Rex, Magnanimus ille Princeqs, Sapientiſſimus ille cujuſq; Reipublicæ Senatus, qui propriis animi dotibus Romanos illos Imperatores, & alios potentiſſimos Reges imitatus, nullus ſineret ſe vel ſumptibus, vel laboribus gravari, ſed omne ſtudium, omnem operam, omnem deniq; ſuam facultatem adhiberet, ut jam diu deperdita aromata, quæ omnino nobis deſunt ad Antidota conficienda, in lucem revocarentur. Enimvero ſi horum aliquis id faceret, vel ſi omnes id facere contenderent, non ſuæ tantum, & aliorum mortalium vitæ conſulerent, deq; poſteris præclare mererentur, ſed præterea hinc famam aſſequerentur æternam. Siquidem beneficium id poſteri ſumma cum laude propriis autoribus perpetuo acceptum referrent. Equidem ſi id mihi non licuit, id ſaltem quod potui omni ſtudio, induſtriaq; mea præſtare conatus ſum. Nam cum viderem noſtræ hujuſce ætatis homines in iiſdem in quibus priſcæ, atque etiam in majoribus vitæ periculis verſari, nobis tamen deeſſe vera illa, ac generoſa veterum antidota, ob ea, quæ hodie in hiſce deſiderantur, legitima, ac præclara ſimplicia medicamenta, tentare volui, poſſent ne ex legitimis, quæ habemus, antidota parari, quæ illorum vicem penſarent. Feci id quidem magno meo labore, longoque rerum uſu, & experientia: ſed aſſecutus ſim, necne, quod contenderam, ignoro. Illud certo fateri póſſem, ea ſemper mihi viſa eſſe longe felicius Theriacæ, & Mithridaticæ antidoti vires præſtare, quam quæ paſſim (paucis exceptis) hac tempeſtate earundem nomine conficiuntur. Verum non

Venenoſa animalia quam facile homines interimunt.

Antidota à Regibus inventa. Mithridatium.

Andromachus Theriaca inventor

Noſtri temporis Antidota antiquorum antidotis deteriora ſunt.

omiſi,

omiſi,quin in hoc,ſicut in reliquis aliorum potius eſſet judicium,quam meum: quandoquidem eo promerendi animo, quem ſemper habui, in noſtris Commentariis in ſextum Dioſcoridis librum, non ſolum Dioſcoridem ipſum,quantum potui illuſtravi,ſed quædam etiam ſecuta antidota nobis inventa deſcripſi. Verum non ob hoc velim nonnullos eſſe,qui putent hoc tempore ab uſu cujusq; Theriacæ,Mithridaticæq; Antidoti eſſe abſtinendum: ſiquidem ab his tantum abſtinendum intelligo, quæ paſſim ubiq; veneunt, & de quarum compoſitione nullum extat probatiſſimorum medicorum teſtimonium,quarumq; ingens habetur quantitas apud impoſtores. Etenim ſcio non deeſſe in Italia in famoſis civitatibus Pharmacopœos honoris, & humanæ ſalutis cupidos,qui nullis ſumptibus,aut laboribus parcentes, omnem ſuam navant operam, omneq; ſtudium impendunt,ut legitima omnia ſimplicia medicamenta, quibus hæc antidota parari ſolent, ſibi comparent. Inter quos (ſervata ſemper cæterorum pharmacapœorum fama, ac fide) mihi maxime laudandus venit Franciſcus Calceolarius pharmacopœus Veronenſis ad aureæ Campanæ ſignum,quippe qui Theriacam optimam & Mithridatium parare ſoleat, adſtipulantibus Clariſſimis Medicis omnibus, & præſertim qui primas in civitate tenent. Id quod præ cæteris is præſtare poteſt, quod non ſolùm Medicæ materiæ ſit indagator maximus, ſed quod ubiq; terrarum amicos habeat qui ſibi peregrina & aliis ignota ſimplicia mittant, à quo nuper legitimum Coſtum ſum conſequutus, à me nuſquam antea viſum. Sed de his hactenus ſatis ſuperq; diximus. Cæterum cum veterum ſtudioſorum morem ſequutus,de promotoribus defenſoribusq; cogitarem,qui labores hoſce noſtros ab invidorum,vitiligatorumque morſibus protegerent,ac tuerentur,quorum item amplitudine,authoritate, gloriæque ſplendore,iidem illuſtriores,ac clariores redderentur,prima illico mihi ſeſe obtulit Sac. Cæſ. Majeſt. Tua,utpote quæ pro ſumma,& innata virtute ſua,atq; clementia; neminem unquam iniq; depreſſum non extulerit,aut injuria affectum non defenderit,nec quempiam non juverit bonarum artium ſtudioſum, qui ad ejus patrocinium confugerit. Præterea mihi condecens admodum viſum eſt, ut hoc opus Cæſ. Majeſt. Tuæ potiſſimum conſecrarem,non ſolùm quod Romani Imperii Diademate refulgeat, & Univerſæ Chriſtianæ Reipublicæ imperet, & præſit, ſed quod mihi peculiariter (quæ ſua fuit in me Pietas, Benignitas ac Beneficentia) ſemper clementiſſima fuerit: Illud quoq; me adduxit,ut Cæſ. Majeſt. Tua hoc volumen dedicarem,quod in ipſo ea deſcribatur Materia,cujus ſtudio (ut ſuperius commemoravi) complures olim Imperatores, ac Reges ſunt magnopere delectati. Ideoq; eo libentius id faciendum mihi propoſui,quo certior ſum Cæſar. Majeſt. Tuam ex naturalis Philoſophiæ lectione plurimum capere voluptatis. Huc accedit immenſa erga ſtudioſos quoſq; Cæſ. Majeſt. Tuæ benignitas,qua eos perpetuo promovet,juvat,& fovet,eosq; præcipue quos de Repub. literaria benemeritos eſſe agnoſcit, præſertimq; Medicos,utpote qui divinam potius quam humanam excolant facultatem. Id quod apud Hebræos teſtatum reliquit ſapientiſſimus ille Jeſus Syrach, divino ſpiritu afflatus, dum ſic inquit: Ab Altiſſimo orta eſt Medicina, & à Rege accipiet munera. Medicamenta de terra creavit Dominus,& vir prudens non contemnit illa. Diſciplina Medici exaltabit caput ejus,& in conſpectu Magnatum collaudabitur. Hæc illæ. Porro & illud mirum videri poſſet,quod Cæſ. Maj. Tua,& ſi in graviſſimis negotiis,ſuiq; Romani Imperii,ac Regnorum ſuorum functionibus,& continuis curis, dies,noctesq; verſetur,nunquam tamen prætermittere ſolet, quin ſucciſivis quibuſdam horis variis ſcientiarum ſtudiis vacet. Quare non parum mihi ſperandum eſt, lucubrationes haſce meas apud Cæſ. Majeſt. Tuam non minimum authoritatis habituras,tum quod ante hac ejus erga me ſingularem clementiam, liberalitatemq; longe lateq; fluentem, iterum, atque iterum ſim conſequutus: tum quod omnia quantumvis exigua munuſcula,hilari admodum vultu, ſummaq; humanitate ab omnibus ſuis fidelibus ſuſcipere ſoleat. Cæſareæ ergo Majeſtatis Tuæ beneficia in me ſunt ampliſſima,Sereniſſima Auſtriaca Domus deniq; tota me ſemper omnibus modis aluit,promovit,& decoravit. Quo fit,ut certa omnino ſpe ductus,mihi perſuadeam de Cæſ. Majeſt. Tuæ clementia plurimum perpetuo confidere poſſe. Facit enim tua ſummi generis dignitas,Cæſareorumq; ornamentorum amplitudo, ut quotquot ab ea juvari petant, omnes promovendos ſuſcipiat. Cætera vero virtutum decora in Cæſ. Majeſt. Tua ſic vigent & eluceſcunt,ut univerſæ gentes eam magnopere admirentur & colant. Quis enim non admiretur Cæſar. Majeſt. Tuam? Quis non prudentiam,magnanimitatem, & ingentem animi ſplendorem? Quis non ſuſpiciat Juſtitiam, pietatem,clementiam,religionem, beneficentiam, & generoſitatem tuam? quæ tanquam ex uberrimo fonte è tota Majeſtate tua ſcaturiunt, emanant, & diffunduntur. Quæ quidem animi Majeſt. Tuæ Cæſareæ dotes,proculdubio efficient (Dei Opt. Max. auxilio) ut ſuperatis,ac debellatis Sac. Rom. Imperii & Regnorum ſuorum inimicis,omnia nobis pacata reſtituat. Poſtremo ut Illuſtriſſ. S. Rom. Imperii Electoribus, Sereniſſ. Auſtriæ Archiducibus Dominis meis Clementiſsimis,ac cæteris univerſæ Germaniæ Principibus, labores hoſce meos dicarem, in cauſa fuit, ut omnes ſimul conjuncti ex hoc intelligant ingentem animi mei erga eos omnes propenſionem, utq; hac dedicatione eorum erga me liberalitatem apud omnes gentes teſtatam relinquerem. Quin etiam quod mihi perſuaſum habeam,non minus hęc noſtra Latina commentaria,univerſis (ut ſpero) profutura,defendenda,promovendaq; ſuſcipiant una cum Cæſ. Maj. Tua,quam ab iis antea factum ſit de Herbario Germanico noſtro illis dicato. Idq; præſertim faciendum ad me ſpectaſſe cognovi, quod non minora auxilia in hoc cudendo volumine,quam in illo nobis præſtiterint. Interim me totum Cæſ. Maj. Tuæ dedico, dono,ac voveo. Cui Deus Opt. Max. felicia omnia concedat. Pragæ, Ultima Januarii, M D LXV.

Antidota quæ uſui eſſe debent & quæ non.

Theriaca à Franciſco Calceolario paræa præ cæteris laudatur.

Dedicatio operis.

E. Cæſ. Majeſt. Tuæ, Veſtarumq; Celſitudinum

Humilis Servitor

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI
AD MEDICÆ MATERIÆ STVDIOSOS,
PRÆFATIO.

SI vellem eorum morem sequi, qui anteaquam opus suum aggrediantur, illud in primis profitentur, nihil sibi majori curæ ac studio esse, quam ut vitæ, usuiq3 mortalium consulant, hoc ipse quoq3 ingenue facere possem. Nam ea animi propensione ab ipsa juventute, quantum mihi ocii à medendis ægris, & cura familiari impetrare licuit, id totum ad bonorum Autorum libros evoluendos, ad simplicium medicamentorum cognitionem assequendam, ac demum ad scribendum contuli. Qua in re, ut certe apud omnes testatum relinquerem, me hac mente animoq3 elaborasse, ut quantum studio, labore, atq3 industria, consequi possem, humanæ vitæ prodessem; deq3 ea optime meritus existimarer. Dioscoridi omnem meam operam, ac diligentiam adhibui, ut quantum in me esset, illustrior redderetur, atq3 omnium manibus teneretur. Ad quod ea mihi visa est ratio commodissima, ut ipsum Dioscoridem in nostram Italicam linguam transferrem, in eumq3 commentarios, à nobis Italice item conscriptos, adjicerem: quod tunc nos privatim studium, majorq3 cura subiret, Italos juvandi, quam cæteros. Etenim pauci admodum sunt in Italia Pharmacopolæ, ad quos tamen potissimum hæc de Medica materia tractatio spectat, qui Latinam linguam exacte norint. Hoc opus, quod summa animi alacritate susceperam, ubi absolvissem, emisi, vel hortantibus amicis, ut quem fructum antea ex meis laboribus mihi proposueram, cum posteà mortalibus percipiendum, ac omnibus æstimandum exhiberem. Verum an talis fuerit, qualis ut esset, contenderam, malim aliorum esse judicium, quam meum. Illud certo scio (si tamen id absq3 vitio nobis testari licet) à multis in Italia, quorum judicium cæteris antepono, eo animi candore scripta nostra æstimata, ac commendata fuisse, quo ipsi illa scripsimus, atq3 etiam Italis non inutilia, neq3 injucunda accidisse. Quorum sane exemplo, ac nostri commentariis judicio, non potui non mihi ipsi gratulari, ac omnibus, quibus illos legendos tradidi. Accessit interea mihi non minor inde cupiditas externos quoq3 demerendi, eamq3 cupiditatem illud auxit, quod intellexerim iis pergratum fore, si nostri commentarii Latini fierent. Hac igitur ratione adductus, ut erga eos gratiam aliquam inirem, utq3 omnibus in universum studio, cura industriaq3 mea prodessem (quod ego quidem antiquum semper habui, & præcipuum) nostros commentarios ex parvo, quod nobis superest, ocio, Latinos reddendos, atq3 illustrandos suscepi. Verum cum tractu temporis animadverterem, me non omnes in universum exteros Latina editione juvisse, cum longe plures habeantur in unaquaq3 natione Latini sermonis ignari, quam pote, Germanus, & Bohemis, herbaria peculiaria conscripsi, & in eorum linguis edita in lucem protuli, additis majoribus plantarum imaginibus. Quæ omnia (ut audio) iis haud ingrata fuere. Id quod apud omnes perpetuo testatum relinquet, Matthiolum ad omnes juvandas nationes esse factum. His expeditis, dum interpretem quærebam, qui eadem herbarium nostrum Gallicum faceret, allatus est mihi Francofurto Dioscor. meus in Gallicum Idioma translatus, quo factum est, ut à suscipiendo hoc labore animum averterim, ac interpreti illi me non parum debere cogitarem, quod me eo onere sublevasset. Curassem præterea, ut idem, Hispanico quoq3 sermone exiret, nisi Andreas [illegible] prohibuisset. Sed fortasse quoq3 fiet, si vitæ nostræ cursum fortunet præpotens Deus, ut in iis quoq3 linguis Matthioli officina hæc evulgentur herbaria. Scripseram antea in hac eadem præfatione, me absoluta Latina commentaria in Dioscoridem, in multorum gratiam in lucem misisse, mihi vero hactenus non satis concocta. Quo sit, ut [illegible] locis plus mille aucta, cum pluribus castigata, & majoribus admodum numerosioribus elegantioribusq3 imaginibus illustrata vobis inspicienda legendaq3 emiserim: sed quid hucusq3 præstiterim, vos in quorum gratiam tam [illegible] laborus insumpsi, & tam ingentes feci sumptus, de his æqui eritis judices. Neq3 aliud ab omnibus petitum velim, quam ut hos nostros Commentarios ea animi sinceritate, & æquitate æstiment, qua suos ab aliis æstimari, & perpendi vellent: vel qua ipsi aggressi sumus illos conscribere. Nam etsi multorum eruditorum sententias refellere ausus sum, atq3 non pauca fortasse nimis acriter insequi, corrupta scilicet, quæ indoctorum pertinacia nunquam satis explodi possunt, id tamen eo consilio feci, ut quantum ingenio proficere, quantum mente elaborare, quantum denique3 judicii in re Medica, ex studiis, laboribus, ac vigiliis mihi comparare potui, libere in publicum ad mortalitatis fructum, & utilitatem proferrem. Sed certe in hoc longius, quam statueram, digressa est oratio nostra: eo enim nescio quomodo irrepsit, ut partem aliquam aperirem nostri scribendi instituti. Quod tamen non prorsus alienum fuisset, nisi ejus consilii ratio cum alibi, tum præcipue superius in Epistola nuncupatoria à nobis latius exposita esset, atq3 à pluribus opinor, comprobata, quam ut hoc loco paucis attingi debuisset. Quare jam ad id nobis accedendum est quod in primis Medicæ materiæ studiosos admonendos esse putamus, utpote quod nonnihil privatim ad rem præsentis operis facere videatur. Cum enim ab eo tria potissimum comprehendant, Dioscoridis contextus, nostri in eum Commentarii, & plantarum imagines, de singulis nobis reddenda ratio est, ut qualem me in uno quoq3 gesserim, quod confitendum sit, non dissimulem. De contextu itaq3 Dioscorides quem nequaquam prætermittendum censuimus, ob plures causas, quas hic referre nimis longum esset, quæret aliquis, Cur Joannis Ruellii Galli Medici eruditissimi interpretationem prætulerim, dignamq3 existimaverim, quæ præ cæteris in nostris commentariis legatur, cum tamen duo alii viri summi pariter, & doctissimi Hermolaus Barbarus, & Marcellus Virgilius Florentinus, in idem studium gnaviter incubuerint. Fateor ego ingenue, me Ruellii versionem sequutum esse, sed non propterea aliorum præclaros conatus contempsisse unquam: quin potius utriusq3 studium semper admiratum: quippe quod uterq3 in eo maximam laudem promeruerit. Illud autem me magis movit, Ut Ruellium admiserim, quod ejus conversio omnibus facta sit vulgatior, ac frequentior in studiosorum manibus versetur. Adde etiam, quod de communi omnium fere, medicorum præsertim, judicio præferatur. Cui nimirum nobis quoq3 libuit subscribere. Non tamen illud me certe latuit, Ruellium nimis forte religiosum fuisse quippe qui interdum

Autor Italica Commentaria primum edidit.

Cur Italica Commentaria in Latinam linguã conversa fuerint ab Autore.

Autor conscripsit herbaria Germanis, & Bohemis.

Matthioli Dioscorides in Gallicam linguã translatus est.

Operis auctio.

Authoris excusatio in aliorum carpendis erroribus.

Admonitio ad lectores.

Cur Ruellii versionem præ cæteris probaverit Author.

terdum maluerit Dioſcoridem deſerere, quam Plinium, modo Latini ſermonis nitore captus, modo etiam rei cognitione incertus, Theodorum ſequutus, qui in convertendo Theophraſto idem ſæpißime feciſſe videtur. Quare à nobis perſpecta, Ruellii quidem interpretationem recepimus, ita tamen, ut nonnuſquam auſus ſim ab eo deſciſcere, vel vetuſtißimorum, probatißimorumq; exemplarium, & unius Oribaſii fidem ſecutus, vel certa rei experientia fretus. Eorum autem, quæ immutavi, nonnulla obeliſco adnotata reliqui, nonnullis etiam ſignum ſupreßimus, eo in exemplari, quod poſtremo loco excuſum dedimus. Atqui nunc ad hoc munus latius obeundum me ſummopere juvit Clarißimus Vir Augerius de Buſbeke Belga, qui annis continuis ſeptem apud Solimanum Turcarum Imperatorem, pro Cæſare Ferdinando Oratorem egit: Siquidem is duo Dioſcoridis exemplaria antiquißima Conſtantinopoli ſecum tulit, quorum alterum Antonio Catecuzeno patritio Conſtantinopolitano, alterum cuidam Imperatoris Interpreti (Dragomanum Turcæ vocant) mei tantum juvandi cauſa, mutuo acceptos referebat. Quorum exemplarium auxilio non ſolum permultis in locis Dioſcoridis exemplar, quod publice circunfertur, ſed etiam Ruellii ipſius verſionem caſtigavimus, ut ex quam plurimis adnotationibus ad marginem diſpoſitis unuſquiſq; facile intelliget. Ut autem omnibus perſpicuum eſſet, unde illas acceperimus, Catecuzeni, Dragomani, meiq; exemplaris nomen omnibus & ſingulis annotationibus addidimus. Id quod doctis viris, & rei plantariæ ſtudioſis non dubitamus gratißimum futurum. Itaq; hinc factum eſt, ut Ruellii nomen contextui deſcribendum non duxerim, ne viderer cum eo, nomine convenire, re autem ſæpe ab eo diſſentire. Satis enim fore putavi, ſi hic ſtudioſos certiores facerem, me Ruellio Dioſcoridis converſionem acceptam referre: ſi præterea rationem reddidiſſem, cur illi non ſemper addictus eſſe voluerim. Quod quia abunde (ut arbitror) præſtitimus, jam ad alterum nobis propoſitum, quod de noſtris commentariis erat progrediamur. De quibus profecto mihi ſatius fuerit tacere, quam pauca dicere, ſi vellem naſutulis, & vitiligatoribus occurrere. Frequens namq; hodie eſt indiesq; magis pullulat hujuſmodi genus hominum, qui nullum in toto vitæ ſuæ curſu fructum ſemenve proferunt, alienos tamen avide carpunt, mox lacerunt, & pedibus obterunt: Sed ii omnes Sycophantæ ſunt, temerarii, impudentes: quippe qui tantum bonis & doctis viris ſubſannandis ſtudent. Scimus jam dudum non deeſſe hujuſce atræ farinæ nonnullos, qui libellis contra nos ſcriptis, conatus noſtros obſcurare nituntur, nixi tantum ſophiſmatibus, fucatis mendaciis, jurgiis, & conviciis. Ego autem cum hos veritus Aſinos quam homines exiſtimem, in plateis laſcivientes, pedere finam ad ſanguinem uſq;. Interim garriant, agant, ſcribant, & contra me latrent hi perditißimi nebulones, lacerent, flagellent, vulnerent, & Calumniis, contumeliis, omniq; malorum genere, quibus tantum nituntur, labores noſtros oppugnent, & ſi quid etiam iis gravius in mentem venerit, contra nos proferant, non tamen ob id à ſtudiis, & laboribus juvandæ Reipublicæ, propagandæq; veritatis, me avertent, nec unquam ſuis venenatis morſibus ſcripta mea adeo dilacerabunt, labefactabuntq; (ut ipſi ſibi perſuadent) quin ea contra innatam eorum malignitatem continuo in medio bonorum, doctorumq; virorum emergant, & auri purißimi modo eluceſcant. Nam apud bonos, & ſanctos viros, vituperari mihi viderer, ſi ſceleratißimi atq; perditißimi homines me laudarent. Immo vero ſi ab iiſdem vituperentur ſtudioſi, & de republica bene meriti, maximo id illis eſſe honori ſemper exiſtimavi, cum hujuſcemodi inſidiatorum conſilia nil aliud moliantur, quam virtutem opprimere, veritatemq; confundere: vitium vero (ſi tantum poſſent) extollere, & mendacium ubiq; alere, ut præ cæteris hiſce diabolicis illuſionibus, miraculi aliquid in medium afferre videantur. Græci calumniatorem appellant διάβολον, qua voce etiam tam Græci, quam Latini cacodæmonem execrabilem illum teterrimumq; humani generis hoſtem, nuncupant, nimirum calumniarum ſummum architectum, mendaciorum patrem, & diſcordiæ magiſtrum. E cujus ſchola prodeunt atra illa ingenia livorem, virulentiam, fucos & mendacia, utpote Tartareæ diſciplinæ materiam ſpirantia. Proinde qui mendaciis malunt connivere, quam pro veritate libere dicere, non ex Deo, ſed ex diabolo ſunt. Semper enim legitimi aliquam referunt ex parentibus notam. Noſtra Commentaria (Dei Opt. Max. munere) ab annis propemodum viginti, magna cum laude, in omnium manibus, non in Europa ſolum, ſed in aliis orbis partibus verſantur, adeo ut in Italia magno ſibi dedecori eſſe exiſtiment, qui Matthiolum domi ſuæ non habeant. Atqui horum vitiligatorum fœdiſſima folia, quod omni ex parte peſtilentem auram ſpirent, & Stygio tincta ſint veneno, non dubito quin merito igni brevi comburenda tradantur: ſiquidem Salſamentarii halecibus & farciminibus involuendis, olfacta virulentia, ea haud quaquam admittent. Noſtris commentariis, ſcriptis, conatibus ac ſtudiis (ut Deo Opt. Max. placet) ſubſidii, & auxilii plurimum contulerunt Imperatores, Reges, ac alii complures Serenißimi, & Illuſtr. Principes, & Heroes, & noſtros modis omnibus juverunt labores: ſi horum commentitiæ vanitates, quæ calumniis captiunculis, maledictis, atq; etiam blaſphemiis nituntur, comites aſſeclas, & promotores tantum habebunt, Blaterones, Vitiligatores, Sophiſtas, Maledicos, Sycophantas, Suſurrones, Nebulones, Invidos, Detractores, Impoſtores, Impudentes, Temerarios, Thraſones, Gnatones, & alios quotquot habentur, huiſce diabolicæ factionis homines. Ad hæc tanta apud doctos & bonos viros (ſit etiam hoc citra invidiam dictum) eſt autoritas noſtra, tantaq; in univerſa Republica nobis amicorum eſt copia, ut certo mihi ſperandum ſit, hos ſuis iniquis, ac virulentis ſcriptis, longe plures inimicos ſibi comparaturos, quam in omni eorum opere extent characteres. Sed tantum poteſt invidia, atq; malignitas, ut veſanos reddat homines, à quo morbi genere nec Apollinis numen, cujus nomen novus quidam impudentiſſimus ſibi vendicavit, nec ipſius filius Æſculapius eos liberare queat. Atqui inter cætera, id mihi ſolatii plurimum affert, quod rabidorum canum (ut Itali dicunt) nuſquam alantur greges. Nam ubi forte fortuna inſectantium hominum manus evaſerint, poſtridie ſua ipſorum rabie extinguuntur. Porro facit in præſentia horum nebulonum mentio, ut hic quoq; & ſi præter rei ordinem eſſe videatur, Joannem Jacobum cognomine Uveker furem appellare auſim, Siquidem is tabulas medicinales noſtras, vigiliis & ſtudiis non paucis elaboratas, quas Bononiæ à Balthaſſare Burger Labacenſi ſub Matthioli nomine accepit, in librum, cujus ſe autorem fecit, congeſſit, & me laboribus meis exſpoliavit. Cum autem res ita habeat, ſciant optimi quiq; Medici volumen illud, cui Medicæ Syntaxeos eſt titulus uſq; ad parte παθολογικὴν eſſe continuatum Matthioli opus, una cum compluribus tabulis de evacuandi ratione, quas impudentiſſimus ille Plagiarius in θεραπευτικὴν transportavit. Cætera vero partim ex Jacobi Sylvii libris, partim ex recentioribus in Academia Patavina profeſſorum ſcriptis ablata ſunt adeo ut jam vanus ille Medicus, qui ſe pavonis pennis ornaverat, cum Æſopi crocitet corvo. Sed nolim Candide Lector, dum hæc legis, Matthiolum maledicentiæ accuſes, cum & bruta animalia unguibus & dentibus adverſus inſidiatores, ſuos partus tueantur, vitamq; ſuam amore prolis, quibuſvis objiciant periculis. Non ſum ego autor injuriarum ſed propulſator. Armis utor (ut leges inquiunt) non quæ offendere, ſed quæ defendere poſſunt. Juſtißima cauſa eſt, veritatem ab injuria vindicare, æque juſta, & licita, famam, exiſtimationem, & dignitatem ſuam tueri, & defendere.

Emendatio contextus ex diverſis exemplaribus nitq; vetuſtiſſimis.

Contra obtrectatores.

Nam & si hic affectus forte ardentius sese exerunt, id virtus facit, non vitium, honestissimus est Zelus invehi in alienum scelus, & refutare calumnias. Ubi ergo & nos asperius fortasse, quam ætas, & animi nostri in cæteris moderatio ferat, calamum in hos male feriatos Aethiopas strinxisse videbimur, id nostræ defendendæ innocentiæ ascribant lectores quæso. Nam manifestum est eos, quos dixi obtrectatores, nulla alia de causa, quam ex mera invidia contra me scribere. Atqui ubi Invidia & Odium inconsilio est, ibi cœcum est judicium. Sed hos nunc missos faciam, nunquam post hac cum illis verba facturus, ne in iis castigandis temporis jacturam faciam, in Reipublicæ detrimentum. Elixabunt tandem se ipsos, (ut de fungis quibusdam proverbium est apud Hetruscos) suo ipsorum jure. Verum ad candidos, & æquos, quibus hæc scribimus, nostra se convertat oratio. Neminem velim moveat, lectores optimi, nec id a nobis factum quisquam admiretur, si nostris hisce commentariis, plures quam mille plantarum, & animalium imagines non appinximus: cum infinitus fere sit stirpium numerus. Hoc (si veritatem fateri debeam) factum est, non quod deessent adhuc plantæ, sed ob magnos ingentesq; sumptus, quos diutius tolerare non poteram. His accessit magna negociorum moles, quæ studia nostra adeo impedierunt, ut nullus fere fuerit reliquus lucubrandi locus. Siquidem posteaquam ab Imperatore Ferdinando in ejus Serenissimi filii Ferdinandi Archiducis Austriæ Medicum ascitus sum, cum non solum quotidie præter opinionem multa emergant negocia, ut Medicis Aulicis fere quibuscunq; plurimum evenire solet, & longa quandoq; itinera sese offerant, & bella, quo Medicos, suos oporteat sequi Principes, factum sane est, cum hæc omnia exequi me oportuerit, ut hisce negotiis impeditus, non potuerim per omnia, & vobis, & mihi satisfacere. Atqui nobis non parum feciisse videmur, si inter tot Aulica, bellicaq; incommoda, & in tanta negociorum mole, ingravescente admodum etiam ætate, Commentarios nostros vobis nunc damus, non solum (ut diximus) plus mille locis auctos, sed trecentis, ac etiam plurib. stirpium, & animalium Iconibus additis, quæ in prioribus editionibus non habentur. Selegimus tamen meliora ac pretiosiora, optimos gemmarios imitati, quippe qui relictis infimæ plebeculæ vilioribus Gemmis, Imperatorum, ac regum Coronis ac monilibus ornandis, Carbunculos, Smaragdos, Saphiros, Adamantes ac splendidissimas Margaritas seligunt. Nam & nos pretiosioribus plantis asserendis intenti, quam plurimas novo hoc in viridario nostro consevimus plantas ingenti sumptu & labore ex longinquis regionibus allatas, & à nemine hactenus editas, & à paucissimis fortasse visas: quæ proculdubio ad sese contemplandas, multorum doctorum, bonorumq; virorum oculos allicient. Sed profecto molestissimum mihi accidit, quod non desint qui nostras plantarum imagines corrumpant, mutilent, ac destruant. Siquidem Andreas à Lacuna superioribus annis, non solum in suos in Dioscoride Commentarios, Hispanico idiomate conscriptos, majorem nostrorum laborum partem transtulit, sed imagines omnes antea à nobis editas, artificum negligentia, & illius parsimonia, adeo deformes redditas, ut nihil nativi splendoris, qui in nostris minoribus elucet, in iis conspici possit. Sed magis etiam acerbe accusandus est Coterius Typographus Lugdunensis, quippe qui easdem imagines recudi curavit, & in Dioscoride nostro, in Gallicum sermonem converso, appinxit. Nanq; is lorge magis lucro addictus quam suæ gentis juvandæ avidus, imagines ipsas in tam exiguam formam redegit, ut nihil inde frugis capi possit, cum nec foliorum, nec florum, nec fructuum, nec radicum aperta sit facies, sed omnia confusa, intricata, mutila & conspurcata appareant: Adeo ut me quandoq; pœniteat tantum suscepisse laboris, & præsertim cum videam hosce impostores, impune alienos corrumpere & occupare conatus. Cæterum ut de imaginib. quoq; seorsim aliquid aliud dicam, equidem alias abhorrui, ab iis excudendis, ratus neminem unquam posse ex Iconibus, tam veram, & exactam simpl. med. peritiam assequi, ut eorum varietas possit una pictura comprehendi. Siquidem non ea est pullulanti herbæ facies, quæ adultæ, ueq; adultæ, quæ jam senescenti. Quod si ejusmodi herbarum mutationes omnes singulis picturis deberent repræsentari, quis dubitet id opus futurum infiniti laboris, ac immensi sumptus? Verum enimvero cum vidissem tales aliorum conatus ab omnibus propemodum commendari, ac in dies crescere studium virorum rerum effigies in publicum edentium, ne solus viderer in diversam ire sententiam, re ipsa tandem melius perpensa, & aliter comperta, ac aliud docente ipsa experientia, nolui huic optimo & minime infrugifero deesse studio. Huc accedebat, quod non mediocriter ad hoc me incitaret Typographi cujusdam Mantuani vanitas, qui nostris operibus Italicè prius editis, furtim quasdam inseruerat imagines, minime à nobis adjunctas, quæ quodvis potius, quam rem ipsam referrent. Gaudebam id adhuc me superstite, contigisse, ut turpem notam falso mihi inustam ipse delerem. Ideo, ut & aliorum conatus adjuvarem & malitiosi hujusce Calcographi temeritati occurrerem, ipse quoq; experiri volui, si quid has in re præstare possem: non tantum ut mea in medium proferrem, sed & ut de vobis studiosis, si possem, bene mererer. Sed quam res hæc nobis difficilis fuerit, non est quod pluribus explicem. Omnes enim sciunt, quam difficillime inveniantur homines, qui res ipsas, ita ut sunt, ad vivum depingant, & qui depictas diligenter insculpant: quorum major adhuc inopia est. Id quod etiam facile dijudicabitis studiosi, qui in hoc opere nonnullas fortasse effigies affabre satis, nonnullas vero haud satis solerter sculptas offendetis. Sane quod in rem communem navare potui, licet illud exiguum esse intelligam, in eo tamen non commisi, ut meum studium, opera, aut diligentia à nobis desideretur. Quid autem profecerim nescio: vestrum de omnibus erit judicium. Sed longe aliter, quam nos, videtur fecisse Cornarius, alioqui in utraq; lingua doctissimus, sed qui inter omnes alios forte singularis haberi velit. Is enim in suo Dioscoride, quem nunc primum in Latinum vertit, emblematibus quibusdam additis, non solum nullas appinxit imagines, sed eos etiam acriter damnat, qui eas in suis inseruerint commentariis. Sed an livore potius, vel ratione ductus, id fecerit, vos judices esse velim, si quandoq; illius boni viri legeritis præfationem, & ejus animum diligenter explorabitis. Nam tametsi Galeno dictum sit, (id quod & nos ante Cornarium scripsimus) plantarum imagines parum conferre ad earum indagandam cognitionem, non tamen ob hoc accusandi sunt, qui plantarum, & animalium Icones in suos conferunt libros. Quippe quoniam nusquam invenerim damnasse Galenum plantarum imagines, quæ in libros appingi solent, sed eos qui existimant se rei plantariæ peritissimos evadere posse, non solum imaginum inspectione, sed & librorum quorumcunq; lectione, licet fuerint ii à summis, gravissimisq; autoribus conscripti. Quamobrem non parum mirari subit Cornarium alioqui virum apprime doctum, Galeni verba non modo non intellexisse, sed in reprobum quoq; distraxisse sensum. Quo fit, ut hinc facile suspicari quis possit, quod cum animadverterit Cornarius omnium postremus Dioscoridis interpres, nullum sibi reliquum jam esse locum, quo novi aliquid de plantarum imaginibus afferre potuerit, id sibi consilii asciviisse, ut eos admodum detestaretur, qui plantarum picturas in suis libris habent: ratus fortasse hoc detestandi genere, non solum laudis plurimum sibi comparaturum, sed etiam suum obtecturum infortunium, suamq; (quod ejus pace dicam) in plantarum historia imperitiam. Quæ enim sit alia ratio, cur aliorum damnat industriam? Quasi posteris non sit id licitum, ut & ipsi aliquid suo ingenio, & studio excogitent, quod ab antiquis

Contra corruptores, & raptores imaginum, ex Matthioli commentariis. Contra Coterium typographū.

De Imaginibus plantarum.

Cornarii opinio de Iconibus non edendis confutata.

Præfatio ad Lectorem.

antiquis ante non fit animadverſum. At non damnaſſe Galenum plantarum imagines, nec libros de plantarum hiſtoria conſcriptos, ſed homines, qui horum, harumve tantum inſpectione poſſe quenquam rei plantariæ ſeri peritum, crediderunt, id manifeſto fuerit argumento, quod ipſemet Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, poſteritatis memoriæ prodidit, cum inquit: Comparatos nobis eſſe hoſce libros, ut nobis ſint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, non ut rudes, & ignari per illos perfectam doctrinam aſſequantur. Quod ſi qui ſint, qui præceptoribus careant, velintq; iis, quæ luculente, ac copioſe ſunt ſcripta, diligenter incumbere, magnum inde fructum eos accepturos teſtatur idem Galenus, præſertim ſi ea relegere non graventur. Quibus palam eſt longe magis deteſtandos eſſe eos, qui clariſſimorum hominum laboribus invidentes, nil aliud quam blaterare, ac carpere ſciunt, quam eos, qui Reipublicæ commodis ſemper prodeſſe cupientes, nil aliud agunt, quam ut boni ſemper aliquid, & novi in publicum uſum promant. At quare imagines, & non libros damnaverit Cornarius, cum non minus ex Galeni ſententia, eorum lectione, quam imaginum inſpectione, quis neutiquam proficere valeat, non ſatis animadverto. Cur tantum laboris, ſi nihil profuerit in vertendo Dioſcoride, adjectis quoq; emblematibus, in caſſum ſuſcepit? Hoc ne ei erat ſtudium, hunc ne capiebat animum, ut in vanum laboraret? Porro nil aliud vobis dandum, dicendumq; ſupereſt. Spero tamen ab iis, qui grati ſunt (ingratos, malevolos, ac invidos nihil ſane moror) me gratiam initurum: quandoquidem mihi communis utilitatis cupidiſſimo, hoc opus non aggrediendi voluntas defuerit, ſed perficiendi facultas, quam tamen omni ſtudio conſequi aſſidue conamur. Bene valete, & noſtra boni conſulite.

PRÆFATIO AD LECTOREM CASPARI BAUHINI.

QUID operæ in hoc volumine præſtiterim, CANDIDE LECTOR, paucis aperiam. Cum Petri Andreæ Matthioli in Dioſcoridem Commentaria, ſæpius Venetiis apud Valgriſios edita, toties fere mutata, maxime poſtrema anni 1583. quæ cum ultima ab auctore ipſo data editione non convenit, cum multa non ſolùm verba, ſed lineæ, imo ſententiæ ſint omiſſæ, ut in capite de Malabathro, Cinnamomo, Coſto, Junco odorato, Balſamo, Aſpalatho, Manna, aliisque videre eſt: nunquam vero in Germania Latine excuſa, ſerio vero expetita, Typographus prælo eſſet commiſſurus, à clariſſimo & excellentiſſimo Viro D. Jo. Hartmanno Beyero, Reipubl. Francofurdianæ Archiatro, ipſius Typographi nomine ſummopere rogatus, ut ſucciſivis horis in Matthioli lectione, me, qui totus eſſem in univerſali hiſtoria nova conſcribenda, oblectarem, notisque ubi opus foret, illuſtrarem: ſane laborem hunc in gratiam Medicinæ ſtudioſorum, eorundemque commodum, denegare nec volui, nec debui: mihique cordi fuere: Primo ut omnia opera à Matthiolo edita in unum corpus congeſta, prodirent: cujuſmodi ſunt, Commentaria in Dioſcoridem, quæ Italice quinquies, & Latine toties, quater in Italia, ſemel in Gallia: quæ Germanice bis primo opera Georgii Handſchii, dein, opera Clariſſimi Joachimi Camerarii (qui inſignem operam præſtitit, multisque novis figuris auxit) prodiere: quæ etiam Bohemice bis, & toties Gallice, ſemel quidem ſtudio Antonii Pinæi fuere excuſa. Compendium ipſius ab auctore primum in Italia, dein Lugduni in 16. opera Pinæi: tum in Germania, labore D. Camerarii. Apologia & Cenſuræ in Amatum, Commentariis additæ aliquoties, tandem in ſecundum Epiſtolarum librum rejectæ: Diſputatio adverſus viginti problemata Guilandini anno 1562. edita, quæ in libro tertio Epiſtolarum nunc habetur. Epiſtolæ medicinales in folio & octavo editæ: Dialogus de lue venerea, ſeparatim & conjunctim cum aliis ejuſdem materiei excuſus: & ſimilia. Dein diverſas Commentariorum editiones contuli, & quæ in aliquibus deerant, complevi: fuere enim ad manus editiones annorum 1554. 1559. 1561. 1563. quo anno tres diverſæ editiones prodiere. 1565. 1568. 1570. 1571. 1572. 1583. 1586. Bohemicam vero editionem anni præcedentis habere non licuit. Tum, quia in Commentariis non ſollicitus fuit circa deſcriptiones, quas tamen Compendio à ſe anno 1571. edito, inſervit, eas omnes inde in Commentaria ſuis locis inſerui, & quidem iisdem auctoris verbis ſervatis. Quarto cum multarum plantarum ſæpius meminerit, figuris non appoſitis, eas adjeci, & quidem ex omnibus editionibus tam ab ipſo authore datis quam ab aliis (maxime D. Camerarij, qui elegantiſſimis figuris Matthiolum illuſtriorem reddidit, cujus nomine non parva illi debetur gratia) & quidem numero trecentas, ut ſubſequens docebit Catalogus. Quo vero auctiora eſſent hæcce Commentaria, placuit ex meo Theſauro

Præfatio ad Lectorem.

ſauro Botanico ſatis magno plantas multas (neutiquam omnes) à nemine ante me propoſitas deſcriptas,& iconibus vivis expreſſas adjicere. De quibus omnibus tamen & plurimis aliis, ſuo tempore & plenius & clarius , cum hunc meum laborem non pauci Viri Clariſſimi & Doctiſſimi hactenus juverint, & quidem inter cæteros, Johannes Bauhinus frater meus, ejuſque gener Jo. Henricus Cherlerus: Jacobus Antonius Cortuſus Patricius Patavinus: Ferdinandus Imperatus, & Fabius Columna, Neapolitani: Hieronymus Belli ex Creta: Joachimus Camerarius, Leonhardus Doldius, & Joan. Neudorffer, Norinbergenſes: Paſchalis Gallus & Theodorus Collado, Galli: Nicolaus Agerius & Joan. Rudolphus Salzmannns, Argentinenſes: Philippus Sprengerus Electoralis Pharmacopœus, & ejus filius Sigiſmundus Stephanus aliiqúe plures: quod ut porro faciant, boni publici cauſa, rogo: & ut ipſorum exemplo moti idem faciant, Proſperum Alpinum, Botanicum Patavinum: Jo. Richerum Profeſſorem Monſpelienſem: Jacobum Cargillum: Jo. Purmannum: Johan. Bierdumphelium Philoſophiæ & Medicinæ Doctores (ut jam polliciti ſunt) Jacobum Iſraelem Brunnerum Ratiſponenſem, aliosque obſecro & obteſtor , omnium debito modo ſuo & loco tempore (quemadmodum in noſtri Phytopinacis parte prima factitatum) mentionem facturus. Suam etiam operam contulere Joan. Rudolphus Saltzmannus, Joan. Purmannus Medicinæ Doctores, ut qui animi cauſa plurimas plantas delineavere tam pro hoc, quam pro futuro noſtro opere: quos imitantur Jo. Fridericus Exius, & Jo. Henricus Frœlich, Medicinæ ſtudioſi: nec tu mihi prætereundus mi Jo. Henrice Ryhinere, qui ut totius artis, ita hujus ſtudii ſtudioſiſſimus es, qui mihi hactenus plurimum (ut ſcis) auxilio fuiſti, & porro eris. Tandem cum nominum varietas apud auctores qui de re herbaria ſcripſerunt, ſtudium hoc obſcurum, difficileque reddat, ad finem cujuſlibet capitis poſt Matthioli Commentaria , Synonymias plantarum ex claſſicis deſumptas, ſubjeci: & quidem alio charactere, quo à Matthioli ſcriptis diſtinguantur: alperſi nonnunquam notas & correctiones, cum humanum ſit errare, ubi opus videbatur: nonnunquam à quorundam immaturis calumniis, ubi veritas requirebat, Matthiolum tueri ſum conatus: ita tamen ut in neminem, quod honeſtum decet, eſſem injurius. Quod deniq; Matthiolum attinet, cujus patrocinium ſemel ſuſcepi, hoc unum addam, ſua laude dignum eſſe, cum inter eos qui glaciem in hoc ſtudio fregere, ſit referendus & recenſendus: is ſeipſum laudavit ſuis ſcriptis maxime Commentariis toties cuſis, & porro, apud æquiores laudabit. Hæc eſt CANDIDE LECTOR inſtituti ratio, quam ſi abs te probatam cognoverimus, ad Botanica noſtra abſolvenda nos accingemus, alteramq; Phytopinacis partem abſolvemus. Vale,& vive, & fave cœptis, eademq; move & promove.

IN AD-

IN ADDITIONIBUS BAUHINI
immutanda, expungenda, reponenda.
Ex autographo.

P. 167. l. 7. Doctore Everardo
l. 16. etiam Lobelus.
p. 182. l. 60. Hanc depingi voluimus,
l. 62. accepimus. Meminit & Camer. in suo Matth. hist. Querc.
p. 196. l. 38. Cam. Vitis
p. 365. l. 32. sylvestris insipidæ parvæ
p. 383. l. 4. Lob. Crithmus secundus Tab.
IV. Crithmum quartum Matth. Cast.
l. 5. Crithamus
p. 403. l. 34. Clusio Pannon.
p. 419. l. 22. lævis vacuus
l. 28. Pan. *dele, sequentia hujus lineæ*
p. 420. l. 37. ASCALONIA
p. 443. l. 16. Cast. Lugd.
l. 17. *dele, Lugd.*
p. 463. l. 9. *dele, Anemone hortensis Trag.*
p. 469. l. 35. II. GARYOPHYLLVS INDICVS MINOR FLORE SIMPLICI.
III. GARYOPHYLLVS INDICVS MINOR.
p. 552. l. 32. Alba Tab.
p. 574. l. 26. Pyrethrum secundum, Taber.
p. 580. l. 66. *dele, Melanthium agreste.*
p. 582. l. 3. grestes Tab.
p. 607. l. 17. Phalangitis, Cord.
p. 639. l. 13. secundus major,
l. 17. *dele, Cynosorchis Brunf.*
l. 21. *dele, & Triorchis major mas, Tab.*
l. 24. mas Cynosorchis,
l. 27. Castori. Phallus Hollandicus Ponæ
p. 640. l. 36. iconibus. Verbascum nigrum salvefolium, Lobel. Lugd.
p. 650, l. 52. Eranthemum vulgare, Dod. fol.
p. 654. l. 2. *dele, Buphthalmi altera species, Ges. hor.*
p. 669. l. 40. dictum bifolium.
p. 673. l. 26. nominatur monente Thalio. Sed Tragus Conyzam cæruleam per Schartam secundam intelligit.
p. 675. l. 9. quina, modo septem folia obtinet:
l. 10. fol. Anguil.
p. 689. l. 39. *dele, Scabiosa calidarum Regionum, Lob. & Lugd.*
p. 706. l. 28. similis tertia,
p. 714. l. 16. Tanacetum minus candidis floribus, Lob.
p. 722. l. 37. *dele, Quinquefolium minus, Fuch.*
l. 38. Quinquefolium luteum minus Fuch. in icon.
l. 49. *dele, Camer. in Matth.*
p. 737. l. 30. hor. Heliochrysum primum, Taber.
l. 31. Lobel. II. Millefolium
p. 741. l. 26. Ageratum secundum candidum, Taber.
l. 27. Ageratum tertium minus, sic
p. 781. l. 32. Plinium & Anguillaræ
p. 791. l. 5. Brunf. Melissa syl. Trago.
p. 793. l. 30. dicitur Galium.
l. 32. *dele, Lon.*
p. 799. l. 28. Matth. Cæsalp.
l. 31. *dele, Millefolium majus Cæsalpino*
p. 815. l. 7. facultate) Matth.
p. 821. l. 3. Castor Durantes
p. 861. l. 14. *dele, Narcissus octavus Matthiolo in Compendio*
l. 16. Hemerocallis alia, Ges.
l. 17. *dele, Pancratium verum, Ges. hort.*
ibid. *dele, Cord. in Diosc.*
l. 55. *dele, Pseudonarcissus, calice pralongo anguloso, Cæs. Pseudonarcissus Dod. gal. Clus. hist. Hisp.*
l. 58. Coquelurde, Hispanis.

CATALOGUS FIGURARUM, HUIC EDITIONI

A

CASPARO BAUHINO ADDITARVM.

LIBRO PRIMO.

Hamairis.
Acorus cum julo.
Galanga major, minor.
Meum spurium.
Mutellina.
Curcuma.
Hirculus.
Nardus montana altera.
Valeriana rubra dicta.
Valeriana peregrina purpurea.
Cubeba.
Betel seu Tembul.
Folium Officinis.
Cinnamomum Officinis.
Xilocassia.
Xilocassia subnigra.
Casia Monspeliaca
Rosa Hiericontea { viridis. arida.
Amomum.
Amomis { Officinarum { amarus. dulcis.
Costus { Iridem redolens. Arabicus.
Calamus odoratus Libani.
Balsamum ex Alpino.
Xilobalsamum.
Carpobalsamum.
Aspalathus Rhodius.
Santalum { album. citrinum. rubrum.
Lignum aloes.
Lacca.
Gelsiminum grandiflorum.
Thus & ejus folium.
Idolum Mumia.
Lentiscus Peruvianus.
Juniperus major.
Muscus terrestris clavatus alter.
Arbor vitæ
Laurus { latifolia. sylvestris.
Alnus hirsuta.
Myrtus maxima latifolia.
Carpini & Ulmi flores.
Canna fistularis.
Papyrus Nilotica.
Arundo maxima.
Tamarix Narbonensis.
Aquifolii varietas.
Oxyacantha pyrastri folio Dioscoridis.
Ligustrum Ægyptiacum ex Alpino.
China.
Smilax aspera.
Phillyrea secunda & tertia.
Rosa sylvestris.
Acacia Ægyptiaca ex Alpino.
Arbor Judæ.
Vitex latifolia.
Salix { latifolia rotunda. humilis repens.
Quercus { latifolia. florens.
Uva Quercina.
Ilex latifolia spinosa.
Tamarindi.
Balaustia.
Malus fructu oblongo.
Cotonea oblonga.
Prunus { cerea. sylvestris florens.
Nux vomica.
Nux metel.
Nuci metel congener.
Anacardium.
Morus alba.
Sycomorus seu Ficus Cypria.
Opuntia marina Chamaeficus.
Persea Plinii.

LIBRO SECUNDO.

Triticum { Hibernum aristis carens. multiplici spica.
Zea dicoccos.
Triticum amylæum.
Panicum minore panicula.
Linum sylvestre tenuifolium.
Lupinus { sylvestris luteus. cæruleo flore angustifolius.
Rapunculus alpinus spicatus.
Lapathum rubens.
Acetosa Cretica.
Rapistrum monospermon.
Blitum polyspermon.
Malva rosea flore pleno.
Spinachia semine non spinoso.
Atriplex { angusto centinodia folio. sylvestris lappulas habens.
Kali cochleatum.
Brassica { gongylodes. cauliflora. spinosa. maritima major.
Soldanella alpina.
Beta Cretica.
Asparagus sylvestris aculeatus.
Plantago rosea.
Nasturtium aquaticum minus.
Cochlearia folio subrotundo.
Sonchus lævis cæruleus.
Cichorium spinosum.
Cyanus multiplex.
Lactuca { crispa capitata. folius endivia.
Scandix { Italica. Cretica.
Caucalis echinata ad nodos.
Eruca cærulea.
Ocimum latifolium maculatum.
Tragopogon lacmiatum.
Ornithogalum spicatum.
Medica.
Ampeloprasum { angustifolium. latifolium.
Nasturtium { crispum hortense latifolium.
Thlaspi { vulgatum serrate folio. villosum. saxatile.
Draba lutea.
Erysimo simile.
Macropiper.
Uva piperis.
Piper Indicum triplex.
Caryophylli aromatici.
Gingiber ex Lobelo.
Zedoaria longa & rotunda.
Saponaria.
Ciclaminus radice oblonga.
Ophioglossum { ramosum. abortivum.
Asphodelus luteus.
Scilla { Hispanica. major radice rubra.
Capparis { acuminato folio. leguminosa.
Ranunculus multiflorus Nov.
Anemones flores varii.
Pulsatilla lutea rubra aquatica.
Anagallis { aquatica. aquatica folio rotundo.
Hedera terrestris montana.
Chelidonium Sprengerianum.
Aquilegia multiplex.
Caryophyllus Indicus minor flore simplici.
Myosotis scorpioides.
Telephium purpureum.

LIBRO TERTIO.

Rhaponticum { folio Helenii. verum Officinarum.
Rhabarbari radix.
Gentiana major purpurea.
Aristolochia longa vera, pistolochia dicta.
Centaurium spicatum luteum, perfoliatum non perfoliatum.
Spina Arabica.
Chamæleon Monspelliensis.
Anonis non spinosa purpurea lutea.
Carduus stellatus.
Aloe America.
Absinthium { montanum. maritimum foliis laciniatis
seriphium { latifolium. Gallicum.
Veronica mas supina.
Hyssopus cærulea folio dissecto rubro flore.
Gratiola minor.
Origanum Monspeliacum.
Pulegium angustifolium.
Salvia Cretica.
Mentha crispa verticillata.
Calamintha magno flore.
Thymus vulgaris tenuiore folio.
Melilotus Italica folliculis rotundis.
Acinus Columnæ.
Ruta sylvestris tenuifolia.
Panax Asclepium alter. Chironium minus.
Seseli Massiliense nonnullorum.
Creticum majus, minus.
Sison.
Consolida regalis peregrina.
Ammi minus.
Hieracium falcatum.
Apium crispum maximum.
Imperatoria alpina.
Daucus Creticus.
Sena Orientalis.
Colutea scorpioides.
Rosmarinum sylvestre minus.
Nigella Cretica.
Laserpitium Gallicum.
Euphorbium.
Anteuphorbium.
Viscum polycoccon.
Asclepias nigra.
Chamædrys spinosa.
Moluca aspera.
Phalangium ramosum.
Trifolium { acetosum luteum. pratense luteum. peltatum Creticum. spinosum Creticum.
Petasites alba.
Tussilago altera pleno flore.
Geranium tuberosum majus myrrhinum erectum cicutæ folio, repens cicutæ folio.
Gnaphalium vulgare Americum.
Phyllon testiculatum
Testiculus quartus & quintus ex magnis figuris ipsius Matthioli.

Satyr-

Catalogus Figurarum.

Satyrium basilicum pratense maculatum.
Horminum Syriacum.
Lunaria minor ramosa.
Chamæmelum fœtuum seu Cotula nobilis multiplici flore.
Buplevralmum alterum. Bellis alpina.
Paonia fœmina flore pleno.
Lithospermon { *harundinaceum.* / *fruteſcens angustifolium.* / *arvense radice rubra.*
Rubia maritima.
Androsæmum fœtidum.
Chamæpytis Monspeliaca foliis serratis.

LIBRO QUARTO.

Betonica flore albo.
Bistorta minor.
Polygonum { *maritimum latifolium.* / *Polonicum cocciferum.*
Clematis Daphnoides flore pleno.
Corus cærulea maritima.
Symphytum majus tuberosa radice.
Consolida media cærulea alpina.
Holosteum hirsutum, albicans majus.
Pilosella major repens, minus hirsuta.
Scabiosa { *Officinarum.* / *argentea angustifolia.*
Jacea incana laciniata.
Periclymenum Germanicum.
Satureia montana.
Caryophyllata aquatica.
Epimedium.
Arundo Indica latifolia.
Echium flore albo.
Lychnis sylvestris alba multiflora.
Gramen { *Caryophyllo arvensi glabro simile.* / *monophyllon.*
Sideritis vulgaris hirsuta.
Virga aurea latifolia serrata.
Quinquefolium { *erectum incanum.* / *palustre rubrum.*
Fragaria fructu albo.
Sanicula montana rotundifolia minor.
Uva marina minor.
Ilex coccifera.
Pimpinella minor.
Helichrysson Orientale.
Amaranthus paniculâ incurva.
Bellis { *lutea major.* / *lutea minor.*
Verbena nodiflora.
Hyacynthus Tripolitanus.
Papaver { *polyanthos.* / *spinosum.*
Hyoscyamus Creticus luteus.
Nicotiana major latifolia.
Solanum { *tuberosum esculentum.* / *pomiferum, fructu rotundo, molli.*
Solani tuberosi radix & fructus.
Aconitum unifolium.
Thora minor.
Antora radices varias.
Taxus glandifera.
Dens canis primus.
Hermodactyli Officinarum radices.
Alsine altissima.
Lens palustris tertia.
Elleborine.
Millefolium aquaticum pennatum, spicatum.
Millefolium aquaticum cornutum.
Myagrum { *sativum.* / *Monospermon.*
Onagra.
Aster Atticus cæruleus alpinus.
Aster luteo flore.
Heptaphyllon alpinum sericeum.
Viola Martia multiplici flore.
Cacalia.
Turpetum Officinarum.
Adiantum Syriacum.
Astragalus alpinus.
Sesamoides parvum flore magis completo.
Spartium Hispanicum.
Genista anguloſa.
Glans unguentaria.
Myrobalanis { *Chebuli.* / *Citrini.* / *Indi.* / *Bellerici* { *recentes.* / *sicci.* / *Emblici.*
Behen rubrum Officinarum.
Chamæsice.
Scammonea Monspeliaca.
Sambucus aquatica polyanthos.
Helinium Indicum { *maximum.* / *ramosum.*
Cynocrambe { *Dioscoridis.* / *fœmina.*
Heliotropion tricoccon.
Scrophularia { *palustris.* / *flore luteo.*
Alga Veneta.
Equisetum solidum.
Verbascum hortense multiplex.

LIBRO QUINTO.

Uva passa.
Alcyonium.
Spongia marina.
Corallium nigrum.
Corallium album & rubrum.

PLANTÆ, IN PHYTOPINACE

CASPARI BAVHINI PRIMVM

descriptæ, quarum Icones in hoc opere proponuntur.

Acetosa Cretica.
Alnus hirsuta.
Androsæmum fœtidum.
Apium maximum.
Atriplex sylvestris lappulas habens.
Bellis alpina.
Beta Cretica spinosa.
Brassica spinosa.
Caucalis echinata ad nodos.
Centaureum spicatum.
Chamædrys spinosa.
Chelidonium Sprengerianum.
Cichorium spinosum.
Consolida regalis peregrina.
Consolida media alpina.
Cynocrambe Dioscoridis.
Equisetum fœtidum.
Eruca cærulea.
Erysimo similis.
Gnaphalium Americanum prius non pictum.
Herminum Syriacum.
Hyoscyamus Creticus.
Hyssopus cæruleus folio dissecto.
Jacea alba.
Lens palustris tertia.
Lentiscus Peruvianus.
Lithospermon fruteſcens angustifolium.
Millefolium pennatum.
Millefolium cornutum.
Myagron monospermon.
Nasturtium crispum latifolium.
Nasturtium crispum angustifolium.
Nigella Cretica.
Ocimum latifolium maculatum.
Opuntia marina.
Papaver spinosum.
Rapistrum monospermon.
Rapunculus alpinus spicatus.
Scabiosa argentea.
Scandix Italica.
Scandix Cretica.
Scrophularia lutea.
Solanum tuberosum esculentum.
Spinachia semine non spinoso, hactenus non picta.
Taxus cum glandibus.
Thlaspi villosum.
Trifolium peltatum Creticum.
Trifolium spinosum Creticum.
Valeriana peregrina.
Verbena nodiflora.

NOTAS,

NOTAS, QUIBUS UTITUR

D. CASPARVS BAVHINVS,

in Synonymis, ita intelligito.

Acoſt. Chriſtophori Acoſtæ de plantis Indiæ.
Alpin. Proſper Alpinus de plantis Ægypti.
Anguil. Aloyſius Anguillara.
Apul. Apulejus de herbis.
Brunf. Otho Brunfelſius.
Camer. Joachimi Camerarii editio Matthioli, & ipſius hortus Medicus.
Caſt. Caſtor Durantes.
C. B. Caſparus Bauhinus.
Cæſalp. Andreas Cæſalpinus de plantis.
Cluſ. hiſt. Hiſp. Pan. Caroli Cluſii hiſtoria Hiſpanica & Pannonica.
Colum. Fabius Columna in ſuo Phytobaſano.
Cord. in Dioſc. hiſt. Valerii Cordi commentaria in Dioſcoridem, & ejus de Hiſtoria plantarum libri.
Dalech. Joannis Dalechampii notæ in Plinium.
Dod. gal. & fol. Remberti Dodonæi editio Gallica, & ejus poſtrema Latina in folio.
Fuch. Leonardi Fuchſii hiſtoria & Icones.
Geſn. Conradi Geſneri liber de hortis Germaniæ.
Garz. Garzias ab Orto de animalibus.
Hermol. Hermolai Barbari corollaria in Dioſcoridem.
Lac. Andreæ Lacunæ hiſtoria Hiſpanica.
Lob. Matthiæ de Lobel obſervationes & Icones.
Lon. Adami Loniceri hiſtoria poſtrema.
Lugd. Lugdunenſe herbarium.
Monard. Nicolaus Monardis.
Pena. Petri Penæ Adverſaria.
Rauvvolf. Leonhardi Rauvvolffii Hodœporicum.
Scalig. Julii Cæſaris Scaligeri Exercitationes.
Tabern. Jacobi Theodori Tabernæmontani Hiſtoria & Icones.
Thal. Joannes Thalyus in ſua Harcinia Saxono Thuringica.
Trag. Hieronymus Tragus.

IN EFFIGIEM CL.

D. CASPARI BAUHINI

BASILIENSIS PRACTICI FOELICIS,
ANATOMICI SOLERTIS, BOTANICI
indefessi, Præceptoris obſervandi.

PInge mihi, vitam cui debet Virbius umbra
Factus, Cratevam, Pergameumq́ decus.
Geryoni huic inſpira animam, quæ triplice non ſit
Inferior. quod ſi non potis ulla graphis,
Non cœlum, ſcalprúmve ullum; quanam arte BAHINVM
Tergeminum tandem pingere poſſe putas?

IDEM

IN PETRI ANDREÆ MATTHIOLI

BOTANICA A CASPARO BAVHINO
EMACULATA ET AUCTA.

IAmpridem faſces melior, ſceptrumq́ ſuperbum
Hetruſcæ floræ Belgica Flora tulit.
Damnatumq́ caput tenebris miſiſſet ad orcum,
Ni cautum, libri neſcio quo genio.
O factum bene, quod bigas agitante triumpho
Spes ſupereſt vitæ quantulacunq́ brevis!
Supremam moribundæ animam legit acrior ultrix
Helvetica, & Tuſcam reſtituit ſolio.
Fallor ego, aut ſpoliis utriusq́ erectior olim
Intexet propriam perpete fronde comam.

JACOBVS CARGILLVS Scotus
Philoſoph. & Medicinæ Doctor.

CASPARVS BAVHINVS

Pet. Aubry sculpsit

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM FACULTATES SECUNDUM LOCOS EX Dioscoride, & Matthioli commentariis.

CAPITIS.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis dolores ex frigiditate.

IRIS Illyrica cum aceto, & rosaceo illita.
Oleum sylvestris olivæ inunctum.
Oleum amigdalinum illitum.
Viticis semen emplastri modo adhibitum.
Amygdalæ amaræ cum aceto, vel rosaceo, fronti, vel temporibus illitæ.
Torpedo marina viva admota.
Lana succida cum aceto, & rosaceo imposita.
Sisymbrium fronti, & temporibus adalligatum.
Hederacei corymbi, vel foliorum hederaceorum succus, cum aceto, & rosaceo perfusus.
Aloe temporibus, frontiq; ex aceto, rosaceoq; illita.
Mentha fronti adalligata.
Serpyllum coctum, rosaceo, acetoq; madefactum & adhibitum.
Melilotus cum rosaceo, & aceto subactus.
Baccharis folia per se illita.
Ruta ex rosaceo & aceto.
Scammonia ex aceto & rosaceo perfusa.
Anisum per se potum.
Sphondylium cum ruta illitum.
Aquæ marinæ vapor operto capite perceptus.
Peucedanum ex rosaceo, & aceto.
Melanthium fronti adalligatum.
Conyza minor adalligata.
Anagyris tenera folia drachmæ pondere ex vino pota.
Rhodia radix recens cum rosacei momento imposita.
Hippoglossum cornamenti modo adhibitum.
Chamædaphnes folia trita, & illita.
Elaterium ex lacte naribus infusum.
Ruscifolia, & baccæ in vino potæ.

MATTHIOLI.

Galanga naribus indita.
Nardum Italicum.
Lavendula.
Phu virens, cum radicibus contusum, & illitum.
Cinnamoni stillatitia aqua pota.
Cubebæ devoratæ.
Balsamum factitium & ejus aqua illita.

CAPITIS.

Moschus.
Zibetum.
Ambarum.
} linimenti moda adhibita.
Laurinum oleum
Mumia ex amarici aqua naribus infusa aut ex castoreo, caphura, & oleo balanino.
Mastiche mansa cum odorata cera.
Dictamni albi florentis aqua naribus infusa.
Persicorum nucleorum cremor ex aqua verbenaca paratus, fronti, temporibusq; illitus.
Amygdalarum amararum lacteus cremor eodem modo paratus.
Mustellarum combustarum cinis aqua subactus, & illitus.
Cæpæ squama ferventi cinere tosta, & calida in dolentis lateris aurem introducta, additis rosaceo, laurino, & succida lana.
Flores Caryophylli vocati sacch. asservati, & devorati.
Cyclamini succus in errhinis additus.
Hederæ folia septem, totidemq; ossium persicorum nuclei à cortice delibrati, ex oleo, & aceto cocta, & temporibus & fronti illita.
Agaricum in potu sumptum.
Graminis genus septem internodiis distinctum capiti accomodatum.
Rhodia Radix recens contusa, ex amaraci aqua fronti, & temporibus illita.
Verbenacæ aqua, aut oleum capiti adhibitum.
Verbasci stillatitia aqua fronti illita.
Fungi qui ad imam sambuci sedem oriuntur in aqua rosacea macerati, & illiti.
Agaricum in potu sumptum, aut in catapotiis additũ.
Colocynthis in catapotiis addita.
Quinta essentia nostra lib. v. capite de vino descripta pota, tum exterius fronti illita.

MATTHIOLI.

Ad diuturnum capitis dolorem.

Ligni Guaiaci
China radicis
Sarzæ parillæ
} decoctum diebus continuis 40. potum.
Punicæ arboris folia, aut eorum succus illitus.
Hederæ folia septem, totidem ossium persicorum nuclei à cortice delibrati ex oleo, & aceto cocta, & fronti & temporibus illita.
Agaricum in potionibus, aut catapotiis additum.
Colocynthis in catapotiis, aut potione usurpata.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis dolores à calida causa genitos.

Oleum sylvestris olivæ inunctum.
Unguentum rosaceum illitum.
Ligustri flores fronti ex rosaceo illiti.
Rosarum aridarum ex vino dilutum adhibitum.
Viticis semen appositum.
Portulaca per se imposita.
Melilotus cum aceto, aut rosaceo aspersa & adhibita.
Nymphææ radix pota, & naribus indita.
Rhodia radix cum rosaceo, & fronti & temporibus adalligata.
Papaveris liquor fronti cum rosaceo illitus.
Psyllium ex rosaceo, aceto q. aut aqua impositum.
Hippoglossi sertum capite gestatum.
Sedum majus cum rosaceo illitum.
Solani hortulani folia adalligata.
Viniferæ vitis folia & capreoli adhibita.
Ophites lapis adalligatus.

MATTHIOLI.

Arboreus, lapideus vè muscus recens, rosaceo imbutus & impositus.
Populneum unguentum toti capiti inunctum.
Betulæ aqua quæ per se è perforato caudice fluxit illita.
Ligustrinum oleum illitum.
Rosæ, & præsertim purpureæ austero vino incoctæ & illitæ.
Pomorum acidorum succus cum Santalis adhibitum.
Cochlearum viventium mucus, fronti ex rosaceo illitus.
Punicorum acidorum vinum potum & impositum.
Anguium senectæ ex aceto decoctæ.
Ovi recentis vitellus, albumq. ex rosaceo, & rosacea aqua.
Mica triticei panis amygdalino, papaverinoq. oleo imbuta, & fronti adalligata.
Portulaca contusa, & fronti imposita.
Plantaginis succus ex rosaceo illitus.
Cucurbitæ, & cucumeris recentis ramenta fronti adalligata.
Lactucæ succus cum rosaceo, & aceto impositus.
Fabaria contusa ex aceto.
Nymphææ recentia folia capiti superposita.
Polygoni majoris succus illitus.
Hyosciami recentia folia fronti adalligata.
Psyllii seminis mucago fronti ex rosaceo adhibita.
Solani hortulani succus fronti impositus.
Mandragoræ recentia folia capiti superposita.
Alsine contusæ & adhibita.
Sedi cujuscunq. succus, aut herba ipsa contusa & illita.
Cotyledonis utriusq. succus impositus.
Cymbalaria vulgaris contusa & illita.
Momordicæ fructus amygdalino oleo insolatus, contusus, & illitus.
Santalum album cum aqua rosacea adhibitum.
Caphura ex rosacea aqua imposita.
Rosaceum oleum tepidum.
Sylvestris olivæ oleum inunctum.
Punicæ folia contrita, aut eorum succus cum rosaceo illitus.
Amygdalæ dulces ex aqua rosacea contritæ, & illitæ.
Oleum in quo cucurbitæ flores insolati fuerint illitum.

Mustelarum exustarum cinis aqua subactus, & illitus.
Sennæ decoctum, vel dilutum potum.
Ejusdem folia in lotionibus addita.

MATTHIOLI.

Ad hemichraneam.

Thuris & Myrrhæ pulvis ovi albo exceptus, & fronti & temporibus illitus.
Mumia ex amaracì aqua naribus immissa.
Sagapenum ex Betonicæ decocto potum.
Cucumeris sylvestris radix in aqua elixa, tusa & oleo subacta, & cum absinthio applicata.

DIOSCORIDIS.

Ad purgandum caput.

Brassicæ succus
Anemonis succus
Betæ succus
Chelidonii maj. succus
Cyclamini maj. succus
Capæ succus
} *naribus infusus.*

Pyrethrum
Staphysagria
} *diu mansa.*

Colocynthis in catapotiis devorata.
Uva passa cum pipere manducata.
Atramentum sutorium lanis naribus inditum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis succus naribus infusus.
Cubebæ cum masticke mansæ.
Masticke unà cum cera odorata commansa.
Gattariæ succus naribus infusus.
Amaraci succus naribus inditus.
Imperatoriæ radix commansa.
Sennæ decoctum vel dilutum potum.
Sagapenum in catapotiis devoratum.
Sinapi & nasturtii semen commansum.
Cyclamini succus naribus infusus.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis dolores faciunt.

Styracinum oleum olefactum.
Olivæ flavæ.

Glandes
Palmulæ Phœnicis
Juglandes nuces
} *in cibis acceptæ.*

Arbuti fructus
Ferulæ caules
} *devorati.*

Mei radices largius sumptæ.
Absinthii liquamentum haustum.

MATTHIOLI.

Vinum generosum largius sumptum.
Sinapis in cibis usurpata.
Ponticæ nuces largius devoratæ.
Lac abunde potum.

DIOSCORIDIS.

Ad veternosos.

Viticis semen cum rosaceo & aceto perfusum.
Castoreum ex aceto & rosaceo naribus infusum.
Cæpa decocta, & in cibum sumpta.
Sinapi derasò capiti appositum.
Spondilium suffitum & ex oleo capiti illitum.
Peucedanum cum aceto & rosaceo inunctum.

MATTHIOLI.

Nardus Italica
Lavendula
} *cùm pota, tum illita.*

Cinnamomi vulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitii aqua, ſecundarius liquor & oleum inunctum.
Siſymbrii ſuccus ex aceto illitus.
Caryophylli flores ſaccharo conditi & devorati.
Agaricum potum cum purgante medicamento.
Oleum è floribus & foliis hyſſopi paratum & illitum.
Stœchas addita ſcilla, aut ejus aceto pota.
Dictamnus albus quomodolibet adhibitus.
Salvia tam in potionibus, quàm in fomentis uſurpata.
Saccarum è ſalviæ floribus paratum.
Gattaria & bibita & fotu adhibita.
Amaracus introrſum, & extrorſum accepta.
Imperatoria radix quomodo uſurpata.
Roſmarinum, vel ſaccharum ex ejus floribus paratum.
Euphorbium occipiti affrictum.
Chamædrys in potionibus addita, & occipitio adalligata.
Quinta eſſentia noſtra lib. 5. comment. de vino deſcripta, tum pota, tum naribus injecta.

DIOSCORIDIS.
Ad ſomnum conciliandum.

Iris illyrica pota.
Amomum fronti illitum.
Amygdalæ amaræ devoratæ.
Viticis ſemen potum.
Lactuca in cibum ſumpta.
Aloe illita per ſeſe, vel ex roſaceo.
Baccharis odorata.
Junci Aethiopici ſemen potum.
Papaveris erratici quinq; ſexue capita in vini cyathis tribus ad dimidium decocta, & potui data.
Hyoſcyami ſemen potum, ac appoſitum.
Solani ſomnifici radicum cortex drachmæ pondere in vino potus.
Mandragoræ radicis ex vino decoctum, cyathi unius menſura potum.
Mandragoræ poma olfacta naribus.
Mandragoræ liquor ſedi pro balano ſubditus.

MATTHIOLI.

Arborei, lapideíve muſci dilutum ex vino paratum potum.
Salicis recentia folia in lotionibus addita.
Perſicorum nucleorum cremor fronti & temporibus adhibitus.
Amygdalæ dulces cum roſacea aqua illitæ.
Lactucæ ſuccus ex roſacea fronti & temporibus illitus.
Corallium potum.

DIOSCORIDIS.
Somnia terribilia faciunt.

Fabæ, Lentes } *in cibum acceptæ.*
Pycnocomi ſemen comæ drachmæ pondere potum.
Smilacis lævis ſemen cum doryenio potum ternis ſingulorum obulis.

MATTHIOLI.

Phaſioli in cibum ſumpti.

DIOSCORIDIS.
Sternutamenta cient.

Sinapi ſemen tritum & naribus admotum.
Ptarmicæ flores admoti.

Struthii radix trita & admota.
Ranunculi radix ſicca & in pulverem trita, naribus indita.
Daphnoides naribus indita.
Veratri albi radix trita & impoſita.

MATTHIOLI.

Piper tritum naribus inditum.
Cyclamini radix indita.

DIOSCORIDIS.
Ad vertiginoſos.

Balſami ſemen per ſe potum.
Peucedanum ex aceto & roſaceo illitum.
Galbanum olfactum.
Bryoniæ radix pota per continuum annum quotidie drachmæ pondere.
Vitis nigræ viticulæ primæ recentes decoctæ, & in cibis acceptæ.
Vinum, Acetum } *Scillinum potum.*

MATTHIOLI.

Cinnamomi vulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitii primus, ſecundus & tertius liquor inunctus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immiſſa.
Cochleæ cum ſuis teſtis tritæ ex aceto potæ.
Scorzoneræ radix, aut ſuccus potus.
Caryophyllorum flores ſaccharo aſſervati, & frequenter devorati.
Combebarum grana quinque quotidie ſumpta.
Agaricum potioni infrictum, & pro ſapone uſurpatum.
Salvia tam in potu quàm in fomentis ſumpta.
Saccharum ſalviæ floribus paratum.
Gattaria potui data, & forinſecus illita.
Amaracus tùm pota tùm illita.
Imperatoriæ radix in potiones & localia medicamenta addita.
Senæ decoctum, vel dilutum potum.
Roſmarinum quocunq; modo uſurpatum.
Saccharum è floribus roriſmarini paratum.
Sagapenum in potu ſumptum, & exterius inditum.
Chamædrys quoquo modo uſurpata.

DIOSCORIDIS.
Ad comitiales.

Cardamomum ex aqua potum.
Cancamum per ſe potum.
Balſami ſemen hauſtum.
Bitumen Naphtha ſuffitum comitiales deprehendit.
Populi nigræ in cibum acceptæ.
Ficus ſiccæ in cibum acceptæ.
Conchulæ Indicæ ſuffitæ excitant.
Coagulum leporinum potum.
Muſtelæ ventriculus coriandro infarctus, inveteratuſq; devoratus.
Muſtelæ ejuſdem ſanguis potus.
Aſininum jecur toſtum in jejuno ſumptum.
Ungula aſini combuſta pota.
Equorum lichenes triti, & ex aceto hauſti.
Lapis in hirundinum pullorum primæ fœturæ ventriculo inventus pro amuleto in cervi aluta ſuſpenſus.
Serum lactis potum quouſq; alvum citet.
Phocæ coagulum bibitum.
Urſinum fel ad lingendum datum.

Teſtudinis fel naribus inditum.
Teſtudinis terreſtris ſanguis potus.
Ciconiæ ſimum ex aqua potum.
Plantago cum lenticula decocta in cibis ſumpta.
Sinapi tritum naribus inditum.
Piper diu manſum.
Scilla hauſta.
Agaricus drachmæ pondere cum oxymelite hauſtus.
Dryngii radix ex dulci aqua ebibita.
Rutæ ſylveſtris ſemen potum.
Seſelis Maſſilienſis radix & ſemen potum.
Peucedanum ex aceto & roſaceo capiti inunctum.
Sagapenum potum.
Laſerpitii liquor cum aceto mulſo bibitus.
Ladanum olfactum.
Ammoniacum in eclegmate cum melle datum.
Trifolii ſemen & folia pota.
Conyza cum aceto bibita.
Anthyllis alterа ex oxymelite pota.
Betonicæ folia hauſta.
Quinquefolium triginta diebus hauſtum.
Papaveris ſpumei ſemen cum mulſa aqua potum.
Veratrum nigrum potum.
Hippophæſti ſuccus trium obolorum pondere hauſtus.
Vitis alba drach. pondere anno toto quotidie hauſta.
Vitis nigræ viticulæ primæ virentes coctæ, & in cibis ſumptæ.
Acetum mulſum potum.
Vinum & acetum ſcillinum potum.
Selenites lapis tritus ebibitus.
Ætites lapis cum Cyprino unguento, aut gleucino, vel alio excalfaciente illitus.
Cotes naxia pota.

MATTHIOLI.

Narduſ Italica.
Lavendula.
Aſarina & ejus decoctum potum.
Cinnamomi vulparis ſtillititia aqua pota.
Balſami factitii liquor omnis illitus.
Mumia ex amarici aqua naribus immiſſa.
Cranium humanum potum.
Caſtoreum ex oxycrato potum.
Leporis coagulum cùm aceto bibitum.
Lapis in felle bubulo inventus tritus lentis quantitate, & in errhinis additus.
Aqua ſtillatitia humani ſtercoris pota.
Scorzoneræ radix, aut ejus ſuccus potus.
Caryophyllorum flores ex betonicæ, aut amarici decocto poti.
Iidem ſaccharo aſſervati frequenter devorati.
Cyclaminus in potione, vel clyſmate infuſus, aut ejus ſuccus in errhinis additus.
Agaricum potioni ingeſtum.
Ariſtolochia rotunda.
Hyſſopum quoquo modo ſumptum.
Stœchas cùm Scilla, aut ejus aceto uſurpata.
Dictamnus albus.
Salvia tam pota, quàm trita adhibita.
Amaracus quovis modo uſu veniat.

Galegæ ſuccus ſeſcunciæ pondere potus.
Imperatoriæ radix in potionibus addita.
Sennæ dilutum vel decoctum potum.
Roſmarinum, vel ſaccharum ex ejus floribus paratum.
Sagapenum devoratum.
Quercini viſci lignum in tenuiſſimum pulverem redactum & diebus quadraginta potum.
Vincetoxici radices tritæ una cum pæoniæ ſemine.
Cardui benedicti decoctum, aut ſtillatitia aqua pota.
Chamædrys in potionibus addita.
Filipendulæ radicis pulvis cibis inſperſus.
Palmæ Chriſti ſeminis pulvis drachmæ pondere ex vino potus.
Ejuſdem radicum decoctum diutius vino miſtum potum.
Pæonia Galeni collo ſuſpenſa.
Pæoniæ ſemina filo trajecta, & collo circumligata.
Hyperici florentis aqua ſtillatitia pota.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymelite diebus pluribus potum.
Ellebori nigri dilutum potum.
Colocynthis in catapotiis addita, aut in potionibus.
Quinta eſſentia noſtra lib. 5. comment. de vino deſcripta, hauſta.
Acetum ſcillinum frequenter hauſtum.
Stibium noſtrum proprio comment. deſcriptum.
Corallium tam ſuſpenſum, quàm potum.

MATTHIOLI.

Ad oblivioſos & deperditam memoriam.

Anacardia.
Quinta eſſentia noſtra comment. de vino lib. 5. deſcripta, frequenter uſurpata.

DIOSCORIDIS.

Ad apoplexiam.

Vitis albæ radix continuo anno quotidie drachmæ pondere hauſta.

MATTHIOLI.

Nardi Italicæ, Lavendulæ } *ſtillatitia aqua pota.*
Cinnamomi vulgaris aqua ſtillatitia pota.
Balſami factitii liquor primus, ſecundus, tertius illitus.
Agaricum in potu ſumptũ, aut in catapotiis devoratum
Quinta eſſentia noſtra libr. 5. comment. de vino deſcripta, pota.

DIOSCORIDIS.

Ad Phreneſim.

Unguentum Crocinum perfuſum aut naribus illitum.
Vitex aceto & oleo inſtillatus.
Aſparagus in vino albo potus.
Serpyllum cum aceto & roſaceo impoſitum.
Sphondilium ſuffitum, impoſitum, & capiti ex oleo inunctum.
Peucedanum ex oleo & roſaceo inunctum.

MATTHIOLI.

Malvæ ſuccus octo unciarum pondere potus.
Solani hortenſis, tum foliorum, tum baccarum ſuccus ſyncipiti cum linteolis ſuperpoſitus.
Borraginis, aut bugloſſi ſtillatitia aqua.

DIOSCORIDIS.

Ad cerebri inflammationes, quas ſyriaſim vocant.

Cucurbitæ ramenta ſyncipiti appoſita.
Peponis ramenta ſyncipiti adhibita.
Heliotropii folia fronti adhibita.

Acetum

Acetum fronti illitum.

MATTHIOLI.

Agaricum potui datum.

Santala omnia ex rosaceo aceto & caphura momento illita.

DIOSCORIDIS.

Ad melancholiam.

Ocimi semen potum.

Veratrum nigrum potum.

Betonicæ folia pota.

Epithymum potum.

MATTHIOLI.

Poma dulcia.

Citria mala.

Santalum omne.

Malvæ succus unciarum sex pondere potus.

Scorzoneræ radix, aut ejus succus bibitus.

Agaricum sumptum.

Thymus drachmarum duarum pondere ex oxymelite potus.

Sennæ decoctum vel dilutum potum.

Vincetoxici radices tritæ cum ocimi semine, aut cum citrei mali cortice, aut cum margaritis haustæ.

Melyssophyllon quocunq; modo frequenter potum.

Asspleni decoctum haustum.

Borraginis aut buglossi decoctum ex vino, aut ex aqua paratum potum.

Ellebori nigri dilutum.

Syrupus è polypodio, & præsertim ad hypochondriacam: vide lib. 4. comm. de Polypodio.

Acetum scillinum haustum.

Quinta essentia nostra lib. 5. comm. de vino descripta.

Stibium nostrum quatuor grànorum pondere haustum.

Argentum vivum præcipitatum octo granorum pondere ebibitum.

Aurum.

Corallium.

Margaritæ.

Oleum è lapide gagate tum potum, tum illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad crapulam ebrietatemque tollendam.

Crocum ex passo præsumptum.

Punicorum malorum succus } *haustus.*
Myrti baccarum succus }

Brassica summo cibo sumpta.

Absinthium præsumptum.

MATTHIOLI.

Acetum testiculis cum linteolis adhibitum.

Croci florum stillatitia aqua pota.

Amygdalæ amaræ sex ante potum devoratæ.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis fluxiones.

Unguentum irinum naribus illitum.

Styrax illita, suffitaq;

Bitumen naphtha suffitum.

Cinnamomum potum.

Mei radices tritæ cum melle in eclegmate devoratæ, ubi fluxio pectus afficiat.

Nuces avellanæ tostæ, & cum exiguo piperis potæ.

Dracunculi majoris radix tosta, vel elixa devorata.

Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.

Hyssopum cum fico, ruta, melleq; ex aqua decoctum potum.

Helichrysi coma trium obolorum pondere in vino diluto pota.

Hyoscyami semen oboli pondere, addito papaveris semine haustum.

MATTHIOLI.

Juniperinum gummi suffitum & capiti insperſum.

Santalum rubrum capiti insperſum.

Caryophylli aromatici suffiti fumo naribus excepto.

Agaricum in potionibus additum.

Rosmarinum.

DIOSCORIDIS.

Ad cerebrum roborandum.

Agallochum potum.

MATTHIOLI.

Cubebæ devoratæ.

Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.

Balsami factitii unusquisq; liquor illitus.

Moschus.

Zibetum.

Ambarum.

Caryophyllorum pulvis capiti insperſus.

Caryophylli flores saccharo conditi frequenter devorati.

Stœchas.

Mentha Græca.

Salvia.

Sena in capitis perfusionibus addita.

Rosmarinum atq; saccharum ex ejus floribus paratum.

Caryophyllata radix olfacta.

Rhodia radix olfacta, vel quomodolibet usurpata.

Quinta essentia nostra commento de vino descripta.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis ulcera manantia.

Thus cum nitro confricatum.

Fici & caprifici lacteus succus cum polenta appositus.

Urina inveterata apposita.

Fœnumgræcum appositum.

Cicer adhibitum.

Malva ex urina humana emplastrata.

Allii cinis ex melle inunctus.

Cyclamini decoctum fomenti modo adhibitum.

Bulbi cum cremato nitro adhibiti.

Melilothus ex aqua cum creta Chia, vinoq; aut galla inuncta.

Rubi folia imposita.

Lilii cremata radix ex melle adhibita.

Adianthum in lixivio decoctum.

Acida muria insperſa.

MATTHIOLI.

Hederæ helicis folia in pileũ consuta, & capiti imposita.

Centaurii minoris succus illitus.

Mentha illita.

NERVORUM.

DIOSCORIDIS.

Ad convulsionem.

Iris Illyrica ex aceto pota.

Acori decoctum bibitum.

Cardamomum ex aqua potum.

Junci odorati radicis drachma una cum pari pondere piperis per dies aliquot data.

Costus ex vino, & absinthio exhibitus.

Balsamum ex aqua haustum.

Helenium ex melle eclegmate exhibitum.

Unguentum ſampſuchinum more cataplaſmatis appoſitum.
Unguentum metopium illitum.
Bdellium illitum.
Juniperi baccæ bibitæ.
Cedrides devoratæ.
Halimi radix drachmæ pondere in aqua mulſa hauſta.
Ficulneus cinis ex oleo illitus.
Erinacei terreſtris caro in cibum ſumpta.
Caſtoreum inunctum & potum.
Serpyllum potum.
Fimum caprinum cum aceto bibitum.
Dracunculi radix toſta & elixa devorata cum melle.
Aſphodeli radix drachmæ pondere pota.
Capparis ſemen potum.
Capparis cortex pariter hauſtus.
Argemone emplaſtrata.
Agaricus ſumptus trium obolorum pondere cum mulſo.
Rhaponticum potum.
Galbanum deglutitum.
Gentianæ radix drachmæ pondere pota.
Ariſtolochia rotunda bibita.
Centaurii majoris radix ex vino pota.
Spinæ albæ ſemen potum.
Acanthii radices potæ.
Abrotani ſemen cum aqua potum.
Leucacanthæ radicis ex vino decoctum exhauſtum.
Origanum eſtum cum fico.
Eryngii radix pota cum aqua mulſa.
Pulegium cum poſca potum.
Calaminthæ decoctum hauſtum.
Baccharis radix in aqua decocta, & pota.
Panaces herculeum linitum.
Libanotis radices cum loliacea farina emplaſtratæ.
Peucedanum ex aceto, & roſaceo inunctum.
Clinopodium bibitum.
Chamædryi decoctum potum.
Laſer oboli pondere datum & devoratum.
Sagapenum potum.
Galbanum devoratum.
Betonicæ folia denarii pondere cum hydromelite data.
Xyridis radix ex paſſo bibita.
Symphytum ex aceto mulſo bibitum.
Pſyllium illitum.
Serpyllum potum aut illitum.
Verbaſci decoctum bibitum.
Bryoniæ ecligma ex melle.
Vinum ſcillinum hauſtum.
Vinum chamædrytes bibitum.
Vinum tragoriganites bibitum.
Satyrii radix ex vino nigro auſtero bibita.
Coris ex vino pota.

MATTHIOLI.

Oleum irinum inunctum.
Nardus Italica.
Lavendula.
Cinnamomi vulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitii liquores omnes.
Helenii radicis farina.
Oleum nucum inunctum.
Mumia tum foris, tum intus uſurpata.

Oleum ex ſemine lini illitum.
Cyclaminus in potione ſumptus, vel clyſtere infuſus, aut in errhinis additus.
Agaricum potum uſurpatum.
Oleum è foliis & floribus hyſſopi paratum.
Stœchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
Pulegii decoctum tum potum, tum fotu adhibitum.
Salvia tam pota, quàm fotu uſurpata.
Gattaria.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Euphorbium ex leucoii oleo illitum.
Unguentum è viſci in pyro ſylveſtri naſcentis foliis, & recenti capi pinguedine paratum: vide viſci comm.
Chamædrys in fomentis & unguentis addita.
Liliorum albòrum oleum illitum.
Cannabis radix decocta, & deinde tuſa & illita.
Colocynthis in catapotiis addita.
Stibium noſtrum quatuor granorum pondere ſumptum
Oleum è lapide gagate illitum.

MATTHIOLI.
Ad ſtuporem.

Cinnamomi vulgaris aqua ſtillatitia pota.
Balſami factitii liquores omnes.
Oleum ſinapinum.
Nuclei pinei frequenter devorati.
Oleum è floribus & foliis hyſſopi illitum.
Stœchas in balneis laconicis & fomentis addita.
Pulegii decoctum.
Salvia tam intus ſumpta quàm exterius admota.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Roſmarinum.
Euphorbium ex leucoii oleo exterius illitum.
Chamædrys.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle potum.
Quinta eſſentia noſtra comment. de vino deſcripta, tam pota, quàm illita.

DIOSCORIDIS.
Ad paralyſin.

Peucedanum ex aceto & roſaceo inunctum.
Capparis ſemen & cortex potus.
Sagapenum potum.
Rubiæ radix hauſta.
Colocynthis clyſtere perfuſa.
Vitis nigræ viticulæ primæ recentes coctæ, comeſtæq.
Vinum ſcillinum hauſtum.

MATTHIOLI.

Iridis radices conditæ, devoratæ.
Nardus Italica.
Lavendula.
Aſarina per ſe, aut ejus decoctum.
Cinnamomi vulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitii liquores omnes illiti.
Helenii radicis farina bibita.
Oleum ſinapinum inunctum.
Nuclei pinei frequenter devorati.
Mumia ex amaraci aqua illita.
Juglandium oleum illitum cum calce lota.
Anacardia.
Caſtoreum cum mulſa potum.

Flores caryophylli ex betonica aut amaraci decocto poti.
Iidem saccharo asservati, & frequenter devorati.
Cyclaminus in potione, vel clystere sumptus, aut ejus succus in errhinis additus.
Agaricum in catapotiis, aut potione sumptum.
Oleum è foliis, & floribus hyssopi paratum inunctum.
Stœchas in balneis laconicis, & fomentis addita.
Pulegii decoctum, cum haustum, tum fotum.
Salvia tam potione quàm fomentis usurpata.
Gattaria.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Sene decoctum, vel dilutum.
Euphorbium ex leucoii oleo exterius illitum.
Chamædrys.
Oleum liliorum alborum.
Bellidis genera omnia.
Hyperici florentis stillatitia aqua pota.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymelite potum pluribus diebus.
Conditum & pilulæ contra nervorum resolutionem: vide chamæpitys commentarium.
Colocynthis in catapotiis addita.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de vino descripta, pota & illita.
Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum
Oleum è gagate lapide inunctum.

DIOSCORIDIS.

Ad tremorem.

Cerebrum leporinum tostum comestum.
Castoreum potum & inunctum.
Brassica in cibo sumpta.
Althæa decoctum potum.

MATTHIOLI.

Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.
Balsami factitii liquor & oleum.
Nuclei pinei frequenter devorati.
Salvia tum potu, tum fotu usurpata.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Chamedrys.
Chamæpitys decoctum cum rhodomelle haustum.
Quinta essentia nostra tam pota, quàm illita: parandi rationem habes lib. 5. comment. de vino.

DIOSCORIDIS.

Ad fluxiones.

Farina tritici cum Apollinaris herbæ succo apposita.
Farina hordeo ex aceto adhibita.

DIOSCORIDIS.

Ad ægritudines, & dolores.

Oleum sicyonium inunctum.
Oleum laurinum illitum.
Elæomeli illitum.
Unguentum Cyprinum
Unguentum Gleucinum
Unguentum Metopium
Unguentum Amaracinum } *inunctum.*
Bdellium malagmati insertum.
Lixivium ex cinere ficus ex oleo illitum.
Castoreum potum, & illitum.
Erinacei terrestris caro devorata in cibis.

Viperinæ carnes decoctæ, & esui datæ.
Poterii radicis decoctum potum.
Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.
Laseris oboli pondere devoratum.
Centaurium minus ebibitum.
Lilii radix inassata, melleq; excepta imposita.
Satyrii radix ex vino nigro austero pota.
Althæa radix per se, vel decocta in vino, aut aqua mulsa emplastri modo imposita. (nervos.
Coccum infectorium cum aceto illitum præcisos juvat
Senecii folia ad eadem præstant illita.
Narcissi radix illita ad eadem utiliter imponitur.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.
Aqua marina perfusa.
Acetum scillinum potum.
Vinum de stœchade haustum.
Vinum de thymo potum.
Sesamum illitum crassitiem juvat.

MATTHIOLI.

Oleum larignæ resinæ, vel terebinthinæ illitum.
Nuclei pinei frequenter in cibis usurpati.
Terebinthina resina
Larigna resina
Abiegna resina } *devorata cum chamæpity.*
Nucis Indica
Nucis Myristicæ } *oleum tum potum, tum illitum.*
Fabalium caulium, & siliquarum cinis cum vetere axungia illitus.
Stœchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
Pulegium.
Amaracus.
Ajuga.
Contusæ herbæ flores in amygdalino oleo recenter presso & rosaceo completo, pari pondere commisti, diu insolati, & illiti.

DIOSCORIDIS.

Ad nervorum vulnera.

Cochleæ terrestres tusæ & impositæ.
Terreni vermes tusi, & illiti.
Butyrum illitum.
Senecionis fola emplastri modo imposita cum thuris manna.
Dracunculi minoris folia illita.
Poterii radix tusa & imposita.
Lilii radix ex melle subacta & illita.
Coccum infectorium cum aceto illitum.
Narcissi radix illita.

MATTHIOLI.

Balsamum factitium impositum.
Terebinthinæ
Laricæ
Abiegnæ } *Resinæ oleum.*
Abiegna lachryma.
Juglandium oleum.
Cochlearum caro cum farina polline imposita.
Oleum è terrenis vermibus, addito præsertim factitio balsamo, aut oleo è terebinthina confecto.
Hyperici oleum.
Oleum è fructu momordicæ illitum.

MATTHIOLI.

Ad contractionem & duritiem.

NERVORUM.

Muris montani pinguedo illita.
Taxi pinguedo inuncta.
Oleum ex ovorum vitellis peruncta.
Cervina & vitulina medulla.
Oleum ex lini semine.

MATTHIOLI.

Ad contusiones.

Cochlearum terrestrium caro cum farinæ polline impositæ.
Farina fabarum cum oxymelite subacta.
Dracunculi radix cum melle & caprino fimo illita.

DIOSCORIDIS.

Ad nervorum crassitiem.

Sesamum emplastri modo impositum.
Sarmentitius cinis cum axungia, vel oleo illitus.

OCULORUM.

DIOSCORIDIS.

Ad palpebratum defluvium.

Nardi Indicæ decoctum fotu adhibitum.
Cochleæ terrestres acu trajiciuntur ut effluat humor, quo postea palpebræ illinantur.
Osipus illitus.
Chondrillæ gummi, ac pariter lac impositum.
Lapis armenius illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad palpebrarum, oculorumq; scabritiem.

Thuris cortex tostus, & appositus.
Picis fuligo illita.
Licium appositum.
Sepiæ os lævigatum, & illitum.
Fel { *Marini scorpionis* / *Marini testudinis* / *Perdicis* / *Aquilæ* / *Gallinæ albæ* / *Sylvestris capræ* } *illitum.*
Sinapi tritum ex melle inunctum.
Omphacium impositum.
Squama æris illita.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis inuncta.
Hæmatites lapis melle exceptus adhibitus.

DIOSCORIDIS.

Ad palpebrarum fluxiones.

Amaraci folia cum polenta illita.
Alsine cum polenta imposita.
Ricini folia cum polenta trita, & emplastri modo adhibita.

DIOSCORIDIS.

Ad palpebrarum crassitiem.

Mitulorum cinis plumbi modo lotus, & illitus.
Conchulæ Indicæ cinis inunctus.

DIOSCORIDIS.

Ad palpebrarum scabiem.

Cæpæ succus cum pari spodio impositus.
Aloe illita.
Fici lac inunctum.

MATTHIOLI.

Tragacanthæ lachryma lacte macerata & illita.
Sagapenum cum aceto superpositum.

MATTHIOLI.

Ad palpebrarum inflammationes.

Ovum gallinaceũ crudum admisto rosaceo impositum.

OCULORUM.

Solani Halicacabi baccæ musto dilutæ, & impositæ.
Lentis palustris stillatitia aqua illita.
Borraginis, vulgarisq; buglossi stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS.

Ad oculorum albugines.

Opobalsamum illitum, instillatumq;.
Cancamum vino maceratum, & impositum.
Myrrha illita.
Bitumen naphtha impositum.
Mitulorum cinis plumbi modo lotus & illitus.
Conchulæ Indicæ cinis oculis inditus.
Cochlearum putaminum cinis melle exceptus linitus.
Marini scorpionis fel instillatum.
Idemq; præstat fel testudinis, perdicis, aquilæ, gallinæ albæ, & sylvestris capræ.
Urina humana æreo vase decocta illita.
Lactucæ sylvestris lacteus succus instillatus.
Dracunculi succus immissus.
Cæparum succus perfusus.
Gingiber illitus.
Chamæsyces succus cum melle inunctus.
Argemones folia imposita.
Ammoniacum impositum.
Horminium ex melle impositum.
Loti domestici succus ex melle illitus.
Sal impositum.
Salis flos eodem modo adhibitus.
Sapphyrus lapis appositus.
Aeris squama imposita.

MATTHIOLI.

Moschus impositus.
Radix ebeni trita, & cum aqua instillata.
Mustelarum crematarum cinis oculis injectus.
Chamæleontis dexter oculus, vivo animali erutus, & cum caprino lacte mistus.
Centaurii minoris succus injectus.
Sagapenum rutæ succo, & avium rapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum.
Sarcocolla in cratere vitreo asinino lacte quinq; diebus macerata, & deinde instillata.
Scabiosæ succus cum chrysocollæ & caphuræ momento illitus.
Antirrhinum fronti adalligatum.
Corallii cinis in collyriis additus.

DIOSCORIDIS.

Ad oculorum cicatrices delendas.

Cancamum vino maceratum & infusum.
Myrrha illita.
Bitumen naphtha instillatum.
Cedria illita.
Cochlearum terrestrium cinis cum melle impositus.
Urina humana æreo vase decocta, infusa.
Fœnigræci oleum cum myrteo impositum.
Sagapenum inditum.
Chamæsyces succus cum melle illitus.
Aerugo immissa.
Vini fax adusta imposita.
Corallium tritum inditum.
Hamatites lapis immissus.
Sapphyrus lapis adhibitus.

MAT-

MATTHIOLI.

Hieracii ſuccus inſtillatus.
Sarcocolla aſinino lacte macerata & inſtillata.

DIOSCORIDIS.

Ad oculorum nubeculas.

Acori ſuccus inſtillatus.
Caſia aliis medicamentis ocularibus excepta & injecta.
Cinnamomum impoſitum.
Ceraſi gummi inditum.
Acacalis dilutum ad collyria additur, quæ oculis claritatem faciunt.
Acaciæ ſuccus elotus & infuſus.
Punicorum malorum cytini tres quantumvis minimi, devorati anno, ab omni lippitudine præſervant.
Thus immiſſum.
Crocomagma illitum.
Ebeni tenuiſſima ramenta vino optimo macerata, & in collyria addita.
Lycium inditum.
Cedria inuncta.
Pruni arboris gummi illitum.
Viperæ caro decocta, & in cibis deſumpta.
Hirundines ficedularum modo in cibis devoratæ.
Cinis hirundinum collyriis adhibitus.
Adeps piſcium inunctus.
Fœniculi ſuccus infuſus.
Fel { *Marini ſcorpionis, Teſtudinis marinæ, Perdicis, Aquilæ, Gallinæ albæ, Sylveſtris capræ* } *infuſum.*
Urina humana æreo vaſe decocta inſtillata.
Lactucæ ſylveſtris lacteus ſuctus illitus.
Dracunculi majoris rad. ſuccus inunctus.
Caparum ſuccus inditus.
Loti domeſtici ſuccus infuſus.
Hirundinariæ majoris ſuc. æreo vaſe cùm melle decoctus, inunctus.
Othonnæ ſuccus inſtellatus.
Centaurii minoris ſuccus impoſitus.
Ruta in cibis ſumpta.
Omphacium inſtillatum.
Panaces Geracletum inunctum.
Libanotis foliorum & radicis ſuccus infuſus cũ melle.
Laſer ex melle inunctus.
Apiaſtri ſuccus cùm melle inditus.
Marrubii ſuccus ex melle illitus.
Pumex indita.
Salis flos immiſſus.
Vinis fex cremata impoſita.
Pyrites lapis inditus.
Thyites lapis impoſitus.
Geodes lapis impoſitus.
Sapphyrus lapis impoſitus.

MATTHIOLI.

Viperæ totius cùm thure & ſucco fœniculi combuſtæ cinis per inſperſus, aut aliis colliriis additus.
Leporinum fel ſaccharo exceptum & illitum.
Muſtelarum fel cum fœniculi ſucco inſtellatum.

Stercoris humani ſtillatitia aqua impoſita.
Scorzoneræ radicis lac inſtillatum.
Caryophylli in tenuiſſimum pulverem triti, & inditi.
Chelidonii majoris ſuccus cũ lacte muliebri inſtillatus.
Hieracii ſuccus inſtillatus.
Sagapenum rutæ ſucco, & avium rapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum.
Sarcocolla in cratere vitreo aſinino lacte diebus quinq; macerata, & inſtillata.
Vinum è fragis inſtillatum.
Euphragia quovis modo intus ſumpta.

DIOSCORIDIS.

Ad oculorum ungulas.

Sepiæ piſcis os tritum & impoſitum.
Glycyrrhizæ radicis pulvis inſperſus.

MATTHIOLI.

Tragacanthæ lachryma lacte macerata & illita.

DIOSCORIDIS.

Ad oculorum ictus, & vulnera.

Lac humanum cùm thure injectum.
Sanguis { *Palumbi, Columbæ, Turturis, Perdicis* } *illitus.*
Stæbis folia emplaſtri modo impoſita.
Hæmatites lapis cùm lacte injectus.

DIOSCORIDIS.

Ad oculorum ulcera.

Fuligo { *Thuris, Terebinthinæ, Butyri* } *illita.*
Thuris cortex impoſitus.
Myrrha injecta.
Cornu cervinum uſtum impoſitum lotum.
Amylum linitum, & peculiariter cavis ulceribus.
Stimmi injectum.
Lapis { *Galactites, Sapphyrus, Samius* } *cùm lacte infuſus.*

DIOSCORIDIS.

Ad eroſos oculorum angulos.

Oeſypum inunctum.
Omphacium illitum.

MATTHIOLI.

Picis fuligo impoſita.

DIOSCORIDIS.

Ad ægilopas, & ſinus.

Juglandium veterum nuclei triti & illiti.
Myrti decoctum infuſum.
Malva cruda commanducata cùm exiguo ſale adhibita.
Plantago amplaſtri modo impoſita.
Auricula muris altera illita.
Baccharis folia emplaſtri modo in principio indita.
Anthemis illita.
Solari hortulani conciſa folia impoſita.
Ejusdem ſuccus cùm rubenti gallinarum fimo illitus.
Ægilops adhibita.
Oenanthe vel labruſcæ flos impoſitus.
Capnia illita.
Æris ſquama indita.
Stimmi inditum.

DIOSCORIDIS.

Ad procidentes oculos & uvas.

Faba-

Fabarum farina cum rosis, ovorum albo & thure emplastri modo imposita.
Rubi folia trita, & imposita.
Sapphyrus lapis adhibitus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum inflammationes.

Amomum ex uva passa illitum.
Fuligo { *Thuris* / *Picis* } *illita.*
Cupressi pilulæ cum polenta illitæ.
Myrti baccæ cum polline polentæ impositæ.
Cotoneorum malorum flores emplastri modo.
Caseus illitus.
Saccharum infusum.
Sesame herba ex vino decocta, & imposita.
Portulacæ cum polenta illita.
Intybus per se, & cum polenta adhibita.
Cucurbitæ ramenta imposita.
Anemones radix illita.
Auricula muris cum polenta emplastri modo adhibita.
Gentianæ succus inunctus.
Abrotanum cum cydonio malo decoctum, aut pane & emplastri modo adhibitum.
Melilotus cataplasmatis addita.
Baccharis folia illita.
Sedi majoris folia imposita.
Apium cum pane, aut polenta impositum.
Rubi Idæi flos ex melle inunctus.
Elatinæ folia cum polenta apposita.
Papaveris liquor cum tosto ovi vitello, & croco impositus.
Hyoscyami semen & folia cum farina, polentáve imposita.
Mandragoræ folia recentia cum polenta adhibita.
Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.
Aster atticus illitus.
Viola purpureæ folia illita.
Ricini folia cum polenta illita.

MATTHIOLI.

Lac muliebre unâ cum aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillatum.
Caphura in collyriis addita.
Cochleæ in nitido mortario tusæ una cum ovo gallinaceo incocto & ex succida lana fronti adalligatæ.
Cyani succus instillatus.
Hieracii succus cum muliebri lacte instillatus.
Betonicæ folia contrita & fronti adalligata.
Consolidæ regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.
Vinum è fragis adhibitum.
Solani hortensis tum foliorum, tum baccarum succus illitus linteolis fronti superpositus.
Solani halicacabi baccæ musto dilutæ & impositæ.
Lentis palustris stillatitia aqua, illita.
Borraginis, & Buglossi vulgaris stillatitia aqua, tam extra quàm intus imposita.
Lapis Achates inspectus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum dolores.

Ovi vitellus tostus addito rosaceo & croco illitus.
Sesame herba in vino decocta, & illita.
Ocimi succus infusus.

Absinthium ex passo decoctum adhibitum.
Ruta cum polenta emplastri modo imposita.
Aconiti pardalianches radix permiscetur ocularibus medicamentis, quæ doloribus oculorum auxiliantur.

MATTHIOLI.

Lac muliebre & aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillata.
Caphura in collyriis addita.
Cochleæ in nitido mortario tusæ una cum ovo gallinaceo incocto, ex succida lana fronti adalligatæ.
Cyani succus instillatus.
Consolidæ Regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.
Solani hortensis cum foliorum, tum baccarum succus illitus linteolis fronti adhibitus.
Solani halicacabi rubentes baccæ musto dilutæ, & impositæ.
Lentis palustris stillatitia aqua imposita.
Lapis achates inspectus.

DIOSCORIDIS.
Ad luscioſos.

Jecoris { *Caprini* / *Hircini* } *emanans succus dū assant injectus.*
Caprinum jecur tostum in cibis sumptum.
Sylvestrium caprarum fel inunctum.
Sanguis { *Palumbi* / *Columbæ* / *Turturis* / *Perdicis* } *illitus.*

DIOSCORIDIS.
Ad suffusiones.

Fel marini scorpionis inditum.
Viperæ adeps admixto cedrino liquore, Attico melle, & vetere oleo. Galenus verò non probat.
Fel { *Testudinis marinæ* / *Perdicis* / *Aquilæ* / *Gallinæ albæ* / *Capræ sylvestris* } *illitum.*
Fabarum farina vino macerata & illita.
Caparum succus instillatus.
Cyclamini succus infusus.
Sagapenum impositum.
Euphorbium impositum, cum cautela tamen.

MATTHIOLI.

Hieracii succus instillatus.
Polium fronti adalligatum.

DIOSCORIDIS.
Ad lippitudines.

Portulaca & ejus succus impositus.
Plantaginis succus infusus.
Sedi majoris folia illita.
Chalcitis inditus, cum cautela tamen.
Spongiarum crematarum cinis illitus, & præsertim in arida lippitudine.
Hæmatites lapis tritus cum lacte injectus.

MATTHIOLI.

Aqua rosacea in qua thus incensum trigesies extinctum fuerit instillata.
Crispini baccarum succus cum pompholige & aqua rosacea instillatus.
Margaritæ in collyriis additæ.

Bubili fellis lapis naribus inditus.
Fenugraci decoctum fronti illitum.
Rumicis sylvestris radix lana decrescente effossa gestata.
Ophioglossi ex vino austero decoctum ablutione adhibitum.
Hieracii succus instillatus.
Euphragia quoquo modo usurpata.
Vinum Euphragiatum, vide lib. 4. c. 38.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum caligines.

Chamædrys trita insperſa, aut ex oleo inuncta.
Loti domestici succus cum melle impositus.
Veratrum nigrum in ocularibus collyriis additum.
Flos æris inditus.

MATTHIOLI.

Phu ex vino albo decoctum, & oculis instillatum.
Vinum ex Helenio paratum frequenter potum.
Lentiscinum oleum in cibis additum.
Eruca succus oculis infusus.
Ebenum ad cotem tritum, & cum passo inditum.
Salicis florentis succus, qui inciso cortice fluxerit, instillatus.
Nux myristica commansa.
Margaritæ in collyriis additæ.
Lapis ex felle bubulo naribus inditus.
Brassicæ succus ex melle coctus, & oculorum angulis illitus.
Asparagi in cibis sumpti.
Sium in cibis devoratum.
Scorzoneræ radicis lac instillatus.
Caryophyllorum pulvis tenuissimè tritus oculis insperſus.
Hieracii succus instillatus.
Rosmarini flores recentes decerpti, & cum sale & pane quotidie devorati, toto tempore quo floret planta.
Sagapenum rutæ succo, & felle avium rapacium diutius maceratum, & in collyriis additum.
Sclareæ seminis granum in oculo delatum.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum hebetudinem.

Cancamum ex vino maceratum infusum.
Populi albæ pilulæ, quæ primo foliorum ex ortu exiliunt, ex melle illitæ.
Marini scorpionis fel inunctum.
Brassica in cibo sumpta.
Sinapi cum melle inunctum.
Anagallidis succus naribus exceptus.
Absinthium cum melle impositum.
Thymus in cibo sumptus.
Thymbra obsoniis addita.
Rutæ succus in malicorio fervefactus, addito fœniculi succo & melle infusus.
Rutæ sylvestris succus cum vino, melle, gallinaceorum felle, & fœniculi succo injectus.
Solani somnifici succus inunctus.
Flos salis inditus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum fluxiones.

Crocum illitum cum humano lacte.
Thus ex ovi vitello impositum, vel ejusdem albo.
Thuris fuligo imposita.

Picis fuligo illita.
Platani tenerrima folia in vino decocta & illita.
Ebeni ramenta tenuissimè trita indita.
Oleæ sylvestris foliorum succus injectus.
Cornu cervinum ustum lotum & injectum.
Butyri fuligo illita.
Amylum impositum.
Pompholix elota injecta.
Fabæ sine cortice commanducatæ, & fronti impositæ.
Ocimi aquatici semen duarum drachmarum pondere ex quatuor mellis cyathis temperatum, inunctum.
Elatinæ folia cum polenta imposita.
Squama æris elota injecta.
Plumbum elotum injectum.
Galactites, Morochthus, Samius. } *lapis cum lacte injectus.*
Hyoscyami seminis cremor expressus infusus.
Sarcocolla infusa.
Alumen impositum.
Corallium injectum.
Pumex impositus.
Hæmatites lapis injectus.

MATTHIOLI.

Moschus in pulverem tritus & impositus.
Aqua florum liguſtri instillata.
Tragacanthæ lacryma in collyriis addita.

AURIUM.

DIOSCORIDIS.
Ad aurium dolores.

Lauri baccarum succus vino vetere, & rosaceo exceptus instillatus.
Populneorum foliorum succus infusus.
Ladanum ex vino illitum.
Rosarum aridarum decoctum ex vino infusum.
Salicis foliorum & corticis succus cum rosaceo in malicorio fervefactus illitus.
Malorum acidorum punicorum succus cum melle cõctus infusus.
Opium cum amygdalino oleo, croco, myrrhaq; injectum.
Anguium senecta in vino decocta instillata.
Millepede sive oniſci concisi, & cum rosaceo in malicorio calefacti infusi.
Vulpini pulmonis adeps instillatus.
Vermes terreni cum anserino adipe elixi inditi.
Anserinus, Gallinaceus, Vulpinus } *adeps instillatus.*
Urina { *Tauri, Apri* } *cum myrrha cocta instillata.*
Mel cum trito fossili sale infusum.
Sesami semen ex rosaceo injectum.
Betæ succus inditus.
Plantaginis succus immissus in calida materia.
Cucurbitæ ramentorum succus cum rosaceo infusus.
Dracunculi utriusq; succus instillatus.
Porri succus cum aceto, thure & lacte injectus.
Sinapi succus vel ejus decoctum instillatus.
Hederæ & ejus corymborum succus cum oleo inditus.
Absinthium suffitum & cum melle impositum.

Ori-

Origani virentis ſuccus cum lacte infuſus.
Menthæ ſuccus inditus.
Meliloti ſuccus cum paſſo injectus.
Rutæ ſuccus in malicorio fervefactus infuſus.
Peucedani ſuccus cum roſaceo inditus.
Aparinæ ſuccus injectus.
Marrubii ſuccus roſaceo inſtillatus.
Cannabis domeſticæ ſuccus impoſitus.
Polygoni maris ſuccus infuſus.
Helxinæ ſuccus inditus.
Ocimi aquatici ſuccus cum ſulphure, & nitro injectus.
Hyoſciami ſeminis cremor inſtillatus.
Solani hortenſis ſuccus impoſitus.
Alſinæ ſuccus infuſus.
Cucumeris aſinini foliorum ſuccus inditus.
Sal cum aceto injectum.

MATTHIOLI.

Oleum Irinum inſtillatum.
Oleum Hyoſciamin͂u, cum caſtoreo, aut croco impoſitum.
Mumia ex Leucoji oleo, aut Hyoſciamino infuſa.
Oleum è nucleis perſicorum inſtillatum.
Oleum ſcorpionum immiſſum.
Caſtoreum cum mæconio infuſum.
Baccarum ſambuci ſuccus, cum melle coctus & inſtillatus.
Oleum ex ovorum vitellis.
Oleum è colocynthide infuſum.
Gliris caro melle ſubacta, & devorata.
Maluæ ſuccus inſtillatus.
Sonchi lacteus ſuccus è caule manans, & præſertim in Malicorio cum oleo coctus inſtillatus.
Ari ſemen tritum, vel baccarum ſuccus ex roſaceo impoſitus.
Amarici ſuccus inſtillatus.

DIOSCORIDIS.
Ad internas aurium inflammationes.

Crocum injectum.
Seſamum cum roſaceo impoſitum.

MATTHIOLI.

Ovum gallinaceum crudum ex roſaceo impoſitum.
Oleum ex ovorum vitellis inditum.
Cucurbitæ ramentorum ſuccus ex roſaceo inſtillatus.

DIOSCORIDIS.
Ad parotidas.

Oeſypum impoſitum.
Caprarum montanarum ſimus, vino vel aceto decoctus illitus.
Lini ſemen tritum, & emplaſtri modo impoſitum.
Fabarum farina cum melle, & fœno græco illita.
Rumex decoctus adhibitus.
Plantago emplaſtri modo adhibita.
Irionis ſemen tuſum, decoctumq; appoſitum.
Hyſſopum ſuffitu incenſum, & impoſitum.
Viſcum cum pari reſinæ, ac ceræ commiſtum adhibitum.
Altheæ decocta illita.
Pſyllium ex roſaceo, acetoq; aut aqua impoſitum.
Solani hortulani folia cum ſale illita.
Galiopis ex aceto adhibita.
Cimolia terra impoſita.

MATTHIOLI.

Iridis radices recentes decoctæ, tuſæq; ex hordeacea farina illitæ.

Fænogræci farina in hydromelite decocta, & cum axungia impoſita.
Aſphodeli radix decocta, & illita.
Eryngii radix decocta, & emplaſtri modo adhibita.

DIOSCORIDIS.
Ad tinnitum & incertos ſonos.

Cedria infuſa.
Lauri baccarum ſuccus cum vino vetere & roſaceo inſtillatus.
Ficus ſiccæ tritæ cum ſinapi, & liquore aliquo exceptæ injectæ.
Taurinum fel infuſum.
Mel cum trito foſſili ſale inditum.
Porri ſuccus cum thure, aceto, lacteq; inſtillatus.
Cæpæ ſuccus impoſitus.
Sinapi tritum & cum fico injectum.
Acetum calidum ſuffitum per trajectorium inſtrumentum.

MATTHIOLI.

Lauri & nardi in vino decocti vapor per infundibulum immiſſus.
Cyclamini conciſæ radices in roſaceo, amygdalino, chamæmelino, & vini modico calefactæ, auribus inſtillatæ, oleo prius immiſſo.
Cyclamini item contuſarum radicum cum perſicorum, amararumq; amygdalarum nucleis, & deinde triduo aqua vitæ maceratarum expreſſus ſuccus & auribus infuſus.
Oleum è colocynthide inſtillatum.

DIOSCORIDIS.
Ad puruler tis aures.

Myrrha cum Mæconio, caſtoreo & glaucio injecta.
Thus ex vino dulci infuſum.
Reſina { *Therebintina* / *Larigna* / *Abiegna* / *Picea* } *ex melle & oleo indita.*
Lycium infuſum.
Rhois decoctum injectum.
Myrti baccarum ſuccus inſtillatus.
Oleæ ſylveſtris foliorum ſuccus ex vino infuſus.
Taurinum fel cũ caprillo, humanove lacte inſtillatum.
Urina infuſa.
Umbilicus veneris cum medulla cervina injectus.
Aſphodeli radicum ſuccus per ſe, & additis thure, melle, vino, & mirrha inſtillatus.
Cæpæ ſuccus impoſitus.
Abſinthium cum melle inditum.
Aniſum cum roſaceo inſtillatum.
Sphondylii florum ſuccus inſtillatus.
Polygoni ſuccus infuſus.
Stœbis decoctum injectum.
Pſyllii ſuccus inditus.
Omphacinum cum melle impoſitum.
Alumen ſanguinalis herbæ ſucco exceptum infuſum.
Flos ſalis injectus.

MATTHIOLI.

Perſici foliorum ſuccus inſtillatus.
Oleum è vitellis ovorum.
Burſæ paſtoris ſuccus infuſus.

DIOSCORIDIS.
Ad contuſas aures.

Bulbi cum polenta impoſiti.

Sul-

Sulphur cum vino & melle illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad exulceratas aures.

Oesypum impositum.
Suillum fel instillatum.

MATTHIOLI.

Porrum non transplantatum cum terrenis vermibus in oleo decoctum.

DIOSCORIDIS.

Ad surditatem.

Hastulæ regiæ radicum ex oleo decoctum injectum.
Cepæ succus instillatus.
Veratrum nigrum immissum, & relictum usq; in diem tertium.
Bryoniæ succus cum melle instillatus.
Flos æris conditus per fistulam flatu impulsus.
Sulphur raptim per fistulam suffitum.

MATTHIOLI.

Oleum resinæ laricæ, aut stillatitia ejusdem aqua infusa
Fraxini spuma è viridi ligno in igne posito emanans, instillata.
Raphani radicis succus una cum oleo dulcium, & amararum amygdalarum, vino albo & colocynthidis momento calefactus & infusus.
E cepa excavata & cumini pulvere repleta, & sub ferventi cinere cocta, expressus cremor instillatus.
Oleum è colocynthide infusum.

DIOSCORIDIS.

Ad vermiculosas aures.

Cedria cum aceto instillata.
Urina humana in malicorio decocta instillata.
Capparis radicis succus injectus.
Calamintha succus instillatus.
Psyllii succus inditus.
Acetum infusum.

MATTHIOLI.

Oleum è laricea resina destillatum, aut ejusdem aqua infusa.
Foliorum persici succus instillatus.
Ficulneum lac infusum.
Persicariæ succus inditus.
Centaurii minoris succus infusus.
Menthastri succus instillatus.
Trissaginis succus impositus.
Cannabis decoctum, aut ejus succus infusus.

DIOSCORIDIS.

Ad sanguinis profluvium.

Thus in pulverem tritum injectum.
Cochleæ terrestres cum suo putamine tritæ, & impositæ.
Porri succus cum thuris polline instillatus.
Ruta trita indita.
Urticæ utriusq; folia cum succo imposita.
Cuminum ex aceto impositum.
Ferulæ medulla intromissa.
Lysimachia imposita.
Clymeni succus inditus.
Galyopsis flos impositus.
Equiseti succus infusus.
Acetum tum potum, tum injectum.
Stratiotes adhibita.
Chalcitis succo porri instillata.

MATTHIOLI.

Thus cum tela aranea, oleo & ovi unius albo mistum,

& cum licinio naribus introductum.
Pannus in annosis laricum caudicibus repertus intromissus.
Mastiche cum thure, sanguine draconis, leporinis pilis combustis ovi albo excepta, frontiq; applicata.
Caphura cum urticæ semine immissa, aut fronti ex sedi aut plantaginis succo illita.
Sandaracha pulvis ex ovi albo fronti, temporibusq; illitus.
Suberis cortex ex aqua calida potus.
Gallæ combustæ inditæ.
Pili è ventre vivi leporis evulsi & usti intromissi.
Plantaginis stillatitia aqua cum æquali acerrimi aceti portione, manuum volis, pedum plantis, & jocinori applicata.
Cepæ succus ex aceto perquàm acerrimo infusus.
Cyclamini stillatitia aqua naribus sursum tracta.
Menthæ florentis stillatitia aqua balneo calentis aquæ destillata, unciarum quatuor pondere pota.
Betonicæ folia cum salis momento contusa naribus immissa.
Clematis recens collo guleq; circumducta.
Consolida minor, & media.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola.
Millefolii sicci farina naribus indita.
Exusta sambuci folia & in pulverem trita.
Gypsum tritum, & ovi albo exceptum, & fronti illitum.
Jaspis lapis suspensus, & in manu gestatus.

DIOSCORIDIS.

Ad sanguinem è naribus eliciendum.

Crocodilii radicis decoctum bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad polypum.

Cupressi pilulæ cum fico tusæ, & impositæ.
Dracunculi majoris radix imposita.
Laserpitii liquor cum chalcantho, aut rasili arugine illitus, forcipe prius exciso polypo.
Flos æris inditus.
Sandaracha cum rosaceo immissa.

MATTHIOLI.

Ari radicis succus.
Arifolia combusta.

DIOSCORIDIS.

Ad narium ulcera & Carcinomata.

Dracunculi majoris radix imposita.
Hederæ succus infusus.
Sandaracha cum rosaceo injecta.

DIOSCORIDIS.

Ad narium cardia.

Aurantiorum florum aqua infusa.

DIOSCORIDIS.

Ad narium destillationes.

Melanthii semen tritum, & in linteolo colligatum sæpe ac sæpius olfactum.

DIOSCORIDIS.

Ad sternutamenta cienda.

Fibrorum testiculi injecti.
Ocymi semen, aut succus naribus infusus.
Sinapi tritum inditum.
Ranunculi radix sicca, tritaq; injecta.
Ptarmicæ flores olfacti.

Struthii radix impoſita.

MATTHIOLI.

Betæ ſuccus infuſus.

ORIS, ET LINGUÆ.

MATTHIOLI.

Ad fœtorem oris.

Iridis radix manſa.
Acorum devoratum.
Galanga in ore detenta.
Cinnamomi vulgaris ſtillatitia aqua pota.
Moſchus in ore contentus.
Moſchardina ita vulgò vocata in ore ſervata.
Caryophylli manſi.
Angelicæ radix manſa.
Aurum in ore contentum.

MATTHIOLI.

Ad puſtulas.

Bellidis folia commanſa.

DIOSCORIDIS.

Ad erodentia ulcera.

Cyperi radicis farina in os indita, etiamſi ulcera depaſcantur, vorentq;.
Aſpalathi ex vino decoctum ore collutum ad tetra oris ulcera.
Acacia indita.
Plantaginis ſuccus in ore detentus.
Capparis in aceto decocta in collutione.
Glycyrrhizæ ſuccus in ore detentus.
Origani ſuccus in ore contentus.
Leucoii flores ex melle impoſiti.
Teſticulus ſerapias impoſitus.
Anthemis manſa.
Britanicæ ſuccus infuſus.
Tribuli ſuccus ex melle delinctus.
Rubi decoctum in ore contentum.
Quinquefolii radicis decoctum ore collutum.
Verbenaca altera ex vino affuſa.
Staphyſagria cum melle indita.
Labruſcæ flos ore inſperſus.
Alumen cum melle impoſitum.
Sal cum polenta toſtum & injectum.

MATTHIOLI.

Aqua, quæ è perforato Betulæ caudice deſtillat in ore contenta.
Liguſtri folia commanſa.
Aurum in ore contentum.
Malorum punicorum vinum cum aqua plantaginis collutum.
Oleum è chalcantho illitum.
Diphryges.
Corallium.
Achates lapis in ore detentus.
Fagi folia eſitata.
Pruni ſylveſtris baccarum, & radicum decoctum in ore contentum.
Mororum ſuccus in collutionibus, aut gargariſmatibus additum.
Portulaca commanſa.
Cyani majoris ſuccus in ore detentus.
Flos ſalis in vino decoctus.
Bellidis folia commanſa.
Conſolidæ mediæ, minorisq; folia, vel eorum ſuccus.
Sanicula.
Auricula urſi.
Virgæ aureæ decoctum.
Piloſella.
Potentilla.

DIOSCORIDIS.

Ad halitum commendandum.

Reſina lentiſcina manducata.
Myrrha manſa.
Mala medica manducata.
Aniſum manſum.
Bromus cum ſiccis roſis decocta, in ore retenta.

MATTHIOLI.

Citri decoctum collutum.
Nux myriſtica commanducata.
Sonchi folia commanſa.
Caryophylli manſi.
Anethum commanſum.
Imperatoriæ radix commanducata.
Roſmarinum manſum.

DIOSCORIDIS.

Ad linguæ ſcabritiem.

Mentha confricata.
Rhois ſemen cum melle fricatum.

MATTHIOLI.

Mucago ſeminis cydoniorum illita.
Sebeſtena delibrata & ſuperpoſita.
Tamarindorum pulpa confricata.
Saccharum candi in ore detentum.
Cucumeris recentis ſegmina impoſita.
Anguriæ pulpa admota.
Phyllitidis ſtillatitia aqua.
Solidaginis minoris decoctum.

MATTHIOLI.

Ad linguæ inflammationem.

Cucumeris recentis, vel Anguriæ ſegmina impoſita.
Anguriæ pulpa adhibita.
Lentiſcinum oleum.
Trinitas herba in vino auſtero decocta.

MATTHIOLI.

Ad paralyſin linguæ.

Mumia tum bibita tum confricata.
Cinnamomi ſtillatitia aqua in ore detenta.
Pyrethri & longi piperis decoctum, addito Amaraci ſucco & in ore retentum.
Sagapenum.
Pæoniæ ſeminis triginta grana à putamine repurgata, contritaq; & ex vino pota.

MATTHIOLI.

Ad impediram loquelam.

Nardi Italicæ, aut lavendulæ ſtillatitia aqua pota.
Cinnamomi ſtillatitia aqua tum pota tũ in ore cõtenta.

MATTHIOLI.

Ad puſtulas.

Malorum punicorum vinum ex Rhodomelle & aqua plantaginis adhibitum.
Plantaginis ſuccus illitus.

DENTIUM ET GINGIVARUM.

DIOSCORIDIS.

Ad dentes purgandos.

Cinis { *Purpuræ, Buccinæ, Mitulorum, Conchulæ, Cochlearum terreſtrium, Sepiæ piſcis, Cervini cornu* } *dentibus affricatus.*

planta-

Plantaginis radicis decoctum in collutionibus.
Aristolochia rotunda confricata.
Alcyonium quintum.
Pumex
Samius lapis } *dentibus affricata.*
Arabicus lapis

MATTHIOLI.

Gammarorum lapilli in pulverem triti & affricti.
Malvæ radix sub cinerib. decocta madida papyro circumvoluta, deinde siccata & pro dentifricio usurpata.
Cyclamini succus cum melle illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad dentium dolores.

Piceæ & pini folia trita ex aceto decocta frequenti collutione.
Cedria dentium cavis indita.
Platani corticis ex aceto decoctum ore collutum.
Tamaricis foliorum ex vino decoctum in ore detctum:
Olei amurca in cupreo vase ad mellis crassitiem decocta ex aceto, aut vino, aut mulso colluta.
Mori corticis decoctum, aut pariter foliorum in collutionibus adhibitum.
Ficulneum lac lana exceptũ & cavis dentibus inditũ.
Anguium senecta ex aceto decocta in collutionibus.
Pastinacæ piscis aculeus in ejus cauda prominens dentibus adhibitus.
Ranarum ex aqua & aceto decoctum in collutionibus.
Lacertæ jecur cavis dentium impositus.
Vermes terreni oleo elixi, & in contrariam aurem instillati.
Rumicis decoctum in collutionibus.
Asparagi radicum decoctum in ore contentum.
Asphodeli radicum succus in contrariã aurem infusus.
Allii, tedæ, thuris ǧ simul decoctum in ore contentum.
Ononis radicis ex posca decoctum in collutionibus.
Capparis seminis decoctum in collutionibus.
Idem præstat capparis cortex, quin & radix commanducata.
Lepidii (ut ajunt) radix collo suspensa.
Ranunculi radix imposita.
Anagallidis succus in contrariam narium partem infusus.
Hederæ corymborum acini quinq; cum rosaceo in malicorio fervefacti, in contrariam aurem instillati.
Chamæleonis nigri decoctum in ore contentum.
Spinæ albæ decoctum in collutionibus.
Leucacanthæ radix commanducata.
Absinthii decoctum suffitum.
Hyssopi ex aceto decoctum in ore retentum.
Panaces haracleum dentium cavis inditum.
Pyrethri decoctum ex aceto in ore acceptum.
Peucedani succus cavis dentium inditus.
Nigellæ decoctum, una cum teda ex aceto in ore detentum.
Laserpitii liquor cavis dentium impositus.
Galbanum illitum & eorum cavis inditum.
Apiastri decoctum in collutionibus.
Althææ decoctum ex aceto in ore detentum.
Betonicæ decoctum ex vino, vel aceto.
Clematis prima commanducata.
Polemonii radix commanducata.
Quinquefolii radicis decoctum in ore retentum.
Hyoscyami radicis ex aceto decoctum in collutionibus.
Solani somnifici ex vino decoctum in ore retentum.
Ephemeri radicis decoctum in collutionibus.
Verbasci decoctum collutum.
Arction ex vino decocta, & in ore detenta.
Cucumeris sylvestris decoctum in os sumptum.
Colocynthidis decoctum in collutionibus.
Staphis agriæ decoctum ex aceto in ore contentum.
Tithymali caracia lac dentium cavernis inditum, dente prius cera munito, ne lac in fauces incidat.
Acetum calefactum in collutionibus.
Sory dentium cavis inditum.

MATTHIOLI.

Masticbe cum cera odorata mansa.
Cupressi conorum decoctum ex aceto collutum.
Sandaracæ suffitus per infundibulum exceptus.
Juniperinum oleum calidum ore contentum.
Quinta essentia nostra lib. 5. commen. de vino descripta, in ore contenta.
Betonicæ decoctum ex vetere vino paratum, in ore detentum.
Juniperinarum baccarum ex vino albo decoctum, additis cupressi pilulis & myrti foliis, & aquæ vitæ momento sæpe collutum.
Myricæ decoctum ore versatum.
Castoreum ex oleo auri dolentis lateris infusum.
Calli equorum cruribus innati triti, & per aurem ex oleo infusi.
Plantaginis radix commansa, quinetiam dentium collutionibus incocta.
Sinapis semen mansum.
Nasturtii succus calidus in aurem dolentis lateris instillatus.
Cyclamini succus cum melle in ore detentus.
Iridis radix mansa, & ejus decoctum collutum.
Nardi Italicæ, aut lavendulæ decoctum ore contentum.
Hyoscyaminum oleum ore contentum tepidum.
Imperatoriæ radicum decoctum ex vino austero paratum.
Rosmarini decoctum ex vino austero & aceto.
Bistortæ radicum pulvis, cum aluminis & pyrethri momento cavis dentium inditus.
Potentillæ decoctum ore collutum.
Millefolii folia commanducata.
Angelicæ radix mansa, & dentium cavis imposita.
Calthæ aridæ pulvis dentium cavis inditus.

DIOSCORIDIS.

Ad dentes carioſos frangendos.

Cedria eorum cavitatibus indita.
Amurca olei cum omphacio recocta ad mellis crassitudinem & imposita.
Pastinacæ piscis aculeus impositus.
Ranunculi radix injecta eorum cavitatibus.
Chamæleonis nigri radix cavernis dentium indita.

MATTHIOLI.

Cyclamini succus cum melle in ore detentus.
Chelidonii majoris succus inditus.

DIOSCORIDIS.

Ad firmandos çemmoros dentes.

Lentisci decoctum in ore contentum.

Colymbadum muria in collutionibus adhibita.
Sylveſtris oleæ oleum in ore contentum.
Sory in collutionibus.
Alumen cum aceto & melle ſolutum & adhibitum.

MATTHIOLI.

Criſpini bacearum ſuccus in ore detentus.
Viburni foliorum ex poſca decoctum collutum.
Meſpilorum decoctum ore contentum.
Virgæ ſanguineæ baccæ admotæ.
Cornorum, & ſorborum decoctum.
Gammarorum lapilli contriti & leviter affricti.
Portulaca commanſa.
Helenium à jejunis commanducatum, ſed illud eſſe oportet, quod erutum terram non contingat.
Virgæ aureæ decoctum.
Potentilla.
Fragaria, & ejus radicum decoctum ex vino auſtero.
Corallii pulvis affrictus.

MATTHIOLI.

Ad dentionem facilitandam.

Lapis è capite limaciarum ſine teſtis exiſtentium ademptus, & adalligatus.

DIOSCORIDIS.

Ad dentitium torporem.

Portulaca commanducata.

DIOSCORIDIS.

Ad fluidas gingivas.

Cyperi farina impoſita.
Roſarum aridarum ex vino decoctarum expreſſus liquor, in collutionibus impoſitus.
Colymbadum muria in ore contenta.
Oleum ſylveſtris oleæ in ore detentum.
Gallæ quoquo modo adhibitæ.
Mali punici florentis cytini in decoctis macerati & in collutionibus additi.
Prunorum foliorum decoctum in ore retentum.
Lac aſininum in collutionibus.
Pulegium ſiccatum, crematumq; & in pulverem tritum appoſitum.
Rubi decoctum in ore detentum.
Staphis agriæ decoctum in collutionibus.
Omphacium cum melle impoſitum.
Acetum in collutionibus adhibitum.
Rubigo ferri adhibita.
Alumen quocunq; modo adhibitum.
Sal toſtum cum polenta impoſitum.
Alabaſtrites, Smyris } *Lapis tritus impoſitus.*

DIOSCORIDIS.

Ad eroſas putridasque gingivas.

Cancamum impoſitum.
Lycium attritum impoſitum.
Plantaginis ſuccus in ore detentus.
Alæ ex vino & melle illita.
Tribuli utriusq; fructus ex melle impoſitus.
Labruſcæ florum combuſtorum cinis cum melle illitus.
Acetum in collutionibus.
Chalcitis, Alumen, Pumex, Aerugo } *trita & impoſita.*

MATTHIOLI.

Cochlearum putaminum exuſtorum cinis infrictus.

Cicer columbinum aqua maceratum, & deinde contuſum, & illitum.
Potentilla quovis modo uſurpata.
Fragariæ herbæ, & radicum decoctum.
Punicorum malorum vinum ex Rhodomelle, & plantaginis aqua.
Corallii pulvis illitus.

GUTTURIS ET GULÆ.

DIOSCORIDIS.

Ad Anginam.

Pix liquida peruncta.
Mori fructus ſuccus in æreo vaſe decoctus, inſolatusq; cum mellis exiguo illitus.
Multipedæ ſive Onoſcii ex melle inuncti.
Cinis crematarum hirundinum ex melle more emplaſtri adhibitus.
Hirundines ſale inveteratæ drachmæ unius pondere cum aqua potæ.
Fel taurinum cum melle inunctum.
Fel teſtudinis illitum.
Acetum gargarizatum.
Mel gargarizatum.
Cæpæ ſuccus inunctus.
Abſinthium cum melle & nitro illitum.
Piper cum melle inunctum.
Raphani ſemen ex aceto mulſo gargarizatum.
Hyſſopi cum fico decoctum gargarizatum.
Laſerpitii liquor cum mulſa aqua gargarizatus.
Violæ purpureæ ex aqua coctæ, & potæ.
Elaterium efficaciſſime illinitur cum melle, vetere oleo, aut felle taurino.
Sal ex melle, oleo & aceto illitum.
Spartii ſuccus è ramis in aqua maceratis, & moxtuſis extractus, & illitus.

MATTHIOLI.

Mumia cum oxymelite gargarizata.
Mororum ſuccus illitus.
Succinum ſuffitum & ejus fumus per infundibulum in os receptum.
Cochleæ cum acu vulneratæ ſuccus cum penna illitus.
Viperæ caput in linteolo colligatus collo ſuſpenſus.
Caninum ſtercus fiſtula inſufflatum.
Virgæ aureæ decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum ſuccus circa gulam calidus cum linteolis illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad Gutturis inflammationes.

Cinis crematarum hirundinum ex melle more emplaſtri applicitus.
Lac gargarizatum.
Ranæ oleo elixæ cervicis & colli abſceſſibus illitæ.
Mel illitum.
Origani virentis ſuccus gargarizatus.
Helxine ſuccus gargarizatus, foriſq; inunctus.
Vrticæ utriuſq; ſuccus gargarizatus.
Chalcitis impoſita.
Alumen illitum.
Sal toſtum cum melle inunctum.
Acetum gargarizatum.
Aloe cum vino aut melle impoſita.
Britannicæ ſuccus illitus.
Tribuli fructus ex melle impoſitus.

GUTTURIS ET GULÆ.

Rubi mororum ſuccus gargarizatus.
Ficuum ſiccarum decoctum gargarizatum.

MATTHIOLI.

Caſſiæ ſolutivæ pulpa inſumpta.
Creſpini baccarum ſuccus gargarizatus.
Uvæ ſpinæ ſuccus.
Ribis vulgaris ſuccus.
Lactucæ ſuccus cum punici mali ſucco gargarizatus.
Trinitas herba in vino auſtero decocta.
Virgæ aureæ decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum ſuccus circa gulam calidus cum linteolis illitus.
Malorum punicorum vinum ex roſarum aut plantaginis aqua gargarizatum.

DIOSCORIDIS.

Ad prolapſam columellam.

Laſerpitii liquor cum melle inunctus.
Pruni foliorum ex vino decoctum, gargarizatum.
Omphacium impoſitum.
Acetum gargarizatum.
Flos æris in pulverem ſubtiliſſimum impoſitus.

MATTHIOLI.

Pix liquida calefacta unà cum thure, & maſtiche deraſo occipitio adhibita.
Lauri baccæ cum cumino, hyſſopo, origano, & euphorbio melle exceptæ, & ſummo capiti calidæ applicatæ.
Viburni decoctum gargarizatum.
Cochleæ putamen uſtum, & inſperſum.
Phyllitidis ſtillatitia aqua gargarizata.
Virgæ aureæ decoctum gargarizatum.
Conſolida minor, & media.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
Potentilla.
Pyrola.
Punicorum malorum vinum cum aqua plantaginis gargarizatum.

DIOSCORIDIS.

Ad gulæ deſtillationes.

Papaveris vaſculorum decoctum ex melle in eclegmatis formam redactum, ſæpiuſq; linctum.
Acetum gargarizatum.
Bdellium cum jejuna ſaliva dilutum & illitum.
Verbenaca altera ex vino gargarizata.
Omphacium impoſitum.
Flos æris pulverizatus, & impoſitus.
Alumen impoſitum.

MATTHIOLI.

Creſpini baccarum ſuccus
Meſpilorum decoctum } *in gargariſmatibus.*
Pruni ſylveſtris baccæ, & ejus radices gargariſmatibus additæ.
Tragacanthæ lachryma delincta.
Punicorum acidorum malorum vinum gargarizatum

DIOSCORIDIS.

Ad faucium & tracheæ aſperitates.

Myrrha linguæ ſubdita, ibiq; liquata.
Ptyſana hordeacea gargarizata.
Amylum delinctum.
Sinapis ſuccus gargarizatus.
Glycyrrhizæ ſuccus linguæ ſubditus.
Tragacantha in eclegmate cum melle ſumpta.

PECTORIS ET PULMONIS.

Laſerpitii liquor aqua dilutus in delinctu.
Symphytum petræum commanducatum.
Quinquefolii radicis decoctum gargarizatum.
Aethiopis cum melle in eclegmate.
Lac gargarizatum.
Licium attritum & delinctum.

MATTHIOLI.

Caſſiæ ſolutivæ pulpa inſumpta.
Oleum amygdalarum dulcium.
Oleum ſeſaminum.
Cochleæ illotæ coctæ, tritæ, & ex paſſo potæ.
Ovi album inſumptum crudum.
Malvæ cum foliorum, tum radicum decoctum gargarizatum.
Atriplex coctum devoratum.
Phyllytidis ſtillatitia aqua.
Solidago minor ex aceto, & aqua roſaceo decocta, & in ore colluta.

PECTORIS ET PULMONIS.

DIOSCORIDIS.

Ad cruenta ſputa & ſanguinis rejectiones.

Ovum tepidum bibitum.
Cornu cervini cinis lotus & ebibitus cum tragacantha.
Clymenum potum.
Serpylli ſuccus drachmarum duarum pondere cum aceto potus.
Fimum caprinum tritum in vino, aquáve potum.
Triticea farina glutinis modo elixa in delinctu data.
Amylum potum.
Ferulæ viridis medulla potæ.
Portulaca ad ſummum cocta devorata.
Plantago quoquo modo exhibita, præſertim ſuccus.
Ejuſdem ſemen potum.
Porri ſemen drachmarum duarum pondere cum paribus myrti baccis.
Agaricus trium obolorũ pondere cum aqua mulſa potus.
Rhaponticum hauſtum.
Lyſimachiæ ſuccus hauſtus, & perfuſus.
Centaurii majoris radix pota.
Spinæ albæ radix hauſta.
Arabicæ ſpinæ radix pota.
Aloe cochlearium duorum pondere cum frigida aqua vel ſero pota.
Polygoni maris ſuccus potus.
Salviæ ſuccus in orbiculos concretus cum melle ſumptus.
Symphytum petræum cum aqua potum.
Menthæ ſuccus cum aceto potus.
Altheæ decoctum potum.
Betonicæ folia trium obolorum pondere in diluta vini potione hauſta.
Symphyti alterius radix pota.
Achillea hauſta.
Tragi cacumina decem in vino bibita.
Perſonatæ radix cum pineis nucibus pota.
Iſopyri ſemen potum.
Adianthum potum.
Trichomanes pota.
Vitis viniferæ foliorum & capreolorum ſuccus hauſtus.
Labruſcæ flores poti.
Omphacium parcè potum.
Corallium hauſtum.

Hæmatites lapis
Morochthus lapis } *cum mali punici ſucco pota.*
Samia terra

MATTHIOLI.

Thus potum.
Maſtiches in potu.
Mumia hauſta.
Juniperi gummi hauſtum.
Succinei paſtilli exhibiti.
Liguſtri florum aqua pota.
Creſpini baccarum ſuccus hauſtus.
Hypociſtis potui data.
Rhodoſaccharum.
Quercus foliorum ſtillatitia aqua pota.
Glandes & gallæ in potionibus datæ.
Suberis corticis cinis hauſtus.
Caſtanearum tenuior tunica in pulverem hauſta.
Perſici lachryma ex aqua plantaginis, aut portulacæ pota.
Meſpili folia in pulverem trita, & potui data.
Virgæ ſanguineæ baccæ.
Corna.
Sorba.
Cochleæ elixæ, & pro cibo ſumptæ.
Plantaginis ſuccus addito armenio bolo, aut hæmatite.
Burſæ paſtoris & plantaginis decoctum ex pluviali aqua, addito armenio bolo.
Cyclamini radicis ſtillatitia aqua ſenarum unciarum pondere, unà cum ſacchari albiſſimi uncia pota.
Ophioglosſon ex aqua equiſeti potum.
Rhabarbarum drachmæ pondere cum mumiæ momento potum.
Tragacanthæ lachryma inſumpta.
Salviæ ſuccus potus.
Flos ſolis unà cum radicibus contuſus & potus.
Hyperici ſeminis farina è polygoni ſucco hauſta.
Piloſella
Conſolida minor
Conſolida media
Sanicula
Auricula urſi
Caryophyllatæ radix } *quovis modo hauſta.*
Lagopi ſemen
Virga aurea
Potentilla
Pyrola
Pulmonariæ ſuccus potus, & herba ipſa quocunq; modo uſurpata.
Amaranthi purpurei flos potus.
Milleſolii ſuccus, aut ſicci farina ex ſymphyti majoris aut plantaginis aqua pota.
Punicorum malorum vinum ex aqua portulacæ, aut roſarum pota.
Corallium ſumptum.
Jaſpis lapis ſuſpenſus, aut jecinori admotus.

DIOSCORIDIS.
Ad phtiſin.

Piſtacia
Pineæ nuces } *per ſe aut ex melle ſumpta.*
Terebinthina reſina per ſe, vel ex melle more eclegmatis devorata.
Pix liquida in eclegmate ex melle cyathi menſuram devorata.
Juniperi baccæ hauſtæ.
Lauri baccæ tritæ cum melle, & cum paſſo devoratæ.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo ferveſactæ, & potæ.
Cancri fluviatiles elixi cum ſuo jure ſumpti.
Lac humanum ex ubere ſuctum.
Jus eſculentum omnium adipum datum.
Plantago in potu exhibita.
Porrum cum melle decoctum.
Agaricus drachmæ pondere ſumptus cum paſſo.
Acanthi radices potæ.
Marrubii folia, ſive expreſſus ſuccus potus.
Betonicæ folia cum melle data.
Myrrhis in ſorbitione pota.
Aſij lapidis flos ex melle delinctus.

MATTHIOLI.

Larigna reſina in eclegmate delincta.
Pinei nuclei cum melle, aut ſaccharo exhibiti.
Cochleæ nemorales à mucagine repurgatæ, & ex lacte bubulo decoctæ, unà cum tuſſilagine, & cibi loco propinatæ.
Ranæ ex capi, aut gallinæ jure decoctæ, devoratæ.
Gallorum juvenum teſtes in cibo uſurpati.
Braſſica percocta frequenter devorata.
Melopeponum ſeminum cremor hauſtus.
Glycyrrhizæ radix, & ejus ſuccus.
Veronica mas.
Salviæ catapotia: vide ſalviæ commentarium.
Geranii primi radix ex vino pota.
Pulmonariæ ſuccus frequenter potus, aut herba ipſa quocunq; modo uſurpata.
Uvæ paſſæ in cibis devoratæ.
Armenia terra quoquo modo ſumpta.
Corallium potum.
Hæmatites lapis ſumptus.

DIOSCORIDIS.
Ad pulmonis abſceſſus.

Semen cyclaminis ſecundæ ſpeciei quadraginta diebus potum.
Tragoriganum cum melle in eclegmate exhibitum.
Tuſſilaginis ſiccæ, incenſæq; fumus ore hauſtus apoſtemata interna pectoris rumpit.

MATTHIOLI.

Muſtelarum pulmo devoratus.
Vulpinus item pulmo in pulverem tritus.
Fœnugræci decoctum potum.
Pulmonaria frequenter ſumpta.

DIOSCORIDIS.
Ad ſuſpirioſos.

Lauri baccæ tritæ cum melle, vel paſſo exhibitæ.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo decoctæ & potæ.
Vulpinus pulmo exiccatus bibitus.
Jus ſenum gallorum potum.
Vinum hyſſopites bibitum.
Plantago cum lenticula decocta comeſta.
Rhaponticum bibitum.
Aqua mulſa pota.
Ariſtolochia rotunda bibita.
Centaurii majoris radix pota.
Hyſſopum decoctum cum fico, aqua, melle, rutaq; potum.
Stœchas ex aqua decocta pota.

Pule-

Pulegium cum melle & aloe potum.
Scylla ex melle trium obolorum pondere delincta.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia eodem modo pota.
Baccharis radicis decoctum potum.
Ruta pota.
Peucedani succus in ovo sumptus.
Nigella in vino pota.
Galbanum deglutitum.
Marrubii decoctum, sive expressus succus potus.
Parthenium ex oxymelite sumptum.
Anagyris folia cum passo bibita.
Periclymeni semen potum cum vino.
Adianthi potum decoctum.
Fidicula, sive trichomanes hausta.
Elaterium optima suspiriosis est purgatio.
Thapsiæ succus exhibitus.
Bryonia cum melle in eclegmate sumpta.
Sandaracha non resina in catapotiis data.
Sulphur in ovo sumptum vel suffitum.
Agaricum drachmæ unius pondere datum.
Cancamum haustum ex aqua vel mulso.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices saccharo conditæ asservatæ.
Phu, sive Valeriana, præsertim cum dulci radice, uvis passis & anisi semine cocta.
Cubebæ devoratæ.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Cassiæ solutivæ pulpa cum decocto hyssopi pota.
Balsami factitii liquores, & oleum.
Helenium conditum sæpe devoratum.
Oleum amygdalinum.
Oleum cnicinum.
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & devorati.
Larigna, aut terebinthina resina epota.
Pix ex melle lincta.
Persici lachryma ex mulso, aut bechii decocto pota addito croci momento.
Amygdalæ.
Nuclei pinei.
Oleum de nucibus Indicis.
Cochleæ magnæ semicoctæ devoratæ, primo die una, sequenti duæ, tertio tres, quarto duæ, quinto una.
Brassicæ caulium medulla ex cremore amygdalino decocta & cum melle in eclegmate parata.
Sonchi lacteus in potu sumptus.
Trasorum cremor è carnium jure paratus, potus.
Porrum coctum, & ex melle delinctum.
Cæpa elixa, aut sub prunis tosta, & cum saccharo devorata, & butyri recentis momento.
Sinapis semen in cibo vel potione exhibitum.
Ari radix decocta, melleq; excepta devorata.
Eadem cineribus tosta, & ex amygdalino oleo exhibita.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana & ejus aqua stillatitia.
Aristolochia rotunda.
Glycyrrhizæ radix & ejus succus.
Veronica mas.
Salvia.
Gattaria.
Hyssopum.
Menthastrum.
Calamintha.
Amaraci decoctum.
Imperatoria radix.
Sena decoctum vel dilutum potum.
Sagapenum ex Helenii, aut hyssopi decocto potum.
Botrys decoctum, aut ipsa herba, ex dulcis radicis decocto pota.
Armenia terra delincta.
Utriusque securidacæ semen ex melle, aut defruto delinctum.
Stibium nostrum potum.
Scabiosa quoquo modo usurpata.
Cnici seminis medulla saccharo eclegmatis modo excepta.
Quintaessentia nostra cum julapio violaceo frequenter pota.

DIOSCORIDIS.

Ad tussim.

Iris Illyrica assumpta.
Cardamomum ex aqua potum.
Cinnamomum devoratum vel potum.
Calamus odoratus suffitus per se, vel ex resina terebinthina.
Helenii eclegma ex melle deglutitum.
Myrrha ad quantitatem fabæ devorata.
Styrax, Bdellium } *data in eclegmate.*
Terebinthinæ resinæ ex se, vel ex melle eclegma delinctum.
Mastix pota.
Juniperi baccæ bibitæ.
Cedri fructus devorati.
Paliuri semen potum.
Ladanum in medicamentis, & malagmatib. insertum.
Cerasi gummi cum vino diluto exhaustum.
Amygdalæ amaræ cum melle, & lacte in illinctu datæ.
Gummi amygdalarũ amararũ cum vino diluto potum.
Nuces avellanæ cum aqua mulsa potæ.
Ficus siccæ devoratæ.
Chamædryos decoctum potum.
Scordium potum.
Tussilago sicca sumpta, sive incensa, accepto fumo per os.
Propolis suffita.
Mel deglutitum.
Farina tritici glutinis modo elixa, & ad lingendum cum mentha, & butyro data.
Farina avenæ cremor in sorbitione receptus.
Semen lini cum melle, & pipere sumptum.
Fabæ in cibis acceptæ.
Raphanus elixus manducatus, præsertim in vetere tussi.
Dracunculi majoris radix tosta, & elixa devorata.
Asphodeli radix trium drachmarum pondere pota.
Allium crudum & coctum assumptum in veteri tussi.
Irionis semen cum melle linctum.
Piper delinctu acceptum.
Scilla cum melle in eclegmate in diutinis tussibus.
Centaurii majoris radix hausta, in antiqua.
Tragacantha in eclegmate cum melle.
Hyssopum cum melle, fico, rutaq; ex aqua decoctum.

Stœchas eodem modo parata.
Origanum in eclegmate cum melle linctum.
Tragoriganum eodem modo paratum.
Baccharis radicum decoctum potum, in diutina.
Panaces cum vino dulci potum.
Seselis Massiliensis radix, & semen haustum.
Smyrnii radix comesta.
Dauci semen potum in diutina.
Peucedani succus in ovo sumptus.
Laserpitii liquor in sorbili ovo datus.
Marrubii decoctum, sive expressus succus bibitus.
Galbanum deglutitum, in vetere.
Helxinæ succus cyathi pondere bibitus in diutina.
Equiseti radix, & herba pota.
Junci decoctum bibitum.
Papaveris vascula in aqua ad dimidium decocta, decocto; addito melle, ut eclegma fiat ad lingendum.
Hyoscyami semen potum.
Verbasci decoctum potum, in antiqua.
Cacaliæ radix vino madefacta comesta.
Bryonia cum melle in eclegmate delincta.
Uvæ passæ albæ caro exiccata devorata.
Aqua mulsa pota.
Thapsia illita.
Vinum hyssopites bibitum.
Sandaracha suffita cum resina, accepto vapore per fistulam vel trajectorium.
Sulphur in ovo sumptum, vel suffitum.

MATTHIOLI.

Acori decocti vapor hianti ore exceptus.
Phu radix cum dulci radice, uvis passis & semine aniſi cocta.
Cassiæ solutivæ pulpa cum decocto hyssopi sumpta.
Helenium conditum devoratum.
Ejusdem sicci farina sumpta.
Oleum dulcium amygdalarum potum.
Catapotia X. ex thuris drachma, & agarici scrupulis quaternis cum hyssopi succo formata, & ex iis unum ad introitum lecti sumptum.
Larigna resina in eclegmate delincta.
Nuclei pinei melle & saccharo excepti & devorati.
Mumia ex zizyphar. hordei, & myxor. decoct. epota.
Cupressini coni impari numero minutissime triti, & ex vino vetere hausti.
Siliquarum decoctum potum.
Persici lachryma ex mulsa, aut bechii decocto pota.
Sebestena.
Zizypha.
Saccharum candi vocatum.
Fœnugræci decoctum potum.
Melopeponum seminum cremor.
Eruca cocta & cum saccharo sumpta.
Trasorum cremor haustus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Capa elixa, aut cineribus tosta ex saccharo & butyro devorata.
Ari radix cocta ex amygdalino oleo sumpta.
Lac potum, in quo Ari radix fuerit incocta.
Agaricum in potionibus additum.
Glycyrrhizæ radix, & ejus succus.
Veronica mas in sua ipsius stillatitia aqua hausta.
Salvia.
Botrys herba ex dulcis radicis decocto pota, aut ejus decoctum.
Consolidæ Regalis flores poti.
Uvæ passæ quoquo modo usurpatæ.

DIOSCORIDIS.

Ad pectoris asperitates.

Glycyrrhizæ succus in ore retentus quousq; colliquescat.
Radix cacaliæ in vino madefacta & delincta.

MATTHIOLI.

Cassiæ solutivæ pulpa hausta, & devorata.
Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Persici arboris lachryma ex mulsa, aut bechii aqua hausta.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Tragacanthæ lachryma.

DIOSCORIDIS.

Ad vocem expediendam.

Myrrha linguæ subdita, quousq; tota liquescat.
Tragacantha ex melle in delinctu adhibita.
Laser aqua dilutum, & in sorbitione sumptum.
Styrax delinctus.
Brassica commanducata.
Vinum hyssopites.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices conditæ devoratæ.
Amygdalinum oleum
Sesaminum oleum } potum.
Cnicinum oleum
Styrax hausta.
Persici arboris lachryma ex mulsa pota.
Oleum è nucibus Indicis.
Malva cocta & in cibis apposita.
Porrum coctum cum melle sumptum.
Glycyrrhizæ radix, & ejus succus.
Uvæ passæ in cibis devoratæ.

DIOSCORIDIS.

Ad pleuritim.

Suillus adeps ex vino lotus, & cum cinere & calce coactus impositus.
Pastinacæ erraticæ semen potum.
Sagapenum emplastri modo illitum.

MATTHIOLI.

Terebinthina resina hausta.
Pomum dulce cineribus incoctum, & glycyrrhizæ succo amylo & saccharo conspersum devoratum.
Amygdalæ & earum lacteus cremor cum saccharo.
Cochleæ testis exutæ ex ptisana hordeacea absorpta.
Eadem contusa, & loco dolenti adalligatæ.
Seminis lini oleum recens potum selibræ pondere.
Glycyrrhizæ radix, & ejus succus.
Cardui benedicti stillatitia aqua pota una cum seminis semidrachma.
Antemidis decoctum potum, vel ejusdem florum stillatitia aqua.
Syrupus dejectorius ex violarum diluto paratus.

DIOSCORIDIS.

Ad lateris dolores.

Fimum caprillum cum cera & oleo subactum, impositum.

Her-

Hordeacea farina unà cum meliloto & papaverum vasculis ex mulso elixa illita.
Brassicæ caules virides cremati & suillo adipe excepti & impositi.
Leucacanthæ radicis ex vino decoctum haustum.
Asphodeli radix drachmæ pondere ex vino pota.
Gentianæ radicum succus drachmæ pondere sumptus.
Aristolochia rotunda ex aqua bibita.
Centaurii majoris radix pota.
Laser in sorbitionibus datum.
Galbanum illitum.
Marrubii folia ex melle adhibita.
Trifolii bituminosi folia, semenvè potum.
Aethiopis pota.
Acori decoctum potum.
Costus cum absinthio, & vino potus.
Agallochum ex aqua potum.
Myrrha fabæ pondere devorata.
Bdellium haustum.
Resina terebinthina illita, appositavè.
Bryonia ex melleo eclegmate delincta.

DIOSCORIDIS.
Ad pulmonis inflammationes.

Ocimum cum polenta illitum.
Viticæ utriusq; semen cum melle delinctum.
Tragoriganum ex melle in eclegmate sumptum.
Chrysocome pota.
Aqua mulsa hausta.
Pulmonaria.
Lentis palustris stillatitia aqua pota.

DIOSCORIDIS.
Ad purulentas excreationes.

Irionis semen cum melle delinctum.
Betonicæ folia drachmarum duarum pondere in aquæ mulsæ cyathis quatuor pota.
Personatæ radix cum pineis nucibus sumpta.
Aethiopis hausta.
Vinum hyssopites.
Sandaracha ex mulso data (hoc medicamentum ego nunquam probaverim.)
Sulphur in ovo potum, vel suffitum.

MATTHIOLI.
Larigna resina, & terebinthina in eclegmate delinct.
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & devorati.
Terebinthina resina devorata.
Pix liquida cum melle mista, & devorata.
Vlmi folia, quæ orientem spectant, impari numero decerpta & cum totidem piperis granis contrita, ex vino cretico hausta.
Amygdala & earum lacteus cremor.
Nuclei pinei.
Tragacanthæ lachryma delincta.
Glycyrrhizæ succus.
Veronica mas in sua ipsius aqua propinata.
Botrys decoctum diebus pluribus potum, aut herba ex glycyrrhizæ decocto hausta.
Scabiosæ farina pota, aut recentis herbæ succus cum melle delinctus, & totius plantæ decoctum pluribus diebus haustum.
Pulmonaria quomodolibet usurpata.

DIOSCORIDIS.
Ad asthmaticos.

Lauri bacca ex melle vel passo acceptæ.
Ficus siccæ cum hyssopo fervefactæ & potæ.
Urina impubis pota.
Ruta epota.
Cyclaminis alterius semen potum.
Dracunculi majoris radix tosta, & elixa cum melle in eclegmate sumpta.
Aqua mulsa pota.
Sphondilii semen, & herba ipsa in sorbitione.
Equiseti radix, & folia hausta.
Cnici seminis medulla ex saccharo èclegmatis modo sumpta.
Scabiosa, & ejus succus, atq; decoctum quomodo libet usurpata.
Abrotoni utriusq; semen tritum, & cum aqua potum.
Hyssopum cum fico, melle, rutaq; ex aqua decoctum potum.
Calamintha decoctum potum.
Vinum hyssopites hausta.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia cum melle hausta.
Seseli Massiliense potum.
Fidiculæ sive trichomanis decoctum bibitum.
Cuminum cum posca sumptum.
Smyrnii radix comesta.
Thapsia illita.
Ammoniacum bibitum.
Melissophylli folia in eclegmate delincta.
Tussilago sicca, & suffita, adeò ut fumus in os ingrediatur.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere haustus.
Botrys pota vel in eclegmate data.
Periclymeni semen potum.
Adianthi decoctum bibitum.

MATTHIOLI.
Iridis radices conditæ.
Phu radix cum dulci radice, & semine anisi decocta.
Cubebæ devoratæ.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Cassiæ solutivæ pulpa cum hyssopi decocto pota.
Balsami factitii liquores, & oleum haustum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Cnicinum oleum bibitum.
Myrrha hausta.
Styrax devorata.
Terebinthina, sive larigna resina insumpta.
Pix liquida ex melle pota.
Caricæ duæ, aut tres in aquavitæ maceratæ devoratæ.
Erui farina melle excepta & delincta.
Sonchi lacteus succus potui datus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Cepa elixa, aut cineribus tosta addito melle, & butyro, devorata.
Sinapis, aut nasturtii semen in cibo aut potione exhibitum.
Ari radix cocta & ex melle delincta, aut ex amygdalino oleo.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana & ejus aqua stillatitia.
Aristolochia rotunda hausta.
Centaurii magni radix.
Veronica mas.
Hyssopum.

Salvia

Salvia.
Menthaſtrum.
Gattaria.
Amaracus.
Sena decoctum vel dilutum.
Sapagenum ex helenii, vel hyſſopi decocto potum.
Botrys herbæ decoctum, addito violaceo melle, aut herba ipſa & glycyrrhizæ decocto.
Securidacæ utriuſq; ſemen ex melle, aut defruto delinctum.
Quinta eſſentia noſtra com. de vino deſcripta pota.
Stibium noſtrum quatuor granorum pondere potum.

DIOSCORIDIS.
Ad renitentes excreationes.

Iris illyrica pota.
Coagulum fere omne potum.
Raphanus elixus devoratus.
Porrum cum ptiſana coctum eſui datum.
Naſturtium coctum in ſorbitione datum.
Bulbi brevi coctura elixi, & in cibum ſumpti.
Ammoniacum in eclegmate datum.
Scordium potum.
Thapſia linita.
Lini ſemen in eclegmate delinctum.
Scillæ ſiccæ oboli tres ex melle in eclegmate exhibiti.
Marrubium ſiccum potum cum iridis farina.
Vinum hyſſopites hauſtum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Oleum amygdalinum.
Pinei nuclei melle, aut ſaccharo excepti & devorati.
Terebinthina reſina in eclegmate delincta.
Ervi farina melle excepta & delincta.
Agaricum.
Veronica mas.
Hyſſopum.
Pulmonaria quoquo modo ſumpta.
Salvia.
Scabioſæ pulvis quinetiam ſuccus atq; decoctum hauſta.

MATTHIOLI.
Ad purgandum pectus.

Terebinthina reſina devorata.
Agaricum in potionibus additum.
Hyſſopum.
Salvia.
Senæ decoctum vel dilutum.
Scabioſa in pulverem trita, tum ejus ſuccus cum melle delinctus, aut herbæ decoctum pluribus diebus hauſtum.

DIOSCORIDIS.
Ad pectoris deſtillationes.

Irionis ſemen cum melle delinctum.

MATTHIOLI.

Agaricum.
Veronica mas.
Salvia.
Armenia terra ex rhodoſaccharo delincta.

DIOSCORIDIS.
Ad omnia pectoris incommoda.

Porrum cum melle decoctum comeſtum.
Glycyrrhizæ ſuccus bibitus.
Thymus melli miſtus in delinctu ſumptus.
Thymbra eodem modo parata.
Tordilii radix in eclegmate cum melle ſumpta.
Libanotis radices potæ.
Symphytum petræum in mulſo decoctum bibitum.
Quinquefolii radicis ſuccus potus.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices conditæ.
Terebinthina devorata.
Veronica mas.
Glycyrrhiza.
Uvæ paſſæ quomodo libet uſurpatæ.

MATTHIOLI.
Ad empyematicos.

Pulmonaria & ejus ſuccus ex melle devorata.
Scabioſæ pulvis, ſuccus atq; etiam decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad pectoris vulnera.

Caryophyllata
Potentilla
Alchimilla
Biſtortæ
Tormentillæ } radices. — *in vino decoctæ, & deinde decoctum ipſum potui datum.*
Solidagines omnes
Sanicula
Auricula urſi
Piloſella

Amaranthi purpurei flos potus.
Pyrola in potionibus addita, potionem ejus vulnerariam admirabilis operationis reperies libr. 4. cap. 16. comment. de Limonio.
Uvæ paſſæ devoratæ.

CORDIS.
DIOSCORIDIS.
Ad deliquium animi.

Cucumis olfactus.
Pulegium ex aceto naribus admotum.
Bugloſſum potum.

MATTHIOLI.

Nardi Italicæ, aut lavendulæ aqua pota & arteriis illita.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Santalum omne potum & olfactum.
Moſchus potus & illitus.
Confectio è moſcho devorata.
Zibetum illitum.
Ambarum potum & impoſitum, aut olfactum.
Ocimum ex aceto naribus admotum.
Scorzoneræ radix, aut ejus ſuccus potus.
Caryophylli commanſi, vel naribus admoti.
Caryophylli flores quocunq; modo ſumpti.
Zedoaria commanſa.
Mentha olfacta.
Leliſſophyllon & ejus ſtillatitia aqua.
Phyllitidis ſtillatitia aqua.
Caryophyllatæ radices olfactæ.
Angelicæ radix pota.
Borraginis atq; etiam vulgaris bugloſſi decoctum potum, aut vino admiſtum & hauſtum.
Vinum odoratum, generoſumq; in faciem projectum, ac etiam potum.
Quinta eſſentia noſtra lib. 5. comment. de vino deſcripta, tam pota, quàm arteriis, & naribus illita, & in faciem projecta.

DIO-

CORDIS.

DIOSCORIDIS.

Ad cardiacam.

Intybus per se, & cum polenta illita.
Absinthium in passo decoctum & appositum.
Rubi folia illita.

MATTHIOLI.

Nardi Italicæ aut lavendulæ stillatitia aqua pota.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Santalum omne potum, & epithematibus additum.
Moschus potus & illitus.
Ambarum potum.
Agallochum.
Mumia ex aqua menthæ pota granorum quatuor pondere.
Rosarum succus & dilutum potum.
Caryophyllata olfacta.
Vinum in quo gagates lapis ignitus extinctus fuerit potum.
Cardiaca herba pota.
Angelicæ radix hausta.
Borrago, aut vulgare buglossum quovis mon sumptum.
Rhodosaccharum devoratum.
Myrti baccæ quoquo modo haustæ.
Aurantii, limoniq; florum stillatitia aqua pota.
Citria mala.
Aurantia mala.
Limonia mala.
Poma Adami.
Pyra cocta devorata.
Sericum in antidotis additum.
Margaritæ potæ.
Cervini cordis os epotum.
Scorzoneræ radix, aut succus potus.
Caryophylli in cibis usurpati.
Caryophyllorum flores ex Melissophylli decocto poti.
Zedoaria commansa, aut in potionibus addita.
Eryngii radix ex buglossi melissophyllive decocto pota.
Saccharum è rorismarini floribus paratum.
Vincetoxici radix cum citrei mali semine, & buglossi aqua hausta.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Trifolium acetosum.
Melissophyllon quocunq; modo haustum.

MATTHIOLI.

Ad tremorem cordis.

Galanga è succo plantaginis pota.
Cinnamomi aqua stillatitia.
Myrti baccæ quoquo modo haustæ, aut devoratæ.
Scorzoneræ radix, aut ejus succus potus.
Vincetoxici radix cum citrii mali semine ex aqua oxalidis pota.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Caryophyllata olfacta.
Quinta essentia nostra, lib. 5. commen. de vino descripta, unciæ pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium ebibitum.
Margaritæ devoratæ.

MATTHIOLI.

Ad pulsum cordis.

Scorzoneræ radix, aut ejus succus potus.

MAMMARUM.

Vincetoxici radix cum citrei mali semine ex buglossi aqua hausta.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra, lib. 5. comment. de vino descripta, unciæ pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium in potu sumptum.
Margaritæ in potionibus additæ.

MATTHIOLI.

Ad cordis dolorem.

Viridis pinus aciculæ contritæ, & ex vino optimo potæ.
Scorzoneræ radix, aut ejus succus potus.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra, descripta libr. quint. comment. de vino, pota.
Aurum tritum & ebibitum cum corallio, & Margaritis.

DIOSCORIDIS.

Ad præcordiorum duritiem.

Rhaponticum potum.
Vinum absinthites potum.

MATTHIOLI.

Ad vetustas præcordiorum inflammationes

Scordium cum cera coactum impositum.

MAMMARUM.

DIOSCORIDIS.

Ad mammarum inflammationes.

Thus cum cimolia & rosaceo inunctum.
Cydonia mala cataplasmatis adjecta & illita.
Nuces juglandes cum ruta & exiguo melle impositæ.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta illitum.
Asphodeli radices & folia ex vino exhibita.
Irionis semen illitum.
Hemerocallis radix emplastri modo imposita.
Althaa decocta & superposita.
Uvarum vinacei cum sale illiti.
Ostracites lapis cum melle impositus.
Geodes lapis cum aqua illitus.
Terra Samia ex rosaceo, & aqua imposita.

MATTHIOLI.

Hyoscyaminum oleum illitum.
Ovum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.
Oryzæ farina decocta & emplastri modo adhibita.
Portulaca contusa & illita.
Trifolium acetosum impositum.
Lenticulæ palustris aqua cum pota tum illita.
Oleum è fructu momordicæ illitum.
Unguentum ex oleo in mortario plumbeo & pistillo paratum.

DIOSCORIDIS.

Ad rigentes à partu mammas.

Triticei furfures ex rutæ decocto elixi & appositi.
Baccharis folia emplastri modo adhibita.
Epimedii folia concisa ex oleo cataplasmatis addita.
Hyoscyami semen tritum ex vino illitum.
Ricini folia imposita.
Uvarum vinacei cum sale illiti.

MATTHIOLI.

Cancri crudi triti & illiti.
Marrubium cum vetere axungia tritum & illitum.

MAMMARUM.

DIOSCORIDIS.

Ad induratas mammas.

Ervi farina emplastri modo imposita.
Chamæpitys prima ex melle illita.
Uvarum vinacei cum sale triti & impositi.

DIOSCORIDIS.

Ad mammas exulceratas.

Conchulæ Indicæ cinis illitus.
Asclepiadis herbæ radices impositæ.

MATTHIOLI.

Aparinæ farina inspersa.
Unguentum ex oleo cum mortario & pistillo plumbeo paratum.

MATTHIOLI.

Ad Papillarum rimas.

Oleum è luteis ovorum illitum.
Pomata illita.
Aparinæ succus illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad lac in Mammis concretum.

Ceræ grumi decem granorũ milii magnitudine sumpti.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta impositum.
Lentium farina illita.
Apium & ejus succus illitus.

MATTHIOLI.

Mentha recens mammis illita.

DIOSCORIDIS.

Ad exstinguendum lac.

Cicuta imposita mammis.

MATTHIOLI.

Cucurbitæ recentia folia imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad Lactis ubertatem præstandam.

Halimi folia in cibis sumpta.
Viticis semen potum.
Ptisana hordeacea cum fœniculi semine cocta & in cibum sumpta.
Malvæ decoctum potum.
Sonchi succus haustus.
Lactuca in cibis recepta.
Ocimum devoratum.
Eruca comesta.
Anemone & ejus caules cum ptissana hordeacea devorati.
Anisum potum.
Anethi aridi seminis, & comæ decoctum haustum.
Fœniculum in cibo sumptum.
Nigella pluribus diebus pota.
Circeæ semen in sorbitione potum.
Clematis prima in cibis accepta.
Echii radix in sorbitione, vel cum vino hausta.
Glaux cum hordeacea farina, sale & oleo cocta & devorata in sorbitione.
Bryoniæ succus cum tritico coctus, in cibum sumptus, sed hic prudentia opus est.

MATTHIOLI.

Ungularum asini aut vaccarum cinis potus ex ptissana.
Cicerum decoctum potum.
Brassica cocta & longo pipere aspersa, una cum jure devorata.
Cardui benedicti radicis pulvis addito fœniculi semine, & longi piperis momento ex ptissana haustus.
Crystallum in tennissimum pulverem tritum potum.

VENTRICULI.

DIOSCORIDIS.

Ne lac in mammis consecret.

Mentha cum polenta imposita.
Vini fax cum aceto peruncta.

MATTHIOLI.

Fabarum farina illita.

DIOSCORIDIS.

Ad mammas cohibendas ne nimis crescant.

Cicuta contrita & imposita.
Cotes naxia illita.

MATTHIOLI.

Aqua è nucibus pineis immaturis destillata & imposita cum linteolis.
Alchimillæ seu stellariæ stillatitia aqua, aut succus, aut decoctum, cum linteolis adhibita, admistis hypocistide, equiseto, rosis & alumine.

VENTRICULI.

DIOSCORIDIS.

Ad vomitiones, & nauleam.

Cotoneorum malorum maceratorum liquor haustus.
Nardus Indica } *ex aqua pota.*
Nardus Celtica }
Palmulæ in cibo sumptæ.
Palmularum involucrum cataplasmatis conferentibus adjectum.
Gallinaceorum ventriculi interior folliculus siccus, tritusq; cum vino potus.
Succinum haustum.
Faba in posca decocta, & in cibum sumpta.
Lentis xx. grana sine cortice devorata.
Phaseolus in cibo acceptus.
Sisymbrium haustum.
Rubi folia exterius illita.
Lactuca illota devorata.
Lens sylvestris esui data.
Scilla sicca pota.
Agaricus trium drachmarum pondere per se absque liquore sumptus.
Gentianæ radicis succus cum aqua potus.
Albæ spinæ radix hausta.
Menthæ duo, tréve rami cum acidæ punicæ succo poti.
Pæoniæ semen ex vino nigro potum.
Betonica commanducata, moxq; vino aqua misto superbibito.
Vitis viniferæ foliorum, capreolorumq; succus potus.
Myrtites vinum potum.
Vini fax illita.
Scillinum vinum potum.

MATTHIOLI.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Muschi arborei dilutum ex vino paratum potum.
Pseudoberberi baccæ.
Ribes vulgaris.
Uva spina.
Poma austera cineribus incocta devorata.
Cydoniorum pomorum vinum, oleum, caro, confectio, Miva.
Eorundem succus, in quo conferbuerint corallium, rosarum semen, rhabarbarum, hypocistis, acacia.
Mespilorum siccorum pulvis, rosarum rubearum succo exceptus, additis corallio, caryophyllis & nuce myristica.

Malvæ

Malvæ ſemen ex rubro vino potum.
Caryophylli ex vino auſtero, aut malorum cydoniorum ſucco poti.
Iidem cum maſtiche, rhoe, coralliis, & balauſtiis ventriculo illiti.
Punicorum malorum vinum potum.
Jaſpis viridis lapis ſuper os ventriculi geſtatus.
Mentha ſicca è mali punici vino ſumpta.
Menthæ græcæ ſuccus tam potus quàm illitus.
Roſmarinum in pulverem contritum cum pane devoratum, aut meraco potum.
Lagopi folia, paniculæ, ac ſemen ex vino auſtero, aut punici mali pota.
Sanguiſorba ſive ſorbaſtrella hauſta.
Pulmonaria altera.

DIOSCORIDIS.
Ad cæliacos.

Lycium potum & inditum.
Cotonea mala cruda comeſta.
Mora immatura ſiccata uſaq; obſoniis immiſta.
Ficulnei cineris lixivium pondere cyathi exhibitum.
Myrica in potu data.
Gallæ cum aqua aut vino tritæ, & illitæ.
Rhois ſemen obſoniis inſperſum.
Myrti folia trita & ex aqua illita.
Oleæ ſylveſtris folia cum polenta illita.
Coagulum leporinum, & equinum trium obolorum pondere ex vino potum.
Fabæ in poſca decoctæ, & devoratæ.
Aegyptiæ fabæ farina, & corticis ipſius decoctum ex mulſo datum.
Oxylapathi, aut oxalidis ſemen in aqua, aut vino potũ.
Plantago elixa in aceto & cum ſale ſumpta.
Hyacinthi ſemen potum.
Corónopus decoctus in cibo ſumptus.
Rhaponticum potum.
Spinæ albæ radix pota.
Ferulæ viridis medulla bibita.
Laſerpitii liquor in uvæ acino ſumptus.
Nymphæa radix ſiccata, & in vino bibita.
Clymeni ſuccus potus.
Limonii herbæ ſemen acetabuli pondere ex vino ſumptum.
Tragi herbæ acini decem ex vino bibiti.
Papaveris vaſculorum decoctum ex melle in eclegmate redactum in delinctu. Si vero efficacius reddere velis adjungito hypociſtidis, & acaciæ ſuccum.
Uvarum vinaceorum decoctum potum.
Vinaceorum nuclei in farinam polentæ modo inſperſi.
Aqua vel vinum, in quib. ferrum extinctum fuerit pota
Morochthus lapis potus.
Vinum myrtites potum.
Adianthum ex vino bibitum.
Trichomanes ex vino pota.

MATTHIOLI.

Galanga ex ſucco Plantaginis pota.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Muſci arborei dilutum in vino auſtero paratũ hauſtum.
Thus tam potum quàm illitum.
Mali punicæ è floribus paratum ſaccharum ex vino auſteriuſculo ſumptum.
Myrteum condimentum.

Cydoniorum vinum, miva & oleum.
Cydoniorum confectio.
Meſpila.
Sorba.
Pyra ſylveſtria.
Pruna ſylveſtria.
Nux myriſtica.
Mora immatura.
Cochleæ duæ una cum teſtis contritæ, & ovis gallinaceis duobus exceptis, ex vino paſſo, & aqua prius calefactæ potæ.
Anguium ſenecta roſaceo incocta, & impoſita.
Oryza prius torrefacta & in lacte, in quo calculi fuerint extincti, decocta in cibum ſumpta.
Sonchi decoctum ex vino potum.
Caryophylli ex vino, aut malorum cydoniorum ſucco hauſti.
Menta ſicca cum amylo, & aqua pota.
Anethum toſtum cum mentha exhibitum.
Coriandri ſemen ex aqua.
Roſmarini pulvis cum pane devoratus, aut ex mero hauſtus.
Amaranthi purpurei flos potus.
Malorum punicorum vinum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad vomitiones ciendas.

Lauri folia pota.
Cochleæ vepribus inhærentes devoratæ.
Peponis radix ſicca drach. pondere ex hydromelite pota.
Bulbus vomitorius devoratus.
Origanum cum rhois ſemine & cæpis in cupreo vaſe diebus quadraginta, dum caniculæ ſydus flagrat, inſolatum potum.
Lemnia terra pota.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi dolores.

Juncus odoratus potus.
Bulbi comeſti.
Rhaponticum bibitum.
Abſinthium in paſſo decoctum potum.
Melilotum ex vino decoctum hauſtum.
Artemiſiæ tenuia folia ex oleo contuſa emplaſtri modo impoſita.
Nymphæa radix illita.
Senecionis caulis in paſſo decoctus, devoratus vel potus.
Alabaſtrites lapis cum cerato impoſitus.

MATTHIOLI.

Caſſiæ ſolutivæ pulpa.
Ricinimum oleum illitum, potum & infuſum.
Amygdalinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Maſtiches grumi tres devorati abeuntibus cubitum.
Nyriſticæ nucis decoctum ex rhodomelle & aqua vitæ potum.
Siſymbrium calefactum & vino cretico aſperſum impoſitum.
Aloe devorata aut pota.
Quinta eſſentia noſtra, libr. 5. cap. de vino deſcripta, pota ubi à frigiditate provenit dolor.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi eroſiones.

Nardus Indica
Nardus Celtica } *ex aqua pota.*

Juncus odoratus potus.
Sycomori succus potus.
Pineæ nuces devoratæ.
Lac humanum potum.
Sonchi succus bibitus.
Pulegium cum posca sumptum.
Hieracii utriusq; succus haustus.
Scordium duarum drachmarum pondere cum mulsa potum.
Pæoniæ semen ex vino nigro potum.

MATTHIOLI.

Amygdalarum dulcium oleum potum.
Sesaminum oleum potum.
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & cum succo portulacæ hausti.

DIOSCORIDIS.

Ad ventriculi ardores.

Portulaca cum polenta illita.
Sonchus emplastri modo impositus.
Umbilici Veneris succus illitus.
Intybus utraq; ex aceto devorata.
Glycyrrhizæ succus potus.
Apium ebibitum.
Fœniculum cum frigida aqua potum.
Polygonum illitum.
Solani hortulani folia apposita.
Chamædaphnes folia hausta.
Vitis viniferæ folia, & capreoli emplastri modo adhibiti.
Labruscæ flos illitus.

MATTHIOLI.

Cassiæ solutivæ pulpa sumpta.
Santala pota vel aqua rosacea foris illita.
Crespini, uvæ spinæ, ribisq; vulgaris baccæ devoratæ.
Rhodo saccharum.
Quercus recentia folia in ore contenta.
Citria, Aurantia, Limonia } *mala.*
Melopeponum seminum lacteus cremor potus.
Glycyrrhizæ radix & ejus succus.
Phyllitidis pulvis sua ipsius aqua exceptus & illitus.
Trifolium acetosum devoratum.
Consolidæ regalis flores poti.
Fraga devorata.
Lenticulæ palustris stillatitia aqua pota.

DIOSCORIDIS.

Ad ventriculi flatus.

Mei radices ex aqua fervefactæ, vel citra coctionem tritæ potæ.
Nardi Indicæ & Celticæ ex aqua potæ.
Castoreum bibitum.
Gallinaceorum senescentium jus potum.
Absinthium cum seseli, aut Gallica nardo potum.
Ligustici semen, & radix pota.
Smyrnii semen haustum.

MATTHIOLI.

Cubebæ devoratæ.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Calamus odoratus vulgaris haustus.
Oleum ricinium illitum, potum & infusum.
Balsami factitii aqua cum carnium jure sumpta.

Cnicinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Mumia ex cumini, ammi & cari decocto sumpta.
Oleum nostrum de scorpionibus illitum.
Castoreum ex oxycrato potum.
Milium torrefactum cum sale mistum, & anthemide in sacculo impositum.
Mentha tam illita, quàm pota.
Menthastrum.
Mentha græca.
Salvia.
Gattaria.
Imperatoria.
Tanacetum.
Quinta essentia nostra, lib. 5. c. de vino descripta, pota.

DIOSCORIDIS.

Ad singultum.

Sisymbrii semen in vino potum.
Rhaponticum haustum.
Aristolochia rotunda bibita.
Menthæ duo, tres ve rami cum acidæ punicæ succo poti.
Anethi comæ, & seminis decoctum potum.
Cuminum erraticum cum aceto potum.
Alysson potum, sive manib. gestatum, vel narib. infusum
Asplenii decoctum potum.
Periclymeni semen potum.
Saxifraga bibita.

MATTHIOLI.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Mumia hausta ex cumini aut apii decocto.
Castoreum cum mulsa potum.
Rhabarbarum ex vino haustum.
Anethum cum haustum, tum olfactum.
Phyllitidis stillatitia aqua pota.
Quinta essentia nostra, lib. 5. cap. de vino descripta, unciæ pondere pota, ubi ex repletione fuerit singultus.

DIOSCORIDIS.

Ad acidos ructus.

Agaricus drachmæ pondere sumptus.
Tragoriganum potum.
Betonicæ folia fabæ pondere ex despumato melle sumpta.

MATTHIOLI.

Coriandrum cochlearii mensura exhibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad sanguinem & lac in ventriculo concreta.

Ficulnei cineris lixivium potum.
Coagulum { *Equinum, Leporinum, Agninum, Hædinum, Hinnulinum, Vitulinum, Bubalinum* } *trium obolorum pondere ex vino potum.*
Helichrysi coma cum mulso pota.
Laser potum.

MATTHIOLI.

Cyclamini radicis stillatitia aqua senis unciis pota, cum sacchari uncia una.
Consolidæ mediæ succus epotus.
Auricula ursi.

DIOSCORIDIS.

Ad ventriculi inflammationes.

Hierâ-

VENTRICULI.

Hieracium majus & minus emplastri modo impositum.
Vitis viniferæ folia & capreoli cum polenta impositi.
Viola purpurea ex polenta illita.

MATTHIOLI.

Cassia solutivæ pulpa sumpta.
Santala omnia tam sumpta quàm illita.
Rosæ illitæ.
Consolidæ regalis flores illiti.
Lentis palustris stillatitia aqua pota.

MATTHIOLI.

Ad famem caninam.

Glirium pinguium caro assa devorata.

DIOSCORIDIS.

Ad appetentiam ciendam.

Piper comestum.
Acetum in obsoniis additum.
Absinthium potum.

MATTHIOLI.

Crespini baccæ.
Uva spina.
Ribes vulgaris.
Sinapismum.

DIOSCORIDIS.

Ad concoctionem juvandam.

Eruca in cibo comesta.
Piper omne comestum.
Gingiberis usus.
Scilla cum melle cocta & devorata.
Absinthium haustum, vel ventriculo adhibitum.
Tragoriganum potum.
Pulegium potum.
Ligustici semen, & radix pota.
Seselis Massilienses semen cum vino potum.
Garum potum.
Betonicæ folia post cœnam sumpta, addito melle despumato fabæ magnitudine.
Vinum absinthite.

MATTHIOLI.

Acori radicis & cinnamomi drachm. ex vino absinth.
Galanga.
Nardus Italica.
Lavendula.
Cubebæ.
Cinnamoni stillatitia aqua hausta.
Caryophylli hausti.
Crocum.
Ladanum drachmæ pondere duabus horis à cœna devoratum.
Pyrum vel cydonium cineribus tosta & devorata.
Pistacia.
Citria condita.
Juglandes condita.
Nux myristica.

DIOSCORIDIS.

Ad ventriculi fluxiones.

Adiantum potum cum vino.
Persici mali sicci decoctum & bibitum.
Cotonei mali macerati liquor potus.

MATTHIOLI.

Myrteum condimentum.

MATTHIOLI.

Ad restinguendam sitim.

Crespini bacca.
Uva spina.

JECINORIS.

Ribes vulgaris.
Citria, Limonia, Aurantia } *mala.*
Pyra.
Portulacæ folia linguæ subdita.
Melopeponum seminum lacteus cremor.
Anguriæ pulpa.
Glycyrrhizæ radix, & ejus succus.
Trifolium acetosum.
Fraga matura devorata.
Punicorum malorum vinum ex intybi stillatitia aqua aut hordei decocto potum.

JECINORIS.

DIOSCORIDIS.

Ad jecinoris obstructiones.

Nardus Indica, Nardus Celtica } *ex aqua frigida hausta.*
Lauri cortex tribus obolis in vino odorato potus.
Piceæ folia drachmæ pondere in aqua, aut mulsa pota.
Amygdalæ amaræ cum melle, & lacte in illinctu datæ nucis avellanæ magnitudine.
Gentianæ radicis succus cum aqua potus.
Agaricum potum.
Rhaponticum ex haustum.
Eryngium ex vino assumptum.
Anthemidis decoctum potum.
Chamæpityos folia septem diebus in vino pota.
Betonica in aceto mulso drachmæ pondere bibita.
Eupatorii herba, aut semen in vino potum.
Papaveris corniculati radix pota.
Rubrica Sinopica hausta.
Glycyrrhizæ succus delinctus.

MATTHIOLI.

Nardus Italica & lavendula in decoctis additæ.
Asari decoctum.
Carpesium.
Cinnamomi aqua stillatitia pota.
Cassia solutiva.
Acorum quocunq; modo sumptum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Cnicinum oleum potum.
Rosarum succus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Amygdalæ.
Pistacia.
Cicer nigrum & rubrum decoctum & potum.
Ciceris farina ex Intubi stillat. aqua decocta, & illita.
Lupini cocti & cum ruta & pipere devorati.
Napi semen drachmæ pondere ex marrubii decocto frequenter potum.
Brassicæ decoctæ vis.
Beta cum sinapi, aut aceto devorata.
Cichorium ex vino albo tenui potum.
Cyclamini succus duarum drachmarum pondere potus cum oxymelite.
Rhabarbarum quocunq; modo potum.
Gentianæ stillatitia aqua pota.
Centaurii magni radix tum pota tũ in vino macerata.
Centaurii minoris decoctum & succus.
Cardui radicum decoctum hausum.
Eryngii radicum decoctum potum.

Aloe quocunq; modo ſumpta.
Veronica mas.
Mentha græca.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Sennæ decoctum, aut dilutum hauſtum.
Roſmarinum frequenter uſurpatum.
Marrubium.
Eupatorii vulgaris decoctum, aut ſuccus epotus.
Lupuli flores in potionibus ſumpti.
Frangulæ corticum decoctum potum: parandi rationem invenies lib. 4. cap. de ſambuco.
Cuſcutæ decoctum potum.
Quinta eſſentia ferri, deſcripta lib. 5. in comm. de ferri ſcoria, ſive ſtercore, drachmæ pondere quotidie pota.

DIOSCORIDIS.

Ad morbum regium.

Nardus Indica } *hauſta.*
Nardus Celtica }
Cervinum cornu uſtum, ac lotum, potumq;.
Millepedæ, ſive oniſci ex vino poti.
Cicer cum roremarino decoctum comeſum.
Rumicis radices in vino decoctæ & bibitæ.
Atriplicis ſemen bibitum cum muſſa aqua.
Aſparagi radicum decoctum potum cum ficis & cicerib.
Crithmi & ejus radicum ſeminumq; decoctum potum.
Irio cum melle lincta.
Scilla cum melle in eclegmate pondere trium obolorum pota.
Hirundinariæ radix cum aniſo, & vino pota.
Sphondilii ſemen potum.
Agaricus drachmæ pondere ſumpta.
Rhaponticum hauſtum.
Abſinthii decoctum, dilutúmve trium cyathorum pondere quotidie hauſtum.
Aloe drachmæ pondere pota.
Origani decoctum corpore perfuſum.
Calamintha cum vino pota.
Fœniculum erraticum potum.
Libanotis radices potæ cum vino & pipere.
Roriſmarini decoctum potum.
Nigella trita cum Irino unguento, naribus appoſita.
Chelidonii radix cum aniſo & vino albo pota.
Laſer cum caricis datum.
Marrubii ſuccus naribus infuſus.
Polii utriuſq; decoctum bibitum.
Conyzæ folia & flores poti.
Aſpleni decoctum potum.
Lichen ex melle inunctus.
Adianti decoctum potum.
Trichomanis decoctum hauſtum.
Anthemidis decoctum potum.
Buphthalmum potum ſtatim à balneo.
Pæoniæ radix bibita.
Hyacinthi ſemen cum vinó potum.
Rubiæ radix cum muſſa aqua bibita.
Chamæpityos folia ſeptem diebus in vino pota.
Betonicæ folia cum dulci aqua pota.
Elaterium potum.
Anchuſæ radicis decoctum potum.
Quinque folii ſuccus cum trium cyathorum pondere aliquot diebus potus.

Oſyris decoctum potum.
Chryſanthemi decoctum balnei more adhibitum.
Vinum ſcillinum potum.
Verbenacæ ſupinæ folia drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & vini veteris hemina una, jejuna quadraginta diebus pota.
Lycii herba in aceto decocta & bibita.
Myricæ decoctum potum.
Halicacabi fructus poti.
Chamæciſſi folia trium obolorum pondere ſenis diebus in aqua pota.
Ruſci folia & baccæ in vino pota.
Cervini cornu cinis potus binis ligulis.
Sulphur ſorbili ovo ſumptum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Nardi Italicæ, lavendulæve decoctum additis cinnamomo, aſparagi & fœniculi radicibus.
Aſari dilutum ex vino paratum.
Aſarina, aut ejus decoctum.
Caſſiæ ſolutivæ pulpa.
Roſarum ſuccus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Caſtoris anteriores dentes in poculo contenti, è quo vinum biberit affectus.
Terrenorum vermium cinis ex abſinthii decocto potus.
Bubuli fellis lapis ex vino potus.
Napi ſemen ex marrubii decocto potum.
Oxylapathi ex vino decoctum potum.
Cichorii radices ſaccharo conditæ.
Cichorii & ejus radicum decoctum potum.
Melopeponum lacteus cremor hauſtus.
Erucæ ſylveſtris tria folia læva manu decerpta, illicoq; devorata.
Cyclamini ſuccus cum ſaccharo hauſtus addita maſtiche, aut myriſtica nuce, aut rhabarbari ſcrupulo.
Aſphodeli radix ex vino ſumpta.
Chelidonium majus in calceis ſub nudis pedib. geſtatum
Aquilegiæ ſemen ex cretico vino & croci momento potum.
Rhabarbarum in potionibus additum.
Agaricum in potionibus additum.
Centaurii magni radix quoquo modo uſurpata.
Centaurium minus.
Carduorum radicum decoctum.
Eryngii radicum decoctum.
Aloe quovis modo uſurpata.
Pulegii } *decoctum hauſtum.*
Menthaſtri }
Marrubii }
Cuminum illico à balneo exhibitum.
Sennæ decoctum vel dilutum.
Radicum Vincetoxici decoctum in potu propinatum.
Chamædryos ſemen drachmæ pondere ex meraco.
Eupatorii vulgaris decoctum potum.
Lupulorum florum decoctum, hauſtum ex vino albo.
Frangulæ corticum decoctum. Parandi rationem habes lib. 4. comment. de ſambuco & ebulo.
Cuſcutæ decoctum potum.

MATTHIOLI.

Ad fluxum hepaticum

Quernorum foliorum tenellorum ſtillatitia aqua pota.

Lupi-

Lupinum jecur ſiccum in pulverem ſumptum.
Rhabarbarum tritum & propinatum.

DIOSCORIDIS.
Ad Jecinoris dolores.

Acori decoctum potum.
Abſinthii decoctum ex paſſo appoſitum.
Periclymeni ſemen potum cum vino.

MATTHIOLI.

Irinum oleum è floribus paratum illitum.
Amygdalinum oleum.
Laurinum oleum.
Eupatorii vulgaris decoctum aut ejus ſuccus potus.

DIOSCORIDIS.
Ad jecinoris duriciem.

Ammoniacum illitum, & ebibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad refrigeratum jecur.

Nardus Indica, *Nardus Celtica* } *ebibita.*
Amomi decoctum potum.
Pinorum & piceæ folia ex aqua, vel mulſo pota.

MATTHIOLI.

Acori oxymel potum.
Cinnamomi aqua ſtillatitia hauſta.
Acorum quocunq; modo ſumptum.
Balſamum factitium cum potum, tum illitum.
Caryophylli in potu, aut in cibo ſumpti.
Rhabarbarum tritum & cum uvis paſſis devoratum.
Mentha Græca.
Imperatoriæ radix.
Eupatorii vulgaris ſuccus, aut ejus decoctum potum.

MATTHIOLI.
Ad jecinoris ſcyrrhum.

Aſarum.
Amygdalinum oleum.
Seſaminum oleum.
Maſtiche cum impoſita, tum intus ſumpta.
Centaurii minoris decoctum hauſtum.
Frangulæ radicum decoctum potum. Parandi modum invenies lib. 4. comment. de ſambuco.
Scillinum acetum potum.

MATTHIOLI.
Ad cachexiam, id eſt, malum habitum.

Cinnamomi aqua ſtillatitia pota.
Acorus, quem calamum odoratum vulgo vocant, ſumptum.
Balſami factitii liquores omnes.
Nux myriſtica intrò ſumpta.
Jecur leporinum arefactum potioni infrictum.
Sium in cibis ſumptum.
Cichorium quoquo modo acceptum.
Rhabarbarum quavis ratione hauſtum, & cum paſſis uvis comeſtum.
Agaricum.
Abſinthii pontici comæ ſaccharo aſſervatæ & devoratæ: parandi rationem habes commentario de abſinthio.
Pulegii decoctum potum.
Mentha Græca.
Imperatoriæ radix.
Sagapenum exhibitum flavis myrobalanis duplicato pondere additis.
Marrubii decoctum potum.
Eupatorii vulgaris ſuccus, aut decoctum potum.

Frangulæ radicum decoctum hauſtum. Parandi rationem habes lib. 4. comment. de ſambuco.

DIOSCORIDIS.
Ad hydropem.

Aſarum potum.
Cinnamomum ebibitum.
Calami odorati decoctum cum ſemine apii potum.
Erinacei terreſtris caro.
Cochlearum terreſtrium operimentum, & caro ſimul contrita, tumoribus hydropicorum impoſita.
Amurca in villoſa pelle peructa & impoſita.
Urina humana ſui ipſius bibita.
Urina capræ quotidie cum ſpica pota.
Cicer cum roremarino decoctum.
Raphanus emplaſtri modo impoſitus.
Plantago cum lenticula decocta.
Ebuli radix in vino decocta, & pota.
Allium decoctum manducatum.
Bulbi cum melle & trito pipere emplaſtri modo impoſiti.
Scilla præparata ſumpta.
Anagallidis ſuccus vino potus.
Chamæleonis albæ radix cum vino pota.
Abſinthiū bibitum cum ficubus, nitro & loliacea farina.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum potum.
Hyſſopum cum fico, nitroq; emplaſtri modo impoſitum.
Fidiculæ decoctum potum.
Origanum cum fico decoctum.
Sampſuchi decoctum potum.
Ruta cum fico emplaſtrata, & ejus decoctum ex vino tum potum, tum corpori perfuſum.
Paſtinacæ erraticæ ſemen potum.
Aniſum potum.
Smyrnii ſemen potum.
Laſerpitii liquor cum caricis datus.
Chamedrii decoctum potum.
Polii utriuſq; decoctum bibitum.
Androſaces in vino pota duarum drachmar. pondere.
Betonicæ folia cum aqua dulci pota.
Cucumeris aſinini radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, & cortex ejus acetabuli quarta parte.
Aqua marinæ balneum.
Vitis ſylveſtris radix in aqua ferveſacta, & in vini cyathis duobus marina aqua diluti, pota.
Vinum ſcillinum potum.
Viticis ſemen potum.
Ficus ſiccæ in vino cum polenta, & abſinthio decoctæ & illitæ.
Sal.
Alcyonium tertium.
Arena è littoribus ſole ferveſacta capite tenus hydropicis obruta.

MATTHIOLI.

Electuarium de ſucco iridis, in cap. proprio de iride.
Iridis radices conditæ.
Cyperi radicum, & baccarum lauri pulvis pari pondere ex impubis pueri urina exceptus, & ventri adhibitus.
Aſari dilutum ex vino paratum potum.
Aſarina & ejus decoctum.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitii liquores omnes.

JECINORIS.

Cnicinum oleum potum.
Lixivium ex vino albo, & juniperino cinere potum.
Fraxini semen cum vino assumptum.
Osticula acinorum sylvestris mali punici trita & pota.
Humani stercoris stillatitia aqua pota.
Bubulum caprillúmve stercus emplastri modo impositũ.
Napi semen drachmæ pondere ex marrubii decocto in diebus pluribus potum.
Brassicæ marinæ decoctum potum & præsertim addito rhabarbaro.
Brassicæ marinæ pulvis, additis rhabarbaro & cubebis, pluries ex vino potus.
Sinapis ex impubis pueri urina illitus.
Caryophylli in cibo, vel potione usurpati.
Cyclamini succus cum saccharo potus addita mastiche, aut myristica nuce, aut rhabarbari scrupulo.
Asphodeli radix ex vino pota.
Rhabarbarum frequenter usurpatum.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana.
Centaurii magni radix tum vino macerata tum pota.
Cardui radicum decoctum
Cardui benedicti decoctum } *haustum.*
Eryngii radicum decoctum
Zuccharum ex pontici absinthii coma paratum: modum parandi habes commento de absinthio.
Pulegii decoctum bibitum.
Mentha græca.
Imperatoriæ radix.
Sagapenum cum duplicato pondere myrobalanorum flavorum potum.
Euphorbium haustum.
Vincetoxici radicum ex vino albo decoctum bibitum.
Marrubii decoctum potum.
Eupatorii vulgaris decoctum haustum.
Ricini semen ex caprino lacte maceratum & haustum.
Sambuci aut ebuli radicum stillatitia aqua pota: hæc binis, illa quaternis unciis simul mista, & diebus xxx. pota.
Frangulæ corticum decoctum potum: parandi rationem invenies lib. 4. comment. de sambuco.
Colocynthis cum pota, tum clysmate infusa.
Stibium nostrum granorum quatuor pondere haustum.

LIENIS.

MATTHIOLI.

Ad inflammationem.

Cassiæ solutivæ pulpa devorata.
Caphura illita.
Crispini baccarum succus potus.
Rosæ & earum succus, seu dilutum.
Cichorii radices conditæ.
Cichorii flores saccharo asservati, & sæpe devorati.
Melopeponum lacteus cremor potus.
Phyllitidis farina sua ipsius aqua subacta, & illita.
Trifolium acetosum devoratum.
Consolidæ regalis flores poti.
Fragariæ & radicum decoctum ebibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad induratos lienes.

Cotonea mala cruda cataplasmatis addita & imposita.
Sycomori liquor haustus, & illitus.
Raphanus emplastri modo impositus.

LIENIS.

Brassicæ folia cum aceto devorata.
Chamædrys decoctum potum.
Lupinorum farina illita.

MATTHIOLI.

Helenii radicis farina denarii pondere diebus aliquot ex vino pota.
Amygdalinum oleum.
Terebinthina devorata.
Sesaminum oleum.
Myrica ex vino decocta.
Cochlearum majorum cinis cum lini, & urticæ semine ex melle potus.
Stercus caprillum illitum.
Dracunculi radix contusa, & illita.
Cyclamini succus unguentis additus.
Centaurii minoris decoctum & succus tam interius, quam exterius usurpatus.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quocunq; modo sumpta.
Oxymel ex floribus genistæ paratum.
Saccharum è genistæ floribus paratum sæpe sumptum.
Frangulæ corticum decoctum potum: parandi rationem habes lib. 4 comm. de sambuco.
Scillinum acetum potum.

DIOSCORIDIS.

Ad lienis obstructiones.

Nardus celtica ex vino pota.
Adiantum bibitum.
Thrichomanes hausta.

MATTHIOLI.

Nardus Italica, lavendula.
Asari decoctum haustum.
Cubebæ.
Carpesium.
Helenii radicis farina frequenter ex vino vetere sumpta.
Amygdalarum amararum oleum.
Cnicinum oleum.
Laurinum oleum.
Mumia ex cari decocto pota.
Tamarindorum pulpa.
Amygdalæ.
Ciceris rubri decoctum potum.
Lupini cocti & cum ruta, & pipere comesti.
Brassicæ decoctæ jus potum.
Beta cum sinapi aut aceto devorata.
Sium in cibis sumptum.
Cyclamini succus binis drachmis ex oxymelite sumptus
Rhabarbarum potioni infrictum.
Agaricum in potionibus sumptum.
Gentiana & ejus aqua stillatitia.
Centaurii minoris decoctum & succus.
Eryngii radicum decoctum potum.
Veronica mas.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Sennæ decoctum vel dilutum haustum.
Rosmarinum cum pane devoratum.
Phyllitis quoquo modo sumpta.
Eupatorii vulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus additi.

Fraga-

Fragariæ tum folia, tum radices.
Frangulæ corticum decoctum hauſtum. Parandi rationem habes lib. 4. comment. de ſambuco.
Cuſcuta, & ejus decoctum.
Quinta eſſentia ferri, deſcripta in quinto libro capite de ſcorio ſeu ſtercore ferri, diebus pluribus continuis drachmæ pondere pota, ex adianti, aut aſpleni, aut myricæ decocto.

DIOSCORIDIS.
Ad lienis inflammationes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus celtica ex vino pota.
Nardus montana ex vino hauſta.
Sarmentitius cinis ex aceto, roſaceo & ruta illitus.
Myricæ ex vino decoctum potum.
Viticis ſemen potum.

DIOSCORIDIS.
Ad lienis dolores.

Dictamnum potum & illitum.

MATTHIOLI.

Irinum oleum è floribus paratum & illitum.
Laurinum oleum inunctum.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quovis modo ſumpta.

MATTHIOLI.
Ad refrigeratos lienes.

Acori oxymel ſumptum.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitii liquores omnes.
Amygdalarum amararum oleum cum potum tum illitum.
Laurinum oleum.
Rhabarbarum intrò ſumptum.
Agaricum potum.
Mentha græca ex irino oleo inuncta.
Imperatoriæ radix devorata.
Roſmarinum cum pane uſurpatum.
Phyllitis.

DIOSCORIDIS.
Ad minuendos extuberantes lienes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus { *Celtica* / *Montana* } *ex vino bibita.*
Myricæ ex vino decoctum hauſtum.
Viticis ſemen potum.
Cyclamini ſecundæ ſemen quadraginta dieb. hauſtum.
Sagapenum ebibitum.
Ammoniacum drachmæ pondere ex aceto ſumptum.
Chamædrys ex aceto pota.
Naſturtium hauſtum.
Piperis radix illita.
Polii utriuſq; decoctum cum aceto potum.
Cyclamini ſuccus inunctus.
Capparis ſemen drachmarum duarum pondere quadraginta diebus ex vino bibitum.
Ejuſdem radix ex vino bibita eodem pondere.
Lepidium cum helenii radice impoſitum.
Hederæ tenella folia ex vino decocta, vel arida ex pane cocta impoſita.
Iſatis ſylveſtris tum pota tum illita.

Agaricum drachmæ pondere cum aceto mulſo datum.
Rhaponticum potum.
Smyrnii radix comeſta.
Gentianæ radix duarum drachmarum pondere pota.
Ariſtolochia rotunda pota.
Crocodilii radicis decoctum potum præſentaneo remedio prodeſt.
Hyſſopum cum ficis, nitroq; illitum.
Tragoriganum cum aceto potum.
Pulegium cum ſale illitum.
Siſon potum.
Peucedani ſuccus hauſtus.
Viſcum cum calce, gagatève lapide decoctum.
Teucrium cum poſca potum, vel cum ficis appoſitum.
Leucoii radices cum aceto illitæ.
Nymphæa radix ex vino bibita.
Aſpleni folia pota, vel ejus decoctum cum aceto quadraginta diebus hauſtum, vel folia ipſa ex aceto illita.
Bunii ſemen potum.
Hæmionitis cum aceto pota.
Rubiæ ſemen ex aceto mulſo potum.
Lonchitis alterius folia cum aceto hauſta.
Betonicæ folia ex oxymelite ebibita.
Polemonii radix ex aqua ſumpta.
Periclymeni ſemen quadraginta diebus in vino potum.
Xyridis ſemen ex aceto ſumptum.
Anchuſæ radix cum mulſa aqua pota.
Vrtica utraq; cum cerato impoſita.
Trichomanes pota.
Vini ſcillini uſus.
Glans unguentaria cum erui farina pota ex mulſa aqua.
Bryonia trium obolorum pondere triginta diebus ex aceto hauſta, aut cum ficis illita.
Vitis nigræ viticulæ primæ recentes coctæ, ac comeſæ.
Filicis maris radix hauſta.
Aqua vel vinum, in quibus chalybs, aut ferrum reſtinctum fuerit in potu.
Alcyonium tertium bibitum.
Corallium ex aqua bibitum.
Aſius lapis ex aceto, & viva calce illitus.
Cotis naxiæ delinata à ferro ſcobes ex aceto bibita.

MATTHIOLI.

Helenii radicis farina è vino vetere frequenter denarii pondere pota.
Terebinthina, laricea q; reſina frequenter devorata.
Fraxini corticis decoctum potum.
Myricæ rami ex aceto illiti.
Nux myriſtica.
Ervum à jejunis devoratum.
Erucæ ſemen potum.
Hederæ helicis foliorum ſuccus ex vino auſtero potus.
Rhabarbarum quoquo modo ſumptum.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Phyllitis quovis modo ſumpta.
Eupatorii vulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus decocti.
Frangulæ corticum decoctum hauſtum. Parandi rationem habes lib. 4. capite de ſambuco.
Cuſcuta & ejus decoctum.
Corallium frequenter potum.

DIOSCORIDIS.

Ad colicos affectus.

Amygdalæ amaræ illinctu adhibitæ.
Cochleæ terrestres cum suo putamine tusæ, addita pauca myrrha, ex vino bibitæ.
Alauda avis tosta in cibo sumpta.
Suillus talus crematus ad albedinem usque, potus, ubi flatus excruciet.
Butyrum infusum, ubi colon exulceratum fuerit.
Gallinæ fimum cum aceto vel vino haustum.
Rutæ decoctum ex oleo infusum.
Petroselinum potum.
Colocynthis infusa clysmatibus.
Cnici decoctum infusum.

MATTHIOLI.

Galanga pota.
Cubebæ.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factitii liquores omnes poti & illiti.
Oleum cum pari portione cretici vini sumptum, aut clystere infusum.
Ricinium oleum potum, illitum & infusum.
Amygdalinum oleum utrumq;
Cnicinum oleum.
Laurinum oleum.
Succinum ex tepenti aqua potum.
Persicorum nucleorum oleum tam potũ quàm infusum.
Amygdalinum oleum potum.
Nucum juglandium oleum haustum.
Oleum è scorpionibus nostrum illitum.
Aqua in qua cervinum genitale elotum fuerit pota.
Cervorum tenerrima cornua in taleolis concisa siccaq; & in pulverem trita, & cũ pipere, & myrrha hausta.
Lupinum fimum, quod terrã non attigerit ex vino albo vel aqua potum, & forinsecus ventri adalligatum.
Brassicæ semen crassiuscule contusum, & in carnium jure fervefactum, potumq; una cum ipso jure.
Jus decoctæ brassicæ cum vetere gallo potum.
Cyclamini succus trium drach. pondere in clysteribus additus.
Imperatoria ex calido meraco pota.
Sagapenum bibitum, aut clysteribus inditum.
Verbasci flores in pulverem triti, & poti.
Trinitatis herba in pulverem trita & pota.
Ricini semen ex jure veteris galli decoctum & potum.
Colocynthis clysteribus infusa.
Momordicæ pulvis haustus.
Quinta essentia nostra pota, & in clysteribus addita.
Stibium nostrum, commentario proprio descriptum, sumptum quinq; granorum pondere.
Gagates lapis in pulverem tritus drachmæ pondere diebus septem potus.

DIOSCORIDIS.

Ad intestinorum dolores.

Iris Illyrica pota.
Acori decoctum bibitum.
Mei radices tritæ cum melle in eclegmate sumptæ.
Cardamomum ex aqua potum.
Agallochum ex aqua haustum.
Nuces juglandes cum suo putamine peruste, & umbilico admotæ.
Ficuum cum ruta decoctum clysmate infusum.
Halimi folia drachmæ pondere in aqua mulsa pota.

Crocum in potionibus bibitum.
Dauci semen potum.
Libanotidis radices haustæ.
Ferulæ semen in potu sumptum.
Peucedani succus in ovo haustus.
Melissophylli decoctum clystere infusum.
Castoreum potum.
Butyrum clysmatibus infusum.
Serpillum ebibitum.
Calaminthæ decoctum haustum.
Eryngium ad potandum datum.
Cera in sorbitionibus data.
Ammi ex vino sumptum.
Triticei furfures ex decocto rutæ elixi, & illiti.
Milium calefactum in sacculis adhibitum.
Orobi farina aceto macerata imposita.
Sisymbrii semen in vino potum.
Piper cum lauri tenellis foliis haustum.
Scilla in eclegmate cum melle.
Rhaponticum potum.
Sampsuchi decoctum ebibitum.
Centaurii majoris radix epota.
Ruta unà cum siccato anetho elixa in potu sumpta.
Panaces cum vino haustum.
Anethi coma & seminis decoctum potum.
Ligustici semen & radix pota.
Cumini decoctum cum oleo clystere infusum.
Phalangii folia, flores, ac semen haustum.
Centunculum austero vino potum.
Conyzæ folia & flores poti.
Pæoniæ radix in vino pota.
Pseudobunium ebibitum.
Aqua marina fotu adhibita.
Chamæpitys hausta.
Graminis decoctum ebibitum.
Chamædaphnes folia in potu data.
Sal calefactum in sacculis adhibitum.
Nitrum cum cumino ex hydromelite haustum.
Seselis Massiliensis semen ex vino potum.
Asclepiadis radices ex vino pota.
Alisma per se, aut cũ pari põdere seminis dauci, haustum
Suillus talus combustus ad albedinem usq;, ebibitus.
Lini seminis decoctum per sedem infusum.
Agaricum duorum obolorum pondere sumptum.

MATTHIOLI.

Oleum
- *Olivarum cum vino cretico potũ, & infusum.*
- *Amygdalarum dulcium ebibitum.*
- *Laurinum inunctum.*

Ericæ florum decoctum potum.
Persici nuclei devorati.
Cochlearum elixarum jus potum.
Milium cum sale, & anthemidis floribus mistum & calidum cum sacculis adhibitum.
Brassicæ jus cum vetere gallo paratum potum.
Cyclamini succus in clysteribus additus.
Chelidonium majus una cum radice tusum, & oleo chamæmelino fervefactum, & umbilico adhibitum.
Dictamnum album ex meraco potum.
Menthastrum.
Imperatoria.

Vincetoxici radix ex meraco.
Verbasci flores in pulverem triti & epoti.
Herba trinitatis, aut stillatitia ejus aqua potæ.
Momordicæ farina potui data.

MATTHIOLI.

Ad Dysentericos.

Aspalathi decoctum clysteré infusum.
Myrrha fabæ magnitudine devorata.
Lentiscus ebibita.
Piceæ cortex potus.
Maceris cortex in potu sumptus.
Paliuri folia & radix hausta.
Acutæ spinæ fructus devorati, vel poti.
Rubi canini fructus devoratus.
Cisti folia & cytini in potu data.
Hypocistis hausta.
Ladanum cum vino vetere potum.
Rosarum fructus cum potu sumptus.
Lycium potui datum.
Acaciæ succus haustus.
Glandium interior, tenuiorq; tunica decocta pota.
Castanearum interior pariter tunica ebibita.
Galla omphacitis ex vino, aut aqua trita illita, aut hausta.
Rhois foliorum decoctum clysteré infusum, vel potui acceptum.
Ejusdem semina pro sale cibis, obsoniisq; aspersa.
Palmæ involucri decoctum tum infusum, tum bibitum.
Punicorum acidorum nuclei siccati & ebibiti, vel in desessionibus additi.
Myrti semen & folia pota.
Cotonea mala comesa cruda, vel cocta, vel eorum succus potus.
Pyra tam domestica, quàm sylvestria devorata.
Mespila in cibum accepta.
Loti arboris baccæ comestæ, vel haustæ.
Corni arboris bacca, sive in eduliis, sive in defruto assumptæ.
Sorba sicca quoquo modo sumpta.
Prunorum sylvestrium baccæ devoratæ.
Siliquæ siccatæ devoratæ.
Cochleæ terrestres suis cum putaminibus ustæ (ut Galenus inquit) usui datæ.
Siluri piscis salsamentum fomento adhibitum.
Leporinus sanguis frixus devoratus.
Garum piscium clysmate infusum.
Cervinum cornu potum duorum cochlearium mensura
Cera in sorbitionibus data.
Lac ignitis injectis calculis decoctum clysteré infusum.
Leporinum } *coagulum trium obolorum pondere ex*
Equinum } *vino potum.*
Asparagus altilis elixus, vel assus in cibo sumptus mitigat.
Idæa radix bibita.
Althææ decoctæ succus ex vino haustus.
Alceæ radices cum vino, aut aqua potæ.
Phyllitis pota.
Portulaca ad summum cocta in cibis sumpta.
Plantago per sedem infusa.
Equiseti succus potus.
Caprillus adeps cum polenta, & rhoe datus, vel clysteré infusus.
Melissophyllum bibitum.

Tragium scolopendræ simile elixum, & sumptũ in cibo.
Faba in posca decocta & comesa.
Alismatis radix, cum pari pondere seminis sylvestris pastinacæ bibita.
Oxylapathi aut oxalidis semen in aqua, aut vino bibitũ.
Lysimachia potui data.
Tragi cacumina decem in vino pota.
Clematis folia cum vino hausta.
Stœbis decoctum clysteré infusum.
Limonii semen in vino potum.
Elatine elixa pota.
Polemonii radix ex vino sumpta.
Eupatorii semen & folia in vino hausta.
Nymphææ siccata radix ex vino bibita.
Sedum majus cum vino potum.
Sanguis { *Hirci, Capræ, Leporis, Cervi* } *in sartagine frixus in cibo sumptus.*
Vitis viniferæ foliorum, & capreolorum succus potus.
Vinaceorum decoctum ebibitum.
Vinaceorum nuclei in farinam polentæ modo illiti.
Uva passa alba comesa per se cum suis nucleis.
Omphacium clysteré infusum.
Vinum ænanthinum
Vinum cydonites } *potum.*
Vinum rhoites
Terra lemnia ebibita.
Muria clysmatibus infusa, ubi diutina dysenteria intestina exulcerata extiterint.
Scordium duarum drach. pondere cũ aqua dulci potum.
Hederæ flores trium digitorum, carptæ bis in die ex vino hausti.

MATTHIOLI.

Lentiscinum oleum infusum.
Rosaceum oleum potum.
Thus potum & clysteré infusum.
Armenium lutum unà cum corallio, mastiche, cornu cervino & hæmatite potum.
Pinorum nucum cortices ex aceto acerrimo decocti & suffiti.
Mastiches pota.
Millefolii succus clysteribus infusus: quin etiam sicci farina cum epota, tum infusa.
Potentilla pota, aut viridis in calceis imposita sub nudis pedibus.
Succinei pastilli hausti.
Crespini uvarum succus in potu sumptus.
Uva spina.
Ribes vulgaris.
Ligustrinorum florum aqua.
Cisti flores.
Rosaceum saccharum.
Rosarum ungues.
Rosarum calyx.
Rosarum semen & lanugo circumstans.
Licium infusum.
Quernorum foliorum stillatitia aqua pota.
Querna folia, glandes & galla.
Faginea glandes & galla.
Punicũ malum in furno tostum tritumq; potui datum.

Luni-

Punicæ mali florum ſaccharum roſacei modo paratum ſumptum.
Myrteum condimentum.
Ceraſia auſtera ſaccharo condita.
Poma acerba ſub calidis cineribus aſſa.
Cydonia mala toſta à jejunis devorata.
Cydoniorum vinum, miva, oleum, hoc illitum, illa hauſta.
Diacydonites confectio.
Cydoniorum pomorum ſuccus, in quo conferbuerint rubrum corallium, rubearum roſarum ſemen, rhabarbarum, hypociſtis, acacia.
Corna cùm cruda, tum ſaccharo condita.
Mora immatura arida.
Cochleæ cum teſtis uſtæ, admiſtis galla omphacitide & pipere albo, & cibis inſperſæ, aut ex vino auſtero potæ.
Leporina caro aſſa devorata.
Leporinus ſanguis adhuc calens cum hordeacea farina decoctus, & devoratus.
Leporinus fimus potus.
Cervi genitale ex vino auſtero ſumptum.
Ovum gallinaceũ in aceto coctum devoratum durum.
Cervinus ſanguis clyſteribus infuſus.
Caninum ſtercus album ex lacte potum, in quo igniti calculi extincti ſint.
Oryzæ decoctum potum, aut infuſum.
Oryza in lacte cocta, in quo igniti calculi extincti fuerint, devorata.
Milii Indici panicularum flores intra ſumpti.
Milii granorum putamen ovi vitello exceptum, & probè decoctum ſumptum.
Amylum in cibo uſurpatum.
Biſtortæ, Tormentillæ, Caryophyllatæ } *radices, in potionibus additæ.*
Lagopi panicula pro ſedis abſterſorio uſurpatæ.
Virga aurea pota, & clyſteribus infuſa.
Plantaginis utriuſq; ſemen ovo exceptum, tegulisq; inaſſatum devoratum.
Traſorum lacteus cremor ex aqua, in quo candens ferrum extinctum fuerit, paratus potus.
Burſa paſtoris cum plantagine, luto armeno ex pluviali aqua cocta & pota.
Rhabarbarum igne torrefactum ex vino auſtero & plantaginis ſucco potum.
Tragacanthæ lachryma toſta, & ex vino cydoniorum pota, tum clyſmate infuſa.
Flos ſolis unà cum radicibus ex vino auſtero potus.
Aparinæ ſtillatitia aqua pota.
Gnaphalium ex vino auſtero.
Conyzæ mediæ pulvis drachmæ pondere quotidie ſumptus ex auſtero vino.
Palmæ Chriſti florum pulvis ex aqua plantaginis, aut in qua ferrum ignitum extinctum fuerit:
Lunaria minor quoquo modo ſumpta.
Cannabis foliorũ pulvis ovi vitello exceptus, devoratus
Hyperici oleum ventri illitum.
Pyrola, Piloſella, Fragaria } *ex vino auſtero pota.*

Amaranthi purpurei flos epotus.
Punicorum malorũ vinum ex aqua plantaginis potum.
Armenia terra pota aut in clyſteribus addita.
Corallium rubrum in pollinem tritum bibitum.
Cryſtallum tenuiſſimè lævigatum potui datum.

MATTHIOLI.

Ad tormina.

Oleum: Olivarum cum vino cretico potũ & infuſum. Amygdalinum hauſtum. Laurinum illitum.
Ericæ florum decoctum potum.
Perſici nuclei devorati.
Cochlearum jus potum.
Milium cum ſale miſtum, & in ſaccullis calidum appoſitum ventri.
Braſſicæ jus cum vetere gallo decoctum bibitum.
Cyclamini ſuccus clyſteribus additus.
Chelidoniũ majus unà cum radice tuſum, & oleo chamæmelino ferveſactum, & umbilico illitum.
Dictamnus albus ex meraco potus.
Menthaſtrum.
Imperatoria.
Vincetoxici radix ex meraco.
Verbaſci flores in pulverem triti, & potionibus inſperſi.
Herba trinitatis, aut ſtillatitia ejus aqua pota.
Momordicæ farina hauſta.

DIOSCORIDIS.

Ad cohibendam alvum, & diarrhœam.

Coagulum leporinum potum.
Lac omne, in quo igniti calculi marini extincti fuerint.
Caſeus elixus, & ab elixatione ſtatim ſepoſitus, moxq; inaſſatus in cibo ſumptus.
Fimus caninus ardente ſyrio acceptus, & in aqua bibitus.
Panis triticeus ſiccus inveteratus comeſtus.
Hordeacea farina cum myrti baccis, aut ſylveſtribus pyris, aut malicorio ex vino illita.
Puls ex: Zea, Avena, Milio } *in cibum ſumpta.*
Oryza in cibum accepta.
Lentes cum ſuo cortice decoctæ devoratæ, præſertim ſi decoquantur ex aceto cum adſtringentibus aliis.
Oxylapathi aut oxalidis ſemen in vino, aut aqua potũ.
Braſſicæ percoctæ cibus.
Beta nigra cum ſua radice & lente decocta, eſui data.
Plantago ex aceto elixa cum ſale comeſa, quin & ejus ſemen ex vino potum. Præterea clyſteribus infuſa.
Intybus tam hortenſis, quam erratica in cibũ accepta.
Chondrylla ſuccus coctus potus.
Lens ſylveſtris quoquo modo ſumpta.
Acinos pota.
Aniſum ebibitum.
Anethum, quinetiam ejus coma & ſemen hauſtum.
Apium in cibo ſumptum.
Phyllitis potui data.
Acanthi radices bibitæ.
Fœniculum erraticum potum.
Ruta in cibo, vel potu ſumpta.
Orchis Serapias ex vino potus.
Pæoniæ radix ex vino decocta hauſta.
Althææ decoctum bibitum.

Aliſmatis radiis pota.
Polygoni ſuccus potus.
Clematis prima in vino bibita.
Lagopus ex vino, vel ex aqua ſumpta, ubi febris ſit.
Xyridis radix in mulſo pota.
Anchuſæ folia ex vino ſumpta.
Rubi ramorum decoctum potui datum.
Quinquefolii radicis decoctum bibitum.
Phœnix in vino auſtero hauſta.
Idæa radix bibita.
Junci præſertim marini ſemen frixum, & in diluto vino potum.
Aſtragali radix ex vino hauſta.
Hyacynthi radix ebibita.
Papaveris nigri ſemen ex vino hauſtum.
Verbaſci radix, & flores potui dati.
Labruſcæ flores poti.
Punicorum acidorum vinum potui datum.
Rubrica ſinopica in ovo hauſta, aut clyſtere infuſa.
Vini fax illita.
Sedum majus ex vino hauſtum.
Adianti decoctum potum.
Trichomanis decoctum bibitum.
Acetum cibis incoctum.

MATTHIOLI.

Arborei muſci dilutum ex vino paratum potum.
Thus potum & clyſtere infuſum.
Meſpila, Sorba, Corna, Pyra ſylveſtria } *devorata.*
Nux myriſtica & præſertim toſta.
Avellanarum putamina trita, & ex vino auſtero pota.
Oryza torrefacta, & in lacte decocta, in quo igniti calculi extincti ſint.
Milii putamen ovi vitello exceptum, deinde inaſſatum & devoratum.
Caryophylli prius igni toſti, & in potu, aut cibo ſumpti.
Coriandri ſemen ex aqua potum.
Lagopi folia, paniculæ, & ſemen, ex vino auſtero, aut punici mali hauſta.
Virga aurea pota, & in clyſteribus addita.
Potentilla pota, aut viridis in calceis nudis pedibus ſuppoſita.
Fragariæ folia, atq; radices.
Solbaſtrella, ſive ſanguiſorba quovis modo uſurpata.
Pulmonaria altera ebibita.
Punicorum acidorum malorum vinum potum.
Armeniaterra tam pota, quam clyſmate infuſa.

MATTHIOLI.

Ad lienteriam.

Arborei muſci dilutum ex vino paratum.
Lycium.
Saccharum è punicorum floribus paratum ex auſtero vino ſumptum.
Myrteum condimentum.
Siliquæ ſiccæ devoratæ.
Nux myriſtica, præſertim calido cinere inaſſata.
Milii Indici panicularum ſtores hauſti.
Milii putamen ovi vitello exceptum, deinde inaſſatum & devoratum.
Oxylapathi ſemen potum.

Caryophylli toſti in potione, vel in cibo ſumpti.
Rhabarbarum toſtum, & vino auſtero, aut plantaginis ſucco hauſtum.
Coriandri ſemen ex aqua.

DIOSCORIDIS.

Ad diuturnas alvi fluxiones.

Sanguis { *Hircinus, Caprillus, Leporinus, Cervinus* } *in ſartagine frixus & comeſus.*

MATTHIOLI.

Maſtiches pota.
Nux myriſtica.
Myricæ ramorum cortex.
Oxylapathi ſemen potum.
Milii Indici flores intro ſumpti.
Milii putamen vitello ovi exceptum, & deinde inaſſatum devoratum.
Caryophylli toſti in potu, aut cibo ſumpti.
Lagopi folia, ſemen & paniculæ, ex vino auſtro, aut punici mali pota.
Virga aurea tum pota, tum infuſa.
Pyrola, Piloſella } *quomodo libet uſurpata.*
Potentilla pota vel viridis in calceis nudis pedibus ſuppoſita.
Fragariæ folia & radices.

DIOSCORIDIS.

Ad emolliendam alvum.

Ceraſia comeſa.
Melimela eſui data.
Perſica in cibum ſumpta.
Mora matura comeſta.
Ficus maturæ devoratæ.
Marinus echinus in cibis.
Tellinarum, chamarumq; jus cum ſale hauſtum.
Sepia in cibo ſumpta.
Silurus piſcis in cibis.
Gobii jus bibitum.
Piſcium in univerſum jus per ſe, aut ex vino bibitum.
Gallinaceorum veterum jus epotum.
Lac hauſtum.
Serum lactis potum.
Caſeus recens in cibo ſumptus.
Butyrum commeſtum, vel bibitum.
Medulla oſſium devorata.
Cicer in cibo ſumptum.
Rumex, Blitum, Malva, Atriplex, Beta candida, Aſparagus, Lactuca } *decocta & in cibis ſumpta.*
Braſſica leviter fervefacta eſui data.
Tragoriganum potum.

DIOSCORIDIS.

Ad inteſtinorum inflationes.

Farina tritici cum hyoſcyami ſucco illita.
Farina hordei cum lini, & fœnugraci ſemine impoſita.
Ocimi ſemen potum.
Rhaponticum bibitum.

Anethi

Anethi coma & ſeminis decoctum potum.
Cumini decoctum cum oleo clyſtere infuſum, vel ejus ſemen cum polenta, & hydraleo maceratum & illitum.
Peucedani liquor in ovo ebibitus.
Anthemidis decoctum potum.

MATTHIOLI.

Cubebæ quocunq; modo ſumptæ.
Cinnamomi aqua ſtillatitia pota.
Acorum, quod falso calamum odoratum vocant.
Balſami factitii liquores omnes.
Ricininum oleum.
Mumia ex ammi & cari decocto ſumpta.
Milium torrefactum cum ſale miſtum, & calidum in ſacculis impoſitum.
Siſymbrium quocunq; modo hauſtum.
Quinta eſſentia noſtra, cap. de vino deſcripta, pota.

DIOSCORIDIS.

Ad latas intestinorum tineas.

Cardamomum potum.
Mali punicæ radicum decoctum bibitum.
Nuces juglandes largius eſitatæ.
Mori radicis corticum decoctum hauſtum.
Allium potui datum, vel comeſtum.
Chamæleonis albi radix acetabuli pondere ex caſtorei & origani decocto pota.
Filicis fœminæ radix trium drachmarum pondere ex melle hauſta.
Melanthii ſemen potum, vel ex aqua umbilico illitum.
Atramentum ſutorium drachmæ pondere ſumptum, vel cum melle delinctum.
Heliotropii majoris tum folia, tum ſemina cum hyſſopo, nitro, & naſturtio pota.

DIOSCORIDIS.

Ad teretes intestinorum tineas.

Lupinorum farina cum melle lincta, vel cum aceto, pipere, & ruta pota.
Braſſicæ ſemen potum.
Portulacæ ſuccus potui datus. Præſtat idem & ſemen.
Naſturtium bibitum.
Abſinthium marinum per ſe, vel cum oryza decoctum cum melle ſumptum.
Abſinthium ſantonicum, aut marinum hauſtum.
Hyſſopum cum melle linctum.
Mentha bibita.
Calaminthæ decoctum cum ſale, & melle ſumptum.
Thymum hauſtum.
Thymbra potui data.
Rutæ decoctum ex oleo bibitum.
Coriandrum cum paſſo ſumptum.
Anchuſa tertia cum hyſſopo, & naſturtio pota.
Vinum abſinthites potui datum.
Sedum majus ex vino hauſtum.
Filicis fœminæ radix drachmarum trium pondere cum vino pota, ſed qui ſumunt præguſtare allia debent.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Aſarina quoquo modo hauſta.
Helenii radicum ſuccus, aut decoctum potum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Myrrha hauſta.

Juniperi gummi hauſtum.
Lauri cima cum calamintha, & ſale tritæ, & ex tepida aqua potæ.
Creſpini acinorum ſuccus cum aqua graminis aut portulacæ potus.
Perſici folia contuſa, & ventri ex aceto illita.
Aqua ſtillatitia è limoniorum ſucco pota.
Limonii immaturi ſuccus hauſtus.
Pruni ſylveſtris aqua è floribus ſeu diſtillata.
Sebeſtena devorata.
Braſſicæ ſemen hauſtum.
Beta candida cum allio ſumpta.
Siſymbrium potum.
Erucæ ſemen ſumptum.
Nucum Indicarum oleum.
Mori arboris radix pota.
Oleum ſcorpionum noſtrum cum potum, tum illitum.
Cornu cervinum ex melle hauſtum.
Apri urina oleo in ſua ipſius veſica commiſta, diuq; in fumo ſuſpenſa, naribus & arteriis manuum, & temporum illita.
Secalæ vulgaris decoctum cum coriandro potum.
Lupinus tum illitus, tum potus.
Napi ſemen ex limoniorum, aut aurantiorum ſucco potum.
Caryophylli flores ita vocati, ſaccharo aſſervati devorati.
Succiſæ radicis pulvis potioni injectus.
Gentianæ ſtillatitia aqua pota.
Cruciatæ radix tuſa, & ventri impoſita.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Centaurium minus drachmæ pondere ex melle potum.
Aloe ex lacte vel melle ſumpta, aut bubulo felle, & aceto excepta, & umbilico tenus illita.
Abrotonum.
Abſinthium.
Hyſſopum ex melle & nitri momento.
Dictamnus albus drachmæ pondere bibitus.
Menthaſtrum ex aceto potum.
Menthæ græcæ ſuccus potui datus.
Galegæ ſuccus, ſive herba ipſa recens ex oleo amygdalarum amararum calefacta & ventri adalligata.
Pſeudomelanthii ſemen tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto illitum.
Vincetoxici radices cum albo dictamno hauſtæ.
Cardui benedicti decoctum, aut ſtillatitia aqua pota.
Chamædryos ſuccus vel vinum, in quo floreſcens planta fuerit macerata.
Marrubii pulvis inſumptus.
Securidacæ utriusq; ſemen ex dulci lixivio potum.
Tanacetum.
Cannabis decoctum bibitum.
Hyperici florum oleum, cochlearis menſura potum.
Tormentillæ, Biſtortæve radicum decoctum potum.
Eupatorii vulgaris ſuccus in catapotiis devoratus.
Muſcus marinus drachmæ pondere hauſtus: & electuarium ex ipſomet muſco, vide lib. 4. ejus comment.
Lupuli ſemen tritum & potui datum.
Oleum è colocinthide cum felle bubulo umbilico inunctum.

Argen-

Argentum vivum ſemiſcrupuli pondere hauſtum.
Oleum è chalcantho ſex granorũ pondere ex vino datũ.

DIOSCORIDIS.

Ad fluxum alvi ex epoto medicamento.

Gallorum gallinaceorum ſenum ventriculus ſale inveteratus, & in umbra ſiccatus potus.

MATTHIOLI.

Ad iliacam paſſionem.

Iridis Illyricæ pulvis drachmæ pondere ex paſſo hauſtus.
Oleum ſenarum unciarum pondere ex vino cretico potum aut infuſum.

DIOSCORIDIS.

Ad inteſtinorum vulnera.

Equiſeti radix, & folia cum aqua pota.

MATTHIOLI.

Leporinus fimus, atq; pili, qui ſub ventre habentur ex melle decocti, & fabæ quantitate frequenter devorati.
Terrenorum vermium oleum, addito factitio balſamo illitum.
Cyclaminis radicum ſtillatitia aqua ſex unciarum pondere hauſta, addito ſelectiſſimi ſacchari pulvere.
Ophioglоſſum ex equiſeti aqua potum.
Terreſtris hederæ decoctum, vide ejus commentarium.
Solidago minor, & media
Sanicula
Auricula urſi
Piloſella } *in potionibus hauſta.*
Pyrola de qua vulnerariam potionem habes lib. 4. comment. de Limonio.
Virga aurea
Pontentilla
Alchimilla, ſive ſtellaria } *in potionibus hauſta.*
Momordicæ ſiccæ pulvis cochlearis menſura ex plantaginis, aut equiſeti decocto potus.

DIOSCORIDIS.

Ad inteſtinorum ulcera.

Lac omne ignitis calculis calefactum infuſum.
Saphyrus lapis bibitus.

MATTHIOLI.

Solidago minor, & media
Sanicula
Auricula urſi.
Piloſella
Pyrola } *tum pota, tum infuſa per clyſtres.*

SEDIS.

DIOSCORIDIS.

Ad ſedis rimas.

Pix liquida illita.
Amurca in cupreo vaſe ad mellis ſpiſſitudinem decocta illita.
Viticis ſemen cum aqua illitum.
Cancri fluviatiles combuſti cum melle cocto illiti.
Labri veneris radix in vino decocta, & ſubinde tuſa impoſita.
Leucoii flores cera excepti, & emplaſtri modo adhibiti.
Labruſcæ flores illiti.
Plumbum elotum impoſitum.

MATTHIOLI.

Juniperinum gummi cum roſaceo, aut Myrteo illitum.
Cancri fluviatiles triti & inſperſi.
Oleum ex luteis ovorum illitum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.

Verbaſci genera omnia.
Unguentum ex mortario & piſtillo plumbeo atq; oleo paratum.
Diphryges in unguentis additum aut inſperſum.

DIOSCORIDIS.

Ad ſedis ulcera.

Thus tritũ cum lacte, & linamento exceptũ impoſitum.
Punicorum acidorum ſuccus cum melle decoctus illitus.
Oeſypus impoſitus explet & emollit.
Plumbum elotum illitum.

MATTHIOLI.

Aloe inſperſa.
Solidago minor, & media.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
Pyrola.
Verbaſci genera omnia.
Unguentum ex oleo, mortario & piſtillo plumbeo paratum.
Diphryges.

DIOSCORIDIS.

Ad condylomata.

Cotonea mala cruda cataplaſmatis adjecta.
Ovi vitellus aſſatus, & ex roſaceo & croco illitus,
Aloe cum paſſo adhibita.
Anethi cremati ſeminis cinis illitus.
Libanotis emplaſtri modo impoſita.
Ballotes folia in ferventi cinere cocta impoſita.
Rubi folia adhibita.
Helxine impoſita.
Quinquefolii radix illita.
Sarmentitius cinis, quin & vinaceorũ ex aceto illitus.
Rubigo ferri illita.
Plumbum elotum impoſitum.
Sandaracha cum roſaceo inuncta.
Suillus adeps illitus.
Crocum cataplaſmatis inditum.

MATTHIOLI.

Lini ſeminis oleum illitum.
Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Verbaſci genera omnia.

DIOSCORIDIS.

Ad ſedis inflammationes.

Lens cum ſertula campana, ſiccis roſis, cydonio malo, malicorio & roſaceo illita.
Sonchi ſuccus illitus.
Melilotus cum fœnigræci farina, & lini ſemine ex paſſo impoſitus.
Libanotis adhibita.
Althæa radix decocta illita.
Symphyti majoris radix cum foliis ſenecionis cataplaſmatis modo.
Senecionis flores, & folia ex modico vino illita.

MATTHIOLI.

Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Verbaſci genera omnia.

DIOSCORIDIS.

Ad induratos ſedis tumores.

Pix liquida illita.

DIOSCORIDIS.

Ad procidentem ſedem.

Lentiſci ſuccus, & folia illita.

SEDIS.

Malorum cydoniorum decoctum in deſeſſionibus.
Torpedo marina appoſita.
Cyclamini ſuccus ad mellis ſpiſſitudinem decoctus illitus.
Cærulei anagallidis flores appoſiti.
Aſter atticus illitus.
Acetum illitum & fotu adhibitum.
Acida muria in deſeſſionibus.

MATTHIOLI.

Maſtiche aſperſum.
Cochleæ putamen uſtum & aſperſum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Verbaſci florum & ſeminum pulvis larigna reſina exceptus & ſuffitus, addita Anthemidis florum farina.
Ebuli radicum ſuccus illitus.

MATTHIOLI.

Ad hæmorrhoidarum dolorem.

Nucum Indicarum oleum illitum.
Perſicorum nucleorum oleum.
Lini ſeminis oleum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Porri folia decocta & illita.
Dracunculi radix cineribus calidis toſta, & impoſita.
Ari radix oleo ſubacta, & impoſita.
Scrophulariæ unguentum, cujus parandi rationem habes lib. 4. cap. 90.
Verbaſci genera omnia.
Oleum de momordica ex amygdalino, aut lini ſemine parasum: vide lib. 4 comment. vitis nigræ.

DIOSCORIDIS.

Ad hæmorrhoidas ciendas.

Capa confricata.

MATTHIOLI.

Ficulneæ folia affricta.
Capa cruda impoſita, aut ex aceto illita.
Cyclamini radix recens affricta, aut ejus ſuccus ex lana impoſitus.

DIOSCORIDIS.

Ad hæmorrhoidarum defluxiones.

Aloe cum paſſo illita.
Libanotis emplaſtri modo impoſita.
Rubi folia adhibita.
Palmulæ illitæ.

MATTHIOLI.

Iuniperum gummi ex oleo roſaceo, aut myrteo illitum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Lagopi paniculatarum cinis inſperſus.
Verbaſci flores una cum ovi vitello, & clematide primo, & porri foliis illiti.
Ejusdem verbaſci folia ſuffita ex molari lapide accenſo.

DIOSCORIDIS.

Ad hæmorrhoidas ſanandas.

Rhois ſemen illitum.
Palmulæ illitæ.
Ononis decoctum (ut quidam ajunt) potum.
Plumbum elotum impoſitum.
Arabicus lapis illitus.
Portulaca ad ſummum cocta impoſita.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum fotum.

SEDIS.

DIOSCORIDIS.

Ad tenaſmon.

Lac { *Caprillum* / *Ovillum* / *Bubulum* } *ignitis calculis calefactum, clyſtere infuſum.*

Fœnigræci ſeminis decoctum infuſum.
Lini ſemen quoquo modo appoſitum.
Erui farina vino macerata illita.

MATTHIOLI.

Thus ſuffitum addita præſertim colophonia reſina.
Verbaſci florum & ſeminum pulvis unà cum Anthemidis florum farina, reſina larigna receptus & ſuffitus.

DIOSCORIDIS.

Ad penſiles thymos.

Capræ ſylveſtris fel illitum.
Fimum ovillum ex aceto inunctum.
Laſer in malicorio cum aceto ferveſactum.
Acetum illitum.

MATTHIOLI.

Plantaginis recentia folia trita & illita.

MATTHIOLI.

Ad inflammationes.

Caphura.
Oleum è cucurbitarum vulgarium floribus paratum illitum.
Lentis paluſtris ſtillatitia aqua tum pota, tum illita.

RENUM.

DIOSCORIDIS.

Ad renum dolores.

Cardamomum ex vino potum.
Nardum celticum potum, ac linitum.
Amomi decoctum bibitum.
Arundinis radix lumborum doloribus proficit cum aceto illita.
Tragacantha drachmæ pondere in paſſo diſſoluta cum aduſto, elotoq; cerui cornu, & ſciſſilis aluminis tantillo potum.
Peucedani ſuccus potus.
Uva paſſa alba in cibum ſumpta.
Alcyonium tertium potum.
Fœniculi coma decoctum ſubditum.
Anagallis pota.
Agarici drachma pota.
Glycyrrhizæ ſuccus cum paſſo potus.
Tordilium bibitum.
Anthyllis pota.
Pæoniæ radix ex vino pota.
Symphytum petreum ex aqua potum.
Anchuſæ decoctum ex aqua hauſtum.
Vinum melitites ebibitum.

MATTHIOLI.

Caſſiæ ſolutivæ pulpa cum Glycyrrhizæ pulvere hauſta.
Oleum laurinum illitum.
Amygdalinum oleum potum.
Filipendulæ radix pota.
Altheæ alterius ſemen ebibitum.

MATTHIOLI.

Ad lumborum dolorem.

Helenii folia ex vino illita.
Agaricum in potionibus additum.

DIOSCO-

DIOSCORIDIS.

Ad renum calculos & arenulas.

Nardus { Indica, Celtica, Montana } potui data. Verum Celtica cæteris præstat.

Lauri folia pota, quin & radicis cortex, qui longè potentior est potus.

Ceraſi gummi ex vino haustum.

Amygdalæ amaræ gummi ex passo sumptum.

Anonis radicis cortex cum vino potui datus.

Anisum potum.

Cumini alterius sylvestris semen potum.

Artemisiæ decoctum in desessionibus adhibitum.

Chamæmeli decoctum potum, vel fotu adhibitum.

Parthenii folia hausta.

Altheæ decoctum bibitum.

Alismatis decoctum potui datum.

Tribuli utriusq; fructuum succus haustus.

Rubi radix pota.

Papaveris corniculati radicis decoctum haustum.

Umbilici Veneris folia cum radice pota.

Vinum absinthites bibitum.

Adiantum potui datum.

Trichomanes potui data.

Uva passa alba comesa.

Melitites vinum assidue potum.

Alcyonium tertium potum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.

Iridis radices conditæ frequenter devoratæ.

Phu radices ex jure sumptæ.

Carpesium.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Cassiæ solutivæ pulpa ex glycyrrhyzæ decocto, aut pulvere sumpta.

Balsami factitii liquores omnes poti.

Terrestris muſci ex vino decoctum potum.

Oleum cum pari portione vini Cretici calidum potum aut infusum.

Amygdalinum oleum, & præsertim ex amaris nucibus.

Bdellium in potu datum.

Resina { Larigna, Terebinthina, Abiegna } devorata unciæ pondere.

Os humani capitis haustum.

Fraxini semen ex vino vetere potum.

Aqua defluens ex perforato betulæ caudice hausta.

Quernorum foliorum stillatitia aqua in potu sumpta.

Glandis faginea cinis ex posca illitus.

Persici lachryma cum succo raphani, aut limonum sumpta.

Persicorum nucleorum oleum potum quin etiam nuclei ipsi in potu hausti.

Persicorum nucleorum, & aliorum nonnullorum stillatitia aqua: vide in commentario persici, libro primo.

Limoniorum succus ex vino Cretico propinatus.

Mespilorum ossicula cochlearis mensura ex vino albo hausta.

Cochleæ putamen casu inventum tritum potu datum.

Cammarorum lapilli ex vini albi potione sumpti.

Cancri fluviatilis putamen ex vino subdulci potum.

Scorpionum cinis ex vino datus.

Scorpionum oleum pubi illitum.

Leporis integri combusti cinis in potu sumptus.

Leporini renes tum crudi, tum cocti devorati.

Calli, qui equorum interna crurum parte innascuntur, triti, & ex vino propinati.

Humani stercoris stillatitia aqua pota.

Ciceris cum nigri, tum quoq; rubri, jus haustum.

Brassicæ jus potum.

Hippolapathi radix trita ex vino sumpta.

Anonidis radix trita ex vino sumpta: ita ejusdem stillatitia aqua, cujus parandi rationem habes in commentario.

Veronica mas.

Dictamnus albus ex vino merato ebibitus duarum drachmarum.

Filipendulæ radices hausta.

Tanacetum quovis modo usurpatum.

Hyperici semen ex vino.

Polygoni minoris pulvis ex vino haustus.

Oleum è flammula illitum. Parandi rationem habes lib. 4. commen. de clematide altera.

Consolidæ regalis flores poti.

Saxifragiæ albæ decoctum potum, vel alba radicum circumstantia grana contusa & devorata.

Saxifragia magna drachmæ pondere ex vino hausta.

Pimpinellæ saxifragiæ radices potæ.

Vinum è calcatis halicacabi solani baccis potum unciarum quatuor pondere.

Primulæ veris radicum decoctum potum.

Genistæ semen aut juncei ejus rami cum foliis in potionibus.

Genistæ florum stillatitia aqua pota libræ pondere, & eorũdem conserva ex saccharo parata & devorata.

Oleum è chalcantho scrupuli pondere ex vino potum.

DIOSCORIDIS.

Ad renum ulcera.

Lac omne potum.

Plantaginis radices & folia ex passo sumpta.

Uva passa alba comesa.

Melitites vinum assiduè potum.

MATTHIOLI.

Pinei nuclei ex melle, aut saccharo devorati.

Tragacanthæ lachryma intus sumpta.

Equiseti cujusq; decoctum, aut aqua stillatitia pota.

DIOSCORIDIS.

Ad renum obstructiones.

Rhaponticum haustum.

Vinum absinthites, Vinum Melitites } potum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.

Cinnamomi stillatitia aqua hausta.

Cassiæ solutivæ pulpa devorata.

Terebinthina laricèave resina sumpta unciæ pondere.

Zizyphæ.

Agaricum.

Anonis & ejus aqua stillatitia.

Ciceris decoctum potum.

Nuclei pinei.

Hippolapathi radix contrita ex mero.

Dracunculi radicis farina ex uvarum passarum cremore, & mastyches momento sumpta.

Cardui benedicti radicum decoctum potum.
Eryngii radix.
Veronica mas.
Fragariæ radicum, & foliorum decoctum potum.
Vinum è calcatis solani halicacabi baccis quatuor unciarum pondere potum.
Oleum è chalcantho ex vino potum.

VESICÆ.
DIOSCORIDIS.

Ad ciendam remorantem urinam.

Acori decoctum potum.
Meiradices ex aqua decoctæ, vel tritæ citra coctionem & potæ.
Nardus { *Indica, Celtica, Montana* } *potui data.*
Cardamomum ex vino haustum.
Asarum bibitum.
Phu sicca pota.
Malabathrum potum.
Cassia in potu hausta.
Cinnamomum potum.
Costus ebibitus.
Juncus odoratus in potu sumptus.
Calamus odoratus cum graminis, aut apii sem. sumptus.
Aspalathi decoctum haustum.
Crocum ebibitum.
Geleniiradicum decoctum potui datum.
Crocomagma potum.
Pineæ nuces repurgatæ comesæ, aut cum passo, vel cucumeris semine potæ.
Lentisci decoctum haustum.
Terebinthi fructus comestus.
Resina omnis, præsertim Terebinthina hausta.
Cupressi folia ex passo, & exiguo myrrhæ pota.
Cedrides devoratæ, vel potæ.
Lauri foliorum decoctum in desessionibus.
Albæ populi cortex unciæ pondere haustus.
Paliuri foliorum & radicum decoctum in potu sumptum.
Phillyreæ folia pota.
Ladanum ex vetere vino haustum.
Oleæ æthyopicæ, ac nostratis lachryma potui data.
Glandes in potu sumptæ.
Palmæ involucri decoctum bibitum.
Punicæ acidæ succus potus.
Cerasi gummi haustum.
Amygdalæ amaræ lachryma bibita.
Erinaceus marinus in cibum sumptus.
Erinacei terrestris caro inveterata ex aceto mulso pota.
Vermes terreni triti, & cum passo poti.
Mel haustum.
Ptisana hordeacea devorata.
Zythum ex hordeo paratum potum.
Cicerum decoctum potui datum.
Erui decoctum haustum.
Lupinorum radicum decoctum bibitum.
Raporum cauliculus elixus & in cibum sumptus.
Raphanus comestus, quin & ejusdem semen potum.
Siseris radix in cibum accepta.
Asparagi brevi coctura elixi, & in cibum propinati.
Sium quoquomodo sumptum.
Cucumeris semen potum.
Ervæ utriusq; semen bibitum.

Dracunculus minor haustus.
Hortensis smilacis siliquæ cum semine elixæ, & in cibum datæ.
Asphodeli radix pota.
Bulbus vomitorius in cibum sumptus, vel ejus decoctum potum.
Porrum domesticum, & sylvestre comestum.
Cæpa decocta & in cibum sumpta.
Allium in cibum sumptum.
Capparis fructus quadraginta diebus potus.
Anagallidis succus bibitus.
Calaminthæ decoctum potum.
Salviæ decoctum haustum.
Crocodilii semen potum.
Thymidi decoctum potui datum.
Thymbræ decoctum bibitum.
Serpillum in potu sumptum.
Ruta quoquo modo sumpta.
Spinæ albæ radix pota.
Acanthi radices potæ.
Ononis radicis cortex ex vino haustus.
Eryngii radix pota.
Absinthium potui datũ, vel ejusdem decoctũ bibitum.
Hyssopi decoctum in potu sumptum.
Origanum haustum.
Tragorigani decoctum ebibitum.
Ruta sylvestris pubi illita.
Ligustici semen, & radix pota.
Pastinacæ erraticæ semen haustum.
Cari semen potum.
Anethi comæ & seminis, decoctum bibitum.
Apium crudum, coctum vè in cibum sumptum.
Petroselinum in potu haustum.
Fœniculi decoctum potum.
Nigella pluribus diebus bibita.
Polii montani decoctum potui datum.
Artemisiæ decoctum in desessionibus adhibitum.
Anthemidis decoctum haustum, vel in desessionibus additum.
Lithospermi semen ex vino albo sumptum.
Rubiæ radix pota.
Lonchitis radix ex vino sumpta.
Hypericum bibitum.
Betonicæ folia pota.
Periclymeni semen haustum. Est enim valentissimum medicamentum.
Saxifragia potui data.
Xyridis radix trium obolorum pondere bibita, sed semini vis longè major.
Junci marini semen frixum.
Ageratum suffitum.
Vesicariæ, sive halicacabi rubentes acini folliculis inclusi devorati.
Solani somnifici semen potum.
Ruscifolia, baccæ, asparagi, radices vè in vino potæ.
Spartii semen devoratum.
Vitis albæ cauliculi teneri decocti, & devorati.
Cytisi decoctum potum.
Dauci semen haustum.
Coris semen in potu sumptum.
Equiseti succus potus.

Vmbilici veneris folia cum radicibus manducata.
Bunii, & Pseudobunii semen potum.
Astragali radix ex vino sumpta.
Hyacinthi radix bibita.
Vitis nigræ viticulæ primæ coctæ, comestæq;
Chamædaphnes foliorum succus ex vino sumptus.

Vinum { *Cydonites* / *Hyssopites* / *Scillinum* / *Absinthites* } *potum.*

Aqua mulsa in potum accepta.

MATTHIOLI.

Nardi Italicæ, aut lavendulæ flores ex vino servefacti & pubi impositi.
Asarinæ decoctum potum.
Carpesium haustum.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Calamus odoratus vulgaris in potu sumptus.
Bdellium haustum.
Iuniperinus cinis ex lixivio & vino albo potus.
Sabina quocunq; modo devorata.
Fraxini semen potum.
Arundinis radix.
Cochleæ putamen casu inventum tritum, & ex albo vino potum.
Scorpionum exustorum cinis potus.
Eorundem oleum pubi illitum.
Sepiæ ova in cibis sumpta.
Cimices vivi in penis foramen immissi.
Aqua in qua cervinum genitale elotum fuerit, hausta.
Sisymbrium aquaticum, cum raphano omni, & petroselini radicibus ex albo meraco, butyroq; calefactum pubi illitum.
Melopeponum seminum lacteus cremor potus.
Pectinis veneris planta tota, albo meraco & butyro calefacta, & pubi imposita.
Porri semen ex passo potum.
Sinapi potum.
Gentiana.
Anonidis radicum stillatitia aqua. Parandi modum habes commento de Anonide lib. 3.
Cardui benedicti radicum decoctum potum.
Veronica mas ebibita.
Hyssopum / *Pulegium* } *potum.*
Mentha Græca ex vino servefacta, pubi illita.
Imperatoria hausta.
Vincetoxicum sumptum.
Filipendulæ radices ex vino.
Tanacetum servefactum & illitum.
Polygoni minoris pulvis ex vino haustus.
Oleum flammulæ inunctum pubi, aut clystere infusum.
Consolidæ regalis flores aut eorum decoctum potum.
Saxifragia alba ex vino decocta, & pota: vel granula quæ in radice sunt contusa & devorata.
Saxifragia magna.
Fragariæ folia & radices, sive earundem decoctum ex vino.
Pimpinella saxifragia.
Trichomanes in pulverem trita, & drachmæ pondere ex albo meraco pota.
Lupuli semen tritum & potui datum.
Genistæ quocunq; modo sumptæ.

Genistæ florum ex vino decoctum, aut stillatia aqua: quin etiam conserva ex iisdem & saccharo parata.
Oleum è chalcantho ex vino potum scrupuli pondere.

DIOSCORIDIS.

Ad urinæ angustias.

Cimices lectularii triti, & urinariæ fistulæ impositi.
Millepedæ ex vino potæ.
Cicadæ inassatæ mansæ.
Locustæ suffitæ, præsertim in fœminis.
Cervini cornu cinis elotus binis ligulis epotus.
Malvæ decoctum insessione adhibitum.
Portulaca in cibum sumpta.
Asparagi radicum decoctum haustum.
Crithami radix, semen & folia ex vino decocta pota.
Sandicis decoctum potui datum.
Caucalis olerum modo in cibo sumpta.
Amaraci decoctum potum.
Baccharis radicum decoctum haustum.
Ocimi semen bibitum.
Smyrnii radix pota.
Agaricum drachmæ pondere datum.
Peucedani succus potus.
Rhaponticum potum.
Phalaridis succus ex aqua, aut vino haustus.
Lotus sylvestris trita per se, aut cum malvæ semine ex vino, aut passo pota.
Chamæpitys potui data.
Chamæleonis albi radicis decoctum bibitum.
Abrotani semen tritum, & ex aqua calefactum potum.
Pastinacæ sylvestris semen potum, vel pubi illitum.
Tordilii semen in potu sumptum.
Polemonii radix ex aqua pota.
Sisonis semen haustum.
Ammi cum vino sumptum.
Petroselini semen potum.
Galbanum bibitum.
Chamædrios decoctum potui datum.
Trifolii bituminosi semen, & folia in aqua hausta.
Scordii decoctum ex vino, vel ex aqua paratum potum.
Anthyllis altera drachmarum duarum pondere bibita.
Pæonia potui data.
Althææ decoctæ succus ex vino potus.
Graminis radicum decoctum potui datum.
Arctii radix cum semine decocta in potu sumpta.
Adiantum potum.
Trichomanes hausta.
Alcyonium tertium potum.

Lapis { *Hæmatites ex vino* / *Morochthus ex aqua* } *bibitus.*

Lapis { *Iudaicus ciceris magnitudine ex aqua calida da potus.* / *Spongiæ ex vino haustus.* }

MATTHIOLI.

Cassiæ solutivæ pulpa devorata, aut cum diureticis hausta.
Amygdalinum oleum potum, aut per penis meatum infusum.
Terebinthina resina hausta.
Lauri bacca cum triticeo furfure, juniperi baccis, & allio contritæ, & vino super calenti tegula aspersa, & pubi superpositæ.
Napi semen cochlearis mensura, addita lini seminis

drachma ex vino potum.

Raphani rusticani radix minutim concisa, unà cum petroselini vulgaris radicibus, ex oleo vel butyro & vino calefacta, & pubi adalligata.

Raphani hortensis radix eodem modo usurpata.

Raphani utriusq; dilutum ex vino paratum haustum, vel eorum succus unciarum duarum pondere ex cretico vino sumptum.

Anonidis radicum stillatitiæ aqua pota: parandi modum habes lib. 3. cap. 8.

DIOSCORIDIS.

Ad urinæ stillicidium.

Acori decoctum potum.

Sisymbrii semen in vino bibitum.

Panaces heraclium ex vino haustum.

Seseli Massilienſe potui datum.

Cumini sylvestris alterius semen in potu sumptum.

Oluſatri radix cum semine ex mulso pota.

Polycnemum ex vino bibitum.

Clinopodium haustum.

Oenanthes radix cum vino epota.

Conyzæ folia & flores in potu.

Asplenι decoctum potui datum.

Capæ cum asparagi radicib. decoctũ in potu sumptum.

Onobrychis bibita.

Polygoni succus haustus.

Saxifragia in vino decocta potui data.

Xyridis radix ex mulso pota.

Tragii liquor, semen, & folia in potu sumpta.

Ruſci folia, radices, & baccæ bibitæ.

Lauri Alexandrinæ radix ſex drachmarum pondere potui data.

Elichryſi coma ex vino hausta.

MATTHIOLI.

Phu decoctum potum.

Caſsiæ ſolutivæ pulpa cum dulci radice ſumpta.

Nuclei pinei ſaccharo, aut melle excepti.

Sebeſtena.

Zizypha.

Cochleæ cum ſuo putamine contritæ, ex paſſoq; diebus ſeptem continuis potæ.

Leporini teſticuli in cibo ſumpti.

Cicerum rubeorum decoctum paratum, ut in ciceris commento.

Sonchi lacteus ſuccus è caule manans cyathi menſura.

Amarago, ſive dens leonis ex aceto decoctum potum.

Melopeponum lacteus cremor, additis halicacabi paſtillis & glycyrrhyzæ ſucco, mumiæq; momento, & gummi arabici & tragacanthæ nonnihil.

Lactucæ ſemen è papaverini ſeminis cremore haustum.

Traſorum lacteus cremor è carnium jure abſque ſale paratum.

Glycyrrhiza.

Cuminum ex dulci vino potum.

Eryngii radix.

Filipendulæ radices, aut earum decoctum potum.

Veronica mas.

Lagopi decoctum cum malvæ foliis, & dulci vino paratum.

Agrimoniæ ex vino albo decoctum cum ſaccharo haustum.

Solani halicacabi baccarum ſuccus ex papaveris albi cremore, aut melopeponum, aut cucurbitæ, aut cucumeris haustus.

Lupulorum flores in deſeſſionibus additi.

DIOSCORIDIS.

Ad veſicæ ulcera.

Myrti folia & ſemen pota.

Lac omne bibitum.

Cucumeris ſemen ex lacte, & paſſo haustum.

Glycyrrhyzæ ſuccus ex paſſo ſumptus.

Uva paſſa alba comeſa.

MATTHIOLI.

Nuclei pinei ex melle, aut ſaccharo devorati.

Mumia ex caprillo lacte pota.

Amyli ſemuncia cum ovo, & uvis paſſis ſubfervefacta & à balneo ſumpta.

Equiſeti cujuſq; decoctum, aut aqua ſtillatitia cum herba pulvere pota.

DIOSCORIDIS.

Ad veſicæ vulnera.

Butyrum infuſum.

Equiſeti folia ex aqua pota.

DIOSCORIDIS.

Ad ejiciendos veſicæ calculos.

Oſſifragi avis ventriculus paulatim in potu hauſtus.

Muris qui muſerta dicitur, fimus cum mulſo & thure potus.

Urina apri potui data.

Rumicis radicum ex vino decoctum bibitum.

Sion crudum, coctumve haustum, vel comeſtum.

Siſymbrii ſemen potum.

Baccharis decoctum hauſtum.

Apii ſemen vel radix vino bibita.

Fœniculum erraticum potum.

Sagapenum potui datum.

Adianthi decoctum bibitum.

Trichomanes decoctum in potu ſumptum.

Vitis viniferæ lachryma in caudice concreta ex vino pota.

DIOSCORIDIS.

Ad veſicæ calculos frangendos educendoſq;.

Cardamomum cũ corticis radicis lauri drachma potũ.

Bdellium potum.

Ceraſi arboris gummi bibitum.

Aſpleni decoctum hauſtum.

Lithoſpermum ex vino albo potui datum.

Saxifragia ebibita.

Graminis decoctum hauſtum.

Tragii ſemina pota.

Ruſci radices, ac baccæ in potu ſumptæ.

Judaicus lapis coti delimatus, ex aqua calida potus.

Lapis ſpongiæ potui datus.

MATTHIOLI.

Balſami factitii liquores omnes poti.

Betulæ aqua, quæ è perforato caudice deſtillavit, pota.

Ericæ decoctum tum potũ, tum balneum ex eo paratum.

Scorpionum cinis potioni inſperſus.

Scorpionum oleum pubi illitum.

Leporis integri cinis in potione ſumptus.

Murium ſtercus potum.

Bubuli fellis lapis in potione ſumptus.

Humani ſtercoris aqua ſtillatitia pota.

Polygoni minoris pulvis ex vino potus.

Sani-

Saxifragia alba ex vino decoctum potum, sive albicantia grana radicibus inhærentia cõtusa, & devorata.
Saxifragia magna drachmæ pondere ex vino.
Primula veris radicum decoctum haustum.
Genista florum decoctum potum.
Corallium ustum bibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad urinæ incontinentiam.

Rutæ sylvestris semen frixum, & in cibis sumptum.
Phœnix in vino austero bibita.
Mumia ex caprillo lacte pota.
Echini terrestris combusti cinis cum agrimonia, & interna membrana ventriculi gallinæ sumptus.
Tormentillæ, Bistortæ } *radices ex plantaginis aqua potæ.*

MATTHIOLI.
Ad vesicæ scabiem.

Cassiæ solutivæ pulpa cum pulvere dulcis radicis pota.
Nuclei pinei devorati ex melle, aut saccharo.
Amygdalinum oleum potum.
Sesaminum oleum haustum.
Glycyrrhizæ radix & ejus succus.

DIOSCORIDIS.
Ad cruentos mictus.

Cumini sylvestris alterius semen potum.
Elixbryssi coma in mulso pota.
Acida muria infusa.

MATTHIOLI.

Dactyliorũ ossa cum crudo serico combusta intus sumpta
Plantaginis & millefolii succus potus, addita philonii Persici drachma.
Millefolii farina unciæ pondere, una cum boli armenii drachma ex lacte bubulo propinata.
Millefolii succus unciæ pondere cum syrup. mirtino haustus.

DIOSCORIDIS.
Ad venerem ciendam stimulandamq;.

Costus ex mulso bibitus.
Crocum potum.
Semen lini cum melle & pipere devoratum.
Rapum decoctum in cibo sumptum.
Eruca largius in cibis comesa.
Eruca semen haustum.
Dracunculi maj. radix tosta, vel elixa ex vino bibita.
Asphodeli radix assumpta.
Nasturtium potum, vel comestum.
Porri semen potui datum.
Cubus decoctus manducatus.
Allium cum coriandro tritum in cibis.
Urticæ semen ex passo potum.
Gallii radix assumpta.
Menthæ succus potus.
Pastinacæ erraticæ radix comesta.
Anisum potum.
Testiculi canis radix, quæ vegetior est, bibita vel comesta.
Satyrii radix esitata.
Horminium in vino potum.
Gladioli superior radix ex vino sumpta.
Scincorum renes drachmæ pondere ex vino hausti.
Lac omne haustum.

MATTHIOLI.

Galanga pota, & in cibis addita.
Moschus ex cicino oleo peni illitus.
Zibetum eodem modo inunctum.
Pistaceorum oleum una cum oleo sinapino, benzoino, & moscho genitalibus illitum.
Fraxini semen cum pistaciis, & nucibus pineis devoratum addito saccharo.
Nux Indica.
Myristicæ nucis oleum genitalibus illitum.
Sepiæ pisces cum nucibus & allio paratæ & devoratæ.
Genitale cervi in pulverem tritum, & ex ovo sumptũ.
Caryophylli quatuor drachmar. pondere ex lacte poti.
Phasioli in lacte bubulo decocti, & longo pipere, & galanga aspersi.
Dauci semen.
Mala insana elixa, & deinde in butyro frixa, & cum longo pipere devorata.
Vitis nigræ radix sub ferventibus cineribus decocta, & cum pipere & sale devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad augendam genituram.

Coriandrum bibitum.
Omnia medicamenta, quæ venerem excitant, præter ea, quæ in calore, & siccitate excellunt.

MATTHIOLI.

Sesaminum oleum potum, aut in cibis additum.
Cephiliones cum pipere & sale.
Nuclei pinei.
Pistaciæ.
Nux Indica.
Gallinaceorum testes frequenter devorati.
Oryza in bubulo lacte decocta addito croco & cinnamomo.
Cicera cibo data.
Phasioli in lacte bubulo decocti, longoq; pipere, galanga, & saccharo aspersi.
Rapum in lacte decoctum.
Napi ex pingium carniam jure decocti addito pipere.
Siser coctum & cum pipere devoratum.
Asparagi in cibo sumpti.
Trasorum cremor ex carnium jure paratus.
Caryophylli quatuor drachma. pondere ex lacte poti.
Cinaræ echinus ex pipere devoratus.
Ferulæ corculum sub cineribus decoctum cum sale & pipere devoratum.
Mala insana cocta, & in butyro frixa, & cum pipere devorata.
Vitis nigræ radix sub cineribus ferventibus probè decocta, & cum pipere devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad venerem inhibendam & nocturnas pollutiones.

Viticis semen potum, & folia testibus illita.
Portulaca manducata, pudendisq; inuncta.
Lactucæ semen potum, nocturnas veneris imaginationes arcet.
Anethi seminis & comæ decoctum assiduè potum.
Ruta in cibo, potuq; sumpta.
Canini testiculi herbæ, languida flaccidaq; radix potui data.
Cannabis sativæ semen in cibum largius sumptum.
Gladioli inferior radix pota.

Cicuta cum ſua cõma trita, & genitalibus illita, & eſt potentiſſimum medicamentum.

MATTHIOLI.

Caphura renibus & teſtibus illita.
Vinum, in quo mullus piſcis fuerit immerſus, potum.
Lactucæ ſuccus cum caphuræ momento teſtibus illitus.
Lactucæ ſemen ex papaverini ſeminis cremore potum.
Siſymbrii ſuccus teſtibus illitus.
Cannabis ſativæ ſemen largius ſumptum.

DIOSCORIDIS.
Ad ſeminis profluvium.

Nymphææ radix bibita.
Iridis illyricæ radix ex aceto pota.

MATTHIOLI.

Hyoſcyaminum oleum renibus & teſtibus illitum.
Thus drachmæ pondere cum aqua nymphææ bibitum.
Larigna aut terebinthina reſina ex aqua plantaginis lota, additis ſuccino, vel aſpleno, & caphuræ momento.
Caphura cum ſuccino ex aqua nymphææ hauſta, exteriuſq; illita.
Roſarum baccarũ ſemen, & lanugo in vino auſtero pota
Roſarum crocei floſculi, capillíve epoti.
Saccharum è punicæ floribus paratum ex vino auſtero ſumptum.
Cichorii ſuccus potus.
Menthaſtri ſuccus potus, & teſtibus illitus.
Aſpleni aurigo drachmæ pondere, cum albi ſuccini ſemidrachma ex portulacæ, aut plantaginis ſucco pota.
Lithoſpermi utriuſq; ſemen, ſeſquidrachmæ pondere, addita pari aſpleni quantitate, & ſuccini ſcrupulis duobus, ex ſucco portulacæ pluribus diebus potum.
Milleſolium cui candida ineſt umbella, una cum floribus tuſum, & cum ſua ipſius aqua ſtillatitia, aut caprino lacte potum, vel cum corallio, ſuccino & eboris ſcobe propinatum.
Unguentum ex roſaceo in mortario plumbeo paratum.
Diphryges illitum ex roſaceo unguento.
Corallium potum.

DIOSCORIDIS.
Ad pudendorum ulcera.

Oeſypus illitus.
Aloe illita, & in pulverem impoſita.
Polygoni ſuccus in vino decoctus cum melle adhibitus.
Alumen quocunque modo adhibitum.
Flos ſalis inſperſus.

MATTHIOLI.

Mumia ex caprillo lacte pota.
Malicorium cum marina ſpongia exiccatum additis oleo & alumine.
Cucurbitæ exuſtæ cinis.
Gammarorum lapilli cum tartaro triti & aſperſi.
Abrotanum uſtum in pulverem admotum.
Floris ſolis decoctum fotum.
Anethum uſtum & aſperſum.
Solidaginis mediæ folia, aut eorum ſuccus adhibitus.

Sanicula, Auricula urſi, Piloſella, Potentilla, Pulmonaria altera } *tum in pulverem inſperſa tum in lotionibus decocta, & fota.*

DIOSCORIDIS.
Ad teſtium inflammationes, & tumores.

Cicer cum eruo decoctum appoſitum.
Faba in vino decocta cataplaſmatis adhibita.
Senecionis folia cum floribus emplaſtri modo impoſita.
Aſphodeli radix & folia illita.
Cimolia illita.
Melilotum emplaſtri modo adhibitum.
Geodes lapis illitus.
Ruta illita cum lauri foliis.
Sal cum origano, & fermento illitum.
Cuminum cum paſſa uva, fabaq; lomento, aut ceræ impoſitum.
Coriandrum cum uva paſſa, & melle illitum.
Lilii conciſa radix cum apollinari herba, & triticea farina cataplaſmatis modo.
Samia terra ex roſaceo, & aqua illita.
Hyoſcyami ſemen tritum ex vino impoſitum.

MATTHIOLI.

Iridis Illyricæ farina cum aliis quibuſdam medicamentis, ut in commento de iride diximus.
Hyoſcyaminum oleum illitum.
Fœnugræci farina ex hydromelite decocta, & addita axungia, impoſita.
Cicerum farina, aut fabarum, aut erui ex aqua decocta & illita.
Bellidis folia tuſa, & illita.
Lentis paluſtris ſtillatitia aqua illita.
Unguentum ex mortario & piſtillo plumbeo cum roſaceo paratum.

DIOSCORIDIS.
Ad genitalium pruritum.

Salviæ decoctum ex vino illitum.
Reſinæ omnes præſertimq; terebinthina illita.

DIOSCORIDIS.
Ad induratos teſtes.

Irionis ſemen impoſitum.

MATTHIOLI.

Irinum oleum illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad eos, qui natura præputio carent.

Thapſiæ ſuccus circumlinitus, tumorem enim excitat, qui deinde pinguium fotu emollitus, præputii jacturam reſarcit.
Mel triginta diebus à balneo illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad genitalium phagædenas exulcerationes.

Taurinum fel ex melle illitum.
Labruſcæ flos tritus cum melle, croco, myrrha, & roſaceo impoſitus.

MATTHIOLI.

Piloſella, Potentilla, Solidago minor & media, Sanicula, Auricula urſi, Pyrola } *quovis modo uſurpata in topicis auxiliis.*

DIOSCORIDIS.
Ad genitalium thymos.

Smaridis ſalſe crematum caput illitum.
Fel ſylveſtris capræ inunctum.
Fimum ovillum ex aceto impoſitum.
Thymus emplaſtri modo adhibitus.
Thymbra appoſita.

Rutacum pipere, nitroq; confricata.
Tithymali caracia lac inunctum.
Chamasyces rami triti, & impositi.
Mercurialis succus illitus.
Heliotropii semen illitum.
Oleum è chalcantho illitum.
Oleum nostrum de antimonio cum cautela adhibitum.

UTERI.
DIOSCORIDIS.
Ad uteri strangulatus.

Mei radices tritæ, & cum melle in eclegmate devoratæ.
Juniperi baccæ potæ.
Ungues odorati suffiti.
Cimices lectularii naribus illiti.
Bitumen olfactum, suffitum & admotum.
Phocæ coagulum potum.
Urina cum ligustrino oleo fervefacta infusa.
Plantaginis succus potus.
Sinapi tritum naribus illitum.
Agaricum drachmæ pondere sumptum.
Ruta trita excepta melle, pudendis & sedi illita.
Panacis herculei semen cum vino bibitum.
Seselis Massiliensis radix, & semen potum.
Peucedanum olfactum.
Sagapenum naribus ad olfaciendum illitum.
Trifolii bituminosi semen, & folia pota.
Pæoniæ nigri seminis grana xv. bibita.
Alismatis radix pota.
Betonicæ folia drachmæ pondere in aqua dulci hausta.
Gagates lapis suffitus.

MATTHIOLI.

Zibetum cavernulæ umbilici illitum.
Juglandium juli in pulverem contriti, & ex vino albo poti.
Castoreum incensum naribus admotum.
Castoreum semioboli pondere cum pari assa fœtida in catapotiis devoratum.
Imperatoriæ radix ex vino.
Sagapenum cum olfactum, tum catapotiis devoratum.
Alliariæ semen suppositum.
Tussilaginis majoris radix duarum drachmarum pondere ex mero pota.
Hippoglossi radicum, aut foliorum pulvis cochlearis mensura ex vino, vel jure haustus.
Antirrhini flores folia, & semen, cum rosaceo, & melle umbilico adhibita.
Vitis albæ radix ex vino pota.
Quinta essentia nostra, in comment. de vino descripta, hausta, & in faciem projecta.

DIOSCORIDIS.
Ad menies ducendos.

Iris Illyrica ex vino sumpta, & fotu adhibita.
Mei radicum decoctum desessionibus adhibitum.
Acori decoctum in sessionibus.
Cyperi radicum decoctum fotu adhibitum.
Asari radices senis drachmis ex aqua bibitæ.
Phu decoctum potui datum.
Cassia odorata in potu sumpta.
Cinnamomum haustum, vel ex myrrha suppositum.
Amomum pessis, aut sessionibus additum.
Costus ebibitus.
Odoratus juncus potui datus.
Calamus odoratus haustus, & suppositus fotu.

Cancamum ex aqua mulsa potum.
Helenii radicum decoctum potum.
Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, vel rutæ succo admota.
Styrax pota & apposita.
Bitumen ex vino, & castoreo bibitum.
Cedrides ex polline piperis hausta.
Lauri foliorum decoctum fotu admotum.
Phylliræ folia potui data.
Viticis semen drachmæ pondere ex vino haustum.
Oleæ Aethyopicæ, ac nostratis lachryma pota.
Amygdalæ amaræ devoratæ.
Ficulneum lac cum detrita nuce græca ebibitum.
Cochleæ terrestes cum suo operimento tusæ, & fœmineis locis admotæ.
Castoreum drachmarum duarum pondere haustum.
Capæ succus pudendis illitus.
Oesypum in lana suppositum.
Anserinus & gallinaceus adeps illitus.
Caprarum montanarum fimum ex odoramento aliquo potum.
Scandalaceum bibitum.
Seminis lini decoctum fotu admotum.
Lupinorum decoctum cum myrrha, & melle suppositum.
Raphanus in cibum sumptus vel ejus succus haustus.
Asphodeli radix potui data.
Eryngii decoctum haustum.
Brassicæ succus ex loliacea farina suppositus, vel ejusdem decoctum bibitum.
Sium pro olere sumptum.
Crithmum, vel ejus decoctum in potu sumptum.
Centaurii majoris radix bibita vel ejusdem succus suppositus.
Chondrillæ gummi ex myrrha subditum.
Lactucæ sylvestris lacteus succus bibitus.
Porrum domesticum, & sylvestre comestum.
Allii comarum decoctum in desessionibus additum.
Cyclaminus tum pota, tum suppositæ.
Abrotani semen ex aqua haustum.
Capparis cortex & semen potui datum.
Anemones radix ex vellere apposita.
Hederæ corymbi triti subditi.
Pulegium bibitum.
Agaricum cum oxymelle drachmæ pondere haustum.
Origanum potum.
Absinthium haustum, vel ex melle subditum.
Tragoriganum potui datum.
Salviæ decoctum potum.
Ammi ex vino haustum.
Thymi, thymbræq; decoctum in potu sumptum.
Serpyllum potui datum.
Smyrnii semen ebibitum.
Amaraci decoctum haustum, vel pudendis illitum.
Baccharis radicis decoctum potum.
Ruta utraq; tum pota, tum subdita.
Panaces herculeum ex vino haustum.
Ligustici radix & semen potum, & illitum.
Pastinacæ erraticæ semen potum.
Seselis Massiliensis radix & semen haustum.
Tordilium potui datum.
Fœniculum ex vino sumptum.

Siſon bibitum.
Libanotis radices potæ.
Pucedani ſuccus potus.
Petroſelinum potui datum.
Daucum hauſtum.
Hammoniacum in potu ſumptum.
Nigella pluribus diebus hauſta.
Sagapenum potum.
Laſerpitii liquor cum pipere & myrrha bibitus.
Galbanum ſuppoſitum & ſuffitum.
Clinopodium hauſtum.
Chamædrios decoctum potui datum.
Lilii cremati radix ex roſaceo ſubdita.
Meliſſophylli decoctum in deſeſſionibus.
Trifolii ſemen & folia pota.
Polii utriuſq; decoctum hauſtum.
Scordii ſuccus bibitus vel herba ipſa ſubdita.
Arthemiſiæ decoctum ſeſſionibus additum.
Myrrhis bibita.
Conyzæ folia & flores poti.
Hemerocallis radix cum vellere ſubdita.
Ruſci folia & baccæ ex vino ſumpta.
Leucoii decoctum fotum, & ſeſſionibus admotum.
Ejuſdem ſemen drachmarum duarum pondere ex vino ſumptum.
Anthemidis decoctum tum potum, tũ fotu adhibitum.
Pæoniæ radix amygdalæ quantitate hauſta.
Rubiæ radix ſuppoſita.
Adianti decoctum bibitum.
Trichmanes potui data.
Anagyris tria folia ex paſſo ſumpta.
Hypericum tam bibitum, quàm ſuppoſitum.
Coris ſemen potui datum.
Urticæ utriuſq; folia trita, & cum myrrha ſubdita.
Betonicæ folia drachmæ pondere cum vino ſumpta.
Medii ſemen hauſtum.
Chamædaphnes foliorum ſuccus ex vino bibitus.
Gladioli ſuperior radix ſuppoſita.
Tragii liquor bibitus, quinetiam ſemen & folia pota drachmæ pondere.
Chryſocomæ ex melicrato ſumpta.
Elaterium in peſſo ſubditum.
Helichryſi coma ex mulſo potui data.
Mandragoræ liquor ſemioboli pondere ſubditus.
Ejuſdem ſemen bibitum.
Daphnoides hauſta.
Veratrum { *Nigrum* / *Album* } *ſuppoſitum.*
Vitis nigræ tenellæ viticulæ in cibum ſumptæ decocta oleorum vel aſparagorum more.
Heliotropii folia ſuppoſita.
Vinum { *Scillinum bibitum.* / *Abſinthites hauſtum.* / *Hyſſopites potum.* }

MATTHIOLI.

Nardus Italica & lavendula cum: in potionibus, tum infomentis.
Aſarinæ decoctum potum.
Phu quoquomodo ſumptum.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Calamus odoratus vulgaris.
Crocum ex jure ſumptum.

Juniperinarum baccarum decoctum potum.
Sabinæ decoctum hauſtum.
Arundinis radix.
Cicerum rubeorum, nigrorúmve jus.
Lupini decoctum cum myrrha & melle impoſitum.
Sinapi in potione ſumptum.
Dracunculi radix ſuppoſita.
Ari ſemen drachmarum duarum pondere hauſtum.
Gentiana quovis modo ſumpta.
Ariſtolochia longa fotu adhibita.
Centaurii magni radix ebibita.
Centaurii minoris ſuccus ſuppoſitus.
Cardui benedicti decoctum tam hauſtum, quàm fotu adhibitum.
Hyſſopum } *quoquomodo uſurpatum.*
Pulegium }
Dictamnus albus tum ſuppoſitus, tum cum pulegio ſuffitus, tum ex mero potus duarum drachmarum pondere.
Gattaria tam pota, quàm deſeſſionibus addita.
Calamintha tum pota, tum ſuppoſita.
Imperatoria quovis modo uſurpata.
Vincetoxici radices in deſeſſionibus additæ.
Artemiſiæ recentia folia, cum myrrha & oleo irino trita, & appoſita.
Botrys ſuffitu uſurpata.
Matricaria quoquo modo adhibita.
Lupuli ſemen tritum, & potui datum.
Quinta eſſentia noſtra frequenter pota ſeſcunicæ pondere.

MATTHIOLI.

Ad alba uteri profluvia.

Hyoſcyaminum oleum pubi & lumbis illitum, & ſuppoſitum cum lana.
Caphura cum ſuccino, & aqua nymphæa hauſta, aut pubi, aut imo ventri illita.
Floſculi medii roſarum cum ſuis capillis accepti.
Quernorum foliorũ tenellorum ſtillatitia aqua hauſta.
Caſtanearum interior rubens membrana cum eboris ſcobe & nymphæa albæ ſtillatitia aqua.
Saccharum è floribus punicæ arboris paratum.
Dactylorum oſſa in pulverem trita, & cum ſanguinis draconis lachryma & aqua portulacæ pota.
Oſſicula mali punicæ acidi cum thuris polline ex ſtillatitia roſarum aqua.
Avellanarum putamina ex vino auſtero hauſta.
Ebur in tenuiſſimum pulverem tritum, & ex cremore ſeminis lactucæ potum, quod prius in aqua, in qua ferrum candens extinctum fuerit, ſit maceratum.
Milii Indici panicularum flores ex vino auſtero hauſti.
Ophioglоſſum ex quernorum foliorum aqua potum.
Salviæ aridæ folia ſuffita.
Roſmarinum quotidie, idq; diutius ſumptum.
Lunaria minor ebibita.
Alchimillæ lunariæ appellatæ ſtillatitia aqua pota, aut in uterum infuſa, aut ejus decoctum in deſeſſionibus uſurpatum.
Caryophyllatæ radices hauſtæ.
Potentillæ ſiccæ farina ex ſua ipſius aqua ſtillatitia, additis corallio & eboris ſcobe, pota.
Solbaſtrella, & ejus ſemen.
Pulmonaria altera.

Amã-

Amaranthi purpurei flos.
Millefolium recens contusum, & suppositum, pubiq; illitum: vel cum corallio, succino & eboris ramentis ex sua ipsius aqua potum.
Malorum punicorum acidorum vinum potum.
Cymbalaria herba in acetariis devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad menses cohibendos.

Nardus Indica.
Muscus arboribus innascens insessionibus additus.
Thuris cortex in pesso subditus.
Oxyacanthæ baccæ in potu, vel in cibo sumptæ.
Hypocistis tum pota tum indita.
Oleæ sylvestris succus pudendis admotus.
Rhois semen potum, alba profluvia sistit.
Palmulæ immaturæ manducatæ.
Palmularum involucrum potui datum.
Punicorum acinorum nuclei siccati in sole, & obsoniis insperſi, concoctivè sumpti.
Gallæ in decoctis additæ ad insessiones paratæ.
Glandium tenuior cortex tum bibitus, tum in passo suppositus.
Myrti semen fotu subditum, vel desessionibus additum.
Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitum.
Acacia tum pota, tum indita.
Lycium subditum.
Loti ligni decoctum haustum, aut fotu admotum.
Lentisci folia tam pota, quàm subdita.
Coagulum { *Leporinum, Hædinum, Agninum, Cervinum, Hinnulinum, Vitulinum* } *potum ac etiam subditum.*
Cervinum cornu ustum, lotum ex adstringenti liquore aliquo haustum.
Caprarum montanarum fimum siccatum tritúmve cum thure in lana suppositum.
Rumicis radices subditæ.
Plantago tum bibita, tum fotu adhibita.
Barbæ hircinæ succus ex vino sumptus, vel suppositus.
Porri comæ decoctum ex aqua marina, & aceto in desessionibus.
Rubi ramorum decoctum potum.
Arabicæ spinæ radix manducata.
Phœnix ex vino austero bibita.
Papaveris nigri semen potum.
Achillea subdita.
Idæa radix hausta.
Equiseti folia bibita.
Mentha fotu subdita.
Junci marini semen frixum, & ex vino diluto potum.
Ocimastrum potum ex vino.
Anisum haustum, præsertim ad alba profluvia.
Cuminum ex aceto impositum.
Nymphæa flore luteo radix, & semen ex vino nigro pota.
Pæoniæ seminis grana XII. ex vino austero sumpta.
Lysimachiæ succus subditus.
Muly herba cum loliacea farina indita.
Polygoni succus suppositus.
Symphyti petræi ex vino decoctum haustum.
Clymeni succus bibitus.

Limonii semen acetabuli pondere ex vino bibitum.
Medii radix elixa, & ex melle in eclegmate sumpta.
Tragi ricini numero X. ex vino hausti.
Hyoscyami semen oboli pondere in mulsa aqua potum.
Solani hortensis succus in lana inditus.
Mandragoræ semen cum sulphure, & vino suppositum.
Sempervivum majus in vellere subditum.
Uvarum vinaceorum decoctum haustum, & fotu appositum.
Labruscæ flos pessulo inditus.
Omphacium inditum.
Rubigo ferri subdita.
Chalcitis cum succo porri indita.
Vini fæx imo ventris, ac pudendis illita.
Hæmatites lapis ex vino haustus.
Morochthus lapis invellere inditus.
Ostracites lapis drachmæ pondere ex vino sumptus.
Samia terra cum sylvestris punicæ floribus hausta.

MATTHIOLI.
Hyoscyaminum oleum pubi & lumbis illitum, aut suppositum.
Rosaceum unguentum.
Mastiches.
Iuniperinum gummi.
Crespini baccarum vinum.
Hypocystis sæpe ex vino austero hausta.
Rosacearum baccarum semen, & lanugo ex vino austero.
Querna folia, Glandes, & gallæ.
Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.
Saccharum ex mali punicæ floribus paratum, & ex vino austero potum.
Myrteum condimentum pro intinctu usurpatum.
Cydoniorum vinum, Miva, oleum, confectio.
Mespilorum decoctum, & Mespila ipsa sæpe esitata.
Corna saccharo condita devorata.
Virgæ sanguineæ bacca.
Pruni sylvestris decoctum in desessionibus.
Leporinum stercus suppositum.
Milii Indici panicularum flores ex vino rubro.
Portulaca quoquo modo sumpta.
Bursa pastoris tum devorata, tum in desessionib. addita.
Persicaria maculosa in desessionibus ac etiam intus sumpta.
Chelidonium majus mammis adhibitum.
Salvia arida suffita.
Flos solis cum radicibus contritus, & ex aqua plantaginis sumptus.
Lunaria minor ex vino punicorum hausta.
Clematis prima femoribus adalligata.
Bistortæ & tormentillæ radicum decoctum in desessionibus usurpatum.
Pilosella tã in corpus sumpta, quam exterius usurpata.
Caryophyllatæ radices potæ.
Pyrola, Potentilla, Sanicula, Auricula ursi } *quomodo libet usurpata.*
Fragariæ folia & radices.
Solbastrella, seu sanguisorba.
Pulmonaria altera.
Aramanthi purpurei flos potus.

Millefolium recens tusum, & suppositum, pubiq; illitũ.
Punicorum malorum acidorum vinum potum.
Corallium tam potum, quàm suspensum.

DIOSCORIDIS.

Ad secundas pellendas.

Castoreum drachmarum duarum pondere, cum pulegio bibitum.
Cyclamini alterius semen haustum.
Allii comæ decoctum fotu impositum.
Aristolochia longa cum myrrha & pipere sumpta, vel pessulo indita.
Pulegium bibitum.
Thymi decoctum potui datum.
Thymbræ decoctum haustum.
Apii semen in potu sumptum.
Marrubii decoctum bibitum.
Stachyos decoctum potui datum.
Artemisiæ decoctum in desessionibus adhibitum.
Circeæ radix quatuor librarum pondere contusa, & in septem dulcis vini heminis macerata per noctem diemq;, tribus diebus pota.
Oenanthes semen, caulis & folia ex mulso bibita.
Leuconii semen drachmarum duarum pondere ex vino haustum.
Rubiæ radix supposita.
Anagyris trita folia ex passo bibita.
Chamæpitys ex melle subdita.
Chrysocome ex aqua mulsa pota.
Thrichomanes hausta.
Bryonia supposita.
Myrrha pota.
Peucedani succus potus.
Bunii semen potum.
Smyrnii semen potui datum.
Adianthi decoctum bibitum.

MATTHIOLI.

Nardus Italica, aut lavendula pota.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsamum factitium potum.
Ari semen duabus drachmis potum.
Dictamni albi radices cum pugelio fotu adhibitæ, aut ex meraco potæ duarum drachmarum pondere.
Liliorum alborum stillatitia aqua bibita.
Artemisia recens cum myrrha & irino oleo trita, & supposita.

DIOSCORIDIS.

Ad expellendum fœtum.

Castoreum duarum drachmarum pondere cum pulegio sumptum.
Canicula lac primæ fœturæ haustum, mortuum pellit.
Oesypus in lana suppositus.
Caprarum montanarum fimum cum aliquo odoramento potum.
Vulturis fimum suffitum.
Ciceris decoctum bibitum.
Lupinorum decoctum cum myrrha & melle fotu adhibitum.
Sium pro olere in cibo sumptum.
Dracunculi majoris decoctum infusum.
Piper haustum.
Cyclamini radix femori adalligata.
Hederæ foliorum pediculi melle illiti subditi.

Gentianæ radix subdita.
Centaurii majoris radix indita.
Centaurii minoris succus infusus.
Pulegium potum.
Dictamnum bibitum, inditum, incensumq;.
Thymi decoctum haustum.
Thymbræ decoctum potui datum.
Baccharis recentissima radix supposita.
Panacis Herculei acuminata radix indita.
Pastinacæ erraticæ radix subdita.
Seselis Massiliensis radix pota, quinetiam & semen.
Galbanum cum myrrha & vino potum, suffitumq;.
Clinopodium potum.
Chamædryos decoctum potum.
Scordii succus drachmæ pondere sumptus.
Artemisiæ decoctum insessionibus adhibitum.
Conyzæ folia, & flores bibita.
Leucoii semen duarum drachmarum pondere ex vino potum.
Onosmatis folia ex vino hausta.
Rubiæ radix supposita.
Anagyris trita folia cum passo pota, quin & adalligata, sed statim post partum auferantur.
Anchusæ radix apposita.
Mandragoræ liquor infusus.
Myrrhis pota.
Heliotropii folia indita.
Sulphuris fumus in uterum permeans.
Dauci semen bibitum.
Ammoniacum haustum.
Periclymeni semen drachmæ pondere in vino potum.
Lauri Alexandrinæ radix sex drachmarum pondere ex dulci vino sumpta.
Alumen subditum.
Iaspis lapis femori adalligatus.
Aetites lapis pro amuleto femori suspensus.
Samius lapis adalligatus.

MATTHIOLI.

Balsami factitii liquores omnes hausti.
Sabina hausta.
Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibitæ, aut ex meraco drachmarum duarum pondere haustæ.
Calamintha seu pota, seu admota.
Artemisiæ radix pota.
Botryos suffitus per mulicbria exceptus.
Chamæpitys altera recens in aceto decocta, & pota.
Chrysocolla mineralis ex sabinæ succo drachmæ pondere pota.

MATTHIOLI.

Ad alleviationem partus.

Iuniperinæ, & laurinæ baccæ cum cinnamomo in turturis ventre assatæ, & alternis diebus devoratæ.
Lauri baccæ septem devoratæ.
Cochleæ ante partum diebus aliquot comestæ.
Malva cum radice ad lentorem usq; decocta, & potui data.
Ejusdem succus potus.
Cardiacæ herbæ sicca farina cochlearis mensura ex vino albo pota.

DIOSCORIDIS.

Ad præsentem difficultatem partus.

Suffitus ex cancris aridis in vulvam exceptus.

Lingua

Lingua chamaleonis adalligata.
Raphani cortex cum aliis nonnullis suppositus: lege raphani commentarium.
Dictamnum Cretense in potu propinatum cum suo ipsius decocto.
Dictamni albi radices cum pulegio suffitæ, aut ex meraco potæ duarum drachmarum pondere.
Liliorum alborum stillatitia aqua pota, additis croco & casia odorata.
Lithospermi minoris seminis drachmæ duæ ex lacte muliebri potæ.
Cardiaca herba in pulverem trita, pota ex vino albo calido cochlearis mensura.
Chrysocolla fossitia drachmæ pondere potâ. Atqui dari non debet nisi in magno discrimine vitæ.
Argentum vivum semiscrupuli pondere devoratum.

DIOSCORIDIS.

Ad conceptionem inhibendam.

Salicis folia per se, & cum aqua sumpta.
Leporinum coagulum post triduum à purgatione menstrua sumptum.
Sanguis menstruus illitus.
Brassicæ flores à puerperio in pessulo subditi.
Asparagi radix suspensa.
Piper à coitu illico subditum.
Hederæ corymbi drach. pondere à purgatione hausti.
Hedysarum ante coitum fœminis subditum.
Cedria virili membro illita.
Ostracites lapis sicilici pondere 4. diebus à purgatione potus.
Asplenum (ut quidam credunt) silente luna nocturno tempore decerptum, cum muli liene ventri adalligatum.
Periclymeni semina & folia diebus triginta sex pota.
Epimedii folia trita illico à purgatione quinq; diebus continuis bibita.
Gladioli inferior radix hausta.
Filicis fœminæ radix potui data.
Heliotropium adalligatum.
Rubigo ferri pota.
Mentha ante coitum vulvæ admota.

MATTHIOLI.

Leporinum stercus suspensum.
Vinum in quo vivus mullus piscis immersus fuerit, potum.
Mulæ ungularum cinis hausta.

DIOSCORIDIS.

Ad conceptionem juvandam.

Leporinum coagulum cum butyro subditum statim à mensium purgatione.
Loliaceæ farina cum myrrha, thure, bitumine, & croco suffita.
Pastinacæ erraticæ semen potum.

MATTHIOLI.

Salviæ succus heminæ mensura, addito salis modico quaternis diebus potus.
Cuminum suppositum.
Imperatoriæ radix ex vino pota.
Alchimillæ, seu stellariæ pulvis ex vino aut jure, quindecim aut viginti diebus continuis potus cochlearis mensura.
Oleum è momordica uteri osculo inunctum, ante veneris congressum.

Oleum è gagate lapide illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad fœtum mortuum educendum.

Dictamnum tum potum, tum subditum.
Salviæ decoctum bibitum.
Galbanum cum myrrha ex vino potum.
Marrubii decoctum haustum.
Tussilaginis decoctum potui datum.

MATTHIOLI.

Balsami factitii liquores omnes hausti.
Centaurii magni radix.
Centaurii minoris succus suppositus.
Pulegii decoctum haustum.
Calaminthæ tam potæ quàm suppositæ.
Botrys cocta ac suffita.
Chamæpityos ex aceto decoctum haustum.
Chrysocolla fossitia drachmæ pondere ex succo sabinæ pota; sed ubi tantum vitæ periculum adsit.

DIOSCORIDIS.

Ad prohibendum abortum.

Aetites lapis sinistro brachio adalligatus.
Samius lapis pro amuleto suspensus.

MATTHIOLI.

Dactyli recentes cum infectorii cocci pulvere devorati.
Cydonia mala frequenter esitata.
Salvia sæpe devorata, vel saccharum ex ejus floribus paratum.
Bistortæ vel tormentillæ radices bibitæ & ventri, lumbisq; ex aceto illitæ.
Coccum infectorium quotidie in ovo sorbili propinatum, thure modico addito aut mastiche. Pulverem præstantissimum ad hoc habes lib. 4. cap. 43.
Jaspis lapis gestatus.

DIOSCORIDIS.

Ad puerperia juvanda.

Dictamni radix bibita.
Baccharis radicis decoctum fotu adhibitum.
Fœniculum erraticum potum.
Peucedani succus haustus.
Pæoniæ siccata radix potui datæ.
Altheæ decoctum infusum.

MATTHIOLI.

Balsami factitii liquores omnes poti.
Dictamni albi radices suppositæ, aut cum pulegio suffitæ: quin etiam ex meraco potæ duarum drachmarum pondere.
Menthastrum bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad prægnantium malacias.

Vitis viniferæ foliorum, capreolorumq; succus potus.

DIOSCORIDIS.

Ad uteri inflammationes.

Nardi Indicæ decoctum fotu adhibitum.
Junci odorati decoctum in desessionibus adhibitum.
Viticis foliorum, & seminum decoctum fotu appositum.
Butyrum recens illitum,
Sonchi succus inunctus.
Agaricum drachmæ pondere cum oxymelite potum.
Pulegii decoctum fotu subditum.
Melilotus cum passo emplastri modo impositus.
Panacis herculei lachrymæ ex melle inditæ.

Artemisiæ decoctum in desessionibus adhibitum.
Leucoij decoctum fotu appositum.
Anthyllidis radix ex rosaceo, lacteq; indita.
Partheniij decoctum in desessionibus additum.
Althæa decocta, aut subinde anserino, suillove adipe, aut resina terebinthina subacta, subdita.

MATTHIOLI.

Hyoscyaminum oleum illitum.
Consolidæ regalis flores poti.
Oleum de momordica illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad exulceratos locos

Aspalathi ex vino decoctum infusum.
Lac in quo igniti calculi extincti fuerint infusum.
Oesypum inditum, explet enim & emollit.
Fœnogræci folia ex aceto illita.
Asclepiadis folia adhibita.

MATTHIOLI.

Malicorium cum marina spongia exiccatum, additis aloe & alumine.
Solidaginis mediæ, & minoris farina insperſa, aut succus illitus, aut infusus.
Sanicula, Auricula ursi, Pilosella, Pyrola, Potentilla } *adhibita.*
Oleum è momordica syphone injectum.

DIOSCORIDIS.

Ad induratos locos.

Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, vel ruta admota.
Styrax illita.
Anserinus & gallinaceus adeps illitus.
Bdellium inunctum.
Malvæ decoctum inditum.
Ladanum pessis immissum.
Panaces herculeum ex melle inditum.
Ebuli, sambuciq; decoctum fotu admotum.
Parthenij decoctum in desessionibus.
Fœnigræci ex aqua expressus succus, cum anserino adipe in pessulo subditus.
Lilij radix admota.
Ageratum suffitum.

MATTHIOLI.

Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Oleum ex ovorum vitellis.
Cervina & vitulina medulla.
Lini seminis oleum.
Oleum liliorum alborum.
Lupuli florum decoctum in desessionibus usurpatum.

DIOSCORIDIS.

Ad uteri inflationes.

Rutæ ex oleo decoctum clystere perfusum.
Geranium & ejus radix drachmæ pondere pota.

MATTHIOLI.

Galanga.
Cubebæ.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factitij liquores, & oleum in potionibus.
Cnicinum oleum.

Laurinum oleum.
Scorpionum oleum in potu datum, aut exterius illitum.
Castoreum cum pipere albo, & melicrato potum.
Milium cum sale impositum.
Sisymbrium in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, ventriq; applicatum.
Dictamni albi radices duarum drachmarum pondere ex meraco potæ.
Mentha græca in placentis addita, aut ejus folia tenui pulticula illita, & deinde in oleo, aut butyro frixa & devorata.
Carum quovis modo usurpatum.
Imperatoriæ radix hausta ex meraco.
Matricaria quoquomodo adhibita.

MATTHIOLI.

Ad molam expellendam.

Balsamum factitium potum.
Dictamni albi radices suppositæ, aut cum pulegio suffitæ, aut ex meraco duarum drachmarum pondere bibitæ.

MATTHIOLI.

Ad uteri frigiditates.

Nardus Italica.
Lavendula.
Cubebæ.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsamum factitium, & ejus liquores omnes.
Nux myristica.
Scorpionum oleum in vini potione sumptum, & forinsecus applicatum.
Dictamni albi radices, aut cum pulegio suffitæ, aut ex vino meraco potæ duarum drachmarum pondere.
Mentha græca tam fotu, quàm potu usurpata.
Carum quovis modo sumptum.
Imperatoriæ radix ex vino pota.
Matricaria quomodolibet usurpata.

MATTHIOLI.

Ad vulvam cohibendam.

Nucum sive viridium conorum pini stillatitia aqua cum linteolis in ea madefactis admota.

MATTHIOLI.

Ad delectandas fœminas in coitu.

Fel { *Auratæ, Lucii, Perdicis, Gallinacei.* } *coli virili inunctus.*
Zibettum peni illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad procidentem uterum.

Casia fotu, vel suffitu adhibita.
Myrti baccarum succus in desessionibus.
Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitum.
Gallarum decoctum in desessionibus additum.
Acacia subdita.
Hypocistis subdita.
Vrticæ utriusq; folia imposita.
Acetum fotu adhibitum.

MATTHIOLI.

Mastiche aspersa.

DIOSCORIDIS.

Ad uteri dolores & eroſiones.

Adeps { Anſerinus / Gallinaceus } illitus.

Urina cum liguſtrino oleo fervefacta impoſita.

Lini ſeminis decoctum infuſum.

Malvæ decoctum fotu adhibitum.

Portulacæ decoctum clyſmate inditum, propriè facit ad eroſiones.

Rhapontici potum.

Centaurii majoris radix bibita.

Anethi decoctum in deſeſſionibus.

Verbenacæ rectæ folia ex recenti ſuillo adipe, vel ex roſaceo ſubdita.

Hyoſcyami ſeminis cremor inditus.

Mandragoræ liquor peſſulis impoſitus.

MATTHIOLI.

Irinum oleum illitum.

Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.

Amygdalinum oleum hauſtum.

Laurinum oleum inunctum.

Balſami factitii liquores omnes.

Nucis myriſticæ decoctum ex rhodomelite, & aqua vitæ potum.

Nuces myriſticæ cum matricariæ radicibus ex vino albo coctæ, & potui datæ.

Scorpionum oleum in potione ſumptum, aut foris admotum.

Caſtoreum cum pipere albo ex melicrato.

Siſymbrium cum Parthenio in calenti tegula calefactũ, & odorato meraco aſperſum, & impoſitũ ventri.

Succiſæ radicum decoctum ex vino paratum.

Chelidonium majus cum radice tuſum, & oleo chamæmelino fervefactum, & imo ventri admotum.

Dictamni albi radices ex meraco vino potæ.

Menthagræca in placentis addita.

Imperatoria quovis modo bibita.

Vincetoxici radices in deſeſſionibus additæ.

Oleum liliorum alborum, & è lini ſemine calidum cum ſuccida lana ventri adhibitum.

Botrys recens in tegula calefacta, & cretico vino aſperſa & impoſita.

Aliud ſimile medicamentum, ſed præſtantius vide lib. 3. cap. 113.

Matricaria quoquomodo adhibita.

EXTREMORUM MEMBRORUM.

DIOSCORIDIS.

Ad podagram.

Amomum illitum.

Meiradices impoſitæ.

Populi nigræ folia ex aceto illita.

Amurca cruda, ac recens fotu adhibita.

Salicis foliorum, & corticis decoctum fotu impoſitum.

Ficulneum lac cum farina fœnigræci, & aceto cataplaſmatis additum.

Cochleæ terreſtres ſuo cum operimento tuſæ impoſitæ.

Muſtelæ crematæ cinis ex aceto inunctus.

Marinus recens pulmo conciſus impoſitus.

Lac humanum cum opio, & cera illitum.

Adeps ovillus, caprillus, hircinusve ex ejuſdem animalis ſimo coactus inunctus.

Sanguis menſtruus inunctus.

Caprarum montanarum ſimus ex earum adipe illitus.

Hordei farina cum cotoneis malis impoſita.

Lens cum polenta decocta, & emplaſtri modo adhibita.

Raporum decoctum fomentis additum.

Braſſica cum fœno græco & aceto in cataplaſmate.

Intybus per ſe, & cum polenta illitus.

Cucurbitæ ramenta impoſita.

Arir adix ſimo bubulo emplaſtri modo excepta.

Aſphodeli radix drachmæ pondere ex vino pota.

Cyclamini decoctum fotu adhibitum.

Bulbi per ſe & cum melle impoſiti.

Panaces herculeum cum paſſa uva illitum.

Libanotis cum loliacea farina, & aceto cataplaſmatis addita.

Scordium ex aceto, aut aqua impoſitum.

Leucoium ex aceto illitum.

Androſaces impoſita.

Helxines ſuccus cera, & hircino adipe exceptus.

Hyoſcyami ſemen, & folia cum polenta cataplaſmatis adhibita.

Sempervivum inunctum, ubi calor exuperat.

Urtica emplaſtri modo illita.

Muſcus marinus impoſitus.

Cucumeris aſinini radix ex aceto inuncta.

Thapſiæ ſuccus illitus.

Glans unguentaria illita.

Sambuci & ebuli folia cum ſevo taurino, aut hircino impoſita.

Bryonia cum caprino ſtercore cataplaſmatis addita.

Heliotropii folia illita.

Uxa paſſa à nucleis repurgata, & cum panacis ſucco inuncta.

Acetum calido fotu cum ſulphure adhibitum.

Rubigo ferri illita.

Sulphur cum aqua & nitro inunctum.

Sal cum aceto impoſitum.

Aſius lapis cum fabarum lomento illitus.

Gagates lapis inunctus.

Fornaceæ teſtæ exuſtæ impoſitæ.

MATTHIOLI.

Oleum irinum è floribus paratum.

Aſarina, aut ejus decoctum potum.

Santalum rubrum è ſedi ſucco, aut ſolani, aut portulacæ illitum.

Muſcus terreſtris ex aqua decoctus & admotus.

Terebinthina reſina, aut larygna cum chamæpity devorata.

Juniperini ligni decoctum pro balneo uſurpatum: vide Juniperi commentarium.

Oleum è luteis ovorum illitum.

Oleum è terrenis vermibus.

Faba freſa cocta, & cum adipe ſuillo ſubacta & impoſita.

Plantago trita & illita.

Dracunculi radix cum melle, & caprino ſimo illita.

Arifolia calenti ſimo bubulo illita & impoſita.

Ariſtolochia rotunda.

Thymi aridi ſemuncia cum oxymelle hauſta.

Canabis ſativæ radix in aqua decocta & illita.

Chamæpitys decoctum cum rhodomelle, & oxymelite pluribus diebus potum.

Cortusa florum oleum illitum: Parandi rationem habes lib. 4. commen. de lagopo.
Primula veris illita ac devorata.
Verbasci minoris folia in aqua decocta, & illita.
Ejusdem florum oleum inunctum.
Genistæ florum conservæ ex saccharo paratæ frequenter devorata.
Ricini semen ex jure veteris galli decoctum & potum.
Sambuci tenerrima folia primo germinatu prodeuntia, cum pari pondere radicum plantaginis, suillæq; axungiæ veteris contrita, & illita.
Colocynthis in catapotiis devorata, & clysteribus addita.

DIOSCORIDIS.

Ad coxendicos affectus.

Mei radices impositæ.
Helenii folia ex vino cocta imposita.
Iridis Illyricæ decoctum clysmate infusum.
Cardamomum ex aqua potum.
Asarum potum, vel clystere infusum.
Populi albæ cortex unciæ pondere haustus.
Iberis contusa & emplastri modo imposita.
Siluri piscis salsamentum clysteribus infusum.
Piscium garum clysteribus injectum.
Smyrnii semen potum.
Bubulum fimum ex bobus in pascuis degentibus illitum.
Lolii farina ex aqua mulsa decocta imposita.
Lupinorum farina ex aceto illita.
Ammoniacum bibitum.
Ascyri semen ex aqua potum.
Asparagi radicum decoctum bibitum.
Althææ decoctum potui datum.
Sinapi cum fico tritum impositum, donec ruborem excitat.
Nasturtium clysmate infusum.
Irionis semen clystere injectum.
Bulbi per se & cum melle impositi.
Capparis semen potum.
Lepidii folia & radices cum helenii radice trita & imposita.
Agaricum trium obolorum pondere in aceto mulso potum.
Rhaponticum potum.
Androsæmi semen bibitum, sed à purgatione aquam exsorbere oportet.
Centaurii majoris decoctum clystere infusum.
Leucacanthæ radicis ex vino decoctum bibitum.
Abrotani semen cum aqua potum.
Rubia radix pota.
Pulegium illitum quousque rubescat cutis.
Calamintha imposita recens, tritaq; donec exuratur locus.
Thymus ex fimo cum polenta impositus. Idem præstat & Thymbra.
Rutæ sylvestris semen quadraginta diebus potum.
Panaces Herculeum ex melle inunctum.
Laser cera, ligustrino & Irino oleo subactum illitum.
Euphorbium in odorata potione sumptum.
Leontopetalum clysteribus infusum.
Hyperici semen quadraginta diebus potum.
Chamæpityos folia 40. diebus ex dulci aqua bibita.

Betonicæ folia ex aqua bibita.
Polemoniæ radix ex aqua sumpta.
Xyridis radix ex mulso pota.
Ocimastri semen cum vino, myrrha, & piper sumptum.
Quinquefolii radicis decoctum potum.
Heliochrysi coma ex vino hausta.
Papaveris corniculati radicis decoctum potum.
Aethiopidis decoctum bibitum.
Arction ex vino haustum & illitum.
Chamæcissi folia trium obolorum pondere in aqua cyathis tribus, tricenis, quadragenisve diebus pota.
Colocynthis clystere infusa, & recens loco confricata.
Cucumeris sylvestris radix clysmate infusa.
Scammonia ex aceto decocta, & cum hordeacea farina imposita.
Acetum mulsum haustum.
Sory ex vino clystere infusum.
Muria clystere indita.
Adarces illitus.

MATTHIOLI.

Asari decoctum, sive dilutum ex caprino sero paratum potum.
Balsami factitii liquor secundus, tum haustus tũ illitus.
Abiegna lachryma devorata.
Nuclei pinei frequenter sumpti.
Terebinthina, aut larigna resina sumpta uncia pondere, addito chamæpitys, aut stœchadis pulvere.
Castoreum drachmæ pondere potum, cum tribus opopanacis obolis.
Ibicis stercoris admirabile medicamentum: vide lib. 2. commentarium de stercore.
Fabalium caulium & siliquarum cinis cum vetere axungia illitus.
Lupinorum farina cocta, & cataplasmatis modo illita.
Siliquastri recentia cornicula tusa & illita.
Agaricum in potionibus additum.
Thymi aridi semuncia cum oxymelite hausta.
Sagapenum quoquo modo adhibitum.
Euphorbium ex leucoii oleo illitum.
Artemisiæ aridæ pulvis trium drachmarum pondere ex vino haustus.
Bellidis genera omnia quovis modo usurpata.
Chamæpitys in pulverem cum radicibus trita, & cum terebinthi lachrymæ drachmis quatuor excepta, & quotidie diebus quadraginta devorata.
Oleum flammulæ calidum inunctum, aut infusum clysteribus.
Consolidæ regalis flores poti.
Daphnoidis recentia folia contusa, & illita, donec rubescat locus.
Saccharum è genistæ floribus paratum.
Ricini semen ex jure veteris galli decoctum potum.
Colocynthis in catapotiis devorata, & in clysteribus addita.

DIOSCORIDIS.

Ad articulorum dolores.

Gallorum senescentium jus potum.
Brassica cum fœnogræco, & aceto illita.
Ruta tum hausta, tum cataplasmatis adhibita.
Agaricum drachmæ pondere ex aceto mulso sumptum.
Melissophyllum ex sale impositum.
Quinquefolii radicis decoctum bibitum.

Psyllium ex rosaceo & aceto, aut aqua illitum.
Mandragoræ radix cum polenta imposita.
Urtica cataplasmatis modo adhibita.
Veratrum nigrum potum.
Ficus marinus recens impositus.
Thapsiæ succus inunctus.
Narcissi radix trita, & ex melle imposita.
Acetum mulsum potum.
Vinum melitites frequentius potum.

MATTHIOLI.

Irinum oleum inunctum.
Balsamum factitium illitum.
Oleum flammulæ inunctum, & clysteribus additum.
Cortusæ herbæ oleum: vide lib. 4. comment. de lagopo, primula veris herba.
Abiegna, lentiscina, terebinthina, larginaq; lachryma, unaquaq; per se devorata.
Mastiche cum cumino, pulegio, salvia, lauri baccis, & sabina, omnia melle excepta & imposita.
Cochleæ cum testis tritæ, & impositæ.
Oleum è terrenis vermibus.
Sagapenum quomodo libet adhibitum.
Oleum liliorum alborum illitum.
Cannabis radix in aqua decocta & adhibita.
Chamæpytis decoctum cum Rhodomelle & oxymelite pluribus diebus potum.

MATTHIOLI.

Ad diuturnos articulorum dolores.

Ligni Guaiaci.
Radicis { *Chinæ* / *Zarzæ parillæ* } *decoctum diebus xl. potum*

MATTHIOLI.

Ad genuum dolores.

Oleum è nucibus Indicis.

DIOSCORIDIS.

Ad articulorum collisiones.

Sarmentitius cinis cum axungia vel oleo illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad articulorum tophos.

Cannabis sylvestris radix decocta, & illita.
Ochra inuncta.

MATTHIOLI.

Oleum Indicæ nucis illitum.
Taxi pinguedo.
Muris montani pinguedo.
Sagapenum emplastri modo impositum, addito aceto & capparum succo.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS.

Ad perniones.

Thus cum suillo adipe, aut anserino impositum.
Pix liquida inuncta.
Acacia illita.
Myrti seminis decoctum fotu adhibitum.
Ficus cremata cum cerato imposita.
Cancrorum fluviatilium cinis cum decocto melle illitus.
Pulmo marinus recens concisus, & impositus.
Asininæ ungulæ cinis oleo maceratus illitus.
Ursinus adeps inunctus.
Umbilici veneris succus impositus.
Lentes cum meliloto, siccis rosis, malicorio, cydonio malo & rosaceo adhibitæ.

Orobi decoctum fotu impositum.
Raporum decoctum fomenti modo.
Betæ decoctum impositum.
Dracunculi majoris folia ex vino decocta & imposita.
Oleum ex incavata asphodeli radice decoctum illitum.
Cyclamini decoctum fotu adhibitum, quinetiam oleum cum pauca cera in ejus excavata radice fervefactum illitum.
Scilla cremata imposita.
Ranunculi decoctum inunctum.
Arction ex vino illitum.
Alumen aqua aspersum.

MATTHIOLI.

Malicorium ex vino decoctum, & impositum.
Cancrorum exustorum cinis oleo subactus & impositus.

MATTHIOLI.

Ad pedum tumores.

Tiliæ folia ex aqua aspersa.

DIOSCORIDIS.

Ad pedum inflammationes ex calceorum attritu.

Pulmo { *Agninus* / *Ursinus* / *Suillus* } *impositus.*

Calceamentorum veterum solæ combustæ, & illitæ.
Capæ succus cum adipe gallinaceo impositus.

MATTHIOLI.

Leporinus pulmo impositus.
Unguentum ex rosaceo in mortario plumbum paratũ.

DIOSCORIDIS.

Ad pedum rimas.

Cancrorum fluviatilium cinis cum decocto melle illitus.
Scilla oleo fervefacta, & cum resina imposita.

MATTHIOLI.

Oleum ex ovorum vitellis.
Oleum ex tritico.
Unguentum è rosaceo in mortario plumbeo diu circumductum, ut habes lib. 5. com. de plumbo.

DIOSCORIDIS.

Ad digitorum reduvias.

Punicorum malorum succus illitus.
Myrti folia trita & imposita.
Oleæ sylvestris folia trita & imposita.
Eboris ramenta in pulverem adhibita.
Aloe cum passo imposita.
Paronychia concisa & illita.
Bryonia oleo decocta, quousq; liquescat inuncta.
Labruscæ cremati flores ex melle impositi.
Rubigo ferri illita.
Acacia illita.
Rhois folia ex aceto, aut melle illita.
Marrubii folia ex melle imposita.
Quinquefolii radix illita.
Tithymali characiæ lac illitum.
Acetum illitum.
Alumen aqua insperſum.
Sal impositum.

MATTHIOLI.

Plantaginis folia recentia trita, & illita.

DIOSCORIDIS.

Ad paronychia.

Thus cum melle illitum.

Eboris ſcobes inſperſus.
Paronychiæfolia illita.

DIOSCORIDIS.

Ad ſcabros ungues aufferendos.

Pix liquida illita.
Lini ſemen cum pari naſturtio & melle.
Cupreſſi pilulæ impoſitæ.
Lapathi cujuſq; radix in aceto decocta illita.
Ranunculi folia & radices admotæ.
Chelidonium minus illitum.
Viſcum cum trito auripigmento appoſitum.
Alumen cum aqua aſperſum.
Sulphur cum reſina terebinthina inunctum.
Sandaracha cum pice impoſita.
Fax vini cremata ex reſina.

MATTHIOLI.

Ranunculus tritus impoſitus.
Chelidonium minus tritum & illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad mobiles ungues extrahendos.

Uva paſſa illita.

DIOSCORIDIS.

Ad contuſos ungues.

Bulbi cum polenta impoſiti.

DIOSCORIDIS.

Ad clavos, & callos.

Fermentum triticeum illitum.

MATTHIOLI.

Saligni corticis cinis ex aceto maceratus impoſitus.
Blitum illitum.
Lilii radix axungia excepta & illita.

MATTHIOLI.

Ad verrucas.

Cichorium verrucarium in acetario devoratum.
Ejuſdem herbæ ſemen drachmæ pondere tribus diebus potum, ante nocturnum decubitum.

DIOSCORIDIS.

Ad varices.

Cirſii radix dolenti loco adalligata.

DIOSCORIDIS.

Ad lumborum dolores.

Echii radix pota.
Chamæleuce illita.

DIOSCORIDIS

Ad inguinum inflammationes.

Leporinus pes herba impoſita.

Aſter atticus recens illitus.

MATTHIOLI.

Cochleæ minores tritæ, & illitæ.

DIOSCORIDIS.

Ad enterocelas.

Cupreſſi pilulæ illitæ.
Punicorum cytini cataplaſmatis additi.
Symphytum petræum emplaſtri modo impoſitum.
Quinquefolium hauſtum.
Equiſeti radix & folia impoſita.
Aloe emplaſtri modo illita.

MATTHIOLI.

Bdellium ſaliva matutina ſubactum emplaſtri modo impoſitum.
Cupreſſini coni virides ex vino vetere decocti, & epoti, interim tamen cupreſſinis foliis affecto loco adalligatis.
Ulmi folliculorum liquor impoſitus.
Cupreſſi item folia contuſa & affecto loco illita.
Leporinus fimus & pili, qui ſub ventre habentur cum melle decocti, & fabæ quantitate frequenter devorati.
Ophioglоſſum in potione ſumptum, & extrinſecus impoſitum.
Trinitatis herbæ pulvis dimidii cochlearijs menſura ex vino auſtero pluribus diebus potus.
Lunaria minor in potu uſurpata.
Polygonum minus in potionibus ſumptum.
Sanicula quovis modo ſumpta.
Auricula urſi ebibita.
Piloſellæ farina hauſta.
Caryophyllatæ radices ebibitæ.
Potentilla tam in cibis, quàm in potionibus uſurpata.
Perſonata in vino decocta, aut trita & epota.
Alchimillæ aridæ pulvis ex ſua ipſius aqua ſtillatitia ſumptus.
Hippogloſſi radicum, aut foliorum pulvis ſeſquidrachmæ pondere ex majoris ſymphyti decocto potus.

DIOSCORIDIS.

Ad ſarcocelas.

Cinis ſarmentitius illitus.

MATTHIOLI.

Anonidis radix trita, & menſibus pluribus hauſta.

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM
FACULTATES SECUNDUM GENERA,
Ex Dioscoride.

FEBRIUM.

DIOSCORIDIS.

Ad tertianas.

ARANEUS, plagellæ confricatus, linteolóve illitus, mox fronti, & temporibus impositus.

Vermes terreni, cum anserino adipe decocti & illiti,

Plantaginis radices integræ tres, cum vini cyathis tribus, pari aqua potæ.

Trifolii bituminosi tria folia trita, totidemq; semina epota.

Hypericum ex vino bibitum.

Verbenacæ supinæ tertius à terra geniculus, cum adjacentibus foliis bibitus.

Heliotropii seminis grana quatuor, pota ante febris accessionem.

Portulacæ succus haustus.

MATTHIOLI.

Asari ex vino decoctum potum addito melle, maci & cinnamomo.

Rosarum succus, & dilutum potum.

Tamarindi hausti.

Sebestena.

Lapis inventus in capite nudæ limacis suspensus.

Caninum stercus album in accessione cochlearis mensuræ ex vino potum.

Agaricum in potione sumptum.

Rhabarbarum potui datum.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Centaurii minoris decoctum potum.

Chamædryos decoctum aliquot diebus potum.

Jaspis lapis gestatus.

DIOSCORIDIS.

Ad quartanas.

Cimices lectularii septem, cavis fabarum inclusi, & poti.

Plantaginis radices integræ quatuor, cum vini cyathis quatuor, & pari aqua bibitæ.

Vermiculi qui in dipsacî echino internis partibus concluſi reperiuntur, in aluta collo, brachióve adalligati.

Ruta sylvestris cum vino pota.

Hypericum ex vino haustum.

Quinquefolii rami quatuor sumpti.

Verbenacæ supinæ quartus à terra geniculus unà cum adjacentibus foliis haustus.

Heliotropii seminis grana quatuor, hora una ante accessionem pota.

MATTHIOLI.

Asari ex vino albo decoctum addito melle, maci, & cinnamomo.

FEBRIUM.

Asarinum oleum pedum plantis, & spinæ dorsi illitum,

Myrrhæ drachma ex vino Cretico calido pota hora una ante accessionem, sed agros subinde in lecto sudare oportet, & potionem tribus in accessionibus replicare.

Eadem in catapotiis cum theriaca conformatis.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Eryngii tenellorum foliorum stillatitia aqua.

Imperatoriæ radicis drachma, ex mero calido hora una ante accessionem pota.

Cardui benedicti decoctum, aut herba ipsa in pulverem pota.

Palmæ Christi radices per potiones sumptæ.

Flammula & ejus aqua pota.

Verbasci fœminæ radicis succus duarum drachmarum pondere, ex Cretico vino haustus, ipsa hora accessionis.

Ellebori nigri dilutum potum.

Stibium nostrum quatuor granorũ pondere sumptum.

DIOSCORIDIS.

Ad diuturnas febres.

Galli senis jus Dioscoridis modo paratum potum.

Agaricum haustum.

Vinum melitites haustum, ubi ventriculus magna imbecillitate laboret.

MATTHIOLI.

Asari decoctum potum.

Agaricum in potionibus additum.

Rhabarbarum frequenter potum, & ejus dilutum.

Gentianæ aqua pota.

Anthemidis florum pastilli, in suo ipsius ôleo dissoluti, & febrientibus à vertice capitis usq; ad pedes illiti. Parandi modum habes lib. 3. c. de anthemide.

Eupatorii decoctum potum.

Foliorum, & folliculorum lupuli decoctũ.

Ellebori nigri decoctum.

Stibium nostrum quatuor granorum põdere sumptum.

MATTHIOLI.

Ad continuas.

Cassiæ solutivæ palpa sumpta.

Santala omnia pota, vel ex aqua rosacea ventriculo illita.

Melopeponum seminum cremor ex hordeacea ptisana (potus.

Trifolii acetosi stillatitia aqua.

Anguriæ pulpa devorata.

DIOSCORIDIS.

Ad bepialas.

Hyoscyami tria, vel quatuor folia pota.

MATTHIOLI.

Acori
Fœniculi
Asparagi
Agarici } *decoctum potum.*

Espatorium quocunq; modo usurpatum.

MATTHIOLI.

Ad quotidianas.

Agaricum in potionibus additum.

Rhabarbarum, & ejus dilutum frequenter potum.

Genista stillatitia aqua potui data.

Eryngii stillatitia aqua pota, quam è tenellis foliis paratur

MATTHIOLI.

Ad compositas febres.

Gentiana stillatitia aqua pota.

Agaricum
Rhabarbarum } *& eorum dilutum potum.*

DIOSCORIDIS.

Ad causum.

Crespini baccarum succus cum violaceo julapio propinatus.

Uvæ spinæ jusculis incoctæ.

Ribes vulgaris.

Salicum & arundinum folia circa lectulum sparsa.

Cerasia acetosa sacchâro condita.

Melopeponum, cucumerum, cucurbitarumq; seminum lacteus cremor potus.

Anguriæ pulpa devorata.

Potentilla pedum plantis manuumq; volis, admota.

DIOSCORIDIS.

Ad hecticam.

Portulaca tum ventriculi osculo, tum hypochondriis illita.

MATTHIOLI.

Amygdalinum oleum.

Pistacia quoquomodo sumpta.

Nuclei pinei.

Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptũ.

DIOSCORIDIS.

Ad febrium circuitus.

Sinapi cibis insperſum.

Smyrnii semen potum.

Piper bibitum.

Ruta pota.

Sagapenum haustum.

Anthemis clysmate infusa.

Polygoni succus hora ante accessionem sumptus.

Quinquefolii folia ex dulci aqua, aut diluto vino, cum exiguo pipere bibita.

DIOSCORIDIS.

Ad febrium algores.

Piper haustum.

Agaricum drachmæ pondere sumptum.

Aristolochia rotunda ante accessionem bibita.

Abrotonum ex oleo inunctum.

Calaminthæ decoctum potum.

Panaces herculeum illitum.

Smyrnii semen, & radix ex mulso pota.

Pyrethrum inunctum.

Laser cum pipere, & thure ex vino haustum.

Grossi cocta & illita.

Viperæ carnes coctæ, & in cibum sumptæ.

Mustelæ sanguis inunctus,

Asinini unguis cinis, ex oleo maceratus illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad pestilentes febres.

Myrrhis bis, vel ter qualibet die ex vino pota.

MATTHIOLI.

Phu decoctum potum, & ipsa quoq; radix hausta.

Myrrha.

Caphura.

Dictamnus albus.

Crespini baccarum succus.

Uvæ spinæ succus.

Ribis vulgaris succus.

Quernorum foliorum stillatitia aqua.

Citrii mali succus.

Limonii & aurantii florum stillatitia aqua.

Avarantia acida.

E limoniorum succo stillatitia aqua.

Cyanus herba & ejus flores.

Galegæ
Tormentillæ } *radicum decoctum, addito armenio bolo*

Cardui benedicti decoctum, & ipsa herba pota.

Scordium quovis modo usurpatum.

Tussilaginis majoris radix.

Tormentillæ radicum decoctum, vel aqua stillatitia, vel pulvis.

Scabiosa quovis modo hausta.

Sanguisorbæ decoctum haustum.

Lentis palustris stillatitia aqua.

Punicorum malorum vinum ex oxalidis, aut intybi aut borraginis aqua potum.

Armenia terra ex oxalidis aqua sumpta.

Antidotum nostrum magnum descriptum in præfatione sexti libri.

MATTHIOLI.

Ad pestem, & pestilens contagium.

Citrii pomi semen.

Scorpionum oleum nostrum, cordi, & arteriis temporum, manuum, pedumq; frigidum quotidie illitum.

Cervini cordis os.

Scorzoneræ radix, aut ejus succus.

Cepæ excavatæ, theriaca, & citrii succo repletæ, & calentibus cinerib. coctæ expressus cremor potus.

Caryophylli tam devorati, quàm suffiti.

Saccharum è cariophyllorum floribus paratum.

Caryophyllorum florum succus, ex tota planta expressus & haustus.

E caryophyllis floribus paratum insolatumq; acetum manibus & arteriis illitum.

Zedoaria commansa, vel in potione sumpta.

Succisæ radix viridis, recensq; carbunculis imposita.

Ejusdem ex vino dilutum potum.

Cruciatæ utriusq; radices quoquo modo sumptæ.

Aristolochia longa pota.

Veronica mas drac. duabus unà cum theriacæ drachma ex vino meraco pota, ad ciendum sudorem.

Dictamni albi radices.

Galega sive ruta capraria quovis modo usurpata quotidie.

Ejusdem succus, addita theriaca, trium anciarum pondere potus.

Agaricum in potionibus.

Gentiana.

Abrotonum.

Calaminthæ intus sumptæ, & foris cum oleo fervefactæ illitæ.

Imperatoriæ radix pota.

Saccha-

Saccharum è roriſmarini floribus paratum.
Vincetoxici radices ex vino potæ.
Carduus benedictus.
Chamædrys à jejunis quotidie in acetariis ſumpta.
Scordium quomodo libet ſumptum.
Tuſſilaginis majoris radix duarum drachmarum pondere ex vino calido pota, ad ſudandum.
Scabioſa ſuccus quatuor unciarum pondere cum theriacæ drachma pota, ad citandum ſudorem.
Pimpinellæ radices quoquomodo ſumptæ.
Sanguiſorba, & ejus aqua ſtillatitia.
Angelicæ radicis ſemidrachma cum theriacæ drachma & ſua ipſius aqua pota, ad ciendum ſudorem.
Stibium noſtrum quing; granorum pondere ſumptum, cum electuario liberantis in principio morbi.
Armenia terra in antidotis addita.
Argentum vivum præcipitatum ex rhodoſaccharo ſumptum.
Oleum è chalcantho ſcrupuli pondere ſumptum, citato ſubinde ſudore.
Antidotum noſtrum magnum in præfatione 6. libri deſcriptum, tam ad infectos curandos, quàm ad præſervandos ſanos.

TUMORUM PRÆTER NATURAM.

MATTHIOLI.

Ad exanthemata & morbillos.

Napi rapive ſemen ex adianti decocto potum.
Cancamum ex caricarum decocto hauſtum.

DIOSCORIDIS.

Ad inflammationes.

Arundinum virentia folia tuſa illita.
Glandes intritæ, & illitæ appoſitæ.
Rhois ſemen ex aqua illitum.
Lupinorum farina, cum polenta, & aqua impoſita.
Umbilici veneris ſuccus circumlitus.
Plantago emplaſtri modo impoſita.
Aſphodeli radix cum polenta adhibita.
Acetum cum ſuccidis lanis, aut ſpongiis impoſitum.
Rhaponticum cum aceto illitum ubi diutius perſeveraverit inflammatio.
Pulegium cum polenta illitum.
Tuſſilaginis folia contrita, & ex melle impoſita.
Parthenium emplaſtri modo impoſitum.
Lonchitis altera impoſita.
Cannabis ſylveſtris radix emplaſtri modo adhibita.
Polygonon illitum.
Tribuli fructus cataplaſmatis additus.
Xiridis ex aceto impoſita.
Achillea illita.
Helxine cataplaſmatis addita.
Lichen herba adhibita.
Verbenacæ ſupinæ folia illita ubi inflammatio diutius perſeverat.
Papaveris folia, unà cum calycibus illita, vel calyces tantùm cum polenta adhibiti.
Hyoſcyami ſemen, & folia impoſita.
Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.
Bryoniæ radix ex vino decocta adhibita.
Sambuci, ebuliq; præterea folia cum polenta illita.
Indicum illitum rumpit.
Triticei furfures acerrimo aceto elixi impoſiti.
Tritici pollen ex hydrelæo, vel aqua mulſa illitus.
Triticeus panis ex aqua mulſa decoctus, & herbis ad idem conferentibus additus, & impoſitus.
Seſamum illitum.

MATTHIOLI.

Caphura.
Alni recentia folia.
Liguſtri foliorum decoctum.
Glandes omnes recentes illitæ.
Myrti foliorum, & baccarum decoctum.
Cydoniorum ſeminis mucago.
Cochleæ tam crudæ quàm coctæ, cum teſtis, aut ſine contritæ & locis affectis agglutinatæ.
Ovi album.
Tritici farina, oleoroſaceo, aut chamæmelino ſubacta.
Indici frumenti farina.
Secale farina.
Fœnogræci farina.
Lini ſeminis farina.
Lini ſeminis oleum.
Malvæ folia cum ſalicis frondibus.
Braſſica.
Portulaca.
Cucumis ſectus, & impoſitus recens.
Anguriæ pulpa illita.
Burſa paſtoris adhibita.
Caſſiæ ſolutivæ pulpa illita.
Santalum rubrum ex frigidis plantarum ſuccis illitum.
Muſcus terreſtris ex aqua decoctus, & admotus.
Hyoſcyaminum oleum.
Roſaceum unguentum.
Lilia diu in oleo macerata, & illita.
Trifolii acetoſi ſuccus.

DIOSCORIDIS.

Ad carbunculos.

Liguſtri folia impoſita.
Pix liquida ex melle & uvâ paſſa illita, emarginat diſrumpitq;
Cupreſſi folia trita, & impoſita.
Sabina folia ex vino illita carbunculos circumſcribunt.
Olivæ maturæ arefactæ illitæ emarginant.
Nucum juglandium veterum nuclei peruncti.
Columbinũ ſimum cum melle, & lini ſemine ſubactum.
Ervi farina emplaſtri modo impoſita.
Lupinorum farina ex aceto adhibita.
Braſſica cum ſale illita rumpit.
Naſturtium impoſitum.
Porrum cum ſale appoſitum.
Panaces herculeum illitum.
Coriandrum cum paſſa uva ex melle impoſitum.
Laſerpitii liquor inunctus.
Tithymali caraciæ lac illitum.
Uva paſſa à nucleis repurgata, & cum ruta impoſita.

MATTHIOLI.

Liguſtri foliorum decoctum.
Juglandium oleum.
Burſa paſtoris trita impoſita.
Scabioſæ folia applicata.
Galega illita.

DIOSCORIDIS.

Ad furunculos.

Fermentum triticeum impoſitum.
Helxine illita.

Cucumeris uva passa aut scillo adipe, aut melle impositum.
Hastulæ regiæ radix in face vini decocta illita.
Ephemeri folia ex vino cocta, & imposita.
Utriusq; urticæ illita folia.
Leontopodii radix suspensa.
Cucumeris sylvestris radix cum terebinthina resina imposita.
Scammoneæ succus cum melle, aut oleo illitus.
Moris radicis liquor illitus.
Thapsiæ succus ex melle illitus.
Pycnocomi folia inuncta.
Sandaracha cum adipe imposita.
Asius lapis liquida pice aut resina terebinthina exceptus illitus.
Cimolia terra ex aceto illita.

MATTHIOLI.

Triticum commansum impositum.
Lilii radix elixa, & cum adipe & oleo adhibita.
Sclareæ folia ex aceto imposita, aut ex melle.
Triticea farina ex hydrelæo subacta, & calidè imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad gangrænas, & sphacelum.

Rhois folia ex aceto, & melle illita.
Punicorum succus inunctus.
Nucum juglandium veterum nuclei perunctí.
Ficulnei cineris lixivium spongiis exceptum, & impositum.
Loliacea farina cum sale, & raphano cataplasmatis addita.
Cicerum farina cum hordeo, & melle adhibita.
Lentes cum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, malicorio, & salsa aqua illitæ.
Ervi farina illita.
Brassica elixa cum melle, cataplasmatis addita.
Bulbi per se, & cum melle impositi.
Laserpitii liquor illitus, loco prius scalpello exciso.
Galiopsis folia, semen, succus, & caulis, ex aceto imposita.
Verbasci florem aureum ferentis folia adhibita.
Tithymali characiæ lac impositum.
Bryoniæ radix; fructus, & folia cum sale illita.
Uva passa à nucleis repurgata, & cum sale imposita.

MATTHIOLI.

Juglandium nucum oleum.
Lupinorum farina, ex vino, & oleo incocta, addito croco & emplastri modo adalligata.
Aerugo cum melle, alumine, & aceto incocta & illita.

DIOSCORIDIS.

Ad erysipelas, & sacros ignes.

Crocum illitum cum refrigerantibus.
Cupressi folia per se, & cum polenta imposita.
Rhamni folia illita.
Ligustri folia adhibita.
Rosæ illitæ.
Acaciæ succus inunctus.
Oleæ sylvestris folia contrita, & imposita.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo, & vino illita.
Menstruus mulierum sanguis circumlitus.
Caprarum montanarum stercus ex vino, vel aceto decoctum impositum.
Urina humanæ sedimen inunctum.
Lentes cum melilloto, sictis rosis, rosaceo, & malicorio adhibitæ.
Malva ex oleo decocta & illita.
Brassica utraq; incisa, & cum polenta emplastri modo imposita.
Portulaca cum polenta cataplasmatis addita.
Plantago illita cum cimolia, & cerussa.
Intybi radix, & folia cum polenta imposita.
Asari folia illita.
Acinos cataplasmatis addita.
Rutæ succus cum aceto, cerussa, & rosateo inunctus.
Coriandrum cum pane, polentave illitum.
Lilii folia ex aceto illita.
Tussilaginis folia trita, ex melle imposita.
Parthenium cum floribus emplastri modo impositum.
Polygonum illitum.
Anchusæ radix cum polenta adhibita.
Lycopsis radix cum polenta imposita.
Rubi Idæi flos illitus.
Helxine imposita.
Quinquefolii radix decocta cataplasmatis indita.
Verbenaca recta ex aceto inuncta.
Papaveris vascula concisa cum polenta imposita.
Solani hortensis folia cum polline polentæ illita. Quin & ejusdem succus inunctus.
Mandragoræ radix ex aceto illita.
Cicutæ succus inunctus.
Umbilici veneris succus circumlitus.
Psyllium, & ejus spissamentum inunctum.
Lens palustris illita.
Ricini folia ex aceto illita.
Sempervivum majus inunctum.
Stratiotes imposita.
Acetum circumlitum.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis inuncta.
Sal cum aceto, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI.

Caphura.
Portulacæ succus illitus.
Plantaginis succus.
Solanum hortense, & ejus succus.
Cassiæ solutivæ pulpa illita exterius.
Anguriæ pulpa.
Cucumeris recentis ramenta.
Bursa pastoris.
Trifolii acetosi succus.
Solani majoris succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad herpetas.

Acaciæ succus inunctus.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo ex vino imposita.
Oleæ sylvestris folia contrita, & imposita.
Caprarum montanarum fimus ex vino, vel aceto decoctus illitus.
Lentes cum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, & malicorio cataplasmatis inditæ.
Helxines succus cum cerussa inunctus.
Plantago imposita.
Chelidonium majus ex vino illitum.

Rubi folia illita.
Solani hortulani succus cum cerussa, rosaceo, & argenti spuma illitus.

MATTHIOLI.

Pompholyx
Diphryges
Cerussa
Cadmia.
} *in unguentis addita.*

Ligustri folia contusa & imposita.
Rhois recentia folia & uvæ contusa & imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad epinictidas.

Ovillum caprillúmve stercus ex aceto illitum.
Brassica concisa cum polenta imposita.
Plantago quoquo modo adhibita.
Cucumeris folia cum melle inuncta.
Porri folia cum rhoe obsoniorum cataplasmatis indita.
Absinthium cum aqua illitum.
Coriandrum cum passa uva, & melle impositum.
Viscum in splenio adhibitum.
Heliotropii semen inunctum.
Uva passa à nucleis repurgata, cum ruta imposita.

MATTHIOLI.

Lac caprillum, bubulúmve cum linteolis adhibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad strumas.

Iridis Illyricæ radix cocta, & illita.
Pix liquida cum hordeacea farina, & pueri impubis urina decocta illita.
Ficus siccæ coctæ, & impositæ.
Viperinæ carnes coctæ, & in cibum sumptæ.
Mustellæ sanguis inunctus.
Asinini unguis cinis ex oleo maceratus illitus.
Bubulus fimus è bobus herbas pascentibus sumptus illitus.
Hordei farina cum pice, & impubis pueri urina excepta imposita.
Loliacea farina cum fimo columbino ex vino decocta adhibita.
Fabarum farina cum melle, & fœno græco illita.
Lens in aceto cum meliloto decocta, illita.
Lupinorum farina ex aceto inuncta.
Ramex decoctus circumlitus.
Plantago cum sale imposita, vel radix collo suspensa.
Sinapi cum sulphure illitum.
Nasturtium ex muria inunctum.
Piper cum pice impositum.
Coriandrum cum fabæ lomento adhibitum.
Galbanum illitum.
Aparine cum axungia inuncta.
Melissophylli folia cum sale cataplasmatis addita.
Althæa ex vino, vel aqua mulsa decocta, imposita.
Quinquefolii radix decocta, ac concisa adhibita.
Laserpitii liquor ex cera illitus.
Umbilici veneris succus circumlitus.
Mandragoræ recentia folia cum polenta imposita.
Sempervivum tertium impositum.
Galiopsis folia, caulis, semen, & succus cataplasmatis indita.
Pseudobunii rami quaterni ex aqua poti illitiq;
Adiantum impositum.
Fornaceæ testa tosta ex cerato illito.
Capparis radix & folia trita, & imposita.

MATTHIOLI.

Cochleæ, quæ salinis inhærent cum putamine tusæ & illitæ.
Cancri fluviatiles combusti, tritiq; ex melle illiti.
Mustelarum fimus melle exceptus addita lupinorum, aut fœnogræci farina, & illitus.
Milii Indici arundinum medulla, cum aliis nonnullis: vide panici commentarium.
Cyclamini radices contusæ, & illitæ.
Dracunculi radix contusa & imposita.
Cruciatæ minoris radix recens contusa, & emplastri modo adhibita.
Eryngii radix decocta, & illita.
Menthastrum illitum.
Lilii radix cocta ex adipe & oleo, adhibita.
Arthemisiæ radix ex axungia.
Bellidis genera omnia.
Scrophularia ex butyro illita.
Verbasci folia ex aceto imposita.
Personata emplastri modo adhibita.
Genistæ flores contriti, & ex rhodomelle, aut sorbili ovo devorati.
Vitis nigræ radicis succus, cum vini, & mellis æquali portione haustus.
Ejusdem radix tusa, melleq; excepta, & illita.

MATTHIOLI.
Ad ganglium.

Plumbea lamina tenuis probè adalligata.

DIOSCORIDIS.
Ad panos.

Oleæ sylvestris folia cum melle inuncta.
Ficus siccæ decoctæ, & illitæ.
Bubulum stercus ex pascuis sumptum, impositum.
Lupinorum farina ex aceto adhibita.
Atriplex tam crudum, quàm coctum illitum.
Plantago cum salè imposita.
Bulbi elixi cum polenta, & suillo adipe illiti.
Isatidis folia imposita.
Eryngium adalligatum.
Abrotonum cum farina hordeacea, & hydraleo subactum illitum.
Acinos herba imposita.
Panaces asclepii flores & semen cataplasmatis indita.
Coriandrum cum fabæ lomento appositum.
Ammoniacum inunctum.
Onobrychis concisa, & emplastri modo imposita.
Gladioli superior radix, cum loliacea farina, & dulci aqua illita.
Psyllium ex rosaceo, acetóve, aut aqua impositum.
Mandragoræ folia recentia adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen illita.
Personatæ radix cum axungia suo super folio imposita.
Pycnocomum adhibitum.
Conyza emplastri modo imposita.
Vini fæx illita.

MATTHIOLI.

Eryngii radix decocta, & emplastri modo imposita.
Sclarea ex aceto aut melle subacta.
Folia verbasci tusa cineribusq; calefacta & imposita.
Malva decocta tusaq; ex hordeacea farina illita.
Lilii radix cocta, & ex lini seminis farina adhibita.

DIOSCO-

DIOSCORIDIS.
Ad tumores discutiendos.

Cineri fluviatiles impositi.
Lini semen illitum.
Fœnigraci farina cataplasmatis addita.
Capparis radix, & contusa folia imposita.
Smyrnii radix illita.
Ammoniacum inunctum.
Buphthalmi folia, & flores cera exceptæ, & impositæ.
Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen adhibita.
Aegilops imposita.
Diphryges cum resina terebinthina, aut cerato.
Pyrites lapis illitus,
Alabastrites lapis crematus, resina, aut pice exceptus.
Cimolia terra illita.

MATTHIOLI.

Juglandium oleum.
Caricæ pingues cum lilii, Iridis, & althæa radicibus decoctæ.

MATTHIOLI.
Ad chæradasi. scrophulas.

Mustelarum fimus melle exceptus, addita lupinorum aut fœnograci farina, & illitus.
Cruciatæ radix recens contusa, & emplastri modo imposita.
Cyclamini radices contusæ, & illitæ.
Cruciatæ minoris radix imposita in pulverem trita.
Scrophularia contusa & illita.
Verbasci folia ex aceto imposita.
Personata contusa, & adhibita.
Genistæ flores ex Rhodomelle, aut sorbili ovo devorati.
Vitis nigræ radicis succus ex vino & melle haustus.
Ejusdem radix tusa, & ex melle illita.

DIOSCORIDIS.
Ad scirrhum.

Taurinus sanguis cum polenta illitus.
Bubulus fimus ex pascuis assumptus ex aceto illitus.
Loliacea farina cum fimo columbino in vino decocta.
Lini semen cum nitro, & lixivio siculnei cineris decoctum.
Hydropiper illitum.
Cannabis sylvestris radix imposita.

MATTHIOLI.

Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Pix liquida
Bubulum
Caprinum } *stercus ex aceto impositum.*
Cyclamini radices contusa illitæ.
Dracunculi radix tusa & imposita.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS.
Ad carcinomata.

Cancrorum fluviatilium cinis cum melle decoctus, & illitus.
Irionis semen tritum, & impositum.
Utraq; urtica adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus & semen imposita.

MATTHIOLI.

Humani stercoris stillatitia aqua illita.
Fœnigraci farina, ex vino subacta, & imposita.
Sanguisorba, & ejus succus illitus.
Unguentum ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosaceo confectum.
Plumbum ustum, & lotum.
Oleum de antimonio nostrum adhibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad tumores in universum.

Suillus adeps.
Brassica utraque concisa cum polenta imposita.
Cucurbita imposita.
Xanthii semen illitum.
Bulbi elixi cum polenta, & adipe suillo illiti.
Lini semen cataplasmatis inditum.
Fœnigraci semen illitum.
Cæpa decocta, & cum passa uva & ficu adhibita.
Narcissi radix illita.
Bryoniæ radix ex vino decocta & imposita.
Isatidis folia applicata.
Smirnii radix illita.
Tragoriganum cum polenta impositum.
Mentha cum polenta cataplasmatis addita.
Amaraci folia cum cera cocta, & illita.
Daucum illitum.
Libanotis radices emplastri modo impositæ.
Nigella ex aceto inuncta.
Horminum ex aqua illitum.
Buphthalmi flores cera subacti.
Althæa decocta imposita.
Cannabis sylvestris radix emplastri modo adhibita.
Anagyris folia illita.
Polygonon cataplasmatis inditum.
Xyridis radix ex aceto inuncta.
Helxine imposita.
Quinquefolii radix decocta emplastri modo.
Verbenacæ supinæ folia imposita.
Psyllium ex rosaceo, acetóve, aut aqua illitum.
Ephemeri folia ex vino decocta, illita.
Cytisi folia cum pane inter initia imposita.
Cucumeris agrestis radix cum polenta imposita.
Chamæsyces rami triti, & impositi.
Pycnocomi semen cum polenta illitum.
Indicum inunctum.
Vini fæx cruda per se, vel cum myrto illita.

DIOSCORIDIS.
Ad steatomata.

Chrysanthemi flores cum cerato triti, & impositi.

DIOSCORIDIS.
Ad meliceridas.

Rumex cum rosaceo, & croco illitus.
Melilotus ex aqua inuncta.
Uva passa à nucleis repurgata trita, cũ ruta imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad tumores ex ictu.

Brassica concisa cum polenta imposita.
Cucurbita emplastri modo illita.
Hydropiper impositum.
Thymus, Thymbraq; illita.

MATTHIOLI.

Absinthium in tegula calefactum, & vino aspersum adalligatum.
Cari seminis farina ex melle, aut sapa decocta, & imposita.

Fabarum

TUMORUM PRÆTER NATURAM.

Fabarum farina unà cum anthemide, & betonicæ ex defruto decocta & illita.

DIOSCORIDIS.

Ad sugillata.

Caseus recens illitus.
Succida lana oleo, acetóve perfusa.
Fabarum farina ex melle, & fœnogræco.
Lupinorum farina imposita.
Raphanus ex melle.
Allii cinis ex melle.
Sinapi illitum.
Hydropiper impositum.
Ptarmica cum floribus illita.
Bulbi per se, aut ex ovi vitello.
Rhaponticum ex aceto.
Aloe ex melle.
Laserpitii liquor.
Absinthium ex melle.
Aqua maris calida fotu adhibita.
Hyssopum ex ferventi aqua.
Calamintha ex vino.
Amaraci siccata folia ex melle.
Cuminum erraticum commansum ex melle, & passa uva illitum.
Ammi ex melle.
Acetum ex melle.
Thapsiæ succus, & radix cum thuris, & ceræ æquali portione, duabus tantùm horis imposita, & subinde marina aqua fotu adhibita.
Bryonia ex oleo decocta quousque liquescat.
Sal ex melle inunctum.

MATTHIOLI.

Triticum cum radicula commansum, & impositum.
Lupini ex aceto decocti, & impositi.
Ari radix cum fabacea farina ex defruto subacta.
Succisa trita & illita.

VULNERUM.

DIOSCORIDIS.

Ad vulnera conglutinanda.

Cupressi folia trita.
Ulmi folia, sed multò magis corticis tilia, si fasciæ loco intorqueatur.
Sycomori liquor illitus.
Amurca in cupreo vase decocta illita.
Palmulæ immaturæ illitæ.
Viticis folia, & semen imposita.
Punicorum cytini impositi.
Thus insperstum.
Lanæ cinis impositus.
Sylvestris brassicæ folia imposita.
Argemone illita.
Glycyrrhizæ succus illitus.
Centaurii majoris recens radix imposita.
Centaurii minoris folia tusa, & illita.
Achilleæ imposita.
Poterii radix imposita.
Aloe in pulverem insperta.
Sarcocolla imposita.
Polycnemon ex aqua impositum.
Polium emplastri modo impositum.
Scordium impositum.
Equiseti folia insperta.

VULNERUM.

Lonchitis folia imposita.
Althæa in vino, aut mulsa aqua decocta, imposita.
Sideritis folia imposita.
Chamæpitys ex melle adhibita.
Polygonum emplastri modo adhibitum.
Polygonatum emplastri modo impositum.
Symphytum petræum inditum.
Symphytum alterum emplastri modo impositum.
Clymeni succus impositus.
Sideritis quælibet illita.
Lycopsis radix cataplasmatis indita.
Ocimi semen illitum.
Graminis radix concisa, & adhibita.
Conyza illita.
Quinquefolium adhibitum.
Coccum infectorium tritum, & insperstum.
Verbenaca illita.
Erigeri folia, & flores cum thuris manna adhibita.
Verbasci folia ex aceto.
Spongiæ recentes sine pinguedine, ex aqua, vel posca.
Succida lana vino, aceto, oleóve infusa.
Dracunculi folia ex vino decocta.
Isatidis folia illita.
Stratiotes millefolium impositum.
Morochthus lapis insperstus.

MATTHIOLI.

Oleum stillatitium è larigna resina aut abiegna.
Abiegna lachryma.
Terebinthina resina.
Pix arida.
Cupressi folia, germina, coni recentes, & molles.
Ulmi folliculorum conclusus liquor illitus.
Papyrus oxycrato, vinove macerata.
Tiliæ cortex commansus & deinde illitus.
Cisti folia imposita.
Hypocistis.
Ilicis rubentes pilulæ cum aceto tritæ & impositæ.
Querna folia adalligata.
Mespili folia sicca, & in pulverem aspersa.
Corni folia eodem modo adhibita.
Oleum è terrenis vermibus addito balsamo factitio; aut oleo terebinthino.
Cyani majoris folia, & succus.
Tragopogoni succus, aut stillatitia aqua.
Bursæ pastoris succus.
Ophioglossum impositum, aut ejus oleum illitum.
Omphacinum oleum in quo ophioglossum diu fuerit insolatum; addita lachryma abiegna.
Chelidonii majoris pulvis insperstus.
Centaurii magni radix.
Veronica mas.
Gratiola trita & illita.
Flos solis.
Rosmarini sicci farina insperta, post ablutionem è suo ipsius decocto.
Aparinæ succus, aut siccæ pulvis.
Trinitas herba tam hausta, quàm exterius usurpata.
Lunaria minor.
Hyperici flores, & semen vel oleum.
Consolida major, minor, & media.

Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola, de qua præstantissimam potionem vulnerariam habes lib. 4. cap. 16.
Virga aurea.
Potentilla.
Eupatorii vulgaris flores illiti.
Fragariæ folia, & radix.
Sanguisorba.
Pulmonaria.
Alchimilla.
Ophris.
Bistortæ & tormentillæ radices cùm vulneribus illitæ, tum etiam in potionibus haustæ.
Oleum balsaminæ, seu momordicæ.

DIOSCORIDIS.
Ad fluxum sanguinis.

Sylvestris oleæ foliorum succus admotus. (sæ.
Gallæ crematæ vino, aceto, aut muria extinctæ inspar-
Punicorum cytini impositi.
Perseæ arida folia illita.
Cupressi pilulæ cum arboris coma tritæ & admotæ.
Thus insperſum.
Ranarum crematarum cinis illius.
Araneorum tela adhibita.
Caprarum montanarum fimus ex aceto.
Asininistercus cum crudum tum crematum ex aceto.
Stœbis folia imposita.
Portulaca illita.
Plantago admota.
Idæa radix adhibita.
Isatidis folia inuncta.
Salvia adhibita.
Galii flos inditus.
Androsami folia illita.
Quinquefolium admotum.
Phœnix herba cum punicea lana corpori alligata.
Lichen herba adhibita.
Astragali radix indita.
Hyoscyami semen oboli pondere in mulsa aqua potum.
Stratiotes millefolium admotum.
Cinnabaris, & sanguis draconis inditus.
Alumen admotum.
Sulphur impositum.
Gypsum insperſum.
Spongiæ siccæ recentes, & vacuæ impositæ.
Spongiarum crematarum cinis ex pice.
Eretria terra insperſa.
Stibium insperſum.

MATTHIOLI.

Pannus in annosis laricum caudicibus prope medullam repertus, impositus.
Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.
Mespeli sicca folia in pulverem aspersa.
Pili leporini usti è vivi ventre evulsi.
Bursa pastoris tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa.
Centaurii magni radix.
Flos solis.
Lanugo xyli combusta, & illita.

Bistortæ, vel tormentillæ pulvis vulneribus insperſus.
Consolida minor, & media imposita.
Sanicula quoquo modo adhibita.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola, de qua præstantissimam potionem vulnerariam habes lib. 4. cap. 16.
Potentilla quoquo modo adalligata.
Gypsum insperſum.
Jaspis lapis nuda manu comprehensus.

DIOSCORIDIS.
Ad sanguinem ex cerebro erumpentem.

Gallinaceorum cerebrum ex vino potum.
Stibium tritum insperſum.

MATTHIOLI.

Urticæ communis semen tritum & insperſum.
Xylum combustum.

DIOSCORIDIS.
Ad sanguinis grumos.

Thymus impositus.
Thymbra illita.

DIOSCORIDIS.
Ad vulnera telis venenatis illata.

Dictamni succus tum potus, tum instillatus.

MATTHIOLI.

Cervinus sanguis ex vino sumptus.
Cydonia mala devorata.
Scorzoneræ succus potus, tum vulneri infusus.

DIOSCORIDIS.
Ad ossa nuda carne vestienda.

Iris Illyrica illita.
Panacis Herculei radix imposita.
Myrrha cum cochleæ carnibus peruncta.

MATTHIOLI.

Thuris cortex insperſus.
Myrrha cum thure, aloe, & sarcocolla.
Peucedani radix in pulverem trita, & insperſa.

DIOSCORIDIS.
Ad vulnera membranarum cerebri.

Butyrum admotum.

MATTHIOLI.

Oleum rosaceum.
Abiegna lachryma.
Oleum ex ovorum vitellis.
Bellidis genera omnia.
Betonica tusa, & illita, & in unguentis addita.
Matrisylvæ eodem modo adhibita.
Sanguisorbæ succus in unguentis additus.
Gummi elemi, *Pilosella*, *Quinquefolium*, *Alchimilla* } *in unguentis addita.*

MATTHIOLI.
Ad vulnera carne replenda.

Iridis radicis farina., *Thus*, *Myrrha*, *Aloe*, *Sanguis draconis*, *Sarcocolla*, *Panacis radicum cortex* } *rhodomelle & laricea resina excepta, aut per se insperſa.*

DIOSCORIDIS.
Ad vulnerum inflammationes.

Bubulus

Bubulus recens fimus ex pascuis sumptus, ac subinde in foliis involutus, & in ferventi cinere calefactus impositus.
Pinorum & picearum folia trita, & illita.
Fabarum farina cataplasmatis indita.
Lupinorum farina admota.
Stratiotes imposita.
Millefolium ex aceto illitum.
Labruscæ flores cataplasmatis inditi.
Aerugo illita.

MATTHIOLI.

Rosaceum unguentum.
Caphura illita.
Ligustrinum oleum.
Malvæ folia cum salignis frondibus trita & illita.
Ophioglossum recens, siccumvè ex gallinaceo adipe illitum.
Cynoglossæ vulgaris recentia folia circumligata & quotidie bis repetita.

DIOSCORIDIS.

Ad infixa vulneribus extrahenda.

Cochleæ terrestres cum suo operimento tusæ, & appositæ.
Siluri salsicaro admota.
Lacertæ concisum caput impositum.
Bulbi cataplasmatis inditi.
Horminum ex aqua illitum.
Anagallis adhibita.
Narcissi radix cum lolii farina imposita.
Aristolochia rotunda imposita.
Dictamnum admotum.
Gladioli radix superior ex vino, & thure illita.
Xyridis radix admota.
Tragii folia, semen, & liquor illita.
Pycnocomi semen cum polenta impositum.
Acutæ spinæ radix admota.
Harundinis radix admota.
Sinapi impositum.

MATTHIOLI.

Calami phragmitis radix cum bulbis apposita.
Pectinis veneris radix, cum malva tusa, & adalligata.
Aristolochia rotunda illita.
Eryngii radix ex melle.
Verbasci semen, & folia in vino decocta & imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad carnis excrescentias.

Gallæ tritæ, & insperſa.
Palmarum nuclei exusti, lotiq; illiti.
Erinacei marini operimenti cinis admotus.
Cremata purpuræ cinis inditus.
Conchulæ Indicæ cinis illitus.
Smaridis piscis exustum caput impositum.
Lanæ cremata cinis inunctus.
Scordium siccatum insperſum.
Æs ustum impositum, quinetiam æris flos admotus.
Plumbum elotum
Stibium
Argenti spuma
Cerussa
Chrysocolla
Ochra
Diphryges
} *trita insperſa, illita, vel quoquo modo admota.*

Auripigmentum
Pumex
Corallium
Asii lapidis flos siccatus
} *trita &c.*
Pyrites lapis cum resina impositus.

MATTHIOLI.

Alumen combustum.
Chalcanthum.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.
Ellebori nigri farina.

DIOSCORIDIS.

Ad vulnera cicatrice obducenda.

Cadmia elota insperſa vel illita.
Plumbum elotum impositum.
Argenti spuma.

MATTHIOLI.

Alumen ustum.
Corallium.
Pompholyx.
Sandix ex plumbo parata.
Aerugo exusta.
Charta combusta.
Linteorum combustorum cinis.
Cucurbita sicca & combusta.
Vini fæx combusta una cum siccis plantaginis radicib⁹.

MATTHIOLI.

Ad vulnera interna.

Phu in potionibus vulnerariis additum.
Dictamni albi radices in potionibus additæ.
Flos solis potus.
Trinitas & ejus decoctum hauſtum.
Lunaria minor potionibus addita.
Bellidis genera omnia.
Equisetum
Solidago omnis
Sanicula
Pyrola
Alchimilla
Pilosella
} *in vino decocta & pota.*
Virga aurea
Bistorta
Tormentillæ
Dictamni albi
Fragariæ
Caryophyllata
} *radices in potionibus additæ.*
Potio nostra de Pyrola, in limonii comment. descripta.

ULCERUM.

DIOSCORIDIS.

Ad depascentia ulcera quæ Græci φαγέδαινα vocant.

Pini piceæq; cortex cum chalcantho tritus, illitus.
Lentisci decoctum fotu adhibitum.
Cupressi folia trita & admota.
Sabinæ utriusq; folia trita & admota.
Rhamni cujusq; folia imposita.
Cisti flores per se illiti.
Oleæ sylvestris folia trita, & adhibita.
Lignorum marcor illitus.
Olivæ maturæ exustæ, tritæ, & insperſæ.
Palmæ cortex sive involucrum admotum.

Myrti folia trita, cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo ex vino imposita.
Amygdalæ amaræ ex vino inunctæ.
Smaridis piscis crematum caput, tritum & illitum.
Garum piscium admotum.
Testudinis fel inunctum.
Loliacea farina cum sale, & raphano illita.
Lini semen ex vino decoctum.
Ervi farina admota.
Raphanus tritus inunctus.
Betæ folia imposita.
Plantago quoquomodo indita. (*addita.*
Dracunculi majoris radix concisa, ex melle, bryonia
Asphodeli radix & folia ex vino.
Anagallis trita adhibita.
Hederæ decocta folia ex vino.
Chelidonii majoris radix ex vino.
Isatidis folia superposita.
Aristolochia rotunda adhibita.
Chamæleonis nigri radix cataplasmatis addita.
Pulegium virens appositum.
Marum admotum.
Panacis asclepii flores & semen illitum.
Pastinacæ erraticæ folia contusa, ex melle.
Coriandrum cum pane polentave illitum.
Marrubii folia ex melle.
Tithymali characiæ lac illitum.
Omphacium ex aceto inunctum.
Cicutæ succus illitus.
Sedum majus impositum.
Sphondylium cum ruta admotum.
Polygonum superpositum.
Verbenaca ex aceto.
Solani hortulani folia cum polentæ polline illita.
Acetum fotu adhibitum.
Acida muria fotu imposita.
Petasites admota.
Aeris squama insperſa.
Aerugo illita.
Sal tostum cum polenta adhibitum.
Salis flos insperſus.
Chalcitis illita.
Diphryges inunctum.
Asius lapis tritus ex aceto.
Alumen cum gallæ cremata pari pondere ex aceti fæce.

MATTHIOLI.

Cochleæ contritæ, & illitæ.
Humani stercoris aqua stillatitia, & oleum.
Lupini decoctum adhibitum.
Caninum stercus insperſum.
Plantaginis succus.
Ari radicum succus.
Oleum è chalcantho.

DIOSCORIDIS.

Ad ulcera diuturna.

Cisti flores per se illiti.
Centaurium minus illitum.
Panacis Herculei acuminata radix imposita.
Viscum cum thure inunctum.
Chamædrys ex melle. (*melle.*
Lilii foliorum succus in æreo vase decoctus ex aceto, &

Scordium tritum ex melle.
Anchusæ radix oleo incocta ex cera.
Verbenaca trita ex melle.
Astragali radix illita.
Thalictri radix inuncta.
Personatæ folia imposita.
Omphacium ex aceto.
Spongiæ recentes siccæ, & vacuæ impositæ.
Asii lapidis flos siccatus illitus.

MATTHIOLI.

Terebinthina.
Carioſorum lignorum vermes.
Crespini baccarum succus.
Bursa pastoris trita.
Hypocistis.
Ladanum emplastri modo impositum.
Sylvestris olivæ oleum.
Aqua in marcescentibus quercuum cavitatibus reperta.
Oleum è tritico.
Brassica imposita.
Chelidonii majoris pulvis.
Aristolochia rotunda.
Aloe cum sanguine draconis, & myrrha.
Veronica mas.
Flos solis.
Abrotonum ustum.
Aparinæ siccæ farina.
Utriusq; securidacæ farina.
Consolidæ mediæ, vel minoris folia, aut eorum succus.
Sanicula.
Auricula ursi.
Piloſella.
Pyrola.
Caryophyllatæ succus admista æruginе.
Potentilla.
Eupatorii vulgaris flores illiti.
Fragariæ folia.
Sanguisorba.
Filicis farina insperſa.
Oleum è chalcantho.
Oleum nostrum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.

DIOSCORIDIS.

Ad maleficia doloſaque ulcera.

Plantago quoquomodo imposita.
Dracunculi concisa radix cum bryonia ex melle.
Petasites illita.
Psyllium tritum ex melle.
Bryoniæ folia, fructus, radix cum sale imposita.
Filicis fœminæ radix trita & illita.
Cadmiæ pulvis insperſus.
Salis flos illitus.
Asii lapidis flos ex melle.
Ostracites lapis.

MATTHIOLI.

Quiernæ superinæq; glandes cum salsa axungia illitæ.
Humani stercoris stillatitia aqua, & oleum stillatitium.
Caninum stercus insperſum.

Lupini

Lupini cum suo decocto admoti.
Bursa pastoris.
Ari radicis succus.
Carduus benedictus tam potus, quam admotus.
Unguentum ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosaceo paratum.
Plumbum ustum & lotum.
Chrysocolla factitia insperſa.
Oleum de chalcantho.
Oleum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.

DIOSCORIDIS.

Ad sinus & fistulas.

Iridis Illyricæ radicum decoctum infusum.
Suillus adeps infusus.
Mel infusum.
Plantaginis succus inditus.
Dracunculi majoris radicis succus ex melle.
Aristolochia rotunda cum iride ex melle.
Sphondylii ramenta circumligata sinuum callos erodunt.
Quinquefolium cum sale ex melle.
Stratiotes, millefolium infusum.
Tithymali characiæ lacteus succus inditus.
Omphacium cum aceto.
Chalcitis collyrii modo infusa.
Cadmia illita.
Spongia recens sine pinguitudine ex decocto melle imposita.
Gentiana quoquomodo adhibita.

MATTHIOLI.

Aqua stillatitia Laricæ lachrymæ sive abiegnæ infusa.
Oleum è tritico.
Plantaginis succus.
Bursa pastoris & ejus succus.
Hederæ terrestris succus cum ærugine infusus.
Caryophyllatæ succus admista ærugine.
Alchimilla.
Oleum de chalcantho.
Oleum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.
Chalcanthi stillatitia aqua infusa.

DIOSCORIDIS.

Ad ulcera in callum indurata.

Capparis radix exiccata imposita.
Aerugo cum ammoniaco collyrii modo imposita.
Spongiæ aridæ lino ligatæ, & penicilli modo impositæ.

MATTHIOLI.

Anonidis radix trita & insperſa.
Mercurius sublimatus in unguentis additus.

DIOSCORIDIS.

Ad ulcera ab erodentibus facta.

Lac omne, & præsertim bubulum illitum.

MATTHIOLI.

Oleum è luteis ovorum.
Cerussa elota, Argenti spuma, Calx pluries lota } *in unguentis addita.*

DIOSCORIDIS.

Ad phtyriasim.

Staphysagria trita, & ex oleo illita.

MATTHIOLI.

Argentum vivum illitum.
Piper ex salvia inunctum.

DIOSCORIDIS.

Ad sordida ulcera.

Oleæ sylvestris folia tusa ex melle.
Iris Illyrica ex melle.
Colymbades tritæ & impositæ.
Resina terebinthina illita.
Pix liquida cum melle indita.
Erinacei marini operimentum exustum impositum.
Purpuræ cremata cinis illitus.
Conchulæ Indicæ cinis insperſus.
Orobi farina admota.
Brassica cum fœnogræco, & aceto illita.
Asphodeli folia, & radices impositæ.
Capparis cortex siccatus, & adhibitus.
Anemones radix illita.
Hederæ decocta folia ex vino.
Chelidonium majus cum axungia admotum.
Aristolochia rotunda imposita.
Libanotidis radices siccatæ ex melle.
Ballote ex melle.
Marrubii folia ex melle.
Verbenacæ supinæ folia illita.
Narcissi radix cum ervi farina ex melle.
Bryoniæ radix, fructusq; cum sale admota.
Aerugo ex melle cocta, & imposita.
Aes ustum insperſum.
Urtica utraq; illita.
Peucedani radix trita insperſa.
Cadmia indita.
Mel illitum.
Pompholyx admota.
Muria indita.
Alumen quoquomodo adhibitum.
Asii lapidis flos exiccatus, & illitus.

MATTHIOLI.

Terebinthina resina.

DIOSCORIDIS.

Ad ambusta.

Platani pilulæ adipe exceptæ illitæ.
Ligustri foliorum decoctum fotu adhibitum.
Cisti flores cum cerato impositi.
Acaciæ gummi ex ovo illitum pustulas prohibet.
Myrti folia cruda seu cremata cerato excepta.
Mori folia trita ex aceto illita.
Thus ex suillo adipe vel anserino exceptum.
Buccinæ cinis illitus.
Mitulorum combustorum cinis admotus.
Conchulæ Indicæ cinis inunctus.
Calceamentorum veterum cinis impositus.
Suillus adeps inunctus.
Fimus { *Ovillus cera & rosaceo subactus.* / *Columbinus* / *Gallinaceus* } *cum lini semine ex oleo.*
Sesamum ex rosaceo.
Malva decocta ex oleo.
Betæ virentia folia illitæ.
Brassicæ cinis ex ovi albo.
Lactucæ sylvestris lacteus succus ex humano lacte.
Hederæ flores ex cerâ. Quin & decocta folia ex vino.

Acanthi radix illita.
Rutæ ſylveſtris ſemen, & folia admota.
Glutinum calida aqua maceratum illitum puſtulas prohibet.
Typhæ flos vetere ſuillo adipe eloto exceptus.
Hemerocallis radix illita.
Althææ folia ex exiguo oleo admota.
Hyperici ſemen, & folia impoſita.
Aſcyri ſemen & folia adhibita.
Androſæmi folia impoſita.
Anchuſæ radix in oleo decocta ex cera.
Helxine admota.
Papaveris corniculati folia ex oleo.
Verbaſci ſylveſtris folia cataplaſmatis addita.
Stimmi ex recenti adipe illitum puſtulas prohibet.
Alumen ex aqua
Sal ex oleo } *puſtulas prohibet.*
Cimolia terra illita.
Phrygius lapis cerato exceptus.
Atramentum ſcriptorium ex aqua.
Cinnabaris, & ſanguis draconis illitus.
Galii flos inunctus.
Lilii radix cremata ex roſaceo. Quin & folia illita.
Cynogloſſæ folia ex veteri ſuillo adipe.
Sambuci prætenera folia inuncta.
Narciſſi radix ex exiguo melle.
Oleum ex cavatis aſphodeli radicibus decoctum illitum.

MATTHIOLI.

Liguſtri foliorum decoctum.
Ovi album per ſe, aut cum vitello impoſitum, addito roſaceo.
Oleum ex ovorum vitellis.
Hordei combuſti cinis inſperſus.
Lini ſeminis oleum ex aqua roſarum elotum, illitumq;
Cucurbitæ cinis.
Sambuci ſecundarius cortex.
Cannabis radix in aqua decocta, & impoſita.
Eadem recens cum recenti butyro trita, & illita.
Verbaſci florum ſtillatitia aqua illita.
Unguentum è ſambuci cortice inunctum: cujus parandi rationem habes lib. 4. cap. de ſambuco.
Oleum è fructu momordicæ illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad favos.

Peponis radix ex melle.
Naſturtium illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad ficos.

Bulbi in cinere toſti, & cum capitum manarum cinere impoſiti.

DIOSCORIDIS.
Ad intertrigines.

Calceamentorum crematorum ſoleæ illitæ.

MATTHIOLI.

Lithargyrium illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcerum inflammationes.

Aranei tela impoſita.

MATTHIOLI.

Cynogloſſi vulgaris ſuccus unà cum ceruſſa, & caphura illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcera cicatrice obducenda.

Purpurarum crematarum cinis illitus.
Mitulorum
Conchulæ Indicæ } *cinis illitus.*
Aloe inuncta.
Eupatorii folia conciſa ex ſuillo adipe.
Filicis fœminæ radix ſicca in pulverem aſperſa.
Cadmia admota.
Aes uſtum impoſitum.
Squamma æris inſperſa.
Aerugo ex oleo & cera.
Stimmi
Molybdæna
Argenti ſpuma
Ceruſſa
Chalcitis
Pumex
Fax vini cremata
Calx lota
Corallium
Aſii lapidis flos
Fornaceæ teſtæ toſtæ } *quoquomodo adhibita.*

MATTHIOLI.

Plumbum uſtum elotum.
Corallii cinis impoſitus.
Diphryges illitum.
Alumen uſtum.
Aerugo uſta.
Calx pluries lota.

MATTHIOLI.
Ad ulcera morbi gallici.

Argentum vivum in unguentis additum.
Argentum vivum præcipitatum inſperſum.
Argentum vivum ſublimatum.
Oleum noſtrum de antimonio.
Calx lota.
Cinnabaris vulgaris.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcera cava explenda.

Thus inditum.
Pix liquida cum melle.
Pix arida impoſita.
Medulla oſſium quadrupedum quælibet inuncta.
Mel infuſum.
Cadmia inſperſa.
Corallium inditum.
Aſii lapidis flos ex melle.
Eretria terra illita.
Pumex inſperſus.

MATTHIOLI.

Plumbum uſtum elotum.
Coraïlii cinis impoſitus.
Thus.
Myrrha.
Aloe.
Iridis radix.
Thuris cortex.

LUXATIONUM ET FRACTURARUM.

DIOSCORIDIS.
Ad artuum luxationes.

Harundinis radix cum aceto adhibita.

Perſona-

Perſonatæ radix trita illita, dolores articulorum à contorſionibus ſedat.
Acaciæ decoctum fotu adhibitum.
Viticis ſemen cum foliis cataplaſmatis additum.
Stercus caprillum cum cera, & roſaceo inunctum.
Aſparagi radix ex aceto, vel vino adhibita.
Cyclamini decoctum fomenti modo.
Bulbi cataplaſmatis more adhibiti.
Acanthi radices impoſitæ.
Sampſuchi foliarum cera cocta impoſita.
Anchuſæ folia cum melle, & farina adhibita.
Urticæ utraq; impoſita.
Narciſſi radix cum melle trita.
Vitis nigræ folia cum vino impoſita.
Filicula impoſita.
Heliotropii folia linita.
Sarmentorum vitis & vinaceorum cinis ex aceto linitus.
Sal cum farina & melle.

MATTHIOLI.

Fœnogræci farina cum hydromelite decocta, addita axungia.
Plantaginis folia ex ſale modico illita.
Primulæ veris ſuccus tum potus, tum illitus.
Thus cum armenia terra & ſanguine draconis, ovi albo ſubactum & emplaſtri more illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad oſſa fracta.

Myrti foliorum decoctum fotu adhibitum.
Succida lana oleo, vino, aceto q; perfuſa.
Verbaſci decoctum potum.
Fuligo pictoria cum roſaceo cerato impoſita.
Ulmi foliorum, aut corticis radicum decoctum perfrictum.

MATTHIOLI.

Primulæ veris ſuccus tam potus, quàm illitus.
Lapis ad oſſium fracturas, deſcriptus lib. quinto comm. de lapide morochtho.
Symphyti majoris radix contuſa & circumligata.
Geranii florem cæruleum gerentis, radix contuſa cum axungia & impoſita.
Ova recentia rude agitata, additis thure, aloe, ſanguine draconis, & armenio bolo.

DIOSCORIDIS.

Ad oſſa fracta evellenda.

Ariſtolochia rotunda cataplaſmatis more impoſita.
Peucedani radix in pulverem impoſita.
Euphorbium impoſitum.
Xyridis radix addito flore æris.
Bryonia trita & impoſita.
Vitis nigræ radix.

MATTHIOLI.

Iridis radix trita & impoſita.
Dictamnum tum potum, tum illitum.
Mercurius præcipitatus impoſitus.

DIOSCORIDIS.

Ad eos qui ab alto devolvuntur.

Gentianæ radicis ſuccus drachmæ pondere hauſtus.
Baccharis radicis decoctum potum.
Milleſolium cum aqua, & ſale potum.
Lixivium ex cinere ſarmentitio factum cum aceto, ſale & melle.

MATTHIOLI.

Mumia cum caſſiæ ſolutivæ pulpa, lemnia ſphragide, & rubiæ radice ſumpta.
Gammarorum lapilli cum tiliæ carbonibus ſumpti.
Plantaginis folia non ſolùm illita, ſed & devorata.
Cyani majoris pulvis, ex aqua plantaginis aut ſymphyti.
Cyclamini ſtillatitia aqua, cum ſaccharo pota.
Rhabarbarum cum mumia, & erithrodani radice hauſtum.
Ariſtolochia rotunda.
Vincetoxici radices, ex vino aut ſymphyti majoris decocto potæ.
Lunaria minor ebibita.
Biſtortæ, vel tormentillæ ſuccus, aut pulvis ex ſymphyti majoris aqua potus.
Conſolida minor, & media in potionibus vulnerariis additæ.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
Virga aurea.
Potentilla.
Alchimilla.
Ophris.

DIOSCORIDIS.

Ad ruptos.

Acorum decoctum potum.
Cardamomum ex aqua potum.
Calami odorati decoctum cum graminis, aut apii ſemine potum.
Helenii radices in eclegmate cum melle devoratæ.
Bdellium hauſtum.
Juniperi baccæ bibitæ.
Cedrides devoratæ:
Halimi radix drachmæ pondere in aqua mulſa pota.
Dracunculi majoris radix toſta, & elixa cum melle ſumpta.
Aſphodeli radix drachmæ pondere in vino pota.
Bulbi elixi in aceto, & in cibo ſumpti.
Agaricum trium obolorum pondere devoratum cum mulſo.
Gentianæ radicis ſuccus drachmæ pondere hauſtus.
Ariſtolochia rotunda bibita.
Serpyllum potum.
Centaurii majoris radix hauſta cum vino.
Acanthi radices potæ.
Smyrnii radix comeſta, vel pota.
Leucacanthæ radicis ex vino decoctum potum.
Abrotoni ſemen ex aqua potum.
Origanum cum fico devoratum.
Equiſeti radix & folia pota.
Calaminthæ decoctum hauſtum.
Baccharis radicis decoctum bibitum.
Libanotis radices potæ.
Sagapenum bibitum.
Laſerpitii liquor cum lixivo potus.
Galbanum deglutitum.
Polycnemon bibitum cum vino.
Scordium additis naſturtio, melle, reſinaq; devoratum.
Althææ decoctum potum.
Alceæ radix in vino, vel aqua pota.

Betonicæ folia drachmæ pondere in dulci aqua bibita.
Symphytum petræum cum aceto mulso potum.
Symphyti radix pota.
Xyridis radix ex mulso pota.
Helichrysi coma in vino pota.
Verbasci decoctum potum.
Bryonia cum melle in eclegmate devorata.
Schistus lapis potus.

MATTHIOLI.

Ophioglossum ex equiseti aqua potum.
Rhabarbarum, cum munia & rubiæ radice potum.
Vincetoxici radices ex vino aut majoris symphyti decocto haustæ.
Lunaria minor ebibita.
Bistortæ & tormentillæ radicum pulvis, ex symphyti majoris aqua potus.
Sanicula, Auricula ursi, Piloſella, Virga aurea, Potentilla, Alchimilla, Ophris } *quomodolibet sumptæ.*
Perfoliata in vino decocta, aut in pulverem trita, & pota.

MATTHIOLI.

Ad calvariæ fracturam.

Gummi elemi.
Piloſella & ejus succus in unguentis additus.
Ophris quoquo modo illita.

DIOSCORIDIS.

Ad omnium venenorum morsum, aut ictum.

Iridis Illyricæ radix ex aceto pota.
Cardamomum ex vino potum.
Nardus Celtica cum absinthii decocto hausta.
Phu antidotis inseritur, quæ venenatis resistunt morsibus.
Cinnamomum bibitum.
Cassia potui data.
Helenii radicis decoctum potum.
Bdellium potui datum.
Platani pilulæ ex vino haustæ.
Ericæ flores poti: quin etiam coma.
Viticis semen in potu sumptum.
Glandes esitatæ.
Nuces comesæ.
Sycomori lachryma illita.
Ficulneum lac plagis inditum.
Pix liquida cum trito sale illita.
Paliuri foliorum, & radicis decoctum potum.
Gallinaceorum cerebrum cum vini potui datum.
Eruca, quæ in oleribus reperiuntur ex oleo illitæ.
Coagulum { *Leporinum, Agninum, Hinnulinum, Aprinum, Cervinum, Vitulinum, Bubalinum, Hædinum, Capreæ, Laticornis* } *potum ex vino triũ obolorum pondere.*
Marinæ testudinis sanguinis cum leporino coagulo & cuminis potus

Mel ex calido roſaceo bibitum.
Triticea farina, ex aceto & vino imposita.
Porri succus ex melle sumptus: quia & coma illita.
Porrum sylvestre esitatum.
Piper quoquomodo sumptum.
Eryngium ex vino haustum.
Teucrium ex aceto inunctum.
Argemone ex vino epota.
Agaricum trium obolorum pondere ex vino haustum.
Rhaponticum potui datum.
Chamædrys ex vino bibita.
Gentianæ radix drachmæ pondere cum pipere, & ruta ex vino pota.
Aristolochia longa drachmæ pondere potui data, & etiam plagæ admota.
Origani decoctum haustum.
Leucas ex vino sumpta, vel cataplasmatis addita.
Pulegium ex vino potui datum.
Dictamni succus ex vino potus.
Baccharis radix ex vino bibita.
Panacis herculei semen, cum aristolochia sumptum.
Ligustici tum radix, tum semen haustum.
Pastinacæ erraticæ semen potui datum.
Anisum potum.
Asclepiadis radices ex vino sumptæ.
Cuminum ex vino haustum.
Ammi cum vino potui datum.
Delphinum morsui admotum.
Laserpitii liquor tum inunctus, tum bibitus.
Galbanum inunctum homines tutos reddit.
Clinopodium haustum.
Trifolii bituminosi folia ex oxymelite sumpta.
Polii decoctum potum.
Betonicæ foliæ trium drachmarum pondere ex vini sextariis haustæ, vel admotæ.
Polygoni succus bibitus.
Clematis prima illita.
Sparganii radix ex vino pota.
Acida muria plagæ indita.
Terra Lemnia hausta.
Sal cum origano, melle, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI.

Phu radix non modo hausta, sed & olfacta.
Cinnamoni stillatitia aqua pota.
Myrrha ex vino hausta.
Cãphura epota.
Dictamni albi radices sumptæ.
Oleum nostrum è scorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Humani stercoris aqua stillatitia pota.
Scorzoneræ foliorum, & radicum succus potus.
Porri folia melle subacta & illita.
Caryophyllorum flores saccharo conditi, & devorati.
Zedoaria cum pota, tum exterius illita.
Boni henrici succus haustus.
Agaricum tum foris illitum, tum haustum, drachmæ pondere cum vino diluto.
Cruciatæ radices.
Dictamnus albus.
Menthastri folia tam pota, quàm illita.
Galega contusa, & vulneri adaligata, seu ejus succus potus.

Imperato-

Imperatoriæ radix.
Vincetoxicum.
Carduus benedictus tam intrò sumptus, quàm icto loco adhibitus.
Securidacæ utriusq; semen potum.
Hypericum cùm intus sumptum, tum exterius demorso loco illitum.
Bistorta.
Tormentilla.
Angelica.
Borraginis
Vulgaris buglossi } *succus epotus.*
Quintæ essentia nostra, in præfatione lib. 6. descripta, semiunciæ pondere.
Galli vel gallinæ podex deplumatus, & vulneri superpositus, repetitis tot gallis quousq; sat sint ad revocandum venenum.
Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Calx viva oleo & melle subacta, & illita.
Ellebori nigri radix vulneri infixa.
Capa
Allium
Asphodeli radix } *elixa, & contusa, & morsibus illita.*
Draconculi radix
Radices { *Iridis, Ari, Phu, Chamæleonis, Lilii, Hemerocallis, Helenii, Fœniculi, Smyrnii, Gladioli, Scillæ, Sparganii, Cyclamini, Bryoniæ, Raphani, Bulbaceorum omnium* } *concisæ ac decoctæ, & vulneribus illitæ.*
Citria mala devorata.
Serpentinæ sive sylvestris coronopi radix potà.
Theriaca Andromachi.
Superstitiosum remedium eremitæ cujusdam, vide lib. 6. commento communis curationis in omnes virulentos ictus.
Lapis bezahar duodecim granorum pondere haustus, & vulneri illitus.
Sordes in cervorum oculorum angulis reperta, potæ & illitæ.
Melitea terra ex vino potà.
Antidotum nostrum, libr. 6. in præfatione descriptum, ex vino.
Potio ex antidoto nostro, & aqua vitæ eodem in loco descripta.

DIOSCORIDIS.
Ad viperarum morsum.

Costus semiunciæ pondere potus.
Cassia potui data.
Pix liquida illita.
Juniperi folia, & foliorum succus potui datus.

Fraxini folia, vel eorum succus haustus.
Lauri folia admota.
Abrotanum illitum.
Galbanum splenii loco super ictum locum adhibitum.
Origanum virens inditum.
Pulli gallinarum discerpti, & confestim admoti.
Anthemis detrita cum hordeacea farina, & mulso aceto cataplasmatis modo admota: sed locus antea aceto mulso calido foveatur.
Rubi folia ex vino illita.
Porri succus ex meri hemina haustus.
Apiastri succus ex vino potus.
Leporis coagulum potui datum.
Omotarichi piscis salitæ caro in cibum sumptæ, haustо deinde copiosiore vino: quin etiam admotæ.
Cervi genitale tritum, & ex vino sumptum.
Urina ipsiusmet demorsi bibita.
Fur fures triticei in decocto rutæ elixi, admoti.
Ervi farina ex vino macerata illita.
Raphanus inunctus.
Brassicæ succus cum nitro & iride potus.
Chondrilla manducatà.
Allium ex vino sumptum, & illitum.
Scilla decocta in aceto, & imposita.
Anagallidis succus ex vino sumptus.
Ferulæ medulla in vini potione haustа.
Aparinæ succus ex vino potui datus.
Rubiæ radicis succus cum foliis potus.
Tribuli terrestris succus drachmæ pondere potus, plagaq; admotus.
Anchusæ Alcibiadis nomine, folia, radices q; tum comesta, tum bibita, tum adalligata.
Ocimastri semen ex vino haustum.
Sambuci, ebuliq; radix ex vino cocta, potui data.
Bryoniæ radix duarum drachmarum pondere haustа.
Vitium sarmentorum cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI.

Lapis bezahar tam potus, quàm illitus.
Sordes in angulis oculorum cervi reperta, cùm potæ, tum etiam illitæ.
Antidotum nostrum in lib. 6. præfatione descriptum, potum.
Potio ex anditoto nostro & aqua vitæ ibidem descripta.
Viperei pastilli poti.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Theriaca Andromachi cum vino potа.
Allium plurimum devoratum ante cruentam urinam
Vinum meracum copiosè bibitum, excitatis vomitibus.
Vipera ipsa exceriata rescissis capite & cauda, interioribusq; exemptis & anguillarum more cocta, & devoratа.
Vipera vivæ caput amputatum mollicula prehensum, & morsui adalligatum ea parte adhuc calente, quæ à reliquo corpore abscissa est.
Gallina viva dissecta, & calens morsui imposita.
Cucurbitula loco demorso imposita.
Fraxini foliorum succus potus post appositam cucurbitulam, & expressa à succo folia vulneri illita.
Meisseos folia & succus, tum ex vino potus, tum exterius illitus.

Melanthii

Melanthii drachmæ quatuor potæ.
Cancri fluviatiles cum lacte triti, & poti, ac vulneri quoque illiti.
Ranæ coctæ, & in cibum sumptæ, epoto deinde earum jure.
Testudinis sanguis exiccatus, cum sylvestri cumino potus.
Anchusæ radix in potionibus addita.
Hæmatites lapis haustus.
Heliotropium cum vino ebibitum.
Raphani in cibo accepti, & deinde in vomitione rejecti, exhibita statim Andromachi theriaca.
Trifolii bituminosi decoctum fotu adhibitum.
Porrum cum pane, & sale illitum.
Allium cum aceto, aut suo ipsius, aut fraxini cinere cum pane illitum.
Hastulæ regiæ radices tusæ, & illitæ.
Sycomori folia cum pane imposita.
Lauri tenella folia cocta, & oleo subacta, & illita.
Vipera tota contusa, & vulneri adalligata.
Echii epotus succus, & herba ipsa imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad serpentium & aspidum morsum.

Cancri fluviatiles crudi tritiq; cum asinino lacte potui dati.
Equi fluviatilis testiculus potus.
Castorium bibitum.
Mustelæ salitæ, & in umbra exsiccatæ pulvis, drachmarum duarum pondere ex vino sumptus.
Ranæ cum sale in oleo decoctæ, comesæ.
Gobius piscis devoratus.
Cimices lectularii septem quoquomodo hausti.
Aprinum jecur, & recens, & siccum ex vino sumptum.
Gallinaceorum carnes dissectæ, ita ut tepebunt appositæ, crebroq; mutatæ.
Butyrum illitum.
Caprarum montanarum fimus in vino, vel aceto decoctus illitus.
Mel ex calido rosaceo bibitum.
Asphodeli radix trium drachmarum pondere sumpta. Quin & folia, flores, & radices in cataplasmatis addita.
Nasturtium haustum.
Spinæ albæ semen potum.
Abrotonum sumptum, ex vino.
Hyssopum tritum cum melle, sale, & cumino impositũ.
Nepeta pota, vel cataplasmatis indita.
Panacis asclepii semen cum floribus haustum, & inunctum.
Panaces chironium bibitum, & illitum.
Hieracii succus ex vino potus.
Elaphoboscí semen in vini potione sumptum.
Euphorbium incisa capitis cute ad os usq; in vulnus impositum statimq; contusum.
Leontopetalum bibitum illico dolorem aufert.
Lilii folia illita.
Melissophyllum ex vino haustum, & plagæ admotum.
Marrubii folia hausta.
Serpyllum tum potum, tum impositum.
Ruta cum nucibus juglandibus, & caricis sumpta.
Phyllitis ex vino hausta.
Smyrnii radix illita.

Fœniculum ex vino sumptum.
Sagapenum ex vino potui datum.
Libanotis radices cum vino bibitæ.
Scordium siccatum ex vino sumptum.
Conyza illita.
Clematis in aceto bibita.
Echii radix ex vino pota. Præpota verò demorderi prohibet, id quod præstant semen, & folia.
Ocimastri semen potum.
Eupatorii semen, & folia in vino sumpta.
Helichrysi coma ex vino bibita.
Verbenacæ supinæ radix, & folia ex vino hausta, tum etiam admota.
Mandragoræ radix ex melle, aut oleo illita.
Nerii radix ex vino sumpta.
Acetum calidum fotu adhibitum, ubi illatum venenum frigidum sit: frigidum verò ubi calidum.
Adianti decoctum bibitum.
Aqua maris fotu adhibita.
Sal cum origano, melle, & hyssopo inunctum.
Sarmentitius cinis ex aceto illitus.
Samia terra ex aqua pota.
Ophites lapis pro amuleto gestatus.

MATTHIOLI.

Myricæ fructus potus.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Gallinaceorum deplumatus podex plagæ appositus.
Sordes ex angulis oculorum cervorum exemptæ, haustæ & illitæ.
Cicerum farina cum hyperico decocta & imposita.
Malvæ folia cum porris & cæpis illita.
Betæ nigræ succus cum potus, tum illitus.
Serpentinæ radix, ex vino sumpta.
Scorzoneræ foliorum, & radicum succus haustus.
Porri folia melle subacta, & illita.
Sinapis farina ex aceto imposita.
Caryophyllorum sylvestrium radices ex meraco sumptæ
Centaurii magni radicis succus unciæ pondere haustus, ac etiam vulneri illitus.
Hyssopum cum sale, & cumino tritum, & ex melle vulneri illitum.
Mentha græca.
Hieracii succus ex vino potus.
Ejusdem folia tosta, thyrsiq; triti, & ex aceto hausti.
Pæoniæ radix, vel semen, tam potum, quam admotum.
Bistortæ & tormentillæ radices potæ & exterius illitæ.
Scabiosa tusa recensq; illita.
Angelicæ radix cum ruta imposita.
Staphydis agriæ flores, & folia tum pota, tum illita.
Melitea terra ex vino pota.
Antidotum nostrum, in præfatione lib. 6. descriptum.
Potio ex antidoto nostra & aqua vitæ, ibidem descripta.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arteriis illitum.
Allium cum zito tritum ad nauseam usq; potum, & vomitione rejectum.
Opopanax potum cum vino & vomitione redditum.
Origanum cum vino haustum.
Centaurium minus cum myrrha, & opii momento, plagæ impositum.

Rumex

Rumex contrita & cataplasmatis modo adhibita.
Theriaca tum pota, tum illita.
Quinta essentia nostra, in præfatione sexti libri descripta, pota.

MATTHIOLI.

Ad Dipsadis morsum.

Antidota omnia quæ vipereis morsibus succurrunt.
Oleum potum, & vomitione redditum.
Emplastra attractoria plagæ imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad Hæmorrhoi morsum.

Allium bibitum, & illitum.
Merum copiosius haustum.
Vitium viniferarum folia decocta, & ex melle subacta imposita.

MATTHIOLI.

Allium copiosè devoratum } *antequàm cruenta sit*
Vinum dilutũ liberalius potũ } *urina, & deinde vo-*
Theriaca devorata } *mitione reddita.*
Pisces copioso allio, & oleo perfusi in cibis sumpta.

DIOSCORIDIS.

Ad Ceraſtæ morsum.

Sesamum cum rosaceo inunctum.
Raphani semen ex vino bibitum.
Sal cum cedria, aut pice, aut melle illitum.

MATTHIOLI.

Antidota omnia, quæ vipereis morsibus conveniunt.

MATTHIOLI.

Ad Tarantulæ morsum.

Antidota omnia quæ phalangiorum ictibus resistunt.
Musica instrumenta & continua tripudia, & saltationes, ad lassitudinem usq;

DIOSCORIDIS.

Ad Scolopendræ morsum.

Asphodeli radix & semen ex vino pota.
Sal ex melle, & aceto illitum.
Ruta sylvestris admota: quin, & bibita ex vino.
Muria acida, fotu adhibita.
Aristolochia ex vino pota.
Serpyllum potui datum ex vino.
Calamintha ex mero sumpta.

MATTHIOLI.

Cinis ex aceto subactus & vulneri illitus.
Scilla imposita.
Pulegium, Ruta, Mentha } *ex vino pota.*

DIOSCORIDIS.

Ad Dryini morsum.

Aristolochia cum vino haustã.
Trifolii bituminosi folia in potu sumpta.
Asphodeli radix potui data.
Glandes quæcunq; bibitæ.
Ilicis radices tusæ, & icto loco illitæ.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ vipereis morsibus conveniunt.
Quercus foliorum succus potus, aut stillatitia eorum aqua.

DIOSCORIDIS.

Ad Natricis morsum.

Origanum tritum, & aqua subactum ex lixivio, & oleo inditum.
Aristolochiæ cortex minutim contritus cum querna radice, & hordei farina ex melle illitus.
Aristolochiæ binæ drachmæ in potione poscæ potæ.
Marrubii succus ex vino haustus.
Favus recens ex aceto sumptus.

MATTHIOLI.

Cupressi pilulæ drachmæ pondere, unà cum bacc arum myrti tantundem, ex rhodomelle, aut vino mulso pota.
Calx viva ex oleo illita.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, arteriis, & vulneri illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad Cenchri morsum.

Lactucæ semen cum lini semine illitum.
Satureia cum sylvestri ruta, & serpyllo, & asphodeli radice ex vino sumpta.
Gentiana potui data.
Cardamomum devoratum.

DIOSCORIDIS.

Ad Muris aranei morsum.

Mus araneus ipse discerptus & impositus.
Allium cum ficulneis foliis, & cumino illitum.
Absinthium ex vino bibitum.
Chrysogoni radix concisa, & ex aceto imposita.
Galbanum in splenio admotum.
Hordeacea farina ex aceto mulso illita.
Punicæ dulcis acini decocti, & inuncti.
Porrum contritum impositum.
Abrotani decoctum ex vino haustum.
Serpyllum ex vino potum.
Eruca ex vino sumpta.
Cupressi recentes pilulæ ex aceto potui datæ.
Cyclaminus ex aceto mulso sumptus.
Pyrethrum ex vino potum.
Chamæleonis radix bibita.

MATTHIOLI.

Erucæ semen tritum, & impositum.
Cuminum cum allio simul cum putamine tuso adhibitum.
Mus ipse araneus laceratus, & impositus.
Radix { *Gentianæ, Panacis* } *ex vino pota, & vulneri illita.*
Capparis cortex, tam potus, quàm illitus.
Verbenacæ rectæ succus potus.
Theriaca devorata.
Mithridatis antidotum insumptum.

DIOSCORIDIS.

Ad pastinacæ & draconis marini ictum.

Salviæ decoctum potum.
Simplicia omnia, quæ viperinis morsibus conveniunt.
Absinthii, aut sulphuris ex aceto decocti potio.
Animalia ipsa dissecta suo cujusq; ictui admota.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Ocimum cum polenta, & aceto impositum.
Plumbum confricatum.
Sulphur admotum.

MATTHIOLI.

Furfures aceto incocti & impositi.
Acetum calido fotu adhibitum.
Fermentum acidum ex liquida pice impositum.
Lauri decoctum foliorum haustum.

Marrubium

Marrubium cum lauri foliis, & echio potum.
Panacis radix cum salvia devorata.
Fici lactis guttæ quinq; cum trib. serpylli granis potæ.
Salviæ decoctum potum pluribus diebus.
Scordium ex suo ipsius decocto potum.
Theriaca devorata.
Mithridatis antidotum.
Quinta essentia nostra cum antidoto nostra parata.

Anchusæ folia
Quinquefolium
Rubi flores
Arctium
Oxalis
Lycopsis
Tordilium
Chamæpitys
Fagi cortex
Pastinacæ agrestis semen
Terebinthi fructus
Ficus marinus
Smyrnium
Eryngium
Libanotis
} *plagis illita & intus sumpta.*

DIOSCORIDIS.
Ad mustelæ morsum.

Eruca comesta, & post eam bibitum vinum odoriferũ.

MATTHIOLI.

Vincetoxici radices potæ.

DIOSCORIDIS.
Ad basilisci morsum.

Castoreum drachmæ pondere ex vino potum.
Papaveris succus haustus.

DIOSCORIDIS.
Ad calcidicæ lacertæ morsuram.

Portulaca percocta devorata & illita.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ vipereis morsibus succurrunt.
Portulaca plurima in cibo devorata.
Vinum myrtite, meracius bibitum.
Acetum calidum cum spongia fotum.

MATTHIOLI.
Ad ammoditæ morsum.

Mentha ex aqua mulsa pota.

Cassia odorata
Castoreum
} *ex frigida potæ.*

Artemisiæ succus cum aqua potus.
Theriaca Andromachi tum devorata tum illita.
Medicamenta quæ trahendi vim habent imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad canis rabidi morsum.

Lycium in catapotio datum, aut ex aqua bibitum.
Cancrorum fluviatilium cinis cochleariũ duorum pondere ex gentianæ radicis vino, per triduum in vino potus.
Smaridis piscis salsa caro.
Omotarichi piscis salitæ carnes illitæ.
Garum omnium piscium fomento adhibitum.
Canis rabidi epar tostum, & in cibo sumptum à metu aquæ præservat.
Caninus sanguis bibitus.
Canina urina bibita.
Mel bibitum cum rosaceo calido.
Triticum commanducatum, & appositum.

Cæpe cum ruta, sale & melle mixta.
Allium cum vino potum, & cataplasmatis inditum.
Panaces herculeum pici mistum & cataplasmatis additum.
Fœniculi radices concisæ, & ex melle impositæ.
Laser impositum.
Ballote cataplasmatis modo cum sale illita.
Melissophyllum cum vino bibitum, & cataplasmatis inditum.
Alyssum in edulio contusum.
Allium sylvestre in cibo sumptum, & illitum.
Salsamentum inditum.
Succus cyrenaicus.

MATTHIOLI.

Cancrorum fluviatilium cinis quadraginta diebus cum gentiana, & thure potus.
Pix brutia cum opopanace & aceto imposita.
Humani stercoris stillatitia aqua pota.
Oxylapathi decoctum fotu adhibitum, herbáque ipsa illita, atq; unà cum radicibus hausta.
Scorzoneræ radix devorata, aut ejus succus haustus.
Hippolapathi radix quadraginta diebus pota, atq; etiam illita.
Vincetoxici radices quotidie sesquidrachmæ pondere pota ex cardui benedicti decocto continuis quadraginta diebus.
Angelicæ radix exterius cum ruta imposita, & nitri in corpus sumpta.
Bitumen Asphaltite drachmæ pondere, diebus pluribus continuis ex aqua potum.
Hippocampus marinus ex aceto nigro, & melle subactus tam potus, quàm illitus.
Rumex fotu adhibita.
Theriaca Andromachi devorata, & vulneri illita.
Potamogetum cum sale exterius illitum.

Artemisia
Absinthium
Allium
Centaurium mi.
Aristolochia
Scordium
Chamædrys
Bryonia
Pulegium
} *tam intus sumpta, quam exterius illita.*

Caprifici cortex contusus & ex aqua potus.
Cauterium actuale inustum.
Mercurius præcipitatus vulneri insperſus.

MATTHIOLI.
Ad hydrophobiam, id est aquæ timorem.

Veratri albi, aut nigri potiones.

Epithymum
Fumaria
Sena
Myrobalana
Elaterium
Agaricum
Rhabarbarum
Centaurium mi.
Genistæ semen
Thapsia
Armenius lapis
} *in potionibus purgantibus propinata.*

Bitumen

Bitumen judaicum frequenter ex aqua potum.

Coagulum { *Leporis* / *Vulpis* / *Capreoli* } *potum.*

Catuli coagulum semel potum.
Ciceris nigri decoctum copiose haustum.
Mithridatis Antidotum.
Theriaca Andromachi.

DIOSCORIDIS.

Ad canis non rabidi morsum.

Amygdalæ amaræ ex melle exceptæ.
Mitulorum caro imposita.
Gobius piscis impositus.
Orobi farina vino macerata indita.
Plantago cataplasmatis modo adhibita.
Cucumeris folia imposita.
Bulbi cum melle, & trito pipere cataplasmatis more impositi.
Mentha imposita.
Vrtica utraq; cum sale adhibita.
Cynoglossi radix, & folia cum suillo adipe veteri imposita.
Sambuci, & ebuli folia illita.
Sarmentitius cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI.

Hippolapathi radix trita, & ex meraco vulneri illita
Marrubii folia cum veteri axũgia trita & imposita.
Canis qui momorderit pili excisi & vulneri adalligati.

DIOSCORIDIS.

Ad phalangiorum morsum.

Myricæ fructus poti.
Myrtus ex mero hausta.
Mori foliorum succus cyathi mensura potus.
Lixiviũ ficulnei cineris potũ, adjecto sale trito & vino.
Cancri fluviatiles crudi, tritiq; cũ asinino lacte poti.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Malvæ decoctum impositum.
Myrrhis ex vino pota.
Asparagi radicum decoctum haustum ex vino.
Lactuca sylvestris bibita.
Coris semen potum in vino.
Hederæ succus cum aceto potus.
Abrotanum cum vino bibitum.
Dauci semen ex vino assumptum.
Nigella drachmæ pondere cum aqua pota.
Aparine ex vino pota.
Melissophyllum cum vino bibitum, & cataplasmatis more additum.
Phalangii folia, flores semenq; potum.
Junci marini tenella folia prope radicem erumpentia imposita.
Hyacinthi radix pota.
Sempervivum maius in potu datum.
Aqua maris fotu adhibita.
Punicæ sylvestris radix, quàm tenuissimè trita, aut aristolochia cum hordei farina, & aceto subacta.
Apiastri decoctum fotu admotum, aut ejus folia.

Abrotani, *Anisi*, *Cumini æthiopici* } *semen propinatum.* *Binarũ drachmarũ põde. cũ hemina vini.*

Cedrides trita admotæ, vel bibitæ.
Platani cortex potus.

Cupressi viridium pilularum admisto vino decoctũ.
Chamæpityos decoctum bibitum.
Trifolii semen propinatum.

MATTHIOLI.

Atriplicis succus potus.
Cyani utriusq; folia sive semen ex vino hausta.
Porri folia melle subacta & illita.
Hyeracium ex commisto vino, & aceto potum.
Trifolii bituminosi decoctum fotum.
Acetum calidum cum spongiis vulneri adhibitum.
Sanguinaria trita & illita.
Porrum cum furfuribus, & aceto incoctum, & illitũ.
Hordeacea farina ex vino & melle cocta & imposita.
Lauri folia cum ruta adhibita.
Caprillum stercus cum vino impositum.
Amaracus cum sylvestri ruta, & cypero ex aceto.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotum.

MATTHIOLI.

Ad acontiæ morsum.

Antidota omnia, quæ vipereis morsibus resistunt.
Oleum nostrum de scorpionibus, plagæ, cordi, & arteriis illitum.
Potio ex aqua vitæ, & antidoto nostro parata: lege lib. 6. præfationem.

DIOSCORIDIS.

Ad stellionis morsum.

Sesamum cum rosaceo.

MATTHIOLI.

Mithridatis antidotum.
Scorpiones contriti.
Oleum nostrum de scorpionibus inunctum.

DIOSCORIDIS.

Ad crocodilorum morsum.

Sal impositum.

MATTHIOLI.

Crocodili corii cinis ex aceto illitus.
Hastulæ regiæ radices elixæ & illitæ.
Hypericum recens tritum & morsui adalligatum.

DIOSCORIDIS.

Ad quadrupedum morsum.

Aprinum epar tum recens tum siccum bibitum.

MATTHIOLI.

Phaseoli commanducati & vulneri adalligati.
Fabarum & ervi farina melle subacta, & illita.
Abiegna resina calens, cum rosaceo adhibita.

DIOSCORIDIS.

Ad scorpionis ictus.

Cyperus impositus.
Cardamomum ex vino potum.
Amomum ex oximo illitum.
Lauri baccæ ex vino bibitæ.
Myrti succus ex mero haustus.
Ficus sativæ lacteus succus plagæ instillatus.
Cancri fluviatiles crudi, tritiq; cũ asinino lacte poti.
Scorpius ipse tritus, & impositus, vel tostus devoratus.
Delphinium appositum.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Smaridis piscis salita caro, apposita.
Lacerta dissecta, & apposita dolorem sedat.
Mures domestici dissecti, & impositi.

Fimus { *Asini* / *Equi* } *herbas pascentis vino dilutus haustus.*

Urina humana pota.
Farina triticea ex aceto, & vino imposita.
Lychnidis semen cum vino potum.
Oxylapathi, & oxalidis semen vino, aut aqua potum.
Sonchi succus comestus, & cataplasmatis more impositus.
Intybus more cataplasmatis adhibitus.
Phalangium herba pota.
Lactuca sylvestris bibita.
Ocimum cum polenta impositum.
Asphodeli semen & flores in vino poti.
Abrotonum in vino potum.
Sampsuchum ex aceto & sale impositum.
Hieracium majus, & minus cataplasmatis more appositum.
Laser oleo dilutum impositum.
Colus rustica cum vino pipere q. bibita, & manibus gestata dolorem punctur æ omnino fugat.
Melissophylli folia adhibita.
Polemonii radix alligata.
Rubi flos, & mora.
Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.
Chamæsyces succus illitus.
Scorpioides illita.
Heliotropium potum cum vino, & illitum.
Aqua maris fotu imposita.
Sulphur ignem non expertum, cum resina terebinthina exceptum admotum.
Calamintha trita illita, vel cum posca fota.
Galbanum splenii more ductum impositum.
Hordei farina cum vino parata.
Rut æ decoctum fotu adhibitum.
Trifolium tritum injectum.
Cupressus cum vino & ruta.
Peucedani succus haustus.
Pulegii, *Gentianæ* } *decoctum potum.*
Aristolochiæ præsertim cortex drachmarum duarum pondere.
Sal cum lini semine.
Sapphirus lapis illitus.

MATTHIOLI.

Mumia ex mero hausta, quin & illita, cum recenti butyro.
Citrii semen potum & appositum.
Ponticæ nuces in cibis sumptæ, tum quoq; in cingulo gestat æ.
Pastinacæ semen potum.
Oleum nostrum de scorpionibus, vulneri, cordi, & arteriis illitum.
Serpillum, *Althææ radix*, *Elaphoboscum* } *pota.*
Blitum ex vino sumptum.
Atriplicis succus potus & ipsa herba illita.
Cyani utriusq; folia sive semen ex vino decocta, & pota.
Porri folia melle subacta, & illita.
Sinapis farina aceto subacta, & illita.
Asphodeli radix decocta & plagæ admota.
Gentiana hausta.
Achates lapis gestatus, ut carnem tangat.
Cochlea hortulana contusa, & illita.

Terreni vermes triti, & impositi.
Cancer fluviatilis tritus, & potus ex vino.
Verbena arefacta tum pota, tum illita.
Cuminum cum melanthii, & viticis semine drachmæ pondere potum ex vino.

DIOSCORIDIS.

Ad vesparum, & apum ictus.

Lauri folia trita, & illita.
Malva concisa ex oleo imposita.
Sisymbrii folia imposita.
Althææ decoctum ex posca bibitum.
Sal cum sevo vitulino adhibitum.

MATTHIOLI.

Asparagus tritus, & cum melle illitus.
Bubulum stercus cum posca illitum.
Sesamum cum posca.
Muscæ contritæ, & illitæ.
Thymbra, *Melissophyllum*, *Sisymbrium* } *illita.*
Momordicæ oleum inunctum.
Ferrum, in quo strombi conchylii imago exculpta fuerit, icto loco superpositum.

DIOSCORIDIS.

Ad fuganda animalia venenosa.

Juniperi accensæ fimus.
Cedrides perunctо corpore adipe, vel medulla cervina exceptæ.
Viticis folia suffita, vel substrata.
Cancri fluviatiles crudi cum ocimo triti, scorpionib. admoti.
Cervinum cornu crudum incensum, suffitumq;.
Cervi, & Elephantis adeps inunctus.
Cervina medulla.
Nasturtium suffumigatum.
Abrotanum stratum, suffituq; incensum.
Origani folia stratis subacta.
Dictamnum olfactum, omnia quæ ictu aut morsu venenum relinquunt, enecat.
Calamintha suffitus.
Peucedani suffitus.
Lysimachia incensa fugat serpentes, & muscas.
Nigellæ suffitus.
Polium utrumq; incensum stratumq;.
Conyzæ suffitus.
Gagates lapis suffitus.

MATTHIOLI.

Veteramentorum suffitus.
Scordium substratum & suffitum.
Bitumen suffitum.
Succinum suffitum.
Assa fœtida suffita.
Castoreum suffitum.
Cervina ungula suffita.
Cervi corium in terra stratum.

DIOSCORIDIS.

Ad venena omnia.

Phu antidotis insertum.
Cinnamomum potum.
Pix liquida cyathi mensura in eclegmate ex melle data.
Cedrides antidotis impositæ.
Nuces juglandes cum ruta, & ficis præsumptæ.

Quinquefolii radicis ſuccus bibitus.
Coagulum leporinum potum.
Epipactis hauſta.
Caſtoreum bibitum.
Calamintha prapota.
Muſtelæ ſalitæ, & in umbra exiccatæ pulvis cum vino.
Muſtelæ ventriculus coriandro farctus, & inveteratus.
Canitulæ lac primi partus potum.
Eryngium cum vino potum.
Butyrum deficiente oleo hauſtum.
Sanguis { *Anſeris, Anatis, Hædi* } *antidotis commiſtus.*
Urina ipſiuſmet infirmi pota.
Semen raparum hauſtum.
Rutæ ſemen acetabuli pondere cum vino potum.
Napi ſemen potum.
Malvæ decoctum cum ſuis radicibus frequenter potum, crebroq; rejectum.
Braſſicæ ſemen antidotis impoſitum.
Irionis ſemen hauſtum.
Laſerpitium potum.
Agaricum drach. pondere cum diluto vino ſumptum.
Chamæleonis albæ radix pota cum vino.
Spina alba in amuletum congeſta, collo ſuſpenſa.
Abrotani ſemen cum vino potum.
Ruta cum juglandibus nucibus, & caricis ſumpta.
Apii decoctum potum.
Marrubii folia bibita.
Betonicæ folia drachmæ pondere in vino bibita.
Tribuli terreſtris ſuccus hauſtus cum vino.
Polemoniæ radix in vino bibita.
Smilais aſperæ acini prius, poſtve ſumpti.
Actum tepidum bibitum.
Terra { *Lemnia, Samia* } *ex aqua hauſta.*

MATTHIOLI.

Iridis radix pota.
Imperatoriæ herbæ radix ſumpta.
Phu radix hauſta.
Cinnamomi ſtillatitia aqua.
Balſami factitii liquores.
Helenium.
Myrrha. *Caphura.*
Mumia cum tribulo marino, & aſſa fætida ſumpta.
Dictamni albi radices quoquo modo ſumptæ.
Quernarum glandium decoctum in potu ſumptum.
Citriorum malorum ſemen hauſtum.
Oleum noſtrum de ſcorpionib. cordi, & arteriis illitum.
Caſtoris urina.
Cervini cordis os.
Napi ſemen hauſtum.
Cyani utriusq; folia, ſive ſemen hauſta ex vino.
Scorzoneræ radix, aut ejus & foliorum ſuccus hauſtus.
Caryophyllorum flores ſaccharo aſſervati, intus ſumpti.
Zedoaria devorata, vel in potu hauſta.
Dictamnus albus, Imperatoria, Vincetoxicum, Scordium, Carduus benedictus, Hypericum } *quovis modo inſumpta.*

Biſtortæ & Tormentillæ decoctum potum.
Conſolidæ regalis flores.
Angelicæ.
Quinta eſſentia noſtra hauſta.
Lapis bezahar octo granorum pondere ſumptus.
Melitea terra pota.
Antidotum noſtrum magnum, in præfatione lib. ſexti deſcriptum.
Potio ex antidoto noſtro, & aqua vitæ, eodem in loco deſcripta.

MATTHIOLI.
Ad veneficia.

Herbæ paridis ſemen drachmæ pondere quotidie potum ad vigeſimum diem uſque.
Argentum vivum pro amuleto ſuſpenſum.
Lapis ætites geſtatum.
Upupæ avis cor ſuſpenſum.
Leporis cor in aluta geſtatum.
Lupinus oculus dexter geſtatus.
Scilla ſuper limine januæ ſuſpenſa.

DIOSCORIDIS.
Ad leporem marinum.

Cedriæ contrita cum vino hauſta.
Cancri fluviatiles cum ſuo jure elixi, & comeſti.
Lac aſininum, Paſſum } *continuè datum.*
Malvæ radicum decoctum hauſtum.
Cyclamini radix cum vino bibita.
Veratrum nigrum, Scammonii ſuccus } *drachmæ pondere data cum mulſa, & mali punici acinis.*
Anſerinus ſanguis tepidus hauſtus.
Aliſmatis drachma una, vel altera adhibita.

MATTHIOLI.

Humanus ſanguis calens potus.
Humanum lac ab ipſis mammis exactum.
Vulpis caro inaſſata, & devorata.
Theriaca diateſſaron, tribus diebus pota.

DIOSCORIDIS.
Ad rubetam ranam.

Teſtudinis marinæ ſanguis cum leporis coagulo, & cymino bibitus.
Aliſmatis radix unius, vel duarum drachmarum pondere in vino pota.
Merum largius potum, & vomitu redditum.
Arundinis, Cyperi } *radicis bina drachma pota.*

MATTHIOLI.

Eryngii radix ex ranarum comeſtibilium jure pota.
Antidotum noſtrum magnum, in præfatione lib. ſexti deſcriptum.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotum.
Teſtudinis marinæ ſanguis, additis cumino, leporis coagulo, & vino.
Potio ex antidoto noſtro, & aqua vitæ, in lib. 6. præfatione deſcripta.
Smaragdi pulvis; ſcrupuli pondere ex vino potus, & ſubinde intret æger nudus in mulum, aut equum recenter

recenter exenteratum, ibiq; concluſus moretur donec deferveſcat cadaver.

Rhabarbarum
Diacurcuma } *pota.*
Dialacca

Lapis in rubetæ ipſius capite inventus potus.

DIOSCORIDIS.

Ad lupreſtes, & pinorum erucas.

Oleum { *Irinum* / *Melinum* } *potum.*

Caricæ comeſæ, & earum decoctum ex vino.

Palmulæ in cibo ſumptæ, vel tritæ ex mulſo, aut lacte potæ.

Pyra omne genus in cibum ſumpta.

Humanum lac bibitum copioſè.

MATTHIOLI.

Antidota omnia, quæ cantharidum noxæ ſubveniunt.

DIOSCORIDIS.

Ad epotas hirudines.

Muria in ſorbitionibus data.

Cyrenaicus ſuccus potus.

Laſerpitii folia ex aceto hauſta: quin & ſuccus ex aceto gargarizatus.

Betæ folia cum aceto bibita.

Nivis glebula cum aceto ſumpta.

Cimices ex vino acetove poti.

Acetum cum ſale potum.

Nitrum ex aqua gargarizatum.

Atramentum ſutorium aceto dilutum & gargarizatũ.

MATTHIOLI.

Salicis decoctum, aut lixivium ex ipſius cinere paratum potum.

Alumen in lixivio diſſolutum gargarizatum.

Sal ammoniacum aqua dilutum & gargarizatum.

Quinta eſſentia noſtra pota.

Oleum è chalcantho ſemiſcrupuli pondere haustum.

DIOSCORIDIS.

Ad epotas cantharidas.

Halicæ
Oryzæ
Tragi
Malvæ } *decoctum clyſmate infuſum.*
Sem. lini
Semen fœnigræci
Althææ

Nitrum ex hydromelite potum.

Nuclei pinei ex vino ſumpti.

Cucumeris ſemen contritum, ex mulſo aut lacte haustum

Anſerinus adeps ex paſſo potus.

Samia terra, quæ aſter appellatur ex defruto hauſta.

Pulegium tritum ex aqua potui datum.

Lac potum.

Vinum dulce liberalius bibitum.

Thuris cortex ex paſſo ſumptus.

Roſaceum cum Irino ex rutæ decocto ſumptum.

Vitis recentis ramuli detriti, & ex paſſo hauſti.

Jus eſculentum omnium adipum.

MATTHIOLI.

Lac humanum ex uberibus ipſis exuctum.

Butyrum crudum recens, ecligmatis modo delinctum.

Pſillii, cydoniorum malorum, malvæq; ſeminis ſpiſſamentum.

Lactucæ
Portulacæ
Cucumeris } *ſuccus potus.*
Cucurbitæ

Papaveris
Lactucæ
Peponum
Cucumeris } *ſeminum cremor lacteus, ex halicacabi ſalani aqua paratus, potus.*
Cucurbitæ
Anguriæ

Halicacabi baccæ decem aut duodecim confractæ, & ex aqua portulacæ, aut hordeacea ptiſſana potæ.

Amygdalinum dulce ſelibræ pondere potum.

Oleum è pineis nucleis
Oleum à papaveris ſemine } *copioſè hauſtum.*

Malvæ
Althææ } *ſtillatitia aqua abundè pota.*
Cucurbitæ

Theriaca devorata.

Mithridatis antidotum.

Antidotum è pineis nucleis, comm. de cantharidibus deſcriptum.

Antidotum è lemnia terra.

Oleum è momordica, ſyphone in penis meatum infuſum.

Balneum ex ibiſci, malvæ, violarum, pſillii, fœnigraci, hordei, & hyoſcyami foliis & ſeminibus paratum.

Ovi album cum ſuccis frigidis iniectum.

DIOSCORIDIS.

Ad ſanguinem & lac in ventriculo concretum.

Coagulum leporinum epotum.

Acetum tepidum potum, & vomitu redditum.

Groſſi lacteo ſucco turgentes ex poſca ſumpti.

Nitrum per ſeſe potum.

Coagulum omne ex aceto, & laſerpitii radice, aut laſere hauſtum.

Braſſicæ ſemen ex lixivio ficulnei cineris potum.

Conyzæ ſemen cum pipere ex aceto hauſtum.

Rubi ſuccus ex aceto potui datus.

Hordeacea farina ventriculo, & alvo ex aqua mulſa inuncta.

Thymum ex vino hauſtum.

Calaminthæ folia arida pota.

MATTHIOLI.

Caprifici lac potum.

Chelidonii majoris ſuccus hauſtus.

Napi ſemen ex aceto bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad ſalamandram.

Reſina pinea in delinctu.

Galbanum ex melle deglutitum.

Nuclei pinei contriti, ex ajugæ decocto poti.

Urtica cum lilijs ex oleo decocta, & pota.

Teſtudinis marinæ, & terreſtris ova, cocta, & devorata.

Ranarum jus, in quo eryngii radix fuerit cocta, potum.

MATTHIOLI.

Theriaca
Mithridatis antidotum
Terebinthina reſina } *pota.*
Urticæ ſemen
Cupreſſi folia

DIOSCORIDIS.

Ad colchicum ephemerum.

Origanum cum passo aut oxymelite potum.
Bubulum lac haustum, quin & asininum largius potum.
Quercus foliorum, aut glandium decoctum potum.
Malicorium haustum.
Serpyllum ex lacte decoctum bibitum.
Sanguinalis herbæ succus potui datus.
Vitis recentium viticularum succus bibitus.
Rubi succus in potu sumptus.
Ferulæ recentis medulla ex vino sumpta.
Myrti baccæ tusæ, & aqua macerata, & in liquorem solutæ, potæ.
Castanearum media tunica trita, & cum sanguinariæ succo epota.
Origanum cum lixivio bibitum.
Simplicia omnia, quæ fungis adversantur.

MATTHIOLI.

Lac { *Humanum* / *Bubulum* / *Asininum* } *potum.*

Dictamnum duarum drachmarum pondere haustum.

DIOSCORIDIS.

Ad solanum somnificum & manicum, & Dorichnium.

Aqua mulsa copiosè sumpta.
Lac caprillum / *Lac asininum* } *potum.*
Amygdalæ amaræ devoratæ.
Conchylia omnia, tam cruda quàm tosta devorata.
Locustæ marinæ, quin & Gammari in cibum sumpti, & eorum jusculapota.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ opio adversantur.
Quinta essentia nostra, comm. de vino descripta.
Potio ex antidoto nostro, & aqua vitæ, in præfatione libri sexti descripta.

DIOSCORIDIS.

Ad hyoscyamum.

Mori cortex potus.
Aqua mulsa largius ebibita.
Lac omne præsertim asininum potum.
Ficuum aridarum decoctum bibitum.
Nuclei pinei devorati.
Cucumeris semen passo potui datum.
Vinum salsum cum suillo recenti adipe, & passo potum.
Urticæ semen ex aqua sumptum.
Nitrum ex aqua haustum.
Cichorium devoratum.
Sinapis quoquo modo sumpta.
Nasturtium.
Raphanus / *Cæpa* / *Allium* } *ex vino sumpta.*

MATTHIOLI.

Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Antidotum nostrum magnum.
Piper longum.
Pistacea largius devorata.
Meracum à vomitu potum.
Absinthium. *Castoreum.*

Ruta
Lauri bacca, & folia
Defrutum
Urticæ semen
Cardamomum
} *ex meraco hausta.*

DIOSCORIDIS.

Ad aconitum.

Leporinum / *Hædinum* / *Vitulinum* } *coagulum ex vino potum.*
Chamæpityos decoctum haustum.
Scoria ferri ex aceto mulso sumpta.
Origani / *Rutæ* / *Marrubii* / *Absinthii* } *decoctum cum vino absinthite potum.*
Sedum majus / *Abrotanum* / *Chamelæa* / *Ajuga* } *ex vino absinthite pota.*
Opobalsamum drachmæ pondere ex melle, vel lacte cum castoreo, pipere, & ruta æquis ponderibus ex vino potum.
Vinum, in quo aurum, argentum, ferrumve candens restinctum fuerit, potum.
Gallinæ jus ex lixivio & vinò paratum potum.
Bubularum carnium præpinguia jura cum vino sumpta.

MATTHIOLI.

Eryngii radix ex ranarum comestibilium, vel Anserinò jure pota.
Lemnia sphragis duarum drachmarum pondere ex calida aqua pota & vomitione reddita.
Theriaca Andromachi à vomitu hausta ex vino in quo gentiana decocta fuerit.
Antidotum nostrum magnum, in præfatione sexti libri descriptum, devoratum, aut ex vino haustum.

MATTHIOLI.

Ad napellum.

Lapidis Bezoardici septem grana ex albo meraco.
Napi, aut rapi semen potum.
Butyrum bubulum coctum, & sæpe ac largè cum vino sumptum.
Glandium pittaminum decoctum ex vino paratum.
Diambari, diamoschiq; pulvis potus.
Moschus ambarumq; per sese, & cum Lemnia terra ex vinò pota.
Capparis radices contritæ, & haustæ.
Mus qui napelli ipsius radices depascitur, siccatus & ebibitus.
Antidotum è muscis napelli flores depascentibus: vide lib. 6. Napelli commentarium.
Smaragdus in pulverem tritus duarum drachmarum pondere haustus.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, arteriis, atq; nucibus replicatis sæpe vicibus inunctum.
Pulvis servi, principis Ferdinandi Archiducis Austriæ, quo nonnullos qui Napellum sumpserunt sanatos vidimus.

DIOSCORIDIS.

Ad taxum.

Acetum calidum potum, & vomitu redditum.
Simplicia omnia, quæ cicutæ resistunt.

MATTHIOLI.

Medicamenta omnia ad cicutam facientia.
Theriaca Andromachi.
Antidotum noſtrum magnum, in præfatione ſexti lib. deſcriptum.

DIOSCORIDIS.

Ad toxicum.

Sanguis { *Hircinus, Caprillus, Leporinus, Cervinus, Caninus* } *frixus, & in cibis ſumptus.*

Galbanum cum myrrha ex vino hauſtum.
Quinquefolii radix pota.
Roboris, Fagi, Ilicis } *cortex tritus ex lacte hauſtus.*
Cotonea mala devorata, aut cum pulegio, & aqua bibita.
Amomum, Carpobalſamum } *ex vino hauſtum.*

MATTHIOLI.

Lapis bezahar octo granorum pondere ex vino hauſtus.
Napi, aut rapi ſemen potum.
Tormentillæ radix hauſta.
Glandium omphacides ſive putamina ex lacte hauſta.
Malorum cydoniorum vinum potum.
Cubebæ devoratæ.

DIOSCORIDIS.

Ad opium & corniculatum papaver.

Mel ex roſaceo calido bibitum.
Origanum cum paſſo aut oxymelite hauſtum.
Aliſmatis radix duarum drachmarum pondere ex vino pota.
Acetum bibitum, & vomitu redditum.
Sal cum oxymelite ſumptum.
Meracum vinum cum abſinthio, & cinnamo hauſtum.
Nitrum ex aqua potui datum.
Origanum cum lixivio, aut paſſo potum.
Rutæ ſylveſtris ſemen cum pipere, & panace ex vino ſumptum.
Piper cum caſtoreo ex aceto mulſo, vel cum ſatureia, aut origani decocto ex vino bibitum.
Pinguia jura in potu ſumpta cum vino, aut paſſo.
Oſſium medulla ex oleo pota.

MATTHIOLI.

Artemiſia recens devorata, aut foliorum ſuccus hauſtus.
Quinta eſſentia noſtra, cap. de vino deſcripta.
Laſerpitii lachryma pota.
Caſtoreum ebibitum.
Theriaca ſagzanea devorata.
Mithridatis antidotum ex vino potum.
Moſchum, Ambarum } *olfactum.*
Ellebori albi pulvis naribus inditus.
Sulphuris ſuffitus.

DIOSCORIDIS.

Ad cicutam.

Abſinthium ex vino bibitum.
Origanum cum paſſo, aut oxymelite potum.
Acetum bibitum, & vomitu rejectum.
Meracum vinum largius epotum, & per intervalla repetitum.

Lactum bubulum, tum aſininum potum.
Caſtorium cum ruta, & mentha ex vino ſumptum.
Amomi, Cardamomi, Styracis } *uncia pota.*
Piper cum urticæ ſemine ex vino hauſtum.
Lauri folia potui data.
Laſer ex oleo, vel paſſo potum.
Paſſum per ſe largius ebibitum.

MATTHIOLI.

Apii ſemen ex vino potum.
Iridis radix potui data.
Seſeli Maſſilienſe ebibitum.
Nitrum ex copioſiore aqua potum.

DIOSCORIDIS.

Ad ixiam.

Abſinthium ex vino bibitum.
Origanum ex vino ſumptum.
Acetum potum, vomituq; rejectum.
Rutæ ſylveſtris ſemen, Laſerpitii radix } *pota.*
Tragorigani decoctum hauſtum.
Reſina terebinthina devorata.
Nardus Indica potui data.
Caſtorium, Laſerpitium } *oboli pondere ſumpta.*
Nuces juglandes cum reſina, caſtorio, & ruta trita, ita ut ſingula drach. pondus æquent ex vino hauſtæ.
Chamæleæ, Thapſiæ, Abſinthii } *ſuccus ſcillici pondere ex aqua mulſa hauſtus.*

MATTHIOLI.

Theriaca Andromachi, Mithridatis antidotum } *ex abſinthii pontici decocto, pota.*
Saccharum è floribus borraginis bugloſſive paratum, additis corallio, margaritis, moſcho, ambaro, & pretioſorum lapidum fragmentis.
Roſaceum cum aceto ſyncipiti illitum.
Thlaſpi ſemen potum.
Betæ ſuccus ebibitus.
Triticeæ ptiſſanæ cremor ex paſſo potus.
Abſinthii dilutum potum.
Nitrum ex mulſo hauſtum.
Lac recenter mulſum à vomitu copioſè potum.

DIOSCORIDIS.

Ad coriandrum.

Merum per ſeſe, vel ex abſinthio potum.
Oleum potum.
Ova in oleo exinanita, & ex muria liquefactum devorata.
Muria epota.
Paſſum ex lixivio aſſumptum.
Gallinarum, & anſerum jus copioſè ſalſum, hauſtum.

MATTHIOLI.

Theriaca ex mero pota.
Vincetoxici radices potui datæ.
Diamoſchum, Diambrum } *in potionibus.*

DIOSCORIDIS.

Ad pſillium.

Simplicia omnia quæ coriandro adverſantur.

MAT.

MATTHIOLI.

Theriaca hausta.
Vincetoxicum ebibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad herbam sardoniam.

Aqua mulsa liberalius pota.
Lac affatim bibitum.
Aqua calida fotu adhibita: quin etiam & oleum.

MATTHIOLI.

Vinum dulce potum ad ebrietatem usque, ut inde dormiant affecti.
Cistorium è dulci vino potum.
Melissophylli succus ex aceto sumptus.
Oleum de {*Lilio, Castorio, Vermibus, Costo, Hypericone, Vulpinum*} *occipitio, cervici, & spinali medullæ illitum.*
Unguentum {*Aragon, Agrippæ*} *eodem modo usurpatum.*

DIOSCORIDIS.

Ad mandragoram.

Aqua mulsa copiosè pota, & vomitu rejecta.
Nitrum cum absinthio ex dulci vino, aut passo sumptum.
Rosaceum cum aceto capiti perfusum.
Eupatorium, Piper, Sinapi, Castorium, Ruta } *ex aceto trita, & ad olfaciendum data.*
Lucernarum extinctarum fumus olfactus.

MATTHIOLI.

Coriandri semen, Pulegium } *ex aqua calida potum.*
Origanum ex frigida ebibitum.
Veratri albi pulvis naribus inditus.
Cantharides ex fermento occipitio adalligatæ.

DIOSCORIDIS.

Ad fungos malos.

Fimus gallinæ cum aceto bibitus.
Mel ex rosaceo calido potum.
Raphanus devoratus, vel potui datus.
Absinthium cum aceto bibitum.
Melissophylli folia cum nitro bibita.
Lixivium sarmentitii cineris ex acida muria potum.
Satureia fervefacta, haustaq;.
Origani jusculum potui datum.
Acetum calidum potum, & vomita rejectum.
Atramentum sutorium ex aqua potum.
Sal cum oxymelite bibitum.
Pyrastri folia pota, devorataq;.
Ova gallinacea cum aristolochiæ drachma ex posca devorata.
Panacis radix, & semen ex vino pota.
Fex vini cremata ex aqua pota.
Sinapis bibita.
Nasturtium comestum.

MATTHIOLI.

Myrti frondes, cum baccarum semine tritæ, & insumptæ.
Brassicæ succus potus.
Porrum sub cineribus coctum haustum, & comestum.

Pyri sylvestris cinis potus, quin & ligni ramenta.
Pyra sylvestria devorata, aut cum ipsis fungis elixa.
Quinta essentia nostra pota.
Raphani domestici succus potus.
Ruta folia devorata.
Origanum. Mel.
Theriaca ex aceto acerrimo pota.
Vinum generosum in quo piper conferbuerit.
Allium crudum devoratum.
Murinum stercus ex vino potum.
Oleum cum anatis adipe clystere infusum.
Ricinum oleum ventri illitum.
Scammonium ultimo loco potum.
Diapipereos, aut diacyminum, aut diagalanga, aut diamoschum pota.

DIOSCORIDIS.

Ad gypsum.

Origanum cum passo, aut oxymelite potum.
Malvæ decoctum potum: quin & toti corpori inspersum.
Oleum bibitum.
Aqua mulsa bibita.
Caricarum decoctum potum.
Lixivium è ficulneo, aut sarmentitio cinere paratum, cum vino copiosiore haustum.
Origanum cum lixivio, aut aceto, aut passo sumptum. quin etiam & thymum.
Simplicia omnia quæ fungis resistunt.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ cerussæ & fungorum noxæ opitulantur.
Malvæ, althææ, fœnogræci, & lini seminis decoctum potum.
Aqua egelida cum butyro potâ, & vomitione rejectâ.
Mithridatis antidotum ex meraco duarum drachmarum pondere à vomitu bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad cerussam.

Amaracinum, Irinum } *oleum potum.*
Ulmi liquor potus.
Persicorum nuclei ex ptissana poti.
Caricarum, Malvarum } *decoctum haustum.*
Lac calidum bibitum.
Sesamum tritum ex vino sumptum.
Lixivium ex sarmentitio cinere haustum.
Columbina ova cum thure pota.

MATTHIOLI.

Scammonium ex mulsa aqua potum.
Medicamenta quæ suapte natura urinam pellunt.
Oleum lilinum ex hydromelite potum, & vomitionem reditum.
Atriplicis rapique semen ex mulso potum, & vomitu rejectum.
Brassica decoctum absque sale cum oleo infusum.
Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Vinum album meracum liberalius potum.

MATTHIOLI.

Ad arsenicum sublimatum.

Butyrum frequenter sumptum, frequenterq; rejectum.

Asininum lac potum.
Rapi semen bibitum.
Mucago ex psillii, malvæ, & cydoniorum semine parata, & pota.
Amygdalinum oleum potum.
Pinguium gallinarum jus copiosè haustum.
Crystallum in tenuissimum pulverem tritum, drachmæ pondere ex dulci amygdalino oleo potum.

DIOSCORIDIS.
Ad argenti spumam.

Hormini sylvestris semen potum.
Myrrha bibita, *Absinthium*, *Hyssopum*, *Apii semen*, *Piper*, *Ligustri flores* } *ex vino pota.*
Palumborum aridus fimus cum nardo ex vino potus.

MATTHIOLI.

Butyrum cum mulsa potum, & vomitione rejectum.
Gallinarum & anatum adeps ex hydromelite potus, & vomitu redditus.
Amygdalinum oleum copiosè potum.
Hydromel clystere infusum.
Apii succus ventriculo inunctus.
Butyrum ventri illitum.
Lathyris semen drachmarum duarum pondere haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad argentum vivum.

Lac copiosè potum, & vomitu rejectum.
Simplicia omnia, quæ faciunt ad argenti spumam.

MATTHIOLI.

Lac bubulum cum suo butyro potum.
Amygdalinum oleum ebibitum.
Aurum in pulverem subtiliter tritum potum.

MATTHIOLI.
Ad argentum vivum sublimatum præcipitatumque, & cinnabarim.

Lac bubulum cum suo butyro potum, & vomitione redditum.
Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.

DIOSCORIDIS.
Ad calcem, sandaracham, & auripigmentum.

Lac ex aqua mulsa potum, & vomitu rejectum.
Carnium jura pinguia hausta.
Althææ, *Malvæ* } *decoctum, ad spissitudinem redactum potum.*
Tragi herbæ semen potum.
Seminis lini decoctum potui datum.
Oryzæ decoctum potum.

MATTHIOLI.

Lac abundè potum.
Butyrum, *Jus carnium pinguium*, *Animalium pinguedines*, *Medicamenta alvum lubricantia* } *copiosè pota.*
Seminis { *Malvæ*, *Althææ*, *Psillii*, *Lini*, *Fœnugræci* } *mucagines.*
Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.

MATTHIOLI.
Ad anacardia.

Amygdalinum oleum dulce, *Oleum è pineis nucibus*, *Oleum è nucibus Indicis*, *Oleum è papaveris semine*, *Butyrum crudum recens*, *Bubulum ovillumq; lac*, *Violaceum oleum*, *Hordeacea ptissana* } *glacie refrigerata, & pota.*
Pinguium carnium jus, *Suillus & anserinus adeps*, *Cerebrum tam quadrupedum, quàm volatilium*, *Ossium medulla* } *copiosè sumpta.*

MATTHIOLI.
Ad staphidem agriam.

Amygdalarum dulcium oleum, admisto copioso hydromelite.
Medicamenta omnia quæ cantharidum noxæ adversantur.
Theriaca Andromachi pota.
Mithridatis antidotum.
Antidotum nostrum, in lib. 6. præfatione descriptum.

MATTHIOLI.
Ad scyllam malam.

Lac in quo calybs candens extinctus fuerit potum.
Ovorum vitelli in aceto decocti, devorati.
Carnium pinguia jura pota.
Butyrum crudum ac recens, copiosè sumptum.
Extrema juvenum quadrupedum membra elixa & devorata.

MATTHIOLI.
Ad flammulam.

Bubulum lac à vomitu, & clystere, potum.
Oleum { *Amygdalinum dulce*, *Epineis nucleis*, *Papaveris semine*, *Ex Indica nuce* } *potum.*
Semen { *Lini*, *Malvæ*, *Althææ*, *Psillii*, *Cydoniorum* } *spissamenta pota.*
Pinguia carnium jura hausta.
Halicacabi baccæ devoratæ.

MATTHIOLI.
Ad urticæ semen.

Medicamenta omnia quæ scyllæ noxæ resistunt.
Malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua pota.

MATTHIOLI.
Ad dracunculi semen.

Butyrum crudum recens haustum.
Hordeaceæ farinæ pulticula additis saccharo, penidiis, amygdalino oleo, aut recenti butyro.
Pinguia carnium jura hausta.

MATTHIOLI.
Ad rhododendrum.

Fœnugræci decoctum potum.
Dactyli devorati.
Viticis semen, aut folia, aut eorum decoctum potum.
Caricæ ex melle, aut julapio sumptæ.
Defrutum potum.

Pinguia

Pinguia omnia devorata.
Diacastoreum potum duarum drachmarum pondere.
Juniperi bacca pari pondere pota.

MATTHIOLI.
Ad azadaracht.

Theriaca Andromachi
Mithridatis antidotum } *ex vino pota.*
Antidotum nostrum
Medicamenta omnia quæ nerio conveniunt.

MATTHIOLI.
Ad vomicas nuces.

Butyrum copiosè devoratum à vomitu.
Vinum meracum copiosum additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cinnamomo, & castoreo à vomitu epotum.
Ea omnia quæ opii noxam superant.

MATTHIOLI.
Ad sanguinem menstruum.

Margaritæ drachmæ pondere ex aqua melissophylli pota.
Balneum tepentis aquæ.
Theriaca Andromachi drachmæ pondere ex fumariæ aqua quotidie pota.
Viperei pastilli scrupuli pondere hausti.

MATTHIOLI.
Ad fel Leopardi.

Antidota quæ napello epoto, & vipereis morsibus auxiliantur.
Antidotus Avicennæ è lemnia terra. Vide libro 6. comm. de taurino sanguine.

MATTHIOLI.
Ad vipereum fel.

Butyrum decoctum potum.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotus
Viperei pastilli
Antidotum nostrum
Moschum
Ambarum } *à vomitu sumpta.*
Diamoschum
Diambarum
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arteriis sæpe inunctum.
Quinta essentia nostra, lib. 6. in præfatione descripta.

MATTHIOLI.
Ad canis piscis fel.

Butyrum bubulum cum gentianæ radice, cinnamomo, & leporis coagulo potum.
Oleum odoratum quodlibet corpori universo illitum.

MATTHIOLI.
Ad cati cerebrum.

Terra lemnia ex oleo pota, & vomitione rejecta semel in septimana.
Diamoschum quotidie sumptum horis quatuor ante cibum.
Moschum per sese semiscrupuli pondere ex vino pluries potum.

MATTHIOLI.
Ad venenum caudæ cervi.

Butyrum bubulum potum & vomitione rejectum.
Smaragdi pulvis semiscrupuli pondere à vomitu ex vino potus.

Pistacia & pontica nuces in cibis largius devorata.
Oleum è citri semine pressum, toti corpori illitum.
Theriaca Andromachi duarum drachmarum pondere ex vino pota.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi & arteriis inunctum.
Antidotum nostrum magnum, in præfatione. 6. lib. descriptum.

MATTHIOLI.
Ad quadrupedum quorundam sudorem.

Butyrum sive oleum potum, & vomitione rejectum.
Vinum cum rosaceo à citata vomitione potum.
Rhabarbarum semidrachmæ pondere sumptum, addito fossitii salis momento.
Theriaca ex terra lemnia Avicennæ.

MATTHIOLI.
Ad castoreum malum.

Butyrum bubulum } *pota, & vomitione rejecta.*
Aqua mulsa
Diamoron
Limonum succus } *à vomitu cum saccharo potus.*
Citrii mali succus
Coriandri semen tostum duarum drac. pondere haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad plumbi scobem.

Antidota omnia quæ ad argenti spumam faciunt.

MATTHIOLI.
Ad ferri scobem, & scoriam.

Lac recenter mulsum potum.
Medicamenta valenter alvum solventia ab epoto lacte sumpta.
Butyrum tam diu potum quousque intestinorum dolores cedant.

MATTHIOLI.
Ad lapidem Magnetem.

Auri scobes in tenuissimum pulverem trita & pota.
Smaragdi pulvis potus novem diebus.
Lac, & amygdalinum oleum clystere infusum.

MATTHIOLI.
Ad æris squamam.

Mulsa pota, & vomitione rejecta.
Balneum ex hircorum capitum, & cochlearum jure paratum.
Menthæ sucous potui datus.
Rosaceum calidum ventriculo inunctum.
Acori radices trium drachmarum pondere potæ.
Lemnia terra drachmæ pondere ex vino albo hausta.
Corallium rubrum drachmarum duarum pondere ex vino ebibitum.

MATTHIOLI.
Ad æruginem.

Medicamenta, & antidota omnia quæ ad æris squamam conferunt.

MATTHIOLI.
Ad risagallum.

Medicamenta, & antidota omnia quæ argenti vivi sublimati, arsenici, & æruginis noxæ adversantur.
Amygdalinum oleum toti corpori illitum.
Violaceum julapium ex ptisana hordiacea potum.
Oleum è pineis nucleis & Indica nuce pressum, selibra pondere potum.
Antidota omnia quæ cantharidibus conveniunt.

MAT-

MATTHIOLI.

Ad elleborum album:

Mulsa cum butyro pota, & vomitione rejecta.
Mymphæa flores duarum drachmarum pondere poti.
Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI.

Ad elleborum nigrum.

Absinthium in vino potum.
Anisi semen bibitum.
Nardus Indica unà cum castoreo pota.
Caseus recens
Mel
Butyrum } *in cibis sumpta.*
Pinguia
Passum
Lemnia terra ebibita.
Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI.

Ad euphorbium.

Butyrum potum.
Oleum amygdalinum
Pinguia omnia.
Aqua { *Solani hortensis* / *Violarum* / *Nymphæa* } *pota.*
Seminis { *Malvæ* / *Althææ* / *Psyllii* / *Cydoniorum malorum* / *Lini* } *mucago pota.*
Lac acidum.
Caphura ex aqua rosacea bibita.
Punicorum malorum vinum
Anguria: Cucumis
Cucurbita.
Malorum acidorum succus } *glacie refrigerata & insumpta.*
Ptissana hordeacea.
Citri semen ex vino helenii potum.

MATTHIOLI.

Ad turpetum & tithymalos.

Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.
Theriaca Andromachi ex vino pota, in quo Cretense dictamnum incoctum fuerit.
Mumia sepulchrorum drach. pondere ex meraco hausta.

MATTHIOLI.

Ad scamonium.

Lac à quo demptum fuerit butyrum potum.
Coroneorum malorum succus.

Rhois succus potus.
Ribis vulgaris, vinum haustum.

MATTHIOLI.

Ad colocynthidem.

Antidota omnia ad euphorbium facientia.
Bubulum lac, & butyrum recens potum.
Lemnia terra frequenter pota.
Smaragdi pulvis pluries haustus.
Theriaca Andromachi devorata.

MATTHIOLI.

Ad cyclaminum.

Lauri baccæ duarum drachmarum pondere pota.
Gentiana hausta.
Nigrum piper in potu sumptum.
Theriaca.
Lemnia terra.

MATTHIOLI.

Ad thymelæam & chamelæam.

Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.
Theriaca Andromachi.
Lemnia terra.
Rosaceum serapium ex hordei ptissana potum.
Origanum tostum potum.

MATTHIOLI.

Ad bryoniam.

Antidota omnia quæ ad euphorbium conveniunt.
Theriaca ex vino hausta in quo helenium incoctum fuerit.

MATTHIOLI.

Ad elaterium.

Theriaca andromachi ex baccarum lauri decocto, aut melle drachmarum duarum pondere pota.
Menthæ succus ebibitus.

MATTHIOLI.

Ad aquam frigidam.

Piper potum.
Creticum vinum potum.
Antidotum nostrum.
Quinta essentia nostra.

MATTIOLI.

Ad vini læsiones.

Vomitus excitatio.
Brassicæ succus potus.
Acetum testiculis adhibitum.

MATTHIOLI.

Ad carnes & pisces refrigeratos.

Ea quæ ad maleficos fungos valent.
Vini optimi & odorati potus admisto cydoniorum succo.
Lemnia terra cum agallocho, & masticbe hausta.

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM.

FACULTATES, QUÆ CORPORI DECOREM præstant, ex Dioscoride.

DECORIS.

DIOSCORIDIS.

Ad alopeciam.

MYRRHA cum ladano, & vino myrteo illita.
Harundinum corticum cinis ex aceto inunctus.
Ladanum cum vino, myrrha, & myrteo oleo admotum.
Myrti baccarum succus illitus.
Nucum juglandium putamen combustum, tritumq;, & impositum.
Nucum avellanarum crematarum cinis ex ursino adipe perunctus.
Erinacei terrestris corii cinis ex liquida pice illitus.
Leporinum caput crematum ex ursino adipe.
Ranarum crematarum cinis ex liquida pice.
Murium stercus combustum ex aceto.
Ursinus adeps illitus.
Caprarum fimus ex aceto.
Raphanus tritus ex loliacea farina admotus.
Brassica cum sale confricata.
Betæ recentia folia cruda illita.
Asphodeli radicum cinis impositus.
Capa confricata.
Allii cinis ex melle illitus.
Sinapi illitum.
Nasturtium confrictum.
Cyclamini succus inunctus.
Ranunculi folia, & radices illitæ parvo temporis spatio.
Aloe ex vino.
Abrotoni cinis ex raphani succo, aut cicino oleo.
Laserpitii liquor cum pipere ex aceto.
Nymphæa radix ex pice.
Cynoglossæ folia ex vetere suillo adipe.
Adiantum illitum cum susino, aut myrtino oleo, aut hyssopo aut vino.
Thapsiæ succus inunctus.
Rubigo ferri illita.
Sandarachа ex resina.
Alcyonium tertium exustum inunctum.
Cotes naxia illita.
Hippocampi cremati cinis ex liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento.
Caprinarum ungularum cinis ex aceto inunctus.

MATTHIOLI.

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis oleo Myrtino exceptus illitus.
Ulmi radicum decoctarum mucago illita.
Persici nuclei contusi.
Abrotoni cinis cum oleo raphanino, aut sicyonio illitus.

DECORIS.

Lilii radix ex adipe, & oleo.
Oleum è colocynthide illitum.

MATTHIOLI.

Ad capillorum defluvium.

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis, ex myrtino oleo illitus.
Ulmorum radicum mucago illita.
Humor defluens è medulla dissectæ tiliæ.
Ladanum inunctum.
Sylvestris olivæ oleum.
Rheis foliorum decoctum ex lixivio paratum.
Viperinæ senectæ cinis inspersus.
Murinum stercus ex aceto illitum.
Capa affricta.
Abrotoni cinis cum oleo veteri, aut lentiscino illitus.
Oleum è colocynthide illitum.
Myrti baccarum vinum illitum.
Myrobalana omnia, & præsertim flava, quovis modo usurpata.

DIOSCORIDIS.

Ad pilos avellendos.

Oleum in quo decocta fuerit scolopendra marina inunctum.
Lepus marinus per se, & cum marina urtica tritus, & appositus.
Salamandræ cinis ex oleo.
Hederæ lachryma illita.
Dryopteris radix trita, & post sudorem inuncta.
Aqua è viridibus vitium sarmentis igne incensis emanans, admota.
Auripigmentum illitum.
Cyperus babilonicus illitus.

MATTHIOLI.

Ad pilos retardandos.

Oleum hyoscyaminum.
Cicutæ succus illitus.
Hyoscyami succus inunctus.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis furfures.

Salicis foliorum, & decoctum corticis in lotionibus.
Myrti baccarum succus illitus.
Fel taurinum cum nitro, & cimolia inunctum.
Humana urina inveterata admota.
Adiantum in lixivio decoctum.
Fænum græcum in lotionibus.
Malva ex urina humana.
Betæ decoctum admotum.
Allii cinis ex melle.
Bulbi cum cremato nitro illiti.
Lilii cremati radix ex melle.

DECORIS.

Alumen cum ervo ex pice.

MATTHIOLI.

Evonymi baccæ in lixivio decoctæ.
Sylvestris olivæ oleum.
Pomata illita.
Oleum amygdalarum amararum.
Lupini farina confricata.

DIOSCORIDIS.
Ad rufandos capillos.

Liguſtri folia trita, & in radiculæ ſucco macerata & illita.
Lycium illitum.
Loti ligni decoctum in lotionibus admotum.
Vini fax cremata, ex lentiſcino oleo tota nocte illita.

DIOSCORIDIS.
Ad criſpandos capillos.

Aſphodeli radices deraſo capiti affrictæ.
Caſtanearum echinorum cinis deraſo capiti ex melle illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad denigrandos capillos.

Cupreſſi folia trita ex aceto.
Rhois decoctum admotum.
Mori folia trita ex aceto.
Gallæ aceto, aut aqua macerata illitæ.
Palmæ corticis decoctum admotum, & ſubinde deterſum.
Myrti foliorum decoctum in lotionibus.
Acaciæ ſuccus illitus.
Ligneæ radicis cortex ex aqua coctus, donec mollitus contabeſcat, tota nocte illitus.
Hederæ corymbi illiti.
Salviæ decoctum ſæpius inſperſum.
Rubi folia admota.
Sory illitum.

MATTHIOLI.

Ervinæ ſiliquæ priuſquam indureſcant cum ſale ſuiſq; foliis contritæ, & illitæ.
Oleum è colocynthidis fructu illitum.
Ophris in capitis perfuſionibus addita.

DIOSCORIDIS.
Ad pediculos, & lendes necandos.

Cedria illita.
Myricæ decoctum perfuſum.
Mel inunctum capiti.
Betæ decoctum perfuſum.
Allium cum origani decocto potum.
Hederæ lachryma illita.
Staphys agria admota.
Sandaracha ex oleo inuncta.
Alumen ex aqua.

MATTHIOLI.

Evonymi baccæ in lixivio coctæ.
Hederæ gummi illitum.
Hyſſopum cum oleo inunctum.
Albi veratri radix in lixivio decocta. (ctum.
Argentum vivum extinctum, & cum butyro inun-
Piper in pulverem tritum, & ex ſaliva illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad prohibendam ſolis aduſtionem.

Albumen ovi inunctum.
Cyclamini ſuccus inunctus.

DECORIS.
MATTHIOLI.

Melopeponis, Anguriæ } *pulpa illita.*
Seminis malvæ, altheæ, pſyllii, & cydoniorum malorum mucago illita ex recenti butyro.
Ulmi folliculorum liquor inunctus.
Uvæ præmaturæ ſuccus illitus.

MATTHIOLI.
Ad remorandam caniciem.

Sylveſtris olivæ oleum inunctum.

DIOSCORIDIS.
Ad faciei nitorem.

Ulmi liquor in folliculis contentus illitus.
Maſtiche illita.
Lupinorum farina illita.
Raparum ſylveſtrium ſemen admotum.
Peponis ſuccus cum ejus ſemine, & farina in ſole ſiccatus & inunctus.
Polygonatum illitum.
Glans unguentaria ex urina illita.
Ricini ſemen impoſitum.
Vitis ſylveſtris acini illiti.
Argenti ſpuma elota, inuncta.
Alcyonium primum, & ſecundum admotum.
Chia terra impoſita.
Crocodili terreſtris fimus illitus.

MATTHIOLI.

Caphura circumlitionibus addita.
Eadem cum chryſocolla trita ex melle.
E limoniorum ſucco ſtillatitia aqua.
Cochlearum terreſtrium ſtillatitia aqua.
Fabacea farina.
Aqua ſtillatitia ex phaſiolis, & quibuſdam aliis, vide in phaſiolorum commentario lib. 2. cap. 101.
Lupini decoctum perfuſum.
Aqua ſtillatitia ex melopeponibus & aliis multis: vide lib. 2. cap. 128. in comment.
Ari radicum ſtillatitia aqua, vel earum ſuccus inſolatus, & cum ejuſdem ari ſtillatitia aqua illitus.
Primulæ veris florum ſuccus illitus.
Verbaſci florum, & polygonati radicum dilutum per alembicum deſtillatum.

DIOSCORIDIS.
Ad colorem conciliandum.

Cicer in cibis ſumptum.
Agaricum drachmæ pondere potum.
Hyſſopum manducatum, bibitumvè.
Chia terra illita.
Ceraſi gummi illitum.
Caricæ in cibis ſumptæ.

MATTHIOLI.
Ad piſtulas ſanguineas.

Caphuræ uncia pondere cum pari ſulphuris portione trita, additis myrrhæ, thuriſq; cujusq; quaternis drachmis, & aquæ roſarum libra in vitreo vaſe per dies decem inſolata & deinde illita.
Fraxini ſtillatitia aqua.
Tamarindorum pulpa devorata frequenter.
Vinum è fragis illitum.
Verbaſci florum ſtillatitia aqua, addito caphuræ momento.

DIO-

DIOSCORIDIS.

Ad faciem deruganda.

Cacalia grana post excussum florem prodeuntia, trita, & cum cerato illita.

Bryonia radix cum ervo, creta Chia, & fœnogræco illita.

Chia terra admota.

MATTHIOLI.

Myrrhæ oleum frequenter illitum.

Myrrha suffita ex cadenti patella.

Conorum pineorum recentium stillatitia aqua faciei admota.

Ari radicum stillatitia aqua illita, vel insolatus ex radicibus succus.

Primulæ veris florum succus illitus.

Verbasci florum & polygonati radicum stillatitia aqua, addito limonio succo.

DIOSCORIDIS.

Ad cutis vitia in facie.

Sabinæ decoctum perfusum.

Conchulæ Indicæ cinis admotus.

Glans unguentaria trita ex urina.

Cancrorum fluviatilium cinis illitus.

Narcissi radix cum semine urticæ ex aceto.

Ricini semen admotum.

Vitis sylvestris acini illiti.

Cinnamomum ex melle.

Costi radix cum aqua, vel melle illita.

Bryoniæ radix per se, & cum ervo, creta Chia, & fœnogræco admota.

Alcyoniam primum, & secundum impositum.

MATTHIOLI.

Resinæ laricæ aut terebinthinæ stillatitia aqua, addito oleo è vini fæce parato.

Pomata illita.

Aqua è succo limoniorum parata vitreo alembico.

Oleum ex ovorum vitellis.

Oleum è tritico.

Avenæ farina in aceto decocta.

Fabacea farina.

Lupini decoctum affusum.

Rapi sylvestris semen illitum.

Lapathi acuti aqua stillatitia, & quorundam aliorum: vide lib. 2. cap. 108. in comment.

Erucæ semen cum melle inunctum.

Sinapi aqua subactum, & cuti affrictum.

Dracunculi radix contusa & illita.

Boni Henrici succus cum aceto illitus.

Ari radicis stillatitia aqua, vel insolatus earum succus illitus.

Gentianæ stillatitia aqua illita.

Pseudomelanthii semen in farina tritum & melle illitum.

Scabiosæ succus cum chrysocollæ farina, & caphuræ momento illitus.

Vinum quod è fragis elicitur.

Primulæ veris florum succus illitus.

Verbasci florum stillatitia aqua.

Lupuli florum, & folliculorum decoctum potum.

DIOSCORIDIS.

Ad jonthos, & varos.

Myrrha illita cum melle, & cassia odorata.

Porri folia cum Rhoe obsoniorum admota.

Cepæ succus cum sale appositus.

Bulbi per se, & ex ovi vitello.

Pulegium ex cera.

Sory ex aqua.

Alcyonium primum, & secundum admotum.

MATTHIOLI.

Aqua è succo limoniorum vitreo alembico parata.

Aqua è lapathi acuti radicibus, & aliis nonnullis parata: vide lib. 2. cap. 108. in comment.

Centaurii minoris decoctum adhibitum.

Scabiosæ succus cum chrysocollæ farina, & caphuræ momento illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad cutis faciei vitia à sole contracta.

Iridis Illyricæ radix cum elleboro admota.

Cinnamomum ex melle.

Costi radix cum aqua, vel melle illita.

Amygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum admotum.

Fici lac inunctum.

Cochlearũ tum caro, tum testa simul cremata ex melle.

Leporinus sanguis inunctus.

Sepiæ cremata cinis admotus.

Lini semen illitum.

Orobi farina imposita.

Sisymbrium inunctum.

Bulbi cremati cum alcyonio impositi.

Hederæ decocta folia ex vino.

Chamæleonis nigri radix.

Alyssum concisum ex melle.

Melia terra inuncta.

Cyclamini succus illitus.

MATTHIOLI.

Thus cum lacte illitum.

Melopeponum, Anguriæ } *pulpa illita.*

Uvæ immaturæ succus ex lacte humano illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad lentigines delendas.

Iridis Illyricæ radix cum albo veratro admota.

Casia ex melle illita.

Costus ex aqua, & melle.

Sanguis leporinus calens inunctus.

Tritici farina ex aceto mulso.

Raphanus cum loliacea farina admotus.

Brassicæ semen insperſum.

Sisymbrium tritum, & impositum.

Allii cinis ex melle.

Dracunculi majoris radix ex melle.

Bulbi ex melle, & aceto.

Nigella confricata.

Galbanum cum nitro ex aceto.

Alyssum concisum ex melle.

Narcissi radix cum urticæ semine ex aceto.

Ricini semen illitum.

Vitis sylvestris acini liniti.

Bryoniæ radix cum ervo, fœnogræco, & creta Chia.

Adarces impositæ.

MATTHIOLI.

Laricæ resinæ stillatitia aqua, addito oleo ex vini fæce parata.

Nux myristica illita.
Mustelæ fel ex melle, & ari farina illitum.
Oleum ex ovorum vitellis.
Rapi sylvestris semen.
Hordei farina, ex aceto, & melle subacta.
Avenæ farina in aceto decocta, & illita.
Fœnograci farina, cum sulphure, & nitro apposita.
Fabacea farina.
Lupinorum decoctum affusum.
Sii succus illitus.
Aqua stillatitia è lapathi acuti radicibus & aliorum nonnullis: vide lib. 2. cap. 108. in commentario.
Melopeponum pulpa affricta.
Dracunculi radix illita.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto subacta.
Gentianæ stillatitia aqua illita.
Centaurii minoris succus, aut decoctum.
Menthæ græcæ succus illitus.
Pseudomelanthii seminis farina ex melle illita.
Securidacæ utriusq; seminis farina ex melle.
Scabiosæ succus cum chrysocollæ farina, & caphuræ momento.
Xyridis succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.
Scrophæ lac perfusum & plena manu illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad nævos.

Alcyonium illitum.

MATTHIOLI.

Avenæ farina in aceto decocta, & illita.
Lupinorum decoctum affusum.
Centaurii minoris decoctum.
Argenti spuma ex aceto decocta & illita.

DIOSCORIDIS.
Ad totius corporis nitorem.

Mastiche insperſa.
Ulmi liquor in folliculis conclusus illitus.
Butyrum inunctum.
Crocodili terrestris fimum illitum.
Peponis succus cum ejus semine, & farina in sole siccatus ex aqua.
Bryoniæ radix inuncta.
Cyclamini succus inunctus.

MATTHIOLI.

Caphura illita.
Fabacea farina.
Aqua è vulnerato Betulæ caudice distillans illita.
Aqua è limoniorum succo parata vitreo alembico.
Fabarum stillatitia aqua: vide libro 2. cap. 101. in comment.
Sinapi aqua subactum, & cuti affrictum.
Ari radicum stillatitia aqua, vel insolatus earũ succus.
Gentianæ aqua stillatitia.
Verbasci florum stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS.
Ad cicatrices delendas.

Asininus adeps inunctus.
Fabarum farina cataplasmatis indita.
Ranunculi folia, & radices illitæ.
Calamintha ex vino decocta admota.
Cucumeris sylvestris radix trita, & insperſa.

Glans unguentaria cocta in aceto cum nitro adhibita.
Bryoniæ radix cum ervo, creta Chia, & fœnogræco admota.
Chrysocolla illita.
Alcyonium primum, & secundum inunctum.

MATTHIOLI.

Erucæ semen tritum cum felle bubulo illitum.
Cervina medulla.
Opobalsamum.
Oleum Myrrhæ.
Ovi recentis dum assatur sudor.
Caphura cum chrysocolla trita & medulla bubula illita.

DIOSCORIDIS.
Ad vitiligines.

Cochlearum terrestrium testæ crematæ, & illitæ.
Leporinus sanguis inunctus.
Sepiæ crematæ cinis admotus.
Fabarum farina insperſa.
Lupinorum farina imposita.
Betæ cruda folia illita.
Chõdrillæ radix, & folia ex melle, & nitro trita ex aqua
Dracunculi majoris radix ex melle.
Asphodeli radicis succus inunctus, confricata prius sub sole cute.
Cæpæ succus in sole inunctus.
Allii cinis ex melle.
Piper cum nitro impositum.
Capparis radix trita ex aceto.
Argemone siccata, tusaq; cum nitro, & vino sulphure admota.
Telephii folia cum hordeacea farina ex hydrelæo sex horis admota.
Gentianæ radicis succus inunctus.
Chamæleonis nigri radix cum sulphure illita.
Ruta cum vino, pipere, nitroq; confricata.
Libanotidis semen ex acerrimo aceto.
Lilii crematæ radix ex melle.
Nymphæa radix ex aqua.
Rubiæ radix ex aceto.
Althææ semen tum recens, tum siccum tritum ex aceto, in sole inunctum.
Anchusæ radix ex aceto.
Narcissi radix cum urticæ semine ex aceto.
Bryoniæ cum ervo, creta Chia, & fœnogræco illita.
Glans unguentaria in aceto decocta cum nitro imposita
Cucumeris sylvestris radix trita, & insperſa.
Ricini semen illitum.
Veratrum nigrum ex aceto.
Sulphur quoquo modo admotum.
Alcyonium primum, & secundum inunctum.

MATTHIOLI.

Conorum cupressi decoctum affusum.
Tamarindorum pulpa in potionibus addita.
Aqua è limoniorum succo parata vitreo alembico.
Oleum ex ovorum vitellis.
Lupinorum decoctum.
Rapi sylvestris semen.
Aqua è lapathi acuti radicibus & aliis nonnullis: vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto subacta illita.

Mentha Græca adhibita.
Chamæleonis nigri radix cum aceto trita & illita.
Securidacæ utriusq; seminis farina melle excepta.
Scabiosæ succus addito chrysocollæ, & caphuræ momento.
Xyridis succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad lichenas, & impetigines.

Pini, & piceæ cortex illitus.
Lentisci foliorum decoctum fotu adhibitum.
Cupressi folia cum polenta illita.
Rhamni folia admota.
Lignorum marcor insparsus.
Nasturtii semen admotum.
Rhaponticum ex aceto illitum.
Veratrum nigrum ex aceto illitum.
Glans unguentaria cum lotio imposita.
Vitis viniferæ gummi cum nitro illitum, loco tamen prius perfricato.
Sulphur ex terebinthina resina.
Sal ex oleo, & aceto perfrictum.
Alcyonium primum, & secundum impositum.
Adarces illita.
Pix liquida inuncta.
Thus insparsum.
Æthiopicæ oleæ lachryma inuncta.
Pruni arboris gummi illitum.
Ficulneum lac cum polenta illitum.
Mel cum alumine decoctum illitum.
Propolis inuncta.
Triticeus recens panis ex muria.
Loliacea farina cum sulphure ex vino.
Cicer cum hordeo ex melle.
Lapathi cujusq; radices in aceto decoctæ, loco prius scarificato, & nitro confricato, appositæ.
Nasturtium ex melle impositum.
Allii cinis ex melle illitus.
Sinapi ex aceto linitum.
Chamæleonis nigri radix ex aceto cocta, & inuncta.
Ruta cum alumine ex melle.
Laserpitii liquor ex aceto.
Glutinum in aceto solum inunctum.
Cucumeris sylvestris radix trita, & insparsa.
Tithymali characiæ lac illitum.
Bryoniæ radix cum ervo, cretaChia & fœnogræco illita.
Aqua maris fotu adhibita.

MATTHIOLI.

Pix cum melle illita.
Tamarindorum pulpa frequenter devorata.
Oleum ex ovorum vitellis inunctum.
Rapi sylvestris semen.
Saliva humana affricta à jejuniis.
Aqua è lapathi radicibus & aliis nonnullis: vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Asphodeli radix ex aceto decocta, & imposita.
Gentianæ stillatitia aqua fotu usurpata.
Mentha illita.
Menthæ Græcæ succus impositus.

Marrubii folia ex aceto.
Securidacæ utriusq; seminis farina ex melle illita.
Scabiosæ majoris radices decoctæ, & potæ quadraginta diebus, & earundem radicum pulvis, quotidie drachmæ pondere ex sero haustus.
Xyridis succus illitus.
Lupulorum decoctum potum.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad papulas.

Lac omne potum cum crudo melle, admixta aquâ, & exiguo sale.
Serum lactis potum.
Acetum applicatum.
Butyrum illitum.
Urina humana inveterata adhibita.
Lupinorum farina admota.
Cyclamini succus adhibitus.
Pulegii decoctum corpori perfusum.
Ruta cum cera & myrteo oleo cataplasmati indita.
Staphis agria illita.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Rubigo ferri illita.
Alumen cum melle adhibitum.
Cinnabaris, id est, sanguis draconis adhibitus.
Fornaceæ testæ admotæ.

DIOSCORIDIS.
Ad alphos & cutis maculas.

Thapsiæ succus cum melle illitus.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Narcissi radix cum semine urticæ ex aceto.
Lotus sylvestris cum melle perunctus.
Cucumeris sylvestris pulverizata radix imposita.
Ricini semen illitum.
Vitis sylvestris acini liniti.
Bryonia cum ervo, creta Chia, & fœnogræco illita.

MATTHIOLI.

Lupinorum decoctum fotu adhibitum.
Rapi sylvestris semen.
Aqua è lapathi, & aliorum nonnullorum radicibus vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Melopeponum pulpa affricta.
Cæpa cruda affricta.
Ari radix elixa, & cum farina fabacea defruto subacta.
Boni Henrici succus ex aceto illitus.
Centaurii minoris decoctum fotu adhibitum.
Verbasci florum stillatitia aqua illita.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad psoram.

Staphis agria trita ex oleo illita.
Bryoniæ semen inunctum.
Aqua marina fotu adhibita.
Glans unguentaria in aceto cocta.
Sal illitum.

MATTHIOLI.

Lupinorum decoctum affusum.
Rapi sylvestris semen illitum.
Florum, & folliculorum lupuli decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad scabiem.

Cardamomum ex aceto illitum.

Oleæ virentis, & accensæ sudor manans illitus.
Ficulneum lac illitum.
Erinacei marini testa cruda, testáve cum aliis mista & illita.
Hippocampi marini cremati cinis liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento coactus, & capiti inunctus.
Urina humana inveterata.
Serum lactis potum.
Cicer cum hordeo & melle.
Lupinorum farina.
Argemone siccata, tusáq; cum nitro in balneo confricata.
Hirundinaria minor confricata.
Chamelæonis nigri radix addito exiguo atramento sutorio, cedrinoq; liquore, & axungiæ pauco linita: quin etiam sulphure, & alumine mistis.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Origani decoctum corpori perfusum.
Quinquefolii radix decocta, linitaq;.
Potamogeton valet pruritui imposita.
Lotus sylvestris cum melle peruncta.
Veratrum nigrũ linitum cum cera, pice, & cedrino oleo.
Stimmi cum cera, & exigua cerussa.
Alumen cum aqua aspersum adversus pruritum.

MATTHIOLI.

Terebinthina resina illita.
Juniperi cineris lixivium è vino paratum.
Olivæ sylvestris oleum.
Aqua in marcescentium quercuum civitatib. reperta.
Tamarindorum pulpa frequenter devorata.
Poma Adami per medium secta, sulphuris pulvere aspersa, subq; calenti cinere calefacta, & scabiosis membris affricta.
Nucum juglandium oleum vetus.
Fœnugræci farina, cum nasturtii semine aceto excepta.
Asphodeli radices ex aceto elixæ, & illitæ.
Senæ decoctum, vel dilutum potum.
Scabiosæ decoctum, & ejus succus in unguentis additus.
Xyridis succus illitus.
Eupatorii vulgaris, & fumariæ è caprino sero decoctum potum.
Eupatorii ejusdem succus cum aceto & sale.
Borraginis vulgarisq; buglossi decoctum ex vino, aut aqua paratum haustum.
Buglossi vulgaris radix trita & ex aceto illita.
Lupulorum florum, & folliculorum decoctum potum.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS.

Ad lepram Græcorum.

Fel taurinum cum nitro, & cimolia terra.
Urina humana addito nitro fota.
Juniperi cortex crematus ex aqua illitus.
Fraxini cortex crematus ex aqua.
Ulmi folia concisa ex aceto.
Aethiopicæ oleæ lachryma illita.
Resina { *Terebinthina* / *Larigna* / *Abiegna* } *cum ærugine, chalcantho, & nitro illita.*
Ficulneum lac cum polenta.
Triticei furfures ex acerrimo aceto elixi.

Hordei farina ex aceto acerrimo, & hydrelæo.
Lolii farina cum sulphure ex vino & aceto.
Lapathi cujusq; radices, loco prius sacrificato, & nitro confricato admotæ.
Brassica concisa cum polenta adhibita.
Veratrum nigrum ex aceto.
Allii cinis ex melle.
Sinapi ex aceto.
Bryoniæ semen illitum.
Nasturtium ex melle.
Anchusæ radix ex aceto.
Ranunculi folia & radices apposita.
Melanthii semen admotum.
Cucumeris agrestis radix in pulverem aspersa.
Glans unguentaria cocta in aceto, cum nitro.
Thapsiæ succus inunctus.
Scammonia in aceto decocta illita.
Vitis viniferæ gummi admotum, loco tamen prius nitro perfricto.
Aerugo cum nitro ex terebinthina resina.
Alumen cum brassica, & melle coctum.
Sulphur ex resina terebinthina, & aceto.
Sal ex oleo, & aceto fervefactum.
Alcyonium primum, & secundum illitum.
Adarces imposita.
Melia terra illita.

MATTHIOLI.

Tamarindorum pulpa frequenter devorata.
Chamæleonis nigri radix ex aceto trita, & illita.
Ellebori nigri dilutum bibitum.
Senæ foliorum dilutum potum.
Polypodii radicum decoctum haustum.
Fumariæ succus ex sero caprino diutius potus.
Viperei pastilli, ex melissophylli succo poti.
Myrobalanorum nigrorum, chebulorumq; decoctum pluribus diebus haustum.

MATTHIOLI.

Ad morbum gallicum.

Myricæ radicum decoctum potum.
Guajacum lignum, & ejus decoctum.
Guajaci vinum: quære lib. 1. comment. de ebeno.
Radicis { *Chinæ* / *Zarzaparillæ* } *decoctum potum.*
Buxi ligni decoctum.
Prùni sylvestris radix decoctum & nonnullorum aliorum ad eos qui oris exulceratione laborant: vide lib. 1. comment. de pruno.
Asarinæ decoctum potum.
Eryngii novellorum foliorum stillatitia aqua pota.
Dictamni albi radices quotidie drachmæ pondere ex Guajaci decocto potæ.
Asspleni decoctum bibitum.

MATTHIOLI.

Ad obesos extenuandos.

Cancamum potum.
Fraxini semen.
Acetum frequenter potum.

DIOSCORIDIS.

Ad pruritum.

Eiculneum lac admotum cum polenta.
Sulphur ex nitro.
Sal ex oleo, & aceto perfrictum.

Alumen

Alumen cum aqua aſperſum.

MATTHIOLI.

Beta nigra in aqua decocta & illita.
Boni Henrici ſuccus ex aceto illitus.
Senæ decoctum, vel dilutum potum.
Eupatorii vulgaris, & fumariæ decoctum potum.
Lupuli florum & folliculorum decoctum potum.
Serum lactis hauſtum.

DIOSCORIDIS.

Ad elephantiaſim.

Erinacei terreſtris exiccatum corpus in cibis ſumptum.
Cedria inuncta.
Cochlearum terreſtrium cinis illitus.
Salamandra aliis frequentibus medicamentis ad mixta.
Fel { *Capræ ſylveſtris* / *Hircinum* } *inunctum.*
Calamintha in cibis ſero lactis ſuperpoſito.

MATTHIOLI.

Myricæ radicum decoctum & cum paſſis uvis epotum.
Viperina caro devorata.
Viperei paſtilli inſumpti.
Veronica mas.
Eupatorii vulgaris, & fumariæ ſuccus ſimul potus.
Ellebori nigri dilutum ebibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad alarum tædia

Myrrha cum liquido alumine illita.
Myrti foliorum arentium farina inſperſa.
Cardui radix cataplaſmatis more adhibita.
Alumen linitum.

MATTHIOLI.

Aſphodeli radices cum hyoſcyamo ferveſactæ, pice liquida exceptæ, & illitæ.
Alumen ex vino affrictum.
Abſinthium recens appoſitum.

DIOSCORIDIS.

Ad clavos, callos, & verrucas.

Salicis corticis cinis admiſto aceto maceratus, & illitus.
Smaridis piſcis ſaliti crematum caput.
Lacertæ conciſum caput.
Ovillum fimum ex aceto.
Mel cum alumine decoctum.
Cicerum grana tot accipe, quot ſunt porri, & ſingulis granis ſingulas tange verrucas, deinde liga grana cicerum in lintcolo, & poſt tergum projice, & hoc non fiat niſi nova luna.
Heliotropii ſemen linitum.
Scilla cremata peruncta.
Ranunculi folia, & radices.
Dipſaci radix in vino decocta, tuſa, & impoſita.
Nigella ex vetere urina impoſita, loco prius ſcarificato.
Laſerpitii liquor cera præmollitus impoſitus ſcarificatione prius facta.
Clinopodium diebus aliquot potum.
Chamaſyces rami triti, & impoſiti.
Vitis ſarmentorum viridium incenſorum emanans aqua illita.
Aerugo impoſita.

MATTHIOLI.

Saligni corticis cinis, aceto maceratus, & impoſitus.

Cichorium verrucarium in acetario devoratum.
Ejuſdem ſemen tribus diebus drachmæ pondere in-ſumptum, ante nocturnum decubitum.
Ranunculus tritus, & impoſitus.
Chelidonii majoris ſuccus illitus.
Verbaſci ſuccus tam florum, quam foliorum illitus.
Cantharides tritæ, & ex fermento illitæ.

DIOSCORIDIS.

Ad acrochorgonas, thymos, & myrmecias.

Mali punici vinum adhibitum.
Lac ficulneum cum adipe circa adjacentem carnem illitum.
Thus ex aceto, & pice illitum.
Ruta cum pipere, vino, & nitro affricta.
Cicer cum hordeo, & melle.
Ranunculi folia, & radices.
Dipſaci radix trita in vino decocta.
Tithymali characiæ ſuccus, & lac illitum.
Chamæſyces rami triti, & impoſiti.
Heliotropii ſemen linitum: quin & heliotropium minus.
Vitium viniferarum ſarmentorum viridium incenſorum emanans aqua illita.
Sal cum ſevo vitulino illitum.

MATTHIOLI.

Saligni corticis cinis ex aceto impoſitus.
Cichorium verrucarium in acetario devoratum.
Ejuſdem ſemen drachmæ pondere potum ante nocturnum decubitum.
Ranunculus tritus & impoſitus.

DIOSCORIDIS.

Ad labiorum rimas.

Adeps { *Anſerinus* / *Gallinaceus* } *illitus.*
Lycium admotum.

MATTHIOLI.

Terebinthina larignaq; reſina.
Fagi folia.
Oleum ex ovorum vitellis.
Pomata illita.
Oleum è tritico.

DIOSCORIDIS.

Ad ſudorem ciendum.

Ferulæ ſemen ex oleo impoſitum.
Onobrychis ex oleo inuncta.
Mel heraclium quodam anni tempore devoratum.
Fici maturæ comeſæ.
Sinapi in cibum ſumptum.

MATTHIOLI.

Succinum album ex vino potum.
Aurantiorum & limonum florum ſtillatitia aqua pota.
Quinta eſſentia noſtra, in comment. de vino deſcripta uncia pondere hauſta.

DIOSCORIDIS.

Ad ſudorem compeſcendum.

Bulbi comeſti.
Sulphur confricatum.
Gypſum
Morochthus lapis } *admota.*
Samia terra

DECORIS.

MATTHIOLI.

Sylveſtrium olivarum oleum illitum toti corpori.
Myrteum oleum.
Cyperi radicum
Nardi Indicæ } *pulvis affrictus toti corpori.*
Roſarum ſylveſtrium

DECORIS.

DIOSCORIDIS.

Ad extergendam cutim.

Cyclamini radix inuncta.

MATTHIOLI.

Rapi ſylveſtris ſemen.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto ſubacta.
Gentianæ ſtillatitia aqua.

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM VIRES, QVIBVS EXVBERANTES IN CORPORE HVMORES, VOMITV, ET ALVI DEJECTIONE excernuntur in Dioſcoride.

EXPELLENTIUM MEDICAMENTORUM.

DIOSCORIDIS.

Ad bilem educendam.

IRIS Illyrica drachmarum ſeptem pondere ex hydromelite pota.
Thlaſpi ſemen potum.
Aloe hauſta.
Abſinthium potui datum.
Tragorigani decoctum bibitum.
Lychnidis ſylveſtris ſemen drachmarum duarum pondere potum.
Androſæmi ſemen duarum drachmarum pondere hauſtum.
Veratrum nigrum per ſe datum, aut ex ſcammonia cum ſalis drachma.
Pycnocomi radix duaram drachmarum pondere ex aqua mulſa.
Centaurium minus decoctum devoratum.
Parthenium ſiccatum cum aceto mulſo, aut ſale.
Thapſiæ ſuccus in aqua mulſa potus.
Clematidis alterius ſemen tritum potum.
Seſamoides tritum datum.
Cucumeris ſylveſtris radicis ſuccus, & cortex ſeſquioboli pondere bibitus.
Hippophais ſuccus oboli pondere potus.
Ricini triginta grana purgata trita hauſta.
Tithymalorum omnium ſuccus binis obolis in poſca potus.
Mercurialis jus potum.
Lathyris grana ſex aut ſeptem, cum ficis, aut palmulis in catapotio devorata.
Peplus in hydromelitis cyatho potus.
Scammonii ſuccus drachmæ unius, aut quaternum obolorum pondere hauſtus ex aqua mulſa, vel pura.
Chamelææ folia in catapotiis devorata, cum duabus abſinthii partibus adjecta chamelæa, una cum hydromelite.
Thymelææ viginti granorum pars interna bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta.*
Apios, ſcilicet inferior radicis pars devorata.

Aſarum & aſarina.
Caſſiæ ſolutivæ pulpa.
Manna ex ſenæ diluto pota.
Spinæ infectoriæ baccæ, & ſyrupus ex earum ſucco paratus.
Tamarindorum pulpa.
Pruna.
Sebeſtena.
Zyzipha.
Naſturtii ſemen denariorum decem pondere ex aqua potum.
Thlaſpi ſemen acetabuli menſura hauſtum.
Rhabarbarum
Sena
Gratiola } *hauſta.*
Myrobalani flavi
Frangula

DIOSCORIDIS.

Ad pituitam ejiciendam.

Iris Illyrica drachmarum ſeptem pondere ex hydromelite.
Mandragoræ ſuccus duorum obolorum pondere potus.
Veratrum nigrum per ſe datum, vel cum ſcammonia cum ſalis drachma.
Lycii Indici ſemen cyathi dimidii menſura potum.
Ulmi craſſior cortex in vino, aut aqua frigida unciatim potus.
Gallinaceorum ſeneſcentium jus Dioſcoridis modo paratum hauſtum.

Cyclami-

Cyclamini radix ex hydromelite pota.
Scylla cum melle cocta pota.
Hyssopi decoctum ex aqua, melle, & ruta potum.
Thymum cum sale, & aceto haustum.
Sphondylii semen potum.
Ammoniacum drachmæ pondere bibitum.
Daphnoides folium recens, vel aridum potum.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere ebibitus.
Epithymum potum cum melle.
Bryoniæ succus cum aqua mulsa.
Cnici seminis succus cum mulso, vel jure gallinaceo.
Magnes potus trium obolorum pondere cum mulsa.
Centauris minoris decoctum devoratum.
Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale potum.
Clematidis alterius semen tritum potum.
Sesamoides tritum datum.
Cucumeris sylvestris radicis succus, & cortex sesquioboli pondere bibitus.
Hippophais succus oboli pondere potus.
Ricini grana triginta trita epota.
Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.
Lathyris grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis devorata.
Peplus in hydromelitis cyathō potus.
Scammonii succus drachmæ unius, aut quaternum obolorum pondere haustus, ex aqua pura, vel mulsa.
Chamelæa folia in catapotiis devorata, cum duabus absinthii partibus, adjecta chamelæa unà cum hydromelite.
Thymelæa viginti granorum pars interior bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta.*
Apii inferior pars devorata.
Empetrum in jure aliquo, aut hydromelite.
Filicula aridæ farina aqua mulsa insperſa hausta.
Cynocrambes decoctum bibitum.
Pityusæ radix duarum drachmarum pondere cum mulsa, & seminis drachma, succi vero cum farina subacti cochlearium in catapotio exhibita.
Heliotropii decoctum ex aqua potum.
Agarici drachma una, aut altera cum mulsa pota.

MATTHIOLI.

Iridis radicis succus potus.
Asari decoctum aut dilutum potum, & præsertim ex caprillo sero paratum cum nardo & hydromelite.
Asarina ex mulsa pota, aut oxymelite.
Cassiæ solutivæ pulpa.
Cnicinum oleum potum.
Manna ex sennæ diluto pota.
Spinæ infectoriæ baccæ, & earum succus.
Cyclaminus.
Dracunculus.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Aristolochiæ utriusq; radix.
Centaurium minus.
Aloe.
Gratiola.
Sena.
Myrobalani, Chebuli, Embelici, & Bellerici.
Frangula.

DIOSCORIDIS.

Ad atram bilem pellendā

Mandragoræ succus potus duorum obolorum pondere ex mulso.
Gallinaceorum senescentium jus Dioscoridis modo paratum haustum.
Epithymum ex melle haustum.
Serum lactis potum.
Origanum siccum acetabuli mensura potum ex mulsa.
Pulegium bibitum.
Elleborum nigrum haustum.
Spartium epotum.
Alypum mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumptum.

MATTHIOLI.

Sena & ejus decoctum, vel dilutum, & vinum ex ea paratum. Vide comment. ejus lib. 3. cap. 70.
Myrobalani nigri.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS.

Ad vomitum ciendum.

Thlaspi potum bilem rubeam educit.
Mandragora pota atram bilem.
Thapsiæ lacteus succus in mulsa bibitus.
Tithymalorum succus cum aqua mulsa binis obolis potus.
Apii superior pars devorata.
Spartii flores, & semina in mulsa pota.
Anagyris semen commanducatum.
Betonicæ radices ex hydromelite potæ, pituitam ejiciunt.
Papaveris spumei semen in mulsa acetabuli mensura potum.
Staphidis agriæ grana quindecim in mulsa data.
Silybi radicis drachma pota.
Glans unguentaria cum hydromelite.
Narcissi radix cocta, esta, seu bibita.
Ricini grana triginta hausta.
Raphani cortex ex aceto mulso potus.
Tithymalorum omnium succus potus.
Aes ustum cum hydromelite bibitum.

MATTHIOLI.

Napi semen ex oxymelite & tepenti aqua potum.
Atriplicis semen potum.
Lathyris semen haustum.
Asari radicum pulvis ex oxymelite potus.
Stibium nostrum quinq; granorum pondere ex rhodosaccharo sumptum.

DIOSCORIDIS.

Ad aquam intercutem educendam.

Cyclamini radix ex hydromelite hausta.
Polii decoctum bibitum.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.
Hippophais succus oboli pondere potus.
Ricini grana triginta pota.
Lathyris cujusq; grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis devorata.
Sambuci / *Ebuli* } *folia olerum more cocta.*
Empetrum in jure aliquo, aut hydromelite haustum.
Cynocrambes decoctum potum.
Asarum bibitum.

Lactucæ ſylveſtris ſuccus in aceto mulſo potus.
Trifolii radix drachmarum duarum pondere in vino bibita.
Tithymalorum ſuccus bibitus.
Thymelæa viginti granorum pondere pars interna bibita.
Vitis ſylveſtris radix fervefacta in aqua in cyathis duobus vini aqua marina diluti, pota.
Squama æris ex aqua mulſa hauſta.
Mercurialis decoctæ jus potum.

MATTHIOLI.

Iridis radicum ſuccus potus.
Perſici flores in acetariis devorati.
Braſſicæ marinæ ſuccus cum rhabarbaro ſumptus.
Frangula.
Elaterium bibitum.
Rhabarbarum, Agaricum } *in potionibus additum.*
Stibium noſtrum devoratum quinque granorum pondere.
Turpetum in potionibus additum.

DIOSCORIDIS.

Ad alvum emolliendam, citandamque.

Ceraſa recentia manducata.
Pruna in cibis ſumpta.
Siliquæ devoratæ.
Fici maturæ deglutitæ.
Lac ficulneum potum.
Chamarum piſcium jus potum.
Unguis odoratus ebibitus.
Raphanus comeſtus.
Beta alba devorata.
Blitum comeſtum.
Rumicis cujusq; decoctum potum: quin & ipſa herba decocta devorata.
Malva in cibo ſumpta.

Atriplex manducatum.
Braſſica leniter fervefacta comeſta.
Lentis decorticatæ decoctum primum hauſtum.
Aſparagorum cauliculi in cibum accepti.
Cucurbitæ integræ fervefactæ expreſſus ſuccus potus.
Gingiber quoquo modo ſumptum.
Peucedanum potum.
Scillæ ſiccæ cochlear unum, aut alterum jejunis datum.
Androſæmi ſemen tritum potum.
Helxines foliorum ſuccus hauſtus.
Papaveris erratici ſemina acetabuli pondere, ex mulſa aqua pota.
Cynogloſſi decoctum hauſtum.
Chamæſyces rami decocti, & in cibum ſumpti.
Bryoniæ cauliculi recentes cocti, & in cibum devorati.

MATTHIOLI.

Caſſiæ ſolutivæ pulpa devorata.
Amygdalinum oleum potum.
Manna ex jure ſumpta.
Laricea reſina devorata.
Pruna Damaſcena, & Ungarica ex jure, aut vino decocta.
Sebeſtena jure macerata, & devorata.
Juglandes cum garo à jejunis ſumptæ.
Malvæ folia, vel teneri ejus cauliculi decocti, & ex oleo & aceto devorati.
Beta alba & ejus ſuccus.
Betæ albæ ſuccus libræ pondere infuſus.
Ejusdem decocta radix ſale aſperſa & ſuppoſita.
Hieracii ſuccus ex poſca duorum obolorum pondere.
Senæ decoctum, vel dilutum, aut ejusdem vinum. Parandi rationem habes in comment. proprio lib. 3. cap. 70.
Bellis recens in catapotiis devorata vel ex jure decocta.
Uvæ paſſæ ante prandium devoratæ.

FINIS.

Menſurarum & ponderum Typi ad Dioſcoridis mentem. Ex Galeno,

In Ponderum ratione.

- *Siliqua*
- *Aegyptia faba*
- *Orobus*
- *Obolus*
- *Scrupulus*
- *Drachma*
- *Uncia*
- *Acetabulum*
- *Nux*
  - *Regia*
  - *Pontica*
- *Libra*
- *Mina*
  - *Medicorum*
  - *Italica*
  - *Alexãdrina*

Pendet

- *Chalcum unum*
- *Chalcum unum & ſemis*
- *Chalcos duos*
- *Chalcos tres*
- *Obolos duos*
- *Scrupulos tres*
- *Drachmas octo*
- *Drachmas quindecim*
- *Uncias ſeptem*
- *Unciam unam*
- *Uncias duodecim*
- *Uncias ſexdecim*
- *Uncias decem & octo*
- *Uncias viginti.*

DE ARIDORUM MENSURIS.

In Aridorum menſuris.

- *Artaba Aegyptia*
- *Modius Aegyptius & Italicus*
- *Medimnus*
- *Hemjectum. i. ſemiſextum*
- *Congius*
- *Chœnix*
- *Sextarius*
- *Hemina*
- *Cheme*
- *Cochlear*

continet

- *Modios quinq;*
- *Chœnices octo*
- *Hemjecta duodecim*
- *Congios duos*
- *Chœnices 4. i. drachmas 720*
- *Heminas 3. Atticas. i. drach. 180*
- *Hemias duas. i. drach. 120*
- *Cyathos ſex, id eſt, drach. 60*
- *Cyathi quartam part. i. drach. 2. & 5.*
- *Scrupulos tres.*

Ponderum & Menſurarum Liquidorum ratio.

In Liquidorum menſuris Pendet

- *Vini*
  - *Ceraminum lib. 80*
  - *Amphora lib. 80*
  - *Urna lib. 40*
  - *Congius lib. 10*
  - *Sextarius lib. 1. & uncias 8*
- *Aceti*
  - *Hemina uncias 10*
- *Aquæ*
  - *Cotyla uncias 10*
  - *Oxybaphus drach. 18*
  - *Acetabulum drach. 18*
  - *Cyathus drach. 11. & ſcrupulos 4*
  - *Cheme drach. 3. & ſcrup. 1.*
- *Olei*
  - *Ceraminum lib. 72*
  - *Amphora lib. 72*
  - *Urna lib. 36*
  - *Congius lib. 9*
  - *Sextarius lib. 1*
  - *Hemina uncias 9*
  - *Cotyla uncias 9*
  - *Acetabulum drachmas 18*
  - *Oxybaphus drach. 18*
  - *Cyathus drach. 18*
  - *Cheme drach. 3.*
- *Mellis*
  - *Ceraminum lib. 120*
  - *Amphora lib. 120*
  - *Urna lib. 60*
  - *Congius lib. 15*
  - *Sextarius lib. 1*
  - *Hemina lib. 1*
  - *Cotyla lib. 1*
  - *Acetabulum drach. 27*
  - *Oxybaphus drach. 27.*
  - *Cyathus drach. 20*
  - *Cheme drach. 5.*

Τῷ ἐξοχωτάτῳ ἰατρῷ τε, καὶ φιλοσόφῳ

ΠΕΤΡΩ ΑΝΔΡΕΑ ΜΑΤΘΙΟΛΩ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΡΤΩΝΑΙΟΣ.

Ὑγιείαν τῶν μερόπων γενῆσθαι μόνῳ ἑαυτῷ.
Ἐνθάδε καὶ ζώειν, ἀλλ' ἅμα καὶ πατρίδι·
Τοῖσι φίλοις, κεδνοῖς τε γονεῦσι, πόλει, χρέῳ οἵσι
Θρέπτρα, χάριντε φέρειν ἡμᾶς, ἔλεξε Πλάτων.
Δόγμα δὲ νῦν τε γεραιὲ τελεῖς σύγε Ματθιολ' ἔργοις,
Ὥστερ αὖ εἰ κείνῳ κλᾶρον ἅπαντα λάχες.
Εὖ τε τοκήεσιν, πάτρῃ τ' ἐμὸν κόσμον
Αἰεὶ ἄγειν σπεύδεις, ἀμφαγαπᾶσε φίλους·
Ὥστε σὺν ὅτι τόν γε καλὸς ἅπασιν αὐοίγων
Τὸν βαθὺν ἀρχαίης κόλπον ἀκεσορίης.
Οὕτι Διοσκορίδης Δηὰ σεῦ πάλι φαιδρὸς ἰδέσθαι,
Καὶ σοφίῃ πάντως ἀχλὺν ἀπασσάμενος.
(Καίγε Δαρδάνῳσι μιμεῖσθαι ὅσοι τὰ καλὰ
Οὔποτε, μιμεῖσθαι δ' οἴδασιν ἔργα μόνον)
Εὐμενίῃ δὲ τεῷ μαρτύρομαι αὐτὸς, ἐκείνης
Πολλάκις εἰληφὼς πείρατ' ἐτυμολάλου.
Μαρτυρέουσι καὶ οἱ φιλαληθέες ἄνδρες ἔασι.
Γλυσάμενοι φιλίης σεῖο πολυνοτάτης.
Τίνεκα τεθνήξῃ ἀ πώποτε, τόσσον ὀνήσας
Ματθιολε θνατοὺς, θειοτέκνους τε τόσους.
Οἶδε γὰρ ἅλις γὰρ ἅπας σ' Ἀπειθέα χεῖρα ὑπάρχειν,
Τῇ τ' ἐκκλησίῃ καὶνῷ ὑπηρέτιδι.
Ἔστι χρεὼ δέ μ' ἀεί σοι φίλτατε πολλὸν ὀφείλειν
Ἄμμι χαριζομένῳ πολλὰ, καὶ αὐτομάτως.
Πῶς γὰρ ἴσω ποτ' ἔχοιμι χάριν σοὶ ἀντιπορεῖν,
Οὕνεκ' ἐλατίνημαι παῖδα, κρατῶν δὲ πόθον.

Martini Cutheni Pragenſis.

Cedant Heſperidum, cedant & Adonidis horti,
Hactenus, & quotquot barbara Memphis habet.
Unicus hic cunctis multò eſt præſtantior hortis.
Quem pia Matthioli cura, laborq́ dedit.
Illic non cui vis tranſcendere ſepta licebat,
Omnibus hic aditus, & loca cuncta patent:
Illorum vanas abiit decor omnis in auras,
Hujus at æternum gratia viva manet.
Tot plantis, herbisq́ ſuum reddendo nitorem,
Autor naturæ contulit artis opus.
Huic igitur merito, debes Hetruria, quantum
Ipſa Dioſcoridi Græcia docta ſuo.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii.

IN LIBR. PRIMUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Præfatio Dioscoridis,

IOANNE RVELLIO SVESSIONENSI INTERPRETE.

QUANQUAM, amicissime Aree, complures non veterum modò, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, viribus, atque probatione scripserunt: nobis tamen nec vanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tentabimus: propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alii plurima, ut ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Jolas, & Heraclides Tarentinus, omissâ prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerunt: neque verò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt. Crateuas autem herbarius, & Andreas medicus, qui cæteris diligentius hac in parte versati videntur, radices multas apprimè utiles, herbasque aliquas haudquaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententiis: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, magnam tamen impendisse diligentiam constat. Junioribus minùs assentiendum: è quibus est Julius Bassus, & Niceratus, & Petronius Niger, & Diodotus, Asclepiadæ omnes, qui medicinalem materiam vernaculam, cognitamque vulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum vires, probationesque cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum causarum studio verba fundentes, alia interdum pro aliis scriptitando, † rem in acervum, congeriemque controversiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius habetur Niger, Euphorbium nascentis in Italia chamelææ succum esse contendit: Androsæmonque eandem herbam cum hyperico esse: quin etiam Aloen in Judæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus veritati refragantur. Quibus conjectura colligi potest, ea non oculata fide, sed narratione potiùs ab aliis accepisse. In ordine præterea idem ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaque cognatione conjunctas vires colligentes, partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quò facilius memoriæ mandarentur, genera & eorum affectus à sua cognatione disjungentes. Nos verò ab ineunte, ut ita dicam, juventa, jugi desiderio cognoscendæ materiæ allecti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis nos militarem vitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quod opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectum. Etenim natura cùm in omnes eruditione excultos, tum verò in eos, quibuscum tibi ejusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles, in nos etiam aliquantò peculiarius. Enimverò non parvum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi viri Licinii Bassi singularis erga te amicitia: quam unà nobiscum degentes novimus, cum mutuam inter vos benevolentiam æmulatione dignam intueremur. Admonitum autem te velim, eosque qui in hosce commentarios incident, ne in verbis facultatem nostram æstimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curam. Etenim plurima visu ipsi exactissimè cognovimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes convenit, historia, percunctationeque rerum apud singulos vernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, ut differenti ab aliis ordine tradito, genera singularum medicinarum, virelque describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est fermè, qui ignoret: quòd ea & toti arti conjuncta sit, universique ejus partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque misturas, & facta in morbis pericula extendi, & incrementum capessere potest, plurimùm conferente singulorum medicaminum cognitione. Quin etiam vernaculam, familiaremque materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ à nobis relinquetur, doctrina. Verùm in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur: certe pro horum ratione, medicamenta aut valent viribus, aut evanido nulloque munere funguntur. Serena igitur cœli constitutione demetenda sunt: magni siquidem refert inter colligendum, si vel squalores, vel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, clivosa, & ventis exposita sint, & perflata, frigidaque & aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur. Contrà, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisque locis à vento silentibus enascuntur, plerunque degenerant, & minus viribus valent: multoque magis, si non suo tempore, nec opportune colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandum, hæc sæpe, pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut serius adolescere: nonnulla propria vi hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est eum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantùm inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisque magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non perspexerunt, magno in errore versentur. Quæ causa etiam non-

nonnullis ſcriptoribus impoſuit, qui herbas quaſdam, verbi gratia, gramen, quinquefolium, & tuſſilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui ſæpius ad viſendas herbas, & earum natales ſe contulerit, earum cognitionem maximè conſequetur. Scire etiamnum convenit, ſola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis: reliqua à trimatu inutilia. Quæ vero fruticoſa ſunt, ſicut ſtœchas, triſſago, polium, abrotonum, ſeriphum, abſinthium, hyſſopum, & alia id genus ſemine prægnantia demetantur. Flores quoque antea, quàm ſponte ſua decidant, Fructus autem, ut maturi decerpantur, neceſſe eſt; & ſemina, ubi ſiccari cœperint, priuſquàm defluant. Herbarum ſuccus, & foliorum elici debet, germinantibus tum primum cauliculis. Lac, & lachrymæ excipiantur, inciſo per ſummum adoleſcentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticésve ut recondantur, eximere convenit, cum herbæ ſuis foliis exuuntur: ſiccantur etiam expurgatæ inibi, locis aſperginem non redolentibus: ſed quæ luto, aut pulvere ſunt obſitæ, aqua elui debent. Flores & omnia, quæ jucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo ſitu obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut foliis ſemina, ut perennent, apte involvuntur. Liquidis medicaminibus denſior materia, argentea, vitrea, aut cornea convenit. Fictilis etiam, ſi modò rara non ſit, accommodatur: & lignea, præſertim è buxo: ſed ænea vaſa ocularibus medicamentis, liquidisque, & omnibus iis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem, & medullas, ſtagneis vaſis recondi convenit.

COMMENTARIUS MATTHIOLI.

QUANTUM oporteat Medicos omnes, qui legitimum in arte nomen ſibi comparare ſtudent, ſimplicium quorumcunq; medicamentorum, quæ medicinæ uſui competunt, cognitionem, ac facultatem ſenſibus exactè conſequi, non modò hac præfatione declarat Dioſcorides Anazarbeus, in hac materia cæteris facilè princeps: ſed id quoq; poſt Dioſcoridem admirabili doctrina plurimis in locis memoriæ prodidit gravißimus auctor Galenus: qui hac in re præcateris Dioſcoridem ſequutus (ut ejus luculentißimæ monumenta paſſim atteſtantur) in ſimplicium medicamentorum viribus, ac facultatibus indagandis relicta (hoc etiam ipſe fatetur) Dioſcoridis hiſtoriarum palma, omnes qui in hac materia ſcripſerunt, longè admodum ſuperavit. Quippe tanta animi propenſione oblectationeq; cognoſcendorum ſimplicium captus fuit (ſciebat enim non poſſe rite ſe dici Medicum ſine eorum ſcientia) ut nullo magni laboris metu, nullis periculis deterritus, in Lemnum, Cyprum, Syriam navigaverit, atque alias plurimas peragraverit regiones, ea demum cauſa, ut quæ legitima & ſyncera, quæq; ſpuria & adulterata eſſent medicamenta certò dignoſcere poſſet. Quapropter lib. III. de med. comp. per genera, ita ſcriptum reliquit. Hinc enim puto bonæ indolis juvenes incitatum iri, ut medicamentorum materiam cognoſcant, ipſimet inſpicientes, non ſemel autibus, ſed frequenter: quoniam ſenſibilium rerum cognitio ſedula inſpectione perficitur: cujus rei evidentißimum eſt indicium, quod gemini per omnia ſimiles eſſe nobis videantur, diſſerentes autem iis, qui ipſos inſpicere conſueverunt. Itaq; herbarum, fruticum, & arborum materiam, priusquàm e terra eximantur, contemplari pulcherrimum eſt, dum fructus videlicet futuri ſunt, dum eduntur, dum augeſcunt, & dum vigent. Hæc ſiquidem continua eorum ſpeculatio docebit te, quando potißimùm ipſos commodè decerpas, ac in ſiccis domunculis repoſitos cuſtodias. Vos ergo admoneo, amici, ut in hoc quoq; me ſequamini, ſi artis opera pulchrè obire volueritis. Noviſtis enim, quomodo ex omni natione præſtantißima quotannis mihi afferantur medicamenta, eo quod perditi illi omnigenarum rerum coëmptores (Græci ῥωποπώλας vocant) variis modis ea contaminant. Præſtiterat forſan non hos ſolùm, ſed multò magis etiam mercatores, qui illa advehunt, incuſare, atq; his multò magis ipſos herbarios: item nihil minus eos, qui radicum liquores, ſuccos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi ſiquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quisquis igitur auxiliorum undiq; copiam habere volet, omnis materiæ ſtirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terreſtrium corporum, quæ ad medicinæ uſum ducimus, expertus eſto, ut ex eis & exacta, & notha cognoſcat. Niſi enim hoc modo inſtructus ad præſentis operis præſidia veniat, verbotenus quidem medendi methodum ſciet, opus verò nullum ipſa dignum perficiet. Et primo de antidotis: Medicus autem (inquit) omnium ſtirpium, ſi fieri poteſt, peritiam habeat, conſulo: ſin minus plurium ſaltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quiſquis toto ætatis illarum decurſu noverit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia multis in locis inveni: quæ nec quando pullulant, nec quando creſcunt, noverunt iſti, qui ſiccas ſtirpes tantummodo cognoſcunt. Hæc Galenus. Ex quibus ſatis Medicis omnibus perſpicuum eſt, non poſſe quenquam ſine certa ſimplicium medicamentorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neque artem rectà methodo exercere, nec niſi fortuna quadam, vel naturæ ipſius robore ægros ſanare. Neq; enim ullo pacto eis adſtipulandum cenſeo (ut Medicorum pleriq; faciunt, & ij ſæpè, qui primas ſibi deferri exiſtimant) qui compoſitis tantùm officinarum medicamentis, ipſisq; admodum vulgaribus contenti ſunt. Nam cùm ſatis ſibi fore perſuadeant, ſcire Diacatholicum omnes in univerſum humores dejicere. Dejectorium è ſucco roſarum flavam bilem, Diacnicum pituitam, Diaſenam, & Catapotia ex cœruleo atram bilem, Cocciá caput & cerebrum expurgare: ſicuti, quæ Lucida nuncupant, oculis, & quæ ex Hermodactylis dicuntur, ac quæ Fœtida vocantur, arthriticis eſſe peridonea, nihil ultra requirunt: quin potius ſcire negligunt, e quibus ea ſimplicibus componantur medicamenta, & an ius ea inſint vires, quæ ſuis nominibus pollicentur: an ſimplicia, quibus conflantur, legitima ſint an ſpuria, ſyncera an adulterata, recentia an exoleta, ſicca an humore vel ſitu corrupta, an ſuo tempore, & opportunè decerpta, ſole ſiccata an umbra, an igne, ut ſæpius in temporis anguſtia officinis fieri ſolet. Neq; unquam animadvertunt, quòd dejectoriis medicamentis, quæ noſtro ævo parantur ad bilem dejiciendam, ſæpe Scammonium lacte tithymalorum, ac pityuſa adulteratum, magno ægrorum detrimento immiſcent. Ius verò, quæ pituitam ducunt, ſæpe legitimi Turpeti loco, modò pityuſæ, modò thapſiæ, modo pæoniæ radicum cortices imponunt, quæ impoſtorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non ſeplaſiariorum modò, ſed etiam medicorum quorumcunq; qui rem plantariam profitentur, oculos ſæpenumero fallant, niſi fraus guſtu, & legitimi Turpeti ſ. rutimo & collatione deprehendatur. In Catapotiis deinde, quæ ex Hermodactylis vocant, ephemerum Colchicum legitimi Hermodactyli vice: in Fœtidis verò, cicutæ ſemen pro agreſtis rutæ ſemine, quorum utrunq; mortiferum eſt medicamentum, omnes injiciunt. Adde præter hæc, quòd ſæpenumero medicamenta ex iis ſimplicibus componunt, quæ ætate exoleta, nihil viribus præſtant, quo fit, ut penitus evanida, ac invalida reperiantur. Quod etſi quandoq; malitia, ac propria artificum impoſtura fiat: id tamen plerunque accidit, ex ipſorum tum incuria, tum etiam imperitia: nam pauci, vel potius nulli habentur pharmacopolæ (eos ſemper excipio, qui ſimplicium hiſtorias amplexantur,) qui ſuppoſititiis, ipſisq; innumeris non utantur ſimplicibus. Namq; Aſaro utuntur pro bacchare: urbana Loto,

Galeni navigationes, ut legitima cognoſceret ſimplicia.

Medicamenta adulterabantur etiã Galeni tempore.

Sine ſimplicium cognitione mãca eſt medendi ratio.

Medicorum quorundam opinio exploſa.

Officinarum lapſus.

Loto, pro sertula Campana: Colutea, pro sena: acoro, odorati calami vice: cypero, pro galanga: hieracio, pro soncho: sphondylio, pro acantho: chondrilla, pro cichorio: agresti lactuca, pro intubo: ophioscorodo, pro scordio: quibusdam arborum lachrymis, pro succino: tapsia, pro turpeto: pice pro pissasphalto: resina larigna, pro abiegna, & legitima: terebinthina: phyllitide, pro aspleno: obscuris quibusdam radicibus, pro meo, peucedano, & costo. Ad hæc laccam ex brasilio & cocco infectorio confectam, pro caucamo usurpant. Rhodium oleastrum, pro agallocho, ossa & carnem humanam, pro mumia: macim pro macere: chartam, pro papyro: crespinum (sic enim vulgò vocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha: convolvulum, sive lævem similacem, pro ligustro: agrestium prunorum succum, pro acacia: succum verò baccarum ligustri, & periclymeni, pro lycio: cancros, pro gammaris: ranunculum, pro coronopo: saponariam vulgò dictã, pro struthio: carduum, quem benedictum nominant, pariterq; chamaleonem album, pro leucacantha: parthenium, pro artemisia: cotulam fœtidam appellatam, pro parthenio: canis testiculos (sic enim radices quædam nominantur) pro satyrio: polium, pro chamæpity. Cadmia præterea officinis ferè omnibus pompholygem genuinam mentitur, ærugo æris florem, æris squama stomomatis (quod chalybem dictum putamus) squamam, sandix minium: terra quædam mangonizata sphragidem lemniam, salnitrum nitrum, & aphronitrum. Alia deniq; plura, ac diversa simplicia medicamenta sunt, quæ ubiq; locorum apud varias nationes, hujus, vel illius vice nulla penitus ratione indifferenter subjiciuntur, ubi tum pravum, tum spurium sibi jamdiu vendicant usum. quæ, ne verbosius rem hanc prosequi videamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis non evenirent, si Medici omnes veram, & exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur, quam maximè, & jure consequi deberent. Quippe materiæ hujus peritiam assecuti, & errorum cognitionem nacti, ne seplasiarii in ejusmodi versarentur erroribus, obstarent: neq; eis ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognitis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur. Dent itaq; jam operam imperiti, ut hujusce materiæ cognitionem exactè consequantur, quandoquidem artifici nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest quàm suæ artis subjectum, & instrumenta ignorare. Quod sanè unicuiq; Medico usu evenire comperimus, qui non modò alienis utitur misturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates novit. Proinde scitè à Galeno dictum est lib. VII. & VIII. de compos. medic. secundum locos, quòd non poterit is, ex quo ordine ejusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex mollissimo, an vehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc, & alios intermedio. qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Veruntamen nemo in hac materia se peritum evadere confidat assidua tantùm librorum lectione, etsi eos quidem gravissimi conscripserint auctores, nisi sapius ad visendas stirpes se contulerit, & quod à præceptore in herbarum agnitione diu exercitato, diligiti demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatuq;, variis anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendat. Id enim, cùm maximè perpendisset Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facul. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare & illos quoque, qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non adsimilari iis, qui ex libris prodeunt gubernatores: nam sic & verior, & manifestior esset doctrina, non herbarum modò & fruticum, arborumq;, sed & aliorum omnium medicaminum. Verùm enimverò si omninò libris est opus, quis adeò miser est, ut præteritis scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Crateuæ, & aliorum innumerorum, qui in artè ipsa consenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanorum, dæmoniorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ viva voce traditur: neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex evadit. In hoc namq; comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta: non ut rudes & ignari per illos doctrinam perfectam assequamur. Quòd si qui sint, qui præceptoribus careant, velintq; iis, quæ luculente, ac copiose sunt scripta (qui nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum ij fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non graventur. Et primo de antidotis: Quòd si nullo (ait) monstrante ex libri alicujus lectione, quales sunt commentarii Heraclidis, Crateuæ, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicaminum cognitionem pervenire aliquis velit, longè majore ipsi opus est inspectione, ut exactè singularum medicinarum virtutes, ac vitia dijudicare sciat. Nam qui simplices medicinas divendunt, tam callidè illarum quasdam conciunnant adulterantq;, ut etiam exercitatissimos in eis decipiant. Quare idem Galenus lib. IX. de simplic. medic. facultatibus, in Diphrygis mentione ita scriptum reliquit. Adijciam huic, qui de illo habetur, sermoni, rem non modò de Diphryge situ utilem, sed & de Lemnia sphragide, & Pompholyge, & Opobalsamo, & Lycio Indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, ut à veris nativisq; nihil differre viderentur. Erat autem qui me docebat ingenti mercede, homo curiosissimus, non in his tantum, sed & aliis similibus. Itaq; in Lemnum, in Cyprum, in Palæstinam Syriam eo studio navigavi, ut medicamentorum istorum cujusque multam copiam, quæ in omnem vitam meam satis foret, reponerem. Sed & Lycium Indicum cùm Aloë Indica id temporis commodum accipere contigit, cùm à Palæstina iter reflecterem: cùm persuasum haberem, eo quod à camelis cum tota sarcina advectum esset, proculdubio id esse Indicum: quòdq; adulteratum haud nosci ab iis, qui portasseint, posset, propterea quòd materia, ex qua id præparatur, illis in locis haud nasceretur. Porrò satius visum est mihi illegitimorum compositiones haud quaquam adscribere, utpote cum homines sceleratiin lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum verorum ac germanorum notis ac indiciis, adulterandorum nosse compositiones, cùm nihil ad ea discernenda conferant: imò optem, si queam, quæ à majoribus me perperam conficiendorum atque adulterandorum medicaminum proditæ sunt compositiones, omnes prorsum delere atque extirpare: hactenus Galenus. Ex cujus verbis manifestè percipi potest, ex libris duntaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quenquam, etiamsi in ipsis stirpium imagines virentibus persimiles omni exquisito artificio fuerint adjectæ. Siquidem (ut in hac præfatione scribit Dioscorides, & locis jam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus evadere cupit, illum quidem vivas omnium plantas non semel tantùm, sed diversis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plantæ ipsæ folia aliàs exhibent, cùm prima germinatione emergunt, aliàs cùm adolescunt, & caulem edunt, aliàs ubi flores erumpunt, & aliàs ubi siccescentes maturum gestant semen. Videmus enim apertè Populum nigram, sicuti Ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi verò triangulari sectione laciniata visuntur. Sed contra Hederæ evenit, quippe huic prima statim juventa triquetra folia insunt, quæ vetustiora jam facta quadantenus rotundantur. Sisymbrii aquatici folium cùm primùm erumpit, rotundum est, cùm verò adolevit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, & Nasturtio

Officinarum ignorantia & abusus.

Medicorum munus neglectum.

Simplicium peritiã nemo potest adipisci ex librorum lectione.

Herbarũ formę descriptę parũ cõferunt.

Scriptá quorum cõmendet Galenus.

Simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris cõparatur.

Impostores quandoq; etiã peritos decipiũt.

Galeni peregrinationes.

Stirpes folia immutantes dum adolescunt.

Nasturtio folia primo exortu circinata, ac circunquaq; apÿ ferè modo laciniata emergunt : at cùm pubescunt, prælonga oleaceis similia euadunt. Quo etiam modo hortense nostrum vulgò Petroselinum vocatum cum suis ludere cernimus. Lathyris amygdalinis foliis caulem vestit, quæ in cacumine ita prioris formæ oblivisc untur, ut in Aristolochia, aut hederæ folia degenerent. Novellus Acanthus folio lactucæ longiore viresc it erucæ incisuris diviso : at senior effectus quædam circa totum caulem folia promit tam crebra, acuta, implicita, densa, ac minuta, ut nucamenti speciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnullæ, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt, quarum nomina brevitati consulentes nunc prætereunda censemus. At fieri quidem nequit, ut hujuscemodi stirpium variationes ex libris, in quibus figuræ expressæ, atq; etiam coloribus exornatæ habentur, omnes observari possint : quandoquidem plantæ ipsæ appictæ, ex tot variisq; unam nobis duntaxat imaginem repræsentant. Huc etiam illud accedit, quòd ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi artificis penicillo emergant, nunquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguem referre, ac exprimere queunt, quamvis etiam naturam exactissimè imitentur. Eadem ratione putaverim ex cujuslibet gravissimi auctoris commentariis, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem unquam adepturum esse, quæ maximè Medicis requiritur : quippe quòd ij suis simplicium monumentis, ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historiis, non nisi una lineamentorum, ac similitudinum enarrationem tradiderint. Quæ tametsi vera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplum, ut sæpè ac sæpius plantis compluribus varius totius anni curriculus tum in foliis, tum in caulibus, reliquisque particulis evenire comperimus. Quo fit ut hæc variandi series nullo alio pacto addisci possit, quàm longa oculorum exercitatione, dum ætate tota plantæ ipsæ solo educatæ viresc unt. Cæterùm ubi scriptores in suis historiis stirpium notas explicant, illi quidem ferè semper similitudinibus utuntur, acorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi similem reddentes: Meon præterea anetho, cyperum porro, asarum hederæ, phu smyrnio, & hocilli, & illud huic sæpissimè comparantes. Unde fieri non potest, ut aliquis, non prius perspectis unà cum doctissimis ac exercitatissimis præceptoribus plantis quibuslibet, cum quibus aliæ iniisse tum similitudinem, tum etiam cognationem narrant auctores; & non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium imaginibus, vel sine eis editis, in summum & perfectum herbarium evadere. Quamobrem etsi stirpium imagines, quæ magno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, inspicientium oculos blande admodum detineant, atq; illas prius à nobis cognitas in memoriam revocent; magni tamen eas esse emolumenti iis non crediderim, qui visu & præceptoris auxilio numerosam earundem partem non acceperint prius : quanquam fortasse secus vulgus existimet. Adhibeant igitur curam ij, quibus in animo est rei herbariæ peritiam adipisci, vt in primis viros hujus rei non imperitos sibi præceptores ascisc ant : deinde ut assuescant per diversa temporis interstitia, montes adire, valles, sylvas, ac cætera terræ loca, ubi oculis, reliquisq; sensibus simplicia medicamenta inspicere, & cognoscere valeant, Quos nec pigeat se conferre ad fodinas, ubi metallica & fossilia medicamenta tam diligenter contemplentur, ut legitima quæq; deinde ab adulterinis discernere sciant. Neq; solum in fodinis ipsis versari debent, sed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur : nam ibi & diphrygem, & pompholygem, & spodium, & cadmiam, & argenti spumam, & alia nonnulla dignoscere poterunt : quæ hac nostra ætate factitia, spuria, & adulterata in myropoliis ferè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia luculentissimasq; civitates se conferant, ubi peregrina undiq; importata veneunt. At certè ridiculi sunt qui inter legendum tum herbas, tum etiam radices, vana ducti religione, quibusdam verborum, carminum & suffimentorum superstitionibus uti præcipiunt, quasi vires, & facultates medicamentorum verba, & carminum incantationes infundere, augere, & diminuere valeant, ut stulti & superstitiosi falsò credere, & affirmare non erubescunt. Quos tamen lib. VI. de simpl. med. facul. superius citato acerrimè damnavit Galenus, sic inquiens : Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis composuit, verùm is ad fabulas versus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam, junctus nonnullis incantationibus, quas, cùm herbas colligunt, admurmurant. Et sanè utitur iis πρὸς ωεριαπὴν, id est, ad quæ suspenduntur, & ad alias manganeias non solùm curiosas, & à medicina alienas, sed etiam falsas universas. Ex hac Galeni sententia omnibus palam fit, quòd si modò commentarios aliquos admittamus, omissis omni ex parte superstitiosis, eos tantùm legere debeamus, atq; in ijs navare operam, in quibus vera, & exculta simplicium doctrina nitet. Quos præsertim posteritati donarunt ij, qui exactam eorum peritiam indefessis laboribus sunt consecuti : inter quos omnium primus est Dioscorides. Ideoq; jure quidem eodem loco cæteris à Galeno præfertur, cùm inquit : At Pamphilus, is scilicet, qui libros de herbis composuit, planè ex iis, quæ vel ipse scribit, præse fert Grammaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas, quas exponit, nec vires earum expertum, sed iis qui ante ipsum scripsere, fidem habuisse citra ullam explorationem. Hic sanè libros exscripsit frustra annexo ad unamquamq; herbam nominum acervo : deinde etiam exponens, si qua ex homine ferebatur transformatio : tum incantamenta, & libationes, atq; thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens : nec non & alias ejusmodi præstigiaturas nugaces. At Dioscorides Anazarbensis quinq; libris materiam omnem utilem absolvit, non herbarum tantùm, sed & arborum, & fruticum, & succorum, & liquorum : memorans insuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi utiq; videtur omnium perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confecisse. Nam licet à majoribus multa de illis bene scripta extent, tamen à nemine omnium æque de omnibus. Cæterùm quæ scripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Cratevas, & Mantejas, non in ordinem digesta, nec in unum omnia collecta visuntur, quemadmodum illa, quæ scripsit Dioscorides. Et primo de antidotis volumine : Ac de omni quidem (inquit) medica materia sufficienter à Dioscoride quinq; libris traditum est, à quo tibi discere licet cùm alias omnes notas, tum gustu, olfactuq; perceptas, quibus maximè probatiora medicamenta à deterioribus cognoscuntur & discernuntur. Hinc ergo auctoritate Galeni satis perspicuum esse potest omnibus Medicis, itemq; sepiasiariis, ad quos potissimùm spectat rei Medicæ cognitio, in ea simp. medicamentorum facultate Dioscoridem cæteros excellere, & facilè primas tenere. Quapropter ab ijs præclarissimè ageretur, si ejus scripta tantisper legerent, ac perlegerent, perpetuoq; in sinu gestarent, donec eum planè sibi familiarem redderent, & hoc quidem eo præsertim tempore facerent, quo à peritissimis præceptoribus vera, ac legitima simplicia tum oculorum, tum gustus, tum olfactus sensibus offeruntur. Quod eò citius ducet illos ad optatum finem, quò magis Dioscoridis præclara scripta castigatissima, & à mendis quàm plurimis expurgata reperient. Quinetiam nostris commentariis, qui præterea Galeno referunt acceptum ferè quicquid ipse scripsit de simplicium medicamentorum materia, ita dilucidata & illustrata, ut maximam (ni fallor) secum

Stirpium imagines parum, vel nihil prosunt ad simplicia dignoscenda.

Notandum.

Vanum & superstitiosum incantationibus uti, dum plantæ effodiũtur.

Dioscorides à Galeno maximè comẽdatur.

Dioscorides in simpliciũ medica. materia primas tenet.

secum adferant claritatem. Huic igitur soli se dedant, hunc solum sequantur ob jam dictas rationes omnes ij, qui non modò stirpium, sed & reliquorum simplicium medicamentorum doctrinam & facultatem consequi volunt. Ac contrà tum vulgò semper ignaro, tum iis etiam, qui coaxantium ranarum instar, è sordido palustrium aquarum limo caput exerere nequeunt, nugaces, ac penitus detestabiles quorundam libros, ubi simplicium & compositorum materia ab iis tractatur, qui vix lactucam novissent, nisi eorum cœnis frequentissima extitisset : pariterq; urticam, nisi acerrimè tangentes pupugissent. Quorum inscitiam animadversus Galenus, contra eos locutus esse videtur lib. 6. de simplic. medic. facultat. præfatione breviter & scitè, sic inquiens. Verùm abstinendum est à multis mendacibus, multóq; etiam magis fugiendus est Pamphilus, qui ne per somnium quidem herbas vidit, quarum aggreditur figuras perscribere. Nam id genus hominum (quomodo assimilavit eos Heraclides Tarentinus) simillimum est præconibus, qui formam ac notas fugitivi mancipij, licet ipsi non viderint unquam, præconio tamen publicant, notas enim ab aliis, qui norunt, accipiunt, & ceu cantilenam eas proferunt, ut si fortè is, quem præconio indicant, adsisteret, agnoscere tamen non possent. Hucusq; Galeni verba. Quæ longè satis sufficere possunt ad eorum monitionem, qui ad simplicium materiam noscendam per rectum ostium introire cupiunt, & securo totius itineris gressu progredi. Verùm in primis, ut opportunè singula demetantur, nosse oportet tempora, quibus maximè plantæ viribus valeant. Quapropter à radicibus initium sumentes, dicimus harum vires, sicut etiam aliarum stirpium partium, non eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri, quandoquidem aliæ hoc tempore, aliæ verò illo humore prægnantes deprehenduntur. Tametsi non desint, qui haud quaquam infirmis rationibus innixi, radices è terra eruendas asserant semper autumno, cùm scilicet folia decidunt, & caules contabescunt : alij verò ineunte vere, priusquam folia concrescant : siquidem hisce temporibus radicibus major vis inest, quàm cæteris partibus. Sed ut ingenuè in hac re fatear quid sentiam, crediderim ego omnino majorem succi ubertatem inveniri in his, quæ vere effodiuntur : quippe quòd plantæ nondum caules, folia, neq; flores emiserint, à quibus omnis radicum succus exhauritur. Sed & rationi consonum mihi videtur, autumnales radices omnes tum paucioris, tum imbecillioris esse succi, quàm vernales, quòd scilicet pauco ante tempore & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari velim, quòd quæ vere leguntur, copiosiore, quam par sit, humore redundantes, illóq; longè minus concocto eo, qui in autumnalibus habetur, putredini & corruptioni non sint magis obnoxiæ, præsertimq; si longo asserventur tempore. Qua re à Dioscoride animadversa, is sanè jussit stirpium radices effodiendas esse, cùm stirpes ipsæ foliis exuuntur. Quod cùm variis anni temporibus eveniat pro natura diversarum plantarum, curam impendere oportet, ut suo tempore unaquæq; radix integrè, si fieri potest, cum omnibus suis adnatis evellatur, & in iis locis, atq; sub ea cœli constitutione, quam maximè familiarem habet. Porrò radices abunde nutritæ sint oportet, ac omni putredine, & tabe vacantes : non ita tamen, ut præmitio alimento ex pingui solo, ubi nascuntur, accepto, debitam & humoris copiam, & corpulentiæ metam excedant, neq; ut ejusdem alimenti inopia inanes, & rugosæ reddantur. Quod cùm maximè perspexisset Galenus de iridis radicibus differens, libro primo de antidotis : In universum (inquit) ex omni medicinarum genere illæ radices inutiles habentur, quæ inanes sunt, & rugosæ. Atq; illæ quidem deteriores sunt mediocriter nutritis, & mediocrem magnitudinem nactis, quæ crassitudinis modum excedunt, & plus humoris in se continent, quàm illus usu veniat. Hæc Galenus. Ceterùm ubi radices è terra fuerint exemptæ, primùm quidem tamdiu aqua clara elui debent, donec omni undiq; terra vel limo penitus abstergantur : mox deraditum à fibris, tum capillamentis omnibus, quibus universim ferè omnes comantur : postremò siccari eas convenit omni adhibita cura. Quòd si fuerint quales fœniculi, apij, asparagi, ruscі, polipodij, rubiæ, intubi, & consimilium, in umbra, ubi orientales venti respirant, diligenter siccentur. At omnino cavendum est, ne sole feriantur : quippe quoniam potior earum pars ab eis proculdubio evanesceret, utpote raris & tenuibus. Verùm enimvero si ex eis fuerint, quæ natura crassæ sunt, veluti gentianæ, helenij, mandragoræ, bryoniæ, & id genus aliæ, & aër sit nubilus, & hyems, ne in umbra situ tabescant, ac proinde marcescant, in sole ac vento tutò siccari possunt. Quod commodius fieri potest, si frustatim dissectæ ita tenui funiculo trajiciantur, ut partes non se contingant, aut cratibus impositæ quotidie sæpius manibus revolvantur. Atqui curandum est, ante quàm siccentur, ut ligneа matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipsis in longum scissis, integra eximatur : quippe omnino inutilis est, nullámq; vim obtinet : etsi gentiana, cyclaminus, aristolochia rotunda, iris, bryonia, centaurium majus, nymphæa, aliæq; complures absq; matrice suas præ se ferant radices. Siccatis radicibus, quòd planè constet eas sine tabe, & teredine per tempora adservari posse, ius reponantur in locis, ad quæ solares radij non penetrent, neq; fumo pateat aditus, & quæ neq; uliginosa sint, neq; pulverulenta. Sit igitur locus eminens, & siccus, ad septentrionem vergens, vel etiam ad meridionalem plagam, quando scilicet radices ipsæ non prorsus exiccatæ reconderentur : adhibita tamen cura, ne eo tempore austri humidissimi flatus admittantur. Ita deniq; recondi, ac servari possunt tot annis, quot ab inanitate, teredine, & tabe vindicari valeant. Nam etsi quæ tenues sunt, ut asari, phu, asparagi, ruscі, & id genus aliæ, anno duntaxat perennent : veratrum tamen utrunq;, quamvis radicibus constet tenuibus, ad trigesimum annum usq; perdurat. Ceterùm demetendi tempus, recondendi locus, perdurandi terminus, non modò in radicibus observandus, sed & in cæteris tum stirpium, tum etiam animalium partibus, ut in hirci sanguine, lupi jecinore, intestino, ac etiam stercore, vulpis pulmone, apri vesica, anguium senecta, aliisq; consimilibus. Assumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore, quo magis suis viribus sunt prædita, nullo planè modo neglecta temporum ratione, quibus singula decerpi postulant. Neq; enim damnandi sunt, qui in quibusdam plantis colligendis quadam decreta tempora, nonnullosq; errantium siderum aspectus observant : quippe quòd apud graves auctores scriptum invenerint, paoniæ radices contra comitiales non esse evellendas, nisi decrescente luna. Quæ quidem opinio non prorsus reprobanda videtur, nec ad ineptias incantationum, aliarumq; vanitatum, quas stultè (ut Galenus inquit) prodidit Pamphilus, comparanda. Nam cùm inferiora terrestria à superioribus cœlestibus gubernentur & regantur, fieri maximè potest, ut luna, ut quæ cæteris errantibus sideribus est nobis magis proxima, motuq; velocissima, maximam cum plantis omnibus, ac rebus quibusvis aliis habeat rationem, tum cùm augetur, tum etiam cùm minuitur singulis mensibus. Quamobrem non temerè à Galeno proditum est, Alyssum herbam tantùm sirio ardente ad canum rabiosorum morsus esse evellendam, sicuti etiam fluviatiles cancros ad idem peridoneos. Quo etiam tempore captamus scorpiones, atq; Anchusa radice constat sanguineo succo madente. Quemadmodum & stirpes, quibus facultas excalfa-

Libri explodēdi.

Galeni verba notanda.

Tempus quo stirpiū partes legēdę sint.

Radices quando effodiendæ.

Radicum optimarum notæ.

Radices quomodo mundandæ, siccandę, ac conservandæ sint.

Radices quibus in locis exicatæ sint ponendę.

Veratrū utrumq; triginta edurat annis.

Non est ab re certis temporibus herbas colligere.

Quibus in locis plantæ colligi debeant.

excalfaciens insit, perpetuò in locis calidis, ac siccis demetere convenit. Quocirca Hippocrates ad Cratevam scribens: Adnitere (inquit) quantum potes, ut nobis montanas maximè, & in altis collibus nascentes herbas à radicibus reseces: quandoquidem hæ firmiores, atque acriores sunt iis, quæ aquosioribus nascuntur locis: idque, quòd in montibus terra sit densior, & aër tenuior: nam quod attrahunt plus virium sortitur. Quin etiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiamnum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, paludes, fluvios, & fontes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Omnia autem medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in vitreis vasis ferantur, quæ verò folia, aut flores, aut radices sunt, in fictilibus novis probè obturatis, ut ne ventis perflata, medicamenti vigorem, veluti in animi deliquium collapsa, amittant. Hæc Hippocrates. Herbæ similiter, atque radices, legendæ sunt, siccandæ, ac asservandæ, histamen demptis, quæ tum in medicinæ usu, tum in cibis, tum etiam in obsoniorum condimentis quotidiè virentes usurpantur, veluti lactuca, intubus tam domestica, quàm agrestis (cichorium appellant) portulaca, buglossum, beta, atriplex, blitum, brassica, viola nigra, malva, helxine, linozostis, ocimum, apium, hyoscyamus, sedum, plantago, asparagus, acanthus, & aliæ complures, Atque non solum refrigerantibus herbis, verùm etiam excalfacientibus recentibus utimur: plerumq; enim ex calida potestate præditis, virides siccis præponimus, præsertim ubi minus calefacere sit opus: siquidem humor in virentibus exuberans earum calorificam facultatem haud parum demulcet. Cujus quidem classis habentur amaracus, eruca, nasturtium, mentha, absinthium, thymus, satureia, ruta, calamintha, sisymbrium, pulegium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea & aliæ, quæ demeti expetunt, cùm primùm floribus ornantur, ut centaurium minus, viola purpurea, origanum, symphytum petræum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus, chamædrys, chamæpitys, anthemis, chrysanthemum, stœchas, hyssopum, fumaria, aliæque consimiles plantæ, quas, ne longior, quàm par sit, esse videar, ex industria prætereo. Hæc igitur omnia serena cœli constitutione, non nubibus, non imbribus infestis in primis colligantur oportet. Deinde terra expurgata, atque aliis adventitiis excrementis amota, diligenter in umbra siccentur. Nisi ex eo genere habeantur, quæ caulis crassitudine, ut in acantho, vel foliorum lentore, crassitie, & humoris exuberantia, ut in portulaca, & crithamo, omnino insolari expetant: quandoquidem si ejusmodi herbæ in umbra siccandæ reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Caterùm cùm rectè siccatæ fuerint, decusso pulvere, in sacculis ex corio, vel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum vires evanescant. Qua in re errant seplasiariorum plerique, qui herbas jam siccatas in fasciculos digerentes ad officinarum laquearia suspendunt, ubi non solum brevi viribus destituuntur, aëris ambientis exuctione, ac ventorum perflatu, sed etiam pulvere, & aranearum telis obsidentur: quin etiam muscarum stercore, quæ illis die, noctúq; insident, labefactatæ nigricant. Neque verò planè laudibus efferendi sunt ii, qui in linteis sacculis, ipsisq; textura admodum raris eas trabibus appendere consueverunt: quippe æstivus aër in ipsos penetrans, quicquid boni inest, absumit, & abolet: quin etiam pulvere obsitæ corrumpuntur, & contabescunt. Idcircò ut tam herbæ, quàm radices suas integras asservent facultates, nihil quidem præstantius, quàm eas capsulis tiliaceis, vel piceis, vel fictilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Cratevam his verbis scribens. Omnia medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in vitreis vasis ferantur, quæ verò folia, aut flores, aut radices sunt, in fictilibus novis probè obturatis, ut ne ventis perflata, medicamenti vigorem, velut in animi deliquium collapsa, amittant. Quod si Hippocrates in recentibus observandum præcipit, id maximè in siccis fieri operæpretium erit. Flores insuper non secus, atq; reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo in vigore consistunt, non autem cùm jam flaccescentes decidui evanescunt. At capparum flores muriâ asservandi, antea quàm se explicent, decerpuntur. Rosarum verò cùm non planè explicati visuntur: cæteri deinde cùm omnino expansis foliis patent. Verùm cum majori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores: idcirco tantum abest, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, vel eminentia fuerint loca: quippe, ut solis fervore, sic & aëris calore nimio exolvuntur. Siccentur igitur in locis temperatis, quo tempore sæpius revolvantur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne sicci nativum colorem deperdant: quandoquidem certum est flores, qui inter siccandum a proprio colore degenerant, nullius esse in medicina usus. Itaq; perbellè siccantur super linteis extensi, velaminibus ij; contecti. Siccantur autem probè ubi substratis linteaminibus sparguntur, & iisdem lenibus operiuntur. Flores itaq; in universum sicci ad annum duntaxat edurant, etsi anthemidis, centaurii, chrysanthemi, millefolii, spartii, & rosarum flores etiam longiori asserventur tempore, si ligneis arculis optimè inclusi diligenter recondantur. Non minori etiam studio sunt colligenda semina tam ea, quæ suis in stirpibus nuda innascuntur, ut lithospermi, fœniculi, anethi, & cari: vel vasculis, aut capitulis inclusa, ut papaveris, nymphæa, melanthii, hyoscyami, & ocimoidis: aut siliquis tecta, ut fabæ, ciceris, phasioli, dolichi, & lupini: aut corniculis recondita, ut fœni græci, sertulæ campanæ, sinapis, & erucæ: aut variis involucris contenta, ut ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale est mali medici semen, aurantii, limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbitæ, & cucumeris. Veruntamen hæc assumere oportet, cùm fructus, à quibus eximuntur, suam maturitatem planè senserint: illa verò, ubi herbæ jam siccæ, non amplius virent. Et quamvis multa reperiantur semina, quæ ad annum ultrà suas asservent vires, ea tamen quotannis renovare satius, ac tutius erit: siquidem pauca sunt, quæ inveterata rancorem non redoleant, quo fit, ut calorem nanciscantur extraneum, & sibi non congenitum. Vbi igitur sicca fuerint semina, arculis ligneis reponantur in locis siccis: facilè enim contrahunt locorum humores. Caterùm fructus, quemadmodum pruna, serica, myrti baccæ, cydonia mala, cerasa, quæ vulgò marascas vocant, corna, sorba, ficus, punica mala, & alia id genus, quæ in medicinæ usum reponuntur, operæpretium est, ut maturi ex arboribus decerpantur: quanquam sorba, ut siccentur, immatura decerpere conveniat. At animadvertendum est, quòd vbi adstrictione, & repressione sit opus, fructus adstringentes ut paululum potius immaturi, quàm secus, demetantur oportet. Porrò juglandes, amygdalæ, pistacia, nuclei pinei, & avellanæ non prius ex arboribus excutiantur, quàm planè ultimum maturitatis gradum senserint. Id autem rectè cognoscitur, cùm extima involucra sponte sua debiscunt, & arbore concussa unà cum fructibus decidunt, alioquin insolata contrahuntur, & siderantur. Ex his igitur, qui siccati asservantur, capsulis ligneis potius, quàm saccis recondantur, ne extraneos humores concipiant. Qui verò per annum recentes reponuntur, aut majori ex anni parte perdurant, in locis siccis minimè aspergine redolentibus appendantur, ut assolet de uvis, pyris, malis cydoniis, & punicis: aut super paleas expandantur, ut fit cum malis, sorbis, ac mespilis: aut hordeo, vel milio sepeliantur, quemadmodum

Herbæ quo pacto legendæ siccandæque sint.

Plantæ, quæ colligi postulant floribus ornatæ.

Officinarum lapsus in herbis siccis reponendis.

Flores quo tempore sint decerpendi, siccandi, ac recondendi.

Fructus quando decerpendi, & quomodo conservandi.

modum medica, & aurantia mala. Cortices præterea, qui fructibus auferuntur, ut citriis, punicis, & cucurbitis: quique arboribus decerpuntur, veluti thuri, ligno guajaco, sambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut capparum, mandragoræ, thapsiæ, alypiæ, pityusæ, ac aliarum, non secus sunt siccandi, atq; radices: quin etiam similiter reponendi. Succi quoque, utpote in medicina admodum necessarii, omni prorsus diligentia, ac ratione sunt conficiendi, atque ita asservandi, ut toto anni curriculo putredinem non sentiant. Ii igitur non solùm ab herbis eliciantur oportet, sed etiam a radicibus, ac fructibus. Qui è radicibus exprimuntur, ut glycyrrhizæ. vere quidem parandi sunt, cùm primùm folia emergunt. Ex foliis verò, antequam stirpes flores edant, & earum caules lignosi fiant. Ex fructibus denique, quidam cùm ipsi ultimam maturitatem senserint, cujusmodi esse debet malorum punicorum, citriorum limonum, & ex myrti baccis: quidam verò antequam ad plenum maturuerint, ut ex juglandibus, moris, pyxacantha, ligustri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uvis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli diu insolati, aut lento igne siccati reponuntur, ut aloës, sylvestris cucumeris, absinthu, eupatorii, hypocistidis, glycyrrhizæ, & hujusmodi generis: aliqui verò humidi, fluxibile q; reconduntur. Atqui non omnibus eadem est conservandi ratio: quippe alii paululum primùm ad ignem ferve facti, mox q; diligenter defæcati, ut fieri solet de succo rosarum, intubi, bugloßi, oxalidis, lupulorum, apii, & fœniculi. Alii verò ignem non experti tantùm subsidere permittuntur, ac deinde vasis tamdiu transferuntur, donec defæcati pellucent. Quod fit de succo malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Veruntamen diligenti admodum animadversione opus est (ut Galenus inquit lib. 6. de medicamentorum compositione secundùm locos) in succis liquidis conservandis: quandoquidem facilè corrumpuntur, nisi fervefactis prius, & mox à fæcibus omnibus percolatis, olei parùm superponatur, ut optimè norunt solertißimi pharmacopolæ. Adhæc habentur variæ liquorum genera, quæ quàm plurimis ex plantis distillant, ac defluunt, quorum alii gummi, alii resinæ, alii lachrymæ vocantur. In gummi genere sunt opopanax, laser, ammoniacum, sagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocalpasum, sarcocolla, styrax, & id genus alia. In resinarum vero censu sunt terebinthina lentiscina, strobilina, pinea, picea, larigna, & abiegna. In lachrymarum deniq; numero sunt lac, quod ex papaverum vasculis excipitur, propriè opium appellatum, scammonium, quodque ex thapsia fluit, tithymalorum omnium lac, cancamum, tragacanthæ lachryma, quinq; defluit e vitibus liquor, ex pruno, amygdalo, & cerasio. Quin & illud, quod vulgus Arabicum vocat gummi, quanquam non desunt, qui tam hoc, quam prunorum, cerasorum, & amygdalorum lachrymas malint in gummi potius referre, quam in lachrymas. Sed quoquo modo res habeat, eò tantùm summa harum rerum spectat, ut exacta scilicet earum notitia habeatur, quippe non desunt mangones, & impostores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica. Postremò si forsitan cuipiam nasuto videretur Dioscorides non parva erroris culpa suspectus esse, quòd in hac præfatione absolutè pronuntiaverit, ex omni herbarum genere solum Veratrum multis edurare annis, reliqua verò a trimatu inutilia esse, cum tamen in pluribus locis ejus sententiæ reclamet Theophrastus antiquißimus plantarum scriptor: dicimus, ut hos ab hujuscemodi opinione distrahamus, quòd cùm Dioscorides extiterit in hac facultate peritißimus, consummatißimus, & omnium facilè princeps, gravißimo quoque Galeni testimonio, non modo non credendum videtur, sed ne cogitandum quidem, quòd non calluerit is omnes stirpium proprietates, quodque haud studiosè legerit ea, quæ ante ipsum trecentis, aut pluribus annis posteritatis memoriæ mandaverat Theophrastus, & aliorum veterum plerique: præsertim cum nobis perspicuum sit, quantum in his rebus describendis fuerit ipse apprimè fidelis, & diligens. Verùm omnibus persuasum esse debet, quòd sicuti in quibusdam locis hujus voluminis scriptura deficit, in aliis spuriis additionibus redundat, in aliis q; quandoque scatet mendis, scriptorum culpa, atq; etiam eorum, qui in scribendis, vel excudendis auctorum voluminibus plus, minúsve curæ impenderunt, quàm sua interesset, ita etiam in hac præfatione evenisse facilè potuit. Quare pro certo crediderim, longè plura hic desiderari, quàm ea, quæ hac in re tradiderit Theophrastus, qui veratrum ait triginta perdurare annis, aristolochiam quinque, vel sex, chamæleonta nigrum quadraginta, centaurium majus decem, vel duodecim, peucedanum quinque, aut sex, vitem sylvestrem unico duntaxat anno elaterium centenis annis, ita ut repertum esse attestetur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretiosum. Harum ita q; rerum historias omnes tantum abest, ut credamus non legisse, notasse ac monumentis tradidisse Dioscoridem, ut ne imaginemur quidem, etsi scriptis suis non extent: quin potius locus iste nobis suspectus & depravatus habeatur. Idcircò non Dioscoridi, sed scriptorum, & librariorum incuriæ id vitii adscribendum est: quemadmodum additionum redundantia accusantur ii, qui, ut earum auctores essent, ab re hoc opus augere, atq; illustrare existimarunt, quales sunt spuriæ additiones illæ, quæ plura & Græcorum, & Hebræorum, & Arabum, & Chaldæorum, & Aegyptiorum, & Magorum, & Latinorum, aliarum q; linguarum nomina coacervant, atq; in omni ferè plantarum historia in pluribus voluminibus Græcis statim occurrunt singulis capitibus. Quæ facilè ex Pamphilo depromta fuerunt: argumento quòd (ut superius dictum est) ei rem hanc vitio vertat Galenus, atq; sine ulla ratione sint in hoc Dioscoridis volumen importata. Cujus rei nobis postea præbuit testimonium, quòd in quibusdam antiquis bibliothecis legitima Dioscoridis volumina reperta sint Græcè pluribus centenis annis scripta, in quibus nullum prorsus ex his spuriis nominibus legebatur. Quorum vetustam auctoritatem simul cum doctißimo Ruellio secutus, in meis versionibus Italica lingua conscriptis, omnia illa nomina adulterina ab opere abdicavi, quemadmodum facturus sum in hoc Latino Dioscoride: etsi Hermolaus, & Marcellus vulgatis exemplaribus decepti, nomina illa suis interpretationibus reliquerint, tanquam Dioscoridi legitima. Sed quoniam non minus utile quàm necessarium duximus, ut omnes ii, quibus in animo est plantarum peritiam assequi, sciant ad unguem quî arbores à fruticibus dißideant, frutices ipsi à suffruticibus, & suffrutices ab herbis, dixerim ego Theophrasti auctoritate, omnes illas stirpes pellari debere, quæ ab radice statim simplici caudice surculoso, dissolutuq; contumaci assurgunt, à quo per intervalla tanquam brachia, exorti rami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, & id genus alia. Frutices verò, quæ ab radice caudice multiplici, ramoso q; se attollunt, in quorum classe sunt rubus, rosa, paliurus. Suffrutices, qui inter herbarum genera annumerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, foliisque minutis, quæ non velut aliarum herbarum folia quotannis arescunt, & decidunt, sed perpetuis foliis toto anno virescunt, ut stœchas, ladanum, ruta, hyssopum, salvia, & ejusdem generis alia. Herbarum deniq; generi subscribunt reliquæ plantæ, quæ inter initia folia tantùm sine caule pandunt, ac deinde in caulem erecta, flores, & semina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quæ in hortis ad cibos seruntur, & sylvestrium ferè innumera, quæ sponte sua in pratis,

Cortices quomodo siccãdi, & reponendi.

Succi quomodo exprimendi, conservandique sint.

Gummi lachrymæ, & resinæ.

Dioscorides defenditur à calumnia.

Simplicium nomina varia Dioscoridi adulterina.

Arbores.

Frutices.

Suffrutices.

Herbæ.

campis, ac aliis complurib⁹ locis proveniunt: tametsi ex eis nonnulla habeantur, quæ neque caulem, neque flores, neque semina gignunt, ut phyllitis, asplenum, cynoglossum, hemionitis, onosma. His ita determinatis, sciendum præterea est, herbas assiduo quodam cultu, ac diligentia nonnunquam arborescere, quod maximè malvæ accidit. Hanc enim pluries vidi senis, septemsve annis cultam, tanta caudicis longitudine, crassitudine, & duritie proficere, ut hastæ instar grandesceret. Frutices quoque aut temporis diuturnitate, aut cultorum mangonio in arbores non pumilas exeunt, ut vitex, hedera, myrica, paliurus. Contra similiter fit, ut arbusculæ quædam, si desit alimentum, aut si nullo cultu adhibito dimittantur sylvescere, a sua natura ita recedant, ut in frutices degenerent. Quandoquidem hi tum per adultam ætatem, tum per cultus rationem, vendicato sibi robore, crassos præduros q3 fundunt caudices ac ramos. Illæ verò tanquam indomitæ surculis, stolonibus, ac germinibus, qui circa caudicē & radices adnascuntur, luxuriantes, solidos ita ramos debilitant, & infirmant, subrepto illis humore, ut in frutices sensim elanguescant, ut myrto, lentisco, & corylo quandoq3 eveniss̄e compertimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas potest, ut non solùm sæpe prædictos præstet effectus, sed etiam ut alteram in alteram stirpem facilè vertat, ut cassiam in cinnamomum, sisymbrium in mentham, triticum in lolium, hordeum in avenam, & ocymum in serpyllum. Porrò ex his omnibus herbarum generibus quædam sativæ sunt, quædam agrestes. Has volunt nonnulli priores fuisse sativis, cùm earum permultas domita cultu feritate mansuescere in hortis liquidò constet: etsi in permultis quoq3 & sylvestre, & sativum genus inveniatur, quarum aliæ fœcundæ sunt, aliæ steriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde virent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde provenire scribit Theophrastus, quàm à loco ipso, ubi nascuntur, sicuti ab aëre eas ambiente: tametsi id accidat interdum particulari radicum vitio. Magni quippe refert, ut fœcundæ, floridæ, & perpetuò virentes plantæ conserventur, si clemens cœli constitutio, situsq3 germanitas adsit. Quare nil mirum, si circa Memphim, & in Elephantio agro ficubus, ac etiam vitibus folia nunquam decidant, quòdque in insulis, aliisque regionibus nuper in Indiis occidentalibus à Lusitanis, & Hispanis repertis, nulla spectetur arbor, quæ sempiterna coma non vireat. Neq3 item admirandum, quod reperiantur arbores proceriores, virentiores, aspectu pulchriores, & magis frondibus & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: nam q3 aliæ hoc situ lætantur, aliæ illo, pro suæ quæque naturæ ratione. Proinde videmus, quòd quæ montes amant, ut cedrus, larix, abies, pinus, picea, terebinthus, buxus, juniperus, fagus, carpinus, ibi proceræ admodum formaq3 insigni prosiliant. Quemadmodum in planitierum & collium nemoribus quercus, cerrus, suber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus, corylus maximè proficiunt. Juxta flumina, & in aquosis lætiores proveniunt platanus, alnus, populus utraq3, myrica, salix, harundo: etsi harum permultæ non æquè lætæ in montibus, vallibus, planis, & sylvis exultent. Id quoq3 discriminis in herbis, & fruticibus, visitur, quædam enim paludibus enascuntur: aliæ in lacubus, & stagnantibus aquis exiliunt: aliæ litora, & fluviorum ripas desiderant: quædam humidos, aquosos, uliginosos q3 amant tractus: quædam aquas odere, & ob id aridæ & saxosa sequuntur. Nec etiam desunt quæ in humidis & siccis locis vitam ancipitem agant. Sunt deinde quæ in campestribus degere cupiant, quæ vinetis lætentur, quæ pratis gaudeant: præterea quæ valles, quæ colles, quæ deniq3 editos quærant situs. Aliæ quoq3 urbanioribus locis allectæ juxta urbium, & oppidorum mœnia in maceriis, & ruderibus prodeunt. In palustribus, & humentibus locis, ac secus magnarum scrobium aggeres feliciter enascuntur plantago, coronopus, poterium, scordium, ranunculum, eleoselinum, sphondylium, lysimachia, alisma, chelidonium minus, epimedium, pentaphyllum, erinus, equisetum, limonium, heliotropium parvum, verbenaca, tussilago, hydropiper, onobrychis, conyza tertii generis, eupatorium commune. Et magis palustribus gaudent cyperus, typha, sparganium, juncus. At tam lacunosis, quam admodum palustribus innatant, nymphæa, potamogetum, lotus Ægyptia, colocasia, foliis & in aquis conditis, & extra eminentibus. Malabathrum similiter in India paludibus nascitur, atq3 nobis in Italia oryza, hippolapathon, ac millefolium stratiotes. Tribulus æquè in lacubus, paludibus, fluminibus nascitur, atq3 in mari: quorum littoribus ac ripis familiare spectatur nerium. Adianthum, itemq3 trichomanes uliginosis specubus gaudent, præsertim si secundum amnes existant: aut asperginosas sequuntur ripas: quæ præruptis locis inhærent. Vitex deinde, elichrysson, bubonium, botrys, rha, fluminum ripas accolunt. Crithamum verò, brassica marina, androsaces, corniculatum papaver, dorycnium, solanum somniferum, glaux, hipophaes, hippophæstum, tragium, tithymalus paralius, peplis, alypon, absinthium seriphum in maritimis tum in litoribus, tum scopulis, tum etiam collibus emergunt. Tripolium etiam in maritimis exurgit, ubi scilicet alludit unda, iterumq3 recedit, modò in mari, modò in sicco degens. Non nisi aquis proveniunt bryon thalassion, corallium, & alga. At in riguis fontium, præsertim quæ hyeme tepescunt, sion, atq3 aquaticum sisymbrium unà innatant, ut quasi invicem fraternam videantur iniisse amicitiam. Cæterum ex his, quæ in continenti nascuntur, arida, & siticulosa loca petunt eryngium, satureia, lythospermon, lycium, salvia, stachys, onosma, lonchitis cynoglossum, echium, buglossum, chamæpitys, veratrum nigrum. Aridissimis, & saxosis exurgunt capparis, libanotis, symphytum petræum, saxifragum, helxine, hemionitis, sedi utrumq3 genus, cotyledon, cymbalion, polytrichon, paronychia, asplenum, clinopodium, circæa, lichen, ita ut harum pleræq3 sæpius in ædificiorum ruinis, ac saxosis admodum locis virescant. In opacis autem nascuntur, chrysocome, asarum, viola purpurea, astragalus, & cyclaminus. In humidis clematis prima, quæ & secus aggeres invenitur: item phyllitis, hemionitis, althæa, helenium, paludapium. Collium amœnitate capiuntur spartium, nepeta, sylvestre cuminum, chamædrys, etsi non oderit etiam aspera, & saxosa: item phalangium, thymum, quod etiam petroso solo nasci videmus: quin & holostium. Culta deinde virent lagopode, elatine, ornithogalo, coriandro, hyacintho, hypecoo, chamæciisso, ægylope, osyride, aphaca, orobanche, melanthio, buphthalmo, anthemide, sylvestri papavere, xyphio, leontopetalo, phœnice, hyperico, cyano. Inculta verò virent psyllio, hieracio. Pratis lætantur trifolium, lotus sylvestris & urbana, anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapathum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quanquam hac & colles, & montes abunde scateant. In vinetis aluntur telephium, portulaca sylvestris, peplus, helxine hederacea, ampelopra sum, capnos. Tam intra, quàm extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, ruderibus, propter muros, & hortorum sepimenta visuntur verbascum, blattaria, thlaspi, iberis, malva, chelidonium majus, urtica, ebulus, sambucus, erysimum, aristolochia longa, marrubium, chrysanthemum, galiopsis, senecio, terrestris tribulus, sideritis, eupatorium, hyoscyamus, cicuta, personata, xanthium, sylvestris cucumis. Campestria carduorum omni genere horrent, atractyli, ferulis, sylvestri fœniculo, gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum sepibus hærent ruscum, asparagus, rubus, rhamnus, ligustrum, rubia. Ephemero autem, hippoglosso, filice, planitierum sylvæ virescunt. Montes adamant nardum tam Indicum, & Syriacum, quàm Celticum, & montanum, centaurium majus, mandragoras, hastula,

Plantarū degeneratio.

Stirpium mutatio.

Plantæ meliorescunt cœli clemētia, & loci amicitia.

Plantarū situs naturales, ubi lætæ nascuntur.

In Montibus.

In planitie.

Juxta flumina.

In palustribus locis.

In lacunosis.

Uliginosis locis.

In litoribus & scopulis.

In fontiū riguis.

In aridis & siticulosis.

In opacis.

In humidis.

In collibus.

In cultis.

In incultis.

In pratis.

In vinetis.

Intra & extra oppida.

In campestrib.

Circa sepes.

In Montibus.

hastula regia, satyrium, testiculus, gentiana, ligusticum, alysson, smyrnium, veratrum album, ruta sylvestris, polemonia. polygonatum, tithymalus characias, polium, ptarmica, thymelæa, chamelæa, glycyrrhiza, asclepias, narcissus, thapsia, pæonia, æthiopis, clymenum, onagra, cacalia, aconitum, daphnoides, hyssopum agreste, peucedanum, chamædaphne, tormentilla, bistorta, chamæleo albus, angelica, libanotis. In sylvis montanis emicat leucacantha, atque imbi in præruptis locis petroselinum, & Rhodia radix. Sunt præterea, quæ arboribus innasci velint, in quibus residen, atque ab iisdem suscipiunt alimentum, ut agaricum, viscum, sphagnos, polypodium, dryopteris, lichen. Aliæ quidem in arboribus conspiciuntur, aliæ verò prius è terra exortæ, per arbores repunt, quemadmodum labrusca, vitis nigra, bryonia, hedera, clematis altera, smilax tam lævis, quam aspera, lupus salictarius, convolvulus, periclymenum. Non desunt etiam herbæ, quæ sine radicibus in aliis herbis prosiliant, neque alibi, quàm in illis reperiantur, ut cuscuta, epithymum, epithymbrum, & epistœbe. Veruntamen illud scire convenit, quòd etsi harum omnium quæque sua natura felicius proveniant in prædictis locis, suosque unaquæque sequatur situs: nihil tamen obstat, quin eædem modò in montibus, modò in planis, nunc in collibus, sæpe in vallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in aliis variis locis nullo discrimine inveniri possint. Et hæc satis sint quantum ad natalem plantarum situm. Cæterùm ut, quantum per me fieri potest, harum rerum non minus utilis, quàm necessaria doctrina excitetur, augeaturque, jam ad singulas herbarum partes noster se convertet sermo, & de radicibus, foliis, caulibus, floribus, ac seminibus disseremus, primò à radicibus, veluti à basi aliarum partium, rem ipsam exordientes. Frumentacea igitur omnia multis nituntur radicibus iisq; tenuibus. Legumina verò singulas habent radices præter fabam, easque sarculosas, & duras. Sic & olera ferè omnia singulari radice cohærent, ut lactuca, apium, beta, buglossum, intubus, cichorium. Quin etiam radice singulari sustinentur, sylvestris ruta, quam harmalam vocant, peplos, crategonum, ephemerum, & sæpius verbenaca. Contrà numerosis radicibus donantur, asarum, phu, baccharis, veratri genus utrunque, capparis, crithamum, hastula regia, chelidonium minus, asclepias, cyrcæa, alcæa, æthiopis, gramen, filix fœmina, muris auricula altera, plantago, chrysocome, asparagus, ruscus, hippoglossum, panaces Heracleum, hemionitis, pæonia fœmina, alisma. At nardi Indici, & Celtici radix in spicæ modum capillatur. Prægrandi, firmaq; radice exurgunt helenium, bryonia, mandragoras, scammonium, sylvestris cucumis, vitis nigra, rapum, nymphæa, colocasia, radix Rhodia, & China nuper ex Indiis occidentalibus importata, dracunculus, aloë, centaurium majus, libanotis, sphondylium, œnanthe, symphytum secundum, papaver corniculatum: raphanus: carduus: periclymenum, solanum somniferum, smilax aspera, thapsia, hippophaes, hippophæstum, tithymalus characias, pityusa, Rhabarbarum, Raponticum. Contra exiguam tenuemq; radicem gignunt hydropiper, catanances genus secundum, ranunculus, panaces Asclepium, & chironium, phalangium, trifolium, anthyllis, bechium, onobrychis, holostium, britannica, epimedium, onagra, tragium secundum, leontopodium, verbenaca supina, phytcuma, pancratium, aconiti tertium genus, chamæcissos, asarum, utrunque veratrum, plantago minor, coronopus, sesamoides, origanum sylvestre, alypon, atractylis, heliotropium majus, onosma, rubia, cepæa, alisma, betonica, chamesyce, gingidium, centaurium minus. Radices in lignum durescunt æthiopidi, smilaci asperæ, poterio, leucacanthæ, astragalo, tithymalo characiæ, cypero, rhododendro. At molli, lentaque radice constant althæa, acanthus, alcea, malva, symphytum majus. Geniculatæ veluti arundinibus, sunt iridi, acoro, polygonato, rusco, nymphæa, xyridi, hippoglosso, gramini, lauro Alexandrinæ, colocasiæ, galangæ, gingiberi, radici Chinæ nuper inventæ, & Rhodiæ. Radicem digiti crassitudine fundunt orobanche, eryngium, polygonatum, pæonia mas. pyrethrum, daucus, pastinaca sylvestris, symphytum petræum, dorycnium, ebulus, echium, crithamum, elaphoboscum. Bulbosæ autem insunt cæparum modo, lilio, hemerocallidi, cæpis, bulbis, hastulæ regiæ, allio, porro, croco, narcisso, xiphio, testiculorum omni generi, satyrio, ornithogalo, ephemero, arisaro, hyacintho, dracunculo, ampelopraso, scorodopraso, moly. In globum extuberant radices aristolochiæ rotundæ, cyclamini, apii vomitorii, leontopetali, œnanthes. pæoniæ fœminæ, rapi, chrysogoni, periclymeni, cyperi, argemones, catanances secundæ, pycnocomi, geranii unius, pseudoapii, antoræ. Insuper radices inter se dissident, tum colore, tum odore, tum sapore: quæ discrimina si rectè cognoscantur ab his, qui brevi hanc facultatem assequi desiderant, non parum inde haurient utilitatis. Sicuti & maximè confert scire, quæ sint radices magnæ vel parvæ, quæ duræ vel molles, quæ numerosæ vel paucæ, quæ caparum vel tuberculorum effigie, quæ denique geniculatæ, de quibus hucusq; abunde disseruimus. Sed jam de coloribus agamus. Nigricat foris chrysogoni radix, etsi canticet intus: item papaveris cornuti, nardi montani, helenii secundi, cyclamini, chamæleonis, cardui, hastulæ regiæ, libanotidis, rhapontici, quanquam hujus interna rubescant, peucedani, leontopetali, epimedii, nymphææ, eryngii, symphyti secundi, smyrnii, echii, veratri nigri, astragali, anemones, mandragoræ, aconiti tertii generis, thapsiæ, personatæ, filicis maris, vitis nigræ, aristolochiæ utriusque, quarum tamen interna buxeo colore pallent, pæoniæ fœminæ, tametsi huic, sicut etiam thapsiæ, & mandragoræ delibrata exalbeat. Contra è candida proveniunt radice plantago, polygonatum, dracunculus, arum, arisarum, ranunculus, veratrum album, anonis, ligusticum, asparagus, ruscus, hippoglossum, elaphoboscum, libanotis, sphondylium, rapum, radix, circæa, alcea, holostium, tragum, trifolium, narcissus, allium, porrum, gingidium, iberis, hipposelinum, tripolium, iris, panaces Heracleum, tragum, somniferum solanum, arction, onagra, chamæcissos, scammonium, althæa, pityusa. At non prorsus albæ, sed subalbidæ radices tributæ sunt aro, polemoniæ, helenio primo. Rubent rubiæ, centaureo magno, rhapantico, rhabarbaro, tametsi tria hæc exterius nonnihil nigricent: item pentaphyllo, heptaphyllo, betæ tertii generis, blito, carotæ, anchusæ, lycopsi, onosmati, chrysogono, quanquam exterius nigricant. Non planè rubra, sed subrubra, radice sunt acanthus, phu, satyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, solanum somniferum, alypum, costus. Ex atro rubescunt filici fœminæ, cypero, pycnocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpurascunt radices symphyti petræi, caparum, scillæ, pancratii. Flava intus radice sunt aristolochia rotunda, glycyrrhiza, lapathum, hippolapathum, cyperus Babylonicus, argemone, chelidonium majus, gentiana. At herbaceo colore insunt polypodio, phalangio, smyrnio, & imperatoriæ. Odorata radice fragrant, iris, acorus, meon, cyperus, galanga, Zedoaria, nardum tam Gallicum, quàm Indicum, asarum. phu, caryophyllata, baccharis, ligusticũ, pastinaca, angelica, seseli Massiliense, hipposelinum, smyrnium, libanotis, asclepias, circæa, alisma, tripolium: quin & radix Rhodia odorem expirat non injucundum. Dulcedinẽ gustui præbent glycyrrhiza, tragopogonis radix, centaurii majoris, chamæleonis albi, elaphoboscí, geranii, arctii,

In montanis sylvis. In arboribus. In aliis plantis. Plantarũ in radicibus varietas. Radicũ differentiæ in coloribus & saporibus. Quæ nigricant. Quæ albicant. Quę subalbicant. Quæ rubent. Quę subrubent. Quæ intus flavescunt. Quæ virescunt. Quæ bene olent. Dulcet.

Amaræ. Acres. *arctii, polipodii. Amaritudinem verò gentianæ, ranunculi, helenii, dictami candidi, leucacanthæ, panacis Heraclei hippophais, pancratii, scillæ, cichorii, asparagi, ruscі, centaurii minoris, chelidonii majoris, asphodeli, cyclamini. Acri autem radice deprehenduntur gingiber, acorus, galanga, Zedoaria, imperatoria, crocodylium, angelica, panaces Chironium, smyrnium, pyrethrum, alisma, tripolium, raphanus tum sativus, tum sylvestris, utraque iberis, nasturtium, thlaspi, argemone, hydropiper, arum, dracunculus, erysimum, ophioscorodon, ampelopraſum, scorodopraſum, cæpa, allium, porrum, scandix. Quo sit, ut si exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus forma, numero, colore, odore, ac sapore notantur, maximum inde percipiant emolumentum ij, qui magna animi delectatione in hac simplicium medicamentorum facultate operam impenderint. Ac præterea plurimum iisdem contulerit, si omnes stirpium delineationes, similitudinesq; (de iis intellige, quæ scriptis tradi possunt) tum earum pariter & odores, & sapores assequantur, eo inquam modo, ac ratione, quo hic a nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à similitudine, quam inter se ineunt plantæ, exorsus, pro viribus enitar, ut quæ plurimis ignotæ sunt, iis, quæ omnibus sanè vulgares apparent, rectè comparentur, quapropter ab hedera primùm, ut quæ neminem lateat, rem ipsam auspicabor. Hederam igitur foliis æmulantur, etsi quadam majora, quædam verò minora cernantur, scammonium, asarum, uterq; cyclaminus, smilax aspera, lævis, & hortensis, vitis nigra, marina brassica, Aethiopicum seseli, periclymenon, aristolochia utraque, asclepias, epimedium, gramen parnasi, apocynum, viola purpurea, chamacissos, helxine cognomento cissampelos, cinocrambe, hortense solanum, halicacabum, circæa, cucumis tam sylvestris, quàm sativus, utraq; clematis. Vitigineum folium repræsentant platanus, acer, lupinus, ricinus, bryonia, veratrum nigrum, balsamina, colocynthis, cucumis, quem Veneti anguriam vocant. Alba spina, & acanthium simili virent folio: sicuti abrotanum fœmina, & absinthium seriphium vocatum foliis se invicem imitantur. Vitex & anagyris, & foliis & ramis conveniunt. Apii folia referunt caucalis, secundum dauci genus, laserpitium, smyrnium, bunium. Amygdalæ fronde vestiuntur, persicus, rhododendrum, ebulus, sambucus, staphylodendron, lathyris, quam officinæ cataputiam nominant. Anisum deinde isopyro foliis adstipulatur, anagallis antyrrhino, atriplex xanthio. Vtriusque rubiæ folia imitatur aparine, ac galium: quanquam illis majora, huic verò minora spectentur. Porri bulbiq; folia præferunt hyacinthus, narcissus, allium, colchicum, cyperus, hastula regia, ampelopraſon, scorodopraſon, canini testiculi, lonchitis. Buxus & lycium consimili comantur fronde. Vitis alba amomo solius correspondet, pyrethrum sylvestri dauco, hemionitis dracunculo, coris ericæ. Fœniculi folia emittunt altilis asparagus, panaces, Asclepium, seseli, daucum Creticum, anthemis, libanotis, buphtalmos, anethum, thapsia. Anethi folius assurgit meon. Plantagini non dissimilia sunt folia candidi veratri, gentianæ, alismatis, & clymeni. Phœnii folium geranium exprimit, Filicem folio æmulantur sideritidis secundum genus, polypodium, dryopteris. Ferula cicutam foliorum imagine refert, hæc vero myrrhidem. Buglossum, & cirsium consimili modo foliantur. Graminis folium proferunt moly, holostium, gramen arundinaceum, coronopus. Hujus verò folia habent catanance, psyllium. Cichorium, chondrillæ utrunq; genus, & quod quibusdam dens caninus dicitur, consimili sunt folio. Cnico atractylis folio assimilatur, chamæleoni nigro crocodilium, chamæleoni albo sillybum. Glasto tripolium simile est. Coriandri foliis comantur parthenium, adianthum, sideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quædam propius, quædam longius ejus speciem sequuntur) uterq; daucus, thalictrum, capnos. Helxines folia produnt anagallis, alsine, muris auricula, cannabis, aut quinq; folii eupatorium, sed quæ quadripertito dividantur. Cotonei mali frondem exhibent capparis, solanum somniferum. Smyrnii folium præstant phu, laver. Cupressi effigiem promit sabina: juniperi cedrus minor quæ phœnicia dicitur. Hypericum, androsæmum, ascyrum, folio non discrepant. Cistus, & ladanus sicuti in specie, ita & in foliis conveniunt. Cyclamini folium paudit aconitum primum: ciceris teucrium, securidaca: cumini sylvestris stratiotes millefolium: cucurbitæ personata: lolij phœnix: juglandis centaurium majus, pæonia mas, gentiana: etsi huic magis cum plantagine conveniat. Iridis folia reddunt, acorum, medion, sylvestris iris: item gladiolus, nisi hic breviora, angustioraq; folia sibi vendicasset. Injunci specie collocandum esset utrunque equisetum, sed inani caule assurgit. Lenticulæ folium simulant aphaca, onobrychis, chamæsyce, helenium alterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laurea fronde virent polygonatum, clematis prima, daphnoides, nerium, chamædaphne. Lilii folia spargunt hemerocallis, pancratium, satyrium, martagon (sic enim appellant lilium quoddam agreste) ephemerum, onagra. Lentiscum referunt glycyrrhiza, tragus. Nec lepidium arabis dissimulat. Lactucæ effigie folia ferunt dipsacus, sylvestris lactuca, lycopsis, anchusa, sylvestre glastum, mandragoras fœmina. Linguæ bubulæ similia sunt symphyti alterius folia. Myrti folia ruscus habet, tithymalus fœmina, & canirubus. Mentham sativam folio exprimunt sisymbrium, hidropiper, pentaphyllon. Marrubii effigie assurgit apiastrum, ballote, horminum, sideritis prima. Mercurialis folio est cinocrambe: Helxine & elatine folio simili comantur. Nasturtii foliis iberis non refragatur nec thlaspi. Oleam æmula foliorum facie repræsentant halimus, ptarmica, phyllyrea, ligustrum, vitex, conyza, thelygonum, cannus testiculus, lithospermum, dorycnium, hippophaes. Platanum folio imitantur ricinus, nigrum veratrum, sphondylium, aconitum cinoctonum. Verbasci folia sundunt helenium, æthiopis, arctium, buglossum, & tithymali genus latifolium. Pastinaca, & gingidium foliis inter se non dissident. Portulacæ folio assimilantur telephium, cepæa, crithamum, terrestris tribulus, tithymalus helioscopius. Trifolio correspondent lotus sylvestris, medica, citisus, fertula campana. Thimum, stœchadem, satureiam simile comat folium. Acuta spina, & mespili primum genus simili virent folio. Nec dissimili pulegio dictamnum & calamintha comantur. Miricæ sabina, & cupressus: serpilli clinopodium, salviæ sideritis prima, horminum, verbascum sylvestre, foliis vestiuntur. Piceæ folium ferunt poligonum, & pityusa: quercus verò chamædrys, teucrium, scordium, betonica, sideritis prima. Neque à rutæ foliis dissident acacia altera. centaurium minus, serpillum sylvestre, ambrosia, polygonum primum, androsæmum, polemonia, peplus, paronychia, hipericum, apios. Aloæ, & scillæ similia tributa sunt folia. Sampsuchi folium ostendunt marum, & panaces chironium. Solani folio germinant Circæa, halicacabus. Rumicis folia æmulantur arum, phyllitis, britanica, & quæ vulgo bistorta dicitur. Foliorum similitudine inter se certant ruscus, hippoglossum, laurus Alexandrina. Asplenі imaginem præbent muris auricula altera, & altera lonchitis, sicuti sempervivi minoris tertia ajugæ species, aristolochia clematitis. Salicis fronde provenit lysimachia fertulæ Campanæ ligusticum. Silybus, chamæleo albus, carduus, alba spina, sese foliis imitantur. Ex his igitur facilè quisq; herbarum germanitatem, cognationem, similitudinemq; perdiscere poterit, quæ omnia in dignoscendis stirpibus non parvam adferunt utilitatem. Cæterum plantarum omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tametsi folia ipsa coloribus adeò perspicuis, uti flores haudquaquam splendeant.*

Foliorũ comparatio, & similitudo inter se.

Foliorũ in coloribus discrimen.

deant. Niger ſanè color in nullis reperitur herbis, neq; arboribus, quamvis nonnullæ atro quodam virore ſint ſuffuſæ, ita ut paululum nigricent, ſicut phillyræa, buxus, liguſtrum, hortenſe ſolanum, nigra viola, oſyris, hyoſcyamus, utraque clematis. Contra nec folia habentur, quæ niveum candorem exprimant: verùm pleraq; quæ incana ſunt, ſubalbicant, ut crithamo, echio, ranunculo, abrotono, abſinthio, ſalviæ, calaminthæ, maro, periclymeno, cornuculato papaveri, ſtachy, menthaſtro, althææ, polio, verbaſco, utriq; lychnidi, & mandragoræ mari: quæ omnibus ſupernè candicant, quemadmodum inferne roſmarino coronario, bubio, oleæ, populo, artemiſiæ, & alius multis. Rubent punicæ malo, amygdalo, lentiſco, terebintho, rhoi, cyclamino, botry, cori, androſæmo, aſcyro, lonchiti, oſyri, blito, amaranthо, phyco marino, ſeſamæ, irioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam betæ generi. Folia, quæ lanugine pubent, inſunt dictamno verbaſco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althææ, menthaſtro. Aſpera ſunt ſymphyto alteri, marrubio, ſico ſalviæ, ballotæ, & horminо. Aculeis horrent folia buglоſſi, echii, urticæ, eryngii, ruſci, atractylis, ſonchi, chamæleonis utriuſq;, dipſaci, quinetiam cardui omne genus, aquifolii, & ilicis. Humi jacent panacis folia, coronopi, anchuſæ, mandragoræ, utriuſq; anagallidis, cynogloſſi, glauci, catanancæ ſecundi generis. Reptant etiam humi lithoſpermi, graminis, onoſmatis, canis teſticuli, albiq; chamæleonis. In univerſum plantæ omnes, quæ caule & floribus orbantur, folia per terram ſpargunt. Acuta folia, ut quæ olfactu nares feriant, data ſunt allio, cæpis, naſturtio utriq; tam aquatico, quam terreſtri, ſinapi, erucæ, lepidio, gingidio, hydropiperi, eryſimo, clematidi ſecundæ, thlaſpi, ſerpyllo, thymo, thymbræ, ſiſymbrio, pulegio, calaminthæ, dictamno, draconculo, aro, flammulæ, origano: quæ omnia non modò olfactu, ſed magis etiam guſtu acrimoniam præbent. At amaritudinem poſident chondrylla, cichorium, gentiana, rutæ, abſinthium, aphaca, abrotonum, parthenium, ſcandix, aloë, ſantonicum, ſeriphum, chamædrys, marrubium, ſcordium, glaucium, chamelæa, empetrum, & quæ vulgò gratia Dei dejectoriæ facultatis herba dicitur. Odorata folia ſunt aſaro, ſio, ſiſymbrio, menthæ, menthaſtro, calaminthæ, pulegio, ſalviæ ladano, hyſſopo, ſampſucho, origano, thymo, ſerpyllo, ſatureiæ, ſymphyto petræo, roſmarino, liguſtico, ſtachy, malabathro. Nec inſuavem effiant odorem betonica, chamædrys, bacharis, artemiſia minor, & herba illa, quam aliqui ſclaream, nonnulli herbam ſancti Ioannis, & plerique matriſalviam nuncupant. Nec deſunt ſtirpium folia, quæ ab aliis tum plantis, tum liquoribus odorem emendicaſſe videntur, ut ſcordium ab allio, trifolium à ruta, & bitumine, cytiſus ab eruca, apiaſtrum à cretico malo, chamæpitys à pino, xanthium à naſturtio: ita denique hydropiper à pipere mutuatur odorem. Graviter olent abſinthium, abrotonum, ſeriphum, ballote, polium, ebulus, botrys, ariſtolochia, cannabis, anagyris, galiopſis, urtica, mandragoras, apocynum, glaucium. Non parum quoq; diſcriminis in plantarum tum caulibus, tum ſtolonibus reperitur: quandoquidem ex eis quædam ſingularem, ſimplicemq; caulem proferunt: aliæ numeroſos cauliculos edunt: quibuſdam craſſi caules inſunt: aliis tenues aſſurgunt: aliis inanes, & vacui eriguntur, fiſtularum, & arundinum inſtar: aliis pleni conſpiciuntur: quibuſdam item longus proſilit caulis, quibuſdam verò brevior, nonnullis caules geniculati ſunt: alii enodes exeunt, alii lævore, alii ſcabritia, alii duritia, alii lentore notantur. Nec deſunt, qui lanugine veſtiantur, & qui ſpinis, & aculeis rigeant. Quibuſdam plantis teretes ſunt, nonnullis quadranguli, & aliquibus ſtriati. Alii denique ſurſum eriguntur, alii per terram ſerpunt, ac repunt. Diſident præterea inter ſe ſtirpium caules colore, rectitudine, & curvitate: tanta fuit naturæ in plantis formandis varietas, atq; ſolertia. Plures igitur caules ab una tantùm radice exiliunt glaſto ſylveſtri, ptarmicæ, plantagini, muris auriculæ, telephio, ariſtolochiæ utriq;, rutæ ſylveſtri, hyperico, elatinæ, phœnici, trago, ſolano ſomnifero, & manico, minori ſedo, chamæciſſo, glauci, oſyri, tithymalo paralio, helioſcopio & thymelææ. Ramoſo, ac pariter ſurculoſo caule fruticant ſalvia, ſatureia, thymum majus, origanum, hyſſopum, abſinthium, abrotonum, ruta, ſtœchas, ocimum, amaracum, ſymphytum petræum: & ut ſummatim rem complectar, omnes denique plantæ, quæ ſuffrutices appellantur. Craſſum caulem mittunt draconculus, chamæleo niger, anthe, helenium, ſymphytum alterum, hyoſcyamus, perſonata, ſedum majus. Contra proditut tenuis ornithogalo, thlaſpi, polemoniæ, ranunculo, limonio, anemonæ, liguſtico, panaci Aſclepio, peucedano, artemiſiæ, phyllo, cynocrambe, buphthalmo, aliſmati, betonicæ, echio, eupatorio, plantagini, chelidonio majori, muris auriculæ, ariſtolochiæ utriq;, ſeripho, tragorigano, menthæ, ſiſymbrio, lyſimachiæ, rutæ ſylveſtri, delphinio, melanthio, agreſti cumino, aparinæ, chamædry, ſcordio, teucrio, trifolio, hyperico, ſideritidi ſecundæ, elatinæ pentaphyllo, veneris umbilico, chamædaphnæ, tithymalo, helioſcopio, thymelææ, alypo. Inanes in univerſum, ac fiſtuloſos caules habent frumenta, legumina, & olera. Particulatim verò cavis emicant colliculis phu, apium montanum, ſonchus, veratrum album, gentiana, equiſetum, narciſſus, ricinus, cicuta, lathyris, hieracium majus, ſymphytum ſecundum, ſpina alba, cæpe, porrum, hippoſelinum, thapſia, ferulæ omne genus omneſq; plantæ ferulaceæ, qualis cicuta, panaces, laſerpitium, ſeſeli Peloponnenſe, & quæ guttatim ſtillant ſagapenum, galbanum, & ammoniacum. Geniculatum culmum gerunt cerealia omnia: quin & ebulus, ſambucus, phu, cyclaminus ſecundus, gentiana, panaces Aſclepium, polycnemon, crateogonum, polygonum, equiſetum, ferula, cicuta, meon, odoratus juncus, pityuſa, arundinum omne genus, hydropiper, liguſticum, xyphium, & omnes denique plantæ, quæ fœniculaceo caule aſſurgunt, ut elaphoboſcum, anethum, ſeſeli Maſſilienſe, pyrethrum, ſphondylium, peucedanum. Lævi conſtant caule draconculus, haſtula regia, typha, nymphæa, ſideritidis tertium genus, chryſanthemum, aconitum lycoctonum, gentiana, acanthus, aloë, iberis, hyacinthus, millefolium, chamædaphne. Dodrantali caule exeunt chamæleo niger, tripolium, hyacinthus, arum, ſeſamoides, daucum Creticum, caucalis, caninus teſticulus, epimedium, hypericum, ſideritidis tertium genus, centaurium minus, anonis, ſylveſtre cuminum, tuſſilago, œnanthe, anthyllis, anthemis, coris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphyllum, tragus, ageratum, papaver ſpumeum, pſyllium, aconitum primum, colchicum, ſempervivum minus, umbilicus veneris, ſtratiotes milleſolium, chamæciſſos, glaux, polygala, laurus Alexandrina, tithymalus myrſinites, paralius, helioſcopius, & cyparißias: item chamælea, & verbenaca. Duum verò palmorum longitudine caules extollunt phalaris, thlaſpi, melanthium, pæonia, veratrum album, cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adoleſcit petaſitæ, plantagini minori, ranunculo, phu, roſmarino, chelidonio majori, bacchari, panaci Aſclepio, ſphondylio, ſatyrio, alſinæ, betonicæ, fabæ Aegyptiæ, crithamo, arabidi, aſphodelo, lepidio, xyridi, eupatorio, ſylveſtri papaveri, aconito tertio, ſempervivo majori, ſenecioni, verbaſco fœminæ, cytiſo, xanthio, ruſco, daphnoidi, chamædaphnæ, lathyri, primo filicis generi, cnico, gladiolo, aſcyro, lyſimachiæ. Interdum cubiti longitudinem caule excedunt alſma, cyperus, tithymalus characias, pityuſa. At horminum ſemicubitali caule contentum eſt. Binûm cubitorum longitudinem caule æquant draconculus, gentiana, ſpina alba, acanthus, coniza major, althæa, ſymphytum ſecundum, helenium, glaſtum, glycyrrhiza, centaurium majus, dipſacum,

Caulium in plantis differentia.

dipſacum, carduus, ſeſeli Acthiopicum, lycopſis, ſideritis ſecunda, manicum ſolanum, ſylveſtris lotus, cirſium. Quaternum cubitorum caulis exit moly: tricubitalis verò medio. Duris lignoſiſq; nituntur cauliculis hypericum, chamædrys, teucrium, ſymphytum petræum, androſæmum, aſcyrum, ſatureia, thymum, origanum, millefolium, eupatorium, aſter Atticus, hyſſopum, ſtœchas. Lentore & mollitia caules langueſcunt irioni, poterio, malvæ, ſmilacibus omnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, periclymeno, bryoniæ, viti nigræ, viciæ, helxinæ, quam ciſſampelon cognominant, ſcammonio, junco, typhæ, althææ, alceæ, ſolano ſomnifero, oſyri, ruſco, daphnoidi. Spinis horridum gerunt caulem dipſacum, poterium, agriacantha, ſcolymos, paliurus, rubus, canirubus, hieracium majus, ſtœbe, roſa. Spinoſa prorſus lanugine obducuntur urticæ caules, echii, anchuſæ, lycopſis, bugloſſi. Hirſutus caulis viſitur menthaſtro, orobanchæ: helenio, ocimoidi, eupatorio, herbæ quam piloſellam vocant, ſecundo ſymphyti generi. Lanugineum caulem nutriunt acanthium, gnaphalium, verbaſcum, lychnis utraq;, tuſſilago, althæa, anemone, panaces Heraclium. Scabritia & aſperitate caulium ſunt paſtinaca, rubia utraq;, lupus ſalictarius, aparine, baccaris, ſylveſtris cnicus, athiopis, equiſetum, veratrum nigrum, papaver ſylveſtre, & corniculatum. Humi cauliculis repunt polygonum, lithoſpermum, anagallis, clematis prima, holoſtium, tribulus terreſtris, peplos. Caules edunt quadrangulos ſideritis prima, apiaſtrum, marrubium, ballote, cyperus, centaurium minus: mentha, calamintha, baccharis, horminum, aparine, rubia, chamædrys, ſtachys, ſcordium, teucrium, betonica, ſymphytum ſecundum, clymenum, verbenaca, urtica, galiopſis, æthiopis, lotus Aegyptia, bunium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares inſunt cirſio, & quandoq; etiam cypero. Cæterùm caules albicant moly, utriq; iberidi, naſturtio, cnico, cacaliæ, cynocrambæ. Rubeſcunt minori hieracio, ſoncho, artemiſiæ, hyperico, aſcyro, phu, virgæ aureæ, helxinæ, ſenecioni, myriophyllo, orobanchæ. Caule deſtituuntur chamæleo albus, phyllitis, filix, cynogloſſum, dryopteris, polypodium, onoſma, trichomanes, aſplenum, hemionitis, lichen, pæronychia, adjantum, hippopheſtum, chamæſyce. Ad hæc non parum quoque in ſtirpibus dignoſcendis utilitatis præſtat florum tùm coloris, tùm formæ cognitio: quippe cum nulla ſit earum pars, quæ prius noſtris ſeſe offerat oculis vere & æſtate, quam flores, varia colorum pictura, quæ in eis refulget. Quapropter non ab re fuerit, horum differentias edocere, quæ in coloribus ita ſe habent. Plantæ igitur, quæ flore candido decorantur, ſunt ut oxyacantha, liguſtrum, orneogloſſum, fraxinus, roſæ, quibus tùm ruber, tùm etiam purpureus erumpit. Item olea, myrtus, ceraſus, malus, pyrus, meſpilus, prunus, arbutus, iberis, raphanus, ſiſer, cucurbita, caucalis, eruca, ocimum, ornithogalum, cyclamini ſecunda ſpecies, haſtula regia, capparis, poterium, thymus, moly, aparine, phalangium, tripolium, ſed cui flos quandoq; rubeſcat, polium, œnanthe. alba viola, nymphæa prima, althæa, polygonatum, clematis altera, ocimaſtrum, erinus, achillea, helxine, ciſſampelos dicta, convolvulus, dorycnium, ephemerum ſecundum, ſtratiotes milleſolium, lotus Aegyptia, chamæſyce, ſeſamoides magnum, narciſſus, ſcammonia, thymelæa, ſambucus, ebulus, angelica, filipendula, viburnum, flammula, fragaria, imperatoria, lilium convallium dictum, & vincetoxicum. Rubri flores emicant roſis, in quibus tamen variant, nam alii candidi, alii purpurei, alii lutei reperiuntur: item malis punicis, fabæ Aegyptiæ, rumici, oxylapatho. oxalidi, blito, aphacæ, ophioſcorodo, anemonæ primo generi, argemonæ, anagallidi maſculæ, papaveri ſylveſtri, ſolano ſomnifero, onagræ, & caryophyllis vocatis, quem florem recentiores quidam, neſcio qua auctoritate ducti, vetonicum appellant, quanquam & hi purpurei emergant, & quandoq; varia colorum miſtura inficiantur. Flores menthæ, ſiſymbrii & hydropiperis colore ſubrubro apparent. In purpura albicantes inſunt phu, roſis, perſico, amygdalo, eruo, bacchari, trifolio, alceæ, periclymeno, rhododendro, pæoniæ. Purpurei exeunt aſaro, croco, vitici, viciæ, cyclamino primo, larici, centaurio minori, albæ ſpinæ, origano, pulegio, ſalviæ, calaminthæ, thymo ſatureiæ ſimili, thymbræ, ſerpyllo, ſed qui in album quandoq; varient, pſeudomelanthio, chamædry, lichnidi, ſcordio, violæ purpureæ, canis teſticulo, onobrychi, betonicæ, ſymphyto utriq;: etſi ſecundum modò candido, modò luteo flore lætetur. Item medio, gladiolo, anchuſæ, lycopſi, echio, ſideritidi tertiæ, verbenacæ, aſtragalo, hyacintho, cirſio, capno, bubonio, ſed cujus interna flaveſcant, antirrhino, acanthio, glauci, veratro nigro: tametſi quandoq; huic punicei, herbacei, candidi, & in purpuram albicantes flores reperiantur. Item ſeſamoidi majori, ricino, amarantho, galegæ, perſonatæ, xanthio, hormino, martago (ſic vocant recentiores lilium quoddam) ſcrofulariæ majori, geranio. At in purpura nigricantes inſunt violis, leontopodio, delphinio, napello, pulſatillæ. Aureis floribus coronantur helenium, cornus, rapum, napus, lampſana, braſſica, crithamum, ſonchus, aphaca cichorii genus, tragopogon, cucumis tam erraticus, quàm ſativus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone ſecunda, aconitum lycoctonon, chelidonium utrunq;, ſertula Campana, ruta, hieracium, atractylis, tuſſilago, conyza, hemerocallis, viola aurea, nymphæa ſecunda, anagyris, aliſma, hypericum, aſcyrum, androſæmum, chamæpitys, ſpartium, lyſimachia, eupatorium, pentaphyllon, chryſocome, chryſogonon, chryſanthemum, ageratum, papaver corniculatum, hyoſciamus, galium, ſenecio, verbaſcum, lotus urbana, & ſylveſtris, bunium, oſyris, colocynthis, cnicus, virga aurea, balſamina, blattaria, caltha, colutea, tanacetum, & quam falſo oxyacantham recentiores nuncupant, abrotonum fœmina, piloſella, potentilla, ſena, ſinapi. Anthemidi flores exoriuntur in medio lutei, circinato orbe candidi, ſicuti & parthenio, buphthalmo bellidi, & cotulæ fœtidæ. Cæruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis fœmina, muris auricula, clematis prima, bugloſſum, melanthium, eryngium, ſcabioſa, & quæ à vulgaribus morſus diaboli appellatur: item cyanus, & quæ trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurii majoris, chamæleons nigri, cinaræ: quin & varia cardui genera. Vario colore inficiuntur iridi, tripolio, malvæ, euphragiæ. Spicati inſident blito, plantagini, hyſſopo, menthæ, menthaſtro, ſiſymbrio, hydropiperi, ſalviæ, ſampſucho, ſtachy, betonicæ, amarantho, virgæ aureæ, ſtœchadi, ladano, lavendulæ utriq;. Floris effigie lilium æmulantur hemerocallis, martagon, ornithogalum, nymphæa alba, helxine cognomento ciſſampelos, lotus Aegyptia, narciſſus, crocus, convolvulus, ephemerum primum. Flores, qui roſæ referant ſimilitudinem, proſiliunt malo cydoniæ, meſpilo, altheæ, rhododendro, pæoniæ veratro nigro, colocaſiæ, corniculato papaveri. Echinatis capitulis flores condunt uterque chamaleo, centaurium majus, crocodilium, ſpina alba, dipſacus, ſpina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atractylis, cnicus, & reliqua carduorum genera. Muſcoſos geſtant flores laurus, labruſca, myrica, erica, liguſtrum, olea, quercus, caſtanea, cornus, galium. Flores in umbellas radiantes, vel muſcariis emicantes inſunt meo, ſiſaro, crithamo, caucalidi, origano, panaci, liguſtico, paſtinacæ, ſeſeli omni, ſiſoni, aniſo, caro, anetho, cumino, ammi, coriandro, apio, ſmyrnio, elaphoboſco, fœniculo, dauco, pyrethro, libanotidi, ſphondylio, feſtularum omni generi, peucedano, laſerpitio, ſagapeno, galbano, panaci, ammoniaco, achillea, chryſocoma, agera-

Florum in plantis varietas.

agerato, cicutæ, stratiotæ millefolio, myrrhidi, thapsiæ, sambuco, ebulo, angelicæ, filipendulæ, viburno, imperatoriæ cognato, pimpinellæ generi, quæ nonnullis hircinum saxifragum vocatur, quòd hircum maximè oleat. Cytini imaginem repræsentant flores asari, hyoscyami, cisti, arbuti. Corymbis similes racematim cohærent botry, ambrosiæ, anagyri, urticæ, lunariæ minori, hippophaes. Lanugine quadam obducuntur, atq; in pappos evanescunt flores omnium caruorum, sonchi, tragopogoni, centaurii majoris, utriusq; chamæleonis, utriusq; hieracii, senecionis, cirsii. Stellarum, solisque flore imaginem referunt eryngium, aster Atticus, anthemis, parthenium, buphthalmus bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraq; cyanus. Præterea exquisitam prorsus plantarum cognitionem quis assequi poterit, si semina, fructusque, quos plantæ ferunt, delineationes habeat: quare non inutile fuerit earum tum figuras, tum discrimina, tum etiam similitudines prosequi. Fructus itaque racemosos proferunt therebinthus, lentiscus, populus utraque, oxyacantha, vitis nigra, vitis alba, cyclaminus secunda. Corymbaceos verò hedera, periclymenus, solanum hortense, & manicum, smilax aspera, polycnemon, hippophaes. Semina autem racematim cohærent artemisiæ, ambrosiæ, botry, urticæ nostrati, mercuriali fœminæ, hydropiperi, ricino. Acinosa sunt asaro, taxo, vesicariæ, asparago, ruscо, lauro Alexandrinæ. Semen folliculari specie inest fraxino, rhamno, sed quod verticilli referat imaginem, nasturtio, thlaspi, androsacæ. At in squamosis folliculis occultatur gentianæ, cumino sylvestri, atriplici, sphondylio, ananthæ, ferulæ, & thapsiæ. Pineam nucem imitantur, & veluti nucamenta sunt fructus piceæ, laricis, & cupressi. Baccas gerunt olea, laurus, Zizyphus, cornus, rosa, capparis. Oblongæ, & quæmagnitudine cedant olivis, visuntur myrtho, thymelææ, polygonato. Rotundæ sunt ligustro, juniperо, hederæ, periclymeno, lycio, cedro, oxyacanthæ, sabinæ. Cæterùm fructum semenq; siliquis includunt acacia, anagyris, cassia, siliquæ arbor, cassia nigra, doryenium, apocynum, staphis agria, delphinium, cicer, faba, lens, phaseolus, lupinus, pisum, ervum, fœnum, smilax hortensis, medica, aphaca, vicia, pæonia, leontopetalon, xyris, solanum somniferum, & tertium aconiti genus. In folliculis verò abditur halicacabo, coluteæ, colchico, & staphylodendro, suumq; in corniculis rectis aduncis, modò rectis servant delphinium, fœnum græcum, lotus sylvestris, rapa, napus, raphanus, lampsana, brassica, eruca, sinapi, erysimum, circæa, leucojum, hedysarum, papaver corniculatum. Capitibus semina condunt colocasia, anemone, argemone, melanthium, ocimoides, papaver tam sativum, quàm erraticum, hyoscyamus, lotus Aegyptia, xyris, nymphæa. At capitulis parvis concipiuntur lino, ptarmicæ, cumino sylvestri, sparganio, psyllio, verbasco, scrofularia, isopyro, ricino, tithymalo paralio, & heliоscopio. Semina in flocci modum conclusa afferunt porrum, ampeloprasum, scorodoprasum, cæpa, allium: etsi prius folliculo quodam claudantur. Umbellis nuda residentsemina omnibus paracis generibus: itemque seseli, ligustico, apii omni generi, aniso, anetho, cumino sativo, ammi, elaphoboscо, dauco, sphondylio, peucedano, elichryso, cicutæ, myrrhidi, angelicæ, imperatoriæ, thapsiæ, coriandro, smyrnio, fœniculo, pyrethro, ferulis omnibus, achilleæ, ageratо, stratiotæ millefolio, sambuco, ebulo. Semen veluti spicis continetur origano tam sativo, quàm sylvestri: quin & sampsucho. Papaveris imaginem semine repræsentant phyllum, nymphæa alba, hyoscyamus, lotus Aegyptia, peplis, peplos, chamæsyce. Piperis similitudinem exhibent semina tum lycii, tum etiam viticis. Compresso, atq; rotundo semine habentur malva, althæa, alcea, smilax lævis. Neque seminis effigie ab epithymo dissidet alypon: à lolio phœnix: à viola alba chamæcissos: à salvia horminum. Hirsuto semine, ac aspero, adeo ut id tactum vestibus adhæreat, sunt personata, eupatorium, aparine, helxine, xanthium, & vulgare cynoglossum. Capiti viperarum simile fert echium, & vituli non dissimile antirrhinum. Mucronatum ostendunt tragos, spinachium sic vulgo vocatum tribulus tam aquaticus, quàm terrestris. A fœnigræci semine non desciscit semen myagri, item & loti sylvestris. Semen fœniculi modo ferunt ligusticum, sison, cicuta, cuminum, carum. Anisi verò semina, apii, & ammi consimilem nacta sunt formam. Cnici semen suam impartitur imaginem minori centaurio, utrique chamæleoni, spinæ albæ, & Arabicæ, atractyli, cynara, medio, nigro veratro, & omnibus fere cardui generibus. Milii semine constant circæa, crateogonum, panicum, sesamum, lithospermum, phalaris, lotus Aegyptia, sesamoides. Erui semen possident catanance, tithymalus paralius, aphaca. Semine marrubium æmulantur ballote, clinopodium, sideritis prima, pycnocomum. Consimili nascuntur semine libanotis, & crithamum: ut etiam semine conveniunt linum, satyrium erythronium, & quoddam urticæ genus. Semine caudæ scorpionis effigie cernitur scorpioides: & verrucarum modo pendet minori heliotropio. Semina quæ fruticosiorum arborum, quàm herbarum delitescunt, gestant alvo mala cotonea, pyra, citria, limonia, aurantia, punica, mespila, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balsaminæ vulgò vocatæ fructus, mandragoræ, aristolochia, halicacabi: quin & malæ insanæ consimili modo suum recondunt semen. Minutum habent semen ruta hortensis, cupressus, circæa, psyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papaver, hyoscyamus, ocimum. Differunt etiam nonnulla colore inter se semina, siquidem albicant dauco, rosmarino, circæa, lactucæ, papaveri sativo, & spumeo, cucurbitæ, peponi, cucumeri, sesamæ, lithospermo. Ut fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, zizyphus, rosa, punica, arbutus, taxus, cerasus. Ita similiter semine rubescunt asparagus, halicacabus, ruscus, hippoglossum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, pæonia, rubia, tragus, juncus, coccum infectorium, aspera smilax: chamædaphne, sesamoides. Succo sanguineo manant ascyri, androsæmi, & hyperici grana. Nigrum inest ligustro, lycio, myrto, oleæ. Quin & semina nigricant ocimo, hirci barbulæ, porro, allio, cæpis, ampeloprasо, hyacinthо, scorodoprasо, ophioscorodo, salviæ rutæ, horminо, ligustico, seseli Aethiopico, sisoni, hipposelino, smyrnio, melanthio, phalangio, rubiæ, sideritidi primæ, verbascо, laureolæ, narcisso, sylvestri cucumeri. In longum verò protensum proferunt semen seseli Massiliense, ligusticum, sison, hipposelinum, cuminum, narcissus, fœniculum. Quadratum spectatur seseli Massilienси, & libanotidi: triquetrum vero staphidi agriæ, & lathyri. Geminatum semen ferunt tordylium, alysson, æthiopis, mercurialis altera. Dissident etiam sapore semina: namq; acre id proferunt porrum, cæpe, allium, ampeloprasum, scorodoprasum, sinapis, nasturtium, erysimum, struthium, cyclaminus altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, seseli Massiliense, tordylium, anisum, hipposelinum, fœniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, clematis secunda, smilax aspera, thlaspi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, ligusticum, & siliquastrum, quod Indicum appellant piper. Odorato semine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, carum, panaces Asclepium, elaphoboscum, ligusticum, hipposelinum, smyrnium, fœniculum, daucus, pastinaca sylvestris, melanthium, isopyrum, bunium, origanum, ammi, & libanotis. Amarum semen inest Aethiopico seseli, omni absinthiorum generi, abrotono, chamæcisso, gentianæ, sesamoidi. In magnam demq; duritiem semen coalescit asparago, periclymeno, & ruscо. Harum itaq; rerum, qui exactam cognitionem fuerit adeptus, is in hac præstantissima facultate absq; ullo impedimento poterit peritissimus evadere: verùm enimverò ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum necessarium existimari possit, id scire convenit

Seminũ & fructuum in plãtis discrimina.

Sympathia, & antipathia rerũ quarundam pro simpliciũ materia.

convenit, quòd permulta creavit natura rerum omnium parens, quæ inter se vel maximè consentiunt, vel admodum dissentiunt. Quò fit, ut nihil hac re admirabilius sit in tota natura, nihilq; scitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit, hæc etiam cæteru adnectere, paucisq; perstringere, & de his præsertim agere, quæ ad simplicium medicamentorum materiam spectant. Tam igitur pertinaci odio sese prosequuntur quercus, & olea, ut non solùm non vivant, neq; germinent, si altera essossa, in ejus scrobe altera implantetur: sed etiam altera alteram interficiat, si forte prope oriantur. Nec minor inter brassicam, & vitem antipathia cernitur: quandoquidem observatum sit, vitem, ad cujus radices assita fuerit brassica, non parvo intervallo sponte sua resugere. Ideo nil mirum, si tantum brassicam contra temulentiam pollere credant, quodq; Germani quotidianis mensis id olus semper apponant, ut vini noxam effugiant. Nec secus brassicam oderunt origanum, ruta, & cyclaminus, atq; illa vites: quippe perspectum est, quòd si seratur brassica juxta quamlibet explicatarum, confestim cadit, totaq; contabescit. Scilla adeo veneficiis, & admurmurantium incantationibus adversatur, ut in limine januæ domus integra suspensa, ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, vindicet. Quocirca non temere à doctissimis rerum naturalium investigatoribus memoriæ proditum est, omnes in universum stirpes, quibus scilla adsita prosiliat, non modo asservari ab omni aëris intemperie, animaliumq; noxa: sed etiam lætiores, feraciores q; evadere. Ferula in pabulo asinus gratissima est, eosq; mirificè alit: quæ tamen, si ab equis, vel bobus edatur, veneni præsentanei modo eos interficit: tametsi nulla prorsus noxa ea quoque ab hominibus edatur prima foliorum germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis venena sunt: hominibus verò contra serpentum morsus præsidia. Cicuta esitata homines enecat: item & quadrupedes: nihilominus sturni innocuè ejus semine vescuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut si vas aquæ plenum, dum plantis inhærent, illis subjiciatur, admodum longiores effecti, mirè in illam descendant. Contra oleum suppositum sic refugiunt, ut in hamos recurventur: quandoquidem in universum oleum omnibus, quæ seruntur plantis, inimicum est. Quo fit, ut planta quælibet, quæ fuerit eo peruncta, facilè perarescat, & moriatur. Ob id enim admirandum non est, si arbores, quæ oleum ferunt, acre sinam mittunt, cæterarum insitiones aspernantur: quemadmodum eas non respuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum nec resinam fundunt, siquidem sæpe conspecta est quercus pyra ferre, platanus poma, myrtus punica mala, oxyacantha mespila. At nunquam visæ sunt pinus, larix, picea, abies, olea, insitionis adminiculo, alios ferre fructus, quam proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyenæ, crocodili, hippopotami, & vituli marini: neq; fulmine icuntur ficus & laurus. Caprificorum grossi domesticis sicis appensi, non solùm eorum fructus decidere prohibent, sed etiam caducos ad maturitatem usq; remorantur. Apium tantò celerius adolescit in hortis, quanto magis atteritur, & calcatur: cùm tamen secus, & contra eveniat de reliquis plantis. Tenerescunt galli, esuiq; aptiores redduntur, qui jugulati prius in arbore sici pependerint. Carnes putredine diutius illæsæ asservantur, quibus æneus clavus fuerit infixus. Corpora icta fulmine, etsi exiccentur, nunquam tamen putrescunt. Quare non immeritò poeta ille damnatur, qui Phaetontem cecinit de cœlo tactum quibusdam in vallibus computruisse. Sed majore miraculo nobis illud sese offert, quòd scilicet fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illæsis, ac ne confuso quidem ceræ signo: pariterq; ex dolio vinum evanescat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius? Martia princeps Romanorum gravida icta fulmine, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum vixit. Mentha lacti imposita densari ipsum in caseum non sinit. Murenæ pisces ferula tactæ statim moriuntur, Scorpiones item admota delphinio herba, aut lychnide sylvestri, aut aconiti radice, quod pardalianches vocant, adeò torpescunt, & stupidi redduntur, ut potius mortui, quàm vivi existimentur: veruntamen albi veratri contactu mirificè excitantur, viresq; deperditas recuperant. Succo cotulæ manus illitæ apum, vesparumq; aculeo non infestantur. Quod item: malva præstat oleo contusa, corporisq; membris illita. Qui polemoniæ radicem gestaverit, a scorpionibus non icitur: & si ictus sit, nulla neq; molestia, neq; noxa afficitur. Porro tanta est arundinis, & filicis discordia, ut arundine vomeri annexa, filices in agro enatæ penitus deperdantur. At contra magnam inter se ineunt amicitiam arundines, & asparagi: quippe in arundinetis sati longe lætiores, quam alibi adolescunt: quemadmodum & vites, quæ ulmos, populosq; scandunt. Magna insuper conveniunt amicitia myrtus, & olea: item hæc, & ficus. Orobanche sola præsentia legumina strangulat. Cimices lectularii si vivi devorentur, non solùm quartanis febribus remedio sunt, sed etiam percussis ab aspide prosunt. Martes, feles, & mustelæ gallinas non attingunt, quæ rutæ succo fuerint perunctæ: neq; vulpes eas invadunt, quæ pulmonem vulpinum comederint. Vipera fagi ramulo obviam facta gressum sistit, & veluti attonita manet: quod item facit arundine etiam leviter percussa. Furens elephas ariete tantum conspecto mansuescit: nec est taurus tam ferox, qui fico arbori adalligatus non mitescat. Magnes lapis mire ferrum ad se trahit: at si allio confricetur, id neutiquam agit, nisi sanguine hircino lotus vim ab allio obsessam redimat. Succinũ paleas, & festucas ad se trahit, nihilominus oleo illitum, eas respuit. Equi, quos lupus momorderit, & pernici cursu, & prolifica probitate pollebunt: at si luporum vestigia calcaverint, cruribus obstupescunt, ac convelluntur. Carnes ovillæ à luporum morsibus dilaniatæ cæteris teneriores, gustatu suaviores existunt: at earum lana vestibus contexta, pediculos creat. Leo animal ferocissimum præsentem gallum mirum in modum veretur, ac magis terrore concutitur audito ejus cantu. Gallinacei pulli elephantem, bovem, & equum minime metuunt: atqui si umbram tantum milui in aëre volantis conspexerint, ad matrem maximè perterriti confugiunt. Nec secus agunt oves & agni, lupo conspecto. Idem lupus scillæ bulbo contacto quàm primum sideratur. Hyena umbra contecti canes obmutescunt: item hyenæ ipsius lingua a latratu, ac morsu canum etiam mordacissimorum ferentẽ vindicat. Polypodium herba cancro animali admota efficit, ut is parvo temporis tractu tum integentes crustas, tum ungues è pedibus abjiciat. Ciconiæ platani foliis nidos implent, ut inde vespertiliones abigant, quibuscum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant, ut tineas, & blattas nidis inimicas arceant: item & chelidonium majus, quò obcæcatis pullis visum restituant. Cæterùm lauri folia nidulis important palumbes, accipitres hieracium, corvi arum, upupæ adiantum, cornices lupinam verbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola carum, aquila callitrichum, galerita gramen, cygni viticem ut à diversis animalium injuriis se vindicent, aut ab alio quocunq;, quod noxam adferre possit: tam admirabilis in volatilibus, & quadrupedibus habetur ipsius naturæ instinctus, circa rerum vires absconditas. Catus quadam herba adeo gaudet, ut illi cataria nomen recentiores indiderint: quin etiam phu minoris radicibus maximè delectatur. Ranæ juncum, ranunculum, & stœben diligunt. Testudines, & ciconiæ origanum adamant. Serpentes fœniculi affricatu visum recuperant. Leo devorata simia febrem efficacissimè discutit. Cervæ, & feræ capræ non modò dictami pabulo illatæ vulnera in Creta insula sanant, sed & infixa tela venatoribus rejiciunt. Ursi formicas devorant, ubi mandragoram degustaverint, quibus mirificè sanantur. Elephantes devorato chamaleonte animali oleastri frondes depascuntur,

Brassicæ mira vis ad temulentos.

Arbores aliarum arborum fructuũ feraces.

Corpora icta fulmine nõ putrescunt. Admirabilis fulminum facultas.

Gallinarum tutela contra Mustelas.

tur, quibus incolumes evadunt. Anſeres, anates, ac reliquæ aquaticæ aves ſidente tantùm herba ſuis incommodis medentur: ſicuti gallinæ helxinem devorant, grues juncos, pantheræ humanum ſtercus, apri hederam, & cinaram cervæ. Præterea rhabarbaro flava bilis è corpore dejicitur, itemq; manna, & ſcammonio: pituita colocynthide, & turpeto: bilis verò atra helleboro, & Armenio lapide: ſicuti & venena theriaca ſuperantur. Oculorum ægritudines curant ſolo contactu ſapphiri & anthraces. Ebrietas amethyſto lapide arcetur. Sanguinis defluxus jaſpide ſiſtitur. Topaſio appenſo venus infirma redditur: item & vitice lecto cubantibus ſtrata. Formicæ alis veſpertilionis, & upupæ corde fugantur. Quin & ſerpentes veterum calceamentorum ſuffitu abiguntur, ut blattæ, & papiliones hircino jecinore incenſo. Torpedo piſcis non modò manu, ſed & longiori haſta contacta tangentis brachium ſtupidum reddit, quamvis validiſſimis muſculis conſtet. Catablepha quemcunq; oculo conſpexerit, enecat, etſi per mille paſſus diſtet. Nec inter homines deſunt, qui laudibus, & oculorum intuitu conſpectos eſſaſcinent. Cæterùm ſi cæterarum volatilium pennæ aquilinis permiſceantur, brevi carie contabeſcunt: quemadmodum teſtudinum chordæ contactæ diſrumpuntur, ſi una tantùm ex lupi inteſtino parata inter eas reſonet. Eodem pariter modo tympana ovina pelle conſtructa franguntur, ſi tympanum lupina membrana contectum inter alia pulſatur. Tantæ muſicis, tibiis, cæterisq; id genus inſtrumentis facultas adverſus tarantulæ venenum ineſt, ut languentes etiam invitos non modò ad choreas, ſaltationeſq; alliciat, ſed etiam perſanet. Quinetiam tanta vi pollent Marſi, ac Pſylli contra ſerpentes, ut eos ſolo contactu enecent. Taurus perunctis roſaceo naribus ſtatim vertigine corripitur. Lapis Thracius aquâ madens igni admotus, præter rerum naturam flammam ſtatim concipit, nec reſtinguitur, niſi affuſo oleo. Sed de his hactenus: quandoquidem brevitati ſtudentes plura adhuc ſilentio prætereunda duximus.

† *Hic locus (ut mihi retulit excellentiſs. Medicus Auguſtinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur: εἰς ὄγκων διαφορὰς ἕκαστον αὐτῶν ἀνοφέροντες. Id eſt: in tumorum differentias unumquodq; ipſorum referentes. Quæ lectio non ſolùm ob id magis probari poſſet, quam vulgata, quòd dogmatica ſit, illudq; dogma innuat, quod facultatum medicamentorum cauſam in tumores, & meatus referebat: ſed quòd etiam ejus dogmatis meminerit Galenus lib. primo de ſimpl. medicamentorum facultate cap primo, his verbis. τινὲς μὲν γὰρ ἔστε τὰ μεγέθη, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰς θέσεις τῶν ὄγκων τε καὶ πόρων ἀνοφέρουσιν. Hoc eſt: Quidam enim in magnitudines, figuras, & ſitus tumorum & meatuum referunt.*

METHODUS,
QVA
DIOSCORIDES IN SUO OPERE USUS EST, ET SECUNDUM QUAM OMNES AB AVCTORIBVS PROPOSITÆ PLANTÆ ad Dioſcoridis capita referri poſſunt, à CASPARO BAUHINO propoſita.

CUM DIOSCORIDES de MATERIA MEDICA perfectum opus ſe ſcripſiſſe in Præfatione teſtetur: & Galenus 6. de facult. ſimpl. med. 1. idem ſtatuat, his verbis: **Quinque libris materiam omnem utilem Dioſcorides abſolvit: & 1. de Antidotis, ſufficienter de omni materia medica in quinq; libris à Dioſcoride ſcriptum eſt,** operæpretium eſt intelligere, quanam in ſuo opere Methodo ſiet uſus. Dioſcorides, cùm duos eſſe præcipuos Medicinæ ſcopos animadverteret, Sanitatis conſervationem, & Morbi curationem: materiam Medicam pertractaturus, cenſuit præſtantiùs eſſe valetudinem conſervare, quàm amiſſam recuperare: quare ab illis exorſus eſt. At cùm nihil ſit, quod tam valetudinem conſervet, quàm Spirituum caloriſque nativi refectio, ea quæ citò hæc præſtare queant, præponit: ejuſmodi autem cum ſint aromatica, ab Aromatibus principium facit. Sunt autem Aromatica, quæ plenum, gratum, & perſeverantem v. g. per annos circiter decem, odorem ſpirant. Quare ea quæ facultate conveniebant, primùm junxit, & quantùm licuit etiam facierum ſimilitudinem obſervavit, cùm facies ſeu forma externa ipſius plantæ, facillimè ſub ſenſum cadat. Ubi verò facultas à forma externa eſſet ſejuncta, potius facultate, quam forma ſimiles conjunxit, inque claſſes & capita digeſſit: quod probatur ipſius Auctoris verbis, ut qui in fine præfationis libri ſecundi hæc habeat: ideò ne cognatorum vires diſjunxiſſe videamur, & quæ ſequuntur: ſic & in libro tertio inquit, quæ vernacula ſunt & cognata cenſentur. Aliquando ubi nulla neque facultatis neque faciei ſimilitudo intercedebat, Nominis ſimilitudine obſervata, diverſa in eandem claſſem retulit: ſic enim infinitum chaos in pauca reducitur, memoriámque & artem plurimùm juvat. Primo ergo loco aromata, quæ ſpiritus reficiunt, caloremque innatum fovent, propoſuit: mox his ſubjunxit, quæ ex Aromatibus componuntur, ut unguenta & olea, eó quòd apud veteres in magno forent pretio, & ad ſanitatem conſervandam plurimum conferrent, propter quotidianum Balneorum uſum, è quibus egredientes ſe ungebant, ut Galenus pleniùs in libris de ſanitate tuenda, docuit. Hæc verò cùm ab arboribus petantur, arbores, à quibus unguentorum & oleorum materiæ deſumuntur, ſubjunxit. Tum in fine libri, de alimentis agere incipit: & quia veriſimile eſt primos parentes potius arborum fructibus, quàm frugibus victitaſſe, ideò antequam ad Cerealia, quæ magis nutriunt, accederet, arbores quarum fructus edules ſunt, deſcri-

Medicinæ ſcopi duo.

Aromatica quæ.

Libro primo quæ tractentur.

pſit: ut quæ ſinè impoſuiſſent aromaticis, etiam alimentorum genus inciperent: accedente etiam facieſu ſimilitudine: & quia magis notæ ſunt & familiares, quàm herbæ cereales: de his libro primo. Unde liquet, caput ultimum libri primi, quod eſt de Iberide, licet Marcellus Virgilius, Hermolaus Barbarus, Joan. Ruellius, Franciſcus Aſulanus, & Matthiolus (qui idem cum Lepidio dicit) in ſuis Codicibus reſervarint, expungendum eſſe, & in librum ſecundum poſt caput de Lepidio rejiciendum eſſe, non ſolùm ratione ea, quòd locum juſtum inter arbores non habeat, ut loquitur Janus Cornarius: ſed quia nec facultate, nec facie, nec nominis ſimilitudine cum iis, quæ à Dioſcoride libro primo proponuntur, conveniat. Eandem ob cauſam caput de Halicacabo, quod in quibuſdam exemplaribus Iberidi ſubjungitur, expungendum venit, & in librum quartum ad Solani genera referendum eſt. Secundo libro, cùm non ſolùm Aromaticis reficiamur, ſed & Eſculentis ſpiritus & calor innatus conſervetur, humoreſque augeantur, quibus librum primum concluſerat, nunc quæ ſuccedunt, proponit, utpote carnes, piſces, cerealia, olera: ab Animalibus incipiens, à quibus non ſolùm alimenta, ſed etiam remediorum copia educitur: Cerealia ſubjungit, tum olera: & ſi ab his medicamenta quædam vel colligantur, vel conficiantur, breviter admonet. Hæc enim Dioſcoridis eſt methodus, ut primùm propriam vim, dein cõmunem alicujus plantæ enumeret: id eſt, id quod illi peculiare eſt & præcipuum, & quod præſtantiſſimè facit: poſtea id quod etiam aliorum auxilio agit: quod ut in particularibus capitibus obſervat, ſic etiam in univerſalibus tractatibus idem perſequitur. Exempli gratia: inter oleraceas ea connumerat primo, quæ magis in uſu ſunt, ut Triticum, Hordeum &c. dein ea quæ minus nutriunt: quare Alimentorum oleraceorum genus acribus terminatur. Acria autem cùm alia ſint Alimentoſa, alia medicamentoſa, alia mixta: ab alimentoſis orditur, ut à Sinapi, Cepa, Naſturtio: quæ quamvis parum nutriant, appetitum tamen excitant: hæc ſequuntur, quæ non nutriunt, ſed medicamentoſa tantùm ſunt, vereque acria. Tertio libro, ut in iis quæ medicamentoſa ſunt, progrediatur, Radices ſubjungit: mox ſuccos, qui ex Corollariis eliciuntur: Dicuntur autem Corollariæ herbæ, quæ vulgò odoratæ plantæ appellantur, & potiſſimùm odore grato dignoſcuntur: ſubjicit Umbelliferas, quarum præcipuè ſemina in uſu ſunt. Quartum librum Herbaceum genus incipit: Herbacea dicuntur, quia potiſſimùm herbacea pars (ſive intelligas folia ipſa, vel ex iis elicitum ſuccum) in uſu eſt (ſub qua ſpecie ea quæ Coſmetica ſunt, & ad capillorum tincturam faciunt, & ad cutis ornatum pertinent) de Radicibus etiam egit purgantibus, at in finem libri rejicit ea quæ potenter purgant, quò hæc, niſi alia proſint, ultimo loco experiamur, & in uſum revocemus. At in purgantibus primùm ad morbos internos, tunc ad externos reſpexit: & rurſus primum ad univerſales, tùm ad particulares: & potius & prius ad periculoſos, quàm ad ſalutares. Nec omiſit quæ vulnera & continui ſolutionem curant: imò & de venenis quoque in ſequentibus egit. Quinto libro de Vino agit: licet namque ſint, qui vinum inter Aromatica reponendum cenſeant, ut & omnia ea quæ ex eo eliciuntur, ut Aquam vitæ, Omphacium, Sapam: aſt quia magis antidotum eſt, & eo potius ad medicamenta miſcenda & antidota conficienda opus habemus, quàm ad victum, in hunc locum ejus hiſtoriam rejecit: & librum integrum dicavit, quo etiam vinorum factitiorum, quæ partim aromatica ſunt, partim verò purgantia, modum conficiendi, doceret. Liber ſextus: quoniam venenum præcipuus eſt vitæ noſtræ hoſtis, nec ſatis ſit ſanitatem tueri, ideò ſexto libro de his agit: quem aliqui dividunt, & alterum, De Beſtiis venenum ejaculantibus: alterum de Lethalibus Medicamentis inſcribunt: alii in tres, alii in plures diviſere libros. Ex his ergo patet, Dioſcoridem magis Facultatem plantarum (quas in Arbores, Frutices & Herbas diſtinxit) reſpexiſſe, cùm hoc magis intrinſecum ſit, neque adeò mutabile. Secundùm hanc Methodum, Angelica non inter Apiaſtra connumeranda, ſed cùm ſit aromatica, venenis, peſti ac putredini adverſa, ſtatim poſt Iridem vel Meu collocari debet. Sic Flos ſolis Peruvianus, quem auctor noſter edit. poſtrema poſt præfationem locavit: Dodoneus ad Chryſanthemum: Cæſalpinus ad Helenium, retulit: licet antiquis indictus videatur, tamen non ex ſolius ſtipitis, neque floris aut ſeminis forma in aliquam claſſem referri debet, ſed omnibus ſimul conſideratis, & maximè facultate ipſa, qua cum Carthamo convenit, ad Carthamum referri debet. In adprobatione remediorum & uſu, hæc tria potiſſimùm obſervat: ut vel ſibi experta dicat: vel cõmuni uſu & experientia adeò probata, ut nullus inficiari poſſit: vel quæ à magno aliquo viro ſibi expoſita aſſerit. Hæc univerſalis eſt Methodus, nunc ad Particularem. Particularis methodus eſt in capitibus: in initio capitis nomen proponit, dein regionẽ in qua frequentius vel optima provenit, quæ Geographia eſt: tum Chorographiam ſubjicit, ejus regionis locum, vel nivoſum & altum: vel umbroſum: vel hortenſem, vel alium aliquem explicando. Poſtmodum ab his incipit, quæ maximè oculis patent: hinc ea quæ non tam facilè videntur, ut ſunt radices & ſemina: mox particulares & minimas differentias: tandem facultates & proprietates & primùm univerſales & antidotarias, quæ Cordi, vitæ fonti opitulantur: dein quæ ſpiritibus animalibus: tum quæ ad morbos totius corporis, dein partium & communiter quæ ad capitis morbos valent, primò exponit. Verùm in virium enarratione aliquando ſimpliciter ponit, valet, prodeſt: aliquando legitur, ferunt, prædicant. Cùm ſcribit valere, prodeſſe, videtur experientiam ejus rei habere: quod verò nunc non ſemper iidem effectus obſervantur, id ad plantarum varietatem, quæ aliorum loco ſubſtituuntur, referendum eſt: non verò ad ignorantiam & fallendi voluntatem. Aſt cùm habet ferunt, prædicant, non neceſſarium eſt argumentum certitudinis alicujus facultatis. Tandem, licèt quædam interpoſuerit, non tamen contra propoſitam methodum fecit, ſed quòd nullus commodior locus videretur: ſic Confectionem Cyphi inter aromata recenſuit, quia ex odoratis conſtat: ſic Picem & bitumen terreſtre inter gummata. Hactenus de univerſali & particulari methodo librorum Dioſcoridis, de materia medica, eorundemque capitibus.

Libro ſecundo quæ contineantur.

Materia libri Tertii.

Liber quartus.

Liber quintus.

Liber Sextus.

I. IRIS DOMESTICA.

II. IRIS SYLVESTRIS.

III. IRIS SYLV. ALTERA.

IV. CHAMAEIRIS.

Ἶρις. IRIS. CAP. I.

IRis à cœleſtis arcus ſimilitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, ſed majora, latiora, & pinguiora, Flores in ſummitate cujuſque caulis, æqualibus inter ſe ſpatiis diſtant, incurvi, varii: ſiquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei † & cærulei conſpiciuntur: qua diverſi coloris ſpecie, quædam cœleſtis arcus imago repræſentari videtur. Radices ſubjacent geniculatæ, ſolidæ, odoratæ: quæ fruſtatim diſſectæ, in umbra ſiccantur: & trajectæ lino reconduntur. Melior eſt Illyrica, & Macedonica: & inter has laudatiſſima, quæ † mutila fere, & denſa conſtat radice, frangenti contumax, ſubrufo colore † guſtu amaro, odore perquàm grato, & ſyncero, ita ut nullum prorſus ſitum redoleat: quæ dum tunditur, ſternutamenta movet. Secundum locum habet † Africana, candicans, guſtuque amara. Teredines in vetuſtate ſentiunt: tunc tamen odoratiores reddi ſolent. Vis omnibus excalfactoria, extenuans, contra tuſſim efficax: humorum, qui ægrè rejiciuntur, craſſitiem digerunt: bilem, craſſamque pituitam ex hydromelyte drachmis ſeptem potæ purgant: ſomnum conciliant, lacrymas ciunt, torminibus medentur. Eædem potæ ex aceto auxiliantur ſerpentium ictibus, lienoſis, convulſis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura effluit: menſes ex vino potæ pellunt. Decoctum earum, fœminarum fotibus utiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandáque in eis venarum ſpiracula: iſchiadicis infunditur: fiſtulas, ac ſinus carne explet. Radices ex melle glandis modo ſubditæ, partus extrahunt, quinetiam coctæ & illitæ, ſtrumas vereresque duritias emolliunt, Siccæ quoque ulcera replent, & cum melle purgant: nudata oſſa corpore operiunt: doloribus capitis cum aceto, & roſaceo magna utilitate illinuntur. Admotæ cum albo veratro, & duabus mellis partibus, lentigines & vitia cutis in facie à Sole contracta emaculant. Peſſis, malagmatis, & acopis inferuntur. In univerſum magni ad omnia uſus.

Omnia exēplaria ἐπὶ κάν λῳ 1. in caule. ὑπωχόλοβος 1. ſubmutila.

Iridis genera, ejuſque conſideratio.

IRis in univerſum ſativa eſt, & ſylveſtris, illius tres numerantur ſpecies, verſicolor, lutea, candida. Hujus tantum duæ major & minor. Sativa paſſim in hortis & viridariis habetur, folio gladii formam referente, ſtriato, acuminatoq; : caulem profert lævem, cubitalem, rotundum, geniculatum, à quo ramuli in ſummitate exeunt, è quibus flores prodeunt violacei coloris, æqualibus inter ſe ſpatiis diſtantes, & varius in medio coloribus ſeſe immiſcentibus Iridis cœleſtis modo. Capitula edit oblonga, gladioli modo, craſſiora tamen, in quibus ſemen concluditur rotundum, ſeſamæ magnitudine. Quo fit ut in manifeſto ducantur errore, qui Iridem nullum ferre ſemen contendunt. Radix inest Iridi candicans, ſolida, geniculataq;, a cujus infima ſede, copioſæ funduntur fibræ, ut in majore phu, odoratæ, guſta acres, & ſubamaræ, perinde ac radix. SYLVESTRIS duum eſt generum. Altera, quæ plurimum ſaxoſis collibus & aſperis naſcitur locis, ſativæ per omnia ſimilis, minoribus tamen foliis, & floribus, radicibus gracilioribus, ac & caulibus. ALTERA foliis gladioli paulò longioribus radice tenui, lignoſa, geniculata, ſubruſa, inodoraq;, & graminis ferè modo repente: caule brevi: flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Conſtat hæc foliis novem purpureis, quorum extima, ſuperiore tantùm parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica differre exiſtimantes, in quorum ſententiam etſi jampridem devenerim, tamen longè aliter rem ſe habere poſtmodum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam noverim, non quòd genere, vel ſpecie à noſtrate differat, ſed quòd cœli, ſoliq; illius convenientia, præſtantioribus polleat facultatibus: ut abſinthium, quod in Ponto naſcitur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cycladibus inſulis: coſtus, qui in Arabia: crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Trogloditas, & Minæos legitur: & alia quam plurima præferuntur à locis, quorum dote ſelectiſſima, præſtantiſſimaq; proveniunt. Id enim apertè teſtatur graviſſimus auctor Galenus lib. primo de antidotis, his verbis. Omnes itaque herbarii unanimes ſcripſerunt Irim in Illyrio natam optimam eſſe: petroſelinum verò, quod in Macedonia provenit: bitumen è Judæa advectum. item & epobalſamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cùm privatim de unoquoq; loquemur, non omittemus: hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophraſtus lib. ix. cap. vii. de hiſtoria plantarum, ſic inquiens. In Europa nihil præter Irim inveneris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magisq; ad ſeptentrionem ſita. Verùm loci à locis differunt, ita ut producere meliorem poſſint. Quibus palàm eſt Illyricam Irim non genere, & facie, ſed viribus tantùm è noſtrate disjungi. Sativa (ut arbitror) ex agreſti originem duxit, quemadmodum plantarum aliarum pleræq;, cultu tamen vegetior grandiorq; effecta. Seritur jam & altera, quam flore & foliis minorem eſſe diximus, quæ etiam in hortis frequens eſt, tum ipſius floris amœnitate, tum odoris præſtantia, tum etiam quòd novus floribus delectentur homines, adeò ut jam tot ſativæ, quot ſylveſtris habeantur genera. Sunt tamen, qui putent nullam Irim domeſticam reperiri, quòd ſcripſerit Theophraſtus loco antè citato, nullum Iridi cultum accommodari. Sed ii, meo quidem judicio, decipiuntur: quandoquidem Theophraſtus eo in loco non de omnium universum Iride diſſerit, ſed de Illyrica tantùm, quæ cum loci ac cœli clementia in Illyrico tractu optima ſponte provenit, non eſt neceſſe, ut colatur. Præterea cùm hodie Iris domeſtica paſſim in Italiæ hortis læta, vigens, pulchráque ſpectetur: ſylveſtris autem in plurimis montibus ſponte naſcatur, floribus & foliis ſativæ longè minoribus, radice tenuiore, breviore & aridiore: nulli quidem abſurdum videri debet, ſi nos utranque depingi curavimus. Quin etiam compertum habeo, veteres quoque Iridis ſylveſtris mentionem feciſſe, non ſolùm Marcelli medici auctoritate cap. 24. qui præterea Irim domeſticam cultámque illus fuiſſe oſtendit: ſed Galeni quidem teſtimonio, is enim Iridis ſylveſtris meminit lib. 10. de com. medic. ſecundùm locos, dum nephriticas compoſitiones ab Aſclepiade conſcriptas recenſet. Quin etiam Plinius lib. 27. cap. 11. Medii folia Iridis ſativæ foliis comparat.

Improbatur opinio aſſerentiũ Iridem nullũ ferre ſemẽ.

Iridis ſylveſtris genera.

Sylveſtris utriuſq; generis plurima oritur in Goritienſi agro Salvatino monte, & Japidiæ collibus inter ſaxa, odore non ingrato: quamvis etiam ambas viderim in campeſtribus non longè à Sontii ripis. Eſt præterea in ſativarum genere, quæ flores nivei candoris, quæ, aureos proferat. Hanc in Bohemia paſſim colunt in hortis. Illam pluribus in locis in Hetruria vidimus, cujus radix odoris fragrantia, & virium robore Illyricam ferè æquat. Nec putes velim eam, quæ flore eſt aureo, pſeudoacorum eſſe vulgaris uſus. Eſt enim hæc Iridis propria ſpecies, ut florum figura, & ipſæ atteſtantur radices. Iridis meminit Plinius lib. 21. cap. 7. ſic inquiens. Iris radice tantùm commendatur, unguentis, & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico: & ibi quoq; non in maritimis, ſed in ſylveſtribus Drilonis, & Naronæ, quod à Nicandro tranſcri-

Opinio reprobata eorum qui Iridẽ domeſticã reperiri negant.

Sylveſtris utraque ubi plurima oriatur.

Iris candida.

Iris aurea.

pſiſſe

pſiſſe videtur. Proxima in Macedonia: longiſſima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtú q; amariſſima. Illyrica quoque duorum generum eſt: raphanitis à ſimilitudine, quæ & melior: rhizotomos ſubrufa. Et cap 20. ejuſdem libri, Iris ruſa (inquit) melior eſt, quàm candida. Quibus in locis ſibi manifeſtè repugnare videtur Plinius: quod ſuperius raphanitem, quæ candicat, rhizotomo, quæ rufeſcit, antepoſuerit, hic verò contrà. Dioſcoridi præſtat, quæ ſubrufo conſtat colore, qualis Plinio rhizotomos. Cæterum (ſi Theophraſto & Plinio credamus) non omnis Illyrica præſtat, ſed quæ tantùm in ſylveſtribus naſcitur: ſiquidem quæ in maritimis foditur, humore prægnans improbatur, quòd ſubinde flacceſcens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quoniam recenti Illyrica deſtituimur, è noſtrate elicitur, ducitq; abundè aquas. Excalfacit Iris ordine ſecundo completo. vel tertio inchoante, & pariter ſiccat. Atque præter vires, quas illi adſcribit Dioſcorides, aliis pluribus pollet, quandoquidem compertum eſt, manſam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere ſi radicu decocto iidem foveantur: coquit item abſtergit, digerit, reſolvit, lenit, reſerat, expurgat, & dejicit: vulnerariis medicamentis immiſta ſarcotica eſt. Radicis expreſſus ſuccus bilem flavam pituitam, & aquas cutem ſubeuntes pellit, hæmorrhoidas fotu elicit. Fit quoq; electuarium ex ſucci radicum Iridis drachmis tribus, Galangæ, zedoariæ cujuſq; drachmis duabus, Cinnamomi, Caryophyllorum cujuſq; ſeſquidrachma, marinæ braſſicæ ſemuncia, & mellis quantum ſat fuerit ad excipiendum: quo maximè juvantur aqua intercute laborantes, ubi quotidie ſemunciam jejuni devorarint. Quin etiam Iridis radicum farina, drachmarum quatuor pondere, additis cinnamomi, & anethi cujuſq; drach. duabus, & croci ſcrupulo, dolores, & tumores teſticulorum, mirifice tollit, ſi panni coccinei fruſto, albo meraco perfuſo, hæc omnia in pulverem contrita excipiantur, & calida apponantur. Ejuſdem radices veſtibus interpoſitæ, eas à tinearum eroſionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Rad. ipſa contrita, & ex aceto bibita, omnibus adverſatur venenis. Succus radicis naribus infuſus cerebrum à pituita mirificè purgat: ventriculo tamen nocet cùm per ſe tantùm bibitur: ideoq; à peritis Medicis exhiberi non ſolet, niſi admiſta mulſa, & Indica nardo. Potum radicis decoctum obſtructiones aperit, præſertim ubi craſſa fuerit impacta materia, & ventris tineas pellit, urinas ciet, & renum calculos ejicit. Datur potandum utiliter ictericis, quippe ſudores movet, & aurigincm exterit. Pulmones, & thoracem expurgat, & Jecinoris inflammationibus auxiliatur. Recentes Iridis radices ſaccharo aut melle conditæ, dantur utiliter devorandæ unciæ pondere calculo affectis, & anhelandi difficultate laborantibus, quin etiam hydropicis, ac reſolutis: eædem in paſſo decoctæ, contuſæq;, addita hordeacea farina, & illitæ, parotidas belle diſcutiunt. Illyricæ pulvis ſeſquidrachmæ pondere, datur ex paſſo calido, perquam utiliter ad Iliacos affectus. Oleum, quod e floribus, & radicum ſucco paratur reſolvit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, & mirificè confert Jecinoris, & lienis doloribus: Podagricos juvat, lenitq; articulorum duritiem, ac cæterarum corporis partium: præſtat & ad frigidos uteri dolores, ad convulſos, & aurium cruciatus. Uſus apud veteres eſt radicum tantùm, quamvis nunc non deſint recentiores, qui flores quoq; in medicum vertant uſum. Iris ſylveſtris major excalfacit & ſiccat valentius tamen quam domeſtica. Eaſdem cum domeſtica vires habet, ſed acriores ac etiam valentiores. At ſylveſtris minor, excalfacit & extenuat ordine primo aut ſecundo inchoante. Præſtat eadem quæ cætera Iridis genera, minori tamen efficacia. Fit è floribus oleum, quo quidam utiliter utuntur ad tumentes ex partu mammas, & ad teſtium inflammationes. Reperio quoddam eſſe Iridis genus, quæ Aſtragaritis cognomine dicitur. Id enim oſtendit Galenus lib. 1. de comp. medicam ſecundum locos cap. 1. ex Sorano tranſcribens: item Aetius lib. 13. cap 3 qui quibuſdam in emplaſtris Irim aſtragalitidem imponunt. Veruntamen cùm antiquorum, vel recentiorum repererim neminem, qui in ſimpl. medic. libris hujuſce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, ſanè non habeo. Cæterùm Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim aſtragalitem, & Aſtragalum idem eſſe exiſtimat: hoc argumento ductus, quòd Plinius Iridem duplicem eſſe tradiderit: alteram, quæ raphanitis à ſimilitudine: alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cùm aſtragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem aſtragalitem Aſtragalum eſſe conjicit: quin & Plinio per Iridem raphanitē, aſtragalum intelligi cenſet. Sed mea quidem ſententia rectius fortaſſe rem hanc explicaſſet, ſi per eam Iridem, quæ à ſimilitudine raphanitis vocatur, aſtragalitem ideo deſignari dixiſſet, quòd, ut aſtragalus, raphani modo radicem gerat: ſiquidem Plinio Iris raphanitis aſtragalus non eſt, ſed altera Iridis Illyricæ ſpecies. Quamobrem ita Iridem aſtragalitim à Galeno cognominatam eſſe putaverim, quòd radice referat aſtragalum: quemadmodum raphanitis à Plinio dicta eſt, quòd radice raphanum repræſentet. Iridem memoriæ proditam fuiſſe Galeno in libris ſimplicium medicamentorum, ſanè nuſquam reperi: tametſi libro primo de antidotis ejus poſtmodum meminerit his verbis. Andromachus roſis Iridem Illyricam adjungit: quæ verba non fruſtra, negligenterq; excipienda ſunt, veluti nec cùm aliis medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulò pòſt diſſerentes, quid quoque in genere optimum ſit, demonſtrabimus. Polium ergo, & chamædrys Romam aſſeruntur, natis in Italia paulò meliora: in aliquot ſiquidem Italiæ locis haud multò deteriora proveniunt illis annis, quibus ver totum humidum non fuerit, ſed ſicuti ſæpe contingit, æſtivo temperi ſimile. Quod ſi veris conſtitutio ſiccior obvenerit, multa, quæ in Italia naſcuntur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, veluti chamædrys, chamæpitys, hypericum, gentiana, thlaſpi, veratrum nigrum, & id genus alia. At verò, quod ad Irim pertinet, ſecus ſe res habet: ſi enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romam aſſertur, Illyricæ comparetur, tantum ipſi cedet, quantum cadaver vivo corpori: non tamen aliis in gentibus orta tam multum ab Illyrica degenerare Iris videtur. Irim igitur, velut & reliquas medicinas, odoratiorem eligite: nam unumquodq; optimum eſt, quod proprium ſui generis odorem vehementiſſimum habet, qui quidem ex multorum inſpectione manifeſtus unicuiq; fit. Ac de guſtu quidem perceptis qualitatibus eodem modo cenſendum eſt: id enim optimum medicamentum eſſe conſtat, in quo id, quod ſuo generi proprium eſt, exuperat: peſſimum verò quod ſui generis aliis & tenuius, & exilius eſt. Meliora namq; ſunt omni in ſpecie, quæcunq; nec rugoſa, nec exilia fuerint: ſicut quæ convenientem ſibi magnitudinem exceſſere, pejora ſunt iis, quæ benè nutritam, & adſtrictam habent ſubſtantiam. Quamobrem, ut dixi, multa ſæpius inſpexiſſe operæpretium eſt, & maximè optima, & quæ longo jam tempore ſui experientiam ipſis naſcendi initiis præbuere, quæq; uno ore à peritis meditæ materiæ ſunt commendata. Omnes igitur herbarii unanimes ſcripſervnt, Irim in Illyrio natam optimam eſſe: hæc Galenus. Planta, quæ Græcis Ἶρις, Latinis item Iris nominatur: Arabibus Aſmeni juni, ſive Ajerſa: Italis, Iride, Giglio azurro, aut Giglio cœleſte: & Giglio pavonazzo: Germanis Blau-Gilgen/ Blauſchwertel/ Veielwurtz & Himmelſchwertel: Hiſpanis, Lirio Cardeno: Gallis Glayend & Flambe: Bohemis, Kōſatec: & Polonis. Iris ſylveſtris major Græcis Ἶρις ἀγρία μεγάλη: Italis Giglio azurro ſalvatico: Germanis, wild blau Gilgen: Gallis, Flambe ſauuage. Iris ſylveſtris minor. Græcis, Ἶρις ἀγρία μικρά: Italis, Giglio azurro piccolo: at quidam falsò Iridem Illyricam vocant.

Plinii contradictio.

Iridis vires præter traditas à Dioſcor.

Elect. ex Iride ad hydropicos.

Irid. rad. virtus.

Irinum oleum ad quos uſus præſtet.

Iris cognomēto aſtragalitis.

Cornarius notatur.

Iridis mentio ex Galeno.

Nomina.

Iridis delectus.

† *Malui hoc in loco Marcelli interpretationem ſequi, quemadmodum alibi quandoq; facturus ſum, quàm Ruellii, cui non ſemper addictus ero: quòd in aliquot Græcis codicibus legatur ἐπιφυλλα, quæ vox in ſummitate cujuſque caulis ſignificare videtur: quòdque natura in planta ipſa illud manifeſtè demonſtret.*

ADDITIONES CASPARI BAUHINI.

Theophraſto 6. de cauſis plant. 13. Iris odorata eſt, & à gratia palati nomen accepit, quæ in Illyride, ut habetur 6. de cauſ. 28. melior eſt quàm in Macedonia: in Thracia verò cæterisque frigidioribus locis odore penitùs caret: ſed plura 4. hiſt. plant. 16. ubi Iridis vocem Gaza conſecratricem vertit, fortè quoniam in quibuſdam tum Theophraſti, tum Athenæi codicibus ἱερὶς legitur: quod in ſacrificiis purificationibusque ſuis antiquitas Iride ſit uſa. Aliis ἶρανὶς cœleſtis, quod cœleſtis arcus ſpecie & modo floreat: aliis ἔκμαγος admirabilis, eadem ratione qua à poëtis ille cœleſtis arcus Thaumantias dicitur, genus originemq; illi ex admiratione novæ rei, rudi adhuc ſæculo, ut primus Plato indicavit, aſſignantibus antiquis. Dividimus Iridem in ſativam & ſylveſtrem: quæ rurſus variat, vel formæ, vel loci ratione. Ratione formæ, vel foliorum, vel radicum, vel ob colorem floris. Ratione foliorum, alia latifolia, alia anguſtifolia: illa vel major, quæ Caulifera: vel minor quæ ἄκαυλος. Ratione radicum, quòd aliis ſit bulboſa (& hæc forte Hyacinthus Virgilii, Columellæ & Palladii, non autem vulgata) aliis geniculata: utraq; vel latifolia, vel anguſtifolia. Color aliis candidus, aliis pallidus, luteus, niger, purpureus, cæruleus, aliis denique mixtus. Quam coloris diverſitatem Lacuna in uno flore reperiri exiſtimavit, quæ tamen Dioſcoridis mens non eſt: probatur ex eo quòd de Illyrica maximè loquatur: jam verò Braſſavolus in ſuo examine teſtatur ſe in Illyrico flores plerosque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quoſdam purpureos conſpexiſſe. Ratione denique loci natalis, Illyrica, Macedonica, Africana, Carthaginenſis, Luſitanica, Florentina, Septentrionalis, maritima, ſaxatilis. Sicque Iridis non bulboſæ, de qua hoc loco, ſpecies viginti tres reperiuntur, quemadmodum in noſtro Phytopinace ordine recenſuimus: de ſingulis plenius in UNIVERSALI HISTORIA noſtra, DEO juvante, acturi.

1. Iris vulgaris cærulea C.B. Iris Brunf. Trago (cui novem foliis & totidem coloribus flos conſtat) Fuch. Cord. in Dioſ. Dodon. Loni. Cæſ. Tab. Iris noſtra ſativa Cord. hiſt. Iris vulgaris Lob. Iris domeſtica Lac. Lug. Iris ſativa cæruleis floribus Geſ. hort. Iris major cærulea Cam. hort. Variat colore floris cæruleo, purpureo, cæruleo obſoleto, cinereóve & variegato.

11. Iris ſylveſtris major, quæ ſativæ vulgari ſimilis C. B. Gladiolus cæruleus major Trag. Iris ſylveſtris Lac. Lug. Cord. hiſt. Tab. Iris ſylv. major Geſ. hort. Caſt. Iris ſylv. prima Penæ.

111. Chamæiris prunum redolens C. B. Iris ſyl. minor Matth. ed. ital. & icon. Caſt. Iris ſyl. altera Geſ. hort. Lug. Chamæiris Dodo. Cam. Iris anguſtifolia minor, vel 12. Cluſ. Pan. Iris perpuſilla ſyl. anguſtifolia Lob. ob. Chamæiris anguſtifolia Lob. icon. Iris peregrina Cæſ. Iris anguſtifolia Cam. hort. Chamæiris anguſtifolia minor Tab. Hanc Illyricam cenſet Hermolaus, ſed ab ea differre Ant. Muſa oſtendit. Aliquibus Illyricam legitimam cenſeri, quæ ab Italica differat, licet nec genere nec ſpecie Italica ab Illyrica differat, auctor Geſnerus. An potius Rhizotomos Plinii lib. 21. cap. 7? Duum eſt genera, alterius enim flos cauli longiori, alterius cauli breviori, & penè nulli inſidet, cujus iconem IV. notavimus.

v. Iris Florentina alba C.B. Iris Illyrica Cord. in Dioſ. Iris Florentina Geſn. hort. (qui fœminam dicit) Dodo. gal. Tab. Iris flore ex toto candido Cæſ. Iris alba Illyrica vulgo, vel potius Florentina Cam. hort. An hæc Macedonica Plinii? Etſi vulgata albo quoque flore reperiatur, hæc tamen radices minores habet, & quæ ſiccatæ non corrugantur, ut nec Illyricæ: & licet Illyricam præferant omnes, & ipſe Galenus, tamen cùm idem 1. de Antidotis ſtatuerit, quodlibet ſimplex medicamentum in ſuo genere quò ſit fragrantius, eo eſſe præſtantius, ex ejus ſententia Florentinam merito, tanquam odore ſuaviorem Illyrica, candidiorem item & elegantiorem aſpectu, quis præferat: dein Illyricam, à cujus bonitate tantum abeſt Africana, quantum animal vegetum à ſuo cadavere, ut auctor eſt Galenus.

Ἄκορον. ACORUM. CAP. II.

Meum ἄκορον i. amarum. ἀόζωτον i. non cariosum. ἐν χαλκίδι i. in Chalcide.

ACorum folia iridis habet, anguſtiora tamen: radices non diſſimiles, complicatas, non in rectum, ſed obliquum actas, & ſummo ceſpite ſparſas, geniculis interceptas, albicantes, guſtu acres, odore non ingratas. Optimum eſt † denſum, candidum, † plenum, carie non exeſum, odoratum: cujuſmodi † Colchidicum, & Galaticum, quod aſpletion dicunt. Radici vis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodeſt lateris doloribus, & jecinoris, atque thoracis: item torminibus, vulſis, ruptis: lienem abſumit: urinæ ſtillicidio, & ſerpentum ictibus auxiliatur: inſidentibus ad muliebres affectus, iridis modo, utiliter imponitur: oculorum caligines ſucco diſcutit. Antidotis radix magno uſu commiſcetur.

Acori cõſideratio.

ACorum legitimum, quod falsò calamum aromaticum vocant, foliis provenit Iridi anguſtioribus, longioribusq;, odoratis, at guſtu fervidis: radicibus Iridi æmulis, frequenter geniculatis, firmis, ſubcandidis, innumeris in inferiore parte adnatis fibris, odoratis, guſtu acri, ac ſubamaro, complicatis, haud in rectum deſcendentibus, ſed in obliquum actis, & ſumma tellure ſeſe diffundentibus. Caule eſt lævi, è quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus, (ut Gulielmus Quacelbenus Medicus ſe vidiſſe affirmabat) nucamenta quædam exoriuntur, mihi hactenus non viſa, nucis Ponticæ julis, aut longo piperi ſimilia. Tales ſanè fuere legitimæ Acori plantæ, cujus hic imaginem damus, quas Conſtantinopoli ad me miſit Clariſſimus Cæſaris Ferdinandi ad Turcarum Imperatorem Orator Augerius de Busbekt unà cum ipſo Quacelbeno.

I. ACORUM.

ACORUM CUM JULO.

Quacelbeno, e Nicomedia à quodam vastæ magnitudinis lacu petitas, ubi copiosissimum provenit Acorum : est enim Nicomedia Bithyniæ civitas, Galatis, ac Colchis vicina, ubi nasci Acorum omnium optimum scribit Dioscorides. Sed fecit diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hactenus non in Italia solùm, sed in quecunque terrarum loco, ubi seplasiarii & medici habeantur, in legitimi Acori locum rufa quædam radix successerit, quæ passim in palustribus, & uliginosis locis mutilis, & inodora plurima nascitur : eo sanè argumento, quod folius sit Iridis, sed longioribus, quemadmodum & caulibus & floribus, qui tamen haud versicolores, sed lutei spectantur : differunt tamen facie, quippe quòd minores sint & angustioribus foliis, & radices iridis proferat, quamvis hæ colore rufæ, inodoræ, majores durioresque, illæ verò iridis longiora spectentur. Hæc itaq; radix apud omnes, qui plantarum historias neglexerunt, in hoc usq; ævum legitimi Acori munere functa est, à qua quantum tum qualitatibus, tum facultatibus recedat, ex Dioscoride pateret : quandoquidem palustris hæc nec candicans, nec gustu sit acris, nec ullo prorsus commendetur odore. Radix, cujus tantum est usus, exiccat, sed non nisi parum excalfacit : attenuat, roborat, resolvit. Constat multorum experimento, valere Pseudoacorum, propria sua ipsius vi, ad omnes nervorum & cerebri affectus. At quamvis hac tempestate à perità rei herbariæ medicis non parum improbentur ii, qui non in hac tantùm stirpe, sed etiam in aliis quàmplurimis defecere, cùm tamen ipsi probatissimos auctores nusquam legerint, potius excusandi sunt, quàm quidam fortasse ætatis nostræ scriptores, tum Græcæ, quàm Latinæ linguæ peritissimi, quibus res sole clariores propositæ sunt, quiq; in simplicium medicamentorum cognitione cæteris præstantiores haberi volunt, & ii longius nihilominus (ut arbitror) aberrant, quàm cæteri. E quorum numero est Brasavolus Ferrariensis, vir sanè doctrina, & fama clarissimus : quidum innumera simplicia medicamenta declarare, explicare, & palam facere in suo simplicium examine studium impendit, etsi id in plurimis assecutus fuerit, in hoc tamen, aliisq; nonnullis (ut suis locis in his nostris commentariis ostendemus

Pseudoacorum.

Brasavolus Acorum Galangã esse statuentis.

II. PSEUDOACORUS.

ostendemus) in tanto illustrium authorum lumine mihi magis cœcutire videtur, quam qui ante ipsum in tenebris errave-
runt. Is enim constanter asserit, Acorum à Dioscoride descriptum aliud non esse, quàm eam acerrimam, & odoratam ra-
dicem, quam officinæ Mauritanos secutæ Galangam vocant, adeò ut maluerit cum Leoniceno errare, tantum fuit præce-
ptori suo addictus, quàm cum Manardo bene sentire. Sed quantum ejus opinio à veritate, quantumq; ab Acori historia re-
cesserit, perquàm facilè probari potest. Quippe galangam folia iridis proferre apud Syrios, nullo nobis testimonio constat:
verùm quia cum cypero adeò convenit, ut is sylvestris Galanga nonnullis dicatur: ideo non ab re credendum fuerit, galan-
gam potius cyperi, quàm iridis folio provenire. Præterea quòd galanga radices habeat iridis, nec mihi quidem videtur,
nec ullum id affirmare existimo: neq; illud etiam videre possum, quòd eædem aliqua ex parte subalbicent, ut de Acori ra-
dicibus scribit Dioscorides: quin potius tam intus, quàm extra non obscurè rufescunt. Quòd autem gustu sint acri, atq;
mordaci, qui neget, nullus est. Sed non tamen ob id dicendum erit, galangam esse Acorum, aliis non concurrentibus notis:
præsertim cùm Dioscoridis testimonio Acorum esse debeat acre, non autem acerrimum, nec galangæ modo linguam adu-
rens. Brasavolum secutus est Fuchsius medicus clarissimus: is, cùm sibi nimis pumilæ viderentur prioris galangæ radices,
quàm ut Acori radices referrent, atq; propterea Brasavoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirpibus com-
mentariis, alteram crassiorem galangam, quæ jampridem in Italia fertur, Acorum esse contendit. Verùm si animadver-
tatur, quod ea non sit iridi similis, multoq; magis rufescat, quàm quòd hæc dictio πωολένιος designet, quæ albicantes,
& non rubentes denotat, facilè pàlàm fiet, quòd unà cum Brasavolo ipse quoq; aberraverit. Sed præter hæc iis etiam refra-
gatur Galen. lib. 6. de simpl. med. facul. quòd asserat Acori radicem gustui non modò acrem esse, sed etiam subamaram:
quæ tamen modica amaritudo neq; in hac, neq; in illa reperitur galanga: etsi invalidis quibusdam argumentis suo ulti-
mo examine contendat Brasavolus, quòd galanga præter acerrimam facultatem etiam sit amara: sed vereor, ne is tunc
bile perfusus suam degustaverit galangam. Amarum quoque esse Acorum, facile quisbiam ex lectione antiqui nostri exem-
plaris intelliget, qui legerit ea quæ in margine adnotavimus: quæ quidem lectio mihi maximè probatur, quòd cum Gale-
no Acorum amarum faciat. Comprobatur præterea aliud esse Acorum, & aliud esse galangam Serapionis testimonio:
qui, cùm sciret non parum discriminis inter has radices esse, de iis seorsum egit per propria capita, utpote de rebus genere
& facultate diversis. Hoc idem probatur ex Actuarii etiam monumentis, siquidem is in compositione aureæ Alexandri-
næ, & Acorum, & Galangam imponit, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus, tanquam inter se genere diversa. His
itaq; tum rationibus, tum auctoritatibus adductus, à Brasavolo, & Fuchsio diversus esse cogor. Nec equidem intellexerim
unquam, quomodo factum sit, quòd galanga major, quæ à minore non genere, & facultate, sed tantùm specie differt, cùm
primùm huc è Syria advecta est, in Acorum se commutaverit: sed qui hæc intelligunt, dijudicent. Cæterùm, ut dicam
quid hac in re sentio, crediderim ego unà cum Manardo Ferrariensi, aliisq; nonnullis hujus ætatis in simplicium medica-
mentorum facultate doctissimis viris, id omnino legitimum esse Acorum, quod non modò seplasiæ, sed omnes in universum
falsò Calamum odoratum vocant, quanquam non desint novi quidam herbarii, qui nostram sententiam destruere nitan-
tur, Leonicenum, Brasavolúmq; sequuti. Sed ridiculum satis, meo quidem judicio, eorum est argumentum, quippe ut pro-
bent à loco, crassiorem Galangam legitimum esse Acorum, illam in Syriæ montibus oriri contendunt. Nam cùm scribat
Serapio, in Syria nasci Galangam, nec est qui dixerit unquam ibi provenire Acorum, nil aliud probant, quàm Galangam
esse Galangam: quam quidem in Ponto nasci apud Colchos, aut in Galatia, Bithyniáve, ubi Acorum oriri scribunt au-
tores, nemo est, qui asserat. Nec minus infirma ac levis eorundem ratio est, ubi volunt uno tantùm inspecto Galangæ folio,
Iridi (ut ajunt) æmulo è Syria allato, Galangam hanc esse Acorum. Etenim, tametsi concedam ego facilè folium illud
fuisse Galangæ, quod sciam hanc folio esse Cyperi latiore vegetioreq;, Iridi non omnino absimili, concedam tamen nun-
quam ex illius tantum folii inspectione, rectè affirmare posse quenquam, Galangam crassiorem esse Acorum, cæteris la-
tentibus partibus ac notis. Folia enim Iridis, Acori, Pseudoacori, Xyphii, Xyridis, Galangæ, Cyperi, similem ferè faciem
referunt. Quo fit, ut ex solo folio, nihil certi quis affirmare queat. Fabulantur iidem præterea, imò potius veritati se oppo-
nunt, cùm dicunt Calami aromatici radices Iridi non esse similes, cùm tamen geniculatæ, solidæ odoratæq; ubiq; spectentur. Nam non secus se habent Iridis radices, si Dioscoridi credimus, ita de iis differenti: Ρίζαι ὕπεισι, γονατώδεις στε-
ρεαὶ, εὐώδεις. i. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ. At qui non solum fabulantur, sed potius delirant, cum tan-
dem hisce præmissis concludant, nil aliud esse vulgaris calami odoratæ radices, quam generis cujusdam Iridis. An non
item apertissimè insaniunt, cùm dicunt recentes Calami ipsius radices omni prorsus sapore, & odore destitui, & paulò pòst
affirmant easdem recenter effossas, esse amarissimas, & odore admodum ingrato? Furor sanè hic est non verbis, neq; ra-
tionibus, sed antidotis coercendus. Credamne hoc ego illis? Profectò minimè, quòd recentissimas hasce radices degustá-
verim, tum etiam, quòd Tartaros compertum habeam eas sapidissimè pro obsonio cum pane devorare. Sunt enim tunc
nil minus odoratæ, & acutæ, quàm quæ siccæ ad nos deferuntur. Cæteras horum ineptias prætermitto, ne nimis severus
censor tantæ oscitantiæ videar. Cæterùm qui plura audire cupit, legat Anguillarii Italicum libellum, de suis in planta-
ria facultate opinionibus. Poterit enim æquus lector hinc suum quoque de reliquis ferre judicium: quinetiam facilè a-
gnoscere crassiorem Calangam arundinis potius quàm Iridis, vel acori referre radicem, & subinde mecum affirmare Ca-
lamum vulgaris usus legitimum procul dubio esse Acorum. Siquidem radices illi primum iridi persimiles sunt, geniculis
distinctæ, reflexæ, subalbidæ, acres, odore præstantes, & (ut inquit Galenus) etiam subamaræ: insuper & folia, quæ
integra ad nos una cum radicibus (ut hæc pictura demonstrat) è Constantinopoli allata sunt, id apertius affirmant: sunt
enim ferme iridis. Ad hæc ut Oeniponti (Germani Inspruck dicunt) retulit mihi clarissimus medicus Joannes Merlinus,
qui pluribus annis degit apud Lituanos, quod passim Calamum aromaticum vocant, frequentissimum in Lituania, &
circa Tartarorum fines, nascitur, foliis iridi æmulis: caule iridis longiore, graciliореq;, à quo tamen nullus exoritur cala-
mus: vocaturq; ab incolis suo idiomate Tattarschi zelii, id est, herba Tartarica, quòd fortasse à vicinis Tartaris in Li-
tuaniam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoriæ rectè proditum est lib. 25. cap. 13. optimum id esse Acorum, quod
ex Ponto advehitur. Pontus enim his Tartaris ferè jungitur, qui ultra Lituaniam inhabitant, ubi apud probatissimos
auctores nusquam legitur, odoratum calamum oriri. Quamobrem non potui non maximè Brasavolum admirari, quòd
sibi tam facile persuaserit, vulgarem Calamum legitimum, & odoratum calamum esse, à Dioscoride, Theophrasto, Ga-
leno, & Plinio non in radicum, sed in arundinum genere descriptum: nam (ut suo loco de calamo odorato agentes latius
explicabimus) in arundinea est fistula, non autem radix: sed de his hactenus. Acorum ponticum à jejunis devoratum, opti-
mè facit ad fœtorem anhelitus. Præstat quoque Acori ex aqua decocti vapor per infundibulum hianti ore exceptus ma-
ximo

Galangæ cum Cypero cõparatio.

Fuchsii error Galangam crassiorẽ Acorum cẽsentis.

Acori radix amara.

Acori & Galangæ differentia.

Acorum legitimũ esse Calamum odoratũ.

Contra asserentes, crassiorẽ Galangam legitimũ esse acorum.

Anguillarii opinio.

Brasavoli error.

Acori vires.

ximo juvamento ad tussim, ejusdem quoq; radicis, & cinnamomi drachma in vini absinthitis hausta sumpta, frigidum infirmum ℥ ventriculum roborat. Fit quo℥ ex Acoro oxymel, quod mirum in modum praestat, ad refrigeratos lienes. & refrigerata fecinora hoc modo: teritur Acori radicum libra crassiuscule, & dein tribus diebus maceratur in aceto. postea coquitur ad medias, & linteolo percolatur, demum aceto adjungitur mel, quod sufficit, & coquitur, quousq; acetum evanescat: de quo datur quotidie mane uncia, cum ejusdem Acori decocto. Affertur Acori radix saccharo vel melle asservata recens, a locis in quibus provenit: quin etiam in Italia & Germania paratur è sicca radice, sed non ut genuina illa utilis. Acori meminit Galenus lib. 6. de simpl. med. facul. sic inquiens Acori utimur radice, quæ gustu acris est. & modice amara, odore non injucunda. Unde constat, quòd facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moveat, & lienes indaratos juvet, tùm ceratoidis crassitiem detergeat, simulq; extenuet: sed ad hoc melior est ipsius succus: omnino verò siccificum esse clarum est. Et sanè ordinis esto tertii in utroq;, in calfaciendo scilicet & desiccando: hæc Galenus Sed quando hic aliquid dicere de Galanga occurrerit, cùm à Dioscoride, aliisq; antiquioribus Græcis nihil de ea memoriæ proditum sit, differam ego de hac, quæ à Mauritanis, & aliis sum consecutus. Est itaque

Oxymel ex Acoro.

Acori radix condita.

Acori vires ex Galeno.

III. GALANGA MAIOR.

IV. GALANGA MINOR.

GALANGA duplex, major altera, altera minor. Minor tenuis est radix, interius & exterius in purpura rufescens, geniculata, internodiis quibusdam reflexa, odorata, sapori admodum acri, adeò ut mansa piperis, & gingiberis modo linguam & fauces exurat, odore, formaq; cypero similis: quapropter quibusdam Cyperus Babylonicus dicitur. In Italia namq; tam ex Mephi, quàm ex Syria transfertur. Optima quæ fuerit gravis, densa, saturatè rufa, odorata, & gustu acerrima. Non desunt tamen impostores, qui cyperi radices contorquentes, aceto, & pipere macerent, & pro Galanga venditent: verum fraus facile deprehenditur, quippe abraso exteriori cortice, nulla in radicis substantia acredinis nota, nullusq; galangæ sapor percipitur. At major, tametsi longe crassior sit radix, ignavior tamen est, & viribus infirmior, colore etiam dilutior, minusq; odorata. Galanga calfacit, & siccat ordine tertio. Proinde ventriculum roborat, & ejus dolores tollit, si tamen à frigore, vel flatu proveniant. Naribus admota frigefacto cerebro utilis est: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitationem, si è plantaginis succo bibatur: cœliacos sanat, & coli dolores mulcet, qui à flatu oriuntur. Prodest flatuosis uteri affectibus: venerem roborat: renes refrigeratos calefacit, in summa frigidis morbis omnibus succurrit. Cæterum omnino explodenda est Monachorum in Mesue scribentium opinio, qui contra Brasavolum & Fuchsium quasi velle videntur, Galangam potius odoratum juncum esse, quam Acorum, quod tamen plane falsum omnibus jam compertum esse non dubitamus. Quod Græcè Ἄκορον, Latinè etiam Acorum appellatur: Arabicè, Vage, seu Ugi: Italice, Acoro: Vulgè medicorum & seplasiariorum perperam Calamus aromaticus. Germanicè Kalmus: *Bohemicè prustnuorec. Polonicè, Tatarski, ziele. Pseudacorum verò appellant Græci ψευδάκορον: Itali, Acoro falso, Acoro bastardo & Giglio giallo: Germani* Gelb Wasser-lilien: *Galli Flambe bastarde, Flambe de rivieres: Bohemi, Kosatacz luti falessni: Poloni, Mieczikonne. Korzenie.*

Galangæ consideratio & historia.

Galangæ vires.

Monachorum opinio falsa.

Nomina.

ACORUS dicitur, quia τὰς νέφας aciei oculorum caliginosæ medeatur: hujus Plin. l. 25. c. 13. meminit, cujus radices nigras dicit, at Dioscorides albicantes, candidáq; cõmẽdat: quare dubiũ, an Plinius hãc intellexerit, an vero in ipsius cõtextu mendũ siet: tales sunt Calami aromatici officinarũ radices, quas Acorũ Dioscoridis statuimus, licet alii Iridi cognatã: alii Juncis magis cõvenientẽ: alii deniq; Costi Arabici apud Dioscor. lib. 1. c. 15. descriptionẽ cõpetere statuant, Galangam majorẽ, Acorum Dioscor. facientes.

1. Acorus Dioscor. sive officinarum Calamus aromaticus. C. B. Cam. hor. Acorus vulgo Calamus aromaticus Cord. hist. & in Dios. Acorus Dios. Loni. Lob. Acorum Cast. & Tab. Acorum legitimum Clus. hisp. & pan. Calamus aromaticus vulgo Cæs. Acorum verum Lugdunensi historiæ.

11. Hanc aliqui Iridem in maritimis nascentem à Theoph. & Plinio improbatam credunt: alii Butomon Theoph. 1. hist. 8. 4. hist. 9. & 11. quod à bobus libenter edatur & proscindatur, esse volunt: verùm cum radici vis sit adstrictoria, Acoro aut Galangæ similior quàm Iridi. Acorus adulterinus seu Iris palustris lutea C. B. Acorus offic. Brun. 4. Acorum adulterinum offic. Trag. Gladiolus luteus vel acorus vulgaris

vulgaris Fuch. icon. Iris lutea Dod. gal. Pseudoiris eidem fol. Pseudoacorus Cord. hist. Lon. Acorum Lac. Acorus falsa Ges. hor. Acorum falsum Cast. Matth. Ital. & 4. Acorus nostras paluſtris Lob. Acorus, Iris paluſtris Cæs. Iris paluſtris lutea Tabernæmontano.

III. Galangam veteribus Græcis ignotam, & Arabibus non satis perspectam, sunt qui Acori, alii qui iridis speciem velint, rectius tamen ad Cyperi genera, potissimùm minorem retulerimus: quare recentiores Græci Cyperum Babylonicam vocavere. An hanc Dioscoridis lib. 2. cap. 153. per piperis radicem, ob saporis similitudinem, intelligit? A majore & minore, cujus icones adjecimus, diversum ex Christ. à Costa historia Lug. lib. 18. cap. 127. expressit. Galanga major quæ Javanensis à regione dici potest: major nominatur a Cordo. Dios. & hist. Lob. Clus. in Garc. Loni. Lugd. Tab. Cæs. At minor quæ Chinensis, cùm ex Chinarum regione in Indiam deferatur, dici potest, appellatur minor à Cord. hist. Lob. Lon. Tab. Lugd. Galanga in offic. Cæs. de his vide caput 40. lib. 1. apud Garziam, qui Rusco congeneres facit.

I. MEON. II. MEUM ADULTERINUM.

MEON. CAP. III.

Oribasius non legit cõcluſa.

† Non fermè, ſed ὡς τὰ πολλὰ legit Oribasius i. ut plurimum.

MEON, [quod] Athamanticum [vocant,] in Macedonia, & [Hiſpania] plurimum gignitur, anetho foliis & caule ſimile [ſed eo craſſius:] binûm † ferme cubitorûm altitudine attòllitur: ſparſis in obliquum, rectumque radicibus, longis, tenuibus, odoratis, linguam excalfacientibus. Quæ fervefactæ ex aqua, vel tritæ citra coctionem, præcluſorum renum, veſicæque farctæ vitia potu leniunt: urinæ difficultati medentur: ſtomachi inflationes diſcutiunt, torminibus, affectæ vulvæ, articulorum doloribus, atque fluxionibus pectoris, tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur. Sanguinem per menſtrua pellunt, deſeſſionibus fervefactæ: infantibus autem illitæ imo ventri, urinas movent. Quòd ſi plus quam deceat, ex his bibatur, caput dolore afficiunt.

Mei conſideratio.

Mei hiſtoria.

CRedidimus ſuperioribus annis, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eò aliunde advehi: primùm quòd Mei vice uterentur ſeplaſiarii quibuſdam albicantibus radicibus, ſapore paſtinacæ ſimili: deinde quòd etiam Plinii tempore rarum eſſet in Italia, quippe qui ſcripſerit non ſeri in Italia Meon, niſi à Medicis, iiſq; admodum pautis. Quod proculdubio indicare videtur, uſque ad Plinii ævum peregrinum in Italia fuiſſe Meon. Sed cùm herbariorum quorundam diligentia, quædam nuper reperta ſit planta, cujus hic primo loco imaginem damus, quæque foliis conſtat anethi, caule bicubitali, radicibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectúmque ſparſis, graviter odoratis, acribuſq;, quam legitimum eſſe Meum, omnes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne videar mordicus tenere opinionem, facere equidem non poſſum, quin in eorum ſententiam deveniam: tametſi in contrarium aliqua ſeſe offerat ratio, quòd ſcilicet hujuſce plantæ radices odorem non uſq; adeò gratum ſpirent, ſed quadantenus graviter oleant, nec tenues cernantur, ut Dioſcorides inquit, nec folia anetho ſimilia, ſed aſparago potius ferat. Hanc Apuli Imperatricem vocant, & ad venenoſorum ſerpentiũ morſus præſerunt, Plinius Meo folia aniſo ſimilia reddidit, vocum fortaſſe ſimilitudine deceptus: ſiquidem Dioſcorides anethi foliis Meum oriri tradidit. Nobilius quod Athamanticum vocant, ita dictũ, quòd ab Athamante Aeoli filio inventũ ſit,

*sit, vel quod præstantissimũ in Athamante Phthiotidis proveniat. Sed ad nos affertur, nascitur, in Italia montibus apricis. Radices tantum ejus in usum medicum venere: etsi semen viribus non careat suis.(*Sunt qui plantam, quam secundo loco appinximus, pro Meo usurpent, quod magis Anethum quam altera referat, quorum sententia non mihi omnino improbanda videtur. siquidem ut diximus, priori potius Asparagi, quàm Anethi folia imsum,*) non solùm in Gargano Apuliæ monte, sed etiam in alus & apricis collibus. Meminit Mei Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his verbis. Mei radices perutiles sunt, calida tertio ordine, siccæ secundo: proinde urinam, menses q; ciere volentes hoc utantur pharmaco. Sed si plusculum sumatur, capiti dolorem movet, utpote cum plusculum sit calidum, quàm siccum: quippe quod ejus caliditas humiditatem crudiorem etiamnum, & flatuosiorem ad caput deferat, atq; ita ipsum afficiat lædatq;. Mæwita Græcis vocatum, Latinis Meum dicitur. Arabibus, Mu. Italis, Meu: Germanis* Bärwurtz *seu* Herbwurtz: *Hispanis Pinillo.*

Mei Plinius lib. 20. cap. 23 duo fecit genera, nobilius Athamanticum pronunciavit. Plures licet sint species, tres hoc loco proponuntur, duæ quidem à Matthiolo, quibus tertiam adjecimus, cum & in D. Camerarii Matthiolo habeatur I. Meum foliis Anethi, seu Meum Dioscoridis & Plinii B. C. Daucus Creticus, Trag. Fuch. fol. Eric. Cordo, Lob. icon. Seseli Creticum, Fuch. icon. Lon. Libanotidis primum genus, & Fœniculus porcinus officinarum, Dod. gal. Tordylion, Cord hist. Tordylum & Tordylion: Nicandro, Hordylon: Aeginetæ, Torgylon: quibusdam Meu, Cord. in Dioscor. Meum, Gesn. hor. Anguil. Lob. obs. Dodo. Cast. Lugd. Taber. Cam. hor. Lac. cui & Anethum sylvestre: ut & Ruellio, qui etiam Anethum tortuosum in Gallia vocari auctor est. Meu, Imperatoria quibusdam, Cæsalpino. II. Meũ adulterinum, C. B. Matthiolus in secunda Commentariorum editione, ut & postrema anno 1583. edita, plantam aliam à quibusdam pro Meu usurpari scripsit, eò quòd magis Anethum, quàm altera referat, sed in omnibus editionibus pictura omissa: ne quid ergo deesset huic editioni, verba ipsius duobus asteriscis inclusa adjecimus, & figuram ex Lobelo & Lugdunensi historia adposuimus, qui Meum alterum spurium Italicum nominant. III. Meum alpinum umbella purpurea. C. B. Ex radice simplici oblonga, nigra, parum fibrosa, aliquando minimum digitum crassitie æquante, circa caput barbata. Mei ferè figura, sed infirmiore, odorata & & acri, folia prodeunt. Mei foliis latiora: caulis item unus vel alter levis, striatus, umbellam sustinens florum purpureorum, vel etiam ex albo purpurascentium: quibus succedunt semina oblonga satisque magna. Nascitur in Helvetiorum & Valesianorum alpibus. Dicitur vulgo in alpibus Muttry, vel Mutteren, hinc Mutellinæ nomen apud Gesnerum in descriptione hortorum Germaniæ, & montis fracti, cui Caros vel Daucus aliquis alpinus censetur) & Camerario in Matthiolum. Radix cum sit aromatica & Mei ferè sapore, excalfacit, cujus Dauci Cretici loco usum esse posse, Gesnerus censet, & ea efficaciorem censet. Eius pabulo (ut ex pastoribus Bernensibus cognovimus) in montibus vaccæ plurimum & optimum lac reddunt, sicut & Mei pabulo in Apulia. Ea etiam lactarii condiunt colostra & recoctam suam Glaronenses & Valesii.

MEUM ALPINUM UMBELLA purpurea.

Κύπειρος CYPERUS CAP. III.

CYperus (quem aliqui erysisceptrum, ut aspalathum appellant, folia fert porraceis proxima, sed longiora, & exiliora: a caulem b dorati junci, cubitalem, aut majorem c angulosum: in cujus cacumine minuta folia cum semine exoriuntur: radices, quarum in medicina est usus, cohærentes inter se, oleis oblongis similes, aut rotundæ, nigro colore, suavi odore, amaro gustu. In d lacunosis, palustribus, & cultis enascitur.) Optima est gravissima, densa, fractu contumax, plena, & aspera, odoris cum quadam acrimonia jucundi: qualis est Cilicia, Syriaca, & quæ a Cycladibus insulis petitur. Huic calida vis inest. Venarum spiracula laxat: urinam ciet: ad calculos aquámque subter cutem utilissime bibitur: adversus scorpionum ictus remedio est: perfrictionibus vulvæ, & præfusionibus foetu prodest: pellit menses. Contra ulcera oris, etiamsi depascant vorentque, farina ejus efficax est. Malagmatis carcinomatibus, & unguentorum spissamentis bene adjici solet. Aliud Cyperi genus tradunt in Indvia nasci, gingiberis effigie: quod manducatum croci vim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem psilothri vim exhibet.

a Addit Catac. καὶ πλατύτερα, καὶ στερεά, i. asperiora & angustiora.

b Odorati, deest in omnibus exemplaribus.

c Aliqua exemplaria legũt γονιδῶν. i. geniculatũ. Sed melius quæ γωνιδη habent, i. angulosũ, ut vertit Ruellius.

d Meum exẽplar habet tãtum ἐλμοειδέσι e Meum exẽplar ἀδρὰ aliud verò ἀδρά. Inclusa à quẽ usq; ad Optima non legit Oribasius.

TAmetsi unum tantùm Cyperi genus memoriæ prodiderit Dioscorides, cujus radices inter se cohærentes oblongis refe-
runt oleis, aut omnino rotundæ sunt, visitur tamen Cyperus in pluribus Italiæ locis, qui radicibus constat longis,
geniculatis, summo cespite vagantibus, colore in purpuram nigricante. Ego hunc illum esse crediderim, quem Plin. Cyperida vocat. Nascitur hoc Cyperi genus laudatissimum prope Umavi fontes, circumstantibus palustribus locis in Lapidiæ
finibus, galangæ vocatæ (ut paulo ante diximus) persimile, non tantum facie, sed etiam odore. Commendatur etiam-
num odore is, qui in Hetruria provenit, radicibus serè filipendulæ æmulis, sed non ob id illi fuerit præferendus, quem Syria
mittit: quandoquidem hic longè odoratior est, & subamarus. Cyperi meminit Plin. lib. XXII. *cap.* XVIII. *ubi de juncis*
egit, sic inquiens. Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli, cyperon vocant. Et paulo inferius: Cyperos,
ait, juncus est, ut diximus, angulosus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguisq;, folia ima porraceis exiliora, in
cacumine minuta, inter quæ est semen: radix olivæ nigræ similis, quam, cum oblonga est, cyperida vocant, magni in me-
dicina usus. Reperitur Cyperus quandoq; etiam quadrangulari caule, unde non mirum, si quadratum juncum eum vocaverit Cornelius Celsus lib. III. *cap.* XXI. *At Dioscorides in hac facultate præclarissimus, utrang; differentiam colligens,*
nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum dixit, sed angulosum. Nos autem Cyperum plantam esse dicimus, quæ por-
raceis fermè provenit foliis, longioribus tamen & exilioribus. Caulem edit cubitalem, & nonnunquam majorem, angulosum, alba intus medulla ut in junco, in cujus cacumine folia sunt minora, stellarum modo radiantia, inter quæ semen
prodit spicatum herbacei coloris. Radices illi sunt subnigræ, cohærentes, oblongis oleis similes, aut rotundæ, aliquando
etiam longæ, galangæ modo, quo fit ut hoc cyperi genus, à nonnullis appelletur sylvestris Galanga. Nascitur in palustribus, & humecto solo, quin etiam locis cultis: utimur ejus radicibus, ubi Indica vel Celtica Nardus non sit ad manus earum
loco. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cujus defectu Italicum supponunt officinæ. Non desunt

I. CYPERUS ROTUNDUS.

CYPERUS ROTUNDUS Orientalis.

II. CYPERUS LONGUS.

Curcuma cyperi genus.

Lectio Serapionis depravata.

qui differentiam ponant inter Cyperum & Cypirum, Plinium ſecuti, qui libro, & capite citatis, Cypirum gladiolum eſſe affirmat, Cyperum verò anguloſum odoratum juncum. Sunt tamen Dioſcoridis interpretes, qui utroq; vocabulo pro eodem indifferenter utantur, eo quòd (ut rectè Hermolaus adnotavit) penultimam Cyperi quandoq; diphthongo longam, quandoq; vocali brevem Græci ſcribant. Eſt apud Plinium & cypirus arbor ocyſſimè creſcens, & pſeudo cypirus frutex, ut lib. XVII. c. XIII. ipſe ſcriptum reliquit. Cæterùm id CYPERI *genus, gingiberis effigie, quod India mittit, eam eſſe radicem peritiores medici putant, quam officinæ Mauritanos ſecutæ* CURCUMAM *vocant. Nempe præ ſe fert hæc notas ſanè omnes, quas Indico Cypero reddidit Dioſcorides, quandoquidem gingiberi ſimilis eſt, ejus odorem ferme redolet, guſtu subamareſcit, & manſa croci modo inficit: quibus illud etiam accedit, quòd depilatoriis medicamentis quibuſdam immiſceatur. Veruntamen ſciendum eſt, hanc non eſſe Curcumam a Serapionis interprete pro chelidonio deſcriptam: ipſe enim nil aliud pro curcuma intelligit, quam Dioſcoridis chelidonium: quo fit, ut non deſit ſuſpicio erroris vel interpretis, vel ſcriptoris, cùm curcuma neq; Mauritanum, neq; Græcum ſit vocabulum: Aphri enim chelidonium Kauroch appellant. Unde palam eſt Curcuma pro Kauroch in Serapione depravatè legi: quo factum eſt, ut priores tum medici, tum ſeplaſiarii, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati: quippe cùm eos lateret, cujuſnam plantæ radicem Indica Cyperus referret, chelidonii majoris radicem eſſe crediderunt, ob crocei ſuccı ſimilitudinem. Itaq; Serapionis depravatam lectionem ſecuti, Indicum Cyperum curcumam vocavere. Indici Cyperi meminit Serapio Dioſcoridē ſecutus, proprio capite de Cypero.*

Ex quo

III. CURCUMA.

Ex quo apertè conſtat, curcumam Serapioni depravatè inſcriptam, ſeplaſiarum curcumam, quæ procul dubio Indicus eſt Cyperus, eſſe nequaquam. Cyperi radicum farina, addita baccarum lauri eadem menſura, urina impubis pueri excepta, & illita hydropicos mirificè juvat. Cyperum recenſuit Gal. libro VII. ſimplicium med. ubi ſic inquit : Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes abſque mordacitate. Itaq; ulceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè proſunt : habent enim quiddam etiam adſtringens : quapropter ulceribus item oris conveniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo vexatis congruunt, & urinam menſesq; provocant. Planta, quæ Græca voce κύπειρος, Latina Cyperus nuncupatur : Arabica, Saherade : Italis, Cipero : Germanica, wilder Galgan : *Hiſpanica, Juncia de olor, & Juncia avellanada : Gallica, Souchet : Bohemica, Galgan planey.*

Cyperi vires ex Galeno.

Nomina.

Κύπειρος aut *κύπερις* à radicis effigie, quæ pixidulam aut poculum, vaſculúmve puſillum imitatur, dictus videtur, ſiquidem apud Theophraſtum folliculus ulmi *κύπειρις τῆς πτελέας* legatur. Theophraſt. 4. hiſt. 11. Cypirum (Gladiolum Gaza vertit) dixit, radice inæquali, partim craſſa carnoſaque : partim gracili & ſurculoſa. Matthiolus una figura utramque, nos duabus expreſſimus. Decem Cyperi ſpecies Phytopinax proponit, hic de quatuor ſermo. I. Cyperus odorata radice rotunda, ſeu Dioſcor. & veterum C. B. Cyperus radice carnoſa craſſa, Theophr. Cyperos & Cypirus Plinio. Cyperus Trago. Lugd. Lob. ob. cui & Juncus quadratus Celſi. Juncus anguloſus & triangularis Plinii. Cyperus rotundus Geſn. hor. Lob. icon. Dodo. Camer. Tab. Cyperus radice rotunda Lon. Cord. in Dioſcor. cui offic. Cyperus rotundus & Germanorum ſylv. Galanga. Cyperus alter radice olivari Cæſalp. Non multùm abſimilem pingit Rauvvolffius in ſuo itinerario, Cyperi rotundi Orientalis majoris vel Babylonici nomine; ſic & apud Alpinum cap. 37. Cyperi rotundi figura, cujus radices quaſi ſibi invicem incumbunt. II. Cyperus odoratus radice longa, ſeu Cyperus officinarum (quando enim ſimpliciter Cyperus ſcribitur, tum Cyperum longum aſſumunt) C. B. Cyperus radice gracili & ſurculoſa Theo. Cyperida Plinio. Cyperus radicibus longis geniculatis multis. Galanga ſylv. Matth. Cyperus Fuchſ. Dodo. gall. Lat. Cyperus longus, Geſn. hor. Dodo. Tab. Cam. hor. Cyperus longus odoratior Lob. Lugd. Cyperus radice Galangæ Caſt. Cyperus radice longa Loni. Cord. in Dioſ. cui etiam Cyperus Romanus vel longus off. Cyperus primus & major Cæſalpino. III. Cyperus Indicus Dioſc. C.B. Cyperi ſecunda ſpecies Dioſc. quæ Curcuma Matth. Lac. Cyperus Indicus Dioſc. & Curcuma off. Cordo in Dioſc. Lonic. Cæſ. Curcuma off. Cyperus Indicus Cord. hiſt. Cluſ. in corol. ad Dod. gal. Lob. obſerv. Tab. Terra merita Lob. icon. Lugd. Cyperus altera radice lutea dictus Curcuma Caſt. Hic radice longa & rotunda, ut rectè Cordus in hiſt. lib. 4. cap. 71. reperitur. An ab eo, qui radice eſt rotunda, differt ipſius à Coſt. cap. 35. (ex quo Lugd. in appendice) Crocus Indicus, de quo & Garzias lib. 1. arom. cap. 39. cujus & Avicenna libr. 2. cap. 200. ſub Chalidunio meminiſſe videtur. Major eſt curcumæ cum Zingibere, quàm cum Cypero ſimilitudo, & ratione formæ & virium, licet enim ipſo Gingibere ſit guſtu ignaviore & ingratiore, facultate tamen, qua viſcerum obſtructiones tollit, eſt potiore.

CARDAMOMI SPECIES. Καρδάμωμον. CARDAMOMUM. CAP. V.

I. CARDAMOMUM MAJUS.

CArdamomum optimum eſt, quod ex Comagene, Armenia, Boſphoroq; devehitur : in India quoque, & Arabia provenit. Eligi debet plenum, frangenti contumax † occluſum, fractumq; (quod enim hujuſmodi non eſt, exoletum judicatur) & guſtu acre, ſubamarum, & odore caput † tentans. Excalfactoriam vim habet : potumq; ex aqua facit ad comitiales, iſchiadicos, tuſſes, nervorum reſolutionem : item ad rupta, vulſa, tormina : latas ventris tineas excutit. Ex vino autem potum, renibus, difficultati urinæ, à ſcorpione ictis, neque non omnibus venenum vibrantibus, auxilio eſt. Cum cortice radicis lauri epota drachma, calcu-

μέμικος meum, aliud μεμυκος.

† Tentans πλητικὸν i. ferions.

II. CARDAMOMVM MEdium.

Cardamomum majus.

III. CARDAMOMVM MINVS.

Grana paradysi.

Cardamomum medium.

Cardamomum minus.

Cardamomum veterum.

Cardamomum Græcorũ & Arabũ diversũ.

Saccola duplex.

Monachi reprehẽduntur.

Ruellii & Fuchsii error.

Piperis Indici mentio.

Cardamomi genera quatuor ex Plinio.

los comminuit: partus suffitu enecat, scabiem ex aceto illitum adimit. Et ad unguentorum spissamenta additur.

TRIA sunt Cardamomi genera, quæ passim ad nos afferuntur, nempe majus, medium, & minus, & omnia suis in folliculis conclusa. Majoris involucrum Fici [seu pyri] faciem refert, materia compactum tenaci, lentaq; ac lævi Indicæ nucis involucro, aut palmæ elates, non absimili, staminibus nonnullis secundùm longitudinem discurrentibus. Hoc intus semine ubique farctum est, subrubro colore, granis inæqualibus, multis intercursantibus membranis albicantibus, quibus ipsa semina conteguntur, quæ Melegetas appellavere quidam, quòd Milium Indicum referant, Italis Melegam appellatum, saporis acuti, & odoris jucundi, ac suavis: quo factum est, ut grana paradysi quibusdam vocitentur. Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, striatoq;, retuso in summitate cacumine, in quo semen reconditur membranis pariter obvolutum, oblongum, pressum, canaliculo quodam altera parte divisum, pluribus transversim intersecantibus lineis, colore ex albo rufescente. Minus capitulo constat brevi, facie triangulari, Faginei fere nuclei effigie, crassioribus tamen angulis, colore subcandicante, media intus intercursante membrana, in quo utrinq; semen, altera parte cava linea divisum, subrotundum, & tactu subasperum. Omnibus semen inest fractu facile, acre, quadam accedente odoris saporisq; suavitate, & omnis amaritudinis expers. Majus tamen acrius est, & aromatis quid magis resipiens. Minus, ut medium acredinis vehementia superat, ita & odoris fragrantia. Affertur in Europam ex Alexandria Aegypti, ac etiam à Lusitanis ex India orientali. Sed an horum aliquod Græcorum sit Cardamomum, hactenus affirmare non libuit. Concederem tamen ego facilè, majus Cardamomum legitimum illud esse quo usi sunt veteres, quod suo è Cardamomo secundo de antidotis apud Galenum, folliculos abjudicat Zeno. Quinetiam, quod in Theriaca carmine descripta libro primo antidotorum post Damocratis inscriptionem, folliculorum Cardamomi mentio fiat. Et 7. de comp. medic. sec. locos cap. 3. Galenus ex Pamphilo myropola transcribens Cardamomi delibrati meminerit: sed vetat, ne concedam, inprimis sapor, in quo nulla prorsus reperitur amaritudo, quæ Galeno adeò conspicua est, ut vermes intestinorum necare Cardamomum is affirmarit. Deinde Cardamomi vulgaris odor suavis est, & caput minimè tentat, nec frangenti contumax est, sed dentibus facillimè cedit, adeò, ut malleo ferreo nobis opus non sit. Hæc itaq; in causa sunt, ut dubius adhuc sim, an vulgare cardamomum legitimum sit, quo usi sunt antiqui. Hoc dixerim ego nunquam, quòd mordicus meam velim tueri opinionem, nec quod aliis, qui aliter sentiunt contradicere velim, sed ut meam tantum sententiam palam faciam. Ad hæc nec Arabum Cardamomum, hoc representare videtur, quandoquidem aliud Græci, aliud verò Afri pro Cardamomo intelligunt, ut apertissimè testatur Serapio, qui quàm plurima simplicia medicamenta ex Dioscoride & Galeno transcripsit. Is enim (ut sua declarant monumenta) Dioscoridis Cardamomum, Cordumenum appellat, deinde auctore Isach Arabe sui Cardamomi peculiare caput instituit: idq; Saccolam sua lingua nominat: quin & duum esse generum tradit, alterum majus, alterum verò minus: quorum nullum non modo Dioscoridis Cardamomo respondet, sed nec etiam ulli eorum, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatur præterea officinarum Cardamomum Arabicum nullum esse, quòd Serapioni majus Cardamomum semen sit plantæ, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, iis sanè similibus, quæ è rosis prodeunt, granis obnigris, rotundis, pipere longe majoribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, farcta, & odorata: minus verò nullo contegitur capitulo majoris modo quanquam colore conveniant. Quod planè indicat omne officinarum Cardamomum haud Arabum esse, sed potius ab eo maximè differre. Quare putaverim, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mesuem scripsere quod Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod seplasia Meleghettas vocant, Andreæ Bellunensis, qui Avicennam mendis expurgavit, auctoritate freti. Sed cum Bellunensis id asserat vulgari tantùm opinione ductus: cumq; notæ minimè eorum sententiæ adstipulentur, errasse Monachi facilè deprehenduntur. Semina enim quæ Meleghettas appellant (ut omnibus plane constat) capitulis excepta suboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non evenit. Crediderunt, Ruellius in suis de natura stirpium libris, & Fuchs. in sua methodo, id omnino Mauritanorum esse Cardamomum, quod nos PIPER INDICUM, alii siliquastrum appellant: verùm cùm planta hæc folius exeat hortensi solano similibus, floribus luteolis, fructu longo corniculorũ instar, qui primo exortu viresçat, maturus verò adeò ruescat, ac lævore quodam ita pelluceat, ut corallium referat, & in quo concludatur pumilum semen, lentium modo compressum, tactuq; adeò acre, ut ori tantùm admotum maximè linguam, & palatum exurat, exulceretq;, ambo hac in re lapsi deprehenduntur. Nam etsi Indicum piper in hisce corniculis rosarum fere modo suum includat semen, reliquat tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent: hoc enim suis in vasculis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quòd cùm hoc piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modò mansum, sed ori tantùm admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utiq; fuerit credere Serapionis Cardamomum esse, cùm dixerit ipse magis adstrictoria facultate pollere quam acri. Cæterum scribit Avicenna majus Cardamomum grana sicceribus patris, minus verò lentibus minora proferre. Quod cùm fortasse Ruellius haud rectè percepisset, ei errandi ansam præbuit: quippe minori Cardamomo non autem majori semina lentium modo nasci ait Avicenna: quanquam Ruellius, ut suam tueatur sententiam, fecus forte legerit Avicennam. Plin. lib. xii. cap. xiii. quadruplex esse Cardamomi genus scribit, sic inquiens. Similis est amomo Cardamomum & nomine, & frutice, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor ejus genera: viridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maximè laudatur: proximum è rufo candicans: tertium brevius, atq; nigrius: pejus tamen varium, & facile tritu, odorisq; pravi, quod verius costo vicimus esse debet: hoc & apud Medos nascitur: hactenus Plinius. Sed nescio quos auctores sit secutus, quandoquidem tam Dioscoridi, quam cæteris Græcis, unum tantùm extet Cardamomi genus. In cujus defectu supponit Galenus aut myrtum, aut cype-

cyperum: Qui præterèa Cardamomi *meminit libr. VII. simplicium medic. his verbis.* Cardamomum *est sanè facultatis admodum calidæ, non tamen usq; adeò, ut nasturtium: sed quantò suavius, magisq; fragrans est nasturtio, tantò & imbecillior ei calida facultas inest: nec enim ulcerare idoneum est vel ipsum per se illitum. Porrò adjunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto valenter psoras detergit.* Cardamomum, *καρδάμωμον, quod non secus Latinè atq; Græcè vocatur: Arabibus,* Cardameni, *seu* Cordumen: *Italicè* Cardamomo: *Germanis,* Cardomómlin: *Hispanis, Grana de paraysso, [officinis Melegetæ & grana paradysi.]*

Cardamomi vires ex Galeno. Nomina.

Καρδάμωμον dicitur quasi Nasturtium suave. Verùm an officinarum Cardamomum sit idem cum Dioscoridis Cardamomo, ambigitur: cùm nullas Dioscorides notas proponat, ex Galeno & Paulo id elici debet: quòd si ergo ea perpendamus, quæ Galenus lib. 2. de Antid. in compositione Zenonis habet, *καρδαμώμου τῶν λοιπῶν χωρὶς, τῆς ἐντερώνης:* & in versibus Damocratis, Cardamomum semen esse quod sit inclusum folliculo: Dein si color albicans ex Ægineta addatur: tum ex Dioscoride, quod eligendum sit plenum, frangenti contumax (intellige dum adhuc in folliculo est) occlusum, quod odore caput tenet, gustu acre sit & amarum, Hæc si cum nostro conferantur minore Cardamomo, omnes in eo notæ, ut arbitror, apparebunt, licet Manardus & Brasavolus astruant, vero nos Cardamomo carere. Verùm Dioscorides & Serapio integros utriculos granis refertos, ut olim afferebantur, descripsere: hodie verò ut plurimum sola grana adferuntur, cùm Græci, ut videre est apud Galenum 7. de Compos. medicament. secundum loc. 3. in confectione Pamphilii, *Καρδάμωμον ἐξενηγμένον* exenteratum, & aliquando *τὴν ἐντερώνην* ex utriculis exempta grana requirant. Sunt alii qui nostrum Cardamomum veteribus tum Græcis tum Latinis indictum, & Dioscoridis Cardamomum idem esse cum Arabum Cordumeni velint: at officinarum Cardamomum esse Arabum Saccolaa aut Saccule Avicennæ: alii majus Heyl & minus Helbane vocitant. Cæsalpinus ex genere Asari Cardamomum esse dicit: sed de his agemus Deo auxiliante in tractatu nostro, quem de materia Medica in officinis usitata inscribemus. Genera plura videtur Dioscorides agnovisse, cum ex Comagine, Armenia, Bosphoroque devehi scribat, & subjungat in India quoque (unde ad nos etiam adfertur) & Arabia pervenire. Hoc ex Galeno probari posse videtur, qui in Theriaca Andromachi 1. de antid. & 1. de Theriaca ad Pisonem, Indæum requirit Cardamomum. Tria proponit genera Matthiolus: ac recentiores quinque agnoscunt, his nominibus. I. Cardamomum majus Matthiolus vocat ea grana, quæ officinis & vulgò Grana paradysi dicuntur, qua voce Lon. & Lac. utuntur, hic verò Cardamomum quoque hortense nominat. Grana paradysi, alias Melligeta, quæ Cardamomum majus vocant malè. Cord. in Dioscor. Melligetta seu Cardamomum piperatum, Cord. hist. Milleguetta, Grana paradysi, Lob. Cardamomum alterum, Cæsalp. Cardamomum primum. Cam. 1. Cardamomum Arabum majus. Tab. II. Cardamomũ medium Matthioli: Cardamomum majus, Heyl Arabibus, Cord. in Dioscor. & hist. Cardamomum medium, Lon. Cast. Cardamomum vulgare, Lob. Clus. in Gar. Tab. Cardamomum 2. Camerario. III. Cardamomum minus quod vocat Matthiolus, a recentioribus in tres species distrahitur: *a* notatum dicitur Cardamomum mediocre, Cord. hist. Cardamomum medium, Lob. Tab. Cardamomum 3. Cam. 4. *b* Cardamomum minus propriè Matth. & Lac. cui & Cardamomum minus, quod simpliciter Cardamomum dicitur, Helbane Arabibus, Cord. in Dioscor. Cardamomum minus, Eid. hist. Tab. Cardamomum minus vulgare, Lob. & Clus. in Gar. Cardamomum primum, Cæsalp. Verùm quemadmodum Matthiolus cum præcedenti junxit: sic & Camerarius cum priori, Cardamomi tertii nomine pingit. *c* Cardamomum minimum. Lob. Taber. Cardamomum quartum, Camer. 1. Lugdunense herbarium ad imitationem Matthioli, Cardamomi omnes species una icone proposuit.

I. NARDUS INDICA. Νάρδος, NARDUM. CAP. VI.

DUo Nardi genera: unum Indicum, alterum Syriacum appellatur, non quòd in Syria proveniat, sed quòd montis in quo oritur, pars una ad Syrios, pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere, præcipuum est recens, & leve, largam gerens comam, flavum colore, perquàm odoratum, ac cyperum redolens, † brevi spica, amaro sapore, linguam siccante, quod diu in sua odoris gratia permaneat. Ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis vocatur, à fluvio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente: quod genus ob multam loci, in quo prodit, uliginem, viribus infirmius est, atque procerius adolescit, plures ferens spicas, ab unica radice comosas, unaque convolutas, ac graviter olentes. Montanum autem odoratius, spica brevi ac mutila, odore cypero vicino, cæteras habens Syriaci dotes. Est & genus quoddam, cui Sampharitico nomen locus indidit, frutice brevi, in magnas se spargens spicas, candidiore interim medio caule, hircorum virus supra modum redolente: quod improbatur: madefactum vendi solet, quod vitium ex eo deprehenditur, quod candida sit spica, & squalida, suaque careat lanugine. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo vino, inspissationis ponderisque causa inspirato. Intueri autem oportet, si lutum radicibus insideat, & inerniculo pulverem excutere, eluendis manibus utilem. Vim habent excalfactoriam, & exiccantem. Urinam movent: alvum

† Brevi, *μικρᾷ* i. parva.

Frutice brevi nõ legit Oribasius, neq; ullũ exemplar.

potu fiſtunt: vulvæ profluvia, ſaniemque appoſita ſupprimunt. Nauſeæ ex aqua frigida auxiliantur, & ſtomachi roſionibus, inflationi, jecinori, regio morbo, renum vitiis. Aquæ autem incoctæ fotu ad inſeſſum, vulvæ inflammationibus medentur: ad glabras oculorum genas valent, ſiquidem eas ad denſiorem pilum reducunt: perfuſis humore corporibus inſperguntur. Miſcentur antidotis, & in fictili novo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum vino paſtillos coacta.

Nardi Indicæ & Syriacæ conſideratio.

NARDUM *officinæ Nardi ſpicam appellant: Spica non eſt, quæ in culmorum ſummitate oritur, ſed radix quæ ſpicæ figuram habet. Complures enim ab una baſi oriuntur ſpicæ, perinde ac in lilii aut allii radice, verùm capillaceæ & comoſæ, colore ferrugineo, pluribus una parte capillamentis, odore haud injucundo. Sed non deſunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non advehi ob regionis diſtantiam, Syriacam opinantes eſſe, qua noſtro ævo ſeplaſiarii utuntur: tametſi (ut inquit Dioſcorid.) in Syria non oriatur, verùm ideo Syriacam dici, quod ea montis parte proveniat, quæ flectitur ad Syrios. At cùm inter Indos, & Syrios ampliſſimæ interponantur regiones, nempe deſerta Arabia, Perſis, Carmania, Gedroſia, Darangia, aliæ q; nonnullæ, quæ ultra quatuor millia milliariorum continent, neſciverim profecto, quonam pacto fieri poſſit, ut mons ille ad Gangem poſitus, altera parte Syriam tam facile reſpiciat, ut Nardus ea parte proveniens Syriaca dici mereatur. Quo fit, ut quando q; mecum diſquirere licuerit, eam potius a Syraſtene regione, quæ ad Indicum fluvium eſt, Syrii nomen ſibi aſciviſſe, quàm a Syria: quandoquidem, ſi Ptolemæus vera refert, mons in India viſitur, qui à Gange fluvio ad Syraſtenem extenditur. Abſurdum enim eſſet credere, Nardum ad nos non deferri ex India, cùm in Syria nuſquam proveniat, cum q; multa Indiæ aromata, nulla diſtantiæ habita ratione, per Carovanas (ut vocant) in Alexandriam Aegypti convehantur: cum quibus nec temere credendum eſt, quin Nardum etiam convehant mercatores: præſertim cum certò ſciam, Nardum Venetias ex Alexandria afferri: ne eam alibi, quàm in India naſci, Dioſcoridis teſtimonio ſatis apertè monſtretur: etſi Plinius contra ſcribat naſci in Syria Nardum, præter eam quam India mittit Syriacam Dioſcoridi appellatam.* Cæterùm Manardus Ferrarienſis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacam eſſe cenſet. *In cujus ſententiam non equidem pedibus eo, etſi medicæ materiæ is clariſſimus fuerit indagator, quippe quoniam Venetiis pluribus in locis Nardi ingentem copiam vidi, lævis, comoſæ perquam odoratæ, cyperum redolentis, flavæ, ſubamaræ, & manſæ non modò linguam exiccantis, ſed odorem etiam non injucundum per os aſpergentis, nulliſq; deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dioſcoridis ſententia explorari poteſt.* Sed plerunq; accidit, dum per Indicum, & Arabicum mare in Alexandriam defertur, & inde Venetias, ut aſcito ſibi maris humore (id namq; facile fit, quòd Nardus ſit ſiccißima) vel ſitum contrahat, vel ſubputreſcat: unde poſtea amiſſa ſuaveolentia, graviter oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatum crediderim, qui ſi rectè perpendiſſet, quæ Nardi pars ſit ſpica, atq; in emporiis, ubi numeroſa præſtantißimaq; viſitur, accuratius ipſam expendiſſet, non equidem vereor, quin aliter de ea ſcripſiſſet. Verùm enimvero cùm planè ignoraſſet, quæ nardi pars ſpica eſſet, ſelectamq;, & incorruptam Nardum minimè noviſſet, lib. VI. epiſt. III. ſcribit, Galenum de nardi ſpica, quæ antidotis admiſcetur, loquentem radicem quidem, non ſpicam intelligere. Et utinam, inquit, quæ nobis affertur legitima eſſet: ſed quòd ea ipſa non ſit, cognoſcitur, quòd nulla odoris ſuavitate commendetur. Et lib. VIII. epiſt. I. inquit, Galenus libr. 1. de antidotis in theriacæ compoſitione Nardi radicem tantummodo admiſcet, eo quòd viribus ipſa præſtantior ſit: ſpicam verò parvi pendit, & pro nihilo habet. Quod ſanè declarat, Manardum hanc Galeni ſententiam perperam accepiſſe, atque etiam Nardi hiſtoriam ignoraſſe, quandoquidem nardi radix nil aliud eſt, quàm ſpica, ut ipſemet teſtatur Galenus eodem de antidotis libro, ſic inquiens. Jubet Andromachus adjicere nardum indicam: ea verò eſt, quam ſpicam vocant, non quòd ſpica ſit, radix etenim eſt, ſed quòd ſpicæ formam referat. Quibus palàm eſt, idem eſſe nardi ſpicam, & nardi radicem, ut etiamnum declarat idem Galenus lib. IX. de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos, in Philonis antidotum ſcribens, dum inquit. Quin & nardi ipſius drachmam unam conjiciendam cenſet, quam falſi nominis radicem dixit, quandoquidem ſpica nardi nominatur. Quapropter idem lib. VIII. ſimp. medic. de Nardo caput facturus, illud inſcripſit, Nardi ſpica, utpote quæ pars ſit in tota ſtirpe præſtantior, minimè quidem ignorans, ſe radicem nardi deſcribere. Nam ſi ſenſiſſet, ſpicam à radice differre, eam planè ſilentio præteriiſſet tanquam inutilem, & capiti nomen indidiſſet aut generaliter ab ipſa Nardo, aut à radice tantùm, uti viribus præſtantiore. Manardo ſubſcribit, & quidem malè, novus quidam rei plantariæ cenſor, Nardum inquiens, quod ad nos affertur, nec Indicum, nec Syriacum eſt, ſed Gangiticum. Quo argumento quis facile noſſe poteſt, quàm diligenter hic peritus herbarius perlegerit Dioſcoridem, quam q; in Geographorum libris fuerit verſatus. Sed neſcio quis tam fuerit amens, qui dixerit plantas, quæ circa Tyberim naſcuntur non eſſe Italicas. Atqui Gangiticum Nardum Indicum eſſe apertißimè teſtatur Dioſcorides ſic inquiens: τῆς δὲ ἰνδικῆς ἡ μέν τις λέγεται γαγγῖτις, ἀπό τινος ποταμοῦ παρῤῥέοντος τὸ ὄρος γάγγης καλουμένου. Id eſt ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis vocatur à Fluvio Gange, apud quem naſcitur montem præterfluente. Sed an Gangitis noſtrum ſit, vel quod in monte naſcitur, difficile quidem ob eas, quas diximus rationes, quempiam affirmare poſſe cenſeo. In hoc, ac longè majori verſatur errore Braſavolus, ſiquidem ſuo de ſimplicium examine, Nardi ſpicam non modò non eſſe radicem cenſet, ſed nullius uſus eam exiſtimat, ſic inquiens: Venetus ſpicam, caulem, & radicem emes, quamvis & ipſi adulterent. Jubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos auctores, ut Dioſcoridem, & Galenum magis in uſu medico ſunt, quam ſpica: quippe folia abjicit Dioſcorides: ad nos tamen ſpica non defertur, ſed radix: hæc ille. Sed mehercule quantum ex Dioſcoridis ſcriptis percipere potui, nunquam hactenus ſum conſecutus, quòd ipſe ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quam ſpicam. Quòd autem crediderit ipſe, ſpicam in Nardo viribus magis præſtare, quam cæteræ ejus partes, quodq; cùm de Nardo ſcribit, tantùm de ſpica intelligat, aperte oſtendit, cum inquit: Ex nardo Syriaca dicta melior eſt recens, & levis, largam gerens comam, &c. Quippe levitas, ac comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præter quàm ſpicæ competunt, præſertimq; cum ipſa non vacet cæteris notis, quas illi tribuit Dioſcorides. Ad hæc nulli ſanè incompertum exiſtimo, Dioſcoridem hujuſce libri initio in probandis tantùm radicibus, quæ odore commendantur, operam impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, phu, aſari, & hujuſmodi ſtirpium generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, foliis ac ſpicis, quæ caulium ſummitatibus innaſcantur. Quo fit, ut etiam fateri liceat, Braſavolum ignoraſſe ſpicam ipſam eſſe nardi radicem: quin potius pro certo credidiſſe in plantæ ipſius Nardi cacumine, non in radice oriri ſpicam, quæ tamen Galeno teſte radix eſt, & cæteris nardi partibus præſtantior, quandoquidem ſi aliter res ſe haberet, commoda longè plura radi-*

Manardi error, officin. nardum, nec Indicam, nec Syriacam eſſe.

Spica nardi eſt nardi radix.

Braſavoli error, nardi radicē nullius uſus exiſtimātis.

Braſavolus ignoravit ſpicam eſſe nardi radicem.

cibus ex more redderet Dioscorides, quàm spicæ. Quòd præterea Galenus plus laudaverit Nardi caules, quàm spicam (ut asserit Brasavolus) nusquam compertum habeo. Cæterùm quanta sententiæ inconstantia Nardi historiam idem descripserit, ex suo posterioni simplicium examine, in quo ultimam manum imposuisse fatetur, facilè conjicitur, dum senem secum colloquentem instruit, his verbis: Ne igitur in his montibus Nardum quæras, sed Venetus spicam, caulem, & radicem emes. At sui ipsius statim oblitus videtur non multis post lineis, cum inquit: Aliud verò sunt spica, & flos, quæ ad nos non asseruntur. Ex quo facilè crediderim, ipsum non modò Nardi historiam confudisse, atque etiam, quod pejus est, corrupisse, sed etiam sibi ipsi, vel potius seni verba dedisse: primùm namq; aut Venetus spicam, caulem, & radicem reperiri: mox spicam ad nos advehi negat. Sed ante hos hac in re Plinium quoq; graviter hallucinatum invenio: quippe qui libro & cap. XII. in Nardi ipsius historia longè dissideat a Dioscoride & Galeno, quin & à cæteris materiæ medicæ auctoribus, dum ita scribit: Nardum frutex est gravi, & crassa radice, sed brevi, ac nigra, fragili, quamvis pingui, situm redolente, cyperi odore, aspero sapore: folio parvo, densoq; Cacuminam aristas spargunt: ideo gemina dote Nardi spicas, ac folia celebrant: hæc Plinius. Cujus doctrinam secuti, non modò Ferrarienses illi, sed Hermolaus, & Ruellius, ipsi quoq; pariter aberrarunt: siquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de causa asserit, se in officinis Nardum vidisse, cui inerant dotes omnes illi à Plinio redditæ, quam ut Plinianam tueretur lectionem: quod tamen falsum esse arbitramur: Ego enim tametsi Nardi quàm plurimum in Venetis officinis diligenter examinaverim, ac selegerim, aliud tamen, quàm spicam videre mihi non licuit. Quapropter nullum inveniri Nardum existimo, quod in caulium cacumine spicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, asserit Ruellius, & contendit Brasavolus, contra Galeni, & Dioscoridis sententiam. Qui Nardum describit plures ferre spicas, non quidem a caulibus, sed ab una tantùm radice provenientes: non tamen quòd alia radix viribus præstans spicis ipsis subsit, sed quoniam, cùm plures in radice sint spicæ, necesse est, ut basi, vel firmamento aliquo consistant, à quo originem trahant, ut in allio & lilii radicibus conspicitur. Quod pro explorato confiteri possum, cum sæpenumero Venetis Nardi spicæ cespites viderim, tum figura, tum etiam spicarum connexu allium referentes, ut unusquisq; pro arbitrio experiri poterit. Verùm enimvero ut probè responsum sit omnibus fere objectionibus, dicimus, quòd si forte reperirentur, qui asserent illas esse proprias Nardi radices, quæ capillaceis fibris a spicarum basi oriuntur, ut in allio, cæpis, ac bulbaceis omnibus visitur, & eapropter spicas iis annexis non esse Nardi radices, sed per se partes ab his admodum differentes, poterit eorum objectio facilè dilui Theophrasti testimonio. Siquidem is lib. primo, cap. X. de plantarum historia aperte declarat, in allio, cæpis, bulbis, liliis, ac aliis ejus generis, & per consequens in spica, non solùm dici radices ea capillamenta, quæ bulbaceis illarum plantarum capitibus subjiciuntur, sed etiam id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipsa clarior omnibus sit, generali regula expressum voluit, quòd totum id in quavis planta, quod sub terra obruitur, radix commodissimè dicatur. Proinde videtur Nardum ipsam inter radices idem memorasse Theophrastus lib. IX. cap. VII. de plantarum historia, his verbis: Quibus ad unguenta utuntur, hæc ferè sunt, casia, cinnamomum, cardamomum, nardus, nærum, balsamum, aspalathus, styrax, iris, narta, costus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, juncus, calamus, sampsuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia semina, alia lacrymæ, alia flores. Quibus palam est, non posse Nardum nisi inter radices recenseri, cùm nec cortici, nec ligni, nec rami, nec floris, nec seminis, nec tandem lachrymæ speciem præ se ferat. Quod cùm rectè scivisset Galenus tum libr. I. de antidotis, tum IX. de compositione medicam. secundum locos, Nardi spicam radicem esse declaravit.

Plinius hallucinatur.

Hermolai & Ruellii error.

Diluitur cujusdã objectionis.

Verùm longè ab omni Nardo distat NARDUS ITALICA, quæ nostris vulgo vocatur Spigo. Cujus etiam generis ea est planta, quam aliqui vulgò appellant Lavanda, alii verò Lavendula, adeò ut hæc fœmina, illa verò mas in eo genere a quamplurimis vocitentur. Mas folio constat latiore, longiore, crassiore, robustiore, albidioreq; quàm fœmina. Sed utraq; planta fruticosa, ac lignosa, stœchadis aut rosmarini modo, innumeris referta est foliis longiusculis angustiusculisq;, è quorum medio juncei exeunt cauliculi, quadranguli, tenues, dodrantalem longitudinem excedentes: in quorum cacumine flores exeunt spicati, colore purpureo, (quamvis in fœmina dilutiores, patentiores, & mitiore satis odore, ac magis grato) odore fragrantes, verùm usq; adeò acuto, ut nares feriat. Nascitur in collibus & locis saxosis, à sole illustratis, & scritur in hortis. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine secundo completo, vel tertio inchoante, viribus à Nardus omnibus non longè recedentibus. Aperiunt, attenuant, resolvunt, concoquunt. Conferunt omnibus cerebri aegritudinibus à frigido provenientibus: Epilepticis, apoplecticis, veternosis, convulsis, resolutisq; auxiliantur: ventriculum roborant, & jecur ab infarctu liberant: quin & obstructos lienes juvant: uterum calefaciunt, & menses, & secundas educunt. Flores ex vino fervefacti urinam pellunt, & flatus dissolvunt illiti. Datur decoctum è floribus paratum utiliter morbo regio affectis ab infarctu jecinoris, & præsertim si cum Marrubio, cinnamomo, & fœniculi, & asparagi radicibus incoquantur: colluuntur item eodem decocto utiliter in dolore dentes, rheumatismis præsertim obnoxii: stillatitia florum aqua potu duorum cochlearium mensura, deperditam reddit loquelã, & cardiacam sanat: præstat quoq; ad animi deliquia non solùm: pota, sed etiam naribus illita, & arteriis admota. Fit è floribus stillatitium oleum vitreis

Nardus Italica.

Nardi Italicæ historia.

Nardi Italicæ vires.

Florum Nardi vires.

II. NARDUS ITALICA.

Oleum Spicæ.

III. LAVENDULA.

Nardi Indicæ vires ex Galeno.

Nomina.

organis, quod propriè unguentarii vulgò vocant olio de Spigo, odoris adeò acerrimi, ut cætera odoramenta superet: quo fit, ut extra officinas illud asserveṇt, ne moschi, ambari, Zibetti, aliorumq; unguentorum, & aromatum suavitatem intercipiat, quod illinitur ubi excalfacere sit opus. Fœmina etsi idem possit, quæ mas, at peculiariter vestibus interposita, eas à tinearum rosione vendicat, & odoratas reddit. Nardi Indicæ vires scripsit Galenus lib. VIII. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquiens: Nardi spica excalfacit excessu primo, & desiccat secundo jam completo. Composita est ex adstringente sufficienter substantia, & acri calida non multa, & quadam leviter amara. Ex his constans facultatibus radix & ad jecur, & ad stomachum rationabiliter convenit tum pota, tum extrinsecus imposita. Urinam ciet, morsus stomachi sanat: in ventre, ac intestinis consistentes fluxiones desiccat, adhæc & eas, quæ in capite & thorace. Valentior est vocata Indica, nigriorq; quàm Syriaca vocata. Νάρδος & νάρδος στάχυς sic Græcis dicitur, *ut Latinis Nardum, & Nardus, seu Nardi spica: Mauritanis, Stumbel, aut Senbel: Italis Spico & spigo nardo, Germanis* Edelfrembd / Wolriechendt Spicken Narde/ *Hispanis, Azumbar, aut Espiga sil. Gallis, Aspic d' oultremer. Bohemis, Nardus indyanski. At vulgaris nardus quæ pseudonardus, seu Nardus Italica, Italis spigo. Germanis* gemeine Spicken-Narde: *Bohemis spica nardomaci: Gallis Lavande masle. Lavendula verò seu Pseudonardus fœmina. Italis lavanda: Germanis* Lavendel: *Bohemis Lavendula: Gallis Lavande femelle.*

NArdus fortè à Naardo urbe Syriaca Euphrati contermina: aliis νάρδοσταχυς: quam inter aromata Dioscorides, inter odorata Theophrastus 9. hist. 7. recensuit. Nardus Indica quæ Spica officinarum, & à Syriaca & Gangite natalibus tantùm differre videtur, & hodie ad nos indistinctæ iisdem saccis adferuntur: qua de re in universali nostra historia. Nardus Indica sive Spica Nardi, Matth. Ital. & 4. Cast. Nardus & Spica Cord. in Dios. Nardus Indica, Cord. hist. Loni. Tab. Nardus Gangitis, Anguill. Spica Nardi, Adverſ. Lob. icon. Garziæ, Acostæ. Lugd. Cæsal. cui ex algarum genere esse videtur. Nardus, Lac. Lob. ob. Clus. in Garz. Spica Nardi Indica, Lugd. Quando simpliciter Nardus habetur, Indica vel Syriaca intelligenda: sic & quando simpliciter Spica scribitur, hæc Spica Inda, vel Nardus intelligenda. II. Lavendula quia lavacris expetitur, à Plinio lib. & cap. 12. Pseudonardus: à Mesuæo stæchas Arabica dicitur: quam aliqui ad Stæchadem veterum, alii ad Libanotidem coronariam, ut Leonicenus, Manardus & Ericius Cordus: alii ad Casiam Vergilii referunt: alii ad Casiam albam Theoph. alii Cercorum albam ejusdem censent: quibusdam Spica seu Nardus Celtica malè statuitur, cum & Nardus Celtica & Lavendula sui generis sit planta. Hæc triplex, latifolia, angustifolia & dissecto folio. Lavendula latifolia C. B. libanotidis Coronariæ species, Leoniceno & Manardo: Spica, Nardus Germanica, Trago, Pseudonardus, Matth. 4. & Castori. Pseudonardus fœmina, Fuch. icon. Lavandula fœmina, Dodo. gal. Lavandula major, Cord. in Dios. & hist. Lavandula vulgò dicta stæchadi veterum cognata, Ges. hor. Nardus Germanica: Spica recentiorum, Lob. obs. Nardus Italica, Lob. icon. Lavandula, Ericio Cord. Dodo. Lavandula mas, Lugd. Lavandula vulgaris altera spica longiore, Clus. hisp. Lavendula foliis latioribus, Cam. hor. Lavendula prima, Taber. Flore variat, ut sequens, qui communiter cæruleus, est & purpureo & albo. III. Lavendula angusti folia C. B. Lavendula, Casia Germanica, Trago Pseudonardus fœmina sive Lavandula, Matth. 4. Cast. Pseudonardus mas, Fuch. icon. Lavandula mas, Dodo. gall. Lavendula vulgaris, Cord. in Dios. Lavendula minor, Cord. hist. Lavandula, Lac. Lon. Cam. hor. Nardus vulgò dicta, Ges. hor. stachys, August. Spica Lavendula, Lob. Lavandula altera, Dod. Lavendula breviore folio & Spica, Clus. hisp. Lavandula fœmina, Lugd. Spica Italica, Cæs. Spica alba Tabernæmontano.

Νάρδος κελτική. NARDUM CELTICUM. CAP. VII.

CElticum Nardum nascitur in Liguriæ Alpibus, Aliungia patrio nomine appellatum: provenitque in Istria. *a* Exigue fruticat, & cum radicibus in manuales fasciculos componitur. Folia habet *b* oblonga, colore in *c* flavum languido: florem luteum. Caulium, & radicum duntaxat usus est, & odoris suavitas: unde pridie fasciculos aqua abluere expedit, & exempta terra, pavito solo atque humenti subjecta charta reponere, postridie repurgare, siquidem utile, cum aceroso alienoq; propter humoris vim, non excutitur. Adulteratur imposita herba simili, quæ Hirculus vocatur, ab odoris gravitate. Sed facilis cognitio: namq; herba candidior est, sine caule, minus oblongis foliis, radice neq; amara, neq; odorata, uti verum Nardum est. Itaq; radices, atq; cauliculi, abjectis foliis, triti secernuntur, vino excipiuntur, digeruntur q; in pastillos, & ita fictili novo diligenter operto, asservari debent. Laudatur maximè, recens, jucundi odoris, radice numerosa cohærens, plenum, nec fragile, Ad eadem, quæ Syriacum, pollet: sed vehemen-

a βαμβισκος μικρός i. parvus frutex. *b* ὑπομήκη i. sublonga legit vulgata editio, Oribasius verò ἐπιμήκη. *c* Omnia exec. ὑπόξανθα. i. subrufa.

vehementius urinam cit, & stomacho utilius est. Inflammationibus jecinoris, & felle suffusis auxiliatur. Contra stomachi inflationes, cum absinthii decocto bibitur: item adversus hemem, renum & vesicæ vitia, & venenatos ictus, ex vino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

NARDUS CELTICA.

Tanta fuit veterum, qui nos præcesserunt, negligentia, ne dicam ignorantia, ut non modò in veram simplicium medicamentorum cognitionem, quæ peregrina ex longinquis terrarum partibus advehuntur, probatissimorum auctorum ope, venire non elaborarverint; sed ne minimam quidem curam adhibuerint, communi reipublicæ beneficio, ut de his saltem quæ in quàm plurimis Italiæ locis, ac alus non longè distantibus inveniuntur, quicquam lucis assequerentur, ac posteris relinquerent: quin potius in suis multò videntur negligentiores, quàm in alienis. Nascitur Celtica Nardus in Liguriæ Alpibus, nascitur & in Istria, pariterq; in montibus non longè à Villaco Carinthiæ oppido, & Iudemburgio Stiriæ: attamen non ob id legitima in multis visitur officinis: nec fortasse in iis videretur, nisi his nostris lucubrationibus annis superioribus Italico sermone editis, pharmacopolæ plures diligentiores redditi, medicam materiam accuratius expendere cœpissent. Sed id magis detestandum videtur, quòd iis in regionibus, ubi Celtica Nardus nascitur, magis hallucinentur homines, quàm alibi: siquidem Genua, quæ Liguriæ est civitas (nisi jam admoniti resipiscant) aliisq; finitimis locis, ubi Celtica nardus facilè haberi potest, tam Medici, quàm seplasiarii aliorum ignorantiam secuti, illius loco, Lavanda sic vocata, vel nostrate Nardo passim utuntur. Quæ quantum in historia omnibus notis, non dicam viribus, à Celtica nardo discrepent, quicunq; primùm rem optimè perpenderit, ac deinde notas, & qualitates illi à Dioscoride redditas, cum Lavandæ, nostratisq; Nardi notis comparaverit, manifestum eorum lapsum facilè incusare poterit, quippe Celtica nardus in brevem, exiguamq; plantam consurgit caule tenui, & imbecilli, radice squamosa, spicæ faciem referente, è qua tenues & numerosæ prodeunt fibræ: Lavanda verò, & socia Nardus magno exoriuntur cespite, ramusculis proceris, densissimisq; comantibus solus. Illa folia fert subrubea, & flores flavo colore: hæ autem foliis consurgunt incanis, floribus spicatis, & colore purpurascentibus. Illius caule & radicibus utimur, quòd hisce partibus maximè polleat: harum verò tantum flores commendantur. Quod satis clarè demonstrat, quàm facilè decipiantur, qui tam levibus & falsis feruntur opinionibus. Verum quamquam (ut in superioris Nardi mentione diximus) communi omnium sententia compertum sit, Lavanda, spicæq; nostratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere, hoc tamen eos ab errore non vindicat, qui Lavandam Celticam nardum esse contendunt. Præterea non desunt pharmacopolæ et herbarii penitus ignari, qui pro Celtica nardo plãtam quandam incognitam emant humi repentem, caule longo reflexoq;, cujus folia, quæ colore subflavo constant, adeò densa ac minuta sunt, ut potius muscosam arborum, & lapidum materiam, quam aliud repræsentent. At quòd in vestiendus caulis ipsius ramusculus, eos tam dense circundant, ut fere spicæ effigiem præ se ferant, pro Celtica nardo ab impostoribus venditur: sed hæc haud amarescit, nec ulla odoris præstantia commendatur. Hujus imaginem dabimus inferius, ubi de arboreo musco disseremus. Cæterùm ingens legitimæ nardi Celticæ proventus habetur in Stiria, Austriæ & Carinthiæ confinia, ubi Iudemburgensia rura suis e montibus quotannis innumeros comportant fasciculos, quibus magnos admodum replent saccos, & mercatoribus vendunt, qui in Syriam, & Aegyptum mercimonia convehunt. Siquidem (ut ferunt) Syrius, & Aegyptius Celtica nardus maximè expetitur, ut balneis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celticam nardum ad me primùm misit Petrus Salicetus clarissimus Medicus ex Græcio Stiriæ oppido: in cujus plantis & spicæ in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonstrat) nullo impedimento cernebantur, adeo ut à Dioscoridis historia nulla ex parte recederent: nec ulla tamen spica in ejus cacumine videbatur, uti Ruellius & Brasavolus in Indica nasci scripserunt. Quamobrem nobis quoq; jam liceat literis memoriaq; mandare Celticam nardum non modò in Liguria, & Istria provenire: sed etiam in Stiria, Carinthia, ac etiam alius fortasse locis: quippe superiore anno ego hujus Nardi nonnullas inveni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantùm viginti millia passuum à Goritia distat. Verùm si eo destituantur Medici, commodè Indicam supponere potuerunt. An vero Celtica nardus sit Saliunca, aut non, de qua Vergilius, & Plinius scripsere, etsi hæc inter se nullam habere cognationem pluribus comprobare possem: cùm tamen ea parum, vel nihil rei medicæ conferant, silentio involvenda duximus: quanquam eruditissimus Leonicenus non animadvertens Dioscoridem Aliungiam, non Saliuncam, Celticam nardum appellasse, Plinium accusat, qua in re ipse potius deceptus fuisse videtur: quemadmodum & Fuchsius vir alioqui nostræ ætatis clarissimus. Is quidem in suo libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, ubi Diathamaron expendit, Celticam nardum a Saliunca nihil differe existimat. Plinius tamen locis separatis de utraq; tanquam herbis inter se differentibus tractavit: neq; ea notis tantum dissident apud antiquos auctores, sed etiam natali solo. Dioscoridi enim Celtica nardus in Liguriæ Alpibus, atq; in Istria provenit: Plinio verò Saliunca in Pannonia, & Noricis nascitur. Itaq; Fuchsius ut Ruellii sententiam secutus, qui Celticam nardum Dioscoridi Saliuncam appellari affirmat, ita mihi & a veritate defecisse, & unà cum illo errasse creditur, quandoquidem Celtica nardus Dioscoridi ἀλιόγια, non σαλιήνα vocatur. Cæterùm Saliuncam Plinio aliam ab ea esse plantam, de qua Vergilius meminit in Bucolicis, ut Anguillarius contendit, non ita facile consentiam, tum quod Servii authoritas in simplicium censura perinde ac in Grammatica mihi probanda non sit, tum quòd nullo authorum testimonio probare

Nardi Celticæ consideratio.

Ubi nascatur Nardus Celtica.

Comparatio nardi Celticæ cum Lavanda.

Seplasiorum quorundã error.

Leoniceni, & Fuchsii opinio improbata, qui voluerũt Celticã nardum à Saliunca non differre.

Anguillarii opinio reprobata in Saliunca, & Hirculo.

probare nitatur Anguillarius, nil aliud Vergilio esse Saliuncam, quàm Anemonem, Grammatici tantum illius authoritate fretus, qui nec lactucas rectè fortasse novit. Scribit quidem Servius Saliuncam vulgo vocari Orcitunicam, cùm tamen nec illam (ni fallor) noverit unquam. Sed qua ratione aut authoritate, Orcitunicam, de qua, nemo est, qui meminerit, Anemonem fecerit Anguillarius, nec ipse dicit, nec ego conjicere possum, miror tamen hominem hunc rei herbariæ peritum, in re tam gravi, tam levibus, tamq; vulgaribus niti argumentis, sed is fortasse conducibilius sibi fore putat, novi aliquid in medium afferre, quam de his graviori judicio differere. Ego sanè etsi parum in hac facultate sum versatus, haudquaquam tamen dixerim Anemonem, proceram satis plantam, vocari Vergilio humilem: nam & ipsa Vergilii comparatio, nostræ astipulatur sententiæ, quippe qui, ut Mopsum plurimum laudaret, ei tantum cedere dicit Amyntani, quantum Saliunca humillima herba, puniceis cedit rosetis, facta comparatione à pumila planta ad roseta. Nec præterea placet Anguillarii ipsius opinio de HIRCULO herba, quam à Samphoritico Nardo, quod in India nascitur, nihil differre putat. Siquidem Hirculus herba est, Celticæ nardo similis, non quidem nardi genus, ut Samphoriticum, ita à loco in quo provenit, denominatum, & in magnas se spicas diffundens: sed fortasse, quòd hircum redoleat, hirculum id esse censet Aaguillarius, cum quo Celticam Nardum adulterari scribit Dioscorides. Sed non omnes herbæ, quæ hircino sunt odore, hirculi sunt appellandæ. Atqui si quis plura de Saliunca videre cupit, nostras legat epistolas Joanni Cratoni inscriptas. Meminit Celticæ nardi Galenus lib. VIII. de simp. med. fac. his verbis. Nardus Celtica jam dictis nardis similis quadantenus in genere facultatis est: cæterùm ad omnia imbecillior, præterquàm ad provocandam urinam, siquidem calidior illis est, sed minus adstringit. Quæ planta Græcis Νάρδος κελτικὴ, Latinis item Nardus Celtica, seu Nardum Celticum, seu Spica Celtica appellatur: Italis verò Nardo Celtico. Sive Spica Celtica: Germanis, Celtischer Nardus: Gallis, Nardus Gaulois: Bohemis, Celtitea Nardus.

Hirculus.

HIRCULUS.

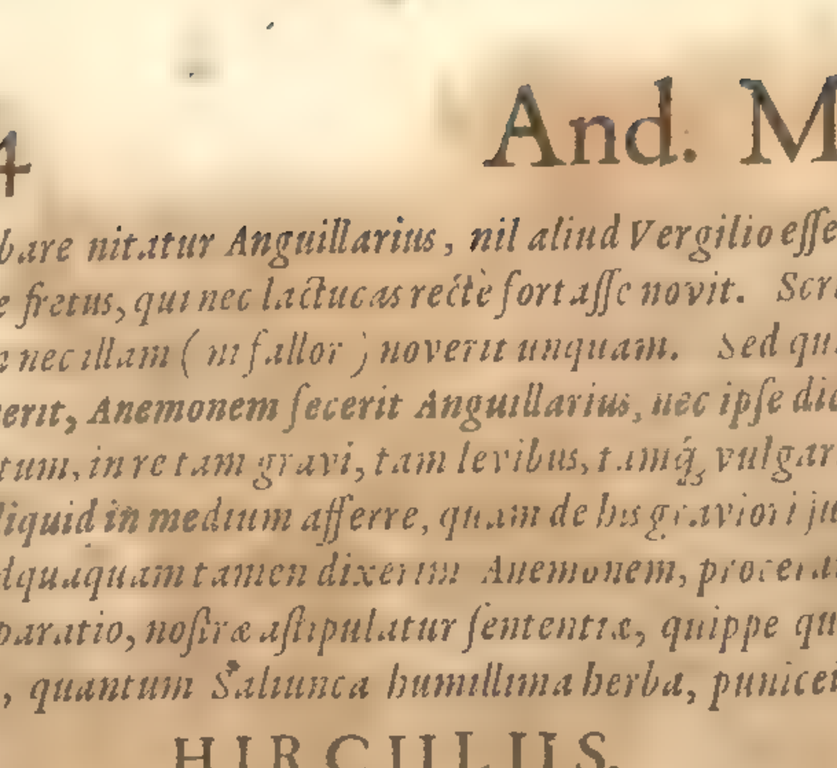

Nardi Celticæ vires ex Galeno. Nomina.

NArdus Celtica à loco fortè natali nomen habet: Celtarum autem appellatione tam Germani, (apud quos ut in Austria, Styria, Pannonia, Norica & Alpibus Helvetiorum provenit) quàm Galli (cujus nomine Nardus Gallica Plinio lib. & cap. 12. dicitur) vocantur. Addit Dioscorides, & patrio nomine appellari ἀλιούγιαν, sic enim Marcellus, Ruellius, Matthiolus, & Cæsalpinus legunt, at Goupylius in notis σαλιούγια legendum existimat: alii γαλιούγιαν legendum putant. Rectè videtur Saliunca legi, qua voce & Plinius (non tamen cum Vergilii Saliunca idem dicimus) loco citato, & Scribonius, cui & Nardus sylvestris, usus est, sic & Germani plerique eandem herbam adhuc proprio veterique nomine Selsunck/ quasi animam juvenilem reddentes, appellant, apud Galenum, Nardum Celticam interpres posuit Gallicam. Nardus Celtica Dioscoridis, C. B. sic & Lac. Ges. hort. qui Valerianæ cognatam dicit) Cord. hist. & in Dioscor. (cui & Spica Romana offic.) Lob. Cast. Lugd. Tab. Saliunca, Ges. hort. Nardus Gallica & Saliunca Plinii, Cæs. Nardus Alpina seu Celtica. Valerianæ sylvestris species, Clus. Pan. Verum notare convenit, differre eam, quæ in monte Baldo crescit, ab ea quæ in altissimis Valesianorum montibus provenit, quod cauliculi non sint glabri, nec flosculi in umbellam congesti: hujus iconem Camerarius in suo Matth. nomine Spicæ Celticæ fastigiato flosculorum ordine proposuit. HIRCULUS similis est Nardo, sed candidior, ex viridi cinereus, folio minore, odore gravi, unde nomen, radice villosa ac nigricante, nec odorata, nec amara, sic & folia præmansa nullum aromaticum saporem reddunt: sed lenta & viscida sunt, cujus figuram adposuimus: & Hirculus, Cæs. Cam. Tab. Hirculus veterum, Clus. in Garz. Lugd. & Hirculus, Nardo Celticæ similis herbula, Adversar. & Lob. dicitur.

Νάρδος ὀρεινὴ. NARDUS MONTANA. CAP. VIII.

Oribasius non legit cõclusa.

MOntanum Nardum (quod ab aliquibus thylacitis, & niris appellatur) in Cilicia, & Syria nascitur: Embitar legit πλάστος, caule & foliis eryngio similibus, minoribus, minimè tamen spinosis, asperisque. Radicibus binis nititur, aut pluribus, nigris, odoratis, ceu hastulæ regiæ, sed longè gracilioribus, † & longe minoribus. † Neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Ad eadem, ad quæ Celticum efficax.

Nardi montanę considetatio.

VIdetur in hoc capite Dioscorides non parum à se ipso dissentire, quòd scripserit primùm montanam Nardum caule, & folius esse eryngio similibus: mox prope capitis calcem eam scribat neque caulem, neque fructum, neque florem proferre. Quapropter existimant tum Ruellius, tum etiam Marcellus id facilè accidisse scriptorum inscitia, qui vocum vicinitate deceptí πλώλος pro πλάστος, vel πλόνας scripserunt. Verùm cùm hæ dictiones ramos, vel surculos designent, quæ nomina potius arboribus conveniunt quam herbis, sintq; idem ramus in arboribus, quod caules in herbis: idcirco non videtur hic locus, ut illi fortasse putant, à mendis vindicatus. Cæterùm non crediderim ego Dioscoridem, qui est hac in facultate facilè princeps, & quem antiqua, & secuta ætas tantopere commendat, in tam paucis sui oblitum, adeoque turpiter lapsum fuisse: quinimo nobis relinquitur suspicio, quòd omnino in altera capitis parte vitium aliquod accesserit, non harum vocum vicinitate, sed potius scriptorum dormitantium negligentia, vel vigilantium temeritate. Quo factum est, ut hactenus incertus dubiusq; fuerim, an hæc planta in Italia provenjat, vel aliunde eò afferatur.

Nardi

I. NARDUS MONTANA.

II. NARDUS MONTANA altera.

Nardi montanæ imaginem, quam hic excudi curavimus, misit ad me Clariss. Medicus, & rei plantariæ indagator maximus Ulysses Aldrovandus Bononiensis, quæ [folia habet majoris Phu, sed minora, caulem spithamæ longitudine, umbellam puniceo colore: radices duas Antoræ, aut testiculi modo subnigricantes ac fibratas, odore Phu, aut Asari] etsi folia Eryngii non habeat, cum tamen cætera correspondeant, & in hoc capite plures habeantur mendæ, haudquaquam abducar, quin credam montanam hanc esse Nardum, præsertim cum radices perquam bellè correspondeant, tum facie, tum odoris fragrantia, quæ à ceteris nardi generibus non dissentit. Brasavolus Ferrariensis, Indicæ nardi vice montanæ plurimum ad nos asserri è Cilicia scribit, eamq; propriè montanam existimat, cujus passim in officinis est usus. Sed qua ratione ductus novam hanc protulerit opinionem, ipse certè nescio: Nardus enim montana radices habet asphodelo similes, non utique spicatas, leves, comosas, quemadmodum ea, qua utimur ex India advecta: nisi fortasse Brasavolus voluerit Indicam nardum ideò montanam appellare, quod in montibus oriatur, ita quidem ejus sententiam veram esse putarem, non tamen à rei herbariæ peritis acceptum iri. Brasavolus arguitur.

Nardi montanæ vires scripsit Galen. lib. 8. simpl. med. sic inquiens. Nardi montan. vires ex Galen.

Nardus Montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia nascitur, sed prædictis debilior est. Νάρδος ὀρεινή *Græcis, Nardus montana, sive Nardum montanum Latinis: Nardo montano Italis nominatur.* Nomina.

† *In Oribasio, qui simplicium descriptiones Dioscoridi acceptæ refert, legitur* λευκότεραι, *hoc est, candidiores, quòd Nardus montana constet radicibus asphodelo non solùm minoribus & gracilioribus, sed etiam candidioribus.*

† *Nulla quidem dissimulanda est ratio, qua probatissimi quiq; scriptores veteres a mendis, quæ eorum scripta temporum injuria, & multorum imperitia contraxerunt, vindicari possint. In hoc capite Dioscoridem depravatum esse, ita ut etiam à seipso dissideat, manifestum est: in qua autem parte vitium lateat, quodque illud sit, dubiæ feruntur opiniones. Verùm etsi nos quoque ejus rei incertos esse antea scripsimus, nunc tamen inclinat animus, ut in hoc loco mendum subesse, illudq; ex malo unius vocis Græcæ intellectu ortum esse arbitremur. Siquidem verbum φέρει non pro fert, sed pro συμφέρει, id est confert, accipiendum fuit. Itaq; non* ὅτε ἡ καυλὸν, ὅτε καρπὸν, ὅτε ἄνθος φέρει, *ut vulgati codices habent, & legerunt interpretes, sed* ὅτε ἡ καυλὸς, ὅτε καρπὸς, ὅτε ἄνθος συμφέρει, *hoc est: Neq; caulis, neq; fructus, neq; flos confert, prodéstve, legendum esse judicamus. Et enim radicis, utpote odoratæ, usus præcipuè commendatur, non aliarum partium, quæ ut odore carent, ita etiam inutiles habendæ sunt. Et certè facilis potuit esse error librarii Græci imperiti, vel potius temerarii, casus nominum mutantis ad ineptam ac incongruam huic loco verbi illius significationem. Subscribunt huic nostræ castigationi cùm alii rei herbariæ studiosi, tum Gabriel Falloppius Mutinensis, vir & ingenio & doctrina celebris, tum etiam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, medicus non vulgaris eruditionis.*

Nardus montana radice olivari C. B. Theophrastus Nerum appellat inter odorata, quibus ad unguenta utitur: dicitur & θυλακίτις Dioscoridi, quoniam olim ex Cilicia coriaceis sacculis, quos θυλάκια vocant, ad exteros ferebatur, partim ad medicum usum, partim ut ignibus propter odorem in sacrificiis injiceretur, unde & Pyrites vocatur. Hæc illa est Spica (licet aliqui Crocum esse velint) cujus Ovidius in Fastis meminit: Et sonat accenso Spica Cylissa foco. Dicitur Nardus montana Anguil. Adv. Lob. Cam. hor. Lugd. Tab. Cæs. Hujus duæ sunt species radice potissimùm differentes: altera radice est olivari orchidis instar, non tantùm gemina, sed pluribus: altera radice est oblonga, cujus iconem Nardi montanæ longius radicatæ nomine ex D. Camerarii Matthiolo proponimus.

Κάκτος.

Ἄσαρον. ASARUM. CAP. IX.

† Addit Catac. Βοτάνη εὐώδης στεφανωματική. i. herba odorata coronaria. Meũ verò habet, οἰδὲ πάρδον ἀγρίαν καλοῦσι πάντες βοτάνην εὐώδη στεφανωματικήν. Concluſa non legit Oribaſius. † Antiquum exemp. leg. πυκνότερα i. denſiora. Ruellius autem videtur legiſſe μικρότερα. a Meum exemp leg. ἀλλ' μεταξὺ τῶν φύλλων πρὸς τῇ ῥίζῃ κυανᾶν, ὁσπερεί μέν κεντρώ ἐμφερῆ i. flos inter folia ad radicem cyaneus, cytinum hyoſcyami referens. b Catac. addit λεπτὰ i. leviter. c Meum exempl. ἐοικὸς γιγάρτα. i. ſimile vinaceis. d Meum exemp. πολλῷ Catac. vero πολλαί. e. Exemplaria omnia ad radices hæc tantum referunt. f. Meum exempl. habet καὶ βηχ. i. tuſſi. g Iſta dicuntur continua oratione cum aliis.

Aſarum † (quod & ipſum aliqui ſylveſtre nardum appellant) hederæ foliis † minoribus multò, rotundioribuſque *a* floribus cytino hyoſcyami ſimilibus, purpureis, inter folia proximè radicem emicantibus, *b* odoratis: in quibus *c* ſemen acinoſum. † Cauliculos habet anguloſos, aſperos, & molles: radices numeroſas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini non diſſimiles, *d* longè tamen graciliores, odoratas, excalfacientes, & quæ linguam vehementer mordent. *e* Excalfactoriam vim habet: urinam cit: hydropicis, & vetuſto coxendicum dolori *f* prodeſt. *g* Radices ſenis drachmis ex aqua mulſa potæ, menſes trahunt: & veratri albi modo purgant. In unguenta additur. Umbroſis montibus provenit: ſed plurimum in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Juſtinienſi agro.

I. ASARUM.

Aſarum & Bacchar differunt.

Plinii tutela adverſus Braſavolum.

Nullam noſtris temporibus officinæ ponunt differentiam inter Aſarum & Baccharem: quinimò uno ore ferè omnes Aſarum Baccharam appellant, adeò ut & nomina hæc corrumpant, & res ipſas confundant. At quantum notis, & viribus inter ſe differant, is rectè judicet, qui harum ſtirpium hiſtorias accuratius perpenderit: differunt enim inter ſe admodum Aſarum & Baccharis, ut diffuſius libro tertio diſſeremus. Aſarum itaq; procul dubio illa fuerit planta, quæ vulgò Bacchara falsò appellatur, cùm nullis ab hiſtoria diſideat notis. Cæterùm Braſavolus immeritò in Plinium ſpiculum contorſit, cùm dicat ipſum eo etiam in errore verſari, ut Aſarum Baccharem eſſe exiſtimaverit. Sed profectò neſciverim ego, qua ratione illud Braſavolus in Plinium ſcripſerit: quippe qui libro 21 cap. 6. eos acerrimè arguat, qui Baccharem, & ſylveſtrem nardum idem eſſe contendunt, his verbis: Sed eorum quoq; error corrigendus eſt, qui Bacchar ruſticum nardum appellavere: eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci Aſaron vocant, cujus ſpeciem, figuramq; diximus in nardi generibus: hæc Plinius. Quibus palam eſt, Plinium ſeipſum à Braſavolo defendiſſe. Porrò ſi etiam Plinii ætate non deerant, qui Aſaron Baccharem vocitarent, non mirum fuerit, ſi in hunc uſque diem protracta hæc ſit appellatio. In qua ſortaſſe perſeverantes veterum nonnulli, Dioſcoridis Aſaro eas fere omnes facultates reddidere, præter auctoris mentem, quas ipſe libro tertio Bacchari adſcripſit: quod facilius ad credendum vulgus allexit, Aſarum & Baccharem nomine tantùm differre. Verùm cum recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioſcoridi additũ deprehenſum ſit, eo quod diverſis tum libris, tum capitibus ipſe de his diſſeruerit, cùmq; Oribaſium, & Serapionem viderint de Aſaro ex Dioſcoride ſcribentes, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eò acceſſerat præter auctoris ſententiam, tanquam illegitimum abdicarunt.

Aſari vires ex Meſue.

Aſari vires ſcripſit Meſues inter dejectoria medicamenta, ubi ſic habet: Excalfacit aſarum ordine ſecundo, & ſiccat tertio. Attenuat, reſerat, reſolvit & provocat, adſtrictione tamen non vacat. Bibitum non modò vomitiones ciet, ſed & per alvum ducit, & per urinam, pituitam, & bilem devocat. Roboratur tamen admiſto capitino ſero, aut nardo, aut hydromelite. At manifeſtius pituitam, quam bilem educit, quo fit, ut coxendicum cæterarumq; compaginum dolore vexatis non obſcurè opituletur: præſertim ſi ſero maceretur, vel decoquatur. Facit mirum in modum ad jecinoris & lienis infarctus, ſcirrhoſoſq; tumores. Quamobrem ſubeuntibus autem aquis felliſq; ſuffuſionibus, datur maximo juvamento vino maceratum. Confert idem diuturnis febribus, usq; præſertim, quæ ex contumaci infarctu proveniunt. Oleum macerationis ipſius admiſto ladano, dorſi ſpondylis unctum ſudorem commovet: leviter tamen coqui debet nam ſi diu ſerveat, vim ferè omnem deperdit, neq; etiam diuturna indiget contritione: diutius enim contritum facilius vomitiones, quàm alvum ciet: hæc Meſues. A quo edocti fortaſſe, in Germania ruſtici tertianam febrem, & quartanam curant, epoto Aſari, ex vino, decocto, Melle, Maci, cinnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim hujus decocti calidi cyathum unum, alii quotidie, alii alternis diebus, itaque alvum ſubducunt: & quandoque bilem, aut pituitam vomitionibus reddunt. Accedente autem paroxyſmo, dorſalem ſpinam, & plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Aſarum diu fuerit inſolatum, & deinde in lecto ſe componunt calido: ſic enim horror minuitur, & ſudor copioſus funditur. Eſt & planta in montibus, naſcens in Bohemiia.

Oleum Aſari.

cujus

II. ASARINA.

cujus hic imaginem damus, quam ASARINAM vocare libuit, quòd Asaro congener videatur. Repit hæc humi folio Asaro rotundiore, ac scabriore, leviter circumserrato, cauliculis pilosis, floribus melinis anthemidis modo, sed longè minoribus, haud inodoris. Radices habet tenues, longasq3, summa tellure repentes, acuto gustu, quadam cum leviuscula amaritudine, id quod calidum, siccumq3 temperamentum indicat. Vim habet abstergendi modicam, sed attenuandi, incidendi, aperiendiq3 magis præstantem. Herba ipsa cum radicibus pota drachma pondere ex mulsa sive oxymelite, alvum exolvit, ducitq3 crassam pituitam & atros humores. Ideoq3 hanc novi quidam herbarii præferunt ad Morbi Gallici dolores, & articularios morbos. Datur quoq3 utiliter hydropicis, & morbo regio laborantibus. Sunt qui ad comitiales, & resolutos eam propinandam consulant, nempe aut herbam per sese, aut ejus decoctum. Cit urinam, & menses: & vermes intestinorum necat. Legitur Autumno, & siccatur in umbra, unà cum radicibus. Asarinæ consideratio.

Asari meminit Galenus lib. VI. simp. med sic inquiens. Asari radices utiles sunt, facultate similes radicibus acori, intensiores tamen: itaq3 ex iis, quæ de illis prodita sunt, hic facienda conjectura: hactenus Galenus. A cujus sententia (sit tamen cum venia dictum) maximè dissentio, siquidem cùm nulla in acoro dejectoria sit facultas, & Asarum, ut Dioscorides inquit, Mesues fatetur, & nobis experimento compertum est, veratri modo expurget, & bilem, pituitamq3 & supernè, & infernè propellat, non video sanè cur acoro in omnibus suis facultatibus tam facilè comparari possit. Asari vires ex Galeno.

Planta Græcis ἄσαρον ac etiam νάρδος ἀγρία vocata: Latinis Asarum, & Nardum sylvestre appellatur: Arabibus, Asaron: Italis Asaro, & Bacchara: Germanis Haselwurtz: *Hispanis, Asara bacchara: Gallis, Cabaret: Bohemis, ac pariter Polonis, Kopytnick Asarina, Græcis, Ασαρινη: Italis, Asarina.* Nomina.

† *Hæc verba ut in Ruellio invenimus ita reliquimus. Sed admonendum esse lectorem duximus, ea non legi in Græcis nostris codicibus, neq3 à Serapione referri: quod argumento est illa Dioscoridi accrevisse. Suspicionem augere, vel potius ita esse confirmare potest Oribasius, qui Dioscoridem transcripsit, & hæc verba non habet. Sunt tamen Græcè sic scripta: ἔχον παυλία γωνιοειδῆ, ὑποτραχέα, ἀρχιά. Id est: Habens caulículos angulosos, subasperos, raros.*

ASarum quoniam in coronas non addatur Plinio lib. 21. cap. 6. & Nardus sylvestris, quòd Nardi vim, eodem auctore, habeat: vel quòd odore nardum æmuletur: nullam enim cum Nardo formam communem habet. Dicitur herbariis Asarum, Brunf. Trag. Lac. (cui & Asara Baccara) Fuch. Cord. hist. Gesn. hist. Lob. ob. Loni. Lugd. Tab. Dodo. fol. & gal. cui & Perpensa & Vulgago. Asarum Nardus Sylvest. Cord. in Dios. Asarum Nardus rustica, Castori. Asarum Baccaris sive baccarus, Lob. icon. Asarum, Bacchara vulgo, Cæsalpino. II. Asarina foliis Asari C. B. ad differentiam Asarinæ Lobelii, quæ foliis est hederæ terrestris, quam Hederam Saxatilem vocamus: Asarina, Matthioli, Castori, Lugd. & Taber.

a Meum μεσοκοιλῷ. i. in medio concavũ.

b Oribasius non legit, nec ullum exempl.

c Oribasius non legit villosa, sed ὑποῤῥίζια ἔχει. i. subagnatas radiculas habet.

d Omnia exemp. σχοινῶδη tantum habent.

Φῦ. PHU. CAP. X.

PHu, quod & aliqui sylvestrem nardum appellant, nascitur in Ponto, folio olusatri, aut elaphoboscí: caule cubitali, aut altiore, lævi, *a* cavo, molli, in purpuram vergente, geniculis intercepto: floribus narcisso proximis, majoribus, *b* tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice superius ad digiti minoris crassitudinem, ex obliquo *c* villosa in nigri veratri, aut junci *d* odorati modum: capillamentis invicem contextis, flavescentibus, odoratis, cum quadam odoris gravitate nardum æmulantibus. Excalfacit: urinam movet, si sicca potui detur. Decoctum eadem præstare potest, ad lateris etiam dolorem efficax: menses cit: antidotis inseritur. Adulteratur radice ruscí admista: sed maleficum deprehenditur, quoniam hæc dura est, & frangenti contumax, sine ulla odoris gratia.

PHu trium habetur generum. Majus, minus, & exiguum. Majus folio est Scabiosa, majori tamen, nec tot sectionibus diviso, caule cubitali aut altiore. lævi, cavo, molli, in purpuram vergente, geniculis intercepto, in cujus summitate florida extat umbella, flosculis in purpuram albicantibus. Radicem habet minimi digiti crassitudine, agnatis ex obliquo multis prodeuntibus Iridis, Acori ve modo, capillamentisq3 invicem contextis, flavescentibus, odoratis, quadam cum odoris gravitate Nardum æmulantibus. Nascitur in montibus, uliginoso solo: ac etiam in campestribus, unde hoc tempore in hortos & viridaria transfertur. Minus, omnibus cognitum, foliis est Fraxini vel Sorbi, lævibus, nigricantibus, humi accubantibus: caulem, sed longiorem, & umbellam gerit, ut majus, sed magis habetur exiguum in omnibus suis partibus: radices habet numerosas, albicantes, invicem complicatas, Succisæ vocatæ æmulas, odore

Phu majus & ejus historia.

Phu minus.

I. PHU MAGNUM.

II. PHU PARVUM.

Phu exiguum. *tum quadam gravitate jucundo, Nardi modo. Nascitur humecto solo. Exiguum, folio est majoris effigie, sed admodum parvo, caule anguloso, dodrantali, foliis utrinque per intervalla emergentibus, in cujus summitate umbella exit exigua, colore, ut in generibus dictum est, subpurpureo: radix illi parva, prælonga tamen, albicans, è qua numerosa oriuntur capillamenta jucundi odoris. Nascitur in montibus, aquoso solo, & in pratis palustribus. Hanc non desunt qui putent Nardum esse montanam, sed decipiuntur. Leguntur in autumno omnium radices. Cæterùm non possum non fateri, eos omnes bene sentire, qui majorem Valerianam sic vocatam legitimum esse Phu asserunt: quippe radices primùm forma, odore, colore, ac cæteris in universum notis ab iis, quæ sibi Phu ipsum adsciscit, haudquaquam recedunt. Indicant idem & folia, & caules: illa enim olusatro non sunt dissimilia: hi verò adolescunt cubitali mensura proceriores, leves, inanes, molles, geniculati, & in purpuram vergentes. Flores tamen obstare videntur, qui in Phu lilii, vel narcissi effigiem præ se ferunt, non autem umbellæ, vel muscarii speciem, ut in majori Valeriana visuntur: quanquam flosculi per se omnes, qui umbellam conficiunt, forma narcissinos referant, in purpuram albicantes. Quo fit, ut cum Ruellio existimandum putaverim, hæc de floribus verba esse à scriptoribus in Dioscoride depravata. Namq; videtur nostras Valeriana, omnibus tum notis, tum qualitatibus adeò cum Phu convenire, ut revera dici possit, non aliud, quam ipsum Phu ad unguem referre. Et si non desint (ut audio) qui profiteantur Phu alterum à Valeriana se invenisse, quod floribus narcissi proveniat: at quia id pro certo compertum non habeo, & quia non desunt, qui talia fabulentur, non est, quid hac in re certi affirmare possim. Phu minus, excalfacit & siccat valentius quam majus. Radix viribus omnibus prædita est, quibus & major, gustu tamen acrior est: quo fit, ut majori apprendi attenuandiq; sit facultate Nam & venenus magis resistit. Peculiariter autem valent ejus radices ad testium tumores à frigiditate, aut flatu genitos, si in vino decoquantur, & vapore sumi suffiantur testes. Phu minoris radicibus mirum in modum delectantur cati, adeo, ut è longinquo ius olfactis, adveniant, atq; inventas devorent, continuò dum eos erodunt, atq; delingunt, præ solatio murmurantes, tanta est hujus plantæ cum catis sympathia. Omnia genera odore commendantur: proinde eas vestibus quidam interponunt. Præstat Phu [Antidotis miscetur] ad venenosorum ictus, ex vino potum, & adversus pestilentiam non modo haustum, sed etiam elfactum: valet ad stranguriam ejus decoctum potum. Datur quoq; utiliter anhelosis, & tussientibus, præsertim si coquatur cum dulci radice, uvis passis, & semine anisi. Devorata radix flatus pellit. Tota planta virens una cum radicibus contusa, & capiti dolenti illita, dolores, & punctiones mulcet. Facit & ad oculorum vitia, & claritatem adjuvat ubi albo vino decoquatur, & deinde vinum in oculum guttatim instilletur: additur in potionibus vulnerum intrinsecorum magno juvamento. Phu minimum excalfacit & siccat, sed cæteris minus. Vires sunt illi quæ cæteris eædem, sed longè imbecilliores. Phu (ut scriptum reliquit Gal. lib. VIII. simp. med.) odoratum quodammodo est. Hujus herbæ radix nardo viribus similis, sed tamen ad pleraq; infirmior. Urinam plus movet quàm aut Indica, aut Syriaca Nardus: similiter autem ut Celtica. Simile Phu asserit ipse Galen. esse Carpesium, cujus cùm nullibi meminerit Dioscorides, ut recte sciri possit quidnam senioribus Græcis fuerit Carpesium, in primis Galeni testimonio ejus vires & formam describam: is enim lib. 7. simp. med. sic habet. Carpesium simile est vocato Phu, non gustu tantum sed & facultate: sed plus habet tenuitatis, proinde magis eo etiam viscerũ obstructiones extergit, & urinam movet, renesq; calculis degravatos expurgat Non tamen eatenus tenuium est partium, ut liceat loco cinnamomi usurpare, sicuti faciebat*

Phu vires Matthiolo.

Phu vires ex Galeno.

Carpesiũ.

Carpesii confideratio.

Quin-

III. PHU MINIMUM.

Quintus. Præstantius est Carpesium Ponticum Lærtio: non tamen vel ipsum cinnamomi viribus vicinum est, imò non parvo deterius optima cassia. Nuncupatur utrunq; a montibus quibusdam Phamphiliæ, in quibus nascitur: ingensq; ejus proventus est in Syria. Et primo libro de antidotis inquit: Quintus (ut ajunt) quoties cinnamomum deerat, Carpesium, ut quod vnibus nihil ab optima cassia differret, in theriacæ compositione imponebat. Ego idcirco ejus plurimum mecum attuli ex ea peregrinatione, qua orientis provincias adii, diligenterq; repositum nunc usq; multum servo quod odorem etiamnum & saporem, si non qualem prius habebat, certè nondum exoleum retinet. Est autem Carpesium herba phu appellato genere simili, valentior tamen, atq; odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphiliæ nascitur, emiturq; propterea illic vilissimo pretio: quocirca si quis vestrùm illuc accesserit, Carpesii plurimum emat, cùm id sibi longo tempore duraturum noverit. Tenuia autem sunt sarmenta, cinnamomi virgultis similia. Ejus duo reperiuntur genera, unum quod Laërtium: alterum, quod Ponticum cognominatur, a monte, in quo nascuntur, utraq; nomen adepta, sed Ponticum melius est. Quod cùm ejus non parum haberem, permultis medicamentis admiscui, in quibus phu vocata imponi debuerat. Est enim Carpesium phu simile, valentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odoratæ qualitatis gustu odoratuq; sentitur: hactenus Galenus. Verùm quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè fuerit explicare mihi, & cæteris materiæ Medicæ scriptoribus: tametsi Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiam Monachi Mesuem exponentes pro certo exploratum habeant, Avicennæ, Serapionis, & Actuarii auctoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui vulgo Cubebæ vocantur, legitimam esse Carpesium. Siquidem Serapio, quod Galeno carpesium vocatur, sub Cubebæ nomine ipsius Galeni testimonio, sic describit: Cubebe est medicina facultate, & sapore Phu non absimilis, quamvis longe tenuior: quare obstructiones totius corporis aperit, urinam ciet, & calculos renum pellit. In hac ferè sententia versatur & Avicenna cubebas carpesium appellans: quemadmodum & Actuarius, qui Mauritanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod à barbaris κορβέβας vocari ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quòd Galeni carpesium, & Arabum cubebæ nulla ex parte differant. Verùm tamen illud animadvertendum est, quod eos in errore versari existimem, qui credunt (ut Hermolaus, Ruellius, & Fuchsius) vulgares seplasiariorum Cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Avicenna, & Actuarius: quandoquidem qui dixerit Cubebas plantæ fructum, vel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari posse putem, id usquam dixisse Galenum, qui carpesium describit his verbis. λεπτὰ δέ ἐστι τὰ κάρφη, παραπλησία τοῖς ἀηδέσι τὸ νεαυτοῦ, hoc est, Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi virgultis similia: ipsumq; Phu & odore, & facultatibus adsimilat. Quapropter cùm tantùm Phu radices in usum medicum veniant, facile dici potest, carpesium Galeno potius radicum esse sarmenta, quàm caulium: & præcipue cùm asserat diu asservari posse, quandoquidem solidiores sunt radices, quàm caules, qui facilè in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt. Præterea cùm Galenus aliàs cinnamomi virgulta ellebori radicibus comparaverit, hic mirum videri non debet, quod idem contra sarmentosas carpesii radices cinnamomi virgultis similes fecerit: Adde etiam, quòd in plantis non solùm caules sarmentosi, verùm etiam radices plures sarmentosæ Dioscoridi appellantur. Quo fit, ut crediderim Fuchsium in suis Paradoxis immeritò impugnasse Leoniceum. Ad hæc gustantibus nobis vulgares officinarum Cubebas, nullum prorsus Phu saporem deprehendimus: quod manifestè indicat vulgares cubebas, nec Arabum cubebas esse, nec Galeni carpesium. Ob id igitur, ubi & apud Græcos carpesium medicamentis admistum reperitur, & cubebæ apud Mauritanos, phu eorum vice, cùm sit carpesio in omnibus persimile, vel cassia, potius quàm cubebæ vulgaris usus, erunt subjicienda. Jacobus Sylvius inter recentiores apprimè doctus, quanquam novit cubebas nostrates carpesium non esse, non tamen animadvertit, nec etiam Serapionis, aliorumq; Arabum esse cubebas. Aberravit in cubebarum historia etiam Serapio, quippe quicquid Dioscorides de ruscо scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit. Cujus autem stirpis fructus vulgares CUBEBAE *sint, quid affirmare possim non habeo, cùm ex orientali plaga nobis peregrinæ afferantur. Etsi eas dixerim odoratas esse baccas, racematim cohærentes, corymborum hederæ modo, qui gustui præter odoris gratiam, acrimoniam & amaroris tantillum relinquunt. Quibus constat, quòd excalfacere valeant tertii ordinis initio, & siccent in fine ejus: quamobrem languentem ex pituita ventriculum, vel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crassisq; humoribus expurgant. Lienem juvant, flatus discutiunt, & frigidis uteri affectibus auxiliantur: diu cum mastiche mansæ, pituitam à capite trahunt, & cerebrum roborant.*

Quorundam doctorũ virorũ opinio reprobata, qui Carpesium, Cubebas esse statuunt.

Cubebæ Arabum ab offic. differũt.

Leoniceni à Fuchsii calumnia defenditur.

Sylvii error.

Serapionis error.

Cubebarum vulgarium consideratio.

VII. CUBEBÆ VULgares.

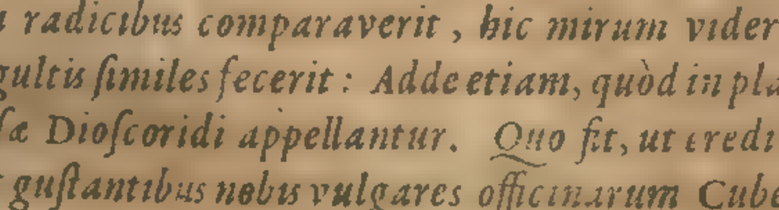

Quod φῦ Gracis omnibus, aliquibus etiam ἀγρὶξ νάρδος dicitur: Latinis, Phu, & ſylveſtris Nardus: Arabibus, Fu: Italis, Valeriana: Germanus, Baldrian: *Hiſpanis, herva benedicta: Gallis, Valerienne: Bohemis Koſtlyk: Polonis, Koſtlek Phu minus, Grace φῦ μικρόν: Italis, Valeriana minore: Germanis* gemein Baldrian: *Gallis, Valerienne des prez: Bohemis Kopitnik. Phu minimum ſive Valeriana montana: Italis, Valeriana minima: Germanis,* klein Baldrian.

VALERIANA Nardus quoque ſylveſtris dicitur, partim ob radices, quæ cum quadam odoris gravitate nardum æmulantur, partim ob vires Nardo (auctoribus Galeno & Aegineta) ſimiles. Dioſcorides videtur una deſcriptione duo genera propoſuiſſe: folia namque oluſatri & radicis forma, hortenſi: at folia Elaphoboſci & floris color ſylveſtri majori conveniunt. Duodecim autem ſpecies in noſtro Phytopinace recenſuimus, Matthiolus verò trium tantùm meminit, de quibus hoc loco: cui & rubram, cum in D. Camerarii editione habeatur, adjiciemus: & purpuream peregrinam.

I. Valeriana hortenſis C.B. Valeriana vera ſeu Nardus agreſtis, Trag. Phu magnum. Fuch. fol. Lon. Lugd. Phu. verum, Fuch. icon. Cord. in Dioſ. Taber. fol. Phu majus, Cord. hiſt. Caſt. Phu hortenſe. Geſ. hor. Valeriana hortenſis, domeſtica, genicularis, herba Benedicta, Dodo. gal. & fol. Valeriana major, Lob. Cam. hor. Valeriana optima & Carpeſium Galeni. Cæſ. Phu ponticum & Valeriana pontica. Tab. in iconibus. II. Valeriana ſylveſtris major, C.B. Phu Dioſcoridis, Brun. 4. & Fabio Columnæ: Valeriana vulgaris, vel ſecunda, & Serpyllum majus, Trago. Phu Germanicum, Fuch. fol. Phu vulgare, Fuch. icon, Valeriana ſyl. major, Dod. gal. Lug. Thal. Tab. fol. Phu parvum, Lac. Phu minus, Matth. 4. Caſt. Phu majus commune, Geſn. hor. Valeriana vulgaris, Cor. in Dioſ. Lon. Valeriana ſyl. Lob. Dod. Cam. hor. cui & Valeriana paluſtris major. Valeriana altera, Cæſ. Valeriana major & herba benedicta, Tab. icon. Variat hæc foliis, quæ aliquando vulgari decuplo majora ſunt: aliquando minora & cinerea in ſylvis cæduis, quam Tragus tertiam fecit. III. Valeriana ſylveſtris minor. C.B. & Lugd. Valeriana exigua vel quarta, Trag. Phu parvum, Dod. gal. Phu minus. Geſn. hort. Lon. Tab. Phu minimum, Caſt. Lugd. Matth. 4. cui & Valeriana montana. Valeriana minor ſylveſtris, Lob. Valeriana ſylveſtris, ſive paluſtris minor, Cam. hort. Valeriana minor ſeu paluſtris, Thalyo. Valeriana minima. Dodo. Duum eſt generum, altera minore, altera majore eſt flore. IV. Valeriana rubra dicta. Ex radice candida odorata, mediocriter craſſa longaque caules aliquot duorum dodrantum aut longiores rotundi læves geniculati exurgunt, quos folia viridia, lata, oblonga in acutum deſinentia cingunt, in caulium faſtigiis flores copioſi, oblongi, eleganti purpura rubentes, caudati, quaſi racemati diſponuntur: quibus ſemina oblonga, plumoſa, ſuccedunt. Aeſtivis menſibus floret. In ruderibus Piſanis ſponte, apud Germanos in hortis provenit. Radix, cum odorata & dulcis ſit, cum levicula amaritudine & aliqua acrimonia; calida in ſecundo, ſicca in primo compluribus cenſetur.

IV. Valeriana Rubra dicta.

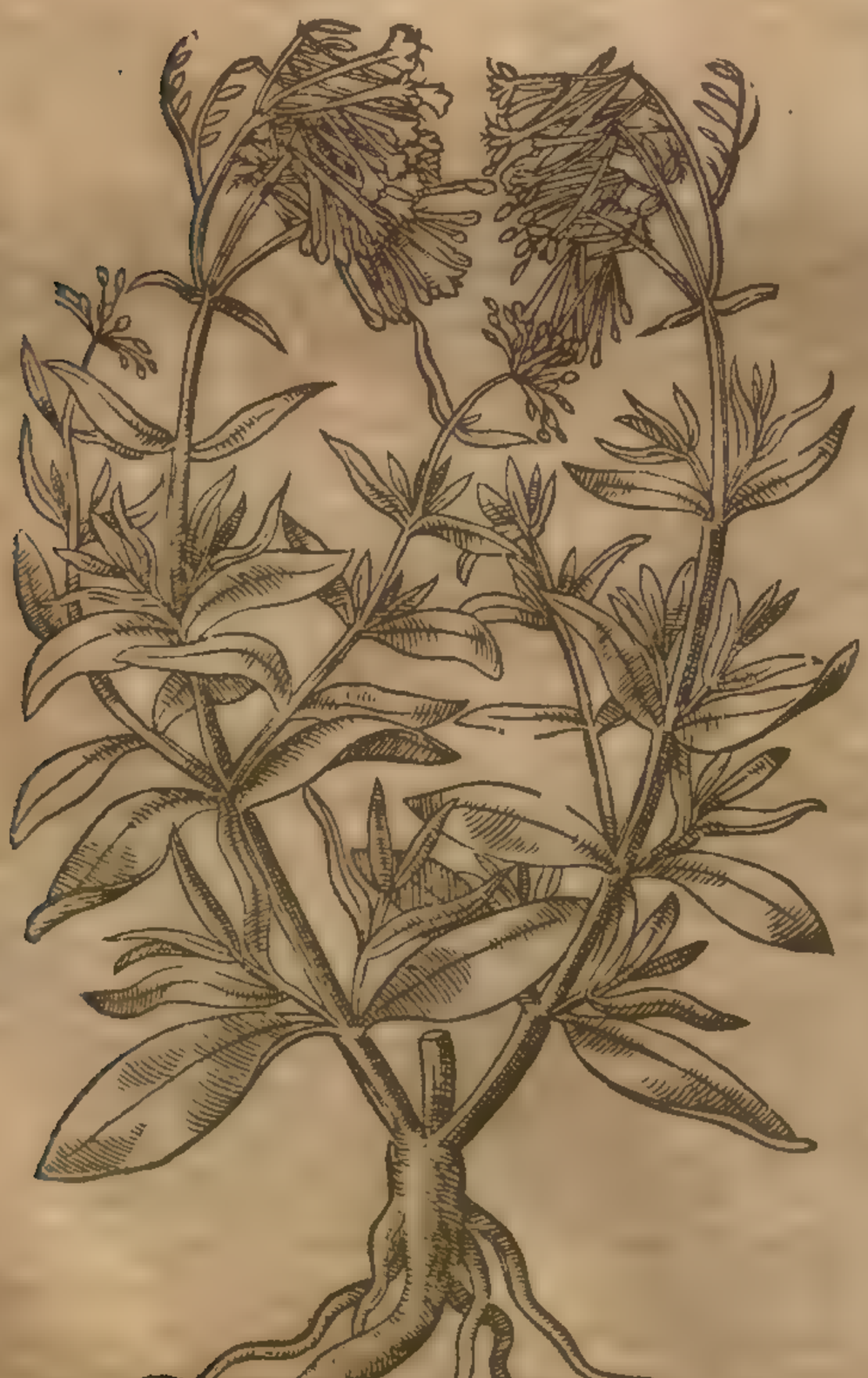

V. Valeriana Peregrina Purpurea.

Hujus

Hujus habetur & altera ſpecies oblongo & anguſto folio. Sunt qui Narciſſum Virgilii & Columellæ in hortis cenſeant: alii Conſolidam Plinii lib. 26. cap. 5. alii Struthii, alii Behen rubri: alii Polemonii ſpeciem: alii denique Limoniam. Polemonii altera ſpecies, Dod. gal. Limonium Monſpellienſium, Polemonium alterum & Polemonii genus Fontanoni, Geſn. hor. & app. Ocymaſtrum Valerianthon, Behen rubrum Belgarum, Saponaria altera & Struthion Aldroandi, Lob. Valeriana rubra, Dod. Taber. Cam. hor. Phu peregrinum Pariſienſibus, Phu latifolium, Cam. 4. Polemonii ſpecies, Dod. Lugd. Valeriana inodora tertia, Centaurea media quibuſdam, Cæſalpino. V. Valeriana PEREGRINA purpurea. Ex radice parva, fibroſa, albicante, caulis prodit pedalis, viridis, rotundus, canus, ſtriatus, quem folia pallide virentia, pauca, oblonga, Nardi montanæ ſimilia, integra, ſine pediculis cingunt: quorum tamen ſuperiora ad exortum in crenas dividuntur. Caulis in ramos brachiatur, qui quaſi umbellam (cui duo folia ſubjiciuntur) floribus elegantiſſimis purpureis oblongis refertam, ſuſtinet: quibus ſuccedunt vaſcula oblonga calyces referentia, in quibus ſemen, altero tamen vaſculo incluſum, continetur. Sponte in Latio provenit, in loco quodam Siculo dicto (unde Valeriana Sicula) ut & in Sabinis: ubi & flore albo reperiri ajunt: nunc in hortis Italiæ habetur, & in horto Illuſtriſſimi Principis D. Friderici Ducis Wirtenbergici, & Teccii, Comitis Montisbelgard. Domini mei clementiſſimi, quem Joh. Bauhinus, ejus Celſitudinis Archiater, frater chariſſ. Montembelgardi colit, nomine Nardi Cretiæ cultam legimus. A forma Valerianam peregrinam purpuream nominamus, licet Nobiliſſ. Cortuſus Patricius Patavinus, hortique Medici præfectus, noſtri amantiſſimus, Tripolium eſſe cenſeat, cujus opinioni favet icon Tripolii in manuſcripto Codice Dioſcorideo, quem Nobiliſſimus Pinellus, Patavii in ſua Bibliotheca habet. Hanc cum pictam Valerianæ Indicæ Imperati nomine à Doctore Paſchali Gallo, Pictavienſium Medico, rei herbariæ ſtudioſiſſimo, ex Italia accepiſſemus, nec deſcriptam inveniremus, & deſcripſimus in noſtro Phytopinace, & iconem adjecimus: quo loci circiter centum & ſexaginta hactenus non deſcriptarum plantarum breves deſcriptiones legere licet, plenius Deo duce, in univerſali noſtra hiſtoria hæc tractatum, omniumque icones addituri. VI. Carpeſium, Cæſalpinus Valerianam majorem eſſe cenſet: quare Caſtor in ſuo herbario ſub Carpeſii titulo Valerianæ majoris figuram, quam Matth. in ſecund. edit. & Lac. habent, poſuit. Cenſuerunt Arabum aliqui Ruſci fructum Cubebas vocari, & apud Galenum 7. ſimpl. & 1. de Antid. Carpeſium eſſe: quia de Carpeſio nil invenitur apud Dioſcoridem, ut de Ruſco nil apud Galenum. Sed falluntur, cum Ruſci fructus & à Cubebis Arabum, & à Cubebis offic. differant. Cordus in ſua hiſtoria Carpeſium nominat, id quod Matthiolus & Lobelius pro pipere Æthiopico pinxere. VII. CUBEBÆ officinarum quid ſint ambigitur: alii ex genere piperis, & nigro piperi congeneres, Theophraſtoque piper rotundum dici volunt: alii viticis fructum (at facultatis diverſæ) exiſtimant: Sylvaticus, Ruſci fructum: alii Carpeſium Galeni ſtatuunt: at Cæſalpinus, Amomi legitimi fructum pronunciat. Verùm hunc fructum Actuarius κυμβέβαν vocat: Medicis Arabibus hoc ſeculo, Cubebe vel Quabebe. Arbor malo vulgari ſimilis, foliis piperis ſed anguſtioribus, ramis per arbores Piperis modo repentibus, cujus fructus racematim cohærent. Duum generum adferuntur, partim maturæ, partim immaturæ ab incolis collectæ: immaturæ leves, rugoſæ, nucleo exiguo, flaccido: maturæ, æquali ſuperficie, nucleo intus diſtento, quare illis ponderoſiores. Cubebas vocant, Cord. hiſt. Caſt. à Coſta, Tabern. Cubebas offic. Lac. Cubebas Actuarii & Græcorum καρπήσιον, Lonicerus.

Μαλαβάθρον. MALABATHRUM. CAP. XI.

Malabathrum [arbitrantur aliqui eſſe Indici nardi folium, falſi quadam odoris cognatione: multa enim nardum olent, quemadmodum phu, aſarum, niris. Secus autem res ſe habet: namque Malabathrum folium ſui generis eſt, quod Indicæ gignunt paludes, lentis paluſtris modo innatans aquis, ſine radice. Id collectum ſtatim lino tranſuitur, & ſiccatum reconditur. Tradunt ſiccatis æſtivo fervore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non evenerit, ne amplius quidem renaſci.] Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum nec fragile, odore caput feriens, quod diu in ſuavi odore permaneat, & nardum ſapore imitetur, nullo ſalis guſtu. Infirmum verò, & minutim contuſum, præſertim ſi carioſum virus olet, vitioſum eſt. Eaſdem nardo ſortitur vires: ſed efficacius omnia præſtat. Urinam vehementius ciet, ac ſtomacho magis prodeſt Malabathri vis. Lippitudinibus, inflammationibusque tritum, & in vino fervefactum commodè illinitur. Subditum linguæ, oris halitum, & ſuavitatem commendat. Veſtium quoque odorem interpoſitum ſervat & aboroſione tuetur.

Oribaſius non legit inclusa.

Malabathrum, quod plerique folium Indicum vocant, qui hac ætate viderit, habeo neminem. Naſcitur (ut Dioſcorides inquit) in India paluſtribus tantùm locis, aquis abſque radice innatans, lenticulæ aquaticæ modo. Sed nec inde amplius ad nos advehitur, quòd fortaſſe indigenarum culpa perierit in India, quemadmodum & balſamum in Syria. Etenim Dioſcorides refert, Malabathrum non renaſci, niſi ſiccatis æſtivo fervore aquis, humus aridis fruticibus peruratur: quod cùm jamdiu fortè non ſit à natura factum, vel potius ſit ab indigenis omiſſum, ob eorum negligentiam, facilè poſtea evenire potuit, ut Malabathri genus omnino deperditum ſit. Plinius libr. XII. cap. XXVI. duorum meminit generum, quorum alterum arboris cujuſdam Syriacæ ſolium eſſe ait, his verbis. Dat & Malabathrum Syria, arborem folio convoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad unguenta: fertilior eſt ejuſdem Aegyptus: laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi gignitradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, ſcabrumque, quodam ſalis guſtu. Minus probatur candidum: celerrimè ſitum in vetuſtate ſentit. Sapor ejus nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor verò in vino ſubfervefacti antecedit alios: hactenus

Malabathri conſideratio.

Plinii Malabathrum.

Folii mētio apud Jureconsultos.

Malabathrini, & foliati unguenti explicatio.

Plinius. Qui tamen præter Dioscoridis sententiam præstantius Malabathrum duxit, quod falsum est, non quod insulsum. Sed non desunt recentiores rei plantariæ professores, qui sibi persuadent alia quoq; haberi folii genera præter Indicum Malabathrum, Galeni primum testimonio freti, quod is in uno & eodem medicamento Malabathrini, & Foliati unguenti meminerit in libris de comp. med. secundum locos. tum de sanitate tuenda. Deinde, quod apud Jureconsultos trium Foliorum fiat mentio, lib. Digestorum trigesimonono. Titulo quarto de publicanis & vectigalibus. Ego verò longè aliter rem hanc se habere crediderim, quod (quantum vidérim legerimq;) non scripserint tractaverintq; Dioscorides, & Galenus nisi de uno tantum Folio, nempe de Malabathrino, nec ullus inveniatur autor, qui de pluribus scripserit inter Graecos: id quod affirmat unum tantum Folium fuisse apud antiquos. Nec obstat quod Galenus Malabathrini & Foliati unguenti meminerit in uno & eodem medicamento, quemadmodum Nardini & spicati. siquidem mihi quidem perpetuò persuasi, Malabathrinum apud Galenum non differre a Foliato, quòd Folium, & Malabathrum diversa sint medicamenta, sed quod diversa fuerit parandi ejusmodi unguentorum ratio, alterum Foliatum, alterum Malabathrinum vocarit antiquitas, differentiæ tantùm causa. Quemadmodum eadem de causa alterum Sampsuchinum, alterum Amaracinum appellat Dioscorides, quum tamen nil aliud sit Sampsuchum quàm Amaracus. Atqui illis venia danda est, quòd primis in viridariis detenti, ad intima & secreta Galeni loca non penetraverint. Idem quoq; sentio de spicato, & Nardino, apud Galenum, cum nihil a Spica differat Nardus: nec aliter, mea quidem sententia, res se habere potest. Namq; si Malabathrum & Folium, Spica & Nardus diversæ essent plantæ, haud dubium est, quin Galenus ambarum meminisset in libris de simp. med. facultatibus: Id quod etiam non prætermississet Dioscorides. Quantum verò ad Jureconsulterum authoritatem attinet, negaverim ego nunquam trium Foliorum ibi fieri mentionem, nempe Malabathrini, Barbarici, & Pentasphæri. Atqui non tamen affirmaverim titulo illi Digestorum esse credendum, quòd pluribus ibi scateat mendis. Nam Cassamum (ita ibi legitur) Thuriana, Aroma Indicum, Alchelusia. Sargogalla, Omerabicum, Carpasum, opus Bussicum, Ferrum Indicum, Folium pentasphærum, de quo nullus antiquorum meminit, & alia nonnulla, quæ ibi depravatè leguntur, & legi debebant, Cancamum, Thymiama, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocolla, Gummi Arabicum, Carpesium, opus Byssinum, Ebenum Indicum, affirmant quidem nihil solidi, veriq; de Folio Pentasphæro ibi haberi: quin etiam, nec fortasse de barbarico, de quibus nihil apud Theophrastum, Dioscoridem, Galenum, Plinium, posteritatis memoriæ traditum est. Cæterùm demus nos hæc tria reperiri Folia apud Jureconsultos, & concedamus hæc omnia olim comportasse ad nos mercimoniorum negotiatores: probabunt ne ob id quitria faciunt Foliorum genera, tria illa apud Jureconsultos genere, aut specie inter se differre? Minimè gentium, sed cognomine tantum dicant oportet, à regionibus in quibus provenit folium, aut à foliorum latitudine, angustiave, sibi comparato. Quemadmodum enim cognomine tantùm à locis impositio differunt Rha Indicum, a Rhabarbaro: Costum Indicum, ab Arabico & Syriaco: Iris Illyrica, à Macedonica, & Africana: Indica Nardus, a Syriaca: Amomum Armeniacum, à Medico: Crocum Coryceum, à Lycio & Cyrenaico: Styrax Cabalites, à Pisidica, & Cilica: Thus Arabicum, ab Indico: Chia mastiche, à Cretica: Lacca Cambaitis, à Sumatrina: Manna Orientalis, a Calabrina, & alia plura medicamenta ab aliis: eadem profecto ratione tenendum est Folium Barbaricum, à Malabathrino Indico, cognomine tantùm differre. Cùm enim scribat Strabo lib. vigesimo quinto suæ Geographiæ, ea omnia in aromatum & plantarum genere oriri in Arabia & Aethiopia, sub qua Barbariam Geographi ponunt, quæ in India Australi proveniunt, nihil sanè vetat, quin in Barbaria Malabathrum quoq; nascatur, & præsertim cùm scribat Arrianus antiquissimus auctor, se magnam Malabathri copiam reperisse in quibusdam Rubri maris insulis, quarum oras & littora legebat. Sed jam ad pentasphærum me confero, quod non Pentasphærum legi debere censeo, sed potius Hadrosphærum, aut Mesosphærum, aut microsphærum. Siquidem Plinius de Nardi foliis scribens lib. & cap. XII. trium horum meminit, non quòd specie aut genere differant, sed amplitudine tantum, & angustia foliorum, quæ in una & eadem planta, alia majora, alia minora, alia minima habeantur. Nec alia de causa selegisse ea negotiatores censendum est, quàm quòd hæc pluris, illa minoris venderentur. Id quod manifesto indicare videtur Plinius eodem loco his verbis: Folia divisere annonam ab amplitudine: Hadrosphærum vocatur majoribus foliis, pretio X. XXX. Quod minore est Mesosphærum appellatur, emitur denariis sexaginta. Laudatissimum Microsphærum, è minimis folium, pretium ejus x.lxxv. Hæc ille. Sed vereor ne hic Plinius deceptus sit, quemadmodum in universa ipsius Nardi historia, in qua plura fabulosa deprehenduntur, imò, & ne una cum aliis quibusdam crediderit Malabathrum esse Indici Nardi folium, falsus odoris cognatione, ut rectè libro primo de Malabathro scribens adnotavit Dioscorides, quòd non deessent suo tempore, qui falsa hac opinione ducerentur. Namq; non reperio apud ipsum, nec apud Galenum, aliosq; antiquos Græcos, qui de Nardi foliis usquam meminerit, nec ea in medicum, aut alium usum verterit: imo ea silentio præterierunt omnes tanquam supervacua, & nullius usus. Qua in sententia confirmat me Arrianus, quippe qui scribat in Periplo tres ferè similes Malabathri differentias, sic inquiens: Post hanc autem regionem, sub ipso Borea extrinsecus in quodam loco, ubi mare desinit, mediterranea quædam maxima civitas est, quæ Thina dicitur: ex hac lana, tùm rudis, tum elaborata, tum in serica lintea contexta, Barigazam per Bactra, terrestri itinere primum, atq; inde in Lymiricam per Gangem fluvium deportantur. In Thinam autem hanc non facile pervenitur: rarò enim illinc homines, iisq; pauci exeunt. Locus autem sub ipsa Ursa minore situs est. Dicitur autem conterminus esse his partibus, quæ deductæ aversæq; sunt à Ponto & Caspio mari, ubi palus Mæotica, quæ proxima est, in mare sese exonerat. Quot annis autem in confinia Thinæ gens quædam ventitat, corporibus breves, sed horridi, & lata facie aliqui (& ut paucis dicam, hi Sesatæ nuncupari dicuntur) qui adductis secum uxoribus, & liberis vagantur ad tempus, & confluunt, ferentes magna onera, & culcitras, his quæ ex crudæ vitis foliis fieri solent, non dissimiles. Hærent autem uno aliquo in loco, & ipsorum regioni, & Thinæ incolis confini, ac prædas agunt ad aliquot dies, culcitras, quæ diximus sibi substernentes: tandem domum in interiores suæ regionis sedes se recipiunt. Qui autem de eorum discessu certi fiunt, in loca confluunt, & stragula colligant, & enervantes calamos, quos petios vocant, duplicantes folia rotundantesq;, ea calamorum vitis consuunt: hinc tria genera efficiuntur. E majore enim folio, quod Hadrosphærum Malabathrum ducitur: è minore Mesosphærum, ex minimo verò Microsphærum: atq; hinc sunt tria genera Malabathri quæ in Indiam postea deportantur: hæc ad literam Arrianus. Quibus facilè adducor ad credendum Pentasphærum non esse per se genus, & depravatè legi in Jureconsultorum digestis, ita ut censeam unicum tantum esse Folium, nempe Malabathrum: & Syriacum Plinii Malabathrum, potius fabulosum esse, quàm verum. Cæterum ex præscriptis Arriani verbis facilè quisquam intelliget

Locus digestorū Jureconsultorum emendatus.

Non pētasphærum, sed Hadrosphærum aut Mesosphærū legendū in ff.

Plinius in nardi historia deceptus

Malabathri historia ex Arriano.

Hadrosphærū. Mesosphærū. Microsphærū.

quàm

quàm fraudulenter, ne dicam infideliter citaverit ex eodem Arriano Malabathri historiam novus quidam rei plantariæ ψευδοτιμητὴς, dum mecum, imo potiùs secum, de Malabathro contendit. Quippe qui scribat gloriari Arrianum, se reperisse Malabathri copiam (quod falsissimum est, nec usquam apud Arrianum extat) dum littora & oras rubri maris legeret: atqui ne solo bo. mendacio suam ornaret in nos calumniam, corollarium addidit, nempe, quòd scribat idem, Thinam urbem sitam esse in fine Erythræi maris, ad quam quotannis gens ex Arabia proficiscatur: taceo alias fabulas, quas ex eodem authore sibi fingit, ut tantum vicisse videatur. Porro fortasse censebat sycophanta ille, qui miserum hunc docuit, non alibi fortasse reperiri Arriani Periplum, quam in sua bibliotheca: sed quid plura de his, qui meretricum modo frontem perfricuere, quique dolus tantum, & impostura aliorum labores insectantur? Errant præterea recentiorum nonnulli, in censendo TEMBUL *(quidam hoc quoque Foly genus faciunt) quòd putant hoc differre ab Indorum Betel: nihil enim inter se differunt. Siquidem, quod Indi Betel vocant, Arabes & Persæ Tembul, & Tember appellant. Id illi continuè mandunt, tam in otio, quàm in negotio, quod putant secundæ valetudini multum conferre, corporibus vires addere, venerem augere, cor & cerebrum roborare: ubi autem copiosius edatur mentem movet. Iccirco mulieres Tarnasari in defuncti mariti rogum se ipsas injecturæ, tantum illius vorant, ut amentes efficiantur. Id aqua aspergunt, qua soluta sit calx è conchis parata, ac tunc demum vescuntur eo: sed hæc perperam transcripsit novus quidam herbariæ rei indagator, quippe qui hæc folia calce vel cinere circumvoluta, ab Indis devorari scribit, sed tam suave obsonium mihi non vendet. Est Betel folium plantæ, quæ Hederæ, Smilacisve modo arbores scandit, neq; per se consistere potest absq; pedamento. Floret nunquam, nunquamq; fructum profert: foliis est hæc planta Citrio æmulis, nervis quibusdam secundum longitudinem discurrentibus, ut in plantagine. Hæc Alexandria Aegypti ad nos pluribus ante annis comportantur: nec desunt, qui loco Malabathri iis utantur: Sed videant illi an rectè, mihi verò Malabathri vicem nunquam præstabunt. Ubi enim Malabathro opus sit, Cassiam odoratam, vel Indicam nardum supponendam putamus, Galenum secuti, qui ita decrevit tum in succedaneis, tum etiam lib.* VII. *&* VIII. *simplicium medicamentorum. Quanquam Fuchsius in libro, quem de compositione medicamentorum novissimè edidit, dum ea perpendit quæ Auream Alexandrinam conficiunt, Malabathri loco Attractylim statuit subjiciendam, Galenum (ut inquit) in libello de substituris medicamentis secutus. Sed certè non satis possum mirari Fuchsium virum alioqui doctrina & iudicio clarum, in hac re (ut mihi quidem videtur) manifesta, minus rectè sensisse. Nam ut omittam, in libro illo de medicamentis, quæ inter se commutari possunt, qui tamen liber Galeno adscriptus censetur, me nusquam legisse, quod Attractylis Malabathri vicem suppleat, sed Cassia odorata & Nardi spica: est Dioscorides hoc loco, est Galenus locus ante citatus in simplicium censu: qui uno quasi ore fatentur, eandem vim habere Malabathrum, quam Nardum. Quorum equidem auctoritati gravissimæ longè satius adhærendum existimo, quàm ut temere fortasse sit Attractylis in Malabathri locum substituenda: præsertim cum nobis non desit copia Nardi & Cassiæ odoratæ: Attractylis autem vera, hactenus, meâ opinione, desideratur, ut libro tertio suo loco latius ostendemus. Quod etsi concedamus, hanc aliquibus compertam esse, tamen quis audebit ea uti pro Malabathro, etenim nemo, quod sciam, Attractylim odore commendavit: ut Malabathrum Dioscorides non solùm odoratum fecit, sed etiam id ipsum ἐν τῇ εὐωδίᾳ, hoc est in odoris bonitate permanere affirmat. Excalfacit Malabathrum (ut author est Avicenna) siccatq; ordine secundo.* Μαλαβάθρου φύλλον *sic Græcè, Latinè autem Malabathrum & Folium appellatur: Italicè, Malabathro, & Folio Indiano.*

Sycophantæ cujusdã calumnia depulsa.

Quorundam error qui Tembul & Betel distinguunt.

Tembul Betel historia.

Fuchsii opinio explosa.

Nomen.

I. BESEL SEU TEMBUL.

I.

HOc folio Indo adeò simile, ut idem esse multi credant, & misceant, ut Lusitanus fecit, quod Tambul Arabes & Persas vocare, Odoardus Barbosa auctor est: dicitur Tembul Avicennæ, Betre, Garz. Betel, Cast. Betre sive Betle, Lugd. & Taber. II. Malabathrum triplex est: primum Dioscoridis, quod apud Plinium secundum est: alterum est, quod Plinius pro primo recensuit: tertium officinarum est Malabathrum, cujus iconem ut & Betel adposuimus. Est autem officinarum Malabathrum quibusdam folium Caryophyllorum: aliis Casiæ folium: alij canellam (cujus figuram sequenti capiti adiecimus) putant. Folium officinarum seu folium Indum (quod ex India adferatur) est arboris proceræ procul ab aqua nascentis folium, mali Medicæ folio simile, per extremum tamen angustius, costis tribus per longitudinem excurrentibus, colore viridi, odore quodammodo Caryophyllorum, non adeò vehementi ut Nardus, aut Macis, neque tam acuto ut Canella: qua de re Ludovicus Romanus, Aloysius Cadamustus & alii. Vocatur ab Avicenna Cadegi Indi, & à Betre seu Tembul, quæ apud Avicennam

II. FOLIUM OFFICIN.

cennam eadem sunt, differt. Folium Indum seplasiariorum, Trago Malabathrum, Lac. Lob. Cæs. Tab. Casia aromatica, Cord. hist. Tamalapatra Garziæ, Clus. Lugd. Folium Indianum, à Costæ. Fructus verò qui adpinguntur, Lob. Fructus Tembul vocat: fructus Canellæ quorundam sententia. Lugd. & sanè fructus Canellæ nomine, ad nos etiam ex Italia missi, meminit & Cordus in Dios. Cinamomum fructum ferre parvum glandibus similem.

10

Κασία. CASSIA. CAP. XII.

CAssia, cujus complura sunt genera, juxta *a* odoriferam Arabiam gignitur, crassi corticis sarmento, foliis *b* piperis. Eligenda est fulvescens, pulchri coloris, corallii æmula, *c* perquàm angusta, longa, *d* crassa, & fistulosa, gustu mordens, & cum *e* aliquanto fervore adstringens, aromatica, vinoso odore: cujusmodi est, quæ ab incolis achy appellatur, ab Alexandriæ negotiatoribus daphnitis. Huic præfertur crassa, purpurea, & nigricans, zigir cognomine, quæ rosam odore imitatur, præcipui in medicina usus. Secundum locũ tenet antedicta. Tertia, cui Mosylitico blasto, id est, germini cognomen est. Reliquæ viles, ut quæ asyphemum dicitur, nigra, insuavis, cortice tenui, ac rimoso: & quæ darca, & citto vocitatur barbaro nomine. Similior huic est pseudocassia, quàm ut explicari possit, quæ gustu coarguitur, cum nec acris, nec odorata sit, hærentemque medullæ corticem habeat. Invenitur etiam lata quædam fistula, mollis, levis, *f* furculosa: antedictæ præfertur. Damnatur candicans, scabra, hircinum virus redolens, & *g* quæ tenui fistula & scabra cute sit. Vim obtinet calfaciendi, urinam ciendi, siccandi, & leniter adstringendi. Convenit ad medicamenta oculorum, quæ præstandæ claritatis gratia concinnantur, & ad malagmata: lentigines tollit cum melle illita: menses trahit: contra viperarum ictus pota auxiliatur: adversus intestinorum inflammationes omnes, & renum vitia, pota proficit: fœminis in solio desidentibus, aut suffimentis, prodest ad dilatationem vulvæ. Et duplo pondere medicamentis mista, cinnamomi vicem supplet, si ipsum desit: nam eosdem effectus præbet. Ad plurima perquàm utilis est.

Κιννάμωμον. CINNAMOMUM. CAP. XIII.

CInnamomi genera plura, patrium sibi nomen vendicantia. Præfertur tamen Mosyliticum, quòd cassiæ, cui mosyliti nomen est, aliquam referat effigiem: sed in eo genere recens, nigrum, ex vinoso in cinereum vergens, læve, tenuibus ramulis, ac frequentibus *a* nodis cinctum, perquàm jucunde olens. Optimi fere indicium, jucundi odoris proprietate constat: invenitur enim cum optimo, eoque quod peculiare est, odor rutæ, cardamomo proximus. Insuper acre, mordens, & cum calfactione quadantenus salsum, *b* quod non citò confricant asperum; aut frianti lanuginosum, lævibus tamen *c* internodiis appareat. Si certior fieri voles, vellito ab radice *d* furculum, facilis est hujusmodi probatio: namque fragmenta miscellanea quædam esse videntur. Quæ autem melius spirant, suo halitu, cum nares primùm consuluntur, olfactum explentia, deterioris dignotionem impediunt. Est etiam montanum, crassum, pumilum, fulvescens admodum. Tertium à Mosylitico, perquàm suaviter olet, nigrum, *e* fruticosum, paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungosum, candicans, aspectu tuberosum, vile, ac friabile, magnam habens radicem, quæ cassiam planè repræsentat. Quintum genus odore nares feriens, subrufum, & cortice fulvæ cassiæ simile, tangenti firmum, minus *f* nervosum, densa radice firmatum. Iis, quæ thuris, cassiæ, myrti, aut amomi odorem spirant, minus suavitatis ineit. Deligito scabrum, album, rugosum: *g* at læve, & lignosum circa radicem, ut inutile, rejicito. Est etiamnum simile aliud, cui pseudocinnamomo cognomen est, vile, invalidi odoris, solutarumque virium. Vocatur etiam zingiber, cùm tamen sit xylocinnamomum, præbens quandam cinnamomi faciem. Est autem lignosum cinnamomum, sarmenta *h* longa robustaque ferens, odore longè cinnamomo inferiore. Sunt qui xylocinnamomum, à cinnamomo genere differre dicant, quòd à natura ejus abhorreat. Cinnamomum omne excalfacit, emollit, & concoquit: urinam ciet, tam menses, quam partus potum, aut ex myrrha impositum pellit: contra bestias, quæ virus ejaculantur, venenaque convenit: caliginem pupillis oculorum obversantem discutit: crassitiem extenuat: lentigines, & vitia curis in facie ex melle illitum detergit: contra tusses, defluxiones, aquam subter cutem fusam, renum vitia, & urinæ difficultatem efficax est. Unguentis pretiosis inferi soler. Et in summa, magni

a Meum ἀρωματοφόρον. i. aromatifera.
b Cat. ὥσπερ ἴριος i. instar Iridis.
c Meum στενὸν λεῖον. i. angustã lævem.
d Omnia exẽ. παχεῖαν τοῖς συεγγίοις πλήρη. i. crassam & fistulis plenam.
e Meũ & Drag. μὴ πολλῆς πυρώσεως. i. cũ multo fervore.
f Meum εὐέρνης. i. ramosa.
g Meum καὶ τὸ μὴ ἔχεσθαι δὲ τὸ σύριγμα παχεῖαν, ψυχρὰν δὲ καὶ λεπίδωτόν. i. & quæ nõ habet fistulam crassam, sed scabram & tenuem. Sic item Cattecuz.

a Meum ὄζοις. i. ramis.
b Meum ἐστὶ τῇ παρατρίψει μὴ πάχος συνόμβρον, καὶ οὐ τῷ θραυσθῆναι χνοώδες. i. quod attritu non cito friatur, & pulverulentum fit.
c ὄζων. i. ramis ita me. exé.
d Meum θάλλων. i. germen.
e Meum ἐυτερόδες. i. ramosũ.

f Antiquus codex οινώδες. i. vinosum. *g*. Meum & Drag. καὶ ῥυσόκαυφον, καὶ λεῖον, καὶ ξυλώδες δὲ καὶ τὴν ῥίζαν ὡς ἀχρεῖον ῥάβδους μικρὰς. i. virgulta brevia.

magni ad omnia usus. Tritum vino excipitur, umbraque siccatum, quo diutius eduret reconditur.
† Addunt Meum exemp. & Drag. ἐστι δὲ λεγόμενον, ὃ ἔνιοι ψευδοπιννάμωμον καλοῦσιν, ἐνέργεις σφόδρα καὶ παχυραβδότερον, καὶ πολὺ μέντοι ἐλαττόν ἐστε πιννάμωμον, κατὰ ὀσμὴν καὶ κατὰ γεῦσιν.

NAtura omnium rerum parens, in hoc terrarum orbe quædam stirpium genera adeò inexorabilia procreavit, ut ne quam plurimis quidem delicijs, blandicijs, officijs, obsequijsq; ea apud nos quispiam retinere potuerit. Siquidem stirpes ipsæ vivere coactæ in hortis, viridarijs, mitioribusq; Italiæ locis, ceu Tempe, omni amœnitate refertis, quemadmodum alpini homines delicias urbium & majestatem aspernantes, politicis moribus omnino neglectis, non alibi, quam in suis mapalijs hilariter, ac jucundè vivere possunt: ita & ipsæ relicta cæli clementia, hortorumq; amœnitate, spreto item fontium oblectamento, omniumq; urbanarum ac familiarium stirpium consortio, in deserta, solitudinesq; suas, à quibus primam duxerunt originem, se tandem recepere, tantùm patriæ natalisq; soli amor in rerum natura potest. In quarum genere cassia connumeranda venit: quæ tametsi in majore illa Romanæ gentis fortuna multis ac variis hortorum locis consita habebatur: nullibi tamen hac ætate (quod noverim) in Italia, ne in tota dicam Europa invenitur. Sed hæc de Cassia dixisse volumus simplicium medicamentorum peritissimos secuti, qui (ut eorum testantur volumina) nihil invicem differre censent, Cassiam quæ in arborum genere Dioscoridi & Galeno recensetur, & eam, quæ antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæq; olim passim circa apum alvearia serebatur in Italia, quòd ea maximè apes delectentur, & in hortis & viridarijs coronis maximè expetita. Verùm enimvero longè aliter hæc res intelligi postulat, quod aliam repererim fuisse Cassiam (ut Dioscorides inquit) è felici Arabia allatam, ex arbore (auctore Theophrasto) viticis magnitudine, ab hac longè diversam, quam apibus, & coronis serebat antiquitas, quandoquidem fuerit hæc verba, illa verò arbor: præsertim cùm nullus (quod sciam) extet auctor, qui posteritatis memoriæ mandaverit, Cassiam adeò copiosam in Romanorum triumphis ex Arabia convehi solitam, ut inde vulgaris facta, ubique passim & reperiretur, & sereretur ab omnibus. Quod si fortè evenisset, nunquam tamen mihi persuaserim, quòd Galenus hac in scientia, & facultate omnium diligentissimus, & qui Romæ diu vitam duxit, Italicæ Cassiæ historiam silentio involvisset. Plinius lib. XXI. cap. IX. nonnullas memorans herbas, quorum folia odoris gratia in usum coronarum venerant, inquit: Ergo in coronamenta folia venêre malothron, spireon, trigonon, cneoron, quod cassiam Higinus vocat. Id quod ante ipsum palàm fecerat Virgilius, Cassiam inter coronarias herbas recolens, in Bucolicis ecloga ij. his versibus

Cassiæ odoratæ, & coronariæ discrimen.

Tum casia, atque alijs intexens suavibus herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Et in Georgicis lib. IV.

Vix humiles apibus casias, roremq; ministrat.
Nec circum casiæ virides, & olentia latè
Serpylla, & graviter spirantis copia thymbræ
Floreat, irriguumq; bibat violaria fontem.

Item Georgicorum lib. IIII.

Hæc Maro. Quibus palàm est, Cassiam coronariam, & qua tantopere delectantur apes, herbam, non arborem fuisse. Quod etiam testatur Plinius libro superius citato cap. XII. Verùm hortis coronamentisq; maximè alvearia, & apes conveniunt, res præcipui quæstus, compendiiq;, cùm savit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, ervilium, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum (lego myriophyllum) cerinthen: hactenus Plinius. His itaq; rationibus, auctorumq; veterum testimonijs innixus Theodorus, Cneoron Theophrasto, Cassiam appellat. Quamobrem potius fuerit credendum Cneoron Græcus vocatum antiquis coronariam fuisse Cassiam apibus gratissimam, quam eam, quæ in India & felici Arabia provenit, cinnamomo persimilis, odoramentis & antidotis expetita, & qua per longas ætates cinnamomi vice usi sunt medici. Neq; tamen propterea opinioni nostræ refragari putamus Columellam lib. III. cap. VIII. de re rustica, ubi ita scriptum reliquit. Judæam & Arabiam pretijs odoribus illustrem haberi, sed nec nostram civitatem prædictis egere stirpibus: quippe cùm pluribus locis urbis jam cassiam frondentem conspicimus, jam thuream plantam, florentesq; hortos myrrha & croco. Nam quamvis concedi possit Columellæ Cassiam ex Arabia allatam, urbis illustrandæ gratia, Romæ suo tempore conspicuam fuisse in hortis procerum & Imperatorum, hoc tamen non prohibet, quin Cassia, quam prope apum alvearia passim sevit antiquitas, alia fuerit planta: præsertim cùm hæc inter herbas coronarias, illa verò inter arbores odoratas recenseatur. CNEORON autem describit Theophrastus lib. 6. cap. 2. de plantarum historia, his verbis. Cneori duo genera, aliud enim candidum, aliud nigrum. Candido folium cutaneum, oblongum, figura quasi oleagineum: nigro quale tamariscì (sunt qui legant μυρσίνου. i. Myrto) carnosum. Candidum magis se humi spargit, odoratumq; est: nigrum odore caret. Radix ambobus, quæ altè descendit, grandis: ramiq; permulti, crassi surculosiq; ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius sparsi, lenti admodum constant: quamobrem hisce ad colligandum junci modo utuntur. Germinant, florentq; post æquinoctium autumni, & multùm denique temporis florent: hæc Theophrastus. Sed quanam plantæ oriantur in Italia, vel aliunde eò afferantur, quæ Cneorum referant, quid veri referam sanè non habeo. Hallucinatur profectò Anguillarius, quippe qui nulla dubitatione sibi persuadet Lavendulam vulgò vocatam, Cneorum esse album: Nigrum verò, Rosmarinum coronarium. Nam præter id quòd Rosmarinum & Lavendula tantum inter se habent cognationis, quantum Laurus & Ilex, quod apertissimè ejus errorem accusat, sunt & aliæ notæ, quæ illi omnino repugnant. Siquidem Cneorum utrumque (ut Theophrastus testis est) floret tantùm post æquinoctium Autumni. Atqui Rosmarinum bis in anno florere scimus, nempe post æquinoctium vernum, & ante æquinoctium autumni: in Lavendula verò æstate tantum. Præterea Theophrasto utriq; Cneoro radix est grandis & altè descendens: id quod nec in Lavendula, nec in Rosmarino quispiam vidit unquam, cùm hæ per summa ferè cespitum mediocres radices fundant, & ob id frigoris impatientes plantæ. Adhæc Cneori utriusque rami flexiles lentiq; habentur, colligandis aliarum plantarum fasciculis apti: sed cum Rosmarini rami tales non sint, nec etiam Lavendulæ, cadit peritq; Anguillarij sententia. Præter id Cneorum nigrum nullo esse odore scribit Theophrastus: siquidem non ἔυοσμον, ut legit Anguillarius, sed ἄοσμος, cum Gaza & Plinio legendum est, qui album tantum Cneorum ex Theophrasto odoratum habet: id quod ipsa Theoph. lectio manifestè indicat, quæ sic habet. ὁ λευκὸς ἔχει καὶ ἔυοσμώδης, ὁ δὲ μέλας ἄοσμος. Non ὁ δὲ μέλας ἔυοσμος, ut perperam legit Anguillarius: ea enim adversativa est oratio, nec ullo pacto vocem ἔυοσμος admittere potest.

Columellæ casia.

Cneori descriptio.

Anguillarij sententia cõfutata, dũ Lavẽdulã, Cneorũ albũ, & Rosmarinũ Cneorũ nigrum censet.

Puerilis

Puerilis enim esset oratio, non gravissimi autoris Theophrasti, si locus hic Anguillarii modo legeretur: sed admodum quidem miror quòd hæc non noverit Anguillarius, cùm tamen is plus Græcæ (ut audio) quàm Latinæ linguæ professorem se dicat. Postremò de Coronario Rosmarino scribens Dioscorides, nihil ibi Cneori meminit, quem tamen totum legisse Theophrastum non ambigo. Aberrant etiam qui contendunt Theophrasti Cneorum chamælæam esse, vel Thymelæam, ut in Epistolis nostris satis superq; à nobis comprobatum est. Invenimus nos hoc anno in Bohemiæ sylvis plantam, cujus hic imaginem damus, quæ omnibus suis partibus CNEORUM *candidum refert, siquidem cutaneum illi folium est, & oblongum, rami flexiles, ac lenti, multi, surculosiq;, ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius emergentes, & humi sese diffundentes. Flores illi sunt in surculorum vacuminibus purpurei, odorati testiculi odorem referentes: radice nititur altè descendente, non tenui, quæ nota albo Cneoro bellè correspondent. Atqui floret hæc (quantum viderim) verno tempore, verùm non ob hanc tantum repugnantem notam adducar, ut credam hanc plantam Cneoram aut ejus speciem esse, & præsertim cùm à rusticis intelligam, florere etiam Autumno. Appinximus hîc ejus imaginem, & ejus historiam descripsimus, non tam tuendæ opinionis nostræ causa, quàm ut cæteri rei plantariæ periti de hac planta suum quoque judicium ferant. Nam ubi ii Theophrasti Cneorum ipsam esse negaverint, erit mihi satis superq; satisfactum, si Matthioli Cneorum ipsam appellaverint. Sed jam ad Cassiam odoratam redeamus, ob cujus cognitionem postmodum factum est, ut recentioribus medicis, in ea recuperanda, investigandaq; multùm negotii accesserit. Namq; hactenus tum medici, tum seplasiarii (etsi plures jam resipiscant) odoratæ cassiæ loco quædam incognitæ arboris segmenta, nec odore, nec viribus prædicata semper capesserunt. Veruntamen postquam nonnulli ætatis nostræ doctissimi viri, stirpium historias diligenter examinarunt, detecta fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetias comportantes, cùm suam impostruram deprehensam cernerent, à negocio desciscentes, in aliud novum Cassiæ genus segmenta illa commutarunt: quæ sanè præter odorem, pariterq; saporem, quibus ferè penitus exoleta sentitur, Cassiæ a Dioscoride descriptæ admodum habetur consimilis. Quapropter nec eos erraſſe crediderim, qui dicerent, hanc Dioscoridis Pseudocassiam esse, quippe & crasso cortice constat, & in ejus cavitate lignosa etiam visitur materies, paululumq; est odorata, minimeq; acris. Nonnulli hac non contenti, quædam vocati cinnamomi fragmina Cassiæ vice usurpant, quæ cum nullo odore saporeq; commendentur, potius quercum, vel fagum, quàm Cassiam referunt. Cæterùm, ut dicam quid ego sentio, si quis fistulam, quam cinnamomum perperam appellamus, & vulgò Cannella, Cassiæ generibus rectè comparaverit, facilè noverit vulgaris usus cinnamomum legitimam Cassiam procul dubio referre: quinimò diligenter inquisituris, judicioq; trutina examinaturis hujusmodi cinnamomi ingentem copiam, quæ magnis saccis Venetiis in mercatorum repositoriis asservatur, nimirum omnia illa cassiæ genera, quæ à Dioscoride describuntur, facilè sese offerent, quandoquidem mercatores (ut semper assolent) ad expediendas deteriores merces bonarum lenocinio, quas illis admiscent, pro virili utuntur. Galenus itaq; libro primo de antidotis multa Cassiæ genera recensuit, ubi sanè Dioscoridem secutus, eam cæteris præstare fatetur quæ Zigi cognomine dicitur, hancq; asserit cinnamomum usque adeò æmulari, ut essent, qui suo ævo eam cinnamomi loco venderent. Quo fit, ut admirari non liceat, si hodie quoq; tot annis hac deducta, protractaq; consuetudine, ubiq; cassia pro cinnamomo venundetur. Nec quidem longè aberrarent, si modò optimam seligerent, quando-*

Cneori, chamælæa non est.

I. CNEORUM MATTHIOLI.

Cneori noviter reperti consideratio.

Medicorum & seplasiariorum error, in Cassiæ succedaneo.

II. CINNAMOMUM OFficin.

Pseudocassia.

Cassia legitima est cinnamomum vulgò dictum.

quandoquidem Galenus eodem loco palam prodit, Cassiam sæpenumero in cinnamomum transmutari, fateturq; se jam vidisse eximiæ Cassiæ ramulos omni ex parte cinnamomum referentes. Contra pariter inspexisse cinnamomi surculos Cassiæ prorsus persimiles, adeo ut asserat pro qualibet cinnamomi parte in componendis medicamentis, duas electæ cassiæ adhiberi posse. Describit item Galenus quoddam aliud deterioris Cassiæ genus, quod tradit juniorem Andromachum Cassiam fistulam nominasse, cùm fistularum modo inanis cavaq; sit, & crassi corticis: cujusmodi in vulgari cinnamomo frequentissima conspicitur. Hujus sanè ea videtur esse generis, quam in suo conficiendorum pharmacorum libello præfert Cordus, quòd velit cassiam, præter Dioscoridis & Galeni sententiam, lubrici esse gustus. Porrò Cassiæ odoratæ frustulum cum cortice & ligno suo interiore, nuper dono mihi dedit Serenissimus Princeps Ferdinandus Archidux Austriæ, Dominus mihi clementissimus, ab integro ramulo abscissum, quem ille inter plures alias res non minus pretiosas quàm raras, reconditum habet. Hujus cortex colore quidem cinereo a nostro vulgari cinnamomo dissidet, non tamen odore ac gustu: quandoquidem manifestus idipsum, quod vulgus Canellam vocat, ori plane repræsentat: at lignum, quod cortice contegitur, fragili constat materie, neq; ullo prorsus odore, saporeq; commendatur. Quare hinc facilè colligi potest, corticis tantum ejus usum esse, atq; etiam Theophrastum non ab re memoriæ prodidisse, hujus virgas in frusta secari, recentiq; bovis corio hæc consui, ut vermiculis, qui ex eo nascuntur, lignum illud inutile erodatur. Cæterùm odoratæ cassiæ meminit etiam Virgilius præter coronariam lib. II. Georg. ubi cecinit hoc carmine. Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi. Quin & Plinius Cassiæ meminit lib. XII. cap. XXIX his verbis. Frutex & Cassia est, juxtaq; cinnamomi campos nascitur, sed in montibus, crassiore sarmento, tenui cute, verius quam cortice: quem contra atq; in cinnamomo levari, & eximaniri pretium est. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex: cùm primum emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit addito semipede, ultra nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur verò candida. Consecant surculos longitudine binum cubitorum: mox præsunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarum, ut ils putrescentibus, vermiculi lignum erodant, & excavent corticem tutum acrimonia, & amaritudine. Probatur recens maxime, & quæ sit odoris mollissimi, gustúve quam maxime fervens, potius quàm lento tempore leviter mordens, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis faciat, brevi tunicarum fistula, & non fragili. Hæc Plinius: quorum plura à Theophrasto transcribit, qui Cassiæ historiam tradidit lib. IX. cap. V. de historia plantarum, eamq; fruticem esse amerinæ magnitudine scribit: quæ cùm nullo pacto decorticari possit à ligno, cortexq; tantùm utilis sit, ob id hominum industria inventum esse ait, ut coriis quadrupedum consuta,

Cassia transmutatur in cinnamomū.

Cassia fistula Andromachi.

Cassiæ historia ex Plinio.

Cassiæ historia ex Theophrasto.

III. XYLOCASSIA.

IV. XYLOCASSIA SUBNIGRA.

interius lignum vermiculis devoretur. Caterum planè hallucinantur ii, qui Cassiæ fistulæ loco, siliquam Ægyptiam, sive Cassiam solutivam vulgò dictam, atra medulla, semine duro, lignosisq; membranis confarctam, medicamentis admiscent Mauritanos secuti: siquidem Serapio, Avicenna pariterq; Mesues, sive sit ipsorum, sive interpretum lapsus, pari consensu Cassiam nigram, Cassiam fistulam vocavere: legitimam verò Cassiam, de qua hîc differit Dioscorides, Cassiam ligneam. Quamobrem certò crediderim, quòd citra omnem censuram dici possit, in omnibus iis medicamentis à Mauritanis inventis, quæ Cassiam fistulam expetunt, solutivam illam esse inserendam. Si verò in Græcorum monumentis (excipio Actuarium, & Nicolaum Myrepsicum, qui à Mauritanis multa acceperunt) Cassia fistula inventa fuerit, vel in Mauritanorum compositionibus à Græcis transcriptis, Cassiam odoratam, a Dioscoride & Galeno descriptam, semper adhibendam existimo. Nisi medici secus intelligentes in eum errorem labi velint, in quem Leonicenus quosdam ætatis nostræ medicos (quæ profectò imperitia multorum est) temerè incurrisse testatur, qui ad commovendos menses, difficiles partus, remorantesq; secundas Cassiæ dejectoriæ corticibus, odoratæ loco usquequaque utebantur. CINNAMOMUM *verò, quod legitimum sit, quanquam diu multumq; tum Venetiis, tum Neapoli, & apud mercatores, qui ferè quotannis in Alexandriam navigant, diligenter conquisiverim, nusquam id tamen mihi videre licuit, neque etiam percipere potui, num hoc tempore apud magnos negotiatores, qui è Lusitania Indiam, & felicem Arabiam classe paratissima petunt, vel apud quempiam Principem, Regem, vel Imperatorem legitimum reperiri possit: qua de re minimè demiror, cùm & Galeni tempore*

Error quorundam, qui Cassiæ fistulæ loco, Cassiam solutivam sumunt.

Cinnamomi confidetio.

hujus

hujus magna in Italia fuerit penuria, adeò ut Cinnamomum nullibi reperiretur, nisi apud Imperatores, qui admirabili custodia inter alia pretiosa illud asservari curabant. Cujus rei historiam in medium affert Galenus libr. 1. de antidotis, sic inquiens. De Cinnamomo contraria iis, quæ de opobalsamo narravimus, compertum habeo: persuasum namq; mihi est, ipsum omnium cognitu facillimum esse illis, qui sæpe optimum cinnamomum viderint. Optimum verò consequi nemo potest, nisi repositum ab Imperatoribus inveniatur, sex generibus quodammodo distributum: siquidem & in hoc ipso, velut & in cassia, optimi ad deterrimum tam magna differentia est, ut optima cassia à pessimo cinnamomo parum distet. Neq; verò Cinnamomi virtus ad usum apta longo tempore durat: ad triginta siquidem annos, quam a principio vim habuit, integram non conservat: nugantur autem, qui Cinnamomum ex hisce mediocris esse dicunt, quæ senectutem non sentiant. Atqui ego non centum, neq; ducentum annorum interventu, sed pauciorum. si quis ad tantum numerum conferat, jam aliquam mutationem vetustiori Cinnamomo factam observavi. Quo tempore siquidem Antonino Imperatori theriacam paravi, vasa lignea, in quibus ejusdem generis Cinnamomum inerat, multa conspexi, alia Trajani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui post Adrianum Imperator fuit, ætate reposita: omniaq; hæc sese & saporis & odoris imbecillitate, vehementiaq; tantum planè superabant, quantum & tempore differebant. Olim è barbarorum terris arca cubitos quatuor & medium longa, Romam perlata cùm fuisset, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat, ex eoq; Marco Antonino Imperatori antidotum quandam composuissem, ipsam cæteris multum præstare deprehendi, adeò ut Imperator quoq; ea degustata medicinæ concoctionem, velut in aliis fieri solet, expectare noluerit, sed statim ea usus sit nondum integrè duobus mensibus elapsis. Antoninum subsecutus est Commodus, qui nec theriacæ, nec cinnamomi curam ullam habuit, sub quo non solùm arboris illius, quod superfuerat, omne dissipatum est, verumetiam quodcunq; post Adriani tempora comportatum fuerat. Quo factum est, ut nunc Imperator noster Severus, cùm me sibi antidotum eo modo conficere jussisset, quo Antonino confeceram, ex Cinnamomo Trajani, & Adriani tempore repositio sumere coactus sim, imbecilliora q; plane mihi visa sunt, & tamen nondum anni triginta interfuerant. Hic nos optimi Cinnamomi notas quasdam necessarias subjicere volumus, ipsum scilicet summopere bene olere, inexplicabilemq; præteris bonum quendam odorem spirare, ac calidum gustantibus se multum exhibere, non ita tamen ut mordicando tristitiam palato inferat: colorem denique talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque cærulei, quem vocant, aliquantulum addat. Ex hoc igitur quantum voleam, ut mos mihi fuit, cum accepissem, ramusculos paucos apud me reposui in ea apotheca, in qua res meas omnes pretiosas servabam: verùm ipsa combusta, qua tempestate & delubrum pacis incensum est, & hæc, & aliæ quinque Cinnamomi species, quas mihi conquisieram, periere. Nunc itaq; cùm Imperatori nostro Severo theriacam componerem, ex Cinnamomo Adriani tempore reposito, quod optimum visum est elegi, de quo etiam utile quiddam lecturus subdere cùm possim, id facere non gravabor. Supersunt adhuc ibi multa vasa lignea, quæ omnia habent plurium radicum, vel plurium ramorum, vel ut quispiam dicere velit, Cinnamomorum differentias: nullum tamen veluti truncus, in ramos plures divisus attollitur, sed veratri utriusq; figuram præ se fert, atq; etiam magis damasonii vocati, quod è Creta ad nos adfertur. Quævis autem Cinnamomi species ab una radice, ceu frutex quidam parvus consurgit, emittitq; hæc sex, illa septem virgulta, vel paulò plura, pauciorave, non æquali tamen omnia longitudine sunt, verùm quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. Universa autem Cinnamomi natura similis est quodammodo optimæ cassiæ. Hactenus de Cinnamomo Galenus. Cujus verba hic recensere libuit, ut omnibus palàm sit, quòd cum sub iis tam magnis Imperatoribus, qui totri ferè orbi imperabant. tanta esset Cinnamomi penuria, admirari non debeamus, si se nobis penitus incognitum, rarissimumq; reddiderit. Sed potius id mirum fuerit, quod cum hac ætate cassiæ plurimum afferatur, quæ ut Theophrastus, & Plinius inquiunt, nascitur juxta cinnamomi campos, sed in montibus, Cinnamomi tamen nihil importetur. Quare non deest suspicio, quin omne ferè Cinnamomi genus deperierit in Arabia, quemadmodum & balsamum in Judæa, quandoquidem scripserit Plinius lib. XII. cap. XIX. combustas jam esse plurimas Cinnamomi sylvas, his verbis. Cinnamomi pretia fuere quondam in libras denariorum mille: sed postea auctum id parte dimidia est, incensis (ut ferunt) sylvis, ira ne barbarorum id acciderit, an ob iniquitatem præpotentium forte, non satis constat: Austros ibi tam ardenter flare, ut æstatibus sylvas accendant: invenimus apud auctores. Quo fit, ut facilè credi possit à Plinii ævo id, quod Cinnamomi reliquum erat, pariter vel barbarorum bello, vel igneis flatibus deperisse. Nam si aliter res se haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cùm multò plus lucri ex Cinnamomo, quàm ex cassia se consecuturos sciant, Cinnamomum etiam unà cum cassia veherent. Hæc autem dixisse volui, non quòd hac in re certi aliquid, exploratiq; habeam, cum tantùm conjecturis agam, sed ut aliis ulterius explorandi latius pateat iter. Cæterum Strabo non modo cum Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Plinioq; cinnamomum in Arabia nasci scribit, sed etiam in India, ea scilicet parte, quæ ad austrum vergit: quippe cùm hæc Arabiæ, & Aethiopiæ sole persimilis sit, ea omnia (ut ipse ait) gignit aromata, nempe cinnamomum, cassiam, & alia, perinde ac illæ. Atqui nasci in Arabia Cinnamomum testatur Aristoteles libro nono cap. decimo quarto de historia animalium his verbis. In Arabia Cinnamomus avis appellatur, quam surculos Cinnamomi portare, ac nidos ex his conficere ajunt: nidificat excelsis arboribus & ramis, sed incolæ sagittis plumbatis nidum petunt, atq; ita discussum in terra Cinnamomum legunt. Hæc ille: quæ quidem Julio Solino pariter tradita sunt cap. XIII. de Arabia scribens, atq; id etiam addit, Cinnamomum hoc pretio vendi amplioribus, quòd magis quam aliud mercatores probent, ac etiam avem ipsam non Cinnamomum, sed Cinnamulgum appellat. Verùntamen cur nec inde ad nos afferatur, an quod etiam ibi perierit, an aliam ob causam, ii manifestius referant, qui hoc tempore Indaicus eò ad aromata conquirenda quotidie navigant. Sed videtur Galenus satis perplexè de Cinnamomo scripsisse, quippe primùm arcam Romam delatam prodidit è barbarorum regione longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in qua integra cinnamomi arbor erat, quibus omnino denotat Cinnamomum esse arborem. Deinde verò unamquamq; Cinnamomi speciem scribit, ab una radice, ceu frutex quidam parvus, consurgere, adeò ut majora ejus virgulta dimidium Romanum pedem non excedant: quibus proculdubio fatetur, Cinnamomum esse in parvorum fruticum genere. Unde certè nesciverim ego explicare, quid sibi hac in historia voluerit Galenus, præsertimq; cum tam tenue ipsum sarmento esse tradiderit, ut veratri, vel damasonii radicibus comparaverit. Sed illud etiam mirum mihi videtur, quod ex cassia (ut ipse ait) Cinnamomum oriatur, spectenturq; nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi virgulta è cassiæ ramis prodeant, cùm tamen Cinnamomum, & cassia diversæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter utranque tanta sit generis cognatio, ut aliquando inventa sint cassiæ virgulta tanta odoris

Cinnam. hist. ex Galeno.

Cinnam. cognitu facillimum.

Optima cassia parum distat ab optimo cinnamomo.

Cinnamomum è barbarorum terra Romam allatum.

Cinnamomi optimi notæ.

Longitudo ramorum cinnamomi.

Cinnamomi penuria unde sit.

Cinnamomum in India, Straboni.

Cinnamomum avis Aristot.

odoris saporisq; fragrantia, ut omni ex parte Cinnamomum referrent, etsi legitima fuerit cassia. Præterea non desunt, qui putaverint hac Galeni auctoritate freti, cassiam & cinnamomum ex una, & eadem arbore provenire, quæ dum pumila sit, cinnamomum edat, dum verò adoleverit, cassiam: sed cùm dicat Galenus, cassiam mutari in cinnamomum, non autem cinnamomum in cassiam, cadit eorum sententia. Quibus etiam refragatur Theophrastus lib. 9. de plantarum historia cap. 5. ubi cassiam, & cinnamomum ostendit diversas esse plantas: licet de earum forma, & proceritate nihil certi exploratiq; affirmet. Quandoquidem initio capitis, non ex sua, sed aliorum sententia scribit, cinnamomum & cassiam frutices esse magnitudine amerinæ: deinde verò alios etiam secutus auctores, cinnamomum fruticosum facit. Cæterum cùm scribat Strabo Arabes cinnamomo & cassia uti ad ignem parandum, cæterorum lignorum loco, videntur hæ plantæ non esse adeò pumilæ, ut quidam scribunt. Quod de cassia facilè dici potest, siquidem Venetus cassiæ canellæ vocatæ fistulæ visuntur tantæ crassitudinis, longitudinisq;, ut facilè quisq; judicare possit eas è ramis, seu virgultis non sanè brevibus fuisse decerptas. Cinnamomi deniq; sex genera esse produntur à Dioscoride, & Galeno: sed is nullibi (quod sciverim) præterquam in libro de theriaca ad Pisonem, quem tamen librum spurium putamus, ea per genera descripsit, fortasse (ut solet) Dioscoridi se remittens, qui etiam tantùm à locis, ubi nascuntur, plus minúsve præstantiæ huic, quam illi reddidit. At Theophrastus citato nuper loco longè aliter cinnamomi differentias haberi ait, his verbis: Cinnamomum decerptum in quinas partes discerni narrant, & esse præcipuæ bonitatis, quod germinibus proximum fuerit: idq; palmi longitudine cæsi, aut paulò majus. Secundum quod sequitur, quod etiam minus cæsura est. Tertium deinde, & quartum notatur. Ultimum verò, quod deterrimum, proximum radici: hoc enim minimum corticis habet, in quo summa gratia est, non in ligno, qua de causa præferri cacumina solent, quòd corticis plurimum habeant: quidam sic ajunt. Alii verò Cinnamomum fruticosum enarrant, ejusq; genera duo, alterum nigrum, alterum candidum: hæc Theophrast. Veruntamen cum nec is hac in historia aliquid constanter affirmanterq; scribat, Imperatorem, Regémve quempiam desiderarem, qui humanam Rempublicam miseratus, explorandi Cinnamomi gratia in Arabiam, & Indiam mitteret, magnanimosq; illos imitaretur Imperatores, qui ipsius Galeni ævo ex iisdem regionibus sibi Cinnamomum comparabant. Id enim Cæsar noster Carolus quintus, si illi Deus opt. max. Christianam remp. pacatam redderet, commodè consequi posset: vel fortasse commodius Rex Lusitanus, qui in orientalem Indiam sæpe ad aromata conquirenda suas liburnicas mittit, quo in itinere universas felicis Arabiæ oras explorare posset, quemadmodum & universam Indiæ partem, quæ ad austrum spectat, ubi inquit Strabo Cinnamomum pariter nasci. Sed ô clarissimi Lusitaniæ medici, si res medica vobis cordi est, si nostram cupitis ditare facultatem, medicumq; nomen extollere, si charitas vos tenet, si naturalis humani generis juvandi amor vobis insitus est, jamjam provinciã hanc suscipite. Quippe si princeps vester hinc immortale nomen, universæ verò reipublicæ commodum per quam maximum comparare posse à vobis intellexerit, cum omni pietate ac magnanimitate (ut audio) præditus sit, nulli dubium est, quin omne studium, auxiliumq; impendat, ut non modò Cinnamomum ipsum revocetur in lucem, sed & alia fortasse pleraq; medicamenta, quibus antiqua medicorum familia suas illustravit antidotos. Porrò tametsi hactenus illud mihi abundè probatum esse videatur, quòd cassiam verãm habeamus, desideremus autem optimum & legitimum cinnamomum, sunt tamen hac ætate scriptores, qui non cassiæ solùm, sed etiam cinnamomi genera inveniri tradunt, inter quos extat Fuchsius, qui libro illo de compositione medicamentorum, quem locupletatum postremò edidit, de cinnamomo differens, ita scribit. Sed haud dubiè in capsis canella refertus. & cassiæ, & cinnamomi genera reperiuntur, quare delectu opus erit, qui illa distinguere velit: distinguet autem notis utriusq; diligenter expensis. His nimirum verbis Fuchsius cinnamomum nobis verum non deesse asseverat. Sed quibus id rationibus, aut auctoritatibus comprobet, non video: nisi hoc acceptum referat Amato Lusitano, qui eò amentiæ devenisse videtur in suis enarrationibus, quas in Dioscoridem scripsit, ut apud nos cinnamomi genera inveniri, atq; etiam illud aroma notissimum esse contendat. Verùm hujus ineptias ac vanitates plurimas alibi persequimur, ubi nos ab ejus calumniis defendimus: hic enim quod de materia medica sentimus, & ingenuè profiteri possumus, libenter scribimus. Quare ea sit nostra de Cinnamomo sententia, quæ à nobis antea fusius probata est, quam modò oporteat pluribus Fuchsium refellere, quem tamen doleo majorem fidem præstitisse Lusitani illius ineptiis & mendaciis, quàm virum peritum deceat. Cæterùm illud tantùm addam, quòd nobis, qui Cinnamomum lignum non corticem esse ostendimus, mirari quidem subit Fuchsium, qui libro suprà citato eodem loco paulò pòst, contrarium scripsit, ut ejus verba, quæ subjiciam, aperte testãtur. Cinnamomum, inquit, quod nobis Zeilam insula mittit, cortex est arboris quatuor ferè cubitorum altæ, crassitudinis brachialis, sex vel septem è trunco mittentis ramulos, qui singulis annis amputantur, atq; iterum pullulant: quorum cortex, qui cinnamomum est, sit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, & valdè mordax, non tamen adeò ut molestè rodat, mansum rutam oleat, &c. In hanc, meo quidem judicio, vanam opinionem Fuchsius non secus atq; in superiorem venisse deprehenditur, secutus Amatum Lusitanum, qui eandem ferè prius, quam ille post cinnamomo effigiem reddidit, quanquam eam à quodam accepisse fatetur. Cinnamomi vires scribit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens Cinnamomum summè tenuium est partium, non summè tamen calidum, sed ex tertio ordine. Nihil autem æquè desiccat eorum, quæ pari sunt excalfaciendi facultate propter tenuitatem scilicet essentiæ. At Cinnamomis est velut imbecillum cinnamomum, nonnulli ipsam pseudocinnamomum nuncupant. Meminit & cassiæ eodem libro citato, ubi sic habet: Cassia exiccat, & excalfacit tertio quodammodo ordine, sed & tenuium admodum est partium, gustu verò plurimùm in se acris deprehenditur, leviter quoq; nonnihil adstringens. Quamobrem ob hæc omnia incidit, simulq; digerit, quæ in corpore sunt recrementa & ad hæc robur etiam instrumentis addit. Idoneum verò etiam suppressis mensibus, cùm videlicet à copia simul & crassitudine excrementorum, quod sufficiat, evacuari nequit: hactenus Galenus. Cæterùm ex vulgari cinnamomo fit aqua stillatitia, quæ & odore & sapore idipsum pulchrè repræsentat, eam autem extrahendi ratio hæc est. Sumito dicti cinnamomi quantum licet optimi libram, idq; leviter contusum in vas vitreum vel æneum, quod matulæ formam referat, conjicito: dein aquæ rosarum stillatitiæ libras quatuor, & vini albi odorati sesquilibram infundito, vas illud in balneum aquæ tepentis & non ferventis imponito, atq; imbi ore vasis prius obturato, vigintiquatuor horis macerari sinito: post id tempus vitreo organo rostrato, quod ab effectu galerum vocant, vas antedictum cooperito, & igne fornaci succenso, per balneum aquæ ferventis aquam stillatitiam elicito, (verùm canna stagnea vel vitrea, quæ duorum circiter cubitorum longitudinem expleat, organi vitrei rostro admovenda inserendaq; est) illi postremo vas vitreum subjicito, quod manantem aquam excipiat: insuper providendum est, ut omnia vasorum orificia diligenter obstruantur, ne quid expirare possit. Hæc aqua contra omnes ægritudines, quas frigus excitaverit, efficax est: utpote quæ pituitam humorumq; lentitiam digerat, incidat, & absumat, flatusq; discutiat. Privatim verò ventriculum, jecur, lienem, cerebrum, nervosq; juvat & roborat: animi deliquio, cardiacusq; affectibus præsentaneo remedio succurrit: venenis, venenosorumq; animalium morsibus adversatur: menses pellit, & urinam ciet: coliacis auxilia-

Quorundam error, cassiam & Cinnamomum ejusdem arboris existimãtium.

Cinnamomi lex genera Galeno.

Cinnamomi differentiæ ex Theoph.

Exhortatio ad Lusitanos medicos.

Fuchsii opinio reprobata volentis & Cassiæ & Cinnam. genera inveniri.

Amati opinio cinnam. notis. refutatur.

Fuchsius sibi contrarius.

Cinnamomi vires ex Galen.

Cinnamomis quid.

Cassiæ vires ex eodem.

Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia ut conficiẽda.

Vires aquæ Cinnamomi vulgaris.

Mo. Bot. Garden, tur: 1893

IV. CASSIA SOLUTIVA.

Cassiæ solutivæ consideratio.

Ægyptiæ siliquæ histor.

Cassia solutiva, quæ præstantior.

Cassiæ solutivæ vires.

tur: nauseam sedat, & fastidium abigit: uteri morbis perquam utilis est: prodest suspiriosis, resolutis, convulsis, & comitiali morbo laborantibus: gustui gratissima est, atque oris halitum commendat. In summa ubi excalfacere, aperire, incidere, digerere, & roborare sit opus, hujus aqua usus maximam præstat utilitatem.

Veruntamen quoniam nec Dioscorides, nec veterum Graecorum quisquam meminit CASSIAE SOLUTIVAE *dictæ, quæ hoc tempore ad citandam alvum frequentissimè utuntur medici, quamq; Aegyptiam siliquam recentiorum quidam appellant, ne hæ nostræ lucubrationes tam nobili, tam præstanti, tàmque humanæ saluti necessario medicamento destituantur, differam hic de eo, quicquid ex Mauritanis compertum habeo. Aegyptia itaque siliquæ arbor inter valdè proceras annumerari potest. Hujus materies solida, compactaq; visitur, corticetenus buxeo colore, medullitus verò nigra, non secus ac ebenum, sive guajacum, radicibus magnis, recens graviter olet, sicca tamen minimè. Folio constat siliquæ, sed magis in acutum tendente, cortice cinericio, radicibus magnis juglandis modo: à ramis siliquæ pendent, sesquicubitales, prælongæ, teretes, densæ, ligneo putamine, sed tenui ac fragili, & cùm maturitatem senserint, colore in rubrum nigricante: hæ nigræ, dulciq; replentur medulla, leni ac lento cremori simili, non tamen ut in ossibus continua, sed crebris lignosisq; membranis distincta. Inhæret unicuiq; membranæ semen durum, siliquarum semini adeò simile, ut alterum ab altero discerni non possit, ex quo eum non errasse putaverim, qui crediderit, has plantas esse congeneres. Eligenda est, quæ ex Memphi, & Alexandria Aegypti convehitur, non admodum crassa, pellucens, recens, gravis, farcta, & quæ concussa, inclusis seminibus minimè constrepit. Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo. Eadem lenit, resolvit, sanguinem mundat, bilisq; fervorem extinguit: alvum item commodissimè citat, ejusq; vis ventriculum non pertransit: quapropter securissimè datur à medicis inchoantibus febribus, aliisq; calidis morbis ante venæ sectionem, quòd tantum ventriculum repurget, & alvum emolliat. Nocet tamen intestinorum imbecillitate affectis, & his, qui admodum lubrici sunt, aliàs omnino habetur innoxia: tollitur id noxæ admistis myrobalanis, rhabarbaro, nardo, & mastiche. Constipatis si detur, augenda est ejus facultas iis, quæ magis eadem vi pollent: proinde sunt, qui addant amygdalinum oleum, & psyllii spissamentum: urinæ difficultatibus mirificè auxiliatur, si cum urinam cientibus medicamentis hauriatur, vel devoretur. Aegrè alvum excernit, eaq; propter nonnulli roborant ejus vires, addito hyssopo, vel caprino sero. Bilem, & pituitam excernit, nullo sanè incommodo: pectus, & fauces mulcet, & eorum inflammationes resolvit: renes a calculis, & sabulo expedit: præsertim si cum glycyrrhizæ decocto, aliisve medicamentis urinam cientibus libatur: quinetiam frequenter devorata calculos renasci prohibet: quinimo sunt, qui affirment, si quis quotidie ante prandium ternas pulpæ cassiæ drachmas devoraverit, is nunquam calculos in renibus gignet, & à ventriculi doloribus, & apostematibus se perpetuò tuebitur: admodum præter hæc calidis confert febribus. Cæterùm exterius illita erysipelas extinguit, cæteraq; inflammationes, quæ cutétenus emergunt. Sunt è recentioribus medicis, qui eam nunquam suis ægrotantibus exhibeant, nisi picræ pulverem admisceant, quod consulto factum existimo, præsertim ubi ventriculi, & intestinorum imbecillitas adsit. Quæ Græcis κασσία, Latinus item Cassia nominatur: Arabibus, Selicha, Selche, aut Seliacha: Italis, Cassia, atq; etiam Italorum vulgo Cannella: Germanis, Zimmet/ seu Zimmetrörlin: Hispanus, Canela: Gallus, Canelle. Quod verò Graci* Nomina. *κιννάμωμον, Latini quoque Cinnamomum dicunt: Arabes, Darseni: Itali, Cinnamomo. Germani* Zimmetrind: *Bohemi, skorice. Cassia solutiva, sive Aegyptia siliqua: officinis simpliciter Cassia: Italis, Cassia: Gallis, Casse laxative: Bohemis Cassia.*

CNEORUM Matthioli, Clus. Pann. Cam. hor. Cneorum album Matthioli, & Oleander Sylvestris Avicennæ, Lugd. Cassia Matthioli, Chamælææ species, Taber. hanc fortè Thymeleæ minoris nomine Cordus in sua historia exprimere voluit. II. Cassia παρὰ τὸ κάειν, quasi ποσμοῦσα διὰ τὴν εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις, quòd sensibus fragrantiam largiatur. Quam veteres Cassiam vocarunt, credimus officinarum esse Cinnamomum, quod vulgo Canella. Est autem Cinnamomum cortex arboris lauro non absimilis, præsertim foliis, cujus baccæ lauro similes sed minutiores, albicantes: hujus rami singulo triennio ab incolis inciduntur, (truncus enim quo novos stolones proferat, asservatur) qui delibrantur: cortex detractus fistulam repræsentans (unde vulgo Canella) Cinnamomum vocatur: qui post tres menses à delibratione odoratissimus suavisque redditur. Cujus, ratione crassitiei & bonitatis, differentiæ plures, siquidem præstent anguttiores & leviores fistulæ, odoris suavitate & saporis dulcedine. Quibus verò fistula major & asperior, iis pro dulcedine astrictio linguam exsiccans inest, & minor odoris fragrantia. Adfertur ex India, ejus namque maxima copia in Zeilan insula Indici maris prope Æquinoctium. Plura, qui volet, legat Ludovicum Romanum & alios. Dicitur Cinnamomum, Cord. in Dioscorid. Cast. Tab. Lonic. (cui & Cassia odorata) Cæsalp. cui & Cinnamum. Canella, Clus. in Garz. Lugd. cui & Cassia lignea Græcorum. Cassia, Lob. Garz. & Theveto, cui & Cinnamomum & Canella. Quod verò officinæ communiter pro Cassia exhibent, nil aliud esse videtur quàm Pseudocassia

Dioscori-

Dioscoridis & fortè Cassia fistula Andromachi junioris apud Galenum 1. de Antidotis, licet alii corticem Cassiæ Monspeliacæ, cujus iconem addidimus, esse velint. Verum cum Gal. 1. de Antid. testetur Cassiam in Cinnamomum, & Cinnamomum in Cassiam transire, habeatque nostrum cinnamomum officinarum vires Cassiæ veterum, ejus loco usurpari potest & debet. Loco verò cinnamomi veterum, imitati Dioscoridem & Galenum, duplam nostri cinnamomi optimi substituamus: sic compositionibus xylocassiam, sive cassiam ligneam, sive odoratam postulantibus, cinnamomum nostrum in pari dosi immiscetur, qua de re plenius in tractatu de materia medica in officinis usitata agemus.

III. Xylocassiæ posita figura. Siquidem Matthiolus moneat odoratæ cassiæ loco multos segmentis incognitæ arboris usos esse. Hajus, Xylocassiæ nomine, meminere Cordus in Dioscoridem, Lobelus & Lugdunensis historia: forte Pseudocinnamomum Dioscoridis. IV. Xylocassia subnigra Lobelo dicta, ea est cujus Matthiolus meminit cassiæ fistulæ Andromachi nomine: quam & Cordus in Dioscor. Cassiæ syringitis nomine expressisse videtur. V. Casia Monspelliaca frutex parvus est, ex radice dura lignosa, subrufo crassoque cortice valde adstringente tecta, virgas emittit cubitales, nonnunquam altiores, tenues, lentas, striatas, ex virore nigricantes, per quas folia lini rariora, at succulenta, gustu amaro sparguntur: flores muscosi ex herbaceo flavescentes corni æmuli, ad foliorum exortum prodeunt: quibus succedunt fructus pedicellis insidentes singuli, myrti æmuli, virentes primò, at maturi Asparagi fructui similes, in quibus osseus nucleus, medullam candidam dulcem continens, ipsa verò pulpa lenta, subdulcis primùm, dein acrimoniæ aliquid exhibens. Hanc in agro Monspelliaco frequentem observavimus: quamvis & in agro Romano & Hispania vulgaris sit. Casiam poëticam vocitabant. Censent adversaria esse Casiam Theophrasti, quæ in Dioscoride desit: verùm nec Virgilii, nec Hygini est, quam odoratam dicunt. Osyridis Plinii notas aliquas habet. Dicitur Casia Poëtica Monspelliensium Adver. Lob. icon. & Cam. Casia quorundam, Clus. hisp. (cui & osyris quorundam & Polygonum Placcæ, Plinii) Tab. Cassia lignea officina. Cæs. Cassia lignea maritima, quibusdam Genistæ marinæ species, Lugd. Radicis cortice sunt qui ad obstructiones hepatis utantur. VI. Cassia fistula purgatrix: cujus inventionem Arabibus tribuunt, & ex recentioribus Græcis Actuario 5. de compos. med. κασσια μέλαινα dicitur: an hanc intellexit Theophrastus, cum siliquas quasdam Ficus Ægyptias appellari scribit? Cassia fistula Arabum, Casia nigra Græcis recentioribus, Faba Indica Aristobulo, Cord. in Dioscor. Cassia fistula Dodo. gal. Lacu. Loni. Castori, Alpino, Taber. Siliqua Inda, Gesn. hort. Cord. hist. Cassia purgatrix, Lob. ob. Siliqua aut Cassia purgatrix Arabum Carobiis similis, Lob. icon. Cassia nigra, Dod. Canna fistula, à Costæ. Cassia Ægyptia sive purgans, Cam. hort. Cassia solutiva Monardis, Garziæ. Cassia, Cæsalp. Siliqua sive Cassia Cathartica, Lugd. Hæc Cassia cùm non sit aromatica, secundùm methodum Dioscoridis huc referri non debet, sed inter arbores, quæ fructum ferunt edulem, nimirum ad siliquæ Dioscoridis caput.

V. CASIA MONSPELLIACA.

Κάρυον. AMOMUM. CAP. XIV.

AMomum [exiguè fruticat, ex ligno se convolvens, in racemi modum: flore, ceu candidæ violæ, parvo: foliis bryoniæ similibus. Laudatur quàm maximè Armeniacum, colore ad aurum vergens: ligno subrufo, abundè odorato. Medicum, quoniam in campestribus, & aquosis enascitur, infirmius esse constat: est autem magnum, subviride, tactu tenerum, frutice venoso, odore origani. Ponticum verò subrufum, *a* parvum, fragile, racemosum, fructu turgens, & odore nares feriens. Deligito recens, candidum, vel subrubrum, quod nec adstrictum cohæreat, nec convolvatur, sed solutum diffundatur, semine plenum, uvis parvis simile, grave, valde odoratum, modò cariem non contraxerit, acre gustu, mordens simplici colore non evariante. Vim habet calfaciendi, adstringendi, exiccandi: Somnum allicit, & illitum fronti, doloris sensum aufert: inflammationes, & meliceridas concoquit, discutitque: juvat quos scorpius percussit, ex ocimo illitum: & podagricis confert: inflammationes oculorum, viscerumque lenit ex uva passa: ad vulvarum vitia in pessis, aut insessionibus utile est. Decoctum jecinori, renibus, podagræ, potu convenit. Antidotis immiscetur, & pretiosissimis unguentis. Adulteratur Amomum herba simili, quæ Amomis vocatur, sed sine odore, sine fructu. Nascitur in Armenia, flore origani. Quare in hujuscemodi rerum probationibus fragmenta fugienda sunt: eligenda autem, quæ ab una radice suos integros surculos emittunt.

Conclusa non legit Oribasius.

a Meum ὁ μακρὸν. i. nõ longum.

TAnta medicorum, qui nos præcesserunt, in simplicium medicamentorum historia, & facultatibus ignorantia, segnitiaque extitit, ut nisi DEUS *opt. max. acerrimi, & ferè divini ingenii viros, hac ætate nobis produxisset in lucem,*

Amomi consideratio.

qui præter id, quòd universam medicam facultatem ab erroribus sanè innumeris expurgaverint, eandemq; illustraverint, vera quidem simplicia medicamenta investigarunt: minimè profectò verendum fuerat, quin parvo temporis tractu ars medica penitus subversa, extinctaq; remansisset. Et certè si longiori tempore res ita se habuisset, nulli dubium est, quin hujusce facultatis cognitio in auram evolasset, quandoquidem hæc pestis radices tam in altum fixerat, ac tam latè se diffuderat, ut tametsi nonnulli ingenio & doctrina præstantes plurimum insudaverint, omneq; studium, & operam quam diligentissimè impenderint, quo errores, qui ignavia & negligentia emerserant, à re medica excluderentur eos tamen hactenus radicitus evellere nequiverint. Siquidem non desunt, qui (quamvis hasce percipiant rationes) malint suos prosequi abusus, omni ex parte detestandos, quàm candidissimæ inhærere veritati. Quo fit, ut unà cum aliis innumeris simplicibus medicamentis etiam legitimo Amomo careamus: cujus vice quidam stirpium impostores ex Gargano Apuliæ monte profecti, pumilum quoddam semen supponunt, colore nigro, odore melanthii. Quod cùm tantillum aromatis resipiat, & gustu acri deprehendatur, excogitarunt, ut facilius ipsum corraderent, in hominum animis inducere id proculdubio legitimum esse Amomum: quod tamen (si Dioscoridi fides est adhibenda) semen edit uvarum racemis simile, non autem minutum, quale illud visitur. Insuper mihi sanè non constat, Dioscoridem semen in Amomo approbasse, sed potius ligneam arbusculæ materiem, ut in cinnamomo & cassia videre est, quo fit, ut legitimum Amomum lignum potius, quàm semen existimaverim. Sed & turpiter aberrant, qui Serapionis interprete decepti, herbam Pedem columbinum quibusdam vocatam, quæ geranii præsefert speciem, Amomum esse contendunt, & in Amomi locum substituunt, nullam de his historiam inquirentes. Cæterùm Amomum, quod jure probari possit, nullibi (quòd sciverim) in Italia provenit, nec eò aliunde translatum hactenus videre potui, præter quam illud uvæ modo racemosum, baccis piperi æqualibus, quod à Francisco Calceolario superiori anno sum consecutus, dum ille suam theriacam, jure optimo præ cæteris extollendam, parabat. Atqui cùm omnibus haud concessum sit ut legitimum Amomum consequi queant, eorum (ut Galenus docuit) in ejus loco substituendum

* Amomū spurium.

Serapionis interpretis lapsus, in Pede columbino.

ROSA HIERICUNTEA VIRIDIS. ROSA HIERIC. ARIDA.

erit. Porrò & hi omnino explodendi sunt, qui pro certo asserere non verentur, eam stirpem esse Amomum, quam Hiericuntam à Hierico Palæstinæ oppido appellant: plantam hanc plerunq; ad nos è Hierico deferuntur, qui ad sanctissimum REDEMPTORIS nostri sepulchrum peregre proficiscuntur. Ea enim est, quam nostrates mulieres rosam divæ Mariæ vocant. Constat hanc amomum non esse, quòd folia albæ vitis non proferat, nec ullo spiret odore. Legitimum enim valde odoratum est, adeo ut nares feriat primo statim occursu origanumq; resipiat. Cordus libello de conficiendis pharmacis satis inconstanter de Amomo disserit, quippe in compositione aureæ Alexandrinæ pro certo asserit Amomum verum esse rosam Hiericuntis: in compositione verò theriacæ, sui ipsius oblitus, habere nos Amomum negat. Utuntur Hiericuntea nostrates mulieres tempore partus ad investigandam parendi horam, quandoquidem (ut ipsæ fatentur) in aquam demissa non prius fatiscit, quam fœtus nasci incipiat: tanta inter Christicolas irrepsit superstitio. Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, dum ea simplicia examinat, quæ Theriacam ingrediuntur, eò productus, ubi Amomi racemosi carmine meminit Andromachus senior, omnes Galeni interpretes insimulat his verbis: Botryos, Græcè est βότρυς. In hac voce interpretanda omnes Galeni, qui hanc compositionem tradit, interpretes hallucinati sunt, siquidem Andernacus lib. 1. de antidotis, uvæ convertit: alii omnes, & cum iis Cordus. racemosi, βότρυος vocem cum Amomi dictione, quæ præcedit, conjungentes, quasi verò Andromachus de Amomo racemoso locutus sit: quod certè Dioscorides non Βότρυν sed βοτρυώδης, appellat. Separandæ igitur hæ duæ dictiones per interjectum comma erunt, hoc nimirum modo, ἀμώμου, βότρυος, ut nos

Error quorundam qui Hiericonteam rosam, Amomum censent.

Cordus taxatur.

Fuchsii opinio reprobata, qui Botrym theriacæ miscet.

ut nos convertimus: ut intelligamus Andromachum de duabus inter ſe differentibus herbis eſſe locutum, nempe Amomo, & botry: hæc ille. Ex quibus utrq; abunde liquet Fuchſium ſenſiſſe, botryn quoq; herbam, de qua Dioſcorides agit libr. 3. in theriacam addendam eſſe. Verùm tamen in hoc nos à Fuchſio viro alioqui doctiſſimo, plane diſſentimus: quandoquidem Andromachum non botryn, ſed amomum racemoſum intellexiſſe putamus, idq; non ſine rationibus, & conjecturis. Et ne longè progrediamur, in primis Andromachus ipſe ſenior Fuchſio aperte reſtagatur: illum enim non invenio in ſuis carminibus, quæ lib. 1. de antidotis in Galeno leguntur, aliter de amomo cecinisſe, quam καὶ βοτρυοειτ ἄμωμυ: quæ quidem duæ dictiones non ita ſeparari poſſunt, ut Fuchſius opinatur: neq; prior illud unquam ſignificabit, quod idem per peram accipit. Ad hæc non minus, quam ſenior, noſtræ ſententiæ adſtipulari deprehenditur junior Andromachus: utpote qui in tradenda theriacæ compoſitione, quam ſoluta oratione deſcripſit, nuſquam (quod equidem legerim) botryn commemoret, ſed amomum tantum. Quòd etſi Damocrates in eadem antidoto deſcribenda carminibus, quæ loco citato à Galeno referuntur, cecinerit Βοτρυόστ' ἀμώμυ, hæ tamen duæ dictiones non ſunt temere, meo judicio, ſeparandæ: nam eas auctor conſultò conjunxiſſe videtur. Quid præterea de Galeno dicemus? etenim is quanquam libro antè dicto ſigillatim enumerat, ac diligenter expendit ſimplicia medicamenta, quæ in theriacam adduntur, tamen nuſquam (quantum invenerim) botryos mentionem facit: neq; etiam ejus meminit de theriaca ad Pamphilianum ſcribens: quid, ſi eandem plantam apud Galenum in ſimplicium medicamentorum cenſu deſiderari omnibus notum eſt. Addam illud poſtremò quòd inter recentiores Græcos Paulus, & inter Arabes Avicenna botryn herbam theriacis non inſerunt ſuis. Quæ ſanè omnia noſtram augent, & confirmant opinionem: cui ſi illud objiciat Fuchſius, quòd Nicolaus Myrepſicus in ſua theriaca botryn Gallicam habeat, reſpondebo ego quod Nicolai codex Græcus depravatus eſt, & innumeris ſcatet mendis: id quod ipſe Fuchſius non negabit, quòd idem de Nicolai codice ſæpenumero pollicetur. Ex his itaq; ſatis manifeſtum fieri arbitror, quod ut Fuchſii ſententia, quæ theriacæ botryn adjicere contendit, reſellenda eſt, ita Galeni interpretes, qui Amomum racemoſum vertunt, probandi ſunt, ut qui ſint cum Andromacho Dioſcoridem ſecuti: is enim Amomi Ponticæ notas perſtringens, ipſum racemoſum fecit, ut ſupra in ejus mentione legitur. Amomi meminit Galenus lib. 6. ſimpl. med. ſic inquiens. Amomum acoro ſimilem facultatem obtinet, niſi quòd acorum ſiccius ſit, majore autem concoquendi facultate Amomum. Hoc Græco nomine ἄμωμον dicitur: Latino item Amomum: Arabico, Hamemis, aut Hamama: Italico, Amomo.

Amomi vires ex Galeno. Nomina.

AMOMI nomine diverſæ proponuntur plantæ: alii pedem columbinum, Geranii ſpeciem, malè: alii ut Ericius Cordus, Val. Cordus & Lonic. Roſam Hiericonteã: alii cubebas amomum dicunt, ut Cæſalp. alii ut Anguillara, piper æthiopicum, quod piper caudatum eſt: alii ut officinæ, ſemen Siſonis aſſumunt: alia denique in notis in Garziam proponitur, quæ pedem columbinum refert. I. Officinarum Amomum ſemen eſt plantæ, quam Σίσων Dioſcorides lib. 3. cap. 55. nominat: quæ Amomum Germanicum, & Siſon hortenſe Trago, Petroſelinum Macedonicum Fuch. Dod. gal. & fol. Lonic. Siſon Taber. Cam. hor. Lugd. figuram lib. 3. cap. 55. invenies.

III. Amomum, Amomus.

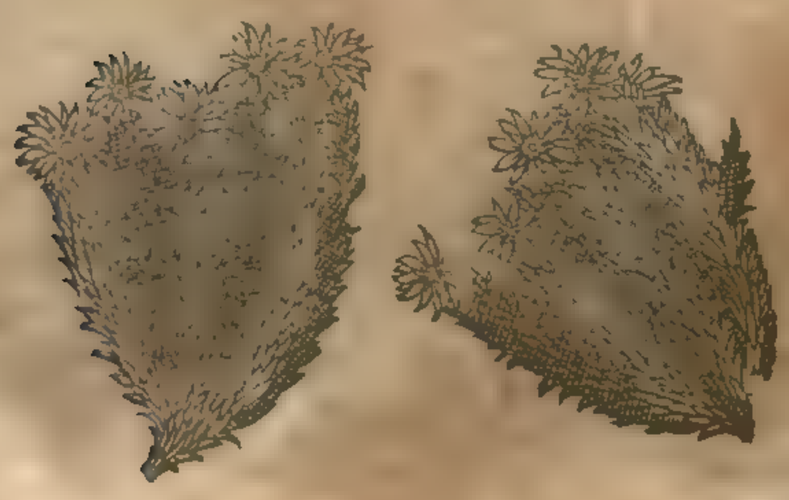

Amomum

II. Roſam Hiericunteam, Ericius Cordus in ſuo Botanologico, Val. Cordus Amomum Dioſcorid. Hiericonthidam Roſam & S. Mariæ roſam vocant. Roſa Hiericontea, Lob. Caſt. Garz. Amomis Dioſc. & Plinii & Roſa Hierici, Cæſ. Hujus duæ ſpecies, altera lignoſa tota, fractu cotumax, inſipida & inodora, altera lignoſa quidem ſed fragilior, aromatica, valdè odora, intus racematim concreto ſemine plena: & illud Amomis, hoc verò Amomum Cordo ſtatuitur. III. Has binas Cluſius adjecit ſuis notis in Garziam: quæ ex Ormus Arabiæ emporio Valerando ſub his nominibus (quæ & Lud. & Taber. reſervarunt) ſint miſſæ, verum neutrum addit Dioſcoridis & Plinii deſcriptionibus convenire, conſtant enim (auctore Cluſio) hæc fragmenta aliquot ramulis, foliolis quibuſdam adeò frequentibus onuſtis, ut ex ſolis foliis conſtare videantur, quæ in extremo tali ordine ſunt diſtributa, ut roſulam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem columbinum (qualis earum eſt, quæ pedes hirſutos, ſeu plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore aut ſapore præditi ſunt.

Amomis

Κόστος. COSTUS. CAP. XV.

PRæcellit Arabicus, candidus, levis, eximia odoris ſuavitate. Secundum locum ſibi vendicat Indicus, a levis, uber, ut ferula niger. Tertius eſt Syriacus, gravis, colore buxeus, & odore feriens. Optimus eſt recens, albus, abunde plenus, denſus, aridus, à teredinibus nõ eroſus, ſine graveolentia, guſtu calidus ac mordens. Vis ei excalfactoria: urinam ciet, menſes pellit, vitiis, quæ vulvam malè habent, tam impoſitu, quam fotu, & ſuffitu auxiliatur. Contra viperarum morſus ſextantem bibere prodeſt: item adverſus pectoris dolores, convulſa, inflationesque ex vino & abſinthio; venerem ex mulſo ſtimulat: latas ventris

a Omnia exempl. ἀδρὸς ὢν καὶ μέλας καὶ κῦρος ὡς νάρθηξ. i. qui plenus eſt, & niger, & levis ut ferula.

tineas ex aqua pellit: horroribus ex oleo ante febrium acceſſiones, & nervorum reſolutionibus oblinitur: vitia cutis in facie, cum aqua, vel melle illitus, emendat. Additur in antidota, & malagmata. Sunt qui, admiſtis helenii Comageni præduris radicibus, adulterent, quod deprehenſu facile eſt: ſiquidem neque guſtu fervet helenium, neque validum odorem vibrat, ut caput tentare poſſit.

I. COSTUS OFFICIN. AMARUS.

II. COSTUS OFFICIN. DULCIS.

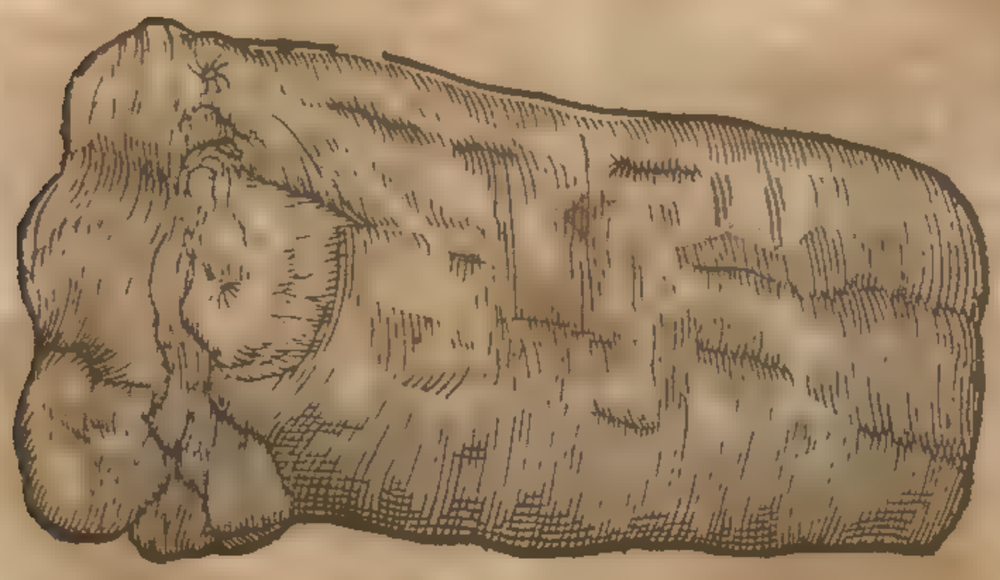

III. PSEUDOCOSTUS.

Coſti cõſideratio.

Coſtus, quo uſæ ſunt officinæ per longas ætates, in amarum, & dulcem dividi ſolet: tametſi tum Dioſcorides, tum etiam Plinius nec dulcis, nec amari meminerint, ſed nigri duntaxat & albi. Galenus quidem ſcribit leviculam Coſto meſſe amaritudinem: ſed qui inter Græcos ſcripſerit Coſtum inveniri dulcem, hactenus compertum non habeo: quãvis Mauritani, & eos ſecuti, dulcis, & amari quandoq; mentionem fecerint. Qui in myropoliis paſſim habetur, adulterinus eſt: quippe nec ulla odoris ſuavitate commendatur, nec guſtu adeò acri deprehenditur, ut admotus exulceret, ut Galenus inquit. Proinde medicamentis, quæ Coſtum excipiunt, non erit, meo judicio, imponendus, cùm præterea nos plane lateat, cujusnam plantæ ſit radix. Porrò non deſunt hodie impoſtores, qui ex Gargano Apuliæ monte, quotannis ad nos convehunt Pſeudocoſti cujuſdam radices, amari ſaporis, quæ facie quadantenus Rhodiam radicem repræſentant. Eas autem pro legitimo coſto vendunt noſtratibus pharmacopœis, iis præſertim, qui in rei herbariæ cognitionem negligentius incumbunt. Plantam nos habere, atque etiam depingi curavimus, ut ex ejus imagine, quam hic damus, diſcant imperiti, cujus plantæ ſint radices illæ quæ pro legitimo coſto circumferuntur: videtur tamen Pſeudocoſti planta quandam præſe ferre majeſtatem, & ideo non vulgaris judicanda. Foliis eſt paſtinacæ domeſticæ majoribus, denſioribus, criſpis, & aſperioribus, humi accubantibus, caule rotundo fœniculaceo, geniculatoq;, bicubitali. E geniculis ramuli oriuntur in univerſo caule, in quorum ſummitatibus umbellæ ſpectantur melino colore, nudo ſemine, ſubrotundoq;. Radice nititur vegeta, craſſo cortice, carnoſoq;, veſtita colore cinereo ſplendente. Excalfacit & ſiccat ordine ſecundo completo. Aperit, abſtergit, incidit, attenuat. Amara eſt & acris. Præferunt hanc herbarii, qui eam ex Apulia ad nos comportant, ad omnes capitis, nervorumq; affectus frigidos, quinetiam ad pectoris vitia, ad ventriculi cruciatus: & viſcerum omnium obſtructiones, & ad renum, veſicæ, & uteri morbos. Ideoq; diutino capitis dolore affectis, vertiginoſis, comitialibus, ſtupidis, veternoſis, convulſis, reſolutis, aſthmaticis, anhelatoribus, tuſſientibus, ictericis, hydropicis, plurimum conferre Pſeudocoſti radicem affirmant: quin etiam flatus expellere, vermes necare, urinas, & calculos ejicere, menſes, ſecundas, & partus ducere, ſive bibatur ipſa radix, ſive decoctum ejus, aut ſi in fomentis, balneis, & deſeſſionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, ubi decoctum clyſteri infundatur, & adverſus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara ſit, nonnihil odorata, & nonnulla ſit acredine prædita, hæc omnia Pſeudocoſtum præſtare poſſe, facile concedam. Sunt inſuper, qui Coſti loco Angelicam recentioribus vocatam ſupponendam exiſtiment, quorum ſententiam magis probandam cenſerem, quàm eorum, qui pſeudocoſtis utuntur: Coſtum enim hæc radix non obſcure refert, quandoquidem eximia illa odoris ſuavitate tam jucundè ſpirat, ut angelicæ nomen ſibi meritò vendicaſſe videatur: acris præterea eſt, nec amaroris omnino expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putaverim, qui Angelicam Coſti genus eſſe crediderint: contrà verò eorum opinionem haud unquam probarim, qui Zedoariam legitimum eſſe Coſtum contendunt. Siquidem his nec Dioſcorides adſtipulatur, nec etiam Galenus. Ille quidem quod Helenii radicibus, quæ vegetæ magnæq; ſunt, coſtum adulterari ſcribit: hic verò quòd pluribus in locis aſſerat coſtum ex diſcuſſoria, & adſtringente conſtare facultate: adeoq; eximii fragrantisq; eſſe odoris, ut non minus ad unguenta odorata paranda ejus apud antiquos invaluerit uſus, quàm Malabathri, Amomi, Caſſiæ,

Pſeudocoſtus.

Pſeudocoſti à Coſto diſcrimen.

Pſeudocoſtum quale melius & quibus polleat viribus.

Angelica, Coſtus quibuſdam.

Zedoaria coſtus quibuſdam.

Cassiæ, atq; Myrrhæ. Quibus tamen tum notis, tum facultatibus prorsus Zedoaria destituitur, quum potius graviter, quam suaviter oleat. Adde quòd Costo Galenus leviculam plane amaritudinem, & validam tribuit acredinem. sed hæc in Zedoaria contrario modo se habent, cùm in ea validior amaritudo, & acredo remissior deprehendatur. Nec præterea desunt calumniatores, qui dicunt, ut nobis insidientur, Zedoariam non Indicum esse costum, sed Syriacum. Sed quis hos non ridebit, quum nusquam auditum sit in Syria nasci Zedoariam? Indica enim radix zedoaria est, quæ per mare rubrum affertur Alexandriam Aegypti: verùm non ob id negaverim pro Costo substitui posse zedoariam, ut alias diximus in Epistolis. Arabici Costi radices, omnibus astipulantibus notis, misit ad me jam diu Franciscus Calceolarius, pharmacopœus Costus Arabicus

IV. COSTUS ARABICUS.

Veronensis, materiæ medicæ studiosissimus, quas pluribus de causis, tanquam pretiosas, inter mea selectiora simplicia servandas duxi. Indici autem Costi frustum deinde à Cecchino Martinello Ravennate mihi missum est, quod secum ex India attulit, ubi vulgò Costi ab Indis vocari dicit. Cetèrùm etsi duo hæc Costi genera cum forma, tum substantia non parùm inter se differre videantur, id tamen mihi nullam dubitandi suspicionem affert, cùm videam ex Dioscoridis lectione, Arabicum ab Indico non parum differre, & hic quoque à Syriaco. Atque cum Arabicus Costus cæteros præcellat, illum à Calceolario mihi missum, præ cæteris magnifacio. Costi vires scribit Gal. lib. 7. de simp. medic. facultatibus, sic inquiens. Costus leviculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in se qualitatem simul & facultatem cõtinet, adeo ut etiã exulceret. Unde ipso cum oleo perfricant corpus ante accessionem in rigoribus per circuitus redeuntibus. Sic vero etiam in resolutis, & ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quamvis, aut ex alto in superficiem extrahere aliquem humorem est opus, ad costum confugitur. Eadem de causa urinas, mensesq; provocat: & ad rupta, convulsa, ac laterum dolores convenit. Porrò ob amaritatem, quæ illi inest, lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas velut ex sole maculas, ἐφήλεις Græci vocant, cum aqua, aut melle usurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulso. Κόστος ita Græcè nominatur, quemadmodum Latinè Costus, Arabice Kostos, sive Chast, & Italicè Costo. Pseudocostus, Costus vulgaris: Italis, Costo bastardo, & Costo di Puglia. Nomina.

V. COSTUS IRIDEM redolens.

Costus Indicus.

Costi vires ex Galeno.

Costi Arabici, Indici, & Syriaci: seu albi, nigri, & buxei meminit Dioscorides: at Plinius lib. & cap. 12. tantum nigrum, & quod melius sit candicans, novit: & Theophrast. 9. hist. 7. costum inter ea quę ad unguenta apta sunt, nominat. Nec quem moveat officinarum sententia, quæ in dulcem & amarum divisere, siquidem omnis costus Galeno amarus sit, & solum recentiores Græci (inter quos est Actuarius) qui Arabes sunt secuti, costi dulcis meminere: imò is quem dulcem vocant, amarus, & quem amarum nominant, dulcior gustu sentitur. I. Verùm quem costum amarum nominant, ut & Lon. & Tab. Helenii Comageni radix est, apud Dioscoridem, quo costum adulterari monet: quare Inula Comaginea Cord. hist. & Costus Comagineus adulterinus officinarum, Lob. icon. Quæ sanè radix adfertur, vel per transversum incisa (quæ nostrum Helenium orbiculato rugarum habitu refert) vel per longum secta II. At costus officinarum dulcis, quo nomine Lon. & Tab. utuntur, Costi pharmacopolarum major species, Camer. in Matth. D. notatus, dicitur. Notare convenit, sæpe costi vice in officinis usurpari radicé per transversum in taleolos sectam, foris fusco, intus candicãte colore: cortice crasso, substantia rara, gustu admodum acri &, odore cùm teritur, rancidam pinguedinem olens: quæ sanè Thapsiæ majoris radix est, & non sine periculo intra corpus sumitur. In hac ergo radicum incertitudine, suaserim Zedoariam Costi loco assumendam: maximè cùm non desint, qui Costum Arabicum, alii qui Syriacum, statuant ipsam Zedoariam. III. Pseudocostus Matth. & Lugd. Panacem costinum nominamus: Costus vulgaris Cast. Herba costa Cæs. Panax chironium Theoph. Cam. hor. cui & ferula sagapenifera quorundam. IV. Costus Arabicus Dioscoridis. C.B. & Cam. Zingiberis effigie costus Arabicus & Syriacus, Adv. & Lob. Costi quoddam genus Zingiberis radicibus simile, Clus. in Garz. Costus Arabicus vel Syrius, Tab. Costus Syriacus & Arabicus Lugd. V Costus Iridem redolens, an Indicus Dioscoridis? C.B. Costus Indicus, Clus. in Garz. Lugd. Tab. Costus facie radicis centaurii majoris, Lobelo.

JUNCUS ODORATUS.

Σχοῖνος ἀρωμάτικος. CAP. XVI.

a Meum. Λιβυκὴ.

ODoratus Juncus in *a* Africa, & Arabia nascitur. Laudatissimus ex Nabathæa: proximus Arabicus, quem aliqui Babylonium cognominant, alii teuchitim: pessimus ex Africa. Eligendus est rufus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmentis, qui manibus confricando rosæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris, culmorum, radicisque est usus. Vim urinæ ciundæ habet: menses pellit, discutit inflationes, caput aggravat, modicè adstringit, cõminuit, excoquit ac venarum spiracula laxat. Flos ejus in potu utilis sanguinem rejicientibus, doloribus stomachi, pulmonis, jecinoris, & renum: miscetur antidotis. Radix adstringentior est: ideo [fastidiis stomachi,] hydropicis, convulsis, drachma una cum pari pondere piperis, per dies aliquot datur. Decoctum vulvæ inflammationibus, ad desidentium fotus, utile est.

δυσώδεσι στομάχοις. i. graveolentibus stomachis Antiquus codex.

Junci odorati cõsideratio.

JUncus odoratus, officinis Squinanthum vocatur: quæ vox, quamvis depravate, ex plantæ, & floris nomine componitur, in unam utriusq; junctis dictionibus. Namq; Squinanthum si ad rectam etymologiam referatur, non aliud inferet, quàm duas hasce Græcas dictiones σχοῖνος & ἄνθος, quæ Latinè florem junci significant: σχοῖνος enim juncum, ἄνθος verò florem Græcus designat. Verum tamen flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non est, cum etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde inquit libro primo de antidotis: his præterea Juncum odoratum ex Arabia allatum immitti præcipit, quem nescio quomodo schœnanthon, id est, junci odorati florem multi vocent, cum nobis floris copia non adeò suppeditet. Nam etsi tota advehatur herba, sunt tamen ejus superiores partes à camelis sæpe depastæ: vescuntur enim ea, & delectantur maximè: hæc Galenus. Quæ (si licet nobis dicere quod sentimus) potius ridenda quàm probanda videntur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse camelorum numerum, qui locustarum modo in universum schœnum flores depascantur, ut nulla penitus supersit planta, cui flos non devoretur. Ego enim eorundem florum plenam habeo arculam, quorum partem Venetiis ad me misit Albertus Martinellus pharmacopœus ad Angeli Myropolium, partem verò Verona Franciscus Calceolarius materiæ medicæ admodum studiosus, qui odoris suavitate atq; fragrantia, quin etiam cæteris qualitatibus omnibus, quæ in Schœnantho requiruntur, ita præditi sunt, ut quispiam sanæ mentis eos hallucinari manifestò deprehendat, qui communis usus odoratum Juncum adulterinum esse contendunt. Hos itaq; flores Syria, primus in Italiam misit Cecchinus Martinellus, Alberti præscripti frater, qui non parvo labore ex Arabia sibi afferri curavit. Planta est Juncus odoratus peregrina, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos convehitur. Nascitur in Arabia, Syriaq; cum in campestribus & pascuis, tum etiam ubi lacus quodam tempore siccantur. Folia habet Caricis vel zeæ, robustiora tamen, sursum spectantia, & sese stipantia, è quibus culmi exeunt zeæ modo geniculati, in quorum summitate flores habentur odorati. Radix est illi ima parte villosa odorataq;, sed odor tractu temporis deperditur. Referunt quidam nasci odoratum Juncum etiam in Apulia: quin & in Campania provenit, ut Brasavolus inquit Plinii auctoritate. Sed vereor, ne hallucinetur, quòd nec unde flores asserantur, nec paleæ: neq; etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo Siplasiarii passim utuntur, non aliunde affertur quam ex Alexandria. Cæterùm non parvâ quidem diligentia, dum emitur, est adhibenda: quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, schœnum palearum & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea videndum est, ne vetustate exoleverit: facilè enim (ut in libro de antidotis docuit Galenus) ab hoc vis omnis evanescit. Scribunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, odoratum Juncum, quo passim officinæ utuntur, spurium & illegitimum esse, cum hæ paleæ (ut eorum verbis utar) Dioscoridis schœnum minimè referant. Siquidem radices primum medicinæ usui congruas illi inesse contendunt, sed capillorum modo tenues: deinde paleas ipsas nullam gustantibus acrimoniam relinquere, nulloq; rosarum odore fragrare, si manibus confricentur: nec postremò juncum aliquem proferre, sed calamos geniculis interceptos tritici vel hordei modo. Qua in re (pace eorum dixerim) duplici errore notantur, primùm quòd Dioscoridem oscitanter legerint: deinde quòd illud affirment, quod experimento proculdubio falsum esse deprehenditur. Quod autem Dioscoridem oscitanter legerint, cùm dicunt schœnum juncum proferre, non calamum, facile patet, quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, ubi schœni usum reddit his verbis. χρῆσις δὲ τῶ ἄνθους, τῶ καλάμου, καὶ ῥίζης: id est. Usus est floris, calamorum, & radicis. Præterea quòd communis usus schœnos acrimoniam non habet, prorsus falsum est, quippe, ut experimento quotidie comprobari potest, qui non longo tempore consenuerit, linguam mansu vellicat. Quibus palam est, Monachos vel nunquam schœnum degustasse, vel si degustarunt, illum adeò vetustate exoleum fuisse, ut (quemadmodum Galenus inquit) omnem acrimoniam, odoremq; amiserit. Quòd autem nobis schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: sive enim tenues sint, sive crassæ, eas non descripsit Dioscorides. Schœni flores ex Alexandria unà cum integra planta allatos ego in manibus habui, qui digitis attriti rosarum odorem emittebant. Quamobrem non temerè contra Monachorum sententiam affirmandum putaverim, communis usus schœnum legitimum, & probatissimum esse. Sed ii quidem adhuc magis reprehendendi videntur (non tamen ut eorum dignitati aliquid derogetur) quod in Diagalangæ compositione scripserint, radicem galangam vocatam legitimum esse schœnum, ipsamq; galangam ad nos afferri, quod prorsus à veritate alienum deprehenditur. Cæterùm & in hoc pariter Fuchsium errasse crediderim, quippe qui scripserit sua in methodo, schœnanthi stipites nullam acrimoniam mansu relinquere. Est etiam Anguillarius, qui Monachorum fortasse sententiam sequutus, pluribus contendit

Junci odor. descript.

Monachorum opinio explosa, dum jũcum odoratum offic. spurium cẽsent.

Fuch. lapsus. Anguill. reprehẽditur.

tendit ſchœnianthum communis uſus, eſſe adulterinum. Primùm quòd caulem non habeat Cyperi, ut Dioſcorides in Cypero teſtatur: deinde quòd ejus radices ſimiles noſtro vocato Phu haudquaquam conſpiciantur: præterea, quòd antiquis uſus fuerit florum, caulis, radicum, non foliorum, quibus tantùm nobis eſt uſus. Ad hæc quòd in noſtratis tum caule, tum radice nullus prorſus odor percipiatur, nec ſapor, ſed tantum in foliis, quibus non utitur Dioſcorides. Hæc itaq; ſunt Anguillarii argumenta, quæ non parum fortaſſe valere putaret, qui aliorum ſententiam non audierit. Ego verò hiſce argumentis ne minimo quidem ungue à priori mea opinione amoveri poſſum: ſiquidem ante Oribaſium nulla Dioſcoridi erat Cyperi deſcriptio, id eſt, nec foliorum, nec caulis, nec ſeminis, nec radicis: quo fit ut illa omnia in Dioſcoride addita crediderim: adde quod in omnibus exemplaribus Dioſcoridis, quæ ad manus ſunt, non legitur Cyperum odorati junci modo calamum proferre, ſed junci ſimpliciter, etſi odorati perperam addiderit Ruellius, id quod ipſe videtur apertè ſatis demonſtrare Dioſcorides cùm dicit: χρῆσις δὲ τῆς ἄνθους, καὶ τῶν καλάμων. Siquidem Cyperi caulis nullam prorſus calami faciem refert, cùm rotundus non ſit, ſed anguloſus, alba ſarctus medulla, non inanis, nec ulla in parte geniculatus, ut calamus: ideoq; Schœnanthum, rotundum odoratum Juncum vocat Galenus lib. 6. de compoſ. medicament. ſecundum locos. Ad hæc non reperio ſcripſiſſe uſquam Dioſcoridem, Phu radicem habere Schœnantho ſimilem: ſed quod Phu ſuperior radix, quæ digiti minimi craſſitudinem æquat, ex obliquo adnatas habeat fibras, ſive exiguas radices iis ferè ſimiles, quæ in Junci & Hellebori nigri radicibus viſuntur. Nam ita habent Dioſcoridis verba: ῥίζαι δὲ αὐτοῦ μὲν ἀνωτέρω, περὶ δακτύλου μικροῦ τὸ πάχος, πλάγιαι δὲ ἐπιῤῥίζιαι ἔχει πυθμένι σχοίνου ἢ μέλανος ἐλλέβορου: quibus linguæ Græcæ peritus facilè palam fiet fibras tantum, quæ in Phu radice habentur, Junci ſimpliciter, non odorati Junci fibris (ut hîc quoq; ſomniavit Ruellius) comparaſſe Dioſcoridem. Quod verò noſtratis odorati Junci non veniant in uſum caules & radices, ſed tantùm folia, præter Dioſcoridis ſententiam, quòd nulla odoris ſaporisq; vis in hiſce partibus reperiatur, id evenire crediderim, non quòd ſit verũ Anguillarii argumentum, (ſunt enim omnes ejus partes odoratæ) ſed quòd ita poſt Dioſcoridis tempora invaluerit uſus, quandoquidem Galen. univerſa utitur planta libr. 8. de ſimpl. medic. facultat. Ego quidem mihi teſtis eſſe poſſum, habere me nunc ad manus aliquot odorati Junci plantas, quarum calami ac radices non minus ſunt acres quam folia: quo fit ut putem rotundum, odoratum Juncum, qui non fuerit exoletus, nunquam deguſtaſſe Anguillarium, ut nec Fuchſium. Poſtremò, ſi natale ſolum ac vires noſtri Schœnanthi rectè quidem examinentur, id proculdubio ex Arabia Alexandriam Ægypti importari nos facilè negotiatores certiores reddent: & legitimi odorati Junci viribus præditum eſſe omnes teſtabuntur Medici, qui curandis ægris ſeſe totos dedêre. Schœni vires prodidit Galenus lib. 8. ſimpl. medicam. ubi ſic habet: Schœnanthos modicè calfacit modiceq; etiam adſtringit, nec plane à tenuitatis natura alienus eſt. Aperit, digerit, pellit, incidit, excoquit, modicè adſtringit. Quocirca his de cauſis urinam movet, menſesq; ciet adhibitum ſive in fomentationem, ſive in potionem: prodeſt & jecoris, & ſtomachi, ac ventris inflammationibus: magis eo adſtringit radix: quod verò florem vocant, calidius eſt. Porrò in omnibus ſui partibus, in aliis magis, aliis minus, guſtantibus apparet adſtrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, ſive ſanguinem rejicientibus exhibentur, commiſcetur: Decoquitur ex gallinaceo jure tota planta, fitq; hinc potus admodum utilis fœminis, quæ uteri doloribus in puerperiis laborant. Miſcetur Antidotis.

Junci odorati vires ex Galeno.

Σχοῖνος ἀρωματικὸς, Græcis: Juncus odoratus, Latinis: Adcher, Arabibus: Giunco odorato, & Squinantho, Italis: Camels-Hew, Germanis: Paja de la Mequa, ſive Paja de chamellios, Hiſpanis: Paiſture de chameaulx, Gallis nominatur: Bohemis, Sirii Vuanne.

Nomina.

JUNCUM odoratum hoc loco proponit Dioſcorides, quia aromaticus eſt, idcircò de eo inter aromata egit: at paluſtrem, cùm non ſit aromaticus, in quartum librum rejecit. Licet Græci plerunq;, ut Hippoc. de nat. mulieb. σχοῖνον abſolutè ſcribant, tamen idem de morbis mulieb. σχοῖνον ἀλίνοσμον, καὶ ἔνοσμον, καὶ ἐνώδη vocat: quibuſdam σχοῖνος μυρεψικὸς, quòd in unguenta recipiatur. Celſus, ut à Junco paluſtri, & à Cypero ſeu junco anguloſo odorato diſtinguatur, juncum rotundum nominavit: quare Juncus rotundus odoratus nominari poterit, Juncus quintus & odoratus, Dodo. gal. Juncus odoratus, Lob. Cluſ. in Garz. Lac. Caſtor. à Coſtæ. Cæſ. Lugd. Schœnus, id eſt, teres odoratus Juncus, Cord. hiſt. & in Dioſc. Schœnanthum, Lon. Tab. Cam. cui & juncus floridus ſeu aromaticus.

Κάλαμος ἀρωματικὸς. CALAMUS ODORATUS. CAP. XVII.

CAlamus odoratus in India naſcitur. Melior eſt fulvus, densè geniculatus, & qui aſſulosè frangitur, plena araneorum fiſtula, albicans, lentus in mandendo, & adſtringens, cum aliquanta acrimonia. Urinam potu ciet: quare cum graminis, aut apii ſemine coctus, in aquæ ſubter cutem fuſæ morbo, renum vitiis, ſtillicidio urinæ ruptisque commodè bibitur: menſes & potu, & appoſitu pellit: tuſſi ſuffitu medetur per ſe, aut ex reſina terebinthina, hauſto per arundinem fumo: ad muliebres infeſſus decoquitur, & clyſteribus imponitur. Malagmatis, & ſuffitionibus odoris gratia commiſcetur.

Calami hiſtoria ex Theophraſto.

CAlamus, & Juncus odoratus (ut Theophraſtus eſt auctor lib. 9. cap. 17. de hiſtoria plantarum) trans Libanum montem, inter ipſum Libanum, & alium quendam montem parvum valle minima exeunt (non, ut quidam dixêre, inter Libanum, atq; Antilibanum) inter quos campus ampliſſimus, & pulcherrimus eſt, quem Aulonem appellant. Quà verò calamus, & juncus proveniunt, lacus in amplius ſpatiatur, juxtaq; eum paluſtribus ſiccatis iſti aſſurgunt: occupant locum pluſquam triginta ſtadia. Virides nequaquam eſſe videntur, ſed ſicci: forma verò nihil ab aliis differunt. Locum ingredienti protinus odor aſpirat, non tamen longius ſpirat, ut quidam referunt: hic enim locus à mari plus eſt, quàm ſtadia centum quinquaginta. Sed in Arabia aſpirationem agri odoratiſſimam eſſe inter omnes conſtat: hæc de Calamo Theophr. Cui etiam ſubſcribit Plin. lib. 12. cap. 22. ubi ſic habet: Calamus quoq; odoratus in Arabia naſcens communis Indis, atq; Syriæ eſt: in qua vincit omnis à noſtro mari centum quinquaginta ſtadiis. Inter Libanum montem, aliumq; ignobilem, non (ut quidam exiſtimavere) Antilibanum, in convalle modica juxta lacum, cujus paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadiis calamus & juncus odorati gignuntur: nil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu. Sed Calamus præſtantior odore ſtatim è longinquo invitat, molliori tactu, meliorq; qui minus fragilis, & qui aſſulosè frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum, quod vocant florem: præſtantior eſt, cui numeroſius: reliqua probatio, ut integer ſit, damnatur alibi. Melior quo brevior, & craſſior, lentusq; in frangendo: hactenus Plinius. Sed certè ſatis palam eſſe arbitror (ut in acori cõmentariis diximus) quàm magno ducatur errore Braſavol, Ferrar. quòd tam facilè ſibi perſuaſerit, legitimũ odoratum Calamum illam eſſe radicem, quæ temerè omnibus in phar-

Ex Plin.

Braſavoli error, calamũ odoratũ, Acorum offic. credentis.

CALAMUS ODORATUS.

CALAMUS ODORATUS LIBANI.

pharmacopolis illius vicem explet, quamq; verum esse acorum superius pluribus rationibus comprobavimus. Quandoquidem primùm ex ipsa Calami appellatione, deinde ex eo, quòd dixerint Theophrastus & Plinius, non differre hunc forma à reliquis sui generis id est, ab omni arundinum genere, utiq; constat odoratum Calamum genere, & forma arundinem prae se ferre, odoratam tamen, non autem esse radicem. Quocirca Plinius Dioscoridem fortasse secutus, dixit. Fistulae (hoc est cavitati) ineſt araneum, quod vocant florem: non autem radici, ut falsò contendit Brasavolus, araneum illud inveniri in vulgari illo officinarum. Ad haec Plinius lib. 24. cap. 11. dum plura arundinum genera, & vires recenset, idem apertissimè ostendit his verbis. Arundinis genera 29. demonstravimus, non aliter evidentiore illa natura, quàm continuus ius voluminibus tractavimus. Et quoniam plura genera fecimus, illa, quae in India Syriaq; nascitur, odorum unguentorumq; causa, urinam movet cum gramine, aut apii semine decocta: cit & menstrua admota: meletur convulsis duobus obolis pota, jecinori, renibus, hyaropi, tussi etiam suffitu, magusq; cum resina: haec Plinius. Sed praeterea vulgares calami radices, quas acori esse censemus, assulose nequaquam frangi possunt, sed transversim, quemadmodum & virides. Quo fit, ut eorum innotescat lapsus, qui Calamum odoratum radicem esse contendunt, qui tamen (ut apertè ostendimus) nil aliud est quàm arundo. Caterùm si quispiam dixerit, has radices, quarum est usus, esse calami odorati proprias, non acori: illud Calamus odoratus non est radix.

sane argumentum destruit, quod intuentibus evidenter apparet: quandoquidem etsi complures illius acori radices habeantur, quae sicca gerunt in cacumine folia iridi omni ex parte similia, nulla tamen usquam inventa est, quae secum arundinis trunculum cacumini annexum deferat: nempe acori proprium, non odorati calami est, iridis folia ferre. His itaq; rationibus Fuchsii quoq; sententia improbanda mihi videtur, quippe qui putaverit in sua methodo, vulgarem officinarum calamum veri odorati calami esse radicem. Porrò minimè quidem compertum habeo Dioscoridem, nedum Galenum, qui ex odoribus, ac saporibus vires aquè, ac qualitates omnium simplicium medicamentorum accuratissimè investigavit, dixisse aliquid odorato Calamo ineſſe amaritudinis, quam tamen in acoro haberi Galenus prodidit, qui calami odorati vires pluribus descripsit. lib. 8. simpl. medicamentorum sic inquiens: Calamus odoratus leviculam quandam adstrictionem, ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia ejus terrea est & aerea, in caliditatis frigidaeq; conjugatione temperata. Quamobrem moderatè urinam movet, & facultatibus, quae jecori, & stomacho imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoq; uteri: quae phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumuntur, utiliter admiscetur. Ponatur itaq; habeaturq; secundi ordinis eorum, quae excalfaciunt, & desiccant, valentius tamen desiccent, quam excalfaciant. Ineſt quoq; ei quaedam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis. Caterùm illorum compluribus tenuium partium plurimum. calamo verò non multum adest: haec Galenus. Quibus facilè patet, Calamum officinis vocatum, legitimum esse nequaquam, in quo enim illi ineſt acrimonia, quàm suo referat Galenus. Eaq; propter legitimo calamo odorato nos esse hoc aevo destitutos fateri non dubitaverim, id quod etiam aliquibus satis persuasum esse puto. Nam propterea sunt qui libellum secuti de substitutis medicamentis falsò (ut mea quidem fert opinio) Galeno adscriptum, sphagnum, id est, muscum arboreum, calami odorati loco supponendum esse velint: quam equidem sententiam ut hactenus probaveram, ita etiam literis mandaveram. Nunc autem quoniam illud mihi absurdum videtur, quòd ea medicamenta inter se commutari debeant quae contrariam facultatem sortita sunt, cujusmodi esse deprehenduntur calamus odoratus & sphagnos, ideò non temerè cogor mutare sententiam, atq; ab illis discisscere: sed quid pro calamo odorato rectè substitui posse credamus, alibi Deo concedente, explicabimus. Fjus nomen Graecum est Κάλαμος ἀρωματικὸς: Latinum, Calamus odoratus: Arabicum, Hasabel, aut Casab aldatira: Italicum Calamo odorato, Calamo aromatico.

Fuchs. opinio improbata.

Calami odorati vires ex Galeno.

Calamo odorato destituimur.

Muscus arborum malè Calamo substituitur.

Nomina.

CALAMI duo prima genera ſunt, alter vulgaris ſeu paluſtris, & alter odoratus aromaticus, hic Hippocr. de natur. muliebri κάλαμος, Calamus odoratus Plinio, Dod. gal. Caſt. Calamus Arabicus, Plutarcho, Alexandrinus, Celſo: Calamus aromaticus, Theoph. & Galeno dicitur: ut & Lac. Lon. Tab. At Lobelus calamum odoratum Libani proponit, cui ſimilem Camer. in Matth. habet. (cujus fruſta à Cl. viro Bernhardo Paludano Friſio una cum aliis accepimus) qui an cum Matthioli conveniat, conſideratione dignum. Verùm cùm officinæ vero deſtituantur Calamo aromatico (ipſarum enim Acorus eſt) ſubſtitui poterit cum Galeno, Cardamomum, vel hujus loco Squinantum ipſorum, cum ſapore & odore penè conveniant Calamus & Juncus: ſi & hoc exoletum ſit, Calamus aromaticus, officinarum ſit ſuccedaneum, ſed in minori doſi, cùm in caliditate & ſiccitate gradu uno Calamus aromaticus officinarum, Calamum Dioſcoridis ſuperet.

Βάλσαμον. BALSAMUM. CAP. XVIII.

BAlſamum arbor albæ violæ, *a* lycii, ſive pyracanthæ magnitudine conſpicitur. Folium rutæ proximum, longè candidius, perpetuò virens. In Judæa ſolùm quadam valle, & Ægypto naſcitur: his differens modis, ſcabritia, proceritate, gracilitate.. Quod igitur tenui, & capillacea coma eſt, theriſtum vocant, quaſi demeſſile: fortaſſe quoniam ob graciliratem facilè demetatur. Æſtivis ſub ortu canis ardoribus, arbor unguibus ferreis inciditur, manatq; è plaga *b* ſuccus, quem Opobalſamum vocant: ſed tam exiguo ſtillatu, ut annis ſingulis, ne plures quidem, quàm ſeni ſeptenive congii cogantur: inibique pondus duplo rependitur argento. *c* Succi probatio eſt, ut ſit recens, validi odoris, ſyncerus, non ad acorem vergens, diiui facilis, lævis, adſtringens, ac modicè mordens guſtu. Sed variè vitiatur miſto ab aliquibus terebinthi, cypri, lentiſci, balani unguento: item ſuſino, metopio, melle, aut *d* Cypria cera liquida. Quod maleficium facilè deprehenditur: namque merus in laneam veſtem fuſus, *e* neque maculam facit, neque ſi eluatur, notam relinquit: vitiatus autem inhæret, & lac inſtillatus coagulat, quod adulteratus non efficit. Quin etiam ſyncerus in aqua, aut lacte celerrimè liquatur, coloreque lacteſcit: vitiatus verò olei modo innatat, ſe convolvens, aut in ſtellæ modum diffundens. Syncerus ſeneſcens craſſeſcit, deterioréque redditur. Hallucinantur, qui aqua concretum peſſum ire, & ad ima ſidere arbitrantur: poſtea diſſipatum ſupernatare. E ligni genere, quod Xylobalſamum vocant, probatur recens, *f* ſarmento tenui, fulvum, odoratum, quadantenus opobalſamum ſpirans. Neceſſarius etiam ſeminis erumpit uſus: quare eligatur flavum, plenum, grande, ponderoſum, mordens guſtu, fervens in ore, modicè opobalſamum olens. Adulteratur ſemine hyperico ſimili, quod à Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, virium ignavia, ſapore piperis. Efficaciſſima vis ineſt ſucco, & quàm maximè calfaciens: abſtergit quæ tenebras oculorum pupillis offundunt: medetur perfrictionibus vulvæ cum roſaceo cerato appoſitus: menſes quoque, ſecundas, & partus extrahit: horrores illitu diſcutit: ulcera ſordida expurgat, & cruda concoquit: urinam potu ciet: ægrè ſpirantibus prodeſt: datur in lacte contra aconitum hauſtum, aut ſerpentium ictus. Miſcetur acopis, malagmatis, & antidotis. In ſumma præcipua authoritas ſucco, ſecunda ſemini, minima ligno. Semen commodè potui datur doloribus lateris, pulmonum vitiis, tuſſi, iſchiadicis, comitialibus, vertiginoſis, orthopnoicis, urinæ difficultati, torminibus, ac ſerpentium morſibus: ad muliebres ſuffitus perquàm utile eſt: vulvam aperit in deſeſſionibus balnearum decoctum, & humorem evocat. Lignum eaſdem habet vires, aliquantò minores. Ex aqua potum cruditatibus, torminoſis, vulſis, venenatorum ictibus opitulatur: urinam cit, ad capitis vulnera cum ſicca Iri convenit: ſquamas oſſium extrahit, & ad unguentorum ſpiſſamenta additur.

a Meum, & Drag. non habent.

b Meum, ὀπὸς i. liquor.

c Meum, τῦ ὀπῦ. i. liquoris.

d Omnia exempl. κηροτὴν μυρσίνεον ἢ κυπρίνεον λεῖον. i. cerotum myrteũ, aut Cyprinum læve.

e Omnia exempl. κηλίδα δ' οὐ ποιεῖ δ' ἢν σπιλον. i. maculã non facit, neque notam.

f λεπτόκαρφος. i. habens ramos tenues.

Antiquitus balſamum (ut Plinius libro 12. cap. 25. eſt auctor) in duobus tantùm hortis, utroq; regio, altero jugerum viginti non amplius, altero pauciorum, uni terrarum Judææ conceſſum erat: ſed poſtea propagata admodum fuit ſpecies, cùm Judæa ipſa ſimul cum Balſamo Romani potiti ſunt, qui veluti politicarum pretioſarumq; rerum propagatores, tam dignam, claramq; ſtirpem raram non eſſe tulerunt: itaq; eam malleolis ſerendo, atq; iterando, non ſecus ac vites in collibus propagantur, latius accreverunt. Quocirca Juſtinus quoq; hæc de Balſamo memoriæ prodidit: Opes gentis Judaicæ ex rectigalibus opobalſami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur. Eſt namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam cincta, ad inſtar caſtrorum clauditur: ſpatium loci ducenta millia jugera, nomine Hierico dicitur, in ea valle ſylva eſt & ubertate, & amœnitate arborum inſignis: ſiquidem palmeto, & opobalſamo diſtinguitur: quanquam ſpecies hujus inſignis, ac pretioſæ arboris plurimum adaucta ſit: hæc Juſtinus. Scripſit Balſami hiſtoriam etiam Strabo lib. 16. ſuæ geographiæ, ubi ſic habet. Hiericus eſt campus à montana quadam circundatus, quæ in theatri ſpeciem ad ipſum declinat: hoc in loco eſt palmetum palmis abundans ſpatio ſtadiorum centum, & totum irriguum, & habitationibus plenum, ubi & regia eſt, & Balſami viridarium. Quæ arbor odorata eſt, & fruticoſa, & cytiſo, & terebintho perſimilis: ejus corticem vulnerantes, ſuccum in vaſis ſuſcipiunt tenaci lacti perſimilem. Sed alibi etiam, quàm in Judæa naſci balſamum eodem libro idem teſtatur, prater Plinii, & Solini ſententiam, cùm inquit. Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinnamomum naſcitur: in ora etiam balſamum, & quædam alia planta valde odorata: hæc ille. Oriri etiam Balſamum in Arabia teſtis eſt Pauſanias in Bœticis, magnitudine fruticis myrti, foliis amaraci, ſub cujus umbra innumeræ aperiantur viperæ, & ſuaviſſimo ejus liquore aluntur. Sed quonam modo ſit factum (ut in Syriam peregrinantes uno ore fatentur) quòd hoc tempore omnibus ſanè Balſami plantis Judæa ſit penitus deſtituta, cùm olim ſola Balſami ferax à compluribus crederetur, quid certi dicam, & quibus auctoritatibus id comprobem, ſanè non habeo. Verùm cùm certo ſciam probatiſſimorum virorum teſtimonio, qui ex Italia ſolventes pluries in Aegyptum navigarunt, in urbe quam Cairum vocant, Balſami viridarium extare, illud fortaſſe eveniſſe putandum eſt, quòd è Judæa ab Aegypti regibus, quibus univerſa ſubjiciebatur Syria, omne in univerſum Balſamum eò fuerit translatum, quò decoris inde plurimum regiæ accederet. Quanquam Balſamum in Aegypto quoque provenire antiquorum monumentis mandatum eſt, ut ex ipſo Dioſcoride conſtat, atq; etiam ex Galeno libro primo de antidotis, cap. 4. ubi de melle agit componendis antidotis idoneo. Verùntamen diu eſt, quòd in Italiam, ne in totam dicam Europam, neque lachryma, neque ſemen, neque lignum, neque cortex importantur, niſi adulteriis, & impoſturis vitiata. Caterùm non modò fuit id ætatis noſtræ adulterium, ſed & antiquorum, ut auctor eſt Theophraſtus, qui hæc de Balſamo lib. 9. cap. 6. de hiſtoria plantarum poſteritatis memoriæ mandavit. Balſamum in valle Syriæ provenit: ejus hortos duos tantùm affirmant, alterum viginti jugerum, alterum multò minorem. Arboris magnitudo, quæ malo punica

Balſami conſideratio.

Balſami hiſtoria ex Juſtin.

Ex Strabone.

Ex Pauſania.

Judæa Balſami plantis deſtituitur.

Balſamũ in Aegypto.

Theoph. de Balſamo.

nicæ magnæ : rami multi : folium rutæ simile, candidum tamen, perpetuò virens : fructus similis terebintho tam magnitudine, & figura, quàm colore. Is quoq; admodum odoratus est, & magis quàm lachryma. Colligi lachrymam in caudice, & parte superna tradunt, facta incisura unguibus ferreis sub sydere, cùm æstus maximè angit : collectum verò æstate fieri tota. Sed quod manat, multum non esse, vix enim toto die concham posse impleri: odorem tamen inferri eximium, & copiosum, adeò ut ex parvo spatium per longum odor valeat permeare. Verum syncerum ad nos nullum advehi, sed quod mistum colligitur: plurimus enim mistionibus vitiari, quodq; Græciæ venditur. Ideoq; Galenus lib. 1. de antidotis narrabat,

BALSAMI ARBOR. Xylobalsamum officinarum.

Opobalsamum.

Carpobalsamum officinarum.

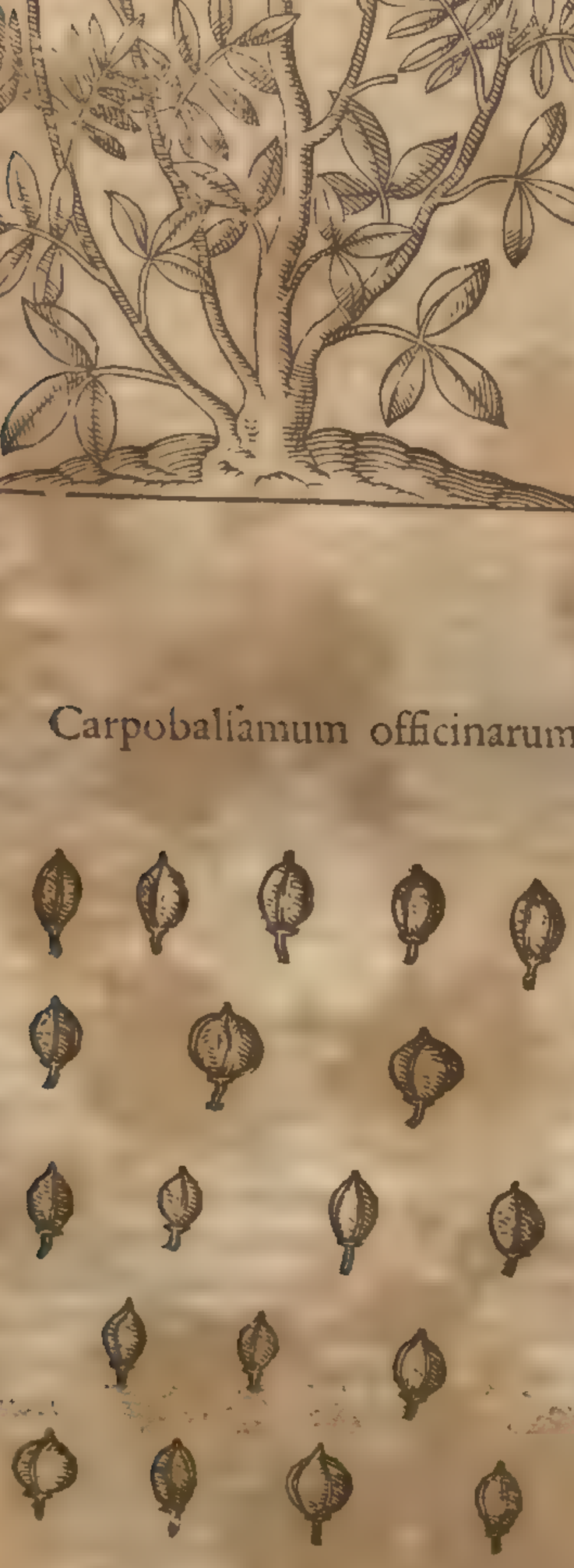

Cortex Balsami ut incidatur.

cùm non ignoraret, opobalsamum diversis modis adulterari posse, ita ut difficulter ementi discerni queat, se proprio oculorum intuitu cernere voluisse & quomodo cresceret Balsamum. & quomodo lachrymam mitteret : volutq; syncerae ejus lachrymæ partem habere, veluti regulam ad dignoscendum alios Balsami liquores, qui per orbem ab impostoribus vitiati circumferebantur. Legitimum autem opobalsamum notis omnibus comprobarum, vidi tamen ego apud Imperatorem Ferdinandum Primum, Dominum meum clementissimum a Solimano Turcarum Imperatore dono missum, quibusdam cum nonnullis aliis ingentibus : ut sin ille omnino mihi visum est illud quod anno superiore detulit ad me Tridentum Franciscus Calceolarius Veronensis rei medicæ admodum peritus: id ille acceptum referebat Reverendissimo Danieli Barbaro Electo Aquileiensi Patriarchæ, ad suam parandam Theriacam: itaq; mirari desinant invidi, si eam præcæteris jure optimo laudaverim, atq; prætulerim. Modus autem incidendi corticis, ut indeliquor effluat, apud auctores sanè varius est : quandoquidem Theophrastus, & Dioscorides arborem dixerunt unguibus ferreis scalpi, ut inde vulnerato cortice fluat lachryma. Plinius verò contra, si ferro incidatur, statim siccari, atq; emori scribit : ob idq; qui opobalsamum colligunt, inquit, vitro, lapide, osseisq; cultellis ad corticem vulnerandum utuntur, deinde fluctum lana excipientes in corniculis colligunt. Cæterùm cùm mecum sæpius cogitaverim à tot impostoris, quæ indies fiunt, nos cavere non posse, non alienum fore duximus illud in hominum memoriam revocare, quod s. unquam opobalsamum venale inveniatur (tametsi in Italia per longas ætates non amplius ipsum venturum putem) non ematur nisi prius de eo omne fiat periculum, quò clarè cognoscatur omnibus iis præstare tum notis, tum facultatibus, quæ illi ab auctoribus tribuuntur. Ad hæc Balsami fructus, sive semen, quod CARPOBALSAMUM vocant, ab eo quidem longè differt, quod hu temporibus ex Alexandria comportatur. Siquidem optimum legitimumq; flavum sit oportet, farctum, ponderosum, gustu mordens, & fervens in ore: non autem nigrum, leve, inane, non acre, & nullum spirans odorem, quale, quod circumfertur, deprehenditur. Quo fit, ut non aliud suspicandum sit, quàm quòd hoc idem sit semen

Carpobalsamū non legitimum.

hyperica

hyperico ſimile, quod etiam Dioſcoridis ævo a Petra Paleſtinæ oppido deferebatur. Hoc idem ligno evenit, quod Xylobalſamum vocant officinæ Græcos ſecutæ, quippe quod paſſim in iis habetur, potius myrtum, quàm Balſamum refert. Corticis non meminit Dioſcorides, quamvis dixerit Plinius libro & cap. ſuperius citatis, ipſum quoq; in uſu medentium eſſe. Balſamum memoriæ prodidit Galenus lib. VI. de ſimplicium medicamentorum facultat. ſic inquiens. Balſamum deſiccat, & excalfacit ſecundo exceſſu. Eſt autem tenuium partium, adeò ut odoratum ſit. Sed liquor ejus ſubtiliorum etiam partium eſt, quàm ipſa planta, non tamen adeò calidus, ut quidam exiſtimant tenuitate partium falſi. Porrò fructus ejus perſimilis generis facultatis eſt, cæterùm longè in ſubtilitate partium inferior. Placet eidem Galeno (ut in libello de ſuppoſititiis medicamentis illi adſcripto legitur) ut Balſami vice ſtacte myrrhæ, aut oleum, in compoſitis medicamentis commodè inferi poſſit: xylobalſami verò loco leucoii radix. Porrò quid carpobalſami vice ſupponendum ſit, nullibi apud eundem reperi, tametſi in quodam incerti auctoris libello, quem ſeplaſiarii Quid pro quo nuncupant, pro opobalſamo oleum terebinthinum, vel laurinum, vel gummi hederæ, ſubjiciatur, pro carpobalſamo hederæ corymbus: & pro xylobalſamo hederæ ipſius lignum, tantam ille hederæ tribuit auctoritatem. Sed alia eſt opinio noſtra: Nam ipſe libentius pro opobalſamo oleum myriſticæ nucis, vel ſtyracinum ſuppoſuerim, quàm terebinthinum, vel laurinum: pro xylobalſamo agallochum: & pro carpobalſamo vulgares cubebas. Quod autem Carpobalſami locum cubebæ rectè ſupplere poſſint, pleriq; rei medicæ ſtudioſi id mecum ſentiunt. Sed addam præterea, quòd ſi eæ mandantur, dentibusve conficiantur, mordent guſtum, ſerventes in ore percipiuntur, & aromatis non modicum reſipiunt, quas nimirum qualitates Balſami fructui ineſſe Dioſcorides teſtatur. Hinc igitur fit, ut in hoc à Fuchſio viro alioqui doctiſſimo planè diſſentiamus, namq; in libro, quem de compoſitione medicamentorum nuper auctum edidit, Carpobalſami loco leucoii radicem ſupponendam cenſet: eo quidem argumento (ut inquit) quòd ita ſcriptum repererit in eo Galeni libro, cui titulus eſt de ſubſtitutis medicamentis. Verùm cùm ipſe nuſquam (quod quidem legerim) in legitimis Galeni libris invenerim, hunc auctorem, ſi deſit Carpobalſamum, ſubſtituere, vel viribus proximam facere leucoii radicem, cui nulla prorſus ineſt qualitas, neq; facultas, quæ Carpobalſamo reſpondeat, non eſt, cur in hoc Fuchſii probem ſententiam. Cæterùm affertur jam (ut audio) ex occidentalibus Indiis liquor odoratiſſimus liquido ſtyraci admodum ſimilis, quem qui deferunt, appellant Balſamum, quòd notas nonnullas Balſami præ ſe ferat. Veruntamen cùm teſte Strabone Balſami lachryma lacteo colore ſit, crediderim potius novum liquorem hunc veram eſſe ſtactem, vel ſtyracis liquorem, quàm Balſami: ob idq; non eſſe penitus ab re, ſi quiſpiam eo Balſami loco uteretur. Quidam recentiores cùm ſe Opobalſamo deſtitutos conſpicerent, illud artificio quodam non ſanè damnando componunt. Faciundi modum ſic habeto: ego enim hac ratione pluries ipſum mihi confeci. Sumito reſinæ terebinthinæ, abiegnæ, cujuſq; libram: thuris albi, ladani, cujuſq; unc. ſex: nardi Indicæ drac. duas: radicum phu, iridis, acori, aſari, cyperi, ſingul. drachmam: maſtiches, galangæ, caryophyllorum, caſſiæ odoratæ, zedoariæ, cujuſq; drach. ſex: nucum myriſticarum unc. quat. macis unc. unam: agallochi unc. duas: gummi elemi unc. ſex: aloes hepaticæ, myrrhæ, cujuſq; unc. unam & ſemis: caſtorei drach. decem: oſſium cariotarum, ſtyracis calamitæ pinguis, laſeris odorati, ſing. unciam: lachrymæ ſanguinis draconis ſeſcunciam: florum lavendulæ unc. quatuor, olei unguentariæ glandis unc. ſex. Quæ ex his atterenda ſunt, in pulverem contrito, liquoribusq; admiſceto, & vitreo organo (ſi neſcis, Chymiſtas conſulito) diligentiſſimè vi commenſurati ignis oleum elicito. Primùm enim clariſſima tenuiſſimaq; emanat aqua, tenuiſſimarum utiq; partium, quæ igni admota modo quodam admirabili flagrat: hæc aqua Balſami dicitur. Deinde defluit oleum colore aureo, & ſubſtantia inter tenuem, & craſſam, quod oleum Balſami vocant. Poſtremò verò id manat, quod Balſamum vocant, rufo colore. Aqua quæ prius fluxit, ventriculi imbecillitate affectos hauſta mirum in modum juvat: ſiquidem tum pituitam, tum flatum valenter conſumit: ſed quòd acerrima ſit, dari ſanè per ſe nequit, niſi vino, aut jure aliquo admiſta. Liquor deinde, qui ſecundo ſtillicidio fluxit, quem quidam cæteris præferunt, mirificè nervorum vulneribus, compaginum cruciatibus, convulſis, reſolutis, comitialibusq; ſuccurrit. Ultimum verò oleum hæc omnia ſimiliter præſtat, verùm debilius. Pollent hi liquores & ad alia innumera corporis incommoda, quæ brevitati conſulentes ſilentio involvenda duximus. Βάλσαμον *ſic Græcè dicitur, ut Latinè etiam Balſamum: Arabicè, Baleſem, Boleſma, aut Belſan: Italicè, Balſamo.*

Xylobalſamum.

Balſami vires ex Galeno.

Succedaneum balſami.

Cubebæ pro Carpobalſamo.

Fuchſii opinio improbata de ſucceda-neo Carpobalſami.

Balſamũ Indicum novum.

Balſami factitii conficiẽdi ratio.

Balſami factitii vires.

Nomina.

Balſamum duplex eſt, naturale & artificiale: naturale aliud veterum, aliud recentiorum: veterum eſt Judaicum, de quo Dioſcorides, Theophr. Galenus, Plinius, Pauſanias, Strabo, Juſtinus multa: arbuſcula foliis rutæ proximis, floribus albæ violæ ſimilibus (ut figura hic ex Proſpero Alpino adpoſita, qui elegante de eo ſcripſit, exprimit) fructu Terebintho magnitudine, figura & colore farcto ponderoſo, guſtu in ore fervente: quod in India & Ægypto provenit. Ex quo tria in uſum aſſumuntur medicum, ſuccus, fructus & lignum arboris. Succus Opobalſamum ex inciſo caudicis cortice parte ſuperna ſub canicula colligebatur: hujus ſuccedaneum Galenus ſtacten fecit: poteſt ſubſtitui Balſamum Peruvianum, vel in hujus quoque defectu, Terebinthi genuini liquor lympidiſſimus, cum viribus opobalſamo reſpondeant: alii ſumunt oleum Caryophyllorum: alii oleum nucis moſcatæ. Fructus Carpobalſamum dicitur, & quod officinæ habent adpinximus, quos veros Balſami fructus eſſe, ſtatuit Alpinus: at quia exoleti & carioſi habentur, ſunt qui ſemen Terebinthi, vel Lentiſci immaturi, cùm horum vires Carpobalſamo reſpondeant, ſubſtituant: alii nucem moſcatam, alii Caryophyllos: Cubebæ etiam ſed in minori doſi, cum gradu uno caliditatis & ſiccitatis Balſamũ ſuperent, antibalomenon eſſe poſſunt. Lignum ipſius Xylobalſamum offic. dicitur, cujus figuram adpoſuimus, ut apud eos invenitur: huic fortè Lentiſci ſurculi, modò non carioſi ſint, ſed recentes, nec odorem amiſerint, ſuccedere poſſunt, cùm ii ſint temperie modicè calfacientes & exſiccantes, moderatè quin & aſtringant & aromatica ſint: alii tamen Maceris & Cyperi æquales partes: alii ſantalum flavum: alii Cubebas ſubſtituunt. Balſamum recentiorum quadruplex eſt: Indicum, Americum, novum ex Hiſpaniola & Tolutanum. I. Indicum ſeu occidentale, quod ex occidentali India in Hiſpaniam adfertur, liquor eſt arboris Indis Xilo dictæ punica malo majoris, foliis urticæ ſimilibus ſerratis & tenuibus: cujus cortice, qui tenuis eſt, vulnerato liquor tenax, ſubalbidus, paucus, quem incolæ ſibi reſervant, effluit. Sed ex ramis & truncis aſſulatim & minutim conciſis, & cum aqua in lebete decoctis, ubi refrixerit, conchis oleum ſupernatans colligunt, quod ex nigro rubet, odoris ſuaviſſ. guſtus acuti & aliquantum amari, cujus libra in Hiſpania nunc tribus aut quatuor ducatis vænit, cum olei unc. una decem aut viginti venderetur. Calidum & ſiccum eſt gradu ſecundo: ſumitur in corpus, foris illinitur, & chirurgicis remediis permiſcetur. Plura apud Nicolaum Monardem lib. de ſimpl. Indiæ Occidentalis. II. Balſamum Americanum, quod ex Americæ, ſive novi orbis continente adfertur, ſeu Peruvianum, liquor eſt arboris vaſtæ magnitudinis, ad radicem ramoſis, dupliciq; cortice, quo vulnerato ex medio ſpacio alba, lympidiſſima, & odoratiſſima lachryma effluit, cujus gutta libram

Balſamũ Judaicũ.

Balſamũ Indicum.

Balſamũ Americanum.

bram prædicti per decoctionem collecti, ut autor est Monardis, præstat. Hujus fructus ciceris aut pisi grano non major aliquantulum amarus, siliqua angusta digitum longa, alba, tenui, includitur. III. Balsamum novum, quod ex insula Hispaniola adfertur, succus est plantæ sponte nascentis, arboris magnitudine, ad duorum hominum proceritatem interdum assurgente, caulibus cinereis, foliis superne viridioribus, acutis, costa per medium divisis, foliis sex digitorum longis, quatuor cum dimidio latis, pediculis rubescentibus, fructu racemoso longo, acinis rubentibus: ex asparagis & summitatibus, ut etiam racemis, ex pressus succus in aqua ad medias coquitur ad mellis crassitudinem: quo ad ulcera & vulnera utuntur, Balsamo efficacius: Plura apud auctorem generalis Indiarum historiæ. IV. Tolutanum, quod ex continentis quadam provincia inter Carthaginem & Nomen Dei sita, Tolu ab Indis appellata, liquor est arboris pumilæ pino similis, ramosæ, foliis instar Ceratiæ perpetuo virentibus: cujus cortice inciso, arbori veluti quibusdam cochlearibus, è cera nigra confectis, adnexis, liquor colligitur ex rubro ad aureum tendens, dulcis, odore Limonum fragrantiam referens, quod præstantius eo quod ex nova Hispania adfertur, & ad omnia, ad quæ & Balsamum Ægyptium efficax: plura in appendice historiæ Lugdunensis.

Balsamũ ex Hispaniola.

Balsamũ Tolutanum.

Ἀσπάλαθος. ASPALATHUS. CAP. XIX.

ASpalathus, aliis eryssceptron, frutex est *a* surculosus, multis spinis horrens. Nascitur in Istro, Nisyro, Syria & Rhodiorum insula: quo ad unguentorum spissamenta *b* pigmentarii utuntur. Optimus est gravis, detracto cortice rubescens, aut in purpuram vergens, densus, odoratus, gustatu amarus. Est & alterum ejus genus candidum, lignosum, sine odore: quod deterius habetur. Vim calfaciendi cum adstrictione obtinet. Unde decoctum cum vino ad tetra oris ulcera colluenda convenit: ad nomas genitalium, & *c* sordida ulcera infunditur: subjectum in pesso, partum extrahit. Alvum sistit ejus decoctum: & sanguinis rejectionem potu cohibet: urinæ difficultatem, inflationesque discutit.

a Meum & Cat. ξυλώδης. i. lignosus.

b Meum μυρεψοὶ. i. unguẽtarii.

c Meum. ὀζαίνας. i. sordida narium ulcera.

I. ASPALATHUS RHODIUS.

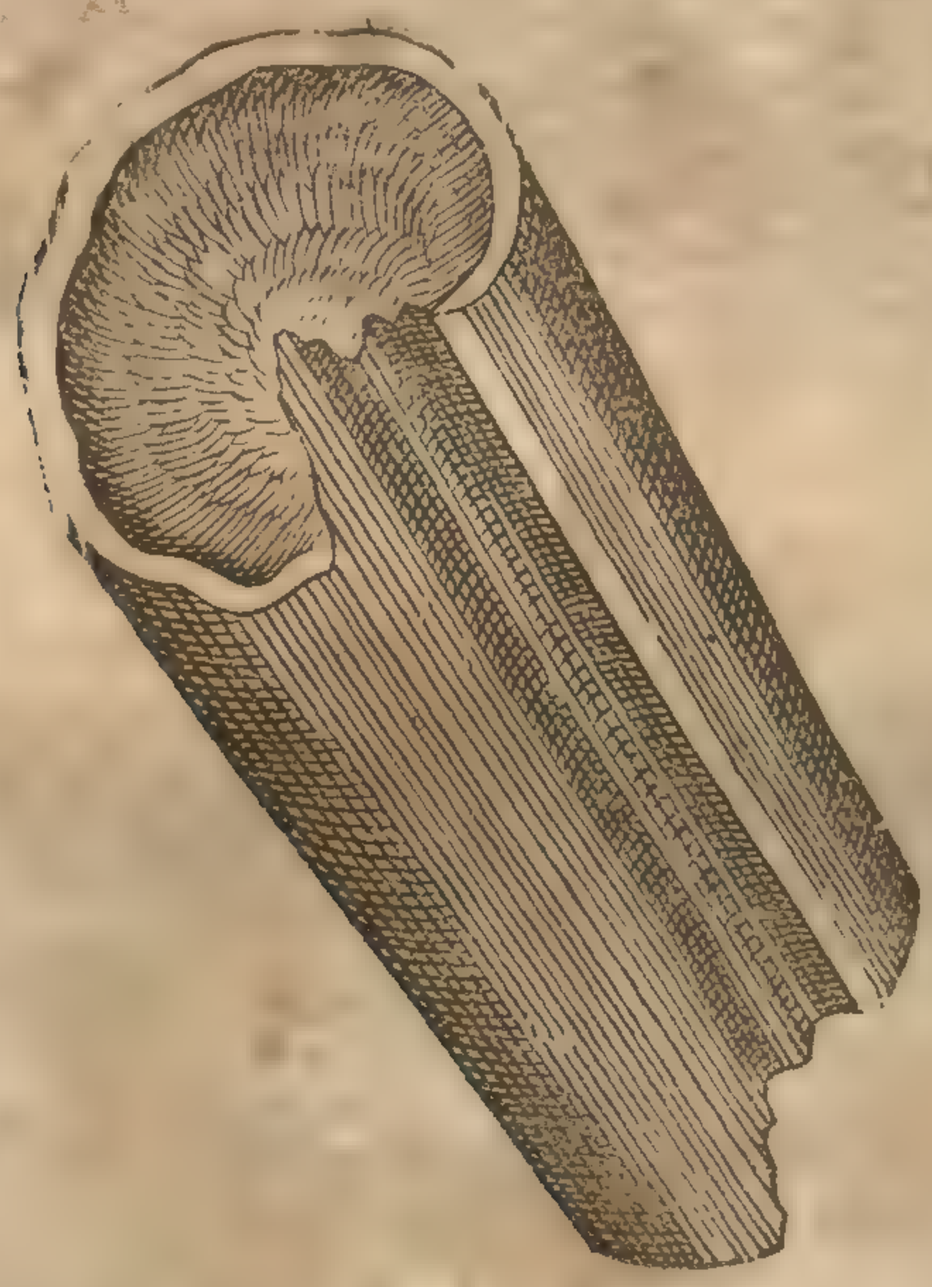

II. ASPALATHUS ROSEUS.

Aspalathi consideratio: nõ esse Santalũ rubrum.

ASpalathus quidem ex Creta, Rhodo vel Syria ad nos (quod ego sciam) non advehitur: quare errant (mea quidem sententia) qui putant Santalum rubrum legitimum esse Dioscoridis & antiquorum Aspalathum. Quorum errorem Serapio manifestè prodidit: quandoquidem de santalo agens, nullum (ut assolet) affert Dioscoridis testimonium, sed tantùm suæ gentis nititur auctoritatibus. Quod maximo argumento est, santalum rubrum nihil cum Aspalatho habere cognationis, & præsertim cùm plures in eo desiderentur Aspalathi notæ. Meminit tamen Serapio Aspalathi sub Arabico nomine Darsisahan, ubi leguntur omnia, quæ de ipso tradidit Dioscorides. Huic alia validior accedit ratio, siquidem Aloisius Cadamustus, Columbus, & Pinzonus in suis navigationibus ad orientales Indias aliasq; ignotas terras, continuas santalorum recta proceritate sylvas unanimiter vidisse narrant. Quod longè abest ab Aspalatho, qui frutex humilis est suaviter odoratus, amarulento gustu: quæ in rubro santalo non deprehenduntur, rubrum enim santalum odoratum non est. Quod si quandoq; odoratum sentitur, id (ut optimè norunt periti myropolæ) non evenit, quòd ex se tale sit, sed quòd, dum unà cum albo & flavo importatur, quæ odorata sunt, ex illis sibi odorem asciverit, qui tamen tractu temporis facilè evanescit. Porrò Ruellius (ni fallor) mediocri censura non vacat, quòd pro certo asserat, id legitimum esse aspalathum, quod Rhodium oleastrum nonnulli vocant: quo item quondam agallochi vice utebantur myropolia. Cujus materiam cùm & in seplasiis, & apud artifices, qui precatorias (ut ita dicam) coronas ad Deiparæ Virginis salutationes torno conficiunt, diligentissimè sim perscrutatus, ea sanè nigra partim, partim verò ex nigro flavoq; venosa mihi sese obtulit: rubram autem, & subrubram (ut

Ruellius errore notatur, quod Rhodiũ oleastrũ, Aspalathum cẽsuerit. Rhodius oleaster.

Ruellius

Ruellius inquit) nunquam me vidisse ingenuè fateri possum. Adde etiámnum, quòd sit (quemadmodum Rhodii narrant) hæc planta ex olearum genere Rhodio tractu abundè proveniens, quæ olivas etiam proferat, sed nec multis spinis horrens, nec detracto cortice rubescens. Quamobrem (ut mea fert opinio) Aspalathus non erit Rhodium oleastrum, quanquàm sententiæ nostræ non subscribat Anguillarius. Ille Constantinum Myropolam quendam Rhodium testem adducit, ego Rhodios alios a quibus de his omnibus diligenter sum percontatus, qui plantam hanc oleastrum, non Aspalathum vocari dicunt. Itaq; cum nobis Aspalathus desit, quitamen facile ex Rhodiorum insula asserri posset, suppleat ejus locum viticis semen : sic enim in Galeni succedaneis scriptum reperio. Atqui manifestò hallucinatos esse cùm Ruellium ipsum, tum Anguillarium, palam facit Aspalathus, quem mihi primus superiori anno dono dedit Franciscus Calceolarius Veronensis, rei plantariæ peritissimus, & deinde ejusdem Aspalathi truncus humanam brachii crassitudine à Bartholomæo Rolleo Medico, & rei medicæ perito, & a Constantino Sylvestrio pharmacopæo Arimmensi ex Cypro Insula ad me missus : cùm huic, qui ejusdem generis est, cum altero à Calceolario misso, nihil penitus desit, quod in legitimo Aspalatho comprobando desiderari possit, & præsertim cùm non solum detracto cortice, purpureo colore rutescat, gustu sit amaro, & materiæ densitate gravis, sed quòd Castoreum non obscurè resipiat, ut Plin. inquit lib. XII. cap. 24. Caterum & illud quidem mirum videri debet, (quod Cypri referunt rei plantariæ periti) ex centum Aspalathi plantis vix reperiri duas, aut tres, quæ odoratæ habeantur. Porrò quoniam non ignoro, non defuturos calumniatores, qui (ut eorum est natura) testimonium hoc nostrum impugnabunt, Aspalathi hujusce truncum mihi servo, ut si fortasse eorum aliqui illum videndi, examinandiq; causa ad me concederent, possint suam ipsi accusare protervitatem, & mentis amaritudinem abstergere, si fortasse contigerit, ut ipsis olfacientibus ego nasum ligno sursum impulso ita protrudam ut inde sanguis profluat & emergat, ita enim puto, futurum mihi negotium ad eorum castigandam temeritatem. Meminit Aspalathi Galenus lib. VI. simpl. med. sic inquiens: Aspalathus gustu quidem acris simul & adstringens est : facultate verò ex dissimilibus constat, nempe partibus suis acribus excalfaciens, partibus vero aliis austeris scilicet, refrigerans. Itaq; utriusq; ratione desiccat, & proinde ad putredines, & fluxiones est utilis : hactenus Galenus. Caterùm quo etiam hi nostri commentarii Santala redoleant, posteaquàm antiquiores Græci eorum non meminerunt, de his hic differere non alienum duximus. SANTALUM *itaq; in utraq; India*

Anguillara notatur.

Aspalathum verum è Cypro allatum.

Aspalathi vires ex Gal.

Santalorum considerationes & vires.

III. SANTALUM ALBUM & citrinum.

SANTALUM RUBRUM.

sylvis densissimis, ingentissimisq; nascitur. Cujus tria numerantur genera : quorum præfertur pallidum, secundum locum habet album, postremo rubrum, quòd nullo commendetur odore : priora duo suaviter spirent. Quapropter Mauritanorum sententiam minimè probandam putaverim, qui Santalum tertio ordine frigefacere, siccare verò secundo memoriæ prodiderunt. Rubrum (ut ipsi asserunt) privatim defluxiones prohibet : incandescentibus inflammationibus, podagrisq; ex succo solani, aut sedi, vel portulacæ utiliter illinitur. Candidum ac pallidum, ex rosarum aqua fronti impositum, capitis dolores mulcent. Adversantur omnia calidis febribus : epota æstuanti ventriculo mirificè auxiliantur. Fiunt ex iis, & aqua rosarum epithemata, quæ ventriculo illita ejus fervorem in ardentissimis febribus extinguunt. Ad hæc (ut Auctor est Avicenna libro de viribus cordis) santalum non modò cordi efficacissimè lætitiam affert, sed & robur non parvum addit : quare his immiscetur medicamentis, quæ cordi, & cordis palpitationi maximam opem præstant. Quod ἀσπάλαθος *Græcis, Latinis item Aspalathus vocatur : Arabibus, Darsisahan : Italis, Aspalatho.*

Santalorum considerationes & vires.

Nomina.

Aſpalathus dictus παρὰ τὸ μὴ ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν πληγέντων ἀποσπᾶσθαι ἤτοι ἀφαιρεῖσθαι: quod non facile evelli ſive eximi queat è corpore eorum, qui in eam impegerunt, quare Plato 10. de Repub. refert Tyrannos Aſpalathi ſpinis apud inferos laniari. Hippocrates 2. de nat. mulieb. μέλαιναν ῥίζαν radicem nigram cum aliis in vino ad fluxum uteri bibendam exhibet, quam Galenus in lexico Hippocrateo dicit eſſe radicem Aſpalathi aromatici appellati. Plinius meminit li. 12. fruticis Aſpalathi, qui ſit ſpinoſus, nec ubiq; odoratus, ubi videtur alterum Dioſcoridis Aſpalathum intelligere: at lib. 24. meminit ſpinę ſylveſtris in Oriente, quo loci videtur Dioſcoridis Aſpalathum voluiſſe exprimere. Sed hac de re plenius in univerſali noſtra hiſtoria. Uſus erat corticis ex radice, ut ex lib. de Theriaca ad Piſonē cap. 13. & de Theriaca ad Pamphylium in magmare Hedychroo, qui Theriacam Andromachi ſenioris ingrediuntur, colligere eſt: requirit enim καταλαθὲς ῥίζης φλοιὸν: cujus etiam uſus in Trochiſcis Cyphi Damocratis, qui Mythridatium ingrediuntur, de quibus Galenus 2. de Antidotis. Quare cum eo deſtituantur officinæ noſtræ, de antiballomeno cogitandum. Galenus in ſuccedaneis (modò ipſius ſit) Erices fructum, aut ſemen Agni caſti ſubſtituit: ſumi poteſt aut lignum aloes, aut ſantalum citrinum odoratiſsimum, aut agni caſti ſeu viticis ſemen. II. Rhodius Oleaſter, dicitur Rhodium lignum Cord. in Dioſc. cui & olea æthiopica videtur. Aſpalathi tertia ſpecies Penæ & Lugd. quod pro Agallocho ſæpè venditur, quare Agallochū & Xyloaloe ſolida & ponderoſa, Cord. hiſt. cujus duæ ſpecies, altera albicat & torulo eſt cinereo: altera rubet, & hoc Aſpalathi 2. genus eſt Penę & Lugd. Rhodium lignum rubeſcens. Cord. in Dioſc. Aſpalathus roſeus, Lobelo in iconibus. III. Sandal Arabes vocant: veteribus Græcis indictū, ex recentioribus Actuarius meminit Arabes imitatus, qui flavum κίτρινον vocat. Album & pallidum Garzia autore, in nucis juglandis magnitudinē attollitur, foliis virentibus lentiſci æmulis, flos ex cœruleo nigricans. fructus ceraſi magnitudine, viridis, mox niger, inſipidus & facile decidūs. Arbor inodora, miſi jam detracto cortice exſiccata, odor enim in medulla eſt, quare id quod multum medullę & parum ligni habet, præfertur: utraque arbor ligni tantùm colore differt. Santalum pallidum, officinæ citrinum vocant, aliisque præfertur quia odoratius, ſed minore copia advehitur: hoc videtur eſſe ſantalum Machoziri apud Meſuem, quam vocem Monachi odoriferi reddunt: Cordus citrini ſpeciem odoratiſſimam quæ rarius cum albo & citrino vulgari adfertur, cenſet: quare Franciſcus Alexander in ſuo Apolline, quartum ſantalorum genus eſſe voluit: aſt Garzias exiſtimat dictum Machazari, quaſi è Malaca petitum: aut Mazafrani legendum, quod pallidum aut croceo colore infectum ſonat. In defectu citrini candidum ſubſtituemus, non albi & rubri partes æquales, ut Sepulveda fecit. Cenſet Cæſalpinus flavum quod habemus, candidi medullam eſſe. At rubrum (Lotum veterum cenſuit Cord. in Dioſc.) quod decorticatum affertur ligno Breſilio dicto ſæpè adulteratur: verùm licet utrumque ſit inodorum, attamen ſantalum rubrum neque dulce eſt, neque inficere debet. Braſilium & dulce eſt & inficit: ponderoſior quin etiam & ſolidior ſantali materia, ideo aquæ injectum ſtatim fundum petit. IV. Verum & Breſilii (quod ex Braſilia adferatur) ligni duo genera ſunt, alterum ruſſum, alterum citrinum: ruſſum, aliud ruberrimum, aliud in ruſſo candicat. Similitudinem quandam habet cum Acere, craſſitudine Guajaco æquiparatur, fibras rectas habens: hoc tinctoribus ob rubedinem quam decoctione deponit, expetitum. Citrinum verò Bugia vocatur, baculi longi ſunt, craſſitudine ferè qua manum impleant, rectis etiam fibris, tenues aſſulæ in aqua decoctæ luteum vel citrinum colorem, quo fullones utuntur, remittunt.

Sandali hiſtoria.

Breſſiliū duplex.

Bugia.

Βρύον. MUSCUS. CAP. XX.

Conclusa non legit Orib.

BRyon, [id eſt, Muſcus, à quibusdam ſplachnon appellatur. In cedro arbore, populo alba, & quercu invenitur. Optimum eſt cedrinum, proximum populneum: in quo genere candidum & odoratius præſtat: nigricans improbatur. Adſtringendi vim habet. a Decoctum inſidentium vulvis utile. Unguento balanino, oleisque inſpiſſandi gratia inferitur: thymiamatum, acoporumque compoſitionibus conveniens.

a Meum addit μέσον θερμὸν καὶ ψυχρόν. Drag. μέσῃ θερμῇ καὶ ψυχρῇ. 1. medium in caliditate, & frigiditate.

Muſci arborum hiſtoria.

Muſci nomina.

Galenus lib. VI. de ſimplitium medicamentorum facultate, & poſt ipſum Paulus non modo Muſcum, qui cedris innaſcitur, intactam non reliquere, ſed præterquam quòd populnei & querni meminerint, de eo etiam annum, qui in picea arbore abietis cognata oritur, tradiderunt. A quarpſe quidem in vallis Ananiæ montibus ſupra Tridentum muſcum admodum villoſum proprius manibus quampluries decerpſi, multò ſanè odoratiorem pulchrioremq3, quam qui in populo & quercu provenit. Nec minus piceo ſuaviter olet abiegnus, quo in eorundem montium ſylvis abietes innumeras adeò villoſas, incanas q3 mihi videre ſæpius contigit, ut prima ſtatim facie crediderim villos frondium loco ipſis arboribus genitos eſſe. Sortitur arboreus Muſcus varia ac diverſa nomina: quippe & muſcus & bryon, & ſphagnos, & ſplachnon & hypnon appellatur. Meminit hujus Plinius l. XII. cap XXIIII. ſic inquiens. Sphagnos in Cyrenaica provincia maximè probatur: alij bryon vocant, ſecundum locum obtinet Cyprius, tertiū Phœniceus. Fertur & in Aegypto naſci: quin & in Gallia non dubitaverim. Sunt enim hoc nomine cani arborū villi ex annoſis plerumq3 arboribus dependentes, colore ſubalbicante ac incano quales in querco maximè videmus, ſed odore præſtantes. Laus prima candidiſſimis: atque altiſſimis: ſecunda rutilis: nulla nigris. Et in inſulis, petrus q3 nati improbantur, omnes q3 quibus palmarū, atque non ſuus odor ineſt: hactenus Plinius. Caterùm in eo genere quod in Italia provenit ius & nobilior, & odoratior apparet, qui in larice naſcitur: quapropter & viribus fortaſſe præſtant orerit. Nimirum recordor me non parum eo quandoque ſuiſſe oblectatum, dum nocturno tempore quibuſdam in montibus ſuper fœno recumberem, ex conjunctis plantis deſatigatus, ubi larices innumeræ erant omni ex parte villoſo muſco incanæ. Quando quidem paſtores, ut nos veluti re nova & voluptuoſa reficerent, quodam parvo ignis lumine hos villos incendebant, qui tanto ſtrepitu & crepitu, ut nobis quidem viderentur termentorum pulverem facilè ſuperare. Quippe flammæ una cum ingenti ſcintillarum copia, in obſcuræ noctis ſilentio ad aſtra tolli videbantur, relicto ſui odoris oblectamento. Unde illud exiſtimaverim, quòd Galenus, cùm bryon in quercubus & piceis inveniri tradiderit, non ſolum de picea intellexerit ſed etiā de congeneribus plantis nempe abiete, larice & pinu. Is autem lib. VI. ſimpl. medic. citato, ita de eo ſcriptum reliquit: Bryon, quidam verò ſplachnon: invenitur autem in quercubus, & piceis & populis albis. Vim habet adſtringentem, invalidam: nec enim multum eſt frigidum, ſed propinquum fermè medijs: quia videlicet & digerendi, & emolliendi facultatis eſt particeps, maximè quod in cedrinis lignis reperitur. Muſcum officinæ Arabes ſecutæ Vſneam vocant: inter quod Serapio epotum vinum retulit, in quo diebus aliquot uſnea maduerit, altū ſomnum inducere, ventriculum roborare, vomitiones compeſcere, & alvum ſiſtere. Recens decerptus & oleo roſaceo imputus capitis dolores à calore exortos mirificè mulcet. Sanguinem è vulneribus manantem compeſcit impoſitus arcteq3 adalligatus. Expetitur quernus, lariceus, ac etiam abiegnus unguentarijs ad pulveres odoratos parandos, quos Cyprios vocant

Lariceus muſcus nobilior.

Muſci arboreī vires ex Gal. & Arabibus.

Uſnea.

Adhac

I. MVSCVS ARBOREVS.

II. MVSCVS TERRESTRIS.

Ad hæc Muſcus (ut Avicenna inquit) utiliter inter Cordis medicamenta inſeritur, quòd odoris fragrantia animi defectus juvet. Eſt & planta, cujus ſuperius in celtica nardo meminimus, quam recentiorum quidam TERRESTREM MVSCVM *appellant. Hæc longas viticulas ubique oblongis numeroſiſſimiſq; foliolis circumveſtitas, funiculi inſtar habet, quæ ſæpè ad ſeptem, octoq; ulnarum longitudinem protenduntur, compluribus utrinque aduatis ramulis, pariter foliolis circumſeptis, ut piceæ arboris ſummitates. Tota planta tactu ſicca eſt, & ſubaſpera, colore ex viridi palleſcente. Serpit humi, & inter ſaxa muſco ſcatentia, nititurq; radicibus plurimis capillaribus ex ipſis viticulis prodeuntibus ut in hedera. Emittit Iunio menſe, in ramuſculorum ſummitate julos corylaceis fere ſimiles, ſubflavo colore. Naſcitur in ſylvis ſabuloſis, & inviis locis, & præſertim inter muſcoſos lapides. Hanc plantam pro celtica nardo, adhuc aliqui uſurpant Myropolæ, qui vulgares ſequuntur errores. Præſtat tota planta ad calculoſos affectus: nam ſi vino albo incoquatur, eo epoto, renum calculi franguntur, pelluntur q; certiſſimo experimento. Idem contuſus, & deinde ex aqua decoctus, inflammationes & calidos dolores admotus mulcet, ob id q; hoc auxilium a multis uſurpatur ad podagram à calore provenientem. In vinum pendulum poſitus brevi reſtituit illud. Sed quoniam arboreus muſcus odoratiſſimum Moſchon mihi in memoriam redegit, qui ab oriente & occidente, quibuſdam piloſis utriculis concluſus defertur, etſi Dioſcoridis Galeniq; ævum hunc ſilentio præterierit, nos tamen haud quaquam diſſimulanda putavimus, quæ ad hanc rem pertinere arbitramur. Siquidem hi noſtri commentarii meritò de me conqueri potuiſſent, ſi eos tanta odoris ſuavitate deſtitutos reliquiſſem, præſertim cùm omnibus palàm ſit ubique terrarum Moſchum inter pretioſa odoramenta primam ſibi comparaſſe ſedem. Quippe non modò collo, auribuſq; ſuſpenſus, veſtimentis interpoſitus, chirothecis illitus, crumenis concluſus, ore retentus, & barbæ & ſupercilijs inunctus defertur Moſchus, quo alarum, narium q; tædia, ſudoris graveolentia, & inſuaves corporis halitus occultantur, laſciviæ oblectamenta augeantur, molliorq; politia fiat: ſed etiam ut odoris ſuavitate Deiparam virginem concilient, ne dicam, ut hac fucata hypocriſi laſciviam diſſimulent (eò enim vanitatis perventum eſt) Moſchum ipſum in orbiculos componunt, quibus funiculo trajectis angelicas ſalutationes in cœlum eructant: omnia denique, quibus miſcetur Moſchus, ſua odoris jucunditate commendat. Quòd ſi hæ lucubrationes eo fortè caruiſſent, verendum quidem erat, ne cum illis gratiam iniiſſent, qui mira undique odoramentorum fragrantia redolent. Quamobrem ut & ii ſibi unguenta omnium præſtantiſſima, odoratiſſimaq; comparare valeant, Moſchi primùm, deinde verò liquoris Zibetti vocati, & Ambari denique hiſtoriam, & facultates deſcribam.* MOSCHVS *itaq; (ut Ruellius ex Aetio, tranſcribit, ſi tamen ea Aetii legitima ſunt, cùm potius Simeonis Sethi eſſe videantur) plura habet genera. Præfertur qui in municipio quodam naſcitur, quod magis, quàm Choraſa civitas ad orientem vergit: hoc barbaro nomine Pat dicitur, colore ſubflavo. Secundam ſibi ſedem arrogat, qui ab India defertur, priori bonitate cedens, colore ſubnigro. Eo infirmior cenſetur qui à Sinarum agro mittitur. At Moſchus omnis in umbilico cujuſdam animalis gignitur, quod capreæ ſimile eſt, unico armatum cornu, prægrandi corpore. Huic cùm in venerem agitur, furoris vehementia umbilicus intumeſcit, fitq; vomica pragnans congeſto inibi craſſiore ſanguine: quo tempore & pabulo, & potu ferum animal abſtinet, humiq; crebrò volvitur: qua verſatione umbilicum lutoſo, faculentoq; ſanguine turgentem exprimit. Cæterùm emiſſa ſanies poſt aliquod tempus ſibi magnam odoris ſuavitatem adſciſcit. De Moſcho inter Arabes ſcripſit diligenter accurateq; Serapio, his verbis. Animalia capreis non abſimilia, quæ Moſchum gignunt, in Tumbaſcorum, & Sinarum agro potiſſimùm habentur, loca invicem contermina. Tumbaſcinus Sinico longè præſtantior eſt, quòd capreæ Moſchum gignentes & nardum, & alias odoratiſſimas plantas depaſcantur, quod Sinis non evenit: nam etſi hæ quoque odoratis veſcantur herbis, eæ tamen odoris & facultatis præſtantiâ, nardum & cæteras Tumbaſci plantas non æquant. Quinetiam in cauſa eſt demetendi ratio: quippe Tumbaſcini è vomicæ folliculo*

Muſci terreſtris conſideratio.

Muſci terreſtris vires.

Moſchi odorati hiſtoria ex Ruellio.

Serapio de Moſcho.

ſaniem nunquam eruunt, quo adulteria permiſceant, & non niſi ſereno cælo ſyncerum legunt. Sinici verò vomicæ utriculum exprimunt, & exclusâ ſanie impoſturas quaſdam admiſcent, nubilo parumq; arridente cælo, & alabaſtrus recondunt. Is cæteris præſtat, qui majore odoris fragrantiâ redolet, & qui è vomica maximè matura eruitur. Sunt & inter hæc animalia, quæ ab aliis Moſchum ferentibus nullo diſcrimine differant, præterquam caninis vocatis dentibus: quippe hæc verrium modo exertos palmi longitudine dentes habent, & pariter Moſchum præſtantiſſimum gignunt. Moſchus præcox tetro, & inſuavi odore diſplicet, verùm venatores immaturi folliculos excutientes, tantiſper eum libero aëre ſuſpendunt, dum abacto prorſus fœtore maturuerit: is enim aëris coctione perfectâ, miram ſibi conciliat odoris ſuavitatem. Veruntamen præcipuus habetur, qui ſuapte natura in animalis utriculo ſibi maturitatem comparaverit. Hunc incolæ per ſaxa metunt, & arborum truncos, namque animal cum vomicam maturam eſſe præſentit, & ſaxis & truncis ſeſe magno oblectamento affricat, donec facto vomicæ emiſſario tota ſanies viſcoſſundatur. Hic cæteros ſanè antecellit, tanquam ſolis coctione, & cæli benignitate maturitatem ultimam conſecutus. Hunc itaq; Moſchum inde venatores colligentes eorum animalium utriculis aſſervant, quæ alias venatione captaverant: iſq; ille Moſchus eſt, quo reges & donantur, & utuntur. Moſchus excalfacit ordine ſecundo, ſiccat verò tertio. Cor frigidum, ac tremulum roborat, & omnibus ipſius affectibus opem præſtat potus, atque illitus. Detergit tenues oculorum albugines, & humidas defluxiones exiccat: cerebrum roborat, & diuturnum capitis dolorem mulcet, ſi tamen pituitæ redundantia proveniat. Coles ex eo cicino oleo macerato peruncius, promptius in venerem excitatur. Fit è Moſcho confectio ſuavis in exiguas particulas digeſta, quam Itali appellant Moſchardini, hoc modo. Tragacanthæ gummi uncia, unà cum ſanguinis draconis lachrymæ binis drachmis, ſtillatitia aqua roſarum, duobus diebus maceratur, deinde in mortarium conjiciuntur: his adduntur ſacchari albiſſimi drachmæ ſex, amyli drachmæ quinque, moſchi ex aqua roſarum diſſoluti ſcrupulus: atteruntur deinde piſtillo quouſq; ſimul miſceantur, poſtremò digeruntur in particulas hordei granis haud majores, & ſiccantur in umbra. Præſtat ad oris graveolentiam, ſi una, aut altera portio in ore contineatur. Probant nonnulli an Moſchus legitimus ſit, hoc modo. Pondus libra examinatum in labellum humore perfuſum immittunt, tum paulò poſt iterum æquâ lance ponderant, quod ſi ſuperferatur, ſyncerum & legitimum exiſtimant: ſin cedat, ſpurium, & adulteratum putant. Huic ſimile aliud quodpiam habemus, ſed præterquam quòd mirum in modum oleat, primo ſtatim occurſu odoris vehementia nares admodum ferit: hoc vulgari ſermone vocamus ZIBETTO, unguentariis maximè expetitum ad ea odoramenta componenda, quæ propriè miſturas appellant. Gignitur id in exteriori teſticulorum utriculo cujuſdam animalis, feli. qui veteribus ædificiorum ruinis obervat, non abſimilis. Catos hæc animalia vocant, quos ſæpiùs Venetiis vidi ex Syria delatos. Eſt autem Zibettum tanquam ſudor inter hujuſce animalis teſticulos concreſcens, calidæ humidæq; facultatis. Id cavernulæ umbilici impoſitum vulvæ ſtrangulationibus mirificè prodeſt: proinde nec mirum eſt, ſi eo viri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferant ſolatium. Adulteratur Zibettum ab impoſtoribus felle bubulo antiquo, aloe, aqua roſarum, caryophyllis, & Moſcho, ſed fraus guſtatu facilè deprehenditur. Porrò ex quo AMBARVM aliud odoramenti genus gignatur, quod nos vulgò vocamus Ambracane, varii variè opinantur. Alii namque tradunt ipſum in maris alveo, non ſecus atque in terra fungos oriri, ac deinde ſævientibus procellis, è profundo elici, & in litus expui. Nonnulli verò referunt piſcem Azelum nomine, Ambarum hoc avidiſſimè proſequi, cujus eſu necem ſibi ſtatim conſciſcere: quòd cùm ſciant piſcatores hujus rei periti piſcem hunc mortuum, undiſque fluctuantem conjectis uncis & funibus extrahunt, & Ambarum ſciſſo animalis ventre eruunt. Quod verò (ut perhibent) proximè dorſi ſpinam invenitur, id maximè præfertur alii. Quidam præterea in fontibus quibuſdam Ambarum natare ſcribunt, qui bituminis modo illud eructant. Hujus ſententiæ è recentioribus Græcis invenio Simeonem Sethi, qui Ambarum deſcribit his verbis. Ampar, quod & Ambar appellatur, in diverſis locis ſcaturit: ſunt enim ejus fontes ut bituminis, & ſulphuris, & rerum ſimilium. Tria Ambari faciunt genera: præfertur colore fulvum è Selachito Indiæ petitum. Aliud ſubalbidum, quod è Sinchrio felicis Arabiæ oppido advehitur. Tertium atrum, & cæteris viribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, & ſiccat: cerebrum, & cor olfactu roborat. Senibus, & naturâ frigidis opem mirificè præſtat: quare iiſdem potius, quàm juvenibus chirothecæ Ambaro imbutæ concedi deberent. Vino infuſum temulentos efficit. Cæterùm ex antedictis quæ ſit Ambari hiſtoria ut verior accipienda, non equidem auſim decernere, quòd nihil adhuc certi atque explorati habeam. Neque etiam libet ſubſcribere ſententiæ Fuchſii, quamvis viri eruditiſſimi: qui in libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, Ambarum noſtri uſus factitium eſſe cenſet, atque legitimum Ambarum, de quo ſcripſerunt Mauritani, quodque ipſe ſuccini generi adſcribit, deſiderari. Siquidem non video, quibus rationibus, vel auctorum teſtimoniis hanc ſuam comprobet ſententiam. Muſcus arboreus βρύον, ἢ σπλάχνον Græcis appellatur: Muſcus, Latinis: Axnech, aut Vsnee, Arabibus: Moſco, Italis: Mücß/ Germanis: Bohemis, Mech & Polonis. Muſcus terreſtris: Italis, Moſco terreſtre: Germanis, Beerlag. At Moſchus odoratus μόσχος Græcis recentioribus nominatur: Moſchus, Latinis: Miſch, ſeu Meſc, Arabibus: Muſchio, Italis. Byſem/Germanis: Piizmo, Bohemis. Ambarum autem vocant Itali Ambra: Germani Amber: Bohemi, Ambor: Hiſpani Ambar.

Moſchi odorati vires.

Confectio è Moſcho.

Moſchi probatio.

Zibetti hiſtoria.

Zibetti vires.

Ambari hiſtoria.

Sethi de Ambaro.

Ambari genera & vires.

Fuchſii opinio.

Ambarũ noſtrum eſſe factitium.

Nomina.

ANIMAL ZIBETTI.

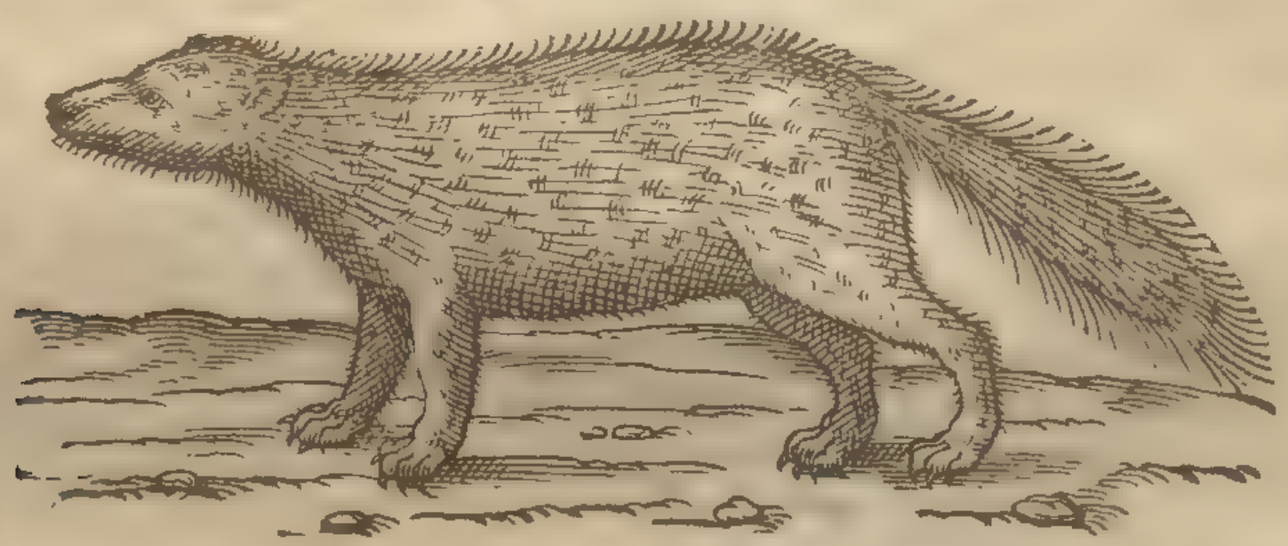

Muſci

Muſci vox quamcunq; villoſam canitiem annoſis caudicibus, aut ſaxis madidis, aut aquis paluſtribus aut maritimis adnaſcentem ſignificat: idem quod Græcis βρύον: Arabibus, Vſnea: Sphagnum & Hipnum Aëtio, Sphagnom Plinio. Triplex eſt, arboreus, terreſtris, & maritimus: hic de arboreo, quia aliquando odoratus eſt, cujus nomine primas tenet, & à Galeno βρύον ἀρωματικὸν dicitur, eò quòd antiquitas crebrò in odoratis unguentis & ſuffitibus uſa ſit, ut is qui è cedro, robore, pinu, picea, abiete, & larice dependet, quem privatim Splachnon vocant: aliquando inodorus, ut eſt populi, ulmi, betulæ, pomi, pyri & aliarum arborum. Omnium ferè color viridis, vel albicans, quibuſdam fuſcidior, nonnullis flaveſcens, aliis ſubrubens, rariſſimè niger: ſic alter tenujor, craſſior alter: quidam brevior, alter prolixior: viliſſimus qui ex quercu dependet. Imitatur autem muſcus naturam parentis & loci natalitii. Muſcum & Muſcum arboreum communiter herbarii nominant. II. Muſcus hic in quartum librum fuit rejiciendus, qui dicitur Muſcus terreſtris, Trago. Lon. Caſt. Dod. Lugd. Permonaria, Anguil. Lycopodium ſeu pes lupi, officinis quibuſdam, ſpica Celtica magno errore, Dod. Gal. Muſcus clavatus, Lob. Muſcus urſinus, Geſ. in fracto. Muſci genus, Cæſ. Lycopodium, Tab. Selaginis ſpecies altera & Muſcus reptilis, Thal. Chamæpeuce, ſcholiaſti Cordi.

Ἀγάλλοχον. AGALLOCHVM. CAP. XXI.

AGALLOCHVM lignum eſt, quod ex India atque Arabia deportatur, thuiæ ligno ſimile, maculatum, odoratum, guſtu adſtringens cum quadam amaritudine: *a* cute verius quàm cortice veſtitur: aliquantulum verſicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratiâ: *b* ſudores arcet toto corpori inſparſum: pro thure ad ſuffimenta ſubſtituitur. Radix epota drachmæ unius pondere, humida ſtomachi vitia, & imbecillitatem, fervoremque mulcet: ſi lateris, jecinoriſvè dolor excruciat, ſi dyſenteriæ, aut tormina infeſtant, ex aqua bibere prodeſt.

a Ita leg. Catac. & Drag. ſed meum ἐσιγμένον, ſed vereor ne falsò.

b καὶ διάσμα δὲ ὅλου τοῦ σώματός ἐστι. 1. ſiccum tritumq; inſpergitur toti corpori Agallochi conſideratio.

LIGNVM ALOES.

Agallochum à Græcis, & Latinis recentioribus, ſicuti ab Aphris, Lignum Aloes appellatur. Optimum à Luſitanis è Calecut India emporio ad nos convehitur. Etſi etiam Venetias hâc ætate ex Alexandria Aegypti præſtantiſſimum afferatur: ſiquidem igni accenſum ſuaviſſimum, ac perjucundum ſpirat odorem. Nec ob id putandum hoc illegitimum eſſe, quod ἐσιγμένον id eſt punctis maculatum non ſit: quoniam Oribaſius non legit ἐσιγμένον ἐστὶ μὲν οὖν ἐνώδες, id eſt: Eſt igitur odoratum, &c. Quemadmodum nec id etiam legit Serapio, qui nec punctorum, nec macularum meminit: ſicuti nec Paulus. Caterùm non diu eſt, quòd legitimum importari cœpit: nam licèt anteà quibuſdam non deeſſet Agallochum verum, nihilominus, quòd rariſſimum eſſet, officinæ ferè omnes ejus loco, ut ſuperiùs diximus, oleaſtrum Rhodium ſuppeditabant: quem falsò exiſtimavit Ruellius aſpalathum eſſe. Naſcitur Agallochum (ut Luſitani per meridiem in orientem navigantes teſtantur) in inſula Taprobana, aliiſq; confinibus locis, cujus integros truncos in Luſitaniam, & Hiſpaniam iidem ſecum attulere, qui non modò incenſi, ſed manuum tantùm attritu ſuaviter (ut ajunt) redolent. Porro ubique pretioſum Agallochum eſt: nam & in locis, ubi naſcitur, plurimi penditur. Verum Agallochum, quod tantoperè præſtet, hactenus mihi videre non licuit. Sunt, qui ſomniantes dixerint, Agallochi arborem vidiſſe neminem, cùm terreſtri tantùm paradyſo proveniat: illudq; ferri fabulantur fluminibus, quæ (ut ſacra teſtantur monumenta) ex eo manant. Atqui pro comperto habetur (ut paucis innuit Serapio) Gangem India ampliſſimum fluvium quàm plurima ſecum Agallochi fragmina vehere, quæ tamen in ipſum ducuntur aliorum fluminum curſu, qui in eum confluunt. Quippe cùm fluvii transfluant loca, ubi Agallochum provenit, aquarum inundationibus turgentes, hujus truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt unà cum aliis varii generis lignis, & in Gangem transferunt, quemadmodum in noſtris etiam fluminibus ſæpè ac ſæpiùs viſitur. Cujus rei indicium affert illud, quod Venetiis venditur, utpote quod longo aquarum diſcurſu omni ex parte laceratum, exeſum, comminutumq; ſpectetur. Quamobrem mirum non eſt, ſi dum manibus tractatur, id odoris non præſtet, quo illud fragrare prædicant ex natali ſolo in Luſitaniam advectum. Ejus plura numerantur genera, ſi Serapioni fides eſt adhibenda, qui ex Abohaniſa Arabe ita tranſcribit. Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri, tametſi quædam ibi creſcat plana Nevig vocata, quæ quadantenus Agallochum refert. Verùm præſtantiſſimum India mittit: & quamvis hoc genere differat (plura enim Indis Agallochi ſunt genera) id tamen quod viribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter vocant, quemadmodum nigra myrobalana, quòd cæteris præſtent, Inda pariter appellant. Indum in quadam India inſula invenitur, quæ Fimua nominatur. Selectiſſimum eſt nigrum, quod varium oſtendit colorem,

Agalloc. fabuloſa opinio.

Agallochi hiſtoria, ex Serapione.

ſucci plenum, ponderoſum, duritie compactum, craſſum, non albicans, quod accenſum egerrimè flagret. Secundæ bonitatis eſt Mondunum à Mondel Indiæ urbe denominatum. Tertium eſt Seiſicum, quod non obſcuræ bonitatis præſumitur, quòd ſua præſtanti vi ac gravedine in aqua conjectum, non innatet, ſed ſtatim ſubſidat: porrò ex hoc genere id magis præſtat, quod craſſum eſt, & plurimo humore prægnans. Poſtremam ſedem habet Alcumericum Seiſico bonitate cedens: tametſi Alcumeri non longius a Seiſi diſtet quàm itinere triduano. Præſtat in Alcumerici genere nigrum nulla albedine varium, grave, ignium flammis diu reſiſtens, veruntamen viribus Seiſico infirmius eſt. Item ex auctoritate Chealfetebeni idem ita ſcribit. Ferunt præterea, quod incolæ Agallochum ſtatim ab arbore diſſectum integro anno ſepeliunt, ut ita terra obrutum marceſcat cortex, lignumq; tantùm purum remaneat, adeò, ut è ligno nihil erodatur. Ferunt inſuper illis in regionibus collabentes ex Agallochi arboribus ramos, raptos à fluminum inundationibus per circumſtantes regiones deferri; hæc Serapio. Cui ſubſcribit è recentioribus Græcis Simeon Sethi, cauſam etiam reddens, cur annua ſepultura diſſectum Agallochum recondatur, cùm inquit. Non aliàs odoratius futurum exiſtimant, niſi prius marcorem aliquem & teredinem ſenſerit: proinde harum regionum incolæ diſſectum ſub terra condunt, ſuoq; tempore eximunt, & negotiatoribus vendunt. Nicolaus Myrepſicus ſæpius in ſuis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit, Fuchſius prima de antidotis ſectione. ſic adnotavit. Sæpè Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideoq; hoc loco, quæ noſtra de illo ſit ſententia, exponemus. Per crudum itaque lignum intelligo, quod non putruit: nam (ut teſtis eſt Simeon Sethi) ejus regionis, in qua provenit, incolæ id ipſum concidunt, & ſub terra multo pulvere obruunt, & poſt aliquod temporis ſpatium, quantum ſcilicet ſufficere videtur, ligni partes educunt, & mercatoribus vendunt: crudum itaque erit, quod terra non obruitur, ſed ſtatim ab arbore exciſum ad uſum rapitur: hæc Fuchſii ſententia. A quo tamen nos pace ſua, diſſentimus, nam ſi in componendis medicamentis præſtantiora ſimplicia ſemper expoſcimus, ſitq; Agallochum illud præſtantius, odoratiusq; (ut etiam Simeon ille refert) quod à terra, vel pulvere fuerit ſepultum, non video, cur potius inſepultum, & ſtatim ab ipſa arbore exciſum (id enim ob locorum diſtantiam recens habere nequimus) crudum vocaverit Nicolaus, præſtantiusq; exiſtimaverit. Pulvere enim vel terra conditum coqui non poteſt, quòd nullus ibi ſit ignis, neque color, ſed potius recrementitia humiditate exui, quæ fortaſſe odorem ejus obtundit. Verùm crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud deſignari, quod non fuerit antea elixum: quòd inde fortaſſis odoratiſſima lavacra ex Agallochi decocto ſibi conficiant Indi, aliaq; odoramenta in regales præparent uſus, ut etiam cum rhabarbaro ſieri narrant. Vel forte per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum, longoq; eorum ductu per regiones non defertur: in his namque caloriſicis regionibus aquæ à ſolibus non obſcurè calefactæ non modo illud omni ex parte diluunt, ſed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quòd cùm non modo crudum, ſed etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere videtur, quàm quod ſepultum præſtantiſſimum evaſerit. Cæterùm Agallochi omne genus excalfacit, & exiccat ordine ſecundo. Facit, ut Avicenna ſcribit, ad cordis affectus: ob idq; inter ea medicamenta, quæ cordi præſidio ſunt, Agallochum recenſuit. Hujus non reperio meminiſſe Galenum alibi, quàm in ſuccedaneis, ubi centaurium ſupplet pro Agallocho. Lignum, quod Græcis ἀγάλλοχον, Latini ſimiliter Agallochum dicunt. Verùm recentioribus Græcis ξυλαλόη nominatur, ut officinis Lignum aloes: Mauritanis, Hoad, Agabian, Agalugin, aut Agalugen: Italis, Agallocho, & Legno aloe: Germanis, Aloes Holtz, ſeu Creutz Holtz: Hiſpanis, Lin aloe.

Ex Simeone Sethi.

Fuchſii ſententia improbata, de Agallocho crudo.

Agallochi crudum quid.

Agallochi facultas.

Nomina.

AGallochum ex recentioribus Græcis primus Aetius, (quem ſequuntur Actuarius & Simeon Sethi) Xyloaloen, fortè à nonnulla ſimilitudine coloris aloes appellavit: unde officinis lignum aloes, ut & Lon. Cæſ. Tab. & Lignum Paradyſi, quibuſdam lignum aquilæ, vel S. Crucis: at Cord. in Dioſc. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Agallochus. Videntur & veterum nonnulli per Aloem, Agallochum intellexiſſe. Nam diapaſma illud, quo lectulum ſuum odoris gratia, conſperſerat muliercula, de qua apud Salomonem legitur, Myrrhã, Aloen & Cinnamomum recipit, quo loco minimè ſuccus ille herbæ Aloes intelligendus, cùm inter odorata non referatur. Eſt enim Agallochum arboris oleæ inſtar, fructu piperis modo rotundo & rubente, ligno thuiæ ſimili, maculato, odorato, quod cortice craſſo, aliquantulum verſicolore, veſtitur: cujus licet Serapio plura genera, Sethi differentias decem, Ruellius quatuor, Ludovicus Romanus triplicem arborem faciat, duo conſtituimus ſumma genera, aliud legitimum, aliud ſylveſtre: legitimum aliud ſolidum & ponderoſum, nimirum Agallochum: aliud fiſſile, leve & aromaticum, quod Tarum dicendum. Sed de duplici Taro videatur Cordus in ſua hiſtoria.

Νάρκαφθον. NARCAPHTHVM: CAP. XXII.

a Meum & Cat. σύναμον. i. Mori.

NArcaphthum ex India defertur, corticoſum, ſimile *a* ſycomori libro: quod jucundi odoris gratia ſuffitur. Miſcetur thymiamatis compoſitis. Conſtrictionibus vulvæ ſuffitu prodeſt.

Narcaphthi conſideratio.

TAm breviter, tamq; parcè de Narcaphtho ſcripſit Dioſcorides, ut nimirum mihi perdifficile ſit explicare, quidnam hac ætate ad nos ex India afferatur, quod legitimum Narcaphthum referat. Eoq; magis quòd nihil de hoc (quod equidem ſciam) Theophraſtus, & Plinius ſuis monumentis poſteritatis memoriæ prodiderunt. Attamen non deſunt indicia, quæ præ ſe ferant (ſi modò ad nos deferatur) id omnino eſſe Narcaphthum, quod vulgò officinæ vocant Tigname: nam Tigname non aliud integrat, quàm thymiama apud Græcos, quod apud Latinos ſuffimentum ſignificat. Proinde cùm hujus in ſuffimentis frequentiſſimus ſit uſus, nil mirum ſi novum ex uſu ſibi vendicaverit nomen, quod eſt thymiama. Id quod corrumpentes poſteri tigname pro thymiamate dixere. Ad hæc (ut Dioſcorides inquit) jucundi odoris gratia per ſe ſuffitur, ac etiam aliis ſuffimentis inſeritur. Quod in Tigname facilè probatur: quippe id tantùm uſu venit in compoſitis odoramentis, quæ ad ſuffiendum parantur, ita ut præterquam quòd per ſe id muneris præſtet, raræ quoq; fiant ſuffimentorum compoſitiones, quæ ipſum non recipiant. Quare admirari ſinamus, ſi relicto proprio ſuæ arboris nomine, ſibi aſcitiam nomenclaturam ex ſuffimentis uſurpaverit. Serapio Narcaphthum Laſahaten vocat: & illud odorati calami vice ſupponi poſſe autumat. Νάρκαφθον Græcè, ſicut Narcaphthum Latinè appellatur: Arabicè, Nabach, ſive Laſahaten: Italicè, Agallocho, atque etiam Tigname. veluti ſeplaſiarum vulgo.

Tigname.

Nomina.

CVm nec Theophraſtus, nec Plinius Narcaphthi, ſeu Naſcaphthi, ut multa exemplaria habent, ut & ipſe Ægineta legit, meminerit, ſed ſolus Dioſcorides cum Ægineta, & quidem adeò ſuccinctè, dubium eſt, an legitimum hoc ſit caput, maximè cùm Marcellus in antiquiſſimo & probatiſſimo codice

dice non legi testetur: imò & antiquiora exemplaria, quæ hoc caput habent, in ejus tamen lectione variant. Ast Hermolaus censet consultò à Plinio Nascaphthum prætermissum, quia ejus natura incerta sit, & nomine tantùm orbi nostro cognitum: idem ex Hermolao, Ruellius refert.

Κάγκαμον. CANCAMUM. CAP. XXIII.

CANCAMVM Arabici ligni lachryma est, myrrhæ quodammodo similis, virosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo, additis styrace & myrrha, suffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obesos, si ternùm obolorum pondere ex aqua, aut mulso aceto plusculos dies ebibatur: lienosis datur, comitialibus, & suspirios is: menses cum aqua mulsa pellit: oculorum cicatrices confestim emendat: vino madefactum medetur eorundem hebetudinibus: adversus gingivas humore prægnantes, dolores-que dentium, non aliud efficacius.

LACCA.

Cancamum, quod notis omnibus Dioscoridis historiam referat (ut recentiorum ferè omnium medica materia studiosorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos advehitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddam rufum, ac pellucens ostendunt, quod surculos incognitæ arboris undiq; circumvestit, myrrhæ quadantenus simile. Verùntamen quod nulla (ut Dioscorides inquit) in eo mansò saporis virositas deprehendatur, alij id potius mentiri, quàm esse legitimum Cancamum volunt. Expetitur hoc gummi genus hoc tempore maxime infectoribus ad inficienda serica stamina, idq; vulgari sermone quidam in Italia appellant Lacca, quidam diminutè Lacchetta. Cujus duo habentur genera, quæ tantùm (ut opinor) bonitate differunt. Præstantius vulgò appellant Lacca fumetri: quod verò deterius est, Lacca comberti, cognomentis fortasse à locis Arabum à quib. deferuntur, acceptis. Primum surculis perpetuò obvolutum visitur: alterum absq; surculis in glebas concretum myrrhæ modo, quod etiam viliori pretio vendunt. Hinc itaq; factum est, ut crediderint illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum esse Cancamum, nempe quòd is Cancamum Laccam appellet, & quod arboris sit gummi, vel lachryma myrrham quadantenus referens: quodq; etiam ejus meminerit Serapio, postquàm de Dioscoridis & Pauli Cancamo egit, his verbis. LACCA (ut inquit Isac amran) res quædam est rubea, quæ tenuibus lignorum surculis inhæret, sapore non ingrato. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam infecturam chermes appellant: quod verò post infecturam subsidet, & infectoribus remanet, pariter Laccam vocant. Cæterùm Lacca ex Armenia defertur, exiccans & excalfaciens ordine secundo. Ventriculum & jecur roborat, eorumq; infarctus expedit, ictericos juvat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc scatent gummi, diligenter franguntur, ac subinde aqua perfunduntur, in qua odoratus juncus aristolochiaq; inferbuerint: deinde pistillo agitantur: cùm autem ab agitatione resederint, aqua leviter abjicitur, quod si una tantùm lotione non pelluceat, secundò item repurgetur, demum siccetur in umbra, & recondatur in vase vitreo: hæc Serapio. Quibus palam est, gummi quod infectoribus vulgò Lacca dicitur, Laccam esse Arabum, & à Græcorum Cancamo differre: quod Dioscoridi Cancamum lachryma sit Arabicæ arboris, virosi gustus: Serapioni verò res quædam rubea, ex Armenia, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum surculis inhærens, sapore non ingrato. Item Dioscoridi Cancamum obesos extenuat, lienosos juvat, suspiriosis & comitialibus prodest, menses pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, tumentes gingivas cohibet, & dentium dolores tollit. Serapioni autem tantùm obstructiones aperit, viscera imbecilla roborat, jecoris dolores mulcet, & regium morbum, & hydropem sanat: quæ omnia medicamentorum diversitatem præ se ferunt. Quo fit, ut non ab re existimaverint peritiores medici, nos omnino Dioscoridis Cancamo esse destitutos. Veruntamen non desunt rationes, nec probatissimorum auctorum testimonia, quibus etiam probari possit, Græcorum Cancamum & Arabum Laccam idem esse. Nam etsi hæc, quæ allata sunt, omni ex parte vera videantur, si quis tamen Dioscoridis codicem hoc capite scatere mendis animadverterit, & rem omnem accuratius, diligentiusq; perpenderit, certior fortasse fiet, nos Cancamo non omnino destitui. Ego enim cùm Paulum, qui in omni simplicium censu omnia ex Dioscoride transcripsit, accuratius perlegerem, inveniissemq; illi Cancamum lachrymam esse Arabicæ arboris myrrhæ similem odore grato, & quòd nullius virosi gustus meminerit, illico orta est suspicio, quòd ea particula Dioscoridi illegitimè accesserit. Auxit deinde suspicionem hanc Serapio: quippe qui capite de Lacca de Cancamo agens, dum (ut assolet) ex Dioscoride transcribit, nusquam hujus particulæ mentionem fecerit: quòd fortasse Dioscoridis codex, a quo transcripsit, hac menda facilè vacarit. Sed illud adhuc magis rem ita se habere mihi persuasit, quod primum legatur in Dioscoride, Cancamum virosi esse gustus, quod fœtoris, non suaveolentiæ indicium est: mox cum styrace, & myrrha ad suffiendas vestes expeti, ut grato commendentur odore: quæ ut inter se maximè repugnant, ita etiam depravatæ lectionis præbent suspicionem. His itaque rationibus, & auctoritatibus non ab re adductus esse videor, ut quasi crediderim Dioscoridis codicem hoc in loco vitiatum fuisse: unde posteà factum sit, ut ejus Cancamum ab Arabico diversum sese ostenderit. Neque sanè huic opinioni illud obstare videtur, quòd plura in morbis curandis Cancamo assignaverit Dioscorides, quàm Serapio: si quidem nulli dubium est, quin ea medicamenta, quæ obesos extenuant, lienosos juvant, & menses cient, possint pariter ventriculum & jecur roborare, eorumq; infarctus expedire, & cutem subeuntes aquas, & felle suffusos sanare. Hæc autem silentio involvenda non duximus, non ut nostra hæc probetur, vel improbetur opinio, sed ut aliis veritatis investigandæ pateat aditus. Sunt etiam factitiæ Laccæ plura genera, quæ ex diversarum infectionum sedimento pictoribus tantùm parantur. Alia namque conficitur ex pimpinellæ bacca, quam vulgo vocant Cremese, & Cremesino: ex infectorio cocco alia: alia ex nativa

Cancami consideratio.

Laccæ Arabum opinio, varia.

Laccæ vires & lotio.

Lacca tinctorũ est & Arabum, differens à Cancamo.

Cancamum & lacca quòd idem sint, probatur.

Laccæ factitiæ genera.

nativa Serapionis lacca: alia denique ex ligno, quod brasilium vocant, omnium deterrima: quarum nulla ad medicamenta admittitur. Non tamen desunt, qui credant, chermesinum infectoribus vocatum esse arboris gummi: imò illud idem, quod Serapio, auctore Isac, rem rubeam (ut paulò ante diximus) esse ait, quæ tenuibus lignorum surculis inhæreat, & quòd ea inficiantur panni rubeo colore, quem chermes appellant, quandoquidem hujus sententiæ reperio fuisse Fuchsium. Sed meo judicio non exactè rem exploraſſe videtur, quippe chermesinum, quo puniceo, & purpureo colore serica stamina inficiuntur, est (ut Itali optimè norunt) pilula, vel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientalibus regionibus adnascens, non autem gummi, vel roscidum, vel aliud per se manans, ab eo perquàm longè diversum. Siquidem hoc nihil aliud est, quàm nativa Serapionis lacca, quam propriè Itali vocant vulgò lacca & lacchetta, infectoribus tantùm expetita iis inficiendis sericis, quæ viliori veneunt pretio. Nec obstat, quòd dixerit Serapio, quem hic secutus est Fuchsius, hujusce laccæ infecturam vocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil sanè aliud per chermes intelligit, quàm coccum infectorium Dioscoridis: quo fit, ut existimaverim in eo capite de lacca omnino subesse mendum, vel auctoris, vel interpretis: & fortè melior hæc esset lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeo ut coccinei videantur: vel adeò ut iis similes sint, quorum infecturis injicitur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarum quàm plurimi, Dialaccam antidotum componentes, quòd legitimæ Armeniacæ laccæ loco, quam Arabes prodidere, factitias, & pictoribus tantùm dicatas immiscеant. Sed caveant, quæso, ne hunc errorem corrigentes in alterum non minus detestandum incidant: id namque iis facilè continget si Monachis, qui in Mesuem scripserunt, morem gerent. Hi enim jam rei medicæ professores asserere non dubitarunt, immiscendam esse loco cancami, seu laccæ in magnam dialaccæ antidotum eam Aphricæ arboris lachrymam, quam seplasiæ sanguinem draconis appellant, quæque Dioscoridis cinnabaris ab omnibus esse censetur. Sed certè ii magis hallucinantur, quam ut refelli debeant, quòd ea lachryma in compluribus facultatibus cancamo adversetur. Quippe Arabicum Cancamum, quod potissimè antidotus illa exposcit, tanquam à Mauritanis inventum, præterquàm quòd ventriculum, & jecur roborat, adeò eorum infarctus, & obstructiones expedit, ut ictericos quidem, & aqua intercute laborantes juvet: contrà verò draconis lachryma propria vi efficaciter adstringit, ita ut scriptum reliquerit Dioscorides, eam lachrymam iisdem pollere viribus, quibus hæmatites lapis: cujus tamen vis est, ut mensium profluvia sistat, non autem ut eliciat. Cancami modo, præsertim ubi vasorum infarctu remorentur, ob idq; maximè expetitur ad sanguinis emanationes, ad vulnera cohibenda, & ossium fracturas ferruminandas. Sed monachos missos faciamus: & seplasiarios admoneamus, ut si nostro consilio uti velint, non aliud pro lacca in eam antidotum imponant, quam laccam ipsam Serapionis, quæ nativa ex Armenia ad sericorum vellerum infectum copiosissima ad nos defertur, siquidem de hac intellexerunt Mauritani: quos secutus Nicolaus Myrepsicus in sua Dialaccæ confectione, laccam infectorum immisit. Quod κάγχαμον Græci, Latini item Cancamum vocant: Arabes, Sach, sive lach: Itali, Cancamo: vulgus officinarum, Lacca.

Chermesinum quid fiet.

Fuchs. opinio improbata, chermes laccam existimãtis.

Pharmacopolarũ error in dialacca.

Monachorum lapsus, sanguinẽ draconis, cancamo substituentium.

Nomina.

Cancamum Dioscorides & Aegineta ex Græcis proposuêre: at Galenus in classe simplicium non meminit: & Plinius li. 12. c. 20. nomẽ solum habet: at recentiores Græcos, ut Actuarium, secuti Arabes λαχαν vocant: cur autem dicatur Lac, Loc, & Luc (Serapio habet Sac, apud incolas quibus nascitur Trec, unde apud Pandectarium Aec) causſam putat Garzias quod in Loc seu mellis crassitudinem dissolvatur, cùm ad inficiendum, vel etiam in medicina ejus usus est. Verùm Anguillara & Montanus Cancamum Græcorum censent esse id, quod in officinis Benioinum dicitur: sic Garzias Cancamum vult idem esse cum eo gummate, quod nunc Anime nomine adfertur: qua de re plenius in Commentariis nostris in librum primum Dioscoridis agemus. Revera Arabum Laccæ descriptio, cum Cancami Dioscoridis & Pauli descriptione convenit. Est autem Lacca lachryma adhærens lignosis quibusdam surculis, qui vastæ sunt arboris, foliis quodammodo pruni (vel arboris, quę juglandibus nostris similis Ludovico Romano) in cujus surculis formicæ magnæ materiam ex arbore exsugentes Laccam elaborant, quæ colore russo, odore viroso si accendatur: præstantior quæ surculis adhæret, quam Laccam Sumetri vocant, quia ex Sumetria insula, id est, Taprobana habeatur: vilior quæ in glebis sive surculis affertur, quæ Lacca Comberti dicitur. Cancamum Græcis veteribus, recentioribus Græcis & Arabibus Lacha Cord. in Dioſc. & hist. Sylvio, Amato, Cronenburgio Arabum Lacca & offic. Lob. Lacca Clus. in Garz. Cæs. Tab. & Lugd. qui Cancamum Dioscorid. & Pauli esse negat: eò quod Lacca minimè sit odorata: eandem ob causſam Lobelus cum Hermolao, an Lacca Arabum & offic. sit Cancamum, dubitat.

Κῦφοι. CYPHI. CAP. XXIIII.

CYPHI odorati suffimenti compositio est, dicata diis, qua abunde Ægyptii sacerdotes utuntur. Inantidota miscери solet: suspiriosis datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc est. Sumito cyperi dimidium sextarium, cum pari baccarũ juniperi adultæ modo: uvæ passæ pinguis, exemptis vinaceis, minas duodecim: resinæ purgatę minas quinque: calami, & junci odoratorum, & aspalathi, singulorum minam: myrrhæ duodecim: vini veteris sextarios novem, cum duabus mellis minis. Uvam passam, detractis vinaceis, tusam cum vino, & myrrha subigito: cætera tusa, & cribrata adjicito: die uno humorem combibere finito: dein mel coquito, dum sibi glutinis adsciscat crassitudinem: eliquatam resinam accuratè permiscето, cum reliquis diligenter contritis, & in fictile vas recondito.

Cyphi caput adscititiũ.

NOn omnes sanè Dioscoridis codices, præsertimq; vetustiores hoc Cyphi caput recipiunt. Quo fit, ut crediderim cum plerisque rei medicæ peritis, id illegitimè huc accessisse: siquidem non rationi consentaneum esse videtur, Dioscoridem hic de simplicium materia scribentem, composita medicamenta tam inconsultè, ac præter rem simplicibus inseruisse: præsertim cùm id nulli superiorum commodè adnecti possit, quemadmodum est de multis aliis compositionibus. Ut κῦφοι Græcis, ita etiam Latinis, & Italis, Cyphi appellatur.

Quod Dioscorides hoc loco Cypheos compositionem posuerit, ratio est, quia velut simplex quoddam in multas compositiones recipitur, maximeq; veteres ad suffitus utebantur, quamvis & in Medicamẽtis ejus fuerit usus, ut videre est apud Galenum 8. de comp. medic. secundum loca, in malagmate Asclepiadeo, ubi habetur Cypheos hieratici, id est, sacrificulorum, eò quòd Ægyptii sacerdotes eo uterentur, ut eo-

ut eodem lib.cap.7.& 2.de antid.2.ostenditGalenus:qua de re pleniusPlutarchus commentario de Isíde & Osyride:vide & Hermolaum.Non tamen compositio ipsius Cyphi cum Cyphoide çommiscerí debet, cùm diversa sint medicamenta: de hac namque antidoto ad hepaticos & thoracis vitia agit Galenus libro citato cap.7.& Aegineta lib.7.cap 11. Dioscorides permultas dicit fuisse compositiones, & rectè: apud Ægyptios certus rerum exigebatur numerus,qui sexdecim erat, quadratus & pariter par:adeò autem religiosè conficiebant,ut Sacerdores ex scripto unguentariis præirent. At Aegineta lib.7.cap.22.duplicem habet compositionem, alteram Cyphi magnam κλιανὸν ex triginta sex ingredientibus, cujus & Posidonius & Trallianus lib.1. cap.15.meminere: alteram σεληνιακὸν lunarem, ex viginti octo simplicibus compositam : qua de re & Myrepsius Antidoto 298. & Aetius lib.13. cap. 116. Nec admodum dissimile medicamentum Aegineta sequenti cap. proponit, quod Mastucha, Ægyptia voce, quibusdam Masnaphium vocetur.

Κρόκος CROCUM. CAP. XXV.

CRocum optimum in medendi usu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in *a* capreolo, oblongum, *b* omnibus suis partibus constans, non fragile, plenum, à quo detractum est nihil, quod madefactum manus inficit, nec situm redolet, aut cariem sentit, subacre: sin hujus generis non est, aut vetus, aut humore perfusum creditur.Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lyciæ contermino. Tertius Lycio, è monte Olympo. Dein ex Ægibus Ætoliæ. Cyrenaicum & Centuripinum inter Sicilica omnia viribus infirmius est. Omnium natura oleracea: Italia tamen ob succi copiam, & coloris venustatem, tingendis mortariis dicaverunt: quibus de causis magno venditur. Utilissimum in medicina quod antè descripsimus. Adulteratur immisto crocomagmate tuso, *c* atque etiam sapæ sublitu : contrita, quo pondus adjiciatur, simul argenti spuma, aut plumbagine. Sed maleficium declarat insidens pulvis, præsertim si defrutum in odorando subolet. Thessalus ipsum tantùm odoratum esse voluit. Alii exitiosum, tribus drachmis ex aqua potis.Proculdubio vim coquendi,emolliendi,atque substringendi habet: urinam cit: elegantem colorem præstat : qui ex passo biberint, crapulam non sentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte cohibet : additur in potiones, quæ interaneorum causa temperantur: ad vulvæ etiam, sedisque cataplasmata utiliter inditur: venerem stimulat: vergentes ad ignem sacrum inflammationes mulcet: auricularíis collectionibus utile. Quò facilius conteratur, in calido fictili † sole siccari oportet, celeriterque versari. Urinam movet radix ex passo pota.

a Meum ἐπὶ τῆς ἑλικος. i. in circuitu.

b Ruel. ὁλόκληρος Cat. ἐυμεγέθης addit. sed meum. ὁλομελὴς

c Non habet Oribasius.

† Novò addit Oribasius.

Κρομάγμα CROCOMAGMA. CAP. XXVI.

CRocomagma fit expressis unguenti crocini odoramentis, & in formas digestis. Optimum est odoratum,modicè myrrham olens, grave, nigrum, ligni expers,leve,subamarum,quod madefactum croci colorem reddit, gustatumque vehementer dentes ac linguam inficit, multis durans annis:quale est quod à Syria defertur. Habet suas vires ad delenda, quæ caliginem oculis obversant:urinam cit,calfacit, concoquit, & emollit. Vires croci proportione quadantenus repræsentat : quandoquidem plurimam croci partem sibi Crocomagma vendicat.

CROCUM FLORENS.

CROCUM NON FLORENS.

Crocum

Croci consideratio.

CRocum quidem ubiq; terrarum cognoscitur. Planta est comosis foliis longis, angustis, capillaceis, planis, tamen non rotundis, tragopogoni modo, sed angustioribus & numerosioribus, humi accubantibus, densis ac mollibus. Floret post æquinoctium Autumni anteaquam folia proveniant, floribus Colchico Ephemero similibus, purpureis, ac aspectu jucundis. E medio rubra prodeunt stamina in crassiusculum cacumen desinentia, quibuscum ex eadem ferè origine, quidam exeunt processus exiguæ linguæ figura, aurei coloris, iis similibus, qui in colchici flore habentur. Floret Crocum continuo fere mense. A floribus prodeunt subinde folia, quæ tota hyeme virescunt, spretis algoribus: arescunt hæc, ac prorsus deperduntur vere, & nunquam per æstatem apparent. Radicem habet Crocum bulbosam, pluribus contectam tunicis, ipsisq; subflavescentibus, Gladioli modo. Eruuntur Bulbi quarto anno, verno tantùm tempore, servanturq; æstate tota in horreis: & seruntur deinde appetente autumno, in tenui solo, nam & stercora odere, & solidam humum, in campis & hortis, bulbis tantùm transpositis. Crocum in Italia, & præsertim in Hetruria, Mauritanorum modo vulgò vocatur Zaffarano: quanquam non desunt rura in agro nostro Senensi, quæ corrupto à Croco vocabulo ipsum appellant Gruogo. Cæterùm crocum

Crocum quod optimum.

Coryceum, & Lycium in Olympo monte decerptum (quod sciam) ad nos non advehitur: quapropter quod ab Aquila Vestinorum urbe affertur, primum sibi locum vendicat in Italia. Constat optimum esse, & Aquilano longè præstantius, quod in Germania oritur, è Vienna Austriæ metropoli devectum: sed hujuscemodi sanè perexiguum est, idq; difficulter transit ad Italos, ob ejus frequentissimum in cibis usum apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocum (ut Theophrastus auctor est) vergiliarum occasu, paucisq; diebus: confestim verò cum folio florem quoq; expellit. Gaudet calcari, & melius ita evadit. Croci meminit Galenus lib. 7. simpl. med. inquiens: Crocus paululum etiam adstringens quid obtinet, quod terreum, frigidumq; ostendimus: sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, ut tota ejus essentia secundi sit ordinis excalfacientium & primi exiccantium, proinde concoquendi quoq; vim quandam habet, adjuvante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentiis emplasticis vocatis, quas cùm junctas esse caliditati non vehementi contigerit, concoquentes esse ostendimus. Et lib. 2. de comp. med. secundùm locos: Crocum, ait, suo odore caput ferit, & mentem tentat, peucedani, & fructuum lentisci modo. Lætitiam affert, ob id additur utiliter medicamentis ad cor facientibus. Κρόκος, *Græcè: Crocus, sive Crocum Latinè nominatur: Zahafaran, aut Zafaran, Arabicè: Zaffarano, Italicè:* Saffran/ *Germanicè: Azaffran, Hispanicè: Saffran, Gallicè. Bohemicè, ßfran. Polonicè, SZafran.* Κρομόμαγμα *idem nomen retinet apud Græcos, Latinos & Italos.*

Croci vires ex Galeno.

Nomina.

In Croci floris medio plerunque tria, nonnunquam etiam plura stamina (*κρόκιδες* vocantur) observantur, quæ cùm sola in usum veniant, propter excellentiam croci nomine donantur. Duum generum est Crocus Theophrasto: Sativus, de quo 1. hist. 6. & 6. ejusdem 6. item 7. hist. 9. & 10. & montanus, de quo 6. hist. 7. Sic Sylvestrem alium dicimus majorem, alium minorem: alium vernum, alium autumnalem, qui rursum colore floris & foliorum variat: quare in nostro Phytopinace quindecim differentias posuimus. Dicitur herbariis Crocus, Crocus vulgaris, Crocus sativus. Callimachi Scholiastes deducit *παρὰ τὸ ἐν κρύει θάλλεσθαι*, quòd bruma vireat: at Galenus 9. de comp. med. fabulam de Croco puero, cujus sanguis in hunc florem versus sit, refert: aliter tamen quàm Ovidius 4. Metam. qui ob amorem Smilacis virginis in hunc florem mutatum scribit. Subjungit Dioscorides Crocomagma, quod fex est olei Crocini, seu Crocini unguenti, ex croco & Myrrha parati, sedimentum in pastillos efformatum. Hippocrates libro de Sterilibus, *ἔκμαγμα* appellat. Celsus lib. 5. recrementum: Plinius, unguenti fecem nominavit. Verùm Galenus 2. de Antidotis aliam Crocomagmatis descriptionem proposuit, quam Damocrates versibus conscripsit: quam & Aetius libr. 2. cap. 196. & lib. 6. cap. 50. & lib. 14. cap. 50. habet: Ægineta lib. 7. cap. 12. etiam compositionem, sed Galeni & Ætii pleniorem proponit: habet & Mesues suos Trochiscos Crocomagmatis, qua de re aliàs.

HELENIUM.

a Ita Cat. Sed Meũ & Drag. simpliciter *καυλὸν ἓν ἄνευ σπ.*

b Deest in meo & pro subrufa habet *κίρρων*. i. fulvam.

c Cat. *δριμεῖαν*. i. acrem.

d deest in omnibus exempl.

e Ita Meũ & Drag. Sed Cat. *κυναρῶν*. i. cinaræ: idque rectius meo judicio.

f Meum *ἀνίκμοις*, i. siccis. Sed Cat. *ὑνίκμοις*. i. humectis: idq; rectius.

ΕΛΕΝΙΟΝ. ELENIUM. CAP. XXVII.

HELENIUM folia habet verbasci angustioris folii asperiora, oblonga: caulem *a* quibusdam in locis non emittit: radicem *b* subalbidam, interdum subrufam, odoratam, *c* subacrem, vegetam, magnam: ex qua agnatæ propagines *d* liliorum, aut *e* ari modo seruntur. Montanis, umbrosis, & *f* siccis locis provenit. Foditur æstate radix, particulatimq; dissecta siccatur. Potum radicis decoctum menses, & urinas ciet. Ipsaq; in eclegmate ex melle prodest tussi, orthopnœæ, ruptis, convulsis, inflationibus, & serpentium morsibus. In summa excalfaciens est. Folia ejus ex vino cocta utiliter ischiadicis illinuntur. Helenii radix & stomacho utilis est in passo condita: siquidẽ salgamarii paululum siccatam eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in sapam conjiciunt, & ad usus recõdunt. Trita, potaq; ad cruentas excreationes efficax

cax eſt. AlterumHelenii genus in Aegypto gigniCratevas tradit.Herba eſt cubitalibus ramulis,ſerpylli modo per humum repentibus, foliis lenticulæ circa ramos, ſed longioribus crebrisque, radice pallida, g digiti minoris craſſitudine, per ima tenui ſupernè craſſiore, cortice nigro. Naſcitur in maritimis, collibusque. Radix una in vino epota,contra ſerpentium ictus auxiliatur.

g Cat.addit.καὶ μακρὰ. l. & longa.

HElenium,quod Latinis etiam Inula dicitur, planta eſt vulgaris notitiæ.Folia habet verbaſci latifolij latiora,longioraq́, hirſuta & in acutum deſinentia, dorſo prominente. Caulem profert bicubitalem, & aliquando majorem, craſſum, hirſutum, in quo flores exeunt aurei, Chryſanthemi modo, ſed majores. Semen edit verbaſco ſimile. tactu pruritum faciens. Radice nititur grandi, vegeta, tortuoſaq́: exterius nigricans, interius verò albicans.ſapore amaro & ſubacri,ex qua agnatæ propagines ſeruntur: loca amat uliginoſa,quanquam & in montibus quandoq; naſcitur. Quod autẽ in Italia provenit,folio eſt longe majore,quàm tradiderit Dioſcorides.Quippe non ſolùm verbaſco anguſtifolio Inulæ Italicæ majora inſunt folia,verum etiam ea magnitudine longè ſuperant, quæ latifolio exoriuntur: quod tametſi pro locorum varietate evenire facilè poſſit,crediderim tamen hoc in loco Dioſcoridis codicem pluribus ſcatere mendis. Siquidem teſtatur Marcellus Florentinus vir quidem apprimè doctus, ſe habuiſſe Dioſcoridis vetuſtiſſimum ac probatiſſimum codicem,in quo longè plura legebantur,quam in cæteris ferè cunctis Græcis exemplaribus. Sed præſertim in hoc capite hæc de caule,floribus,& ſemine habebantur. Caulem ex ſe mittit Helenium craſſum,hirſutum, cubitalem,& aliquando majorem,anguloſumq́,: flores luteos:& in his ſemen verbaſco ſimile,tactu pruritum faciens.Quare mirum non eſt,ſi etiam alia hic deſiderari poſſint,cùm non facilè adducar,ut credam,Dioſcoridem Heleníj radicis, cujus tantùm eſt in medicamentis uſus,tum amaritudinem,tum formam ſubticuiſſe.Meminit Inulæ Plinius lib. XIX. cap. V. ubi ſic habet. Siſer his ſeritur menſibus,Februario,Martio,Aprili,Auguſto,Septembri,Octobri: brevior his eſt,ſed toroſior amariorq́, Inula, per ſe ſtomacho inimiciſſima: eadem dulcibus miſtis ſaluberrima. Illuſtrata maximè Juliæ Auguſtæ quotidiano cibo. Supervacuum ejus ſemen,quoniam oculis ex radice exciſis,ut arundo ſeritur. Item lib. XX. cap. V. Inula quoq; inquit, à jejunis commanducata dentes confirmat,ſi ut cruta eſt, terram non attingat. Condita tuſſim emendat. Radicis vero decocta ſuccus tineas pellit.Siccatæ autem in umbra farina,tuſſi,& convulſis,& inflationibus & arterijs medetur. Venenatorum morſus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur: hactenus Plinius. Vinum, quod Heleníj radicibus paſſim ubiq; in Germania paratur,frequenter in potu ſumptum mirifice viſum acuit. Arridet radicis farina denarij pondere, diebus aliquot ex vino vetere hauſta,ſplenetico juvat. Cæterùm Aegyptium helenium,quod Crateuæ auctoritate memoriæ prodidit Dioſcorides ad nos (quod ego ſciam) non defertur,nec in Italia provenit: hoc à noſtrate non diſtinxit Avicenna,ſed utrunq; ſimul confudit. Meminit hujus etiam Plinius lib. XXI. cap. X. his verbis. Helenium è lachrymis Helenæ dicitur natum,& ideo in Helena inſula laudatiſſimum: eſt autem frutex humi ſe ſpargens, dodrantalibus ramulis, folio ſimili ſerpyllo. Item lib.eodem c. XXI. Helenium,inquit,ab Helenæ lachrymis (ut diximus) natum,favere creditur formæ: cutem mulierum in facie,reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu ejus quandam gratiam ijs, veneremq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino,eumq; quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero,quod triſtitia omnis aboleatur: eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthopnoicis radix ejus in aqua jejunis pota. Eſt autem candida intus,& dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex vino. Mures quoq; contrita dicitur necare hæc Plinius. Quibus ſatis conſtat,non modo in Aegypto hoc Heleníj genus provenire,ſed etiam in Helena Aegæi inſula præſtantiſſimum haberi. Heleníj radicum ſuccus,cum pari hyſſopi ſucci portione,& aquæ ſtillatitiæ Tuſſilaginis triplicato pondere, ſaccharíq; quantum ſat fuerit, ad mellis ſpiſſitudinem decoctus, mirificè aſthmaticos juvat, ſi eo frequenter utantur.Heleníj vires ſcripſit Galenus lib. VI. ſimpl.medic.ſic inquiens: Heleníj herbæ radix maximè utilis eſt,non primo ſtatim occurſu excalfaciens: ac proinde non dicenda eſt calida, & ſicca exactè,ceu piper tum atrum,tum candidum,ſed cum recrementitio humore. Quapropter ecligmatis,quæ faciunt ad educendos ex thorace,& pulmone craſſos lentoſq; humores,idoneè commiſcetur. Rubrificant quoq; ea partes frigidis, ac diuturnis vexatas affectibus, cujusmodi ſunt nonnullæ coxarum paſſiones,iſchiadas vocant,& exiguæ aſſiduæq; articulorum quorundam præhumiditate procidentiæ ac luxationes: hæc ille. Aperit, provocat,concoquit,incidit. Aqua à radicibus deſtillata maculas in facie delet,& cutis nitorem conciliat. Cætèrùm ſunt, qui dicunt (ut etiam teſtatur liber de theriaca ad Piſonem, Galeno aſcriptus) quod ſi Heleníj ſucco tela venatoria inficiantur.venenata efficiuntur,idq; in Dalmatia fieri narrant,ut feras omnino perdant: quod tamen potius fabuloſum,quàm hiſtoricum crediderim. Nam cum plura ſint in eo libro,quæ fabuloſa habentur, ut latius in noſtris ſcripſimus epiſtolis, nihil eſt quod me adducat ad credendum, ex Helenio parari venenum. Crederem potius illius operis authorem ex aliquo codice hæc tranſcripſiſſe,ubi ἑλένιον ἀντὶ τοῦ ἐλλιβόρου depravatè legebatur. Idq; eò magis adducor ut credam,quod ſciam in Hiſpania ex albo veratro parari unguentum pro illinendis ſagittis, adeo venenoſum,quod ubi ſanguini ſe commiſcuerit,ante horam animal interficit,nec alio medicamento ſanari poſſe vulneratos,quàm devoratis cydoniis malis,vel ſucco eorum ebibito. Hac enim antidoto ijs mirificè ſuccurritur. Planta,quæ Græco nomine ἑλένιον, Latino Helenium & Inula dicitur: Arabico,Iaſim,ſive Raſen: Italico,Ielia, Enoa, aut Enola: Germanico, Alantwurtz/ Hiſpanico,Raiz de alla: Gallico,Aulned: Bohemico Vuoman. Polonico,Oman: vulgo officinis Enula campana.

Plinius de Inula.

Vinum helenites

Helenii Aegypt. conſid.

Helenii vires ex Gal.

Fabuloſum, Helenii ſuccum venenatum eſſe.

Vnguen. venenat. ex Elleb.

Nomina.

Helenium quidam ab Helena dictum volunt,quod,ut habet Plinius lib.21. cap.10. fabulentur,ex ejus lachrymis in Helena Inſula,in qua Paris primum adulterium commiſerit,natum ſit:quam fabulam eleganter Nicander in Theriacis deſcripſit: alii quòd contra ſerpentes ex eo primum remedium ab Helena inventum ſit: vel quod in Helena inſula longe optimum luxuriet.Quibusdam dicitur Nectarium, qui à Mercurio inventum & Ulyſſi traditum volunt. Tria genera agnovit Dioſcorides,hoc enim capite duo propoſuit,alterum foliis ſimilibus verbaſco, γενοφύλλῳ, ubi πλατυφύλλῳ legendum cenſemus: alterum Ægyptiacum: & tertium Helenii Comagenii nomine,ſuperius capite de Coſto. Quod Helenium vulgare vocamus, vulgo Enula campana,quòd alicubi in campis proveniat, dicitur, apud Theophraſtum 9.hiſtor.10. Panax chironium cenſetur Anguill.quibusdam panaces centaurium: Inula Plinio. Inula Campana,Apuleio: Enula,Lon.Cæſ.Elenium, Trago, Fuchſ.Helenium, Dod. Geſ.hor.Cord.in Dioſc.Lac.Caſt.Lob.Tab.Cam.Helenium majus Cord.in hiſt.

ὀμφάκινον, ἢ πᾶν ἔλαιον. OMPHACINVM, ET OMNE OLEVM. CAP. XXVIII.

OLeum quod ex a immaturis olivis exprimitur,ad multos uſus recte valentibus accommodatiſſimum eſt,omphacinum id appellatur.Præſtat recens,odoratum,quod non mordeat. Tale unguen-

a Meum ὠμοτερὶς. 1.crudum.

torum compositionibus idoneum intelligitur. *b* Stomacho utile est, quòd astringat: gingivas contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: *c* sudores cohibet: quò autem vetustius ac pinguius, eò ad medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicantur) omne oleum calefacit, *d* emollit ventrem, à perfrictionibus corpus tuetur, ipsumque promptius ad obeunda munera reddit, alvum emollit, ulcerantium medicamentorum vires permistum hebetat: contra venena datur, assiduè potum, redditumq; vomitionibus: solvit alvum heminæ mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua potum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextariis in potu datur, ventris animalia pellit: idem maximè ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & vehementius discutit: oculorum claritati subditum confert. Si vetusti non sit occasio, in vase decoquitur *e* ad mellis crassitudinem, ut vetustatem repræsentet.

b Meum hic addit. μέσον θερμῶ ψυχρῶ i. in caliditate & frigiditate temperatum.

c Meum cũ Ruel. ἱδρώτων ἰφελκτικόν. i. sudores sistit. Sed Cat. contrario ἰφελκτικόν. i. elicit: sed malè.

d Ita Cat. sed Meũ & Drag. μαλακτικὸν τῆ σαρκὸς, idque rectius.

e Meum & Cat. μέλιτος πάχος, πήχεως τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου ἐπιφερείας διάμετρον. i. ad mellis crassitudinem, & utitur, eandem enim cũ prædicto vim habet.

Ἔλαιον τῆς ἀγριελαίας. OLEUM SYLVESTRIS OLIVÆ. CAP. XXIX.

OLæum, quod sylvestres olivæ fundunt, vehementer astringit, & ad sanorum usus secundum sibi locum vendicat. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur: sudores arcet: defluentes capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, scabiem, leprasque abstergit: tardius canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec anniculo vetustius, in novum fictile oris patuli funditur, centum heminarum mensura, & sub solem media quaque die concha refunditur, ex altoque demittitur, ut assidua devolutione, ictuque agitatum respumet: octava die fœnum græcum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua madefactum, donec emolleſcat, in supradictum oleum dejicitur, ita ne extillet aqua: postea tedæ præpinguis piceæ, assulatim cæsæ æquale pondus adjicitur, & transactis octo diebus, oleum concha movetur. Ubi candorem contraxerit, in vas novum vetere vino affusum recondi debet, subtractis fertulæ campanæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari iridis pondere: sin minus, rursus soli mandandum, & idem munus obeundum, usque dum inalbescat.

Σικυώνιον ἔλαιον. SICYONIUM OLEUM. CAP. XXX.

SIcyonii componendi ratio hæc est. In lebetem oris lati, stanno inductum, funditur novi olei albi, quod crudæ olivæ reddiderunt, congius unus: aquæ semicongius. Levi id igne coquitur, leniter movendo: at ubi bis efferbuit, & subtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adjecta nova aqua conferveſcit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia maximè fieri consuevit, Sicyonii inde accepto cognomine. Calfactoriam ad quendam usque modum vim habet. Febri ac nervorum vitiis prodest: fœminæ ad commendandum faciei nitorem eo utuntur.

ῥύπος. STRIGMENTUM. CAP. XXXI.

STrigmenta à balneis calfaciunt, molliunt, discutiunt: ad sedis rimas, & condylomata illinuntur. Illa verò, quæ ex palæstris pulverem sibi adsciverunt, in sordis speciem redacta, articulorum nodos imposita adjuvant: ischiadicis in fotus, aut malagmatis locum, calida commodè sufficiuntur. Deraſæ gymnasiorum parietibus simulachrisque sordes, calfaciunt: tubercula, quæ ægrè ad coctionem producuntur, dissipant: desquamatis, & ulceribus antiquis prosunt.

Meum & Drag. cõjungunt hoc caput cum superiori.

Olei cõsideratio.

Multo quidem artificio veteres utebantur ad componendum multifariam oleum, ut ex Dioscoride satis superq; constat: quod tamen hac tempestate à nobis fieri non solet, quamvis fortasse apud Græcos ejusmodi parandi olei consuetudo minimè exoleverit. Quippe id tantum in communi omnium usu apud nos habetur, quod è maturis olivis exprimitur: tametsi quidam, quod & gustatu jucundius, & sanitati conducibilius sibi oleum comparare velint, id ab immaturis olivis exprimant, quas eo tempore legunt, cùm ipsæ jam plenè flavæ tantillum subrubescere cœperint. Cæterùm non mirum est, si veteres & illud candidum reddere, & multis parare modis curabant: siquidem non modo in ciborum condimentis oleo frequenter utebantur, sed etiam ut agiliores, promptiores, ac expeditiores evaderent ad obeunda corporis munera, frequentius sibi totum corpus oleo perungebant, qua de causa & balnea frequentabant, & thermas: namq; olei contracta sordes, ut corpora sæpius perluerentur, maximè expetebat. Obibant autem id muneris servi in balneis, qui non modo corpus totum intrantibus abluebant: sed & ipsum quibusdam strigilibus abradebant ad hoc opus aptissimis, quas alij ex auro, nonnulli ex argento: quidam ex ferro, aliqui ex ebeno, ac etiam ex præclaris lapidibus sibi comparabant, deniq; pro nobilitate, & facultate eorum, qui ad balnea confluebant. Quapropter dum se in ipsis balneis abradere, sudoremq; emanantem detergere curabant, olei strigmenta, quo se prius perunxerant, in balnei aquam decidebant: quorum hic meminit Dioscorides. Fuit præterea in magno, ac præcipuo usu apud veteres oleum ad perungendos athletas, qui in theatris palæstræ nudi luctabantur, non solum ut eorum corpora agiliora, expeditioraq; in certamine redderentur, sed ut etiam ii difficilius sese manibus comprehenderent. Cùm autem ibi pulvis ob pedum frequentiorem motum concitaretur, athletæ ipsi oleo affatim perunctí, illum in se facilè contrahebant, ac multò magis cùm in terram alter alterum consternebat. Quare balneum ingressi, strigilibusq; abrasi cœnosa strigmenta relinquebant, quibus artuum affectibus Dioscorides mederi tradidit. Sed cùm plurimi athletæ oleo copiosè perunctí inter luctandum palæstræ parietibus, ac statuis lapideis, sese sæpius affricarent, contacta loca olei pinguedinem contrahebant, quo facilè fiebat, ut adveniente pulvere cœnosum quoddam unguen parietibus inhæresceret: de quo etiam Dioscorides disseruit. Oleum, si cum pari portione vini Cretici calidum bibatur, aut Clysteré infundatur, colicos, iliacos, & calculosos dolores mirificè mulcet. Olei facultates fusius prosequutus est Galenus lib. v 1. de simplicium medicamentorum facult. sic inquiens. Oleum, quod ex olivis conficitur, quod sanè propriissimo nomine oleum appellamus, cujusmodi sit temperaturæ, superioribus libris definitum est: quippe humectatorium esse, & moderatè calidum ostendimus. Ejusmodi est, quod est dulcissimum, sitq; potissimum ex olivis, quas Græci ἀγριελαίας vocant,

Olei usus apud veteres.

Ol. ad colicos.

Olei facult. ex Galeno.

vocant, nos drupas. Caterùm quod omotribes, & omphacinum nuncupant, id quantum in ſe habet adſtrictionis, tantum etiam illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum vetus, quod quidem ex dulci inveterato efficitur, & calidius eſt, & magis diſcuſſorium. Quod verò ex immaturo, id dum reliquum quippiam ſervaverit adſtrictionis, miſtæ permanet facultatis: ubi verò illam prorſum abjecerit, reliquo ſit ſimile. Quinetiam quicunq; in præparando germina injiciunt, ii & ipſi omphacino ſimile oleum efficiunt. Caterùm rogandum non eſt, quo pacto ſit præparatum, ſed guſtandum eſt potius: ac ſi præ ſe ferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſſe exiſtimandum, ceu illud, quod ab Iberia portatur, quod Spanum, id eſt Hiſpanicum nominant. Quòd ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed adamuſſim videatur dulce, id modice eſſe calidum putandum. Porrò ſi tenue quoq; cernatur (tale eſt, quod purum eſt, quod ſi intuenti translucidum videtur) ac modicum ejus latiſſimè per cutem extenſum ſibi maneat continuum, celeriterq; à cute combibatur, id utiq; pro optimo ducendum, ac olei virtute quàm maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò quòd oleum lotum maximè expers ſit mordacitatis, ſuprà poſitum eſt. Caterùm quo potiſſimum modo id probiſſimè laves, in ſequenti tradam opere, quod inſcribetur de medicaminum compoſitione, ubi & de Sicyonio, & ſi quod ejus generis præterea oleum eſt, agetur: nunc ſimplicia proſequor, adjiciamq; & de aliis olei ſpeciebus ſermonem. Iam quod ex agreſti oliva oleum exprimitur, non ſimplicem temperaturam obtinet, ſed extergit, ſimulq; adſtringit. Squalidiſſimum id eſt ex omni olei genere, & poſt Iſtricum quoque: deinceps illud eſt Hiſpanum. Pinguiſſimum eſt Libycum, & Cilicium: ſimul autem pingue, & tenue Sabinum: in medio comprehenſorum omnium ſunt tum id, quod per Cyclades inſulas naſcitur, tum quod per Græciam, Aſiamq;. Porrò oleum pingue æſtimatur, judicaturq; viſcoſitate: tenue verò ſi perluceat, ſi purum ſit, ſi plurimum à minima ejus portione inungatur, ſi facilè a cute combibatur. Ex dictis cognoſcere jam liceat & de aliis olei generibus, quæ æquivocè ipſis dicuntur unguenta putà roſaceo, melino, liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, foliis in oleo macerato conficiuntur. Horum quodq; ubi unà cum aromatibus præparatur, unguentum efficitur: pro cujusq; injectorum natura oleum variari contingit. Ex iis ergo, quæ in toto hoc opere de quoque injiciendorum generatim diſces, ſigillatim quoque confectum ex iiſdem oleum cognoſcere dabitur. Quod Græci ἔλαιον, Latini Oleum dicunt, id Arabibus Zait, ſeu Zait nominatur: Italis, Olio: Germanis, Oel: Hiſpanis, Azeite: Gallis, Huyle.

Oleum ſylveſtre. Nomina.

Oleum aliud nativum eſt, ſeu propriè vocatum oleum, quo in genere continentur ex cujuſcunque Oleæ aut oleaſtri baccis facta olea: aliud factitium. Nativum, aut ex ſativis premitur olivis, aut ex ſylveſtribus: ſi ex ſativis, vel ex baccis maturis, vel immaturis. Si ex maturis, tunc nationum & regionum quibus naſcitur diverſitate, in plures ſpecies diſtinguitur, ut Italicum, Gallicum, Hiſpanicum: hocq; Oleum commune eſt. Hoc rurſus ſecundum præparandi modum variat, aut eſt ſimplex & impermixtum, ſalisque expers: aut cum ſale præparatum: vel illotum, vel lotum, idque vel ut fiat candidum, vel ut fiat morſus expers: rurſus vel recens & velut muſtum, vel antiquatum: & denique ſecundùm inductam arte alterationem variat, aut enim ſervatur quomodo ab initio præparatum fuit, aut candidum efficitur. Candidum ſi efficiatur, vel fit ſimplici affuſa & refuſa aqua: eaque rurſus vel ſimplici, vel artificiali, vel etiam additis odoramentis. Si ex immaturis baccis prematur, quod acerbum oleum, vel Omphacinum dicitur: cujus differentiæ ſunt ut & olei communis: ex hoc etiam fit oleum Sicyonium. Si ex Sylveſtris baccis prematur, vel fit ex baccis vulgaris oleaſtri, vel æthiopici oleaſtri: vel oleaſtelli. Factitium in duo etiam genera dividitur, alterum enim ſimplex eſt, alterum compoſitum. Simplicia olea dicuntur Galeno 6 ſimplic. omnia ea quæ è ſolis fructuum & ſeminum nucleis, quæ pinguem in nucleo, vel ſemine, ceu medullam habent, exprimuntur: dicta ſimplicia, quod illis educendis ac exprimendis, aliud miſceri non conſuevit, præterquam quibuſdam pauxillum aquæ. Hæc rurſus duplicia, alia enim tantùm exprimuntur: alia verò ignis vehementia extrahuntur, ut ex liquoribus, ſuccis, gummatibus, reſinis, cera, melle, lignis reſinoſis, aromatibus. Compoſita fiunt ex ſimplicibus, ut arborum, fruticum & herbarum foliis, floribus, ſeminibus, aut aliis partibus medicâ vi pollentibus, oleo nativo maceratis, ut eſt Myrtinum, Laurinum, Lentiſcinum, Maſtichinum & reliqua ejuſmodi. Hæc rurſus variant, aliqua enim macerantur, aliqua inſolantur, aliqua incoquuntur: & quidem vel in oleo nativo, vel alio oleo. Variant etiam ratione partium plantarum: aliqua enim ex floribus oleo inditis conficiuntur, idque inſolatu, coctionem enim flores non tollerant: ſic quidam diu, quidam pauco tempore inſolantur: ut meliloti, cheiri, ſambuci & ſimiles. Quidam validam vim odoris & pluribus diebus conſtantem edunt oleo merſi, ut ex roſis, violis, chamemelo, &c. talia olea inſolatu tenuiora & utiliora redduntur. Quædam antequam colentur duplici vaſe incoquuntur: ut anethinum, nardinum, myrteum & id genus. Aliqua denique ex germinibus ſurculisve: aliqua ex fructibus integris oleo injectis fiunt. Hæc de oleo: particulatim de oleis à Dioſcoride propoſitis, ut & de diverſa auctoris lectione, egimus in Commentariis noſtris in librum primum Dioſcoridis, quæ ſuo tempore publici juris faciemus, hic enim guſtum tantum damus.

Oleum duplex. Nativum ol. Factitiũ oleum duplex. Compoſita olea.

Ἐλαιόμελι. ELÆOMELI. CAP. XXXII.

IN Palmyris Syriæ, quod elæomeli vocant, ex quodam cautice manat oleum melle craſſius, ſapore dulci. Bilem, cruditatesq; detrahit ſextario cum una aquæ hemina dato. Sed qui ſumpſere, torpeſcunt, & viribus deficiuntur, quod minimè vereri oportet, verùm crebro excitare, ne veterno preſſi ſomnos captent. Fit & oleum è pinguetudine ſurculorum. Optimum vetus, craſſum, pingue, non turbidum. Calfacit: privatim caliginibus oculorum illinitur, lepras, nervorumque dolores illitum emendat.

QVanquam quotidie plura, variaq; mercimoniorum genera nobis ex Syria convehuntur, Elæomeli tamen (quod ſciam) non modò non convehitur, ſed ne ullum quidem unquam audivi, qui ipſum viderit, vel noverit. Caterùm Hermolaus vir quidem præſtantiſſimus dubitat, utrum elæomeli ſit manna, elæomelitis, & aeromelitis, quod mel aëris ſignificat, vicinitate deceptus. Quapropter non poſſum non admirari, doctiſſimum virum hac in re dubitaſſe, cùm tum Dioſcorides, tum etiam Plinius, quibuscum longam contraxerat conſuetudinem, communi ſententiâ ſcribant, elæomeli oleum eſſe è quodam arboris caudice manans in Syria Palmyra, non mel aëreum, neque rorem, qui ab athere ca-

Hermolai lapſus elæomeli, Mannã cenſentis.

dat. Eoq; magis, cùm addiderit Dioscorides non modò elæomeli per se ex arbore manare, sed & factitium haberi, tusis, expressisq; arboris surculis.

Κίκινον ἔλαιον. CICINUM OLEUM. CAP. XXXIII.

Cicinum oleum hoc modo temperatur. Maturi ricini, qua voles quantitate, torrido sole flaccescunt, & aliorum more cratibus instrati tantis per insolantur, dum veltiens cortex fractus decidat. Caro colligitur, & conjecta in pilam diligenter tunditur: postea in lebetem stanno illitum, qui aquam habeat, demittitur, subjectoque igni ferveſcunt: & ubi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igni vase, innatans oleum concha tollitur, & reconditur. Sed in Ægypto, ubi largior increbuit usus, longè secus fieri solet: nam repurgatos ricinos molæ mandant, & accuratè mollitos per sportulam torculo exprimunt. Tum quidem ematuruerunt ricini, cùm continentibus orbiculis exuuntur. Cicinum oleum ad psoras, & ulcera capitis manantia valet: prodest sedis inflammationibus, vulvis conversis, atque præclusis: item indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: emplastra efficaciora reddit additum: potu aquam alvo extrahit: ventris animalia pellit.

Ricini olei consideratio.

Ricinus animalculum.

Ricinum, sive Cicinum oleum, Chervæ oleum officinis dicitur, quamvis rarioris sit usus. Namq; semen plantæ, quam Dioscorides ricinum appellat, Arabum esse chervam, nemo est qui ignoret: quod etiam Serapio pentadactylum vocat, ut diffusius suo loco libro quarto explicabitur. Cæterùm ricinus animalculum est fœdum, lividum, & sanguine plenum, quod Italis Zecca vocatur, suibus, canibus, capellis, & id genus animalibus infestissimum. Cui cùm hoc semen forma, & colore sit quàm simillimum, idcirco Ricini nomen sibi comparavit. Meminit hujus olei etiam Mesues, qui præter vires ei à Dioscoride redditas, addidit, id validè crassas cohibere inflationes. Proinde ventriculi, laterum, coli q; doloribus prodesse illitum, potum, & infusum. Similiter modo conficitur oleum e semine ebuli repurgato, ad quosus dolores mitigandos efficacissimum, quod ad rem medicam ornandam & locupletandam nunc edam in publicum, licet diu inter arcana mea id primum habuerim. Semen fruticis siccatum in pila ligneo pilo tunditur in offas, aqua calida adjecta per noctem maceratur, & tandem in lebetem oris lati stanno inductum, positum levi igne coquitur leniter movendo: at ubi assiduo fervore ictu q;, agitatum respumat, & substrato igne refrixit, innatans oleum concha excipitur, & prorsus oleum reddiderit, quod nulla alia ratione, nullove artificio acquiri potest. Idq; oleum ob virorem, à me Smaragdinum appellatum, quod hactenus thesauri loco continui, neq; cuiquam aperire volui, pio in omnes medicinæ studiosos animo jam effluere sino, hortante Phedrone Rhodocheo, quem ob morum, vitæq; probitatem, insigni doctrina, ac multarum rerum experientia conditam, diligo maximè, dum apud Serenissimas D. D. Magdalenam & Helenam, natas Ungariæ, & Bohemiæ Reginas, magna laude medicinam factitat.

Oleè semine Ebuli.

Ἀμυγδάλινον ἔλαιον. AMYGDALINUM OLEUM. CAP. XXXIV.

Amygdalinum oleum, quod aliqui metopium vocant, hoc fit modo. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, siccatisque, in pila ligneo pistillo leniter tunditur in offas, aquæ, quæ ferbuerit, sextarius adjicitur, & ubi dimidia hora humorem hauserit, vehementius quàm antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, concha excipitur. Pressis nucibus rursum hemina aquæ inspergitur, & postquam ebiberint, idem opus prosequendum: singulas heminas reddunt singuli modii. Contra vulvarum dolores, strangulatus, conversiones, & eorundem locorum inflammationes efficax est: vitiis renum, calculosis, difficili urinæ, suspiriosis, lienosisque proficit: dolores capitis, gravitatem auditus, sonos incertos, tinnitusque discutit: maculas & vitia cutis tollit è facie: & eam erugat cum melle, radice lilii, & Cypria cera, aut rosaceo cerato: & oculorum hebetudines emendat: ulcera capitis manantia, & furfures cum vino abstergit.

Amygdalini dulcis parandi ratio.

Myropolarum ignavia, & lapsus.

Cum amarum omnino dulci sit temperandum, delinquere sanè existimarem, si oleum ex dulcibus amygdalis expressum (etsi illud Dioscorides silentio involuerit) ex amaris confecto non adjicerem, rectumq; conficiendi modum non explicarem: præsertim cum nostræ ætatis medicis maximo sit usui, & pauci sint myropolæ, qui ipsum rectè probeq; conficiant. Parandi igitur rationem (ut Mesues tradidit) sic habeto. Præstantiores, dulciores q; amygdalæ, qua libet quantitate, ab utriusq; corticibus repurgatæ, optimè in lapideo mortario tunduntur, & in loco calido reponuntur, quamq; horarum spatio: deinde parum iterum contunduntur: mox prælo tamdiu premuntur, quousq; omne, quod continent, effluat oleum. Elicitur etiam hoc modo. Collocantur delibratæ, contusæq; amygdalæ in vitreo, vel stanneo vase, infunditurq; vas in balneo calentis aquæ: eximitur deinde tribus peractis horis, extrahunturq; amygdalæ, & statim prælo calentes subjiciuntur: itaq; oleum copiosius excipitur. Tritæ rursum amygdalæ, & repurgatæ, in sacculis panno duplicato involutis, sub arena cinere ve calido reconduntur, & postquam efferbuerint, prælo oleum eliciunt. Sed nostrates seplasiarii plurimùm negligentiæ (quam jam indulgentes, non modo amygdalas non repurgant, neq; delibrant, sed & amaras, & rancidas commiscent, & omnes simul contentes, in æneum cacabum injiciunt, igniq; admovent affuso aquæ tantillo, ne penitus torreantur: deinde in sacculum conjiciunt, & prælo summittunt, & quod inde fluit oleum excipiunt: quod plerunq; exustionis nidorem tantum obolet, ut haurientibus illico vomendi pariat nauseam. Qui autem sic parant oleum amygdalinum, ejus lenientem facultatem pervertunt, ac destruunt: siquidem contusis amygdalis non delibratis, oleum inde confectum corticum vires asservat; proinde & constipat, & exasperat, & scabritiem inducit: id quod etiam adauget ignis violentia, dum in lebetibus amygdalæ torrentur. Hoc itaq; diligenter animadvertens optimus Mesues, Amygdalini faciundi rationem prodidit, ut videlicet, cum purgatæ contusæq; essent amygdalæ, calore quodam suavi ac lento leniter calefierent, sicut diximus, non autem carbonibus ardentibus, quemadmodum hodie ii faciunt myropolæ, qui etiam alia pleraq; confundūt. Amygdalinum igitur, si rectè probeq; conficiatur, mirificè lenit: quare potū ad libræ dimidiū, alvum leniter dejicit: asperæ arteriæ, pulmonis, ac pectoris scabritias tollit: duritias omnes emollit: & compaginū, & membrorum omnium siccitates humectat, quocirca hecticis plurimùm conducit. Contra vulvarum dolores illitum & potum facilè præstat, sicuti vesicæ: cruciatib. est efficax, si argentea fistula conjectū impulsorio instrumēto injiciatur. Quod autē ex amaris amygdalis exprimitur.

Mesues.

Amygdalini dulcis vires.

Amygdalini amari vires.

dulci

dulci in omnibus efficacius habetur: idcirco in provocandis lapillis, conciliandúq; viscerum cruciatibus à flatu crassiore genitis, dulci longè præstantius reperitur. Nimirum & obstructiones aperit, & interaneorum tineas enecat.

Βαλάνινον ἔλαιον. **BALANINUM OLEUM. CAP. XXXV.**

Simili modo fit Balaninum oleum. Quod repurgat maculas, lentigines, varos, & cicatrices nigras: alvum solvit, stomacho adversatur: contra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est, cum anserino adipe instillatum. Similis sesaminum ex sesamo conficiendi ratio. Fit etiam è nuce juglande oleum, quod carinum vocant: eandem vim habet, quam balaninum.

Antiq. cod. separat ab invicem hæc tria capita.

Oleum unguentariæ glandis, quod Balaninum vocant, à pharmacopolis & unguentariis oleum de Ben appellatur: quoniam myrobalanum, quod Latini ungentariam nucem dicunt, ex qua hoc conficitur oleum, Mauritani Ben appellant, ut latius libro quarto differemus. Consimili modo id Mesues fieri tradit. Et (ut idem etiam est auctor) abstergit, mundat, & obstructiones aperit: illitum strumas dissolvit, durosq; tumores. Frigidum jecinoris, tum lienis affectibus opem mirificè præstat: facit & ad frigidas nervorum convulsiones, & compaginum cruciatus. Sed illud sibi peculiariter adscivit, quod etiamsi diu veterascat, haudquaquam rancidum evadit: ideoq; unguentariis expetitur ad suavissima odoramenta excipienda, præsertim cùm moscho, & ambra chirothecas illinunt: quo fit, ut nullo temporis tractu rancorem unquam respiant, ut facilè eveniret, si alio quovis oleo eo in opere uterentur. Quamobrem mirari non licet, si veteres fructum, à quo elicitur hoc oleum, glandem unguentariam nominaverint. Sesaminum verò (ut Mesues inquit) amygdalini modo exprimitur. Quippe sesami repurgatum semen primò contunditur, deinde eodem artificio calefactum prælo supponitur, tandiuq; premitur, quousq; oleum reddat. Id (ut idem testatur) pingue ministrat alimentum: semen adauget, asperitates quascunq; lenit, sed præcipuè gulæ vocem expedit, & dura apostemata mollit. Adjicitur Sesaminum plerisq; unguentorum compositionibus, quorum in officinis est usus. Verùm quod è Juglandibus nucibus elicitur, nullius in medicina usus esse reperio, etsi lucernis, & lampadibus, qui parsimoniæ student, id maximopere expetant, quippe ignis funiculo non tam citò consumitur, quàm id, quod ex olivis paratur. Præfertur etiam pictoribus eo, quod è Lini semine exprimitur: siquidem hoc cerussæ admistum tractu temporis colorem immutat, illud verò incorruptum perpetuò asservat.

Balanini consider.

Balanini facultates.

Sesaminum & ejus vires

Oleum è nucibus juglandibus.

Ὑοσκυάμινον ἔλαιον. **HYOSCYAMINUM OLEUM. CAP. XXXVI.**

Hyoscyaminum sic fit. Semen candidum recens ac siccum tunditur, & calida aspergitur aqua, ut in amygdalino diximus: dumque insolatur, siccatæ, quæ sub manu sunt, partes cum reliqua massa permisceantur: hoc autem fieri oportet, dum nigrescat, & graviter oleat: mox pressum, atque excolatum reconditur. Ad aurium dolores efficax est: pessis miscetur, ad emolliendum utile. Fit & è grano gnidio purgato, & tuso. Vis ei alvum solvere potu. Non secus cnicinum oleum temperatur, cui facultas eadem est quæ facto è gnidio grano, verùm invalidior. Raphaninum è raphani semine fieri solet, cæterorum more. Phthiriases mala valetudine contractas tollit: scabritias cutis in facie emendat. Ad obsonia utuntur Ægyptii. Melanthinum idem, quod raphaninum potest, eodemque modo paratur. Tritum sinapis semen, [& calida aqua] madefactum, adjecto postea oleo exprimitur. Id ad diuturnos dolores efficax est: transfert humores, qui in aliqua parte concreverunt.

ὕδατος ψυχροῦ. i. aqua frigida leg. antiq. cod.

Tametsi perpauci reperiantur medici, qui Hyoscyaminum oleum noverint, ne dum in usum receperint unquam, ego tamen idipsum pluries confeci. Siquidem ad tollendos omne genus dolores, ubi cætera præsidia non juverint, efficacissimum est medicamentum, præsertimq; inflammationibus pudendorum utriusq; sexus. Item acutissimis aurium doloribus medetur cum castoreo, vel croco instillatum. Prohibet præterea gonorrhœam, renibus & testibus illitum. Mensium exuperantiam cohibet, & albicantia uteri profluvia tum pubi & lumbis perunctum, tum pessis infusum. Mammis à partu inflammatis utiliter illinitur. Dentium dolores mirificè mulcet, si tepidum in ore contineatur. Pilorum exortum admodum retardat, alius quibusdam additis: ita ut evulsi pili integro anno non renascantur, si eodem depilata loca sæpius perungantur. At ipse in co faciundo Dioscoridem minimè secutus sum, sed aliam parandi rationem adinveni, quæ hæc est. Sumito novum, siccumq; hyoscyami semen, tundito deinde, ponitoq; in stannco, vel vitreo vase, ardenti aqua, quæ è vino fit, parumper prius affusum. His factis ponito vas in calentis aquæ balneo die ac nocte, demum adhuc fervens sacculis imponito, & prælo subjicito, sicq; oleum habeto. Quod autem è grano Gnidio, quod rustici Ananienses montanum piper appellant, paratur, recessit hoc ævo à medicorum usu, eo quòd in dejicienda alvo violentissimum sit medicamentum, rusticis tamen aptissimum, cùm sæpius, ne medicos consulant, coccum Gnidium devorent, quo etiam sæpius morte occumbunt. Porrò Cnicinum (ut Mesues inquit) potum aqua intercute laborantibus, viscerum obstructionibus, ventriculi, & coli cruciatibus à flatuositate genitis, efficax est. Suspiriosis mirificè prodest, & vocem clarificat. Epotum pituitam tum vomitionibus elicit, tum per inferna ducit. Raphadinum præterea, & Melanthinum aboleverunt, sicuti etiam Sinapinum, etsi ubi ad summum excalfacere opus fuerit, maximam opem præstare valeant. Sinapinum verò non nisi collachrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est vaporis acrimonia, ut concepto vapore, illico prodeant lachrymæ. Miscetur quandoq; cum eo, quod è pistaceis nucibus elicitur: perunguntur q; eo genitalia in frigidis, ut felicius coëant, addito lasere, & moscho.

Hyoscyamini vires.

Hyoscyam. parandi ratio.

Gnidinum.

Cnicinum.

Raphaninum. Melanthinum. Sinapinum.

Μυρσίνινον ἔλαιον. **MYRTEUM OLEUM. CAP. XXXVII.**

Myrtei faciundi ratio hæc est. E myrto nigra, sylvestri, aut sativa, foliorum mollissima quæque tusa premuntur: succo pares omphacini olei portiones adjiciuntur, subjectisq; carbonibus infervescùt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compositio. Tenera folia contusa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat, eximitur. Privatim alii dejecta in oleum folia in sole macerant: alii prius oleum inspissant malicorio, cupresso, cypero. & junco odorato. Efficacius est amarum gustu, & oleosum, viride, translucens, & olens myrtum. Astringit, & indurat: ideo medicamentis miscetur, quæ cicatricem obducunt: prodest ulceribus in capite manantibus, ambustis igni, & papula-

rum eruptionibus. Facit ad attrita, & furfures, ſedis rimas, condylomata, articulos laxatos: corporis ſudores compeſcit: & ad omnia valet, quæ aſtrictionem, inſpiſſationemq; deſiderant.

In myrteo officinarum lapſus.

Myrteum myropolæ ferè omnes non quidem ex tenellis myrti frondibus, Dioſcoridis more, conficiunt, ſed è fructibus tantùm, nulla ſervata parandi ratione. Quandoquidem myrti baccas contundentes, oleo, nigroq; vino immiſcent, & in æneum cacabum transferunt, ſubduntq; (ut citius opus expediant) ignitos carbones, ibiq; tamdiu inferveſcere ſinunt, donec vinum totum abſumatur: mox ab igne tollunt, percolant, & aſſervant. Neq; animadvertunt conficiendi regulam à Meſue explicatam, ſiquidem in calentis aquæ balneo, non quidem violento carbonum igne Myrteum parari jubet: ex oleoq; omphacino fieri, non (ut ipſi parant) ex maturis olivis expreſſo. Namque, ut balnei humenti, ac leni calore olei compoſitio mirificè digeritur, ac ejus omnes conſervantur partes: ſic contrà violento igne ſubdito pervertitur, & deſtruitur tota rei compoſitio. Sed quoniam reipublicæ beneficio (ut etiam ab ipſo exordio pollicitus ſum) decrevi non prætermittere quicquam, quo errores, qui indies contingunt, è medio tollantur, dico, oleum omne quod officinæ ad medicamenta uſurpant (illud excipio, quod ab arborum reſinis ſtirpiumq; aliarum gummi, vitreis organis per ſublimationem, ut chymiſtæ vocant, elicitur) vaſe vitreo, vel ſaltem ſtanneo in balneo calentis aquæ fieri debere: & inibi primum impoſitis imponendis tribus diebus macerari: poſt tertium verò diem expreſſis cunctis prius impoſitis, & recentibus infuſis pari temporis ſpatio, eodem in balneo, eadem macerari. Itaque tamdiu opus proſequendum, donec ſibi oleum ampliſſimas exceptorum medicaminum comparaverit vires. Verùm ingens hominum lucri aviditas, auriq; ingluvies, ut admodum ſuperluerentur, arcamq; auro ad ſummum uſque impleant, non patitur myropolas neceſſarium tempus impendere ad medicamenta exactè paranda: eos, inquam, qui continue magis crumenas intendunt & inhiant, quam ut vitæ ægrotantium ſatagant. Probi tamen, & diligentes hæc mea verba boni conſulant, his verò mali errores emendent ſuos. Idcirco Myrteum oleum, quod myrti præſtantiam ad plenum referat, hoc modo temperatur. Sumito fructuum myrti libram, foliorum ejus recentium uncias decem, vini nigri adſtringentis libras duas, olei omphacini libras quinq;: deinde contuſis baccis ac foliis omnia oleo excipito, & vaſe vitreo, vel ſtanneo reponito, tectoq; vaſis ore in balneo calentis aquæ immergito. & poſt tres dies extrahito, ac percolato: rurſus aſſumptis recenter baccis, foliis, & vino, ut antea oleo exceptis, in eodem balneo omnia recondito ad tertium uſq; diem. At poſtremo vaſis ore detecto, tandiu id apertum ſinito, donec balnei fervore vinum totum exiliat, & oleum tantùm remaneat. Nec audiendi ſunt ii, qui Dioſcoridis teſtimonio, æneo cacabo (ut ſupra dictum eſt) ſubſtratis carbonibus Myrtinum conficiunt: quippe Dioſcoridis tempore ars medica non adeò exculta erat, quin nec ſeplaſiaria, ut noſtra hac ætate eſſe viſitur. Quamobrem putandum, quòd ſi hujus balnei artificium Dioſcoridi innotuiſſet, ipſum haudquaquam ſilentio præteriiſſet, veluti nec illud Meſues, nec alii complures præterierunt, qui ſummo ſtudio & diligentia medicam facultatem excoluerunt & in ordinem redegerunt.

Oleſ omnis generis parandi ratio.

Myrtei parandi ratio.

10

20

30

Δάφνινον ἔλαιον. LAURINUM OLEUM. CAP. XXXVIII.

LAurinum fit hoc modo. Lauri baccæ cùm maturæ ſunt in aqua coquuntur: ſiquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus ſubacta, concha excipitur. Alii omphacinum prius oleum cypero, junco odorato, & calamo inſpiſſant, deinde tenera lauri folia concoquunt: alii etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit: alii ſtyracem, & myrtum addunt. Optima laurus ad id latifolia, & montana. Oleum laurinum utilius, quò recentius, quoque viridius colore, amariſſimum, & acre. Vis ei excalfactoria, emolliens: venarum ſpiracula aperit, laſſitudines diſcutit: omnibus nervorum vitiis, algoribus, deſtillationibus, aurium doloribus, malis renum frigore contractis, illitum, non aliud juvantius: attamen potum nauſeam parit.

40

Laurini conſider.

Laurini vires ex Meſue.

Laurini conficiendi rationem aliter à Meſue inſtitutam legimus, ſed tamen ab hac parum recedentem, ideoq; quod id parum vel nihil referat, rem ipſam ſilentio prætereundam duximus: præſertimq; quòd non me latet, Laurinum, cujus eſt uſus in officinis, à ſeplaſiariis nequaquam fieri, ſed ab aliis confectum emi, qui lecta magna lauri baccarum quantitate ipſum eliciendi artem exercent. Meſues præterea facultates à Dioſcoride traditas, id ſummè laudavit & ad jecinoris dolores, & ad hemicraniam, quæ frigidis contrahitur ſuccis: quin & ad ventriculi dolores, coli, vulvæ, & lienis efficax eſſe tradidit.

Σχίνινον ἔλαιον. LENTISCINUM OLEUM. CAP. XXXIX.

50

SImilis Lentiſcini ratio: nam è maturo fructu temperatur, factis prius ſpiſſamentis: ut in laurino diximus. Hoc ſcabiem jumentorum, canumque ſanat: utiliſſimum peſſis, acopis, & lepiarum medicamentis: ſudores cohibet. Nec ſecus Terebinthinum fieri ſolet: quod † refrigerat, & aſtringit.

Lentiſcini parandi ratio.

Lentiſcini vires.

Lentiſcinum pluribus in locis Hetruriæ conficitur, ſed præſertim in agro noſtro Senenſi, Ilua, & Gilio Tyrrheni inſulis, non longe à continenti noſtra diſtantibus. Fit autem ab incolis hoc modo. Racemoſas lentiſci baccas aſſumunt, & à putaminibus cunctis expurgant, permittuntq; aliquot diebus ſimul flaveſcere: deinde magnum in ahenum collocant, affuſa aqua: & igni tandiu ſervent, donec baccæ debiſcant: demum eas extrahunt, & ſaccis includunt præloq; ſubjiciunt, expreſſumq; aſſervant oleum. Quod & quibuſdam Adriatici inſulis hac ſimiliter ratione confici audio, abſq; alterius cujusvis olei adminiculo: ſiquidem fructus is per ſe olei ſatis emittit. Incolæ (ut experimento comprobatum affirmant) ad acuendam oculorum aciem, caligines q; delendas, illud cibis commiſcent. At ego eo ſæpius uſus ſum magno ſanè juvamento in dyſentericis, non quidem potui exhibito, ſed clyſteribus infuſo. Lentiſcinum ſummis laudibus extulit Galenus libr. v. de comp. medic. ſecundum locos, ad gingivarum, & linguæ inflammationes, ſi os eo colluatur. Quod autem fit è fructibus terebinthi, quos Mauritani grana viridia nuncupant, non fit in Italia, neq; ad nos (quod equidem ſciam) alunde convehitur: proinde non venit in uſum. Hoc tamen (ut Meſues inquit) vulnera conſolidat: medetur item convulſis, opiſthotonicis, nervorumq; duritiis, & creberrimè cataplaſmatis admiſcetur.

Terebinthini cõſideratio & vires.

† *In his verbis mendum ſubeſſe putamus, ut etiam doctiſſimè adnotavit Manardus Ferrarienſis libr. viii. epiſt. prima. Alias ſiquidem ſibi ipſi repugnaſſet Dioſcorides, cum ſcripſerit in Terebinthi mentione, ejus fructus excalfacere, hic verò dica-*

rò dicatur oleo ex eiſdem parato ineſſe refrigerandi facultatem. Huic depravatæ lectioni illud quoq; refragatur, quòd ſint nobis Græci Dioſcoridis codices, in quibus verba illa de Terebinthini olei facultatibus non leguntur, ſed de ejus tantùm conficiendi ratione mentio habetur.

Μαστίχινον ἔλαιον. ## MASTICHINUM OLEUM. CAP. XL.

MAſtichinum è trita fit maſtiche. Quod contra omnia vulvæ mala efficax eſt: mediocriter calfacit, aſtringit, & emollit. Adverſus prominentes ſtomachi duritias, cœliacorum, dyſentericorumq; cruciatus utile: faciem emaculat, & colorem nitidum facit: optimum in Chio inſula componitur.

MAſtichini parandi rationem, ſanè quàm paucis Dioſcorides perſtrinxit, quippe trita tantùm Maſtiche fieri tradidit, nulla alia explicata conficiendi ratione. Seplaſiarii autem nonnulli prorſus obliti, ſcripſiſſe Meſuem in balneo calentis aquæ Maſtichinum confici debere, communi oleo, albo vino permiſto, maſtichen admiſcent, & æreo vaſe carbonum igni admovent, ibiq; tanto tempore effervescere ſinunt, quoad vinum prorſus exiliat, ac inde uſui aſſervant. At ipſe vitreis organis è puriſſimo tantùm maſtiche illud ſæpius confeci. Seplaſiariorum lapſus.

Μύρων σύνθεσις. ## UNGUENTORUM COMPOSITIO. CAP. XLI.

DE ratione unguentorum conſequenter tractandum exiſtimavimus, quandoquidem ea in nonnullis corporum vitiis, aut medicamentis miſta, aut corpori perfuſa, aut naribus objecta, plurimùm proſunt: in quorum probationibus conſulere nares oportet, an ea oleant, ex quibus temperantur. Optimum hujuſcemodi judicium, quod tamen in quibuſdam planè obſervari non poteſt, propter ea, quæ admiſcentur, odore cæteris prævalentia: ut in amaracino & crocino, telino, & pleriſque aliis, quæ crebra circa hæc meditatione experiri conveniet.

Unguenta, ab utendi modo, Græcis *μύρα* fortè à Myrrha: quo nomine veteres pretioſa unguenta ex odoramentis confecta appellabant: hodie verò quæ ex oleis, ſpeciebus quibuſcunque & cera componuntur, ita vocantur: at hæc non ſimpliciter *μύρα*, ſed myracopa dicenda, quoniam ſimilia ſint acopis. Primus cenſetur Archilochus *μύρῳ* nomen unguentis impoſuiſſe, ſiquidem vetuſtiſſimus Homerus licet unctionum frequenter meminerit, attamen oleum, non Myron appellavit: ſic quo ungebantur à Moyſe ſacerdotes, non unguentum ſed oleum ſanctum vocant. Et licet opinio ſit, primum unguentum ex Bryo ſeu muſco & balanino oleo confectum fuiſſe, attamen oleum ſanctum, de quo Exodi 30. & apud Joſephum lib. antiquit. 3. cap. 13. primum ſtatuendum, quod ex præſtantiſſimis odoramentis conficiebatur, utpote ex myrrhæ ſponte fluentis, quingentis ſiclis: cinnamomi aromatici, 250. & calami aromatici tantundem, caſiæ verò quingentis, ſecundum ſiclum ſanctuarii: & olei de olea Hin, id eſt duobus cois Atticis, unguentum opere unguentarii conficiebatur: quo & ſacerdotes, & tentorium conventionis, arca teſtimonii, menſa & omnia inſtrumenta ejus ac reliqua vaſa illita purgabantur. Unguentorum licet duo conſtituerit genera Iceſius libello de odoribus, alterum deliciarum quod *χρῖμα* ſeu *χρῖσμα* dicitur: alterum promiſcuum & ferè palæſtris dicatum, quod *ἔλαιμα* cognominatur: tria tamen conſtituemus ſumma genera: unum ad luxuriam: alterum ad neceſſitatem: tertium ad ſalubritatem. Ad luxuriam, apud Græcos, Perſas & alios cultiores Orientis populos, quotidianus erat in conviviis uſus, quare cum bellariis & corollis, ſecundis menſis inferebantur: quibus convivarum capilli & barbæ ungebantur, de quibus Athenæum conſule. Et licet Solon, cum hæc ad laſciviam veneris facere animadverteret, unguenta Athenis divendi vetuerit: ſic Socrates apud Xenophontem ut meretricium accuſarit: ſic Lacedæmonii unguentarios civitate expulerint, eos oleum corrumpere dictitantes, attamen hac ætate plurimi & ambram & moſchum ad faſtidium olent. Ad neceſſitatem erant ea quibus certantes utebantur & palæſtrarum corpora inungebantur. Ad valetudinem tertium genus facit. Dioſcorides auctor eſt, ea aut medicamentis miſta, aut corpori perfuſa, aut naribus objecta, in quibuſdam corporum vitiis plurimum conferre. Hæc autem nunc uſitata ex tribus conficiuntur, oleo, ſpeciebus & cera: oleis adjiciuntur adipes, butyrum & mucilagines: nonnunquam gummata & lachrymæ his quoque miſcentur. Species ſeu pulveres pro affectuum diverſitate variant. Cera additur, ut convenientem conſiſtentiam unguenta nanciſcantur: ita tamen plerique conficiunt ut ad oleorum ℥ 1. ſpecierum ʒ 1. ceræ ʒ. ij. admiſceant: At cum unguenta æſtate plus ceræ, hyeme minus requirant: ſic interdum firmius & diutius, interdum contra, corporibus adhærere velimus, conſultius ut componentis judicio liberum relinquatur. Galenus 4. de ſanitate tuenda, ceræ quartæ parti, reſinæ duodecimam immiſcet, ſic enim non ſolùm pulcherrimum ſed etiam quod bene adhæreat unguentum fieri: idem habent Oribaſius in unguento ex Euphorbio, & Ægineta lib. 7. cap. 17. Concludentes dicimus unguenta quæ in Pharmacopoliis habentur, aſſumpta antiqua unguenti ſignificatione, unguenti nomen non mereri, ſed potius eſſe apud veteres olea compoſita, cum plerunque nullam odore fragrantiam habeant. Dioſcorides verò ea proponit quibus corpora irrigantur & ex quorum olfactu vires animales (hic rurſus ipſius Methodus notanda) recreantur, & quod aliis medicamentis hæc miſceri ſoleant. Unguenta verò quæ ad voluptatem & luxum faciunt, in totum Dioſcorides omittit, tanquam indigna quæ inter remedia ſalutaria proponantur: de quibus multa Plinius lib. 13.

Unguenti primi confectio.

Unguentorum genera tria.

Unguenta uſitata ex quibus conficiantur.

Olea cõpoſita veterum.

Ῥόδινον. ## ROSACEUM. CAP. XLII.

ROſaceum ſic fit. Junci odorati quinque libras & beſſem tundito, & ſubactas aqua in viginti olei libris & quincunce, ſubinde movendo, coquito: dumque percolaveris, in olei libras viginti, & quincuncem, adjicito roſas † non madefactas numero mille, & manibus melle perunctis identidem moveto, inter-

† ἐνύδρους. i. rubras. Ant. codex habet.

interdiu premens, ſinito nocte tota macerari, poſtea exprimito: & ubi recrementum peſſum ierit, mutato vaſe, in craterem melle illitum recondito. Cæterùm roſas, quæ antea preſſæ fuerunt, in labellum demittito, & affuſis octo libris & quadrante ſpiſſati olei, iterum premito, eritq; ſecundarium oleum. Quòd ſi tertias uſque, quartáſve perfuſiones infundens exprimere voles, ſecundarium fiet, tertiarium, & quartarium unguentum. Sed quoties id feceris, vaſa melle oblini debent. Si verò ſecundam *a* infuſionem inſtituere libet, in expreſſum oleum, numero pari recentes roſas, nullo *b* humore imbutas injicito: manibus melle præmadefactis agitans premito: & iterum tertiò, aut quartò ſimili modo exprimens facito, totiesque recentes roſas detractis unguibus immittito: fiet enim ita oleum multò validius: nam ſepties oleum roſarum infuſionem admittit, nec amplius. Prælum melle perungatur, oleum à ſucco diligenter ſecerni oportet, nam ſi minimum quid relinquatur, unguentum corrumpet. Alii autem detractis unguibus roſas tantùm oleo macerant in ſole hoc modo. Roſæ, quæ ſelibram pondere æquant, in ſextario olei diebus octo madeſcunt, & uſq; ad tertiam perfuſionem quadraginta diebus inſolantur, & ſic oleum reconditur. Alii calamo, aut aſpalatho prius olei ſpiſſamenta faciunt. Alii coloris cauſa anchuſam admiſcent, & ſalem, quò minus oleat. Vim aſtringendi, & refrigerandi obtinet: fomentis, & cataplaſmatibus utile. Potum ſolvit alvum: ſtomachi ardorem reſtinguit: ulcera cava replet, & mulcet, quæ cacoëthe vocantur: ulcerib ſis in capite manantibus, atque fervidis eruptionibus illinitur: caput dolens eo perfunditur: dentes inter initia doloris collui prodeſt: ad genarum duritias illitum efficax eſt: ad laceſſita interanea, & concitatas vulvas utiliſſimè ſubjicitur.

a Meum ἐμβολὴν. i. injectionem. *b* Meum ἀναρόχων. i. ſiccarũ.

Unguentorum conſid.

Hoc ſub olei nomine comprehendit Dioſcorides, oleum omne, quod per ſe tantum, nulla alterius olei admiſtione, aut ex arborum fructibus, aut herbarum diverſorum generum ſeminibus, aut ſtirpium reſinis elicitur. Sed unguenti appellatione intelligit oleum omne genus, cui & odoramenta, & alia ſimplicia medicamenta admiſcentur, ut in præſentia de Roſaceo agens, & deinde in ſequentibus manifeſtè oſtendit. Quo fit, ut apud Dioſcoridem oleum vocetur, quod ſimpliciter expreſſum ſit: unguentum verò oleum quodlibet, cujus componendi ratio pluribus conſtet medicamentis. Quapropter Galenus lib. VI ſimp medicamentorum de oleo agens, ſic inquit. Ex dictis cognoſcere jam liceat, & de aliis olei generibus, quæ æquivocè ipſis dicuntur, unguentis, puta roſaceo, melino, liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, ſolius in oleo maceratis conficiuntur. Horum quoque ubi una cum aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Cæterum oleum roſaceum, quod hoc tempore officinæ completũ appellant, à Dioſcoridis roſaceo longè diſſidet, quod etiam eo præſtantius exiſtimandum eſt, ſummum ob artificium, quod in ipſa parandi ratione diligentiores adhibent myropolæ. Quod eorum tamen perpauci (ita ut ingenium eſt multorum à labore proclive ad ignaviam) illud ſecundum Meſuem temperant, tametſi plures ab eo optimi roſacei conficiendi modum ſint conſecuti. Fit etiamnum roſaceum roſis non affatim dehiſcentibus in omphacinum demiſſis, modò calentis balnei viribus (ut in quibuſdam aliis ſuperius adnotavimus) modò inſolatu perquàm longo. Sunt & qui, ut magis viribus præſtet, oleum prius ex aqua roſacea lavent, deinde pluſculo temporis ſpatio ter, aut quater roſas infundant, quæ haud penitus fatiſcant: demum expreſſione peracta, immaturarum roſarum ſuccum adjiciunt, ac inde diu inſolant. Poſtremò oleum a ſucco ſecernunt, & diligenter aſſeruant. Hoc inflammationes diſcutit, roborat, adſtringit, fluxionesq; cohibet, ne ad ægras defluant partes. Potum torminibus dyſentericus medetur. Capitis vulneribus aptiſſimum eſt, quòd roboret, ſiccet, reſolvat, inflammationesq; non modo prohibeat, ſed etiam extinguat. Quocirca hac in re maximè probatur Galeno lib. 2 de comp. med. ſecundum locos, ubi de dolore capitis ſcribit, qui vel ex vulnere, vel caſu excitatur: cujus etiam meminit lib. X. ſimp. med de ſanguine agens.

Roſacei conſider.

Roſaceũ omphacinum.

Roſacei omphacini vires.

ἐλάτινον. ELATINUM. CAP. XLIII.

FRacta elate, tuſa, & ſacrificata, in labellum dejicitur: omphacinum oleum triduo infunditur, mox per ſportulam exprimitur: verùm pares eſſe debent utriuſq; portiones, dein mundo vaſe ad uſus reconditur. Viribus roſaceo proportione reſpondet: alvum tamen non mollit.

E *Latinum, quod ex dactylorum involucris antiquitus parabatur, hac noſtra tempeſtate obſolevit.*

μήλινον. MELINUM. CAP. XLIIII.

MElinum hoc modo temperatur: Olei congius decem aquę ſextariis admiſcetur. Adjicitur elatę palmarum fractæ quadrans, & junci odorati uncia: quæ die uno macerata coquuntur, mox in vas oris patuli oleum excolatur, & indita arundinacea crate, aut rara tegete, cotonea mala ſuperponuntur, & veſtimentis operta tantiſper inibi reſident, dum malorum vires ad ſe oleum alliciat. Aliqui cotonea decem dierum ſpatio operimentis involvunt, ut contineatur odoris ſuavitas, nec evaneſcat: poſtea biduo macerata oleo exprimuntur, oleumque reconditur. Id vim refrigeratoriam, & adſtringentem habet. Contra ſcabioſa ulcera, & quæ ſerpunt, ac furfures, pediculosque effectum præbet: exulceratis vulvis infunditur: citatam urinam ſiſtit infuſum: ſudores cohibet: contra cantharides, bupreſtim, pinorum erucas, bibitur. Laudatur maxime quod cotonea mala olet.

Melini conſider.

MElinum oleum ad hodiernum officinarum uſum hoc modo conficitur. Cotonea nondum planè matura in taleolos diſſecta omphacino oleo macerantur, & vino ex eis expreſſo ſuperaddito inſolantur. Deinde in calentis aquæ balneo iterum, atq; iterum perfunduntur, & extrahuntur, ut in alius ſuperius oſtendimus.

οἰνάνθινον. OENANTHINUM. CAP. XLV.

OEnanthe è labruſca, optimè olens poſtquàm emarcuit, dejecta in omphacinum oleum movetur, volviturque: & cum biduo manſerit, exprimitur, & reconditur. Aſtringit, proximum roſaceo effectum præbens: ſed alvum non reſolvit, aut mollit. Probatiſſimum eſt, quod odore œnanthen refert.

Oenan-

Oenanthinum nullam à nobis requirit explanationem: quoniam à Dioſcoride tam apertè proditur ejus parandi ratio, ut non ſit opus, illud pluribus explicare.

Τήλινον. **TELINVM. CAP. XLVI.**

FOeni græci libræ quinque, calami libra una, cyperi libræ duæ, olei libris novem ſeptenis diebus macerantur, quotidie ter moventur, poſtea premuntur, & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomum ſubſtituunt, & cyperi loco xylobalſamum macerant. Alii oleo antea his odoribus ſpiſſato fœnum græcum macerantes exprimunt. Hoc telinum abſceſſus emollit, & concoquit: omnibus vulvarum duritiis magnopere convenit, fœminis difficile parientibus ſubjicitur, ubi præ excretis humoribus loci ſiccitatem contraxerunt: ſedis inflammationes lenit, teneſmo ſubditum prodeſt: ulcera capitis manantia, furfuresque expurgat: ambuſtis, & pernionibus addita cera proficit: vitia cutis in facie emendat: pigmentis ad conciliandum faciei nitorem inferitur. Eligi oportet recens, quod non vehementer fœni græci odorem præ ſe ferat, & manus abſtergat, ſapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum judicatur.

OFficinarum Luminaria ex Rhaſis auctoritate aliam, quamvis exoletam, Telini componendi rationem tradunt, in quo calamo odorato, & cypero elaterii beſſem adjiciunt.

Σαμψύχινον. **SAMPSVCHINVM. CAP. XLVII.**

SErpylli, caſſiæ, abrotoni, florum ſiſymbrii, frondium myrti, ſampſuchi ſingulæ portiones, quadam pro viribus ipſorum conjectatione, unà tunduntur, atque is omphacini olei modus adjicitur, qui madentium vires non evincat: hæc poſt quatriduum exprimuntur: denuo nova alia ſimili menſurâ, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim validius reddi ſolet. Eligi oportet ſampſuchum colore ex atro viridi, plurimum redolens, mediocriter acre. Vim habet acrem, calfactoriam, extenuantem: adverſus vulvæ præcluſiones, converſionesque efficax eſt: menſes, & ſecundas, & partus extrahit, vulvæ ſtrangulatus recreat: lumborum, inguinumque dolores lenit: ſed cum melle uti eo præſtat, quandoquidem vehementi aſtrictione locos indurat. Laſſitudines illitum diſcutit: in opiſthotonicorum, vulſorumque cataplaſmata utiliſſimè additur.

Sampſuchini cõſideratio.

QVanquam ex Theophraſti, Dioſcoridis, & Plinii ſententia idem eſſe conſtat ſampſuchum, & amaracum: cùm tamen Galenus, & Paulus de his diverſis capitibus ſeorſum ſcripſerint, eorumq; temperamenta per gradus diſſidere tradiderint, non ab re credidere nonnulli aliud eſſe ſampſuchum, aliud verò amaracum. Quorum opinionem auxit etiam Dioſcorides, quòd in his unguentorum compoſitionibus Sampſuchinum, & Amaracinum diverſis capitibus digeſſerit. Quod facilè pleroſq; ad credendum induxit has ſtirpes tum facie, tum viribus differre, hac ratione freti, quòd ſi alterum ab altero non diſtaret, omnino præter rationem de his variis in locis ſcripſiſſet Dioſcorides, alterum unguentum Amaracinum, alterum vero Sampſuchinum appellans. Porro ut hujuſmodi controverſia tollatur, ſciendum eſt, ſtirpem eam, quæ Galeno, & Paulo amaracum appellatur, id ſanè amaracum non eſſe, quod Theophraſtus, Dioſc. & Plinius ſampſuchum vocavere, ſed potius (ut ego exiſtimo) Marum. id quod etiam ſentiunt clariores noſtri ſeculi ſimplicium indagatores. Namq; Mari, nec Galenus, nec item Paulus quicquam prorſus in ſimplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deeſt ſuſpicio, quin librariorum culpa, in Galeno Mari titulus in amaracum abierit: quandoquidem in ejus tum gradibus, tum facultatibus aſſignandis Galenus à Dioſcoridis Maro non longè receſſerit. Sunt & qui velint apud Paulum, & Galenum id Amaracum dici, quod Dioſcorides parthenium vocat: quippe & hoc quibuſdam amaracum vocatur. Cujus rei indicium eſſe exiſtimant, quòd tam Galenus, quam Paulus nullibi in ſimp. medic. libris aliquid de parthenio poſteritatis memoriæ prodiderunt: quorum opinio non omnino reprobanda videtur. Cæterùm licèt Dioſcorides, Sampſuchini, & Amaracini diverſis per ſe capitibus meminerit, non obſtat propterea, quò minus idem eſſe poſſint ſampſuchum, & Amaracum. Siquidem duabus de cauſis ut alterum ab altero diſtingueret, Dioſcorides facilè impulſus fuit: quarum altera eſt, quòd ſi diligenter animadvertantur utrorumq; compoſitiones utiq; Amaracinum tum multò odoratius, tum Sampſuchino pretioſius judicabitur. Ideoq; auctor eo quòd nolebat unguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere quodq; ob ejus claritatem id particulari deſcriptione dignum cenſebat, ut præſtantiæ diſcrimen faceret, utq; etiam minus probatum à probatiſſimo dignoſceretur, homonymiam immutavit, ipſumq; non quidem Sampſuchinum, ſed Amaracinum appellare voluit: nam ſi id non feciſſet, quodnam altero præſtantius eſſet, diſcerni non potuiſſet. Huc accedit alia ratio, qua alterum Sampſuchinum, alterum verò Amaracinum Dioſcorides appellaverit: quod (ut libro tertio proprio capite legitur) in Cyzico ſampſuchum amaracum appellabatur, unde hoc unguentum inſigne petitur. Et quoniam à Cyzicenis claris illius compoſitoribus ex eorum more Amaracinum vocabatur, talem nomenclaturam Dioſcorides haudquaquam permutandam cenſuit: quare ipſum in eadem reliquit appellatione, quam ſecum ex Cyzico tulerat.

Solutio controverſiæ de Sampſucho & Amaraco.

Opinio quorundam Amaracũ eſſe Parthenĩũ.

Ὠκίμινον. **OCIMINVM. CAP. XLVIII.**

OCiminum oleum fit ut cyprinum. Ocimi folia decerpta librarum undecim, & beſſis pondo, die noctuque viginti olei libris macerato, premito, colato: cumq; exhauſeris quallum, rurſus parem olei modum fundito, & exprimito. Vocatur autem id ſecundarium: nam tertiæ perfuſionis non eſt capax. Deinde recens ocimum æquali pondere, ut in roſaceo diximus, rurſus maceratur, & cùm tanto temporis ſpatio maduerit, exprimitur, & oleum reconditur: quod ſi in animo fuerit ter, aut quater madefacere, ſemper ocimum recens addes. Poteſt ex omphacino confici: ſed illo modo melius. Idem quod ſampſuchinum poteſt, ſed inefficacius.

Ἄβρο-

Ἀβροτόνινον. ABROTONINUM. CAP. XLIX.

OLei cyprini odoribus imbuti libris novem & quincunce, foliorum abrotoni libras octo die noctuque madefactas, premito. Quòd si in longum tempus oleum velis asservari, ejectis prioribus foliis, nova appones, & macerata exprimes. Calfacit: ad vulvæ duritias, præclusionesque efficax est; menstrua, & secundas pellit.

Ἀνήθινον. ANETHINVM. CAP. L.

† παλαιᾶ i. antiqui. leg. Orib. Conclusa leg. Orib. τὸ αὐτό. i. tantundem.

OLei † libris octo & dodrante florum anethi [libras undecim & bessem,] maceratas in oleo die unâ, manibus premito, & recondito. Quòd si iterum perfundere velis, recentes anethi flores consimiliter madefacito. Vulvarum duritias emollit, venarum spiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeuntes auxiliatur: calfacit enim & lassitudines discutit: prodest articulorum doloribus.

Σύσινον. SUSINUM. CAP. LI.

SUsinum, quod alii lilinum appellant, sic temperatur. Olei libræ novem cum quincunce, calami libræ quinque & quadrans, myrrhæ unciæ quinque, permisto odorifero vino decoquuntur, & colato oleo, cardamomi tusi & cœlesti aquâ madefacti libræ tres & semis macerantur premunturque, tres libræ cum semisse spissati olei assumuntur: mille lilia deceptis foliis, in latum, non tamen profundum labellum demittuntur: injectum oleum manibus melle perunctis agitatur: die noctuq; conquiescunt, & in pyxidem matutinis exprimuntur, quod defluet oleum, protinus ab aqua, quæ simul expressa fuerat, colo incerni oportet: non enim, ut rosaceum moram tolerat; nam concalfactum fervet, & computrescit; quare sæpiùs decapulandum. Vasa melle illinenda, tenuis sal inspergendus, & si qua sordes vasis faucibus hæsit, eximenda. Odoramentis jam expressis ex quasillo in labellum transfusis, rursum olei prius odoribus imbuendi, quod primum pondus æquet, & cardamomi tusi drachmæ decem conjiciuntur. Hæc manibus scitè pressa, interjecta brevi mora exprimuntur: quod profluit, repurgatur. Tertiò eadem infunduntur, adjecto cardamomo, & sale, & manibus melle madefactis. Longè optimum erit, quod prius exprimitur: secundum, quod sequitur: tertium locum sibi vendicat, quod noviſſimum prodit. Denuò in mille lilia evulsis foliis expressum primò oleum infunditur: tum eâdem ratione prosequendum, idemq; faciendum, ut prius: addito cardamomo, dein expresso, fac eadem in secundo, & tertio, ut dictum est: & quò frequentiùs recentia lilia maceraveris, eò validius unguentum efficies. Denique cùm factum abundè videbitur, singulis compositionibus miscere convenit myrrhæ quàm optimæ duas & septuaginta drachmas, & croci decem, cardamomi quinque & septuaginta. Croci verò, & cinnamomi pares portiones tunduntur, & cribratæ in lutram cum aqua demittuntur, expressumque primò unguentum infunditur, & paulò post excipiuntur vasculis siccis, myrrhâ, aut gummi anteà perfusis, & croco, & melle, & aquâ madefactis. Eadem fiunt in altera, aut tertia expressione. Aliqui simplex ex balanino, aliove oleo, & liliis componunt. Optimum esse constat in Phœnice, mox Ægypto factum, sed cumprimis laudatur, quod lilia redolet. Excalfacit, emollit: vulvæ præclusiones, & collectiones aperit: utilissimum ad muliebria mala: ulcera in capite manantia, fervidas eruptiones, varos, furfuresque emendat: vibices, cicatricesque celerrimè ad colorem reducit, ita ut sæpè fallant. In summa extenuat: potum, bilem per alvum extrahit, urinam ciet: sed stomacho alienum est, & nauseam parit.

Antiq. cod. legi. ψύξεων καὶ φλεγμασιῶν. i. frigiditates & inflãmationes.

HOc, quod ex liliis temperatur: illud item quod ex ocimo, abrotono, anethoq; conficitur oleum, cùm uniuscujusque parandi ratio per se clara sit, ideo nostris explanationibus non indigent. Cæterum Susini compositio mihi quidem pluribus in locis librariorum potiùs, quàm auctoris incuria depravata videtur.

Νάρδινον. NARCISSINVM. CAP. LII.

NArcissini spissamenta ita fiunt. Sex libræ aspalathi cum sextante tunduntur: olei eloti libræ septuaginta cum vnciis quinque assumuntur. Aspalathus aqua madefactus in tertia olei parte coquitur: quo exempto, calamus quinque libris & besse adjicitur, cum myrrhæ gleba contunditur, cribrataque ac vino veteri odorato immista, decoquitur: simulac autem cum iis efferbuerit, eximitur: refrigeratum oleum excolatur, cujus portio in labellum mittitur, flores narcissi quàm plurimi conjiciuntur, qui bidui spatio (ut in susino dictum est) permoti exprimuntur. Oleum subinde decapulandum, siquidem celerrimè putredinem sentit. Valet hoc ad emolliendas vulvæ duritias, præclusionesque: sed capitis dolores facit.

NArcissinum quod ego sciam, non paratur nostratibus myropolis, quod mirum non est, cùm id etiam Plinii ætate paratu desisset, ut ipse libro XIII. cap. primo memoriæ prodidit.

Κρόκινον. CROCINVM. CAP. LIII.

CVm Crocinum componere voles, prius olei ut in susino diximus, spissamenta facies, eisdem ponderibus, & mensuris: cujus olei libras tres & semissem, croci unciam unam assumes: identidem quotidie moveto, & sextâ die, quam hoc assiduò peregeris, oleum, à croco colis incernito, eidem croco parem olei modum adjicito: move triduo, dein contusæ myrrhæ, atq; cribratæ drachmas quadraginta permisceto, & in pila agitatum recondito. Aliqui oleo aromatibus ad cyprinum imbuto in crocini compositione utuntur. Optimum est, quod abundè croçum spirat, in medendi usu expetitum. Proximum quod

myrrham

myrrham refert. Calfacit, ſomnum allicit: quare perſæpe phreneticis ſubuenit perfuſum, aut naribus admotum, aut illitum: pus movet, ulcera purgat: contra vulvæ duritias, atq; præcluſiones, & ulcera quæ cœthe vocantur, prodeſt cum croco, cera, medulla, duplicato olei pondere: concoquit enim, emollit, hūmectat, & permulcet, ad oculorum glaucitates ex aqua illinitur: huic autem proportione reſpondent butyrinum, onychinum, & ſtyracinum: quæ etſi nominibus diſtant, viribus, & compoſitione cognata ſunt.

Κύπρινον. CYPRINUM. CAP. LIIII.

OLei omphacini eloti pars una, aquæ cœleſtis tantundem cum ſemiſſe, cujus una parte oleum diluitur, altera adjiciendis odoramentis admiſcetur. Dein aſſumptis aſpalathi libris quinque & ſemiſſe, calami libris ſex & ſemiſſe, mirrhæ libra una, cardamomi libris tribus & dodrante, olei libris novem, & unciis quinq; aſpalathus tuſus, & aqua affuſus decoquitur in oleo, donec conferveſcat: myrrha autem vino vetere odorifero ſubacta, contuſusq; ſimul calamus, digerentur in offulas, quæ exempto aſpalatho immittuntur, & ubi efferbuerint, ſublato aheno oleum percolatur. Cardamomum tuſum reliqua aqua aſperſum infunditur, ſpatha agitatur, nulla, dum refrixerit, interpellatione. Poſt hæc colato oleo in viginti octo libras olei, floris liguſtri, quod cyprum vocant, ſex & quadraginta libræ cum beſſe inſtillantur, quæ ſufficienter madefactæ per ſportulam exprimuntur. Quod ſi copioſius deſideretur, idem recentium florum pondus injectum ſimili modo prematur: & iterum aut tertiò, ſi quis velit, madefacere poterit, & ita reddetur efficacius. Eligi oportet bonum, quod cum odoris ſuavitate nares feriat: aliqui cinnamomum addunt. Calfacit, emollit: ora venarum adaperit: vulvæ, nervorumq; vitiis convenit, pleuriticis, fractisq;, per ſe, vel cerato immiſtum: malagmatis imponi ſolet, quæ opiſthotonicis, angina laborantibus, inflammationiq; inguinum opitulantur: item in acopa adiicitur.

Ἶρινον. IRINUM. CAP. LV.

SPathæ quàm minutiſſimè contuſæ ſex libras cum beſſe, in tribus & ſeptuaginta libris & quincunce olei, æreo vaſe, additis decem aquæ heminis incoquito, quoad odorem acceperit: poſtea in capulam melle oblitam colato: ex eo aromatibus imbuto oleo, irinum primò temperatur, iride ex oleo inſpiſſato macerata, ut ſcripſimus. Sed alia eſt componendi ratio. In olei ſeptuaginta libris & quincunce, xylobalſami (ut dictum eſt) contuſi libras quinq; & ſextantem excoquito: poſtea detracto xylobalſamo, tuſi odorati calami novem libras & ſextantem adjicito, & myrrhæ glebam vetere vino odorato perfuſam, & in olei ita odoribus imbuti quatuordecim libris, totidem tuſæ iridis, binis diebus ac noctibus madefacito ſtrenuè, & vehementer diſtringito. Quòd ſi vis validius fieri, par pondus iterum ac tertiò ſimiliter maceratum exprimito. Longè optimum eſt, quod ſolam irim olet, quale illud eſt, quod in Perga Pamphiliæ, & Elide Achajæ componitur. Vim habet calfactoriam, atq; emollientem, cruſtas adimit, ſordida ulcera & putrida purgat: confert fœminis vulvæ cauſariis: item inflammationibus ejuſdem, atque præcluſionibus: partus ejicit, hæmorrhoidas recludit: contra aurium ſonitus ex aceto, ruta, & amaris amygdalis, prodeſt: diuturnis deſtillationibus, naribus illitum, & contra graveolentia earum ulcera, quas ozænas vocant, auxiliatur: alvum purgat cyathus epotus: facit ad ilei cruciatus: urinam movet: difficiles vomitiones adiuvat, perunctis eo digitis & immiſſis, vel iis, quæ ad vomitum ciendum induntur: anginæ etiam illinitur, aut ex aqua mulſa gargarizatur: item contra arteriæ ſcabritiam: datur etiam iis, qui cicutam, coriandrum, aut venena fungorum hauſerunt.

QUanquam Irini præparatio (eſt enim per ſe clara ſatis) non magis, quàm Crocini, & Liguſtrini explanari expoſtulat: illud tamen ſilentio minimè prætereundum videtur, quòd non Iridis flores, ſed radices, cum hæ odore fragrent, illi verò malè oleant, in hoc olei ſpiſſamento imponi debent. Quod etſi Dioſcorides non explicaverit, cùm tamen unguenta odorum jucunditate commendentur, de Iridis radice, non de floribus intellexiſſe Dioſcoridem exiſtimandum: quippe quæ & ſuaviter oleant, & ad unguentorum ſpiſſamenta floribus præſtantiores habeantur. Irini conſideratio.

Γλεύκινον. GLEUCINUM. CAP. LVI.

GLeucinum abſolutè conſtat omphacino oleo, junco odorato, calamo, Celtica nardo, ſpatha, aſpalatho, ſertula campana, coſto, & muſto: circundatis interim vinaceis vaſi, quod aromata, vinum, & oleum conceperat. Tricenis diebus bis in die movetur, poſtea expreſſum oleum reconditur. Calfacit, emollit, remittit: horroribus, & nervorum vulvæque vitiis auxiliatur: omni acopo juvantius, quippe quod emolliat.

MInimè quidem mirari licet, quòd Gleucini parandi rationem ſimplicem appellaverit Dioſcorides. Siquidem aliæ habentur unguentorum compoſitiones, quæ multò pluribus ſimplicibus conſtant odoramentis, ſicuti Columella libr. XIII. cap. I. apertè indicat. Cæterùm non poteſt Gleucinum (ſi rectè admiſta ſimplicia conſiderentur) non vehementer excalfacere: tametſi Plinius libr. XXIII. cap. IV. id tum adſtringere, tum refrigerare ſcripſerit. Quod evidenti argumento eſt, aut Plinii gleucinum, ſive muſteum, ab hoc Dioſcoridis, & Columellæ diverſum eſſe, aut Plinium non exactè illius temperamentum perpendiſſe. Verùm cùm is lib. XV cap. VII. ſcribat, gleucino muſtum incoqui in vapore lento, non ut alia admoto igne, ſed circundatis vinaceis per ſe calentibus, videtur non parum cum Dioſcoride convenire. Quamobrem crediderim potius Plinium, cùm dixit gleucinum refrigerare, lapſum fuiſſe, quàm ſecus. Nam etſi oleum omphacinum, cum quo muſteum conficitur, tantum (ut Galenus inquit) frigiditatis, quantum adſtrictionis habeat: cùm tamen ſit aliarum qualitatum ſuſceptivum, fieri quidem non poteſt, quin admiſtis calidis odoramentis, puta cypero, calamo odorato, Celtica nardo, dactylorum operimento aſpalatho, meliloto, & coſto, valde calidum evadat. Quippe eadem ratione aqua, cùm frigida admodum ſit, temperamentum permutat (ut Galenus aſſerit, & experimento comprobatur) cùm calida in ea mactrantur medicamenta: quandoquidem & ipſa facilè alias recipit qualitates. Gleucini conſideratio. Plinii lapſus.

Ἀμαρά-

Ἀμαράκινον. AMARACINVM. CAP. LVII.

AMaracinum longè optimum in Cyzico fieri ſolet ex omphacino oleo,& balanino : ſpiſſamentis è xylobalſamo,junco odorato,& calamo factis: conditisq; amaraci,coſti,amomi,nardi,caſſiæ,cârpobalſami,& mirrhæ odoribus : aliqui,quò pretioſius fiat,cinnamomum addunt.Mel autem,& vinum aſſumuntur : hoc in vaſorum illitionem,illud ad cogendas tuſorum aromatũ offas. Amaracinum calfacit, ſoporem movet,venarum ſpiracula aperit,emollit,fervorem excitat,urinam cit:putrilaginibus,ac fiſtulis perquàm utile:nec non humentibus herniis,poſtquam medica manus operam ſuam impenderit:cruſtas,& tetra ulcera,quæ theriomata vocant,rumpit : difficili urinæ illata ſede,& ejus inflammationibus auxiliatur : hęmorrhoidas illitu ſolvit : vulvę ſubditum menſtruos curſus evocat :duritias,ac vulvæ tumores diſcutit : vulneratis nervis , & muſculis confert , laneo centunculo modice madefactum & impoſitum.

Amaracini conſideratio. *SVperius in ſampſuchini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum eſt , quo ſit , ut hic de eo plura ſcribere non ſit opus. Hujus meminit Galenus libro primo de antidotis, dum hedychroum explicat , quod theriacæ admiſcetur, ubi diffuſius de eo agens ſcribit, quod ſui temporis unguentarij amaraci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur, Marum imponebant, ut majorem expiraret odorem. Cæterùm ſe juſſiſſe ait, ut legitimum experiretur amaracinum, id ſibi ex ſolo amaraco præparari, quod etſi odoris fragrantia videretur inferius, non tamen viribus imbecillius fuiſſe teſtatur.*

Μεγάλειον. MEGALINUM. CAP. LVIII.

FActitabatur olim Megalinum, ſed nunc compoſitio exolevit,& prorſus obliterata eſt, cujus ad hiſtorię complementum meminiſſe non fuit alienum. Miſtura cum amaracino eadem erat,ſed reſina exuperabat, hac tantùm ratione differens. Quare leviter emollit. Reſina unguentis , neq; tutelæ , neq; voluptatis gratia adijcitur , ſed coloris, craſſamentiq; cauſa. Ea tantiſper coquitur, dum deſinat olere : cujus coquendæ ratio declarabitur , cum de reſina diſſeremus.

Ἡδύχροον. HEDYCHROVM. CAP. LIX.

QVod Hedychroon vocant,in Co fieri ſolet : eisdem præditum viribus,& miſturis,quibus amaracinum,ſed ſuavius ſpirat.

Hedychroi cõpoſitio ex Galeno. *HEdychroi compoſitionis meminit Galenus libro primo de antidotis,cùm omnia , quæ continet , odoramenta vino ſubacta Andromachi theriaca recipiat. Cæterùm etſi hedychroi parandi rationes plures dicat reperiri , unam tamen elegit,quam hoc modo deſcripſit. Hedychroum habet mari drachmas duas: aſari,amaraci,aſpalathi,ſchœni,calami odorati,phu pontici totidem : xylobalſami verò,& opobalſami,cinnamomi,coſti, ſingulorum drachmas tres : myrrhæ drachmas ſex,totidem folij malabathrini,nardi Indicæ,croci,caſſiæ : duplo autem plus amomi,advectæ verò ex Chio abundante plurimis fontibus inſula,maſtiches drachmam unam:vino ſalerno omnia excipe.Cùm igitur hæc miſcueris, fac trochiſcos ſimiles theriacis,& ſcillinis,quos exiccabis eo modo , quo diximus.Productus fuit Galenus,ut hunc parandi modum deſcriberet,tum quod Andromachus hedychroum (ut inquit) nullibi literis mandaverit : tum etiam ut rei medicæ imperitos doceret , quidnam eſſet hedychroum in theriacæ præparatione,ne in eorum errorem caderent,in quem ſua ætate medicum quendam Romæ lapſum fuiſſe commemorat : qui compoſiturus antidotum,quærebat apud myropolas Hedychroum , exiſtimans eſſe herbam,aut radicem,aut quodpiam ſimplex medicamentum,id quod etiam hac noſtra tempeſtate quàm plurimis eveniſſe comperimus. Avicenna,& cæteri Arabicæ familiæ ſcriptores in ſua theriacæ compoſitione hedychroum trochiſcos Alindaracaron appellavere : tradentes varias eorum compoſitiones,in ſimplicibus medicamentis pondere & menſuris à Galeni doctrina plurimùm differentes. Quare mirari non licet , ſi jamdiu legitima Theriacæ compoſitio infeliciter ſucceſſerit,cum & ab Arabibus,& à myropolis,adulterinis medicamentis fuerit depravata.*

Alindaracaron Avicen. Theriac. depravatio.

Μετώπιον. METOPIVM. CAP. LX.

FIt in Aegypto unguentum , quod Metopion patrio nomine appellatur , propter galbani miſtionem: nam lignum,in quo galbanum enaſcitur,metopion vocant. Conſtat amygdalis amaris,omphacino oleo,cardamomo,odorato junco,calamo,melle,vino,myrrha,balſami ſemine, galbano,& reſina. Probatur pingue,gravi odore,quod magis cardamomum , & mirrham , quàm galbanum reſipiat. Calfacit vehementer,& adurit,atq; extrahit: ora venarum aperit: ulcera purgat,extrahitque: ad præciſos nervos,& muſculos,ad hernias humore contractas,cum erodentibus medicamentis efficax eſt: ceratis, & malagmatis inferitur : horroribus,convulſisque,præſertim quibus cervix in ſcapulas dejecta,& retrorſum contracta eſt,utile habetur : ſudores ciet, vulvæ ſpiracula recludit, & ejusdem duritias laxat. In ſumma molliendi naturam habet.

Μενδήσιον. MENDESIUM. CAP. LXI.

MEndeſium conſtat balanino oleo,mirrha,caſſia,& reſina. Aliqui tamen poſt ſingulorum pondera, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio : nam quæ ſimul excocta non fuere, vim nullam exhibent. Similem metopio vim obtinet,ſed inferiorem multò.

Στακτή. STACTE. CAP. LXII.

Alex. Val. de non leg. Orn. STacte vocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tuſæ,& organo expreſſæ. Ea perquam odorata ac pretioſa eſt,atq; unguentum per ſe facit,quod Stacte nominatur. Maximè probatur,quæ nullam

nullam olei miſtionem admiſit, cujus minima portio compos eſt virium plurimarum. Vim calfactoriam myrrhæ, & calidis unguentis reſpondentem habet.

Stacte Serapioni, quandoquidem & reliquis Mauritanis, pariterq; officinis, Styrax liquidus appellatur, cujus copia non ſolùm Venetiis ubiq; venalis habetur, ſed & in omnibus ferè officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. Quòd autem Stacte myrrhæ ſit liquidus vocatus Styrax facilè probat Serapio, quippe qui capite de Styrace calamita, liquidum ſtyracem ex myrrha primum aqua conſperſa, ac deinde expreſſa, fieri tradidit: quæ in re Dioſcoridem ad unguem imitatur. Cui quidem ſententiæ illud adſtipulatur, quòd liquidus ſtyrax (de legitimo ſanè loquor) ſit perquàm odoratus, & guſtui non obſcurè amarus. Porrò animadvertendum eſt, quòd hoc ævo ſyncerum haud facilè inve-
nias, ut fermè evenit cùm cæteris medicamentis, quæ ex Alexandria Aegypti, vel Syria ad nos convehuntur. Siquidem cùm omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Judæorumq; manus tranſeant, qui nobis Chriſticolis ſemper dolos, fraudeſq; moliuntur, Diis ſacrificium facere ſibi perſuadent, cùm nos aliqua in re fallere poſſunt. Cæterùm, ut redeam, unde diverteram, mea quidem ſert opinio, ſi ſynceram ſtacten nanciſci poſſemus, non alienum fore, ipſam in myrrhæ locum ſubſtituere. Sed certè perquàm difficile erit legitimam inveniri, niſi fortè vera ſtacte ſit liquor ille, de quo ſuperius in balſami commentatione diximus.

Stacte. confideratio.

Styrax liquidus. Medicā. peregrina cur adulterētur.

Stacte à ſtillando dicta: licet ſint qui non tantùm Myrrhæ propriam vocem eſſe velint, ſed aliorum etjam liquorum ex arborum truncis diſtillantium, idque ex Plinio lib. 17. cap. 11. colligentes: attamen cum Galenus ſtacten myrrhæ, Aegineta ſtillatitiam myrrham, & Plinius lib. 12. cap. 16. Myrrhæ arbores ſponte priuſquam incidantur, ſtacten fundere ſcribat, ſtacten Myrrhæ liquorem dicimus, qui in Mecha Arabiæ ex myrrha exprimitur: quod tamen à Styrace diverſum, cùm ſtyracis & Myrrhæ arbores ſint diverſæ: hujus lachryma in aqua reſolvitur: illius verò in oleo: ſtacte magno, ſtyrax parvo emitur: item ſtacte amara, ſtyrax non item. Cæſalpinus Aſam dulcem, Stacten credidit: Athenæus vult appellatione unguenti Ægyptiaci, ſtacten venire.

Κιννάμωμινον. CINNAMOMINUM. CAP. LXIII.

CINNAMOMINUM confit è balanino oleo, & xylobalſami: calami, junci odorati ſpiſſamentis: atque cinnamomi, & ſeminis balſamini ſuavitate conditur, quadruplaque myrrhę ad cinnamomū portione: mel ad cogenda omnia adiicitur. a Laudatur non acre, molli odore, planè myrrhã redolens, craſſum, odoratum, guſtu perquam amaro. Id non à reſina, ſed myrrha craſſitudinem obtinuit: reſina enim neque amaritudinem præbet, neque ullam odoris gratiam adiicit. Vim habet admodum acrem, amaram, & calfacientem. Itaque ora venarum aperit, calfacit, diſcutit, diffundit: humores & ſpiritus attrahit, caput aggravat: contra vulvæ vitia cum duplo oleo, cera, & medulla efficax eſt. Ita enim ferè multum acrimoniæ exoleſcit, & quædam emolliendi vis contrahitur: alioqui adurit, & præ omnibus craſſis unguentis indurat. Facit mirum in modum ad fiſtulas, & ulcera, quæ putredinis vitium ſenſerunt: item ad hernias humidiores, carbunculos, gangrænaſq; cum cardamomo: quin & ad febrium horrores, & tremores: adverſus ſerpentium morſus illinitur: ſcorpionum, & phalangiorum ictibus, cum tritis groſſis imponitur.

a Drag. δόκιμον ἔστι τὸ δριμύ. i. probatur quod acre eſt.

Νάρδινον. NARDINUM. CAP. LXIV.

RATIO Nardini faciundi evariat: nam aut malabathrino folio, aut ſine eo fit: plerunque autem balanino oleo, aut omphacino. Juncus odoratus ſpiſſamenti gratia adiicitur: ſicuti propter odoris ſuavitatem, coſtus, amomum, nardum, myrrha, balſamum. Laudatur tenue, non acre, nardi aridæ, aut amomi odorem referens. Vis ei extenuans, acris: expurgat, calfacit, abſtergit humores, rarefacit. Hoc liquidum eſt, nec habet ſtrigmenti craſſitudinem, niſi reſinam recipiat. Fit etiam ſimplex ex omphacino oleo, junco, calamo, coſto, & nardo.

Μαλαβάθρινον. MALABATHRINUM. CAP. LXV.

MALABATHRINUM ſpiſſamenta nardi habet: inſuper myrrhæ pluſculum additur. Qua de cauſa calfacit, crocino, aut amaracino viribus reſpondens.

Ἰάσμινον. JASMINUM. CAP. LXVI.

APUD Perſas fit, quod Iaſminum cognominatur, ex albis floribus violæ, quorum ſextans in Italicum ſextarium ſeſamini olei demittitur, violis, ut in lilino diximus, viciſſim permutatis. Apud Perſas inter epulandum uſurpatur odoris cauſa. Quinetiam toti corpori convenit, præſertim cùm in balnea deſcenſum eſt. Sed iis opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemque deſiderant: gravius tamen ſpirat, quàm ut libenter a pleriſque recipiatur.

Ex meis Drag. & Cat. Exēplaribus nullū habet hoc caput.

Jaſminum unguentum non eo quidem ſilentio prætereundum duximus, quo aliqua in præcedentibus à nobis omiſſa ſunt: in illis enim nihil ſanè, in hoc verò aliquid nobis ſeſe offert declarandum. Itaq; primùm ſcire convenit, quòd Jaſme vocabulum apud Græcos, aliorum etiam teſtimonio, nil aliud ſignificat, quam violaceum. Et certè cùm ſcribat Dioſcorides, unguentum hoc fieri ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦτ' ἔστι, hoc eſt verbum verbo reddendo, ex floribus albis viola, id Violaceum meritò appellari debet. Sunt tamen è recentioribus, qui pro certo ſibi perſuadeant, vocabulorum fortaſſe vicinitate decepti, illud ex floribus iis perquàm odoratis fieri, quos in Italia Gelſomini vulgò appellamus. Quorum opinioni non parum ſuffragantur tum Hermolaus Barbarus, tum Marcellus Florentinus. Qui præcipuè, ut ſuam comprobet ſententiam, veteres aſſerit, præſertimq; Dioſcoridem, inter leucoii genera noſtratem gelſiminum comprehendiſſe, illudq; ſpeciatim gelſiminum intelexiſſe,

Jaſmini conſider.

Hermolai, & Marcelli opinio improbata.

dexisse, quòd floribus cæruleis provenire nonnulli pro certo asserunt. Cujus sententiam non modò non probandam censeo, sed omnino refellendam existimo: siquidem nullo pacto cogitandum est, nedum credendum, quòd Dioscorides, qui in simplicium historia, & in eorum declarandis separandisq; generibus, omnium diligentissimus fuit, adeò imprudenter nullo discrimine existimaverit cæruleum leucoium gelsiminum esse: cùm id foliis viticuloso caule, radicibus, ramis, floribus, cæterisq; notis ab omni leucojo dissideat. Sed hoc verum esse Marcello concedamus, etsi minus concedendum sit, quanam ratione dicet unquam, Jasminum unguentum fieri ex floribus gelsimini, quod cæruleum Dioscoridis leucojum esse asserit, si Dioscorides ipse palàm prodit, Jasminum ex albis violis temperari? Ad hæc differre Gelsiminum à leucojo abunde ostendit Serapio, qui non modo fuit Dioscoridis imitator, sed etiam interpres, cùm alterum ab altero diversis capitibus distinxerit, & de utrusq; tanquam de rebus diversis disseruerit. Quinimo de gelsimino agens capite centesimo septuagesimo sexto nullam Dioscoridis, nec Galeni auctoritatem affert, sed tantùm suæ gentis monumentis inhæret, asseritq; gelsiminum floribus tum albis, tum luteis, tum cæruleis reperiri, quale etiam ætate nostra visitur. Quod nobis maximo argumento esse potest, ut credamus, gelsiminum Dioscoridi cæterisq; veteribus incognitum fuisse. Cæterùm cur Arabes stirpem hanc JESEMIN appellaverint, causa facilè assignari potest: quòd cum gelsimini flores odoratos, albicantesq; albæ violæ modo conspicerent, Græcos barbaricè imitari volentes, ipsi violæ nomen indidere, quod est Jesemin: tametsi vernacula eorum lingua Zambach, sive Sambach vocitetur. Id autem sicut odore fragrat, ita & viribus pollet: siquidem Serapionis testimonio, excalfacit ordine secundo, humores discutit, pituitæ lentitiam senibus frigidis digerit, cruciatibus ex pituitæ lentore provenientibus mirificè prodest. Flores tam recentes, quàm sicci lentigines & impetigines in facie abstergunt. Paratur ex iis etiam oleum Zambachinum appellatum, quod frigidis affectibus non obscurum affert auxilium. Hoc unguentarii cum amygdalino oleo parant, hominum barbis odoris gratia perfundendum: quod tamen temperie calidis caput adeò excalfacit, ut quandoq; è naribus sanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falsi vocabuli similitudine, Sambacinum & Sambucinum idem esse existimant. Inter quos errore implicatur Joannes de Vigo chirurgus nostri temporis non obscurus, capite de Sambuco, in suo parvo de simplicibus libello. Non diu est, quòd Jeseminum, sive (ut nos) Gelsiminum in Italiam allatum est, quamvis nunc ubiq; horti opere topiario tum albis, tum luteis, tum etiam cæruleis gelsiminis ornentur. Planta itaq; est Gelsiminum topiariis operibus maximè expetita, non modo quòd ad vestiendas attegias, pergulas, & umbracula contexenda plurimum valeat, sed quòd flores odoratissimos proferat. Tota viticulosa sarmentosaq; est planta, facilè scandens. A radice viticulæ oriuntur flexiles, longæ, virides, ac lentæ, è quibus folia prodeunt oblonga, septem uno è pediculo exeuntia, ut in lentisco in mucronem desinentia, mollia, & saturatè virentia. Flores habet in caulium summitate racematim prodeuntes, lilii parvi effigie, odoris jucundi, acutiq; varii, ut prædiximus, coloribus, è quibus rarissimè semen oritur. In aliquibus tamen locis Gelsiminum semen edit, lupino simile, quod à Doctissimo viro Jacobo Antonio Cortuso Patavino mihi missum est. Amat amœnos, & calidos tractus, passimq; habetur in hortis & viridariis. Oleum quod ex ejus paretur floribus in eo insolatis, lilino faculatibus æquiparari potest ad omnes frigidos dolores, excalfacit enim & laxat. Illinitur quoq; utiliter mulieribus, ad frigidos uteri cruciatus, frigidosq; quoscunq; nervorum, & articulorum affectus. Fit etiam isdem ex floribus oleum aliud ab unguentariis tantùm ad odoramenta, recentibus floribus, delibratis dulcibus amygdalis commistis, pluribus replicans vicibus, quousque nuces humorem odoratum combiberint. Tunduntur deinde in lapideo mortario, & calidæ sacculis conclusæ premuntur. Reddunt enim oleum perquàm odoratum, quod etiam in medicum usum venit, quòd viribus iis polleat omnibus, quibus suum pollere scribit Dioscorides. Gelsiminum, Italicè appellatur Gelsimino: Arabicè Jesemin, & Zambach, sive Sambach.

Jesemin unde dictum.

Jeseminum.

Jesemini vires ex Serap.

Joannis de Vigo lapsus.

Gelsemini descriptio.

Oleum è Jasmino.

Nomina.

Jasminum, quasi violaceum, à violis quas ἰα vocant: vel Josme quasi violæ odor: aut Jasme quasi medicatus odor. Zambach & Sambach Arabibus: quibusdam Apiaria, quòd apes ejus floribus plurimùm delectentur: an Smilax lævis Dioscoridis, & Smilax redolens Homero? quibusdam Pothon album Theophrasti. I. Jasminum album C.B. Lugd. Tab. Viola persica, Parthica & peregrina, Hermolao: Jesiminum Marcello: Jasminum primum, Anguil. Jasminum, Dod. Cord. in Dios. Clus. Jasme & Sambac, Ges. hort. Gelseminum vulgatius. Lob. Gelsiminum, Cast. Cæs. Cam. II. Jasminum Hispanicum grandiflorum C. C.B. Hoc ex radice, caudice recto, fungoso, levi, non admodum crasso fruticat, cujus rami cubitum vel sesquicubitum longi, virides & tenues, cortice una parte rugoso vestiti: è quibus prodeunt folia, quàm in Jasmino albo breviora, nigriora & rotundiora: in virgarum summitatibus flores, qui antequam dehiscant subpurpurei apparent, aperti intus candicant, foris purpurascunt, ex quinis foliis compositi, quadruplo aliis latiores, ampliores & venosiores, sed rariores, odore acriori & suaviori: floret autumno & penè tota hyeme: Hæc à Græcis & Turcis in multis Peloponnesi locis studiosè colitur: quæ primùm è Chio insula Genuam, & inde in alia loca advecta, nam Patavii, Lugduni, & Basileæ in urceis pensilibus cultam observavimus: ut autem propagetur in vulgari inseritur. Dicitur Jasminum tertium, Anguill. Chamægelsiminum grandiflorum, Lobel. Gelsiminum Catalonicum, Cam. in Matth. Gelsi-

JASMINVM HISPANICVM grandeflorum.

minum humilius primum, Cæſ. Jaſminum puniceũ, Lugd. Jaſminum candiflorum, Tab. Habetur & flore luteo, & cærulæo, quam Clematidem alteram faciunt: quædam folio capillaceo, flore rubro, quod Gelſeminum alterum rubrum, Cæſalp. & Quamoclit. Cam. dicitur. Habetur etiam Jaſminum Indicum Cluſ. Cam. quod rubrum Cæſalp. & Lugd. vocatur, quod potius ad Solanum, vel Mandragoram referendum videtur.

Σμύρνα. MYRRHA. CAP. LXVII.

MYRRHA lachryma eſt arboris, quæ in Arabia gignitur, Ægyptiæ ſpinæ non diſſimilis: è cujus vulnere defluit lachryma in ſubjectas tegetes: *a* alia circum caudicem concreſcit. Dicitur ex his aliqua pediaſimos præpinguis, qua expreſſa, ſtacte emittitur. Alia gabirea pinguiſſima, lęto & pingui ſolo naſcens: ea copioſam ſudat ſtacten. Omnium prima eſt, quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco, in quo provenit, ſplendens, ſubviridis *b* ac mordens. Quinetiam legitur tenuis quędam, quæ à Troglodytica ſecunda eſt, bdellii modo mollis, verùm odore graviuſcula, apricis naſcens. Alia caucalis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & retorrida. Omnium deterrima quæ ergaſima dicitur, pingui carens, *c* cano ſitu obducta, acris, ad gummi imaginem vergens, & viribus ejus proxima. Improbatur aminnea cognomine. Ex iis paſtilli fiunt, ſed è pinguibus pingues, & odorati: è ficcioribus haudquaquam pingues, & inodorati. Minus odore pollet, quæ oleum non admiſit, cùm in paſtillos digerebatur. Adulteratur macerato gummi aqua, in qua myrrha maduerit. Eligenda eſt recens, *d* fragilis, levis, undiq; concolor, quæ confracta venas unguiũ modo candidas & læves oſtendat, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciẽs: ſupervacua, & inutilis eſt ponderoſa, coloris picei. Calfacit, colubet, ſoporem gignit, glutinat, ſiccat, aſtringit, vulvam emollit, & præcluſam aperit: menſes & partus celeriter extrahit cum abſinthio, lupinorum cremore, vel ſucco rutæ admota: tuberculo fabæ devoratum in vetere tuſſi, orthopnœa, in laterum pectoriſque doloribus, in alvi profluvio, & dyſenteria: horrores diſcutit duabus horis ante febrium acceſſiones, fabæ magnitudine pota cũ pipere & aqua: ſubdita linguæ liquataque, ſcabritiem arteriæ expolit: obtuſam vocem expedit, ventris tineas enecat, contra gravem oris halitum manditur, & adverſus alarum tædia cum liquido alumine illinitur: gingivas, & dentes ſtabilit colluto cum vino, & oleo ore: vulnera capitis illitum glutinat: medetur fractis auribus, ac oſſibus nudatis, peruncta cum cochleæ carnibus: item purulentis auribus, inflammatisque cum meconio, caſtorio, & glaucio: ad varos autem cum caſſia, & melle illinitur: impetigines ex aceto purgat: defluentes capillos cum ladano, & vino myrteo illita, firmat: diuturnas deſtillationes lenit, † illitis penna naribus: oculorum ulcera complet, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcabritiem lævigat. Fit è myrrha, perinde atq; thure, fuligo: & ut poſtea oſtendemus, ad eadem conveniens. Bœotica myrrha diſſecta radix eſt arboris cujuſdam in Bœotia naſcentis. Melior eſt, quæ myrrham odoris ſuavitate repræſentat. Vis ei calfactoria ineſt, emollit, diſcutitque: ſuffimentis commodiſſimè inſeritur.

a τὸ ὃ ἐπὶ τῆ σιλίχῃ πιεσπηγνυμένον χάλκιον. i. alia verò quæ in caule cõcreſcit melior eſt, leg. Orib.

b Non leg. Orib.

c Meum ψαφαρὸν. i. ſqualloreſragilis, alii ψάθυρον.

d ψάθυρον, friabilis.

Myrrhæ conſideratio.

Myrrha, quæ ex Alexandria Aegypti hac ætate ad nos affertur, admodùm ſanè ab ea differt, quam inter præſtantiſſimas Myrrhæ ſpecies recenſuit Dioſcorides. Quippe univerſa fere myrrha, quæ in officinarum uſu habetur, iis omnibus qualitatibus, ac notis deſtituitur, quibus optima commendatur. Namque ea (ut videre eſt) minimè vireſcit, pinguis non eſt, non odorata, non undique concolor, nec confracta venas unguium figura leves intus oſtendit, nec ſapore acri deprehenditur, tametſi guſtui amaritudinem relinquat. Verùm ſi fortaſſe cuipiam videretur & hæc inter Myrrhæ ſpecies eſſe recipienda (quod tamen non ſatis compertum habeo) aut cacalim, aut ergaſimam eſſe crediderim, aut potius quàm Plinius ex India deferri ait, cùm hæ cæteris deteriores habeantur, certoq; ſciamus ex India in Alexandriam myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modo ſicca, nigraq; eſt, ſed etiam retorrida, macilenta, & cano quodam ſitu obducta: & quanquam inter hujuſcemodi globulos aliquod quandoq; reperiatur fragmentum, quod & clarum ſit, & pellucens, confractum tamen diverſicolor apparet. Ecquid magis? nec guſtui inſigniter amarum, nec myrrhæ odore præditum ſentitur. Quo fit, ut credere liceat, ejuſmodi Myrrham aut è deterioribus eſſe, aut gummi alicujus, aliarumq; miſtionum adulterio minimè vacare: hac enim impoſtura (ut Dioſcorides inquit) myrrha adulterari ſolet: ſed hæc ita de illa conjicimus, quæ paſſim vulgaris habetur. Cæterùm electam Myrrham jam ad nos advehi ſcimus, quæ & legitima & probatiſſima eſſe cenſetur: verùm ea hactenus tam rara eſt, ut non niſi ad oſtentationem aſſervetur, & ad aliarum dignoſcendarum regulam. Habebatur myrrha Galeni tempore in opocalpaſum, quod calpaſi lethalis, venenoſaq; eſt lachryma, converſa, ut Caßia in cinnamomum, & Galbanum in Sagapenum. Idcirco libro primo de antidotis, Opocalpaſum (inquit) exitiale eſt, multoſq; nos ſorte quadam vidimus noſtræ ætatis decurſu mori, quòd inſcii myrrham, cui opocalpaſum admiſtum erat, aſſumpſiſſent. De induſtria namq; nonnulli eorum, qui antidotos præparant, ut laudatiſſimam imponebant, eo quod viderent, collyriis inditam optimum eſſe medicamentum. Quippe quæ pus citra mordicationem diſcutiat: & interdum in-

cipientem oculorum ſuffuſionem ſubſtantia tenuem: ſive autem in emplaſtrum, ſive in ceratum, ſive in aliquod digerens medicamentum, quod extrinſecus imponitur, hujuſmodi myrrham injicias, vim ipſius augebis: at intra corpus aſſumptum lethale eſt medicamentum. Hæc igitur fuſius dicta ſunt, tum quòd orationis ſeries ita expoſtularet, tum etiam quia hæc ſpeculari non eſt inutile: hactenus Galenus. Adhibenda itaq; diligentia eſt, ne & nos Myrrham quandoq; opocalpaſo adulteratam emamus.

Braſavoli opinio improbata, volentis Myrrham officinis Bdellium eſſe.

Ad hæc Braſavolo Ferrarienſi animus inclinare videtur, ut exiſtimet Myrrham officinis vulgarem, bdellium eſſe. Cui haudquaquam aſſentiendum putaverim: ſiquidem myrrha hæc pellucens adeò non eſt, nec taurino glutino ſimilis, ut bdellium eſſe tradidit Dioſcorides. Et licèt quædam noſtratis myrrhæ fruſta quandoque translucida reperiantur, ſunt tamen potius hæc (ut dictum eſt) gummi adulteria, quàm myrrha, vel bdellium: nempe guſtu maleficium detegitur. Præterea bdellium incenſum (Dioſcoridis teſtimonio) odorem unguibus odoratis ſimilem ſpirat, quod in noſtrate myrrha nunquam, facto periculo, ſum conſecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Braſavoli animum immutare poterit: quod ſcilicet bdellium diu digitis ductum, tractatumq; facilè lenteſcat, & confractum pingue ſpectetur: myrrha verò, quæ officinis venditur, digitorum attritu conteritur, & ſi frangatur perquàm aridâ ſeſe offert. Cæterùm improbavit Dioſcorides, omniumq; Myrrhæ ſpecierum deterrimam judicavit, quæ aliquibus minæa, aliis aminnea vocatur: quam cùm Galenus probaverit libro primo de antidotis, omnibusq; Troglodyticis prætulerit, factum eſt, ut exiſtimaverint quidam, in hoc loco Dioſcoridis codici mendam ſubeſſe. Sed cùm in Dioſcoride Græco legatur aminnea, & in Galeno minæa, ego potius crediderim, eos non idem myrrhæ genus intellexiſſe. Plinius lib. 12. cap. 15. myrrhæ arboris faciem diligenter expreſſit, his verbis. Myrrham in iiſdem ſylvis, ubi & thus, permiſtam arborem naſci tradidere aliqui: plures ſeparatim, quippe multis in locis Arabiæ gignitur. Convehitur & ex ſylvis laudata, petuntq; eam etiam à Troglodytis Sabæi tranſitu maris. Sativa quoque provenit multùm ſylveſtri prælata. Gaudet raſtris, & ablaqueationibus: melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec ſine ſpina, caudice duro, & intorto, craſſiore quàm thuris, & ab radice etiam, quàm aliqua ſui parte: corticem lævem, ſimilemq; unedoni: ſcabrum alii ſpinoſumq; dixere: folium olivæ, verùm criſpius, & aculeatum: juba oluſatri. Aliqui ſimilem junipero, ſcabriorem tantùm, ſpinusq; horridam, ſolio rotundiore, ſed ſapore juniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore utrumq; naſci mentirentur. Inciduntur bis & ipſæ thuris modo, iiſdemq; temporibus, ſed à radice uſq; ad ramos, qui valent. Sudant autem ſponte priuſquàm incidantur, ſtacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac ſativa, & in ſylveſtri quoque melior æſtiva. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios naſcitur. Et ſequenti capite inquit. Adulteratur myrrha lentiſci glebis, & gummi: item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa, ſicut ponderis argenti ſpuma. Reliqua vitia deprehenduntur ſapore gummi dente lenteſcentis. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolùm pejus India affert, facili diſtinctione, tantò deterior eſt: hæc Plinius. Quo fit, ut facilè crediderim noſtri uſus myrrham Indicam eſſe: namque per mare rubrum, & inde per Carovanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. Myrrhæ quoque hiſtoriam non injucundè ſcripſit Theophraſtus lib. 9. ca. 4. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Gignitur thus & myrrha regione Arabum media circa Saba, & Adramytta, & Citibæna, & Mamali: & exeunt thuris, myrrhæq; arbores aliæ ſuper montem, aliæ in pede montis culturis propriis: quamobrem aliæ coluntur, aliæ vitam agunt incultæ. Montem iſtum prælтum affirmant, & ningi ſolitum: amnes quoq; de eo in plana fluere. Myrrhæ arborem thure altitudine minorem, fruticoſioremq; narrant: caudice duro, contortoq; juxta terram craſſioriq; ſura hominis, cortice lævi adrachmæ ſimili. Alii verò, qui ſe vidiſſe affirmant, de magnitudine ferè conſentiunt: neutram earum arborum magnam referunt, & minorem myrrhæ humilioremq;. Sed thuris folium laurinum, læveq;: myrrhæ aculeatum, non læve, ulmeo ſimile, criſpum tamen, extremò ſpina horridulum, ilignei modo. Iidem ea navigatione, qua ex ſinu heroum vehementer egreſſos ſeſe aquam in monte quæſiſſe dixere, atq; ita vidiſſe has arbores, & lectionem notaſſe hoc modo ambarum: & caudices, & ramos inciſos quidem, ſed alios veluti ſecuri percuſſos videri, alios tenuiores inciſuras habere: & lachrymam aliam decidere, aliam arbori inhærere: nonnuſquam etiam ſubjectas tegetes ex palmis contextas, alibi ſolum tantummodò circumpavimentatum. Montem autem univerſum Sabæis diviſum dixere: hos enim loci illius dominos eſſe, juſtitiaq; mutua degere, quamobrem nullum ſuas arbores cuſtodire: unde & thus, myrrhamq; ſeſe largè ad naves ſolitudine deportaſſe narrarunt. Illud quoque ſe audiviſſe dixere, myrrham, thusq; collectum undique ad Solis delubrum convehi: quod Sabæorum eſſe ſanctiſſimum inter omnia regionis illius, cuſtodesq; Arabes armatos habere, quibus ſingulos ſuum thus acervatum, & myrrham eodem modo relinquere, poſita ſuper acervum tabella, literis ſignificante numerum menſurarum, & pretium, quod pro ſingulis menſuris ponendum ſit: mercatores verò, qui venerint, tabellas advertere, ejuſq; quod placuerit, acta menſura pretium in eodem ponere loco, unde merces acceperint: ſacerdotem deinde venire, parteq; tertiâ pretii Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idq; ſervari tutiſſimè dominis, donec acceptũ venerint. Alii myrrhæ arborem terebintho ſimilem reddidere, ſed ſcabriorem, ſpinoſioremq;: ſolium paulò rotundius, guſtatu proximum terebintho: earum quoq; veteres præſtantiores haberi. Naſci verò hanc, & thus in eodem loco terra ſubargilia, & ſabuloſa: & aquas fonte fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, videlicet ningi, & imbribus perlui, & amnibus locum illum exhilarari. Sed hi quidem altera quoque longè majore ignorantia laborarunt: thus enim & myrrham naſci ex eadem arbore putaverunt. Quamobrem veriſimilius ipſi narrarunt, quos ex heroum oppido profectos navi retulimus. Myrrhæ aliud ſtillatitium, aliud fictitium conſtat. Probatur melior guſtu ejuſq; norma concolorem accipiunt: hactenus Theophraſtus.

Myrrhæ hiſt. ex Plinio.

Myrrhæ hiſt. ex Theoph.

Myrrhæ vires in febri.

Myrrhæ drachma ex vino Cretico calido pota, hora una ante paroxyſmum datur utiliter quartanariis, ſed ſudare eos in lecto ſtatim oportet, tribus replicatis potionibus, in ipſis acceſſionibus. Hoc medicamento ego ipſe curatus ſum. Valet quoq; ad idem in Catapotiis cum Theriaca conformatis, magnitudine ciceris. Horum ſi unum quotidie voretur, hora una ante paroxyſmum, quartanarii bene habebunt. Myrrha ponitur in Antidotis, quæ ad venena, venenoſorum animalium ictus, & adverſus peſtilentiam parantur. Fit quoque è Myrrha oleum, quod ita paratur.

Ol. Myrrhæ.

Decoquuntur ova gallinarum, quouſque dura fiant, deinde ſecantur ſecundùm longitudinem in duas partes æquales, & exemptis vitellis, replentur Myrrhæ pulvere, conduntur q; in humido loco, donec Myrrha liqueſcat in oleum.

Fucus ex Myrr. ad rugas.

Hujus vires ſunt ad tollendas vulnerum cicatrices, & faciem erugandam, ubi frequenter illinatur. Cæterùm alio quoque myrrhæ fuco mulieres nonnullæ faciem abſque rugis præſervant. Admovent igniferream novam patellam, quouſq; candeſcat, deinde vino albo cum impetu ore projecto, patellã ipſam reſtinguunt, mox capite linteo amplo contecto, vaporem facie excipiunt, ſubinde in eandem patellã rurſus igne candentem Myrrhã contritã projiciunt, eodemq; linteolo contectæ fumũ recipiunt, demum ipſomet linteo faciem contegunt. & dormitum ſe conferunt. Fit ejuſmodi fuco, ſingulis octo diebus parato, ut ea perpetuo erugatæ juventutem etiam jam ſeneſcentes mentiantur. Myrrhæ meminit Gal. lib. 8. ſimplicium medicam. ubi ita ſcriptum reliquit. Myrrha ſecundi ordinis eſt tum excalfacientium, tum deſiccantium. Itaq; capitum vulneribus illita glutinare ea poteſt. Ineſt & amaritas non pauca, per quam fœtum, & lumbricos tum enecat, tum ejicit: adeſt hinc ei

Myrrhæ vires ex Galeno.

& ab

& abſtergendi potentia. Sic igitur ocularibus miſcetur facultatibus, utique quæ ad ulcera, & craſſas cicatrices præparantur. Eadem de cauſa inditur & medicamentis, quæ ad tuſsim veterem, & aſthma, ſive anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exaſperat, ſicut abſtergentium nonnulla, verùm adeò moderatam obtinet abſterſionem, ut nonnulli eam arteriacis quæ vocant, medicamentis commiſceant, tanquam ſufficienter excalfaciens, & deſiccans medicamen: ſcilicet abſterſionem proficiſcentem ab amaritudine nihil verentes: hac Gal. Porrò ubi myrrha deſit, Gal. in ſuccedaneis (ſi tamen liber is Galeni eſt, nobis enim ſpurius cenſetur) odoratum calamum ſupplet. Conſtantinus verò amaras amygdalas eodem pondere. Sed equidem hic myropolas admoritos velim, ut nullo pacto eorum ſequantur doctrinam, qui jubent, Avicennæ auctoritate malè intellecta, myrrhæ loco piper nigrum ſupponere. Namque Avicenna hanc ſententiam omnino refellit, cùm utatur his verbis: pro myrrha ſubſtituendum piperis nigri dimidium aliqui perhibent: ſed hoc falſum eſt. Poſtremò illud etiam notandum eſt, quòd (ut Gal. inquit lib. 2. de comp. medic. per genera) myrrha ſemper medicamentis eſt commiſcenda, cum ab igne tolluntur: quippe quæ coqui minimè patiatur, veluti etiam thus, & aloe. De Bœotica autem myrrha, quid dicam non habeo, quòd ætate noſtra ſit (ut arbitror) omnibus incognita. Σμύρνα ſic Græcis dicta, Myrrha Latinis appellatur: Ler Mur, ſeu Mor, Arabibus: Mirrha, Italis: Mirrhen, Germanis: Mira, Hiſpanis: Myrrhe, Gallis: Myrrha, Bohemis.

Myrrhæ ſuccedanea.

Bœotica myrrha. Nomina.

† *Exemplaria Græca typis expreſſa habent, διαχρισμὸν περὶ τῶν μυξωτήρων, id eſt, illita ala narium. Quæ verba inunctionem ad partem naſi referre videntur, non autem ad inſtrumentum, quo debeat fieri inunctio. Siquidem, teſte etiam Galeno lib. 11. de uſu partium, περὶν ſeu περίγνιον pars quædam naſi vocatur.*

Myrrha, μύῤῥα Hippocrati: communis opinio, nobis non eſſe veram Myrrham: aliqui tamen exiſtimãt Benſoinum officinarum, veram eſſe Myrrham. Sic Beniovinum Amygdaloides, eſſe apud Dioſcoridem Myrrham Troglodyticam, Gummi verò quod Luſitani Anime vocant, multi Myrrham Amineam Dioſcoridis ſtatuunt. Sic & Indicam Myrrham à Plinio vocatã eam eſſe, qua vera Myrrha adulterabatur. De Bœotica Myrrha quæ proponit Dioſcorides, videntur non genuina, quod ex Scrapione capite de Myrrha colligi poſſe videtur, qui non radicem arboris dicit, ſed inquit, Myrrha quæ eſt ex terra, quæ dicitur Laptoteno, id eſt Bœotia, abſcinditur ex radice arboris, quæ eſt in terris illis: vult ergo ex radice exſcindi quemadmodum inciſione elici ſolent reliqui liquores: at hæc hodie omnino non cognoſcitur.

Στύραξ. STYRAX. CAP. LXVIII.

STYRAX lachryma eſt arboris malo cotoneæ ſimilis. Præfertur pinguis, flavus, reſinoſus, albicantibus grumis, quàm plurimum in ſua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit: qualis è *a* Catabalis, Piſſidia, & *b* Cilicia devehitur. Deterior niger, furfuroſus, *c* friabilis, canoq; ſitu obductus. Cæterùm lachryma invenitur gummium ſimilitudine, perlucida, & myrrhæ æmula: verùm perpauca manat. Adulteratur ligni ſcobe, quam vermiculi erodentes exculſerunt, melle, & iridis ſedimento, & quibuſdam aliis. Alii ceram, aut adipem odoribus imbutum, flagrantiſſimis ſolibus cum ſtyrace ſubigunt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua veluti vermiculos exprimunt, vænundantque. Styracem hunc, † quoniam in vermiculorum ſpeciem contrahatur, ſcoleciten cognominant, quem tanquam ſyncerum imperiti approbant, non animadvertentes ad præcipuam odoris fragrantiam: ſiquidem acer admodum eſt, qui adulterationis vitio caret. Styrax calfacit, emollit, & concoquit: medetur tuſſi, deſtillationibus, raucedini, gravedini, & interceptæ voci: vulvæ præcluſæ, duritiáve laboranti convenit: cit menſes potu, appoſituque: alvum leviter mollit, ſi exiguum cum reſina terebinthina catapotii modo devoretur. Miſcetur utiliter diſcutientibus malagmatis, acopisque, Adoletur autem, & igni torretur, ut fiat ex eo veluti ex thure, fuligo: ad eadem conveniens, ad quæ thuris fuligo. Ex eo etiam in Syria ſtyracinum oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emollit: verùm caput dolore afficit, aggravatque, & ſoporem adfert.

a Oribaſ. leg. *b* γαβαλίτης λύκος. *c* Meum habet τᾶτὸν ψαθυρὸς. i. friabilis.

STYRAX.

STyracis planta proceritate, ac forma malo Cotoneæ eſt ſimilis. Folia tamen longè minora profert, averſa parte albicantia, ſolidaque, robuſta, oblonga paulo, latiore tamen ambitu. Flos eſt illi albus, aurantiæ mali haud longè diſſimilis. Baccas profert longo pediculo appenſas, & tenui quadam lanugine obductas, rotundas, & in acutum deſinentes, nucis ferè Pontica magnitudine, in quibus aliquot concluduntur oſſicula ſemen continentia. Habentur Styracis plantæ in Italia non ſolùm in hortis nonnullis, ac viridariis, ſed etiam ſponte provenientes in Romano, ac Tyburtino agro: ſed in Italia gummi non proferunt. Hanc plantam vidi ego primùm Venetiis, in viridario clariſſimi medici Maffei à Maffeis, ubi alia plura & rara, diligenter coluntur. Gummi, quod è Styracis planta emanat, vocatur paſſim in Italicis officinis Storax Calamita,

Styracis conſider. & hiſt.

quod cognomen ex Galeno libr. 1. de antidotis acceptum crediderim. Namq; ipse de simplicibus medicamentis agens, quæ ad theriacæ compositionem faciunt, optimum judicavit styracem, qui in calamis è Pamphilia ferebatur: unde calamitæ cognomen sibi facilè vendicavit. Itaq; cùm non alius habeatur styrax, qui sit hoc genere præstantior, in usu medentium est, ut dum pharmacopolis imperant fieri medicamenta, quæ styracem excipiunt, calamitæ cognomen adjiciant, quo indicent, se primùm dotibus intelligere. Nec illud quidem ab re: quandoquidem Galenus eodem loco memoriæ prodiderit, hoc styracis genus tantum præstare cæteris, quantum vinum falernum illud bonitate excellit, quod à cauponibus venditur.

Manardi lectio nō probata.

Quo argumento fretus Manardus Ferrariensis existimavit, ubi in Dioscoridis codice legitur τοιοῦτόν ἐστιν ὁ καταβαλίτης, hoc est, talis est Catabalites, potius legendum esse, talis est calamites. Neq; probat lectionem mutandam esse in Gabaliten, quemadmodum fecit Marcellus. Sed profectò hac in re (etsi Manardus fuerit vir summa doctrina præditus) mihi magis Marcelli sententia probanda videtur, quippe quæ Plinii testimonio comprobatur lib. 12. cap 25. ubi sic inquit. Styracem Syria Judææ proxima supra Phœnicem gignit circa Gabala, & Marathunta, & Casium Seleuciæ montem. Atq; etiam ei

Fuchsii opinio styracem calamitem liquidum fuisse reprobata.

adstipulatur Oribasii codex manuscriptus, in quo lib. 12. legitur γαβαλίτης & non καταβαλίτης. Porrò Fuchsius medicus nostræ ætatis clarissimus, in libro, quem de compositione medicamentorum secundò condidit, styracem calamiten liquidum fuisse censet, non alia (quantum equidem video) ratione fretus, quàm quòd in calamis adveheretur. Verùm in hoc Fuchsius (pace ejus dixerim) à veritate desciscit, quandoquidem Dioscoridis styrax lachryma est arboris malo cotoneæ similis: cujus ille præstat cæteris, qui flavus est, resinosus, grumos habet albicantes, & dum mollitur, melleum liquorem reddit. Ex quibus facile constare arbitror, styracem non fuisse liquidum, sed in grumos concretum. Neq; certè mihi rationi consonum videtur, ex eo quod Galeni tempore styrax in calamis vehebatur, inferre ipsum fuisse liquidum. Nam (ut mea fert opinio) non alia de causa qui styracis lachrymam colligebant, eam statim in calamis includebant, quàm ut suavis ejus odor conservaretur. Id quod etiam cum dictamno faciebant ii (ut memoriæ prodidit Theophrastus lib 9 cap 16. de histor plantarum) qui ipsum in Creta legebant: siquidem ii dictamni manipulos in ferula, aut arundine intercludebant, ne vis ejus expiraret. Præterea cùm apud veteres Græcos nulla (quod legerim) extet liquidi styracis mentio, haudquaquam possum huic Fuchsii sententiæ adhærere: quinimo cogor eam prorsus refellere, quod rectius sentire videar cum Arabibus & recentioribus, qui per liquidum styracem non aliud intelligunt, quam stacten myrrhæ. Cæterum Plinio loco citato laudatur styrax post supradictæ: ex Pisidia, Sidone, Cypro: è Creta verò minimè. Reddidit Plinius causam, quare est, quod styrax plerunq; pulverulentus existat, dicens, quòd in eum circa canis ortum advolant pennati vermiculi erodentes, ob idq; ipsum

Styracis adulteratio.

in scobe sordescere. Adulteratur etiam styrax (ut idem scribit) cedri lachryma, vel gummi, melle, aut amaris amygdalis: quocirca retinendæ sunt notæ, quibus Dioscoridis auctoritate præstantissimus cognosci potest. Paratur è Styrace oleum odoratum hoc modo: Styrax biduo è rosarum aqua maceratur, deinde unà cum aqua in vitreo vase, luto circumlito

Oleum ex Styrace.

collocatur, huic rostrato lambico superimposito & in fornace collocato, ignis sit moderatus, quousq; aqua tota in recipiens vas destillaverit. Cùm verò oleum fluere inceperit, fortiore igne opus est, donec totum effluxerit. Præstabit hoc oleum non solùm ad odoramenta, sed etiam ad ea omnia ad quæ styrax: est tamen longè ad omnia valentius. Hujus meminit Galenus lib. 8 simpl. medic. sic inquiens: Styrax excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus, raucedinibusq;, quas κορύζας καὶ βράγχους vocant, prodest. Tum menses seu potum, seu admotum projicit. Combusti ejus fuligo, thuris fuligini quodammodo est similis. Στύραξ ut Græcè, ita etiam Latinè Styrax nuncupatur: Arabicè verò Mehu, Mehaha, seu Astarach: Italicè Storace: Officinis, Storax calamita: Hispanicè, Estoraque.

Styracis vires ex Galeno. Nomina.

† *quoniam in vermiculorum speciem contrahatur. Hæc verba non leguntur in Græcis codicibus: sed ea (ut arbitror) à Ruellio interprete, adjecta sunt ob majorem rei declarationem, quæ hanc ob causam, lectore tamen admonito, nobis quoq; relinquere placuit.*

Styrax triplex in officinis.

Styracis in officinis tres differentiæ: styrax calamita, styrax liquida, & styrax rubra. Secuti fortasse Arabes, siquidem Serapio divisit in liquidum & siccum: per liquidum intelligit modò olcum ex nucleis extractum, modò ipsam arboris lachrymam, modò stillatitium humorem è Myrrha quem Stacten vocat Dioscorides: per siccam verò corticem fructus, postquam expressum est oleum. Avicenna similiter humidum & siccum facit, humidum, unum qui spontè ex arbore fluit, coloris citrini, quem Storacem calamitam vocant: alterum per decoctionem coloris nigri, quem Storacem liquidum: fæces autem Storacem siccum esse. Videtur sic distinguendum, ut alia sit Styrax calamita, seu rubra, alia Styrax liquida, cujus veteres Græcos feciſſe mentionem necdum invenimus: hæc censetur quibusdam Oeleomeli Dioscoridis: hoc enim ex quorundam furculorum in aqua decoctione fieri tradunt: alia Styrax sicca, seu styracis cortex. Ad styracis genera reduci potest id quod Liquidambar nunc vocant, resina liquida odore styraci similis, quæ ex arboris magnæ (quam Americi Ocosol vocant) frequentibus ramis ac foliis hederæ, crasso & cinereo cortice inciso aut excavato emanat, cui indigenæ corticem confractum (suavioris odoris gratia dum uritur) miscent. In nova Hispania provenit, & ex India Occidentali adfertur. Cuius differentiæ aliquot, aut ex vulnerata arbore effluit: aut ex recenti resina humido loco reposita oleum odoratius stillat, quod ol. de Liquidambar vocant: aut ex hoc oleum exprimitur minus perfectum, quo chirothecæ inficiuntur: aut ex ramis comminutis & coctis pinguedinem innatantem colligunt. Folia in fasciculos collecta cum summitatibus, odoris gratia, vestibus Indi apponunt, à quibus Hispani emunt. Hujus, styracis loco usus, cùm calidum sit in fine secundi & humidum gradu primo: sed oleum longè subtilius, & frigidis morbis utilius. Hæc summatim ex autore historiæ Mexicanæ, & Nicolao Manarde desumpta: qua de re & Clusius in Garziam, Cæsalpinus & historia Lugdunensis, Liquidambar nomine.*

Oeleomeli quibusdam Styrax. Liquidāmbar quid

Oleum de Liquidambar.

a Oribas. non leg. & meum habet

βλοχὸν τὸ καὶ Dra.

b ἰνυάλωτον. i. quod facilè mollescit.

c Meum πνεῦμα τῶν δε

d Non leg. Oribas.

Βδέλλιον. BDELLIUM. CAP. LXIX.

BDELLIUM a [alii holchon appellant, alii madelcon:] lachryma est † Saracenicæ arboris. Probatur gustu amarum, translucidum, taurini glutinis in morē, intus pingue, b liquescens facilè, ligni ac fordis expers, † suffitu odoratum ungui simile. Est etiamnum bdellii genus nigrum, uberioribus glebulis in ofias convolutum, c aspalathi odore, ex India advectū. Defertur etiam à Petra oppido d siccum resinosum,

ſum, e liveſcens, ſed facultate ſecundum. Adulteratur gummi, ſed ita vitiatum non perinde guſtui amàritudinem repræſentat, nec uſque adeò ſuffitionibus odoratum. Calfacit, & emollit: duritias, & turgentia guttura, humidasq́, hernias diſcutit cum jeiuna ſaliva dilutum: vulvæ ſpiracula laxat appoſitu, & ſuffitu: & partus, humiditatesq́; omnes extrahit: calculos potu comminuit, urinam movet: tuſſientibus, & à ſerpente percuſſis utiliſſimè datur: valet ad rupta, vulſa, laterum dolores, & diſcurſantes ſpiritus. Malagmatis inferitur, quæ contra duritias, & nervorum nodos proſunt. Contuſum reſolvitur affuſo vino, aut aqua calida.

ϵ ἐκτικτικὸν. i. ſublividum Me.

10 PRæſtantiſſimum Bdellium Dioſcoridi translucidum eſt, taurini glutinis in morem, amarum, tactu liqueſcens facilè, & quod incenſum odorem emittat ungui odorato ſimilem. Quod ſi modò noſtro tempore in Italiam importatur, adeò rarum eſt, ut (quemadmodum de myrrha diximus) ad oſtentationem tantùm aſſervetur, vel ad adulterini, & reprobati dignoſcendi normam. Credidere quidam, hoc vulgare Bdellium, cujus paſſim in officinis eſt uſus, conſtare partim ex nigro, quod India mittit, partim verò ex eo Arabici genere, quod ſiccum, reſinoſum, livensq́; ex Petra defertur, utrisq́; à mercatoribus ſimul miſtis. Quod ſi ita res ſe haberet, non eſſet planè moleſtè ferendum, quod ſaltem mediocre impertiretur, poſtquam nobis optimo interdictum eſt. Verùm etſi hoc fieri poſſit, cùm tamen in eo parum, vel nihil amaroris ſentiatur, cùmq́; cæterùm ferè omnibus tum notis, tum qualitatibus ſit expers, quas ei Dioſcorides tribuit, eſt potius opinandum factitium id & adulterinum eſſe, quàm legitimum. Hinc factum eſt, ut quidam recentiores ſimplicium indagatores, cùm nobis perſuadere vellent, Bdellium in officinis reperiri, licet non advectum ex Saraca felicis Arabiæ civitate, unde advehi conſueverat, ſomniaverint communem myrrham legitimum eſſe bdellium, ut eorum ſententiam refellentes, in præcedenti commen-
20 tario ſcripſimus. Hujus, quo paſſim utimur, plura quidem habentur genera: ſiquidem aliquod quandoq́; vidi nigrum, reſinoſum, odore fœtido laſeri quadantenus proximo: aliud translucidum, utpote taurinum glutinum, ſed ſiccum, amaroris expers, nulleq́; odore præditum: quoddam verò adeò vulgari myrrhæ perſimile, ut ab ea vix dignoſci poſſet. Quæ omnia genera tametſi illegitima cenſeantur, officinis tamen tanquam legitima, & præſtantiſſima in medicamentis paſſim temerè uſurpantur. Bdellium ſcriptis tradidit Plinius lib. XII. cap. IX. his verbis. Vicina eſt Bactriana, in qua Bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine olea. folioroboris, fructu caprifici natura. Gummi alii brochon appellant, alii malachran, alii maldacon. Nigrum verò, & in offas convolutum, hadrobolon. Eſſe autem debet translucidum, ſimile ceræ, odoratum, & cùm fricatur pingue, guſtu amarum citra acorem. In ſacris vino perfuſum odoratius. Naſcitur & in Arabia,
30 Indiaq́;, & Media, ac Babylone. Aliqui Peraticum vocant ex Media advectum, facilius hoc, & cruſtoſius, amariusq́;: at Indicum humidius, & gummoſum. Adulteratur amygdala nuce: hæc Plinius. Bdellii facultates prodidit Galen. lib. VI. ſimplicium medicamentor. ſic inquiens: Bdellium quod Scythicum nominant, quod ſanè & atrius eſt, & reſinoſum magis, emollientis admodum, & efficacis virtutis eſt. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius eſt, magis deſiccat, quàm emolliat. Igitur recens, & humidum eſt, & contuſum facile molleſcit, ad omnia, ad quæ Scythicum, idoneum. At quod antiquius eſt, & admodum guſtu amarum, & acre, & ſiccum, ab eorum, quæ indurata molliunt, mediocritate excidit. Utuntur autem quidam illis, & potiſſimum Arabico, & ad gutturis ramices: & hernias aquoſas, ſaliva matutina, jejunaq́; ſubigentes, ut emplaſtri conſiſtentiam accipiat. Porrò Arabicum & calculos renum in potu ſumptum frangere apparet,
40 tum urinas ciere, & crudorum flatuum diſcurſus, præterea laterum dolores, & rupturas perſanare: hactenus Galenus. Caterùm invenio Serapionem duobus capitibus Bdellii meminiſſe: quorum alterum appellavit Judaicum, quod nimirum eſt ipſum Dioſcoridis bdellium: alterum verò cujuſdam plantæ palmæ ſimilis fructum eſſe tradidit. Hoc Neapoli frequentiſſimum vidimus, iisq́; in officinis accepimus, ubi ſacchari arundines è Sicilia petitæ venundantur. Nam cùm illic eſſem cum Bernardo Cleſio Cardinali, & Principe Tridentino, qui apud Cæſarem Carolum V. invictiſſimum Imperatorem agebat,
50 multarum videndarum rerum, quæ ad medicam materiam ſpectant fuit mihi facultas. Hoc igitur palmæ genus (ut ab incolis accepi) ex Sicilia cum foliis palmeis, ac radice defertur cubitali, vel paulò ampliori longitudine. Vocantur hæ plantæ Neapoli vulgò CEFAGLIONI, quarum quoddam duntaxat germiculum comedunt, tenerrimum, ſapidum, & ori gratiſſimum. Includitur hoc mille quibusdam involucris, tanquam totius plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus, & carduis, carduorumq́; echinatis capitibus (carioſſi & archichiochi Itali vulgò vocant) præferunt: quandoquidem id ſecundis menſis probellariis cum pipere, & ſale ſolenniter aſſumunt, tum quòd guſtui is cibus admodum arrideat, tum etiam quòd venerem conciliet. Porrò illa vulgaris Cefaglioni appellatio (quantum conjicere poſſumus) à Mauritanis accepta eſt: ſimquidem Serapio inquit: Ceſilio eſt cor iſtius palmæ: & natura ejus eſt, ſicut natura palmerii. Gal. inſuper lib. VIII. ſimpl. med. de palma diſſerens, ejus medullam encephalos appellari tradidit: ex quo adducor, ut ſuſpicer, inde Arabes Græca vo-
60 ce corrupta ſuum Ceſilionis nomen accepiſſe. Quod Βδέλλιον Græci, Bdellium ſimiliter Latini vocant: Mauritani, Molochil, Molochal, Mochol aut Mochel: Itali, Bdellio. Hiſpani, Bedelio.

† Licet Saracenicæ arboris lectio admitti poſſit, quòd Saraca, unde Saraceni dicti ſunt, urbs ſit in Arabia, non tamen improbanda videtur lectio Arabicæ arboris, quod non ſolùm Plinius ſcribat bdellium in Arabia naſci, & Galenus alterum Bdellii genus Arabicum faciat, ſed etiam quod Oribaſius lib. XI. legat λάπρον ἐστὶ λευκοῦ ἀραβικοῦ: hoc eſt: lachryma eſt arboris Arabicæ.

† Hoc loco in vulgatis Græcis codicibus ſic legitur: ἐυῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ὅμοιον ὄνυχι. hoc eſt, ſi verbum verbo reddamus: odoratum in ſuffitu, ſimile ungui. Eadem verba ex Dioſcoride referunt inter Græcos Aetius & Oribaſius. Cæterùm in iis verbis illud dubiam ſententiam facit, quòd non facilè colligi poſſit, quid per ὄνυχι intelligat Dioſcorides: nam cùm hæc vox homonyma ſit, & plura ſignificet, cui potiſſimùm rei conveniat, auctor non explicavit, ut hinc vel aliquid deeſſe ſuſpicandum ſit, vel hac voce divinandum de nota illa Bdellii optimi magis ſit, quàm aliquid certi ſtatuendum. Auget difficultatem, quòd interpretes omnes, viri doctiſſimi, verba illa in diverſum ſenſum trahant. Alii enim probatum Bdellium volunt benè odoratum eſſe ſemper, ſed incenſum, fieri ungui ſimile, ut Manardus libro ſuarum epiſt. octavo: alii dum incenditur, odore malunt ungui aſſimilari, ut Hermolaus: quorum tamen utrunq́; conſtat de odorato ungue intellexiſſe. His adſtipulari videtur Serapio inter Arabas, qui Bdellii deſcriptionem Dioſcoridi acceptam ferens, verba illa interpretatur in hunc ſenſum: cùm incenditur, bonum ſpirat odorem, odori unguis odorati ſimilem. Sunt porrò qui Bdellium ſuffitu odoratum faciunt, ungui ſimile, ut Ruellius, qui certè ea ſimplici verborum illorum verſione non minus ambiguum reliquit illius notæ ſenſum, quàm in Græco reperiatur. Marc. autem diverſam ab antedictis ſententiam protulit, nam ita vertit illa verba: cùm incenditur, odoratum, & humano ungui colore ſimile. Hæc utiq́; Marcelli interpretatio plura habet, quàm in Græcis codic. legantur, ea fortaſſe ratione ab eo addita, ut nulla reliqua eſſet ambiguitas, quanquam in hoc à Manardo redarguitur.

Bdellii conſider.

Bdellii vulgaris genera.

Bdellii hiſtoria ex Plin.

Bdellii vires ex Gal.

Bdellium alterum Serapionis, palmæ genus.

Cefaglionis conſideratio.

Nomina.

Mihi quidem hactenus placuit Serapionis interpretationi subscribere, ut patet in principio hujus commentationis: nunc verò quid mihi sentiendum sit, fere incertus sum. Videntur enim verba illa Dioscoridis ita distincta esse, ut duas Bdellii optimi notas faciant: quarum altera est, ut odoratum sit, cùm suffitur: altera, ut sit ungui simile. Sed relinquitur dubitatio an unguis odoratus, aut humanus sit intelligendus: eò tamen inclinat animus, ut putem humanum unguem intelligi, quòd Plin lib. XII. cap. IX. de bdellio differens, Bactriano ungues reddat candidos, cùm inquit. Bactriano nidor siccus, multiq; candidi ungues. Ex his nimirum verbis liquet, Bdellium illud albis maculis ungui humano similibus refertum esse. Id quod etiam videtur Bdellio assignasse Damocrates in suis carminibus, quibus cypheos compositionem cecinit, & quæ à Gal. referuntur lib. II. de antidotis, dum ita scribit. Σκεύνα ιβ. κρὶ κρόκα μίαν, βδελλίς ὄνυχας < γ', ἀσπαλάθου β S. *Hæc duo carmina soluta oratione ad verbum sic vertemus: Juncí odorati duodecim, & crocí unam, Bdellii ungues drachmas tres, aspalathi duas semis. Sanè quòd Damocrates Bdellii ungues in cypheos compositionem addat, me magis movet, ut credam Bdellium notam peculiarem habere, qua unguium effigiem repræsentat: aut quòd illud Bdellium sit præstantius, cui sint maculæ humanis unguibus similes. Sed hæc fortasse fusius, quàm deceat, ut quid alii, & quid ego sentiam in illis Dioscoridis verbis, exponerem, ita tamen ut malim eruditiorum quoq; judicium esse.*

Bdellium densata lachryma est ex arbore quadam, Cerasi simili cortice vestita, emanans, atque circa ramulos in magnos grumos concrescens, qui tam integri, quàm confracti ex Arabia, India, & vicinis aliquot locis adferuntur, una cum adhærente sæpè cortice & ramulis. Hoc myrrhæ concretione & aspectu simile, quare censuit quidam Bdellium Myrrhæ speciem esse (quidam Anime esse voluit) à qua differt, non solùm quod arbores sint differentes, sed in eo quòd Myrrha sit fragilior, & in igne ut resina ardeat: at Bdellium magis naturam gumatis resipit, difficile enim ardet, & humore mollescit, odor non sine gravitate suavis. Sunt autem ejus sex differentiæ: 1. Majoribus glebis rufum, & cùm frangitur in plurimos grumulos dissiliens, mediocriter splendens: 2. Minoribus glebis subfuscum, intus rufum, cùm frangitur in duas partes quasi dissectum se dividens, translucens, densum, lentum, glutinosum, pingue, & lachrymas albas calido in loco emittens. 3. Nigrũ, intus in nigro rufum, glutinosum, mediâ inter thus & gummi cerasorum qualitatem resipiens. 4. Nigrum quoque, sed intus fulvum, purpureo colore, maxime translucens, molle, glutinosum, cerasi gummi simile, ejusdemq; saporis. 5. Colore & sapore priori simile, sed intus pallidis aut candicantibus maculis distinguitur. 6. Pallidum aut candidum, grumis oblongis, mediocribus: multis, longis, guttis densatis concretum, amarum, ingratum, omnibus speciebus acerrimum. Eligendum est in quovis genere aspectu, cùm frangitur, nitidum, cornu, aut taurino glutini simile, magis trànslucens, pinguius & mollius, cum hoc recentis indicium sit. Sunt qui Cuciopheram de qua inferiùs Matthiolus aget, Bdellii fructus nomine allatam censeant, & utrumque idem statuunt.

Bdelliũ à Myrrha differt.

Bdellii differentiæ sex.

Λίβανος. THUS. CAP. LXX.

THus in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere masculus stagonias appellatum, suapte natura rotundum: tale autem † individuum est candidum cum frangitur, intus pingue, in suffitu statim ardens. Indicum verò *a* fulvescit, & colore livet, sed rotundum industria factitant: nam in quadrangulares formas dissectum fictilibus versant, donec rotunditatem contrahat: verum hujusmodi thus tempore flavescit, quod atomum, aut syagrum appellant. Secundum locum habet † Arabicum, & in *b* Smilo nascens, quod aliqui copiscum vocant, minus multò, & fulvius. Est & genus aliud, cui amomite cognomen est, alioqui candidum: quod dum mollitur, mastiches more digitis cedit. Adulteratur omne thus † in itinere pini resina, & gummi: quod facile deprehendi potest, siquidem suffitum gummi flammam non ejaculatur, & resina in fumum evanescit, thus verò statim ardet: idem maleficium odor prodit. Ad calfaciendum, & astringendum pollet: oculorum caliginem discutit, cava ulcera complet & ad cicatricem perducit: cruenta vulnera glutinat, infrenatque cunctas sanguinis eruptiones, etiamsi cerebri membranis effluat: ulcera, quæ cacoëthe vocantur, & sedis, & reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes verrucas inter initia, impetiginesque ex aceto, & pice illitum tollit: ambusta igni, pernionesque cum suillo adipe, aut anserino, & ulcera in capite manantia cum nitro, si infricetur, sanat: paronychiis cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurium dolores cum dulci vino infunditur, inflammatæ a partu mammæ, cum cimolia & rosaceo magna utilitate perunguntur: additur ad arteriæ visceruque medicamenta: prodest sanguinis excreationi potum. Sed in secunda valetudine haustum insaniam movet, & largius cum vino potum interficit, in fictili mundo thus crematur, flagrante glebula succensum à lucerna, donec exuratur: post perfectam ustionem operire oportet, usquedum restinguatur: sic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam æneo vase cavo circa medium perforato cingunt ad excipiendam fuliginem, ut in ejus mentione mox ostendemus. Alii crudo fictili luto oblito, & in fornacem indito, cremant. Fictili etiam novo vivacibus prunis torretur, dum non amplius bulliat, aut pinguitudinem vaporémve emittat: facile enim comminuitur, quod perustum non est.

a Meum χυτὸ κιρρῶ.
b Meum ἐν μήλῳ.

Φλοιὸς λιβάνου. CORTEX THURIS. CAP. LXXI.

PRæfertur thuris cortex crassus, pinguis, odoratus, recens, lævis, minimè scaber, sine membranis. Adulteratur admixto *a* pini, aut nucis ejus cortice, sed horum index ignis est, siquidem reliqui cortices suffiti nequaquam incenduntur, sed sine odore fumum eructant: thuris verò cortex ardet, & cum odoris fragrantia vaporem ejaculatur. Thuris modo uritur: & vis eadem, quæ thuri, sed validior, adstringentiorque. Quare potu cruentis excreationibus, vulvis fluxione laborantibus in pessо confert: ad cicatrices oculorum, & cava, sordesque efficax est: tostus scabris lippitudinibus auxiliatur.

a Meum στροβίλου ἢ πιτυΐνου. i. Strobilino aut pineo.

Μάννα λιβάνου. MANNA THURIS. CAP. LXXII.

MAnna thuris probatur candore, micarum frequentia, & puritate. Vim habet eandem, quam & thus, sed invalidiusculam. Sunt qui *a* cribrata pini resina, ac polline, aut cortice thuris contusi adulterant.

a Non leg. Oribas.

terant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æquè ſuffitu aërium vaporem, ſed fuliginoſum & impurum expuit, & permiſtum ſuaveolentiæ halitus virus habet.

Αἰθάλη λιβανώτου. FVLIGO THVRIS. CAP. LXXIII.

FVliginem thuris ſic facito. Forcipicula lucernis accenſas ſingulatim thuris glebas in novam fictilem ollam concavam imponito: & æreo vaſe in medio perforato, deterſa diligenter ſorde, obtegito: alteram admoveto, ex altera ejus parte, aut utraque, ſubjectis quaternum digitorum altitudine lapillis, quò facilius perſpici queat, ſi urantur: & quà locus capax fuerit, glebulas alias *a* ſupponito, & antequam prorſus prior gleba reſtinguatur, aliam imponito, donec ſufficientem fuliginem videaris coëgiſſe. Continuò tamen externæ æramenti partes ſpongia, aqua frigida madefacta abſtergantur: ita enim temperato æris fervore, fuligo omnis inhærebit, quæ alioqui per levitatem decidua thuris cineribus admiſcetur. Deraſa itaque fuligine, cinis cremati thuris ſeorſum ſubtrahendus eſt: idem opus, quoad ſatisfactum tibi videbitur, obeundum. Oculorum inflammationes mitigat, fluxiones ſuſpendit, ulcera purgat, cava explet, carcinomata ſiſtit. Simili modo è myrrha, reſina, ſtyrace, reliquiſque, lachrymis fuligo excipitur, ad eadem conveniens.

a ἀδρέας integras Orib. addit.

CVm thus, Thuris cortex, manna, & fuligo ab una tantùm arbore proveniant, non alienum duxi de his omnibus unico commentario diſſerere. Sed primùm à thure exordiens, cùm Dioſcorides in ejus ſcribenda hiſtoria, non late ſe diffundat, ut eos voti compotes faciam, qui eam audire deſiderant, hic referam, quæ ex Theophraſto lib. IX. cap. IIII. quæq; ex Plinio libro XII. cap. XIIII. diligenter excerpſi. Gignitur itaq; thus (ut illi prodiderunt) præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem univerſæ, ſed privatim cuidam loco in medio ferè regionis poſt Atramitas pago Sabæorum, qui caput regni eſt: tractus is ſpectat ad orientem undiq; rupibus invius, & à dextra maris ſcopulis inacceſſus. Sylvarum, quæ thus proferunt, longitudo eſt centum millia paſſuum, latitudo autem dimidium ejus: quas & Minæi attingunt alium pagum colentes per quos thus evehitur uno tramite anguſto, à quibus etiam thus Minæum olim dictum eſt. Siquidem hi primi fuere thuris repertores, ejusq; commercium primi fecere, maximeq; exercent. Cæterùs interdictum eſt, his exceptis, videre thuris arbores: ac ne Minæorum quidem omnes (ut perhibent) ipſas arbores videre poſſunt. Jus enim in thus, ipſumq; legendi poteſtas, tricentum tantummodo eſſe familiarum dicunt, quæ per ſucceſſiones id ſibi vendicant, quæ etiamnum ob id à propinquis populis ſacræ vocantur, quòd cùm vulnerant arborem, quò liquor defluat, aut cùm metunt, nec fœminarum, nec funerum congreſſu polluuntur: atque ita religione merces augentur: quidam promiſcuum jus Minæis omnibus eſſe tradunt, & unoquoque anno inter ipſos dividi. Cæterùm quanquam priſci Romani in Arabia bella geſſere, thuris tamen arboris facies à nullo (quod equidem legerim) Latinorum tradita eſt: neque Græcis etiamnum auctoribus (etſi plures de ea conſcripſerint) de ejus effigie ſatis inter ſe convenit, licèt dixerit Theophraſtus, quòd arbos thuris, quæ ſuper Sardes apud delubrum quoddam ſurrexit, fronde lauri conſtet: Thus duntaxat meti ſolebat inciſo arboris cortice, canis ortu, flagrantiſſimis æſtibus, quod tunc eſſet humoribus maximè prægnans, quod poſteà legebatur ſequenti autumno. Verùm dulcedo quæſtus aliam viam attulit, qua etiam primo vere ipſum legeretur, inciſis per hyemem arboribus. Excipitur quod ex arbore proſilit, atque diſtillat palmea tegete, ubi loci natura poſcit, alicubi area circumpavita. Purius & perlucidius illo modo, ſed hoc ponderoſius, minus pellucet, minusq; viribus pollet. Vindemia verna thus rufum emittit, nec comparandum priori: vires enim imbecilliores ſibi ſortitur. Creditur novellæ arboris candidius eſſe, quàm veteris: quod hæſit in arbore, ferro depectitur, ideoq; corticoſum. Tradidit Dioſcorides præter Arabicum inveniri & Indicum, id tamen flaveſcere: quod indicat, thus & in aliis regionibus naſci præter illud, quod ex Arabia devehitur. Quod cùm Theophraſtus, & Plinius ſatis compertum haberent, quamvis prius ſcripſiſſent, thus præter Arabiam nullis gigni, dixere tamen poſtea, quòd ex relatu acceperant, id etiam naſci in quibuſdam Inſulis. Datur utiliter potandum dyſentericis, & diarrhœa laborantibus, & iiſdem clyſtere quoque infunditur. Linitur cum lacte adverſus ſolis ardores. Cum aqua autem nymphææ bibitur drachmæ pondere, ad gonorrhœam. Auget memoriam bibitum oboli pondere: fugat triſtitiam, & lætificat cor, & convenit omnibus ejus affectibus, præſertim ubi miſceatur cum medicamentis, quæ cordi opem præſtant. Fit è thure medicamentum, quo nihil præſtantius, certiusq; vidi ad oculorum lippitudinem, & ruborem: etenim ſæpe una tantùm nocte affectos juvit. Accenditur Thuris grumus, acuto ſtilo affixus, cerea candela, mox in aquæ roſaceæ vnciis quatuor reſtinguitur, repetuntur incenſiones extinctionesq; trigeſies, & deinde percolata aqua linteolo mũdo, oculorum angulis cum penna veſperi illinitur, dum cubitum affecti ſeſe recipiunt. Atqui ſi rubor, lachrymæq; vehemẽti cum dolore fuerint, additur tantundem lactis muliebris. Siſtit Thus ſanguinem è naribus manantem, ſi cum tela aranea & aloe, excipiatur ovi unius albo, & cum licinio introducatur in nares: Thuris ſuffitu ſanatur quoq; tenaſmus, addita præſertim colophonia reſina. Fiunt ex Thuris drachma, & agarici ſcrupulis quaternis cum hyſſopi ſucco catapotia decem admodum utilia ad frigidam tuſſim, ſi unum tantùm quotidie ſumat æger veſperi iturus dormitum. Paratur ex Thure pulvis quoque admodum utilis ad dyſenteriam hoc modo: Sumito Thuris, Maſtiches, cujuſq; drachmas duas, luti Armenii drachmam, coralliorum rubeorum, cornu cervini uſti, ſingulorum drach. ſemiſ. Lapidis hæmatitis uſti ſcrup. duos: terito ſimul omnia: datur ex vino rubeo ſeſquidrach. horis duab. à cœna. Thuris & Myrrhæ pulvis ovi albo except. fronti tẽporibusq; illitus,

Thuris hiſtor. ex Theoph. & Plin.

Thuris vires.

Catapotia ex Thure.

THVS ET EIVS FOLIVM.

Thuris facul. ex Gal.

tus, hemicranios dolores mulcet. Thus (ut scribit Galenus lib. VII. simp. medicamentorum) excalfacit ordine secundo, deficcat verò primo, paululum ꝯ adstringit. Sed candido minimum adstrictio manifesta. Cortex ejus evidenter adstringit: proinde sanè strenuè quoque deficcat, adeò ut ex secundo sit ordine completo deficcantium. Est autem crassiorum partium, quàm ipsum Thus, & minimè particeps acrimoniæ. Ob has igitur tum facultates, tum qualitates multus est ejus usus apud medicos in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, & dysentericis, non tantùm iis, quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscentes, sed & iis, quæ intrò in corpus sumuntur. Ramus ejus (lego fuligo ejus, & infra rationem reddam) tum siccioris tum calidioris est facultatis, quàm ipsum thus, adeò ut ad tertium usque excessum perveniat. Habet verò etiam abstersorium quiddam: itaque eo nomine expurgare, & implere, quæ in oculis consistunt ulcera, videtur, velut & myrrhæ, & styracis: hæc Galenus. Verùm, ne quispiam fortasse me perperam Galeni lectionem immutasse existimet, illud sciendum est, quod in

Galeni locus restitutus.

Galeni loco citato non solùm Gerardi Gaudani versio reprehendenda (quod tamen interpreti vitio minimè dandum est sed etiã in Græcis tum ipsius Galeni, tum Pauli Aeginetæ codicibus communis lectio depravata videtur: quippe ubi in thuris capite legitur apud Gal. ὁ δὲ θαλλὸς αὐτοῦ ξηροτέρας ἐστι, καὶ θερμοτέρας ἢ κατὰ αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν δυνάμεως, hoc est, ut vertit Gerardus, Ramus ejus tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quàm ipsum thus, rectius legendum putaverim, ἡ δὲ ἀιθάλη αὐτοῦ, hoc est, Fuligo ejus &c. Quæ quidem lectio primò Dioscoridis testimonio comprobatur: qui præterquam quòd ramorum non meminit, ipsi thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testatur. Deinde id manifestè innuisse videtur Galenus in prædicti capitis calce illa comparatione, cùm inquit, veluti ex myrrha, & styrace. Nam lib. VIII. simp. medic. de styrace agens: styracis combusti fuligo inquit, thuris fuligini quodammodo est simulis: & libro VII. de fuligine scribens: Primùm enim, ait, thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas videlicet, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiam fluxione tentantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne replet. Ad hæc usurpant quoq; eam ad facultates quas vocant calliblepharas. Præterea terebinthinæ, myrrhæq; fuligo molestia caret, non aliter, quàm thuris: sed styracis his quodammodo valentior est. His igitur rationibus asserere non dubitaverim, hoc in loco vulgatos Græcos codices fortasse librariorum incuria vocum similitudine deceptorum depravatos esse: quodq; loco hujus vocis ἀιθάλη quæ Latinè fuliginem reddit, successerit θαλλὸς quæ ramum germenve significat. Quod etiam apertissimè confirmat Serapio: qui cùm hunc Galeni locum suo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostrà ætate de thuris ramo leguntur, ea ipse Galeno accepta referens, de thuris fumo, seu fuligine legit. Quod item apud Aetium videre licet: quin etiam apud Avicen-

Avicen. lapsus.

nam cap. de olibano legitur: fumus ejus est vehementioris exiccationis & stipticitatis: tametsi Paulus hac menda non vacet, vel sui ipsius fortasse, vel potius librariorum culpa. Nam alias non possem non admirari, quòd in Galeno lectionem hanc depravatam esse non animadvertisset, quemadmodum hac in re nostræ ætatis interpretes mihi quidem admiratione digni videntur. Cæterùm thus (ut Galenus scribit lib. IIII. de compositione medicamentorũ per genera) concoquit, & pus movet in temperatis corporibus, nam in humidis sarcoticum est: Præterea cùm dixerit Dioscorides thus in secunda valetudine hausturn, insaniam facere, & largius cum vino sumptum interficere, hinc Avicennam errasse crediderim, qui & depravatis sensibus, & abolitæ memoriæ thus opem præstare tradit. Porrò credidere nonnulli thuris Mannam apud Græcos esse, quam nostrâ ætate è cælo collapsam super arborum frondes colligimus, quamq; tanquam omni ex parte innocuum medicamentum, & utero gerentibus mulieribus, & pueris, & delicatis dejiciendæ alvi gratiâ propinamus. Verùm res quidem aliter se habet: namq; Plinius & alii complures produnt, Mannam thuris esse micas ejus concussu elisas, quod dum convehitur, evenit: quod etiam testatus est Galenus lib. IIII. de compositione medicamentorum secundùm locos. Sed quoniam thuris Manna mihi redegit in mentem Mannam hanc purgatoriam cælitus demissam, ut plenius legentibus satisfiat, cùm hujus nusquam meminerit Dioscorides, de ea tradam, quæ ex Arabum monumentis deprompsi, quæq; ipse etiam in Calabria vidi, ubi laudatissima colligitur. Est igitur MANNA quidam ros, sive liquor suavis, qui ex aere veniens sublucanis temporibus, arborum ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & solo interdum invenitur hærere: qui brevi temporis curriculo coalescens, grumosius in gemmi

Manna thuris.

Mannæ cœlestis historia & genera.

morem efficitur. Hujus duo tantùm genera ipse in Italia vidi quorum alterum ab orientali plaga, alterum verò a Calabris defertur. Ejus, quod ex oriente petitur, duplex habetur species: præstantissima altera, quam Mastichinam appellant nomine à granorum mastiches similitudine sumpto: infirma verò & vilis altera, quæ Bombycina nuncupatur, quippe quæ nil aliud est, quam aut evanida, & senio exhausta Mastichina, aut saccharo, aliusq; impostoris adulterata. Calabriensis plurimi penditur, quæ stirpium frondibus insidens colligitur, proinde foliorũ Manna cognominata minutis granulis constans, translucida, gravis, mastiches granulis similis, candida, gustu dulcis atq; suavis. Secundas partes sibi adscivit quæ ramis insidet, tertias verò, quæ lapidibus & solo inhæret: nimirum hæc granulis constat crassioribus, & colore longè minus syncero. Ex ea, quæ nocte peracta è cælo ceciderat Cossentiæ, quæ est Calabriæ civitas, mihi facta fuit copia super fraxineis frondibus quæ julapii perfectè cocti guttas prorsus referebat. Accepi inibi ab incolis, quòd hæc mane legitur, priusquam sol exortus admodum excalfaciat: namq; postea sole liquefacta, absorptaq; facilè evanescit. Quapropter plerique (ut a nonnullis audivi) ubi in magna decciderit copia, summo mane arborum ramos præscindunt, & in opacis collocant, ubi concretam majori commodo legunt. Illum verò fit, ut nesciverim ego, quâ ratione dictus Fuchsius vir eruditissimus, scripserit libro de componendis medicamentis quem nuper auctum edidit, Mannam (ut suis verbis utar) Calabrinam grano constare grandiori, floccorum lanæ & bombycis referente effigiem, candidiori, & ob id alio nomine Bombycinam vocari: quin & hanc viliori pretio vendi. Atque ut nos a nobis planè dissentiat in Mannæ, quæ ex Calabria advehitur, historia, ratus gnarusq; hanc quam paulò ante reddidi, veram esse, non plura adjiciam: sed relinquam in hoc fore judicium eorum (sint vel Medici, vel pharmacopœi, vel mercatores) qui Mannæ illius naturam rectiùs norunt, atq; eam satis exploratam habent. Duo Mannæ

Fuchsii opinio.

Mannæ Arabum.

genera etiamnum a Mauritanis diversis capitibus prodita reperio: quorum alterum Mannam, alterum verò Terenjabin appellant. Tamen non aliam inter ea specierum differentiam esse constat, quàm quòd alia liquescens, melli similis, alia in grumos concreta videatur: quæ profectò illa est, quæ ad nos advehitur. Quam verò a Terenjabin vocant, Serapionis testimonio & ipsam esse Mannam manifestè ostenditur. Namq; Abicis auctoritate, Terenjabin, inquit, febrium ardentium inflammationes mulcet, sitim extinguit, alvum mediocriter emollit, pectori, & tussi opem præstat, nec aliud est, quàm

Brasavoli lapsus.

Manna. Testatur Brasavolus Ferrariensis, Nicolaum quendam Ferrariæ (ut arbitror) pharmacopolam emisse à quodam Mauritano vas plenum cujusdam Mannæ melli similis, quæ in medicamentis non satis laudari potuit. Hanc equidem ex eo genere fuisse existimaverim, quod Mauritani Teneriabin nominant: etsi Brasavolus ipse contrarium senserit, cùm velit, Terenjabin Mauritanorum eam esse Mannam, qua communiter utimur: eorundem verò Mannam esse hujusce liquidæ speciem. Quæ tamen sententia Arabum scriptis prorsus refragatur, quandoquidem ipse invenerim apud Serapionem, quòd Teneriabin quidam ros est è cælo cadens melli grumoso similis, & quod aliter mel roscidum appellatur. Avicenna verò de

Manna

Manna agens, inquit, eam gummi modo concrescere: à quo Mesuem nihil dissentire comperio. Credidit Avèrroes, & post eum alij quam plurimi, Mannam veteribus, præsertim Galeno, incognitam fuisse. Quibus illud reclamat, quod ipse Galenus scriptis tradidit lib. III. de alimentorum facultatibus, capite de melle, sic dicens. Memini aliquando, cum æstate super arborum, ac fruticum, herbarumq; folia mel quam plurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, Jupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, satis frigida (nam tum tempus anni æstivum erat) pridieq; calida, & sicca fuerat aeris temperies. Atqui peritis naturæ interpretibus, halitus e terra, & aquis prodeuntes, solis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore secutæ noctis in unum coacti, ac densati fuisse videbantur: sed apud nos rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaq; coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent, vocantq; id roscidum mel, & aereum. Hæc Galenus de Manna memoriæ prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuisse incognitam. Existimandum igitur est, quòd hinc Arabes suum deduxerunt Tereniabin, præsertimq; cùm scribat Serapio, hoc ab eis mel aereum appellari. Hujus etiam meminit Plin. lib. XI. cap. 12. his verbis. Venit mel hoc ex aere & maximè siderum exortu, præcipueq; ipso Syrio exsplendente fit, nec omnino prius vergiliarum exortu sublucanis temporibus: itaque cum prima aurora, folia arborum melle roscida inveniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumq; concretum sentiunt. Sive ille est cœli sudor, sive quædam siderum saliva, sive purgamus se aeris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò: hactenus Plinius. Sed tam antiqua Mannа res est, ut ante Galenum, & Plinium, ejus etiam meminerit Theophrastus Hesiodi auctoritate, libro III. capite nono de plantarum historia, his verbis. Sin autem auctore Hesiodo, mella, apesq; quercus ferat, magis quoq; illud confirmatur. Ergo nascitur vel hic melleus humor è cœlo cadens, in hac maximè insidens. Mannam utriusq; consistentiæ è cœlo demissam vidimus in comitatu Goritiensi, universoq; Foroiuliensi agro, ac circumvicinus locis, Anno à CHRISTO nato M. D. XLVI. Majo & Junio mensibus: futaq; mihi ambarum colligendarum ampliſsima facultas. Siquidem ea, quæ ficu, fraxini, & orneogloſsi frondib. inhæserat, gummi modo concreverat, colore candida. At quæ super amygdalo, persica ac quercus folia deciderat, mellis modo liquescens ab arbore defluebat, flavo colore. Quo factum est, ut facile crediderim, quod non sua ipsius facultate gummi modo Manna concrescat, sed foliorum, in quibus delapsa recumbit: quare ab Arabibus diligentissime perspecta, utriusq; Mannæ historiam diversis per se capitib. suis monumentis prodidere. Cecidit quoq; è cœlo Manna admodum copiosa, mastichesq; grumis similis, agro Tridentino, in Ananiensib. montibus, & præsertim super larices arbores, ut testari possunt Clariss. Medicus Julius Alexandrinus & Petrus Spezzalancius pharmacopæus Ananiens: quippe qui hujusce Mannæ, quam ipsemet legerat, selibram fere mihi Goritiam misit, quo fit ut hinc, & ex cæteris, quæ præmisimus, manifesto deprehenderim, non parùm aberrare Donatum Altomarum medicum insignem, cùm is plurib. contendat verbis, Mannam quæ in Apulia & Calabria è fraxineis legitur foliis, è cœlo haud quaquam decidere, sed ex ipsa & planta exsudare. Atqui tametsi id illi verum esse videatur, ego tamen concedam nunquam, Mannam, quam è laricibus solis legerunt Ananienses, è larice ipsa exudasse, cùm nihil prorsus resinosi resiperet: quin etiam quòd non solum in arborum foliis spectetur, sed etiam in pratis, adeo, ut fœnisecæ præ manna à Sole dissoluta, falces ab herbis nequiverint explicare. Fuit itaq; hæc profectò Cœlestis Manna, perinde ac illa, quam ego propriis manib. legi in agro Goritiensi, & alii perplures legerunt in circumstantib. locis. Sed profecto non admittenda, quin potius explodenda videtur sententia Monachorum qui in Mesuen commentarios scripsere, cùm pro certo asserant, sirio ardente Mannam non solum roris modo super arborum & herbarum folia reperiri, aëris & cœli clementia: sed etiam arboribus fraxino, &c. & orneogloſſo abſq; aliquo cœli rore gummium modo inciso earum cortice, in lachrymas concrescere. Quod tamen ut à rei natura, ita etiam a ratione, & a veritate abhorrere put averim. Siquidem ea Manna, quæ inciso harum arborum cortice in Apulia, & Calabriensi agro hac ætate canicularibus dieb. collachrymare cœpit, nullus quidem plantæ liquor est, sed ipsa eadem Manna, quæ dieb. superioribus eosdem in arbores ab aëre deciderat. Nam cùm illis regionib. usu veniat, quòd præcæteris prædictæ arbores eo melli fluore assatim abundè madescant, sitq; cortex solis ardore nimio siticus, ac rimosus, magnam liquoris quantitatem intra se absorbet. Quapropter ut postmodum exurente canicula, inciso eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concrescat: qui tamen cùm leves fungosi sint ob arboris succi mistionem, infeliciter operantur, nec alterius Mannæ viribus correspondent. Quod autem id tantùm fraxino, orneogloſsoq; eveniat, cùm melleus ille ros in universum omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas: quippe omnib. clarum est apud Calabros, & Apulos solam fraxinum & congenerem orneogloſſum Mannã in se contrahere, retinere, densare, ac cohibere: ex aliis verò arborib. eandem statim defluere. & in subjectas herbas, petras, solumq; diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciso cortice, non sanè primò, & secundùm naturam, sed ex accidenti defluit Manna. Verùm optimi illi patres contenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborum partes penetrare neglexerunt: at incolæ, qui ex majori hujus liquoris proventu, plus auri referunt, rei naturam diligentius investigarunt. Monachorum sententiæ adstipulatur Altomarus, cùm ipse sibi persuadeat communis usus Mannam, nihil roscidi cœlestisve liquoris continere, sed tantum esse: quod ei si multis confutare ipse comprobare, cum tamen plura sint quæ non consentiant, id ego examinandum sapientioribus relinquo. Cæterùm ex his qui thuris Mannam cœlestem hanc esse crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuisse comperio: in cujus certe sententiam Manardus Ferrariensis libro I. suarum epist. peculiarem epistolam conscripsit. Veruntamen veniæ illi danda est, cum & Serapio qui Mauritanus omnibus in simpl. medic. historia præstitit, thuris Mannam cum cœlesti inepte confundat. Meminit Mannæ inter alios Græcos etiam Actuarius lib. de medic. compositione, ibiq; de ejus viribus ac facultatibus disserit. Mannam tam Avicennæ quam Mesuæ testimonio, æquali fere temperamento consistit, licet ad calidum paulò plus inclinare Averroi calida humidaq; habetur. Alvum devorata, aut hausta ciet per se tamen imbecilliter. Adeoq; cum lenimentis aliis gerentib. tum pueris ipsis tuto semper exhiberi potest. Aliis medicamentis additæ vires eorum auget. Bilem facilè educit: sitim extinguit: aperit, emollit, lævigataq; gulæ, pectorisq; partes. Quæ ex Alexandria Aegypti affertur Majorchina vocata, uno dũtaxat anno in suis viribus persistit: sed quæ in Italia provenit, præsertimq; Calabriensi agro plurib. annis incorrupta perdurat. Enimverò Fuchsius medicus nostra ætate & doctrina, & rerũ cognitione clarus, in lib. de compositione medicamentorum quem secundo auctum excudit, Mannam à medicorum usu explodere conatur his verbis. Manna levem certè, aut ferè nullam solvendi, alvumq; subducendi vim habet, quod iis compertum est, qui juxta Libanum fuerunt: nam referunt in ilgenas ejus montis, cùm abundè ea satientur, nihil tamen lædi, aut alvum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed ea tanquam obsonio nutriri. Quapropter cùm melli quodammodo similem facultatẽ habere constet, facile ea carere liceret, modò peregrinorũ admiratione non ita duceremur. neq; stulti, contẽptis nostratib. e longinquis regionib. allatis utĩ potius, quã us, quæ nostris in hortis proveniũt, mallemus: sed stultitiæ nostræ, temere sumptus immodicos facientes, condignas damus pœnas: hæc Fuch. Quibus mirum verb. liquet eũ velle usum Mannæ prorsus adimi, atq; ipsum ad medicam. deferri quæ nostris

Manna agens, inquit, eam gummi modo concrescere: à quo Mesuem nihil dissentire comperio. Credidit Avèrroes, & post eum alij quam plurimi, Mannam veteribus, præsertim Galeno, incognitam fuisse. Quibus illud reclamat, quod ipse Galenus scriptis tradidit lib. III. de alimentorum facultatibus, capite de melle, sic dicens. Memini aliquando, cum æstate super arborum, ac fruticum, herbarumq; folia mel quam plurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, Jupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, satis frigida (nam tum tempus anni æstivum erat) pridieq; calida, & sicca fuerat aeris temperies. Atqui peritis naturæ interpretibus, halitus e terra, & aquis prodeuntes, solis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore secutæ noctis in unum coacti, ac densati fuisse videbantur: sed apud nos rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaq; coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent, vocantq; id roscidum mel, & aereum. Hæc Galenus de Manna memoriæ prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuisse incognitam. Existimandum igitur est, quòd hinc Arabes suum deduxerunt Tereniabin, præsertimq; cùm scribat Serapio, hoc ab eis mel aereum appellari. Hujus etiam meminit Plinius lib. XI. cap. 12. his verbis. Venit mel hoc ex aere & maximè siderum exortu, præcipueq; ipso Syrio exsplendente fit, nec omnino prius vergiliarum exortu sublucanis temporibus: itaque cum prima aurora, folia arborum melle roscida inveniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumq; concretum sentiunt. Sive ille est cœli sudor, sive quædam siderum saliva, sive purgamus se aeris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò: hactenus Plinius. Sed tam antiqua Mannа res est, ut ante Galenum, & Plinium, ejus etiam meminerit Theophrastus Hesiodi auctoritate, libro III. capite nono de plantarum historia, his verbis. Sin autem auctore Hesiodo, mella, apesq; quercus ferat, magis quoq; illud confirmatur. Ergo nascitur vel hic melleus humor è cœlo cadens, in hac maximè insidens. Mannam utriusq; consistentiæ è cœlo demissam vidimus in comitatu Goritiensi, universoq; Foroiuliensi agro, ac circumvicinus locis, Anno à CHRISTO nato M. D. XLVI. Majo & Junio mensibus: futaq; mihi ambarum colligendarum ampliſsima facultas. Siquidem ea, quæ ficu, fraxini, & orneogloſsi frondib. inhæserat, gummi modo concreverat, colore candida. At quæ super amygdalo, persica ac quercus folia deciderat, mellis modo liquescens ab arbore defluebat, flavo colore. Quo factum est, ut facile crediderim, quod non sua ipsius facultate gummi modo Manna concrescat, sed foliorum, in quibus delapsa recumbit: quare ab Arabibus diligentissime perspecta, utriusq; Mannæ historiam diversis per se capitib. suis monumentis prodidere. Cecidit quoq; è cœlo Manna admodum copiosa, mastichesq; grumis similis, agro Tridentino, in Ananiensib. montibus, & præsertim super larices arbores, ut testari possunt Clariss. Medicus Julius Alexandrinus & Petrus Spezzalancius pharmacopæus Ananiens: quippe qui hujusce Mannæ, quam ipsemet legerat, selibram fere mihi Goritiam misit, quo fit ut hinc, & ex cæteris, quæ præmisimus, manifesto deprehenderim, non parùm aberrare Donatum Altomarum medicum insignem, cùm is plurib. contendat verbis, Mannam quæ in Apulia & Calabria è fraxineis legitur foliis, è cœlo haud quaquam decidere, sed ex ipsa & planta exsudare. Atqui tametsi id illi verum esse videatur, ego tamen concedam nunquam, Mannam, quam è laricibus solis legerunt Ananienses, è larice ipsa exudasse, cùm nihil prorsus resinosi resiperet: quin etiam quòd non solum in arborum foliis spectetur, sed etiam in pratis, adeo, ut fœnisecæ præ manna à Sole dissoluta, falces ab herbis nequiverint explicare. Fuit itaq; hæc profectò Cœlestis Manna, perinde ac illa, quam ego propriis manib. legi in agro Goritiensi, & alii perplures legerunt in circumstantib. locis. Sed profecto non admittenda, quin potius explodenda videtur sententia Monachorum qui in Mesuen commentarios scripsere, cùm pro certo asserant, sirio ardente Mannam non solum roris modo super arborum & herbarum folia reperiri, aëris & cœli clementia: sed etiam arboribus fraxino, &c. & orneogloſſo abſq; aliquo cœli rore gummium modo inciso earum cortice, in lachrymas concrescere. Quod tamen ut à rei natura, ita etiam a ratione, & a veritate abhorrere put averim. Siquidem ea Manna, quæ inciso harum arborum cortice in Apulia, & Calabriensi agro hac ætate canicularibus dieb. collachrymare cœpit, nullus quidem plantæ liquor est, sed ipsa eadem Manna, quæ dieb. superioribus eosdem in arbores ab aëre deciderat. Nam cùm illis regionib. usu veniat, quòd præcæteris prædictæ arbores eo melli fluore assatim abundè madescant, sitq; cortex solis ardore nimio siticus, ac rimosus, magnam liquoris quantitatem intra se absorbet. Quapropter ut postmodum exurente canicula, inciso eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concrescat: qui tamen cùm leves fungosi sint ob arboris succi mistionem, infeliciter operantur, nec alterius Mannæ viribus correspondent. Quod autem id tantùm fraxino, orneogloſsoq; eveniat, cùm melleus ille ros in universum omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas: quippe omnib. clarum est apud Calabros, & Apulos solam fraxinum & congenerem orneogloſſum Mannã in se contrahere, retinere, densare, ac cohibere: ex aliis verò arborib. eandem statim defluere. & in subjectas herbas, petras, solumq; diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciso cortice, non sanè primò, & secundùm naturam, sed ex accidenti defluit Manna. Verùm optimi illi patres contenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborum partes penetrare neglexerunt: at incolæ, qui ex majori hujus liquoris proventu, plus auri referunt, rei naturam diligentius investigarunt. Monachorum sententiæ adstipulatur Altomarus, cùm ipse sibi persuadeat communis usus Mannam, nihil roscidi cœlestisve liquoris continere, sed tantum esse: quod ei si multis confutare ipse comprobare, cum tamen plura sint quæ non consentiant, id ego examinandum sapientioribus relinquo. Cæterùm ex his qui thuris Mannam cœlestem hanc esse crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuisse comperio: in cujus certe sententiam Manardus Ferrariensis libro I. suarum epist. peculiarem epistolam conscripsit. Veruntamen veniæ illi danda est, cum & Serapio qui Mauritanus omnibus in simpl. medic. historia præstitit, thuris Mannam cum cœlesti inepte confundat. Meminit Mannæ inter alios Græcos etiam Actuarius lib. de medic. compositione, ibiq; de ejus viribus ac facultatibus disserit. Mannam tam Avicennæ quam Mesuæ testimonio, æquali fere temperamento consistit, licet ad calidum paulò plus inclinare Averroi calida humidaq; habetur. Alvum devorata, aut hausta ciet per se tamen imbecilliter. Adeoq; cum lenimentis aliis gerentib. tum pueris ipsis tuto semper exhiberi potest. Aliis medicamentis additæ vires eorum auget. Bilem facilè educit: sitim extinguit: aperit, emollit, lævigataq; gulæ, pectorisq; partes. Quæ ex Alexandria Aegypti affertur Majorchina vocata, uno dũtaxat anno in suis viribus persistit: sed quæ in Italia provenit, præsertimq; Calabriensi agro plurib. annis incorrupta perdurat. Enimverò Fuchsius medicus nostra ætate & doctrina, & rerũ cognitione clarus, in lib. de compositione medicamentorum quem secundo auctum excudit, Mannam à medicorum usu explodere conatur his verbis. Manna levem certè, aut ferè nullam solvendi, alvumq; subducendi vim habet, quod iis compertum est, qui juxta Libanum fuerunt: nam referunt in ilgenas ejus montis, cùm abundè ea satientur, nihil tamen lædi, aut alvum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed ea tanquam obsonio nutriri. Quapropter cùm melli quodammodo similem facultatẽ habere constet, facile ea carere liceret, modò peregrinorũ admiratione non ita duceremur. neq; stulti, contẽptis nostratib. e longinquis regionib. allatis utĩ potius, quã us, quæ nostris in hortis proveniũt, mallemus: sed stultitiæ nostræ, temere sumptus immodicos facientes, condignas damus pœnas: hæc Fuch. Quibus mirum verb. liquet eũ velle usum Mannæ prorsus adimi, atq; ipsum ad medicam. deferri quæ nostris

Mannæ historia ex Gal. Plin. & Theoph.

Plinius.

Manna in comitatu Goritiensi, & foro Julii.

Manna in agro Trident. è cœlo delapsa, contra Altomarum.

Monachorum opinio explosa.

Manna sectò arborum cortice manans.

Petri Crinitii error. Serapiõ. lapsus.

Mannæ temperamentũ & vires.

Fuchsii opin. reprobata, Mannam explodere conãtis.

noſtris in regionibus proveniunt : utinam æquè commodè & tutò fieri poſſet iſta commutatio, ut ſaltem, quod ipſe vehementer cupit, immodicis ſumptibus parceremus. Sed quoniam rationes, quas affert, non ſunt eæ, quibus perſuaderi poſſimus, idcirco cogor in hoc ejus ſententiæ refragari : namq; quod Manna alvum ſubducat, & eam quidem innocue, non ſolùm convenit inter auctores, qui hactenus de illa ſcripſerunt, ſed ita etiam quotidiana experientia docet : ſiquidem duarum & ſemis unciarum pondere data alvum perbellè dejicit & privatim bilem educit. Quod autem Libani montis indigenæ Mannanon ut medicamento quod purget, ſed ut obſonio, quod nutriat, utantur, quis tam facilè ut Fuchſius, referentibus credet ? cùm nos quotidie contrarium experiamur, aut ſi credat, non aliquam facti illius rationem adinveniet, qua ut decet, experimentum tueatur ? certè nullus, ſi rectè judico. Ut autem medicamenta peregrina abolescant, quæ mitiſſimam ſolvendi vim habent, inter quæ jam dudum Manna principem ferè locum obtinet, utemur noſtratibus, & fortaſſe lathyri, pityuſa, tithymalis, bryonia, & alius hujuſmodi, quæ paſſim naſcuntur in hortis & campeſtribus, atq; vim lethiferam ac perniciosam ſortita ſunt ? abſit, meo quidem judicio. Malim ergo in hoc ſequi exemplum Dioſcoridis, Galeni, & aliorum tum Græcorum, tum Arabum probatiſſimorum auctorum, quam alterius quicunq; ſit, illi enim non contenti ſimplic. medicamentis quæ ſuis in locis naſcebantur, peregrinis etiam uti voluerunt : quos tamen tantum abeſt, ut ſtultos dicamus, ut etiam ſapientes judicemus. Quare non potui ſatis mirari Fuchſium ita malè de Manna ſenſiſſe, quam omnibus eo excepto, perſpicuum eſt ſine moleſtia ventrem purgare. Equidem optarem, ut ii, qui alicui medicamento uſum abrogare ſtudent, vel id æquius & modeſtius agerent, aut è noſtratibus ea proferrent, quæ eandem vim præſtare poſſent : neq; enim ego is ſum, qui peregrina noſtratibus præferre velim, modò hæc cum illis viribus certare valeant. Λίβανος ἡ καὶ λιβανωτὸς *id Græcis dicitur, quod Latinis Thus : Arabibus, Ronder, Conder, aut Kateth : Italis, Incenſo : Germanis, Weyrauch : Hiſpanis, Encienſo : Gallicis, Encens : Bohemis, Kadidlo.*

Peregrinis medicamentis etiam utendum.

Nomina.

† ἄτομος. *Hæc dictio hic, & paulò poſt legitur in vulgaribus Græcis codicibus : qua in primo loco thus naturâ rotundum inſignitur, in ſecundo verò arte tale factum cognominatur. Sed quia abſurdum videbatur Marcello Dioſcoridem uſum fuiſſe homonymia, ideo mutavit lectionem, alterum. ſ.* ἄτομον ἔντομον, *ad rem nomen accommodans. Quam tamen lectionis mutationem minimè probat Manardus, qui præterea dubitat quomodo atomos Latinis ſit reddendus. Hæ difficultates mihi quidem videntur ab Oribaſio ſublatæ lib. VII. ubi primò non* ἄτομος, *ſed* ἄτμητος *legitur, quæ vox ſine controverſia illæſum, atq; non ſciſſum thus facit : ſecundò verò nihil legitur, quod argumento eſt, atomum ſecundum accreviſſe Dioſcoridi. Legitur autem* τύλος, *quæ vox ut eſt illius factitii thuris cognomentum, Oribaſio teſte legitimum, ita non mutanda videtur.*

† *Hic vulgaris lectio habet,* ὁ ἀραβίας, καὶ ὁ ἐν σμίλῳ, ὃν ἔνιοι κοπίσιον καλοῦσι : *id eſt : Arabias, & in Smilo naſcens quod aliqui copiſcum vocant. Marcellus non* ἀραβίας, *ſed* ὀρόβιας *legit. Cui lectioni adſtipulatur Oribaſius libr. XII. ubi* ὁ ὀρόβιος *tantùm, reliqua verò ut additicia non leguntur.*

† *Exemplaria Græca vulgata hoc in loco legunt* μεθολευόμενος : *quæ vox, in itinere, à Ruellio, & artificiosè conformatum, vertitur à Marcello. Sed equidem eam adventitiam putaverim, quòd non legatur ab Oribaſio.*

Thus dictum aut à Græco θύω ſacrificium notante, aut à tuſis glebis, λίβανος à λείβω ſtillo: licet Græci fabulentur à juvene Aſſyrio hujus nominis, quòd Deos ſtudioſiſſimè coleret, ab invidis occiſo (hinc nihil eſſe Diis thure gratius) in hanc fruticem converſo dici. Arbor Galeno λίβανος καὶ δενδρολίβανος : lachryma verò λιβανωτὸς, quæ Hippocrat. λιβανώτου κάρπος dicitur. Præter Theophraſtum & Plinium, de thure multa ſcriptis tradidere Diod. Siculus lib. 3. & 6. antiq. Solinus cap. 36. Strabo & alii antiquiſſimæ fidei hiſtoriographi. Sed recentiores aliter arborem thuris deſcripſere: Thenetus qui iconem ponit tomi 1. Coſmog. lib. 4. arborem thuriferam pinus reſiniferas referre, ſuccum (ipſum thus) fundere qui tempore durescat, cum quo granula reperiantur arenæ aut ſabulo ſimilia, quæ ſint Manna thuris. Garzias arborem humilem ſcribit foliis Lentiſci, alteram montanam, à qua laudatiſſimum thus: alteram in planis naſcentem, quæ nigrum & improbum thus fundat. Verum ex adverſariis ſolium adpoſuimus, quod ab imo pediculo ad ſummum uſque duplicatum, quaſi ex geminis tenuibus tunicis conflatum, vagina ſeſquipalmum longa inſtar infundibuli hiantis, ſupernè galeata. Differentiæ plures, colore & magnitudine grumorũ variantes mixtim adferuntur I. Indicum maximis glebis conſtans, ex livido nigricans, candicantibus aut flavis maculis nigricans. II. Mammoſum, multis oblongis guttis denſatis pendularũ mammarum figura compoſitum, quod flavum & ſtagonia cognominatur. III. Maſculum, parvis rotundis candicantibus, aut flavis granis, partim ſingulis, partim geminis cohærentibus conſtans : IV. Orobia, granulis minimis, ervo æqualibus, globoſis, colore maſculo ſimili. Eligendum authore Gal. 5. Meth. magis tenax & reſinoſius, hoc enim mollius & albidius: tum quod manſum, ritu aloës & mannæ non comminuitur, ſed velut maſtiche partes habet cohærentes. Mannam verò Thuris, Græci etiam ὑπόσεισμα à concuſſu dixerunt, & veteres Latini pollinem Thuris quoque nominarunt, cùm veterum Manna, ſit lachrymæ thuris pollen & farina, quæ crebro motu ac concuſſione atterentibus, ut loquitur Aetius, è glebis eliditur : differre autem à Thure docuit Galen. 4. de compoſ. med. ſecundùm loca 4. ſic 5. & 13. Meth. meden. ubi Mannam magis ipſo thure adſtringere ſcribit : quod dubio procul ob corticis thuris admixtionem contigit. Fuligo dicitur Gazæ favilla : Galeno λυγγὺς : ſunt qui & ἡμισώματα ſemicorpora appellent, eſt tenuis fumus reſolutus ex quacunque re pingui incenſa, impoſito quodam concavo vaſe exceptus : qui ex omnibus reſinoſis & oleoſis rebus fieri poteſt : modum conficiendi docuit Dioſcorides, oſtendit & Aetius lib. 1. at plenius in liquidæ picis fuligine declaratur. Quæ ſit in ipſis differentia, quæ ſpeciatim ab uſta materia obvenit, & quis uſus, Galenus 7. ſimplicium explicavit.

Thuris nomen.

Thuris arbor.

Thuris differentiæ.

Manna Thuris.

Fuligo thuris.

Πεύκη καὶ πίτυς. PINUS, ET PICEA. CAP. LXXIV.

PINUS ET PICEA generi eidem adſcribuntur, ſed quandam flagitant ſpecierum diſtinctionẽ arbores vulgò cognitæ. Quarum cortex adſtringit: prodeſt tritus, & illitus intertrigini, ulceribus ſummum corpus ocupãtibus, ambuſtiſq; cum ſpuma argẽti, & manna: ulcera delicatulorũ acrimoniã recuſantium cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit : tritus cum ſutorio atramento ſerpentia cohibet: ſuffitu partus, & ſecundas eiicit: potus alvũ ſiſtit, urinã movet. Folia eorũ trita, & illita inflãmationes leniũt, vulnera ab inflã. vindicãt: trita aut, & decocta in aceto fervẽti collutione dẽtiũ dolores mulcẽt: hepaticis utilia

utilia ſunt drachmæ pondere in aqua, aut mulſa pota. Piceæ nucis cortex, & folia potu idē præſtant. Teda earum particulatim ſecta, ſi in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores levat. Ex his etiam fit ſpatha acoporum, peſſorumq; compoſitionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarii atramenti confectionem excipitur: ea circumlitionibus efficaciſsimè imponitur, quibus palpebras ornant, coloremq; mentiuntur, calliblephara Græci vocant: arroſis oculorum angulis: calloſis, glabrisq; genis, & collachrymationibus opitulatur. Pityides *a* appellantur pinorum, piceæq; fructus, qui in conis inveniuntur. Vim aſtrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tuſſi, & pectoris vitiis auxiliantur per ſe, aut ex melle ſumpti. Nuces pineæ cum repurgatæ manduntur, aut cum paſſo, aut cucumeris ſemine bibuntur, urinam cient: acrimonias in renibus, & veſica hebetant, ſtomachi roſiones leniunt: datę cum portulacæ ſucco, virium infirmitatem roborant, corruptorum quoq; humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in paſſo franguntur, & decoctæ, vetuſti tuſſi ac tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

a appellantur pinorum, piceę que fructus, ita habēt omnia exemplaria quæ vidi: ſed locus eſt mihi ſuſpect9, nam puto aliunde irrepſiſſe in conte. κῶνος.

Noſtræ nimirum negligentiæ adſcribendum foret, cùm nos aſſiduè habeant pinorum, abietum, picearum & laricum ſylvæ, niſi harum omnium ampliſsimam, veramq; hiſtoriam tradiderimus: eoq; magis ad hoc teneri videor, cùm animadverterim Plinium, recentiorumq; nonnullos eum ſecutos, in hujuſcemodi plantarum hiſtoria, quæ reſinas fundunt,

PINUS SYLVESTRIS MONTANA.

I. PINUS DOMESTICA.

longè ab eo diſſentire, quod in Tridentinus noſtris oculis perſpectum, apud alios etiam teſtatum relinquere poſſumus. Pini hiſtor. ejuſque genera.
Rem itaq; à Pinu exordiens, invenio Theophraſtum lib. iij. cap. x. de plantarum hiſtoria, duas Pini ſpecies adnotaſſe, domeſticam alteram, alterā verò ſylveſtrem: hujuſq; in maritimam, & montanam diſtinctionem feciſſe, hiſce verbis. Pinorum aliam urbanam, aliam ſylveſtrem aſſignant. Sylveſtris binum ſtatuunt genus, quorum alteram Idæam alteram maritimam vocant. Harum rectior, celſior, materieq; craſſior Idæa: folio imbecilliori, tenuioriq; maritima, & cortice læviori, utilioq; ad coria, quod alteri minus. Nux maritimæ rotunda, brevisq; debiſcens: Idææ oblongior, viridis minusq; hiſcens tanquam ſylveſtrior: hactenus Theophr. Verùm non deſunt, qui contendant Theophr. hæc de picea ſcripſiſſe, non autē de pinu: ea nimirū ratione freti, quod nomen de qua hic diſſerit Theophr. Græcis piceā, non pinum ſignificet. Quamobrem Petrus Bellonius Cenomanus cōmunem Græcorum ſententiam ſecutus, libro, quem arboribus coniferis dicavit, ad totum piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophr. περὶ πεύκης Græcè ſcriptum reliquit. Sed equidem hac in re Bellonium (pace viri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non quod propterea eum Græci ſermonis imperitum judicem, ſed quòd mihi videatur non diu verſatus in Theophraſti & Galeni lectione, aut de plantis iis ſcripſiſſe, quarum non certam habuit cognitionem: nam plura ſunt, quæ ejus opinioni refragantur. In primis mihi quidem non dubium eſt, quin veteres Græci πεύκην pro pinu, & πίτυν pro picea uſurpaverint. Neq; certè veriſimile eſt Theodorum, Theophraſti interpretem natione Græcum, & linguæ tum Græcæ, tum Latinæ peritiſsimum, ignoraſſe quid per illa tam uſitata & trita vocabula intelligerent Græci ſcriptores. Deinde Theophraſtus ipſe τῆς πεύκης nucem τραγίλον vocat: ex quo palam fit, eum nomine πεύκης de pinu, non autem de picea ſcripſiſſe. Quandoquidem τραγίλος non aliud deſignat, quam nucem pineam, ut aperte declarat Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus his verbis. Nux pinea boni ac craſſi eſt ſucci, multumq; nutrit, non tamen facilè coquitur. Appellant autem Græci ipſam non κάρυον ſed τραγίλον: Petri Bellonii opinio explosa.

II. PINUS SYLVESTRIS
Montana.

Pinorum ſpecies, & conſideratio. Pinorum hiſtor.

Idem libro de cibis boni & mali ſucci, ita ſcribit. His ipſis plus *craſſi, non autem mali ſucci habet nucleus pineus, qui* κώνυς *vocatur, ipſum verò etiam* τραύλον *veteres appellant. Item lib. VII. de ſimplicium medicament. facultatibus ſic inquit: Coni fructus, quem quidem & coccalon nominant & ſtrobilon, &c. Ad hæc commentario quarto, de victus ratione, in morbis acutis, apud eundem hæc ſcripta leguntur. Nempe* κόνναλος *ab Hippocrate dictus, non ita, ſed* κώνος *magis ab Antiquis Græcis appellatur, veluti à recentioribus medicis propemodum omnibus* τραύλος. *Galeno denique adſtipulatur Simeon Sethi, utpote qui nucleos pineos* κωνάρεια τὰ τραύλα *etiam nominet. Ex quibus utique conſtare puto contra Bellonii opinionem, Theophraſtum ſub* πεύκης *vocabulo pinum deſcripſiſſe, non piceam. Nam ſi Theophraſto peuce ſtrobilum profert, quem Galenus inter cibos connumerat, non video quomodo is piceæ fructus eſſe poßit, cujus nuclei non ſunt edendo, Bellonii etiam teſtimonio. Quòd inſuper hoc loco per* πεύκην *pinum intelligat Theophraſtus, illud maximo eſſe poteſt argumento, quòd nuſquam picea viſa ſit urbana, niſi fortè è ſylveſtrium ſemine ad ſpectaculum in hortis ſata. Cujus tamen contrarium deprehenditur in pinu. quæ domeſtica atq; urbana frequentißima conſpicitur. Hinc porrò factum eſt, ut Bellonius ſua ductus opinione, ex hoc in alium quoq; errorem inciderit: quippe illud falſum eſt, quòd ex teda piceæ fiat pix, ut Bellonius aſſerit, perperam, meo judicio, Theophr. hoc loco interpretatus. Siquidem rara admodum eſt picea, quæ tedam habeat: atq; pix omnis, cujus eſt uſus, ex pinea tantùm teda conficitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia, ubi ingentißimæ ac frequentißimæ ſunt pinorum ſylvæ. Sed jam ad legitimam, veramq; Pini hiſtoriam venio, quæ ſic habet. Pinorum duo genera. Alterum domeſticum, alterum ſylveſtre.* Domeſtica Pinus *numeroſos fundit ramos in proceri caudicis ſummitate circumvagantes, comoſis ac firmis ſolijs, in cacumine aculeatis, & in longitudinem protenſis, anguſtis. Nuces edit magnas, ponderoſas, compactas ſolidas, in quibus nuclei concluduntur oblongis, ac duris putaminibus concluſi, nigra quadam fuligine obducti. Interior nucleus tenui tunica circumtegitur, flavo colore, quæ digitorum attritu facilè expellitur: ſapor illi dulcis ac jucundus: ſubſtantia pinguis, oleoſaq;.* Habetur copioſa domeſtica Pinus *in agro Ravennate, non longè ab Adriatici maris littore: habetur & in aliis Italiæ locis, & præſertim in cœnobiorum hortis & viridariis.* Syl-

III. PINUS SYLVESTRIS MUGO.
Pinus Mugus.

IV. PINUS SYLVESTRIS
Cembro.

veſtrium

veſtriũ varia ſunt genera, quæ in alpina & maritima partiũtur. Alpinorũ tria genera. Excelſius cæteris primũ, quod copioſiſſimũ habetur, in omnib. Bohemiæ, Sileſiæ & Poloniæ ſylvis, ac etiã in Tridentino agro, cum in Ananienſibus, tum etiam in Flemenſibus montib. è quibus ſylvani homines picẽ perpetuò parant. Pinus hæc omnib. ſuis notis domeſticæ ferè ſimilis, coma tamẽ breviori, foliis rudiorib. & acutiorib. eſt, ſed minores edit nuces: ſunt enim cupreſſinus paulò majores, longiores tamen ac cõpactiores & in acutũ deſinentes, ſquamarũ congerie domeſticus nucib. per omnia ſimiles, reſinoſæ, ac odoratæ, autumno debiſcentes. Secundũ genus Mugũ Ananienſib. appellatũ, quo Rovena mons in ſummitate abundat, caudicem nullum edit, ſed humotenus ramos a radice fundit, qui humi perpetuò repunt, decem, quindecimve cubitorum ſpatio. Fructum profert prædictæ ſimilem, vel paulò vegetiorem, ac reſina magis obductum, odoris non ingrati, nullo intus nucleo, qui mandi poſſit. Hujuſce ramis utuntur incolæ ad vaſa vinaria cingenda. Nam præter id quòd longiſſimi habentur flexiles, ac tenaces ad-

Sylveſtriũ pinorum varia genera.

Pinus Mugo.

10 modum ſunt. Tertium quod Tridentini & Ananienſes Cembro, & Cirmulo vulgò vocant, provenit frequens in Tridentino agro, tum in Gavia Phœbeæ vallis, tum in Flemenſibus, Vulturenæ, & Rhetinorum montibus, & in Comitatu Tyrolenſi, non longè ab Oeniponte. Id ſpecioſa ſatis provenit proceritate, ita, ut ad tabulas parandas materiam non modo pulcherrimam præbeat, ſed etiam odoratam, attamen non tam procerum eſt, ut alterum genus, nec caudicis cortex, ut in cæteris pinorum generibus, flaveſcit, ſpiſſiori tamen ac tenuiori coma. Hujus fructus Piceo craſſitudine æque ſimilis eſt, brevior tamen, reſinoſus, colore ſubpurpuraſcente, omniumq; fragilior. Concluduntur inter ejus nucamenta nuces, domeſticis longè minores, triquetræ, breves. fractu faciles, ut quæ dentibus facilè cedant: ineſt his nucleus puſillus, dulcis, albicans ſub ruſa contectus membrana, non ingratus eſui: ſapore quadantenus domeſticas referentes, niſi quòd guſtui quandã leviculam relinquunt aſperitatem, quod omnium ſylveſtrium eſt proprium. Quo facile adducor, ut credam hanc plantam Pinum eſſe Tarentinam, de qua libr. XV. cap X. meminit Plinius, digitis (ut ille inquit) fragili putamine, aviumq; expoſitum furto in

Pinus Cembro.

Pinus Tarentina.

20 arbore. Etenim ita ex nuces fragiles ſunt, ut non difficulter ab avibus roſtro frangantur. Manat etiam ex hoc genere reſina, tum alba, tum odorata, veluti ab aliis ſui generis plantis. Tabulæ ex his paratæ ad extruenda ædificia Germanis plurimi fiunt, non modo quòd pulchra materie, & venarum ſerie placeant ſed quod etiam ut diximus, odoris fragrantiã præſtent. Id enim ad eorum hypocauſta paranda, quibus maximè ob frigidiſſimam regionis temperiem, & indigent, & utuntur, plurimum affert ornamenti, ac etiam ad alia ædium ornamenta. Marinorum duplex obſervavi genus, nucum tantùm magnitudine ac parvitate differens, ut ex appictis hic imaginibus quiſq; facilè conjicere poterit. Primum genus folia habet anguſta, prælonga, rara, in capillamenti modum protenſa. ſquamoſis ubiq; ramis, juliſ ſurſum ſpectantibus. Conos edit cæteris ſylveſtribus longiores, craſſiores, ſubduros, nucamentis in acutum extuberantibus, in quibus inanes concluduntur nuces. Provenit in maritimis Italiæ, agro cum Piſano, tum Senenſi, & (ut audio) apud Calabros. Secundum genus, comoſior huic opaciorq; quam alterius, ſed brevioribus capillamentis. Strobilos profert majores, longiores, duriores, ac pulchrio-

30 res, prominentibus undiqua; nucamentis, vacuis intus nucibus, ac ſupervacuis. Naſcitur haud longè à mari, iisdem ferè ut altera locis. Omnia in univerſum genera reſinam albam, & odoratam mittunt, in tedam vertuntur, & picem nigram fundunt. Cæterùm his quæ de ſylveſtrium pinorum generibus ſcribit Theophraſtus, in noſtro climate refragatur, quæ ſenſibus clariſſimè patet experientia: ſiquidem agreſtes, quæ plurimæ in maritimis noſtris Senenſibus proveniunt, fructum ferunt ſpithama oblongum, pyramidalem, firmum, ac ſolidum, nec per ſe facilè debiſcentem. Quæ verò numeroſæ vireſcunt in Anano, reliquusq; Tridentinis montibus, ac etiam in Bohemia, Moravia, Poloniaq; fructu conſtant parvo, brevi, qui quàm primùm aruerit, affatim debiſcit, & ex arbore decidit. Sed id evenire exiſtimamus, climatum & regionum varietate, vel etiam quòd maritimæ plura ſint genera. Bellonius, cujus paulò ante meminimus, libro de arboribus reſiniferis hoc pini genus (quantum ex ejus verbis colligere potui) pinaſtrum eſſe cenſet. Sed non recte, mea quidem ſententia: namq; pinaſter, Plinio lib. XVI. cap X auctore, nihil aliud eſt, quam pinus ſylveſtris, mira altitudine, gignituq; non modò in montib.

Bellonii alia opinio exploſa.

40 ſed etiam in planis, Bellonio verò contra, pinaſter pino humilior eſt: & plana, & montium ſupercilia prorſus reſpuit, nec alibi provenit, præterquam in excelſiſſimis montiũ jugis. Huic profectò ut quis adſtipularetur, fortaſſe ex eo adduci poſſet, quod peregrinationi quam ille in Aſiam, Græciam, Syriam, Aegyptũ, aliasq; regiones ſe feciſſe fatetur, plura tribuere vellet, quàm probatiſſimorum authorum ſcriptis, quibus ſæpe Bellonius perperam refragatur, ita ut ſuam putet auctoritatem illis præferendam eſſe. Sed ego miror, quòd mihi relatum ſit virum hunc eſſe vulgaris peritiæ, neq; tot loca peragraſſe, quot ejus ſcripta perhibent. Quod autem ad rem noſtram attinet, Bellonius ubi pinaſtri hiſtoriam exorditur, hanc pinaſtri vocem ex verſione Latina frequenter legiſſe ait apud Theophraſtum, ſed non propterea Theophraſtum eam agnoviſſe plantam, quòd non naſcatur in Græcia, aut Aſiæ montibus: atq; ideo nullum eſſe ex Græcis authoribus, qui de pinaſtro, aut pinu ſylveſtri meminerit. Sed quanta ſit hujus boni viri arrogantia, & in Græcorum authorum lectione negligentia, antea explicavimus, ubi ex Theophraſto ſcripſimus duo eſſe pini genera, unum urbanum, alterum ſylveſtre. Veruntamen ſi is

50 mordicus ſuam tenuerit opinionem, quòd ſcilicet Theophraſto πέυκη piceam ſignificet, non pinum, & quòd ex conſequenti idem hic de picea ſylveſtri ſit locutus, demus illi ita eſſe, quid reſpondebit ad illa Theophraſti loca, in quibus πίτυς ἀγρία legitur? mehercule nihil, quantum reor. Subjiciamus ergo quæ Theophraſtus lib. III. cap. IIII. de plantarum hiſtoria in cenſu arborum quæ in montibus naſcuntur, contra Bellonii ſententiam poſteritati memoriæ prodidit, iis verbis. "Ἰδια δὲ τὰ τοιάδε τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδιοις ὐ φύεται: περί τε Μακεδονίαν ἐλάτη, πεύκη: πίτυς ἀγρία. hoc eſt, Montibus autem propria ſunt illa, quæ in planis non proveniunt. Macedoniæ abies, picea, pinaſter. Addamus præterea quæ eodem capite, ubi plantarum meminit, quæ perpetuo virent, idem ſic habet. ἀείφυλλα μὲν ὃν τῶν ἀγρίων, ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη. πεύκη, πίτυς ἀγρία, id eſt. Ergo inter ſylveſtria perpetuò vivent, quæ primo volumine retulimus, abies, picea, pinaſter. Ex his itaq; manifeſtum fieri arbitror, Bellonium multa in Theophraſto oſcitanter legiſſe, plura etiam temerè & falsò ſcriptis tradidiſſe: ut hinc ipſum inanis gloriæ, vel alicujus dignitatis cupidum potius, quàm veritatis ſtudioſum fuiſſe facilè judicem. Nec

Anguillarii lapſus.

60 minus hallucinatus in his cenſendis reſiniferis arboribus videtur Anguillarius, quippe qui tantum ſua ipſius ductus opinione, nullis adductis rationibus, nec autorum teſtimoniis, Montanam ſylveſtremve Pinum, ac eam quam Mugum vocari Ananienſibus diximus, picearum generi aſcribit, cùm tamen hæ à pinis aliis quibuscunq; non, niſi magnitudine, & conorum exiguitate differant, cæteris nihil diſſentientibus. Nam omnibus eadem facies, eadem folia, iidem flores, eadem germina, eadem ligni materies, idem cortex, eadem reſina, idem odor, idemq; ſapor. Adde etiam quòd hæc omnia pinorum genera in tedam vertantur & picem copioſiſſimam fundant, quod omnium ſcriptorum conſenſu pinorum proprium eſt, non piceaRum. Nec minus decipitur in cenſenda Tarentina pinu, quam quibuſdam vocari Cembro diximus. Quippe is hanc, ſua tantum ſententia ductus, Montanam pinum eſſe cenſet: ſed cùm inter cætera pinorum genera, tam ſylveſtrium, quàm urbanarum, nulla habeatur pinus, quæ fragilioris ſit fructu, quàm hæc, cadit, peritq; Anguillarii ſententia: namq; Theophraſti teſtimonio ſylveſtris Montana pinus, nucem edit Maritimæ compactiorem, durioremq; ac minus debiſcentem, tan-

V. PINUS MARITIMA.

VI. PINUS MARITIMA II.

quam ſylveſtrior, ac robuſtior. Cætera quæ plurimum hujuſce hominis ſententiæ refragantur, ſi quis audire deſiderat, legat

Plinii lapſus.

epiſtolam priorem noſtram ad Clariſs. Medicum Ulyſſem Aldrovandum: ibi enim plura ſanè reperiet, quæ ante a nemine de pino & picea uſquã ſunt explicata. Cæterùm non potui non admirari dixiſſe Plinium, ſcandulas è pino ad contegendas domos ex omnibus, quæ reſinam fundunt arboribus aptiſſimas eſſe, cùm laricem non ignoraret materiei præſtantia, duritie, & firmitate, nulli æquiparandam eſſe. Præterea ſcribit Theophraſtus (nos id quotidie videmus) quòd pini interitus eſt, ut teda fiat. Cujus verba ſunt hæc loco ſupra citato. Morbum pinis accidere talem Idæi incolæ narrant, cùm non ſolùm cor, ſed

Tedæ conſideratio.

etiam pars externa caudicis in tedam tranſiverit, tunc ſtrangulari quodammodo, quod ſponte accidit ubertate arboris largiſſima, quoad quis conjectare poſſit: teda enim totum efficitur. Ergo hæc pini propria affectio eſt. Quare autem pinus teda fiat, ſcribit idem Theophraſtus lib. VI. cap. XV. de cauſis plantarum, ſic inquiens. Pinus enim radicem agit teda totam refertam, ut antè dictum eſt. Ratio eadem, quæ in animalibus eſt, quòd pars alimenti, quæ ferbuerit, excoctaq; ſit, quoniam purgatiſſima eſt aſſidet: & collecta, denſataq; pinguedinem reddit. Reliquum verò ſurſum tranſmiſſum, partes, quæ ſupra terram eminent, nutrit: non per illam pinguedinem ſubiens, ſed per alios quoſdam meatus. Nam quæ in tedam omni ex parte mutatæ ſint, obeſitate moriuntur, ut dictum eſt: cùm enim nullum tranſitum habeant, ſpiritus ſtrangulantur, ſicut animalibus accidit, quæ ultra modum pinguerint: hæc ille. Cæterùm quòd teda opus ſit ad picem conficiendam, non deſuit ſanè ratio, qua etiam arte fieri poſſit, ita ut pinus non ſua utiq; ſponte, ſed artificio teda fiat. Id enim idem docuit Theophraſtus lib IX. cap. II. de hiſtor. plantarum, his verbis. Idæi ubi arboris caudicem cortice diſpoliarint, quod parte ſolari, binis, aut ternis à terra cubitis facere conſuevere, confluxum iſtuc fieri non ſine teda uno cum plurimùm anno affirmant. Id ij cum ſecuri detraxerint ſecundo iterum anno teda locum expleri: & tertio pari modo. Poſt hac ob eam paulatinam inciſuram arborem extenuatam, putrefactamq; humi facilè à flatu proſterni, tum ejus cor extrahi, hoc enim tedam maximè præfert) nec non & radicem effodi: hæc etiam ille. Quibus palam eſt contabeſcente pino, tam ſponte, quàm arte fieri oririq; tedam. Quamobrem putaverim hac in re non parum cæcutiſſe Plinium: quippe qui lib. XVI. cap. X. ubi reſiniferas enumerat arbores, tedam propriam, & per ſe eſſe arborem cenſet, cum inquit. Sextum genus eſt Teda proprie dicta, abundantior ſucco quàm reliqua: parcior liquidiorq;, quàm picea, flammis ac lumini ſacrorum etiam grata. Et lib. eodem cap. XVIII. Nunc ait, celeberrimus arborum dictis quædam in univerſum de cunctis indicanda ſunt. Montes amant cedrus, larix, teda, & cæteræ, è quibus reſina gignitur: hæc Plin. Verùm ſi quis Plinii defenſor diceret per tedam ipſum hoc in loco non aliud intelligere quàm pinum, itaq; eum tueri vellet, hanc tutelam illud (ut puto) vanam eſſe oſtendit, quòd cùm eo capite Plin. reſiniferas arbores omnes per genera deſcribat, & primũ omnium genus pinũ faciat, nullo pacto pinũ pro teda accepiſſe videatur, cùm ſexto reſinarum generi tedam poſtea adſcripſerit. Hinc fortaſſe & Marcelli error defluxit, qui in hoc Dioſcoridis cap. pinum tedam interpretatur. In hoc etiam verſatur errore Adamus Lonic. Ruellium ſecutus in ſuo de plantarum hiſtoria volumine, ubi fictam potius, quàm veram arborem pro teda pinxiſſe videtur. Sed animadvertendum eſt, non è pinu tantùm fieri tedam, ſed ex aliis etiam plantis reſinam fundentibus, nempe larice. & picea: à quibus nos in Ananienſibus ſylvis pinguiſſimam excidimus. Sed in his rara admodum teda eſt. Quapropter dicebat Theophraſtus lib. 4. cap. 5. de hiſtoria plantarum, quòd in Ponto ex ſylveſtribus deſint pinaſter, abies, atq; picea & omnino quæ tedam in ſeſe gerunt. Quibus clarè patet, alias præter pinum arbores eſſe, quæ in tedam contabeſcunt. Sed quòd id morbi magis pino eveniat, quàm cæteris, propria pini affectio eſſe creditur. Quo fit, ut & in hoc Plinium erraſſe crediderim, qui non pini, ſed laricis morbum eſſe

Plinii error, qui Tedam propriã arborem eſſe cenſet.

Marcelli error Pinum tedam interpretãtis.

Plinii error tedã Laricis morbum volentis.

ait, ut

ait,ut teda fiat:ac eidem omnes attribuit tum vires, tum notas, tum qualitates, quas Theophraſtus pino reddidit. Quare cùm Ruellius eum ſibi familiariſſimum ab hujuſcemodi lapſu vindicare vellet, non mirum, inquit, quòd in hoc Plinius æquivocatione ſit uſus, quando & perpetua fronde perinde ac pinus, ſit larix, & ſitus idem in montibus, eademq; facies, minimè animadvertens, quam magno ipſe quoq; fuerit errore implicitus, quemadmodum & recentiorum alii. Quandoquidem pro certo atteſtari poſſum, laricem me vidiſſe nunquam (etſi centenas laricum ſylvas viderim) cui per hyemem folia non deciderent. & quæ tantam contraheret cum pino cognationem, quantam Ruellius tradidit. Itaque ut vera ejus quoq; promulgetur hiſtoria, hic ea de larice diſſeremus, quæ & vidimus, & experientia comprobavimus LARIX *igitur arbor eſt eximiæ proceritatis, materie æterna, cortice perquàm craſſo (non autem læviori, quàm picea, ut Adamus Loncerus ſcribit) in rimas undiq; dehiſcente. intusq; rubente: ramos gradatim circa ſtipitem totum emittens, adnatis compluribus ſalicis more lentis, colore luteo, odore non injucundo: foliis gregatur circum ramulos prodeuntibus, denſis, oblongis, mollibus, comoſis, pineis anguſtioribus, minimè aculeatis, quæ adventãte hyeme pallida effecta ad caudicis radices decidunt, ibiq; marceſcunt: ita ut ſola larix inter cæteras reſinam fundentes arbores, ſpreta omni algoris immanitate, nuda per hyemem vitã tranſigat. Novella cupreſſum prorſum æmulatur. non autem piceam, ut Ruellio placet. Ejus coni (quanquam credidit Plinius laricem ſterilem eſſe) cupreſſinis admodum ſimiles ſunt, molliores tamen. neq; ingratum efflant odorem. Verùntamen flores longè odoratiores ſunt, qui vere emergentes è ramuſculorum cacuminibus, arborem univerſam mirum in modum condecorant, quippe cùm in purpura ardenter rubeſcant, comantibusq; foliolis, miro quodam naturæ artificio annectantur, non parum viatorum oculos remorantur. Ligni materies duriſſima, præſertimq; rubeſcens & in caudicis meditullio ſita: eaq; propter in ædificiis omnibus extruendis, cæteras longè præcellit. Vanum profectò eſt credere, (ut Plinius, Vitruvius, & recentiorum pleriq; perhibent) quòd nec flagret Larix, nec in carbones vertatur, ſed veluti calcarium ſaxum in fornace exuratur. Quin etiam ii proculdubio falluntur, qui horum authoritate freti, Laricem noſtram legitimam haud eſſe contendunt, quòd eam tam facilè accendi cernant. Siquidem cum omnium tam antiquorum, quàm recentiorum ſcriptorum conſenſu, præſertimq; ipſius Plinii, ac Vitruvii, Larix præpinguem, & copioſam reſinam fundat, quæ perinde ac bitumen igne admota, quàm celerrimè accenditur, ignari ſanè hominis eſt, credere Laricis reſinoſum, & pinguiſſimum lignum ignem reſpuere, quum lapides ipſi, qui propria ſua natura flammis accendi nequeunt, ubi tamen bitumine redundent, perinde ac ligna exuruntur, editis continuo flammis, quouſq; vertantur in cineres. Quod facilè teſtabuntur Flandri, Brabantii, & alii Aquilonares gentes, quæ ob lignorum penuriam hiſce tantùm lapidibus ſuos fovent ignes. Si verò plura contra horum ſententiam quiſpiam audire cupiat, legat ſecundam epiſtolam noſtram ad Clariſſimum Medicum Vlyſſem Aldrovandum. Ibi enim plura reperiet authorum teſtimonia, quæ nulla dubitatione affirmant, noſtratem & antiquorum laricem eandem eſſe plantam. Malè quidem cum fornacibus ageretur, in quibus fit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea præſertim valle Ananiis contermina, quam Solis nuncupant, ac aliis multis Camonicæ, & Eliotropiæ vallis fornacibus, in Brixienſi agro, ſi larigno carbone carerent, cujus inibi maxima conflagratur copia. Namq; (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornacem indito, rude ferri metallum tam celeriter colliqueſcit, quam lariceo: quin & lignum ejus ſiccum, cùm abunde ſit reſinoſum, impetu flagrat perquàm vehementi. Quamobrem in Tridentinis montibus laricinus tantùm lignis furnos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quàm quibus hypocauſta calefiunt. Cæterùm ſelectiſſimum Agaricum in larice provenit: namq; ipſe quidem ſæpius in Ananienſibus montibus præſtantiſſimum agaricum parva quadam ſecuri à laricibus compluribus dejeci, emiq; ſæpius ab his, qui reſinas colligunt. Naſcitur etiam agaricum (ut prodit Plinius) in Gallia, non in larice duntaxat, ſed in aliis arboribus, præſertim glandiferis. Dioſcorides, ſicuti & Galenus, non ſatis compertum habet, an Agaricum fungus ſit, aut radix, licèt aſſerat in cedro gigni. Braſavolus agaricum Comachii in ilicibus inveniſſe fatetur. nec non per Galliam equitans, id vidiſſe ait quercuum caudicibus inhærere. Enimverò ipſe in tota Hetruria, in aliisq; quamplurimis Italiæ locis, deniq; in multis Germaniæ, Carniolæ, Dalmatiæq; provinciis, ubi ſylvæ quercubus, cerris, ilicibus, ſuberibusq; refertæ conſpiciuntur, non ſolùm nunquam vidi, ſed ne quidem audivi in his agaricum provenire: tametſi illis inhærere viderim fungos alios plurimos lignea materie concretos, duros, ac nigros: quibus ubiq; paſſim fomites fiunt ad ſuſcipiendum ignem, cùm è ſilice chalybe excutitur: quinetiam iis ignitis ad machinulas exonerandas venatores frequentiſſimè utuntur. Ad hæc quamvis in Tridentinis montibus præſertimq; Ananienſibus, præter Abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adſint quercus, in nulla tamen agaricum, præterquam in larice, naſcitur. Porrò ex larice etiamnum præſtantiſſima illa reſina manat, quæ falsò officinis terebinthina vocatur, cùm terebinthina ex terebintho proveniat. Verùm cùm mercatores præterito jam ævo terebinthinam ad nos minimè afferrent, ob idq; larigna ejus loco uterentur tum medici, tum myropolæ, facilè factum eſt, ut larigna ex uſu ſibi terebinthinæ nomen vendicaverit. Et quòd larigna terebinthinæ nomen & locum antea paſſim occupaverit, ut etiam hodie in officinis ejuſdem, ſi deſit, vicem ſuppleat, omnibus notiſſimum arbitror. Attamen Fuchſius vir alioqui doctiſſimus, in libro, quem ſecundò edidit de compoſitione medicamentorum, ſcribit pharmacopœos legitimæ terebinthinæ vice abietinam ſupponere. Qua in re apertè fallitur. quòd omnes (ut dixi) pro terebinthina larignã uſurpent. Atqui Galeni tempore liquida picea terebinthinæ loco vendebatur. ut ipſe libro tertio de compoſit. medicam. per genera memoriæ prodidit, ſic inquiens. Ex harum genere eſt & larigna vocata, pradictis planè humidior:*

Ruellii error Laricem perpetua fronde eſſe. Laricis hiſtoria.

Plinii error volẽtis laricem eſſe ſterilem.

Vana Vitruvii, & Plinii de larice, quòd nõ flagret, opinio.

Lapides qui accẽduntur.

Agaricũ larici innaſcens.

Braſavolus in quercubus Agaricum vidit.

Fungi igniarii.

Reſina larigna, quæ officinis terebinthina dicitur.

Fuchſii error circa terebinthinã reſinam.

VII. LARIX.

dior: substãtia verò similis liquidæ piceæ, quã loco terebinth. institores vendunt, ignorantib eas discernere: est autẽ talis resina odore. gustu & facultate, quam terebinthina acrior Cum hac igitur & terebinthina. larigna vocata, persimilem potentiã obtinet. sed tenuiori substantia. majoreq; discutiendi virtute prædita est. Hanc Tridentini, ac etiã quidam conterminos

VIII. PICEA.

IX. ABIES.

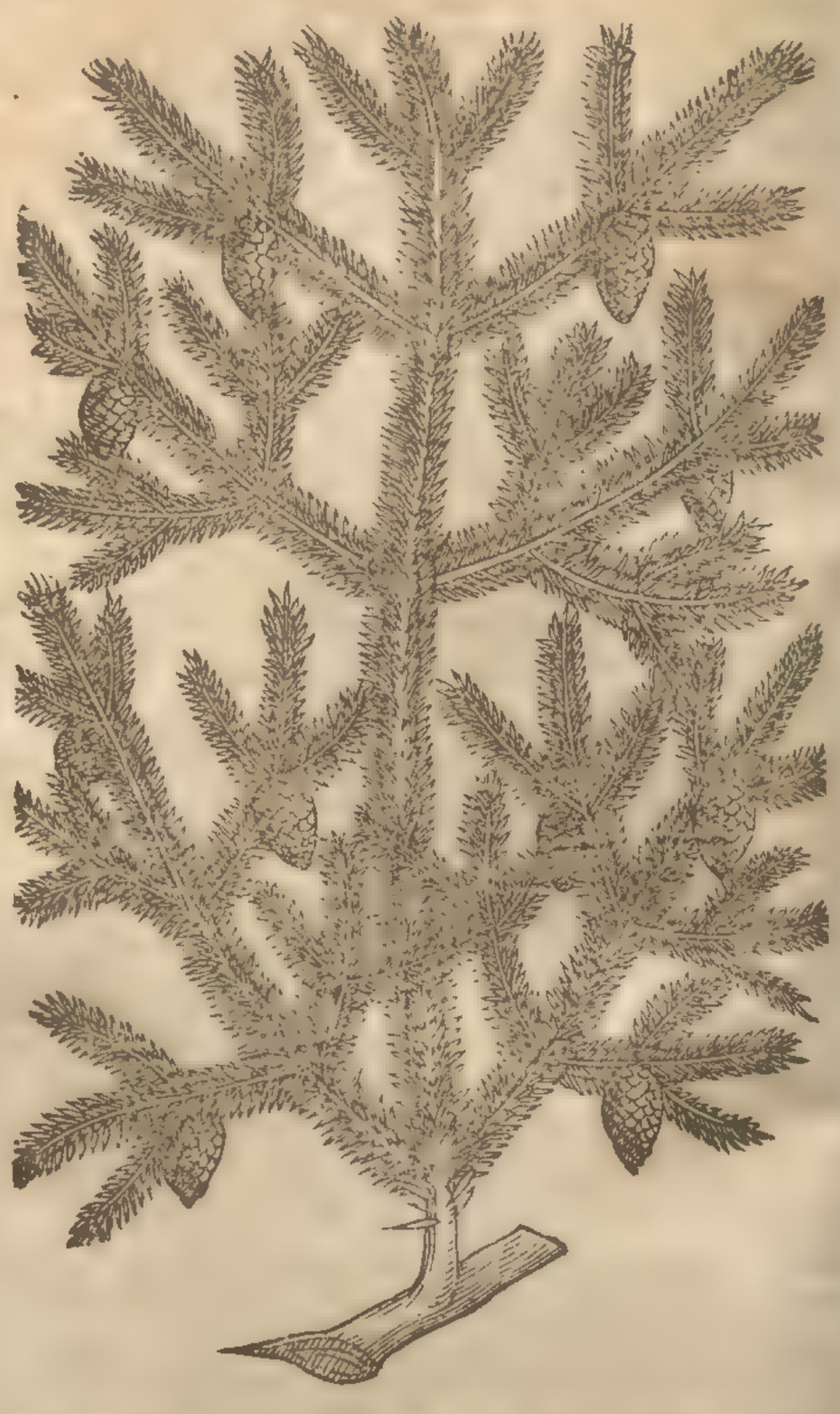

Largà. *sunt, vernaculo sermone Larga appellant, deflexa à Larice, à qua emanat, appellatione. Hæc tamen sponte sua non defluit, sed qui ipsum colligunt, magno & longo terebro laricis caudicem ad medullam usq; per æstatem perforant, & inde manãtem resinam vasculis quibusdam è piceo cortice paratis excipiunt. Splendidiorem mittunt juvenculæ arbores sicuti de thure diximus: turbidiorem verò annosæ. Cortex siccat pini modo. Resina excalfacit, atqui minus quam pinea & abiegna. Hæc*

Resinæ larignæ vires. *ad quam plurima expetitur medicamenta, & præsertim ad vulnerum, ulcerumq; auxilia paranda. Devorata unciæ pondere, purgat per inferna. Abstergit, provocat, aperit, glutinat, attrahit. Renes & vesicam expurgat, calculos expellit, & urinam ciet, & præsertim si cum Benedictæ simp. sesquidrachma devoretur: devorata articulorum dolores lenit: præstat & ad Gonorrhœam, ubi absorbeatur, pluries cum aqua plantaginis lota, aut nymphææ, addita selectissimi succini drachma, & corallii vel a pleni, & caphuræ momento. Delincta in eclegmate commodissimè auxiliatur tabidis, empycis, ac diuturna tussi laborantibus, purulenta extrahit.*

Oleum & aqua de Resina larigna. *Fit ex ea oleum & aqua, destillatorio vase, cùm ad plura utile, tum maxime ad recentia vulnera glutinanda plurimum præstans, quin etiam ad nervorum articulorumq; dolores à frigiditate prognatos. Cæterùm aqua quæ in primis distillat, si scrupuli tantùm pondere ex vino albo bibatur, ubi ventriculus pituita repletus languet, paulo post eam per vomitum expellit, magno juvamento Eadem lentigines, varos, alphosq; abstergit: cum in facie*

Pannum in larice nascens, & ejus usus. *tum in quacunque alia corporis parte, addito oleo, quod ex vini fæce paratur. Præstat quoque ad sinuosa ulcera infusa & ad verminosas aures, addito fellis bubuli momento: quin etiam ad surditatem, una cum oleo suo infusa. Reperitur præterea in annosis Laricum caudicibus prope medullam ipsam, pannum quoddam albicans quandoque, cubiti amplitudine, corio, ex quo chirothecæ conficiuntur, adeò persimile, ut vix alterum ab altero discerni possit. Vtuntur hoc incolæ ad vulnera glutinanda, & ad sanguinis fluores compescendos. Cæterùm admodum inter se similes ex his, quæ resinam fundunt, arbo-*

Piceæ, & Abietis histor. *res sunt* PICEA *&* ABIES, *ita ut sæpè etiam lignarios fabros fallant. Siquidem eadem utrique procerit as, ambæ iisdem sunt foliis, oblongis, duris, ac densis: utriusq; ramusculi produntur crucis in morem, à duorum duntaxat ramorum lateribus exeuntes: quod & foliis evenit. Veruntamen hoc tantùm discriminis inter se habent, quòd piceæ folia colore sint abiegnis longè nigriora, quin & paululum latiora, molliora, læviora, minusq; pungentia, ac ramos circumquaq; vestientia. Præterea piceæ cortex nigrescit, tenax est, lentus & lori modo flexilis, abieti vero albicat, & si flectatur, facile perfringitur. Piceæ rami plerunque ad terram flectuntur: quod in abiegnis non visitur. Ligni deniq; materies piceæ multo speciosior, ac etiam utilior: habet enim venas rectiores, minusq; nodosas. Ambæ conos ferunt spithamæ longitudine, nucamentis quamplurimis invicem subintrantibus compactos, in quibus semen est subalbum nulla intus medulla. Picea nascitur in montibus & sylvis. Abies in altis montibus inter Larices & Piceas. Picea fert resinam inter corticem & lignum gummi modo concretam, licet nonnunquam ex ea defluat liquida, larignæ similis. Abies verò inter corticem & corticem præstantissimum li-*

Abietis lacryma, an Picea liquida Galeni. *quorem illum concludit, quem vulgò* LAGRIMO, *quasi abietis lachrymam, appellant, de quo veteres nihil (quod equidem sciam) posteritatis memoriæ prodidere. Nisi quispiam dixerit per abietes lachrymam intellexisse Galenum lib. III. de comp. med. per genera paulo ante citata, piceam illam liquidam resinam quam pro terebinthina institores vendebant. Cujus rei illud indicium esse videtur, quòd scribat ipse, hanc & gustu, & odore terebinthinæ esse persimilem, quod in abiegna lachryma maximè notatur, & quod insuper sit quadantenus terebinthina acrior: namque hujusmodi qualitates in liquida piceæ resina minimè reperiuntur. Quo fit, ut suspicandum putaverim, in his Galeni verbis, librariorum fortasse culpa, men-*

pa,mendum aliquod ſubeſſe,licet conſtet antiquos ſcriptores in arborum reſinas ferentium hiſtoria,in quamplurimis inter ſe differre, & alteram ſæpe pro altera (ut ſupra diximus) ſubſtituere. Auxit mihi ſuſpicionem hanc Galenus, quippe qui ſcripſerit deinde eodem libro in Euphorbii medicamento, inter reſinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam, & abiegnam,hancq; illa calidiorem eſſe. Falluntur autem,qui putant abiegnam lachrymam, clariſſimam eſſe larignam: quandoquidem illa inter abictis cortices vomicæ modo coacervatur, & ſecto corio (ut in abſceſſibus ſæpe vexatis fieri ſolet) elicitur: hæc verò manat è laricis caudice ad medullam uſque perforato, ut ego experientia doctus facile atteſtari poſſum. Nam, ut rem omnem hac in hiſtoria exactius exploratam haberem, & a Larice larignam, & ab Abiete abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui huic illam admiſceant,ut hac impoſtura magis lucrentur, eò quòd omnes abiegnam pluris faciunt,quàm larignam. Nec deſunt qui percolatam larignam, & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna vendi-

Error eorum qui abiegnã lachrymã larignam cenſent. Abiegna lac. ut adulteretur, ejus vires.

tent, cùm rariſſimi reperiantur myropolæ,qui rectius alteram ab altera dignoſcant. Sed fraus cognoſci poteſt,quòd abietis lachryma ſubſtantia minus conſiſtat,odore præſtantiſſimo fragret,& guſtui larigna ſit amarior: magis excalfacit & eadem præſtat valentius, ad annumq; aſſervata quadantenus flaveſcit. Ea vulneribus recentibus maximum aſſert præſidiũ, quod non ſolùm glutinet,ſed & mundet,& ſarcotica habeatur. Pota ſemunciæ ponderere renum calculos ejicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumq; cruciatus lenit: quin & Aſthmaticos, ſuſpiriosos & purulentos. Capitis vulnera mirificè ſanat, ubi tamen cerebri membrana haud detecta appareat, adeò ut hac ſola nonnulli utantur. Additur & in antidotis balſami vice. Cortex exiccat Piceæ & Pinus modo. Affirmat Ruellius abieti croceum florem innaſci: verùm in Tridentinis montibus,ubi undiq; ea montes ſylveſcunt, Abies omnis eſt & floribus & fructibus infœcunda. Sed ut ad piceam noſtra redeat oratio,non ſatis compertum habeo,quam arborem pro Picea intelligat Petrus Bellonius: quanquam ex imagine, quã exhibuit, atque etiam ex notis,quas ſuæ piceæ aſſignavit,aliquod pinaſtri genus intelligere videtur. Cæterùm arbor,quam idem ſua tantum auctoritate, ne dicam temeritate, ductus, perperam Sapinum vocat, ac abieti ſimilem facit, non eſt (quantum ego conjicere potui) niſi legitima picea. Quippe hæc abieti adeò ſimilis eſt,ut ſæpè ſylvanos homines,& lignarios fabros fallat,ut ſupra dictum eſt. Idcirco Plinius lib.16. cap.24. eadem folia reddidit piceæ & abieti, ſic inquiens: inſecta pectinum modo (intellige,folia ſunt) piceæ,abieti. Iis etiam idem Taxum ſimilem fecit eodem libr. cap.16. quemadmodum & Dioſcorides libro 4. Taxum autem (ut obſervavimus) maximè foliis æmulatur picea, quam magno & pudendo errore Bellonius Sapinum appellat: nam Sapinus, teſte Plinio, pars tantùm eſt in abiete, ut ejus verba declarant lib.16. cap.39. ubi ita ſcribit. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis eſt. Hæc qua diximus, ratione ſtuviata decorticatur, atque ita Sapinus vocatur, ſuperior pars nodoſa duriorq; ſubſterna. Quibus utique Plinii verbis palam eſt Sapinum non eſſe per ſe arborem, ſed tantum abietis partem, ſicuti etiam Vitruvius teſtatur. Verùm Bellonius, quod audiverit tam piceam, quàm abietem indifferenter du Sapin ſuis Gallis nominari, hanc ſortè vulgarem & confuſam nomenclationem ſecutus, ut eam veram putavit, ita etiam piceam Sapinum appellavit. Sed is mihi quidem non videtur in Plinio rectè conſideraſſe reſiniferarum plantarum hiſtoriam, neq; in Theophraſto cognoviſſe quid πεύκη & πίτυς ſignificarent, neque etiam animadvertiſſe, quòd hæ duæ voces ſæpè à Græcis una pro altera uſurpentur. Sed hic fuſius, quàm deceat, aliquot Bellonii errata perſecuti ſumus: alius enim locus erit, niſi quid mihi humanitus accidat, ubi alia plura in hoc genere conſultò tractabimus. Cæterùm his expeditis, jam tempus admonet, ut de nucleis pineis, & eorum viribus agamus, quinetiam de recenti pini nuce. Siquidem aqua, è viridibus pinorum nucibus, quas conos vocant, deſtillatorio vaſe parata, rugas in facie delet & mammas admodum in virginibus extuberantes cohibet, ubi linteolis in ea madefactis ſæpiùs foveantur: eadem vulvam anguſtiorem reddit infuſa, & à fluxionibus tuetur, ſed longè ad hoc efficacior eſt ſuccus. Nuclei autem è domeſticis nucibus exempti humano corpori magno ſunt uſui. Sunt enim in ſuis qualitatibus temperamento proximi, paululum tamen ad calidum inclinantes. Maturant,leniunt, agglutinant, reſolvunt, & impinguant, & leviuſcula quadam acrimonia mordicant: belle nutriunt, ac quamvis craſſiuſculum potius quam tenue præbeant alimentum, non tamen improbantur: emendant enim humiditates in inteſtinis putreſcentes, ægrè tamen concoquuntur: ideoq; natura frigidis dari debent cum melle, calidis autem cum ſaccharo, id enim corrigit eorum contumaciam. Cæterùm ubi tepenti aqua macerantur, acrimoniam exuunt, & oleoſam quam poſident qualitatem. Sanant, frequenter devorati, nervorum ac dorſi dolores. Dantur utiliter Iſchiadicis, paralyticis, ſtupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & ejus ulcera,humores lentos,& ſaniem inde expurgantes: propinantur tuſſientibus. Remorantem excitant Venerem, aqua tepida prius macerati, & deinde ſaccharo, aut melle excepti, & devorati. Præſtant quoque ad renum & veſicæ ulcera: ideoq; opitulantur urinæ cum ſtillicidiis, tum etiam ardoribus. Impinguant macilentos, & ſanant ventriculi eroſiones, cum ſucco portulacæ hauſti. Cæterum viridis pinus aciculæ contritæ, ex vino optimo potui datæ, cordis dolorem ſedant: ſed à pinguibus ægros abſtinere oportet. Pini Conorum cortices in aceto acerrimo decocti, perquàm utiliter ſuffiuntur dyſentericis. Pini ſylveſtris cortex, ſicciore præſtat facultate, ut reſina calidiore quam domeſticæ. Folia, cortex, reſina, nuces eadem præſtare poſſunt, quæ in domeſtica diximus, ac etiam valentius. At Mugo eadem ſunt qualitates, quæ cæteris pini generibus. Iiſdem quoque viribus pollet, quibus & cætera pinorum genera. Sic & Cembro qualitate & viribus à cæteris pini generibus non variat. Maritimæ cortex mitius exſiccat, minuſq; reſina excalfacit quam cæterorum ſylveſtrium. Eadem quæ cæteri illi ſunt facultates. Vtuntur incolæ pinguiſſima ejus materie ad nocturnas faces. Maritima altera, qualitate & viribus à cæteris haud differre videtur. Arbor, quæ pleriſq; Græcis πίτυς, Latinis Pinus appellatur: Arabibus, Sonabar: Italis, Pino: Germanis, Harꝛbaum/Fichtenbaum & Kynholꝛ: Hiſpanis Pino: Gallis, Pin: Bohemis, Boromhit: Polonis Soſzun. Pinus ſylveſtris, Græcis, πίτυς ἀγρία: Italicè, Pino ſalvatico: Germanicè, Wild Fichtenbaum: Gallicè, Pin ſauuage. Pinus ſylveſtris altera, Ananienſibus Mugo: Latinis, Pinus ſylveſtris repens: at Græcis quod ſtipite careat πίτυς ἀγρία vocari poterit. Pinus ſylveſtris, Cembro & Cermolo Ananienſibus: Pinus Tarentina Plinio, Pinus maritima, Græcis ἐλάτη ἐξ πίτυς: Italis, Pino Marino. Quæ autẽ Græcè πεύκη, Latinè Picea nominatur: Arabicè, Arꝛ: Italicè, Pezzo: Germanicè, rot Thannenbaum: Hiſpanicè Pino negro: Gallicè Vn arbre du gendre du pin, Peſſe, Pignet, ſive Garipool Quæ deinde Græco nomine λάριξ, Latino item Larix: Italico, Larice: & Germanico Lerchenbaum vocatur: Gallis Melꝛe. ſive Meleze. Quæ demq; Græcis ἐλάτη, Latinis Abies dicitur: Italis, Abete: Germ. Thannen ſive Thannenbaum Gal. Sapin.

Nomina.

Magna eſt controverſia ratione interpretũ in vocabulo πίτυς & πεύκη: quia interdum πίτυν Pinũ, interdũ Piceã: & πεύκην piceã: interdũ pinũ verterunt. Sic Gaza etſi in Theophraſto πεύκην pinũ, & πίτυν piceam reddiderit, attamẽ & ipſã πίτυν, Laricẽ eſt interpretatus, Pliniũ ſequutus, quẽ & Marcellus ſequitur, qui præterea πεύκην Tędã reddidit: ſed & in Græcia & Maced. πίτυς καὶ πεύκη arbores, ſua nomina permutabãt. Verũ dicimus πεύκην Theop. eſſe Pinũ, & πίτυν piceam: probatur ex Theophraſto 3. hiſt. plãt. 10. qui ♂ πεύκης nucẽ τρόβιλον appellat, quod nucẽ pineã ſignificat, quæ edulis eſt, atteſtãte Gal. 2. de fac. al. 7. ſimpl. & l. de

Πεύκη an ſit Pinus vel Picea. Πεύκην Pinũ eſſe probatur.

mali ſucci alimentis: altera probatio, ex libro de cauſis plantarũ Theophraſti deſumitur, ubi ἡ πεύκη duo conſtituuntur genera, ſativa & ſylveſtris: jam verò Pinum coli, notiſſimum eſt, non autem piceam: tum diviſit τὴν πεύκην in Ideam & Maritimam: at Picea ſolùm in frigidis & excelſis montibus provenit: tandem ἐκ τῶν πεύκων copioſam picem fieri ſcribit, earumque proprium ut in tedam abeant: jam verò ex pinorum aſſulis tedaque picis copiam colligi, norunt alpium incolæ. Subjiciamus nomina. I. Pinus Sativa C.B. & Dod. gal. Lugd. Pinus urbana folio perpetuo, Theoph. Pinus, Plinio: ſic & Brũf. Trag. Cord. in Dioſc. Lon. Geſ. Dod. Bellon. Lac. Caſt. Cæſ. Pinus domeſtica Tab. Pinus vulgariſſima Lobelo. In hoc genere datur mas & fœmina: illa enim nucem fert rotundiorem, hæc longiorem. Adferuntur nunc ex nova Hiſpania pinei nuclei catharctici, pineis nucleis ſimiles, in ſtrobilis magnis, at molliore & nigriore putamine: Indi quinque aut ſex tritos, in vino loco catharctici aſſumunt: de quibus Monardis & ex eo Lugdunenſis hiſtoria. II. Pinus ſylveſtris duplex eſt, alia fructifera, alia ſterilis: fructifera alia eſt montana, alia maritima: montana triplex, ſativæ ſimilis, altera quæ Tubulus Plinii, & tertia quæ Teda arbor. Maritima duplex, major & minor. Sterilis etiam duplex, major & minor. Pinus ſylveſtris ſativæ ſimilis C.B. quando enim ſponte provenit pinus, tũ Pinaſter dicitur, Plinio auctore: hinc Pinaſter, Brũf. Trago, Lob. (cui & Pinus ſylv. montana Theop.) Cæſ. Thal. Pinus ſylveſtris ſive Pinaſter, Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Pinus ſylv. fructifera, Lug. Pinus ſylv. mõtana, Taber. Hæc in multis Hiſpaniæ & Luſitaniæ montibus creſcit adeò fructuoſa, ut inde copia nucum pinearum in Galliam adferatur. III. Pinus ſylveſtris humilis ſeu repens. C.B. quia ſine caudice rami in terram ſparſi ſunt tubulorum modo, quare Tubulus Plinio, licet quibuſdam in exemplaribus legatur Tibulus, in aliis Strubulus. Pinus ſylueſt. altera, Dodo. gal. & fol. quoad iconem, quoad deſcriptionem tertia. Pinus ſylveſtris Mugo, Lobel. Tab. Pinus tubulus, Lugd. Pinus ſylveſtr. repens, Matth. in iconibus. IV. Pinus ſylv. montana tertia. C.B. an Teda arbor fructifera Plinio? Pinus ſylv. tertia, Dod. gall. Pinus ſylv. altera ſpecies, Italis Cembro, Dod. Pinaſter, Bellonio: Teda arbor, Lugd. Pinus ſylv. Cembro, Tab. Pinus Tarentina Plinii, Matth. icon. Nuclei parvi trianguli forma, quos putant à Plinio Tarentinas nuces appellatas lib. 15. cap. 10. quo loci nucum pinearum genera recenſet: non autem quod cenſuerit Pini genus aliquod Tarentinum, ut quidam exiſtimant, ſed quòd hæ nuces Tarento Romã veherentur. V. Pinus maritima longioribus ſetis C.B. Pinus ſyl. quinta Dod. gal. Pinus maritima major Dod. Pinus maritima Theoph. Lob. Pinus maritima Lugd. & Taber. cui prima. VI. Pinus maritima altera C. B. ſic & Matth. Lugd. Taber. Pinus ſylv. 4. & Pino Idææ Theophraſti ſimilis, Dod. gal. Pinus Idæa Theophraſti, Lob. Hæc duo genera potiſſimum nucum magnitudine differunt. Pinus ſylveſtris ſterilis dicitur, non quòd nullũ edat fructum, cùm conos ferat, ſed quod nuclei edules non ſint: qua de re Cluſ. hiſtor. Hiſpan. & ex eo Lobelus, Dodonæus, & Lugdunenſis hiſtoria. Præter hæc Pini genera, Cluſius hiſto. Pannonica, meminit Pinaſtri latifolii julis vireſcentibus aut palleſcentibus: dein tenuifolii julo purpuraſcente: tum pumilionis qui conos ſurſum ſpectantes habet. VII. Laricem nuſquam in Græcia naſci, idcircò Theophraſto ignotam, ſtatuunt: attamen quidam Pinum urbanam folio deciduo apud Theophraſtum cenſet: dicitur Larix, Brunf. Lon. Lac. Bellon. Fuch. Dod. gall. & folio, Cord. in Dioſc. & hiſt. Geſn. hor. Lob. Caſt. Lugd. Cam. hor. Taber. Abies tertia & Larix, Trag. Pini ſylveſtre genus, cui hyeme folia decidunt, Cæſ. hujus lachryma ſeu reſina liquida pro Terebinthina venditur: in hac etiam ſola Agaricum utile naſcitur, de quo libro tertio agitur. VIII. Piceæ vox ab aliquibus Abieti & contra tribuitur, πίτυς Theophraſto, (quamvis Gaza aliquando Laricem vertat) & veteribus: ſunt qui à πίττα derivatam putent, quòd hæc arbor, præ cæteris picem ſtillantibus, magnam copiam fundat: ſiquidem inter corticem & lignum gummi reſinæ modò concreſcat, ac nonnunquam etiam liquida effluat. Dicitur Picea, Brunf. Lac. Cord. in Dioſc. Lob. Caſt. Cæſ. (qui Tedam Plinii ſtatuit) Thal. Tab. Lugd. Abies prima & rubra Trag. Abies fœmina & ſapinum, (eò quòd Gallis Sapin dicatur) Bellon. ſequutus Lacunã, Sapini nomine proponit iconem Bellonii. Picea & Abies rubra, Geſ. Lon. Picea Plinii, Abies maſcula Theophraſti, Cluſ. Pannon. Habet ex Bellonio Dodonæus edit. gall. aliam Abietis figuram, cujus rami ſurſum ſpectant, quam editione Latinâ pro Abiete altera propoſuit: à Bellonio de Coniferis & in iconibus, Abies legitima & mas, Lacunæ Abies, & Abietes pilari, du choul in deſcriptione Pilari nominat, & ex eo Lugd. Verùm de his & ſimilibus plenius ſuo loco. Sic & Cluſius hiſtoria Pannonica Piceam pumilam nucamentis nucis ponticæ magnitudine è ſquammulis imbricatim compoſitis, ſed in pungens foliolum deſinentibus, quæ matura dehiſcentia concavas cellulas oſtendant, proponit. IX. Quam Abietem Plinius, Theophraſtus ἐλάτην nominat, vulgò Abies dicitur, ut Brunf. Bellon. Lac. Cord. Caſt. Lob. Cæſalp. Lugd. Taber. Abies Candida Trago: Abies fœmina Anguill. Picea, Dodon. Abies Plinii & Abies fœmina Theophraſti, Cluſ. Panno.

Pinei nuclei purgantes.

Pinus ſylveſtris duplex.

Tubulus Plinii.

Larix.

Picea.

Abies.

Σχῖνος. LENTISCVS. CAP. LXXV.

LENTISCVS nota arbor eſt, cui toti vis ineſt adſtringendi: ſemini enim, folio, ramo, cortici radicibuſque cognatæ inſunt vires. Liquamentum autem ita fieri ſolet. Folia, cortex, & radix in aqua coquuntur, & ubi abundè cocta, refrigerataque ſunt, folia abjiciuntur: aqua denuò coquitur, donec mellis habeat craſſitudinem. Lentiſcus ſua adſtringendi dote, valet adverſus ſanguinis rejectiones, alvi profluvia, & dyſenterias in potu: item contra eruptionem ſanguinis è vulva, & ejuſdem, aut ſedis procidentia. In totum Acaciæ, & hypociſtidis vicem repræſentat. Idem facit ſuccus è tritis foliis. Decoctum fotu cava explet, & fracta oſſa ferruminat, vulvæ fluxiones ſiſtit, nomas arcet, urinam pellit, motus dentium collutione ſtabilit. Virentes ſurculi calamulorum vice dentibus repurgandis affricantur. Fit è ſemine oleum aſtrictoriam vim habens: quod prodeſt, cùm quid adſtringi opus eſt. Lentiſcus reſinam gignit, quæ lentiſcina cognominatur, & ab aliquibus maſtiche. Pota utilis eſt ſanguinem rejicientibus, & tuſſi veteri: ſtomacho auxiliatur, ſed ructum movet, additur in dentifricia, & illitiones faciei, ad nitorẽ cuti conciliandum: palpebras oculis incommodas replicat: manducata halitum oris commendat, gingivas contrahit.

Optima

Optima & copiosissima in insula Chio provenit. Præfertur, *a* nitedulæ modo resplendescens, & candore Tyrrhenicæ ceræ similis, adulta, *b* [retorrida] friabilis, odorata, stridorem edens. Viridis autem inferior est. Adulteratur thuris, resinæque pineæ nucis mistura.

a Græcè uno verbo λαμπυρίζοσα. *b* ἠ ψυππὰ. Et tu'va leg. Orib.

I. LENTISCUS.

Lentiscus in Italia frequentissima nascitur, præsertimq; in Hetruria maritimis nostris Senensibus. Gignitur in collapsis Romanorum ædificiis, ac ruderibus: quinetiam in tractu Tyrrheni ubiq; copiosa oritur, in Campania maximè. Cæterùm Lentisci nonnulla sunt plantæ, quæ in arborem mediæ proceritatis assurgunt: nonnullæ verò humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus sublato, sed virgultis stolonibusq; innumeris corylorum sylvestrium modo dissiliunt: veruntamen Lentiscus tum ramis, tum foliis densior constat, magisq; virgultorum cacuminibus ad terram declinatur. Foliis utraq; est Myrto æmulis, octo ex uno pediculo prodeuntibus, pari utrunq; exortu graveolentibus, pinguibus, friabilibus, & in obscurum virentibus, in ambitu tamen rubent, sicuti & quibusdam venulis: perpetua fronde viret. Cortice est subrufo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, præter racemosos fructus rubentesq; in unum modum, è quibus oleum elicitur, folliculos corniculi modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus: qui tandem veterascens vertitur in bestiolas iis persimiles, quæ ex ulmi, & terebinthi folliculis evolant. Tota planta graviter olet: quapropter nonnulli, quod olfactu caput aggravet, ipsam devitant. Sed Lentiscum, quæ roboris magnitudine proveniat, folio sorbi, acinis sylvestris punicæ rubentibus, ut Ruellius scribit, hactenus non vidi, nec id unquam me legisse memini apud probatos auctores. Idcirco Ruellium hac in re hallucinatum crediderim, quemadmodum & Hermolaum, qui ea esse lentisci folia existimat, quibus coriarii Venetis pelles conficiunt, vulgò proprie appellata foglia. Siquidem planta à qua hæc folia decerpuntur, maximè a lentisco differt, etsi cum terebintho aliquam habeat similitudinem. Fert etiam Lentiscus Italica mastichen, ut ipse attestari possum: sed rara admodum, nec Chiæ comparanda Itaq; immeritò à nonnullis notatur Avicenna, quòd Mastichen Italicam memoriæ prodiderit. Quippe quòd ii, qui majori in errore versantur, existimaverint non alibi fortasse, quam in Chio nasci. Indicam mastichen è spinosa quadã planta manare, non solùm Theophrastus, sed etiam alii tradidere, quemadmodũ & Plinius, qui lib. 12. cap. 17. non modo Chiæ masticis meminit, sed aliarum quoq;, quæ in Arabia, Asia, Gracia, Ponto q; provenunt. Quæ ad nos comportatur, & in universam ferè Europam, in Chio tantum, Aegei maris insula, provenit, ex domesticis solum lentisci plantis, vulnerato quotannis arboris trunco. Fluit enim in de Mastiche, & in terra circumpavita concrescit. Masticis id omne quod in tota Insula provenit, Reipublicæ debetur, quo fit ut qui vindemiæ tempore propriis in agris Mastichen colligunt, id totum absq; dolo in cõmune ferant. Mulctantur secta manu, qui Lentiscum Mastichen fundentem in proprio, vel alieno agro exciderit, tanta est Masticis cura, & reverentia apud Chios. Nec abre quidem, cum illis tantùm Mundus ferè universus tam necessarium ac salubre medicamentum acceptum referat. Audio etiam in Creta lentiscum Mastichen fundere, sed flavam, amaram & Chia longè deteriorem. Restringit Mastiche sanguinem è naribus manantem, si una cum Thure, sanguine draconis, & leporinis pilis combustis, excipiatur ovi albo, & fronti applicetur, fascia superposita, quæ arctè constringat. Manditur unà cum cera odorata ad dentium dolores, & ad pituitam à capite trahendam. Tollit, mulcetq; mastiche frigidos articulorum dolores, si unà cum cumino, pulegio, salvia, lauri baccis, & sabina, melle excipiatur, & dolorifico loco applicetur: valet ad ventriculi dolores, ubi affectus iturus dormitum tres masticis grumos devoraverit: non solùm enim hoc medicamento tollitur dolor, sed fit quoq;, ne post hac sentiatur. Lentisci meminit Galenus libr. 8. de simpl. med facultatibus, sic inquiens Lentiscus facultate ex aquea essentia leviter calida, & terrena frigida non pauca compositus est, ob quam & moderatè adstringit. Desiccat igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente: in caliditatis, & frigiditatis differentia quodammodo est medius, & symmetrus. Similem omnibus sui partibus adstrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis, præterea fructu, & cortice: ac si succum ex solius ejus viridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringens Itaq; bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ dysenterias, & alvi affectus sanant: quin & ad sanguinis expuitiones, sanguinisq; ex utero eruptiones, tum sedis, vulvæq; procidentias idoneus est, utpote ad hypocistida nonnihil propè accedens. Meminit idem & masticis lib. 7 simpl. med. his verbis. Mastiche candida quidem, & Chia consueto more cognominata, quodammodo ex contrariis composita facultatibus est, adstringente videlicet, & emolliente. Proinde stomachi, ventris, intestinorum, jecorisq; inflammationibus competit, utpota secundo ordine excalfaciens, & desiccans. Nigra verò quæ Aegyptia cognominatur, tum magis desiccat, tum minus adstrictoriæ facultatis est particeps: quamobrem aptior est ad ea, quæ validiorem digestionem per halitum exposcunt: hac igitur ratione & furunculis bonum est remedium. Porrò oleum, unguentumq; mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Aegyptia: cæterùm simulis est & ipsum mastichæ facultatis. Hæc de lentisco, & mastiche Galenus posteritati memoriæ prodidit. Sed cum mastiche mihi Caphuram in memoriam redegerit, quod certo sciam eam mastiche, ardenti aqua, Zedoariaq; ab impostoribus adulterari, cùmq; Dioscorides Galenus, & cæteri illius seculi scriptores ipsam non solũ non adnotaverint, sed ne noverint quidem, silentio minime dissimulandum fore putavimus, quò magis legentibus satisfiat, quantũ tum à Serapione, tum etiã ab his, qui meridionale plagam & Indiæ ora hoc ævo navigationib. perlustrarunt, memoriæ proditũ est. CAPHURA igitur est gummi arboris cujusdã in India nascentis tanta magnitudine, ac proceritate, ut sub ejus umbra hominũ centuriæ recondi possint. Nascitur hæc arbor in montib. mari propin-

Lentiscus in Italia frequentissima nascitur, præsertimq; in Hetruria maritimis nostris Senensibus. Lentisci consideratio, & historia.

Lentiscus roboris magnitudine. Ruel. & Hermolai lapsus.

Mastiches ōsideratio

Mastiche Indica.

Mastichæ cura.

Mastichæ vires.

Lentisci vires ex Galeno.

Mastiches vires ex Galen.

Mastiches nigra.

Caphura ut adulteretur.

Caphuræ historia, & genera.

propinquis: materie levi, ferulacea, qua prodit Caphura. Hujus largioris proventus augurium eſt, cùm frequentibus cœlum fulgetris coruſcat, aut crebro tonitru conſtrepit, vel cùm terra motu concutitur. Hujus multa traduntur genera. Una in interveniis ligni, lamellarum modo impacta figitur. Alia foras emergit cortice abrupto, veluti reſinæ, illiq; gummi modo inhæret, maculis inter initia rubentibus, poſtmodum vel calore ſolis extoſta, vel ignium vi candeſcit: hanc ſumpto à rege quodam Riach illius loci nomine, indigenæ Riachinam appellant: quandoquidem is primus de albandæ Caphuræ ratione adinvenit. Hæc cæteris & bonitate, & tenuitate præſtat, longioriq; perdurat tempore. Alia craſſior, nec pellucens, atro colore, proinde bonitate cedens. Tertia vilior reperitur, fuſco colore. Succedit huic impurior alia, quæ arboris ſcobe, ramentis, & aſſulis implicita, gummi more agglutinata lenteſcit, tuberculo amaræ nucis, aut fabæ aut ciceris. Hanc pontificum, & ſacerdotum ſuffimentis, ſicut thus, & myrrham, coſtumq; in templis dicant. Sed hæ omnes in duo tantùm faſtigia rediguntur, in rudem, & elaboratam: ſiquidem rudis eſt Caphura omnis ignem non experta: elaborata verò, quæ ſolis vel ignis ardore excocta, atq; purgata album contraxit colorem, utpote & cera. Fuchſius lib. primo de componendis medicamentis, putat Caphuram eſſe bituminis Indici genus, quòd ſcripſerit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphuræ proventus augurium eſſe, cùm cœlum crebris fulgerris coruſcat, aut plurimis ſtrepit tonitruus, vel cum regio, in qua provenit, terræmotu concutitur: argumento, quòd ſimiliter ex terræ concuſſu magna tum ſulphuris, tum bituminis copia profundi ſoleat. Sed diſſentit ab eo opinio noſtra, quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quorumcunq; hanc fuiſſe ſententiam exiſtimem: cùm tam ipſe, quam cæteri, qui de Caphura ſcripſere, arboris cujusdam vaſtiſſimæ proceritatis gummi, vel reſinam Caphuram eſſe ſcribant. His accedit quòd ex omni bituminum genere per alembicum (ut Chimiſtæ vocant) oleum & aqua elici poteſt, id quod ex caphura, haud quaquam ſuccedit. Siquidē ea hydrargyri modo ad vaſis cacumen aſcendit ibiq; tota purior facta cohæret. Nimiū oſcitanter de hac ſcripſiſſe videtur Platearius Salernitanus: quippe qui Caphuram gummi arboris eſſe inficiatur, Dioſcoridis & complurium teſtimonio, ex ſucco cujusdam herbæ fieri tradens. Quod profectò falſum eſt, cùm nullibi Caphuræ meminerit Dioſcorides. Eam autem eſſe gummi non ſolùm Avicennæ, & Serapionis teſtimonio probatur, ſed & Luſitanorum, qui noſtro ævo per meridiem ad Calicut orientalis Indiæ emporium navigant. Credidere Serapio, & Avicenna, Caphuram tertio abſceſſu & ſiccare, & refrigerare: quæ tamen cùm vehementer etiam in aquam projecta conflagret, ſit perquam odorata, & adeò tenuium partium, ut ſæpe per ſe in auram evaneſcat, illis reclamare videtur. Quo fit, ut quis ſuſpicari poſſit, aut legitimam Caphuram ad nos non advehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in alijs quam plurimis) eſſe vitiata. Capitis dolores (ſi tamen in hac parte credendum eſt Mauritanis) ex calore provenientes, Caphura illita mulcet: incandeſcentes inflammationes reſtinguit. præſertimq; jecinoris. Renes & ſeminaria vaſa refrigerat, ſanguinemq; cogit. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam vulnerum, quam ulcerum inflammationes. Eryſipelas extinguit, & adverſus gonorrhœam, & albas vulvæ fluxiones efficax eſt cum ſuccino, & aqua nymphæa hauſta. Idem præſtat pubi, ſeu imo ventri, teſtibus, renibuſq; illita: quæ tamen antea pſyllii ſeminis ſpiſſamento, aut omphacio, aut ſolani ſucco probè ſit macerata. Sanguinem è naribus profluentem ſiſtit, aut cum urticæ ſemine immiſſa, aut ex majoris ſedi, & plantaginis ſucco fronti circumlita. Collyriis ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus ac teſtibus illita venerem extinguit. Corpora à putredine præſervat: proinde commodè antidotis admiſcetur, quæ contra venena, venenoſorum animalium ictum, & peſtilentes affectus conficiuntur. Caphura unà cum Chryſocolla, quæ utuntur aurifabri, trita, & cum melle illita, faciei cutim clariorem ſplendidioremq; reddit. Eadem trita unciæ pondere cum ſulphuris æquali portione, additis myrrhæ, thuriſq;, cujusq; quaternis drachmis, & aquæ roſarum libra, & vitreo vaſe exceptis omnibus, diebuſq; decem inſolatis, remedium eſt præſtantiſſimum ad faciei ruborem puſtulis ſcatentem, ſi cum hac aqua ſæpe lavetur. In univerſum viribus innumeris pollet, quas brevitati conſulentes prætermittimus. Legitimæ probatio talis eſt. In calido pane è furno recentiſſimè ſublato, bipartitoq; manibus ſciſſo, Caphura ponatur: quòd ſi humore madeat, ſynceræ eſt argumentum: ſin contrà perareſcat, ſpuriæ ac factitiæ ſignum. Cæterum niſi diligenter aſſervetur, ex operculatis etiam capſulis nonnunquam evaneſcit: itaq; ſæpe deluduntur ſeplaſiarii. Aſſervatur tamen ſecurè vaſe marmoreo, aut alabaſtrino, lini & pſyllii ſemine ſepulta. Nec deſunt, qui eam pipere felicius aſſervari putent, quod nec planè comprobandum videtur. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibiq; igne, & arte vitreis organis elaboratur, ſic ut candeſcat, atq; pelluceat. Σχῖνος Græcis, Lentiſcus Latinis appellatur: Daru, Arabibus: Lentiſco, Italis: Mata, aut Arveria, Hiſpanis: Lentiſq;, Gallis. Germanis, Maſtixbaum. Hujus reſina μαστίχη Græcè vocatur: Latinè, Maſtiche, aut Reſina lentiſcina: Arabicè, Maſtech, Maſtrche, ſive Maſtoche: Italicè, Maſtice: Germanicè ac Gallicè, Maſtic: Hiſpanicè, Almaſtiga. Quod Arabibus Kaphor, ſeu Caſur, recentioribus Græcis κάφουρα, ut etiam Latinis Caphura nominatur: Italis, Camphora: Germanis, Gampher: Gallis, Camphre.

Fuch. opinio improbata, Caphurā bituminis genus ſtatuentis.

Platearii error volentis Caphuram ex ſucco herbæ fieri.

Caphuræ temperamentum, & vires.

Aqua ad faciei ruborem.

Caphura legitima quæ & quomodo aſſervanda.

Caphura ut alba reddatur.

Nomina.

Lentiſcus σχῖνος dicitur (non σχοῖνος, quod eſt Juncus aromaticus ſeu Squinanthum officinarum) quaſi σχιστός fiſſilis, quòd facilè & frequenter findatur in dentiſcalpia. At lentiſcus, fortè quod folia ejus lentore quodam lenteſcant. Arbor Maſtiches, eò quod Maſtichen ferat, dici poſſet: eſt enim ex reſiniferarum genere, à quibus tamen foliis differt. Arbor, Lentiſcus dicitur herbariis omnibus: at baccas ſive fructus, σχινίδας Hippocrates libro de natura muliebri, appellat. Sic reſina quæ ex trunco vulnerato primum liquida deſtillat, dein paulatim in guttas denſatur foris candida aut flaveſcens, propter inhærentem pulverem, quo abſterſo propemodum cryſtallina & translucens, dicitur Reſina Lentiſcina, Maſtiche & officinis Maſtix, Arabibus Gluten Romanum, quæ optima in Chio provenit: hinc factum, ut apud Græcos ſæpe chia ſimpliciter pro Maſtiche ſcriptum reperiatur. Duplex eſt, alia propriè Maſtiche dicta, alia impropriè. Propriè dicta eſt ea quæ ex Lentiſco effluit, hæcq; vel alba, vel viridis Dioſcoridi: vel ut Galenus, alia alba, quæ Chia, alia nigra, quæ Ægyptia: habetur & Cretenſis quæ flava eſt & amara: apud Italos exiguam fundunt. Impropriè dicta eſt ea, quæ ex ſpinoſa planta emanat, ut habet Theophraſtus 6. hiſt. 4. vel ut Plinius ex humili ſpina: quæ planta Chamæleon albus Dioſcoridi lib. 3. dicitur: qui ſcribit Ixion aliquibus ideò vocari, quod quibuſdam in locis viſcum circa radicem ejus reperiatur, quo pro Maſtiche utantur mulieres: & Theophraſtus Acanthicen Maſtichen vocat, Gaza ſpinalem vertit. Eſt & altera arbor, quam LENTISCUM PERUVIANAM vocamus, quæ Lentiſco ſimilis, ramoſa, ramis obſequioſis deorſim ſpectantibus, cortice ſubruſſo & rugoſo tectis: foliis lentiſci modo integris, ſed acuminatiorib. utrinq; binis non tamē ſibi ex oppoſito reſpōdentib. quindecim, ſeptendecim & etiā novendecim ab uno pediculo cohærentibus, ſaturatè virentibus, per quorum mediū linea ſubalbicans excurrit & ad latera venulæ quaſi rugoſę diſcurrunt, quę inferna parte potiſſimum conſpiciuntur, hæc trita non ingratum ſpirant odorem. Flores qui in ramorū ſummitatibus conſpiciuntur, ramulis palmaribus, & longioribus

Reſina Lentiſci.

Maſtiche duplex.

II. LENTISCUS PERUVIANA.

III. MOLLIS ARBOR.

ribus instar racemi sparsi insident, albicant & ex quinq; foliolis acuminatis cõponuntur: his succedunt fructus rotundi, ut Lentisci, parvis pediculis & pericarpiis sustentati, qui racematim conglobantur, primum virides, mox rubei, dein subnigri, piperis instar acres & pingues, tenui tecti membrana, cui medulla acutissimi saporis & odoris subest. Semen ex America primum allatum, & Piperis nomine Romæ in horto Illustriss. Cardinalis Columnæ, â quodam Pharmacopœo Septembri mense satum, & sequenti anno ad quinque cubitos excrevit, at semen ad maturitatem non pervenit, monente Doctore Edoardo Vorstio, qui nobis ramulum cum baccis (unde delineari curavimus) obtulit. At nunc Lentiscũ altitudine adæquat, unde ramos cubitales floribus & tenellis baccis refertos, à Doctore Jo. Neuderfero (unà cũ aliis elegantissimis) accepimus, ut & Gummi quod ex inciso cortice emanat. Etenim apud Americanos, ex cortice vulnerato gummi album mastici simile colligitur, quod in aqua vel decocto aliquo dissolutũ ab incolis drachmæ unius pondere pro cathartico sumitur, cùm eo blande humores omnes vacuentur, & hydropicorum aquæ educantur. Ex foliorum libra, scrupulus unus succi elicitur, quem Opobalsamo comparant. Verùm cùm hic Lentiscus Peruvianus, ab incolis Molle (quod molliat alvum fortè) dicatur, & in multis (nisi sit eadem) cum ea quam pro Molle, Carolus Clusius in Monardem proposuit, conveniat, & ejus iconem proponere placuit, cujus hæc est apud Clusium historia, ex quo etiam Lugdunensis & Tabernæmontanus desumpsere. Cæterùm odor fœniculi mihi in memoriam revocat arborem in Peru nascentem, Molle vocant, cujus ego pusillas duas plantas è semine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ, in horto splendidissimo Illustris viri D. Joan. de Brancion, sed quæ tertio anno perierunt hyemis injuria. Erant autem eæ arbusculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi nigricante, multis conspersо veluti maculis cinereis, folia pennata ut fraxini, sed multo minora, ex viridi nigricantia, serrata, & sub extremũ angustiora, quæ ab arbusculis revulsa, lacteo succo, eoque lento & viscido & odorato manabant, & ipsa folia trita fœniculi odorem reddebant, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere videbantur. Fructus ex quo natæ sunt, piperis ferè magnitudine, oleaginosus, pellicula rubescente tectus racematim cohærens, ut ex ejus icone, quam ad vivum depingi tum temporis curavimus, conspicere licet: florẽ quem habeat ignoramus, sed quibusdam auctoribus minutus est, viti similis. Hæc arbor abundanter nascitur in convallibus & locis planis Peruanæ regionis, ut referunt omnes qui Occidentaliũ Indiarum descriptionem dederunt. Sed Petrus Cieca maximè, qui ejus descriptionem cap. 112. primæ partis Chronici dedit.

60 Τέρμινθος. TEREBINTHUS. CAP. LXXVI.

TEREBINTHUS cognita arbor est: cujus folia, & semen, & cortex astringunt, & ad eadem, ad quæ lentiscus conveniunt, simili parata modo, sumptaque. Fructus esui aptus est, sed stomacho adversatur: excalfacit, urinam movet: venerem excitat: contra phalangiorum morsus convenienter in vino bibitur. Resina ejus ex Arabia petræa defertur. Provenit etiã in Judæa, Syria, Cypro, Aphrica, & a Cycladibus insulis. Sed prævalet candida, perlucida, vitreo colore, b [& in cæruleũ vergente.] terebinthũ olens. Terebinthina resinas omnes antecedit: proxima lentiscina, & è pinu, & abiete: has sequitur è picea, & pineis nucibus resina. Natura omnibus calfacere, mollire, discutere, expurgare. Tussi, ac tabi conveniunt per se, aut in

a Meum addit κρὶ ἐν ἰνδοίᾳ.
b Hæc nõ leg. Oribas.

aut in eclegmate ex melle : vitia pectoris expurgant, urinam cient, cruda concoquunt, ventrem emolliunt, palpebras commodissimè replicant: lepras tollunt; cum ærugine ac sutorio atramento, nitroque: auribus saniem emanantibus cum melle & oleo, item in pruritu genitalium utiles, malagmatis, acopisque admiscentur. Laterum doloribus per se, illitu & appositu auxilio sunt.

Πίτυινα ἄλλα. RESINÆ ALIÆ. CAP. LXXVII.

a Hæc delet Orib.

LIQUIDA resina è pinu picea, à Gallia & Hetruria convehi solet, atque olim à Colophone petebatur: hinc Colophoniæ sibi cognomentum vendicavit. A Gallia quoque subalpina: quam vernaculo nomine larica, hoc est, larignam appellant incolæ. Ea *a* [in lincto, & per se] magnopere prodest tussi veteri. Colore inter se distant: siquidem alia candida est, alia oleosa, alia mellei liquoris similitudine, ut larigna. Cupressus etiam liquidam fundit resinam, quæ ad eadem pollet. Quæ verò aridarum generia- scribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ abiete, aliæ picea, & pinu exierunt. Eligi debet longè omnium odoratissima, translucens, non retorrida, neq; *b* diluta, quandam ceræ faciem præbens, & friabilis. *c* E picea, & abiete resinæ cæteras antecedunt: odoratæ enim sunt, atque thus odore imitantur. Præstantiores à Pityusa insula deferuntur, quæ secundum Hispaniam sita est. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupresso manarunt, nihil ad illas, nec tantis viribus potiuntur: veruntamen eorundem gratia, quorum & illæ, sumi solent. Lentiscina terebinthinæ respondet. Uritur resina omnis liquida in vase quadruplæ capacitatis ad humorem, qui infunditur: itaque resinæ congius in duobus aquæ pluviæ coquitur, subjectis levibus prunis, resina assiduè movetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis & retorrida reddatur, ac digitis cedat. Cæterùm ubi refrixit, in fictile non picatum, quod aconitum vocant, id est, non illitum, reconditur. Fiet etiam eximii candoris, si resina omnis eliquata præcoletur, quò fæculenta sordes excernatur. Uruntur quoque sine aqua, primum lento igne, & ubi coire cœperunt, major carbonum strues supponitur, & triduo citra intermissionem discoquuntur, usque dum antedictas naturæ suæ notas exuerint: mox, ut dictum est, reponuntur. Aridas unius diei spatio decoxisse satis. Ustæ odoratis malagmatibus, & acopis, & unguentorum colorationibus magnopere utiles sunt. E resina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad circumlitiones idonea, quibus palpebras fucant, & colorem mentiuntur: prodest glabris genis, collachrymationibus, erosisque oculorum angulis. Ex ea fit atramentum scriptorium.

b καθύσρα. i. liquida Meum.

c Meum & Drag. πιτυίνη, ἢ ἐλατίνη. i. pinea & abiegna.

TEREBINTHUS.

Terebinthi descriptio.

Terebinthi historia ex Theoph.

Terebinthus folio est fraxini, crassiore, pinguioreq; & rotundiore, cotino proximo. Ligni materies lentisco similis quemadmodum & cortex. Radices validæ, altè descendentes. Flos oleæ similis, sed rufescens, è quo fructus rubens racematim prodit, uvarum modo, Juniperi baccarum magnitudine, resinosus, durusq;. Cornicula edit rubentia, carpinorum similitudine, in quibus culices quidam concluduntur, unà cum liquore quodam, ut in lentisco. Resina è trunco manat, ut è reliquis plantis ipsam fundentibus, liquida & odorata, Larigna, aut Abiegnæ similis, cæterisq; præstantior, lentiscina excepta. Terebinthorum (ut Theophrast. memoriæ prodidit lib. 3 cap. 15. de hist plantarum) alia mascula alia fœmina. Mascula sterilis est, ob idq; sexui maris adoptatur. Fœminarum alia fructum protinus rufum premit, magnitudine lentis, qui concoqui nequit: alia viridem editum, rufum postmodum tingit, & cũ uva matureſcentẽ, nigrum novissimè facit, magnitudine fabæ, resinosum, sulphurosum. Circa Idam, & Macedoniã brevi, fruticosa, contortaq; nascitur: ut apud Damascum Syriæ magnæ copiosa, decoraq;: montem enim inibi Terebinthis refertum, ut nil aliud habeat, referunt. Materies ei lenta, radices validæ in profundo, atq; in totum incorrupta hæc arbos habetur. Flos olea, verùm colore rufo. Folia circa unum pediculum, pleraq; specie laurinorum, conjugatim, quemadmodum sorbo, quodq; parte postrema acuminet, impar exit: verùm minus angulata, quam sorbo, ambituq; laurino similiora, & pinguia cum universo fructu. Fert & ad nucis similitudinem quædam concava, ut ulmus: quibus bestiolæ tanquam culices innascuntur. Fit in his resinosum quid, lentumq;: sed resina tamen non hinc legitur, sed a ligno. Fructus resinæ copiam non mittit sed manibus tantùm adhæret: & si non lavetur, postquam collectus est, inter se cohæresçit: cùm verò lavatur, candidus, probeq; non maturas supernatat, niger subsidit. Idem refert deinde lib. 4 cap. 5. histor plantarum, Indicam etiamnum Terebinthum haberi: cui folia, rami, & reliqua omnia Terebinthosimilia: fructus autem diversus, simulus enim amygdalis. Nam & in Bactris Terebinthum hanc esse, ferreq; nuces amygdalarũ magnitudine: quoniam non magnas, sed visu similes, & suavitate amygdalis præstantiores: & ideo loci illius incolas his potius uti: hæc Theophrastus. Quibus facilè adducor ad credendum Indicam Theophrasti Terebinthum, nil aliud designare quàm nostratem Pistaceam. Est enim hæc tota facie Terebintho similis, & nuces profert amygdalis suaviores. Terebinthum vidi ego primum in colle vulgò cognomine Castel Trento, non procul à civitate Tridenti prope Athesim, à Theophrasti historia haud quaquam dissimilem, facta hujus videndi mihi copia à clarissimo medico Julio Alexandrino Tridentino: reperiq;

Indica Terebinthus pistacearũ planta.

rigq; ipſam deinde in aliis compluribus Hetruriæ locis, videlicet in collapſis Romanorum ædificiis ac ruderibus: ſed frequentem admodum in Japidiæ collibus prope Pucinum caſtrum, Adriatico ſinu non longè a Tergeſto: ſaxoſa enim & calida amat loca. Ab hac ſæpe, dum illac iter haberem, & fructus & folliculos caprarum cornibus non abſimiles quibuſdam intus beſtiolis culicis figuram præ ſe ferentibus, & reſinam decerpſi: quæ etſi omnium præſtantiſſima ſit, non tamen diu eſt, Reſina terebinthina. *quòd Venetias deferatur ex Cypro. Antea coctam afferebant, vel quòd eſſet advectu aptior, vel quòd impoſtoribus ad adulterationem aditus hoc modo facilior fieret: verùm liquida ut per ſe ex arbore manat, jam frequens facta eſt. Caterùm quia terebinthina jamdiu in Italiam non advehebatur (ut ſupra in laricis mentione diximus) larigna non modò terebinthinæ locum ſibi vendicaverat, ſed etiam cognomentum. At cùm eodem loco a nobis de pinea, picea, larigna, abiegnaq; reſina, & earum a quibus colliguntur arboribus, abundè ſcriptum ſit, operæ pretium quidem non eſt, ut hic iterum ea repe-*
10 *tamus. Scire tamen convenit, rariſſimas eſſe abietes in montibus Tridentinis, quæ præter fluentem lachrymam, aridam fundant reſinam: ſed ſi quædam inveniuntur hæc eſt (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cujus rei manifeſtum argumentum eſt, quòd omnis abies quæ reſinam fundit, tabida ſit, putris & carioſa. Braſavolus de reſinis diſſerens. Plinium in earum hiſtoria à Dioſcoride diſſentire autumat, quòd ſcilicet Plinius lib. 24 cap. 6. tradiderit ſummas reſinæ ſpecies duas, ſiccam & liquidam. ſiccam in pinu, & picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Dioſcorides verò ex pinu, & picea, & liquidam præter ſiccam haberi ſcriptum reliquerit. Quos tamen melius erat ſic conciliaſſe quod quamvis aſſerat Plinius ſiccas reſinas è pinu, & picea colligi: non propterea obſtat, quominus ferant pariter hujuſcemodi arbores & liquidas, & ſiccas reſinas. Quandoquidem in Tridentino tractu puteos varioſq; locos, è pinu, piceaq; antea longo tempore cæſis, ſoliſq; ardore æſtuantibus liquidas reſinas exudare comperimus larignæ non abſimiles: quod etiam ſæpè evenit in aſſeribus ex hiſce arboribus paratis, & in tigna, vel trabibus quæ ædificiis coaptantur. Verùm enimverò malim dicere Plinium*
20 *erraſſe, quòd liquidarum generi lentiſcinam adſcribat, quæ eſt noſtra maſtiche, cæteris profectò durior. Ad hæc ſcire etiam* Colophoniæ confectio. *convenit, quòd quæ in officinis Colophonia Hiſpanica, Græcaq; dicitur, illius ſpecies eſt quam coquere Dioſcorides edocuit. Conſtat hæc coloribus diverſis, utpote cryſtallina hyacinthina, ſaturato q; colore, pro reſinarum ex quibus conficitur, varietate: quippe (ut Dioſcorides ait) alia candida eſt, alia olei, alia mellis colore, qualis eſt larigna. Quæ verò a Colophone Joniæ urbe ſibi cognomentum comparavit, eſt (ut refert Plin. lib. 14. cap. 20.) præter cæteras fulva: neq; alia de cauſa vocatur & Hiſpanica, & Græca, niſi quòd ex iiſdem etiam regionibus advehatur. Attamen animadvertendum eſt aliam ab hac, quæ neq; fricta, neq; excocta eſt, haberi Colophoniam: ſiquidem ſcribit Dioſcorides quòd pinea, piceaq; liquida, ac pinguis reſina ex Colophone afferebatur: ob idq; Colophonia per excellentiã vocabatur. Quod item teſtatur Galenus li. 7 de compoſ. med. per genera, cùm inquit. Quoniam verò piceam reſinam & fictam, & colophoniam appellare conſueverunt, ſciendum venit, aliam quandam eſſe colophoniam Chiæ maſtichæ perſimilem, molliens aliquid habens, quemadmodum*
30 *illa, & thus. Et libro 2 ejuſdem. Eſt, inquit, inter liquidas etiam colophonia thuris redolens, quæ nonnullis ſola vocatur colophonia, odoratu ſuavitatem quandam referens, ut abietina, & calore ſicut illa mediocri prædita: naſcitur admodum modica, atq; ob id pretioſa eſt. Porrò ſi quiſpiam diceret, non cognoviſſe Plinium, neq; Dioſcoridem, liquidam abiegnam, quam aliqui lachrymam, nonnulli verò abietis oleum nuncupant, eum ne tantillum quidem a veritate deſciſcere putaverim: ſiquidem hi de liquida abiegna (quod legerim) nihil memoriæ prodiderunt. Terebinthina reſina auxiliatur laterum doloribus, ſanat cum labiorum, tum facietrimas. Scabiem & impetiginem delet illita, ulcera expurgat, & vulnera recentia glutinat. Splenem attenuat ſæpè devorata, valet ad articulorum dolores, nempe ad podagram, chiragram, & iſchiadicos affectus, ubi frequenter ſumatur unciæ pondere, addito chamapitys, aut ſalviæ, aut ſtœchadis pulvere. Terebinthi & reſinarum meminit Galenus lib. 8. de ſimplicium medicamentorum facultate, ubi ita ſcriptum reliquit; Terebinthi tum cortex, tum folia tum fructus adſtrictorium quiddam obtinent ſed & ſecundo ordine excalfaciunt.*
40 *Itaque quod etiam deſiccent, manifeſtum eſt: recentes quidem etiamnum, humidiq; modicè: ſicci verò, ordine ſecundo adſtringunt, roborant, repellunt contrahunt. Cæterùm fructus aridus propinquus eſt etiam tertio ordini deſiccantium: eſt enim adeò calidus, ut mandentibus protinus ejus caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam provocat & renibus prodeſt. Paulò ſuperius de reſinis diſſerens, ſic inquit. Reſinæ omnes deſiccant, & excalfaciunt. Cæterùm inter ſe diſcrepant, quòd plus, ac minus habeant in guſtu quidem acrimoniæ, in facultate verò caliditatis: tum quòd aliæ plus, aliæ minus ſortitæ ſunt partium tenuitatis: præterea quòd nonnullæ adſtrictionis ſunt participes, aliæ nequaquam. Primas meruit omnium non injuria lentiſcina: eam vocant maſtichen. Nam præterquàm quòd paucula ei adeſt adſtrictio, adeò ut ſtomachi ventriſq; & jecoris imbecillitatibus, & phlegmonis conveniat, inſuper illi ineſt mordacitate vacans deſiccatio: minimum enim acris eſt, & maximè tenuium partium. Interalas præfertur terebinthina, manifeſtam quidem, non tamen*
50 *ſimiliter atq; maſtyche adſtrictionem poſſidens. Cæterum adjunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam quàm maſtiche digerit. Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, ut & pſoras ſanet: quin etiam quæ in profundo reſidet, cæteris reſinis magis attrahit, nimirum cùm illis majorem habeat partium tenuitatem. Attamen picea, & hac etiam magis ſtrobilina acriores quidem ea ſunt, ſed non magis tamen digerunt, neque attrahunt. Mediæ inter has ſunt pinea, & abietina, acriores quidem quam terebinthina minus tamen quam aut picea aut ſtrobilina. Habet porrò etiam emolliens quiddam terebinthina: ſecundum locum habet in emolliendo lentiſcina, ſicut & cyparißina acrimoniæ. Et lib. 3. de compoſitione medicamentorum per genera inquit. Etenim cera ad liquiditatem multo pingui indiget: at reſinæ, quæ quidem aridæ prorſus ſunt, modico: liquidæ & ſiccam quandam ſubſtantiam ad emplaſtri craſitudinem aſſumere poſtulant. In ceris igitur non magna humiditatis, ac ſiccitatis differentia eſt: in reſinis ſicut etiam in picis genere contrà, aridæ ab humidis permultùm differunt. Omnium ergo reſinarum ſiccißima eſt, quam nonnulli fictam, alii colophoniam appellant. Huic ſuccedit, quæ ex ſictilibus impura, nec frixa ſumitur, quam ſi purges, in fictam mutabitur:*
60 *his ambabus ſiccior eſt, quæ dicitur πιτυοκαρύσημος, ac ſi dicas pineæ germinatio. Hanc ſanè, ceu ſqualidam in præſentis emplaſtri compoſitionem non eſſe idoneam ratus, abieci: uſus autem ſum fricta & liquidis. Jam vero ex his quoq; nonnullæ diutius liquidæ permanent, quemadmodum terebinthina, aliæ citò inareſcunt, ſicut ſtrobilina: media utriuſq; eſt abietina. Quinetiam facultate calidior eſt quidem ſtrobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina: cupreſſi reſinam miſcere non auſus ſum, ut quæ nonnihil adſtringeret. Putabit forſan aliquis nobiſcum diſſentire Dioſcoridem Anazarbeum in ſermone de reſinis hæc verba ſcribentem, primo de medica materia commentario: Ex omnibus reſinis principatus terebinthinæ datur, poſt eam lentiſcinæ, tum ei quæ de pinu raditur, & abiete, poſt quas picea, ſtrobilinaq; numeratur: in his enim Dioſcorides tanquam de infima ſtrobilina, optima verò terebinthina ſentire videtur. Verùm ego ex his tribus reſinis ſtrobilina, abietina, terebinthina, principem certè ſtrobilinam calore, ſecundam abietinam, poſtremam terebinthinam eſſe dixi; hactenus de reſinis Galenus. Sed hac in re animadvertendum eſt, quòd hoc in loco cæteris*

Braſa. opinio reprobata.

Abiegna liquida Dioſc. & Plin. ignota.

Terebinthinæ reſinæ uſus.

Terebinthi vires ex Gal.

Reſinarũ vires ex Gal.

ſtrobilinam non aliter præfert Galenus, niſi quòd omnes caliditate tantùm antecellat: ſiquidem in univerſum in medicamentis componendis à Dioſcoride nequaquam diſſentit, videlicet quòd inter omnes terebinthina primas occupet ſedes, paulò poſt declaravit, dicens. Inter reſinas optimam, tanquam medicamentum in multiplices uſus accommodatum, meritò terebinthinam affirmaverus, non tamen caliditate primas obtinere. Excalfacit, extrahit, emollit, abſtergit, dejicit. Arbor, quæ Græcè τέρμινθος & Latinè Terebinthus appellatur: Arabicè, Baton, Boton, Botin, ſive Albotin: Italicè, Terebintho: Gallis, Terbentin. Reſina verò ita Latinis vocata, Græcis ῥητίνη nuncupatur: Arabibus, Ratim, ſive Natig: Italis Ragia: Germanis, Harß.

Nomina.

Terebinthus, τέρμινθος Dioſcoridi, Galeno & Paulo: τερέβινθος Theophraſto: apud Nicandrum legitur τρίμινθος, quo loci ſcholiaſtes idem vult eſſe quod τερέβινθος. Terebinthum herbarii vocant: cujus fructum Avicenna grana viridia nominat: ipſam verò reſinam, Gluten albotin, Nicandro alexiph. τερμινθὶς. Reſina omnis duplex eſt, alia liquida, alia ſicca, ad quas differentias omnia reſinarum genera referri poſſunt. Colophoniam videtur Dioſcorides à pinu vel picea ſumere, quæ non ea eſt, qua hodie utimur: cùm noſtra reſina ſit ficciſſima, veterum fuerit liquida, quam aliqui cedri picem credunt, vulgò pix ſicca Græca, dicitur: fractam etiam vocant Colophoniam: & Græci fractam reſinam, ſimpliciter φρυκτὴν appellant, ut 4. de tuenda ſanitate, & 6. methodi, apud Galenum legitur.

Reſina duplex eſt. Colophonia Dioſc. à noſtra differt.

πίσσα ὑγρὰ. PIX LIQVIDA. CAP. LXXVIII.

PIx liquida, quam alii conum vocant, è pinguiſſimis pini, piceęq; lignis congregatur. Optima eſt ſplendens, ſyncera, lævis. Contra venena, phthiſim, purulentam excreationem, tuſſes, ſuſpiria, & pectoris humores, qui difficilè extuſſiuntur, efficax eſt, eclegmate cyathi menſura cum melle dato: tonſillarum & uvæ inflammationes, anginæq; utiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum roſaceo, & illinitur cum trito ſale ſerpentium morſibus: adjecta verò pari cera, ſcabros ungues extricat, impetigineſque emendat: vulvæ duritias, ac ſedis tubercula diſcutit: cum farinaq; hordeacea, & pueri impubis urina decocta, ſtrumas rumpit: cohibet ulcera, quæ ſerpunt, cum pineo cortice, aut ſulphure, aut furfuribus illita. Cæterùm cum thuris manna, & cerato profundos ulcerum ſinus conglutinat: rimis ſedis & pedum magno auxilio illinitur: ulcera replet, & cum melle purgat, quin & cum uva paſſa, & melle carbunculos, & putrida ulcera emarginat, diſrumpitque. Erodentibus medicamentis, quas ſeptas vocant, probè immiſcetur.

πισσέλαιον, PICINVM OLEVM. CAP. LXXIX.

Orib. nō leg.

EPice fit quod piſſelæon appellant, ſeparato liquore aquoſo, qui ſupernatat pici, ſicut ſerum [lacti.] Nã expãſa, quandiu pix coquitur, ſupra cortinã vellera pura madeſcũt, acceptoq; halitu ejus exprimuntur in vas, idq; tandiu fiat, donec pix coquatur. Quas pix liquida præbet utilitates: alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitũ: quibus & liquida pix medetur: jumentorũ ulcera, ſcabiemq; emendat.

λιγνὺς πίσσης ὑγρᾶς πίσσης. FVLIGO LIQVIDÆ PICIS. CAP. LXXX.

FIt hoc modo è liquida pice fuligo: in lucerna nova, quæ ellychnium habeat, nonnihil picis incendito, lucernamque fictili vaſe in clibani ſpeciem conformato, ſuperius in anguſtum fornicato, inferius perforato, ut clibani eſſe ſolent, operito, & adoleri ſinito: conſumptoq; liquore novum infundito, quoad ſufficientem uſui fuliginem collegeris. Vis ei adſtringens, acriſque. Uſui eſt ad pigmenta, quibus palpebras linunt, & venuſtant, & ad circumlitiones. Item ubi glabris genis pilos reſtitui oportet, ad imbecilles, lachrymoſoſque oculos, inſuper ad eorundem ulcera non inutilis eſt.

πίσσα ξηρὰ. PIX ARIDA. CAP. LXXXI.

Conclusa non legit Orib.

LIQVIDA pix decocta in ſpiſſam coit, [quam vocant aliqui palimpiſſam,] quo in genere quædam viſci modo lenteſcit, [boſcas cognominata:] altera ſicca eſt. Probatur pura, pinguis, † odorata, ſubrufa, reſinoſa. Talis Brutia & Lycia, picis reſinæque ſimul naturam habentes. Calfactoriam vim habet: dura emollit, pus movet, tubercula panoſque diſcutit, ulcera replet: vulnerariis medicaminibus commodè permiſcetur.

† *Hoc loco non ἐνώδης, id eſt, odorata, ut communis lectio habet, ſed ἰξώδης, hoc eſt, viſcoſa legitur in Oribaſii codice manu ſcripto, libro 12. ſimplicium. Harum lectionum quæ ſit melior, in probatione picis ſiccæ, aliorum ſit judicium.*

ζωπίσσα. ZOPISSA. CAP. LXXXII.

ZOPISSAM aliqui ajunt deraſam navibus reſinam cum cera, quam alii apochyma appellant. Ea diſſipandi naturam habet: quoniam marino ſale macerata ſit. Alii pineam reſinam hoc nomine vocaverunt.

Picis cõficiendæ, & parandæ ratio.

TAmetſi de pluribus Picis generibus, de oleo, earumq; fuligine diverſis, ac propriis capitibus differat Dioſcorides: cùm tamen horum omnium hiſtoria notior ſit quam ut à nobis explicari debeat, opera pretium non eſt, ut de his pluribus agamus. Sed quoniam fortaſſe nonnullos delectabit audire, quonam modo pix ipſa conficiatur, ut illis & mihi ſit ſatisfactum, hic rem paucis aperiam, omniaq; de ea referam, quæ Tridentino tractu in Flemarum montibus coràm clarè perſpexi. Sic ergo picem, quæ paſſim navalis dicitur, eo quòd picandis navigiis ſit aptiſſima, artifices conficiunt. Vetetes pinos, quæ prorſus teda confecta ſint, in particulas ſecuribus concidunt, ut ex aliorum arborum truncis ad carbonis opus fieri

fieri solet. Deinde verò area ex creta pavitur in medio paululum elata, extremitatibus aqualiter dependentibus, ut liquor e teda resudans in canalem totam aream ambientem facilius defluere possit. Itaque concisam tedam in area struis congerie locant, velut in carbonis artificio: mox hac primùm abietum, picearumq; frondosis ramis undiq; tecta circundataq;, tum demum terra septa, lutoq; obstructa, ne quovis modo fumo ac flammis pateat exitus, per foramen in cacumine paratum ignem succendunt, eadem quoq; ratione, quâ & carbones coquuntur. Quare cùm desit locus, per quem flamma erumpere possit, sentiatq; ob id congesta moles maximum ignis ardorem, pix liquatur, & per areæ pavimentum confluens in canalem circumpositum defluit, qui per alios canales tibi artificiosè paratos picem fluentem corrivat in scrobes ligneis asseribus circumdatos, ne terra defluxam picem combibat, unde postea dolia, & cadi, & utres implentur. Operis perfecti signum, si rogus decumbat, subsidatq; & liquor defluere desinat. Sic enim picem fieri videmus à sylvicolis eam parantibus, qui quodammodo secuti videntur Theophrastum lib. 9. cap. 3. de historia plantarum, ubi eadem ferè ratione Macedones picem urere latius tradidit. Pix liquida calefacta una cum Thure & Mastiche, deraso occipitio adhibita, prolapsam columellam restituit. Picis facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Pix sicca quidem desiccat, & excalfacit secundo à mediocribus, sive symmetris excessu: ac plus desiccare potest, quàm excalfacere. Humida verò contrà, plus videlicet calfacit, quàm desiccat: habetq; nonnullam partium tenuitatem, qua & asthmaticos, & purulentos adjuvat: satis est autem cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Sed & abstergendi quandam vim habent, atq; concoquendi, digerendiq;: veluti & in gustu subamarum quid obtinent, & acre. Sic leprosos ungues eximunt mistæ cum cera: lychnasq; detergunt: concoquunt item duros & crudos tumores omnes cataplasmatis inditæ. Ad ea omnia humida valentior est: arida verò pix tametsi ad hæc quidem deterior est, glutinandis tamen vulneribus magis congruit. Ex his itaq; clarum est, humidæ pici calidam humiditatem affatim esse admistam. Meminit item Galenus picis fuliginis lib. 7. eorundem simpl. ubi ita de omni fuligine scriptum reliquit. Fuligo omnis exiccatoria est, ac proinde terrestris est essentiæ, habens quasdam etiam ignis, qui materiam combussit, reliquias: sed id pusillum est. Porrò tota ejus natura terrena est, tenuium partiũ. Sed quæ spectatum in ea differentiæ sunt, ex prousta materia eveniunt: ex acriore, & calidiore, tali etiam proveniente fuligine: ex dulciore simili quoq;, & hinc fuligine proveniente. Primum enim thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas videlicet, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atq; etiamnum fluxione vexantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne implet. Adhæc usurpant quoq; eam ad facultates, quas vocant calblepharas. Præterea terebinthinæ, myrrhæq; fuligo molestia caret, non aliter quàm thuris: sed styracis his quodammodo valentior est: magis etiam picis liquidæ, quæ etiam magis cedri. Porrò acrioribus utuntur ad vitia palpebrarum vocata ptila, & erosos oculorum angulos humidosq;, citra phlegmonem. At mollioribus, mitioribusq; tum ad hæc, tum ad ea, ad quæ competere paulo superius diximus thuris fuliginem. Πίσσα ὑγρὰ, *Græcis dicitur: Latinus, Pix liquida: Arabibus, Erfeest, Zeft, aut Kir: Italus, Pece liquida: Germanus pix omnis, Bech: sicut etiam Hispanis, Pex negra: Gallis, Poix fondue, liquida tantum.* Πίσσα ξηρὰ, καὶ στυππιώδης *Græcè vocatur: Latinè, Pix sicca: Italicè, Pece secca: Gallis, Poix seche. Quod Græci* πισσέλαιον, *Latini Picinum oleum dicunt: Arabes Kepsen, seu Kapse: Hispani, Azei de pez.*

Picis facultates ex Gal.

Fuliginũ vires ex Gal.

Nomina.

Ἄσφαλτος. BITUMEN. CAP. LXXXIII.

BITUMEN Judaicum cæteris anteponitur: cujus probatio est, ut purpuræ modo splendeat, sitque ponderosum, ac validum odorem vibret: nigrum autem & sordidum, vitiosum est. Adulteratur pice. Gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sydone. *a* Liquidum invenitur in Agragantino Siciliæ, fontibus innatans: quo utuntur ad lucernarum lumina, olei vice. Hallucinantur, qui id Sicilicum oleum nominant: namque liquidi bituminis genus esse constat.]

a Non habet Orib.

πισσάσφαλτος. PISSASPHALTUM. CAP. LXXXIV.

NASCITUR in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quæ pissasphaltos appellatur. Ea Cerauniis montibus devoluta impetu fluminis rapitur, æstuque in litus expuitur, illic coacta in glebas mistam bitumini picem redolet.

Νάφθα. NAPHTHA. CAP. LXXXV.

a NAPHTHAM vocant Babylonii bituminis colamen, colore candidum: invenitur etiam nigrum Visci ignium rapax, ita ut ex spatio protinus in eam transiliant. Ad suffusiones oculorum & albugines utilis.] Bitumen omne discutit, glutinat, emollit, ab inflammatione tuetur: vulvarum procidentias, strangulationesque olfactu, suffitu, impositu, emendat: comitiales morbos suffitum deprehendit, gagatæ lapidis more: purgationes mulierum cum vino, & castorio potum elicit: tussim veterem, & anhelitum adjuvat: serpentium morsibus, coxendicum, laterumque doloribus auxiliatur: datur cœliacis in catapotio devorandum: cum aceto potum discutit sanguinem concretum: dysentericis cum ptisana liquatum infunditur: destillationibus suffitione medetur: mitigat dentium dolores oblitum. Cæterùm pilos incommodos siccum replicat, specillo impositum: concalfactum autem, & farina hordeacea, nitro, & cera illitum, podagris, artciculorum doloribus, lethargicisque prodest. Pissasphaltos eadem, quæ pix, & bitumen, si misceantur, potest.

a Ista omnia desunt in meo, & Drag.

LEgitimum quidem Judaicum Bitumen hoc ævo (quod sciam) in Italiam non advehitur: id namq; quo officinæ utuntur, impostura quædam est, pice, petroleo, & aliis nonnullis parata. Igitur mirari non licet, si id Dioscoridis historiæ minimè respondere videatur. Optimum in Judæa provenit in quodam lacu, quà Jordanis amnis influit, qui ab urbe Hierico quindecim tantùm millia passuum distat, si Brocardo fides habenda est, qui Palestinæ topographiam edidit. Nil verò aliud bitumen est, quàm pingue quoddam lacus illius aquis supernatans, quod undis ventoq; agitatum in littore concrescit, densatur, coit, tenacissimumq; redditur. Nullum in hoc lacu (ut Galenus testatur lib. 4. cap. 20. simpl. medicamentorum) animal, nullaq; stirps innascitur, neq; visitur, ob aquæ ingentem salsedinem. Imò cùm duo ingentia flumina in

Bituminis consideratio, & historia.

eum confluant, in quibus pisces innumeri, præsertim in eo, quod propè Hierichontem fluit, quod Jordanem appellant, nullus omnino piscium fluminum ostia excedit. Quinimo eodem auctore, de his, quæ in eum projiciunt, nihil mergitur, sed instar navis, super aquam fertur. Quippe hoc esse verum probari facilè potest experimento, quod sensibus patet: nam unaquæq; navis levius admodum marinus, quam dulcibus fertur aquis. Proinde loco citato hæc scitè prodidit Galenus. At aqua, quæ ex lacu Syriæ Palæstinæ, quem alii quidem mare vocant mortuum, alii stagnum bituminosum, gustantibus non salsa modo, sed & amara est. Salem vero etiam habet ex sese natum, perinde subamarum, primoq; statim aspectu unà cum universo mari tum candidior, tum crassior apparet, salsugini mari similis: in quam si salem injicias, ne liquari quidem etiã possit: plurimum enim ejus in se habet: ac si quis in eam se immergat, continuo sale tenuissimo velut conspersus, undiq; emergere conspicitur. Quapropter etiam aqua illa, quàm cætera marina gravior est, idq; tanto pondere, quanto fluviali marina. Itaq; si volueris te ipsum dejicere in profundum, ne sic quidem poteris deorsum ferri: ita attollit, elevatq; aqua: non sanè quia natura levis sit, quod quidam veterum sophistarum prodidit, sed ut censent Aristoteles. propter gravitatem instar luti, quæ leviora sunt, gestans. Proinde si hominem ligatis manibus, pedibusq; in stagni illius aquam conjeceris, deorsum haud feretur: quin verò sicut naves in mari onera plura, quàm in fluvius citra submersionem portare valent, eundem in modum in stagno mortuo multò plura, quam in mari. Tantò enim est, quæ in illo est aqua, marina gravior, quantò marina lacustri, aut fluviali: inest enim ei salis substantia, quæ terrea, gravisq; est. Ipsiq; tibi marinam. si lubet, efficere licet, sale in aqua fluviali colliquato, cognoscereq; quantò gravior reddatur aqua ejusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modum jam invenerunt, moderatam ad saliendum conficiendi salsuginem, si ovum in ea videatur natare: nam ubi etiamnum sidit, ac nondum super salsuginis superficiem innatat, aquosa magis est, & dulcis: graviter verò salsa est, ubi tanta est salis copia indita, ut amplius liquari, qui postea adjicitur, nequeat: quam aquam si pendere non gravaberis, omnium aquarum comperies gravissimam. Itaq; ego quandoq; inanem esse divitis cujusdam ambitionem ostendi, qui tanta in Italiam maris mortui aquam devexit, quæ cisternam implere posset. Nam id ipsum ego expeditè præstiti, sale plurimo in aquam potabilem conjecto: hæc Galenus. Lacus iste, quem aliqui mare mortuum vocant, ille quidem est, quem sacra testantur monumenta exortum esse, ubi Sodoma, Gomorrha, aliæq; finitimæ civitates cœlesti igne absorptæ. subversæq; fuere. Quod etiam Galeni auctoritate comprobatur, qui eodem loco citato lacum hunc Sodomeum appellari scribit Eruct continuè is (ut quidam Patriarcha Hierosolymitanus suis scriptis perhibet) nebulosos quosdam vapores fœtorem intolerabilem vibrantes. qui postea ventorum flamine per convalles olim fertilissimas exagitati, perpetuam sterilitatem relinquunt, ita ut longo terrarum spatio nec herba, nec arbos, nec ullum denique germen proveniat, neq; virescat, nisi juxta Hiericum, ubi ab Elisei fonte irrigantur horti. Trãdit Plinius hunc lacum longitudine centum millia passuum excedere, latitudine maxima viginti quinq; millia passuum implere. Idem Pissasphalti inter picis genera meminit libr. 24. cap. 7. sic inquiens, Est & Pissasphaltos mista bitumini pice naturaliter ex Apollomatarum agro: quidam autem ipsi miscent. Affertur ex eodem agro etiamnum hoc ævo: siquidem ex Apollonia Epiri, quam vulgo Valonam nuncupant, Venetias pissasphaltum pro picandis navigiis copiosum importatur: quippe quod pineæ pici commistum, valentissimè id muneris præstet. Nuper ex Dalmatia afferri cœpit, ubi prope Lesinam, non longè a Narenta foditur: cujus amicus quidam mihi copiam fecit. Foditur & in Pannonia, ubi id incolæ fossitiam ceram esse existimant. Scribit Fuchsius libr. 1. de comp. medic. pissasphaltum nunc etiam tribus ferè milliaribus ab Inspruck reperiri, vocariq; Germanico sermone Trischemblut, cujus portionem aliquam adhuc se habere fatetur, sibi à Georgio Collimitio transmissam, quæ succensa bitumen ac picem verisimè redolet. Sed equidem vereor, ne ipse quoq; decipiatur, unà cum Georgio illo. Is enim lapidem gagatem, qui ferè tribus ab ea civitate Germanicis milliaribus (ut Fuchsius inquit) in litore cujusdam torrentis frequentissimus reperitur, pro pissasphalto ostendebat. Sed illius error, dum ego in Inspruck essem, à clarissimo Joanne Petro Merendio medico Regio, & à me pariter deprehensus est: quod lapis Germanica lingua Trischemblut vocatus, etsi lapidis gagatæ modo conflagret, & bitumen redoleat accensus, nunquam tamen ut pix & asphaltus igne liquescit, sed ligni, vel tedæ modo comburitur. Præterea ultimum bituminis genus, quod Naphtham vocant, Plinius lib. 2. cap. 105. in Austagenis Parthiæ inveniri prodidit, tantamq; esse huic ignium cognationem, ut transiliant protinus in ipsum undecunq; visum. Quod etsi in Italiam aliunde (quod scitam) non inferatur, inibi tamen pluribus in locis id generis erumpit, quod eosdem cum igne præstat effectus: quale est, quod in agro Mutinensi & aliis quibusdam in locis in Insubria scaturit, petroleum, sive saxeum appellatum. Cæterum id quidem mirum admodum de petroleo omnibus videri debet, quod mihi narravit Posonii Ungariæ, Illustris comes Hercules à contrariis Ferrariensis, eo tempore, quo Maximilianus Romanorum & Bohemiarex, Pannoniæ coronam suscepit. Narrabat itaq; Comes suo quodam in prædio se puteum habere, in quo una cum aqua petroleum distillat è terræ meatibus. Atque cum rimæ quædam in putei fundo hiantes exortæ essent, è quibus petroleum sensim labi cæpit, cementarium fabrum se conduxisse, dicebat, qui rimas diligenter obstrueret: at cum artifex sine lumine id præstare nequiret. laternam expostulasse, eamq; illi in puteum demissam esse perquam diligenter occlusam, verum paulo post, evenisse affirmabat, ut petroleum ignium rapax accensis putei parietibus, & impetuoso admodum excitato vapore, non solùm cementarium artificem illum, perinde ac è bombarda extinctum sursum extra puteum ejaculasset, sed etiam putei tectum totum in aëra evexisset, accensis lagenis nonnullis petroleo plenis extra putei ostium existentibus, quarum igne astantes quidam maximè læsi sunt. Hinc itaq; adducor omnino ad credendum, nil aliud petroleum esse, quàm Naphtham, bituminis genus, de quo scripsere Dioscorides, & Plinius. Sed ut redeamus, unde digressi sumus, bitumen Sodomeum non nisi fictitium vel impostorum malitia adulteratum, advehitur. Proinde Brasavolus in synceri defectu, Mumiam à Mauritanis vocatam substituit, quòd certò crediderit, mumiam esse legitimum Palæstinum asphaltum. Quandoquidem existimavit siccatum Arabum, tum aliarum gentium corpora, quæ pro mumia ex Syria & Aegypto Venetias deferuntur, cùm sint ex infima illius regionis plebecula, vice aloës, myrrhæ, croci, & balsami ex more Judaico, duntaxat asphalto impleri, quod eorum pauperies aromatum sumptus non toleret. Hoc fundamentum hinc jecisse videtur, quòd Strabo literis mandaverit Bitumen Sodomei lacus in usu esse ad tutanda hominum cadavera. Sed quantum ipse ex Arabum scriptis deprompsi, apud eos MUMIA potius est pissasphaltum, quàm asphaltum: siquidem scribit Avicenna, mumiam eadem præstare, quæ asphaltus pice commistus. Ex quo facilè conjicere possumus, cadavera illa pissasphalto tantum impleri. Cui etiam subscribit Serapio, qui de Mumia differens, ex Dioscoridis auctoritate, eadem, quæ Dioscorides de pissasphalto tradidit, ipse verbotenus ad mumiam retulit, sic inquiens. Mumia est in terris Apolloniæ: descendit namq; ex montibus, qui ducunt flumina cum aqua, & ejicit eam aqua fluminis in ripis, & est coagulata, & fit sicut cera, & habet odorem picis mistæ cum asphalto cum aliquo fœtore: & virtus ejus est, sicut picis, & asphalti mistorum. Unde potius asserendum putaverim, nostram Mumiam esse pissasphaltum, quàm asphaltum. Et quamvis dicat Strabo bituminis Judaici usum fuisse ad conservanda

Sodomeus lacus.

Pissasphalti confideratio.

Fuch. & quorundam lapsus circa pissasphaltũ.

Naphthæ mentio.

Petrolei cujusdã historia, & vis admirabilis.

Brasav. opinio improbata, dũ Mumiã, bitumini substituit.

Mumiæ confider.

MUMIA.

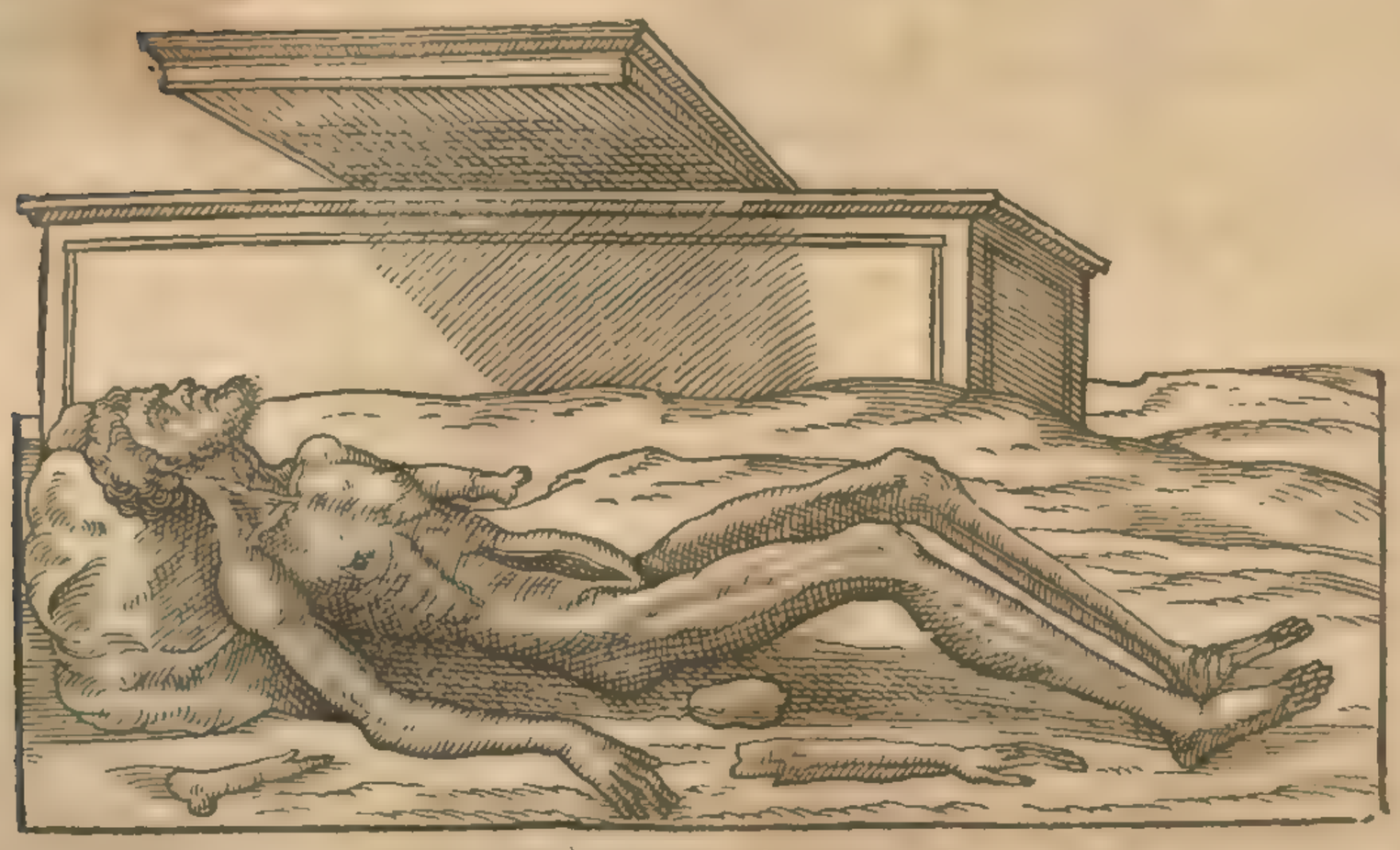

conservanda cadavera: non tamen negat, quin bitumini picem admisceant, fiatq; pissasphaltum factitium. Verùm Serapio, & Avicenna has misturas optime noverant, utpote quibus non modo Syri, sed & suæ gentis Mauritani uterentur. Quo fit, ut Brasavoli sententiam non probandam existimem, quòd scilicet vulgaris Mumia bituminis loco in componendis medicamentis substituatur. Namq; Mumia præterquam quod est (ut puto) syncerum pissasphaltum, vel asphaltum pice mistum, concepit defluentem humorem, qui continuo è cadaveribus in sepulchris liquatur: ex quo credendum est, eam non parum suam immutasse naturam. Porro satius ducerem Galenum & Paulum consulere, qui in succedaneis, si desit asphaltus, picem liquidam subdunt. Cæterum notare convenit Serapionem Mumiam Dioscoridis pissasphalto adjecisse, ut quæ aliquam inter se cognationem haberent, ab invicem non disjungeret: non enim erat nescius, hujusmodi cadavera pissasphalto impleri, quemadmodum myrrha, croco, aloë, ac etiam balsamo simul admistis implebantur: quæ veram tractu temporis conficiebant mumiam, cujus meminit ejusdem capitis initio, his verbis. Mumia sepulchrorum, fit è myrrha, aloë, aliisq; rebus his ad hoc & humiditate, quam exudant humana corpora. Veruntamen hac nostra tempestate in Italiã haudquaquam advehitur: quippe quòd hac mistione nulla earum regionum cadavera, præter nobilium, ac diutum condiantur: & hi quidem sepulchra habent sibi constituta, diligenterq; occlusa. Idcirco non ita facile istorum corpora surripi possunt à mercatoribus illuc profectis, ut minori tum difficultate, tum suspicione auferri possunt pauperum, & ignobilium, asphalto pice misto, vel ipso pissasphalto confarcta. Ideoq; apertissimè falluntur, qui pro legitima Mumia arefactam istiusmodi cadaverum carnem assumunt, non autem eorum infarctum, veluti seplasiariorum quam plurimi, qui carnes & ossa contundunt, eaq; medicamentis admiscent, quæ mumiam exposcunt. Necessum igitur esset legitimam mumiam expetentibus, ut in hospitalibus nostris cadavera obeuntium aloë, myrrha, & croco repleri curarent, eamq; deinde suo tempore eximi. Hanc tamen nostram sententiam pluribus refellere contendit Petrus Bellonius Cenomanus, vir ex eo fortasse peritus judicandus, quòd profiteatur se Asiam, Græciam, Syriam, Aegyptum, & Arabiam peragrasse. Quippe qui putet, non aliam esse Mumiam apud Græcos & Arabes, quàm pissasphaltum. Sed quod ejus argumenta non sint tanti momenti, ut oppositum nobis persuadere possint, & quòd potius idem hallucinetur, in epistolis, quas conscribere instituí, adjuvante Deo, latius ostendam: ubi etiam plurima ejus errata attexemus, quæ in libellis, quos tum de medicamentis cadavera servantibus, tum de resiniferis arboribus, tum etiam de piscibus condidit, legendo adnotavimus. Quandoquidem nostrum in primis institutum non est, in his commentariis nostras ad unguem tueri sententias, atq; ab erroribus, quibus notati erimus, nos vindicare, sed quantum possumus, materiam medicam à mendis expurgare, eamq; illustriorem reddere, & in pristinum candorem restituere conamur. Porrò Mumia, de cujus viribus jam nobis differendum est, (ut Arabes tradunt) quàm plurimus pollet facultatibus: siquidem secundo ordine tum siccat, tum excalfacit: capitis dolores frigiditate obortos absq; humorum præsentia mulcet. Medetur hemicraneæ, paralysi, oris distractionibus, comitialibus, vertiginosisq;, si ex amaraci aqua naribus immittatur. Leucoii oleo, sive hyoscyamino grani pondere subacta, ad aurium dolores frigidos utiliter in earum concavitatem infunditur. Prodest quatuor granorum pondere ex thymbræ decocto resoluta, gulæ cruciatibus. Epota ex zizypharum, hordei, & myxorum decocto tribus diebus continuis, tussientibus opem non modicam præstat. Granorum item quatuor pondere sumpta ex aqua menthæ, cordis affectus removet: cum decocto verò cummi, ammi, & cari, tum ventriculi, tum intestinorum flatus discutit. Bibitur utiliter ab alto devolutis ex siliquæ Aegyptiæ medulla, additis Lemnia sphragide, & rubiæ radice. Haustatrium, vel quatuor granorum pondere singultum inhibet, si tamen ex cumini, & apii decocto assumatur. Errhinis imposita, additis moscho, castore, caphura, & oleo balanino, naribus commodè inditur ad diuturnos capitis dolores: præsertimq; cùm adhibitis aliis, contumax morbus non solvitur. Gargarizatur cum oxymelite adversus anginam: & ad lienis affectus ex cari decocto utiliter bibitur: & contra lethalia venena ex decocto tribuli marini, & fœtidi laserpitii gummi juvamento non modico sumitur: item ex mero contra scorpionum ictus bibitur, ictusq; locus cum recenti bubulo butyro utilissimè imponitur. Adstringit mumia illita externa sanguinis profluvia, pota verò interna: proinde perutilis ad cruentas excreationes. Ex caprillo lacte pota opitulatur exulceratæ vesicæ, internis penis desquamationibus & urinam ægrè continentibus. Non desunt qui credant, humanorum cadaverum ossa in pulverem redacta, & in potu exhibita, variis corporis languoribus prodesse, os suum unicuiq; membro tribuentes. Quod penitus refellendum non est: siquidem ipse pluries vidi, in comitiali morbo cranium humanum in pulverem redactum maximè profecisse, sicuti etiam calculosis renibus, & eorum doloribus. Sed ad Bitumen redeamus, à quo nos penè disjunxerat mumia, ne à nostro instituto recedamus. Hujus meminit Galenus lib. 11. simplicium medicamentor. sic inquiens: Bitumen, unum & ipsum est ex iis, quæ in aqua marina proveniunt, & in alia quapiam, quæ non est marinæ dissimilis, ut in Apollonia Epiri, & per alia id genus loca, multis aquis sponte nascentibus, ceu spuma quædam innatans hoc medicamen reperitur, & molle quidem est, dum innatat, postea verò resiccatum pice sicca durius efficitur. Optimum verò bitumen in mari, quod mortuum vocant, provenit.

Bellonii opinio explosa.

Mumiæ vires.

Bituminis hist. & vires ex Gal.

Eſt autem id ſtagnum ſalſum in cœle, hoc eſt cava, Syriæ. Cæterùm medicaminis ipſius vis eſt tum reſiccatoria, tum excalfactoria in ſecundo ordine. Meritò itaq; eo utuntur & ad glutinationes vulnerum cruentorum, & ad alia omnia, quæ exiccari debent cum modica excalfactione. Nomen ejus Græcum eſt ἄσφαλτος: Latinum, Bitumen: Arabicum, Haſral jeudi, ſive Chefer alibeud: Italicum, Bitume, & Aſphalto: Germanicum, Juden Leim. *πισσάσφαλτος verò ſic Græcis dicitur, ut Latinis Piſſaſphaltum: Arabibus, Mumie, Mumiay, ſeu Mumia: Italis, Piſſaſphalto: Hiſpanis, Cera de minera.*

Nomina.

Aſphalti nomina.

Bitumen, ἄσφαλτος, dici Suida innuit, παρὰ τὸ σφάλλεσθαι, quamvis ab Aſphaltitide lacu (mortuum mare vocant) ubi plurimùm colligitur, derivari poſſit. Germani Erdbech quaſi picem terreſtrem, eò quòd ſubſtantia & viribus cognatum ſit, vocant. Eſt autem veluti pinguis terræ adeps, aëreæ & igneæ ſubſtantiæ ideoq; flammam promptiſſimè concipiens, Plinio lib. 35. cap. 15. Duplex verò eſt Bitumen, liquidum ac denſum: illud vario eſt colore, candidum, quod Babyloniis Naphtha: aliud in cinereo candidum, quod concretum Arabes Ambra nominant: eſt & fulvum, nonnihil cæruleum, purpureo colore ſplendens: eſt nigrum, eſt alio atque alio colore, pro locorum in quibus ſcaturit diverſitate. Sic hoc noſtro ſeculo ex Auvernia Galliæ Bitumen adfertur & liquidum & nigricans, gravisque odoris, ad hyſtericas paſſiones olfactu utile. Et licet Aſphaltum quamdiu innatat, molle ſit, exemptum verò pice ficca ſit durius, Galeno auctore: attamen integrum ex fontibus ita craſſum emanat, ut limus videri poſſit: quod fortaſſis Plinium movit, cur loco citato, alibi limum, alibi terram dixerit. Quod ſi bitumen tam durum fuerit ut poliri queat, Gagates appellatur & Obſidianus lapis: ſic in mare Germanicum bitumen effunditur candidum, quod Succinum album eſt. Nihil dicimus de Bitumine foſſili, quod terra ampelitis & Bitumen foſſile terrenum, Germanis Stein foll, id eſt, Carbones lapidei dicuntur. Quod denique Dioſcorides liquidum Bitumen in Siciliæ fontibus innatare dicit, copiosè etiam in Germania, maximè circa Brunſchwigum reperitur, quo ad axes ungendas, jumentorum ſcabiem & lucernarum lumina utuntur, & aliqui à fœtore Teuffels-dreck, id eſt, Satanæ ſtercus vocitant: at in Burgundia, ad axes uſus eſt picis albæ quam Burgundiacam vocitant. Simile etiam ex Betula arbore igne elicitur, quod Bitumen Betulæ arboris, Plinius nominat. PISSASPHALTUM idem ac ſi dicas picinum bitumen: Marcell. Empiricus dicit Latinis Rubricam Scythicam appellari. Galenus, Ægineta, Aëtius Piſſaſphalti ne mentionem quidem ullam facere, ut rei ad medicamenta inutilis: Theopompus de eo tanquam foſſili agens, ea penè quæ Dioſcorides refert: Arabibus eſt Mumia, quod Piſſaſphaltum Dioſcorides vocat: duplex autem eſt Arabibus, naturale & factitium: quo mortuorum corpora condiebantur, ex Myrrha & Aloe. Sic & Mumia duplex, alia Arabum, Piſſaſphaltum puta, quæ nativa eſt: alia officinarum, quæ Bitumẽ judaicum eſt, humani cadaveris tabo mixtum. Dicitur autem Mumia, cadaver conditum. Ex Dioſcoride enim capite de Cedro, hæc conditura φύλαγμα νεκρῶν σωμάτων dici poteſt: ſic ex Galeno ſeptimo ſimplicium ξυράγκιν καὶ φύλαγμα μόρσιον τεθνεώτων appellare licet. Herodotus in Euterpe, cadaverum condituram ταρίχευσιν vocat: quem Diodor. lib. 2. cap. 5. ſequitur, & Strabo lib. 16. quòd ea non aliter, quã carnes ſale condirentur. Plinio lib. 11. cap. 37. Cadaver conditũ, at Pomponio Melæ lib. 1. ca. 9. medicatũ. Hodie non ſolùm in Europa, ſed ut ferunt, etiã in Aſia & Africa, Mumia dicitur. De condientibus & cõdiendi modo, Diodorus Siculus loco citato eadem penè quæ & Herodotus habet. Tres enim hoc munus abſolvunt. Primus Grammaticus dicitur, qui poſito humi corpore circa ilia deſcribit, quantũ à ſiniſtra parte incidatur: Alter eſt Sciſſor, qui æthiopico lapide latus aperit, ſubitoq; aufugit, ob aſtãtes qui cum exſecratione in eũ lapides conjiciunt: tũ ſequũtur corporis curatores, qui ταριχεύοι ſalitores appellãtur & polinctores, qui exiſtimatione digni: horum unus ſciſſurã per corporis interiora, præter renes & cor, ducit: alter vino phæniceo odoriferis immixtis lavat, dein Cadaver lotũ unguẽtis ex cedro & aliis pretioſis per dies triginta ungũt: Myrrha deinceps & Cinnamomo liniunt, ut ſervari & odoriferũ reddi poſſit. Curatũ cadaver cognatis traditur, etiam ſuperciliorũ & palpebrarũ pilis ſervatis, ut dormienti ſit ſimilis. Triplicẽ cõdiendi modũ Herodotus docet. Primus, cerebro per nares hamo extracto, & lapide æthiopico viſceribus ablatis, repurgãt vino phœniceo, & odoribus farciunt: tũ omenta myrrha, caſia & odoribus, excepto thure, contuſis, cõplent & conſuunt: dein per 70. dies ſaliunt: tum cadaver ablutum, & ſyndone involutum, gummi illinunt. Tandem in ligneam hominis effigiẽ indunt & reponunt. Alter modus: clyſtere repleto unguine cedrino, in alvum injiciunt, non reſectis corporibus: dein diebus 70. ſaliunt: ultimo die cedrinum unguen regerunt, quod ſecum inteſtina educit. Tertius modus: pauperes dilutionibus ventrem abſtergunt, per dies ſeptuaginta, ſale arefaciunt, dein reponunt. Verùm Judæi, Strabone lib. 16. atteſtante, Aſphalto ſive Bitumine liquido utebantur. Aſt conſuetudo condiendi corpora in Ægypto, longè ante Heſiodi tempora, qui quadringentis ante Herodotum annis vixit, cœpit. Condierunt autem ob id, quod mortuorũ reſurrectionem exſpectarent, quod Democriti ſententia teſtatur, inquientis: Ægyptii, Judæorum more mortuorum expectabant reſurrectionẽ, ideò corpora condiebant, ut durarent, & ad æternitatem aſſervarentur: ob id nefas illis videbatur ab igne comburi corpora, aut à vermib. abſumi debere. Quam Democriti ſententiam Plin. ut Epicureus lib. 7. c. 55. irriſit his verbis: ſimilis & de aſſervandis corporibus hominum ac reviviſcendi promiſſa Democriti vanitas, qui non revixit ipſe. Herodotus in principio l. 3. Zoroaſtis rationem adferre conatus eſt hanc, ne humatus à vermib. devoraretur. Verum enimvero non ſolum hominũ, ſed etiã brutorum animalium, permulta genera in Ægypto condiebantur. Ex quo colligi poſſe videtur, etiam ſceleratorum cadavera quovis mortis genere affectorum condita fuiſſe, cùm li. 2. referat Apicẽ regem ſtangulatum & in paternis monumentis ſepultũ: ſic fœminarum, non ſecus quàm virorũ funera condiebantur, ita tamen ut fœminæ forma conſpicuæ, monente Herodoto, demum tertio aut quarto à morte die ſalinariis & polinctoribus, ne cum eis concumberent, fuerint traditæ. Tradebantur autem, ut Diodorus autor eſt, iis tantùm, qui funera mortuorũ curare ſoliti erant, eo exercitio à majoribus tradito. Bruta quoq; condita fuiſſe, ſufficiat Herodoti teſtimonium, ſiquidem Ægyptii certa animalia diis ſacra habuere, & etiam poſt mortem coluere: quorum cùm aliquod moriebatur, ſyndone contectum cum ululatu pectus percutientes ſale aſpergebant, ac cedri liquore, quo diutius ſervaretur, ac unguentis odoriferis corpus unctum, in ſacris locis ſepeliebant. Ejuſmodi autem erant, crocodylus, felis, canis, mures aranei, accipitres, urſi, lupi, qua de re Herodotus lib. 2. Advehuntur ex Ægypto ejuſmodi medicata & condita cadavera

Bitumen duplex.

Bitumen exAuvernia.

Gagates. Bitumen foſſile.

Pix Burgũdiaca. Betulæ bitumen.

Piſſaſphalti nomina.

Mumia duplex.

Cadavera qui cõdiant.

Condiẽdi triplex modus.

Bruta etjam condita.

Cadavera cur cõdita.

Cadavera quæ condita.

davera (cujuſmodi duo Venetiis integra vidimus) quorum tamen venter non videtur concidiſſe: eò quòd mos fuerit: ut quæ defunctus in vita dilexiſſet, unà cum eo ſepelirentur, & ſi fas eſſet, condirent, quæ in alvum indebant & rebus odoratis complebant, quare in Ægypto & Alexandria, in ventre & thorace etiam reperiuntur libri, idola, numiſmata, vaſa. Meminit Rondeletius funeris conditi, quod integrum ex Memphite, navigio Maſſiliam fuit advectum, in cujus thorace inventa ſunt viginti folia papyri antiquæ literis Arabicis inſcripta, quod nemo legere potuerit, licet Judæi Avinionenſes hiſtoriam vitæ defuncti contineri ajebant. Sic Bellonius refert ſe vidiſſe libros antiquiſſimos, idola ex ære & orichalco, aliaq; permulta ſuppellectilia antiqua, in eorum thoracibus reperta. Vidimus nos ipſi idola palmum ferè longa, ex terra aliqua confecta forinſecus coloris ex viridi ſubcærulei, quæ vel viros vel mulieres referebant: quorum quædam hieroglyphicis litteris erant inſignita, quædam non: unum habemus quod à D. Doctore Bernardo Paludano, cùm ex Ægypto rediret, Patavii dono accepimus, quod ex thorace cadaveris in Ægypto conditi ſe ſumpſiſſe affirmabat, cujus iconem adjecimus: alterum hierogliphicis notis inſignitum apud Nobiliſſimum Cortuſum, nunc horti Patavini præfectum, quod de collo geſtabat, vidimus. Nunc de uſu cadaveris conditi paucis: Etſi Dioſcorides, Galenus, Ægineta, Aëtius, non minus quàm hiſtorici, Diodorus Siculus & Herodotus, Cadaver conditum agnoverint, & cedria condiri voluerint, quo humiditates depaſcerentur, duræ carnes exſiccarentur, & à putredine aſſervarentur, tamen priſcorum Græcorum ætas nuſquam in ſuis monumentis vires medicas tribuiſſe legimus, cùm hoc non fuerit ipſorum inſtitutum, & à paucis annis advehi ſit cœptum. Quare inquiunt recentiores, ſi cedria condiantur, cedriæ virium participia cadavera futura. Si aſphalo, aſphali: idem de reliquis medicamentorum generibus dicendum: ex quibus perſpicuum, Mumiam vocatam, rem eſſe compoſitam ex humana carne, admixto vel ſale, vel bitumine, vel cedria: quare hoc conditum mixtam naturam habet cum nitro & cedria, vel pro ratione eorum, quibus conditur: divitum namq; cadavera in oriente, Aloë, Myrrha, & opobalſamo etiam condiebantur, pauperes verò, Bitumine conditi ſepeliebantur. Hæc ratio cur noſtro ſeculo, Mumiæ dictæ, inter exotica medicamenta primum locum tribuerint: cujus apud Gallos tanta commendatio, ut optimates ea nunquam carere voluerint: referunt Franciſcum primum ipſorum Regem, in baltheo ſemper geſtaſſe, nullum caſum pertimeſcentem, ſi vel minimum ſaltem apud ſe haberet. Utuntur & hoc tempore Medici ad coagulatum vel grumoſum ſanguinem, ex caſu reſolvendum. Aſt in ea quæ ad nos adfertur, nec colore, nec odore, nec ſapore percipias myrrham vel aloën, vel opobalſamum admixtum: quare videtur ea eſſe, quæ bitumine & humano tabo conſtat, at neque hæc genuina, ſed bitumine cadaverum oſſibus infuſo & circumfuſo: hinc in officinis ſæpè ſcapularum, coſtarum videbis oſſa. Quod cùm ita ſit, malunt aliqui Bitumen, aut picem ſiccam accipere, cùm hæc cum Aſphalto & vim & ordinis facultatem ſortiatur: & ſanè, tutius eſt rem cognitam & ſynceram, quàm peregrinam & multis abominabilem in uſum vocare. Ex dictis facilè colligere eſt, falſam eſſe eorum opinionem, qui dicunt Mumiã eſſe corpora eorũ, qui in littore maris arena obruuntur: vel, ut aliis placet, corpora in montibus frigore congelata, qua de re plenius alibi. Verùm & hoc tempore magnatum condiuntur corpora: poſtquam enim omnia fuerint interanea ablata, ea quæ Cadavera à putredine conſervare poſſunt, aſpergunt, & indunt. Apud Gallos uſitatus fuit pulvis, quem Myrrhaceum vocant, cujus plures licet ſint compoſitiones, unam tamen addere lubet. Aſſumunt ſalis multum, Alumen cum Myrrha & Aloë fuſum, Abſinthium, Cinnamomum, Caryophillos, Piper, Cuminum, Siler montanum, & id genus aromatum, omnium partes convenientes, quæ in craſſiorem comminuunt pulverem, affundendo Aceti parum: hunc pulverem alvo indunt: tum cera circumlitũ (quod tamen non in omnibus obſervatur) & involutum feretro plumbeo includunt. Simile quid apud Herodotum li. 4. habetur. Patavii anno 78. vidimus hoc pacto cadaver condiri: inciſo ventre inteſtinis cum reliquis viſceribus exemptis, pectus ad coſtarum cartilagines fuit inciſum, viſceraq; exciſa: mox corpus aqua frigida ablutũ, ſpongiisq; abſterſum primò: dein aceto acerrimo, tum aqua vitæ, tandem poſt factam cum ſpongia ſicca abſterſionem, pulvis inſperſus ac infricatus: quin & bombacem vel ſtupas aquæ vitæ immerſas & expreſſas carni applicant, totaq; & infimi & medii ventris cavitas pulvere impletur, cutisq; conſuitur. Pari pacto & caput conditur, poſteaquam cranio ſerra ablato aut perterebrato, cerebrum fuerit exemptum. Sic conditum cadaver linteo cerato adhuc calente involvitur, & denique pice navali illinitur: hoc pãcto conditum in annos decem conſervari poteſt. Pulveris hæc eſt compoſitio. Accipe herbarum Abſinthii ſicci, Salviæ, Lavendulæ, florum Roſarum rubearum, Nucis cupreſſi, ana M. iij. Spicæ Germanicæ, calami aromatici, ana M. i. Aloës, Myrrhæ, Maſtiches, ana ʒ. j. ß. Cinnamomi, Caryophyllorum, Nucis moſchatæ, Macis, Croci, ana ʒ. i. Aluminis rochæ, Acatiæ, ʒ. ij. Salis marini, Cumini, Furfuris torrefacti, ana ℔. i. Contuſa omnia ruditer ſerventur ad uſum. Dein, accipe Aquæ vitæ ℔ x. aceti acerrimi ℔ xv. Stupæ canabinæ vel Bombacis ℔ viii. Spongias magnas, N.. iiii. Hæc ſunt quæ parata haberi debent.

Naphtha Græcis & Latinis, Arabibus & Turcis Nepht. Suidas medicum eſſe vocabulum ſcribit, & à Græcis μηδείας ἔλαιον vocari, eò quod Medea Creontis filiam pellicem cremaverit Naphthico oleo, qua de re & Plinius lib. 2. c. 105. Quibuſdam oleum Siculum, quod in Agrigentino Siciliæ agro, eò olei vice ad lucernarum lumina utuntur. Perſæ auctore Herodoto, oleum hoc Rhodium vocant. Officinis oleum

Cadaveribus varia inclusa.

Idola in Cadaveribus.

Cadaveris conditi uſus.

Error quorundam. Cadavera ut nũc condiantur.

Naphthæ nomina.

Petroleũ.

Petræ ſive petroleum: Mutinenſibus, oleum montis Gibii. Differt ab alio quovis liquido bitumine: alia abſque igne, aut bitumine accenſo, per ſe in terra gignuntur: hoc verò gignitur ex Bitumine in terra & montibus natura accenſo, tenuiſſimis ejus vaporibus ſurſum elevatis, & ad frigidiora ſaxa in tenuem liquorem reſolutis, qui dein per ſuos meatus è montibus fontium modo ſcaturit: verum ex craſſo & terreſtri bitumine, craſſa: ex tenui & puro, pura etiam & tenuis gignitur. Duas quidem differentias Dioſcorides agnovit, candidam & nigram: at cum Bellonio tres ſtatuimus, nigram, candidam, & flavam: illa craſſior, hæ verò aquæ modo liquidæ ſunt. Variant etiam ratione loci: Italica namq; in ſuo fonte non flagrare dicitur, quod Babylonica facit, ſi Plutarcho in vita Alexandri credimus. Alba, quæ Babylonica eſt: licet etiam in Italia ſcaturiat, in tractu Parmenſi, apud Mejanam pagum, quo loci tres ſcaturigines ſunt, ubi levi ſtillatu effluit, cum paulo majori aquę quantitate, parcius oleum fundens, quàm ruſſa. Excipiunt autem ſingulo vel altero die: hoc pacto: aquam ſcopis quatiunt, ſicq; oleum in angulum coactum vaſe quodam excipiunt in ſingulum diem libram ſemis, vel paulo plus: maximè æſtivo, ſicco & ſereno tempore: hocq; cæteris odore ſuavius & ſubtiliorum partium. Rufa circa montem Zibitum, tredecim à Mutina miliaribus diſtantem, ubi duæ vel tres ſcaturigines, colligitur, & quidem hyberno tempore ad uncias quindecim, at æſtate ad uncias quadraginta quinq; Nigra in vico Allenſi non longè à Mediolano colligitur, ex puteis qui non Naphthæ gratia, ſed ſalis cauſa parati ſunt: aquæ namq; quæ ſalis conficiendi cauſa hauritur oleum innatat: quod concha aufertur: alii tamen vellera immergunt & oleo ſupernatante imbuunt, eaq; poſtea exprimunt: & quantò magis aqua exhauritur, tanto amplius olei excipitur, ita ut aliquando in æſtate ad 240. uncias colligi referant, maximè æſtate ſicciſſima, hyeme verò nihil aut parum. Quàm ſit Naphtha ἀφλεγέστατον τῷ πυρὸς, exempla diverſa legantur apud Plinium capite de Naphtha, Plutarchum in vita Alexandri, & Herodotum de ſcaturigine Naphthæ apud Perſas: ſolent enim, ut auctor Ammianus, Perſæ Naphtha tela illinere, ipſiſq; accenſis & latius emiſſis hoſtium tecta cremare: qui volet, plura inveniet & de Naphtha & Mumia apud Bellonium & alios. Inter has candida efficaciſſima, dein fulua, poſtremum locum nigra obtinet, quod Aſphalti odorem plus cæteris refert, ejusq; pretium, propter magnum ejus proventum, vilius eſt. Hæc craſſior eſt rufa: rufa paulò craſſior alba, licet rufa & alba ſæpe pro eadem ſumatur, quæ ambæ adeò liquidæ, ut aquæ non valdè ſint abſimiles: quare ſi paulò obſcuriorem videris, nigram largius affuſam ſcias. Sunt qui loco olei petræ ſubſtituunt oleum Latericeum, quod quibuſdam Petroleum artificiale, illud naturale, dicitur.

Naphtha duplex.

Petroleum triplex.

Album.

Ruſſum.

Nigrum.

Κυπάρισσος. CUPRESSUS. CAP. LXXXVI.

CUpreſſus refrigerat, & aſtringit: cujus folia ex paſſo, & exiguo myrrhæ pota, veſicæ rheumatiſmi, & urinæ difficultati auxiliantur. Pilulę autem ex vino tuſæ in dyſenteria, alvi fluxione, tuſſi, & orthopnœa, aut ſi rejicitur ſanguis, convenientiſſimè bibuntur: earum decoctum eoſdem præbet effectus: [a] tuſę cum fico duritias emolliunt, nariumq; polypo medentur: in aceto coctę, & cum lupinis detritæ ſcabros ungues ejiciunt: hernias inteſtinorum prolapſu erumpentes illitu reprimunt. Folia eadem præſtant. Pilulę cum arboris coma ſuffitę, culices abigere exiſtimantur. Folia trita, & impoſita vulnera conglutinant, ſanguinem ſupprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per ſe, aut cum polenta ignibus ſacris, ulceribus quæ ſerpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato ſtomachum corroborant.

[a] Cõcluſa non legit antiquũ manu ſcriptũ exẽplar: ſed meum, & Carag. hæc omnia habent.

Cupreſſi hiſtoria.

CUPRESSUS.

Reſina Cupreſſi.

Cupreſſi natalia

TAmetſi cupreſſus arbor notiſſima ſit in Italia: quin etſi vulgaris ſint notitiæ ejus fructus, quos tam Græci, quam Latini conos appellant, attamen cùm nihil de ejus hiſtoria memoriæ tradiderit Dioſcorides, ut lectorib. undequaque ſit ſatisfactum, hic nobis de ea diſſerendum eſt. CUPRESSUS *itaq; duum eſt generum: quorum alterum mas eſt, alterum fœminam appellant. Hæc metam in faſtigium acuminatam ducens, illa verò ramos in latum ſpargens: utraq; procera eſt planta, recta, caudice glabro, ramos in ſummitate tantũ habens. Foliis viret perpetuis & Sabinæ bactiferæ viridioribus, ac longioribus. Conos edit ter in anno, lariceis ſimiles, craſſiores tamen, duriores, compactiores, ſpecioſioresq;, in quibus minutum concluditur ſemen. Fundit caudex reſinam liquidam ſed modicam, odore haud ingrato, Terebinthinæ haud abſimilem & facultatis ferè ejuſdem. Ligni materies ſolida, compacta, ſpectabilis, ſuaviter odorata, ſantalorũ ferè modo. Advena igitur quondam fuit Italiæ Cupreſſus, & difficilimè naſcẽtium, natuq; moroſa, ut quæ in educatione plurimum diligentiæ expetat, & præſertim in locis, ubi ſuapte natura non provenit. Tradiderunt veteres cupreſſum Diti ſacram: & ideo funebri ſigno ejus ramos ante domos ponere ſolebant, ubi aliquis defunctus jaceret: ex quo more creditur ejus umbra infauſta, nec quidem gratioſa. Cupreſſi patria, ac proprium natale ſolum Creta inſula eſt: namq; inibi quocunq; loco terra moveatur, ſubactaq; ſit, niſi ſerantur alia hæc ſua ſponte gignitur, atq; protinus emigrat. In Idæis etiam montibus, qui ad Troadem ſpectant, non appellato ſolo, Cupreſſus numeroſa ſponte proſilit. Quod admiratione nõ vacat, alibi nõ niſi tempore, &*

pore, & perquàm diligenti cultura proveniens, & cultorem magnopere fastidiens. Odere cupressi flumina, lacus, omnesq; aquosos tractus, quo fit ut ejusmodi locis sata confestim inarescant. Quod si rectè scivisset Adamus Lonic. non tam facilè (ut puto) scripsisset, cupressum humidis gaudere locis. Aspernantur & fimum, quo etiam si circumfossura impleatur non multo post tempore pereunt. Mira est Cupressi fœcunditas, etenim tristera est: colliguntur ejus comi mensibus Januario, Majo, & Septembri. Semen ejus innascitur, granis adeò pusillis ac minimis, ut atomis comparari possit: ob id enim ægrè perspicitur. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam parvo semine gigni tam proceras arbores. Semen mirè formicis expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum: quo fit, ut fructiferæ Cupressi nunquam formicis sint destitutæ. Cupressus perpetua coma viret, ejusq; materies nec cariem nec vetustatem sentit, ut etiam cedri, ebeni, loti, taxi, buxi, & oleæ. Proinde veteres non aliam ob causam ex cupressina materie simulacra sculpebant, nisi quòd ad æternam diuturnitatem permansura putarent, veluti Romæ illud Jovis in arce. Fert & Cupressus liquidam resinam lentiscinæ similem, sapore verò acerrimam. Reliqua semina tradunt, solius cupressi tusis si misceantur, a vermiculis quibuscunq; non tangi, neq; erodi. Lignum autem (ut ajunt) nulla temporis diuturnitate suaveolentiam exuit. Conorum decoctum ex aceto paratum dentium dolores mulcet, si eo sæpe os colluatur, eorundem rheumatismos cohibet: idem quoq; præstat foliorum decoctum. Hoc quoq; medicamento vitiligines curantur: eorundem & mulorum unguium cinis oleo Myrtino exceptus, valet illitus ad capillorum defluvium. Idem (ut Marcellus inquit) impari numero minutissimè triti & ex vino vetere hausti, tussim potentissimè leniunt. Recentes virides q; comi hernioso magnopere juvant, si eorum decoctum ex vino vetere paratum quotidie affecti biberint trium unciarum pondere: interim tamen folia cupressi trita testiculis illinenda sunt, est enim hoc auxilium multis experimentis comprobatum. Idem præstant tenera arboris germina commansa, ita ut eorum succus deglutiatur. Sunt qui pusillam cupressum, nonnullis etiam Cipresso vulgo dictam, abrotonum fœminam vocent, à similitudine, quam hæc cum arbore in multis habet: idcirco nec fortasse aberraret, qui certo crederet, Plinium libr. XXIV. cap. XV. de chamæcypariisso barba differentem, de hac intellexisse: præsertim cùm tradat, ipsam ex vino potam contra serpentium omnium venena, scorpionumq; ictus pollere: siquidem & nostra hac ætate plerique abrotonum fœminam ad idem usurpant. Quod item ad alvi tineas necandas bellaris immiscent, ut arte pueros ad comedendum alliciant. Hetrusci hanc Santolinam vulgò nominant, de qua cùm libro tertio in abrotoni mentione nobis latius sit differendũ, hic plura dicere supervacaneum esset. Cupressi meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cupressi folia, germina, pilulæ recentes, & molles magna vulnera conglutinant in duris corporibus: ex quo clarum est, quòd resiccandi vim habeat absq; insigni acrimonia aut caliditate, sicut certè & gustus testificatur. Apparet enim in ea levis quidem acrimonia, sed plurima amaritudo, multo q; etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta ei inest acrimonia caliditasq; quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati, ut nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latent e inflaccidis, putrescentibusq; affectibus humiditates innoxiè, tutoq; depascitur, atq; absumit: cùm quæ excalfaciunt simul desiccantq; eas quidem quæ contentæ sunt, absumant, cæterùm acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos juvat: siquidem exiccat, roburq; addit corporis partibus præ humiditate laxis, utpote cùm adstrictio in altum subeat, deducente ipsa caliditate, quæ admista est, eum servante modum, ut deducere quidem valeat non tamen mordicare queat. Quidam ea utuntur ad carbunculos, & herpetes polentæ miscentes, tanquam absumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso. Κυπάρισσος *Græcè vocatur: Latinè, Cupressus: Arabice, Saro, aut Sero: Italicè, Cipresso: Germanicè* Cypressen: *Hispanicè, Cipres: Gallicè, Cyprez: Bohemis, Cypris.*

Adami Loniceri lapsus circa locum natalem cupressi.

Cupressina resina.

Conorũ usus.

Cupressus pusilla.

Santolina.

Cupressi vires ex Gal.

Nomina.

De Cupresso ex antiquis, nullus melius ipso Theophrasto, ex quo Plinius sua desumpsit, scripsit. Dicitur autem ἀπὸ τῶν γόνων παρίσους τοὺς ἀπεφύσας *à partu parilium ramorum: arborem Herbarii Cupressum vocant, cujus fructus,* στρόβιλοι *pilulæ dicuntur, aliis Coni, quibusdam galbulæ, officinis nuces: quemadmodum apud multos Taxus, apud Germanos Buxus, sic cupressus apud Italos in cœmiteriis colitur, cùm funebris arbor olim fuerit habita: plurimas videmus non longè Patavio in colle circa Eremitarum cœnobium: apud nos sæpè licet ex semine germinarit Juniperinis foliis, non tamen ad aliquam altitudinem pervenit.*

JUNIPERUS. CAP. LXXXVII.

a Ἀρκευθίς.

a Antiquus codex habet περὶ Ἀρκεύθου μικρᾶς capit. περὶ Ἀρκευθίδος καὶ μεγάλης in multis antiquis codicib. reperitur.

b Meum

Juniperi genera duo, altèra major altera minor: utrraq; acris est. Excalfacit, & urinam movet: accensa serpentes fugat. b Baccarum nonnullæ nucis juglandis magnitudine nonnunquam grandescere, aliæ nucem Ponticam æquare inveniuntur, rotundæ, odoratæ, in mandendo dulces, subamaræ, quæ arceuthides etiam id est, baccæ Juniperi nominantur. Modicè calfaciunt, & adstringunt, stomacho utiles: contra pectoris vitia, tussim, inflationes, tormina, & serpentium ictus efficacissimè bibuntur: urinam cient, unde ruptis, convulsis, & vulvæ strangulatui subveniunt. c [Folia acrimoniam habent: ideo tam ipsa, quàm eorum succum ex vino contra viperarum morsus illini, aut bibi prodest. Corticis cinis cum aqua illitus, lepras eximit.] d.

& Drag. τὸ μὲν τοι καρπὸν ὁ μὲν τις κέδρυν καρύαν ποντικὴν τὸ μέγεθος, εὑρίσκεται, ὁ δὲ κυάμῳ ἴσος. Profert fructum magnitudine nucis ponticæ, reperitur & fabæ æqualis. Sed Cat. primo loco habet καρύα simpliciter: Secundo verò καρύα ποντικὴ. *c* Conclusa desunt in meo, sed Catacuz. habet. *d* Cat. addit. τὸ δ' ἄνθος τοῦ ξύλου ποιεῖν ἀνιᾶσθαι. i. ramenta verò ligni devorata interficiunt: quin etiam addit alterum caput de Junipero majore, hunc in modum Ἀρκευθος μεγάλη, οἱ μὲν κυπάρισσος ἀγρία, οἱ δὲ μηδικὴ ῥωμαῖοι Ιεπιπερον, ἐστὶ δὲ καὶ αὐτὴ γένος τοῖς πλείοσιν, ἐμφερὲς κυπαρίσσῳ. γεννᾶται ἐν τραχέσι καὶ θαλασσίοις τόποις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον: δύναμιν δ' ἔχει τὴν αὐτὴν τῇ προειρημένῃ. Juniperus magna quæ & Cupressus sylvestris & mineuthæos dicitur, Romanis Juniperus, plurimis cognita, similis est cupresso. Nascitur plerumque asperis & maritimis locis. Easdem habet vires cum prædicta.

Reperiuntur Græci Dioscoridis codices (ut etiam adnotatum reliquit Marcellus) in quibus Juniperi caput prorsus depravatum legitur, quibusdam additis, quæ Dioscoridis doctrinam minimè sapiunt. Siquidem nec Galenum, nec Paulum Aeginetam, minusq; Serapionem, quitamen verbotenus Dioscoridis scripta per capita singula refert, illud usquam posteritatis memoriæ prodidisse constat, quòd scilicet ramenta ligni Juniperi epota homines perdant, præsertim cùm ejus bacca contra serpentium ictus efficacissimè devorentur: bibaturq;, ac illinatur foliorum expressus succus ad viperarum

JUNIPERUS.

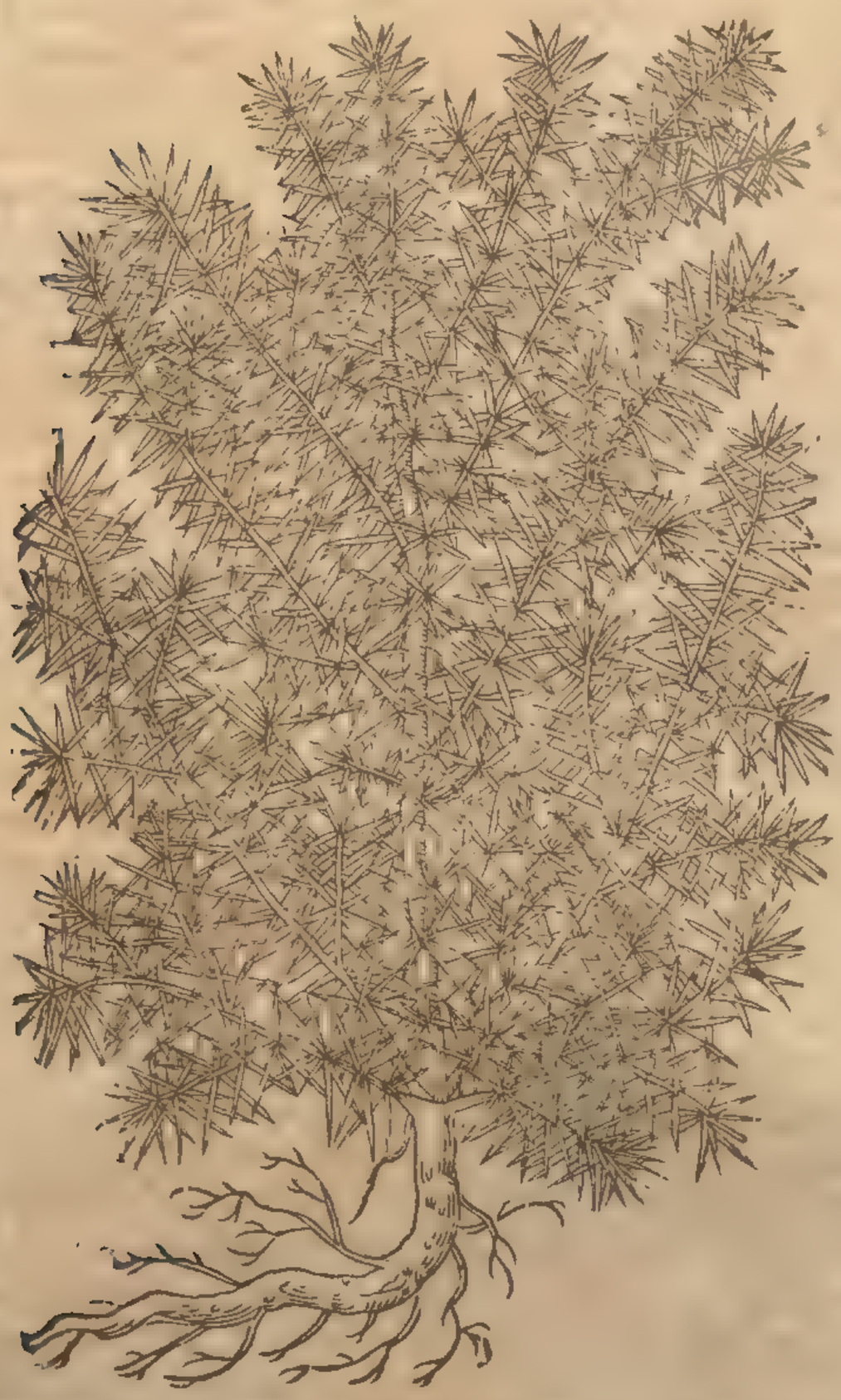

JUNIPERUS MAJOR.

rarum morsus. Adde etiam quod facto periculo id omnino falsum esse deprehendatur. Quare non modo non credendum, sed ne cogitandum quidem, ejusmodi ineptias à Dioscoride scriptas: quin potius illi adscriptas esse existimandum. Siquidem cùm Oribasius, qui plantarum historias perquam diligenter ex Dioscoride transcribit, Juniperi historiam præternittat, id quidem manifestè indicat hæc omnia esse Dioscoridi adulterina. Nam scripsisse Dioscoridem, majoris Juniperi fructum haberi nucis juglandis magnitudine, alterius verò nucem ponticam æquare, nihil est quod me adducat ad credendum, & præsertim cum de re hac tam variæ sint lectiones. His ergo rationibus adductus, non temerè partem illam, utpote additiam, ex hoc capite resecandam duxi. Sed non desunt recentiorum quidam, qui ut novi aliquid in medium afferre videantur, Dioscoridis Juniperum contendunt nil aliud esse quàm Theophrasti cedrum, & erroris in hoc Dioscoridem accusant. Sed ii potius videntur somnia describere quàm vera, ut facilè cuipiam palam fiet, qui diligenter Theophrastum perlegerit. Habet enim is duo cedri genera, alterum lycium, alterum Phœnicium, de quibus in Junipero nihil meminit Dioscorides. Sed majorem & minorem Juniperum describit: non lycium & Phœnicium ex Theophrasto, ut novi hi censores somniavere. Major, & minor Juniperi species in pluribus Italiæ locis reperitur. Tuscia urbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt visuntur q3 hæ frequentes in agro nostro Senensi: quarum fructus sylvestribus & crassior, & dulcior habetur. Folio utraq3 est aculeato, longiusculo, coronarii Rosmarini effigie, angustiore tamẽ. Ligni materies dura, compacta q3 ac odorata, ad centenarios annos incorrupta perdurat: proinde jussit Hannibal (ut Plinius tradidit lib. 15. cap. 40.) templum Dianæ Ephesiæ Juniperinus trabibus extrui, quòd per multas ætates esset duraturum. Igitur mirari non licet, si chymistæ asseverant, carbonem Juniperinum accensum, & suo cinere obrutum ignem integro anno fovere. Baccas edit cæruleas copiosas, ervi magnitudine, odore haud ingrato. Profert ex se Juniperus gummi mastichæ simile, quod & Sandaracham, & Vernicem appellant. Hoc primùm cùm metitur, candido splendescit colore, senescens verò in rufum abit. Porrò haud ignorandum est, hanc Arabum sandaracham à Dioscoridis sandaracha perquam longè dissidere. Nam q3 Græcis sandaracha est fossilis ad arsenici, sive auripigmenti genera referenda, erodens, & exitiale medicamentum, ut amplius in quinto libro, Deo duce, dicemus. Verùm hæc sandarachæ nomenclatio in gummi Juniperi invecta fuit à medicis, qui Mauritanos secuti sandarax Arabicũ nomen (sic enim Arabes Juniperi gummi vocant) in sandaracham converterunt. Quamobrem illud adnotandum esse videtur, quòd ubi Arabes sandaracham medicamentis inserendã esse præcipiunt, gummi Juniperi immiscendum intelligunt: ubi verò à Græcis de sandaracha fit mentio fossilis illa rufa, & auripigmento similis, est intelligenda. Non desunt tamen qui velint Mauritanorum Sandaracham non esse gummi Juniperi, sed Oxycedri. Quorum equidem judicio ausim facilè subscribere: etenim pauci admodum sunt, qui non putent oxycedrum esse Juniperum majorem: adeò ut pleriq3 vulgarium illam ab hac nesciant distinguere. Tradit Plinius libro decimo tertio, capite undecimo plura gummi genera, ubi gummi Juniperinum ad nihil esse utile scribit. Cujus tamen frequens usus in medicamentis contrarium indicat. Quippe hoc syncero, & oleo ex lini semine presso fit vernix liquidus: cujus est usus ad illustrandas picturas & ad nitorem ferri conciliandum: utilis etiamnum ad ambusta, & præcipuus ad dolores, & tumores hæmorrhoidum. Siccus vernix, hoc est gummi Juniperi (ut author est Serapio) suffitus aut aspersus destillationes suspendit: haustus mensium profluvia sistit, sinus exicat immistus, haustus verò pituitam, quæ ventriculo, & intestinis hæserit: tineas & cætera ventris animalia necat. Nervorũ resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Capitis destillationes suffitu discutit. Idẽ exceptus sanguinis excreationes supprimit, & hæmorrhoidas fluentes illitus. Additò tum rosaceo, tũ myrtino sedis rimas coërcet, & hiantibus frigore manum, pedumq, scissuris illitu succurrit. In summa calfacit, & siccat primo recessu. Sandarachæ igni admotæ fumus dentiũ dolores mulcet, ubi per infundibulum ad affectum dentem pervenerit: ejusdem pulvis ovi albo subactus, & fronti temporibusq3 illitus sanguinem è naribus fluentem sistit. Est & Sandarachæ ceraginosi mellis genus apud Plin. qui de ea lib. xi. cap. vii. ita

Juniperus Dios. Cedrus Theoph. non est.

Juniperus duplex.

Juniperi lignum ad centenarios annos perdurat.

Gummi Juniperi seu Vernix. Sandaracha Græcorum, Sandarax Arabum.

Gummi Juniperi usus.

Vernix liquidus & siccus.

Sandaracha alia Plinii apum cibus.

vii.ita ſcribit. Præter hæc convehitur Erithace, quam alii ſandaracham, alii cærinthum vocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus, qui ſæpè invenitur in ſavorum mamillatibus ſepoſitus: & ipſe amari ſaporis, gignitur rore verno: hactenus Plinius: de hac ante ipſum meminit etiam Ariſtoteles lib.ix.cap.xl. de hiſtoria animalium, Apes inquiens recondunt alterum quoq; cibarii genus cui durities, ceræ proxima, quod Sandaracham nonnulli appellant. Cæterùm oleum, quod ex Juniperi materie (ut chymiſtæ dicunt) per deſcenſorium duobus adverſis fictilibus, tum pariter vitreis inſtrumentis elicitur, calidum ore contentum dentium dolores mirifice mulcet, ſi tamen frigida defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longè præſtantius, odore perquàm jucundo: foliorum & baccarū Juniperi decoctum potum valentiſſimè pellit menſes & urinas. Decoquuntur quoq; juniperinæ baccæ ex vino albo prius confractæ, unà cum roſis, cupreſſi pilulis, & myrti foliis, utiliſſimè ad dentium dolores. Siquidem hoc decocto calido in ore contento facilè juvantur affecti, & præſertim addito aquæ vitæ momento, atque ubi dolor modum exceſſerit, addito etiam philonis antidoto. Lixivium ex vino albo, & juniperino cinere paratum, unciarum quatuor aut quinque pondere potum, valentiſſimè pellit urinam ita ut nonnullos viderim hydropicos hoc tantùm auxilio ſanatos. Item ſcabiem ſanat ubi eo affecti ſeſe profundant. Paratur ex juniperino ligno balneum admirabilis facultatis ad podagricos, hoc modo. Sumito ligni juniperini conciſi lib. xii. coquito in aqua in cortina magna, quouſque tertia tantùm pars ſuperſit: deinde decoctum una cum ligno in labrum projicito. In hoc ubi deſcenderit æger, ſedeat umbilicotenus, & membra languida foveat: atqui hunc præpurgatum eſſe oportet. Hoc enim balneo nonnullos podagricos in Bohemia vidimus in lectulo jacentes, perpetuoq; dolore vexatos, qui adeò revaluerūt, ut expeditiores facti, ad negotia redierint, quoquo libet ambulantes. Juniperi & lauri cujuſque ſeptenæ baccæ, addita caſſiæ lignea vulgaris ſemi drachma, & Cinnamomi drachma, ſi in Turturis ventrem integra omnia conjiciantur, & Turtur deinde aſſatus, & gallinaceo adipe perfuſus, mulieri propediem paritura, veſperi alterno diebus, devorandus præbeatur, prægnans facilimè puerpera fiet. Juniperi meminit Gal. lib. vi. ſimpl. medic. ſic inquiens. Juniperus, calida & ſicca utrinque tertii ordinis. At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis. Attenuat, aperit, digerit, reſolvit, adſtringit, roborat. Arbor Græca voce ἀρκευθὶς dicta Latina Juniperus appellatur: Mauritana, Arconas, aut Archenas: Italica, Ginepro: Germanica, Wachholter/ & Krametbaum: Hiſpanica, Enebro: Gallica, Geneure: Bohemica Jalouvec. Ejus autem gummi Græci vocant κόμμι ἀρκευθίδος: Latini, Gummi Juniperi: Mauritani, Sandarax: Itali, Gomma di Ginepro: Germani, Wirnes: Hiſpani, Verniz: Galli, Vernix.

Sandaracha Ariſtotelis. Oleum Juniperi.

Balneum ad Podagricos. Pulchrū experimentum.

Juniperi vires ex Galeno. Nomina.

Juniperus cùm reſinam fundat maſtichi perſimilem, inter reſiniferas, at bacciferas, non autem coniferas connumerari poteſt. Græcis ἀρκευθος παρὰ τὸ τὴν ἀρὰν νεύειν, quod ejus odorem omnia reptilia adverſentur: vel διὰ τὸ ἔχειν τὰς ἀκρέμονας νεωτερικὰς Juniperus verò, quod juniores & novellos fructus pariat antiquis matureſcentibus, ut qui pariat uſque ad tertium annum, arbori ſuæ inhærente fructu. Florere Theophraſtus & Plinius meminere, ſuccedunt fructus ἀρκευθίδες ſeu baccæ, officinis Grana Juniperi, quibus ſemen incluſum eſt. Juniperum diſtinguimus in minorem & majorem. Minorem alium vulgatum, alium alpinum: vulgatus duplex, fructu vel majore, vel minore, quod videtur ratione fruticis evenire, ſiquidem humilis baccas majores, arboreſcens minores ferat: quod & à Geſnero libro de hortis, annotatum fuit: ſic & aliæ baccæ obſervantur rotundæ, aliæ acuminatæ & oblongæ. De alpino ſeu minimo, qui cubitalem non excedit altitudinem, vide Geſnerū, & Cluſium hiſt. Pan. alibi de eo dicturi. Majoris Juniperi nomine tres oſtenduntur plantæ, utpote ea quam Cedrum phœniceam auctor vocat: dein altera quam pro Cedro Lycia auctoris poſuimus: tum ea cujus figuram adjecimus. Et licet omnibus tribus hoc nomen tribui poſſit, ut in univerſali oſtendetur hiſtoria, hic tamen de tertia ſermo, cùm Dioſcoridis major ſit Juniperus, aut ſaltem congener, quam Juniperum majorem bacca cærulea appellamus: Lobelus, Juniperi Maximi Illyrici: Lugdunenſis hiſtoria Juniperi majoris: Tabernæmontanus Juniperi majoris Illyricæ nomine propoſuere.

Βράθυς. SABINA. CAP. LXXXVIII.

Sabina duorum generum eſt. Una foliis cupreſſo ſimilis, ſpinis horridior, *a* [graviter olens,] acris & fervens: *b* arbor eſt coactæ brevitatis, quæ ſeſe magis in latitudinem fundit: hujus foliis nonnulli pro ſuffitu utuntur. Altera tamaricis folio ſimilis eſt. Utriuſque folia nomas ſiſtunt, collectiones illitu mitigant: quin & cum melle illita nigritias, ſordesque repurgant, & carbunculos rumpunt: cum vino pota ſanguinem per urinam eliciunt: partus appoſita extrahunt, & ſuffitu idem præſtant. Unguentis calfacientibus immiſcentur, & privatim *c* gleucino.

a Βαρυοσμώτερον, gravius olens Orib. legit. *b* Meum ἰσχυρὸν δὲ τὸ δένδρον, id eſt, eſt autem arbor robuſta. Sed Catecuz. κολοβὸν δὲ τὸ δένδρον i. eſt autem arbor curta. *c.* In gleucini compoſitione apud Dioſcoridem nulla fit ſabinæ mentio.

Sabinæ conſideratio.

Sabina, planta eſt denſa in latitudinem potius, quàm in longitudinem ſeſe diffundens: ramos edit flexiles, & fractu contumaces, foliis ſquammisve circumquaque veſtitos. Duum eſt generum, alterum quidem frugiferum, alterum ſterile. Sterilis, vulgaris eſt notitiæ: Foliis exit hæc cupreſſi ferè ſimilibus, ſed acuto, pungentiq; cacumine graviter olentibus, acribus, ſerventibusq; Naſcitur in apricis, & ſeritur quoq; in hortis & viridariis. Fructifera etſi non adeò vulgaris in Italia viſitur, in Germania tamen frequens reperitur. ſponte proveniens, folio tamariſci, craſſiore tamen, minimè aculeato, nec adeò ut alterius, graviter olente, acriq;. Differt hæc quoq; baccarum colore, quæ in altera rubentes, in altera cæruleæ ſpectantur, ſed odore, ſaporeq; ſimiles. Seritur in apricis & collibus, in hortis & viridariis, ac etiam ſponte per ſe provenit. Cæterùm non deſunt imperiti, qui pro Sabina quandam herbam dodrantalem ſumunt, quæ quibuſdam in montibus plurima naſcitur, folio tamaricis, licet nec odore, nec ſapore ſabinam referat. Hanc ſæpius exiſtimavi eſſe Selaginem à Plinio lib. xxiiii. cap. xi. commoratam: namq; inibi ſelaginem eſſe affirmavit, ſabinæ ſimilem. Olim ſelaginem contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia ſuffitam prodeſſe. At tanta extitit tunc temporis ſuperſtitionum magorumq; vanitas, veluti & hoc ævo apud pleraſq; gentium turbas viſitur, ut ii nunquam ad ſelaginem legendā accederent, niſi prius Dius ſacra feciſſent: quin & eam invalidā omnino cenſebāt, niſi dextra manu, & nudis pedib. legeretur. Cæterùm non deſunt qui bacciferā ſabinā, haud ſabinā eſſe contendant, hoc, ni fallor, argumento, quòd hæc bacas proferat, quarū in ſua Dioſc. nō meminit. Unde factū eſt, ut quidā putaverint, eā majorē juniperū eſſe, alii verò thuiā, quam Theophr. memoriæ prodidit li. & c.v. de hiſt. plant. Verùm utriq;, meo judicio in errore verſantur: illi quidē quod hæc planta

Herba quæ pro Sabina exhibetur. Selago Plinii. Opiniones quorundam reprobatæ, qui bacciferā Sabinam negant eſſe Sabinam.

planta nec folio, nec flore, neq; fructu, non materie, non odore, neq; sapore, non cæteris deniq; notis juniperum referat: hi verò, quòd thuia, ut est auctor Theophrastus, nascatur apud Ammonis delubrum, atq; in Cyrenensi agro, forma cupresso similis cum ramis, tum foliis, caudice, fructuq;, vel potius ceu cupressus sylvestris: præterea quòd, ut idem scribit, thuiæ materies omninò incorrupta perduret, nihil ejus radice crissius sit, atq; simulachra ex ea antiqui sculpere sint soliti, quemadmodum ex cupresso, loto, & buxo. Hæc autem arbor conos seu galbulos non fert cupressi modo, sed baccas: caudice non attollitur longo, sed eo brevi contenta est: materie non constat incorrupta solidaq;, sed caduca & fungosa: non ut thuia peculiaribus locis gaudet, sed ubiq; ferè locorum nascitur: ut hinc majus atq; evidentius discrimen in ius plantis appareat, quàm ut illorum error, qui eas unam faciunt thuiam, pluribus explodi mereatur. Ideoq; nostris antagonistis mihi astipulandum non est, quòd nostris respondeant argumentis, sed frivolis admodum nitantur conjecturis, ubi baccíferam sabinam Thuiam facere nituntur Sed dicant, si sapiunt, quomodo & quo pacto Thuia ex Mauritania evolaverit in Germaniam, ubi in Tyrolensi comitatu plurima baccifera sabina provenit. Hæc profectò omnia sunt, sapientium indignatio, risus posteritatis. Sed certè relinquitur, ut miremur eos, qui stirpem hanc, quam depictam exhibemus veram Sabinam esse infitiantur, cùm nullis careat notis ex iis, quas illi Dioscorides reddidit. Atqui illud nobis objiciunt, quòd Dioscorides in describenda Sabina nullam baccarum mentionem fecerit: id mehercule, quod legatur, non fecit. Sed quid dicent ii, si in quamplurimis plantis ex iis etiam, quæ ab omnibus legitimæ habentur, plures notæ, & eæ quidem præcipuæ, nonnunquam desiderentur? quas nimirum Dioscoridem omisisse credendum est, vel quòd plantæ eæ essent alioqui vulgo cognitæ, vel quòd omnes earum partes non satis exploratas haberet, vel alias ob causas, quas prosequi non est hic locus: quarum omnium aliqua facilè potuit esse cur Sabinæ baccas non admotas reliquerit. Addam & id fortasse ex eo evenisse, quòd Sabina frequentior sterilis occurrat, quam fructifera. Atqui fructum proferre Sabinam testatur apertissimè Avicenna, illum ad avium 50 furditatem preferens, & ad menses ducendos. Ex iis igitur meritò colligendum esse arbitror: hanc nostram Sabinam esse legitimam, ut quæ non solùm notis Dioscoridis delineationi pulchrè respondeat, sed etiam facultatibus. Porrò Petrus Bellonius de arboribus coniferis differens, iis ineptè satis, meo quidem judicio, Sabinam admisceat, atq; in ea describenda quam secundo loco ponit Dioscorides, mihi non parum hallucinatus deprehenditur, quòd constanter affirmaverit se vidisse frequentissimum hoc Sabinæ genus in Amano & Olympo Phrygiæ montibus tota facie Juniperum majorem referens, magnitudine amygdalæ arboris majorus, foliis cupresso per omnia similibus, baccis per maturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudice resinam ferente. Etenim Dioscorides non tradit quæ sit hujus plantæ facies, & quæ magnitudo, sed etiam in foliis tantùm à priori variare scriptum reliquit. Quod non alia de causa auctorem hunc feciſſe reor, quàm quòd sciret nullum utriusq; esse in reliquis notis discrimen. Quare quòd alterum Sabinæ genus tota facie juniperum majorem referat, magnitudine amygdalum arborem æquet, cupressum foliis prorsus æmuletur, & ex caudice resinam fundat, ut Bellonius suum depingit, mihi quidem planè absurdum videtur. Sed quòd rem hanc turpiter confuderit Bellonius, vel ex eo manifestum esse puto, 60 quòd quam plantam nunc Dioscoridis alteram Sabinam asserit, eandem paulò post arborem illam constituit, quam Plinius libro duodecimo, capite decimo septimo Brutam appellat, quasi Plinius non meminerit utriusque Sabinæ libro vigesimo quarto capite undecimo. Tantum quidam suis peragrationibus tribuendum esse putant, ut eos non pudeat sapè absurda, & fabulosa, & quæ cum summis & probatissimis authoribus pugnent, narrare ac scriptis tradere, ut novus alius quidam impostor facere solet. Neq; certè id propterea dico, quòd peregrinationes damnem, quas semper Galeni exemplo, utilissimas duxi ad legitima simplicia medicamenta cognoscenda. Sed optarem, ut ii, qui multas regiones peragrarunt, illa tantùm in medium proferrent, quæ essent rationi, & veritati consona, & veterum scriptorum auctoritate com-

Bellonii opinio absurda circa Sabinã bacciferam.

Bruta Plinii.

SABINA BACCIFERA.

III. MVSCVS TERRESTRIS clavatus alter.

tate comprobata. Quod ſi à Bellonio, qui tot terras ſe peragraſſe profitetur, factum eſſet, nimirum eas laudes jure ſibi comparaſſet, quarei medicæ inquiſitoribus maximè debentur. Atq; hæc obiter dicta ſint. Quòd autem idem Bellonius primum Sabinæ genus eam arborem ſuſpicetur, quam Theophraſtus thujam nominat, non miror: nam & alii idem ſentiunt. Verùm quandoquidem hanc opinionem ſuperius abunde (ni fallor) improbavimus, ideo hic non eſt ut plura addamus, atq; idem repetere ſupervacuum eſſet. Sabina ſterilis, non adeò multum differt à baccifera, verùm tum acrior eſt, tum quoq; graveolentior. Excalfacit & ſiccat tamen valentius. Digerit, reſolvit, aperit, abſtergit, provocat, & parumper adſtringit. Præſtat foliorum ſabinæ pulvis cum adipe vaccini lactis miſtus, magno juvamento ad manantia infantium capitis ulcera: quin etiam incenſæ ſumus gallinarum pituitam excutit, & gravedinem. Idem drachmæ pondere ex butyri uncijs tribus, & binis mellis ſumptis mirificè aſthmaticos juvat. Dantur quoq; magno auxilio binæ ſuccí ſabinæ drachmæ, additis ternis ſcrupulis Chryſocollæ foſſitiæ, & vini albi uncia, ægrè parturientibus: verùm dari non debet, niſi in maximis difficultatibus. Reliquum igitur eſt, ut Sabinæ ſuas vires reddamus, de quibus Galenus libr. VI. ſimplicium medicamentorum differuit his verbis. Sabina ex numero eſt fortiter exiccantium, idq; ſecundum tres qualitates, quas in guſtu præſefert, ſimiliter cupreſſo, niſi quòd ea & acrior eſt, & ut ſic dixerim, magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur hujus, quam modo dixi, qualitatis eſt particeps, nam acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adſtrictionis obſcurioris, quàm in cupreſſo. Siquidem quantò magis acrimonia ſuperat, tantò etiam potentius digerit. Itaq; glutinare nequit ob ſiccitatis, & caliditatis robur: nam utriusq; illi tantum ineſt, ut etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus ſimiliter cupreſſo accommodari poteſt, maximè ubi rebelliores fuerint, & diuturniores, nam hæc citra noxam vim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida, ea cum melle expurgat: carbunculos item ſolvit. Porrò eſſentiæ tenuitate menſes quoq; provocat, ut ſi quid aliud, & ſanguinem per urinas movet, fœtum etiam viventem interficit, & mortuum ejicit. Eſto autem hoc medicamen tertii ordinis, tum excalfacientium, tum deſiccantium ex numero eorum, quæ vel maximè tenuium ſunt partium. Et hoc utiq; nomine unguentis inditur, & maximè gleucino, & in multas antidotos injicitur. Quidam verò etiam cinnamomi vice duplum ejus ſubjiciunt: eſt enim extenuandi, & digerendi facultatis ſi epotum fuerit.

Sabinæ vires.

Sabinæ vires ex Galeno.

Βράθυς Græcè, *Sabina* Latinè vocatur: Arabicè, *Abel, Abbel, ſeu Alhorar*: Italicè *Sabina & Savina*: Germanicè, Sevenbaum: Hiſpanicè, *Sabina*: Gallicè, *Savimere aut Savinier*. Bohemicè Klaſterska Chuuogka, Polonis, Szauuina. *Sabina Sterilis*, Græcis, Βράθυς στερητικὸς: Italis. *Savina ſterile*.

Nomina.

Sabina Romanis dicta à regione, in qua multum naſceretur, quæ duplex: altera vulgatior folio Tamarisci: altera folio Cupreſſi: in hoc tamen conveniunt, quòd immortali coma vireant, & utraq; baccas ferat nigras Juniperinis ſimiles: nulla enim eſt, quæ ſterilis omninò ſit, licet ea quæ ſurculis feritur rarius fructum proferat. I. Sabinam ergo primam Dioſcoridis, ſabinam folio cupreſſi vocamus, Sabina major Geſ. Sabina altera Dodo. ſabina fructifera, Caſt. Genuina ſabina baccifera atrocærulea. Lob. Sabina folio cupreſſi ſimili, Cord. in Dioſc. Sabina cupreſſo ſimilis, Lugd. Sabina baccifera, Cam. ſavina fœmina major, Tab. II. Sabina folio Tamariſci, C. B. Sabina, Brunf. Fuch. Dod. Sabina ſterilis, Caſt. Sabina vulgatior, Lob. Sabina minor, Geſ. hort. ap. ſavina Lon. ſavina mas, Lob. Sabina Tamarici ſimilis, Lugd. III. Meminit Matthiolus herbæ quæ pro Sabina exhibeatur, idcirco ejus iconem adjecimus, dicitur autem Muſcus terreſtris clavatus alter, qui toto genere à ſabina differt. C. B. ſavina ſylveſtris, Trag. (cui & ſelago) Lon. Geſ. Muſcus terreſtris tertius, Lugd. ſavina Tragi ſylveſtris ſeu ſelago Pliniana, Thalio: Chamæcypariſſus, Turnero & Tabernæmontano. Sed de hoc muſco alibi.

a Catac. Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. Καρπὸν δ' ἔχει ὥσπερ κυπαρισσος μικρότερον μὲν παρὰ πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὥσπερ ἄρκευθος, φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτα περιφερῆ. i. Cedrus arbor magna eſt, ex qua cedria colligitur, fructum producit velut cupreſſus majorem tamen ut plurimũ. Reperitur & alibi cedrus parva aculeata, inſtar Juniperi, ferens fructũ magnitudine myrti rotundũ. Cedri hiſtoria Dioſcoridi reſtituta.

40 Κέδρος. CEDRUS. CAP. LXXXIX.

CEdrus arbor magna eſt, ex qua picem colligunt, quæ cedria vocatur. Juniperi modo baccas parit, baccarũ myrti magnitudine, rotundas. Cedria optima eſt craſſa, perlucida, gravis odoris quæ dũ effunditur, guttatim nõ diſſipata coit. Cui ea vis ineſt, ut defuncta corpora cõſervet, & viva corrũpat: qua ex cauſa mortuorũ vitam aliqui eam appellavere. Veſtimenta quoq;, & pelles eximia calfaciendi & ſiccandi dote, corrumpit: magni ad ocularia medicamenti uſus: quippe illita oculis claritatem affert, albugines cicatricesq; detergit: inſtillata autẽ cum aceto vermes auriũ necat: cũ hyſſopi decocto infuſa, ſonitum fiante coitum genitali, concipiendi vim adimit: anginæ ea perungũtur, tonſillarum inflammationibus auxilio eſt: lendes, pediculosq; illitu enecat: ceraſtę morſibus cũ ſale impoſita ſubvenit: cõtra hauſta leporis marini venena in paſſo ſumpta, auxiliatur: in elephantia aut linctu, aut peruncti one proficit: pulmonum ulcera purgat, & ſi cyathus ejus abſorbeatur, perſanat: vermes, & tineas ſubter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à cedria ſeparatum dum coquitur, velleribus ſupra halitum ejus expanſis, ut in pice. Ejuſdem ad omnia uſus: privatim vehementer perunctum, ſcabiem quadrupedum, canum, boumq; perſanat: iisq; inhærentes ricinos enecat, & ulcera, quæ ex tonſura acceperunt, ad cicatrices perducit. Cedrides cedrii fructus vocantur. Calfactoriã vim habent: ſtomacho adverſantur: auxilio ſunt tuſſi, convulſis, ruptis, ſtrangurię: menſes ciunt ex polline piperis poti: contra hauſtum leporem marinum in vino ſumuntur: ſerpentes fugantur, peruncto ex adipe cervino, aut medulla, corpore. In antidota adduntur.

† Fuliginem, quo modo ex pice, congeri oportet: quæ eandem, quam picea fuligo, vim præbet.

FEcit depravata Dioſcoridis lectio, & ſcriptorum negligentia, ut non ſolùm is author multis in locis à recentioribus erroris reprehendatur, ſed ut rei herbariæ indagatoribus multum acceſſerit negotii in agnoſcendis, demonſtrandusq; ipſius Dioſcoridis plantis. Id, quod in Cedro accidiſſe videmus, cùm non deſint recentiores, qui in deſcribenda majori Cedro toto cœlo aberraſſe Dioſcoridem dicant: quippe qui ſcripſerit magnam cedrum baccas edere juniperi modo rotundas, baccarum myrti magnitudine. Hoc idem nobis quoq; magnum faceſſebat negotium, donec clariſſimus vir Augerius Buſbeke Flander qui ſeptem annis, Cæſaris Ferdinandi, apud Turcarum Imperatorem, oratorem egit, ad nos rediit. Siquidem is antiquum Dioſcoridis exemplar habuit ab Antonio Cataczeno Conſtantinopolitano viro optimo acceptum, cujus teſtimonio mihi jam compertum eſt, ne minimum quidem unguem in deſcribenda Cedri hiſtoria à ſcopo aberraſſe Dioſcoridem. Id quod doctiſſimo Augerio univerſa poſteritas referet acceptum. Exemplar enim illud ſic habet κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. καρπὸν δὲ ἔχει ὥσπερ κυπαρισσος μικρότερον μὲν παρὰ πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὥσπερ ἄρκευθος, φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτα περιφερῆ, *Id eſt, Cedrus arbor magna eſt, ex qua cedria colligitur,*

I. CEDRUS

II. CEDRUS PHOENICIA.

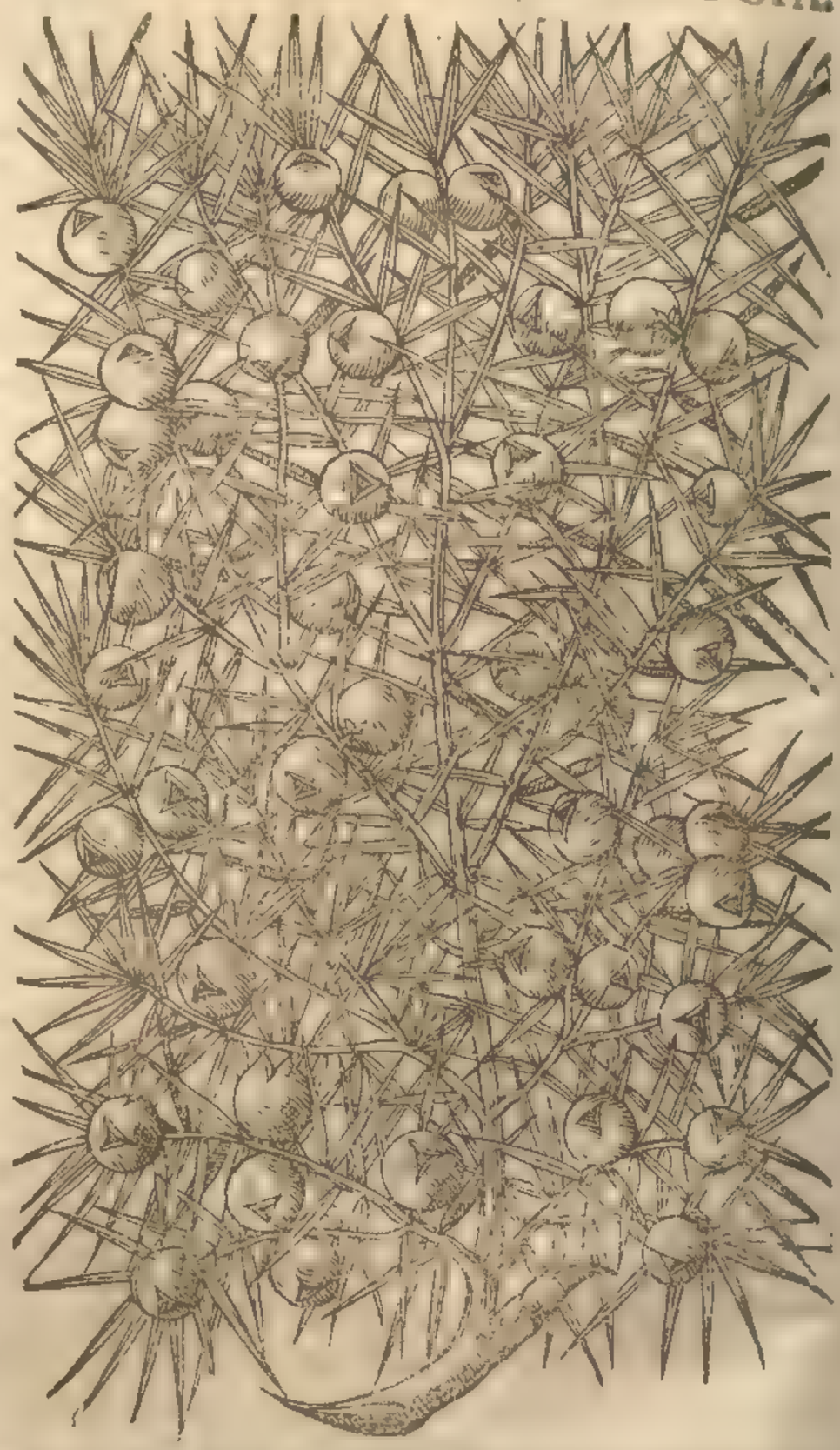

ligitur, fructum producit velut Cupressus, majorem tamen ut plurimum Repe-ritur, & al.bi Cedrus parva, aculeata instar Juniperi, ferens fructum magnitudine myrti, rotundum. Quibus man-festò patuit, utriusq; cedri historiam rectè scripsisse Dioscoridem, quemadmodum Theophrastus, & Plinius, qui majoris cedri duo genera facit lib. xiii. cap. v. ubi ita scribit. Et majoris cedri duo genera: quæ floret, fructum non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat novus, semen ejus cupressosimile. Quidam cedrelaten vocant. Ex hac resina laudatissima, materiæ verò ipsi æternitas: itaq; & simulachra deorum ex ea factitaverunt. Et libro xxiv. cap. v. idem inquit. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur: hactenus Plinius. Qui fortasse non ineptè magnam cedrum cedrelaten appellavit, quoniam cedri arbores, quæ in monte Libano proveniunt (ut mihi retulerunt amici, qui universam fere Syriam peragrarunt, tota facie abietem referunt. Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur: unde cedrelate poterit cedrabies Latinè reddi. Arbor hæc (ut idem mihi narrarunt) adeò magna & procera est, ut nusquam arborem se vidisse affirment, quæ cedrelaten magnitudine excellat. Cortice vestitur lævi & glabro, ea parte excepta, quæ à terra ad primos usq; ramos attollitur: hæc enim aspera cernitur: corticis color est ceu loti arboris. Rami ab imo usq; ad cacumen ferè in rotæ modum per intervalla caudicem cingunt, & spatiantur: quanto minores visuntur, quanto superius erumpunt: hinc est quod eminus conspecta arbor pyramidis faciem repræsentat. Folia illi capillata assignant, veluti larici, vel pino, breviora tamen, & minimè aculeata: id quod etiam testatur Plinius lib. xvi. cap. xxiv. Conos profert piceis æmulos, verùm breviores, crassiores, duriores, & vegetiores, ut ex ejus imagine quispiam videre potest pediculo pertinaciter inhærentes: in quibus semen includitur cupresso simile, ut Plinius tradit. Caudex resinam fundit albam, & liquidam: sed tractu temporis, solis fervore in grumos concrescit. Sunt qui asserant, hanc cedrum duplicem resinam ferre, atq; alteram intra corticem vomicæ modo coacervari, ut abiegnam lachrymam in abiete orirì superius diximus: alteram verò extra corticem emanare: utranq; ab arbore cedriam nominant. Hæc sunt, quæ de magna cedro à peregrinis accepi. Porrò Cedrus cor habet durissimum ac odoratum, colore perinde rubens, atq; lignum. Tota cedri materies durissima: quam ob causam credidere majores, eam neq; cariem, neq; vetustatem sentire, sed æternam esse. Qua etiammum ratione ductus Salomon Hebræorum rex, Dei optimi maximi templum Hierosolymis ex cedri materie extruendum curavit. Ex ea quoq; prisci simulachra factitarunt, existimantes tantam illis inesse diuturnitatem quantam marmoreis, aut metallicis. Cedri materies optima navigiis non modò extruendis, sed & palatiorum & arcium fabricis conveniens: quippe quoniam incorrupta quasi in perpetuum perdurat. Cedrus saxosis & frigidis locis gaudet, & montes amat præ cæteris tractibus. Perpetua coma viret, qua si castretur, decacuminata demoritur, nec unquam insurgit: germinat, utpote & cupressus, pinus, larix, & aliarum plures. In Ægypto ac Syria (ut Theophrastus & Plinius narrant) reges inopia abietis cedro ad classes feruntur usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undecimemem Demetrii succisa, centum triginta pedum longitudinis, crassitudinis verò ad trium hominum complexum. Cedri hujusce majoris ramum unà cum fructu è Libano monte allatum, cujus hic imaginem damus, misit ad me Verona Franciscus Calceolarius pharmacopœus, ad Auream Campanam, vir quidem rei plantariæ studiosissimus: a cujus icone edocti, qui medicâ materiam colunt, facilè intelligent, quam magno ducantur errore, qui nostratem laricem Cedrum hanc magnam esse contendunt. Cæterùm minorìs Cedri binæ item species sunt (ut prædicti authores testantur) Lycia, & Phœnicia, juniperi similitudine: differunt folio, nam Phœnicia folium habet juniperi, durum, spinosum, acutum, & ob id oxycedros appellatur. Lycia verò folio constat longè minore frequentiore, longè minus aculeato, ut ita juniperum parvam quadantenus referat. Eædem si digitis atterantur, non insuavem spirant odorem: talis enim habetur, qualis ferè in pineorum strobilis percipitur, cortice caudex obducitur subrubro, & ramos emittit lentos vitilium instar: utraq; omni tempore fructum gerit: verùm in oxycedro major & pulchrior spectatur, quadruplo majorib. colore aureo rufescente, sapore dulci, esui haud ingrato. Lycia baccas gerit alterius mine-

Cedri duo genera Theophrast. & Plinio.

Cedri majoris historia.

Cedri duplex resina.

Cedri minoris genera.

Cedrus Phœnicia

minores, rubentesq; amaro sapore, odore non ingrato. Phœnicia cedrus frequentissima nascitur in Istria, atq; etiam in nonnullis Japidiæ locis, Junipero admodum similis, nec nisi fructu differens, majore, rubente, ac dulci: quo tamen eam incolæ a Junipero nescunt secernere. At cùm ipse oxycedri ramusculos essem donatus à Georgio Resslingero primario provinciæ Carniolæ medico, qui illum ex Pesino Istriæ oppido secum attulerat, rubentibus baccis undiq; refertum, eisq; in memoria haberem, quæ apud Theophrast. Galenum, ac veteres alios legeram, mihi quidem fructum intuenti statim inclinavit animus, hanc plantam minorem esse cedrum. Etenim (ut memorant stirpium scriptores tum veteres, tum recentiores) difficile esset dignoscere oxycedrum a Junipero, nisi huic cæruleus pumilus, illi vero flavus rubensve, ac grandior fructus inesset. Eam igitur plantam, quam in Istria nasci dximus, & cujus hic effigiem damus, non majoris cedri genus ullum, sed minoris speciem esse censemus, nimirum Phœniciam, quæ & oxycedros vocatur. De Lycia autem ce- Cedrus Lycia.

III. CEDRUS LYCIA.

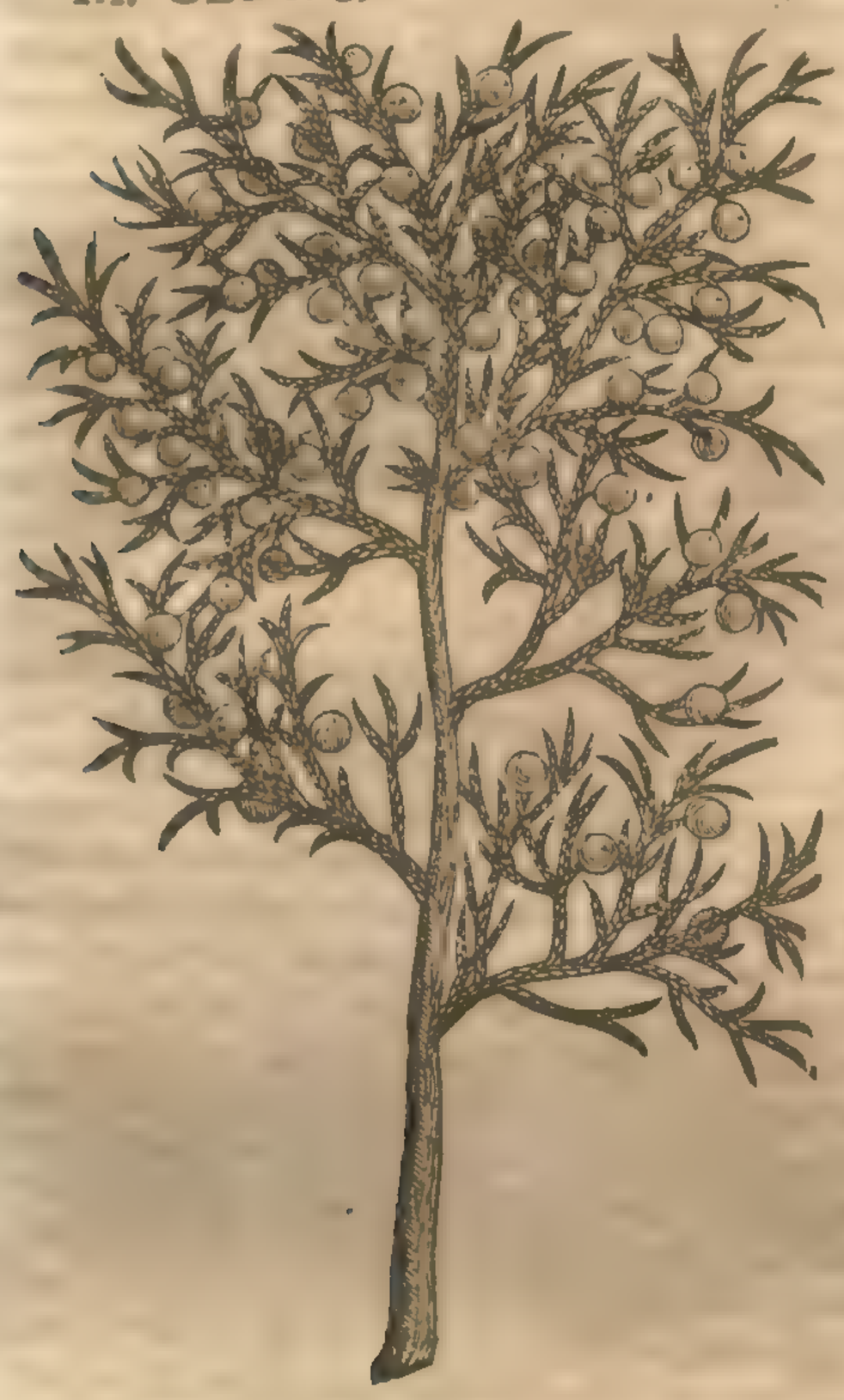

IV. ARBOR VITÆ.

dro quid sentirem, vel quam plantam pro ea in medium proferrem, hactenus non habui, ut quæ mihi planè incomperta esset: sed hoc anno, dum Pragæ Bohemorum ago, plantam mihi ostendit Adamus Leonorus spectatæ doctrinæ, & magnæ spei juvenis, ex quibusdam Moraviæ montibus a quodam vulgari herbario pro Sabina allatam. Ut autem ille hanc veram Cedrum Lyciam adinvenit, & pro ea mihi demonstravit, ita mihi ejus cognitionem illi acceptam referre jucundum est: atq; ideo ipsam pictura, quam hic damus, exprimere curavi. Hujus plantæ folia si digitis atterantur, suavissimum spirant odorem, illi quadantenus similem, qui in pinorum strobilis percipitur. Ea baccas profert, longè tamen minores quàm altera, quæ in ramusculorum tantum cacuminibus prodeunt: hæ non secus ac illæ primo exortu virent, mox flavescunt, demq; rubent ubi plenè maturuerint: saporem habent subamarum, atq; non obscurè odoratæ sentiuntur. Manat ab arbore magni cedri (ut suprà dictum est) etiam resina, quæ proprie Cedria dicitur, utilis ad multos in medicina usus. Sed hanc ad nos non adferunt Cyprii, neq; mercatores, qui ex Syria merimonia convehunt: tametsi regiones illæ plurimis (ut ajunt) cedris majoribus scateant. Petrus Bellonius lib. iii de medicato funere, item libro de coniferis arboribus, putat non modò cedrum Cedriam fundere, sed & piceam, tedam, laricem, cupressum juniperum & betulam. Quinetiam idem suis malè excogitatus cedrus eas omnes facultates assignavit, quas Dioscorides, Galenus, & alii quam plurimi auctores cedriæ dunt axat reddiderunt: adeo ut magno ac ridendo errore dixerit, suas hasce cedrias defuncta corpora conservare, quemadmodum ea conservat legitima cedria: quasi idem quoq; velit, quòd picea, pinus, larix, cupressus, juniperus, & betula nulli prorsus inter se facultatibus differant. Nec certè alia videtur mihi auctoritate vel ratione ductus, ut in hanc iverit sententiam, quàm hac, quòd scripserit Plinius lib. xvi. cap. xi. picem in Syria cedrium vocari. Sed quòd Bellonius maximè hallucinetur, utpote qui Plinium non recte intellexerit, ex verbis Plinii, quæ modo subjiciam, satis, ut puto, manifestum fiet. Pix, inquit, liquida in Europa è teda coquitur navalibus munendis, multosq; ad alios usus: lignum ejus concisum furnis undiq; ignitis extra circumdato fervet. Primus sudor aquæ modo fluit in canali: hoc in Syria cedrium vocatur, cui tanta vis inest, ut in Ægypto corpora hominum defunctorum ea perfusa serventur. Ex iis Plinii verbis non aliud (meo quidem judicio) intelligi potest, quàm quòd Syri liquorem illum cedrium vocaverint, quoniam olim ii ex cedro tantùm picem suam conficiebant, ut ea in Europa è teda fit. Quod autem pix ex cedro paretur, authores esse possunt Dioscorides, Galenus, & Plinius. Non tamen contra quod cedria ab aliis resiniferis plantis defluat. Adde quòd à veteribus, nempe Theophrasto, Dioscoride & Galeno nusquam (quod equidem sciam) memoriæ proditum est, resinæ, aut picis genus ullum defuncta corpora conservare, & viventia corrumpere, præter cedriam, de qua omnes illi id scriptis tradiderunt. Ex quo abunde constare arbitror, Plinium quidem loco citato de pice tantum cedri scripsisse: Bellonium verò in hoc similiter hallucinatum fuisse, atq; in aliis pluribus rebus, ut aliquando, Deo juvante, latius ostendemus. Cæterùm variat in Dioscoridis codicibus de cedria lectio: quippe vulgata βαρεῖαν τῇ ὀσμῇ habet, id est gravis odore, cùm tamen antiquissimus codex manu scriptus habeat ἡδυν & τῇ Cedria.

Bellonii opinio falsa circa Cedriam.

Plinius picē Cedriam vocat.

Pix ex Cedro.

ὀσμῇ, id est vehemens odore, quod indicat cedriam esse vehementer odoratam, non autem graviter olere. Quod etiam maximè testatur Virgilius libro 7. Aeneidos his versibus de Circe canens.

Proxima Circeæ raduntur littora terræ,
Dives inaccessos ubi solis filia lucos
Assiduo resonat cantu, tectisq; superbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens pectine telas.

Fuchs. opinio de Cedria.

Gummi cedri meminit Fuchsius libro illo de componendis medicamentis, quem postremò locupletatum excudit, in compositione antidoti Mithridatis: proq; eo, quando non possit inveniri, lachrymam abietis substituendam præcipit, ratus utriq; eandem utriq; facultatem inesse. At ego quidem Galenum secutus malim ladanum substitui, donec ab aliis aptiora proferantur, quorum meliori judicio subscribendum sit. Est etiam (ut Plinius inquit lib. 13. cap. 15.) aliud cedri genus, quod

Cedrus Atlantica Plinii.

in Atlante Mauritaniæ monte, quadam in peculiari sylva provenit. Arbor est cupresso fœminæ, etiamnum sylvestri similis, folio, odore, caudice. Hujus existimatio summa mensarum causa eburneis pedibus subjectis. Ex hujusce arboris materie

Cedrus Atlantica & Thuia idem.

mensæ duæ (ut idem inquit Plinius) altera M. Ciceronis, altera Galli Asinii, quæ sestertium undecies venundatæ sunt. Traditur & Jubas Rex duas vendidisse, quarum alteri pretium sestertium quindecies, alteri paulò minus. Sunt qui dicant, & rectè quidem, Cedrum hanc a Thuia sive Thya nihil differre, de qua meminit Theophrastus libro & capite 5. de plant. hist. Quamobrem Plinium redarguunt, quòd simul ac de Cedro Atlantica disseruit, illico caput proprium de Thuia scripserit, tanquam de arbore diversa. Verùm longè aliter se habet sententia nostra: nam diligenter Plinii lectionem enucleantibus, palam apertissimè fit, Thuiam Plinio nil aliud designare, quàm Atlanticam Cedrum, cùm ibi sic habeat. De mensis tamen tacuit Theophrastus: & alias nullius ante Ciceronianam vetustior memoria est, ex quo novitiæ apparent. Etenim hæc verba non solum Theophrastum excusant, quod ejus ævo nulla cedrinarum mensarum extiterit memoria. sed manifesto sunt argumento, haudquaquam ignorasse Plinium Thuiam & Cedrum eandem esse plantam, cum paulò superius Ciceronianam mensam ex Atlantica cedro asseruerit fuisse paratam: Adde quòd in antiquis Plinianis codicibus Thuiæ caput à Mauritana Cedro separatum non sit, quod manifestè arguit Plinium adhuc Cedri illius historiam prosequi de Thuia agentem, quemadmodum & ipsa verba clarissimè indicant, quæ in antiquis codicibus ita habent: nota etiam Homero fuit, Trogete vocatur, ab aliis Thya. Id est, eadem Cedrus nota etiam fuit Homero, quam alii Trogetem, alii Thyam appellant. Ideoq; perperam egerunt, qui in Frobeniana editione Thuiæ sive Thyæ caput ab Atlantica Cedro diviserunt, haud rectè Plinium intelligentes: ac præter id lectionem ejus corruperunt, ubi se emendasse crediderant. Cæterùm Anguillarius de Sabina agens, eam quæ Cupressinam exprimit faciem foliorum tantum similitudine, Thuiam nulla dubitatione esse censet. Atqui cùm deinde Thuiam nihil ab Atlantica cedro differre existimet, sequitur, ut velit nihil à Cedro hac differre Sabinam. Sed credam ne ego Anguillario Sabinam hanc esse Cedrum Atlanticam, vel Thuiam? Minimè omnium, quod hæc nusquam gentium proveniant nisi in Cyrenaica regione, apud Ammonis delubrum: & in ea Atlantis parte, ubi Anchorarius mons habetur, Plinii aduso tempora exhaustus, quodq; caudice & odore, quin etiam fructu nullam habeat Sabina cum Cupresso cognationem. De Citris autem, quibus aurea totius ferè Italiæ viridaria exornantur, tam in Tyrrheni, quàm Benaci littoribus, in sequentibus, & capite de malis, ubi ipsorum mentionem facit Dioscorides, adjuvante Deo, plura dabuntur: siquidem arbor illa ab hac, de qua nunc agitur, plurimùm differt. Cedri meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum his verbis. Cedrus specie duplex est, altera fruticosa juniperis adsimilis, altera arbor non exigua. Utraq; est calida,

Anguillar. notatur circa Thuiã.

Cedreæ vires ex Galeno.

siccaq; temperaturæ tertii quodammodo ordinis, secundum utrunq;. Cæterùm Cedrea (vocatur ita cedrioleum) quartum etiam ordinem videtur attingere: abunde calida simul, & tenuium partium. Molles itaq; carnes promptè citraq; dolorem putrefacit. sicut alia omnia, quæ cùm ejusdem sint in calfaciendo ordinis, adjunctam etiam habent substantiatenuitatem: at in duris plusculo tempore, & vix operatur. Porrò talia omnia medicamenta septica vocantur, & sepsta: sed inter sese majoris, minorisq; ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & infirmissimo ordine cedrea: pleraq; enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaq; & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccat, simulq; à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum superfluas depascens, cæterùm solida corpora haud attingens. At in viventibus calor ipse, qui in corporibus est, cedreæ vires adaugens, causa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, si cùm tanta polleat potentia lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos vermes interficere valeat, tum fœtum apposita viventem quidem interimat, mortuum autem ejiciat, sicut sanè etiam in coitu semen, pudendo circumlita, proinde conceptum impediens est medicamentum, si sic utaris, nulli secundum, aliaq; multa ejusmodi particulatim efficit. Itaq; argumentum est, ipsum valenter excalfacere, sicut ubi dentium foraminibus instillatur: siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipses confringit. Extenuat quoq; oculorum cicatrices, & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porrò quod ejus est pinguissimum, & ad unguem oleosum, quod suspensis sudapra eam dum coquitur, lanis excipitur, ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem est, sed minus acre, quanquam non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id quod reliquum est cedreæ, crassius illud videlicet, quam oleum ad amurcam: proinde illud utpotè crassius, mordax est, & majore aperiendi facultate præditum. Itaq; ulcera irritat, phlegmonemq; illis excitat, Porrò oleosa illa cedrea adeò clementibus est viribus, ut etiam plebeii experientia docti vulnera ovibus occasione tondendi a forfice facta, illa illita sanent, sicut etiam pice humida. Utuntur autem ea & ad ovium scabiem &

Cedrides fructus Cedri. Nomina.

ricinos, Græci κρότωνας vocant. Porrò cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores vires obtinent, adeo ut comedi quoq; possint: attamen si liberalius iis utare, capiti dolorem inferent, ardoremq; ac morsum in ventre percipies.

Quæ arbor Græcis κέδρος, Latinis item Cedrus nominatur: Arabibus, Serbin: Italis, Cedro. Ejus autem liquor ut Græcè κεδρέλαιον, ita etiam Latinè Cedria dicitur: Arabicè, Kitran sive Alkitran: Italicè, Cedria. Cedrus phœnicea Græcis ὀξύκεδρος: Italis, Cedro minore. Cedrus Lycia, Græcis Κέδρος λυκία: Italis Cedro Lycio.

† Hic lectorem admonitum voluimus illa de fuligine Cedri verba, non legi in Græcis tum vulgatis, tum etiam antiquis omnibus codicibus quos legimus. Quare cùm neq; à Marcello vertantur, qui plura exemplaria Græca habuisse fatetur, ea potius additicia, quàm legitima censenda videntur.

Cedrus major est & minor: minor altera Junipero, altera Sabinæ similis, seu Phœnicia & Lycia. I. Cedrus major, cui competit nomen κεδρελαΐνα in Geoponicis, cujus coni sursum (licet hoc figura non exprimat) spectãt, quod huic ut & Abieti peculiare est. Cedrus in Syria, Theophrasto lib. 5. cap. 9. Cedrelate, Plinii. Cedrus major, Bellon. Cast. Cedrus arbor conifera, Gesn. hor. Cedrus major conifera, Dod. Cedrus Libani & Palestinæ præcelsa, Lob. Cedrus phœnicia, Lugd. Cedrus, Cæsal. & Taber. II. Cedrus minor

nor Juniperi folio & oxycedrus Theophraſti, quam videtur intellexiſſe Galenus dum cedrum fruticoſum Juniperis adſimilem ſcribit. C. B. Oxycedrus, Dod. Gal. Lugd. Cluſ. Hiſp. cui etiam Cedrus Lycia Theophraſt. & Plinii: Oxycedrus Phœnicea, Dodo. Cedrus Phœnicea, Caſt. Tab. Cedrus, Lac. Lon. Cedrus magna, Cord. in Dioſc. Cedrus minor, Geſ. hor. Juniperus major Monſpelienſium, Lob. inter Juniperum montanum Cæſalpinus recenſuiſſe videtur. III. Cedri Lyciæ nomine hanc Matthiolus proponere videtur, quo nomine & Bellon. & Geſ. hort. donarunt: Cedrus minor, Cord. in Dioſc. Oxycedrus Lycia, Dod. Cedrus Phœnicea media, Lob. Juniperus major, Cluſ. Hiſp. Sabina baccata, Adver. & Lob. in Iconibus. Thyiæ genus quartũ, Lugd. Cedrus Phœnicea ſecunda, Tab. Oxycedrus folio cupreſſi, & ſabina major Monſpellienſibus dicebatur, apud quos in monte Cetio ad mare collegimus. Equidem malim ad Juniperum referre, cujus nomine Juniperum majorem folio Cupreſſi appellamus, & videtur Juniperus major Dioſc. quem ſcribit aliquibus Cupreſſum ſylveſtrem appellari, quia Cupreſſo ſimilis, aſperis maritimiſq; locis plerumq; naſcitur: quæ Dioſcoridis verba tanquam notha, à Dioſcoridis interprete rejecta ſunt. Hujus eſt altera ſpecies, majoribus multò baccis, quam ex Ægypto accepimus, quã Cedrum phœniceam alteram Lobel. nominat, ut qui tres referat ſpecies, ſola magnitudine differentes. IV. In hanc claſſem & Arbor vitæ referenda, cum Cedrus Lycia Lob. dicatur, multis videatur eſſe Thuya Theop. 4. hiſtoriæ 1. qua in deſcriptione quædã ſunt quæ noſtræ conveniunt: alii ad Brutam Plinii lib. 12. ca. 17. referunt, licet pauciſſimæ notę Plinianę noſtræ conveniant. Hæc vulgo Arbor vitæ dicitur, fortè ob odoris vehementiam: quo nomine donarunt Bellonius, Geſ. hort. Dodo. Cluſ. Caſt. Taber. Arbor filici ſimilis Oviedo: Thuiæ tertium genus, Lugd. Thuia, Cam. Arbuſcula eſt admodum odorata, perpetuo virens altitudine virum longè ſuperans, quæ ex radice unicum caudicem eumq; rectum, cortice lento ex rubro nigricante tectum emittit, nodoſo duroq; ligno: qui in varios ramos alarum modo expanſos brachiatur: hiq; in alios planos alternatim dividũtur, & ii denuo in alia atq; alia oblonga folia, è multis foliolis quaternis ſimul compoſitis conſtantia. Flores ex extremis foliis vernali tempore exeunt, ut in Cupreſſo puſilli flaveſcentes, quorum aliqui in exiguum fructum pinei nuclei magnitudine conglobantur, conis ex ſquamulis ſex compactis, qui primo virent, mox pallent, & ubi maturuere nigricant: in quibus ſemina quatuor pelleacea in medio continẽtur, quorũ medulla acris & amariuſcula. Hæc ex Canadas ſeptẽtrionalis Americæ provincia in Galliam primum illata, & Franciſco regi arboris Paradyſi nomine donata: quam Lutetiæ dum eſſemus, ex Regio horto quem Jo. Robinus colit, in Illuſtriſſ. Ducis Wirtenbergici D. Friderici hortum quem Montembelgardi, frater Joha. Bauhinus ejus Celſitudinis Archiater colit, miſimus, unde plurimis aliis per Germaniam cõmunicata ex tranſmiſſis ſurculis, qui facilè radices agunt.

LAURUS.

LAURUS LATIFOLIA.

Δάφνη.

LAURUS. CAP. XC.

LAurus quædam tenui folio conſtat, altera latiore: utraque excalfactoriam naturam habet, & emollientem. Unde decoctum earum in muliebres inſeſſus additum, vulvæ, & veſicæ vitiis convenit. Virentia *a* folia ſenſim ſubſtringunt: illita quoq; ac trita veſparum apumq; ictibus opitulantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem omnem mitigant: ſed pota ſtomachum effundunt, & vomitiones movent. Lauri baccæ magis quàm folia calfaciunt: ergo in eclegmate tritæ cum melle vel paſſo, proſunt tabi, orthopnœæ, & omnibus thoracis rheumatiſmis: contra ſcorpionum ictus ex vino bibuntur: vitiligines

a Ita Carac. & Drag. Atmeum exemplar legit τὰ δὲ χλωρὰ τῶν ξύλων. : virentia gna. χυ ἠχοῖς. i. ſonitui legit antiq. cod.

gines emaculant. Succus baccarum utiliſſimè aurium dolori, [& gravitati] inſtillatur cum vino vetere, & roſaceo. In medicamenta autem adjiciuntur, quæ nervorum laſſitudines reficiunt, acopa vocant: & ad unguenta, quæ calfaciunt, & diſcutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodeſt, tribus obolis in vino odorato potus.

Lauri hiſtor. Laurus mas & fœmina.

Laurus tam tenuifolia, quàm latifolia, arbor eſt odoratiſſima, neminiq; in Italia non cognita, quòd non ſolùm in hortis, viridariisq; ac vineis ſata ubiq; vireſcat, ſed per ſe in ſylvis, locis præſertim maritimis, ac etiam in montibus, & collibus apricis, qui lacus & maria reſpiciunt, ſponte naſcatur. Folia habet oblonga, & lata origine in acutum deſinentia, craſſa, ſolida, & odorata, in uno quidem genere latiora, in altero anguſtiora: qua foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam cenſemus. Flores mittit parvos muſcoſos, oleæ ferè ſimiles, ex luteo albicantes, è quibus baccæ prodeunt oleis ſimiles, colore primùm viridi, & per maturitatem nigro, craſſo intus nucleo, ut in Ruſci baccis. Decerpuntur Lauri baccæ in fine Autumni, vel ſtatim in ipſo hyemis principio, ut etiam olivæ. Et oleum ex iis elicitur, quod Laurinum vocamus. Laurus planta eſt, Apollini lucidiſſimo ſacra: quin etiam a Jove colitur. Una quoq; laurus Romæ antiquitus imperatorum pontificumq; domos exornare ſolebat. Quod ſimiliter, atq; alii complures gentilium mores, in hunc uſq; diem apud nos perdurat. Namq; ubi dies feſtus advenerit, laurus non modo templorum valvas decorat, ſed & ubi dies geniales adfuerint, ingentium palatiorum eſt janitrix. Quo fit, ut magnis adventantibus principibus, laurifrondibus & columnæ & arcus in pacis ſignum extruantur: ſiquidem paciſera laurus eſt, non ſecus ac olea. Ideo antiquitus etiam ſi ejus rami prætendebantur inter armatos hoſtes, firmum quietis erat indicium. Qua obſervatione ductus Bernardus Cleſius Cardinalis ampliſſimus Tridentinus, tum pacis, tum quietis ſectator maximus, lauri & palmæ floridæ ramum adnectebat, ut nitida marmora, præclara metalla, ſpecioſæ picturæ, aurea & argentea vaſa, ac reliqua admiranda demonſtrant, quibus magna ejus palatia fulgent. Romanis laurus ferebatur lætitiæ victoriarumq; ſigno. Idcirco laurum in templis in Jovis gremio reponebant, quoties Romæ lætitiam victoria nova attulerat. Quin etiam grata Apollini dona unoquoq; anno mittere ſolebant in Parnaſo monte, quod ibi laurus ſpectatiſſima creſceret. Cæterùm quòd laurus Romæ à Jove e cœlo miſſa fuerit, ut ea imperatores coronarentur, facilè perhiberi poteſt: namq; Liviæ Druſillæ, quæ poſtea Auguſta matrimonii nomen accepit, cum pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris ſedenti in hortis aquila ex alto abjecit in gremium illæſam, intrepideq; miranti acceſſit miraculum, quòd teneret roſtro laureum ramum ſuis baccis onuſtum. Quod audientes conſervari alitem & ſobolem juſſere aruſpices, ramumq; eum ſeri, ac ritè cuſtodiri: quod factum eſt in villa Cæſarum fluvio Tyberi impoſita, juxta nonum lapidem flaminia via, quæ ob id vocatur ad gallinas. Porrò tam crevit ramus laureus, tamq; ſe propagavit (tametſi radicibus deſtitutus) ut brevi tempore ibi mirè ſylva provenerit: ex qua triumphans poſtea Cæſar laurum in manu tenuit, coronamq; in capite geſſit. Ac deinde Imperatores Cæſares cuncti triumphantes lauro coronabantur: tenebantq; in manu ejuſdem ramos: quos poſt triumphos traditus eſt mos ſerendi in eminentioribus locis in celebratis Romæ collibus. Quo factum eſt, ut plures laurorum ſylvæ Romæ vireſcerent, quæ ob id laureta vocabantur: qualis erat, quæ in monte Aventino multo ante alios tempore viguit. Nimirum indicat laurum diis gratiſſimam eſſe arborem, quæ ſui habetur ab impetu fulminum ratio: ſiquidem nulla habita, cùm è cœlo ruunt, nec divinitatis, nec principum amplitudinis ratione, plerunq; templorum turres iciunt, ſuperba mundi palatia dilacerant, ac ſæpius homines immaniter interimunt: hæc tamen ſola arbor fulmine non percutitur, niſi in futuræ calamitatis prodigium: ac ne quidem domus, in quibus adſint ejus rami, de cœlo tangi, pro certo creditur. Proinde Tyberius Cæſar fulminibus perterritus, tonante cœlo lauro coronabatur. Laurus ex ſeſe vim habet ignem producendi: quippe ſi exiccatæ ramus ramo frequentius confricetur, ſuper aſperſo ſulphuris pulvere ignis ſtatim exiliet. Eadem perpetua fronde viret, tantaq; pollet vi, ut ejus ramis in arvo defixis, rubigo, maxima ſegetum peſtis, abigatur, tranſeatq; in earum folia ex arvis. Poëtæ perfectionis ſigno lauro coronantur, idq; præmium eſt Apollineorum muſas colentium. Corvus occiſo chamæleonte, fronde lauri devorata infeſtum virus extinguit: qua etiam palumbes, graculi, merulæ, & aliæ perplures aves annuum faſtidium purgant. Lauri tenerrimæ ſummitates unà cum nardo in vino ferveſactæ, aurium gravitatem, & ſonos curant. Si decocti calentis vaporem, per infundibulum in aures intromittant affecti. Reſtituunt Lauri baccæ prolapſam columellam: ſi cum æquali pondere cummi, hyſſopi, origani & euphorbii melle excipiantur, & ſummo capiti calidæ applicentur. Eadem cùm triticeo furfure, Juniperi baccis, & allio contritæ, & vino ſubinde ſuper calenti tegula aſperſæ, pubiq; admotæ, urinam ſuppreſſam provocant. Septem lauri baccæ, à prægnantibus propediem parituris, cùm ſe dormitum recipiunt, devoratæ fœlicem facilemq; partum præſtant. Tenerrimæ lauri cimæ, una cum calamintha, & ſale contritæ, ex tepida aqua ſumptæ, alvum concitant, pituitamq; & lumbricos celeriter ejiciunt. Cæterùm lapideas lauros oriri in mari rubro ſcribit Theophraſt lib. 4. cap 8. de planta. hiſto. ſic inquiens. In ſinu autem Heroo cognominato, ad quem deſcendunt Aegyptii, laurus eſt, & olea, & thymum: verùm non viridia, ſed lapidis ſpecie parte à mari eminente, ſimilia tamen viridibus tam foliis, quam germinibus. Colos quoq; floris in thymo, tanquam nondum perfectè fleruerit, liquidò deprehenditur: longitudo arbuſcularum cubitorum ternorum eſt: hæc ille. Laurum ſcriptis commendavit Galenus lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens. Lauri arboris & folia, & fructus deſiccant; & calfaciunt vehementer, plusq; etiam fructus, quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt & calidus, plus tamen amarus, habetq; etiam adſtrictionis non nihil. Quamobrem & calculos confringit, & jecori prodeſt. bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere. Laurus attenuat, aperit, provocat, incidit, emollit, digerit, flatus pellit. Arbor Δάφνη ſic Græcis vocata, Latinus Laurus dicitur: Mauritanis, Gaur, ſeu Gar: Italis, Lauro: Germanis, Lorbeer-Baum: Hiſpanis, Lauret, ſive Laureiro: Gallis, Laurier: Bohemis, Bobeck. Hujus fructus Græcè Δαφνίδες vocantur: Latinè, Lauri baccæ: Italicè, Bacche di lauro: Germanicè, Lorbeer.

Laurus Apollini & Jovi ſacra.

Laurus è cœlo miſſa.

Lauri natura.

Lauri vires Matthiolo.

Nomina.

Lauri multa genera Plinius recenſuit, ut Muſtaceam, Delphicam, Cypriam, baccaliam, triumphalem, taxam, ſpadoniam: qui & alia genera affert, quæ nomine potius quam generis ſocietate conveniunt. At Theophraſto Laurus quædam flore eſt copioſo & racemoſo (Uvam vocant) quæ fructum non fert: altera fructum fert. Dividimus in ſativam & ſylveſtrem: ſativæ (quia ut plurimum in hortis colitur) alia latifolia, cujus ſpecies quædã adeò latis foliis, ut ad mali Medicæ folia accedant, quam Laurum Regiam ampliſſimam Plin. vocavit: alia tenuifolia: ſic utraq; mas, vel fœmina, eo quod alia ſit ſine fructu, alia verò baccifera. Variat & fructu, alterius enim in rotũdo modicè oblongus: alterius oblõgus, gracilis, & utrinque ovato mucrone turbinatus. Sylveſtris trium generum eſt & Tini nomine Cluſius hiſt. Hiſpanica propoſuit. De Lauri ſylveſtris ſpecie una, cùm ejus & in Matthiolo Camerarii addita ſit icon, paucis.

Hæc

LAURUS SYLVESTRIS seu Tinus.

PLATANUS.

Hæc arbuſcula eſt Lauro humilior in alas diviſa, ramis longiuſculis articulatis: folia lauro vulgari latiora, nigricantia, inodora, ramos ordine quodam ambientia, leviter lanuginoſa: ramulorum ſummitatibus umbellæ florum (quinis foliis conſtantium) alborum, foris purpuraſcentium, inſident: quibus ſuccedunt baccæ ſeu fructus ſubcærulei oblongi, tenui pericarpio ſemen continentes. Hanc in Italiæ hortis obſervavimus, quam in Hetruriæ ſylvis frequentem dicunt. Theoph. 1. hiſt. 15. ubi Gaza ſimpliciter Laurum vertit, δαφνίδα χαμαίτυ, Cato Laurum ſylvaticam, Plinius lib. 15. c. 30. Laurum Tinnum appellavit. Anguillara Lauro ſylvatico Italis dici ſcribit. Bellonius, Lentagine nuncupat, Cluſius & ex eo Lugd. pro Tinno tertio, at Tabernæmontanus pro ſecundo, propoſuere.

πλάτανος. PLATANUS. CAP. XCI.

TEnerrima Platani folia in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones ſiſtunt: tumores & inflammationes levant. Decoctus cortex in aceto, dentes in dolore colluit. Virides pilulæ in vino potæ, ſerpentium morſibus auxiliantur: exceptæ autem adipe, igni ambuſta ſanant. Inſidens foliorum, pilularumque lanugo, oculos, & aures offendit.

Platani conſider.

PLatanus Italiæ advena peregrinaq; eſt, quanquam regionem diluunt (ut Theophraſt. eſt author) multi, magniq; fluvii. Verum enimvero ſi ibi nonnullæ vireſcunt Platani plantæ, ut quas ipſe Neapoli, & Patavii vidi, ſunt quidē ex longinquis regionib. allatæ, ut etiam antiquitus a Romanis per mare Jonii invectæ fuere, eorum duntaxat umbræ gratia Romæ expetitæ, ubi platanus tantum honoris inrebuit, ut diu nutritæ ſint mero radicibus infuſo. Namq; hæc arbor plurimū vini irrigatione gaudet: tametſi majorem in modum fontes, & fluvios amet. Platanus ad ampliſſimam ramorum amplitudinem adſurgit, adeò ut Licinius Mutianus civis Romanus, Plinio teſte, hoc prodendum etiam poſteris putarit: qui provinciæ Lyciæ legatus affirmat, in ea fuiſſe platanū ſociam gelidi fontis amœnitate itineri appoſitam, octoginta atq; unius pedū ſpecu, numeroſo vertice, ſe vaſtis protegentem ramis arborū inſtar, & agros longis obtinentem umbris: ac ne quid deſit ſpeluncæ imagini, ſaxea intus crepidinis corona, muſcoſos complexa pumices: intra quam ſe epulatū cum duodevigeſimo comite, large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurum, optantem imbrium per folia crepitus, lætiorem quam marmorum nitore, picturæ varietate, laquearium auro, cubuiſſe in eadem. In Creta inſula ad Cortyniam Platanus ſtetiſſe fertur apud fontem quendam, quæ folia hyeme non amitteret, ſub qua Jovi compreſſam Europam indigenæ fabulantur. In Aſia longè majores habentur: nam earum folia, quæ unà cum fructu ad me miſit Conſtantinopoli Gulielmus Quaccelbenus, eruditiſſimus, Medicus viniferæ vitis majora ſunt. Pilulæ verò juglandis magnitudinem æquant, & hirſutiores ſpectantur, quam quæ in Italia provenunt. Scripſit quoq; de Platanorum vaſtitate Pauſanias lib. 7. hiſtoriarum veteris Græciæ, his verbis. Præterfluit Pharenſium agrum fluvius Pierus in cujus ripis Platanorum lucus eſt, tanta arborum magnitudine, ex ipſa vetuſtate, ut intra cavernas (multæ enim concavæ ſunt) qui velint, & epulari, & recumbere poßint. Fori area magna, & late patenti ambitu eſt, quo ſcilic. ſpatio eſſe conſueverūt priſcorū fora. Quæ in Italiā invectæ fuerūt climatis inclementia in magnā procerit atē non adoleſcunt: attamē ſunt cortice craſſo, ſubalbicāte, fronde vitiginea averſa parte candida, ſed multò minore, lata, longo rubroq; pediculo, floſculo parvo ac pallido, baccis rotundis, ſcabru, & lanuginoſis, longo à pediculo dependentib: ex quib. oleū fieri prodidit Plin. l. 15. c. 7. Platani umbra uſq; eò delectatū Xerxē in terra Lydia ſcribit Aelian. ut diē integrū ſub ea cū maximo excercitu conſumpſerit, floccipendens tā brevi voluptate tot copias remorari. Pla-

Mira Platani, vaſtaq; amplitudo.

Pauſaniæ de Platano.

Platani deſcript.

Platani vires ex Gal.

tani adverſantur veſpertilionibus: earum pilulæ addito melle, & illitæ, lentigines, veteresq; nigritias emendant. De platano *diſſeruit Galenus libr. 8. ſimplicium Medicamentorum, ſic inquiens. Platanus humidioris frigidioriſq; eſſentiæ eſt, non ita multò quàm ſymmetra. Proinde folia viridia trita & illita, prohibent, reſolvunt, reprimunt, & non obſcurè phlegmonas naſcentes adjuvant: Cortex autem, & pilulæ magis deſiccantem vim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ verò cum adipe ad ulcera ambuſta. Sunt autem qui cortice combuſto medicamen deſiccatorium, & abſterſorium efficiunt, ut cum aqua lepras ſanet, per ſeſe illitum, ob humorem nimium, vetera & ſordida. Vitandus eſt pulvis foliis arboris inſidens, alioqui ſi ſpiritu attrahatur, arteriam offendit, valenter deſiccans, & exaſperans, vocemq; lædit, ſicut ſanè etiam viſum & auditum, ſi in oculos, aut aures inciderit.* Nomina. πλάτανος *ut Græcis, ita pariter Latinis Platanus appellatur. Arabibus, Dulb: Italis, Platano. Gallis, Plan, ſive Plane.*

Platanus nomen habet ab amplitudine, ob latè diffuſos ramos, amplaque folia, de qua Plato in Phædrone, Theophraſtus, Aelianus, aliique, Platanum vocantes, ut ex recentioribus Cord. Geſ. Dodo. Lob. Lac. Caſt. Cæſal. Lugd. Taber. Platanum Græcam vocabimus ad differentiam Gallicæ (relicta ſententia Cornari, qui Tiliam vulgarem Platanum autumat) quæ ob foliorum formam & nominis ſimilitudinem, huc quidem referri poſſet, quæ Acer major dicitur: at quia Aceris in ſimpl. med. claſſe Dioſcorides, Galenus, Ægineta, Aëtius aliiq; non meminerunt, & viribus cum Platano non convenit, de eo, ejuſque ſpeciebus in univerſali hiſtoria.

Μελία. FRAXINUS. CAP. XCII.

Fraxini hiſtor. ex Theoph.

Plinii laplus, fraxini folia mortifera eſſe.

FRAXINUS arbor nota eſt. Cujus foliorum ſuccus, & ipſa ex vino pota, & illita viperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta, ſcobemque potu perniciem afferre tradunt.

FRaxinus arbor eſt notiſſima. Ejus (ut Theophraſtus memoriæ prodidit lib. 3 cap. 11.) duo reperiuntur genera: quorum alterum excelſum procerumq; eſt, lignum habens candidum, craſſivenium, nervatum, mollius, enodius, ac criſpius: alterum humilius, minus auctile, ſcabrius, durius, & flavius. Folia laurinis, lauri latifoliæ ſimilia, in acutius tamen coacta, & ambitu leviter ſerrata. Ramulus totus, quem folium unum putaveris, quòd ſimul cuncta folia ferat ſingulari pediculo, & ſingulis foliis conjugatim, veluti per genicula, pendentibus conſtat: amplo intervallo conjugationibus diſtinctis, perinde atq; in ſorbo. Fert fructum in ſiliquis linguis avicularum ſimilem, ſubrubrum, & guſtu ſubamariuſculo ac medicato, minutum, nucoſum, qualem amygdalæ, guſtu ſubamarum. Fraxinus excalfacit & ſiccat, adſtringit, reſolvit, abſtergit, attenuat. Tradidit Plinius fraxini folia jumentis mortifera: cæterum ruminantium innocua: quæ de taxo, non de fraxino Theophraſtus prodidit, inquiens. Si jumenta (ut ferunt) taxi folia comederint, emoriuntur: ſi ruminantia, nihil incommodi patiuntur. Sed nominum vicinitate Plinium deceptum eſſe crediderim, nam Græcus fraxinus μελία, *taxus vero* σμίλαξ, *& μίλος appellatur: unde unum pro altero ſumens Plinius, facilè (ut diximus) in errorem incidit. Rei fides fuerit in hoc Plinium lapſum fuiſſe, clara in Italia experientia, ſiquidem taxi folius, non fraxini, jumenta non ruminantia necantur. Quinimò hæc ſalutare præſtant remedium lethalibus ſerpentium venenis: quibus adeo inimica eſt fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentéſve umbras quamlibet ſpatioſas ſerpens arboris hujus attingat. Quapropter expertum proditur, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius, quàm in fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, priusquàm hæ prodeant, florere fraxinum: nec ante conditas folia dimittere. Quo argumento fretus, non vereor quin unusquiſq; medicæ materiæ ſtudioſus, facilè deprehendet hallucinari proculdubio Robertum Conſtantinum, in annotationibus editis in Amathi Luſitani enarrationes in Dioſcoridem, dum contra ſententiam noſtram, hoc in loco Plinium defendere nititur. Atqui ſi ſuam ipſius ignorantiam & Plinii errorem cognoſcere cupit, alat ſuum equum aut aſinum fraxineis frondibus: id ſi fecerit, ſui erroris atq; Plinii palinodiam recantabit. Quòd ſi plura à nobis doceri non dedignabitur, ſciat devoratis à quadrupedibus fraxini foliis ea certò ſanari, quæ taxum fuerint depaſta. Humiliorem Fraxinum Ornum & orneogloſſum vocavere quidam, ab ipſius fructus figura, quæ linguæ imaginem refert, quamobrem avis linguam illum vocant officinæ. De quo diſſerens Plinius lib. 24. cap. 8. mederi id jecinoris, & lateris doloribus in vino tradidit: aquam, quæ ſubit cutem, extrahere: corpus obeſum levare onere & ipſum ſenſim ad maciem reducere. Id quoq; in recentiorum medicorum uſu eſt ad ſtimulandam venerem. Fraxini ſpumam, quæ à viridi ligno igni expoſito manat, additis ſucci cyclamini ſcillæ, rutæq; æqualibus partibus omnibus ſimul parumper ferveſactis, plurimum valere ad ſurditatem ſcimus, ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur cum ſe cubitum receperit æger: atqui eum ſuper affecta aure jacere oportet. Ubi verò utrang; aurē ſurditas occupaverit, in eam fundatur, quæ minus affecta fuerit, & ſuper altera jaceat. Fit è viridi fraxini ligno teſſeratim cōciſo per deſcenſum, aqua ſimul & oleū, ut ex ligno Juniperi: quæ quidem aqua, cum quarta parte aquæ violarum purpurearū faciei illita, ruborem & puſtulas cum eo erumpentes ſanat. Ramorum cortex in aqua decoctus ſplenem abſumit ubi pluribus diebus ejuſdem decoctum bibant ſplenetici. Semen, quod avis linguam vocant Myropolæ, datur utiliter potandum in lateris dolore, & ad ciendam urinam. Venerem idem excitat, & præſertim, ſi unà cum piſtaciis & nucibus pineis devoretur, ad-*

Roberti Conſtantini hallucinatio.

Fraxinus humilior Ornus.

Fraxini vires.

Aqua & oleū fraxini.

Avis lingua.

tur, addito saccharo: idem Semen in Novembris initio decerptum, & in furno siccatum, datur perquàm utiliter potandum calculosis, ex vetere vino. Folia fraxineis similia fert stirps illa apprimè celebris, quam vulgò DICTAMUM ALBUM *nuncupant. ob idq; à recentiorum nonnullis pumila fraxinus cognominatur. Hæc nullis tam Græcorum, quam Arabum auctoribus (quod equidem legerim) usquam descripta est. Quare non possum non admirari, quonam pacto sibi dictami nomen vendicaverit. Ea est visu pulcherrima, speciosaq;: floribus formosis, impensè redolentibus, in purpura albicantibus, citrei arboris modo. Radix ei candida, odore hirci, amaro sapore: proinde mirum non est, si ventris lineas perimat. Tradunt etiam suapte vi pollere adversus lethalia venena, ac omnium venenosorum animalium morsum ictumq;, nec minus adversus pestilentiam. Prodest stomachicis, & suspiriosis. Elicitur e floribus aqua, quæ naribus infusa capitis morbos frigiditate obortos mirificè propellit. Cæterùm non desunt antagonistæ, qui velint Dictamum hunc esse Dioscoridis Tragium. Sed cùm tantum in Creta Dioscoridis, Galeni, Oribasii, Pauli Plinijq; testimonio proveniat Tragium, cadit peritq; horum sciolorum sententia, quos & illi perpetuò ridebant, qui haud ignorant, quanto grandior sit albo dictamno Lentiscus. Namq; quis sanæ mentis dixerit dictamnum hunc herbam sesquicubitalem ramos habere lentisco arbore non infima majores, aut grandiores? sed ita sæpe ducuntur invidi ad stultitiam usq;: atqui plura de his in Epistolis scribemus. Quæ arbor Græcè* Μελία: *Latinè Fraxinus appellatur: Italicè, Frassino: Germanicè,* Eschern/ Escherbaum/Stein-eschern: *Hispanicè, Frasno, & Frexo: Gallicè, Fraisne. Bohemicè, Gelin: Polonis, Zesion.*

Dictami albi confideratio.

Tragium Dioscor. non esse.

Nomina.

Fraxinus duum generum, altera latioribus, altera angustioribus foliis: quæ latioribus, alia sterilis, alia frugifera: ea est quam Theophrastus excelsam dicit, quamq; Macedones βουμελίαν (Bubulum fraxinum Gaza reddidit) id est, grandem fraxinum vocitant: idem enim est, ac si diceret πολυμελίαν, βοῦς particula magnitudinem significante pro πολύς, Plutarcho in Symposiis auctore: etsi ad boum pabula quidam frondes etiam reponant, ita ut & ob eam caussam Bubula fraxinus forte sit dicta: Hæc Plinio longa & campestris est. Recentioribus fraxinus. Sterilis seu mas solos floseulorum racemos seu globulos nigros fert, qui absq; fructu decidunt, quos Theophrastus κόνυδρα, velut muscos, vocat: pilulas vocat auctor Herbarii Lugdunensis, Muscos in globum coactos quoq; Cæsalp. & Camer. in Matth. huiq; partim fructui propinqui, partim longè remoti verno tempore observantur. Frugifera seu fœmina, fructus fert siliquarum instar dependentes, quos aliquis ὀρνιθόγλωσσον, alii rectiùs ὀρνιθόγλωσσον vocant. Officinis, ex Serapione & Avicenna, Lingua avis & Lingua passerina.

Λεύκη, Ἄγγελος. POPULUS ALBA, ET NIGRA. CAP. XCIII.

POTus albæ populi cortex unciæ unius pondere, ischiadicis, ac urinæ stillicidio prodest, sterilitatẽ inducere tradunt, si cũ mulino rene bibatur. Folia quoq; cum vino post purgationes pota idem præstare produntur. Tepens foliorũ succus utiliter auriũ dolori instillatur. Pilulæ, quę primo foliorum partu exiliunt, tritæ & cũ melle illitæ, oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt, corticem albæ populi, & nigrę particulatim cæsum, & sulcis stercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto illita, magna utilitate podagricis doloribus illinuntur. Resinam populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus utile est. Lachrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat durari, ac coire in succinum, quod electrum vocant, alii chrysophorum. id attritu jucundum odorem spirat, & aurum colore imitatur: tritum, potumque stomachi, ventrisque fluxiones sistit.

I. POPULUS ALBA.

II. POPULUS NIGRA.

Populus

III. POPULUS LYBICA.

Populorum consideratio, & histor.

Nigra.

Lybica.

Theophrastus de Populo.

Plinii plures lapsus circa Populū.

Populus tres habet species: alba, nigra, & Lybica sive montana, quæ Græcis Regnis dicitur. Alba arbor est procera, crasso caudice, albicante cortice, ac levi. Folia illi sunt vitigineæ, aversa parte maximè albicantia lanuginosa, betæ herbæ modo, quod à similitudine chamaleucen vocavere Græci, unde illi nomen, λεύκης. Nigra, procerior, rectiorq; habetur folio hederaceo, non tamen ut in alba dissecto, sed integro, paululum per ambitum serrato, longo tenuiq; appenso pediculo, apice in acutum desinente: cortice est cineritio, non tenui: materia alba ac contumaci ad ædium & uten silium fabricas idonea, præsertimq; ad asseres parandos. Lybica in Bohemia, & in universa Germania frequentissima visitur, folio est cæteris rotundiore, tenuiore, anguloso, leviter in ambitu serrato, punctis quibusdam albis conspersо, longo tenuiq; pediculo appenso, continuò ferè se mòvente, etiam si nullus in aëre spiritus sentiatur. Caudice est cæteris breviore, nigrioreq; cortice vestito, & materia imbecilliore, alba tamen, ac tenaci, fructum nullum fert nec flores. Alba sterilis. Nigra verò fructum fert racematim uvæ speciem repræsentantem; baccis orobi magnitudine, in quo plurima concluditur lanugo albicans, quæ, ubi maturuerint baccæ, in pappos evolat. Amat utraq; nasci in fluminum ripis, in scrobium aggeribus, & uliginosis tractibus. Lybica nascitur in montium sylvis, & sylvestribus locis. Semen legitur anteaquam rumpatur, & siccatur in umbra. Harum omnium meminit Theophrastus lib. 3. cap. 14. de historia plantarum, ubi sic habet. Populus alba, nigraq; uniformes habentur: amba natura erecta, sed excelsior, lævioriq; nigra: figura foliorum adsimilis, & lignimateries albedine similis visitur: utranq; ne florem quidem habere existimant. Regnis (quam quidam Alpinam, quidam Lybicam vertunt) populo albæ non absimilis, cùm magnitudine, tùm verò quòd ramis albicantibus spargitur: folio hedera, sed parte altera sine angulo, altera verò oblongo, inq; angulum exeunte acutum: colore parte resupina, pronaq; ferme simili: pediculo prolixo, tenuiq; annexo, quamobrem non erecto, sed inflexo. Cortice asperiori, quàm populus alba, scabrioriq; ut pyrus sylvestris: hæc Theophrastus. Hæc omnibus passim nota sunt. Lybica Plinio lib. 16. cap. 23. minima folio est, ac nigerrima, funguq; enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, superne candicans, inferiore parte viridi. Sed hic Plinius apertè errore notatur, quòd hæc contra superne vireat, inferne vero albicet, candida efflorescente lanugine, quæ tamen in nigra non visitur, ut Plinius existimat, cum indifferenter inquit: Populorum solius grandissima lanugo. Sed & tertiò idem errasse deprehenditur: quippe qui scripserit eodem libro cap. 26. populum nec fructum, nec semen ferre, cum tamen fructum ferat, uvarum speciem præseferentem, intus alba lanugine refertum: atq; etiam scribat Dioscorides semen ex aceto potum comitialibus prodesse. Sed quid opus est pluribus si Plinius seipsum accusat? siquidem libro 24. cap. 8 populum & uvas & semen ferre fatetur, illas utiq; unguentis, hoc verò comitialibus præferens. Sed caveant myropolæ, ne ob id communis usus unguentum populeum vocatum, ex populi uvis conficiant, ut Ruellius credidit a Plinio deceptus, & quòd ius ad unguenta odorata uteretur antiquitas. Quandoquidem Nicolaus Myrepsicus non uvas sed germina, vere primo prodeuntia admiscet: odorata enim sunt, & ceraginosa, cum tamen nullus prorsus uvis sit odor. Verùm enimvero an antiquitas populi uvas odoratis admiscuerit, dubitandum savè est: nam Plinio lib. 7 cap. ult. ubi de unguentorum materia egit, nil aliud est populi uva quam bryon. Latinis muscus vocatus. Quem etiam præter cedrinum, & quernum prætulere ad unguenta Dioscor. & Gal. & inter alia odorata recensuerunt. Quo fit, ut facilè credi possit, Plinium errore ductum existimasse, muscum in populo nascentem nihil ab ejusdem uvis differre cum innuit eodem & bryon pertinet uva populi albæ. Optima circa Gnidum, & Cariam, in sitientibus, aut siccis asperisq; locis. Secunda in Lycia cedro: hæc ille. Sed cùm cedrus nullas ferat uvas, sed muscum perquàm odoratum, hinc Plinii error manifestè deprehenditur. Populus utraq; frequentissima nascitur in agro Mantuano, ac Ferrariensi, non modò in Padi ampissimi fluminis litoribus, sed & per agros, & prata in fossarum aggeribus. Ideoq; fabulantur poetæ, ictu Phaetontis fulmine sorores fletu mutatas in populos arbores juxta Eridanum amnem, quem Padum vocant, ex corticis meatibus instar auratæ lachrymæ, electrum, sive succinum fundere, ut adhuc viventes lachrymas effundebant, quæ nostro tempore in orbiculos, quibus Deiparæ virgini fœminæ salutationes enumerant, effinguntur, & vulgaribus & infimis mulierculis monilium vice, collo gestantur decoris gratia. Quare Dioscorides, qui poëtarum fabellis adhibere fidem haud quaquam censebat, noluit pro compertо fabulosam succini historiam asserere, sed dubiam, & suspensam tenere. Ideoq; inquit: Lachrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in succinum, quod electrum vocant, alii chrysophorum. Ex quo facilè percipi potest quòd cùm Dioscorides aliquid de succino suis monumentis mandare decrevisset, nullam ejus certam tenens historiam, ipsum populi generi utriq; adjunxit: ea tamen ratione id dijudicans, quòd non alio in hujusce operis loco aptius succinum accommodari posset. Quandoquidem in fabulis nactus esset poëtas cecinisse carminibus, succinum populos fundere: tametsi non ignoraret, succinum populorum gummi esse nequaquam, siquidem huic fabulæ datus est locus ob succini innumeros globulos, qui olim filo trajecti ab Eridani accolis collo suspendebantur. Quippe cùm pleriq; ipsorum, præsertim verò fœminæ, ob nimis humidum regionis aërē, in gulæ morbos, ac strumas incurrerent his existimabant succinum adversari. Quod fortasse non erat ab omni ratione alienum: namq; cùm facultatem habeat succinum sistendi fluxiones, collo etiam gestatum, facilè inhibere poterat, ne capitis destillationes in guttur defluerent. Quo fit, ut non demirer, si etiam Germani in oculorum defluxionibus magno successu succineos globulos occipitio adnectant. Reperio inenaranda Succini historia, auctores complures, sed re vera admodum varios: qui etsi gravius (ut historicos decet) hac de re loquan-

Ruellii erratū in unguento populeo.

Populi uva quid. Poetarū fabula circa succinum.

Succini varia historia.

re loquantur, tamen cùm ipſi ſuccini originem nuſquam viderint, & quicquid de eo ſcripſerunt, aliis acceptum referant, hu nulla, janè pauca adhibetur fides. Philemon ſuccinum foſſile eſſe dixit, & in Scythia erui duobus in locis, uno candidum altero verò croceum. Sudines, & Metrodorus ſuccinum prodiderunt in Liguria arboribus effluere, quod Sotacus credidit in Britannia evenire. Pythias tradidit eſſe locum in Britannia prope Gutones ubi à fluctibus maris non procul ab Abalo inſula ſuccinum advehitur: quo incolæ ad ignem pro ligno utuntur, ipſumq; Teutonis venundant. Nicias hiſtoricus ſuccinum ſolis radiorum ſuccum eſſe voluit: hic enim credit radios vehementius actos in terram pinguem ſuderem in ea parte relinquere. deinde æſtate ſiccari, & à fluctibus maris in Germanorum littora ejici. Idem & Aegypto naſci ſimili modo dixit. Item in India, gratiusq; thure eſſe Indu. Non defuerunt etiamnum, qui ſuccinum naſci tradiderint juxta mare Atlanticum in lacu Cephiſide dicto, qui ſole excalfactus è limo fundat electrum. Non deſunt præter hos plures qui de ſuccino differentes in diverſas iverint ſententias, quas nunc, utpote non probandas, ſilentio involvam. Unde jure dici poteſt, ſuccinum apud eos vel cereum, vel figulino luto ſimile haberi, cùm ipſum in tot varias formas ac imagines tranſmutaverint. Sed ut tandem referam, quod pro comperto habetur: gignitur ſuccinum in inſulis Septentionalis oceani, id olim à Germanis Gleſum appellabatur: unde à nonnullis, qui erant cum Germanico Cæſare, ibi claſſibus rem gerente una inſularum ob ſuccini copiam, Gleſaria fuit appellata, quæ prius Auſtravia à barbaris dicebatur. Hic nimirum (ut Plinius inquit) naſcitur ſuccinum arboribus pinei generis defluens in terram, ubi poſtea denſatur. Cùm verò intumeſcens æſtus fertur in proximas ſylvas, ex eis in ſe rapiunt fluctus maris, & in Germanorum littora expuunt. Itaq; Cornelius Tacitus rectè ſcriptum reliquit. Germanos hujus maris accolas ſolos omnium ſuccinum habere, & legere. Quod ſuccinum ſit arboris ex pinorum genere lachryma, olim Romanis teſtimonium perhibuit quidam eorum eques, illuc miſſus ad id comparandum à Juliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui ea littora peragravit, ipſum vidit, veram ejus originem didicit, & ſecum ingentem copiam Romam invexit. Præterea ſuccinum eſſe pineæ arboris gummi indicio eſt pineus in attritu odor, & quòd accenſum tedæ & reſinarum modo deflagret. Liquorem eſſe copiosè ſtillantem, tenacem, ac lentum, argumento ſunt quædam intus implicita, ut formicæ, culices, ac etiam lacertæ, feſtucæ, ac paleæ, quæ tranſparentia inſpiciuntur. Cùm enim hæc animalia, & alia ſtramenta humoris lentore facilè implicentur, durescente deinde materia, veluti carcere includuntur. Hæc partim ex Plinio, partim verò ex aliorum ſcriptis decerpſimus. Atqui ego potius credam unà cum Georgio Agricola, ſuccinum non aliud eſſe, quam bituminis genus, quod à quibuſdam ſcopulorum crepidinibus erumpens in mare defluit, ubi aquarum ſalſedine durescit. Ita enim affirmant Boruſſi medicæ materiæ haud ignari, ad quorum tantum littora maris fluctibus ducitur ſuccinum. Nam, quod nigerrimum eſt, ex quo etiamnum globuli ad angelicas numerandas ſalutationes conficiuntur, aliquid cognationis cum piſſaſphalto habere videtur. Succinum incoctum adipe lælentis ſuis expolitur, & redditur translucidum, quemadmodum tradit Archelaus, qui rubeum corticibus arboris, ex qua defluit, inhærens, ſe vidiſſe affirmat. Cæterùm, quantum video, plures de ſuccino veteres nanxerunt fabulas. Atqui, compertum eſt, quòd ſicuti magnes ferrum reſpuit, ſi adſit adamas, vel ſi allio affricetur: ita nec ſuccinum ad paleas allicit, quæ ſint oleo perfuſæ. Verum eorum opinio vana eſt, qui ſuccinum tradiderunt peculiari dote ecimum reſpuere: nam ipſe ſæpe ac ſæpius hujus rei periculum feci, & ſemper ſuccinum ad ſe oleum trahere comperi. Officinæ commuui nomine ſuccinum vocant Karabe Mauritanos ſecutæ: licet Braſavolus Ferrarienſis in ſuo de ſimplicium examine deceptus exiſtimaverit, Arabum Karabe ſuccinum eſſe nequaquam. ſed verum populi albæ gummi, Serapionis, & Avicennæ teſtimonio: etſi eorum neuter, ſicut nec Dioſcorides, quem illi ſequuntur, id quidem pro comperto aſſeveraverit. Namq; Serapio, ut in omnibus adſolet) quicquid de Karabe notavit, verbotenus ex Dioſcoride deprompſit, ſic inquiens. Et dicitur, quod gummi Haurromi, quod naſcitur juxta fluvium, qui dicitur Eridanus quando diſtillat in flumine illo, coagulatur ibi, & eſt illud, quod dicitur Alipton, id eſt electrum, & ſunt qui nominant ipſum Arſopodon, & eſt Karabe. Eadem ſententia elicitur ex Avicenna, quippe qui capite de Haur, itemq; capite de Karabe, non aſſerat eam eſſe populorum gummi, ſed quòd ita perhibetur. Nec alia ratione duobus capitibus de Karabe differit, niſi ut oſtenderet, Karabe per ſe a populorum gummi differre. Præterea comprobat id eſſe Karabe apud Mauritanos, quod electrum apud Græcos, nominis ſignificatum quandoquidem Karabe lingua Perſica, Avicenna auctore, non aliud deſignat, quam rapiens paleas, quod ſenſu comprehenditur proprium eſſe ſuccini, aut electri, non autem populorum gummi. Inſuper adſtringentes paſtillos, quos Galenus libr. 7. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Paulus ſui voluminis etiam ſeptimo, & Actuarius in ſuo de compoſitione medicamentorum, electri trochiſcos vocant, Arabes de Karabe appellant, eoſdem à Galeno, & Paulo aſſumentes: quo fit, ut hac in re manifeſte aberraſſe Braſavolus deprehendatur. Itaq; dicendum eſſe putaverim, electrum idem eſſe apud Græcos, quod ſuccinum apud Latinos, & Karabe apud Arabes. Neq; etiam illud ideo populorum gummi eſſe crediderim, ut Braſavolus aſſeverat, quòd Paulus quoque dixerit: Electrum populi albæ lachrymam dicunt, quæ juxta Eridanum amnem deſtillat, & in ſpiſſitudinem coit, aureo colore: nam his verbis non probat electrum eſſe albæ populi gummi, ſed id tantum refert ex aliorum opinione, quemadmodum fecit Dioſcorides, quem ſecutus eſt Paulus. Ex his igitur ſatis patere arbitror, falſum eſſe, quòd idem ſint electrum, gummi populi, & Karabe: quin potius clarum, ſuccinum, & gummi populneum eſſe inter ſe diverſa. Credidit Demoſtratus fieri ſuccinum ex lyncis urina (quemadmodum credidere pharmacopolæ, & vulgus medicorum ex eadem fieri lapillos, quos lyncis appellant) ſuccinum aſſerens quod flaveſcit, fieri ex urina maris, album verò ex urina fœminæ. Quibus refragatur Plinius: quandoquidem ipſe manifeſtè dicat, hoc eſſe falſum. Quod cum & Diocles, & Theophraſtus credidiſſent (non autem Dioſcorides, ut ei falsò Braſavolus imponit de lapidibus lyncis agens) eos ejuſdem criminis Plinius accuſat. Quod autem Diocles, & non Dioſcorides (ut Braſavolus putat) hujus erroris accuſetur, oſtendit ipſe Dioſcorides libr. 2. cap. de urina, ubi in eandem Plinii ſententiam veniens, hæc verba protulit: Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, ſimul ac excernitur, glaciari, conveve in calculi duritiam, vulgo creditum eſt, quare quod de ea proditum eſt, vanum eſſe convincitur. Eſt enim quod à nonnullis vocatur ſuccinum pterygophoron, ideo dictū, quòd pennas ad ſe alliciat. At cum Braſavolus minus fortaſſe accuratè Dioſcoridis verba legendo percurriſſet, dixit de Karabe agens, ſenſiſſe Dioſcoridem electrum eſſe lapillū, in quem lyncis urina concreſcit. Quod tamen falſum eſſe facilè conſtat ex prædictis Dioſcoridis verbis. Cæterùm cùm non deſint etiam poëtæ, qui Phaetontiadas non in populos, ſed in alnos mutatas fabulentur, Alni quoq; hiſtoriam, & vires præcedentibus adnectere non abre fore exiſtimavimus. Eſt itaq; ALNUS (ut Theophraſtus eſt auctor lib. 3. cap. 14. de plantarum hiſtoria) ſterilis & unigena natura, caudice recto: ligno, medullaq; molli adeò ut graciliores virgæ totæ concaventur: folio pyri, ſed ampliore, nervoſioreq;: cortice ſcabro, rufoq; intus, qua de cauſa coria tingit: radice ſumma, nec majore quàm laurus: naſcitur in aquoſis, alio nullo pacto: hactenus Theophraſtus. Qui tamen eodem lib. cap. 15. non utiq; pyri folio alnum virescere tradidit, ſed ponticæ nucis. Nec eandem prodidit eſſe ſterilem lib. eodem cap. 6. cùm inquit, Terebinthus circa tritici meſſem, aut paulo ſerius ſemen reddit: fraxinus atq; acer æſtate:

Succinū lachryma arboris Pinorū.

Formicæ, culices in ſuccino.

Succinū bituminis genus Agricolæ.

Succinū rubeum.

Braſavoli opinio reprobata, qui Karabe negat eſſe Succinum.

Avicennā de Karabe.

Karabe, i. rapiens paleas.

Demoſtrato ex lyncis urina ſuccinum fit.

Braſavoli lapſus.

Succinū pterygophoron.

Alni hiſtoria ex Theoph.

alnus,

IV. ALNUS.

VI. BETULA.

Alni descript. *alnus, nux juglans, pyrorumq; sylvestrium genus quoddam autumno. Quo fit, ut alterum omnino suspicanaum videatur, aut sibi ipsi Theophrastum repugnare, aut ejus codicem his locis mendis scatere. Alnus in Italia nascens, folio est coryli crassiore nervosioreq;, cortice scabro, materie molli, rubente. in aquosis ferè semper proveniens, secus flumina, & uliginoso tractu. Hetrusci vulgò appellant Onio: alii verò in Italia Auno. Italica fructum fert viridem, oblongum, moris forma similem, squamis quàm plurimis in se compactis. Maturescit autumno, minuto intus semine, colore in nigrum fulvo. Exsiccat manifestè, sed in frigiditate & caliditate parum à mediis abest. Præfertur lignum & pali ex alno parati ad ædificiorum fundamenta, quæ in flumnibus, lacubus, paludibusq; fiunt, quod in aqua nunquam putrescat. Ob id enim expetitur maximè Venetis ad ædificia palatiorum, ædiumq; fundamenta, quòd crebrò fixa non modo ad æternitatem permaneat immortalis, sed quod ingentes admodum ferat moles. Folia resolvunt, restringunt, delassatosq; recreant. Recentia folia tumores imposita dissolvunt, & inflammationes restinguunt: eadem nudis pedum plantis supposita viatoribus itinere defatigatis levamentum præstant. Quin & rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per æstatem utiliter spargumtur. Præstat cortex, quo l magis adstringat, gallæ vice tingendis coriis atro colore. Sunt etiam, qui iis & fructu viridi utantur, gallarum*

Alni vires.

Betulæ consideratio, & historia ex Theophrasto & Plinio. *vice ad scriptorium atramentum conficiendum, additis gummi, & chalcantho. Sed nec BETULA omittenda videtur: quæ cùm cortice albo sit albæ populo adsimilis, nunc nobis sese offert describenda. Hæc Theophr. folio est caryæ sic Græcus vocatæ (quid autem sit carya compertũ hactenus non habeo) præterquàm quòd paulò angustiori, cortice autem versicolore, & materie lævi non nisi ad baculos utili. Plin lib. 16. c. 18. Betula arbor est Gallica, mirabili candore atq; tenuitate: terribilis magistratuum virgis: eadem circulis flexilis: item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt: hactenus Plinius Betula in Tridentino agro frequentissima provenit, materie adeo tenaci lentaq;, ut ad vasa vinaria cingenda circuli ex ea parati omnium præstantissimi habeantur. Ananii è suis Betulis non modo optimos conficiunt carbones, ad coquenda liquandaq; metalla, sed e delibrato contortoq; cortice, faces ad nocturna lumina parant, quæ quòd bituminosa pinguitudine redundent, tædæ modo conflagrãt, & resinosum quoddã picis colore reddũt. Nec fortasse alia de causa Betula dicitur, nisi quòd bitumine scateat. Hãc Tridentini corrupta voce vulgò appellant Bedollo. Gaudet frigido tractu ac nivoso, & ideo in Bohemia*

Betulæ descript. *frequentissima: folio est nigræ populi haud absimili, sed parte prona asperiori, viridioriq;, per ambitum serrato. Sterilis hæc nec fructum ferens, quanquam julos, ut Corylus edit. cortex illi albus membranosusq;, bituminosus & pinguis. Materies cãdida flexilis ac tenax. Hujus caudex terebro perforatus ingentem aquæ clarissimæ copiam reddit, potu non ingrato, cui vim*

Aquæ Betulæ vires. *maximã inesse quidam asserunt ad cõminuendos tam renum, quàm vesicæ calculos, si diutius bibatur. Eadẽ maculas in cute delet, nitoremq; conciliat: oris ulcera sanat collutione ex ea facta. Foliorũ succus coagulo admistus, caseos à carie, & vermibus vindicat. Folia excalfaciunt & siccant, resolvunt, attenuant, abstergunt, aperiunt, & amara sunt. Cortex verò quod bituminosus sit, excalfacit & emollit. Sed jam ad Populos, & ad Succinũ nostra revertatur oratio, in quibus medicinæ nobis*

Populorũ vires. *reddenda ratio est, ut in omnibus ferè facere consuevimus. Nigræ populi prima erumpentia germina odorata sunt & glutinosa: expetuntur ad capillorũ nitorem conciliandũ à mulieribus. Contundunt enim ea cũ recenti butyro, & deinde aliquot diebus insolata, à butyro percolant, quo postea capillos inungunt, abluto prius capite. Libycæ autẽ populi folia, ad ea omnia præstant ad quæ nigræ populi valere diximus, sed longè inefficaciora creduntur. Primùm igitur de viribus Populi nigræ dis-*

Populorũ vires ex Gal. *seruit Galen. lib. 6. simpl. med ubi sic inquit. Populi nigræ flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis: sed in differentia, quæ habetur in siccando & humectando, paulũ à temperatis & mediis ad siccius deflexerunt: verùm & subtiliorũ potius quàm crassiorũ sunt partium. Et folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quòd ad omnia imbecilliora, minusq; efficacia. Sed & resina ejus floribus similem facultatem obtinet, atq; etiam calidiorem. Porrò semen tum resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exiccantius: non tamen est admodum calidum. Deinde lib. 7. eorundem*

dem simplicium, idem Galenus Populi albi vires describit his verbis: Populus alba arbor mista quodammodo temperatura est, ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia, quamobrem & abstergentis facultatis est particeps. hactenus Galenus de utriusq; Populi facultatibus Atqui praterea quæ a Galeno de Populi facultatibus scripta sunt, sciant hoc velim rei medicæ studiosi, populum albam humotenus sectam ad radicem usq; & aqua calida, in qua fermentum fuerit dissolutum, perfusam, infra quatriduum fungos copiosos edere, esui quoq; gratissimos. Cæterùm non invenio Galen. Succini meminisse in simpl. med. censu qui tamen l. 7. c. 4. de comp. med. secundum locos pastillum ex succino confectũ ab Asclepiade transcripsit, quem quidem is hæmoptoicus, longo tempore tussientibus, & recenter phthisicis, purulenta è pectore difficulter ejicientibus, suppuratis, cœliacis, dysentericis, & inflatis conferre tradidit. Atqui referunt Pruthenos in quorum littora fluctus maris succini plurimũ expuunt, ejus genus quoddã reperiri quod planè crystallum repræsentat, quod album succinum vocatur. Huic vim miraculem inesse testantur, quò scilic. fœmina deprehendatur an virgo sit & incorrupta necne Nam si ex vino jejunæ exhibeatur, efficere ajunt, ut corrupta & vitiata protinus urinam reddere cogatur: id quod virgini evenire negant. Datur succinum magno auxilio tritum duorum cochleariorum mensura coli dolore affectis, diebus tribus continuis ante cibum ex tepenti aqua potandum. Idem, & præcipuè album ex aqua frigida potum, sitim illico sedat, & sudorẽ valentissimè provocat. Suffitur prunis impositum utilissimè ad anginas, fumo per infundibulum hausto, est enim præstantissimum auxilium.

Fungi ad populum albam.

Succinũ apud Galenum.

Succinũ album.

Arbor λεύκη Græcis dicta, Latinis Populus alba vocatur: Arabibus, Haur: Italis, Populo bianco: Germanis, Bellen/Poppelbaum / & Sarbaum: *Hispanis, Alamo blanco: Gallis, Peuplier. Quæ verò Ἄιγειρος & Græco nomine, Latino, Populus nigra vocatur: Mauritano Haurromi: Italico, Popolo nero: Germanico* Aspen *aut* Poppelweiden: *Hispanico, Alamo negrillo: Gallico Tremble. & Peuplier. Bohemicè, Topel. Populus Lybica sive alpina, Græcis, πεύκη: Italis Popolo montano. Quod Græcè ἤλεκτρον ἢ χρυσόφορον, Latinè Electrum seu Succinũ dicitur: Arabicè Karabe sive Kakabre: Italicè, Succino, & Ambra gialla: Germanicè,* Agstein *aut* Boernstein: *Hispanice, Esclarimente. aut Ambar: Gallicè, Ambre. Alnus verò Græcis dicitur πλήθρα: Italis, Alno, Onio, Onizo & Auno: Gallis, Aulne: Germanis,* Erlenbaum: *Bohemis, vuolse: Polonis, Olsa. Betula autem Græcis Σημύδα dicitur: Italis, Betula: Tridentinis, Bedollo: Germanis,* Bircken: *Bohemis, Brika: Gallis, Bouleare.*

Nomina.

Populus alba & nigra Dioscoridi, ob corticis & foliorum colorem sic distincta: quibus Theophrastus & Plinius tertiã addunt, & recentiores Americã. I. λεύκη ab albedine foliorum quæ est aversa parte: ἀχιλληΐδα Homero Iliade σ. quod Hercules devicto Cerbero, populũ arboré ex Acherõte secum detulit, frondibus populneis coronatus: ad cujus exemplum certatores victores postmodum coronabantur. Farfarus Plauto, Populus alba Plinio & recentiorib. scriptoribus, excepto Trago, cui Populus alba secunda dicitur. Quędã sterilis est, ut non floreat: quędã julos salignis similes fert, quos uvas lanosas aliqui appellant. Est autẽ duplex, alia majorib. alia minoribus foliis, quare recte in Lobelii Iconibus duæ proponuntur figuræ. II. Populus nigra, ἄιγειρος & veteribus Græcis, Plinio Populus nigra, quem sequuntur Herbarii, excepto Trago, qui populũ vulgarẽ & albam primã nominat. Hujus folia antecedunt germina, quæ oculi vulgo dicuntur, aliis Gemmæ populi, Dioscorides videtur pilulas vocasse: ex quibus unguentũ populneũ (non ex albæ germinibus, ut aliqui volunt) officinæ ex Nicolao Myrepsio conficiunt, quæ colliguntur, quando julos producit. Quædã ante exortum foliorum floret, at fructum non fert, flos instar amenti, colore rubente aut candicante: quędã fructũ fert, seu julos, racematim compactos, multis rotundis & viridibus granis constantes (uva populi aliquibus) in quib. lanugo candida, in pappos avolans, cui pauca semina valde minuta adpensa sunt: Plinius Bryon seu Muscũ esse vult. Fundit etiam resinã hæc populus: ferunt & populi folia guttam, ex qua apes Propolim faciunt. III. Populus Lybica, quæ πεύκη Theophrasto, Gaza alpinam, alii Lybicam vertunt, sic Plinio Lybica, quod nomen reservarunt ex recẽtiorib. Dod. Cast. Lob. Thal. Lugd. & Taber. Populus nigra, Trago & Loni. Populi tertia species, Cord. in Dioscor. Populo nigræ similis in alpibus, Cæs. Tremula latinis, quòd semper ferè folia tremant. Hujus juli cæteris longiores, coloris ex cinereo fusci. Est & Populus America, de qua Adversaria & Lobelus, nomine populi novi orbis & populi Americæ Lugd. & Taber. de hac in nostra historia.

V. ALNUS HIRSUTA.

IV. Alnus, quòd amne alatur, πλήθρα Theophrasto: Amedanus Crescentio: Herbariis Alnus: julos longos, Betulis similes, fusci coloris pro flore emittit, qui non decidunt ut in Fago, sed coguntur in formam olivarum, hic fructus Alni est durus, viridis ex plurimis squamis compactus, in quibus semen colore in nigrum fusco, licet Plinius neq; fructum neque semen Alnum ferre, & Theophrastus sterilem dixerit, fortè Aristotelis moti sententia, qui inter naturæ miracula retulit, quòd Alni in sola Creta non sint steriles: ast notare convenit, Theophrastum aliquando steriles vocare eas quæ fructum non conspicuum, aut inutilem ferunt. Genera duo apud nos habentur, glabra & hirsuta. Glabra alia & glutinosa, quæ foliorum forma variat, altera folio rotundo, altera folio oblongo, prior ea est, quæ ab Herbariis descripta, quam Alnum rotundifoliam glutinosam appellamus, ex cujus ligno pali in aqua, ædificiorum fundamentis subacti lapidescunt. Altera Alnus est folio oblongo, quam locis aquosis inter Mutetam & Münchensteinum Basilienses ditionis observavimus.

Alnus.

Quæ verò hirsuta est, arbor est minor vulgari alno foliis longioribus, acuminatioribus & majoribus per ambitum incisuris, subnigris: quæ supernè glutinosa non sunt, sed mollia ob exiguam, vixque conspicuam lanuginem, quæ

averſa parte copioſior, cujus nomine ſubcinereus eorum color, qua etiam pediculi veſtiuntur, julos obtinet vulgari breviores, qui conglobati fructum non ita rotundum, ſed oblongum conſtituunt. Reperitur apud nos infra pagum Hüningen ad Rhenum. VI. Betula *τιμία* Theophraſto, Betulla Plinio, Betula Trago (qui papyri ſpeciem veterum cenſet) Dod. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Tab. populo albæ ſimilis in Alpibus, Cæſalp. Hæc ſuis julis vere floret, in quibus ſemen continetur: duplici cortice eſt, quorum interior tenuis, candidus chartæ inſtar, cui veteres, ante repertum uſum chartæ, opera ſua inſcribebant.

Betula.

Μάκερ. MACER. CAP. XCIV.

MAcer ex Barbaria advehitur, cortex flaveſcens, craſſus, guſtu perquàm adſtringens. Qui contra cruentas excreationes, dyſenterias, & alvi fluxiones bibitur.

Maceris & Macis diſcrimẽ.

NUnquid officinarum Macis, quo myriſticæ nuces prætextus inſtar conteguntur, Dioſcoridis ſit Macer, non modò dubitandum eſt, ſed etiam credendum (ut ego arbitror) magnam inter utrunq; eſſe differentiam. Cùm enim Dioſcorides dicat, Macer qui ex Barbaria advehitur, eſt cortex craſſus, flaveſcens, & guſtu perquàm adſtringens: manifeſte declarat, Macerem non eſſe officinarum macim, quòd hoc tenue ſit, guſtu fervens, acre, perquam odoratum, amariuſculumq;. Adde quod dixerit Plinius lib. 12. cap. 8. Macis ex India advehitur, cortex rubens, radicis magnæ, nomine arboris ſuæ: qualis ſit ea, incompertum habeo. Hanc etiamnum differentiam non ignoravit Serapio: nam poſtquam tradidiſſet ex auctoritate Iſach, macim eſſe nucis odoratæ operimentum, dixit ſecus eſſe, de quo loquebatur Dioſcorides: quippe quòd ſcriptum reliquerit, Macerem eſſe ligni corticem, ſive corium. Quod cum compertum haberet Avicenna, de utroq; ſeorſum tractavit, & Macim odoratæ nucis involucrum ad caput 456. relegavit: Macerem verò radicis corticem capite 694. ſub titulo Thalisfar deſcripſit. Præterea maximo eſt argumento, quòd Macis & Macer utriq; inter ſe differant, quòd Dioſcorides, Galenus, & Paulus de odoratis nucibus, quorum Macis eſt tegumentum, nihil ſcriptis memoriæ reliquerint. Quippe ſi Macer, qui eis convehebatur, Macis nobis vulgare extitiſſet, credendum ſane eſt, quòd cum illo quoq; advectæ eſſent myriſticæ nuces: quarum illi hiſtoriam, & facultatem, cùm ſint & in viribus, & in odore admirabiles, nequaquam deſcribere prætermiſiſſent.

Maceris facultates ex Gal.

De macere Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, hæc ſcriptis tradidit. Macer cortex eſt, qui ex India convehitur, guſtu multum acerbo, cum levicula quadam acrimonia odorata, jucundum ſanè redolens, ut pleraq; aromata ſive odorata, quæ ex India convehuntur. Videtur itaq; & ipſe ex miſta conſtare eſſentia, pleraq; terrena frigida, paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem valenter deſiccat, adſtringitq;: proinde cœliacis, & dyſentericis miſcetur facultatibus: in tertio exiccantium conſiſtens ordine, in caloris frigorisq; differentia neutrum inſigniter efficiens: hæc Galenus. Ex quibus haud obſcurè colligi poteſt, quòd Macer longè differat a Maci: namq; ipſe guſtu non reperio hoc eſſe adeò acerbum, nec tam leviuſculæ acrimoniæ, quin potius ſi deguſtetur, linguam, & fauces admodum vellicat: odorem jucundum perfundit, & leviuſculum amarorem quadam cum ſiccitate relinquit. Quod facilè oſtendit, quòd Macis tantum calidi, quantum ſicci conceperit, vel fortaſſe plus calidi, & quòd pleraq; ipſius eſſentia ſit tenuium partium. Idcirco errare non crediderim, qui dixerint Macim odoratum excalfacere, & pariter ſiccare in fine ſecundi, vel in principio tertii. Quamobrem id Macer eſſe non poteſt, cùm dicat Galenus conſtare macerem eſſentia pleraq; frigida terreſtri, paucula verò calida. Quibus facilè concludi poteſt, quòd Macer à Dioſcoride & Galeno deſcriptus, hoc ævo ad nos non advehatur: ſiquidem nullus in officinis reperitur cortex, qui poſſit maceris hiſtoriam explere.

Monachorum opinio falſa.

Et quamvis Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ſcripſere, nullam inter macim, & macerem ponendam eſſe differentiam pro certo affirment, nulla tamen auctoritate (quod equidem ſciam) aut ratione nituntur. Cæterùm haud ignorandum eſt nec Galeno, nec Plinio, quod dixerint ex India advehi macerem, Dioſcoridem repugnare, cùm ex Barbaria ipſe afferri dixerit: quoniam (ut Ptolomæus eſt auctor) quædam in Indo fluvio inſula, vel urbs ſita eſt, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer: vel quod afferatur ex Arabia eo maris ſinu, qui à Barbaria inſula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India proveniunt, ea ſcilicet parte, quæ ad auſtrum vergit, ſimiliter in Arabia naſcuntur. Macer ut Græcis, ita Latinis Macer, atq; etiam Machir appellatur: Arabibus, Thalisfar: Italis, Macero. Quod Arabibus Busbeſe, recentioribus Græcis Μάκις quemadmodum & Latinus, & Italus Macis nominatur: Germanis, Muſchaten Blumen: *Hiſpanis, Macias, & Macas.*

Nomina.

Macer & Macis differũt.

Macer Græcorum veterum, ut & Plinii non eſt id, quod Macis officina vocant, ſed cortex radicis arboris Maceris, ut monet Plinius: à Coſta, arborem Ulmo majorem in provincia Malabar provenientem, cujus arboris cortex in uſu ſit, deſcripſit & iconem adjecit: ex quo Lugdunenſis hiſtoria in appendice, quæ loca lector conſulat, cùm alibi hac de re acturi ſimus. Macis verò, quod recentioribus Græcis μάκις, nucis moſcatæ medium operimentum eſt, Græcis veteribus incognitum: Avicennæ ut & Serapioni notum utrumque, illud nomine Taliſafar: hoc nucis moſcatæ involucro.

Πτελέα. ULMUS. CAP. XCV.

Μακρόμορος. b μᾶλλον ὃ ὄφλοιος. habet exempl. & ita Cataeuz. Sed rectius vertiſſe videtur Ruellius.

ULmi & folia, & cortex, & a rami vim habent ſpiſſandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur: vulnera glutinant, ſed multo b magis corticis tilia, ſi faſciæ loco intorqueatur: nam in lori morem flecti poteſt. Craſſior cortex in vino, aut aqua frigida unciatim potus, pituitas trahit: fracta oſſa celerius ſolideſcunt, ſi decocto foliorum, corticis, aut radicis foveantur. Humor in folliculis enaſcens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciemq; ſplendidiorẽ præſtat: qui dum ſiccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia cùm tenereſcunt cocta, olerum more ad obſonia uſurpantur.

TAmetſi Ulmus notiſſima omnibus ferè ſit arbor, non tamen ob hoc ejus hiſtoriam ſilentio involvendam putavimus. Ulmi itaq; duo ſunt genera. Altera montana, altera campeſtris. Fruticoſior hæc, illa verò auctior. Folium habet individuum, leviter circumſerratum oblongumq;, criſpum, ſcabrumq;. Folliculos profert multos, non parvos, ſubrotundos, ac criſpos

I. ULMUS.

II. CARPINUS.

III. CARPINI & ULMI flores.

ac crispos humani scroti effigie; in quibus liquor concluditur lentus ac clarus, unà cum culicibus compluribus, ut in Terebinthi & lentisci corniculis. Ligni materies nervosa, tenax robustaq; deformis tamen: Montana julos siliquas, profert, & deinde semen quod amaram vocant. Cortex illi superius asper, crustosusq;, & inaequalis: sed interior, qui lignum ambit, contrario modo se habet, siquidem lentus, & lori modo flexilis habetur. Ideoq; Ulmus (docebat Theophrastus lib. 3. cap. 14. de plantarum historia) duobus distinguitur generibus: cujus altera montana, quam Graeci ὀρεσσελίνον vocant: altera campestris, ulmus propriè vocata: fruticosior hac, illa verò auctior: folium individuum, leviter circumserratum, oblongius quàm pyro, scabrum, non leve. Praestat haec arbor & amplitudine, & celsitudine, non crebra circa Idam, sed rara, irriguis amica: materies flava, robusta, nervosa, deformis, ut quae tota cor sit. Utuntur ea ad fores lautiores: viridis facilè caditur, sicca difficile: sterilis deniq; putatur: sed gummi in petiolis gignit, & animalia quaedam culicea, cachryes peculiares gerit autumno multas, minutas, nigras: caeteris verò temporibus quid ferat, minus animadversum est: hactenus Theophr. Plinius verò quatuor ulmi genera statuit lib. 16. c. 17. his verbis. Inter has, atq; frugiferas, materie vitiumq; amicitia accipitur ulmus. Graeci duo ejus genera novere, montosam, quae sit amplior: campestrem, quae fruticosa: Italia attineas vocat, excelsissimas: & ex iis siccanas illis praefert, quae non sunt rigua: alterum genus Gallicas: tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore: quartum sylvestre. Attineae non ferunt samaram, ita vocatur ulmi semen, omnesq; è radicum plantis proveniunt, reliquae verò semine: haec Plinius, qui tamen unà cum Theophr. errasse deprehenditur, quod hic ulmum cujusvis generis sterilem esse scripserit, ille autem quod attineam sic Italis appellatam, semen nullum ferre prodiderit. Quandoquidem Theophr. praeterid, quod experientia nobis compertum est, repugnat Plinii authoritas: quippe qui ulmos omnes praeter attineam, semine provenire scribit. Plinio deinde, qui attineam semen ferre negat, refragatur Columella lib. 5. cap. 6. cùm inquit: Ulmorum duo esse genera convenit, Gallicum, & vernaculum: illud attinia, hoc nostras dicitur. Attiniam ulmum Tremellius Scrofa non ferre samarã (quod est semen ejus arboris) falsò est opinatus. Nam rariorem sine dubio creat, & idcirco plerisq; & sterilis videtur, seminibus inter frondẽ, quam prima germinatione edit, latentib. Itaq; nemo jam serit ex samara sed ex sobolib. Est autem ulmus longè laetior, & procerior quàm nostras, frondemq; jucũdiorem bubus praebet. Ulmo solus ferè adsimilis planta est, quam Itali passim CARPINUM vocant, omnibus notissima

Theoph. de Ulmo.

Plinio Ulmi quatuor genera.

Theoph. & Plinii error.

Columellae duo genera.

Carpini consideratio, & historia.

creſcit hæc paſſim omnibus ferè in ſylvis inter quercus, & cæteras ſylveſtres arbores foliis (ut diximus) Ulmo proximis, ſed tenuioribus. Caudice aſſurgit procero, cortice ſubalbicante, modice ſcabro. Ramos fundit copioſos, robuſtos, in latitudinem ſeſe diffundentes, folioſos umbratilesq3. Ex his per æſtatem petioli quidam pendent, in quibus triquetra quædam folia, ſubpallida, & craſſa, folliculari ſpecie, circumquaq3 racematim dependent, quorum medius apex cæteros longitudine ſuperat: & inter hos parva quædam capitula exeunt, ciceris magnitudine, aut paulò majora, in quibus ſemen concluditur: radicibus nititur firmis, craſſisq3: ligni materies alba, ſolida, tenaxq3, è qua juga boum villici in Italia parant. Qualitates atq3 vires, nemo eſt (quod ſciverim viderimq3) qui deſcribat. Cæterùm an hæc Carpinus ſit legitima de qua Theophr. & Plinius ſcripſere, non parum mihi dubitandum relinquitur: Siquidem utriq3 ζυγίᾳ, quam Plinius Carpinũ interpretatur, Aceris genus eſt, à qua (ni fallor) noſtra Carpinus omnibus ferè diſſidet notis: ſi tamen arbor, quam paſſim Acerem appellant, legitima fuerit Acer, de qua iidem ſcripſerunt authores, cùm enim illorũ neuter Acerem (quod viderim legerimq3) deſcripſerit, quemadmodũ nec Carpinũ, non habeo ſanè quid de eorum Acere affirmare queam. Præterea Theophraſto Carpino materia eſt flava, criſpaq3, cortex verò paulo ſcabrior, quàm Tiliæ, craſſus, & ſpiſſior quam Piceæ, & flexui contumacior. Atqui noſtra carpinus alba conſtat materie, minimè criſpa, cortice Tiliæ haud ſcabriore, Piceæ tenuiore, & qui detractus facilè inflectatur. Corticis tamen colore non differunt, cum in utraq3 cinereus habeatur, aut ſubalbicans. Ad hæc Theophraſto Carpinus rara inventu eſt, & riguis tractibus gaudet. Noſtra verò contra ſylvis ferè omnibus, montibusq3 communis, & numeroſa habetur, & raro humectis reperitur locis: verùm in hoc tantum convenire videntur, quod è noſtrate quoq3 juga parentur. Atq3 ita tot aliis repugnantibus notis, affirmaverim ego nunquam, noſtratem, & Theophraſti Carpinum, eandem eſſe arborem, niſi compareat aliquis, qui hæc mihi dubia diſſolvat: dixi ſententiam meam, eſto quoq3 aliorum judicium, ſed hactenus de Carpino. Ulmi autem facultates hæ ſunt. Folia, & cortex, & rami vim habent ſpiſſandi, & vulnera contrahendi. Corticis utiq3 interior tilia, lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potum in hemina aquæ frigidæ alvum purgat, pituitasq3, & aquas privatim trahit. Imponitur & collectionibus lachryma: & vulneribus, ambuſtisq3 decocto fovere prodeſt. Humor in folliculis arboris hujus naſcens cuti nitorem inducit, faciemq3 gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi vino decocti tumores ſanant, extrahuntq3 per fiſtulas: idem præſtante tiliæ cortice. Multi corticem commanducatum vulneribus utiliſſimum putant. Folia trita, aqua aſperſa, pedum tumori. Humor quoq3 è medulla caſtratæ arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentesq3 continet. Carpinus Plinii & Theoph. Ulmi facultates ex Plinio. Humor ex folliculis ad enterocelas.

Hæc Plinii verba de ulmi facultatibus l.24 c.8. Cæterùm humor in folliculis ulmi contentus (ut ego experientia compertum habeo medetur puerorum enterocelis. ſi ſplenia ſive linteola in eo madefacta ſæpe inguini partis ruptæ ſuperimponantur. atq3 mihi ſub femorali, quod Italis vulgo brachiere appellatur, ſubligentur, & conſtringantur. Idem liquor vitreo vaſe exceptus ſepelitur in terra, aut ſimo equino calido. vigintiquinq3 diebus, ore diligenter obturato, & collocato vaſis fundo ſuper ſalis communis ſtrato: ſit enim hoc tempore ut fæx ſubſidat. & liquor clariſſimus ſupernatet. Is ad vulnera recentia conglutinanda adeo efficax eſt, ut dictu mirum ſit, quàm belle celeriterq3 id præſtet, ſi cum ſplenio, aut confractis linteolis applicetur. Quin & corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & nervorum convulſiones reſolvit. ſi in ſotus, vel balnei modum adhibeatur: item tumores diſcutit, quos jugi attritus in collo boum excitavit. Interiores Ulmi radices ſi diu decoquantur, & juri ſupernatans pinguedo colligatur, illinaturq3 ea ſæpe locus glaber, à quo pili defluxerunt, brevi repullulabunt. Ejuſdem cortex contuſus, & muria usq3 adeo ſubactus, ut malagmati ſimilis ſit, illitus, podagricos dolores mulcet. Folia Ulmi quæ ad orientem ſpectant, impari numero decerpta, & cum piperis granis totidem contrita, & ex vino Cretico pota à jejunis purulentas tuſſes mirificè juvant, ut Marcellus eſt author. Ulmi meminit Galenus lib.8. ſimpl.med. ſic inquiens. Ulmi foliis quandoq3 recens vulnus glutinavimus, confidentes adſtringentem pariter & abſtergentem meſſe illis facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt, & adſtrictorius: itaq3 cum aceto & lepram ſanat. Porrò viridis etiamnum ac recens. ſi vulneribus vinculi vice circumligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho, ſive callo inducto opus habent. Hujus arboris nomen Græcum eſt πτελέα: Latinum Ulmus: Arabicum, Didar, Dirdar, ſeu Luzach: Italicum, Olmo: Germanicum, Vlmen/ Ruſtoltz/ Lindbaſt/ Yffenholtz: Hiſpanicum, Ulmo: Gallicum, Orme: Bohemicum, Gilm. At Carpinus Græcis ζυγία vocatur: Italis, Carpino. Ulmi vires ex Galeno. Nomina.

Ulmus noſtra vulgaris, Ulmus eſt Dioſcoridis, Ulmi alterũ genus Theophraſto, Ulmus vernacula Columellæ: Herbarii Ulmum vocant. Quod ſi Ulmus, Aprili aut Majo Menſe pluviis, ſubitoq; calore ſolis inſequente infeſtetur, ipſius folia corrugantur protinus, & veſicę ſeu folliculi, ſcroti hominis figura generantur, quibus includitur humor, initio lentus, mox ſolis vi in gummi concreſcens, quod Gumi ulmi recentioribus ex Theophraſto, quod dum ſiccatur, vermiculi qui cnipes, culices & muliones appellãtur, evolant. Galenus 2. de cõp. med. ſecundùm genera 7. in Emplaſtro Melino quod Ruſtico adſcribitur, recipit πτελέας ὀ ἐν θυλακίοις drachmas XVI: ubi interpres vertit, ulmi in ſacculis ex corio reconditi denarium pondo: verùm intelligendum Humoris Ulmi qui in folliculis continetur, ut, τὸ ὑγρὸν aut quid ſimile intelligatur: nam apud Paulum habetur ἐν τοῖς θυλακίοις ὑγρὸν. Ita ut τὸ θυλάκιον apud Galenũ & Paulum, idem ſit quod κωδύνους Theophraſto, & φύσα Dioſcoridi, id eſt, folliculus, utriculus, veſicula. De altero Ulmi genere & ſimilibus, Deo adjuvante, in univerſali noſtra hiſtoria, quam adornamus, verba facturi. II. Fagus Sepium C.B. quam Fraxino ſimilem dixit Plinius: alii ad Ulmum, ad Fagum alii referunt: ſunt qui Carpinum Plinii velint, quæ Aceris eſt ſpecies, alii Oſtry ſeu Oſtriam Theophraſti, quam aliquantum repræſentat: Dicitur Ornus Trago, Lon. Ulmi tertia ſpecies, Dod. gal. Ulmus atinia, Lugd. Fagus ſepiũ, Ulmo magis cognata, Geſ. hor. Carpinus Dod. obſ. Tab. Cam. Carpinus alba, Caſt. Betulus, Lob. icon. Fago ſimilis altera, Cæſ. Oſtrya Cordi, Thalio. III. Figura addita Carpini & Ulmi flores & ſemina exprimit. Gummi Ulmi.

Σαπρότης ξύλων. LIGNORUM MARCOR. CAP. XCVI.

EX caudicibus, ligniſque veteribus caries congeritur, quæ farinæ modo illita ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: ſerpentia cohibet, ſi cum pari aniſo & vino ſubacta, linteisque impoſita illinatur.

Non ſanè prorſus negligenda eſt lignorum veterum, & contabefactorum caries, cum tanta facultate polleat, ut ulcera expurget, ſolidet q3, & eadem ſerpentia ſiſtat: quod eò præſtat efficaciùs, ſi ex lignis arborum colligatur, quæ tum adſtringendi, tum etiam abſtergendi vim poſident. Quo fit, ut ligni Guajaci caries cæteris hac in re facilè præſtet: quippe qua Cariei lignorũ conſider.

quæ non modò ulcera, quæ contumacia non ſunt, ſanat, ſed & quæ cacoëthe dicuntur: quæq; Gallica peſte contracta ſunt: quare pudendorum exedentibus ulceribus inſperſa mirificè medetur. Caterùm non modò lignorum marcor ſive caries in Vermiũ generũ uſus in cibis.
medicum uſum venit, ſed & VERMES in carioſis lignorum cauticulis naſcentes, ſi Plinio credimus, qui libro 30. cap 13. de his ſic ſcriptum reliquit. Coſſes qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia: nomas vero combuſti, cum pari pondere anniſi. & ex oleo illiti. Delicatiores fuiſſe hos olim & in cibis idem poſteritatis memoriæ tradidit lib. 17 cap 24. cùm inquit, Vermiculantur magis minuſve quædam, omnes tamen ferè, idq; aves cavi cortices ſono experiuntur. Jam quidem & in hoc luxuria eſſe cœpit, prægrandes ſuorum delicatiores ſunt in cibo coſſos vocant: atq; e farina ſaginati hi quoq; alitiles fiunt. Quapropter mirum non fuerit, ſi etiam aut. quitas cicadas, quæ nondum alas deprompſerint, in cibis devorauerit, Ariſtotelis teſtimonio qui etiam addidit guſtantibus eſſe ſuaviſſimas. Sed cur illud admirandum fuerit, ſi noſtru etiam temporibus vermes, qui cariioſis caſeis innaſcuntur, magna admodum cum voluptate à compluribus devorentur? Galenus cùm & ipſe ad arborem, ex qua caries decidit, particularem ſcopum habuiſſet lib 8 ſimpl. med. ſic de illa ſcripſit. Cicadæ in cibo.
Caries lignorum, & maximè quæ particeps eſt adſtrictionis ſimul & abſterſionis, velut ulmus, expurgat, impletq; ulcera humida. Σαπρέτης ξύλων ita Græcè dicitur quod Latinè Lignorum marcor, ſive caries: Arabicè, Nuchara et veſab: Italicè, Tarlatura de legno: Germanicè, Wurm-meel: Hiſpanicè, Carcoma. Cariei vires ex Galeno.

Vermes veteſtos arborum truncos, & intempeſtivè cæſa, atque ædificiis nimia vetuſtate corrupta ligna arrodunt, ita ut e foraminibus pulvis farinæ ſimilis, qui caries ſeu marcor lignorum dicitur, excidat. Quæ ſane ſecundùm lignorum diverſorum naturam variat. Quandoquidem verò caries lignorum maxime adſtringendi & exiccandi vi præditorum, ut eſt ulmus, humentia ulcera exſiccat & replet, ideò ulmi hiſtoriæ, arborum cariem ſubiungit.

Κάλαμος. ARUNDO. CAP. XCVII.

IN Arundinum genere quædam naſtos, id eſt, farctior vocatur, ex qua ſagittæ factitari ſolent. Alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Alia, quod fiſtulis addicta ſit, ſyringias cui multũ ineſt carnis, crebris cincta geniculis, ad librorũ conſcriptionem accõmodata. Alia craſſa, concava, apud omnes naſcens: quæ a quibuſdam cypria, ab aliis donax appellatur. Alia phragmites, ſeu vallatoria, a gracilis, candicans, vulgo cognita: cujus trita radix per ſe, aut cum bulbis ſuis illita, ſpicula aculeoſq; corpore extrahit: luxata, lumborumq; dolores cum aceto mulcet. Virentia folia tuſa, & impoſita ignibus ſacris medentur, & cæteris inflammationibus. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopeciæ ſanantur. Paniculæ lanugo, ſi aures intraverit, exurdat. Eundem effectum implet arundo, quæ cypria dicitur. a Cat ὑπολεπτος. i aliqua tulum tenuis.

I. ARUNDO DOMESTICA.

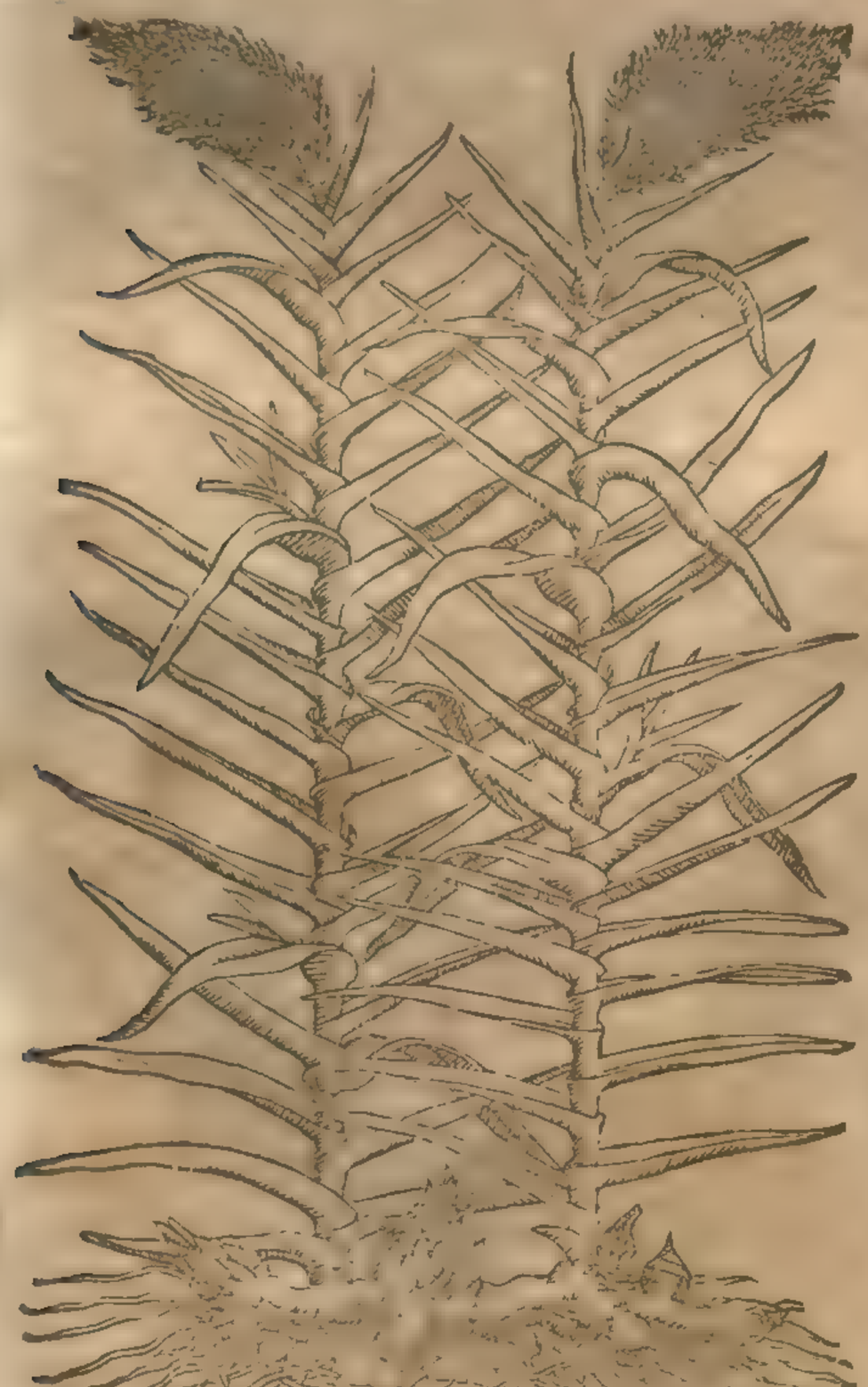

II. ARUNDO PALUSTRIS.

ARundinum quinq; genera tantùm, velut notio *a hoc in loco à Dioſcoride produntur: licet Plinius lib. 16: cap. 36. & lib 24. cap 11. viginti novem arundinum ſpecies deſcripſerit: inter quas (ut ſuperius diximus) odoratam recenſuit, quæ Græcis* καλαμος ἀρωματικὸς *appellatur in India Syria; naſcens, odoris jucunditate unguentis accommodata. Quod aperte indicat calamum odoratum eſſe inter arundinum genera reponendum non autem inter radices, ut vulgus medicorum, & Braſavolus Ferrarienſis contendunt, acoris radices pro legitima odorata arundine aſſumentes. Quæ in Italia frequentiſſima* Arundinum cõſideratio & hiſtor.

Arund. sativæ descrip. *quentissima in vinearum Arundinetis, uliginoso præsertim solo, è radicum geniculis seritur ad vitium palos, ad decem cubitorum altitudinem adolescit, militaris hastæ crassitudine, robusta ac firma materie, manis tamen intus, compactis per intervalla geniculis. Cortice vestitur squamoso, & qui facile auferatur, aspero ac subalbicante. Folia illi sunt longa, mily Indici æmula sed latiora, ac longiora, aspera ubiq; superficie, & acuta circumferentia: radix illi est alba, dura, tuberosa, contorta ij, informis, ac geniculata, ut in Iride, sed longè major, ac robustior. Secantur Arundines quot annis humotenus, sectæq; illico regerminant, crescuntq; anno toto ad priorem altitudinem, crassitudinemq;. Illa, quæ nastos dicitur, solida, farctaq;, quamvis gracilis & levis, in communem sagittarum usum à Syris accepta, non oritur, quod sciam, in Italia, nisi nascatur (ut tradidit Plinius) in Rheno Bononiensi amne. Illa etiam, quæ thelys, hoc est, fœmina appellatur, cujus tantùm est usus ad tibiarum ligulas, hactenus mihi incognita est. Namq; nostra tempestate fiunt ejusmodi ligulæ ex communibus arundinibus, ex ea scilicet specie quam Dioscorides vallatoriam nuncupat, qua nostri in viridariis, ac hortis in topiariis extruendis utuntur, ac palos vitibus aptissimos efficiunt. Quòd autem vallatoria sit hæc nostra communis, mihi aliquando dubitandi præbuit ansam Dioscorides: quippe qui dicat, eam esse gracilem & candidam. cùm tamen communis nostra sit crassior. Verùm cùm postea invenerim Theophrastum scribentem l. 4. c. 12. de plantar. histor. crassiorem, firmioremq; illam arundinem esse, quæ vallatoria nominatur, facile sum ad credendum inductus, hunc Dioscoridis locum esse depravatum: eoq; magis, quòd septis, palis, & topiariis operibus crassæ sunt tenuibus aptiores. Est autem arundo palustris calamo tenui, geniculato, lævibus internodiis, inani ac fragili, foliis longis, asperis: & per ambitum acutis, paniculis in summitate comosis, tactu mollibus, lævibusq;. Provenit sponte in paludibus, lacubus, & cæteris stagnantibus aquis. Vires sunt illi eadem quæ & cæteris generibus. Illa verò quæ ad scribendum usurpatur, cui authoritatem pennæ derogarunt, plurimus reperitur in locis, estq; omnibus notissima: veluti & ea, quæ Cypria vocatur, in paludibus nascens, & apud amnes. Traditur a pluribus, rei agrariæ auctoribus, tum etiam a Plinio, inter arundinem & silicem heriam intestinum esse odium: proinde arundinem vomeri alligatam silicem in agro destruere, ac enecare prodiderunt. At eo major arundinum cum asparagis intercedit amicitia: nam si serantur in arundinetis, mihi mirificè proveniunt. Quidam præterea prodiderunt, arundines in India adtantam assurgere molem, ut singula internodia navigiorum vicem præstent per fluvios & lacustres homines capiente alveo. At si plura de arundinum generibus quis audire cupiat, Theophrastum legat, qui longiori sermone earum historiam literis memoriæ j, mandavit. Pota arundinis radix urinã, & menses ciet: eadem recens tusa scorpionũ ictibus utiliter imponitur, Non desunt impostores, qui Arundinum radices combustas pro spodio usurpent. De arundine Galen. lib. 7 simp. med. hæc scripta reliquit. Calami phragmitis radicem cum bulbis, aculeos & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quædam vis ei ineesset. Nos tamen ejus rei periculum non fecimus: verùm quantum gustu liceat conjicere, absterg entem facultatem possidet non paucam, minimeq; acrem. Cæterùm folia ipsa absterg entis sunt facultatis. Cortex verò ejus combustus admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, adjunctum habens absterg orium quiddam, ut exiccet. & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet, quàm excalfaciat. Vitandum autem est ejus, id quod anthelen vocant: nam si in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, ut avelli non possit, auditumq; vitiat: quamobrem sapissimè exsurdat. Arundo sic Latina voce vocatur, ut Græca καλαμος: Arabica, Casab: Italica, Canna: Germanica Rohr: Hispanica, Cannas: Gallica, Cannes, sive roseau: Bohemica, Trest. Arundo palustris Græcis Καλαμος ἑλεῖος: Italis, Cannella, & Cannuccia aquatica.*

Scriptoria. Arundinis, & silicis odium: cum asparago amicitia. Nastos. Vallatoria. Arundinis vires ex Gal. Nomina.

Arundo καλαμος, παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι etymologicè dicitur, quæ odorata, (de qua superius) & inodora, cujus genera quinque agnovit Dioscorides at Theophrastus 4. hist. 12. duo summa constituit genera, τον μὲν αὐλητικὸν καὶ τὸν σαγιτον, inde in plures species subdivisit. Plinius etsi l. 16. c. 36. plures differentias agnoverit, attamen l. 24. c. 11. viginti novem genera se demonstrasse expressè monet: in phytopinace nostro duodecim Arundinis genera recensuimus, sed de commentatoris arundinibus.

I. Arundo sativa, quæ Donax Dioscoridi C.B. Arundo Cypria & sexta, Dod. gal. Arundo magna, Gesn. hor. Arundo donax sativa sive Cypria, Lob. Arundo domestica, Cast. Lugd. Tab. Calamus sive harundo crassa, Cæs. Arundo Italica major, Cam. II. Arundo vulgaris quæ phragmites Dioscoridi C.B. Arundo, Trag. Gesn. Lon. Harundo vallatoria, Dod. gal. Lugd. (qui figuram habet Dodonæi & alteram Matthioli) Thal. Harundo phragmites. Dod. Arundo palustris & Canna sepiaria, Tab. Calamus vallatoria, Lob. Calamus sive arundo alia gracilis, Cæs. III. Arundo scriptoria συριγγιας Dioscoridi. C. B. Syringias fistularia, arundo tertia, Dod. gal. Fistula vel syringa. Lobel. Canna fistularis, Tab.

III. Arundo scriptoria.

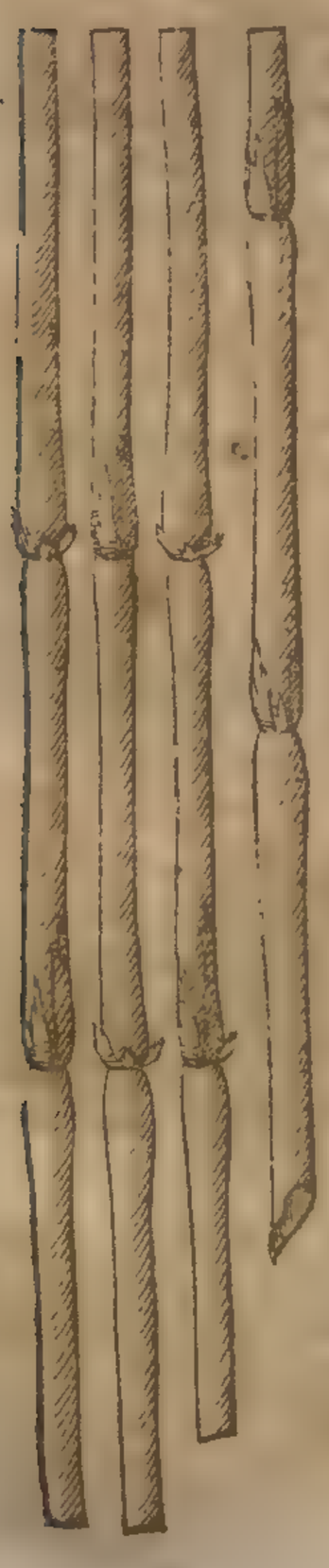

I. Papyrus Nilotica.

πάπυρος. PAPYRUS. CAP. XCVIII.

PAPYRUS, qua charte fiunt. nullis non cognita, præcipuæ in medicina utilitatis ad laxandas

laxandas fistulas: madefacta lino involvitur, usq; dũ inaruerit: cõstricta enim atq; imissa in hiatũ humore cõpletur, & intumescendo fistulas aperit. Habet nescio quid alimenti radix: itaq; Aegyptii eã mandũt, succũ tantũ devorantes, & mansam exputant. Ipsis radicibus pro ligno utuntur. Cremato papyri cinis depascentia ulcera cùm omnium partium, tũ oris maxime, cohibet: verũ melius id cõbusta charta præstat.

Papyri confider. ex Theophrast. & Plinio.

QUalis Papyrus sit, Italia nescit: siquidem (ut Theophrastus est auctor lib. 3. cap. 9. de plantarum historia & Plinius lib. 13. cap. 11.) Papyrus in Italia nouna, fertur sed in Aegypto quibusdam in locis tantùm prope Nilum fluvium, quem ex ripis Nili aquis, ubi hæ evagatæ stagnant, duo cubita non excedente altitudine gignitur: brachiali obliquè radicis crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modo cacumen includens: semine nullo, aut usu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur, nec ignis tantùm gratia, sed ad alia quoq; utensilia vasorum. Ex ipso quidem papyro navigia texunt: & e libro vela, tegetesq;, necnon & vestem, etiam stragulam, ac funem. Manducant quoq; crudum decoctumq;, succum tantùm devorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus Iacan. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem. Papyrum intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas vestibus intexere. Præparantur ex eo chartæ divisæ ad usum in pratenues, sed quam latissimas fabricas. Hæc Plinius: quibus demũ figuram capite tabulæ docuit. Papyri confi-

Papyri conficiẽdi ratio.

ciendi ratio in his verbis fere est. Detracta papyrum est, extremumq; eius scapo simile, ac nè sumbis quidem usquam humore utile. Texuntur omnes tabulæ madefactæ Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cùm primo supina tabula fibra adhibitæ longitudine papyri, quæ ponitur, ex transuersum humbis utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur, premuntur demum prælis, & siccantur in sole plagulæ ad gummi se iunctum, proximarum semper humoris in nutrienda adhærentium. Nunquam plures scapo quam viceni. Aqua in latitudine earum differentia 13. digitorum optima. Hactenus de papyro Plinius. Videntur

Papyri quoddã genus.

& Papyri quoddam esse genus, tenuia lauri, illa folia e juncea quadam planta prodeuntia, quæ huius divi Thomæ, Brasilii, & Maderæ, ad nos convehuntur, sacharis ut creditur, ad alia quoq; utensilia vasorum. Ex ipso quidem papyro navigia texunt: & e libro vela, tegetesq;, necnon & vestem, etiam stragulam, ac funem. Manducant quoq; crudum decoctumq;, succum tantùm devorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus Iacan. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem. Papyrum intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas vestibus intexere. Præparantur ex eo chartæ divisæ ad usum in pratenues, sed quam latissimas fabricas. Hæc Plinius: quibus demũ figuram capite tabulæ docuit. Papyri confi-

II. ARUNDO maxima.

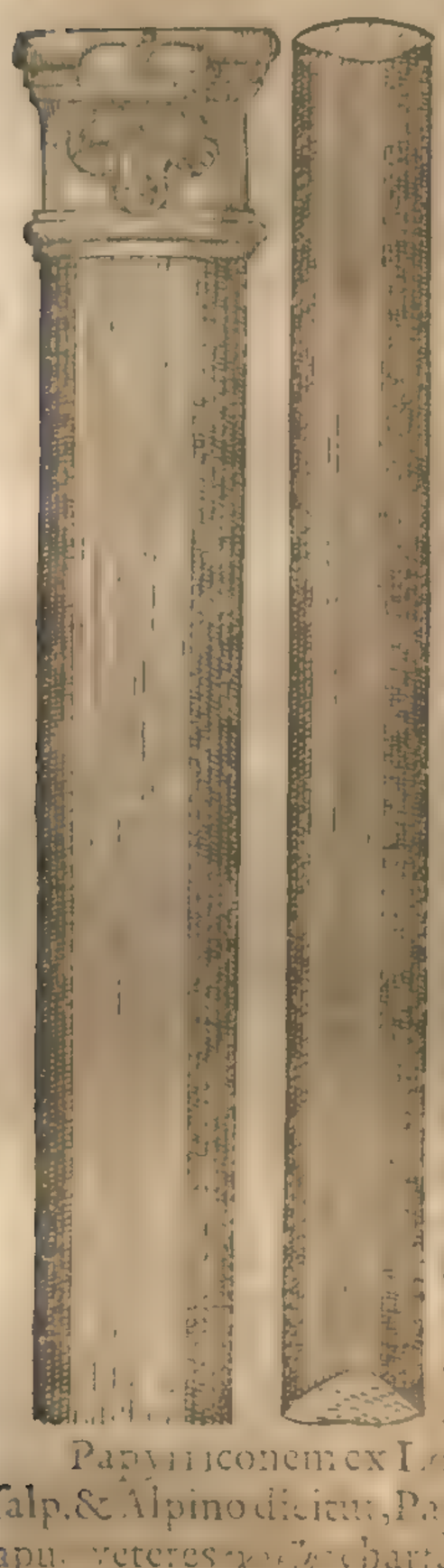

Papyri conficiẽdi ratio.

ciendi ratio in his verbis fere est. Detracta papyrum est, extremumq; eius scapo simile, ac nè sumbis quidem usquam humore utile. Texuntur omnes tabulæ madefactæ Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cùm primo supina tabula fibra adhibitæ longitudine papyri, quæ ponitur, ex transuersum humbis utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur, premuntur demum prælis, & siccantur in sole plagulæ ad gummi se iunctum, proximarum semper humoris in nutrienda adhærentium. Nunquam plures scapo quam viceni. Aqua in latitudine earum differentia 13. digitorum optima. Hactenus de papyro Plinius. Videntur

Papyri quoddã genus.

& Papyri quoddam esse genus, tenuia lauri, illa folia e juncea quadam planta prodeuntia, quæ huius divi Thomæ, Brasilii, & Maderæ, ad nos convehuntur, sacharis ut creditur, ad alia quoq; utensilia vasorum. Ex ipso quidem papyro navigia texunt: & e libro vela, tegetesq;, necnon & vestem, etiam stragulam, ac funem. Manducant quoq; crudum decoctumq;, succum tantùm devorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus Iacan. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem. Papyrum intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas vestibus intexere. Præparantur ex eo chartæ divisæ ad usum in pratenues, sed quam latissimas fabricas. Hæc Plinius: quibus demũ figuram capite tabulæ docuit. Papyri confi-

Indica arundo.

Papyri vires ex Galen.

ciendi ratio in his verbis fere est. Detracta papyrum est, extremumq; eius scapo simile, ac nè sumbis quidem usquam humore utile. Texuntur omnes tabulæ madefactæ Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cùm primo supina tabula fibra adhibitæ longitudine papyri, quæ ponitur, ex transuersum humbis utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur, premuntur demum prælis, & siccantur in sole plagulæ ad gummi se iunctum, proximarum semper humoris in nutrienda adhærentium. Nunquam plures scapo quam viceni. Aqua in latitudine earum differentia 13. digitorum optima. Hactenus de papyro Plinius. Videntur

Papyrus ex Jacca. Guaiabara. Copey.

& Papyri quoddam esse genus, tenuia lauri, illa folia e juncea quadam planta prodeuntia, quæ huius divi Thomæ, Brasilii, & Maderæ, ad nos convehuntur, sacharis ut creditur, ad alia quoq; utensilia vasorum. Ex ipso quidem papyro navigia texunt: & e libro vela, tegetesq;, necnon & vestem, etiam stragulam, ac funem. Manducant quoq; crudum decoctumq;, succum tantùm devorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus Iacan. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem. Papyrum intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas vestibus intexere. Præparantur ex eo chartæ divisæ ad usum in pratenues, sed quam latissimas fabricas. Hæc Plinius: quibus demũ figuram capite tabulæ docuit. Papyri confi-

Papyri vires ex Galen.

ciendi ratio in his verbis fere est. Detracta papyrum est, extremumq; eius scapo simile, ac nè sumbis quidem usquam humore utile. Texuntur omnes tabulæ madefactæ Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cùm primo supina tabula fibra adhibitæ longitudine papyri, quæ ponitur, ex transuersum humbis utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur, premuntur demum prælis, & siccantur in sole plagulæ ad gummi se iunctum, proximarum semper humoris in nutrienda adhærentium. Nunquam plures scapo quam viceni. Aqua in latitudine earum differentia 13. digitorum optima. Hactenus de papyro Plinius. Videntur

Papyri vires ex Galen.

& Papyri quoddam esse genus, tenuia lauri, illa folia e juncea quadam planta prodeuntia, quæ huius divi Thomæ, Brasilii, & Maderæ, ad nos convehuntur, sacharis ut creditur, ad alia quoq; utensilia vasorum. Ex ipso quidem papyro navigia texunt: & e libro vela, tegetesq;, necnon & vestem, etiam stragulam, ac funem. Manducant quoq; crudum decoctumq;, succum tantùm devorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus Iacan. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem. Papyrum intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas vestibus intexere. Præparantur ex eo chartæ divisæ ad usum in pratenues, sed quam latissimas fabricas. Hæc Plinius: quibus demũ figuram capite tabulæ docuit. Papyri confi-

Papyrus ex Jacca. Guaiabara. Copey.

ciendi ratio in his verbis fere est. Detracta papyrum est, extremumq; eius scapo simile, ac nè sumbis quidem usquam humore utile. Texuntur omnes tabulæ madefactæ Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cùm primo supina tabula fibra adhibitæ longitudine papyri, quæ ponitur, ex transuersum humbis utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur, premuntur demum prælis, & siccantur in sole plagulæ ad gummi se iunctum, proximarum semper humoris in nutrienda adhærentium. Nunquam plures scapo quam viceni. Aqua in latitudine earum differentia 13. digitorum optima. Hactenus de papyro Plinius. Videntur

& contra profluvia fœminarum, regium morbum, & phalangiorum morsus: illitus tumores inhibet. Cortex in eosdem usus adhibetur. Decoctum foliorum cum vino potum, lienem absumit: ad dolorem dentium in collutionibus salutare, & mulieribus fluxione vulvæ opportunis in desessionibus: phthiriasi lendibusq; circumfusum prodest. Abundantiam fœminarum sistit impositus arboris cinis. Potorios calices è caudice lienosis moliuntur, quò datus in his potus profieiat.

I. MYRICA. II. TAMARIX NARBONENSIS.

Myricæ consider. *URbana Myrica, quod sciam, nascitur in Italia: quanquam in Aegypto, & Syria gignitur. Quæ verò alicubi reperitur in hortis, & in quibusdam viridariis mitior reddita, non alia est, quàm sylvestris, in locos mitiores translata, quæ folia habet Sabinæ baccifera similia, tenuiora tamen, ac magis virentia, fructum quasi florem ferens compage muscosum. Cujus rei certo sunt indicio fructus & flores, quos omnino sylvestribus similes profert, non autem gallæ modo ut domestica. Umbra arboris insigni proceritate sæpe per æstatem Romæ me oblectatum fuisse recordor ad Tyberis ripas, in horto quodam hospitalis Sancti spiritus: quæ etsi domestica haberetur ab omnibus, florem tamen & fructum ferebat sylvestri similem. Hæc in fluminum ripis frequentissima nascitur in Italia. Quare non potui non admirari Dioscoridem, quippe qui dicat tantum nasci Myricam apud paludes, ac resides aquas, cùm oppositum sanè eveniat in Italia. Quod me sæpius adduxit, ut crederem, aut Dioscoridis codicem hoc loco depravatum esse, aut in Gracia secus, quam in Italia myricam proximè stagna ac paludes oriri. Tamarix fruticem, qui fructum quasi florem profert compage muscosum παχυκαρπέα θάμνον Nicander in theriacis celebrat, tanquam divinum, & omnibus modis colendam plantam ad serpentium morsus, hisce Carminibus.*

Κὰι μυρίκης λίσσοι νέον παχυκαρπέα θάμνον,
Μαντιν ἐνι ζωστῇ παρέχεμεν ἧν ἀπόλλων
Μαντοσύνας πορσαὶ & ἐθήκατο, ηδὲ θέμιν οὐλρῶν.

Myricæ medicinæ. *E myrica trunco alvei excavantur (ut Columella scribit) aquaq; replentur, ut subinde postea bibant sues: nam hoc potu à splenis incremento sanantur, quo morbo æstate maximè torquentur, dum, quæ eorum est pabuli insatiabilis aviditas, arborum fructus consectantur, qui plurimi eo tempore propter ariditatem in terram decidunt. Porrò myricæ cinerem omnis ulcera ignis exustione contracta, efficaciter exiccare author est Serapio. Folia simul cum tota planta sotu frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Rami concisi, ex aceto illiti lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alvi fluxiones. Fructus potui datus confert vipereis morsibus. Elephantiasim ex lienis vitio obortam myricæ radicum decoctum, & cum passis uvis epotum sanare tradidit Mesuæus Arabs: id quod se vidisse ait in duabus mulieribus, quæ hac labe laborarunt. Ex quo mihi persuasum est, id non incongruum in Gallica peste fore medicamentum, Guajaco forsitan lino non absimile. Myricæ radices pro oderata casia venditabant impostores, sed postquam fraus à peritis medicæ materiæ viris deprehensa est, eius in cassanis usus penitus exolevit. Meminit myricæ Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Myrica adstergentis est ac incidentis facultatis, absq; perspicua desiccatione: habet verò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates facultates, admodum prodest lieni indurato decocta cum aceto, aut vino sive radice, sive foliis, sive extremis ramulis: sanat porro dentium dolores. Cæterùm fructus & cortex non paucam sortita sunt adstrictionem, adeò ut gallæ omphacitidi proxima sint, nisi quod acerbitas evidens est in galla, sed myricæ fructui temperatura inest inæqualis: immistus est enim naturæ ejus multa partium tenuitas, atq; vis abstergendi: quod sanè gallæ non accidit. Attamen ubi galla forte ad manum non erit, eo uti liceat ad omnia, ad quæ illa utimur, in eisdem, & cortice. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum*

Myricæ vires ex Galeno.

admodum deſiccatoriæ facultatis eſt, plurimam habens abſtergendi facultatem, pauxillam adſtringendi. Myrica arbor ita Græcè vocata, Latine Myrica, & Tamarix nuncupatur: Arabicè, Tarfa, ſeu Carfa: Italicè, Tamarigio. Germanicè, Tamariſcken, aut Porſt: Hiſpanicè, Tamargueria, & Tamaritz: Gallicè, Tamariſc. Nomina.

Myrica Dioſcoridi, Theophraſto & Galeno: Tamarix Corinthiis Hermolao teſte, & quibuſdam Amarix, quæ duum generum, ſativa Ægyptia, quæ arbor eſt: & ſylveſtris, quæ frutex eſt lignoſus: Hujus duplex genus in Germania, alterũ ſolidiore ligno, medulla exili, & foliis tenuioribus, circa Rhenum: alterũ ampliore medulla, foliis latiuſculis, ligno non uſq; adeò ſolido quæ in Danubii ripis frequens. Rurſus differt Narbonenſis à Germanica, illa exiguos habet floſculos, non pappoſos ſed rotundos, ex albo pu- Tamariſcis genera.
nicantes, & acinulis ſubſilientibus à vermiculo intus orto agitatos. Hæc verò flores habet tomentoſos & pappoſos purpureos, qui unà cum ſemine diffluunt. Narbonenſi ſimilis ea quæ in Lio Venetorum inſula creſcit. I. Tamariſ. Germanica C.B. Lob. & Lug. Tamariſ. Brun. Lon. Tamarix. Dod. Tab. Fuch. cui & Tamarix ſylu. fœmina. Tamariſcus fœmina, Cord. hiſt. Tamarix humilis, Cord. in Dioſc. Myrica, Trag. Lac. Geſ. hort. Myrica humilis, Dod. gal. Myrica altera in Germania, Cam. Myricæ ſylveſtri ſecundæ ſimilis, Cluſ. Hiſp. & Myricę Pannonicæ ſimilis, Cluſ. Pan. II. Tamariſcus Narbonenſis C.B. & Lob. Tamarix Narbonenſis, Lugd. Tab. Tamariſci ſylv. Alpino, Myrica circa Monſpelium, Geſ. hort. Myrica ſylv. prima, Cluſ. Hiſp. Myrica ſive Tamariſcus gallica Cam. Myrica, Cæſalp. De Ægyptia in hiſtoria noſtra.

Ἐρείκη ERICA. CAP. C.

I. ERICA PRIMA.

ERica fruticoſa arbor, myricæ ſimilis, longè minor, cujus flore apes reprobum mel efficiunt. Tam flos, quam coma ſerpentium ictibus illitu medetur.

ERica ſtirps fruticoſa Aſiæ, Græciæq; fruticibus adſcribitur. Hæc (ut plantarum ſcriptores aſſerunt) bis anno floret, quo fit, ut prima, & ultima habeatur, quæ inter ſylveſtres ſtirpes floreat. Quæ de Erica Dioſcorides prodidit, Nicander habet in theriacis dum Ericam perpetuò virentem apes depaſci ait, & ſerpentium ictibus adverſari commemorat his verſibus. Ericæ conſideratio.

Λάζυσθ' ἀνθεμόεσσαν ἄφαρπε νύφυλλον ἐρείκην.
Ἥντε μελισσαίῳ περιδόρκιται ἄλαμὸς ἔρπων.

Plinius lib. 24. cap. 9. Ericam deſcribens inquit, Ericen Græci vocant fruticem non multum à myrice differentem, colore roris marini, & penè folio. Hanc adverſari ſerpentibus tradunt: hæc Plinii verba. Verùm non ob id facile fuerit affirmare, quænam planta nobis legitimam Ericam præ ſe ferat, cùm tam paucis notus deſcribatur ab omnibus: tametſi hæc, cujus hic figuram appinximus, nil aliud quàm Ericam deſignare videatur. Siquidem fruticoſa eſt planta, ſemicubitalis, colore rorismarini, foliis ferè myricæ, cui eam Dioſcorides aſſimilat: vere primo & autumno floreſcens, quod hujus fruticis proprium eſt, ſi rei herbariæ ſcriptoribus eſt adhibenda fides. Adde, quòd hujuſce flores autumno maximè depaſcantur apes, ea fortaſſe de cauſa, quòd non modò Erica prima ſit, & ultima ſylveſtrium, quæ floreat, ſed quòd etiam diutius floribus quàm plurimis ornetur, nempe autumno toto, & ad hyemem uſq;. Unde mel, quod ex iis apes Mel ericeum.
faciunt, ericeum (ut Plinius eſt author) antiquis appellatur, quod convehi tradidit poſt primos autumni imbres, cùm erica ſola floret in ſylvis. Præterea cùm lib. 3. ſcribat Dioſcorides, corim, hypericum aliquibus vocatum, fruticem eſſe folio ericæ, minore tamen, ſitq; hæc certi folio admodum ſimilis, magis advi. pro legitima erica hujus effigiem expreſſam dare. Oritur hæc frequentiſſima in Goritienſi agro eo præſertim tractu, quà à Divo Andrea (ita appellatur vicus) ad Vipacum fluvium itur: incolæ vernaculo ſermone eam nominant Grione. Sed in Hetruria longe magis adoleſcit, fiuntq; ex ea ſcopæ aptiſſimæ ad mundandas ædes, & ob id vulgò hæc planta propriè vocatur Scopa. Marcellus, neſcio qua ratione ductus, ericam magno errore geniſtæ ſpeciem putat. Ericam aliam, cujus etiam hic Scopa.
imaginem exhibemus, ut quæ fortaſſe non minus, quàm antedicta, veram referat, miſit ad me Gabriel Fallopius Mutinenſis Medicus ſingularis ingenii & eruditionis, dum Patavii honorificè humani corporis diſſectionem & materiam medicam profitetur. Ramos edit tenues, ſolis alterius longioribus acutioribusq;, anguſtis ac numeroſioribus, quibus circumquaq; ramuli ſtipantur. Flores edit parvos rubentesq;. Naſcitur arido ſolo, & in collibus apricis & montibus non valdè excelſis. An Erica altera.
Erica ſit legitima hæc planta, aliorum judicio relinquo. Eſt & planta in montibus naſcens, qui Bohemiam à Sileſia diſterminant, & à quorum fontibus Albis fluvius originem ducit, humi procumbens, & latas occupans areas, folio penè vulgaris Ericæ, quæ baccas edit purpureas in purpura nigricantes, Juniperinis haud minores, ſed molliore pulpa, lenta, & colore ſubvireſcente ut in pruno. Ramus eſt lignoſis, ex atro ruſeſcentibus, flexibilibus, obſequioſisq;, flores videre non licuit, ſed ipſam tantùm bacciferam menſe Auguſto. De qualitatibus & viribus, quid certi dicam, non habeo. Hanc Ericã bacciferam appellandam duximus: quam una cum altera à Fallopio mihi miſſam libenter depingi curavimus, atq; in medium proferre libuit, ut rei herbariæ peritos in his, quemadmodum & in cæteris plantis, judices conſtituamus: quorum ſanè judicio ſubſcribent ſtudioſi, quibus nos quidẽ quantum labore atq; induſtria conſequi poſſumus, non gravamur prodeſſe. Ericam paucis Erica baccifera.

perſtrin-

II. ERICA SECUNDA.

III. ERICA BACCIFERA.

Ericæ facultates ex Gal: Contra calculũ.

perſtrinxit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Erica digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore ejus potiſſimum, ac foliis utendum: hæc Galen. Cæterùm aqua, in qua vulgaris Erica, folia ejus & flores, decocta ſit, ſumpta tepida tam manè quàm veſperi triginta dies, quinq; unciarum pondere tribus horis ante cibum, valet ad veſicæ calculos comminuendos & expellendos. Verùm fœlicius ſuccedit, ſi poſt id tempus malè affecti in balneum decoctionis ejuſdem plantæ ingredi, atq; inibi dum morantur, ſuper Ericam decoctam ſedere debent: idq; pluries repetendum eſt. Equidem novi aliquos, qui ſervata recta victus ratione, hoc tantum potu veſicæ calculum in minimas partes comminutum ejecerunt. Florum decoctum potum lumborum & ventris doloribus ſuccurrit: foliorum ſuccus oculorum imbecillitatem ſanat, ſi guttatim inſtilletur. Planta hæc, quæ Græcis ἐρείκη, Latinis item Erica nominatur, pariter & Italis: Heyden/ Germanis: Queiro, Hiſpanis: Bruyere Gallis.

Nomina.

Ericæ,quæ Tetralix Athenienſibus, Plinio auctore, Siſara Varroni, duo ſumma ſunt genera: altera Myricæ ſimilis, ſed minor: altera Coridis folio, ut ex Dioſcoride colligitur: Siquidem capite de Cori, corin Ericæ dixerit folio. Hujus multæ ſunt ſpecies magnitudine foliorum, & florum forma coloreq; inter ſe differentes, cujus nomine Cluſius hiſtoria Hiſpanica novem ſpecies: Pannonica verò hiſtoria alias etiam propoſuit, qua de re ſuo loco. I: Quam Ericam folio Tamariſci vocamus, Erica eſt Dioſcoridis, Erice Fuch. Erica, Dodo. gal. Cord. in Dioſc. Lonic. Caſt. Tab. Erica vulgaris, Thal. Erica folio myricæ, Lob. Cluſ. Hiſp. Erica prior, Dodo. Erica prima, Matth. Lugd. Erica vulgaris purpurea, Trago. Variat floris colore purpureo & candido: hæc etiam foliis tomentoſis & incanis, flore dilutiore, monente Cluſio, in Anglia reperitur. II. Erica ſecunda, altera Cluſ. hiſp. Erica Juniperifolia denſe fruticans Narbonenſis, Lob. Erica altera, Matth. Lugd. Caſt. Taber. III. Erica baccifera Matthioli, Cluſ. Hiſp. Lugd. Thal. Erica prima vel Erica baccifera, Cluſ. Panno.

ACACALIS. CAP. CI.

Ἀκακαλὶς.

ACacalis fructus eſt naſcentis in Ægypto fruticis *a* ſeminis myricæ quadantenus ſimilis. Cujus aqua, in qua maduerit, ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem conveniunt.

a Meum exempl. ἐοικὼς κ) τι τῷ μυρίκης καρπῷ. id eſt, quadantenus ſimilis eſt myricæ fructui. Et aculeos, non legit Oribaſius.

ACacalim Aegyptiæ arbuſculæ ſemen ad nos hac ætate convehi non equidem arbitror, quippe quod inter ſemina, quæ peregrina nobis importantur, nullum adhuc repererim, quod Acacalim legitimè referat.

RHAMNUS. CAP. CII.

RHamnus fruticat in ſepibus, ramos ferens rectos, [& aculeos] in acutæ ſpinæ modum: foliis parvis oblongis, ſubpinguibus: teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribusq; foliis conſtat & quadantenus rubentibus: cujus rami quinum ferè cubitorum longitudinem implent, ſpinoſiores quidem, ſed infirmioribus, minusq; rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari ſpecie, verticillo ſimilem. Omnium folia igni ſacro, & ſerpentibus ulceribus efficaciter illinuntur. Fama eſt ramos hujus valvis, feneſtriſve impoſitos, veneficia depellere.

I. RHAM:

I. RHAMNUS PRIMUS.

II. RHAMNUS SECUNDUS.

III. RHAMNUS GERMANICUS.

Rhamnorum consideratio & historia.

RHamni tria genera facit Dioscorides, ac etiam eum secutus Oribasius. Primum, & tertium ubiq; in Hetruria fruticant. Illud privatim in sepibus & fruteris nascitur quo nostrates mulieres utuntur ad insolandas ficus: siquidem eas adhuc recentes longis hujusce fruticis aculeis perforant, & ad solem appendunt. Fert aculeos in acutæ spinæ modum: folia oblonga, mollia, subpinguia, tenuia: corticem habet album, lævemq;, baccas rubentes, pisi magnitudine, cortice albo & tenui. Secundus primo candidior est: foliis salicis, aversa parte candidis, virgis aculeatis albicantibus, & rubentibus inter folia baccis. Tertium quod nigrius est (ut etiam Dioscorides inquit) quinum ferme cubitorum altitudine attollitur, cæteris spinosius, infirmioribus aculeis, alius longus & rectus, alius ut Rubi incurvis, lævi cortice obductus fulvo colore: folius latioribus, solidioribus, nervosioribusq;: nigrioribus, quadantenus ad ruborem vergentibus, floribus muscosis, subcroceis fructu tenui, lato candido folliculari specie, rotundo, verticillo non absimili: in cujus medio nucleus est durus ac rotundus, ciceris ferè magnitudine, in quo semen concluditur, lentis instar compressum, rubro cortice & alba intus medulla. Nascitur in maritimis, in campestribus, & locis incultis. Secundum verò genus quod cæteris candidius est, ad nos misit clariss. medicus Lucas Ghinus, cujus etiam hic effigiem damus. Verum non desunt recentiores quidam rei plantariæ studiosi, qui censent tertium Rhamni genus, Dioscoridi esse adulterinum, quòd (ut ipsi ajunt) in fructus descriptione non desit contradictio. Namq; ipsi ita legunt: πυρπὸς δὲ ὠλατὺς λευκὸς, λεπτὸς ὡς βυλανώδης, ἐοικὼς ἀσφοδέλῳ. Id est: Fructum edit latum, candidum, tenuem veluti folliculum Asphodelo similem: quæ compages adeo absurda videtur (ut illi contendunt) ut nihil prorsus Dioscoridis lectionem resipiat, quippe quòd Asphodeli fructus, nullam penitus habeat folliculi speciem, nec latus aliqua ex parte videatur, nec tenuis, nec candidus, sed viridis, & globuli instar rotundus. Quæ fortasse argumenta possent facilè nonnullos in eorum trahere sententiam, quam nos minimè probamus. Siquidem Oribasius qui plantarum historias perquàm fideliter ex Dioscoride transcribit, non legit ἐοικὼς ἀσφοδέλῳ, sed ἐοικὼς σφονδυλίῳ, ut etiam legit antiquus Dioscoridis codex, cujusmodi exemplar habuisse Ruellium haud amplius, quippe qui verterit: Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari specie, verticillo simile, quo scilicet utuntur in fusis mulieres. Quæ quidē nota in 3. Rhamni fructu manifestò deprehenduntur. Fideliores codices habuere quoq; Marcel. Virg. &

Dioscoridis locus restitutus.

IV. RHAMNUS TERTIUS.

V. SPINA INFECTORIA.

Virg. & Cornarius: quippe qui unà cum Ruellio verterunt verticillo similem: atq; eorum impugnaverunt opinionem. qui depravata lectione decepti, antea longè à scopo aberraverant Notæ enim quibus Rhamni fructum describit Dioscorides, ad fusorum verticillos manifestè pertinent, quorum figura, authore Theophrasto, natura pluribus plantis semina dedit. Hos ita q; qui tertium Rhamnum Dioscoridi adimunt, nullam aliam ob causam id moliri crediderim, quam ut hoc Rhamni tertium genus, Dioscoridi legitimum Paliurum confingerent. Sed hallucinari eos, vel potius eorum fallaciam à nobis deprehensam, is facile conjiciet, qui apud Theophrastum lib. 3. c. 17. de hist. plantar. legerit paliurum εὐλοβῷ proferre semen, id est in siliqua prælonga fabæ instar, non autem in fructu rotundo ac verticillato, qui non vere folliculus sit, sed folliculatem quandam referat speciem, & ut propriè Dioscorides inquit θυλακώδης. Græcis enim scriptoribus λοβὸς longam, vel oblongã siliquam in plantis designat, Suida & Phavorino testibus, ut fabæ folliculi sunt, & Terebinthi cornicula, non autem rotundum fructum verticilli faciem referentem. Quod verò Paliuri fructus sive folliculus oblongus sit, id quidem manifestò testatur idem Theophrastus lib. 3 cap. 2 de plant. hist. de Acere scribens. Ibi enim Acerem fructum ferre ait oblongum, Paliuro similem. Obstat præterea ne tertium hoc Rhamni genus Paliurum esse possit, ipsum quoq; semen, quod non εὐλοβῷ, sed in duro, ac rotundo conluditur ossiculo, in ipsius verticilli centro latescente, fungosa quadam pulpa exterius obducto, triplici intus cavitate diviso, ubi semen ipsum se continet, ac latitat lentis instar compressum, rufa ac lævi cuticula contectum, alba dulcique intus medulla, non autem suliginosum, & pingue, ut de Paliuri semine scribit Dioscorides. Quæ omnia maximo sunt argumento, falli proculdubio, qui putant hoc tertium Rhamni genus Dioscoridi adulterinum esse, & plantam, quam nos tertium Rhamnum esse non dubitamus, Paliurum esse contendunt. Cæterum Ruellium deceptum esse crediderim. quippe qui Rhamni genus eam esse stirpem arbitretur, quam nos vulgari sermone SPINO *merlo, Longobardi Venetiq; Spin cervino. Forojulienses verò Spin guerZo appellant. Hæc enim arbuscula est non magna, foliis latis, pyri quadamtenus modo brevioribus & angustioribus. Ramos fundit numerosos, quorum fastigium in aculeum desinit: fructu copioso ligustri effigie baccarum instar, quæ primũ virides, & per maturitatem nigræ spectantur, cujus succo utuntur pictores, ubi colore viridi inficere sit opus. Ligni materies albicat exterius. medullitus verò rufescit, provenit in sepibus & senticosis. Exoluit alvum baccarum succus, aperit & expellit. & caloris & siccitatis haud est expers. Quamobrẽ hanc plantam nobis* SPINAM INFECTORIAM *appellare libuit. Fit è baccarum hujusce arboris succo liquor alvum exolvens, qui diu asservari potest, hoc modo: Sumito succi baccarum probè maturarum (id namq; fit circa calendas Octobris) libras duas (atqui anteaquam succum prælo extrahas, baccas semicontusas quaternis diebus in fictili vitreato macerari per sese in calido loco permittito) quibus addito sacchari optimi sesquilibram, vel mellis electi probè despumati tantundem: deinde lento igne decoquito ad Julapii vel syrupi spissitudinem: demum linteolo rariore colato, additoq; pulveris Cinnamomi selectissimi, Gingiberis, cujusq; drach quatuor, Caryophyllorum drach. duas, & mundo vase asservato. Datur potandum unciæ quantitate, & usq; ad drach. decem. Educit enim facilè pituitam, & crassos, ac lentos humores: ideoq; podagricis, Ischiadicis, paralyticisq; belle confert. Aberrasse præterea Ruellius deprehenditur, quòd Theophrasti testimonio ea de Rhamni fructu tradiderit, quæ statim Theophrast. absoluta rhamni hist. de paliuro disseruit. Sed in errore longè majore versantur Monachi, qui in Mesuẽ commentarios edidere, cùm Rhamnum existimaverint rubum quendam, qui humi repens, incultisq; proveniens, mora, caruleo potius, quam nigro colore profert. Rhamni meminit Galenus lib. 8. simpl. medic. sic inquiens. Rhamnus desiccat, & digerit excessu secundo, refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente: proinde herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Cæterùm adhuc teneris utendum est foliis. Huic plantæ nomen Græcum ῥάμνος. Latinum, Rhamnus: Mauritanum, Nausig, sive Nausegi: Italicum, Rhamno, & Marruca: Hispanicum, Scambrones. Gallis, Burguespin, sive Neprun. Rhamnus secundus, Italis, Marruca bianca. Rhamnus tertius Italis, Marruca nera. Spina autem Infectoria, Italis dicitur. Spino merlo, spino cervino [sive spino guercio]: Germanis* Creutzbeer: Wegdorn: *Bohemis Bodlak.*

Opinio quorundam improbata circa Paliurum.

Ruellii error qui Spinam infectoriã Rhamnum censuit.

Spinæ infectoriæ succus & ejus vires.

Monachorum error. Rhamni vires ex Gal.

Nomina.

Rhamni

Rhamni tria genera proposuit Dioscorides: at Theophrastus duo, album & nigrum, quem sequutus est Plinius, Ruborum generi adscribens. Et sanè Rhamnum primum Dioscoridis, Rhamnum nigrū Theophrasti, & apud Plinium Rhamni alterum genus sylvestre nigrius, censemus. At secundum Dioscoridis, candidum Theophrasto, & candidiorem Plinio: Tum Rhamnum tertium Dioscoridis, Paliurū Theophrasti, cujus semē in siliquis contineri 3. historiæ scribit, credimus. Recentiores plures agnoscunt differentias, sed in præsens de commentatoris Rhamnis. I. Rhamnus primus, Matth. Lac. Lonic. Lugd. Cast. II. Rhamnus secundus Matth. Lac. Lon. Lugd. Hic multum cum Rhamno Germanico similitudinis habet (si non idem), cujus nomine iconem adjecimus. III. Rhamnus Germanicus, arbuscula est quatuor, quinq; aut sex cubitorum, nonnunquam procerior, quę ex multifida lateq; diffusa radice, caudicem emittit intortū, rugoso spadiceoq; cortice vestitum, qui in plurimos ramos brachiatur: hic, undiq; aculeis longis, sesquipedalibus, cinericeis armantur: ramos cingunt inordinatè folia oblonga, angusta saligni æmula, candida, inferne tenuissima lanugine pubescentia, supernè ex viridi cinerea, saporis modicè adstringentis. Flores herbacei ramulis compacti adnascuntur, quibus succedunt baccæ rotundæ Asparagi baccis similes, racematim quasi cohærentes, tenui & ruffescente, vel ex luteo rutilante cute tectæ, quibus præter pulpam mollem, luteam singulis semen unicum ex rotunditate oblongatum, splendens, tunica foris fusca, intus candida involutum, includitur. In nostris aquosis ad Rhenum infra Hunningen, ludit, quæ enim foliis latioribus & longioribus, baccis est singulis vel binis stipiti annexis: quæ vero solus est, angustioribus & brevioribus, baccis est multis veluti conglobatis, quæ & hyeme frutici adhærent. Provenit etiam ad Lycum Vindeliciæ amnem & ad Danubium: sic & in Hollandiæ potissimum Flandriæ maritimis littoribus. Ex baccis paratur Rob quod acidum est incidens & attenuans, & in Dysenteria commendatur: cùm acinis vis quædam purgatrix a Belgis tribuatur, idcirco Schythesien, id est Acini purgatrices ipsis dicuntur. Cordo in Dioscor. & hist. Oleastri Germanicas. Dodonæo gal. & fol. Lugd. Rhamnus secundus: Camerario in Matthiolum Rhamni species nominatur. IV. Rhamnus terrenus Dioscoridis. C. B. Rhamnus tertius, Dod. Gal. Lac. Lon. Cast. Gesner. Rhamnus niger, Cord. in Dioscor. Paliurus, Dod. Lob. Lugd. Casto. Cam. Jujuba sylvestris, Cæsalp. V. Rhamnus solutivus Dod. Gal. & fol. Thal. Cam. (licet pruno sylvestri sit similior, quam Rhamno, à quo facultatibus discrepat) Rhamnus Cathartícus, Lugd. Rhamni alia species, Trag. Cervi spina, Cor. hist. Spina Cervina Marcello, Hermolao, Gesner. Spina infectoria, Lob. Clus. Pan. Cast. spina alba, Lon. spina Cervalis, Cæsalpino. **Hujus duas adhuc pumilas Clusius hist. pan. species proposuit.**

Ἅλιμος. HALIMVS. CAP. CIII.

HAlimus frutex est sepimentis idoneus, similis rhamno, sine spinis, foliis oleæ, sed latioribus, nascitur in sepibus. † & maritimis. Folia decoquuntur ciborum gratia. Radix convulsa, rupta, torminaq; mitigat, drachmæ pondere in aqua mulsa pota: eadem lactis ubertatem facit.

† κρὶ κρημνοις additur Orib. i. eminentibus.

I. HALIMUS VULGARIS.

II. HALIMUS LATIFOLIUS, erectus.

EST profecto & Halimus sylvestris, cujus variæ sunt inter auctores sententiæ. Alii enim (ut Plinius auctor est libr. & cap. xxii.) halimum fruticem esse dicunt, Dioscoridem secuti. Alii maritimum olus, salso sapore. Tertium quoq; genus addidit Cratevas sub hedera tantum nasci, longioribus solis hirsuticibus, & odore cupressi. Quæ autem à Dioscoride hoc loco descri-

Halimi consideratio.

describitur,etsi alicubi fortassis proveniat in Italia,tamen qui illam mihi ostenderet,adhuc reperi neminem.Verùm si Ruellio credimus,frequens in Gallia nascitur in sepibus.Solinus plurimam in Creta nasci tradit,mirabili,si credamus,effectu, quòd ea tantum admorsa fames arceatur:unde si nomen adinvenisset,ea procul dubio sine aspiratione scribenda esset.Halimus Mauritanis molochia, & atriplex marinus appellatur. Cujus historiam referens Serapio narrat, quòd eam venalem circumferentes in manuales fasciculos componunt & per Babyloniam clamitant, molochia, molochia. Quod manifestè indicat, Halimum apud Mauritanos herbam potius esse quàm fruticem vel arborem,eamq; fortasse quam Plinius maritimam ac salsam prodidit. Quo fit,ut salsam quandam herbam (incolæ Bidone vulgò appellant) quæ frequentissima in littoribus Venetis provenit,hanc esse putaverim: quamvis non desint rationes quæ rem dubiam reddant: quippe quòd ea instar oleris in ciborum usum recipiatur.Hæc nimirum (ut ejus pictura quam hic damus,apertè demonstrat) folia fert olivæ similia,crassiora tamen,ac perinde ferè pinguia,ut portulacæ,subalbida,lavia sapore salso.Caules emittit plures a radice albicantes,tenues & lentos,in quorum summitate semen profert minutum,racematim cohærens. Nascitur frequens prope Tergesti mœnia circa salinas,ubi etiam separatim, nec minus copiosa visitur atriplex marina, quæ sylvestrem maximè æmulatur:quanquam apud Mauritanos atriplex marina idem esse videtur cum halimo. Sed quòd inter se differant,manifestum fiet libro secundo in atriplicis commentatione. Halimi meminit Gal. lib.6. simplicium medicamentorum,sic inquiens. Halimum, hæc planta frutex est plurimo in Cilicia præcipuè proventu,ubi & germina ejus recentia estant, & reponunt quoq; in posterum futura usui.Semen pariter,& lac planta ipsa generat.estq; gustus salsi, & subadstringentis. Ex quibus omnibus palam est,ipsam esse dissimilarem.Major autem pars ejus substantiæ calida est temperatè,cum humiditate inconfecta,& leviter flatuosa,& ut cætera salsa corroborat,adstringit & abstergit.Cocta ex jure, aut aqua addito oleo aut butyro alvũ subducit.Idonea planta est Halimus ad sepiendos hortorũ toros,quippe obsequiosa cùm sit,facilè quocunq; distrahitur Quæ planta Græcè ἅλιμος,Latinè similiter Halimus dicitur:Arab.Molochia:Italicè,Halimo:Venetis,Bidone.

Molochia Mauritanis quid.

Halimi vulgaris descriptio.

Halimi vires ex Gal.

Nomina.

Halimus, id est,marinus,quòd in maritimis proveniat:vel rectiùs,ut Plinius lib.& cap.22.quòd olus sit maritimũ salsum,cùm & alibi quam in maritimis proveniat:apud Theophrastum Gaza Auronẽ vertit 4.hist.20. Halimi duo genera Plinio,mitius id est,sativum,quod Tholosani in hortis habent & herbã Colicã,ab usu,vocant: & sylvestre:tres habemus species,hæc verò dicitur Halimus tertius Clus. Hispa. Halimus primus tenuiore folio & Halimus sylvestris Plinii,Cæs.Portulaca marina,Dodo gal.(cui videtur secunda species Halimi apud Plinium)& fol.Lemnio (qui Halimum esse negat) Lugd.Lobelo, qui an Crithmum sit Dioscoridis dubitat. II. Halimus latifolius erectus,C.B.frutex est omnino candidus,in Rhamni altitudinẽ assurgens,qui ex radice dura, lignosa & ramosa multos protrudit ramos, crassos, lignosos,at fragiles & leves:circa quos sine ordine nascuntur folia oleæ,sed latiora & breviora, interdum rhomboidea candida,carnosa quasi splendẽtia,acida gustu:flos in summis ramis muscosus,purpurascẽs, racematim cohæret:cui succedit semen copiosum latum portulacæ marinæ simile. Æstate floret, semen autumno maturescit,qui Ulyssiponæ sponte provenit & Hispali in sepibus:in horto Montẽbelgardiaco legimus.Hic legitimus Dioscoridis Halimus & mitius genus Plinii,Auronem Gaza apud Theoph.vertit.Halimus Lob.Halimus primus Clus.Hisp.Halimus alter latiore folio Cæsalp.Portulaca marina Dodo.fol.

παλίουρος. PALIVRVS. CAP. CIIII.

PAliurus frutex cognoscitur,aculeatus, durus: cujus semen pingue & fuliginosum invenitur. Quod potum tussi opitulatur,vesicæ calculos comminuit,serpentiũ ictibus adversatur. Folia & radix astrictoriam vim habent: quorum decoctum potu alvum sistit,urinam trahit, contra venena & serpentium morsus auxiliatur.Radix recentia tubercula,tumoresque omnes discutit, trita & imposita.

Paliuri consideratio.

ADeò inter se quibusdam plantarum historiis discrepant scriptores,ut persæpe eorum mentes maximè perturbent,qui rerum veritatem indagare student.Id autem discriminis nimirum evenit de Paliuro. Nam quæ hujusce stirpis a Dioscoride traditur historia, omnino differt ab ea, quam diversis generibus protulit Theophrastus. Hæc autem non convenit cum ea,cujus Plutarchus est auctor,& hæc à prædictis omnib.prorsus dissentire videtur. Paliurus Dioscoridis (ut ab ea primùm exordiar) est frutex spinosus,durus,omnibus notus:cui semen pingue & fuliginosum. Paucis ejus historiam perstrinxit Dioscorides,nulla habita de foliis mentione,quòd supervacaneũ existimaverit plenibus agere de Paliuro,utpote planta apud suas regiones notissima,quod nobis est impedimento, quò minus veram Paliurum, de qua ipse intellexit, cognoscere valeamus.Theophrasto deinde lib.3.cap.17.de plantarum historia plura sunt Paliuri genera, quæ omnia in siliquis semina terna,aut quaterna proferunt,lentorem præ se ferentia, ut lini semen. Amat nasci locus aridus, quemadmodum & imbus, nec minus quoq; diluvio. Cæterùm ab hac non parum differre videtur & illa, cujus idem meminit inferius lib. & cap. 4. siquidem hanc plurimam nasci testatur in Africa, foliis ei quæ in Græcia nascitur non absimilem. Quæ quamvis folio Græcam æmuletur,fructu tamen diverso provenit,ut qui non latus, neq; folliculari specie, sed rotundus,ruberq; sit,cedri fructibus magnitudine similis: cui & nucleus inest acinorum punici modo,qui non manditur.Fructus verò per se jucundus habetur, atq; si quis vinum infundat,tum ipsum suaviorem, tum vinum suavius reddi ajunt.Ex quo aliquando mihi persuasi, eum non longè aberrare, qui dixerit,hanc illam esse stirpem, quam Plinius Aquifolium vocat: & nos AGRIFOLIVM *dicimus,quòd sit undiq; foliis aculeatis,loto majoribus,fructu cedri,rotundo,rubro,nucleum intus habente, jucundo & gustui non ingrato: non tamen, quod pro certo hoc asserere velim, quòd hæc propria sit Aphricæ planta, sed quòd aliquando his notis persuasus putaverim,Paliurum hanc aut Agrifolium esse,aut omnino arborem sibi similem,nõ autem ziziphum, ut ille impudentissimus somniavit Guilandinus: siquidem ziziphi baccæ rotundæ nõ sunt, ut cedrides, sed oblongæ olivarum modo, neque os intus habent punico malo simile, sed ut in Oliva longum, durumq;. Plinius ex Theophrasto hanc ipsam literis mandavit libr.13. cap.27. Sed cùm de viribus ejus differeret lib.24. eam recensuit, quam & Dioscorides. Nullam ego arborem hactenus reperi, quæ Paliuro Aphricanæ similitudine respondeat, præter Agrifolium ut dixi Verùm, ut ad nostrum institutum redeamus, Agatocles Paliurum omninò, ab illis differentem tradit, quippe quoniam assurgat in Alexandria (ut ipse inquit) ad Pinus.Vlmiq; proceritatem,ramis frequentib.& aculeatis,folio viridi,rotundo,tenui. Hæc bifera est, nam tam Vere quàm Autumno fructum profert olivæ phaulis vocatæ, magnitudine. Crudus manditur is, ac virens, ubi verò exaruit,in farinam molitur, atq; ea ita æstur nullo liquore subacta. Aliud Paliuri genus in monte Coccygio nasci prodit Plutarchus ex Ctesiphontis authoritate libro arboribus dicato, cui si avis, aut aliud animal volucre sidat, velut invischatum cohæret, præter cuculum, cui soli parcit, si tamen his fides est adhibenda. Quare cùm de Paliuro tot ac diversa ferantur sententiæ & habeantur historiæ,facilè crediderim,Paliurum esse nomen ad nationũ placita variis,*

Paliuri hist. ex Dioscor.

Paliuri Theophrasto varia historia.

Agrifolium.

Guilandinus arguitur.

Paliuri hist. ex Agatoc.

Paliuri descriptio ex Plutarch.

variis ac diversis aculeatis stirpibus impositum : etsi Josephus Salandius medicus apprimè doctus, & in stirpium historia non imperitus, dum Venetâ classe in Græciam trajecisset, Dioscoridis Paliurum se vidisse mihi pro certo affirmaverit, semine fuligineso, ac pingui : atq; ibi proprium adhuc nomen retinere. Sunt tamen è recentioribus, qui putent Paliurum Dioscoridis eam esse arborem, quam nos sequenti capite oxyacantham esse pluribus comprobavimus. Sed profectò non placet eorum opinio, quòd planta, quam oxyacantham censemus, arbor sit, non frutex : quodq; fructum proferat myrti magnitudine, confertum, fragilem, rubrum, ossiculos intus habentem, & in racemi modum cohærentem. Paliurus verò non fructum sed semen ferat fuligineum, pingue, & (ut Theophr. inquit lib. III. cap. XVII de hist. plant.) in siliquis conclusum, lentum, pingue, limi semini instar. Verùm ii fortasse Theodorum Theophrasti interpretem sequentes hac in re decipiuntur. Siquidem is libro primo cap. XVI. sic vertit : Quædam folia cum extremo, tum etiam lateribus sinuata concidunt, ut ilicis roboris, smilacis (glandiferæ scilicet, & ilici similis) rubi, paliuri, & aliorum. Ubi animadvertendum est, eum perperam vertisse παρηκανθισμένα sinuata, cùm ea dictio Græca nil aliud Latinè significet, quàm spinis horridula. Error præterea ex eo manifestè deprehenditur, quòd omnibus sensu pateat, ilicem, smilacem, rubum, folia non proferre aliqua parte sinuata, uti ea esse cernuntur, quæ plantæ illi exeunt, quam nos acutam spinam arbitramur : sed longa, & per ambitum undiq; tenuissimis, ac crebris aculeis circumsepta, ut in ejusdem capitis progressu idem ostendit Theophrastus, cùm inquit Sinuata odo nonnulla ex his caulem primo mitem, pòst horridulum spinis gerunt, ut lactuca, & cuncta folia spinosa reddantur, atq; etiam magis in fruticum genere, ut rubus, paliurus. Quibus palam fit, plantam, quam nos vulgò vocamus Pagea, alii verò Amperlo, non esse Paliurum, sed potius acutam spinam iis tum rationibus, tum auctoritatibus, quæ sequenti capite à nobis adducentur. Cæterùm quoniam Paliurus AGRIFOLIUM *sive* AQUIFOLIUM *(ut Plinius appellat) mihi*

Recentiorum opinio reprobata. oxyacãtham paliurum statuentium.

Gaza reprehenditur.

20 AQUIFOLII VARIETAS.

AQUIFOLIUM.

Aquifolii consideratio.

in mentem revocavit, non ab re factum esse putavi si de ejus historia & viribus hic verba facerem. Est itaq; Aquifolium planta arborescens, ad acutæ spinæ magnitudinem, foliis perpetuo virentibus, Lauri æmulis, sed in toto ambitu per intervalla sinuatis, aculeatis, carnosis, solidisq; ac lævibus. Virgas edit virenti libro vestitas, lentas ac flexiles : baccas rotundas rubentesq;, Rusci æmulas, & nucleo etiam simili, albo crassoq;. Arborescit in sylvis, & sylvestribus locis. Radicum decocto foventur utiliter articuli, qui prius luxati duritiem contraxerunt, nam emollit & resolvit, tumores discutit, & ossa fracta ferruminat. Id quod Valentius præstat radicum ipsarum cortex excoctus & illitus. Folia suspenduntur circa funes, è quibus salsæ carnes sub tecto pendent, prohibent enim suis aculeis, ne mures accedant. Sunt qui è tusa radicum cortice arte quadam viscum parant ad aucupia. Sunt, qui etiam scopas ad verrendas domos è foliosis virgis parant. Ramis, quòd perpetuo virescat hæc arbor, hyeme ornantur templorum fores, & aræ, quos deinde in suas ædes deportant rustici, putantes hisce ramis fulgura inhibere, & fascino adversari, gentilitatis superstitionem sectantes, à Plinio edocti : quippe qui scribit, Aquifolium arborem in domo aut in villa satam veneficia arcere. Ejusdem arboris flore (eodem authore ex Pythagora) aquam glaciari legimus. Item baculum ex ea factum, in quodvis animal emissum, etiam si citra acciderit defectu emittentis, ipsum per se se recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturam inesse arbori. Censet idem Plinius lib. 27. cap. 8. Crateogonon, sive Crateogona Theophrasto eam arborem designare, quam Latini Aquifoliam appellant. Sed an is rectè senserit, ex Theophrasti lectione judicare poterunt, rei plantariæ studiosi : siquidem ita habet lib. 3. cap. 15. de historia plantarum. Crateogon, folio mespilæ promisso scilicet est, verum majori, latiori oblongioreq;, nec serrato quemadmodum illa sit : hæc non admodum magna neq; crassa. Materies ei versicolor, valida, fulva, cortex lævis mespilo similis radix singularis, ad ima profundum. Magna ex parte fructus rotundus qui maturescens siccatur, nigrescitq;, gustu & succo mespilaceus, quapropter veluti sylvestris mespilus apparuerit, est specie simplex. & sine ullo discrimine. Hallucinantur qui hanc arborem Theophrasto Agriam, sive Ariam faciunt : atq; in eodem errore versantur, qui eandem existimant ejusdem esse crateogonon.

Aquifolii vires.

Crateogonon Theoph.

Galenus Paliuri à Dioſcoride deſcripti meminit lib. 8. ſimp. med. his verbis: Paliuri folia & radix adeò non obſcuram habent adſtringendi facultatem, ut & ventrem fluentem cohibeant: adeò digerunt, ut & phymata curent. quæ quidem non admodum phlegmonodes ſunt & calida. Fructus porro tantam obtinet incidendi vim ut & calculos veſicæ comminuat: & pectoris pulmonisq; excretionibus auxilietur. Παλίυρος *Græcis, Paliurus Latinis, Paliuro Italis pariter appellatur. Aquifolium autem vocant Itali Agrifoglio: Germani* Walddiſtlen *ſive* Stechpalmen.

Nomina.

Paliurus Dioſcoridis idem fortè cum Rhamno tertio ejuſdem, ita ut quæ de Rhamno tertio dicuntur, ad hoc caput ſint referenda. Theophraſtus 3. hiſt. duo paliuri genera propoſuit, alterum cujus ſemen in ſiliquis continetur, intelligens Dioſcoridis Rhamnum tertium: alterum Paliurus Africanus fructu rotundo & rubicundo, ut Gaza vertit: Verùm vox στρόγγυλον apud Theophraſtum ex rotunditate oblongum ſignificat: Hanc dicimus eſſe Jujubas minores, qua de re inferius. Nunc de Agrifolio: aliquib. Paliurus Africanus Theophraſti: alius Cratægus ejuſdem, cum quo tamen deſcriptio non convenit, ut nec Paliuri apud Dioſc. aliis hedera rigens apud Plinium: quibuſdam Lauri ſpecies. Videtur Theophraſtus 3. hiſt. 4. ἀγρίαν vocâſſe, quo loci Gaza Aquifolium vertit: at 3. hiſt. 16. licèt habeatur ἀγρία, ἀρία legendum. Vocatur Aquifolia Trago (cui & laurus ſpinea, ſive aculigera) Dod. Gal. (& Ruſcus ſylveſtris) Aquifolium Ruellio. Geſ. hor. (& Ilicis aquifoliæ genus, Paliurus aculeata) Lob. Caſt. Thal. Lugd. Tab. Agrifolium Dodo Cæſ. Cam. Ilex aquifolia, Lon. Paliurus ſecunda, Lac. Variat hæc, quod aliquando in arborem excreſcat, aliquando fruticoſa ſit: ſic alia eſt cujus folia margine ſpinoſo: alia folio non ſimbriato, levi, extremitate tamen aliquando acuminata, aliquando non, ut figura adjecta exprimit.

Ὀξυάκανθα. ACUTA SPINA. CAP. CV.

a. Orib. hæc non habet. b ἀκρώδι. **†** Non legit Cataeuz. **c** πυρῆνας. **i.** nucleos **leg.** Orib.

A Cuta *a* [ſpina, quam pyrinam, aut pityanthem aliqui vocant,] arbor eſt *b* pyraſtro ſimilis, ſpinoſa valde, & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, † fragiles, & intus *c* nucleum: radicem multifidam, altè deſcendentem. Hujus baccæ potu, aut cibo, alvi profluvium, & abundantiam fœminarum ſiſtunt. Radix illita aculeos, & ſpicula extrahit: abortum fieri tradunt, ſi ter radice venter aut ſenſim feriatur, aut perungatur.

Acutæ ſpinæ cõſid. & hiſtoria.

*Habet pro comperto tota recentiorum medicorum familia, quòd arbor Dioſcoridi ὀξυάκανθα, id eſt, acuta ſpina, vocata, quam Mauritani Berberim dixere, ea ſit nimirum arbuſcula ſpinis horrens, quam rura Tridentina, ubi in ſepibus, ſylvis & convallibus frequentiſſima naſcitur, Creſpino vulgo nominant: medicorum verò vulgus ac officinæ Arabes ſecutæ Berberim appellant, ita eſſe certò credentes, ut opinione ducuntur. Veruntamen ſi rectè delineationes notasq; perpendantur, quas oxyacanthæ reddidit Dioſcorides, creſpini notis prorſus acuta ſpina reclamare cõſtabit. Qua potiſſimum ratione adductus, quo magis veritas eluceat, erroriſq; nebula tollatur, non dubitavi eorum opiniones refellere, qui interrecentiores medicos de ſtirpibus commentaria conſcribentes, Creſpinum vocatum legitimam oxyacanthan eſſe aſſeverant. Neq; me fugit, non parum ſuſcepiſſe negotii, ut eos a concepta jamdiu opinione in ſententiam noſtram, quam veram putamus, venire compellam, cùm magna admodum ſit tum medicorum, tum ſeplaſiariorum turba, quæ hac in hiſtoria longo uſu aberrat. Verùm cùm compertum habeam, quòd veritas ſit nive candidior, ſoleq; ſplendidior, & eorum tum vera, tum fida comes, qui virtutibus ac probitate præſtant, duxi meas rationes multorum auctoritate comprobatas, nullam horum doctiſſimorum virorũ auribus moleſtiam allaturas, qui nolentes non aberrarunt: quinimo iis, ut pote veri defenſoribus, fore jucundiſſimas atq; gratiſſimas. Nam qui, ut ſibi placeant, malunt errare quàm veritati & æquo cedentes, errores cognoſcere, eosq; corrigere, non ſunt in philoſophorum ac rationabilium hominum numero recipiendi. Sed ne apologeticis verbis tempus conteratur, rem inſtitutam aggredior. Dioſcorides acutam ſpinam arborem eſſe pyraſtro ſimilem ſcribit, minorem tamen, magisq; aculeatam, fructumq; gerere myrti ſimilitudine, plenum, fragilem, rubentem & intus nucleum, cui radices ſubſint multifidæ, alteq; deſcendentes. Ex quo palàm eſt, ipſum non alias acutæ ſpinæ notas expreſſiſſe quam proceritatis, craſſitudinisq;, ſtipitis, ramorum, radicum ac fructuum, omiſſa foliorum, florum, & corticis hiſtoria. Folia apii hortenſis modo diviſa, ſed longiora: floribus racemoſis ac candidis: cortice ſcabro, & materie pyracea. Quæ omnia ipſe accuratè perpendens, in primis Creſpinũ omnibus notis pyraſtro reclamantem comperio, cui tamen prorſus adſtipulari acutã ſpinam Dioſcorides eſt auctor. Siquidem ſylveſtris pyrus, quemadmodum & oxyacantha, ſimplex e ſolo proſilit atq; unico duntaxat caudice attollitur, ac inde tam in longũ latumq; creſcit ut ad communẽ arborum proceritatẽ aſſurgat. Creſpinus verò, cujus ſanè innumeræ mihi præ oculis quotidie ſeſe offerunt plantæ nullũ ab radicib. mittit caudicem, ſed pluribus ac diverſis aculeatis ſtolonibus fruticat, qui virgarum modo in altum ſe attollunt, nec unquã arboreſcunt, niſi rarò, & longo temporis tractu: quippe qui omniũ majores habentur, pollicarem craſſitudinẽ rariſſimè excedunt, niſi ætate longa incrementũ ſuſceperint: quin & rara inveniuntur ejus virgulta, quæ hominis longitudinẽ æquent. Ad hæc pyraſter cortice conſtat aſpero, ſquamoſo, inæquali, craſſo, colore in nigro rufeſcente. Creſpinus verò cortice veſtitur albo, lævi & admodũ tenui: quo fit ut nõ adeò leviter ferro, vel lapide tangi poſſit, quin ſtatim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea pyraſter prunorũ modo aculeata conſpicitur, aculeis ſingulis ex eodẽ loco erumpentib. licet rami frequentiſſimis horreãt ſpiniſq; nigris, validis, candidi rhamni modo mucronatis. At Creſpinus ternis per intervalla armatur aculeis, ſimul ex uno, eodemq; puncto prodeuntib. adeo ut triſurcato ordine prodeant, duobus ſcilicet utrinq; ſe pandentib. tertio verò mediũ occupante, albis, planis, nõ quidem rotundis, fragilibus, & admodũ pungentibus. Illud inſuper diſcriminis addã, acutã ſpinã fructum afferre myrti magnitudine. Creſpinus verò racematim in uvæ modũ, cujus oblongi acini tritico paulò majores, vividi ac rubentes, elegantérq; racemis adnexi, puniceos acinos quadantenus repræſentãt: quanquã minores, oblongiores, acidiores, & colore etiã multò vivaciores habeantur. Creſpini deinde folia minimè pyraſtrum referunt, ſed potius punicã malũ, quamvis latiora, nec adeò in mucrone deſinentia, per ambitũ ſpinis tenuiſſimis, frequentiſſimuſq; horrida. Radices etiam, quæ profectò æquè flavæ ſunt, ac ſi croco eſſent infectæ, etſi plures ſint, atq; exiles, nihilominus altè nõ deſcẽdunt, veluti acutæ ſpinæ, ſed in latus ſummo ceſpite vagãtur. Flos denique pyraſtro admodũ refragatur: namq; melinus ex racemo uvæ ſimili erumpit, ſui fruticis interno colore, à quo dum explicatur atq; debiſcit, perquam ſuavẽ ſpirat odorem. Quib. evidentiſſimè colligi poteſt, & oxyacanthã Græcis, & berberim Arab. non eſſe creſpinũ, cujus communis eſt uſus apud medicos & ſeplaſiarios. Sed præter hæc illud etiã certò credendũ eſt, quòd ſi Dioſcorides per acutã ſpinã creſpinum intellexiſſet nunquã ſilentio diſſimulaſſet folia mirabili opere per ambitum aculeata: neq; fructum, quem ramis pendulũ gerit, acinis inter ſe racematim**

Creſpini cum pyraſtro & acutæ ſpinæ collatio.

matim cohærentibus, myrtibaccis assimilasse: nec scriptum reliquisse: radices in profundum agi: nec denig, flavum earum colorem unquam retinuisse, quæ subsigenter natum infecta sunt. Non prætermisisse etiam spinarum historiam, utpote quæ ternæ suis virgis insidere: non corticis candorem, non tenuitatem: non item quod sapius sine caudice, varis veluti stolonibus surgat: non denig ipsum pruni folio prorsus similem reddidisse, a qua profecto non minus dissidet, quam quercus ab olea. Cæterum si modo hæc eadem est Oxyacantha nascens in Italia, eam equidem acu- Legitima oxyacantha.

I. ACUTA SPINA.

II. OXYACANTHA DIOSCORIDIS.

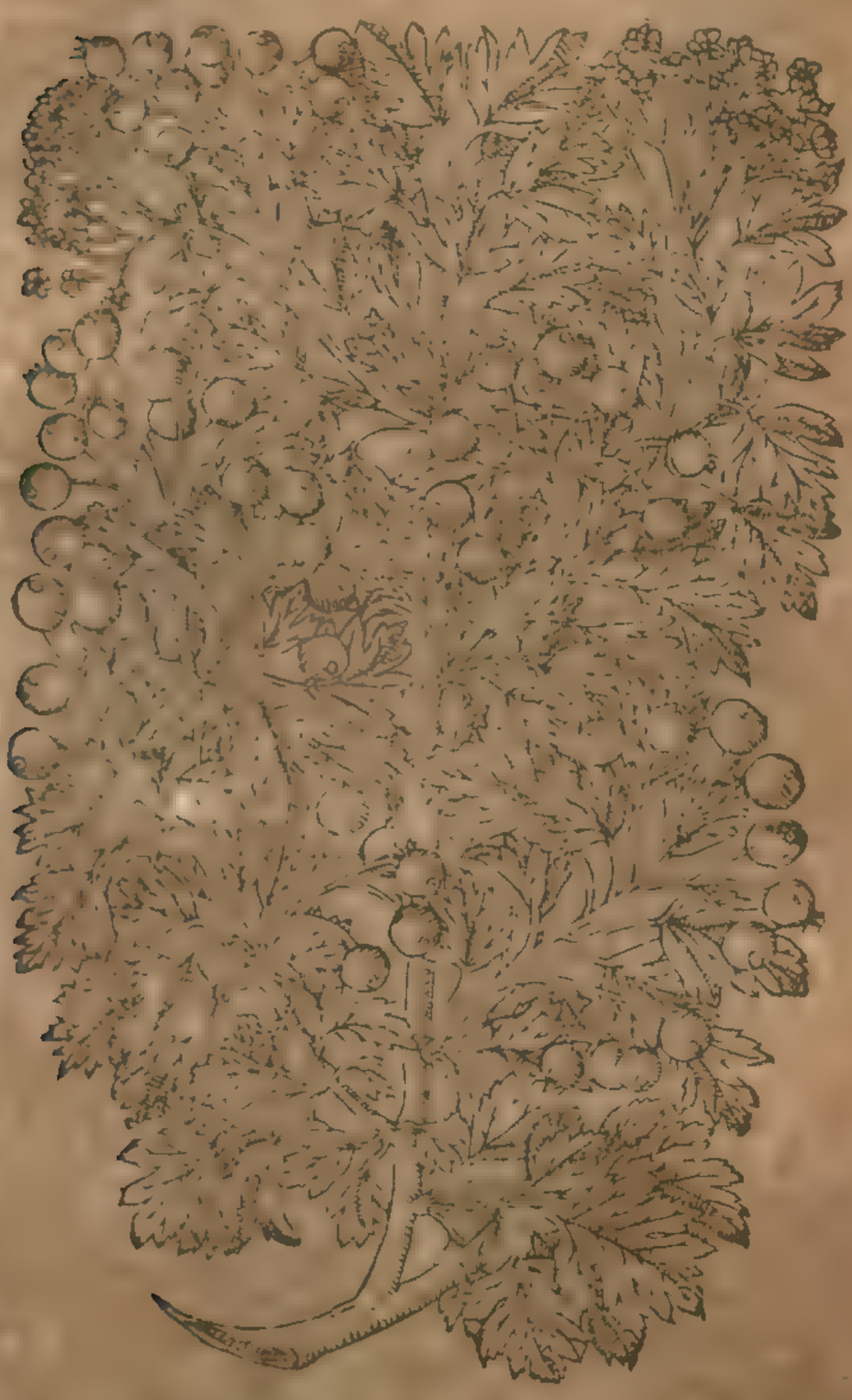

leatam arborem esse crediderim stipite, cortice, ramis horridis, proceritate ac ligni materie planè pyrastrum referentem, quam in Hetruria rura nostra Senensia Bagaia vulgo nominant. Anagnenses, & cæteri Tridentinarum vallium incolæ quidam Amperlo quidam vero Pand orso vernaculis nominibus vocant, & Gonticnses barazzo bianco vulgari sermone appellant. quippe quæ omnibus notis ac lineis acutam spinam refert. Primum enim hæc manifesto indicio esse possunt, arboris folium est quam in qualibet parte acutissimis sit nunquam aculeis armati ligni materies. subscaber squamosusq, cortex veluti pyrastri. Tum ita esse comprobant radices in profundum descendentes, & fructus, quem fert myrti crassitudine, visu jucundus, rubescens, plenus fractu facilis, ori subausterus, in quo modo unus, modò plures concluduntur nuclei. Flos etiam, quem album edit, pyrastro admodum adstipulatur: quippe quòd sit illi haudquaquam absimilis. Porro folia duntaxat a pyrastro dissidere videntur: nam dissecta sunt apii modo, paululumq, longiora. Verum mihi quidem illud non videtur ob multas rationes aliqua ex parte nostræ repugnare sententiæ. convenientias enim pluribus ex partibus peti certum est, non autem ex paucioribus. Quali ergo acuta spina vireat fronde, hîc non explicavit Dioscorides, sed tantum dixit, eam esse arborem pyrastro similem, quemadmodum Arbutum Cotoneæ malo, & ilicem & fagum Quercui, idem comparavit Dioscorides, quod magis adstipitus, ramorum, cortices, florum delineationem, & ligni materiem respiceret, quam ad folia quæ nihilominus lacinata constant apii modo: tametsi hoc in loco id adnotare prætermiserit Dioscorides. Hoc autem probatur manifesto ipsius Dioscoridis, ac etiam Theophrasti testimonio. Nam Dioscorides, cùm de mespilo ageret, duo mespilorum genera constituit, & relictam in capitis cal. e vulgata, quæ frequens, & communis visitur in Italia, illam in primis descripsit, quæ Neapoli nostra tempestate vulgo Azzarolo vocatur, & veteribus aronia dicta est, sic inquiens. Μέσπιλον τὸ δένδρον· ὃ παρ ἐνίοις ἀρωνία καλεῖται, ἀκανθώδες ἐστὶν, ὅμοιον τοῖς φύλλοις ὀξυακάνθῃ· καρπὸν φέρον μικρῷ μήλῳ ὅμοιον κἀκεῖνο: id est verbum ex verbo. Mespilus arbor, quæ à nonnullis aronia vocatur, spinosa est, similis foliis oxyacanthæ. fructum ferens exiguo malo similem, suavem. Quib. autem foliis constet illa mespilus Azzarolo vocata, Theophrastus lib. III. cap. XII. demonstravit his verbis. Humus folia dissecta sunt, extremitateq, apio similia. Ita fit, ut concludamus oporteat, si mespilus aronia folio oxyacanthæ provenit, eoq, scisso (ut Theophrastus prodidit) apii instar, hanc spinosam arborem Bagaia vulgo dictam, esse procul dubio acutam spinam: quandoquidem ejus folia in modum apii dissecta sunt mespili aroniæ modo. Theophrastus lib. VI. cap. ultimo de historia plantarum scribit, oxyacanthæ fructum fuisse antiquis in coronarum usu, quod etiam nō parvo est argumento, illam legitimam esse oxyacantham, quam in medium attulimus: quandoquidem fructus ejus, qui autumno toto, & ad mediam hyemem usque perdurat, adeò lævore quodam pellucet, ruboreq, decoratur, ut globulos è præstantiori corallio paratos referat: id quod in coronis maxime præstasse crediderim. Hanc nostram de oxyacantha sententiam, duobus argumentis impugnant Antagonistæ. Primum sane est, quòd nostræ folia decidant. Theophrasto verò perpetuò acuta spina virescat. Secundum quod ipsius etiam Theophrasti testimonio Acutæ spinæ aculeis similes habeantur, qui in Medica malo proveniunt: quæ tamen non magno quidem labore dissolvi, ac convinci possunt. Siquidem ut reperitur fabulosum apud Theophrastum lib. primo cap. XV de hist. plantarum. Tiliam & myricam perpetua fronde virescere: & libro tertio cap. 16. Suber folio esse haud perpetuo, sed deciduo, ita pariter de Oxyacantha di-

Mespili duo genera.

Antagonistarum argumenta confutata.

xerim: ſed verendum eſt potius ne in hoc capite, quemadmodũ in aliis plerisq; locis, plura depravata legantur, quàm quòd in his aberraverit Theophraſtus. Quòd autem ita ſit, maximo eſt mihi argumento Plinius, qui plantas perpetua fronde virentes ex Theophraſto tranſcribens li. 16. cap. 21. ibi nec Tiliæ, nec oxyacanthæ meminit. Id quod manifeſtè arguit in Theophraſti codice hæc haudquaquam adinveniſſe Plinium. Sed non deſunt etiam Theophraſti exemplaria quæ ϖυξάναvθ@, *non* ἐξυξάναvθ@ *legunt. Præterea ſi Dioſcoridis, & Galeni teſtimonio Oxyacantha fuerit pyraſtro per omnia ſimilis, ut adverſarii contendunt, nuſquam hanc perpetuo vireſcere dicam, ſed unà cum Pyraſtro folia hyeme amittere. Quantum verò ad aculeos attinet ſi quis Theophraſti verba diligentius, quam illi fecerint, expenderit, ea nihil prorſus pro iiſdem affirmare comperiet. Inquit enim Theophraſtus de mali Medicæ aculeis agens,* ἀκάνθας δὲ οἵας ἄπιος ἢ ἐξυξάναvθ@, *Id eſt, ſpinas quales Pyri, aut Oxyacanthæ. Atqui cùm domeſtica Pyrus nullis vigeat aculeis, de ſylveſtri intellexiſſe illum neceſſe eſt: verùm quantum agreſtis Pyri aculei, à mali Medici aculeis differant, quiſpiam per ſeſe videre poterit. Quo fit ut Theophraſti verba nil aliud exprimere putarim quàm quòd Medica malus aculeata ſit, ut Pyraſter, & Oxyacantha: non autem quod harũ arborum aculei ſint omnino ſimiles, ut perperam ille interpretatur. Poſtremo quòd baccæ, quas noſtra profert acuta ſpina, ſint dulces, ut ultimo loco contendit illorum unus, nec adſtringant, ſed potiùs adſtrictos muliebres locos ducant, ii id omnino judicabunt, qui ſapidiori guſtu ac ſaniori à natura fuerint procreati, qui q; aliquando hujuſce plantæ fructus periculum fecerint. Reliquum igitur eſt, ut dicamus, Creſpinum aliud eſſe ab Oxyacantha, plantamq; ideo fuiſſe veteribus incognitam, quòd eorum nullus, qui de plantarum hiſtoria ſcripſerunt, hujus aculeatæ ſtirpis (quod ego ſciam) meminerit.*

Creſpini forma & vires.

Porrò CRESPINUS *frutex potius, quàm arbor eſt, è terra virgultis plurimis ſive aculeatis ſtolonibus aſſurgens, veluti co-*

III. CRESPINUS.

IV. UVA SPINA.

rvius: è quibus non deſunt, quæ quandoq; longo temporis tractu, ægrè tamen, arboreſcant. Hæc ab imo ad ſummum ſpinis quoaſdam acutiſſimis horret, longis, compreſſis albicantibus fractuq; minimè contumacibus, quæ (ut ſupra dictum eſt) per inter-ualla ex eodem prodeunt puncto. Cortex toti plantæ candidus, lævis ac tenuis: cui ſubeſt lignum tenerum, flava, fragilis atq; fungoſa. Numeroſis tota virgultorum congeries nititur radicibus impensè flavis, quæ per ſumma terræ divagantur: ſolius ferè punicæ tenuioribus tamen, latioribus minusq; in mucronem extenſis, per extremum ambitum rumpentiſſimus ſpinis circumſeptis. Flores emittit ineunte Majo luteos, racematim cohærentes in uvæ ferè modum, odore non ingrato. Quibus poſtea ſuccedit fructus acinis oblongis, racemo pendulus, qui maturitate maximè rubent, punicæ mali acinis haudquaquam abſimiles, quanquam figura longiores, guſtu acido, & ſubauſtero, parvis reconditis intus nucleis. Naſcitur in ſepibus frutetis, ac ſentioſis locis. Baccæ refrigerant & ſiccant, cohibent, roborant, & adſtringunt. Fructu poſt vindemias incolæ vinum exprimunt, quod falſo de Berberi vocant officinæ: cui auſteritatis acuitatisq; longè plus ineſt quàm mali punicæ ſucco. Quod ſi in acutis, pernicioſisq; febribus, uti cauſus, & quæ peſtilens eſt, julapio violaceo commiſtum, ac oxalidis aquæ egrotantibus exhibeatur, non modò ſitim reſtinguit, ex ptiſana hauſtam, ſed bilioſas, peſtilentesq; exhalationes ſuppreſſas primit. Datur utiliter cum myrtino & aqua plantaginis, cœliacis, cibum rejicientibus, & dyſentericis, & ubi bilis à jecinore in ventriculum regurgitans cholericos excitaverit affectus. Non ſecus tam ſumptum, quam inditum menſium profluvia cohibet. Tineas ventris enecat ac pellit, præſertim ſi bibatur ex aqua graminis, vel portulacæ, vel abrotoni, addito ſacchari tantillo. Prodeſt cruentis excreationibus: firmat commotos dentes, ſi eo ſæpiùs foveantur: quinetiam gingivas roborat, & gargariſatu ſanat uvæq; inflammationes diſcutit, columellam procidentem reprimit atq; deſtillationes eo confluentes reprimit. Vulnera recentia in carnis ſuperficie glutinat, & ulcera ſerpentia cohibet, & humida deſiccat. Nihilominus nocet his, qui ex flatu, ac frigiditate laborant ventriculi doloribus atque etiam ægrè ſpirantibus: datur etiam utiliter ad jecinoris inflammationes. Confert oculorum deſtillationibus lachrimaiq; cohibet, ubi guttatim in oculorum angulos diſtilletur cum pompholyge, & aqua roſarum. Cæterùm poſtquam acutæ ſpinæ hiſtoria eò me deduxit ut de nonnullis aliis aculeatis ſtirpibus diſſeruerim, non erit ab re, ut plantarum facultas augeatur, ſi illam addiderim plantam, quæ folio etiam apii conſtat, & undiq; ſpinis riget, ab aliquibus UVA SPINA, *à nonnullis Uva marina, & à pluribus Uva creſpina vocata.*

Vinum Berberis & ejus uſus.

Uvæ ſpinæ mentio.

cata. Planta hæc antiquis (ut puto) incognita, arbuscula est parva, fruticosa, folio apii, aut oxyacanthæ: ramulis ac virgis albicantib. ubiq; aculeatis. Duorum est generum. Sativa altera, altera sylvestris ac sponte provenies. Flos utriq; albus. & quandoq; ex viridi purpurascens. Uvas profert non racematim cohærentes, sed baccarum more dispositas: eadem facie sunt rotundæ, pisi, præsertimq; sylvestres: succo abundant plurimo, vinoso, sapore acido adstringente, adeò, ut prorsus omphacium referant. Color illus ante maturitatem viridis, atqui maturescentes colorem una cum sapore permutant. Siquidem flavescunt, & succum subdulcem reddunt. Habent & nucleos fragiles tamen, & imbecilles, adeo ut una cum fructu mandantur. Leguntur ante maturitatem Majo mense ac Junio. Sativa in hortis, pomariis & vineis seritur. Sylvestris in sepibus, & sentiosis locis sponte provenit. Utriq; frigidæ sunt & siccæ astringentes. & in cibis omphacium loco gratam jusculis incoctæ appetitum excitant. Quæ & febrientib. fucalis incoctæ non sine utilitate exhibentur. sitim sedant: in summa mulierib. utero gerentibus magnopere expetuntur. gravidarum malacia succurrunt. Dantur devorandæ cœliacis, dysentericis, & cruenta exspuentibus. Huic accedit & altera planta, veterib. quantum reor, incognita, & filetio involuta, quâ aliqui falso Mauritanorum Ribem esse contendunt. Duum est genernm, domestica & sylvestre. Para utraq; est arbor. Ea fruticosa est, topiaria, folio parvo, vitigineo, perinde ac albæ populo, sed longè viridiori: ramuli sunt ei lenti, ac flexibiles, è quib. fructus parvarum uvarum modo, ut in crespino, racematim dependent, rotundi, simulq; cohærentib. acinis magnitudine piperis, qui maturitatem adepti maximè rubent, sapore subacido & adstringenti, admisto etiam dulci: floret mense Majo, floribus in luteo candicantib. & in stellæ modum radiantib. Vulgaris est planta, in hortisq; frequens: quippe quoniam domestica ad sepiendos hortorum pulvinos eleganter seratur: sylvestris nascitur sponte in Bohemia, in sylvosis collibus, & in aliis Germaniæ locis. Verùm eos hallucinari abundè constat, qui putant, hanc arbusculam esse Arabum Ribem. Siquidem, ut posteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore viridi rubescente, & folia lata, magna & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notum est. Neq; enim fert hæc capreolos, neq; ejusmodi foliis viret, tametsi fructu Ribe admodum referat, quòd usu gustui sit acidus simul & dulcis, qualem esse Ribis baccam auctor est Serapio, exiccant, adstringunt & roborant, quamobrem is ad ea, quæ ille jure poterit usurpari, utpote quòd febrib. acutis opituletur, æstuantem ventriculum refrigeret, sitim restinguat, nauseam & vomitiones sistat, cibi appetentiam incitet, cœliacos & lientericos juvet, & biliosis defluxionib. vexatos. sanguinis fervorem demulceat, bilis acrimoniam retundat, impetumq; domet. Quare non damnandi, quin potius laudandi videntur sepiasiani qui ex hujusce arbusculæ fructu vinum exprimunt & per annum asservant, ut illud Ribis loco medicamentis immisceant. Non desunt, qui id esse hanc plantam arbitrentur, quod Galenus lib. 7. de compositione medicamentorum secundum locos Ursi uvam appellat. Quorum error satis ab ipsomet Galeno refellitur eodem loco: quandoquidem asserit hujusce uvæ plantam memoratu, duo hæc cere. Memoratum enim Galeno, etsi Arbuti fructum designat lib. 7 de simplicium medicamentorum fac. aliquando tamen ipsam quoq; Arbuti plantam designare videtur, ut loco supernus citato, ubi Gal. continens pro contento accipiens Arbutum Memœcylii appellavit. Inquit enim quæ ursi uva appellatur, in Ponto nascitur. Planta est humilis, & fruticosa, folio Memœcyli. Cæterum cum magna differentia habeatur inter Ribis folia, quæ vitigmea sunt, & Arbuti quæ laurina æmulantur, explodenda est omnino Dodonæi sententia, quippe qui nulla dubitatione censeat vulgarem Ribem ursi uvam esse Galeni, sua tantum opinione falsus. Bellonio verò in lib. de arborib. coniferis. Ribes Serapionis planta quædam censetur, quam se invenisse scribit in monte Libano ad supremum cacumen, foliis oxylapathi, grandioribus, retusioribus, e quorum medio racematim exeunt baccæ rubentes, ut in hippoglosso, ruscо & lauro Alexandrina. At certe ego non audeo nec possum Bellonii judicio subscribere, quòd planta illa non respondeat notis, quas Ribi tribuit Serapio. Ea folia non fert rotunda, sed oxylapathi, non habet capreolos, & baccas è mediis foliis exerit. Unde facile adducor, ut putem ejus Ribem falsam & adulterinam esse potius, quam veram & legitimam. Oxyacanthæ meminit Galen. lib. 8. simplic. medicamentorum, sic inquiens. Oxyacanthus, arbor ut pyro sylvestri similem habet speciem, ita & vires non dissimiles: quin & ipsi fructus, pyri quidem sylvestris absolute acerbus est, cæterum oxyacanthæ, & tenuium est partium, & paulum quiddam incisivum obtinet. Porrò arboris hujus fructus pyri sylvestris fructui similis non est, verum myrti, sc. rubens & rarus. Habet verò & nucleos. Porrò non esus tantùm, sed & bibitus affectus omnes fluxionum, quos ῥοώδεις Græci vocant, cohibet. Hæc planta Græcis ἐξυάκανθα nominatur: Latinis, Acuta spina: Arabi. Amirberis, seu Amyrbaris sive Berberis: Italis Hetruscis, Bagaia. & Anamensib. Amperlo: Hispanis, Pirlitero, & Pilriteros: Germanis, Haadorn: Bohem. Hloc. Crespinus verò officinis Berberis: Italis Crespino. Germ. Saurach/Saurdorn vñ Paiselbeer/Versich: Bohem. Drac sive Drist. al: Gallicè Espine vinette dicitur. At Uva spina sive crispa, Ital vocatur uva spina, sive uva spinella, uva marina: Germ. Klosterbeer sive Creusbeer: Bohem. Chlupate yahody: Gallis Groiselier. Cæterum vulgaris Ribes Italis vocatur vuetta rossa, & Ribes: Ger. S. Johanstreuble: Bohe. vuyno S. Iana: Gal. Greiselles d' outremer.

Oxyacantha à Dioscoride proponitur, at Galen. 8. simp. & clariùs lib. de facult. alimentorum, præter oxyacanthã habet & oxyacanthum. Oxyacantha i, acuta spina Dioscoridis est oxyacanthus Galeni: à veterib. Latinis simpliciter spina dicta, quæ tribuuntur ei quæ vulgò oxyacanthæ nomine ostenditur, quam alii ad Cynosbatũ Theophr. (non autem Dioscoridis) nec adeò male referunt: hujus vulgò cognitæ nomina subjiciamus. I. Oxyacantha apii folio. C. B. spina Callobrix Palladio: Spina candida Marcello, Anguil. Cynosbatos Trag. Lon. Sorbus aculeata, Cor. hist. Oxyacãtha seu pyracãtha, Cor. in Dioscoridis. Oxyacantha Dioscoridis. Dod. gal. Ges. hor. cui & spina appendix Plin. Oxyacãtha, Lac. Lob. Lug. Tab. Cam. Cæs. cui Anthemis Theoph. & Mespili tertii genus apud Plinium videtur. Oxyacanthus sive spina acuta Dodo. Mespilus sylvestris Castori. II. Verùm cum Dioscoridis pyraster & Galenus pyo sylvestri similem dicat, alteram adjecimus si-

V. RIBES VULGARIS.

Uva spina duplex.

Uvæ spinæ usus.

Ribes officin. confid.

Error quorundam Ribes Arabum credentium.

Ribes officii. usus.

Uva ursi Gal.

Dodonæus arguitur.

Bellonii opinio improbata.

Oxyacãthæ vires ex Gal.

Nomina.

mus figuram,quæ melius cum descriptione convenire videtur. Hæc ex radicibus crassis, multis,caudicé emittit rectum,firmum, cortice subcinereo tectum:qui in multos ramos longos latè diffusos brachiatur, quos inordinatè cingant spinæ validè erectæ,atrociter pungentes,quib.superiores rami sæpe destituuntur: foliis est aliquando rotundiorib. arburi instar, aliquando ad modum pyrastri oblongis, aliquando etiam acuminatis. in ambitu tamen dissectis, venosis: flosculi ex quatuor & quinque foliolis compositi, parvis pediculis insidentes, acervatim congesti, ex luteo subrubent, ex quorū medio aliquot brevia stamina prodeunt: his succedunt fructus forma oxyacanthæ vulgaris,rotundi,umbilicati,densius coacervati, ex aureo ad coccineum vergentes,acidi gustus,in quib.grana aliquot continentur.Provenit sponte in sepibus circa Bononiam, in agro item Senensi prope Alcinum montem: & in Alpinorum gentium Ebrodunensium saxosis convallibus.Sunt qui pro schamno,alii qui pro Pyrocantha ostendant. Uvam ursi Galeni 7.de compos.med.secundùm loca,Lugdunensis herbarii auctor censet,Acutæ spinæ nomine Castor Durantes exhibet. Oxyacantham Dioscoridis censemus, & ad differentiam vulgatæ, oxyacanthā pyrastri folio nominare lubet. III. Crespinus Matthioli oxyacantha Dioscoridis non est sed Galeni (non autem oxyacanthus) id est spina acida, cùm non solùm fructus sed & folia sint acida ejus nomine ad ciborum condituram usurpata:spina appendix Plinii lib.24.c.13. Arabum est Amirberis fructu longo acido,non autem rotundo: unde depravata voce officinis dicitur Berberis,sic & Bruf. (cui & spina acuta)Dod.Gal.Lac,Ges.hor.Lob.(spina sancta quorundá)Lugdun.(quibusdam Colytea Idæa secunda Theophr.)Lon.Cast.Cam. Oxyacantha Dioscor.Hermolao,Ruellio,Trag.Fuch.Cornaro. Oxyacantha Galeni, Cord.in Dioscor. Taber. Camer. Crespinus Cæsalpino, qui Ribes Serapionis suspicatur: Spina acida sive oxyacantha Dod.In hortis Italiæ nomine spinæ Christi colitur, cujus folia ratione altiuæ, multò sunt longiora, spinis dein duplo majoribus flavescentibus, dimidiam stellam efformantibus. IV. Uva crispa (ab intortis & veluti crispis foliis) licet quibusdam Rhamni species, aliis Oeson Candidum Theophr. aliis Vritis precia Plinii censeatur, attamen Ceanothum spinam Theophrasti credimus. Uva crispa,Trag.Fuch.Dod.Gal.& fol.Lon.Ges.hor.Lob.Tab.Uva spina,Lac.Cast.Cæs Crispina uva, Cord.in Dioscor.Ceanothus asper,Ges.hor.Grossularia Thal. Grossularia alba (quod grossorum exiguorum imaginē referat)Lugd.Variat,quòd domestica frutescat & fructu sit cerasi magnitudine: sylvestris per omnia minor:fructus item maturus flavescit,nonnunquam subrubet. V. Ribes vulgaris,Ribes hortense,Trag.Ribes,Fuch.Lac.Lon.Ges.hor.Taber.Ribes Arabum.Lob. Ribesium fructu rubro & Ribes Serapioni,Dod. Uva ursi Galeni, Dod.Gal. Ceanothus levis, Ges.hor. Grossularia rubra, Lugd. Ribes vulgare baccis rubris,Cam.Hæc duplex,communiter in hortis colitur fructu subacido; in montosis tamen Bernensium & Marchionatus sylvestribus sed fructu per omnia minore, baccisq; rarioribus reperitur: habetur & fructu dulci,aliàs à vulgari nil differens: sic & illius species quædam rubro flore,foliis & fructu majoribus : in horto Illust. Ducis Wirtenbergici Sturgardiæ baccis habetur unionum instar candidis. Est & fructu nigro, Ammomum quibusdam, majoribus quoque & minoribus baccis vārians. Bellonius meminit & Ribes foliis oxylapathi: alia tamen est Rauwolfii figura.

Κυνόσβατος. RUBUS CANIS. CAP. CVI.

FRutex est arboris instar, rubo longè major. Folia fert multo latiora myrto, robustis circa ramos spinis,flore candido:fructu oblongo,nucleo olivæ simili, qui per maturitatem fulvescit,& flocculos intus continet.Fructus exemptis interioribus floccis arefactus,alvum sistit: fervefacti enim ii in vino,mox poti, arteriam infestant.

Rubum canis non esse rosā sylvestrē.

NOn equidem putaverim esse Rubum canis illud rosarum sylvestrium genus, quæ rosas edunt iis quadantenus similes, quas Moschette vulgo vocamus. quæq; rubentes baccas rosarum fructibus non absimiles, licèt minores proferunt: nec etiam quodvis aliud sylvestre rosarum genus, quemadmodum nonnulli existimant. Nam si ita res se haberet, fatebatur Dioscoridi dicere,quòd canis Rubus rosæ similis esset, non autem quod arboris instar assurgeret, rubo longe major, quodq; folia ferret myrto latiora, à quibus sylvestris rosa profectò plurimum dissidere videtur. fructumq; mittere non modò olivarum nucleis, sed olivis ipsis multò crassiorem. In eam autem sententiam non modò me pluries deduxit, sed etiam confirmavit Plin. quandoquidem ipse lib. VIII. cap. X LI. peculiari nomine rosam sylvestrem cynorrhodon appellat, id est, caninam rosam, non cynosbaton. i. caninum rubum, cujus radicem ad canis rabidi morsum miris laudibus extulit. Quod iterum asserunt lib XXV. cap. II. ubi illud etiam addidit, quod apud veteres nil aliud cynorrhodon erat, quam spongiola illa, quæ medius sylvestrium rosarum ramis oboritur. Cæterùm cùm de cynosbato, hoc est, canirubo idem dissereret, eum a rosa sylvestri longe diversum fecit, ut videre est libro XXIIII. cap. XIIII. ubi ait, cynosbaton folio esse vestigio hominis simicem. Huc illud etiam accedit, quod posteris scriptum reliquit Theophrastus lib. III. cap. XVIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Canirubus fructum subrubrum parit malo punico similem: est inter arborem & fruticem medius, & punicæ proximus, folio viticis. Ex quibus palam est, non parum inter se habere discriminis canirubum, & sylvestrem rosam, de qua poste à libro & cap. VI. particularem tradidit historiam. Quorum primùm sativas rosas longa perfectius sui, ei orationis sylvestri ita paucis disserunt. Sylvestres rosæ domesticis asperiores tum virgis, tum foliis constant, & florem minus odoratum minusq; coloratum, nec tanta magnitudine ferunt. Quare pro comperto habetur, aliud genus esse rosam sylvestrem à canirubo, quorum alterum κυνόσβατον, alterum κυνόρροδον & à Græcis appellatur. Quocirca manifesto in errore fuisse deprehenditur Marcellus Dioscoridis interpres, & commentator: quippe qui idem esse crediderit cynosbaton, & cynorrhodon, non animadvertens, quam illa inter se dissimilia fecerit Plinius sibi familiarissimus. Hunc forsitan secuti Monachi in Mesuem scribentes, ipsi quoq; in eundem lapsum inciderunt, credentes sylvestrem rosam legitimum esse canirubum. Quibus præterea animo excciderat, Dioscoridem scripsisse rubi canis fructum olivarum nucleis esse similem: quandoquidem ipsi illum pyris comparārunt: ex quo aliquis facilè judicabit, hos nullam canis rubi cognitionem habuisse. Ad hæc non reperio, quòd dixerit Dioscorides. canis rubi fructum semen aliquod includere, quo tamen rosarum sylvestrium fructus refertus inventur: sed lanosum quoddam continere dixit. Accedit his Serapionis authoritas, qui de canino rubo inter alia rubi genera egit, non autem inter rosas: quod omninò compertum haberet, hunc à rosis quamplurimùm differre. Illud insuper addi-

Marcelli & Monachorum lapsus, cynosbaton & cynorrhodō idem esse credentes. Serap. de can.rub.

addiderim, quòd cùm rosæ sylvestres serè omnes non leviter ex albo purpurascant, cynosbato verò flos perpetuò sit candidus, non est legitimè asserendum sylvestrem rosam esse cynosbaton. Ex iis igitur omnibus satis (ut arbitror) liquet, canirubum à sylvestri rosa longè abesse, tanto magis quod memoriæ prodiderit Theoph. lib. & cap. 9. de plantarum historia, caninæ sentis fructum aversò statu colligendum esse, alioqui periculum oculis imminere. Quod apertè demonstrat, super eo vel tenuem quandam lanuginem, vel quid pulverulenti insidere, quod si à vento expellatur in colligentium oculos, facilè id cæcitatem inducat. quod tamen in sylvestrium rosarum fructibus nunquam visitur. Sed nescio quo judicio quave authoritate Cynosbati plantam nasci apud Pelignos & Ethruscos scribat adversarius quidam. eamq; arbores scandere. quum manifesto scribat Dioscorides fruticem esse arboris instar, & posteritatis memoriæ prodiderit Theophrastus, Canirubum medium esse inter arborem & fruticem, malo punicæ proximum. Meminit Rubi canis Galenus lib. 7 simplicium medicamentorum sic inquiens. Hujus fruticis fructus non segniter adstringit. folia verò mediocriter: itaq; particularis ejus usus haud ignotus est. Cavendum ab eo, quod in fructu ejus lanæ speciem habet, ceu arteriæ infestum. Frutex is Græcè κυνόσβατος *& vocatur: Latinè, Rubus caninus: Arabicè, Sent: Italicè Rouo canino.*

Rubi canis vires ex Gal. Nomina.

Κύπρος. LIGUSTRUM. CAP. CVII.

Ligustrum arbor est oleæ foliis circum ramos similibus, latioribus, mollioribus & colore viridioribus: flore candido, [muscoso,] odorato: semine sambuci, nigro. Optimum nascitur in Canope, & Ascalone. Folia astrictoriam vim habent: quare commanducata ulceribus oris medentur: illita fervidis inflammationibus, carbunculisque prosunt: decocto eorundem igni ambusta foventur: capillum rufant trita folia, quæ in radiculæ succo maduerint. Flos ex aceto fronti illitus, capitis dolorem sedat. Cyprinum oleum, quod ex eo fit, odoratum, excalfacit, emollitque nervos, si quæ ferventi natura prædita sint, assumat.

Βοτρυώδη. l. racemoso leg. Orib.

I. LIGUSTRUM.

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Mollia lutea pingit vaccinia caltha. *Item in ultima:*
Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra.

Ligustrum in Hetruria Guistrico corrupta voce vulgus nostrum appellare consuevit: quod imbi etiam aliqui Olivetta, nonnulli Olivella, quidam Chambrossene vulgò vocant. Mauritanis verò Alcanna nominatur. Nascitur frequens in sepibus ac nemoribus, secus vias passim in Italia. Floret abeunte vere, & ineunte æstate, flore muscoso, vel (quandoquidem Oribasius legit βοτρυώδη) racemoso, candido, odore suavi, sed qui decerptus statim flaccescat. Oriuntur ex eo bacca in cacumine racematim coherentes pyramidis modo, hederæ baccis minores, læviores ac nigriores, sapore amaro ac injucundo, purpureo intus succo: hæ suæ in arbore hyeme serè totæ perdurant incorruptæ, quib. aves vescuntur, præsertimq; merula ac turdi. Folia edit oleaginea, latiora, molliora tamen ac viridiora, adstringentis gustus. Virgas habet lentas, flexiles q;, solida tamen materie, è quibus cavea fiunt ad canoras servandas aviculas, ac virgæ ad instruendos equos. Sunt qui baccas a Virgilio vaccinia vocari putent, sed meo quidem judicio non rectè planè sentiunt. Quemadmodum nec Fuchsius qui rubi mora, quoniam Græcus βάτινα vaccinia esse putat: siquidem vaccinium florem non fructum esse pluribus constat. Cæterùm in nothis Dioscoridis stirpiū nomenclaturis legitur, Hyacinthum vaccinium Romanis fuisse vocatum. Ex quo facilè crediderim, vaccinium Virgilio nil aliud designare quàm Hyacinthum. Neque mirum est, quòd Virgilius Hyacinthum vaccinii nomine nigrum appellaverit: nam hyacinthus facilè cum violis colore purpureo certat, purpureus autem color à compluribus niger intelligitur. Hanc nostram sententiam comprobat Virgilius: quippe qui semper vaccinia floribus admiscet, iisdemq; comparat, non autem fructibus. Quod manifestè declaravit in Bucolicis, ubi de vaccinio sic cecinit, primo Eclog. II.

Ligustri consideratio & historia.

Vaccinia.

Deinde in eadem:

Fuchsii error.

Hyacinthus vaciniū est.

Nec placet præterea Marcelli opinio, qui pluribus comprobare nititur, vaccinium esse Irim. Siquidem præterquam quòd nunquam legerim Irim in coronas venisse, color non æquè promptè correspondet, quòd varius adeò sit, ut non aliunde sibi nomen comparaverit, quam a cælestis arcus colorum varietate. Adde etiam, quod cùm Iridis flos omnium fragilissimus q; sit, poeta nullo pacto hunc ligustro prætulisset. Quidam Ligustrum eam convolvuli speciem esse autumant, quæ sepibus, fruticibus & arbustis se circumvolvit, ac etiam sæpius vitium palis in vinetis, flore candido, lilii, seu calathi effigie, quam ego lævem esse smilacem nunquam dubitavi: è quorum numero fuit Servius Grammaticus Virgilii commentator Eclogæ secundæ Bucolicorum. Nempe falsus (ut arbitror) quòd neglexerit in hac historia Plinium consulere, Dioscoridem & alios de stirpium natura differentes. Non defuerunt etiam qui existimaverint ligustrum esse Mauritanorum caprifolium, quod sane nil aliud est, quam Dioscoridis pyxacantha seu lycium, non autē periclymenon, ut Ruellio placet: sed isti quoq; à veritate desciscunt. Nec in minori sanè errore versatur quidā novus Herbarius, quippe qui censeat Cyprum & Ligustrū diversas esse stirpes: idq; tam frivolis argumentis ex Plinio desumptis, ut ea potius contra illū, quā pro illo faciāt: hallucinatur profectò qui nō videt Ligustrū omnib. suis notis referre Cyprum. Provenit enim Ligustrū folius circum ramos olea similibus, latioribus tamen, mollioribus ac viridioribus, gustu adstringenti: quinetiam & flores edit, candidos, muscosos, racemo-

Marcellus reprehenditur.

Ligustrū convolvuli species Servio Grā.

Herbarii cuiusdā error cyprum & ligustrū diversa censentis.

racemoſoſq; & fructum nigrum, Sambuci baccis æmulum. Præterea ſi Liguſtri facultates expendamus, nullum reperiri poſſe medicum tam inexpertum crediderim, qui non noverit liguſtrum iis omnibus præſtare viribus, quib. pollere Cyprum ſcriptum reliquerunt Dioſcorides, & Galenus. Atqui Herbario illi venia danda eſt, quòd is noſcendis tantùm plantis non autem earum facultatibus examinandis operam navarit. Verùm videat is quo pacto Plinii verbis ſuam tueatur ſententiam, cùm ipſe lib. 24 cap. 10. affirmanter ſcribat, Liguſtrum eandem eſſe arborem, quæ in Oriente Cypros appellatur. Paratur è Liguſtri floribus oleum, iis in oleo inſolatis, quod plurimum præſtat ad vulnerum inflammationes: valet idem & ad capitis dolorem a bile provenientem. Fit etiam è floribus aqua non modora, ad ea ſanè utilis, quæ refrigerationem, & adſtrictionem poſtulant. Eadem pota auxiliatur cœliacis, dyſentericis, & cæteris alvi fluxionibus affectis: uterinas quoq; fluxiones cohibet tam bibita, quam ſuppoſita. Datur eadem utiliter potanda ſanguinem rejicientibus, ſicut oculorum fluxiones, per ſe, aut cum pompholyge adhibita. Liguſtri meminit Galenus lib. VII ſimp. med. ſic inquiens: Cypri ſeu liguſtri folia, ſummaq;, germina in uſum veniunt, & facultatis, & temperamenti maximè miſti: habent enim quiddam digerens cum aquea ſubſtantia modicè calida, habentq; etiam adſtrictorium quiddam ex terrena ſubſtantia frigida Itaq; eorum decocto quidam ambuſta fovent. Utuntur verò etiam adverſus igneas phlegmonas, & carbunculos: nam abſque moleſtia & morſu deſiccant. Quinetiam ſponte provenientibus in ore ulceribus, aphthodeſi, & ipſis puerorum aphthis commanſa accommoda ſunt. Κύπρος arbor iſta Græcis, Latinis verò Liguſtrum appellatur. Mauritanis, Kenne, Henne ſeu Hanne: Officinis, Alcanna: Italis, Guiſtrico, Olivella, Olivetta, & Chambroſſene: Germanis, Rheinweiden / Beinhölʒlein vnd Mundholʒ: *Hiſpanis, Alſena, ſive Alhena: Gallis, Dutroeſne ſive Trezillon: Bohemis Ptacu Zob.*

Liguſtrinum oleũ & ejus vires.

Liguſtrina aqua, & ejus vires.

Liguſtri vires ex Galeno.

Nomina.

Cyprus Dioſcoridis, idem ne ſit cum Liguſtro noſtro, & Henne Arabum, ampla eſt controverſia alibi tractanda: hoc in loco duas poſuimus figuras: alteram vulgaris Liguſtri, alterã Ægyptiaci. I. Liguſtrum vulgare, C.B. Liguſtrum, Brun. Fuch. Lac. Geſ. hor. (cui & phillyrea) Lob. Thal. Tab. Liguſtrum, Cyprus, Trag. Cord. in Dioſ. Coſt. Lugd. Cæſ. Phillyrea, Dodo. Gal. (& liguſtrum Plinii) & fol. Liguſtrũ majus & minus Lon. Flore eſt albo, at ſubluteo reperiri ajunt. II. Liguſtrum Ægyptiacum arbor eſt Liguſtro ſimilis, quæ in multos ramos brachiatur, quos folia Liguſtrinis anguſtiora & candidiora, ut in Lentiſco diſpoſita cingunt: in ramulorũ ſummitatibus flores racematim diſpoſiti conſpiciuntur, qui non albi ſed cinericei, figura ſambucinis proximi, at minores, odore Liguſtrinis ſuaviores & acutiores: quibus ſuccedunt fructus ſeu baccæ inſtar coriandri rotundæ, quæ tanquam in folliculo multa ſemina nigra parva concludunt (quæ ipſimet ex baccis ſumpſimus.) Hæc copioſiſſima & notiſſima in Ægypto, quæ & in Canope (Alpino monente) ubi Dioſcorides ſuum Liguſtrum notavit, provenit. Foliis adſtrictoria & exſiccans vis ineſt, qualem ſuo Liguſtro Dioſcorides, & ſuæ Alcannæ Avicenna tribuit. Quare Ægyptii, apud quos Elhenne ac Tamarhendi nominatur, foliorum pulvere ad ulcera oris, gingivarum & pudendorum maximè utuntur: eundem cum mulſa miſcentes & emplaſtri modo pedibus applicantes, fluxiones humidas pedum, eorundem ſudores & fœtores, exſiccando tollunt. Mulieres pulverem foliorum aquæ miſcentes auream reddunt, qua manus & pedes aureo colore ad ornatum inficiunt. Utuntur & Ægyptii foliis in commerciis ad tingendum aureo colore. Flores quinetiam capiti dolenti (ut & Dioſcorides monuit) applicant, ſed ſine aceto. Hujus iconem Alpinus etiam propoſuit: & ſimilem hiſtoria Lugdunenſis ex Rauvvolffii itinerario, Cypri Græcorum & Liguſtri Latinorum nomine.

II. LIGUSTRUM ÆGYPTIACUM.

ad eadem utilia, ad quæ oleaſter, cùm aſtrictione eſt opus: maximè ad oris ulcera commanducata, aut ſi decocto colluantur: pota urinam, ac menſes cient.

φιλλυρέα. PHILLYREA. CAP. CVIII.

PHillyrea arbor eſt liguſtri magnitudine, foliis oleæ nigrioribus, & latioribus: fructu lentiſci, nigro, ſubdulci, racematim cohærente: aſperis naſcitur. Hujus folia aſtringunt:

Phillyreæ, & Tiliæ cõſideratio.

Interpretũ Dioſc. lapſus.

REcentiores Dioſcoridis interpretes, ut Hermolaus, Ruellius, & Marcellus Florentinus, Phillyream hic deſcriptam à Dioſcoride, eam eſſe arborem certò credidere, quæ Tilia dicitur, nimirum falſi nominis ſimilitudine. Quandoquidem tilia Græcis φιλύρα, non autem φιλυρέα, dicatur. Quod cùm nullus horum animadvertiſſet, alter alterum ſecuti concordes phillyream tiliam appellarunt, ita Græcum nomen malè, meo quidem judicio, in Latinum vertentes. Quo factum eſt, ut multis ſit perſuaſum, vel quòd Dioſcorides tiliam nunquam viderit, vel quòd illi a vulgari tilia alia eſſet longè diverſa, utpote quæ omnibus notis tiliæ refragatur. Sed quòd Dioſcorides tiliam ſeorſum à phillyrea cognoverit, vel ſaltem in iis plantis diſcrimen poſuerit, ſatis perſpicuum fieri arbitror in hujus libri præfatione circa finem, ubi hæc verba leguntur. Flores, & omnia, quæ jucundum odorem efflant, reponantur ἐν πιθωτοῖς φιλυρίνοις. Quæ ſanè voces Græcæ non ſolùm quod rectè vertantur ab interpretibus, in arculis tiliaceis, ſed quòd poſtremum quidem non à φιλυρέα, ſed à φιλύρα, quæ Latinis tilia eſt, deduci poſſit, abundè declarant, has plantas diverſas eſſe in hoc ipſo auctore. Porrò hinc facile cõprehendi poteſt, quòd illi non ſolùm nomina, ſed etiam rem confuderint: nam ſi tiliam cognoviſſent, nulli dubium eſt, quin phillyream Dioſcoridis proprio nomine ſeparaſſent à philyra, hoc eſt tilia Theophraſti, qui eam lib. III, cap. x, de plantarum hiſtoria

I. PHILLYREA.

II. PHILLYREA MEDIA.

III. PHILLYREA ANGVstifolia.

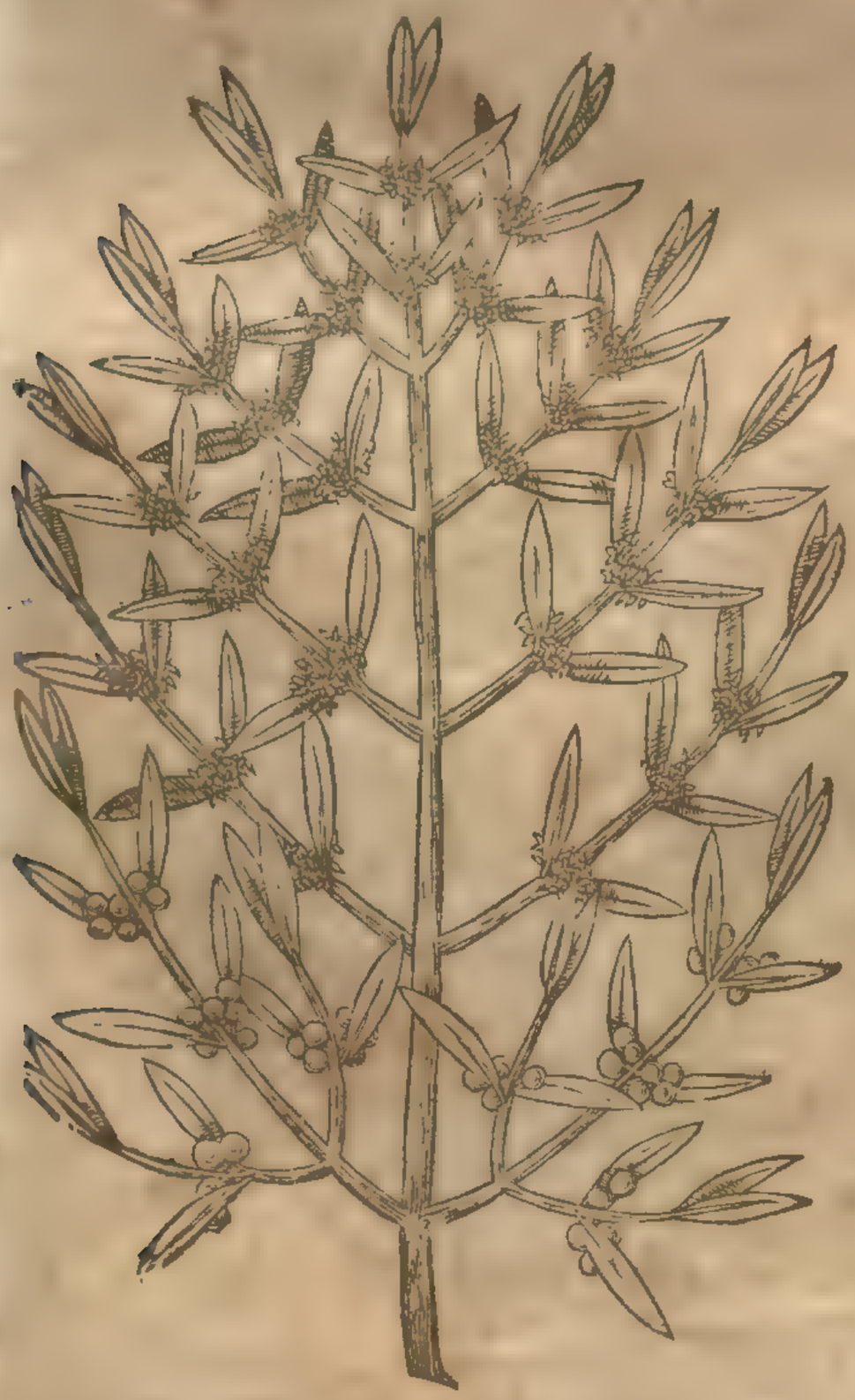

IV. TILIA MAS.

storia his verbis memoriæ prodidit. TILIA quædam mas est, quædam fœmina. Distant inter se tam materie, tum totius corporis forma, & quòd altera sit fructifera, altera verò sterilis. Nam mas arbor est magna, patentibus ramis: materies mari dura, flava, nodosior, spissiorq; : fœminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusq; inflexibilis propter duritiam est: fœminæ candidior flexibilior tenaxq;, ex quo cistas faciunt, item fœminæ odoratior: & mas sterilis, nullo; flore est: Tiliæ historia.

V. TILIA FOEMINA.

VI. MAHALEB.

re est: fœmina & florem, & fructum gignit. Flos calycula intectus præter solu pediculum, amentumq; futurum, pediculo altero annexus, viridis dum in calycula est, detectus autem leviter flavus: floret cum urbanis. Fructus oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, similis hederæ acino, quinis angulis, veluti nervis eminentibus, inq; acutum, cum sese contrahentibus partitus. qui scilicet majusculus est, minutiusculus autem confusior constat. cùm ille majusculus scabitur parvula quædam, ac prætenuia semina, quanta atriplicis emittit. Folium & cortex dulcia, suaviaq;: folium fœminæ forma hederaceum, nisi quod in angulum acutiorem rotundatur: & quanquam juxta pediculum curvatius, tamen de medio in acutum coactum prætendit. seq; prolixius protrahit, crispum in orbem leviter, atq; serratum. Medullam exiguam materies continet, nec multo reliquo molliorem corpore: nam & reliquum ligni molle est: hæc de tilia Theophrastus. Mas folia fert lata, oblonga tamen, in quibus ferè omnibus numerosæ extuberant bullæ, in quibus muscæ gignuntur, quæ tandem arescentibus receptaculis, inde gregatim evolant. Provenit in sylvis & montibus, saxosis locis. Fœmina non solùm in montibus, sed in planitiis quoq; provenit, ac in cæmeteriis, & ædium areis. Quid de marus facultatibus scribam, hactenus non haleo Fœmina adstringit glutinat, discutit, inspissat, abstergit. Quibus sanè notis ad amussim respondent nostræ tiliæ, quarum hic imagines damus Sed eas, mea quidem sententia, non invenias in phillyrea Dioscoridis: siquidem hæc folio constat oleæ, illa verò hederæ: huic fructus lentisco similis, racematim cohærens, rubens, granis quæ vocant paradysi, non absimilis: illi verò oblongus, orbiculatus, ad fabæ magnitudinem, quinis angulis veluti nervis, dispunctus, cuius intus semen atriplicis instar: quod aperte ostendit earum discrimen Id etiam declarat tiliæ proceritas amplitudoq;, ac ramorum densitas nam phillyrea Dioscoridi arbor est pumila, ligustri magnitudine. Et quanquam tradat Plinius, tiliam arborem esse proceritate perquam modica, tamen cum sensibus, & experimento contrarium constet, credendum certè putaverim, Plinium quoq; deceptum propinquitate vocabuli, & Theophrasti philyram, & Dioscoridis phillyream simul confudisse: a quibus facile ea, quæ de tilia scripsit, accepit. In quam sententiam hæc quoq; ratio me deducit, quod Plinius unit antùm speciei, scilicet nostra vulgari tiliæ, vires attribuit, quibus pollere phillyream Dioscorides est auctor, præter alias plures, quæ ipsi tiliæ sunt propriæ quemadmodum fecit & Ruellius illum secutus. Est itaq; Phillyrea arbor a Tilia utraq; valde diversa, cujus imago, quam hic appinximus, descriptioni haud parum astipulari videtur: sed non ob id affirmare ausim, hanc legitimam esse Phillyream quod ejus baccæ subdulces non habeantur. Quamobrem minimè eorum sententiæ subscribam, qui ligustrum de quo superiori capite disseruimus, Phillyream esse contendunt. Serapio ex Dioscoride transcribens, Phillyream MAHALEB *appellat. Verùm planta, quam nonnulli Mahaleb vocant, arbor est non admodum procera, foliis Tiliæ haud longè absimilibus: flores edit albos, è quibus baccæ subnascuntur nigræ, ossiculo intus cerasorū paulo minore, in quo nucleus reconditur, unguentariis carum nucleis Unguentarii nostri utuntur, ad smegmata odorata paranda, Dioscoridis Phillyreæ haudquaquam respondere videtur. Siquidem Phillyrea Dioscoridi folia habet oleæ, sed latiora, & baccas racematim cohærentes: quæ quidem nota in Mahaleb cuius imaginem hic expressimus, longè aliter se habent. Verùm etsi negaverim hanc esse Phillyream, non desunt tamen argumenta, quæ me inducunt ad credendum eandem legitimum esse Mahaleb, de quo Arabes scripserunt quod videam apud Arabes, quos in eodem capite citat Serapio eorum Mahaleb à Phillyrea plurimum facultate differre. Phillyrea enim Dioscoridi adstringit oleæ agrestis modo. Serapioni verò, Abenmesuai & Rasis testimonio excalfacit & emollit. Id quod vulgaris Mahaleb nuclei, quorum tantum est usus, manifesto præstant: nam cutis asperitatem, duritiemq; facilè tum emolliunt, tum lævigant illiti, confrictive. Quapropter eos haud aberrare crediderim, qui plantam, cujus hic imaginem damus, Mahaleb Arabum legitimam esse censent. Atqui non parum hoc in loco aberrasse Serapionem animadverto, quod putarit Dioscoridis Phillyreā ab Arabico Mahaleb nihil differre. Mahaleb Avicennæ abstergit, attenuat, resolvit & dolores*

Plinii lapsus.

Mahaleb à Phillyrea discrimen.

Serap. lapsus.

Mahaleb vires ex Avic.

doloresſedat: ideoq; nuclei contuſi utiliter illiuntur iliorum, & dorſi doloribus: id quod magis præſtat oleum ex iis expreſſum: ex melicrato pota, animi deliquiis ſubvenit. Datur quoq; adverſus coli cruciatus, & renum calculos. Cæteris verò Arabicus, quorum authoritate nititur Serapio, ventris tineas pellit, & urinam cit: quæ omnia Mahaleb communis uſus præſtare poſſe non ambigimus. Hujus plantam miſit ad me primum Jacobus Antonius Cortuſius Patritius Patavinus, rei plantariæ admodum ſtudioſus: & deinde eandem quoq; miſit Franciſcus Calzolarius Myropola Veronenſis ad auream Campanam, vir quidem medicæ materiæ haud ignarus. Adamus Lonicerus in ſuo de ſtirpium hiſtoria libro conſtanter aſſerit, nulla tamen huc allata ratione, nec authoritate, liguſtrum & phillyream unam & eandem eſſe plantam: contendit q; caput hoc omnino Dioſcoridis ſpurium eſſe. Verùm is idcò hallucinatus videtur, quod primum phillyreæ delineatio à liguſtro, quod Græcis πίσσῃ dicitur, non parum diſſentiat: ſecundo quòd non ſolùm codices Dioſcoridis Græci, & ii quidem probatiſſimi, habeant phillyream: ſed etiam Oribaſii codex manuſcriptus, in quem ipſe ex Dioſcoride ſimplicia tranſtulit: quemadmodum eam etiam habent Paulus & Serapio, qui Arabico ſermone phillyream Mahaleb appellavit. Tiliæ cortex communis, ac inde illitus vulneribus recentibus agglutinandis efficax eſt. Folia verò trita, & aqua conſperſa pedum tumores diſcutiunt. Humor è medulla caſtratæ arboris defluens capiti illitus capillos reddit, defluentesq; continet. Aqua è floribus deſtillata ſua peculiari dote datur utiliter Epilepticis. Ligni carbones in pulverem tuſi, auxiliantur his qui ab alto devolvuntur fractis ac contuſis. Arbor, quæ Græcis φιλυρέα, Latinis item Phillyrea vocatur: Arabibus, Mahaleb: Italis, Phillyrea. Mahaleb: Mauritanis ſic dicta unguentariis: Italis, Machalep. Quæ verò Græcè φιλύρα, Latinè Tilia, pariter & Italicè ſive Tejo nominatur: Germanicè, Linden: *Bohemicè Lypa: Gallis Tilleu ſemelle. Mas verò Tilia, Græcis φιλύρα ἀρρεν: Italis, Tilia maſchio & Carpino nero: Germanis* Stein-Linden: *Gallis Tilleu maſle.*

Adami Loniceri error.

Tiliæ vires.

Nomina.

Phillyream ſunt qui eandem cum Liguſtro cenſeant: alii qui Tiliam interpretantur, quæ apud Theophraſtum philyra dicitur: at hæc Dioſcoridis, videtur à Theophraſto phylica dicta. Genera quinq; Cluſius propoſuit, de quibus alias. Quam Matthiolus proponit racemoſam, ad imitationem textus Dioſcoridei, niſi racemos haberet, phillyream arborem Gallo provinciæ Adverſariorum, Lobelii & Lugd. herbarii diceremus. Camerarius una figura tres differentias oſtendit, alterâ latis, alteram anguſtis & tertiâ medio modo ſe habentibus foliis, ut nihil obſtet Dioſcoridis deſcriptioni folia oleæ latiora Phillyreq; tribuentis. Has diverſas ſpecies & adhuc alias, de quibus in hiſtoria, circa Monſpelium obſervavimus, cujus nomine ad Matthioli figuram adjecimus adhuc mediam & anguſtifoliam: quæ enim II. eſt, dicitur Phillyrea Narbonenſis Lob. Phillyrea tertia Cluſio hiſp. Taber. Phillyrea Penæ major & Alaternus major Dalechampii Lugd. Phillyrea media Camer. ad Matth. Cyprus latiore folio, Dodo. fol. Ilatrum, Cæſalpino: hæc brevis eſto deſcriptio: Arbuſcula eſt, viri altitudinem non facilè ſuperans, ramoſa, cortice rugoſo eoq; candicante: foliis oblongis, integris, acuminatis, firmis, ex viridi nigricantibus, ſaporis adſtringentis: floribus oleæ ſimilibus, puſillis, ex herbaceo candidis, inter foliorum exortus congeſtis: quibus ſuccedunt fructus racematim inter folia propendentes, rotundi, nigri, magnitudine fructus Myrti, qui nucleum oſſeum cortici fragili alboq; includum continent. Non longè Monſpeſſulo obſervavimus, via qua itur ad ſtagna. III. quam anguſtifoliam vocamus, (licet & aliam anguſtiorem humilioremq; habeamus) Phillyrea anguſtifolia dicitur Lobelo: & Cam. ad Matth. Phillyrea quarta Cluſ. Hiſp. & Taber. Phillyrea minor Penę, & Alaternus minor Dalechampii, Lugd. Cyprus, Dod. fol. Olea ſtrũ Monſpelienſes dum apud ipſos eſſem, vocabant. Hæc priore humilior magisq; à radice ramoſa, ramis minoribus, cortice nigriore veſtitis, foliis ſaligmis, anguſtis, nigricantibus, amaris: floribus ad foliorum exortus circa ramulos congeſtis, candicantibus: quibus ſuccedunt fructus nigri parvis pedicellis inſidentes, baccarum Myrti magnitudine, in quibus oſſiculum durum continetur. In ſepibus Monſpelliacis legimus. IIII. Tilia mas, quæ hic proponitur, ut & à Lob. Lugd. & Tab. Carpinus nigra dicitur Caſtori: & nobis Ulmus, aut certe ejus aliqua ſpecies eſſe videtur: aliam enim marem agnoſcimus, cujus deſcriptionem ſubjicere placuit; figuram hiſtoriæ noſtræ additurі: Arbor eſt craſſo caudice, ramoſa, materia uti Tiliarum robuſta, cortice lanuginoſo, ſubruſſo: foliis magnis, quæ vix rotundantur, ut in fœmina fit, monente Theophraſto 3. hiſt. 10. ſed in acutum angulũ deſinunt, Mori ſativæ foliis quoad formã ſimillima, eo excepto, quod profundè ſint ſerrata, ex virore nigricantia, prona verò parte ſplendentia, Tiliæ fœminæ vulgaris, foliis triplo & quadruplo majora: in qua hactenus nec florem, nec fructum videre licuit. Quam tamen ab annis ſeptendecim nunc obſervavi, cùm in monte noſtro Muteto (quo ſtudioſos ſingulis annis dęducere ſolemus) verè Apollineo ob plantarum copiam, plures ſint arbores. Tilia fœmina non eſt, nec etiam Tilia ſylveſtris Tragi, cui folia multo minora: forte Tilia mas Theophraſti 3. hiſt. 11. quam ſterilem & nullo flore eſſe ſcribit. V. Tilia fœmina Plinii ſeu Phillyra Theophraſti C.B. aliis Tilia ſimpliciter, aliis Tilia fœmina dicitur: ad radices antiquarum Tiliarum ſæpenumero extuberantias & excreſcentias obſervare licet, quemadmodum juxta antiquas quercus uvarum forma reperiuntur. VI. Chamæceraſus petræa. C.B. Mahaleb, Matth. Caſt. Lugd. Cam. Ceraſus ſylveſtris, Trago, Chamæceraſus alia quam Punicè Mahaleb vocant, Geſ. hor. Phillyrea Arabicè Mahaleb, Geſ. ad hiſt. Cordi. Macaleb, Geſneri & Matthioli, Lob. Machalepum Tabernæmontano.

Tilia mas nova.

a Meum. Φυλλώδης. i. foliоſa. Cat. verò ξυλώδης. i. ligneſa. b Meum μέλανα. nigra, ſed Cat. cum Ruellio τρυφὰ, i. acerba. c Catac. ὥσπερ ῥοδα. i. ut roſæ.

CISTUS. CAP. CIX.

Κίσθος.

Ciſtus quem aliqui citharon, aut ciſſaron vocant, ramoſus frutex eſt, ſed improcerus, *a* folioſus: ſaxoſis locis naſcens: foliis rotundis, *b* acerbis, hirſutis, flos † maſculo *c* ut mali punicæ, fœminæ albet. Vis aſtringens: unde flores in vino auſtero bis in die poti, proſunt dyſentericis, & nomas per ſe illiti cohibent: vetuſtati ulcerum, & igni ambuſtis cum cerato medentur. Hypociſtis rhobethron, aut cytinus à nonnullis cognominata, juxta ciſti radices naſcitur, floris punici ſimilitudine. Quædam rufa, † altera herbacea, tertia candida. Liquatur acaciæ modo. Aliqui tamen exiccant, fractamque macerant, & incoquunt, reliquaque ut in lycio proſequuntur. Vires acaciæ habet, verùm aliquanto magis ſiccat & aſtringit. Prodeſt dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus, fœminarum profluvio & pota & indita.

I. CISTUS MAS.

II. CISTUS FOEMINA.

III. HYPOCISTIS.

Cisti & hypocistidis cõsideratio & histor.

NAscitur uterq; Cistus, è cujus radicibus Hypocistis prosilit, in pluribus asperis Hetruriæ locis, & præsertim in Apennino monte. Fœmina in collibus aridis ac saxosis: copiosa in agro Latavino. Duum est genervm: Alterum mas: alterum fœmina. Arbuscula Cistus est pumila, ramosa tamen & foliosa, saxosis ac aridis locis nascens. Mas foliis est rotundis, crispis, acerbis, hirsutis, albicantibus. Flos mariut mali punici, fœmina verò albus, & cisti maris longè minoribus, & folia oblonga Salviæ æmula, albicantia & hirsuta Hanc rustici Patavini Sylvestrem Salviam vocant Hypocistus verò juxta utriusq; Cisti radices, quinetiam Ladani nascitur, floris punici figura, vel potius Orobanches fastigiis colore vario. Liquatur Acaciæ modo: cæterùm tunditur recens, elicitur ex eo succus ad medicamenta, & subinde insolatur & asservatur ad usum: siccat enim & potenter adstringit. Quare probi quidem, ac diligentes seplasiarii omni studio atq; ope niti deberent, ut sibi utrunq; genus cum hypocistide vel ex Apenninoipso, vel aliunde comportaretur: quandoquidem sine legitima hypocistide legitima non possit fieri theriaca, nec præterea alia quædam, quæ in medicinæ usum veniunt, antidota ac medicamenta. Namq; hypocistin, qua passim utuntur officinæ, ex hirci barbæ radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, ac ut concrescat, insolantes. Errandi tamen ac simul impostura faciendi causam dederunt Arabes, quòd cistum hirci barbulam appellent. Quo factum est, ut ii omnino aberraverint, qui officinis hypocistidem parant, sibi persuadentes hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα vocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipsos decipiunt, sed etiam alios qui passim adulterina hypocistide utuntur. Atqui Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem secundo edidit, ubi pastillos ex succino perpendit, non sine magno errore (pace viri eruditi dixerim) putat hypocistim fungum esse. Quandoquidem hypocistis non fungus est, sed veluti germen, quod cisti radicibus pullulat, effigie ferè punicorum cytinos repræsentans, ut optimè sciunt ii, apud quos cisti plantæ copiosæ proveniunt. Hypocistidis locum supplere acaciam tradidit Dioscorides, ut etiam habetur in Galenicis succedaneis, qua illius vice uti possent officinæ, si modo & ea careret adulterio. Potest etiamnum, si desit hypocistis, assumi ejus loco florus agrestis punicæ succus, quippe qui eadem præstet, quæ hypocistis, auctore Dioscoride. Plinius deceptus vocabulorum germanitate ineptè

Hypocistis.

Cistus, hirci barbula.

Fuchsii error dũ hypocistin fungum putat.

Hypocistidis succedanea.

Plinii lapsus cistũ cum cisso confundentis.

ineptè satis, meo judicio, commiscet cisti, & cissi historiam: quamobrem non immeritò eum damnavit doctissimus Leonicenus. *Cisti meminit Gal. lib. 7. simp. med. sic inquiens. Cistus aut Cistarus frutex est gustu adstringens, omnibusq; particulatim operibus. Attamen folia & parva germina trita adeò desiccant, adstringuntq;, ut vulnera glutinare valeant. At flores sunt magis efficaces, adeo ut cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates sanent: cataplasmatis ritu illita ulcerum putredinosa juvant. Est enim eorum facultas non instrenue desiccans, fereq; secundi excessus à temperatis absoluti: adeo vero frutex hic frigidus est, ut tepidi caloris sit particeps. Porro Hypocistus, quam vocant, multò est magis astricloria quam folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis rejectiones profluvia muliebria, cœliacos, dysentericosq; affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ videlicet pluisculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic sanè stomachicis epithematis, hepaticisq; commiscetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum, quo corpora confirmet ac roboret. Frutex* Κίσσος, πίσσαρον *aut* πίσσαγον, *Græcus dictus. Latinis quoq; Cistus appellatur: Arabibus, Ramiet, Altheis seu Ibaie althis. Italis Cisto. Hispanus* Cerguacos: *Cistus fœmina, Græcus* Κίσσος θήλυς: *Italus Cisto semina: Patavinus Salvia salvega. Hypocistis verò sic Latina voce, quemadmodum* ὑποκιστὶς, *Græcè dicitur: Arabice, Taratith: Italice Hypocisto: Hispanice Pultegras.*

Cisti & hypocistidis vires ex Galeno.

Nomina.

† *Hæc dictio non legitur in Græcis codicibus. Sed eam huc ad clariorem (ut puto) sensum ex Plinio transtulit Ruellius: quod verbum illud à Dioscoride studio fortasse brevitatis omissum, satius addendum esse duxerit, quam subintelligendum, quod etiam Hermolaus fecit.*

† *Nil mirum esse debet quòd Plinio duo tantum hypocistidis genera prodantur, coloribus rufo & candido distincta: quandoquidem iis duntaxat Oribasius quoq; contentus fuisse videtur lib. 12. ubi genus* χλωρόν, *hoc est, herbaceum, ut vulgati codices habent, non legitur.*

Κίσσον Gaza apud Theophrastum 6. histo. interpretatus est Hederam, quia πίσσ pro πίσσ (ut multa exemplaria habent) legit: quæ forte causa fuit Plinio, ut lib. 16. πίσσον cum πίσσῳ confuderit, quod recte Leonicenus ostendit, licet Collinutius & Polutianus pro Plinio pugnent. Cisti duo genera facimus, istum non ladaniferam, & Cistum ladaniferam: illius duo genera, mas & fœmina: maris genera quinq; Clusius hist. Hispanica proposuit, quæ inter se foliorum forma, aut colore florum rubro, nunc saturatiore, nunc dilutiore differunt. Fœminæ plures species, aut elatior est & rectis virgis fruticat, aut supina est: rursus utrumq; genus colore floris variat, vel candidus est, vel luteus. Ad fœminam communem, novem adhuc species Clusius refert, nam cum florem roseum aut purpureum non habeant, qualem in mare requirit Dioscorides, recte ad fœminam referuntur. His adjicit Cisti speciem Lobelus & exoticam Cistifoliam: sic & Clusius hist. Pannonica Chamæcisti quatuor proposuit differentias. I. Cistus mas Matthiolo Lac. Cistu, masculus, Lonic. Cistus mas folio rotundiore Matthioli, Lug. forte cistus mas quartus Clus. hist. hisp. At Matthiolus in suis editionibus, diversas proponit icones: inter magnas enim figuras habet Cistum, cujus folia ex rotunditate oblonga sunt, inter minores hanc proponit foliis rotundis, procul dubio imitari volens Dioscoridis descriptionem, qui talia in Cisto requirit folia. Cùm verò talibus foliis marem hactenus non viderimus, sed oblongis, aposuimus figuram talem sub Hypocistide. Dicitur Cistus, Dodo. Cistus mas, Lob. Cam. Cistus mas primus, Clusio & Lugd. Cistus mas latifolius, Tab. Cisti alterum genus Cæsal. II. Cistus fœmina Matthioli, at majoribus floribus cæteri pingunt, sed noluimus commentatori sua mutare. III. Hypocistis dicitur id quod ex ipsius & Cisti & Ledi radicis medio pullulat: Limodori genus vocat Dodonæus. Reperitur rubra, flava, pallida.

Cisti genera.

Λήδον. LEDUM. Λάδανον. LADANUM. CAP. CX.

EST & alterum cisti genus, Ledon à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longiorib. foliis, & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum vis astringens, ac eosdem, quos Cistus, effectus præbens. Fit ex eo quod Ladanum dicitur: siquidem cũ cisti frondes pascuntur capræ, hirciq;, pinguitudinem conspicuè barba carpunt, & suo lentore villosis cruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ colantesque, cogunt in offas, & ita recondunt. Alii vero attractis funiculis, insidentem fruticibus lentorem abstergunt, conclomerantque in Ladanum. Maximè probatur odoratum, subviride, [a] facile mollescens, quod arenas non collegit, nec squalore obsitum est,] quale in Cypro gignitur. Arabicum verò, Lybicumq; vilius. Natura ei spissandi, calfaciendi, molliendi: ora venarum patefacit: capillum fluentem continet, addito vino, myrrha & myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit, cum vino illitum: medetur aurium doloribus, cum hydromelide aut rosario infusum: suffitu secundas ejicit: pessis immistum vulvæ duritiem sanat. In medicamenta, quæ aurium dolorem, tussimque finiunt, & malagmata utiliter inseritur: alvum sistit cum vino vetere potum, & urinam ciet.

[a] Μεῶν & Cat. ἐυμάλακτον λιπαρὸν, ἀμέτοχον ψάμμου, ἢ ψαφαρίας, ῥᾳδίως ἐπιλινῶδες. i. facile mollescens, pingue, expers arenæ, nec friabile, sed resinosum.

LAdanum, quod vulgo aly appellant Laudano, alii verò Odano, tametsi plerumq; impostorum malitia adeo sabulo, & aliis adulteriis sit vitiatum, ut nihil valoris præstet, ego tamen præstantissimum sæpius Venetiis emi ab unguentariis, qui odoramenta conficiunt. Verùm apud pharmacopolas, qui medicamenta nobis parant, Ladanum, quod syncerum purumq; sit, rarissimè reperitur: cum eorum plurimi potius curent, ut rem minoris emant, quam ut seligant legitima ab adulterinis, quod tamen iniquum est, inhumanum ac detestabile crimen. Arbuscula, è qua Ladanum colligitur, Ledum appellatur, & inter cisti genera recensetur. Cæterùm Plinius vocabulorum vicinitate deceptus (ut etiam in superiori commentatione dictum est) ex cisso, id est, hedera, non autem ex cisto ladanum colligi dixit. Ex quo item multis falso persuasum est quòd non a cisto, sed ab hedera Ladanum legeretur. Duum est genus: alterum foliis grandioribus, alterum verò minoribus. Est ladani planta Cisto fœminæ fere simulus, sed longioribus foliis & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Provenit in saxosis & apricis collibus in calidioribus regionibus. Ladanum, additur in emplastris, quæ adroborandum ventriculum parantur. Atqui non modo id præstare ladanum extrinsecus palam est, sed etiam in catapotis drachmæ pondere devoratum, duabus horis a cœna: siquidem hoc modo concoctionem adjuvat. Additur in odoratis suffitibus.

Ladani consider.

Plinii lapsus ladanum ex cisso colligentis.

Ladani usus.

LEDUM.

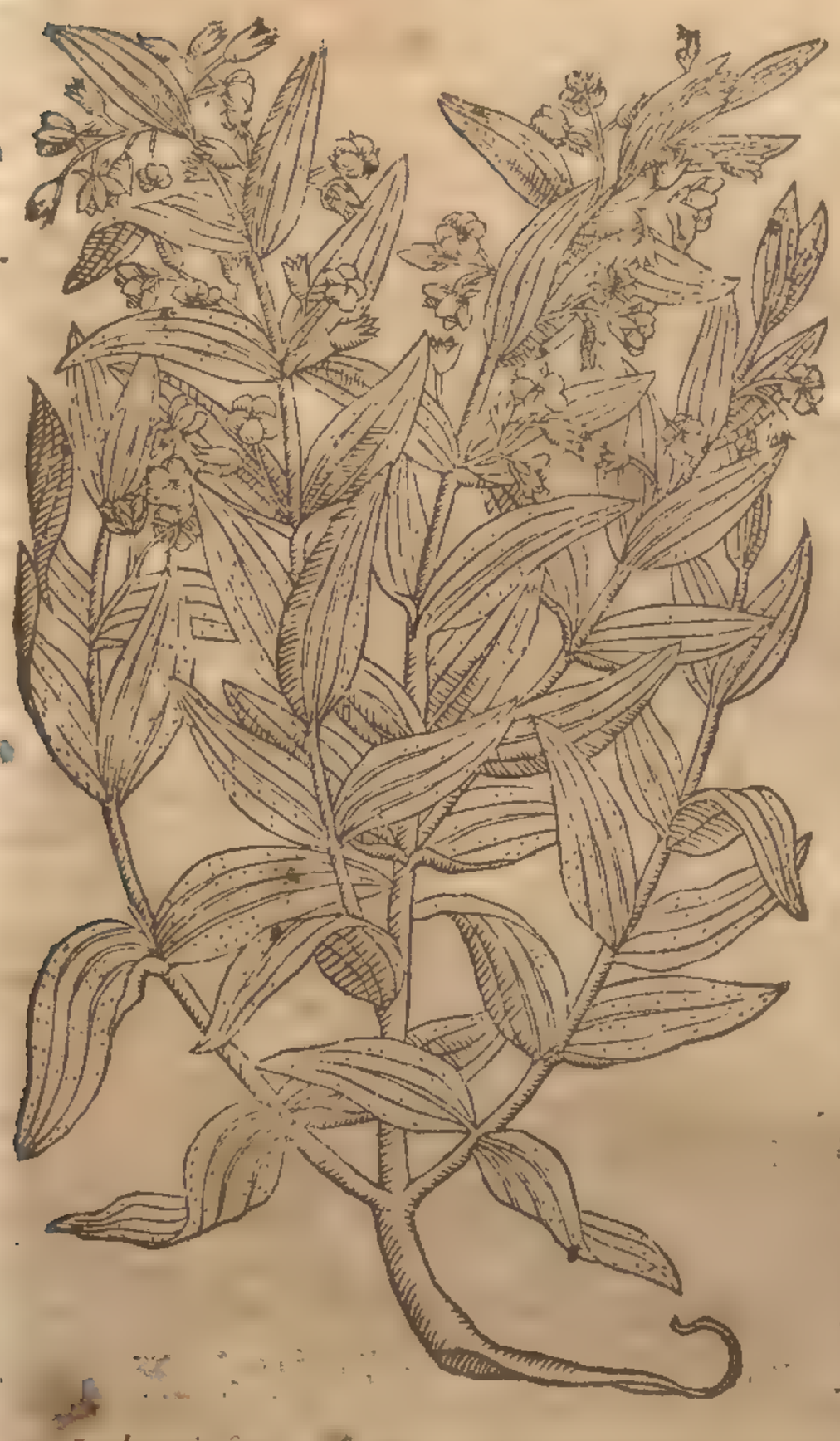

Oleum ex Ladano quomodo paretur.

Ladani vires ex Galeno.

bus. Consolidat antiqua ulcera, emplastri modo impositum. Purgatur Ladanum calore remollitum, & vino albo, & aquæ rosaceæ deinde plurics elotum. Expetitur ita purgatum ad globos qui parantur adversus pestilentem auram, Ambaro, Moscho, Caryophyllis, Santalo & Agallocho additis. Paratur ex optimo pinguiq; ladano ab unguentariis oleum odoratum hoc modo: Sumunt ladani præstantissimi libram: secant in tenuissimas portiones, & in æreo cacabo collocant, superadduntq; deinde aquæ rosarum senas uncias, & amygdalini olei dulcis uncias quatuor, posthac igni haud magno admovent, fervescereq; sinunt sesquihora: posthac tollunt, & toties percolant, quousq; clarum fiat. De Ladano plura memoriæ prodidit Galenus libr. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cistus aut Ladanum: in calidioribus regionibus hic Cistus proveniens, tametsi haud alius sit genere, quam qui apud nos nascitur: eximiam tamen à regione ac peculiarem, digerentemq; caliditatem nactus est: atq; utroq; à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaq; cætera quidem hujus cisti, illis quæ in nostrate visuntur, similia sunt. Verùm Ladanum, quod vocant, ex eo rovenit, medicamentum primo excessu jam quodammodo complete calidum, ut videlicet & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Adhæc substantia tenui, ac proinde emolliens sive malacticum, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam συνεκτικόν, hoc est, concoquens. Emollit, digerit, concoquit, venarum ora patefacit & spissat. Itaq; mirandum non est, si peculiariter ad uteri vitia conveniat: quandequidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet. Quocirca dissluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum pravi humoris sederit, id omne absumit: tum meatus, quibus infixi sunt, contrahit & constringit adstrictione. Cæterùm alopecias & ophthalmias sive lippitudines, sanare non potest, utpote magis discussorias vires, quam quæ Ladano insunt, posidentes: quippe proveniunt hæ ex pravis succis, lentis crassisq;, quos secantia ac digerentia medicamenta potissimum evocant atq; evacuant. Cæterùm tenuium partium sint facultatis oportet, & minimè astringentis: non tamen usq; adeò tenuium partium, & desiccatoriæ, ut nimio plus desiccent, unaq; cum collectis inibi succis præter naturam, naturalem quoq; humiditatem incrementa pilis suppeditantem absumant, nam sic non tantùm alopecia liberabunt, sed & calvitiem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent. Arbuscula, quæ Græcè λῆδον, Latinè similiter Ledum nominatur, Arabice Chasus. Quod verò λάδανον Græci, Latini item Ladanum vocant: Mauritani, Loden sive Laden: Itali Laudano & Odano: Hispani, Xara.

Nomina.

Cistus Ladanifera vel Ledum: Galeno cistus aut ladanum: Plinio Lada. Recentioribus Ledum & Cistus ledon. Hujus genera decem Clusius hist. Hisp. proposuit: quibus tria adhuc Lobelus addit, & historia Lugdunensis, his omnibus & aliam nomine Ledi Bauhini adjecit. Ladanum verò, sive officinarum Laudanum, lenta est resinosa & odorata pinguedo, foliis & ramis Cisti lediadhærens, quæ inde colligitur diversimodè, qua de re Dioscorides, Plinius, Hermolaus & Bellonius.

a Meum κλιδῶνας. i. pectines.

b Meum ὑποστύφουσα. i. subadstringens.

c Meum διαφύσεις λευκὰς i. lineas albas.

d Meum & Catac. πυῤῥὰς. i. fulvas.

e Meum ἔνιοι δὲ τὰ σπάνια ἢ ἀκάνθινα καλοῦσι ξύλα ἀμφερῆ ὄντα, ἀλλὰ ἐβένου πωλοῦσι. i. quidam Sesami, aut Acanthi ligna, quòd illi similia sunt, pro Ebeno vendunt. Ebeni cōsider. ex Th. & Pl.

Ἔβενος. EBENUS. CAP. CXI.

EBenus optima habetur Æthiopica & nigra, nullos habens *a* venarum discursus, factitii cornus lævore: cum frangitur, densa apparet, mordens gustu, atque *b* astringens. Suffitur jucundo odore supra carbones, sine fumi tædio. Recens autem ad ignem prolata, ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufescit. Altera est Indica, *c* internatis segmentis candicantibus, & *d* modicè fulvis, item frequentibus maculis: cæterùm prior bonitate antecedit. *e* Apud quosdam sesamina, aut spinea ligna consimilia pro ebeno væneunt. Quod discernitur ex eo, quòd fungosa sunt, & in purpureas aflulas resolvuntur, nihil mordacitatis in gustu, nec redolentiæ in suffitu præferentia. Caliginem oculorum abiterget: ad veteres destillationes, pustulasq; mirum in modum pollet: si quispiam facta ex eo coticula collyriis utatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax est, si scobes, ramentáve vino Chio, die noctuq; macerata, in collyria digerantur. Nonnulli præterita ipsa excolant, reliquaq; eundem in modum peragunt. Alii pro vino aquâ utuntur. Uritur in fictili novo, donec in carbones redigatur. Lavatur plumbi usti modo, & ita siccis, scabrisq; lippitudinibus conducit.

CRedidit Theophrastus in India tantùm nasci Ebenum lib. 4. cap. 5. de historia plantarum, ubi sic habet. Ebenus quoq; ejus regionis vernacula est. Hujus duo genera constant: alterum materie laudatum pulchrumq;: alterum vile & vitiatum. Rarum, quod præstantius: reliquum permultum habetur. Colorem commendatum, non recondita, sed statim sua natura capessit: hæc Theophrastus. Quod etiam sensisse videtur Virgilius in Georgicis lib. 2. ita canens:

--sola India nigrum
Fert ebenum, solis est thurea virga Sabæis.

Plinius etiam lib. 12. cap. 4. Ebenum nusquam alibi, quàm in India nasci scriptum reliquit: nec eam tamen Indiam universam mittere, sed exigua sui parte gigni, præter quoddam frutticosi genus cytisi modo, in tota India dispersum. Herodotus verò (eodem auctore) Ebenum Aethiopiam solam ferre intellexisse videtur: quippe qui de Indica nullam fecerit mentionem. Veruntamen ex hoc Dioscoridis capite palam est, nasci Ebenum in ambabus his regionibus. Indi quidem non nisi ex ebeno

Deorum

Deorum simulachra fingunt, reges{q} ex eo tantum sceptrum sumunt: item pocula, crateras{q} ex ebeno factitant, quòd sanè credant contra maleficia efficacissimum esse, & quicquid veneficii fuerit, tractu ejus averti. Itaq{;} nihil mirum, si quod peregrinum in Italia importatur, summo sit in pretio, cum etiam ab ipsis, quibus provenit, maximo honore habeatur. Ebenum ex India Romæ primum magnus Pompeius Mithridatico triumpho ostendit, cujus materies densissima omnium constat: quo fit, ut quamvis multis annis exaresc{a}t, non sputet in aquis, sed tota mergatur. Ebeni siccatos truncos maximè hac ætate novit Italia: nam{q} innumeri visuntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos aptandos{q} capillos: item{q}, apud illos, qui globulos fumiculo trajiciendos ad mulierum preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Pausanias in libro primo, Græciam describit. Audivi autem, inquit: Cyprium hominem oppido quam peritum in herbarum generibus ad medendi usum notandis, qui diceret, Ebenum nulla folia, nullum{q} omnino fructum ferre, quin & stirpem nullam esse foli expositam: radices tantùm terra occultari, quas eruant Aethiopes, atq{;} in primis, qui quo maxime loco reperiatur norunt. Hæc ille: quæ etsi fabulosa forte esse videantur, facilius tamen illi crediderim, quam Anguillario, qui minorem Anagyrim, quam Anamenses Eghenum vel Eghelum vocant, vocis tantùm similitudine fretus, secundum ebeni genus (ridenda sanè opinione) Theophrasto esse censet. Cùm Eghenus fœtidissima sit planta, & scribant Theophrastus, & Plinius ad ebeni genus in India tantum nasci, & in India tota èsse dispersum. Redeo ad Pausaniæ ebenum, quod quidem fabulosum haud quaquam existimo, cùm scribat Georgius Agricola fossilium indagator maximus, reperiri etiam in Germania Ebeni fossile, ad septimi libri ferè calcem, his verbis. Quinetiam Hildesheimi intra terram alumnosam juxta lignum in lapidem mutatum, & in ejus commissuris reperitur ebenum fossile, quod & sparsum in aliorũ lapidum cavernis, tanquam in alvo latere Theophrastus non ignoravit. Stirps est nigra, solus fructu{q} carens, cornu politi modo splendidum, solida, sed levis, omnino aspectu similis gagatæ lapidi, sed natura admodũ diversa: nam ebenum ignem non sentit, Gagates accensus ardet & igni perit: Hæc ille. Cæterùm an ebenum, quod ad nos affertur legitimum sit (si Dioscoridi credimus) non parum videtur dubitandum, quod sufficiatur nullo commendetur odore: verùm quum cæteræ ejus notæ legitimi sint Ebeni, non omnino eorum opinio videtur reijcienda, qui nihil de ebeno dubitant, & præsertim cum Theophrastus & Plinius nullibi (quod legerim (saltem) odorati ebeni meminerint. Ebeni vires scripsit Plin. lib. 24. cap. 11. his verbis. Non omittam propter miraculum ebenum. Scobem ejus oculis unice mederi dicunt: lignoq{;} ad cotem trito cum passo caliginem discutit, ex aqua verò & radice albugines oculorũ. Item tussim parimodo cum melle ac dracunculi adjecta radice. Ebenum medici & interea dentia assumunt. Ebeni meminit Gal. lib. 9 simplic. medicamentorum sic inquiens. Ebenus ex iis lignis est, quæ trita cum aqua in pocum solvuntur, ut lapidum nonnulli. Vis ei inest excalfaciendi, extergendi & tenuium partiũ. Quamobrem quæ pupillæ offuscant, extergere creditur: miscetur aliis remediis oculariis, quæ ad ulcera vetera, fluxiones & bullas sive pustulas accommodata sunt: hactenus Galen. Sunt qui lignum ex Indis petitum, quod quidã GUAIACUM, *nonnulli Guajacanum, plerique vero lignum sanctum appellant, cujus adversus Gallicam luem præcipuus est usus, ebeni genus esse crediderint. Quod quidem nec asserere, nec negare ausim, quandoquidem nusquam invenerim apud quenquam tum veterum, tum recentiorum scriptorum, qualis frondes, quos flores, quosve fructus proferat ebenus. Illud tamen omnibus perspicuum est, Guajacum nihil, nisi summa nigritia, ab ebeno dissidere, quæ in hoc summo splendore nigricat, in illo albescit: cæteris verò qualitatib. id maxime cum ebeno certat. Tria ad nos Guajaci genera asseruntur, ut in suis Epistolis doctissime adnotavit Manardus Ferrariensis: quod & nobis jamdiu plane compertum est, cùm hæc omnia sæpius nobis præ manibus fuerint. Primum itaq{;} genus crassiori, vegetiori{q}, mole constat, quo resecto materies apparet interiore parte nigra, exteriore vero subpallida & veluti perplexis lineis quibusdã ad fuscum tendentib. per longũ intersecta. Alterũ caudice minori, nec adeo vegetiori habetur, cujus extimæ partes majore ambitu se diffundunt: intimæ vero, quæ pariter nigricãt, minore satis orbe concluduntur. Tertium, quod propriè sanctum appellant, caudice cæteris exiliore visitur, intrinsecus{q} & extrinsecus albicans, cujus materies limis admodum exilibus in longum actis perplexe distinguitur, est{q} hoc longè cæteris & acrius & odoratius. Cæterùm credendũ non est ejusmodi ligna, etsi colore, magnitudine ac pondere inter se discrepent, idcirco diversarum esse plantarum, diversorumq{;} generum, ut quidam fortasse existimant, quorum unus est Fallopius. Nam quòd hoc tam intus, quam extra candicet, illud vero interiore sui parte nigricet non aliunde provenit, quam quòd hoc magis, illud verò minus adoleverit vel consenuerit. Quippe eo sane nigrius cernitur lignum Guajacum, quo ad maturiorem ætatem pervenerit arbor, à qua decisum fuerit: & per consequens tanto magis album apparet, quanto minus adoleverit illa, quemadmodum conspicitur in nostris nonnullis Italiæ arborib. & præsertim in moro, nuce & anagyri. Veruntamen illud cui{q} persuasum sit ætatem uni plus, quam alteri virium addere ac demere. Qua de re verba facturi dicamus, cùm illud, quod planè omni ex parte albicat, odoratius, acrius & amarius habeatur, cumq{;} ejus decoctum crassius & cæterorum decocto pinguius sit, & acrimonia & amarore admodum refertum, ut ipsa me docuit experientia, nil mirum esse crediderim, si in eo, utpote juniore, vis insit vegetandi præstantior, ac propterea plus in se succi contineat, quin & cæteris viribus præstet. Eaq{;} propter putaverim ego, hoc illis in usu perpetuo fore, quibus ob Gallicam luem ulcera emerserint depascentia, contumaciaq{;}: ossa verò cariosa sint, ac putrilagine consumpta, & tumores in osseam penè duritiem occalluerint: & quibus denique perpetuus articulorum cruciatus, diuturnusq{;} capitis dolor inhæserit, eoq{;} magis quo patiens junior extiterit, fortior & natura robustior. Huic illud succedere existimamus, quod medium obtinet locum: siquidem hoc & odoratius est, & acrius eo, quod nigrius ac crassius invenitur: neq{;} illud quidem abre, quandoquidem id minus est ætate confectum & majore humoris copia redundat. Quocirca commodissimè hoc uti poterunt, qui natura delicatiores sunt, & temperamento imbecilliores, atq{;} etiam ii, in quorum artus hujusce luis furor nondum grassari cœperit. Postremò illud minus cæteris præstat, viribusq{;} infirmius habetur, quod nigrius, crassius & annosius reperitur. Namq{;} quælibet consenescens planta (quemadmodum etiam cunctis animalibus evenit) continuo exarescit, humidoq{;} privatur. Cujus rei certissimum est argumentum, quòd in annosarum arborum truncis major appareat nigredo, quam in aliis vel junioribus, vel ætate tenellis: nigredo enim siccitatis indicium est, quin etiam deperditi caloris innati & humidi naturalis: id quod tam in plantis, quàm in animalib. locum habet. Nihilo tamen secius illud diligenter animadvertendũ est, quod Guajacum albicanti prorsus colore præditũ, recens, incorruptumq{;} fit: quippe cùm cæteris exilius sit, citius ac facilius exarescit, & ob humoris redundantiam velocius cariem sentit atq{;} fracescit. Quam ob causam satius quandoq{;} foret vetustiore recenter cæso uti, quam juniore, quod multo antè tempore fuerit ab arbore decisum. Sunt quoq{;} recentiorum nonnulli, de quorum numero unus est Alphonsus Ferreus, qui de ligni guajaci decocto elegans admodum opusculum edidit, qui tantùm guajacum illud præferunt, quod è plantarum ramis ætatis mediæ desumptum fuerit. Quorum opinio non planè refellenda videtur: nam quicunq{;} rem naturalibus expenderit rationibus, ramos antiquioris à caudice mediocris ætatis parum differre cognoscet: item ramos hujus à caudice junioris: quippe plus humoris ad se trahit ramorum auctrix facultas, quam caudicis. Idcirco non alia de causa plantæ rejuveneſcunt, cùm earum*

Ebenum quando primum Romæ.

Anguillara arguitur.

Ebenum fossile Agricolæ.

Ebeni vires ex Plinio.

Ebeni vires ex Galeno.

Guajaci cuiusdam Ebenus.

Guajaci tria genera Manardo.

Fallopius notatur.

Guajacũ lignum præstantius.

Alphons. Ferreus.

rami implantantur, ſeruntur & propagantur, niſi quòd illud idem humidum innatum intra ſe continent & eodem vigent temperamento, quo qui adoleſcunt: etenim ſurculi atq; rami ſunt caudici, perinde atq; filii & propterea animalibus ætate tenellis non abſimiles. Id, quod maximè confirmat Theophr. l. 1. c. 12. de cauſis plantarum, ubi ſic habet. Etenim quodq; germen quaſi planta quædam in arbore, perinde ac in terra conſiſtit. Atqui mihi longè magis junioris caudicis placeret uſus: ſiquidem in hunc immediatè à terra humor & alimentum defertur, ac præterea quoniam is fortaſſe nullum adhuc fructum protulerit: quandoquidem fœtus à plantis, ut etiam ab animalibus, multum virium aufert. Præſtantiſſimum itaq; lignum Guajacum illud erit, quod ex juniori caudice recenter cæſum fuerit, tam exterius, quàm interius albicans, rimis carens, denſum, ponderoſum, minimè carioſum, odoratum, guſtui & acre, & ſubamarum. Cæterùm quoniam noſtra ætate æquè cortices, atq; lignum in uſum veniunt, eandem in iis rationem ſervandam cenſeo, ut quinam meliores præſtantioresq; ſint, dignoſci poſſint, quam nos in eligendo optimo ligno in medium attulimus, ut ſcilicet illi eligantur & probatiſſimi habeantur, qui à præſtantiori caudice detracti fuerint. Importatur Guajacum tam ex occidentalibus, quam orientalibus Indiis: nam & Hiſpani è ſuis regionibus noviter repertis, & Luſitani ex Calicut, Taprobana & Java inſulis, & Mauritani, Aegyptii, Arabes ac Perſæ à mari rubro per camelorum carovanas (ut ajunt) Guajacum ad nos convehunt: quin & ex Aethiopia, ut quidam narrant. At cùm omnibus compertum ſit, ea in medicamentorum genere longè magis cætera præcellere, quæ ex orientali plaga comportantur, ob id omnino cenſendum fuerit, Hiſpanicum viribus eſſe imbecillius, quàm quod ex Luſitania, vel Alexandria in Italiam importatur. Guajaci planta (ut ii referunt, qui eam in ſylvis ſe vidiſſe teſtantur) ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitus craſſitudinem plerumq; aſſurgit. Folia fert quadantenus plantaginis æmula, dura ac brevia. Flores ejus produntur lutei: fructus verò juglandis magnitudine, qui eſu alvum ſubducit: cortex annoſis niger, juvenibus verò ſubrutilus. Porrò ſi Guajaci vires ac qualitates rectè perpendantur, proculdubio liquidò conſtabit, ea præſtare poſſe, quæ in arcenda Gallica lue requiruntur: nam cùm id ex partibus admodum calidis, ac tenuibus conſiſtat, itemq; ſiccis, habeatq; ſibi reſinæ plurimum admiſtum, nimirum etiam poteſt ſuis viribus ea efficaciter exiccare, attenuare, liquefacere atq; expurgare, quæ humores inſecerint: quinetiam ſudorem ciere. Huc accedit etiam, quòd parte reſinoſa, quam poſſidet, contagioni atq; putredini mirificè reſiſtit: quæ quidem incommoda hanc peſtem comitari ſolent. Cæterùm eo tempore, quo primum in Italiam Guajacum inferri cœpit, necnon etiam multis poſt annis, non ſine ſummo timore dabatur potandum. Etenim ferebatur illi manifeſtum necis periculum imminere, qui rectam exquiſiti victus rationem per panis & uvæ paſſæ modicum non ſervaſſet, quiq; non perſtitiſſet in curatione ad quadrageſimum diem uſq; in tenebris incluſus, ita ut ne aëris quidem claritatem inſpiceret, nedum pedem è cubiculo efferret: iis inſuper carnium eſu, & vini potu interdictum erat, non ſecus atq; veneno. Verùm enimvero cùm ſæpius eveniſſet, ut ante conſtitutum tempus quidam ob tenuiſſimam victus rationem ita imbecilles ac viribus deſtituti conſpicerentur, ut penè ſpiritus & vita deficerent, ii ne in tam manifeſto vitæ diſcrimine verſarentur, a conſanguineis & aſſidentibus perſuaſi, caporum, gallinarumq; jura, ac contuſas carnes in cibum ſumentes, tantum inde percipiebant juvamentum, ut vitam quaſi deperditam recuperarent. Quo poſtea medici experimento edocti, vanam illorum doctrinam ridentes, qui tam gravem ægris legem imponebant, paulò pleniori victu uti juſſerunt, nempe juvenum gallinaceorum carnibus, ac majore panis portione. At nullus tamen adhuc auſus erat vinum exhibere. Quare a me ſæpius animadverſa, ego primus (ni fallor) inter Italos medicos rationibus non obſcuris adductus tentare volui, poſſet ne vinum dari ex Guajaci maceratione ius majori cum juvamento, qui Gallica lue correpti eſſent. Quod cùm mihi in frigidis morbis felicius ceſſiſſet, quam ex aqua tantùm lignum decoquere, id potiſſimum me adduxit, ut hanc vini potandi rationem ad commune omnium commodum literis, poſteritatisq; memoriæ mandarem, id, quod feci pluribus jam annis elapſis: quo ſcilicet tempore Dialogus noſter de morbo Gallico Bononiæ excuſus prodiit in lucem, ubi eodem anno Carolus Quintus invictiſſimus Imperator à Clemente ſeptimo Pontifice maximo imperiali diademate feliciter eſt coronatus. Ex quo poſtea factum eſſe audivi, ut pleriq; medici ex illius noſtri iis luculrationibus, brevi temporis tractu plurimum laudis ac gloriæ ſibi comparaverint, utpote qui vinum Guajaci ad ſuam praxim vertiſſent, proſpero admodum ſucceſſu. Licet fuerint qui aliis perſuadere conati ſint, ſuum illud eſſe inventum: qui utrem facilius prætexerent, omnibus hujuſmodi vini præparationem diſſimulabant & occultabant: vel id facerent, ut rem ua plurimi facientes, inde majorem quæſtum conſequi poſſent. Sed cavendum profectò eſt à quibusdam impoſtoribus, qui cùm ſint earum rerum ignari, quæ ad medicæ facultatis contemplationem ſpectant, dum lignum, vel ejus cortices ex vino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityuſam, colocynthidem & turpetum admiſcent, atq; alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant, quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, ſexus, nec ætatis ratione, ſingulis diebus hujuſce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter præbent potandum. Quo fit, ut ſi ſorte quadam unum quandoque perſanant, decem poſtea jugulent, tanquam improbi carnifices. Verùm ut quiſq; horum manus evitare, atq; effugere poſſit, operæ pretium viſum eſt, vini Guajaci conficiendi rationem ſubjungere, ac ſubinde hauriendi modum addere.

Guajaci cortices electio.

Guajaci planta.

Guajaci facultates.

Matthiolus primo vinum ex Guajaco propinavit.

Impoſtores im fraus cavenda.

Vini Guajaci conficiendi, & exhibendi ratio.

Sumito igitur ligni Guajaci præſtantiſſimi lima in ſcobem tenuiſſimam attriti, aut tornatili inſtrumento minutim conciſi libras quatuor: corticum ejuſdem libras duas: cardui benedicti libram unam & ſemis: adianthi, aſpleni, florum utriuſq; bugloſſi, cujuſq; libram, caſſiæ odoratæ drachmas ſex: ſeminis aniſi ſeſcunciam: ſaccharí libras quinq;. Deinde conjiciantur omnia in cado vinario mundo aptæ capacitatis, deſuper affuſis vini albi quàm optimi & ferventis, libris centum & quinquaginta, mox diligenter vas operculetur, omniaq; ſic macerari triduo dimittantur. Poſt triduum verò linteo percolentur, aſſerveturq; hujuſce macerationis vinum in alio vaſe ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio quam in cœna, ſecundi Guajaci decocti loco: non mane, neq; veſperi ſerapii vice, quemadmodum temerè multi facere conſueverunt. Hoc idem vinum longè etiam melius, & majore quantitate vindemiarum tempore confici poteſt, admiſtis ligno, cortice, cæteroq; aliis recentibus uvis albis in muſtum compreſſis: ibiq; tamdiu dimiſſis, quouſq; muſtum effervescere deſinat, & pellucidum clarumq; reddatur: veruntamen multiplicanda ſunt omnia, quæ conveniunt medicamenta pro uvarum quantitate. Præter hujus vini potum cibis aſſociandum, bis in die manè ſcilicet, & veſperi tribus aut quatuor horis, antea quàm ſumatur cibus, ægrotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua ſecundum communem Medicorum uſum ſenas uncias, admiſtis unciis duabus liquoris hoc modo parandi. Sumito primum adianthi, lupi ſalictarii, fumariæ, aſpleni, ſenæ, ſingulorum manipulos tres: radicum centaurii magni, glycyrrhizæ, filiculæ, utriuſq; bugloſſi, ſingularum uncias quatuor: ſeminis aniſi, melanthii florum ſativi & erratici bugloſſi, omnium ſantalorum, caſſiæ, quam cinnamomum vocant, ſingulorum drachmas quinq;. Hæc ex aquæ libris viginti quatuor decoquantur ad tertias, demum colentur. Sumito deinde præſtantiſſimæ ſenæ libras duas, conjicitoq; in vas fictile oris anguſti, demum percolatum decoctum fervens ſuperimpunito, ac inde obturato fictile ore pulvinari anſerinus plumis farcto igniq; prius calefacto fictile involvito, & loco calido collocato, itaq; per diem ac noctem reponito. Poſtridie verò manibus ſena premitur, mox dilu-

Syrupus decocto ligni miſcendus, & ejus parandi ratio.

tum

tum percolatur: cui adjiciuntur diluti roſarum efficaciter alvum ſubducentis libræ ſex ſacchari libræ octo: efferveſcunt deinde ſimul ſubjecto igne, quouſq; tertia pars evaneſcat: quo facto additur electiſſimi Rhabarbari minutim conciſi uncia, ac ita iterum fervent omnia, donec julapii modo conſiſtat liquor. Poſtremo percolatur linteolo. & vaſe vitreo reconditur. At ſi ægrotantes multa pituita redundent, decocto præſcripto optimi turpeti uncia utiliter addi poteſt. Supereſt victus ratio, quæ ægro talis præſcribenda eſt, ſcilicet ut tam in prandio, quàm in cœna edat panis ternas tantum uncias, ſitq; is ſimilaceus ac probè in clibano coctus: item totidem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum ac avicularum in ſylvis, vineis ac montibus victitantium, aſſatæ potius quàm elixæ: quin & uvæ paſſæ modicum. Bibat autē oportet præſcripti vini æquam cum cibo menſuram. Quod ſi quis purum id bibere non poſſet, diluatur aqua, quæ in phialis vitreis addita Guajaci unciola brevi temporis ſpatio efferbuerit. Tempus autem huic curationi aptiſſimum profectò verè eſt Martio, Aprili & Majo menſibus: quod ſi hoc tempore fieri non poſſit, fiat menſe Septembri in autumno: nam ſicuti æſtivis ardoribus & exurente jam ſirio, non modo diuturna pharmaca, ſed ne quidem brevia tollerant homines, ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore ſævit hyems. Interea ægris ſine metu noxæ indulgere licet, modo cœli ſerenitas adſit, ut quandoq; in proximis hortis ac viridariis ſolatii cauſa lento gradu deambulent: quippe quoniam ejuſmodi hortorum amœnitate animus plurimum levari ſolet. In hac etiam curandi ratione quoſdam magis, alios minus perſeverare oportet, pro morbi neceſſitate & ſalutis menſura. Hac ergo ratione vinum Guajaci exhibitum non modo medetur cuiq; acerrimo Gallicæ peſtis incommodo: ſed etiam diuturnis articulorum, capitis, nervorum, ventriculi, jecinoris, lienisq; morbis pituita genitis mirificè ſuccurrit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modò diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porrò in hoc illud etiam obſervandum eſt, quòd ego Guajaci vinum iis tantum potandum exhibeo, quibus pituita redundet: vel ſaltem non exuperet bilis. Siquidem bilioſis ſecundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, vini loco ſemper cum cibis præbendum cenſui, ut communiter ab aliis fieri ſolet. Non deſunt præterea hoc tempore, qui radicem illam, quam alii CINAM, *alii Chinam vocant, Guajaco præferant, etſi Veſalius admirabilis humani corporis fabricæ profeſſor, oppoſitum ſenſerit. Hujus radicis jamdudum apud Hiſpanos invaluit uſus contra podagras, maximeq; apud invictiſſimum Imperatorem Carolum V cui merito præclaram laudē acceptam referre poteſt. Advehitur hæc (ut audio) tam à Luſitanis, quam ab Hiſpanis ex regionibus æquinoctiali proximis, legiturq; in littoribus maris è terra evulſa: nam in paludibus exorta ac inde maris fluctibus rapta, in littus rejicitur. Radix eſt fungoſa, perinde ac arundinacea, levis, colore ruſeſcente, Rhodiæ radicis admodum æmula. Præfertur recens, firma & quæ neq; teredinem neq; cariem ſenſerit, & quæ magis rubeſcat. Damnat eam acriter Veſalius ut dixi: ſed quibus validis rationib. id faciat, compertum ſatis non habeo, præſertim cùm illud certò ſciam, Cæſarem invictiſſimū nunquam ea toties uſum fuiſſe, niſi ex ea plurimum adjumenti percepiſſet. Cæterùm non minus China, & Guajaco præſtat ea radix, quam Hiſpani* ZARZAM PARILLAM *vocant, quinimo hoc ego aſſerere poſſum, nonnullos à me eſſe curatos*

victus ratio.

China radicis conſider.

Zarzæ parillæ conſider.

CHINA.

ZARZA PARILLA.

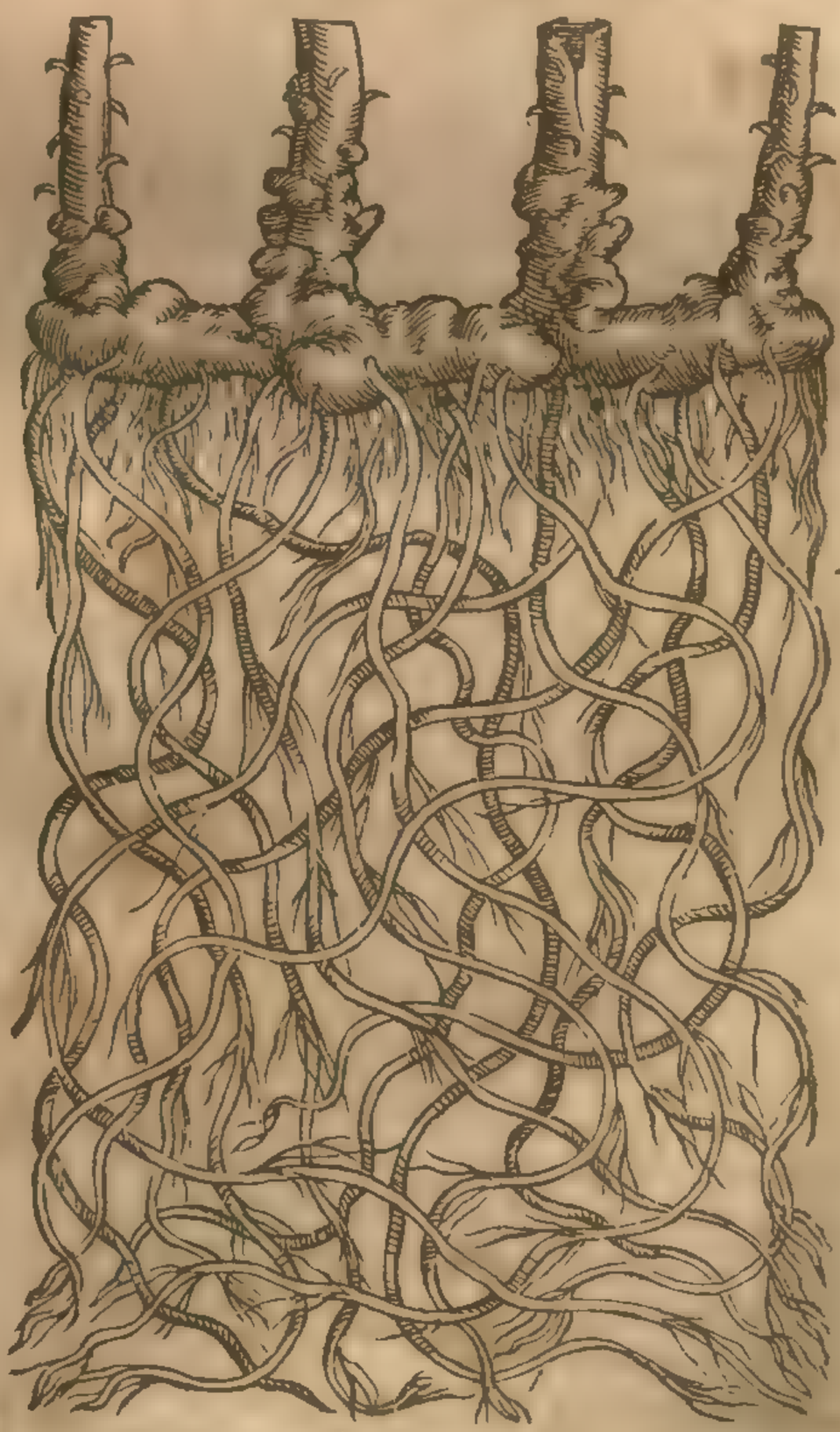

morbo Gallico affectos, qui Guajaci decocto pluries epoto, antea curari non potuerunt. Affertur hæc ab Hiſpanis ex occidentali India, ſed plantam cum foliis hactenus videre non licuit. Sunt tamen rei plantariæ ſtudioſi, qui velint zarzam Parillam Smilacis aſperæ eſſe radicem, in quorum opinionem ego facilè concedo. Nam inter cæteros, qui ita eſſe affirmant, primus fortaſſe in Italia fuit Lucas Ghinus medicus clariſſimus, & rei plantariæ peritiſſimus, qui ſe vidiſſe palam affirmabat apud Illuſtriſſimum Florentiæ Ducem Zarzæ parillæ integram plantam ex Hiſpania allatam, quæ omnibus ſuis partibus ac notis, nihil ab aſpera Smilace differebat: imò nil aliud hanc plantam eſſe cenſebat, quàm genuinam Smilacem aſperam. Id quod paulò poſt experimento deprehendit: ſiquidem, erutis aſperæ Smilacis radicibus, earum decocto plures curavit morbo Gallico affectos. Hoc idem quoq; ab aliis medicis eſſe factum intelligo, & Romæ, præſertim ſub Paulo tertio Pontifice Maximo, à Giberto Horſchio Flandro, Medico non vulgari, & rei plantariæ ſtudioſiſſimo, ut Libro tertio noſtrarum

Smilacis aſperæ radicis.

Epistolarum, historiam hanc posteritatis memoriæ commendavit Joannes Hessus Medicus Norimbergensis. Cæterùm non desunt alii, qui hanc opinionem impugnent, quòd videant Zarzæ Parillæ, & asperæ smilacis radices facie non parum differre, cùm hæ nodosæ, illæ verò rugosæ habeantur. Ego autem quid de re hac veri affirmare possim, sanè non habeo, quòd nusquam integram viderim Zarzæ Parillæ plantam. Veruntamen cogor interim sequi Lucæ Ghini opinionem, quod is (ut ego syncere attestari possum) præter id, quod in censendis plantis, dum vixit, nemini secundus habebatur, sed quòd candidus admodum fidelis & verax perpetuo fuerit. Nec admodum obstat radicum differentia, quandoquidem (ut Theophrastus est Author) loci à locis differunt, & sæpe climatum, cœli, soliq; varietate differunt cum forma, tum sapore & odore plantarum radices. His accedit nomenclaturæ significatio: namq; zarza parilla apud Hispanos nil aliud designat, quam Rubus viticulosus. Parra enim Hispanis vitis dicitur, Parilla viticula & zarza rubus. Hetrusci quoq; Asperam smilacem, quod aculeos Rubi amulos habeat, Cervinum rubum appellant. Ea arbores etiam proceras ad summum usq; scandit: quo fit, ut Hedera aculeata pluribus dicatur. Quamobrem aut asperam smilacem zarzam parillam esse dixerim, aut plantam illi viribus, & facie congenerem. Vis illi excalfaciens & attenuans, & quæ valenter sudorem provocat. Peculiariter autem præstat non solùm ad Gallicum morbum curandum, sed ad quoscunq; articulorum dolores: quinetiam ad quascunq; cutis infectiones, ulcera contumacia, & Lichenas. Auxiliatur præterea iis, qui ædemate laborant, videturq; proprias habere facultates ad frigidos capitis, & cerebri affectus. Decoquuntur hujusce radicis uncia quatuor, in libris quindecim aquæ, in qua prius macerata fuerint die & nocte una, ad medias, ac etiam diutius, ubi decoctum valentius desideretur: ubi autem deferbuerint, linteolo mundo colantur, & asservatur decoctum ad potandum. Dantur hujusce decocti quotidie ægris tam mane quam vesperi, horis quatuor ante cibum unciæ octo, prius calefacti. & deinde sudant in lecto stragulis contecti horis duabus, in trigesimum, & quandoq; (ubi morbus contumax sit) in quadragesimum diem usq;. Est hæc radix magis tenuium partium, quam China & Guajacum, obidq; copiosiorem provocat sudorem, & longè melius morbos, qui sunt in ambitu corporis, curat. Est tamen operæ pretium decimo quoq; die bibentes purgare, aut catapotus, aut potionibus ad morbum facientibus. Victus ratio eadem instituitur, quæ Guajaci decoctum sumentibus instituì solet, nempe ex pane bis cocto, & uvis passis, quanquam quandoq; imbecillioribus gallinacei pulli, & aviculæ concedantur. Daturq; potandum cum cibis idem decoctum, pro affectorum voluntate. Quibus quoq;, ubi serena quietaq; fuerit dies, conceditur, ut paulisper egrediantur. Cæterùm oportet, ut qui hoc medicamento uti volunt, ii prius præpurgati ad hanc curationem accedant. Sed de zarza parilla hactenus. Jam ad Ebenum redeamus, atq; de nominibus agamus. Ejus nomen Græcum est ἔβενος, veluti & Latinum Ebenus: Arabicum, Abanus seu Abenus: Italicum, Ebeno. Quod vero Latini Lignum Guajacum, Lignum sanctum, aut Lignum Indum vocant, Italis, Legno santo, Guajaco, & Guajacane appellatur: Germanus, Frantzosenholtz: Hispanus Legno santo, & Legno della antilhas: Gallis, saintbois.

Zarzæ parillæ etymologia apud Hispan.

Zarzæ parillæ vires.

Decoctio zarzæ.

Nomina.

Ebenus duplex Dioscoridi, Æthiopica & Indica, hanc Theophrastus 4. hist. 5. agnovit & dupliceni fecit: Brassavolus in tractatu de morbo gallico (ubi 2 34. morbi gallici species recenset) Ebeni plures facit species, rubram, albam, luteam, variegatam, de Guajaco intelligens, cùm sint, qui velint Guajacum Ebenum esse. Guajaci nomen patrium est, Indi enim Guayacan vocant, nunc Guajacum, Guajacum & lignum Indum nominant: quod aliqui Buxi speciem faciunt: alii Ebenũ statuunt: alii Ebeni speciem, quod facile concesserimus, propter lævorem similem ei qui est in cornu elaborato: propter spissitudinem materiæ, propter ipsius gravitatem, quod in aquis statim subsideat & non fluitet, quæ de Ebeno prædicavit Plinius, & in Guajaco observãtur: ob vires, cum Galenus Ebeno vim extergentem cum caliditate ac partium tenuitate tribuat, quam sane & in Guajaco reperias. Est autem arbor (referente Monarde de simp. Indiæ occidentalis) Ilicis magnitudine ramosa, matrice magna nigricante, cortice crasso, pingui, à ligno ficco facile decidenti: foliis exiguis, duris: flore luteo: fructu rotundo solido, in quo semina velut in Mespilo cõtinentur. Ad nos verò advehuntur caudices crassi ab incolis in trũcos ferra incisi, cujus diameter pedis longitudinem penè æquat ligno densissimo, in ambitu albo, vel potius flavescente, in medio nigro Ebeni forma resinoso, sapore non insuavi, subamaro: cortices crassi, cinerei, scabri, amariores ligno. Genera tria, alterum de quo dictum, in insula S. Dominici frequens: alterum in insula S. Johannis de portu divite, postea repertum, superiori ferè simile, sed per omnia minus & penè sine matrice, superiore tamen odoratius & amarius, quod ab ipsis illi præponitur, & ob mirandas facultates, lignum sanctum dicitur, de quo videntur adversaria nomine Palmæ, aut Pali sancti Indiæ occiduę, egisse: verùm utriusq; in lue venerea insignes vires. Multæ sunt Insulæ in Oceano iis quib. Guajacũ nascitur, ut S. Benedicti, Hispaniola, S. Crucis, S. Dominici, S. Joannis de portu: egregius tamen in insula S. Joannis oriri existimatur: sed cum hoc ligno naves onustæ in Hispaniam, Genuam, Venetias, afferantur, nec ratione loci dignosci possit, ex ipsius dotibus eligendum. Tertium genus in Orientalibus etiam repertum magnitudine Fraxini, foliis plantaginis brevib. ac duris: floribus luteis, fructu juglandis magnitudine qui esu alvum subducit: cortice annosis nigro, juvenibus subrutilo. Usum primũ ita narrant: Hispanum magnis doloribus ob luem veneream ab Inda muliere contractam, divexatum fuisse, cui servus ejus, in ea provincia medicinam faciens, decoctum ligni propinaverit, quo ipsum restituerit: cujus exemplo multi Hispani eadem lue infecti curati sint. Cura hæc Hispali statim evulgata, & ab iis qui ex ea insula redierant per totã Hispaniam & universum orbem. Etsi referant Christophorum Columbum, cùm viros & mulieres ex insula S. Dominici in Italiam duxisset, simul & luem, Buvam appellatam, ejus regionis familiarem attulisse, unde & remedium advectum. China radix est tuberculosa crassa, arundini ferè similis, exterius rubens aut subnigricans, interius candicans aut subrubens, densa & ponderosa cũ vegeta est, succo exuta fungosa & levis redditu, in tripidanquæ hederæ modo arbores cauliculis tenuibus raris scandit, suisq; sarmẽtis smilaci asperæ non absimilis, foliis mali Assyrii similibus. In maritimis Chinæ Indiæ regionib. copiosè proveniens (unde nomen) Lac. Lob. Lon. Cast. Lugd. Tab. cui & Schina: Chinna seu Cinna, Cæsalp. Chinæa radix, Cord. hist. dicitur. Hæc duplex, alia in India Orientali, alia in India Occidẽtali, quæ colore interius magis rufo est. De hac Vesalius libellum conscripsit: multa habet Monardes, Garzias, Acosta (qui integram proposuit plantam) & alii. Usum hujus, non solùm ad luem veneream, cùm ea in regione frequens sit, sed etiam in sanandis morbis inveteratis, ut in Occidente per Sarsam & Lignum, Lusitani didicere ab Indis, apud quos præ aliis remediis in pretio est. Modus exhibendi: Accipe radicum in taleolos tenues incisarum

Ebeni species.

Guajacũ quid sit.

Guajaci arboris descriptio.

Guajaci tria genera.

Palum sanctum.

Guajaci primus usus.

Buva lues.

Chinæ descript.

Nomina.

China duplex.

Chinæ usus.

inciſarum unciam unam: Atque lib.duodecim, ſtent in olla obturata horis 24.dein lento igne abſq; fumo ad medias coquantur. refrigerata coletur, vitro indita loco calido (ſic enim diutius incorrupta perdurat) reſeruetur. Hujus aquæ calidæ unciæ decem ægro purgato exhibeantur manè, totidem octo horis à prandio in lecto & ad duas horas ſudare debet: Victus obſervatur ut in decocti ligni exhibitione, ſolùm potus variat, qui idem eſſe debet cum priori, cum duplex non paretur ut ex ligno. Hic modus triginta diebus (nulla alia purgatione intermixta, cùm largus ſudor ſatisfaciat) continuis obſervari debet, ægro in conclavi remanente. Poſt id tempus, æger 40. diebus cibis boni ſucci utetur, & vini loco ſit aqua hoc pacto præparata: Sume radicis taleolos parvos decoctos in umbra exiccatos unciam unã, infunde per horas 24. in libr. 12. aquæ, dein ut prius ad medias coquatur, & ad uſum (ſingulis diebus decoctionẽ parando) ſervetur. SMILAX ASPERA Peruviana C.B. Sarza parilla Cæſ. ob ſimilitudinem cum ſmilace aſpera, quam Hiſpani Sarza parillam (quaſi dicas Rubum viriculum) vocant. Zarza parilla, Lac. Dodo. Mona. Lugd. Salſa parilla, Lob. Tab. Sarſa parilla, Lon. Smilax aſpera in Zacynthi inſula, quæ ſalſa parilla eſt, diverſa a ſmilace aſpera Italiæ, Alpino. Duum eſt generum: altera radicibus tenuibus, colore albo ad fulvum vergente, in nova Hiſpania: altera craſſioribus radicib. ac magis fulvis aut ſubnigris, efficacior quæ in Hondura juxta flumen quoddam reperiatur: de hac Monardes. Hujus uſum, Hiſpani primùm ex Peru in Europam, nunc à triginta circiter annis invexere. Variis modis & in lue venerea, & in frigidis capitis affectibus exhibetur, ut habet commentator, at vel ſolius radicis decoctum, vel ipſius pulverem, vel cum Guajaco & aliis mixtum. Simpliciſſimus modus hic: Accipe Sarzę uncias octo, aquę lib. 12. coquantur ad remanentiam librarũ quatuor, adde ſaccharı libras quatuor. Hujus decocti exhibeantur, pręmiſſis purgantib. unciæ tres manè & veſperi: vel pulvis tenuiſſimus ex pulpa dempto interno nervo drachmæ unius pondere, cum prædicta decoctione mane jejuno ventriculo & veſperi poſt cœnam, cum victu boni nutrimenti, & potu aquæ ejuſdem, exhibetur: quidam pulverem cum vino exhibent. Vel hoc pacto: ℞. ſarſæ uncias duas, Guajaci uncias quatuor, jujubarum demptis oſſibus, numero triginta ſex, pruna paſſa demptis oſſibus num. viginti quatuor: Florum borraginis, violarum, ſingularum unciam ſemis: Hordei mundi pugillum, aquæ libras duodecim: coquantur ad librarum octo abſumptionem: cujus decocti exhibentur manè & veſperi unciæ decem, addita ſyrupi violati uncia una.

Smilacis aſperæ nomina.

Smilax aſpera duplex.

Uſus.

ROSA. CAP. CXII.

ROſa refrigerat, *a* & aſtringit, ſed ſicca magis aſtringit. *b* Succus recentibus foliis exprimitur, deſectis forfice unguibus (ſic appellantur candidæ foliorum partes) reliquum in pila premi, & teri debet in umbra, donec cogatur, & ita ad oculorum circumlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia roſarum, continuò verſata, ne muceant, néve ſitus in iis inſideat. Aridis roſis, & in vino decoctis expreſſus liquor, facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingivarum, ſedis, recti inteſtini, ac vulvæ penna illitus, aut infuſus. Eadem ſine expreſſione tuſa, præcordiorum inflammationibus, humidis ſtomachi vitiis, igni ſacro illiti proderit: ſiccis ac tritis ſemina aſperguntur. Miſceri ſolent vulnerariis antidotis, atque compoſitionibus, quas antheras vocant. Folio utuntur in calliblephara. Flos, qui in mediis roſis invenitur, ſiccatus, gingivarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota citam alvum & cruentas tejectiones ſiſtunt.

a Oribaſ. non leg.

b Addit Cat. καὶ ψύχει. i. & refrigerat.

ROSEI PASTILLI. CAP. CXIII.

PAſtilli, quos rhodides vocant, hac ratione conficiuntur. Roſarum viridium, quæ nullo antea humore madefactæ extabuerint, drachmę quadraginta, Indicæ nardi drachmæ decem, myrrhæ drachmæ ſex, tritæ digeruntur in paſtillos, qui trium obolorum pondus æquent: ſiccatiq; in umbra in fictili non picato, atq; obturato reconduntur. Alii adjiciunt coſti drachmas duas, iridis Illyricę totidem, & vinum Chium cum melle miſcent. Mulieribus monilium vice collo circundato uſui ſunt, ad retundendum grave ſudoris virus. Tritus etiam utuntur ad illitiones, & diapaſmata, quæ fiunt ad ſudores coercendos, ità ut à balneis inareſcant corpora, dein frigida aqua abluantur.

Roſa adeo vulgaris eſt planta, ut ſuperfluum omnino judicaverim ejus hiſtoriam à me deſcribi debere. Eſt domeſtica & ſylveſtris. Domeſticæ multa ſunt genera, quæ in uſum medicum veniunt. At vulgatiſſimæ in Italia trium ſunt generum albicantes, puniceæ, & quæ ex albo ruſeſcunt, quas vulgo appellant incarnate. Præſtantiſſimæ, quæ puniceo colore rubent: proxima laudatis, quæ in ruſum candicant: viliſſimæ albicantes, in quarum tamen genere eæ odoratiſſimæ excipiuntur, quæ Hetruſcis Damaſcenæ, & aliis Moſchette vulgò dicuntur. Siquidem non modo cæteras excellunt, quòd odore admodum ſuavi fragrent, ſed quòd etiam magis alvum ſubducant, id quod indicat earum jucundiſſimus odor. Urbanæ in hortis, viridariis, pomariis & vineis florent Sylveſtres in ſepibus, ſenticoſis, nemoribus & campeſtribus provenit. Roſæ diverſis partibus conſtant, quo fit, ut pro diverſis tam internis quàm externis particulis, diverſum quoq; temperamentum ſibi aſciſcant. Primum utq; terreſtribus & aqueis partibus, quæ tamen in ipſis mediocriter ſe habent, ſubſtantiam & aſtrictoriam facultatem acceptas referunt. Ab aereis verò & ſubdulcem, & odoratum ſaporem aſſumunt. Ex his demum, quæ ignis naturam ſequuntur, amarorem concipiunt, ac etiam coloris rubedinem, quæ ſcilicet rubicundæ ſpectantur, quo fit, ut plus inſit caloris puniceis, quàm ſubrubentibus. In recentibus aſtrictioni præſtat amaritudo, in ſiccis vero minimè: eaq; propter compertum eſt, earum dejiciendæ alvi facultatem, quam priores Græci non animadverterunt, tantum ex amaritudine provenire, cùm recentes alvum ſubducant, ſiccæ verò nequaquam. Succus medicamentis componendis expetitus, præſtantior è puniceis elicitur, item ex ſubrutilis, verùm huic infirmior facultas. Dilutum Græcus καταβρεγμα. è quo rhodopharmacum alvum innoxiè dejiciens conficiunt, plerumq; ex ſubrubeſcentium maceratus aqua ſolius paratur: etſi hac in re ut Damaſcenæ Hetruſcis vocatæ longè præſtent: quippe ex earum vicenis devoratis ſolus facile quidem, & citra noxam ſubducitur alvus. Roſarum ſuccus reſerat, diſcutit, abſtergit, & de-

Roſarum conſider.

Roſarum ſuccus & dilutum.

ROSA.

ROSA SYLVESTRIS.

& dejicit : quapropter & bilem trahit, & ſanguinem bilioſum expurgat. Idem felle ſuffuſis & ventriculi, jecinorisq; obſtructionibus opem mirificè præſtat. Cor item corroborat, ejusq; palpitationi ſalutare eſt remedium : nam illos dejicit humores, qui cordi officiunt. Facit & ad bilioſas febres, cujuſmodi ſunt cujuſvis generis tertianæ. Adhæc roſarum dilutum, ex quo conficitur rhodopharmacum, quod pharmacopolæ Syrupum roſatum ſolutivum appellant, in eorum medicamentorum genere recentiores medici recenſent, quæ quoniam abſq; aliqua noxa alvum ſubducant, ſuo more Benedicta nuncupant. Albicantes deinde roſæ (Damaſcenas tamen exceptas velim) non alium in medicina ſibi vendicant uſum, quam ut ex ſe aquam ſtillent: ſiquidem iis dejectoria vis, qua pollent puniceæ ac ſubrutilæ, multo infirmior ineſt. Quamobrem videtur Manardus Ferrarienſis, vir alioqui doctiſſimus, immeritò id Meſui vitio vertiſſe. Nam albæ, quas Damaſcenas appellamus, etſi majore dejiciendi vi cæteris præſtent, credendum tamen eſt, de his non intellexiſſe Meſuem: quod eas illi facile incognitas fuiſſe exiſtimem, verùm de iis albis tantum, quibus paſſim roſeta florent. Cujus rei illud maximo argumento eſſe poteſt, quod Damaſcenæ Hetruſcis vocatæ nuper in Italia florere cœperint, quodq; eas veteribus cognitas fuiſſe (quod ſciam) memoriæ prodiderit nemo : ni fortaſſe eas credamus eſſe, quæ Plinio ſpineolæ appellantur. Sanè roſæ magnificandæ ſunt, ſummoq; in pretio habendæ, non modo quòd viridariis, & hortis ſint ornamento ac aſpectu perquam jucundo : ſed etjam quod in præclariſſimis medicamentis conveniant, quibus humanæ vitæ ſuccurritur. Sylveſtres majore adſtringendi facultate ſunt præditæ, quàm ſativæ, ſed minori fragrantia redolent. atq; dejiciendæ alvi nè tantillum quidem facultatis retinent. Idcirco Theophraſtus lib. & cap. 6. de hiſtoria plantarum: Sylveſtres, inquit, roſæ domeſticis aſperiores tum virgis, tum foliis conſtant : florem præterea ferunt, quo ab illis odore, colore atq; magnitudine ſuperantur : hæc Theophraſtus. Cæterum quædam etiam roſæ naſcuntur in Italia, quæ aureo colore fulgent, ſed odore ſunt admodum ingrato, atq; inſuavi. Roſarum differentias longa hiſtoria proſequitur Plinius lib. 21 cap. 4. ubi ſic inquit. Contra roſæ genera noſtri fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addidere alii Mileſiam, cujus ſit ardentiſſimus color, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam, minus rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Utiliſſimam verò plurimis, ſed minutiſſimis ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorum, aſperitate, lævore, colore, odore. Pauciſſima quina folia, ac deinde numeroſiora. Cum ſit genus ejus, quam centifoliam vocant, quæ eſt in Campania Italiæ, Græcia vero circa Philippos, ſed ibi non ſuæ terræ proventu. Pangæus namq; mons in vicino fert, numeroſis foliis ac parvis : inde accolæ transferentes conſerunt, ipſaq; plantatione proficiunt, non autem talis odoratiſſima eſt, nec cui latiſſimum maximumq; folium: breviterq; indicium eſt odoris ſcabritia corticis: Cyrenis odoratiſſima eſt, ideoq; ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies: quibuſdam enim annis minus odorata provenit. Præterea locis ſiccis, quam humidis, omnus eſt odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contentaris, proprieq; ruderatum agrum amat. Præcox campana, ſera Mileſia, noviſſimè tamen deſinit Præneſtina. Roſa ex ſpina naſcitur. Germinat primo incluſa granoſo cortice, quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigiato, paulatim rubeſcens debiſcit, ac ſeſe pandit, in calicis medio ſui ſtantis complexa luteos apices: hactenus Plinius. Partes in Roſa ſex antiqui adnotarunt, quæ omnes ſunt & ſcitu dignæ, & in medicina utiles, etſi pauci habeantur ſeplaſiarii, qui ſeparatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inveniuntur in foliis: quarum altera eſt, ubi calyci folia inſeruntur, unguium modo albicans, ob idq; roſarum ungues hæ extremitates appellantur: altera verò foliorum reliquum. His aliæ duæ ſuccedunt, in ius floſculus qui veluti minuta ſemina tenuiſſimis capillis annexa flaveſcunt in roſarum umbilico : horum enim partem faciunt granula, partem vero capilli. Poſtremo quæ reliquæ ſunt, in ipſo Roſarum alabaſtro continentur: una ſcilicet in cacumine, altera in fundo. Folia cor, ventriculum, jecur & retentricem inſuper facultatem corroborant: dolores ex cali-

Syrupus roſa. ſolutivus.

Manardus arguitur.

Damaſcenæ veter. notæ.

Sylveſtres roſæ.

Roſæ luteæ.

Roſarum genera ex Plin.

Partes in roſa, earumq; vires.

ditate

ditate provenientes leniunt, & inflammationes auferunt. Ungues etsi propriam à scriptoribus non receperint dotem, inseruntur tamen utiliter lotionibus omnibus & clysteribus, ad inhibendas fluxiones. Flosculi medii cum suis capillis gingivarum defluxiones cohibent, quinetiam, auctore Plinio, alba fœminarum profluvia mirificè inhibent. Calyx denique quem caput etiam aliqui dicunt, cum reliqua parte basis, alvi fluores, & cruentas excreationes sistit. Cæterùm præter has, quæ in florentibus rosis consistunt, tres etiamnum in fructu comperiuntur partes, ubi rubescit is, & maturitatem sensit, videlicet substantia carnis, semen & lanugo conclusa: quibus non obscura inest adstringendi vis. Idcirco & ipsæ remedio sunt contra alvi fluores, & fœminarum abundantiam qualemcunq;: item contra gonorrhœam, in qua præcipuè pollent: & præsertim sylvestrium. Namq; harum fructus una cum seminibus prius siccati & in pulverem triti, utiliter semi- Quorundam la-
nis profluvio affectis dantur drachmæ pondere ex vino austero. Sunt, qui flosculos capillis appensos, qui verò alabastros, plus de
10 *antheram esse existiment. Sed revera hac in re planè hallucinantur: etenim anthera Celso, Gal. & Paulo nusquam simplex est medicamentum, sed quædam ex pluribus rebus compositio, cujus frequens erat usus apud antiquos ad oris ulcera: item ad pedum rimas, digitorumq; pterygia. Cujus etiam parandi rationem adnotatam reliquit Galenus lib. 6 de comp. medicamentorum secundùm locos, de oris ulceribus differens. Ex rosis vi vigni fit aqua, pluribus ac diversis instrumentis: veruntamen ea cæteris præstantior, ac odore fragantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ vitreis organis elicitur, cujusmodi & aliæ sunt, quæ eodem modo ad universum medicinæ usum confici solent. Quandoquidem inter has & illas, quæ plumbeis instrumentis lignorum vel carbonũ igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum & aurum deprehendi potest. Quippe quæ fiunt in balneo calentis aquæ vitreis rostratis organis, ab herbis & floribus, à quibus manant, nec sapore nec odore dissentiunt, adeo ut non solum proprias plantarum qualitates secum referant, sed ne etiam tantillum quidem tum fumi, tum rei adustæ resipiant. Quod quidem in iis non invenias, quæ vulgò plumbeis &* anthera.
20 *æreis instrumentis eliciuntur: has enim nunquam, vel rarissime gustaveris, quin tibi fumidum virus, nidoremq; reddant. Quæ res non modo ægris ingentem molestiam afferunt, & nauseam plerunq; movent, sed & plurimum noxæ pectori, ventriculo, jecinori, visceribusq; omnibus inferunt: quod a metallicis organis, a quibus distillant, malam eorum qualitatem sibi vendicent, ut libro tertio in absinthii commentatione, annuente Deo, latius explicabimus. Qua re hac ætate perspecta, doctissimi ac peritissimi medici veteres secuti, decoctis ac dilutis tantùm uti cœperunt. Quæ tametsi viribus aquas qualescunq; sublimatas (ita enim stillatitias vocant) præcellant, ea tamen, quæ calentis aquæ fervore (ut supra diximus) fiunt, cùm proprios tum odores, tum sapores herbarum ac florum, a quibus extrahuntur, secum trahant, jure quidem decoctis non modo ipsas æquipollere, sed etiam præstare crediderim: non tamen, quòd viribus præcellere dixerim sed quòd gustui suaviores, & visui jucundiores habeantur, quod non parum solatii ægrotantibus affert. Nos quidem aliis* Aqua rosarũ præstantior.
aquis non utimur quam hac, ad quas eliciendas nobis organum affabre parari fecimus, cujus ope hasce stillatitias ac præ-
30 *stantissimas aquas suo tempore conficimus, quarum aliæ sapore constant amaro, aliæ verò acri, aliæ austero, aliæ acido, aliæ denique insipido pro variis simplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter seplasiarii & medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quam aurum & argentum, dent operam ut jam plumbea & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum succedant: quippe in hoc etiam (quamvis plus laboris, minus verò emolumenti suscipiant) & Deo & hominibus simul rem gratam facere poterunt. Cæterùm Fuchsius* Fuchsii opinio non probata.
in libro de compositione medicamentorum, quem nuper edidit, unicè cavendum præcipit in succis stillatitiis eliciendis, ne ejus vasculi fundum, in quo stirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat sed solo vapore ab ea elevato incalescat. Quæ in re secutus potius videtur fuisse Manardum, virum de arte medica præclare meritum, qui ita scriptum
reliquit in suis epistolis, quam rei experimentum. Verum ipse non possum omnino eorum sententiæ subscribere, ut qui
judicem non esse semper ea exquisita ratione procedendum in herbis distillandis, quod certo sciam nihil referre, quando et-
40 *iam vasculum herbas recipiens in aquam in majore vase bullientem immergatur. Nam etsi aquæ, quas illi volunt ex herbis vapore tantum ab aqua bulliente elevato extrahi, cæteris præstantiores habeantur: tamen quæ ex herbis eliciuntur vasculo impositis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè aut fere nihil illis bonitate cedant: quod mihi compertum est in iis aquis, quas sæpissimè libuit utroq; modo elicere & experiri. Attamen aliquis illud discrimen esse dicet, quòd illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quod vaporis illius caliditas imbecillior sit, quàm ut possit totam herbæ substantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes secum referunt. Hæc sanè differentia, quæ facilè concedi potest, non est, meo judicio, tanti momenti, ut illa regula perpetuò sit observanda, hæc verò evitanda: quin potius facit, ut hæc mihi videatur probanda, illa verò rejicienda tanquam cautio nimis religiosa. Rosarum vires collegit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Rosarum vis, atq; facul-* Rosarum facultas ex Gal.
50 *tas superioribus libris pluribus verbis exposita est, nempe quod ex aquea substantia calida mista duabus aliis qualitatibus, adstringenti videlicet & amara, composita sit: quin etiam cujus sit naturæ utraq;, amara scilicet & adstringens, in horum commentariorum quarto declaravimus. Flos earum magis etiam ipsis rosis adstringit, ac proinde sane etiam exsiccatorius est. Rosa, quam ita Latini vocant, Græcus ῥόδον dicitur: Arabibus, Nard, Naron seu Vard: Italis Rosa: Germanis* Rosen*: Hispanis Rosas: Gallis Rose: Bohemis Ruoze.* Nomina.

Rosa ῥόδον Græcis ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀσμῆς ἀφίησι, quod ingentem odoris fluxũ emittat, Plutarcho auctore. Cujus differentiæ permultæ Theoph. 6. hist. 6. foliorum multitudine, paucitate, asperitate, lævitate stirpis, colore & odore variantes. Dividimus in sativam & sylvestrem. Sativa est purpurea, quæ incarnata Italis, Alabandicæ Plinii similis Dodonæo: Trachiniã Plinii, quam minus rubentẽ dicit, credimus. II. Est alba, quę spineola Plinii Dodonæo: malim Campanã dicere, nisi sit Alabandica, quam viliorẽ albicantib.
60 foliis scribit. III. Rubra saturati coloris, provincialis Gallis, Milesia Plinii videtur, Holosericea Lobelo: hæc flore est simplici & multiplici. IV. Flore nõ ita saturate rubente, Franche Gallis, Damascena Lobeli: Prænestina Plin. forte: & hęc vel simplici, vel multiplici flore est. V. Moschata ab odore, Nesrim Serapioni: alia simplici, & quidẽ vel minore, vel majore flore: alia pleno flore est. VI. Spinis carens, quæ vel major vel minor. VII. Folio est crispo, floribus incarnatæ similibus. Sylvestris aliquot etiam differentiæ. I. Vulgaris cui spongiola Bedeguar adnascitur: Cynorrhodon, Barbaro: Cynosbatos, Brunf. Rosa sylvestris prima, Trag. Dod. Canina rosa odorata & sylvestris, Lob. hanc & glabro, & hirsuto folio circa Montembelgardũ passim, fratre Joh. Bauhin. ostẽdente, observavimus. Hæc flore est simplici & pleno, ut & II. quę Cinamomea dicitur. III. Lutea, quę veterib. indicta videtur quę simplici flore rarissime pleno. IV. Pimpinula, a similitudine foliorũ Pimpinellę. V, Odoratis foliis, Esglanteriũ vulgo & spina Marię. VI, Campe- Rosa duplex. Nesrim.

stris

ſtris humilis vel avenacea,albo eſt flore: eſt & rubello: VII. Pomifera. VIII. Rotundifolia: hæc purpureæ ſimilis,ſed rotundo quaſi folio.

Λύκιον. LYCIUM. CAP. CXIIII.

LYcium, *a* quod aliqui pyxacantham vocant, arbor eſt ſpinoſa,ramis trium cubitorum,aut longioribus,foliis buxi,denſis: *b* fructu piperis,nigro,lævi,amaro, denſoq; : cortice pallido, non diſſimili lycio madefacto: radicibus *c* multis,obliquis, lignoſis. Naſcitur plurimum in Cappadocia, Lycia,& pleriſque aliis locis: aſpera loca amat. Succi extrahendi ratio hæc eſt. *d* Rami cum radiculis tuſi,& antè per multos dies macerati coquuntur,tum abjectis lignis,itidem liquor coquitur, donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur id lycium,adjecta decoctioni amurca,aut abſinthii ſucco, aut felle bubulo. Innatans ſpuma inter coquendum exempta,oculorum medicamentis additur: reliquo ad alia utuntur.Simili modo fit lycium ſemine expreſſo & inſolato. Optimum, quod uri poteſt,reſtinctumq; rubẽtem *e* ſpumam oſtendit, glebis intrinſecus nigris, intus,cùm fregeris, *f* rufis,odore minimè viroſo, cum amaritudine aſtringens,crocino colore: cujuſmodi Indicum eſt,cæteris præſtans & efficacius. Lycium adſtringit,caliginem oculorum diſcutit:genarum ſcabiem,pruritus,veteresq; fluxiones ſanat: facit ad purulentas aures,exulceratas gingivas,tonſillas,labiorum fiſſuras,ſedis rimas,attritusq; illitum: cœliacis, dyſenthericis potum inditumq; convenit: datur ſanguinem excreantibus & tuſſi ex aqua: contra rabioſi canis morſus in catapotio devoratur,aut in aqua bibitur: flavos facit pilos:reduviis,ulceribus,quę ſerpunt,aut putrent,medetur:fœminarum profluvia appoſitum ſiſtit: rabioſorum ictibus ex melle potum, aut vice catapotii devoratum,auxiliatur. Tradunt Indicum fieri Lycium,ex frutice lonchitide appellato.Ea ſpinarum generi aſcribitur,ramos rectos habens ternum cubitorum longitudine,majoresve,rubo craſſiores,à radice numeroſos: fractus cortex rubeſcit: folia oleæ ſimilia. Herba in aceto decocta proditur lienis inflammationibus,& regio morbo mederi,& fœminarum purgationes elicere. Aſſeverant etiam crudam in potu,eosdem effectus præſtare: ſemen cyatho dimidio potum,pituitam expurgare,venenis quoque auxilio eſſe.

a Oribaſ. non legit.
b Additmeũ μέσου θερμῶ καὶ ψυχρῶ. i. mediũ in caliditate & frigiditate.
c πλατέας. i. latis leg. Orib.
d Meum χυλίζεται δὲ τῶν φυλλων σὺν τοῖς ϑαλλοῖς θλασθέντων. i. Elicitur ſuccus folius unà cum frutice tuſis.
e καπνὸν. i. Fumũ legit Orib
f Meum κιρρὸν. i. fulvum.

I. LYCIUM.

II. LYCIUM ITALICUM.

Lycii cõfideratio.

LYcium medicamentum, quo hodie officinæ paſſim utuntur, nimirum notis illi plurimum reclamat, quod nobis hic reddidit Dioſcorides. Siquidem illud officinarum igni admotum non accenditur, nec unus ruſeſcit nec ullam guſtantibus aſſert amaritudinem: quæ omnia certo ſunt indicio id omnino impoſturis & adulteriis non vacare. Tradidere quidam hoc ab impoſtoribus fieri è liguſtri fructu alij id tribuunt periclymeni baccis, alij ſanguineæ virgæ corymbis, alij porrò ex his omnibus ſimul contuſis elici produnt, ac inde inſolari. At legitimum & quod ſyncerum ſit, quoquomodo ſe res illa habeat compertum eſt, hoc ævo ex Lycia, unde illi nomen, ad nos non importari. Lycij plantam cujus hic imaginem damus picturam mihi miſit Baptiſta Baliſtus Dalmata, Myropola, & rei plantariæ ſtudioſus, ſed revera planta ipſa viva à me nuſquam viſa eſt. Cæterùm quanquam cenſet vitilitigator quidam, hanc fictitiam potius quàm veram eſſe Lycij plantam, nos tamen cum Lycij hiſtoriam omnibus ferè notis illam repræſentare videamus, eam ex Commentariis noſtris eruncandam non duximus, quouſq; alius compareat, qui ex Lycia & Cappadocia, ubi naſci Lycium ſcribit Dioſcorides, veriorem Lycij plan-

Lycium adulterinum,

cii plantam ad nos asserat. Habetur quoq; alia quædam planta, quæ non parum Lycio æmulatur. Hanc primum Verona ad me misit Franciscus Calzolarius rei plantariæ admodum studiosus, cujus hic imaginem damus, ut de ea quoq; aliorum sit judicium. Lycium Italicum, planta est aculeata, pruni sylvestris faciem referens, minoribus tamen solis Flores mittit cãdidos, è quibus bacca gignuntur, ligustri ferè similes, sapore acerbo atq; adstringenti, è quibus succus exprimitur. Nascitur copiosum in agro Tridentino circa arcem de Gresta, saxosu locus. Adstringit, cohibet, roborat, siccat & reprimit, & ubi legitimum Lycium non sit ad manus, nihil prohibet, quin hoc ejus vice succedere valeat: succus e bacca me extractus, hæc omnia bene præstat. Quinam præterea aculeatus ille sit frutex Lonchitis appellatus, è quo Indicum parari Lycium scribit Dioscorides hactenus mihi non constat. Lycii vices Dioscoridi explet amurca in cupreo vase decocta, aut etiam rhus decoctus quousq; ejus liquamentum mellis crassitudinem acquirat. Lycii meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: *Lycion sive pyxacanthon, arbor spinosa, ex qua lycium, quod vocant, conficitur: id videlicet medicamentum liquidum, quo adsugillata utuntur, & sedus oruq; phlegmonas ulcerationesq; tum herpetas, putredines & ulcera contumacia, & aures pureffluentes, & intertrigines ac paronychias. Est autem facultatis exiccatoriæ, compositum ex diversi generis substantiis, quas ἑτερογενεῖς Græci vocant: altera quidem tenuium partium digerente atq; calida: altera terrestri & frigida, ex qua adstrictionem obtinet. Porrò hæc qualitas pusilla medicamento inest digerit verò & desiccat non parum, nempe in secundo recessu, in calore autem mediis & symmetris proximum est. Proinde ad diversos affectus hoc utuntur medicamine, ut abstergente quidem ad ea, quæ pupillas obtenebrant: ut contrahente verò cœliacis, dysentericis, ac muliebri profluvio alibentes. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum provenit: alterum vero Indicum ad omnia valentius est. Et primo de antidotis, non facilè adulterinum lycium à legitimo dignosci idem memoriæ prodidit: hæc Galenus. Cæterùm* Lycii vires ex Galeno.

10

III. BUXUS.

20

30

40

quoniam Pyxacantha, quo nomine lycium ab aliquibus appellatur, mihi Buxum, quæ Græcis πύξος dicitur, in memoriam redegit, non omittendum duximus, quin de ea etiam aliquid dicamus. Buxi cõsideratio.

BUXUS *itaq; nobis notissima est planta, quòd plurima in Italia proveniat, folio myrti minore, densiore, crassiore, viridiore ac subrotundiore: viret perpetua coma, eaq; propter topiario operi accommodatissima: flore herbaceo, fructu rutæ simili, quadruplici, apice in cacumine diviso, ciceris magnitudine, semine rufescente, omnib. animantib. inviso. Crassissima in Corsica, flore non ferendo: quæ causa amaritudinis mellis. Frigidis gaudet & apricis. Materies buxo honorata, rarò crispanti, nec nisi radice: caterò lenis quies materiæ, silentio quodam, & duritie ac pallore commendabilis. Eadem spississima, flava & densissima atq; ponderosissima, adeo ut in aquis non fluitet, nec cariem sentiat. Exiccat manifestè, sed in calore non longè à medio abest, adstringit quoq; & roborat. Hæc etsi (ut quidam putant) nullius sit in medicina usus, & ob id à Dioscoride esse prætermissam, nos tamen compertum habemus capillos rufos fieri, ubi frequenter laventur lixivio in quo decocta fuerint folia & rami. Sunt etiam qui dicant ligni scobe hausta, sanari alvi profluvia. Non desunt etiam è recentioribus, qui velint non aliud esse Italis buxum, quàm Indis lignum, quod Guajacum appellant: ea tantùm ratione ducti, quod pluries experimento compertum sit, ejus decocto etiam felicius eos sanatos esse, qui Gallica lue affecti erant. Quod etsi experientiæ concedi possit, illud buxi lignum præstare: attamen quòd buxus in Italia nascens, & Guajacum ab Indis petitum, una & eadem sint planta (ut in secunda centuria Amathus Lusitanus asserere videtur) nunquam profecto credi-*

Quorundam opinio reprobata, qui Buxũ Guajacũ censent.

Contra Amathũ.

derim. Sed delirant qui unam & eandem faciunt arborem. Siquidem Guajacum pingue, resinosumq; visitur: materie intus nigra ebeni ferè modo: quin & sapor huic amarior & acris, quibus omnibus notis siccam buxi materiem carere constat. Quinetiam Guajaco (ut narrantes, qui ab Indis ad nos redeunt) folia insunt plantaginis, breviora, crassiora duriora q; tei flores & fructus juglandis magnitudine. Buxus verò folia fert myrti, breviora: flores herbaceos, & fructum myrto nusquam grandiorem. Quo fit, ut omnino existimem eos hallucinari, qui putant buxum quæ in Italia nascitur, idem esse cum Indico guajaco, ut nuper sensisse videtur Lusitanus loco ante dicto. Sed quam ab eo jejunè, ne dicam imprudenter actum sit de simpl. medi. cognitione, eorum facile judicium futurum spero, qui non mediocriter in re herbaria versati fuerint, & hujus scripta legent: atq; etiam legere non gravabuntur Apologiam, quam nos adversus illum scripsimus, cui plurima erratta attexuimus, quæ in ejusdem in Dioscoridem enarrationes adnotavimus. Quoniam autem buxo cum materie, tum quoq; baccarum facie quadantenus ea arbor similis spectetur, quam nos in Tuscia vulgari idiomate vocamus Silio: alii vero Fusaro, quòd ex ea optimi fusi fiant, quibus mulieres è lino stamina ducunt, nos verò Euonymum eam esse putamus, præterimittendum sane non duximus, quin de ea hic scriberemus. EUONYMUS *itaq; Theophrast. libro tertio, cap. ultim. de plantarum historia, arbor est mali punicæ magnitudine, atq; folio ejusdem, majori quam chamædaphne, molli, ut punica. Germinare mense Septembri incipit: floret vere: flos colore albæ violæ similis, odore infestus, velut cruorem incat gustatus, quinetiam folium idem facit, & potissimum capras, nisi purgentur, interimit: purgantur autem Anõ solum hujusce plantæ notæ me adducunt, sed quòd sciam, arbusculam nobis Silio vocatam, pecoribus esse adversissimam, quinetiam quod graviter oleat. Lixivium in quo baccæ decoctæ fuerint (ut nostræ referunt mulieres) capillum splendidum facit, furfures extergit, & pediculos necat. Materie est Buxi modo pallida, verũ non adeo gravi ac solida. Nascitur frequens in Italia in sepibus, dumetis & sylvis. Errat toto cœlo Tragus, qui hanc plantam Theophrasti ἐυώνυμον esse contendit.*

Euonymi consider.

Tragus arguitur.

Lycium

IV. EUONYMUS.

Nomina.

Lycium Latini similiter atq; Græci λύκιον ἢ πυξάκανθα nominant: Arabes Hadhadh, Hadad, Kilulem sive Felzakarag: Itali Licio. Quæ verò planta Græcis πύξος, Latinis Buxus appellatur: Italis Bosso: Germanis Buxbaum: *Bohemis Possan. Euonymum denicq; appellant Græci εὐώνυμον: Hetrusci, Stlio: Itali cæteri Fusano sive Fusaro, quod ex eo fusi à tornatoribus fiant: Germani* Spindelbaum.

Lycium officinarum.

Lycii seu pyxacanthæ, id est, Buxi aculeati vox cùm apud Theophrastum non reperiatur, sunt qui existimant oxyacanthi nomine ab ipso proponi. I. Lycium, Lac. Cast. Tab. Cæs. Brassa. Lycium alpinum, Lug. Pyxacantha, Dod. gal. (cui & Onopyxos Theophrasti) & fol. Lon. II. Lycium Italicum, Lug. & Tab. Meminit & tertii Hispanici nomine Clusius & Lobelus, aliud habet Lug. historia: sic Alpinus Uzeg pro Lycio Indico habitum, pingit: habet & suum Rauvvolfius in suo itinerario: tandem apud Acostam habetur Cate, quod Lycium putat Garzias. Officinæ suum Lycium communiter ex Periclymeni baccis gravissimo error conficiunt, qui error à pandectario promanare videtur, qui Periclymenon cum Pyxacantha confundit: alii ex Ligustri fructu: alii ex prunis sylvestribus: posset non ità contemnendum succedaneum ex oxyacantha seu acuta spina, aut Rhamno aut Rhois succo fieri, cùm & veteres non solùm è Lycio, sed & è Rhamnis & aliis quibusdam similiter adstringentibus spinis confecerint. III. Buxus Theophrasti, vel sylvestris Plinio C. B. Buxus herbariis: hæc frutex est, quædam tamen & in arborem excrescit. Est & humilior foliis rotundioribus Chamæpyxos Trago & Tabernæm.

Euonymi differentiæ.

IV. Euonymus, id est, boni nominis, per antiphrasin, unde quædam exemplaria habent Anonymos ut & apud Plinium: duplex est, angustifolia & latifolia: angustifolia, alia granis rubeis vulgaris, quæ aliquando & albis variat: alia nigris quæ Pannonica. Euonymus vulgaris granis rubris C. B. dicitur Fusanus Crescentio, quòd ex eo fusi fiant. Carpinus Theophrasti, Trag. Lon. Anonymos, quæ aliàs Evonymos, Cord. hist. Euonymus Theophrasti, Dod. gal. Thal. Ges. hor. Lob. Tab. Cast. Tetragonia (quadratoria Gaza vertit) Theophrasti Lugd. Siler Plinii, Cæsalpino.

Ἀκακία.

ACACIA. CAP. CXV.

a Meum & Catac. Ἀκανθώδης ϑαμνοειδὴς.

b Meum καρπὸν. i. fructum.

c Meum πύλισμα. *d* Oribas. ἐν ἡλίῳ i. in sole.

A Cacia in Ægypto nascitur, spina instar *a* arboris, fruticosa, non se in rectum attollens. Florem habet candidum, & *b* semen lupino simile in folliculis: ex quo, *c* succus expressus siccatur *d* in umbra, niger ex maturo semine, subrufus ex viridi. Eligatur modice rufus & odoratus, ut in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex foliis & semine succum: Manat & gummi ex ea spina. Vis ei ad spissandum refrigerandumq; efficax. Succus oculorum medicamentis utilis: valet ad ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, perniones, pterygia & oris ulcera: procidentes oculos reprimit: mensium abundantiam sistit: prociduam vulvam cohibet: citam alvum supprimit, aut potus aut subter inditus: capillos denigrat. Lavatur oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuso, quod concreverat, donec pura extet aqua, & ita cogitur in pastillos. Uritur etiam in cruda fidelia, donec fictile fornacibus percoquatur: torreturque in carbonum halitu perflata. Spinæ decoctum solutos artus fotu committit. Præfertur ejus spinæ gummi, quod in vermiculorum speciem contrahatur, & vitri modo perluceat, ligni expers: proximum est candidum: sordidum verò ac resinosum inutile. Cutis meatus obstruit, & medicamentorum, quibus admiscetur, acrimoniam hebetat: ambustis ex ovo illitum, pustulas non patitur erumpere. Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoque provenit, Ægyptiæ spinæ similitudine, [longe minus, tenerius, humile: aculeorum vallo munitur, folia habens rutæ, semen lenticula minus fert autumno, in loculis connexis, ternûm quaternûmve capacibus. Succus ejus astringit,] viribus inferior & ocularibus medicamentis inutilis.

Hæc non leg. Orib.

Acaciæ hist. ex Theoph.

ARbor, quæ Dioscoridi Acacia vocatur, Theophrasto Spina simpliciter dicitur libr. 4. cap. 3. de plant. hist. ubi de ea ita scriptum reliquit: Spina ex eo nomen accepit, quòd tota arbos aculeis horret, excepto caudice: nam & super germina folia q3 aculeos gerit. Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum tectis idonea cæditur. Ejus duo genera sunt, quædam enim candida, quædam nigra: & altera imbecillis, facileq3 putrescens: nigra autem robustior atq3 incorrupta, ob id in navium fabrica ad costas, ventrisq3 compagines ea utuntur. Erecta non valde assurgit. Fructum fert in siliqua, leguminum modo, quo incolæ coria perficiunt vice gallæ. Flos & pulcher aspectu, ut coronas ex eo facerent: & medicamentis perutilis, qua de causa colligi à medicis solet. Fit & gummi ex ea: manat hoc tum arbore percussa, tum sponte sine ulla plaga: cùm autem cæsa fuerit, anno tertio protinus resurgit. Copia hujus arboris largè habetur, & sylva ingens circa agrum Thebanum est, ubi & robur & persea, & olea quoq3 eo loco emigrat. non aquis fluvii riguo (distat enim plus, quàm trecentis stadiis) sed suis fontibus, qui circa eum tractum permulti exiliunt. Materies arboris dura & cæsa colorem celtis utiq3 repræsentat: hactenus Theophrastus. A quo Plinius non dissentiens, ipse quoq3 ejus historiam

Ex Plinio.

memoria

I. ACACIA ÆGYPTIACA.

II. ACACIA.

III. ARBOR JUDÆ.

memoriæ prodidit libr. xxiiii. cap. xii. cujus ſic verba ſonant. Eſt & acaciæ ſpina. Fit in Aegypto alba, nigraq́ arbore, item viridi, ſed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima, ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile minore eſt tamen & grano, & folliculo. Colligitur autumno, quoniam ante collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cœleſti perfuſis, mox in pila tuſis: exprimitur organũ, tum denſatur in ſole mortarius in paſtillos acacia dicta, arboris videlicet ſua nomine. Fit & ex foliis per ſe minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla utuntur. Foliorum ſuccus, & Galatiacæ acacia nigerrimus improbatur: item qui valde rufus eſt: hæc Plinius. Succus è recenti ſemine expreſſus, ac poſtea longa inſolatione concretus Græcis nomine ſuæ arboris Acacia nuncupatur. In cujus defectu ſupponunt tum officinæ, tum medicorum vulgus ſuccum è ſylveſtribus prunis expreſſum in tenues quaſdam placentulas in ſole denſatum: ſiquidem legitima acacia ad nos non affertur. Ubi acacia defecerit, licet (ſi Dioſcoridi credimus) ejus vice tum rhois arbuſculæ folia, tum lentiſci foliorum ſuccũ, tum etiam hypocyſtidem medicamentis immiſcere. Quamobrem his potius ſeplaſiarii uti deberent, quàm ſuppoſititio ſylveſtriũ prunorum ſucco. Acaciæ imaginem, quam hic appingi curavimus, detulit ad me Conſtantinopoli Clariſſimus Augerius de Busbeke Flander, Cæſareus orator ad Turcarum Imperatorem, quæ omnibus ſuis partibus, notiſq́ veram legitimamq́ Theophraſti & Plinii acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago, cujus unum tantum ramum appinximus, caudicem habet non in rectum, ſed in obliquum ſe attollentẽ nigro omnino libro, ramos, ſurculoſq́ ubiq́ ſpinis rigentes. Folius eſt rotundis, pyri magnitudine, venoſis, parte prona fuliginoſis, ſupina verò ex viridi ſubalbicantibus, minime ſerratis, ſubnigricante pediculo, floribus ex albo purpuraſcentibus, & ſiliquis, & ſemine Lupino ſimilibus. Dioſcorides tamen Acaciæ albos reddidit flores. Atqui cum Acacia Theophraſto, & Plinio tum nigra, tum alba, generis diverſitate habeatur facilè crediderim albam, album proferre florem: nigram verò (ut noſtra hæc eſt) purpureum, & præſertim cum Theophraſtus ſcribat Acaciæ florem aſpectu eſſe pulchrum, & coronas ex eo factitari. Nam purpureus color longè pulchrior ſpecioſiorq́ eſt quàm albus. Scire etiamnum convenit gummi, quod ab arbore acaciæ manat, ideo Serapioni Arabicum nuncupari, quòd ab Arabia regione Aegypto contermina ſuo tempore importaretur. Sed animadvertere oportet, quod Arabicum vulgaris uſus gummi longè quidem ab illo differt, quod ab acacia colligitur:

Acacia officinarum.

Acaciæ ſuccedaneum.

Acaciæ primæ Matth. deſcript.

Gummi Arabicũ.

tur: namq; illud non contractus vermiculus simile, sed in grumis versicoloribus conspicitur, quorum alii succinum: alii topatium, alii chrysopatium, alu beryllum colore, & nitore referunt. Quòd autem nobis gummi Acaciæ desit, illud argumento esse potest, quod ipsa quoq; legitima acacia hactenus, quod sciam, non defertur. Nam si hoc quoq; attimus, syncerum, legitimumq; acaciæ esset gummi, procul dubio ipsa quoq; acacia ad nos conveheretur, cum longe magis in paranda theriaca, aliisq; componendis medicamentis expetatur, quam gummi. Hinc itaq; facilè quisq; conjicere potest gummi ex Aegyptia spina defluens ab eo sanè plurimum differre, quod Arabici gummi nomine officinarum vulgus habet. Hoc igitur vulgare gammi illud equidem esse existimaverim, quod Græcis gummi simpliciter vocatur. In quam sententiam me adduxit Galenus, siquidem lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquit: Gummi lachryma est congelata, concretaq; in truncis arborum ipsam fundentium, velut resina quoq; in multis visitur plantis, quæ resinam fundere possunt. Cæterùm quod excreatoriæ, emplasticæq; sit facultatis, constat: hæc Galenus. Ex cujus verbis palam est gummi sic in universum Græcis appellatum, nostrum gummi esse vulgo Arabicum dictum. Quod quidem (quantum sensuum judicio consequi possumus) ex pluribus arborum gummi miscellaneum est. Cujus rei manifesto indicio sunt cum grumorum formæ diversitas, tum colorum varietas.

Gummi Græcis quid.

Quorundam lapsus.

Huc etiam accedit, quòd Galenus unica nomenclatione omnia earum arborum gummi comprehendit, quæ resinam non proferunt. Quamobrem omnino explodenda videtur eorum sententia, qui ubi Græci gummi absolutè scriptum reliquerunt, illud gummi intelligendum esse contendunt, quod è spina Aegyptia manat. Non desunt præterea, qui gummi spinæ Aegyptiæ illud esse opinentur, quod gummi Dragaganthi, hoc est, tragacanthæ officinis appellatur, propterea, quòd effigie contractos vermiculos referat, quo nihil certè melius illi competere posset. Sed tamen hoc etiam illud non est, ut suo loco dicemus. Galenus lib 7 de compositione medicamentorum per genera, Acaciæ gummi κομμι ἑστιν vocat: hoc fortasse argumento, quod scripserit Theophrastus (ut supra dictum est) ingentem hujusce spinæ sylvam esse in agro Thebano. Sed cùm ad nos non perferatur acacia (ut paulo ante scripsimus) nec etiam ejus gummi importari credendum est. Gummi Acaciæ

Dragaganthū.

Jacobi Sylvii opinio reprobata.

meminit Jacobus Sylvius, vir sanè ætatis nostræ ingenio & doctrina celebris, suo de natura simplicium medicamentorum libello, his verbis. Gummi acaciæ non meminit Galenus in Acacia libro sexto simplicium, uti nec acaciæ mentionem facit paulò post in Acantha Aegyptia seu Arabica, quo nomine soli Dioscoridi vocatur. Unde colligas licet, acaciam & acanthum Aegyptiam seu Arabicam, diversas esse in Aegypto spinas arbores: hæc ille. Sed mea quidem sententia, Sylvius manifestè aberrasse deprehenditur: quandoquidem Galeno acantha Aegyptia arbor utiq; nōn est, sed herba è carduorum genere, quemadmodum & Dioscoridi libro tertio ἀκάνθη λευκῆ, hoc est, spinæ albæ similis, quam Mauritani suchaa appellant: quocirca eo capite Acaciæ meminisse Galenum omnino fuisset absurdum. Cæterùm alteram ACACIAM, *quam in Cappadocia, Pontoq; provenire tradit Dioscorides foliis rutæ, quamq; hic depictam damus, accepimus hoc anno à quodam ex iis, qui rei herbariæ dant operam. Et quoniam ea Dioscoridis historiam perbelle repræsentare visa est, non potuit animus non inclinari ad credendum hanc secundam esse acaciam. Est enim aculeis horrida, folio rutæ, semine lenticulæ minore, in siliquis ternum quaternumve capacib. quod autumno profert, gustu etiam adstringente: color siliquis aureo quodam fulgore respersus, adeò ut in sole auri modo pelluceat. Ab hac sanè opinione non recedam, anteaquam eam viderim plantam, quam Anguillarius secundam Acaciam esse censet. Nam ejus judicio minimè subscribam, nisi prius plantam conspexerim. Acaciæ vires adnotatas reliquit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Acaciæ planta ipsa acerba est & fructus & succus, quilotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, utpote acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porrò si partes aliquas ea illinatur, protinus eam & siccioremm, & contractam efficiet, nullum quidem caloris sensum invehens, sed nec frigoris admodum valentem. Unde constat medicamen id esse frigidum, & terrosum, immista quadam etiam essentia aquea. Et sanè conjectura est non esse simplare, verùm quasdam in se dispersas habere partes tenues & calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur. Est is, & hoc tertii ordinis exiccantium & secundi refrigerantium, ubi quidem elotum fuerit, illotum verò primi. No-*

Acaciæ alterum genus.

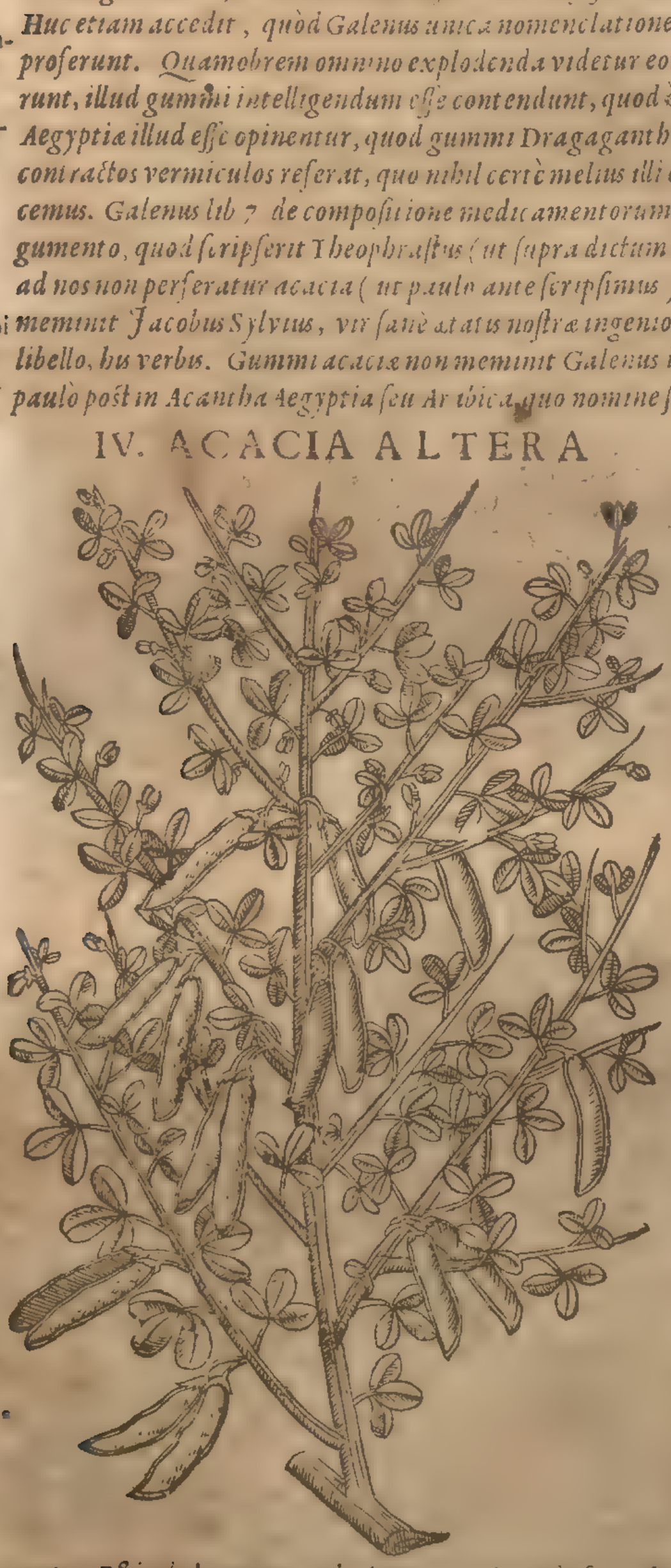

Anguillarii opinio.

Acaciæ vires ex Galeno.

Nomina. *men, q; ἀκανθα habet apud Græcos, idem q; est Acacia, retinet apud Latinos & Italos. Ea autē Arabicè Achachie apellatur.*

Acacia ab ἀκὴ id est acuto, quasi acuta, quare Theop. 4. hist. 3. simpliciter Acantham, id est spinā, vocat. Spina Ægyptia, ex qua Acacia præparatur, Aëtio lib. 1. & Oribasio. Spina Ægyptia, aliquib. Arabica Gal. 6. simplicium: at Dios. & Plin. diversimxere. I. Acacia Ægyptiaca C.B. Acacia Ægyptia, Dod. Gal. Lug. Acacia, Bellonio in icon. 5. Dod. Alpin. Acacia prima, Lac. Acacia prima Ægypt. Cam. Acacia Alexandrina, Cast. Spina Acaciæ Dios. Lob. Acanthus Theoph. Anguillaræ. Succus expressus Acacia dicitur Paulo & Aëtio, at Gal. succus Acaciæ lachryma cyanea Andromachi fortè: verum officinarū Acacia prunellorū agrestium succus est diligenter spissatus. Gumi quod ex hoc manat, veterib. absolutè videtur gumi dici, ut apud Gal. 4. secundū loca 4. cui lib. 7. secundū genera gumi Thebaicū, aliis Babylonicū, aliis vermiculatū: gumi acanthinū, Marcello: gumi Alexandrinū, Scribonio dicitur. II. Acacia 1. Matt. Cast. Lug. quæ licet videatur nil aliud esse, quā Arbor Judę, cui aculei adpicti: siquidē tota descriptio, aculeis exceptis, nostræ tertio loco positæ cōveniat: attamē cùm cōmentator se talē accepisse testetur, noluimus eam removere, sed potius arboris Judę iconē verā, ut juxta se posita dignoscātur, adjicere. III. Arbor Judę dicitur Ges. hor. Dod. Lo. Tab. Lug. cui & Colytea 3. Theoph, quibusdā: Siliqua sylvestris Clus. Hisp. Cam. in Matt. Cæs. Siliqastrū & sili-

& Siliqua sylvestris & fatua & arbor amoris, Cast. Sycomorus, Stephano Ceratonia sylvestris, Ges. hor. cui & Ceratia agrestis & Cercis Theophrasti. Fabago arbor Bellonio. Floribus est communiter purpureis, quandoque candidis. IV. Acacia altera, Dod. Gal. & fol. Lac. Lugd. Acacia altera Dioscoridis, Lob. Tab. Aspalathus secundus Maranthæ, Ges. hor. Aspalathus Cæs. Camerario.

Ἄγνος. VITEX. CAP. CXVI.

VItex sive lygos, frutex est in arborem assurgens. Nascitur in fluminum ripis, *a* asperisq; locis, ac torrentium alveis: ramos gerit longos, fractu pervicaces: folia olivæ, sed molliora. Duo genera ejus: una harum album florem mittit *b* cum purpureo: altera tantùm purpureum & semen, ut piper. Excalfactorias vires habet, & adstrictorias. Semen ejus potum venenatis ictibus, aquæ quæ cutem subiit, lienosisq; auxiliatur: lac evocat: menses ciet, drachmæ pondere in vino potum: genituram exolvit: caput tentat & soporem affert. Decoctum herbæ & seminis in desessione, mulieribus vulvæ malo opportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes movet semen cum pulegio potum, etiam suffitu, vel appositu: capitis dolorem dissolvit illitum: instillatur cum aceto & oleo capiti in lethargo & phrenitide. Folia suffitu, aut substratu fugant venenata: illita quoque serpentium morsibus auxiliantur, testium duritias, cum butyro & foliis vitium emolliunt. Rimas sedis semen cum aqua illitum mitigat: & cum foliis medetur luxatis, vulneribusq;. Virgam qui manu teneat, dum iter facit, negatur interrigine sentire. Agnum, quasi dicas castum, vocant Græci, quoniam matronæ in Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, foliis hujus cubitus sibi sternunt, & lygon, quasi vimen, propter invictam ferè ramorum flexilitatem.

a Κατὰ πεδίοις ἐφύδροις. i. campis udis.

b Omnia exempl. σὺν ὑποπυρρέῳ. i. cũ subpurpureo.

I. VITEX.

II. VITEX LATIFOLIA serrata.

Vitex, quam vulgus herbariorum Agnum castum appellat, arbuscula est in Italia vulgaris notitiæ. Duo ejus genera recenset Plinius lib. 24 cap. 9. Major in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa, foliis candidioribus, lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ candida vocatur: nigra, quæ tantùm purpureum. Nascuntur in paluſtribus campis. Non multum à salice vitilium usu distat vitex: foliorum quoq; aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon vocant, alii agnon, quoniam matronæ in Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes foliis cubitus sibi sternunt. Meminit præterea Theophrastus lib. 4. cap. 11. de plantarum historia, cujusdam plantæ ἐλαίαγνος appellatæ (ex olea & agno nomenclatione deducta, quod utriq; similis habeatur) sic inquiens. Ἐλαίαγνος natura fruticosa, nec cæteris Amerinis absimilis folio, figura quidem proximo cæteris, sed molli, lanuginosoq; flore populi albæ, sed minore: fructu nullo: nascitur plurima super insulas fluitantes. Verùm an ea vera sit ἐλαίαγνος, quam novus quidam herbarius in Umbria, & apud Pelignos oriri scribit, non ausim ego affirmare: quòd illam non viderim usquam. Nascitur tamen & in Bohemia plata, quæ omnibus notis Elæagno astipulari videtur. Est enim fruticosa, folio viticis simili, molli ac lanuginoso. Flore albo gradatim ex virgis propè foliorum exortum prodeunte: odore non insuavi, è quo nullus provenit fructus. Huic alia per omnia similis habetur Viennæ Austriæ, in Viridario Serenissimi Cæsaris Ferdinandi, quæ baccas profert oleæ figura, sed longè minores apice in summitate aculeo simili. Hanc ego Elæagnum appellarem, quòd folio ac virgis Agnum, fructu verò oleam referre videatur. Etsi sciam Theophrasti Elæagnum non esse, quòd hæc sterilis sit, non fructum ferens, nisi fortasse deceptus sit Theophrastus, vel ejus codex depravatus, ut in aliis quàm plurimis locis observavimus. Vitex, ut scriptum reliquit Ga-

Viticis consider.

Ἐλαίαγνος Theophrast.

Elæagni Bohemicæ hist.

Elæagno alia.

III. OLIVA BOHEMICA sive Elæagnos.

lenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, caliditatis & ſiccitatis claſſem tertiam ſortita eſt, verùm ea eſt multum tenuis ſubſtantiæ, tum guſtu acris ſimul & adſtringens: ipſas tamen vitices ad medicinam habet inutiles: cæterùm folia, ſemenq; calida, ſiccaq; facultate ſunt, ſubſtantia verò tenui. Nam & utentibus ita apparet, & guſtantibus acre ſimul & ſubadſtringens percipitur tum folium, tum flos, tum ſemen. Edendo tamen etiam ſemen eſt, verùm tam perſpicuè calfacit, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At ſi frigatur (nam & ſic editur cum bellariis) minus caput tentat. Porrò flatus ventris diſcutit & cùm non frictum, & multò magis cùm frictum fuerit. Cohibet præterea ſemen impetus in venerem tum frictionis expers, tum etiam ipſam expertum. Folia item floresq; ipſius fruticis idipſum præſtare poſſunt. Itaq; non tantum eſa, potaq; ad caſtitatem conferre creduntur, verùm etiam ſubſtrata. Hinc eſt, quòd Athenis in Theſmophoriis, hoc eſt ſacris Cereris, mulieres totum ſibi fruticem ſubſternunt: hinc illi quoq; nomen inditum agni, hoc eſt, caſti. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem memoria teneamus, quæ ſuperioribus commentariis ſunt dicta, agnum calfacere ſimulq; exiccare, tum omnium maximè flatus diſcutere. Porrò quòd exactè tenuium ſit partium, facultas ejus indicio eſt. Nam quòd caput tentat, non magis à multitudine vaporum ab eo prognatorum, quàm à caliditate ejus ac ſubtilitate partium fieri rationabile eſt. Nam ſi flatuoſum ſpiritum procreare poſſet, ſanè & ventrem inflaret & venerem ſtimularet, perinde ut eruca: verùm cùm non tantùm non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit profectò ſecundùm rutæ maximè facultatem tum in excalfaciendo, tum in reſiccando: non tamen illi par eſt. nam utroq; paulò eſt inferior: ſiquidem ruta tum magis eſt excalfactoria, tum magis deſiccatoria. Differt etiam qualitatis ſimul ac facultatis miſtione. Nam agni ſemen ac germina modicam ferunt adſtrictionem: at ruta ubi aruerit, exactè amara eſt, & acris: ubi verò humida, ſubamara. Non tamen auſteritas, aut acerbitas illi ineſt: aut ſi cui videatur ineſſe, ea utiq; omnino obſcura, ſcio, videbitur, nec par ei, quæ eſt in agno. Quocirca & ad jecur, & lienem indurata & obſtructa agni ſemen potius, quàm rutæ competit. Sed hæc ad curandi jam methodum pertinent, quam ut omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non poteſt: verùm celeriter ad rem propoſitam reflectere, viri eſt utiq; temperati: magisq; etiam idipſum in ſequentibus medicamentis efficere conabor, hoc eſt, ubi ex quibuſdam paucis evidentibus generalem facultatem collegero, particulares poſtea actiones omittam. Nam in præſens id ſolum noviſſe ſufficit, quod agnus calidus eſt & ſiccus facultate, idq; non mediocriter, ſed tertio exceſſu, tum admodum tenuium partium. Hæc qui norit, ac poſtea methodum curandi didicerit, ipſemet inveniet, quo pacto menſes hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto læſitudinem ſolvens, ſeu acopum, & excalfactorium ex eo unguentum præparetur: hactenus Galenus. Hujus plantæ nomen Græcum eſt ἄγνος καὶ λύγος: Latinum Agnus, Vitex & Salix amerina. Arabicum Famancheſt, Samancheſt ſeu Bengiecheſt: Italicum Vitice & vulgare: Agno caſto: Germanicum, Schaffsmüllen und Keuſchlamb: Hiſpanicum, Gattiglio caſto: Bohemicum Drmek: Gallicum Agnus caſtus & officinis.

Nomina.

Vitex, ἄγνος quaſi caſtus, licet Gaza apud Theophraſtum Amerinam ſit interpretatus: & λύγος, vimen, propter invictam ferè ramorum exilitatem, unde fortè nomen Viticis. Non ſolum floris colore variat, ſed & foliorum, altera namq; eſt anguſtiore, altera latiore & ſerrato folio, quare utriuſq; figuram adpoſuimus, cum utramq; in Patavino horto medico ante viginti annos collegerimus. I. Vitex anguſtifolia C.B. Vitex major candida Plinio: Vitex, Trag. Dod. Gal. fol. Lac. Lon. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lug. Cæſ. Cam. Agnus caſtus, Coſt. & officinis. Elæagnon Theophraſti. Vitex, Lob. II. Vitex latifolia ſerrata. C.B. Vitex latiore & ſerrato folio, Lob. Lugd. Vitex minor, quæ & nigra Plinio, Cæſ. III. Olea Bohemica & Elæagnus Matth. Lugd. Ziziphus alba Columellæ, Bello. in obſer. Geſ. hor. Cluſ. Hiſp. Cam. Ziziphus Cappadocica Bell. Dodo. Lugd. cui & arbor Paradiſea à floris odore. Salix amerina Amato: olea ſylveſtris Septentrionalium, & Elæagnos Theophraſti folio viticis Lobelo.

a Cat. ὁ δὲ ἐκ τῶν φύλλων καὶ τοῦ ἄνθους καὶ σὺν καὶ λόφῳ ροιᾶς ἡρμασμένος. i. Succus ex foliis tempore floris in cortice mali punici calfactus.

b Μέλαν ζάκυνθος τῶν τὰς κόρας. i. quæ obtenebrat pupillas.

Ἰτέα, SALIX. CAP. CXVII.

Salicis conſider.

SAlix vulgo nota eſt. Cujus ſemen, folia, cortex & ſuccus ſpiſſandi vim habent. Trita folia cum exiguo pipere & vino pota, ilcoſis ſubveniunt: ſumpta per ſe, & cum aqua, præſtant mulieribus ne concipiant. Salignum ſemen in potu ſanguinem expuentibus prodeſt. Cortex eoſdem præbet effectus: corticis cinis admiſto aceto maceratus, illitu clavos, & callos tollit. a Ex foliis & cortice, ſuccus cum roſaceo in calyce punici calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foveri utiliſſimum: furfures purgat in corpore. Excipitur ſuccus, qui manat ex ea, cum floret, exciſo cortice: in plaga enim concretus humor invenitur, qui ad purganda, b quæ obſtant oculis ſuam vim præbet.

QUamvis de Salice, ut una tantùm agat Dioſcorides, ejus tamen plura traduntur genera tum à Theophraſto libr. 3. cap. 13. de plant. hiſt tum etiam à Plinio lib. 16. cap. 37. Nam quædam in tantam proceritatem aſſurgunt, ut ex eis in Liguria fiant & pertica & pali maximi uſus ad vitium pedamenta. Aliæ non tam procerè creſcunt, colore rufeſcentes, ſequacis lentitiæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam vocat M. Cato ſuo de vetu-

SALIX.

SALIX LATIFOLIA rotunda.

SALIX HUMILIS REPENS.

re ruſtica libro. Rurſus aliæ firmiores corìbibus & ruſticanæ ſupellectili admodum expetitæ. Aliæ denigʒ ſunt minuſculæ ac ſpectabili tenuitate, texendis caniſtris, ciſtellis ac calathis aptiſſimæ, omnibus folia oleaginea oblonga, ſupernè virentia, & infernè candicantia. Naſcuntur humecto ſolo in fluviorum & foſſarum aggeribus. Salicis lachrymam trium generum eſſe prodidit Plinius lib. 24. cap. 9. tametſi unius tantùm generis meminerit Dioſcorides. Unam arbor ipſa ſponte exudat, altera manat in plaga, cùm floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine: tertia eſt detruncatione ramorum autumni tempore à falce diſtillans. Cæterùm qui ſalicis albicantem ſpumam adnotatam reliquerit, invenio neminem: quæ delapſis ſtatim floribus è ramuſculis uvæ modo dependet, donec ventis arrepta huc & illuc plumæ modo impellitur. Salix citò ſeneſcit, ac brevi vitæ ſpatio perdurat. Salicis recentia folia utiliter à Medicis adduntur in lotionibus, quæ ad ſomnum conciliandum parantur, ſparguntur eadem utiliter circa febricitantium lectulos. Epotum ſalicis decoctum, aut lixivium è ſalicis cinere paratum, inhærentes gutturi hirudines necat ſolvitq́ʒ: viridia folia ſpargunturutiliter circa febricitantium lectulos. Ligni materies, cadis ac ſcutis conficiendis, aptiſſima, quòd ſuo lentore frangi contumax ſit, & levitate polleat. Salicis vires memoriæ prodidit Galenus lib. 6 ſimp med. his verbis. Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem quis uti poſſet. Verùm floribus ejus maximè propè omnes utuntur medici ad exiccantis emplaſtri præparationem: eſt enim vis eorum ita deſiccatoria, ut morſu abſtineat: habet verò etiam quandam adſtrictionem. Sunt verò etiam, qui ſuccum ex ea expreſſum, meditamen ſervent mordacitatis expers, & exiccatorium, ad multas res utile. Haud enim invenias quid ad plures res utilius, medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adſtringat, ſicut in opere de medicamentorum compoſitione exactius demonſtrabitur. Porrò arboris cortex ſimilem facultatem obtinet tum floribus, tum foliis, niſi quòd temperatura ſit ſiccior, velut omnes cortices. Sed hunc quidam cemburunt, ejusq́ʒ cinere utuntur ad omnia. quæ valenter deſiccare oportet. Nam clavos, quos vocant callos, Græcis τύλους, myrmeciasq́ʒ tollunt, aceto acri ipſum macerantes. Nonnulli autem dum floret ſalix. corticem ejus incidunt & ſuccum quendam colligunt, utunturq́ʒ ad ea, quæ pupillas offuſcant, extergente videlic. ſimulq́ʒ tenuium partium medicamine. Uti verò illo ad multa alia quis poſſet, ſiquidem talis fuerit. Salix ita Latinis dicta, Græcis ἰτέα: Arabibus Bulef, Bhulles Saffaf

Salicis lachryma triplex Plinio.

Salicis ſpuma.

Salicis vires ex Galeno.

Nomina.

Saffaf aut Chalif nominatur: Italis Salice & Salcio: Germanus Weiden und Felbinger: *Hiſpanis Salce aut Salgueiro: Gallis Saulz: Bohemis Vrba.*

Salicis differentiæ.

Salix ἰτέα, παρὰ τὸ ἰσχνὰ quòd ea celeritate creſcat, ut ſalire videatur: φλεσίκαρπον frugiperda Homero, quia ocyſſimè ſemen amittat, ut habet Theophraſtus 3. hiſt. 2. & Plinius lib. 16. cap. 26. Salix alia perticalis, alia viminalis. Perticalis, quæ vulgaris & prima, vel eſt ſterilis, flores ferens amentaceos ante folia: vel eſt fructifera, ferens racemulos populi inſtar oblongis granulis. Viminalis variat colore corticis magnitudine & fructu. Colore eſt cortex albo ſeu pallido, Gallica dicta: nigro, phœnicea Theophraſto, purpurea Plinii: luteo, Græca dicta, vitellina Plinio: Cinereo, quæ latifolia ſeu aquatica. Magnitudine, alia viminalis magna, alia parva: magna quæ ſecunda eſt ſalix purpurea nigra viminalis, cui peculiare quod ad cujuſq; folii petiolum gemina ſemper ſint foliola, μελαμφύλλοις Theophraſto: tertia ſalix phœnicophloios ſive phœnicea: quarta ſalix lutea: quinta ſalix latifolia, quam aliqui Elæagnon Theoph. cenſent, quæ duplex, alia folio oblógo, quę ſalix caprea latifolia Tab. alia folio rotundo. ſalix quarta Trago, cujus iconem adpoſuimus: ſexta ſalix anguſtifolia: ſeptima, ſalix foliis longiſſimis, Eleagnos Lugdunenſi. Parva variat foliis latis & anguſtis: latis ſalix humilis repens, cujus iconem adpoſuimus, quæ duplex eſt apud Cluſium hiſtoria Pannonica, hæc octava eſt & nona: decima eſt rotundifolia in hiſtoria noſtra deſcribenda. Anguſtifolia duplex Cluſio, undecima & duodecima: decima tertia, ſalix Helice Lugdunenſi, quę baccas fert rubentes & caput ſquammis compactum: decimaquarta ſalix marina quę teſtis oſtrearum & ſaxis in mari adnaſcitur. Fructu variat, quod alia ſterilis, alia fructifera, ut ſupra dictum.

Ἀγριελαία. SYLVESTRIS OLEA. CAP. CXVIII.

SYlveſtris oleæ, quam aliqui cotinon, id eſt, oleaſtrum appellant, alii Æthiopicam olivam: folia aſtringunt, trita autem & impoſita ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, epinyctidas, carbunculos, reduvias, nomasq; cohibent, cruſtas emarginant cum melle illita: quinetiam ſordida ulcera repurgant: inflammationes, panosque cum melle impoſita diſcutiunt, cutem a capite vulſam conglutinant: oris ulceribus, & privatim infantium commanducata medentur. Succus & decoctum eoſdem habent effectus: ſanguinis eruptiones ac muliebre proluvium, admotus ſuccus inhibet: uvæ oculorum puſtuliſque prodeſt: ulcera & veteres defluxiones ſiſtit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum eroſiones perquam utilis. Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſo vino aut aqua, ſiccatusque ſole in paſtillos digeritur: ſed longè validior ad recondendum ſuccus habetur, qui cum vino, quam cum aqua expreſſus eſt: auribus ſubvenit ſive ulcerentur, ſive pus effluat. Folia convenienter cœliacis cum farina hordeacea illinuntur. Uruntur cum floribus folia, ut ſpodii vicem cinis præſtet, in cruda olla, oblito ore luto, uſque dum figulinum percoquatur: reſtinctaque vino, & rurſus ſubacta, eodem modo uruntur: poſtremo ceruſæ modo elota coguntur in paſtillos. Hujuſcemodi cinerem in medicamentis oculorum conſtat ſpodio non cedere, ſed eiſdem viribus præditum eſſe putandum eſt. Foliorum ſativæ oleæ eadem vis intelligitur, ſed aliquando inferior: unde ocularibus medicamentis ob ſuam mitiorem vim convenientior eſt. Sudor ligni virenti accenſo manans, illitu ſanat lichenas, furfures & ſcabiem. *a* Oleaginum ſemen illitum medetur furfuribus & ulceribus, quæ depaſcunt, vorantque: quod autem intra nucleum eſt, ex adipe & farina ſcabros ungues excutit. Colymbades tritæ, & ambuſtis illitæ, puſtulas gigni prohibent: ſordida ulcera purgant. Muriæ ſuccus collutas gingivas contrahit, & motus dentium firmat. Oliva *b* flava & recens ſtomacho utilior eſt, ventri difficilis: nigra autem & matura corruptioni opportuna eſt, ſtomacho adverſatur, oculis non convenit, capitis dolorem movet: areſacta illitu depaſcentia ulcera ſiſtit, & carbunculos emarginat. Oleum ſylveſtris olivæ gingivis putrilugine laborantibus colluitur, dentium mobilitates ſtabilit: calfacti fotus gingivis fluxione laborantibus utilis eſt: lanam enim ſpecillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingivis admovere, donec albæ ſpectentur.

a Meum καρπὸς. i. fructum.

b Meum ὑπόξανθος. i. ſubfulva.

Δάκρυον αἰθιοπικῆς ἐλαίας. LACHRYMA ÆTHIOPICÆ OLEÆ. CAP. CXIX.

Quæ cõcluſa ſunt tribus in locis non leg. Orib.

LAchryma, quam Æthiopica olea ſtillat, ſcammonio ſimilis quadantenus eſt, fulva, ſtillis exilibus conſtans, mordax. Quæ autem [ammoniaci aut gummi ſimilitudinem refert,] colore *a* nigricans, [nec] guſtu mordens, ſupervacua eſt. Noſtrates oleæ,] oleaſtri [que] ſimilem lachrymam fundant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albugineſq; illitu emendat: urinam & menſes ciet: cavis dentium impreſſa ad dolores efficax eſt. Inter venena ſcribitur, partus pellit: lepras & impetigines ſanat. Appellatur autem Æthiopica & agreſtis olea.

a Meum μέγα καὶ λεῖον. i. magnum & læve.

Ἀμόργη. AMURCA. CAP. CXX.

a Ἐλαίου. i. Olei, leg. Orib.

AMurca *a* [expreſſæ] olivæ recrementum eſt. Decocta in cupreo vaſe ad craſſitudinem mellis adſtringit, cæteros præbens lycii effectus. Inſuper dentium dolori, & vulneribus cum aceto, vino, aut mulſo commode illinitur: additur in medicamenta ocularia, & meatus inducto ſuo obſtruentia. Vetuſtate meliorem fieri conſtat. Utiliter infunditur ſedis, genitalium ac vulvæ exulcerationi. Si verò cum omphacino recoquatur ad mellis craſſitudinem, carioſos dentes extrahit: jumentorum ſcabiem cum decocto lupini, & chamæleonte illitu ſanat. Cruda & recenti amurca podagras, articulariosque dolores foveri, utiliſſimum: peruncta in villoſa pelle & hydropicis impoſita, tumoris molem reprimit.

Cum

I. OLEA SYLVESTRIS.

II. OLEA DOMESTICA.

Cum olivæ, oleum oleæ Æthiopicæ lachryma, & amurcæ ex una tantùm arbore proveniant: non abre duximus de his omnibus simul pertractare & ita singula partibus una commentatione quantum opus est, satisfacere, & quicquid ad eas spectat simul perstringere. Oleæ itaq; folia habent longa, in acutum desinentia, crassa, pinguia, superne viridia, inferne albicantia, sapore amaro & acriusculo. Florent omnes Julio mense floribus albis racematim prodeuntibus, à quibus baccæ prodeunt primum virides, deinde appropinquante maturitate pallescunt, tandem purpureæ prius factæ saturate nigrescunt: decerpuntur mense Novembri & Decembri, namq; antea non matureſcunt. Sterruntur deinde in pavimentis, donec rugosæ fiant, deinde mole supponuntur, & torculari premuntur, affusa ferventi aqua: ita enim oleum reddunt. Ligni materies pulchra solida, venosa, crispa ardetq; viridis, perinde ac sicca: seruntur in collib. & in campis. Nascuntur sylvestres oleæ copiosæ in agro nostro Senensi alibiq; Hetruriæ locis: nascuntur & in Dalmatiæ tractu, & in quam plurimis Adriatici & Ægæi maris insulis verùm domesticis longè minores, foliis brevioribus aculeatisq; ramis. Earum baccæ etsi numerosa secunditate vincant, magnitudine tamen sativis cedunt: quin & gustatu adstringentiore sentiuntur, & ori sapidiores existunt. Cujus rei cento sunt testimonio turdi, merulæ & sturni: quippe quoniam sylvestres olivas libentius devorant, quàm sativas. Incolæ, qui aucupiis delectantur, agrestes oleas summo studio ac industria ab avibus tuentur: nempe quòd confectâ sativarũ vindemia, aviculæ ad has advolant, ubi mense Decembri & Januario visco innumeræ capiuntur, præsertimq; turdi. Pauci admodum sunt in Hetruria, qui oleastri baccas legant ut oleum inde exprimant: nam ea demum magna sativarum copia est, quæ facit, ut imbi omnino parvipendantur sylvestres. Olivarum genera decem in antiquorum notitiam pervenisse reperio, pausias videlicet, algianas, licinianas, sergias, nevias, culminias, orchites, regias, circites, murteas: etsi Virgilius trium generum tantùm meminerit, quemadmodum etiam plura non novit hac nostra ætate Hetruria, præsertimq; noster Senensis ager. Primum harũ genus eas nostri faciunt, quæ licet a minoribus olearum plantis proferantur, sunt tamen spectata forma & magnitudine. Bononienses non quidem inferiores his tantùm muria asservatis utuntur in cibis: quandoquidem oleo minus aptæ sunt, quod multò plus amurcæ quam olei fundant. Proximæ tum colore, tum magnitudine præstantes, quamvis prædictis longè minores sint, sunt tamen omnium aptissimæ ad olei conficiendi usum: quippe quòd oleum ex eis expressum, sit non modo flavum, dulce, pellucidum ac cæteris præstans, sed etiam copiosum. Gignuntur hæ à procerissimis oleis, prægrandib. juglandium nucum instar, ramos in altũ latumq; amplissimè fundentibus, eas rura nostra Olivastre vulgo vocant. Tertii verò ac postremi generis eæ denigrescunt, quæ passim in universa Italia nascuntur, & omnium vulgarissimæ habentur. Latissimæ olivæ Bononiensibus & nostratibus crassiores muria asservatæ Romam, Venetias, & ad alias complures Italiæ clarissimas urbes, ubi magnificæ, opiparæq; parantur mensæ, ex Hispania importantur. Condiuntur muria oliva brevi tempore, servata nativa viriditate, hoc modo. Sumuntur calicis vivæ cribratæ libræ sex, aquæ quod sufficit ad dissolvendum, quousq; calx pulticula liquida fiat, huic adduntur cineris querni cribrati libræ duodecim, & aquæ tantum, q̃ sufficiat ad dissolvendum: deinde in hac pulticula macerentur olivarũ viridium electarum libræ viginti quinq; horis octo continuis, aut ad summum decem (hoc temporis spatio omnem amaritudinem exuent) sed interim lignea rude leviter cõmisceantur, ne lædantur, contundanturve. Eximuntur deinde, & lavantur in aqua, in qua posthac macerantur quinus, senisve diebus mutata, affusaq; sæpius aqua: Extrahuntur deinde, & condiuntur muria in qua ferbuerint prius fœniculacei caules in particulas dissecti: & asservantur fictili, q̃ commodum fuerit. Ita enim paratæ nativã viriditatem servant, & esui delectabiliores evadunt. Cæterũ olea, & quercus tam pertinaci odio inter se dissident (si rei agrariæ scriptoribus fides est adhibenda) ut altera prope alterã depacta brevi tempore pereat. Oleæ item si primo germinatu a capra depascantur, adeo sterilescunt, ut nullo remedio in posterum prolificæ fiant. At si alia de causa raras admodum, vel nullas proferant baccas

Oleæ cõsideratio.

Olea sylvest.

Olivarũ genera decem.

Olivas condiendi ratio.

Oleæ & quercus odium.

baccas, nudatas earum radices à circumstante terra hybernis algoribus opponere, certissimum est remedium. Amant oleæ apricos tractus & colles, calidasq; regiones, nam in frigidis locis non provenunt. Sylvestris seu Aethiopicæ oleæ lachryma, licet multis polleat viribus, ejus tamen in Italicis officinis nullus est usus: neq; quod ea ad nos asseratur, adhuc compertum habeo. Sunt, qui hanc putent illud esse gummi, quod medici recentiores, & officinæ gummi elemi appellant. Verùm illud certo argumento est, oleæ Athiopicæ lachrymam gummi elemi non esse, quod gustatu mordax non sit, neq; linguam vellicet: tum etiam, quòd omnibus perspicuum sit, eam lachrymam (etsi improprie gummi appelletur) non in gummi quidem, sed verius in resinarum genere esse recipiendam: cùm igni exposita statim colliquescat & diffundatur, quemadmodum & resinæ, quæ è pinu, picea, & aliis resinam fundentibus plantis colliguntur: licet nobis prorsus ignota sit planta à qua in Oriente defluit. Siquidem nullum gummi genus (quod ego sciam) igne colliquescit, nisi adduto aceto vel vino: quin potius statim comburitur. Est & alia oleæ maris rubri lachryma, ex qua (ut Theophrastus inquit lib.4.cap.8.) medici sistendo sanguini medicamentum componunt. Cæterùm quamvis ætate nostra obscura admodum sit gummi elemi origo, ejus tamen vires clarissimæ apud chirurgicos & vulnerarios medicos reperiuntur: nam in calvariæ fracturis, ac vulneribus mirificè unguentis, & emplastris additur, adeò ut præstantissimum sit in his sanandis medicamentum. De Amurca olei postremo nil aliud dicendum est, nisi quòd sit admodum utilis (ut memoriæ prodidit Cato) apotecarum & officinarum fabricis, ubi lanei, vel sericei panni reconduntur. Nam si calci admisceatur, & ex ea inde parietes incrustentur, oblinanturq; item laquearia & pavimenta, non modò parietes contractos, vel adventitios humores nunquam collachrymant, & situm minimè contrahunt: sed nec blattæ, nec aranei, nec cujusvis generis vermiculi ibidem gigni possunt. Sylvestris olivæ oleum cæteris adstringentius est. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur, sudores illitu arcet, & defluentes capillos cohibet, capitis furfures, ulcera manantia scabiemq; abstergit. Tardius etiam canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Olivæ vires prodidit Galenus lib.6. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Olivæ rami quantum habent adstrictionis, tantæ & frigiditatis participes sunt. Fructus verò si quidem ad unguem maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus est, magis tum adstringit, tum refrigerat. Oleæ sylvestris rami, ac folia magis adstringunt, magisq; refrigerant quam domestica. Olea sativa, sic Latinè, ut ἔλαια ἥμερος Græcè vocatur: Arabicè Saiton seu Caiton: Italicè Olivo domestico: Germanicè Delbaum: Hispanicè Olivo & Azeytimo: Gallicè Olivier. Sylvestris autem Ἀγριελαία, ἢ κότινος appellatur: Latinis, Oleaster & Olea sylvestris: Italis Olivo salvatico: Germanis wilder Delbaum: Hispanis Azebuche: Gallis Olivier sauvage.

Æthiopicæ oleæ lachryma.

Gummi elemi.

Amurca olei.

Olivæ vires ex Galeno.

Nomina.

Olea sativa est & sylvestris. I. Sylvestris olea seu cotinus Dioscoridi: olea sylvestris, Lac. Lob. Dod. Tab. Oleaster Lon. Lug. Cæs. II. Sativa, olea & olea sativa herbariis dicitur. Olivarum genera plura proposuit Plinius lib. 15. cap. 3. Columella verò lib. 5. cap. 8. decem recensuit. At Virgilius 2. Georgicorum tria enumerat quæ nota satis, Orchites, Rhadios & Pausias. Tria quoq; ad nos adferuntur genera: grandissimæ nucis ferè magnitudine ex Hispania muria conditæ, quę Superbę Plinii fortè: dein majusculę & oblongæ ex Gallia & Italia; tum Genua minores rotundiores, quæ Olivellæ vocantur. Verùm apud Generosum Baronem Rudophum à Salis Cæsareæ Majestatis consiliarium, aliquoties comedimus peculiares à prædictis olivas, quę oblongæ sunt & magnitudine ad Hispanicas accedunt, verùm minore sunt pulpa seu carne & nigricantes, quæ in Rhætia suis in hortis proveniunt.

Δρῦς. QVERCUS. Βάλανος. GLANS. Φηγός. FAGUS. Πρῖνος. ILEX. CAP. CXXI.

Quercus omnis adstrictoriam vim habet, præsertim liber, qui cortici & ligno intercedit: quinetiam tunica putamini glandis subjecta. Decoctum ex iis datur dysentericis, cœliacis, sanguinem excreantibus. Trita in pessо fœminis fluxione vulvæ laborantibus subjicitur. Glandes eosdem effectus exhibent: urinam ciunt: capitis dolorem, & flatus in cibum sumptæ pariunt: resistunt elitatæ venenorum ictibus. Decoctum earum, & corticis cum lacte vaccino potum, prodest contra toxica. Intritæ oculorum inflammationes illitu leniunt: ad duritias, quas cacoethe vocant, & malefica ulcera cum salsa exungia conveniunt. Ligneæ glandes viribus quernas antecellunt. Fagus & Ilex quercus generi affignantur, & consimile munus obeunt. Ligneæ radicis cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus, denigrat capillos, prius cimolia terra purgatos. Folia omnium tusa & trita tumoribus prosunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

Glandiferarum arborum consider.

Sunt & aliæ glandiferi generis arbores, præter Quercum, Ilicem & Fagum: inter quas numerantur Cerrus, Suber, Aesculus, Phellodrys & aliæ nonnullæ, quæ suo more rura nostra appellant, quarum omnium exactè rationem reddere potest universa Hetruria. Quippe quòd & in maritimis nostris Senensibus, & Faliscorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia hæc glandiferarum genera adeo numerosa in vastissimis sylvis proveniant, ut glandibus innumerabiles porcorum greges incolæ ibi quotannis saginent. Verùm ne aliquis existimet, harum non meminisse Dioscoridem, quod fortasse eas non cognoverit, sciendum est, eum, meo quidem judicio, Δρῦος nomine comprehendisse in universum omnes glandiferas arbores non solùm quod sciret, una voce omnia illa genera contineri posse, sed etiam ut brevitati consuleret: Δρῦς enim apud Græcos non modò quercum particulatim significat, sed universim quamcunq; glandiferam arborem. Quo fit ut dixerit ipse: Δρῦς πᾶσα στυπτικὸν ἔχει δύναμιν, id est. Quercus omnis adstrictoriam vim habet, ac si dixisset, arbor omnis glandifera adstringit. Quercus folius est oblongis, firmis, robustis, per ambitum utrinq; sinuatis, caudice crasso, cortice rudi, scabro, in ramis verò læviori. Materie robusta, dura, gravi, compacta, firmaq;. Glandifera est arbor, & præter glandes Gallas quoq; producit cum majores, tum etiam minores, quas omphacitides vocant. Alios quoq; fert fructus de quibus Theophrastus Porro mirum est (ut Theophrastus est auctor lib.3.cap.8.& 9. de plantarum historia) quòd alia plurima præter fructum ferat quercus. Nam gallam gignit parvulam atq; alteram resinosam & nigram: quin & aliud specie veluti morum, sed durum & fractu admodũ difficile, id tamen rarum: ad hæc aliud effigiem colis repræsentans. Cum verò perficitur, durum quid parte emicante & perforatum, & tauri caput quodammodo æmulans profert, quod præruptum nuclei oleæ speciem intus ostendit. Fert & quod quidam pilum appellant. Id pilula est comam gerens lanaceam, mollem, nucleo durior, qua in lucernarum luminib. utuntur: flagrat etenim probè, ut galla nigra. Fert & alteram comigeram pilulam, Cæterùm quidem inutilem,

Quercus quæ proferat ex Theoph.

I. QUERCUS LATIFOLIA.

II. QUERCUS FLORENS.

II. QUERCUS.

utilem, verno autem tempore succo melligeno inficientem, tum tactu, tum gustatu. Inq; ramorum alis pilulam aliam gignit sine pediculo, concavoq; sessilem, peculiarem certè, versicoloremq;. Nam eminentes quosdam umbilicos candicantes, vel passim variantes nigris maculis habet: partem mediam grani tinctura infectam. splendidamq; ostendit aperta, nigra & putricans cernitur. Lapillum quoq; puniceum magna ex parte gignit, quanquam rarò. Item aliam eò rariorem pilulam è foliis convolutam, compressam atq; oblongam. Super foliis verò tergo adhærentem pilulam fert candidam, aquosam, dum tenera est: hæc etiam interdum muscas intus continet, venienq; ad incrementum justum in modum lævis parvulæ gallæ indurescit. Fungos omitto, qui è radicibus, & juxta radices erumpunt: communes enim eos cum cæteris habet arboribus. Quinetiam viscum taceo, quippe cùm in aliis quoq; proveniat. Sed nihilominus (ut dictum est) ferax hæc arbor habetur plurimarum: hactenus Theophrastus. Cæterùm non dubitandum est, quin omnes ii partus suos habeant usus, suisq; polleant viribus. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ vitreo organo à tenellis quercus foliis primo ipsarũ exortu decerptis elicitur, jecinoris defluxiones sistit, renum calculos cõminuit, & mulierum alba profluvia cohibet. Datur quoq; potanda utiliter dysentericis, & sanguinẽ rejicientibus. Sunt qui in pestilentialibus febribus eam propinent, quod adversus venena non parum valeat. Recentia folia ventriculi ardorem tollunt, si super lingua teneantur. Cæterùm aqua quæ in marcescentiũ quercuum reperitur cavitatibus, scabiem omnem ulcerosam sanat. Glandes urinam cient & resistunt devoratæ venenatorum morsibus. Intritæ crudæ inflammationes leniunt. Ad hæc ejus echinatæ pilulæ siccæ, ac tritæ vim apprimè adstrictoriam possident: eaq; propter efficacissimo sunt remedio contra omnes alvi fluxiones. In summa præstant, ubi supprimere sit opus.

Aqua foliorum quercus & ejus vires.

Fagi cõsideratio.

Fagus quoq; glandiferis arboribus adnumeratur, tametsi fructus effigies glandibus prorsus reclamet. Est autem Fagus folio carpini non absimili, grandiore tamen, læviore, nec adeo crispo. Atqui, ut ad fructum redeamus, est quidem is extima parte, calyculo includitur rotundo quadantenus echinato hispido ac scabro: interius verò triangulari forma nuclei sunt, qui tenui & lævi cute, castanearum modo, in atrum rubescente obteguntur. Nucleus albicat, horũ sapor dulcis & subastringens. Materies dura, sed non admodũ firma. Arbor in magnã assurgit proceritatem ramis grandiorib ac patulis. Provenit in sylvis, tam in planitie quàm in montib. & collibus. Glires hoc pabulo maximè delectantur ac pinguescunt: quamobrem cùm ejus advenit maturitas, innumeri capiuntur glires in Carniola, Stiriæ & Carinthiæ sylvis: quippe ius in locis incolas manè inspexeru, qui saccos gliribus plenos ferant una tantũ nocte captis. Delectantur fagi fructu etiã mures, siquidẽ è longinquis regionib. natura ducti gregatim sylvas ingrediuntur. Item & sciurus gratiss. cibus ac etiam turdis, merulis, aliisq; compluribus volatilibus. Quin & obsessos hostibus homines in oppido

Chio

IX. FAGUS.

X. ILEX.

XI. ILEX LATIFOLIA spinosa.

Ilicis cõsideratio & historia.

Ilex duplex.

Smilacis consideratio ex Theoph.

Cornarii lapsus circa smilacẽ.

Chio ea tantum glande victitasse, Cornelius Alexander est auctor, donec se obsidione liberassent. Fagi folia esitata labiorum, gingivarumq; vitiis mirificè opitulantur: tusa, illitaq; torpentia membra corroborant. Glandis fagineæ cinis renum calculis utiliter illinitur. ILEX *insuper arbor est in Italia notissima, spectataq; proceritatis, cortice in rufum nigricante: materies ejus densa admodum est, gravis ac robusta, in atrum rubescens. Foliis laurinis ac perpetuis viret, sed quæ externè candicent, scabraq; sint: interne vero virescant, lævia q; cernantur: quin & in toto ambitu serrata sunt. Duum Ilex est generum: alterum folio spinoso, sine aculeis alterum. Hoc ubiq; fere scatet Hetruriæ: illo verò Hispania. Meminit utriusq; Columella libr. 6. cap. 3. de re rustica, sic inquiens: Possunt & siculneæ bubus probè dari, si sit eorum copia: Ilignea tamen vel melior est quernea, sed ejus generis, quæ spinas non habet: nam id quoq; uti Juniperus, respuitur à pecore. Quare non rectè sentiunt, qui Plinii tantùm & Theophrasti testimonio freti, Ilicem haud spinosam, legitimam esse negant. Glandes profert quernis minores, quæ & in reliquis minus præstant. Iligneus carbo Hetruscis in pretio est, non modò quòd ignem diu foveat, sed etiam quòd (ut aiunt) vapore caput minimè tentet. Hac præter glandes, pilulas quasdam rubentes gignit, quæ tritæ cum aceto vulneribus recentibus, & cruentis oculis utiliter imponuntur. In Ilicis genere (ut memoriæ prodidit Theoph. lib. 3 cap 16. de plant. hist.) est arbor illa, quam Arcades Smilacem vocant, ilici similis (ea autem non est taxus, quæ etiam smilax dicitur, quoniam de taxo capite 10. ejusdem libri disseruit Theophrastus) folio tamen non aculeato, sed molliori profundioriq;, differentiisq; pluribus distinguendum: nec materie, ut illa, solida spissaq;, sed soluta, molliq; in opere. Sunt qui censeant Ilicem non spinosam smilacem esse. Sed cùm smilacis materies sit soluta molliq; in opere (ut Theophrastus scribit) cùr eorum sententiam comprobem, non habeo. Meminit hujus Gal. lib. 6. cap. 3. de comp. med secundùm locos in columellæ remediis, sic inquiens: His fortiora sunt ac baccarum ejus decoctum, & ex acerbis coroneis malis, & virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis ac fagi. Super quo loco dubitat Cornarius, quomodo fieri possit, quòd smilax (taxum, vel ejus speciem intelligit) quæ ab omnib. venenosa describitur, ponatur à Galeno inter gurgulionis remedia. In dubii verò solutione nil aliud determinat, nisi quòd, cùm nõ ubiq; (sic ipse putat) taxus sit venenо-*

XII. SUBER PRIMUS.

XIII. SUBER SECUNDUS.

XIV. PHELLODRYS.

venenosa, ex eo genere sumi debeat, quæ lethali careat noxa. Sed si Cornarius Theophrastum sibi alioquin familiarem consuluisset, qui smilacem quandam (ut paulò antè ostendimus) in arborem ilici similem refert, rectiùs meo quidem judicio, & paucioribus rem hanc explicasset. SUBER *denique arbor est fructu & folio ilicis, perpetua similiter coma virens, quanquam id negat Theophrastus, sed crassissimo cortice vestitur, atque ilici magnitudine cedit, ut ii quidem attestari possunt, qui Baccano Romam profecti sunt: eo enim in itinere innumeræ Suberum plantæ visuntur. Atqui duo ejus visuntur genera: alterum folio angustiore, prolixiore, acuminatioreque: alterum verò breviore, rotundioreque, & per ambitum serrato, acuminatis quibusdam in locis incisuris. Glandes quoque profert iligneis pares, paulò tamen minores, deterioresque. Hoc in Romano, illud in Pisano agro proveniens. Hæc cortice exuta minimè arescit, quemadmodum reliquæ arbores, quandoquidem natura haud ignara, quòd sæpissimè cortice expolianda esset, materiem duplici cortice munivit. Inter plures, ac varios corticis suberei usus, qui in rebus domesticis celebrantur, ille præcipuus est, & vulgaris, quòd sutoribus maximè sit expetita ad crepidas conficiendas. Quin & globis ex ea factis utuntur piscatores, quòd ea nunquam aquis mergatur, sed supernatet sustinendis retibus plumbeis glandibus in altum ductis. Ideoque Plinius lib. 16. cap. 8. scriptum sic reliquit. Suberi minima arbor, glans pessima, raraque: cortex tantùm præcrassus, ac renascens, atque etiam in denos pedes undique explanatus. Usus ejus anchoralibus maximè navium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu: quamobrem non infacetè Græci mulieres cortices arborum appellant. Sunt qui Suberem fœminam ilicem vocent, atque ubi non nascitur ilex, pro ea subere utuntur, in carpentariis præcipuè fabricis, ut circa Elin, & Lacædemonem: nec in Italia tota nascitur, nec in Gallia omnino Et eodem libro. cap. 40. inquit. Ejus materies tardissimè vetustatem sentit, sicut robur, larix, castanea, juglans: hæc Plinius, Est & alia arbor glandifera, quam, quòd caudicem habeat Suberi non absimilem, folia ferat suberis, corticem verò, & ligni materiem & glandes quercui sive cerro non absimiles, Hetruria vulgò appellat Cerrosugaro, quasi Cerrisuberem dicas. Id quod etiam fecisse videtur antiquitas: quandoquidem Theophrasto loco superius citato ea PHELLODRYS dicitur: copiosa hæc in agro Senensi in omni-*

Suberis confideratio, & historia.

Suber duplex.

Suberinæ corticis usus.

Suber Plinii.

Phellodrys & ejus hist.

Anguillarius arguitur.

Suberis vires Matthiolo.

Glandiferarum arborum vires ex Galeno.

in omnibus Archidoſſi, & comitatus S. Floræ ſylvis. Sed illuc uſq; non pervenit Anguillarius, cùm de hac arbore nihil meminerit inter glandiferas, quæ in Italia proveniunt. Non differt ſuis in facultatibus ab aliis glandiferis. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus ſanguinem fluentem ex utralibet parte ſiſtit: ejuſdem cinis ex vino calido ſanguinem ex recentibus magnopere laudatur. Omnium glandes in farinam tritæ, & potui datæ, drachmæ unius pondere, cum ſuco plantaginis auxiliantur omnibus alvi, & uteri fluxionibus. Conſert earum decoctum potum contra venena. Crudæ ac recentes tritæ, illitæq; inflammationes lenunt. Illinuntur eadem cum ſalſa axungia maleſtis ulceribus. Calyx quo glandes in arbore ſubſtinentur, eaſdem poſſidet facultates, ſed magis cum adſtringit, tum conrahit. Galeno tamen quercus quam quarundam aliarum glandiferarum arborum medicinæ commemorantur libro 6. ſimplicium medicamentorum, his verbis. Quercus partes omnes adſtringentis qualitatis participes ſunt. Sed plus tamen habet, quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, tum quæ ſub glandis ipſius calyculo, ea videlicet, quæ fructus carnem conveſtit. Quamobrem ad proſluvium muliebre, ſanguinis exputiones, tum dyſenterias & diuturnos ventris fluxus commodam eſſe credunt. Maximè verò ea nuncupata decocta, Valentiſſimè adſtringunt, fagus & ilex, ſed quis has ſpecies eſſe roboris velit ſeu toto genere diverſas. Quin & ſolia harum plantarum tenella, ſicca & trita, ſtrenuè deſiccare valent, minus autem quæ ſunt alterius roboris nimirum quanto minus fortita ſint adjunctionis. Siquidem ego quando, glutinaſſe me vulnus meum falce inſtitu cùm nullum adeſſet ad manum medicamen præter ipſius querci foliatum cum lapidibus, & vinum, omnem, vicinum locum contexi. Eandem vim ſolius habet & glandis roboris, eo, ſi medeatur nonnulli ad incipientes & creſcentes utuntur phlegmonas, nam quæ jam vehementes ſunt, adſtringentia reſpuunt. Sed talia ad curandi potius rationem, quam ad præſentem tractatum attinent. Ceterum in præſentia novi ſatis, quòd eatenus adſtringentem quatenus dictum eſt, facultatem quercus obtineat ſolſtit: ac proinde deſiccandi atq; adſtringendi: exacuendi autem paulò infra media in genere ſolutorum, quæ (ni fallor) tepida ſunt. Arbor, quæ Agis Græcis: Quercus Latinis appellatur: Chaillet. Hallt, aut Beluth, Arabibus Quercus Italis: Eychbaum/ Germanis: Robre, Hiſpanis: Cheſne, Gallis. Quæ vero Fagos Græcè: Fagus Latinè dicitur: Arabicè Chinaos, aut Chiachas: Italicè, Faggio: Germanicè Buchbaum: Hiſpanicè, Haya: Gallicè, Fau. Quadem, Græca vocem, Latina Ilex nominatur: Arabica, Barbes, ſive Carmas: Italica, Elice: ſive Leccio: Hiſpanica, Auzina, & Anzinbera: Germanica, Stechaichen. Gallus Veuſe. Suber autem Græcis φελλὸς: Italis Sugaro: Germanis, Pantoffelholtz. Suber anguſtifolium φελλὸς ἑτερόφυλλος. Phellodrys, Græcis pariter φελλόδρυς: Italis præſertimq; Hetruſcis, Cerroſugaro.

Quercus Ἀρυός: Veteres omne genus arboris Ἀρυὸς appellatione intellexerunt, à Ἀρύω erumpo aut pullulo: poſterioribus Ἀρύς omnem arborem glandiferam tantam ſignificat & præſertim Quercum. Una voce Latina comprehendi poſſe Plinius negat: at Gaza Roboris appellatione contineri poſſe cenſet. Quercus apud Latinos, modo pro genere, modo pro unica ejus ſpecie ponitur. Sic fructus omnes glandes dicuntur: licet Latini, ut Jabolenus ait, glandis nomine omnem fructum ſint complexi: at Plinius Glandem, inquit, quæ proprie intelligitur, ferunt Robur, quercus, eſculus, cerrus, ilex, ſuber. Genera Quercus quinq; Theophraſt. 3. hiſt. 9. Platyphyllos, hemeris, phagus, ægylops, haliphlœos ſeu cerrus fœmina: quę caudice, ligno, folio, fructus ſapore, magnitudine, figura, colore variat. I. Quercus latifolia ſeu platyphyllos Theophraſti, cujus iconem adjecimus: quam in marem & fœminam diſtinguunt. II. Quercus longiſſimo pediculo eſt Hemeris Idæorum, Etymodrys Macedonum, Placidam Gaza interpretatur: hinc peculiare, quo à longo pediculo & tenui affixa ſit, modò unica, modo gemina glans: hujus & flores adpingimus. III. Phagus ſeu Eſculus, Roboris primum genus Cluſio, qui quinq; Roboris ſpecies propoſuit, ut eſt in Pannonicis, diſtinctas: in quo genere mas eſt & fœmina. IV. Quercus calyce echinato, Ægylops Idæorum Aſpris Macedonum, Cerris majore glande Lob. V. Quercus calyce echinato altera, Halyphlœos Idæorum & Macedonum, Cerris Plinii minore glande Lobelo: hujus lignum ſæpe lapideſcit. VI. Hujus etiam ſpecies in Burgundia reperta minor, glandibus tribus quatuorve ſimul junctis, quæ ſuo pediculo furculis hærent, calyce valdè hiſpido, quam apud ſtatum Johannem Bauhinum III. Ducis Wirtembergici Medicum Montembelgardi vidimus. VII. Quercum marinam refert Theophraſtus 4. hiſt. 7. foliis lenibus carnoſis, myricæ ſolio: quam nunc habemus: oblonga lataq; habet folia caq; mollia. VIII. Præter autem ea, quæ ex Theophraſto Matth. refert Quercum ferre, ad annoſarum Quercuum radices uva reperitur antiquis incognita, vernali potiſſimum tempore, aliquando etiam in Canicularibus, ex ſuperfluo ſucco circa radicem coacervato diutiusq; detento, ſub terra prorumpit concretitium quiddam uvæ forma, colore foris purpureo, intus candido, ſuci lacteſcentis, ſaporis adſtringentis, quæ in æſtate ligneſcit. Colligenda vernali tempore, in umbra ſiccanda, ſiccata pulverizanda, cum pulvis hic in Dyſenteria ſit inſignis, & in omni fluxu ſanguinis: hac una deſperatos dyſentericos ſe curaſſe teſtatur Encelius libro tertio de lapidibus & gemmis capite 51. Hanc cum nemo pinxerit, eam depingi voluimus, ex uva quam Friburgo à clariſſimo Johan. Schenckio à Grafenberg ante annos decem accepimus. IX. Fagus Latinorum, non autem φηγὸς Græcorum ſive Dioſcoridis: φηγὸν Græcorum Phegum vertere oportet, non Fagum, cum hæ inter ſe differant. Græci enim ut ex hoc Dioſcoridis loco & Theophraſto liquet, glandiferis connectunt ſuam φηγόν, cui glandem tribuunt, non oblongam ſed rotundam. Latinorum Fagus glandem propriè non fert, ſed in echinato involu-

cro

VIII. UVA QUERCINA.

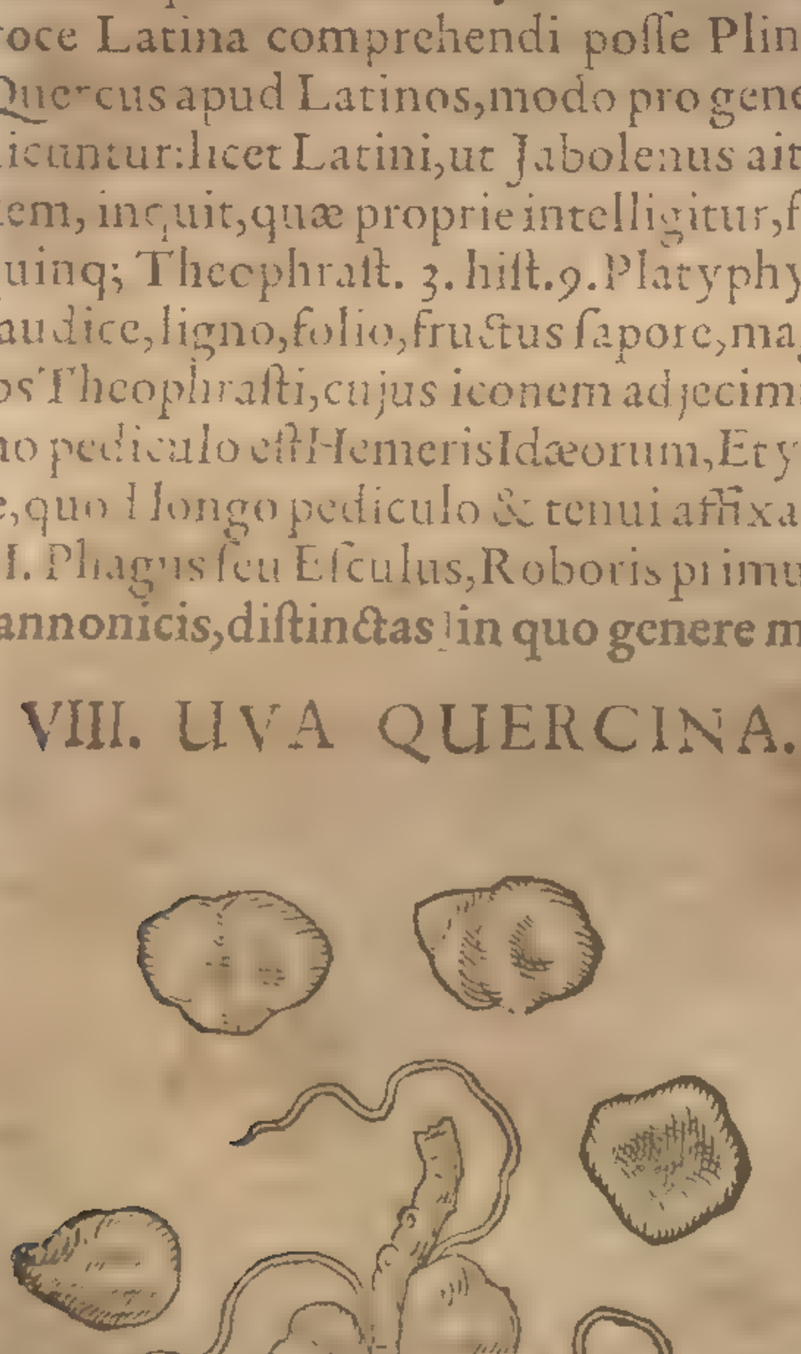

ero castanearum more, aliquot parvas, pingues & oleosas nuces, non rotundas, sed acuminatas & triquetras. Quare Fagus Latinorum sui generis est arbor quæ Theophrasto ὀξύα vocatur, scissimam Gaza reddidit, eò quòd ejus materia facilè in tenuissimas laminas findatur, Fagus recentioribus. X. Ilex πρίνος (quia serra propter duritiem sit secanda) duplex, altera folio non spinoso, alia spinoso. Ilex Italica folio oleæ. C.B. Ilex prima folio oleæ Plinio. Ilex Lac. Cæs. Lugd. cui & Phellodrys folio serrato angustifolia. Ilex angustifolia Tab. Ilex prima Matthioli & Smilax Arcadum Theophrasti, Clus. hisp. Suberi ramulum hujus adpinxit Lob. XI. Ilex Hispanica spinoso folio. Ilex major Clus. hisp. & Pan. Ilex major glandifera, Dod. Ilex arbor. Lob. Ilex latifolia, Cam. in Matth. Ilex Taber. Lugd. cui & Phellodrys nigra: Ilicis alterum genus Cæsalpino. Hæc altitudine & ligni materia cum præcedenti convenit, & foliis differt, quæ in hoc latiora sunt, ambitu sinuoso & aculeato: licet in eadem diversa etiam observentur, ut in juvencis folia per margines spinis horreant, adultę verò aculeis careant. Flosculi pusilli flavescentes, oblongum racemulum constituentes Majo mense inveniuntur: quib. succedunt fructus seu glandes ratione locorum variantes, interdum namq; glans major & longior, ut in Hispania: interdum minor & brevior quam in quercu, ut in Narbonensi: spinosa attamen intelligitur calyce, qui per maturitatem alicubi nigricat, & cujus nucleus albus gratiq; saporis. Frequens hæc in nemoribus & convallibus Hispaniæ & Galliæ Narbonensis. XII. Suber, dicitur & Ilex fœmina Plinio: duplex est, alterum rotundo, alterum oblongo folio. Rotundo, Suber dicitur Lac. Lon: Cord. in Dios. Cæsal. & Suberella: Suber latifolium, Clus. hisp. Cast. Tab. Lob. Suber folio breviore & latiore, Lugd. Phellos sive Suber Dodo. XIII. Suber oblongo folio: Suber angustifolium. Cast. Tab. Suber Aquitanicum & Suber folio deciduo Theophrasti, Clusius hisp. Suberi latifoliæ suæ ramum adpinxit Lob. XIV. Phellodrys, id est suberi quercus: Ilex fœmina Arcadibus, Theophrasto monente, Phellodrys. Cast. Lugd. Tabernæmontano.

I. CASTANEÆ. II. CASTANEÆ EQVINÆ.

Κάστανα. CASTANEÆ. CAP. CXXII.

SArdianæ glandes, quas aliqui Castaneas, aut Iopima, aut glandes Jovis appellant, adstringunt & ipsæ, similesque effectus præbent: præsertim tunica, quæ carnem, & corticem media intercursat. Caro his, qui ephemerum biberunt, conveniens est.

Castaneæ nuces sunt in tota Italia vulgò notissimæ: item & earum arbores haud quaquam incognitæ. Antiqui castanearum complura fecerunt genera: omnibus plerunq; inditis à locis, unde importabantur. Sed duo tantùm in Hetruria habentur genera, sativum scilicet, & sylvestre. In domesticarum genere habentur majores, quæ Marones vocantur: & minores quæ peculiariter Castaniæ vocantur. Mitiores facilè purgantur, harumq; illæ principem locum tenent, quas vulgus Marroni appellat: quippe quòd cæteris sint majores, sapidiores, speciosioresq;. Arbor est procera, amplaq;, foliis oblongis juglandis similibus, venosioribus tamen, & per ambitum fimbriatis, fructu echinato: nuce intus solida, altera parte plana, altera gibbosa, triplice tegminis ambitu septa, membrana primùm tenui, crispaq; & amara, mox lento ac coriaceo cortice, demum echinato calyce, alba intus pulpa ac dulci. Ligni materies solida, ac diuturna. In montanis, ubi quotannis aliarum frugum annona deficit, incolæ castaneis per hyemem victitant. Namq; eas in cratibus fumo prius exiccatas ab utroq; cortice repurgant, moluntq; in farinam, ac deinde cogunt in panem. Materies arboris ædificiis, atq; aliis domesticis utensi- Castanearum cõsideratio.

Castanea Orientalis sive equina.

libus admodum apta est: siquidem non modò ex ea fiunt trabes, tigna, asseres, & pedamenta sed & cadorum costa & eorum cinctus: verùm ignaris inepta. Montibus, & opacis gaudet magis quàm campestribus, & apricis. Creavit quoq; natura aliud Castanearum genus, in orientalibus regionibus, de quo tam apud antiquos, quàm recentiores (quantum viderim legerimq;) nemo est, qui meminerit. Arbor est Castanea hæc spectata proceritatis, folio pentaphylli senis tamen divisuris sed longè humana manu, quin etiam Ricini folio, grandiore, longo ac tenui pediculo appenso. Echinos fert in cacumine, magnitudine nostratibus æquales, subrufo colore, verùm duriore ac crassiore putamine, aculeis raris sed robustis ac firmis, & calore flavescentibus: singuli singulam includunt castaneam nostratibus ferè similem, crassiorem tamen rotundioremq; cortice subnigricante, præterquam anteriori parte, qua interno echini putamini conjungitur ea enim albicat, macula cordis figuram præ se ferente, quemadmodum videmus in repentis vesicariæ semine. Totus idem robustus est, simplex tamen, nullam intra se aliam tuniculam habens quæ carnem ambiat illi similem, qua nostrates castaneæ conteguntur. Sapor pulpæ vulgarib. ferè similis habetur, sed dulcior paulò, nec adeo mandentib. grato si tamen ex sicco fructu id quidem rectè percipi potest. Adstringunt, & flatus devoratæ pariunt. EQVINAS hasce castaneas appellant Constantinopolitani, quòd anhelosis ac tussientibus equis plurimum auxilii afferant devoratæ Dantur quoq; sanguinem rejicientibus. Plantæ ramum, una cùm prægnantibus echinis misit ad me Constantinopoli Gulielm. Quaccelbenus Flander, medicus insignis, unà cum quàm plurimis aliis, de quibus in epistolu latius diximus.

Castaneæ vehementer sistunt tum alvi, tum ventriculi fluxiones, idq; maximè siccæ: quin & sanguinem excreantibus prosunt. Tritæ cum sale melleq;, subactæq; rabidorum canum morsibus utiliter impoũntur: & cum hordeacea polenta & aceto illitæ mammarum duritias discutiunt Venerem excitant eo quòd flatum gignant. Largius in cibis sumptæ capiti dolorem inferunt, inflant alvum adstringunt, ac ægre concoquuntur: attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, vulnerato prius in latere cortice, crudis & elixis innocentiores redduntur, præsertim si cum pipere, & sale, vel saccharo edantur. Interior castanearum membrana rubens, qua albicans pulpa circumvestitur ex vino austero pota, duarum drachmarum pondere, sistit valenter immodicos omnes alvi fluores, & sanguinis rejectiones, quin etiam cum pari pondere ramentorum Eboris, alba fœminarum profluvia cohibet ex aqua albæ Nymphææ hausta. De castaneis differens Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Castaneæ omnium glandium sunt præstantissimæ. Sunt qui hos fructus λοπίμους appellent: hi namq; & soli inter fructus agrestes alimentum memorabile corpori præbent: hactenus Galenus. Illud porrò in his verbis animadvertendum, quòd Castaneæ quamvis eas Gal. plurimum nutrire prodiderit, non tamen in cibis commendantur, si comedantur frequenter. Nam q; ut idem auctor est libro de tenui victus ratione, sint illæ in aqua coctæ, sint tostæ, sint etiam frixæ, semper esitantibus noxam inferunt, multoq; magis, si crudæ edantur: Quod etiam libro de cibis boni & mali succi memoriæ mandavit. Castaneæ ita Latinis vocatæ, Græcis κάστανα σαρδιανὰ βάλανοι, ἢ Διὸς βάλανοι, ἢ λέπτιμα dicuntur: Arabibus, Sadianalach, Castal, & Stebulot: Italis, Castagne: Germanis, Resten: Hispanis, Marones: Gallis, Castaignes: Bohemis, Kasstany.

Castaneæ vires.

Castaneæ vires ex Gal.

Nomina.

Castanea κάστανα & καστάνεια, à Castano Magnesiæ urbe, Phocioni: Nux heracleotica Macrobio Plinius lib. 15. cap. 23. genera octo recensuit. Apud Germanos triplex genus, unũ sylvestrium & duo sativarum. Sylvestrium proventus in Alsatia inferiori: sativarum quędam minores, quę populares & coctivæ Plinii videntur: quædã verò grandes ex Allobrogibus allatæ, quas Marones appellant. Verùm figura & sapore etiam differunt. Nux Euboica Theophrasti censetur, quam Juglandem aliquando Gaza vertit. Castanea herbariis dicitur. II. Castanea equina Lob. Cast. Clus. Pan. Lug. Tab. Cæs. qui dubitat an sit Myrobalanus folio Heliotropii Plinii. Addit & tertium genus Lugd. historia Castaneę humilis, proveni-

entis ad montem Pilati non longè Lugduno. Quartum habet Monardis, & ex eo Castor, Castanearum purgativarum ex India.

GALLA. CAP. CXXIII.

Kynis.

GAlla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parva quidem, sed † articulorum manus modo rugosa, solida, nullo foramine pervia. Altera a plana, levis, perforata. Eligi debet omphacitis, quæ efficacior est. Utriusq; vis vehementer adstringere: tritæ excrescentias in carne, fluxiones gingivarum & uvę, atque oris ulcerationem cohibent. Nucleus dentium cavernis inditus, dolorem sedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acida muria extinctæ, sanguinem supprimunt. Decoctum quibus insidere expedit, efficax est, & contra vulvas procidentes, fluxionesque. Capillos denigrat, aceto aut aqua maceratæ: dysentericis, cœliacisque cum vino, aut aqua tritæ convenienter illinuntur, aut bibuntur: obsoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum est, quod his affectibus conferat. In summa his utendum ad adstringenda, aut sistenda, aut siccanda, quæ opus sunt.

a Meum & Car. λεῖα lævis.

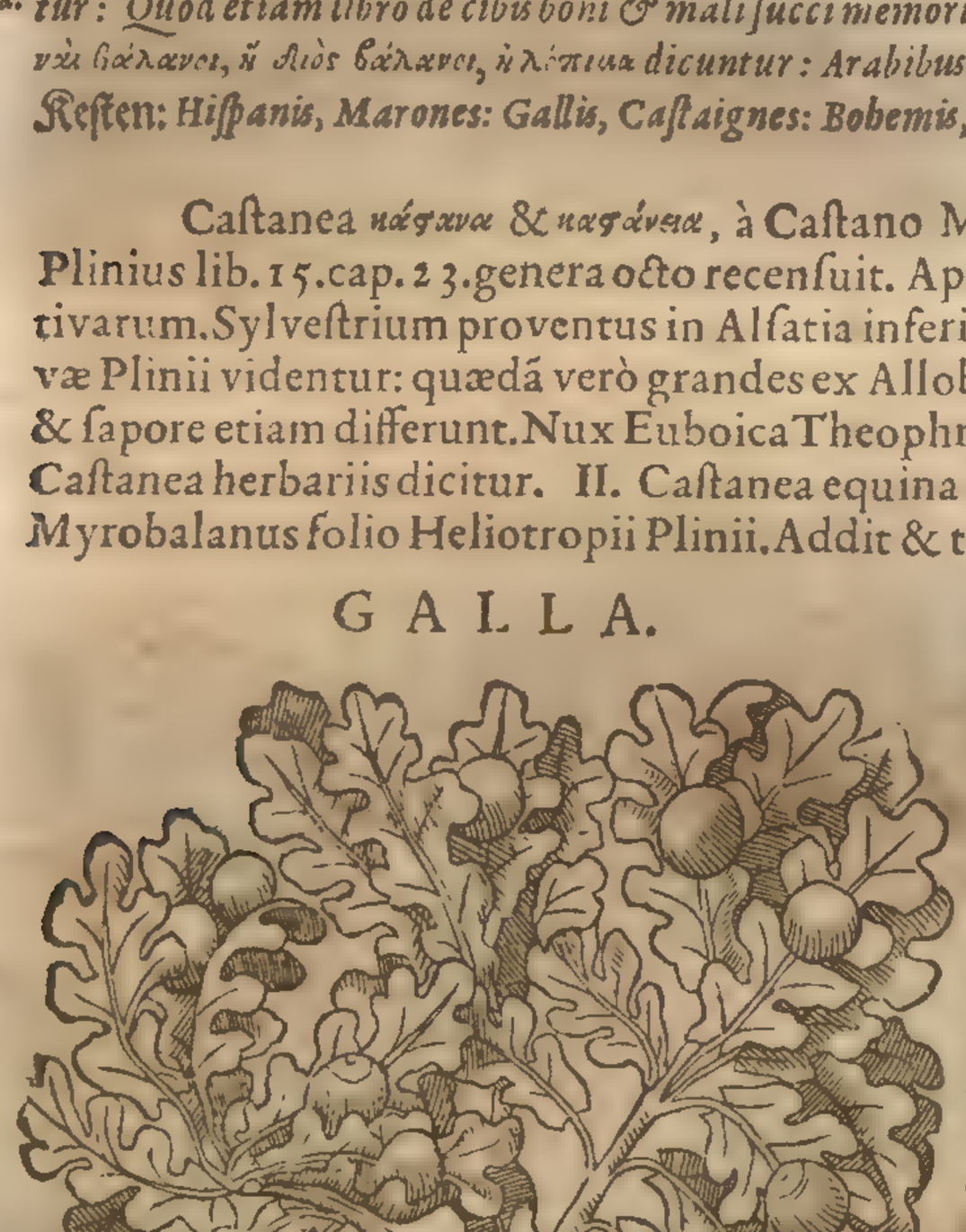

Gallarũ confider.

Gallæ vulgò notissimæ sunt easq; ferunt arbores omnes (ut Plinius auctor est) quæ & glandem. Nascuntur sole de geminis exeunte: & si æstu nimio excipiuntur, arescunt protinus, nec amplius adolescunt. Quercus in Italia præter glandes duo Gallarum genera ferunt. Minores quæ rugosa cute spectantur, fullonibus, & coriariis expetitæ, quæ Græco nomine omphacitides dicuntur. Majores verò, quæ

quæ læviores habentur. Cæterùm neq; in hoc Cornario adstipulandum esse judico, quòd suis in Galenum commentariis tam primo, quam sexto libro de comp. med secundùm locos, acriter contendat, nil aliud omphacitidem gallam esse Dioscoridi, & Galeno, quam calycem illum, quo glandes in arboribus continentur. Hoc tantùm argumento ductus, quod Paulus cap. de dysenteria in quodam clysteri scribat: ὀμφακὶ καὶ πεπαυμένῳ. ἔστι δὲ τὸ κοῖλον, ἐξ ὃ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς ἀγρίας βάλανος ὥσπερ αἱ ἡμέρους κρόνται. id est: omphacidis ustæ: est autem cavum illud, ex quo glans quercina enascitur, quo coriarii utuntur. Ubi ipse non omphacidos, sed omphacitidos putat legendum, vulgatam lectionem immutans. Ex qua postea non aliud omphacitidem gallam (ut diximus) esse existimat, quam cavum illud, in quo glandes inseruntur, quod recentiores cupulam vocant: stamq; nunquam à sua opinione recederet, nisi quis planè corruptum apud Paulum locum docuerit, aut ὀμφακὶς ab eo substantive pro eo, quod calycem Plinius dixit, & vulgò cupula glandis vocatur, dictum ostendat. Sed equidem non possum non admirari, quòd is, quem alioquin suorum scriptorum testimonio, acutissimi ingenij, sanissimiq; judicii virum semper existimavi, in re tam, meo judicio, clara, tam facile aberraverit. Nam si Paulus non putasset, quod ὀμφακὶς Græcum vocabulum ob suavitatem permultis fuisset obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse videtur, ei certè non fuisset opus per circumlocutionem illud declarare, ut fecit, cùm inquit. Est autem ὀμφακὶς cavum illud, ex quo glans quercina enascitur, quo coriarij utuntur. Quod præterea Paulus pro omphacitide galla glandium calycem non acceperit illud manifesto argumento esse potest, quod ipse libro septimo de gallis non autem de glandibus differat, duoq; gallarum genera constituat, quarum alteram omphacitidem appellat: alteram verò magnam, flavo colore, viribusq; inferiorem esse scribit. Quod etiam ante Dioscorides, & Galenus fecere, qui omphacitidem gallam glandium calycem esse nusquam, quod sciam, tradidere: quòd non ignoraverint (ut Cornarius ignorasse videtur) & genere, & specie a gallis differre glandes. Adde quòd Galenus, Dioscorides, & Paulus nusquam, quod equidem legerim, nisi sunt hoc vocabulo ὀμφακὶς pro galla, nisi adjectivè, & cum suo substantivo ἀκρὶς. Quare concludendo putaverim, in Paulo legendum esse, ὀμφακίδος, non ὀμφακίτιδος, ut contendit Cornarius: quin etiam crediderim Græcis glandium calycem ὀμφακίδα propriè appellari. Tametsi Cornarius, & Andernacus, qui in Paulo vocem illam acerbam suam interpretatur, Græcæ linguæ peritissimi, hæc non cognovisse neq; animadvertisse deprehendantur. Fit ex omphacite Galla, chalcantho, gummi, & vino atramentum scriptorium optimum, hoc modo. Sumito gallarum crassiuscule contractarum uncias quinq; chalcanthi Romani uncias tres, gummi Arabici uncias duas satis drachmam. Ponantur hæc omnia in fictile vitro circumlitum, & deinde superinfundito vini albi potentis, ferventis, libras quinq; & uncias quatuor, & occluso vasis ore loco quindecim diebus insolato, vel post vaporarij fornacem hyeme reposito, misceto singulis quotidie rudicula. Illud peculiare sibi majores gallæ vendicavere, ut quotannis aut annonæ fertilitatem, aut sterilitatem aut pestilentem auram præmonient: nam si rumpantur integræ, & quæ perforatæ non sunt, aut muscam, aut aranearum, aut vermiculum exponent. Si musca volat, futuri belli: si repit vermiculus, annonæ penuriæ si currit aranea pestilentium morborum præsagium est. Neq; cuiquam mirum videatur, quòd ex omnibus gallis ista exoriantur animalcula: etenim ego hujus rei saepius periculum feci, nullamq; unquam sum consecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus unum intra se non contineret: nam foramine conspecto facilè indicium sumi potest, jam animal exisse. Dicamus igitur licet, quercū & fructū, & animal gignere. Cujus rei haud ignari veteres illi patres non sine causa quercum laserunt fovi summo esse dicatam. Gallarum vires memoriæ prodidit Gal. lib. 7 simpl. medic. sic inquiens Galla, quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamen, pleraq; sui parte essentiæ terrenæ, & frigidæ: perquam desiccat, & repercutit fluxiones: ad hæc constringit, contrahit, partes laxas, ac languidas omnibus, fluxionum affectibus strenuè resistit. Læve verò tertium desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla flava illa, & magna, laxa, & ipsa desiccat quidem, sed tanto minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaq; ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua: sin vehementiore, in vino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, vino utare austeriore. Hanc rustici nostrates ſwonguſæ, quasi vini gallam dicas, nominant. Denig; gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem, & acrimoniam exustione assumunt: suntq; iis, quæ ignem experta non fuerint, tum subtiliorum partium, tum majore desiccandi potestate. Cæterùm cùm ad sanguinis suppressionem præparare eas voles, carbonibus impositas dum undequaq; candeant, aceto, aut vino extinguere oportebit. Quercus fructus nomis Græcè dicitur: Galla Latinè, pariter & Italicè: Hafs, aut Hafus, Arabicè. Gallöpffel und Eychöpffel, Germanicè: Galha, & Bugalha, Hispanicè. Noix de galle, Gallicè: Bohemice Galles aneb bublinky.

Cornarii opinio reprobata, dum omphacitidem gallā cavē glādium esse dicit.

Andernacus notatur.

Atramēti scriptorum cōficiendi ratio.

Gallarū præsagiū.

Gallarū vires ex Galeno.

† *Hoc loco Græci codices habent* κονδυλώδης, *Qua voce constat, judicio meo, Dioscoridem gallæ omphacitidis figuram designasse, cùm prius magnitudinem expressisset. Attamen ex interpretibus Marcellus manifestè eam etiam ad magnitudinem retulit. Ruellius autem, cùm eam tuberosam interpretetur, ipse quoq; magnitudinem innuisse videtur. Quocirca nobis satius visum est, omphacitim rugosæ parti articulorum in digitis, cùm extenduntur, similem reddere: quòd non solùm id innuat Græcum vocabulum: sed multo etiam magis omphacitides ipsæ apertissimè demonstrent.*

Nomina.

Ῥοῦς. RHUS. CAP. CXXIV.

RHus, quæ obsoniis aspergitur, [ab aliquibus erythros appellata,] semen est coriarii fruticis, [sic vocati, quoniam coriorum infectores eo utuntur ad inspissandas pelles.] Arbuscula † est in pectris nascens binum ferè cubitorum altitudine: foliis oblongis, subrubentibus, in ambitu serratis † ilicis modo: acino uvarum gracilium, denso, magnitudine terebinthi, quadantenus lato: cujus corticosa tunica perquàm utilis est. Folia vim habent adstringendi, & acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, in potus eorum, infessusque adjicitur: instillatur auribus purulentis: gangrænas, & pterygia cohibent folia ex aceto, aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis, ad crassitudinem mellis, in aqua decoctis, ad eadem, ut lycium, conveniens. Semen cosdem effectus exhibet: cœliacorum, dysentericorumque obsoniis inspergitur: fracta, desquamata, lividaq; illitum ex aqua, ab inflammatione vindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit: candida fœminarum profluvia sistit: hæmorrhoidas sanat, cum querno carbone intrito admotum. Aqua, in qua semen maduit, decocta cogitur, coitque, efficacior quodammodo ipso semine. Gummi defert, quod dentium cavis imprimitur, ad dolores finiendos.

Orib. nō legit cōclusa. †μικρὸν. i. parva, habet Orib.

I. RHUS. II. VIBURNUM.

Rhois confider. RHus Græcorum, cui (ut scribit Plinius li 24 cap 11.) Latinis non est inditum nomen, Sumach officinis vulgò vocatur, vocabulo nimirum a Mauritanis accepto, ut malus quam plurimus ab illis fieri posset. Huic inter diuersa profitebantur antiqui: idcirco Dioscoridi in ipsius capitis fronte, Rhus ducitur, quæ obsonius assergitur. Cujus usus audio, & apud Syros & apud Aegyptios in hunc usq; diem perdurat, ubi rhus provenit præstantior. Nascitur & in Italia Apennino monte pluribus in locis, vis omnibus planè notus quæ illi a Dioscoride tribuuntur. Hujus aridis foliis hircorum, caprarumq; pelles illæ confectæ crispantur, concinnanturq; quas vulgò Somachi nuncupant. Cæterùm illud non videtur prætereundum, quod etsi Galenus tum alibi, tum præcipue lib. 6 de comp. med. secundum locos, plura Rhois nomina & genera explicasse videatur, ut quod modo Syriacum appellet, modò Ponticum, modò obsoniorum, modò coriarium, modò rubrum, non tamen propterea censendum est, Rhois arbores inter se genere, vel specie differre. Quandoquidem nobis constat, unum tantum genus Dioscoridi hoc loco descriptum esse, quemadmodum & Galeno lib 8. simp. med. Atqui hac in re scire convenit, quòd Rhus obsoniorum nihil aliud est, quam semen: coriariorum verò nil aliud, quàm folia, & fruticis ramusculi. Nostræ enim sententiæ subscribit Dioscorides, qui scriptum reliquit: Rhus semen est exiguæ plantæ, qua coriarii ad pelles tanduntur. Quod etiam Galenus confirmat loco citato. Rhus verò rubens nil aliud esse comperitur, quàm ejus semen immaturum, cui major adstringendi vis inest, quam maturo, cujus acini quadantenus nigricant. Syriaca præterea, atq; Pontica rhus, etsi in alus nascatur regionibus, a quibus nomen invenit, nihil tamen genere distat ab Italica atq; Iberica, nisi illa magis, hæc verò minus viribus præstet. Ideoq; Monachos illos, qui in Mesuem commentarios edidere, longè hallucinari crediderim: nempe qui sibi persuaserint, Rhoem Ponticam alterius esse generis ab ea, cujus extitit usus apud antiquos in obsonus. Qua in re & Plinius deceptus esse videtur, cùm de coriario particulariter scripserit, ipsumq; diviserit ab eo, quo in ciborum condimentis antiquitus utebantur. Fuchsius verò, non contentus duobus Rhois generibus, Plinii imitatione, tertium adinvenit. Etenim is lib. de componendis med. quem secundo loco edidit, Rhoem Syriacũ non solum differre scribit ab eo, qui tum culinis, tum coriarius expetitur, sed peculiarem quidem Syriacæ arbusculæ succum esse censet, quod Galenus lib. 6. de comp. med. secundùm locos succum rhois Syriaci in quoddam medicamentum addat. Sed errat Fuchsius in hoc, mea quidem sententia, quandoquidem non video quomodo ex mentione succi rhois Syriaci à Galeno facta, colligi possit, rhoem Syriacum esse genus separatum: nam ego potius adducar ut credam, ita eum cognominatum fuisse à Galeno, quòd apud Syrios cœli & soli illius temperie provenirat cæteris præstantior. Et quamvis Theophrasto lib. 3. cap. 18. Rhus duplex reddatur, mas scilicet, & fœmina, quod alia sterilis alia fructifera sit, non tamen ob hoc posteritatis memoriæ prodidit, quòd altera cibis, altera corius nasceretur, sed an bas ad coria inficienda destinavit: quòd coriarii folia, & ramusculos tantùm accipiant, non autem semen. Rhoem, quæ in Cornelio Celso ros Syriacus depravatè legitur, Mannam, quæ ex Syria nobis advehitur, esse putavit Petrus Crinitus Florentinus cap. 7. libri ultimi de honesta disciplina, falsus vocum similitudine, quòd ros, quæ dictio rhos Græcè legenda est in Celso, aeris rorem significare crediderit: etenim manna ros quidam est. Veruntamen ejus sententiam acriter explosit Manardus Ferrariensis lib. epist. suarum primo. Theodorus in Theophrast Rhois vocabulum fluidam interpretatur, quod nomen Graci etymum secutus sibi Latinè finxit: quippe (ut Plinius est auctor) rhus Latinum nomen non habet. Id quod mihi errandi præbuit ansam, cùm jam dudùm pro certo existimaverim, fluidam Theophrasto eam arbusculam esse, quæ vulgo Lantana vocatur, è cujus radicibus viscum quidam conficiunt. Verùm cùm accuratius Græcum Theophr. codicem perlegissem, Theodoriq; novum vocabulum non sine bile examinassem, erroris mei causam facilè deprehendi. Quo factum est, ut jam fateri libeat, fluidam Theodori nil aliud Theophr. designare, quam Rhoem, & ob id Lantanam sic a vulgaribus vocatam, ut prius credideram, non esse. Quæ tamen (ut mea fert opinio) potius VIBURNUM imitatur, quòd maxime lenta, obsequiosa, flexuq; invicta sit. Tale enim esse viburnum Virg. in Bucolicis cecinit hoc carmine.

Rhois plura nomina apud Gal.

Monachorum error & Plinii.

Fuchs. opinio damnata dũ Rhois 3. fecit genus.

Rhus duplex Theophr.

Petri Criniti lapsus ros Syriacũ, Mannam putantis.

Fluida Theodoro.

Viburni historia.

Quantum

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Exit hac ramulis digitali crassitudine, bicubitalibus, foliis ferè ulmeis, crassioribus, incanis, & pilosioribus, quæ paribus internodiis adversis pediculis conjugatim adhærent, per ambitum tenuissime serrata. Florem edit album, umbellæ modo cohærentem: à quo acini prodeunt lentiscorum modo pressi, qui primo statim exortu virides, deinde rubri, demum verò nigri spectantur: radice per summa cespitũ vagante: virgæ adeò flexiles, lentæq; habeantur, ut ad colligandum fasciculos in commodè utantur rustici. Nascitur in sepibus, & frutetis, & inculto solo. Folia aspera sunt & gustu adstringentia: fructus, ubi ad ultimam pervenit maturitatem, alvum exolvit. Sententia nostræ adstipulatur Ruellius, non solùm quòd hac planta flexilis admodum ac lenta omnibus suis partibus habeatur, sed etiam quòd hactenus in Gallia proprium retineat nomen. Nam detrita una tantum littera ibidem viurna vocatur. Plura de hac planta diximus adversus Guilandini calumnias in Epistolis nostris. Non desunt autem, qui genistam quandam Viburnam faciant, eo tantum argumento, quòd Calabri Genistam illam, Varorna nuncupent. Atqui nihil est, quod me adducat ad credendum, Virgilium Genistam vocasse Viburnum, cùm hæc proprium habeat nomen. Viburni itaq; folia adstringentis sunt facultatis, ut prædiximus, ideoq; præstat ad vacillantes dentes confirmandos, & gingivarum rheumatismos, si decoquantur in vino austero: atqui longe magis valebit, si cum olivæ foliis decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto sæpe foveantur dentes. Gargarizatur idem ad columellæ prominentiam & ad faucium fluxiones: uvarum acini arefacti anteaquam mitescant, & in pulverem poti, alvi fluxiones sistunt. Paratur è radicum corticibus sub terra maceratus, & subinde decoctus, & diu tusis visum ad aucupia haud inutile. Folia ubi in lixivio decoquantur, capillum denigrat, & eosdem fluentes sistunt. Caterùm cum Rhois mentio Cotinum arborem mihi in mentem redegerit, quam Itali vulgo vocant Scotano, quòd hac quoq; planta coriarii utantur, non minus quam Rhoë ad coria firmanda, prætermittere sanè non potui, quin in Medicum usum huius historiam, & vires attexerem, & ejus quoq; imaginem adderem. Est itaq; COTINUS planta vel arbuscula fruticosa, foliosaq; ra-

Viurna Gallorũ.

Genista quædam Viburnũ est.

Viburni vires.

Cotini historia.

III. COTINUS.

COTINUS CUM FLORE.

nis numerosis, tenuibus, subrubentibusq;, foliis densis, terebinthi rotundioribus, ac latioribus, odore subgravi, gallæ contusæ modo. crescit ad trium quatuorve cubitorum altitudinem, & si quandoq; adhuc grandior evadat; candice humanò brachio paulo minore: materie adeò flavâ ut ad lanificia coloranda maximè infectionibus expetatur. Gerit in ramusculorum cacuminibus magnam plumosamq; congeriem, umbellæ ferè speciem præ se ferentem, colore ex candido rufescente, in qua siliquæ oblongæ hyperici ferè haud absimiles proveniunt, in quibus semen conciditur. Provenit copiosa in Tridentino agro, Veronensi, & in aliis non paucis Italiæ locis, & præsertim in Apennino monte. Meminit breviter Cotoni Plin lib. 16. cap. 18. his verbis. Est & in Apennino frutex qui vocatur Cotinus ad lineamenta colore insignis: hæc ille. In multis Insubriæ locis appellatur vulgò Róso, & Scotano, ubi in arbusculam adolevit. Vis illi adstrictoria insignis, exiccans, cohibensq;. Sanantur foliorum decocto in collutionibus oris, & linguæ ulcera, quin etiam columellæ, & faucium defluxiones. Valet idem ad genitalium quoq; ulcera, ubi eo sæpe abluantur. Adduntur folia in desessionibus, quæ ad menses cohibendos parantur. Siccorum foliorum, ac ramusculorum pulvis, ventri prius aceto rosaceo illito, insperfus, alvi defluxiones quascunq; compescit. De Rhoë hæc. quæ sequuntur, nobis scripta reliquit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum sic inquiens. Rhus fruticosa planta astringit, desiccat. Nam & coriarii ad desiccandum, & adstringendum pelles planta utuntur: ac proinde βυρσοδεψικὸν hoc est, exoriaria appellata est. Porrò Medicis in usu sunt in primis fructus ejus, & succus multùm austeræ qualitatis. Consentaneus est usus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit itaq; & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo verò refrigerantium. Pŏs ut Græcis, ita etiam Latinis Rhus nominatur:

Cotinus ex Plinio.

Cotini vires.

Rhois vires ex Galeno.

Nomina

Sumach, Adurion, Rosbar ſadiſticos, ſeu Roſaidicos, Arabibus: Rhu, & Somacho, Italis: Sumach, & Sumagro, Hiſpanis: Germanis, Gerberbaum: *Gallis & officinis, Sumac. Viburnum autem Italis Viburno: Inſubris, Lantanna: Gallis, Viorne & Mauſſane. Germanis,* Schlingbaum. *Cotinus, Italis, Scotano & Roſo.*

† *In vulgatis Græcis codicibus hic legitur* ϖρινοειδῶς, *hoc eſt, ilicis modo. Hæc dictio qua ratione ab interpretibus Ruellio, & Marcello omiſſa fuerit, certè neſcio. Sed mihi quidem viſa eſt non omittenda, quòd non modò eam quoq; Oribaſius legat, ſed quòd etiam Rhus foliis pulchrè Ilicem æmuletur.*

I. Rhus, ῥοῦς Hippocrati à colore coccineo acinorum dicitur: Rhus Cord. in Dioſc. Lac. Lug. Tab. Rhus coriaria, Dod. gal. & fol. Rhus obſoniorum Lob. Sumach Lon. Caſtori. Eſt & alterum genus à Plinio, myrti folio, propoſitum, de quo Geſ. hor. Lob. Lugd. Dod. Tab. II. Hæc quibuſdam Viburnum Vergilii videtur, aliis ſpinea Theophraſti. Viburnum Geſn. hor. Caſt. Lugd. Klemer Mâlbaum Trago & Lon. Lantana (quod lenti ſint rami) Geſ. hor. Dod. Cæſal. cui Rhoe, ſive Fluida, ut Gaza vertit, Theophraſti videtur. Viurna vulgi Gallorum & Ruellii, Lobelo. III. Cotinus Plinii, Geſ. hor. Cam. Caſt. Tab. Cotinus coriaria, Dod. Scotanum vulgo Cæſ. Coccigria Theoph. Geſ. hor. Lob. Lugd. Tab. Coggygria Plinii, cocconelia Theophraſti Cluſ. Pan. Quidam Rhoem coriariorum crediderunt, eò quòd hujus cortice Allobroges coria ſpiſſant, & Gaza πομμυλέαν legit apud Theophraſtum, & Prunum ſatis abſurdè vertit. Oleam Æthiopicam Hippocratis, Guilandinus nominare ſolebat.

φοῖνιξ. PALMA. CAP. CXXV.

PAlma in Ægypto gignitur. Ea medio maturitatis vigore, autumno decerpi ſolet, Arabici myrobalani ſimilis, pomatis cognomine, colore viridi, & odore mali cotonei: quòd ſi ad maturitatem pervenire ſinatur, phœnicobalanus fiet. Palma acerba eſt, & adſtringens: contra alvi, fœminarumq; profluvia, in vino auſtero bibitur: hæmorrhoidas ſiſtit: vulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus ſiccis adſtringunt: capitis dolorem afferunt: copioſiores in cibo inebriant. Sicciores ſanguinem excreantibus, ſtomachicis, & dyſentericis utiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato œnanthino veſicę vitiis. Caryotæ, præſertim eſu, faucium aſperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æſtuationem ſedat: vires recreat cum hydromelite veteri ſumptum: cibo idem faciunt. Fit ex eis vinum ad eadem conveniens. Decoctum per ſe potu, & gargarizatione magnopere adſtringit, & cohibet. Nuclei palmarum, cæterorum more, cremati in crudo fictili, & vino reſtincti, cinere loto, ſpodii vicem efficiunt, miſcenturq; in calliblephara, quòd ſi non juſtam uſtionem acceperint, denuo cremandi. Vim adſtringendi habent, & ſpiracula cutis obductu ſuo claudunt: contra oculorum uvam, & puſtulas, palpebrarum defluvia, cum nardo effectum præbent: corporis excreſcentias cum vino reprimunt: ulcera ad cicatricem perducunt. Sed inter primas utiles ex palmis humilibus Ægyptiæ.

φοῖνιξ ἐλάτη. PALMA ELATE. CAP. CXXVI.

PAlma, quam aliqui elaten, aut ſpathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium involucrum eſt, calixque: quo in ſpiſſamenta unguentarii utuntur. Optima habetur odorata, aſtringens, ponderoſa, præcluſa, intus pinguis. Vis ei adſtrictoria: ſiſtit ulcera, quæ depaſcunt: laxatos artus committit: trita miſcetur cataplaſmatis, & malagmatis: prodeſt præcordiis, imbecilli ſtomacho, & jecinori affecto, miſta conferentibus cataplaſmatis. Ejus decoctum ſubinde deterſum, capillos denigrat: datur bibendum congruè renum, veſicæ, & viſcerum vitiis: vulvæ, ac ventris fluxiones ſiſtit: ſcabiem cum reſina, & cera †ſanat, ſi viginti diebus recens apponatur. Involutusq; in ea elate fructus, quem ſuo amplexu fover, elate etiam vocari ſolet, & ab aliquibus boraſſus. Adſtringit, & ſpathæ effectus præſtat, non ſic unguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit, quæ boraſſus.

†ἑψηθεῖσα i. cocta leg. Antiquus Cod.

Palmæ conſideratio & hiſtoria.

PAlma, arbor eſt procera, caudice admodum ſquamoſo, ramos in cacumine tantum ſundit in orbem actos, cacuminibus ſolum ſpectantibus: ſolis longiſſimis, duplicibus, gladii figura. Flores profert numeroſos, tenuibus quibusdam villis appenſos, in magni racemi modum, facie crocinis ſimilis: ſed multò minores, albo colore. Ii anteaquàm emergant, magno quodam concluduntur involucro, quod palmam elaten vocant, quo tandem debiſcente, emergunt, ac panduntur. Hinc ſubinde dactyli prodeunt, qui per Autumnum, una cum ficubus matureſcunt, rufo colore. (Decerpuntur eodem tempore, & inſolantur ad uſus,) nucleo intus duriſſimo, oblongo, canaliculatoq;. Fructus palmarum adhuc florentium involucrum eſt magnum pulvinaris faciem repræſentans, extremitatibus in acutum deſinentibus, colore ſubruſo, fragili materie, ac tenui. Debiſcit hæc ſuo tempore, & numeroſos pandit flores, in racemi magni modum, è quibus dactyli provenium, parum racemoſi. Naſcitur Elate ex ipſo caudice inter primos ferè ramos, duarum ſpithamarum longitudine, ea, quæ hîc appicta eſt, imagine. Hanc, cujus hic imaginem damus, miſit ad me integram, una cum dactylorum racemo, Gabriel Fallopius Medicus clariſs. quinetiam eodem tempore ejuſdem Elates icones graphicè delineatas nobis miſit Jacobus Antonius Cortuſus patritius Patavinus, vir quidem ut proſapia & virtute præclarus, ita omni humanitate, & liberalitate præditus. Viſuntur palmarum arbores in compluribus Italiæ civitatibus, nempe in hortis, viridariis, & monachorum clauſtris dictis, inſigni magnitudine, ac ſpecioſa proceritate, cùm tamen climatis noſtri temperies earum naturis inclementior ſit, fructum nobis non proferunt, ſed ſteriles conſeneſcunt. In Hiſpania tamen maritimis quibusdam locis fructum edunt, verùm immitem, & qui nunquam matureſcat. Quæ in Creta proveniunt, fructum ſane percoquunt, ſed magis admodum Cypriæ. Principem locum tenent, & palmulas omnium præſtantiſſimas ferunt, quæ in Judæa proveniunt, & inter has maximè (ut inquit Galenus) quæ in Hiericunte naſcuntur. Venetias palmarum fructus, qui nonnullis palmulæ, aliquibus caryotæ, quibuſdam verò dactyli dicuntur, ex Syria, & Alexandria Aegypti advehuntur, ac etiam ex Neapoli illuc prius ex Numidia importati. Ex recentibus ab arbore ſtatim decerptis, quibus Italia caret, vinum fieri auctor eſt Plin. lib. 14. cap 16. quo Parthi, & Indi utuntur, at cæteri, qui orientalem plagam incolunt. Et ut idem refert lib. 13. cap. 4. Palmæ fœminæ fructum non proferunt, niſi prope marem conſerantur: quo exciſo, aut exiccato, viduæ poſtea ſterileſcunt: Nec tamen ob id putandum quod mares

Elate & ejus hiſtoria.

Palmulæ ubi optimæ.

Vinum ex palmulis Pl.

I. PALMA CUM FRUCTU & floribus.

DACTYLI CUM PALMA elate.

mares fructum non ferant. Quandoquidem ſcribit Theophraſtus lib.2.ca.8.de hiſtoria plantarum, quòd ex fructiferis (plures enim ſunt quæ fructum non ferunt) tam mares, quàm fœminæ fructus edunt. Quorum plures ſunt differentiæ, quoniam alii ſine oſſe, alii duro oſſe, alii molli proveniunt. Colore quoq; inter ſe diſcrepant: alii enim candidi, alii nigri, alii flavi: ad ſummum non pauciores quam ficorum colores, nec; abſolute pauciora genera ſtatuunt. Ad hæc differre magnitudine, figuraq; volunt: quoſdam enim rotundos eſſe in modum malorum: magnitudineq; tantos, ut quatuor tantùm in ſpicam teneantur, alios minutos ciceris magnitudine. Saporibus item plurimum differre inquiunt, ſed optimum tam inter nigros quàm inter candidos, genus, quod regium vocant, cùm magnitudine, tum virtute, ſed rarum id eſſe. Quædam non fructu modò, verùm & arboris ipſa longitudine, formaq; reliqua diſtant: non enim magnæ, excelſæq;, ſed breves fœcundiores, quam cæteræ, trimæ protinus fructificantes. Tales etiam in Cypro, in Syria quoq;, Aegyptoq; palmæ provenunt: quæ quadrimæ, aut ut plurimùm quinquennes fructificant, hominis altitudine aſſurgentes. Genus aliud eſt in Cypro, quod & folium amplius habet, & fructum multò ampliorem, diſcrimineq; peculiari diſcretum, magnitudine mali punici, figura oblongum, non tamen ſapidum, tanquam cætera, ſed radicibus ſimilem, ut non devoretur, ſed ſucco tantum expreſſo expuatur: hæc de palmæ hiſtoria ex Theophraſto. Sunt præterea, qui palmarum generi adſcribant plantam in Syria Aegypto, Cyproq; & Sicilia naſcentem, quam Veneti inde redeuntes MUSAM appellant, & Muſas ſimiliter fructus. Adoleſcit hæc (ut referunt) ad quinum, ſenumve cubitorum proceritatem è ſtolonibus alterius ſata: folio eſt arundineo, quod tamen perquàm longo, latoq; ambitu ſe diffundit, adeò ut in longum trium cubitorum menſuram quandoq; excedat: in latum verò ſeſquicubitum, ac etiam quandoq; grandiore ſpatietur, lata craſſa q; per medium excurrente coſta. Torreſcunt folia æſtate ſuæ natura, vel etiam fortaſſe ſolis ardore, adeo ut menſe ſeptembri eorum coſtæ prorſus nudæ cernantur, decidente foliorum materia, quòd admodum ſit tenuis. Caulis ſquamoſo foliorum cortice veſtitur, palmæ vel arundinis ferè modo. Ramos habet nullos ſed caudice tantum conſtat. E vertice germen emergit materie molli, longitudine fere cubitali, à quo alia ab origine ad ſummum prodeunt germina ternum, quaternúmve digitorum invicem diſtantia è quibus circumemerguntur fructus parvi cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flaveſcunt, cortice ſuci, qui eodem modo digitis detrahitur. Subſtantia pulpæ conſtat melopeponum modo, nullo intus oſſe, neq; ſemine. Sapore cum quadam inſipiditate dulci. Primùm guſtantibus fructus inſipiditatem quandam præ ſe ferre videntur, adeò ut primo ſtatim guſtu non placeant: verùm qui eſui aſſueſcunt, iis indies magis delectantur: quippe qui quadam occulta ſaporis ſuavitate allecti, quæ niſi tractu temporis cum palato init gratiam, nunquam ſaturi videantur. Ita Muſam mihi deſcripſere qui ex Aegypto, & Cypro ad nos revertuntur. Sed quænam antiquis Muſa fuerit planta quid referam non habeo. Inclinat tamen animus eam eſſe, quæ Theophraſto in palmarum genere recenſetur: quam idem in Cypro naſci tradidit, folio cæteris ampliore, & fructu longè majore magnitudine mali punici, & figura oblongo. Muſæ ex Arabibus Serapionem invenio mentionem feciſſe inter ſimplicia, ubi de ejus viribus in hunc ſenſum diſſeruit. Muſa excalfacit in medio primi abſceſſus, humectat autem in ejus fine: paucum præbet alimentum. Privatim prodeſt thoracis, pulmonis, ac veſicæ ardoribus: alvum emollit. Verùm liberalior ejus uſus ſtomacho adverſatur, ac jecur obſtruit. Quamobrem ſi quis, cùm frigidi ſit temperamenti ea copioſius veſcatur, ſubinde aquam mulſam, oxymel. aut gingiber conditũ ſumat neceſſe eſt. Fœtũ in utero alit, renibus opitulatur, urinã ciet, & venerẽ ſtimulat: hactenus Serapio. Eſt & aliud palmæ genus humile pumilũq; quod in Sicilia & Creta copioſiß mũ provenit: quinetiam in maritimis noſtris Senenſibus, cubiti altitudinẽ parũ excedens, folio cæteris ſimili, ſed longe minore breviore q; Flores edit ex obliquo è capillacea quadã coma emergentes: è quibus baccæ racematim prodeũt, ut ex appicta hic imagine quiſpiã certior

Dactylorum differentia ex Theophraſt.

Palma in Cypro.

Muſæ plantæ hiſtoria.

Muſa quid apud veteres.

Muſæ vires ex Serapione.

Camæriphis cõſideratio.

III. MUSA SINE FRUCTU.

II. CHAMÆRIPHES SIVE palma humilis.

Χαμαιῤῥιφὲς ex Theoph.

Palmæ genus in India.

Palmulæ Thebaicæ Dioſc.

Tamarindorũ conſider.

MUSA CUM FRUCTU.

tior fieri poterit. Pars radici propinquior in globum extuberans internum, germen quoddam, quod cerebrum vocant, innumeris ferè involucris circumſeptum habet, tenerrimum, ſapidum, & ori gratiſſimum. Adſtringenti pollent facultate: itaq; roborant & cohibent: Germen quod cerebrum vocant eſtur ſecundis menſis pro bellariis, cum pipere & ſalis momento, Cardui aut echinatæ Cinaræ modo: Arridet enim maximè guſtui. Id (ut aliqui ajunt) ad venerem excitandam præſtare haud parum creditur. Rami quadrageſimali tempore deferuntur venales per totam ferè Italiam, ad exornandos olivarum ramos, qui ſacra palmarum die ab omnibus in templis geſtantur. Præſtant iidem ad ſportulas, tegetes, & ſcopas parandas: ſunt enim ad verrendas domos rami una cum foliis ad ſcopas parandas, non ſolùm peridonei, ſed etiam utiles, quòd non confringantur, niſi tempore longo. Cætera cum majori Palma communia habet. Baccæ ſua adſtringenti vi, dantur contra omnes corporis fluxiones. Hoc palmæ genus, Theophraſto Χαμαιῤῥιφὲς appellatur lib. 2. cap. 8. de hiſtoria plantarum, ubi ſic habet. Palmæ autem vocatæ Χαμαιῤῥιφεῖς aliud quoddam genus eſt, tanquam ejuſdem nominis. Nam excepto cerebro vivunt, & ab radicibus ſucciſæ repullulant. Fructu quoq;, & foliis diſtant: ſunt enim lato molliq; folio: ob id ſportulas, tegetes, & capitis umbracula eo contexunt: quin & in Creta inſula multæ, ac etiam multò plures in Sicilia tales proveniunt, ubi Ceſaglioni vulgò vocantur. Palmæ genus India profert (ut Joſephi Indi navigationes perhibent) è cujus truncis, exciſis conſultò ramis menſe Auguſto diſtillat liquor, quem incolæ vaſis excipiunt, ebibuntq; ſuaviter vini vice: veruntamen niſi excoquatur, poſt triduum in acetum acerrimum deſciſcit. Eaq; propter illum decoquunt, ut nos defrutum, fitq; hoc modo, velut mel ſuaviſſimum, quod poſtmodum ex aqua reſolvunt, & diebus viginti artificio quodam percolant, donec optimè ſit defæcatum, atq; pellucidum: quo artificio jucundiſſimus redditur potus, diuq; perennat. Porrò Palmulæ, quas Dioſcorides Thebaicas vocat, quantum ex pluribus auctoribus comperi, adeò tractu temporis inſolatæ ſicceſcunt, ut molitæ cogantur in panem. Eſt & aliud ab his palmularum genus, quod officinæ Mauritanos ſecutæ TAMARINDOS appellant, Græcis verò à ſaporis acrimonia oxyphœnica: ſiquidem Mauritani per Tamar dactylos ſignificant: quare Tamarindorum vocabulo idem intelligunt, quod noſtri palmulas Indicas. Indici igitur dactyli producuntur (ut inquit Serapio) à

IV. TAMARINDI.

V. CUCIOPHERA.

tapio) à quibusdam plantis, quæ foliis longis, acuminatisq; salignis similibus virent: licet à nonnullis existimentur Tamarindi fructus agrestium palmarum. Sed equidem malim adstipulari Serapioni, quàm illis, præsertim cùm non constet è veteribus, qui de Tamarindis quicquam memoriæ prodiderint. Ex iis, qui ad nos importantur, nulli, vel pauci admodum integri reperiuntur: nam plerumq; contriti, & in massam quandam compacti deferuntur, quam si dissecueris flavos nucleos invenies, varias formas referentes. Præstant, quum obscuro rubescunt, molles, recentesq;, & qui nervosis quibusdam villis fracti inveniuntur. Adulterantur ab impostoribus prunis, sed deprehenditur fraus tum colore, tum etiam gustu. quippe nec admodum sunt acidi, nec tam fœturato colore nigricant. Refrigerant ac desiccant (ut scribit Mesues) ordine secundo, tamet si Averroi tertio describantur. Alvum ciunt, quapropter potibilem facilè solvunt: item & præcipitatos humores leniunt, & inflammationem & furorem mulcent. Dantur obstructis, aquaintercute affectis, arquatis, & lienosis utiliter. Faciunt & ad scabiem, lepras, vitiligines, & lichenas: quin & contra omnes cutaneas exulcerationes, quæ à sanguine præcipitato emersere. Officiunt tamen frigidum ventriculum habentibus, sed noxa tollitur, admistis macis, mastiche, cassia, aut Indica nardo. Aegrè munus obeunt suum, sed roborantur, si admisto caprino sero, aut sumariæ, aut lupi salictarii succo bibantur: in summa palmarum varia, ac diversa sunt genera. Quare curiosum remittemus ad Theophrastum loco superius citato, & ad Plinium lib. 13. cap. 4. ubi de his latissimè scripsit. Atque non obiter scribere prætermittam, quod est etiamnum Theophrasto planta Κυπάρεσσον appellata lib. 4. cap. 2. de plantarum historia, palmam caudice & foliis repræsentans. Verùm à Palma differt, quòd hæc individua simplexq;, assurgat ida vero quum aliquatenus increverit, scindatur, & bifida fiat, iterumq; horum utrumq; pari modo dividatur, & subinde virgas breves, & multas proferat, cortice sicuti palmæ ad utensilium nexus utili. Fructum peculiarem parit: magnitudine & figura, & succo singularem. Quippe magnitudine serè, qua manum impleat, rotundum, colore flavicantem, succo dulcem, & ori gratissimum, non racematim congestum, ut Palma, sed per singula discretum, nucleo magno, vehementer duro, ex quo annulos detornantur, quibus in versicoloribus stragulariis vinculis utuntur. Materies a palma plurimum distat: altera enim rara corpore, & nervosa, & viridis: altera spissa, gravis, carnosaq;, & casu crispa admodum, atq; dura. Perse quidem majorem in modum eam præferunt ad lectorum pedes conficiendos. Hæc ex Theophrasto transcripsimus, quòd hæc planta palmarum generi ascribatur. Hujusce arboris poma (ut puto) misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quaccelbenus Flander Medicus insignis: sed revera tunc temporis, cujus arboris essent fructus, conjectare non poteram. Verùm cum posthac illustrandis augendisq; commentariis hisce nostris operam navarem, legeremq; apud Theophrastum, de Cuciopheri fructu, ac de admirabili nuclei ipsius duritia, illico inclinavit animus hæc poma, quæ nuces appellabat Quaccelbenus, legitimos Cuciopheri esse fructus, cùm omnibus suis notis descriptioni correspondeant. Sunt enim ea magnitudine, qua manum implere possint, oriq;, gratissima, & suavi quadam dulcedine prædita, colore flavicantia, perinde ac Cydonia mala, à quibus etiam parum facie distant: glabra tamen sunt, & carne fibrosa. Os internum habent juglandis magnitudine, quadrilateri ferè figura, ima tamen parte lato, & suprema in acutum desinente, color illi exterius, qualis in juglandium, avellanarumve, aut Pineæ nucis putaminibus visitur: putamine altero obductum grandiori, haud fragili, sed duro, villis quibusdam valido compactu sese stringentibus, colore ex rufo nigricante. Ossus substantia interior, ut colore marmor imitatur, ita etiam duritie excedit, in cujus centro cavitas est, in qua sylvestris avellana unà cum putamine recondi facilè posset: verùm nullo intus nucleo, sed inanis & vacua. Nos tantùm fructum vidimus: quo fit ut plantæ imaginem hic ostendere nequeamus.

Tamarindorũ vires.

Cuciopheræ plantæ, & ejus fructus consideratio.

Caterùm

Palma elate quid sit.

Cæterùm quid in palma illud sit, quod aliqui elaten, aliqui spathan vocant, manifestè declarat Dioscorides, cùm inquit. Palma, quam aliqui elaten, aliqui spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium involucrum est. Cui adstipulatur Theophrastus loco jam citato, ubi ita scribit. Fructiferarum aliæ masculæ, aliæ fœminæ: interest autem, quòd mas primùm super spathan floret: fœmina fructum oblongum illico præstat. Sed elate, sive spathæ Galeno duo videntur esse genera lib. 8. simpl. med. alterum quod tenerum sit palmæ germen: alterum quod ejus sit tegumentum. Primum verò genus fortasse illud erit, quod in interiore parte involucr, igignitur antequam flores prodeant. Id, Dioscoridis testimonio ab aliquibus Borassus appellatur, atq; etiam Elate dici solet. Verùm hac in re maximè cæcutisse Plinium illud apertissimè ostendit, quod ipse lib. 12. cap. ult. scriptum reliquit, sic inquiens. Est præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alii elaten vocant, quod nos abietem, alii palmam, alii spathen. Quibus palàm est, Plinium palmæ adhuc florentis fructus involucrum cum abiete arbore confudisse, vocabulorum propinquitate deceptum: Græcis enim ἐλάτη, Latinis Abietem significat. Quin etiam eundem putasse elaten palmam arborem esse, cùm tamen vel germen palmæ tantùm, vel florum sit involucrum. Nec minus inter recentiores hallucinari deprehenditur Adamus Lonicerus Germanus, qui spatham in palma nil aliud esse censet, quàm folia, quòd ensiformia videantur. De Palmarum viribus pertractans Galenus libro 8. simpl. medic. ita scriptum reliquit. Phœnix arbor adstrictoriæ facultatis omnibus sui partibus est particeps: igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis naturæ est encephalos, quem vocant, hoc est cerebrum, sive medulla, esui aptus: at fructus ejus, & maximè dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Cæterùm cùm edendo sit, multo est usui, non tamen foris impositus, ubi quid roborare, & desiccare, contrahere, stipare, densareq; consilium est, sed & tanquam cibus sumptus & simul cum aliis, & per se. Porrò quod elaten vocant, nempe tenerum illud palmæ germen, eandem cum cerebro ejus facultatem possidet. Quod verò velut tegumentum ejus est, adstringentem & ipsum qualitatem habet: verùm plus quàm dicta omnia exiccat, utpote quod & essentiæ consistentia illis siccius est, & minimè particeps est humiditatis. Itaq; jure utuntur illo ad ulcerum putrescentia, miscentq; medicamentis articulos plus justo laxatos contrahentibus: adhæc facultatibus hepaticis, & stomachicis, seu intrò sumantur, seu foris admoveantur. Sed & radix plantæ desiccatoriæ citra morsum facultatis est, adjunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam. Et de Palmarum fructu differens libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Est autem non parva in palmulis differentia: aliæ namq; siccæ sunt, & adstringentes, ut Aegyptiæ: aliæ molles, & humidæ, & dulces, ut quæ caryotæ appellantur. Hæ autem præstantissimæ in Syria Palæstina nascuntur in Hiericunte: reliquæ omnes palmulæ inter dicta duo genera mediæ censentur. Verùm concoctu difficiles sunt, capitiq; dolorem inferunt: quarum aliæ quidem magis, aliæ minùs sunt humidæ ac dulces, siccæ atq; adstringentes: sed constitutis extremis jam omne, quod in medio est, facillimè deprehendes. Nulla ergo ex ipsis est, quæ non dulcedinem quandam, & adstrictionem habeat: siquidem caryotæ leviusculè adstringunt, & Thebaicis obscura quædam inest dulcedo. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & alvum sistere ostendimus. Omnes autem palmulæ, si largius sumantur, concoctu sunt difficiles, & capiti dolorē adferunt: quædam etiam morsus cujusdam sensum ori ventriculi, quod medici stomachum vocant, inducunt. Succus autem ex iis in corpus distributus, crassus quidem omnino est, cum quodam etiam lentore, ubi pingues fuerint palmulæ, ut caryotæ. Cùm autem huic succo dulcedo etiam mista fuerit, celerrimè quidem hepar ab eo obstruitur: læditur autem maximè ab ipsorum esu, quod & inflammetur, & scyrrho obsideatur: post hepar autem & lien obstruitur, ac læditur. At multò sanè maximè virides palmulæ ad omnia sunt noxiæ, si paulò largius sumantur. Perspicuum porrò est, dulces quidem calidiore, adstringentes verò frigidiore succo præditas esse. Virides præterea palmulæ inflationes pariunt, veluti & ficus: eadem namq; palmularum viridium ad alias est proportio, quæ ficuum ad caricas. Cæterùm in regionibus admodum calidis, palmulæ non perfectè matureſcunt, adeò ut reponi nequeant. Quo fit, ut homines ipsis viridibus vesci coacti, crudis succis impleantur, rigoribusq;, qui ægrè calefiant, & hepatis obstructionibus prehendantur. Dactyli recentes duo ossa exenterati, & infectorii cocci pulvere repleti, devoratiq; sæpè à prægnantibus, abortum prohibent. Præstant quoq; dactylorum ossa in pulverem trita semunciæ pondere, addita sanguinis draconis lachrymæ drachma, & portulacæ aqua pota, ad albas uteri fluxiones, & præsertim si exempto osse infarciantur Eboris scobe, Margaritis, Corallio rubeo, & deinde sumantur à jejunis quotidie tres aut quatuor: eadem combusta drachmæ pondere, cum crudi serici combusti semidrachma, sanguinem mingentibus medentur. Arbor, quæ φοινιξ Græcis, Latinis Palma vocatur: Arabibus, Machla, aut Nachal: Italis, Palma: Germanis, Dattelbaum: Hispanis, Palmera: Gallis, Arbre de dattes, Palmiers sive Dattiers. Hujus autem arboris fructus, qui δάκτυλοι ἢ φοίνικες Græcis, Latinis, Palmulæ & dactyli dicuntur: Arabibus, Tamar: Italis, Dattoli: Germanis, Dattlen; Hispanis, Tamaras, & Dattiles: Gallis, Dattes: Bohemis, Daktile. Palma elate, Græcis, φοινιξ ἐλάτη: Italis, Invaglio, over Corteccia di dattili. Chamæriphes sive palma humilis, Græcis, χαμαιρριφὲς: Italis, Palma minore: Siculis, Cefaglioni.

Elate duo genera Galeno.

Plinii lapsus.

Loniceri lapsus.

Palmarū vires ex Gal.

Palmarū facultas ex eodē.

Nomina.

I. Palma arbor φοινιξ: fructus δάκτυλοι & φοίνικες, dactyli & palmulæ. Gal. φοινικοβάλανοι, Caryotæ Dioscoridi & Plinio: vagina, elate & spatha, Palmes Plinio. Palmam vocant authores, at Tabernæmontanus Palmam majorem. II. Palma Humilis: hæc Bdellium est de Mecha apud Arabes. Palma minor, Gesner. hor. Palmites Lob. Chamæriphes Dod. Lugd. cui & Palma chamærops Plinii. Meminit Thevetus Palmę viniferæ in Aethiopum promontorio, quæ arbor ex palmarum genere pulcherrima, sive proceritatem, sive perpetuam viriditatem spectes: fructus cujus, parvi dactyli acerbi, qui non facilè edi possunt. Incidūtur hæ arbores duobus pedibus à terra, quo succus inde eliciatur, qui vasis terreis pro quotidiano potu excipitur, ut autem diutius conservetur, modicum salis injiciunt: hic colore & consistentia vinum album Campaniæ refert & suavissimi gustus est. III. Musa quæ ex palmarum genere censetur, Serapioni & Avicennæ Musa, Meum, & Amusa, in Syria Mosc: ubi Græci Christiani & Judæi eam dicunt arborem esse, cujus fructus edit Adam in Paradyso, quare Ludovicus Romanus libro navigationum suarum Poma Paradysi nominat: at Garzias hanc opinionem ridet. Palmæ speciem humilem Gesn. hor. Musam Dod. gal. Garz. Cast. Cęs. Tab. Lug. vocant: at Lobelus, Musam Serapionis: Musa seu Ficus Indica à costę: Maurz Alpino: Mauze nomine Thevetus suæ Cosmog. Tomo 1. lib. 5. ca. 2. proposuit. Huic additur Musa Pacovera à Lug. hist. quam arborem Thevetus Paquovere Americis vocari, & fructum Pacova, scribit. Meminit idem Cosmographiæ tomo 1. lib. 12. cap. 19. arboris in regione Catay, quam Photel vocat, quę altitudinem octo cubitorum vix superat: folio plantaginis, sed paulo spissiore: in ramorum utraq; parte fructus Muzæ Ægyptiæ similis, sed brevior, quem nonnulli ficum Phaaronis vocant, qui ligno ipsi inhærens

Palma vinifera.

Musa.

Pacovera.

Photel.

hęrens ſub foliis occultatur: cujus uſus ad ſitim & febrium ardentium ęſtus refrigerandos, & ad arthritidem utilis. IV. Tamarindi, quaſi dicas Palmulas Indicas, cenſentur oxyphœnica, id eſt Palmulæ acidæ & palmę ſylveſtris fructus: at videntur potius ad ſiliquas quàm ad palmas pertinere: dicuntur Tamarindi Lac. Lob. Garz. Cæſalp. Cam. à Coſtę, Lug. Alpino, Cord. hiſt. cui & Acacia Indica: Palma ſylveſtris, Lon. Oxyphœnix, Caſt. V. Cuciophera quo nomine Lugd. & Taber. etiam propoſuere, aliqui an Nux Indica ſit dubitant: alii id quod pro Bdellii fructu à Cluſio in notis in Garziam proponitur, eſſe ſtatuunt.

Pom. MALUM PUNICUM. CAP. CXXVII.

MAlum punicum omne boni ſucci eſt, ſtomacho utile, perexiguum ſufficiens alimentum. Dulcia ſtomacho utiliora habentur, ſed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, unde in febri abdicantur. Acida adſtringunt, æſtuanti ſtomacho auxiliantur, & multò magis contrahunt, ac urinam cient: *a* ora, gingivaſq; lædunt. Vinoſa verò mediam ſortiuntur naturam. Nuclei acinorum acidi punici in ſole ſiccati, & obſoniis inſperſi, concoctive, fluentem alvum, ſtomachumq; ſiſtunt: cœleſti aqua madeſcunt, bibunturque commodè ſanguinem excreantibus: ad deſeſſus dyſentericorum, fœminarumque fluxione vulvæ laborantium utiles ſunt. Expreſſus nucleorum ſuccus coquitur cum melle, ad oris viriliatis, & ſedis ulcera, nomas, *b* reduvias, & ea, quæ in corpore extuberant, aurium dolores, & narium vitia, præſertim acidorum. Hujus flores cytini vocantur: qui adſtringunt, ſiccant, cohibent: ſanguinolenta glutinant: quas punicum, præſtant utilitates: humida gingivarum vitia, mobileſq; dentes decocto colluuntur: herniam prolapſu inteſtini erumpentem, cataplaſmate repellunt. Memoriæ tradunt, qui tres quàm minimos cytinos devoraverint, nullam eo anno lippitudinem paſſurum. Eliquatur hypociſtidis exemplo. Malicorium aſperum eſt mali punici putamen, quod aliqui ſidion appellant. Id ſpiſſandi vim habet, & quos cytini, præbent uſus. Decoctum *c* [radicis] potu latas ventris tineas pellit, & eaſdem evocat. Balauſtium ſylveſtris punicæ flos eſt, cytino ſimilis. Cujus complura genera reperiuntur, candidum, *d* fulvum,] colore roſaceo. Succus ex eo exprimitur, hypociſtidis modo: cui adſtrictoria vis ineſt, eadem faciens, quæ hypociſtis, & cytinus.

a Meum ὠσταμαχοειδὲς καὶ συστλικήν. i. ſtomacho utile & adſtringens ſed Cat. εὐστόμαχον ἅμα καὶ συστλικήν. i. ori gratum & adſtringens.

b Meum πλεύγια τὰ ἐν δακτύλοις. i. ad reduvias in digitis.

c ῥιζῶν. legit antiq. cod.

d πορφυρᾶν. purpureum, legit Oribaſ.

MALA PUNICA.

BALAUSTIA.

PUnica Malus arbor eſt minimè procera, foliis Oleaginis, Myrti æmulis ſed majoribus, ſaturatè virentibus, craſſiuſculis, rubris intercurſantibus venulis, rubroq; pediculo appenſis. Rami illi ſunt flexiles, ſpinis horridi. Flores punicei calathi modo patuli, ore ſtellatim circumſepto, è quo folia prodeunt tenuia, colore coccineo, agreſti papaveri æmula granulis quibuſdam mediis capillamentis appenſis, ut in Roſa. Fructus coriaceo tegitur cortice, exterius rufeſcente, & interius flaveſcente: innumeris refertus granis anguloſis, rubentibus, vinoſo ſucco refertis, oſſiculo intus latente, quæ intercurſantib. flavis tenuibusq; membranis, miro quodam naturæ ordine diſtinguuntur. Ligni materies flava, cinereo libro veſtita. Punica itaque Mala in pluribus Italiæ locis vulgò, ſicut etiam Latinè Granata dicuntur, à multis intus concluſis granis: quanquam

Punici mali cõſider.

Granata.

non desunt, qui ita appellari velint à Granata Hispaniæ regno, quòd inibi numerosa proveniant. Sed quomodocunq; se res habeat, nusquam non cognita sunt in Italia: siquidem inibi & in hortis, & in vinetis, & in viridariis, eorum frequentissimæ visuntur arbores. Sylvestre alterum, alterum domesticum. Sylvestres sponte nascuntur in collibus, & maritimis locis, & aridis. Domestica triplici (ut etiam scribit Dioscorides) distinguuntur specie: quippe quòd alia dulcia sint, alia acida, alia vinosa. Vinolenta ea sunt, quæ vulgò Vajani vocat Hetruria, quæq; alibi Schiavi, & alibi di mezo sapore Italico sermone appellantur. At Plinio lib. 13. cap. 17. quinq; enumerantur species, dulcia scilicet, acria, mista, acida, & vinosa. Verùm hæc omnia Dioscorides in tria redegit fastigia: utpote qui uni dulcia, alteri acria, & acida, tertio verò generi mista & vinosa adscripserit. Hæc omnia Italia habet, & celebrat: sed & fructus, & acinorum magnitudine, tum liquoris copia excellunt dulcia, & vinolenta. Acida miteſcere, & dulcia fieri tradunt, si sullo, aut humano stercore foveantur arboris radices, & vetere urina sæpius irrigentur. Cæterùm ne fructus in arbore debiscant, remedio sunt lapides tres, cùm seritur arbor, ad radices collocati, quin & si jam consita sit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur: sed & hoc item præstabitur, si scilla secundum radices conseratur. Si florem arbor non continet, urinam veterem cum pari aquæ mensura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficacissimum est remedium. Eundem præstabis effectum, si arboris florentis truncum plumbeo concluseris circulo, vel anguis corio involveris. Servantur punica mala incorrupta anno toto, si cùm ferè matura fuerint, petioli, quibus pendent, intorqueantur in arbore, vel si postquàm decerpta fuerint, argilla ex aqua resoluta undiq; oblinantur, ac deinde pluribus diebus insolentur. Sunt & qui, ut diu integra perennent, ea in ferventem aquam immergant, statim eximant, & soli siccanda exponant, octo dierum spatio. Unus ex omnibus conficiendi ratio hæc est: Acini maturi diligenter à putaminibus & membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum saccis ad id accommodatis percolatur, & in vasculis reponitur, quousq; fæx resident: defæcaturq; deinde, & clarum reponitur, affuso desuper oleo, ne corrumpatur, vel aceſcat. Sunt & qui sine oleo illud in cadis asservent, sed id per æstatē facilè aceſcit. De flosculi nomine inter se discrepant auctorum sententiæ. Dioscorides florem sativæ punicæ cytinum appellat, balaustium vero sylvestris. Plinio lib. 23 cap. 6. primus tam sativæ, quàm sylvestris partus florere incipientis citinus vocatur: balaustium verò flos utriusq; in ipso erumpens cytino. Laudatissimi sativarum flores colore perquàm rubro ex Creta, & Cypro hoc ævo Venetias importantur, aspectu quidem speciosо, & viribus cæteris præstantiores. Sed & mangonio fiunt in Italia peregrini non dissimiles, non tamen usq; adeò præstantes. Immaturus punici cortex ideo Malicorium antiquis dicebatur, quòd eo, ut Rhu ad pellicienda coria uterentur. Dulcia punica, quæ apyrena alio nomine vocantur, ventriculo inutilia haberi, dentes gingivasq; lædere, auctor est Plinius, etsi rectius fortè id Dioscorides acidis attribuat. Pulvis mali punici in olla nova operculo indito in furno tosti, potus fluentem alvum efficaciter sistit. Sylvestris verò acinorum ossiculi utiliter bibuntur triti ad aquam, quæ cutem subierit, siccandam. Cortice punici ex vino decocto, & imposito pernio sanantur. Punica, & myrtus (si rei agrariæ auctoribus credimus) mutua consuetudine mirum in modum oblectantur, ita ut etiam reddantur fertiliores, si altera in alteram inseratur. Paratur ex Punicæ floribus, hoc est ex internis Cytinorum puniceis, ac tenuibus foliis Saccharum, perinde ac ex puniceis rosis, admirabilis facultatis, ad utrasq; uteri fluxiones. Si semuncia pondere sumatur ex vino rubro austeriusculo, aut ex punicorum acidorum succo, aut ex aqua in qua ferrum quod Græcis σίδηρος vocant, extinctum fuerit: quinetiam ex carnium jure, ubi alia non sint ad manus. Præstat quoq; magno sanè præsidio, ad Gonorrhœam, ad Cœliacos & dysentericos: quo medicamento plurimæ adjutæ sunt mulieres, quæ diuturna uteri fluxione laborarunt: id quod Francisco Calzolario Pharmacopœo Veronensi acceptum refero, qui mihi tantum hoc saluberrimum auxilium revelavit. Cæterùm est etiam Malicorio præcipua vis adversus pudendorum ulcera: siquidem id exiccatum, & cum sicca pariter marina spongia, & aloe tritum, æquali omnium portione, addito aluminis usti momento, penis ulcera in viris, & vulvæ in mulieribus, brevi ad sanitatem deducit. Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum succus rosaceo permistus, potenter inveteratos capitis dolores mulcet, fronti frequenter illita. Punicum malum fictili vase incluſum, cooperculo argilla circumlito, & in furno combustum, dysentericos & torminosos, præsentaneo remedio juvat, ubi ipsius sesquidrachmam in pulverem contriti, ex vino potandum propinabis. Ossiculi punicorum malorum acidorum uncia una, cum thuris drachma in tenuissimum pulverem contrita, auxiliantur fœminis albis uteri profluviis laborantibus, si quotidie ex rosarum stillatitia aqua hujusce pulveris binas hauserint drachmas. Malorum punicorum vires prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens, Malum granatum omne adstringentem qualitatem obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædam acida, quædam plus dulcia, quàm austera: & sanè quæ ab unoquoq; eorum procedit utilitas, secundum vincentem eveniat qualitatem necesse est. Dictum autem in quarto horum commentariorum est super dulci sapore, austero, & acido. itaq; ex illis de malorum punicorum differentia liceat colligere. Porrò acini magis, quàm succus tum adstringunt, tum exiccant, his etiam magis putamina: vocantur autem sidia. Adsimilem illis vim habent cytini. Malum, quod Græcis ῥοιά, Latinis Malum punicum appellatur: Arabibus Kuman, Ruman, seu Roman: Italis, Melagrano, & Pomo granato: Germanis Granatöpffel*: Hispanis, Granadas, & Romanas: Gallis, Pomes de grenades, & Mygraines: Bohemis, Grana Jovuè yablka.*

Acida quomodo mitescant.

Punicorū cultura,

Vini è punicis conficiēdi ratio.

Cytinus, & Balaustium.

Malicorium.

Punicorū vires.

Conserva è floribus punicorum, & ejus vires.

Malicorii vires.

Punicæ arboris facult.

Mali punici vires ex Gal.

Nomina.

Malus punica seu granatus, fert poma vel dulcia, quæ ut plurimùm grandiora granis majoribus, in quo genere quędam reperiuntur, adeo parvo osse, ut eo carere videantur ἀπύρινα dicta: vel acida: vel mixta medio quodam sapore, quę Arabibus Muza, voce μέσον corrupta. At Plinio l. 14. c. 19. quinq; sunt species, dulcia, acria, mixta, acida, vinosa. Est sativa, est sylvestris similis, sed incultior & spinis horridior. Reperitur quoque sterilis flores tantùm proferens, adeò multiplici folio, ut Rosæ videantur centifoliæ, colore saturato. Empedocles ὀψίγονον appellat, quod seriùs gignantur fructus, & ὑπέρφλοια μῆλα, quòd cortice præcrasso vestiantur. Dicitur Recentioribus Malus punica & malus granata.

Μυρσίνη.

MYRTUS. CAP. CXXVIII.

a Meum καρπὸς, i. fructus.

Myrtus sativa nigra utilior est medicinæ, quàm candida, & in hoc genere multò magis montana: semen tamen imbecillius parit. Vis & myrti, & seminis adstringit. *a* Semen viride, aut aridum in cibo datur sanguinem excreantibus, & vesicæ erosionibus. Succus virentibus baccis expressus, eosdem effectus exhibet: stomacho utilis, urinam cit: prodest contra phalangii morsum, & scorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Jus decocti in vino ulcera in extremis membris nata sanat: oculorū inflammationes illitum cum polline polentę lenit: contra ægylopas illinitur: crapulam arcet præsumptum vinum,

vinum,quod fervefacto aliquantùm ejus ſemine exprimatur,aliàs enim acorem contraheret. Præſtat idem ſeminis effectus:utile procidentię vulvarum in deſeſſionibus,ſedis vitiis,& fœminis fluxione vulvę laborantibus: purgat furfures,ulcera capitis manantia,atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur quoq; in medicamenta,quas liparas vocant,uti oleum,quod ex foliis ejus factum eſt. Decoctum foliorum ad deſeſſiones balnearum convenit, & contra laxatos artus, & male ſolideſcentes: eo fracta ferrumination repugnantia utiliſſimè foventur: vitiliginem emendat,purulentis auribus infunditur,& capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia,& ex aqua illita humidis ulceribus,& partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacisq; proſunt: & admiſto omphacino oleo, aut exiguo roſaceo cum vino,ad ulcera ſerpentia,ignem ſacrum,teſtium inflammationes,epinyctidas,& condylomata. Arentium foliorum farina utiliter inſpergitur paronychiis,pterygiis,& contra alarum, feminumq; perfuſiones: cardiacorum ſudores cohibet. Folia cruda,ſeu cremata cum cerato,ambuſtis, paronychiis,pterygiisq; medentur. Exprimitur foliis ſuccus,adfuſo vetere vino,aut aqua cœleſti,cujus recentis uſus eſt: nam exiccatus planè cariem ſentit,& vires amittit. Myrtidanum dicitur,adnarum inæquabile, *b* verrucoſum,intumeſcensq;,& concolor: quod perinde quaſi manus,myrti caudicem amplectitur. Magis quàm myrtus adſtringit. Tuſum addito auſtero vino reponitur,coactumq; in paſtillos ſiccatur in umbra: multò efficacius & folio,& ſemine,cerato,peſſis,inſeſſionibus,cataplaſmatis admiſtum: ubi adſtringendum aliquid eſt.

b Meum ὀχθώδης.

I. MYRTUS ROM. II. MYRTUS TARENTINA.

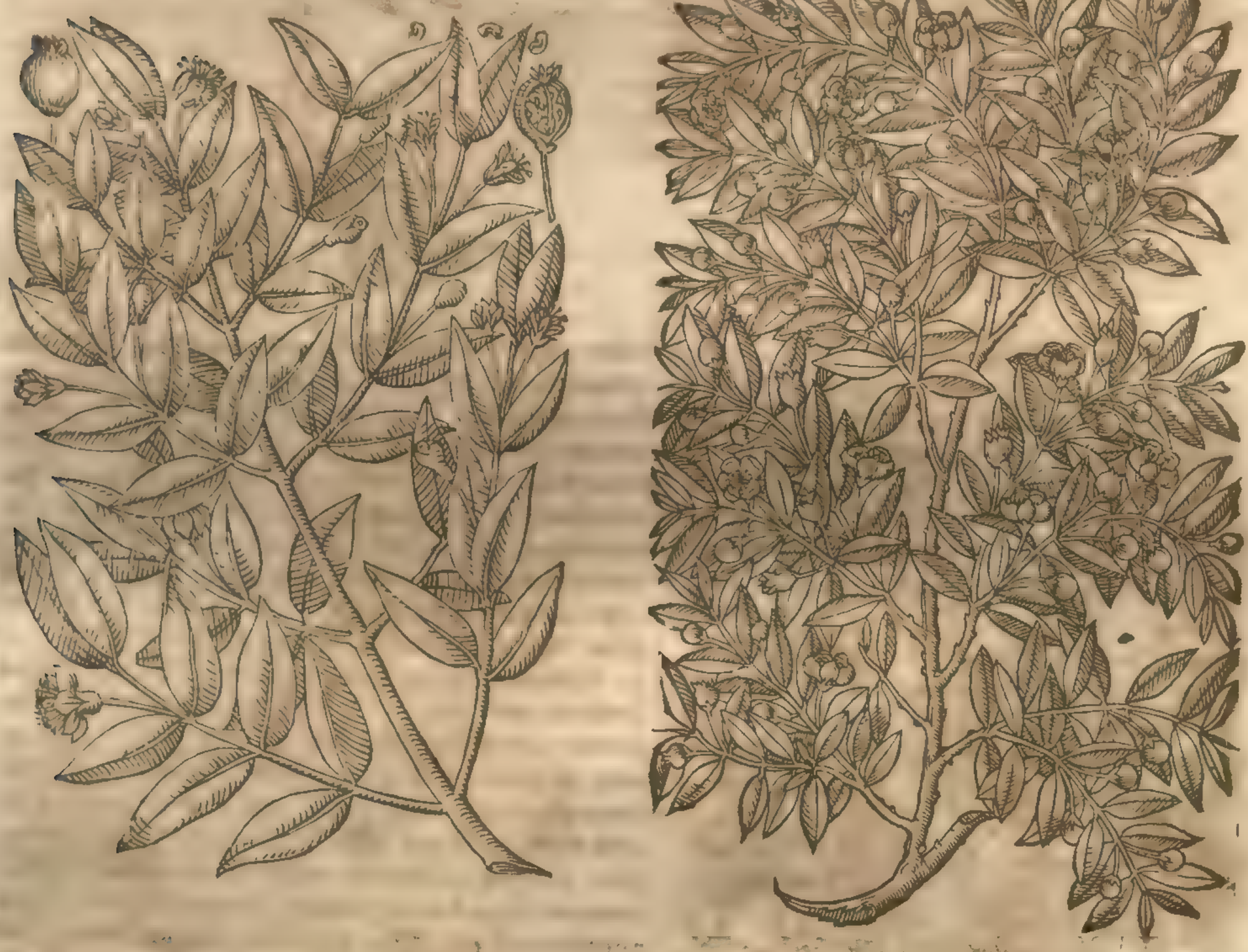

Myrtus arbor frequens in Italia naſcitur. Cujus duo proveniunt genera: ſativum,quod in candidum, & nigrum dividitur: & ſylveſtre. quo univerſa ferè Tyrrheni littora vireſcunt,ac redolent. Siquidem in agro noſtro Senenſi in maritimus,ac in univerſo Liguriæ tractu, Romano, atq; Neapolitano ubiq; Myrti ſponte proveniunt. Sativæ in arbores facilè adoleſcunt,at ſylveſtris magis fruticat ramis flexilibus ac lentis, rubro cortice: foliis longiuſculis, craßiuſculis, firmis, odoratis,in acutum deſinentibus,perpetuoq; virentibus,punicæ æmulis: quanquam in nigris nigriora, in candidis candidiora ſpectantur. Flores omnibus inſident candidi,numeroſi,intus capillamentis, eximiè odorati,ideoq; aqua ex iis confecta odoris ſuavitate unguentariis plurimum expetitur. At cùm noſtras æquè ſit odorata,atq; olfactu jucunda,eam tamen odoratißimam exiſtimaverim,quæ ex Aegyptia myrto elicitur: ſiquidem & odoratißimam,& jucundißimam in Aegypto naſci Myrtum memoriæ prodidit Theophraſtus. Sativarum utrumq; genus baccas fert oblongas,agreſtes oleas quadantenus referentes, multò ſanè ſylveſtribus majores, parvis numeroſisq; intus nucleis: etſi contrarium aſſeveret Marcellus. Quippe experientia compertum eſt,quòd ubicunq; ſativa Myrtus colitur. grandiores, vegetioresq; baccas edit, quàm ſylveſtris: cultura enim Myrti manſueſcunt,& longè magis humore replentur,utpote & aliæ ſativæ ſtirpes omnes: quod quidem indomita tellus ſylveſtribus denegat. Cæterùm,ne quis decipiatur,hic lectorem admonendum eſſe duxi,cùm de ſylveſtri Myrto loquor,non me de ruſco intelligere,qui & Dioſcoridi,& Plinio ſylveſtris,& acuta myrtus appellatur: ſed de vera ſylveſtri myrto,quæ ſua ſponte in littoribus ſine cultu oritur: quæ item in mediterraneis,in collibus, ſylvis, ac campeſtribus provenit. Hæc tametſi præter ruſcum à Dioſcoride non fuerit expreſſa,cùm tamen dicat initio capitis, Myrtus ſativa, & reliqua,his verbis & ſylveſtrem ejusdem generis myrtum tacitè dari fatetur. Porrò inter ſylveſtres alba quoq;, & nigra reperitur,quemadmodum & inter urbanas,quandoquidem ipſe quàm plurimas ſylveſtres myrti plantas vidi in mille locis,quibus maturæ inerant baccæ,non ſanè nigræ,ſed in purpuram albicantes. Myrti montes non amant,quin & frigidos

Myrti conſider.

Myrti arboris hiſtoria.

Marcelli lapſus.

Ruſcus, Myrtus eſt ſyl.

III. MYRTUS EXOTICA.

IV. MYRTUS MAXIMA latifolia.

V. MYRTILLUS.

Myrtidanum. Myrtialia genera. Myrtus Tarentina.

Myrtus exotica.

Myrtilli historia.

odere tractus: tamen cùm in mediterraneis, nempe in hortis, viridariis, vinetis, & campis maximè proveniunt tum in maritimis præcipuè, atq; amœnis stagnorum, & lacuum ripis à natura nullo studio editæ, mirifice proficiunt, vitamq; latam agunt. Quod Dioscoridi Myrtidanum nominatur, vulgò notissimum est, ubi scilicet myrtus frequens nascitur. Sunt & alia veteribus Myrti genera, nobis quoq; non ignota, nempe Tarentinum, & exoticum. TARENTINA *à Tarento Apuliæ civitate, ubi copiosa provenit ita vocata, folio est nostrate longe minutiore, robustioreq;: fructu minore, copiosiore, & in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascente, minutis, crebris, albicantibusq; intus ossiculis: floribus communi Myrto similibus.* EXOTICA *habetur nunc in Italia in hortis, & viridariis. Hæc folio est nostrati non absimili, dilutiore tamen, acuminatiore, copiosioreq; & adeò denso, ut eorami ubiq; stipentur. Fructum fert oblongum, è longoq; pediculo dependentem, seminibus refertum, communi Myrto haud absimilem, flores albicant ut in cæteris generibus. Utraq; topiariis operibus peridonea habetur. Viribus quoq; pollet utraq; nostratiparibus, & qualitatibus à cæteris generibus non differunt. Harum Plinius meminit libro 15. cap 29. his verbis. Sativarum genera topiarii faciunt: Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam densissimo, senis foliorum versibus. Hæc non est in usu, ramosa utraq; alia. In Germania & Bohemia, quòd legitima Myrto careant, aliam in sylvis nascentem sibi compararunt pharmacopolæ, eamq; MYRTILLUM vocavere. Provenit hæc in montibus & sylvis, frutice cubitali, caudice duro & ramis tenuibus & viridibus. Foliis viret buxo fere similibus, sed tenuioribus, myrti minoribus robustis, & sensim per ambitum serratis: flores illi sunt, tintinnabuli figura, suis è pediculis dependentes inter folia, colore subpunicèo, rufo intus stamine. Floribus baccæ succedũt quæ maturæ cum sunt colore & magnitudine Juniperinis [Myrti] non absimilis, sed paulo minores, vinosæ austeriusculæq; & in summitate concavæ umbilicataeve. Fructus refrigerat, exiccat, roborat, reprimit, cohibet. Dantur baccæ cũ recentes, tum quoq; siccæ devorandæ dysentericis & cœliacis. Hæ itaq; Germanis unà cum universa planta haud inefficaciter Myrti vicem præstant. Peculiariter autem iis utuntur infectores ad inficienda stamina, & chartam cæruleo*

cæruleo colore, ac etiam à pictoribus: quinetiam eduntur æſtate fragorum vice à paſtoribus, & aliis, nam guſtui placent. Auſteriuſculæ cùm ſint & vinoſæ, ſitim extinguunt. Germani autem Pharmacopœus paſsim utuntur Myrti baccarum vice, cùm eis deſtituantur. Myrti noſtratis in Hetruria coria ubiq; perficiuntur: quippe quod ea pelles denſentur, criſpentur, atq; craſſeſcant. Myrti baccis ultimam maturitatem adeptis, noſtrates mulieres utuntur ad ciborum intinctus, qui cum aſſatis carnibus eſitati maximam cum palato ineunt gratiam. Ideoq; Plinius loco ſuprà citato ita ſcriptum reliquit. Succorum natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei, vimq; bina genera fiunt: item myrtidanum, ut diximus. Et alius uſus baccæ fuit apud antiquos, anteaquàm piper reperiretur, illius obtinens vicem. Quodam etiam generoſi obſonii nomine inde tracto, quod etiamnum myrtatum vocatur. Eademq; origine aprorum ſapor commendatur, plerumq; ad intinctus additis myrtis: hæc Plinius. Myrteum condimentum languidos ventriculos roborat, idcirco & cœliacis, & dyſentericis utile: quin & fœminarum fluxiones, qualeſcunq; ſint valenter inhibet. Myrti frondes, item & baccarum ſemen tritum contra fungorum ſtrangulationes mirificè præſtant. Arida folia longè plus ſiccant, quam viridia. Foliorum, Baccarumve decoctum, auxiliatur calidis collectionibus, nempe eryſipelatibus & herpetibus. Bacca quoquo modo hauſtæ, aut devoratæ, cor corroborant, & ejus tremori mirificè conferunt. Folia ſicca uruntur in fictili crudo, quouſq; in cinerem albiſſimum vertantur, lavanturq; deinde, & proſpodio, vel pompholyge ſupponuntur. Myrtus (ut memoriæ prodidit Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum) ex contrariis ſubſtantiis planta conſtat: vincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet verò etiam tenue quiddam calidum, unde valenter deſiccat. Porrò tum folia, tum germina, tum fructus, tum ſuccus, non parum inter ſe in adſtrictione diſſident. Cæterùm quòd ramus & trunco adnaſcitur tuberoſum, quam quidam myrtada nuncupant, quantò dictis ſiccius eſt, tantò & deſiccat & adſtringit vehementius: quidam id tundentes reponunt, poſtea vino ſubigentes in paſtillos formant. Folia item arida viridibus plus deſiccant: miſcetur enim viventibus humiditas quædam. Porrò ſuccus non tantùm ex virentibus ſolis exprimitur, ſed & fructu. Reſtringendi vim hæc omnia habent tum foris impoſita, tum intrò ſumpta in corpus, quod ſcilicet nondum ullam deleteriam, aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admiſtam. Planta, quæ μυρσίνη Græcis, Latinis Myrtus nominatur: Arabibus, Aes, Alas, ſive As Italis, Myrto, Mortina & Mortella: Germanis, Welſch Heydelbeer: Hiſpanis, Murta, aut Rajam: Gallis, Meurte. Myrtillus verò Germanis, Heydelbeer: Bohemis, Byaodi aut vuramoka. χαμαιμυρσίνη Græcis: Italis Myrtillo: Ananienſibus, Calavezza.

Myrti uſus.

Myrteũ cõdimẽtum.

Myrti vires Matthiolo.

Myrti vires ex Galeno.

Nomina.

Myrtus & Murtus μυρσίνη & μυρρίνη, à Myrſine Athenienſi puella, pulchritudine & robore inſigni: amica Palladi, in quam occiſa converſa fuit. Hujus plures differentiæ. I. Myrtus vulgaris: Myrtus Bœtica ſylveſtris, Cluſ. Hiſp. Lugd. Myrtus Geſ. hor. Dod. Cęſ. Myrtus candida & nigra, Cord. in Dioſc. Myrti majoris quinta ſpecies, Lob. Myrtus communis Italica, Cam. II. Myrtus Tarentina, Caſt. Lugd. Cam. Myrtus minor, Cluſ. hiſp. Myrtus major vulgaris, Lob. Myrthus, Tab. Hujus quatuor differentias fecit Lob. III. Myrtus exotica, Caſt. Lugd. Myrtus exotica Plinii pluribus foliorum verſibus, Lob. Myrtus tertia, Dod. Myrtus exotica Bœtica anguſtifolia, Cluſ. hiſp. His addere oportet. IV. Myrtum maximam latifoliam, quam Myrtum lauream maximam, Lob. vocat: dein Myrtum laurifoliam ſecundam, quæ Myrtus Bœtica latifolia domeſtica, Lobelii: cujus tres agnoſcit ſpecies Cluſius: tum Myrtum nonam anguſtifoliam Lob. cujus duas differentias magnitudine variantes refert Cluſ. V. Myrtili, ad Vitim Idæam Theop. referuntur. Fructus colore variat rubro & nigro: ſic foliis craſſioribus. Dicitur Myrtillus exiguus, Trago: Myrtillus germanica, Lug. Vaccinia nigra, Dod. gal. & fol. Lob. Vitis idæa, Geſ. hor. Lug. Vitis idæa nigra, Cam. Vitis idæa prima, Tab. Vitis idea minor, Thal. Uva urſi, Anguillaræ.

CERASIA.

CERASA RACEMOSA.

Κερασια. CERASIA. CAP. CXXIX.

α κόμμι κερασινον. CErasia alvo utilia sunt, si viridia sumantur: eadem siccata illam sistunt. α Gummi, quod cerasi resudarunt, cum vino diluto, tussi vetustæ medetur: colorem commendat, visum exacuit, appetentiam invitat: idem ex vino potum calculosis auxilio est.

Cerasorũ historia. NUlla hodie arbor est in Italia, quæ vulgo notior sit Cerasis. Cerasus itaq; arbor folia fert Mespilo latiora, & per ambitum serrata: flores albos racematim dependentes, è quibus rubentes oriuntur baccæ, longo, ac tenui pediculo junci modo flexili, appensæ, prona parte divisura quadam sectæ, duro intus osiculo, pisi magnitudine, aut majore, in quo nucleus concluditur, subamariusculo sapore. Ligni materies fibrosa, compactaq; cortice vestitur lævi, pluribus involucris referto. Genera Cerasorum diversa habentur. Nam alia dulcia, alia subamara, alia austera, alia acida, alia insipida reperiuntur: quinetiam alia domestica, alia sylvestria. Domestica in hortis, vineis & viridariis seritur. Sylvestris in sylvis provenit, ac etiam in vallibus. Harum plantas scribit Plinius lib. 15. cap. 25. novas, & peregrinas, nec anteà visas è Ponto secum primum advexisse in Italiam Lucullum, postquàm debellato Mithridate is victoria potitus Romam venit. Sed postea tanta agro Italo amœnissimo cum hac arbore intercessit affinitas, & consortium, ut non solùm ager is sativarum plantas servaverit, propagaverit, & adauxerit, sed & veluti ex ejus humore (quæ summa fuit inter se societas) gravida terra facta, sine aliquo semine in campis, in montibus & sylvis numerosissimas plantas procreaverit, & ediderit. Sativarum speciosissimi fructus, qui Cerasa, & Cerasia Latinis etiam appellantur, diversorum sunt generum: quo fit, ut diversa quoq; sortiantur nomina. Inter hæc illa principem sibi locum vendicant, quæ Hetruscis vulgò Marchiane & duracine vocantur: tametsi horum alia majora, alia minora, alia saturato colore rubeant, alia verò potius albicent. Quæ autem Plinio Juliana, nobis verò vulgò Acquaivole, hoc est, aquea dicuntur, in nullo sanè habentur pretio: quandoquidem adeò sunt tenera & fragilia, ut nisi sub arbore sua comedantur, facilè gestatu collidantur, & marcescant: quin & ob aqueæ partis redundantiam insipida sunt, oriq; ingrata. Quæ autem, quod ad modum Corvorum modo nigricent, Corbinel nos vulgò vocamus, Plinius verò actia, & cæciliana, cùm sint duriuscula, & dulcia, gustatu habentur non injucunda: verumtamen quòd manus, dentes, ac labra atro colore inficiant, discumbentesq; deturpent, mensis rarò apponuntur. Sunt & Cerasa, quæ uno tantùm petiolo, ternæ, quaternæ, quinæve baccæ nitantur: quinetiam, quæ racematim uvæ modo proveniant, quorum imagines misit ad me Verona Franciscus Calzolarius: quæ peculiariter in hortis, vineis ac viridariis habentur. Viribus &

Cerasorũ genera.

CERASA AUSTERA.

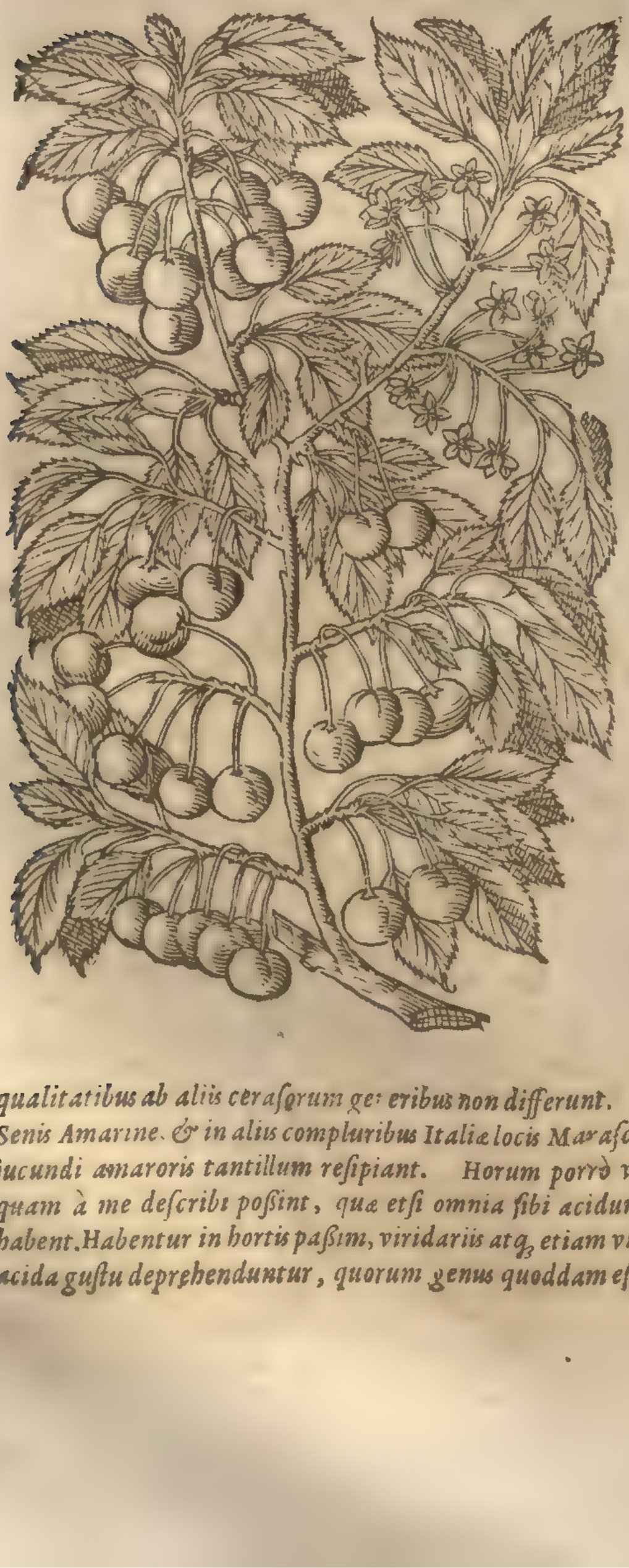

CHAMÆCERASUS.

qualitatibus ab aliis cerasorum generibus non differunt. In cerasiorum genere numerantur & illa, quæ Romæ Visciole, Senis Amarine, & in aliis compluribus Italiæ locis Maraschæ vulgò nuncupantur, à sapore (ut puto) dicta, quòd non injucundi amaroris tantillum resipiant. Horum porrò varia diversaq; notantur genera, quæ cunctis notiora sunt, quam à me describi possint, quæ etsi omnia sibi acidum asciscant saporem, hæc tamen ejus plus, illa verò minus habent. Habentur in hortis passim, viridariis atq; etiam vineis. Rura Tridentina ea Maraschæ vulgo nominant. quæ minus acida gustu deprehenduntur, quorum genus quoddam est, quod ori admodum gratum habetur: quippe quòd in iis acido dulce sit

dulce sit admistum, ob idq; illa palato maximè placeant. Quadam praterea imbi Marine, & Marinelle, cognominantur, qua & minora, & rotundiora sunt, & brevioni pediculo appensa, gustu nihil serè prædictis reclamante. Est & horum tertium genus, qua vulgus illud Verule nominat, longiore pediculo, bacca etiamnum cateris crassiore, gustu acerbo, & admodum acido, colore perpetuò rufescente, nec unquam in atrum vergente, etsi catera, ubi plene maturuerint, in atrum rubescant. Omnia hac cerasiorum (ut ita dicam) Amarinorum genera refrigerant, exsiccantq; : quinetiam adstringunt, roborant, & cibi appetentiam excitant. Non ita facilè devorata, ut dulcia corrumpuntur in ventriculo, idcoq; febricitantibus ac sitientibus facile conceduntur à Medicis Germanis. A pediculis repurgata, uvis maturis admiscentur, & deinde vinum ex his paratur, gustatu gratissimum, quod in alvi fluxionibus utiliter usurpatur: aptissima sunt, ut insolentur, & ut saccharo condiantur. Quinetiam sapore commendantur ad intinctus conficiendos, quibus non modò sanis edulia jucundissimè condiuntur, sed etiam agrotantibus, præsertimq; biliosis febribus vexatis. Siquidem illis non modo sitim extinguunt, sed oris insuavitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant. Sylvestre pumilumq; horum genus nulla adhibita cultura Amanensibus in Tridentino agro, ac etiam in Bohemia circa Pragam, & in Austria circa Viennam secus itinera, & propè sepes sponte provenit, nihil prorsus tum colore, tum etiam sapore ab illis dissidens, quæ imbi, ut diximus, Verule vulgò vocantur. Bacca quæ cum austeris magnitudine certant. Hæc brevi pediculo pendent in arbusculis admodum pumilis, tantaq; brevitatis, ut rara, vel potius nulla dodrantalem æquent mensuram. Quo factum est, ut crediderim (etsi id pro comperto asserere non ausim) hæc eadem esse, quæ Plinio Macedonica dicuntur. Cæterùm ego horum plantam Chamacerasum potius vocaverim. Bacca cum cæteris austeriora habeantur, etiam cæteris ficciora jure fuerint, maguq; adstringentia. Sylvestria, quibus plerunq; vescuntur aves, rarò in cibis admittuntur, præterquam à rusticis, tum quòd plus ossis, quàm carnis habeant, tum etiam quod cum quadam acerbitate amara sentiantur. Degenerant cerasi quocunq; simo radicibus admoto, id usq; adeò oderunt, & horrent: contra proficiunt, si sui ipsius putamina falce concisa circum radices sepeliantur, ibiq; marcescant. Præcoces illæ fructus ferunt, quibus ante florum exortum calx viva radicibus circumponitur: vel quibus aqua calida sæpius pede irrigantur, etsi postea parvo temporis tractu inarescant. Sine ossibus cerasa provenient, si arborem teneram ad duos pedes recides, & eam usq; ad radicem findes, medullamq; partis utriusq; ferro curabis abradi, & statim utrasq; partes in se vinculo stringi: & oblimi simo, & summam partem, & laterum divisuras: ita post annum cicatrix ducta solidatur. Hanc arborem ubi surculis, qui adhuc fructum non attulerunt, inseres, baccas sine ossibus dabit. Galenus habita Cerasiorum omnis generis ratione lib 7. simpl. med. ea hisce paucis perstrinxit. Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam verò dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea, quæ nondum cocta sunt, ac matura, quædam admodum acerba sunt, quædam similiter moris acida: sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasiis non semper. Ergo quæ dulciora sunt magis quæ in intestinis sunt, subducunt, sed minus utilia stomacho sunt, contra austera. Quæcunq; verò acida sunt, ea pituitosis, excrementosisq; stomachis conveniunt: siquidem austeru magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi communem omnibus viscosis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accommoda est. Propriè autem (siquidem verum est quod quidam scribunt) calculis vexatos cum vino potum adjuvat: nam sic illi tenuium partium quædam facultas ineſt. Cerasorum fructus, qui Græcis κεράσια, Latinis item Cerasia, & Cerasa dicuntur: Arabibus, Serasie: Italis, Ciregie: Germanis, Kirsen: und Chirschen: Hispanis Cerezas: Gallis Cerises: Bohemis Vuissnè. Cerasa racemosa. Hetruscis, Ciregie grappolose: cæteris verò Italis, Ciregie del Grasspo. Cerasa austera, Romanis Visciole: Senensibus, Ciregie amarine: in cæteris verò Italiæ locis Marasche. Chamacerasus, Græcis χαμαικέρασος: Italis Ciregio nano.

Sylvestria cerasia seu Chamæcerasus.

Cerasi arboris cum simo inimicitia.

Cerasa sine ossibus.

Gummi cerasorũ.

Nomina.

Cerasus à Cerasunte Ponticò municipio in Italiam detulisse Lucullum Romanum imperatorem auctor est Athenæus. Plurima cerasorum genera apud Plinium: differentia enim sumitur ex colore, sapore & magnitudine: sic inter sativa sunt quæ planè cerea, quę pruno sunt insita, sed non adeò sapida: quædam flores instar parvarum rosarum habent, sed paucos fructus edunt: quædam fructus & flores proferunt penè sine foliis, qua de re in historia.

SILIQUÆ.

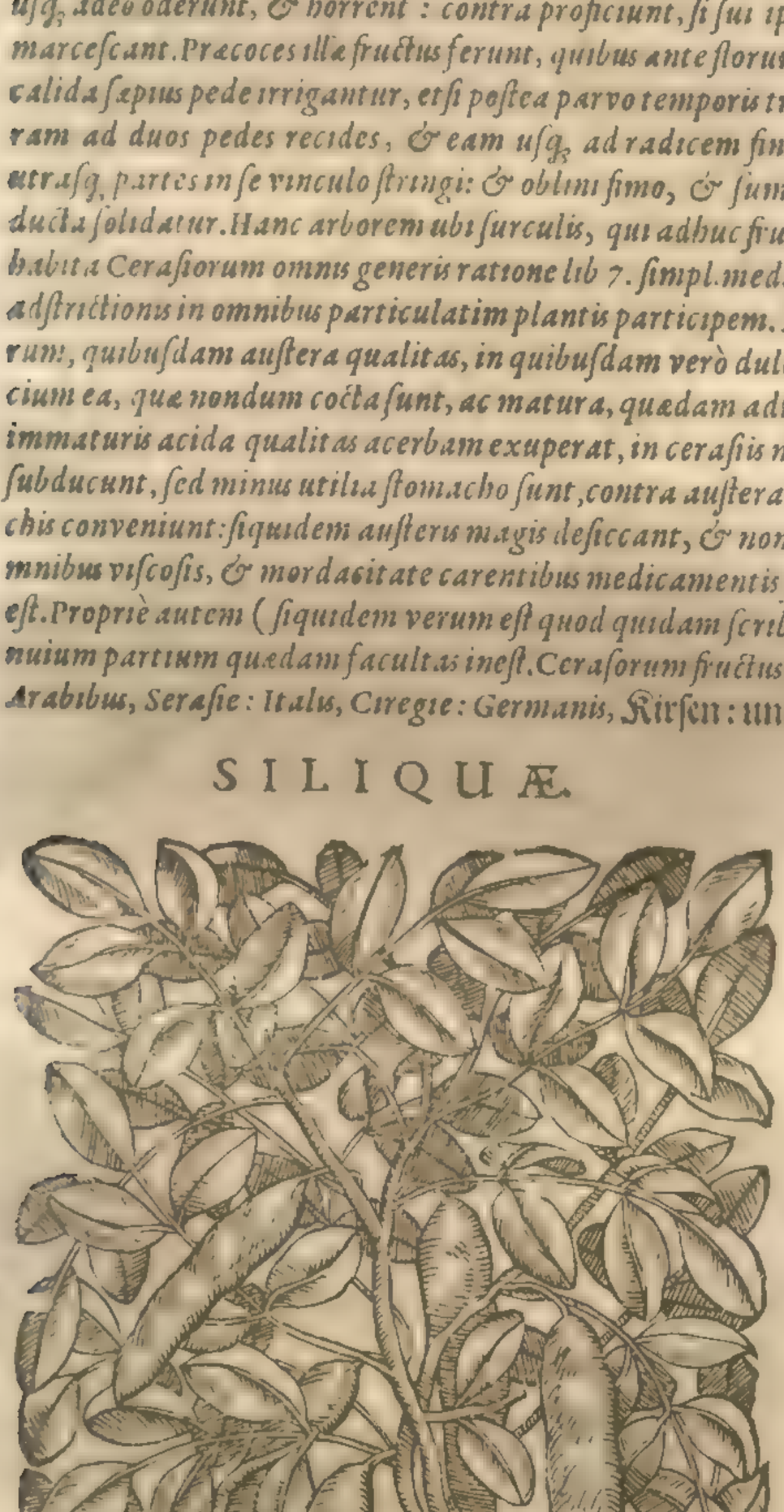

Κεράτια. SILIQUÆ. CAP. CXXX.

Siliquę recentes stomacho adversantur, alvum solvunt: eædem siccatæ sistunt, stomachoque utiliores fiunt: urinam ciunt, sed præcipuè, quæ vinaceis condiuntur.

Siliquarum consideratio.

Siliquæ, quæ Græcis Κεράτια *dicuntur, in Italia officinis vulgò Carobe, & Carobole appellantur. Nascuntur arbores, quæ Siliquas ferunt, copiosè in regno Neapolitano, præsertim in Apulia, ac etiam in Campania, ut optimè sciunt ii, qui Fundo Itrum, & hinc Molam iter faciunt: siquidem in illa ob lævigatos lapides inibi stratos laboriosa admodum via, quam Appiam vocant, frequentissimæ conspiciuntur. Incolæ has plantas Salequa vulgò nominant, vocabulo nimirum à*

Siliquarũ descriptio. *rum à Siliqua detorto. In Creta, Syria, Cypro, ac aliis calidioribus regionibus, arbores in ſpectatam ſatis proceritatem attol-luntur, ramis in latitudinem potius, quàm in longitudinem protenſis: cortice cineritio ad cæruleũ inclinante, loti arboris inſtar. Folio virent fraxineo, latiore tamen, duriore, rariore, ac magis circinato. Florent diſcedente hyeme, aut vere jam appetente: fructificant verò æſtate, & autumno, dependentibus ſiliquis, primum viridibus, & deinde cum ſiccantur ex rufo nigricantibus, manſu lignoſis, ſed dulci pulpa ſuccoq; præditis, ſemine Aegyptiæ Siliquæ haud diſſimili. Siliquæ recenter ab arbore decerptæ ingrato diſplicent ſapore, ſed tractu temporis in cratibus expanſæ & ſiccatæ, adeò miteſcunt, ut & dulces evadant admodum, & guſtui ſuaves fiant. Melleo ſucco refertæ ſunt, eaq; præſertim quæ in orientalibus naſcuntur regionibus, ideoq; Indi, & Arabes, non parvam mellei ſucci copiam ab eis exprimunt, quo zingiber, Myrobalanos, Myriſticas nuces, & alia aromata condiunt. Id quod teſtatur Strabo lib. 15. ſuæ Geographiæ de Indicis arboribus ſcribens. Aliud ſiliquarum genus, quod ficum Aegyptiam cognominant, ſcriptis tradiderunt Theophraſtus, & Plinius: de quibus mihi diſſerendum non propoſui, tum quòd Italis nuſquam (quantum equidem ſciam) naſcantur, neq; cognoſcantur: tum etiam quòd nullum habeant uſum in medicina. Siliquæ ſiccæ, etſi omnium conſenſu manifeſtò adſtringunt, compertum eſt tamen præſtare earum decoctum potum mirificè tuſſientibus, ob dulcem, melleamq; ſubſtantiam, quæ iis ineſt. Siliquas in cibis damnavit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, his verbis. Ceratia quorum tertia ſyllaba per, t, literam ſcribitur, & pronunciatur, nihil cum ceraſiis per. ſ. ſcriptis habent ſimilitudinis. Eſt autem pravi ſucci edulium, ac lignoſum: unde neceſſariò ſequitur, ut concoctu ſit difficile: nihil enim quod lignoſum eſt, facilè coquitur. Præterea incommodum illud ipſis ineſt non parvum, quòd non celeriter dejiciãtur: proinde ſatius eſſet, ea ad nos non importari à regionib. orientalibus, in quibus naſcuntur. Sed de viribus quas & arbor, & ipſæ habent in medicina, idem Galenus diſſerens lib. 7. de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquit. Ceratonia exiccantis eſt & adſtringentis facultatis, ſicut & fructus ejus, quæ ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continent. Accidit autem iſtis quiddam ſimile ceraſiis: nam ſi humida ſumas, magis ventrem ſubducunt: ſicca verò magis ſiſtunt: utpote cùm humiditatem expirent, & quod eſſentiæ eſt craſſioris tantùm reliquũ habeant.*

Siliquarũ vires ex Galen.

Siliquæ mel fundentes.

Ficus Aegyptia.

Nomina. Κεράτια *Græcè, Latinè Siliquæ vocantur: Arabicè, Charumb: Italicè, Carobe & Carobole: Germanicè, S. Johanns Brot: Hiſpanicè, Alfarobas: Carrouges, Gallicè, Carouge: Bohemicè, Suvatheo Janachleb: Officinis, Carobe.*

Κεράτια ob corniculorum ſimilitudinen, Ceronia arbor Theophraſto, officinis Xylocaracta, pro Xyloceratia & Carobe. Ceratonia, Dod. gal. & fol. Geſ. hort. Lug. Ceratia Cluſ. hiſp. Ceratia ſiliqua, Lob. Tab. Siliqua, Lac. Lon. Cord. in Dioſ. Caſt. Cam. Siliqua dulcis, Alpino. Siliqua arbor Geſ. hor. Cæſal.

I. MALUS. MALUS OBLONGO FRUCTU.

Μᾶλα. **MALA.** CAP. CXXXI.

Folia, flores, & germina cùm omnis mali, tum maximè cotoneæ adſtringunt. Pomis acerbis adſtringendi vis ineſt, maturis verò longè ſecus. Ex iis verna bilem gignũt, nervos omnes lædunt, inflationes pariunt. Cotonea ſtomacho utilia, urinam cient, verùm toſta mitiora habentur. Proſunt cœliacis, dyſentericis, purulenta extuſſientibus cholericis, præſertim cruda. Maceratorum liquor commodè in ſtomachi, aut ventris fluxionibus, potui datur. Succus crudorum aſſumptus orthopnoicis ſalutaris eſt. Decocto foventur vulvę, & ſedes, ſi procidãt. Cotonea, quæ melle condiuntur, urinam movent: mel autem ſibi conſtrin-

constringentem illorum vim,& inspissantem adsciscit. Quæ cum melle coquuntur,stomacho, atque ori gratiora sunt,sed minus inspissant. Cruda cataplasmatis adijciuntur,ad cohibendam alvum, aut si stomachus æstuet,aut in vomitiones effundatur: ad mamarum inflammationes,præduros lienes,& condylomata. Fit vinum ex ipsis tusis,expressisq;, sed quo perduret, quindecim sextariis succi unus mellis adjungitur,alioquin in acorem degenerat. Prodest ad omnia,quę dicta sunt. Fit & oleum ex iis,quod melinum vocavimus: quo utimur,quoties adstringenti oleo est opus. Eligi oportet verà, quæ sane rotunda, parva,& odorata: quæ verò struthia dicuntur, magna quidem sunt,sed minus utilia. Flos & viridis,& siccus cataplasmatis imponitur: iis conveniens,quæ adstrictionem desiderant, inflammationibus oculorum,rejectionibusq; sanguinis: contra citam alvum,& mensium impetus, in vino bibitur. Melimela ventrem mollium,& ab eo animalia expellunt: stomacho negotium exhibent: æstuationem faciunt,ea mitis dulcia mala vocantur. Epirotica mala,quæ Latine orbiculata dicuntur, stomacho utilia, sistunt alvum,urinas evocant: malis tamen cotoneis invalidiora. Sylvestria mala similia sunt vernis,& adstringunt. Sane in hunc usum immatura omnia opus sunt. Persica poma matura tam stomacho, quam ventri utilia sunt: acerba alvum cohibent,sed ficca vehementius. Decoctum e siccis alvi stomachiq; fluxiones sistit. Armeniaca,quæ a Latinis præcocia dicuntur,minora sunt supradictis,& stomacho utiliora. Medica mala,persicave,aut cedromela,quæ Latini citria vocant,nemini non cognita. Arbor ipsa omnibus anni temporibus pomifera,aliis deciduis,aliis subnascentibus. Malum oblongum est,rugosum, colore aurum imitans,cum gravitate odoratum: semen habet pyri. Id in vino potum venenis resistit,alvum movet: oris suavitatem commendat,decocto ejus colluto,aut succo: estur in malacia mulieribus. Vestiariis impositum ab erosionis vitio vestes vindicare existimatur.

IN malorum quoq; genere Dioscoridi recensentur Persica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quòd eandem effigiem, & formam repræsentare videantur. Sed nos primum de vulgaribus malis agemus, reliqua subinde sigillatim prosequemur. Malorum itaq; planta unico tantum exit caudice, ramos inde statim mittens, in latum longumq; se diffundentes: vestitur crasso satu libro, cinereo exterius colore, & interius flavo, lævi potius, quam aspero. Folius est oblongus, carnosis, per ambitū tenuiter serratis. Flores edit verno tempore sex lutos, albo colore, vel ex candido sensim purpurascentes, è quibus poma oriuntur forma, colore, magnitudine & sapore varia. Radicibus nituntur paucis, non in profundum actis, sed summa tellure vagantibus. Domestica in hortis, vineis & pomariis habentur. Sylvestria verò locis campestribus, tum etiam in sylvis & collibus sponte nascuntur. Fructuum diversa sunt genera, ac plura quam explicari possint, quum etiam & sapore, & forma diversa, quo fit ut variæ quoq; sint eorum functiones. Alia namq; (ut Galenus inquit lib. 2. de Alimentorum facultatib.) austerum, alia acidum dulcemve saporem gerunt. Sunt etiam quæ ex iis mistum habeant, ita ut appareant & dulcia simul & austera. Quædam præterea cum dulcedine manifeste acida sentiuntur: adhæc alia cum acore acerba. Invenias autem nonnunquam & quatuor simul sapores plane referant, dulcem scilicet, & acidum, acerbiq; nonnihil. Cæterùm mala quidem quæ adstringunt, succum habent frigidum quidem ac terreum: quæ verò acida apparent, frigidum succum habent, verùm tenuium est partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ ad calidius vergunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis sunt expertia insipidave, ac veluti aquosa, ad frigidius inclinant. Malis igitur uteris pro vincentium saporum facultatibus: austeris quidem, cum ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel ob multam humiditatem fuerit imbecillis: acerbis autem, cùm hæc aucta admodum fuerint: acidis, cum crassum succū, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis in ipso esse collectum. Siquidem succus frigidus non acida, sed acria postulat. Utraq; certè & acida & acria succos crassos incidunt: incoctione differunt quòd hæc quidem cum refrigeratione, illa autem cum calfactione id præstent. Porrò dulcis malorū succus, cùm sine acrimonia & crassitie, hoc est, cùm solus exquisite fuerit, celerius, quantum in ipso est, distribuitur: quòd si acrimoniam, aut crassitiem habuerit, citius suffocatur. Cæterùm optima etiā genere mala vitāda sunt, antequàm in arboribus maturuerint: quippe quoniam concocta sunt difficilia, & frigida, tardeq; permeant, & parvi sunt succi: ad hæc succum habent frigidum, & leviter crassum. Quæ verò bene matura in hyemem, & ver proximum asservantur, ea morbis sæpenumero perquam utilia sunt, aut farina aqua subacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aquæ bullientis vapore bene cocta. Dare autem ipsa convenit statim post cibum, aliquando etiā cum pane, ad ventrem, & stomachum roborandum, iis qui cibum fastidiunt, tardeq; concoquunt, quiq; vomitu, diarrhœa, ac dysenteria infestantur. In hunc quoq; usum apta sunt acerba: nam parata ut modo dixi, mediocrem retinent adstrictionem. In Hetruria principatum obtinent quæ Appia & Melerosia vulgo vocantur: quandoquidem hæc duo genera, cùm suaviter oleant, gustuiq; arrideant cum naribus, & palato maximam ineunt gratiam. Eaq; propter non longe eum aberrare putaverim, qui dixerit Appia esse Dioscoridi melimela: Rosea verò quæ eidem Epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quæ verò adeò rubent, ut cruore perfusa videantur, & acido gustu sunt prædita, non alia de causa ita rubescunt (si rei agrariæ auctoribus credimus) nisi quòd ex mali & mori nigræ coctione suam traxerint originem. Cornarius sua tantùm, ni fallor, opinione ductus, putat in suis commentariis in Galeni libros de compositt. medicamen. secundùm locos, Cestiana poma esse arantia sive aurantia mala, quæ in Citreis malis genere ab omnibus recensentur. Nec eum potuit a sua sententia revocare Plinius, qui lib. 15. cap. 14. apertissimè scribit Cestia cestiana a Matio matiana, a Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per invidiam nomina, a quibus habuerunt originem, Romanis fuisse cognominata: Quocirca eo loco scriptum reliquit Galenus ex auctoritate Apollonii, quod in capitis dolore ex ebrietate cestiana mala, sic in urbe Romana appellata, in cibis cocta conferunt, quod austera sint facultate: non, ut somniasse videtur Cornarius, aurantia, quæ præterquam quòd Appollonio, & Galeno incognita fuisse censentur, nusquam gentiū, quod equidem sciam, cocta exhibentur. Quo fit, pace omnium dixerim, ut qui suæ cervicis duritiam consulunt, suas sæpius reprobari sententias audiant. Malos, quæ fructus suos tanquam steriles, dare recusant, fœcundas effeceris, si plumbeo circulo earum caudicē altitudine pedis à terra strictim concluseris ante florum adventum, & cùm mala cœperint adolescere, soluto vinculo eas libertate donaveris. Præstant dulcia poma ad melancholicos affectus, quinetiam contra pleuresim. Nam si dulce pomum calidis cineribus coctum, & glycyrrhizæ succo, amylo, & sacchàro albissimo conspersum, pleuritici edendum præbeatur, tam manè, quàm vesperi, horis duabus ante cibum, illos quidem mirificè juvat. MALA COTONEA primùm in Italiā advecta fuerunt è Cydone Cretæ oppido, unde Græcis cydonia dicta sunt. Est itaq; Planta Cydonia malus cōmuni malo ferè similis, atqui folia angustiora sunt, læviora, carnosiora, duriora, & à tergo candidiora, florē fert album, vel ex albo purpurascentē sylvestris rosæ figura, quinq; per ambitū foliis distinctū, qui vere prodit. Hac rarò procera visitur fructu scil. incurvatos deprimente ramos. Cydoniorum malorum

Malorū consider. & histor.

Fructuū diversa genera.

Malorū vires.

Poma præcipua.

Cornarii opinio reprob.

Aurantia Galen. ignota.

Steriles Mali quo modo fœcundæ fiant.

mala dulcia ad Pleuritidem.

Malorū Cotoneorū cōsideratio.

II. COTONEA MALUS.

COTONEA PYRUS.

malorum tria in Italia inveniuntur genera. Palma illis, quæ peculiariter Mala cotonea cognominantur, pressa, incisuris intersecta melopeponum modo, colore ad aurum inclinato, lanuginosa, & longè cæteris odoratiora. Proximum locum sortiuntur, quæ majore admodum corporis mole proveniunt. Dioscoridi & Galeno struthia vocata. Hetrusci hæc pyra cotonea vocant: quippe quòd forma magis pyra, quàm mala referant. Pulpa, ac succo cæteris prævalent, colore tamen, suaveolentia, ac viribus cedunt. Postremò Plinio milviana sunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quòd tantùm proveniant ex cotoneis malis, quæ strutheis insitæ fuerint, vel ex strutheis, quæ cotonearum surculos receperint. Hæc malis grandiora, pyris vero, sive strutheis minora visuntur: forma verò ac facultate inter utrumq; media. Proveniunt sata in hortis, vineis & viridariis. Valenter adstringunt, cohibent, roborantq;: quin etiam refrigerant ordine primo, siccant secundo. Cæterùm sanè hæc omnia, præcipuè mala, maximè officinis expetuntur in medicinæ usum. Nempe quod ex omnibus præter vinum, mivam, oleum, & quod Dyacidonium vocant, conficiantur & intinctus, & congelati liquores: quæ omnia non ægris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia æquè & grata. Galeni ævo (ut ipse contestatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officinæ Dyacidoniũ nuncupant, ex Iberia, & Syria Romam convehebatur, ex melle tantùm & cotoneorum carne confecta, tam ad cibi, quàm medicamenti commodum. Quæ saccharo, vel melle condita reponuntur, perfectè matura legi debent, aliàs indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asservantur, seorsim à pensilibus uvis reponenda sunt, quòd uvas suo acerrimo sapore adeò vitient, ut cæ statim marcore conficiantur. Mirum est, quod multi ferunt, ut si mulier prægnans Cydonia mala crebrius esitaverit, parturia sit infantè cum industrium, tum ingeniosum Struthiorum radix adalligatur utiliter strumosis. sed anteaquam eruatur, terra circumscribenda est sinistra manu: quin & oportet, ut qui fodit, dicat se id facere, & cujus causa. Cydonia mala præsumpta, alvum sistunt, contra verò citant, & vapores caput petentes reprimunt. Semina si in aqua decoquantur, quousq; jus mucaginem contrahat, prosunt illita omnibus inflammationibus, linguaq; scabritiem mirificè lævigant. Cydoniorum succus libræ pondere in quo corallorum rubeorum, seminis rosarum rubearum, & Rhabarbari, cujusq; drachma, unà cum hypocistidis, & acaciæ, binis scrupulis, ad tertias bullierint, auxilium est magnum, ad biliosas vomitiones: quinetiam ad dysenteriam. Datur is quotidiè potandus manè, & vesperi horis binis ante cibum: verùm affectos purgatos esse oportet. PERSICA autem malus notissima est: foliis Amygdalæ per omnia similibus, ligni materie fungosa, & imbecilli. Flores quoq; amygdalinos profert, sed magis purpurascentes. Radicibus nititur imbecillibus, minimè in altum actis, unde fit, ut consenescat, & cadat. Persicorum plurimæ reperiuntur species: nam quædam rubent, alia aureo colore fulgent, alia virescunt, alia candida sunt, alia sanguineo succo madent, alia duracina, alia cotonea vocantur. Ad hæc quædam habentur dulcia, quædam acida, quædam vinosa, quædam amariuscula, & quædam etiam austera. Prima laus in cibus duracinis, sic ex re dictis, quòd durior esse pulpa & caro tam pertinaciter hæreat ossi, ut nullo pacto ab eo avelli queat. Præcipua autem in hoc genere illis laus, quæ ab aurei coloris nitore, odoreq; perquàm jucundo, Cotonea cognominant. Secundas sibi vendicant partes, quæ cortice detracto sanguineum succum fundunt, non propterea modò quòd sint gustu reliquis suaviora, sed etiam quia magnitudine & colore sunt speciosa. Proxima sunt, nec prædicto generi fortasse cedunt, quæ a nucis similitudine Nuciperſica, quòd nucum juglandium faciem repræsentent, cognominantur: hæc enim cùm colore & sapore non refragentur persicis cotoneis, tum etiam non ingrata dentibus duritie, gustum mira afficiunt voluptate. Est & genus aliud persicorum in Hetruria ac in aliis Italiæ locis agricolarum mangonio factum, quæ ideo Persica amygdala appellant, quoniam Persicorum ossium vice dulces amygdalarum nucleos includunt. Habetur Persica ubiq; copiosa in Italia, sed in Apulia copiosissima provenit. Cæterùm sanè multis contendit Cornarius, in suis commentariis in secundum Galeni librum de compositione medicamentorum secundùm locos, ubiq; corruptum esse Plinii codicem iis in locis, in quibus de duracinis persicis tractat: quin & Pauli, & Palladii, & Cou-

Cydoniorum genera. Pyra cotonea.

Diacydonium Galeni.

Mirum admodũ auxiliũ.

Malorũ Cydoniorum vires Matthiolo.

Persicorum consideratio, & genera.

Nuciperſica.

Perſica amygdala.

Cornarii opinio reprobata.

III. PERSICA MALA.

& Constantini Cæsaris libros corruptos esse, ubi in iis de duracinis perficis aliquid scriptum reperitur. Quandoquidem is, ubi in horum monumentis de duracinis persicis factam fuisse mentionem legitur, ibi de rhodacenis, non autem de duracinis legendum esse censet. Verùm cùm inibi nulla vel ratione, vel auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantùm ductus opinione videtur: atq; ob id facilè pronunciasse, horum omniũ codicibus (quod tamen absurdũ esset credere) mendum subesse. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatum, quàm libros depravatos esse crediderim. Quinimo virum alioquin doctißimum admiror, quòd rem per se claram obscuram reddere conatus sit, quòdq; non intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo δοραάκια, quidve Aetio, & Constantino, ac aliis quibusdam Græcis ῥοδάκινα extiterint. Nam si animadvertisset, hæc inter se & nominibus, & re ipsa differre, facilius, meo quidem judicio, rem dubiam explicasset, nec omnes in universum auctorum codices depravatos pronunciasset: cùm, ut equidem arbitor, eorum nullus his in locis sit vitiatus. Paulo enim δοραάκια ut vulgata habet lectio, non ῥοδάκινα Cornarii modo, legendum semper existimavi, quòd ipse eo loco de præcocibus, & armeniacis tantùm malis differat, non autem simpliciter de persicis. Siquidem, ut Cornarius ipse fatetur, Rhodacene non est alia, quàm malus persica, quemadmodum Rhodacena nil aliud sunt, quàm mala ipsa Latinis persica vocata: id quod & nos sine ulla controversia probamus. Sed Paulo δοραάκια (ut diximus) genus est præcocis, sive armeniaci mali, ut ipse declarat his verbis. τὰ δὲ ϖραικόκια τε καὶ δοραάκια, καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν. ἔ τε γὰρ ὀξύνεται, ἔ τε ὡσαύτως διαφθείρεται. id est: Præcocia, doracia, & armenia persicis præstant: neq; enim acescunt, neq; similiter corrumpuntur. Quibus palàm est in Paulo potius δοραάκια quàm ῥοδάκινα esse legendum, quòd tantùm persica malus Græcis ῥοδακινὴ vocetur, non autem armenica, doracia, & præcox: quarum fructus, tametsi à quibusdam inter persica numerentur, quòd forma tantum iis similes videantur, non tamen vera sunt simpliciter persica, quæ propriè Græcis nonnullis ῥοδάκινα μῆλα in universum vocantur, ut ipse etiam Cornarius testatur. Quippe nugaretur ineptè Paulus, si vellet, quòd rhodacena persicis præstarent, cùm nil aliud sint rhodacena, quam persica. Ilis itaq; rationibus liceat nobis dicere, δοραάκια Paulo nec ῥοδάκινα, nec duracina designare, sed præcocis, sive armeniaci mali genus sibi peculiare. Sed jam ad Plinium venio, cui duracina persica persicorum species sunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina cerasa, & uvæ etiam duracinæ inter varias cerasorum, & uvarum species eodem Plinio, & Palladio describuntur. Quod maximè arguit, aliud eisdem designare duracina, aliud verò Græcis ῥοδάκινα, quòd verbum hoc universaliter de omni persico prædicetur, non autem de aliqua particulari specie. Neq; ut ait Cornarius, vocat nostra ætas quædam persica mala duracina, quòd ossi cæteris duriora sint, sed antiquos secuta, quòd pulpæ consistentia gustu gratiora sese offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palam facit Plinius lib. 14. cap. 3. cùm ait. Duracina uva sine ullis vasis in vite servabilis est: tanta est contra frigora, æstus, tempestates q; firmitas: hanc & Columella prætulit in cibis. Postremo quod rhodacene arbor, persicam arborem in universum significet, cùm Cornarius ipse id firmiter asserat, opus sanè non esset hoc pluribus comprobare: sed ne fortassis putaret sibi ipsi non esse adhibendam fidem, Aetium consulat, Constantinum Cæsarem, & Simeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem ii pluribus in locis manifestè demonstrant, nil aliud per Rhodacenem se intellexisse, quam veram, legitimam q; persici plantam. Persicorum omne genus damnavit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, ut pravi succi, & quæ facilè corrumpantur, ac noxam ventriculo inferant: quapropter Persica primis semper edenda præcipit. Quare ego certè nescio, ex quorum scriptis deprompserit Plinius, quòd innocua expetantur ægris, nisi fortassè & ipse pro persico perseum deceptus acceperit, quemadmodũ fecere recentiorum nonnulli. Persici flores recentes esu alvum dejiciunt, item q; vomitiones cient. Hydropicorum aquam pellunt, si recentes in acetariis edantur, sed non absq; ægrotantium labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantaginis, aut portulacæ succo utiliter ad cruentas rejectiones: tussientibus verò & anhelosis, ex mulsa, aut Tussilaginis, decocto addito croci momento: facit ad raucedines, & asperæ arteriæ impedimenta. Datur calculosis cum succo raphani, aut limonum, aut ex vino duarum drach. pondere: contusa folia recentia illinuntur utiliter ventri ex aceto ad interaneorum vermes: eorundem succus purulentis, vermiculosis q; auribus utiliter instillatur. Nuclei tormina ventris tollunt, si devorentur: quinetiam potantes inebriari prohibent, si seni septenive præsumantur. Tunduntur iidem & decoquuntur in aceto, quous q; liquescant, pulticulæ modo, ad alopeciam, nam q; illiti mirum in modum capillos replicant. Contusorum cremor ex aqua Verbenacæ illinitur utiliter fronti, ac temporibus, in capitis dolore. Idem præstat oleum ex iis expressum, convenit enim peculiariter hemicraniæ, & somnum conciliat, id quod & cremor facit: instillatur oleum cum utilitate ad aurium dolores. Idem tam potum, quàm clysteribus infusum, coli dolores à flatu genitos, ac etiam à facibus exiccatis, perbellè mulcet: datur pariter potandum iliacis, ac calculosis, quatuor unciarum pondere. Atqui maximè calculosis auxiliantur hoc modo: Sumito nucleorum ossium persicorum quinquaginta, nucleorum ossium cerasorum centum, florum sambuci manipulum, vini Cretici odorati libras tres: excipiantur hæc omnia fictili novo, & sepeliantur in fimo, diebus decem: deinde destillentur vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor unciarum pondere, mirum in modum renum calculos pellit. Non defuerunt, ut Marcellus Florentinus, & Symphorianus Campegius in historialibus Galeni campis, qui existimaverint eandem plantam esse persicam & perseam, de qua agit Dioscorides in hujusce primi voluminis calce. Quæ (ut tradunt) ea profectò est, quæ in Persside exi-

Doracia Pauli.

Rhodacena sunt persica.

Persicorum vis ex Gal. Plinii laplus.

Persici arboris, & persicorum facultas.

Aqua stillatitia ad calculosos. Marcelli, & Symphoriani error Persicam & Perseam idem cẽsentium.

IV. ARMENIACA malus.

ARMENIACA MINOR.

ſide exitioſa naſcitur, etſi translata in Aegyptum cœli illius clementia mortiferam in ſalutarem verterit naturam, adeo ut in cibos recepta, tam ſanis, quàm morboſis prorſus habeatur innocua. Hujus hiſtoriam latius proſequitur Theophraſtus lib. IIII. de plantarum hiſtoria (ut infra ſuo loco dicemus) quam ſi quis perlegerit, hanc à noſtris perſicis plurimùm diſſidere comperiet. Manifeſto etiamnũ argumento ſunt Dioſcorides, & Galenus, quòd hæ plantæ inter ſe differant: quandoquidem ii de his ut forma, & genere differentib. ſeorſum ſuis ſcriptis tradiderunt. Armeniaca præterea quæ Latini, ut in Dioſcoride legitur, præcocia nominant, & Græci bericocia pronuntiant, nos in Hetruria Græcos imitati vulgò Bacoche, & Monache corruptis vocabulis appellamus, ac ſi diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum viſuntur genera magnitudine potius quàm genere differentia: quod evenit non modò cœli clementia, & terræ admodum frugiferæ dotibus, ſed & cultorum mangonio: namq; ex multiplicata inſitione maximè proficiunt. Porrò omnia, ubi maturitatem ſenſerint, aureo colore ſplendent: idcirco Romanis vulgò Griſomele, quaſi chryſomela dicuntur, eaq; præcipuè, quæ eo tractu cum perſicis magnitudine certant. Matureſcunt ineunte æſtate menſe Junio ante alios fugaces fructus, unde meritò Præcocia dicta. Ea parum genere, & naturæ dotibus a perſicis diſſidere, teſtis eſt Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus: ſed non item in ventriculo, ut illa, tam cito corrumpi: quanquam recentiores Medici ea longè magis, quàm perſica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Hæc Arbor rarò procera admodum viſitur: folia fert nigræ Populi æmula, Pyri haud abſimilia, ſubrotunda, in ſummitate acuminata, & per ambitum ſerrata, quaterna, quinave ſimul emergentia. Flores profert albos Ceraſi figura, è quibus fructus prodeunt Perſicorum forma, ac ferè magnitudine, ſed aureo colore, ſæpè cum purpura miſto. Plura eorum habentur genera, cum ſapore, tum magnitudine differentia, quod non modo cœli, ſoliq; clementia evenire crediderim, ſed etiam cultorum mangonio: namq; multiplicata inſitione maximè proficiunt, & augeſcunt. Os omnia intra ſe concludunt, utraq; parte turgens, in quo nucleus concluditur eadem figura quin in quibuſdam amarus reperitur, ut in Perſico, in alius verò dulcis, ut in amygdala. Habentur in hortis, vineis & viridariis. Oleum è nucleis expreſſum, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas: valet quoq; ad ulcerum tumores, ac linguæ impedimenta. & pariter ad aurium dolores. Idem potus unciarum quinq; pondere, cum vini Cretici uncia, calculos pellit, & colicos juvat. Armeniaca minor, arbor eſt, mali proceritate, foliis albæ populi, floribus ceraſi admodum ſimilibus, ac pariter racematim prodeuntibus. Fructus edit mali Perſici effigie minores tamen, colore aureo ſubrutilanti, & odore jucundo. Non diſſerunt ſuis in facultatibus a majoribus: veruntamen auſteriori ſunt ſapore. Inſuper MEDICA MALA, ut ex nomine cognoſci poteſt, ex Media primùm aduecta ſunt. Hæc Latinis Citria, vel Citromala vocantur. Eorum arbor quæ perpetuo pomifera eſt, aurantiorum ac limoniorum plantas magnitudine æquat. Folia, quæ perpetuo ei vireſcunt, aurantiis parum, vel nihil refragantur, foraminibus viſum fere effugientibus ubiq; veluti acu tenuiſſima punctim trajecta. Quamobrem neſciverim ego qua ratione Theophraſtus (ut Theodorus interpretatur) ei folia aſſignaverit portulacæ, quæ illi nullis notis conſentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, ſi recentiorum plerique exiſtimaverint Theophraſti codicem hoc in loco ſcatere mendis, & quòd ubi legitur ἀνθερύκης id eſt portulacæ, legi potius debeat ἀραχνης id eſt, araneorum telæ. Quandoquidem iis fortaſſe videbatur quòd, cum mali Medicæ folia ſint ubiq; minutis admodum punctis perforata, ita ut linteoli ſpiſſioris modo ſint transparentia,

Armeniacorum conſid.

Oleum nucleorũ Armeniacor.

Medica mala.

Theodori lapſus.

V. MEDICA MALUS.

rentia, facilè telis araneis comparari possent. In quorum sententia ego quoq; perstiti, quousq; Plinius inde me revocavit. Quippe cùm accuratius Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin virum & Græcum natione, & Latinæ linguæ peritissimum, malè Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & vocabuli significatum minus rectè accepisse: siquidem, ut apertissimè declarat Plinius lib. 13. capite 22. Adrachne arbor est arbuto admodum similis. Inquit enim, Adrachnem omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne vocetur, unius literæ diversitate. Cæterùm adrachne est sylvestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantùm minore, & nunquam decidente. Hinc ergo facilè colligi potest, huic plantæ, quæ arbuti frondib. perpetuò virescit laurinis similibus, Medicæ mali folia comparasse Theophrastum. Citrea arbor (ut diximus) Aurantii folio perpetuo virescit: ramos habet flexiles, viridi libro vestitos, atq; spinosos. Flores edit subpurpureos, solidos, calathi effigie capillamentis quibusdam è medio emergentibus, omnibus hortis pomifera est: alia namq; matura cadunt, alia matureſcunt, alia verò subnascuntur. In pomis non parva spectatur diversitas, tum magnitudinis, tum saporis. Quandoquidem nonnulla in tantam excrescunt molem, ut melopepones magnitudine æquent, cujusmodi sunt, quæ ex Liguria & Hadriatici, Ægeiq; pelagi insulis afferuntur: alia his paulò minora, alia verò limonum magnitudine, aut paulò majora, cujusmodi sunt, quæ à Lacu Benaco comportantur: hæc principem in cibis obtinent locum. Nam etsi cæteris pumiliora sint, majorem tamen reliquis ab ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora sunt, etsi specioſa magnitudine excellant, cum tamen insipido gustu non multum placeant, in cibis recentia non æquè ac illa præstant: verùm quòd pulpa copiosiore constent, officinis expetuntur, saccharo vel melle asservanda. Color omnibus aureus, facies oblongi tum limonum, sed densiore corticis pulpa: cortex illis rugosus, flavus, odore præstans perquàm grato. Acidam concludit medullam, succo plenam, in qua semen latitat hordei figura, grandius tamen, & duro obductum cortice, amaro sapore. Maturescunt integro anno, decerpuntur ij, cum aureo colore sulvescunt: namq; matura cadunt: alia matureſcunt, alia verò subnascuntur. Hæ Plinii ævo non erant in Italia, ut ipse testatur lib. 12. c. 3. ubi inquit, sæpius tentasse gentes, plantas e Media transferre ad se, quæ tamen ibi diu vivere nequiverunt, licet magna cultorum solertia fuerint enutritæ. Nunc verò omnia translatitiæ factæ sunt, atq; cum Italo solo tantam iniere gratiam, ut non modo in maritimis, sed in mediterraneis passim tum hortis, tum viridariis, tum etiam nobilium lacuum ripis frequentissimæ feliciter germinent, postquam cultu & diligentia Palladii (is enim proditur primus artem adinvenisse) factum est, ut ex Media in Italiam translatæ proliberint, ac propagaverint. Theophrasti ætate Citria mala nondum in ciborum usum venerant, eorum testimonio, quæ ipse libro 4 de plantarum historia memoriæ prodidit, sed tantùm odoris gratia vestibus inserebantur. Quin & eorum usus erat antidoti loco contra venena, ad quæ demolienda semen præcipuè efficacissimum habent. Refert Athenæus, quòd cùm princeps quidam Ægyptius maleficos quosdam damnasset nebulones, quò suorum facinorum luerent pœnas, aspidibus secundum Ægyptias leges in prædam exponendos, ii Citrium in itinere, dum ad bestiarum pabulũ ducerentur, comederunt quod caupona quædam vicem eorum dolens atq; miseriam, illis dederat: mox cùm in theatrum descendissent, & ab immanibus, ferocissimisq; feris demorsi essent, nihil sanè molestiæ senserunt. Quæ de re præfectus non parvam cœpit admirationem & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præsumpsissent, certior factus est citrium tantùm ex integra simplicit. donatam, eos comedisse. Postridie verò jussit um præberi, alteri denegari, & denuo in theatrũ trudi ad supplicium. Quo facto qui comederat, demorsus nihil incommodi passus est, alter verò à fera ictus undiq; lividus factus, confestim interiit. Narrat præterea Theopompus Chius duodequadragesimo suarum historiarum volu. Clearchum Heracleotam Ponti tyrannum multos veneno necasse: sed ille, inquit, plures adhuc interfecisset, si populum præstantissima citrii vis latuisset. Servantur citria mala diutius incorrupta, si hordei, vel milii acervis obruantur. Sed habita medicinæ ratione, jam de eorum viribus plenius differendum est. Citria itaq; venenis adversantur, eorumq; maximè semen. Citrii decoctum collutione oris halitum commendat, suavitatemq; accersit. Ipsa autem integra vestiariis condita, vestes non modo gratissimo odore perfundunt, sed eas etiam à tineis, & blattis vindicant. Idem potum venenis adversatur, & succurrit pestilentialibus febribus affectis. Cortex saccharo aut melle conditus, ventriculum & cor corroborat. Si cruda tamen manduntur, non facilè coctioni obediunt, quin & crassum generant succũ: ob hoc vesci iis melle, aut saccharo conditis satius est, quòd ventriculum commodè calefaciant, ac roborent: quamvis hæc nostra ætas gulæ nimium indulgens, in cibis citria cruda præferat cum assatis carnibus esitata. Citria adversus atram bilem, & morbos mœstos, quos illa excitat, opitulantur: Semen privatim scorpionum ictibus & potum, & appositum mirificè medetur. Acidus eorum succus flavam reprimit bilem, arcetq; pestis contagia, & sitim sedat. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes serapiis ex eo confectis feliciter utuntur: Succus gravidarum malaciæ succurrit. Citrii mali meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum sic inquiens: Mali medicæ fructus non amplius malum medicum, sed ab omnibus Citrium nuncupari adsolet. In semine quidem vincentem habet qualitatem acidam, & siccam, ut ipsum tertii sit ordinis resiccantium, refrigerantiumq;. In cortice verò itidem desiccantem temperiem est sortitus, non parum tamen habentem acrimoniæ: proinde desiccat hic secundo excessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infra. Porrò caro ejus pariter crassi succi est, & pituitosa frigidaq;: nam & ipsa editur, sicut & cortex. Semen omne edi ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primùm disserui: tum nucleus, qui

Adrachne Plinii.

Malorũ diversitas.

Palladius mala Citria propagavit in Italia.

Citriorũ mira facultas adversũ venena.

Citriorũ vires Matthiolo.

Citrii mali vires ex Gal.

qui in illo invenitur, id quod revera ſemen eſt. Hic amarus eſt, & digerendi videlicet, ſiccandiq; facultatem obtinens, ſecundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia verò deniq; exiccandi, ac digerendi vim obtinent: hactenus Galenus. Ubi animadvertendum eſt quòd cum initio capitis inquit; In ſemine quidem vincentem habet qualitatem acidam, & ſiccam, ut ipſum tertij ſit ordinis reſiccantium, ac refrigerantium, Gal. non de nucleis intellexit, neq; de vero eorum ſemine, ſed tantùm de acido Citrij ſucco, in cujus medio ubiq; includitur ſemen. Eam autem fuiſſe in hoc Galeni ſententiam, ejus verba in calce ferè capitis oſtendunt, quæ ita ſonant: Semen omne eſui ineptum eſt, tum humidum illud & acidum, de quo primùm diſſerui: tum nucleus, qui in illo invenitur, id quod revera ſemen eſt. Hic amarus eſt & diſcutit, hoc eſt calfacit, & exiccat ſecundo receſſu. Quam rem malè, meo quidem judicio, aſſecutus Avicenna, utpote qui non rectè diſtinxerit, neq; hac in re planè Galeni ſententiam acceperit, libro ſuorum canonum ſecundo, ſemini Citrij ſecundam calidorum, & ſiccorum ſedem aſſignavit: tractatu verò, quem cordis viribus dicavit, eidem tertiam frigidorum, & ſiccorũ claſſem adſcripſit, nullum quidem verbum faciens de acido Citrij ſucco, quem à Galeno ſub ſeminis nomine comprehenſum fuiſſe demonſtravimus. Non longè natura, & viribus à citriis diſtant mala LIMONIA & AURANTIA *dicta, & illa quæ* ADAMI POMA *vulgò vocantur, nos verò Lomie dicimus: tametſi Limonia magis cùm facie tum facultate Citria referant. Li-*

Avicẽna notatur.

Limonia.

VI. LIMONIA MALA.

VII. AURANTIA MALA.

monum planta perpetua fronde viret, quemadmodum & Citrus, foliis etiam ſimilibus · ſed paulo anguſtioribus. Flores fert albos, & odoratos: à quibus poma oriuntur citrij faciem referentia. Sunt tamen Citriis minora, oblonga, cute non adeò craſſa, & magis ſucco prægnantia, qui guſtu acidior percipitur, ſemine ferè ſimili, & colore pallida. Eadem omnibus ferè gentibus nota ſunt magis quam deſcribi debeant. Sunt majora & minora: quæ etiam ſucci bonitate differunt, & corticis craſſitudine. Nam quæ grandiora ſunt, & ſucco & cortice, carneq; longè ſunt præſtantiora. Seruntur tanquã peregrina in hortis & viridariis: & quanquam mangonio cultorũ in frigidis regionibus vivant, quod hyeme in concameratis cellariis recondantur, earum tamen proventus, non eſt niſi in locis calidis, & præſertim maritimis, & circa lacus amœniſſimos. Ideoq; in Apulia, Calabria, & aliis regni Neapolitani regionibus copioſa Limonia proveniunt. Iiſdem qualitatibus prædita ſunt, quibus & Citria mala. AURANTIA *verò poma rotundiora, & per maturitatem aureo prorſus colore nitentia, odorataq;, cortice limonibus craßiore, amarioreq;. Internus ſuccus, quo maximè ſunt referta, in quo ſemen citri ſimile, non in omnibus eodem percipitur ſapore. Nam in hoc genere acidus, in illo dulcis, in altero vinoſus habetur. Horum arbores citroſimiles, quemadmodum, & Citreæ mali coma perpetua virent, foliis Lauro latifoliæ proximis, craßis, lævibus, ac ſuaviter odoratis, & in acutum deſinentibus. Rami pariter illis ſunt flexiles lentive, topiariis operibus haud inidonei, aculeis firmis acutiſq; referti: cortice ex viridi ſubalbicante. Flores albi, odore perquàm præſtanti Seritur in viridariis & hortis, maritimis præſertim tractibus. Abundant iis Campania, Apulia, Calabria, & aliæ regni Neapolitani regiones, quin etiam Liguria & Benaci lacus viridaria: decerpuntur flores, ubi copioſi proveniunt, ab Unguentariis ad varia odoramenta paranda. Peculiariter autem diſtillatur ex iis aqua, quæ non ſolùm odoris præſtantia cæteras præcellit, ſed ad medicamenta etiam optimè facit, & præſertim ad peſtilentes febres, quæ cum exanthematibus in cute eveniunt. Datur enim potanda ſex unciarum pondere magno ſanè auxilio, ubi per ſudorem à centro ad circumferentias infectos humores trahere ſit opus. Siquidem hæc aqua valenter ſudorem provocat, & cordi plurimũ ſuccurrit, id corroborat, & ſpiritus vivificat. Cortex Saccharo conditus ventricu-*

Aurantia.

Aquæ florum aurantiorum mira facultas.

VIII. POMA ADAMI.

ventriculum roborat, & flatus pellit. Omnium succus sitim extinguit & febrientes juvat, praeter dulcium Aurantiorum: nam is febrientibus non adeo salubris est, nec sitim sedat. Arbor haec semper pomifera est, & eadem ferè, quae citria praestat. Aurantia calidiore sunt cortice, quandoquidem is reliquis acrior, atq; amarior gustu deprehenditur. Refrigerant & exiccant, quae scilicet acida & vinosa sunt. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, caeterorum verò succus refrigerat, & putredini adversatur. Quocirca febricitantibus belle conveniunt, dulcia verò contrà. Fit è Limoniorum succo, sicut & citriorum, serapium ad restinguendum bilis fervorem non inutile: sed quoq; ad sitim extinguendam: item & ad pestilentes febres, & eas, quae contagione non vacant. Aqua, quae è Limoniorum succo calentis aquae balneo, & vitreis organis extrahitur, praeterquàm quòd mulieribus expetitur pro succo ad faciem expoliendam, vitiligines ubicunq; sint, & totius corporis cutisq; maculas emendat, varos delet, & acaros interimit. Serapiis admista febribus acutis, & contagiosis mirè succurrit. Epota ventris tineas enecat: id quod etiam praestat succus recenter expressus, unciae pondere potus: idem ex immaturo pomo expressus sesquiunciae pondere, ex vino cretico potus mirificè calculos renum pellit. Aqua stillatitia è limoniorum succo & ejus vires.

Caterùm non parum laboris impendisse videtur Brassavolus in praefatione sui de simplicium examine libri, ut doceret, unde emanaverit Arantiorum vocabulum. Sed licet ibi plura de ejus origine referat, ea tamen, meo quidem judicio, non multùm nomini quadrant: quandoquidem ego potius existimaverim, vulgo Arantia, quasi Aurantia, altera expuncta litera, dicta fuisse. Nam cùm haec poma auri colore reluceant, ab auro meritò nomen accepisse videntur: unde, quantum equidem reor, Aurantia, hoc est, aurea mala dicta fuere. Caterùm non longè natura, & viribus à Limonibus distant, quae ADAMI *poma vulgus vocat. Siquidem planta, quae haec profert,* Brasavolus de Arantiorũ nomine.

Adami pomorũ historia.

folio est Limonii arboris majore, patentioreq;, ramis etiam similibus, floribus Citrei mali aemulis, fructu Aurantiis duplo triplove majori rotundoq;, cortice non admodum crasso, pallido, crispo, & inaequali, fissuris quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demorsus esset, unde illi nomen, quod putet ignarum vulgus hoc illud esse pomum, quod ab Adamo in Paradyso delitiarum demorsum fuit: sed haec fabulae sunt. Succosa ac acida madet pulpa, sapore limonibus haud longè absimili, sed non ita palato grata, in aqua semina latitant Citrei aut Limonii mali similia. Haec poma quidam putant Limoniae esse foeminini generis Seruntur cum Citrus, limoniis aurantiisq;, & isdem, ut illa proveniunt locis. Refrigerant, exiccant, & adstringunt. Praestat pomorum succus ad ea omnia, ad quae limonia praestare diximus, minore tamen efficacia. Peculiariter autem valent poma ad scabiem, si per medium secta, & tenuissimo sulphuris pulvere aspersa, & deinde cinere ferventi calefacta corpori scabioso confricentur. Reliquũ est, ut singulis malis sua reddamus nomina. Mala ita Latinis dicta, Graecis μῆλα vocantur: Arabibus Tufa, seu Tufaha: Italis Mele seu Pomi: Germanis, Depffel: *Hispanis, Mansanas: Gallis, pomes. Ea verò, quae Graecè κυδώνια μῆλα Latinè Cotonea, & Cydonia mala dicuntur: Arabicè Saffargell: Italicè, Mele cotogne: Germanicè,* Quitten oder Kitten: *Hispanicè, Membrilhos, & Marmellos: Gallicè, Conting, Pomes de coing. Quae autem Graecum nomen habent μελιμηλα, ἢ γλυκύμηλα eorum Latinum est, Mellita, vel Dulcia mala: Arabicum. Melomella, & Galopomella: Italicum, Mele dolci. Mala quae περσικὰ μῆλα, ηϰὶ ῥοδάκινα Graeco nomine, Latino Persica mala appellantur: Arabico, Sauch, seu Chauch: Italico Pesche & Persiche: Germanico,* Pfersich: *Hispanico, Pexegos: Gallico, Pesches. Polonis, Broskuini. Μῆλα ἀρμενιακὰ, πραικόκκια, ηϰὶ βερίκοκκα quae Graeci, Latini, Armeniaca mala, & Praecocia nominant: Mauritanis, Mermex, seu Mirmix, Mex, Mesmes, sive Mismis: Italis Armoniache, Bacoche, Moniache & Grisomele: German.* S. Johan. Pfersich: *Hispa. Albiricoques, Albarchigas, & Alvaricoques: Gal. Abricot, Carmaignoles & Chicandeliz. At Armenia minora, Graecis Μῆλα ἀρμενιακὰ μικρὰ; Italis, praesertimq; Hetruscis, Armoniache, Bacoche & Moniache minori: Insubribus autem & Venetis, Armellini. Mala demq; Μηδικὰ μῆλα, ἢ περσόμηλα à Graecis vocata. Latinis similiter Medica mala, aut Citromala, & Citria dicuntur: Italis. Cedri & Citroni: Germ.* Citrin Depfel/ Juden Depfel/ & Citronaten: *Hispanis, Cidras: Gallis Citron: Bohemis Citrynowy. Mala Limonia Italis, Limoni: Gallis Limons. At Aurantia mala, Italis, Aranci: Germanis* Pomerantz, *Gal. Pome d Orenges. Poma Adami, Italis Lomie & Pomi d' Adamo.*

Pomorũ Adami vires.

Nomina.

I. Mala propriè dicuntur, quae brevi pediculo annectuntur: ab aliis poma, quamvis hoc commune sit nomen ferè omnibus fructibus perspicuae magnitudinis. Differentiae plurimae ratione saporis acidi, acquosi, austeri, dulcis: coloris, magnitudinis, figurae: duae figurae adpositae, magnorum rotundorum & oblongorum: plures differentias veteribus indictas, qui cognoscere cupit, Cordum in sua historia, qui ultra triginta species habet, & Tabernaemontanum consulat. II. Ast Cydonia, Cotonea etiam dicuntur, quo nomine primus Cato donavit à Sidonte Corinthi vico: quibusdam, quòd mala ejus cotone seu lana quadam tegi videantur: fortè ex Plinio χρυσόμηλα ab externo aureo colore. Apud Plutarchum 5. Symposiacon, Tryphon medicus, apud Hom um ἀγλαόκαρπον dictum putat. Genera explicavit Athenaeus 3. Dipnosoph. Columella lib. 5. c. 10. tria refert, Struthia, Chrysomeliana, & Mustea: icones binae, altera Cotoneae malus, altera Cotoneae pyri, quae Cydonia milviana etiam dicuntur quibusdam. III. Persica quae ϛεδάκινα Simeoni Sethi de alimentis. Differentiae plures à nobis observatae, quòd alia sint praecocia, alia serotina: praecocia dicuntur persica S. Johañis, quòd circa illud tempus matureſcant, parva instar Armeniacorum

Persica.

niacorum,ejuſq; ferè ſaporis. At ex Armeniacorum genere non eſſe, nucleus oſtendit, qui ut perſicorum ſtriatus eſt. Serotina majora, alia minora: majora vel flava, quæ à Cotoneis cognominata, vel alba, vel viridia, vel buxea: minora, vel rubra, quæ ſanguinea dicũtur, vel flava. Ratione ſaporis, dulcia, acida, vinoſa, amariuſcula, auſtera. Ratione oſſium, quorundam oſſa à carne ſeparari non poſſunt, quæ duracina dicuntur, non quòd ſervari diutius poſſint, ſed ob carnis ſubſtantiam duriorem, quæ modo candida, modò lutea, nunc ex albo ſubrubea: in quibuſdam nuclei diſrupti obſervantur. Sic & figura differunt, quędam orbiculata, quędam in rotunditate oblonga, quędam cotoneis ſimilia & colore & odore, quæ primas tenent: quædã à nucis ſimilitudine Nuciperſica: alia quæ mangonio facta perſica amygdala vocantur, ob nucleum amygdalorum modo dulcem. Sic deniq; ex his quędam lanuginoſa, alia glabra, lævia, exterius & interius virentia.

Armeniaca. IV. Armeniaca malus ex genere perſicorum Galeno, quare præcocia, inter perſica recenſuit Plinius: hæc differunt ſapore & magnitudine, ſunt etiam parva, prunis vulgaribus non majora, alia ut mediocria perſica, alia majora inſitione, alias exigua: ſunt & candicantia nucleo dulci. Dicuntur præcocia & perſica minora, Brunf. Perſici quartum genus, Lon. Malum armeniacum vel præcoquum, Geſ. hort. malus Armeniaca, Cord. in Dioſc. Lob. Dod. gal. & fol. Lac. Lug. Caſt. Armeniaca, Tab. Cæſalpino.

Citria. V. Citria. Limonia, Arantia, tria hæc malorum genera in officinis uſitata, ad unum genus pertinent. Citria Theophraſto μῆλον μηδικὸν ἢ περσικὸν à regione: Malum Heſpericum & Chryſomela Athenæo lib. 3. Κίτριον Galeno Medica malus: quibuſdam Aſsyria: adnumerat Barbarus in ſuo Corollario, Nuptialia prægrandia & melonum orbiculata facie. Varietas enim eſt pomorum tam in magnitudine quam ſapore: quædam in molem decem librarum pondo excreſcunt: quæ Gallis pomcires, quaſi poma citria, vocantur: alia his minora: alia Limonũ magnitudine aut paulò majora: ſapore vehementiore & remiſſiore: item dilutiore ſaturatioreq; colore. De his vide Theophraſtum 4. hiſt. 4. 1. de cauſ. plant. 22. Plinium lib.

Limonia. 12. cap. 3. Solinum cap. 49. Macrobium 3. Satur. 19. Palladium in Martio. Recentiorib. dicitur Malus citria, medica, citrium. VI. Limonia mala ex citri genere ſunt, ſed minora, cute minus craſſa, ſucco acidiore. Plures differentię: alia oblongiora aſperiora, cortice craſſiore, ſucco dulciore, quę maximè probantur: alia lęviora, cortice tenuiore, ſucco acidiore: ſunt in Hiſpania, vix nucis amplitudine, odore cæteris præſtantiore, arbore excelſiore, ſic & puſilli dulciſſimi in Zeilan habentur, Scaligero atteſtante: & in Syria in

Aurãtia. ſylveſtribus frequentia exigua & acidiſſima. Recentiorib. Limonia, Limones. VII. Aurantia mala fortè ab Arantio Achajæ oppido, vel Arania à gente ejus nominis in Perſia: aliis à corticis colore luteo, quare Aurea Virgilio: an Ceſtianum malum Galeni 2. de compoſ. ſecundum loca. 1. fortè Martianum malum apud Suetonium in Domitiano. Sunt qui Citrangulum Avicennæ & Meſuei ſtatuant. Cenſentur inſitione ad nos deveniſſe: Si enim Arantius Citro inſeratur, Arantius vix cubiti altitudinem excedet: at ſi contra Citrus in Arantio, ad magnam proceritatem pervenit. Variant ſapore ſucci, acido, dulci, medio ſeu vinoſo. Dulcia ſuperficie magis ſunt glabra, lęvia, mollia: acetoſa duriora ac aſperiora. Cutis colore magis viridi, magis flaveſcente, quæ citreolus, magis croceo, quæ Citrangula dicuntur: reperiuntur etiã ſine ſemine, & alia in pomo duo genera acinorum habent: noſtris amarus eſt cortex: meminit Scaliger in Zeilan haberi cortice dulci & ſuavi. Variãt & cortice modo rugoſo magis minuſve, aliquando extuberat forma rotunda, aliquando oblonga papillarũ inſtár. Recentioribus Aurantia, Anarantia & Aurea mala dicuntur.

Poma Adami. VIII. Poma Adami: hæc foliis cum limonibus (ſed majoribus) floribus cum Citro, fructu, ſed triplo quadruplove majore, cum Arantiis convenit. Poma Adami, Cord. in Dioſc. Caſt. Lugd. Citrius altera, Cord. hiſt. Malus Aſsyria, Dod. Tab. Pomum Aſsyrium, Lob. Ponziras, Cæſalpino.

PYRA. Ἀπίαι. CAP. CXXXII.

PYrorum multa genera. Quæ tamen omnia adſtringunt: proinde adduntur convenienter in repellentia catáplaſmata. Decoctum è ſiccis, & cruda ipſa alvum ſiſtunt: jejunos eſitata lædunt. Achra pyraſtri genus eſt, quod tardiſſimè matureſcit. Vim pyro adſtringentiorem habet, & ad eadem convenit: ſtringunt etiam ejus folia. Ligni pyrorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi ſtrangulant. Ajunt fungos, ſi ſylveſtria pyra cum eis coquantur, innoxios fieri.

Pyrorum conſideratio, & genera.

QVoniam Pyra vulgatiſſima ſunt non modò in Italia, ſed ubiq; in tota Europa: quæ proveniunt ubiq; in collibus, agris, vineis, hortis, & viridariis, ſylveſtria verò locis incultis & in ſylvis. Varia eſt quoq; Pyrorum facies: quod cùm omnibus notum ſit, quemadmodum & planta: ideo ſupervacaneum duxi eorum arbores per hiſtoriam explicare. Multa ac varia apud nos Pyrorum numerantur genera, quemadmodum & apud antiquos, odore, ſapore, colore, forma ac proventu differentia. Quin etiam & ſylveſtria quoq; copioſa viſuntur. Antiqui, ut Plinius refert libro & capite decimo quinto

celebra-

celebravere ſuperba, falerna, decumiana, dolobelliana, pompeiana, liceriana, ſeveriana, tyranniana, favoniana, lateriana, antiana, tiberiana, ſignina, purpurea, ſementina, laurea, amphorina, coriolana, cucurbitana, & alia, quorum enumeratio longa foret. Quas ſanè varias appellationes mutuati ſunt, vel ab hominibus, qui primùm ea in ciborum uſum revocarunt: vel a loco, unde vectabant: aut à notis, quas aliquibus fructibus acceptas referebant: aut à colore proprio: aut à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaq; noſtri quoq; Hetruſci antiquorum conſuetudinem ſecuti, variis nominibus à diverſis inditis cauſis ſua Pyra vulgò appellant, moſchatelle, giugnole, ciampoline, rogie, ghiacciuole, ſpinoſe, quadrane, carouelle, papali, ſan Nicolo, durelle, Zuccaie, campane, vernareccie, gentili porcine, ſementine, & plura alia habent aliis nomenclaturis appellata. Cæterùm ſi quis vellet in noſtratibus, veterum Pyra collatione aſſequi, operæpretium eſſet, ut unumquodq; eorum genus peculiarem perſpicuamq; habuiſſet deſcriptionem: quandoquidem fieri non poteſt, ut hæc ſola nomenclatura innoteſcant. Porrò in univerſum de eorum viribus diſſerentes, dicamus, ſicuti etiam de malis diximus quæ pyrorum facultates ex ſaporibus guſtu dignoſcuntur: cùm dulcia natura diſtent ab acerbis, acidis, auſteris, & ab his, quæ unum, vel plures præ ſe ferunt ſapores: & contra, hæc deinceps ab illis ſint diverſa. Pyra (ut ſcriptum reliquit Galenus lib. 5. ſimplicium medicamentorum) eſu ſtomacho grata ſunt, quin & vim habent exiccandi. Atqui ſylveſtribus magis adſtringendi facultas ineſt: ob id etiam magis præſtant contra fluxiones. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus ita ſcribit: Quæ de malis diximus, ſi omnia ad pyra, & punica transferantur, nihil novo alio ſuper his ſermone opus erit. Nam in iis quoq; alia auſtera tantùm, vel acerba apparent, veluti quædam acida, quædam dulcia, quædam denique ex horum miſtione compoſita ſunt, quæ nullam penitus hujuſcemodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cùm aquea ſint, ac hebetia nullà roborandi vi polleant. Talis igitur omnino pyrorum uſus, qualis malorum. At pyrus præſertimq; grandibus, quæ apud nos menata vocantur, aliqua alendi facultas donata eſt. Proinde ea ſecta in tenues orbiculos, ſiccataq; reponunt, quibus coctis per hyemem, & ver, cùm fames eſt, ciborum parum nutrientium vice veſcuntur. Pyrifructus, qui ἄπια Græcis, Latinis Pyra dicuntur: Arabibus, Humechte, Cirmetre, ſeu Kemetry: Italis, Pere: Germanis, Byren: Hiſpanis, Peras: Gallis, Poires: Bohemis Hruſky.

Pyrorum facultas.

Pyrorum vires ex Gal.

Nomina.

Pyra dicuntur, quæ longo pediculo pendent, & quidem à fructus figura pyramidem referente: differentiæ pluri mæ ratione magnitudinis, figuræ, ſaporis, odoris, coloris, temporis, ita ut Cordus in ſua hiſtoria quinquaginta genera recenſuerit. Sic genus quoddam eſt quod comeſtum ventrem ſubducit, qui eleganti rubore carnis placent: eſt & alterum genus è quorum medio corpore folium exoritur, quod Pyrophilla dicuntur: eſt & quoddam pomi folio.

30 Μέσπιλον. **MESPILUS. CAP. CXXXIII.**

MEſpilus, quæ à nonnullis aronia vocatur, ſpinoſa arbor eſt, folio † pyracanthæ, ſive oxyacanthæ. Fert pomum ſuave, exiguo malo non diſſimile, tribus intus oſſiculis: qua ex cauſa id nonnulli tricoccon appellavere. Tarde matureſcit, eſu adſtringit: ſtomacho gratum eſt, alvumq; ſupprimit. Alterum meſpili genus in Italia naſcitur, quod aliqui ſetanium, alij epimelida vocant: arbor foliis mali, ſed minoribus: pomum fert rotundum, eſui aptum, a umbilico latiore: quod adſtringit, ſeroq; matureſcit.

ἀ πυθμὴν. i. fundũ, meum habet.

I. MESPILUS PRIMA.

MEſpilorum hic à Dioſcoride duo recenſentur genera: quorum illa, quæ foliis eſt pyracanthæ, ſive oxyacanthæ noſtratibus haudquaquam adſtipulari videtur. Quippe (ut ſenſu patet) noſtrates Meſpili foliis oblongis, ceraſorum ferè ſimilibus virent, non autem apii modo per ambitum inciſis, veluti oxyacanthæ. Fructum ferunt non quidem guſtatu ſuavem, ſed potius injucundum, quòd acerbus ſit, & auſterus. Quin & is quina includit oſſicula, non ſanè terna: ut primo Meſpilorum generi aſſignat Dioſcorides. Cæterùm ſi fructum profert Italia, qui priori Meſpilo legitimè adſcribi poſſit, ejus nimirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copioſa ſeritur in hortis, viridariis, ac vineis, Azarolo vulgò nominatur. Hujus plures plantas vidi ego primùm Neapoli in ampliſſimo viridario Pompeii Cardinalis à Columna, via, qua itur ad poëtæ Maronis ſepulchrum, vel ut vulgò dicunt à Pedigrotta. Arbor eſt mediocris proceritatis, cortice, ac materia pruno [pyro] haud abſimilis: ſpinis horridà, non tamen admodum acutis: foliis laciniatis, apii amulis aut oxyacanthæ, floribus albicantibus, racematim cohærentibus. Fructus illi ſunt ſorborum craſſitudine, oblongi, rubentes, vulgaribus meſpilis æquales, ſed arctiore umbilico, tribus tantum intus oſſiculis. Matureſcunt autumno, Septembri tantum menſe. Ex quo perſpici poteſt, eos Dioſcoridis codices hoc loco ſcatere mendis, in quibus depravatè legitur, hanc arborem foliis eſſe pyxacanthæ, non autem, ut legitimè legi debet, oxyacanthæ. Nam (ut ſuperius ſuo loco explicavimus) oxyacantha foliis germinat diſſectis: pyxacantha verò buxi modo oblongis. Cujus rei illud manifeſto eſt indicio, quod de hoc Meſpilorum genere poſteritatis memoriæ prodidit Theophraſtus libro 3. capite 12. cùm inquit: Magnitudine arbor iſta excellit, gyroq; comatur. Folium magna ex parte infiſſum, quod vel apium parte poſtrema imitatur,

Meſpilorum conſideratio.

Azaroli deſcript.

Dioſcoridis locus enucleatur.

Meſpilus Theoph.

tatur, ampliore figura, quodq; promissum, nervosum, apio tenuius, oblongius, totumq; circumtusum est, & pediculo tenui, ac longo dependet: antequam decidat, vehementer rubet. Radice numerosa, altaq; arbor coharet: ob id diuturna, & inextirpabilis est: hactenus Theophrastus. Quæ sane verba certo sunt argumento, eam Dioscoridis lectionem planè depravatam esse, quæ huic Mespilorum generi pyxacanthæ frondes reddit. Quinetiam folium explicant oxyacanthæ à Dioscoride ejus in historia silentio dissimulatum, quòd scilicet apii modo per ambitum sit dissectum. Sed illud etiam non ignorandum, tantam oxyacanthæ cum hac Mespilo intercessisse cognationem, ut si Mespilus hæc oxyacanthæ inseratur, omniũ speciosissima proveniat, & longè magis fructifera evadat. Sed ut redeamus eò, unde codicis mendæ, quæ librariorum incuria est, nos diduxerant, dicimus quòd Azaroli vocatæ fructus nullis prorsus notis reclamant Mespilo, quæ primo loco à Dioscoride descripta sunt. Siquidem ii exigui sunt, terna includunt ossicula aliis Mespilis duriora: quanquam magnitudine, & forma dissimili, seram sentiunt maturitatem, ori grati habentur, stomacho non injucundi & reliquis deniq; notis, ac qualitatibus illorum speciem adeò repræsentant, ut non aliud hac in re asserendum putaverim, quàm quòd idem sint Azarola, & Dioscoridis Mespila à quibusdam Aronia dicta. Hæc cùm maturitatem senserint, gustui haud parum placent: quo fit, ut ab incolis pro delitiis, non solum cruda expetantur in cibis, sed iis etiam saccharo, melleq; asservata edantur. Eadem gratissimus sunt cibus utero gerentibus: quippe non modo sapore placent, sed earum malacia subveniunt. Quæ porrò Mespili aliquibus Setaniæ, & Epimelides appellantur, vulgaribus nostratibus collatæ nihil inter se dissentire comperiuntur. Foliis est mali, sed minoribus: flores fert albicantes, cotoneæ mali æmulos: fructum rotundum, latiore umbilico quinq; acutis processibus coronato: Habetur in vineis, hortis & sepibus. Quapropter nil mirum scriptis mandasse Dioscoridem, alterum hoc Mespili genus copiosum in Italia nasci. Veruntamen Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à nostratibus Mespilis diversam sumpsisse, liquidò constat. Quandoquidem libro 6. simplicium medicamentorum scribit, ejus fructum acerbum esse, & ventriculo noxium: Epimelida autem à rusticis Italiæ unedonem nominari. Hoc insuper illud confirmat, quòd Galenus de utroq; Mespilorum genere, seorsum diversis capitibus tradiderit. In Mespilorum historia Serapio apertè hallucinari deprehenditur, quippe qui sorbi titulo omnia referat, quæ de utroq; Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Verùm etsi hac in re is quidem aberret, declarat tamen primum Mespili genus nobis Italis Mauritanos secutis Azarolum esse: namq; is Arabico idiomate Mespila Zaror appellat. Vulgaria Mespila devorata cœliacos, dysentericos, & diarrhœa affectos juvant. Sistunt faucium, gutturis dentium, & gingivarum fluxiones, ubi eorum decocto os colluatur. In hoc si insideant fœmina, mensium abundantiam sistit. Fit è siccis Mespilis, rosarum succo exceptis, additis aliquot Caryophyllis, & coralliorum rubeorum nonnihil, quinetiam myristica nucis, tataplasma, ori ventriculi admovendum, ad compescendas vomitiones, & præsertim, ubi cibus rejiciatur. Sicca folia in pulverem aspersa, recentia vulnera glutinant, & sanguinis profluvium sistunt: ideo dantur quoq; utiliter ad cruentas rejectiones. In summa ubi adstrictione, corroborationeq; opus sit, cum folia, tum fructus plurimum præstant. Mespilorum ossicula, in pulverem contrita, calculos è renibus valenter pellunt, ubi cochlearis mensura ex vino in quo vulgaris petroselini radices decoctæ fuerint, ebibantur. Mespilorum vires recensuit Galenus libr. 7. simplicium medicamentorum sic inquiens: Mespili fructum, alii tricoccum nominant, quòd tria intus in universum gerat grana, quorum unumquodq; arboris est semen, ceu ea, quæ in malis inveniuntur, ipsius mali: & acini, ipsius vitis: & ficus, minuta illa grana, quas cenchramidas Græci vocant. Arboris hujus fructus admodum acerbus est, vixq; edi potest. ventrem strenuè coërcens: quin & in germinibus, & foliis acerba hæc qualitas non pauca reperitur. Et libro 2. de alimentorum facultatibus sic inquit: Horum eadem quoq; prædictis est ratio: ambo enim adstringunt, sed multò fortius Mespila, quàm sorba. Quamobrem alvo fluenti in cibo accommodatissimè exhibentur: sorba tamen ipsis sunt suaviora: prorsus namq; nihil acerbi, ut Mespila obtinent, sed succus eorum citra acerbitatem austerus est. Illud porrò neminem puto latere, hæc omnia parcè, non affatim, ut ficus, uvasq; esse comedenda: nequaquam enim eis, ut cibis, sed ut medicamentis potius indigemus. Hæc novisse longè tibi fuerit utilius, quàm si primam hujus dictionis ὄυων syllabam ab antiquis Athenien sibus per, o, solùm prolatam, scriptamq; fuisse cognoscas. Mespila, nullis intus ossiculis, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius. Arbor μέσπιλον ἢ μεσπίλη Græcis, Latinis item Mespilus, & Mespila nominatur: Arabibus, Zaror seu Zarur, & Alzarur. Mespilus prima: Italis & Hispanis Azarolo. Mespilus vulgaris, Græcis Μέσπιλον ἢ μεμπίλη. Italis Nespolo: Germanis, Nespel: Hispanis, Nesperas, Gallis, Neflier: Bohemis Nyſſpule.

† Ne videamur hic temerè communem lectionem immutasse, quæ est pyxacanthæ, lectorem admonere non alienum duximus, variam esse hujus loci scripturam in Græcis tum impressis tum vetustis exemplaribus. Verùm ea nobis magis probanda visa sunt, quæ habent pyracantham vel oxyacantham (idem enim esse putamus,) innixi rationibus, quas in commentario adduximus.

Mespilus duplex habetur: I. Mespilus folio apii C. B. Hæc Aronia Dioscor. Anthedon dicitur Theophrasto & Plinio. Mespilus Aronia, Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lob. Tab. Mespilus prima Lac. Cast. Paliurus Africana Ruellii, quæ & vinosa cognominari potest, Ges. hor, Mespilus propriè, Cord. in Dioſc. Azarolus Cæsal.

II. MESPILUS ALTERA.

Epimelis Gale.

Serap. laplus.

Mespilorũ usus.

Mespilorum vires ex Galen.

Mespila sine ossiculis.

Nomina.

Cęſalp.hæc ſpinoſa quidem eſt,attamen in Italia tanquam magis domeſticam ſpinis carentem obſervavimus, a Theophraſto capite de Sorbo admoniti. II. Meſpilus vulgaris: apud Theophraſtum & Plinium Setania ſeu Satania cognominatur.Meſpilus, Brunf.Trag.(cui Cratægus Theophraſti) Geſ.hort. Lon. Lob.Dodo. Tab.Meſpilus altera,Dod.gal.Cord.in Dioſcor.cui eſt Epimelis & hamamelis:Meſpilus ſetanea,Lugd.Hæc duplex eſt,vulgatior quæ aliquot ſpinis armatur, fructu minore: altera frequenti inſitione miteſcit, nec ſpinis horret, fructumq; edit multo majorem, cujus iconem propoſuit Lobelus editione Belgica.Scaliger meminit Meſpili, cujus fructus albus ſit, maliq; magnitudine. Huc referri poteſt & Meſpilus altera humilior, quæ Chamæmeſpilus Geſnero & Lobelo dicitur.

Αυτὸς δίνδρον.

LOTUS ARBOR. CAP. CXXXIV.

LOtus arbor eſt vaſtæ magnitudinis, ferens baccam pipere majorem: dulcem, cibis gratam, ſtomacho facilem. Alvum ſiſtit baccis. Ramentorum ligni decoctum ſive potu, ſive infuſione dyſentericis, ac fœminis fluxione vulvæ laborantibus, auxilio eſt: rufat capillos: citam alvum cohibet.

Loti arboris hiſtoria ex Theoph.

LOtus (inquit Theophraſtus lib. & cap.4. de plantarum hiſtoria) proprium genus præſtat, magnitudine quanta pyrus, aut paulò minore, inciſuras ſolium habet, ac Ilicis eſſe videatur: materies nigra. Genera ejus plura fructibus inter ſe diſcreta: fructus magnitudine fabæ: matureſcit uvarum modo, variè colores immutans. Naſcitur ut myrta, adverſa inter ſe denſus ſuper germina, guſtatu inter Lotophagos dictos prædulcis, ſuavis, innocuus, atq; etiam bonæ frugis. Ventribus eſt bonus, ſuavior verò, qui ſine ligno interiori eſt: nam vel genus hujuſmodi eſt, & vinum eo exprimitur. Multa hæc arbor, fructuq; copioſa eſt. Exercitum itaq; Ophelli, cùm in Carthaginem proficiſceretur, vel eo fructu diebus pluribus paſtum commeatuum defectu, accepimus. Eſt igitur in Inſula Lotophagia, Pharide vocata, larga copia: hæc autem inſula abeſt, & non multum diſtat. Cæterùm non minor in continenti, ſed longè largior eſt: plurima enim hæc omnino in Lybia: hæc Theophraſtus. Cui ſubſcribit lib.13.cap.17.his verbis. Eadem Africa, quæ pergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtim, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes, atq; Naſamenas. Magnitudo, quæ pyro Inciſuræ ſolio crebriores, alioqui Ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæq; maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius, atq; alius, ſicut in uvis. Naſcitur denſus in ramis myrti modo, non ut in Italia Ceraſi, tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræq; dederit. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoq; exprimitur illi ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare Nepos. Baccas q; contuſas cum Alica ad cibos dolis condunt, quin & exercitus paſtos eo accepimus, ultro, citroq; commeantes per Aphricam. Ligno color niger, ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breveſq; alios uſus excogitant. Dioſcorides non aliis notis reddidit Lotum, quàm quòd arbor eſſet vaſtæ proceritatis. Cui ſubſcribens idem Plinius libro 16. capite 30. ſic inquit: Lotus præcipuè domibus expetitur, ramorum petulantia, latiſſima expatiantium umbra, & in vicinas domos ſæpè tranſilientium. Item eodem loco ita ſcribit: Loti fructus ſylveſtris quidem eſt, ſed ceraſorum penè natura. Nulli brevior opacitas, nec auſert ſolem hyeme decidentibus foliis. Nulli cortex jucundior, aut oculos ex-

Vinum è Loto.

Lotus Plinii.

I. LOTUS

II. PSEUDOLOTUS.

S *cipiens*

cipiens blandius. Nulli rami longiores, validioresq3, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas: & libro 17. capite 1. lotos ingentes esse arbores quoq3 ostendit his verbis. Eæ sex arbores fuere Loti patula ramorum opacitate lasciva. Cæterùm non solùm ingentes esse arbores Lotos testatur Plinius, sed etiam in longas perdurare ætates libr. 17. idem ostendit his verbis: Romæ verò Lotos in Lucinæ area anno qui fuit sine magistratibus 369. urbis ædificatæ: incertum ipsa quanto vetustior: esse quidem vetustiorem non est dubium, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum 450. habet. Antiquior illa est, sed incerta ejus ætas, quæ capillata dicitur, quoniam vestalium Virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de Decumis, aquavaibi intelligitur, ut autor est Massurius. Radices ejus in ferum usq3 Cæsaris, per stationes municipiorum penetrant. Quamobrem putaverim egò, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui veram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino & Goritiensi agro vulgo Bagolaro vocatur: in Veronensi verò, & in aliis quibusdam Italiæ locis, Perlaro. Siquidem licet harum arborum multæ pyri magnitudinẽ æquent, pleraq3 tamen conspiciuntur, quæ longè admodum pyrum proceritate vincunt. Hæc itaq3 præterquam quòd caudice cõstant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem latitudinemq3 se extollentibus: cortice spectantur lævi, colore in cæruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu respicientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Foliis virent ilici proximis, per ambitum serratis, asperisq3 quæ medio autumno flaccescunt. Fructus eis (ut Plinius lib. 13. & 16. inquit) ceraſorum similitudine, qui ut illa, longiore pediculo pendet: is primo viret, mox in candidum flavescit, deinde per maturitatem rubescit: demq3, postquàm maturuerit, nigricat, gustu non ingrato. Quæ omnes hujusce arboris delineationes ac notæ, Dioscoridis, & Plinii loto planè respondere videntur. Non desunt tamen, qui nostræ refragentur sententiæ, censentes fortasse Lotum haud provenire in Italia, sed his maximè repugnat Plinius, qui Lotum Italiæ familiarem esse affirmat. Itaq3 cum nulla alia arbor crescat in Italia, quæ Plinianam referat lotum, quàm ea de qua diximus, nulla ratione possumus, debemusq3 à nostra destectere sententia. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoq3 hoc ævo Italiæ esse copiosam. Cæterùm nesciverim ego, quorum testimonio, & auctoritate fretus Ruellius lotum existimaverit plantam exiguam illam, quam Hetrusci vulgò Agrifolio dicunt: è cujus cortice (ut superius de paliuro differentes diximus) uti ex viburno nostro, vulgò verò lantana, quidam viscum conficiunt, quo aves capiuntur. Quæ sanè opinio tantum abest ab historia loti, quam ex Theophrasto, Plinioq3 retulimus, ut etiam ei prorsus adversetur: quippe quoniam Agrifolium arbor est perpetua virens coma, foliis admodum per ambitum aculeatis, exigua proceritate, & cortice viridi: quæ notæ penitus loti descriptioni repugnant. Atqui ridenda magis videtur Anguillarii diligentia in vertenda ex Theophrasto Loti historia in Italicum sermonem. Siquidem is, dum nescio quos carpit, quod perperam (ut ille putat) Theophrasti lectionem verterint, ipse præcæteris dum se peritissimum ejusdem interpretem facit, erroribus illis omnibus, quibus alios accusat, apertissimè notari potest. Nam ubi Theophrastus habet ἢ κατάπερ τὰ μύρτα, παραλλήλα ille quidem vertit. Come quelli del Myrto intrecciati, id est Myrti modo triplici ordine implicitis. Deinde ubi statim Theophrastus habet πυκνός ἐστι τῶν βλαστῶν, manifestò declarans fructum ipsum densum provenire super ramorum germina: ille ad arborem, non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit, his verbis: è copioso di germogli: id est germinibus copiosus est. Deinde, ubi paulò inferius Theophrasto legitur ἢ ἐστι πρὸς τὴν ποιλίαν ἀγαθόν. ἡδίων ἢ ὁ πύρινος, ἔστι γὰρ ἡ τοιοῦτον γένος, ποιοῦσι ἢ ἡ οἶνον ἐξ αὐτοῦ, inutile admodum, & sine ullo prorsus sensu, vertit Anguillarius hoc modo: Ma di questo è piu soaue il primo, perciochè ven' è una sorte cosi chiamata, & di questo se ne faceva vino: id est, isto suavior est primus, quoniam genus unum est ita vocatum, ex quo vinum parabatur. Hæc qui viderint, facilè cognoscent Anguillarii in Græcis literis peritiam. Præterea manifestò is hallucinatus deprehenditur, ubi Plinii authoritate parari vinum dicit ex eo loti arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contra Plinius ex iis loti baccis vinum fieri scribit, qui sine interiori nucleo habetur: quemadmodum scribit etiam Theophrastus. Sed de his satis. Cæterùm misit ad me plantam, cujus hic imaginem damus, Constantinopoli allatam, Augerius de Busbecke, vir quidem clarissimus, cui subscriptum erat, Dactyli ex Trapesonda dulces, & gustui delectabiles. Hanc itaq3 ego inter Lotorum genera annumeranda censerem: & præsertim, cùm legerim apud Athenæum eadem de loto scripsisse Polybium, quæ de dactylis scripsit Herodotus. Pseudolotus arbor est procera, foliis latis oblongisq3, firmis ac nervosis, fructu Sebestenorum effigie, sed longè minore, colore per maturitatem cæruleo, pluribus intus osiculis, sapore non ingrato. Italiæ peregrina hæc arbor est, & rarò in viridariis habetur. Eædem ferè illi qualitates sunt, quæ legitimæ loto tribuuntur. Vires quoq3 eædem illi sunt, si rerum experimentatoribus credimus. Non rectè sentiunt, qui Pseudolotum hanc Guajaci plantam esse putant. Nec fortasse abre fuerit, inter lotos recensere aliam quoq3 plantam, quam hîc Pseudoloton vocavimus. Lotus Africana altera, arbor est procera, foliis alterius loti latioribus, baccis rotundis, acuminato tamen cacumine, colore cæruleo subnigricante. Hæ pediculis carent, calyculis tamen ima parte obductis perinde ac glandes, & Mixa, arboris ramis & surculis seriatim cohærent. Habentur arbores multis in locis in Italia, è longinquis tamen regionibus allatæ. Sunt qui velint arborem hanc ejusdem cum loto pollere viribus: id quod nos quoq3 putamus. Aberrant, qui hanc loti speciem, Guajaci esse plantam contendunt. Sed hæc obiter dicta sint, ut alii quoq3, qui rem plantariam excolunt, suam his mentem adhibeant. Sunt etiam qui putent

Lotum longævã admodũ esse arborem.

LOTI AFRICANÆ SPECIES.

Lotus Italica.

Loti Italicæ historia.

Ruellii error Agrifoliũ lotũ censentis.

Anguillarii lapsus in Theophrasti versione.

Anguil. lapsus in Plin.

Dactyli ex Trapesonda.

Pseudoloti descript.

Loti Africanæ descript.

Lotum

Lotum Athenæo, Zyzyphum eſſe noſtratem, ſed decipiuntur, quòd Zyzyphus folia non ferat Rhamno latiora, nec baccas rotundas puniceasq́, ſed oblongas, & aureas potius, quàm rubentes. Quinetiam, quòd Zyzypha eſui ficubus, dactylisq́ haud perſimilia ſint, nec eos odoris ſuavitate præcellant. Lotum ſcriptis tradidit Galenus lib. 7. ſimpl. medic. his verbis. Lotus arbor non ita multæ adſtrictoriæ qualitatis eſt particeps, ſed & tenuium partium eſt, & exſiccatoria. Itaq; lignorum ipſorum ramenta muliebri accommodantur profluvio, & dyſenteriis, & cœliacis affectibus. Decoquuntur vero interim in aqua, interim in vino, nimirum prout uſus popoſcerit, nec infunduntur tantùm, ſed & bibuntur. Quinetiam quòd ſtilos defluentes cohibeat, non parvum ſignum eſt ipſum adſtringentis eſſe cujuſdam, ſimiliter mediocriter deſiccantis facultatis. Dictum quippe eſt & in ſermone de ladano, ejuſmodi eſſe facultatis oportere, quod fluentes capillos eſſet cohibiturũ. Planta, quæ Græcis λωτὸς ἄνυδρον, Latinus Lotus arbor, & Celtis appellatur: Arabibus, Sadar, Sedar, ſeu Alſadar: Italis, Loto albero. Bagolaro, ſive Perlaro: Germanis, Burgelbaum: Gallis, Alyſier: Hiſpanis, Almez. Pſeudolotus, Italis, Loto baſtardo. Lotus Africana altera, Italis, Legno ſanto, ſed falsò.

Lotus Athenæi non eſt Zyzyphus.

Loti vires ex Galeno.

Nomina.

I. Lotus arbor, Lotus Celtis Plinio: Fraxinagolum, Creſcentio: recentioribus Lotus, & Lotus arbor. II. Loti Africanæ nomine quæ proponitur, à quibuſdam Dioſpyros Theophraſti cenſetur, Lotus & Faba Græca, Plinio, Cæſalpinus ſuſpicatur apud Plinium inter Mala eſſe Tuberum alterum genus, quod Sericum cognominatum eſt à colore. Guajacum Patavinum, Geſ. hor. (cui & viſcago) Lob. cui & Lotus vera Theophraſti: Dioſpyros ſive Faba Græca, Lugd. Ermellinus Cæſ. Guajacana vulgò, Camer. Pſeudolotus, Tab. Ceraſum Trapezuntiam Conſtantinopoli vocari teſtatur Bellon. Figuræ duæ appoſitæ Pſeudoloti & Loti Africanæ nomine, videntur foliorum tantùm longitudine, brevitate, anguſtia, latitudine, pro ratione ætatis & loci, variare. Quòd Guajacum aliqui putarint cauſſa eſt, quòd ligni materia ſit alba, & cor nigreſcens.

Κρανία. CORNUS. CAP. CXXXV.

Cornus dura arbor eſt, baccas ferens olivæ modo oblongas, quæ primùm virent, dein per maturitatem *a* rubeſcunt, aut ceræ colorem repræſentant. In cibo adſtringunt: profluvio alvi, atq; dyſenteriæ ſalutares, ſive in edulio, ſive in defruto exhibeantur. Muria, ut olivæ condiuntur. Sanies, quam virentia folia torrendo refudarunt, impetigini convenienter illinuntur.

a Meum & Diag. ξανθὸν ἢ κιρρὸν. i. flavus aut cerã colore referens, ſed Catacuz. ξανθὸν ἢ κιρρὸν. i. flavus aut croceus.

Corni hiſtoria ex Theoph.

I. CORNUS.

Cornus eſt vulgaris notitiæ. Cæterùm (ut lib. 3. de plantarum hiſtoria, cap. 12, memoriæ prodidit Theophraſtus) ſexus in ea duplex invenitur. Namq; conſurgit mas duodecim cubitorum altitudine: folio amygdalæ, niſi quòd pinguius, craſſiusq́: cortice nervoſo, & tenui: caudice non minus craſſo. Fœmina virgas parvas, ſicut ſalix amerina, ſuo latere profert, & fruticoſior eſt. Nodos amba, perinde ac vitex, tum germinatos, tum invicem congruos habent. Materies maris excors, totaq́ ſolida, cornibus denſitate firmitateq́ ſimilis, unde illi nomen. Fœminæ verò medullam continet & mollior eſt, atq; cavatur: ob id ad venabulorum uſum inutilis. Qui Idam Trojanam incolunt, marem ſterilem dicunt: fœminam autem fructuoſam. Nucleum fructus olivæ ſimilem habet, guſtu dulcis, odoratuq́ gratus. Flos olea, & floret, fructificatq́ eodem modo, ut ſingulari pediculo plura proferat. In Macedonia verò (veluti etiam in Italia) amba fructifera ſunt: ſed mas per æſtatem, fœmina verò per autumnum baccas maturat, hujus tamen baccæ tantum maſculæ bonitate cedunt, ut mandi vix poſſint. Porrò cavendum eſt, ne corni arbores prope alvearia conſerantur, vel à natura productæ ibidem permittantur: quandoquidem apes flore ejus deguſtato alvo citata commoriuntur: atqui contrarium in homine operatur. At certè mirandum eſt, quòd ſcriptis mandaverit Theophraſtus, Cornum arborem amygdalæ folio vireſcere, cùm longè diverſo prorumpat. Eaq́ propter dixerim ego, aut in Theophraſti exemplaribus hoc loco mendum ſubeſſe, aut in Ida monte prope Trojam tum ſoli, tum etiam cœli magis æſtuante natura, corno folia adeò reſtringi, ut amygdalæ quadantenus æmula videantur: etſi meo quidem judicio, potius putandum ſit, Theophraſti lectionem hoc in loco depravatam eſſe. Arbor eſt Cornus mediocris proceritatis, plerumq; fruticoſa, virgis numeroſis, è brevi caudice emergentibus, nodoſis, firmis, robuſtisq́. Tota arbor ſcabro veſtitur cortice, adſtringenti admodum ſapore: proinde expetitur piſtrinariis fabris, ad parandos rotarum dentes: folia illi ſunt ſanguineæ virgæ, tactu lævia, mediocriter craſſa, ac venoſa. Flores edit muſcoſos aurei coloris, è quibus baccæ oriuntur rubentes, oblongæ olivarum figura, & ſingulari pediculo, præduro intus oſſiculo, olivæ modo, in quo nucleus, ſapore dulci, odoratuq́ gratus. Fit ex baccarum pulpa quoddam obſonii genus cydonite non diſſimile. Quin & ex eorum decocto, & ſaccharo liquor ignis opere, & coctura concreſcit, coagulaturq́, qui præterquàm quòd gratiſſimo placeat guſtu, datur utiliter dyſentericis, ac fœminis menſium profluvio laborantibus. Adverſatur cornus a canibus rabidis demorſis, ut inferius libro ſexto, diffuſius dicemus.

Theoph. locus ſuſpectus.

Corni hiſtoria.

Cornorũ uſus in cibis.

Corni vires memoriæ prodidit Galenus libro ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens: Corni arboris fructus admodum acerbus eſt, eſui aptus. Itaq; mirum videri non debet, ipſum valenter ventrem reſtringere, ſicut & meſpila. Folia quoq; & germina guſtu acerba

Corni vires ex Galen.

ſunt,

II. VIRGA SANGUINEA.

Virgæ Sanguineæ consideratio.

Ol. ex virgæ sang. baccis.

Virga sanguineá Plinii.

Nomina.

sunt, valenterq; desiccant. Itaq; maxima vulnera glutinare possunt, potissimum durorum corporum: at parvis vulneribus, & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant. Corno haud longè absimilis est planta quam nos vocamus in Hetruria à sanguineo virgarum colore vulgari idiomate SANGUINO, *& Sanguinello. Crescit hæc in dumetis, & sepibus: arbor est fruticosa, virgis Corno tenuioribus, robustis, nodosisq;. Cortice sanguinis modo rufescente: foliis Corno proximis, paulo tamen brevioribus ac latioribus, firmis, nervosis, rubenti pediculo nitentibus. Floret Vere umbellis albicantibus, quarum flores baccas edunt, racematim cohærentes, sanguineis, tenuibusq; petiolis appensa, orobi magnitudine, primùm virides, & per maturitatem nigricantes: è quibus Anamensia rura, in Tridentino agro, oleum conficiunt ad lucernarum usum, expressis torculari, decoctis prius in aqua baccis. Ligni materies dura osseaq; habetur, corno minimè cedens, ob idq; sunt qui velint hanc Cornum esse fœminam, sed non video, quibus argumentis hoc probare nitantur. Atqui fortasse à scopo non longè aberraret qui diceret, hanc virgam esse sanguineam, de qua Plinius meminit lib. 24. cap. 10. his verbis. Nec virga sanguinea felicior habetur, cortex ejus interior cicatrices, quæ præsanavere, aperit: Hæc ille. Sed an planta, Sanguino nobis vocata id præstare possit, nondum periculum feci, quo fit, ut hanc sententiam non ausim affirmare, cùm nullis notis de ea meminerit Plinius. Baccæ quæ ad maturitatem pervenerunt, amaro, acerbo, adstringentiq; sapore degustantur: itaq; abstergunt, roborant, cohibent ac repellunt: quare oleum, quod ex iis exprimitur, tale quoq; esse necesse est. Porrò plura non habeo, quæ de hac planta in medicum usum veniant. Arbor, quæ Græcis κρανία, Latinis Cornus vocatur: Italis, Corniole, veluti fructus ejus Cornole, & Cornie. Germanis arbor,* Cornelbaum/ Kurbeerbaum/ & Dierlein: *fructus verò* Welsch-Kirschen: *Hispanis, Cornizolos: Gallis, Cornier, fructus verò Corneille: Bohemis, Drnkouuy, à virga sanguinea, Italis Sanguineo, & Sanguinello.*

Cornus mas est & fœmina: Mas sativa & sylvestris: Sativa fructu rubro, ceræ item colore & albo. Sylvestris fruticat tantùm & fructu est dulciore. I. Cornus mas Theophrasti: Cornus Dioscoridis: Cornus sativa & mas, Cord. in Dios. Cornus mas, Dod. gal. Ges. hor. Lug. Cast. Cornus, Trag. Lon. Lob. Lac. Dod. Cæsalp. II. Cornus sylvestris seu fœmina Theoph. Virga sanguinea Plinii, Gesn. hor. Dodo. Sanguinus Crescentio, Cast. Sanguen vulgo, Cæsalp. Hartrigel Trago: Cornus fœmina, Dod. gal. (cui & Opulus Columellæ) Ges. hor. Lob. Bellon. Lugd. Tab. Thal. Cornus sylvestris & Ossea Loni. Pseudocrania, Cord. in historia sua.

CAP. CXXXVI. SORBA.

a Meum μηλίζουσα.

Sorba *a* colorem luteum referentia, priusquàm maturescant, dissecta, & sole siccata manduntur, ut alvum sistant. Eadem est functio molitorum farinæ, si polentæ loco sumatur. Quod & decoctum eorum in potu præstat.

Sorborum consideratio & genera

Sorba fructus sunt in Italia vulgatissimi, nullisq; non cogniti. Habentur ferè ubiq; locorum in campis, vineis & viridariis. Duorum sunt generum quæ domestica sunt, quemadmodum & quæ sylvestria. Domestica pomorum diversitate noscuntur: nam alterum quidem mas, alterum fœmina, quæ pomorum diversitate noscuntur. Utraq; arbor caudice exit recto ac longo, ramis in altum assurgentibus: folio Fraxini sed angustiore, aversa parte albicante, & per ambitum serrato: album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, & ex uno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & succo odoratiore, ac mitiore: in altera verò ovati pyri faciem referentes, & gustui asperiores, insuaviores q;, & minus olentes, colore subpallido, & in latere rufescente. Hic maris, ille fœminæ esse creditur. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos colligata suspenduntur, vel reponuntur substratis straminibus, ut ita mitescant, nam aliter præ nimia austeritate nec mandi, nec deglutiri possunt. Ligni materies solidissima, ac compacta: ideoq; ad mensas parandas lignarius fabris perquàm libenter expetitur, quemadmodum & virgæ à bubulcis ad stimulos parandos. Cortice vestitur scabriusculo, colore ex flavo albicante. Radix illi rara, crassa, solida, atq; descendens. Datur utiliter farina delingenda dysentericis, cœliacis, & sanguinem rejicientibus, ac etiam fœminis uterinis fluxibus opportunis. Sylvestrium (ut diximus) similiter genera duo. Unum quod propriè sylvestre appellatur, alterum quod Torminale vocat Plinius. SYLVESTRE ferè facie à sativo non differt, præterquàm fructu, qui ex muscariis umbellatim sambuci modo prodit, crocantibus in rufum baccis oxyacanthinis magnitudine ferè æqualibus, sapore tamen à domesticis non parum dissimili, acerbo, adstringentiq;. Provenit sylvosis ac frigidis locis inter cæteras agrestes plantas. Baccæ adstringunt, siccant & repellunt.

Sorbæ sylvestris histor.

I. SORBUS DOMESTICA.

II. SORBUS SYLVESTRIS.

III. SORBUS TORMINALIS.

& repellunt, quæ per hyemem à ruſticis ad aucupia aſſervantur: ea enim turdis gratiſſima ſunt. Arboris virgæ quod ſolida, robuſtæq; ſint materiæ, expetuntur à ruſticis pro ſtimulis boum parandis. TORMINALIS *folio eſt vitigineo, Platani modo, lævi, haud infirmo: baccis oblongis, aſperiuſculis, teretibus, racematim coeuntibus, & longo pediculo appenſis, coronato umbilico, colore ferrugineo, ſapore per maturitatem acido, & auſtero. Arbor ipſa ſpectata ſatis habetur proceritatis, cortice obducta lævi, & materie haud fragili. Naſcitur in ſylvis, cum cæteris ſylveſtribus. Bacca adſtringunt, non tamen adeò valenter, ut domeſtica. Poſſunt eadem omnia, quæ domeſtica, ſed inefficaciora habentur. Aſtringunt enim alvum, & dyſentericorum torminibus utilia ſunt, unde illi nomen. Hanc Anguillarius manifeſto ſanè errore Crataegum eſſe cenſet. Siquidem Theophraſto libro 3. capit. 15. de hiſtoria plantarum, Crataegus folio Meſpili prolixo ſcilicet eſt, verùm majori, latiori, oblongioriq;, nec ſerrato quemadmodum illa ſit. Atqui quantum diſtet Torminalis ſorbi folium à Meſpili foliis, manifeſtè teſtatur Plinius libro 15. cap. 21. quippe qui Torminali Sorbo Platani, non Meſpili folia eſſe ſcribit. Adde quòd huic Sorbo ligni materies, nec verſicolor ſit nec valida, nec flava, qualis Crataego eſſe debet, ſi Theophraſto credimus. Quinetiam nec fructus convenit, qui in hac Sorbo oblongus ſemper viſitur, in Crataego vero magna ex parte turbinatus. Sorba, teſtimonio Galeni tum libro 8. ſimplicium medicamentorum tum libro 2. de alimentorum facultatibus, eandem adſtringendi naturam præſtant, quam meſpila, ſed imbecilliore effectu. Utraq; tamen in medico uſu magis, quàm in cibis expetuntur, probanturq;. Sorbi fructus Græcè: Latini, Sorba: Itali, Sorba: Germani,* Speyerling / Sporoepffel / Sperberen: *Hiſpani, Sorbas: Galli, Sorbes & Corniers nominant: Bohemi, Kzerbiny. Sorbus ſylveſtris, Italis Sorbo ſalvatico. Ananienſibus, Temelo. Sorbus torminalis, Italis, Sorbo torminale, & ſorbo ſalvatico: Germ.* Wilder Sperwerbaum: *Bohemis, Vuoßkeruſſe.*

Sorbi Torminalis cõſideratio.

Anguill. Crataegum malè.

Sorborũ vires ex Gal.

Nomina.

Sorbus

Sorbus alia ſativa, alia ſylveſtris, quæ duplex: ſativa variat & forma & ſapore fructus. Forma, alia orbiculata, ut mala: alia oblonga, vel turbinata, ut pyra: alia ovato fructu. Orbiculata, dulciora & odoratiora: ovata verò, acida & minus odorata. I. Sorbus fructu ovato Theoph. Sorbus, Brunf. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Lac. Lon. Geſ. hor. Cæſ. Tab. Lugd. Sorbus domeſtica, Caſt. Lobel. cui & Oſtria Theophraſti. Sorbus eſculenta, Cam. Sorbus ovata, Fuch. Sorbus legitima Cluſ. Pann. II. Sorbus ſylveſtris: Caſt. Tab. Sorborum quartum genus Plinio: Fraxinus Bubula, Dod. gal. Fraxinea arbor, Trag. Fraxini ſpecies, Lon. Ornus, Geſ. in fracto Dod. Ruell. Sorbus ſylveſtris alpina, Lob. Sorbus acuparia, Cluſ. Pan. Thal. Cam. Sorbi quintum genus, Cord. in Dioſc. III. Sorbus Torminalis, Cord. hiſt. Geſ. hor. (cui & Meſpili aroniæ ſylveſtris ſpecies) Dod. Cluſ. Pann. Lob. Lugd. cui & torminalis vera, Lonic. Tab. Cæſalp. Thal. Cam. Sorbi quartum genus, Trag. Cord. in Dioſc. Sorbi ſylveſtris alia ſpecies, Caſt. Cratægus Theophraſti: Anguil. Lugdunenſi hiſtoriæ.

Κοκκυμηλέα. PRUNUS. CAP. CXXXVII.

PRunus arbor eſt nota, cujus pomum eſtur, ſed ſtomachum malè habet, alvum mollit. Syriaca pruna & præcipuè quæ Damaſci gignuntur, exiccata ſtomacho utilia ſunt: alvum adſtringunt. Folia pruni in vino decocta, collutione & gargarizatu, uvam gingivas, & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Præſtant idem ſylveſtrium Prunorum baccæ, poſt maturitatem exiccatæ: cum ſapa verò decoctæ ſtomacho utiliores redduntur, alvumq; magis adſtringunt. Gummi prunorum agglutinat: a potum in vino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium ſanat.

a Addit Cat. περιμπλέκτικον. i. cuius meatus obſtruens.

I. PRUNUS.

II. PRUNUS CEREA.

Prunorũ conſideratio. PRunorum differentia inexplicabiles ferè ſunt, facie, magnitudine, colore & ſapore differentia. Nam alia reperiuntur herbaceo colore perfuſa, alia rubeo, alia cburneo, alia luteo, alia purpureo: quædam deinde magna, quædam vero parva: quædam mediocria: dulcia nonnulla, alia acida, alia vinoſa, alia dura, alia mollia: alia deniq; rotunda, alia oblonga, alia ovata conſpiciuntur. Arbor eſt procera, radicibus haud altè deſcendentibus paucisq;, caudice ſubrecto, cortice ſcabro, multis ramis brachiato, foliis latis oblongisq;, per ambitũ ſerratis: floribus candidis, ſoliatis, racematim prodeuntibus. Fructu carnoſo, tenui veſtitus cuticula, oſſiculo intus oblongo, in quo nucleolus In vineis, hortis & viridariis habetur. Caterùm licet Dioſc. pruna Damaſcena ſicca alvum ſiſtere prodiderit, Galenus tamen aliter ſenſiſſe videtur ſeptimo ſimplicium cenſu. ubi ſic inquit: Prunifructus ventrem ſubducit, recens quidem plus, aridus verò minus. Sed haud ſcio, cur Dioſcorides pruna Damaſcena ſiccata ventrem ſiſtere dicat, cùm & ipſa perſpicuè ſolvant, minus tamen iis, quæ importantur ex Iberia: hactenus Galenus. Atqui in hoc Braſſavolus Ferrarienſis medicus noſtræ ætatis clariſſimus, apertè refragatur Galeno in ſimplicium medicamentorum omnium peritiſſimo æquè atq; doctiſſimo, ſuo de ſimplicium examine, ubi Galenum ſcribit hac in re, non Dioſcoridem fuiſſe deceptum. Quippe quòd Galenus non animadverterit, Dioſcoridem de ſiccis prunis Damaſcenis loqui: quæ præterquam quòd ſicca ſunt, guſtu etiam acida ſentiuntur, & adſtringentia. Qua quidem in re Braſſavolus potius (pace ſua dixerim) planè hallucinatus, & à recto veritatis tramite lapſus deprehenditur, quandoquidem nonmeminerit, quòd nõ ſolum pruna Damaſcena ſicca, ſed etiam alia quàm plurima ſimplicia medicamẽta dejectoriam ſimul & adſtrin-

Galeni tutela cõtra Braſſavolum.

adſtringentem vim obtinent, ut manifeſto teſtimonio ſunt tamarindi, & myrobalanorũ omne genus: item rhabarbarum, & alia pleraque, quæ præterea quod primum alvum dejiciant, poſtea illam adſtrictam relinquunt. Quam ſanè prunorum facultatem etſi Braſavolus non perpenderit, Galenus tamen optimè novit, & expertus eſt. Idcirco cùm loco citato pruna Damaſcena ſicca alvum ciere tradiderit eadem etiam adſtringentia vi pollere, lib. 2. de alim. facultat. his verbis atteſtatur: Prunus æque ac ficubus comeſſum eſt, ut vel exiccata utilia permaneant. Damaſcenus a Damaſco Syriæ monte in quo naſcuntur, appellatus, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur: proximas, quæ in Iberia, & Hiſpania proveniunt. Verum hæ quidem nihil adſtrictionis præ ſe ferunt: nonnulla verò Damaſcenorum vel plurimum. Probatiſſima in his ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione magna laxant, ſunt. At parva, dura, acerba & in cibo prava ſint, & ventri ſubducendo minùs idonea: hæc Galenus. Ex cujus verbis ſatis conſtare arbitror, nulla fere ratione, nec ullis invalidis admodum argumentis Braſavolum adductum fuiſſe, ut hac in re Galenum ipſum accuſaret, quaſi Galenus omnino ignoraverit, quam ſapores, quam odores quam exteræ denique non ſuccum modo, ſed & omnium fere ſimplicium medicamentorum qualitates naturam & facultatem ſortitæ eſſent. De qua tamen omnibus adeo docte, & copioſe diſputavit, ut parem unquam reperierit neminem, ut omnibus perſpicuum eſt ex ejus primis quinq; libris, quos de ſimplicium medicamentorum facultatibus accuratiſſime conſcripſit. Huic ſententiæ æquè & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quod compertum ſit pruna Damaſcena laudatiſſima ſimilia, quæ Galeno præferuntur eſu ventrem ſolvere non meſſua ratione, adſtricta alvo poſtmodum relicta, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum a Braſavoli reprehenſione ſervaſſe volumus. Sed ſi Dioſcoridem quoque tueri velimus, nil aliud dicendũ putaverim, quam quòd pruna Damaſcena ſicca alvum adſtringere tradiderit, ut referuntur ad alia quæ minùs adſtringunt: non tamen quod volvent, ex Galeni ſententia expertia. Porrò pruna bilem deponunt: proinde cautiùs uſurpanda medicis ad febres, alioſq; bilioſos affectus, quin & lepidiſſimus expetuntur, quippe qui ex his quotannis electaria, ut vocant, ingrati ſaporis parare conſueverint, quibus non modò ſanguis non ingrato delectantur, ſed etiam qui languent reficiuntur. Habetur & in Ægypto prunus (ut Theophr. eſt autor lib. 4 cap. 3. de plant. hiſt.) inſignis magnitudine, ſed ſuccum & naturam & magnitudine ſemini ſuo proximum, niſi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit mense Junio: fructum autem perficit Julio. Circa agrum Thebanum habitant propter arboris copiam fructum ſiccant, & oſſe exempto tundunt, & caſſis ſaccum hac Theophraſtus. Prunorum dulcia ſunt minùs frigida natura, quidam vero acida, & auſtera: at omnia rigida, & humida ſunt. Palma datur (ut Galenus inquit) Damaſcenis, quæ ſiccæ ex Syria Venetias importantur. Secundas tenent in Germania, quæ ex Pannonia, & Tranſylvania convehuntur: in quorum genere, quæ minuſcula ſunt, majorem cum palato meunt gratiam, in vino decocta, & ſaccharo aſperſa. Hoc enim modo parata, & primis menſis devorata, præter id quod eſui placent, commodiſſime alvum ciunt: nihil enim adſtrictionis habent, ſed dulcia ſunt. Habetur & SYLVESTRIS prunus, in dumetis, ſepibus & ſylvis creſcens. Pumila eſt arbuſcula fruticoſa, & ubiq; aculeata, folio ſativæ pruni, verum longe anguſtiore, duriore, aſperiore, &c. Vere flores floribus

Prunorũ uſus.

Prunus Ægyptia.

Prunorũ facultas.

Pruni ſylveſtris conſid.

III. PRUNUS SYLVESTRIS.

PRUNUS SYLVESTRIS florens.

albis numeroſisque, è quibus baccæ proveniunt magnitudine uvæ acinis æquales, colore in purpura nigricante, viridi intus pulpa, auſtero & adſtringenti admodũ guſtu, in quo oſſiculũ includitur ceraſorũ ſimile. Tota planta exiccanti & adſtringenti facultate præſtat, quẽadmodũ & baccæ. Baccæ cœliacis & dyſentericis utiliter devorantur. Eadẽ cũ arbuſculæ radicibus ex aqua, vel vino auſtero decoctæ, ſanãt oris, linguæ & gingivarũ ulcera, & fluxiones, quinetiã columellæ & fauciũ ulcera

Pruni ſylveſtris vires.

IV. PRUNUS SEBESTENA.

Sebesten consideratio & historia.

Viscum è Sebestenis paratur.

Sebesten facultas. Fuchsii opin. reprobata.

Sebesten dosis. Fuchsius reprehenditur.

Zizyphorum consideratio.

ulcera, tum collutione, tum gargarizato earum decocto. Quibrem non parum recreantur hoc medicamento, qui hydrargyro peruncti, oriũ ulceribus, & fluxione laborant, & præsertim addito lycio. alumine, & Rhodomelle. Idem decoctum in desessionibus auxiliatur fœminis uteri fluxionibus obnoxiis. Aqua è floribus distillata hausta, intestinorum vermes interficit, oculorumq; fluxiones cohibet. Non dissident effigie à prunis, nec dissimili admodum sunt faculiate fructus ii, quos officinæ Arabes secutæ SEBESTENA nominant, quique Græcis Myxa, & Myxaria vocantur. Quod etsi Dioscorides, & Galenus horum suis monumentis non meminerint, de iis tamen à posterioribus Græcis, nempe Paulo, Aetio, Psello, & Actuario frequens facta fuit mentio. Arbores seri in Italia cœperunt Plinii ætate: nunc verò nullis ibi in hortis aut viridariis (quod sciam) virent. Plantæ ramum una cum fructu misit ad me præclaris. Medicus Gabriel Faloppius Mutinensis, vir quidem; ut doctrina & facundia præcellens, ita humanitate, & liberalitate illustris. Est itaq; arbor Sebestenus pruno non admodum dissimilis, ei tamen magnitudine cedens. Folius comatur pruno rotundioribus ac firmioribus, floribus albicantibus, racematim prodeuntibus, è quibus fructus oriuntur prunis parvis similes, calyculo quodam ut glandes, ima parte colligati, osse intus triquetro, qui satis bacæ proportione correspondet, in quo nucleus. Ii maturitatem adepti, in atrum virescunt, gustu sunt prædulci, ac lenta tenaciq; pulpa. Ex qua Syri, & Aegyptii, apud quos proveniunt, unde ad nos conferuntur, viscum ad aucupia conficiunt, quod Venetiis Alexandrinum appellant, aucupiis commodissimum: Argumento sunt nuclei, qui in eo reperiuntur, color & dulcedo, quæ gustatu deprehenditur. Emolliunt, sitim sedant, & alvum ciuant, Pollent autem dejectoria facultate, non secus atque pruna, tam Græcorum, quam Arabum testimonio: id quod etiam comprobatur quotidiana Medicorum experientia. Tametsi contrarium senserit Fuchsius: quippe qui in suis paradoxis capite 27. ut fortasse in Arabes inveheretur, quos ubiq; fere odisse videtur, nullam Sebestenis dejectoriam esse facultatem contendit, quin potius ea adstrictoria vi pollere. Sed longè dissentit ab eo opinio nostra, & vulgata, comprobataq; continua medicorum experientia. Quandoquidem quòd Sebestena assumpta in medicamentis alvum cieant, testis in primis est Paulus Aegineta, qui lib. 7. de iis verba faciens, sic inquit: Myxa arboris fructus est, minor quidem prunis, facultate verò consimilis. Ex quibus Pauli verbis elicitur, quòd ita ventrem molliant Sebestena, quemadmodum pruna: de quibus idem differens eodem libro Galenum secutus: Pruni fructus, inquit, ventrem subducit, recens quidem magis, aridus verò minus. Neq; hujus rei nescius Actuarius hæc pluribus commiscet medicamentis, quæ bilem ejiciunt, ut videre est suo de compositione medicamentorum compendio. Eorum insuper dejiciendæ alvi facultatem maximè comprobat vulgaris experientia, clarissimum omnium lumen. Siquidem (ut jam millies expertus sum) eorum pulpa drachmarum decem pondere devorata, aut ad summum duodecim, eosdem ferè præbet effectus, quos Aegyptia siliqua cassia vocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoq; Fuchsii opinionem minus probem, quæ est, quod electuarium de Sebesten officinis dictum ventrem dejiciat, non Sebestenorum facultate, sed aliorum simplicium medicamentorum dejectoria vi præditorum, quæ iis adduntur: nam si id per se præstant, ut ostendimus, idem etiam aliis admista præstabunt. Quare, ut ingenuè dicam quod sentio, non Fuchsius tantùm, quem alioquin semper admiratus sum, ut virum doctissimum, & de medicina amplissimè meritum: sed plerique alii, nunquam ad ò Græcis addicti esse deberent, ut prorsus à Mauritana familia descisccntes, nonnunquam & rationes, & experimenta, firma nostræ artis & veritatis præsidia, cogantur deserere. Sed ut eò nostra revertatur oratio unde diverterat, dicimus auctoritatibus & experientia freti, Sebestena dejectoriam vim habere. Quocirca bacca à cortice purgatæ utiliter dantur ex flava bile febricitantibus, atq; (ut auctores sunt Paulus, Aetius, Psellus & Actuarius) linguæ asperitatem mirificè leniunt: quin & pectori, atque tussi & lateris dolore affectis opitulantur: ventris tineas pellunt: urinæ ardoribus à bile, vel salsa pituita provenientibus maximam opem præstant. devorata triginta, aut quadraginta, ex jure carnium macerata, prima statim mensa alvum commodissimè ciuant: præstantiora sunt plena, pinguia, & carnosa, quæq; situm non redolent, nec teredinem senserunt. Cæterùm quoniam Sebestena nobis ZIZYPHA quæ officinis Jujubæ dicuntur, in mentem revocarunt, cùm eorum Dioscorides nusquam, quod extet, meminerit, duximus non fore quidem abre hi[illegible] historiam & vires diffusiùs recensere. Arbor itaque est zizyphus pruno paulo humilior, caudice contorto, cortice scabro, vitis ferè viniferæ simili. Materie oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac solidis. Spinis ubique ferè riget, longis, lævibus, firmis, acutissimisq;, colore ex nigro rufescente, quemadmodum & rami, è quibus juncei quidam proc essus exeunt, colore pallido, tènues sparti modo, lenti, ac flexiles. Spithama longiores in quibus utrinque per intervalla folia exeunt, ut in fraxino, & sorbo, impari tamen exortu oblonga, non magna, firma, ut in clematide, quam vincam pervincam vocant, & sensim per ambitum serrata. Flores à foliorum exortu nascuntur pallidi, ac muscosi, è quibus baccæ exoriuntur olivarum instar, primùm virides, deinde subalbicantes, posthæc aureo colore, & cùm ad ultimam venerint maturitatem rufescentes, in quibus nucleus osseus concluditur olivæ similis. Pulpa ante maturitatem sunt viridi, austeriusculo sapore referta, at in præmaturis, dulcis evadit, & gustui non ingrata. Quo fit ut zizypha in humiditate & caliditate temperata habeantur. Seruntur in hortis & viridariis. Galenus qui (ut nonnulli censent) ea Serica vocat, de eorum viribus libro secundo de alimentorum facultatibus sic habet: Ne his quidem, quid ad tuendam sanitatem morbosve profligandos valeant, testis esse possum. Nam ab insolentibus ac effrænatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguũ præbent alimentũ, difficilè concoquuntur, ideò stomacho non sunt utilia. Eandem sen-

V. ZIZYPHA.

dem sententiam ex ipso Galeno sumptam reddidit Avicenna, cui tantùm illud addidit, quòd ea ad pectoris, atq; pulmonis vitia conferant, & quòd quidam (ut ferunt) cum maximè renum, tum etiam vesicæ affectibus prodesse censeant. Verùm quoniam (ut diximus) scribit Galenus, nullam se adinvenisse in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, hinc capta occasione Fuchsius iterum digladiatur, honesto quidem studio, non modò cum Avicenna, sed etiam cum cæteris Arabicæ familiæ auctoribus, asserens id omne, quod de zizyphis Arabes suis monumentis commendarunt, omnino falsum esse, & à veritate alienum. In quo tamen si vitium aliquod Mauritanus adscribendum est, illud quoq; Græcis posterioribus adscribendum erit. Quandoquidem constat, Actuarium & Græcum, & medicum peritissimum, suo de compositione medicamentorum volumine, zizypha ad pectoris vitia compositis medicamentis compluribus admiscere, ubi scilicet ex calidorum humorum redundantia morbus emerserit, item eandem in his usurpare, quabilem deijciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in suis compositis medic. persæpe fecisse comperio. Ideoq; nil mirum si ad hæc omnia præstare zizypha tradiderit Avicenna: namq; suo lentore, ac suæ, quâ ægrè permeant, crassitie (ut rei veritas adstruit) sanguinem crassum reddunt, qui flavæ bilis redundantia tenuior, quàm par sit, redditur. Cùm itaq; tradat Avicenna, zizypha & pectori, & pulmoni prodesse, non temerè quidem eum locutum esse crediderim (ut fortasse aliqui putant) sed illud ea ratione scripsisse, ut in morbis tantùm calidis, & acutis intelligendum esset, in quibus medici utiliter zizyphis uti possint & debeant. Id quod ejus verba apertè indicant, cùm dicat, quòd sanguinem incrassant. Neque enim erat Avicenna adeo ignarus, ut datis jam præmissis nesciret subinde conclusionem inferre. Sed certe pulchrum, atq; tutum esse judico, quòd quandoq; cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut sæpè antea polliciti sumus) nulli medicorum sectæ, nec huic magis, quàm illi noster animus erit addictus, sed veritati propagandæ, addam ex prædictis rationibus cum Avicenna, eos meo quidem judicio labi, ac falli, qui zizyphis sanguinem expurgari, ac abstergi contendunt, quiq; ea iis commiscent medicamentis, quæ pectoris affectibus frigiditate obortis parari solent, ut recentiorum nonnulli, qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quodvis pectoris vitium indifferenter utuntur, & plerumq; cum maximo ægrotantium discrimine. Cæterùm an Galeno Serica zizypha sint, dubitandum sanè fuerit, cum aliud Plinio fuisse reperiantur lib. 15. cap. 14. ubi sic habet: Aequè peregrina sunt zizypha & tuberes quæ & ipsa non pridem venere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria, Sextus Papinius, quem consulem vidimus, primus utriq; attulit, divi Augusti novissimis temporibus in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, quam malis: sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tecta jam sylvæscandunt. Tuberum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et lib. 16. cap 25 Ab amygdala, inquit, proximè florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæ coactæ. Item lib. 17 cap 10. Et zizyphæ autgrano seruntur mense Aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno sylvestri, & malo cotonea, & in calabrice, ea est spina sylvestris: hæc Plinius. Columella tamen tuberum nusquàm, quod legerim, meminit. sed zizyphorum lib. 9. c. 4. duo tradidit genera, quod harum floribus maximè delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut suspicandum sit, Plinii codicem hoc in loco depravatum esse. Illud suspicionem auxit, quòd inter Arabes Avicenna, & inter Græcos recentiores Simeon Sethi, duas zizyphi species scriptis mandaverint, & quòd tamen in Plinio una tantùm legatur zizyphus. Verùm cùm Actuario, Nicolao Myrepsico, & Simeoni Sethi ζίζυφα, ζιζύφαι, ἡ ζιζύφη (tot enim modis scripta inveniuntur) ea esse videantur, quæ Galeno serica, eademq; Avicennæ, Serapioni, aliisq; pluribus Mauritanis, mihi quidem statuendum videtur, Galeno serica non aliud designare, quam zizypha. Ex his præterea omnibus maximum esse argumentum crediderim, in Plinio hîc subesse mendum, & illi de Zizyphis id adscribendum esse, quod de tuberibus depravate fortasse legitur. Leguntur Zizypha ad calcem Septembris in Autumno, unà cum junceis ramusculis, & in manipulos colligata, laquearibus suspenduntur, prius diebus aliquot insolata: postremo decerpuntur, & asservantur in capsulis, ad medicos usus. Sunt etiam qui decerpta & super cratibus, aut tegetibus strata tam diu insolant quousq; rugosa fiant.

Avicennæ defensio contra Fuchsium.

Plinii Zizypha & Tuberes.

Zizyphorum duo genera.

Prunus Græcè κοκκύμηλος: Fructus pruni, qui κοκκυμηλα Græcis, Pruna Latinis appellantur: Arabibus, Anas Avas, seu Agias: Italis, arbor Pruno Susino: fructus Prune, & Succine, & Susine: Germanis, Praumen/ Pflaumen/ & Kriechen: *Hispanis, Prunas, Andrinas, & Amexeas: Gallis, arbor Prunier fructus Prune. Prunus sylvestris, Græcis κοκκυμηλος ἀγρία: Fructus Italis, pignuole salvatiche: Germanis,* Schlehendorn *arbor: fructus* Schleen: *Bohemis, Truki. Fructus verò, qui Græcis recentioribus μύξαι, μύξα, ἡ μυξάρια: Latinis similiter Myxa, & Myxaria, atq; etiam Sebestena Mauritanorum imitatione dicuntur: Arabibus, Sebesten, Motheica, Mukeita, & Mokaita: Vulgo & officinis, Sebesten: Gallis, Sebeste. Fructus præterea, qui item recentioribus Græcis ζίζυφα καὶ ζιζύφα, & Galeno σῦκινα. Latinis Zizypha vocantur: Arabibus, Hunen, Zufalzef, seu Hanab: Officinis, Jujubæ: Italis, Giuggiole: Germanis,* Rot Brustbeerle: *Hispanis, Azufeifa: Gallis, Jujubes: Bohemis, Jujuoba.*

Nomina.

Prunorum ingens turba est, ut habet Plinius: differunt verò hæc magnitudine, figura, colore & sapore: sic quibusdam caro siccior, facilè ab osse separabilis, aliis humidior & pertinacius adhæret: præcipua laus tribuitur Damascenis, quæ Brabyla Theocriti censentur. Habentur nunc & suavissimi gustus, quæ exempto nucleo siccata ex Galliis advehuntur Prunorum de Prunioles nomine. II. Addita est figura

Prunus.

Pruna cerea. altera Prunorum, quæ Pruna cerea & cereola dicuntur, quia ex candido in luteũ pallescunt. Elegantissima etiam sunt Amygdalina, quæ Coccimelea videntur esse apud Theophrastum: recentiores pruna habent quæ Myrobalana cognominantur. Prunus Sylv. III. Prunus sylvestris, cui hoc peculiare, quòd si defloreſcentem imbres contigerint, fructus in oblongum & inane corpus convertitur, quod Itali Turcas vocant. Prun. Sebesten. Carne hujus, vel succo expresso pro Acacia utuntur. IV. Prunus Sebesten, alia sativa, alia sylvestris, autore Alpino. Sativa, dicitur Sebesten Trag. Lac. Mixa, Dod. Lon. Mixæ vel Sebastæ, Cord. hist. Prunus Sebestena, Lugd. Zizypha. V. Zizypha: duplex est, rutila & alba: rutila, sativa & sylvestris, ut rectè Anguillara: Sativa, ratione fructus duplex, major & minor. Zizyphus rutila sativa major, sunt Jujubæ Arabum & officinarum, quæ Jujube & Zizypha recentioribus dicuntur, & referre oportet ad Lotum Athenæi, Homeri & Polybii, & Paliurum Africanam Theophrasti. Zizyphus verò rutila sativa minor, ea est quam Cordus Jujubas minores & Tuberes Plinii vocat: hæ à prioribus differunt, quod colore, nitore, carne molli, lentore, sapore & nucleo majores quidem imitantur, sed minores sunt, nec oblongæ, sed rotundæ (hæ fortè ad Paliurum alteram Theophrasti, dum fructu dicit rotundo, referri possunt) atq; similiter flaccidæ. At Zizyphus rutila sylvestris, Jujuba sylvestris & Paliurus secunda Theophrasti, & rectè, Anguillaræ dicitur: hæc in agro Veronensi provenit, spinis valdè horrida, unde eam habemus. Zizypha syl.

Κόμαρος, ARBUTUS. CAP. CXXXVIII.

ARbutus, sive unedo, arbor est cotoneæ malo non dissimilis, tenui *a* [folio:] cujus fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo, huic memæcylo cognomen est. Maturus aut *b* flavet, aut rubescit: in esu acerosus, stomacho adversatur, capitisque dolorem movet.

a λεπτόφλοιον. i. tenui cortice leg. Orib. *b* Meum ὑπόξυρρον. i. subfulvum.

ARbutus in Hetruria frequentissima provenit, ubi vel per hyemem perpetuis virescit frondibus. Hæc etsi Dioscoridi reddatur malo cotoneæ adsimilis, magis tamen putaverim ab eo arboris proceritatem repræsentari cotoneæ, quàm folia, & caudicis corticem. Vel depravatus fortasse (ut magis suspicor) est hoc in loco Dioscoridis codex: quandoquidem Serapio Dioscoridis ipsius testimonio, Arbutum non describit in universum cotoneæ malo similem, sed eam tantùm proferre folia malo cotoneæ minora: nec scribit tenuia habere folia, ut vulgata habet Dioscoridis lectio: siquidem, ut palàm est, Arbuto folia insunt laurinis, & iligneis crassiora. Meminit Arbuti Theophrastus lib. 3 cap. 16. de plant. hist. sic inquiens: Arbutus, quæ pomum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimium præstat: corticem tenuem, tamarici similem habet, foliũ interilicem, & laurum: floret mense Julio Flores singulari appendice parte postrema racematim cohærent, specie quisq; myrto oblongo similis, & magnitudine tantus: non foliatus, concavus, tanquam ovum excalptum, ore aperto: cum autem defloruerit, retinaculum perforatur, quodq; defloruerit tenue, sicut verticillus circa fusum. Fructus anno integro matureſcit, ut simul hunc haberi, atq; alterum flore sponderi contingat: hactenus Theoph. Quæ in Hetruria nascitur, folia profert laurinis, iligneisve similia, breviora tamen paulò, crassioraq;, colore potius pallido, quam viridi, in ambitu ubiq; serrata, rubra per medium excurrente costa. Caudex cortice vestitur subrubro, haud crasso, tamen aspero, squamosoq;, à quo rami prodeunt rubentiores, ac leviores. Floret mensibus Julio & Augusto, floribus candidis parvis, lilii convall. vocati figura, racematim dependentibus. E quibus fructus gignuntur rotundi, sorborum ferè magnitudine: qui primo exortu virent, deinde flavescunt, maturi verò rubent, aspero tactu, nullo intus osiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus simul & austerus: quinetiam dum eduntur, linguam, & palatum stimulant acerosa quadam substantia, qua exterius conteguntur, ita ut planè acerosi videantur: integro anno matureſcunt: nascitur in collib. & sylvosis vallibus. His maximè delectantur turdi, & merulæ, quo fit, ut hyeme, quo tempore ipsa poma maturitatẽ sentiunt, ejusmodi aves inibi laqueis, retibus, aliisq; aucupii generib. facilè capiantur. Arboris folia coriariis ad spissanda coria expetuntur. Sunt qui credant, arbutum maximam opem præstare adversus pestem: quamobrem aquam, quæ ex foliis extracta sit, admisto osse in cervi corde reperto, ubi statim morbus invasit, magno (ut ipsi ajunt) juvamento ægrotantibus exhibent. In summa, ubi adstringere & roborare opus est, Arbutus eximiè præstat. Arbuti meminit Gal. lib. 7. simp. med. ubi paucis inquit: arbutus arbor ipsa qualitate acerba unà cum fructu est, eum memecylum nuncupant. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem inferens. Hujus arboris nomen Græcum est κόμαρος: Latinum, *Arbutus sive Unedo*: Arabicum, Hatiladib: Italicum, Albatro: Hispanis, Madronho, aut Madromethro: Gallis, Arbaustier.

Arbuti descriptio.

Arbuti hist. ex Theoph.

Arbuti usus, & vires Matthiolo.

Nomina.

ARBUTUS.

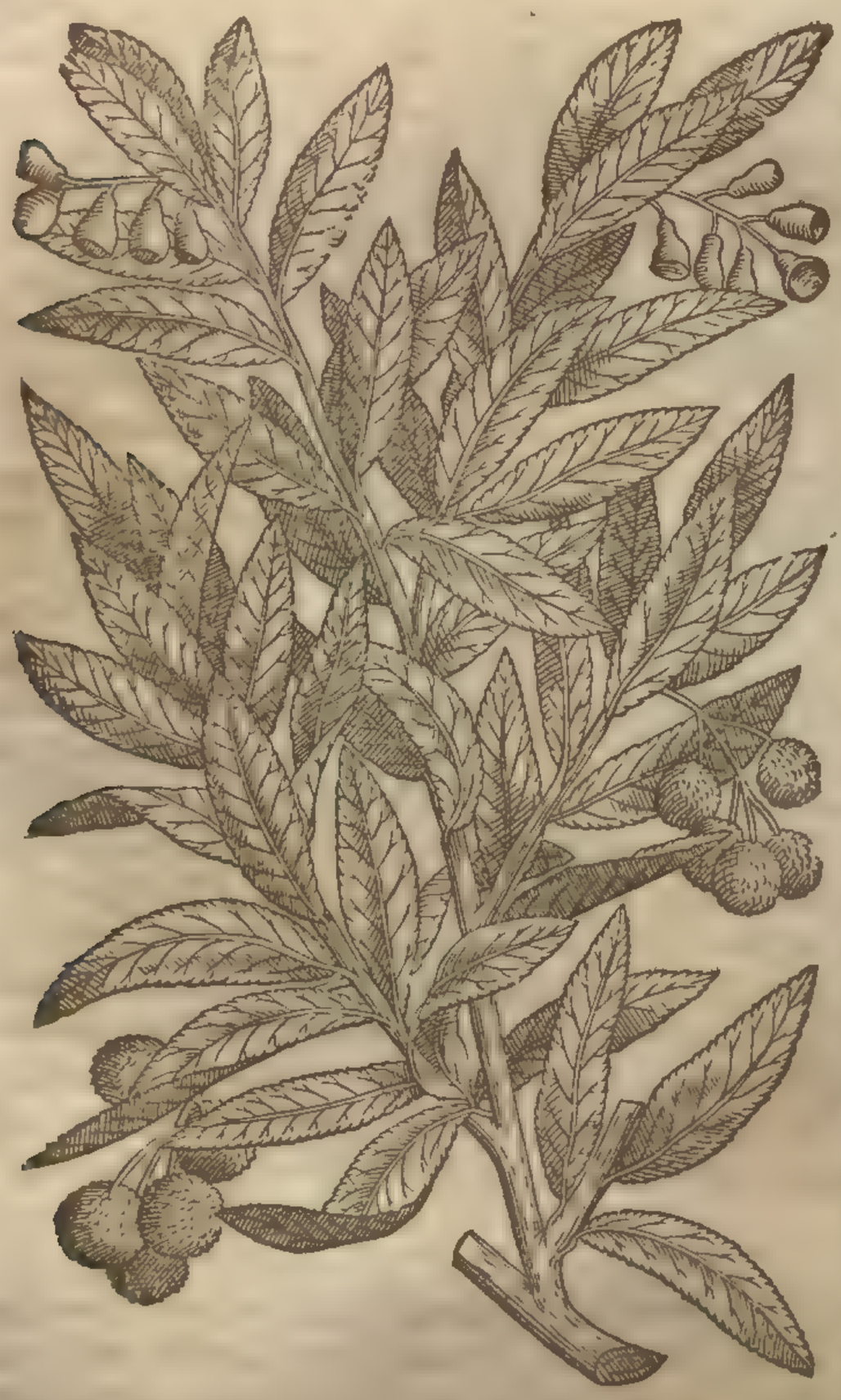

Arbutus variat, quòd alibi vastæ magnitudinis fit arbor, Bellonio in observ. monente: alibi tantùm fruticet: modica in fructu differentia, quidam parvi mali amplitudine, rubore magis nigricante, qui suavior est: quidã avellanæ magnitudine flavior & asperior. Fructus, Arbutus Vergilio, Fraga montana Ovidio, Memecylon Dioſc. Theophrasto, Galeno. Unedo Plinio. At arbor Comaros Dioscoridi, recentioribus Arbutus dicitur.

Ἀμύγδαλαι

Ἀμύγδαλαι. AMYGDALÆ. CAP. CXXXIX.

AMygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum vitia cutis in facie corrigit. Illitæ nuces idem munus præstant: menses admotæ ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti, aut temporibus cum aceto, vel rosaceo: epinyctidas sanant ex vino: item putrescentia ulcera, & quæ serpunt, & morsus canum cum melle. Earum autem esu dolores finiuntur, alvum emolliunt, somnum faciunt, urinam cient: contra sanguinis rejectiones cum *a* amylo, † & mentha assumuntur: renũ vitiis, & pulmonum inflammationibus *b* [ex aqua in potu, aut eclegmate cum resina therebinthina dantur: calculosis, difficilique urinæ in passo
10 auxiliantur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tussi, & inflationibus coli, *c* nucis avellanæ magnitudine: quinis, septenisve præsumptis, ebrietatem non sentiunt potores. Vulpes si cum quadam esca eas voraverint, emoriuntur. Gummi enim calfacit, & adstringit: rejicientibus sanguinem, potum auxilio est: impetigines, quæ summum corpus occuparunt, illitum cum aceto tollit: tussi vetustæ cum diluto vino potum medetur: calculosis cum passo bibere prodest. E nucibus Græcis, dulces cibo idoneæ, sed multo minus valent in remediis, quàm amaræ: attamen extenuant, urinam ciunt. Recentium seu cum suo putamine, humida stomachi vitia emendantur.]

a Catac. σὺν ἀμύλῳ λευκοτάτῳ. cum amylo albissimo

b Conclusa Orib. nõ legit.

c Meum & Drag. χαρύα simpliciter.

Amygdalorum consideratio.

AMygdalæ tam dulces, quàm amaræ fructus sunt ubiq; vulgò notissimi. Differunt tamen inter se: nam amaræ majore excalfaciendi, exiccandiq; facultate præditæ sunt, quam dulces: quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad
20 *crassos, pituitososq; humores expectorandos. Arbor est Amygdalus, spectatæ satis proceritatis, caudice crasso, raro tamen, recto, cortice aspero, paucis radicibus, siquidem plurimùm singulari nititur radice, robusta, grandi, altè descendente. Folia habet persico per omnia similia, quã quoq; tota æmulatur planta, nam & flores in amygdalo spectarentur, quales in Persico, nisi hujus saturatiori purpura rubescerent. Floret vere inchoante. Nuces edit cordis figura, quæ antequam obdurescant, integræ cum putamine comeduntur, & præsertim ab utero gerentibus, sunt enim gustui non ingratæ. Duplici conteguntur putamine, quemadmodum juglandes: sunt aliæ majores, aliæ minores. Leguntur Augusto mense ad finem æstatis, cum extima earum tunica debiscit. Tractu gaudent calidiore, quo fit ut in Apulia, Sicilia q;, optimæ, copiosissimæq; provenant. Galenus dulces paucis perstringens li. 11. de alimentorũ facultatibus, sic inquit: Amygdalæ nihil prorsus adstrictoriæ facultatis sortitæ sunt: solæ enim extenuandi, atq; abstergendi vi pollent: quatum viscera purgant, tum humorum è pulmone,*
30 *ac thorace excreatus moliuntur, ac promovent. Dulces impinguant, lateris dolores, & tussim sedant, & præsertim earum cremor. Oleum ab iis expressum mulcet intrinsecos dolores omnes, intestinorum præsertim, uteri ac renum, si calidum sex unciarum pondere bibatur, est enim certum auxilium. Et de utroq; Amygdalarum genere differens lib. 6. simplicium medicamentorum, primò amaras, deinde dulces prosequitur, his verbis: Amygdala, quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuandi vim possident: quòd & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Cæterùm duo experientiæ exempla proponi satis est, unde vim eorum possis discere. Siquidem ephelim expurgant, & excreationibus ex pectore pulmoneq;, crassorum lentorumq; humorum impendiò conferunt. Porrò hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie verò extergentis esse facultatis. Quin & quòd per accidens facultatem item habeant ab obstructione liberandi, & ipsum suprà demonstratum est, sed & experientia monstrat: nam in jecore crassorum, viscosorumque humorum in extremis vasis impactorum obstructiones abundè expurgant, expediuntq;. Quin & laterum dolores ab ejusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porrò & ipsa arbor universa similem sortita vim est: nam hujus radices coctæ, atque illitæ ephelas purgant. Quotquot verò sunt amygdalæ dulcia, & ipsa leviculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur: cæterùm id temporis spatio clarum fit. Demonstratum autem retrò est, qualitatem dulcem moderatè esse calidam: hactenus Galenus. Amygdalæ, ut Theophrastus, & Plinius prodidere, ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato, defluens undique humor abstergatur. Et contrà, dulces amarescunt, si primo germinatu tenellæ arbores à pecore decacuminentur. Amygdalæ (ut etiam tradidit Galenus) non multum suppeditant alimenti: quanquam eis plerique utuntur, & ad roborandam venerem, & ad reficiendas vires. Amaræ gallinas, & gallinaceos necant, si ab iis devorentur. Eadem contritæ, & fronti, temporibusq; illitæ, capitis dolorem mulcent, & somnum conciliant, & præsertim, si aqua Verbenaca excipiantur. Hæc ut Græcis Ἀμύγδαλαι, ita etiam Latinis Amygdalæ vocitantur: Arabibus, Fauz, Kauz, seu Lauzi: Italis, Mandole: Germanis, Mandelkern: Hispanis, Almendras: Gallis, Amendes: Bohemis, Mandly.*

Amygdalarum vires ex Gal.

Amygdalarum amararũ facultas.

Amaræ amygdalæ quo pacto fiãt dulces.

Nomina.

AMYGDALÆ.

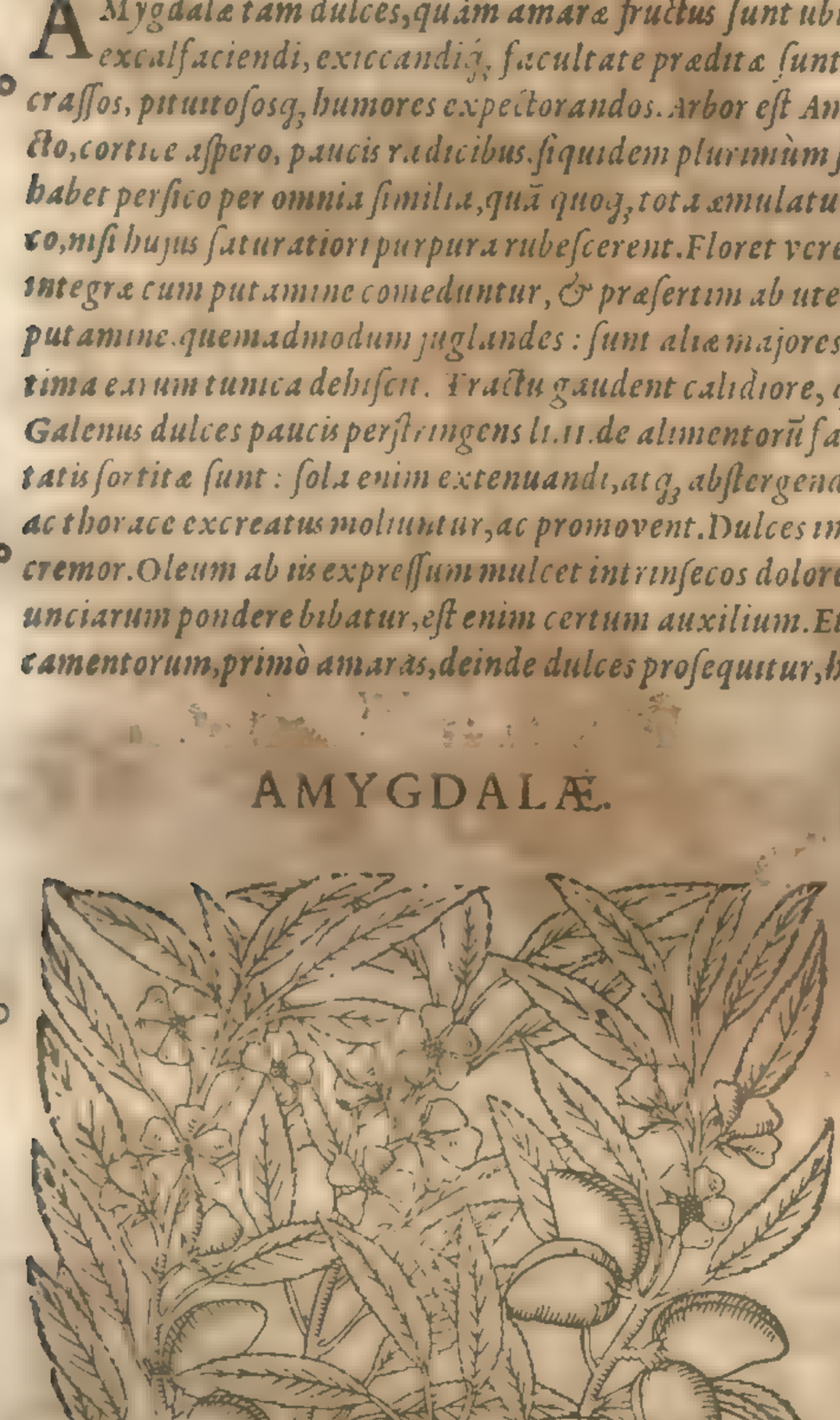

† In vulgatis Græcis exemplaribus hîc non legitur ἡ ὑδρόμελι, id est, & mentha. Verùm dictionem hanc vertit Marcellus ex antiquis codicibus, quos habuisse testatur: eam quoq; & Oribasius, & Serapio ex Dioscoride transcribunt. Quæ ut vera Dioscoridis lectioni adstipulantur, ita hoc loco mentham addendam esse putavimus.

Amygdalus ipsa arbor dicitur, at fructus Amygdala & Amygdalum, Catoni Nux Græca ob osseum eorum corticem, antiqui inter nuces reposuere. Sunt autem dulces & amaræ, & hæ arte dulces fiunt: sic majores sunt (pruno enim si inserantur grandiores fiunt & lanugine carent, quæ maximè laúdantur) & minores, triplo namq; minores aliis ex Asia adferuntur, amaræ & dulces: sunt nuces plerunq; oblongæ, reperiuntur tamen & rotundæ. Addere oportet Amygdaloperſicum nunc in Alsatia frequentem, cujus osseus cortex perſici instar rugosus, & nucleus perſicum olet, grati saporis, fortè perſico primò insita.

πιστάκια. PISTACIA. CAP. CXL.

Pistacia, quæ constat in Syria gigni, pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum vino contra serpentium ictus prosunt, sive edantur, sive bibantur.

I. PISTACIA. II. STAPHYLODENDRON.

Pistaciorum consideratio & historia.

Terebinthus Indica Theophrast.

Pistacia, quorum est communis in officinis usus, ex Persia, Arabia, & Syria Venetias importari solent. Quæ & è Syria (ut Plinius auctor est) Lucius Vitellius censor in Italiam primus intulit, cùm legatus in ea provincia fuisset, novissimo Tyberii Cæsaris temporibus. Horum arbores Venetiis, Cajetæ, Neapoli, & in aliis Italiæ locis vidimus. Tota arbor Terebintho similis est, foliis colore ex viridi in luteum inclinante, Terebinthi modo, è ramusculis utrinq; emergentibus. Nuces racematim prodeunt è ramorum extremitatibus, rufa exterius tunica & odorata: albo sunt putamine, facie unguentariæ glandi simili: internus nucleus cuticula contegitur rufa: atqui medulla viresçit, sapore pineæ nuci proximo, sed odoratiore, ac gratiore. Quo fit, ut legitimam Indicam Theop. Terebinthũ, Pistaciam arborẽ nulla dubitatione esse censeã, ut superius de Terebintho agẽtes latius diximus. Etenim notæ tã perspicuæ sunt, ut id negare nemo cũ ratione possit. His accedit Athenæi testimonium. Quippe qui l. 14. c. 20. Dipnosoph. Nicander Colophonius, inquit, in Theriacis Pistaciorum meminit, sic inquiens: Pistacia assimilis truncos onerare videbis prorsus Amygdalinis. Meminit de his & Posidonius Stoicus lib. hist. 3. his verbis. Ipsum fert Persia, Arabia & Syria, ac Pistaciũ vocant: fructus racematus est, albo cortice, ac longus lachrymisq; similimus, atq; uvarũ modo vicissim cohæret. Quæ interius sunt, virent, minusq; bonũ habent succũ quam nux Pinea, at melioris sunt odoris: Fratres vero, qui Georgica conscripserunt, hæc inquiunt, & Fraxinum & Terebinthum, quæ Syri nunc Pistacia vocarunt: atq; hi per p Pistacia dixerunt, cùm tamen Nicander aspiraverit, dixeritq; phistacia: hactenus Athenæus. Excalefaciunt & humectant, impinguant, roborant, aperiunt, non tamen valdè nutriunt. Hæc (ut libr. 2. de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus) parùm præbent alimenti, tametsi infarctas humore jecinoris vias expediant, & à vitiis liberent. Porrò an stomacho noxia sint, an utilia, an alvum molliant, an adstringant, nullum hujus rei certum habere testimonium scribit Galenus. Cujus sententiæ refragatur Avicenna, qui cum palàm, & nominatim Galenum refellere nollet, libro secundo hac dicendi ratione utitur, his ferè verbis: Inquit quidam, non invenio, quòd Pistacia stomacho prosint, aut sanè officiant: ego autem dico, quòd nauseam discutiunt, & ventriculi os roborant. Argumento est subamara, subausteraq; qualitas, quæ gustu in iis deprehenditur. Hac igitur ratione freti medicorum nonnulli, non modò ad jecinoris infarctus Galenum secuti pistacia exhibent, sed ad jecur ipsum, ventriculumq; roborandum, ea tam cibis, quàm medicamentis immiscent: quin & ad conciliandam venerem, & ad pinguedinem inducendam, macie & marasmo affectis commendant. Stomacho amica sunt devorata, aut ex vino pota. Prosunt cõtra serpentiũ morsus. Tabidos & suppuratos juvãt.

Quibus-

Quibuſdam in locis piſtaciorum ſylveſtrium nomine appellantur cujuſdam arboris fructus, quam Plinius libro, & cap. 16. STAPHILODENDRON *nominat, etſi à piſtacijs effigie, & ſapore plurimum diſſideant. Planta hæc humilis eſt, folio ſambuci, materie admodũ imbecilli: floribus albicantibus racematim dependentibus, quemadmodũ & fructus: qui quibuſdam in ſolliculis provenit, ruſo colore, cicerisferè effigie, major tamen: in quo ſubvirens nucleus includitur, ſapore dulcis, ſed nauſeam commovens. Provenit in ſylvis & fruticetis. Nemine habeo qui de horum vitijs & facultatibus ſcripſerit: verùm cùm nauſeam movearit ſi copioſe edantur, vomitiones eadem movere poſſe non dubitamus. Sapore piſtacijs ſimiles ſunt Pinei nuclei, qui in ſtrobilis includuntur. Hi enim, ut loco citato tradidit Galenus) coquas alunt, bonum procreant ſuccum ſed craſſum, tametſi ægrè concoquantur. Verùm ſi Avicennæ etiam credimus, digerunt, lenunt, reſolvunt, ac impinguant. Proſunt præterea pulmonum vitijs purulenta excreantibus, & tuſſi moleſtatis: ſed priuſquam edantur, aqua calida macerare eos oportet, alioquin ventriculum lædunt. Semen augent, & venerem excitant. Renes & veſicam non modo expurgant, ſed etiam roborant, eorumq; ulcera prohibent: urinæ ſtillicidio opem mirificè præſtant. Quam ob cauſam ſtrobilini nuclei apud recentiores medicos in frequentiſſimo habentur uſu ad hujuſcemodi affectus. Quæ nuces Græcè* Πιστάκια, *Latine quoq; Piſtacia, & Piſtacea appellantur: Arabicè, Puſtech, aut Peſtuch: Officinis & Barbaris, Piſtici: Italis, Piſtacchi: Germanis* Welſch Bimpernüßlein: *Hiſpanis, Alhocigo: Gallis Piſtaches. Bohemis, Piſtacya. Staphylodendron, Italis, Piſtaci ſaluatici: Gallis, Piſtaches ſauuages: Germanis* Wild Bimpernüßlein.

Staphylodendrõ Plinii.

Nuclei pinei vires.

Nomina.

Piſtacia peregrina C. B. Terebinthus Indica Theophraſti: recentioribus Piſtacia & Piſtacium. II. Piſtacia Germanica. C. B. & Lon. Nux veſicaria, Trag. Dod. Staphylodendrum Plinii. Dod. gal. Geſ. hor. Lob. Caſal. Tab. Cam. Lugd. Arbor uvæ, Anguillaræ. Piſtacia ſylveſtris, Caſtori. Coulcul & Hebulben Turcarum cum hac convenire, ſentit Matthiolus in ſuis epiſtolis.

Κάρυον Βασιλικὸν.

NUX JUGLANS. CAP. CXLI.

NUces Juglandes, quas nonnulli Perſicas vocant, ſunt difficiles concoctu, ſtomacho inutiles, bilioſæ, capitis dolorem inferentes, tuſſientibus inimicæ: vomituris tamen jejunis in cibo aptæ. Cum ruta verò, & caricis præſumptæ, & à ſummo cibo, venenis reſiſtunt, nec minus ſi a veneni hauſtu comedantur: largius eſitatæ, tineas latas pellunt: illinuntur mammarũ inflammationi, abſceſſibus, luxatiſq;, cum melle exiguo, & ruta: cum cæpa autem, ſale, & melle, canis hominisq; morſui proficiunt: tormina, cum calyce ſuo peruſtæ, & umbilico admotæ, ſedant. Putamen combuſtum tritumque, in oleo & vino infantium capite perunctо, nutrit capillum, alopecias replet. Siſtunt menſes nuclei uſti, ſi triti ex vino admoveantur: iidem e vereribus illiti carbunculis, gangrænis, & ægilopijs medentur: alopeciis commanducati & impoſiti, præſentiſſimi ſunt remedio. Nucibus tuſis oleum exprimitur. Recentes ſtomacho innocentiores ſunt, utpote ſuaviores: itaq; allio miſtæ eximunt acrimoniam: livores in corpore illitu tollunt.

I. NUX JUGLANS.

Nuces Juglandes, quæ in communi ſunt uſu, itemque arbores, a quibus eduntur, omnibus vulgò notiores ſunt, quam ut à nobis repræſentari debeant, cùm nulla arbor Nuce ubique frequentius occurrat. Hæ Latinis Juglandes, quaſi Jovis glandes, interliſis literis appellantur. Quo nomine primo mundi ævo eas appellatas eſſe, plures tradidere auctores. Quippe cùm homines primùm glandibus tantùm diu victitaſſent, inventa tandem arbore, quæ nuces ferebat, deguſtato nucleorum ſapore, horumq; dulcedine mirum in modum allecti, nuces Jovis glandes ob excellentiam appellavere. Juglandium arbor prægrandis ſpectatur, caudice procero, ac craſſo, ramis multis, ingentibus, & longè lateq; ſeſe diffundentibus, libro veſtitur cinereo, craſſo, ac rimoſo: radicibus nititur prælongis, robuſtisq;. Frondibus pluribus utrinque ab eodem pediculo exeuntibus, ut in Fraxino, oblongis, & graviter olentibus. Verè inchoante in ipſa prima germinatione, julos edit, ſive paniculas, quæ brevi flacceſcentes decidunt: tum ſuper horum pediculo flos emergit herbaceus, totidemq; caliculacea tegumenta, quot flores petiolo contrahuntur, ſinguliſq; his ſingulæ includuntur nuces, duplici obductæ munimento, & (ut Plinius inquit) pulvinato calloſo primùm calyce, mox ligneo putamine. Criſpo intus nucleo, quadripartitoque, calloſa intercedente membrana. Genera Juglandium plura, quæ cum forma, tum putaminis duritia, fragilitateque dignoſcuntur. Præſtant oblonga, putamine albicante ac fragili, albo intus nucleo, putamini haud hærente, & guſtu dulci. Juglandes aquas odere, montes amant, algoris cupidæ. Leguntur inchoante autumno, perticis excuſſæ, & ficcantur umbra, exuto exteriore indumento. Proveniunt ubiq; in campis & collibus. De iis diſſerens Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ita ſcriptum reliquit. Nucis arbor tum in foliis, tum in germinibus adſtrictionem quandam poſſidet: caterùm evidentem, multamq; in nucis putamine recenti pariter & ſicco: proinde eo tinctores quoq; uti ſolent. At nos ejus expreſſi ſucco ſimiliter, ut mororum, & ruborum in melle decocto, vice ſtomachici medicaminis utimur, & adomnia reliqua abhibemus, ad quæ modò dicti ſucci convenire cenſentur. Porrò nucis ipſius id, quod edendo eſt, oleoſum eſt, & tenue: itaque ob id etiam facilè exprimitur, & quò diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur, quamobrem

Nucum Juglandiũ conſideratio & hiſtoria.

Juglan. dec.

Juglandis vires ex Gal.

oleum ex eo inveterato exprimere liceat: tunc sanè admodum fit per halitum evaporatorium. Itaq; quidam eo gangrenas, & carbunculos, & aegylopas sanant, ac nonnulli ad νευρότρωτα hoc est, nervorum vulnera utuntur. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus sic inquit: *Habet Juglans & adstringentis qualitatis non exiguum, quæ temporis processu marcescit, degenerante tota ejus substantia in pinguem succum, adeo ut cibo prorsus fiat inidonea, quòd veteri oleo sua pinguitudine adsimilis appareat. Viridis autem, atque etiamnum humida, neque adstringentis qualitatis, neque oleosæ conspicuè est particeps, sed magis est quodammodo ἄποια id est, qualitatis expers quod saporis genus aqueum (ut dixi) vocare consuevimus. Juglans facilius, quàm avellana concoquitur, stomachoq; utilior est, & multò magis, si una cum caricis edatur. Proditum autem est à plerisq; medicis, si ambo hæc cum ruta ante alios cibos sumantur, hominem non magnopere à lethalibus pharmacis læsi posse. Constat præterea humidas dejectioni magis, aridas verò minus convenire. Non pauci quoq; cum garo juglandes præsumunt, ventris subducendi gratia. Ad hoc autem viridis aptiores sunt, utpote quæ adstringentis qualitatis minus participes sunt. Quin & aridarum quoq;, ut prius in aqua fuerint maceratæ (uti nonnulli faciunt) similis, ac viridium facultas habetur: hæc Galenus. Nuclei usti alopecias impositi præsenti sunt remedio, recentes stomacho innocentiores sunt, & illitæ livores auferunt. Cæterùm Juglandes virides decerptæ mense Majo, vel Junio appetente, antequam earum putamina obduruerint saccharo vel melle asservatæ stomacho utiles evadunt, & ori non ingratæ. Juglandium juli, qui mense Martio prima germinatione erumpunt, sicci & in pulverem contriti, & ex vino albo poti drachmæ pondere, fœminis strangulatu vulvæ affectis mirificè prosunt. Fit quoq; è nucibus oleum, quo ad lucernas utuntur Insubres, quin etiam pictores & fabri lignarii, ubi splendorem suis operibus addere volunt. Haustum hoc quinq; aut sex unciarum pondere flatus potenter dissipat, quo fit ut in coli affectibus à flatu genitis plurimum afferat auxilii. Illitum tumores discutit & contractos nervos emollit, additâ præsertim calce lotâ: antiquam verò scabiem sanat. Inest quoq; juglandibus nucibus propria quædam, & peculiaris facultas ad remoratos menses ciendos, adeo ut ego facto periculo, non parùm fuerim demiratus, & præsertim ubi cætera medicamenta, quæ ad hoc munus obeundum præstantiora censentur, nihil movebant. Macerantur itaq; ad id in aquâ juglandes nuces cum suis putaminibus, quousq; remollitus iis, atq; humefactis, earum nuclei à contegente membranâ perinde ac virides expoliari possint: sumuntur deinde expoliati nuclei & conduntur macerandi in aquâ vitæ præstanti, & post duos dies præpurgatis priùs fœminis, nuclei duo vel tres integræ nucis, quotidie dantur manè jejunis devorandi, decem continuis diebus, ante tempus menstruæ fluxionis. Sed quoniam sermo nobis est de nucibus, cùm Dioscorides, Galenus ac cæteri posteriores Græci de Indicis, Myristicis, Metellis, ac Vomicis nihil quod constet, memoriæ prodiderint, hic ea non dissimulanda putavi, neq; alienum duxi recensere. quæ de iis ex Mauritanorũ monumentis, & recentiorum quorundam historiis sum consecutus. Sed primo de Indicis dicamus. Nuces igitur* INDICAE, *myropolis omnibus vulgatissimæ, fructus sunt arboris cujusdam (ut Mauritani auctores sunt) palmæ effigie prægrandes, magnorum melonum instar, de arbore dependentes: namque magna involucrorum mole obteguntur. Cortex ius extimus colore constat in atrum rufescente, subdurus, tenax, callosusq;, intus verò villosa materie compactus, quæ manibus extrita in capillamenta fatiscit: subtus est putamen triquetrum, villosum, barbatumq;, cornu instar prædurum, anteriori parte humanam fere faciem referente, ejusdem ferè coloris nucleum continens, ovi anserini magnitudine, intus concavum: substantia illi pinguis, crassitudine semidigitali, duriuscula, tenax, callosaq;, albicans, sapore dulci, butyrum referens: tenui, sed aspero obtecta cortice, putaminis colore. Provenit hæc arbor copiosa in India orientali, unde ad nos affertur. Probantur recentes, eaq; præsertim, in cujus concavitate liquor quidam dulcis includitur: siquidè hoc argumento recentiores facilè cognoscuntur.*

Juglandes conditæ.

Juglandium vires Matthiolo.

Nucis Indicæ cõfd.

II. NUX INDICA.

III. NUX MYRISTICA.

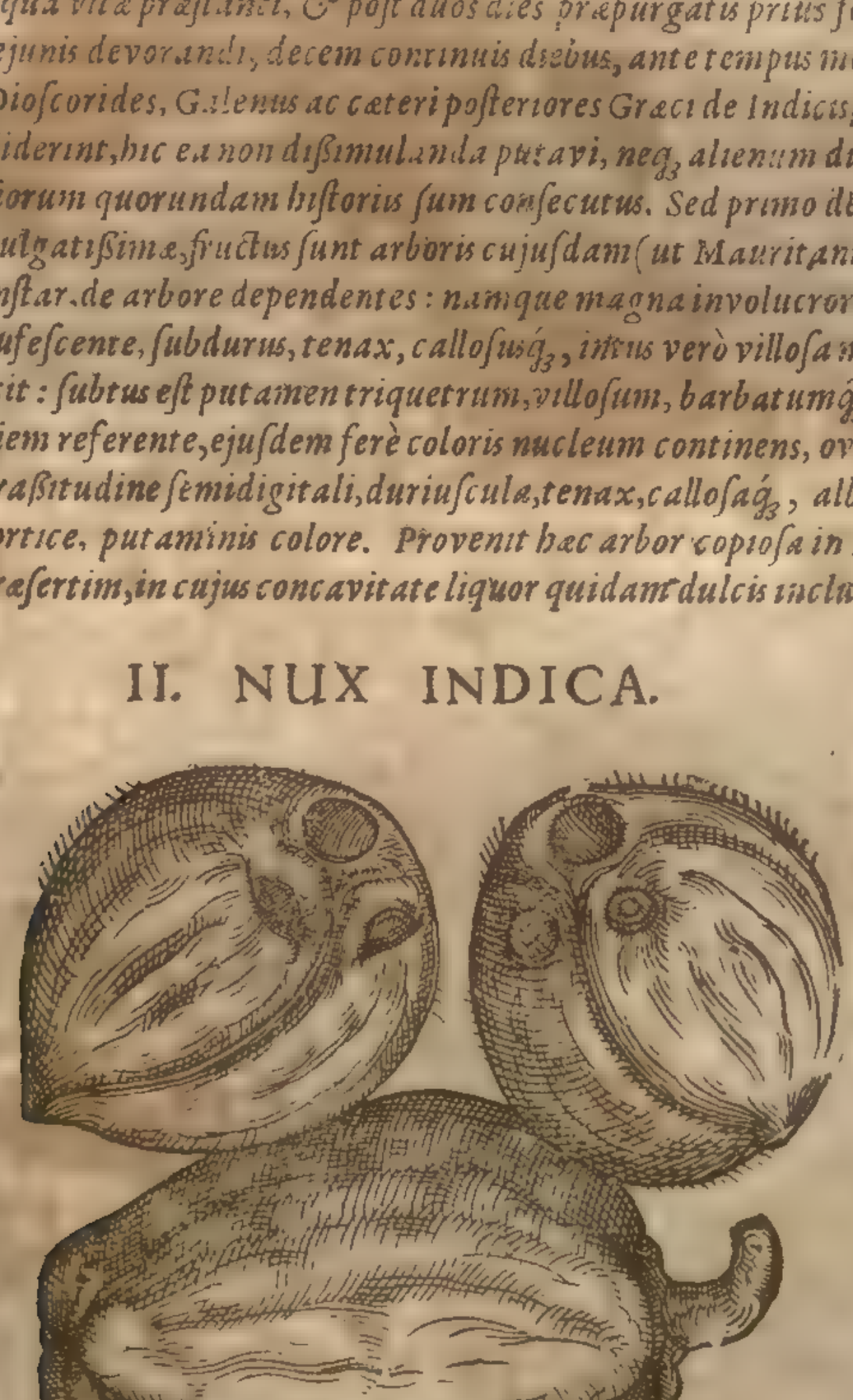

Excal-

Excalfaciunt secundo abscessu, humectant verò primo, emolliunt, lævigant, & dolores sedant. In cibis sumpta, etsi noxium admodum succum non gignant, ventriculo tamē labore inferunt: Additur nucleus à tenui cuticula repurgatus, in medicamentis, quibus extenuata corpora resocillantur. Idem semen augent, & venerem excitant. Oleum, quod è nucibus Indicis exprimitur, utiliter hæmorrhoidum doloribus inungitur, oleo præsertim admisto, quod è persicorum nucleis elicitur: per se illitum, lumborum & genuum dolores mulcet, & ventris animalia pellit. Quod vero recentes nuces pressæ stillaverunt oleum densum est, candidum & pingue: in summa substantia, qualitate, sapore, ac denig, facultatibus butyro non dissimile, sed longe melius submministrat alimentum. Præstat idem munctum ad nervorum dolores, quinetiam pectus lenit, non modo illitum, sed etiam haustum. Raucedini opitulatur, macros impinguat, semen auget, & induratos articulos emollit. Nux Indica latiore sagina corpora reficit: idcirco strigosas mulieres mirum in modum impinguat, & ad crassitiē reducit: Oleum ex nucibus Indicis.

10 *hactenus de Indicis. His succedunt MYRISTICAE, quæ vulgo officinis ob odoris præstantiam Muscatæ, quasi moschatæ dicuntur. Hæ asservatæ ex India (referunt ii, qui Indica littora perlustrarunt) & provenīt copiosissimæ in insula quadam nomine Badan: ibique eas proferunt arbores quædam nostratibus persicis haud absimiles, angustioribus tamen foliis, ac* Nucis Myristicæ consid.

brevioribus. Fructus nostratibus nucibus adhuc in arbore existentibus persimiles sunt. Siquidem primò crasso, ac viridi cortice conteguntur, cui deinde subest nux ipsa, duro satis putamine occlusa, nostra tamen tenuiore, Maci quem vocant, in reticuli modum circumvestito, coq; fracto nucleus exit, quem myristicam, moscatamve nucem vocamus. Id quod palam faciunt myristicæ nuces, quæ saccharo, aut siliquarum melle asservatæ, integræ ex India ad nos convehuntur. Has, cum suo tempore matuerescunt, incolæ legunt certatim, & quàm quisq; potest uberius, quoniam sunt ibi omnia communia. Arbores absque omni cultu, suppeditante tantùm natura, suos fructus edunt. Myristicæ nuces suo maci, tanquam rete comprehensæ, Venetum in officinis quamplurimis visuntur, duro putamine concluſæ, avellanarum modo, colore subnigro: quo fracto compactilis subest globulus nuclei vice, & is est nux Myristica, quam usurpare solemus. Præferuntur recentes, quæ nullam præsentiunt cariem: item ponderosæ, laudatæ præpingues, humore redundantes, ita ut adacta acu confestim è vulnusculo exeat humor. Siccant (ut Mauritani scribunt) & excalfaciunt ordine secundo completo. Adstringunt, oris suavitatem commendant & fœtentis animæ virus commanſa abolent: lentigines in facie emendant, visum acuunt, ventriculum & jecur roborant: lienem absumunt, urinam ciunt, fluentem alvum sistunt, flatus discutiunt, & frigidis quibuscunq; uteri affectibus mirifice prosunt: & ut in universum dicam, facultas eis eadem, quæ & caryophyllis. E recentibus prius contusis, & in cacabo calfactis prælo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ novæ instar concrescit, fragrantissimum spirans odorem, nervorū & articulorū diuturnis doloribus a frigore excitatus utilissimus: quin & venereis munctionibus maximè expetitur. Myristicarum vires.

Mulcet mirifice myristica nux ventriculi dolores, si trita decoquatur ex rhodomelli sesquiunciis, & aquæ vitæ binis, quousq; aqua evanescat. Namq; si hujusce liquoris colati tria cochlearia quotidie dentur jejunis, proculdubio juvabuntur, ubi causa à frigidis oriatur excrementis aut a flatu. Præstat eadē ad flatuosos uteri cruciatus hoc modo: Coquitur una crassiusculè tusa, cum matricariæ radicibus ex sesquiunciis vini albi generosi ad tertias: deinde percolatur decoctū, & additis saccharī duabus drachmis propinatur. Contra venenosorum animalium ictum ex vino pota maximè præstat. Myristicas nuces veteribus Græcis ignotas fuisse illud fidem facit, quòd Theophrastus, Dioscorides, & Galenus earum, quod in suis monumentis equidem legerim, nusquam meminerint. Quare & hic quoque asserere non dubitaverim, macerem (ut in ejus mentione jam ante diximus) Dioscoridi, & Galeno myristicæ nucis florem esse nequaquam. Nam si ad

IV. NUCES VOMICÆ.

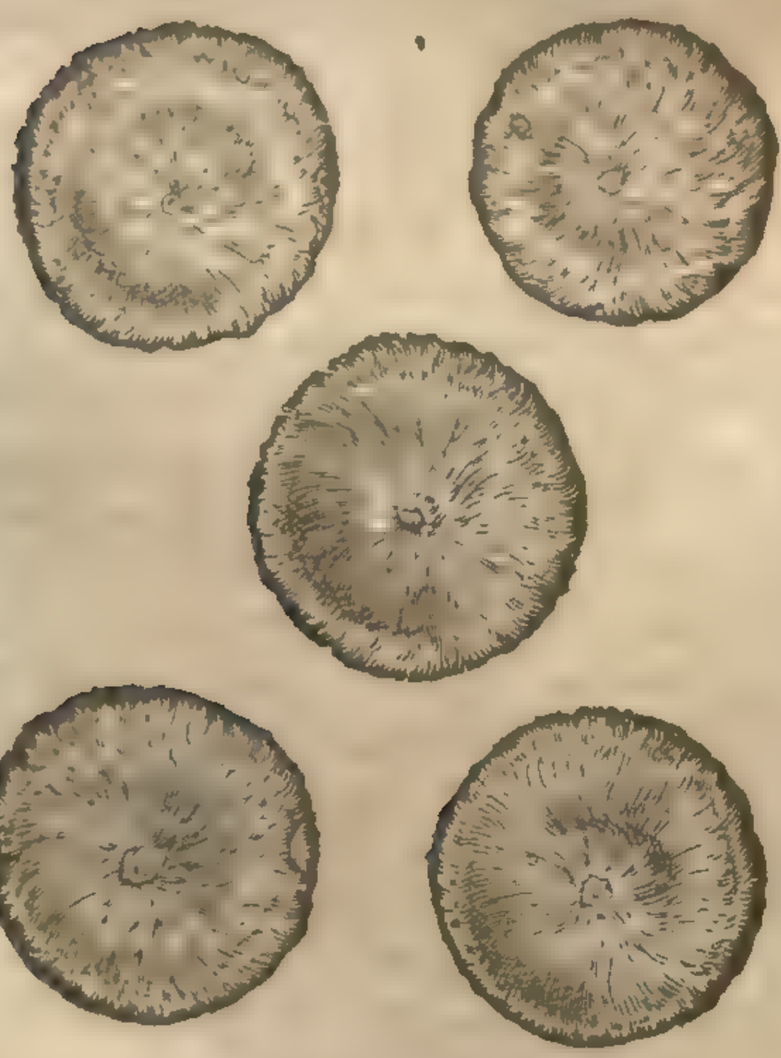

V. NUX METEL.

VI. NUX METEL.

Nuces vomicæ & metellæ.

eos floris cognitio perveniſſet, veri quidem ſimilimum eſt quòd etiam fructus notitiam habuiſſent: quos, certò ſcio, ob ſuas admirabiles facultates & naturæ dotes nunquam ſcriptis diſſimulaſſent. Præter odoratas, eas etiã nuces memorant Mauritani, quas VOMICAS & METELLAS vocant. Sed tam officinæ, quam medicorum vulgus has magno errore confundunt, quod plerumq; legitimas vomicas metellarum loco uſurpent, & contra metellas nonnunquam vomicarum vice. Nam vomicas quidem eas appellant errore ducti, quæ lupinorum inſtar compreſſæ ſunt, & tenui quadam lanugine contectæ, quarum eſu canes necantur. Metellas verò quæ nonnihil extuberantes, quibuſdam nodis, veluti parvis oculis per ambitum ſunt refertæ. At eorum lapſus facilè deprehendi poteſt Serapionis teſtimonio, qui Abrahami auctoritate reddidit nucem Vomicam colore inter glaucum & album avellanæ paulo majorem nodoſamq;. Quibus notis eas eſſe prædictas conſtat, quas Septaſiariorum vulgus Metellas appellat, quæ nullo modo reſpondent legitimis Metellis à Serapione deſcriptis, his verbis: Nucis metellæ arbor, vomicæ arbori non diſſimilis fructum gerit mandragoræ oleoſum, hirſuto cortice, ſapore non injucundo. Quæ notæ perſpicuo adſtipulantur iis, quas vomicas nuncupant: ex ſiquidem corticem habent hirſutum, oleoſæ ſunt & guſtui non ingratæ: quin & facultatibus, non autem notis (ut quidam falſo exiſtimant Serapionem intellexiſſe) mandragoræ fructus referunt, cùm auctore Serapione quarto refrigerent exceſſu, ita ut drachmarum duarum pondere eſitatæ interimant, minore verò menſura temulentiam faciant. Quos quidem effectus præſtare videmus non modo in canibus, ſed etiam in hominibus quibus hæ datæ fuerint, quas Vomicas eſſe contendunt. Siquidem Serapio de Vomicarum facultatibus diſſerens, nullam lethalem vim eis adſcribit, ſed quod tantùm duarum drachmarum pondere cum anethi decocto, vel ſale hauſtæ, mirificè vomitum eliciant. Quamobrem dixerim ego illas, quibus calloſa tubera ſupereminent, nodiq; viſuntur, oculorum ferè inſtar, legitimas eſſe vomicas: Metellas verò, quæ preſſæ & hirſutæ canibus necandis aptiſſimæ habentur. Cæterùm neſciverim ego qua ratione ductus Leonhardus Fuchſius ultimo libello, ubi tantum ſtirpium imagines in exiguam formam contraxit, dixerit nuces metellas hiſpidos eſſe fructus peregrinæ illius plantæ, quam antea magno volumine Stramoniam vocaverat. Quod prorſus reclamare videtur Mauritanorum ſententia, à quibus harum hiſtorias accepimus. In quibus cenſendis, me antea in errore verſatum eſſe, nunc primum intelligo. Credideram enim nuces, quas Vomicas ſeplaſiæ vocant, genuinas eſſe Methellas, nec id tamen ſine adſtipulantibus indiciis. Atqui cum diligentius legerem apud Avicennam Nucem Methel craſſis, ac brevibus rigere aculeis, & ſemen ferre Mandragoræ ſimile, non potui me ipſum non accuſare. Siquidem non is ſum, qui (ut multi faciunt) velim mihi potius, quàm veritati aſſentiri, & ſtudioſæ imponere poſteritati. Hinc itaq; factum eſt, ut priore mea revocata ſententia, eorum prorſus inhæſerim opinioni, qui nucem Methellam Stramonii fructum eſſe affirmant. Siquidem is præter id, quòd nucis imaginem refert, & aculeis craſſis, ac brevibus riget, mandragoræ etiam ſemen ſimile habet. Nec dubito, quin fructus ipſe, ac etiam tota planta ſoporiferæ ſint facultatis. Nam & ipſa plantæ facies ſolanis adeo ſimilis, ut aliud nihil quàm ipſum repræſentet: verùm ejus folia opium redolentes & odor illius gravis, id quidẽ manifeſto indicare videntur. Flores gerit albos convolvuli majoris, ſive lævis ſmilacis æmulas. Fructus meſpilorũ magnitudine, circumquaq; aculeatus umbilicatusq; viridi colore, in quo ſemen Mandragoræ ſimile. Seritur nunc paſſim in hortis, ut alia peregrina. Frigida eſt Serapioni exceſſu quarto, obſtruit, mulcet, vomitiones ciet: pota quatuor granorum pondere cum vino fortem facit ebrietatẽ, duarum verò drachmarum pondere hauſta. ſtatim intermit, niſi ſuccurratur epoto butyro calido, vomitu, & aquæ calidæ balneis cum brachiis tum cruribus adhibitis. Cæterùm hinc quoq; conjicient alii, Vomicam nucem, quam vocant, non eſſe genuinam: quandoquidem (ſi Avicennæ, & Serapioni credimus) Vomica nux, Methellæ aſſimilis eſſe debet: ſed aculeorum vice (ut Serapio inquit) nodis quibuſdam referta. Quibus non ſolùm vulgaris vomica caret, ſed nullam prorſus nucis faciem refert. Itaq; hanc Caninam, non vomicam poſthac appellare licebit, quòd Canes devorata, parva temporis mora interimat. Sunt & aliæ quædam nuces, quas quidam methellas putant, Myriſticarum magnitudine & colore, ſuis nixi rationibus, de quibus quid in præſentia dicam non habeo. Cæterùm valent Stramoniæ nuces ſiccæ, in pulverem q; contritæ, ex vino hauſtæ drachmæ pondere (ut quidam vir inſignis mihi affirmavit) magno remedio ad colicos affectus, ſiquidem (ut ille ait) non ſolùm morbum facile propellunt ſed prohibent quoque ne poſthac affligat. Verùm ego hujuſce medicamenti hactenus minimè periculum feci. Atqui non omnibus eadem eſt facies, quippe quod aliæ rotundæ ſint, altera parte ſeſſiles, aliæ oblongæ. Conteguntur hæ capillaceo quodam involucro, in acutum deſinente, colore ſubflavo, ut quiſpiam videre poterit ex earum imagine quam hic appingi curavimus. ut alia quoq; Medicæ materiæ ſtudioſi ſuam de his ſententiam proferant. Tria nobis allata ſunt genera prima. Nuces Farfalach Conſtantinopoli vocari eas, ſcripſit ad me Gulielmus Quaccelbenus, Medicus inſignis, ut latius in Epiſtolis ante à nobis ſcriptum eſt. Ego verò has Indicas crediderim eſſe Avellanas, Serapioni Fauſel appellatas. Nam illis omnibus notis correſpondere videtur. Videtur haſce nuces rectè agnoviſſe Matthæus Sylvaticus, quippe qui de his ita ſcriptum reliquerit: Faufel id eſt Avellana Inda, eſt ſimillima nuci Muſcatæ: niſi quòd pars una eſt plana, altera eminentior, ita ut poſſit ſtare erecta, ſicut calculus, qui in ludo dicitur pedes: in cæteris intus & extra nuci muſcatæ ſimilis eſt, ſine odore, & ſapore adſtringenti. Naſcitur hæc nux incluſa in quadam lanugine, ſeu potius capillaceo involucro Indicæ nucis modo barbato, ſimili folliculo ſerici. Multoties fertur inter alias ſpecies à Calicut, & ego vidi ipſam in ſuo folliculo: hæc ille. Avellanæ hujuſce planta, (ut Serapio eſt author) eſt ſimilis Neragil, id eſt Nuci Indicæ, proceritate tamen minor. Refrigerat quæ Fauſel appellatur & valenter adſtringit: proinde membra corroborat, confert calidis morbis quibuſcunq; tam bibita, quàm exterius illita. Decoquitur in vino ad dentium dolores, & fluxionem, ſiquidem ſi eo calido foveantur, non ſolùm eorum dolores mulcet, ſed commotos firmat, gingivas laxas ſtringit, & fluxiones inhibet. Illinitur quoq; utiliter ad palpebrarum ſcabiem. Additur in collyriis, quæ paramur ad oculorum inflammationem. Atqui præter id admirabile admodum eſt medicamentum, adverſus dyſenteriam drachmæ pondere quotidie potæ cum ſucco pomorum Cotoneorum, aut cum vino rubro auſtero. Sed alia eſt Avellana Indica, quam mihi dono dedit Jacobus Antonius Cortuſus, patritius Patavinus, rei plantariæ peritiſſimus. Siquidem hæc longè alia eſt, cum facie, tum magnitudine, ut ex ejus imagine, quam hic appinximus quiſpiam videre poterit. Contegitur hæc putamine exteriori cardamomi majoris putamini ſimili, ſed duriore, compactiore, & colore magis obſcuro: magnitudine Juglandis, viridi adhuc putamine circumtectæ. In eo itaq; Avellana concluditur, oblonga utraq; parte acuminata, dorſo arcuato, & inferiore parte lata ac ſeſſili, oſſe contecta duro, lævi caſtanearum colore, in quo nucleus concluditur ſolidus, ejuſdem fere figuræ, tenui albaq; membrana circumveſtitus, dulciq; intus medulla, & ipſa quidem albicans. Atqui de ejus facultatibus, nihil hactenus compertum habeo. Cæterùm, dum hæc ſcribo, altera quoq; comparuit Indica Avellana, ſuperiori longè minor, ab eodem Clariſſimo Cortuſo mihi Patavio miſſa. Eſt itaq; hæc ſuo tegumento exempta, quod lævemolleq; eſt, colore ſubpallido, nec folio Palmæ craſſius, glandis acuminatæ, aut Myrobalani flavi ferè figura, duro putamine, colore vulgaris Avellanæ, oblongo intus nucleo, pumilam amygdalam referens ut ex ejus hic imagine omnibus palam fiet. Afferuntur ex India una cum Myriſticis nucibus. Sed quoniam ſcribenti mihi de Nucibus omnibus, ANACARDIA ſeſe

obtulere

VIII. AVELLANA INDICA.

IX. NUCULA INDICA.

XI. ANACARDIUM.

obtulere Græcis veteribus ignota, cùm & ipsa in officinarum usu expetantur, de eis quoq; verba facere ex Arabum testimonio, non quidem abhorrere duximus. Sunt igitur Anacardia (ut testis est Serapio) fructus cujusdam arboris, avicularum corculis non dissimiles, unde & nomẽ, colore etiammũ cordis modo rubescente, cùm scil. de arbore decerpuntur. Ineſt iis liquor mellis crassitie sub cortice residens sanguinis modo rubicundus, sub quo est & nucleus parvæ amygdalæ effigie. Nascuntur in Siciliæ montibus, qui continuè igneas eructant flammas. Excalfaciunt, & exiccant tertio excessu. Præstat in medicina liquor, etsi myrepolæ cõmuni errore & cortice, & nucleo utantur. Anacardia (ut ajunt) labantes revocant sensus memoriæ, vigorẽ restaurant, & nervorũ & cerebri affectibus quos frigida causa attulerit, auxiliantur: nihilominus sanguinem exurunt, & cutim ulcerant. Quare Anacardia juvenibus noxia sunt, cum & adurant, & deleteria facultate non vacent: cui tamen remedio est lac assatim potum, & oleum ex eorum nucleis expressum. Anacardii mentio & vires.

Hactenus de variis nucibus, nunc earum nomina sunt nobis reddenda. Nuces communis usus, Græci vocant κάρυα βασιλικὰ: Latini, nuces Juglandes: Arabes, Jeuz, Leuz, aut Giauz: Itali, Noci: Germani, Nüsse vnd Welschnüsse: *Hispani, Nœzes: Galli Noix. Nux verò, quæ ex India defertur, recentioribus Græcis, κάρυον ἰνδικὸν appellatur: Latinis Nux Indica: Arabibus Neregil. Dabig, seu Giauz jalbend: Italis, Noce d' India: Germ.* Indianische Nüß: *Hisp. Noez de las Indias: Gallis Noix d' Indie. Nux deinde, quæ μοσχοκάρυον, μελοκαρύδιον, κάρυον μυριστικὸν, ἢ κάρυον ἀρωματικὸν Græce, Nux myristica, aut Nux moscata Latinè dicitur: Jeuzbaue, Jusbague, seu Giauziban, Arabice: Noce Moscada Italice:* Moschatnuß/ *Germanicè Noez de especie, Hispanicè: Nous muscades, Gallicè. Nux præterea, quæ Arabibus Leuz alkei, seu alkee. Officinis ac Barbaris Nux vomica, & Italis Noce vomica nominatur. Nux denig, Arabica voce Leuzalrachaba dicta: Latina Nux metella: Recentioribus Stramonia: Barbara, Nux Methel: Italica, Noce metella nuncupatur. Avellanæ Indicæ, Italis, Nocinole d' India. Quod autem ἀνακάρδιον Græci, Latini item Anacardium dicunt: Arabes, Baladar, seu Beladur: Hispani, Anacardo.*

Nux de quibus dicatur.

Nux: quemadmodum βαλάνος glandis, ita τῆς καρύου nucis nomine permulti fructus nominantur: siquidem Athenæo auctore, Attici omnes fructus lignoso cortice inclusos κάρυα nominant. Κάρυα quod caput odoris gravitate offendant Plinio. Nux persica & basilica, quòd è Perside à Regibus sit translata. Hujus aliquot differentiæ a magnitudine & corticis duritie: sunt quæ à magnitudine malis æquales Caballinæ dicuntur, aliæ mediocres, aliæ minores, sic sunt quæ ante festum Johannis nec folia nec nuces ostendant.

Nux Indica.

II. Nux Indica, fructum aliqui censent Palmæ Indicæ, qua de re Garziá qui volet, legat: videtur in genere Caryotarum esse, quos Plinius Nicholaos appellat, aut quod Pateton nominat. Coccus Indica, Lac. Nux Indica, Cord. hist. Lon. Lob. Cast. Lugd. Tab. Cęs. Palma Indica, Garziæ, Lugd. in appẽd. cui & Elephantis. Ajunt referente Cæsalpino, crescente nuce colligi humorẽ sub extimo involucro inter stamina, qui nuce perfecta aquæ rosaceæ similis effunditur, mensura terni calicis ex singulis nucibus, qui in potu sit suavis. Arborem tradunt palmæ similem, cujus folia per sex menses aquã contineant: ramos primos vere amputari, mox largè, ut ex vitibus lachrymas exstillare, quę vasis excipiuntur, ut pro vino utantur, at triduo acescere: liquorem verò percoctum in melleã substantiam transire. Hujus est & altera species, quæ minor & Cuci Theophrasti à Cordo censetur: Nucula Indica quibusdam.

Nux moscata.

III. Nux moscata, videtur Nux Indica Aetii, cujus etiã in suffimento moscato meminit. Variat fructu oblongo & rotundo: quæ oblongo est, mas censetur, & a Cordo in hist. Nux moschata mascula vel major dicitur, estq; gustu adstringente, odore ferè nullo, carioſa magis, minus oleosa, affectibus ventriculi & capitis commodior.

Auctor

Auctor est Acosta in Moluccis humiles esse & fructu pusillo nasci. Triplici donantur cortice, cortex extimus quibusdam Narcapthum Dioscor. censetur: medius verò, qui reticuli instar fructui circumjicitur, Macis dicitur: tertius nucem quam in Officinis habent, continet. IV. Nux vomica (quod vomitum cieat) officinarum: hanc nec veram vomicam, nec methellam esse Anguillara putat. Nux metella vera, vomica officinis, Lonic. Nux metella, Lac. Nux vomica, Lugd. Tab. Cord. hist. cui & Canina. Nux metel vulgo, & Fungus oriëtalis Cæsalpino, verba asterisci inclusa ex secunda commentariorũ editione adjecimus, maxime propter vomicas officinarũ V. Hæc nux methel censetur Lug. Nux vomica vera seu metella officinarũ Lon. Nux vomica, Lacunæ: Hippomanes Cratevæ quibusdã. VI. Quæ pro nuce Methel à Commentatore proponitur, ad Solanũ, (licet Cardanus dubitet) referimus, cujus duo sunt genera: alterũ fructu rotundo & semine albo: alterũ fœtidũ, fructu oblongo & semine nigro. Primũ Solanũ pomo spinoso semine albo C. B. Stramonia seu pomũ spinosum, Trag. Stramonia, Dodo. gal. & fol. Ges. hor. Lac. Lon. Fuch. (cui & nux methel) Lugd. Stramonium peregrinũ, Lycopersicum Galeni, βαρυοπέπιχλον Dodonæi, Lob. Hyoscyamus Peruvianus, Cordo hist. Solanũ spinosum, Lac. Tab. Hippomanes, Anguillarę Ges. hort. Nux methel Avicennæ, Tatonla Turcis, Paracocalõ Græcis, corona regia, Nux impropriè, pomum verius, Mandragoris potiùs quàm Solanis adnumeranda, Solanum Romanum Monspelii, Solani pomiferi genus tertium, Ges. hor. Nux methel sive Stramonia Alpino, Cast. Cam. Malũ spinosum Solanum manicũ alterum Dioscor. cui caput olivę, sed hirsutius tribuit & Theophrastus simile fructui platani, Nux methel Avicennæ Cæsalpino VII. Solanum fœtidum pomo spinoso, semine nigro, vel Stramonia fœtida nigro semine, planta est fruticosa, humanã superans altitudinem, ex cujus radice fibrosa, alba, pro ratione totius plantæ, parva, caulis exsurgit unicus, crassus, inæqualis, striatus, viridis, bicubitalis, altiorve antequam in varios brachietur ramos: hos folia cingunt ampla, quorũ aliqua palmum longitudine excedunt & latitudine adæquant, quæ instar foliorum Xanthii laciniata sunt, in acutiores tamẽ & longiores angulos desinunt, viridia, venosa, ex pediculis levissime villosis dependentia, gravissimo & tetro opii odore prædita, quę etiã non trita, sed saltẽ vestibas transeuntium mota emittunt. Flores in extremis ramis dodrantales, ex calicibus quinquangulis viridibus, oblongis prodeunt, colore albi, calathi instar integri, qui in acuminatos angulos desinunt, in quorum medio stamina quina, etiam sena (quæ extra florem non feruntur) quibus singulis singula capitula oblonga, alba, ut in liliis albis residen, quæ pulvere etiam aspersa. His succedunt fructus copiosi, brevi, angulosо, crassoque pediculo insidentes, ex rotunditate oblongi, nucem juglandem magnitudine æquantes: horum exterior cortex viridis, undique aculeis horridis cingitur, qui exsiccatus, sponte in quatuor secedit partes: in horum medio fungosa membranosaque substantia, cui undique semina depressa, lenticulæ forma, multò quàm in altera Stramonia, quæ semine albo est, minora, tanta copia infixa sunt, ut pomum refertum sit, quæ ante maturitatem candida, matura verò atra existunt & amara. Nascitur in Malavar umbrosis locis & secundùm aquas: nostri in hortis colunt. Hoc primus Christophorus Acosta pictum proposuit Daturæ nomine, sic enim Lusitani & la Burladora, hoc est, facetum nominant: in Malabar Unmatacaya: in Canara, Datyro: apud Arabes, Marana: apud Persas & Turcas, Datula dicitur. Germani Jaelsolben vnd stinckende Etachelnüß vocant. Maxima pars Medicorum iis in regionibus legitimam Nucem Methel Arabum esse censent. An fortè Solanum manicum Dioscoridis? Nuci metellæ congener Cam. in Matth. Frigidam excessu tertio & siccam secundi fine constituunt: pernicioса idcirco qualitate non caret. Seminis triti dimidiam drachmam ex vino qui hauserit, diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut ejulans, aut dormiens, aut alteri colloquens & respondens, omnium tamen postquam ad se redierit immemor. Simia sumatur quantitate, interimet: licet Gentiles ad provocandas urinas cum Pipere & foliis Betele id exhibere soleant: sed aliis potiùs utamur certioribus: Gentiles Medici ad curam eorum qui sumpsere vocati, vomitum provocant, fortesque ligaturas & fricationes adhibent, quæ si non sufficiant, balnea ex aqua calida præscribunt ad sudorem movendum: Porrò a vomitu Vinum propinant, cui Piper & Cinnamomum admiscent. Semine per noctem in aceto macerato, dein exactè trito, utiliter illinuntur herpetes milliares & erysipelata serpentia, brevi enim sanari A Costa monet. Sic & Radicis drachma ex vino pota somnum profundum inducit, in quo varia insomnia & miræ rerum facies obversantur. Hujus adhuc duo sunt genera quæ flore potissimum à prædicto differunt, siquidem colore sint flavo & secundum pedicellos nonnihil rubent. Sed de his in historia. VIII. Avellana Indica hic proponitur oblonga, cum suo involucro & eodem exuta: ejusdẽ varietates aliquod adduntur: dicitur Areca Scaligero, Vartomano, Lugd. Areca sive Faufel, Clusii: Faufel sive avellana Indica, Sylvatico: Faufel, Serapioni: Frefel Avicennę, Lugd. Faufel Garziæ, Lob. Areca Cast. Tab. Nuci Indicę affinis fructus Indis Areca sive Faufel Cęsal. Avellana Indica Acostæ. IX. Nucula Indica Tab, Avellana Indica Lob. X. Mehenbethene, Lob.

Nux vomica.

Nux methel.

Stramonia.

Solanum fœtidum spinosũ.

VII. SOLANUM FOETIdum spinosum.

Avellana Indica.

Mehenbethene.

Lob. Tab. Lugd. Est etiam ex Avellanis Indicis XI. Anacardium (à cordis similitudine & colore) Avicennæ & Serapionis Lug. Anacardium Cord. hist. Lac. Tab. Anacardus, Calt. Cæsal. cui & Anacardium recentioribus Græcis, & Persea fortè Plinii, Anacardum à Costæ. Anacardium.

Κάρυα ποντικά. NUCES AVELLANÆ. CAP. CXLII.

NUces avellanæ, quas & leptocarya vocant, stomacho infestæ sunt: ipsæ tamen tritæ, & in aqua mulsa potæ, tussi veteri medentur: tostæ, & cum exiguo piperis potæ, destillationem concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe ursi peructus, alopeciis capillum reddit. Ajunt nonnulli usta earum putamina, & in cineris speciem redacta, cum oleo, cæsiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

NUX AVELLANA.

Avellanarum consid.

Avellanæ nuces ideò Græcis Ponticæ dictæ sunt, quòd in Graciam (ut Plinius inquit) è Ponto primùm allatæ fuerunt. In Italia tamen & in urbanarum, & in sylvestrium genere numerosæ reperiuntur. Caterùm ex domesticis aliæ oblongæ, aliæ rotundæ sunt: veruntamen oblongas & præstantiores, & gustui gratiores esse constat, & illas præsertim, quæ putamine vehementer rubent, & fractu minimè sunt contumaces, quales sunt Vicentinæ, quæ tã suavi sunt sapore, ut pistaciis ferè comparari possint. Siquidem non omnibus Avellanis idem sapor reperitur, neque eadem pulpæ gratia: siquidem aliæ pradulces ac mansu faciles, aliæ vero asperiusculæ, & ingratiores, & mansu duriusculæ habentur. Oblongæ serius maturitatem sentiunt, celerius verò rotundæ: quapropter illæ vegetiori sunt nucleo, diuq; perdurant. Sylvestribus coryletis ferè innumeris scatent Tridentini montes, quæ oblongas pariter, & rotundas largiuntur nuces, tanta ubertate, ut eas rura saccis legant, ubi maturitatem senserint. Avellanarum planta, quæ corylus dicitur, rarò procera spectatur, sed quæ ab ipsis statim radicibus numerosos emittat caudices, ut fruticosa sit: arborescit tamen, è quibus in summitate rami exeunt frondosi, ac virgis non brevibus, enodi materie. Foliis est Alno similibus latioribus tamen, crispioribus, tenuioribusq; & in ambitu serratis. Cortice vestitur tenui, albis maculis vario. Radicibus nititur minimè crassis, altis tamen, vivacibus, ac robustis. Florere hanc arborem non videmus, sed julos emittere Autumno, quo tempore folia decidunt, longi piperis figura, debiscit is ineunte Vere ac defluit, cum folia prosiliunt, tunc calyculacea tegumenta totidem quot juli, supra pediculum exeunt, eorumq; singulis nuces singulæ. Vestitur Avellana nucis putamen, virid: callosaq; membrana, in extremitatibus tamen mollior, & fimbriata in barbæ modum protrahitur: quo fit ut quibusdam hæ barbatæ nuces appellentur, etsi genus reperiatur haud barbatum, sed adeò brevi amictu, ut putamen anteriori parte nudum videatur. Nucleus primò molli calyculo innascitur, alba occlusus medulla, atqui subinde indurescente putamine, is adolescit, tenui membrana circumplexus. Nuci nucleus quandoq; albus, quandoq; purpurea vestitus membrana, dulcis ferè Amygdalarum modo, sed duriore pulpa Domesticæ habentur in hortis, vineis & viridariis: Sylvestres verò ubiq; proveniunt in sylvis & secus itinera. Bilem nuces augent, & dysenteriam faciunt, uberius devoratæ. Tritæ tamen, & ex mulsa hausta, tussi veteri medentur, & cum exiguo piperis hausta destillationes concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe ursi peructus, alopeciæ capillum reddit. Putamina ipsa cruda in tenuem pulverem contrita, & ex vino austero hausta drachmarum duarum pondere, diarrhœam cohibent, & albas fœminarum profluvia: verum ad hoc, ac etiam menses cohibendos, sunt qui magis præstare affirment subrufescentem medullam, quæ putamini intus inhærens nucleum circum ambit. Ajunt nonnulli usta earum putamina ac oleo excepta, cæsiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite. Observavit simplex rusticitas, serpentem prorsus obtorpescere, quæ Corili virga percussa fuerit, & tandem emori: nec fortasse mirum, cum nux ipsa cum ficubus & ruta devorata, venenis ac venenosorum animalium morsibus resistat. Oleum è nucleis expressum articulorum dolores inunctum juvat. Avellanæ (ut memoriæ prodidit Galenus tum libro septimo simplicium medicamentorum, tum secundo de alimentorum facultatibus) plus habent essentiæ terrestris, ac frigidæ, quam Juglandes: quin & plus præbent alimenti, siquidem densiores sunt, & minus pingues. Dioclesauctor est, Avellanas nuces minus amygdalis alere, cibis in ventriculo supernatare, largius esitatas caput tentare, innocentiores tamen esse virides, quam aridæ. Nuces quæ κάρυα ποντικὰ, καὶ λεπτοκάρυα Græcis, Latinis nuces Ponticæ, nuces Præneſtinæ, & nuces Avellanæ dicuntur: Arabibus, Agileuz, seu Bunduch: Italis, Noccivole: Avellane, & Nocelle: Germanis, Haſelnuß: Hispanis, Avellanas: Gallis Noysilles Noysette, & Melline: Bohemis Vuoredi Liskouuy.

Corili hist.

Avellanarum facultates.

Avellanarum vires ex Galen.

Nomina.

Avellana, quæ Februarii fine communiter flores eleganter rubentes instar staminum ostendit, Heracleotica Theophrasto, quod ex Heraclea Ponti translata: dicitur Nux barbata, Plinio: Nux avellana seu Corylus recentioribus. Alia est sativa, alia sylvestris. Sativa fructu est oblongo, rubro, hæc vera pontica veterum: alia fructu rotundo, eoq; vel minore vel majore, hæcq; est Avellanæ tertium genus Cord. in Dioscoridem, & Nux avellana major Lugd. dicitur. Est & Corylus Macedonica, cujus nuces in racemum congeruntur, monente Gesnero. Habetur & Byzantina pumila apud Clusium & Tabernæmontanum.

Huc referendę ex Monarde Avellanæ purgatrices, quæ colore & forma noſtris reſpondent, quæ in novo orbe inſula D. Dominici reperiuntur, & Ben magnum medicorum vulgus vocare teſtatur.

Μορέα. MORUS. CAP. CXLIII.

a Omnia exemp. μορέα ἡ δὲ συκάμινος i. Morus ſive ſycaminea.

Morus arbor nota eſt: cujus fructus b alvum ſolvit, ſtomacho inutilis eſt, & facilè corruptionem ſentit. Hoc idem præſtat mori ſuccus: decoctus autem æreo vaſe, atq; inſolatus, adſtringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonſillarum inflammationes, addito mellis exiguo. Sed inoleſcit vis ejus adjecto ſciſſili alumine, galla, croco, & myrrha: item myricæ ſemine, iri, & thure. Immatura mori poma ſiccantur, tuſaq; acinorum rhois vice, obſoniis miſcentur, ut cœliacos juvent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus alvum reſolvit: latas ventris tineas excutit: his quoque auxiliatur, qui aconitum hauſerunt. Folia trita ex aceto illita, ambuſtis igni medentur: tinguntque capillum, vitium & fici nigræ frondib. ſimul coctis in aqua cœleſti. Succus foliorum cyathi menſura potus, contra phalangiorum morſus auxilio eſt. Fervefacti corticis, & foliorum jure, dentes aptiſſimè in dolore colluuntur. Radix circiter meſſem inciſa, facto ambitu ſcrobe, ſuccum emittit, qui poſtridie concretus inveniri ſolet. Is in dolore dentium efficax eſt: tubercula diſcutit, & alvum purgat.

b Cat. κοιλίοις μαλακτικὸν, καὶ λυτικὸν. i. alvum mollit & ſolvit.

I. MORUS.

II. MORUS ALBA.

Mori cõſid. & hiſtoria.

Mori duo ſunt genera, album videlicet, & nigrum, à fructuum colore ita appellata. Nam & nigra, & alba morare periuntur, quæ non ſolùm colore, & magnitudine differunt, ſed etiam ſapore.

Mori nigræ deſcript.

Nigræ Moris caudice plurimum eſt contorto, gibberoſo, ac nodoſo, etſi nonnunquam ſatis ſpectatæ proceritatis reperiatur. Ramos edit craſſos, in latum magis, quàm ſurſum ſpatiantes: libro veſtitur craſſo, lento, flexiliq;, cui materies ſubeſt robuſta, & medullitus flava. Radicibus nititur numeroſis, magnis ac robuſtis, non tamen altè deſcendentibus ſed quæ ceſpite tenus in ingentem ſeſe diffundunt longitudinem, & præſertim albæ mori, fortaſſe quoniam hæc amplior, altior, proceriorq; ſemper quam nigra habeatur. Nigræ folia latiora craſſioraq; ſunt, & ambabus in acutum deſinentia, & circumquaq; ſerrata, quanquam nonnulla, in utraq; moro, vitigineæ quandoq; ſpectantur. Nigra fructum fert rubi, grandiorem tamen & oblongiorem, ſanguineo ſucco per maturitatem madentem, qui contactu manus & os inficiat: is primum viridis eſt, & ſubcandicans dum adoleſcit rubeus & per maturitatem niger. Idem dum rubet acido adſtrigentiq; ſapore deguſtatur, ſed ubi maturuerit, adeò mutaſcit, ut dulcis ferè fiat, modica remanente auſteritate. In alba autem bacca minores habentur, quæ ante maturitatem ſubvirides factæ, auſteriuſculo ſapore percipiuntur, ubi verò ultimam ſenſere maturitatis coctionem, melleam priorſus dulcedinem reſipiunt, quo fit ut minimè cum nigris facultate conveniant. Alba ubiq; ſcatet Italia, ac etiam Hiſpania: ad alendos bombyces ſericeos tantùm ſata. Nigra verò etiam ubiq; habetur, aut in hortis, aut in viridariis. Sapientiſſima antiquis Morus dicta eſt, quòd ultima inter urbanas arbores germinare incipiat. Amat amœnos tractus. Materie conſtat utili operibus quæ flexu conſtant, eiq; hac in re primatus datur. Æternam arbitrantur ac validam, ideò ſurculas ex ea circoſq; faciunt, utunturq; ea in navigiorum fabricis. Mora (ut prodidit Gal. lib. 8. ſimplic. medicam. item ſecundo de alimentorum facultatibus) matura quidem ventrem ſubducunt, immatura verò ubi aruerint admodum reſtringunt. Itaq; ad dyſenterias accommodata ſunt, item ad cœliacas, & quaſcunq; alias fluentes affectiones. Porrò quòd maturorũ ſuccus ad oris medicamenta ſit utilis, propter eam videlicet, quæ ineſt illi, adſtrictionem, neminẽ latet. Præterea ad alia cõplura particularia, quæ

Morus alba.

Mori vires ex Gal.

quæ mediocrem exposcunt adstrictionem, competit. At immatura mora præter acerbitatem, sortita sunt & aciditatem, & tota adeò arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam vim obtinere videtur, ex restrin[illegible] & purgante compositam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latas [illegible]orũ tineas perimat. In aliis autem partibus restringens vincit, in foliis tamen, & germinibus quodammodo media utriusq; temperies est. Mora ubi primùm mansa fuerint, ingesta citissimè transeunt, & alios cibos suo veluti ductu viam struunt, verùm secundo loco sumpta, celerrime alios una cum cibis corrumpuntur: id quod etiam faciunt, si cùm eduntur pravo in ventriculo humori occurrant. Quòd si corruptionem non sentiant, corpus quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi actu frigida assumantur. Paucissimum ministrant alimentum similiter atq; pepones, haud tamen vomitum cient, nec stomacho, ut illi adversantur. De Moris autem, quæ rubi ferunt, libr. 4. in Ruborum commentatione. Deo favente, latius differemus. Sed quoniam Mori folijs & vescuntur, & aluntur vermiculi, latinis recentioribus Bombyces appellati, qui admirabili naturæ spectaculo, & miro ac ferè inexplicabili opificio nobis SERICUM vellus conficiunt, vestesq; & ipsum in medicum usum in Arabum medicorum antidotis, non præter rationem fore duximus ejus hîc vires (quandoquidem non invemo è veteribus Græcis, qui de hoc quicquam prodiderit) ex Serapione, & Avicenna describere. De eo itaq; scribens Serapio, Bombyx inquit (ita Serapionis verba latina reddidit Nicolaus Mutonus Mediolanensis) aureus jam filus agglomeratus, obscuroq; clausa carcere, nec annuo vix spatio intacta, folliculum rostro contundit, ac protinus erumpit, unde oritur Habrisen & Ken. Folliculo autem insolato, ut Bombyx, Serue extinguatur, sericum aut seta inde efficitur: hæc ille. Cæterùm alterius, ac sanè diversi generis sunt animalia, quæ à Seris populis aluntur ad Serica stamina comparanda, de quibus lib. 6. quinq; regionum veteris Græciæ ita scriptum reliquit Pausanias: Sed enim quæ fila ad textrinam usurpant Seres, ea è nulla stirpe sunt. Nascitur in eorum terra vermis, quem Serem Græci, ipsi longè alio appellant nomine: magnitudine est id insectum dupla maximi scarabei, cætera aranei simillimum. Hoc Seres accuratè nutriunt, cellas illi tum æstivas, tum hybernas aptè fabricantes. Pedib. (habet verò octo, quot & aranea) sub arboribus testile opus facit. Annos ferè quatuor panico alitur: quinto demum (neq; enim longior contingit vita) viridem apponunt arundinem, quo pabulo bestiola illa maximè delectatur, eo satur sagina rumpitur. Educunt inde e visceribus staminum volumina: hactenus Pausanias. Bombycinum vellus (ut scribit Serapio) medicorum nonnulli in caliditate, & siccitate symmetrum posuerunt. Cordi laudatissimum. Ipsum enim roborat, in eoq; sanguinem expurgat, unde medicamentis cordi potissimum conducentibus admiscetur, præsertim compositioni ex Moscho, Græcis Διὰ μόσχου inscripta. Uritur, quo siccius redditum, lævigari, & tenuissime comminui possit, quanquam id nonnullis improbetur, ne vires per ignem minuantur. Cæterùm minutatim inciditur, admixtumq; unionibus potissimum Succino & Corallio, facilè contunditur. Alii vim per coctionem extorquent, decoctoq; a colatura in mortario, aliove vasculo, medicamenta sole calente infundunt, quoad bellè macerentur, atq; imbibantur facultatemq; omnem attraxerint, indeq; exiccant, & in usum repomunt: nec plura Serapio. Scripsit quoq; de Bombycini velleris facultatibus Avicenna, libro de viribus cordis, his verbis: Sericum ex fortibus lætificantibus est, excellentius tamen est crudum, sed quandoq; cadit in usum & coctum, potissimum si non fuerit tinctum: est autem calidum & siccum in primo: corroborat itaq; cor ac etiam visum quemadmodum & memoriam: quin etiam naturales operationes mirificè exhilarat, qua in re crudum eo longè præstat, quod ignem fuerit expertum, tametsi coctum quandoq; in usum veniat, verùm antequam in infectorum cortinis immersum inficiatur. Excalfacit sericum, resiccatq; ordine primo, exiccat, & attenuat ea naturæ dote, ut cor recreet, lætumq; efficiat. Quapropter laxat, firmat, purificat, & illustrat spiritus: neq; enim facultas una tantum assignatur spirituum generi in una tantùm dispositione, sed ei proprium est, omnibus æquè spiritibus opem ferre, ita ut spiritus tam vitales & animales, quàm naturales resicere valeat. Cæterùm quamvis negaverit Avicenna decoctum sericum, & fullonum coloribus imbutum in medicos venire usus, Mesues tamen in eo Serapio, quod de pomis inscribitur, id sericum admittit, quod cocco legitimè sit infectum. Idq; similiter inserit in ea medicamenti compositione, quam Alchermes ipse nuncupavit. Arbor, quæ μορέα ἡ συκάμινος Græcè, Latinè Morus appellatur: Italicè, Moro. Ejus fructus Græcis συκάμινον, Latinis Morum dicitur: Italis, Moro. Arabes utrunq; Tut, seu Thut nominant: Germani, Maulberbaum und Maulber: Hispani, Moras del moral: Galli Meurier & Meure.

Bombycis hist.

Seres Pausaniæ

Bombycini velleris usus

Nomina

a Meum ita distinguit. πολύκομον, σφοδρα ἐοικὸς τοῖς φύλλοις μορέᾳ. i. folius Moro valde similis. At Cat. σφοδρα. refert ad πολύκομοι. Illud verò, quod sequitur. i: multo lacte abundans, in omnibus exempl. deest.

Morus Sycamine Theophrasto, sativa est & sylvestris, seu ratione fructus nigra & alba. I. Morus nigra fructu est majore & suaviore, quæ in arborem excelsam excrescit, aliquando humilis remanet, & Chamæmorus dicitur, augmenti tarditate tantùm discrepans: diversa tamen est ab hac Chamæmorus cujus Clus. in hist. Pannon. meminit. Dicitur recentioribus Morus & Morus nigra: in quibusdam officinis, morus celsa ad differentiam fructus Rubi, quæ etiam Mora dicuntur. II. Morus alba sive candida, in qua folia instar foliorum vitis laciniosa & sinuata sæpissime observavimus in urbe Patavina.

Συκόμορος. SYCOMORUS. CAP. CXLIV.

SYcomorum, aliqui etiam sycaminum, id est, morum, vocant, cujus fructus sycomorum etiam propter inefficacem gustum, appellatur. Arbor est magna, fico similis, a frondosa, multo lacte abundans: foliis mori: pomum ter aut quater anno fert, non ramis, ut fico, sed caudice ipso, caprifico non dissimile, dulcius grossis sine granis interioribus: quod non matureścit nisi ungue, aut ferro scalpatur. Nascitur plurimum in Caria, Rhodo, locisq; non multi tritici feracibus: ubi proventu fœcundo restibiliq; juvamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Pomum alvo utile est, sed perquàm exilem præbet alimoniam: stomacho adversatur. Succus primo vere tenera arbore antequam fructum ferat, eximitur, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim altiore plaga violetur cortex, nihil effluet. Spongia aut vellere lachryma excipitur, quæ siccata, & in pastillos coacta, fictili vase reponitur. Vis b succi emollit, & vulnera conglutinat, discutit collectiones concoctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra serpentium morsus, duratos lienes, stomachi dolores, & perfrictiones: celerrimè teredinem sentit. Gignitur & in Cypro arbor genere distans, quæ cùm sit ulmus, prædita tamen est foliis c sycomori, fructu pruni magnitudine, multò dulciore, supradictis cætera similis.

b ὑγρόν. liquor.

c Meum συκαμίνου.

Sycomorus (ut Theophrastus est auctor lib. 4. cap. 2. de plantarum historia) arbor est moro nostrati similis, quippe folio magnitudine, aspectuq; proxima. Fructum præter cæteras peculiariter gignit; non enim germinibus, non ramis extremis,

Sycomori hist. ex Theoph.

I. SYCOMORUS.

II. SYCOMORUS SEU Ficus Cypria.

III. PSEUDOSYCOmorus

Sycomori mentio ex Galen.

Vulgaris error.

mis, sed caudice pomum parit magnitudine ficus, & visu proximum, succo atq; sapore caprificis sanè simile, verùm longè dulcius, granisq; internis omnino carens, multitudine numerosius, matureſcere nequit nisi ſcalpatur. Scalpitur autem unguibus ferreis: & cùm ſcalpta poma ſunt, ad quartum diem maturescunt: hisce ablatis, alia, & alia ex eodem loco ſubnaſcuntur, terno ita, & quaterno partu copioſa. Lactuoſa arbor admodum eſt, & materies (quòd ſit ſolida, robuſta, & nigra) ad multa commoda exiſtit. Hæc inter cæteras arbores id ſibi proprium vendicavit, quòd cæſa continuò viret, neq; ſiccatur unquam, niſi aqua obruatur. Eaq; propter & lacubus, & ſtagnis demergitur madefactaq; in profundo ſiccatur, cumq; ſicca omnino fuerit, ſuperfluitat atq; innatat: hactenus Theophraſtus. Hanc quam appingi curavimus, Sycomori imaginem miſit ad me clariſſimus Medicus, & rei plantariæ ſtudioſiſſimus, Ulyſſes Aldrovandus Bononienſis, vir quidem non ſolum doctrina, ſed etiam liberalitate, & humanitate præclarus. De Sycomoro diſſeruit Gal. libr. 2. de alim. facultatibus. ubi ita ſcriptum reliquit: In Alexandria Sycomori plantam vidi una cum fructu, parvæ, candidaq; ſicui adſimilem. Is fructus nullam habet acrimoniam, exiguæ dulcedinis eſt particeps, eſtq; facultate humidior quodammodo, ac frigidior, veluti mora: quinimo inter ac mora ficus medium jure quis ipſum collocarit, atq; hinc nomen ipſi inditum eſſe mihi videtur. Ridiculi namq; ſunt, qui fructum hunc ob id ajunt ſycomora fuiſſe nominatum, quòd parvis ficubus aſſimiletur. Ipſius autem naſcendi ratio ab aliis arborum fructibus quodammodo eſt diverſa: haud enim ex primoribus ramulis, ac germinibus, ſed ex præ grandibus ramis, caudiceq; enaſcitur. hæc Gal. Sycomoro ſimilis eſt (ut

est (ut loco citato memoriæ prodidit Theoph.) quæ in Creta vocatur Cypria ficus: nam & ipsa fructum edit, caudice, ramisq; crassissimis. Differt tamen a priore, quod germen quoddam emittit sine ullis foliis, radiculæ simile cui fructus præpilatur. Caudex arboris magnus, & populo albæ proximus, ejusq; folia ulmum repræsentat. Quater anno fructum fundit, sed nullum ad maturitatem perducit, nisi pomo ipso immaturo inciso, emissoq; lacte. Dulcedo ficubus non absimilis, & interna grossus planè conveniunt: magnitudo autem pruni est: hæc Theophrasti verba. Quæ sane maximo sunt argumento, hanc quoq; plantam in Sycomori genera annumerandã esse. Cæterùm apertè hallucinantur ii, qui putant arborem Sycomorum esse, quæ plerunq; visitur in monachorum claustris vulgo vocatis, & in templorum plateis, ubi mortuorum cadavera humantur, nusquam alias in Italia (quod sciverim noverimq;) hæc planta sponte nascitur. Arbor est procera, foliis vulgaris loti longioribus, & in acutum desinentibus. Baccas edit virides, e cujus baccis monachi verticillos factitant, quibus funiculo trajectis mulieres suas numerant preces. Hanc (ut Bellunensis castigavit) AZadaracht appellat Avicenna, quam deleteriæ facultatis participem esse prodit Fen sexta quarti, ut latius lib. 6. dicemus. Arbor, quæ Συκόμωρος Græcis, Latinis Sycomorus, & ficus Aegyptia nominatur: Arabibus, Mumeiz, Jumeiz, Aliumeiz, seu Giumeizi: Italis, Sicomoro, & Fico d Egitto: Bohemis Moruše. Pseudosycomorus, Italis, Sicomoro falso: Mauritanis, AZadaracht.

Vulgaris error.

Azadaracht. Nomina.

Sycomorus duplex à Dioscoride & Theophrasto proponitur: altera fructum ex caudice ramisve grandioribus emittit, hæcque Ægyptia est ficus: altera ex trunco germina sine foliis emittit, quibus ficus adhærent, & hæc Cypria est ficus. I. Sycomorus seu ficus Ægyptia, Cast. Lugd. Rauuolf. Sycomorus in Ægypto, Cord. in Dioscor. Sycomorus, Lac. Lon. Dod. gal. & fol. Lob. Alp. Tab. Sycomorus veterum, Ficus Pharonis vulgò in Syria, Morus Ægyptia Theophrasti, Gesn. hor. Sycamine Theophrasti, Cæs. II. Sycomorus seu Ficus Cypria, Sycomorus in Cypro, Cord. in Dioscor. Ficus Cypria, Rauvvolfio, & ex eo Lugd. In hanc classem referas Ficum Indicam Theophrasti, de qua ex Clusio Lugd. & Taber. & Mangle Oviedi videtur. Sic & ficus Nigritarum, foliis ficus, fructu duorum pedum, semine fabæ magnitudine, figura renis: apud Thevetum, ex quo Lugd. historia sumpsit. III. Pseudosycomorus, seu Zizyphus candida. Sycomorus Italorum male, Cord. in Dioscor. Azadarecht Avicennæ, Sycomorus falsò Monachis. Siliqua Bellonio, Sebastum seu Mixus alba quibusdam, aliis Laurus Græca Plinii, Gesn. hor. Zizipha candida Monspelliensium Lob. (cui & arbor Paradysi Lusitanis) Lugd. Azedarach, Dod. Azadarac, Arbor sancta Monspelliensibus, Lotus alba Pelicerio, Clus. hisp. Pseudosycomorus Tab. Cast. cui & ficus Ægyptia falsa, Pistacia sylvestris: Tuber Cæsalpino.

Συκα. FICI. CAP. CXLV.

FIci maturę recentes stomachum lędunt, alvum solvunt, sed facilè contracta ab eis fluxio sistitur: sudorem evocant papulasq;, sitim sedant, calorem restinguunt. Siccis natura excalfaciendi, *a* vires alunt, sed sitim magis stimulant, alvo utiles: rheumatismis ventris, & stomachi contraria: gutturi autẽ, arteriç, renibus, vesicæ & iis, quos longa valetudo decoloravit, anhelatoribus, hydropicis, comitialibus aptissimæ: fervefactæ cum hyssopo, & potæ thoracem purgant: tussi veteri, diuturnisq; pulmonum vitiis conveniunt: alvum molliunt tusæ cum nitro, & cnico, dein manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonsillarum inflammationibus gargarizatu prodest: *b* cum hordacea farina cataplasmatis miscentur, & in muliebres fotus cum fœnogræco, & ptisana. Cæterùm cum ruta coctæ, torminibus infunduntur: coctæ, illitæque duritias discutiunt: parotidas, & furunculos emolliunt: panos ad maturationem perducũt, maximè nitro, iri, aut calce addita. Crudæ, si cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum malicorio, pterygia purgant. cum atramento sutorio, deploratis fere tibiarum fluxionibus, & cacoëthicis ulceribus medentur: quin & cum vino decoctę addito absinthio, & hordeacea farina, utilissimè hydropicis illinũtur. Crematæ cum cerato sanant perniones, prurigines, sonitusq;, si crudæ terantur, & sinapi, liquoreq; aliquo exceptę auribus instillẽtur. Tam sylvestris, quàm sativę fici *c* lacteus succus coaguli modo lac contrahit, concretumq; dissolvit, ut acetum: exulcerat corpora, meatus aperit: solvit alvum, vulvam recludit cum detrita *d* nuce Græca potus: menstrua ciet cum luteo ovi appositus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplasmatis cum farina fœnigręci, & aceto utilis: lepras, lichenas, vitiligines, vitia cutis in facie, psoras, ulcera in capite manantia, cum polenta expurgat: instillatus plagę percussis à scorpione, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur: prodest dentiũ dolori lana exceptus, & cavis eorum additus verrucarum informicationes tollit cũ adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idẽ præstat succus è teneris ramis sylvestris fici, qui lacte prægnantes, silente adhuc oculo, tusi exprimuntur, & siccatus in umbra reponitur. Et lac, & succus imponuntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cũ bubulis carnibus ramuli ficulnei, facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt, quod magis solvat, si inter coquendum ficulneo furculo, spathæ loco, moveatur. Grossi, quæ erinei nonnullis vocantur, coctæ illitæ, strumas, nodosque omnes emolliunt. Crudæ *e* formicas, verrucas, & thymos, nitro, farinaq; additis, tollunt. Folia eadem possunt. Illita cũ sale, & aceto ulcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures sanant: iis *f* ficosæ extuberationes, & palpebrarũ scabritię perfricantur. Nigrę ficus, foliis cauliculisq;, candidę vitiligines perunguntur: faciunt ad canum morsus, *g* & ulcera, quę ceria, id est favos, vocant. Grossi cum sylvestris papaveris foliis ossa extrahunt, furunculos cum cera discutiunt: contra muris aranei morsus, & scolopendræ venena, cum ervo & vino illitę, auxiliantur. Fit ex cinere ficus tam sylvestris, quam sativę lixivium crematis ramorum cauliculis, quod subinde macerari opus est, & inveterascere: siquidem inter caustica intelligitur. Gangrænis prodest, namq; expurgat, & cõsumit, quę excrescunt, eoq; sic utendum est: spongia assiduè hoc lixivio imbuta superponitur. Interdum dysentericis, & in fluxiones vetustas, *h* & sinus cuniculatim exedentes, magnosq;, instillari conveniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet, & oras cõmittit, non secus atq; emplastra, quę cruentis vulneribus injiciuntur, enęma vocant. Bibitur ad discutiendum sanguinem concretum, & contra præcipitationes, rupta, convulsa, cum cyatho aquæ recenter colatum, addito olei exiguo: cœliacis, dysentericis, per se cyathus datus prodest: nervorũ vitiis, convulsionibus, comodè illinitur ex oleo, utpote quòd sudores moveat: adversus gypsi potũ, & phalangiorum morsus bibitur. Hæc eadem præstant reliqua lixivia, præsertim quernũ: omnia tamen adstringunt.

a Meum τρόφιμα. i. nutriũt.

b Meum & Cat. καὶ εἰς τὰς ὠμὰς λύσεις μίγνυται. i. admiscetur & hordeaceæ farinæ.

c Meum ὀπὸς. i. liquor.

d Meum μὴ ἀμυγδάλῃ. i. cum amygdalo. sed Catac. σὺν ἀμύλῳ. i. cum amylo.

e Meum μυρμηκίας. i. formicas, tãtum habet.

f Meum συκώδη καὶ τὰ τραχέα τῶν ἑλεφάντων. i. ficolæ, & asperæ palpebræ. Cat. καὶ τὰ βραχέα. i. breves.

g Addit Cat. σὺν μέλιτι. i. cũ melle.

h Meum κόλπων ἰτωνόμων καὶ μεγάλων, sinus cuniculosos & magnos.

I. FICUS.

II. CHAMÆFICUS.

III. FICUS INDICA.

FICUS INDICÆ FRUctus.

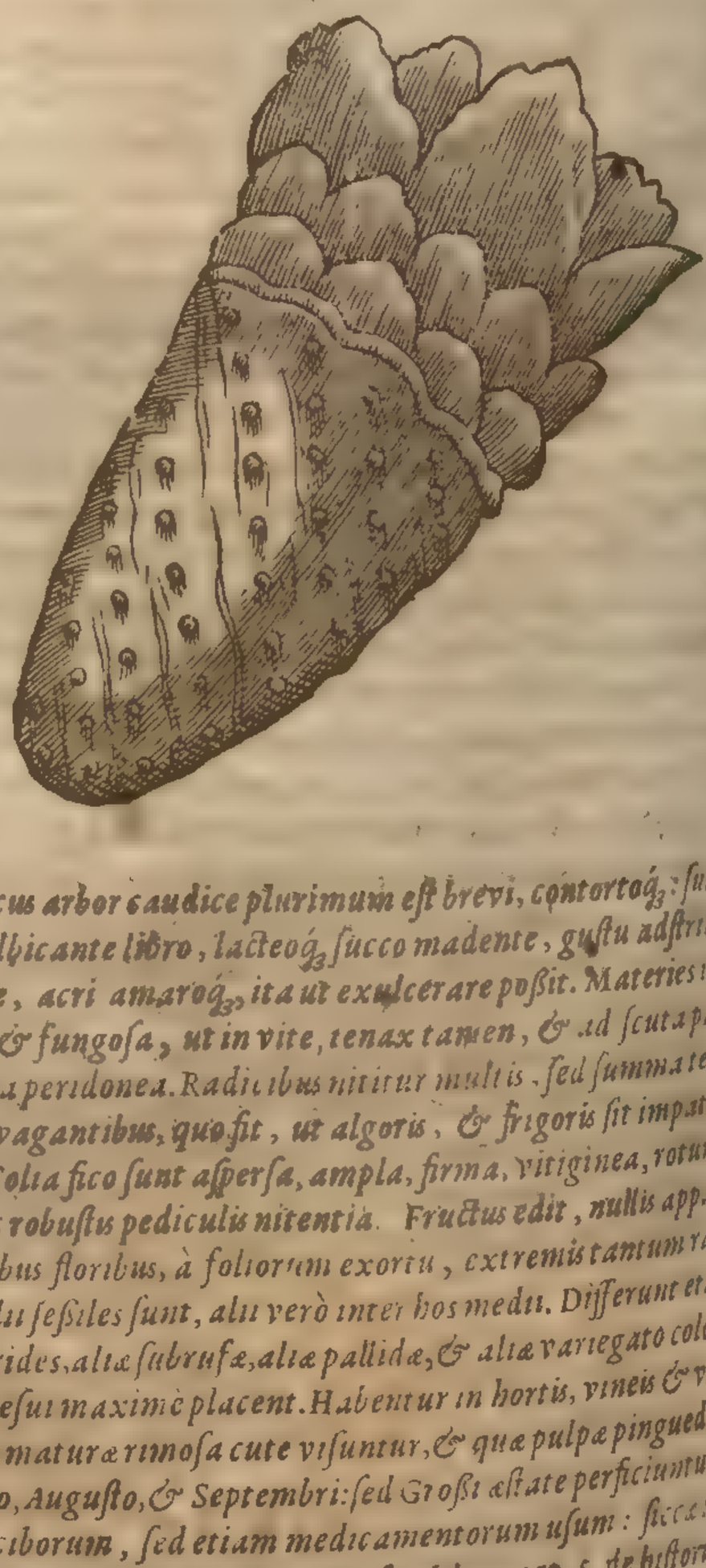

Ficorum consideratio, & histor.

Ficus arbor caudice plurimum est brevi, contortoq; : subalbicante libro, lacteoq; succo madente, gustu adstringente, acri amaroq;, ita ut exulcerare possit. Materies illa alba & fungosa, ut in vite, tenax tamen, & ad scutaparanda peridonea. Radicibus nititur multis, sed summa tellure vagantibus, quo fit, ut algoris, & frigoris sit impatiens. Folia fico sunt aspersa, ampla, firma, vitiginea, rotundis ac robustis pediculis nitentia. Fructus edit, nullis apparentibus floribus, à foliorum exortu, extremis tantum ramis turbinatos, & varios: siquidem alii pyri faciem repræsentant, alii sessiles sunt, alii verò inter hos medii. Differunt etiã colore Ficus: quippe quòd aliæ albæ aliæ nigræ, aliæ purpureæ, aliæ viridis, aliæ subrufæ, aliæ pallidæ, & aliæ variegato colore spectentur. Molli præterea sunt pulpa, granis minutis referta, quæ esui maximè placent. Habentur in hortis, vineis & viridariis, in Italia & Hispania copiosæ. Eæ præ cæteris laudantur, quæ maturæ rimosa cute visuntur, & quæ pulpæ pinguedine, dulcedine, atq; sapore cæteras antecellunt. Matureſcunt Autumno, Augusto, & Septembri: sed Groſſi æstate perficiuntur. Decerpuntur maturæ, & in sole siccantur cratibus, non solùm ad ciborum, sed etiam medicamentorum usum: siccæ in cadis ligneis asservantur. Atqui longè à nostratibus distant Indicæ Ficus, de quibus Theophrastus lib. 4. cap. 5. de historia plantarum

Ficuum varia genera.

Indicę ficus hist. ex Theophrasto.

plantarum ita scriptum reliquit: Indica autem regio arborem ficum vocatam sortitur, qua ramis radices dimittit singulis annis, ut primo volumine retulimus. Dimittuntur autem non ex novellis, sed ex anniculis, atq; etiam vetustioribus. Illæ se terræ conjungentes, ceu sepem circum arborem faciunt, ita ut veluti tabernaculum condatur, quo etiam morari homines solent. Radices autem nascentes evidentissime a ramis discernuntur: sunt enim albiores, hirtæ, tortuosæq;, binaq; fronde foliatæ. Item arbos comam supernam lascivam gerit, totaq; formicato ambitu pulchrè orbiculatur, & magnitudine vehementer excellit, quippe umbram bino stadio facere fertur, & crassitudine caudicis plerasq; ultra quam sexaginta graduum orbem colligere, magna vero ex parte quadraginta. Folium pelta non minus habet, fructum admodum parvum, magnitudine ciceris, ficui similem, quamobrem Græci ficum eam arborem appellabant. Parvum mirum in modum fructificat, non tantùm pro magnitudinis desiderio, verùm etiam omnibus rebus. Nascitur arbos hæc circa Aesivam amnem: hæc Theophrastus. Atqui eadem fere a Strabone lib. 15. sua Geographia, & à Plinio lib. 12. ca. 5. de Indica Ficu scripta reperio, sub qua ut idem scribit Plinius lib. 7. c. 2. turmæ conduntur equitum. Cæterum ea longe ab hac differre videtur, quam nos, quod ex Indis occidentalibus allata sit, Indicam ficum vocamus: siquidem hæc nec caudice, nec ramis, nec solis, nec fructu genuinam Indicam ficum refert, de qua scripsere Theophr. Strabo, ac etiam Plinius. Hanc Indi suo idiomate TUNE vocant. Ego vero eandem plantam esse censerem Opuntiam Plinio appellatam, quòd circa Opuntem proveniat, ut Theophrastus inquit his verbis: Huic Indicæ Fico simile, vel potius quodammodo mirabile, si quid ex folio radicem dimittat, qualem circa Opuntem herbam esse quandam enarrant, cui datum est, ut mandi suavitate posit. Nam ut nobis manifestò constat, abscisso ab hac planta uno tantùm folio, humiq; ad medium usq; sepulto, prognatus e sera radicibus paulo post folia supernè ex ipso prodeunt, adeò ut hac serie foliis è foliis prodeuntibus, in arboris speciem hæc planta assurgat, sine caudice, sine ramis, germinibusq;, ut ex appicta hic imagine quispiam cernere potest. Adeo ut inter naturæ miracula hæc planta meritò recenseri possit. Folia et crassissima sunt, ita ut quandoq; pollicis crassitudinem excedant, e quibus albæ, tenues, longæ, acutæq; prominent spinæ, etsi sine spinis nonnullæ visæ sint. Parit hæc planta illis in regionibus foliorum summitatibus fructus ficubus nostratibus similes, sed crassiores, & qui anteriore parte in coronæ speciem desinant, colore ex viridi purpurascente. Interior pulpa perinde est ac in nostratibus, verùm adeo succosa rubicundaq;, ut sanguineo succo, mororum modo manus inficiat. De viribus & qualitatibus, quid veri, certiq; afferam, sane non habeo: referunt tamen, qui Orientales Indias sunt pervagati, eorum esu & urinam sanguineam reddi: id quod multis non exiguum terrorem incussit, qui horum vires ignorarunt, non sine Medicorum & consociorum risu. Peregrinam Europæ est arbor, & in Italia a multis in hortis colitur. Unicum tantùm folium cum fructu mihi dono dedit Angelus Crottus Brixianus, cujus hic imaginem appingi curavi: quod è provincia secum attulerat Viennam. Audio quoq; in quibusdam Italiæ locis haberi hanc plantam, quæ ficus prosecus. quo tamen hactenus mihi in Bohemia agenti, videre non licuit. Habui quidem ego, dum Goritiæ agebam, hanc plantam, humano magnitudine, sed nunquam edidit fructum. Cæterum ut ad nostrates ficus revertar, & ut præter id, quod a Dioscoride prodituni est, earum omnibus facultas innotescat, & temperamentum: quin & ut omnes cognoscant, quòd præbeant alimentum, quæ nutritatem ac noxam inferre possint, ea paucis edisseram, quæ ex Galeno depromptsi, qui in primo lib. 2. de alim. fac. sic scriptum reliquit: Ficus tametsi minus pravi succi gignant quam cæteri omnes non modo fugaces, sed etiam autumnales fructus, non tamen id vitium prorsus effugere potuerunt. Cæterùm hæc ipsis insunt bona, nempe quòd commeabiles sint, & facile in totum corpus pervadant, penetrentq;: nam & abstergendi vi pollent haud obscura: cujus gratia post ipsarum usum nephritici multas arenulas excernunt. Cùm porro omnes autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minime omnium ficubus id usu venit. Carnem tamen non compactam, neq; firmam generant, ceu panus & fullacano, sed turgidulam, & subinanem, veluti fabæ. Quin ventrem flatibus implent & ipsæ, & non mediocrem hinc profecto molestiam intulissent, ni etiam celerem descensum essent adeptæ cujus beneficio, cùm celeriter pervadant, flatus quem excitant, non diu manet, atq; ob id minus cæteris autumni fructibus ladere consueverunt. Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in aliis quidem omnibus cernitur fructibus: quanquam non tantum in illis discrimen existit. Siquidem ad plenum maturæ ficus paulo minus omni prorsus nova vacant. Et sequenti capite, ubi uvarum facultates recenset, sic inquit: Ficus, & uvæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumq; pravi succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adepta. Porrò quòd ipsa nutriant, maximo argumento sunt ii, qui vinearum fructum custodiunt: siquidem hi cum duos menses, solis uvis ac ficubus, quorum custodiæ præsunt, vescantur (nisi fortè panis quidpiam cum illis edant) obesi tamen ac pingues fiunt. At caro, quæ ex ipsis gignitur, haudquaquam est firma, ac densa, quemadmodum ea, quæ ex carnibus fit, sed laxa est, ac præhumida: ob id celeriter etiam, cùm vesci ipsis desierint, contrahitur ac consident. Idem etiam de Ficubus siccis differens loco prius citato, ita scribit: Caricæ multiplicē quidem habent utilitatem, si quis tamen largius esit averit, ab eis offendetur: non admodum enim probum sanguinē gignunt, quapropter pediculorum quoq; agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq; vim habent, qua & ventrem ad excretionem irritant, & renes expurgant. Jecori autem, lieniq; inflammatione obsessus sunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omniū ciborum, ac potuū. Obstructis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese nihil prosunt nec obsunt: sed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter auxiliantur. Ideoq; nonnulli medicorum in dictis lienis ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio aut satureia, aut calamintha, aut origano, aut hyssopo. Ad eundem etiam modum, si caricæ cum alio quopiam eorum, quæ facultatem habent acrem; aut omnino incidendi aut extenuandi, assumantur, non solùm sic affectis, sed sanis quoq; utiles erunt. Siquidem jecoris meatus, per quos fertur alimentum, apertos esse non ægrotantibus modò, sed benè valentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto ficus cum sale extenuante, aceto, & garo præparatas vulgò comedunt, quòd id utile esse experientia didicerint. Verisimile autem est ipsorū nonnullos medici cujusdam consilio adductos, ficus hoc modo primū comedisse deinde eam notitiam ad vulgus dimanasse. Qui verò cum cibo aliquo incrassante ficus, & caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Item lib. 8. de simp. med facult. idem Gal. ita scribit. Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut secundo incipiente: habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tumores duros concoquunt, statim verò etiam ea discutiunt: atq; ipsæ per se illitæ ejusmodi vim obtinent. Sed & decoctum earum ejusdem utiq; naturæ est. Verùm ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi verò plus discutere, hordeacea: panis horum in medio est. Sed hæc magis sunt propria tractatus de medic. comp. & rationis curandi, verùm in præsentia hæc de caricis novisse sufficiat. Porrò scire oportet, quòd quæ pinguiores sunt magis possunt cōcoquere: quæ verò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterùm quòd ex iis plurimùm in aqua coctis efficitur, simile est melli, non solùm consistentia, sed & facultate. Porrò ficus virides comesæ, propter admistam humiditatem,

Indica ficus altera, & ejus historia. Tune. Opuntia.

Ficuum facult. ex Galen.

Caricarū usus.

Ficus arbor & ejus vires.

facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen alvum utraq; tum humidæ tum ſiccæ. Ficus arbor calidæ tenuiumq; partium temperaturæ eſt, ceu indicant tum liquor ejus, tum foliorum ſuccus, valenter enim eorum uterq; calidus eſt. Itaq; non mordicat tantùm, aut abſtergit vehementer, ſed & ulcerat, & ora vaſorum reſerat, & formicas, myrmecias vocant, ejicit: quinetiam purgare poteſt Porrò ficus agreſtis, quam erineum Græcè (Latinè caprificum) nominant, tum liquor, tum ſuccus ad omnia quàm ſativæ valentior eſt. Sed & cradæ, hoc eſt, rami earum adeò ſunt calidæ, tenuiumq; partium temperamento, ut carnes bubulas duras, ſi coquendis adjiciantur, friabiles ac teneras efficiant: hæc de ficubus Galenus.

Caricarum vires Matth.

Cæterùm nobis experimento compertum eſt, caricas duas aut tres, nocte una in aqua vitæ maceratas aſthmaticos juvare, qui manè eas devoraverint.

Fici præcoces quo mãgonio fieri poſſint.

Democritus præcoces ficus fieri pollicetur, ſi oleo, & columbaceo ſimo arbor illinatur. Et contrà ſerotinas, ſi primæ groſſi, cùm fabæ magnitudinem exceſſere, detrahantur. Ficum arborem item atq; laurum, è cælo fulminibus non ici compertum eſt. Ficus arbores, ut perquàm pumilæ habeantur, & in vaſculis ſuper feneſtris ſpectentur à viatoribus, ita docuêre mangones: abſcindito Fici ſurculum verno tempore, paulò ante germinationem, prominente jam corculo, & ſubinde contorto manibus cacumine, in quo vis vaſe terra reſerto ſurculum ipſum ſerito cacumine inverſo, circa quem hordei miliiq; nonnihil inſpergito, & terra deinde obruto, demiſſa extra tellurem reſecta parte. Fit enim hoc mangonio, ut inde ramuli enaſcantur parvuli, qui circum vas ſeſe fundentes, brevi admodum tempore ficus optimos edant, pumila perpetuo manente arbore.

Ficus pumilę quo modo habeantur.

Ficulneo lacte vermiculoſæ ſanantur aures: & ficulneis foliis facilè affricta citantur hæmorrhoides. Pani quoq; probè maturantur, illitis caricis decoctis, additis lilii, aut Iridis, aut Altheæ radicibus.

Nomina.

Fici fructus Σῦκα Græcis, Latinis Fici, & Ficus appellantur: Arabibus, Sin, Fin, ſeu Tin: Italis, Fichi: Germanis, Feigen: Hiſpanis, Figos: Gallis, Figuier. Bohemis, Fijkſtepei: & Ficus Indica, Italis, Fico d' India.

I. Ficus multa cognomina Plinius affert, vel à figura, vel à gente, vel autore derivata: verùm variant & forma & colore tunicę, quę nigra, ſubrubra, ex viridi candicans, vel flava eſt. Fructus immaturus, ὄλυνθος, Groſſus ſiccus ἰσχάς, παξιὰς caricæ: grana ficaria, μελχραμίδας vocant, frumenta Plin. Floris veſtigium tantum in ſummo, qua etiam in internam cavitatem foramen patet. II. Chamæficus, ſive humilis ficus Lob. Chamæſyce arbor. Lugd. Ficus pumila, Dod. III. Ficus Indica ſpinoſa: Carduus Indicus & Euphorbium Jo. Leonis, Cluſ. in Cord. ad Dod. hiſt. Gallic. Ficus Indica, quam aliqui ridiculè Opuntiam vocant, Geſ. hor. Ficus Indica quibuſdã Pala Plinii, Lac. Tune, Lon. Lug. Ficus Indica, Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. qui ab Oponte loco natali Opuntiam dici ſcribit. In Inſulis Peruvianis & Hiſpaniolæ aliàs ſponte provenit. Indorũ Tuneficifera, Adverſ. Ficus Indica Theop. Cæſ. Ficus Indica ſpinoſa, Tab. Anapallus Bellonii: Opuntia vulgo, Camerario. Huc referenda eſt illa, quam Indorũ ferruminatricem Adverſaria & Opuntiam oſteocollon, quod artuum fracturis & luxationibus mirè proſit, Lug. hiſt. vocat, quæ foliis ſimilibus, ſed fructu ſuperiore minore, ex auctore hiſtoriæ generalis Indiæ refert. IV. Ficus maritima, planta eſt in maritimis proveniens, quæ ex radice cõpacta unum alterumve emittit foliũ ſubrotundũ, pallidè vireſcẽs, ex quo (ut in Ficu Indica fit) alia ſupernè prodeũt, adeò ut hac ſerie foliis è foliis prodeuntibus quaſi ramoſa fiat. In foliorum ſummitatibus prodit flos parvus oblongus, modo unus, modo duo, colore ruffeſcente. Hanc, ob ſimilitudinem quam cum Ficu Indica habet, in hanc claſſem retulimus, Ficumq; maritimã nominavimus, quam Neapoli ab ingenioſiſſimo & doctiſſimo pharmacopæo Imperato Ferrando nomine Sertulariæ accepimus: quibuſdam tamen & Opuntia marina dicitur, de qua plenius in hiſtoria noſtra univerſali, cum figura à nemine quidem hactenus propoſita, fideliter eam exprimat, ut eam doctiſſimus D. Joh. Rudophus Saltzmannus Argentinenſis Medicinæ candidatus, noſtri amantiſſimus, unà cum aliis plurimis pro nova noſtra hiſtoria, animi cauſa (cùm hoc ſtudio ut & omnium Medicinæ partium, maximè delectetur) depinxit.

IV. FICUS MARITIMA.

PERSEA CAP. CXLVI.

Περσέα.

Perſeæ arboris conſider. & hiſtor.

PErſea arbor eſt in Ægypto, fructum ferens cibo idoneum, ſtomacho utilem, in quo phalangia cranocolapta nomine inveniuntur, præſertim in Thebaide. Arida folia in farinam redacta, illitu ſanguinis eruptiones ſiſtunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perſide exitioſam eſſe, translatamque in Ægyptum, mutata natura in cibos receptam.

QUemadmodum ſuperius in malorum commentatione prodidimus, Perſea arbor Aegyptia non eſt (ut putat Marcellus Virgilius Florentinus) noſtrâs Italica malus perſica, ſed planta plurimum diſſidens ab ea, ut & Dioſcoridis, & Galeni teſtimonio facilè probari poteſt: quandoquidem ii utramq;, ſed alteram ab altera diverſam, diverſis capitibus tradiderunt. Hæc (ut lib. 4. de plant. hiſt. c. 2. ſcribit Theoph.) arbor eſt Aegypti, aſpectu magna, formoſaq; ſolio, flore, ramo, totaq; figura potiſſimum pyro vicina: niſi quòd altera folio perpetuo, altera deciduo eſt. Fructum abundè parit, omniq; tempore perficit: quippe novus anniculũ ſemper occupat. Maturitas anniverſariorũ afflatu conficitur: reliquum crudiorẽ auferunt, atq; recondunt. Eſt magnitudine pyri, figura oblongus: amygdalæ modo, colore herbidus. Nucẽ intus habet, ut prunũ, verùm lõgè minorẽ molliorẽq;: caro ejus ſuavis, ac prædulcis mãditur, cõcoctuq; facilis, & innocua, etiã largiore cibo ſumpta. Radice arbor exuperat, tũ longitudine, tũ etiã craſſitudine, multitudineq;. Materie cõſtat robuſta, dura, viſuq; decora, velutilotus: quapropter ex ea & ſimulachra, & lectulos, & menſas, & reliqua ſimilia factitãt. Ex his igitur Theoph. verbis, ſi Perſea notæ, ac delineationes cũ noſtra perſica malo diligenter cõferãtur, liquido patere arbitror, has plantas inter ſe diverſas eſſe.

Perſeæ mentio ex Gal.

Hujus imaginem ſuis coloribus ornatã dono mihi dedit Tridenti Odoardus Polonus Medicus, & rei plantariæ ſtudioſiſſimus, qui Syriã & Aegyptũ peragravit. De Perſea verba faciens Gal. lib. 2. de alim. facul. hac memoriæ cõmendavit: Hanc etiam plantã vidi in Alexandria, quæ & ipſa magnis arboribus eſt annumeranda. Tradunt autem fructũ hujus apud Perſas adeò noxium

I. PERSEA.

II. PERSEA PLINII.

noxium esse, ut edentes interimat: in Aegyptum verò translatum, in esculentum mitescere, & pyrorum malorumq; modo, cum quibus & magnitudine convenit, esitari. Eadem recensuit Gal. lib. 2. de comp. med. secundùm locos, ubi de cephalææ curatione agens, sic inquit: In sola Alexandria Perseæ arborem vidi, at non in alia Romanis subdita gente. Quidam persion ipsam appellant, ajuntq; in Persis lethalem ejus arboris fructum esse, cùm tamen is in Aegyptiorum regione innocuus existat: hactenus Galen. Ex cujus etiam verbis palàm esse crediderim, perseam à persica malo prorsus dissidere, cùm in tota ferè Europa persica malus frequentissima proveniat. Quin & ex iis facilè dixerim, Columellam errasse, quòd existimaverit, persica ea esse poma, quæ à Persis ad Aegyptios allata Perseæ dicuntur, ut libro cultui hortorum dicato his versibus testatur:

Perseæ mentio ex Gal.

Columellæ lapsus.

Tunc præcox bifera descendit ab arbore ficus,
Armeniisq;, & cereolis, prunisq; Damasci
Stipantur calathi, & pomis quæ Barbara Persis
Miserat (ut famaest) patriis armata venenis.
At nunc expositi parvo discrimine lethi
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Arbor, quæ περσέα Græcis, Latinis similiter Perseæ nominatur: Italis Perseo Græcæ vocis imitatione dicetur.

Perseæ duas proposuimus figuras, cùm diversas arbitremur. I. Matthioli ex quo Lonicerus & Lugd. sumpsere: & II. Clusii quæ historia Hispanica habetur, quam Perseam Plinii & Plut. censet, quem secutus Lob. & Lugd. historia. Arbor est Pyro similis perpetuò virens, ramis ex viridi pallescentibus, inq; latum diffusis: folia Lauri latifoliæ supernè virentia, subtus cinerei coloris, firma, nervis per obliquum discurrentibus, masticata cum adstrictione linguam mordicantia: flos racematim compactus, pallidus, ex sex foliolis compositus: cui succedit fructus Pruno similis, auctus pyri modo oblongus, niger, jucundo sapore: nucleum cordis effigie continens, gustu castaneæ aut Amygdalæ. Vere florere, autumno maturum fructum ferre in regni Valentini Jesuitarum monasterio, ubi unica arbor ex America eò delata, monet Carolus Clusius in suæ historiæ Hispanicæ lib. 1. cap. 2. Author herbarii Lugdunensis suæ figuræ fructum adpinxit eum, quem supra pro Cuciphera exhibuimus: qualem fructum & nuper Danus quidam nobis ostendit.

Iberidis caput nō habet antiquus manuscriptus codex, nec alia, quæ vidi exempl.

IBERIS.

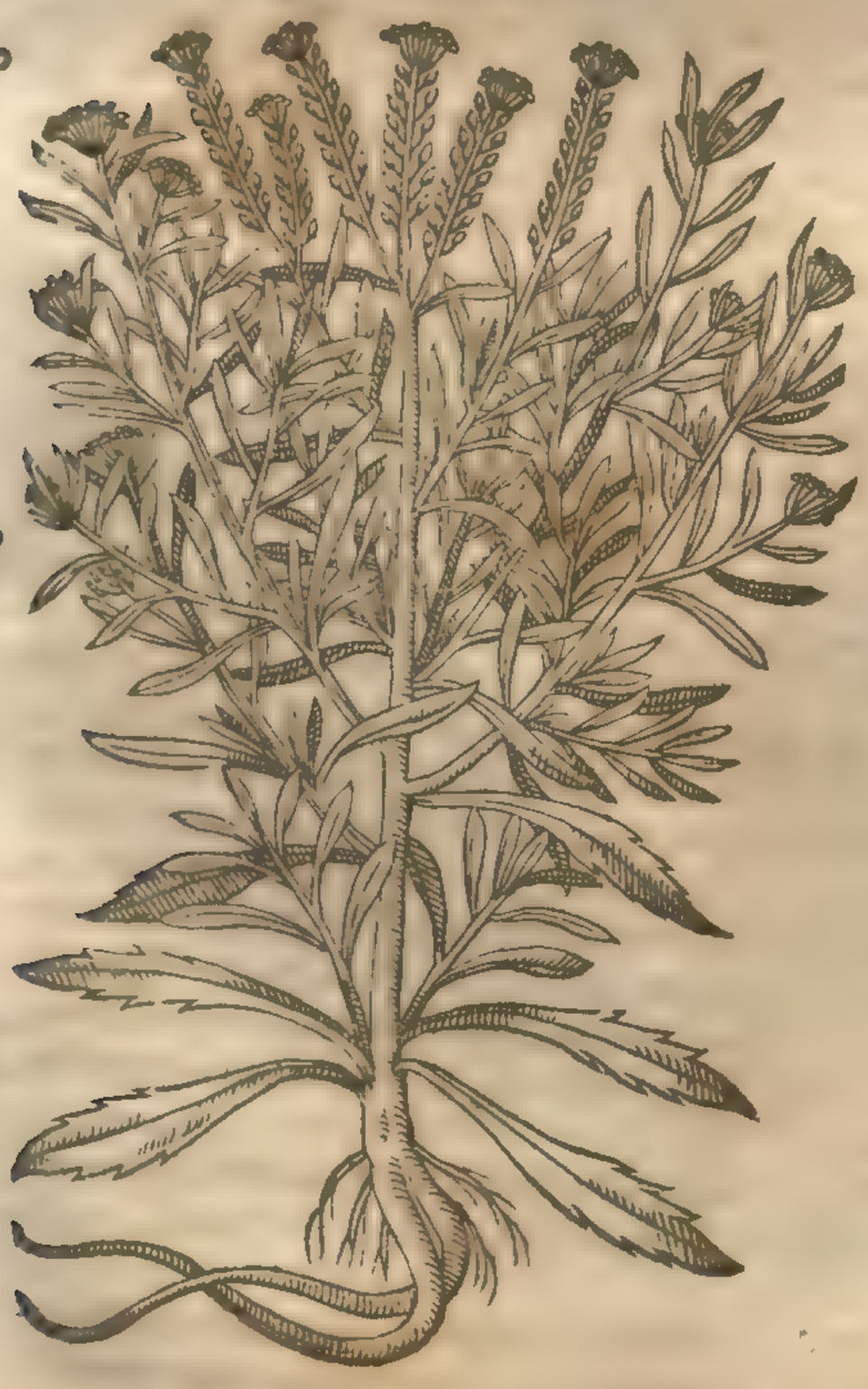

Ibepis.

IBERIS. CAP. CXLVII.

†IBeris, sive cardamantica, folia habet nasturtii, vere virentiora: caulem cubitalem, aut minorem: in incultis nascitur. Æstate lacteum florem promit, quo tempore efficacior est. Radices duas nasturtio similes

ſimiles habent calfacientes, & adurentes. Ipſæ enim iſchiadicis cum ſalſa axungia emplaſtri modo utiles, quaternis horis alligatæ, ut dein in balneas deſcendatur, & poſtea oleo cum lana locus perungatur.

Iberidis conſideratio, & hiſtor. *Vidimus primùm Iberidem, quam nobis inâtcaverat Julius Alexandrinus medicus Tridentinus, qui nunc ob præclaras ſui ingenii & doctrinæ dotes, apud Sereniſſ. Ferdinandum Regem Roman. artem medicam exercet, extra civitatem Tridenti, ubi vulgò dicitur alle Laſte, effigie nimirum, qua deſcribitur à Dioſcoride, ac aliis pluribus Græcis auctoribus. Hujus Galenus in ſimp. cenſu nuſquã ſeparatim meminit, ſed hanc, & Lepidium non niſi nomine differre prodidit. Quod etiam idem teſtatus eſt lib. 10. de comp. med. ſecundum locos circa finem, de coxendicum curatione agens, ubi ex Damocrate ſic inquit: Damocratis extat libellus, qui Clinicus inſcribitur, in quo verſibus Jambicis, quemadmodum ſolet, de tribus diſſerit medicamentis: ac primo quidem de eo diſſerit, quod ex herba conſtat, quam ipſe Iberidem appellat, quod ad coxendicum dolores commendavit. In Iberide Medicum quendam amicum ſuum curatum fuiſſe ait herba, quam (ut dixi) ipſe Damocrates Iberidem vocat, ut qui tantùm viſu herbam cognoverit, nomen autem ejus nullum audierit, cùm etiam id ipſum ignoraverit is, à quo ejus uſum didicerat. Porrò ex notis, quibus eam repræſentat, videtur iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, appellatione ducta à regione, in quâ amicus ejus curatus fuit. Deſcribit autem ipſius formam iis carminibus:*

Iberis, & Lepidiũ idem.

Herba hæc ubiq; multaq; frequens naſcitur,
Monumenta juxta antiqua, muros, & veteres,
Tritaſq; quondam publicè pedibus vias.
Quas juxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper vireſcens, foliis naſturtii
Florentibus vere, attamen majoribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem, aut rurſus ampliorem: ab hoc
Æſtate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Dejecta, & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia,
Æſtate florem fert colore lacteo,
Multùm tenuem, variumq; valde, cauliculus.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè ut fallens, oculos quoq; effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Verò ſimilem quàm maximè naſturtio.

Huc illud etiam accedit, quod Galenus item loco citato, Hygieni Hipparchi auctoritate, Iberidem, & Lepidium idem eſſe teſtatur his verbis: Si coxendicum dolores levare eſt animus, herbam Iberidem, quam aliqui Lepidium vocant, aut naſturtium ſylveſtre colligito. Ex cujus certè ſententia aſſerere non dubitaverim, Iberidem apud Græcos eandem eſſe cum Lepidio. Unde perſpicuum eſt, hoc Iberidis caput hujuſce primi voluminis calci accreviſſe nimia vel librariorum, vel medicorum curioſitate. In quam ſententiam cum antedictis cauſis, ea ratio me potiſſimùm deducit, quòd conſtet, hujus primi voluminis calcem, non eſſe legitimum locum, in quo Iberidis hiſtoria fuerit collocanda: quandoquidem ejuſmodi herbas Dioſcorides lib. 7. ordinatè diſpoſuit, ac de eis diſſeruit, ubi privatim Lepidio, quod Damocratis Iberidem exiſtimamus, propriam aſſignavit ſedem. Idcirco rectè Paulus Aegineta Lepidium Iberida etiam appellari ſcribit, & ex tertio excalfacientium ordine eſſe, ac naſturtio viribus proximum. Et lib 3. in iſchiadis curatione: In totum, inquit, iſchiadicos reſtituit ſanitati Iberidis herbæ uſus, quam lepidium quoq; appellant. Quare apertè hallucinàri deprehenduntur monachi illi venerandi, qui in Meſuem commentarios ſcripſere, cùm expreſsè contra Galeni & Pauli Auctoritatem, & contra rationes, quas ſuperius adduximus, aliud à Lepidio Iberidem eſſe contendant. Quos tamen excuſatos habeo, utpote qui fortaſſe majus ſtudium rebus divinis impenderint, quàm ut certam ſimpl. med. cognitionem aſſequi potuerint. Dixi de Iberide ſententiam meam non hic ſolum, ſed etiam diffuſius in Epiſtolis noſtris Medicinalibus, ad Bartolomæum Marantham ſcribens, quam qui impugnare volunt, noſtris inprimis reſpondeant argumentis, & deinde ſuas exordiantur opiniones, ſi quas habent meliores. Cæterùm non ignorandum eſt, Paulum præter Iberidem, de qua nunc agimus, alterius etiam meminiſſe ab illa longè diverſæ, ejuſq; item uſum ad iſchiadas commendaſſe. Quod ejus verba demonſtrant, quæ eodem loco ita ſonant: Quæ verò apud nos Iberis fruticoſa naſcitur ſimilibus lauri foliis, & multò amplioribus, reſpondere multa experimenta teſtantur, non ſolùm in coxarum, ſed in aliis quoq; diuturnis affectibus. Huic planè adſtipulatur Lepidium, quod Plinio lib. 19. cap. 8. his paucis deſcribitur: Exit lepidium in cubitalem altitudinem: foliis laurinis. Quibus ſanè notis ſatis apparet, hoc ſecundum Iberidis genus, vel lepidii dicamus, quòd lauri folia mittit, eam eſſe ſtirpem, quæ hodie paſſim in hortis frequens naſcitur, à quibuſdam Piperitis, ob vehementem ejus acrimoniam dicta. Itaq; manifeſtè aberrarunt viri alioqui clariſſimi Barbarus, & Ruellius, cùm lepidium illud eſſe putaverint, quod vulgus herbariorum Raphanum ruſticanum appellant. Verùntamen folia, quæ huic raphano inſunt, verbaſco majora, & helenio æqualia, manifeſtè declarant, his legitimum non innotuiſſe lepidium, niſi forſan lepidium Raphani nomine acceperint. Plantæ, quæ ἰβηρὶς, ναρδαμαντινὴ, καὶ ἀγριονάρδαμον Græcis dicitur, nomen Latinum eſt Iberis, & Lepidium: Arabicum, Seitaragi, Aſeitaragi, ſeu Scitharegi, & Hauſab: Italicum, Iberide, & Lepidio: Germanicum, Wilderkreß: Kiſpanicum, Naſturtio monteſino: Gallicum, Chaſſerage, Paſſerage ſauuage, & Naſitort ſauuage: Bohemus, Steuniik.

Iberidis caput additicium.

Monachorum lapſus.

Iberis altera Paulo.

Barbari & Ruell. lapſus.

Nomina.

† *Quòd caput hoc de Iberide accreverit in Dioſcoride, eiq; adſcriptum ſit, illud maximè corroborat rationes in commentario allatas, quòd reperti ſint vetuſtiſſimi Græci codices, in quibus hoc caput non legebatur.*

Iberidis icon diverſa eſt apud Matthiolum, alia enim ipſius eſt inter figuras minores, huic ſimilis: alia verò habetur inter majores figuras folio Naſturtii, quam libro ſecundo capite de Lepidio invenies.

LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii,

IN LIB. SECUNDUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

IN PRIMO, chariſſime Aree, libro, quem de medicinali materia condidimus, de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & naſcentibus ex eis ſuccis, lachrymis, ſeminibusque diſſeruimus. In hoc autem ſecundo de animantibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus explicabimus, ſubnexis herbaceis, quæ acri prædita ſunt facultate, utpote quæ cum ipſis cognatione juncta ſint: qualia allium, cæpa, ſinapi, intelliguntur. Idque idcò, ne cognatorum vires disjunxiſſe videamur.

Ἐχῖνος θαλάσιος. ECHINUS MARINUS. CAP. I.

MArinus Echinus ſtomacho, ventrique utilis eſt: urinam cit. Hujus teſta cruda inaſſata commodè medicamentis admiſcetur, quæ pſoras abſtergunt. Cremataæ verò cinis ſordida ulcera expurgat, luxuriantem carnem reprimit.

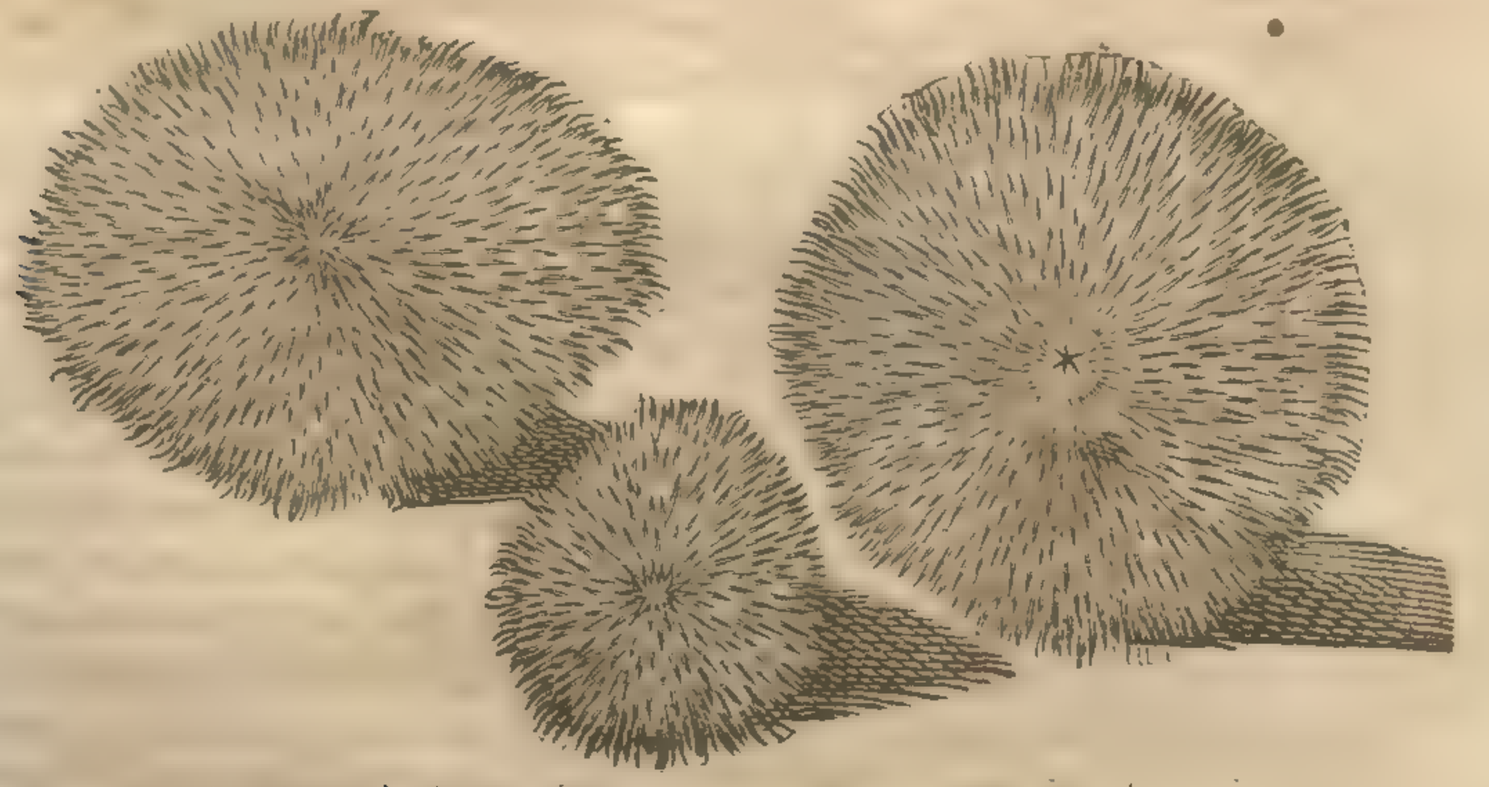

ECHINUS marinus notiſſimus eſt, iis præſertim, qui in Italiatam Tyrrheni, quàm Adriatici littora accolunt. Ingentem Echinorum numerum vidimus nos, dum placidis mare ageretur undis, in alveo magni portus Civitatis veteræ in Romano littore, nigris horrentibus ſpinis. Alios verò vidi ex Pirano Iſtriæ oppido allatos, his longè majores, purpureo colore ſuffuſos, quos Echinometras appellaverim, quòd ſcripſerit Ariſtotel. lib. 4. de hiſt. animal. cap. 5. hos cæteros magnitudine excedere. Habentur circa Toronem Echini marini candidi teſta, ſpina, & ovo: augeri forma productiore, quàm cæteri, ſoliti: ſpinis parvis, non rigidis, ſed mollioribus. Genera (ut idem inquit) Echinorum plurima ſunt. Primum, quod cibo idoneum eſt, in quo quæ ova appellantur, magna, eſculentaq; conſiſtunt, pariter in majore corpore, & minore: nam novelli adhuc, parviq; pleniuſculi illis conſtant. Secundum, ac tertium ſpathagi, ac briſſi, quæ genera pelagia ſunt, raraq; inventu. Ad hæc, quæ Echinometra appellatur (quaſi matrem, aut matricem dixeris echinorum) quæ quidem omnes magnitudine excedit. Genus item aliud eſt minutum, ſpinis longis præduriſq;, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad deſtillationes urinæ medicam. utuntur. Quo fit, ut Paulum Jovium plane aberraſſe crediderim: quippe qui ſuo de Romanis piſcibus libello, Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus urinæ opitulari. non autem hujuſce minuti genus, memoriæ prodiderit. Corpus Echinis clibani forma viſitur, priore, atq; noviſſima parte ſpiſſum, & continens: cætera verò non continuum, ſed ſimile laternæ, cui non obducta membrana eſt. Omnium maximè à natura muniti

Echini marini conſid.

Echinometra.

Jovii error.

Echinorũ deſcript.

muniti ſunt, utpote qui teſta undiq; ſpinis circumvallata celentur, quibus utuntur perinde ac pedibus: iis enim nitibundi moventur. Sedemq; permutant, cujus rei argumentum eſt, quòd ſemper algam ſpinis implexam gerant. Evenit autem, ut quod caput appellant, & os, echinis verſum in terram ſit: quod verò ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſupra habeatur, quod idem omnibus turbinatis, patellisq; evenit: paſtus enim de imis petatur neceſſe eſt, unde fit, ut os inverſum ad paſtum ſit, excrementum verò ſuperius parte prona teſtæ contineatur. Dentes quini Echinis omnibus ſunt, cavi intrinſecus: inter quos caruncula quædam interjacens linguæ officio fungitur, mox jungitur gula, deinde venter in partes quinq; diſtinctus, perinde ac ſi plures numero ventres hoc animal habeat: ſunt enim omnes diſtincti, plenique vacantis materia, & ex uno ſtomacho dependent, in unamq; oſtium excrementi finiunt. Caro echinis circa ventrem nulla, ſicuti in univerſo corpore. Sed quæ ova appellantur, numeroſiora teſtæ adhærent membranulis ſingula obvoluta, & paribus diſtincta intervallis: nigra etiam quædam circum ab ore fuſim ſparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non unum, ſed plura genera Echinorum ſint, omnium partes quidem eas omnes ſortiuntur: ſed ova appellata, nec omnes cibo idonea, & parva admodum continent, exceptis iis, qui vada incolunt. Tradunt ſævitiam maris Echinos præſagire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere ſtabilientes: quod ubi videre nautici, ſtatim pluribus anchoris navigia infranant: hæc ex Ariſtotele. Meminit utriusq; Echini Galenus, marini ſcilicet & terreſtris, unico tantùm cap. lib. 11. ſimpl. medic. ſic inquiens: Erinacei utriuſq; tum marini, tum terreſtris corpus totum uſtum, cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum detrahentis. Itaq; eo quidem & ad excreſcentia, & ſordida uſi ſunt ulcera. Animal, quod ἐχῖνος θαλάττιος Græcis, Latinis Echinus marinus appellatur: Hiſpanis, Frizo de la mar: Italis, Riccio marino.

Echinorum vires ex Gal. Nomina.

Ἐχῖνος χερσαῖος. ECHINUS TERRESTRIS. CAP. II.

TErreſtris erinacei corium combuſtum alopeciis cum pice liquida aptiſſimè illinitur. Aſſiccatum corpus, & cum aceto mulſo potum, renum vitiis auxilio eſt: item aquæ, quæ cutem ſubiit, convulſionibus, elephantiæ, & malè habitis, quos cachectos vocant: viſcerum fluxiones exiccat. Ejuſdem jecur fictili ſolibus excocto arefactum, ad eoſdem uſus utiliſſimè reconditur.

ECHINUS TERRESTRIS.

Echini terreſtris conſider. & hiſtor.

TErreſtris Erinaceus vulgaris notitiæ animal in Italia eſt. Duplici conſtat genere, canino ſcilicet, ac ſuillo. quemadmodum & Taſſus. Differentia dignoſcitur ex eorum roſtro: id namq; alii ſuillum, alii verò caninum habent. Rarò ex cavernis exeunt, niſi noctu. quo fit, ut nocturno tempore à venatoribus plerunq; capiantur. Matureſcentibus uvis per æſtatem, & autumnum vineas petunt, ubi ad uvas, quæ ſolum attingunt, accedentes, acinos pedibus diducunt. Huc conſtratis in terra, in orbem ſe conglomerant, & ſuper eos ſe volutant. itaq; ſpinis affixos portant in ſpecum. Eodemq; actu ſylveſtrium arborum poma à ventis decuſſa, aut maturitate decidua, in cavas arbores gerunt. Inter quadrupedes ſolus Erinaceus volatilium more teſtes renibus hærentes habet, eaq; propter velociſſimè coit, non quidem aliorum quadrupedum more ſuperveniens, ſed erectus conjungitur propter ſpinas. Ubi præſenſit venantem, ſtatim in globum ſe contrahit, ne quid comprehendi poſſit præter aculeos: itaq; oblatrantes deludit canes. Affuſa conglomerato aqua, illico ſolvitur & ingreditur. Frigidi temperamenti animal Echinus eſt, excrementis compluribus redundans, quibus aculei nutriuntur. Ilicirco ejus carnes in medicamentorum potius, quàm in ciborum uſu ſunt expetendæ: terreſtres enim cùm ſint, agrè concoquuntur, & minimum ſanè præbent alimenti. Præſtat terreſtris Echini combuſti cinis trium drachmarum pondere, additis Agrimoniæ uncia, & internarum membranarum ventriculi gallinarum quaternis drachmis, ad eos qui dum dormiunt in lecto mingunt: datur hic pulvis ex vino veſperi cum ſe cubitum recipit affectus. Vires longè plures iis Echino reddidit Rhaſis libro de ſexaginta animalibus. Veruntamen quoniam illa, quæ ibi leguntur, potius apocrypha, quàm fide digna ſemper exiſtimavi: ideo hic ea adnotanda non duxi. Cæterùm qui ſunt harum rerum cupidi, eò ſe conferre poterunt, ubi diffuſius tractantur. Erinaceorum generi adſcribitur HYSTRIX, quòd forma ſit illi non abſimilis, quanquam corpore longe major: quin & longioribus aculeis, firmis, tenuiſſimève mucronatis undequaq; riget: in ſpecubu moratur, & noctu magis quàm interdiu ad paſcua exit. Latet hoc animal hyeme in cavernis, ut urſus, totidemq; diebus fert utero fœtum. Irata hyſtrix intendit cutem, & tunc ſuos jaculatur aculeos: quo fit, ut non modo canes, ſed quandoq; venatores feriat. Combuſti cinis potus (ut Plin. eſt auctor) partus conceptos continet. Animal quod ἐχῖνος χερσαῖος Græco ſermone: Echinus terreſtris Latino vocatur: Arabico, Ceufud: ſive Caufed: Italico, Riccio terreſtre: Germanico, Hechel/ aut Ygel: Hiſpanico, Erizo: Gallico, Heriſon.

Echini terreſtris facultas.

Hyſtricis mentio.

Nomina.

Ἱππόκαμπος. HIPPOCAMPUS. CAP. III.

HIppocampus marinum animal eſt exiguum: cujus cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, ſeu amaracino unguento illitus, alopecias replet.

HIPPO-

HIPPOCAMPUS SIVE EQVULUS MARINUS.

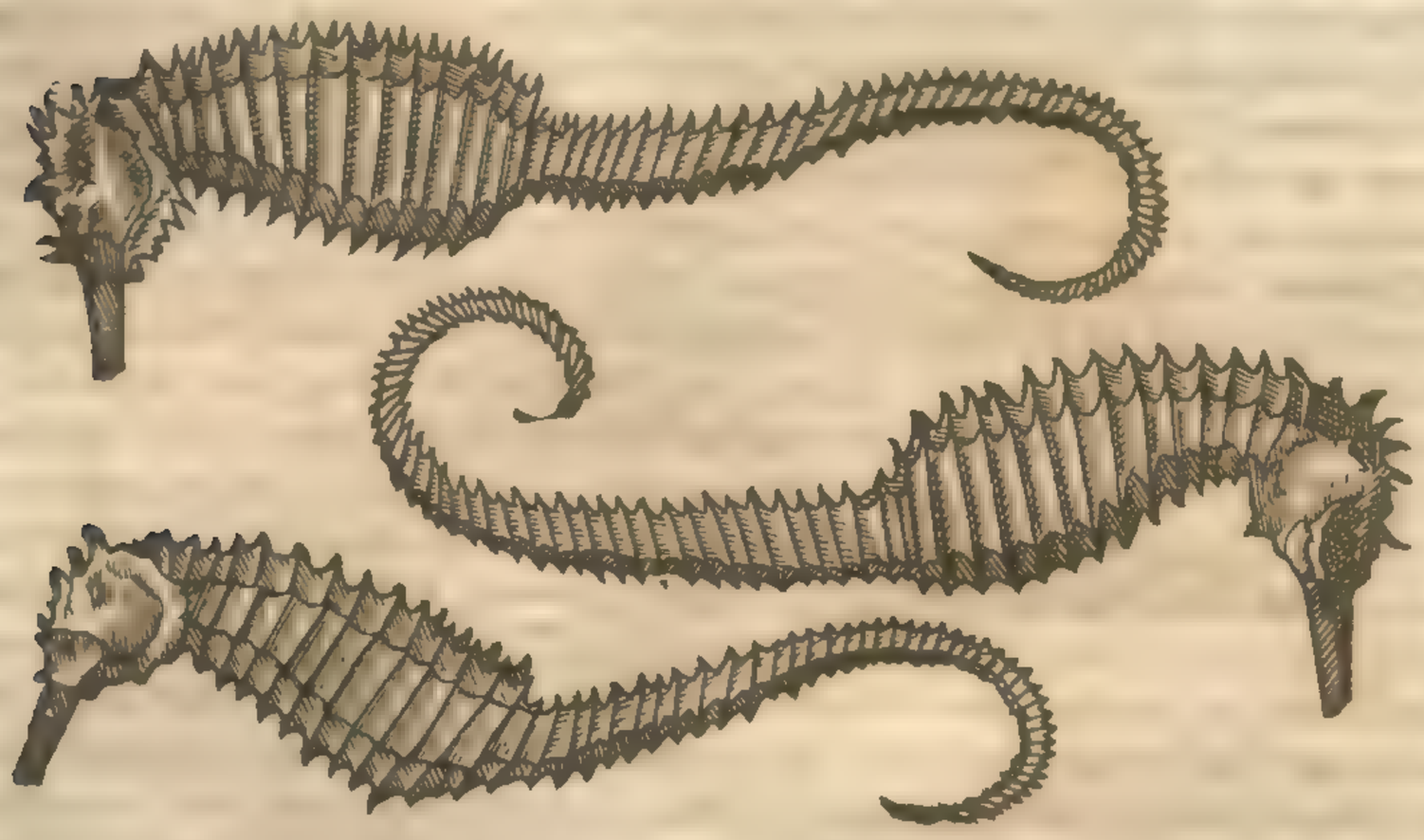

Quanquam non deſunt ſcriptores, (ut Marcellus inquit) qui in locuſtarum genere Hippocampum recenſeant, quiq; ad multos in medicinis uſus eum commendent: eorum tamen hactenus reperi neminem, qui peculiaribus notis ejus hiſtoriam tradiderit, effigiemq; exprompſerit. Cæterùm ſunt, qui credant Hippocampum id nominis ſibi aſciviſſe ab erucis, quæ in hortis olera, in campis verò herbas univerſas, & arborum frondes depaſcuntur, quasq; propriè Græci κάμπας vocant: quippe quòd illis fortaſſe forma ac facie ſit perſimilis. Ad hæc non deſunt qui Dioſcoridem mirentur, quòd ſcripſerit, Hippocampum exiguum animal eſſe, cùm tamen nomen plerunq; magnitudinem innuat: ἵππος enim Græcis grande ſignificat, ut hippoſelinum, hippolapathum, hippomarathrum clariſſimè demonſtrant. Veruntamen non ob id Dioſcoridem impugnandum exiſtimant, nec pariter alios qui de eo idem ſcripſere: quoniam licet comparatum hoc animal marinis beluis, aliisq; in aquatilium genere grandioribus, parvum videatur, ſi tamen ei erucarum generi comparetur, quarum imaginem formamq; reddit, & à quibus nomen accepit, grande ſanè fuerit. Unde inclinavit quandoq; animus eum eſſe Hippocampum, qui piſcatoribus Aquileienſibus vulgò vocatur Falopa. Corpus huic ineſt locuſtæ modo in longitudinem protenſum, capite & cervice oblongis: chelis minimè bifidis, ſed acutiſſimis ſolidisq; aculeis rigentibus: pedibus ſexdenis, quorum decem, qui circum os habentur, ſcorpionum caudas extremitatibus referunt, cæteri verò ut locuſtis ſpectantur. Cornua capite gerit ſex, quorum poſtrema in latum funduntur. Dorſo eſt flexuoſo erucarum modo, adeò ut in ſicco earum ferè modo perambulet. Caudam gerit latam, alis pluribus ſe pandentem, rigentibus undiq; aculeis, maculis dualbus purpureis naturæ artificio inſignitam: adeò ut his notis, quaſdam villoſas erucas referat in nigro rufeſcentes, quæ pari forma ſub terra degunt in hortis & agris, olerum & ſegetum radices erodentes. Has Tridentina rura vocant vulgò Cagne, Ananienſes verò, quod villoſæ ſint, Orſolane: qua appellatione planè videtur vulgus illud ſecutum Columellam, qui has erucas hirſutas nominat. Proveniunt hæ in Tridentino agro frequentiſſimæ, exeuntq; è terra plerunq; imbrium tempore: nam quæ propè herbarum radices in cavernulis ſe condunt, facilè aquarum ingreſſu ſuffocantur. Quapropter olitores eas venantur advenientibus pluviis, irrigantq; hortos, ut poſtea exeuntibus mortem inferant. Quo fit, ut ſi vera referunt, qui dicunt Hippocampum è locuſtarum genere eſſe (id enim videtur inter antiquos fateri Plinius lib. 32. cap. 11. & inter recentiores Marcellus Dioſcoridis interpres) nullum aliud marinum animal ſeſe offerat, quod illud magis referre valeat, quam id de quo diximus. Sunt & alii, qui pro certo velint, Hippocampum eſſe piſciculum illum, vel potius marinum monſtrum, qui quibuſdam Dracunculus: aliis verò Equiculus marinus vocatur, cujus nullus in cibis uſus, flexuoſum equum Hippocampum vertentes. Viſitur plerunq; hic in piſcariis foris inter minutiores piſciculos, ſemidodrantali longitudine. Caput illi eſt equinum, quemadmodum & collum: roſtrum oblongum fiſtulæ in modum cavum, oculi rotundi perſpicuè: à ſuperciliis duo oriuntur aculei, qui in mare in crines deſinunt: frons illi glabra, ſynciput crinitum eſt, quemadmodum ſuperior colli

Hippocampi conſideratio & opinion.

HIPPOCAMPUS LOCUSTÆ GENUS.

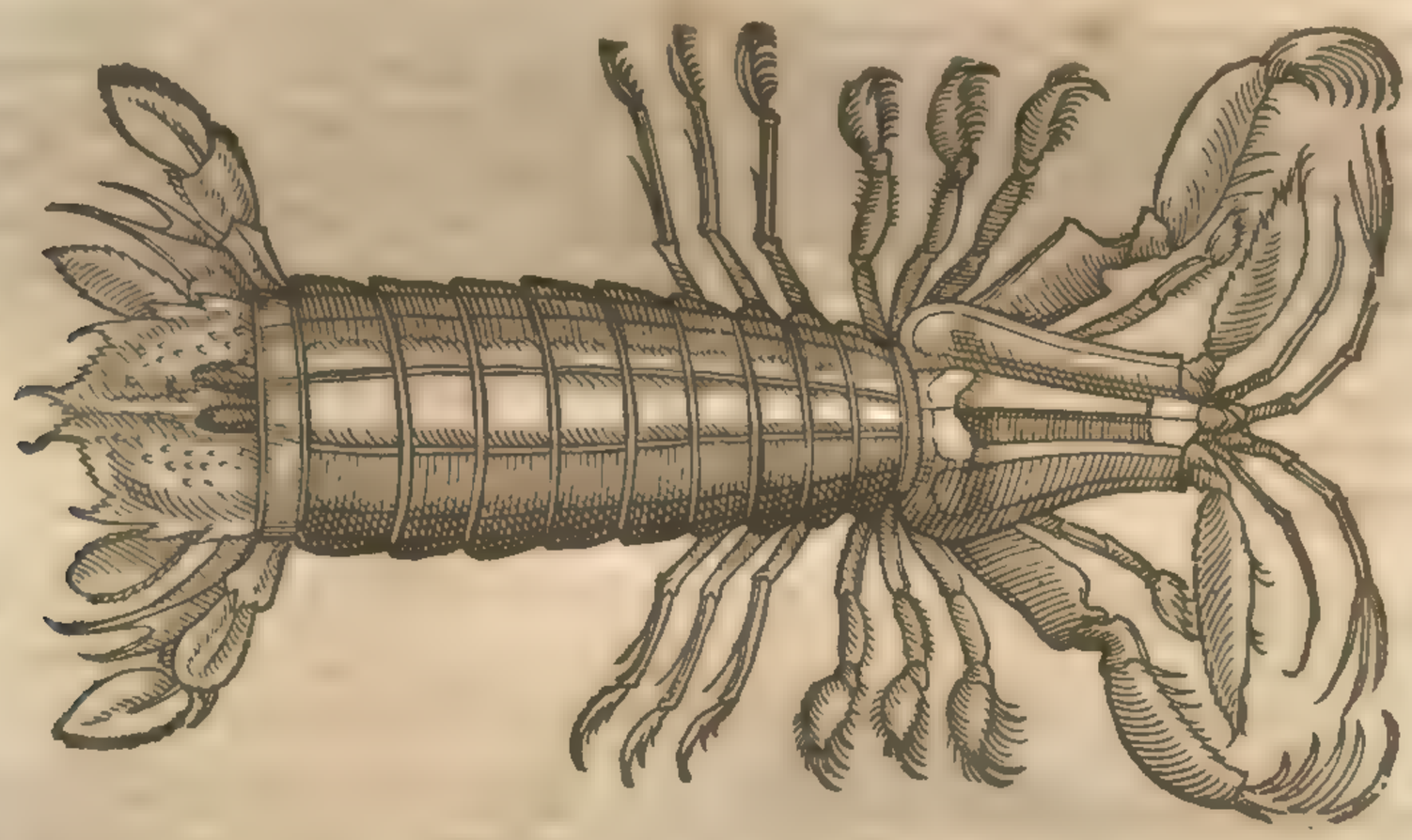

Equiculi marini conſider.

colli pars. Id quod in fœminis non visitur, namq; iis sinciput tantum crinitum est. Verùm crines in vivis tantum videntur, extinctis enim illico decidunt. Pinnam habet in dorso singularem, qua ad natandum regitur. Ventre est albicante, extuberanteq; sed fœmina ventricosior est. Mas sub ventre rimulam habet, qua excrementa excernuntur, fœminæ verò præter hanc alteram dedit natura, excludendis ovis idoneam: cauda est quadrata, reflexaq; unci modo. Totum corpus ex cartilagineis circulis compactum est, & ubiq; ferè aculeatum. Namq; duplici utrinq; à capite ad caudam usq; aculeorum serie rectis lineis spectatur, nec disparibus aculeis collum præcingitur, ac per longum recta secatur. Horum opinionem, sicut & aliorum, cur rationibus, aut auctoritatibus comprobem, cur item contrà reprobem, sanè non habeo, cùm hactenus nusquam in probatissimorum auctorum monumentis legerim, qui per notas ipsum delineaverit: nam etsi Plinius lib. 36. cap. 5. dum Praxitelis, & ejus filii Cephisodori admiranda percurrit marmora, videri asserat in maxima dignatione Cn. Domitii delubro in circo Flaminio Neptunum, Thetim, atq; Achillem, Nereidasq; supra delphinos, & hippocampos, cùm tamen hæc poetica fabulosaq; sint, nullam certè iis adhibendam esse fidem existimaverim. Multa enim & pictorum, & sculptorum adhuc extant figmenta, ubi locis innumeris marini visuntur equi piscium in morem natantes, quibus tantùm equina sit facies, reliquum verò corporis partium numerosis squamis contectum, aliisq; per quàm amplis ad natandum munitum piscium modo, partim verò serpentis instar prælongum ac sinuosum, magna quidem, non parva corporis mole. Quòd si fabulosa sequamur, hoc facilè Plinio Hippocampos esse probabimus. Cæterùm tametsi notarum nihil de Hippocampi facie ex autorum monumentis haberi possit, inclinat tamen animus, hunc verum esse Hippocampum, cujus hic cum naris, tum fœminæ imaginem damus, cujusq; historiam descripsimus, & præsertim cum non pauci doctissimi viri, qui aquatilium historias describunt, in eadem persistant sententia. Hippocampi vires recensuit Galenus libro 11. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Et Hippocampum animal illud marinum si totum usseris, alopeciis prodesse proditum quibusdam est, ipsumq; videlicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè ejus cinerem: quem quidam unguento amaracino commiscent, quidam pici liquidæ, alii veteri adipi suillo: hæc Galenus. Cæterùm longè alias Hippocampi vires retulit Aelianus libr. 14. cap. 20. de hist. animalium: cujus verba hîc subjiciam: Rei piscatoriæ ritè periti homines, dicunt Hippocampi ventrem in vino decoctum si quis dederit cuipiam bibere, eum primò ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussi vehementer torqueri, at enim nihil excreare. sed & superiorem ei ventrem intumescere, & calidos vapores in caput sursum efferri, ac inde per nares minutatim diffluere, & pisculentum odorem reddere, simul & oculos ejus sanguine suffusos ignei coloris flagrantia laborare, & eorundem oculorum genas inflari, & vomendi quidem cupiditate ardere ferunt, verùm nihil emittere. Quòd si natura evicerit, hunc tamen, periclitata prius morte, in oblivionem, & dementiam incurrere: sin in ventrem inferiorem delapsum fuerit, ipsum omnibus jam membris captum è vita excedere. Ex morte porrò qui evadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur: hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quòd sanè eis ægritudinis levationem afferat, & somnum conciliet. Itaq; ad perennes fluvios, aut ad litora, aut juges fontes, aut lacus commorationes eis gratæ sunt, & jucundæ: cùm tamen non magnopere desiderent bibere, sed & ipsum natare, & pedes aqua alluere eis plurimum jucunditatis adfert. Sunt qui non hæc mala dicant hujus bestiæ ventrem creare, sed Hippocampum algam acerbissimam, ex qua ita afficitur, depasci. Veruntamen solertia veterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus: is & Cretensis erat, & filios admodum adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piscator Hippocampos simul cum aliis piscibus caperet, et per adolescentes à rabida canicula morderentur. Cum eorum in Methyna Cretensi ad litus jacentium vicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent, & illius jecur medicamentum ad rabiem edendum juvenibus dandum esse: alii consulerent à Diana salutem petendam esse; senex piscator eos de consiliis, quæ afferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum exenteratorum alios assos eis comedendos dedit, alios in acetum & mel contrivit, iisq; morsus ulcera obligavit, atq; hominum adolescentium rabiem vicit, eosq; ad incolumitatem tandem restituit: hactenus Aelianus de Hippocampi viribus. Hoc animal ut Græcis ἱππόκαμπος, ita etiam Latinis Hippocampus appellatur: Italis pariter Hippocampo.

Hippocampi vires ex Galeno.

Hippocampi vires ex Æliano.

Nomina.

Πορφύρα, Κήρυκες, Κίονια. PURPURA, BUCCINA, CIONIA.

CAP. IIII.

*a κήρυκες ita meŭ scribit & Drag.

PUrpura usta exiccat, dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Eadem præstant concremata *a* Buccina, sed vehementius urunt. Si quis salis plena fictili cru-

PURPURÆ, ET BUCCINÆ.

do ad-

do adurat, dentifricio conveniunt: ambuſtis utiliter illinuntur, quibus ſolvi medicamentum non oportet, nam poſteaquàm vulnus cicatricem duxerit, ipſum in teſtæ modum induratum, ſponte ſua decidet. Fit etiam calx è buccinis, ut in ejus mentione demonſtrabimus. *b* Cionia vocantur purpurarum buccinarumq; mediæ partes, circa quas teſtę volumen claviculatim intorquetur. Cremata ſimili modo majorem purpuris, buccinisq; facultatem urendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Buccinorum carnes ori gratæ ſunt, & ſtomacho utiles, ſed alvum non molliunt.

b κιόνια. alii ἰόνια.

Sunt & Purpuræ marini piſces, ejus ſanè generis, quæ teſta integuntur. Hæ (ut auctor eſt Plinius lib. 9. cap. 36.) illum magni pretii florem retinent, purpureum propriè dictum, tingendis regum veſtibus expetitum. Hunc in mediis faucibus gerunt, candida quadam vena concluſum, colore nigricantis roſæ pellucidum. Vivas capere contendunt, quia cum vita ſua ſuccum illum evomunt, Latent circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur verno tempore, mutuoq; attritu lentorem cujuſdam ceræ ſalivant. Lingua purpuræ digitali longitudine, qua paſcitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Capiuntur autem purpuræ parvulis, rariſq; textu veluti naſſis, in alto jactis. Ineſt iis eſca, cluſiles, mordaceſq; conchæ, quales mitulos videmus, has ſemineces, ſed redditas mari, avido hiatu reviviſcentes, appetunt purpuræ. porrectiſq; linguis infeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimunt; mordentia: ita pendentes aviditate ſua purpuræ tolluntur. Aqua dulci necantur, & ſicubi flumini immerguntur: alioqui captæ diebus quinquagenis vivunt ſaliva ſua. Anno magnitudinem implent, celerrimeq; creſcunt, quemadmodum & conchylia omnia. Eſt in purpurarum genere & Buccinum, ad ſimilitudinem ejus buccini, quo ſonus editur: unde & cauſa nomini, & rotunditate oris in margine inciſa. Sed major eſt purpura, cuniculatim procurrente roſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato, qua proferatur lingua. Cui circùm orbes aculeati, qui buccino non inſunt, ſed utriſq; orbes totidem, quot habent annos. Buccinum non niſi petris adhæret, circaq; ſcopulos legitur. Purpuræ, buccinaq; ſimul, quemadmodum & reliqua conchylium genera longa ſanè narratione ſcriptis celebrata ſunt ab Athenæo: ad ejus igitur volumina accedant ii, qui plura ſcire deſiderant. Sed quoniam MARGARITÆ, *quæ non modo ad mulierum, hominumq; decorem, ſed etiam ad medicamenta maximo luxu ex-*

Purpurarum conſider. & hiſtor.

Buccinũ.

MARGARITÆ.

petuntur, à marinis & ipſæ gignuntur conchis, hîc inter pretioſa conchylia eas recenſere non abre ſore duximus, præſertim quòd neq; Dioſcorides, neq; Galenus de his quicquam, quod legerim, poſteritatis memoriæ prodiderunt. Naſci itaq; animalia, quæ margaritas gignunt, in oceano Indico refert Plinius lib. 9. cap. 35. Fertilis admodum earum eſt Taprobane, & Torus: item Perimula promontorium Indiæ, circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri. Origo, atq; gentura conchæ eſt haud multùm oſtrearum conchis differens, ut liquidò conſtat ex iis, quas noſtri vulgò Madriperle appellant, quæ ad nos deferuntur. Has ubi genitalis anni ſtimulaverit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu tradunt, gravidas factas poſtea eniti, partumq; concharum eſſe Margaritas, pro qualitate roris accepti. Nam ſi purus influxerit, candorem conſpici: ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere: eundem pallere cœlo minante conceptum. Et ex eo quippe conſtare cœliq; eis majorem ſocietatem eſſe, quàm maris. Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum: ſi tempeſtivè ſatientur, grandeſcere & partus: ſi fulguret, comprimi conchas, & projejunii modo minui. Si verò & tonuerit, pavidas, ac repentè compreſſas, quæ vocant Phyſemata efficere ſpeciem, verùm inani inflatam ſine corpore. Cæterùm in aqua molles ſunt Margaritæ, at exemptæ protinus dureſcunt. Quidam tradunt, ſicut apibus, ita concharum examinibus ſingulas magnitudine, & veruſtate præcipuas eſſe, veluti duces, miræ ad cavendum ſolertiæ. Quocirca has ſummo ſtudio petunt urinantes piſcatores: ſiquidem capto rege facilius cæteras palantes retibus includunt. Concha ipſa cùm manum videt captioſam, comprimit ſeſe, operitq; opes ſuas gnara propter illas ſe peti, manumq; ſi præveniat, acie ſua abſcindit, nulla juſtiore pœna, & aliis munita ſupplicüs. Captæ multo obruuntur ſale in vaſis fictilibus: namq; eroſa carne, uniones ſive margaritæ puræ, & expurgatæ decidunt in ima vaſis. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, levore, pondere, tametſi raræ admodum ſint Margaritæ, quæ his omnibus dotibus præſtent. Tradit Juba Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, inſutam echinorum modo, ineſſeq; illi Margaritam grandini ſimilem. In conchis quaternos, aut ad ſummum quinos uniones reperiri Plinius ſcriptum reliquit: verùm Americus Veſputius, qui noſtro ævo liburnicis omnem ferè auſtralem oceanum exploravit, talem ibi concham ſe quandoq; habuiſſe teſtatur, in qua uniones ultra centum & triginta reperti ſunt. Quod non ſolùm confirmant ii, qui poſt ipſum ad occidentales Indias navigarunt, ſed etiam addunt numeroſiores ibi uniones in una tantùm concha naſci: præterea alia plura de Margaritarum hiſtoria referunt, quæ à Plinii ſententia plurimum diſſident. Porrò certum eſt & naſci, & capi margaritas in oceano occidentali Scoto, & Anglico ſinu, ſed eas quidem parvas, nec adeò pellucidas, ut orientalibus comparari poſſint, è quibus contextum thoracem aſſerunt, quem Dianæ templo Julius Cæſar dicavit. Reperiuntur Margaritæ quandoq; etiam in Pinnis magnis, quas Veneti vocant

Margaritarum & earum conchæ hiſtoria.

Plinii error.

Margaritę proveniunt in Bohemia.

ASTURÆ, *ut Plinius teſtatur. Ad hæc non in mari tantùm, ſed etiam in fluuiuibus aquæ dulcis conchæ proueniunt, quæ margaritas geſtent. Hujus autem rei ego quidem teſtimonium perhibere poſſum, quòd jam mihi in Bohemia degenti com-*

PINNA SIVE ASTURA.

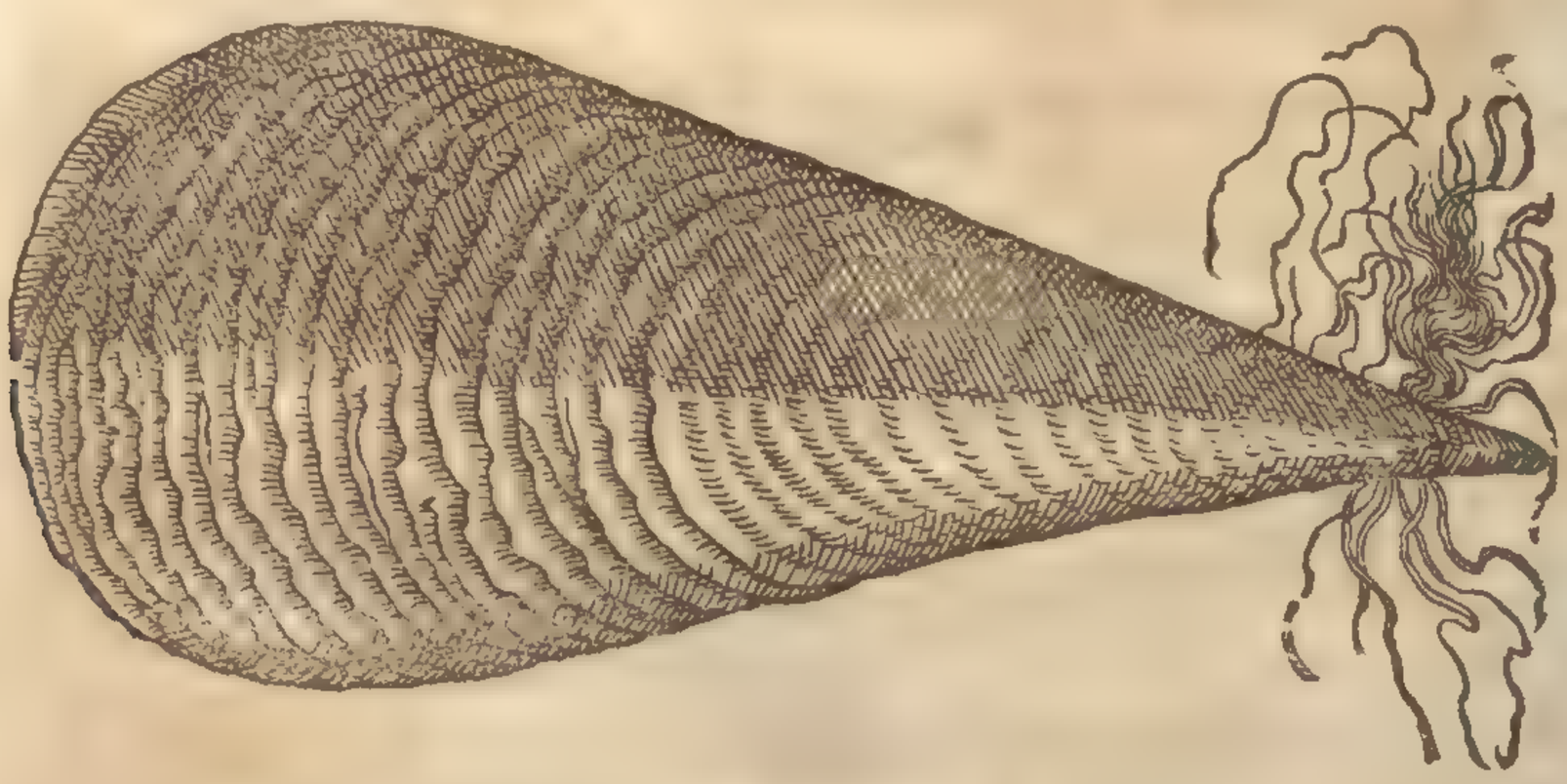

Unionũ vires.

pertum ſit in Vuotava flumine & reperiri & capi conchas, quæ pulcherrimos includunt uniones, magnitudine, forma, & candore præſtantes. Atq; certè mihi ſubiit quandoq; mirari, cùm earum margaritarum copiam vidi tum apud Sereniſſim: Principem dominum meum, tum etiam apud primarios Bohemiæ homines. Margaritæ in medicum etiam uſum veniunt: quandoquidem ſcribunt Serapio, & Avicenna, eas ad cordis affectus præcipuam opem ferre. Quinetiam collyriis admiſtas oculorum nubeculas detergere, & aquam eò defluentem abſumere.

Nomina.

Animal, quod πορφύρα Græcè, Purpura Latinè nominatur: Arabicè Naporam & Porphyra: Italicè Porpora. Quæ verò Latinis Buccina, κήρυκες Græcis dicuntur: Arabibus, Barcora, Cobros ſeu Cobron: Italis Buccine: Hiſpanis Bozios: Gallis Bios Cornetos. Cæterùm quod Græci μαργαρίτας, Latini item Margaritas & Uniones vocant: Arabes Hageralbato: Itali Perle: Germani Perlin; *Hiſpani Perlas.*

Μύτιλοι. MITULI. CAP. V.

MItuli laudatiſſimi in Ponto. Cremati eundem buccinis effectum præbent: privatim plumbi more eloti, oculorum medicamentis cum melle utiles habentur: palpebrarum craſſitudines abſumunt, albugines purgant, & cætera, quæ oculis caliginem offundunt. Carnes eorum ad canis morſus utiliter imponuntur.

MITULI.

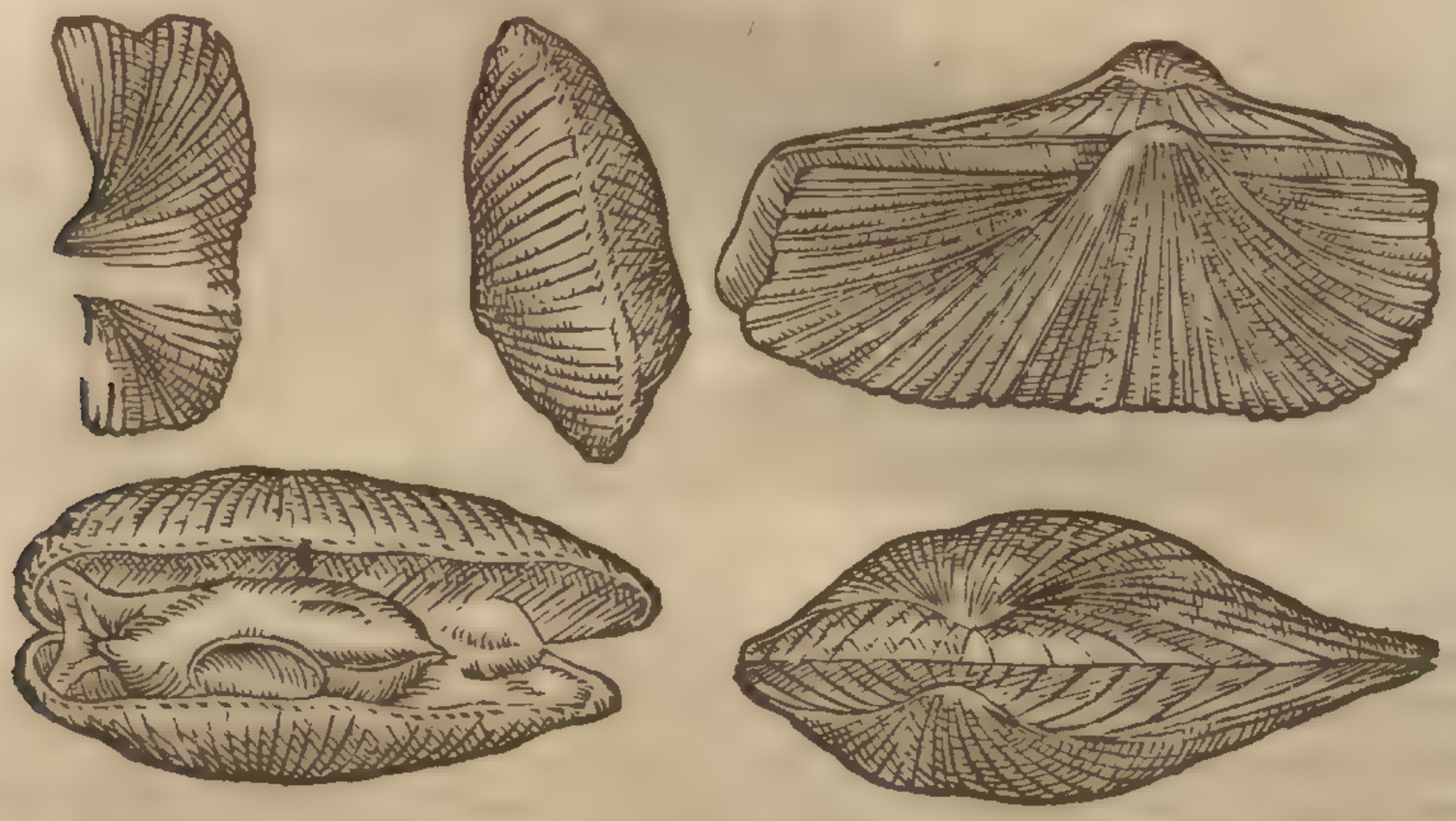

Τελλῖναι. TELLINÆ. CAP. VI.

REcentes Tellinæ alvo utiles, ſed maximè jus earum. Salitæ uruntur, tritæque in cinerem, & cum cedria inſtillatæ, avulſos palpebrarum pilos renaſci non patiuntur.

Mitulorũ & tellinarum conſid. Joviilapſus.

NOn deſunt, qui Mitulos, & Tellinas idem eſſe cenſeant: in quam ſententiam potiſſimùm veniſſe comperio Paulum Jovium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de Romanis piſcibus edidit, malit (etſi medicus eſſet) cum Athenæo errare, quam cum Dioſcoride rectè ſentire. Ex cujus ſcriptis ſatis apertè conſtat, aliud eſſe mitulos, aliud tellinas: nam præterquàm quod de his duobus diverſis capitibus ipſe diſſeruerit, differentes etiam utriſq; reddidit dotes, haud neſcius illis ineſſe differentiam. Idem ſimiliter ſenſit Galenus lib. 11. de ſimplic. medicamentorum facultatibus, ubi

ubi de viperis diſſerens, eodem capite mitulorum etiam meminit, tellinarum verò peculiari capite, ſingulis proprias & diverſas reddens facultates. Non ſecus ac illi, ſenſit Paulus Aegineta, fidelis nempe utriuſque ſectator. Quamobrem dicendum putaverim, differentes nimirum eſſe mitulos & tellinas. Notiſſima ſunt in Italia Tellina, præſertim Romæ, ubi plurima venales circumferuntur, quòd edendo ſint & ori admodum gratæ, ſi tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales Mituli ſint in Italia, qui hac noſtra tempeſtate explicaverit, hactenus inveni neminem, præter unum Maſſarium Venetum qui eos mitulos putat, quos Adriatici accolæ vulgò appellant Muſcioli, quaſi muſculos dixerint. Cujus opinio nobis maximè probatur: quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referant mitulos. Sunt enim tellinis paulò majores, teſta exterius lineis quibuſdam ſcabra: intus verò pellucida & tota ponderelevia. Μύαιναι ita Græcis, Mituli Latinis *appellantur, pariter & Italis: Arabibus verò, Amarchas: Hiſpanis, Mixilhus.* Τελλῖναι ut Græcè, ita etiam Latinè Tellina & Italicè Telline dicuntur, Arabicè Sedef & Talſam: Hiſpanicè Brignigois.* Nomina.

χήμαι. CHAMÆ. CAP. VII.

CHamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum jus, alvum ciet, id cum vino aſſumitur.

QVanquam Chamæ inter cætera conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur, nihilominus tamen tot hujuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, ut non facilè ſit, eas inter ſe diſtinguere. Cæterùm præter cæteras conchas, id ſibi peculiare aſcivere Chamæ, quòd plerunq; in littore hiantes inveniuntur. Idcirco eas rectè Chamas dici poſſe putaverim, quæ in marinis oris, pandentes ſeſe lævi teſta contectæ reperiuntur. Harum quàm plurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate præditæ, præter eas, quibus & reliqua concharum genera commendantur, ideò non eſt, ut plura de his dicamus. Quæ Græcis χήμαι Latinis Chamæ, Arabibus Hame, & Italis Chame nominantur. Chamarū conſideratio. Nomina.

οὖνυξ. UNGUIS ODORATUS. CAP. VIII.

UNguis ſive onyx conchylii tegumentum eſt, ei ſimile, quo purpura integitur: quod in Indiæ nardiferis paludibus invenitur, ſuavem ideo ſpirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo veſcantur. Colligitur poſteaquam ſtagnantes aquæ æſtivis ſqualoribus inaruerunt. Laudatiſſimus qui à rubro mari defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigreſcit, atque minor conſpicitur. Ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquatenus caſtoreum olent. Iidem ſuffitu excitant fœminas vulvæ ſtrangulatu

oppressas, comitialesque: poti ventrem molliunt. Crematum conchylium eadem efficit, quæ purpura & buccinum.

UNGUIS ODORATUS.

Unguiũ odoratorum consideratio.

QVi diligenter caput hoc de unguibus odoratis legunt & expendunt, non ab re fortasse mirantur Dioscoridem, quòd scripserit, onyches, id est ungues odoratos in Indiæ nardiferis paludibus inveniri, quando usquam à veteribus & recentioribus memoriæ proditum sit, nardum in paludibus nasci, sed in montibus, arido & sicco solo. Admirationi suæ illud non obstare putant, quòd memoret Dioscorides, Indici nardi genus esse, quod Gangitis vocatur, à fluvio Gange, apud quem enascitur, monte præterfluente. Neq; enim volunt eam nardum in fluvio illo, aut in paludibus provenire, sed in monte, aut infima ejus parte quam flumen ipsum alluit. Præterea cùm scribat Dioscorides conchulas odoratas in Indiæ paludibus inveniri, illus planè absurdum videtur, quòd præ cæteris eas laudaverit, quæ à rubro mari deferuntur: quòd item Babylonici generis meminerit. Addunt insuper, quòd cùm ungues ii, quorum in officinis pharmacopœorum communis usus, siuruntur, non juavem spirent odorem, sed potius castoreum oleant, qui nimirum odor ab omnibus & injucundus & ingratus habetur fieri non potest, quòd odoris gratia suffiantur, præsertim quod iidem suffitu (ut Dioscorides tradit) excitant fœminas vulvæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Sciunt autem, quòd qui hujusmodi morbis tentantur, ab odoratis læduntur, & à fœtidis juvantur. Verùm quia nitimur quantum possumus pro nostra virili parte Dioscoridem defendere, & ab erroris suspicione vindicare, quid mihi illa cogitanti occurrerit, nunc edisseram. In primis igitur non ita mihi mirũ videtur, quòd à Dioscoride scriptum sit, ungues odoratos in nardiferis Indiæ paludibus inveniri. Nam si, eodem auctore, aliqui arbitrati sunt, malabathrum esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione, facilè fieri potuit, ut iidem rei herbariæ imperiti paludes, quæ malabathrum gignunt, nardiferas vocaverint, simili ratione decepti. Quorum forte Dioscorides appellationem secutus, eas paludes Indiæ nardiferas nominavit, in quibus hujusmodi habentur conchilia. Nec placet Rondeletii Rondeletius notatur. *alioqui viri doctissimi opinio, qui putat conchilia nullibi haberi posse, præterquam in mari, sic inquiens: Nam si conchilia marina sunt animalia, quomodo in lacubus inveniuntur, colliguntur q; aquis æstu exiccatis? an mare deserunt turbinata, ut fluvios lacusq; subeant? Hæc ille: qui etsi præclarus sit, & doctrina non vulgari præditus, non tamen omnia naturæ secreta rimari potuit. Quandoquidem & conchæ Margaritiferæ, quæ marina quoq; sunt animalia, in Bobemia habentur,* Margaritæ nascũtur in Bohemia. *quæ à mari longè lateq; distat, in flumine Vuotava, ut de margaritis agentes paulò superius diximus. Deinde illud quoq; mirum non esse debet, quòd ad nos adferantur conchulæ Indicæ ex mari rubro ac Babylone. Etenim hoc non evenit, quòd inibi nascantur, sed quòd Dioscoridis tempore non secus ac nostro, mercimonia, quæ ex India in Græciam & Italiam convehebantur, omnia prius per mare rubrum conveherentur in Aegyptum, nempe Memphim aut Alexandriam. Sed quomodo fit, dicet aliquis, quòd raræ admodum reperiantur conchulæ Indicæ, quæ suavem spirent odorem, eoq; nardum imitentur, atq; odoris gratia suffiantur? Certè non aliam ob causam fieri puto, nisi vel quòd propter maximam locorũ distantiam in longo itinere adscititium illum malabathri odorem amittant, ut Indicæ nardo evenire libro superiori in ejus mentione dximus: vel quòd eæ, quæ ad nos adferuntur, in paludib. capiantur, quæ malabathro prorsus destituuntur. Nam quoniam multo jam tempore malabathrum ad nos non advehitur, facilè adducor, ut credam id in India cultorum negligentia periisse, perinde ac balsamum in Judæa. Quippe ut malabathrum renascatur (id quod Dioscorides refert) necesse est, ut siccatis æstivo fervore aquis, humus aridus fruticibus uratur. Quod cùm ab Indis fortasse fuerit omissum & neglectum, facile postea factum est, ut universum malabathri genus omnino deperditum sit. At q; adeò hinc est, ut ungues ii, qui hodie ad nos adferuntur, nullo nardi odore commendentur. Postremo illud mihi haudquaquam absurdum esse videtur, quòd conchulæ Indicæ suffitu pressis uteri suffocatione mulieres comitiales q; revocent. Nam q; quod fieri potuerit, nos non negamus, onyches olim fuisse odoris grati atq; jucundi, utpote qui malabathrum redolerent. Sed equidem existimo odorem illum partibus ita tenuibus inhæsisse, ut igni imposita testa ille statim exhalaret, testa verò eadem relicta & incensa, quid mirum si odorem fœtidum emiserit & castoreum oluerit? ex quo sanè (ut experientia docet) mulieres vulvæ strangulatione laborantes suscitantur. Idcoq; variat nostra à Rondeletii sententia, qui ut Dioscoridis lectionem servare videatur, dicit εὐώδες Dioscoridi designare non semper id quod grato solùm & jucundo sed aliquando quod vehementi aut gravi est odore: quippe etsi id haud negaverim ego, non tamen affirmaverim εὐώδες hoc in loco injucundum significare aut graveolentum: siquidem cùm Dioscoridi hi ungues suavem spirent odorem, quòd conchilia, quorum tegumenta sunt, nardi pabulo vescantur, ratio sanè non consentit, ut Rondeletio subscribam. Cæterùm cùm onyx unguem significet (unde conchula Indica unguis odorati nomen accepit, quòd fortassis unguis alicujus effigiem referat) cur ipsum purpuræ tegumento similem fecerit Dioscorides, mihi hactenus incompertum est, cùm purpuræ operculum rotundum sit, quemadmodum & buccinæ, conchilii verò longum nisi unà cum Rondeletio dicamus, haud intellexisse Dioscoridem odoratos ungues facie purpurarũ opercula referre, sed quod iis conchilia operiantur, ut purpuræ suis, à substantia rei, non quidem à forma comparatione facta. At certè, ut dicam quod*

Rondeletii sententia nõ accepta.

sentio,

sentio, mihi non placet eorum opinio, qui non alia de causa hoc conchilii genus onychem appellari volunt, quàm quòd ejus tegumentum sit rugarum, concavitatis, asperitatisq; expers: lævore autem ac candore præditum, humanorum unguium modo: siquidem purpuræ testa, cui onychem assimulat Dioscorides, in universum aculeata conspicitur: quin & inæquali, sinuosoq; cortice obducitur. Porrò quod videam ungues odoratos, qui in myropoliis passim habentur, brutorum quorundam ungues repræsentare, atq; si urantur castoreum olere, facit ut serè non dubitem affirmare eas legitimas esse. Fuchsius in suis in Nicolaum Myrepsicum annotationibus, in compositione aureæ Alexandrinæ, ubi ipso vertente legitur, ossis anterioris narium purpuræ, scribit id nil aliud Nicolao designare, quam quod Actuario, & aliis posterioribus Blattium byzantium, sive byssantis dicitur, quòd in quibusdam interpretationib. in Nicolaum legatur βλάττιον βυσάντινον ἐγὸν τῆς ῥινὸς τῆς ᾠοφύγας. *Quin & differre inter se ait Blattium byzantium & Dioscoridis onychem, quòd onyx conchilii sit tegumentum, blattium autem os anterius narium purpuræ. Quod etiam confirmavit libro primo de compositione medicamentorum, illud etiam addens: officinis hodie hoc os, quod in ore, aut naribus purpuræ reperitur, Blattam Byssantiam vocari. Sed longè quidem ab eo dissidet opinio nostra. Primùm quòd Serapioni & Avicennæ, quorum vocabula medicamentaq; tam simplicia, quàm composita (ut ipsemet fatetur Fuchsius) recentiores Græci sæpius usurpant, nil aliud designat Blattium byzantium, quàm Dioscoridi onyx, Latinis unguis odoratus dictus, ac pariter conchula Indica. Huic alia accedit ratio, quòd cùm hactenus non invenirem, qui purpurarum os tam oris, quàm narium (ut Fuchsio placet) sive testa earum tegumentum odore aliquo commendaverit, quiq; inter odoramenta recensuerit, atq; antidotis inseruerit, sed qui tantùm scripserint, earum crematarum cinerem exiccare, dentes abstergere, excrescentias in carne cohibere, ulcera purgare, & ad cicatricem perducere: contra verò constet omnib. odoratos ungues à Mauritanis præferri, quòd aroma quoddā resipiant, & tenuium atq; adstringentium sint partium, ad ventriculi, jecinoris, cordis, uteriq; affectus, non modo Fuchsii, sed Nicolai quoq; sententia (modò hujus codex non sit depravatus) inanis profectò, & planè refellenda videtur. Quòd autem ad hos affectus odoratos ungues prætulerint Arabes, quib. recentiores Græci longè plura accepta referūt, testis est Serapio authoritate Mesehaæ, cum inquit: Conchula Indica excalfacit & siccat ordine tertio: quin & adstrictionis, & tenuium partium est particeps: ventriculo cordiq; palpitationi, jecinori, vulvæq; odoris fragrantia conferens. Quo fit, ut etiam facilè crediderim, Actuario nil aliud Blattium sive blattum byssantium repræsentare, quàm Indicam odoratam conchulam, non ut Fuchsius arbitratur, os in ore, vel narib. purpuræ inventum. Miscetur itaq; Indica conchula, vel eam voces odoratum unguem, non sine magna ratione & auctoritate à posterioribus Græcis in aurea Alexandrina, quòd ad cardiacos, & viscerum morbos sit admodum utilis: quin & in antidoto è margaritis, quòd omnem virium imbecillitatem firmet, animi defectum sive à corde, sive à ventriculo originem ducat, maximè juvet: longo morbo dejectos, & imbecillitate languentes recreet, & uteri strangulatus in mulierib. avertat, ut Auctuarius & Nicolaus Myrepsicus testantur. Quæ omnia odorata conchula per se serè præstare potest, si primùm ejus qualitates, demum verò facultates perpenderimus, quarum nullæ (quod sciam) purpuris assignantur. Quare non immeritò Nicolaum damnaverim (si tamen error illi ascribendus est) qui narium purpurarum ossa excogitaverit his antidotis esse admiscenda, cùm purpuræ in universum præter testam, qua conteguntur, ossib. careant. Nisi fortè is in purpuris narium os appellaverit, quod in anteriori testæ parte prominet, & rostri potius, quàm narium speciem repræsentat. Illud præterea falsum esse deprehenditur, quòd officinis hæc excogitata purpurarum ossa Blattæ byzantiæ vocentur, cùm etiam quæ legitimæ in officinis habentur, propriè sint odorati ungues. Postremò quæquæ sint illæ in Nicolaum expositiones, quibus maxime nititur Fuchsius, eas nostris rationibus, & auctoritatib. adductis haud quaquam obstare posse putaverim, cùm fortasse incerti sint auctoris, vel si certi, minimè probandi, quòd is rationi ac veritati refragetur. Nisi quis dixerit, illum contra quam Fuchsius intellexerit, Nicolai verba interpretatum fuisse, & lectores admonuisse, nil aliud Nicolao designare* ὀγὸν ῥινὸς τῆς ᾠοφύγας quam βλάττου βυζάντιον, *id est, unguem odoratum. Siquidem cùm Nicolai verba secundùm Fuchsii interpretationem adeo per se clara sint, ut nulla indigeant explanatione, non erat opus, ut ille interpres ea aliter exponeret: sed potius ut declararet, animadversa depravata Nicolai lectione, pro eo purpurarum esse in Nicolai antidotis Blattum byzantium, id est, Indicam conchulam admisceri debere: quòd facilè sciret fabulosum esse purpuras in naso vel ore gerere ossa. Quod etiam sensisse videtur antiquus fragmentorum Nicolai interpres: quippe qui non purpurarum ossa in aurea Alexandrina, & diamargarito sit interpretatus, sed byzantiam blattam, quam odoratum unguem esse, hactenus nos abunde demonstrasse existimamus. Hujus nomen Græcum est* ὄνυξ: *Latinum unguis odoratus, & conchula Indica: Arabicum Achfar ateb aut adfar althaib: Italicum, Unghia odorata.*

Fuchsii opin. reprobata, volentis Blattium byzantiū & onychen differre.

Conchulæ Indicæ qualitas.

Nicolaus damnatur.

Nomina.

Κοχλίαι. **COCHLEÆ. CAP. IX.**

TErrestres cochleæ stomachō utiles sunt, & non facilè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, *a* Aphricanæ, Astypaleicæ, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominatæ. Marina stomacho idonea, & facilè alvo excernitur: fluviatilis virus olet. Quæ verò vepribus, frutetisque glutinata cohæret, quam vocant nonnulli *b* sesilon, ventrem & stomachum turbat, vomitiones excitat. Crematæ omnium testæ excalfaciendi, & urendi naturam sortiuntur: purgant lepras, vitiligines dentesque: emendant oculorum cicatrices, & vitia cutis in facie, albugines ac visus hebetudines, si cum carne sua ustæ, tritæque ex melle illinantur. Crudæ cum tegumentis impositæ, aquæ inter cutem tumores exugunt: sed non antè solvantur, quàm omnis hauriatur humor: podagricas inflammationes leniunt: impactos corpori aculeos illitæ evocant: menses tritæ & admotæ ciunt. Carnes earum cum thure & myrrha illitæ, cùm vulnera alia, tum maximè quæ nervi acceperunt, conglutinant: tritæ in aceto, sanguinem naribus erumpentem infrænant. Vivæ corpus, & præsertim Aphricanæ, cum aceto devoratum, stomachi dolores mitigat: trita cum testa, vino & myrrha si exiguum inde bibatur, coli, vesicæque cruciatus sanat. Terrestris pilos incommodos replicat, si quis abraso aculeatore ejus, pilum attingat.

a Meum λιβύαι. i. Libycæ.

b Meum Drag. adduunt ἢ σησιλιτικὰ. i. aut sesilitim.

COchleæ vulgò notissimæ sunt. Hæ licèt albæ nigræq; reperiantur, tum magnæ, tum parvæ, tum mediocres, omnes tamen eandem naturam in universum obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ adscribitur: nam quæ in apricis admodum locis odoratis victitant herbis, iis sanè præstant, quæ in opacis degunt, ac in palustribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores, esuq; gratiores existant. Quandoquidem absinthium depastæ amaritudinem reddunt, sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamin-

Cochlearum cōsideratio.

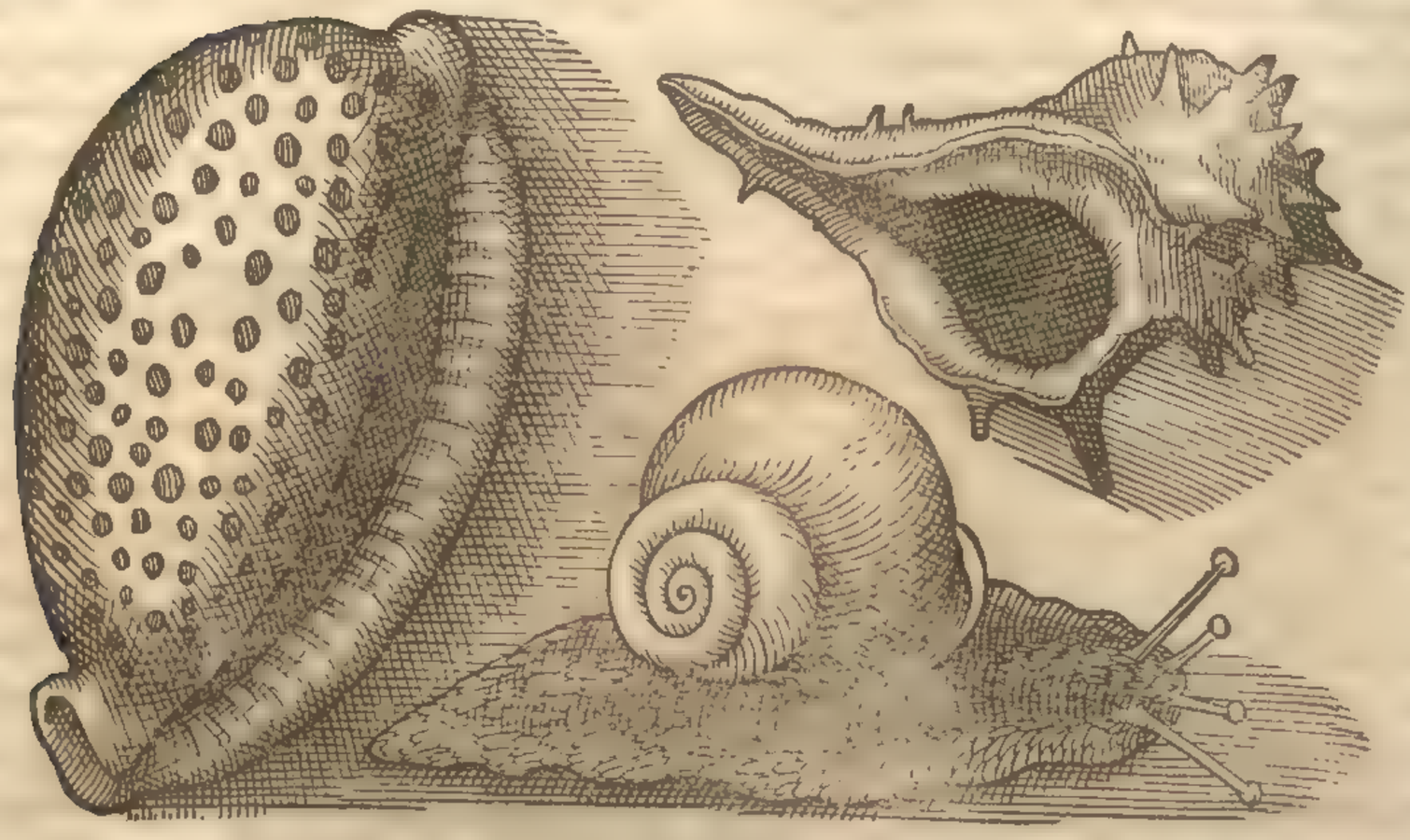

calamintham, origanum, aliasq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. In quarum numerum æquè-
ferri possunt, quæ paulò lupinis majores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorum caulibus acerva-
tim cohærentes innumeræ visuntur. Cochleas olim usq; adeò cœnis expetitas memorat Plinius lib. 11. cap. 56. ut iis vivaria
à nonnullis fuerint instituta, distinctis quidem generibus earum, quò melius gulæ fieret satis: separatim ut essent albæ, quæ
in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Aphricanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, qui-
Cochleæ pomatię. *bus nobilitas. Saginam quinetiam commentati sunt sapa & farre, aliisq; rebus, qua eas alebant. Non me fugit, quas Dio-*
scorides pomatias vocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, vicinisq; aliis locis, & eas quidem præstantissimas. E-
ruuntur enim è terra hyeme in sepibus & frutetis, uncis quibusdam ferreis prope fruticum radices terra circumfossa. Cõclu-
duntur hæ contra frigoris injuriam, quodam albo operimento, duro, gypsi speciem referente, sicq; contectæ terra se condunt.
Fit enim ob hoc, ut in cibis iis longè suaviores, gratioresq; habeantur, quæ vere & æstate imbrib. excitatæ hinc inde vagan-
tur. Quòd autem sic hyeme recondantur, delitescantq; sub terra circùm fruticum radices, Hetruria planè ignorat, cùm ta-
Cochlearum vires Matth. *men & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Præstant cochleæ, prater ea quæ à Dioscoride scribun-*
tur, ad varia corporis incommoda. Siquidem testa exutæ, & hordeacea ptisana incoctæ laterus dolorem tollunt, ubi ptisana
sorbenda detur, cochleæ verò contusæ loco dolenti illinantur. Earundem diu elixarum jus potum iliacos juvat: eædem eli-
xæ ac tritæ, cruentis excreationibus medentur. Disuriæ efficacissimè prosunt, si crudæ cum suo ipsarum putamine contritæ
bibantur ex passo, diebus septem continuis, aut ad summum novem. Vertiginosis quoq; prosunt sussirriosisq;, ubi prima die
cochleam unam magnam, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, semicoctas voraverint affecti, nec minus
vertiginosis quàm amentibus medebitur is, qui singulas cochleas diebus singulis plurimis, cum suis testis contritas, ex defru-
to potandas dederit, sed has majores esse oportet: si verò minus res successerit, triduo quiescat affectus, & subinde eandem
potionem diebus plurimis replicet: Cœliacos quoq; juvant cochleæ duæ, unà cum testis contritæ, & duobus ovis gallinaceis
exceptæ vini passi ternis unciis, & aquæ quaternis, ac demum fictili vase calefactæ & haustæ. Præstant eædem ad faucium
molestias & asperitates, si illotæ coquantur, & deinde tritæ ex passo ebibantur. Partus faciles reddunt. si a gravidis fœmi-
nis edantur aliquot ante partum diebus. Adduntur utiliter in emplastris, quæ pus movent: namq; non solum bubones &
cæteros tumores concoquunt, sed etiam abrumpunt. Contritæ crudæ & illitæ serpentibus ulceribus medentur. Quæ verò
salinis inhærent, strumas illitæ resolvunt, si cum putamine tusæ illinantur: columellæ vitia sanat cochleæ vivæ succus acu
vulneratæ, cum penna illitus. Complures crudæ, in nitido mortario tusæ, unà cum ovo gallinaceo incocto, ex succida lana
utiliter fronti adalligantur, ad sedandas oculorum epiphoras. Combustarum cinis, cum ligni & urticæ semine ex melle po-
tus, intra paucos dies lienosos sanat. Quæ autem cæteris minutiores habentur, tritæ & illitæ, inguinum tumores resolvunt.
Omnium putamen ustum, & in pulverem tenuissimum contritum, gingivarum putredines exulcerationesq; illitus tollet.
Idem casu inventum tritumq;, & potui datum, calculos expellit: quin etiam urinam mirificè pellit, si duarum drachma-
rum pondere ex vino albo & aqua calida bibatur: prolapsam columellam cohibet: & procidentem quoq; sedem. sed prius
Ad tabidos. *intestinum ablui oportet aqua in qua ferrum candens pluries restinctum fuerit. Cochleis nemoralibus à mucagine nativa*
diligenter repurgatis, & in lacte bubulo recenter mulso unà cum Tussilagine concisa decoctis, condimentum fit optimum
tabidis, cibi loco propinandum. Item cochlearum carnes à putaminibus & excrementis repurgatæ, quin etiam aqua ablutæ
involvuntur linteolo crassiore pluries replicato, & sepeliuntur in fimo equino ferventi duarum horarum spatio, indeq; do-
ctæ lavantur lixivio calido, & coquũtur in jure gallinacei pulli: atq; tabidis, & macie summa affectis auxilio sanè ma-
gno propinantur devorandæ. Parantur præterea ad idem majori etiam cum utilitate hoc modo: Sumito cochleas majores
quinquaginta, easq; prius belle lotas coquito cum putaminibus in aqua, unà cum hordeo à gluma repurgato, quousq; hor-
deum rumpatur. Deinde exemptas è putaminibus coquito iterum ex capi jure quousq; probè discoquantur: demum jus
percolato linteolo mundo, & quotidie ejusdem affectis propinato sex uncias, addita sacchari uncia tam mane quàm vespe-
Aqua cochleatũ. *ri horis tribus ante cibum. Non parvo quoq; auxilio ad hoc mali parantur cochleæ hac etiam ratione. Sumito cochlea-*
rum putaminibus exutarum libras 2. radicum glycyrrhizæ recentium libram unam: rad. altheæ unc. quatuor, atq; om-
nia minutim concisa in vitreum collocato alembicum, & balneo ferventis aquæ Chymica ratione eliciatur aqua, cujus
Cochlearum vires ex Gal. *uncias quatuor cum sacchari unceola quotidie manè affectus propinato. Cochleæ si totæ cum testis urantur (ut Galenus*
memoriæ prodidit lib. 11. simplicium medicamentorũ) admista galla omphacitide, simulq; pipere albo, mirificè prosunt dy-
senteriis, in quibus ulcera nondum putredinosa sunt: convenit autem ut piperis sit pars una. gallæ vero duæ, quatuor cineris
cochlearum. Hæc ubi ad unguem lævigaris, cibis inspergito, bibendumq; aut ex aqua, aut ex vino albo & austero præbeto.
Cæterùm absq; gallæ mistione cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex ustione cali-
dum. Porrò cochleæ, quæ ustionem non sunt expertæ, si tritæ unà cum testis imponantur, & toti ventri aqua inter cutẽ labo-

rantium,

rantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægrè quidem divelli poterunt, cæterùm impensè desiccant: & omnino inhærere ipsas sinere oportet, quoad sponte decidant. Idemq; faciendum in tumoribus ex ictu natis difficile solubilibus, & ex contusione facta in auribus: desiccant enim illos magnopere universos, etiamsi viscosus, crassusq; in alto humor contineatur. Idem libro citato, cùm de diversis carnibus verba faceret, sic de cochlearum quoq; carne disserit. At cochlearum caro prius in mortario contusa, ac postea ad lævorem redacta, omnium valentissimè desiccat partes superfluo humore gravatas, adeò ut & hydericis conveniat. Ipsarum autem humor solus per se citra carnem sumptus (vocatur autem is a multis μύξα κοχλίου, hoc est, mucus limacis) thuri mistus aut aloæ, aut myrrhæ, aut horum quibusdam, aut omnibus quoad habeat ceratı crassitiem, medicamentum sit glutinatorium, desiccatq; pulchrè purulentos mucos aurium: sed & fronti impositum inhæret, oculorum fluxiones resiccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur totis unà cum testis ad lævorem tritis: sed & quidam ad sistendos menses. Et quidem ego aliquando in agro carnes ipsas solas in vulnus cum nervi vulneratione, & contusione factum tritas imposui, ipsumq; vulnus pulchrè glutinatum est, & nervus phlegmonem haud perpessus: erat autem homo durus & agrestis: miscui tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum a pariete molæ proximo. Scripsere autem majores me nonnulli medici, ad ejusmodi usum miscendum ipsi thus aut myrrham. Verùm horum habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abessem in villa. Possis autem & resinæ fractæ contritæ admiscere, si adsit, quippiam. Porrò ubi multum muci cochlearum accipere voles seorsum, stylo carnem earum pungito, sed non ante multos dies venatas esse expedit, alioqui enim tempore desiccantur: nam recentes plurimum habent viscosæ illius humiditatis, quam stylo compunctæ effundunt. Humiditas hæc pilorum in palpebris præter naturam gluten est: hæc Galenus. Cochleæ tum crudæ, tum coctæ cum testis suis, aut sine, contritæ emplastrus concoquentibus, & saniem è vomicis fracta cute educentibus utiliter immiscentur. Marinæ in Italiæ mediterraneis perquàm rarò in cibis veniunt: quanquam iis qui maris litora inhabitant, frequentiori sint usui. Sunt & in cochlearum genere, quæ tegumento vel testa carent, quæ nobis speciatim Lumache vulgò appellantur, noctu potius, quàm interdiu ad pascua exeuntes. Degunt hæ non modò in campis & hortis, sed in cellis vinariis, & alias subterraneis uliginosisq; adium locis. Gerunt in capite lapidem (non tamen omnes) quem febribus tertianis adalligatum vulgus prodesse existimat. At Plin. lib. 30. cap. 5. auctor est, hunc lapidem adalligatum dentitionem facilem præstare. Expetuntur hæ mulieribus ad expoliendam faciem: namq; ex iis in stillatorium vas conjectis, additis quibusdam aliis, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies lævorem mentitur. Quin & his Aphricam abundare scriptum reliquit Plin. lib. 30. cap. 3. & eas combustas dysentericis utilissimas esse, dariq; ex eo cinere cochlearia bina in vino myrtite aut quolibet austero. Eædem cum Thuris polline contritæ, addito ovi Gallinacei albo & illitæ, faciunt mirificè ad puerorum Enteroceles, sed interim pueros in lecto jacere oportet. Uruntur & ipsæ utiliter & in pulverem teruntur, qui insperſus quamcunq; pedum exulcerationem sanat. Κοχλίαι ut Græcis, ita Latinis Cochleæ nominantur: Arabibus Balzum & Halzum: Italis Chiocciole: Germanis Schnecken; Hispanis Caramuyos & Caracoles: Gallis Escargotz.

Cochleæ marinæ.

Cochleæ sine testa.

Nomina.

Καρκίνοι. CANCRI. CAP. X.

Ancrorum fluviatilium exustorum cinis, qui duo cochlearia expleat, adjecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo potus cum vino, magnopere prodest canis rabiosi morsibus: rimas pedum fedisque perniunculos & carcinomata, cum decocto melle lenit. Triti crudi, potiq; ex asinino lacte, auxiliantur contra serpentium phalangiorumq; morsus atque scorpionum ictus. Decocti autem, & cum jure esitati, iis prosunt, qui tabe conficiuntur, aut leporem marinum hauserunt. Necant scorpiones triti & cum ocimo admoti. Possunt eadem marini, verùm inefficacius omnia præstant.

Ποσὶ γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνὶ. ι. cũ gentianę radicis cochlearıo uno.

CANCER FLUVIATILIS.

Hallucinantur, qui credunt Cancros à Dioscoride & Galeno descriptos, illos esse, quos vulgus Italorum Gambari nominat. Καρκίνος enim Græcè (ut hoc loco scribit Dioscorides) non eum significat cancrum perperam vocatum, qui ἀστακὸς appellatur à Græcis, sed qui rotundo corpore habetur, quem nos Hetrusci vulgari nomine dicimus Granchio. Is Venetiis, ubi MARINORUM numerus propè infinitus habetur, ubi crustam exuerit, à corporis mollitie vulgò vocatur Mollecca. E quorum genere sunt etiam quæ appellantur Macinette: nam & hæ suo tempore crustam exuunt. Hoc ita esse testatum reliquit Aristoteles libro quarto, capite secundo de historia animalium, ubi sic inquit: ὁ δὲ καρκίνος μόνος τῶν τοιούτων ἀνορθοστύγιον, καὶ τὸ σῶμα τὸ μὲν τῶν καράβων, καὶ καρίδων πρόμικες, τὸ δὲ τῶν καρκίνων στρογγύλον: hoc est: Cancer solus ex crustaceis non regitur cauda, & corpus cum quidem locustis, squillisq; longum sit, cancris

Cancrorum consideratio.

Multorũ error.

CANCER MARINUS.

ASTACUS.

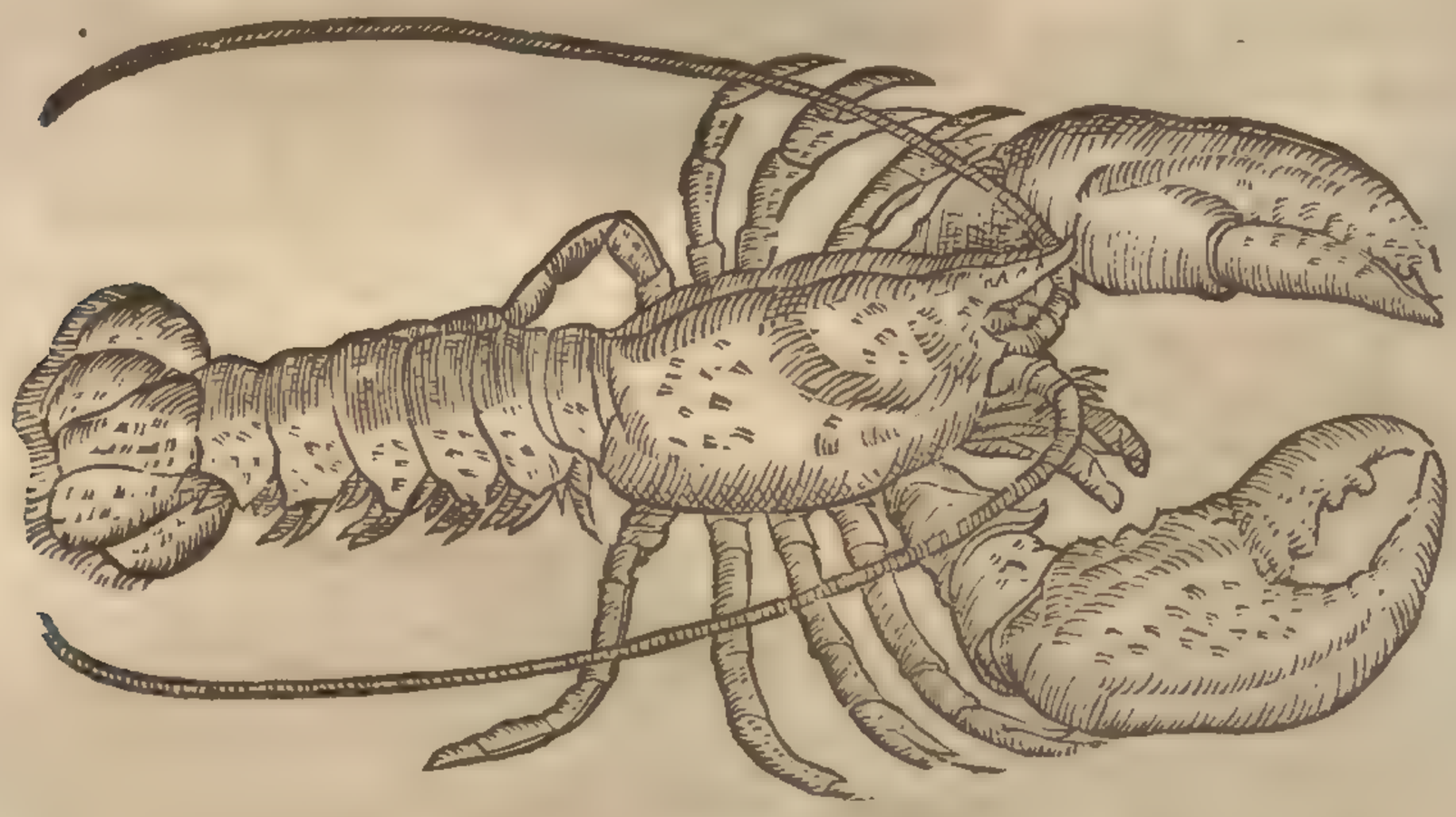

Astacus. *cancris verò rotundum est. Porrò* ASTACUS *Oppiano speciatim dicitur gammarus magnus ille marinus, quem Romani & Tyrrheni litoræ incolentes Leonem appellant. Veneti autem, quasi adhuc Græcum nomen retineant, eum vulgò Astase nominare consueverunt. Idem dictus est gammarus à Theodoro Aristotelis interprete: quippe quòd vulgaris gammari faciem repræsentet. Veruntamen (ni fallor) Aristoteli ἀγαθὸν nil aliud esse crediderim, quàm quod Venetis Astase, Romanis verò Leo nuncupatur: quandoquidem is paulò inferius postquam de marinis, quæ crusta integuntur, animalibus disseruisset, videtur sanè vulgares fluviatiles gammaros describere statim post fluviatiles cancros, cum inquit: ἔστι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μέν, ὥσπερ οἱ καρκῖνοι, τὸ δὲ εἶδος ὅμοιον τοῖς ἀστακοῖς: hoc est. Genus item aliud est, quod quidem parvum est veluti cancri, facie verò astacis simile. Hæc, meo quidem judicio, declarant Græcis fluviatilem gammarum proprio carere nomine, utpote & parvorum cancrorum aliqua genera, ut ipse eodem loco testatur Aristoteles, cum inquit: Cateri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Quo fit, ut putaverim ego, gammaros Galeno appellari γαμμαρίδες. mutato, cùm Romam venisset, à Latinis vocabulo, quòd eo carerent Græci. Namq; lib. 3. de alimentorum facultatibus: Ἀστακοὶ (inquit) καὶ κάγχροι, καὶ καρκίνοιτε καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, ἢ καμμαρίδες, ὅσα τἄλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περιέχον ὄστρακον, hoc est: Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, gammarides, & id genus alia tenui testa concluduntur. Magisq; hoc affirmare non dubitaverim, quòd nomen hoc a Galeno Græcum factum, nec apud Aristotelem, nec apud quenquam repererim unquam. Quibus etiam ex verbis palàm certè est, inter* GAMMAROS *& cancros manifestam esse differentiam. Quamobrem eos medicos hallucinari censemus, qui pro cancris ad canum rabidorum morsus, itemq; ad tabidos & marasmo laborantes Gammaris utuntur: quandoquidem cùm Dioscoridem, tum Galenum non de gammaris quidem, sed de cancris intellexisse nobis compertum sit. De cancris Gal. lib. 11. de simpl. med. hæc fusius scripta reliquit. At fluviatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est, substantiæ tamen proprietate mirificè contra rabiosorum morsum efficax est, isq; tum solus, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris sanè partem unam esse oportet, quinq; autem gentianæ, porrò cancrorum decem: & rarò equidem aliter illis ustis nos sumus usi: cæterùm ad eum modum plerunq; quo Aeschrion empiricus ille utebatur, medicamentorum peritissimus senex, concivis ac præceptor meus. Patella erat æru rubri, in quam impositos cancros viventes, hactenus urebat, dum facilè ad lævorem redigi possent. Hic Aeschrion paratum ac promptum semper in ædibus habebat medicamen, urens cancros tempore æstivo post ortum canis, quando sol in leonem transisset, luna decima octava. Porrò bibendum hoc medicamen iis, qui à cane rabido fuissent morsi, præbebat quotidie usq; ad diem quadragesimum, mensura cochlearii satis magni aquæ insper sum. At si non protinus ab initio, verùm aliquot post dies curam cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum verò vulnus empla-*

Gammari nomen græcum Arist. ignoravit.

Quorundam medicorum error.

Cancrorum vires ex Gal. Antidotus ad rabidorum canum morsus.

GAMMARUS.

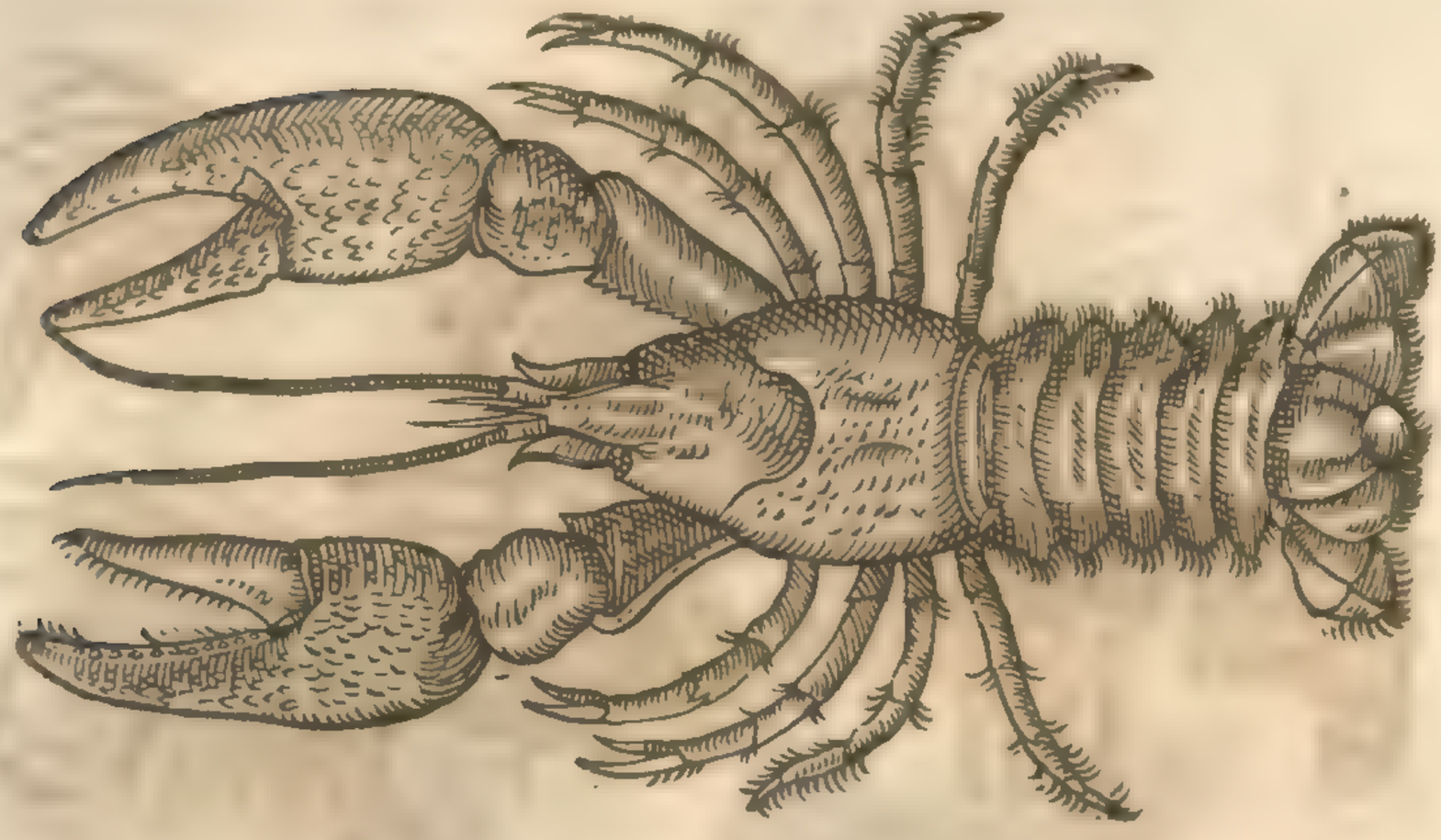

emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia & opopanace, aceto q. conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis verò uncias tres. Hæc tametsi a præsenti instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem: nimirùm cùm nullus unquam eorum, qui illo, ut dictum est, fuerunt usi, sit mortuus. Cæterùm seorsum alterum librum conscribam aliquando de iis, quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaq; tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proveniret utilitas, quam sanè posteris impertire volebam, si forsan me prius, quàm quæ his deinceps sunt opera perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterùm Pelops doctor meus, & ipse omnium ejusmodi causas reddere volens: non abs re inquit, Cancer cùm animal sit aquaticum, prodest a cane rabido morsis, quibus videlicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè etiam aquam metuunt. Ac fluviatiles, non marinos convenire cancros dictitabat, scilicet quòd animalia marina ob admistionem salis naturæ siccissimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est adversus rabiem, contrarietatem. Ac cùm quidam subjecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, juvare assolent? quia, inquit, similem cancris præparationem non admittunt. Nam horum ustorum cinerem, exiccatorius cùm sit, canum mordentium venenum absumere, simulq; digerere professus est. Hæc igitur Pelops dicebat ambitione magna jactitans, omnium se talium novisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, aliis persuadere non tento. Itaq; nec Pelopis rationem, ut veram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: verùm cancros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Quoniam autem nullum eorum mortuum sciveram, qui fuerant illis usi, totis utiq; corporibus, hoc aperiendum recensendumq; a me existimavi, tametsi non esset hujus instituti proprium: nam id non erat propositum. hactenus Galenus. Cancros tritos ex lacte potos auxiliari serpentium morsibus Dioscorides è Nicandri Theriacis literis mandasse videtur, cùm ipse sic habeat Nicander:

Σὺν δὲ καὶ ὀπταπόδην ποταμῷ ἀποσυλεύοντα
Καρκίνον εἰλήφιχθυν νεοβλήτοιο χέλαυτ@.

Cæterùm gammarorum faciem referunt locustæ & squillæ, quanquam hæ chelis careant. Gerunt gammari eo tantùm tempore, quo crustam exuunt, duos in capite lapillos albos rotundosq;, quibus utuntur medici utiliter ad expellendos renum calculos: conterunt enim hos in pulverem, & ex vino potandos exhibent. Sunt, qui hos igne prius tostos, ad idem magis probent. Et præsertim ubi ex petroselini vulgaris succo propinentur. Nec desunt, qui censeant eosdem ad cordis imbecillitatem facere, atqui ego de re hac, quid certi affirmare possim, non habeo. Iidem cum vini excremento quod circa vasa lapidis instar concrevit (Tartarum vocant chymistæ) ulceribus pudendorum medentur, si simul triti aspergantur. Dantur quoq; cum Tiliæ arboris carbone utiliter ab alto devolutis, quinetiam ad dissolvendos internos sanguinis grumos. Eorundem pulvere dentes quoq; dealbantur firmanturq;. Cæterùm rotundis cancris marinis similib. quos Adriatici accolæ, maris & fœminæ discrimine vulgò Granci & Macinette nuncupant, abundat maximè ubiq; suis in fluminibus ac rivulis Hetruria: nam quemadmodum Insubriæ, Transalpinarumq; regionum fluvii ac lacus gammaros alunt: Ita Hetruria cancros, utpote & Græcia, ubi ab Aeschrione & Galeno à cane rabido demorsis ex eorum cinere saluberrima parabatur antidotus. Cancri fluviatilis putamen diligenter contritum, & ex vino subdulci potum, renum calculos pellit. Iidem combusti, tritiq; & ex melle illiti, Strumas discutiunt. Eorundem pulvere sanantur sedis rimæ. Exustorum cinis oleo subactus, perniones curat. Suffiuntur sicci, ubi fœtus hæserit mortuus in uteri cervice. Iidem triti crudi & tumentibus mammis illiti, mirificè prosunt: quinetiam impactas mammarum durities resolvunt & lac exiccant. Scorpiones proximos omnes ad eum locum convenire tradidere quidam, ubi cancri decem fluviatiles marinive, cum ocimi manipulo contriti, repositi fuerint. Fluviatiles autem peculiariter hortorum erucas pellere dicunt, qui de colendis hortis scripsêre, si pluribus in locis inter olera ligneis clavis figantur. Sed & illi non minori in errore versantur, qui putant marinos minutiores (ut ita dicam) gammarulos, quos vulgò Gambarelli & Gambarusoli appellamus, eos esse, quos tum Aristo. tum Galenus, tum Aelianus, tum Plinius cancellos nominant: quippe quod hi gammaruli Aristoteli propriè squillæ parvæ dicantur. Siquidem ii, qui in hoc genere nunquam rufescunt, Venetis aliisq; quàm plurimis populis, proprium adhuc SQUILLÆ *retinent nomen: vulgò enim Schille dicuntur: quanquam in Hispania, præsertimq; in Cantabria omnes hi gammaruli Squillæ nulla differentia vocitentur. His, ut diximus, adstipulatur Aristoteles lib. 4. de partibus animalium. cap. 8. cum inquit: Squillæ à cancrario genere differunt, eo quòd caudam habeant: à locustario verò, quòd forcipe careant. Quibus sanè claret, cancris nullam inesse caudam, quapropter omne crustatorum genus, cui cauda desit, in cancrario genere fuerit recensendum. Cujusmodi sunt* MAIÆ *vulgò Grancevole, Paguri vulgò granciporri, marini ac fluviatiles canchri vulgò Granchi appellati: & id genus plura. Nec aliam ob causam diximus gammarulos parvas dici squillas, nisi ut omnibus notum sit, eas etiam haberi his lon-*

Gammarorum lapilli.

Cancri fluviatiles.

Cancrorum fluviatilium vires.

Quorundam error.

Squillarũ confider.

Majæ.

SQVILLÆ.

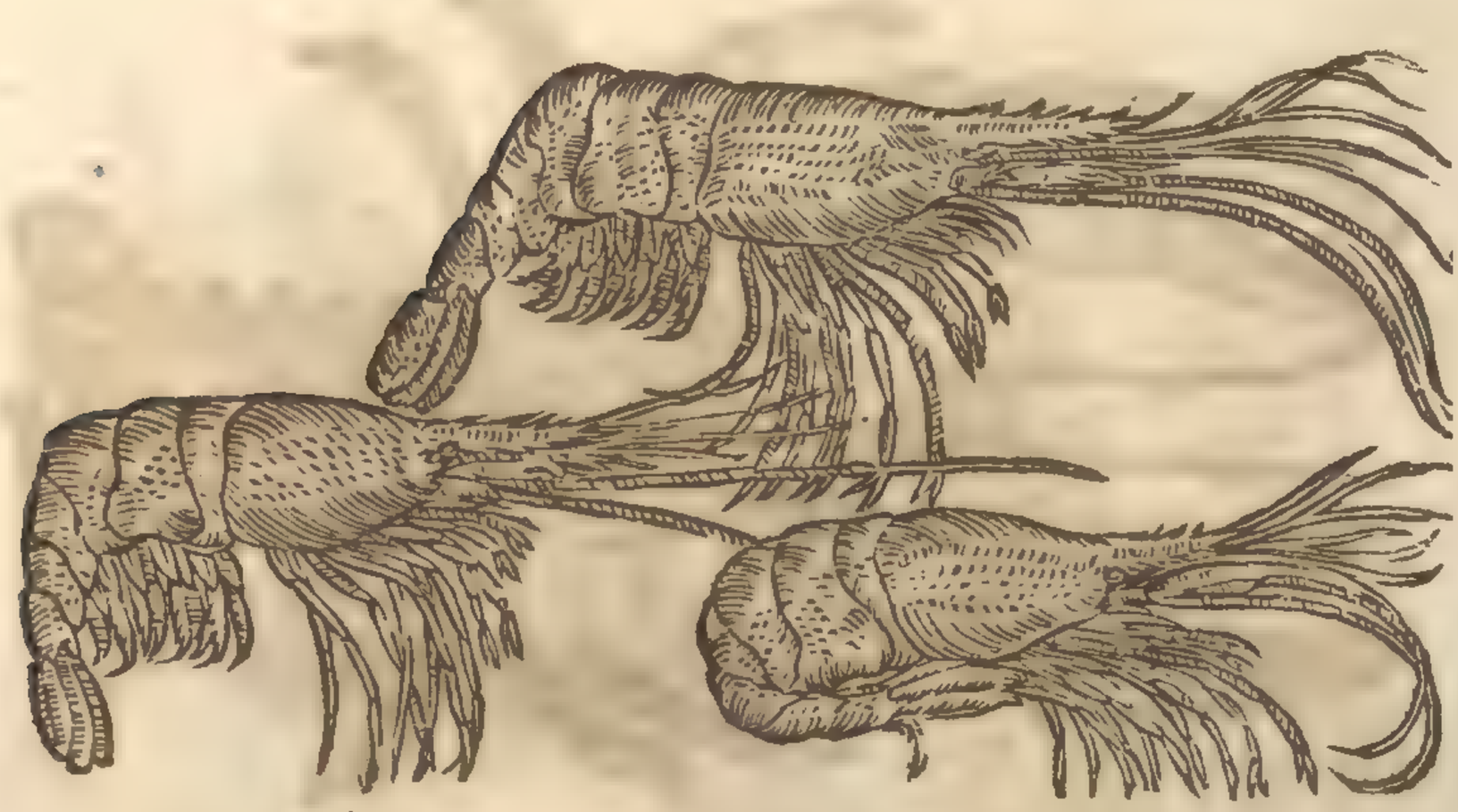

MAJA.

Cancellorum consider.

his longè majores, ut memoriæ prodidit Aristoteles libr. 4. cap. 2. de historia animalium, sic inquiens. Squillarum enim genere continentur gibbæ, crangones & parvæ, quæ majores nunquam effici possunt. Quibus liquidò constat vulgares gammarulos Aristoteli parvas facilè esse Squillas, cùm ii majores nunquam evadant, quàm qui semper parvi in piscariis habentur venales. Quinetiam id ipsum affirmare non dubitamus, quòd iis cauda sit locustarum & gammarorum modo, chelæ verò seu forcipes deficiant. Squillæ tametsi concoctu contumaces sint, Galeno tamen teste, stomachicis conferunt. Eædem tritæ & cum aceto potæ, lumbricos & tineas ejiciunt. Quadam autem peculiari facultate ad mulierum conceptus in cibis efficaces sunt. A Scorpionum ictu securum dicunt illum, qui Squillæ marinæ imaginem in achate lapide sculptam in annulo gestaverit. Caterùm Rondeletius, vir quidem doctissimus atq; præclarissimus, PAGURUM, *quem Grancporo Itali vocant, Majam facit. Sed facilè quispiam illum deceptum deprehendet, qui diligenter Aristotelis de Paguris scribentem legerit. Sclavi, qui Japidiam incolunt, quorumq; littora Adriaticum mare alluit, Græcum adhuc nomen servantes, qui no-*

Rondeletii erratum, Pagurum, Majam statuentis.

PAGURUS.

qui nobis Granciporri vocantur, Paguri vulgò appellant. E Paguris in cavernis extinctis oriri scorpiones testis est Nicander. Sed ad CANCELLOS *redeo, nomine ipso parvulos cancros designantes, de quibus scripsit Galenus libro tertio de alimen-*

CANCELLI.

torum facultatibus: Cancelli, inquiens, animalcula sunt perexiguis cancris similia, colore flavo. Afferuntur enim cancelli inter minutulos piscículos duplici sane genere, ut quarto tum libro, tum capite de animalium historia retulit Aristoteles, his verbis: Quem autem cancellum appellant, communis ferè socius crustatorum, & testatorum generum est: quippe qui natura locustis similis spectetur, nasciq3 seorsum per se solitus sit. Verùm quòd testam deinde petit, quam ingressus vitam traducat, hinc similis testa contectis animantibus est, quapropter is in ancipiti esse, genusq3 sibi vendicare utrunq3 videtur. Forma tamen (quod simplicius dixerim) similis araneis est, nisi quòd partem capiti, & pectori subditã, ampliorem quàm aranei habeat. Cornicula duo rufa, tenuia gerit, quibus oculi magni totidem subjacent, qui nunquam intrò recedant, ut cancrorum, sed semper eminentes appareant. Os sub iis est, quod velut capillamentis quibusdam pluribus circumdatur. Iis pedes subjuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoveat: bini item utriq3 adhærent lateri, & tertius parvus. Thoracis pars inferior mollis tota est, disjectoq3 sinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit: foramen excrementi perspici nullum potest. Pedes, ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus quàm cancri. Nexu nullo testis adhæret, purpurarum modo, & buccinarum, sed absolutus liberq3 vagatur. Oblongior est, qui turbinem subit, quàm qui neritem, (quem naticem interpretamur) genus enim diversum est, quod in natice degit, cætera quidem non absimile: sed dextrum bifurculatum pedem parvum habens: cùm lævum grandiusculum habeat, & ingredi eodem ipso grandiore potissimum solet: hæc Aristoteles. Aelianus verò lib. 7. cap. 31. de cancellis ita scribit: A conchis quidem inopes, & nudi primùm cancelli nascuntur, deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm enim vacuas, & inanes offenderunt conchulas purpuræ, aut turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem excreverunt, quàm iis ut capi queant, in testam laxiorem tanquam domum alteram demigrant, neq3 modò in supra dictorum conchas immigrant, sed & in permultas alias capaciores transeunt, & ampliorem nacti ea tanquam majore domicilio gaudent; ac sæpe de spoliis multo certamine inter se contendunt, viribusq3 inferiore repulso, victor exuvias assequitur: hactenus Aelianus. Cui in omnibus subscribit Plinius lib. 9. cap. 31. & 42. His igitur diligenter perspectis, omnibus, ut arbitror, palàm fiet, & cancros & cancellos à squillis differre. Animal, quod καρκίνος Græcè, Cancer Latinè appellatur: Arabicè Sartham, seu Sarthan: Italicè Granchio: Hispanicè Cangreio: Gallicè Cancres.

Cancellorũ historia.

Cancelli ingrediuntur cõchulas.

Σκορπίος χερσαίος. SCORPIO TERRESTRIS. CAP. XI.

TErrestris Scorpio tritus crudus, & impositus, suæ plagæ remedium est: quin estur assatus, ad eadem.

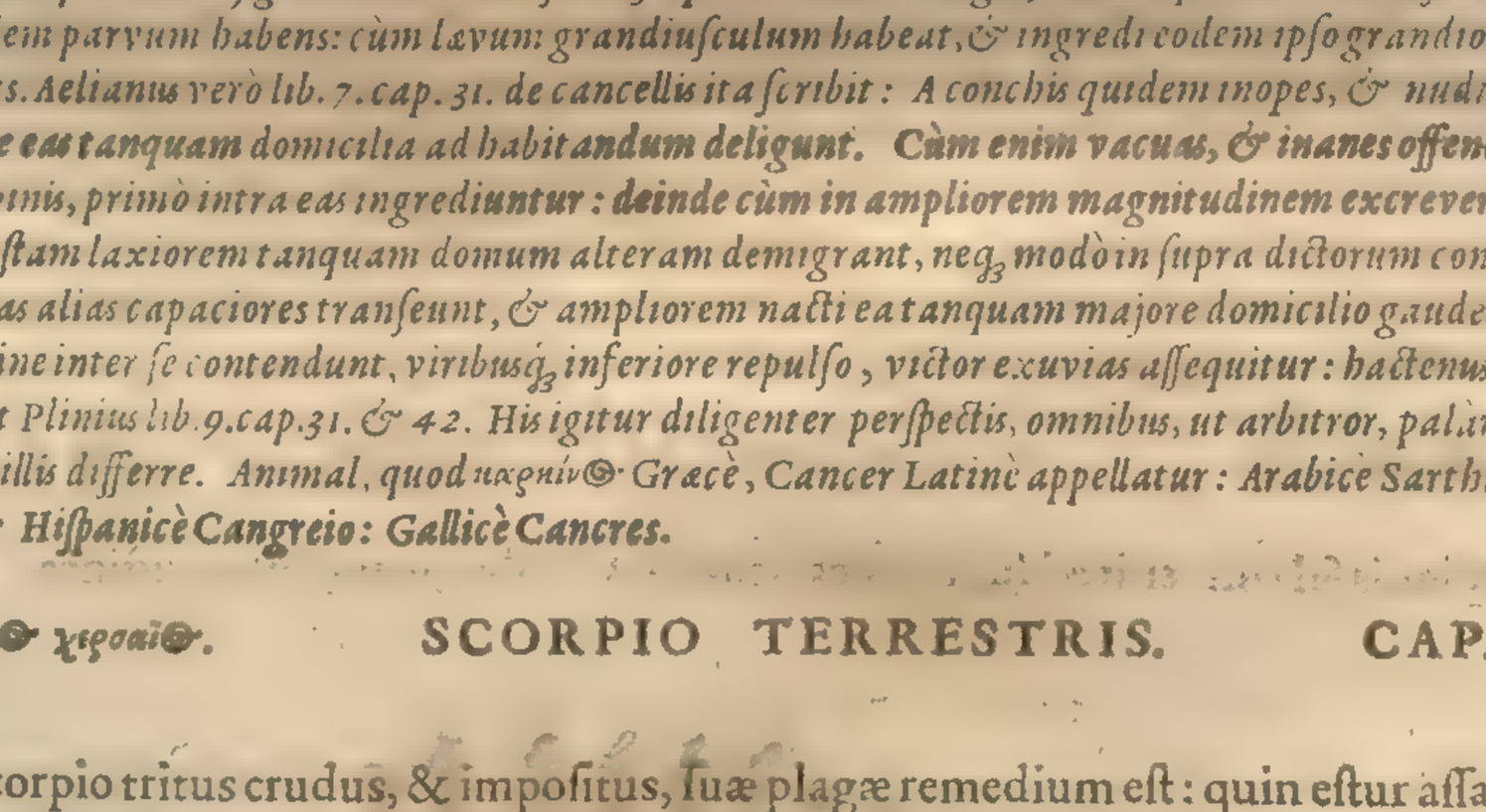

Scorpionum cõsideratio.

TErrestres Scorpiones animalia sunt vulgò nota, quòd in quacunq; domo, non modò in cubiculis, & cellis vinariis, sed ubiq; passim reperiantur: adeò est hominum vita periculis obnoxia. Licet autem sint in Italia minus venenosi, minusq; nocui, quàm aliis in regionibus, quæ sub meridie sitæ sunt, ipse tamen complures vidi in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui sævissimas perpessi sunt exacerbationes, & quasi ad mortem redacti. Contrà in regionibus frigidis minus nocui sunt. In agro Tridentino à scorpionibus icti nihil noxæ percipiunt. Quod tamen evenire affirmant gratia peculiari sibi à Deo impertita precibus divi Vigilii episcopi, quem & patronum præcipuum habet, & advocatum apud Deum. Hoc

Scorpiones ubi minus nocui.

idem asserit Aristoteles lib. 8. cap. 29. de animalium historia, ubi sic inquit: Morsus beluarum ex locorum diversitate plurimùm differunt, ut in Pharo, locisq; aliis, scorpiones non lædunt. At in aliis locis, & præcipuè in Scythia, multi & magni nocui sunt, & vel hominem, vel quamvis bestiam percusserint, interimunt, nec sues evadere possunt, quanquam cæteros virulentos ictus minimè sentiunt. Plinius, Avicenna, Albertus, Aelianus, & aliorum pleriq;, novem Scorpionibus gene-

Scorpionum genera novem.

ra assignant, diversis duntaxat coloribus distincta: nimirùm quòd alii sint flavi, alii russi, alii cinerei, alii ferruginei, virides alii, alii lutei subatraq; cauda, alii vinosi, alii albi, alii deniq; fuliginis colore. Præter nigros, & ferrugineos, virides quàm plurimos me vidisse legisseq; recordor, in comitatu Arci non longè a Sarca flumine quadam in sylvula novellis quercubus composita apud sacellum divi Pauli, ubi parvo admodum tempore, sirio ardente, ego & eremita quidam, de his qui

Scorpionum fœtus.

sub saxis latebant, plus quàm mille & quingentos collegimus, crassos & plurimùm farctos. Plures inter eos fœminas invenimus, quæ suos nuper editos fœtus albos, pediculi magnitudine, sub ventre secum ubiq; gerebant, singuli singulis cruribus adhærentes. Quapropter non ab re prodidit Aristoteles lib. 5. cap. 26 de historia animalium, quòd terrestres Scorpiones vermiculos ovorum specie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt, pellantur ab ea ipsa, & interimantur à suis liberis magno numero: sæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor est, Scorpionum ictum multò magis fœminis pernicialem esse, quàm viris: præsertim virginibus, quibus semper lethalem esse ait. Quibus septem in cauda internodii numerantur, longè sæviores habentur, quàm in quibus tantùm seni insunt. Nonnulli præterea literis mandarunt,

Scorpiones aligeri.

quibus subscribit Strabo libr. 15 suæ Geographiæ, Scorpiones quosdam habere alas, quibus per aëra volitantes de una in aliam regionem deferuntur. Hoc enim credere non videtur absurdum, cùm idem formicis similiter eveniat, quandoquidem & hæ iisdem ferè coloribus distinguuntur. Tantoq; magis credendum est, quòd in Castella Hispaniæ regione sæpius agricolæ aliquos terræ cespites aratro scindant, ubi formicarum more innumeri scorpiones gregatim hyeme delitescunt. Citra Cynamoluos Aethiopas latè deserta regio est, à scorpionibus gente sublata, si Plinio credimus. Qui præterea tradit, (ut in Cancro superius diximus) quòd si decem cancri cum ocimi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi sunt scorpiones, ad eum locum coibunt. Quod tamen Dioscoridi manifestè refragari videtur, nam superius in cancris ita scriptum reliquit Dioscorides: Cancri Scorpiones necant, si triti cum ocimo admoveantur. Ferunt à vespis, apibus, & crabronibus eos non

Scorpionum facultates.

ici, qui prius à scorpione percussi fuerunt. Quin etiam narrat Plinius lib. 25. cap. 9. Scorpiones mortuos revivisce, admoto albo veratro. Quidam medici utuntur Scorpionum cinere, qui vivi sint exusti, ad urinam ciendam, iis præcipuè, qui renum, aut vesicæ calculo obstruuntur. Quo fit, ut in hunc usum commendaverit Mesues oleum ex iis paratum, quod

Olei ex Scorpionibus vires.

officinæ habent, renibus & pubi illitum. Hoc idem commendavit Avicenna ad Aurium dolores. Ego tamen illud usu exploratum habeo, quòd oleum per me factum, in quod sanè magnus scorpionum ingreditur numerus, cordi duntaxat, & pulsantibus temporum, manuum, & pedum arteriis, illitum, ab omnibus liberat venenis, dummodo erodenti facultate vacent. Quin & eos sanat, qui tam à viperis, quàm cæteris venenosis animalibus vel icti, vel demorsi fuerint. Quæ de re ii (absit tamen verbis jactantia) testimonium perhibere possunt, qui prius oleo sancto à sacerdotibus illiti, nostro postmodum peructi evasere incolumes. Præstat item maximè hoc oleum, cùm in homines pestilentia sævit: quippe quòd non modò peste infectos juvet, sed & sanos præservet. Præstat deniq; ad omnes interaneorum vermes, omneq; dolores mulcet ex fla-

Nomina.

tu, vel ex frigore genitos, præsertim ventriculi, coli, ac uteri. Ejus parandi rationem trademus (DEO concedente) libro sexto, ubi de venenorum remediis, sive Antidotis latius disseremus. Σκορπίος χερσαῖος Græcis, Latinis Scorpio & Scorpius vocatur: Arabibus Harrab, seu Hacharab: Italis Scorpione terrestre: Hispanis Alacrna.

Σκορπίος θαλάσσιος. SCORPIO MARINUS. CAP. XII.

MArini Scorpionis fel convenit ad suffusiones oculorum, albugines & hebetudines.

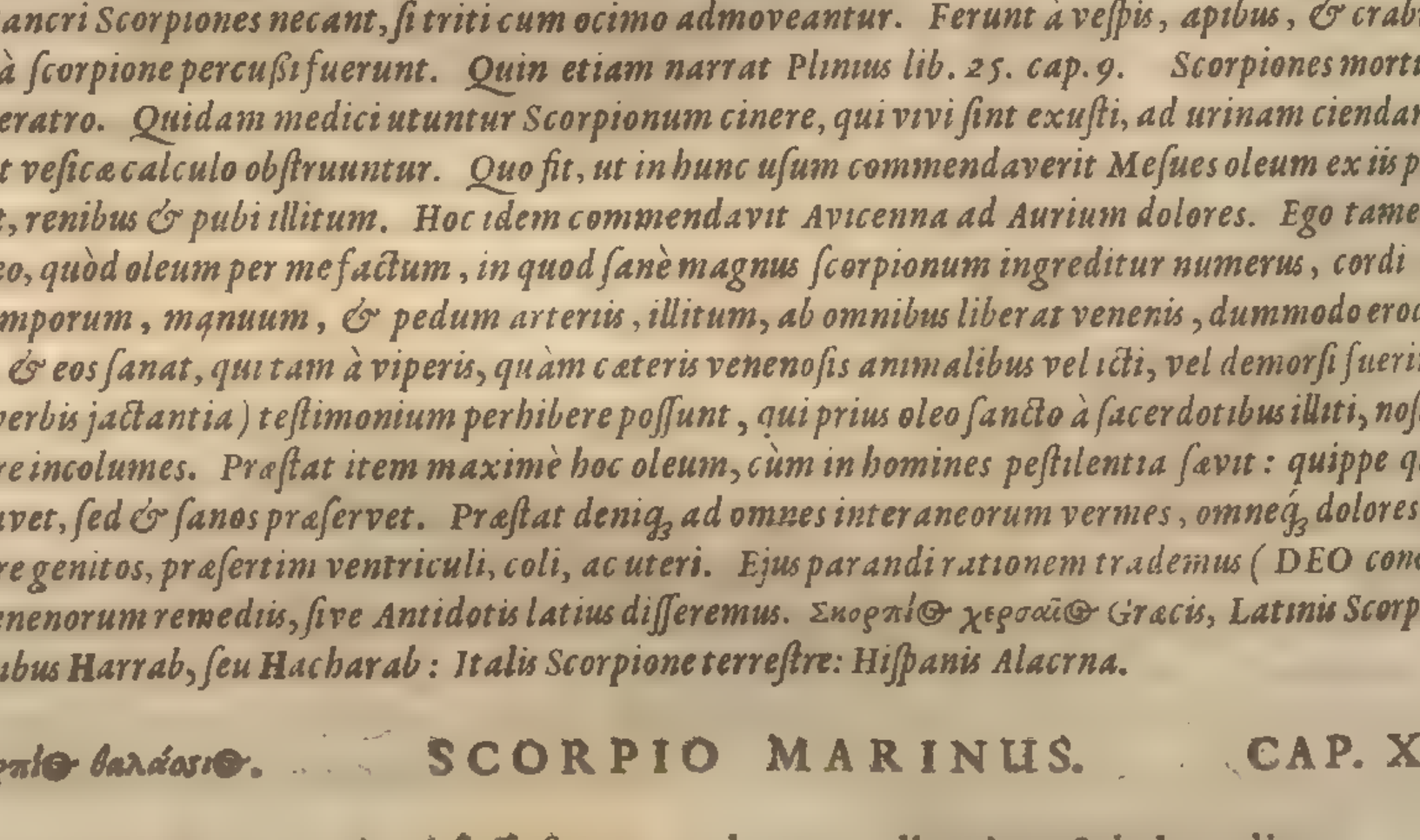

Scorpiõ. marini & Scorpenæ confid.

CRedidere quidam marinum Scorpionem, & Scorpenam vocatam, nihil inter se differre, verùntamen hos pisces inter se differre haud inficiabitur, qui Plinii & Athenæi autoritate nitatur: uterq; enim ab invicem distinxit illos. Porrò uterq; in dorso spinam gerit venenatam, qua imprudentes piscatores sæpius icit: neq; jam defuerunt, qui ejus ictu sint interempti.

interempti. Proinde existimarunt nonnulli, ictuum similitudine falsi, inter Scorpenam, & marinum scorpionem nullum prorsus interesse discrimen. Atqui Scorpio spinas quoq; in capite habet, quæ predictis non sunt minus venenosæ. Cæterùm Scorpio, & SCORPENA (ut equidem arbitror) ejusdem ferè generis sunt, sed in specie & forma pulpæq; præstantia (ut Athenæus est author) inter se pluribus differunt. Siquidem Scorpius è pelagiis piscibus est, scorpenà longè major; adeò ut octonas novenasq; quandoq; ponderet libras. Scorpena verò piscis est litoralis, scorpione multò minor. Scorpius item universo corpore rubet; cornua bina in capite gerit, sed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: Pinnis constat aculeatis,

SCORPENA.

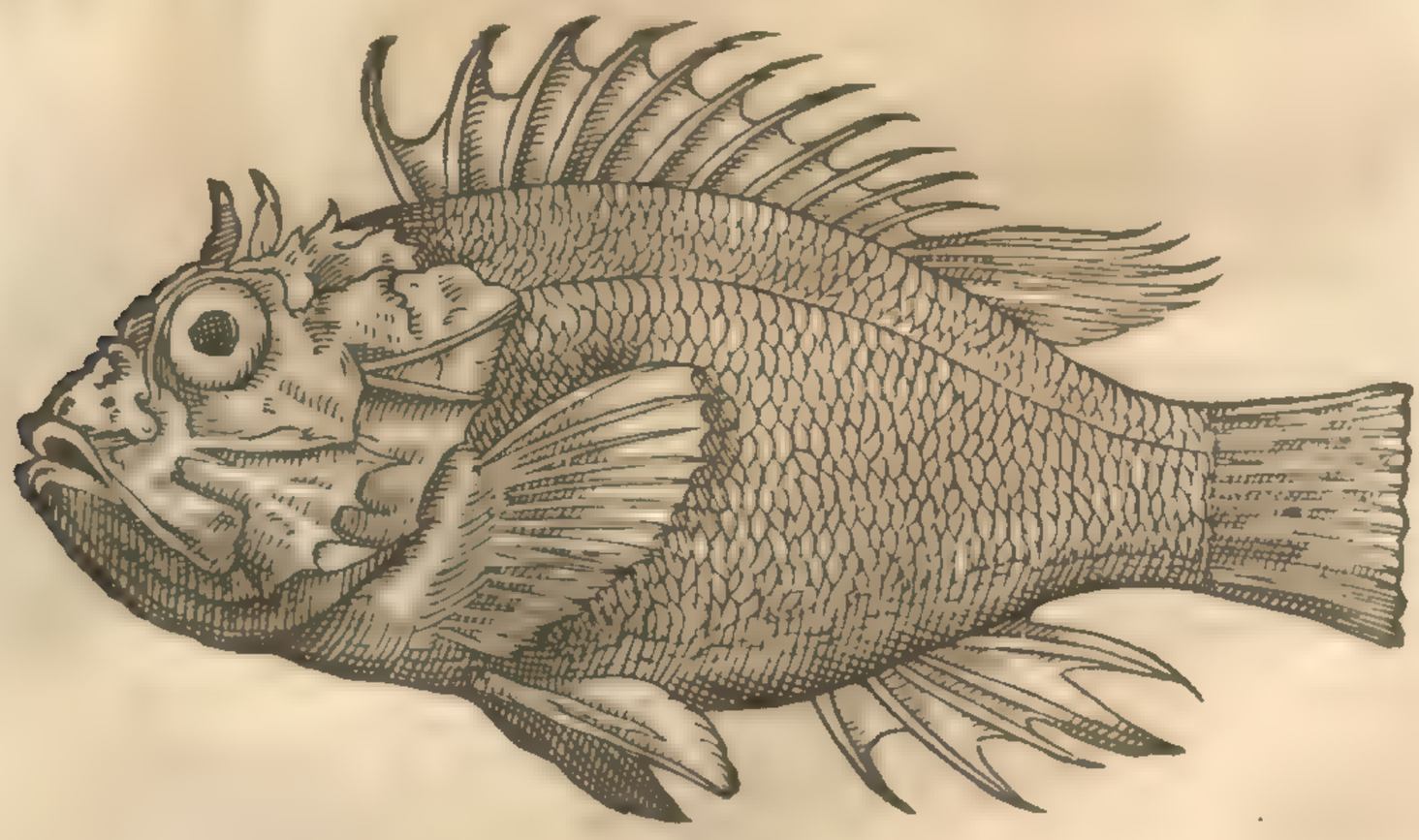

tam his, quæ per medium excurrunt dorsum; quàm his, quas anteriore, & posteriore parte gerit, sed iis tantùm aculeis icit, qui dorso annectuntur: quorum tamen vis hus, qui scorpenæ insunt, imbecillior est. Hunc sunt, qui vulgò vocent Pesce cappone, sed in Hetruriæ maritimus quibusdam locis vocatur Cerna. SCORPENA *autem, quæ suum apud omnes retinet nomen, dentes adeò acutos non habet: gerit tamen in dorso aculeos scorpii modo, sed eminentiores, ac duriores, nec usq; adeò pinnatos: in cæteris verò pinnis iis omnino caret, præterquam circa branchias, ubi duos prælongos habet aculeos, & nonnullos circa caput: corpore est in nigro virescente. Sunt tamen, qui indifferenter scorpium scorpenam vocent. Vinum in quo Marinus Scorpio necatus fuerit, haustum, jecinoris doloribus medetur. Nec minus ad id quoq; valere dicunt lapidem in ejus capite inventum, oboli pondere sumptum. Cæterùm Scorpii marini felle ex lana suppositio, secundas & menses elici certum est: quin etiam eodem incipientes suffusiones oculorum, & albugines tolli, ex melle oleoq; illito, intermissis diebus. Ad hæc trium Scorpenarum parvarum ustarum cinis epotus, calculos exterit.* Σκορπίος θαλάσσιος, *Græcè: Scorpio marinus Latinè: Italicè Pesce cappone & Scrofano dicitur: Scorpena autem Scrofanello.*

Scorpenæ consider.

Nomina.

Δράκων θαλάσσιος. **DRACO MARINUS. CAP. XIV.**

DRACO marinus dissectus, & apertus impositusque, spinæ suæ ictus qua ferit, medela est.

DRACO MARINUS.

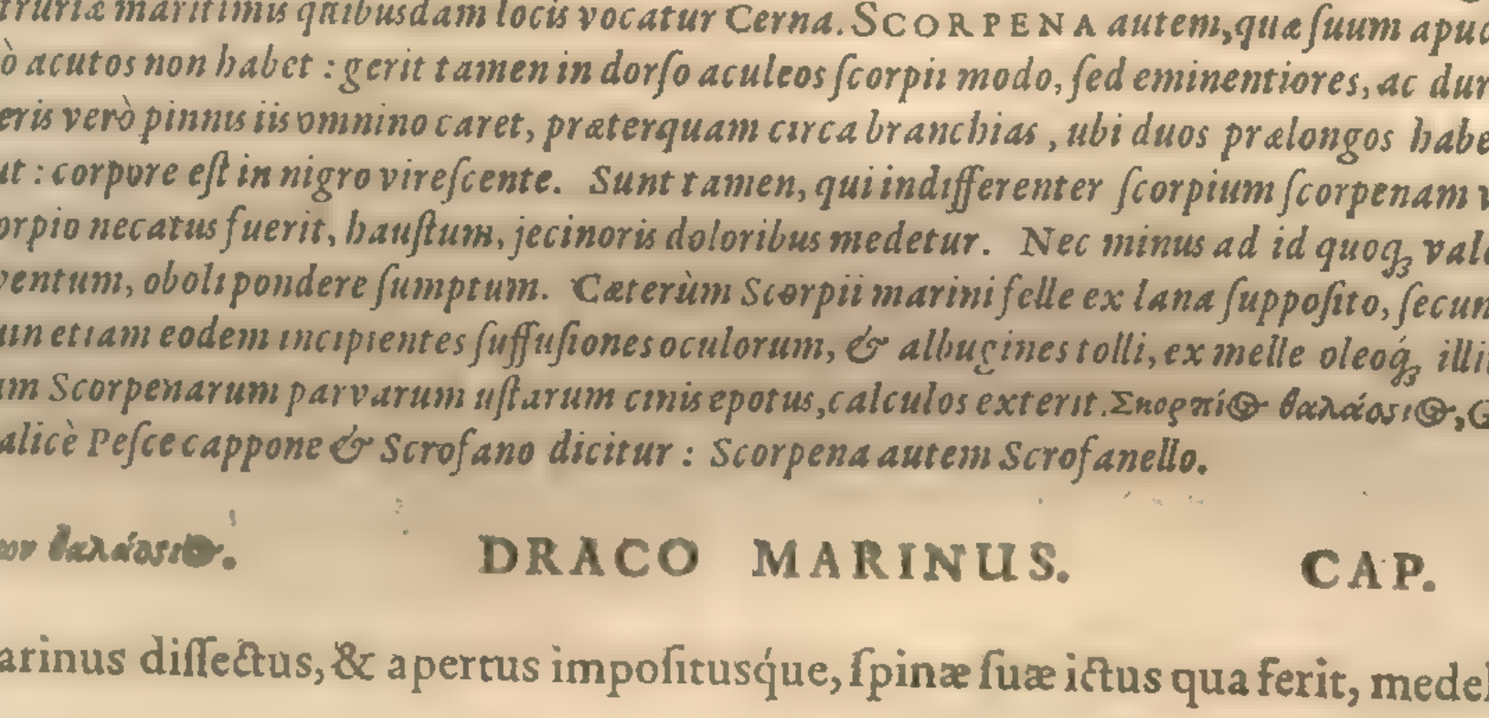

VAriat auctorum sententia in marini Draconis historia. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quàm quæ ad natandum sufficiant, sed ob virium præstantiam omnium aquatilium velocissimus censetur: quapropter brevi admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & venenosum est illi animal, adeò ut quoscunq; pisces, vel alia quæcunq; animalia dente vulneraverit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in lutore fodit, qua se condere possit: hæc Albertus. Qui etsi ex Aristotele, & Plinio (ut opinor) transcribat, plura tamen addere videtur, quibus an multa sit adhibenda fides, quid statuam non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non præstat, nec draco appellatur,

Draconis marini consider.

Serpentis marinæ, hist. ex Aristotele.

sed serpens, ut is posteritatis memoriæ commendavit libro 9. cap. 37. de historia animalium his verbis. SERPENS MARINA *colore, & corpore Congro proxima est, sed obscurior, atq; acrior: hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro*

SERPENS MARINA.

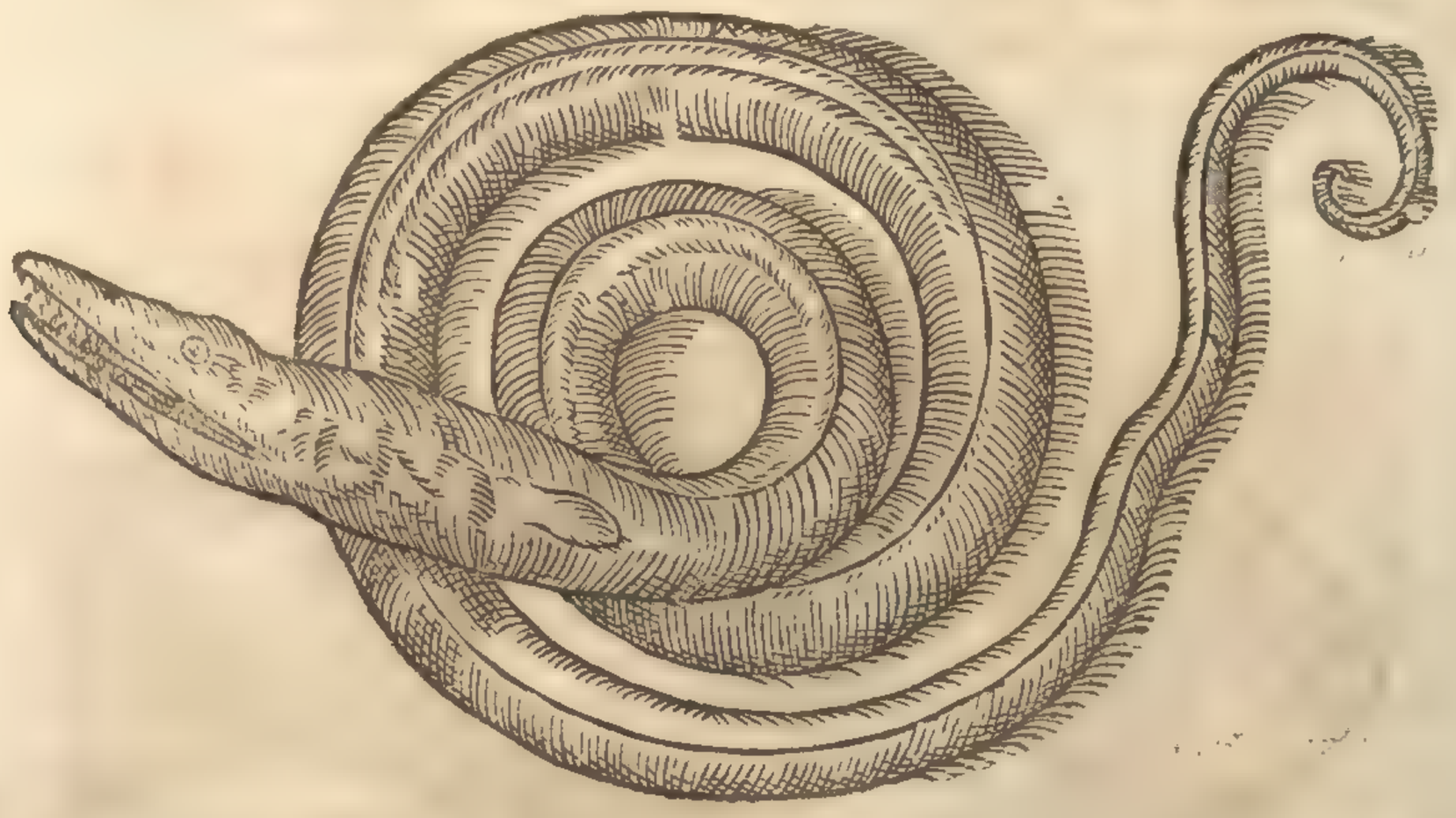

Draconis marini historia ex Aristotele.

quàm primùm adacto terebrat, subitq; tota. Est ore acutiore hæc, quàm terrestres. Et lib. 2. cap. 14. Sunt etiam (inquit) maris indigenæ serpentes terrestribus similes: nisi quòd caput habeant congri. Et quidem genera earum plura sunt, colore numerosæ varietatis. Nasci eas non in altissimis gurgitibus certum est. De marino autem Dracone scribens libro octavo, cap. decimo tertio, de hist. anim. Draco marinus, inquit, piscis est litoralis quemadmodum dentex, scarabeus, cernua, aurata, mugil, mullus, turdus, pulcher, gobius, atq; alii complures, & omne saxatile genus. Meminit quoq; de eo Plinius libro trigesimo secundo cap. septimo, sic inquiens: Extra has sunt rotundæ in oleario usu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdesia, draco, quidam volunt esse dracunculum. Est autem graculo similis, aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes. Huic sanè non parum correspondere videtur, quem Veneti Piscatores, quin etiam Tergestini, & Aquileienses vocant pesce Ragno, Itali verò Trascina. Quippe qui inter litorales, aculeos circum branchias habeat caudam versus spectantes, & alios in dorso adeò venenatos, ut ab eo icti, nisi curam admiserint diligentem, vel doloribus intensissimis crucientur, vel moriantur. Itaq; & is videtur Plinio fuisse Draco, quem lib. 9. cap. 48. ipse araneum quoq; vocavit: cùm inquit: Atq; pestiferum animal Araneus, spinæ in dorso aculeo noxius: præsertim cum libr. 32. cap. ultimo, inter litorales

Plinius Serpentẽ marinam cum Dracone cõfundit.

pisces, & mari magis peculiares, non aliter araneum recensere videatur, quàm draconem Aristoteles. Caterùm is libro nono, cap. 27. Serpentem marinam, de qua superius ex Aristotele diximus, draconem quoq; vocat, & utriusq; historiam errore manifesto confundit, sic inquiens: Rursus draco marinus captus, atq; immissus in arena, cavernam sibi rostro mira celeritate excavat. Id quod Aristoteli marini draconis non est, sed marinæ serpentis. Quibus apertissimè constat, Plinium aut negligenter hoc in loco Aristotelem legisse, aut ejus lectionem haud rectè intellexisse. Nec sanè quispiam Plinium excusabit, qui dixerit draconem marinum in arenam immissum, perinde ac serpens illa, rostro sibi cavernam fodere, quandoquidem cum nullo rostri mucrone sit institutus (ut rectè vir doctissimus Salvianus inquit) sed obtuso quidem ore habeatur, nulla prorsus consentit ratio, ut cavernam in arena sibi tam facilè excavare queat. Itaq; Matthiolus non tam leviter

Rondeletio non subscribendum.

Rondeletio subscribit, qui hoc Plinii erratum haud animadvertens, præterea, inquit, quod de Dracone scripsit Plinius, id in araneo nostro (araneus illi Draco marinus est) quivis experiatur, qui piscium capturæ interesse voluerit. Captum enim araneum arena semper se obvolventem cernet. Atqui aliud, mea quidem sententia, designat Plinio, rostro in arenam immisso cavernam sibi mira celeritate excavare draconem: aliud verò Rondeletio, in arena se obvolvere, ut fere cæteri faciunt pisces, qui vivi è retibus in litus à piscatoribus devolvuntur. Quare non absq; injuria in Matthiolum invehitur (illum tamen non nominat) cum dicit absurdam esse illius opinionem, qui in Dioscoridem commentaria scripsit, quòd scribat is non eundem esse Plinii, & Dioscoridis marinum Draconem. Sed hanc injuriam iis refellendam, imò potius agrè ferendam relinquo, qui hoc loco Rondeletii viri alioqui doctissimi negligentiam in examinanda Plinii lectione facilè cognoscent. Non video sanè, quo pacto Draconem lib. 9. cap. 27. à Plinio descriptum facere legitimè possit Rondeletius à Dioscoridis Dracone minimè differentem, cùm ibi nil aliud describat Plinius, quàm serpentem marinam Aristotelis. Caterùm marinæ serpentis imaginem, primus (quod viderim legerimq;) ad amussim delineatam edidit Hippolytus Salvianus, medicus doctissimus, in pulcherrimo suo de piscibus volumine, unde nos hanc, quàm pinximus, accepimus: Δράκων θαλάσσιος *Græcè: Italicè, Trascina: Gallicè Vive dicitur.*

Σκολόπενδρα.

SCOLOPENDRA. CAP. XIV.

SCOLOPENDRA marina in oleo decocta si illinatur, avellit capillos: sed contactu pruritus facit.

Scolopẽdræ consideratio.

Scolopendra marina animal est non magnum. Scribit de ea Aristoteles lib. secundo cap. 14. sic inquiens. Marinæ Scolopendræ terrenis similes sunt, magnitudine tamen paulò inferiores: gignuntur in saxosis locis: colore magis rubro, pedum numero terrestres superant, sed cruribus sunt gracilioribus. Serpentum more non altis gurgitibus nascuntur. Hæc ille. Quibus haud parum adstipulari videntur, quæ à Rondeletio in suo de piscibus libro pinguntur: ac etiam à nobis quoq; ex illius codice huc translatæ sunt, vermium terrestrium figuræ & numerosis, tenuibusq; utrinq; pedibus stipatæ. Verùm ab his longè differt marina Scolopendra, quam mihi dono dedit Constantinopoli allatam Clarissimus Augerius de Busbecke, qui superioribus annis apud Turcarum Imperatorem pro Cæsare Ferdinando oratorem egit. Hanc ego legitimam esse marinam Scolopendram censeo, ideoq; eam hîc excudi volui, ut aliorum quoq; sit judicium. Aristoteles lib. 9. cap. trigesimo septimo de historia animal. Quæ autem, inquit, centipeda appellatur, ubi hamum devoraverit, evomit foras sua interiora. donec hamum rejiciat, non recipit intrò. Id quod etiam scribit Plinius libro nono cap. quadragesimo tertio. Sed hæc fieri in

SCOLOPENDRA.

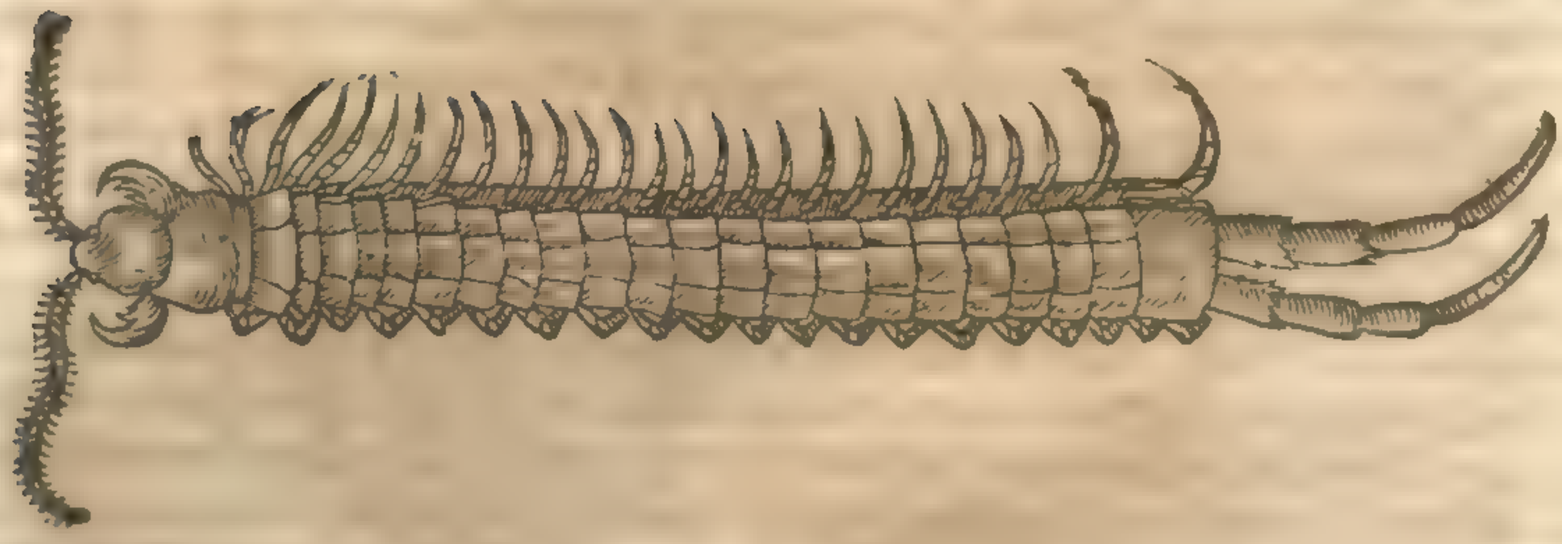

SCOLOPENDRA MARINA, RONDELETII.

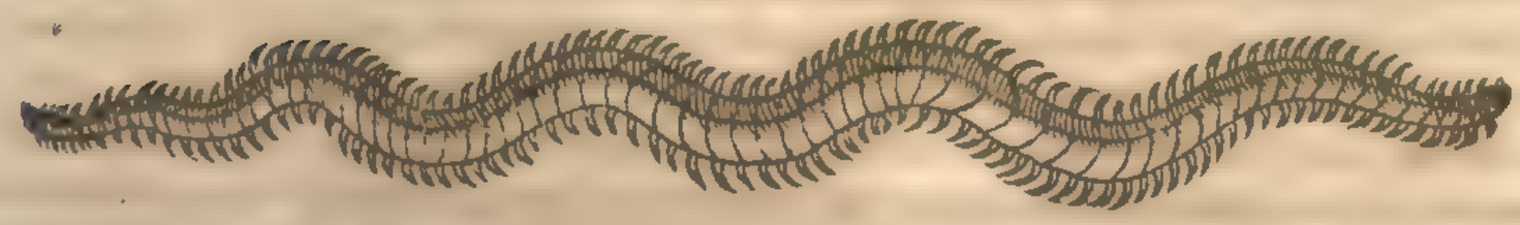

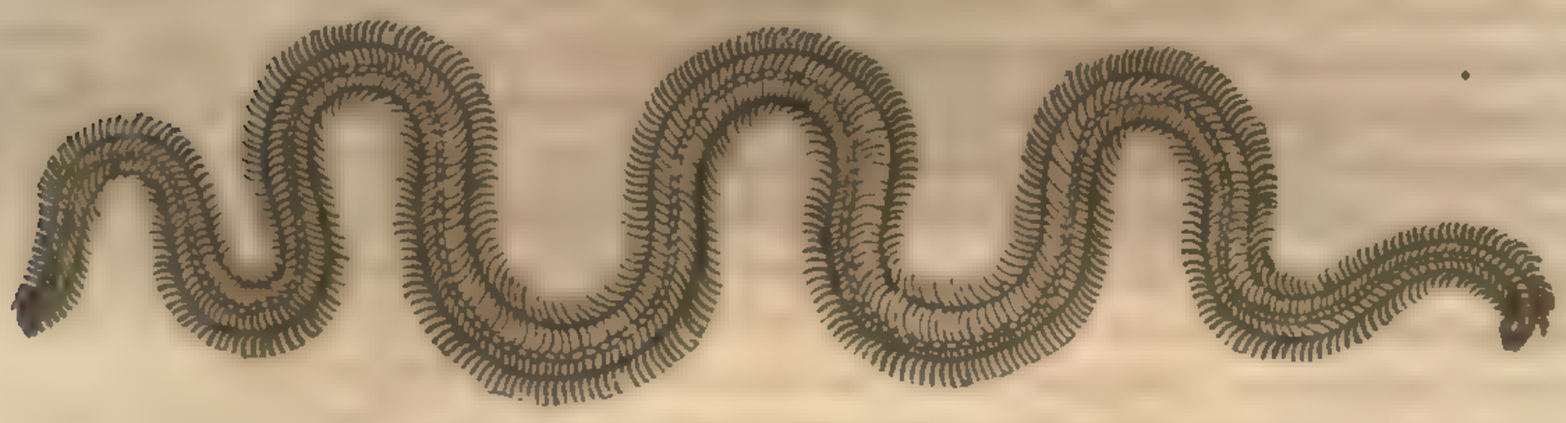

ri in tam exiguo animali, quod pro marina Scolopendra pingit Rondeletius, vix credibile videtur, cùm tam exiguo sit ore, & angusto, ut hamum quantumvis tenuem deglutire nequeat. Quo fit, ut omnino adducar, ad credendum, nostram hanc legitimam veramq; esse Scolopendram: id enim adeò manifestum facit universa ejus effigies, ut omni prorsus judicio eum carere putem, qui aliter senserit.

Νάρκη. TORPEDO. CAP. XV.

Marina Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus vehementiam mulcet: eadem appo-sita eversam sedem, prociduamq; coercet.

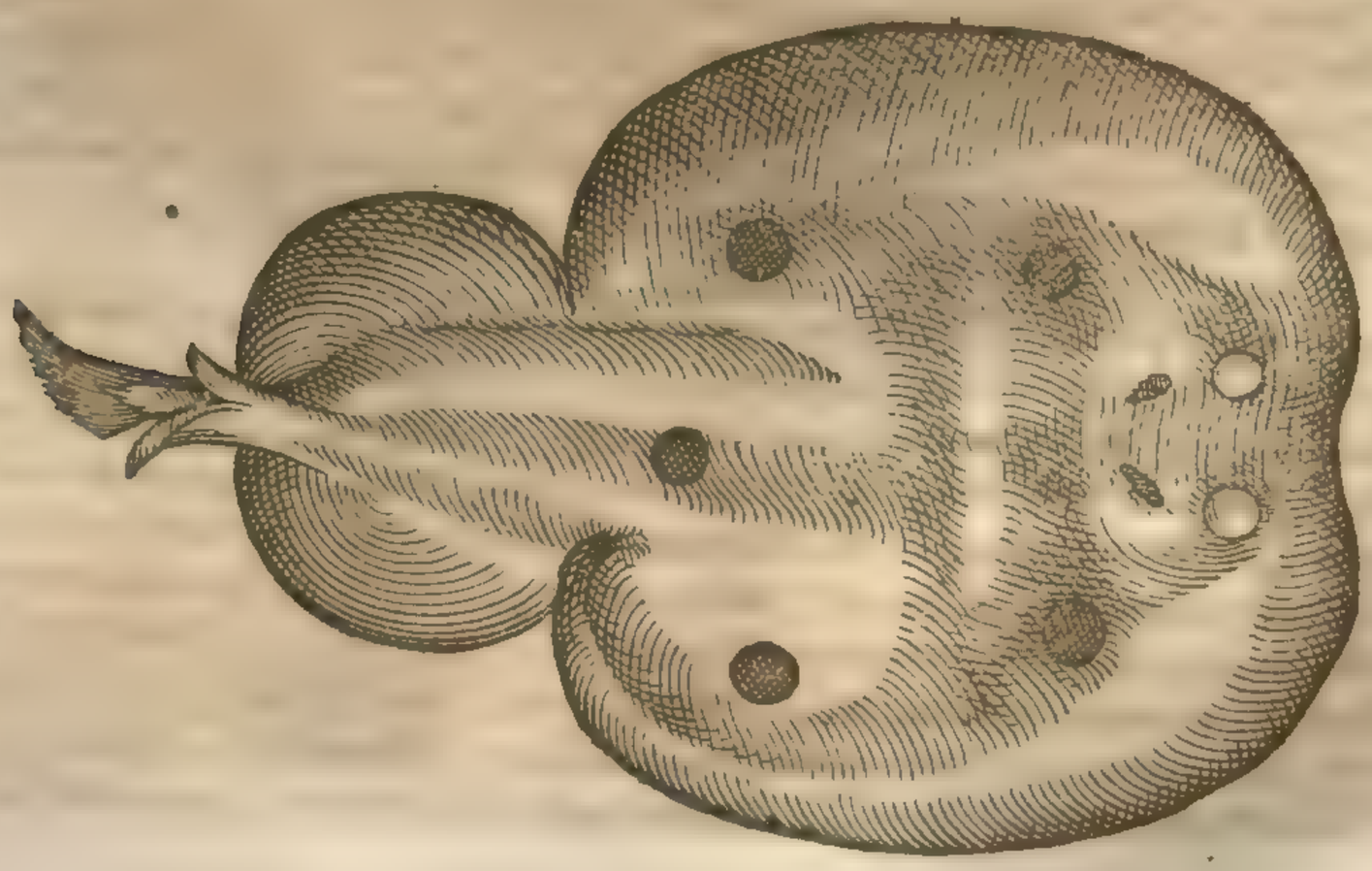

Torpedinis consideratio.

Torpedo in cartilagineorum planorumq; piscium genere ab auctoribus recensetur, perinde ac raia, laviraia, rhombus, solea, pastinaca, & alia id genus plura. Corporis facies, si caudam abscideris, orbicularis fuerit. Caput adeò inter scapulas contractum est, ut ipsius nullum vestigium appareat: Oculos tamen habet anterius, superiori parte, sed exiguos, & citra hos paulò foramina duo semicirculi effigie, quæ perpetuò recluſa spectantur. Os habet supina parte haud amplum, minutis intus dentibus Lingua illi nulla, os præcedunt foramina duo, quæ olfactus gratia nata videntur. Eadem in parte, (ut author est Aristoteles libro secundo cap. decimotertio de hist. anim.) Branchias utrinq; quinas habet, sed exiguas & arcuatas. Excrementorum meatus ima corporis parte suum habet locum: prope caudæ exortum, quæ illi brevis est, sed carnosa, & in latam desinens pinnam. In cauda dorso duas quoq; pinnas habet, sed prior altera major, quin etiam ad caudæ ipsius exortum binas gerit, utrinq; unam, latiores semicirculares q;, de quibus tantum libro quarto, cap. decimotertio de partibus animalium, meminit Aristoteles, cæteris silentio præteritis. Atqui haud rectè eodem in loco eundem de Torpedinis cauda scripsisse judico, cùm Torpedini non secus ac Pastinacæ, cæteriq; cartilagineis, longam, spinosam, rigidamve caudam tribuat. Corpus totum molli ac lævi cute contegit. Supina parte albicat, sed prona flavescit, vinoso ferè colore. Dorso non omnibus eadem facies: siquidem aliquibus quinq; sunt in dorso maculæ nigræ orbiculares q;, oculorum ferè effigie, pentagoniq; figura dispositæ. Unde illi nomen, Romanus occhiatella: Aliis eadem ferè visuntur maculæ, sed non ut in primo genere nigræ. Sunt enim circulus versicoloribus pictæ, nota quadam in medio existente, quæ oculi pupillam quadantenus refert. Nonnullis hæ maculæ desunt, sed minores, minutiores ac numerosæ in toto dorso dispersæ spectantur. Quibusdam verò nullæ prorsus apparent, dorso tantum flavescente. Cæterùm, etsi præscriptis notis Torpedines diverso esse genere videantur, non tamen in ius variat torporis inducendi facultas: namq; omnibus eadem est. Torpedo vivum parit animal ovis prius intra se genitis, ut cætera ferè cartilaginea, & adeo prolifica est, ut scripserit Aristoteles, Torpedinem visam esse grandem, quæ intra se fœtus circiter octuaginta haberet. Tanta huic vis peculiaris inest, ut retibus capta, anteaquam manu attingatur, & manus & lacertos piscatoris stupore non modico afficiat: id quod etiam fit, si capiatur hamo. Talis namq; hujus facultas per setas & hastam insensibili quodam modo permeans, ad manum piscatoris tandem transvecta, celeriter torporem inducit. Idcirco Galenus lib. 6. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo prædita est, ut si fuscina attingatur apiscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repentè obstupefacit. Idem postea retulit Plinius lib 32. cap. 1. sic inquiens. Torpedo etiam procul, & in longinquo vel si hasta, virga ve attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpescere facit, & pedes quamlibet ad cursus veloces alligat & retinet. Et lib. 9. cap. 42. ita scribit: Novit torpedo vim suam: ipsa enim non torpens, mersaq; in limo se occultat, pisces, qui securi adnatantes obtorpuere, corripiens. Quod ante ipsum prodiderat Aristoteles lib. 9. cap 37. de historia animalium sic inquiens: Torpedo piscis, quos appetit, affici ea ipsa, quam in suo corpore continet, facultate inducendi torporis, atq; ita retardatos præstupore capit & vescitur. Abdit se se in arena & limo, tum pisces, qui adnatantes obstupuerunt, corripit. Quam rem pleriq; conspectam à se retulerunt. Est enim pigra Torpedo ob pinnarum in corporis mole defectum, & cum piscibus vescatur, cumq; lento motu eos capere nequeat, æstu illos capit, cujus rei indicio sunt Mugiles, qui cum velocissimi sint, sæpius in torpedinum ventriculis reperiuntur. Cæterùm proprietas hæc vivis duntaxat inest: nam si eadem in exanimatis persisteret, comestæ (veniunt enim frequenter in cibis) universum corpus stupidum redderent. Quamobrem Galenus lib. 11. simp. med. de ea ita scriptum reliquit: Sed & Torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores sanare capiti admotam, sedemq; eversam coercere, à quibusdam est proditum: verùm ego cùm utrumq; essem expertus, neutrum facere comperi. Eam igitur cùm cogitassem, adhuc vivam esse applicandam, cui caput doleret (posse enim fieri, ut hoc medicamen anodynon sit, hoc est, dolore liberet, similiter atiis quæ sensum obstupefaciunt) ita habere comperi, putoq; eum, qui primus est usus, tali quapiam motum ratione uti agressum hæc Galenus. Non desunt authores, qui putent vim torpidam in Torpedine haud in toto corpore esse diffusam, sed in quibusdam tantum particularibus ejus corporis membris, sed an hoc verum fabulosumve sit, haud facilè fuerit asserere: sunt tamen rationes, quæ illorum sententiæ non parum refragantur. Venetiis piscus hic ab affectu, vulgò Tremolo appellatur: siquidem membro stupefacto, subinde tremorem incutit. Romani verò (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem vulgari nomine Batti porro & Fotterigia dicere consueverunt. Quæ Νάρκη Græcis. Torpedo Latinis nominatur: Arabibus Tead: Italis, Torpedine: Hispanis Hugia: Gallis, Turpilles.

Torpedinis mira facultas.

Torpedinis vires ex Gal.

Nomina.

Ἔχιδνα. VIPERA. CAP. XVI.

ἀμυθάδης. 1. fabulosa.

b ναρδὸς στάχυος ἢ μαλαβάθρου φύλλα βραχέος.

1. spicæ nardi, & malabathri folii parum, ita habet antiquus manuscriptus codex.

Viperinæ carnes si coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: nervorum vitiis auxiliantur: increscentes strumas reprimunt. Detracta autem cute, caput caudaq;, quoniam carne vacant, amputari debent: quippe a commentitium est quod præcipitur, certam utrinq; mensuram præcidi oportere. Reliquum vero corpus exemptis interaneis, elotum dissectumq; discoquitur cum oleo, vino, salis exiguo, & anetho. Ajunt iis, qui viperas esitent, pediculos procreari, quod planè à veritate abhorret. Adjiciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo vescuntur. Sal ex eis ad eadem conficitur, sed inefficacior est. Viva autem vipera in fictile novum demittitur, adjiciuntur salis, caricarumq; tritarum, singulatim quinque sextarii, mellis cyathi sex, mox fictilis operculum luto oblinitur, & fornacibus inassatur, donec sal in carbones redigatur, qui postea tritus in pulveris faciem reconditur. Plerumq;, ut ori gratior fiat, immiscetur b spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum.

Viperarũ confid.

Jam pridem cœptum est veras Viperas nanciſci in Italia. Earum enim partus eas indicarunt: quandoquidem recentiorum medicorum quidam Viperas summo studio indagantes, ut Galeni more hoc etiam ævo legitimam possent parare theriacam, inito consilio cum his circumforaneis, qui serpentibus alendis quæstum faciitant. Viperas ipsas prægnantes sunt consecuti quæ in capsulis concluſa catulos peperere, quòd proprium Viperarum sit animal edere, non quidem ova cæterorum serpentium more. Nec tamen propterea illud verum esse compertum est, quòd nascentes Viperæ viscera abrodant, occisa parente, ut libro de theriaca ad Pisonem prodidit Galenus (si tamen is liber legitimus est) ex Nicandri auctoritate & Plinius lib. 10. cap. 62. qui Aristotelis verba perperam interpretari deprehenditur, à quo vipera historiam ipsum accepisse liquido constat. Cujus sententiam non tantùm explodit quod experimento compertum est, sed & Aristoteles ipse: quandoquidem nusquam dixerit, viperinos fœtus parentis viscera, aut uterum abrodere, sed quod quia tardius eduntur catuli (tardius enim ideo illi excluduntur, quòd vipera singulos singulis diebus parit) abrodunt membranã quandam, quæ in matris utero obvol-

Plinii lapsus.

VIPERA.

ro obvolvuntur, ut citius prodeant in lucem. Qua in re, ut hoc omnibus palàm sit, sic lib. 5. de historia animalium capite ul. Viperarũ
timo, sonant Aristotelis verba, Γίνεται μὲν οὖν ὁ ἔχις ἐκ τούτου τοῦ ζῴου τρόπου: ἐν αὑτῷ γὰρ τὸν ὠὸν τρέφει. τὸ δὲ ὠὸν, ὥσπερ τῶν ἰχθύων μικρόν ἐστι καὶ λεπτόν· περιέχεται δὲ ὑμένι λεπτῷ καὶ ἁπαλῷ· ὥστε ῥᾳδίως ἐκτρέχει τὰ τῶν ἰχθύων πλείω μικρὰ ἐγγίγνεται ἐν ὑστέραις· ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ τελείως. ἐκτὸς δὲ οὐ διαφθείρεται οὐδὲ ἐξέρχεται. πλείω δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ οὐδὲν ἐν, πλείω δὲ πλέω ἢ ἑκατόν. Vipera è serpentibus animal edit, cum intra se primùm ova pepererit. Ovum hoc unius coloris, & molli cute contectum, ut piscium est. Fœtus juperne gignitur, nec duro cortice continetur, sicut nec piscium quidem. Parit parvas viperulas membranis obvolutas, quæ tertia die rumpuntur. Evenit interdum, ut qui in utero sunt, abrosis membranis prorumpant. Singulos diebus singulis parit, plures q3 parit quàm viginti: hæc Aristoteles. Cujus sententiam (ut dictum est) pervertens Plinius, ubi ei dicendum fuerat, quòd ultimæ viperulæ adhuc in matris utero degentes, sua abrodant involucra, antea- Porum ex Aristot.eh
30 quam prorumpant, dixit ceteras tarditatis impatientes perrumpere latera, occisa parente. Porrò huic explosæ sententiæ etiam Philostratus refragatur: nam in vita Apollonii Tyanei narrat, Apollonium ipsum vivam, ac incolumem vidisse Viperam, quæ suos catulos novissimè exclusos lingebat. Marsi præterea, qui serpentium domitores se prædicant, quiq3 falsò ex D. Pauli prosapia se originem duxisse gloriantur, Viperam Marasso vulgò appellant, utq3 majorem cum spectatorib. in- Viperarũ facies, & sexus discrimen.
eant gratiam, sæpissimè viperinos dentes longos, acuminatos, atq3 mortiferos ostentant, conditos (ut Plin. inquit l. 11. c. 37.) gingivu, atq3 membranula quadam circumdatos, lethali veneno referta. Quin & viperarum nuper editos fœtus ostendunt, quos viperæ suis alunt in capsulis quib. eas deserunt: nec tamen illi matris viscera scindunt. Cæterùm quod viperæ primùm intra se ova pariant, mox animalia gignant, Theophrastus quoq3 auctor est libro 7. c. 14. contra eos qui secus sentiunt. Vi-
peræ (ut scribit Avicenna libro quarto, ubi de venenis agit) caput habent pressum, latumq3 ubi cervici annectitur quæ pe-
40 culiariter illis tenuis est, nec corpore admodum sunt longo, ut pote nec cauda. Ad hæc Galenus, cùm scriptis tradere vellet, quibus notis mares viperæ à fœminis distent, eo libro, qui de theriaca ad Pisonem inscribitur, sic inquit: Viperæ fœminæ subrufæ sunt, & perquam agiles, cervice elata: oculis subrubentibus, inverecundis, atq3 intuitus feri: iis caput latius, quàm mari, quem etiam excedunt universali corporis mole, earumq3 excernens meatus suum propius caudam obtinet situm. Mari duo tantùm insunt canini dentes fœminæ verò plures. Proinde igitur Nicander cecinit his versibus.

Τοῦ μὲν ὑπὸ γναθμοῖσι δύο χροὶ τεκμαίρονται,
Τῶν ἰσοδρήμονες. πλείονες δέ τοι αὖτε ἐχίδνης. Hoc est soluta oratione,

Masculi quidem supra canini dentes duo colore notantur, venenum eructantes: at plures semper fœminæ insunt. Illud in- Plinii lapsus.
super addiderim: Aristotelem memoriæ mandasse lib. 8. cap. 15. de historia animalium, quòd licet hyeme cæteri serpentes cavernas subeant terræ, viperæ tamen sub saxis condantur. Ex quo palam est, Plinium hoc etiam loco non rectè intellexis-
50 se Aristotelem: quippe quòd tradiderit lib. 8. cap. 29. Viperam solam terra condi, cæteras arborum, aut saxorum cavis. Illud item reticuit Aristoteles, quod Plinius poetas secutus retulit, fœminam scilicet in coitu mari caput abrodere voluptatis dul- Viperinæ carnis vires ex Galeno.
cedine. Sed ut jam viperis vires suas ac facultates reddamus, hic ea nunc referam, quæ de iis lib. 2. simplicium medicamentorum, tum libris de antidotis pluribus posteritatis memoriæ prodidit Galenus. Viperarum igitur carnes palam videre est excalfacientes, & desiccantes ubi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, sale, anetho, porro & aqua, servato nimirum modo. Quòd autem totum corpus per cutim purgent, discere tibi liceat vel ex iis, quæ ego juvenis etiamnum in Asia nostra sum expertus: quæ singulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo, quem elephantа cognominant, laborans, aliquousq3 cum sodalibus conversabatur, donec ex ipsius consuetudine conversationeq3 quidam nostrum morbi insicerentur contagio-
ne: ille jam graveolens erat ac deformis. Constructo igitur illi tugurio proximè vicum, in jugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum victui supperet. Cæterùm ad canis exortum, cùm
60 fortè messoribus haud procul inde metentibus vinum esset allatum in fictili sanè quam fragrans, is quidem, qui attulerat, depositio illo propè messores, abiit. Verùm ubi ejus bibendi advenisset tempus, sublato fictili adolescens, ut pro more impleto cratere, competente aqua vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & unà excidit vipera mortua. Quare attoniti messores: veriti ne quod si bibissent, inde sibi malum eveniret, suam quidem sitim aquæ potione sedare maluerunt. Cæterũ cum illinc discederent, quasi præ humanitate ac misericordia homini illi elephanti obnoxio vinum largiũtur, rati expedi-
re illi potius mori, quam vivere in ea miseria. At ille ubi ex hoc bibisset, admirabili quodam modo sanitati restitutus est: nã tuberosum illud omne cutis totius non aliter, quàm animalium à testis mollitie nuncupatorum malacostracon tegmen de-
cidit. Quantum autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancrorum & locustarum (carabos Græci vo-
cant) ubi extima testa exciderit. Alterum quoq3 ejusmodi non dissimili casu in Mysia, Asiæ non procul ab urbe nostra acci-
dit. Vir quidam elephanto laborans profectus est ad aquarum calidarum sponte nascentium usum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum: erat illi scortum, ancilla juvencula, sanè formosa, complurib. amatorib. ambita. Profectis igitur illis,

cùm aquis uteretur, in ædibus, quibus vicinus erat locus squalidus, & viperarum plenus, fortè fortuna ex illis una in urceum vini incidit negligentius positum, extinctaq; est. Ac scortum quidem in lucro id reputans quod sors evenisset, hero id vini propinat. Cæterùm ille, ubi ebibisset, ad eum modum, quo ille, qui degebat in tugurio, persanatus est: hæc Galenus. Qui etsi alia è viperis experimenta ibidē scripserit, unde similiter alii incolumes evasere, ut ejus firmior redderetur ratio, quòd scilicet viperarum esu elephantiaci sanentur, attamen brevitati consulentes, ea hoc loco silentio involvenda duximus. Verùm enimvero nil mirum alicui fuerit, Viperas ambas, quarum meminit Galenus, se tam facilè immersisse vino: siquidem illis natura comparatum est, ut vino summopere delectentur. Quamobrem narrat Aristoteles libr. 8. cap. 4. de historia animalium, quod ideo viperas aliqui vino cum fictilibus ad sepes dispositio venantur, quia vini incontinentes sunt: ebriæ enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dioscorides in sexti libri præfatione de venenis, venenatisq; agens. Quin etiam vipera (ut ad Pisonem scribit Galenus) bupreστes & cantharides devorant. Item Aristotelis testimonio libr. 8. cap. 29. de historia animalium, scorpium devorari à vipera certum est: obidq; (ut idem est auctor) eorum venenatorum morsus graviores sunt, quæ aliis animalibus venenatis vescuntur: quod profectò faciunt viperæ. Hæ theriacen ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore captæ probantur. Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc scitè & apertè declaravit, sic inquiens: Viperas non ut aliqui faciunt, æstate media, neq; statim ubi cavernas egressæ fuerint: æstate siquidem earum caro sitim excitat, statimq; ab egressu frigida est, sicca & extenuata. Optimum itaq; tempus est, quod iis medium intercedit, quod & Andromachus ipse significavit, quo tempore & qui Baccho sacra faciunt, viperas dilacerare solent, vere quidem finiente, nondum tamen æstate inchoata. Vel si ver ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium æstatis, non multo tempore post pleiadum ortum. Viperas autem quæ prægnantes sunt, rejicere oportet, aliarum verò caput, ac caudam abscindere: nam præterquàm quòd hæ particulæ virulentiores esse videantur, etiam duræ & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis viperis, id quod utrinq; amputatur, quatuor digitos æquare. Totum verò reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleq; detracta, aquis primo abluendum, atq; in vas fictile conjiciendum est: deinde aqua pura superinfusa viridiq; anetho (tunc enim viget) ollæ prunas ut coquatur subjicere convenit: vel arida ligna, quæ, quòd fumum non emittant, ἄκαπνα vocant: vel quod melius adhuc est, vitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore viperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin æstate jam incipiente, nihil. Porrò observandum est, ne illæ capiantur, quæ in maritimis locis, quæve in aliqua salsa aquarum lacuna degunt, antidotus enim quæ ex hujusmodi viperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cùm igitur Viperæ probè coctæ fuerint, ac si quis comedere vellet, eas ex aqua eximere oportet, deinde carnes ita à spinis avellere, ut nihil ex spinis simul auferatur: atq; hæ exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeq; confecti, qui præcipuè & bene fermentatus sit, & in furno, non sub clibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem viperis hanc mensuram servandam præcipiunt, ut panis pondus viperinarum carnium dimidio minus sit: alii ne tertiam partem excedat malunt: ego vero quandoq; quartam, quandoq; & quintam panis imposui. Cæterùm nisi probè coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verùm cùm viperas & panem conjunxeris, diligenterq; adeò subegeris, ut nulla viperinæ carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tenues sint: nam crassi cùm difficulter siccescere soleant, & carnem putrere, & panem acescere sinunt. Quamobrem panem quoq; ante siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui Cæsari theriacam faciebant, viperarum jure maceratum: id quod ipse quoq; diu feci, sed mihi postea melius esse visum est, panem antea contritum viperarum carnibus exactè jam subactis admiscere: citius namq; pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte ad meridiem conversa, vel saltem ad septentrionem nō respiciat, ut solis radios tota penè die admittat: tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radii pervenire non possint. Frequenter autem ipsos convertere opus erit, ut æqualiter utraq; ex parte siccescant: quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arescet, inferior autem humida diutius permanebit, periculumq; erit ne marcescant. Postea verò quàm exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radiis, sapeq; denuo convertantur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim dies ad summum, post quod tempus donec theriacam conficere volueris, recondi debent in vase stanneò aut vitreo, aut etiam aureo. Vitrum siquidem & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur, quod vitare conveniet, non solùm in hac, sed & in quibuscunq; aliis antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: vasa namq; ex eo fabricata celerrimè rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum vocant. Cæterùm longè melius est, haud multo post, quàm pastillos confeceris, ipsis uti: quanquam non multum detrimenti capiunt, etiamsi peracto anno, atq; etiam multo post, eis utaris. Rectè namq; à principio siccati, ad tertium quartumq; annum integri perseverant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde pulviculus quidam, qui ipsis obnasci consuevit, mundis linteis interdum abstergatur. Is namq; si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem eos inutiles evadere, qui perforati fuerint, quemadmodum antequam hoc ipsis accidat, etiamsi multum tempus intercesserit, utiles permanent. Hæc Galenus de conficiendi pastillos vipereos ratione, quò optimi & præstantissimi habeantur. Cæterùm illud Dioscoridi ridiculum videtur, quod qui viperas esitent, pediculos procreent. Cui tamen reclamat Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum, ubi id certo iis evenire asserit, quibus plurimum malisucci in corpore exuperat. Narrat Plinius lib. 30. c. 3. quòd Antonius Musa Cæsaris Augusti medicus cùm incidisset insanabilia ulcera, viperas edendas dabat, miraq; celeritate persanabat. Quare non demirabor Cardanum viperarum carnes mirum in modum prætulisse ad eos persanandos, qui tabe afficiuntur, & pulmonum ulceribus laborant. Namq; quodam in consilio ad Ioannem Scotum Archiepiscopum S. Andreæ ita de eis scribit: Dicam tibi secretum maximum, liberans à tabe, elephātiasi, & morbo Indico, atq; præter omnium spem, impiguat, & sanat etiā deploratos. Sumsito itaq; Viperam illam rubram, crassam & brevem, quam Itali appellant Milort, & abscissis capite, & cauda, detractoq; corio, & exemptis intestinis, & pinguedine per se asservata, viperam ipsam dissecato plures in partes anguillarum modo: coquitoq; deinde in aqua cum belzoino & sale, additis etiam paulò post petroselini vulgaris foliis: cùm autem excocta fuerit, jus linteolo percolato, ac ex eo gallinaceum pullum juvenculum coquito, ac panem subinde ipso jure maceratum, cum pulli carnibus edendum præbeto: & interim cum asservata pinguedine dorsi spinam, cæterorum membrorum articulos, & pulsantes manuum pedumq; arterias, quin & pectus ipsum inungito. Interim verò in vaporario calido maneat affectus. atq; id repetat diebus septem continuis. Hoc enim auxilio pulmonum ulcera ad extimam cutem expelluntur excitatis ibi tuberculis: interna verò ulcera sanantur, & ægri bellè revalescunt: hactenus Cardanus. Qui tamen non parum cæcutisse videtur in hac vipera describenda, namq; plurimum à vipera serpentem distare scimus, quam Mediolanenses, ac cæteri Insubres Milort appellant. Siquidem hæc omnium innocentissima serpens est, & domibus plerunq; familiaris: illa verò contrà, cùm morsu facilè de-

Viperæ vino delectantur

Viperarū venatio & earum pastilli.

Viperarū vires adversus tabem.

ciſtè demorſos perimat. In Aegypto Aegyptios ipſos viperis, aliisq; ſerpentibus ſimiliter atq; anguillis victitare prodidit Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos veſci traditum eſt, qui occidentales, noviterq; repertas Indias incolunt, perinde ac ii, qui orientales inhabitant, ut libro 7. auctor eſt Plinius. Cinis ex viperea pelle factus, capiti aſſiduè aſperſus, alopeciæ fœditates aufert. Viperæ totius cinis, quæ viva in vas novum fictile conjecta fuerit, additi ſuccifœniculi uncias duabus, & thuris grumo, & deinde cooperculo argilla circumlito tecta, & in fornace combuſta oculorum hypochiſes & caligines potenter tollit, collyriis adhibitus aut per ſe tantùm. Viperæ caput linteolo colligatum & collo ſuſpenſum, magnum ſanè amuletum eſt contra anginas, quippe non ſolùm jam factas ſanat, ſed ne fiant, prohibet. Vipera ita Latinis dicta Græcis ἔχιδνα vocatur: Arabibus Labane alſahay: Italis Vipera: Germanis Brandſchlangen: *Hiſpanis Bivora & Bicha: Gallis Viperes.*

Ægyptiis viperæ cibus.

Nomina.

80

τῆρας ὄφεως. SENECTA ANGUIUM. CAP. XVII.

SEnectus anguium in vino decocta dolori aurium, infuſu; & dentium, collutione auxilio eſt. Addunt eam in medicamenta oculorum, ſed præcipuè viperinam.

SENECTA ANGUIUM.

20

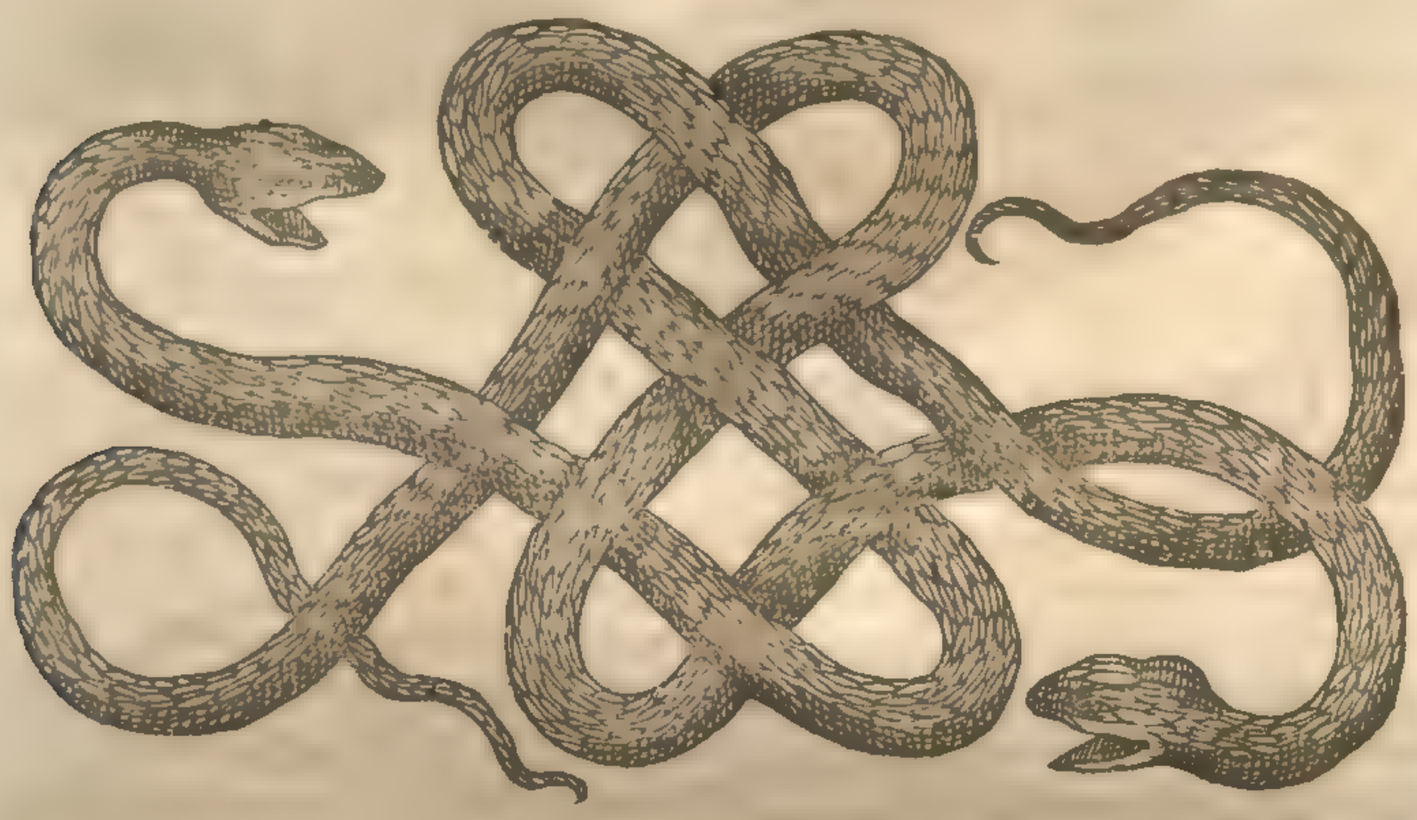

30

NUllis non cognita anguium Senecta: quippe quæ ſæpe in campeſtribus inter ſaxa & ſtirpes inveniatur. De hac cùm diſſereret Ariſtoteles lib. 9. de hiſtoria animal. cap. 17. ſic inquit: Serpentes ſenectam exuunt tum vere cùm egrediuntur, tum etiam autumno. Vipera etiam exuit tam vere quàm autumno. Cùm ſerpens exuere incipit, ab oculis primùm detrahi ajunt, ita ut obcœcari videatur iis, qui rem non intelligunt: tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antequàm reliquum corpus, apparet: atq; una ferè nocte & die ſenectus tota exuitur à capite orſa ad caudam: & cute altera intus ſubnaſcente ipſa removetur. Ut enim fœtus involucro ſecundarum, quo contentus prodierit, exuitur: ſic iſta ſenectute detracta renovantur. Porrò de ea nil aliud memoriæ prodidit Galen lib. 11. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, quàm quòd in aceto decocta dentium dolori medetur. Marcellus tamen empiricus anguium ſenectam vulſis commendat, ſi iis licio alligetur. Eandem quoq; prætulit, ad cœliacos, in roſaceo prius decoctam in ſtanneo vaſe, & deinde ventri impoſitam. Τῆρας ὄφεως Græcè: Senecta anguium, Latinè vocatur: Alchalha & Selach albaie, Arabicè: Spoglia delle Serpi, Italicè: Schlangenbalck/ *Germanicè: Pelle de la culebra, Hiſpanicè.*

Senectæ anguium conſider.

Nomina.

λαγωὸς θαλάσσιος καὶ χερσαῖος. LEPUS MARINUS ET TERRESTRIS.

50

CAP. XVIII.

LEpus marinus loligini parvæ ſimilis eſt: qui per ſeſe tritus, aut cum *a* urtica marina illitus capillos evellit. Terreſtris leporis inaſſatum cerebrum manditur, juvandis tremoribus, qui valetudine contracti ſunt: affrictu aut cibo facilem infantibus dentitionem præſtat: exuſtum caput, & cum adipe urſino aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur. Leporinum coagulum poſt triduum à concubitu potum, conceptum adimere, partusq; ſpem intercipere proditur: vulvæ & alvi fluorem ſiſtit: comitiales juvat: contra venena ex aceto bibitur, præſertim adverſus concretum lac & viperarum morſus. Sanguis ejus ſi calidus illinatur, vitia cutis in facie, vitiliginem lentiginesque ſanat.

60

ναλαλύφους: cum urtica ſimpliciter, non cum urtica marina ut Ruellius, Marcellus & Cornarius vertunt. Ita enim habent omnia exemplaria.

MArinus Lepus (ut nonnulli memoriæ prodidere) ſic primùm appellari cœpit, quòd terreſtris Leporis faciem referat. Quapropter hæc de eo à Plinio produntur lib. 9. cap. 43. Lepus, inquit, qui Indico mari naſcitur, etiam tactu peſtilens, vomitum, diſſolutionemq; ſtomachi protinus creat. In noſtro offa informis, colore tantùm lepori ſimilis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantùm, nec vivus ibi capitur: hæc Plinius. Ex quibus facilè conjici poteſt, Dioſcoridem potius de noſtratium marium Lepore intellexiſſe, quàm de iis, qui in Indico innatant pelago, argumento quòd parvæ loligini ſimilem marinum leporem reddiderit. At Aeliano marinus lepus cochleæ exenteratæ ſimilis habetur, cui ſanè is, cujus imaginem hic primo in loco ex Rondèletio appinximus, illi haud parum ſimilis videtur. Hinc color in dorſo eſt ex rufo nigreſcens: caput habet deforme, cujus alterum cornu Libellæ, quam Græci ſυγάνην vocant, ſimile cernitur: alterum

Leporis marini conſid.

verò

LEPUS MARINUS. I.

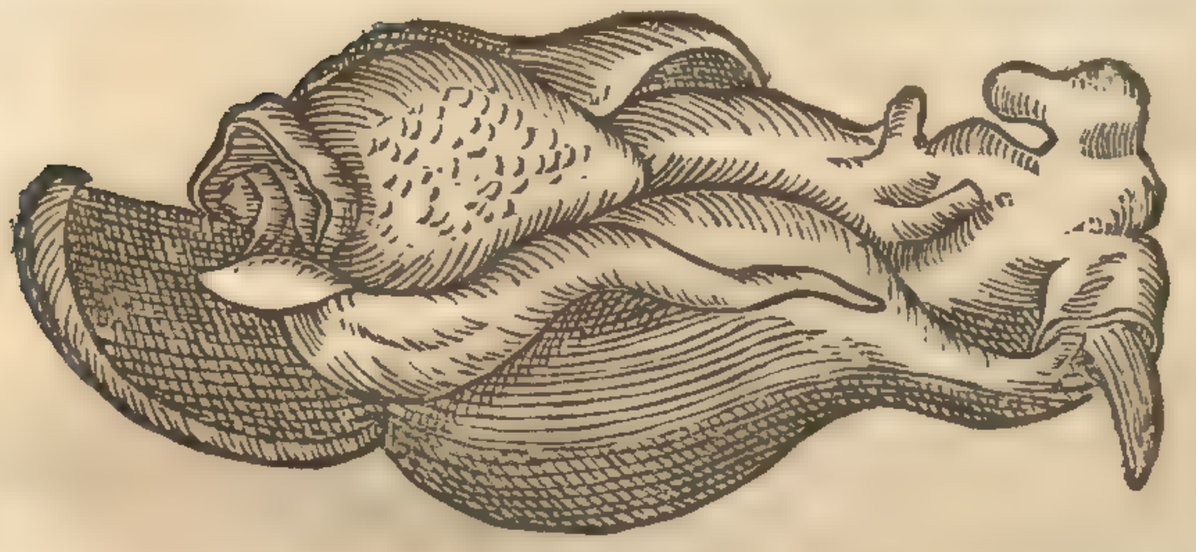

verò mutilum eſt, foramine apparente, per quod proceſſum quendam carneum exerit ac retrahit adeò, ut linguæ ferè imaginem exprimat. In horum medio oris rima viſitur. Os habet in dorſo perinde ac Sepia, ſed tenuius ac tortuoſum. Exerit & cornicula duo mollia, cochlearum modo citra capitis ſedem, ſed breviora & reſciſſa. Atramento refertus eſt, ut loliginis, quibus quoq; internis viſceribus omnibus ſimilis habetur. Eſt & alterum genus grandius atq; exterius à præſcripto differens. Siquidem anteriore parte appendices duas habet latas carnoſas q;, ore in medio repoſito. Inferius paulò cornicula

Leporis marini alterum genus.

LEPUS MARINUS ALTER.

quoq; duo prominent, ſed breviora quàm in altero & acutiora: oſſe hic in dorſo caret, cætera Sepiæ ſimilia ſunt, atq; viſceribus loliginem quoq; refert, quemadmodum atramento. Pernitioſum valde Lepus marinus animal eſt, lethaliq; veneno refertus, adeò ut devoratus interimat, & conſpectus à prægnantibus abortum faciat, ingenti excitata prius nauſea.

Lepus marinus venenũ.

Ideoq; rectè Plinius ſcripſit lib. 32. cap. 1. Lepus marinus venenum eſt, aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam viſus, ſiquidem gravidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ab eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, & deinde abortum faciunt. Cæteræ moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus, incertiq; temporis veneficium id eſſe, autor eſt Lycinus Macer: hæc ille. Tetrum & piſculentum odorem ſpirat marinus Lepus, nec alibi degit quàm in limo & ſordibus. Albertus auctor eſt, tertium Leporis marini genus reperiri communi piſcium magnitudine, ſed capite lepori non abſimili, dorſo rufeſcente, eſculentum: tametſi à nonnullis explodatur, utpote quod & concoctu contumax ſit, & elephantiaſim gignat. Dioſcoridi marinus lepus præſtat tantùm illitus ad evellendos pilos. Plinio præſtat quoq; ad ſtrumas ſi imponatur, & celeriter amoveatur. Idem (ut Marcellus empiricus eſt author) aut ejus ſanguis cum oleo tritus, evulſos pilos renaſci prohibet. Verùm ſi renaſcantur, adeò molles futuros dicit, ut ſi iterum evellantur, & poſthac illinatur locus, haudquaquam eos renaſcituros. Cæterùm TERRESTRIS *Lepus notiſſimum animal eſt, & curſu velociſſimum. Solùm hoc inter cætera terræ animalia, quæ utrinq; dentata ſunt (ut ſcriptum reliquit Ariſtoteles libro tertio de partibus animalium, capite decimo quinto) & quæ unicum tantum continent ventrem, coagulum habet. Sunt & lepores albi, quales etiam Plinius libro 8. cap. 55. refert in alpibus inveniri. Hi hyberno tempore admodum albicantes in ſummis vallis Ananiæ montibus frequentes reperiuntur, eo præſertim tempore, quo ii nivibus altiſſimis veſtiuntur: quitamen adeò magni non ſunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam, ut qui in campeſtribus capiuntur. Cæterum candidi hyeme tantùm conſpiciuntur, nam liqueſcente nive ſubrubeſcunt, quemadmodum & cæteri. Cujus rei indicio ſunt illi, qui cùm non perfectè priores pilos exuerint, partim candidi, partim ſubrutili viſuntur. Lepores aperto oculis dormiunt, nec (quæ ſua maxima timiditas eſt) alio quàm fuga ſe tutari ſciunt. Huic ſoli pilos in bucca intus, & ſub pedibus eſſe adnotavit Ariſtoteles lib. 3. de hiſtoria animalium, cap. 12. Archelaus auctor eſt, cui etiam ſententiæ ple-*

Leporis terreſtris conſider.

Vana opinio lepores æquè gignere.

rig, subscribunt, Leporinum utrumq, sexum, & utramq, gignendi vim inesse, & omnes lepores aequè gignere, ac si essent Hermaphrodits. Verum invalui falsa haec opinio, quòd crediderint homines tumores binos in inguinibus utriusq, sexus prominentes, testiculos esse. Atqui bi testes non sunt (ut in Castore superius diximus) sed folliculi glandulae faciem referentes, qui meatum intus habent obliquum, è quo liquor quidam effluit, perinde ac e Castorei folliculis, quos omnis superior ae-

LEPUS TERRESTRIS.

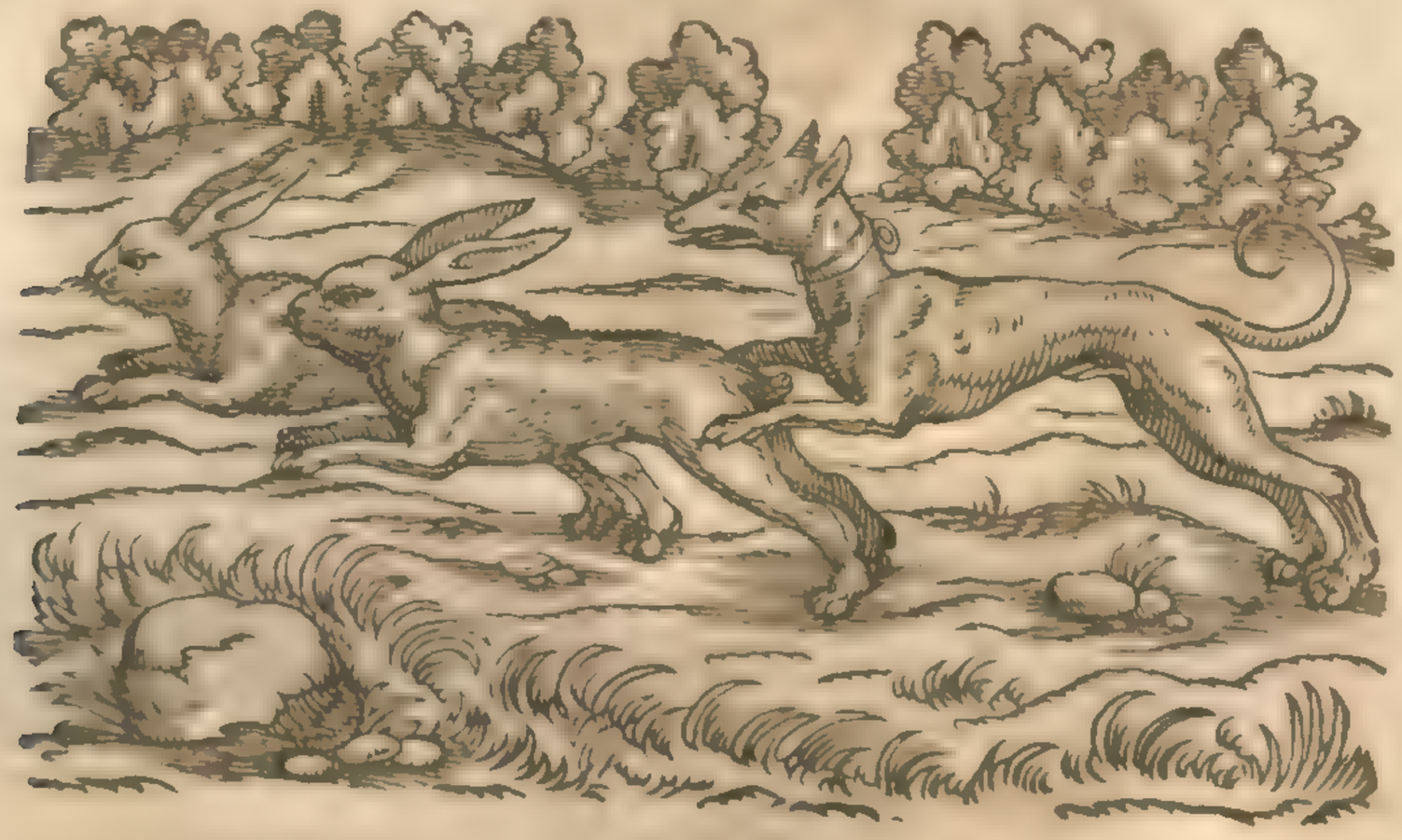

tas falsò testiculos putavit. Hos quoq, quinimo & vulgus universum, hac in opinione confirmavit, quòd viderint, Lepores quamquam plurimi quotidie capiantur, etiam quodammodo fœcundius procreare. Verum tamen id non evenit, quoniam mares ipsi pariant, sed quia (teste Aristotele libro 6. de historia animalium, cap. 33.) superfœtant, dum adhuc utero gerunt, similiterq, statim à partu concipiunt, ita quòd singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non universos: interpositis enim diebus, quot retulerit, peragunt partionem: unde tam immumera fœcunditas: nam etsi fœmina lac nuper natis praebeat, nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans gerensq, utero, denuo concipiat fœtum. Mares (ut loco citato idem prodidit Aristoteles) aversi coëunt cum fœminis: retrò enim ius genitale membrum à natura datum est, ut appareat, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis persuasum est, mares fœtum concipere, siquidem cognitu perquam difficile est, an mares an fœminae sint, ut etiam cuniculis contingit: qui cum fœcundius etiam prolificent, quam lepores, non ob id tamen mares unquam parere visi sunt, quamvis quolibet mense fœmina pariant. **Traditur** *Plinius lib. 11. cap. 37. bina jecinora Leporibus inesse circa Brileum, & Thernem, & in Cherroneso ad Propontidem: at translatis aliò alterum statim absumi. Id quod ante ipsum memoriae prodiderat Aristoteles libro 2. de historia animalium, cap. 17. Item libro 3. de partibus animalium, cap. 7. ubi hoc Leporum genus pluribus in locis reperiri testatur, speciatim vero in Syemo agro, circiter Bolbam lacum. In Ithaca insula (ut idem tradidit libro 8. de historia animalium, cap. 28.) Lepores si aliunde illati dimittantur, vivere nequeunt: sed eodem reversi, unde maris introierint insulam, moriuntur. Leporina carnes in cibis esitatae praterid quod aegrè concoquuntur, crassum atrabilioso, umq, generant succum. Veruntamen (ut inquit Rasis libr. de 60 de animalibus) dysentericis conferunt, si assatae sumantur. Jecur verò arefactum, jecinorosis utiliter exhibetur potandum. Integer cum pelle Lepus, operculato fictili impositus, in clibanoq, igne succenso tamdiu dimissus, ut penitus exuratur, urinae vitiis mirificè opitulatur, adeò ut calculos ejiciat, tam in renibus quam in vesica genitos. Leporinum fel saccharo exceptum, oculorum argemas nubeculasq, delet. Leporinum stercus (ut ajunt) mulieribus gestatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum est, quòd vulvis earum immissum, & mensium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Renes crudi, praesertim adhuc calentes devorati, auxiliantur mirificè calculosis, quin etiam cocti idem praestant. Pulmo autem frequenter adhibitus, attritos ex calciamentis pedes sanat: ejusdem testiculi ius salubriter manduntur, qui vesicae molestis laborant. Leporinus sanguis adhuc calens, cum hordeacea farina decoctus ac devoratus, dysentericorum profluvium illico sistit. Ad idem quoq, valet Leporinus simus potus. Idem atq, pili, qui sub ventre habentur (ut Marcellus est author) cum melle decocti, & fabae quantitate frequenter devorati, rupta intestina conglutinant, etiamsi laesio in gracilioribus fuerit intestinis, verùm assiduè hoc medicamento utendum est, donec periculum omne tollatur. Pili leporini usti, sanguinem undequaq, fluentem sistunt, peculiariter autem ad fluxum sanguinis narium valent, qui è ventre vivi Leporis evulsi fuerint, si in nares intromittantur. Sunt qui scribant, eos ventriculi doloribus affici nunquam, qui leporinum Talum secum portaverit: sed haec superstitiosa sunt, quanquam non omnino rejicienda. Animal* λαγὸς θαλασσιος *Graecus, Lepus marinus Latinis nominatur: Italis Lepre marino. Quod verò* λαγὸς χερσαῖος *Graecè, Lepus terrestris Latinè dicitur: Arabicè Arneberri: Italicè Lepre terrestre: Germanicè* Haſe; *Hispanicè Lieure: Gallicè item Lieure.*

Leporibus bina jecora.

Nomina.

Τετρὰν θαλασσιν.

PASTINACA MARINA. CAP. XIX.

MArinæ Pastinacæ radius, qui ejus cauda enatus adversis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit & evocat.

Pastinaca marina similiter atq, Raja, & alia id genus, in piscium planorum, & cartilagineorum genere collocatur. Hanc Veneti Pesce colombo, Romani Bruco appellant. Duo ejus vidimus genera, alterum, cujus unus tantùm aculeus cauda inest: alterum, cui duo. Postremam hanc aquilam quidam esse censent. Verùm cùm Aquila uno tantùm aculeo sit munita, nec parum capitis figura, & caudae longitudine à Pastinaca differat, piscatorũ sententiis ego potius accesserim: quippe

Pastinacę piscis cõsiderat.

PASTINACA MARINA.

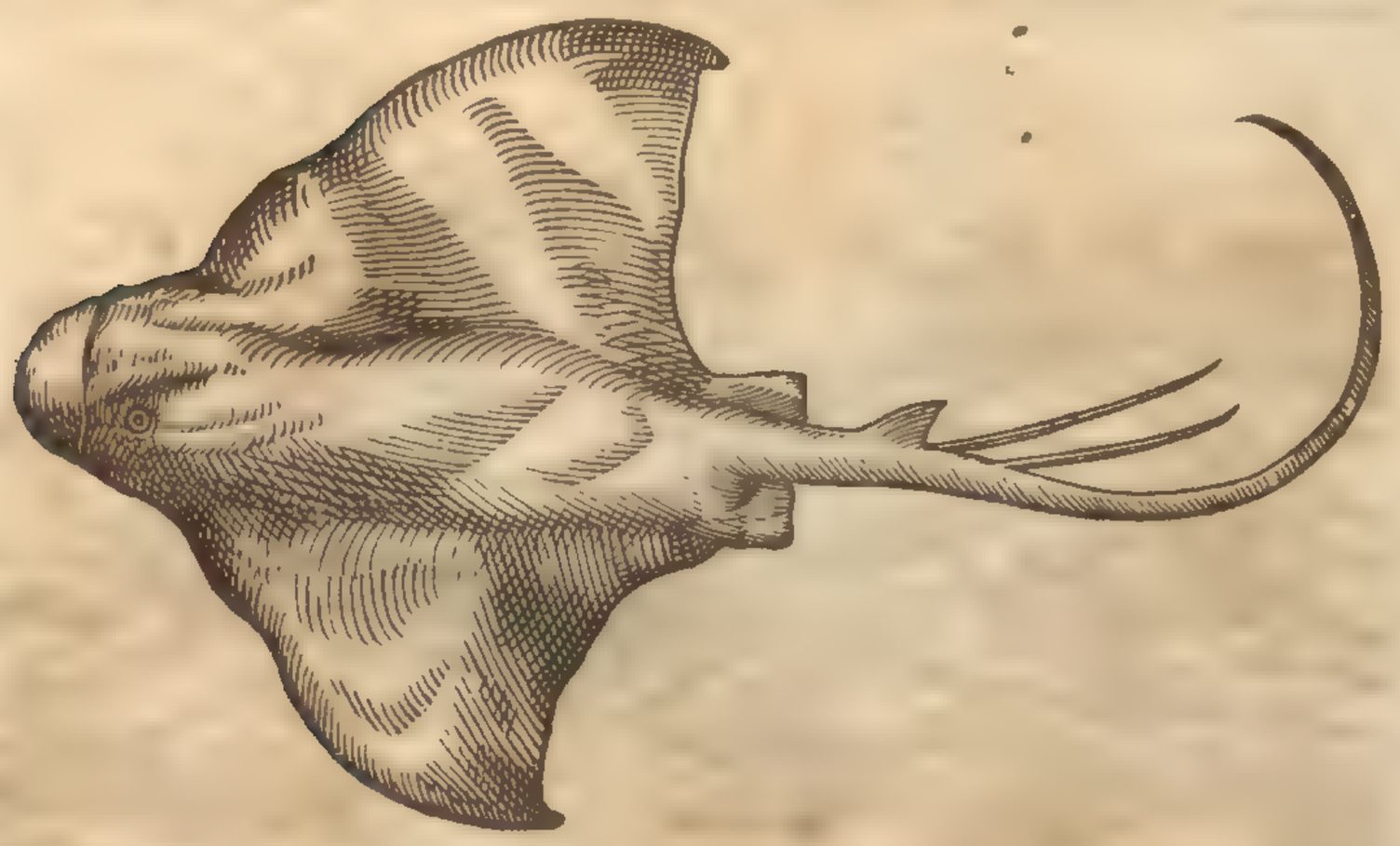

quippe qui dum Istriæ litora perlustrarem, Pastinacas nonnullas mihi obtulerunt, quarum aliæ unico, aliæ gemino aculeo armatæ spectabantur, has mares, illas fœminas appellantes. Sed mirum dictu, quàm acriter feriant Pastinacæ, Aculeos enim robustos admodum habent, utrinq; minutis dentibus, ipsisq; aduncis serræ in modum excisis, quorum venenato ictu piscatores graviter afficiuntur. Quam ob causam memoriæ prodidit Aëtius libr. 3. quòd qui à marina Pastinaca percussi sunt, his vulneris locus manifestè apparet: Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim & firmum habet aculeum, quo vehementissima vi in altum impulso nervi sauciantur: quapropter in aliquibus mors derepente totum convellens corpus comitatur. Idcirco non absq; fortitudine Plinius libr. 9. cap. 48. ita scriptum reliquit: Nullum usquam execrabilius venenum, quàm radius super caudam eminens trigonis, quam nostri Pastinacam appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici necat. Arma ut telum perferat & ferri, & veneni malo. Latet piscis hic (ut & idem auctor est libro citato, cap. 42.) latrocinatur ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Vergilius, nimirum cupidus ineundi rationem, quâ Pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quòd in silentio involverit Dioscorides, fatetur, etsi diligenter, ut consentaneum est, inquisiverit, nunquam tamen apud antiquos scriptores eam se consecutum fuisse. Qua in re apertè declarat, sibi cum Plinio parum interceßisse consuetudinis: quandoquidem Plinius lib. 32. cap. 4. nos abundè docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti valeamus, sic inquiens: Pastinacæ quoq; radio scarificare gingivas, & in dentium dolore utilißimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes sine vexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, si quandoq; in plateis circulatores, dentium extractores cernimus, qui dentes absq; ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos persanat, qui subcutaneis vermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur, purgenturq;. Pastinacæ jecur oleo incoctum, non modò hominum scabiem sanat, sed etiam brutorum. Piscis tamen esculentus est, si abscißis in universum cauda & capite, decoquatur.

Marcelli ignoratio.

Pastinacę & ejus radii vires.

Τρυγὼν θαλασσία ita Græcis, ut Pastinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.

Σηπία. SEPIA. CAP. XX.

SEpiæ coctæ dum estur atramentum ægrè concoquitur: alvum mollit. Collyriis è testa factis convenienter genarum scabritie perfricantur. Ustum in sua testa, donec id, quod crustosum est, abscedat, postea tritum, expurgat vitiligines, furfures, dentes: & vitia cutis in facie: elotum in medicamenta oculorum addi solet: contra albugines, oculis jumentorum efficaciter inspiratur: pterygia oculorum absumit, cum sale tritum & injectum.

Sepiarũ considet.

SEpiæ in omnibus Italiæ piscariis, proprium retinent nomen, venalesq; habentur, in iis inquam, in quibus marini venerunt pisces. Hæ polypis similes sunt, præterquam quòd hi innumeris pedibus excellunt, illæ vero majore corporis mole. Est Sepius in dorso os candidum, superiori parte durum ac læve: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & leviter aspera, & ligni modo frequentibus venis distincta visitur. Expetuntur Sepiæ ossa aurifabris: facilè enim in partem illam fungosam annulorum, cæterarumq; rerum formas imprimas, quæ metallus igne colliquatis expleri solent. Sepiæ suo etiam æstu non vacant: ubi enim piscantem sensere, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Id quod etiam faciunt advenientibus voracioribus piscibus. Pariunt (ut prodidit Plinius libr. 9. cap. 51.) omnibus mensibus, plerunq; autem in terreno inter harundines, aut sicubi enata fuerit alga: neq; his bimatu longior est vita. Id quod de polypis retulit Aristoteles lib. 9. de historia animalium, cap. 37. Qua in re dixerim, quòd si historia, quam tradit Plinius libr. 9. cap. 30. de illo tam ingenti Polypo, cujus caput Lucullo ostensum fuisse narrat, dolii magnitudine amphorarum quindecim capax: atq; pedes, quos vix utroq; brachio complecti esset, longitudine pedum triginta, vera perhibetur, nullum sequetur absurdum, quin polypi & denis, & bis denis annis vivere possint. Quod etiam tum sepiis, tum loliginibus evenire posse non dubitaverim, præsertim cùm eodem loco scripserit Plinius, sepias, loliginesq; ejusdem polypi magnitudine in Hispanico litore undis expulsas esse repertas. Sepiæ atramento tantam vim esse Anaxilaus est auctor, ut eo in lucernis accensis addito, cæteris ablatis luminibus, homines circumstantes Aethiopes videantur. Hic an jure, vel injuria me redarguat Gesnerus, doctis viris relinquo judicandum, cùm ego sensum, non verba Anaxilai referam. Sepia, polypi, loligines, & cæterà id genus mollia difficillimè concoquuntur, quam ab causam antea cædi verberibus solent, quam

Polypi mira magnitudo.

Gesnerus notatur.

exco-

SEPIA.

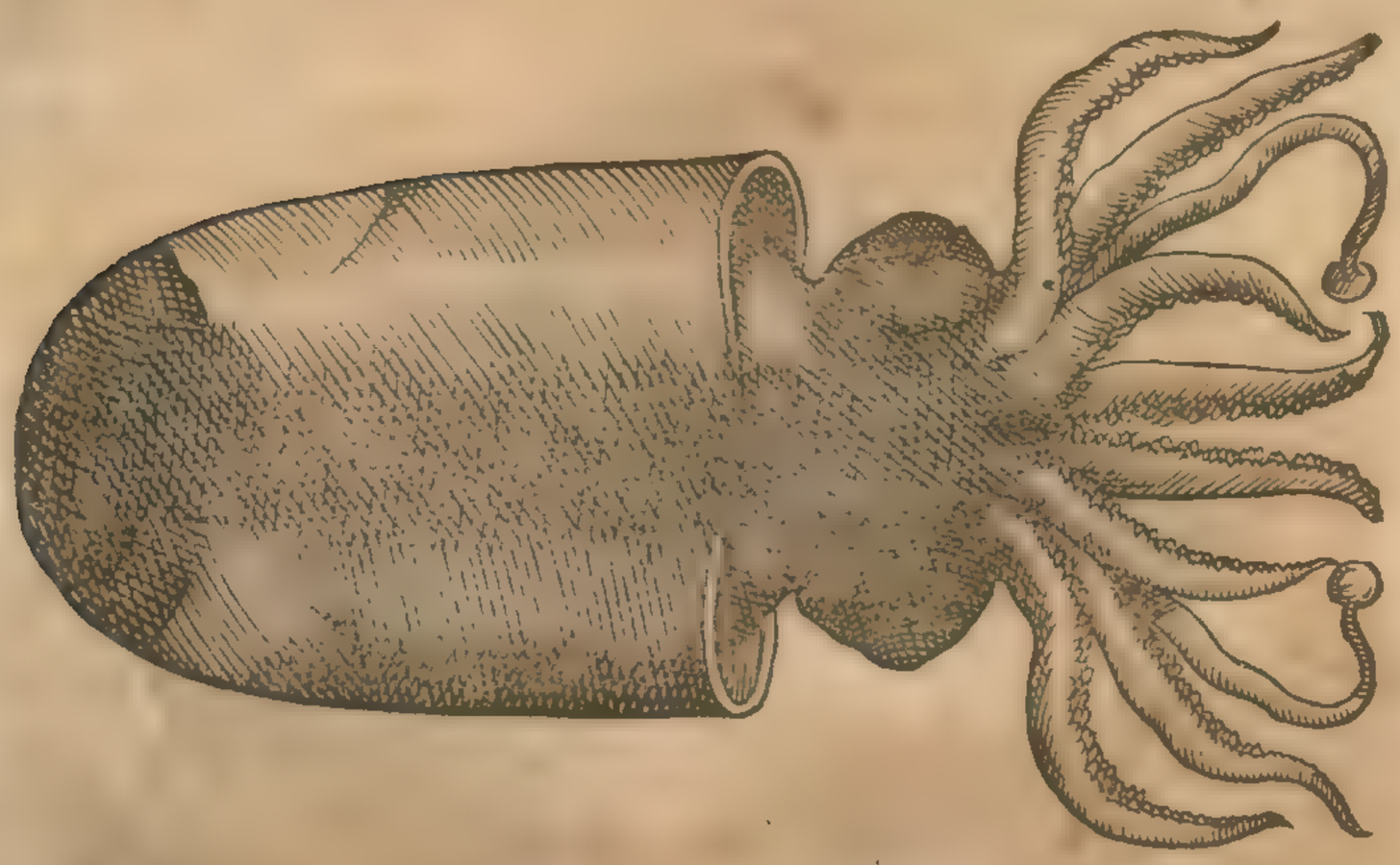

excoquantur. Quanquam Athenæus Sepias aqua elixas ventriculo utiles exiſtimaverit, dixerit q; eas ſanguinem attenuare, at q; hæmorrhoides ciere. Cæterùm (ut Galeno placet libr. 3. de alimentorum facultatibus) duræ ſunt carnis, ægrè conficiuntur, & ſucci crudi plurimum gignunt. Attamen iis quibus probè concoquuntur, non parum corpori præbent alimenti. Quin & ejus teſta exuſta (ut libro 11. ſimplicium medicamentorum, idem ſcriptum reliquit) ad vitiligines, Sepiarũ facultat.

LOLIGO SIVE CALAMARO.

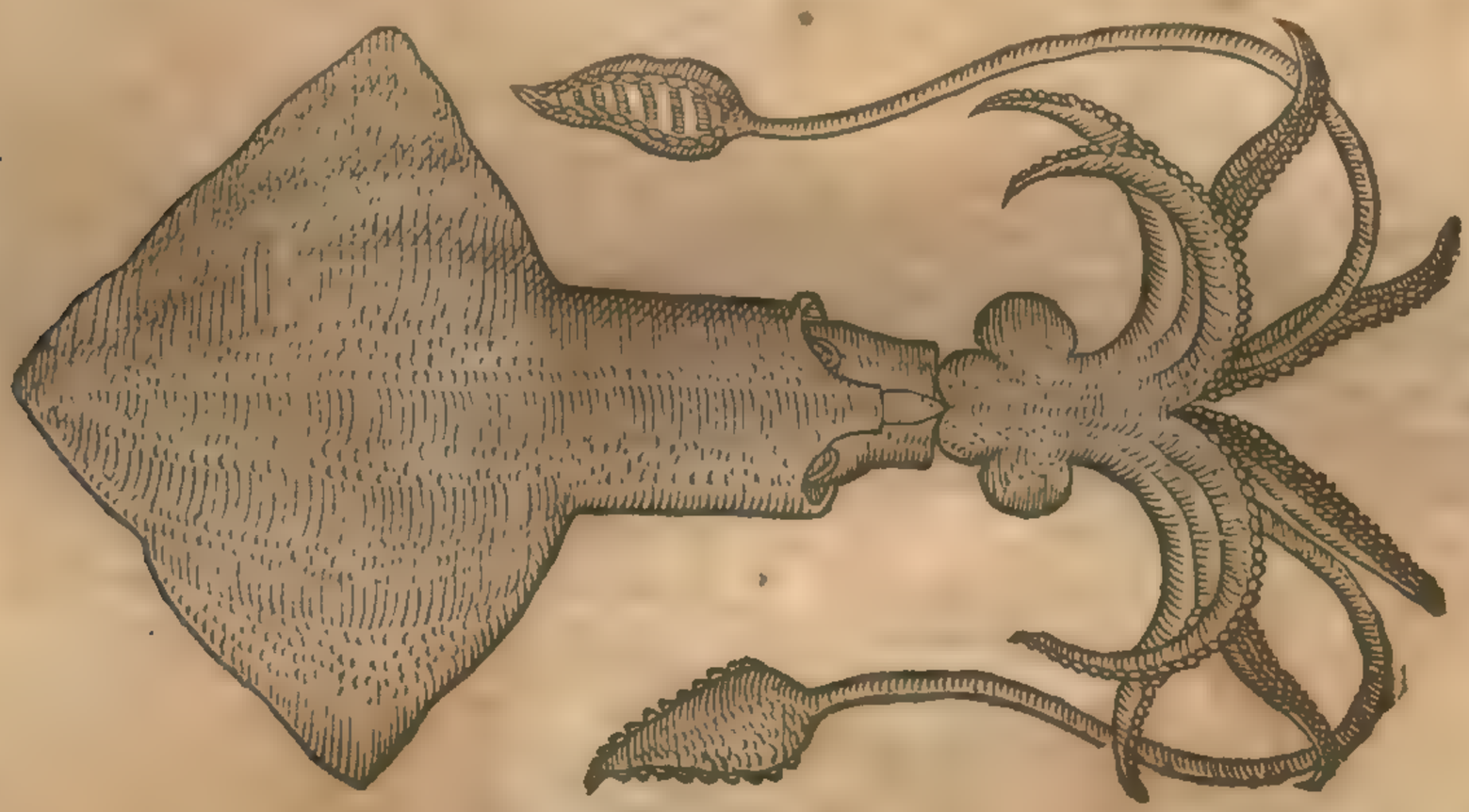

lentes, & ſcabiem uſum utilem præſtat: miſta præterea foſſili ſale, in oculis exiſtentes ungues eliquat, & antequam uratur frictione dentibus ſplendorem aſſert, & illitione ulcera deſiccat. Sepiæ ova in cibis ſumpta urinam ciere Plinius commemorat, renum q; lentorem diſcutere. Sepias, nucibus & allio paratis quidam veſcuntur, ut ſalaciores in venerem prorumpant. Quæ Σηπία Græcis: Sepia item Latinus & Italus appellatur: Arabibus Sarathan & Sarthan: Germanis Blackfiſch: Nomina. *Hiſpanis Siba: Gallis Seche.*

Τρύγλα. MULLUS PISCIS. CAP. XXI.

MUllorum aſſiduo cibo aciem oculorum hebetari conſtat. Is marini draconis, aranei ac ſcorpionis morſibus medetur, ſi crudus atque diſſectus admoveatur.

Mullus piſcis Latinis olim ſic dictus, relicta mulli appellatione, hodie Græcorum more Latinè etiam Trigla, & Italicè Trigliæ nominatur. Duo ejus habentur genera (ut diligenter obſervavit Salvianus) colore & magnitudine differentia. Major qui pedali longitudine ſæpe viſitur, rubro veſtitur colore, aureis lineis à capite ad caudam ductis. Minor purpureus eſt, maculis quibusdam flavis, liventibus q; apparentibus, nec palmarem longitudinem excedit. Ambo barbati ſunt, ideo q; a Venetis appellantur Barboni. Antiquis is magno expetebatur pretio, præcipuè ganeonibus: cum ex fide dignis conſtet monumentis, Mullos ſæpenumero à privatis etiam hominibus argenti libra ſingulos væniſſe, tanta cum eorum jecore, & capite gratia interceſſerat gulæ. Quamobrem Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus de eo hæc memoriæ prodidit. Mulli jecur à guloſis mirabilem in modum voluptatis nomine commendatur. Quidam vero ipſum ne per ſe quidem ſolùm edendum cenſent, ſed garelæo, quod vocant, in vaſe præparato, cum pauxillo vini viſcus in eo tantiſper diſterunt, dum ex univerſa ejus ſubſtantia, & præparato liquamine unus ac ſimilaris ſuccus, quantum ſenſu poſſis judicare, factus eſſe videatur, in quo intincta mulli carne veſcuntur. At mihi profectò nequaquam tantæ ſuavitatis viſum eſt, Mulli cõſideratio. Mulli facultas ex Gal.

ut eum honorem mereatur, neq; tam insignem corpori utilitatem conferre, uti nec ipsum caput: quanquam hoc quoq; laudant ganeones, ac secundas post jecur ferre prædicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandissimos mullos emptitent, cùm nec adeò suavi sint carne, ut minores: nec concoctu facili, ut quæ dura admodum est. Itaq; cum aliquando

MULLUS PISCIS.

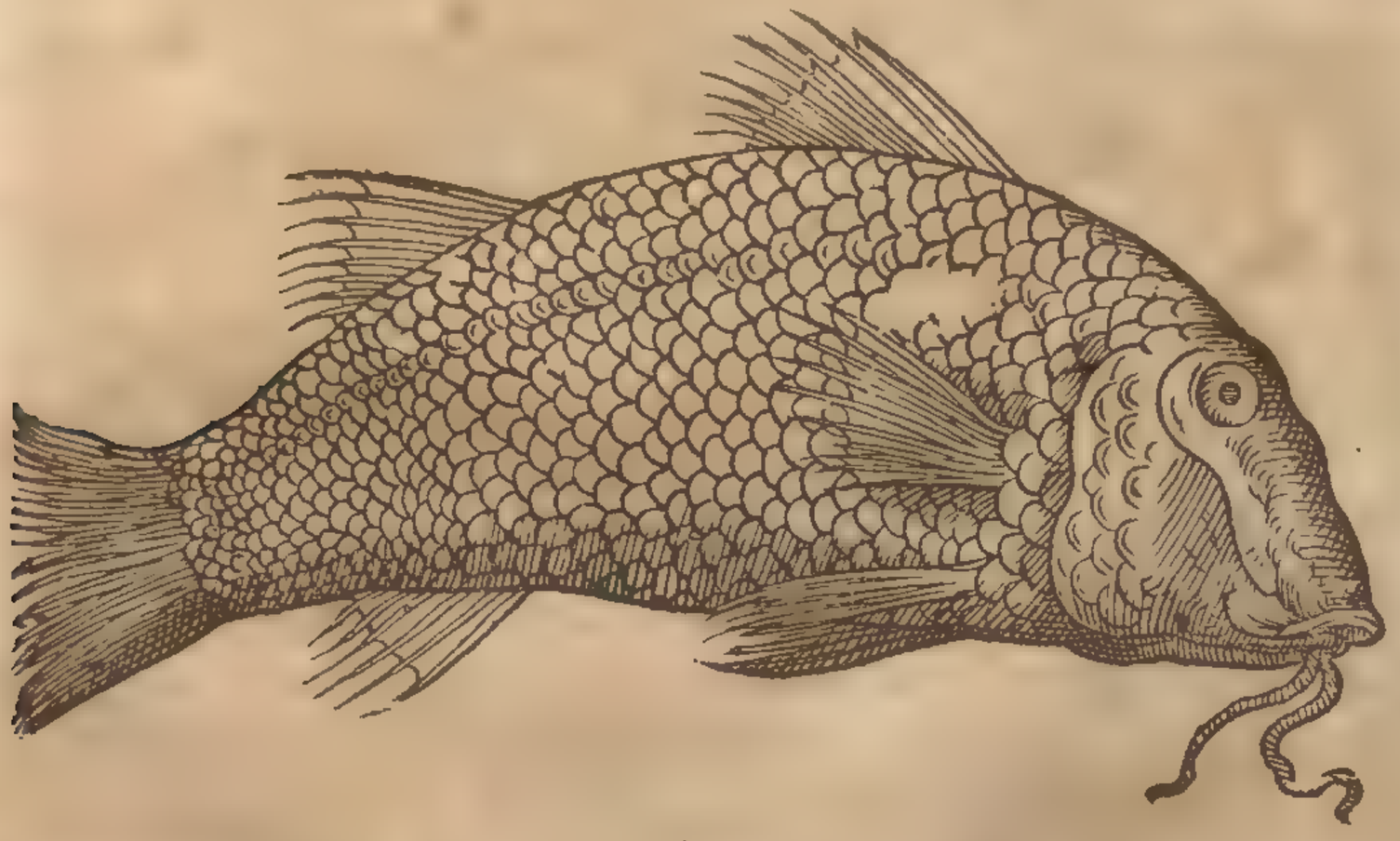

quendam ingenti pecunia prægrandes Mullos ementem interrogarem, cujus rei gratia illos tantopere expeteret, respondit se primùm propter hepar illos tanti emisse: tum autem & propter caput. Idem loco citato, circa capitis initium ita scribit. Mullus omnium ferè aliorum durissimam habet carnem, impendioq; friabilem: quod perinde, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris neq; pinguedinis. Eaq; ex parte cunctis aliis præstantius nutrit, dummodo probè concoquatur: hactenus Galenus. Mulli, auctore Plinio, ter anno fœtificant, tantaq; iis ingluvies, ut etiam hominum cadaveribus vescantur. Iis cæteris in cibis præstant, qui inferiori labro utrinq; barbati habentur. Romani, Neapolitanis & Venetis longè præstant. Vinum, inquit Athenæus, in quo Mullus vivus immergitur, haustum venerem viris mirum in modum inhibet: fœminis verò conceptum. Piscis τρύγλα Græcis, Mullus Latinis vocatur: Italis Triglia & Barbone: Hispanis Salmoneta.

Nomina.

ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΣ. HIPPOPOTAMUS. CAP. XXII.

Hippopotami testes exiccati ac triti, *a* contra serpentium morsus bibuntur.

a Meum & Catec. addunt μετὰ οἴνου, cum vino.

HIPPOPOTAMUS.

Hippopotami historia.

Hippopotamus est (ut Plinius narrat libro 8. cap. 25. & 26.) belua, quæ in Nilo editur, crocodilo altitudine major: unguli bifidi, quales bubus: dorso equi, & juba & hinnitu: rostro resimo, cauda torta, & dentibus aprorum aduncis, sed minus noxiis: tergoris ad scuta galeasq; impenetrabilis, præterquàm si humore madeat. At Aristoteles libr. 2. de historia animalium, cap. 7. à quo Plinius transcripsisse videtur, de fluviatili equo ita scriptum reliquit: Os quibusdam animalibus rescissum, ut cani, leoni, deniq; omnibus, quibus dentes serrati, aliis parvum, ut homini, aliis mediocre, ut generi suum, equo fluviatili, quem gignit Aegyptus, juba equi, ungula qualis bubus, rostrum resimum. Talus etiam inest bisulcorum modo, dentes exerti, sed leniter, cauda apri, vox equi, magnitudo asini. Tergoris crassitudo tanta, ut ex eo venabula faciant. Interiora omnia equi, & asini similia: hæc ille. Cæterùm (si Pausaniæ credimus) Hippopotamus dentes in inferiori maxilla, ut aper exertos habet, eosq; adeò conspicuos ac grandes, ut in Arcadicis scribat is apud Pro-

Pausanias.

conne-

conneſios matris Dindymena ſimulachrum aureum extitiſſe, cujus facies, eboris vice è dentibus Hippopotamorum erat conformata. Sed longè admodum diſtare videtur ab Hippopotami hiſtoria animal, cujus hic imaginem damus, quanquam illud pro Hippopotamo primus Bellonius pinxit, & deinde eum ſequutus Geſnerus. Siquidem huic boum modo pedes biſulci non ſunt, nec talus biſulcorum ſimilis, ſed canum, luporumve ſimiles, multifidi, unguibus in digitorum extremitatibus emergentibus. Os non mediocre illi eſſe videtur, cùm Bellonio crocodilum in ore habeat. Dentes nulli viſuntur exerti aprorum modo: juba illi nulla, nullaq; equi aut aſini facies: cauda elephanti potius quàm apri è poſteriorib⁹ pendet: aures habet urſinas, & roſtrum porcinum, quod etſi reſimum ſit, abſurdum tamen fuerit affirmare hoc animal hactenùs nota eſſe Hippopotamum: nam potius toto corpore, præterquam pedibus, porcum referre videtur. Nec me à mea deducit ſententia ſtatua illa lapidea Nili, quæ Romæ habetur, prope quam tale animal, quale hîc pinximus, ſtare videtur, ore crocodilo apprenſo atq; ſublato: ſiquidem cum id nullis notis equum fluviatilem referat, de quo Ariſtoteles, Plinius & cæteri antiqui ſcriptores meminere, mihi perſuadere non poſſum, ibi hoc animal Hippopotamum repræſentare. Et præſertim cum nuſquam legerim, Hippopotamum crocodilos venari, & eos dentibus mordicus retinere. Sed Bellonium potius miror, quippe qui ſcribat, ſe vidiſſe Conſtantinopoli Hippopotamum huic ſimilem, qui abſq; humore tribus annis in ſicco vixerat, vivebatq; adhuc: cum ſcribat Ariſtoteles lib. octavo cap. ſecundo de hiſtoria animalium, quædam eſſe animalia, ut ſunt, quæ marinæ teſtudines appellantur, Crocodili & equi fluviatiles, quæ vivere quidem diſcluſa ab aquæ natura non valeant, id quod ipſa naturæ ratio & experientia comprobant: quare dixerim ego, potius erraſſe Bellonium, quàm Ariſtotelem. Itaq; Bellonium hac in re vel cœcutiſſe crediderim, aut longè plura, majorave narraſſe, quàm ipſe viderit unquam. Quod autem ita ſit, teſtantur quædam antiquiſſima Romanorum numiſmata, quæ ſuis cum Hippopotamis ad vivum delineatis jam ante excuſa, [hic tamen omiſſa ſunt,] ope & auxilio Jacobi à Strada Mantuani, Cæſaris Ferdinandi & Maximiliani antiquitatum præfecti, qui ex ſuo promptuario illa numiſmata ut appingerentur conceſſit Hippopotamus olim non ſolùm Nilo flumine alebatur, ſed Bambotho quoq; juxta Athlantem Africæ & Indo Indiæ flumine, ut Strabo & Julius Solinus narrant. Nuſquam veri Hippopotami reperiuntur, inquit Ammianus Marcellinus, ut conjectantes regionum incolæ dicunt, inſectantis multitudinis tædio ad Blemmas migraſſe compulſi. Segetes Hippopotamus æſtu magno depaſcitur deſtinatione ante determinatas in diem: nempe ex agro ferentibus veſtigiis, ne quæ revertenti inſidiæ comparentur. Primus eum vivum & quinque crocodilos, Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magiſter exiſtit. Aſſidua namq; ſatietate obeſus exit in litus, recentes harundinum cæſuras perſpeculatus, atq; ubi acutiſſimum videt ſtipitem, imprimens corpus venam quandam in crure vulnerat: atq; ita profluvio ſanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit. Hujus corii cinis cum aqua illitus panos ſanat. Adeps frigidas febres: item ſimus ſuffitu. Dentes è parte læva dolores dentium, ſcarificatis gingivis. Pellis ejus è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, venerem inhibet. Ejuſdem cinis alopecias explet. Quod Dioſcorides Hippopotami teſtes contra ſerpentium morſus proponat, è Nicandri Theriacis, ut alia quam plurima deſumpſiſſe videtur, ubi hunc ſegetum Aegyptiarum depopulatorem nobis deſcribit his verſibus.

Hippopotamus Belloniĩ & Geſneri.

Bellonio arguitur.

Hippopotamus ubi alatur.

Hippopotami virtus.

ὄρχιν

Ἵππον, τὸν νεῖλος ὑπὲρ σάρκα αἰθαλόεσσαν
Βόσκει ἀρούρησιν δὲ κακὴν ἐπιβάλλεται ἄρτην.
Ὅς τε καὶ ἐν ποταμοῖο λιπὼν ῥέεθρον ἐλυσθείς,
Χηλὸς ὅτε χλοάσσει νέον δ' ἀπεχέυατο πόην
Τόσσον ἐπιφείων λείπει βυθὸν ὁσσάτιόν περ
Ἐνέμεται γενύεσσι παλίσσυτον ὄγκον ἑλάυνων.

Belua, quæ ἱπποπόταμος Græcis, Hippopotamus item Latinis, & fluviatilis equus appellatur: Italis Hippopotamo. Nomina.

Κάστωρ.

FIBER. CAP. XXIII.

FIber ancipitis vitæ animal, plerumque cum piſcibus & cancris ex aqua victum capeſſit. Hujus teſtes ſerpentium venenis adverſantur, ſternutamenta movent, & in univerſum varios obtinent uſus. Si-

CASTOREUM SIVE FIBER.

Z 2 quidem

quidem menſes ac partus ciunt, duabus drachmis cum pulegio poti: partus ſecundasque ejiciunt: contra inflationes, tormina, ſingultus, venena, ixiamque ex aceto bibuntur: lethargicos & utcunque veterno obdormiſcentes excitant infuſi: cum aceto autem & roſaceo olfactu & odoris ſuffitu, idem faciunt: poti & illiti proſunt tremulis, convulſis & omnibus nervorum vitiis. In ſumma calfactoriam vim habent. Eligi debent teſtes, qui ex uno ortu connexi ſunt (fieri enim non poteſt, ut gemini folliculi in una membrana conjuncti reperiantur) liquore intus veluti ceroſo, odore gravi, & virus redolente, guſtu acri, mordente ac friabili, naturalibus tunicis circumdato. Quem fraude aliqui corrumpunt, conjicientes in follem gummi aut ammoniacum cum ſanguine & caſtorio ſubactum, & ita exiccantes. Vanum eſt, quod traditur, teſtes ab ipſis evelli, & à ſeſe abjici, cum venatu urgentur: ſiquidem tangi nequeunt, ita, ut in ſue, ſubſtricti. Operæ autem pretium eſt, diviſa pelle melleum liquorem cum eveſtiente tunica aſſumere & ſiccatum † potui dare.

Fibri hiſtor.

QUemadmodum in ſuperiore ſpectatur Germania, ubicunq; Rhenus influit, quin & in Auſtria, atq; Pannonia, ubi Danubius, in aliisq; finitimis provinciis, ubi Dravus & Savus diſcurrunt, Fiber ſanè, quem Græci νήτορα appellant, animal eſt (ut Dioſcorides inquit) quod ex amphibio habetur genere: quippe quod & terris & aquis vitā ducat: ibi namq; videtur modò in fluminib. natare, modò in litore vagari, modò in propinquis ſylvis ſpatiari. Fiber lutræ ferè faciem refert, major tamen. Caput huic eſt ſubrotundum, dentes & oculi murini, lingua ſuilla, leporinæq; maxillæ, roſtro retuſo, minimè prominente, longis quibuſdam ſetis barbato, quemadmodum & ſupercilia. Dentes anteriores, qui utrobiq; bini ſpectantur, illi ſunt, longi latiq; incurvi, acuti & intus concavi, flavo colore: molares autem in utraq; parte octoni, ſed inæquales & limæ inſtar aſperi, auriculæ breves, ſubrotundæ, parvæ, piloſæ. Priores pedes digitis quinq; conſpicuus conſtant muris montani aut ſciuri modo, firmis unguibus armati, non autem Simiæ ſimiles, ut ſcribit vir quidam clarus: poſteriores verò anſerinos æmulantur, digitis pariter quinq;, cartilagine nigra comprehenſis. Caudam habet latam, ſuperiori parte ſquamoſam, altera verò ſede levem & pilis, ut ſuperior vacuam, qua unà cum poſterioribus pedibus ad natandum utitur. Jecur habet magnum, ſubnigrum, lobis quinq; diſſectum, ubi quoq; fel hæret inter minores. Renes longè majores ſunt, ſplen verò minor, quàm requirat corporis moles, veſica ſuillam refert. Teſtes illi ſunt parvi, ſubſtrictiq; & adhærentes ſpinæ, qui adimi ſine animalis vita non poſſunt. Id quod rectè apud Plinium animadvertit Seſtius medicus. Idcirco manifeſto fabulantur Solinus, Andromachus, Aelianus, Apulejus, Juvenalis, Cicero & Plinius, quippe qui ſcripſerint, Caſtorem ſibi teſtes dentibus amputare conſpecto venatore: ſed miror Plinium in hac falſa perſtitiſſe ſententia, cùm legerit apud eundem Seſtium (ut ipſemet ſcribit lib. 32. ca. 3.) id eſſe fabuloſum & comprobatū ab eo errorem cerneret. Cæterùm cùm Fibris teſtes ſint manifeſtò ſpinæ cohærentes & gallorum Gallinaceorum teſticulos non admodum magnitudine ſuperent, caſtorea, quæ medicamentis uſurpamus, veri teſtes non ſunt, ſed folliculi quidā, qui tam in maribus, quàm in fœminis, utrinq; in inguinibus, ſtatim ſub cute ovorum gallinaceorum magnitudine, & ſæpe majores conſpiciuntur. Meatum uterq; habet, cujus orificium extra corpus circa pubem perſpicuum eſt, parumq; alterum ab altero diſtat, ex utroq; exudat fluitq; humor ſubſtantia oleoſus, odore perquam gravi, quem animal lingua lambit, & deinde ſeipſum inungit. Liquoris, quo folliculi iidem referti ſunt, in vivis adhuc animalibus fluidus eſt, olei modo: deinde exemptis folliculis, & aliquandiu aſſervatis, mellis ſpiſſitudinem coloremq; contrahit. Poſtremò ceræ in modum concreſcit, ubi in fumo ſuſpenduntur folliculi. Quòd autem hi tumores folliculive, teſticuli non ſint, ex hoc liquidò conſtat, quod tam in maribus, quam in fœminis habeantur, quodq; nullus in iis ſit meatus in penem, qui inter illos tamen ſitus eſt, quinetiam ipſorum folliculorum magnitudo eos non eſſe teſticulos facilè convincit. Poſtremò cùm teſticuli intus ſpinæ cohærentes conſpiciantur, ipſiq; parvi, ut prædiximus, nulla conſentit ratio ut Caſtorea teſticuli eſſe poſſint. Nos ergo id primùm à Rondeletio edocti, rei novitate excitati, Caſtores duos, marem alterum, alterum fœminam, a Sereniſſ. Auſtriæ Archiduce Ferdinando nobis dono datos ſecuimus, unà cum Claudio Richardo, Cæſaris Ferdinandi Chirurgo, collegis noſtris clariſſimis, Andrea Blavio, Joanne Villebrochio, Georgio Handſchio, & aliis nonnullis aſtantibus medicis, qui omnes non aliter rem ſe habere invenimus, quàm ipſe deſcribat Rondeletius, cui ſequutura poſteritas hujuſce ſecreti munus acceptum referre debet. Cum antiquitas univerſa & ad hæc uſq; tempora ſecuta ætas, in hoc verſata ſit errore, ut crediderit caſtorea veros Fibrorum eſſe teſticulos. Fœmina uno tantùm meatu & parit & egerit & mingit, uteri & veſicæ cervicibus illuc concurrentibus. Cauda unà cum poſterioribus pedibus eſtur, & quòd guſtatu piſcium carnes planè ſapiat, iis etiam editur diebus, quibus nobis carne interdictum eſt à lege. Dentes Fibris anteriores (ut diximus) ferociſſimi atq; acutiſſimi ſunt, quibus arborum ramos, ut ferro, cædit, quos poſtea miro coaptat artificio, ſibiq; domum conſtruit pluribus tabulatis in riparum cavis, ubi juxta flumina degit. Animal eſt horrendi morſus: nam hominis parte comprehenſa, non ante, quàm fracta concrepuerint oſſa, morſu reſolvit. Cæterùm diligenter animadvertere oportet, ne ab impoſtoribus adulterata caſtorea emantur: namq; pauca admodum habentur ex iis, quæ venalia Venetias importantur, quæ quidem adulterio careant. Cujus manifeſto eſt indicio nimia eorum magnitudo. Quinetiam præſtantiæ indicium præbet concluſus liquor in recentibus mellis inſtar, in diutius verò aſſervatis, ceræ modo concretus. Adulterantur contritu ejuſdem animalis renibus, farctis inde teſtium folliculis. At mihi quidem ſæpius contingit & videre & habere ex Auſtria, Stiria & Carniola Caſtorea, quæ omni prorſus adulterio vacant. Plinius libr. 32. cap. 3. eos Caſtoris teſtes efficaciſſimos putat, qui è Ponto afferuntur, id quod prius ſcripſerat Strabo libro tertio ſuæ Geographiæ, his verbis. Producit Capreas Hiſpania, equoſq; ſylveſtres affatim. Quibuſdam in locis lacus incrementa ſuſcipiunt. Cygni & ejus generis aves plurimæ: ſimiliter & otides aves. Fluvii quidem ferunt Caſtoreas: ſed Caſtoreum non eam, quam Ponticum, habet vim. Pontico enim proprium eſt, vim in medicamentis habere efficaciſſimam, ut in aliis permultis. Ideoq; male vertit Strabonis interpres φαρμακώδεις venenoſum, cum potius medicamentoſum vertere debuiſſet, id eſt in medicamentis præſtantius, ut alia permulta quæ ibi proveniunt, cujuſmodi eſt Abſinthium, Phu, Acorum, Amomum & alia complura. Quod cum Damocratem non lateret, in Mithridatis antidoto Ponticum Caſtoreum addit. Horum meminit Galenus lib. 11. ſimp. med. ſic inquiens: Teſticulos caſtoris nuncupant Caſtoreum, medicamentum & celebre, & multi uſus, adeò ut Archigenes de Caſtorei uſu totum conſcripſerit librum. Atq; ille ſanè particulares ejus facultates expoſuit, nos verò velut in aliis medicamentis fecimus, ita & in hoc quoq; generalem modò facultatem dicemus: ad quam ſi quis reſpiciat, ipſe per ſe particulares invenire poterit. Itaq; quòd excalfaciat, manifeſtum eſt: nam ſi voles ipſum ad unguem lævigatum oleo maceratum parti cuipiam illinere & infricare, evidenter illam incaleſcere percipies. Porrò calfacientia omnia, ubi contacta ſubſtan-

Vana opinio.

Caſtoreū non provenire ex teſtibus.

Rondeletii laus.

Caſtorei adulteratio.

Straboni & Plinio quod Caſtoreum efficaciſſimum.

Caſtorei vires ex Gal.

ſubſtantiæ quippiam digerunt, continuò etiam illam deſiccant, niſi quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atque adventitiam qualitatem calidam, non facultatem aſſumpſerit, ſicut certè hæc ipſa igni, & ſoli æſtivo admota. Itaq; cùm Caſtorei conſiſtentia quoq; ſit ſicca, & calefaciendi potentiam habeat adjunctam, meritò deſiccat. Atq; hoc illi cum multis aliis medicamentis commune exiſtit. Porrò quoniam impensè ſubtilium eſt partium, ob id plus valet, quàm alia, quæ ſimiliter ut ipſum & calfaciunt, & deſiccant. Nam quæ tenuium ſunt partium medicamenta, iis quæ ſunt craſſarum plus ſunt efficacia, etiamſi parem ſortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent, & in altum ſubeant admotorum corporum, potiſſimum ſi ea denſa fuerint, velut nervacea. Palàm igitur talia ob cauſam poſitam magnificè juvantur à caſtorio. Cæterùm falluntur medicorum pleriq; in uſu Caſtorei, cùm id modò conſiderant, partem quampiam aut tremere, aut convelli, aut ſenſu motúve privatam, aut ægrè ſentire: haud ſcientes id genus ſymptomata ad diſſimiles ſequi corporis affectus. At ut ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter & inanitione convulſionem fieri, ubi quidem quæ in nervis continentur præter naturam, evacuare conſilium eſt, ibi & bibendum exhibe, & foris cuti caſtorium impone. Ubi verò ex ſiccitate nimia obveniret convulſio, ſcito hoc medicamen illic eſſe adverſiſſimum. Ad eundem modum, iis qui plenitudine tremunt, utiliſſimum: adverſiſſimum verò iis, quibus hujuſmodi affectus accidit ab inanitione. Ad portionem modò dictorum affectuum, ubi ſingultus evenerit ſtomachi, perſcrutato prius, inventoq; illius affectu, ac diſcreto, ſiquidem à plenitudine ipſum ægroti perpetiantur, ad caſtorii uſum accedito: ſin autem à ſiccitate, & evacuatione, aut acrium humorum morſu provenerit, medicamen hoc fugito. Sanè ſi odori, guſtuiq; advertas animum, ſuſpicaberis humano corpori adverſiſſimam habere ſubſtantiam: tametſi in natura nihil efficere comperiatur eorum, quæ talia facere aſſolent. Siquidem alia ſtomachum vitiant, alia ventrem, alia caput, alia aliam quamvis partem lædunt. At hoc medicamen ſive corpori humido applices reſiccationem poſcenti, ſive frigido excalfactionem, ſive humido ſimul frigidoq; excalfactionem pariter & reſiccationem requirenti, magnam utiq; oſtendit utilitatem: nec ullam parti cuiquam noxam imprimit, potiſſimùm ſi febri vacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrem, ſed ut ſic dicam tepidam, qualis accedit in cataphoris maximè, & lethargis. Ac multis ſanè Caſtoreum exhibuimus unà cum pipere albo, utrumq; menſura cochlearii ex melicrato bibendum præbentes: nec quisquam ullam ſenſit noxam. Sed & menſibus retentis, ubi per venam, quæ in talo eſt, modicè evacuaſſem, oblato caſtorio unà cum pulegio & calamintha, ſemper medicamen hoc expertus ſum purgationem ciere, abſq; ut fœminam læderet. Præterea locos morantes ejicit, eaq; omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita venter flatu diſtenditur, ut ægrè curationem admittat, aut torminibus vexatur, atq; ſingultu, idq; ob frigidos, viſcoſoſq; humores aut craſſos, flatulentoſq; ſpiritus, eos ex oxycrato potum adjuvat. Quæ porrò juvat in corpus intrò ſumptum, iis prodeſt quoq; cuti impoſitum cum ſicyonio, aut veteri oleo. Quæ verò ampliori caliditate indigent, iis etiam per ſeſe infricari debet. Juvat etiam, ſi quis ſuffitum ejus in prunis impoſiti inſpiratione hauriat, maximè humidos: & frigidos affectus in pulmone, aut cerebro conſiſtentes. Attamen lethargicos, & cataphoricos affectus, qui quidem adjunctam habent febrem, præſtat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare, ſed potius ex roſaceo capiti colloq; imponere: hactenus de caſtoreo Galenus. Caſtoreum ſuffitum, fumo naribus admoto, fœminas uteri ſtrangulatu collapſas revocat. Præſtat idem, & quidem valentius ſemioboli pondere cum eadem aſſæ fœtidæ quantitate in catapotio devoratum. Citat quoq; alvum drachmæ pondere bibitum, & induratas educit feces, flatusq; ſurſum, deorſumq; pellit. Mirificum quoq; eſt auxilium, ubi diſcrimen adſit, ne colica, aut uteri doloribus laborantes, tremore, contractione, convulſionéve afficiantur. Datur cum mulſa utiliter reſolutus, & ſingultientibus. Juvat & Iſchiadicos potum drachmæ pondere, cum tribus opoponacis obolis. Non deſunt ſuperſtitioſi, qui dicant anteriores dentes ſanare regium morbum, ſi in poculo teneantur, è quo vinum biberit affectus. Cæterùm, ut Plinius eſt autor libro 32. cap. 3. Caſtoreum ſumptum comitialibus auxiliatur. Medetur & dentibus ex oleo in aurem infuſum, à cujus parte doleant. Aurium doloribus melius, ſi cum meconio infundatur. Urina quoq; Fibri reſiſtit venenis, & ob id in antidota additur. Aſſervatur autem optimè in ſua veſica, ut aliqui exiſtimant. Animal quod κάστωρ Græcè, Fiber Latinè dicitur: Arabicè Inchiam algiden beduſter, Giendedeſtar, ſeu Gendibideſtar: Italicè Caſtoreo: Germanicè Biber: *Hiſpanicè Bivaro & Biverio: Gallicè Bieure.*

Convulſioni ex plenitudine prodeſt Caſtoreum.

Ad menſes movendos.

Caſtorei ſuffitus.

Caſtorei vires ex Plin.

Nomina.

† *Cùm impreſſis hoc loco legatur* ποτίσειν, *id eſt, potui dare: tamen in codice manuſcripto, in quem Oribaſius (ut aliàs diximus) Dioſcoridis verba retulit, legitur* ἀποτίθεσθαι *id eſt, reponere: Quæ lectio ideo verior eſſe videtur, quòd caſtoreum (teſte Dioſcoride) non ſolùm potui detur, ſed etiam infundatur, & ſuffiatur.*

Γαλὴ κατοικίδιος. MUSTELA VULGARIS CAP. XXIIII.

Mustela, quæ in domibus noſtris oberrat, ambuſta exenteratur, & inveterata ſale, in umbra ſiccatur. Ea binis drachmis cum vino pota, adverſus omnia ſerpentium venena præſentaneo eſt remedio: toxico, ſimili ſumpta modo, reſiſtit. Ejus ventriculus coriandro farctus, inveteratusque, percuſſis à ſerpente, & comitialibus potu auxiliatur. Cremata in fictili podagricis confert, cinere ex aceto illito. Sanguine perunctæ ſtrumæ juvantur: comitialibus etiam prodeſt.

Muſtela vulgaris notitiæ in Italia, animal eſt miræ ſagacitatis, & quanquam corpore parvum, animo tamen invicto conſtat, atq; feroci. Muſtelarum duo genera eſſe auctor eſt Plinius lib. 29. cap. 4. Alterum ſylveſtre, quod in agris & vepribus vitam agit. Alterum domeſticum, quod in domibus noſtris oberrat. Utræq; adeò cupidè catulos ſuos diligunt, ut eos hinc aliò transferant, verentes, ne ſibi ii ſurripiantur. Quo factum eſt, quemadmodum memoriæ prodidit Ariſtoteles lib. 3. de generatione animalium, cap. 6. ut cùm vidiſſent quidam, Muſtelas catulos ſuos, quos parvos admodum parit, ore ſuſceptos transferre, falsò opinati ſint, eas ore parere. Quorum opinionibus adſtipulatur Ovidius: cui tamen venia danda eſt, cùm poetis qualibet audendi ampliſſima ſit poteſtas. Non eſt ſimiliter in eo audiendus Chriſtophorus Encelius, vir alioquin eruditus, quòd lib. 3. cap. 54. de foſſilium natura, vulgi fortaſſe ſententiæ addictus magis quàm Ariſtotelis & aliorum probatiſſimorum auctorum, ſepias, loligines, locuſtas, & ſquillas ore coire ac parere, ridenda hiſtoria ſcriptum reliquerit: qui præterea corvos & ſylveſtres gallinas ore concipere magno errore tradidit. Cæterùm in muſtelarum genere recenſentur quæ Martes *appellantur, quarum duæ in Italia habentur ſpecies. Una namq; pilo veſtitur fulvo nigricante, excepta gutturis parte, quæ albicat: hanc nos vulgò dicimus Faina. Hoc animal oderunt rura, quòd ſæpè domos illorum ingrediatur, ubi non modò gallinas, quas invenit, jugulat, ſanguine plerumq; exucto, ſed etiam ova exhaurit & exorbet:*

Muſtelæ conſideratio.

Vana quorundam opinio.

Martes & earum hiſtor.

MUSTELA VULGARIS.

quin & in turres aſcendit, atq; inibi columbas (modò eas comprehendere poſsit) earumq; pullos enecat. Altera ſylvas incolit, raroq; illas deſerit: hæc propriè Mars vocitatur. Differt ab illa, quòd corpore conſtet aliquantulùm longiore, gutture ſit luteo, & pilo contegatur clarioreq; tactu molliore, ut vel his nominibus ejus generis pelles, magnatibus expetantur, ad hyemales veſtes ſuffulciendas. Sunt qui putent, poſtremam hanc duorum eſſe generum: alterum quidem, quod in fageis, quernis, ligneisq; ſylvis verſatur: alterum verò, quod in piceis & abiegnis tantùm oberrat, pulchrius nimirum aſpectu. Muſtelarum quoq; generi adſcribitur quod Germani ZOBELLAM, *nos verò Zibellinum vocamus. Hæc corporis tum forma, tum magnitudine parum differt à martes, quamvis paulò minor ſit. Totum corpus habet pilis fulvis veſtitum, præterquàm guttur, quod ex albo nigricat. Zobellis referta eſt Moſcovia, & Lituania, atq; etiam iis abundant finitimæ aliæ regiones, à quibus eorum pelles ad nos convehuntur. Væneunt magno pretio in locis etiam, ubi capiuntur: quo fit, ut venatores quandoq; ditiſſimi fiant. Porrò &* VIVERRA *inter muſtelas annumeratur. Ea autem animal eſt ſciuri magnitudine, pilo ſubluteo, audax admodum, & animantibus ferè cunctis inimicum, præſertim cuniculis, quos ſæpe gregatim ſuis ex antris pellit. Oblectatur ſanguine mirum in modum, adeò ut ſanguine potius, quàm carnibus victitet. Inveniuntur præterea (ut audio) in Germania, Polonia, & vicinis locis alia Muſtelarum genera: quæ quoniam hactenus ipſe non vidi, neq; explorata ſunt mihi, ideo quid de iis ſcribam, non habeo. Verùm quòd nunc in Bohemia vitam agam, equidem futurum ſpero favore atq; auxilio Sereniſs. Ferdinandi, Archiducis Auſtriæ Principis, & domini mihi colendiſſimi, ut non ſolùm mihi liceat tractu temporis hæc & alia animalia videre & cognoſcere, quæ in hac boreali plaga proveniunt, ſed & multa rara conſequi, quæ ad rem tum herbariam, tum metallicam ſpectabunt. Muſtelæ ſerpentes acriter perſequuntur, dimicantq; devorata prius ruta. Baſiliſco muſtelæ virus exitio eſſe auctor eſt Plinius libro 8. cap. 21. adeò naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. Injiciunt enim eas cavernis facilè cognitis ſola tabe. Necant illi ſimul odore, moriunturq;, & naturæ pugnam conficiunt. Muſtelæ etiam oculis punctu erutis ajunt viſum reverti, eademq;, quæ in lacertis, & annulis faciunt. Muſtelæ cujuslibet fimus moſchum nonnihil reſipit. Is melle exceptus, addita lupinorum aut fœnigræci farina, ſtrumas, caterosq; pituitoſos tumores diſcutit. Muſtelarum felle cum ſucco fœniculi utuntur quidam ad oculorum argemas & nubeculas: quin etiam idem lentigines, & alia hujuſmodi cutis vitia emaculare perhibent, ſi cum melle, & vitis albæ radicis, aut ari farina illinatur. Nec deſunt, qui putent Muſtelarum pulmonem ad omnes pulmonis morbos efficacem eſſe. Muſtelarum combuſtarum cinis aqua ſubactus illitu capitis dolores mulcet: oculis verò injectus ſuffuſiones emendat. Hoc animal tam Græcis dicitur: Latinis Muſtela: Italis Donnola.*

Zobellæ hiſtor.

Viverra.

Muſtelæ natura, & vis.

Nomina.

Βάτραχοι. RANÆ. CAP. XXV.

Contra omnium ſerpentium venena pro antidoto ſunt Ranæ, ſi ex ſale & oleo decoctæ edantur, jusque earum itidem ſorbeatur: contra inveteratos tendinum rigores pollent. Illitus earum cinis, profluentis ſanguinis impetus ſiſtit: explendis alopeciarum inanitatibus ex liquida pice illinitur. Viridium ranarum cruor avulſos genis pilos renaſci prohibet, in veſtigia evulſorum inſtillatus: decoctæ in aceto, & aqua dentium dolores collutione leniunt.

Ranarũ conſider.

Rubetæ.

Ranarũ partus.

Ranæ Italis, præſertimq; Inſubriæ populis frequentiſsimæ. Genere ſanè differunt, quemadmodum magnitudine, colore, ac natura. Aliæ namq; ex putredine gignuntur æſtivis imbribus pulvere madefacto, quibus ſic ortis brevis eſt vita, nullusq; earum uſus. Aliæ verò ritè, & ſecundum naturæ ordinem, proveniunt in mari, fluviis, paludibus, ac lacubus. Sunt & terreſtres, quæ in frutetis, & rubetis plerumq; victitant, ob idq; rubetæ Latinis dicuntur. Nec deſunt in hoc genere, quæ etiam Calamitæ dicantur, quòd in arundinetis vitam agant: Verùm utræq; & venenatæ, & lethales habentur. Cæterùm illæ in fluviis, paludibus, & lacubus verſantur, & degunt, quarum nobis in cibis invaluit uſus, colore viridi, aut ſubrutilo, cinereóve, tametſi & inibi quandoq; ex his cernuntur, quæ non tutò edi poſſunt, ut pote quæ à rubetis non multum pernicie diſtent. Pariunt Ranæ, ut Plinius tradit lib. 9. cap. 51. & experientia quotidie comprobari poteſt, minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantùm, & cauda inſignes: mox pede figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Mirumq; ſemeſtri vita reſolvuntur in limum nullo cernente, & rurſus vernis aquis renaſcuntur, quæ fuere natæ, perinde occulta

RA'NÆ.

occultatione, cùm omnibus annis id eveniat: hæc Plinius. *Cui tamen ſententiæ prorſus refragatur experientia: quippe quòd in paludibus maritimis, quæ glaciem nunquam hyeme contrahunt, quocunq; anni tempore ranas conſpicere liceat. Quapropter dicendum fuerit, Plinium eas tantùm quotannis in limum reſolvi exiſtimaſſe, quæ ex ipſius aquæ & terræ putredine gignuntur. Carnem habent Ranæ albam, iis ſanè utilem, qui hectica febre aut phthiſi laborant, & præſertim* Ranarū vis.

BUFO.

ſi è capi, aut gallinæ jure decoquantur. Unguentis adduntur, ubi ſiccare aut diſcutere ſit opus. Decoctæ, quouſq; diſſiliant & fiant veluti unguentum, ſcabiem equorum ſanant illitæ. Ranas decoctas contra ſerpentium venena antidotum eſſe patet, ex Nicandri *Theriacis ubi ſic habet.*

—γιγύντων παναχοὶ περὶ ἕλεα τοπῆες
Βάτραχοι οὐ χύτρῃσι παθερμηθέντες ἄεισον.

Βάτραχοι *ſic Græcè, Ranæ Latinè vocantur: Arabicè Diſdaha: Italicè Rana: Germanicè* Froſch: *Hiſpanicè Ranas:* Nomina. *Gallicè Grenoville & Raine.*

Σίλυρες. **SILURUS. CAP. XXVI.**

Silurus recens in cibo nutrit & facilem præbet alvum, ſale verò conditus, minimum ſuppeditat alimentum: arteriam expurgat & vocem expedit. Illita ſaliti caro, aculeos & infixa corpori ſpicula extrahit. Muria ejus incipientibus dyſenteriis prodeſt, ſi in deſidentium fotus adjiciatur: fluxiones ſiquidem ad ſumma cutis elicit: iſchiadicis infuſa medetur.

Existimat Paulus Jovius in libello de Romanis piſcibus, Silurum eum eſſe piſcem, quem vulgus Sturionem appellat. Verùntamen ſi Ariſtoteli & Plinio eſt adhibenda fides, liquidò conſtabit, aliis piſcis genus eſſe Silurum, aliud Sturionem. Namq; Ariſtoteles Siluro dentes aßignat adeò firmos atq; acutos, ut iis hamos etiam ferreos frangere valeat. Plinius item lib. 9. cap. 15. tradidit, Silurum ubicunq; ſit graſſari, omneq; animal appetere: idcirco innatantes equos ſæpe demergere, præcipuè in Rheno Germaniæ amne prope Lixbonam & in Danubio. At Sturiones etſi prægrandes ſint, edentuli Pauli Jovii opinio improbata.

penitus habentur. Ad hæc Silurus Aristoteli & Plinio fluviatilis semper describitur piscis, cum tamen Sturio frequentius in mari, quàm in fluminibus reperiatur. Quo factum est, ut facile deductus sim in sententiam clarissimi Manardi Ferrariensis: quippe quòd pro certo crediderim, Silurum Italis haudquaquam esse cognitum. Quandoquidem inibi in fluminibus,

SILURUS SECUNDA EDITIONE.

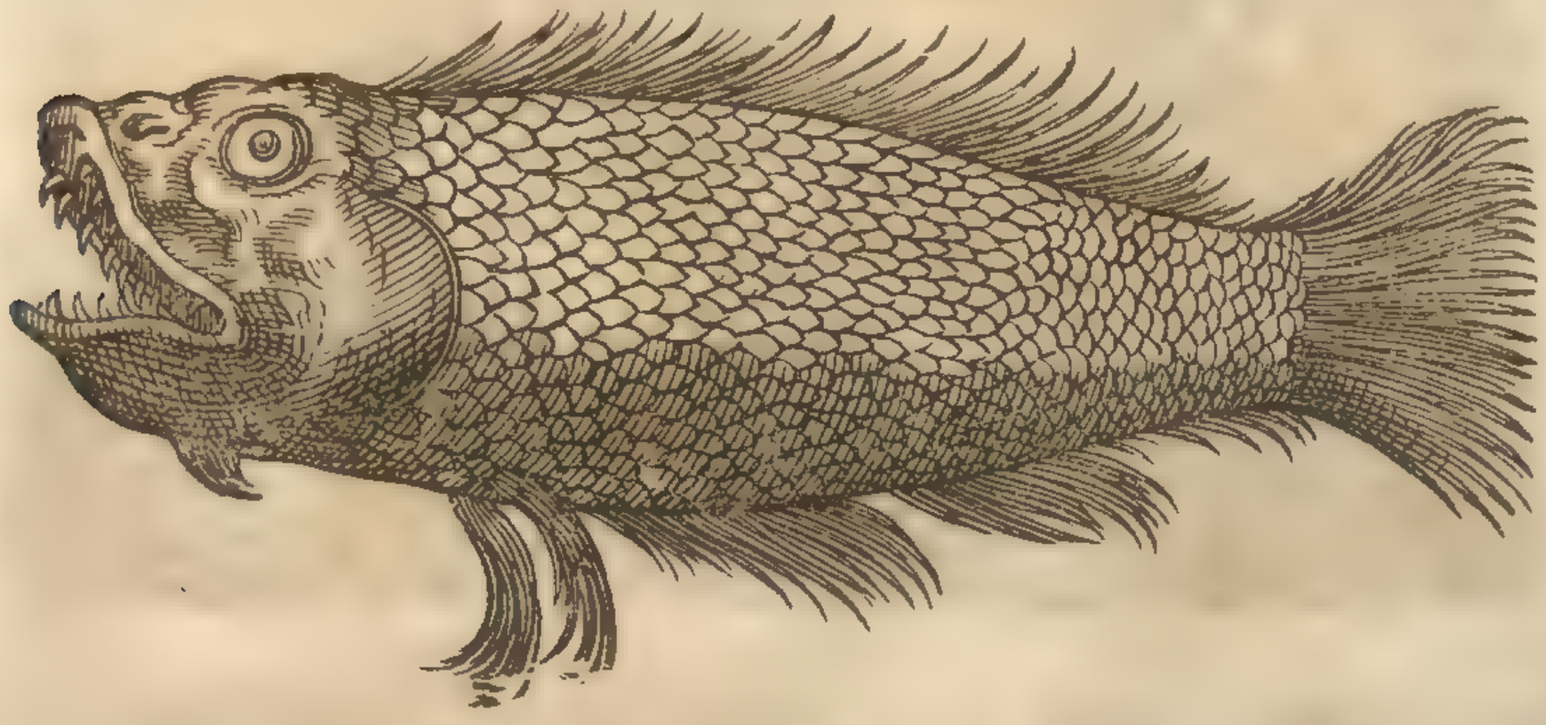

quanquam ingentibus, nunquam (quod sciam) Silurus fuerit repertus. Pannoni Danubii accolæ Silurum vulgari sermone vocant Acchia: Rheni verò litora inhabitantes Germanica lingua Bolich *appellant: siquidem is maximè grassatur, morsuq; petit omne animal, quod sibi obviam fit. Is effigie Gobium refert, capite magno, ore amplo, & dentibus ferocissimis. Hac in sententia me quoq; Plinius confirmat: is enim Silurum & in Rheno, & in Danubio nasci auctor est. Piscis qui* Σίλυρος *Græcis, Silurus Latinis appellatur: Arabibus* Harbe: *Italis Siluro: Germanis* Bolich und Balich.

Nomina.

Siluri cõfideratio. Theodori Gazæ error. Glanides.

Mirum sanè est Theodorum Gazam, Græcum hominem atq; doctissimum, adeò Plinianæ lectioni fuisse addictum, ut Plinij errores potius, in vertendo Theophrast. & Aristotele fuerit sequutus, quàm ipsorum Græcorum genuina cùm plantarum, tum animalium nomina. Id quod in Siluro ab eo factum esse, quis facilè cognoscet, qui Plinium cum Græco Aristotelis codice contulerit. Siquidem id omne, quod de Glanide scripsit is, Plinius errore magno, suo tribuit Siluro: quo

SILURUS.

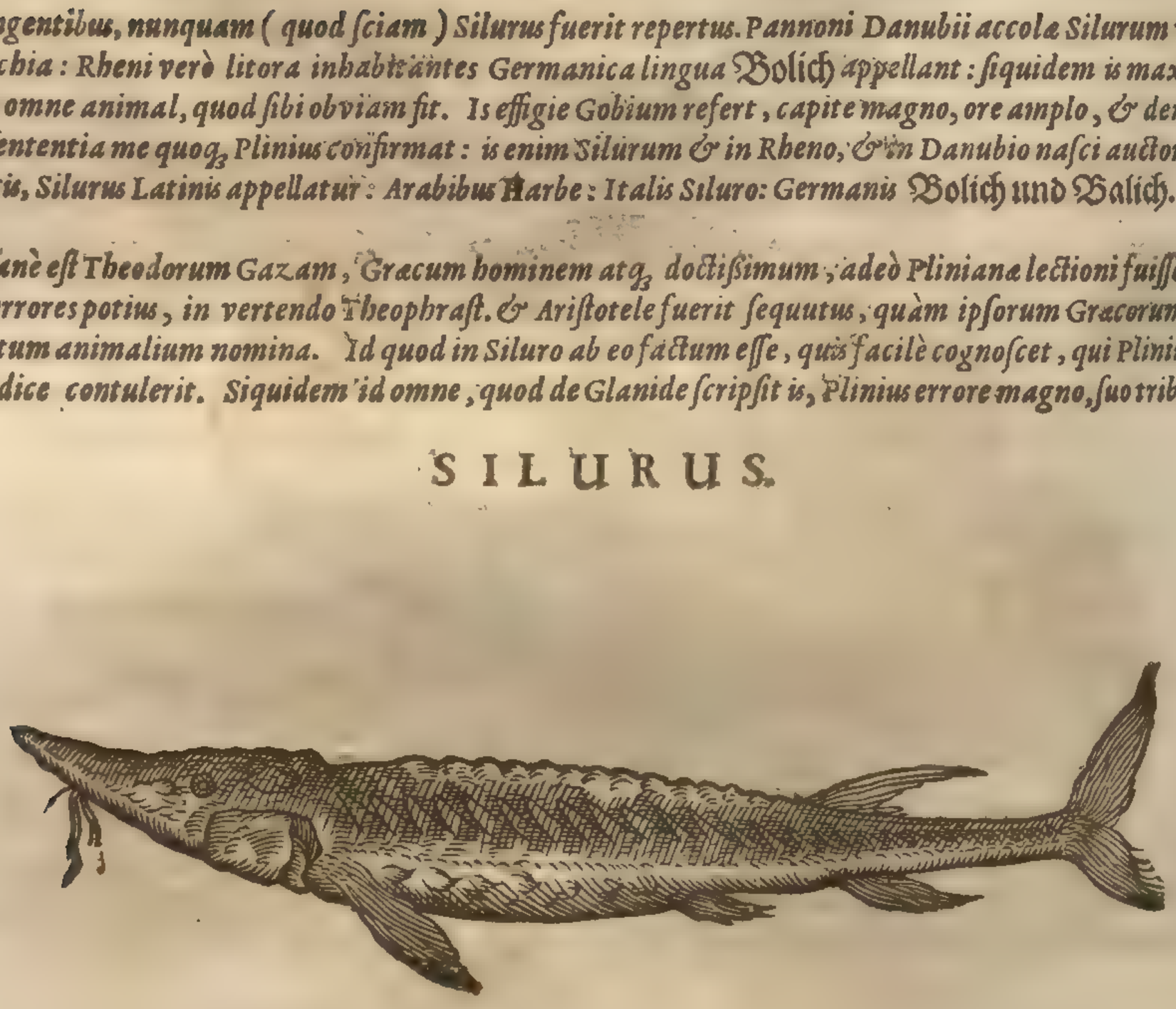

factum est ut Theodorus Glanidem in Aristotele Silurum verterit. Hac itaq; falsa interpretatio aliis errandi præbuit ansam, qui tantùm Latinum Aristotelis codicem legerunt, ubi Glanidem Silurum vertit interpres. Id quod nobis quoque antea accidit, quippe qui Gazæ ipsius interpretationem sequuti, illius & Plinii erratum non agnoscentes, Pauli Jovii opinionem refutavimus, quòd Sturionem nullis armatum dentibus sciremus, Silurum verò Plinio valde dentatum esse, & rapina viventem, adeo ut is natantes in fluminibus equos sæpe demergat. Verùm cùm posthac & Plinii & Gazæ ipsius errorem agnoscerem, non potui utrumq; non accusare, quòd me quoq; in errorem vocaverint. Quare fit in præsentia, ut ego subscribam Salviano, qui Pauli Jovii opinionem firmis defendit argumentis, contra Rondeletii & Gesneri sententiam, quòd hic Glanidem potius, quàm legitimum Silurum pingat: ille piscem quendam marinum potius, quàm fluviatilem, dentibus armatum, quem à Gesnero sibi missum scribit, quanquam id manifestò neget Gesnerus. Nec probo tamen frivola Rondeletii argumenta, quæ contra Jovii & Salviani opinionem scribit, cùm Salvianus ea omnino superaverit. Scribant itaq; illi, quicquid volunt, ego quidem nunquam à Jovio & Salviano posthac dissentiam, nisi prius horum scripta ubiq; ab iis confutata conspexero. Piscis qui Græcis Σίλυρος: *Silurus Latinis appellatur, Arabibus Harbe: Italis Storione: Germanis* Stör oder Styrle: *Gallis Esturgeon: Hispanis Suillo.*

Rondeletii erratum.

Σμαρί-

Σμαρίδες. **SMARIDES. CAP. XXVII.**

SMaridis piscis saliti caput exustum, *a* excrescentes ulcerum oras pulvillosque reprimit, nomas cohibet, thymos clavosque abstumit. Caro *b* non secus atq; salsamentum prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis.

a Meuth ἕλκη σήλλει ὑπερσαρκῶσα. i. vlcerũ supercrescentem carnem cohibet.

b Meum καθάπερ πᾶς ταρίχος. i. veluti omne salsamentũ.

S M A R I D E S.

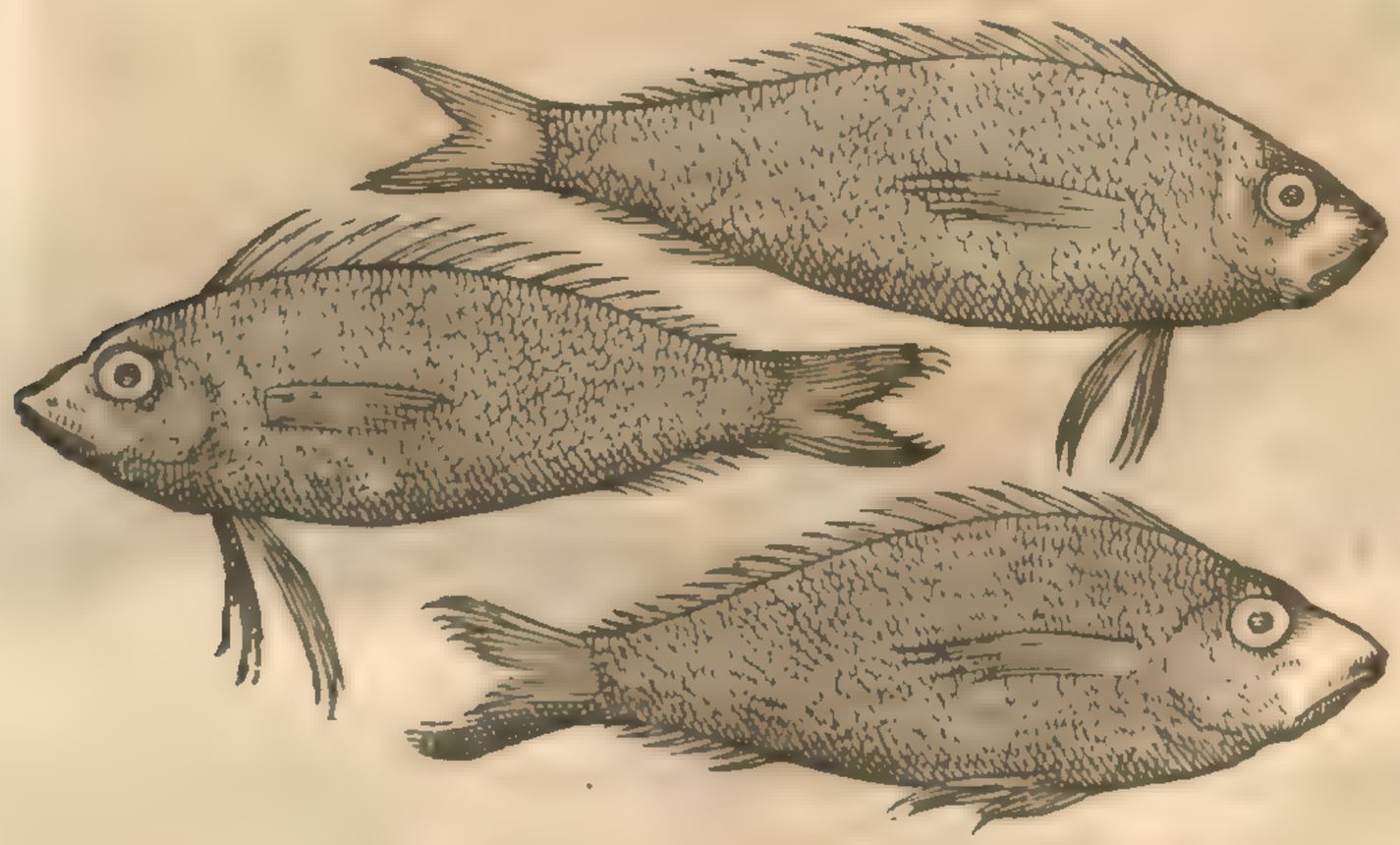

Μαινίδες. **MÆNÆ. CAP. XXVIII.**

MÆnarum ex capitibus cinis, si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Ejus etiam garum oris putrilagines collutione sedat.

M Æ N Æ.

ETsi studii, ac diligentiæ plurimum impenderim, ut quinàm piscis sit Smaris, certior fierem, nunquam tamen apud Aristotelem, nec Plinium, nec demq; veterum quemquam aliquid certi nactus sum, ita ut planè Smaridem cognoscere, ac describere possem. Illud tantùm inveni, iis Smaridem esse piscículum, mœnæ facie similem. Ex quo facilè adductus sum, ut eos non longè aberrare putaverim, qui Smarides eos pisciculos dixerit, quos vulgo Veneti appellant Giroli: namq; hi præter id quod corpore minores sunt, mœnas notis omnibus repræsentant. Cæterùm cum Mœnæ, quæ vulgò Menole dicuntur sint vulgaris notitiæ, non est, cur plura de eis disseram.

Smaridis consideratio.

Mœnæ.

Σμαρίδες ita Græcis, ut etiam Latinis Smarides nominantur: Arabibus, Absamaris: Italis Smæridi. Quæ verò Græcè μαινίδες, Latinè: Mœnæ dicuntur: Italicè Menole: Hispanicè, Pandelhas.

Nomina.

κωβιός. **GOBIUS. CAP. XXIX.**

GObius recens in suillum ventrem conjectus, si consuta rima in duodecim aquæ sextariis donec duo supersint, decoquatur excolatus, & sub divo refrigeratus potui detur, alvus sine molestia dejicitur. Illitus contra serpentium, canumque morsus auxilio est.

GOBI-

GOBIUS I.

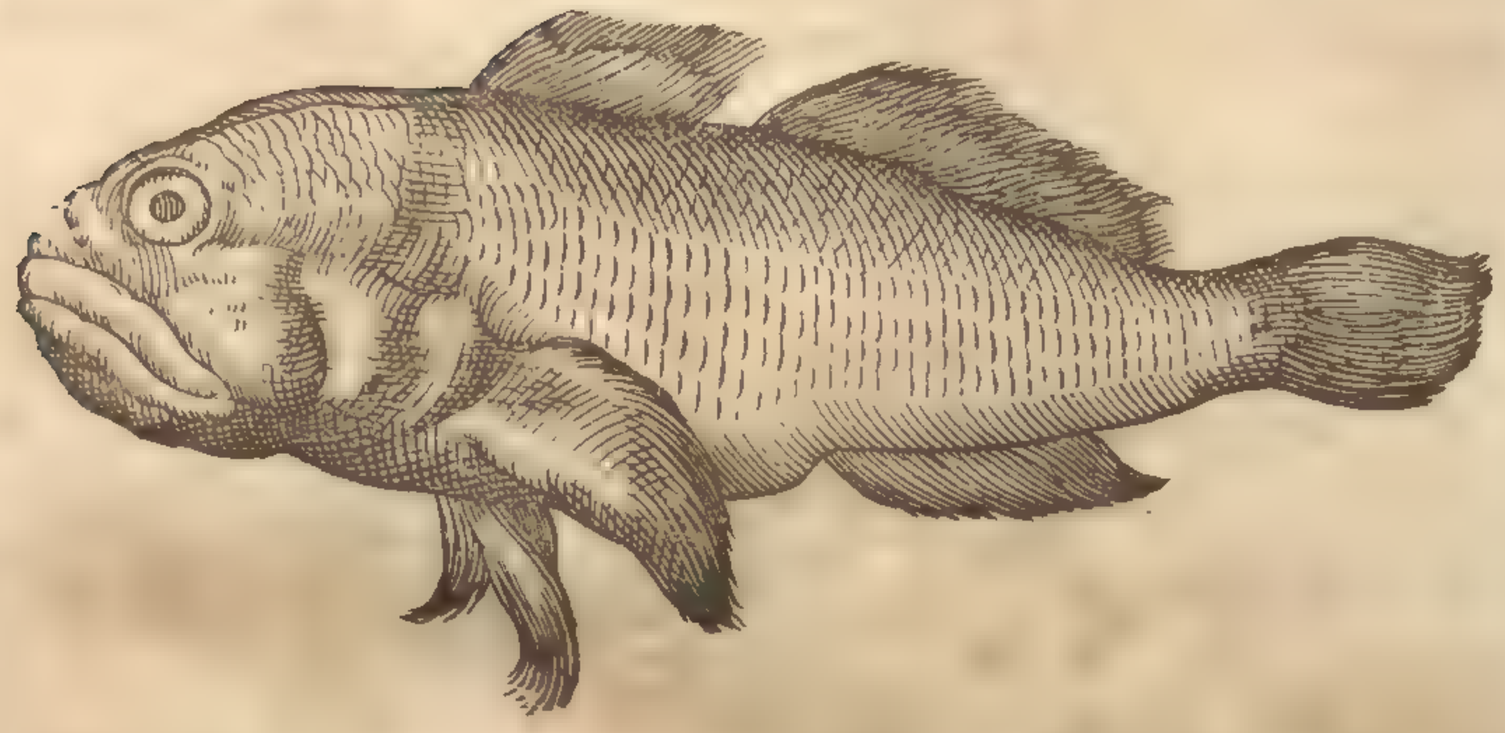

GOBII ALIUD GENUS, SIVE PAGANELLO.

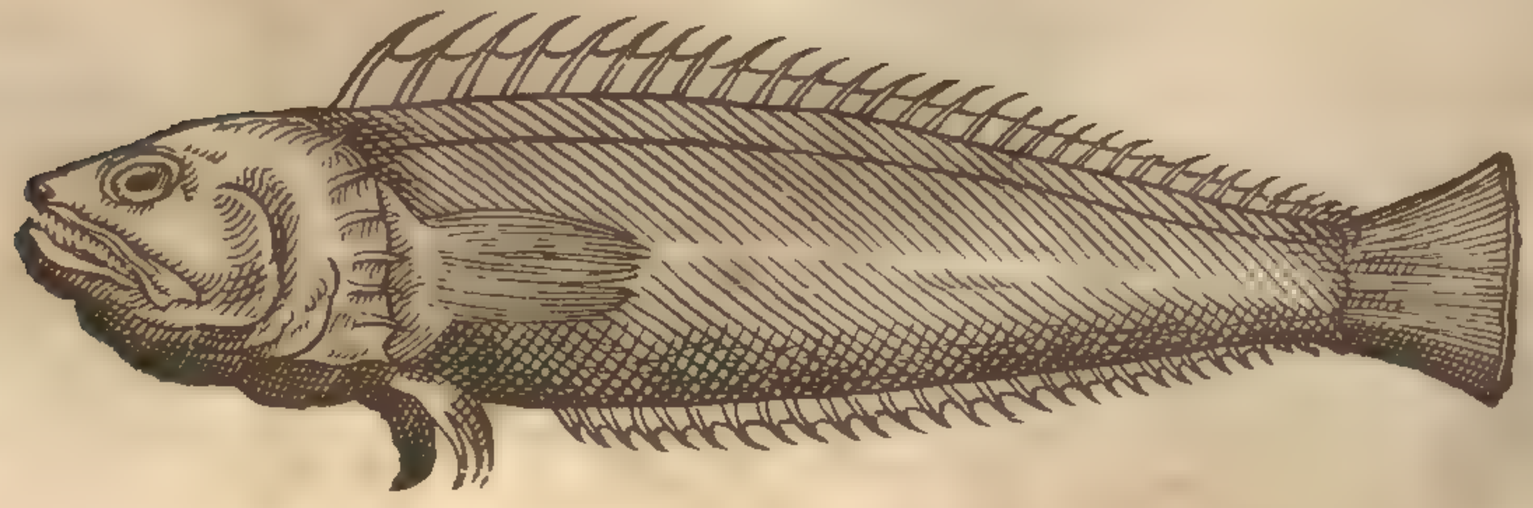

Gobiorum consideratio. *Gobii in Venetis ichthyopoliis frequentißimi conſpiciuntur, quòd inibi infinitimis lacunis mirum in modum fœtificent, ac numeroſi proveniant. Quare non immeritò prodidit Ariſtoteles in marinis littoribus, ubi in profundum non labatur aqua, ſumma cum voluptate morari Gobios. Hos Veneti detractis poſterioribus ſyllabis Go vulgo vocant. Capite*

Gobii facultas ex Gal. *ſunt amplo, guſtuq; perſuaves, quod carnem habeant tum pinguem, tum etiam friabilem. Proinde de his diſſerens Galenus libro 3. de alimentorum facultatibus, ſic inquit: Gobius litoralis eſt piſcis, ex eorum numero, qui parvi perpetuò manent. Præſtantißimus autem ad voluptatem, coctionem ſimul ac diſtributionem, & ſucci bonitatem eſt is, qui in arenoſis litoribus, aut ſaxoſis promontoriis vivit. At qui in fluminum oſtiis, aut ſtagnis marinis verſatur, non æquè ſuavis eſt, neq; probi ſucci, neq; concoctu facilis. Cæterùm ſciendum eſt (ut etiam annotavit Galenus) Gobios non in mari tantùm reperiri, verùm etiam in fluminibus, & lacubus, quemadmodum teſtantur ii, qui in Lario lacu, itemq; Ver-*

Gobii fluviatiles.

GOBIUS III. ET IIII.

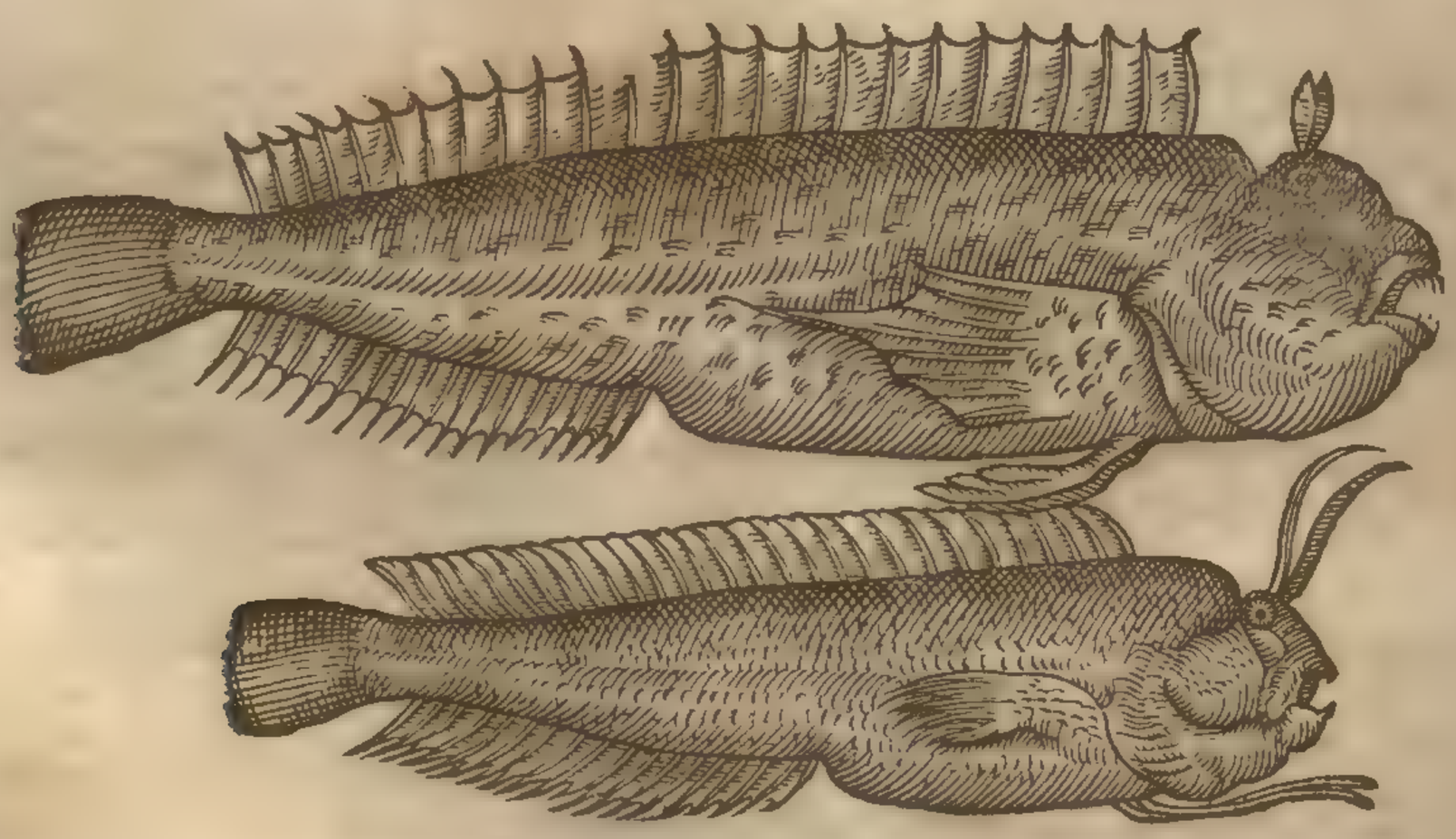

bano

banocapiuntur, laudatissimi quidem, propterea quòd eorum jecur maximam cum palato ineat gratiam. Nam tamersi bi pisces, qui Italis dicuntur Bottatrise, fluviatiles Gobii non sint, de quibus meminit Ausonius, sunt tamen omnibus suis partibus, pulpaq; adeò Gobiis similes, ut mihi nihil verendum sit, quin rectè in Gobiorum fluviatilium, lacustriumq; genere recenseri possint: quemadmodum & ii, qui in fluviis universim minores existunt, quanquam ex iis etiam nonnullos Bottatrise.

GOBIUS V. & VI.

invenias, qui duas, aut tres uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluvii qui Gobios nutriant: namq; & Athesis & Nosius, & Lauisius, & Sacra iis refertissimi sunt. Hos inibi quidam vulgo vocant Capitoni, quidam verò Marsoni: at in Hetruria, ubi tamen rarissimi habentur, corrupto à Gobiis vocabulo, vulgò dicuntur Ghiozzi. Sunt

GOBIUS FLUVIATILIS.

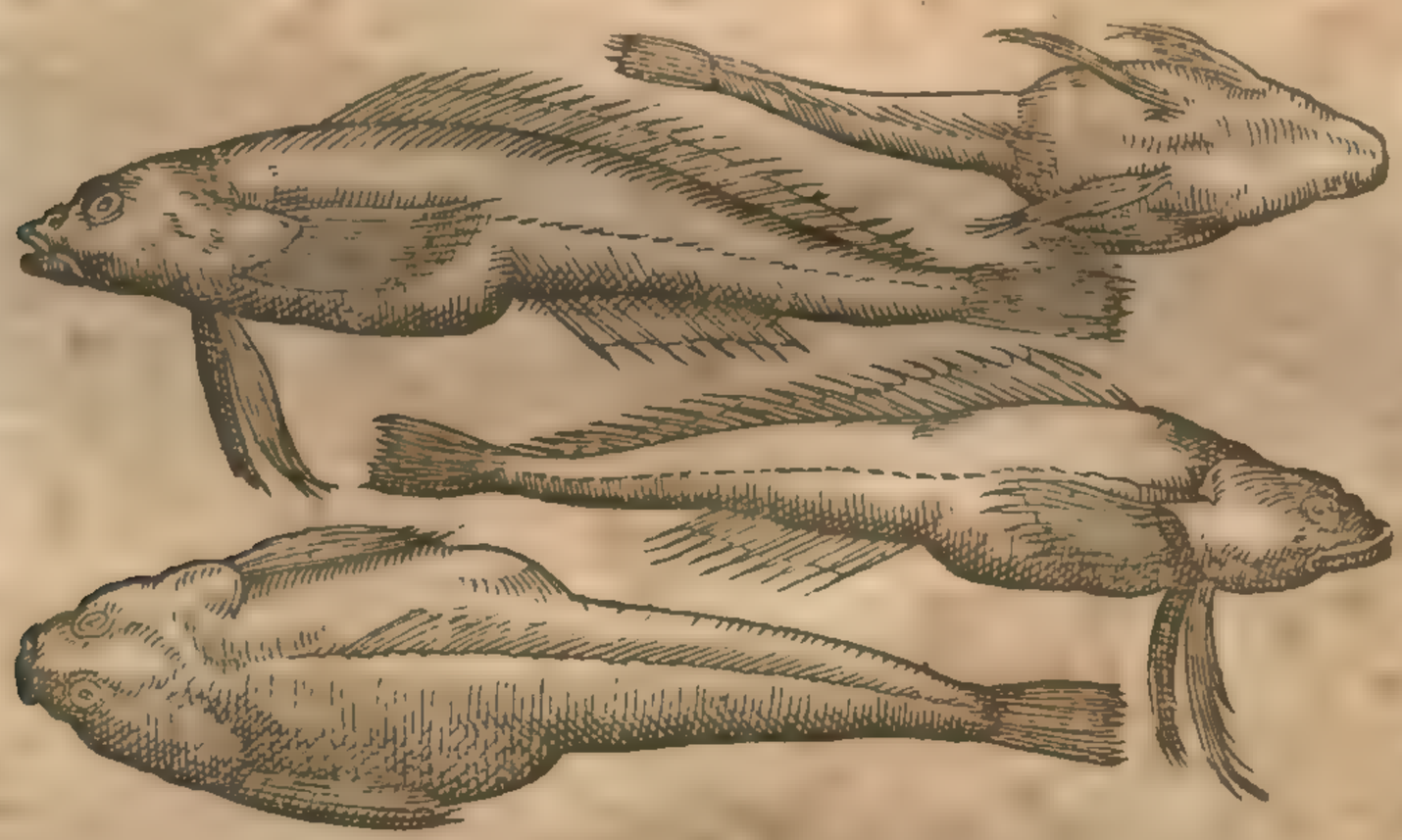

bi pisciculi non modo concoctu facillimi, sed & ori suavissimi, atq; gratissimi, præsertim cùm ovis turgent: hæc enim in Gobii
bis & pinguia, & copiosa sunt, gustui verò suavissima. Quo fit, ut solertissimi piscatores horum fœturas observantes, non vis.
minus expiscandis ovis operam navent, quàm piscibus ipsis. Κωβιὸς *Græcis, Latinis similiter Gobius appellatur: Arabibus Kamen, Italis Gobio: Germanis* Goeb: *Hispanis Cadozes: Gallis Gouiones.* Nomina.

Θύννος. THUNNUS. CAP. XXX.

Conditanei thunni caro, quam omotarichon vocant, sumpta iis auxiliatur, quos vipera nomine præster momorderit: sed oportet vinum quam plurimum subinde cogantur haurire, ita ut vomitione reddatur. Contra acrimonias esitatorum maximè valet: canum morsibus utilissimè illinitur.

Thunni pisces inter cetaceorum genera recensentur. Ii multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, præsertimq; Tyrrheni accolis magis, quàm iis, qui Adriatici litora inhabitant. In Euripus maxima eorum est captura. Iruunt Majo Mense, ac Junio in mare nostrum mediterraneum per Herculis columnas ab Atlantico oceano, cogentibus xiphiis, hoc est, spathis pisces, qui ense à rostro prominente instructi, eos toto mari persequuntur: sunt enim xiphia immanes belua. Nam (ut Plinius inquit libro 32 cap. 2.) mucronato rostro tam valide naves perfodiunt, ut in oceano mergantur, præsertim ad Mauritaniæ locum, qui Cotta vocatur, non procul à Lixo flumine. Thunni igitur cùm piscium simplicissimi timidissimiq; sint, non aliter in fugam à xiphiis gregatim aguntur, quam ovium greges à lupis: quam ob causam vel inanibus terriculamentis acti, facilè vadis atq; litoribus intruduntur. Porrò summa spectantium voluptate Majo & Junio mensibus Thunni à Gaditanis non longè ab Herculeo freto capiuntur, ad quam piscationem universus concurrit populus, maximo clamore tympanorũ sonu, ac bellicis pulvere & igne concrepitantibus terriculamentis. Hæc enim eorum capturam faciliorem reddunt: quandoquidem stolidi cùm sint, vocibus & strepitu territi, concitantur ad vada, quo in loco postea gregatim retibus capiuntur, maximoq; omnium plausu trahuntur in litus. Thunni diversa sortiuntur nomina: nam q; primus thunnorum fœtus ab ipso statim ovo Cordilla dicitur, qui mox in Limarias evadit. ex limariis autem adolescentibus Thunni consider. Xiphia piscis. Thunnorum capturæ.

Pelami-

THUNNUS.

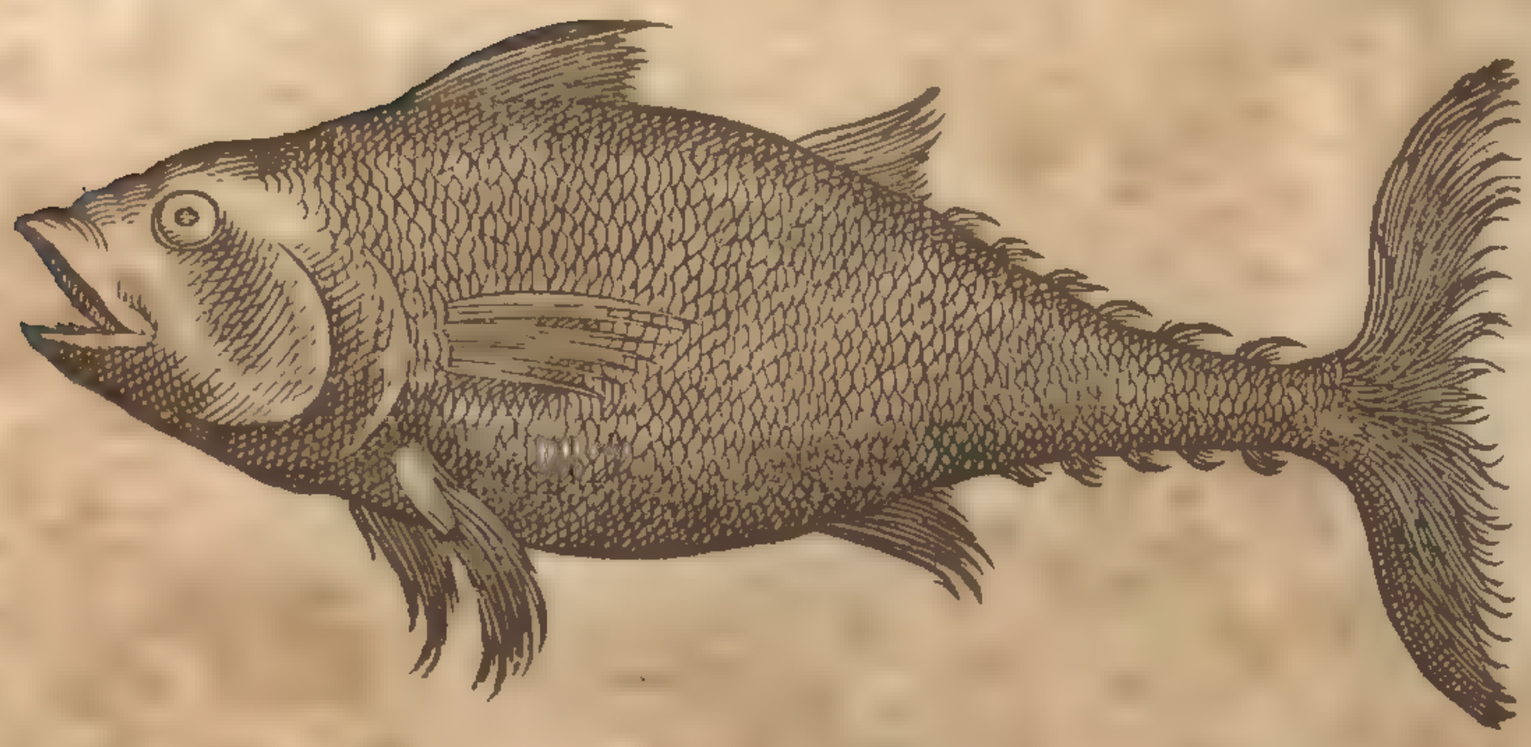

Pelamides fiunt, sic à luto dicta: cùm verò hæ pedalem excessere mensuram, in Thunnos abeunt. Athenæus hos diu vivere ait, & in prægrandes evadere pisces. Sed huic opinioni videtur adversari Aristoteles, cùm asseveret, eos biennio vitam finire. Animal est parvum (ut scribit Plinius) scorpionis effigie. Hoc ardente Sirio sub pinna affigit aculeo, tantoq; infesta dolore ut in naves exiliant, quo tempore, ut maxime noxii damnantur in cibis. Cæterùm thunnorum ventres, quò in cibatu ori gratiores habentur, eò magis ventriculo nocent: contra eorum carnes, quæ omni prorsus pinguedine carent, etsi non tantam cum palato ineant gratiam, minorem tamen ventriculo inferunt noxam. Quanquam hujuscemodi pisces, qui in cetaceorum genere recensentur (ut Galenus est author libro 3. de alimentorum facultatibus) dura carne sunt præditi: quam ob causam & pravi sunt succi, & excrementitium præbent alimentũ. Quapropter sale macerata plerunq; eduntur, quòd inde alimonia tenuior facta ex ipsis in corpus distribuatur: ob idq; sit coctioni, & sanguini faciendo accommodatior. Nam recens horum caro ni admodum probè concoquatur, magnam crudorum succorum copiam in venis congerit. Piscis, qui Græcis θύννος, Latinis item Thunnus vocatur: Arabibus, Kesam & Aliena: Italis Tonno: Hispanis Atuni: Gallis Thun.

Thuñorũ in cibis facult.

Nomina.

Γάρον. GARUM. CAP. XXXI.

GArum omne, quod ex piscibus, carnibusque sale maceratis liquamen est, si ex eo fotus fiat, depascentia ulcera sistit. Morsis à cane medetur: dysentericis, atque ischiadicis infunditur: nonnullis, ut exulcerata adurat: aliis autem ad lacessenda, quæ ulcera non senserunt.

Ζωμὸς ἰχθύων. JUS PISCIUM. CAP. XXXII.

REcentium piscium jus, modò per se, modò ex vino potum, alvum subducit, Privatim ad hunc usum conficitur e phycidibus, & scorpionibus, & julide, percis, & recentibus aliis saxatilibus, nec virus respicientibus, simpliciter cum aqua, oleo, & anetho.

Gari cõsiderat.

GArum dictum esse à veteribus tradidit Plinius lib. 31. cap. 7. quòd olim conficeretur ex pisce, quem Græci Garon vocabant, intestinis illius sale maceratis, ac eliquatis. Quod item postea è scombri extis confici cœptum est. Fuit olim Garum complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus fere liquor, qui ad gulæ luxum magis præstaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioscorides, sed generatim de omni piscium, & carnium muria, quæ hæc diutius asservari solent. Cæterùm de piscium jure non est cur pluribus agam, cùm satis ab ipso auctore de ea proditum sit. Quod Græci γάρον, Latini similiter Garum dicunt: Arabes Muri sive Almuri: Itali Garo: & Salamuoia. Quòd verò Græcis ζωμὸς ἰχθύων, Latinis Jus piscium dicitur: Italis Brodo de pesci.

Nomina.

Κόριες πλατεῖαι. CIMICES LECTULARII. CAP. XXXIII.

CImices, qui in cubilibus enascuntur, cavis fabarum inclusi, si ante febrium significationes septeni devorentur, quartanis auxilio sunt: & citra fabas sumpti, percussis ab aspide prosunt: vulvarum exanimationes olfactu revocant. Poti cum vino aut aceto adhærentes sanguisugas abigunt: triti & urinariæ fistulæ impositi, urinæ angustias levant.

Cimicũ consider.

INter omnes nocturnos hostes, qui nobis dulcem somni quietem intercipiunt, nulli quidem nocentiores, infestioresq; habentur, quàm Cimices: quippe qui non solùm morsu dilacerent, quo & somnum interturbant, & sanguinem nobis adimunt, sed etiam fœtorem adeò detestabilem, abominandumq; nobis ex se relinquunt, ut eo longè magis sensus, spiritusq; lædantur, quàm universæ corporis partes, quæ ab iis fuerint ictæ. Cæterùm tametsi infestissima, fœtidissimaq; sint animalia: noluit tamen ea genuisse natura omnium rerum parens, quin suum haberent in medicina usum. Utuntur iis recentiores quidam ad ciendam urinam, vivis in penis organum immissis, non autem mortuis, & tritis, Dioscoridis modo. Quod mihi magis consentaneum esse videtur: siquidem in meatum urinarium inditi, ingressu titillationem excitant, & urinæ vim expultricem provocant. Sunt & sylvestres Cimices, qui ex herbis victum, & locum habent, lectularibus majores, colore viridi, æquè ac illi fœtidi. Sed hi nullum, quod sciam, obtinent in medicina usum. Cimices ita Latinis, nempe Græcis appellantur: Italis Cimici: Germanis Wantzen: Hispanis Chismes, Chinches, & Paravelhos: Gallis Punaises.

Cimicũ vires.

Cimices sylvestr. Nomina.

CIMICES LECTULARII.

Ὄνοι. MILLEPEDÆ. CAP. XXXIIII.

Millepedæ, quæ sub aquario vase stabulantur, animalia sunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in orbem. Hæ ex vino potæ difficili urinæ, & regio morbo auxiliantur. Millepedæ cum melle anginis utiliter illinuntur tritæ, & in cortice mali punici calfactæ, doloribus aurium, addito rosaceo, convenienter instillantur.

Millepedæ, quas vulgo appellamus Porcelleti, animalia sunt exigua, & omnibus vulgaria: proinde non operæ pretium duxi, ut plura de eis in præsentia referam, quàm tradiderit Dioscorides. Cæterùm animalcula hæc Galeno commendata sunt lib. 2. de comp. med. secundum locos ad diuturnos capitis dolores. ubi sic inquit: Maximè etiam prosunt sub aquario vase nascentes aselli, millepedæ appellati, si oleo incoquantur. Quamobrem nesciverim, cur dixerit Plinius lib. 29. cap. ultimo. Millepedam animal esse è vermibus terræ, pilosum, multis pedibus arcuatim repens. Animalia, quæ Græcè ὄνοι, Latinè Millepedæ, Aselli & Multipedæ vocantur: Arabicè, Harna: Italicè Millepedi: Germanicè Esel: Hispanicè Gallinha: Gallicè Cloporte.

Millepedarum confider.

Millepedarum usus.

Nomina

Σίλφη. BLATTA. CAP. XXXV.

Blattæ ejus, quæ in pistrinis invenitur, interanea trita, aut cum oleo decocta, aurium dolores instillatæ tumitigant.

Blattarum plura esse genera, auctor est Plinius lib. 29. cap. ultimo. Verùm hæ, quarum in Hetruria aliquibus locis ingens est multitudo, & quæ vulgò vocantur Piattole, noctu magis, quàm interdiu in cellis vinariis apparentes. circa latrinarum ora, in pistrinis, balneis, uliginosisq; adium partibus, fœdissima quidem nauseosaq; sunt animalia. Grylos hæ, qui noctibus æstate strident, quadantenus referunt: planiores tamen cruribus etiamnum tenuioribus araneorum modo. proinde fugæ citissimæ. Lux istis adversissima, ita ut, si nocte lumen repentè inferatur, humentibus locis, in quibus degunt, celerrimo cursu refugiant. De his igitur, utpote quæ multùm in pistrinis versantur intellexisse Dioscoridem credendum est: non autem de illis vermiculorum modo oblongis, quæ in apum alvearijs, & in carnibus diu sale inveteratis enascuntur: quanquam & hæ blattæ nomen sibi vendicaverint. Nobis hæ vocantur vulgo Barbeggie. aliis verò Carpe. Blattarum vires, quas pluribus Plinius conscripsit, silentio involvimus, rati gratioribus, salubrioribus q; remedijs morbos posse

Blattarū confider.

Nomina. *ſanari, quàm iis, qui à tam fœtidis, atq; execrandis ſumuntur animalibus. Quæ Græcis σίλφη, Latinis pariter & Italis Blatta nominatur: Germanis* Grillen und Heimichen. *Hiſpanis, Rapa cova.*

πνεύμων θαλάσσιος. PULMO MARINUS. CAP. XXXVI.

POdagras, pernionesque emendat pulmo marinus recens, tritus & illitus.

Pulmon. marini conſider. *PUlmones marini animalium pulmonibus non abſimiles habentur. His (ut Plinius eſt auctor libr. 9. cap. 47.) eadem quæ frutici ineſt natura, perinde ac ſpongiis, urticis, ſtellis, & olothyris. Conſpiciuntur marini pulmones plerumq; undis ſupernatantes, futuram maris procellam præſagientes. Colore cryſtalli in modum pellucido, cum cæruleo miſto, ſubſtantia tam fragili, ut vix è mari integer eximi queat. Mirum, quod ſi iis virgæ baculiq; perungantur, nocte facium accenſarum modo lucem edant: adiectus pruritum facit, & ruborem excitat, id quod ego in me ipſo expertus ſum.* πνεύμων θαλάσσιος *ita Græcis: Latinis verò Pulmo marinus appellatur: Italis Potta marina. Hiſpanis, Natura de vieya, Capacha de velha.*

πνεύμονες. PULMONES. CAP. XXXVII.

αὐτῆς. i. ipſius. SUillus, & agninus, urſinusq; pulmo impoſitus, attritus à calceamentis contractos, ab inflammatione tuetur. Vulpinus verò ſi arefactus bibatur, ſuſpirioſos adjuvat. Adeps *a* quoq; liquefactus, infuſusq; aurium dolores finit.

Vana de urſæ partu opin. *MUlta præterea ſunt horum animalium membra, de pulmonibus quorum diſſerit Dioſcorides, quæ medicamenti vim poſſident, de quibus poſtea ſpeciatim ſuis locis dicetur. Veràm cùm hæc animalia nemini non ſint cognita, non opus eſſe exiſtimo, ut de iis plura dicamus. Quanquam illud ſilentio non diſſimulandum, quòd ſcilicet Urſarum partus non ſit plurimis membris indiſcretus, cruribus præſertim, & undiq; rudis, ac informis: nec quòd parentis linctu formam tandem recipiat urſinam, ut nonnulli ſcriptis commendarunt, & credit vulgus. Quandoquidem in valle Anania ſupra Tridentum vidimus nos prægrandem Urſam prægnantem, ab ipſis venatoribus exenteratam, cujus catuli adhuc in utero exiſtentes, omnibus ſuis membris diſtinctis, ac formatis reperti ſunt, non autem informes, ut plerique exiſtimant, magis fortaſſe Ariſtotelis, & Plinii auctoritatibus freti, qui ita eſſe memoriæ prodiderunt, quàm ſenſibus, & experientiæ.*

Nomina. πνεύμονες *Græcè, Pulmones Latinè dicuntur: Arabicè, Rich, & Riche: Italicè Polmoni: Hiſpanicè, Levianos: Gallicè Polmon.*

Μονόπ. JECINORA. CAP. XXXVIII.

ASini jecur inassatum esu comitialibus prodest: veruntamen jejunis edendum præcipitur. Capræ verò inassati decidua sanie, inungi luscioſos prodest: & dum coquitur, apertos oculos halitu ejus vaporari: prodest in cibo tostum ad eadem. Tradunt hircini jecinoris cibo comitiales deprehendi. Aprinum recens siarefactum teratur, ex vino potum, contra serpentium, † volucrumq; morsus auxilio est. Jecur canis, qui rabie exagitatur, tostum, & in cibo ab emorsis sumptum, ne tententur metu aquæ tueri creditur. Utuntur autem ad arcendos aquæ pavores dente eo, qui caninus dicitur: hunc à cane, qui momordit, exemptum & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt. Inveteratum autem sale Mergi jecur, ex hydromelite binis ligulis potum, secundas pellit.

PRæter Asini, Capræ, Hirci, Apri, rabidi Canis & Mergi jecur, est & Lupinum, quo utuntur medicorum nonnulli, qui primas tenent in universa Italia. Siccant enim lupinum jecur, mox in pulverem conterunt, & tanquam præcipuum medicamentum iis exhibent, qui jecinorosis afficiuntur fluxionibus: iisq; similiter, qui aquam inter cutem laborant. Quanquam id probare non videatur Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Jecur lupinum sæpenumero in medicamentum vidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur, nec tamen quod memoria dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine ipso componitur. Secus autem Galenus de jecore lupino scripsit postea lib. & cap. 8. de compositione medicamentorum secundùm locos, ubi jecinoris medicamenta recenset, cum hæc inquit. Cochlearum terrestrium carnem valde probè terito, & affusis vini nigri cyathis tribus calfacito ac bibendum dato. Videntur autem hæc juxta totam substantiam efficacia esse, non secundùm unam aut alteram qualitatem. Quale est & lupinum hepar, cujus abunde experimentum habemus. Usus autem ipsius consimilis cochleis est: teritur enim exactè hepar lupinum, & datur drachma una cum vino aliquo dulci, qualia sunt theraum, Creticum, scybelites, ac dulce protropum. Benigna enim hæc sunt visceri, ipsum nutrire potentia, & media juxta calidi & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis convenire videntur, ut quæ ex substantiæ proprietate commoditatem de se exhibent, & neq; calidas neq; frigidas intemperies lædunt: hactenus Galenus. Cæterùm idem in simplicium medicamentorum censu, libro paulò ante citato, Canis rabidi jecur non iis præstare viribus, quibus aliquorum fert opinio, scriptum reliquit his verbis: Jecur rabientis canis, si assum edatur, remedium existere iis, qui ab ipso fuerint demorsi quibusdam memoriæ est proditum. Ac scio certè quosdam qui ipsum sumpsere, mansisse superstites, verùm non illo solo: siquidem aliis præterea remediis usi sunt, quorum fecimus periculum in rabiosorum morsibus. Audivi verò quosdam, cùm illi soli fidem habuissent, postea mortuos. De jecore Mergi in aqua degentis, tametsi Galenus nihil literis mandaverit, Paulus tamen id renum calculos ejicere tradidit. Dioscorides verò secundas, non autem calculos pellere protulit. Quo fit, ut Pauli codicem depravatum esse crediderim. At ventrus quidem Mergi meminit Galenus citato loco, eorum opinionem ut vanam explodens, qui ventriculo roborando ipsum exhibent. Eosq; idem deridet medicos, qui ad idem usurpant internas ventriculorum gallinarum tunicas: siquidem ait, se utrunq; expertum fuisse, nec inde quicquam consecutum emolumenti. Quod tamen cùm ignorent recentiorum quidam, cum seplasiarius ad ventriculum roborandum aliquid præcipiunt, nihil frequentius habent in ore, quàm illud, Recipe stomachi gallinarum, longè magis vulgum, quàm Galeni dogmata secuti: quanquam in hoc Galenus sua experientia fretus, apertè Dioscoridi refragetur. Quod Græci ἧπαρ, Latini item hepar & jecur vocant: Mauritani Bedib: Itali Fegato: Germani Leber: *Hispani Figado.*

Jecinoris lupi confider.

Lupini Jecinoris vires ex Gal.

Canis rabidi jecur.

Mergi jecur & vẽter.

Nomina.

† *Sunt qui hoc loco non πλωνῶν quod est volucrum, legant: sed πλωνῶν id est, quadrupedum, priore tantùm mutata littera. Certè facilis hic fuit librariorum lapsus: tamen quæ sit vera Dioscoridis scriptura, non facilè intelligi potest, cùm Plinio aves etiam dentatæ prodantur.*

Αἰδοίων ἰλάφου. GENITALE CERVI. CAP. XXIX.

GEnitale cervi tritum, & in vino potum, à vipera demorsis auxiliatur.

RHasis auctor est, *Genitale cervi, præter vim, quam sibi natura comparavit contra viperarum morsus, ut etiam scribit* Dioscorides, *auxilio esse remorantibus urinis, ac coli cruciatibus affectis, si ubi aqua probè fuerit elotum, ipsa statim ablu-*

Genitalis cervi vires.

ablutionis bibatur aqua. Ajunt in pulverem tritum, & iis medicamentis inditum, quæ venerem excitant, ea valentiora efficere. Quin & dysentericis mederi magno successu à nonnullis expertum est. Cervi genitale auxiliari serpentium morsibus autor est quoq; Nicander in Theriacis hoc carmine, à quo sumpsisse videtur Dioscorides:

Ἠὲ καὶ ἐξ ἐλάφοιο ταμὼν πουρῖνα θοραίων.

Nomina. *Quod αἰδοῖον ἐλάφου Græci, Genitale cervi Latini dicunt: Itali, Verga del cervo.*

Ὄνυχες ὄνου, καὶ αἰγὸς. UNGULÆ ASINI ET CAPRÆ. CAP. XL.

UNgularum asini cinis per dies multos binis cochlearibus potus, proditur comitiales adjuvare: eædem oleo subactæ strumas discutiunt: & illitæ pernionibus medentur. Caprinarum cinere perunctæ ex aceto alopeciæ sanantur.

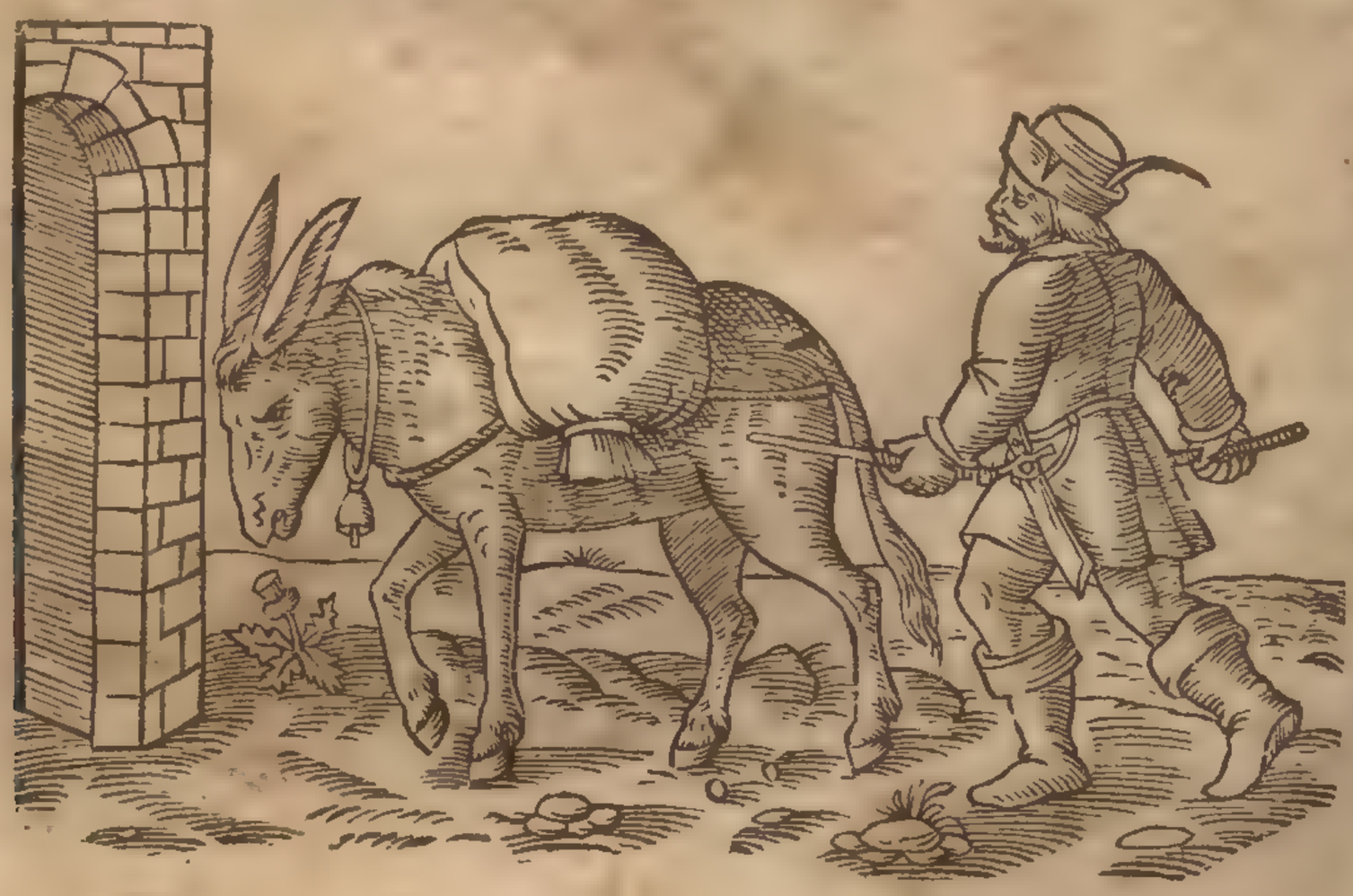

Ungularũ vires. NOn solum Asini & Caprarum ungulæ in medicum veniunt usum, sed & Vaccarum, ex prioribus tantùm pedibus exutæ, ut auctor est Rhasis libello de 60. animalibus. Siquidem harum combustarum cinerem potum, nutricibus lactis copiam præbere existimat: Mularum verò mulieres infœcundas reddere. Quin etiam mures earum suffitu fugari, ipsis carbonibus impositus & accensis. Earum nomen Græcum ὄνυχες, Latinum Ungues & Ungulæ: Arabicum Chafir, Stes & Dalef: Italicum Ungie: Hispanicum Unhas de animal: Gallicum Ongle.

Λειχῆνες ἵππων. LICHENES EQUORUM. CAP. XLI.

LIchenes sunt in equorum genibus, & super ungulas indurati calli, qui triti, & in aceto poti, comitialibus mederi traduntur.

LICHENES EQUORUM.

Callorũ equi vires. DE Callis, *qui equorum cruribus innascuntur, meminit Plinius libro 28. capite 10. & 15 iisq; tritis, & per aurem cum oleo infusis, dentium dolorem mulceri scribit, diebusq; quadraginta ex vino aut mulso potis calculos expelli.*

Cæterùm

Cæterùm Galenus, cui etiam subscribit Paulus, addidit hos quibusdam usurpari ad quemlibet animalium morsum: Λεχῆνες ἱππωνικὰ Græcis, Latinus verò Lichenes equorum nominantur: Arabibus Zeide: Italis Calli de cavalli. Hispanus Impigenes delles cavallos: Gallis, Cal des jambes des chevaux. Nomina.

Κατάπλασις. CORIA VETERAMENTARIA. CAP. XLII.

VEteris corii cremati illitus cinis ambusta igni, intertrigines, necnon calceamentorum attritus sanat.

COria vetera, quæ videlicet veteramentorum sunt, usta (ut Galenus memoriæ prodidit libro 11. de simplicium medicamentorum facultatibus) ad attritiones commodari calceamentorum scriptum a quibusdam est, tanquam scilicet hoc faciant ex antipathea quadam. Certè quæ phlegmone obsidentur, haudquaquam juvantur: verum ubi sedata fuerit phlegmone, non injuria juvantur, nempe quia resiccantur: hæc Galenus. Caterum veteramenta prunis accenso fumo natibus accepto, efficacissimum constat esse remedium ad vulvæ strangulatus, ut mihi quoq; experientia comprobatum est: quandoquidem hoc tantùm remedio ego deploratas in eo affectu mulieres incolumes pluries reddidi. Iis similiter accensis serpentes efficaciter fugari compertum est, neq; eos modò, qui in domibus nostris oberrant: sed eos etiam, qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per æstatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiunt. Quod scriptis tradidit Marcus Gattinaria nostræ ætatis medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini, cui cùm frustra adhibita essent innumera medicamenta, ipsaq; alioquin efficacissima, illud tamen magnificè præstitit veteramentorum fumus trajectorio in corpus hausus. Siquidem cum primùm immanis fera (erat enim vipera non parva) fumi nidorem præsensit, visa est a circumstantibus egredi per anum, non sine magna omnium admiratione. Κατάπλασις sic Græci, quæ *Latini Coria veteramentaria vocant: Arabes Geldalatiche: Itali Scarpe vecchie: Hispani Zepatos viegos.*

Veteramentorũ vires ex Galeno.

Vipera ex homine fugata.

Nomina.

Ἀλεκτορίδες καὶ ἀλικτυόνες. GALLINÆ ET GALLI. CAP. XLIII.

DIssectæ gallinæ, & adhuc calentes appositæ, serpentium morsibus auxiliantur: sed identidem alias sufficere oportet. Earum cerebellum in vino bibendum datur contra serpentium morsus: sanguinem à cerebri membrana profluentem sistit. Quæ interiore ventriculi galli sinu residet membrana, secti in laminas cornus specie similis (ea verò inter coquendum abiici solet) siccatur, tritaque in vino convenientissimè stomachicis datur in potu. † Jus è vetere gallinaceo alvum dejicit. Abjectis itaque interaneis salem conjici oportet, & consuto ventre decoqui in viginti sextariis aquæ, donec ad tres heminas redigantur: totum id refrigeratum sub divo, datur. Aliqui incoquunt olus marinum mercurialem, cnicum aut filiculam. Crudos humores, crassosq;, atram bilem, & strigmenta elicit: prodest longis febribus, suspirius, articulariis morbis & inflationibus stomachi.

GALLINÆ ET GALLI.

TAmetsi Gallinarum jus simplex (ut Galeno proditum est libro 11. simplicium medicamentorum) retinendi vim habeat: gallorum tamen veterum cum sale diutius decoctorum, subducendi facultatem obtinet. Adversus serpentium morsus tam gallinus, quàm gallinaceis utuntur medici non tantùm ipsis dissectis & appositis (ut docet Dioscorides) sed viventibus adhuc plumas detrahunt ab ano, eumq; demorsis partibus apponunt: attrahunt enim hæc animalia cucumbitularum modo in se venenum, quo mox interficiuntur. Quamobrem alios gallinaceos vivos continuò apponere necesse est, donec injectum virus penitus absumatur. Utuntur præterea gallinarum adolescentium jure, ad æquandos corporis humores: post febrium discessum cum sacharo, serapii modo. Ad hæc gallorum cum gallinis nondum coëuntium testes, deperditas in morbis vires mirificè restituunt: quam ob causam hecticis & marasmo laborantibus, morborumq; diuturnitate macrefactis utiliter exhibentur. Insuper gallinaceorum testes semen prolificum suppeditant, & venereas roborant vires. Plinius cùm de gallinis differeret lib. 29 cap. 4. hæc inter cætera memoriæ prodidit. Non præteribo (inquit) miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens, si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt illud in se, ita hoc venenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo, non canunt. In quibus illud quoq; sibi à natura datum, non est non summopere admirandum, quòd noctis horas distinguant suo cantu: qua in re nunquam adeò somno capiun-

Gallorũ & gallinarum vires ex Galen. & alijs.

Nomina. *tur, quin ſtatis horis cantent: etſi per anni circulum noctes modò breves, modò maximæ fiant. Gallinæ ſic* Latinis, ἀλεκτορίδες *Græcis vocantur: Arabibus, Degedi ſive Giaziudiuch: Italis Galline: Germanis* Han und Hennen: *Hiſpanis Gallinas: Gallis Gellines & Coq.*

† *Codices Græci typis expreſſi hoc in loco habent:* ὀδὲ ζωμὸς τῦ νόσαν& μάλιστα δίδοται ὑπηράσεως χάριν φαυλοχύμων, καὶ ἐπὶ τῶν στόμαχον πυρωμένων λιτῶς σκευαζόμενος. *hoc eſt ad ſenſum: Jus galli junioris maximè datur ad contemperandos humores vitioſos, & in ardoribus ſtomachi ſimpliciter paratum. Verba illa Ruellius, cujus interpretationem aliquin ſequimur, vel neglexit, vel illegitima judicavit. Nos verò huc ea afferenda duximus, non ſolùm quòd in vulgatis codicibus ac antiquiſſimo (teſte Marcello) legantur: ſed quia etiam à Serapione referuntur. Quibus etiam ſubſcribere videtur verborum ſeries & communis rei uſus.*

Ὠὸν. OVUM. CAP. XLIIII.

OVum molliculum plus alit ſorbili & durum plus molli. Luteum ovi contra oculorum dolores utile eſt: inaſſatum ſedis inflammationibus prodeſt, cum croco & roſaceo: & condylomatis, cum meliloto: cum uva autem fruticis ejus, quem rhoa dicunt aut galla, in patinis frigitur, ut cibo alvos ſiſtat: per ſe etiam offerri ſolet. Candidum ovi crudum refrigerat: ſpiramenta cutis occludit: inflammationes oculorum infuſum lenit: ambuſta, ſi ſtatim eo perungantur, puſtulas non ſentiunt: faciem à ſolis aduſtione tuetur: fronti impoſitum cum thure fluxiones arcet, avertitq; : inflammationes oculorum lana exceptum addito roſaceo, melle & vino mitigat: utiliter contra hæmorrhoidis ſerpentis morſus crudum ſorbetur: ſummè tepidum prodeſt veſicæ roſionibus, renum exulcerationibus, gutturis ſcabritiæ, rejectionibus ſanguinis, deſtillationibus & thoracis rheumatiſmis.

Ovorum conſider. DE *Gallinarum tantùm ovis hic locutum fuiſſe Dioſcoridem, credendum eſt: quippe quæ ſint cæteris præſtantiora, eorumq; ſit tum in cibis, tùm in medicinis præcipuus uſus. Nam quemadmodum teſtatur Galenus lib. 3. de facultatibus alimentorum, & Iſach Arabicus in ſuis diætis, gallinarum ova gratioris ſunt ſaporis, ori jucundiora, plusq; afferunt alimenti, quàm cætera. Alunt hæc, & brevi reficiunt tempore, recreant, ſemen prolificum augent, & vires ad coitum ſuppeditant. Quæ omnia eò præſtant efficacius, quò recentiora ſunt, & à gallinis edita, quæ prius admiſſarios gallos ſuſceperint: quandoquidem (ut Galenus inquit) recentia veteribus plurimum præſtant, quippe optima ſunt recentiſſima, peſſima autem vetuſtiſſima. Secundum locum ſibi vendicant à perdicibus, & phaſianis edita, quanquam gallinacea viribus non excellant. Deteriora verò ſunt anatum, anſerum, gruum & reliquarum aquatilium: aggravant enim ventriculum: ſuccum craſſum gignunt, & ægrè concoquuntur, tametſi plurimum præbeant alimenti, ubi à validis, robuſtiſq; ventriculis optimè conficiantur. Columbarum ova admodum calida ſunt, potius in medicamentorum, quàm ciborum uſum expetenda. Pavonum autem ac ſtruthiocamelorum peſſima ſunt, ſaporis horrendi, concoctu contumacia & humanæ temperaturæ inimica. In ovis luteum candido longè præſtat: nempe quòd illud temperatum conſtat, ori non ingratum, boni ſuccii & concoctu minimè contumax: hoc verò frigidum eſt, pituitam gignit, ægrèq; concoquitur. Ova variis & diverſis modis decoquuntur: quo fit, ut etiam diverſum afferant nutrimentum, & ob id diverſos in corpore pariant ſuccos. Probantur, quæ cum putamine decoquuntur, & horum præ cæteris, quæ tremula vocant, quòd lactis ſemicoagulati inſtar tremant. Sorbilia, quæ ut velocius hauriantur, breviorem coctura experiuntur, minus ſanè nutriunt. Quæ autem cum putamine longiore elixatione indureſcunt, difficilimè concoquuntur, craſſos generant ſuccos, obſtruunt, in ventriculo marceſcunt: arenulas & calculos gignunt: coli & ventriculi excitant cruciatus. Porrò ex iis, quæ extra putamina coquuntur, ea cæteris præſtant, quæ integra in ferventem immerguntur aquam: hæc à noſtris, quòd quaſi differgantur, vulgò Sperdute vocantur. Veruntamen curandum, ne hæc quoq; indurentur: ſiquidem ubi duritiem contraxerint, non ſecus atq; alia diutius cocta, redduntur noxia. Quæ deinde ex oleo, aut butyro integra friguntur, ventriculum lædunt, ructus commovent, ægrè conficiuntur, conſocium corrumpunt cibum, malum præbent alimentum, & putridas pariunt exhalationes. Quæ demum ſuper prunis torrentur, aut ignitis figulinis regulis inaſſantur, alvum cohibent, difficileq; concoquuntur. Et hæc ſufficiant de ovorum in alimentis facultates. Cæterùm quibus, quantiſq; ova in medicamentis polleant viribus, retulit Galenus lib. 11. de ſimp. med. facultatibus, ſic inquiens: Ovorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero eſt medicamentorum minimè mordicantium. Itaq; utendum eſt ovi albumine non tantùm ad oculos, verùm etiam ad alia omnia, quæcunq; medicamenta requirunt maximè expertia mordacitatis, ut ſunt omnia ſedis ac pudendorum ulcera ma-*

Perdicũ & Phaſianorum ova.

Pavonũ ova peſſima.

Ovorum coctura diverſa.

Ova tremula.

Ova frixa.

Ovorum vires ex Gal.

ramaligna. Miscetur quoq; utiliter medicamentis profluvium sanguinis ex cerebri membranis supprimentibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, atq; astringunt. Sed & ad ulcera rebellia miscetur ius, quæ absq; morsu ea possunt desiccare; cujusmodi est medicamen Pompholyx elota, & metallicorum quadam elota, de quibus privatim suprà disserimus. Porro & ipse vitellus adsimilis est naturæ, ac proinde miscetur ceratis morsus expertibus, ovis videlicet aut elixis, aut assis. Verùm id tamen manifestum est inter hæc leviculam existere differentiam, quod paulò plus desiccent quæ sunt assa: ac quantum hujus accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miscetur & cataplasmatis phlegmonem arcentibus, ut ius quæ ex melilloto constant. sedi applicandis. Crudo verò ovo toto utimur admisto rosaceo ad palpebrarum, aurium, mammarumq; phlegmonas, quæ scilicet aut ictus illis, aut alio quovis modo evenerint, aut extiterint in nervosis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idq; in pedibus pariter, & manibus. Porrò in aceto coctum ovum si edatur fluxiones ventris desiccat. At si etiam quippiam eorum, ad dysenteriam, aut cœliacum affectum conveniunt, illi miscueris, atq; in igne modico, fumiq; experte (qualis est, qui ex prunis constat) in sartagine frixeris, edendumq; ita præbeas, non minimè sanè laborantes adjuveris. Aptissima talem ad mistionem sunt omphacium, rhus, tum ipse qui cibis aspergitur erythros nuncupatus, tum succus ipsius, galla, sidia, hoc est mali granati putamina, cinis cochlearum integrarum ustarum. Apta quoq; & uvarum acini, & myrta, & mespila, & corna. Magis istis medicamentosa sunt balaustium, hypocistis, cytini, sive mali punici flores. Sed & ad ambustiones protinus crudum impositum est utile, sive quis seorsum albumen duntaxat ipsum molli lana excipiat, sive etiam cum vitello totum commiscens applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morsum deficcat. Nam medicamentis, quæ humiditates desiccant, aut elixum, aut assum, aut in sartagine frictum miscetur: ius verò, quæ crassa in pectore, pulmoneq; incidunt, sorbile quod vocant: id quod in aqua coctum lixari debet, dum incaluerit. Ejusdem ipsius naturæ nomine & ad eos, quibus fauces aut ex vociferatione, aut ex humorum acrimonia exasperatæ sunt, assumitur: tum scilicet quòd affectis partibus illinitur, atq; cataplasmatis modo inhæret: tum quòd substantia sua lenitate ea mitigat, sanatq;. Eadem ratione stomachi, ventris, intestinorum, ac vesicæ medetur asperitatibus: hæc Galenus. Ovum recentissimè exclusum, si crudum dum adhuc calet absorbeatur, præstat maximo sanè auxilio, cum ad alba fœminarum profluvia, tum quoq; ad gonorrhœam. Cæterùm oleum, quod è vitellis diu in sartagine frixis elicitur, illitum asperitatibus cutaneis mirificè prodest: serpigines, & vitiligines emendat: rimas labiorum, manuum, sedusq; sanat. Quinetiam ulcerum dolores, & articulorum cruciatus mulcet. Prodest & auriculum doloribus, atq; ulceribus: item ambustis utiliter illinitur: cerebri contusas membranas putrilagine affectas mirum in modum a partibus sanis segregat, ut nos compluries magno cum honore periculum fecimus. Ex ovis præterea omnibus volucribus generatio evenit, quanquam & aquatilibus fere omnibus, præterquam phocæ, delphino, & aliis nonnullis. Gignuntur item ex iis & è terrestribus quædam, ut crocodili, lacertæ, testudines, stelliones, & alia: & è reptilibus omnia, viperæ excepta. Verùm, ut Hippocrates auctor est libro de natura pueri, seu fœtus (nisi fortassis librariorum culpa eo in loco codex sit depravatus) pullus ex vitello nascitur, informaturq;, ex albumine verò alimentum, & augmentum capessit. Cui sane sententiæ illud prorsus refragatur, quod de pullorum creatione longo satis sermone posteritatis memoriæ prodidit Aristoteles lib. 6. cap. 3. de hist. animalium. Illud insuper eam refellit sententiam, quod experientia sæpè à mulierculis compertum est, quæ suis gallinis ova incubanda subjiciunt. Siquidem exempto quandoq; fœtu, die uno, atq; duobus ante tempus exclusionis, fractis pulli visceribus magnam vitelli partem invenerunt in corpus assumptam. Testudinum ova, quanquam diutius elixantur: nunquam tamen eorum album concrescit, quamvis luteum admodum durescat. Præterea experimento compertum habeo testudines statim ova non edere cùm testa obducuntur, quemadmodum volucres, sed postquàm omnia, quæ in corpore fuerunt, testaceum contraxerint putamen: namq; mihi quandoq; contigit dissecuisse testudinem, quæ utero septena gerebat ova, suo putamine obducta. quod & serpentibus evenire quidam existimant. Ovum quod Latini, ὠὸν Græci vocant: Arabes, Naid, Beid, seu Baid: Itali, Vovo: Germani, Ein Ey: Hispanus, Huevo, & ovo: Gallis Oeuf.

Ovorum partes.

Oleum ex ovorũ luteis.

Animalia ex ovis orta.

Ova testudinũ.

Nomina.

Τέττιγες. CICADÆ. CAP. XLV.

Cicadæ, quæ inassatæ manduntur, vesicæ doloribus prosunt.

CICADÆ.

Cicadarum consideratio.

Cicadæ passim in Italia cognoscuntur, atq; adeò inibi vulgaris notitiæ sunt, ut sæpe æstate assiduo cantu messores, agricolas, ac viatores in campestribus obtundant. Cæterùm, quemadmodum tradidit Aristoteles lib. 5. cap. 30. de historia animalium, & Plinius lib. 11. cap. 27. qui certè ea omnia Aristoteli acceptа referre potest: Cicadarum duo sunt genera: aliæ enim minores, quæ primæ prodeunt, & novissimæ pereunt; aliæ majores, quæ canunt, eædemq; novissimæ prodeunt & primæ intereunt. Sunt quæ canunt præcinctu dividuæ sive minores, sive majores sunt: quæ autem non canunt, individuæ sunt. Pariunt in arvis cessantibus, excavantes fœturæ locum asperitate præacuta, quam parte habent posteriore, quemadmodum & bruci. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo vites eriguntur, nidum fœturæ excavant. Proveniunt largè copia imbrium. Crescit primò in terra vermiculus, deinde fit ex eo, quæ tettigometra vocatur parentis nomine, quo tempore gustu suavissimæ sunt, anteaquam cortex rumpatur. Postmodum circa solstitia noctu exeunt, statimq; rupto cortice prodeunt cicadæ ex matrice illa cicada, quam modò tettigometram dixi. Mares canunt in utroq; genere. fœminæ verò silent. Unum hoc animal ex iis quæ vivunt, sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile habent, & hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum, unde illis redditur cantus. Oleas maximè amant, ut minus umbrosis, quanquam & cæteras non aspernantur arbores: proinde ubi arbores desunt, nasci non possunt. Loca præterea frigidiora oderunt: quamobrem in umbrosis nemoribus esse nequeunt, nec in frigidis etiam in regionibus. Quo factum est ut crediderit Albertus cognomento magnus, gryllos, qui noctu strident, cicadas esse: quippe quòd in Germania, qua fuit oriundus, frigidissima regione ad Arcticum spectante, tamesi frequentes habeantur grylli æstate in campestribus, hyeme verò ad hypocaustorum fornaces plerunq; strabulantes, cicadæ tamen desunt. Parthi cicadis vescuntur, quemadmodum & gentes ad Orientem. Idcirco mirum non est, quòd dixerit Aristoteles, eas esse gustu suavissimas, anteaquam tettigometra rumpatur cortex. Cæcinus fluvius (ut Pausanias est autor) Locrensem agrum, a Rhegino dividens, cicadarum miraculo est memorabilis. Citerioris enim Locridis accolæ, atq; aliæ omnes argutæ sunt. At in Rheginorum finibus trans Cæcinum, nulla est omnino cicada vocalis.

Alberti lapsus.

Cicadarū vires ex Gal.

Cicadarum vires descripsit Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Sed & cicadis siccis quidam utuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis, dantq; aut tres, aut quinq;, aut septem, per intermissionem videlicet, & ipsos etiam paroxysmos. Porrò alij assas edendas offerunt, quibus affecta vesica est.

Nomina. *Τέττιγες Græcis, Cicadæ Latinus dicuntur: Italis Cigale: Hispanis, Ciguattregas: Gallis Sigale.*

LOCUSTÆ. CAP. XLVI.

Locustæ odoris suffitu urinæ difficultates adjuvant, præsertim quæ fœminas malè habent: earum carnes nullo sunt in usu. Est & quoddam genus locustæ, quæ asiracos, aut onos dicitur, sine pennis, prælongis cruribus. Exiccata autem si ex vino bibatur, contra scorpionis morsus magnopere proderit. Hac abunde vescuntur Aphri, qui Leptin incolunt.

Locustarum cōsideratio.

Locustæ omnibus notæ, varia pro morum & locorum diversitate sortiuntur nomina. Verùm herbis & segetibus infestissimæ, quòd sæpius quibusdam in regionibus paucis admodum diebus universa terræ germina absumant. Harum, quemadmodum tradidit Aristoteles lib. 5. cap. 28. de historia animalium, qui mares sunt, fœminis magnitudine cedunt. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares vacant: ac universæ, & loco eodem fœtum deponunt, ita ut quasi favus esse videatur. Hinc vermiculi, specie ovi gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: qua disjecta emergunt locustæ ac evolant. Tam mollis fœtura hæc est, ut ad tactum levissimum dilabatur & pereat. Pariunt exitu veris, & statim a partu moriuntur, vermiculus circa collum innascentibus tempore partus qui eas strangulent. Mares quoq; eodem tempore obeunt. Locis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis, rimosisq; : pariunt enim in rimis sua ova. Transeunt Locustæ immensa maria, immensosq; tractus permeant (ut Plinius inquit) diraq; messibus contegunt nube, multa contactu adurentes, omnia verò morsu erodentes. Italiam ex Aphrica maximè coortæ infestant, tanta sanè multitudine, ut solem obumbrent solicitè suspectantibus populis, ne sistentes suas operiant terras, quòd non modò universas cum segetes, tum herbas devorent ad radicem usq;, sed & radices ipsas regerminare prohibeant. Hujus rei testimonio fuere inaudita Locustarum agmina, quæ nostro tempore volvente anno Domini M. D. XLII. *ex paludib. Mæotidibus profectæ, non solùm universam Pannoniam, maximamq; Germaniæ partem sed totam etiam Italiam occuparunt, non sine magna omnium è terra nascentium pernicie: siquidem omnē segetem, omnemq; virentem herbam radicitus devorarunt. Hæ Parthis in cibo gratæ. Quamobrē admirandum non est, si sacris literis mandatum sit, ut Levitici 11. cap. legitur, à Mose*

Locustarum agmina in Italia.

Locustæ in cibis.

à Mose probatas esse in cibis. Nec mirum etiam, divum Joannem Baptistam iù ex sylvestri melle victitasse in deserto: tametsi non desint interpretes, qui velint pro locustis quasdam herbarum radices intelligi: alii verò nonnullas arborum summitates. At mehercule in horum sententiam devenire nunquam potui: quin potius certo crediderim, ipsum nempe legis Mosaicæ sectatorem acerrimum, hisce Locustis animalibus victitasse, quemadmodum etiam sentit divus Augustinus, exponens divi Pauli epist. ad Romanos. In Cyrenaica regione (ut Plinius est auctor) lex est ter anno debellandi Locustas, primò ova obterendo, deinde fœtum, postremò adultas, desertoris pœna in eum, qui cessaverit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur: tot orbis partibus vagatur id malum. In India ternûm pedum longitudinis esse traduntur, adeo ut fœminarum crura serrarum usum præbeant, cùm inaruerint. Earum nomen Græcum ἀκρίδες, Latinum, Locustæ: Italicum item Locustæ: Hispanicum, Lagostas de tierra, & Gasanthotes grandes: Gallicum, Locuste & Sauterelles.

Locustæ debellãtur.

Nomina.

OSSIFRAGUS. CAP. XLVII.

OSSIFRAGUS.

VEnter ejus avis, quam Latini ossifragum appellant, particulatim potus, calculos cum lotio pellere proditur.

VAria admodum est inter scriptores Ossifragi historia. Siquidem Aristoteli volucris est aquila major, colore cinereo, albicante. Probè hæc sartificat & vivit. Prælo benigna est: non enim suos tantum nutricat pullos, sed & aquilæ. Cùm autem illa suos è nido ejecerit, antequam adolescant, quòd inter se cibi aviditate dimicent, hæc recipit eos, & educat. Parum Ossifragus oculis valet: nubecula enim oculos habet læsos. At Plinio libr. 10. cap. 3. Ossifragus in aquilarum genere annumeratur, iúq; ab eodem proditur ex haliaëto, hoc est, aquila marina natus. Marinam hanc suum genus non habere, sed ex diverso aquilarum coitu nasci, idem auctor est. Alberto præterea Ossifragus ea videtur avis, quam idem lib. 23. Arabica voce appellat Kirii, cùm sic inquit: Kirii avis est prædâ victitans, bona pullificationis, & diligenter pullos nutriens, non solùm suos, sed & ab aquila abjectos tædio nutriendi: hæc ille. Qui vel clarius meminit Ossifragi inter aquilarum genera, ubi ita scribit: Quintum autem aquilæ genus est parvulum valde, & a quibusdam vocatur frangens os, eò quòd quando carnes comedit, ossa in altum defert, & super lapidem cadere permittit, ut ex ijs confractis medullam sugat: hactenus Albertus. Verum is ab Aristotele dissentire manifestè cognoscitur, quòd Aristoteli Ossifragus non sit genus aquilæ minimum, sed avis major aquilis, dempta Germana. Quo fit, ut in hac historia Albertum hallucinatum esse credam, quemadmodum & Plinium in eadem deceptum puto. Namq; marina illa clarissima aquila vocata (ut Aristoteles tradit) oculorum acie maximè pollet, ac pullos adhuc implumes cogit adversum intueri solem: tum cujus oculi prius lachrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Id quod abunde ostendit hac in re Plinium errasse, atq; ossitanter fortasse Aristotelem legisse, quippe cùm marinæ aquilæ pulli acerrimi omnino sint visus, nullam ii cum Ossifrago cognationem habere videntur, quòd hic potius quadantenus cæcitate laboret. Cæterùm, quòd nobis esset Alberti codex librariorum culpa depravatus, in quo ossifrago pro osina legebatur, jamdudum credidimus ossifragum apud Albertum eam avem esse, quæ in maritimis nostri Senensibus circa Herculis portum, & Orbetelli stagnum frequens visitur, cygno major, rostro longo, inferiori parte sacculi instar ampli. Hæc autem incolis vulgò vocatur Agrotto. Sed cùm postea animadvertissem Albertum in hac historia apertè Aristoteli refragari, atq; aliud Alberti exemplar nactus essem, in quo osina, non ossifraga, ut vitiosè in alio scriptum erat, cœpi eos acriter accusare librarios, quorum negligentia in causa fuit, ut in hoc mihi ipsi hactenus imponerem, secutus depravatam Alberti lectionem.

Ossifragi consider.

Plinii opinio.

Alberti sententia

Alberti & Plinii lapsus.

Avu, quæ Græcis Φῆνς, Latinus Ossifragus nominatur.

Nomina.

Κορυδαλλὸς. GALERITA. CAP. XLVIII.

GAlerita avicula est parva, apicem in vertice, pavonis modo, gestans. Hæc assa & in cibo sumpta, cœliacos adjuvat.

ALaudarum (ut memoriæ prodidit Aristoteles libro 9. cap. 25. de historia animalium) duo sunt genera. Alterum terrenum, cristatum, Galerita à crista appellatum. Alterum gregale, nec singulare, more alterius, verùm colore simile: quanquam magnitudine minus & galero carens. Campestres amba sunt aves, vermiculis victitantes, decidentibusq; seminibus. Mares suaviter canunt, primaq; sunt aves, quæ æstatem cantu pronuncient. Perrò Alauda adeò ad aucupes aves expavescunt, ut sæpe, dum sentiunt se persequi, in hominum gremia confugiant, ne rapiantur. Mares in caveis diutius retenti, altero sæpius obcæcantur oculo. Qua avis Græcè κορυδαλλὸς: Latinè Galerita & alauda vocatur: Arabicè Hanabroch seu Kanabroch: Italicè Lodola: Germanicè Wald Lerch: Hispanicè Cucuyada: Gallicè Aluoette.

Alaudarũ hist.

Nomina.

GALE-

GALERITA.

Χελιδών. HIRUNDO. CAP. XLIX.

DIssectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos offendes: è quibus duos, unum colore varium, alterum purum eximes: ii priusquam terram attigerint, in juvencæ corio, aut cervina pelle, brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt. Hirundines uti ficedulæ, in cibo, aciei visus medicamentum præbent. Tam pullorum quàm matrum in fictili olla crematarum cinis cum melle oblitus, oculis claritatem adfert: anginæ eo commodè perunguntur: uvæ & tonsillarum inflammationibus hoc cinere succurritur. Et ipsæ & pulli exiccati, si drachmæ pondere ex aqua bibantur, hos juvant, qui anginæ morbo conflictantur.

Hirundinum hist. *HIrundinum tria habentur genera: unum nostra tecta subit: alterum vetustorum ædificiorum muros, cavernulas & montium scopulos expetit: tertium verò nidificat in altis fluminum ripis. Hæ quotannis (ut Plinius auctor est) ex Aphrica maria transeuntes, appetente vere ad nos advolant, & Martio plerunq; Mense nostras ingrediuntur ædes: idq; è luto, & quibusdam stramentis sibi construunt nidos, in quibus ova pariunt, & bis pullos excludunt, tantùm humanæ fidunt benignitati: atq; ubi ultimos educaverint partus, æquinoctii autumnalis tempore, in suas remigrant regiones.* Chelidonia. *Chelidoniam herbam ab his inventam tradunt, unde illi nomen est inditum. Hanc suis obcæcatis pullis deferunt in nidum, hoc tantùm medicamento ius visum reddentes. Quinetiam experientia compertum esse quidam ajunt, quòd si data opera pullorum hirundinum oculi acu perforentur, sanantur paucis diebus, allata à matre chelidonia herba. Hinc igitur edocti medici ad oculorum claritatem chelidonium adhibent: sed his refragatur Aristoteles, ut in majori chelidonio inferius dissremus. Hirundinum verò stercus oppositum præstat: excæcat enim, si calidum in oculos decidat. Quod etiam sacra testantur* Hirundinum vires ex Galeno. *monumenta, in quibus, Tobiam hoc stercore excæcatum fuisse, legitur. Cæterùm vires Hirundinum recensuit Galenus lib. 11. de simpl. medic. facultatibus, sic inquiens: Hirundinibus quoq; usi sunt multi, comburentes videlicet, & cineri mel admiscentes, ac deinde synanchicos inungentes, & in totum omnes quicunq; in faucibus atq; columella cum tumoribus consistunt affectus. Utuntur & ad acuendum visum hoc cinere nonnulli. Alii verò eas arefactas drachmæ pondere lutendas exhibent.* Nomina. *Avis χελιδὼν Græcis, Hirundo Latinis appellatur: Arabibus,* Thartaf, Chatas aut Chataf: *Italis Rondine. Germanis* Schwalb: *Hispanis Golandrina & Andorinha: Gallis Arondelles.*

Ἐλέφας. EBUR. CAP. L.

EBoris scobe illito, paronychia sanantur. Vim adstringendi ebur obtinet.

Omnibus

ELEPHAS.

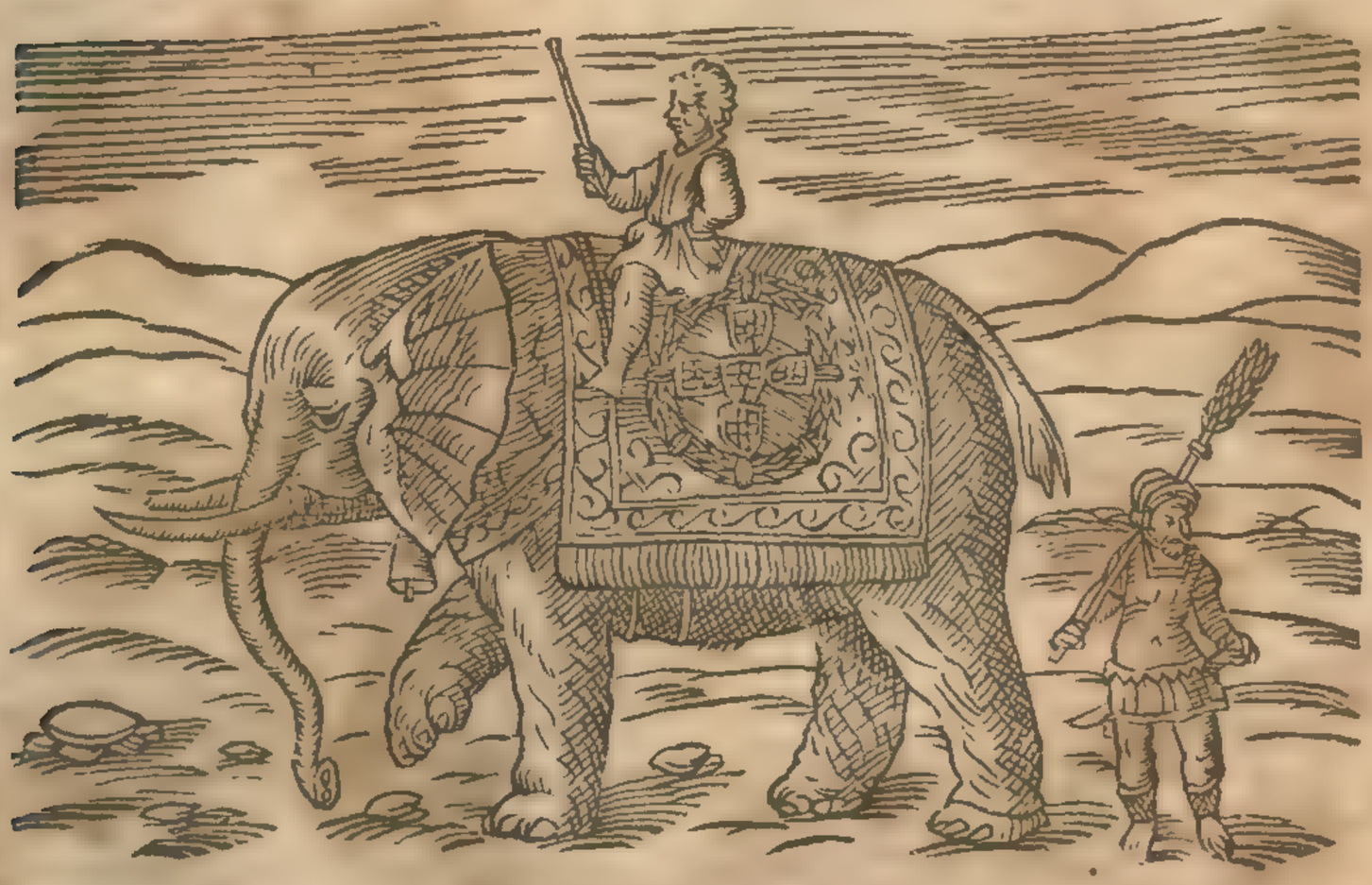

OMnibus sanè perspicuum est, nil aliud Ebur esse, quàm Elephantinorum dentium materies, multis apta operibus, tametsi Pausanias libro quinto descriptionis veteris Græciæ, non dentium sed cornuum materiem esse ebur describat, his verbis. Quod ad ebur verò pertinet, si qui hominum sannas illas esse e beluarum ore exertas, non cornua existimant, ab Alce illi Gallica fera, & taurus Aethiopicis specimen capiant. Alces enim qui mares sunt, (nam fœminis nulla omnino prodeunt cornua) è superciliis, Aethiopici tauri è naribus cornua omnino extrudunt. Quis igitur in magno ponat miraculo esse animal, cujus ex ore erumpant cornua? Argumento & illud esse facilè potest illam eboris molem cornua esse, quod bestiæ sunt quæ rarò certo tempore cornua abiciant: rursusq; illa quoties amiserint rursus reponunt. Hoc cervis, capreis, & item Elephantis accidit. Dens certè animali nullo jam adulto, cùm semel decidit, renascitur. Quare si dentes essent, & non cornua, quæ natura vis, ut renascerentur efficere potuisset? Hæc & plura Pausanias. Elephantorum meminit Plinius longa admodum historia, initio libri octavi pluribus capitibus: tametsi non omnia, quæ scribit, probanda putaverim. Elephantos fert Aphrica ultra Syrticas solitudines, item Mauritania & Aethiopia: sed maximos India mittit: li quanquam magnitudine cætera excedant quadrupeda, Aristotelis tamen testimonio adeò ciurantur, ut omnium ferarum mitissimi & placidissimi evadant: quippe qui per multa officia & erudiantur & intelligant. Corio Elephanti integuntur bubalino simili, ut is verum præbuit exemplum quem Roma vidit Leonis decimi Pont. Max. ævo, etsi rarissimis horreat pilis. Caput eis magnum, collum breve, aures verò undiq; duum palmorum amplitudine: nasum, quem peculiariter in Elephanto promuscidem appellant, longissimum habent, concavum, grandis tubæ instar: hic infra anteriores dentes ad terram ferme promittitur, quo pro manibus utuntur. Os gerunt pectori proximum, ut quod cum stillo ineat similitudinem: è cujus superna parte dentes duo prominent præcipuæ magnitudinis (quales plurimi venales conspiciuntur Venetiis in publico foro, vulgò Merceria dicto, ac in aliis Italiæ emporiis) qui proni cuspide deorsum vergunt. Pedibus nituntur rotundis, disci instar latitudine duum triumve palmorum, quos callosa materia obducit: unguibus quinq; circùm, rotundis, mediocrium conchyrum magnitudine. Crura eis magna ac fortia, neq; (ut quidam imperiti existimant) uno tantùm osse constant indivisa, sed genua flectunt, utpote & cætera quadrupeda. Quamobrem Elephanti (ut refert Aloisius Cadamustus, qui classe in Aethiopiam, & ad Calicut navigavit) ut eos, qui deferri volunt, suscipiant, genua submittunt, seseq; erigunt deinde. Elephantis cauda bubali, trium palmorum circiter longitudine, rarissimis setis referta. Quocirca haud facilè se tueri possunt à muscarum injuria, nisi aliam illis industriam natura tribuisset, qua ab iis se vindicent: quandoquidem scientibus muscis, cutim, quam cancellatam obtinent, contrahunt, quo fit, ut arctatis in rugas repentè cancellis, muscas comprehensas enecent. Hominibus non nisi lacessiti nocent. Veruntamen irritati homines promuscide comprehensos, adeo in sublime jaciunt, ut prinsquam in terram decidant, suffocentur & pereant. Adhæc nullus hominum tantæ pernicitatis invenitur, quem mox Elephas non comprehendat, etiam non currens, sed gradatim incedens. Id efficit vasta animalis moles: quandoquidem sui gressus longitudine, humanam omnem pernicitatem evincat. Victitant arborum tam frondibus, quam fructibus: neq; ulla tam ingens est arbos, quam ii promuscide non prosternant, frangant ac dilacerent. Adolescunt ad sexdecim palmorum altitudinem, quapropter qui eos conscendere non assuevere, non secus fastidio afficiuntur, ac illi, qui navibus non assueti maria sulcant. Effrenes præterea adeò natura Elephanti sunt, ut nullis habenis cohiberi possint, quo fit, ut liberi incedere dimittantur: verùm cùm maximè gubernantibus suarum regionum hominibus pareant, & eorum sermonem intelligant, idcirco verbis facilè reguntur. Adeò conspectum ignem expavescunt, ut eo territi à fuga revocari non queant. Quare ab iis non cognita, qui ejus Elephanti curam gerebant Romæ, in cujus dorso oppidulum construxerant, eo die, quo Julianus Medices Pontificis Max. frater uxorem è Gallia duxit, in magno sanè discrimine versati sunt: nam ubi bellica tormenta ignem eructantia conspexisset, magnumq; ac terrificum sonum sensisset, tantæ se fugæ dedit, ut nunquam cohiberi voluerit; donec unà cum conclusis in oppidulo hominibus in Tyberim sese commiserit. Elephanti non coeunt neq; gignunt, nisi annum vigesimum agant, ut auctor est Aristoteles lib. 6. cap. 27. de historia animalium. Qua in re Plinii error manifestus deprehenditur: quippe qui marem quinquennem, fœminam decennem generare memoriæ prodidit. Elephanti nulla novere adulteria: nam unius tantùm fœminæ coitu utuntur, eamq; cùm uterum gerentem viderint, non amplius tangunt. Quantum verò temporis unaquæq; fœmina utero gerat, haudquaquam sciri potest: quod Elephanti pudore nunquam nisi in abdito coeant. Idcirco alii eis annum & sex menses statuerunt, alii biennium, alii deniq; triennium. Pariunt fœminæ cum dolore, quemadmodum & mulieres. Pullum editum ore lambunt, qui statim cum natus est, cernit & ambulat. Vivere Elephantos (ut inquit Aristoteles) tradunt quidam annos ducentos: sed florere ætate circa sexagesimum vel septuagesimum narrant. Iidem hyemis ac frigoris impatientes sunt. Gaudent amnibus maximè, circaq; fluvios vagantur, quos intrant libenter bubalorum more. Cæterùm Elephanti ingenio & intellectu hominibus proximi sunt: siquidem patrios sermones intelligunt, summam præstant obedientiam, prudentiam servant, & religionem præferunt: solem namq; ac lunam

Elephantorũ historia.

Plinius de Elephanto.

Error quorundam.

Plinii lapsus.

lunam venerantur. Cujus rei auctores sunt Mauritani, in quorum regionibus Elephanti innumeri conspiciuntur: qui gregatim nova nitescente luna ad amnes descendunt, ibiq; lavantur: mox purificati, genibus flexu salutant sidus, & in sylvas rever tuntur. Sunt, qui tradant tanta intellectus sagacitate Elephantos pollere, ut maria transituri ad alienas regiones, non antea naves conscendere voluerint, quàm ii, qui eos ducebant, jurejurando de reditu promiserint. In sylvas ituri gregatim ferè semper ingrediuntur, quorum agmen ducit natu maximus: cogit verò ætate illi proximus. Produnt Elephantos à venatoribus circumventos, cùm sciant prædam solùm in dentibus suis ab illis expeti, dentibus vehementer impingentes arboribus eos sibi evellere prædaq; se redimere. Quod facilè crediderim vanum ac fabulosum esse: quemadmodum esse falsum superius ostendimus, quòd fiber viso venatore sibi ipsi testes amputet. Elephanti omnes natura indomiti, sylvestresq; sunt, mitescunt autem arte, ut pleraq; alia fera animalia. Item: si parvi & ætate tenelli educantur: quanquam Plinius scribit, natu grandes domari fame & verberibus: præsertim si aliis domitis, qui tumultuantem coerceant, admoveantur. Porrò non desunt in Elephantorum genere, qui naturæ feritate nunquam domari possint, quales in Senega (ut in suis navigationibus scriptum reliquit Aloisius Cadamustus) Aethiopiæ regno reperiuntur. Elephantorum dentes admirabilis magnitudinis venales spectari possunt in compluribus Italiæ urbibus, veluti Romæ, Venetiis, Mediolani & Neapoli: è quibus non solùm innumeri pectines parantur ad explicandos capillos, sed etiam alia plura instrumenta, quæ ad humanum usum accommodantur. Hinc itaq; fit, ut nesciam ego, qua ratione ductus Fuchsius, scripserit in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, Ebur nullibi penè verum reperiri: atq; illud quod vulgò ejus vice in officinis prostat, marinorum piscium dentes esse: quòd in hoc erret evidentius est, quàm ut a nobis ostendatur. Præstat Ebur ad albas mulierum fluxiones si tamen in tenuissimum pulverem, lapide porphyreo redigatur. propinetur q; ex lactuca seminis cremore, aqua in qua chalybs extinctus fuerit, prius macerato semine. Quod Græcis ἐλέφας, Latinus Ebur nominatur: Italis Avorio: Germanis Helffantbeyn: *Hispanis Diente de elefante aut Marfil: Gallis Iuoire.*

Elephantorũ mira sagacitas.

Fuchsii opinio falsa.

Eboris vires.

Nomina.

Ἀγρίαλος ὗς. SUILLUS TALUS. CAP. LI.

SUis talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus & potus inflationibus coli, longisq; torminibus medetur.

TAlus in animalibus os illud ultimum pedis est, quod tibiæ cruris annectitur. Id Græcis ἀγράλος, vulgò autem os clavicula appellatur, de quo non operæ pretium est, ut plura dicamus. Nomina subjiciam. Græcum est ἀγράλος & ὗς, Latinum Talus Suillus: Italicum Talone del porco: Hispanicum Tornizuelo de pie de puerco: Gallicum Talon de porceau.

Nomina.

Ἔλαφος κέρας. CERVINUM CORNU. CAP. LII.

CErvini cornu cinis elotus, binis ligulis epotus, prodest dysentericis, excreantibus sanguinem, cœliacis, *a* regio morbo & vesicæ doloribus cum tragacantha: fœminis fluxione vulvæ laborantibus, cum liquore huic rei accommodato. Cervi cornu contusum, crudo fictili, luto circumlito, & in fornum indito, uritur donec albescat. Id cadmiæ modo elotum, ulceribus oculorum, & defluxionibus salutare est, infrictum dentes expurgat. Crudi cornu suffiti nidore serpentes fugantur, fervefactum in aceto, ii eo gingivæ colluantur, maxillarum à dentitione dolorem adimit.

a Antiq. codex. ὑστερικαῖς. i. utero affectis.

Cervorũ historia.

CErvi animalia sunt notissima. Sed quoniam eorum natura non omnibus cognita est, ut candido cuiq; lectori fiat satis, ea de Cervis hîc referam, quæ Aristoteles tum 6. & 9. de histo. animalium libris, tum 4. de partibus eorundem posteritatis memoriæ prodidit. Cervi itaq; sylvestrium animalium genere constant, magnitudine asinorum, cursu velocissimi & ingentibus armati cornibus. Ii cùm turgente jam Venere coitum appetunt, adeò rabie libidinis sæviunt, ut insaniant, & maximo cum strepitu & clamore vagentur in sylvis: quo fit, ut convalles & montium cavitates, eorum boatu resonent. Tanto impetu, tantaq; rabie mares feruntur in coitum, ut sæpe inter coëundum fœminas declinent atq; prosternant in terram. Cum autem marìs genitale utpote durum, sustinere non possint fœminæ, euntes & currentes coëunt & concipiunt. Mares non in eadem immorantur, sed mutant & hircorum modo, brevi interposito tempore aliam atq; aliam supergrediuntur. Si fortè fortuna in unam tantùm fœminam concurrant plures, imis cornuum adminiculis sinistrum supra frontem enatis, acriter inter se pugnant ad mortem usq; Cum mares impleverint fœminas, separantur per seipsi, & diuturnæ libidinis graveolentiam quoq; solitarius scrobes fodit. Fœtent ut hirci: facies quoq; eorum nigrescit aspergine ut hircorum.

CERVINUM CORNU.

corum. Degunt ita quousq; imber accedat, tum pascua repetunt. Hæc ideò Cervo accidunt, quia salax animal suapte natura est, atq; etiam quia pingui abundat: pinguescunt enim æstate supra modum. Quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo aut tertio cursu capiuntur ab iis, qui pedibus insectantur. Quo fit ut ubi se præpingues senserè, latebras quærant, fatentes incommodum pondus. Coitus est ab arcturo, Mense Augusto & Septembri. Implentur cervæ paucis diebus, & ab eodem multæ. Utero ferunt octo Menses. Pariunt magna ex parte unum: sed nonnullis etiam geminos cervam peperisse perspectum est. Ferarum quadrupedum Cerva maximè prudentia præstare videtur, tum quia circa semitas pariat, quò scilicet beluæ rapaces propter homines minùs accedunt: tum etiam quia cum peperit involucrum primum exedit, quòd ad multa (ut nonnulli asserunt) in medicamentis expetatur. Redeunt mox ad prolem, devorata à partu seseli herba. Anniculus maribus nondum cornua nascuntur, nisi quòd indicij gratia sit initium quoddam protuberans, quod breve hirtumq; est. Bimis cornua primùm oriuntur simplicia & recta, ad subularum similitudinem: quamobrem Subulones per id temporis eos vocant: trimus bifida exeunt: quadrimus trifida, atq; deinceps ad hunc modum (ut Aristoteles inquit) procedit numerus usq; ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Verum in Italia (sit tamen cum Aristotelis venia dictum) usq; ad undenarium numerum ramificant, quod & Albertus testatur se vidisse in Germania, quemadmodum & nos vidisse fatemur. Addam præterea, quod certò scimus, Gulielmum Bavariæ Ducem inter res suas pretiosas habuisse bina cervi cornua, quorum singula unum & viginti ramos fundebant. Hæc admiranda cornua postea dono utpote raro ac singulari, data fuerunt Serenissimæ Pannoniorum Reginæ Mariæ Caroli V. Imperatoris, & Ferdinandi Romanorum Regis sorori. Vanum est credere Cervorum ætatis annos dignosci posse ramorum numero, quòd singulis annis unum superaddant: quippe cùm longævi admodum sint, si quot annis ramorum numerus augeretur, profectò ii, qui ultra centum annos vixisse narrant auctores, cornua quercubus, & pinis majora fuissent. Cæterùm (ut Aristoteles scribit) duplici indicio senes cognoscimus, tum quòd dentes aut nullos, aut paucos habeant: tum quòd adminiculis careant, quæ imis cornibus prominent ante frontem: Nam iis in pugna utuntur juniores sed in senibus non renascuntur, cum prælijs omnino cesserint. Cervi (ut etiam Theophrastus inquit libro & capite primo de historia plantarum) quotannis cornua amittunt: ideo sub ipsa die quàm maximè invia petunt. Latent amissis velut inermes, sed & ipsi bono suo invidentes. Fit hoc mense Aprili statuto tempore: idq; opacis faciunt locis, ut muscarum tædio vacent: pascuntur per id tempus noctu quasi verecundantes, donec recipiant cornua. Decidua amittunt difficilibus, & inaccessis locis, & qua inveniri nequeant: unde illud proverbium ortum: qua cervi amittunt cornua. Quasi enim sua amiserint arma, cavent ne inermes reperiantur. Cornu sinistrum compertum esse (inquit Aristoteles) à nemine adhuc fertur: oculunt enim id tanquam quodam medicamento præditum: etsi Plinius & Albertus occuli dextrum memoriæ prodiderunt. A phalangio demorsi, vel à quovis generis ejusdem, cancros edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur: sed non carent fastidio. Cervi sibilo, & cantu venantium, pastorumq; fistulis capiuntur: mulcentur enim alliciunturq; ea voluptate, ita ut alter venantium cantet palàm, aut sibilet, alter clam feriat à tergo, ubi socius jam tempus esse significaverit. Namq; animal simplex cervus est, & omnium rerum miraculo stupens, in tantum ut equo, aut bucula accedente, propius hominem juxta venantem non cernat, aut si cernat, arcum ipsum sagittasq; miretur. Si cervus erectas auriculas teneat, acerrimè sentit, nec latere insidiæ possunt: sin demissas, facilè interimitur. Maria tranant gregatim natantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, vicibusq; ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum trajicientibus. Nec vident terras, sed in odorem earum natant. Cervorum fœminæ cornua non habent: nec maribus nascuntur, si cùm per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur: sed si cornigeris testes exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem servantur. Cervas tamen cornigeras, non sine naturæ miraculo, quandoq; inventas esse compertum habeo. Hujus autem miraculi fidem facere possunt illa cornua cervæ, quæ sunt Augustæ Vindelicorum apud Antonium Fuggerum nobilissimum divitem, in quorum singulo sex rami conspiciuntur. Atq; idipsum confirmari potest non dissimilibus cervæ cornibus, quæ argento laborato ornata conservat Dux ille Bavariæ, de quo à nobis paulò antè facta est mentio. Vita cervis (ut Plinius memoriæ prodidit lib. 8. cap. 32.) in confesso longa: quandoquidem post centum annos quidam capti sint cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis jam cute in magna obesitate. Cæterùm quòd vita tam longa sint cervi, quanta eos esse ferunt non videtur approbasse Aristoteles lib. 6. de hist. animalium, ubi sic inquit: Vita esse quàm longa hoc animal fertur. Sed nihil certi ex iis, quæ narrantur, videmus: nec gestatio aut incrementum himuli ita evenit, quasi vita esset prælonga: hæc Aristoteles. Qui reverà nihil certi nancisci potuit ex his, qui centum annos post Alexandrum capti sunt cum torquibus aureis. Nec etiamnum ex Cæsaris Augusti cerva, quæ similiter innumeris elapsis annis post ejus imperium capta nunquam jugulari potuit, prohibente torque argenteo, temporis diuturnitate cute quasi contecto, in quo scripta legebantur verba hæc: Noli me tangere, quia Cæsaris sum. Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, quo loco

Aristoteles arguitur.

Vulgaris opinio vana, ramorum numero ætatem dignosci.

Cervis castratis cornua non nascuntur.

Cervi vita.

Aristotelis & Plinii lapsus dum in Aphrica cervos esse negant.

Alcibiades mortem obiit, cervæ omnes scissa aure sunt, qua nota vel alibi si loca mutaverint, dignoscuntur. Mirum quippe est dixisse Aristotelem lib. 8. cap. 28. de historia animalium, Aphricam nec cervos, nec apros gignere. Cui etiam subscribit Plinius lib. 8. cap. 33. Cùm tamen palàm omnibus sit, & aprorum, & cervorum greges in Aphrica haberi: nisi forsan posteriori ævo aliunde eò fuerint illati. Dictamnum herbam extrahendis sagittis (ut Plinius est auctor lib. 8. c. 27.) cervi monstravere percussi eo telo, pastuq; ejus herbæ ejecto. Quod tamen Dioscorides capris attribuit telo in Creta vulneratis.

Cervi fel non habent.

Cervi manifestò fel in jecore non habent, quemadmodum equi, asini, muli, cameli, damæ: & in natatilium genere delphinus & phoca: sed id in venulis continent, quæ per intestina sparguntur: quo fit, ut eorum viscera non modo in cibis minimè recipiantur, sed nec à canibus quidem edantur, nisi præpinguia sint: amarescunt enim bile, qua suffunduntur. At cervus Achaius cognomine, fel contineri in cauda creditur, auctore Aristotele. Est quod ibi contineri ajunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, lieni simile parte interiore. Hoc degustantibus atrocissimum est venenum, adeò ut brevi temporis spatio hominem è medio tollat.

Vermes in capite cervi.

Vermes cervi omnes continent in capite vivos, qui nasci solent sub lingua in concavo circiter vertebram qua cervici innectitur caput, magnitudine haud minores iis, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni universi atq; contigui solent numero adeò circiter viginti.

Cervi usus in medicina.

Cervinus sanguis (ut Rasis inquit libro sexagintæ animalibus dicato) clysteribus infusus intestinorum ulcera sanat, & diuturnas alvi fluxiones cohibet: ex vino verò sumptus, venenatis sagittis resistit. Ejus cerebrum nervorum, & compaginum collectiones mundat. Cornu ad candorem usq; exustum, ex melle haustum, alvi tineas pellit. Juvenum cervorum tenerrima cornua, quæ adhuc laniginosa cuticula operiuntur (auctore Scribonio Largo) in taleolis concisa, & novo fictili indita, ac inde operculo argilla circumlito, in clibanum imposita, donec adeò arescant, ut in pulverem facilè conteri possint, additis pipere & myrrha, coli cruciatibus mirificè medentur. Sordes etiam, eodem auctore, quæ in protensis oculorum cervorum angulis hærent ac coalescunt, tam haustæ quàm illitæ, præstant mirificè ad venenatorum serpentium morsus. Ideoq; à Siculis venatoribus diligenter colligi scribit, & quocunq; portari cum ipsis in cingulo.

Vesalius arguitur.

Os præterea, quod in cervorum corde reperitur (tametsi Vesalius vir alioqui clarissimus libro, quem de humana fabrica edidit, nullum inibi os reperiri falsò contendat) omnibus cordis affectibus confert. Quin & contra omnia venena mirificè præstat, antidotisq; admiscetur, quæ pestilentiæ adversantur. Sed cavendum est, ne hujus loco seplasiarii bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueverunt. De Tubere, seu Boleto cervino vel fungo, quem è cervi semine oriri quidam asserunt, satis superq; à nobis dictum est in libro nostrarum Epistolarum. Itaq; qui hæc non legerunt, ibi hujusce fungi historiam & vires invenient.

Nomina.

Quod Græci ἐλάφου κέρας, id Latini Cervinum cornu vocant: Itali Corno del cervo: Germani Hirtzhorn: *Hispani Cuerno de ciervo, & Punta de ciervo: Galli Corne de Cerf.*

Κάμπαι. ERUCÆ. CAP. LIII.

ERucis, quæ in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, à venenatis bestiis feriri negantur.

Erucarũ historia.

ERucæ, quibus Olitores maximè inimicantur, animalcula sunt vulgaris notitiæ, sed hortis admodum noxia, quòd quandoq; adeò numerosæ proveniant, ut invitis olitoribus olera cuncta una tantùm devorent nocte. Gignuntur (ut memoriæ prodidit Aristoteles lib. 5. cap. 19. de historia animalium) ex virentibus herbarum foliis, maximeq; ex brassica. Primùm minus quid milio consistit in folio: mox vermiculi inde contrahuntur & augentur: tum intra triduum eruculæ efformantur. Hæ tempore senescentes motu cessant, suaq; forma immutantur, durioreq; cortice integuntur, cujus color auro fulget: ob idq; (ut Aristoteles prodidit & post ipsum Theophrastus lib. 5. de causis plantarum) appellantur tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris. Dum eo putamine integuntur, ad tactum tantùm mobiles sunt, & palpitantes, meatibus araneosis obductæ: non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore putamine abrupto: evolant inde animalia pinnigera, quos papiliones vocamus. Itaq; primum dum Erucæ sunt, cibo aluntur, atq; excrementum emittunt: at verò cum in aurelias transierint, nihil vel gustant vel excernunt. Harum, dum adhuc puer essem, ingentem copiam quodam anno peperit Hetruria, adeò ut pueri omnes mirabili quadam ostentatione numerosas in plateis gestarent aurelias, ita aureo nitore fulgentes, ut ex puro auri metallo factas quisq; crèdidisset, nisi deprehensæ fuissent palpitantes. Fuit eo anno tanta Erucarum multitudo, ut universas eroserint herbas: quo postmodum factum est, ut ubiq; stirpium folia ac rami, ædificiorumq; parietes, iis veluti vivo ac palpitanti fulgerent auro. Facies eis quasi humana, capite bicorni, corpore infantuli modo fascia obducti: id quod silentio dissimulavit Aristoteles. Hæ quærentibus quotannis sese offerunt circa urbium mœnia, & ædificiorum muros, circa eos præsertim, quibus adjacent horti ac viridaria: plerunq; enim in ædificiorum cavis capite ad terram verso reperiuntur appensæ. Cæterùm etsi dixerit Aristoteles erucas ex herbarum olerumq; præsertim foliis ex sese gigni, absq; animalis semine, visuntur tamen hoc ævo papiliones ex aureliis exorti, aversis olerum foliis ova parere subalbida, milio minora, ex quibus erucæ tandem prodeunt, ut sericino erucarum generi evenire comperimus. Unde mihi quidem dubitandum videtur, an rem hanc diligenter perpenderit, vel exquisitè tractaverit Aristoteles. Quanquam minimè negaverim, quin & ex putri quodam humore per se erucæ nasci possint, quemadmodum & mures, angues, vermes, aliaq; complura generantur. Plinius grana illa ex rore fieri putat, soleq; addensari, quod tamen naturæ speculatores non ita facilè comprobant. Erucis olera non erodi auctor est Plinius, si pallo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Adversus quas & cancrum fluviatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt etiam qui sanguineis virgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse: hæc Plinius. Columella præterea lib. 11. de re rustica circa calcem, necandis prohibendisq; erucis hæc in medium protulit: Ubi verò apricis regionibus post pluvias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κάμπαι nominantur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices oleorum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint non amplius superiorem partem prorepunt. Id tamen supervacuum est facere, si ante sationem semina succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui Græcè inscribitur περὶ ἀνιπαθῶν, *affirmat, has ipsas bestiolas enecari, si mulier, quæ in menstruis est, solutis crinibus, & nudo pede unamquamq; aream ter circumeat: post hoc enim decidere omnes vermiculos, & ita emori. Sed postrema hæc, quæ à Columella referuntur, superstitiosis sunt relinquenda.*

Erucarũ generatio.

Remedia contra erucas.

Nomina.

Κάμπαι Græcè, Latinè Erucæ vocantur: Arabicè Riapsa: Italicè Bruchi: Germanicè Rauppen oder Holtzwurm: *Hispanicè Bruchi: Gallicè Chenilles.*

Καυβα-

Κανθαρίδες. CANTHARIDES. CAP. LIV.

FRumentis congestæ Cantharides ad recondendum idoneæ sunt, quæ fictili vase non picato conduntur, & raro mundoque linteo obligato ore, & deorsum converso suspenduntur super aceti ferventis quàm acerrimi halitum, donec æstu exanimentur: postea lino transfixæ reponuntur. *a* Potentissimæ omnes variæ, *b* luteis lineis, quas in pennis transversas habent, promissoque corpore, crassæ, ac blattarum modo præpingues: sed inertes ac imbecillæ, quæ unius sunt coloris.

a Meum ἐνεργὲς i. efficaces. *b* Luteis, in meo non legitur, nec etiam in pennis.

Βυπρήστεις καὶ πιτυοκάμπαι. BUPRESTES ET PINORUM ERUCÆ. CAP. LV.

SImili modo reconduntur Bupreſtes, genera quædam cantharidum, & pinorum erucæ, quæ supra cribrum suspensum ferventi cinere paulisper intosto, reponuntur. Vis omnium communis erodere, ulcerare, calorem elicere: qua de causa admiscentur medicamentis, quæ lepras, ferosque lichenas, & carcinomata sanant: menses ciunt pessis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis impositas, aquæ subter cutem auxiliari prodiderunt: argumento, quòd urinam moveant. Alii pennas, pedesque contra potarum veneficia, remedio esse tradiderunt.

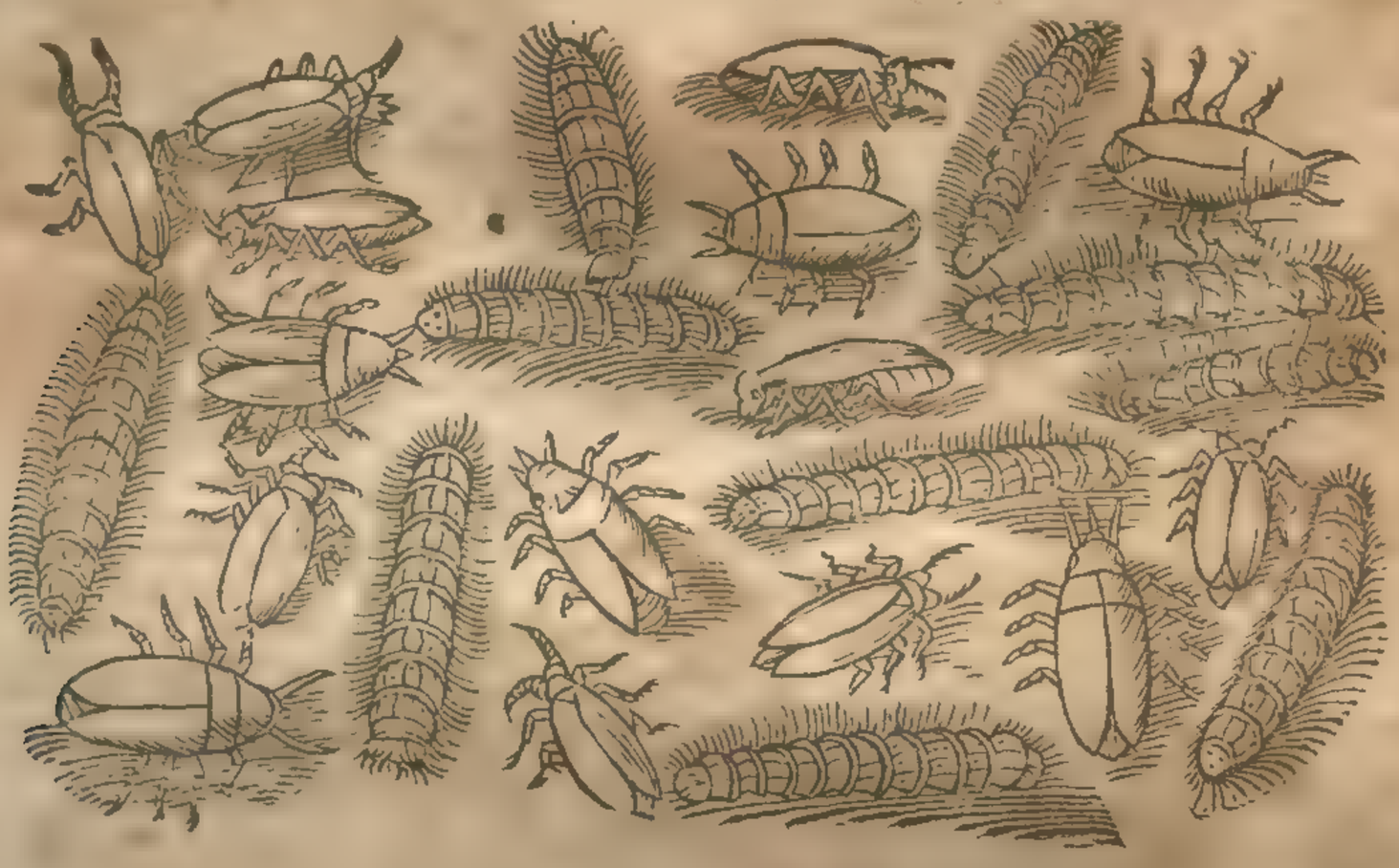

CAntharides vulgatæ sunt animalia, nomine à cantharo, qui Latinè scarabeus est, deducto, ac si eas dixeris parvos scarabeos. Sunt in Italia frequentissimæ, calidioribus præsertim regionibus, ubi non modò in frumentis inveniuntur: sed in fraxinus quoq; stabulantur. Præstant quæ solidæ, recentesq; sunt, nam veterascentes facilè cariem sentiunt, undè inutiles fiunt in medicamentis. Bupreſtes autem (ut Plinius inquit libr. 30. cap. 3.) non perinde in Italia sunt vulgares & frequentes: sunt tamen scarabeis similes, quanquam minores. At pinorum erucæ numerosæ sanè habentur in Tridentinis montibus, quod imbi pinorum perpetuò vircant sylvæ, Ananiensi præsertim tractu, ac Flemarum convallibus. In extremis arborum ramis, & iis plerunq;, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ rufescentes, ac pilosæ miro artificio ædificant, quibusdam tenuissimis velleribus innumeris involucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam evitantes. Nidi magnitudo adeo ampla est, ut nonnunquam concluſi vermiculi millenarium numerum excedant. Involucri materies, qua concluduntur, tenuissima serici velamina maximè æmulatur, tenuior tamen est. Hæc sanguinis manationibus aptissima est, quare imposita confestim fluorem sistit. Sed de his hactenus. Cæterùm sunt medicorum quàm plurimi Mauritanos præcipuè sequentes, qui quotiescunq; Cantharidas medicamentis miscent, præcipiunt capita, alas & pedes abjici, tanquam partes cæteris nocentiores: quod tamen Galeni sententiæ omnino repugnat. Quippe qui lib. 11. simpl. medicamentorum integras cantharidas medicamentis addendas præcipit, quemadmodum & iis integris ipse perpetuò fuerat usus Sed si responderint ii, illud nec eorum esse institutum nec Mauritanorum, sed Hippocratis lib. 4. de victus ratione in morbis acutis, audiant quæso quibus verbis eodem loco Hippocratis sententiam declaret Galenus, cùm inquit: Quidam dictionis hujus mentem haudquaquam intelligens audax medicus prædictas partes à cantharidibus abjecit, dedit q; hydropi: cui cùm à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaq; copiosa aqua, curatus esse visus est: quòd pars tumoris præter naturam plurima statim ad moderationem redacta sit, verùntamen non multis post diebus obiit. Quam ob causam medico quidam crimen ingessit, perperam data esse cantharidum corpora inquiens: Nempe propinanda, ablatis corporibus, tum caput, tum pedes tum alas, idq; esse quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinavit: moxq; facto similiter in femore abscessu sectoq;, multis post diebus hominem mori contigit, quanquam urinam provocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum usi sint: hæc Galenus. Ex quibus facilè cognoscitur, Arabes non rectè Hippocratem intellexisse. Quamobrem dicendum esse existimaverim, quòd ablatis cantharidum extremitatibus, exuantur antidoto, quo natura sunt præditæ in proprii veneni remedium. Quod cum accuratè perpendisset Galenus, eas integras suis medicamentis semper admiscuit: ut facile attestantur quæ libro 11. de simplicium medicamentorum facultatibus memoriæ prodidit, sic inquiens: Verùntamen sufficientem habemus de cantharidibus experientiam quòd in ungues psorodeis cum idoneis ceratis, aut emplastris imposita, si illos educunt, ut toti cadant. Miscuimus eas etiam facultatibus psoris, & lepris congruentibus, necnon quibusdam septis, atq; interim etiam iis quæ clavos, quos vocant, ejiciunt. Porrò præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamenta urinam cientia injiciebat. At quidam solas alas & pedes injiciunt, quæ ajunt esse alexiteria iis, qui corpora ipsorum bibissent: alii contra: at nos totas indimus. Cæterùm aptiores sunt ad ea, quæ expertum me dixi, ea

Cantharidum consider.

Bupreſtes.

Pinorum erucæ.

Error multorũ, alas & alia abjicientiũ.

Cantharides integras usurpandas.

Cantharidũ vires.

cantharidum, quæ inventæ in frumento, lutea transversim in alis cingula obtinent, potissimum si injiciantur in vas fictile novum, deinde ori vasis linteum obductum sit rarum, & vas ita teneas inversum, ut linteum, quod cantharidibus subest, vaporem ab aceto sursum elatum excipiat, donec emoriantur ipsæ cantharides. Et de Bupreſtibus agens, ita subdit: Sic Bupreſtes quoq; reponere expedit. Sunt autem & ipsæ animalis quoddam genus cantharidibus tum specie, tum viribus admile. Mox de pinorum erucis: Quin & erucæ (inquit) quæ in pinis nascuntur, meritò nuncupatæ pityocampæ, hujus sunt facultatis. Κανθαρίδες at Græcis, ita etiam Latinis Cantharides appellantur: Arabibus Dherarie sive Cararha: Italis Cantarelle: Germanis Gold Keffer: Hiſpanis pariter & Gallis Cantarides. Βουπρήστεις Græcè, item Latinè Bupreſtes nominantur: Arabicè Xofoſtis: Italicè Bupreſti: Germanicè Knólſter: Hiſpanicè Arebenta buei. Πιτυοκάμπαι Græcis, Pinorum erucæ Latinis dicuntur: Bruchi de pini Italis: Pytoriapſa Arabibus: Die Würm von Fichten Germanis: Gausanos del pino Hiſpanis.

Bupreſtes.

Nomina.

10

Σαλαμάνδρα. SALAMANDRA. CAP. LVI.

SAlamandra lacertæ genus est, iners, varium, quod frustrà creditum est ignibus non uri. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur, ut cantharis, in medicamenta, quorum vis est exesse, a & lepras abolere: similiq; modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos evellit. Exenterata, detractis pedibus & capite, in melle servatur ad eundem usum.

a Orib. addit καὶ ἰλκωτικαῖς δυνάμεσι, i. exulcerantibus.

20

SALAMANDRA.

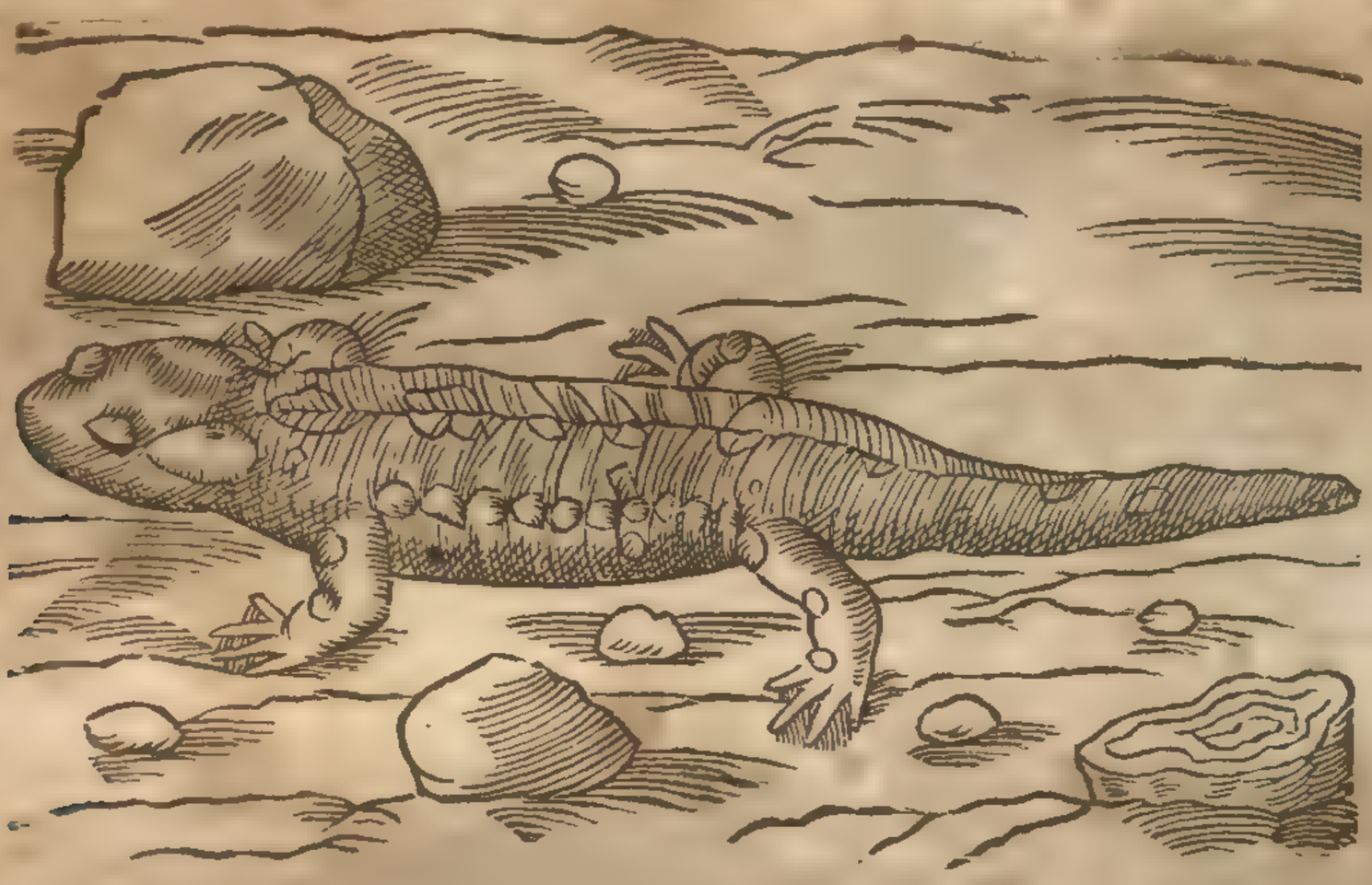

30

40

Salamandræ in agro Tridentino copiosæ inveniuntur, Ananiensi præsertim valle, juxta semitas, & in opacis uliginosisq; locis. Incipiunt enim apparere verno tempore, atq; etiam autumno, cœlo maximè pluvio. Sed æstate ob solis fervores: itemq; hyeme ob urgentissima frigora, suis è latebris non exeunt. Salamandra corporis magnitudine, formaq; lacerto similis est, verùm capitis ac ventris crassitudine excellit, breviore tamen constat cauda. Illa etsi altioribus nitatur cruribus, ad gressum tamen ignavior est, hic vero contra agilis celerq; conspicitur. Color illi niger, luteus non minimis infectus maculis, quadam lævitate pellucidus. Visu Salamandræ horribiles atq; abominandæ sunt, ita ut facilè eorum aspectus hominibus nauseam pariat. De hac differens Plinius lib. 10. cap. 67. sic inquit: Salamandra animal lacerti figura stellatum, nunquam nisi magnis imbribus provenit, & serenitate deficit. Huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo quam glacies: quod quidem facit prunis superposita, non secus atq; cæteræ animalium carnes, quæ prunis assandæ traduntur. Verunt tamen in medium magni ignis, ubi flamma valentius agit, vel in fornacem projecta, statim comburitur. Vanum est ergo credere (ut etiam Dioscorides inquit) igne eam minimè absumi posse, eoq; victitare, ut chamæleon aere: quandoquidem facto periculo, igne exustam brevi Salamandram vidimus. Quo fit, ut scripserit Galenus lib. 3. de temperamentis, Salamandram ad certum usq; temporis spatium ab igne nihil pati: uri tamen, si ea longius igni sit admota. Quod postea effecit, ut explicare nesciam quo argumento, quave ratione prodiderit Aristoteles libr. 5. cap. 19. de historia animalium, Salamandram igne minimè comburi, sed per eum inambulantem, flammas & prunas extinguere: cùm contrarium experientia facile probari possit. Illud præterea mihi dubium est, an idem eodem capite vera retulerit, cùm asserit in Cypro Insula ærarias fornacibus, ubi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, in medio igne, exoriri pennatas bestiolas paulo muscis grandibus majores, quæ per ignem saliant atq; ambulent, amotoq; igne statim emoriantur. Quippe quod maximè id naturæ operibus repugnet. Adde etiam quòd si hæc vera essent, ea nunquam reticuisset Galenus, qui diligentissime omnia Cypri metalla investigavit ac novit, pariterq; metallorum fornaces, cùm fuerit ipse harum memorabilium rerum accuratissimus indagator. Vidi ego in Germania ærarias complures fornaces, à quibus utranq; cadmiam, pompholygem, spodium, æris florem, & alia mecum retuli, sed muscas per ignem obambulantes mihi nunquam videre licuit. Qua in re nesciverim, quonam pacto Aristoteles servari possit: nisi dixerimus, ipsum hoc in loco non suam, sed aliorum historiam recensere. Sed de his hactenus. Cæterùm Salamandræ nil gignunt (ut Plinius tradit) neq; est in eis genus masculinum fœminumve. Nascuntur enim ex putri quodam humore terræ. Morsu venenum inferunt, serpentium modo. Quinetiam fructus, & herbas quadam oris saliva veneno inficiunt, maxima degustantium jactura: quandoquidem non pauci reperti sunt, qui hoc veneno interiere. Est & Salamandræ aquaticum genus Utinensibus frequentissimum, capite terrestribus breviore rotundioreq;, cauda anguillarum modo, nigro undiq; dorso, ventre autem rufescente, luteis maculis

Salamandræ conſiderat.

Salamandram igne abſumi.

Arist. vanæ opiniones.

Salamandræ generatio.

Salamandra aquatica.

SALAMANDRA AQUATICA.

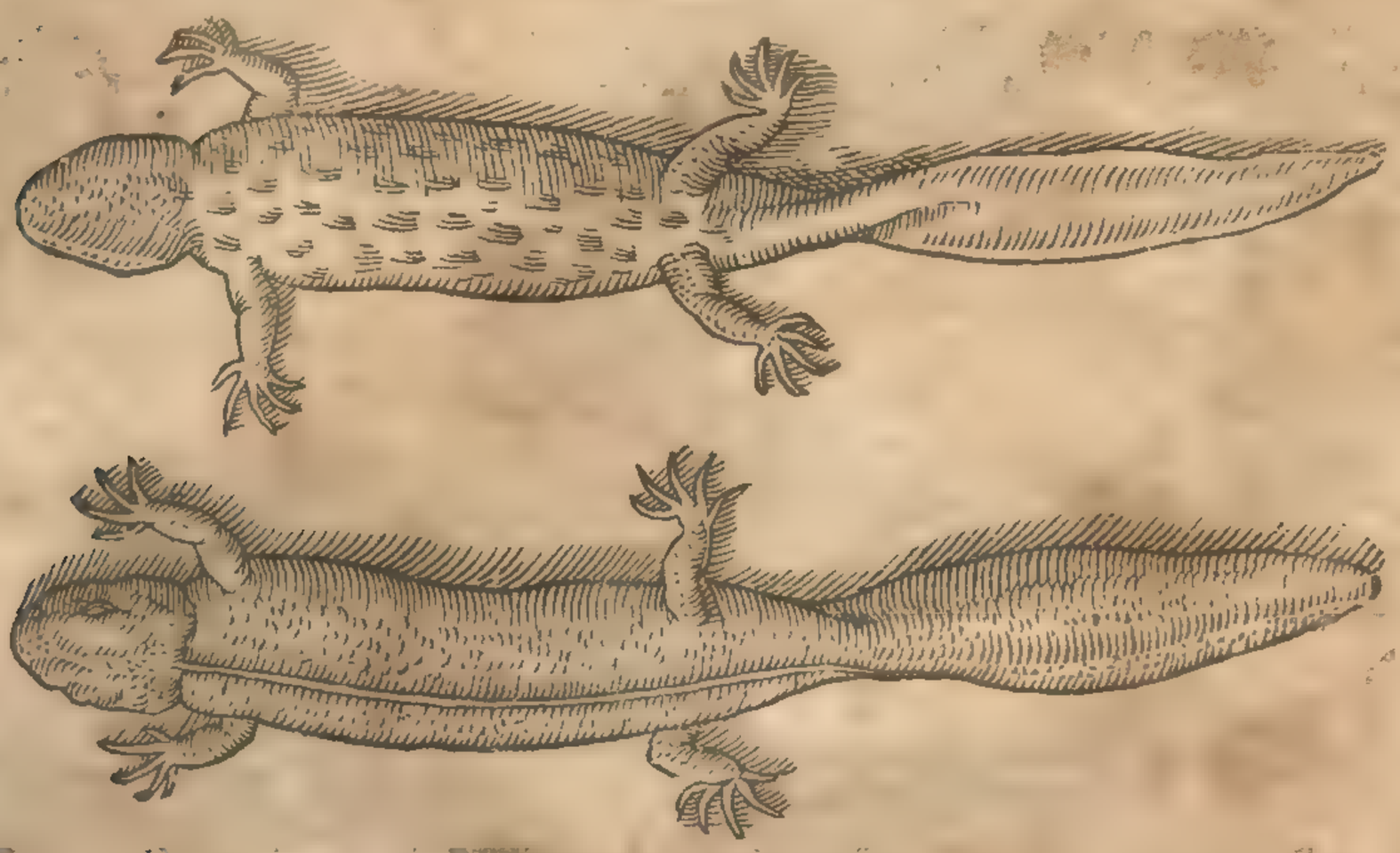

maculis respersо, horrendo aspectu, æquè atq; terrestre. Animal, quod Græcis σαλαμάνδρα, Latinis similiter Salamandra nuncupatur: Arabibus Adhaya: Italis Salamandra: Germanis Olm oder Moll: *Hispanis Salamantegua: Gallis Salamandre.*

Ἀράχνη. ARANEUS. CAP. LVII.

ARaneus, quem holcum, alii lycon, id est lupum vocant, subactus cum splenio, & linteo illitus, prolatusq; utrisq; temporibus, aut fronti, tertianos circuitus persanat. Tela ejus imposita sanguinem sistit, vulnera, quæ summam cutem occuparunt, ab inflammationis injuria vindicat. Est & alterum aranei genus, qui candidam, tenuem densamq; telam orditur, quem in aluta ligatum, & lacerto appensum, quartanis circuitibus mederi narrant. Decoctus ex rosaceo, & infusus, aurium doloribus auxiliatur.

ARaneorum & phalangiorum (ut lib. 9. cap. 39. de historia animalium scribit Aristoteles) plura sunt genera. Mordax quod in duo distinguitur, alterum simile iis, quæ lupos appellant, est parvum, varium, procax, salax, pulex nuncupatum. Alterum majus, coloris nigri, cruribus prioribus nigris. tardum & lentè ambulans, nec viribus valens neq; saliens. Cætera, quæ medicamentarii proponunt, aut nullum aut certè exilem inferunt morsum. Genus secundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum est, quod non texit: partim majus, quod asperam, parvamq; telam apud terram aut sepes orditur, bucculis intexere solitum primordiis intus positis observatur, dum aliquid in tela offendens commoverit, mox accurrit, ut capiat: partim varium est, quod paucam vilemq; telam sub arboribus facit. Tertium genus, quod sapientissimum lautissimumq; omnium est, nostris ædificiis latissimas contexit telas. Hujus ut equidem arbitror hic meminit Dioscorides. Plinius araneos, qui ictu, vel morsu venenum inferunt, phalangia nominat, quorum historiam lib. 29. cap. 4 diffusius enarravit his verbis: Phalangium est Italiæ ignotum, & plurium generum. Unum simile formicæ, sed multò majus, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercursantibus resperſum guttis. Acerbior hujus, quàm vespæ ictus. Vivit maximè circa furnos & molas. Æquè phalangion Græci vocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangii nomine araneus, lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inveniri dicuntur intus vermiculi duo, qui cervina pelle concluſi, & mulieribus adalligati ante solis ortum, præstant, ne concipiant. Vocatur & rhagio, acino nigro similis, ore minimo sub alvo, pedibus brevissimis, tanquam imperfectis. Dolor à morsu ejus, qualis à scorpione. Urina similis, araneis textis. Idem erat astertion, nisi distingueretur virgulis albis. Hujus morsu genua labefactantur. Pejor utroq; est caruleus, lanugine nigra, caliginem concitans, & vomitus araneosos: etiamnum deterior, à crabrone penna tantùm differens: hic & ad maciem perducit. Myrmecion capite formicæ simulus, alvo nigra, guttis albis distinguentibus, vesparum dolore torquet. Tetragnathii duo genera habent, pejor medium caput distinguente linea alba, &

Araneorum & phalangiorum genera.

Phalangiorum genera ex Plin.

transversum altera, hic ori tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. Hactenus de araneis & phalangiis Plinius. Cui subscribens Aetius lib. 13. cap. 18. Phalangiorum genera, inquit, plura sunt. Quæ verò apud eos, qui de noxiis bestiis scripserunt referuntur ut plurimum sex numero existunt. Unum quidem ex his rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranotundum est, colore vero nigrum, acini uvæ nigræ similitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem juxta mescitur: ac corpus quidem habet latum ac volubile, partes verò circa ejus cervicem incisæ sunt: amplus autem & os ejus eminentius tres habet. Tertium autem myrmecium, hoc est, formicarium dictum, quòd formicis maximè assimiletur, colore est fuliginosum: corpus verò ejus velut astrus quibusdam insignitum, præsertim circa dorsum. Quartum deinde cranocolaptes, oblongum est & viride, stimulumq; juxta collum habet, atq; si in aliquem irruat, locos circa caput petit. Quintum sclerocephalum dictum, caput habet saxeum & obduratum: lineamenta verò per omne corpus similia animalibus illis, quæ lucernas noctu circumvolitant. Sextum postremo scolecium sive vermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maximè circa caput. Atq; hæ quidem species phalangiorum enumerantur. Hæc de phalangis Aetius. Ego autem asserere non dubitaverim, omnia hæc phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quæ a me sæpius sint visa, quanquam scribat Plinius, phalangia in Italia non oriri. Quin potius præter prædicta genera unum & alterum reperitur omnium perniciosissimum, quod à Taranto Apuliæ civitate, ubi innumeræ æstate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti verò ab his variè ac diversè torquentur: siquidē alii perpetuò canunt, alii rident, alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigilus afficiuntur, pleriq; vomitionibus laborant, nonnulli saltant: sunt qui sudant, alii tremebundi sunt, quidam pavoribus infestantur, & alii alia patiuntur incommoda, fiuntq; phrenetici, lymphatici ac maniaci similes. Quæ quidem symptomata tam varia, ac diversa non aliunde provenire dicendum est, quam aut ex varia horum animalium veneno, aut ex demorsorum hominum temperamentis. Nam atrabile tentatis, pro eorum temperaturis omnia hæc accidisse conspeximus: tametsi non desint, qui putent Tarantulæ venenum dietim, vel horatim immutari fieriq; ob hoc, ut tam variis symptomatibus vexentur, qui ab ea icíuntur. Habentur Tarantulæ etiamnum in maritimis nostris Senensibus Tyrrheno litori adjacentibus, & Romano agro frequentes: veruntamen non perinde ac in Apulia numerosæ. Degunt hæ inter segetes in quibusdam terræ cavernulis, è quibus interdiu exeuntes, sæpe eos messores icíunt, qui hujus insidiæ ignari, crura ocreis non munierunt. Ictos vidi ego nonnunquam in plateis jacentes, & in xenodochiis, qui prædictis affectibus torquebantur. Sed mirum certe, quam facilè hujusce veneni vis musicâ mulceatur. Quandoquidem, (ut equidem attestari possum) auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu icti à Tarantula à languoribus cessant, & in medium tripudiare & saltare incipiunt, tamq; diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo unquam tenerentur dolore. Quod si evenat, ut tibicines tantillum conquiescant ac interponant, non multo pòst tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tamdiu indeficiente sonitu saliant atq; tripudient, donec veneni virus, partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimq; mutantur, ut absq; ulla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousq; penitus curati quiescant: cùm tamen, dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac aliis, quæ venenosorum morsibus adversantur. Constat quoq; esse ex mortifero araneorum genere quam Solifugam appellat Julius Solinus his verbis. Sardinia est quidem absq; serpentibus, sed quod aliis locis serpens est, hoc Solifuga Sardous agris animal perexiguum, simile araneis forma. Solifuga dicta, quòd diem fugiat. In metallis argentariis plurima, nam solum illud argenti dives est: occultum reptat, & per imprudentiam supercedentibus pestem facit. Nomen ἀράχνη Græcum est, ut Latinum Araneus: Arabicum Hamdebut seu Hanchebut: Italicum Ragno: Germanicum Spinn: Hispanicum Arana: Gallicum Areine.

Phalangiorum genera ex Aëtio.

Tarantulæ consideratio.

Tarantulæ remedium musica.

Solifugæ historia.

Nomina.

Σαῦρα. LACERTA. CAP. LVIII.

LAcertæ caput intritum & appositum, aculeos, & omnia corpori infixa extrahit: varos, formicantes verrucas & pensiles, quas acrochordonas vocant, tollit. Jecur exesis dentibus conjectum dolores finit. Si divulsa admoveatur, ictis a scorpione levamentum præstat.

LACERTA.

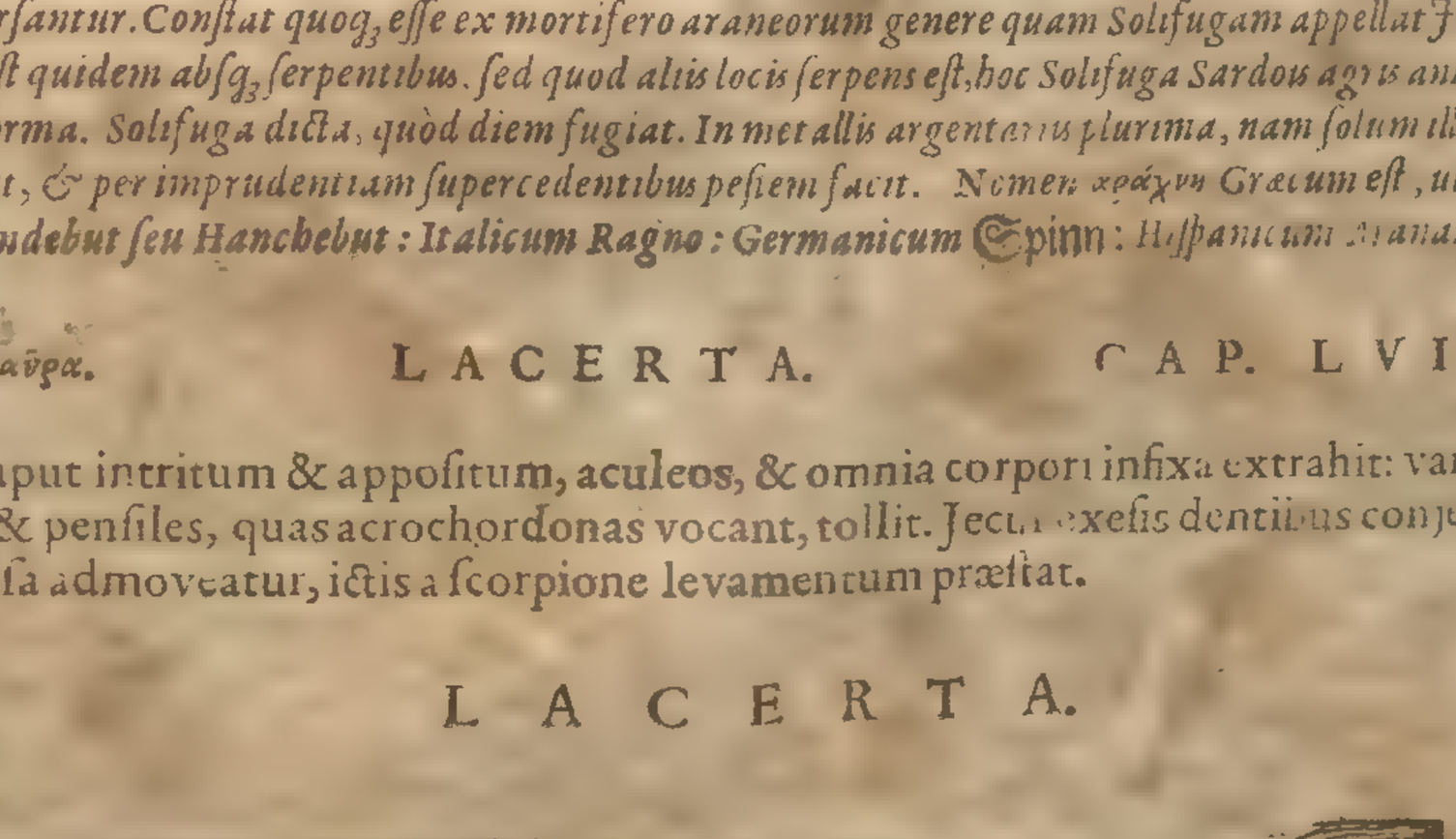

σὴψ. SEPS. CAP. LIX.

SEps, quam aliqui lacertam chalcidicam vocarunt, in vino pota, morsus suos sanat.

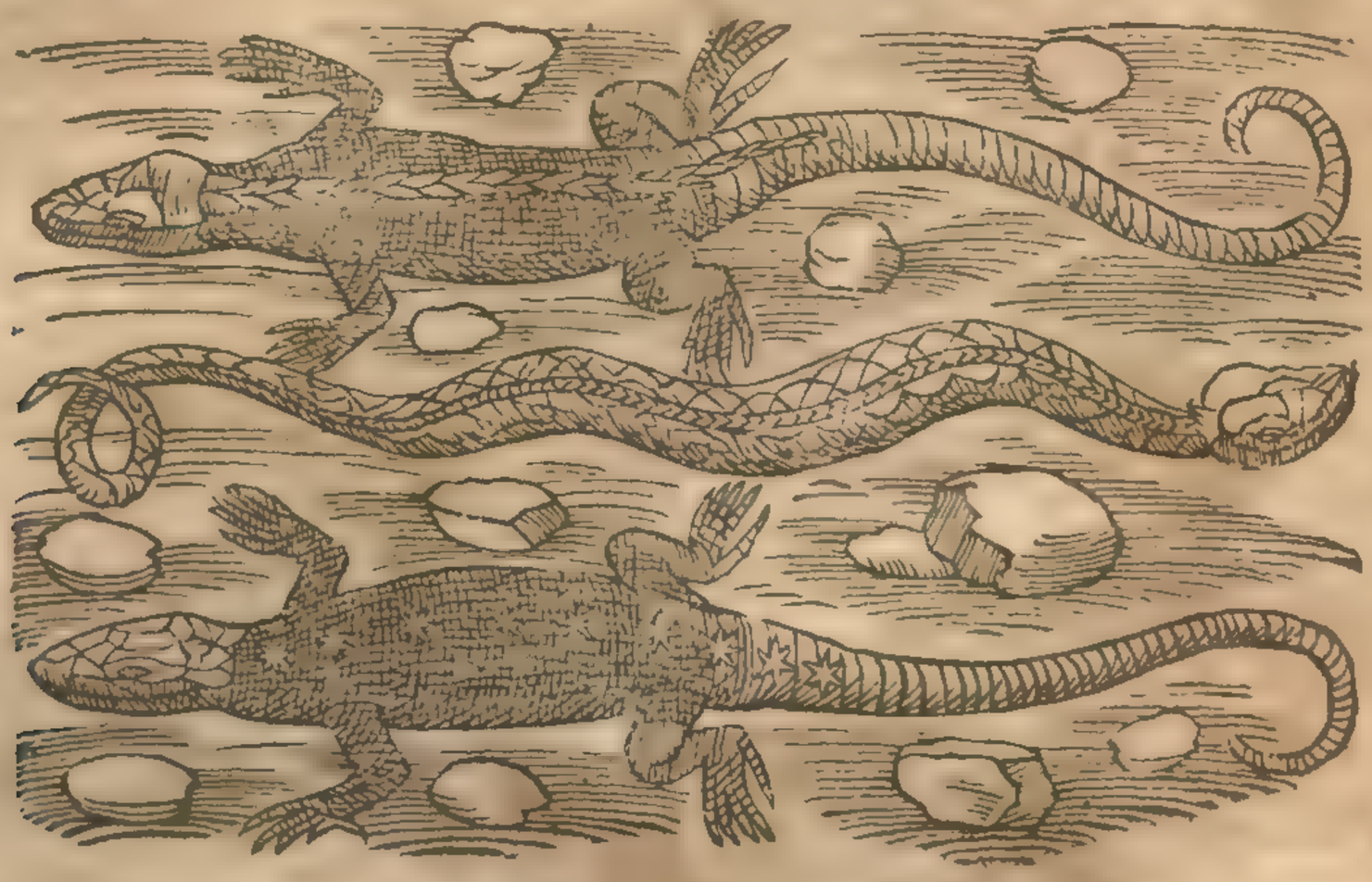

LAcertæ, quæ ubiq; vulgares oberrant, ova quemadmodum serpentes pariunt, & cochleis maximè insidiantur. In Arabia (ut Plinius est auctor) cubitalem æquant mensuram: & in Mauritania, auctore Strabone, bicubitales reperiuntur: in India verò Nisa monte, si Plinio credimus, ad 24. pedum longitudinem lacerti reperiuntur, colore fulvi, aut punicei, aut cærulei. Est & Insula Capraria lacertis maximis referta, ut referunt, qui ad fortunatas navigarunt insulas. Cæterùm, quæ Chalcidicæ vocantur, in Lybia, & Cypro copiosè provenientes, non habentur in Italia. Morantur hæ plerumq; in locis aridis, & inter saxa. Varia est harum historia, apud auctores: nam quidam nostratibus lacertis similes ipsas fecere, quidam verò inter serpentium genera recensent. Nicander Dioscoridi subscribit: quippe qui in theriacis suis dicat. Vitabis & Sepem corpore humilibus lacertis similem. Veruntamen Aëtius lib. 13. Sepam inter mortiferos recolit angues, sic inquiens: Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex crasso autem in tenuem abit: recta verò, ac tardè proserpit. Caput habet latum, os acutum, universum autem corpus multis albis notis respersum. Cæterùm ii, qui ab eo percussi sunt intra tres, aut quatuor dies pereunt: hæc Aëtius. Pausanias porrò aliter sentire videtur: inquit enim Aegyptum Arcadiæ quondam regem in venatione occupatum. & imprudentem Seps oppressit. Viperæ similis est minimæ, cineris colore, maculis ex intervallo varius, lato capite, angusta cervice, alvo majori, cauda brevi, obliquo incessu, quasi cancer, quod & cerasta serpenti proprium est. Quamobrem credendum putaverim, aut fabulosam esse lacertæ Chalcidicæ historiam, aut pluribus hoc nomen convenire serpentibus. Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia quoddam lacertarum genus Terrantola vulgò dictum, quoniam sub terra deliteſcat. Quæ cum homines morsu perimat, fecit, ut mecum quandoq; cogitaverim, an ea fortassis Nicandro ac Dioscoridi Chalcidica esset lacerta: aut Stellio, quòd stellis maculata, insignitaq; cernatur. Sed hæc libr. 6. duce Deo, latius explicabimus, ubi de his, quæ morsu, vel ictu venenum emittunt, sermonem faciemus. Quæ Græcis σαῦραι. Latinus Lacerta nominatur. Italis Lucertola: Germanis Heidex: Hispanis Gartixa. Quæ verò Σὴψ Græcè, Latinè Seps & Lacerta Chalcidica vocatur: Italicè Sepa.

Lacertarum consideratio.

Chalcidicarum descript.

Seps inter mortiferos Aëtio.

Terrantola.

Nomina.

σκίγκος. SCINCUS. CAP. LX.

SCincus aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quamvis inveniatur a in Lydia Mauritaniæ. Est autem terrestris crocodilus, sui generis, sale inveteratus cum Nasturtio. Ajunt carnes, quæ renes amplectantur, iá sibi virium vendicasse, ut si drachmæ pondere bibantur, venerem accendant. Verùm decocto lentis cum melle, aut semine lactucæ cum aqua poto, veneris cupiditates inhibentur: additur in antidota.

a Orib. ley. Απολλωνια. Apollonia.

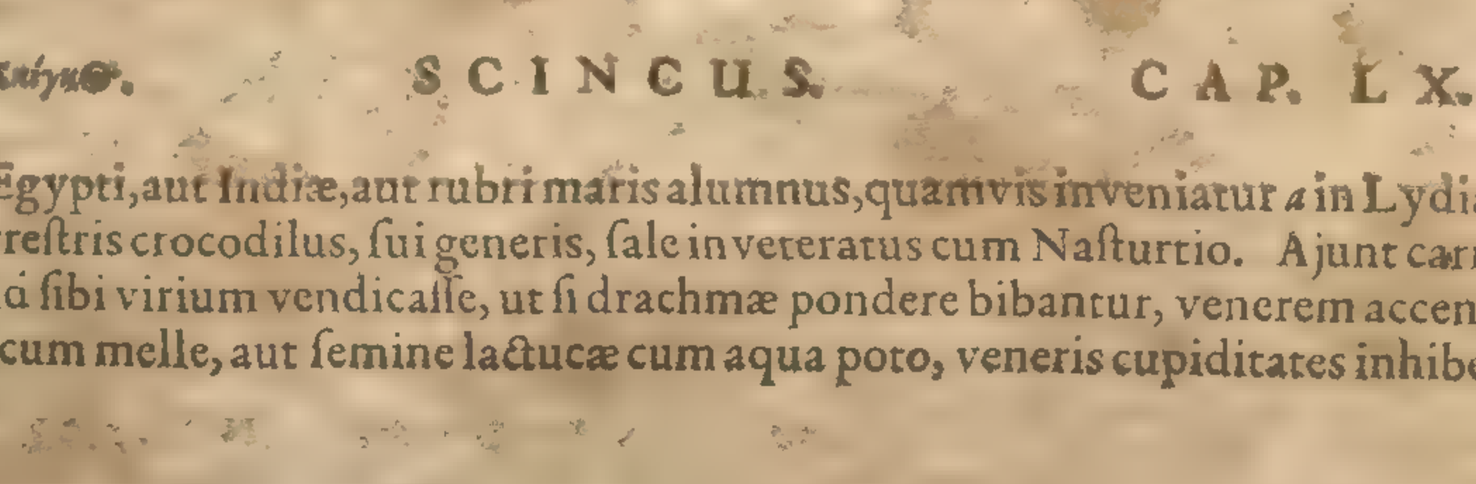

Scinci confid.

TAmetsi scribat Dioscorides, Scincum esse terrestrem Crocodilum, sui generis: aquatile tamen animal est. Quandoquidem qui Venetias importantur, in mari rubro, & in Aegypto Nilo flumine capiuntur. Hi quamvis forma crocodilos referant, magnitudinem tamen longè minorem habent: namq; qui ad summum adoleverunt, nostrates lacertas magnitudine non excedunt. Squamis vestiuntur subluteis, cæsia à capite ad caudam discurrente linea. At non eadem crocodilus tunica: quippe qui nigro natura sunt dorso. Pausanias in Libya bicubitales reperiri Scincos tradidit: veruntamen ii ad nos non deferuntur. Sunt in agro Vicentino lacus quidam, qui Scincos etiam gignunt, sed minutulos, ac nigricantes, quibus sæpius utuntur seplasiarii deficientibus marinis, non sine magno fortasse hominum discrimine. Reprobat hos Fuchsius quoq; libro 1. de compositione medicamentorum, sic inquiens: Scincus animal est in aquis degens, lacertæ magnæ simile, sed ventricosius: cauda lata, ut anguilla ad natandum apta. Quapropter quos officinæ subjiciunt. cum duabus caudis, veri non sunt, sed ex Vicentino agro allati: hæc ille. Qui tamen dum aliorum errorem merito damnat, ipse (pace viri alioquin clarissimi dixerim) in alterum non minorem mihi quidem incidisse videtur, quòd existimaverit. legitimum Scincum, cujus effigiem damus, regi lata cauda ad natandum. anguillæ modo. Quandoquidem Fuchsii Scincus, quo Forojulienses ager, & quæ circa Utinum civitatem stagnantes sunt aquæ, maximè scatent, & cui lacertæ magnæ corpus, tumidus vēter, ac maculis varius, rotundum quadantenus caput. anguillæ cauda, nigrumq; dorsum est, Scincus verus non est: sed potius animal salamandræ generi adscribendum, quod terrestrem salamandram non paucioribus referat notis, quam aquatiles testudines terrestres repræsentant: ob id itaq; rectè Utinenses hoc animal Salamandrā aquaticam vocāt, abhorrentq; maximè, quòd inter venenata omnino reputent. Huic sanè cum Aegyptio scinco nulla est cognatio: quippe Aegyptius capite constat longo, dorso quadantenus elato: ventre lacertæ non majore: corio squamis subluteis, numerosis, minimisq; in universum referto: cauda lacertæ modo tereti, breviore tamen: cæsiaq; a capite ad caudam discurrente linea. Talis nimirum Scincus est, qui quotannis ab Alexandria Aegypti Venetias numerosus convehitur. Scincorum meminit Plinius libro 28. cap. 8 ubi ita scribit. Ex chamæleontis similitudine est Scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt: candidiore autem, & tenuiori cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à Crocodilo aquatico squamarum seta a cauda ad caput versa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Asseruntur salsi. Rostrum ejus, & pedes in vino albo poti, cupiditates Veneris accendunt. Utiq; cum satyrio, & erucæ semine singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admistis, ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha, & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum venena ante posteaq; sumptus. In antidota quoq; nobilia additur; hæc Plinius. CROCODILUS (ut refert Aristoteles in libris de historia, & partibus animalium) animal est magnum, ad quindecim usq; cubita crescens: quamvis ad duodeviginti scripserit Plinius. Hic animal non parit, sed ovum anserini magnitudinem non excedens: idq; in terra, non autem in aquis. Parit cùm plurimum sexaginta, vivitq; diu, maximumq; animal minima hac origine evadit: namq; fœtus ex ovo excluſus proportione respondet, lacertorum magnitudinem æquans. Linguam adeò indiscretam habet, ut omnino ea carere videatur. Cujus rei causa est, quod idem & terrestris, & aquatilis quodammodo est. Ergo ut terrestris, locum obtinet linguæ, ut verò aquatilis elinguis. Pisces enim aut nullam habere linguam videntur, nisi valdè resupinentur, aut inexplanatam habent. Solus inter cætera superiorem movet mandibulam, minimeq; inferiorem: causa est quòd pedes ad capiendum, retinendumq; inutiles habet. Oculi crocodilo suilli, dentes exerti, & ungues in pedibus acutissimi, coriumq; durissimum, telis ac sagittis minimè cedens. Interdiu plerunq; terram incolit, noctu vero aquis se mergit, innatatq; flumine. Duo ejus esse genera Plinius est auctor loco citato. Unum majus, de quo diximus: alterum minus illi simile, multum infra magnitudinem, in terra tantùm, odoratissimisq; floribus vivit. Ob id intestina ejus diligenter exquiruntur, jucundo nidore farcta. Crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones, vel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua verò morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. Lentigines tollit, ac varos, omnes q; maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Felle inunctis oculis contra suffusiones nihil utilius prædicant. Majores dentes è dextra maxilla adalligati dextro lacerto (si credimus) coitus stimulant. Cornu utriusq; cinis, ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusq; claritatem visus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Cor annexum in lana ovis nigræ, cui nullus alius color incurserit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Corpus ipsum excepto capite pedibusq; elixum manditur ischiadicis, hæc Plinius. Veruntamen quæ is alterius intestinis assignavit, ea Dioscoridem fimo tribuisse constat. Caterùm cùm Scincus Chamæleontem, cujus formam refert, mihi in mentem revocaverit, veniatq; & ipse in medicum usum, non abrefore duxi, ejus tum historiam, tum etiam facultates enarrare. CHAMÆLEON igitur (ut Aristoteles memoriæ prodidit libro 2. capite. 11. de historia animalium) figura totius corporis lacertam planè repræsentat. Latera deorsum

Scinci Vicentini.

Fuchsii error.

Scinci Ægyptii historia.

Crocodilibutor.

Crocodili genera & vires.

Chamæleon. hist.

CROCODILUS.

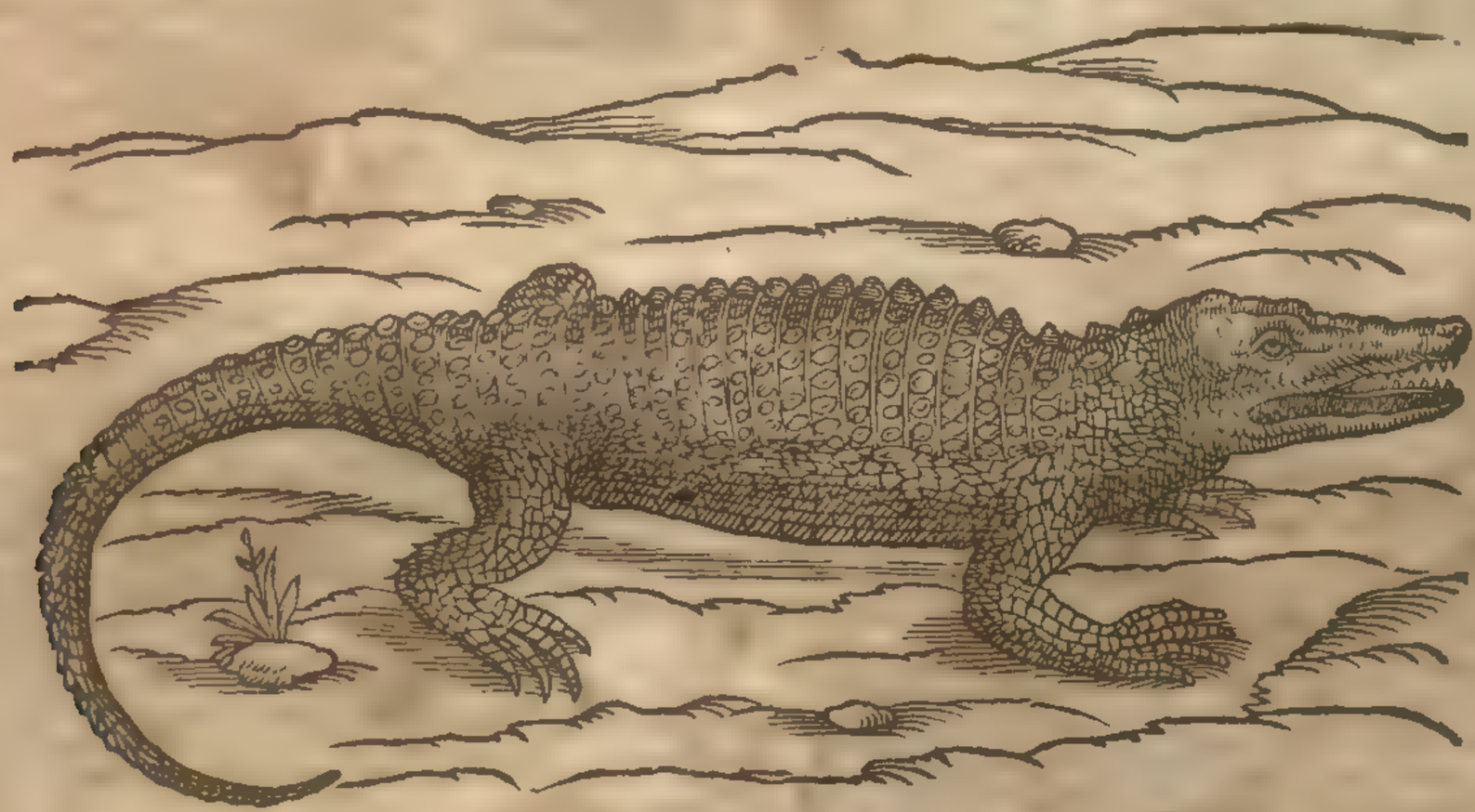

CHAMÆLEON.

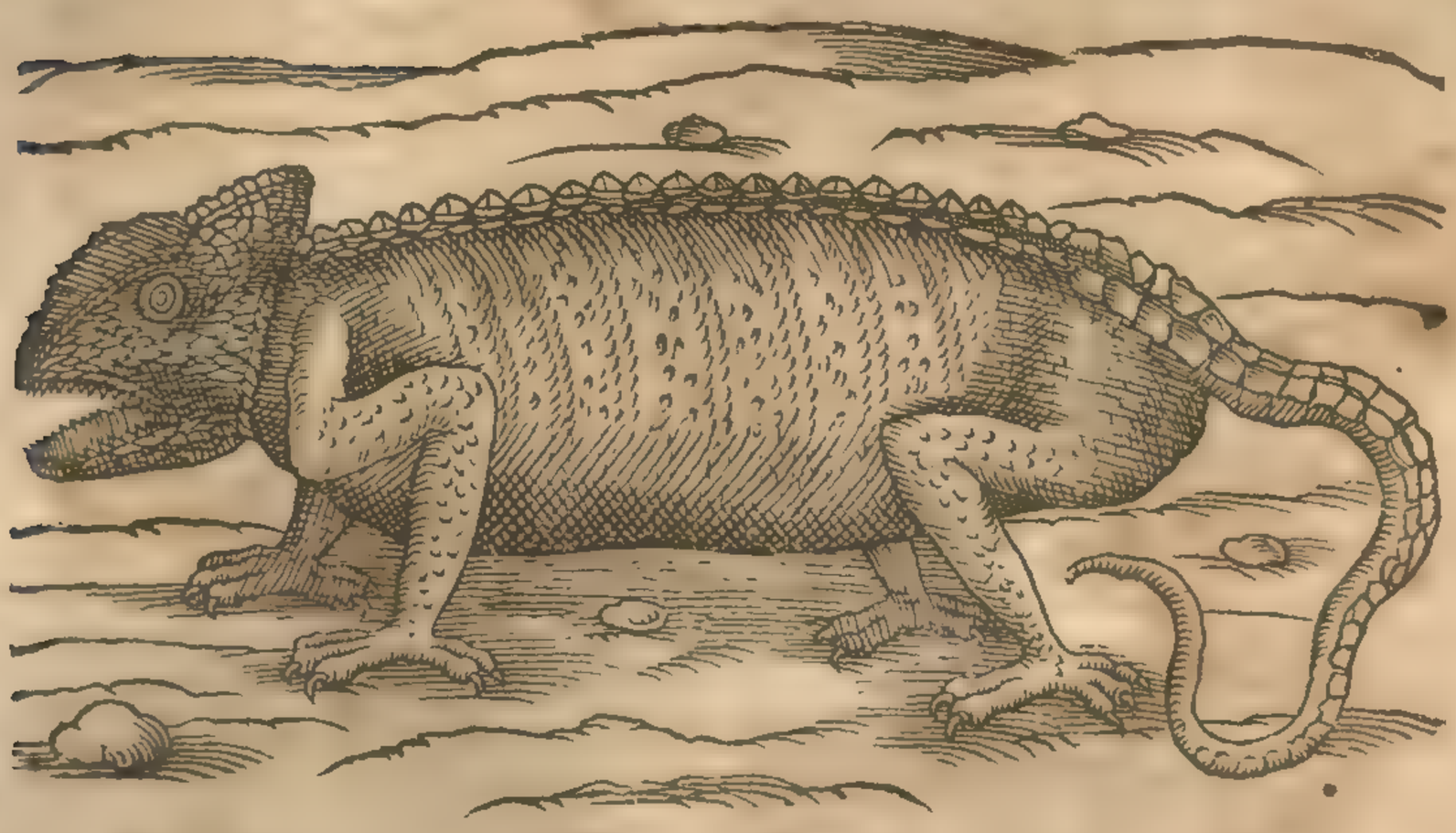

deorsum ducta ventri junguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum simiæ porcariæ simillimum: cauda prælonga in tenue desinens, & longis implicata in se orbibus. Elatior à terra est, quam lacerta. Pedes singuli bipartitò secantur, partesq; talem inter se habent situm, qualem pollex ad manus reliquam partem objectam. Sed ipsæ etiam reliquæ partes paulotenus in digitos quosdam finduntur, aduncis unguiculis. Corpus asperum totum, ut crocodilo. Mutat suum colorem inflatus. Omnium oviparorum tenuissimus est: quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ ejus referenda est: præ nimio namq; metu multiformis efficitur. Motus ei piger admodum, ut testudini: pallescit cùm moritur, defunctus colorem eundem servat. Subit cavernas, & latitat more lacertarum. Caput ejus, & guttur si quernis accendatur lignis, imbrium, & tonitruum concursus facere Democritus narrat. Item jecur in tegulis ustum. Dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli. Lingua adalligata, periscula puerperii adimit. Linguam, si viventi exempta sit, ad judiciorum eventus pollere dicunt. Item dextram maxillam ad formidines, pavoresq;, corpore vero illito detrahi pilos: & felle glaucomata, & suffusiones corrigi. Σκίγκος *ut Græcis, ita etiam Latinis Scincus appellatur: Arabibus Aschancur: Italis Stinco & Scinco: Hispanis Stinco.*

Chamæleontis vires.

Nomina.

τῶν ἐντέρων. TERRENI VERMES. CAP. LXI.

TErreni vermes impositi, præcisos nervos glutinant: tertianas discutiunt. Decocti cum anserino adipe, infusi, affectis auribus medentur: cum oleo autem decocti, si in contrariam aurem instillentur, dentium doloribus præstant auxilium. Triti in potu ex passo urinam ciunt.

TErreni vermes etiam in medicum usum veniunt, quandoquidem oleo incoquuntur ad articulorum, nervorumq; cruciatus. Veruntamen aberrant plerunq; myropolæ in olei conficiendi ratione. Imponunt enim vermiculos in æneum cacabum, & affuso inde oleo igni fervefaciunt: quo fit, ut parvo momento ii non modò inassentur, sed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. Fit autem rectius, cùm vase vitreo excipiuntur, & diutius calore balnei macerantur, oleo innatantes: namq; hoc modo eorum succus elicitur, comburiq; nequeunt. Præstat hoc oleum ita paratum, præsertim si vermes rosaceo macerentur, ad podagricorum dolores, à calidis defluxionibus provenientes, inunctis priùs locis dolentibus oleo, & mox superpositis vermibus in eo elixis, tusis, admistisq; cum æquali cerati pondere, quod tria pharmacum vocant ex argenti spuma, oleo & aceto conflatum. Quibus etiam commendavit Plinius libro 30. cap. 3. ipsorum vermium cinerem cum melle triduo emplastri more impositum. Quin & ipsos vermes in oleo veteri elixos, & superpositos. Ad hæc terrestres vermes prius vino albo eloti, ac per se absq; oleo vase vitreo excepti, operculato vasis ore, ne quid expirare possit, in balneum calentis aquæ immerguntur, tamdiuq; effervescere permittuntur, donec in liquorem oleo similem vertantur. Præferunt quidam hoc, quòd maximè prælat nervorum, & intestinorum vulneribus glutinandis. Quod longè efficacius efficit, si factitio balsamo, de quo libro primo diximus, fuerit admistum: aut oleo, quod vitreus organis e larigna, sive abiegna lacryma elicitur. Namq; his additis universa corporis recentia vulnera brevi tempore glutinat, iis exceptis, quæ capiti inferuntur. Dantur utiliter terreni vermiculi igne cremati, & in pulverem contriti felle suffusis, ex marrubii, vel absinthii decocto: addunturq; in electuariis ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem author est) podagricorum inflammationes extinguunt. τῶν ἐντέρων *Græcis dicuntur: Latinis vermes terreni: Arabibus Charatin: Italis Vermi terrestri, & Lombrichi: Germanis* Regenwürm: *Hispanis Lumbrices de tierra: Gallis Vers de terre.*

Terrenorum vermiū, & eorum olei vires.

Nomina.

60 Μυγάλη. MUS ARANEUS. CAP. LXII.

MUs araneus dissectus & impositus, sui morsus veneficia luit.

ARaneus mus (ut Aetius inquit) colore quidem mustelæ similis est, magnitudine autem muri. Os verò sublongum habet, & exiguam caudam. Dentes ei tenues, duplice ordine nati, in utraq; maxilla: quo fit, ut quatuor dentium ordines habeat. Quibus utiq; notis abundè respondent ii, à quibus picturam, quam hic damus, mutuati sumus. Meminit muris aranei Nicander, in suis theriacis, dixitq; perire in rotarum orbita, si progrediens in eam inciderit. Quod tamen fabulosum poeticumq; censemus: tametsi non desint, qui terra è plaustrorum rotis excussa, hujusce succurrant morsibus. Scribit Plinius libro 8. capite 58. mures Araneos ultra Apenninum non haberi, cùm tamen hoc ævo in universa reperiantur Italia

Aranei muris cōsiderat.

Plin. arguitur.

MUS ARANEUS.

Italia. In Ananienſibus montibus, Tridentino agro frequentes viſumtur. Nihilominus incolæ inter venenata non habent: id quod fortaſſis & cœli & ſolis temperamento evenit. Siquidem nec Scorpiones ibidem exorti ictu venenum relinquunt, ut in eorum mentione ſuperius diximus. Nomina. *Μυογάλη Græcè, Mus araneus Latinè appellatur: Italicè Topo ragno: Germanicè* Spitzmauß: *Hiſpanicè Murganho.*

Mures. MURES. CAP. XLIII.

MUres, qui in domibus oberrant, conciſos ſcorpionum plagis utiliſſimè imponi, in confeſſo eſt. Si inaſſatos infantes ederint, oris ſalivam exiccari promittunt.

Muris conſider. *MUres diverſorum ſunt generum, ſiquidem domeſtici, ſylveſtres, ac montani reperiuntur, ſunt etiamnum aquatiles, marini. Verum primùm de iis diſſerentes, qui noſtris in domibus oberrant, quiq; etiam in agris in magnam ſegetum perniciem morantur, Ariſtotelis verba referam, qui libro 6. de hiſtoria animalium cap. ultimo ſic habet: Murium genera tio mirabilis præter cætera animalia, majorem in modum eſt, tum numero, tum celeritate. Jam enim fœmina prægnante in vaſe miliario aliquando occupata, paulò poſt reſerato vaſe, muſculi numero viginti & centum reperti ſunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agreſtris murium generis. Locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri ſolent, ut parum ex univerſo frumenti relinquatur: tam cito abſumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ, cùm pridie metendum ſtatuerint, poſtridie manè cum meſſoribus accedentes ad ſegetem, abſumptam inveniant totam. Interitus autem miræ celeritatis eſt. Nam ſi ſegetes nimiè evenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur: quanquam ſuperiore tempore homines vincere, vel ſuffiendo, vel ſues, ut latibula effoderent, admittendo, non poſſent. Quin etiam vulpes eos venantur, & cati ſylveſtres inprimis: ſed tamen ſuperare copiam, & celeritatem proventus nequeunt. Nec aliud quicquam omniũ vincit, niſi imbres: iis enim quàm primùm intereunt. Terræ Perſicæ parte quadam mure fœmina reſciſſa, fœtus fœminini prægnantes comperiuntur. Sunt qui vehementer confirment, Mures, ſi ſalem lambant, impleri ſine coitu. Aegyptiis muribus prædurus. ferè ut erinaceis, pilus eſt. Habentur in murium genere & GLIRES. Idcirco (ut Plinius auctor eſt lib. 36. cap. primo) apud Romanos cenſoria extabant leges, Glires in cœnis apponi vetantes. Verùm hoc ævo ganeonibus maximè expetuntur in cibis, non modicam palato injuriam fieri putantes, ſi tam pingui privetur alimento. Sed ii minimè perpendunt, vel potius negligunt, quòd glires pinguedinis exuberantia ventriculi appetentiam deſtruant, lentum ac frigidum gignant ſuccum, concoctuq; contumaces exiſtant. Notatum non congregari glires, niſi populares ejuſdem ſylvæ, & ſi miſceantur alienigenæ, amne, vel monte diſcreti, interire dimicando. Genitores ſuos feſſos ſenecta alunt inſigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim*

Glirium conſider. *& hi*

& hi cubant, rursus æstate juveneſcunt. Montibus Goritienſi agro conterminis, & in Carniola, Carinthiæ, ac Stiriæ alpinis ſylvis maxima eſt horum quandoq; fœtura. Quo fit, ut numeroſi à venatoribus capiantur, præſertim cùm fagina glande abundant ſylvæ. Exeunt venatum nocte, & arbores ſuffientes, in quibus ſtabulantur, ſic eos ſtupefactos innumeros capiunt, adeò ut ius repletis ſaccis domum plerumq; redeant, quos poſtea excoriant, & impoſitos præ nimia copia cadis, ſale & muria aſſervant, quemadmodum piſces. Horum caro iu utiliter eſtur, qui canina laborant fame: namq; exuberante pinguedine obtunditur appetentia, & tollitur morbus. Diſcoquitur Gliris caro detracta pelle, & inteſtinis exemptis melle in fictili novo, addito nardo ad tertias, atq; ita aſſervatur, quòd conſter deplorata aurium vitia eo remedio ſanari. Georgius Agricola, vir alioqui doctiſſimus, & acerrimus rei metallicæ indagator, quòd fortaſſe veros glires non viderit, neq; cognoverit, non ſine magno errore putat in libello, quem ſubterraneis animalibus dicavit, Sciuros à villoſa cauda, qua ſe operiunt & inumbrant, ita vocatos, Glires eſſe. Sed quòd hæc duo animalia inter ſe maximè differant, omnibus notius eſſe arbitror, quàm ut pluribus exponi debeat. Porrò MONTANI *mures cuniculos magnitudine æquant, ac etiam*

Agricolæ error, Sciuros, Glires exiſtimãtis.

Murium montanorum diuiſio.

MUS MONTANUS.

nonnunquam ſuperant, cruribus non uſq; adeò longis. Capite leporem referunt: verùm tam brevibus auribus ſunt, ut vix ſupra pilos appareant. Pilo veſtiuntur vario taſſi modo, oblongo. Brevem habent caudam, & pedes acutis unguibus armatos. Hyeme admodum pingueſcunt, & obeſi fiunt, ita ut aliquando monſtroſè intumeſcant. Hi Ananienſibus Phœbeisq; montibus, in Tridentino agro frequentes habentur, vocanturq; vulgò corrupto vocabulo Marmontane, quaſi Mures montanos dixerint. Eriguntur ſæpius urſi modo, anterioribus pedibus veluti manibus, cibum ori adminiſtrantes. Dentes anteriores quatuor habent leporis inſtar, ſed longiores, atq; acutiores, quibus ſæviſſimè mordent. Sed mirum eſt (ego enim qui periculum feci, id certò teſtari poſſum) quòd ſi acutis forcipibus ſecentur, una tantùm nocte renaſcuntur. Domi retenti ſi juvenes ſint, exuta quadantenus feritate miteſcunt, ſed utenſilibus damnum inferunt: quippe qui omnia, quibus obviant, erodant, & deſtruant. Hyeme deliteſcunt, fœno ac paleis in acervum congeſtis plerunq; ſe condentes. Dormiunt integris menſibus, quemadmodum & glires. In montibus vivunt. Stramenta in cavernas comportant, quibus à frigore ſe tueantur. Exterrefacti acutiſſimè vociferantur, ac ſibilant, & ad tumulos confugiunt. Horum carnes ſylveſtri & gravi quodam odore adeò ſpirant, ut quibuſdam nauſeam moveant. Quo fit, ut ſale & muria aſſervati tum odoris gravitatem, tum etiam exuperantem humiditatem ob pinguedinis copiam exuant: cùm tamen tam recentes, quàm ſale conditi concoctu admodum contumaces exiſtant, ventriculo laborem inferant, corpusq; univerſum excalfaciant. Horum pinguedo medicis expetitur, quòd contractos molliat & reſtituat nervos. Sunt verò & alia quoq; murium genera, nempe, Ponticum, Laſicum, Noricum, Pannonicum, Indicum, à regionibus provinciisq; cognominata. Ponticus pilo eſt nivei candoris, ſed ſuperiore caudæ parte ſaturatè nigricat: ea enim digiti longitudinẽ non excedit, corporis magnitudo illi ut ſciuro: inſectatur aves & mures. Hunc ſanè id eſſe cenſemus, quod Armellinum vocamus. Laſicus pilo veſtitur in

Murium alia genera.

SCIURUS.

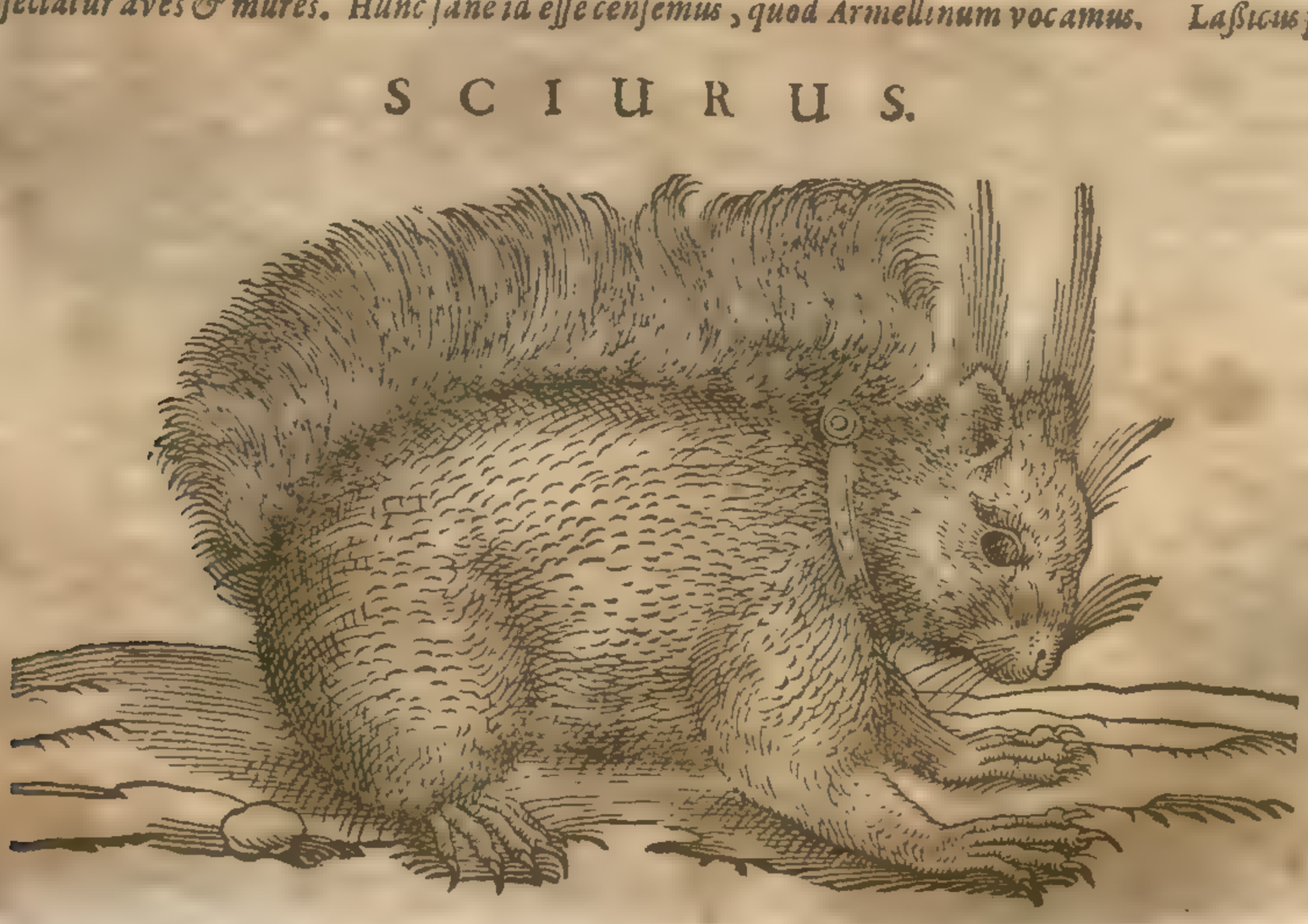

cinereo

cinereo candidis, ventre tamen albicante: est Ponticopaulò major: hunc varium appellamus. Noricus corporis mole domesticam mustelam æquat, pilis leporinis ferè similibus, brevi constat cauda, caret auribus, non tamen foraminibus, quæ habet aurium instar. Pannonicus, cui color subviridis, Mustelæ speciem refert, verùm magnitudine domesticos mures non superat. Postremo Indicus colorem habet ferè murium montanorum, albis tamen compluribus intercursantibus pilis, capite est & ore in longum porrectis, quin & auriculis breviusculis: cauda ab ipsis clunibus crassiore in exilitatem ad imum prolixè defluente, cruribus dodrantalibus. Sciuri confider. *Corpore felem æquat, pedibus aliquantò brevioribus, ac pilo hispidiore, præsertim si adverso tractu mulceas. Atq; hactenus de murium generibus. Cæterùm posset &* SCIURUS *in murium genere recenseri, nam præter caudam, quæ illi adeò villosa, amplaq; est, ut ea se totum inumbret & contegat, cætera Ponticomuri ferè similia sunt. Animal vulgò notum. Meminit sciuri Plinius libro octavo cap. trigesimo octavo, his verbis: Prævident tempestatem & Sciuri, obturatusq; quà spiraturus est ventus, cavernis, ex alia parte aperiunt fores. De cætero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes aliis provisum pabulum, aliis pro cibo somnus. Hæc ille. Non desunt, qui Sciuri carnes in cibum paratas commendent, & quòd utile corpori præbeant alimentum, quodq; cum palato non vulgarem ineant gratiam. Habet etiam ejus pinguedo suum in medicamentis usum ubi emollire, ac discutere opus sit. Cæterùm murium stercus (ut in libro de theriaca ad Pisonem legitur) aceto subactum, capillus defluentibus utiliter illinitur.* Nomina. *Quinetiam per se potum, vesicæ lapidem comminuit. Mῦες ita Græcis, Latinis verò Mures appellantur: Italis Topi: Germanis,* Mauß: *Hispanis Ratones: Gallis Sorice.*

Γάλα. LAC. CAP. LXIV.

LAc generatim omne boni succi est, corpus alit, alvum emollit: stomachum & intestina † inflatione vexat. Vernum tamen dilutius æstivo habetur, & è viridi pabulo alvum magis emollit. Probatur autem candidum, æquali crassitudine, quod ungui instillatum cogitur. Alvum minus tentat caprinum: quoniam pecus hoc adstringentib. pabulis, robore, lentisco, & oleaginis frondibus, & therebinto magna ex parte vescitur: inde stomacho accommodatissimum reddi solet. Ovillum autem dulce, crassum, & præpingue: non autem usque adeò utile stomacho. Bubulum tamen, asininum, & equinum, ventri magis idonea, sed ipsum turbant. Quibus in locis pecora, scammoniam, veratrum, clematidem, aut mercurialem pascuntur, lac omne ventrem, & stomachum subvertit: *a* quale in Justinis montibus esse, à nobis proditum est. Siquidem capræ, quibus candidum veratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu evomunt: & eorum lac haustum nauseam creat, & stomachum in vomitiones effundit. Ventrem adstringit lac omne decoctum, præcipuèq; candentibus calculis marinis exustum. Et in summa, omnibus auxiliatur internis exulcerationibus, præsertim faucium, pulmonis, interaneorum, vesicæ & renum: foris verò contra pruritum cutis, eruptiones papularum, & vitiatos corporis succos, recens cum melle crudo, addito sale, datur exigua aqua dilutum. Minus inflat quodcunque semel fervefactum. Dedoctum cum calculis marinis ad dimidias, ulcerosas ventris fluxiones adjuvat. Lac quodcunque serum continet implicitum, quod ubi discessit a lacte, multò potentius ad purgationes redditur. Datur, quibus sine acrimonia volumus dejectionem moliri ut melancholicis, comitialibus, lepris, elephantiis, & erumpentibus toto corpore papulis. Ex omni lacte fit, quod schiston, id est scissile, appellant. Lac autem fictili novo fervet, ramoque ficulneo recenti movetur, insparsis, postquàm bis, aut ter efferbuerit, totidem aceti mulsi cyathis, quot sunt heminæ lactis: ita enim serescens liquidum ab eo dividitur, quod in caseum concrevit. Sed cum fervet, ne superfundatur, conveniet spongia ex frigida continuè fictilis labrum detergere, sextariumque argenteum frigidæ aquę plenum dimittere. Bibitur heminis per intervalla singulis, usque ad quinas, ita ut intercedentibus spatiis, potantes ambulent. Lac autem recens efficax est contra rosiones, ustionesque, ab exitialibus medicamentis factas: uti à cantharidibus, aut salamandra, bupreste, aut pinorum eruca, hyoscyamo, dorycnio, aconito, aut ephemero: præsertim bubulum ad id eximiè confert, gargarizatur autem exulceratis faucibus, tonsillisq;. Asininum peculiariter collutos dentes, gingivasque stabilit. Fluxiones alvi, si ulcera sentiantur, tenesmosque, ovillum, bubulum, aut caprinum, cum marinis lapillis decoctum, sistit: per se autem, & cum hordeacea ptisana, aut alicaceo cremore infusum magnopere intestinorum rosiones mirigat: ulceratæ vulvæ immittitur. Humanum lac dulcissimum est, & maximè alit: mammis autem exuctum, prodest tabi, & stomachi rosionibus: contra haustum leporem marinum præsidio est: oculis cruore ex ictu suffusis, cum thuris polline instillatur: podagricis utile est, cum meconio, & cerato illitum. Lac omne respuendum splenicis, hepaticis, comitialibus, vertiginosis, & nervorum vitio laborantibus, febriculosis, & capite dolentibus: nisi si quis interdum purgationis gratia, ut ostendimus, schistum præbeat. Primiparæ canis lactæ perunctos narrant glabrescere: potum contra venena antidoti vicem obtinet: abortus mortuos expellit.

a Meum ὃς καὶ ἐν τοῖς Ἰουστίνου ὄρεσιν ὑφ' ἡμῶν ἱστόρηται. i. Meum in Justinis montibus à nobis traditum est.

Τύρος. CASEUS. CAP. LXV.

CAseus recens sine sale sumptus alit, stomacho utilis est, & facilè in membra delegatur: carnem facit, alvum modicè emollit: alius tamen alio præstantior, pro natura lactis, à quo conficitur. Decoctus autem, & expressus, deinde inassatus, alvum sistit: illitus, oculorum inflammationibus, & sugillatis prodest. Qui verò recens salitus est, minus alimenti præbet: carnem aptè minuit, stomacho adversatur, negotium ventri, interaneisque exhibet. Vetustiore sistitur alvus. Sero, quod à caseo manavit quàm optimè canes aluntur. Quod hippacen vocant, caseus est equinus: ea virus redolet, magnopere alit, bubuloque proportione respondet. Nec desunt, qui Hippacen equinum coagulum appellarint.

Βούτυρον καὶ ἀπὸ τοῦ λίπους. BUTYRUM, ET EJUS FULIGO. CAP. LXVI.

EX lacte pinguissimo probatum fit butyrum, quale ovillũ est. Fit & ex caprino, agitato in vasis lacte donec pingue separetur. Butyrum, natura oleosum est, & emolliens: unde largius epotum, ventrem resolvit:

resolvit: prodest, ubi oleum non adfuerit, contra venena. Cum melle si infricetur, dentitiones adjuvat: gingivarum pruritus, & oris ulcera infantibus emendat. Illitum foris capaciora alimentorum facit corpora, & ab albidis pustulis per summa scatentibus asserit. Contra inflammationes & duritias vulvæ, quod nec virus resipit, nec vetustatem sentit butyrum efficax est: dysentericis, & coli exulcerationibus infunditur. In medicamenta addi solet, quæ pus movent: utile præsertim cum nervi, aut cerebri membranæ, vesicæ cervix, vulnera acceperit. Id autem purgat, replet, carnem creat, ab aspide percussis utilissimè imponitur. Recens obsoniis additum olei vicem pensat, & adipis vice fungitur in bellariis. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc est. Butyrum in lucernam novam ingestum accenditur, fictiliq; operculato, quod superne in siphunculi speciem desinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur, & subinde aliud in absumpti locum sufficitur, dum coacervetur fuliginis modus, quem facere institueris: penna pòst deraditur ad usus. Ejus effectus est in medicamentis oculorum, exiccare, & adstringere: fluxiones cohibet, & ulcera celeriter ad cicatricem perducit.

LAC, CASEUS, BUTYRUM.

Lac est benigni alimenti superfluum in fœminarum mamillis ex bina sanguinis coctione progenitum. Constat autem id tribus diversis essentiis: nimirum caseosa, butyrosa, ac cerosa, quæ abinvicem separatæ, variam consequuntur temperiem. Sed à lacte primum rem exorsus, de eo tantùm facultates differam, cujus hac tempestate tam in cibis, quàm in medicamentis est usus. Tale autem est humanum, caprinum, ovillum, bubulum, bubalinum & asininum. Et quamvis veteres usi fuerint tum camelino, tum etiam equino: cùm tamen in Italiæ, ac in aliis conterminis regionibus, quod sciam, eorum nullus sit usus, hæc tanquam supervacanea omnino reticenda censemus. Præcellit igitur humanum, quòd temperatum sit in omnibus suis partibus. Hoc sequitur caprinum, etsi aliquantò siccius sit. His crassius est ovillum, minusq; seroſum. Bubulum deinde, ac bubalinum. præterid quòd admodum sit crassum, cæteris longè pinguius habetur. Quamobrem lib. 10. simp. med. dicebat Galenus: Miror autem quo pacto Dioscorides ex ovillo, & caprino butyrum confici referat. Ego namq; ex bubulo fieri novi, ac proinde nuncupatum esse butyrum existimo: hæc Galenus. Porro asininum sicut lac omne seri exuberantia superat, sic cæteris pinguedine cedit. Probatur in universum lac colore, odore, sapore, ac substantia. Ob id igitur præfertur quod colore perquàm albo visitur, pellucidum, ac clarum, non viride, non luteum, non nigrum, nec aliquo livore suffusum: odore suavi, syncero, minimè gravi, aut viroso: sapore quidem dulci, non amaro, acri, acido aut salso: substantia media inter crassum, & tenue, ita ut ejus gutta ungui instillata non defluat, sed in sua sphærula permaneat. Quod autem tale fuerit, omnium sanè præstantissimum erit, & in cibis optimum. Contrà pessimum præbet alimentum, ventriculum, ac totum corpus subvertit, quod contrarias notas habuerit, quodq; ex morbosis animalibus emulsum fuerit, vel etiamnum ab iis, quæ reprobatas, venenosasq; plantas depascuntur. Quocirca memoriæ prodidit Galenus lib 3. de facult. alim. quòd si capræ, aut alterius cujuspiam animalis scammoniam, aut tithymalum depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino alvum illi fluet. Optimum datur utiliter ætate consistentibus, senibus non naturaliter frigidis, biliosis, & marasmo affectis, & denique, ubi ventriculus excrementis vacet. Nocet lac potum contra febrientibus, capitis dolore affectis, ophthalmicis, resolutis, convulsis, fluxione tentatis, calculo oppressis, pituitosis, adolescentibus, obstructis, & iis præsertim, qui lacte, & eduliis lacte paratis, cœnas & prandia claudunt: tantoq; major inde sequitur noxa, quantò crassius lac assumptum extiterit. Eaq; propter citato loco inquit Galenus: Lac, quod seri plurimum habet, etiamsi semper eo utare, nullum profus periculum adfert. Quod verò hujuscemodi humiditatis exiguum habet, caseosæ autem crassitudinis multum, omnibus qui ipso frequentius utuntur, est periculosum. Cæterùm ut lac, quod bibendum est, prosit, hæc præterea adsint oportet: lac nimirum recenter sit mulsum, aliquid mellis, sacchari, aut salis admistum sit, ne in ventriculo concrescat: tantumq; ex eo sumatur, quantum concoquere valeat ventriculus. A cibis etiam omnibus, & vino, postquàm assumptum fuerit abstinendum est, quousq; à vento scripserit) eo statim ebibito, vino, aut hydromelite os abluere oportet. Quod autem immisto coagulo concrevit, quàquam verno, ac æstivo tempore, mensis frequentissimè expetatur, tamen angustiam parit, ventriculum opprimit, caput vaporibus replet, ægrè concoquitur & crassum gignit succum. Quamobrem si quandoq; in cibum venat, primum omnium ingeratur: siquidem ultimo loco sumptum (ut fieri adsolet) aut statim putrescit, aut subsidentem cibum secum ad ima concoctum trahit. Lac omne, humanum præsertim, cerebrum auget, corpus impinguat, siccam & asperam tussim lenit, venerem roborat, urinæ ardoribus subvenit, dissoluta corpora reficit, probi multiq; est alimenti bonam facit alvum, facile in sanguinem vertitur, carnem auget, pectus dilatat, & cæteris alimentis majus adfert nutrimentum. Quòd autem lac primiparæ canis peruncto glabrescere faciat, potum verò emortuos educat fœtus, ut nonnullis proditum esse scribit Dioscorides reprobat Galenus

Lactis consider.

Lactis probatio.

Lactis facultates.

Lactis bibendi ratio.

Lactis coagulativires.

Butyri vires ex Gal.

lib.10.simp.med. Butyrum præterea (ut loco citato scribit Galenus) facultatis est concoquentis, paulum habens etiam digerendi potentiæ, in mediis nimirum corporibus secundùm duritiem, ac mollitiem. Corporum etenim planè durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere: at quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & concoquit, & digerit perfacile. Nam parotides, & bubones, & oris phlegmonæ, aliæq; partes complures illo prorsus solo oriuntur, nimirum in pueris, ac mulieribus. Sed & dentientium puerorum gingivis illitum, nihilo imbecillius melle gingivas extenuat, per quas exitus est dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonosos, posteaquam fluxioresiterit, digerit & pariter concoquit. Proinde cataplasmatis inditur, quæ extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, & bubonibus. Sed & in ventrem devoratum, & ex eo distributum, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idq; in pleuriticis, & peripneumonicis affectibus, cum hoc, quòd eos etiam concoquat. Atq; si solum lingatur, magis quidem concoquit, verùm minus educit: plus verò si cum melle, & amaris amygdalis, sed minus concoquit. Fit ex bubuli præsertim lactis pinguedine

Caput lactis.

id, quod vulgò Romæ, ac in universa fere Italia Capo di latte appellant, mensis plurimum expetitum, quod gustui ac palato maximè arrideat. Verùm enimverò ob pinguedinis copiam, præterquam quòd ventriculum relaxat, & cuncto supernatat cibo, nutrimentum ejicit, anteaquàm concoquatur, vapores in caput mittit, & crassum generat succum.

Caſei cõfideratio, & facultates.

Caseus autem fit ex crassiore cujuslibet lactis substantia, admisto coagulo, & expresso inde sero. Præfertur in cibis recens, quòd noxam ventriculo non inferat, concoquaturq; facilius, quàm qui diutius asservatur. Namq; vetus, qui quòd linguam parumper vellicet, quam plurimis gratior redditur, omnium pessimus est: quippe qui cæteris magis adurat, sitim excitet, & difficilius concoquatur. Quin & calculos in renibus gignit, jecur obstruit, alvum cohibet, & in calefactis corporibus atram bilem gignit. Quo fit, ut plus damni ex ejus succi pravitate & ferventi qualitate inferat, quam quòd humores crassos attenuando compensare possit. Fugiendus igitur istiusmodi caseus est, cum neq; ad concoctionem, neq; ad movendam urinam, neq; ad ciendam denique alvum, quicquam boni conferat, quemad-

Caſei bubuli antiqui vires ex Gal.

modum neq; ad succi probitatem. De hoc autem edisserens Galenus libro 10. simplicium medicamentorum, sic inquit: Itaq; cùm mihi olim caseus allatus esset bubulus, quem ex odore acrem esse conjiciebam, abjeci, & jam à famulis absumptum putabam: verùm illi talia servare soliti, longo pòst tempore ex promptuario proferentes, quidnam de illo fieri juberem, rogant. Cùm igitur edendo non esset propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus, cui rei quis illum utiliter posset accommodare. Interea cùm ad me arthriticus quispiam in curru convectus esset, tophos, quos Græci πωρους nuncupant, in articulis habens, subiit mihi crure sinistro salso decocto caseum eo decocto macerare, ac probe in mortario subigendo unitum, tophis imponere. Et sanè arthriticus ab hoc medicamine magnificè adjutus est: nam rupta sponte sua cute, absq; incisione videlicet, emergebant quotidie citra dolorem tophorum particulæ. Ubi autem totus, qui apud me erat caseus, fuisset absumptus, talem sibi alium comparans arthriticus in posterum servavit, & postea rursum usus est inveterato: atq; ubi tunc quoq; idem percepit commodum, sæpius deinceps uti perseverabat, & quosdam amicos similiter affectos docuit. Atq; id quidem nos excogitavimus: cæterùm comprobavit, ac confirmavit experientia: hactenus Galenus. Ex quo palàm fit, ejusmodi caseum esse omnino in cibis reprobandum. Qui verò nec recens, nec vetustus fuerit, cùm & ipse non sit expers læsionis: minore tamen constat noxa. Præstat cæteris ovillus.

Caſeus Hetruſcꝰ optimus.

Verùm sicuti Pergamenum caseum Galenus in laudem suæ patriæ cæteris commendavit libro 3. de alimentorum facultatibus: ita nec mihi sanè vitio vertendum existimaverim, si Hetruscum cæteris Italicis præferam, eum præsertim, qui in nostro Senensi agro, ac etiamnum Florentino ex ovillo lacte conficitur, qui vulgò appellatur Cascio marzolino, gustu dulcis atq; suavis, quòd lac, ex quo paratur, coagulo non sit concretum, sed cinaræ floribus, qui passim universæ ferè Hetruriæ coaguli vicem præstant: quo fit, ut senescens nunquam acris evadat. Cui nec alter cedit, qui in nostro agro præstantissimus fit ex caprarum lacte, mense Septembri, recensq; estur. Hunc vulgo Ravaggivolo appellamus. Defertur is Romam, quod à Præsulibus, aliisq; primatibus summopere expetatur, quippe qui odoratas redoleat herbas, quibus ubiq; nostrates referti sunt colles, uq; præsertim, qui non longè distant ab urbe nostra. Bubulus præterea caseus, etsi plus cæteris nutriat, pinguiorq; existat, est tamen reliquis concoctu difficilior. Caprinus verò quanquam exteneratiori lacte sit confectus, inveteratus tamen reliquis caseis est deterior, cùm statim exiccetur, & friabilis fiat. Bubalinus denique in globos illos junceis vinculis constrictus conformatur, qui nostris Mozze, Romanis autem Privature vulgari sermone dicuntur. Is caseus quo passim Hetrusci vescuntur, ori quidem gratissimus est, & dulcis, sed ægrè concoquitur, quod substantiam habeat admodum pinguem ac lentam. His accedit, quæ vulgò nobis Recotta dicitur. Fit hæc ex serosa lactis parte ad

Recoctæ vires.

ignem decocta. Recens (si Avicennæ, Rasi, & Isach credimus) minus ventriculum vexat, quam caseus omnis recens præsus. Confert calidis defluxionibus obnoxiis, sitim sedat, somnum conciliat: veruntamen obest ventriculum frigidum habentibus, & nervorum morbis. Inveterata autem ægrè concoquitur, sitim excitat, parum nutrit, alvum cohibet, & flatus procreat. Reliquum est Serum, quod lactis aquosa est substantia. Hoc (ut Galenus inquit lib. 10 simplicium medicamentorum) extergendi potentiam possidet, sumiturq; subducendi ventris gratia, ac per clysteres injicitur, extergens, & abluens sine mordacitate intestinorum acrimoniam. Præterea si quis ulcera, quæ sanie infestantur acri, vino aqua sero colluat, optimè sanè fecerit. Præterea quæcunq; medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra ea præstat sero, quam aqua diluere. Sic etiam eo utimur ad sugillata, & hypospha gmata, peculiaribus ad hæc medicamentis commiscentes. Prætulit Mesues serum, quod ex nigrarum caprarum lacte elicitur, deinde quod ex ovillo, sic inquiens: Aqua lactis ma-

Ex Meſue.

turationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis victitantium, recenterq; fœtarum. Excalfacit hæc, atq; siccat ordine primo completo, & usq; ad secundum. Quinetiam attenuat, abluit, abstergit, & nitrosa, qua referta est facultate, alvum absq; aliqua mordacitate leniter subducit. Bilem tum flavam, tum atram ab exustis humoribus genitam dejicit: ut mirificè conferat manatis, & melancholicis. Præstat item ad viscerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aquæ intercute laborantibus, felle suffusis, & lienosis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & viscerum, ac vasorum obstructionibus. Competit etiamnum vitiis in cute & bile, & peruſtis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiligínibus, alphis, psoris, lepris q; admodum convenit: hæc Mesues. Optimi seri parandi rationem docuimus fusius nos, quod q; magis in medicina præstet, in nostro Epistolarum medicinalium volumine. Lactis autem facultates memoriæ prodidit Galenus loco nuper citato, ubi ita scribit: Lac ubi aliam quampiam exiccantem facultatem habuerit adjunctam, optimum est remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum. Eam accipit a lapidibus, qui prædecocto ipsi injiciuntur igniti. Porrò eos esse oportet, quos vocant κεχαυμένους. Et lac eousq; decoqui debet, dum pleraq; serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos injectis ferreis in ipsum cylindris candentibus, eandem aut etiam meliorem facultatem efficimus. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorum quopiam est utile: præterea, ad hypopia, & hypospha gmata.

Caſei vires ex Gal.

Lactis facult. ex Gal.

Quinetiam

Quinetiam palpebris extrinsecus, ubi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo & ovo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & utero ulcerato tum per sese, tum iis medicamentis commiscentes, quibus misceri potest, utiq; citra morsum curantibus, & ubi in sede ulcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas, aut rugas perpetienda. Sic & ad ulcera pudendorum utimur, & omnia quæ leniri postulant, sive ob inflammationem, sive morsum, sive ob malignitatem. Eaq; propter & cancrosis applicatur ulceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt, quæ ex pompholyge constant. Et quid attinet commemorare, quod ore contentum, collutum gargarizatumq; vel maximè phlegmonas ejus mitigat: Sed & tonsillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde anginam. Atq; ut semel dicam, medicamentum est leniens, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem: sed multò magis, ubi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi videntur etiam medici ad venena, quæ erosione interimunt, lac dari suadere, velut & lepus marinus interficit, & cantharis. Sed & sunt, qui aconitum, & thapsiam sumpserint. Sed hæc ex ratione fecerunt. Quod Græci γάλα, Latini lac dicunt, Arabes, Leben: Itali, Latte: Germani, Milch: Hispani, Leche: Galli, Laict. Caseus verò ita Latinis: τυρὸς, Græcis vocatur: Arabibus, Lubon seu Gieben: Italis, Cascio: Germanis, Kese: Hispanis, Queso: Gallis, Fromage. At Serum Latinè dictum, Græcè ὀρρὸς γάλακτος appellatur: Italicè, Siero: Germanicè, Molcken: Hispanicè, Suero de leche: Gallicè, Ser du laict. Quod denique Græci βούτυρον, Latini similiter Butyrum nominant: Arabes, Zebd: Itali, Burro: Germani, Butter/ & Ancken: Hispani, Manteca: Galli, Beurre, & Buyre. Nomina.

† *Illud hoc loco non prætereundum duxi, quòd in Græco codice manu scripto non φυσητικὸν, hoc est inflationem pariens, sed φυσικὸν, id est, naturale legatur: quòd lac potius stomachum juvet, quàm inflatione vexet: id enim innuit verbum naturale. Hanc lectionem secutus fuisse videtur Serapio: quippe qui ex Dioscoride ita transcribat: Et lac confert stomacho. Quin & facilis potuit esse librariorum lapsus ob vocum similitudinem.*

Εἴρια, καὶ ὄισυπος. LANÆ, ET OESYPUS. CAP. LXVII.

SUccidæ lanæ molles è collo feminibusque, laudatissimæ habentur. Subveniunt inter initia vulneribus, percussis, desquamatis, lividis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut vino imbutæ: siquidem facilè succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic enim œsypum vocant) emolliunt: capitis, stomachi, aliarumque partium doloribus, cum aceto, & rosaceo efficaciter imponuntur. Crematarum

LANA.

lanarum cinis crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem, & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Nec secus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari solent. Aliqui cum sordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo urunt. Alii in fictili oris patuli, verucula inter se distantia componunt, & concerptas carminatasque lanas, oleo ita suffusas, ut ne stillare quidem possint, assulis tedæ subjectis, & eisdem, laniq; permutatim interstratis, leviter succedunt, & ustas tollũt. Quòd si è teda pix, pinguitudove ulla profluit, collecta reconditur. Lavatur ad oculorum medicamenta: cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & considere patiuntur: idque sæpius, mutantes aquam, donec linguam adstringat, nec mordeat. Oesypum vocant Græci, succidarum lanarũ pinguitudinem: cujus parandi ratio hæc est. Succidæ molles, radicula non curatæ, calida aqua lavantur, & quibuscunq; sordibus expressis, & in labellum oris ampli conjectis, aqua infunditur, magnoq; impetu ligula, uti respumet, agitatur, aut lignea rude validiusculè conturbatur, quo largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur: & considente pingui, quod supernatabat, collectoq; in altero fictili vase, denuo aqua in labellum fusa agitatur: spuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur: hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine, nihil prorsus spumæ extet. Collectum œsypum manibus emollitur, & si qua insedit spurcitia, confestim demitur: excluſaq; sensim omni aqua, recentiq; affusa manibus misceatur, donec admotum linguæ œsypum adstringat leviter, nec mordeat, atq; pingue candidumq; spectetur: tum in fictili vase conditur: verùm omnia fervido sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non secus atq; ceratum mulieres. confricant: ita enim candidius redditur. Alii elotis lanis, & sordibus quibuscunq; exemptis, ac lento igni in æneo vase ex aqua decoctis, pingue, quod supernatat, collectum aqua, ut diximus, lavant: colatumq; in fictilem patellam, quę calidam aquam contineat, linteo operiunt, atq; soli mandant, donec candidum fiat,

& ſatis craſſum. Alii bidui ſpatio aquam effundunt, novamq; adjiciunt. Melius eſt lęve, radicula non curatum, quod ſuccidarum virus oleat, & ſi manu in concha fricetur cum aqua frigida, albeſcat, nihil in ſe duri, aut concreti habens: veluti quod cerato aut adipe adulteratur. Oesypum excalfacit, explet ulcera & emollit, præſertim ſedis ac vulvæ, cum meliloto & butyro: In vellere appoſitum menſes, & partus evocat: ulcera non aurium modò ſanat, ſed & genitalium cum anſerino adipe: contra eroſos angulos oculorum ſcabioſosque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluvia, efficax eſt. In teſta nova torretur, donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur, uti demonſtravimus, quæ in oculorum medicamenta commodè addi ſolet.

Cum Lanæ ſuccidæ, & earum ſordida pinguitudo, quàm Græci Oeſypum appellant, & officinarum vulgus Iſopum humidam vocat, pleniſsimè à Dioſcoride deſcripta ſint, nihil nobis hic relictum eſt, quod declarandum, vel adjiciendum eſſe putemus. Cæterùm ἔριον quod Græcis, Lana Latinis dicitur, pariter & Italis: Arabibus, Sauf, aut Suf: Germanis Schmutzige Wollen: *Hiſpanis, Lana: Gallis, Laine. Quod verò Græcè ἔλυτρα, Latinè item Oeſypus nominatur: Arabicè, Senferatab: Italicè, Eſipo: Hiſpanicè, Iſopilho humido: Gallicè, Graiſſe de la laine ſorge.* Nomina.

πιτύα. COAGULUM. CAP. LXVIII.

LEporis coagulum tribus obolis ex vino, venenatorum morſibus, cœliacis, dyſentericis, & fœminis fluxione vulvę laborantibus, ac rejectionibus à pectore, auxiliatur, ſanguinem in grumos concretum diſcutit. Poſt menſtruas purgationes appoſitum vulvæ cum butyro, præſtat mulieribus, ut concipiant: potum verò partus enecat, & à puerperio, pariendi ſpem adimit. Equi coagulum, quam hippacen aliqui vocant, privatim cœliacis, dyſentericiſq; convenit. Hœdi, agni, hinnuli, capreæ laticornis, & dorci, apri, cervi, vituli, bubaliq; coagula ſimiles naturas ſortiuntur, contra aconiti potum in vino, & concretum lac in aceto convenienter aſſumuntur. Hinnuli privatim triduo à purgationibus admotum, partus ſpem intercipit. Vituli marini, caſtorei vires repræſentat: comitialibus, ſtrangulatis vulvis, potu conferre exiſtimatur. Sed ſi ſit vituli marini, hoc experimentum eſt: aqua inſpergitur, qua pauliſper cùm alterius animantis, tum præcipuè agni coagulum, maduerit: nam ſi erit ſyncerum, ſtatim liqueſcit in aquam: ſin minus, conſimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare poſſunt. In ſumma coagulum omne diſſipata cogit, & coacta diſſolvit.

Coaguli conſider.

Animalium coagulum (ut Ariſtoteles memoriæ prodidit lib. 3. c. 21. de hiſteria animalium) lactis ſubſtantia eſt: quippe quòd in eorum ventriculo, quæ adhuc lactent, contineatur. Eſt ergo coagulum lac ignem habens intra ſeſe, quod cùm animalis tepore concoqueretur, caſeum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia: & inter dentata utriuſq; lepus. Quo vetuſtius coagulum eſt, eò præſtantius: tale enim profluvio alvi mederi præcipuè poteſt: atq; etiam quod leporis eſt. Sed laudatiſsimum hinnuli: hæc Ariſtoteles. Quòd autem leporinum coagulum ſanguinem rejicientibus conveniat ut Dioſcorides ſcribit, minimè quidem probare videtur Gal lib. 10. ſimpl. med. ubi ſic inquit: Coagulum omne acris, ac digerentis potentiæ eſt, ac nimirum etiam exiccatoriæ: nam neceſſariò id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, ſi cum aceto ebibatur, præterea profluvium muliebre ſanare proditum eſt: ſed & lac in ventre coagulatum diſſolvere: quod certè & nos experti ſumus, non ſolùm in leporino, ſed etiam in aliorum animalium coagulo. Attamen leporinum omnium eſt præſtantiſsimum. Sed & ſanguinem in ventre concretum ſimili modo epotum diſſolvit, ac efficacius fortaſſe cæteris leporinum: verùm non ſolùm, quod quibusdam ſcriptum legitur, ſed & hoc commune eſt omni coagulo. Quidam autem ſanguinis ex thorace rejectiones leporinum coagulum epotum ſupprimere prodiderũt. Cæterùm nec alium quenquam eo uſum novi, nec ipſe ſum auſus acri uti remedio ad affectum adſtrictionem poſcentem. Porrò coagulum equinum ad dyſentericos, & cœliacos accommodari ſcripſerunt nonnulli. At phocæ coagulum eximiè aptum eſſe quidam prædicant, tanquam vires obtineat caſtorij. Verùm quæcunq; proditum eſt, quodq; coagulum ſecundum eſſentiam ſuam præſtare propriet atem, non eſt nunc tempus exponere. Quam vim Dioſcorides contra venenatorum morſus hic tribuit cum leporis, capreæ, hinnuli, cervi, eandem quoq; Nicander in Theriacis hiſce verſibus:

Coaguli facultat. ex Gal.

Ἐν ἧ τίθει τάμισον σύναιος ναροῖο λαγωῦ
Ἢ προνὸς νεβροῖο πάροιθ' ἀπολύματα πόψας
Ἢ ἐλάφων νηδὺν, τὴν δὴ παλέουσιν ἐχῖνον.
Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα πυρύφαλον ὧν ἀπερύσας
Δραχμαὶ ὅσσυντε δύω καταβάλλεο μοίρας
Τέτρασιν ἐν ὑγαίοις μέθυος πολιῆ ἀκομίξας.

Ejus nomen Græcum πιτύα: Latinum, Coagulum: Arabicum, Anfea, Anfhae, ſeu Anfhaa: Italicum, Caglio: Germanicum, Lipp/ Kimm lipp/ & Käß lipp: *Hiſpanicum, Coalho: Gallicum, Preſure.*

στέαρ. ADEPS. CAP. LXIX.

ADeps anſerinus, aut gallinaceus recens, & ſine ſale conditus, ad vulvæ vitia profic[illegible] Sale inveteratus, & qui temporis ſpatio acrimoniam concepit, vulvæ inimicus eſt. Recens exemptis membranis in fictilem ollam demiſſus, quæ altero tanto capacior ſit, quantus ſit modus adipis, quem curare inſtitueris, obſtructo diligenter vaſe flagrantiſſimo ſoli exponitur: eliqueſcens inde humor in fictile alterum excolatur, donec adeps omnis abſumatur: mox loco vehementer frigido reconditur, & ad uſus digeritur. Alii fictile fulciunt ſuper aquam calidam, aut tenuem & elanguidam prunam, quæ ſolis vicem penſet. Eſt & alia curandi ratio. Exemptis membranis teritur, conjectuſque in ollam eliquatur, adjecto minuti ſalis momento: mox lineo colo transfuſus reponitur. Utiliter in medicamenta additur, quę laſſitudines, & fatigationes levant. Suillus adeps & urſinus hoc curantur modo. Recens, præpinguis, recentiſſime manibus confricatur, & exprimendo ferme ſiccatur, ſubindeq; nova aqua abluitur: cęterũ fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & ſubditis levibus prunis ſpatha movetur, eliquatuſq; colo,

colo transfunditur in aquam. Ubi verò refrixit,& guttatim aquam omnem exclusit, in prælotum fictile demittitur,& infusa aqua leniter eliquari debet,& manu deprimi,quò facilius fęculentum virus pessum eat:postea in pilam spongia madefactam transfunditur:ubi coire cœpit,residens in imo sordes eximitur. Tertiò citra aquam eliquatur, repurgatusq;, fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur. Hircinum sevum, ovillum, cervinumq; ita curato. Elotum ex his quodcunq; tunicis (ut in suilli mentione dictum est) exemptis,pilæ emolliendum tradito, ac manibus fricato, affusa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum virus excernatur, aut pingue aliquod innatet, sed nitida spectetur. Deinde in ollam fictilem conjicito, & adjecta aqua, ut supereminеat,levi pruna liquefacito, & movero, atque in aquam colato: cumq; refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus, facito. Tertiò sine aqua liquefactum, in perfusam liquore pilam colato, refrigeratumq;, ut in suilli ratione diximus, recondito.Bubulum autem sevum, renibus maximè detractum, exemptis membranis, aqua marina ex alto petita eluendum est: mox in pila tundendum diligenter, affusa maris aqua. Cùm verò dissolutum fuerit, in fictilem ollam conjiciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante supereminеat, proluendum: decoquendum, donec omnis aboleatur odor, additis ad singulas sevi Atticas minas, quaternis Thyrrenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ pessum ierunt sordibus, in novo fictili reponendum,opertumq; soli interdiu credendum,ut ad candorem reducatur, & odoris virus evanescat.Privatim taurorum pingue sic curari debet.Renibus evulsum pingue profluente amnis aqua abluito detractisq; tunicis, fictili novo, postquam exiguum salem insperseris, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato: & ubi concrescere cœpit, manibus iterum confricando vehementer lavato, aqua sæpius infusa, refusaque, donec quàm optime elotum videatur. Rursus in olla cum pari modo vini odorati decoquito, & cùm iterum efferbuerit, dempto ab igni vase, ibidem finito pernoctare: postridie si graviter adhuc oleat, nova olla repetitum, vino odorato perfundatur: eadem quæ prius, fiant, dum omne virus evanescat. Colliquatur & sine sale, præsertim affectionum earum causa, quibus sal adversari solet, sed ita paratum non magnopere albescit. Eodem modo pardorum, ac leonum pinguia curari oportet. Taurinum autem, & vitulinum pingue, necnon cervinum, atque etiam hujus animalis medulla odoramentis imbuitur, hac ratione. Pingue, quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranis, elutum, & vino quàm odoratissimo, nulla maris aqua diluto,fervefactum, pernoctare finitur:alterum id genus vinum eadem mensura infunditur,colliquatur, & exquisitè colatur: novemq; ejus heminis, junci Arabici septem drachmæ adjiciuntur.Quòd si ipsum odoris fragrantioris fieri voles,quadraginta floris ejusdem drachmæ,cum paribus palmæ,calami & Cassiæ modis adduntur:&Xylobalsami, Aspalathi singulæ drachmæ, cinnamomi, cardamomi, & nardi singulæ unciæ: omnia exactius tunduntur, & affuso vino odorato, in vase operto, quod supra carbones firmiter collocatum sit, ter effervescunt, & semoto ab igni vase imbi pernoctant: postridie vinum effunditur, aliudq; generis ejusdem adjicitur. Ter simili modo bene conferveſcat: deinde matutinis exempto adipe vinum effundatur: & abluto vase, si quid imo subsidens hæsit, detergatur:postremò eliquatum pingue,& excolatum, ad usus reconditur.Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod antea curatum est. Verùm ante dicta prius inspirari solent, quò facilius sibi odoramentorum vires adsciscant. Itaque assumens quodcunque horum voles, cum vino fervefacito, impositis unà myrti ramulis,serpyllo,cypero, item aspalatho plenius tuso. Aliqui tamen ad hunc usum, uno duntaxat horum contenti sunt. Cùm autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, uti expositum est, imbuitur.Adipibus spissamenta sic fiunt (quemcunque acceperis, oportet ut recens tundatur.) Sincerus & sanguinis expers adeps, reliquias habens notas, quas sæpe retulimus, in ollam novam demittitur, infuso vino albo, vetere, odorato, quod semipedis altitudinem superet: lento igni ferveſcat, dum vernaculus odor aboleatur, planeque vinum redoleat. At ubi deposito vase refrixit, duæ adipis minæ in ollam mittuntur,& duo vini ejusdem sextarii, & seminis loti, ejus inquam, cujus è ligno ludicræ tibiæ factitantur, tusi minæ quatuor adjiciuntur: lento igni subinde miscendo decoquuntur: cumq; odoris virus evanuerit, excolatusque adeps refrixerit, una contusi aspalathi mina, cum amaracini floris minis quatuor, & vetere vino subigitur. Nocte una hæc odorem rapiunt, combibuntve: postridie in fictilem ollam tricongialem ea omnia cum adipe injecta, additis sextariis tribus vini, una ferveſcunt, quousque & vim, & odorem spissamentorum adeps ipse contraxerit, qui eliqueſcens colatur, & reponitur. Quod si majorem odoris fragrantiam efflagites, drachmas octo quàm pinguissimæ myrrhæ vino maceratæ, quod multos in annos asservatum est, misceto. Gallinaceus, anserinusque sic odoribus imbui solent.Cujusvis eorum percurati sextarii duo fictili olla excipiuntur: erysiscepiri, xylobalsami, palmæ clatæ, & calami planè contusi,singulorum sescuncia admiscetur: vini Lesbii veteris cyathus unus adjicitur:ea ter efferveſcũt prunis, mox vase sublato ab igne, die, noctuque refrigerantur: postridie liquata per linteum crassum mundum in vas excolantur: ubi verò adeps coierit, concha excipitur, fictiliq; novo densius operto perfrigidis locis reponitur. Hyberno tempore id instituere oportet: æstate siquidem pinguia non coguntur. Nec desunt, qui Tyrrhenicæ ceræ momentum adjiciant, quò facilius in unum corpus omnia coaleſcant. Eadem ratione suillus adeps & vrsinus, cæterique id genus, odoramentis imbuuntur. Verùm sampsuchi odorem adeps ipse repræsentabit hoc modo: Curati quam optimè adipis, præsertim taurini, mina una, tempestivique sampsuchi exquisitè confracti sesquimina miscentur, & insperso largiore vino digeruntur in offas, quæ in vase cooperto nocte quieſcunt. Matutinis in fictili olla leviusculo igni, affusa aqua leviter coquuntur: dumque suum adeps odorem exuerit, defæcatus, ac bene opertus, nocte tota permanet: postero die detersa sorde, quæ pessum ierat, sampsuchi, ut dictum est, contusi iterum sesquimina priori pastillo adjicitur, eodemque modo in offas cogitur: aliis quæ diximus peractis, decoquitur, & colatur, & siqua fundo hæsit spurcitia, deraditur, & frigido loco reconditur. Si quis tamen incuratum adipem anserinum, gallinaceum, aut vitulinum à putredine tueri velit, ita faciundum est. Quemvis adipem diligenter elotum, & siccatum in umbra super cribrum, per linteа munda manibus vehementer exprimat, linoq; contusum umbroso in loco suspendat, & post multos dies nova charta involutum, frigido

Oribas. leg. λοπάδα.

a Hæc omnia veluti subdititia nõ describũtur ab Oribasio.

do loco recondat. Pinguia autem indito melle vindicantur à putredinis vitio. Vis omnium est excalfacere, mollire, rarefacere. Taurinus adeps, bubulus, & vitulinus aliquantum adstringunt. Earundem virium compos leoninus: nam resistere eum ajunt iis, qui insidias moliuntur. Cervino, elephantinoque perunctos, serpentes fugiunt. Adstringentior est caprinus: qua ex causa decoctus cum polenta, rhoe, & caseo dysentericis datur, & cũ ptisanæ succo infunditur. Jus decocti phthisicis in sorbitionibus prodest, datur quoque utiliter iis, qui cantharidum venena hauserunt. Hircinus, ut qui validissime discutiat, podagricis auxiliatur, cum fimo capræ, & croco impositus: huic proportione respondet ovillus. Suillus verò contra vulvæ, & sedis vitia idoneus est: ambustis igni medetur. E sue vetustissimus quisque sale conditus excalfacit, & emollit: elotus vino pleuriticis prodest cinere, aut calce exceptus, inflammationibus, fistulis, ac tumoribus succurrit. Asininum tradunt cicatrices corpori concolores reddere. Anserinus, gallinaceusq; conveniunt muliebribus malis, & ad labiorum rimas, ad mangonizandam faciem, & contra aurium dolores. Ursinum constat raptos vitio alopecię capillos restituere, pernionibus subvenire. Vulpinus medetur aurium doloribus. Fluviatilium piscium pinguia perunctis oculis claritatem afferunt, si in sole liquescant, & melli admisceantur. Viperæ adeps contra oculorum hebetudines, suffusionesque efficax est, addita cedria, melle Attico, & pari oleo vetere: pilos alis evulsos perunctis radicibus recens, & per se illitus obliterat, atque renasci non patitur.

TAmetsi de adipibus, sevis, & pinguibus, quæ in medicum usum veniunt, copiosè, & abundanter locutus sit Dioscorides, utpote qui non eorum modò facultates, & vires tradiderit: sed etiam rationem docuerit, qua illa curentur, spissa & odorata reddantur, & a putredine vindicentur: tamen cùm de eorum natura, & facultate accuratius (meo quidem judicio) copiosius etiam, & particularius disseruerit Galenus, nec vanum, nec à nostro instituto alienum duximus, hic ea omnia referre quæ ab ipso memoriæ prodita sunt libro 11. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit Pinguedo, & adeps & hæc quoq; communissima sunt inter animalium partes. Nam omnia quæ bene nutriuntur, aut pinguedinem, aut adipem obtinent. Quæ verò macilenta sunt, maleq; nutriuntur, sæpe omnino ne habere quidem apparent, sæpe verò adeò pauculum, idq; siccum, ut ægrè uti possis. Porrò differt à pinguedine adeps crassitie: ac propterea animantibus totam naturam terrosiorem habentibus adeps provenit, velut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter ab igne liquescit, nec facilè, ubi liquata fuerit, rursum concrescit, cogiturve. At adeps nec facilè funditur, liquescítve, & fusus celerrimè coit, ac cõglaciatur, multoq; apparet pinguedine durior. Sus enim benè nutritus, pastusve multam habet pinguedinem, ob naturalem temperamenti humiditatem. At boves, & capræ, & quæcunq; id genus cornigera, ob siccitatem adipem plurimum generant. At tu si voles, oleosam, & pinguem in animalibus substantiam omnem, adipem appellato, ut pleriq; medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus tibi licet. Non tamen licet tibi citra mendacium adipem caprinum humidiorem esse dicere, quàm suum. Nam hic omnium fermè aliorum est humidissimus, ac proinde actione sua vicinam oleo vim possidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: ac proinde cataplasmatis, quæ ad phlegmonas accommodantur, commisceri solet. Qui verò mordicationes perpetiuntur aut in recto intestino, aut in colo, iis potius caprinum adipem, quàm suillum injicimus: non quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde viscetur medicamentis ulcera curantibus, cujusmodi est, quod vocant parygrum) sed quòd caprinus ob crassitiem citius concrescat, suillus autem instar olei defluat: proinde ipsum potius dysentericis, & tenesmosis injicimus, quando morsum eorum mitigare consiliũ est. Porrò ob tenuitatem partium nonnulla acrimonias magis retundunt, ubi nimirum in alto mordicatorum corporum, quod molestum est, hæserit. Nam quod crassarum est partium, minus: magis autem quod subtilium partium est, tota corpora penetrat, & omnibus ipsum saniebus mordicantibus permiscetur. Hac ratione adeps anserinus, quæ in alto corporum mordicant, magis obtundit: sed & suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorum adeps, ac gallinarum. Porrò calidior semper ac siccior est masculorum animalium, & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus. Quippe mas castratus ejusdem semper generis fœminæ assimilatur. Hoc autem sermonis caput commune est, cujus meminisse oportet: Pro animalium temperatura semper existere differentias ejus, quæ in illis est, pinguedinis, aut adipis, aut quocunq; modo appellare licebit totum hoc genus corporis in animantibus oleosi, & pinguis. Igitur cum sus omnibus prope quadrupedibus animalibus in caliditate, ac siccitate inferior sit: proinde pinguedinem quo que minus habet calidam magisq; humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria, & excalfactoria humanorum corporum. Hujus enim meminisse perpetuò oportet in principiis hujus operis dicti. At differentiæ, quæ sunt cujusq; singulatim, in majoris minorisq; ratione sunt. Nam pinguedo suis, ut ad nos quidem, largius humectare potest. sed non æquè excalfacere, ut oleum: verùm pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porrò taurorum adeps suillo multò calidior est, & siccior. Rursum id & hic memoria repetentibus nobis, marem fœmina esse tum caliatiorem tum siciorem: marem autem castratum assimilari fœminæ, velut quicquid juvenilis est ætatis. Et inter juvenilia fœmina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps vitulinus, taurino minus, tum calidus est, tum siccus: & hædorum quàm caprarum, sed & caprarum minus, quàm hircorum: & rursum taurorum minus, quàm leonum: nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit: nam & ipsorum calidissimus est, & maximè tenuium partiũ. Itaq; si ipsum medicamentis ad ulcera, & phlegmonas convenientibus commisceas, non modò nihil adjuveris, verùm etiam læseris, nimirum addita majori, quàm conveniat acrimonia. Inveteratis tamen tumoribus atq; scirrhi in morem indueratis, tum nervorum curvaturis (ἀγυιάλας Græci vocant) & in summa quæcunq; scirrhosa sunt. iis aptissimus est, in quibus sani inefficacissimus apparet suillus. Taurinus autem ab utroq; ex æquo distat, ut quantò calidior siciorq; suillo est, tanto superetur a leonino. Itaq; tanquam in medio consistens, meritò utriq; medicamentorum miscetur generi, & iis scilicet quæ scirrhosis medentur, & iis, quæ phlegmonas concoquunt, cujusmodi est tetrapharmacum quod vocant, ex cera, resina, pice, & adipe constans. Nam sive in hoc taurinum, sive vitulinum, sive hircinum, sive suillum indideris, semper puri movendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Sed suillus si addatur, in pueris & fœminis, & ut breviter dicam, omnibus quibus caro est mollior, competit. Sin taurinum adjeceris, fossoribus, messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, sive ob naturalem temperiem, sive ex ratione, ac forma vitæ, conveniens effeceris. Caterùm adeps omnium inveterascit, se ipso & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoq; magis discussorius. Verùm id omnibus ferè inveterascentibus accidit. quæ quidẽ putrescere non anticipent. Nam vinum, mel, acetũ, frumentum, butyrum, lana succida, oleum omne sive lentiscinum, sive cicinum, sive raphaninum, sive ipsum quod ex olivis conficitur, vetustate & caliora, & tenuioris essentiæ efficiuntur, ac proinde gustantibus apparent acriora, & ad induratos, ægreq; solubiles affectus omnes

Pinguedinis vires ex Gal.

Pingued. & adipis differ.

Caprinus.

Anserinus Gallinarum adeps.

Suillus.

Taurinus.

Vitulinus.

omnes adhibentibus potentius digerentia. Atq; ego sanè gustantibus acriora videri dixi. At quidam, quibus studium est nouum significatus corrumpere, non acria, sed adstringentia vocant id genus omnia, aduſq; piper: tanquam interſit nihil, adstringens, an acre dixeris. Et ſi denuo illos roges de galla, myrtis, meſpilis, mali punici putaminibus, quæ ſidia vocãt, rhoe & omphacio, & hæc dicunt adstringere: tametſi adverſiſſimum ex illis ſenſum percipiamus ei, qui in nobis fit a pipere, pyrethro, napy, euphorbio, capa, allio, & adarce: igitur ſi quemadmodum adstrictionis vocabulum de utroq; affectu, quem gustu percipimus, communiter efferunt, ſic ipſos quoq; affectus unam habere naturam exiſtimant, quidvis aliud potius habendi ſunt, quam homines, ut qui ſoli proprios ſenſus obtineant. At ſi omphacia rhoa, gallam, balauſtium, hypociſtida contrahere, conſtringere ejs noſtram fateantur ſubſtantiam: ſecernere verò, mordicare, ac penetrare, piper, napy, pyrethrum, improprie adstringentia nuncupant, quæ mordicant, & excalfacium. cæterùm in cognoſcendis ipſis medicamentis non peccant. Verùm ſi oportet conjectantem dicere, an in vocabulis, aut in rebus hallucinentur, equidem in vocabulis potius falſos viros illos dixerim, & maximè quibus Græca lingua inſueta eſt, qualis eſt Dioſcorides Anazarbenſis, qui profectò multa bene dixit eorum, quæ de materia medica memoriæ prodidit, cæterùm ſignificata Græcanicarum vocum non ſatis pernovit. Hic ergo cùm ait magis eſſe adstrictorium adipem caprinum ſuillo, ſiquidem acriorem ſignificare velit, per magis adstrictorium, accipimus ſermonem ceu verum. At ſi illud, talem habentem qualitatem, & facultatem, qualem rhus, rheon, hypociſtus, balauſtium, haud verum eſſe ſermonem dicemus. Porrò quoniam viperarum adipem, ubi radicitus pilos ſub alis evulſeris, prohibere illos recreſcere illitum referunt, viſum eſt mihi ejus facere periculum eſſe ſatius: at ubi prout jubent, feciſſem, mentitos comperi, ſicut etiam quòd initia ſuffuſionum ſanet. Verum urſorum adipem alopecias curare verè ſcripſerunt: cùm tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porrò cùm dicant tamẽ vulpinum adipem dolores aurium ſanare, abſ ij ut explicent, quos aurium dolores dicant, ceu non noſcentibus ipſis diſtinguere, quæ dicunt, attendendum non eſt: Alii piſcium adipem laudant, tanquam ad ſuffuſiones aut quemcunq; alium affectum nominare velint, congruat. Alii non ſimpliciter piſcium, ſed addunt fluviatilium: alii verò potius marinorum, quò videlicet aliquid plus ſcire videantur, quam vulgus: hæc Galenus. Cæterùm de Taſſi pinguedine, quæ (ut experimento manifeſto conſtat) contractos nervos, & articulorum duritias emollit, & diſcutit, nihil poſteritatis memoriæ prodiderunt Dioſcorides, Galenus, & Paulus. Nec præterea Galenus pinguedinis curandæ, ac parandæ rationem ullam, quod ſciam, tradidit: nec quibus odoramentis veteres pinguedinem imbuerent, & in unguenti morem conficerent: quemadmodum hac noſtra ætate unguentarii illam parant, quam vulgò POMATA vocamus. Ea autem hoc modo paratur: Sumunt cervini adipis, aut hædi binas libras: ſuilli verò recentis uncias ſex, deinde exemptis membranis, vino albo lavant, exprimuntq; tamdiu, donec vinum omne exeat: poſt hæc elotam pinguedinem in fictile novum, vitro, vel plumbo oblitum conjiciunt, additis nardi Indici granis tribus, caryophyllorum ſemuncia, nucis myriſticæ drachmis duabus, malis appianis, vel ſylveſtribus ſemicotibus ſenis, vel ſeptenis. Hæc omnia in ſufficienti aquæ roſaceæ quantitate macerant die una: deinde lento igne tamdiu decoquunt vas operculo contegentes, & rudicula ſæpius miſcentes, quouſq; univerſa ferè aqua evaneſcat. Percolant deinde linteolo ſpiſſiori ſubdito vaſe mundo, aqua roſarum madente, dimittuntq; concreſcere. Quo facto in fictile novum iterum conjiciunt, adjectis olei amygdalini dulcis unciis ſex, cereæ albæ unciis quatuor, & ad ignem colliquant, ac poſtmodum linteolo percolant in nitidiſſimum catinum aqua roſarum aſſuſa, ſinuntq; concreſcere. Demum eadem aqua moſchum experta, aut alius fragrantibus aquis tamdiu lavant rude miſcentes, donec unguentum illud ad ſummum albeſcat. Tunc enim extrahunt, & vitreo vaſe recondunt, ſervantq; in frigido loco, ne rancorem contrahat. Hoc in Italia frequentiſſimum obtinet uſum ad labiorum, manuum, & mamillarum rimas, tam frigore, quam ab acri ſucco factas. Utuntur eo præterea ad deſquamatam cutem, & ad cruſtoſas papulas, quæ pueris in capite enaſcuntur. Sunt qui ei corallia porphyreo lapide lævigata admiſceant, ut melius, citiusq; rimæ occludantur. Alii verò cinnabarin addunt, ut flammeum referat colorem. Porrò (ut lib. 3 de facult. alim. ſcribit Gal. & Iſach Arabicus in diætis) Adeps omnis in cibis ſumptus ventriculum effundit, appetentiam dejicit, pituitam auget, parum nutrit, ſuccum illaudabilem gignit, alvi fluxiones commovet, retentricem ventriculi facultatem imbecillem reddit: ſenſus & intellectum hebetat, ſomnolentiam inducit, & in ventriculis facilè in bilem vertitur, & in vapores caput petentes. Quare adeps eſt potius in ciborum condimentis, quàm in alimentis expetendus. Στέαρ Græcis, Latinis adeps, & pinguedo appellatur: Arabibus Menim, Vxaham, ſive Saham: Italis, Graſſo: Germanis, Feißt/ Fettigkeit und Schmaltz: Hiſpanis, Gordua: Gallis, Greſſe.

Viperarũ. Urſorũ.

Adeps piſcium.

Taſſi pinguedo.

Pomatæ parandæ ratio, & uſus.

Adipis in cibis facultas.

Μυελὸς. MEDULLA. CAP. LXX.

LAudatiſſima eſt cervina, mox vitulina, poſt hanc taurina, dein caprina, & ovilla. Colliguntur æſtatis exitu, cùm appetit autumnus: quippe cùm aliis anni temporibus concrementum ſanguinis, & veluti caro friabilis, in oſſibus inveniatur: nec facilè cognoſci poteſt, ni quis eam oſſibus extrahat, & recondat. Omnes medullæ molliunt, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent. Cervina perunctos venenata fugiunt. Curantur recentes, adipis modo, aquæ reſperſu ſubactæ, ſelectisq; oſſibus tantiſper elotæ, & in linteum expreſſæ, donec aqua ſyncera emanet: & deterſa ſorde pinna, ſiqua innatet, liquatæ in duplicato vaſe in pilam exprimuntur: & ubi coiere, omni fæce, quæ ad ima ſidit, deraſa, fictili novo reponuntur. Quòd ſi libet incuratas reponere, facito omnia, quæ de anſerum, & gallinarum adipe demonſtravimus.

Medullæ vires ex Gal.

MEdulla, ut ſcriptum reliquit Galenus lib. 11. ſimplicium medicamentorum, vim habet indurata, & ſcirrhoſa corpora emolliendi, ſive muſculus, ſive tendonibus, ſive ligamentis id accidat, ſive etiam viſceribus. Optimam ſemper expertus ſum cervinam, deinde ipſorum juniorum boum, quos vitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum vitulinam appellant. At hircorum, & taurorum tum acrior eſt, tum ſiccior. Itaq; durities ſcirrhoſas diſſolvere nequit, ſi qua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his ſunt prodita. Ex vitulina igitur, & cervina medulla peſſi componuntur uteros emollientes. Et extrinſecus uteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, vim habentia emolliendi: Accipitur autem non ſolum medulla ex oſſibus, quæ ſanè revera eſt medulla, ſed & ex ſpina, quam & ipſam medullam nominant, ſpinalem videlicet: quæ tum durior, tum ſiccior eſt, quàm alia. Illa enim mollior eſt & pinguior: ac proinde ego ſpinalem ſeorſum per ſeſe abſq; illa repono. Sed ea mihi utriuſque medullæ cura eſt, ne aut putreſcant, aut ſitum colligant. Itaq; in hyeme primum eas capio, velut & adipem, deinde in ædibus ſiccis, at ij editis, planè humoris expertibus, cum foliis lauri ſiccis repono. Nam quæ recentia ſunt & humida, multum etiam qualitatis ſuæ illis impartiunt, ut acriores fiant medullæ. At ſi quando ambiente calido, & auſtrino, medullas aut adipem voles reponere, paratum ſit in hoc cubiculum neq; calidum, qualia ferè ſunt quæ meridiem ſpectant (putreſcunt enim in talibus) nec humo pro-

mo proximum, atq; humidum (nam in talibus ſitum contrahunt) ſed ſupernum atq; excelſum, & ad aquilonem converſum, parvas habens feneſtras apertas, ut tam noctu, quam interdiu ab Arcto ſpirantes ventos accipiat: hactenus Galenus. In uſu vero ciborum ſpinalis medulla id nutrimenti corporibus exhibet, quod cerebrum. Idcirco pituitoſum, ac craſſum generat ſuccum, ægre concoquitur, ventriculo nocet, nauſeam concitat: robuſtis tamen ventriculis concocta, bonum præbet alimentum. Medullæ in cibis facultas. *Porrò quæ ex oſſibus elicitur medulla, quanquam largius ſumpta ventriculi appetentiam deſtruat, pituitamq; gignat: ſi tamen probè conficiatur, valentiſſime nutrit, magisq; ori placet, quam ſpinalis, quòd hæc ſapidior ſit in omnibus ſuis partibus.* Nomina. Μυελὸς Græcè: *Medulla Latinè vocatur: Arabicè, Mochial halhadam. ſeu Moch ſimpliciter: Italicè, Midolla: Germanicè,* Marck: *Hiſpanicè, Tuetanos, & Tutanos: Gallicè, Moelle.*

Χολή. FEL. CAP. LXXI.

FEl omne reponitur hoc modo: Recens præligato ore folliculi lino tamdiu demiſſum in ferventem aquam, dum quis ſpatium trium ſtadiorum percurſaret, mox exemptum ſiccatur umbroſo loco, aſperginem non redolente. Sed quod ad oculorum medicamenta adjici ſolet, ligatum lino in vitreum vas, quod mel habeat, immittitur: circumvoluto ad os vaſis lini principio, & operto vaſe reconditur. Eſt autem omnis fellis vis acris, & excalfaciens: intenſis tamen, & remiſſis viribus differunt. Siquidem præſtantius in effectu eſſe videtur fel marini ſcorpionis, & piſcis qui callionymus appellatur, marinæ teſtudinis, hyænæq;: item perdicis, aquilæ, gallinæ candidę, & ſylveſtris capræ, quod privatim prodeſt contra ſuffuſiones incipientes, & oculorum caligines, argemas, & genarum ſcabritias. Ovillo, ſuillo, hircino, atque urſino, taurinum multò efficacius. Felle omni perfacilem, præſertim infantibus, dejectionem quis molietur, ſi intinctum eo tomentum aut fimbriam, ſedi ſubjiciat. Privatim taurino anginæ cum melle perunguntur: ſedis ulcera ſanat, & ad cicatricem uſque perducit. Idem auribus fractis, & purulentis cum muliebri lacte, aut caprino inſtillatum, medetur: & ſibilo earundem ex porri ſucco. Admiſceri inſuevit vulnerariis emplaſtris, & circumlinitionibus, quæ contra venenata parantur: phagedænicis ulceribus colis, & ſcroti doloribus ex melle prodeſt: lepras, furfures cum nitro, & terra cimolia quàm optimè purgat. Ovillum, & urſinum contra eadem pollent, verùm inefficacius hæc præſtant. Urſinum eclegmate comitiales adjuvat. Fel teſtudinum anginis, & in ore infantium nomis prodeſt: naribus inditum comitiales erigit. Sylveſtrium caprarum felle peculiariter peruncti luſcioſi ſanantur. Hircinum idem obit munus: thymia abolet, & luxuriantes elephanticorum extuberationes illitu reprimit. Suillum autem contra aurium ulcera, reliquaque omnia magno uſu aſſumitur.

QUamvis de fellis reponendi ratione, atq; etiam de ejus viribus abunde ſcripſerit Dioſcorides, non tamen ob hoc prætermittenda exiſtimavi nonnulla, quæ à Galeno lib. 10. ſimpl. medicamentorum de fellis facultatibus ſcitè memoriæ Fellis vires ex Gal. *ſunt commendata. Eſt igitur fel (auctore Galeno) ſuccorum, qui in quoq; ſunt animalium, calidiſſimum. Itaq; ſicuti ſanguinem, & carnes diſſimiliter temperata obtinent animalia: eadem ratione & fel. Quocirca calidiſſimorum fel, aliorum quoq; animalium fel excellere neceſſe eſt: & quæ illis minus ſunt calida, proportione & hunc humorem illis ineſſe minus calidum, quanto ſcilicet & in aliis ſunt inferiora. Caterùm hæ differentiæ habentur non modò pro diverſo animalium genere, quòd hæc magis, illa verò minus calida ſint: verùm etiam pro diverſo ejuſdem generis animalium temperamento, ac etiam irritamento. Quandoquidem fel tauri interfecti, qui funibus adaligatus, violenterq; diu tractus, & curſu, & canum latratu defatigatus, & ſitim famemq; & multum laborem perpeſſus fuerit, ab ejus felle plurimùm differre invenietur tum ſubſtantia, tum colore, tum facultate, qui in paſcuis latus liberq;, vitam deſidem, ac quietam duxerit. Fellis bubuli lapis & ejus vires. Nam defatigati, ac vexati animalis fel ſubſtantia craſſius erit, colore nigrius, viridius, aut magis cæruleum, magisq; aquæ ſimile: obidq; etiam longè calidius erit quam alterius, qui in pace, & otio degerit: Ideoq; fel animalium quanto tenuius eſt, ac colore conſtat dilutiore, tantò minus ſpiſſioribus & magis colore ſaturatis excalfacit. Gignitur in bubulo felle lapis quidam nonnunquam ovi magnitudine, croceo colore, facileq; friabilis, cujus Dioſcoridem & Galenum meminiſſe non reperio. Hic (ut pleriq; perhibent auctores) potus veſicæ calculos comminuit. Naribus inditus viſum mirificè acuit, & aquam in oculos fluentem inhibet. Tritus lentis quantitate, & betæ ſucco commiſtus, & in errhinis naribus attractus, comitialibus ſubvenit. Non deſunt etiam qui idem magno ſucceſſu ex vino exhibeant potandum felle ſuffuſis. Deniq; aurata, lupi piſcis, perdicis, & galli gallinacei felle mirificè delectantur in coitu fœminæ, ſi viri pe-* Nomina. *nis eo perungatur. Quod Græcis* χολὴ, *Latinis Fel appellatur: Arabibus, Saratac, aut Merara: Italis, Fiele: Germanis,* Gall: *Hiſpanis, Hiel: Gallis, Fiel.*

Αἷμα. SANGUIS. CAP. LXXII.

SAnguis anſeris, anatis, & hœdi, utiliſſimè in antidota miſcentur. Palumbi autem, turturis, & columbæ, necnon perdicis, oculis cruore ſuffuſis, & recentibus eorum vulneribus, luſcioſisque illinuntur. Peculiariter columbæ ſanguis, cruorem membranis cerebri erumpentem inhibet. Hirci, capræ, cervi, & leporis ſanguis inaſſatus ſartagine, dyſenterias, & cœliacorum profluvia ſiſtit, in vino potus contra toxica efficax eſt. Leporinus ſanguis ita ut tepet illitus, vitia cutis in facie, lentiginesque emaculat. Caninus commode ab his bibitur, quos efferata in rabiem beſtia momorderit: contra epotum toxicum auxilio eſt. Teſtudinis terreſtris ſanguinem epotum tradunt prodeſſe comitialibus. Marinæ autem teſtudinis cum vino & leporis coagulo, cuminoque contra ſerpentium morſus, & hauſta rubetæ venena convenienter bibitur. Taurinus cum polenta illitus, duritias diſcutit, emollitque. Sanguis equarum, quæ admiſſuram expertæ ſunt, in medicamenta additur, quæ erodunt, ſeptica vocant. Sanguine chamæleonis genarum palpebras evelli creditum eſt. Hoc idem viridium ranarum ſanguine præſtatur. Menſtruus ſanguis fœminarum, circumlitu conceptum inhibere exiſtimatur: aut ſi omnino mulier menſtrua ſupergrediatur, levat podagræ dolores, & ignem ſacrum illitus.

Diſſe-

Sanguinis consideratio.

Differens de sanguine Galenus, statim initio lib. 10. de simplicium medicamentorum facultatibus, etsi minimè eat inficias, quin animalium sanguini aliquid insit, quod medicamentorum usu rectè competat, ut Dioscorides. & plerique alii qui de ejus viribus scripserunt, liquidò affirmarunt: declarat tamen, multa de sanguinis viribus a scriptoribus esse prodita, quæ facto periculo fabulosa potius, & vana reperiuntur, quàm vera. Siquidem, ut idem refert Galenus, falsum sanè esse omnibus in confesso est, quòd epotus noctuæ sanguis difficulter spirantes sanitati restituat. Vespertilionum verò peructis virginum mammis, eas extuberare non sinat: pilosq; renasci inhibeat, iis partibus illitus, unde recenter ipsi evulsi fuerint. Falsum similiter esse asserit, comitiales ebibito agni sanguine curari: pilosq; è palpebris evulsos nasci prohiberi viridium ranarum cruore. Quibus facilè conjicere possumus, hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum fortasse culpa mendosum esse, quippe quòd ibi legatur, oculorum palpebras ranarum viridium sanguine depilari, cùm potius Galeni testimonio (etsi sententiam hanc non approbet) evulsi in palpebris pilitharum sanguine renasci prohibeantur. Quin & aliud huic capiti mendum subesse videtur, quòd hic ea, quæ de admissariorũ equorum sanguine prodidit Galenus, de equarum sanguine, quæ admissuram expertæ sunt, legantur. Nisi fortè interpretum vitium sit, qui sexum in Dioscoride perperam mutarint. Præterea inquit Galenus: Tametsi non desint, qui turturis, vel columbæ sanguinem præferant in perforata calvaria, ubi rosaceo melius invenire nihil possis: nonnulli verò laudibus extollant gallorum, gallinarumq; sanguinem ad sanguinis fluorem è cerebri membranis: crocodili verò terrestris ad roborandam oculorum aciem: admissariorum equorum, quod septicus sit, ad exulcerandam ubiq; cutim: domesticorumq; murium ad ἀνθρακίδας Græcus vocatas, id tamen nunquam experiri volui. Metuebam enim (inquit) ne curiosus, vel stolidus viderer, si tantis, tamq; probatis remediis semel præteritis, confiderem sanguinem horum animalium illu plus posse præstare. Quòd si quis hæc experiri volet, certò scio, damnabit non modò, qui talia scripserunt, sed & se delusum facto periculo reperiet. Taurinus autem sanguis epotus antea quam concrescat, inter deleteria recensetur medicamenta, quod haurientem protinus strangulet, ut sexto volumine diffusius dicetur. Ejus nomen Græcum αἷμα: *Latinum Sanguis: Arabicum, Dem: Italicum, Sangue: Germanicum,* Blut: *Hispanicum, Sangre: Gallicum, Sang.*

Vana sanguinis experimenta.

Dioscoridis locus suspectus

Nomina.

Ἀπόπατος. FIMUM. CAP. LXXIII.

ARmentariæ bovis fimum, si recens admoveatur, vulnerum inflammationes mitigat: foliis autem involvitur, & calefactum cinere ferventi superponitur: coxendicis cruciatus fotu compescit: illitum aceto duritias, panos, & strumas discutit. Privatim suffitu fimi, quod à masculo bove redditum est, procidentes vulvæ reprimuntur: accensi nidore culices abiguntur. Fimum caprarum præsertim in montibus degentium, potum in vino, regium morbum emendat: menses cit cum odoramentis haustum, & partus evocat. Tritum in farinam, & impositum lanis cum thure, fœminarum profluvia sistit, cæterosq; sanguinis impetus ex aceto cohibet. Medetur alopeciis exustũ, & cum aceto, aut oxymelite illitum: cum axungia vero impositum, his qui podagra tentantur auxilio est. Caprillum in aceto decoctum imponitur serpentium morsibus, ulceribus quæ serpunt, igni sacro, & parotidibus. Utilem ischiadicis tionem hunc in modum accipiunt. In eo interstitio, ubi pollex brachiali committitur, cava veluti lacuna subsidet, in qua lana oleo imbuta substernitur, deinde sigillatim ferventes stercoris caprini pilulæ imponuntur, dum vapor per brachium ad coxam sentiatur pervenire, & coxendicis dolorem mitigare: ideoq; ad genus Arabica appellatur. Ovillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni rosaceo cerato exceptum. Fimum suis sylvestris aridum, in aqua, aut vino potum, rejectiones sanguinis sistit, vetustum lateris dolorem mulcet: ad rupta, & convulsa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato rosaceo medetur. Tam asinorum, quàm equorum fimum, sive crudum, sive crematum, addito aceto, sanguinis eruptiones cohibet. Armentarii, qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in vino, mox potum, contra scorpionum ictus magnopere auxiliatur. Columbinum vehementius & excalfacit, & urit: cum hordacea farina mistum, strumas ex aceto discutit, carbunculos emarginat, tritum cum melle, lini semine & oleo: ambustis igni medetur. Gallinaceũ verò omnia eadem, sed inefficacius præstat: privatim tamen contra venena fungorum, & coli cruciatus ex aceto aut vino bibitur. Ciconiæ fimum, si ex aqua hauriatur, comitialibus prodesse credunt. Vulturini fimi nidore partus excuti produntur. Murinum detritum cum aceto, & illitum, alopeciis medetur: cum thure & mulso calculos expellit: subditæ infantibus muscerdæ, alvi dejectionem promovent. Caninum, quod flagrantissimo canis sydere fuerit excetum, cum vino, aut aqua potum, sistit alvum. Humanum stercus illitum, vulnera ab inflammatione vindicat, & obiter intumescere non patitur: sed ea statim glutinat: sicca ex melle anginæ perungi commodissimè traduntur. Terrestris crocodili fimum, crocodileam vocant, quæ mulieribus colorem nutrit in facie, nitoremq; servat. Optima est candidissima, & friabilis, amyli modo, minimè ponderosa, in humore statim eliquescens: quę cùm teritur, fermenti acorem quadantenus refert. Adulterant eam struthionum fimo quos captos oryza pascunt, ipsumq; non dissimile vendunt. Alii amylum, aut cimoliam miscent, & adscito anchusę colore per rarum cribrum paulatim exprimunt, ut se contrahat in vermiculorum speciem: qui siccati pro crocodilea væneunt. Inter omnes convenire invenio, humanum stercus, caninumque gutturi impositum, anginis auxiliari.

Stercoris vires ex Gal.

Humani stercoris experimentum.

Stercus, ut posteritatis memoriæ prodidit Galenus libro 10. simplicium medicamentorum, vim habet vel maximè digerentem. Verùm humanum ob fœtorem abominandum est. At bubulum, caprinum, crocodilorum terrestrium & caninum, ubi ossibus duntaxat vescuntur, neq; graviter olet, & multa experientia non tantùm nobis, sed & aliis medius me natu majoribus comprobatum est. Siquidem Asclepiades, cui cognomentum erat Pharmaceon, & alia omnia conposita medicamenta collegit, ut multos impleret libros, & stercore ad multos sæpe affectus utitur, non modo medicamentis quæ foris imponuntur commiscens: sed iis quoq;, quæ intrò in os sumuntur. Cæterùm humani stercoris hoc habeo experimentum. Assidue quidam a phlegmone ad fauces existentib. vexabatur, adeò vehementer, ut suffocationis subiret periculum, & sane ob hoc periculum venam secare cogebatur. In hunc cùm forte quis incidisset, pollicitus est se præbiturum medicamentum, & se vocari, si quando rursus aliqua in parte gutturis emicuisset phlegmone, ante sanguinis missionem præcepit. Itaq; vocatus, medicamento illito, statim hominem curavit. Ut autem iterum profecit, non in ipso tantum, sed & in aliis

in aliis, qui similiter erant affecti, rogabat is qui assiduo suffocari periclitabatur, data mercede, ut se medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecuniæ sumptu liberalis Porrò ubi conventum esset de pretio, is qui vendebat scripturam: Hoc medicamentum, inquit, per antipatheian quandam utilitatem obtinet. Esse autem eam antipatheian, ut qui curatur nesciat, unde conficiatur. Jussit itaq; alium daret, qui pro ipso disceret, quiq; jurejurando reciperet, sese nulli ejus medicamenti facturum copiam, priusquàm ipse, qui dedisset, foret defunctus. Itaq; à morte ejus, qui indicarat, non tantùm ille qui didicerat, suum hominem, sed & alios sanabat: & mihi ne petenti quidem medicamenti exemplum volens ac lubens obtulit. Erat autem stercus pueri siccum, cum melle Attico ad lævorem tritum. Victitabat autem puer, cujus stercus accepturus erat, ut ipse qui medicamentum dederat ostendit, lupinis, illis videlicet, qui ex more edi solent cum pane bene cocto in clibano, modicum salem, & fermentum habente. Præbebat autem bibendum vinum vetus: atq; hæc omnia mediocri in quantitate, modo ut perfectè ea puer posset concoquere. Itaq; cùm primo die eo victu esset usus, postero tamen die nondum stercus capiebat, sed in eo quoq; die rursum eodem alebat victu, ac tertio demum excretum sumebat: ac postea arefacto utebatur, similiter ut stercore canino, ut antè dictum est. Dicebat autem illum, qui docuerat, fugitantem alios cibos ob fœtorem, prætulisse lupinos: sese verò experimenti gratia, carnes gallinaceas, aut perdicũ ex aqua aut tenui jure bene coctas persæpe exhibuisse, & medicamentum nihilo minus operatum. Atq; ego sanè hæc tibi de humano stercore narrare

Aqua, & oleum ex humano stercore.

possum: hæc Galenus. Cæterùm fit ex humano stercore vitreis organis aqua, præsertimq; ex eo, quod homo rufus excreverit, quæ cuniculosis, exedentibus, sinuosis, & contumacibus ulceribus mirificè opem præstat. Delet & oculorum argemas ac nubeculas. Quinetiam carcinomata sanat exterius adhibita. Intus verò sumpta comitiales juvat, lapidem in renibus, & vesica comminuit: aqua intercute laborantibus prodest: item & iis auxiliatur, qui non modò à cane rabido demorsi sunt, sed etiam ab omnibus aliis animalibus icti, quæ venenum ejaculantur. Porrò oleum, quod post ejus stillatitiam aquam è

Bubulci ster. vires ex Gal.

organo emanare solet, carcinomata, sinus, aliaq; ulcera, quæ Græcis cacoethe dicuntur, etiam valentius sanat. Bubulci deinde stercus (ut idem Gal. citato loco scriptum reliquit) exiccantis attrahentisq; & ipsum est facultatis, ut palàm facit, dum apum vesparumq; morsus juvat. Atq; hæc ut à proprietate substantiæ totius juventur, fieri potest. Cæterùm humanum illud vere collectum, cum boves herbas depascuntur, impositum rusticorum phlegmonas discutit, & aqua intercute laborantes juvat. Sciretamen oportet, omnia genus medicamenta durus agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossorum, & messorum, & qui opus obeunt adeò validum. Quæ & ad eorum scirrhosos tumores aceto in cataplasmatis formam composita illinuntur. Caprinum præterea digerentis, & acris est facultatis, adeò ut induratis scirrhorum in modum tumoribus

Caprini ster. vires ex Gal.

congruat, nec tantùm lienis, ad quos creberrimè medici non pauci hujusmodi stercora applicant, sed etiam aliarum partium. Siquidem ego (inquit Galenus) eo usus sum ad genu tumorem habens inveteratum, & ægrè solubilem, jusso fieri cataplasmate ex farina hordeacea per oxycratum, indito videlicet hoc stercore, & mirificè homo ille fuit adjutus. Erat autem rusticus, in quo id factum est. Et jam etiam alius rusticus, cùm sic usus esset, non tantùm in genu, sed etiam aliis in partibus ad tumores similes, perinde adjutus est. Nam acrius est medicamentũ, quàm ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui molli sunt carne, sanare possit. Quin & ad aquam intercutem, & ad splenicos varie caprino stercore utimur. Sed & ustũ tenuiorum quidem partium, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrem sanè ad alopecias congruit, & omnia adeò quæ extergentia medicamenta desiderant, ut lepras, psoras, lichenas & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas, & bubonas diuturniores. Est enim vis ejus cujusq; etiam usti, absterssoria, & digerens, nec eam parvam habet digerendi potentiam. Nam medicus quispiam ex iis, qui in agris, & vicis medicinam exercent, utebatur eo ex aceto ad viperarum morsus, & multò sanè etiam magis aliarum bestiarum, ac profectò ex iis complures servavit. Et hic ipse quoq; medicus arquatis potandas ipsas σπυρίδας, hoc est, pilulas caprinas ex vino præbuit, & ad profluvium muliebre cum Thure apposuit. Quæ omnia sanè optimus medicus ignorare non debet, cæterùm potiora eligere potissimum ad urbanos, & honoratos, alicujusq; existimationis viros: in quibus equidem ego tali nunquam sum usus medicamine, cùm multò meliorum suppeteret copia. Attamen existit nonnunquam talium usus, aut in natione, aut rusticatione, cùm scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis duræ, ac asinus. Nam ejusmodi multos in agris reperias dignos, qui bibant spyrathos. Cæterùm è canibus ossa comedentibus stercus præterquam quod cæteris tum præstantius, tum candidius habeatur, fistula gutturi insufflatum anginam curat: sicuti & dysenteriam ex lacte caprino haustum, in quo prius igniti calculi fuerint extincti, aut ignitum ferrum, quod Græci σιδηρίτιν vocant. Quinetiam periodicas, circulares ve fugat febres, si cochlearis mensura in accessu ex vino præbeatur bibendum inscio patiente. Prodest & malignis ulceribus insperssum, vel emplastris ad id facientibus commistum. Pollet etiam suis viribus

Canini stercoris vires.

Lupini ster. vires ex Gal.

Lupinum: idcirco id magnis laudibus extulit Galenus citato loco, sic inquiens: Lupinum stercus quidam colicis potandum dabat, non tantùm ipsis paroxysmis, sed etiam in intervallis, si quidem phlegmone vacarent. Quorum ego quosdam vidi non amplius hoc affectu correptos, & correptos non amplius id graviter passos, sed nec post paucum temporis. Accipiebat autem ille albius potius luporum stercus, quale ubi ossa ederint, solent excernere: verùm illud etiam in eo mirabar, quod vel suspensum, evidenter sæpenumero juvisset. Itaq; hic stercus capiebat, quod non decidisset in terram, id quod non erat inventu difficile. Ea enim est luporum natura quæ canum, ut suspenso altero posteriorum crurum, & mejant, & cacent in emittenti quopiam loco ex terra. Itaq; in spinis sæpe æstate stercus lupinum reperitur, & fruticibus, vepribus, herbisq; procerioribus. Invenitur porrò in stercore illorum & nonnihil ossium devorati animalis, quod ut effugit commansionem, ita & concoctionem: quo & ipsum contendens ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac si homo esset puritatis amans, miscebat & salis quippiam, aut piperis: aut quippiam ejusmodi. Ut plurimùm autem ex vino albo consistentiæ tenuis bibendum præbebat: interim verò etiam ex aqua. Hoc ergo stercoris, quod patientibus ilibus applicandum esset, jubebat suspendi vinculo confecto ex lana, non cujuslibet ovis, verùm multò præstabat eam esse ovis à lupo laniatæ, unde quod ad hunc usum accommodaretur, esset conficiendum. Quòd si talis non adesset lana, ex pelle cervina, & lorum quod cingeret ilia, & in quo stercus contineretur, parari præcipiebat. At nos ollulam ad magnitudinem maximè fabæ confecimus, quam experiundi gratia indito stercore quibusdam suspendimus, nec potuimus non mirari, cùm plurimos ipsorum videremus adiutos: cæterum ad ollulam duas ceu aures affiximus per quas lorum transmitti posset. Quòd autem ciconiæ fimum comitiales juvet, planè refellit Galenus, asserens eos esse redarguendos, qui talia scripserunt. De ovillo, columbino, gallinaceo, & murino, & crocodilino, cùm satu superq; disserunt Dioscorides, nec plura à Galeno. & aliis descripta repererim, quæ medicinæ magis competere possint. non est quod amplius addendum existimem Veruntamen animadvertendum est, quòd, quemadmodum etiam de animalium fellibus diximus, stercora ipsa inter se plurimùm differunt temperamenti, & victus animalis ratione. Quippe quòd alterum sit altero plus, minusve calidum, pro animalium diversorum generum temperie, aut pro alimentorum temperamento in ejusdem speciei animalibus. Cæterùm non duxi prætermittendum, quod de Ibicis stercore scribit Marcellus em-

Ciconiæ stercus.

Ibicis stercoris mira facultas.

lus empiricus, ad ischiadicos, & arthriticos, cum certè admirabile sit auxilium. Ille itaq; sic habet: Incredibile & unicum remedium ischiadicis & arthriticis hoc est, quo & ipse Ausonius medicus sanatus est, & multos ita jacentes, ut movere se sine cruciatu nequirent, intra quinq; dies stare, ambulare autem intra septem dies facit. Conficitur sic: Fimum Ibicum luna septimadecima colliges, quanquàm & alia luna vetere collectum, simili efficacia prosit, dum modo medicamen septimadecima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodo impar sit numerus pilularum, in mortarium mittes, atq; adjicies piperis grana vigintiquinq;, diligentissimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi sextarios duos & contritis prius pilulis universa misebis, & repones in vasculo vitreo, ut cùm fuerit opus, paratum habeas medicamentum ad subveniendum. Sed ut major sit medicamenti efficacia, luna septimadecima illud facere debebis, & cùm daturus fueris, à die Jovis incipe, & per dies septem continuos dato, ita, ut qui remediandus est, stans in scabello contra orientem bibat: quæ potio, si ita, ut scriptum est, data, & observata fuerit, etiam si omnibus articulis, & coxa infirmus contractusq; fuerit & immobilis, ac desperatus jacuerit necesse est, ut septima die ambulet. Hæc ille: qui etsi non dixerit, quantum hujusce medicamenti quotidè sumere affectos oporteat, intelligendum tamen censeo, ut in septem æquales partes dividi debeat, & una quotidie sumi. Quod Græcè κόπρος, Latinè stercus & fimum vocatur: Arabicè Hebel, Zebel, aut Bhar, hauuam: Italicè, Sterco: Germanicè, Dreck: Hispanicè Estiercol: Gallicè, Fiante.

Nomina.

οὖρον. URINA. CAP. LXXIIII.

HUmanam urinam suam cuique bibere, contra viperæ morsus ac venena, incipientemq; aquam inter cutem proderit: scorpionis, viperæ marinorum, draconisque morsus, ea convenientissimè foventur. Canina ad perfundendos canis morsus idonea est: pruritus, & lepras nitro addito expurgat. Sed vetus ulcera capitis manantia, furfures, psoras, & fervidas eruptiones, multò magis abstergit: nomas, & præcipuè genitalium, cohibet: auribus infusa manans pus supprimit: decoctaq; in calyce mali punici, earum vermiculos abigit. Pueri impubis resorpta urina, orthopnoicis auxiliatur: decocta in æreo vase cum melle emendat cicatrices, argema, caliginesque: ex ea & cupro idoneum auri ferrumen conficiunt. Quod in urina subsidit illitu ignem sacrum mitigat: fervefactum cum cyprino, inditumq; vulvæ dolores mulcet, strangulatus levat, genas deterget, oculorum cicatrices expurgat. Taurina si cum myrrha instilletur, aurium dolores lenit. Aprina viribus eisdem prædita est: privatim comminuit vesicæ calculos, & potu expellit. Caprina ad aquam quæ cutem subiit, cum nardi spica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur: urinamq; per alvum extrahit: aurium doloribus instillata medetur. Asinina traditur renum vitiis mederi. Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simulac excernitur, glaciari coireve in calculi duritiam vulgò creditum est: quare quod de ea proditum est, vanum esse convincitur. Est enim quod à nonnullis vocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quòd pennas ad se alliciat. Id potum ex aqua, stomacho alvoque fluxione laboranti convenit.

URina omnes quidem, ut scriptis tradidit Galenus lib. 10 simplicium medicamentorum, facultate sunt valida: sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum. At urina hominis omnium propè aliarum urinarum est imbecillima, exceptis porcis domesticis, quibus exempti sunt testes. Nam illorum similis est totius corporis temperatura temperiei hominum, & urina similiter debilis. Verùm montanorum aprorum valida est, ut etiam ex odore apparet, qui utiq; acerrimus est. Hac utuntur Hetrusci ad puerorum vermes, oleum suo in utriculo urinæ admiscentes, & in fumo tandiu suspendentes, donec crassescat ad mellis spissitudinem: deinde illud diligenter asservant, eoq; puerorum nares, tempora, & umbilicum inungunt magno sanè successu: nam & ego sæpe periculum feci. Sed quamvis Dioscorides complurium urinarum vires descripserit, ut quas variis, ac diversis morbis utiles existimaverit, Galenus tamen urinarum medicamenta parvipendisse videtur. Quippe qui crediderit (quemadmodum & de sanguinibus differens inquit) cùm parata reperiantur valentiora medicamenta, ac experimento comprobata, iis præcipuè morbis congruentia, quibus urinam conferre nonnulli autumant, earum medicinas ad curiosos superstitiososq; spectare magis, quam ad peritos medicos, qui hæc nauseosa, incertaq; remedia nunquam probatis, expertisq; præponunt. Quòd autem puerorum urina ægre spirantibus conferat (ut Dioscorides auctor est) minimè probat Galenus, cùm loco citato inquit: Urinam pueri orthopnœæ vocatæ gratia ebibere necessarium non est, cùm sint & alia medicamenta, quæ huic medeantur affectui. Quin cùm bibisset quidam, affectu liberatus non est, ut non eximium quid præter alia possideat. Chrysocollæ conficiendæ rationem, quam fieri ex puerorum urina prodidit Dioscorides: quamq; sepiasiarii, & aurifices vulgò Borrace nominant, duobus in locis scriptam reliquit Galenus lib. 9 simplicium medicamentorum, ubi de ea speciatim egit, & lib. 10. eorundem de urinis differens. Et quamvis (ut libro quinto dicetur) legitima, probataq; chrysocolla fossitia habeatur, fit tamen artificio ex pueri urina in ardentissimis solis caloribus, æreo mortario, atq; etiam pistillo æreo tamdiu circumacta, donec mellis spissitudinem assequatur. Præfertur, quæ hoc modo parata sit, ad contumacia ulcera sananda, exedentiaq; coercenda. Illud profecto vanum, ac fabulosum esse manifestè deprehenditur (ut hic Dioscorides scribit, & nos eum secuti superiori libro in succini mentione ostendimus, quòd urina lyncis, simulac excernitur, duretur, coëatve in lapidem illum, quem Lyncurium vocant. Quippe quòd is inter succini genera ab omnibus fide dignis auctoribus recenseatur: quòd suæ proprietate naturæ pennas ad se trahat, quemadmodum & cætera succini genera paleas, festucas, ac levissima quæq; alliciunt. Quantam verò à legitimo lyncurio vulgaris ille lapillus differat, qui officinis lapis lyncis appellatur, & cujus est usus apud sepiasiarios, & medicos, qui simpl. medicamentorum scientiam negligunt, ut dijudicent, qui simplicium historias, & facultates optimè norunt. Quandoquidem is, quem pro fabuloso lapide lyncis venditant impostores, lyncurium succini genus haudquaquam est, nec alius quivis lapis ei viribus respondens, nec siquidem urinam ciet, & renum, vesicæq; calculos comminuat, ut sepiasiariorum, & medicorum vulgus opinatur: quippe rum Dioscoridis, aliorumq; in re medica bonorum auctorum familiaritatem curant. Cæterùm hinc satis constare arbitror, Christophorum Encelium (pace viri alioquin docti dixerim) planè hallucinari, quod lib. 3 cap. 27. de re metallica, poetarum fortasse, & aliorum quorundam fabulis addictus magis, quàm veris probatissimorum auctorum testimoniis probare contendat, Lyncurium ex urina lyncis coalescere, atq; ex maris urina fulvum fieri, ex fœmina verò urina album. Hanc autem opinionem suam ex eo comprobare videtur, quòd aliquando in vesica apri, itemq; sus domestici lapillos invenerit. Ex quo postea colligit, mirum non esse, quod lyncis quoq; urina in lapillos concrescat. Sed quam levis & infirma sit hac ratiocinatio, ut comprobet quod contendit, quamq; vana sit opinio hæc, eorum sit judicium, qui magnis laboribus multis

Urinarū facultat. ex Gal.

Urina aperi.

Urinæ medicinas contemsit Galenus.

Chrysocolla factitia.

Vana de lyncurio opinio.

Lapis lyncis vulgatus.

Encelii opinio vana de Lyncurii generatione.

multis ſtudiis, ſummaq; diligentia rerum ſimplicium peritiam ſunt aſſecuti. Atq; hactenus de urinis, & lyncurio. Reſtat modò, ut etiam de Saliva aliquid in medium afferamus. Itaq; cum ejus non meminerit hic libris Dioſcorides, poſitq; nonnullis humani corporis morbis opitulari, ea de ejus viribus, & facultatibus hic referam, quæ à Galeno libro decimo ſimplicium medicamentorum memoriæ produntur his verbis: Sielon, ſive ſialon, ſive ptyelon appellare libet, nihil intereſt. Salivę vires ex Gal. Verùm id ſciendum eſt, vim ejus eſſe differentem, tum in animalium ſpeciebus, tum eorum unoquoq; ſano, aut agroto, jejuno aut ſitibundo, aut cibo potuq; ſumpto. Item urina, & bilis, & ſudor: ſic etiam ſaliva ſumpto quidem cibo imbecilla eſt: valida & acris eorum, qui ingenti aut fame, aut ſiti premuntur. In medio utriuſq; eſt eorum qui probè concoxère quidem, nondum tamen cibum potumve ingeſſerunt. Hac ergo ſaliva nutrices puerorum lichenas curant, parvum videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idq; faciunt ſubinde tanto ſcilicet intervallo, dum ſalivæ vires in lichene perdurent, ac nondùm ſint extinctæ. Sed & triticum mandentes ruſtici non pauci ſuranculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cùm ſi macerarent aqua, non æquè prodeſſet. Ex quo liquet ſalivam ipſam auxilii robur adferre. Atq; corporibus mollibus, & puerorum, panem, non triticum imponunt ore commanſum. Porro omnia ſic commanſa digerunt, & ſugillata, cæteraq; ecchymomata, maxime ubi panis ſimul cum paucoradiculæ fuerit commanſus. Porrò tota ſal ſtantia vel maxime adverſa eſt ſaliva beſtiis hominem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poeta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem ſeſe oſtenſurum, quæ ſcorpios interficeret: ubi illam ſemel dixiſſet, in ſcorpium expuit: inde rurſum eam obmurmurans iterum ſcorpium conſputt: ac ubi tertio dixiſſet, atq; expuiſſet, mortuus eſt ſcorpius. At poſtea ego abſq; incantatione à ſola ſaliva morientem vidi ſcorpium, idq; celeriter paſſum a ſaliva eſurientium, aut ſitientium: tardè autem ab illis, qui cibo, potuq; fuerant impleti. in aliis autem proportione. Quod δέος Græci: Latini, Urina, & Lotium nominatur: Arabibus, Baul: Italis, Orina. Quod verò σίελον, σίαλον, καὶ πτύελον Græce, Saliva Latinè, pariter & Italicè vocatur: Arabicè, Buſach, Bezach, & Ihab. Nomina.

Μέλι. MEL. CAP. LXXV.

PRincipem locum obtinet mel, quod Atticæ regionis eſt, præcipuè ex Hymetto, mox Cycladibus inſulis, & è Sicilia, cognomine hyblęum. Magis probatur dulcius & acre, odoratius, ſubflavum, nec humectum, grave & minimè fluxum, quod ob ſequacem lentitiam non facilè abrumpitur, tractumq; reſilit in digitos. Mel abſtergendi vim habet: ora venarum aperit, humores evocat, qua ratione in ſordida ulcera, ſinusque, commodiſſimè infunditur. Decoctum, atque impoſitum, abſcedentem carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum: item aurium ſonitui, & dolori cum feſſili ſale trito, tepidum inſtillatur: lendes, & fœda capitis animalia illitum necat: nudam glandem recutitis operit, præſertim quæ circunciſione aperta non eſt, ſi melle præputium à balneo triginta diebus emolliatur: oculorum caliginem diſcutit: faucibus, tonſillis, anginæ, collutum gargarizatumve medetur: urinam ciet: auxiliatur tuſſi, & à ſerpente percuſſis: contra hauſtum meconium, cum roſaceo calidum aſſumitur: adverſus venena fungorum, & rabioſi canis morſus linctum, aut potum proficit: crudum tamen alvum inflat, tuſſim laceſſit, & ea de re deſpumati uſus aptior eſt. Primatum tenet in mellis genere vernum, deinde æſtivum: hybernum vero, utpote quod craſſius conſtet, deterrimum reputatur, ceragini faciundæ idoneum. Quod in Sardinia gignitur mel, amarum eſt, quoniam apes ibi abſinthio veſcuntur: quo vitia cutis in facie, & maculę aptiſſimè perunguntur. Heracliæ in Ponto quibuſdam anni temporibus, propria quorundam florum dote mel conflatur: quod qui edêre, mente alienantur, ac ſudore diffluunt. Remedio ſunt eſitata ruta, & ſalſamenta, aut epotum mulſum: reſumpta, quoties vomitione rejiciuntur. Acre autem eſt, & olfacta ſternutamenta movet. Quod cum coſto illitum, fœminarum cutem emendat, & cum ſale ſugillationes rapit. Eſt & aliud concreti mellis genus, quod ſaccharon nominatur. In India verò, & felici Arabia in arundinibus invenitur: ſalis modo coactum eſt, dentibus, ut ſal, fragile: alvo idoneum, & ſtomacho utile, ſi aqua dilutum bibatur: vexatæ veſicæ, renibusque auxiliatur. Illitum ea diſcutit, quæ tenebras oculorum pupillis offundunt.

MEL.

Mellis conſider. MEL, quod apes colligunt, omnibusq; vulgariſſimum eſt (auctore Galeno lib. 3. de alimentorum facultatibus) oritur in plantarum foliis, earumq; neq; ſuccus, neq; fructus neq; pars, ullo pacto dici poteſt, ſed ejuſdem cum rore generis eſt: non tamen aſſidue, nec copiosè, ut ille, provenit: repertumq; eſt aliquando æſtate ſuper arborum, ac fruticum, herbarumq; folia

quæ folia mel quàm plurimum, adeò ut agricolæ velut ludentes canerent, Jupiter melle pluit. Cui subscribens Plinius lib. 11. c. 12. sic inquit: Mel ex aëre venit, & maximè siderum exortu, fitq; præcipuè ipso sirio explendente, nec omnino prius vergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaq; cum prima aurora arborum folia melle roscida inveniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumq; concretum sentiunt. Sive ille est cœli sudor, sive quædam siderum saliva, sive purgantis se aëris succus: utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. Nunc verò è tanta cadens altitudine, multumq; dum venit sordescens, & obvio terræ halitu infectus: præterea à fronde, ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum: ore enim vomunt, ad hæc succo florum corruptus, & alveis maceratus, totiesq; mutatus, magnam tamen cœlestis naturæ voluptatem affert. Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Hactenus de melle Plinius citato loco. Verùm enimvero (ut idem auctor est libro 11 cap. 14.) mel, quod in Creta Carina monte colligitur, muscæ non attingunt, nec eo in monte eædem usquam reperiuntur. Porrò venenatum mel, quod in Heraclia Ponti provenit, cujus hic meminit Dioscorides, Plinius quoq; recensuit libro ante citato, ca. 13. subjunxitq; & alterum eodem in Ponto gignigente Sannorum, quod ab insania, quam gignit, Mænomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent sylvæ. Habentur præterea & alia mellis genera, quæ roscida non sunt, sed ex plantis nascuntur, ut illud, quod ex anacardiis fluere Arabes scribunt, & inter Græcos Strabo Geographicorum libro 15. ex arborum siliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, mellis plenas, quod qui ederint, non facilè evadant. Quinetiam refert Pomponius Mela tertio de situ orbis tam pinguis alicubi, & tam feracis soli Indiam esse, ut in eo mella ex arborum frondibus defluant. Exprimitur etiamnum è vulgaribus siliquis, quæ Græcis περσέτια dicuntur, quo tam Indi, quàm qui Trogloditicam Arabiam incolunt, gingiberis radices recentes virides q; asservant, ac etiamnum myrobalana omne genus. Quod facilè conjicitur ex iis quæ ex Alexandria Aegypti Venetias quotannis comportantur. Cæterùm non desunt inter recentiores medicos, qui disputant, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt veteres, præsertim Dioscorides & Galenus, in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Saccharo dici possit. Et quamvis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis usus saccharum, & quod ab antiquis describitur, unum & idem esse, quòd ex eadem proveniant planta, tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio arundinum genere concrevisse antiquorum saccharum, de quo inter mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus, concrescereq; ad hanc diem usq; ex cœlesti rore, quemadmodum & id quod mannam vocamus: non autem in iis arundinibus, è quibus in aqua decoctis hujusce ætatis saccharum in Medera, Sicilia, Creta, Rhodo, & Cypro insulis, ac etiam in Aegypto exprimitur. Qua in re eos viros alioqui doctissimos, planè hallucinatos crediderim, quòd nullo, ut puto, auctorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, mannæ in modum ex rore concrescere antiquorum saccharum solis ardore super arundinum folia tam in India, quam in felici Arabia. Quippe quòd nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec veterum, vel recentiorum quemquam, concrescere saccharum in arundinum foliis, ex rore solis fervore concreto sive potius exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, ut mihi refellenda videatur eorum sententia. Nam si verum illud esset ut ipsi imaginantur, non modò non est credendum, sed ne cogitandum quidem Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medicamentorum historias literis, memoriæq; mandavit, silentio præteriisse tam pulchrum & admirabile, scituq; dignum naturæ opus in saccharo conficiendo. Nec minus id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. 3. de alimentorum facultatibus aërei mellis historiam, quod nos manna vocamus, quodq; sua ætate in monte Libano, aliisq; locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis veritati consonum videtur, ut dicamus, nil aliud veteribus saccharum extitisse, quàm nostratis saccharis arundinum lachryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo perinde ac gummi, exterius concreverit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius lib. 12. c. 8. sic inquiens: Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis avellanæ magnitudine: hæc Plinius. Ex quib. facilè cognosci potest, quòd non ex rore, ut mannæ evenit, coalesceret antiquorum saccharum super arundinum folia, sed quod fractis calamis earum internodiis cohæreret collachrymans, è quibus vulgare nostrum conficitur. Quandoquidem hoc modo resinæ, gummæq; omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (ut equidem arbitror) Manardi, ac Fuchsii sententiæ prorsus adversatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria manna à sole tacta, dum arborum inhæret foliis, parvo temporis intervallo in auram evanescit (ut libro primo diximus in mannæ mentione) eadem fanè ratione id saccharo evenisset, si ex rore (ut ipsi contendunt) concresceret. Siquidem à sole tactum, rarefactumq; facile dissiliisset in auram, nec gummium modo concrevisset. Eoq; magis, quòd nusquam legerim in Dioscoride, nec Galeno saccharum è foliis arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo libro 15. Geographiæ, ubi apertè scribit, in India arundinum mel sine apibus gignere: non autem quòd ex rore in arundine fiat. ut quidam pervicax, ignarusq; medicus mecum contendere, atq; etiam, ut suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est veritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus & Plinius antiquorum saccharum durum esse, salis modo coactum, album, dentib. fragile, ex his conjectare licet, è rore saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potius mandentibus tenax & ceræ modo lentescens. Quare crediderim antiquis saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinum saccharifer arum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens solis calore concreverat, ut & saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quòd cum accuratissimè perpendissent homines, liquorisq; præstantiam agnovissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neq; id incassum attentasse videntur, quandoquidem sacchari integros calamos assumentes, minutimq; incidentes, ignis calore tamdiu decoxerunt, donec universus liquor absumpta igni aqua, diu efferveſcens in saccharum salis modo in vasis fundo concreverit. Verùm etsi saccharo arte facti nihil meminerit Dioscorides, & Galenus, non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse. Solini auctoritate freti, qui in Indiæ palustribus arundinem ita crassam progigni ait, ut fissis internodiis lembi vice vectitet navigantes, è cujus radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suavitatem. At qui liquorem hunc, qui ex harum cannarum radicib. elicitur, saccharum nostri usus fuisse existimant, procul dubio falluntur, quòd Indi non modò ex decoctis cannarum, sed aliarũ quoq; arborum radicib. sibi potus parent, cùm illius cœli & soli clementia frequentissimæ sint plantarum radices quæ mellea dulcedine imbuuntur, ut Strabo testis est loco nuper citato, ubi sic inquit: Nullus annus in India invenitur utroque tempore sine pluvia, quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda: fructus autem arboreos multos gignit arborumq; radices, præsertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aqua à solibus tepefacta, tam cœlesti, quàm fluviali: adeò quod ea, quæ apud alios & fructuum, & succorum maturitas dicitur, apud illos

Mel Heracleoticum.

Mellis genera non roscida.

Sacchari consideratio.

Manardi, & Fuch. opinione probata.

Antiquorum Saccharum.

Factitij sacchari inventio.

Aliquorũ lapsus.

concoctio est: quatantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoq; suffragatur, illud explicans hoc carmine:

Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quinetiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus versibus attestatur, dum inquit:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex iis palàm est, hos omnes de factitiis Indorum potionibus, quæ iis vini loco sunt, fuisse locutos: non autem quod ex illis canarum radicibus saccharum aliquod pararetur. Quandoquidē & nos è glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressis q; siliquis, sicut & alij è dactylis, dulces elicimus succos ad varij usus potationes: quemadmodum & occidentales Indi, è pluribus dulcibus arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed nō ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præstent, esse mel, neq; saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ arundines radicibus dulcissimum præbeant succum, non modò illæ magnæ, sed etiam quæ ibi nascuntur, nostris fortasse non multò grandiores: cùm etiam nostrates recentes mansæ quadantenus ori dulces sentiantur. Quòd autem minores arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicavit abunde Marcus Varro, cui non magna nimis est arbor. In hoc tamē à Solino dissentit, cui arundines, quarum meminit, vastissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda videtur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, saccharum nostro similius factitasse Indos, quòd non quidem saccharum, sed dulces inde potus vini loco sibi conficiant. Sed ut suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, ut q; lucidius comprobaret antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri, libro 9. ep. 5. Avicennam etiam admittit, quem tamen aliàs ubiq; rejecit, ac reprobavit, asserens, quod cùm ipse hujus fuerit sententiæ, ultimo capite libri secundi, antiquorum saccharum mannam vocavit, cùm inquit: Zuccharum alhusar est manna cadens super alhusar, & est sicut frusta salis. At nos, qui huic opinioni minimè adstipulamur, dicimus Alhusar, sive Alhasser (ut Bellunensis castigavit) nullo pacto Arabica lingua arundinem significare, sed aliam Aegypti, & Arabiæ arborem sic ab ejus loci indigenis appellatam: quandoquidem Arabes (ut testatur Serapio) arundinem Casab dicunt. Quod manifestè declarat zuccharum alhasser apud Avicennam hujusce arboris esse mannam, vel gummi, non autem Græcorum saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobat sententiam, quod eodem loco addidit Avicenna, sic inquiens: Et in zuccharo quidem alhusar est cum absersione pauca, stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis, & amaritudinis, quæ in antiquorum saccharo fuerint, nusquam meminere Dioscorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, ut paulò infrà voluit Avicenna. Qui etsi dixerit deinde zuccharum hoc oculorum morbis, pariterq; renum, & vesicæ vitiis auxiliari, non tamē ob hoc dici potest, zuccharum alhasser esse antiquorum saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Avicennæ testimonio (cùm & ipse hoc in loco Avicennæ auctoritate nitatur) probari potest, quòd antiquorum saccharū gummi modo collachrymans in arundinibus concresceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de zuccharo agens loco nuper citato, ibiq; antiquorum saccharum recensens, inquit: Assumptum sicut gummi ab arundine abstergit oculum. Quibus palàm fit, antiquorum saccharum perinde ac gummi, ab interiori medulla exterius emanasse, ibiq; postmodum solis ardoribus concrevisse. Verùm enimverò quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab arundine maximè differat, & quòd ejus zuccharum, quamvis ab Avicenna manna dicatur, quòd fortasse granulu concrescat mannæ similibus, ex rore haud quaquam fiat, sed gummium modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio capite de saccharo his verbis. Alhasser habet lata folia, & habet Zuccharum, quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & à locis foliorum ejus, & colligunt de eo homines rem convenientem, & in zuccharo ejus est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, sicut testiculi camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, stipticæq; facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhasser est leve, crassum, rectum pulchrumq;: & ideo assimilaverint cantilenarii in cantilenis suis, brachia & crura dominarum ligno ejus: hæc Serapio. Ex quibus facilè & Manardum & Fuchsium, viros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putaverim. Cæterùm Fuchsius, ut probaret antiquorum saccharum è roscido cœli succo in calamis concrescere, utq; illud à nostrate diversum ostenderet, dicit, quòd cùm nostri usus saccharum, perinde ac mel calidum reperiatur, sitimq; facilè concitet, antiquorum saccharum esse non potest, eo quòd Galenus suæ ætatis saccharum id efficere non prodiderit. Cujus tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: à quo nō discedens Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum de saccharo ita scribit: Sacchar, quod ex India atq; felici Arabia convehitur, in calamis, ut ajunt, concrescit, & ipsum mellis est species: minus certè nostrate dulce, sed adsimiles ei vires obtinens, quod ad abstergendum, desiccandum & digerendum attinet. Porrò quatenus nec inimicum stomacho est, ceu nostras, nec sitim afferens, eatenus ab illo substātia differt. Quibus Galeni verbis clarū est, quòd cùm saccharum melle minus sit dulce, minus etiam calidum sit necesse est. Eaq; propter asserit Gal. saccharū non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo sitis excitetur, uti Fuchsius interpretari videtur. Quin etiam idem Galenus lib. 8. cap. 4. methodi medendi, saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & auctoritatibus adductus sum, ut certò crediderim, antiquorum saccharum ab ijsdem arundinibus emanare, a quibus vulgare nostrum exprimitur: sed hanc tantùm inter se differentiam esse quòd a natura factum sit nostrate factitio longè tenuius: ideoq; Avicenna: Zuccharum (inquit) Taberzed frigidius est, & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Avicenna, Archigenis auctoritate Sal Indum ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, ariditatemq; in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate caremus, quod amplius non afferatur: quanquam ego non ita pridem à viris fide dignis accepi, qui divi Thomæ insulam, itemq; Mederam lustrarunt, adhuc ijs in locis saccharum inveniri in arundinibus sacchariferis concretum (illi non dissimile, quod arte fit, & candidum cognominatur) postquàm ab illis sponte emanarit gummi modo. Quòd autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quòd hodie paucum admodum proveniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad eos copiosum convehebatur, cùm adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, ut arundines sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adolevissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent, veluti innumeris arboribus Gummi, & resinæ emanant. Proinde non mirum, si ejus à natura facti antiquis fuerit ubertas. Sed postquàm lucri dulcedo, fulgentisq; auri sitis docuit homines artem modumq; quo saccharum concisis, decoctis, pressisq; arundinibus copiosius elicerent, factum est, ut inde quotannis universos inciderint calamos, ac iterum quotannis severint. Hinc igitur evenit, ut nullis remanentibus, quæ saccharo plurium annorum ætate turgeant, natura impedita sit operatio, deperditumq; hac de causa sit antiquorum saccharum. Cujus vice eo recentiores utuntur, quod officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, salis fossitij modo, dentibusq; fragile, ut antiquorum saccharum undequaq; referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguæ, pectorisq; asperitatibus. Verùm ad hæc id

Manardi ratio infirma.

Albasser quid ex Serapione.

Fuch. opinio reprobata.

Sal Indū.

hæc id præstantius est, quod in fictilibus, ubi violaceum Julapium asservatur, æstate concrevit: eo quòd violarum diluti facultate humectet, lematq; magis. Cæterùm qui plura de saccharo legere desiderant, quæ sententiam nostram longè magis probant, videant in Epistolarum nostrarum volumine epistolam ad Jacobum Bosellum scriptam, ibi enim plura quàm hic a nobis comprobata invenient. Quod Græcis μέλι, Latinis Mel appellatur: Arabibus, Hael: seu Hassel: Italis, Mele: Germanis, Honig: *Hispanis, Miel: Gallis, Myel. Quod autem Græcè: σάκχαρον, Latinè quoq; Saccharum dicitur. Arabicè, Zuchar: Italicè, Zucchero: Germanicè,* Zucker: *Hispanicè, AZucar: Gallicè, Succre.* Nomina.

Κηρὸς. CERA. CAP. LXXVI.

10 CEra optima est subfulva, subpinguis, pura, odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & suapte natura pinguis. Candida fit hoc modo. Ex ea radunt album, syncerumque, atque transfundunt in vas, quod satis habeat marinæ ex alto petitæ, insperſoque nitri momento, decoquunt: cumque iterum, tertiove inferbuit, separatum vas refrigerant, ac ceræ pastillum eximunt, detersa sorde, siqua fortè adhæsit: tum denuo indita nova maris aqua fervet, uti retulimus: & vase dempto ex igne, fundum ollulæ novæ aqua frigida madefactum, in ceram summam suspensa manu intingunt, quò celerius concrescat, & quam minima portio extrahatur. Suscepto primo ceræ orbiculo, iterum vasis imum aqua refrigeratum, tantisper in ceram immitti debet, dum tota excipiatur. Orbiculi lino consuti, intervacante spatio suspen-
20 duntur, & interdiu continuò sub sole, noctu sub luna asperguntur, usque dum perfectè albescant. Verùm si eximius ille candor desideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operæpretium est. Nec desunt qui pro marina, in muria quàm accerrima semel, aut iterum excoquant, dein lagunicula tenui, rotunda, ansam habente extrahunt: postea orbiculos substrato affatim cespite herboso, insolant, donec candorem summum contraxerint. Præcipiunt hoc obeundum munus vere, cùm sol remissa vehementia humorem pariat, ut non facilè liquetur. Cera omnis mollit, calfacit, modicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis, ac milii magnitudine decem grana ceræ hausta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari.

30 *CEra, ut Galenus scriptis mandavit lib. 7. simplicium medicamentorum, medium quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium. Habet verò quiddam etiam crassarum partium, atq; emplasticum, quamobrem non modò exiccare, sed & per accidens humectare videri fortassis poterit, perspirationes videlicet prohibens. Quapropter aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus assumpta, sed foris imposita. Siquidem paulum quiddam digerentis, calidæq; facultatis retinet, quæ plurima melli inerat. Ejus nomen Græcum κηρὸς: Latinum, Cera, Arabicum, Hamaha. Italicum, Cera: Germanicum,* Wachs: *Hispanicum, Ciera: Gallicum, Cire.* Ceræ vires ex Gal. Nomina.

Πρόπολις. PROPOLIS. CAP. LXXVII.

40 PRopolis eligi debet flava, odorata, styracem referens, in vehementi ariditate mollis & mastiches more ductilis. Magnopere calfacit, & evocat: aculeos, & omnia infixa corpori extrahit: in vetere tussi sufflta proficit, impetigines admota tollit. Ea in alvearium foribus, cerosæ naturæ invenitur. Orib. legit στύρακος πίνουσαν. i. styracē spirans. Propolis consider.

QUanquam, ut hîc Dioscorides inquit, & Marcus Varro lib. 3. de re rustica, Propolis ea est cerosa materia, quæ in alvearis præforibus reperitur, seu, ut apertius dicam, præspiraculis, ubi intrandi, exeundiq; apibus patet aditus: tamen Plinius lib. 11. cap. 7. ita scriptum reliquit: Prima fundamenta comosin vocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin. Inter coria, ceras, & magni ad medicamina usus Comosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam venit picantium modo, ceu dilutior. Cera initium, plerunq; è mitiore gummi. Propolis crassioris jam materia, additis floribus, nondum tamen cera, sed favorum stabilimentum, qua omnes frigoris, aut injuriæ aditus obstruuntur: odore & ipsa etiam-
50 *num gravi, ut qua plerique pro galbano utantur. Hujus etiam meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Propolis extergentis, non ita valentis est facultatis, cæterùm admodum valenter attrahentis: est enim essentia tenui. Porrò excalfacit recessu secundo completo, aut certe tertio incipiente. Et ut idem quoq; scribit lib. 3. de compositione medicamentorum secundùm genera: Propolis valentius attrahit, quàm cujusvis generis resina. Quamobrem illis in nervorum vulneribus medendis propolin admiscet. Cæterùm cùm propolis, cera, & mel, de quibus hîc disserunt Dioscorides, medicamenta sint omnia miro artificio ab apibus conflata, non abs re his quoq; addendam fore duximus Apum historiam.* Propolis vires ex Gal. Apum consider.

APES igitur (ut Plinius auctor est) sunt & rusticæ sylvestresq;, horridæ aspectu, multò iracundiores, sed opere ac labore præstantes. Sunt & urbanæ, quarum duo genera. Optimæ breves variæq;, & in rotunditatem compactiles. Deteriores longæ, & quibus similitudo vesparum, etiamnum deterrimæ ex iis pilosæ. Apes odere fœdos odores, proculq; fugiunt, sed & infectos. Itaq; unguenta redolentes infestant. Icientes pereunt: relicto enim aculeo interiora disrumpunt. Quin &
60 *morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens: & cùm ante fores in teporem solis promotis alitibus cibos ministrant: cùm defunctas progerunt, funerantiumq; more comitantur exequias. Reges habent, pluresq; inchoantur, ne desint. Postea ex his soboles cùm adulta esse cœpit, concordi suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo eorum genera: melior rufus, quàm niger, variusq;. Omnibus forma semper egregia, & duplo quam cæterus major: pennæ breviores, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam nitore a vulgo differunt. Cum rex procedit, unà est totum examen, circaq; eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresq; assidui custodes auctoritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Id multò intelligitur antè aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice diem tempestivum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cùm processere, se quæq; proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. Fessum humeris sublevant: validius fatigatum*
Apum rex & regimen.

ex toto portant. Si quà lassatus deficit, aut fortè aberravit, odore prosequuntur. Ubicunq; ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Duce prehenso totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migrantq; ad alios. Esse utiq; sine rege non possunt. Invita autem interimunt eos, cùm plures fuere, potiusq; nascentium domos diruunt. Rege consumpto, mœret plebs ignavo dolore: non cibos convehunt, non procedunt, sed tristi tantùm murmure golmerantur circa corpus ejus. Subtrahitur itaq; deducta multitudine: aliàs spectantem exanimem luctum non minuunt. Tunc quoq; ni subveniatur, fame moriuntur.

Apes quibus gaudeant.

Gaudent Apes æris plausu, ac tinnitu, amœnissimisq; locis, & fragrantibus herbis. Harum ergo causa prope alvearia oportet serere thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, ervilium, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum (malim legere myriophyllum) cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis succum habente. Horum florum avidissimæ sunt, atq; etiam sinapis, quod miremur, cùm olivæ flores ab his non attingi constet. Ideoq; hanc arborem procul esse melius est, cùm aliquas quàm proximè seri conveniat: quæ & evolantium examina invitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoq; arborem caveri oportet: nam flore ejus degustato (etsi is nobis profluvia sistat) alvo concita moriuntur. Remedium sorba contusa è melle præbere iis, vel urinam hominum, vel boum, aut grana punici mali amineo vino conspersa.

Mira apũ in opere suo industria.

Amant & genistas circumseri alvearijs, isq; gratissimum. Mira apum prudentia, earumq; operis observatio, ut annotavit Aristomachus Solensis, quem admirabili admodum diligentia duodesexaginta annis, apum amore captum, nihil aliud egisse tradunt. Ratio autem operis ita se habet. Interdiu statio ad portas more castrorum: noctu quies in matutinum, donec una excitet omnes gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc universæ provolant, si dies mitis futurus est. Prædivinant enim ventos, imbresq;, & tunc se continent tectis. Itaq; temperie cæli (hanc enim inter præscita habent) cùm agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasq; lanugine totius corporis, quibus est. Quarum adolescentiores ad operam exeunt, & supradicta convehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus semina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro, totæq; onustæ remeant sarcina pandata. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ, atq; exonerant. Sunt enim intus quoq; officia divisa: aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum est. Neq; enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis, & cibi fiat, & temporis. Struunt orsa ea concamerarione alvei, textumq; vel usq; ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut alijs intrent, aliis exeant. Favi superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent, & pendent una. Alveum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poscit alveus, aliquando & duorum generum, cùm duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad farciendum. Primi ferè tres versus inanes struuntur ne promptum sit quod invitet furantem. Novissimi maximè implentur melle: ideoq; averso alveo favi eximuntur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi ponunculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Juxta verò terram volant in adverso flatu vepribus hebetato. Mira observatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant, mox & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullaq; inter opera spurcitiæ jacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis ocio egerunt. Cùm advesperascit in alveo strepunt minus, ac minus, donec una circumvolet, eodem quo excitavit bombo, ceu quietem capere imperans, & hoc castrorum more, tunc repentè omnes conticescunt. Caterùm (ut Pausanias testatur) Himmetus mons pastiones habet apibus omnibus aptissimas, quæq; solis cedunt Halisonum pascuis. Apud Halisones certè adeò mansuetæ sunt apes, ut cum hominibus una pabulatum exeant, ac liberè vagentur, quippe quæ alvearibus nullis contineantur. Passim verò opus faciunt, illudq; ita concretum, ut mel a cera nequeas sejungere. Fit præterea Mel sine favo, ut Aristoteles est autor lib. quinto ca. vigesimo secundo, ubi sic habet: Ad Amisum urbem convehitur a locis superioribus mel candidum, crassumq; majorem in modum, quod apes faciunt arboribus sine favo, quale etiam fieri in Ponto cognitum est. Sunt etiam apes, quæ favos sub terra triplici ordine faciant, in quibus mel est, vermis nullus: sed nec favi omnes ejusmodi sunt, nec apes ita omnes confingunt. Si fortè fortuna apum universum deperderetur genus, reparari posset ex bienni vitulo, ut lib. 4. Georgicorum clarè docuit Virgilius ita canens.

Apum reparatio ex vitulo.

Exiguus primùm, atq; ipsos contractus ad usus
Eligitur locus: hunc angustiq; imbrice tecti,
Parjetibusq; premunt arctis, & quatuor addunt
Quatuor à ventis obliqua luce fenestras.
Tum vitulus bima curvans jam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, & spiritus oris
Multa reluctanti obstruitur: plagisq; peremptо
Tunsa per integram solvuntur viscera pellem.
Sic positum in clauso linquunt: & ramea costis
Subjiciunt fragmenta, thymum, casiasq; virentes.
Hoc geritur zephyris primùm impellentibus undas,
Antè novus rubeant quàm prata coloribus, antè
Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in ossibus humor
Aestuat: & visenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & stridentia pinnis
Miscentur: tenuemq; magis, magis aera carpunt:
Donec, ut æstivus effusus nubibus imber,
Erupere: aut ut nervo pulsante sagittæ,
Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.

De reparatione Apum hactenus Virgilius. Caterùm etiam apes in medicina usum habent: siquidem siccæ & in pulverem contritæ, iis admistæ, quæ ad id faciant, ex oleo, & cera inunctis alopeciis capillum restituunt. Πρόπολις ut Græcis, ita etiam Latinis Propolis appellatur: Arabibus, Mum, vel Jasach alcut: Italis, Propoli: Germanis Vorstos: Hispanis, Betum de colmena. Gallis, Cire vierge.

Nomina.

Πυρὸς.

Πυρὸς. TRITICUM. CAP. LXXVIII.

OPtima è tritici generibus ad secundę valetudinis usus habentur, quę recentia, & jam perfectè adulta, colorem luteum referunt: dein sequuntur trimestria, quæ nonnullis sitania nominantur. Itaq; cruda in cibis teretes tineas gignunt: canum morsibus prosunt, mansa & impolita. Confectus eorum similagine panis, plus alit, quàm cibarius. E trimestrium farina panis, leviorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur adversus nervorum fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas sedant: viperarum ictib. auxiliantur: & torminosis prosunt. Farinaceum fermentũ calfaciendi, extrahendiq; vim habet: *a* privatim callos pedum, clavosque extenuat: & cætera tubercula furunculosque ex sale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto, aut vino commodissimè illinitur: eadem si decocta in glutini modum deligantur, cruentis excreationibus proderit: contra tussim, & exasperatas arterias, cum mentha & butyro decocta, efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Panis & crudus, & coctus cum aqua mulsa inflammationes omnes illitu mulcet, cùm emolliat, & quadantenus refrigeret: sed herbis, succisve huic rei accommodatis admisceatur. Vetus panis aridus, adjectis convenientibus, citam alvum cohibet. Recens muria maceratus, illi[illegible]as impetigines sanat. Glutinum ex similagine, & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius, ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

a Omnia exempl. ἰδίως τὰ τῶν πέλμασι λεπίδωσι, καὶ τὰ ἄλλα φύματα. i. privatim ea, quæ in plantis pedum, & alia tubercula attenuat.

I. TRITICUM.

II. TRITICUM HYBERNUM aristis carens.

Tritici genera ex Theophrasto.

Tritici genera (ut Theophrastus auctor est lib. 8. cap. 4. de plantarum hist.) plura notantur, cognomina ex locis sortita, ut Aphricum, Ponticum, Thracium, Assyrium, Aegyptium, Siculum: quæ & colore, & magnitudine, & specie & proprietate inter se differunt. Quædam vel aliunde cognomina sortiuntur pro suis viribus tum aliis, tum vel maximè quæ ad cibum pertineant, ut cachrydias, stlengys, alexandrinus. quorum omnium differentias in supradictis colligere licet Nec verò abre fuerit, si illa quoq; pro differentiis capies: & aliud præcox, aliud serum: & aliud auctu amplum multumq; reddens, aliud jejunum quoddam parumq; ferens: & aliud spicam grandiorem effundens, aliud parvam: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum brevi absolvi, ut Aphricum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso, quod etiam ipsum Aphrico datum est: crasso tamen, & cachrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis aliud multis vestitur, ut Thracium: & aliud unicalamum, aliud multicalamum, & magis, minusq;. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis, ratione virium proximum est: ejusmodi namq; differentiæ naturaliores profectò appareant. Quib. & trimestrium annumerari genus par est & bimestrium, & si quid intra pauciores dies valeat consummari, ut in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies crassari, perficiq; posse affirmant: idemq; firmum esse, ac ponderosum, nec trimestris modo leve. Quamobrem famulis id præberi inquiunt: etenim nec multum in hoc furfuris esse volunt. Igitur genus id celerrimum quidem ad consummationem, sed inventu rarissimum est. Et bimestria verò quædam habentur, quæ ex Sicilia & in Achajam advecta sunt: sed hæc paucum reddunt, parumq; fœcunda habentur: quanquam cibo facilia, & jucunda sunt. Nascuntur & alia quædam genera in Eubœa, & præcipuè apud Caristum. Trimestria verò permulta, & ubiq; habentur: levia hæc, & parum fœcunda, unicalama sunt,

atq; in totum infirma. Leviſſimum igitur triticum, quoad ſimplici ratione agere licet, Ponticum eſt: ponderoſius ex iis, quæ in Græciam advehi ſolent, Siculũ datur: ſed eo ponderoſius, quod Bœotia fert. Indicum aſſerunt, quòd athletæ, qui Bœotia ternos ſemiſextarios vix poſſint conſumere, cùm fuerint Athenis, facilè quina conſumunt. Leve ſatis & quod in Laconino agro conficitur. Horum igitur cauſa in terris cæloq; intelligi debet. Nam & Aſiæ ultra Bactra quodam in loco adeò grande frumentum fieri tradunt, ut nucleus olivæ ſuæ æquiparent magnitudine grana ſingula. In Piſſoris autem dictis adeò firmum naſci affirmant, ut ſi quis plus comederit, diſrumpatur neceſſe ſit. Hactenus de tritici generibus Theophraſtus. Cæterùm Plinius Italicum noſtrum omnibus prætulit lib. 18. cap. 7. his verbis: Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparaverim candore, ac pondere, quo maximè decernitur. Montanis modò comparetur Italiæ agris externum. Hæ fuere ſententiæ Alexandro magno regnante, cùm clariſſima fuit Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentiſſima: ita tamen, ut ante mortem ejus anni ferè centum quadraginta quinq; Sophocles poëta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudaverit: ad verbum translata ſententia:

Triticum Italicum.

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodie Italico eſt. Quo magis admiror, poſteros Græcorum nullam mentionem hujus feciſſe frumenti: hæc Plinius. Nec ſanè mirum videri debet, quòd Græcus ille Sophocles Italicum frumentum cæteris prætulerit, quandoquidem natura Italos adeò præ cæteris adamavit, & moribus, ac legibus, omniq; ornatu ad politicè (ut ita dicam) vivendum inſtituit, ut meritò etiam frumentum omnium præſtantiſſimum in eorum alimentum procrearit: quemadmodum & alia multa, quibus Italia plerasq; ſuperat gentes. Triticum omne radicibus numeroſis, ac pratenuibus nititur. folio uno, germinibus omnino multis, ſed quæ in ramos brachiari non poſſint. Tota hyeme herbaceum eſt: remoto autem cœlo, caulículus de medio aſſurgit, cujus tertio aut 4. geniculo, ſpica geritur, non prius evidens, quàm folliculo inclusa. Conſummato eo, flos erumpit, quarto aut quinto poſt die ac totidem ferè diebus perdurat: poſt florem granum craſſeſcit, maturaturq; intra quadrageſimum diem, quanquam etiam citius in calidiori tractu. Seritur ubiq; locorum. Locis autem maritimis & tractu amœniore calidioreq; fragilius ac copioſius provenit. In aliquibus Italiæ locis, ac præſertim in noſtro agro Senenſi, maritimis locis planta una viſa eſt 24. ferre ſpicas. tantaq; reperitur ibi ſoli ubertas, ut quandoq; modius unus centum afferre ſit viſus. Quare rectè ita de eo ſcripſit Plinius: Tritico nihil eſt fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat homineni, utpote cùm è modio, ſi ſit aptum ſolum, quale in Bizacio Africæ campo, centeni quinquageni modii reddant. Miſit ex eo loco Divo Auguſto procurator ejus ex uno grano (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus, germina. Miſit & Neroni ſimiliter, trecentas & quadraginta ſtipulas ex uno grano: cum centeſimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, aliiq;, & tota Bætica, & in primis Aegyptus. Triticum omne folio exit arundinaceo, anguſtius tamen quàm hordeum, culmis quoq; lævius, nec perinde fragile. Notatur & in ſpicis differentia. Siquidem aliæ ſine ariſtis, tonſæ proveniunt: ut in univerſa viſitur Bohemia: aliæ verò longis, aſperisq; rigent ariſtis, quod quidem genus altero melius eſt, & fœcundius. Triticum autem, ex quo omnium optimus fit panis, eligi debet fractu contumax, denſum, grave, colore aureum, lucidum, læve, trium menſium maturum, mundum, pinguiq; terra ortum. Nam plerumq; evenit (teſte etiam Galeno libro primo de alimentorum facultatibus) ut quod foris flavum denſumq; apparet triticum, intus rarum, laxum, albumq; conſpiciatur, quod utiq; plurimum furfuris habet. Quo fit, ut panes furfuracei inde confecti infimum non modò præbeant alimentum, verùm etiam ventriculum ipſum excrementis repleant. Farina porrò ea cæteris præſtat, quæ non ad ſummum molita, non nova, non longi temporis, & craſſi furfuris fuerit. Nam quæ ſuperfluè molitur, furfuraceos facit panes: & quæ recentior eſt, adſcititiam molæ caliditatem retinet: quæ verò jamdiu molita fuit, pulvere, ſitu, carie, aut vitioſo aliquo odore labefactatur. Hæc deinde, dum fit panis, optimæ eſt aſſocianda aquæ, eaq; ſubigenda, quæ fluxerit è laudatiſſimis fontibus, pellucida ſit non paluſtris, neq; cælum aut limum redoleat. Quinetiam fermentum admiſcendum fuerit triticeum, non antiquum, mediocris quantitatis, ne inde ipſius abundantia panis acorem contrahat. Injiciendum eſt & ſalis albi parum, ut panis ſapidior efficiatur. Poſt hæc farina ita ſubacta optime manibus pinſitur: mox maſſa illa in panes mediocris magnitudinis digeritur, qui poſtquam abunde creverint, & fermentati fuerint, in clibanum prius æqualiter calefactum, deinde à cineribus, & prunis expurgatum decoquendi immittuntur. Sed furnus juſtæ capacitatis ſit oportet, ita ut quantitati panis proportione reſpondeat. Quippe quemadmodum modica panum quantitas, in amplum clibanum miſſa, exiccatur, ac comburitur: ita & magna in anguſto ſimul comprimitur, & decoqui nequit. Quamobrem panes (dicebat Galenus citato loco) ad concoctionem probatiſſimi ſunt, qui plurimum fermentati, & probè elaborati in clibano igne moderato percoquuntur. Nam profuſior ignis primo ſtatim occurſu adurens, exteriorem ſuperficiem in teſtæ modum indurat, crudus incoctisq; remanentibus interioribus partibus. Unde accidit, panem hunc viſu injucundum fieri, & duplici nomine pravum, quòd interne crudus ſit, atq; illaboratus: externè verò ſiccus, & præaſſatus. Qui autem longiore ſpatio undiq; æquabiliter præaſſatur, hic & probe in ventriculo concoquitur, atq; ad actiones, quæ coctionem conſequuntur, accommodatiſſimus redditur. Triticum in agris facilè degenerat in lolium: præſertim cum annus pluvius frigidusq; advenerit, ut in lolii mentione latius dicemus. Fit è tritici granis inter ferri laminas igne calfacti compreſſis oleum, quod ad ulcerum ſinus commendant: Sunt etiamnum, qui eo utantur ad pe-

Triticum ſpicis viginti quatuor.

Panis quis optimus Gal.

Oleum è Tritico.

III. TRITICUM MULTIplici Spica.

Tritici electio, & panis optimi cõficiendi ratio.

IV. FRUMENTUM INDICUM. FRUMENTI INDICI SPICA.

ad pedum, & manuum rimas quas frigus excitaverit: item ad asperam cutim lævigandam. Meminit tritici Galenus lib. 8. simp. med. sic inquiens: Triticum ut medicamentum foris impositum, primi est ordinis excalfacientium: non tamen nec Tritici vires ex Gal.
resiccare, nec refrigerare manifestò potest: habet verò etiam quiddam viscosum, & obstruens. Porro quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius. Quod verò ex pane fit cataplasma, vim habet magis digerentem quam quod ex tritico: nimirum cùm & salem, & fermentum panis adjuncta habeat: quippe cùm fermentum vim habeat attrahendi, digerendiq; ea, quæ in alto resident. Et primo de facultate alimentorum. In cibum assumptum (inquit) ægrè concoquitur, flatus excitat, laborem ventriculo infert, & caput vaporibus tentat. Potest inter Tritici genera quoq; recenseri illud frumenti genus, quod quidam perperam Turcicum appellant. Perperam, inquam, quod INDIGUM, *non Turcicum, vocari debeat. Nam ex occidentalibus Indiis primò allatum est, non ex Turcia, & Asia, ut credidit Fuchsius. Hujus quatuor vidimus genera, colore tantum cùm granorum, tùm spicarum differentia. Namq; & rufescentibus seminibus, & nigricantibus, & crocantibus, & subalbicantibus Indicum frumentum habetur. Calamum edit arundinaceum, quem admodum & folia, crassum, rotundum, procerum, geniculatum, & alba farctum medulla, Sacchariferarum Arundinum modo, in cujus summitate paniculas fundit divulsas, spicis pluribus inde emergentibus, mutilus tamen, & granis vacuus, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout frugiferæ spicæ coloratæ sunt. Fructus, in quo grana vaginis foliaceis concluduntur, in ipso caule è lateribus prodeunt. Horum spica piceæ arboris conum tum longitudine, tum crassitudine æquat, circa quam totâ omnino nuda coacervantur grana, pemtissimè sese stipantia, lævia, ac subrotunda, pisi magnitudine, alba intus substantia, inq; octo aut decẽ versus, rectis lineis ordine digesta. E vaginarũ fastigio capillacea coma dependet, eo ipso colore, quo grana habentur. Radicibus nititur multis, duris, ac nervosis, sed minimè crassis. Serunt Indi hoc semen quod Malitz vocant hoc modo. Descendunt in agrum aliquot simul, recta linea dispositi, æqualiterq; distantes, & deinde acuto palo terram perforant dextra manu, & statim quatuor quinque ve grana sinistra manu in unumquodq; foramen conjiciunt, pede altero foramina occludentes, ne Psittaci semẽ depascantur: & ita seriatim passu suo distantias metientes, agrum totum semine replent retrocedentes. Verùm anteaquam semen terræ credant, biduo id aqua macerant, nec serunt, nisi prius terra pluvia maduerit. Nascitur infra paucos dies, & quarto in India demetitur mense. Est etiam hujusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantùm mensibus, & seritur, & demetitur. Quinetiam aliud, quod quadraginta tantùm diebus à satione maturescit. Verùm minutum est & infirmius, nec aliam ob causam seritur, quàm quòd ubi futuram annonæ caritatem verentur. Ejus temperamentum nostro tritico simile esse creditur, aut paulò calidius, id quod indicare videtur panis ipsius dulcedo. Farinam mittit candidam, è qua panes pinsunt, crassiore tamen substantia ac magis viscida, quàm nostri, adeo ut eorum alimentum crassius quoq; sit, & quod facilè obstruere possit. Quo fit ut ejusmodi frumenti farinam in cataplasmatis quoq; cura alpinis tractibus pultem, quam suo idiomate vocant Polenta, conficiunt, & addito butyro, & caseo avidissimè vorant. Est enim cibus non insuavis, sed crassum præbet alimentum. Nam suo lentore meatus obstruens, apostematibus maturandis peridonea existit. Cæterùm facit Indicum frumentum, ut de Saracenico, quod id mihi in mentem revocavit, aliquid dixeram. Hoc primùm ex Aphrica allatũ dicunt, & ideo ab Italis appellatur multis in locis Saracino, hoc est* SARACENICUM, *quanquam non desint, qui illud quoq; vocent Formentone, quasi vile frumentum. Crescit id in primis folio subrotundo, quod deinde tractu tẽporis hederaceum evadit, verũ acutius & mollius. Caulẽ edit fragilẽ, rotundũ, inanẽ, bicubitalẽ & sæpe majorẽ, rubentẽ, folioſumq;. Florẽ deinde fundit parvũ, candidũ, racemosũ, è quo semen oritur triquetrũ, pullo colore, nigro exterius cortice, sed alba intus medulla. Seritur passim in arvis, perinde ac alia frumentacea Aprili, & metitur Julio mense*

Tritici Indicum historia.

Indici tritici historia.

Frumenti Saracenici historia.

V. FRUMENTUM SARACENICUM.

Tragi error.

Nomina.

lio menſe in calidioribus locis, adeò ut ibi bis in anno, in eodem agro proveniat, nempe vere & poſt meſſem, id quod in pluribus ſit Italiæ locis. Itaq; biferum eſt, calefacit & humectat, verùm non multum à temperatis diſtat. Farina ex lacte decocta præſtat illita ad bilioſas inflammationes. Ruſtici ex ejus farina non ſolùm panes conficiunt, ſed pulmenta, quibus hyeme victitant. Pinſunt quoq; idem in pila, & exutis granorum putaminibus ptiſanam inde conficiunt, qua nonnulli veſcuntur è carnium jure decocta, eſt enim cibus non ingratus, ſi rectè coquatur, nec adeò, ut grana diſſiliant in pultem, ſed integra permaneant. Ruſtici, qui circa Italiæ, & Germaniæ fines degunt, pultem, quam vulgari idiomate appellant **Polenta, conficiunt, & deinde forti ſtamine maſſam in tenues** *ac latas portiones ſecant, & caſeo & butyro ſubinde conſperſas in cibum ſumunt. Eſt enim (ut ego quem poſſum) non ingratus, nec ventriculum gravans, perinde ac puls illa, quæ è milii farina paratur à ſylvanis. Quanquam autem flatus expers non eſt, haud tamen adeò inflat, ut faſelus, & faba, atq; piſum. Hallucinantur profectò, qui putant hoc frumenti genus illud eſſe pabulum, jumentis purgandis aptiſſimum, quod antiqui ocymum vocavere. Quo fit ut Tragus manifeſtò fuerit deceptus, non ſolùm quòd in hoc verſetur errore, ſed etiam quòd huic frumento omnes tribuerit vires, quæ ocymo odorato tribuunt autores: quod quidem non parum ridendum videtur, iisq; præſertim, qui rei plantariæ excolendæ invigilant. Triticum ſic Latinè dicitur:* πυρὸς *Græcè: Henta, Henca, ſive Hantha, Arabicè. Grano, ſive Formento, Italicè:* Korn/ *ſive* Weytzen/ *Germanicè: Trigo Hiſpanicè: Forment, Gallicè. Frumentum Indicum, Indis Mahiz: Italis Grano, ſive Formento Indiano: Germanis,* Türckiſch Korn: *Bohemis, Turecken zito. Frumentum Saracenicum, Italis, Fermentone, & Saracino: Germanis,* Heydenkorn: *Bohemis, Pohanka.*

Poſteaquam Dioſcorides hoc libro ſecundo Animalia, à quibus non ſolùm alimenta, ſed & remediorum copia deſumuntur, expoſuiſſet, ad Cerealia ſeu fruges accedit. Cùm verò Frugum duo ſint ſumma genera, Frumenta, ut Triticum, hordeum &c: & Legumina, ut Faba, Cicer &c. à frumentaceis orditur. Frumentacea autem ſunt, quæcunq; geniculato culmo & harundinaceis conſtant foliis, ſemine q; panificio & pultibus aptum, in ſpicis aut Jubis producunt, ceu triticum, hordeum, milium, punicum, & quotquot his ſimilia exiſtunt. Aſt Frumenti duo etiam prima ſunt genera, per tempora ſatus diviſa Hybernia, quæ circa Vergiliarum occaſum, ſeu Novembrem ſata terra, per hyemẽ nutriuntur, ut Triticum, Hordeum: Æſtiva, quæ ante æſtatem Vergiliarum exortu, circa Majum ſeruntur, ut milium, panicum. Verùm in Græcia & Aſia omnia Vergiliarum occaſu ſeri teſtis eſt Plinius: quædam autem utroq; tempore in Italia: ex his quædam & tertio, Veris ſcilicet: aliqui enim verna appellant, milium, panicum, ſiliginem. Sed ad Triticum accedamus. Etſi Triticum generaliter omne Frumentum, quod ex ſpicis tritum ac triturationè repurgatum eſt ſignificet, ut ex Varrone colligere eſt, poſteriores tamen peculiari frumenti ſpeciei Tritici nomen tribuunt. Cujus genera plura, quæ ex locis cognomina ſortita ſunt, Theoph. 8. hiſt. 4. & ex eo Plinius lib. 18. ca. 7. recenſuere: nunc verò ſeptem præcipuè ſpecies habentur, de quibus in univerſali noſtra hiſtoria: eſt namq; aliud, cujus ſpicæ ariſtis carent: hocq; vel hybernum, vel æſtivum: aliud longioribus ariſtis armatum, hocq; vel multiplici ſpica, vel ſimplici: hoc rurſus quatuor generum in noſtro phytopinace fecimus, qui tamen primum & ſecundum genus ariſtis donatum idem cenſuerit, cum eo non contenderimus: quo loci etiam Triticum amylæum malè irrepſit. Sic & granis color alius candidus, alius ſubruffus: alia rotundiora alia oblongiora: grandiora quoq; & tenuiora. I. Triticum longioribus ariſtis C.B. Triticum, Matth. Lac. Lugd. Triticum tertium, Trag. Lon. Fuch. Typha Dodonæi & Fuchſii, Lugd. Typha Cerealis, Dod. gal. Triticum Romanum Tragi, Dod. fol. quod Tritico Typhino non diſſimile dicit: quare qui Triticum hoc cum Typhino Dodonæi & Tritico ariſtis circumvallato Lobel. idem contenderit, cum eo non diſputarim. II. Triticum hybernum ariſtis carens C. B. Triticum, Brunf. Dod. gal. & fol. Cord. hiſt. Geſ. hor. Tab. Tritici primum genus, Trag. Fuch. Lon. Triticum ſpica mutica. Lugd. Siligo ſpica mutica, Lob. Triticum ariſtis carens, Cæſalp. III. Triticum multiplici ſpica. C. B. & Lob. Tritici quinta ſpecies, Anguill. Triticum ſpica ramoſa, Cæſalp. Triticum Typhinum multiplici ſpica, Taber. IV. Panicum Indicum (quia primum ex India allatum) majus C. B. Turcicum Frumentum, Trag. Fuch. Dod. fol. Geſ. hor. Tab. cui & Aſiaticum: Triticum Bactrianum ſive Indicum. Cord. hiſt. Geſ. hor. Frumentum Indicum, Matth. Lonic. cui & Turcicum: Milium Indicum, Lac. Milium Indicum Plinianum vel Mais occidentalium, Lob. Maiz Indorum, Cæſalp. Cam. Diſtinxit Plinius lib. 18. c. 17. colore candido, nigro, ruffo, etiam purpureo: variat namq; floris colore qui modò purpureus, modò ruber, modo luteus, aliquando pro ratione fructus futuri. V. Frumentum Saracenicum, quia ex Africa primum ſemen allatum, cujus Theophraſtus inter frumentacea nomine Eriſimi alterius, meminiſſe videtur, C.B. Ocymum veterum, Trag. Ocymum Varronis, Anguil. Frumentum Sarracenicum, Matth. Caſt. Lugd. Tragotrophon Fago triticum, Dod. gal. Fegopyron, Dod. fol. Frumenti genus folio hederaceo, Cord.

ceo, Cord. in Dioſc. Frumentum Vaccinum, Lon. Eryſimum Theophr. Lob. Ocymum Cereale, Cluſ. Pan. Tab. cui & Tragopyrum: Formentone vulgò Cæſalpino.

κριθή. HORDEUM. CAP. LXXXIX.

a HOrdeum eſt candidum, purumq;, id minus, quàm triticum alit. Ptiſana tamen ob cremorem in decoctione redditum, plus alimenti præbet, quàm polenta ex hordeo facta, contra acrimonias, atq; gutturis ſcabritias, exulcerationesq; pollet: quibus etiam triticea ptiſana præſidio eſt: ſed plus alit, magisq; urinam movet. Lac abundè ſuppeditat, ſi cum fœniculi ſemine decocta ſorbeatur. Hordeum abſtergit, urinam ciet, inflationem parit, ſtomacho adverſatur, tumores concoquit. Farina hordeacea decoquitur in mulſa aqua cum fico, ut inflammationes, collectionesq; diſcutiat: duritias b cum reſina, & ſtimo columbarum concoquit: cum meliloto autem, & papaveris calyce dolores finit, qui latus excruciant: adverſus inteſtinorum inflationes cum lini ſemine, fœno græco, & ruta illini juvat: ſtrumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut malicorio, aut ſylveſtribus pyris, aut rubo, alvi profluvia ſiſtit: podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodeſt: decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplaſma, & calida impoſita, lepris medetur. Cremor verò farinæ ex aqua, atque cum pice, & oleo decoctus, puri movendo eſt, cum aceto ſubactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodeſt. Farina ex his alvum cohibet, inflammationesque mitigat.

a Omnia exempl. Κριθὴ ἡ ἀρίστη λευκὴ, καὶ καθαρά. 1. Hordeū optimū eſt, albū & mundum.

b Omnia exempl. μὴ πίσσης ἢ ῥητίνης. 1. cum pice, & reſina.

HORDEUM.

NOn minus Hordeum in Italia vulgaris notitiæ eſt, quàm triticum. Eſt autem (ut Theoph. lib 8 c. 4. de plant hiſt. memoriæ prodidit) in hordei genere differentia, quippe quòd aliud binis verſibus, aliud ternis quaternisq;, cumq; plurimū ſenis: eſt enim vel ejuſmodi quoddam genus. Quod verò pluribus conſtruitur verſibus, hoc ſemper ferè ſpiſſius, poſituq; arctius conſtat. Magnam & Indicum differentiam facit: quandoquidem ramis natum ſit brachiari, ut propeſui. Et ſpicæ verò aliis grandiores, rariores q; conſtant: altis minores, frequentiores q;: & aliis diſtantiores à folio, aliis proximiores, ut Achilleis cognomine. Et hordeorum ipſorum aliud rotundius, minusq;: aliud oblongius, majusq;, arq; in ſpica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpurā, quod & farinam reddere copioſius creditur: & contra hyemem, & flatus, & in totum contra cœli mutationes candido validius eſſe videtur: hactenus Theoph. Oritur & in Gallia hordeum, quod cantherinum dici putaverim, quia folliculo caſtratum enaſcitur. Galli qui ſerunt, mundum vocant hordeum, quòd ſponte granum gluma concidat, in reliquo autem non niſi ægrè deglubitur. Hordeum magis quàm triticum, rubiginem ſentit, minusq; tolerat imbrium impetus. Siquidem infeſtus imbribus aut uliginoſis locis, aut longiore pluvia dilutus ſatum in lolium degenerare affirmant. Exit Hordeum folio tritici latiore, aſperioreq;, quinetiam culmo fragiliore, ac minore, ſed octonis articulis geniculato, ſimplici in ſtipula, folio, & eo quidem ſcabro, latoq;: grana ſimplici amiciuntur tunica, quæ tamen ſolidè inhæreat, è cujus acumine ariſtæ prodeunt firmiores, longiores, mordaciores q; quàm in tritico. Nititur fibrata radice. Pinguiſſimo agro Hordeum committendum, quòd ejus ſatu facilè macreſcat ſolum, nec ſeri poſtulat, niſi ſoluta, ſiccaq; terra. Præſtat, quod candidiſſimum eſt, farctum, ponderoſum, coctu facile, & quod ſitum non contraxit. Rufum enim, ut contra cœli tempeſtatem, & hyemem validius, ſic medica vi infirmius. Hordei meminit Galenus libr. 7. ſimpl. medic. ubi ita ſcriptum reliquit: Hordeum primi eſt ordinis in exiccando, & refrigerando: habet etiam pauxillum abſterſionis. Paulò etiam plus deſiccat, quàm farina fabacea, cui non inſint cortices: cætera verò ſimilia ſunt ſorus utentibus. In cibo autem hoc fabis præſtat, quòd flatuoſam naturam exuat: fabis, quantumcunq; coxeris, flatuoſa natura remanet: ſunt enim craſſioris eſſentiæ, quàm hordeum, quamobrem eo plus etiam alunt. Porrò quoniam utrumq; paulùm à medio receſſit, multo ſunt uſui. Nam talia medicamenta multis aliis miſcentur, ceu materiæ quædam: itaq; etiam cera, & oleum, non paucis medicamentis conjunguntur. Alphiton verò, hoc eſt polenta, multo plus hordeo deſiccat. Et primo de fac. alim. ſic inquit: Hoc item ſemen in uſu frequenti apud homines eſt, quod non eandem cum tritico habet facultatem. Siquidem illud palàm calfacit, hoc verò non modò non calfacit (quo modo nonnulla, quæ in medio ſunt calfacientium, & refrigerantiū. uti amylum, & elotus panis) ſed quoquo modo ipſo utare, ſive panes ex ipſo feceris ſive ptiſanā coxeris, ſive polentam paraveris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Diſſidet præterea ſuccì ſpecie à tritici natura hordeum: nam ex ſuccis, quos utrumq; ſemen gignere natum eſt, qui quidem è tritico in nobis provenit, craſſus & viſcoſus eſt. qui ab hordeo tenuis, ac nonnihil deterſorius. Nulla igitur apparandi ratione hordeum unquam calfacit: ſed variè pro modo præparationis humectat, ac deſiccat. Etenim manifeſtè cernimus, polentam ex toſto hordeo factam ſiccare: ptiſanam contra humectare, ſi quidem ut decet fuerit parata, hoc eſt, cùm in coctione quàm plurimùm intumuerit poſtea igne lento per multum otium in chylum fuerit redacta: hæc Galen. Hordei combuſti cinis, ambuſtis & carnibus, quæ recedunt ab oſſib. utiliter inſpergitur. Hordei quoq; farina ex aceto, & melle ſubacta, utiliter illinuntur lentigines. Cæterùm cùm recentiores medici Gal. ptiſanam non rite, & ad unguē parare noverint, ejus vice integrū deglubitum hordeum accipiunt, & tantiſper decoquunt, dum

Hordei conſidet.

Hordei facultas ex Gal.

pultis

Ptisanæ consider.

Manardi opinio.

Panis hordeaceus.

Polentæ consider.

pultis speciem referat: tunduntq; deinde, & tenui incerniculo percolant, modò saccharum, modò dulcium amygdalarum, modò melopeponum, ac papaverum seminis cremorem, pro morborum ratione addentes. Ptisana febrientibus & pleuriticis commodissimè datur: quinetiam tabidis, & hectica, aut marasmo laborantibus, & præsertim addito seminis melopetere antiquorum ptisanam, minusq; recentiorum existimat: quòd, ut ipse asserit, Itali huic cibo à teneris non assueverint, quodq; nostri usus hordeum antiquorum hordeo facultate sit longè infirmius. Cujus tamen sententiæ, non vulgari ratione ducti medici Hippocraticam, Galenicamq; doctrinam sequentes, minimè adstipulantur. Porrò hordeaceus panis præterid, quòd ventriculo laborem inferat, frigidos, lentosq; succos generet, parum nutrit, flatusq; gignit: quanquam asserunt nonnulli podagricis hordeaceum panem peridoneum esse. Sed cùm polenta speciatim ex hordei farina fiat, interponaturq; sæpius à Dioscoride simplicibus medicamentis, ut omnibus palàm sit, quidnam extiterit polenta apud antiquos non alienum duximus hic de ea differere. Polentam veteres pluribus modis faciebant, ut Plinius est auctor lib.18.cap.7. Græci enim perfusum aqua hordeum nocte una siccabant, ac postero die frigebant, deinde molis frangebant. Erant & qui vehementius tostum rursus exigua aqua aspergerent, siccarentq; prius quam molerent. Alii verò virentibus spicis decussum hordeum recens purgabant, madidumq; tundebant in pila, atq; in corbibus eluebant: siccatumq; in sole rursus tundebant, & purgatum molebant. Quocunq; autem genere præparato vicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisq; acetabulo, torrentes ante omnia miscebant in mola. Itali verò sine perfusione hordeum tostum in subtilem formam molebant, iisdem additis, atq; etiam milio: hæc ex Plinio. Cæterùm aliam rationem parandi polentam prodidit Gal. libr.1. de alim. facul. ubi non ex aliis seminibus admistis, ut Plinius tradit, sed ex hordeo tantùm recenti, ac novo mediocriter tosto, laudatissimam fieri polentam scribit. Quare crediderim, iis medicamentis, quæ in Dioscoridis, & Galeni scriptis polentam expetere inveniuntur, eam legitimè imponendam esse, quæ ex recenti, & viridi adhuc hordeo modicè tosto, & in farinam redacto parari debeat: quòd de hac utrunq; intellexisse non dubitem. Hordeum quod Latinis, κριθὴ Græcis appellatur: Arabibus, Xahaer, aut Shair: Italis, Orzo: Germanis, Gersten: Hispanis, Cevada: Gallis, Orge.

Nomina.

Hordeum, κριθὴ, ἀπὸ τῦ διακεκρίθηναι, quòd eo reperto & in usum recepto, glandibus spretis, à brutis homines distincti sint. Hordei plures fuerunt Theophrasto 4.hist.5.& 8.hist.4.ut & Plinio lib.18.cap.7. differentiæ, recentioribus etiam cognitæ, in spicarum forma, in magnitudine, & in granorum ordine, eorundemq; colore. Datur polystichum (quia in multos versus spicatur) hybernum & vernum, datur & distichon: figura polystichon exprimit.

ZYTHUM. CAP. LXXX.

ζύθος.

EX hordeo potus fit, cui Zytho nomen est: is urinam cit: renes, & nervos tentat: membranis, præsertim cerebrum vestientibus, officit. Inflationes parit, vitiosum succum creat, elephantiasin gignit. Perfusum zytho ebur, obsequiosum, & operi tractabile redditur.

CURMI. CAP. LXXXI.

κῦρμι.

FIt & ex hordeo potus, quem curmi nominant, eoque sæpe poto pro vino utuntur: verùm dolorem capitis movet, malum succum gignit, nervis nocet. Consimilia etiam potus genera ex tritico fieri solent, in Iberia, quæ occidentem spectat, & Britannia.

Zythi, & curmi consider.

Cervisia.

ZYthum, quantum ex Dioscoride colligi potest, potus sanè fuerit ex macerato hordeo, vel tritico paratus, illi maximè similis, qui aquilonaribus regionibus Cervisia appellatur. Siquidem hujus rei testis est Plinius lib.22.cap.ult. ubi sic inquit: Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus: zythum in Ægypto: cælia, & ceria in Hispania: cervisia, & plura genera in Gallia aliisq; provinciis: hæc Plinius. A zytho parum differt Curmi, quod & ipsum paretur è frugibus, nimirum hordeo, triticoq; in aqua maceratis, bibaturq; vini loco. Quamobrem credendum est nil aliud zythum, & curmi fuisse antiquis, quàm Cervisia, quam loco vini bibit hoc ævo universa regio septentrionalis: nempe Germania, Bohemia, Polonia, Cimbria, Gallia, & aliæ algentes Europæ regiones. Nec aliam inter zythum, & curmi crediderim esse differentiam, quam in conficiendi ratione, cùm eorum utrumq; fiat ex eadem fruge. Siquidem conficiendi ratio uno vel altero modo adhibita, rerum facultates & auget, & imminuit, cùm plus, vel minus coctura adhibent artifices, quemadmodum etiam hac tempestate in Germania evenit. Nam etsi omnes illi potus ex hordeo, vel tritico parentur, diversa tamen est apparandi ratio, cùm saporibus inter se differant. Aliæ namq; dulces, gratæq; gustui sint: aliæ verò amaræ. austeræq; habentur: quinetiam aliæ turbidæ, aliæ claræ pellucidæq; cernuntur. In Bohemia, Germaniaq; hos potus suos conficiunt, hordeum, & triticum macerant lupulorum decocto. Quo fit, ut in his locis non levi plectatur pœna, qui lupulos sefecerit, vel deperdiderit. Serunt enim lupulos, coluntq; hanc ob causam, ut nos vites, demetuntq; eorum flores, & fructus statutis temporibus: quandoquidem eorum decocto macerata fruges, non modò fermentantur, sed & vini speciem induunt: quopropter potus inde confectus gustatu gratior evadit. Inebriat is largiùs sumptus, quemadmodum & vinum, perduratq; ejus temulentia longè diutius, quod crassior, concoctuq; difficilior sit, quàm vinum: cui viribus quoq; tam similis est cervisia, ut ex ea aquam vitæ conficiant perinde ac ex vino. Ζύθος sic Græcè, ut Zythum item Latinè, & Italicè, Zitho vocatur: Germanicè, Bier: Bohemicè, Piva.

Aqua vitæ ex cervisia paratur.

Nomina.

ZEA. CAP. LXXXII.

Ζειὰ.

ZEa duorum generum est: una simplex, altera in geminis putaminibus grana bina juncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Plus quàm hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, minus quàm triticum alens.

Zea consider. Spelta.

NIsi Zea, de qua hoc in loco differt auctor noster Dioscorides, illud fuerit frugis genus, quod Itali partim Spelta, partim Pirra vulgari lingua nominant, aliam certè frugis speciem provenire in Italia equidem non facilè crediderim

I. ZEA. * II. ZEA DICOCCOS. *

diderim, qua legitimam referat zeam. Verùm enimvero, quod zea, Italicâ ſit Spelta facilè ex Dioſcoride conjectari poteſt. quòd ſcripſerit duplicem eſſe zeam, quarum una ſimplex, altera dicoccos appellatur, eo quòd in geminis putaminibus grana bina gerat. Nam & Spelta apud Italos duum eſt generum: una ſpicas profert ſimplicibus granorum verſibus: altera verò is duplicibus conſtat. Zeam hanc quidam, ut Forojulienſes, Pirra farra vulgò appellant, quòd ex ipſius deglubitis granis farris modo halicam conficiant. Plinius præterea lib. 18. c. 8. zeam eſſe Italiæ in Campania maxime & ſemen vocari ait. Id quod manifeſtè oſtendit, cum zea fuerit copioſa fruges in Italia: facilè in hunc uſq; diem ejus perdurare proventum. Quod cùm ita eſſe certò credam, nil aliud antiquorum Zea eſſe poteſt, quam Spelta nobis vocata. Hanc Hetruſci antiquos quadantenus ſecuti, appellant vulgò biada. Nam quemadmodum hoc nomen Semen, omnibus ſeminib. eſt commune: ita biada. quæ idem eſt, quod ſeges, cunctis ſegetibus, & frugibus communiter aptari poteſt. Sunt & apud Inſubres, qui Speltam, algam, quaſi alicam vocent: quod facilè atteſtatur hanc eſſe zeam. Siquidem & veteres deglubitam zeam, halicam appellavere. Zea itaq; quam nos ſpeltam vocamus, tritico haud abſimili folio provenit, tenuiore tamen culmo firmioreq; : verùm ſpica, à tritico differt, quòd plana ſit, granis tantum utrinq; è lateribus ſimplicibus verſib. prodeuntibus, ariſtis longis, ac tenuibus. Duo ejus ſunt genera Dicoccos, majus, firmiore, grandioreq; culmo, & ſpica grandiore provenit, quæ duabus ſiliquulis ſimùl conjunctis duo grana profert: alterum quod minus eſt, minore tum culmo, tum ſpica ſpectatur, in qua grana ſingula, ſingulis includuntur putaminibus. Seritur ubiq; locorum in agris, cæterorum frumentaceorum modo. Tunditur utraq; in pilis, donec glumam exuat, & frangitur in particulas, ptiſſanæ hordaceæ modo, ut ſuo loco inferius dicetur. Leves efficit panes, concoctu faciles, haud ingrati guſtus. Zeæ meminit Gal. libro 6. ſimpl. med. ſic inquiens: Zea univerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici, & hordei: itaq; ex illis cognoſcatur. Ejus nomen Græcum ζειὰ, Latinum, Zea: Arabicum, Hais: Italicum, Spelta, Biada, & Pirra: Germanicum, Speltz/ S. Peters Korn/ Kinkorn/ & Dinckelkorn: Hiſpanicum, Speltæ: Gallicum, Eſpeltra, & Eſpeautre.

Zea ſemen.

Zeæ hiſtoria.

Zeæ facult. ex Gal.

Nomina.

Zea duplex quidem Dioſcoridi, his tamen addere poſſumus eam quam oryzam Germanicam Tragus vocavit: & eam quam Zeopyron (quod Zeæ & tritici naturam habeat) Dod. & Lob. nominant. Duæ additæ icones. I. Zea prima & ſimplex Dioſc. quòd ſimplicis ſit grani, an Typha apud Gal. C.B. Spelta prima quoad iconem, ſecunda quoad deſcriptionem, Trag. frumentum loculare, Ruell. Briza Dod. gal. Lugd. Briza monococcos, Lob. Monococcon & Frumentum barbatum, Dod. fol. Zeæ alterum genus Fuch. Zea, Matth. Lac. Caſt. Zea ſimplex, Cord. in Dioſc. Zea monococcos, Tab. Spelta vulgo, Cæſal. II. Zea altera quæ Κίμνον & Dioſc. eò quòd in geminis putaminib. grana bina juncta habeat. C.B. Zea, Brunf. Cord. in Dioſc. Lon. Dod. gal. & fol. cui & Spelta & Semen Latinorum: Zeę primum genus, Fuch. Spelta prima, Trag. Far. Cæſ. Zea, Ador. Far. adoreum Tabernæmontano. Hæc & ariſtis armatur, ut expreſſit Zeæ alterius nomine Matth. Lac. Caſt. Zeæ majoris ſeu dicocci, Lugdunenſis hiſtoria.

Κρίμνον. CRIMNON. CAP. LXXXIII.

CRimnon craſſior eſt ex zea, triticoq; farina, ex qua pultem faciunt. Abunde alit † ſed ægrè conficitur: alvum vehementius adſtringit, ſi zea, ex qua fit, prius torreatur.

Crimnum

Crimni confider. Nomina.

CRimnum craſſior zeæ, aut tritici farina extitit apud antiquos, qua ad pultem conficiendam utebantur: quâq; loco panis diutius victitarunt, ut Plinius eſt auctor lib. 18. cap. 8. Κρίμνον id Græci, quod etiam Latini Crimnum, & Hiſpani Farina atorcolada, aut Rolum vocant.

† Neq; Ruellium, neq; communem, vulgatamq; Græcam lectionem hic ſecuti ſumus: ſed Marcellum, qui probatiſſimi codicu teſtimonio non εὐπατέργαστον, quòd facilè conficiatur: ſed ἀπατέργαστον, quòd agrè concoquatur, legendum putat.

Ὄλυρα. OLYRA. CAP. LXXXIIII.

EIdem zeæ generi † olyra adſcribitur, ſed minus aliquantò nutrit. In panes, ut zea, cogitur. Fit quoque ex olyra craſſior farina, quam Græci crimnon vocitant.

Olyræ confider. Marcelli lap.

OLyram zeæ eſſe ſpeciem, Dioſcoridis teſtimonio, ambigit nemo, tametſi hac ætate non ſeratur in Italia: ideoq; Gal. iiſdem Olyram pollere facultatib. ait, quibus & zea: is. n. utramq; inter triticum, & hordeum medium tenere temperamentum aſſeruit. Adducitur autem Marcellus, Dioſcor. interpres, ut ferè credat, Olyram à Secale vulgò vocato, è quo ruſtici Alpium cultores panem conficiunt, minime differre. Qua in re Plinium alioqui ſibi familiarem, haud accuratè legiſſe videtur, cùm non animadverterit, ſeorſim ac differenter ſcripſiſſe illum de Olyra & Secale, quod ſpeciatim Farraginem appellat. Nam lib. 8 c. 10. de olyra ſive Arinca ſic idem habet Plinius: Ex Arinca dulciſſimus panis, ipſa ſpiſſior quam far, & major ſpica, eadem & ponderoſior. Rarò modius grani decem & ſeptem libras implet. Exteritur in Græcia difficulter, ob id jumentis dari ab Homero dicta. Hæc eſt, quam olyram vocant. Eadem in Aegypto fertilis, facilisq;. De Secale autem ſcribens lib. 18. cap. 16. Id autem, inquit, quod Secale ſive Farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpib. Aſiam vocant, deterrimum, & tantùm ad arcendam famem utile. Fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigricia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, ut mitiget amaritudinem ejus, & tamen ſic quoq; ingratiſſimum ventri eſt: naſcitur qualicunq; ſolo: hæc ille. Quib. non ſolùm liquido conſtare non ambigo, Secalam quidem ab Olyra differre, ſed quòd nullum aliud ſit granum, quam vulgaris Siligo noſtra. Siquidem hæc præter id, quod in Italia adhuc genuinum nomen retinet, ubi Secala ubiq; ferè appellatur, cæteris quoq; notis Pliniana Secali correſpondet. Eſt. n. fœcunda, ſtipula tritico graciliore, nigricans, tum ipſa, tum ejus panis: quinetiam ruſtici farris loco, tritici aut Milii tertiam partē admiſcent, ut panis amarorem amittat, qua ſeminum miſtura olyra minimè indiget, cùm dulciſſimum per ſe conficiat panem. Ad hæc plurimum differre Olyram à Secala noſtrate teſtatur graviſſimus author Gal lib. 1. de alim. fac. ubi ſic habet, de Typha, Olyra, & Zea ſcribens: Typha ſemen extrinſecus corticem habet veluti Olyra, & Hordeum, verùm decorticatum in panes conficitur: & paulò poſt inquit. Ex nobiliſſima autē Olyra, cùm ut decet, fuerit decorticata, nominatim Tragum conficiunt: id quod repetit lib. de attenuante victus ratione, ſic inquiens: Cæterùm ſemen ut Hordeum, Olyra, & Avena, eſt mundandum, & cortice ſpoliandum: ideoq; dicebat Plinius, quòd in Græcia Olyra difficulter exteritur. Siquidem Secala vulgaris noſtra decorticatione non indiget, quemadmodum nec Triticum, cùm ipſa tritura tantū nuda è folliculo prodeat. Præterea ex colore quoq; noſcitur, Olyram non eſſe Secalam vocatam, ut Gal. lib. 1. de alim. fac. Teſtatur his verbis: Color in hordeis quidē & Olyris eſt albus, in triticis autem ſubflavus, id quod nuſquā in Secala viſitur. In eodē verſatur errore Otto Brunfelſius, & Janus Cornarius, quorum ſententiis manifeſtò ea, quæ diximus, refragantur. Præter id non poſſum non admirari Hermolaum, Manardū & Ruellium, alioqui doctiſſimos viros, quippe qui uno ore fateantur, quod tamen nuſquam reperitur, Olyrā Plinio Siliginem nuncupari, cùm is non ſiliginem, ſed Arincam Olyram vocaverit, & ſpeciatim de utraq; tanquam de rebus invicē diſcrepantib. ſcripſerit lib. 18. c. 8. 9. & 10. Is enim pro ſiligine intelligit quoddā præſtantiſſimi frumenti genus, è cujus farinæ ſelectiore parte veteres panem conficiebant omniū præſtantiſſimum. leviſſimumq;. Pro Olyra autem aliam frugis ſpeciem, è qua dulcis fiebat panis. Plinii autē verba ſunt hæc: E ſiligine laudatiſſimus panis, piſtrinarumq; opera laudatiſſima. Præcellit in Italia, ſi Campana Piſis nata miſceatur. Ruffior illa, at Piſanæ candidior, ponderoſior verò Cretacea. Juſtum eſt è grano Campana, quam vocāt caſtratam. e modio redire ſextarios quatuor ſiliginis, vel è gregali ſine caſtratura, ſextarios quinq;. Præterea floris ſemodium, & caſtratā, e modio redire ſextarios quatuor ſiliginis, vel è gregali ſine caſtratura, ſextarios quinq; Præterea floris ſemodium, & cibarii, quod ſecundariū vocant, ſextarios quatuor, furfuris ſextarios totidem. E Piſana autem, ſiliginis ſextarios quinq;, cætera paria ſunt. Item eodem li. c. 10. Similago, inquit, ex tritico fit laudatiſſima, ex Aphrico juſtum eſt, è modius redire ſemodios. & pollinis ſextarios quinq;. Ita n. appellant in tritico, quod florem in ſiligine. Hoc æraria officina, chartariæq; utuntur. Et c. 11. Panis ſumma laus, ait, Siliginis bonitate, & cribri tenuitate conſtat. Plinio quoq; videtur ſubſcribere Gal. lib. 1. de facult. alim cap. de Tritico, de panibus ſcribens, ubi ſic habet: Et apud Romanos quidem, ut etiam apud alios propemodum omnes, quibus ipſi imperant, panis quidem puriſſimus σιλιγνίτης id eſt Siligineus: qui autem huic eſt proximus σιμιδαλίτης, id eſt Semilaceus nuncupatur. Verùm σιμιδαλις quidem Græcum nomen eſt, & antiquum: Σιλήνης verò neq; Græcum eſt, ne ipſam aliter poſſum exprimere. Inter panes igitur Siligineus plurimum alimenti præſtat poſt ipſum autem Semilaceus, tertio loco Medius, qui & συγκόμιστος αὐτόπυρος dicitur: quartum poſt hunc ſordidorum genus, in quibus furfuraceus eſt poſtremus. De olyra autem agens: Olyrini ſanè panes, inquit, ſi ex bona Olyra fiant, poſt trimenſem ſaltem ſunt præſtantiſſimi, ſecundi autem ab his ſunt Typhini. Quod ſi olyrini ex vitioſo ſemine ſint facti, Typhini non ceos

SECALE.

aliud apud alias nationes nomen non habet. Secala autem vulgaris Latinis Secale, sive farrago: Germanis, Korn: *Italis, Segala: Hispanis, Centeno blanquo: Gallis, Seigle blanche: Bohemis, Zito.* Nomina.

Secale sive Rogga duplex est, unum enim autumno, alterum vere seritur: hybernum majus, vernum minus est. Siligo, Brunf. Lon. Siligo veterum & secale, Trago: Secale Fuchs. Dodon. gal. Matth. Cast. Lobel. Tab. Lugd. Olyra, Cord. in Dioscor. Rogga sive Secale, Dod. fol. Fit aliquando ut ob copiosius alimentum attractum grana ob corticem tenerum ruptum, longiora reddantur, quæ à fervore Solis forinsecus nigrescunt, intus verò densiore & candida materia constant. Quod vitium aliqui matrem Secales, alii clavos Siliginis vocant. At Plinius lib. 18. c. 17. hoc intellexit, dum inquit, inter vitia segetum & luxuriam esse, cùm onerata fertilitate procumbunt: sunt tamen, qui statuant Plinium eo loci id voluisse exprimere, quod Theophrastus 8. hist. 7. φυλλουριαν, insanam foliorum luxuriam vocavit. Hujus figuram cùm nemo expresserit, in nostra historia proponetur.

Ἄθηρα. ATHERA.

CAP. LXXXV.

AThera ex zea fit tenuissimè molita: est autem sorbitio, quasi liquida pulticula, infantibus conveniens, & cataplasmatis efficax.

Cum Dioscorides satis superq; declaraverit, quid sit Athera, necessarium quidem non duximus, de ea plura scribere. Veruntamen illud ignorandum non est, quòd nonnulli auctores sunt, qui Atheram etiam fieri asserant ex tritico, olyra, & amylo. Hæc Germanis vulgò Mosa nuncupatur, utunturq; ea plurimum non modò infantulorum lactentium cibis, quemadmodum nos pane in aqua decocto, sed & quotidianis mensis, quam ex farina, lacte, & butyro parant, ut ii quidem norunt, qui diu in Germania versati sunt. Quæ ἄθηρα Græcè, Athera item Latinè, & Italicè nominatur: Germanicè, Muos: *Hispanicè, Papas.* Atheræ consider. Nomina.

Τράγος. TRAGOS.

CAP. LXXXVI.

TRagos quandam halicæ frugis figuram gerit: multò minus, quàm zea nutrit, quòd multum aceris habeat: quare ægrius conficitur, alvumque magis emollit.

Tragos, quem aliqui halicam, nonnulli verò far notis referre asserunt, hac ætate, quod ego sciam, non provenit in Italia. At quoniam (ut Plinius inquit lib. 18. cap. 10.) ex oriente peregrinus nobis invectus erat, unde nostro etiam ævo innumera deferuntur plantæ, mirum quidem non est, si, tam longo temporis tractu, relicto Italico cultu, in proprium redierit solum, ex quo primùm ad nos advehi cœpit, ut in alius quàm plurimis evenisse comperimus. Nomen ejus Græcum τράγος, Latinum quoq; Tragus: Arabicum, Sult: *Germanicum,* Amelkorn: *Gallicum, Double turguer.* Tragi consideratio. Nomina.

Cum Tragos Germanis Amelforn dici auctor sit Matthiolus, placuit figuram Frumenti seu tritici amylæi Germanorum adjicere.

Βρῶμος. AVENA. CAP. LXXXVII.

AVENA.

ORYZA.

AVena genicula quædam habet: folio, & stipula triticum imitatur: & in cacuminibus dependentes parvulas veluti *a* locustas bipedes gerit, in quibus semen continetur, utile ad cataplasmata, uti hordeum. Pulte hujus alvus sistitur: prodest tussientibus in sorbitione succus.

a Meum ὥσπερ ἀκρίδια δίπωλα. i. veluti locustas bipedes. Cat. ἀκριδία δίπωλα. i. locustulas bipedes.

Avenæ consider.

TAmetsi Avena, vulgaris notitiæ seges, seratur in campis gaudeatq; frigido tractu, & edita sit a natura in equorum potius, quam hominum alimentum, in Germania tamen ab aceribus repurgata, & jure pinguium carnium elixa, frequenter in cibis sumitur, quemadmodum in Hetruria far, & oryza. Sic enim parata cibus fit haud ingratus, & præsertim ubi æstur antequam dissiliat. Quin & pulticulam Germani ex ea parant eadem ratione, quam in Athera paulò superius retulimus. Bromos, id est, Avena (ut Galenus memoriæ prodidit libr. 6. simpl. medic.) unum est ex leguminibus: verum ut medicamentum simulem hordeo vim obtinet. Nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu: temperiem autem habet paulò frigidiorem: nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut ventris profluvia juvet. Et primo de alimentorum facultatibus: Hoc semen (inquit) in Asia perfrequens est, & potissimum in Mysia, quæ est supra Pergamum, ubi & typha, & olyræ uberrimus est proventus. Jumentorum autem est alimentum, non hominum: nisi utiq; aliquando extrema fame, ad panes ex eo quoq; semine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctum, ex aqua æstur cum vino dulci, aut sapa, aut mulso. Eadem cum putamine calefacta, & in sacculis adhibita, flatuosos dolores tollit. Cæterùm Avenæ farina (ut Plinius adnotavit libr. 22. cap. 25.) decocta in aceto nævos tollit. Seges hæc, quæ βρῶμος Græcè: Avena Latinè vocatur: Arabicè, Cartamum, sive Churtal: Italicè, Vena sive Gena: Germanicè, Habern: Hispanicè, Avena, & Avea: Gallicè, Auoyne.

Avenæ facultates ex Gal.

Nomina.

Avena βρῶμος, forsan à βρῶμα quod cibum significat: nam ut auctor est Plinius lib. 18. cap. 17. Germaniæ populi eam ferunt, quibus frumenti instar est, cujus pulte etiam vivunt: & sanè quotidiano usu apud Germanos frequentissima, non autem sola hac pulte uruntur, ut falsò Plinius scribit. Theophr. 4. de caus. plant. 6. Avenam ex Zea fieri: & Plinius loc. cit. primum frumenti vitium esse, & in eam hordeum degenerare, scribit. Hæc triplex est, vulgaris, dein nigra, tum nuda.

ὄρυζα. ORYZA.

CAP. LXXXVIII.

ORyza frugum generis est, in palustribus, riguisq; nascens. Mediocriter alit: sed alvum supprimit.

ORyza folio exit arundinaceo, carnoso, porro haud absimili: culmum fert cubitalem, & sæpe majorem, geniculatum & tritico crassiorem, firmioremq;, in cujus summitate spica prodit, in ramulos divulsa, in quibus semen utrinq; impari exortu provenit, cortice subflavo, aspero, tenuibus quasi costis striato, ovi figura, quod gluma expoliatum, candidum est. Gaudet locis uliginosis ac palustribus. Provenit copiosa in nonnullis Italiæ locis, humecto tantùm solo: sed copiosis-

Oryza.

piosissima in Asia Syria, & Aegypto In cibis Oryza admodum est familiaris, concoctuq; facilior evadit, & ori gratior, ubi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui jure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis, dysentericis, cœliacis, & diarrhœa affectis, præsertim ubi prius torrefacta, in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti decoquatur. Sunt, qui oryzam quoq; dicunt genitale augere semen, in bubulo lacte decoctam, additis saccharo, & cinnamomo. Oryza decoctum utiliter dysentericus infunditur, ac etiam potandum datur. Farina bellè quidem cataplasmatis admiscetur repellentibus: mammarum incipientes inflammationes arcet cum rosis & anthemide decocta, & illita. Hujus meminit Gal. qui lib. 8. de simpl. med. facultate, sic de ea paucis scribit: Oryza habet adstrictorium quippiam: quare mediocriter ventrem sistit. Et lib. 1. de aliment. facultat. Semine hoc, inquit, omnes in sistenda alvo utuntur ipsum eodem modo, quo halicam decoquentes. Difficilius tamen quam halica conficitur, & minus alit, ceu utiq; & in edendi suavitate ab ea quàm plurimum deficit. Ut ὄρυζα Græcis, ita etiam Latinis oryza nominatur: Arabibus, Arz seu Arzi: Italis, Riso: Germanis, Reiß: Hispanis, Atroz: Gallis, Ris. Nomina.

Oryza: ὄρυζον Theophrasto 4. hist. 5. ex qua Plinius lib. 18. cap. 7. Ptisanam fieri scribit, quod aliqui de Oryza quæ vulgo cortice nudata venalis habetur, intelligendum volunt. Dicitur Oryza Italica, ad differentiam Germanicæ. C. B. Oryza peregrina, Trag. Oryza, Brunf. Cord. in Dioſc. Dod. Matth. Lac. Lon. Lob. Cast. Cæsalp. Lugd. Cam. Tab. cui & Hordeum galaticum.

χόνδρος. HALICA. CAP. LXXXIX.

HAlica fit ex zea, quam dicoccon appellavimus: plus alit, quàm oryza: alvum *a* magis cohibet, *b* stomacho longè utilior. Decocta in aceto, illitaque lepras tollit: unguium scabritias extricat: incipientibus ægylopiis medetur. Decoctum dysentericis, quos excruciat dolor, infusum, idoneum est.

a Magis non legit Orib.

b Orib. συστόμαχος. 1. stomacho utilis.

HAlicam antiquitus parabant ex zea, cretam, & gypsum admiscentes. Hujus rei auctor est Plinius lib. 18. cap. 11. sic inquiens. Halica fit e zea, quam semen appellavimus. Tunditur granum ejus in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum est, pilo vinctorum pœnali opera. Primori ineſt pyxus ferrea, excussus inde tunicus. Iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac secundarium, grandissimum verò apherema appellant. Nondum habent candorem suum, quo præcellunt, jam tamen Alexandrinæ præferuntur: postea mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, colorem q; & teneritatem affert. Invenitur hæc inter Puteolos, & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Halica adulterina fit maximè è zea, quæ in Aphrica degenerat. Latiores ejus spicæ, nigriores q; & brevi stipula, pinsunt cum arena, & sic quoq; difficulter deterunt utriculos: posteaq; gypsi pars quarta inspergitur, atq; ut cohæserit, farinario cribro subcernunt: hactenus Plinius. Ex quo non satis admirari possum, quod veteres & cretam, & gypsum in cibis simul cum Halica citra noxam esitassent, cùm proculdubio compertum sit, gypsum, in corpus assumptum adeò spiritibus meatus obstruere, ut facile homines strangulet. Nisi fortasse dixerimus, quòd quanquam aliqui cretam, alii vero gypsum halicæ commiscerent, ut candidior, & mollior evaderet: ablutionibus tamen prius eam expurgabant, quam decoquendam traderent. Namq; & hoc tempore gingiberis radices fabrili rubrica inficiunt, ut illas à carie, & teredine vindicent: quæ tamen & abluitur, & deraditur, & cribro excutitur, cùm in ciborum condimentis, vel medicamentorum misturis exquiruntur. Hoc enim mihi visus est innuisse Gal. lib. 1. de alim. facult. cùm ait: Cæterum diligentissime, dum ex halica elota sorbitiones parantur, animadvertere oportet. Quippe cùm Halicam ad sorbitiones parandas elui præcipiat, id sanè facere videtur, ut repurgetur à creta, & gypso, quibus inficiebatur. Quòd autem in cibum non sumeretur Halica, quæ ab omni mangonio non esset purgata, ostendit idem Gal. loco nuper citato, cùm inquit: Halica ex genere est tritici, quæ valenter nutrit, succum q; lentum habet, sive in aqua duntaxat coctam cum mulso, aut dulci vino, aut etiam adstringente sumas, sive ex oleo, sale q; conditam. Qui autem per sanitatem ob vehementem ventris mordicationem, sive à bilioſi humoris copia, sive aliundè profectam, sorbitione egent, is halicam affatim coctam, quoad teneram flaccidi tatem adepta colliquescat, deinde conditam, & colatam, ut ptisanæ colato cremori persimilis sit, sorbendam exhibeto. Hæc Galenus, qui certè tot laudibus hac in re Halicam non commendasset, si creta, vel gypso admistam assumpsissent in cibum. Fiebat antiquitus Halica non modò ex Zea, quæ dicoccos dicitur, sed etiam ex tritico, & aliis frumentaceis, ut ex Galeno, Paulo, Aetio, & aliis intelligi facilè potest. Fit & hoc tempore in universa Italia, quamvis eam non Halicã, sed Far falsò appellitent. Namq; far ab halica longè diversum putamus. Quòd autem Far a chondro, sive halica differat, sitq; per se frumenti, vel tritici proprium genus, antiquis Adoreum vocatum, è quo Far ipsum paratur, id sanè ex plurium probatissimorum auctorum scriptis apertissimè constat. Siquidem id primùm declarat Plin. lib. 18. c. 8. sic inquiens: Frumenti genera non eadem ubiq;, neq; ubi eadem, sunt iisdem nominibus. Vulgarissimum far, quod Adoreum veteres appellavere. Quin & eodem capite, ut fortasse palàm faceret, aliud esse Zeam, è qua fit halica, aliud verò far: Qui zea utuntur, inquit, non habent far. Item cap. 7. ejusdem libri: Populum Romanum, ait, farre tantùm è frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore Romanis nullus fuit halicæ usus, ut ipse testatur Plinius lib. 22. capit. 25. cùm inquit: Halicares Romana est, & non pridem excogitata, neq; arbitror Pompeji magni ætate in usu fuisse. Huc accedit Asclepiadis, & Galeni auctoritas libr. 7. de compositione medicamentorum secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa, ubi sic habet. Farris Clusini appellati sextarii dimidium, decocti marrubii viridis sextarium unum: hæc in vas vitreum conjecta, diem & noctem macerari sinito. Sequenti die pharmacum mollito, quemadmodum halicam maceramus: hæc Galenus. Quibus palam est a farre differre halicam. Galeno deinde subscribit Aetius libr. 9. cap. 45. ubi ex Archigene hæc habet. Quod vero Latinè in regionibus Romæ vicinis far appellant, hoc modo paratur: Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeq; extractum, ac in pilam conjectum, veluti ptisanam, à cortice repurgato, ubi verò corticem exuerit tollito, atq; in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus a cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita ut granum unum in quatuor, aut quinq; partes redigatur, & siccum asservato. Usus autem tempore halicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoq; admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc virides tollunt, ex ipsisq; far concinnant, quo modo & suavius, & jucundius redditur: hactenus Aetius. Ex cujus, & supradictorum testimonio, illud planè omnibus patere arbitror, quòd far ab halica dissideat, qua de re etiam plura, duce Deo, dicemus in epistolis nostris. Quod Græcis χόνδρος, Latinis parum Italis Halica nuncupatur: Arabibus, Chandaros. Nomina.

Halicæ confider. Parandi ratio ex Plinio.

Halica ex zea Aphrica.

Gingiberis rad. rubrica inficiuntur.

Halicæ vires ex Galeno.

Farris, & halicæ differentia.

Nomina.

Κέγχρος. MILIUM. CAP. XC.

MIlium in panes coactum minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua alvum, urinam cit. Torretur milium, fervensque in sacco ponitur, ut torminibus reliquisq; doloribus, si foveatur, auxilio sit.

Milii cõsid. & histor.

MILIUM.

Milii viret ex Galeno.

I. PANICUM MINORE PANICULA.

Nomina.

Meum. Ἀμὸν τινες μελίνδιον καλοῦσι. eam aliqui Melinem appellant.

MIlium, folia profert arundinacea, panico æqualia, calamum bicubitalem, crassum, geniculatum, lanuginosumq; radicem multiplicem, ac duram, paniculis divulsis è cacumine dependentibus. In quibus copiosum oritur granum, subrotundum, solidum, læve, subflavum, tenui tunica vestitum. Seritur in agris, pingui & stercorato solo. Ejus panis dum recens est, & arte quadam pistoria rectè paratus, ut Verona fit, & ita calidus, ut ex furno excipitur, devoratus, sua quadam dulcedine placet, & à pluribus expetitur. Quare non desunt, qui ipsum calidum per plateas circumferant, clamantes, Pan di miglio caldo, caldo: at cum obduruit ingratus sanè est. Sylvani, qui carbones, & arbores secant in Tridentino agro, sola pulte Miliacea, quam vulgò appellant Polenta, se alunt, eam cum lacte edentes, nec alio dicunt se posse alimento perdurare. Quare anno toto hoc tantùm alimento vivunt, & fontanam aquam potant. Milium fomentum est optimum ad siccandum contra morsum, & ad flatus repellendos, præsertim ubi cum sale admistum fuerit. Siquidem rectè ad tormina adhibetur, quæ à flatu excitantur, & ad laterus dolores: quin etiam præstantius est additis chamæmeli floribus. Medicamenta, quæ in milii acervo sepeliuntur, diutius à carie, & putredine præservantur: imò & ipsæ carnes recentes milio æstate sepultæ, pluribus diebus à putredine vindicantur. Milium, ut libro 7. simplicium medicamentorum prodidit Galenus, primo ordine refrigerat, exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso: paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar quidem edulii comestum, planè inter omnia frumentacea edulia minimum confert nutrimenti, sed & ventrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fomentum iis, quæ citra morsum exiccari postulant: & cataplasmatis modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est ejus in cataplasmatibus usus. Quibus omnibus ea prorsus adstipulantur, quæ idem de Milio tradidit libr. 1. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Milio item in pane nonnunquam utuntur, urgente frugum penuria. Panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ, aut cineris friabilem esse: nihil enim in se habet pinguedinis, & lentoris friabilem esse: nihil enim in se habet pinguedinis, & lentoris. Jure ergo alvum humentem desiccat. Agricolæ hujus farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo vescuntur. Κέγχρος Græcè: Milium, Latinè dicitur: Arabicè, Jeuers, Geguers, sive Giaures: Italicè. Miglio sive Meglio: Germanicè, Hirß: Hispanicè, Millo, & miyo: Gallicè, Millet.

Milium à milliari summa Festo, quasi millesimum granum ferat: κέγχρος Theophr. 8. hist. 3. à minutis figran

II. PANICUM DOMESTICUM. III. PANICUM SYLVESTRE.

PAnicum folio, radice, culmo, milio est per omnia simile, paniculis autem differt. Siquidem in Panico pedali longitudine panicula provenit, ad terram versa, non ut in milio divulsa, sed prædensis compacta racemis, granis numerosis, hirsutisq;. Seritur in campis mense Majo, & quandoq; statim post messem. Est & aliud genus, quod mammosas fere paniculas gerat, & pene semen racematim proferat, copiosiore proventu. Color paniculis varius: namq; in quibusdam candicat, in aliis rusescit, in pluribus vero flavescit. Reperitur & SYLVESTRE, sed cibis inutile & tantùm aviculis idoneum, quibus paniculæ offeruntur. Hoc sativo longè minus, graculi admodum stipula, geniculata tamen, cubitali longitudine, aut majori: foliis angustioribus, brevioribus, asperisq;, paniculus in cacumine longis, subrubentibus, hirsutis & asperis, adeò, ut pertinaciter vestibus inhæreant, sed panico valde minoribus. Sponte per se provenit in hortis & viridariis: quinetiam in campis, & vineis. Vis illi panico similis, sed longè magis adstringit, siccat ac refrigerat. ut scriptum reliquit Galenus, libro 6. simplicium medicamentorum, ex leguminum genere est, milio specie simile, facultate certè pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoq; nonnihil ventris fluxus, ceu ipsum etiam milium. Si verò foris illinatur, exiccat, atq; refrigerat: hæc Galenus. Caterùm scribit Ruellius secundo de natura stirpium volumine, Panicum in Italia Melicam appellari. Quam re apertè hallucinatur: namque melica, quæ apud Insubres vulgò Melega nominatur, illud genus frugis est, quam nostrum vulgus in Hetruria Saggina vocat: alii verò in Italia populi Sorgo appellant. Nec usquam, quòd sciam, in Italia panicum melica vocatur. MELICA autem (ut utar hoc nomine) frugis est genus tam forma, quàm proceritate arundinem referens, adeò ut campi, in quibus ad maturitatem usque adoleverit, arundineta repræsentare videantur. Ejus tamen calamus non ut vulgarium arundinum, manis est, sed saccharyferarum arundinum modo, alba farctus medulla, Sambuci modo. Paniculæ quas ad Cybelis pomorum magnitudinem summus proferunt culmis, magnas, crassasq;, quædam cùm maturitatem senserint, in nigro rufescunt: quædam verò nigredinem in universum contrahunt, quædam subalbicant granis compluribus onustæ. Seritur in campis aratro cultus ac stercoratis. Refrigerat, siccat, cohibet & resolvit. Facultas ei haud milio dissimilis. Depectitur grana rusticis, moliturq; in farinam, & inde in agrestem cogitur panem concoctu contumacem, & qui parum alat: alvum adstringit: etsi in Hetruria potius ad columbarum, gallinarumq; seratur saginam, quàm ad hominum alimentum. Hoc Plinio libro 18. cap. 7. Milium est INDICUM, quod tamen non animadvertit Ruellius, alioqui maximus Plinii sectator. Plinius enim sic habet: Milium intra hos decem annos ex India in Italiam invectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adolescit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertilissimum. Est & aliud Milii Indici genus, quod primum mihi Patavio missum est, à Jacobo Antonio Cortuso, Nobili Patavino & rei plantariæ studiosissimo. Verùm hoc altero longè nobilius, præstantiusq; habetur, nam glumam facilè exuit, & minorem, pulchrioremq; conficit panem: idem culmo, foliis, paniculisq; alteri simile habetur. Sed hæc omnia in Eobemia minora provenerunt, aeris fortasse inclementia. Fit è milii Indici communis arundinum medulla medicamentum ad strumas valde utile, hoc modo: Sumuntur hujusce milii internodia decem, extrahiturq; inde universa medulla, huic spongia nova integra, rubensq; additur, & igni simul comburuntur: deinde in pulverem terruntur, additis piperis nigri granis duodecim. Pulveri admiscetur triticeæ farinæ uncia, & postea exceptus omnibus ovo recenti, inde placentula conficitur, & sub ferventibus cineribus coquitur. Demum in sex partes dividitur, & Luna decrescente pars una alternis diebus vesperi strumoso dormitum ituro propinatur, nullo addito potu: fitq; ita, quousq; affectus senas illas voraverit

Panici consid. & historia.

Panicum alterum.

Panici sylv. consid.

Panici vires ex Galen.

Ruellii lapsus.

Melicæ consideratio.

Milium Indicum Plinii.

Milii Indici alium genus.

IV. MILIUM INDICUM.

Nomina.

raverit particulas: deinde altera, & tertia luna idem repetitur. Hoc medicamento plures curati sunt. Flores, qui rubris Milii Indici Paniculis excutiuntur, drachma pondere ex rubro vino hausti, rubra fœminarum profluvia sistunt, quemadmodum ex albis paniculis accepti albos quoq; uteri fluxes cohibent. Dantur pari juvamento etiam dysenterico, & cæteris alvi fluxionibus affectis. Idem præstat granorum putamen, ovi vitello probè decocto exceptum, & à jejunis illicò devoratum. Quod ἔλυμος *Græcis: Panicum Latinis appellatur: Arabibus, Dochon: Italis, Panico: Germanis,* Fenich: Heydelfenich/ Fuchsschwantz: *Hispanis, Panico, & Paniso: Gallis, Paniz. Milium Indicum. Hetruscis, Sagina: Longobardis Melega: Venetis, Sorgo. Panicum sylvestre Græcis* ἔλυμος ἄγριος: *Italis, Panico salvatico, seu Panicastrella.*

Panicum à panniculis quibus semen inest, Plinio lib. 18. cap. 7. quod mel frugum Diocli dici, idem lib. 22. ca. 25. testatur, qua de re dictum plenius in nostro Phytopinace. Hoc quadruplex reperitur, minore, majore & cærulea pannicula: & Indicum de quo supra. I. Quod & vulgatius, dicitur Panicum pannicula minore C.B. Milium exiguum, Trag. Panicum Fuchs. Cord in Dioscor. & hist. Ges. hor. Dod. gal. & fol. Lon. Lob. Cæsalp. Tab. Cam. Hoc variat panniculis albis, flavis, purpureis, quare semine est albo, luteo ruffescente. II. Panicum pannicula majore C.B. Panicum domesticum, Matth. Panicum, Lacu. Cast. Panicum aliud Indicum pannicula villosa, Lob. Panicum Indicum, Dodo. fol. & Tab. cui & villosum & Hispanicum. III. Panicum sylvestre est, quod quadruplex existit, primũ quidem duplex, sine aristis & cum aristis: alterum simpl. spica molli: tertium spica aspera, & quartũ spica nigra. Figura adposita Panici est sylvestris sine Aristis, siquidẽ alterius ejus speciei utriculi in oblongam aristam desinunt, C.B. dicitur Panicũ paluſtre, & sylvestre, Dod. gal. Panicũ sylvestre Matth. Cast. Taber. Lugd. Cam. Panicum herbariorum sylvestre Lobel. Panicastrellæ similis alia, Cæsalpin. Gramen Mannæ alterum, Dodon. fol. & Lugd. Milium sylvestre & supinum quod Ischæmon videtur, Clus. Hisp. an Schwaden/ Cord. in Dioscor. & Ges. hor. IV. Milium Indicum, quia Plinius lib. 18. cap. 7. ex India in Italiam invectum scribit. C.B. Panicum, Trag. Milium Indicum, Matth. Fuch. (cui & Sarracenicum vel Sorgi) Cast. quo ad descriptionem Lugd. Cam. Sorghi, Dod. gal. Lon. Melica, Cæs. Dodo. fol. cui & Sorghum, Sorgo. Melica Italorum Lob. Sorgum, Ges. hor. Tab. Maizum, Gesn. hor. cui & Panicum Indicum, & Milium Indicum. Hoc variat seminis colore nigro, rubro, luteo, albo.

SESAMUM.

Sesami consideratio.

Σήσαμον. SESAMUM.

CAP. XCII.

SEsamum stomacho inutilis cibus: halitus gravitatem facit, quoties inter mandendum, commissuris dentium inhæsit: nervorum crassitiem illitu discutit: medetur auribus fractis, ambustis, inflammationibus, coli doloribus, & cerastæ morsibus: capitis dolores, qui æstuatione concitantur, ex rosaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in vino: præsertim inflammationibus oculorum, doloribusque prodest. Ex ea fit oleum, quo Ægyptii utuntur.

Tametsi Sesami Semen, à quo copiosum exprimitur oleum, officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur seplasiary, qui Sesami plantas viderint unquam, cùm nullum, vel rarissimum, quòd agros steriles reddat, seratur in Italia.

Siquidem

Siquidem quod in myropoliis habetur, ex Græcia, & Peloponneso ad nos convehitur. Provenit (ut Theophrastus est auctor) caule milio simili, crassiore tamen, ac altiore: folijs rubentibus: flore viridi, herbaceo: semine vasculis incluso, papaveris modo. Sesamum, teste Plinio, ab Indis primùm advectum est. Ibi enim copiosissimum seritur, cùm maximo inde oleum proventu conficiant, non modò ad lucernarum usum, sed ad ciborum condimentum, quemadmodum nos ex olivis. Non temerè scripsisse videtur Ruellius, nihil ita aut Sesamum, emacrare solum, utpote cui crassior, & multiplicior arundo sit, quàm milio, & radix quoq; numerosior. Siquidem id legimus Theophrasto proditum esse lib. 8. cap. 9 de plantarum historia, ubi sic inquit: Omnium, quæ æstivis sementibus ager recipit, Sesama terræ molestissima esse, plurimumq; posse extenuare putatur, utpote quæ multipliciori crassioriq; calamo, & numerosiore constet radice, quàm milium: hactenus Theophrastus. Caterùm plantam, quam hic pro Sesamo excudi curavimus, misit ad me Pisis Lucas Ghinus præstantissimus plantarum indagator. At si verum fateri debeam, non ausim ego affirmare hanc genuinum esse sesamum, quòd in primis culmum non gerat milio crassiorem, altiorem, numerosioremq;, nec radices longè plures, sed scapum fabæ æmulum, in quo fabarum more siliquæ gradatim exeunt triquetræ, aut quadriquetræ, in quibus semen: Deinde quod ejus folia non rubescant, nec flos herbaceo sit colore. Dixi sententiam meam, videant nunc alii, an hæc planta pro legitimo Sesamo sit recipienda. Caterùm duas diversas imagines pro Sesamo exhibuimus, quod varia quoq; sit hoc tempore herbariorum de eo sententia: alii enim hanc plantam, illam alii pro legitimo Sesamo demonstrant. Mihi quidem (ut ingenuè fatear) neutra placet, quòd utraq; historiæ refragetur, quam de Sesamo Theophrastus & Plinius tradiderunt. Has tamen plantas hic depingi curavimus ea saltem ratione, ut illud lectores admonerem, quòd ea, meo judicio, notis veri Sesami non respondeant: quodq; in manifesto errore versentur, qui secus opinantur. Sesami meminit Galenus lib. 8 simplicium medicamentorum, ita scribens: *Sesamon non parum in se continet viscosum, & pingue: quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Ejusdem facultatis est, quod ex eo conficitur oleum: & herbæ quoq; decoctum similem vim obtinet.* Et libro de alimentorum facultatibus: *Sesami semen, inquit pingue est, ideoq; repositum celerrime fit oleosum: quamobrem & eos qui ipso vescuntur, celeriter implet, & stomachum subvertit, tardè concoquitur, & pingue corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd ventris partibus vigorem, ac robur addere nequit, quemadmodum neq; aliud quodvis pingue. Est autem crassi succi ideoq; non celeriter pervadit. Σήσαμον Græci, pariter & Latini Sesamum dicunt: Arabes, Semsem, aut Sensera: Itali, Sesamo: Hispani, Jorgilim, & Alegria: Galli, Fugoline.*

Sesamus. Sesami hist. ex Theoph. & Plin. Ruellius. Lucas Ghinus An Sesamum hoc sit genuinũ. Sesami vires ex Gal. Nomina.

Sesamum: in secunda editione commentariorum duas habet icones, ut ex verbis ex secunda editione desumptis & notis inclusis, huicq; editioni additis colligere est. Alteram Sesami quorundam nomine, quam figuram in aliis editionibus, capiti de Myagro adposuit, siquidem in secunda editione, capiti de Myagro, nullam figuram addiderit: alteram habet Sesami aliorum nomine, quam pro Sesamo aliis in editionibus reservavit, & rectè: quam Sesamum etiam vocant Cord. in Dioscor. Dodo. fol. Lobel. Cast. Tab. Sesamum verum, Ges. hor. Lugd. Cam. Sesama, Cæsalp. Sempsem Alpinus.

Ἄιρα. LOLIUM. CAP. XCIII.

LOlium, quod inter segetes nascitur, molitum, nomas, putrescentia ulcera, gangrænasque compescit, cum raphanis, & sale illitum: & exaceto, & sulphure vivo feros lichenas, & lepras sanat: strumas quoq; discutit, cum fimo columbino, & lini semine decoctum in vino: rumpit, quæ ægrius ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulsa utilissimè ischiadicis illinitur: si cum polenta, thure, myrrha, aut croco suffiatur, conceptionem adjuvat.

LOLIUM.

LOlium omnibus notissimum est. Nascitur in arvis è tritico, & hordeo corruptis uligine seminibus, aut per hyemem imbre nimio madidis, ut superius quoque intritici, & hordei commentatione dictum est. Verùm etsi non desint, qui Lolium vere tantùm exoriri putent, provenit tamen (ut Theophrastus memoriæ prodidit, libro octavo capite septimo, de plantarum historia) hyeme ineunte, folio angusto, piloso, & pingui, ejusque peculiare pinguitudo notatur. Caterùm non solùm triticum, hordeumq; in Lolium degenerat, sed & ipsum quoque Lolium in Triticum mutatur. Id quod non solùm affirmant Ruricolæ, sed & Theophrastus quoq; testatur libro quarto capite sexto, de plantarum causis, sic inquiens: Sed de mutatione in formam alienigenam, ceu ex tritico in Lolium, & rursus ex Lolio in triticum, & semine in avenam, mirandum sanè est, &c. Quo fit ut potius exibilanda sit nostrorum antagonistarum opinio, quippe qui mutari plantas in melius negant, voluntque earundem mutationes perpetuò in deterius fieri. An non ipse Theophrastus libro secundo capite quinto de historia plantarum scribit Typham, & Zejam tertio quoque anno mutari in Triticum? an non scribit idem cupressum fœminam in marem mutari? Hippocrates, gravissimus autor, ad calcem libri sexti de morbis popularibus, scribit contra hos sycophantas: Phaetusam Piteæ uxorem, quæ antea fœcunda erat, in virum hirsutum barbatumq; esse mutatam: & Plinius testatur se vidisse in Africa mutatum ex fœmina in marem, ipso nuptiarum die Lucium Cossitum, civem Tisdutanum: Naturam enim sagacissimam qui negant in melius operari, it sanè amentia, aut furore agitantur: an non ex putrissimo lutóve animalia gignuntur: an non ex pu-

Lolii cõfid. Triticum in Loliũ. & Loliũ in triticũ mutatur. Matthioli adversarii notantur. Fœminæ in viros mutatæ ex Hippoc. & Plinio.

Lolii historia.

tri juvenci cadavere apes procreantur, quæ nobis ſuaviſſima fundunt mella? an non ex rudi viliq; materia gignũtur in terræ viſceribus pretioſiſſima metalla, & gemmæ? Sileant ergo hi blaterones, naturæ monſtra, qui potius ad perdendas ſcientias, vitiandasq;, quàm juvandas nati ſunt. Sed hæc jam miſſa faciamus, & ad inſtitutum noſtrum redeamus. Eſt itaq; Lolium, ut prædiximus, vitium frugum, & hyeme ſtatim prima è terra proſilit, folio longo, pingui, hirſuto adultum culmo tritici graciliore, in cujus ſummitate ſpica habetur longa aculeatis ſiliquulis impari exortu utrinq; referta, è quibus grana tria vel quatuor cumulatim apertè exeunt, cortice contumaci contecta. Matureſcit unà cùm tritico. Attenuat, reſolvit, & abſtergit. Panis qui Lolij multum admiſit, inebriat, & caput maximè afficit, adeò, ut qui ederint, ſomno quodam gravi opprimantur, & quaſi vertiginoſi fiant. Nocet oculis, & viſum obtenebrat. Ideoq; Italia, apud quos plurimum inter ſegetes provenit, cribris ad hoc paratis lolium à tritico magna diligentia ſecernunt, ſervantq; pro alendis gallinis, & capis. Namq; non ſolùm ab eo non læduntur, ſed bellè ſaginantur. Credidit Leonhardus Fuchſius (ut declaravit in ſuis circa Lolium clariſſimis de ſtirpium hiſtoria commentariis) Pſeudomelanthium, quod inter ſegetes frequens naſcitur, legitimum eſſe Lolium. Id quod (pace ſua dixerim) non modò communi doctiſſimorum virorum, qui in ſtirpium doctrina diu verſati ſunt, ſententiæ refragatur, ſed & veterum ſcriptis, qui Lolium in ſpica, non calyce, non capitulo Melanthij vel papaveris modo incluſum, ſemen proferre tradiderunt. Et quamvis Theophraſti auctoritate nitatur, ut ſui Lolij effigiem repræſentet, plura tamen ex eo reddidiſſe videtur, quàm ipſe uſquam in Theophraſto legerim. Qua in re mihi quandoq; jocandi fuit occaſio, ut dixerim Fuchſium ideo in lolio tam manifeſtè lapſum fuiſſe, quòd fortè eo tempore, quo hæc ſcribebat, contigerit id lolium in pane comediſſe. Quod autem id legitimum ſit Lolium, quod rei herbariæ peritis, agricolis etiam, & omnibus ferè vulgo cognitum eſt, teſtis eſt Dioſcorides lib. 4. cap. de phœnice, ubi phœnicem ſpicam lolio ſimilem proferre prodidit. Ex quo palam fit, lolium in ſpica, non autem in capitulis Pſeudomelanthij, & papaveris modo ſemen ferre. Ex vulgata quoq; Lolij facultate Fuchſii error deprehendi poteſt. Siquidem panis (ut prædiximus) in quo lolium fuerit, ſtupiditatem quandam, & velut temulentiam eſi tantibus parit, cum inexpugnabili ferè ſomno. Quamobrem ubiq; locorum incerniculis a tritico, aliisq; cerealibus ipſum ſeparant, qui ejus noxam ſenſere. Lolium, ut ſcriptum reliquit Galenus lib. 6. ſimp. med. deſiccat & excalfacit efficaciter, ut propinquum ſit acribus, magis quàm Iris: ſed non eſt perinde ut illa ſubtilis eſſentiæ, verùm multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalfaciendum, ſecundi verò extremè exiccantium. Ejus nomen Græcum αἶρα: Latinum, Lolium: Arabicum, Sceilen ſeu Zeved: Italicum, Loglio, & Gioglio: Germanicum Twalch/ Kuhweytzen/ und Lulch: *Hiſpanicum, Tojo: Gallicum, Juayara, & Turaje.*

Fuchſii error.

Lolii vires.

Lolii vires ex Galeno.

Nomina.

Lolii nomine multæ donantur à diverſis plantæ, nos duas potiſſimum hoc nomine dignas cenſemus: alteram ſpica breviore de qua infra: alteram ſpica longiore de qua nunc. Lolium ſpica longiore tritici peſtis, C.B. dicitur Lolium, Dod. gal. (cui & Zizania Arabum) & fol. Matth. Cord. in Dioſc. Lob. (cui & in iconibus Triticum temulentum) Caſt. Cæſalp. Lugd. & Taber. cui & Jureum: Lolium verum, Geſnero de hortis.

Ἄμυλον. AMYLUM. CAP. XCIIII.

Conclaſa non leg. Orib. a Orib. addit. τὸ ἐκπαλαιούμενον, καὶ βεβρεγμένον εἶτα ἐξυγλυκάνας ἀποχέομενον. i. quod fit ex tritico, purgato, loto & madefacto, aqua dulci affuſa.

AMylum [ex eo appellatum eſt, quòd ſine mola fiat.] Optimum a [ex trimeſtri, natione Creticum, aut Ægyptium. Ratio faciundi amyli hęc eſt. Purgatum trimeſtre triticum madeſcit quinquies die, & ſi fieri poteſt, nocte: cùm emollitum fuerit, effunditur ſenſim ſine agitatione aqua, quò minus cremor utilis una excludatur: ubi molliſſimum eſſe videtur, mutata aqua, pedib⁹ calcari oportet: rurſus infuſa, teriq: tum demum enatantes ibi furfures incerniculo eximendi, reliquumq; quallo ſportisq; ſiccatum tegulis novis confeſtim torreatur flagrantiſſimo in ſole: namque ſi pauliſper udum maneat, acorem concipit. Contra fluxiones oculorum, puſtulas, cavaq; ulcera efficax eſt: ſanguinis rejectiones potu cohibet, exaſperatas fauces lenit: lacti, atq; obſoniis admiſcetur. Fit etiam amylum ex zea, quæ maceratur, ac eluitur uno, aut altero die, & ſubactæ farinæ modo manibus ſubigitur: preſſaq; ferventiſſimo in ſole, ut ante retulimus, exiccatur. Nullus in medicina uſus, ad alia tamen conveniens.

Amyli conſid.

Amyli vires ex Galen.

AMylum, quod vulgò Amidum officinis vocatur, omnibus quidem notum eſt: probatur autem, nuclore Plinio libro 18. cap. levitate ac lævore, atq; ut recens ſit, & candidum. Cæterùm etſi prætulerit Dioſcorides Amylum, quod è Creta advehitur, Plinius tamen longè magis Chium, cui inſulæ (ut ipſe ſcribit) Amyli inventio debetur, præſtare aſſerit. Amylum, ut memoriæ prodidit Gal. lib 1. de alimen. facul. ex tritico conficitur, lævigandi exaſperatas partes vim obtinens, quæ communis eſt omnibus ſubſtantiis conſiſtentia ſiccis, quæ neq; adſtrictionem, neq; acrimoniam, neq; aliam quamvis facultatem habet inſignem, quas ſubſtantias jure ἄποιους id eſt qualitatis, quæ ſenſu deprehendi queat, expertes appellant: qualis inter humidas ſubſtantias eſt aqua. Cæterùm amylum ſimilem lotis panibus habet facultatem: nam, ut illi, minùs quàm panes non loti, corpori præbet alimentum, & non calfacit, cùm cæteri panes calfaciant. Quod verò ad tritici cum in aqua elixum attinet, cum ea amylum ne conferendum quidem eſt cùm palam id tum calfaciat, tum valenter nutriat, ſi coctum fuerit: id quod factu (ut diximus) eſt difficile. Porrò Amylon (ut Plin. tradit lib. 22 cap. 25 hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item ſiſtit alvum, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera ſanat. Item puſtulas, & fluxiones ſanguinis: genas duras emollit. Datur cum ovo his, qui ſanguinem rejecerint: in veſicæ verò dolore ſemuncia amyli cum ovo, & paſſis tribus, ſuffervefacta à balneo. Quod Græci ἄμυλον, Latini ſimiliter Amylum vocant: Mauritani, Nixe: Itali, Amido: Germani, Amlung: *Hiſpani, Amydon: Galli, Amydum.*

Nomina.

Τῆλις. FOENUM GRÆCUM. CAP. XCV.

FOeni Græci farina vim habet emolliendi, diſcutiendiq;: in aqua mulſa decocta adverſus tam internas, quam externas inflammationes, efficaciter illinitur: lienem cum aceto, & nitro trita extenuat. Succus decocti ejus fœminarum malis ſubvenit: & ſive tumor ſive præcluſio ſit vulvæ, foventur, & inſident. Fœni græci in aqua decocti cremor expreſſus, capillos, furfures, & manantia capitis ulcera purgat: locos dilatat, & emollit, ſi cum anſerino adipe peſſi vice ſubjiciatur. Viride cum aceto utiliſſimum imbecillib. locis

FOENUM GRÆCUM.

locis,& ulcera sentientibus. Decoctum ejus prodest adversus tenesmos, fœtidamque dysentericorum proluviem. Oleum, quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices abstergit.

Fœni Græci cõsid. & histor.

Foeni Græci semen profert plantam trifolio similem, folia habet per ambitum serrata, caules exiles, complures ab una radice prodeuntes: flores candidos, parvos, è quibus cornicula prodeunt incurva, acuminataq;, in quibus semen concluditur subfulvum, pingue, odore gravi. Radice nititur multiplici atq; tenui. Seritur pinguisolo Februario, & Martio calidiori tractu. Digerit, resolvit, emollit, pellit & abstergit. Sicci seminis farina, cum sulphure, & nitro lentigines delet. Medetur ulcerosa scabiei, si cum quarta parte seminis nasturtii, excipiatur aceto, & subinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia, auxiliatur genitalium tumoribus: quinetiam parotidas juvat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex vino subacta carcinomata purgat. Datur utiliter potandum fœnograci decoctum diuturna tussi laborantibus, & ubi pectus fuerit exulceratum. Seminis mucago, madefactis in eo linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones avertit. Decoctum verò ejus ex aqua oculorum inflammationes arcet instillatum. Hujus meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Fœnum Græcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo: proinde ferventes phlegmonas irritat acerbatq;: quæ verò minus sunt calida, & magis dura, eas digerendo curat, Τῆλις ἢ βούκερως *id Græcè dicitur, quòd latinè Fœnum græcum: Arabicè, Olba. Helbe, seu Hebbe: Italicè, Fieno greco: Germanicè* Fenigrec/ & Bockshorn: *Hispanicè, Alfornas & Alloluas: Gallicè, Fenigrec, & Senegre.*

Fœni Græci vires ex Gal.

Nomina.

Fœnum græcum Plinio dictum, à siliquarum forma, βούκερως ἢ κερατίτης Græcis, & Siliqua Columellæ dicitur. Fœnumgræcum, Trag. Matth. Lac. Lob. Dod. fol. Cast. Cam. Cæsalp. Fœnogræcum, Fuch. Cor. in Dioscor. & hist. Dod. gal. Fœnumgrecum sativum, Lug. Hoc enim duplex est, sativum & sylvestre: hocque duplex, alterum a Dodonæo & Lobelo, alterum ab Herbario Lugd. propositum: quod enim Tragus Fœnigræci sylvestris nomine proposuit, in hanc classem non pertinet.

Λίνον.

LINUM. CAP. XCVI.

I. LINUM.

Linum vulgò notum est: cujus semen easdem, quas fœnum græcum, vires habet. Discutit, & emollit omnem intus, foris q; inflammationem, cum melle, oleo exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: vitia cutis in facie, varosq; crudum tollit: illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas, duritiasq; discutit: ulcera, quæ serpunt, favosq; cum vino decoctum expurgat: ungues scabros eximit, cum pari modo nasturtii, & mellis: vitia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis vicem substituatur: tussim lenit: ventrẽ stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur. Hujus decoctum interaneorum, vulvæque erosionibus immittitur, alvi excrementa evocat, ad vulvæ inflammationes in desessionibus perquam utile.

Lini cõsiderat.

Linum caulem edit sesquicubitalem, teretem, rectum, obsequiosum, folia oblonga, angusta molliaq;: ramulos promit in summitate ternos, quaternosve, in quibus cærulei emicant flores: Semen edit in orbiculatis folliculis in acutum desinentibus, planum, læve, cordis figura. Radice nititur unica, non tamen sine fibris. Seritur passim in campis, attrito ac stercorato solo. Cùm Linum, & ejus semen sint non modò medicis omnibus, sed etiam cæteris, & præsertim agricolis, vulgò notissima, supervacaneum quidem foret, pluribus eorum historiam persequi, etsi seminis usus, & vires minimè silentio sint prætereundæ. Exprimitur ex semine oleum, quod non solùm medicis, & sephasiariis expetitur: sed etiam pictoribus, lapicidis, lignariis, cæmentariis, ac ferrariis fabris. Præstat & ad lucernarum usum, quod diutius igni resistat, quàm quod ex olivis exprimitur. In medio autem

Olei ex lini semine vires.

II. LINUM SYLVESTRE.

III. LINUM SYLVESTRE angustifolium.

IV. XYLON SIVE GOSSIPIUM.

Xyli mẽtio & vires.

Linum sylvestre.

Lini vires ex Gal.

autem diutius igni resistat, quàm quod ex olivis exprimitur. In medico autem usu nervorum convulsionib. peridoneũ est. Quinetiam ad eorum emolliendas duritias, & ad ossium compagines explicãdas mirificè prodest. Perutile est omnibus sedis affectibus, nempe hæmorrhoidibus, condylomatibus, rimis ac doloribus: fœminarum induratos locos emollit: infunditur utiliter coli dolore vexatis. Nymphæ, aut rosarum stillatitia aqua ablutum, ambustis auxiliatur. Sunt & qui hoc bibendum magno successu iis exhibeant, qui laterali dolore vexantur & nephriticis, verùm recens sit oportet: quandoquidem inveteratum, contracto rancore non modò excalfacit plusquàm par sit, sed & nauseam cõmovet. Cæterùm quoniam (ut Plinius inquit libr. 19. cap. 1.) XYLON, sive Gossipium, quod nos vulgari sermone Bambagia, alii Cotone appellant, inter lini genera nonnulli annumerant, & cum ejus, quod sciam, nusquam meminerint Dioscorides, & Galenus, mihi sanè prætermittendum non fuit, quin de eo hic dissererem. Planta est Xylon non admodum magna, caule tamen ramis non paucis referto, foliis [vitigineis] triquetris [floribus luteis, umbilicotenus purpurascentibus] fructu [exigui mali magnitudine] barbato, pontica nucis ferè modo in quo semen concluditur [pipere majus, in quo medulla est alba ac pinguis] unà cum mollissima, ac candidissima lanugine, qua maturo jam fructu eximitur, atq; netur ad multa utilis. [Planta seritur, adolescitq; tribus, aut quatuor mensibus, ad arbuscula proceritatem.] Excalfacit eadem & siccat. Usta sistit sanguinis profluvia: & præsertim in vulneribus. Seminis medulla tussientibus & difficulter spirantibus mirificè auxiliatur: genituram quoq; auget. Oleum è seminis medulla expressum lentigines & cæteras cutis infectiones delet. Est & planta lino similis, tum foliis, tum caule, tum quoq; florum ipsorum figura, quanquam aureo sint colore. Hanc à nobis inventam LINUM sylvestre vocare libuit, non solùm, quòd Linum facie referat, sed quòd lini modo in stamina trahi possit. Complures ab una radice emittit caules, graciles, teretes, rectos, ac flexiles: foliis in caule universo lini æmulis, sed brevioribus ac firmioribus. Flores in cacumine exeunt pusillis è ramulis, aurei lini floribus facie haud absimiles. Nascitur sponte in convallibus inculto solo. Herba ipsa unà cum floribus decocta, & cum recenti butyro illita, tumores resolvit, & inflammationes lenit, quinetiam induratos articulos emollit, addita altheæ radice & gallinaceo adipe, panosq; in inguinibus sanat. Lini seminis vires memoria prodidit

prodidit Gal.lib.7.simp.med sic scribens: Lini semen esum flatuosum est, etiam si frigatur, adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Est verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis, & siccitatis quodammodo in medio est situm. Quinetiam emollit, resolvit, concoquit & abstergit. Quod Græci λίνον, *Latini item Linum appellant: Arabes, Bazarichichen, sive Bezerchetan: Itali, Lino: Germani,* Lein und Flachs: *Hispani, Lino: Galli, Lin. Linum sylvestre, Græcis, Λίνοι ἄγριον: Italis, Lino salvatico: At Gossipium, Græcis,* Ξυλον, Βάμβαξ, *sive* πάμβοξ, *sive* ἐριοφόρον. *Officinis & Barbaris, Cotum, Bambax, seu Bambasum: Italis, Bambagia, sive Cotone: Germanis,* Baumwoll: *Gallis Coton.* Nomina.

Linum in Lolium mutari auctor est Theophrastus 3. de caus. plant. 21. cujus genera ratione loci natalitii Plinius lib. 19. c. 1. recensuit: in Phytopinace nostro licet novem proposuerimus genera: nunc tamen & decimum tenuifolium violaceum agnoscimus, de quibus ex professo in universali nostra historia, ubi descriptionibus fidelissimis etiam icones adponemus. Lini enim duplicis tantùm meminit Matthiolus, sativi & ejus quod flore luteo est: adjecimus tamen & tenuifolium cùm vulgatissimum sit. I. Linum sativum C.B. & Dod. fol. Linum, Brunf. Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioscor. Lac. Lonic. Lob. ob. Cast. Cæs. Lug. Linum Germanicum sive Sativum, Trag. Linum sativum vulgare cæruleum, Lob. icon. II. Linum maritimum luteum. C.B. Linum sylvestre, Matth. Dod. fol. Cast. Cæsal. Linum sylvestre primum, Lugd. Linum marinum luteum. Narbonense, Lob. III. Linum sylvestre angustifolium flore minore. C.B. Linariæ quarta species Trago: linum sylvestre tenuifolium, Lob. Tab. Linum sylvestre tertium, Clus. Pan. Lug. Linum sylvestre cæruleo flore, Camer. ad Matth. Flore est cæruleo, reperitur & albo. IV. Gossipium duplex novimus, alterum vulgatum, alterum arboreum, quod in horto Doctoris Zuingeri vidimus, cujus iconem historia nostra exhibebit: sed de vulgato quod Coto & Bombax Serapioni dicitur, Xylon. Fuchs. Matth. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Lon. Gossipium, Matth. Lob. Dodo. fol. Cast. Lugd. Cæsalp. Tabern. Cam. *Λένδρον ἐριοφόρον*, Guilandino.

CICER DOMESTICUM. CICER SYLVESTRE.

Ἐρέβινθος. CICER. CAP. XCVII.

Cicer sativum alvo idoneum est, urinam ciet, inflationem parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum cryo decoctum illinitur ad inflammationes testium, verrucosas informicationes: ad scabiem, ulcera capitis manantia, impetigines q;, item contra carcinomata, & ulcera, quę cacoëthe vocantur, cum melle, & hordeo prodest. Alterum genus arietinum nominatur. Utrunq; cit urinas, dato cum roremarino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea exulceratam vesicam, & renes. In verrucarum formicantium, pensiliumq; genere, prima luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana linteolo deligata abjici post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Sylvestre cicer, foliis sativo simile est, odore acri, sed semine discrepat. Idem quod sativum præstat.

In cicerum genere habetur sativum & sylvestre. Sativum trium est generum, candidum, quod Columbinum vocatur, est & rubeum Venereum dictum, quod ad excitandam Venerē mirificè præstet. Habetur item & nigrum cæteris minus, quod Arietinum appellant. Adolescit ciceris planta cubitali altitudine, paulò proterior, foliis oblongis, denticulatis, subalbi- Ciceris consider. Ciceris hist.

albicantibus, pilosis: caule lignoso, haud recto, ramis multis brachiato, floribus subpurpureis, è quibus siliquæ prodeunt breves, farctæ, hirsutæ, in mucronem acutum tenuem desinentes, in quibus ad summum cicera duo concluduntur. Radice nititur lignosa, fibrosaq;, altè descendens. Solum amat pingue. Seritur vere appetente & matureſcit æstate, quo etiam tempore demetitur arescentibus siliquis, nam si citius extirpetur, semen rugosum evadit. Horum meminit Gal. 1. de alim. fac. inquiens: Cicer non minus quàm faba inflationes excitat, sed valentius nutrit. Venerem stimulat, creditumq; est etiam simul semen generare: cujus gratia admissarii equis quidam ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abstergendi major, quàm fabis: adeò ut quædam ex ipsis contractos in renibus calculos evidenter frangant, atq; comminuant. Nigra autem sunt ea, & exigua in Bithynia præcipuè nascentia, Arietinaq; vocata. Hujus ex aqua decoctum potare præstiterit: Vescuntur & virentibus adhuc ciceribus homines ante adeptam maturitatem, quemadmodum & fabis: hactenus Galenus. Nigrum vocari Arietinum tradidit Plinius, quòd arietum capita sua imagine repræsentet. Theophrasto quoq; Cicerum plures sunt differentiæ libr. 8. cap. 5. de hist. plant. ubi sic habet: Cicer & magnitudine, & sapore, & odore, & forma, plerasq; differentias ostendit, ut arietinum, & columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant. Ciceris facultates recensuit etiamnum Aetius, sic inquiens: Cicer flatuosum legumen, ac alimentosum, ventri accommodatum, urinam ac menses evocat, & lac, & sperma copiosè generat. Hujus decoctum, præsertimq; nigri, calculos renum frangit, Alterum verò genus, quod Orobiæum vocatur, attrahit, discutit, incidit, & abstergit. Jecur, lienem, & renes expurgat: scabiem, & impetigines exterit: parotidas. ac testiculorum durities discutit: affertq; ad ulcera maligna præsidium non pœnitendum: hactenus Aetius. Cicerum farina ex intubi stillatitia aqua decocta, & jecinori illita tumores illius resolvit, & serpentium morsibus medetur, præsertim, si cum Hyperici decocto misceatur: columbinum aqua maceratum, & deinde contusum, & illitū, putrescentes gingivas sanat. Paratur è cicerum rubeorum sesquilibra, additis quibusdam aliis, decoctū perquàm optimum ad urinæ ardores, hoc modo: Sumito eorum sesquilibram, & in lib. 10. aquæ die una macerato, & ad tertias decoquito. Deinde percolato decocto addito dulcis radicis unciam, item malvæ, & ejus radicis, graminis, & althææ, agrimoniæq;, & cuscutæ manipulum, Sebestena, & zizyphas decem, præterea seminis melopeponis delibratibinas uncias, baccarum Halicacabi, & hortensis Solani, & lithospermi, singulorum drachmas quatuor, ossium dactylorum contritorum drachmas tres: & permittito hæc omnia fervere ad tertias: propinato quotidie manè uncias quatuor. Errant maximè Germani, qui Pisorum jus potandum exhibent, ad abstergendum ventriculum, sibi persuadentes Pisum, columbinum esse cicer. CICER sylvestre, sativo ciceri simillimum habetur, sed folia denticulata non sunt & siliquæ minores, rotundioresq; spectantur. Est planta in universum hirsutior, atq; asperior. Nascitur sponte in agris: & locis incultis. Excalfacit & siccat, & cùm plus amaritudinis habeat, magis quàm sativū abstergit & aperit. Cæterùm sylvestre omnib. ferè, notum est, & si Plinio fides est adhibenda, ventrem subducit: sed flatus, & intestinorum dolores gignit. Græcis ἐρέβινθος: Latinus, Cicer nominatur: Arabibus, Chemps, Hamos, seu Halhamos. Italis, Ceci: Germanis, Kichern/ Kicher-Erbs/ und Ziser-Erbs: Hispanis, Grauancos: Gallis, Cices. Cicer sylvestre, Græcis ἐρέβινθος ἀγρίος: Italis, Ceci saluatichi.

Ciceris vires ex Galen.

Ciceris vires ex Aetio.

Ciceris vires Matthiolo.

Cicer sylvestre. Nomina.

Cicer sativum est & sylvestre. Sativi differentias Theophrastus & Plinius referunt, siquidem habeamus floribus candidis, aut ex purpura rubescentibus, seminibus albis qui columbini, rubri qui arietini, aliis venerei: & nigri qui, ut Galenus voluit, arietini, aliis Venerei dicuntur. Aliud quoddam Ciceris orobæi Theophrasti nomine adversaria proposuere. Ciceris verò sylvestris tres quoque occurrunt differentiæ, alterum enim est folliculis rotundis, alterum folliculis oblongis, quod duplex existit. Hic de priori sermo, quod dicitur Cicer sylvestre folliculis rotundis. C.B. Cicer sylvestre, Dodon. gal. Matth. Cast. Lugd. Cicer sylvestre herbariorum Lob. Cicer sylvestre primum, Dodo. fol. & Tabern. quod fructu etiam majore & oblongiore reperitur monente D. Cam.

I. Κύαμος. FABA. CAP. XCVIII.

Omnia exempl. κύαμος ἡμερικὸς. 1. faba græca.

Fabarum consid. fe hab.

FAba inflationem excitat, ægrè concoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi, frigidiq; natura. Decocta in pesca, & cum suo cortice esitata, dysenterias, & cœliacorum profluvia sistit: contra vomitiones convenienter manditur. Inflatio levior contrahitur, si aqua prior inter coquendum abjiciatur. Viridis plus negotii stomacho exhibet, majoremque flatū parit. Lomentum ejus & per se, & cum polenta illitum, inflammationes, quas vulnus excitavit, mitigat: cicatrices concolores facit: turgentes grumoso facte mammas, etiam si inflammatione tententur, adjuvat: lac restinguit: furunculos, fugillata, parotidasque cum fœni græci farina, & melle discutit: cum rosa autem, thure, & ovi candido, procidentes oculos, tumores, uvasque reprimit: subactum vino, suffusiones, & ictus oculorum recreat. Manducata sine cortice faba ad avertendas fluxiones, fronti illinitur: decocta in vino testium collectiones sanat: quò tardius pubes erumpat pueris, imo ventri illinitur: vitiliginem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui post evulsionem renascuntur, gracilescunt & minus alimenti capessunt: cum polenta, scisso alumine, & vetere oleo impositi cortices, strumas discutiunt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes divisa, in quas suapte natura scinditur, imponi solet sanguinis defluxionibus ab hirudine concitatis: namq; eas supprimit, si semisecta apprimatur.

Fabarum confid. fe hab.

FAba, caule exit quadrangulo obliquo, geniculis interſepto, inani fragiliq;, aliis multis, è quibus flores plures ex uno pedi-

culo

culo racemātim exeunt, non quidem utrinq; sed uno tantùm latere seriatim appensi, versicolores, hirti, ac cristati. Prodeunt è caule rami dispari exortu, è quibus folia emergunt pinguia, utrinq; quaterna: è ramusculorum cacuminibus capreoli exeunt singulares, sed adeò tenues, ut facilè perdantur. Siliquas primas edit iis floribus, qui in inferiori caulis parte habentur, cæteris leguminibus majores, crassiores, carnosioresq;, apice in acutum desinente, quibus fabæ concluduntur, forma, colore & magnitudine differentes. Nam aliæ magnæ, aliæ parvæ, aliæ subrotundæ, aliæ compressæ, & aliæ quidem colore sunt albicante, aliæ subrutilo, aliæ subnigro. Planta tota unica nititur radice, tenuibus adnatis filiis. Seritur in agris cæterorum leguminum modo. Gaudet irrigari pluvia, dum floret, defloresçens verò contra, tunc enim nisi exiguas desiderat aquas. Seritur à nonnullis solùm ad arva impinguanda: namq; cum florere incipit, totaq; succosa est planta, illam arant agricolæ, quæ subinde sepulta contabescens, lætissimum, pinguissimumq; agrum reddit. Fabalium caulium, & siliquarum cinis, ad coxendices, & veterum nervorum dolores, cum vetere axungia illitus, prodest. Fabæ, ut memoriæ prodidit Gal. l. 7. simpl. medic. in exiccando, & refrigerando secundum utrumq; ad medium temperamentum propinquissimè accedunt. Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringētis. Idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, & vomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò ut edulium, flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex thorace, & pulmone idonea: ut medicamentum verò, foris imposita, sine molestia desiccat. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, & deinde adipe suillo admista. Ad nervorum tum contusiones, tum vulnerationes, farinam ejus cum oxymelite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu jam phlegmone occupaverat, cum polenta. Sed & testium & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mammæ ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoq; ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Et libro primo de aliment. facultatibus, sic inquit: Inflat is cibus quocunq; modo apparetur, nec per quamvis longam decoctionem id vitii potest amittere, quod ptisanæ minimè negatum est, deponi enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus singulos cibos sequi natos, animadvertere, & mente consequi volet, quandam totius corporis tensionem, quasi à flatulento spiritu persentiscet, maximeq; qui ad hujusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minus recte coctum assumpserit. Habent autem fabæ non densam, nec gravem, sed fungosam, levemq; substantiam: quæ tamen ipsa nonnihil absterboriæ possidet facultatis, similiter ptisanæ. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. Quod intelligentes mangones ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur, velut alii nitro atq; aphronitro, & in universum ii, quæ abstergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes, exterit, & maculas velut ex sole contractas. Hujus ergo facultatis nomine in alvi quidem transitu diu cunctatur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine ulla abstergendi facultate, qualia halicam, tragum, similaginem, & amylum, esse perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex fresa faba paratum, quod ἔρυον Græci nuncupant, flatibus non careat, multò amplius integræ fabæ inflabit cibus: quanquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellariis sumunt) flatum deponit, sed tum concoctu, perdifficilis, tardoq; descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quòd si viridis immatura, nondumq; aresacta edatur, commune omnium fructuum quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, coporibus horum horem alimoniam exhibebit, ac proinde majorem excrementorum vim non tantùm in vias intestinorum, sed etiam per universum corporis habitum producet. Meritò igitur minus quoq; nutriet, sed promptius dejicietur. Pleriq; autem hominum noncrudas solas fabas comedentes, una eas cum suilla carne decoquunt, velut olera consueverunt: nuri verò etiam cum caprina, & ovilla. Alii fabas inflare sentientes, cæpas admiscent, cùm in ollis pulmentum ex illis struunt: sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento cæpas ingerant crudas. In omnib. namq; dapibus quicquid flatuosum continetur, per calfacientia, & extenuantia corrigi comparatum est. Est etiam planta, cujus hic imaginem appingi curavimus, quam SYLVESTREM FABAM appellare libuit, quòd cum domestica non parvam habeat similitudinem. Crescit hæc in Apulia, ut quidam mihi retulerunt, passim in campestribus humi repens, caulibus quadrangulis sese invicem implicantibus, folio domesticæ fabæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus siliquæ oriuntur, lupinorum modo compressæ, fabarum longè minores, in quib. semen continetur rotundum, fabarum sapore. Sunt qui dicant hanc eadem cum domestica habere vires. Sunt qui hanc plantam velint Galeno libro primo de alimentorum facultatibus ARACUM vocari domesticum, qua in re forta, se non malè sentiunt, nec volo ego quoq; horum sententiæ contradicere: etsi ego sylvestrem fabam eam vocaverim, ob similitudinem, & præsertim, cùm alia sit planta, cujus hic imagnem quoq; expressimus, quæ Arachum secundo loco à Galeno descriptum per omnia referat. Dicant alii rei plantariæ studiosi suam quoq; sententiam, quam facile ex Galeni verbis elucere poterunt, qui de Aracis sive Arachis ita scriptum reliquit: Postremam nominis Aracorum syllabam scriptam per c, in Aristophanis Helcadibus invenimus, ubi inquit: Aracos Triticum, ptissanam, alicam, zeam, lolium, similaginem. Semen hoc cicerculæ semini est adsimile, fuerunt q; nonnulli qui putarunt ipsum non esse generis à cicercula diversi, quin loquuntur & ipsius omnis, & facultas cicerculæ facultati est adsimilis, nisi quòd Arachi sint duriores, minusq; facile exurantur: quæ causa etiam est, cur cicerculæ concoctu sint difficiliores. Apud nos autem sylvestre quoddam rotundum, ac durum, ervoq; exilius, in fructi-

Fabarum vires ex Galen.

II. FABA SYLVESTRIS.

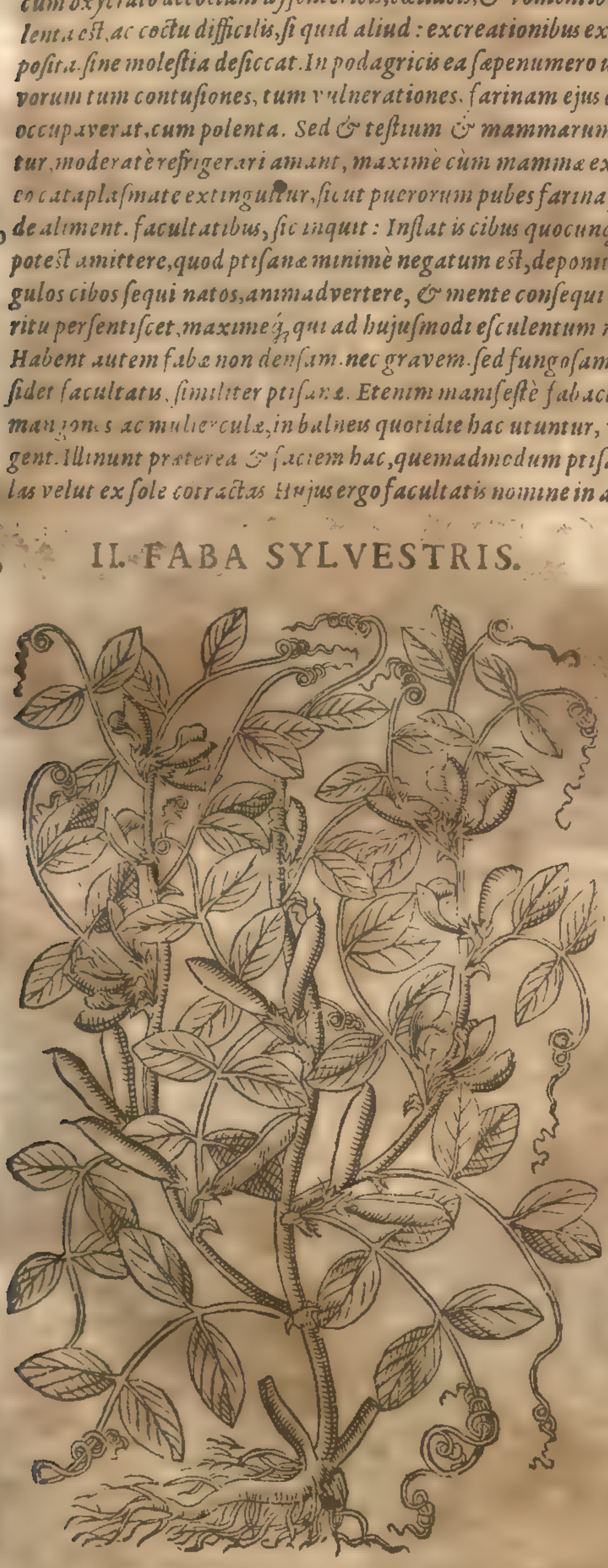

Fabæ sylvestris historia.

Arachi hist.

Galenus de Arach.

III. ARACUS NIGER.

Theoph. de Arace.

Nomina.

bus cerealium repertum, quod Arachum nominant, non per, c, ſed per ch, *ultimam ſyllabam proferentes: projiciunt ipſum, uti & ſemen ſecuridacæ, ſeligentes. Hæc ille. Meminit quoque Araci Theophraſtus lib. & cap. 8. de hiſtoria plant. ſic inquiens:* Nam & Avena magis in hordeo exire videtur, & in lente Aracus, res ſcabra, & dura. Id quod in planta, quam pro ſylveſtri Arache appinximus, quis facilè videre poteſt. ARACUS humi repit, caule anguloſo, flexili, ſubaſpero, cicercula haud abſimile: folia illi ſunt oblonga, caulem infernè ambientia, quæ ſummo cacumine claviculas tenues fundunt: flores edit non magnos ervi ferè modo, è quibus ſiliquæ oriuntur piſi minores, in quibus ſemen eſt aſperum, rotundum, pullo colore. Naſcitur inter ſegetes, campeſtribus locis. Abſtergit, reſolvit, deſiccat & expurgat. Verùm in altera nullam video ego Cicercula cognationem, quo fit, ut eam fabam ſylveſtrem appellaverim. Κύαμος ſic Græcis, Latinis verò Faba vocatur: Arabibus, Hachille, Haballe, ſive Bachale: Italis, Fava: Germanis, Bonen: Hiſpanis, Havas: Gallis, Fave. Faba ſylveſtris, Græcis, κύαμος ἄγριος: Italis, Fava ſalvatica. Aracus, Græcis ἄρακος: Italis, Araco.

Faba κύαμος à feracitate dicta, & κύαμος ἰνδικὸς ad differentiam Ægyptiacæ, ſemen eſt inter legumina maximum & quo majus, eò magis in longitudinem depreſſum: minora autem rotundiora ſunt; quæ in ſiliquis continentur ut plurimùm ternæ ad ſummum, & rariſſimè quinæ, quæ ut plurimùm candidę, ſunt nigræ & ex rubicundo colore purpuraſcentes: & flores aut candidi lituris nigris conſpicui (quas lugubres dicunt, ideoq; ab eorum uſu aliqui abſtinent) aut ex purpura nigreſcentes. Eſt autem ſativa & ſylveſtris: eſt & purgatrix, quam alii ad Phaſeolos referre malunt. Sativa eſt major & minor. Faba ſativa major. C. B. Fabulum Gellio & Feſto: Faba, Brunf. Fuch. Matt. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lac. Lon. Caſt. Cæſalp. Tab. Faba vulgaris, Trago, Fuch. Cord. in hiſt. Faba major recentiorum, Lob. Faba ſativa, Lugd. Phaſelus ſativus, Faba non eſt, Dodo. gal. Bona ſive Phaſelus major, Dodo. fol. II. Faba ſylveſtris Matth. Caſt. Lugd. Tab. Phaſelus ſylveſtris & niger, fortè Faba, Dodo. gal. Geſ. hort. Sylveſtris Græcorum Faba, Lob. Bona ſylveſtris, Dodo. fol. Piſa nigra, Cam. Aracus Fuch. dicebatur. III. Aracus & Aracus niger, Matth. Caſt. Cam. Ervilia ſylveſtris, Dodo. gal. & fol. Ochrus ſive Ervila, Lob. Cicer ervinum quorundam, Lugd. ſemen colore eſt ſubluteo, aut nigro.

Κύαμος αἰγύπτιος. FABA ÆGYPTIA. CAP. XCIX.

I. FABA ÆGYPTIA.

Ægyptiæ fabæ conſideratio.

AEgyptia Faba, quam aliqui Ponticam vocant, in Ægypto plurima provenit: in Aſiæ etiam, Ciliciæq; lacubus invenitur. Folia habet ampla, etiam ſi ad arborum frondes comparentur: caulem cubitalem, digiti craſſitudine: florem roſeum, dupla papaveris amplitudine: & ubi flore exuitur, fert folliculos veſparum favis ſimiles, in quibus faba ſupra operculum, bullantis ampullæ modo, prominet. Ciborion, aut Cibotion, id eſt arculam, ideo nominant, quoniam ſeratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa. Radice firmatur arundine craſſiore, quæ cruda cocta ve eſtur: ei Colocaſiæ nomen eſt. Faba virens manditur, & exiccata nigreſcit: vulgarem magnitudine ſuperat. Adſtringendi facultatem obtinet, & ſtomacho utilem: dyſentericis, cœliacisque prodeſt, inſparſo polentæ vice, lomento: datur quoque in pulte. Cortices in vino mulſo decocti ſi terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem, quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, fritum, & cum roſaceo coctum inſtilletur.

SUnt qui Aegyptiam fabam ſuæ radicis appellatione Colocaſiam nuncupent. Hanc primùm Tridenti anno 1538. oſtendit mihi Odoardus Polonus, qui alias quoque plantas & eas quidem raras, ſecum deferebat ex Syria & Aegypto.

Caterùm

Cæterùm eos equidem in errore versari crediderim, qui putant plantam illam ex Aegypto allatam, quæ Ari speciem repræsentat, esse fabam Aegyptiam. Siquidem hæc, nec caulem, nec flores, nec fabas edit, nec radice nititur crassissima, arundinaceâq;, nec spinis subhorrens, ut Theophrastus inquit.

II. ARVM ÆGYPTIVM.

Cæterùm explodenda videtur Anguillarii sententia, ubi probare contendit AEGYPTIUM ARUM legitimam esse Colocasiam. Siquidem ipse, non aliam ob causam Ari hujusce plantam caule viduam perpetuò esse censet, quàm quòd illarum regionum incolæ quotannis radices effodiant ad esum, nec permittant eam ad suam pervenire frugem. Sed quàm frivolo nitatur argumento, ipsamet planta palam facit, cùm neq; in Italia pluribus annis ad senectutem usq; in fictilibus, & viridariis educata usquam caulem ediderit. Deinde quis crediderit unquam effodi has plantas, iis in regionibus adeò diligenter, ut alicubi quandoque aliqua non remanserit? Absurdum quidem hoc est, & minimè credendum. Ideoq; cum iis consentiam, qui Ari speciem esse putant, siquidem cum folio, tum radice Arum imitatur, ut ex ejus imagine hic expressa, quam mihi dono dedit Augerius de Busbecke, vir sanè clarus, ex Constantinopoli allatam, quis certior fieri poterit. Meminit hujus Theophrastus lib. 4. cap. 10. de plantarum historia, ubi ita scribit: Faba Aegyptia in paludibus, stagnisq; exit. Caulis ejus, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassitudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinsecus habet tendentes per totum, lilij modo. Caput in cacumine orbiculatum, vesparum favo non absimile. Inque singulis cellis singula faba continentur paulò super id eminentes, multitudine plurimum terdena. Flos papavere duplo major, colore roseus, in plenum caput. Super aquam folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quamq; conterenti amarũ illud, ex quo pilula fit, inflexum patescit: fructus ita se habet. Radix illi crassissima, arundine plenior, rimas similiter atq; caulu habens: manditur & cruda, & elixa, & assa: eoq; cibo, qui incolunt paludes, utuntur. Nascitur itaq; sponte vel plurima: cæterùm & seritur in limo paleis largè admistis, ut descendat, incorruptaq; maneat, sicq; fabeta faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet. Radix enim valida est, nec procul arundinum stirpibus, verùm spinis subhorrens. Quamobrem eam crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quòniam acutè non videt. Nascitur hæc etiam in Syria, Ciliciaque: hactenus Theophrastus. Hanc amplissima emittere folia tradidit Plinius lib. 21. c 15. ubi sic inquit: In Aegypto nobilissima est Colocasia, quam cyamon vocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule, cùm coctus est, araneoso in mandendo: thyrso autem, qui inter folia emicat, spectabilis: foliis latissimis, etiam si ad arbores comparentur, ad similitudinem eorum, quæ personata in nostris amnibus vocamus. Adeoq; Nili sui dotibus gaudent, ut implexis Colocasiæ foliis, in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Seritur jam hæc in Italia: hæc Plinius. Aegyptia faba (ut Galenus auctor est libro primo de alim.) sicuti nostratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorem, magisq; excrementitiam sortita est. Planta, quæ νύμφαιος αἰγύπτιος Græcè, Faba Aegyptia Latinè dicitur: Italicè, Fava d'Egytto: Hispanicè Inhame, Hava de Egipto: Gallis, Fave d'Egypte. AEGYPTIUM Arum folia fundit bina, & fortasse plura, prægrandia. Ari nostratis majora lineis numerosis exarata, ac longo, crasso, canaliculatoq; pediculo appensa. In regionibus nostris translatum, neq; caulem, neq; florem, neq; fructum gignit. Radice nititur bulbosa, rotunda, ima parte in caudam desinente, agnatis circumquaque multis, ari nostratis modo. Provenit plurimum in Aegypto. Excalfacit & siccat, minus tamen quàm nostrum: quin etiam abstergit, incidit, aperit, attenuat, provocat. Radix decocta & melle excepta, medetur cunctis pituitosis pectoris morbis. Expectorat enim valenter admodum, quæ crassa, lentaq; sunt, & pituitosa: quare asthmaticos maximè juvat. Datur elixa utiliter tussientibus, ex pituitosis pectoris vitiis, ex amygdalino oleo. Idem præstat lac bubulum recenter mulsum, in quo radix ipsa incocta fuerit. Illinitur elixa epiphoris, suggillatis, inflammatisq; tonsillis fabacea farina addita & de fruto subacta: præstat quoq; ex oleo illita ad tumentes hæmorrhoidas. Arum Aegyptium, Græcè ἄρον αἰγύπτιον: Italis, Aro sive Gigaro d'Egitto.

Anguillarii opinio explodẽda volentis Ægyptium Arum esse Colocasiam.

Ægyptiæ fabæ hist. ex Theophrast.

Colocasia ex Plinio.

Galenus de Ægyptia faba.

Nomina.

† *Græci codices hoc loco habent ὡς πίτυρον, id est, instar galeri. Quæ autem horum loco affert Ruellius ex Plinio sumpsit loco citato. Ubi verbis, quæ illa sequuntur, rectius fortè hunc Dioscoridis locum interpretari videtur.*

Fabam Ægyptiam & Arum Ægyptium, diversas fecit plantas Matthiolus, alii verò non distinguunt: Arum Ægyptium seu Colocasiam, sæpius vidimus, at Fabam Ægyptiam, si modo diversa sit, nunquam vidimus, quam utinam aliquis ad nos mitteret pro universali historia nostra, ejus enim, ut par esset, honorifica fieret mentio. I. Faba Ægyptia Matth. Lacu. Lugd. Cast. cui etiam Colocassia dicitur, Colocasia Lon. II. Aron maximum Ægyptium, Aron cui folium cavum Theophrasti, & fortè faba Ægyptia Dioscoridis, cujus radicem Colocasiam dici monet. C.B. Arum Ægyptium, Matth. Gesn. hor. Lob. in icon. Dod. fol. Cast. Lugd. Cam. Aron magnum Colocasia vulgo, Pampina Paradysi Siciliæ incolis, Cæsalp. Faba Ægyptia, Cord. in Dioscor. Colocasia Bellon. Gesn. hort. Clus. Hisp. Lob. obser. Lugd. Culcas, faba Ægyptia, Alpini. Hanc nec fructum nec florem ferre, scribit Bellonius, Lugdunensis verò cum flore pingit, quem tamen hactenus videre non licuit.

Φακὸς.

LENS. CAP. C.

LEns frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, stomachum malè habet, eumq; & intestina inflat: sed alvum cum cortice cocta sistit. Præstat in cibo, quæ facilimè coquitur, nihil atri in

maceratione reddens. Vim habet adſtringendi, qua ex cauſa alvum cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur accuratè, primaq; aqua inter coquendum effundatur (quippe primum id decoctum ventré reſolvit.) Somnia tumultuoſa excitat: capiti, nervis, ac pulmoni inutilis: melius ſuo fungetur munere contra alvi fluxiones, addito cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis roſis, aut meſpilis, ſorbisve, pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ poſt decoctionem abijciuntur: vel rhoe, quæ obſoniis inſpergitur: verùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs alvum conturbat. Contra ſubverſionem ſtomachi, triginta grana lentis delibrata devorari proderit. Decocta cum polenta, & illita, podagras lenit: ſinus cum melle glutinat, cruſtas rumpit, ulcera purgat. Decocta in aceto duritias, & ſtrumas diſcutit: cum cotoneo, aut meliloto medetur inflammationibus oculorum ſediſq;, addito roſaceo: ſed in amplo ſinu, ut inflammationibus ſedis, quæ majus remedium exigunt, cum putamine punici, ac ſiccis roſis adjecto melle, decoquitur: nomis quæ in gangrænam evaſerunt, adjuncta maris aqua: puſtulis, & his quæ ſerpunt, igni ſacro, pernionibusq; ut antea dictum eſt: contra mammas in quibus lac in grumos coiit, & præ nimia ſui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur.

LENS.

Lentium conſideratio.

Lentium vires ex Galen.

Galenus, Dioſcoridi contrarius in Lentium viribus.

Lens legumen ubiq; cognitum, folio eſt vicia minore, & flore haud longè diſſimili, ſiliqua parva, compreſſa, molliterq; in latitudinem fuſa, in qua ſemina terna, quaternàve concluduntur, rotunda, preſſa, leviq; cuticula contecta. Genera ejus duo, album, quod minus eſt, & in cibis gratius, cinereo colore alterum, orbe paulò majore. Huic flos eſt in purpura candicans, alteri ſimpliciter albus. Seritur ubiq; in campis, cum cæteris leguminibus. Necatur ſtrangulaturq; lens, adnata illi aparine herba. Semina quæ ante ſationem bubulo fimo obruuntur, præſtantiora proveniunt, & celerius demetuntur, ſi rei agrariæ indagatoribus credimus. Lentis decocta cremor ad oris, & genitalium exulcerationes utiliter adhibetur. Sunt qui ſcribant, certoq; affirment, epoto primo lentis jure, necari expelliq; citiſſimè puerorum vermes. Lentes quemadmodum libr. 8. ſimplicium medicamentorum ſcriptum reliquit Galen. valenter adſtringunt, in caliditate verò, & frigiditate medium tenent, deſiccant tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaq; earum corpus deſiccat, & ſiſtit ventrem: cæterùm decoctum provocat: proinde etiam prior aqua abÿcitur, ubi retentionis cauſa adhibentur: hactenus loco citato Galenus. Cæterùm aſſerenti Dioſcoridi Lentes alvum cohibere, ſi detracto antea cortice diſcoquantur accuratè, primaq; inter coquendum effundatur, omnino refragatur Galenus, qui libro primo de alimentorum facultatibus ſic ſcribit: Ne ex lente quidem panem quis tentaverit: præarida enim ſine pingui, & friabilis eſt. Cortex ejus vehementer adſtringit, carnea ſubſtantia tenuiter, qua & craſſi ſucci, & terreſtris eſt. Succus porrò lentis, ſicut antè retulimus, adſtringenti eſt contrarius: quocirca ſi elixa in aqua juſculum ſale, garo, oleoq; conditum bibatur, alvum dejiciet. At quod ex bis decocta lente ad eum modum, quem retulimus ferculum apparatur, contrariam ſucco vim obtinet. Nam quæ ventri obveniunt, fluxiones deſiccat, os ventriculi, inteſtina, & totum deniq; ventrem corroborans. Quamobrem cœliacis, & dyſentericis accommodatus eſt cibus. Lens verò decorticata, ut illam adſtringendi vehementiam, cumq; hac alia videlicet omnia, quæ conſequuntur amittit: ita alibilior, quàm integra illa efficitur, craſſum, pravumq; ſuccum gignens, tardè commeans: alvi tamen fluores haud deſiccat, uti ea quæ cortice non eſt ſpoliata. Jure igitur qui modum in hoc edulio non ſervant, elephantiaſim quam vocant, & cancrum incurrunt. Siquidem craſſa, ſiccaq; cibaria facilè in melancholicos humores vertuntur. Quare iis duntaxat, quibus vitioſa eſt habitudo ob aquam in carne diffuſam, lens cibo utiliter præbetur: ceu aridis, & ſqualentib. admodum damnosè. Eandem ob cauſam viſum integrum, & inculpatum hebetat, immoderatè exiccans: ei verò, qui contrario modo ſe habet, humidiori videlicet, opitulatur. Menſtruis purgationibus inepta eſt, craſſum enim, & tardiſluum ſanguinem facit: at muliebri appellato profluvio convenientiſſima. Cùm porrò lens, & ptiſana contrariæ inter ſe ſint facultatis, ex amborum commiſtione præſtantiſſimum edulium componitur, quod nos in Aſia phacoptiſanam nuncupamus. Verùm non æqua utriuſq; portio eſſe debet: minus enim ptiſanæ adjiciendum, ut quæ per decoctionem in cremorem latè diffunditur, & in magnam attollitur molem: lens autem cocta exiguum quendam tumorem aſciſcit. Sed enim hujus edulii eadem ac ptiſanæ eſt confectio, præterquam quòd ſatureia, & pulegio adjectis, jucundius & paratius concoctioni efficitur: cùm ptiſana illis minimè gaudeat, ſed ſolo anetho, porroq; ſit contenta. Deterrima eſt lentis conditio, quam divitum coci ſapa inficiunt: minimè enim incraſſantia ſibi vult admiſceri, ſed liquida potius, & craſſitudinem incidentia. Cui verò ſapa commiſcetur, jecoris obſtructiones gignere nata eſt, & ipſius viſceris, atq; una lienis inflammationes inaugere, niſi addito melle corrigatur. Illud præterea non arbitror obſcurum, dureſcentes viſceris utriuſq; affectus, quos ſcirrhos vocant, hoc epulo exacerbari. Quod ſi ſuillam ſimul libeat incoquere, ptiſanæ recentem, lenti ſalitam aſſervatam congruere deprehendes: ceu utriq; quæ inter has media eſt, quam μιαλὴν id eſt, recenter ſalitam appellant, phacoptiſanæ percommodè & ad ſuavitatem, & concoctionem immittitur. Magis tamen lens cum ſalſis carnibus eſitata, craſſos humores augebit: nam hæ quoq; ſanguinem craſſiorem, & melancholicum magis generant. Quapropter neq; iſtiuſmodi affatim, ſæpeq; uti expediet, præſertim cui corpus melancholico præcraſſo, & omnino pravo humori obnoxium eſt. Hæc eadem & de regionibus, anni temporibus, & aëris conſtitutionibus in unoquoq; edulio intelligere oportet.

Ac autum-

Ac autumno quidem melancholicis, ac ſiccantibus cibis abſtinendum: hyeme verò eis utendum: uti ſanè in æſtate humectantibus, & refrigerantibus: in vere medii temperamenti, mediæq; facultatis epulas offerendum. Eſt porrò mediorum non una, nec ſimplex ſpecies: quædam enim hujuſmodi ſunt quoniam cum extremis nihil habent commune: quædam ex duorum contrariorum æquo intervallo à medio diſtantium miſtione ſunt mediocritatem adepta: ut ſi quis juxta id quod paulò antè dixi, ptiſanam lenti commiſceat. Sic & teutlophacen, quæ ex beta, & lente nomen apud Græcos invenit, Heraclides Tarentinus non ſanis modò, verùm etiam laborantibus exhibebat, eſt enim & hoc ex pugnantibus compoſitum edulium: quamobrem etiam tardius, quàm beta, citius verò quàm lentes per alvum deſcendit. Eſt & illud perſpicuum, hujus ſuccum in corpus diſpartitum, ex amborum virtute, lentis videlicet, ac betæ, eſſe permiſtum: hactenus Galenus. Ex cujus verbis facilè colligi poteſt, Lentes in frequenti ciborum uſu minimè eſſe recipiendas, præterquàm ab iis, quibus morbi alicujus ratione, ut medicamenta potius, quàm ut cibus conveniant. φακὸς *Græcis eſt, quæ Lens Latinis: Hades, Arabibus: Lenticchia, & Lente, Italis:* Linſen: *Germanis: Lenteyas, Hiſpanis: Lentille, Gallis.* Nomina.

Lentium genera duo habemus, majus quod album, minus verò, aliud cinereo, aliud ſubruffo colore, aliud colore ex luteo pallido. Lentis majoris figura adpoſita.

Φασιολοι. PHASIOLI. CAP. CI.

PHaſioli inflant, ſpiritus cient, ægrè coquuntur. Virides cibo alvum emolliunt, ad vomitiones idonei.

PHASIOLI.

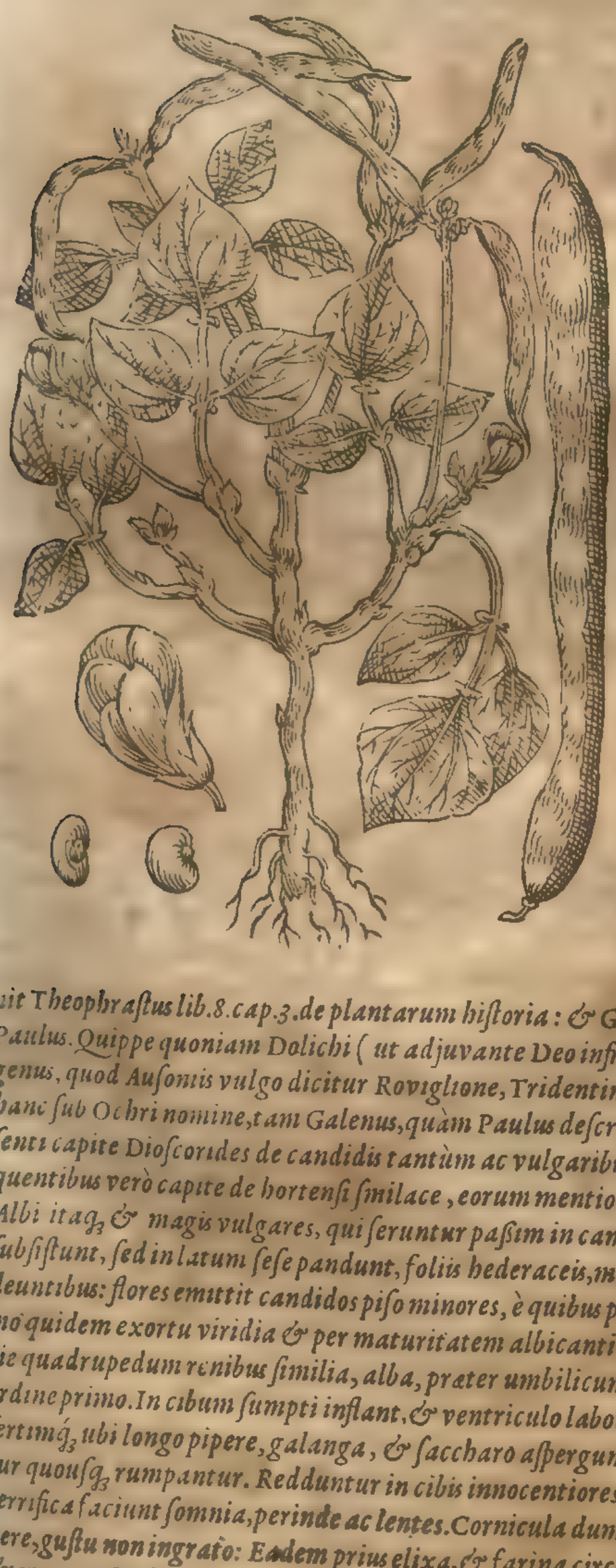

PHaſioli ſunt in Italia vulgares, & in hortis, ac arvis frequentes. Diverſa eorum habentur genera, varius coloribus diſtincta, nam & candidi, & rubeſcentes, & melini, ac diverſis reſperſi maculis reperiuntur. Quos ſuperiori quoq; ætati cognitos fuiſſe putaverim: etſi nonnulli eos nuper in Italiam veniſſe exiſtiment. Candidi, quibus granum cæteris minus eſt, cæterorum legumi-num more, in arvis ſeruntur: at rubeſcentes, melini, ac varii ſeminantur in hortis aliisve locis, ubi umbra æſtiva fuerit opus. Siquidem præterquàm quòd fructum ſuo tempore demetendum proferunt, ſuis etiam involucris, ac ſequaci foliorum clavicularumq; reptatu, teſtudines, attegias, mapalia, tuguria, cameras, pergulas, ſcenas, ac tabernacula, è lignis cancellatim fabricata opacant, ac veluti topiario opere contexunt: ſolaresq; radios inhibent, non ſecus quàm vitis, lupus ſalictarius, bryonia, colocynthis, clematis, periclymenum, & ſtirpium id genus, quæ arbores & ſepes ſcandunt, perreptant, implicant, ac conveſtiunt. Quo fit, ut crediderim ego, illos à veritate haudquaquam deſciſcere, qui dixerint, hoc Phaſeolorum genus hortenſem eſſe ſmilacem, hoc etjam libro à Dioſcoride deſcriptum: quippe quòd illi maximè reſpondeat, ut in ſequentibus dicetur. Quamobrem longè aberraſſe videtur Marcellus, in carpendo Hermolao tantopere avidus, cùm dixerit ſibi parum veriſimile videri ad eam altitudinem, & foliorum copiam poſſe legumen aliquod augeri, ut ſcenas, & tabernacula veſtiens inumbret. Quandoquidem non modò huic refragatur Dioſcorides: ſed & ipſius ſmilacis numeroſus plantarum proventus, quæ in aquam plurimis hortis, ac viridariis longiſſimos ſcandunt palos, & cancellata tecta conveniunt. Cæterùm nec eos quidem hallucinari putaverim, qui pro certo aſſeruerint, Phaſiolos ſupradictis coloribus infectos, quos equidem nihil ab hortenſi ſmilace differre exiſtimo, Dolichos eſſe, quorum meminit Theophraſtus lib. 8. cap. 3. de plantarum hiſtoria: & Galenus libro primo de facultate alimentorum: & ipſum ſecutus Paulus. Quippe quoniam Dolichi (ut adjuvante Deo infra in ſmilacis hortenſis mentione dicemus) non ſunt illud piſorum genus, quod Auſonis vulgo dicitur Roviglione, Tridentinis verò Arabeia, ut Manardo Ferrarienſi placet. Quandoquidem hanc ſub Ochri nomine, tam Galenus, quàm Paulus deſcripſere, ut eo, quem modò citavimus loco patebit. Porrò in hoc præſenti capite Dioſcorides de candidis tantùm ac vulgaribus phaſiolis diſſeruit, non de ervilia, Arabeia vulgò vocata: in ſequentibus verò capite de hortenſi ſmilace, eorum mentionem fecit, qui vel rubentes, vel lutei, vel verſicolores enaſcuntur. Albi itaq; & magis vulgares, qui ſeruntur paſſim in campis, menſe Majo & quandoq; poſt meſſem ſine pedamento per ſe ſubſiſtunt, ſed in latum ſeſe pandunt, foliis hederaceis, majoribus tamen & mollioribus, venoſis, ternis ex uno pediculo promoquidem exortu viridia & per maturitatem albicantia. In his ſemina plura, quæ phaſiolos appellamus, continentur, facie quadrupedum renibus ſimilia, alba, præter umbilicum, qui tantum in iis nigricat. Phaſioli excalfaciunt, & humectant ordine primo. In cibum ſumpti inflant, & ventriculo laborem faciunt, ſemen tamen generant, & venerem ſollicitant, præſertimq; ubi longo pipere, galanga, & ſaccharo aſperguntur: atq; id valentius præſtant, ſi lacte bubulo pingui decoquantur quouſq; rumpantur. Redduntur in cibis innocentiores, ſi cum ſinapi vel cari ſemine edantur. Tumultuoſa præterea ac terrifica faciunt ſomnia, perinde ac lentes. Cornicula dum tenerrima ſunt, elixantur, & in acetariis devorantur, addito pipere, guſtu non ingrato: Eadem prius elixa, & farina circumlita, & deinde in oleo ferventi aut butyro frixa, addito pipere, & uvæ acerbæ ſucco, Italis quoq; expetuntur in cibum. Præſtant peculiariter propria ſua ipſius facultate ad ſanandum equorum morſus, ſi dentibus attriti crudo vulneri illinantur. Parant quoq; è phaſiolis muliebrem fucum hoc modo: Sumunt phaſiolorum alborum, micæ panis triticei albiſſimi, ſingulorum libram, Cucurbitam longam, teneram, virentemq; unam: diſſecta prius cucurbita macerant ſimul omnia ex lacte caprino nocte una, deinde addunt ſeminum melopeponum uncias quinq;, nucleorum perſicorum mundatorum unc. 3. nucleorum pineorum delibratorum ſelibram: conterunt per ſe omnia in

Phaſiolorum conſider. Candidi, Rubeſcentes, Melini, Varii.

Marcelli error.

Rovigli-one.

Phaſiolorum deſcriptio.

Phaſiolorum vires

Fucus ad mulierũ ornatum

lapideo mortario, & deinde addunt pullum columbinum domesticum unà cum plumis in particulas dissectum, abjectis tantum intestinis, & omnibus simul mistis, ex vitreo organo, ad hoc parato, in vase ferventis aquæ collocato, aquam distillant, & subinde diligenter custodiunt. Siquidem hujusce aquæ lotione nitorem faciei conciliant, & cuti mollissimum addunt lævorem. Cæterum cùm phasioli pisa mihi in mentem revocaverint, & nihil de eis meminerit Dioscor. prætermittere quidem non potui, quin de eis quoq; dissererem. PISUM *itaq; caulibus exit fistulosis ramosisq;, capreolis multis è ramorum summitatibus prodeuntibus, folio numeroso, longiusculo, crassiusculoq;, ac subpingui: siliqua cilindracea, rotundo, & can-*

Pisorum factor.

PISUM MAJUS.

PISUM MINUS.

dido semine albi ciceris magnitudine. Florem edit papilionis animalis figura, circa umbilicum purpureum, quandoque in universum candidum: radice imbecilla: Grana in siliquis sese invicem stipant, ut in vicia, & ervo. Seritur vere, & æstate metitur. Duo ejus sunt genera alterum majus, alterum minus. Majus pedamento gaudet, quo fit, ut agricolæ arborum ramos illi adjungant. Facilem & solutam terram desiderat, & in apricis seri. Minus humi accumbit gracilius omnibus suis partibus nec adeò in cibis gratum. Duum hoc est genus, album, & cinereum, quod Erviliam vocant quidam: Ananienses, & cætera Tridentina rura, Arabeia vernaculo sermone appellant: alii Roviglione. Seritur ut majus aprico loco, sol. probè culto ac soluto, in qualitatibus omnibus nihil prorsus à majori differt. Exiccant pisa fabarum modo, remissius tamen. Sunt qui scribant Pisorum jure hausto purgari puerperas, & lactis copiam augeri, aurigmosos sanari, & aquæ intercuti succurri, sed proculdubio decipiuntur, quòd hæc haud quaquam præstare possit medicamentum, quod refrigeret, & siccet. Verùm errandi ansam cæteris præbuit Tragus quippe qui peculiarem putarit Pisum cicer esse Arietinum cui ea inest facultas. At quantum ab Arietino cicere distet Pisum, facilè quispiam conjicere poterit ex his, quæ superius in Cicere diximus. Cicer enim Arietinum nihil ab aliis ciceribus differt, nisi colore, cætera similia sunt. Ideoq; errorem hunc debent diligenter vitare Germani, qui sus puerperis pisorum jus propinant, quin etiam iis qui sumpserunt purgativum medicamentum, extergendi ventriculi gratia. Nulla enim pisis inest abstersoria facultas, ut Gal inquit lib. 1. de alim. fac. his verbis: Pisa tota substantia cum fabis quandam habent similitudinem, eodemq; cum fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant tum quòd non æquè ac faba sunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent, ideoq; segnius quàm illæ per alvum secedunt. Ubi faba non sit ad manus, pisum ejus poterit esse succedaneum præterquam iis in morbis qui absterssione opus habent. Ita φασίολοι Græcè, ut etiam Phasioli Latinè dicuntur: Italicè, Fagivoli. Hispanicè, Fasiolos: Gallis Faſiolu. Pisum, Græcis πίσον, Italis Pisello & Piso, Germanis, Erbis/ Pisum minus Græcis, πίσον μικρὸν. Italis Pisello minore. Gall. Poix.

Pisorum genera duo.

Quorundam opi. refutata.

Tragi error, Pisum cicer Arietinũ cense ntis.

Pisorum vires ex Galen.

Nomina.

Pisa à Pisa loco, ubi olim copiosè nascebantur: quæ diversorum generum sunt, majora quæ horrensia, cujus fructus dum virides rotundi, reliccati, anguloſi fiunt: colore candido aliàs sordido: hæcq; duplicia, vel sine folliculis comeduntur, vel simul cum folliculis & leptoloba dicuntur: sunt quadrata: sunt minora, quæ vel horrensia & ramis affixis in altum scandunt, & ramulare pisum dicitur: vel in agris serunrur, & humi serpunt, & sunt vel alba (quę majora & minora) vel viridia, vel cærulea quæ rariora, vel rufa, quæ nostris cinerea dicuntur. Est pisum proliferum, ubi plures siliquæ simul junguntur: sunt pisa Americana rubra: sunt & sylvestria, de quibus omnibus in historia.

ERVUM. CAP. CII.

Conclusa non leg. Orib.

[Ervum parvus frutex omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in valvulis habens: è quib. farina fit, nomine ervina, ad medendi usus conveniens. Ervum capiti onerosum est: alvum esu turbat: sangui-

ſanguinem per urinam extrahit: elixo boves ſaginantur.] Parandæ farinæ ratio hæc eſt. Uberiora grana candidaq; deliguntur, permiſcendoq; aqua reſperguntur, donec ſufficienter combibant: poſtea torrentur, uſq; dum hians cortex diſrumpatur: molitaq;, farinario cribro incernuntur: poſtremò farina recõditur. Hæc alvo utilis eſt: urinam ciet: meliorem colorem efficit: ſanguinem per veſicam, aut alvum cum torminibus elicit, ſi largius in cibo, aut potu aſſumatur: ulcera cum melle purgat: lentigines, & vitia cutis in facie, & maculas, totumq; corpus emẽdat: nomas, gangrænas, duritiasq; ſerpere non patitur: mammarum duritias emollit: atra ulcera, quę theriomata vocãt, favosq; emarginat: carbunculos rumpit: cum vino ſubacta illitu morſibus viperarum, canum, hominumq; medetur: urinæ difficultates, teneſmosque ex aceto mitigat. Ervum tabidis, qui alimentum non ſentiunt, toſtum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum, ſumptumq; convenit. Ejus cremor perniones, & pruritus in toto corpore ſanat fovendo.

I. OROBUS. II. OROBUS CRETICUS.

ERvum officinæ, Græcorum more, Orobum appellant: Planta itaq; eſt ervum ſarmentoſa, folioſa, humi procumbens, caulibus ac ramis multis ſeſe implicantibus, foliis parvis longiuſculis, lente minoribus pluribus ex uno pediculo utrinq; pari exortu per intervalla prodeuntibus, uno in cacumine permanente. Flores edit parvos, ipſosq; ſubpurpuraſcentes, & aliquando candicantes: Siliquam gerit Piſi ferè ſimilem ſed breviorem, & graciliorem, in qua ſemen rotundum concluditur, preſſa ſtrictave inter granum & granum ſiliqua. Duum eſt generum, candidum, & rufum. Gal. tertium quoq; addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Non diu eſt, quod legitimum habetur, & ſeritur jam ubiq; in Italia. Alterum quoque vidimus ervi genus, quod Creticum vocant, noſtrati ferè ſimile, ſed minutiore ſemine, & ſiliquis gracilioribus. Porrò Braſavolus credidit Erviliam, quæ Theophraſto, Galeno, ac Paulo, ochros appellatur, legitimum eſſe Ervum, nominus vicinitate ſortaſſe deceptus. Qua in re Fuchſius quoq; hallucinatus deprehenditur, quòd ſuo de plantarum hiſtoria volumine Cicercula vulgo vocatam, ſativum Ervum eſſe exiſtimaverit: etſi cicerculam omnes rei herbariæ periti Galeno lathyrum appellari non dubitent. In cicercula enim, ut periculum facientibus clariſſimum eſt, haud quaquam ea reperiuntur facultates, quibus pollere Ervum tradidit Dioſcorides. Quandoquidem præterid, quòd omni prorſus amaritudine vacat. Largius eſit ata nunquam ſanguinem per veſicam & alvum cum torminibus elicit, ut de oroboſatentur Dioſcorides, & Galenus: ex quo planè conſtat tam Braſavolum, quam Fuchſium, utriusq; pace, hac in re deceptos eſſe. Sed ignorandum non eſt, quod etſi Ervum ab agricolis ſeratur habetur tamen & inter ſponte naſcentia: namq; & per ſe inter ſegetes frequens oritur. Verùm cùm a paucis cognoſcatur, illud inter viciæ ſpecies annumerant. Animadvertendũ præterea eſt, quòd quanquam ad Ervinam farinam conficiendam eligit Dioſcorides candidius Ervi ſemen: Gal. tamen lib. 1. de fac. alim. cancium ſibi ex Dioſcoridis tantùm ſententia perſuaſerit, album ervi ſemen in medicamentorũ uſu tam rufum, quam pallidum viribus antecellere. Ervi farina melle excepta ii recreantur, quorum pulmones craſſus excrementis redundant: expectorat n. ex thorace id omne, quod inhæſerit. Lienem minuit Ervum, à jejunis devoratum. Inguinũ bubones reſolvit, ex melle illitũ. Virides ejus ſiliquæ priusquàm indureſcant, cum ſuo caule foliisq; contritæ illitæq;, nigros faciunt capillos. Ervina farina in Theriacam quoq; venit: nam ſine ea parari nequeunt Viperei paſtilli. Erui vires prodidit Gal. lib. 8. ſimp. med ita inquiens. Orobus deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, àtq; obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copiosè, ſanguinem per urinas evocat. Et libro 1. de alimentorum facultat. ait: Boves apud nos, ut apud alias plerasq; gentes, Ervo in aqua edulcato paſcuntur: hominum cibis

Ervi conſider.

Ervum duplex.

Ervum Creticũ Braſavoli laptus, Ochrum,

Ervum cẽſentis.

Ervum ſponte provenit.

Ervi farina.

Ervi vires ex Galeno.

prorſus hoc ſemen damnatur, eſt enim & inſuaviſſimum, & pravi ſucci. Cæterùm in magna fame nonnunquam, ſicut Hippocrates quoq; ſcripſit, neceſſitate coacti homines ad id etiam confugiunt. Nos ervo inſtar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento craſſos pulmonis, thoraciſq; humores expurgante. Candidum minus eſt medicamentoſum, quàm id quod ad flavum, aut pallidum colorem tendit. Ervum bis elixum, & in aqua identidem condulcefactum, inſuavitatem cerè deponit, ſed una cum ea & abſtergendi, & incidendi vim, ut ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia. Itaq; citra amaritudinis intellectum deſiccans ſit eſculentum. Id Græcis ὄροβος quod Latinis Ervum nominatur: Arabibus, Herbum, Keiſene, ſive Kerſene: Italis, Ervo: Germanis, Erven: *Hiſpanis Jervos: Gallis, Ers.*

Nomina.

Orobus ὄροβος Græcis, quibuſdam παρὰ τὸ ὀρέπτεσθαι ὑπὸ τῶν βοῶν, quòd eo boves veſcantur & ſaginentur: ErvumLatinis: quod ſativum eſt & ſylveſtre. Sativum, vel majore ſiliqua & ſemine, vel graciliore ſiliqua & ſemine: rurſus qui majore, ſemine candido eſt aut pallido, aut ruſſo. Sylveſtre ervum, varium eſt. Hic tantùm de ſativo. I. Orobus ſativus majore ſiliqua C.B. Orobus & ErvumMatth. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Caſt. Lugd. Orobus receptus Herbariorum, Lob. Ervum verum ſive Orobus, Cam. Tab. Cicer ſativum, Dod. gal. Mochus ſive Cicer ſativum, Dod. fol. II. Orobus ſativus, minore ſiliqua. C.B. Orobus Creticus Matthiolo (in cujus editione poſtrema, & iconibus figura non habetur) & Lugdunenſi.

ΘΕΡΜΟΙ. LUPINI CAP. CIII.

SAtivus Lupinus notus eſt. Cujus farina cum melle delinctu, aut potu, ventris animalia expellit. Ipſi quoq; macerati, & cum ſua amaritudine eſitati eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præſtat, cum ruta, & pipere potum: quare lienoſis prodeſt: eodem ulcera tetra, quæ theriomata vocant, gangrænas, incipientem ſcabiem, eruptiones puſtularum, ulcera in capite manantia, vitiligines, maculasq; fovere utiliſſimum: menſes, & partus extrahit, cum myrrha, & melle ſubditum in vellere. Eorum farina cutem, liquoresque corrigit: inflammationes cum polenta, & aqua mitigat: tubercula, & coxendicum cruciatus, ex aceto lenit: ſtrumas in aceto *a* cocta, illitaq; diſſipat: carbunculos rumpit. Decocti cœleſti aqua, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur pecorum ſcabiei, cum radice nigri chamæleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Cit urinam radix cum aqua cocta. Lupini triti, ubi maceratu dulceſcere cœperint, cum aceto poti, faſtidia detrahunt, & cibi aviditatem faciunt. Gignuntur & ſylveſtres Lupini, *b* ſativis ſimiles, ſed omnino minores: qui eadem quæ ſativi poſſunt.

a Drag. addi. μετὰ μέλιτος, i. e. cum melle.

b Omnia exempl. ἐμφερὴς τῶν ἡμέρων κατὰ πάντα, μικροτερὸς ὤν, i. e. ſativo per omnia ſimilis, minor

I. LUPINUS.

II. LUPINUS SYLVESTR. luteus.

Lupinorum conſideratio & hiſtor.

Lupinus vulgaris planta unico exit caule, haud infirmo, folio ſeptifariam diſſecto, piloſo, molli, ſubcandicante, flore candido, ſiliquis compreſſis, per ambitum crenatis, albicantibusq; ſabarum modo longis, in quibus quina, ſenáve continentur grana, membranis diſtricta: orbiculata, preſſa, umbilicotenus concava, ex albo flaveſcentia, & inſigniter amara. Radice nititur ſublutea, in multas divaricata partes. Nullis lupinus peſtiferis ſtrangulatur plantis, cùm ipſe noxias

omnes

III. LUPINUS COERULEO flore anguſtifolius.

omnes ſtrangulet herbas, quæ illi adnaſcuntur. Floret inprimis circa medium caulem. Seruntur in agris, ſterili ſolo in Hetruria Lupini, non modò ad alimentorum uſum, ſed ad agros impinguandos. Cæterùm præter ſativos Lupinos, ſylveſtrium in Hetruria innumeræ exoriuntur plantæ, quæ Majo menſe in campeſtribus viſuntur, floribus roſeo colore rufeſcentibus. Sativi dulcorantur in Italia, ibiq; frequenter eduntur cum ſale. Excalfacit, & ſiccat manifeſtè, abſtergit, aperit, digerit, reſolvit & attenuat. Lupinus (ut ſcriptum reliquit Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus) multi uſus legumen cenſetur. Elixus enim, ac deinde in aqua dulci, donec omnem ſibi ingenitam exuat inſuavitatem, commadefactus, ita editur cum garo, ac oxygaro, vel ſine his etiam, ſale modico conditus: non velut hordeum, & alia multifariam inſtructa. Lupini dura, ac terreſtris ſubſtantiæ eſt: quocirca neceſſariò concoctioni repugnat, & craſſum gignit ſuccum: ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus ſuccus acervatur. Et libro 6. ſimpl. medic. ſic inquit: Lupinus editur coctus, multis antè diebus in macerationè in aqua amaritudinem deponens: fitq; tunc nutrimentum ſucci craſſi. Cæterùm ut medicamentum, ita præparatus ex genere eſt emplaſticorum. At qui nativam amaritudinem habet, is etiam extergendi, digerendiq; vim obtinet. Interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus: quin & decoctum ejus lumbricos ejicere poteſt. Tum etiam foris identidem perfuſum, vitiligines, æthoras, puſtulas, exanthemata Græci vocant, pſoras, gangranas, ulcera maligna, quæ cacoethe vocant, juvat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, ſiccandoq;. Expurgat jecur & lienem, cum ruta & pipere ſuavitatis gratia aſſumptum. Elicit menſes, ac fœtum cum myrrha, & melle impoſitum. Porrò Lupinorum farina ſine mordicatione digerit, nec enim livida tantùm, ſed & chœradas, & dura phymata curat: ſed tunc in aceto, aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq; pro laborantium temperamento, & affectus diverſitate, quod ex uſu eſt eligendo. Sed non eſt præſentis inſtituti talia diſtinguere: digerit item quæ livida ſunt. Et quæcunq; modò diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt. Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia valentior domeſtico ejuſdem generis cum ipſo facultatis. Lupinus ſativus ſic Latinis, Græcis θέρμος ἥμερος appellatur: Mauritanis, Tarinus, Arinus, ſeu Tormus: Italis, Lupino domeſtico: Germanis, Wickbonen / Feigbonen / Wolffsbonen: Hiſpanis, Entramuces, & Entramucos: Gallis, Lupins. Lupinus verò agreſtis Latinis, θέρμος ἄγριος. Græcis, & Italis Lupino ſalvatico dicitur.

Lupini ſylveſtr.

Lupinorum facult. ex Galen.

Lupini farina.

Nomina.

Lupinus duplex ſativus & ſylveſtris: ſylveſtris flore vel luteo, vel cæruleo minore fructu: hicq; vel latifolius hirſutus, vel anguſtifolius. I. Lupinus ſativus albus C.B. Lupinus Brunf. Trag. Fuch. Matth. Lac. Lon. Cord. in Dioſc. Caſt. Cæſalp. Tab. Lupinus ſativus, Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Lob. Lugd. Lupini communes. Geſ. hor. Lupini albi, Fuchſ. Cam. In hoc genere maximi, flore antequam aperiantur ſubcæruleo, intus verò albo. II. Lupinus luteo flore. C.B. Ex radice unica fibroſa plures caules emittit virides, ſtriatos, ſubhirſutos, ſeſquipalmares, circa quos folia priora quidem duo ſubrotunda & integra, reliqua verò longis pediculis donata, quorum inferiora in novem, ſuperiora in ſeptem partes cõmuniter diviſa ſunt: flores obtinet luteos, ſpicatos, violę luteę colore & ſanè odore: quibus ſuccedunt ſiliquę ſativis minores, duriores & hirſutę, quibus ſemina iis minora, plana, rotunda, maculis & lineis variegata, ſaporeq; amariſſima includuntur. Hic ut & ſequens, licet aput multos ſponte oriatur, apud Germanos tamen, quibus hic violæ Turcicæ nomine donatur, hortenſis eſt. Dicitur Lupinus ſylveſtris luteus, Dod. gal. & fol. Lupinus Hiſpanicus flore luteo Geſ. hor. Lupinus luteus Cam. ad. Matth. Tab. De Lupino flore purpuraſcente, latifolio, hirſuto, ſeu ſylveſtri Dioſcoridis, dicitur in hiſtoria exhibita ſimul figura, prout ſponte in lacu Gramuntio prõbe Monſpelium provenit, qui prædicto altior & ramoſior eſt. III. Lupinus cæruleo flore anguſtifolius C.B. Hic eſt foliis multò anguſtioribus & minoribus, ut figura oſtendit, communiter in ſeptem partes diviſis: floſculis quàm in illa minoribus, cæruleis, aut ſubrubentibus, quibus ſiliquę multò minores ſuccedunt, vix conſpicua lanugine hirſutæ, quibus ſemina minuta rotunda, colore ſordido, variis maculis aſperſa & amara reconduntur. Florent eodem tempore quo ſativi, & quia ſativis amariores, idcirco iis valentiores: hiq; Lupini minores Tabernæmontano dicuntur.

γογγύλη. RAPUM. CAP. CIIII.

DEcocta Rapi radix alit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, venerem ſtimulat. Decocto podagræ, pernionesq; foventur: contritoque rapo, atq; impoſito juvantur. Si excaveatur radici roſaceum ceratũ adigatur, & ferventi cinere eliqueſcat, a exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ ejus decoctæ manduntur, & urinam ciunt. Semen antidotis, & theriacis, præſertim quæ ſenſum doloris aufe-

a Cat. ἐλκωμένας διαθέσεις, i. exulceratas affectiones.

I. RAPUM ROTUNDUM.

II. RAPUM LONGUM.

III. RAPUM SYLVESTRE.

auferunt, anodyna vocant, idoneum eſt: potum contra venena ſalutare: venerem concitat. Rapum muria conditum, minus alimenti ſufficit: ſed multò magis appetentiam recreat. Sylveſtre rapum in arvis naſcitur. †Frutex eſt in cubiti altitudinem aſſurgens, ramoſus, lævis in cacumine. Folia fert lævia, digitali latitudine aut majora: & fructum in ſiliquis calyculatis: cumq; eorum involucra aperiuntur, alia intus ſiliqua ſpectatur, quæ quandam capitis ſpeciem præbet: in qua ſemina parvula cõcipiuntur, foris nigra, intus alba. Additur in medicamenta, quibus ad detergendam cutem in facie, totoque corpore utimur: præſertim quæ ex lupini, aut ervi, tritici, aut lolii farina fieri ſolent.

Rapi conſid. & genera.

Rapum in Italia vulgò notiſſimum eſt, ut ſupervacaneum ſit ejus formam deſcribere, præſertim apud Inſubres, ubi ſtatim poſt meſſem, ubi ſeges prius fuerat æſtate, Junio, ac Julio menſibus, in arvis ſecundò ſeritur: deinde menſe Octobri, cùm radix ad ſummum extuberavit, è terra eruitur. Sativum in triplici recenſetur genere, ſeſile, longum, & rotundum: tametſi literis mandaverit Plinius libro. 18. cap. 13. longum erraticum eſſe. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam parvo ſemine tribus penè menſibus gignitur tam magna radix, ut ea aliquibus in locis plus quàm centenas libras pendat. At librarum triginta pondere nos ſæpius innumera rapa vidimus in Ananienſi agro, longa, & colore purpurea. Rapum & radix (ut Theophraſtus eſt auctor libro 7. cap. 4. de plantarum hiſtoria) gaudent frigoribus, & ſic ea dulceſcere putant, ſimulq; incrementum in radicem, non in folia verti. Auſtrinis, atq; ſerenis temporibus celeriter cauleſcunt. Nurſinus Plinio palma, quòd eo fortaſſe ſolo magnitudine, & dulcedine cæteris præſtent. Alpinis, quibus rara ſeges, rapa utilia admodum, ac neceſſaria habentur, tam in hominum alimentum, quam jumentorum pabulum. Quæ æſtate ſeruntur, vindicantur ab erucarum injuria, quæ plerumq; tenella folia in univerſum erodunt, commiſta ſationis tempore ſemini ſuligine, aut majoris ſedi ſucco per noctem macerato ſemine: ſiquidem Columella rem hanc ſibi experientia comprobatam aſſerit. RAPUM longum, forma tantum ab altero differt: cætera verò nihil diſſidet. SYLVESTRIS rapi plantam ob meam ab Hetruria, ubi frequens naſcitur, abſentiam, hactenus

Rapum quopacto ab erucis vindicetur.

Rapum Sylveſtre Matth.

IV. RAPUNCULUS.

hactenus consequi non potui, atqui volo etiam meipsum accusare, quòd rem ipsam neglexerim apud amicos. Quare Rapi sylvestris imaginem, quam hic appingi curavimus, etsi sylvestre Dioscoridis rapum non referat, refert tamen pr[illegible]mùm domesticum: quam ob causam, illud quoque excusari curavimus, tanquam Rapum sylvestre nostrum. Non desunt rei herbariæ studiosi, qui velint Rapunculum vulgò vocatum, quo Itali in acetariis vescuntur, una cum Fuchsio rapum esse sylvestre Dioscoridis, quorum opinionibus refragari cogor: quippe quoniam Rapunculi capitula, in quibus semen concluditur, duplicia non sunt, nulla in ipso semine reperitur qualitas, quæ absergere possit, eorum etiam sententiæ repugnat Theophrastus lib. 7 cap. 6 de plantarum historia, quippe qui sylvestre rapum radice constare longa raphani modo, brevique caule consistere scribit. RAPUNCULUS *itaque planta est cubitalis, caulibus pluribus ex una radice prodeuntibus, in cacumine ramosis: antea quàm caulem edat, folia profert oblonga humi accubantia, sed qui[illegible] sunt longiori facie, sed breviora, & angustiora spectantur. Flores fert in ramusculorum cacumine purpurascentes, & ad cæruleum inclinantes, quatuor tantùm foliis conformatos. Semen in simplici capitulo continet minutum, pullo colore. Radice nititur alba, trium digitorum quatuórve longitudine, crassitudine[illegible]la, extuberante media ipsius parte, alba, fragili, tenera, & subdulci quodam succo prædita. Id quod, meo quidem judicio, non prætermisisset Dioscorides, si rapunculus noster sylvestre illi fuisset Rapum. Nascitur in arvis non cultis, in collibus amœnis, & in pratis, quin etiam in hortis jam setitur, ut grandiores edat radices, quarum esu plurimi delectantur. In caliditate & frigiditate radix non longè abest à temperatis, imò nec in aliis qualitatibus. Eduntur in acetariis eadem non solùm crudæ, sed etiam coctæ, quod maximè gustui placeat & appetentiam excitet. Cæterùm quid in medicum usum Rapunculus præstare possit, nondum compertum habeo. Est non desunt, qui putent lactis ubertatem in nutricibus facere, si coctus cum longo pipere edatur. Sed ad* SYLVESTRE *rapum nostrum venio, quod frequens in Bohemia in agrorum marginibus & juxta semitas nascitur. Exit hoc folio caule, flore, siliculis, semine, domestico simile, sed agrestioribus foliis, omnia agrestiora, asperiora, hirsutioraque, spectantur. Radix illi est raphani modo longa, crassaque, sed sapore per omnia domesticum refert: acrioretamen & amariore, quo factum est, ut sylvestre rapum hanc plantam vocaverim. Legitimum nasci copiosum in Hetruria diximus, non quod ipsum usquam a nobis visum sit, sed quòd id ex aliorum relatione intelleximus. Nostri semen, cùm insigniter amarum habeatur, & absterseria sit facultate præditum, alterius loco securius illini poterit, ubi cutem detergere fuerit opus: quin etiam necandis vermibus utile quoque fuerit. Radix, quod acrior amariorque sit, excalfacit ordine secundo, & siccat in principio primi: atqui semen id longe valentius præstat: præterea abstergit, incidit, aperit, attenuat & provocat magis quàm domestici. Rapi domestici radix excalfacit & humectat. Semen verò calidum est & siccum: cùm autem etiam sit amarum, abstergit, aperit, digerit, provocat, flatus gignit. Rapi vires recensuit Gal. lib. 6. simpl. med. ita inquiens. Rapi semen veterem excitat, utpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatque & semen generat: Et lib. 2. de alim. fac. inquit: Rapum sive γογγυλίδα, sive βουνιάδα appellare velis, quod ejus extra terram est, oleraceum censetur. Radix, quæ terra continetur, ante elixationem & dura est, & cibo aliena: in aqua autem decocta, mirum si aliqua ex congeneribus plantis minus nutriat. Hanc quoque ipsam multifariam homines parant: nam & in muria, & in aceto reponunt, quò in totum annum usui esse possit. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoque, si quis ultra modum esitaverit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in venis congeret. Ad alvi dejectionem nec conferre quicquam, nec officere dixerus, potissimùm quando bene fuerit percocta, ut quæ longam elixationem requirat, optimaque sit bis decoctionem perpessa, ad eum modum videlicet, quem antea in hac præparandi ratione docuimus. Sin crudior ingeratur, concoctu est difficilior ac flatulenta, stomachoque noxia: nonnunquam autem & ventrem mordicat. Constat experimento, semen valere ad variolas & morbillos: nam potum semidrachma pondere morbillos latentes ad cutim expellit.* Γογγύλη *id Græcè vocatur, quod Latine Rapum: Arabicè, Selum. Selgem, Selgrem, sive Alsegrem: Italicè, Rapo: Germanicè* Rüben: *Hispanicè, Nabo: Gallicè, Rave, seu Naveau blanc de Jardin. Rapum sylvestre Græcis* γογγυλὶς ἀγρία: *Italis, Raponzolo.* † *Quod in Græco hic legitur* θαμνῶδες, *Ruellius vertit fruticosum. Quæ vox est potius ab eo ex Plin. lib. 20. cap. 3. reposita, quod etiam aliàs sæpenumero facit, quàm Græcè Latina reddita. Nos fruticem vertimus, licet hac, ut aliis pleriſque vocibus, Dioscoridem impropriè usum fuisse existimemus.*

Rapunculus non est Rapũ sylvest.

Rapunculi consideratio.

Rapunculus sæpiùs

Rapi sylvest. Matthiol. consuet.

Rapi vires ex Galeno.

Rapa quasi ruapa, quod è terra eruantur Varroni: at verisimilius etymon à Græco ῥάπυς Athenæo l. 9. c. 2. γογγύλη, Dioſc. à rotunda orbicularive radicis figura. Theop. 7. hist. 4. marem & fœminam dicit, ambas tamen ex eodem semine nasci, sic c. 6. ejusd. l. & sylvestris meminit. Dividimus rapum sativum & sylvestrem: sativam in longam seu fœminam, in rotundam seu marẽ, & in sessilem. Sylvestris alia radice non bulbosa, alia radice turbinata: his addimus Hetich Americũ ex Theveto, quod Rapũ Americanum dicamus & fortè apud Plin. l. 21. c. 15. Oetum est. I. Rapa sativa rotunda seu mas Theop. & Plin. C.B. Rapum, Trag. Lac. Lon. Cast. Rapa, Brunf. Dod. gal. Gesn. hor. Cęs. Rapum sativũ, Fuch. Cord. in Dioſc. Rapum vulgare, Dod. fol. Rapũ majus orbiculatũ, Lob. Rapum orbiculatũ, Tab. Rapũ sativum orbiculatũ, Lugd. Hujus radix quoad formam cõmuniter tuberosa est, raro globi instar orbiculata, frequentiùs in latitudinem effusa: variat & parvitate & magnitudine: colore externo etiam vel viridi, vel candido, vel puniceo: habẽtur nunc, quę foris & intus flavescunt: sic & Bernæ, quę obsoletè nigræ, ut plurimũ rotundæ, rarius oblongatæ, quę vulgatis dulciores sunt. II. Rapa sativa oblonga seu fœmina Theop. & Plin. C.B. Rapum longum, Matth. Cast.

Cast.Lon.Lugd.Rapum oblongum, Trago Dod.fol.Rapum tereti, rotunda oblonga qua radice, Lob.Rapa radice in rotunditate oblonga, Cæsalp.Hæc magnitudine etiam variat. III. Rapa sylvestris non bulbosa.C.B. Rapum sylvestre, Matth.Lugd.Tab.Rapum sylvestre non bulbosum, Lob.Rapa sylvestris, Cæsalp. IV. Rapunculus esculentus, forte Rapum sylvestre Dioscor.& Plinii C.B.Raponcoli Brunf.Rapunculum vulgare, Trag.Rapunculus, Matth.Lac.Dod.fol.Lon.Cæsalp.Cast. Tab.Cam.Rapuntium parvum, & pes locustæ Avicennæ, Lob.Rapunculus minor, Lugd.Rapum sylvestre, Fuch.Ger.hor.Rapum sylv.minus, Dod.gal.Erinus Nicandri & Dioscor.Columnæ.Flore est cæruleo, aliquando purpureo, aliàs candicante vel albo. Verùm Rapunculi undecim species in Phytopinace proposuimus esculentum, spicatum triplicem, umbellatũ triplicem, nemorosum triplicem & alpinum ex Baldo: cujus iconem adjecimus. V. Rapunculus alpinus spicato similis, palmo major, unico caule ex fissuris rupium prodiens, folium utrinque habet subrotundum Bellidis cæruleæ forma, quibus succedunt folia, quæ ex cauliculo striato, oblongis pediculis insident, ex rotunditate oblongata, satis lata, profundis rarisque incisuris donata: & licet ea quaterna sint, rarius plura, attamen in cauliculi summo folia, forma similia quina vel sena penè sine pediculo, stellæ modo flori subjiciuntur: siquidem cauliculi summo apici insideant: flores viginti & plures, quasi ad exortum conglobati, latis, brevibus tamen & striatis pediculis insidentes, qui oblongi sunt tenues, infernè albicantes quasi inflati, qui sensim angustantur, cæruleo purpurei in extremitate crenati: ex singulorum medio, filamentum oblongum prodit, quod in summo bipartitum aliquando instar Capreolarum vitium contorquetur. Hunc in Baldo Augusto mense, inter saxa collectum, cum D. Guilandino horti Patavini præfecto anno 1578. Patavii ostendissemus, Rapunculum montanum nominavit: at Nobilissimus Jacobus Antonius Cortusus, nunc horti ejusdem præfectus, Cantabricam alteram Anguillaræ statuebat. Cùm jam delineatus esset hic Rapunculus, eundem à Doctore Joanne Neudoffero Norimbergensi, rei herbariæ studiosissimo & nobis amicissimo, accepimus, unà cum radice quæ tuberosa est inæqualis, Rapunculo vulgato triplo major. Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas accepimus, ut & à Nobilissimo Cortuso elegantem aliam Petramarulæ nomine, quarum omnium & descriptiones & figuras universalis historia nostra, Deo concedente vitam, exhibebit.

V. RAPVNCVLVS ALPINVS spicato similis.

NAPUS.

Naporũ consideratio.

Napi seminis vires Matth

Bοννιὰς. NAPUS. CAP. CV.

COcta Napi radix inflat, modicum alit: semen ejus potum venenorum vires hebetat: antidotis admiscetur. Conditur sale radix.

NApi in raporum genere recensentur, & quanquam folio, & radice, raphanos magis referant, caule tamen, floribus seminéque rapum æmulantur. Plura Theophrasto, & Plinio produntur genera: quanquam hac tempestate duo tantum repererim, nempe album, & flavum. Flavi tametsi albos crassitudine superent, magísque colore placeant: sunt tamen insipidiores, & gustui ob id minus grati. Omnes melius placent in pinguium carnium jure decocti, inflant tamen, & magis quàm rapum saturant, & magis quoque venerem excitant, & præsertim addito pipere. Radix excalfacit ordine secundo, & humectat primo incipiente: atqui semen excalfacit & siccat, abstergit, aperit, digerit, provocat, & incidit. Semen additur in Theriaca, quòd venenis potenter resistat. Necat & interaneorum animalia, ex limonum aut aurantiorum succo potum: ex Adianti autem, sive lentium decocto potum, morbillos & exanthemata ad cutim propellit. Duplici enim

enim nomine morbillis affectos juvat, tum quòd à centro ad circumferentias corporis materiam morbiferam ducat, tum quoq; quod propria ſui ipſius facultate morbi malignitatem ſuperet, ac compeſcat. Datur utiliter cochlearis menſura ex vino addita lini ſeminis drachma ad ciendam urinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, ubi ex oxymelite, & tepenti aqua hauriatur. Datur quoq; diebus pluribus quotidie drachmæ pondere, ex marrubii ſtillatitia aqua aut decocto, utiliter Ictericus, & aquæ intercuti incipienti. Sed plura de eo in epiſtolis diximus. In Aegypto frequentius ſeritur, quòd inibi ex ejus ſemine tuſo preſſoq; copioſum exprimant oleum, ad omnia utile ad quæ ſemen.

Βουνιὰς nomen Græcum eſt: Napus, Latinum: Italicum, Napo: Germanicum, Steckrüben: Hiſpanicum, Nabicas: Gallicum, Navet. Nomina.

Napus, βουνιὰς Dioſcoridi, à tumenti figura deducta ſignificatione: γογγύλης ſpecies Galeno. Plinius lib. 20. cap. 4. Naporum non plures quàm duas differentias propoſuit, alterum Bunion, alterum Buniada medicis Græcis vocatum: nec quenquam moveat locus Plinii lib. 19. c. 5. ubi quinq; Naporum genera fecit, ſiquidem hæc de Raphano ſint intelligenda: quod probatur ex eo, quod quæ Theop. 7. hi. 4. de quatuor generibus τῶν ῥαφανίδων retulit, ea Plinius de Napo recenſuit. Agnoſcimus Napum ſativam quæ bunium: & ſylveſtrem, quæ Bunias, quæ etiam ex non transplantatorum ſemine naſcitur. Napus ſativa C. B. Rapum mas apud Theophraſtum cenſuit Athenæus. Napi, Brunf. Napus, Dod. fol. Matth. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Cæſalp. Cam. Napus hortenſis, Dod. gal. Napus bunias ſativus, Fuch. Napus ſativus, Lugd. Napus verus, Anguil. Bunias Napus, Adver. Lob. icon. Rapum ſativum alterũ & Napus veterum, Trago. Napus primus Lon. Hæc radice eſt colore aliis candido, aliis buxeo & croceo: radice etiam nigra in horto Illuſtriſſimi Ducis Wirtembergici, quem Montembelgardi colit frater Joh. Bauhinus, legimus.

Ῥάφανις. RAPHANUS. CAP. CVI.

RAdix, quæ Græcis raphanus dicitur, excalfacit, flatus gignit, ori ſuavis eſt: ſed ſtomacho adverſatur, ructus ciet, urinam pellit, alvo aptior: ſumto tamen cibo ſumi debet, quò magis ejus diſtributionem adjuvet: cùm autem præſumitur, cibum ſuſpendit: quare vomituris commodiſſimè datur antè cibum: ſenſuum aciem excitat. Decocta contra veterem tuſſim, & pituitæ craſſitiem in pectore, efficax eſt. Cortex ex aceto mulſo, celerius vomitiones movet: hydropicis commodiſſimè illinitur: lienoſis utilis: ſugillata cum melle rapit, & nomas amolitur: contra viperarum ictus auxiliatur: alopecias ad pilum reducit: lentigines cum loliacea farina emendat: his qui fungis ſtrangulantur, tam cibo, quàm potu ſalutaris eſt: menſes cit. Semen, vomitiones facit, urinam movet, lienem extenuat: cum aceto illitum gangrænas validiſſimè emarginat: coctum cum aceto mulſo, anginis perquàm utiliter gargarizatur: cõtra ceraſtis morſus, potum ex vino auxilio eſt. Sylveſtris raphani, quam Romani armoraciam vocant, folia ſativo ſimilia, ſed magis lampſanam imitantur: radix gracilis, tenera, ſubacris. Tam folium, quàm radix in olera recipitur: ſed hæc excalfacit, urinam concitat, æſtuoſa eſt.

I. RAPHANUS I.

II. RAPHANUS II.

RAphanus Græcis dictus, Latinis Radix appellatur. In Hetruria quod Latinum nomen imitentur, Radice vulgò vocant: quemadmodum & Romani ſuam antiquam Raphani ſylveſtris appellationem retinent, qui ipſum primæ literæ metathe ſi Raphani conſident.

Dioscor. locus suspectus.

III. RAPHANUS RUSTICANUS sive vulgaris.

Raphani vires Matthiol.

Fuch. error circa Armoraciam.

Raphanus rusticorum.

metatheſi Ramoraciam appellant. Cæterùm cùm ſylveſtris, ſativa longè durior, acriorq; deprehendatur, Dioſcoridis codex hic, ut in aliis pleriſq; locis, mendi ſuſpicione non vacat: utpote qui Armoraciæ radicem reddat teneram mollémve & ſubacrem. Folio provenit Raphanus napo ſimili, & rapo anguſtiore, ſcabriore, ac magis hirto, caule tereti, flore albo, ſiliquis tumentibus, rapo quadruplo majoribus, in mucronem deſinentibus, in quibus ſemen concluditur rotundum, ruſum, & ſapore acutum, rapi, napiq; ſemine cum minus, tum etiam durius. Radix illi varia, nam nonnullis longa, alba, teres 10
tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præſtantior habetur: aliquibus craſſa, napi pene figura, altera, longè durior, acrior, & guſtui ingratior. Differunt quoq; colore: namq; & alba, & nigra, ubiq; ferè habetur, non ſolùm ſativa, ſed agreſtis quoq;: ſed hæc altera minus frequens. Sativus ſeritur in hortis & agris: Agreſtis ſpontè provenit in campeſtribus in agro Romano. Recens minutim inciſa radix, albo meraco inſperſa, & butyro in ſartagine calefacta, & pubi admota, remoratam urinam pellit: idem præſtat ejuſdem ſuccus, duarum unciarum pondere ex Cretico vino 20
hauſtus. Uncia corticis cum tantundem mercurialis, croci granis quatuor, caſiæ odoratæ pulveris drachma & drachmis duabus ſuccі ſabinæ, omnibus ſimul in mortario contuſis, & tenuiſſimo linteolo exceptis, & uteri cervici adhibitis, ſubvenit præſentaneo auxilio agrè parturientibus. Ejuſdem radicis ſuccus unà cum oleo dulcium, aut amararum amygdalarum, & vini albi nonnihil fervefactus, addito coloquynthidis momento, aurium ſonitus curat ſi calidus inſtillabitur. Leonhardus Fuchſius, Armoraciam eam eſſe ſtirpem putat, quam 30
Raphanum ruſticum nonnulli vocavere, foliis oxylapatho majoribus, radice longa, pollicis craſſitudine ac etiam craſſiore, acerrimo guſtu, ſinapi haud abſimili: floribus in caulium ſummitatibus albis & puſillis, radicibus acerrimis, quibus utitur univerſa Germania, & Pannonia ad carnium intinctus, [& quanquam appetentiam faciat, revera tamen & caput lædit & nidoroſas eructationes movet. Naſcitur ſpontè in pratis, viridariis, & ſecus itinera. Radix excalfacit, & ſiccat ordine tertio completo. Aperit, pellit, incidit, provocat, attenuat, & abſtergit. Ea omnia poteſt, quæ domeſtica & agreſtis 40
radix, ſed valentius operatur. Quinetiam Sinapi vires obtinet, urinam, & arenam valentius pellit. Illinitur contrita radix ex vino albo, & recenti butyro calefacta, utiliter pubi ad ciendam urinam, ſive ſit dolor ex renum calculis, ſive ex craſſa lentaq; pituita veſicæ cervicem obſtruente. In quo caſu datur quoq; non parvo auxilio potandum vinum, in quo inciſa radix fuerit macerata.] Qua in re eum alioqui peritum, facilè hallucinatum crediderim, acerrimo fortaſſe illius 50
plantæ ſapore fretum. Quòd ſi is vel Romam unquam profectus eſſet, vel cæteras notas accuratius perpendiſſet, nunquam (ut arbitror) in eum errorem incidiſſet. Rectius fortaſſe ſaperent, qui hanc plantam perperam Armoraciam faciunt, ſi Cratevæ Thlaſpin, de quo in Thlaſpi meminit Dioſcorides, eandem eſſe ſcriberent. Raphani Theophr. lib. 7. cap. 4. de hiſt. plant. plura ſunt genera: nempe corinthium, cleonium, liothalaſſium, bœotium. Adoleſcit ampliſſimè Corinthium, quod 60
vel radice conſtet detecta. Hoc enim ſurſum verſus protruditur, non ut cætera in terram ampliari ſolitum eſt. Liothalaſſium, quod Thracium vocant, validiſſimum adverſus frigora traditur. Bœotium dulciſſimum eſt, & figura rotundum, nec ut Cleoneum prælongum. Quibus folia lævia, dulciora, ſuavioraq; ſunt: quibus autem ſcabra, acriora. Genus præterea redditur, quod foliis erucæ ſimile conſtat. Raphanus (ut lib. 8. ſimpl. med. ſcribit Gal.) excalfacit quidem exceſſu tertio, deſiccat verò ſecundo: agreſtis autem in utroq; efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum plantæ efficacius eſt. Facultas ei ineſt digerendi, itaq; ad ſugillata, & alia id genus livida ob talem facultatem accommoda exiſtit. Aperit, provocat, incidit, extenuat, rarefacit. Meminit item Galenus Raphani lib. 2. de alim. facult. ſic inquiens: Radiculam ſolam, crudamq; urbani homines ut plurimùm prima menſa ex garo ſumunt, alvi ducendæ gratia: pauci autem acetum admiſcent. Ruſtici verò frequenter cum pane eſitant, non ſecus ac alia, quæ nobis natura non ars paravit obſonia, in quibus eſt origanum viride, naſturtium, thymum, ſatureia, pulegium, ſerpillum, mentha, calamintha, pyrethrum, eruca. Quippe hæc omnia viridia, eduliorum ſunt obſonia, unà cum illis ſumpta, ſuntq; herbacei generis plantæ. Radiculæ caulis quoq; & folia nonnunquam eduntur, ſed neceſſitate magis, quàm ſponte. Radix in eorum numero eſt, quibus obſonii potius, quàm nutrimenti nomine aſſiduè veſcimur. Vim extenuatoriam gerit, cum qua conſpicuè unà calfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum aſſurgentem producere ſolet, ceu alia, quæ nata ſunt excauleſcere Hic elixus eſtur ex oleo, garo, & aceto, ut rapæ caulis, ſinapiq;, & lactucæ: nutritq; magis caulis iſte, quàm cruda radicula ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquam minimam ſanè & ipſe alendi poteſtatem habet. Quidam non ſolùm caulem, ſed unà ipſas radiculas elixantes comedunt, raparum modo. Cæterùm cùm medicos, tum idiotas illos mirari ſubit, qui à cœna crudas eas edunt, concoctionis juvandæ gratia: ipſi quidem id experientia abunde compertum habere dicunt, nullus tamen eos citra damnum potuit imitari. Radix, quæ Græcis ῥαφανὶς, Latinis item Raphanus & radix appellatur: Arabibus. Fugel. ſive Fegiel: Italis. Rafano, & Radice: Germanis, Rettich: Hiſpanis, Ravano, & Ravanillo: Gallis, Reffort. Raphanus longus: Italicè, Radice longa. Raphanus ruſticanus: Græcis Ῥαφανὶς ἀγρότις: Italis, Rafano & Ravano: Germanis, Gren: Gallis, Rafan, ſive Reffort ſauvage.

Raphanorum Theophr. genera plura.

Raphani vires ex Galen.

Nomina.

Raphanus veteribus ῥαφανὶς, quaſi radix perſpicua: poſterioribus ῥάφανος, παρὰ τὸ ῥᾳδίως φαίνεσθαι quia ſtatim à ſemine oriatur: Theophraſtus licet utraq; uſus ſit voce, attamen Raphanum ῥαφανίδα vocavit, at ῥάφανος

ῥάφανον ubi habetur, Brassicam intelligere oportet, quæ causa erroris fuit Plinio cap. 5. lib. 19. ubi Raphani genera recenset, quæ ex Theophrasto 7. hist. 4. sunt desumpta, ubi de Brassica egit: & quæ Theophrastus Raphani genera proposuit, Plinius lib. 19. cap. 5. pro Napi generibus recensuit. Has licet nunc differentias observare, ut sit præcox alius, alius serotinus: hicq; albus, niger & rubeus: albus, oblongus & orbicularis: niger, communiter, rotundus, rarius oblongus: ruber oblongus, qui & fibras rubentes per substantiam discurrentes obtinet: habetur & radice lutea: est rusticanus: & denique sylvestris aquaticus. I. Raphanus major orbicularis C.B. Raphanus, Brunf. Matth. Lac. Cord. in Dioſc. Cast. Raphanus vulgaris, Trag. Gesh. or. Raphanus sativus, Fuch. Lugd. Raphanus magnus: Lob. Raphanus orbicularis, Tab. Raphanus rotundus, Lon. Raphanis sive Radicula sativa, Dod. fol. & gal. Radix & Radicula, Cæs. II. Raphanus oblongus C.B. Raphanus longus, Trag. Lonic. Raphanus prælongus, Gesh. or. Raphanus secundus, Matth. Lugd. Raphanus minor purpureus, Lob. Radicula sativa minor, Dod. fol. colore radix variat, noster albo est cortice: Italicus rubello. III Raphanus rusticanus seu Thlaspi alterum Dioscoridis C. B. Raphanus major seu Armoracia, Brunf. Trag. Gesh. or. Raphanus sylvestris Fuchs. Raphanus magnus & montanus, Dodon. gal. Raphanis magna, Dod. fol. Raphanus rusticanus, Matth. Lob. Raphanus rusticus, Lugd. Cam. Raphanus marinus, Tab. Armoracia Plin. Lac. Thlaspi *majus*, Cord. in Dioſc. Lon. Cæsalpino.

σίσαρον. SISER. CAP. CVII.

SIser vulgò cognitum, cujus radix decocta ori grata est, & stomacho utilis: urinam ciet, & appetentiam invitat.

I. SISER. I.

II. SISER. II.

ETsi antiquis omnibus Siser adeò notum fuit, ut horum nullus habeatur, (quod sciverim viderimq;) qui ejus scripserit historiam, nobis tamen adeò obscurum, ignotumq; est, ut hoc ævo difficillimum sit, cùm nobis, tum cæteris, qui ante nos scripserunt, verum ac legitimum ostendere Siser. [*Non desunt, qui crediderint, album quoddam Carotarum vocatum genus, quæ naporum modo carnium juri incoquuntur, legitimum esse Siser. Cæterùm eos hallucinari putaverim, Plinii testimonio ductus, qui libro 19. capite 5. hæc habet: Inest Siseribus longitudine nervus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tacludant, nec gustui amaritudinem relinquant, sed dulcedinem potius quandam præ se ferant. Quòd præterea Siser sapore sit subamaro, facilè ex Galeni sententia comprobari potest lib. 8. simplicium medicamentorum. Ex cujus verbis facilè colligi potest, Sisera ab hisce carotis plurimum recedere. Sciendum igitur est, quòd Siser in Italia non seritur, tametsi in Germania, Rheni præsertim fluminis accolæ, suis in hortis Sisera frequentissima habeant, quæ & serunt, & colunt. Ideoq; Magunciæ venalia abunde reperiuntur à Tincao agro illuc allata. Siser folio est olusatri, caule & umbella pastinacæ simili, radicibus dodrantalibus, nervosam intus matricem continentibus, subamaris & colore subcroceo, & quæ gustatu gratiam cum palato non modicam ineant. Quarum in cibis præstantia allectus Tiberius Cæsar (ut citato loco tradit Plinius) omnibus annis a Germania advehi Sisera curavit ex Gelduba castello Rheno imposito, ubi generositas præcipua. *] Ego superiori

Siseris consider.

tempore, quorundam relatione persuasus, scripseram reperiri verum Siser in agro Maguntino circa Rhenum: sed postquam deinde cum aliis doctis viris regionis illius de re hac conferrem, affirmabant id esse falsum: quippe quòd ea radix, quam priores illi Siser faciebant, eadem esset, quam nos hic appinximus, quamq; Germani Gelb Ruben/ *& Mören vocant: quæ res in causa fuit, ut nunc aliter sentiam. Adducor itaq; ut putem si Siser nunc apud nos extat, id eam esse plantam, quæ folia promit hortensi pastinacæ similia, breviora tamen, atq; minora, caules etiam similes habet, striatos. Semen in umbella provenit, petroselini modo. Radicibus nititur numerosis asphodeli modo, teneris, fragilibus, dulci sapore & amariusculo, ori gratis, tenui intus matrice, cujus hic quoq; imaginem expressimus. Hoc ut censeam, plura sunt, quæ me inducunt: primum, quòd Siser apud veteres, si cuncta ab eis de Sisere tractata observentur, pastinacæ congenere sit. Namq; Plinius, (ut cæteros omittam) libr. 20. cap. 5. ubi de pastinaca egit, illico de Sisere, tanquam de congenere tractavit, quemadmodum & hoc nostrum esse videmus: præterea, quod ejus radix (ut idem Plinius inquit) nervum sive matricem intus habeat, quæ eximitur, cùm cocta fuerit. Deinde quod seratur frequentius, avulsis à radice agnatis ut Inula, Lilium Arum, quàm semine, quòd semine satum non nisi tertio anno esui idoneum proveniat, radice verò quotannis. Id quod fecisse veteres in Siseris satione testatur Marcellus, Dioscoridis interpres, & Ruellius, qui quamvis non scribant, ubi id legerint, nec à quibus autoribus acceperint, ego tamen illis credendum esse censeo, quòd mihi certò persuadeam, hosce probos, doctosq; viros, haud quaquam scripsisse hæc, nisi id alicubi legissent apud antiquos autores. In qua sententia confirmat me* Columella *lib. 11. cap. 3. de re rustica, sic inquiens: Pastinaca & Siser, atq; Inula, coalescunt altè pastinato, & stercorato loco, sed quàm rarissimè ponenda sunt, ut majora capiant incrementa: quæ verba si diligenter expendantur, radice seri Siser, non semine facile constabit: quinetiam quòd numerosa sit radice Asphodeli ferè modo, rarissimè idem poni oportere, ut latius radices fundantur, & incrementum suscipiant. Nam quò crassiores fiunt, eò gustui suaviores habentur. Ideoq; dicebat Plinius libro 19 cap 5. inter medica dicendum Siser & ipsum Tiberius Princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum, Rheno impositum, ubi generositas præcipua: ex quo apparet frigidis locis convenire. Inest longitudine nervus, qui decoctis extrahitur: hæc ille. Quibus palam est, Germanicum Siser Tiberio fuisse gratum, quòd in frigidioribus regionibus generosius, & grandius proveniret. Ad hæc scribit Dioscorides, decoctam Siseris radicem, & ori gratam esse, & stomacho utilem. Id quod in hujus plantæ radicibus manifestò deprehenditur, ubi prius elixæ, & deinde butyro in patellis farina circumlitæ frigantur. Unus tantùm mihi scrupulus reliquus est, quippe quòd in hoc nostrate Sisere nulla ferè percipiatur amaritudo, cùm tamen Galeno & Plinio, Siser amarore non vacet. Verùm hoc à mea me non deducit sententia, quòd haud me lateat, regiones sæpe plantis immutare saporem. Siquidem cæpa, quanquam sui natura acris admodum sit, in Cajetano tamen agro, ubi omnium maxima provenit, nulla prorsus acredine redundat: id quod multis in locis, in Raphano videmus, & in Aro (ut Galenus inquit) quod in Cyrenaico agro provenit. Dixi sententiam meam, non ut hanc plantam legitimum faciam Siser, sed ut noscant rei plantariæ studiosi, non levibus rationibus me adductum esse ad credendum, eam ipsam esse Siser. Sylvestre quoq; extare Siser, perinde ac Pastinacam, testis est Plinius lib. 20. cap. 5. ubi inquit: Siser eraticum sativo simile est, & effectu stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto Laserpitiato sumptum, aut ex pipere, vel mulso, vel garo. Urinam ciet, ut Opion credidit, & venerem: in eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi convenire convalescentium, aut post multas vomitiones perquàm utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, Veneri subinde offensanti, ægris q; sese recolligentibus. Sativi privatim succus cum lacte caprino potus sistit alvum: hæc Plinius. Siseris meminit Galenus lib. 8. de simpl. med. facult. his verbis: Sisari radix cocta stomacho grata est, & urinam movet, secundo ordine excalfaciens, adjectam habens amaritudinem quandam, cum levicula adstrictione.* SISER ALTERUM, *folia, caules, umbellas, flores & semen habet sylvestris pastinacæ. Radix, napi effigiem repræsentat, colore albicante aut subflavescente, sapore subdulci, ac simul amariusculo. Seritur in hortis ac etiam in agris, in universa Germania & Bohemia. Excalfacit & humectat, inflat, aperit, urinas movet. Valet radix ad ea omnia, ad quæ Siser primum valere diximus. Tametsi sub Siseris alterius nomine hæc planta posita sit, nihil tamen cum legitimo Sisere habet cognationis. Siser Græcis σέρις dicitur: Mauritanis, Culcas, Fisarum, sive Seisaron: Italis, Sisaro. Siser alterum: Italis, Corata bianca: Germanis,* Gierlin/ *sive* Girgelin: *Hispanis, Chirivias: Gallis, Cheruy, sive Giroles, aut Carottes blanches.*

Siseris legitimi planta.

Siser apud Plinium.

Marcel. & Ruel.

Columella.

Siser Tiberio Cæs. gratissimū.

Cæpa nō acris.

Siser sylvestr.

Nomina.

Sisarum, quod cum Elaphoboſco Dioſcoridis & Plinii multum convenit, dicitur Siſer Brunf. Cord. in Dioſ. Ges. hor. Lon. Cam. Siſarum, Dod. gal. & fol. Lob. & Tab. Siſer ſativum, Fuch. Siſer primum, Matt. Caſt. Siſer alterum, Lac. Siſer German. & Elaphoboſcum Plinii, Cæſ. Siſarū majus, Lugd. Elaphoboſcon Dioſ. Columnæ. II. Quæ pro Siſero altero hic proponitur, Paſtinacam tenuifoliam ſativā radice lutea, ad differentiam ejus quæ radice alba, & ejus quæ radice rubra eſt, vocamus: aliis Staphylinus primus, ut Trag. Staphylinus luteus, Dod. gal. Siſer alterum, Matth. Tab. Siſer Lac. Paſtinaca ſativa prima, Fuchſ. Paſtinaca ſativa flava, Lon. Paſtinaca ſativa Dioſc. & Daucus Theoph. Lob. Paſtinaca tenuifolia ſativa, Dod. fol. Paſtinaca radicibus luteis, Geſ. hor. Carota radice buxei coloris, & Daucus domeſticus Galeni, Cæſal. Carota noſtra lutea, Lugd. Carota altera radice ex albo flaveſcente Caſtori.

Λάπαθον. LAPATHUM, SIVE RUMEX. CAP. CVIII.

Cat. σὺν ἀκόμοτον. i. non diſſimile.

EX generib. rumicis, oxylapathum vocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in paluſtribus naſcens. Alius eſt ſativus, † illi *a* diſſimilis. Tertium genus ſylveſtre, parvum, plantagini proximum, humile, & molle. Quartum eſt, quod alii oxalida, alii anaxirida, aut lapathon vocant. Folia ejus ſylveſtri, ac exiguo rumici ſimilia: caule non magno: ſemine ſubacuto, rubente, acri, in caule, & agnatis appendicibus, emicante. Omnium decocto olere alvus emollitur. Crudi illitu, melicerides, roſaceo aut croco adjecto, diſcutiuntur. Sylveſtris, & oxylapathi, & ejus quam oxalida nominant, ſemen ex aqua aut vino utiliter bibitur, contra dyſenterias, & cœliacorum affectus, ſtomachi faſtidia, ſcorpionū ictus. Quòd ſi quis in potu præſumat, nihil moleſti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ, lepras, impetigines, & ſcabroſos ungues perſanāt: ſed antea locus aceto, & nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus corporis, decoctum earum ſedat, ſi foveatur: aut in ſoliis balnearum confricetur. Coctę in vino, & inſtillatæ, aurium dentiumq; dolorem mulcent: ſtrumas, parotidasq; diſcutiunt: lienem cum aceto extenuant. Aliqui amoliendis ſtrumis radicum geſtamine utuntur, eas collo appendentes. Tritæ, & admotæ

fœminarum

I. OXYLAPATHUM.

III. OXALIS SIVE ACETOSA.

* II. LAPATHUM SANguineum. *

fœminarum proluvia sistunt: cum vino autem potæ regio morbo medentur, calculos vesicæ comminuunt, menses cient, scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon olus est magnum, in paludibus nascens. Eadem habet vires, quas supradicta rumicis genera.

TAmetsi Rumex, qui & Lapathum, nomine à Græcis mutuato, appellatur, hodie in hortis non seratur, in iis tamen sponte frequens nascitur, quinetiam incultis locis, foliis nigræ betæ proximis, sed minoribus, plantagini proximis humi accubantibus, caule cubitali, striato, flore rubro, semine minuto, pellucido, subnigricante, radice longa, crocata amaraq;. Lapathum, quod in paludibus nascitur, Dioscoridi Oxylapathum vocatur, non quidem quòd gustu acutum, seu acidum sentiatur, ut oxalis, quam vulgus officinarum Acetosam appellat. sed quòd foliis proveniat in acutum desinentibus. Siquidem ὀξὺ Græcorum appellatione, modò significat acutum saporis respectu, modò mucronatum respectu formæ. Ad quod non advertentes Avicenna, pariterq; Serapio, Lapathum omne nullo discrimine Acetosam nominant, perperam id ad saporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioscorides in primo lapathi genere. Plinius lib. 20. cap 21. Oxylapathon non nisi in palustribus nascens sativo similius esse scribit, cùm tamen alterum alteri dissimile faciat Dioscorides. Illud verò, quod ab acido succo ὀξαλὶς Græcis dicitur (etsi id silentio involvat Dioscorides) duorum est generum, majus nimirum, & minus. Illi folia sunt agrestis rumicis adeò æmula, ut quandoq; oculos fallant. tanta est lineamentorum similitudo, atqui herba degustata, illico cognoscitur. Est tamen folio minore, paulo lævore, angustioreq; sagittali fere ab ipso exortu figura: Radicibus nititur pluribus ubiq; fibratis, sed haud ut in Rumice crocantibus. acido gustu. perinde ac folia & caules. caule cubitali. & striato & succoso. Nascitur sponte in prati & seritur etiam à vernantis in hortis. Alteri verò folia sunt longè minora, lanceæ cuidis figura, mollia, lævia, quibusdam veluti capillamentis subrubentibus insperſa, succosa. foliisq; majoris acidiora Sed enutriq; idem subrubrum parvum & acuminatum prætenuat: quòd majori majus, minori verò minus. HIPPOLAPATHI duo observavimus genera. Hortense alterum, alterum sylvestre.

Rumicis consider.

Oxylapathum.

Avicenn. & Serapi. lapsus.

Oxylapathum Plin.

Oxalis duplex.

Hippolapathum duplex.

IV. OXALIS SIVE ACETOSA minor.

VII. HIPPOLAPATHUM sylvestre.

Lapathi vires ex Gal.

Oxylapathi vires ex Actio.

Lapathi vires Matthiolo.

VI. HIPPOLAPATHUM.

Quod in hortis seritur Rhabarbarum Monachorum vocant. Siquidem hoc folio, semine, radice, ac cæteris in universum notis legitimum Hippolapathum refert. Planta est grandis, ac formosa, foliis, semine, radicibus, ac cæteris in universum notis, minori lapatho similibus, sed omnia longe majora, nã folia grandia sunt, helenij ferè modo, radix pariter grandis, vegeta, fulvo colore. Seritur à pluribus spectaculi causa in hortis & viridariis. Sylvestre autem non solum in palustribus & uliginosis tractibus provenire videmus, sed etiam in montibus, iis præsertim in locis, ubi pecudes diutius stabulari solent, & ubi eorum fimo pingueścit solum, illi plantæ omnino respondens, quæ sub Rhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis ac viridariis plantatur. Folia gerit numerosa, magna, hortensis haud absimilia, sed viridiora & asperiora: caulibus bicubitalibus: floribus in ramusculorum cacumine numerósis, rufescentibusq; : semen profert in rubris folliculis inclusum, acuminatum & subrufescens. Radice nititur crocante, pollicis crassitudine, dura ac lignosa. Lapathi meminit Gal. lib, 7. simpl. med. sic inquiens: Lapathum moderatè digerentem sortitum facultatem est, at oxylapathum mistam: nã simul cum eo quòd digerit, nonnihil quoq; repercutit. Semen eorum manifestam quãdam etiam adstrictionem obtinet, adeò ut & dysenterias, & diarrhœas sive profluvia sanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathũ, quod in totum in paludibus provenit, easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus: Rumicem, ait, uti antè diximus, sylvestrem betam possit quis appellare, cùm non gustu solùm verùm etiam facultate hortensi betæ persimilis sit. Quoniam autem beta jucundior est rumice, idcirco ea magis homines vescuntur. Quare nec nos quoq; prolixius hic de rumice scribere oportet, cùm in beta omnia ad rem facientia exposuerimus. Oxylapathum (Aetius auctor est) peculiariter præstat ad canum rabiosorum morsus, si vulnus in primis ejus decocto foveatur, & deinde herba ipsa illinatur, atq; potanda unà cùm radicib. præbeatur. Fit è lapathi acuti radicib. aqua per Alembicum, quæ omnes cutis, & præsertim faciei, maculas ac pustulas tollit, nempe alphos, jonthos, vitiligines, lichenasq;. Sumuntur aquæ radicum oxylapathi, & melopeponis pramaturi singulorum libræ

libræ duæ, ova hirundinum decem, ſalis nitri ſemuncia, Tartari albi uncia dua: attritis terendis ponuntur ſimul cum aquis præſcriptis in vitreum Alembicum, & ſuccenſo igne extrahitur aqua: cum qua mane abluitur facies, & veſperi illinitur oleo de Tartaro, & Amygdalino ſimul miſtis. Vinum decoctionis oxylapathi diebus aliquot potum, auriginem pellit, & cutim ad priſtinum nitorem reſtituit. Credunt quidam lippire nunquam eos, qui Rumicis ſylveſtris radicem luna decreſcente effoſſam, nitidiſſimè ſecum portaverit. Oxalis major refrigerat & ſiccat exceſſu ſecundo digerit, aperit, & nonnihil incidit. Herba ipſa biliosis ac peſtilentibus febribus adverſatur: præſtat & ad cordis affectus. Sitim ſedat, putredini reſiſtit: vermes necat, appetentiam excitat. At minor refrigerat, ac ſiccat perinde ac altera digerit, & incidit. Omnia belle poteſt, quæ major, nec infirmioribus pollet viribus. Hippolapathi hortenſis radicis ſuccus cum ſulphure illitus ſcabiem ſanat, cum lupinorum verò farina lentigines, alphos, & alias cutis infectiones exterit. Radicis dilutum, ex vino paratum, præſtat ad pellendos renum calculos. Idem facit ſiccæ radicis pulvis, drachmæ pondere ex meraco potus: quinetiam ex Marrubii decocto hauſtus, auriginem curat. Hippolapatho ſylveſtri eædem inſunt qualitates & vires, quæ & cæteris Lapathi generibus. Planta quæ Græcis λάπαθον ἢ ὀξυλάπαθον: Latinis etiam Lapathum & Rumex, Officinis Lapatium acutum appellatur: Arabibus, Humadh, Hunadh ſeu Hamad: Italis, Rombice, & Lapatio: Germanis, Ampffer: Hiſpanis, Labara: Gallis, Lapais Quæ verò Græcè ὀξαλὶς, Oxalis item Latinè & Officinis dicitur: Germanicè, Saur-ampffer: Hiſpanicè, Azederilha: Gallicè, Ozeille, Vinette, & Saliette. Oxalis minor, Græcis ὀξαλὶς μικρά: Italis, Acetoſella, Saecciola & Sannicciola. Hippolapathum, Græcis, ἱππολάπαθον: Officinis Rhabarbarum monachorum: Italis, Rombice maggiore. Germanis, Mönch Rhabarbaren: Gallis, Reubarbe de marais: Hippolapathum ſylveſtre, Græcè, ἱππολάπαθον ἄγριον Italis, Rombice ſalvatica maggiore.

Vinum oxylap.

Nomina.

† *Nihil fortaſſe Plinius à Dioſcoride diſſentiet, ſi in hoc loco ſequamur lectionem Oribaſii lib. 11. ſimplicium, qui habet ὃ καὶ πᾶν ὅμοιον τῷ πρώτῳ, id eſt, non prorſus ſimile primo. Nam ex hac patere arbitror, non tantùm priora lapathi genera inter ſe differre, quantum vulgata lectio innuere videtur.*

Lapathum à λαπάſſειν, exinaniendo nominatur, ſiquidem foliorum decoctum alvum molliat: Latinis Rumex dicitur, quod non tantùm ſativo competit, ſiquidem Plinius lib. 20. cap. 21. Oxalidi tribuat. Genera plura ſunt Theophr. 7. hiſt. 4. Plinius loc. cit. quinq; recenſuit genera, in noſtro Phytopinace oxalidis decem differentias, lapathi & hydrolapathi tredecim, & hippolapathi duas propoſuimus. I. Lapathum folio acuto, quod Oxylapathum Dioſcoridi & Plinio, C.B. Lapatium acutum & Sicla ſylveſtris Avicennæ, Trag. Lapathum acutum & Oxylapathum, Lob. Lapathum ſylveſt. Geſ. hor. Lapathum & Rumex, Lon. Caſt. Oxylapathum, Fuch. Dod. gal. Matth. Lac. Lug. Rumex acutus, Cord. in Dioſc. Hęc foliis eſt aliquando anguſtiſſimis, oblongis & criſpis. II. Lapathum rubens, quod cum oxylapatho plurimum convenit: ex radice oblonga, mediocriter craſſa, fibroſa, lutea ut in vulgari, à qua ferè magnitudine tantùm differt, caules emittit oxylapatho breviores, ramoſos: foliis eſt oblongis, aliquando rugoſis, ſaturato rubore nigricantibus, coſta media ac fibris dilutè rubentibus, quæ unà cum caule cruento ſucco turgent, ut ſi terantur manus inficiant: floribus & ſeminibus priori correſpondet. In hortos ſemel ſata, ſeipſam ſemine propagat. Viribus cum oxylapatho convenit, nitroſiore tamen guſtu eſt, quare ejus decoctum, aut ſuccus expreſſus alvum lubricat. Seminis etiam pulveriſati in aliquo decocto adſtringente exhibiti, in ſiſtendis ſanguineis fluxibus ſingularis efficacia. Dicitur ἐρυθρολάπαθον. Lapathum nigrum Dod. gal. Lapathum rubens, Dod. fol. Lapathum ſanguineum, Lob. & Cam. Lapathum rubrum, Cæſal. Cam. ad Matth. cui & Cretenſe: Lapathi ſyl. tertium genus, Lugd. Sanguinis draconis herba, Geſ. hor. & Lonicero. III. Acetoſa pratenſis ſeu lapathum quartum Dioſcoridis, & Lapathum ſyl. Plin. C.B. Acetoſa & Lapathum acetoſum, Brunf. Acetoſa, Lon. Oxalis, Trago. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Oxalis prima, Cæſal. Oxalis major, Matthiol. in ico. Lugd. Lob. cui & Lapathum oxalida. Acetoſa major, Caſt. Lapathum minimum, Geſ. hor. Rumicis ſeu Lapathi quarta ſpecies, Cord. in Dioſc. Hujus folia aliquando criſpantur: aliquando media ipſorum pars per longitudinem candida reperitur: nonnunquam utrinque ab exortu duplici ſagittali figura conſpiciuntur. Hujus ſpecies in montibus reperitur, majoribus & rugoſioribus foliis, quàm ſunt ipſius pratenſis, in reliquis vix differens, quæ in montibus Helveticis & Sabaudicis reperitur: Eſt & alia tuberoſa radice: alia geniculis nodoſis: alia Calthæ folio: alia rotundifolia ſeu Romana, quæ maximis etiam foliis reperitur. IV. Oxalis arvenſis lanceolata. C. B. Oxalis minima, Trago, Dodon. fol. Oxalis minor, Matth. Geſn. hort. Lugd. Oxalis parva, Dodo. gal. Oxalis Vervecina tenuifolia ſinuata, Lob. Oxalis ſponte naſcens, Cæſ. Oxalis ovina, Tab. Acetoſa minor, Caſt. Acetoſella, Lon. Rumicis ſeu lapathi ſextum genus, Cord. in Dioſc. Hæc major minórve, latioribus anguſtioribusque foliis, pro ratione loci pinguioris aridioríſve reperitur. Eadem reperitur etiam non lanceolata. V. His addamus Acetoſam Creticam, ſemine aculeato, prius à nemine deſcriptam nec pictam. Hæc cauliculis eſt ſæpe plurimis dodrantalibus, humi reclinatis, in alios ramulos diviſis, foliis parvis, oblongo pediculo donatis, oxalidis vervecinæ forma, ſed auriculis carentibus, ramulis floſculi junguntur & adhærent multi exigui, quibus

* ACETOSA CRETICA. *

Semen ſuccedit, tenuibus membranis aculeatis incluſum, cujus nomine cum Tribuli terreſtris ſemine ſimilitudinis aliquid habet, minus tamen eſt, minusque pungens, cui pediculus oblongus, incurvus, tenuis ut in Caltha additur. Junio floruit & ſemen maturuit, in horto Illuſtriſſ. Ducis Wirtenbergici, qui Montembelgardi colitur. VI. Hippolapathum latifolium, ſeu Hippolapathum Dioſcoridi, Galeno & Plinio. C.B. Rhabarbarum, Brunf. Rhabarbarum Monachorum, Trag. Geſ.hort. Rumicis alterum genus, Fuch. Lapathum ſativum, Dod.gal. Lapathum hortenſe, Lac. Lapathum maximum, Geſ.hort. Cæſalp. Lapathi vel Rumicis ſpecies, Cord. in Dioſcoridem. Hippolapathum, Dod. fol. Matthiol. Hippolapathum ſativum latifolium, Lob. Lugdunenſ. Hippolapathum hortenſe, Matth. in icon. Lugd. Hippolapathum ſativum, Caſt. Tabern. Bulapathum Scaligero, Patientia vulgi. Utimur eo frequenter pro Rhabarbaro, ſed dupla doſi. Eſt & alterum rotundifolium. VII. Hydrolapathum folio cubitali. C.B. Rumex paluſtris vel ſeptimus, Trago. Hippolapathum, Dodon.gal. Geſ.hor. Hippolapathum ſylveſtre, Matth. Caſt. Hydrolapathum majus, Lob. Lugd. Lapathum paluſtre, Taber. Rumicis ſeu Lapathi quintum genus, Cordo in Dioſcoridem.

λαμψάνη. LAMPSANA. CAP. CIX.

LAmpſana ſylveſtre olus eſt. Plus alit quàm rumex, & ſtomacho utilius. Cujus folia, caulesque coquuntur in cibo.

I. LAMPSANA. * II. RAPISTRUM MONOſpermon. *

Lampſanæ conſideratio. *Quamvis hic inter olera, quæ in alimentorum uſum venere, Lampſana recenſeatur à Dioſcoride, nullis tamen notis ab ipſo deſcribitur, quòd fortaſſe ſuis in regionibus notiſſima haberetur: id quod nobis Italis non evenit. Quamobrem dixerim unà cum Plinio lib. 20. cap. 9. inter ſylveſtres braſſicas lampſanam eſſe pedalis altitudinis, hirſutis foliis, napi ſimili, niſi candidior eſſet flore. Naſcitur hæc frequentiſſima in Hetruria, Apulia, ac pleriſq; Italiæ locis, iis præſertim campis, qui aratrum eo anno minimè ſenſere: tametſi nobis hac tempeſtate non fuerit, niſi forſan urgente annonæ penuria, in alimentorum uſum recepta. Meminit hujus Galen. lib. 7. ſimplicium medicamentorum, his paucis verbis: Lampſana eſa ſuccos pravos procreat. Cæterùm illita abſtergendi nonnullam, digerendiq; facultatem poſſidet. Olus ut hoc Græcus λαμψάνη, ita Latinus, ſive Braſſica ſylveſtris nominatur: Italis Cavolo ſalvatico & rapo falſo, & rapaſtrela.*

Lampſanæ Plinii.

Lampſanæ vires ex Gal.

Nomina.

Quæ pro Lampſana à Matthiolo pingitur, Rapiſtrum eſſe arvorum, & ejus epiſtolis ſatis liquet. Hoc Rapiſtrum à ſimilitudine cum foliis Rapæ dictum videtur: Eſt flore luteo, eſt albo, aliquando purpureo, eſt & monoſpermon. I. Rapiſtrum luteum, C.B. Lampſana, Matth. Caſt. Lon. Lugd. qui & alteram habet figuram, ut fœviſſime ſolet, nomine Lampſanæ veræ. Lampſana flore melino, Taber. Lampſana, Geſ. hor. Rapiſtrum, Brunf. Geſ.hor. Dod.fol. Rapiſtrum arvorum, Lob. Sinapi agreſte quartum, Trago. Irio Fuch. Eryſimum Theophraſti, Dod.gal. Rapa ſylveſtris altera, Cæſalp. II. Rapiſtrum monoſpermon à nemine prius pictum nec deſcriptum. Ex radice longiuſcula non craſſa exurgunt caules pedales & altiores, rotundi, tenues, ramoſi, eleganter virentes, leviter hirſuti: folia per terram ſparſa Rapi foliis ſimilia, ad principium laciniata, dein ſubrotunda, leviter ſinuata, craſſa leviterque hirſuta, ſecundum caliculos palmares, tenues, flores prodeunt, vulgari forma eleganter lutei, quibus ſiliquæ pulcherrimæ ſuccedunt, rotundæ quaſi geminatæ, ſibi inſidentes (ut in radice gladioli) ita tamen ut pars ſuperior, in qua

qua semen unicum continetur, sit major: hæ striis instar seminis Coriandri dividuntur, & singulæ in oblongum filamentum abeunt. Hujus semen Lampsanæ monospermi nomine Doctor Doldius Norinberga misit. Majo mense floruit, & semen in horto Doctoris Zuingeri hic Basileæ maturuit.

I. BLITVM MAJVS.

II. BLITVM RVBEVM.

III. BLITVM ALBVM.

βλῖτον. BLITVM. CAP. CX.

BLitum estur oleris modo, alvo utile est: nullius in medicina usus.

BLitum duorum est generum, rubrum nimirum, & album. Blitum duplex.
Urumq; notum, in hortis seritur ac etiam in iis sponte & campis nascens. Rubro caulis & folia adeò rubescunt, ut coccineo colore infecta videantur, etsi temporis tractu tandem purpurascant. Folia amaranthum referunt [minus tamen rubescentia] sicut etiam caulis, qui purpurascens, striatus, cubitalisq; flores edit spicatos, sive in racemi modum, pariter purpureos. Quin & radix [multifida] sanguineo succo madet. Est in hoc rubri genere alterum, quod nobis MAIUS BLITUM vocare libuit, quòd crescat arbusculæ magnitudine, foliis, & caule altero longè majoribus: flore grandi, numerosis paniculis sive spicis scatente, cacumine deorsum spectante: rubentibus amaranthi ferè modo, caule brachiali crassitudine striato, firmoq; ligneso. Seritur in hortis & viridariis, & habetur etiam fictilibus ad fenestras opacandas. Auxiliantur peculiariter ad menses remorantes provocandos, molas, & secundas educendas, si fœmina vapore decocti calidi suffiantur, adeò ut vapor uterum ascendat. ALBUM provenit iisdem foliis, laterioribus tamen, & colore subalbidis. Flores & semen racematim cohærentes, tenuibus insident ramusculis, ex alarum cavis prodeuntibus paniculorum effigie, sylvestris panici modo. Hoc olus Tridentina rura Biedone vulgo appellant, recipiturq; nonnullis in cibum. Id namq; aqua prius decoquunt, demum affuso oleo, vel butyro in sartagine frigunt, additis allio & omphacio, vel aceto. Veruntamen cibus is nonnunquam (ut ego ex visu testari possum) vomitiones movet, ventriculi, & intestinorum termina facit, & alvi fluxiones ciet, excitata bile. Eaq; propter Plinius lib. 20. ca. 22. ita de eo scriptum reliquit: Blitum iners videtur, ac sine sapore, aut acrimonia ulla: unde convitium

Blitum majus.

Blitum album.

fœminis

fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt: ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen adverſus ſcorpiones potum, è vino prodeſſe, & clavis pedum illini. Item lienibus, & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat: hactenus Plinius. Blitī meminit Gal. 6. ſimp. med. his verbis: Blitum olus eſt eſculentum, humidæ, frigidæq; temperaturæ, in ſecundo maximè exceſſu à temperatis. Item 2. de alim. facul. Qui porrò, inquit, atriplicis, plitiq; guſtabilem qualitatem intelligit, braſſicæq; ſaporis commeminit, lactucam in braſſicæ, ac horum olerum medio eſſe non diffitebitur: ſiquidem illa egregiè deſiccat, hæc contra planè humida, aquoſæq; ſunt. Quapropter non ex ſolo oleo, garoq;, ſed addito aceto ſæpius, meliuſq; aſſumuntur: aliàs namq; ſtomacho infeſta ſunt. Diximus autem iſtiuſmodi olera nonnihil ad lævigandam alvum momenti afferre, maximè ſi cum humiditate glutinoſam lubricitatem ſortita ſint: hæc Galenus. Quo fit, ut mirari liceat, ſi Plinii, & Galeni ſcripta perpendamus: quòd dixerit Dioſcorides, Blitum alvo utile eſſe, & nullius in medicina uſus. Ejus nomen Græcum eſt βλῖτον: Latinum, Blitum: Arabicum, Bachala jamenia, ſive Bachale aliamamanie: Italicum, Blito: Biedone & Bietolone: Germanicum, Mayer: Hiſpanicum, Bredos: Gallicum, Poree rouge, Blette. Blitum rubrum minus, Græcis βλῖτον μικρὸν: Italis, Blito, Biedone, aut Bietolone minore, & Geloſia. Blitum album, Græcis, βλῖτον λευκὸν, Italis, Biedone & Bietolone bianco.

Nomina.

Blitivires ex Gal.

* IV. BLITUM POLYSPERMUM. *

Blitum βλῖτον, fortè ita dictum quaſi βλητὸν, id eſt, abjiciendum, propter vilitatem, vel ab inſulſo fatuóve ſapore. Genera plura eſſe Theophraſtus 1. hiſt. 9. pronunciavit: quare aliud facimus majus, aliud minus: majus rubrum & album: minus quoq; album & rubrum, hoc verò vel caule tantùm, vel omnibus partibus rubet. I. Amaranthus maximus ſive criſtatus, an Eryſimum Theophr. 8. hiſt. 1. & 3. ubi Gaza Trionum vertit, C.B. Blitum majus, Matth. Blitum rubrum majus, Caſt. & Lugd. quod Polyanthes Dalechampius appellat: Bliti peregrini genus primum, Cæſal. Blitum Indicum, Taber. Amaranthi ſpecies alia, arboreſcens cognominata, Geſ. de hort. Amaranthus purpureus tertius, Dod. gal. Amaranthus major floribus obſoleti coloris, Dodon. fol. Amaranthus major floribus panniculoſis, ſpicatis purpureis, Lob. Amaranthus magnus, Cam. II. Blitum rubrum majus C.B. Blitum rubrum, Matth. Lob. icon. Dodo. fol. Cam. Blitum rubrum minus, Matth. in icon. & Lugd. Blitum majus rubrum vel ſecundum, Dodo. gal. Blitum ſativum rubrum, Geſ. hor. Blitum primum vel rubrum, Cæſalp. Blitum, Lob. obſ. & Taber. III. Blitum majus album. C.B. Dod. gal. Lob. Lugd. Blitum album, Matth. Caſt. Blitum ſativum album, Geſ. hor. Blitum, Lac. Blitum majus, Dod. folio. IV. Blitum polyſpermum adjecimus, à ſeminis copia qua caulículi onerantur dictum, quod ex radice alba gracili, plures caules ſeſquicubitales, etiam minores, ſtriatos emittit, foliis paucioribus, pediculis oblongis donatis eos cingentibus, Solani vel etiam Bliti forma, modò latiores, modò anguſtiores, ex viridi nigricantes, ſummis tamen minoribus: ex caule prodeunt plures ramuli, floſculis racemoſis & muſcoſis, ex luteo viridibus onuſti, quibus ſemen copioſiſſimum Botryos inſtar nigrum & ſplendens ſuccedit. Provenit in noſtris arenoſis ad Wieſam fluvium, ſed longè humillus: majus verò in pinguioribus locis ubi fimum reperitur, inter Blitum & Atriplicem. Hoc mirè capi piſces auctor eſt Caſſianus, cui Polyſpermon dicitur, ut & Lugd. cui & Anguillara experimento nixus ſubſcripſit: Polyſpermon, Lob. & Tab. Blitum ſylveſtre, Cam. ad Matth. quid ſi ad Blitum tertium Tragi referatur?

Μαλάχη. MALVA. CAP. CXI.

MAlva ſativa eſui longè aptior ſylveſtri: ſtomacho adverſatur: alvum juvat, ſed multò magis caules interaneis, & veſicæ utilis. Cruda folia cum ſalis exiguo manducata, ægilopas ex melle ſanant: verùm cùm cicatricem trahere cœperint, ea demum citra ſalem utendum eſt. Contra aculeatos apum veſparumq; ictus, illita efficax eſt: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: ulcera manantia in capite, furfuresq; cum urina ſanat. Sacris ignibus, & ambuſtis decocta folia, tritaq; utiliſſimè ex oleo imponuntur. Ejus decoctum vulvas inſeſſione mollit: prodeſt eroſionibus veſicæ, & inteſtinorum, vulvæ, ſediſq; clyſtere infuſum. Jus decoctæ cum radice ſua contra omnia venena auxiliatur, ſi continuo à bibentibus revomatur, contra phalangiorum morſus remedio eſt: lac evocat. Semen in vino potum, addito loti ſylveſtris ſemine, veſicæ cruciatus lenit.

Malvæ conſid.

MAlva vulgaris adeò notitiæ eſt, ut nulli ferè reperiantur, qui eam non noverint: hæc olim antiquis de induſtria in hortis ſerebatur, in quibus nunc ſponte frequentiſſima provenit: ea enim tunc veſcebantur homines, cæterorum olerum modo. Plura ejus genera: Una hortenſis, altera agreſtis, & utraq; major, & minor. Vulgaris adeò notitiæ Malva eſt ut eam calamo delineare opus non ſit, ſed ea, quæ aliquibus locis in Italia arboreſcit, nil aliud eſt, quam ſativa cultorum

Malva in arborem Theoph.

mangonio in tantam magnitudinem aſſurgens, ut lib. 1. de plant. hiſt. cap. 5. prodidit Theophraſtus, cum inquit: Quædam etiam comperta ſunt ob culturam diverſa effici, atq; à ſua natura diſcedere, ut malva in altum ſe attollens, atq; in arborem tranſiens. Quippe ita fit neq; tempore longo, ſed menſibus ſenis, aut ſeptenis, ita aut longitudine, craſſitudineq; inſtar haſta

I. MALVA.

II. MALVA MAJOR.

* III. MALVA ROSEA
flore pleno. *

haſtæ poſsit grandeſcere: quapropter commodè ad uſum baculi venit. Tempore verò longiore exacto, pro ratione magis quoque incrementa capeſsit: hactenus Theophraſtus. Plinio lib. 19. cap. 4. præter eam, quæ in Arabia ſeptimo menſe arboreſcit & baculorum uſum præbet extemplo, eſt & Malva arbor in Mauritana Lixi oppidi æſtuario, ubi Heſperidum horti fuiſſe produntur. Ipſa altitudinis pedum viginti, craſsitudinis quam circumplecti nemo poſsit: in ſimili genere habetur & cannabis. Malvam, quæ in arborem degeneraverat, vidi ego primùm Grignani ad Benaci ripas, in quodam monachorum cœnobio, ubi eorum otio, & cultu tantam ſibi aſciverat amplitudinem. Malva arbor Plin.

Eſt & ea inter malvarum genera recenſenda, quæ in hortis ac viridariis grandeſcit arbuſculæ inſtar, caudice ſimplici, magno, rotundo, baculi faciem referente, foliis amplis, raris & quæ ad terram ſunt, non ut in altera diviſa ſpectantur, ſed tantùm per ambitum leviter fimbriatis ſerratis: iis verò, qui in caule ſunt, vulgaris malvæ modo diviſis floribus ut in altera roſæ majoribus, & non ut in altera verſicoloribus ſed in quibuſdam ſimplici omnino foliorum ordine. ſylveſtris roſæ modo, in aliis verò multiplici. Radice nititur firma, divaricataq;: ſemine lupino majore. At POLYCAULON, *folia gerit hortenſis malvæ grandiora, ſubhirſuta, per ambitum hortenſis malvæ modo diviſa, longisq; pediculis appenſa. Stolonibus pluribus ab una radice prodeuntibus, tricubitalibus, & quandoq; majoribus, ſubhirſutis, baculi effigiem referentibus: floribus, in toto ferè caule magnis roſarum effigiem referentibus, foliioſis, colore vario: nam in quibuſdam planè purpureus, inflammatus, in aliquibus candidus, in nonnullis, carnis colorem referens, viſitur, adeò ut formâ ita etiam colore cum roſis certare videatur. Hujus flores minus quàm roſæ fugaces ſunt, ſed inutiles & nullo prorſus odore præditi. [* Nam ſi ut roſæ nares conciliarent, quemadmodum oculos hilari forma ac coloris vivacitate alliciunt, nulli dubium eſt, quin de præſtantia ac pulchritudine cum roſis certare potuiſſent. *]* Malva roſea.

At Roſa etſi fugacior ſit, hoc magnopere præcellit, quòd odore ſit gratiſſimo, tam recens, quàm ſicca: tum quoq; quod præſlatiſſimus ſit facultatibus prædita. Semen edit cæteris malvis ſimile, ſed majus. Radice nititur longa. Alit hæc modo flexili, ac lenta. Seritur in hortis, & viridariis, ac etiam in fictilibus, ad opacandas in æſtate feneſtras. Hanc itaque, nihil eſt,

quod

Malva quarta.

quod prohibeat, quin Majorem malvam appellari poßimus: quanquam non deßint, qui arboream malvam ipßam appellent. Cùm tamen Gal. l. 7. de ßimpl. medic. facultatibus, & l. 14. nihil aliud ßit ἀνάδενδρομαλάχη, quàm Althæa. Et omniā facilè præßtare poteßt, quæ & cætera malvarum genera. Scripßit ad me ßuperioribus annis Joan. Fordanus Medicus, naßci arboream malvam copioßam in Genuenßi litore, ßed hactenus non potui ab eo hanc plantam extorquere. Quartam quam hic quoq; expreßimus, nußquam antea à me conßpectam, mihi dono mißit Francißcus Calzolarius Pharmacopæus Veronenßis, &

IV. MALVA MAJOR altera.

V. MALVA QUARTA.

rei plantariæ ßtudioßus. Folia profert oblonga Hederæ helicis ferè modo, per ambitum ßinuata, ßed haud profundè divißa: pediculis prælongis inhærentia, caulibus multis, lentis ac folioßis: floribus ac ßeminibus hortenßis malvæ. Provenit ßpontè in altis montibus. Magis digerit quàm domeßtica, minusq; humiditatis habet. Non differt viribus ab aliis Malvæ generibus. Malvæ radix ßicca, die una in aqua macerata, & deinde madida papyro circumvoluta, & ßub cinere ferventi decocta, & iterum ßiccata, utiliter ußurpatur ad dentifricia: mundat enim affricta dentes, & gypßeam materiam ßolvit. Foliorum & radicum decoctum gargarizatu exaßperatas fauces lenit, mucago verò acrimonias emendat: Fervefacta folia in cibum appoßita raucedines expediunt, ex oleo autem, ßale, & recenti butyro alvum citant. Fit è foliis cum ßalignis frondibus tritis præßantißimum emplaßtrum ad vulnerum, & alias quaßcunq; inflammationes. Valent eadem cum porris & cæpis illita ad ßerpentium venenoßorum morßus. Succus auribus inßillatus dolorem ßedat. Decocta unà cum radice ad lentorem ußq; datur potanda ægrè parturientibus magno juvamento: id quod etiam præßtat ßuccus ßelibræ pondere haußtus. Semen ex vino rubro potum naußeam tollit. Cauliculi molles decocti delibratiq; comeduntur ex aceto, & oleo, & ßale, aßparagorum modo. prima ßtatim menßa, ad citandam alvum: in ßumma, malva ad multa utilis eßt. Ideoq; non immeritò antiqui Malvam omnimorbiam appellaverunt. Datur utiliter ßuccus potandus melancholicis ßex unciarum pondere, at inßanientibus unciæ octo propinantur. Malvæ meminit Galenus lib. 7. ßimplicium medicamentorum, ßic inquiens: Malva agreßtis quidem digerentis paululum, & emollientis leviter eßt facultatis: Hortenßis verò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eßt. Fructus ejus tantò validior eßt, quantò & ßiccior. Porrò hujus generis eßt & ea, quæ anadendromalache nuncupatur, ßed efficacißima comprehenßarum in digerendo: appellatur etiam althæa. Et libro 2. de alimentorum facultatibus: Eßt, inquit, ab hac hortenßi alia quædam ßylveßtris malva, ceu à lactuca eßt θριδακίνη, id eßt, lactuca ßylveßtris: Inter verò has congeneres plantas, id eßt dißcriminis, nempe quòd ßicciora ßint ßylveßtria, ßativa humidiora. Permißtum quoq; eßt malvæ ßucco aliquid glutinoßum, quo lactuca caret. A refrigerandi facultate manifeßtè abeßt, ut etiam ante ßumptionem cernere licet, ßi ex ambobus vicißim oleribus cataplaßma ad calidum quempiam affectum, quale eßt eryßipelas, componas: id quod factitare homines conßueverunt, molliußcula folia per quàm diligenter tundentes, donec ad lævorem exactißimum redacta ßunt. Tum namq; cognoßces lactucam manifeßtè refrigerare, malvam verò modicum, & quaßi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorßum labitur, non tantùm quia humidum eßt, ßed etiam quia glutinoßum, præcipuè cùm oleum garumq; affatim una hauritur. Ad concoctionem mediocriter ße habet. Si horum trium olerum ßuccos inter ße compares, tenuis & abßterßorius betæ, malvæ craßior glutinoßiorq;, lactucæ in utriußq; medio ßtatuetur. Herba, quæ Μαλάχη Græcè, Malva Latinè vocatur: Arabicè, Chubeze, ßeu Chabazi: Italicè Malba & Malva: Germanicè Pappel: Hißpanicè, Malvas: Gallicè, Malve. Malva arborea, ßive Malva major: Græcis Δενδρομαλάχη: Italis, Malba ßive Malva maggiore: Germanis, groſſe Pappeln: Gallis, Malves de jardin. Malva major unicaulis, Græcis, Δενδρομαλάχη μονόπαυλος: Italis, Malva arborea, ßive Malva maggiore d'un gambo ßolo. Malva hederacea, ßive montana: Italis Malva ßalvatica montana.

Malvæ vires Matthiolo.

Omnimorbia.

Malvæ vires ex Galen.

Nomina.

Malva quòd alvum molliat, idcircò Græcis μαλάχη à μαλάσσω, emolliendo ventre, propter naturalem lentorem ſuum, ut Paulus aſſerit: unde Martiali Mollis dicitur. Novem ſpecies in Phytopinace recenſuimus. I. Malva ſylveſtris folio rotundo, quam Theophraſtus 7. hiſt. 7. coqui, & cibo eſſe idoneam ſcribit. C.B. Malva, Brunf. Matth. Lac. Caſt. Malva vulgatiſſima & prima, Trago. Malva ſylveſtris pumila, Fuch. Dod. gal. & fol. Thal. Malva ſylveſtris repens pumila, Lob. Lugd. Malva ſylveſtris ſupina, Cord. hiſt. Malva agreſtis minor, Geſ. hort. Malva minor, Lonic. Malva ſylveſtris minor, Tab. & vulgaris minor Cam. Malva flore candido, Cæſalpino. II. Malva roſea folio ſubrotundo, flore ſimplici, quæ Malva ſativa eſt apud antiquos, & quam cultu arboreſcere ſcribit Theophraſt. Malope Plinio, C.B. Malva hortulana, Brunf. Malva hortenſis vel Romana, Trag. Cam. Malva Romana, quibuſdam Haſtula regia Apuleii, Geſ. hort. Malva hortenſis, Fuch. Dod. fol. Lac. Malva ſativa, Dod. gal. Malva major, Matth. Malva roſea fruticoſa, Lob. Malva arborea ſive hortenſis, Tab. Malva roſea ſimpliciore flore, Lugd. Floribus eſt candidis, rubentibus ſaturatis vel dilutis, ſive ex rubro nigricantibus. III. Malva roſea folio ſubrotundo, flore pleno, C.B. Malva Romana multiplex, Trag. Geſ. hort. Malva roſea, Matth. (in minoribus figuris pingit ſimplici, in majoribus pleno flore) Malva roſea multiplex, Lob. Tab. Lugd. cui & Roſa tranſmarina. Malva hortenſis multiplici flore, Dod. fol. Lon. Habetur candido, incarnato, rubro, puniceo, nigricante flore, eoq; majore & minore. IV. Malva arborea Veneta dicta flore cæruleo. C.B. Malva major altera, Matth. Lugd. Malva arboreſcens, Geſ. hort. Dod. fol. Cam. Malva arborea, Caſt. V. Malva montana hederaceo folio, C.B. Malva quarta, & Malva hederacea ſive montana eidem in icon. & Caſt. Malva major tertia Matthioli, Lugdunenſi.

Ἀτράφαξις. ATRIPLEX. CAP. CXII.

ATriplicem aliqui chryſolachanon vocant, cognitum olus eſt: duo ejus genera, ſylveſtre, & ſativum. Coctum eſtur, ut olus: alvum mollit. Panos diſcutit, ſive crudum, ſive coctum illinatur. Semen cum aqua mulſa potum, regium morbum ſanat.

I. ATRIPLEX DOmeſtica.

II. SPINACIA.

ETſi in Hetruriæ hortis rara admodum ſit Atriplex, frequentiſſima tamen apud Inſubres ſeritur à ruricolis in hortis, & in campis, quòd ex ea præſertim rura ſibi quoddam placentæ genus conficiant hoc modo. Incidunt enim acutiſſimo cultello Atriplicis folia, & caſeo in ſcobem attrito, butyro, ac ovis commiſcent, & in ſartaginibus ſolioſa paſta ſubſtrata, decoquunt, comeduntq; abunde, perunctis undiq; labiis. Hæc inter olera ocyſſimè aſſurgit: nam & ſeritur, & manditur decimo quinto à ſatu die. Trium eſt generum, hortenſe, ſylveſtre, marinum. Hortenſis ATRIPLEX folia promit [humotenus] cauletenus lata, in mucronem tamen deſinentia, ſagittarum inſtar, pinguia, ſuccoſa, colore ex viridi in luteum langueſcente. Caulis, qui illi rubet, multis undiq; adnatis ramis, ad quatuor cubitorum menſuram adoleſcit: ſemine ſpicato, preſſis, tenuibusq; folliculis concluſo. Præſtat Atriplex in cibis vere tantùm: ſiquidem ut ocyſſimè creſcit, ita & velociſſimè ſeneſcit, & deperditur. Credidere recentiorum quidam Atriplicem, & Spinaciam vulgò dictam, ejuſdem eſſe generis. Verùm ti meo quidem judicio, fglluntur apertiſſimè: quippe præterid, quòd Spinacia novum in Italia olus eſt, & foliorum, & caulis, & ſemi

Atriplicis conſider.

Recẽtiorum quorundam opinio reprobata circa Spinachiã

*III. SPINACHIA SEMI-
ne non ſpinoſo.*

IV. ATRIPLEX SYL-
veſtris. I.

V. ATRIPLEX SYLVE-
ſtris. II.

VI. ATRIPLEX SYL-
veſtris III.

Spinachiæ deſcript. *& ſeminis forma, atq; colore ab atriplice maximè differt, ſicuti & ſapore. Namq; ſuſpicatur Manardus Ferrarienſis ne-ſcio tamen qua ratione ductus, Atriplicem, & Spinaciam Chryſolachani ſpeciem eſſe. Sed ejus ſententiam minimè proban-dam cenſeo: chryſolachanon enim Latinis aureum olus ſignificat: quod tametſi Atriplici competere poſſit, non tamen ob id Spinaciæ convenire videtur, quæ foliis, caule, flore, ac ſemine perpetuò vireſcit. Seritur Auguſto, quinetiam Martio. Naſcitur*

* VII. ATRIPLEX ANGUsto Centinodiæ folio. *

IX. ATRIPLEX MArina.

ſcitur ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulari, deinde ſagittali, mox à pediculo intubi ſylveſtris modo laciniato: exigua nititur radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, & ſæpe longiore, intus cavo. Flores gerit in vertice rotundos, parvos, herbaceo colore, racematim cohærentes: ſemen ſpinoſum, anguloſumq; provenit, in quocunq; ſolo, quod ſtercoratum fuerit, & copioſa ubiq; creſcit in hortis: hyemes, & frigora ſpernit. Nam in Bohemia, hyeme tota, venalis in plateis reperitur, & frequentiſſima In quo genere fœmina quoq; habetur: hæc facile noſcitur, quòd ſemen nuſquam proferat. Non deſunt, qui putent hoc olus ex Hiſpaniis primùm fuiſſe advectum, ob idq; volunt ſpanaceum, non ſpinaceum appellari debere, ſed revera, à ſpinoſo ſemine ita denominari cœpit. Coquitur plerunq; ſine aqua, nam cùm multum humoris inter coquendum remittat, proprio contentum jure videtur. Refrigerat, & humectat ordine primo, nec omnino Spinaciæ facult.

vacat nitroſa qualitate, alvum emollit, flatus parit. Bibitur ejus ſuccus ad ſcorpionum, phalangiorum & araneorum ictus, ac etiam vulneri illinitur, quinetiam coctum lenit exaſperatas fauces. Cæterùm duo alia Atriplicis genera habentur, unum ſylveſtre, alterum maritimum. Sylveſtre aliquot habet ſpecies: nos hic tres excudi curavimus. foliorum diverſitate diſſimiles. Primum genus folia edit hortenſi haud diſſimilia, minora tamen & quæ ad terram ſunt per ambitum laciniata, ſubalbicantiaq;: caulem ſeſquicubitalem, ramoſum, ac etiam ſtriatum, ſemen racemoſum, & exile. Radicibus nititur numeroſis, ac tenuibus. Naſcitur ſponte cum in hortis, & vineis, tum ſecus itinera, & locis incultis & campeſtribus. Secundum foliis exit latioribus, quercus modo per ambitum inciſis, ſubalbicantibus: cætera cum altera paria ſunt. Naſcitur propè urbium mœnia, & locis quoq; aliis incultis. Eadem illi ſunt qualitates & vires, quæ priori. Tertium folia habet, lata, viridia, carnoſa, per ambitum laciniata & in acutum deſinentia: ſemen racemoſum, cæteris minutius, caule ramoſo, firmo atq; ſtriato. Naſcitur intra & extra urbium, & oppidorum mœnia, & in areis. Viribus præſtat, quibus & præcedentes. ATRIPLEX *verò in maritimis naſcens, humi jacet, ſuos circumquaq; caules ſpargens, in quibus folia ſunt ſubalbicantia. ſpinachii oleris figura, ſed minora ſalſo ſapore. Semen profert in caulium ſummitatibus, baccis quibuſdam inæqualibus racematim cohærentibus Radice nititur divaricata, multiplici. Vis illi, quæ cæteris atriplicibus, ſed proter ſalſedinem, qua referta eſt, magis quidem alvum citat, magisq; abſtergit, ſi è carnium jure decocta edatur: digerit, incidit, attenuat, liquat, à putredine vindicat, aperit, & abradendo expurgat. Humentem ventriculum ſiccat, hydropicos juvat, pingues extenuat. Hujus nulla (quod equidem ſciam) facta eſt mentio à Dioſcoride & Galeno, ſed iis facilè ſeſe offeret, qui non gravabuntur, ut hanc & alias maritimas herbas cognoſcant, maris litora peragrare. Eam nos copioſam invenimus Tergeſti ad ſalinas in maris litore, nimirum diverſam ab halimo olere maritimo, ut ejus imago, quam hic damus, apertè declarat. Inibi quoq; plantam illam nobis contigit videre. quæ* KALI *Mauritanus appellatur, cujus cinere utuntur fabri vitrarii ad vitrum conficiendum: ex decocto autem ejuſdem herbæ paratur ſal illud, quod Alkali iiſdem dicitur. Hæc cùm primum terra emergit, folio eſt tereti forma, minori ſedo non abſimile: atq; deinde creſcens, caule erecto, geniculato, non multo poſt tempore in digitalem fermè longitudinem attollitur. Cùm verò amplius adoleverit, è geniculis folia emittit pinguia ac craſſa, in medio cava, & ex lata origine mucronata. Ubi deniq; planta adulta ſeneſcit, folia in caulium cacuminibus longè minora exilioraq; conſpiciuntur, colore rufo: ex quorum ortu pilulæ prodeunt rotundæ ac parvæ: quibus exile ſemen includitur. Caules habet pingues & rufos. Sapor univerſæ plantæ ſalſus, veluti crithmo. Itaq; excalfacit. adſtringit, diſſolvit: attenuat, contrahit, & deſiccat citra apertam caliditatem aut ſiccitatem. Hanc quidam alteram Dioſcoridis Anthyllidem eſſe cenſent: ſed errant, meo quidem judicio, ut latius dictum eſt in ſequenti libro. tum etiam in ea Apologia, quam in Amatum illum Luſitanum ſcripſimus. Atriplex, ut memoriæ prodidit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, humida, & frigida temperie eſt, humida quidem ſecundi ordinis à mediis, frigida verò primi, quam utiq; tepidam*

Atriplicis alia genera.

Atriplicis marinæ deſcript.

Kali Mauritanorũ mentio.

Kali Anthyllis altera quibuſdam. Atriplicis vires ex Galen.

X. KALI.

XI. KALI MAJUS CO-chleato semine.

*esse caliditatem posuimus, cujusmodi rosis inest, non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimum terrena, similiter malvæ. Quin & ventrem celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatem. Porrò paululum omnino ejus est, quod digerendi obtinet potentiam. Hortenses autem atriplex, & malva, quàm agrestes, tum humidiores sunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis, & phygethlis incipientibus glischentibusq3, & mollibus etiamnum, ac velut fervent ibus hortenses: vigentibus autem & declinantibus, ac indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen ejus abstergendi vim habet: itaq3 ad morbum regium ex pituita (rectius fortè hepatis legendum) infarctu prognatum utile est: hac Galenus. Scribit Serapio, Rasim vidisse hominem quendam qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, crebris tum vomitionibus, tum alvi dejectionibus vexatus fuit, adeò ut ad extremam virium imbecillitatem devenerit. Quod mihi quidem mirum non est: quandoquidem novi ego pharmacopolam quendam, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantùm semen exhibebat: quod ius non sine molestia magna alvum abundè ciebat, atq3 etiam simul crebros provocabat vomitus: quæ tamen facultas paucis, ut puto, hactenus innotuit. Atriplex sic Latinis, Græcis ἀτραφαξις καὶ χρυσολάχανον, vocatur: Arabibus, Cataf, seu Caraf: Italis, Atriplice: Reppice & Treppice: Germanus, Molten und Milten: Hispanis, Armoles: Gallis, Follete, & Femes. Choux, Arroches, Bonne dames. Spanachium, Græcis Σπανάχιον: Italis Spinace: Germanis, Spinat: Arabibus: Spanach: Gallis Espinoches, sive Espinach. Atriplex sylvestris, Græcis ἀτράφαξις ἀγρία: Italis, Reppie salvatico: Germanis Wildmilten: Gallis, Arroches sauvages. Atriplex marina, Græcis, ἀτράφαξις θαλασσία: Italis Atriplice, sive Reppice marino. Kali ita marinus vocata, Italis, Soda.**

Atriplicis semen ex Serap. alvum movet.

Atriplex ἀτράφαξις παρὰ τὸ ἀθρόως αὐξεῖν, utpote quæ octavo à satu die prodeat, ut habet Theophrast. 7. hist. 1. Duodecim genera novimus, quare dividimus in hortensem, sylvestrem & maritimam. Illæ in plures species distrahuntur, foliis namq; rubicundis, in luteum langvescentibus & nigricantibus: sic & sinuatis & non sinuatis reperiuntur. I. Atriplex hortensis rubra, C.B.Lon. Atriplex sativa folio rubicundo, Trag. Atriplex domestica, Matth. Atriplicis sativę species altera, Dod.gal. Atriplex sativa ruffo folio, Cord.in Dios. Atriplex sativa altera, Lugd. Atriplex sativa, Lob.obser. Atriplex sativa altera folio & flore purpurea livens, Lob.icon. Atriplex hortensis, Dod.fol. Atriplex rubra, Tab. Atriplex purpurea grandis, Cam. Ab hac potissimum colore differt. Atriplex hortensis alba. II. Lapathum hortense alterum seu Spinacia semine Spinoso, C.B. Spinachiam ob semina dura & spinosa coacervata, at Σπανάχια recentiorib. Græcis à raritate, quòd rarò illa medici utantur. Hispanach Arabibus. Spinachia, Brunf. Fuch. Dod. gal. & fol. Tab. Spinacia, Matth. Lob. Lug. Cæs. Spanachium, Matth. in icon. Cast. Spanachia, Lon. Spinaceum olus & Seutlolapathum, Gesh.hort. Seutlomalache Ruellio. Olus Hispanicum, Trago: cujus tres sunt species, altera semine spinoso, quæ vulgatior, quæ mas quibusdam: altera semine non spinoso sed rotundo, quæ fœmina: & tertia sterilis. III. Lapathum hortense alterum semine non spinoso. C.B. Spinachiam manifestum habere sexum, recte Scaliger, quare hic de nobili hactenus non depicta. Hæc ex radice oblonga, tenuibus fibris constans caulem emittit pedalem, teretem, striatum, concavum, infernè aliquando subrubentem, ramulis brachiatum. Foliis vestitur molliusculis, obscurè virentibus, succi plenis, quorum inferiora multò quàm in vulgari latiora, aliquando palmum equantia, non acuta sed subrotunda & Boni heinrici instar laciniata: superiora verò acuminata & ob unam utrinq; laciniam quasi triangula. In alarum sinu flosculi racematim cohærent, quibus semina rotunda, nequaquam spinosa, verrucarum

rum inſtar conglobata ſuccedunt. Hæc diligentiſſimè coli deſiderat, quare in paucioribus hortis habetur, & quò ſæpius tenella ſucciditur, eò ſurculoſior evadit. Dicitur Olus Hiſpanicum & Spinachia nobilis, Trag. Spinacia fœmina, Geſ. hort. Spinacia ſativa mas, Lugd. & Camerario. IV. Atriplex ſylveſtris prima, Matth. Lugd. Atriplex ſylveſtris, Fuch. Dodo. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Atriplex ſylveſtris major, Lon. Cynocrambe prima, Cæſal. V. Atriplex ſylveſtris ſecunda, Matth. Lugd. Tab. Atriplex ſylv. Cord. in Dioſ. Cæſ. Atriplex ſylveſtris ſinuata, Lob. Duæ hæ ſpecies tantùm foliorum amplitudine & exilitate differunt. VI. Atriplex ſylveſtris latifolia, C.B. Blitum quartum, Trago, Solanum quartum, eidem. Pes anſerinus, Fuch. Dod. gal. & fol. Lon. Lugd. Cam. Atriplex ſylveſtris tertia, Matth. Lugd. Atriplex ſylveſtris ſive pes anſerinus latifolia laceris laciniis, Lob. Chenopodium, pes anſerinus primus, Tab. Cynocrambe alterum genus, Cæſ. Hujus & altera ſpecies eſt acutior & nigriore folio. VII. Atriplex anguſto Centinodiæ folio. C.B. Hæc ex radice parva fibroſa, caulem emittit ſupinum lævem, ſtriatum, qui mox in ramos brachiatur, hiq; in alios quos folia cingunt Helxines aut Centinodiæ majoris æmula, oblonga, acuminata, integra, obſcurè virentia quorum inferiora aliquando ad exortum in duas alias laciniantur: ramulis inſident floſculi exigui coacervati, ſuccedente ſemine cęteris minore, foliaceo, tenui cute obducto, racematim cohęrente. Naſcitur circa mænia, in areis, locisq; fimetariis. Dicitur Atriplex ſyl. prima, Matth. inter majores figuras, inter minores enim non expreſſit. Atriplex ſylveſtris altera, Dod. gal. Atriplex ſylveſtris humilima, & quarta Dod. fol. Atriplex ſyl. Polygoni aut Helxines foliis, Lob. Cam. Atriplex ſyl. prima Matth. polygoni folio Lugdunenſi. VIII. Atriplicem ſylveſtrem lappulas habentem à nobis primum deſcriptam exhibet. Hęc atriplici ſylveſtri ſecundæ Matthioli aliquantum ſimilis: quæ ex radice parva, fibroſa, cauliculos plures emittit palmares & majores, ſtriatos, leviſſimè hiſpidos, longè à ſe invicem diſcedentes, quos cingunt folia ſinuoſa alternatim diſpoſita, aliis minora, brevibus pediculis donata, ad quorum exortum lappulæ duræ adhærent, in quibus ſemen nigrum, parvum, compreſſum continetur. Monſpeſſuli provenit: eandem Atriplicis ſylveſtris hiſpidæ parvæ, erectæ nomine, à Doctore Doldio Norinberga accepimus. IX. Atriplex maritima. C.B. Atriplex marina, Matth. Caſt. Dod. fol. Lugd. Cam. Atriplex marina repens, Lob. Cynocrambe tertium genus Cæſalpino eſt rubro & herbaceo ſemine. X. Kali Mauritanorum nomen eſt, quod aliqui ad Anthillidem alteram Dioſcoridis: alii ad ejuſdem Tragum, minus rectè, ſapore acerbo, & defectu acinorum reclamantibus, referunt: videtur Plinius lib. 8. cap. 22. ad Halymum retuliſſe. Novem ſpecies in Phytopinace propoſuimus, duas adponimus figuras, quia una figura utramq; ac ſi una foret, Matthiolus Kali nomine propoſuit. Kali geniculatum, C.B. Adver. Lugd. Cam. Taber. Salicornia, Dod. gal. & fol. cui & Kali articulatum. Salicornia ſive Kali geniculatum vermiculatum, Lobel. icon. Alcali aliud, Geſ. hor. Alkali, Lon. qui Matthiolum imitatur. Cali tertium: Salſicornia, Cam. ad Matth. qui quatuor habet differentias, quæ tamen parvi ſunt momenti, (ipſomet monente) & autumni tempore rubent. Kalli primum, Kellu Aegyptiis, Alpin. Salſolæ genus aliud, Cæſalpino. Hoc habetur & rubrum & viride. XI. Kali majus cochleato ſemine, C.B. Kali magnum ſedi medii folio, ſemine cochleato, Adverſ. Soda, Lob. icon. Kali magnum, Lob. obſerv. Penæ Lugd. cui & Kali Dalechampii. Salſolæ genus Iſgarum vulgo, Cæſal. Kali cochleatum majus Camerario.

* VIII. ATRIPLEX SYLveſtris lappulas habens. *

Κράμβη. BRASSICA. CAP. CXIII.

BRaſſica ſativa alvo idonea eſt, ſi modò leviter fervefacta edatur: nam percocta alvum ſiſtit, ſed multò magis bis cocta, aut quæ in lixivio coquitur: ſtomachum autem malè habet, acrior eſt æſtiva. In Ægypto propter amaritudinem non eſtur. Cæcutientibus, & tremulis eſſe prodeſt. Summo cibo ſumpta crapulam diſcutit, & vini noxam reſtinguit. Melior ſtomacho cyma, ſed acrior, & ad ciendum urinam validior: ea condita ſtomacho inimica eſt, alvum conturbat. Crudus ſuccus cum nitro, & iri devoratus, alvum emollit: cum vino quoque epotus, viperarum morſibus auxiliatur: cum fœnigræci farina, & aceto, podagris, & articulorum vitiis illinitur: prodeſt & ſordidis ulceribus, & veruſtis illitus: caput purgat naribus infuſus: menſes extrahit, cum loliacea farina inditus. Folia per ſeſe illita, aut cum polentâ trita, conferunt inflammationibus, tumoribusque: epinyctidas, ignem ſacrum, leprasq; ſanant: carbunculos ex ſale rumpunt: fluentes capillos retinent. Cocta addito melle adverſus depaſcentia ulcera, gangrænasque valent. Lienoſisque ex aceto cruda proſunt. Manſa devorato ſucco, retuſam vocem inſtaurant. Decoctum ejus potu alvum, & menſes ciet. Flos poſt conceptionem in peſſo ſubditus, partum abortu vitiat. Semen ejus, præſertim quæ in Ægypto naſcitur, potum tineas repellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem lentiginesque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porcî veruſto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant.

I. BRASSICA LÆVIS.

II. BRASSICA CRISPA.

Κράμβη ἀγρία. BRASSICA SYLVESTRIS. CAP. CXIV.

SYlvestris Brassica, maritimis præruptisque locis, magna ex parte gignitur: sativæ similis, sed candidior, hirsutiorq;, amara. Cujus cyma in lixivio cocta, ori non insuavis. Folia illitu vulnera conglutinant, & inflammationes, tumoresq; discutiunt.

Κράμβη θαλασσία. BRASSICA MARINA. CAP. CXV.

MArina Brassica à sativa prorsus abhorret, quòd folia ferat rotundæ aristolochiæ, longa, tenuia: singula à ramulis rubentibus exeunt, singulari, ut hedera, pediculo. *a* Albo succo prædita est, sed pauco, falso gustu, & aliquantum amaro, *b* pingui concretu. Herba in totum stomacho inimica, acris: vehementissime alvum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne.

a Meum λευκὸν ὀπὸν. i. album liquorem. *b* Cat. λιπαρὰ τὴν οὐσίαν. i. pinguis consistentia, sed de herba nō de succo scribit Dioscor.

SAtiva Brassica, Theophrasto, & Plinio auctoribus, in multiplici recensetur genere. Id quod & horti in Italia attestantur: nam in iis multiplex, & varia crescit Brassica. Brassica lævis, folio exit grandi, ima parte utrinq; dissecto, per ambitum fimbriato, lævi, pinguiq;: caule brevi, firmo, subalbicante, alba intus medulla. Flores edit melinos, & semen rapi simile, ac similibus quoq; siliquis inclusis, subrufo colore, & subamarum, seritur passim in hortis. Cato brassicæ tria fecit fastigia. Unam grandibus, latisq; foliis, caule magno, tonsilli cymarum luxuria. Alteram crispo folio, quam ab apij similitudine apianam vocant. Tertiam propriè vocatam cramben, minutis caulibus, tenerioribus foliis, lævem, teneram, tenui succo, acerrimam quidem omnium, & magis medicamentosam. Verùm Plinius lib. 19. cap. 8. Brassicæ (ut diximus) complures enumeravit species. Inter quas eam Sabellicam appellari tradidit, quæ caule exit firmo, nodoso, latis & crispis admodum foliis, & quæ in medio sunt crispioribus, lactucæ modo in se concluditur, intus albicans: tenera, subdulcis, in cibis grata & quæ hac ætate omnium præstantissima habetur. Ait enim, Sabellicæ usq; in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem extenuat, sed dulcissima perhibetur ex omnibus. Est & capitata conglomeratis undiq; in orbem foliis, Plinio lacuturris appellata, qui loco citato sic inquit: Nuper subiere lacuturres ex convalle Aricina, ubi quondam fuit lacus turrisq;, quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri: alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi Nec plus capitis ullis post tritianum, cui pedale aliquando conspicitur: & cyma nullis serior. Quæ omnia nostratibus brassicis capitatis quæ vulgò Capucci dicuntur, pulchrè respondent. Folia fert primum ampla, subrotunda, à pedamento in gyrum sese fundentia. quæ deinde in orbem capitatum, ac solidum conglomerantur, qui in aliquibus rufescit, in quibusdam albicat, in nonnullis virescit. Seritur in Germania in campis: in Italia verò in hortis. Viribus ab aliis Brassicis non differt, nisi quòd in cibis nocentior habeatur. Est insuper ex iis, quæ nostris Italiæ hortis proveniunt, alia quædam, cujus caulis rapi in morem extuberat, mandiq; subinde medulla, pingui jure incocta raporum modo. Hujus non reperio meminisse Plinium, nec eo vetustiores alios, qui de hortorum sationibus scripsere: sicuti nec illius, quæ foliis admodum per ambitum laciniatis, minutimq; intercisis assurgit. Pernicialia porrò Brassicis omnibus cum vitibus odia servantur, vitemq; vivam oleris hujus odore fugari Theophrastus, & Plinius affirmant, asitamq; ad olus diffugere Varro tradidit. Quo argumento usus Androcides, Brassicam contra temulentiam pollere credidit. Sed cur crapulam sedet, id causæ reddidit in problematibus Aristoteles, quòd scilicet dulcem nimirum succum, abstergentemq; contineat. Sylvestris in maritimis nostris Senensibus Argentario promontorio, aliisq;

Sabellica

Capitata seu lacuturris.

Caulorapum.

Brassica foliis laciniatis.

Brassicæ sylvestris consi.

tum

III. BRASSICA CAPITATA.

IV. BRASSICA CONGYLODES.

V. BRASSICA CAULIFLORA.

tum Tyrrheni, tum Adriatici litoribus frequens nascitur. Hanc non longè à Terracina urbe, via qua itur Neapolim, plurimam vidimus, foliis domesticæ similibus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro ac insuavi gustu. Ex semine Brassicæ veteris (ut Plinius est auctor lib. 19. cap. 10.) rapa fiunt, atq; invicem. Brassicæ semen crassiusculè contusum, & carnium jure fervefactum, potumq; unà cum ipso jure, colico dolore laborantes præsentaneo remedio juvat. Brassica tormina discutit. si bis cocta edatur, addito cumini semine, salè, & oleo, & hordeaceæ farinæ polline, præsertim si sine pane devoretur. Idem facit jus decoctæ cum vetere gallo. Prodest idem jus jecinorosis, dienosis, & renum calculo laborantibus. Prodest percocta tabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus, visum clarificat, angulis tantum oculorum illitus: datur succus utiliter potandus adversus fungorum venena. Cocta, & longo pipere aspersa, unaq; cum jure sumpta, nutricibus lactis ubertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda magna utilitate anhelosis: in summa, Brassica est ad omnia utilis, id quod antiquitus Chrysippus medicus testatus est, siquidem is de Brassica integrum volumen scripsit, per singula membra hominis digestum. Quamobrem haud nobis mirum videri debet, si DC. annis antiquitus Romani, expulsis medicis, sola Brassica sibi ad omnes morbos medicinam fecerunt. Brassica sativa, & esculenta, ut memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simpl. med. desiccandi vim habet tum esa, tum foris imposita, nõ tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera sanat: præterea phlegmonas tam induratas, ac agrè solubiles, & id genus quoq; erysipelata. Eadem facultate epinyctidas, & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen ejus potum lumbricos interficit, maximè brassicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut videlicet omnia alia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, & lentes, & quacunq; alia modicam absterſionem postulant, adjuvat. Caules brassicæ combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut videlicet adurẽtem vim partiu pent. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes, ad inveteratos laterum dolores, & si quid ejus fuerit generis, adhibent: nam

Seminis vires.

Brassicæ vires Matthiolo.

Brassicæ vires ex Galen.

valenter digerens medicamentum efficitur. Brassica verò agrestis quodammodo calidior, siccioŕq; domestica est, ceu alià propemodum omnia agrestia sui generis, domesticus secundùm utramq; hanc facultatem valentiora sunt. Quamobrem neq; intra corpus citra noxam sumitur, ut quæ longius ab humana recesserit temperatura. Eadem de causa, & gustantibus amarior est quàm domestica: quanquam domestica quoq; subamarum quiddam & acre contineat: sed utramq; habet agrestis validam: quare etiam extergit, & digerit quàm domestica valentius. Marina autem brassica supra quam quòd ventrem dejiciat, utpote subsalsa, & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Et lib. 2. de alim. fac. Brassica quoq;, inquit, à multis ut obsonium estur, medici autem ut desiccante medicamento, ea utuntur. Diximus de hac quædam cùm de facultatib. med. ageremus, tum etiam in lib. superiore: quæ nunc summatim perstringemus. Ergo brassicæ succus purgandi vim quandam obtinet: contra solidum ejus corpus siccitatis ratione cohibere magis, quàm incitare dejectionem potest. Proinde cùm expellere alvi excrementa propositum erit, aheno, in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, vasculoq; in quo paratur, oleum cum garo injicere oportebit: si salem pro garo sumas, nihil refert. At humentem alvum siccare volentes, cum mediocriter bulluisse videbitur, priore aqua effusa, repentè aliam calentem injicimus: ac ita rursus in ea discoquimus, usq; dum tenera flaccidaq; evaserit: quod non facimus, cùm ventris subducendi gratia sumitur: hactenus Gal. Cæterùm licet

VII. BRASSICA MARINA.

*VIII. BRASSICA MARITIMA major. *

Brassicæ marinæ confid. Dioscorides prodiderit marinam brassicam folia ferre rotundæ aristolochiæ, longa, ac tenuia, ea tamen non ab re ab omnibus esse censetur, quam vulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quæ in maritimis nascatur, foliis lacteo succo madeat, ramulis constet rubentibus, è quibus prodeunt ipsa folia, hederæ modo, quæ gustu salsa, & amara, & quadantenus acria sentiuntur. Flores fert lævis smilacis vulgaris haud absimiles, calathi effigiem referentes. Quamobrem Dioscoridis codicem

Locus Dioscoridis suspectus. hoc in loco, sicut & in aliis permultis, mendi suspicione non vacare putamus. Facilè enim evenisse crediderim librariorum incuria, ut folia ὑγρά, id est, longa, pro μικρά, id est, parva, hoc loco successerint: & certè facilis fuit unius literæ lapsus. Siquidem Soldanella vocata omnibus notis marinam brassicam repræsentat, exceptis foliis, quæ sunt aristolochiæ rotundæ minora. Ruellius vir doctissimus, etsi in hoc nobiscum cæteriśq; consentiat, quòd marina brassica hæc sit herba, quæ vulgò

Ruellii error. Soldana, & Soldanella dicitur, nulla etiam (ut inquit) reclamante nota: in eo tamen manifestè aberrasse deprehenditur, quòd Soldanæ folia aristolochiæ longæ, atq; etiam prælonga reddiderit. Errat præterea in hac planta Matthæus Sylvati-

Sylvatici error. cus pandectarum auctor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cujus error apertè convincitur ipsius Seracus pandectarum auctor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cujus error apertè convincitur ipsius Serapionis testimonio: quippe qui Chachile suum Usneæ simile fecerit, folioq; non aristolochiam, sed nasturtium imitari tradiderit. Marinam brassicam in litoribus Venetis, Aquilejensibus, ac Tergestinis, ubi copiosa nascitur. nos sæpius vidimus, ac legimus. Præstat ejus decoctum, potum cum rhabarbaro, ad ducendas hydropicorum aquas: idem facit foliorum siccorum pulvis addito Rhabarbaro & cubebis, pluries ex vino potus. Κράμβη ita Græcis, Brassica Latinis appellatur: Mauritanis.

Nomina. Corumb, sive Karumb: Italis, Cavolo, & Verza: Germanus, Kôl: Hisp. Colhes & Couves: Gallis, Choulx. Brassica lævis, Græcis Κράμβη λεῖα: Italis, Cavolo liscio, sive Verza liscia: Germanis, Kôl: Gallis, Choulx verds, aut Choils. Brassica crispa, seu Sabellica, Græcis, κράμβη σέλ: Italis, Cavolo crespo, seu Verza crespa. Brassica capitata, Græcis. Κράμβη περιφαλές: Italis, Cavolo capuccio: Germanis, Kapstraut: Gallis, Choulx cabutz. Brassica marina, Græcis, Κράμβη θαλασσία: Italis & officinis, Soldanella: Gallis, Choulx de mer.

Brassica quæ ἀπὸ τοῦ βράξαι vorando dicta videtur: κράμβη quasi κορόμβη, quòd pupillas oculorum lædat: Theoph. φάφανος. Cujus genera plura 7. hist. 4. & Plin. lib. 19. cap. 8. Cumanam, Aricinam, Pompejanam, Sabellicam,

Sabellicam, Lacuturrem recensuit. At li. 20. c. 9. ex Græcorum sententia tres species enumerat, Crispam quę Selinada a similitudine foliorum Apii: alteram Leam latis foliis, quę caulodes: tertiam propriè Cramben appellatam. Plures agnoscimus differentias & quidem pro foliorum colore, crispitudine, densitate, aliisq; qualitatibus. Aliis enim color viridis, aliis candicans, aliis purpurascens. Crispitudo & lævitas tam in candida, quam in viridi, quam nigram vocant, reperitur. Summa genera sunt, sativa & sylvestris: sativa alba, & rubra, horumq; species vigintisex in Phytopinace enumeravimus. I. Brassica alba viridis: Theophrasto, lævis & caulodis Plinio. C. B. Brassica, Brunf. Brassicæ sativæ majoris species altera, Trag. Brassica lęvis, Matth. Cast. Cęs. Brassica candida, Ges. hor. Brassica lata alba, Lon. Brassica vulgaris sativa, Lob. Dod. fol. Brassica alba vulgaris, Lob. Brassica prima, Tab. II. Brassica Crispa, fortè Sabellica Plinii, C. B. Brassica Crispa, Matth. Gesn. hor. Lac. Brassica alba crispa, Lugd. Brassica patula crispa Sabauda ęstiva, Lob. Brassica Sabauda, Dod. Brassica Sabauda crispa, Tab. In hac magnam colorum varietatem observavimus, est nivea tota: est quæ candidissima, verùm circumferentia, quæ crispitudinem efficit, viridi: est quę rosea, quę purpurea, quoad nervos discurrentes per folium, at crispitudine viridi: est & sulphurei coloris magis minusve intensi. III. Brassica capitata; hæc alba habetur & quidem capite vel globoso, vel oblongo, non penitus clauso: pluribus item capitibus conglobatis: habetur & rubra. IV. Brassica Gongylodes, Rapitius colis Cotoni fortè: quæ ex albarum genere est. C. B. Hæc statim à radice caulem emittit, qui proximè radicibus infra folia crassescit, & strumosus factus in mediocris rapi magnitudinem modò rotundam, modo oblongam extuberat. Ex quo prodeunt caules, sic & folia lævi brassicę æmula, quæ aliquando profundis laciniis crispantur: flores veluti aliæ profert, sic & semina, quæ tamen apud nos raro ad frugem perveniunt, sed ex calidioribus regionibus pro satione inferuntur. Amat solum pingue, bene stercoratum & subactum. Dicitur Brassicę albæ quarta species & Rapocaulis, Dod. gal. Caulorapum, Scalig. Lob. obs. appen. Cam. ad Matth. & Tab. Brassica thyrsuta, Ges. hor. Brassica caule rapum gerens, Dod. fol. Rapa Brassica peregrina, Lob. icon. Brassica cujus caulis in in caput extuberat. Cęs. Brassica raposa, Lugd. Brassica rapicaulis, Cam. V. Brassicam Cauliflora m seu Pompejanam Plinii cùm hortis instructioribus sit communis, adjecimus. Hæc brevissimo est caule, foliis paucis, latis, laciniatis albam referentibus, ex quorum medio caules albidi, crassi, molles, & pingues, asparagorum instar compacti, exeunt, qui si recte coquantur, ori gratissimi: & si hyemem superârint, vernali tempore altiores facti, flores & semina instar vulgaris Brassicæ proferunt. Dicitur Brassica Pompejana, aut Cypria, Dod. gal. Lugd. Brassica florida botrytis, Lob. Brassica cauliflora, Dod. fol. Cam. ad Matth. Brassica prolifera florida, Tab. Brassicæ capitatæ tertium genus, Cæs. VI. Brassica Spinosa C. B. Ramum hunc adpictum

VI. BRASSICA SPINOSA.

IX. SOLDANELLA ALPINA.

ex Bembiano horto Patavio accepimus, & totam plantam exspectamus universali nostræ historiæ cum descriptione addendam. VII. Brassica maritima seu Soldanella officinarum, C. B. Brassica marina, Matth. Dod. gal. Cord. in Dioscor. & hist. Ges. hor. Lac. Cast. Lug. Cam. Soldanella, Ges. hor. Lob. Lon. Tab. Cæsalpino. VIII. Brassica maritima major C. B. Brassicæ marinæ genus, Rauvvolff. & ex eo Lugd. in append. Elegantem hancce Convolvuli marini nomine, Neapoli à præstanti Imperato accepimus, verum & virentem in horto D. Zuingeri vidimus: hæc cùm folia quædam habeat laciniata, quædam parte superiore sinuata, quædam non, placuit ejus figuram proponere: ejus descriptionem universalis historia exhibebit. IX. Soldanellæ nomen invitat & alteram alpinam ob elegantiam adponendam. Hæc ex radice crassiuscula oblonga, à qua multæ fibræ candicantes ex uno veluti capite dependent, folium

folium emittit, ſæpè unum aut alterum, aliquando plura, rotunda, craſſa ſupernè viridia, infernè dilutè virentia, ſapore ſubadſtringente & amaro nonnihil, & ingrato: cauliculo dodrantali lævi, nudo, graci-li, ſubrubro à radice prodeunte (qui communiter unicus, rarius geminus,) flores inſident bini, terni, alio-quin plures, cæruleo colore nunc ſaturatiore, nunc dilutiore (rariùs nivei) inſignes, deorſum propen-dentes, campanulæ formam repræſentantes, multipliciter diſſecti: quibus ſingulis ſuccedit capitulum oblongum, durum, membraneum, in filamentum finiens, quod ſemen parvum durum continet. In Al-pibus Helvetiorum & Juræ, Auſtriæ quin & Styriæ, Baldoq; monte provenit, Julio & Auguſto florens. Cujus & aliud genus eſt folio minus rotundo, brevioreq; pediculo. Soldanellam putant dictam à ſimili-tudine cum Officinarum Soldanella, quid ſi ab effectu, cùm polleat vi vulnera glutinandi, & ad cicatri-cem perducendi nomen habeat? Vocamus Soldanellam alpinam folio rotundo: Soldanella montana, Adv. Lob. Soldanella alpina, Cluſ. Pann. Cam. ad Matth. Lunaria alia minor cærulea, Dalechampii. Aſclepias quibuſdam Lugdunenſi.

Τεῦτλον. BETA. CAP. CXVI.

BEta duorum generum eſt: è quibus nigra coquitur cum lenticula, ut ventrem ſiſtat: quod magis radi-ce ejus præſtatur. Candida alvo utilis eſt. Utraque tamen propter nitroſum humorem, quem habet in ſe, noxii ſucci eſt. Unde ſuccus earum, cum melle naribus inditus, caput purgat: aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis, & foliorum, furfures lendesq; deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines, nitro antea perfrictas: alopeciarum inanitates, ſcalpello prius exaſperatas: atque de-paſcentia ulcera, illini prodeſt. Eruptionibus papularum, igni ſacro, ambuſtisq; cocta medetur.

I. BETA ALBA. II. BETA NIGRA.

Betæ con ſid. & ge-nera.

BEta tam candida, quàm nigra in Italiæ hortis frequentiſſima naſcitur. Alba foliis provenit cæteris grandioribus, atri-plicis aut hortenſis rumicis ferè ſimilibus, per ambitum leviter fimbriatis: caulem gerit bicubitalem, ſtriatumq;: flores exiguos ſublutei coloris: ſemen copioſum, inæqualiter rotundum, ac ſubaſperum: radice alba, raphani modo longa, ac eti-am tenera. NIGRA, foliis, caule, floribus, ſemine, ac radicibus provenit albæ ſimilibus, paulò tamen minoribus & nigrican-tibus foliis. In Germania tamen habetur & RUBRA, non modo foliis, cæterus anguſtioribus, durioribus, ſed etiam radi-ce, quæ illi raporum oblongorum magnitudine extuberat: colore adeò rufeſcente, ut ejus ſuccus vivum ſanguinem referat, adnatis circumquaq; prodeuntibus: caule verò pariter rubente, ſemine cæterus ſimile. Non adeò multum differt ſus in qua-litatibus, ac viribus à cæteris generibus. Hanc Germani hyeme in aqua, aut cineribus calentibus obrutam coquunt, ſubinde corticibus exuunt, incidunt, & in acetariis aſperſo pipere concinnant ad eſum, Carotæ vulgò vocatæ modo. Sed, & illis dul-cior eſt, & guſtui gratior: adhæc eas quoq; parumper elixant, & deinde tranſverſim in particulas ſecant, & fictili vaſe cum aceto & ſale recondunt, addito ruſticano Raphano, quem illi Kren vocant minutim conciſo. His veſcuntur deinde cum aſſis carnibus. Transferunt à ſatione omnia genera, cum folia quinq; eruperint: verùm latiora, ampliora, & grandiora evadunt, ſi radices recenti fimo bubulo liniantur, & deinde transferantur. Betæ facultates adnotavit Gal. lib. 8. ſimp. med. ſic inquiens: Beta nitroſæ facultatis particeps eſt, qua tum digerit tum extergit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitro-ſitatem omnem exuit, ſitq; facultatis phlegmonis adverſæ, leviter digerentis. Porrò ad detergendum, digerendumq; validior eſt beta

Beta rubra radice.

Betæ facult. ex Galen.

est beta alba: nam nigra adjunctum habet adstrictionis quippiam, & magis in radice, quàm in aliis partibus. Et *lib. 2. de alim. facult. inquit: Betæ absterſorius ineſſe ſuccus conſpicitur. adeò ut alium ad excretionem extimulet, & nonnunquam ſtomachum demordeat, præſertim iis, quibus natura ſenſu exactiore præditus est: ob idq; largius commanſa, ſtomachum infeſtat. Hujus, ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Jecoris obſtructionibus, quàm malva, aptius accommodatur: magis autem ubi cum ſinapi eſtur, aut aceto. Lienoſos item ſimiliter manducata mirificè juvat. Jure enim quis ipſam medicamentum potius, quàm alimentum dixerit, ubi hoc modo manditur:* hact. *Gal. Inveniri ſylveſtrem Betam tradidit Plin. l. 20. c. 8.* **Beta ſylv. Plinio.**
eamq; vocari Limonium, quod deſcribitur à Dioſc. lib. 4. à Gal. verò l. 7. ſimpl. med. Cujus ſententiæ refragatur Gal. l. 2. de alim. fac. cùm inquit: Equidem non ſativam ſolùm malvam, ſed agreſtem quandam etiam eſſe perhibuimus, quemadmodum & lactucam, at agreſtis Beta nulla eſt, niſi utiq; quis lapathum ita nominare velit. At Aſinus quidam Galenum lacerare, non erubuit, ut Plinium ſervaſſe videretur, qui aliorum fidem ſequutus, in quàm pluribus deceptus eſt. Candida beta, Plinio loco nuper citato auctore, cocta, & cum allio crudo ſumpta, alvi tineas enecat. Succus à fæcibus expurgatus (ut ipſe ſæpius periculum feci) clyſteribus infuſus, ad indurata alvi evocanda excrementa mirum in modum pollet, præſertimq; ubi lenientia clyſmata nihil profecerint. Alba radix deraſa, & melle, ſaleq; illita, ſuppoſitaq; alvum exonerat. Nigra autem in aqua decocta, & illita, prūritum extinguit. Succus ex ea expreſſus, valet tam potus, quàm illitus ad ſerpentium venenoſorum morſus. Candida beta cocta, & cum allio crudo devorata, ventris tineas abigit. Olus Græcè Τεῦτλον: *Latinè, Beta vocatur: Arabicè, Deck, & Celb: Italicè, Bietola: Germanicè,* Mangolt/ & Pieſſen: *Hiſpanicè, Aſelgas: Gallicè, Porrée. Beta alba, Græcis* τεῦτλον λευκὸν. *Beta nigra, Græcis* τεῦτλον μέλανον: *Italis, Bietola nera: German* ſchwartz Mangolt/ & Pieſſen: *Gallis, Joutre, reparée ſive porrée. Beta rubra, Græcis,* τεῦτλον ὑπόπυρρον: *Italis, Bietola roſſa: Germ.* roth Mangolt. **Galenus à calumnia defenditur. Betæ vires ex Plinio. Nomina.**

III. BETA RUBRA.

* IV. BETA CRETICA. *

Beta, quoniam figuram literæ β dum ſemine turget, referre videatur, nomen habet. Th. 7. hiſt. 4. candidam habet & nigram quæ Sicula dicatur (unde Sicla practicis) & 6. h. 3. & ſylveſtris meminit. Quatuor præcipuas hortenſis agnoſcimus differentias: Prima vulgaris, quæ nigra, folio breviore & viridiore: ſecunda, quæ alba, candicantib. is foliis, iisq; multò longioribus & amplioribus: tertia quæ rubra, radice rubra & magna. quarta quę lutea, radice buxea, caulibus buxeis, foliis virentib. quibus addimus & Creticam. I. Beta alba, Matth. Geſ. hor. Lon. Lob. icon. Caſt. Cam. Beta candida, Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Lac. Lug. Beta altera, Cæſ. Beta, Brunf. & Tab. II. Beta rubra vulgaris C.B. Beta rubra, Brunf. Trag. Dod. fol. Lon. Beta rubra vulgatior, Lob. & Lug. Beta nigra, Matth. Fuch. Dod. gal. Geſ. hor. Lac. Caſt. Lugd. III. Beta rubra radice craſſa C.B. Beta rubra, Matth. Lob. Caſt. Lugd. Geſ. hor. cui & Seutloſta philinum: Beta nigra Rom. Dod. gal. Beta rubra Rom. Dod. fol. Beta nigra Latinis, Cor. in Dioſc. Rapum ſativum rubrum, Fuch. Rapa rubra, Betæ ſpecies, Geſ. hort. IV. Beta Cretica ſemine aculeato: elegans eſt hæc, & à nobis primò propoſita: ex radice enim tereti, brevi, olures prodeunt caules cubitales per terram ſparſi, rotundi, ſtriati, ad radicem hirſuti, cani, in ramulos effuſi: foliis paucioribus, betæ nigræ ſimilibus, ſed minoribus: floribus ex flavo vireſcentibus: ſeminibus ſtatim ad radicem multis, & hinc inde per caulem aſperis extuberantiis donatis, in tres aculeos abeuntibus, in latera recurvatis, vel ſi mavis ſiliquam appelles, in ſua enim cavitate granum unum continet, ad formam ſeminis Adonidis, ſubrotundum, quod in apicem abit, duplici membrana tectum, interiore rufeſcēte, quæ proximè medullam albam farinaceam cingit: exteriore minus ruſſa, non proximè granum cingente. Hanc florentem principio menſis Julii, & Auguſti fine ſemine prægnantem, jamq; aridam in horto D. Zvvingeri legimus, **Beta Cretica.**

Ἀνδράχνη,

Ἀνδράχνη. PORTULACA. CAP. CXVII.

POrtulacæ vis adstringit: capitis doloribus, inflammationibus oculorum, cæterisque, cum polenta imponitur: ardoribus stomachi, sacro igni, vesicæ doloribus, auxilio est: commanducata dentium stupores sedat: stomachi, & intestinorum æstuationem, fluxionesque mulcet: renes, & vesicam adjuvat, etiamsi erosionem sentiant: Veneris impetus exolvit. Succus epotus simili effectu prodest, in febribus valens. Contra teretes ventris tineas, cruentam excreationem, dysenteriam, hæmorrhoidas, & profluvia sanguinis, percocta efficax est: item contra sepis morsus. Ocularibus medicamentis utilissimè commiscetur: interaneis fluxione laborantibus, atq; vulvarum erosionibus, infunditur: contra dolores, quos æstus excitavit, caput ex rosaceo, & oleo fovetur: eruptiones papularum in capite, cum vino emendat: vulneribus, quæ adsyderationem spectant, ex polenta illinitur.

I. PORTULACA DOMEST.

II. PORTULACA SYLVESTR.

Portulacæ genera duo.

POrtulaca omnibus vulgarissima est. Duo ejus habentur genera. Unum sativum, cui folia insunt latiora, pinguia, fabaria vulgò vocata modo crassa, splendentia, & à tergo candicantia, gustu insipido, quadam cum austera aciditate: caulem edit crassum, glabrum erectum, subpunicco colore, atq; pinguem: semine nigro, exiguo, in herbaceis calyculis incluso: radice multifida. Quæ autem sponte nascitur in hortis, vineis, campis, & aliis locis, provenit caulibus rotundis, lentis, pinguibus, rufescentibus, humi sese diffundentibus. Folia gerit alteri similia, sed multò minora, & oblongiora, numerosioraq;, cætera consimilia sunt. Manditur cruda ad oris ulcera, & commotos dentes. Folia linguæ subdita, bibendi desiderium restinguunt Alterum verò sylvestre humi repens, minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus foliis. Portulacæ meminit Gal. lib. 6. simpl. med. ubi ita scribit: Portulaca frigida, & aquea temperamento est, paucæ cujusdam particeps austeritatis, proinde fluxiones repellit, maximè biliosas, & calidas, cum eo, quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertii excessus à temperatu, ac mediis: in humectandi verò secundi. Hac ratione & æstuantes, ut si quid aliud, adjuvat, tum ventris osculo impositа, tum totis hypochondriis, potissimùm in febribus hecticis. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ ab acidorum succorum contactu, asperè exiccata fuerant, lenis, atq; replens, utpote cùm viscosam habeat humiditatem: similiter verò & succus ejus. Itaq; non foris modò impositus, sed epotus quoq; refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem subadstringit, utiliter dysentericis editur, & muliebri profluvio, & sanguinis rejectionibus. Sed ad hæc quidem multò est, quàm herba, succus ipsius efficacior. Et lib. 2. de alim. fac. Portulaca (inquit) quidam ut cibo utuntur: sed imbecillem præbet alimoniam, eamq; humidam, frigidam, & glutinosam. Ut medicamentum autem, dentium stupori medetur, ob lentorem suum morsus expertem: de ea diffusius in opere de facilè parabilibus sumus locuti. Hæc ipsa, ut tradidit Plinius lib. & cap. 20 emplastri modo imponitur umbilico prociduo. Sanat & mammarum, & podagræ inflammationes, cum melle aut cimolia creta. Prodest in universum omnibus calidis affectibus. Portulaca sylvestris qualitate & viribus non differt à domestica, nisi quòd adstringenti vi paulo sit potentior, atq; etiam nonnihil minus humectat. Ruricolæ integras plantas elixant, & deinde in sole siccant, & ad hyemales cibos asservant. Hujus herbæ nomen Græcum est ἀνδράχνη: Latinum, Portulaca: Arabicum, Bakleancha, seu Bachele alhanica: Italicum, Portulaca, Procacchia, & Porcellana: Germanicum Burtzelkraut/ und Portzelkraut: Hispanicum, Verdolagas, & Baldroegas: Gallicum, Pourcelaine, Pourpier, & Pourchaille. Portulaca sylvestris: Græcè, ἀνδράχνη ἀγρία: Italis, Procbachia, & Porcelana salvatica, & parimente grassola.

Portulacæ vires ex Gal.

Plinius.

Nomina.

Portu-

Portulacam cum Peplio herba diverſiſſima Plin.lib.& cap.20.confundit, quin & vires ſylveſtris cum ſativæ viribus: quod ex eo factum, quòd aliqui Peplion agreſtem portulacam vocarint. I. Portulaca latifolia ſeu ſativa.C.B.Portulaca hortenſis,Trag.Fuch. Dod. gal. Portulaca major hortenſis, Geſn.hor. Portulaca domeſtica, Matth. Lob. Caſt. Tab. Portulaca ſativa, Cord. hiſt. Dod. fol. Lugd. Portulaca, Cord.in Dioſc.Portulaca latioribus foliis, Cæſalp.Portulaca major, Cam. II. Portulaca anguſtifolia ſeu ſylveſtris C.B. Portulaca, Lac. Portulaca ſylveſtris, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. Lugd. Portulaca ſpontè naſcens, Cord. hiſt. Portulaca minor, Geſ. hor. Cam. Portulaca arvenſis, Tab. Portulaca anguſtioribus foliis,Cæſ.Cephæa herba,Cord.in Dioſc.Cepæa Lonic. quoad deſcriptionem.

40 Ἀσπάραγος. ASPARAGUS. CAP. CXVIII.

COrruda, ſive *a* ſylveſtris aſparagus, vulgaris eſt notitiæ. Hujus caliculi in cibo cocti, ventrem emolliunt, urinam cient.Radicis decoctum contra urinæ difficultatem, regium morbum, renum vitia,& coxendicum cruciatus, in potu proficit: cum vino autem,phalangiorum morſibus auxiliatur. Si decocti ſuccus ſuper dente contineatur, ejus dolori medetur. Semen potum ad eadem valet. Canes,ut ajunt, ſi decoctum bibant, emoriuntur. Aſparagum etiam naſci prodiderunt, arietis cornibus contuſis,atque defoſſis: quod, quantum equidem ſentio, planè à veritate abhorret. † Altilis autem aſparagus, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis,numeroſis: radice rotunda, grandi,ſpongiam habente.Hujus teneri cauliculi triti in vino albo renum dolores ſedant. Aſſus autem, coctuſve, urinæ ſtillicidium, difficultatemque ac dyſenterias mitigat. Radix cum vino, aut aceto cocta, luxatos artus mulcet.Decocta cum ficis, aut ciceribus ſumpta regium morbum ſanat: coxendicis cruciatus, ſtranguriamque levat: Alligata radix, aut hauſtum ejus decoctum, conceptum adimit, & ſterilitatem adfert.

a Catae. πτερίδιον. i.pteris.

I. ASPARAGUS. II. ASPARAGUS SYLVEST.

ASparagus duplex habetur, altilis, & ſpontè proveniens. Hujus tria viſuntur genera nempe Paluſtre Græcis ἕλειον vocatum, montanum, & petræum Corruda propriè dictum. Altilis paſſim in hortis ſeritur, cæterisq; notior eſt, quam ut debeat explicari.Thyrſum is primùm ſive germen è radicibus mittit, tenerum, cacumine craſſiore, in acutum deſinente, Orobanchæ modo, qui tandem auctus in ramos ſeſe explicat, in quibus folia ſunt capillacea, fœniculo breviora, tenuioraq;. Florem edit exiguum, quo flacceſcente, baccæ ſubſequuntur, primùm virides, & deinde rufeſcentes. Radice nititur circa caulem ſpongioſa, à qua numeroſæ oriuntur fibræ ellebori modo, albicantes, craſſioresq;, ut in ruſco. Montanus [qui in montibus] & Paluſtris [qui in paludibus provenit] facie vix ab altili differunt. Horum omnium cauliculi, qui in cibis paſſim expetuntur prima germinatione, dulces ſunt, & guſtui grati.Corruda verò contrà, ſiquidem ij tenuiores & amariuſculi ſunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Naſcitur Corruda ſive petræus ſiccis & ſaxoſis locis, & præſertim in ſepibus & frutetis, caule lignoſo poſtquam adolevit flexiliq;, albicante, foliis exiguis, præduris, & aculeatis. Naſcentur altiles Aſparagi totius anni decurſu, ſi ubi fructum legeris, radices, quæ ſummo ceſpite vagantur, circumfoderis, ac aperueris. Seruntur etiam ad eſum, nam non ingratus ſunt cibus, ſive in acetariis, ſive dum cauleſcunt, aſperſo modico ſale, recentiq; butyro, cum pipere devorentur. Meminit horum Gal.lib.6.med.ſic inquiens: aſparagus petræus, aut myacanthinus abſtergendi vim habet, idq; citra manifeſtam aut caliditatem, aut frigiditatem. Hinc renes, ac jecur infarctu liberat, & maximè

Aſparagi conſideratio, & genera.

Montanus & paluſtris. Corruda.

Aſparagorum facultates ex Gal

*III. ASPARAGUS SYLVEST. aculeatus. *

Ex Plinio & Avi-

Nomina.

herba ipsius radices, & semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt. Et lib. 2. de alim. facult. Insuper (inquit) asparagorum alius regius in hortis nascens, alius ἕλειος id est, palustris appellatur, ceu alius ab iis, qui à bryonia oritur. Omnes autem stomacho utiles sunt, urinam cient, parum prabent nutrimenti. Si tamen ii probè concoquantur, olerum asparagis magis alunt, nimirum quantò illis sunt sicciores: hæc Galenus. Asparagi in cibo sumpti, ut scribit Plinius libro 20. cap. 10. oculis claritatem afferunt: pectoris, & spinæ doloribus prosunt. Venerem stimulant, & ventrem leniter molliunt. Asparago tritocum oleo perunctos, pungi ab apibus negant: hactenus Plinius. Cæterùm, ut memoriæ prodidit Avicenna Fen ultima libri quarti, Asparagi in cibis suavi odore corpus totum commendant: verùm urinam fœtidam trahunt. Palustris, & Montanus eadem omnia possunt, quæ altilis, nec imbecilliores, nec valentiores vires habent. Cæterùm Corruda, ob manifestam, quam possidet amaritudinem, longè magis aperit, provocat, & abstergit, id quod manifestè patet ex fœtida quam ciet urina. Græcis ἀσπάραγος, Latinis Asparagus nominatur: Mauritanis, Halion, sive Helium: Italis, Asparago: Germanis, Spargen: Hispanis, Esparagos: Gallis, Esparge. Asparagus sylvestris, Græcis, ἀσπάραγος ἄγριος: Italis, Asparago salvatico.

† Licet in Græcis non planè constet, hic altilis, vel sativi asparagi mentionem fieri: tamen non video, quomodo hæc ad sylvestrem quoque referri possint, ut aliqui referenda censent. Cùm enim hunc notum esse antea dixisset Dioscorides, non aliam, ut solet, ejus subjecisset descriptionem. Quo fit, ut hæc potius ad sativum referenda putemus, vel saltem mendum subesse suspicemur.

I Asparagus, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lon. Caſt. Aſparagus hortenſis, Dod. fol. Cam. Aſparagus ſativus, Lac. Lugd. Aſparagus altilis, Fuch. Tab. Aſparagus major Geſ. hor. Aſparagus domeſticus vulgaris, Lob. II. Aſparagus ſylv. tenuiſſimo folio C.B. Aſparagus ſylv. Matth. Caſt. Lugd. Aſparagus tertius ſativo ſimilis, Palatium leporis vulgo, Cæſ. His addere poſſumus Aſparagum marinum, ſeu Corrudam marinam Monſpeliacam. III. Aſparagus ſylv. aculeatus C.B. Aſparagus montanus ſeu Corruda, Matth. Aſparagus ſylveſtris, Geſ. hor. ap. Lac. Dod. fol. Corruda, Dod. gal. Cord. hiſt. Lugd. Corruda prior, Cluſ. Hiſp. Corruda Penæ, Lugd. Lob. icon. Aſparagus petræus, Cæſalp. Tab. Hujus tres ſpecies obſervantur.

Ἀρνόγλωσσον. PLANTAGO. CAP. CXIX.

a Orib. sic habet. Ἀρνόγλωσσον, οἱ δὲ ἐπιλάνδιρον οἱ δὲ πολύνευρον, δίττον ἐστὶ τὸ μὲν μικρὸν, τὸ δὲ μέγα. i. Plantago, quam alii heptaneuron, alii polyneuron vocant, duum est genus aliud parvum, aliud magnum. b Ori. habet, μακρόγλωσσον. i. longiora.

DUo a Plantaginis genera. Minor folia habet anguſtiora, b minora, molliora, læviora, & tenuiora: cauliculo anguloſo, in terram inclinato: floribus pallidis: ſemine ſummis caulibus emicante. Altera major, lætior virentiorq;, latis conſtans foliis, oleracei generis: cujus caulis cubiti altitudinem petit anguloſus, ſubruber, à medio ad verticem tenui ſemine circundatus: radicibus nititur teneris, hirſutis, candidis, digitum craſſitudine æquantibus. Naſcitur in lacunoſis, ſepibus, & locis humidis. Multò utilior magna eſt. Vim habent folia exiccatoriam, conſtringentem: quare omnibus malignis ulceribus, & fluxioni opportunis, atq; elephanticis, ſordidisq; illita proſunt: profluvia ſanguinis, ulcera quæ ſerpunt, epinyctidas, carbunculos, nomasq; cohibent: vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt: chironia ſanant, ſinus conglutinant: morſibus canis, ambuſtis igni, inflammationibus, panis, parotidibus, ſtrumis, ægylopiis, illita cum ſale proſunt. Coctum cum aceto & ſale olus, dyſentericis, cœliacisq; ſumptum ſubvenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum, & ad aquam intercutem, cui leucophlegmatiæ nomen eſt, datur & herba decocta poſt aridas epulas, ſic ut media antecedat: comitialibus, & ſuſpirioſis data proficit. Foliorum ſuccus, colluta ſubinde oris ulcera, purgat: cum cimolia, aut ceruſa igni ſacro medetur: fiſtulis infuſus prodeſt: lippitudinibus, & aurium dolorib. idem ſuccus inſtillatur: additur quoq; in oculorum collyria: gingivis cruore ſuffuſis, & ſanguinis rejectionibus, potu confert: clyſtere dyſentericis infunditur: contra tabem datur in potu: adverſus ſtrangulationes vulvæ, in vellere ſubjicitur, etiam ſi vulva fluxione laboret. Semen ex vino potum alvi fluxiones, & ſanguinis excreationes ſiſtit. Decocta radix, & manducatu, & collutione, dentium dolores ſedat: eadem cum foliis, ulceribus renum, & veſicæ in paſſo datur. Ferunt tres radices, cum tribus vini cyathis, & pari aquæ modo, tertianis auxiliari: & quatuor, quartanis. Sunt qui radicis geſtamine, diſcutiendis ſtrumis utantur.

Plantaginis conſideratio & genera.

QUanquam à Dioſcoride, Plinio, Apuleio, aliisq; omnibus antiquis authoribus, duo tantùm Plantaginis genera recenſentur, majus nimirum, & minus, eam tamen, quam vulgus, quòd lanceæ cuſpidis formam referat, Lanceolam appellat, eſſe tertiam quandam plantaginis ſpeciem, nemo eſt qui ambigat. Hetruſcis plantago Centinerbia vulgo vocatur, corrupto à Quinquenervia vocabulo. Major eò quòd ejus folia, quæ latiora ſunt fibris ſeptem & quandoq; pluribus tanquam nervis ſecundum longitudinem excurrentibus diſtinguuntur, Septinervia appellatur. Media, quoniam in ejus foliis quinq; apparent coſtæ, Quinquenervia dicitur. Folia habet anguſtiora, minora, molliora, laviora & tenuiora: cauliculo eſt anguloſo, in terram inclinato, floribus ſpicatis, pallidis, piloſisq;: ſemine ſummis caulibus emicante: radicibus multifidis, tenuibus

I. PLANTAGO MAJOR.

II. PLANTAGO ROSEA.

III. PLANTAGO MEDIA.

tenuibus, albicantibusq;. Naſcitur & hæc perinde ac altera plurimum humectis & uliginoſis locis, in hortis, & ſecus vias. Minima verò, quòd ejus folia, quæ leviter hirſuta ſunt, tres tantùm habeant nervos, Trinervia dici poteſt. Longa, folia gerit longa, cuſpidis lanceæ modo, unde illi nomen, ſtriata, nervoſaq;, humi accubantia: caules, flores, ſemina, ac etiam radices mediæ plantaginis omnino ſimilia. Naſcitur locis inculis, ac ferè ubiq;. Quam vero vecentiores AQVATICAM vocant, folio eſt cæteris craſſiore, carnoſiore, robuſtioreq;, ac læviore, ex lata origine in acutum deſinente, lanceæ cuſpidis modo, caulem gerit cubito longiorem, ramoſum, floſculis candidis ubiq; refertum. Radicibus nititur numeroſis, albicantibus, ut in Elleboro. Naſcitur tantum in aquoſis, & paluſtribus. Majoris, & minoris ſemen tritum, ovoq; exceptũ, & calenti tegula inaſſatum, dyſentericos juvat, frequenter devoratum. Recentia folia trita, & illita, lichenis auxiliantur: quinetiam vitia ſedis omnia curant, nempe ficus, rimas, condylomata, hæmorrhoidas, procidentiasq;. Illinuntur quoque utiliter primo impetu rubenti podagræ. Medentur omnibus digitorum vitiis. Luxatis, cùm dolores, tum tumores tollunt folia tuſa, & ſale modico illita: contuſis, verberatis, & ab alto devolutis, non ſolùm illita, ſed devorata proſunt. Succus ex roſaceo fronti adhibitus, capitis dolores à calida cauſa provenientes mulcet. Datur quoq; magno juvamento ad cruenta ſputa, addito Armenio bolo, aut hæmatite lapide. Idem cum millefolij ſucco miſtus, cruentam urinam reddentibus mirificè medetur potus, & præſertim addita philonij perſici drachma. Illinitur quoq; rectè eryſipelis, addito aceto, & ſolani, ſediq; ſucco. Stillatitia plantaginis aqua, cum æquali acerrimi aceti portione, ſanguinem è naribus fluentem cohibet, ſi linteola in ea madefacta applicentur pedum plantis, manuum volis, & jecinori. Longa non differt facultatibus & viribus ab aliis generibus, niſi quod minus humidas qua-

Plantaginis aquaticæ mẽtio.

Plantaginis facult. Matth.

litates habet. Quoad Aquaticam cùm neminem antiquorum habeam, neq; apud Græcos, neq; apud Mauritanos, aut Latinos, qui hujus plantæ meminerit, nec de ejus viribus aliquid ſcriptum reliquerit, nihil ſanè habeo, quod de ejus viribus tutò in medium afferre poſſim. Nec deſunt, qui hanc plantam Damaſonium, ſive Aliſma eſſe autument: atqui pro-

Plantaginis vires ex Gal.

culdubio falluntur. Plantago (ut ſcriptum reliquit Gal.lib.6.ſimpl.med.) miſtæ eſt temperaturæ: habet enim quiddam aqueum frigidum, habet verò & auſterum quiddam, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Itaq; refrigerat ſimul, & deſiccat, & in utroq; ſecundi exceſſus à mediis eſt. Porrò medicamenta, quæ cum hoc quod refrigerant, una etiam ſicca ſunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones, & putredines conveniunt, ac proinde & ad dyſenterias: nam & ſanguinis profluvia ſiſtunt, & ſi quid aduratur, refrigerant: tum ſinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia ſimul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli ſecunda eſt plantago, idq; temperaturæ ſymmetria, & cõvenientia. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatem, quæ nõdum obſtupefaciat. Semen ejus, & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi quòd ſiccioris, & minus frigidæ. Sed ſemen etiam ſubtilium eſt partium: radices verò craſſiorum. Ipſa autem herbæ folia exiccata tenuioris, & minus frigidæ facultatis ſiunt: nempe diſſlato ex eo, ac digeſto excremento aqueo. Hac ratione & radicibus utuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus ipſorum incoquentes. Præterea ad jecinoris, & renum obſtructiones, non has tantùm adhibent, ſed folia quoq;, & multò magis ſemina. Hæc enim quandã in ſe abſtergendi facultatem obtinent: quam & in herba viridi ineſſe ſatis conjici poteſt, verùm ab humiditatis copia vincit.

Nomina. *Herba, quæ Græcis ἀρνόγλωσσον, Latinis Plantago vocatur: Arabibus, Liſen, aut Leſan alhamel: Italis, Piantagine: ſeu Centinerbia: Germanis,* Wegerich: *Hiſpanis, Lhantem, Tamehagem: Gallis, Plantain. Plantago media ſive mas Græcis ἀρνόγλωσσον μικρὸν, ſive μέσον: Italis, Piantagine minore. Plantago longa Græcis, ἀρνογλωσσον μακρὸν: Italis, Piantagine longa, ſive Lancriola. Plantago aquatica recentioribus appellata, Græcis incognita: Officinis, Barba ſylvana, Italis, Piantagine aquatica.*

IV. PLANTAGO LONGA.

V. PLANTAGO AQUATICA.

Plantago à planta ducto nomine, plures habet differentias, ut in Phytopinace monuimus. I. Plantago latifolia maxima ſinuata. C.B. Plantago rubea, Brunf. Trag. Lon. Plantago major, Matt. (figuræ enim transpoſitæ in aliis editionibus) Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Tab. Caſt. Cam. Plantago latifolia, Cor. in Dioſc. Plantago vulgaris latifolia, Lob. & Lugd. Arnogloſſa. Plantago latifolia lævis, Lob. icon. Plantago πολύνευος & major ſeu rubra. Thal. Plantago & Centinervia, Cæſ. II. Plantago ROSEA, quæ Plantaginis latifoliæ maximæ ſpecies eſt, cum ea foliorum forma & radice convenit, at caule, ſeu ſpica variat, quæ multò brevior eſt: antequam enim penitus adoleſcat, multis foliolis conveſtitur, ita ut foliorum & denſitate & frequentia herbaceum florem multiplicis roſæ inſtar, forma non colore, oſtendat. Vocatur Plantago roſea Adverſ. Lob. icon. Lugd. & Cam. Plantago multiplex Tabernæmontano. III. Plantago latifolia major incana. C.B. Plantago major, Brunf. Matth. Lac. Lon. Lugd. Plantago major incana, Lob. Plantago media, Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Thal. Plantago latifolia vel media, Trag. Plantago tertia, Cord. in Dioſc. Plantago minor Dioſc. Tab. Cynogloſſa quorundam, Lugd. Hæc etiam reperitur ſpica multiplici ſeu pannicula ſparſa. In hoc genere & minor eſt. IV. Plantago anguſtifolia major. C. B. Plantago minor, Brunf. Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lon. Lugd. Plantago lanceolata, Trag. Tab. Plantago longa, Matth. Plantago anguſtis oblongiſque foliis, Cord. in Dioſc. Plantago quinquenervia, Lobel. Plantago media, Caſt. Lanceola vulgo, Cæſalp. Plantago μειζανουρος minor, Thal. Hæc aliquando caulem palmarem emittit, in cujus ſummitate folia plura habentur, eo modo quo ad radicem diſpoſita: ſpicis rotundis breviſſimis, panniculis lanuginoſis inſidentibus. Habetur & altera anguſtiſſimo folio, quam in Phytopinace deſcripſimus. Addere oportet & anguſtifoliam minorem: & deniq; parvam quandam,

quandam, quæ spicarum loco globulos habet hirsutos, albos, quam à Doctore Jo. Henrico Cherlero unà cum aliis Nemauso accepimus, cujus & iconem & descriptionem in universali nostra historia exhibebimus. V. Plantago aquatica latifolia. C.B. Barba Sylvana, Januensi: Plantago aquatica, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Gesn. hor. (cui impropriè plantago) Lon. Cast. Lug. Thal. Cæsalp. qui vult plantaginem majorem Dioscoridis & Plinii, ab hac non abhorrere. Plantago palustris sive aquatica, Tab. Plantago aquatica foliis Betæ aut Plantaginis, flore Gallii albi, Lob. icon. qui in obser. an Alisma sive Damasonium sit dubitat. Reperitur hujus species angustifolia, quæ & humilior est.

Σιον. SIUM, SEU LAVER. CAP. CXX.

SIon in aquis invenitur, frutice pingui, recto, foliis latis, olusatro similibus, sed minoribus, & odoratis. Quæ cruda, coctaq; esu calculos rumpunt, atque excernunt: urinas cient: menses, & partus extrahunt: dysentericis in cibo auxiliantur. De Sio Cratevas tradit, *a* herbam esse fruticis specie, pauca folia ferentem, rotunda, majora, quàm menthæ, nigra, & † ad erucam accedentia.

a Me. & Dra. πόα θαμνοειδὴς ὀλιγηέχουσα πολλὰ φύλλα περιφερῆ. i. herba fruticosa, exigua, habens multa folia rotunda. † Ori. λαπαρά. i. e. pinguia.

I. SIUM VERUM.

II. SIUM VULGARE.

Sium in scaturientium fontium rivis, quorum aquæ hyeme calent, æstate verò frigescunt, plerumq; nascitur. Cæterùm falluntur apertissimè, qui pro Sio herbam Crescione vulgo vocatam, tam scilicet dulcem lactucæ similem, quàm acrem, ac subamaram, cui nasturtii sapor, & erucæ folia insunt, in medicamentis usurpant. Quippe quòd ea non alia sit planta, quàm sisymbrium aquaticum sequenti capite à Dioscoride descriptum, non legitimum Sium, quod nostratibus Senensibus vulgò vocatur Gorgolestro. Hoc enim à Dioscoride Sio nullis prorsus dissidet notis: quandoquidem pinguis est planta, caule exit recto: foliis latis, in ambitum serratis, olusatro similibus, sed minoribus, & odoratis: umbellas profert in summis caulibus, floribus candidis: semine odorato, amisso non dissimili. Rari admodum sunt fontium rivuli, quibus aquaticum sisymbrium innatet, qui Sium etiam non habeant. Sium VULGARE, caulem edit striatum, ramosum, inanem, tenerum, fragilemq; : folia gerit apii, non insuavia, flosculos in summitate albos, semine corniculis incluso, parvo, minutoq; : radice supervacua. Provenit tantum in aquis decurrentibus, perinde ac Sium verum. Plin. lib. & ca. 22. Sium cum aquatico sisymbrio confudisse videtur: quòd Sio Sisymbrii aquatici vires assignaverit, nominis fortasse communitate deceptus. Nam Dioscoridis testimonio, sisymbrium hoc, quod aliqui cardaminam vocant, nonnulli etiam Sium appellant. Unde quòd fortè existimaverit Plinius, Sium & Cardaminam unam & eandem plantam esse, uni tantùm Sio utriusq; facultates reddidit: etsi prim lib. 20. cap. 22. speciatim de sylvestri sisymbrio in riguis proveniente differuerit. Serapio Sium Senation vocat: verùm Senecio Dioscoridi alia est planta, ut lib. 4. in ejus mentione explicabitur. Confert Sium in cibis iis, qui oculorum hebetudine laborant, quinetiam spleneticis, & malo habitu laborantibus. Cruda folia coctave esa calculos rumpunt atq; excernunt, urinas cient, menses & partus extrahunt, dysentericis in cibo auxiliantur. Hepatis obstructiones quoq; expedit, universæ plantæ decoctum potum, auriginem tollit, hydropicos juvat. Ventris tineas pellit, id quod valentius facit ejus semen tritum, cochlearis mensura, ex vino austero potum. Succus illitus lentigines delet. Decoctum cum sale, & nitro, equorum scabiem sanat. Utuntur etiam eo quidam in acetariis. Sium vulgare, excalfacientis est facultatis, quæ tamen imbecillior

Sii consideratio.

Plinii lapsus.

Senatio Serap.

Sii usus.

Sii vires ex Galen. Nomina.

illi est, quàm legitimo Sio. Sii meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum sic inquiens: Sium quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalfacientis facultatis est particeps. Digerit autem & urinam movet, & calculos renum frangit, & menses evocat. Quod Græci σίον, Latini quoq; Sium vocant: Mauritani, Rorcathalmi, & Inhamehanella, seu Hamehanella: Itali, Sio, & Gorgolestro: Germani, Wassermerck; *Hispani, Rabacas: Galli, Berle. Sium vulgare, Italis, Sio falso.*

Sium ἀπὸ τῆς σεῖσεως, quia in aquis vacillando succutiatur à præterlabentibus aquis: vel potiùs ab excutiendis calculis. Apium palustre foliis oblongis serratis. C.B. Sion odoratum, Trag. Sium verum, Matth. Lugd. Thal. Sii primum genus quod Laver vulgò dicitur, Fuch. Apium palustre, Fuch. Lon. Lug. Laver & Sion Cratevæ, Dod. gal. Sium, Cord. in Dioscor. Gesn. hor. Dod. fol. Sion sive Laver Dioscoridis Olusatri folio, sive Pastinaca aquatica, Lob. icon. Sium Cratevæ majus latifolium, Tab. Crescione vulgo, Elioselinum Dios. Theop. Plinio, & Sium Galeni Cæsalp. Hoc variat ratione latitudinis foliorum. II. Sium vulgare, Matth. Lugd. Sium, Lac. Cast. Sion. Matthioli & Italorum, Lob. Vella Galeni, Anguillaræ.

Σισύμβριον. SISYMBRIUM. CAP. CXXI.

[a] Orib. μεγαν. i. magnum sed sylvestre non legit. [b] Εὐῶδες. i. odoratum leg. Orib.

Sisymbrium (alii serpyllum [a] sylvestre vocant) in solo inculto nascitur, menthæ hortensis similitudine [b] odoratius, latiore folio. Inseritur coronis. Calfaciendi vim habet: contra stillicidia urinæ calculosq;, semen ex vino bibitur: tormina, & singultus sedat. Folia in capitis dolore, fronti, aut temporib. illinuntur. Item contra vesparum, apumq; ictus. Vomitiones potu cohibet. Alterum sisymbrii genus, aliqui Cardaminam, alii Sion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eisdem in locis, quibus Sion, provenit: quæ ideo nonnullis Cardamina nominatur, quod gustu Cardamum, id est nasturtium repræsentet. Folia primùm rotunda prodeunt, adulta erucæ modo finduntur. Id excalfacit, urinas movet: crudum estur. Purgat lentigines, cutisque vitia in facie, noctibus impositum matutinisque detractum.

I. SISYMBRIUM HORTENSE.

II. SISYMBRIUM SYLVESTRE.

Sisymbrii consider.

Tametsi prodiderit Dioscorides Sisymbrium in solo inculto nasci, Theoph. tamen lib. 6 cap 7. de plantarum historia, & lib. 5. cap. 8. de earum causis, sativum etiamnum Sisymbrium in hortis reperiri posteritatis memoriæ commendavit. Quod sanè eam herbam esse crediderim, quæ hodie in omnibus ferè hortis provenit, quam nostrates officinæ Balsamitam, vulgus verò mentham Romanam, vel crispam appellat. Quippe quòd hæc proferat folia circinata & vulgaris menthæ latiora rotundioraq; crispa tamen: caulem edit quadrangulum, rubentem virentemq;, & flores spicatos: & odore, gustuq; mentha longè acrior sentitur. Cujus rei illud etiam, præter assignatas notas, manifestum indicium facit quòd Balsamita hæc facilè in mentham degeneret, nisi diligens admodum adhibeatur cultura. Quod libro de plantarum causis paulò antè

Sisymbrii in menthamutatio.

citato aperte testatur Theoph. his verbis: Sisymbrii mutatio in mentham, velut prædictis opposita scilicet est. cùm ex neglectu eveniat. Fit enim cùm quis non excolit, neq; curam solitam adhibet, ut radices amplius deducantur, quàm in partem vi tota conversa, debilior pars superna consistit, odorisq; sui vehementiam amittit, quasi ex ambobus illis, germine, atq;

atq; odore similitudo proveniat. Quippe acritudine exolescente, reliquus odor, quia mollis quidem remissusq; est, proximè ad mentham accedit. Quamobrem transferre sæpenumero jubent, ne istud eveniat. Hæc Sisymbrii causa est: hactenus Theophrastus. Sed equidem non putaverim Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Sisymbrio convenire, quin potius alterum ab altero longe dissidere crediderim. Sylvestre enim in Ananiensi agro in incultis natum com- Sylvestre
plurib locis vidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illi à Dioscor. tributis, caule quadrangulari, radicib. longè vagantib. tenuibus, villosis, quod mihi quidem sativo effigie planè reclamare visum est. Huc alia accedit ratio, qua facile probari potest, sylvestre Sisymbriũ a sativo plurimum differre. Quandoquidem si idem essent, cùm Sisymbrium cultura negligentia in mentham degeneret, fieri quidem non posset, ut sylvestre aliter usquam inveniretur, quam in mentham permutatum, cùm nulla hominum cultura nascatur: quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adolevisset, brevi temporis tractu ubiq; mentha scateret, quod tamen nusquam hactenus factum reperi. Cæterùm *Brasavolus, cùm hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsamitam quam ipse Florentinam mentham appellat, tam sativum, quam sylvestre Sisymbrium indifferenter explere posse. Qui præterea fatetur se vidisse (quòd potius eum oculos fefellisse putaverim) Balsamitam desciviss in calamintham. Plinium quidem, non Theophrastum secutus: siquidem Theoph. in mentham, non in calamintham Sisymbrium desciscere prodidit. Plinii verò codices nonnulli libro 19. c. 10. scriptum quidem habent quod Sisymbrium in calamintham degeneret, quam lectionem accepit Brasavolus: sed ea lectio depravata censetur. Idcirco factum est ut ii, qui Plinium castigarunt, eam restituerint, quod compertum habuerint Plinium ex Theophrasto historiam sumpsisse. Itaq; jam ejus loci vera & legitima lectio est, ut in castigatis codicibus legitur, quòd Sisymbrium in mentham desciscat, non in calamintham. Sisymbrium verò, quod (ut Dioscorides inquit) aliqui Cardaminam, alii Sium appellant, ea nimirum her-*

Brasavoli error.

III. SISYMBRIUM AQUATICUM

IV. SISYMBRIUM AQUATICUM alterum.

Sisymbrium aquaticum.

ba est, quam vulgò nostri Crescione appellant, acri sapore prædita, de qua etiam diximus in præcedenti capite, de Sio differentes. Siquidem ea in fontium rivis discurrentibus comite Sio nascitur, foliis primo exortu rotundis: cùm verò ad leverint, erucæ modo dissectis: odore, ac sapore sativo nasturtio proximis. Meminit hujus Plinius lib. 20. cap. 22. quamvis lib. 19. cap. 8. aliud Sisymbrii genus commemoret his verbis: Sisymbrium simili modo seritur: lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimarunt, Plinium de vulgari menthastro, quod in aquosis passim provenit, disseruisse. Sisymbrium tam hortense, quod tenuium est partium, excalfaciens & exiccans in fine secundi ordinus, aut in principio tertii: attenuat, digerit, resolvit, aperit, incidit, provocat, quam sponte proveniens. & flatus & lumbricos pellit, cùm herba ipsa in pulverem trita, tum ejus decoctum potum: valet ad uteri inflationes si una cum parthenio in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, imo ventri applicetur: valentius quoq; uteri vis doloribus a partu subvenit, si unà cum parthenio, artemisia & anthemidis floribus tenuiter concisa, tribus, aut quatuor ovis excipiatur, & deinde in patella, cum oleo lilino ad ignem fiat placenta & calida applicetur ventri, super ipso umbilico. Illinitur tamen recens, quàm siccum calefactum, & vino cretico aspersum, cœliacis & ad ventriculi dolores à flatu provenientes. Succus testibus illitus nocturnas pollutiones cohibet. Cæterùm aquaticum Sisymbrium cum raphano omni & betroselini radicibus, sectum & ex albo meraco, & butyro calefactum. & calidum pubi adhibitum, urinas remorantes educit ac trahit. Succus ex aceto illinitur syncipiti utiliter veternosis. Est & alterum ejusdem generis, sed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numerosis, in cacumine tantùm comantibus, in quib flosculi exeunt pusilli, tenues, albicantes. Hoc autem non solùm in aquosis, & riguis provenit, sed in hortis & secus itinera, acuto sapore. Imbecillius est altero, namq; minus excalfacit & siccat: ubi verò alterum non sit ad manus, hoc uti præstabit. Sisymbrii utriusq; mentionem fecit Gal. li. 8. de simpl. medicamen. facultate,

Crescione.

Sisymbrii vires Matthiol.

Sisymbrii utriusq; vires ex Galeno.

cultate, ſic inquiens: Siſymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis, & exiccantis facultatis eſt, & temperaturæ in tertio ordine. Sed & ſemen ejus tenuium partium eſt, & calidum. Quocirca ipſum quidam cum vino exhibent ſingultientibus, & tormina patientibus. Siſymbrium verò, quod quidam Cardaminam vocant, quandoquidem cardamo, hoc eſt, naſturtio ſimile quiddam guſtu præfert, cùm ſiccum eſt, tertii eſt ordinis excalfacientium, & deſiccantium: cùm humidum, & viride, ſecundi. Ut Græci σισύμβριον, ita etiam Latini Siſymbrium dicunt: Arabes, Siſnabarion, ſeu Siſnasbar: Siſymbrium ſativum, ſive hortenſe, Græcis, σισύμβριον ἥμερον: Italis, Siſembro domeſtico, Balſamita, ſeu Mentha creſpa: Germanis Katzenbalſam: Quòd verò σισύμβριον ἕτερον Græcis, Siſymbrium alterum Latinis appellatur: Siſymbrium aquaticum: Officinis, & Barbaris Senetion. Italis Siſembro aquatico, & Creſcione: Germanis, Brunn-kreſſen / und Waſſerkreſſen: Hiſpanis, Berroes, & Agrivis: Gallis, Creſſon.

Nomina.

Mentha rotundifolia, criſpa, ſpicata C.B. Siſymbrium hortenſe, Matth. Lac. Caſt. Lugd. Mentha hortenſis altera ſive criſpa, Geſ. hor. Siſymbria mentha agreſtis, Lob. II. Mentha rotundifolia paluſtris, videtur Siſymbrium Dioſcor. C.B. Mentha rubea, Brunf. Balſamina agreſtis & Nepeta tertia, Trag. Siſymbrium Fuch. Dod. gal. & fol. Cam. Siſymbrium ſylveſtre, Matth. Lugd. Siſymbrii primi ſpecies prima, Cor. in Dioſ. Siſymbrium agreſte aquaticum, Geſ. hor. Mentha aquatica & ſylv. altera, Lonic. Mentha paluſtris, Cam. hort. Aquatica ſive Siſymbria, mentha rubra folio & flore nigræ menthæ, Lob. Siſymbrium primum Thal. Mentha ſylv. prima & Siſymbrium terreſtre Dioſc. & Theoph. Cæſal. Calamintha aquatica, Taber. Variat foliis aliquando majoribus, aliquando minoribus: aliquando tota rubet: habetur magis (ut pictura oſtendit) minuſq; hirſuta. III. Naſturtium aquaticum primum. C.B. Naſturtium aquaticum, Trago. Lonicero Dodonæo fol. cui & Sion Cratevæ: Siſymbrium aquaticum, Matthiolo Caſt. Cæſalpino, Siſymbrium Cardamine, Fuch. Lugdunenſi. Cluſ. Pann. Siſymbrium alterum Dioſc. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Thal. Siſymbrium tertium, Lacu. Siſymbrium aquaticum primum, Tab. Sion Cratevæ erucæfolium, Lob. Variat hæc prout humidioribus, aridioribuſve locis enaſcitur: illud foliis ferè Terebinthini magnitudine: hoc triplo minoribus quamvis viribus non diſcrepent: ſic & tenuioribus foliis & ſimplicioribus cauliculis locis ſiccis reperitur. Alterum etiam eſt Naſturtium aquaticum quod amarum eſt, & ultra cubiti altitudinem aſſurgit, foliis magis acuminatis, de quo & Thalius in ſua Harcynia. IV. Naſturtium pratenſe vulgatius. C.B. Flos cuculi, Brunf. Dod. fol. Naſturtium pratenſe vel tertium, in quod aquaticum non rarò degenerat Trag. Naſturtium agreſte & Hiberis, Fuch. Naſturtium ſyl. Lonic. Siſymbrium aquaticum alterum Matth. Tab. Siſymbrium Cardamine, Dod. gal. Lac. Siſymbrio aquatico non abſimilis, Cæſal. Cardamine altera, ſive Siſymbrium Cardamine ſecundum, Lob. Lepidium minus, Cord. in Dioſc. Iberis & Naſturtium pratenſe, Geſ. hort. Siſymbrium Cardamine ſecundum Matthioli. Siſymbrium Cardamine tertium Dodonæi. Cardamine altera Lobelii, Lugd. qui hujus tres icones proponit, licet unius ſint plantæ. Iberis ſeu Cardamantice naſturtii folio, Thal. Flos aliquando totus albus, communiter leviter purpuraſcit: rarius flore pleno reperitur. V. Naſturtium minimum ſiliqua longa. C.B. Hoc ex radice tenui, fibroſa, caules rarius palmares, ſed minores, tenues, ſtriatos emittit, circa quos folia oblongis pediculis donata, pleraq; tripartitò diviſa, quædam tamen in partes quinq;

* V. NASTURTIUM AQVATICUM minimum. *

* VI. COCHLEARIA FOLIO ſubrotundo. *

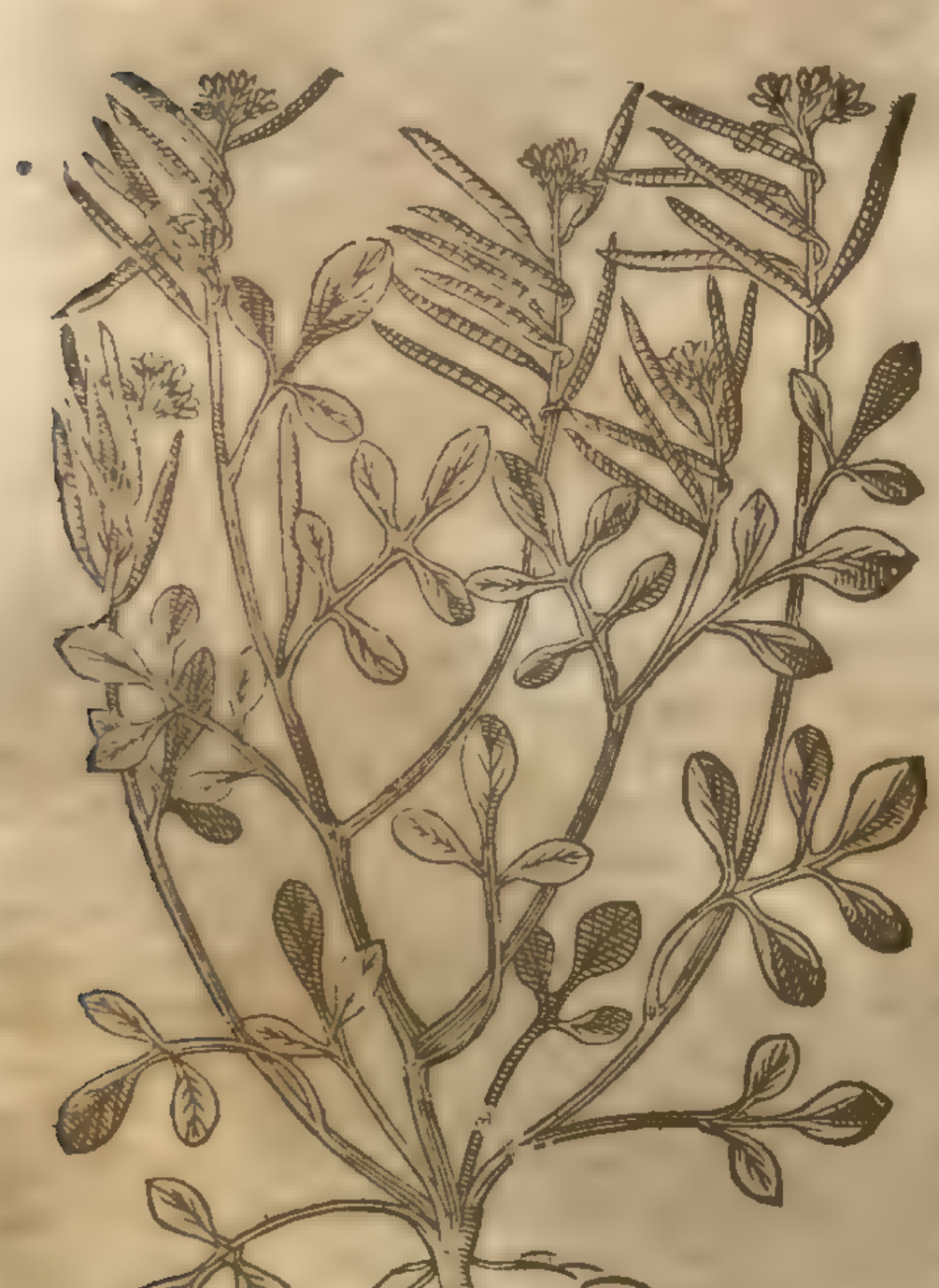

vel

vel Rhesedę vulgaris modo dividuntur. Flores obtinet albos, tenues, in sumo comantes, quibus succedũt siliquæ longæ, angustæ, exiguo & subacri semine refertæ. Variat ratione loci, in aquaticis namq; planis majus, in vinetis riguis Wilensibus miliari Basilea, longe minus reperitur, cujusmodi & Patavij observavimus. Provenit etiam in alpibus locis humidis. Dicitur Cardamine quarta Dalechampio, Sisymbrium aquaticum minus, Cam. apud Matth. VI. Cochlearia folio subrotundo, sic à foliorum forma dicta, quæ & forma & sapore Nasturtiis & Thlaspi affinis est. Cochlearia, Dod. gal. & fol. Lug. Cam. ad Matth. Telephium, Lac. Britannica Plinii, Cochlearia vulgo, Ges. hor. Cochlearia Batava, Lob. Ex radice tenui, fibrosa, alba & gustu acri, folia pediculis oblongis insidentia prodeunt complura, lata, crassa, splendentia, concava, instar cochlearis minimè profundi, quorum prima rotunda sunt, reliqua oblongantur, & nonnunquam angulosa existunt. Ex horum medio caules terni, quaterni, dodrantales, paucis foliis, quę caulem amplexantur cincti, qui in alios cauliculos brachiantur, quibus secundùm longitudinem flores candidi quatuor foliolis constantes, quatuorque exiguis filamentis donati adnascuntur: quibus succedunt capsulæ interstitio membranoso tenui, in apicem definente divisæ, utrinq; semen exiguum, ruffum, continentes. Hæc licet sponte in maritimis Germaniæ inferioris, Holandiæ & Frisiæ, & circa Hamburgum locis palustribus proveniat, in superiori tamen Germania tantùm in hortis visitur: altero a satione anno, Aprili & Majo florens, semen Junio maturans. Calida & sicca ut Nasturtium, cujus peculiaris in scorbuto usus, vel in acetariis, vel cocta cum lacte aut vino, & continuè bibita.

Κρίθμον. CRITHMUM. CAP. CXXII.

CRithmum, seu, ut aliqui, Crithamon, fruticosa, & undiq; foliosa herbula est, cubiti altitudinem fere petens. Nascitur in maritimis, & petrosis: foliis pinguibus, numerosis, albicantibus, veluti portulacæ, *a* latioribus, salso gustu: flores *b* candidi sunt: & semen, ceu rosmarini, odoratum, molle, rotundum, quod siccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti crassitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & jucundi. Radix, semen, & folia incocta vino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur: menses cient. Estur crudum, coctumve in olere: servatur etiam in muria.

a Cat. παχείαις. i. crassioribus.

b μελλινὰς. i. lutei. Oribas.

CRITHMUM I.

CRITHMUM II.

QUatuor habentur genera quorum tria Marina sunt, & quartum Terrestre. Nascitur Crithmum non modò in omnibus Tyrrheni promontorius scopulis, ac rupibus præsertim Argentario monte in maritimis nostris Senensibus, & universo circum Italiam litore, sed etiam in Adriatico sinu, ubi scopulosa, & prærupta superstant li[illegible] quem adhuc nondum nobis contigit videre eo tractu, per quem a Timavo fonte Tergestum navigatur: namq; inibi illa scopulosa litora crithmo referta sunt. Crithmum Romæ, & in universa ferè Hetruria Fœniculum marinum dicitur: etsi in aliis quam plurimis Italiæ locis, ubi à maritimis in hortis, ac viridariis translatum viresci, herbam sancti Petri appellitet vulgus. Quo nominis argumento non desunt, qui existiment, plantam hanc legitimum esse Empetron libro 4 a Dioscoride descriptum inter simplicia medicamenta, quæ dejectoria pollent facultate. Inter hos invenio Pandulphum Collenutium in defensionibus Plinij contra Leonicenum, qui Empetron corrupto vocabulo Sanpetram herbam vocari putas, nulla habita facultatis, notarumq; ratione. Cujus sententiæ maximè refragatur experientia, quòd Crithmum quanquam abunde, copioseq; ingestum

Crithmi consideratio.

Fœniculũ marinum.

Quorundam lapsus, Empetron confentiũ Herbam S. Petri.

ſtem, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum Empetro reddidit Dioſcorides: qui propterea illud inter ea, quæ alvum deijciunt, medicamenta locavit. Quomodo autem Empetron quis idem cum herba ſancti Petri rectè dixerit, ſi empetron nullis aliis à Dioſcoride repræſentatur notis, quàm quòd naſcatur in montibus, & maritimis, ſalſo & amaro ſapore? Verùm enimvero non modò putandum, ſed etiam pro certo, meo quidem judicio, affirmandum erit, herbam hanc Crithmum eſſe. Quippe quòd ea notis omnibus, quæ radicibus, foliis, caulibus, ac ſeminibus, & univerſæ deniq; plantæ tribuit Dioſcorides, Crithmum planè referat. Cæterùm maritimi crithami duo alia habentur genera. Primum, à præclariſſimo viro Jacobo Antonio Cortuſo mihi miſſum, vulgari ferè ſimile eſt, niſi quòd foliis eſt anguſtioribus, & in cacumine mucronatis, atq; pungentibus, ſalſo, amariuſculo & acuto ſapore: caulibus verò prægnantioribus, ſuccoſioribus, vegetioribusq;, in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni quaternivè, ſuas ſinguli umbellas proferentes, albis floſculis refertas, è quibus ſemen oritur fœniculo quadantenus ſimile, cui radicem quoq; ſimilem profert. Iisdem provenit locis in maris litoribus. Alterum planta eſt fruticoſa, ab una radice plures emittit caules rectos, circa quos totos folia habentur, per intervalla tamen plura ex una origine gregatim proleuntia, longiuſcula, craſſa, & ſalſo etiam guſtu, ſub horum exortu peculiare quoddam erumpit folium, cæteris duplo longius, è quo prope caulis cavitatem pediculus exit, è quo ſex, ſeptemue folia breviora produntur, ut ex appicta ejus imagine quiſpiam videre poterit. Flores fert in cacumine orbiculatos, villoſosq;, colore pallido: Radice nititur longa, tereti, non ſine aliis adnatis. Naſcitur in litore maris, locis planis non clivoſis.

Crithami alia genera.

Crithmū alterum.

CRITHMUM III.

CRITHMUM IV.

Non deſunt quoq; qui hanc Empetron faciant, ſed ego iis haud ſubſcribere auſim, cùm plura ſint, quæ reclament Hæc enim nuſquam in montibus oritur, nec pota ventrem exolvit. Eſt & altera planta, quæ non ſolum odore, ſaporeq; guſtu ſalſugino ſo atq; amariuſculo Crithamum refert, ſed quadantenus ſua ipſius facie. Hanc nos terreſtre Crithamum, hu de cauſis appellare voluimus. Naſcitur hæc in Bohemia copioſa, præſertim in agro Pragẽſi, non ſolum inter ſegetes, ſed in agrorum marginib. & ſecus vias, ac etiam aliis in regionibus foliis longis, anguſtis, firmis, ternis ex uno pediculo, ipſoq; longo prodeuntibus utrinq; denticulatis, falcis frumentariæ modo: cæterùm quæ in caulium ſummis partibus habentur, minora, breviaq; ſunt. Caulem gerit ramoſum, alis concavum geniculatumq;, in cujus ſummitate ramuli exeunt divulſi, in quibus floridæ, albicantesq; ſunt umbellæ, in quib. poſtremò ſemen oritur parvum, oblongum, acre, & odoratum. Radice nititur ſylveſtri paſtinacæ haud abſimili, minore tamen: ſapore in primis dulci, ſed ſi diutius mandatur, acri, & odorato. Crithami vires recenſuit Gal. lib. 6. ſimp. med. his verbis: Crethmum guſtantibus ſalſum quodammodo eſt, cum paucula amaritate, quamobrem vis ejus eſt exiccatoria, & abſterſoria: utraq; tamen imbecillior in eo eſt, quàm in amaris. Crithmum ſecundum, ea omnia præſtare poteſt, quæ primum Crithmi genus, niſi quòd vim aliquam inciſivam habere videtur. At tertium ea omnia poteſt, quibus pollere cætera genera diximus. Quartum aperit, digerit, excalfacit, ſiccat & mediocriter incidit. Κρίθμον *Græci, Crithmum item & Crithamum Latini vocant: Itali, Crithmo, Finocchio marino, & herba di ſan Pietro: Germani, Bacilen/vnd Meerfenchel: Hiſpani, Perexil de la mar, & Vnhas de agnula yerva: Gallis, Braßille, & Fenoil marin.*

Crithamum terreſtre.

Crithmi vires ex Gal.

Nomina.

Crithmum duplex in ſecunda editione propoſuit, at ſequentibus editionibus ſecundũ & quartum adjecit. I. Crithmum ſeu Fœniculum marinum C.B. Batis hortenſis, Plinio: Cretamum marinum, Creſcẽtio. Crithmum primum, Matth. Crithmum Matth. edit. 2. Dod. gal. Cord. in Dioſc. Lac. Caſt. Lugd. Tab. Crethamum marinum. Cord. hiſt. Crithmus marinus, Creta vel Salſa marina, & Batis, Geſ. hort. Crithmũ marinum, Dodo. fol. Fœniculum marinum, Empetrum Rondeletio, ſeu Calcifraga, Lobelo Baticula, quaſi parva Batis vulgó, Cæſalpino Creta marina, Lonicero. **II.** Crithmum ſecundum, Matthiolo, Camerario. Crithmum ſpinoſum, Dodonæo fol. Tab. Paſtinaca marina, Lobelo, Lugdunenſi: qui alteram

ram habet figuram nomine Tribuli marini quorundam. III. Crithmum marinum Asteris flore C.B. Crithmi marini species, Matth. editio secunda. Crithmum tertium, Matth. Lugd. (qui & Matth. & Dod. figuram habet) Cam. Crithmum Chrysanthemum, & Aster atticus marinus quibusdam, Dod. fol. Littoreum Crysanthemum, Lob. Crythmus secundus, Tab. IV. Crythmum quartum, Matth. Castrens. Tab. Cam. qui an περιοκτὶς sit Tralliani dubitat: Crythamus agrestis, Trago. Eryngium montanum recentiorum, alterum Lob. Eryngium quartum, Dod. fol. Ammi quorundam Dalechampii, Lugdunensi.

Κορωνόπους. CORONOPUS. CAP. CXXIII.

COronopus oblonga herbula est, per terram strata, fissis foliis: coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adstringentem, qui in cibo cœliacis facit. Provenit in aggeribus, & locis incultis, & secus vias.

I. CORONOPUS.

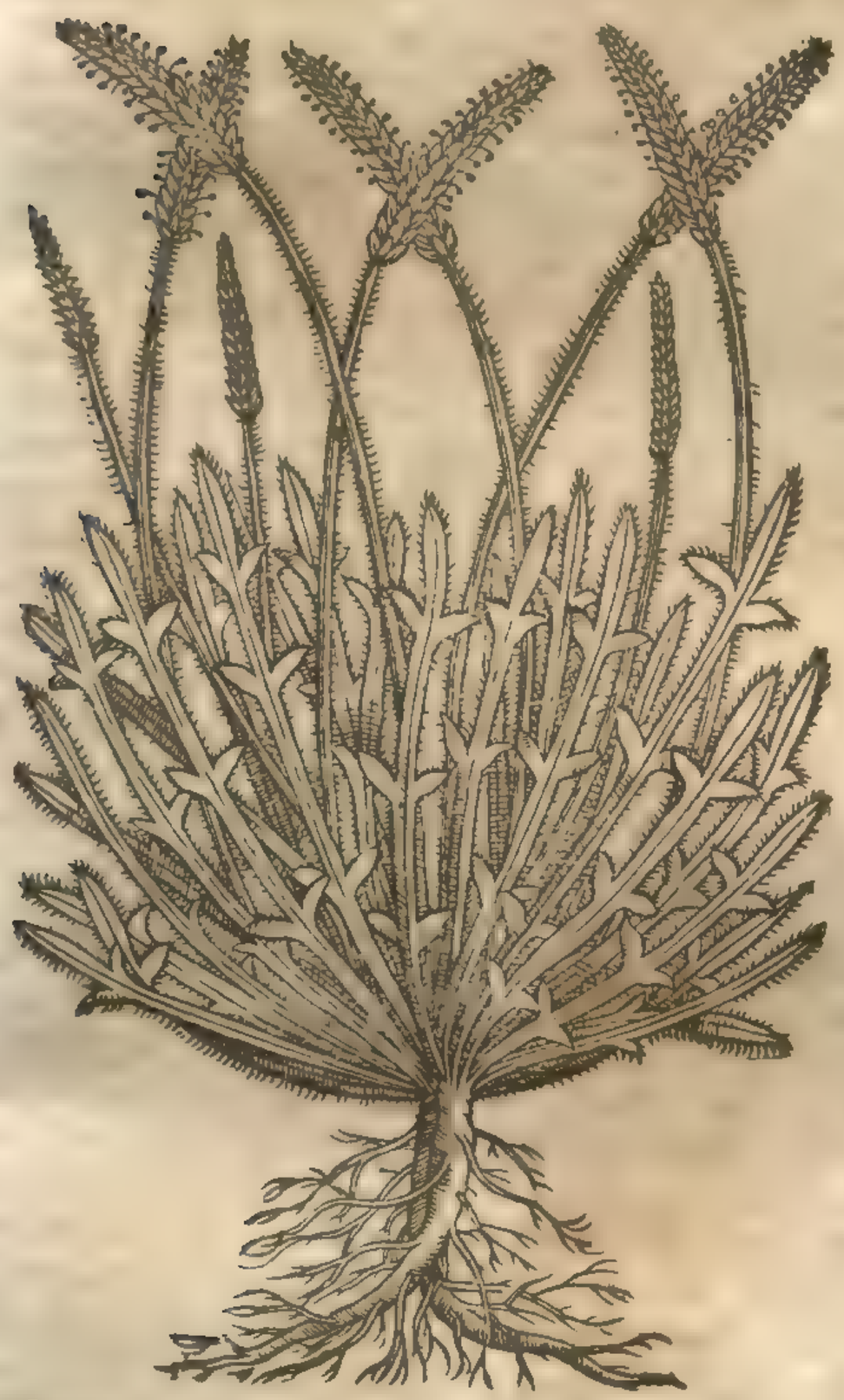

II. CORONOP. SIVE SERpentina.

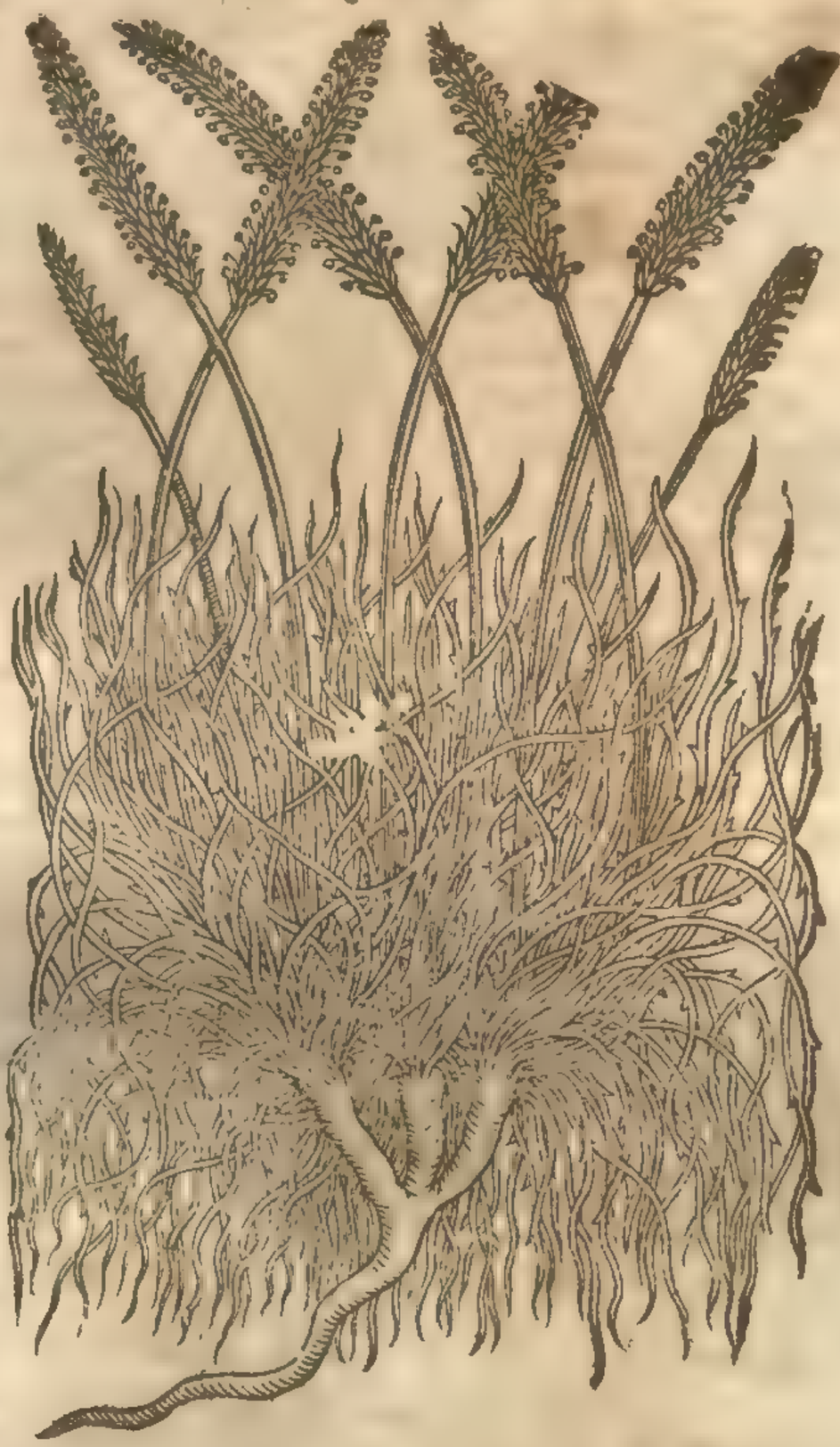

VArias, ac diversas reperio eorum fuisse sententias, qui non parum laboris, ac studii impenderunt, ut plantarum historiam à mendis omnibus expurgatam, pristinæ ac propriæ redderent integritati, in investigando, quænam inter tot plantas legitimè Coronopus dici possit. Quorum unus extitit Nicolaus Leonicenus, vir quidem ingenio, & doctrina præclarus, qui longa verborum serie hac de re scripsit, concluditq; tandem, Coronopum eam herbam esse, quam ipse vernacula sua lingua Capriola, nos verò nostra Sanguinella apellamus, quòd eam pueri æstate naribus indant, ut inde sanguinem eliciant. Verùm cùm ejus sententiam minimè probandam existimaverit Manardus Ferrariensis, hac in re magis Dioscoridi addictus, quàm Plinii, ac Theophrasti placitis, qui Coronopum inter aculeata recensent, his magis adstipulandum esse judicavit, qui volunt Coronopum Dioscoridi eam esse herbam, quæ vulgò dicitur Herba stella, omnibus Italiæ hortis vulgaris, ac admodum frequens, sponte etiam in aggeribus, locis incultis, & secus vias nascens, quòd in acetariis passim usurpetur, quàm iis, qui Capriolam, sive Sanguinellam dictam Coronopum esse censent. Quandoquidem hac nusquam, quod sciam, in cibis sumitur, sed in brutorum tantùm venit pabulum. Nec desunt præterea, qui firmiter asseverent, quòd quæ inter plantas vulgò nonnullis Pes corvinus vocatur aliquib verò Pes gallinaceus, quæ utuntur nonnunquā medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id expostulet necessitas, legitimus sit coronopus. Inter quos non modò deprehensi sunt commentatores Avicennæ, quos nullam rei herbariæ peritiam habuisse constat, sed & recentiorum quidam, præsertim ex eorum numero, qui de stirpium historia, & facultatibus scripsere commentarios: Namq; Otthoille Germanus cognomine Brunfelsius, tametsi non ignoraret, eos à probatissimis viris refelli, qui in hanc venerunt sententiam: tamen (quæ multorum est pertinacia) maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quàm cum doctis, & peritis rectè sentire. Quippe Pes corvinus vulgò vocatus (ut in sequentibus suo loco diseremus) Coronopus non est. sed proculdubio Ranunculus qui Græcis βατραχίον appellatur, cujus variæ Dioscoridi produntur species: inter quas vulgaris Pes corvinus suam retinet sedem. Quòd autem Leoniceni Capriola Coronopus sit Dioscoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmaverim. Nam etsi gerat hac herba in sui culmi fastigio quinq; veluti graciles spicas, quæ cùm manibus dilatantur, cornicis, vel alterius volucris formam pedis repræsentant: cùm tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, folio exeat nullis incisuris dissecto, non seratur in hortis, & arida tanquam fœnum assurgat, nullo pacto asserendum censeo Capriolam esse Coronopum. Caterùm si modò quis in eo Plinium sequi velit, quòd dixerit libro vigesimo 1. cap. 16. (quod tamen ex Theophrasto sumpsit) aculeatarum caules aliquarum per terram serpere, ut ejus, quam Coronopum vocant, frustrà, meo quidem judi-

Coronopi considerato.

Capriola.

Coronopus Leoniceno.

Herba stella.

Quorundam opinio damnata.

Brunfelsius taxatur.

Leoniceni opinio reprobata.

judicio, probare contendet Sanguinellam, sive Capriolam esse Coronopum. quòd ejus caulis culmi modo geniculis intersectus, humi minimè repat, sed rectus in altum assurgat, & culmorum in morem spicas ferat. Verùm eos non aberrare putaverim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatum esse gramen, cujus meminit Plinius lib. 24. cap. 19. his verbis: Sunt qui & aculeatum gramen vocant trium generum, cùm in cacumine aculei sunt plurimùm quini, dactylon vocant. Hos convolutos naribus inserunt, extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. Neq; usquam, quod equidem legerim, expressit Plinius (ut Ruellius testari videtur) gramen hoc aculeatum esse coronopum Illud praterea animadvertere oportet, quòd Dioscorides non scribit Coronopum aculeatam plantam esse, neq; eum inter aculeatas libro tertio recensuit, sed hic inter olera, quæ in ciborum usum veniunt. Quamvis contrarium fecerit Theophrastus, quòd fortasse ad foliorum formam alluserit, qui laciniarum tenuitate coronopo aculeata videntur, cùm tamen pungere non valeant, ut cum acanthinis fortasse lusit Dioscorides. Quare facilè adducor, ut credam, Coronopum tam Theophrasto, quàm Dioscoridi idem esse. Ideoq; Plinius libro 21. Theophrastum secutus, Coronopum aculeatum facit: libro verò 22. Dioscoridem fortasse imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed & illud silendum non duximus, quòd ex illo graminis genere, quo pueri ludentes sanguinem è naribus eliciunt, Sclavi Carniolæ incolæ, item Goritienses semen colligunt, deglubuntq; in pilis, & milii, vel panici modo carnium jure decoquunt, granulis oblongiusculis panico minoribus, gustui non ingratis, adeò ut Germani Himmeltaw vocent, hoc est, cœlestem mannam. Hujus plantam (cujus inferius libro quarto inter gramina mentionem faciemus) Sclavi cornicis pedem appellant. Quo fit, ut quasi certò crediderim, quòd Leonicenus ab iis fortasse doctus putaverit hanc plantam esse Dioscoridis Coronopum. Qui cùm Coronopum scribat spinis nullis rigere, seriq; in hortis in ciborum usum, eos nihil falli existimaverim, qui nobiscum senserint eam plantam legitimum esse coronopum, quæ vulgò nobis Herba stella vocatur. Nempe nullam hactenus plantam vidi, quæ perinde ac illa adamussim Coronopum referat. Coronopus itaq; folia fert longa, angusta, per intervalla corniculata, humi accubantia & in stellæ modum radiantia, caulem, spicam, florem, & semen gerit per omnia plantagini similia, adeò ut nulla ferè accedat notarum differentia, radice nititur unica tantùm, numerosis tamen adnatis capillamentis, foliorum sapor plantaginis omnino est: quo fit, ut crediderim Coronopum ejusdem esse generis. Invenitur quoq; Coronopus sponte nascens diluto extenuatoq; solo in comitatu Goritiensi, non longè à Sontii fluminis ripis, & alius etiam in agris & in loco, qui dicitur in collibus Folia fert tenuiora, capillaceaq; rariusculè corniculata, humi accubantia: caulibus, spicis, floribus, semine, hortensi similibus, sed longè tenuioribus. Eam inibi vulgò Serpentinam appellant, quòd ejus radix in vino pota viperarum, aliorumq; venenosorum animalium morsibus maximè adversetur, sitq; præcipuum remedium, ita ut ipsa sola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet demorsos. Præferunt eam quoq; ad hydropem, quam Anasarcam vocant, epoto apozemate pluribus diebus, in quo radix conferbuerit. Sunt qui hanc Holostium esse censeant, quorum non possum non probare sententiam, ut libro quarto fusius disseram.

Gramen aculeatũ Plinii.

Coronopi histor.

Coronopi Sylvestris mentio & vires.

Coronopi vires ex Gal.

Nomina.

Coronopi vires paucis perstrinxit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata. Ejus nomen Græcum κορωνόπους, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo, & Herba stella: Germanicum, Krãenfüß: Hispanicum, Gujabelha: Gallicum, Capriole. Gallis, Corn de Cerf, sive Sanguinaire. Coronopus sylvestris, Italis, Herba stella salvatica, at peculiariter Goritiensibus, Serpentina vocatur.

I. SONCHUS ASPERA.

Coronopus seu pes cornicis à foliorum forma, Gaza apud Theophrastum 7. hist. 9. Silaginem vertit. I. Coronopus hortensis. C.B. Coronopus, Trag. Matt. Fuch. Lac. Lon. Lob. obser. Lugd. Cæsalp. Tab. Pseudocoronopus, Dod. gal. Coronopus sativa, Cord. hist. Cast. Cam. Coronopus vera, Ges. hor. cui & stella herba: Herba stella sive cornu Cervinum. Dod. fol. Cornu Cervinum, Lob. icon. Hujus habetur sylvestris species foliis hirsutioribus, & ad Erucæ similitudinem laciniatis. II. Holosteum strictissimo folio majus C.B. Coronopus sylvestris, Matth. edit. secunda & in icon. Lob. icon. Cast. Lugd. Tab. Coronopus sive Serpentina, Matth. Coronopi sylvestris species, Ges. hor. Serpentina, Matth. Ital. Lob. obser. Dod. fol. Coronopus montanus, Cæsalp. Plantago marina, Camerario.

Σόγχος. SONCHUS. CAP. CXXIV.

SOnchi duo genera. Sylvestrior quidam est, & magis spinis horret. Alter teneritate quadam mollescit, cibis expetitus. Caule constat anguloso, † inani, interdum rubente: foliis in ambitu per intervalla disfectis. Utriusque vis refrigerat, modicè adstringit: unde æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit: in vellere appositus, sedis, ac vulvæ collectionibus opitulatur. Tam herba, quàm radix illita, vibratis à scorpione ictibus subvenit. Alter Sonchus teneritis aor, arboris instar est, latis constans foliis: caulem in ramos exeuntem folia distinguunt, sed ad eadem pollet.

Sonchi consider. & genera duo.

Sonchus in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita vulgò vocatur. Visuntur in hortis, campis, & vineis, agris incultis & secus itinera, duo sonchi genera alterum asperum, alterum læve. Folia utraq; sonchus profert cichorii modo laciniata, quæ quidem in aspero crispa, aspera, & pungentia, subrubentiaq; habentur: in lævi verò lævia, & spinus nullis rigentia. Hujus duo habentur genera, quæ tantùm foliis aliquatenus differunt, nempe eorum alterum laviorib. habe-

II. SONCHUS LÆVIS.

III. SONCHUS LÆVIS ALTERA.

IV. SONCHUS LÆVIS cæruleus.

habetur foliis, minus quoq; laciniatis, ac etiam magis extensis. Omnibus caulis est cubitalis, intus vacuus, mollis, fragilis, lacte prægnans, & plerumq; rufescens. Flores gerit in caulium summitate melinos, senectioni haud absimiles. qui deinde in papposevanescunt. Sed tertium illud genus, de quo in fine capitis disseruit Dioscorides, non solùm non invenitur in Italia, ubi non recordor me hactenus vidisse plantam, quæ Sonchum arborescentem referat, sed neq; etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Soncho nostri Itali utuntur hyeme in acetariis, præsertimq; ejus radicibus, quæ cùm tenera sint, mansuq; dulces. frequenter mensis expetuntur. In vino decoctus stomachi fluxionibus medetur. Lacteus liquor à caule emanans, datur potandus ægrè spirantibus, & asthmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit, & præsertim in malicorio cum oleo decoctus. Stranguriam quoq; sanat cyathi mensura uncia pondere potus. Commanducata folia oris graveolentiam tollunt. Sonchus lævis non differt à primo genere, siccis in facultatibus. Sonchi vires nobis descripsit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, his verbis: Sonchus ubi adoleverit, ex spinosis plantis est, caterùm viridis etiamnum, & tener estur, perinde ut cætera olera sylvestria. Temperamentum ejus quodammodo mistum est: constat enim ex aquea, terreaq; essentia, utraq; leviter frigida. Nam & adstrictionis cujusdam est particeps: & sive cataplasmatis in morem illinatur, sive edatur, manifestò refrigerat: postea verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre ejus temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. Σόγχος sic Græcè, ut etiam Latinè Sonchus appellatur: Italicè, Soncho, Cicerbita seu Crespine: Germanicè, Wilder hasenkol/Genßdistel: Hispanicè, Serraja, & Serallba: Gallicè, Latteron, & Palais au lievre. Sonchus lævis, Italis, Cicerbita gentile.

Sonchi vires Matthiolo.

Sonchi vires ex Galen.

Nomina.

† *Hæc dictio κένος, quæ vacuum, & inanem significat, hîc non legitur in vulgatis Græcis. Sed tamen eam habent vetusti codices, quibus etiam adstipulatur Oribasius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio duntaxat reposita.*

Sonchus ἀπὸ τῦ ῥώνυχέιν, quod salubrem fundat succum, qui rosiones stomachi lenit, caule namque

quæ diſſecto, copioſus ſuccus lacteus defluit. Dividimus in aſperum & lævem: utrumq; in laciniatum, & non laciniatum. I. Sonchus aſper lacinioſus. C. B. Sonchus aſpera, Matth. (ſed in iconibus figura transpoſita) Geſ. hor. Lac. Caſt. Lugd. Tab. cui & Cicerbita aſpera, Endivia ſylveſtris, Lonic. II. Sonchus lævis lacinioſus primus. C. B. Intybus ſylveſtris ſeu erratica altera, Trag. Sonchus lævis, Matth. Geſ. hor. Caſt. Dod. fol. Thal. Sonchus non aſpera, Fuch. Sonchus tenerior non aſpera & lactuca leporina Apuleij Dod. gal. Sonchus lævis vulgaris, foliis laciniosis dentis leonis, Lob. Sonchus lævis laciniatis foliis, & Sonchus lævis & Andryala minor Dalechampii, Lugd. qui tres habet icones. Sonchus lenis aut lævis, Cord. hiſt. Sonchus in collibus umbroſis, Cæſ. Sonchus lævis alter flore luteo, Tab. Flore eſt luteo: aliquando & niveo reperitur. III. Sonchus lævis alter vel lactuca murorum lutea. C. B. Intybus ſylveſtris tertius, Trago. Lactuca ſylveſtris luteo flore, Geſ. hor. cui & Sonchus arboreſcens Dioſcoridis & Sonchi genus læve dicitur. Lactuca ſylveſtris cujus Galenus meminit, Anguil. Lactuca montana, Cęſalp. Sonchus alter folio profundis laciniis ſinuato hederaceo. Lob. Sonchus ſylvaticus quartus, Tab. Videtur eſſe Sonchus lævis altera Matth. Caſtoris, & Lugdunenſis. IV. Sonchus lævis laciniatus cæruleus. C. B. Ex radice craſſa, oblonga & obliqua candicante, dura & veluti internodiis diſtincta, ob multas veterum caulium extuberantias, circumquaq; fibroſa, quibus tenaciſſimè terrę adhæret, caules exurgunt cubitales & altiores, rubicundi, rotundi, hirſuti, ſtriati, fiſtuloſi: quos cingunt folia lata profundè laciniata, per ambitum dentata, in mucronem deſinentia, latiore pediculo caulem complectentia, ſubtus leviter incana, lacteſcentia: in ſummo caule flores complures, purpuraſcentibus & ſubhirſutis pediculis inſidentes, Cichorei forma plurimis foliolis laciniatis, à cæruleo ad purpureum inclinantibus, aliquando elegantiſſime cæruleis, qui in pappos cum ſemine exiguo cinereo evaneſcunt. Hic in Alſatiæ montibus altiſſimis, Julio & Auguſto floret, ſemenq; profert. Dicitur Sonchus lævis flore cæruleo, Cluſ. Pan. Sonchus flore cæruleo & Sonchocichorium, Cam. ad Matth. Sonchus lævis quartus flore cæruleo, Tab. Intybus πλατύφυλλος Harcynica, Thalyo.

Σέρις. SERIS, SIVE INTYBUS. CAP. CXXV.

SEris duum generum eſt. Altera ſylveſtris, quæ picris & cichorion vocatur. Altera ſativa, latioribus foliis conſtat, ſtomacho quàm hortenſis utilior. Quæ iterum in duas ſpecies digeritur, una folio latiore prodit, lactucarum ſimillima: altera anguſtiore eſt folio, & guſtu amara. Utraq; refrigerat, & adſtringit ſtomacho utiliſſima: alvum ſiſtit cocta, ſi cum aceto adſumatur. Sylveſtres ſtomacho meliores: quandoquidem æſtuantem ipſum, & quem imbecillitas vexet, cibo leniunt. Cardiacis per ſe, aut cum polenta, utiliter illinuntur: podagris, & oculorum inflammationibus auxilio ſunt. Herba cum radice illita, percuſſis à ſcorpione ſubvenit: igni ſacro cum polenta medetur. Succus cum ceruſa, & aceto, valet ad illitus eorum, quæ refrigerationem deſiderant.

I. INTVBVS MAJOR.

II. INTVBVS MINOR.

Quoniam

QUoniam in Græcis vulgatis codicibus initium istius capitis & in verbis nonnullis, & in Seridis generibus depravatum, & confusum legitur; ideo ex libro Oribasii simplicibus dicato, atq; etiam ex antiquissimis Dioscoridis codicibus manuscriptis, illud legitimè, & ordinatè legendum putamus, hoc modo. Σεῤεις ἀγρία, καὶ ἡμερῶν. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διττή, ἡ μὲν γὰρ πικρίς, ἣ καὶ κιχώριον καλεῖται· ἡ δὲ ἥμερος πλατύφυλλοτέρα, καὶ σύστομωτέρα τῆς ἡμέρου. τῆς δὲ ἡμέρου διττὸν εἶδος, ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ θριδακινωδεστέρα, καὶ πλατύφυλλος, ἡ δὲ στενόφυλλος, καὶ ἐμπικρος: *id est, Seris sylvestris, & hortensis. Sylvestris quidem duplex: altera picris, quæ & cichorion vocatur: altera sativa latioribus foliis & ori gratior, quàm hortensis. Hortensis verò duplex genus: una folio latiore, lactucæ similior: altera folio angustiore, & gustu amara. Huic lectioni maximè adstipulatur Serapio, quippe qui ex Dioscoride tot habeat sylvestris Seridis species, quot domesticæ. Id quod etiam ex usu clarissimè patet, cùm tam sativa, quàm sua sponte nascens Seris quotidie sit præmanibus, & sumatur in cibis. Sativa quidem ubiq; ferè in Italia in hortis colitur. Major provenit folio erraticæ ampliore, lxvioreq;, lactucæ simili, ab hortensi angustifolia Seride non longè dissimilis, caule bicubitali, brachiato: floribus cæruleis. Cichorei similibus, semine parvo, oblongoq;. Unica nititur radice, ipsaq; villosa, quin & ori erratica gratior. At intubus minor, folia gerit alterius longiora, angustiora, humi accubantia: caulibus est tenuioribus: radice verò, floribus & semine majori per omnia similibus, nihilq; differt suis in facultatibus à majore.* [*Quinetiam sylvestris duæ species, quarum alteram Scariolam minorem sive Cichorium sativum: alteram quidem sylvestre Cichorium & picrin ab amaritudine vocant. Sativa folius exit latioribus sylvestri, minori sativoq; Intubo minoribus, angustioribus tamen atq; brevioribus, minusq; per ambitum laciniatis, sed caule & flore similibus. Radicem habet pedali longitudine, albà intus pulpa, teneram & subamaram. Seritur passim in hortis. Sylvestris verò Intubus quæ sponte provenit* [*in agris incultis, in pratis, & secus itinera*] *passim ferme viresçit, folius in ambitu longè magis laciniatis, sonchi asperæ modo incisis, & in summitate sagittæ instar acuminatis: rubea per medium excurrente costa, amaro sapore: caulis est illi durus atq; lignosus, flores a cæteris generibus haud absimiles, quemadmodum & semen. Radice nititur domesticæ duriore, ainarioreq;. Tiresia cæciores sunt, qui Hieracium, & sylvestrem lactucam, Intubum sylvestrem faciunt.*] *Sunt qui pro certo habeant, Scariolam à domestica latifolia Seride nihil differre, quod ita esse comprobet Serapionis scriptura. Alii Scariolam vocant alteram domesticæ speciem, quæ angustiore est folio, & gustu amarior. Sed animadvertendum est, Scariolam in Serapione, Serapionis non esse, sed interpretis, cui nulla, mea quidem sententia, in hoc fuerit adhibenda fides. Quippe cùm sciverit is Scariolam corrupta à barbaris voce, nil aliud significare, quàm Seriolam, Serim; non aliud esse Græcis, quàm Latinis Intybum, hujus genus latifolium (perperàm tamen) Scariolam appellavit. Qua in re eorum equidem sententiam magis laudaverim, qui angustifoliam Serim, quòd latifolia sit minor, Scariolam, seu potius Seriolam, ac si parvam Serim dixeris, vocant: tametsi in sylvestrium quoq; genere, ea etiam Seriola dici possit, quæ passim in hortis colitur, quòd domesticæ Seriolæ non longè sit absimilis. Omnes itaq; in Italia vulgaris sunt notitiæ, quòd nostratibus mensis frequentissimè in acetariis apponantur. Quamobrem olitores has hyeme terra & sabulo in hortis obruunt, quoniam hoc artificio mirum in modum albescunt, & tenerrima evadunt, & in totam asservantur hyemem, artem hanc à natura edocti, quod viderint sæpius in campestribus Cichorium aquarum inundationibus terra, vel arena obrutum & tenerrimum, & candidissimum reddi, exuta omni ex parte amaritudine. Est quoque tertium* INTYBI HORTENSIS *genus, amplo, foliosoq; cespite proveniens, foliis magnis, sed ubiq; in ambitu crispis ac fimbriatis, caule cæteris majore, crassiore tenerioreq;, in acetariis expetitum: reliqua cum cæteris paria sunt. Seritur in hortis ab olitoribus, quòd admodum in acetariis in cœnis placeat. Verùm quamvis asserat Dioscorides sylvestrem In-*

Seridis sive Intybi consid.

Dioscorides locus restituitur.

Scariolæ quæ sit.

Intubi crispæ mentio.

III. INTUBUS CRISPA. IV. CICHORIUM DOMESTICUM.

V. CICHORIUM SYLVESTRE.

VII. DENS LEONIS.

VIII. CICHORIUM CONstantinop.

Aphaca intubi sylvestris species.

Dens Leonis seu Ambubeja.

Ambubejæ vires Matt.

Seplasiariorum negligẽtia Hieracium pro Endivia fumentium.

tybum, quemadmodum & sativum duorum tantùm esse generum, Chondrillam tamen, cujus historiam ipse sub duplici specie sequenti capite describit, inter Cichorij genera esse reponendam, nemo est qui ambigat. Quemadmodum & tertiam illam, quæ Theophrasto lib. 7. cap. 11. de plantarum historia Aphaca vocatur. Hæc enim illi ingustabilis, & amara est: festinanter hæc floret, sed celeriter flos senescit, atq; in pappos evanescit: tum alius iterum provenit, atq; iterum alius, idq; tota hyeme, vereq; toto usq; ad æstatem factitatur. Flos melini speciem gerit: hæc ille. Huic per omnia in universum respondet, quæ nonnullis DENS LEONIS, *aliis Dens caninus, quibusdam Caput monachi, aliquibus Rostrum porcinum, plerisq; verò Ambubeja vocatur. Tametsi Plinio Cichorium ipsum propriè Ambigua, vel Ambubeja dicatur. E terra prodit hæc herba, in ipso statim veris initio, foliis cichoraceis, frequenter laciniatis, in sagittæ modum desinentibus, humiq; accubantibus: caule palmari, rotundo, glabro, subrubente, intus concavo, lacteo succo prægnante. Flore luteo, folioso, quo decidente subcrescit papposum caput, & admirabile naturæ ludentis opus, quod tandem spirante vento efflatur in auras. Radicem habet Cichorio proximam, lacteo succo plenam, sed longè amariorem. Provenit in hortis, in campis, prope sepes & in ruinosis ædificiorum muris, quin etiam in vineis, pratis & viridariis: adstringit, roborat atq; abstergit, magis quàm utrumque Cichorium. Cocta stomachum dissolutum adstringit, cruda verò alvum sistit: eadem dysentericis auxiliatur, sed magis cum lente decocta; succus potus prodest quibus genitura effluit. In aceto decocta urinæ tormina discutit. Universæ plantæ decoctum potum auxiliatur regio morbo laborantibus. Tradunt Magi succo totius cum oleo perunctis favorem conciliari, eosq; facilius impetrare quæ volunt. Sed profectò maxima est seplasiariorum multorum negligentia, atq; ignavia, qui cum in hortis numerosissimum, præstantissimumq; habeant Intybum, & in campestribus Cichorium ubiq; frequentissimum, harum plantarum loco modò hieracium, modò sylvestrem lactucam suo lacte refertam subjiciunt, atq; ex ijs aquam quam nomen de Endivia mentiri faciunt, suis plumbeis eliciunt organis, quod maximè detestandum est: nam etsi hieracio sylvestriquè lactucæ vis frigida insit, tamen præterquàm quòd nullam cum jecinore habeant convenientiam, lac, quo eo potissimùm tempore turgent, quibusdam suis partibus calorificum adeò est, ut linguam*

IX. ZACINTHA, SIVE CICH. verruc.

CYANUS MINOR.

X. CYANUS MAJOR.

linguam exurat, ac vellicet: quibusdam verò adeò somnificum, ut non desint, teste infra Dioscoride, qui illud meconio permisceant. Est & alia Cichoracei generis planta, quam quidam Zacintham vocavere nobis autem ab effectu CICHORIUM VERRUCARIUM *appellare libuit. Radice hæc nititur rapunculi figura, subnigricanti colore, adnatis circumquaq; capillaceis fibris. Folia habet Cichorij, verùm paulo asperiora ac minus laciniata. Caules edit cubitales, & quandoq; majores, tenues, asperiusculosq;, in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cichoracea specie, quibus flaccescentibus semen remanet subnigrum, capituli instar, circumquaque secundum longitudinem secti striativè, melopeponis modo. Provenit in campestribus, & à nonnullis quoq; seritur in hortis & fictilibus, in medicum usum. Mira hujus plantæ facultas est ad tollendas verrucas. Siquidem scimus nos nonnullos quorum manus verrucis admodum numerosis scatebant, sanatos esse, devoratis in acetario semel tantùm hujusce Cichoraceæ plantæ foliis. Idem præstat ejus semen, tribus diebus drachmæ pondere à cœna devoratum, dum se cubitum recipiunt verrucosi. Hoc velim acceptum referant rei plantariæ studiosi Francisco Calzolario Pharmacopæo Veronensi, qui plantam ad me unà cum facultatibus misit. Cæterùm aliud* CICHORII *genus,* CONSTANTINOPOLI *allatum, misit ad me Vienna, Clariss. Augerius de Busbecke Flander: Folia per omnia cichorio sylvestri similia sunt: caules edit glabros, tenues, in quorum summitate flos emicat aureus, numerosis foliis stipatus, qui tandem in pappos evanescit, radicibus numerosis Asphodeli modo dependentibus, siliquarum ferè raphani figura. Cujus imaginem, ob rei novitatem, hìc appingi curavimus. Nascitur, ut audio, in pratis & herbosis locis. Etsi hactenus hujusce plantæ facultates nemo mihi aperuit, crediderim tamen à cæteris Cichoraceis, suis in facultatibus ipsam minime dissentire. Sunt præterea qui Intybaceo generi herbã adscribant, quæ à flore cyaneo* CYANUS *Plinio dicitur aliquibus verò vulgò Battisecula, vel Battisuocere, nobis autem fior Campese. quòd in campis inter segetes. Majo & Junio mensibus numerosus proveniat, expetitur hìc maximè rusticanus puellis, suus contexendis coronis, quibus per æstatem ca-*

Cichorij verrucarij mẽtio & vires.

Verrucariæ facultas.

Cichor. Constantinop.

Cyan mentio ex Plin.

*CYANUS MINOR FLORE multiplici. *

Cyanus duplex.

Cyani utriusq; vires Matthiolo.

Intybi & Cichorii vires ex Galeno.

put & tempora cingunt. Sed quibus nōtis, quibuve rationibus inter Intybacea annumerari pōßit, quid dicam, non habeo. Duum est generum majus, & minus. Hoc frequentius in campis habetur, folio longo, piloso, albicante, barbulis quibusdam dissecto. Caules edit plures, bicubitales, lanuginososq;, at q; foliis minoribus refertos, floribus in cacumine cæruleis, in ambitu crenatis, squarroso è calyce prodeuntib. Radice nititur unica, sed fibrosa. Majus latioribus provenit foliis, albioribus, pilosioribus, & nulla in parte divisis, ut in lychnide. Vegetiores quoq; habet caules, albicantioresq;, breviores tamen & flores longè majores & patentiores quàm minor. Florum color cyaneus caruleusve spectatur, folioſus, & in crista modum extremis oris laciniatus, calyculis, è quibus prodit squamosis ac subasperis. Nascitur in montibus frequentius, quàm in campestribus. Hujusce vim nullus antiquorum, quod sciverim, scriptis mandavit: quanquam Placentinus, quòd affirmaverint aliqui cyanum pestilentibus morbis propria dote adversari, suo de Cichorea serapio, quod ad Pestilentes febres maximè commendavit, Cyanum etiam inseruit. Majoris pulvis datur utiliter ab alto devolutis & sanguinem rejicientibus, ex aqua plantaginis, aut portulacæ, aut majoris symphyti, aut equiseti: succus illitus recentia vulnera glutinat, & oris ulcera sanat. Minor ea omnia præstare potest etiam valentius, quæ de majore dicta sunt: peculiariter tamen hujusce folia, sive semen, ex vino decocta, & hausta, auxiliantur à Scorpione, phalangioq; ictis: quin etiam omnibus venenis resistunt. Præstat quoq; tota planta ad pestilentiales & perniciabiles febres. Succus illitus oculorum inflammationes tollit. Intybi & Cichorii vires recensuit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Intybus olus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida, hoc est amaram, quidam nuncupant, quidam verò Cichorium appellant. Est autem ea siccæ frigidæq; temperaturæ, utrumq; secundo excessu. Porrò domestica magis etiam quàm agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit: verùm utraq; adstringentis qualitatis est particeps, velut & chondrilla: nam & ipsa est seridis, seu intybi species. Et libro 8. de compositione medicamentorum secundum locos: Cichorium, inquit, & Seris cibarii generis existunt: apud nos namq; rurales ambo hæc edunt & cruda, & cocta. Facultas horum olerum subfrigida est & subamara, ac moderatè adstringens: & propter has qualitates, optima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt. Ultra hoc enim, quod moderatè refrigerant, amplius & robur visceri addunt per adstrictoriam facultatem: insuperq; commissuras osculorum venarum in sima visceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergent. Neq; verò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodùm quæ frigidam humiditatem absq; adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Juvare etiam viscus talium olerum substantia potest, etiam si citra seroſorum, aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cujuscunq; complexu: ex mistura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam si siccatu tusa, quis potioni inspergat, itidem juvant. Quin & decoctorum decoctum potatum multum commodi affert. Si verò non calida aliqua intemperies infestet, aut si obturatio quædam sit circa viscus, magnopere auxiliantur ex vino albo tenui potata, cum his quæ urinam ciunt. Utilis autem non solùm succus ipsorum est tum recens, tum exiccatus, sed & ipsa olera exiccata, tusaq;, ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Cichorium domesticum, eadem omnia potest, quæ domestica intubus, ea tamen siccior est, & magis extergens. Sylvestre iisdem pollet viribus, quibus cætera genera pollere diximus. Verùm cùm plus amaritudinis habeat, magis quoq; abstergit.

Nomina. *Planta, quæ σέρις Græcis. Intybus sativus Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Aundebe, seu Endeba, Italis Endivia: Germanis* Endivien: *Hispanis Endivia: Gallis Endivie. Intubus minor, Græcis Σέρις μικρὰ: Italis Endivia minore: Officinis Scariola domestica. Intubus crispa, Italis, Endivia Crespa. Quæ verò Σέρις ἀγρία ἥμερος Græcis, Intubus sylvestris & Cichorium domesticum Latinè: Hetruscis, Torna sole: Italis cæteris, Cichoria domestica: Germanis* Wegweis & Wegwurtz: *Hispanis Almerones & Cichoria: Gallis Cichoree. Officinis, Scariola minor. Sylvestris intubus, Græcis Κιχώριον ἀγρία: Italis Cichoria salvatica: Germanis* Wild Wegwurtz. *Dens leonis, Græcis præsertimq; Theophrasto Ἀφάκη: Italis Dente di Cane & Piscia al letto: Germanis* Pfaffenblat & Münchskopff: *Officinis, Taraxecon, & caput monachi, ac nonnullis rostrum porcinum & Ambubeia. Cyanus major, Græcis Κύανος: Italis, fior Campese, fior Alisо, & Battisuocera: Germanis* Kornblum: *Officinis Batisecula.*

I. Endivia vulgaris latifolia. C.B. Serii domestica latifolia Dioscoridis: Intubum & Seris hyberna Plinii: an Hypochœris apud Theophrastum, quam vocem Gaza Porcelliam reddidit. Intubus major, Matt. Intybum sativum latifolium, Fuch. Dod. gal. Lob. ob. Lugd. Intybum sativum, Cord. in Dioſc. Dod. fol. Intybum latifolium Italicum, Cichorium sativum, Endivia, Seris. Gesh. hor. Intybus hortensis, Lac. Intybus sativa major, Cast. Tab. cui & Cichorium domesticum. Seris sive intybum sativum latifolium. Endivia & Scariola, Lob. icon. Endivia vulgo Cæs. Endivia hortensis. Cam. floribus est cæruleis, rarius candidis. II. Endivia angustifolia C.B. Intub. minor Matth. Intybum sativum angustifolium, Fuch. Dod. gal. Lugd. qui iconem habet & Matthioli & Fuchsii. Intybus hortensis alter, Lacu. Intybum angustifolium quod Scariola aliquibus. Gesh. hor. Intybum minus album. Tab. Cichor. sativum, Cord. hist. Cichorium angustifolium. Lonic. floribus est cœruleis, aliquando albis. III. Endivia crispa. C.B. Intubus crispa Matth. Tab. Intubum crispum, Lacu. Endivia Romana crispa, Cam. IV. Cichor. sativum C.B. Lob. icon. Tab.

Tab. Cichoria sativa, Trag. Cichor. domesticum, Matth. Cast. Cichor. sativum latifolium, Lon. Cichor. hedipnois Lac. Cichor. latioris folii, Dod. fol. Seris sativa, Lob. ob. Intubū sylvestre latifolium, Lug. Flore albo & cœruleo variat. V. Cichor. officinarum seu Picris, ob insignem amaritudinem. C. B. Solsequium Brunf. & Cichorea. Cichorea cœrulea, Trag. Cichorium sylvestre, Matth. Cast. Dod. fol. Cichorium agreste, Lonic. Cichorium Lacu. Cord. hist. Tab. cui & Intybus erratica. Cicorium, Cæsalp. Intybum sylvestre, Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioſc. cui & Ambubeja officinarum. Intybum agreste, Ges. hor. Intubum sylvestre angustifolium, Lugd. cui & Hypochœris Dalechampii, duas habet icones. Seris sylvestris, Lob. ob. Seris piris, Sylvestre cichorium, Lob. icon. Flore est cœruleo, candido, roseo: aliquando ipsius caulis quatuor digitorum latus est, quod etiam in Anchusa, Echio & Beta obsservavimus. VI. Cichorium
10 SPINOSUM, planta est sesquipalmum non superans: ex radice enim oblonga, albida, mediocriter crassa caulem emittit durum, lignosum, qui mox in multos ramos latè se diffundentes, virides, striatos brachiatur, qui omnes in oblongas quasi spinas seu cornua finiunt: folia plura circa radicem per terram spargantur, eleganter virentia, & Cichorii vulgaris modo in plures lacinias, sed subrotundas divisa, in caulibus verò rara obsservantur, eaq; oblonga, angusta, nec laciniata, quæ amara quidem sunt, sed non lacteſcunt, & citò etiam pereunt, etiam reliquis plantæ partibus eleganter virentibus. Flores plures sparsim proveniunt in ramorum maximè alis, foliolis herbaceis sustentati, qui vulgaribus forma similes, sed longè minores, cœrulei coloris, ex senis septenisve laciniatis foliis compositi, in quorum medio apices aliquot obsservantur: his succedit semen, vulgari simile, similique tecæ inclusum. Julio & Augusto floret. Hoc Chondrillæ spinosæ primum, dein Cichorii spinosi nomine Doctor Doldius Noriberga misit: verùm in horto D. Zuingeri hoc anno legimus, & cùm hactenus à nemine fuerit descripta, ejus iconem etiam, ut Dominus Saltzmannus Medicinæ Candidatus eleganter expressit, addere placuit. VII. Dens Leonis latiore folio. C. B. Dens leonis, Brunf. Matth. Dod. fol. Taber. cui & Rostrum porcinum. Dens Leonis vulgi: officinis Taraxacon, Corona & Caput monachi, Lob. Hieracium majus, Trago. Hieracium parvum, Cord. in Dioſc. Hieracium minus, Ges. hor. Hedypnois major, Fuchs. Hedypnois Dalechampii, Lug. Chondrilla altera, Dod. gal. Chondrilla Galeni, Anguill. Taraxacon minus, Lonic. Aphaca, Cæs. Habetur major, media & minor. VIII. Dens Leonis bulbosus C. B. Cichorium Constantinopolitanum, Matth. Cast. Lugd. Dens Leonis Monspelienſium, Lob. ob. Dod. fol. Dens leonis altera, Tab. Chondrilla altera Dioſcoridis, Lob. ico. IX. Chondrilla verrucaria C. B. Zacintha sive Cichorium verrucarium Matth. Cast. Lug. Cichorium verrucarium Matth. Ital. Cam. Verrucaria, Seridis species, Ges. hor. Chondrillæ species in ruderibus, Cæsalp. X. Cyanus montanus latifolius, vel Verbascul um Cyanoides C. B. Verbascul um, Trago. Cyanus major, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. Cast. Lugd. Came. Cyanus flore grandi, Cæsalp. Cyanus sylvestris, Lonic. Cyanus montanus, Ges. hor. (cui & sylvaticus) Tab. Flore est cœruleo, aliquando umbilico purpureo: rarius flore albo invenias. XI. Cyanus segetum cœruleus. C. B. Lychnis agria & flos frumenti, Brunf. Leucoion cœruleum Dioſcoridis, Hermolao: Baptisecula,
50 Trago, Cyanus minor, Matth. Cast. Lugd. Cam. Cyanus, Fuchs. Dod. gal. Lonic. Cæsalp. Cyanus sylvestris, Fuchs. icon. Cyanus vulgaris, Lob. Cyanus flos, Dod. fol. Cyanus cœruleus arvensis, Tab. Thal. Papaver heracleum Dioſcoridis & Theophrasti, Columnæ. Flos communiter cœruleus, rariùs albus: si verò in hortos transferatur & colatur, non solùm erit cœruleus, sed purpureus, remisso vel intenso colore, violaceus item & varius: & rursus flos simplex vel plenus.

20

30

40

* CICHORIVM SPINOSVM. *

χονδρίλλη.

CHONDRILLA. CAP. CXXVI.

CHondrilla, quam aliqui cichorion, alii Serin appellant, caulem, flores & folia habet cichorio similia: qua ex causa nonnulli sylvestris intybi speciem esse pronunciarunt, verùm tenuior tota est. In cujus ramulis, gummi mastiches simillimum, magnitudine fabæ inveniri solet: quod cum myrrha tritum &
60 linteo appositum, instar olivæ, fœminarum menses trahit. Tusa cum radicibus herba, adjecto melle, dividitur in pastillos: qui nitro admisti vitiligines emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, si intincta succo acus, pilis admoveatur: contra viperas in vino pota proficit. Succus decoctæ in vino, aut per sese potus, alvum sistit. Aliud habetur Chondrillæ genus, folium ferens oblongum, circumrosum, humi sparsum: caulem succo madentem lacteo: radice tenui *a* rotunda, lævi, vegeta, flavescente, succosa. Cujus & caulis, & folia concoquendi vim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Nascitur in lætis & cultis.

a Ori. ἐπ' ἄκρῳ κόρυφὴν ἔχουσα. i. in summo verticem habens.

NImirum sylvestru Cichorii species Chondrilla est: gracilioribus tamen foliis, caule, floribus ac semine. Frequentissima hæc non modò in Hetruria, sed etiam in universa Italia incultis locis, scrobium aggeribus & secus vias atq; etiam in pratis

Chondrillæ utriusque consideratio.

I. CHONDRILLA.

II. CHONDRILLA.

in pratis virescere, ac suo tempore florescere conspicitur: quæ radice nititur Cichorio breviore, & lacteo succo prægnante: nec minus etiam, quàm cichorium in acetariis recipitur, quamvis amarior sit. Visitur & alterum genus huic non longè dissimile, foliis tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem desinentibus. Hæc a lactis ubertate, quo in omni parte, præsertimq; radice redundat, à nostris vulgò Lattaiuola vocatur Rura eam suis acetariis pro cichorio indifferenter admiscent. Chondrillæ vires scripsit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, ubi simul de intybo & cichorio

Chondrillæ vires ex Gal.

I. CVCVRBITA OBLONGA.

Nomina.

differuit, nihilq; ei peculiare reddidit, præterquàm quòd intybi sit species. Veruntamen libro 2. de facultatibus alimentorum non sanè intybo, nec cichorio, sed lactucæ Chondrillam similem facit. Huic nomen Græcum χονδρίλλη: Latinum pariter & Italicum, Chondrilla, & Terracrepola: Arabicum Candarel. Cadaron seu Amiron: Hispanicum Lettugas & Lechugas dentre los planos: Gallicum Lettron.

Chondrilla, quibusdam propter formam, feridis agrestis species, an fortè apud Theophrastum 7. hist. 9. & 11. ἀπάτη, Fraus ut Gaza vertit. I. Chondrilla prior, Matth. Cast. Lugd. Chondrilla altera, Lacu. II. Chondrylla cœrulea latifolia C.B. Chondrilla secunda, Matth. Cast. Condrilla prima, Lacu. Chondrylla latifolia cœrulea, Tabernæmontano.

κολόκυνθα, CVCVRBITA. CAP. CXXVII.

CUcurbita esui apta. Cruda, trita illitu tumores & abscessus mitigat. Ramenta ejus infantibus, contra capitis ardorem, quam syriasin vocant, in syncipite illinuntur; oculorum inflammationes, podagrasque refrigerant. Succus è ramentis tusis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardenti febre illitu adjuvat. Totius fervefactæ & expressæ succus, cum melle exiguo & nitro potus, alvum leniter resolvit. Vinum in cucurbitam recentem excavatam, infusum, si mistum sub divo reneatur, porum alvum lævigabit.

Cucurbitæ consideratio. & generatio.

CUcurbita sativa, quæ per æstatem in cibum frequentissimè vario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe

II. CVCVRBITA LAGENARIA.

III. CVCVRBITA MAJOR SESSILIS.

IV. CVCVRBITA INDICA.

nempe longa, rotunda & sessilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se forma dissimiles habeantur, non tamen propterea viribus & natura sibi invicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert lib. 19. cap. 5.) forma varia in cucurbitis arte, & mangonio fieri facilè potest. Nam semina: quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas supradictis, quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas, breviores ac sessiles, aptissimas quidem ad recipiendum tùm vinum, tùm oleum, tum alios quoslibet liquores, urceorum, & cadorum vicè. Si verò cordi sit, ut fiant corpore vastiores, de media cucurbitæ parte semen inverso seratur cacumine. Sed diligenter custodiendum est, ne eo mulieres accedant: namq; earum contactu facilè elanguescunt incrementa virentium: tantoq; magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant fœtus. Quæ autem ad semina servantur, è primo seligantur proventu, pendeantq; in sua vite ad hyemem usq;: deinde sublatæ insolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus siccescant: aliter facilè earum semina, ascita putredine, depereunt. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens vasculum aqua subyciatur, à quinq; vel sex digitorum intervallo, ante posterum diem adrepentes cognoscentur descendisse. Sine semine nascentur, si per triduum antea, spargenda semina oleo sesamino macerentur. Hederaceis viresçit cucurbita foliis, sed amplis admodum & subcandicantibus: flagellis sarmentosis, angulosis & humirepentibus. Verùm ubi adminiculum nacta fuerit, illud facile comprehendit claviculis: quibus arbores & pergulas scandit, iisq; sese implicat. Flores illi albi grandioresq;, & in stella ferè modum divisi, verùm perpauci frugiferi. Noscuntur hi facile, conceptu sub ipsis extuberante. Fructus edit magnos, qui quidem in uno genere longi, in altero rotundi, & in altero sessiles visuntur: verum omnes in magnam extuberant molem. Seruntur passim in hortis, & circa sepimenta. Sunt & alia Cucurbitarum varia genera Italiæ peregrina, quæ diu per hyemem recentes asservari possunt. Ferunt has ab occidentalibus Indiis in Italiam venisse: unde Indicæ à pluribus vocitantur. Sed jam diu Italico solo proveniunt. Harum varia habentur genera, magnitudine, facie & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, imò maximæ, ventricosæq;, aliæ parvæ, aliæ mediocres, & aliæ oblongæ, aliæ rotundæ, vario colore, quæ quidem omnibus notiores sunt, quàm à me describi debeant. Crescunt foliis nostratibus longè majoribus.

Cucurbitæ historia.

Cucurbitæ Indicæ mentio.

majoribus, firmioribusq; asperis & rigenti pediculo adnexis, vitigineafacie. Sarmenta illi crassa, angulosa, aspera hirsutaq;. Ea humi repunt, longo admodum tractu, atq; etiam scandunt, & pergulas & attegias opacant. Flores magni, lilii ferè effigie, aureo colore. Fructus decerpuntur Autumno, & asservantur hyeme tota in culinis. Semen in ventre condunt magnum, amygdalini nuclei figura, in quo nucleus concluditur dulcis & suavis. Sapor iis subdulcis, non ut nostratibus usq; adeò insipidus: verùm gustui insuaves sunt, nisi præcipuis condimentis saturentur. Vulgarium cucurbitarum folia recentia jumentis illita assrictaq; muscas abigunt. Eadem mammis puerperarum adhibita, lac siccant. Oleum quod è cucurbitarum floribus paratur, iis in eo diutius insolatis, renum calores inunctum extinguit, & capitis dolorem ex calida causa ortum ducentem & præsertim febrientibus. Aridæ cinis ambusta, & pudendorum ulcera sanat. Estur passim æstate in cibis cum jusculis elixa, tum quoq; in oleo aut butyro frixa, farina prius circumlita & acerbæ uvæ succo aspersa. Cucurbitæ facultates scriptas reliquit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum his verbis: Cucurbita humidæ frigidæq; temperaturæ est, utraq; qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum ejus succus ad aurium dolores cum phlegmone junctos, cum rosaceo utentibus utilis est. Sic tota quoq; illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta autem humida est, & sitim propellens. Et libro 2. de alimentorum facultatibus: Cucurbita, inquit, cruda cibo insuavis est, stomacho perniciosa, & concoctu planè inexpugnabilis: adeò ut si quis alterius cibi inopia ingerere eam compellatur, ceu quidam jam ausus est, pondus cum algore ventriculo incumbere sit sensurus, stomachumq; evertet, & ad vomitum concitabit, quo solo ab urgentibus symptomatibus poterit vindicari. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibus complura, aut mox quam elixata est, aut frictam in sartagine, aut assam omnes homines esse consueverunt. Cucurbita verò, de qua dicere cœpimus, elixa nullam evidentem saporis qualitatem habet: nisi quis eum quoq; saporem nominare velit, qui neq; acris neq; salsus est, nec acerbus, nec amarus, nec id genus quippiam manifestè repræsentat, veluti nec ipsa aqua. At hujusmodi cuncta communi nomine omnes ἄποια, id est, qualitatis expertia vocitare solent (Latini fatua aut insipida dicunt) quoquo modo nos quoq; clarioris doctrinæ gratia appellabimus. Talis ergo cùm sit cucurbita, non immeritò varios apparandi modos admittit, utpote quæ in medio omnis excessus constituta est, ob idq; ad quemvis excessum ex æquo duci potest. Proinde cucurbita, quantum in se est, humidum frigidumq; corpori alimentum præbet, omnium humidorum ciborum ratione: qui scilicet citra adstrictionem tales sunt. Nec sanè infeliciter concoquitur modò non antevertat corruptio. Nam ea illi solet nonnunquam accidere, cùm aut vitiosè fuerit præparata, aut pravos humores in ventriculo acervatos offenderit. Est aliquando ob nimiam in eo moram: quod aliis quoq; omnibus fugacibus quæ humido sunt temperamento evenire solet. Nam in ventriculo corrumpuntur & ipsi, ni celeri descensu id mali effugiant. Quemadmodum ergo cucurbita pura, & ut in seipsa est, succum in totum corpus alendi gratia digestum, expertem qualitatis gustabilis obtinet: ita cùm alicui vehementem habenti facultatem fuerit juncta, facilè illi adsimilatur: ut si cum sinapi sumatur, succus ex utroq; in membra diffusus, acris efficietur cum manifesta caliditate. Eadem ratione si cum salso quopiam esitetur, ceu nonnulli in patinis cum salsamento instruunt, salsum in corpore humorem generabit. Est porrò sic apparata cibus longè suavissimus, si salsamentum ex ponticis illis fuerit, quæ μύλλα appellantur. Quòd si cum malis cotoneis elixa, decenterq; condita fuerit, succum austerum in distributione habebit præpollentem. Assa autem, vel in sartagine frixa, ut propriæ permaltum humiditatis deponit, ita reliqua ejus pars nullam sibi valentem vim adsciscit, ati nec cum in jure simplici paratur. Cæterùm ob aqueam qualitatem sibi innatam, non imeritò origano jungi gaudet. Quæcunq; enim talia sunt, acribus aut acidis, austerisve aut salsis permiscere saporibus postulant, si quis & cum voluptate ea sumere, & nauseam cupiat evitare. Cucurbitæ Indicæ cùm subdulci sint sapore, crediderim primo excessu refrigerare, & humectare secundo. Cucurbita Latinis dicta, Græcis πολόπωνα ἐδώδιμος, appellatur: Arabibus Haraba, Heara seu Carba: Italis Zucca: Germanis Kürbs; Hispanis Calabazza: Gallis Courge, ourle sive Causse. Cucurbita Indica, Italis Zucche Indiane, oltramarine.

Cucurbitæ vires Matth.

Cucurbitæ facult. ex Gal.

Nomina.

Cucurbita è concurvatu dicta, quòd facilè, si quid obstiterit, quò minus extendatur, incurvescat. I. Cucurbita oblonga flore albo folio molli. C. B. Cucurbita fructu longo, Trag. Cucurbita oblonga, Fuch. Cucurbitá anguina & oblonga, Dod. gal. Cucurbita longo fructu, Cord. in Dioscor. Cucurbita cameraria, Cord. in hist. Cucurbita sive Zuccha omnium maxima anguina, Lob. Cucurbita longior, Dod. fol. Cucurbita longa, Tab. Cast. Cam. Cucurbita cameraria longa Lugd. Cucurbita sativa longa, Cæs. II. Cucurbita lagenaria flore albo, folio molli C. B. Cucurbita, Brunf. Cucurbita minor, Fuch. Dod. gal. Cucurbita plebeia, Cord. hist. Cucurbita lagenaria, Lob. Cast. Cucurbita lagenaria minor, Tab. Cucurbita prior, Dod. fol. Cucurbita cameraria minor, Lugd. III. Cucurbita major sessilis flore albo C. B. Cucurbita cujus fructus in orbem collectus intumescit, Trag. Cucurbita major, Fuch. Cucurbita cameraria major Dod. Gal. Lugd. Cucurbita lato & sessili fructu. Cord. in Dioscor. Cucurbita latior, Dod. fol. Zuccha major rotunda, Cord. hist. Cucurbita rotunda, Cast. Cæsalp. Cucurbita lagenaria major, Tab. Matthiolus una figura omnes expressit, Cucurbitę titulo, in longam, rotundam & sessilem distinguens, quem secutus est Lacuna & Cast. IV. Cucurbita major rotunda, flore luteo, folioq; aspero. C. B. Cucurbita Indica, Matt. Cast. Tab. Cucurbita, Zucca marina Italis, Gesn. hor. Cucurbita rotunda, Cæsal. Cucurbita Indica rotunda. Lugd. Cucumis seu Zucco marinus, Trag. Cucumer marinus, Fuchs. Lon. Pepones rotundi, Dod. gal. Pepo rotundus minor, Dod. fol. Varia hujus sunt genera, quæ magnitudine variant, earum namq; quoddam genus, quod vix utrisq; ulnis complecti licet: colore etiam differunt, sunt croceo, luteo, citrino.

Σίκυος ἥμερος. CUCUMER SATIVUS. CAP. CXXVIII.

SAtivus Cucumis alvo & stomacho perquam utilis habetur: refrigerat, qui corruptionem non sentit: vesicæ prodest: olfactu revocat, quos animus liquerit. Semen modicè urinam movet: cum lacte aut passo vesicæ exulcerationibus subvenit. Illita cum vino folia, morsus canum sanant: & epinyctidas, cum melle. Peponis caro in cibis urinam cit: inflammationes oculorum illita sedat. Ramenta ejus contra adustionem infantium, quam syriasin vocant, syncipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones avertunt. Succus cum semine, adjecta farina siccatus in sole cogitur in smegmata, quæ faciem repurgant & nitorem afferunt. Radix sicca & ex hydromelite pota, drachmæ pondere, vomitionem movet. Si quisquam moderatè secundum cœnam vomere cupiat, geminis obolis sit contentus. Sanat quoq; illita cum melle, ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant.

I. CUCU-

I. CVCVMERES. II. CVCVMERES LONGI.

QUanquam Græci (ut Galenus est auctor lib.2. de alimentorum facultatibus) omnia tam Cucumerum quàm Melopeponum genera Pepona nominant, peculiariter tamen σίκυος nomine, quo præsens caput inscribitur à Dioscoride & Galeno 2. libro de alimentorum facultatibus, statim post Pepones & Melopepones, id tantùm omnes ferè comprehendi volunt, quod Latinis Cucumis appellatur. Verùm non ob id planè decerni potest, an hic reddat Dioscorides nostratis Hetrusci Cucumeris vires, qui aliis Italiæ populis Anguria vulgò nuncupatur, an alterius, qui propriè Insubribus, & Venetu Cucumis dicitur, Hetruscis verò Citrulus, omnibus notissimus. Planta est sarmentosa, humi repens, foliis vitigineis, asperis scabrisq; flagellis pariter scabris atq; rigentibus: flores edit melinos, fructu sub ipsis extuberante, qui tandem in longum protensus citrei mali modo viridi primum sit colore, & dum maturescit, flavo cortice verrucis scatente: seritur passim ab olitoribus in hortis. Siquidem non ex Dioscoride modò, sed nec ex aliis veteribus hactenus quenquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè σίκυος appellatus, notis ullis repræsentet. Sed quòd Græci σίκυος vocabulo nostratem Citrulum & Insubrium Cucumerem significent, facilè conijci potest ex ipso Dioscoride: quippe qui lib.4. Cucumerem sylvestrem asserat fructu solo, quem oblongus glandibus non dissimilem parit, à sativo dissidere, cùm aliàs folijs, floribus, ac sarmentis sativum prorsus referat. Verùm cùm huic ille per omnia respondeat, quem nos Citrulum, alii verò Cucumerem dicunt, non possum non liberè pronunciare, Dioscoridem hic Citruli nobis vocati, non autem Anguriæ vires descripsisse. Quamobrem hac in historia apertè hallucinari Brasavolum putamus, quòd procul dubio existimaverit, veteres Græcos, præsertimq; Dioscoridem, σίκυος appellatione Anguriam, vel Hetruscorum Cucumim repræsentasse. Quandoquidem assignatis jam rationibus accedit & Plinii auctoritas, qui lib.19. cap.5. Cucumeres, ait, in Italia virides, & quàm minimi: in provincijs quàm maximi & citrini aut nigri. Placent copiosissimi Aphricæ, grandissimi Mœsiæ. Vivunt hausti in stomacho in posterum diem. Quod proprium est citruli nobis vocati, non autem anguriæ vulgo Insubribus appellatæ. Anguriæ enim in Italia in magnam extuberant molem: & cum aqueæ sint substantiæ ac prædulces, quæ maturitatem sensere, ingestæ facilè à ventriculo labuntur, quod nostratibus citrulis, & Insubrium cucumeribus non evenit. Nam cum glutinoso, frigidoq; succo referti sint, ob idq; concoctu perquam contumaces habeantur, non nisi post longum tempus à ventriculo descendunt. Ad hæc (ut citato loco subdit Plinius) Cucumeres, in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Atq; iidem in tantum odere oleum, ut si è vite pendentibus vas olei subjiciatur, adeò refugiunt, ut in hamum curventur: quod anguriis, quæ sphæricam formam referunt, minimè evenire posse comperio. Videmus præterea Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas conjectos mira longitudine crevisse. Equorum semine qui postmodum orti sunt, eandem retinuerunt formam, adeò ut in vite pendentes anguium modo contorti viderentur. Non enim differunt tota sua facie altero nisi in fructu, qui longus est, & serpentis modo curvus, striis per longitudinem protensis. Seruntur in hortis & præsertim in Apulia. Servantur Cucumeres, (ut Plinius auctor est) usq; ad alios penè proventus: & id quidem non solùm muria fit, sed & scrobe opaco in loco arena substrato, fœnoq; sicco operto, ac deinde terra obruto: ita enim virides servari tradunt. Hyemem odere omnes, & frigora: die sexto vel septimo a satione prodeunt. Tenerrimi autem ac jucundissimi fient, si semen ante sationem lacte fuerit maceratum. Qui verò præcoces habere volunt, confecta bruma stercoratam terrã in cophinis habeant, ibiq; semen condant, & modicum præbeãt humorem: deinde cùm enata semina fuerint tepidis dieb. & insolatis, juxta ædificia sub dio ponãt, & omnia à vento protegãt Cæterũ frigorib. ac tempestatib. sub tectũ referãt, idq; tamdiu faciãt, quousq; æquinoctiũ vernũ conficiatur, & nulla amplius reliqua sit pruinæ suspicio. Postea totos cophinos dimittant in terrã, sic n. præcoces fructus habebũt. Recens cucumis in tenues particulas sectus & impositus, quascunq; inflãmationes sedat, quinetiã in ardentib. febrib. aridit atẽ linguæ aufert, si frequẽter in ore retineatur. Quid autẽ veterib. fuerint, quidve nobis sint Pepones ac Melopepones, nõ equidẽ facilè ausim decernere: etsi nõ desint

Cucumeris consideratio.

An de Citrulo, an de Anguria, intelligen. Dioscorid.

Brasavolus reprehenditur. Plinius de Cucume.

Cucumeris vires.

qui

Peponũ & Melopeponũ conſid. Melopepones Gale. an noſtri Melones.

qui dicant Melopepones Galeno lib. 2. de alimentorum facultatibus, communes noſtros Melones eſſe: Pepones verò, quos in eo genere Veneti corrupta inde voce vulgò Pipone vocant. Verùm enimvero cùm aſſerat Galenus, quòd pars intima carnis ſemen incluſum tangens, cùm in Peponibus edendo non ſit, in Melopeponibus paſſim ab hominibus manditur, mihi animum adeò dubium reddit, ut aliquid in hac re certi ſtatuere nequeam, neq; invenire poſſim, quid Pepones & Melopepones Galeno extiterint. Quippe quoniam utriusq; generis, tam ſcilicet Peponum, quàm Melopeponum carnea pars ſemen continens eſtur, & non eſtur, prout fructus ij plus, minusve maturitatis fuerint adepti: nam utrisq;, cum ultimam ſenſerint maturitatem, id ſupremæ carnis unà cum ſeminibus in medium fructus concidit, quod cum evanidum, & inſuave reperiatur, nuſquam comeditur. Quod tamen utriusq; minus maturis, non evenit: eaq; propter extractis prius ſeminibus eſtur tota èorum caro. Hæc igitur tametſi me (ut dixi) dubium reddant, inclinat tamen animus ad credendum, per Melopepones Galenum noſtrates Melones intellexiſſe, ſi modò ipſe eorum unquam habuit notitiam. Dixi ſententiam meam, 10 *quam iis ruminandam relinquo, qui Vipereo ore non ſunt. Siquidem nihil tam dulce, tam ſuave, tam bonum, tamq; proficuum reperitur, quod venenatis labiis non amareſcat. Cæterùm quid per Pepones intellexerit, nihil prorſus (ut ingenue fatear) quod proferam, hactenus habeo. Veruntamen cum illis mihi non facilè convenit, qui Venetas Piponas dictas Galeno Pepones eſſe exiſtimant. Minus adhuc illis aſſentior, qui Pepones Angurias eſſe dicunt. Namq; Serapio cùm primùm ex Galeni auctoritate de Peponibus & Melopeponibus diſſeruiſſet, dein peculiare de Anguria caput fecit, quam Arabica lingua Dullaba nuncupavit. In cujus reddendis viribus nullum affert Græcorum teſtimonium, ſed tantùm ſuæ gentis auctoritatibus innititur. Hinc facilè adducor, ut credam Angurias veteribus Græcis penitus ignotas fuiſſe. Eas equidem nunquam* 20 *vidiſſe, vel non cognoviſſe demonſtrat Fuchſius medicus clariſſimus, quippe qui ſuis de ſtirpium hiſtoria commentariis non ſine magno errore putat cucumeres, quos Citrulos Hetruſci nominant, angurias eſſe. Nam etſi Hetruria angurias vocitet cucumeres, non tamen contrà cucumeres vulgares vocat angurias, ut perperam, meo quidem judicio, Fuchſius & intellexiſſe, & ſcriptis mandaſſe videtur. Sed ad noſtros* PEPONES *jam venio, qui tametſi notiores ſint, quàm à me explicari poſſint, non ob id tamen eorum hiſtoriam mihi haud deſcribendam putavi. Serpit itaq; melopeponum, aut peponum planta (liceat nobis eos quovis modo appellare) longis ac viticuloſis ſarmentis* 30 *cucumeris modo, folio vitigineo, minoribus tamen inciſuris, ſcabris hirſutisq;, floribus luteis, fructu grandi, humani capitis inſtar, & ſæpe longè majori, cortice cartilagineo. Non omnibus idem eſt color: Namq; alij herbaceo ſunt colore, alij pallido, nonnulli flavo, quidam albo, pleriq; cinereo. Sunt qui tota cute textura quadam reticulari, magno naturæ artificio proveniant. Striati ferè ſunt omnes, prominentibus circumquaq;* 40 *ſecundum longitudinem toris, in vertice & umbilico coëuntibus. Interna pulpa guſtui ſuavis, verſicolor tamen: in altero enim genere rubet, in altero albicat, aut ex albo rufeſcit. Qui præſtant (plurimi ſunt, qui nulla commendantur gratia) præter odoris jucunditatem, dulces & ſuaves ſunt: ſemen in utero gerunt copioſum, oblongum, albo contectum putamine, in quo dulcis concluditur nucleus. Gaudent læto & apricoſolo, ac etiam libertate, qua poſſint ultro vagari. Seruntur in hortis & agris. Rigari volunt, ubi pluviæ defecerint: ubi vero fructus concoqui cæperunt, pluviæ iis adverſiſſimæ ſunt, iis enim triſtantur, & ignavi inſipidi & ingrati redduntur. At qui mirum ſanè eſt, ut inter complures, qui ex eadem proveniunt planta,* 50 *pauci præſtent, cæteris inſuavibus redditis. Bonitatis indicium præbent, qui odoratiores habentur, quibusq; craſſior fuerit pediculus, quin etiam ponderoſitas præſtantiæ argumentum eſt. Sunt qui roſarum, qui moſchi odorem ſpirent, olitorum mangonio, ſeminibus ea parte, qua germinant, parumper apertis, & in roſacea ſtillatitia aqua maceratis, quæ moſchum exceperit. Eſt & genus, quod tota ferè hyeme aſſervatur, poſtquam decerptum eſt, flavo colore, hos Hetruſci Melle, ſaccharove condiunt, citriorum pomorum more. Vertere quoq; mulieres melopepones in ſuum uſum formæ concinnandæ gratia. Eis itaq; in particulas ſectis, Ari & bryoniæ radices addunt, quinetiam limonium ſuccum, conjiciunq; in alembicum: deinde caprilli lactis id addunt, quod hæc omnia ſuperet, & in aqua ferventis balnei diſtillant, & aqua, quæ fluxerit, faciem concinnant. Semen in medicamentis ſuum quoq; habet uſum. Cremor enim ipſius lacteus febrientibus utiliter propinatur ex hordeacea ptiſana: ſiquidem non ſolùm refrigerat, ſitimq; extinguit, ſed oppilationes tum jecinoris, tum vaſorum expedit & urinam provocat. Datur item tuſſientibus, tabidis & maraſmo affectis, ac etiam in urinæ ardoribus, additis veſicariæ paſtillis, aut dulcis radicis ſucco, mumiæ momento & gummi Arabici, & tragacanthæ nonnihil: valentius tamen proficit, ſi accedat ſeminum papaveris cremor, & baccarum Halicacabi, & malvæ decoctum. Sed de peponibus & melopeponibus noſtris hactenus. Reliquum nunc eſt, ut de Anguria quam Dullaha appellat Serapio, quoq; diſſeramus. Eſt itaq;* ANGURIA *planta, folia ferens colocynthidis medicamentoſa, majora tamen, aſpera & per ambitum diviſa: caulem ſarmentoſum, humi repentem, ut cucumis & pepo. Florem edit aureum, fructum magnitudine mirum in modum extuberantem, ponderoſum ſubrotundumq;. Cortice lævi, herbaceo colore, maculoſo tamen & ea parte, qua humi jacet, albicante, carne intus humida, aquoſa, in quibusdam prædulci, in nonnullis autem ſubacida, inſipidave ſitiq; extinguendæ perquàm idonea. Semen concludit latum, peponum duplo majus, cucurbitæ paulo minus, cortice ſolidiori & nucleo grandiore. Eſt quoq; ſeminis in colore differentia, quòd uni nigrum, alteri rubrum innaſcatur. Seritur in hortis & viridariis ac etiam in agris. Decerpitur fructus, & diu quoq; aſſervatur in horreis. Tritici enim acervis inſidens, non ſolùm à putredine tuetur, ſed* 60 *ſequitur, ſi immaturum decerpatur. Frigidus eſt, & humidus, ordine ſecundo, ſiti arcendæ aptiſſimus. Quo fit, ut Itali ar-*

deant

III. MELOPEPONES.

Fuchſii error, Cucum. Angurias credentis.

Peponũ hiſtoria.

Fucus ex peponib. ad decorandas fœminas. Peponũ vires.

Angurię mentio & hiſt.

IV. ANGURIÆ.

dente Syrio ejus pulpa interna se refocillent. Confert aduren-tibus febribus, & lingua ariditati quàm maximè. Acutos humores vincit, & iis præsertim auxiliatur febrientibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantia scatent. Si-quidem Anguria (ut Serapioni placet) alvum in principio for-titer non citat: ideóq; illis convenit, qui tenuis & imbecillis sunt temperamenti, macri & exangues: etenim iis alterantibus magis opus est, quàm ducentibus humores, verùm quamvis id effiti possit acidis medicamentis, insipida tamen, quæ non-nullam dulcedinem habent (ut Anguria) hisce in casibus lon-gè magis conveniunt. Impossibile enim est, quin acida, & quæ cum ipso aceto parantur medicamenta, incidant & attenu-ent. Id quod imbecillia corpora, macra & exanguia, haud quaquam sustinere queunt, quòd ejusmodi acida potiones ma-ciem augeant, & ventriculum lædant. Atqui etiam ubi quispi-am acida adstringentia propinaverit, impossibile quidem vide-tur, ut non obstructiones augeantur, si ea in jecinore & ejus meatibus extiterint. Etenim acida & adstringentia medi-camenta exiccant, & nihil prorsus humectant. Porrò insipida & quæ crassæ sunt substantiæ, quibus aliqua (ut in Anguria) dulcedo insit, suo quidem temperamento humectant ac simul refrigerant, generantq; in ipso jecinore sanguinem aquosum, qui flavabilis fervorem & malitiam coërcet, tam in jecinore, quàm in venis. In calidis regionibus Anguria suavior provenit, ideóq; circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria & Sici-lia, præstantiores habentur, & mole vastiores. **Cucumeris vi-res ex Gal.** *Cucumeres memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamento-rum, his verbis: Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentiæ est: qui verò immaturus est, crassioris. Sed & abster-gendi & incidendi facultate participant: quare & urinam movent, & corpus splendidum reddunt: ac magis quoq; si quis semine arefacto, contusoq; atq; cribrato, vice pulveris absterso-rii utatur. Superat in eis humida, frigidaq; temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed jam desiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam in secundo incipiente. Est & in istis major abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus idem de Cu-cumeribus ita scribit: Urinam quidem & ipsi, quemadmodum pepones, cient, sed minus quam illi, quòd ipsorum sub-stantia minus est humida: ideoq; non facilè, ut illi, in ventriculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres bene concoquere datum est, dum in hoc fisi, intrepide, affatimq; ijs se explent, longi temporis tractu, gelidum & utcunq; crassum humo-rem in venis acervari contingit, qui per eam, qua venæ funguntur, concoctionem, haud facilè in probum sanguinem po-test converti. Proinde omnibus pravi succi edulibus, quantumvis probè à nonnullis conficiantur, abstinere in totum consulue-rim. Clam enim sensimq; post longum tempus pravus in venis succus ex ipsis suggeritur atq; accumulatur: qui vel levicu-la putredinis arrepta occasione, febres sævissimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Peponibus scribens: Universa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate existit: habent & quandam abstergendi vim: ideoq;* **Peponũ vires ex Galen.** *urinam cient, & deorsum expeditius, quàm cucurbita melopepones rapiuntur. Quod porrò abstergant, discere licet sor-didam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calore solis factas, & lentes faciem occupantes, atq; in superficie alphos extergere possunt. Sed semen, quod in eorum veluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam cal-culo infestatis sit accommodatum. Gignit pepo in corpore vitiosum humorem, potissimum quando non probè concoctus fue-erit. Tum verò morbum etiam, qui cholera dicitur, inducere consuevit. Etenim priusquam ad corruptionem pervenit, vo-mitioni quoq; idoneus est: largius q; ingestus, nisi quis aliquid eorum, probi quæ sunt succi, supermandat, omnino vomitum concitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quàm pepones sunt nec adeò pravi succi: mi-nus item urinam provocant, tardiusq; deorsum descendunt. Ad vomitum verò excitandum non eandem vim peponibus obtinent, sicut nec celeriter adeò ut in ventriculo corrumpuntur, cum pravus humor in eo collectus fuerit, aut alia qua piam corruptionis causa ipsum prehenderit. Cæterùm tametsi in juvando stomacho autumnalibus fructibus longè sunt inferiores, haudquaquam tamen ei, ut pepones, officiunt. Hæc ille.* **Melope-ponum facultas ex Galen.** *Cæterùm prætermittendum mihi non duxi, quin legen-tes admoneam, esse impostorem, qui me redarguat, quòd scripserim, hoc nomen σικυὸς cucumerem tantùm designare, quòd revera id generale sit nomen omnium horariorum fructuum videlicet peponum, melonum, cucumerum, anguriarum, & cæterorum generis ejusdem. Utq; hæc comprobare videatur, Galenum adducit libro secundo περὶ τροφῶν δυνάμεως, quippe qui scribat, negare medicos nonnullos, fructum, qui pepon dicitur, simpliciter appellandum πέπονα, sed cum additione σικυοπέπονα, id est, peponem cucumeralem, ac si πέπων ex genere τῶν σικύων esset. Id quod minimè Galenus affirmavit, sed potius reprobavit his verbis: Medici quidam non simpliciter nominare voluerunt peponas, sed totum id σικυοπέπονα no-minare oportere contenderunt. Nos verò in præsenti sermone de ejusmodi non laboramus, ut quæ ad medicinam nihil con-ferant: multò enim satius est, rem dilucide interpretari, quàm hujusmodi anxia disquisitione doctrinam obscurare. Tum porrò clarissimè explicabimus, cùm vocabula vulgò maximè usitata eligentes, ipsorum significationem servaverimus: hæc ille. Quibus palam est, nebulonis ipsius impostu-ram, sibi longè magis adversari quàm mihi: nunquam enim negavi, no-men σικυὸς ad illa omnia generaliter referri posse, sed dixi peculiariter Dioscoridi vulgarem tantùm cucumerem designa-re, quemadmodum quoq; Galeno, apud quem nusquam me legisse memini, nomen σικυὸς aliud designare quàm cucume-rem. Ideoq; de cucumeris alimento scripturus eodem libro, postquam de Peponibus & Melopeponibus egit περὶ σικύων, id est, de cucumere, quos alio nomine appellare non potuit, peculiare caput instituit. Id quod etiam fecit lib. 8. de simp. medic. fa-cultatibus ubi de domestico, & sylvestri cucumere egit, Σικυὸς ἥμερος Græca voce cucumer sativus Latina vocatur: Arabi-* Nomina.

da Caathe ſeu Chethete: Italica Cocomero, Hetruſcis Cedruolo: Germanica, Cucumern: *Hiſpanica, Cogombro: Gallica Cocombre. Cucumis longus, Italis Cocomero ſerpentino: Hetruſcis, Cedruolo longo. At πέπων Græcis, Pepon item Latinis appellatur: Mauritanis Batheca ſeu Bathiecha: Italis Mellone, Hetruſcis, Pepone: Germanis,* Pfeben und Melon: *Hiſpanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latinè nominatur: Arabicè, Dullaba: Italicè, Anguria: Hetruſcis Cocomero: Germanicè,* Gurchen: *Hiſpanicè Cogombro: Gallicè Cocombres.*

Cucumis, Varroni à curvore, quaſi Curvimer dicitur: cujus genera duo notavit Theophraſtus. 1. hiſt. 18. ſativum & ſylveſtre: hujus verò tria, Laconicum, Scytalicum & Bœoticum: quem ſequitur Plinius lib 19. cap. 5. I. Cucumis ſativus vulgaris. C.B. Fuch. Cucumis ſativus, Brunf. Matth. in icon. Dod. gal. (cui & Melopepon Galeni) Lon. Lugd. Caſt. Cucumis, Trag. Tab. Cucumis vulgaris, Dod. fol. Cucumeres, Matth. Lacu. Cucumer ſativus, Cord. in Dioſc. Cucumeres ſativi & eſculenti, Lob. Citreolus vulgo, Cæſalp. Fructus maturus habetur ſubluteus, totus etiam albus: totus viridis. Variat magnitudine quoq; & forma. II. Cucumis flexuoſus, C.B. Cucumeres longi, Matth. Cucumis anguinus, Lacun. Lugd. & Taber. Cucumis anguinus flexuoſus, Lob. Cucumis longus, Matth. 4. Lug. qui duas habet figuras. Cucumis oblongus, Dod. fol. Cucumis ſativus ſecundus, Caſt. Citreolus alter, Cæſalpin. Hujus ſpecies habetur fructu cubitali. III. Melo vulgaris, C.B. Melo, Brunf. Trag. Matth. ital. & edit. 2. Tab. Dodo. fol. cui & Melopepo vulgi. Pepo, Matth. in icon. Caſt. Lugdun. Pepones, Fuchſ. Melopepones, Matth. Geſ. hort. Lac. Lon. Lugd. Melocucumis veterum, Cord. hiſt. Cucumis Galeni & antiquorum, Dod. gal. Melo vulgi, Lob. Cæſalp. Magna eſt fructus varietas, ut qui oblongus, modicè rotundus vel depreſſus: quandoque major, quandoque minor: cortex aſper, rugoſus, tuberoſus, aliis lævis: viridis, cinereus, pallidus, varius, pulpa aliis ruffa, candida virenſque, quibuſdam ſuavior, quibuſdam moſchi odore: ſunt æſtivi, hyberni: Americi Italis Zatte dicti: Neapolitani gymnoſpermi dicti: ſunt denique & piloſi. Sed genera hæc Cucumerum, Melonum, Melopeponum, Peponum & Anguriarum, ordine in Phytopinace recenſuimus, quæ omnia hic non repetimus, cùm potiſſimum earum plantarum mentionem faciamus, quæ in Italia nunc obſervari poſſunt, de Germanicis namque Gallicisque plantis plurimis, hactenus non deſcriptis, ut & de aliis, ex profeſſo in Hiſtoria acturi. IV. Anguriæ voce primus Aëtius uſus videtur, cum aliàs Citrullus à Citreo colore dicatur: & ad Peponem Dioſcoridis, Galeni & Plinii referri poſſit. Anguria Citrullus dicta, C.B. Citrullus, Trago. Geſ. hort. Lon. Tabern. Anguria, Matth. Lac. Caſt. Dod. fol. Lugd. Cam. Cucumis Citrullus, Fuchſ. Geſ. hort. Dod. gal. & fol. Cucumer vulgo, Cæſalp. Citrullus officinarum, Lob. Variat fructus, colore corticis, pulpæ & ſeminis: rarius ſine ſemine reperitur.

Ὀπίδαξ. LACTUCA. CAP. CXXIX.

LActucæ ſativæ, quibus natura refrigeratrix ineſt, ſtomacho gratæ habentur, ſomnum conciliant, alvum emolliunt, lac evocant: verùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas eſſe prodeſt. Eporum ſemen, aſſiduas libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, & veneri refragatur. Ipſæ verò frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt: inflammationibus & ignibus ſacris opitulantur. Muria condiuntur. Cum in caulem exierunt, vim quandam nanciſcuntur ſucco, aut lacti ſylveſtris lactucæ ſimilem.

Ὀπίδαξ ἀγρία. LACTUCA SYLVESTRIS. CAP. CXXX.

in Catac. καὶ πάσαις, ſcilic. ὀδύναις, i. ſecundum omnem faculcatē. Meum & Drag. καὶ πάσαις. i. ſecũdum omnem.

SYlveſtris lactuca ſativæ ſimilis eſt, ſed longior caulis & candidiora folia, graciliora & aſperiora. Amaro guſtu eſt & viribus *a* aliquantum papaveri ſimilis: unde lacteum ejus ſuccum aliqui meconio permiſcuerunt. Aquam per alvum elicit, potus in aceto mulſo ſuccus ad duos obulos: argema, caliginemque repurgat: contra aduſtiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In ſumma ſomnum allicit, doloris levamentum præſtat, menſes trahit: contra ſcorpionum & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm ſativæ libidinum imaginationes in ſomno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadem valet, ſed viribus infirmior. Reponitur in fictili novo lac ejus, antea, ut in aliis liquaminibus moris eſt, inſolatum.

Lactucæ conſider.

LActuca ſativa herbarum ferè omnium vulgò notiſſima eſt. Cujus etſi plura ac diverſa in Italia reperiantur genera, ut in hortis & olitoriis foris æſtate tota conſpici poteſt, non ob id tamen exiſtimandum eſt, quòd ea viribus & facultatibus inter ſe differant: quanquam non negaverim ego, alteram alteri in cibis præſtare. Eam ſiquidem, quæ conglobatus in orbem foliis criſpa, teneraq; invenitur, quis neget majorem cum palato inire gratiam, quàm quæ dura, patula ac lactescens habetur? Eſt etiam quam à lato caule laticaulem, & à rotundo rotundicaulem, & quam ſeſſilem, quòd humi procumbat, appellaverint Græci. Nos verò in capitatam, rotundam & criſpam dividimus. Differant etiam foliorum colore, nam alia ſaturatè viridis eſt, alia ſubviridis, alia ſubcandicans, & quæ cruentis maculis ſit reſperſa, quam è Cypro allatam ferunt. Criſpa foliis exit criſpus, Intybo majori ſimilibus & per ambitum laciniatis. Rotunda in orbem ſpargitur, rotundioribus foliis, tenerioribusq; unà ſeſe ſtipantibus. At capitata ſeu ſeſſilis, foliis parum à rotunda differt. ſed in giobum folia circumvolvuntur, & extuberant braſſicæ capitatæ modo. Eſt & quartum quoddam genus, cui in cibis prima laus, Romanum vulgò vocatum, foliis majoribus, pinguioribus, viridioribusq;: id in ovatum caput extuberat, ubi in cacumine ligetur, & cæterus tenerius albiusq; evadit, & præſertim ſi terra circumducatur ad cacumen usq;. Tenereſcit enim hoc mangonio mirum in modum, & candidius & palato gratius redditur. Caulem edunt omnes albicantem, lacte prægnantem, & in ſummo brachiatum, foliis plenum, in acutum tendentibus, quæ ſeneſcentes amarorem contrahunt. Flores in ramuſculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tractu temporis pappoſi effecti, in auram reſolvuntur: ſemen omnibus oblongum in acutum deſinens, colore non ſolùm albo, ſed etiam nigro. Naſcitur quarto aut quinto die à ſatione, & adulta

Laticaulis & rotundicaulis.

Lactucæ genera.

Lactuca Romana.

tranſpa-

I. LACTUCA CRISPA.

* II. LACTUCA CRISPA non capitata. *

III. LACTUCA FLOrescens.

* IV. LACTUCA FOliis Endiviæ. *

transponitur. Seritur passim ab olitoribus & ab aliis quibuscunq; in hortis. Lactuca floreſcentis folia, quæ ad terram ſunt, exoleta pauciora q; ſpectantur, caulis illi brachiatus, parvis foliolis, ipſisq; acuminatis refertus: flor bus melinis non magnis qui in pappos evaneſcunt. Scatent ea horti ferè univerſi in fine Aeſtatis. Olim lactuca ultimis apponebatur menſis, ideoq; inquit Martialis ille Epigrammaticus:

Claudere qua canas lactuca ſolebat avorum,
Dic mihi cur noſtras inchoet illa dapes?

Lactucæ vires Matthiol.

Lactucæ ſuccus ex roſaceo fronti & temporibus illitus, non ſolùm febrientibus ſomnum conciliat, verùm etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur idem utiliter ex punici mali ſucco, ad columellæ inflammationem. Teſticulis illitus nocturnas pollutiones compeſcit, & ſeminis profluvium, & præſertim addito caphuræ momento, ſed Venerem reſtinguit. Idem præſtat epotum ſemen, è papaverini ſeminis cremore hauſtum, nec minus urinæ ardoribus opitulatur. Cavendus autem lactucarum uſus ſuſpirioſis, ſanguinem excreantibus, pituitoſisq;, ſed iis maximè, qui procreandis liberis dant operam. Lactuca floreſcens, amaro percipitur guſtu: quam ob cauſam abſtergendi facultate non vacat, & præſertim lacteus ejus ſuccus. Lacteus caulium liquor oculorum argemas & maculas delet, & vitia cutis emendat. Sylveſtris in campeſtribus & incultis locis naſcens, facilè dignoſcitur, quòd caule, floribus, ſemine & folio ſativam jam flores, & ſemina proferentem æmuletur: verùm guſtu amara eſt, & lacte copioſiore referta. Folio exit oblongo, hieracii majoris modo per ambitum laciniato, candidiore, graciliore, aſperioreq; quàm domeſtica, quin etiam aculeato, poſtquam caulem ediderit, amaro guſtu. Caulem emittit floreſcenti domeſticæ quadantenus ſimilem, & flores pariter ſimiles. Abſtergit ejus lacteus ſuccus, & ſomnum conciliat, ſoporiferus etiam eſt, provocat & dejicit. Non deſunt Pharmacopæi, qui è ſylveſtri lactuca aquas per alembicum parant, quam deinde pro Intubi aqua vendunt, decepti ſuperiorum myropolarum inſcitia. Meminit hujus Theophraſtus libro 7. cap. 6. de plant. hiſt. ſic inquiens: Sylveſtris lactuca folio brevior quàm ſativa eſt, idq; conſummatum aculeatur, & caule ſimili modo breviore perficitur, ſuccum acrem ac medicatum habet. Naſcitur in arvis. Lac ejus extrahunt per meſſem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caliginem arcere ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Sativa (ut memoriæ ſcriptum reliquit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum) humidum eſt, frigidumq; olus, non tamen extremè (ſiquidem edendo non foret) verùm maximè ſecundum aquæ, ut ſic dicam fontanæ frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum eſt, & ad parva & levia eryſipelata: non tamen majoribus ſatisfacere idonea eſt. Eſt etiam edulium ſitim arcens. At ſemen potu genituræ profluvium cohibet: quamobrem etiam iis, qui libidinoſis ſomniis vexantur, datur. Sic & agreſtis lactucæ ſemen. Cujus quoq; colligitur ſuccus, argema & caliginem expurgans: ad aduſtiones etiam cum lacte mulierum inungitur. Et lib. 2. de alimentorum facult: Plerisq; medicorum (inquit) reliquis omnibus hoc olus, ceu ficus autumnalibus fructibus, prætulerunt. Nam inter ipſa aliud melioris ſucci non invenias. Quod porrò nonnulli vitio verterunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & ſi ita fere vera haberet, non modo nulli olerum, ſed neoptimi quidem ſucci, ac maximi nutrimenti eduliis eſſet ſecundum, nempe ſanguinem ajunt lactucam generare: quidam non ſimpliciter ſanguinem dicunt, ſed multum addunt, multum ſanguinem lactucam generare affirmantes. Verùm ii tametſi prudentius objiciant, longius tamen aliis à vero abſunt: quanquam hoc ipſum, puta multum ſanguinem procreare, non eſt quòd meritò quis damnet. Conſtat enim hujuſmodi edulium laudatiſſimi ſucci cenſendum eſſe, quod plurimum quidem ſanguinis, aliorum verò ſuccorum nullum producere ſit comparatum. Si verò, quia permultum è lactuca ſanguinis congeratur, idcirco damnandam eam cenſeant, facillimè huic malo occurri poteſt: quippe cùm veſcentibus, & liberalius exerceri, & ea parcius uti integrum eſt. Hæc ergo adverſus eos, qui olus hoc non rectè vituperant, dixiſſe ſufficiat. Illud porrò noviſſe convenit, omnibus aliis oleribus pauciſſimum ſanguinem, & vitioſum generantibus, ex ſola lactuca non multum quidem nec vitioſum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Ut plurimùm quidem cruda ipſa veſcuntur. Æſtate autem, cùm in ſemen jam proruptura eſt, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo & aceto aſſumunt, aut cum aliquo ex condimentis obſoniuve, præſertim iis, quæ caſeo conſtant. Plerisq; etiam antequam excauleſcat, in aqua elixa utuntur: uti ego jam facio, ex quo dentes mihi deteriores eſſe cœperunt. Nam amicus quidam meus cùm olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo uſum fuiſſe ſciret, videretq; poſt mandi à me citra magnam moleſtiam non poſſe, coctura rationem indicavit. Etenim in juventute, quoniam aſſiduò os ventriculi bile efferveſcebat, æſtus moderandi gratia lactucis utebar: cùm autem ad provectam ætatem perveniſſem, olus hoc contra quàm in juventute, ſomnum jam ſtudio & induſtria accerſenti mihi auxilio fuit. Quippe qui etiamnum juvenis lucubrandi gratia vigiliis dedita opera me aſſuefeceram, declinante jam ætate, ipſa ex ſe inſomni, gravius hoc incommodo moleſtabar. Adverſus quod unicum mihi præſentiſſimum remedium lactuca veſpera commanducata ſemper fuit. Lactuca ſic Latinis: Θρίδαξ Græcis appellatur: Mauritanis Cherbas ſeu Chas: Italis Lattuca: Germanis Lactuck: Hiſpanis, Lechuga aut Alfalſa: Gallis Laictue. Lactuca floreſcens, Italis Lactuca fiorita. Lactuca ſylveſtris, Græcus Θρίδαξ ἀγρία: Italis Lactuca ſalvatica.

Lactuca ſylveſtris.

Lactucæ vires ex Galeno.

Nomina.

Lactucam (quod copia lactis exuperet & lac augeat) ſic dictam, dividimus in ſativam & ſylveſtrem. Sativam in criſpam, rotundam, capitatam, Romanam & Cypriam, quæ foliorum & forma & colore, ut & ſeminis candidi & nigri variant. I. Lactuca criſpa, quæ capitata & non capitata eſt, illa eſt Lactuca criſpa Matt. Lac. Lactuca ſativa major quæ in caput coit, Trago, Lactuca capitata Lob. ob. Dod. fol. Caſt. Tab. Geſhor. Lactuca capitata, Cæſ. Lactuca ſeſſilis, Lonic. Lactuca. ſativa ſeſſilis. Lob. icon. Lactuca 3. & laconica Plinii, Dodo. gal. Lactuca rotunda, Lugdun. Quæ verò non capitata. II. Dicitur Lactuca criſpa, Trag. Dodo. gal. & fol. Lugdun. Caſt. Taber. Lactuca ſativa criſpa, Fuchſ. Lactuca criſpa non capitata,

tata, Lob.icon. Lactuca folio criſpo, Cæſalpino. III. Lactuca ſativa, Dod.gal.& fol.Lugd.Cord. in Dioſcor. Lactuca floreſcens, Matth.Lacu. Lactuca ſativa folio ſcariolæ, Lob. Lactuca, Geſ.hor. Cæſal. Cam. Tabern. IV. Lactuca foliis Endiviæ, C.B. Lactuca ſecunda, Trag. Lactucæ quartum genus, Matth. Lactuca Intybacea, Taber. Hæc etiam criſpatur. V. Lactuca ſylveſtris coſta ſpinoſa, C.B. Endivia, Brunf. Lactuca ſylveſtris prior, Trag. Lactuca ſylveſtris, Matth. Fuch. Dod.gal. & fol. Lacu. Lon. Caſt. Cæſalp. Thal. Lactuca agreſtis, falsò Endivia. Italis Serriola, aliis Scariola, Cord. in Dioſc. & hiſt. Endivia vulgatior officinarum, Lob.ob. Seris domeſtica, lactucina Dioſcoridis, Lob.icon.

† Antiquus codex. μικρὸ τερον. i. e. minor.

τηγγίδιον. GINGIDIUM. CAP. CXXXI.

GIngidium, aliqui lepidion. in Syria & Cilicia plurimum naſcitur. Herbula eſt ſylveſtri paſtinacæ ſimilis, tenuior & † amarior: *a* radice parua, candicante, ſubamara. Olus hoc crudum, coctum, conditumve eſtur, magna ſtomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex vino potum veſicæ prodeſt.

a Meum & Drag. ῥίζαν πικρὰν. i. radicem amaram. Cat. ῥιζίδιον πικρίζον. i. radicem parvam amaram. Gingidii conſider.

*NOn potui vnquam eorum ſubſcribere opinionibus, qui plantam Cerofolium vulgò vocatam, Gingidium eſſe cenſent, vt in aliis commentariis noſtris antea editis diſſeruimus. * Huiuſce ſententiæ eſſe comperiuntur Ruellius & Fuchſius, viri clariſſimi (licet illè non planè adſtipuletur) nec non recentiorum alii, qui ſtirpium cognitionem profitentur. in hoc conſentiunt, quod Gingidium ea ſit herba, quam nos vulgò Cerofolio vocamus, illi verò Chærefolium. Veruntamen cùm hæc radice nitatur, quæ nihil amara ſentitur, ſed potius acris, & odorata quemadmodum & folia, idcirco eorum opinionem non equidem (vt dicam quod ſentio) probandam putaverim. Quinimo crediderim vel Gingidium hactenus in Italia non eſſe repertum, vel inibi non facilè oriri: præſertim cùm Dioſcorides & Plinius aſſerere videantur, peculiare olus eſſe Gingidium tam Syriæ quàm Ciliciæ hortis. * Quare & Fuchſii & Ruellii ſententiam improbavimus. Nunc autem certò primùm animadverto, me hac in re haud eſſe hallucinatum, habita & inſpecta legitimi Gingidii planta, quam è Syria allatam mihi miſit Jacobus Antonius Cortuſus, Patritius Patavinus, vir ut omni humanitate clarus, ita rei plantariæ indagator acerrimus, unà cum altera planta peregrina, quam ipſe Viſnaga vulgò vocari ſignificavit: cujus hic quoq; imaginem expreſſimus. Eſt itaq; GINGIDIUM paſtinacæ ſylveſtri haud abſimile, amarius tamen, caule ramoſo, rotundo, ſeſquipedali, ſtriato, ſubnigricante, geniculatoq;, umbella in cacumine alba, minoribus circumquaq; comantibus foliis: ipſiſq; lacinatis: è floribus ſemen prodit, quo matureſcente, umbellæ in ſeſe contrahuntur, ut in Paſtinaca, & tactu glutinoſæ ſentiuntur. Radicem habet candicantem, palmari longitudine, ſubamaro ſapore. Copioſum in Syria provenit, unde in Italiam advectum ſemen jam in hortis ſeritur. Non deſunt, qui velint VISNAGAM, vel ipſum legitimum eſſe Gingidium, vel ejus alterum genus, quòd folia quadantenus magis Paſtinacam referre videantur. Sed mihi non arridet eorum opinio, quòd planta ſit Paſtinaca longè major, & grandes robuſtaſque faciat umbellas, adeò ut feſtucæ ſive pediculi, qui illam conficiunt, pro dentiſcalpiis jam multis in uſum venerint. Ego quidem ipſam potius majorem paſtinacam vocarem ſylveſtrem, ſiquidem non ſolùm notis omnibus paſtinacam refert: nam caulium craſſitudine, longitudineq;: quin etiam umbellæ magnitudine, vulgarem ſylveſtrem paſtinacam ſuperat, ſed etiam viribus. Naſcitur copioſa in Syria: etiam hinc ſeritur in hortis in Italia. Cæterùm ut de planta, quam vulgò Cerofolio vocant, aliquid dicamus, cùm & ipſa in ciborum*

Gingidii hiſtor.

Viſnagæ meatio.

Paſtinaca major ſylveſtris.

I. GINGIDIUM.

II. VISNAGA.

III. CEROFOLIUM.

Cherephylli Pliniani mētio.

Pœderos Pausanię.

borum usum veniat, & suas quoq; habeat in medicina vires, itaque hic de ea disseremus. Est Cerofolium *planta nemini non nota, passim in hortis nascens, fragilis ac tenera, senis ab uno pediculo emergentibus foliis, vulgaris petroselini modo, per ambitum incisis: caulibus sesquicubit alibus, pinguibus, subrufescentibus, inanibus, geniculatis: umbellam in summo caule gerit albis floscul is ornatam, è quibus tenuia rectaq; oriuntur cornicula, in racemi ferè modum, plura ex uno pediculo prodeuntia, pilosa, rufescentiaq;, & in cacumine aculeata, in quibus semen longiusculum concluditur, pullo colore. Radix illi brevis, in plures divaricata fibras. Tota planta dulcis est & odorata, acriusculo quodam accedente sapore, vix ferè sensibili: quo fit, ut aliis oleribus addita, ea gustui gratiora reddat. Estur cruda in acetariis, unà cum aliis plantis ad hoc idoneis, ac etiam cocta cum beta, aliisq; oleribus. Qui hanc Myrrhim esse autumant, non diligenter ejus notas expenderunt. Cerephylli meminit Plinius lib. 19. cap. 8. sic inquiens: Rursus alio comitatu aquinoctio Autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malva, lapathum, cerephyllon, quod pæderota Graci vocant: & acerrimum sapore, ignei effectus, saluberrimum corpori. Verùm Plinii cerephyllon cerofolium nostrum esse non potest, quòd hoc nostris hortis familiare, tam vehementi acredine non sit praditum. Nec crediderim illud idem esse eidem Plinio secundum Acanthi genus, quòd is lib. & cap. 22. pariter Pæderotam vocari scribit, cùm Acanthus omni prorsus acredine vacet: nisi fortasse sit planta, Pausaniæ libro secundo veteris Graciæ Pæderos appellata his verbis: Nascitur Pæderos herba intra septum aprico loco, neq; alibi uspiam provenit, ne in ipsa quidem Sycionia: folia ei minora fagi, ilicis majora. Forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera, neq; omnino dissimilis color ei, qui in alba populi foliis ternitur. Atqui vix credam hanc plantam, ob magnam ejus raritatem, esse Plinii cherophillium, quod passim in hortis habebatur. Meminit Gingidii Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum his verbis: Gingidium sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert, sic temperamento quoq; ipso caliditatem & frigiditatem. Secundùm verò utramq; qualitatem desiccatorium est. Sed enim stomacho amicum, utpote non parvam obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodum conspicuam caliditatem possidet: secundo autem recessu desiccat. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus sic inquit: Plurimum in Syria Gingidium nascitur: esturq; similiter ac Scandix apud nos. Stomacho mirè utile sive crudum, sive elixum libeat sumere: longioris autem decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsum cum oleo & garo mandunt: alii vinum etiam, aut acetum adjiciunt, ac multò magis ita stomachum juvat. Cum aceto sumptum fastidiosos ad cibum invitat. Perspicuum verò est, quòd hac herba medicamentum potius est quàm alimentum: quippe quæ adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est: hæc Galenus. Ex quibus facilè comprobari potest, Chærefolium non esse Gingidium, quòd in ipso ea amaroris & adstrictionis qualitates gustu haud manifestè deprehendantur. Quod Græci* Γιγγίδιον, *Latini similiter Gingidium vocant: Itali, Gingidio: At Cerofolium,* χαιρέφυλλον: *Italis, Cerefoglio: Germanis* Körffel und Kerbelkraut: *Gallis, Cerfueil.*

Gingidii vires ex Galen.

Nomina.

Gingidium foliis Cherefolii, C.B. Gingidium, Matth. Cast. Lugd. Gingidium Dioscoridis primum, Taber. II. Gingidium umbella oblonga, C.B. Visnaga, Matth. Lob. Lug. (qui duas habet icones.) Cast. cui & Pastinaca sylvestris major. Gingidium, Visnaga, Dod. gal. Gingidium Anguil. Gingidium Syriacum olus, Cord. hist. Gingidium alterum, Dod. fol. Gingidium sive Bisnaga, Clus. hisp. Gingidium tertium, Taber. Cumini satiui alterum genus, Cæsal. III. Chærophyllum Columellæ, an Anthriscus Plinii & Enthusicum Theophrasti, C.B. Cherefolium, Brunf. Dod. fol. Chærefolium sativum, Trag. Cerofolium, Matth. Lug. Cerefolium, Dod. gal. Lob. icon. Cæsal. Lonic. Tab. Cam. Cerifolium, Gesn. hor. Gingidium Ruellio, Fuchs. Lacu. Gingidii species, Lob. obs. Oreoselinum, Anguillaræ.

Σκάνδιξ. SCANDIX. CAP. CXXXII.

SCandix, sylvestre olus est, amarum, subacre: quod crudum coctúmve manditur: stomacho & ventri utile. Decoctum in potu, vesicæ, renibus & jecinori confert.

Scandicis consider.

Hermolai lau.

Scandicis historia.

QUanquam Scandix antiquis rei herbariæ scriptoribus stirps fuit notissima, ut quæ ab iis in frequenti ciborum usu haberetur aliis admista oleribus: cùm tamen hactenus eorum repererim neminem, cui fides sit adhibenda, qui Scandicem notis aliquibus, vel lineamentis descripserit, nesciverim profectò quonam pacto, quáve ratione affirmari possit, & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à complurib us. Cæterùm scribit Hermolaus vir doctissimus, & in stirpium historia omnium suæ ætatis facilè primus, se vidisse Scandicem in exemplari Graco Dioscoridis appictam foliis fœniculo proximis, floribus luteis sive albis, corniculis caule summo emergentibus. Hanc ipsam nos quoque sæpius vidimus Majo & Junio mensibus inter segetes, præsertimq; in agrorum marginibus. Sed quamvis tradiderit Hermolaus eam fœniculi folius assurgere: mihi tamen magis fumariam, & quadantenus anthemidem referre videtur quàm fœniculum. Flores gerit hæc chærefolio proximos albicantesq;, è quibus tandem prodeunt cornicula tenuia, longiuscula, recta, acuminata, acubus, quæ in geranio emicant, non dissimilia, quemadmodum & in chærefolio visuntur, licet

I. PECTEN VENERIS.

* II. SCANDIX ITALICA. *

licet huic longè tenuiora, & fragiliora innascantur. Quo fit ut rectè intuentibus specie tantùm, non autem genere differrè hæ plantæ haud dubiè appareant. id quod etiam indicat eorum sapor. Quamobrem qui chærefolium scripserunt esse gingidium, id non sine ratione fecerunt. Cùm enim certò crederent, hanc de qua in præsentia disserimus, plantam legitimam esse Scandicem, facilè etiam hinc persuaderi potuerunt, ut assererent chærefolium esse gingidium: quoniam Dioscorides consuevit stirpes per cognationes describere. Quapropter in eorum sanè iremsententiam, si hæc, quam Scandicem putant, tantum acrimoniæ & amaroris gustantibus relinqueret, quantum in Scandice veteres inveniri prodiderunt. Verùm cùm eas non obscuras quidem qualitates, quas veteres veræ scandici assignant, in hac, ut ita dicam, nova Scandice nunquam ego repererim, sicuti nec in chærefolio, quæ veteribus gingidio tribuuntur, cogor omnino eorum sententiæ refragari, & ab ipsis dissentire. Quapropter nisi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione eveniat, ut hæ stirpes omnem tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facilè quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium, alteram verò scandicem esse. Neq; ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quòd viderit in Scandicem hanc in Græco Dioscoridis codice appictam: quippe cùm inter omnes rei herbariæ scriptores nullus, quod equidem sciam, reperiatur, qui per notas aliquas Scandicem descripserit, nesciverim ego quanam historia, & ratione fretus aliquis unquam illam pictura expresserit, nisi fortasse Dioscorides ipse manu propria eo in libro ipsam appinxerit. Plinius Scandicem anthrisco similem reddidit. Sed cùm ignotum per ignotius describerit, nihil nobis luminis his in tenebris affert. Scandicem commemorat Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum his verbis: Scandix ex agrestium olerum genere est, subacre, & amarum, adeò ut in siccando, & excalfaciendo secundi sit ordinis intensi. Urinam valenter ciet, & viscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans: Hæc Galenus. Ex quibus manifestè colligi potest, plantam, quam pro Scandice accepit Hermolaus, quámque pro eadem plerique recentium herbariorum hodie ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gustu repræsentat, ut dici possit primum caliditatis & siccitatis gradum excedere. Cæterùm si ulla est planta cui hæc comparari possit, eam adamussim mihi quidem referre videtur, quam Plinius lib. 24. c. 19. à pectinum similitudine, VENERIS pecten appellat. Siquidem hæc radice nititur candida, cauliculis semipedem majoribus: folius sylvestris pastinacæ, vel serè anthemidis proximis, exilibus: floribus albis tenuibus, emicantibus summatim ab eodem capitello, compluribus acuminatis rostellis inter se disjunctis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant, sive pectunt. Quæ certè omnia reperiuntur in hac vulgari Scandice. Hujus radix cum malvæ tusa, corporis infixa extrahit. Eadem cum herba, & floribus in patella calefacta ex albo meraco, & butyro, una cum hortensis Petroselini foliis, pubiq; adhibita, remorantem urinam, pueris præsertim provocat. Quæ herba omnia & Græce Latinè Scandix simiiter nominatur: Italicè Scandice, Pecten veneris, Italis, Pectine de Venere: Germanis Wild Moren.

Plinii Scandix.

Scandicis vires ex Galen.

Pecten Veneris & ejus historia.

Nomina.

Scandicis licet differentias aliquot notaverimus, tamen hoc loco, ad Matthioli Scandicem, alias duas à nemine descriptas nec pictas, ex Phytopinace exhibemus. I. Scandix semine rostrato vulgaris, C.B. Pecten Veneris, Matth. Ges. hort. Lugd. Cam. Cast. Scandix, Dod. gal. & fol. Lacu. Ges. hort. Cord. in Dioscoridem, (cui & Latinorum acicula) Tabernæm. Cæsalp. Camer. Veneris pecten Plinii, Lobel. Acus pastoris vulgaris, Clusio Pannonicarum. II. Scandix semine rostrato Italica: palmaris est, radice parva, alba, fibrosa, ex qua cauliculi terni quaternique procumbentes prodeunt, circa quos folia Scandici vulgari similia, sed tenuiora: umbellæ minores, floribus albis succedunt semina oblonga acubus similia, non tot ut in priori, ubi communiter octo observantur, sed bina, terna quaternáve, & illa hæc longitudine media superant. Semen Neapoli Norinbergam unde à Doctore Doldio

III. SCANDIX CRETICA.

aCat. μεσπίλῳ ὅμοια, λεπτομερῆ i. fœniculo similia, cum tenuibus incisuris.

Caucalidis consideratio.

accepimus, missum fuit. III. Scandix Cretica, ex radice vulgari simili, caulis cubitalis, angulosus, striatus, subhirsutus exurgit, qui in plures brachiatur, ad cujus exortum folia pediculis oblongis donata, subrotunda per ora obliquè dissecta, obscurè virentia, leviter hirsuta, prodeunt; quæ verò caulem cingunt, & superiora sunt, forma Scandicis vulgaris dissecta: umbellæ parvæ sparsæ floribus albis, eorum autem foliolis, quàm in vulgari latioribus, quibus succedit semen rostratum, decem, duodecim & pluribus rostris simul junctis, quorum cuilibet apices duo quasi aculei rigidi præfiguntur.

Καυκαλὶς. CAUCALIS. CAP. CXXXIII.

CAucalis, quam alii sylvestre daucum vocant, caulículo est dodrantali, aut majore, subhirsuto: foliis apio similibus, *a* fœniculi modo per extrema multifidis, hispidisq;: candida in cacumine umbella, suaviter olente. Crudum, coctumve olerum modo estur: urinam movet.

Caucalidis vires ex Galen.

VIsitur Caucalis in Hetruriæ campestribus, inculto præsertim solo, ut & Ananiensi tractu in Tridentino agro, mullis reclamantibus notis. Rura nostra hanc Petrosello salvatico vulgò appellant. Quippe quòd folia, quæ per ima prope radicem exeunt, apium quadantenus effigie referant, quod vulgò Petrosello dicunt: etsi quæ superiore parte prodeunt, per ambitum sint fœniculi modo capillamentis divisa. Caulem mittit pastinacæ: in cujus cacumine umbellam gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem. Semen odoratum radice pastinacæ. Quapropter Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit: Caucalidem quidam daucum sylvestrem nuncupant: est enim ei adsimili gustu simul ac viribus. Nam excalfacit ut ille, & desiccat, urinam ciet, & muria ad repositionem conditur: Hæc ille. Aperit, provocat, abstergit, attenuatq;.

Caucalidis vires Matth.

At nos dicimus, longè pluribus caucalim pollere viribus, siquidem cordi utilis est. Epotus succus calculos, & arenas pellit, & jecinoris, lienis, renumq; pituitas extenuat. Semen potum oculorum aciem acuit, &

I. CAUCALIS.

II. CAUCALIS NODOSO Echinato semine.

menses

menſes fœminarum adjuvat. Datur viris contra ſeminis profluvia, unà cum aſpleno, & viticis ſemine. Steriles prolificas facit aſſiduè ex vino potum: præſtat adverſus Trigonis, Draconis, & ſcorpionis marinorum ictus, vulneri illitum. Herba tota ex aceto manſa, & vomitione reddita; ventrem purgat, appetitum langueſcentem excitat, & nauſeæ faſtidia diſcutit, melancholicos juvat, tum herba ipſa in cibis devorata, tum ſuccus potus, tum ſemen quemadmodum totius plantæ decoctum, proinde datur utiliter quartanariis, & ſcabioſis. quinetiam morbo gallico affectis. Ut Græcis καυκαλὶς, *ita etiam Latinis* Caucalis, *appellatur: Italis,* Caucalide, Petroſello ſalvatico: *Gallis,* Perſil ſauvage. Nomina.

Caucalidis diverſas proponit Matthiolus figuras, aliam ſimilem ei, quam pro Viſnaga poſuit: aliam in majoribus iconibus, hanc nimirum quam caucalidem latifoliam alteram ſemine aſpero nominamus, eſtq; caucalis flore rubro, folio latiore, Lob. Caucalis Matthioli, Lugd. Caucalis ſecunda, Tabern. fortè Daucoides majus Cordi & Thalii. II. Caucalidem & alteram lubet addere quam nemo ante deſcripſit, (de reliquis ſpeciebus quinq; ſuo loco) Hęc ex radice oblonga, tenui alba, caules emittit binos ternóſve, qui in alios brachiantur, rotundos, ſtriatos, aſperos: quorum alii ſemipalmares, incurvi, alii bipalmares erecti prodeunt: hos folia paſtinacæ ſylveſtris æmula, at breviora & pauciora, multoq; tenuius diviſa, aſpera, ex virore nigricantia, ad ſingula penè internodia, oblongis pediculis donata cingunt: floſculi exigui ex quinq; foliolis compoſiti ſubrubentes, vel pallidi, aliquando alibi breviſſimis pediculis inſident: quibus ſuccedunt parva capitula echinata & conglobata, in quorum ſingulo unicum ſemen. Hanc Julio menſe Anno 1578. in horto Patavino collegimus, & Caucalidem ſemine ad caulium nodos echinato nominavimus: miſſa etiam ad nos fuit, Lappulæ caninæ Cortuſi nomine.

Ἔρυσιμον. ERUCA. CAP. CXXXIV.

CRuda eruca venerem largiore cibo concitat. Semen ejus idem præſtat, urinam cit. Concoctioni prodeſt, alvo per quàm accommodata. Semine ad condimenta utuntur: quod, uti in longum tempus aſſervetur, adjecto lacte, aut aceto, digerunt in paſtillos. Gignitur etiamnum ſylveſtris eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem ſpectat, cujus ſemine pro ſinapi incolæ utuntur. Urinam vehementius pellit, & multò ſativa acrior.

I. ERUCA SATIVA.

II. ERUCA SYLVESTRIS.

VUlgaris admodum planta eſt Eruca tam ſativa quàm ſponte naſcens, quòd frequentiſſimè in cœnis acetariis inſeratur. Sativa foliis exit longis profundè ſed rarioribus inciſuris, laciniatis, Siſymbrii aquatici modo, ſapore acri, & amariuſculo: caule ſeſquipedali, floribus in cacumine albicantibus, ſemine in tenuibus corniculis concluſo, ut in Irione. Radix illi eſt alba, tenuis, acri ſapore. Seritur paſſim copioſa in hortis. Erratica arido ſolo gaudet, adeò ut in muris quoque naſcatur, foliis domeſticæ anguſtioribus, ac frequentius laciniatis, guſtu acriori ſapidioriq;, caulibus numeroſis, floribus luteis, corniculis in univerſa ferè planta copioſis, ſurſum ſpectantibus, ſemine ſinapi ſimile, acri & amariuſculo. Cocta Eruca infantium tuſſi medetur, addito ſaccharo. Tradidere quidam (ſuperſtitioſum tamen mihi eſt) tria ſylveſtris erucæ folia ſiniſtra manu decerpta illicoq; devorata, Ictericos ſanare. Sylveſtris magis excalfacit, ſiccat, attenuat, aperit, incidit, extrahit,

Erucæ conſid. & genera.

Erucæ vires Matthiolo.

trahit, extergit, provocat, quàm ſativa. Excalfacit olus (ut teſtatur Galenus libro 2. de alimentorum facultatibus) perquam manifeſtè, adeò ut non facilè ſolum abſq; junctis lactucæ foliis edatur: nam ita immodico calori par frigus admiſtum exceſſum temperat. Quinetiam genitale ſemen augere creditur, & in venerem ſtimulos addere: Caput etiam magis dolore afficiet, ſi ſolum edatur. Semen (ut ſcribunt antiquorum nonnulli) muris aranei morſibus medetur: ventris tineas enecat, lienemq; extenuat: tritum, & cum felle bubulo miſtum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle verò perunctum, vitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat. Herba, quæ Græcis οἶσυμον, Latinis Eruca vocatur: Mauritanis, Fergir, Ergit, ſeu Gargir: Italis, Ruchetta, & Rucola: Germanis, weiß Senff: *Hiſpanis, Oruga & Aruga: Gallis, Roquette. Eruca ſylveſtris, Græcis, οἶσυμον ἄγριον: Italis, Rochetta gentile, & Rucola ſalvatica: German.* wild weiß Senff: *Gallis, petite Roquette, & Roquette ſauvage.*

Nomina.

Eruca quòd vellicando linguam quaſi erodat, Græcis οἶσυμον, ob ſuavitatem, quæ ei in condiendis obſoniis ineſt, ut habetur apud Plinium lib. 20. cap. 13. I. Eruca latifolia alba ſeu ſativa Dioſcoridis, C. B. Eruca, Brunf. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Caſt. Eruca ſive Rucula marina major, Trag. Eruca ſativa, Matth. Lac. Lob. Dod. fol. Lugd. Eruca ſylv. Lon. Fuch. cui & Sinapis alterum genus. Erucula major, Cord. in hiſt. Sinapi ſylveſtre, Dod. gal. Eruca folio latiore, Cæſalp. Eruca major, Cam. II. Eruca major ſylveſtris, C.B. Eruca ſylveſtris, Matth. Lob. Dodon. fol. Caſt. Tabern.

* III. ERUCA CÆRULEA. *

III. Eruca Palustris cærulea, ex radice oblonga, tenui, leviter fibroſa, ex ruſſo albicante, caules plures palmares, ſeſquipalmares aliquando, ſtriatos, hirſutos emittit, ad quorum exortum folia per terram ſparſa, quæ Erucæ vulgaris modo ſinuoſa ſunt & quaſi circumroſa, hirſuta, aſpera, ſed longè breviora, multoque anguſtiora: in caule verò qui ramulis aliquot brachiatur, folia pauciora, minus ſinuata, & inferioribus aliquando latiora ſed breviora, quædam etiam anguſta & integra: ramulorum extremis floſculi eleganter cærulei, interdum dilutè cærulei, ex quatuor foliolis conſtantes inſident, parvis ex iis filamentis prodeuntibus: his ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, tenues & breves, quibus ſemen ſubruſſum, minutum & acre includitur. Toto ferè anno floret. Provenit apud nos locis arenoſis & quidem iis quæ Birſa alluit: quibuſdam etiam locis in muris provenit: non longe à Bar in monte S. Otilię provenire Doctor Nicolaus Agerius retulit, ubi violam petræam vocitent. De ſylveſtri minore & paluſtri lutea, ut & ea quæ echinata eſt ſiliqua, & denique marina, dicetur ſuo loco.

Ὤιμον. OCIMUM. CAP. CXXXV.

OCimum vulgò cognitum. Id copioſiore cibo oculorum aciem hebetat, alvum mollit, ſpiritum movet, urinam pellit, lac evocat, ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & roſaceo, pulmonum inflammationibus auxilio eſt. Draconis marini, & ſcorpionis ictibus per ſe prodeſt: & cum vino Chio, oculorum doloribus. Succus viſus caliginem abſtergit: deſtillationes exiccat. Semen potum convenit *a* atram bilem gignentibus, difficili urinæ, inflatiſque: naribus hauſtum, ſubinde movet ſternutamenta, quod idem herba efficit: ſed oculos premi neceſſum eſt, cùm ſternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum cenſeant, quandoquidem manducatum, & in ſole poſitum vermiculos creat. Aphri autem adjiciunt, ſi feriantur à ſcorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore.

a Meum μιλαγχολῶσι. i. inſanientibus.

Ocimi conſider.

OCimum quemadmodum odoratiſſimum, ita & omnibus notiſſimum eſt. Namque perraræ ſunt ubique adium feneſtræ, perraraq; cœnacula, ac viridaria, quæ Ocimo non redoleant, utpote quod frequens ſeratur, & foveatur in figulinis vaſis. In Italia hoc ævo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum quod majus vocant, foliis aſſurgit amaranthо longè majoribus, latis, longis, ac craſſis, citreæ malo ſimilibus, floribus ſpicatis, albo colore, è quibus ſemen gignitur ſubnigricans. Tota planta ſuaviter ſpirat. Secundum foliis exit, ac ramulis, dicto ſimilibus ſed duplo longè minoribus, cujus duæ habentur ſpecies, odore tantùm differentes, alterum odore plebeii ocimi, alterum citrei mali adeo ſimile, ut ferè nulla ſit odoris differentia. Proinde hoc citratum vocavere Arabes, quo modo ipſum quoq; Meſues nominat. Tertium, quòd foliis conſtet minutis atque anguſtis, ſitq; cæteris odore fragrantius, Italis vulgò appellatur Baſilico gentile, Mauritanis Ocilium garyophyllatum nuncupatur. Horum omnium meminit Serapio, vocavitq; medium hic à Dioſcoride deſcriptum, Ocimum non garyophyllatum: Garyophyllatum verò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur. Demum Citratum à Citreo odore alterum, ut omnibus palam fiet, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo diſſerentis. Idcirco videant quæſo patres illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ſcripſere, quo jure quáve ratione in electuario de gemmis ſe jactent Ocimum garyophyllatum hac tempeſtate primos adinveniſſe, cùm hoc Serapioni foliis

Ocimi genera tria.

Ocimum citratum.

Monachorum jactantia circa ocimum garyophyll.

I. OCIMUM MAJUS.

II. OCIMUM MEDIUM.

III. OCIMUM GARYOphyllatum.

liis exeat pārvis, & caule quadrangulari: monachis verò foliis melissophyllo majoribus, per ambitum serratis, & caule minimè ānguloso. Quā in re eos, pace sua aperte hallucinatos putaverim. Nec equidem credendum arbitror, quòd de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quàm de tertio illo genere in delitiis habito, de quo diximus. Nam cùm cæteris odoris fragrantia longè præstet, nulli dubium est, quin in roborandis cordis ipsius viribus cæteris sit longè aptius, atq; etiam præstantius, ut quod in electuarium de gemmis addatur ad cordis affectus: ideoq; datur utiliter odorandum ex aceto, in animi deliquio. Scribit Brasavolus suo de simplicium examine Romæ primùm excuso libro, tantam de Ocimi viribus inter Plinium, & Dioscoridem esse controversiam, ut alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tradit Dioscorides, quòd si à Scorpione seriantur, qui ocimum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contrà verò Plinius, qui libro 20. cap. 12. si eo die, inquit, feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, servari non posse. Quā in re lectionis impatiens deprehenditur Brasavolus: quandoquidem si eo loco Plinium de Ocimo differentem, patienter perlegisset, cognovisset utiq; quàm rectè Plinius ipse hanc dirimat controversiam, iisq; respondeat, qui ocimum accusant, cùm inquit: Ocimum quoq; Chrysippus ācriter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, & oculorum claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & jecinoris vitia. Ideoq; Brasavoli lapsus in prima editione.

capras id aspernari, hominibus quoq; fugiendum censet. Adjiciunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum vermes afferre. Aphri verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quæ ederit ocimum, servari non posse. Secuta ætas alacriter ocimum defendit: nam id esse capras, nec minus quàm menthain, & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Usu quoq; compertum: deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris, impositum ex vino: stomacho quoq; esse utile: hæc Plinius. Ex quibus clarissimè patet, Plinium eorum placitis refragari, qui tam acriter ocimum damnarunt Degenerat quandoq; ocimum in serpyllum, ut auctor est Theophrastus libro 5. capite 8. de plantarum causis, ubi sic inquit: Ocimum autem, quod loco soli exposito situm est, transit in serpyllum, quia vehementer siccatur. Folio namq; minus, odoreq; vehementius redditur, quippe cùm alimenti quoq; minus habeant, quæ sicca sunt. Sed hujusmodi mutationes ita evenire putandum, ut aliquid similitudinis faciant, non ut omnino speciem exprimant alienam: hactenus Theophrastus. Cæterùm Avicenna libro de viribus cordis à Dioscoride dissentire videtur. Nam ocimum, scribit, sanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam superflua humiditas, quæ est in ipso, parit inflationem in venis. Nec aliter videtur sensisse Galenus, qui libro 8. simpli-

Ocimi degeneratio in serpyllū.

Ocimivires ex Avicenn. & Galen.

8. ſimplicium medicamentorum de ocimo ita ſcriptum reliquit: Ocimum ex ſecundo eſt ordine calfacientium: habet etiam recrementitiam humiditatem: proinde nec cominodum eſt, quod in corpus ſumatur. Cæterùm foris illitum, ad digerendum & concoquendum utile eſt. Idem libro 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Ocimo etiam plerique ut obſonio utuntur, ex oleo, & garo eſitantes: vitioſi autem eſt ſucci. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, ſi tritum fictili novo inditum operiatur, celerrimè intra paucos dies Scorpiones gignere, præſertim ubi quis quotidie ollam ad ſolem calfecerit: ſed hoc ſanè à vero abeſt. Id porrò verè de eo dixeris, olus eſſe pravi ſucci, ſtomacho noxium, & concoctu difficile. Sed illud in ocimo non ignorandum puto, quòd ocymum per y ab ocimo per i maximè differre deprehenditur probatiſſimorum auctorum teſtimonio Siquidem apud antiquos Ocymum erat pabuli genus, dictum vel quòd citò proveniret: vel primum inter cætera pabuli genera è terra erumperet: vel quòd jumentis citaret alvum, ſic appellatum ab Græca voce ὠκύς, quæ Latinis valet citò. Ocimum verò herba eſt illa odorata, de qua ſuprà diſputavimus, ſic nominatur ab ὄζω verbo Græco, quod redolere ſignificat. Unde rectius fortè per Z quàm per c ſcribendum eſſet. Cæterùm ocymum antiquis quibuſdam boum pabulum erat ex ſecta viridi ſegete, priusquàm indureſcerent culmi: vel ex ſeminibus pluribus ſimul in agro ſatis, nempe è fabarum modio decem, viciæ duobus, & erviliæ tantundem unà in jugero ſatus, & ante maturitatem reciſis. Catoni tamen è vicia, fœno græco, faba, ervoq; in unum commiſtis, & exinde ſatis ocymum eſt. Quo fit, ut putaverim ocymum antiquis, non modò herbaceam, viridemq; fuiſſe ſegetem, è pluribus ſeminibus unà in agro ſatus in primum jumentorum pabulum; ſed etiam ex uno tantùm cerealium genere, nempe hordeo, avena, vicia, ervo, aliisq; his cognatis, quòd ejuſmodi pabulo verno tempore, non modò alantur boves, ac etiam equi, ſed etiam repurgentur. Id quod noſtra quoq; ætate fit pluribus in locis in Italia, præſertim cum hordeo, ervo & vicia. Nec placet eorum ſententia, qui ſibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate perſuadent, Ocymum plantam eſſe ſui proprii generis, quòd è veteribus nullum hactenus invenirem (quantum equidem vidi & legi) qui ocymi herbæ hiſtoriam literis memoriæq; mandaverit: ſed comperi quidem, quòd vocabulum hoc non magis uni, quàm alteri conveniat: quandoquidem unicuiq; pabuli generi, quod primo ſtatim vere citò proveniat, accommodari poteſt. Quare planè explodenda videtur Adami Loniceri opinio, & Tragi, quòd non ſine errore ridendo frumentum Turcicum, ſive, ut alius placet, Saracenicum, quod Tridentina rura vulgò appellant Formentone, & Forojulienſia à pullo ſeminis colore Saracino, ocymum eſſe firmiter exiſtiment. Quin etiam ii turpiter aberraſſe deprehenduntur, quòd huic plantæ, quæ ſuum Ocymum eſt, omnes odorati ocymi facultates reddiderint. Nec alia ratione moti frumentum Saracenicum ocymum eſſe cenſent, quàm quòd ſatum tertia à ſatu die erumpat. Verùm ocymum non ea de cauſa nomen hoc (mea quidem ſententia) ſibi comparavit ſed quòd citius cæteris pabulorum generibus vere primo adoleſcat: nam innumera eſſent ocymi genera, ſi id omne, quod ſtatim ferè à ſatu oritur, ocymum vocari debeat. Quod ὤκιμον (ut antè dictum eſt) Græci, ocimum item Latini appellant: Mauritani, Berendaros, & Bedarog: Itali, Baſilico: Germani, Baſilien und Baſilgram: Hiſpani, Albahaca: Galli Baſilich. Ocimum alterum ſive medicum, Græcis ὤκιμον ἕτερον: Italis Baſilico mezzano. Ocimum minus ſive tertium, Græcis ὤκιμον μικρότατον: Italis Baſilico gentile.

Ocymi ab Ocimo differentia.

Ocymũ antiquorum quid

Ocymũ non eſt planta.

Loniceri & Tragi error circa Ocymum.

Nomina.

*IV. OCIMVM LATIFOLIVM Criſpum. *

Ocymum quod à celeritate proveniendi dictum cenſetur, βασιλικὸν, id eſt, regale recentioribus Græcis: varia habet genera, magnitudine, odore & colore variantia. I. Ocymum gariophyllatum majus C.B. Baſilica major. Trag. Baſilicum majus, Lon. Ocimum majus, Matth. Fuchſ. Dod. gal. Caſt. Cam. Ocimum nigrum, Cord. Hiſt. Ocimum maximum citratum, Geſ. hor. Ocymum maximum caryophyllatum & Citratum Lob. Ocimum tertium maximum, Dod. fol. Ocimum citratum, Cæſal. Ocimum magnum, Tab. II. Ocimum vulgatius. C.B. Ocimum, Brunf. Dod. fol. Baſilica minor & Baccharis germanica, Trag. Ocimum medium Matth. Caſt. Lugd. Cam. Ocimum mediocre Fuch. Ocimum medium vulgatius, Lob. Ocimum tertium & medium, Cæſal. III. Ocimum minimum C.B. Ocimum gariophyllatum, Matth. Cord. hiſt. Lugd. qui duas habet icones, Ocimum minus, Matth. in icon. Dod. fol. Cord. in Dioſc. cui & garyophyllatum & Tab. Ocimum parvum, Lac. Geſ. hor. Ocimum minimum garyophyllatum, Lob. Baſilicum minus, Caſt. Ocimum alterum tenuifolium, Cæſal. IV. Ocimum latifolium, maculatum vel criſpum, elegantiſſimum hoc Ocimum à nemine pictum adjicere placuit, quod ex radice parva eaq; fibroſa, caulem emittit cubito minorem, ſubrubentem, ſtriatum, raris pilis iiſq; brevibus veſtitum, qui ad quodlibet ferè internodium in breves ramulos brachiatur. Folia obtinet duorum digitorum lata, & amplius, oblonga, lævia, rotunda, quorum quædam modicè ſerrata, quædam profundè ſecta in lacinias quæ criſpantur, maculata ex rubro nigricantia, vel ſubcærulea & maculata, longis pediculis rubentibus donata. Flores aliorum ſimiles & ex candido rubeſcentes obtinet, ſemenq; paulò majus, nigrum ex rotunditate oblongatum, foliaceis capſulis incluſum. Tota planta odore eſt Ocimi vulgaris, Auguſto & citius florens in olla aluimus. Ex India in Hiſpaniam, & inde in Italiam & Germaniam ſemen tranſmiſſum. Dicitur ocimum latifolium Cæſalpino: Baſilicum Indicum, vel potius Hiſpanicum Camerario in ſuo horto: Ocimum S. Mauritianum, Johanni Bauhino, in libello de plantis à divis denominatis.

OROBAN-

Ὀροβάγχη. OROBANCHE. CAP. CXXXVI.

ORobanche *a* cauliculus est sesquipedalis, & interdum major, subruber, hirsutus, tener, sine folio, pinguis: flore subalbido, aut in luteum vergente: radice digiti crassitudine, & cum ariditate flaccescit caulis, fistulosa. Hanc inter quædam legumina nasci constat, & ea strangulare: unde orobanche sibi cognomentum usurpavit. Eitur, ut olus, cruda, & in patinis, asparagi modo, decocta. Legumentis addita, concoctionem accelerare creditur.

a Omnia exempla. καυλίον ἐστὶν ὑπέρυθρον ὡς ἀσπαραγίου, ὑπόλιπον ἢ ἐλάσσω, φύλλοις ὑπολίπαροις ἴνδιον, τρυφερόν. 1. Caulitulus est subruber, ad duos dodrantes altus, aliquando etiam major, foliis subpinguibus hirtus, tener. Orobanches consideratio. Orobanche Theophr. alia. Herba lupa.

ORobanchen, quæ omnibus notis legitimæ Dioscoridis respondet, vidimus primùm in Ananiensi agro supra Tridentum, ac deinde ubique fere in Italia nasci comperimus, in campis non modò inter omnia leguminum genera, sed & inter segetes cannabim, linum, in pratis & in viis secus agrorum sepes. Caterùm etsi scriptis mandaverit Theophrastus lib. 8. de historia, & 5. de causis plantarum, Orobanchem ervum necare amplexu, complexuq; suos: ea tamen, quæ hîc à Dioscoride repræsentatur, & à Plinio lib. 22. cap. ultimo, nullo sanè complexu, sed suæ tantùm præsentia, legumina, segetes, cannabim & linum interimit, quæ prope ipsam oriuntur. Quam ob causam Ananienses, quòd vicinas strangulet, ac devoret plantas, Herba lupa vulgò orobanchen appellant. Prosilit hæc (ut inquit Dioscorides) nullis unquam foliis, sed uno tantùm assurgit cauliculo, asparagi instar, colore subrubro, hirsuto, molli, pinguiq; & qui sesquipedalem non excedat longitudinem. Flos è quibusdam patescit globulis in cacumine congestis, subalbidus. Radix digitali visitur crassitudine, fungosa, ac fragilis. Hæc planta nonnullis etiam vulgò Coda di leone appellatur, aliis verò Herba tora vocatur, quòd vaccæ ea degustata (ut pastores facto periculo testantur) statim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato scribit Plinius) Cynomorion eam appellent, a similitudine canini genitalis. Ex quibus omnibus non temerè dicendum existimaverim, vel Theophrastum (pace sua) hac in re deceptum esse, vel aliam à Dioscoride, & Plinio orobanchem concepisse. Orobanche ut Galenus est auctor libro 8. de facultate simplicium medicamentorum, est siccæ, frigidæq; temperaturæ in primo ordine. Hujus plantæ nomen Græcum est, ὀροβάγχη, quemadmodum & Latinum Orobanche, nec non Ervi angina: Italicum, Orobanche. Officinis Cauda Leonis.

Herba Tora. Orobanches fac. ex Gal. Nomina.

Orobanche non ramosa elatior C.B. Orobanche Matth. Cord. in Dioscor. Lac. Lon. Cast. Cæsal. Orobanche major, Clus. Pan. Limodorum sive Orobanche, Dod. fol. Orobanche vera, Gesn. hor. Orobanche secunda, Tabernæmontano.

Τραγοπώγων. BARBULA HIRCI. CAP. CXXXVII.

BArbula hirci, quæ ab aliis Come vocatur, brevi est caule: foliis croci: radice longa, dulci: magno super caulem calyce: è cujus summo semen nigrum dependet, unde nomen inditum est. Herba esui apta est.

HIrci Barbula, quam Hetruria vulgò appellat Sassefrica, vulgaris admodum est notitiæ. Radix, quòd gustu dulcis jucundaq; sit, estur hyeme frequenter in acetariis. Duum est generum, alterum flore aureo, alterum purpurascente. Primum genus, folius exit croci, latioribus tamen ac longioribus: flore aureo, rostro porcino vocato non absimili majore tamen, qui calyce continetur. Is sereno cœlo fatiscit, nubiloso verò contrahitur, occluditurq; calyce, quemadmodum & chamæleonis echinus. E concluso calycis vertice barba dependet incana prolixaq; unde nomen accepit, ut Theophrastus prodidit lib. & cap. 7. de plantarum historia. E floribus papposum oritur caput, in quo semen continetur oblongum. Radice nititur longa, alba, dulci jucundaq;. Provenit copiosa in pratis, ac etiam saxosis locis. Sed certè nescirem ego, qua ratione ductus negaverit Hermolaus hanc Theophrasto, & Dioscoridi legitimam Hirci barbulam esse, cùm illa pulchrè, hujus notis respondeat. Radix excalfacit, ac etiam primo ordine humectat. Glutinat hæc recentia vulnera, si foliorum succus, vel ejus stillatitia aqua splenus, & attritus linteolis superponatur. Aliud quoq; Tragopogoni habetur genus, quod à foliorum colore, purpureum vocant. Prodit hoc solius alteri similibus, sed à radice numerosioribus, viridioribus, latioribus, robustioribus, caule quoq; simili, geniculato, conspicuus propè genicula alis, è quibus rami prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, sed altero minores, radiantibus circumquaq; calycis apicibus, in stellæ ferè modum. Radice nititur quoq; grandiore, longioreq;, quinetiam robustiore, duriore, & lacteo succo referta, non quidem ut in altera, dulci, sed adstringente & amariusculo. Radicis lacteus succus adstringit, cohibet, firmat, & modicè abstergit: esui tamen inidonea est. Tragopogono congener videtur quoq; planta SCURZONERA *sive* SCORZONERA *Hispanis vocata, quod a Vipera demorsis, quam ij Scurzo vocant, præsentaneo remedio auxilietur. Hæc nova est planta, nec puto esse quenquam, qui de ea ante nos scripserit. Inventa est primùm Scorzonera in Catalonia Hispaniæ, à quodam servo Aphro, a Cercero Leridano Viro nobili, pretio empto. Nam cum quidam messores in agro a viperis demorderentur, hic qui in Aphrica plantam hanc noverat, propinato ejusdem radicis succo, incolumes servabat omnes, quotquot demorsi fuerant, sed nemini plantam ostendebat, ne lucro defraudaretur. Quo postea factum est, ut vafriores quidam observantes a longinquo tra-*

Barbulæ hirci consideratio. Hermolai error. Tragopogonipurei mentio. Scurzonetæ mentio.

I. TRAGOPOGON SIVE
Barba Hirci.

II. TRAGOPOGON
alterum.

IV. SCORZONERA
Hiſpanica.

V. SCORZONERA
Bohemica.

Eum, à quo Afer ille plantam deferebat, illuc conceſſerint, plantamq; conſequuti ſint, inventis reſciſſe nuper herbæ radiquiis. Ea itaque effoſſa, factoq; ipſius periculo, divulgata res eſt, & SCURZONERAM id eſt VIPERINAM eam appellaverunt. Hanc primum miſit ad me ſiccam Clariſſimus Reginæ Romanorum medicus, Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus. At paulò poſt viridem, viventemq; eandem vidimus, ad Cæſarem Ferdi. ex Hiſpaniis allatam, ob rei raritatem.

Cæterùm

Cæterùm non multo pòſt tempore, copioſam quoq; in Bohemia naſci compertum eſt, clariſſimi Doctoris Riberæ, ejuſdem Cæſaris medici diligentia in monte quodam ſylvoſo, uliginoſoq; non longè à Poggebrot, dum Cæſarem ſequeretur ad venationes. Folia fundit hæc planta ſpithamæ longitudine, ſuccisæ vocatæ æmula, ſed longiora, Tragopogono longè latiora & quæ ſolo propinquiora ſunt, fibrata, longo preſſoq; pediculo à radice prodeuntia, humiq; accubantia, quorum nonnulla per ambitum leniter ſinuata ſpectantur. Caulem edit ſeſquidodrantalem, & ſæpe majorem, rotundum, geniculatum, in quo folia anguſtiora, breviora q; ſpectantur. Flores profert aureos, Tragopogono adeò æmulos, cui & tota planta (ut prædiximus) congener eſſe videtur, ut alterum ab altero, paucis admodum notis dignoſci poſſit. Hi flacceſcentes in pappoſum mutantur orbem, in quo ſemen continetur album, longum, Tragopogono ſimile. Radix illi ſubeſt ſeſquidodrantalis, pollicaris craſſitudine, raris adnatis fibris, cortice ſubnigricante, vegeta, tenera, fractu facilis ſuccoſa, alba intus pulpa, lacteo ſucco pragnans, *dulcis, & guſtatu jucunda. Naſcitur in ſylvis, & uliginoſis locis, ac etiam alibi. Floret æſtate unà cum Tragopogono. Nos hîc ejus imagines appingi curavimus, quarum quæ radice brevior, craſſioriq; habetur, & foliis eſt amplioribus, ex Hiſpania allata eſt, altera verò in Bohemia provenit. Foliorum aut radicum ſuccus datur præſentaneo remedio potandus, adverſus viperarum, cæterorumq; venenatorum animalium ictus, quin etiam ad quoſcunq; peſtiferos morbos. Devorata radix recens, ſicca, aut ſaccharo condita quotidie, peſtilentialia contagia arcet, & venenis quibuſcunq; reſiſtit. Datur eadem, aut ejus ſuccus, utiliter quoq; comitialibus: item cardiacis, vertiginoſis, & animi deliquiis, cordis pulſui, tremoríve obnoxiis. Enimvero commanducata per ſe radix, triſtitiam diſcutit, hilaritatemq; conciliat. Quin etiam lacteus radicis ſuccus oculorum aciem acuit, nubéculas delet. In ſumma, tota planta magni eſt ad omnia uſus.* Τραγοπώγων *ita Græcis, Latinis verò Barbula hirci vocatur: Italis, Barba di becco & Hetruſcis Saſſefrica: Germanis,* Bocksbart und Bauchbrot: *Hiſpanis, Barbe de cabron: Gallis Barbe de bouc. Barbula hirci altera, Græcis,* Τραγοπώγων ἕτερον: *Italis, Barba di becco porporea. Scorzonera, ſive Scarzonera, ſeu Viperina: Italis, Scorzonera.*

Scorzoneræ vires Matth.

Nomina.

Tragopogon pratenſe luteum, C.B. Barbula hirci, Trago, Matth. in icon. Lacu. Caſt. Tragopogon, Matth. Geſn. hort. Dod. fol. Fuch. Lonic. Cæſalp. Tragopogon luteum, Lob. Tab. Thal. Barba hirci, Dod. gal. Lugdun. Cam. Hirci barba, Cord. in Dioſc. & hiſt. II. Tragopogon cæruleum, C.B. Tragopogon alterum, Matth. Lugd. Tragopogon puniceo flore, Geſn. hort. Tragopogon ſylv. flore purpureo, Cæſalp. Tragopogon, Dod. fol. Lobel. Barbula hirci altera, Matthiol. in icon. Caſt. Barbula hirci purpurocærulea, Tabern. Barba hirci flore purpureo, Cam. Eſt flore cæruleo, purpurocæruleo: rarius albo. III. Tragopogon LACINIATUM luteum, C.B. Ex radice longa tereti, digitum craſſa, foris nigricante, intus alba & lacteſcente, folia prodeunt plura per terram ſparſa viridia, lævia, infernè albicantia: quorum prima graminea ſunt, ſubſequentia verò inſtar Coronopi laciniata exiſtunt, & horum aliqua licet laciniata ſint, Crocii tamen foliis neutiquam latiora, aliqua verò lata exiſtunt. Caulem obtinet ſeſquipedalem & altiorem, aſperum, ſtriatum, & cavum, in paucos ramos diviſum, qui calyces ſuſtinent ſtriatos, quibus flores lutei manè patentes, dein ſe claudentes inſiti: his ſuccedunt ſemina minora quàm in vulgari, ſtriata, non autem aſpera: quæ recluſa ſimul ſphæricam formam oſtendentes, vento ſpirante in pappos avolant. Majo menſe & Junio floret. Provenit in hortis quibuſdam ſemine ex Italia allato: in Patavinis & Bononienſibus montibus, ut auctor eſt Anguillara (cui Acorus Theophraſti dicitur) reperitur: in Apulia frequens quoque, ut Fabius Columna refert, qui Tragopogon laciniatis foliis nominat. IV. Scorzonera latifolia Hiſpanica, C.B. Scorzonera Hiſpanica, Matth. Caſt. Cluſ. pan. Tabern. Lugd. Scorſonera ſive Viperaria, Lobel. Scorzonera, Lonic. Dod. fol. Cæſalp. Thal. Cam. Tragopogon peregrinus vel Hiſpanicus, Geſ. hort. Hæc floribus eſt ſimplicibus & plenis. V. Scorzonera latifolia Germanica, C. B. Scorzonera Bohemica, Matth. Lob. Lugd. Scorſonera major vel Pannonica prima, Cluſ. Pan. Scorzonera Germanica prima, Taber. Variæ ſunt Scorzoneræ ſpecies, ratione florum, foliorum, & ſaporis variantes: eſt latifolia & anguſtifolia: latifolia flore eſt luteo, ſed radice vel ſubdulci, vel amara. Anguſtifolia etiam duplex, altera lutea, radice dulciuſcula aut amara: altera flore ex rubro ſubcæſio, foliis anguſtioribus, radice amariuſcula.

* III. TRAGOPOGON laciniatum. *

Ὀρνιθόγαλον. ORNITHOGALUM. CAP. CXXXVIII.

ORnithogalum cauliculus eſt tener, candicans, tenuis, ſeſquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cùm hiantes ſe pandunt, lactei viſuntur: inter quos diſſectum, cachryos modo, capitulum emicat. Coquitur cum pane, ut melanthium. Radix bulboſa, cruda, & cocta manditur.

ORnithogalum adeò inter ſegetes frequens oritur, ut ſi Majo menſe in arvis requiratur, perpenſis prius notis illi à Dioſcoride attributis, facilè ab omnibus inveniatur. Ruellius in Gallia ornithogalum copioſum naſci ſcribit, pueris non incogni-

Ornithogal. conſideratio.

I. ORNITHOGALUM I.

II. ORNITHOGALUM II.

IV. TRASI.

Trasi historia.

Trasorũ vires Matth.

incognitum, qui propter aſtantes, cùm ab agricolis aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, Ornithogali radices vomere erutas colligunt: & cùm ſint caſtaneis ſuaviores, iis & crudis, & in cineribus incoctis veſcuntur, odore jucundiſſimo os mirum in modum commendante. Radices in orbem fere collecta ſunt: cortice pullo: candidiſſima intus carne, perquam odorata: vere, vel æſtate cum fronde virent; hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur. Diu ſervari poſſunt, & ubi annonæ premit inopia, plebs ruſtica famem & jejunia, caſtanearum more ſatiant. Mirè ſuibus expetuntur, qui roſtro ſcrobiculos extavant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusq; vellendas advolant. Duas ORNITHOGALI plantas expreßimus, quòd duo ejus genera cenſeamus. Ornithogalum alterum, caulem promit tenuem, ſolacroci æmula, quæ ab imo ad ſummum caulem circumveſtiunt. Flores in ſummitate albicantes in quinq; diviſos apices, qui dum pateſcunt, ſtellæ faciem referunt. Radice regitur bulboſa, alba. alteri ferè per omnia ſimilis. Cæterùm cùm ornithogali radices ſuavitatis ſuæ præſtantia, in mentem mihi revocaverint illas, quæ in agro Veronenſi, ubi tantùm, neq; alibi, quod ſciam, naſcuntur in Italia, vulgò vocantur TRASI, ſaporis dulcedine, caſtaneis proxime accedentes, recentioribusq; quibusdam in medicamentis eadem expetantur, eas hìc recenſere non ab re fore duximus. Sunt igitur TRASI bulboſæ radiculæ, ſabarum magnitudine, oblongæ, & cùm ſiccantur, rugoſæ. Harum planta quæ vere & æſtate germinat, folio exit longo, in mucronem exeunte. Cyperi modo quem quidem plantæ tota plurimum æmulatur. Caules enim edit cubitales, & anguloſos, in quorum cacumine folia exiliora ſtellarum modo radiant, inter quæ flores exeunt ſpicati, ſubfulveſcentesq;. Radices habet numeroſas, tenues, à quibus globuli dependent bulboſi, oblongi, ſabarum quantitate, ac etiam grandiores, colore ſubrufeſcente, alba dulciq; intus medulla, caſtanearum ſapore, ſcabro putamine. Harum plantam miſit ad me Franciſcus Calzolarius Veronenſis. Siquidem Traſi (quòd ſciam) non proveniunt ſponte in Italia niſi in agro Veronenſi. Harum cremore pectoris, & laterum vitia expurgant, quo fit, ut tuſſientibus opem non modicam præſtent: tunduntur enim radices maceran-*

maceratumq; carnium jure, deinde per linteolum exprimitur cremor: quem etiam venereis potionibus miſcent recentiorum nonnulli. Præſtat idem cremor bibitus ad urinæ ardores, & præſertim ſi Melopeponum, cucurbitarum & cucumerum ſemen addatur: valet item potus ad dyſentericos, ſiquidem humorum acrimoniam retundit, & præſertim ubi ex aqua paretur in qua candens ferrum extinctum fuerit. Veronenſes pro bellariis utuntur. Manduntur unà cum cortice, qui, quòd ſit aſper ac ſiccus, expuitur, exucto cremore. Sunt radices hæ, ut experientia compertum eſt, & ex dulcedine conjici poteſt, incalfacientium, & humectantium genere, ſed flatus quodammodo gignunt (leniunt, lævigant, emolliunt.) Quod ὀρνιθόγαλον Græci, Latini pariter Ornithogalum nominant: Itali Ornithogalo, Galli Churles. Ornithogalum alterum, Græcis ὀρνιθόγαλον ἕτερον: Italis Ornithogalo ſecundo. Traſi ita Veronenſibus appellati, Venetis Dolzolmi & Traſi dicuntur.

Ornithogalum propter lacteum florum colorem, ſimilem ei qui in ovis gallinarum eſt, quod aliqui Bulbinam Theophraſti 7. hiſt. 13. & Athenæi cenſent. I. Ornithogalum primum, Matth. Lacun. Lonic. Lugd. II. Ornithogalum album minus C. B. Ornithogalum 2. Matth. Caſt. Lugd. Ornithogalum, Dod. gal. Geſ. hor. Cæſ. Lob. icon. Lugd. Ornithogalum candidum vulgare, Lob. obſ. Ornithogalum candido flore, Cord. in Dioſc. Ornithogalum alterum minus, Cam. Bulbus leucanthemus minor. Dod. fol. Lugd. Bulbus ſolſequius, Taber. III. Ornithogalum majus SPICATUM, ex radice bulboſa, oblonga, cæpæ ſimili, magna ſatis & candida, cui ſæpè plures bulbi junguntur, caulis unus, rotundus, cubitalis, & aliquando altior, nudus exſurgit: folia enim ſtrata infimam ejus partem cingunt ſena vel octona, etiam pauciora, cubitali longitudine & digiti latitudine, modò anguſtiora, modò latiora (ut Lugdunenſis hiſtoria duabus figuris oſtendit) tenuia: caulis etiam à medio in ſummum uſque pluribus floribus ornatur, qui veluti ſpicam conſtituunt, hi oblongis pediculis inſident ex ſex foliolis compoſiti, foris herbacei, intus lactei coloris, Phalangii flores referentes, in quorum medio lutei apices conſpiciuntur: quibus ſuccedunt ſiliquæ triangulares, ſemina nigra phalangij inſtar continentes. In Gallia Narbonenſi circa Monſpelium in agris frumentaceis provenit: ſed & in aſperis & petroſis aliqui notarunt. Sunt qui Ornithogalum Dioſcoridis cenſeant: alii an Scilla Epimenidia apud Theophraſtum 7. hiſt. 11. de qua Plinius lib. 19. cap. 5. Epimenidij nomine, ſit dubitant. Moly deſcriptio apud Dioſcoridem convenire videtur. Dicitur Ornithogalum ſpicatum, Lob Ornithogalum Narbonenſe, Dod. fol. & Lugd. cui & Ornithogalum magnum Myconii. Ornithogalum majus Monſpeliacum, Clus. Pan. Ornithogalum alterum, Camer. apud Matth. Bulbus ornithogalo ſimilis, Cæſalpino. IV. Cyperus eſculenta radice rotunda: Theophraſtus 6. de cauſis plantarum 16. Cyperi meminit, cujus radices ſunt dulces, & cibo idoneæ, quod huic noſtræ convenit, aliis videtur ejuſdem 4. hiſt. 10. Malinathalla, & Plinii lib. 21. cap. 15. & 29. Anthalium: Auctori libri de Plantis Ariſtotelis lib. 1. cap. 5. Margaritæ Ægyptiæ. Traſi, Matth. Caſt. Cæſ. Lugd. Traſi Veronenſium vel eſculenti Cyperi, Lob. Dulcichinum. Geſ. hor. (cui & Schænocaryon) Dod. fol. Cyperus dulcis Tab. Cam. cui & Granum azelon Arabum: Malinathalle Theophraſti, Columnæ.

III. ORNITHOGALVM majus Spicatum.

Υστρια. TVBERA. CAP. CXXXIX.

TUbera rotundæ radices ſunt, ſine caule, ſine foliis, flaveſcentes, vere fodiuntur. Cruda & cocta eduntur.

TUbera, quæ occulta quadam facultate terra in ſe parit, conglobat, numeroſa in Hetruria à ruſticis effodiuntur, quòd magnatibus maximè expetantur in cœnis. Duo eorum in Romano agro habentur genera: quorum alteri candida, pulla verò alteri pulpa ſubeſt. Rimoſus utriuſq; cortex, ac niger. Eſt & tertium genus in Ananienſi, & Tridentino tractu proveniens, lævi cortice, colore ſubruſo, cæterus longè minus, inſipidum, & guſtu injucundo. Tuberum meminit Plinius lib. 19. cap. 2. ſic inquiens: Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, ſequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum eſt aliquid naſci, aut vivere ſine ulla radice. Tubera vocantur hæc, undiq; terra circumdata, nulliuſq; fibris nexa, aut ſaltem capillamentis, nec utique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neque ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram eſſe poſſumus dicere neque aliud, quàm terræ callum. Siccis fere hæc & ſabuloſis locis, frutetoſisq; naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinem mali cotonei, etiam liberali pondere. Duo eorum genera, arenoſa dentibus inimica, & altera ſyncera. Diſtinguuntur & colore rufo nigroq; & intus candido. Laudatiſſima quæ Aphricæ creſcunt. An ne vitium id terræ? neq; enim aliud intelligi poteſt: malum ne id ea protinus globetur magnitudine, qua futurum eſt, & vivat ne aut non, haud facilè arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt iis cum ligno. Lartio Licinio prætorio viro jura reddenti in Hiſpania Carthagine paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti Tuberũ conſider. Plinius de Tuberibus. Hiſtoria ex Plin.

TUBERA.

Tuberũ vires ex Galen.

Ex Avicenna.

Nomina.

tuber, ut deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifeſtum erit terræ naturam in ſe globari. Quod certum eſt ex iis, quæ naſcuntur, & ſeri non poſſunt. Et libro eodem cap. 3. De tuberibus (inquit) hæc traduntur peculiariter. *Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maximè è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem verno eſſe. Quibusdam locis acceptantur riguis, & ſeruntur, ſicut Mytilenis. Negant naſci niſi exundatione fluminum invecto ſemine ab Tiaris: eſt autem is locus, in quo plurima naſcuntur. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui ſine radice, aut pediculo naſcuntur.* Hactenus de Tuberibus Plinius. *Tubera (ut memoriæ prodidit Gal. libro 2. de alim. fac.) radicibus, aut bulbis ſunt annumeranda, ut quæ nullam evidentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta, tanquam materiam habent, ceu alia qualitatis expertia, & innoxia, guſtuq; aquoſa ſunt. Quibus omnibus commune eſt, ut alimentum nulla inſigni facultate conſtans, corpori præbeant, ſed frigidiuſculum duntaxat, craſſitudine tale, quale id ipſum eſt, quod ingeſtum fuerit: ex tuberibus quidem craſſius, ex cucurbita aliquidius & tenuius. In aliis eadem eſt proportio. Sed longè aliter de his ſcripſit Avicenna, cùm inquit: Tubera terrena magis, quàm aquea ſunt, omniq; prorſus ſapore expertia. Atrabiliares & craſſos gignunt humores, magis quàm cætera ciborum genera. Quo fit, ut frequenter devorati apoplexiam, & paralyſim concitent. Ad hæc concoctu contumacia ſunt & ventriculum aggravant. Quæ Græcè ὕδνα, Tubera Latinè dicuntur: Arabicè Ramech, Alchamech, Tamer, & Kema: Italicè, Tartuffi & Tartufole: Germanicè, Hirßbrunſt: Hiſpanicè Turmas de tierra: Gallicè Truffles ſive Truffes.*

Σμιλαξ κηπαία. SMILAX HORTENSIS. CAP. CXL.

HOrtenſis Smilax frutex eſt, cujus ſemen à nonnullis lobia vocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen, tenues caules, & capreolos vicinis fruticibus circumvolutos: qui tamen adoleſcunt, ut topiarias ſcenas repræſentare videantur: ſiliquas fœnigræci profert, longiores, toroſiores: in quibus ſemina renum ſimilia, ſed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte *a* fulveſcunt. Siliqua concocta, cum ſemine in oleribus aſparagi modo eſtur. Urinam ciet, & tumultuoſa ſomnia facit.

a Orib. ὑποπόρφυρος. i. ſubpurpureus.

Smilacis hortenſis conſider.

Manardi error.

HOrtenſis Smilax (ut ſuprà nobis dictum eſt in Phaſeolis, ſub quorum appellatione falsò credidit Manardus de ervilia ſcripſiſſe Dioſcoridem) nil aliud, mea quidem ſententia, eſſe poteſt, quàm ea Phaſeolorum genera, varijs coloribus depicta, quæ vulgò Italis dicuntur Fagivoli Turcheſchi. Siquidem præter id, quod (candidi) rubentes, (nonnulli melini) pleriq; diverſis, variuſq; maculis inſecti, verſicolores, & (ut Dioſcorides inquit) renum figura cernantur. Solius exeunt hederaceis, caule tenui, è quo capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores ſmilacis aſperæ modo ſcandunt, ac vinciunt: ſed in hortis ategias, pergulas, teſtudines, ſcenas, & tentoria inumbrant, & opacant. Horum planta tota ferè facie vulgaribus Phaſiolis perſimilis viſitur, peculiariter autem differt in ſiliquarum & ſeminum magnitudine, quæ omnia in hortenſibus majora, latioraq; ſpectantur, differunt etiam caule. Seritur paſſim in hortis & viridariis. Hos Galenus lib. 1. de alim. fac. ex auctoritate Theophraſti Dolichos apellat, ſic inquiens. *Dolichus adacto longo palo conſurgit, & fructum gerit: ſin hoc adminiculo careat, vitioſus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie viſitur, in hoc Phaſiolorum genere: quippe quòd nullo ſuſtentaculo in altum evecti, humi repunt, & contracto tractu temporis humore, ſitu ac rubigine depereunt. At ubi longiſſimo inhæſerint pedamento, brevi temporis ſpatio, ad culmen uſq; illi ſe circumvolvunt. Quo fit, ut longè aberraſſe Manardum exiſtimem. quòd aſſerat libro primo epiſt. 3. Dolichos nil aliud eſſe Galeno, quam Ervilium, quæ Italorum nonnullis vulgò appellatur Roviglione, aliis verò Arabeia, cùm tamen Galenus, itemq; Paulus, Ervilium appellent Ochrum. Nec nobis obſtat, quòd Ervilia (ut ipſe aſſerit) rubiginem contrahat, cùm adminiculis caret quibus à terra ſublevetur, quodq; hujuſce tantùm leguminis ſiliquæ unà cum ſemine comedantur, ut Gal. lib. 2. de alim. facul. præfatione, & Paulus Dolichos mandi teſtantur. Nam etſi aliquando Ervilia ſecti arborum rami apponantur, ut illos implicent, nunquam tamen longiſſimi adfiguntur pali, quòd ea minimè illos ſcandere valeat, verſicolorum Phaſiolorum modo. Ad hæc Ervilia quæ humi ſerpit, rubigine minimè deperit, ut Tridentinus ager ubiq; teſtari poteſt, quippe quòd ibi frequentiſſima ſeratur, dimittaturq; nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obſtat præterea (ut ipſe Manardus ſcribit) quòd ſola Ervilia inter legumina cum ſiliquis comedatur. Nam quamvis decocta unà cum ſiliquis menſis apponatur, nunquam tamen aliquem me vidiſſe fateri poſſum, qui ſiliquas ſimul cum granis devoraverit: eſt enim ervilia involucrum ſuibus potius, quam hominibus in cibum exhibendum. Unde equidem omnes, quod viderim, Ervilium mandentes, ſemina dentibus extrahunt, & membranoſas, exhauſtaſq; ſiliquas dentium attritui prorſus repugnantes, in patinis ſuibus relinquunt.*

Manardi error, Dolichos Ervilium eſſe volentis.

Phaſeolorum cocura.

Secus autem cum hujuſmodi Phaſiolorum corniculis evenit: quandoquidem cùm tenella adoleſcunt, anteaquam conſenſcant, aqua prius elixa, non modò in acetariis integra, nulliſq; abjectis putaminibus aſſumuntur in cibum, ſed butyro vel oleo frixa addito gingibere, & omphacio jucundiſſimè devorantur. Alvum emolliunt & pectus dilatant ſemina in cibum ſumpta magis inflant, & ventriculo laborem faciunt, quam vulgaris Phaſioli, copioſiusq; ſemen generant, & venerem ſtimulant, præſertim quæ cum longo pipere, galanga, & ſaccharo aſperguntur, quod quidem longè valentius præſtant,

SMILAX HORTENSIS.

stant, si ex lacte bubulo pingui elixentur. Hinc itaque fit, ut certò potius credam, hoc Phasiolorum genus dolichos esse, quàm erviliam Manardo vocatam. Illud insuper hac in re sentit Manardus, quòd Dioscorides Phaseolorum appellatione, de quibus suprà mentionem fecit, non quidem communes ac triviales, sed erviliam significaverit: Smilacis verò hortensis nomine, de qua hic sermo, vulgares illos phaseolos repraesentaverit. Qui (ut suam tueatur sententiam) consentaneum minimè videri inquit, quòd duobus diversis capitibus eodem libro de Phasiolis scripserit Dioscorides. Sed haudquaquam à ratione & veritate eam alienum existimarem, qui respondet, primum tractasse Dioscoridem de vulgaribus & candidis Phaseolis, qui passim in campis aliorum leguminum more seminantur, ubi de omni segete, & leguminibus disseruit. Deinde verò de versicoloribus, qui in hortis & viridariis ad opera topiaria explenda seruntur, interea, quae in hortis & viridariis coluntur. Quamobrem ut hortenses à campestribus secerneret, inquit: Hortensis Smilax frutex est, &c. Quod manifestè declarat, eum hic de hortensibus, illic verò de iis, quae in campis proveniunt, intellexisse, atq; eos ita sejunxisse. Quare non potui non quandoq; admirari Manardum, medicum alioquin ingenio & doctrina insignem, quòd tam facilè adductus esset, ut asseveraret dolichos esse erviliam, cùm eum legisse existimandum sit, Galeno & Paulo erviliam ochrum vocari.

Planta, quae σμίλαξ κηπαία Graecis: Smilax hortensis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Italis, Smilace de gli horti, & Fagivolo Turchesco: Germanis, Welsche Bonen: *Hispanis, Feyones: Gallis, Faseolos de Turque & Fajes peinctes.* Nomina.

Smilax hortensis, quòd Smilacis modo arbores conscendat, *ὁλοσὸς* Hippocrati, aliis *λόβος*, aliis *φασίολος*. Smilax hortensis, Brunf. Trag. Fuch. Matt. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lacu. Cast. Lugd. Tab. Cam. Phaselus Brunf. Cæsal. Phaseolus, Dod. gal. Cord. in hist. Ges. hor. Clus. Pann. Phaseolus vulgaris, Lob. Dolichos, Anguillaræ, Dod. fol. Lacun. Plurima nunc habentur Phaseolorum genera: est namque vulgaris, sunt Brasiliani, Indici, Americani, & horum omnium plurimæ differentiæ: etenim in vulgari observare licet diversitatem in floris colore, qui vel niveus, vel flavescens, vel purpureus sive amethistinus: in fructu major coloris varietas, sunt nivei, flavi, ex flavo obsoleti, purpurei, rubri, latericei ferè coloris, amethistini, cœrulei, nigri: vel albi nigris venis & lituris distincti, sic & carnei & etiam cinerei similibus venis notati. Sed de his & aliis suo loco plenius.

* MEDICA DIOSCORIDIS. *

Μηδικὴ. **MEDICA.**

CAP. CXLI.

MEdica, cùm recenter prodiit, foliis & caule trifolio pratensi similis est: procedens verò folia contrahit, caules edens trifolii, & siliquas corniculorum modo intortas, in quibus semen lentis magnitudine dependet. Id siccatum, jucundi saporis gratia, conditaneo sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, illitu suffragatur. Herba tota pro gramine utuntur, qui pecora alunt.

*MEdicam inde nominationem inveniſſe certum eſt, quòd primùm, Plinio libro 18. cap. 16. auctore, ex Media in Italiam advecta fuerit. Verùm etſi haec quondam in universa Italia serebatur ad pecorum pabulum & omnibus ferè cognoſceretur, jam tamen pauci ſanè reperiuntur, qui Medicam viderint, ne dum ſerant: quanquam non deſunt, qui eam ſe conſecutos exiſtiment. Non defuerunt, qui mihi varias plantas pro Medica oſtenderent. At quoniam paucis admodum notis medicam referebant, non libuit ullam Medicae imaginem hic exprimere. * Et cum ab amicis hoc anno ſemen acceſſem, illúdque magna cum diligentia terrae mandaſſem, accidit ſolo forſitan repugnante, ut nulla exorta ſit planta. * Haec (ut Plinius tradit loco citato, & antiquo-* Medicæ conſider.

rum pleriq3 teſtantur) unotantùm ſatu plus tricenis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt) abundat Hiſpania, ubi magna admodum cura colitur ad jumentorum & pecudum pabulum: eamq3 Alfalfa vocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuato. Nam (ut lib. 2. cap. de Cot inquit Avicenna) vocatur etiamnum Aphris Alfaſaſat. Naſcitur & in Gallia, ſi Nomina. *Ruellio credimus, ibiq3 majus trifolium appellatur. Medica ſic Latinis & Italis, ut Græcis μηδική nominatur: Mauritanis (ut modò dictum eſt) Cot & Alfaſaſat: Hiſpanis Alfalfe, Ervaye & Alfalfa: Gallis ſaint Foin vel grand Treffle.*

Medicæ nunc apud Italos & Gallos uſitatæ figuram (cùm Matthiolus non habeat) addere voluimus, hæcq; dicitur Medica, Dodo.gal. & fol. Cord. in Dioſc. Geſ.hor. Lacu. Caſt. Cam. Cæſal. Medica ſativa, Lugd. Fœnum Burgundiacum. Lob. cujus hæc eſto deſcriptio, cum Medica Dioſcoridis conveniens. Ex radice longa, tenui, lignoſa, complures cauliculi cubitales, rotundi, virentes, infirmi, ut plurimum procumbentes prodeunt, circa quos folia trifoliorum forma, initio latiora, dein minora, oblonga, per ambitum ſerrata: flores Trifoliorum forma in foliorum alis quaſi in ſpicam exeunt, colore cœrulei: quibus ſuccedunt ſiliquæ cochlearum ſimilitudine, ſed anguſtiores, ut cornu arietis intortæ, in duas tresve ſpiras contractæ, quæ ſemen minutum, oblongum & flaveſcens continent. Variat floribus cœruleis, violaceis, ex cœruleo purpureis, ſubnigris, mixtis & etiam luteis in Hiſpanię ſylveſtribus, ut & Galliæ Narbonenſis reperitur. Apud Hiſpanos fœni gratia in agris ſeritur, & ſingulis æſtivis menſibus demeti ſolet, ſiquidem multos annos radice vivat.

Ἄφακη. APHACA. CAP. CXLII.

Aphaca a in arvis naſcitur, altior lente, tenuibus foliis: ſiliquas lenticula majores fert, in quibus terna, quaternave ſemina nigra lente minora, continentur, quæ adſtringendi vim habent: quare torrefacta, ſtomachi, alviq; fluxiones ſiſtunt, ſi freſa lentis more decoquantur.

a Meum μήκωνος ἐστὶ. i. frutex eſt.

Aphacæ conſider.

Non ſolùm in univerſis Italiæ locis Aphaca ſponte naſcitur inter ſegetes, ſed & à multis in campis ſeritur leguminum & ervi modo, ad columbarum ſaginam. Folio germinat viciæ majore, craſſioreq3, quadrangulari caule, flore ſubrubeo, ſiliquis inde dependentibus piſorum inſtar, brevioribus tamen, ſed lenticulæ majoribus, in quibus includitur ſemen, viciæ quadantenus majus. Goritienſi agro frequentiſſima naſcitur inter ſegetes, & prope ſepes. Quo fit, ut maximè aberrent, qui cenſent Aphacam nihil à Vicia differre, quæ inter ſegetes ubi copiosè provenit, & ſeritur quoq3 ad columbarum, aliarumq3 volucrum ſaginam. Quippe quòd hæc minori ſit folio, Aphaca anguſtiori, in acutum deſinente: tenuiori caule: bicubitali, qui claviculis è ramuſculorum ſummitatibus prodeuntibus, ſegetibus ſeſe implicat, flore in purpuram rubeſcente, ſiliquis longioribus, gracilioribus ac rotundioribus, nigro ſemine ſtipatis, Orobi magnitudine. Eaq3 propter de Aphaca & Vicia diſſerens Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus, ita ſcribit: Aphacæ & Viciæ ſeminum figura non rotunda

Quorundam lapſus, Aphacam cum Vicia cõfundentium.

Galenus de Aphaca & Vicia.

I. APHACA.

II. VICIA.

ell, veluti fabarum, ſed aliquantò latiuſcula, ſimiliter lenti. Hæc quoq3 cum ſua planta, & valvulis integra ruſtici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo ſint. Per famem tamen quoſdam novi, qui hæc quoq3 comederint, potiſſimùm vere cùm etiamnum virent, quemadmodum fabas, & cicera eſitare conſueverunt. Semina autem hæc non ſolùm inſuavia ſunt, ſed concoctu

concoctu etiam difficilia, & alvum retinentia. Perſpicuum ergo eſt cùm hujuſmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quæ ex ipſis in corpus permanat, improbi craßiq; ſucci eſſe, idoneam ad humoris melancholici generationem: hactenus Galenus. Aphacæ ſemen, vicia modo amarum eſt, & terrenæ eſſentiæ, ideoq; abſterſoriæ eſt facultatis, adſtringendi quoq; vim habet. Vicia excalfacit, & ſiccat, mundat, abſtergit & adſtringit. Viribus non differt ab Aphaca. Sed non deſunt, qui ſcribant, Aphacæ & Viciæ farinam, urinas ciere, tabidosq; juvare, ubi ex priſana frequenter ſumatur. Illinitur quoq; utiliter vino ſubacta, ad ſerpentium, hominum, canum, cæterorumq; quadrupedum morſus: melle excepta, & illita lentigines, varos & cætera cutis vitia delet. Cæterùm illud animadvertendum eſt, quòd Theophraſtus lib. 7. cap. 7. & 11. de plantarum hiſtoria Aphacam inter intybacea, vel cichorii genera connumerat. Quare mirandum non eſt, ſi etiam in aliis quibuſdam à Dioſcoride diſcrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac aliis nonnullis oſtendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in hiſtoria variaſſe: nam lib. 27. cap. 5. Dioſcoridis Aphacam ad verbum retulit: libro verò 21. Theophraſtum ſecutus, eam inter cichoracea repoſuit. Quæ Græcis ἀφάκη: Latinis item Aphaca & Aphace nuncupatur: Arabibus Apaki, Afaki ſive Albikia: Italis Aphaca: Germanis Wilde Wicken und Vogels Wicken: *Gallis Veſſe ſauvage. Vicia Græcis βίκιον: Italis Veccia: Germanis* Wicken: *Gallis Veſſe.*

Aphacæ vires.

Aphaca intybi genus.

Nomina.

Vicia à vinciendo Varroni, quòd capreolis ſe vincire ſoleat: hæc ſativa eſt & ſylveſtris, vel anguſtiore vel latiore folio & horum rurſus differentiæ. I. Vicia latiore folio. C. B. Aphaca, Matth. Aphace, Fuch. Vicia major ſylveſtr. Trag. Vicia, Dod. gal. & fol. Lacun. Geſ. hort. Lob. Vicia ſylv. Lon. Vicia vera, Lug. Cracca major, Tab. II. Vicia anguſtiore folio C. B. Ervum, Brunf. Vicia major & Orobus, Trag. Vicia, Matth. Cord. in Dioſc. Fuchſ. Lon. Vicia vulgaris ſativa, Cluſ. Pan. Aphaca vera, Lugd. Arachus Dod. gal. Craccæ primum genus, Dod. folio.

πράσον κεφαλωτὸν.

PORRUM CAPITATUM. CAP. CXLIII.

CApitatum porrum inflationem facit, noxium ſuccum creat, tumultuoſum ſomnium parit, urinam ciet, alvo acommodatur, extenuat, oculorum aciem hebetat, menſes pellit: ſed lædit exulceratam veſicam renesque: cum ptiſana verò coctum, eſu pectoris vitia extrahit. Coma ejus in aqua maris, & aceto cocta, in deſeſſionibus ad præcluſiones vulvæ, & duritias, utilis habetur. Porrum bis aqua mutata coctum tum frigida maceratum, dulceſcit & multo minus inflat. Semen acrius eſt, & quandam adſtrictoriam vim habet: quare ſuccus cum aceto, addito thure aut manna, ſanguinis profluvia ſiſtit, maximè ſi naribus erumpat. Venerem ſtimulat: contra omnia thoracis vitia, *a* tabemq; pro delinctu efficax eſt: arteriam eſu purgat: ſed ſi aſſiduè eſtur, viſus obſcuritatem inducit: ſtomacho adverſatur. Succus ex melle potus aut illitus, conſtra beſtiarum morſus auxilio eſt. Ipſum quoq; cum aceto aut thuris polline, lacte aut roſaceo, utiliter aurium doloribus, & ſonitui inſtillatur. Varos tollunt folia illita cum rhoe, qua ad obſonia utuntur: epynictidi medentur: cruſtas ex ſale illita rumpunt. Vereres ſanguinis rejectiones cohibent, ſeminis drachmæ binæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ.

a Omnia thoracis vitia cum melle pro eclegmate uſurpatur. Facit etiam ad phthiſim comeſtũ, ſed & arteriam purgat.

PORRUM SECTILE.

PORRUM COMMUNE.

Porrum

Porri cõsideratio.

Porrum, quod copiosum quadragesimalis nostri jejunii tempore plerunq; in foris olitoriis unà cùm oleribus venale copiosumq; reperitur, omnibus notissimum est. Cæterùm etsi magnopere laborent hortorum cultores, ut eorum porri, longi, crassi, candidi ac teneri evadant, nesciunt tamen eos capitatos efficere: quamvis ii apud veteres in frequentissimo usu fuissent, quòd longis, qui propriè sectivi appellantur, sapidiores, gustuiq; gratiores haberentur. De his igitur tanquam præstantioribus scripsit Dioscorides, non tamen quòd à sectivis genere differrent, è quibus mangonio capitati fiunt, tegula in transplantatione supposita, incisis prius ante medullam foliis, ne adolendi facultas in sublime feratur, nec ad radices, sed in ipso capite consideat: vel sarculo convelluntur radices, ut delumbatæ alant, neq; distrahant, ut scriptum reliquit Plinius lib. 19.

Capitatũ porrum.

Sectivum porrum ex Columella faciendum

cap. 6. Quæ quidem Columellæ accepta referre debemus: Quippe qui lib. 11. de re rustica cap. ultimo: Porrum, inquit, si sectivum facere velis densius satum præceperunt priores relinqui, & ita cùm increverit, secari: sed nos docuit usus longe melius fieri, si differas, & eodem more quo capitatum modicis spatiis, id est, inter quaternos digitos depangas, & cùm convaluerit deseces. In eo autem quod magni capitis efficere voles, servandum sit, ut antequam translatum deponas omnes radiculas amputes, & fibrarum summas partes intondeas: tum testulæ vel conchulæ quasi sedes, in singulis subjectæ seminibus adobruuntur, ut fiant capita latioris incrementi. Cultus autem porri capitati assidua sarritio, & stercoratio est, nec alius tamen sectivi, nisi quòd toties rigari & stercorari, sarririq; debent, quoties demetitur: hæc ille. Est Porrum capitatum foliis allio similibus, latioribus tamen, ac longioribus, carinatis, & in acumen desinentibus. Cervix illi longa bulbosaq;, candicans, crassiori summitate: radicibus multis isq; tenuibus capillata, & numerosis tunicis circumpacta: binum in caulem profilit, cæpæ modo, longum cavumq;, floribus in cacumine in orbem conglomeratis: semine nigro, cæpaceo non absimili. Seritur in hortis. Illinuntur decocta folia ad tumentes, dolorificasq; hæmorrhoidas, magno sanè auxilio. Folia melle subacta illinuntur utiliter ad phalangiorum & cæterorum venenosorum ictus: caput cum cervice coctum, & ex melle delinctum, præstat ad omnia trachææ arteriæ & pectoris vitia. Sumitur sub cineribus tostum, ad fungorum venena. Crapulam & ebrietates discutit. Semen ex passo potum, urinæ difficultates solvit. Porrum non transplantatum cum terrenis vermibus, in oleo decoctum ad tertias, contumacia aurium ulcera sanat, si quotidie oleum in aures infundatur.

Porri descript.

Porri facult. Matthiolo.

Porri facult. ex Galeno.

Porri facultates recensuit Galenus lib 2. de alimentorum facultatibus, ubi simul etiam de allio, & cæpis agens, sic inquit: Harum plantarum radicibus percrebrò vescuntur homines, rarius caule foliisq;, acri admodum facultate præditis pro radicum portione. Corpus excalfaciunt, & crassos in eo humores extenuant, glutinososq; incidunt. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliantur, quamquam ne sic quidem vim perdunt extenuandi. Verùm facultatem quandam obscurissimam alendi corporis exinde acquirunt, cujus antea, quàm decoquerentur, nihil prorsus obtinebant. Cæterùm allium non modò ut obsonium, verùm etiam ut medicamentum sanitati accommodum, quod obstructa solvere & discutere possit, usurpatur. Aliquantisper elixum, usq; dum acritudinem abjiciat, viribus quidem suis imbecillius fit, sed succi pravitatem non amplius servat, quemadmodum nec porri, nec cæpa, cùm bis fuerint decocta. Porrum SECTILE *non differt à capitato, nisi quòd capite sit tenuiore ac etiam cervice. Ea omnia præstare valet, quibus capitatum pollere diximus.* πράσον ἡμαλωτὸν, *id vocant Græci, quod Latini Porrum capitatum: Arabes, Curat seu Kurat: Itali, Porro Capitato: Germani, Lauch: Hispani, Puerro: Galli, Porreau. Porrum sectile, Græcis, πράσον τμητὸν: Italis, Porro minore.*

Ἀμπελόπρασον. AMPELO PRASUM. CAP. CXLIV.

AMpelopraſum ſtomacho magis quàm porrum adverſatur: plus autem excalfacit, urinam & menſes vehementius ciet. Id contra ſerpentium morſus eſſe convenit.

I. AMPELOPRASUM.

* II. AMPELOPRASUM proliferum. *

PRovenit agreſte porrum plerumque in vineis, unde à natalibus ἀμπελόπρασον quaſi vineale porrum, Græcis appellatur. Naſcitur hoc in univerſa Hetruria non ſolùm in vinetis, ſed etiam frequens admodum ſecus ſepes in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Rura noſtra ipſum vulgari ſermone appellant Porrandello. Porri faciem repræſentat, ſed foliis, cervice capiteq; longè minoribus, & ad mandendum durius acriusq;. Eſtur à ruſticis, & agricolis in acetariis crudum, recentis allii vice: quanquam manſu durius ſit, guſtu acrius, & concoctu difficilius. Eſt præterea Ampelopraſum (ut lib. 6. ſimplicium medicamentorum prodidit Galenus) acrius & ſiccius domeſtico, ſicut agreſtia omnia reliqua domeſticis: ac proinde ſtomacho, quàm illud nocentius: ſed & craſſos, ac lentos humores potentius incidit, valentiusq; infarcta organa obſtructione liberat. Hac quoq; ratione urinas, & menſes ſæpe provocavit, ubi a craſſis & lentis retinebantur humoribus. Adeò vero eſt calidum, ut illitum cataplaſmatis modo exulceret. Dictum eſt autem antè, quod quæ eum in modum ſunt calida, extremi ſint ordinis: hactenus Galenus. Cæterùm illud ſilentio haud diſſimulandum puto, quòd Galenus minus fortaſſe recte id tribuerit Ampelopraſo, quod nominis ſignificationi reclamat, & potius ſcorodopraſo competere videtur, cùm loco citato inquit: Si inter allium & porrum medium quiddam concipias, facultatem ampelopraſi inveneris. Quandoquidem ſcorodopraſum, teſte infra Dioſcoride, ut allii & porri vires, ita & nomen ſibi vendicavit: ampelopraſum verò dictum eſt, quod in vinetis naſcatur. Id quod ipſemet Galenus confirmat libro 8. ſimplicium medicamentorum his verbis. Scorodopraſon ſicut guſtu, & odore mediam allii & porri qualitatem poſſidet, ita et vires. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus: Ampelopraſi (inquit) à porro tanta eſt differentia, quanta in aliis congeneribus plantis inter ſylveſtria & ſativa invenitur. Sunt qui hoc in totum ſequentem annum reponant, aceto condientes, haud aliter quàm capas, eaq; ex parte cibo commodius, & pravo minus ſucco obnoxium efficitur. Quod ἀμπελόπρασον Græci, Latini Porrum agreſte, & Ampelopraſum dicunt: Mauritani Nabati: Itali, Porro ſalvatico & Porrandello: Germani, wild Lauch: Hiſpani, Ayos & Puerros de las vinhas: Galli, Porrée de chien, ſive Porreau ſauvage.

Agreſtis porri conſider.

Ampelopraſivires ex Gal.

Nomina.

Ampelopraſum PROLIFERUM, ex radice rotunda candicante oblongis fibris capillata, caulis exſurgit cubito minor, viridis, rotundus, lævis baccis, in quo quaterna plerunq; folia oblonga, anguſta: caulis ſummitati caput inſidet, duabus membranis laxis in oblongam caudam ambeuntibus obvolutum, quibus apertis in medio quaſi bulbi ſimul congeſti conſpiciuntur, unde flores purpuraſcentes, ex oblongis pediculis dependentes prodeunt: quibus ſuccedunt quaſi cornicula ſemen nigrum continentia. Hujus plures differentiæ, de quibus in hiſtoria noſtra. Hoc Ampelopraſi Matthioli nomine Camerarius in ſua editione exhibuit, & Ampelopraſum proliferum Lobelo dicitur: cui ſimile Allium, ſive Moly montanum ſecundum gramineo folio, Cluſ. Pan. & Bulbi ſylveſtris ſpecies prima apud Cæſalpinum.

Κρόμμυον. CÆPA. CAP. CXLV.

CÆpa longa acrior eſt, quàm rotunda, item flava quàm candida, & ſicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam invitant, ſitim movent & extenuant, faſtidium pariunt & expurgant, alvo utiles ſunt. Eæ detractis purgamentis in oleum conjectæ, hæmorrhoidas, reliquosque excretionum exitus referant, ſubditæ pro balanis. Succus cum

CÆPA CAPITATA.

CÆPA SECTILIS.

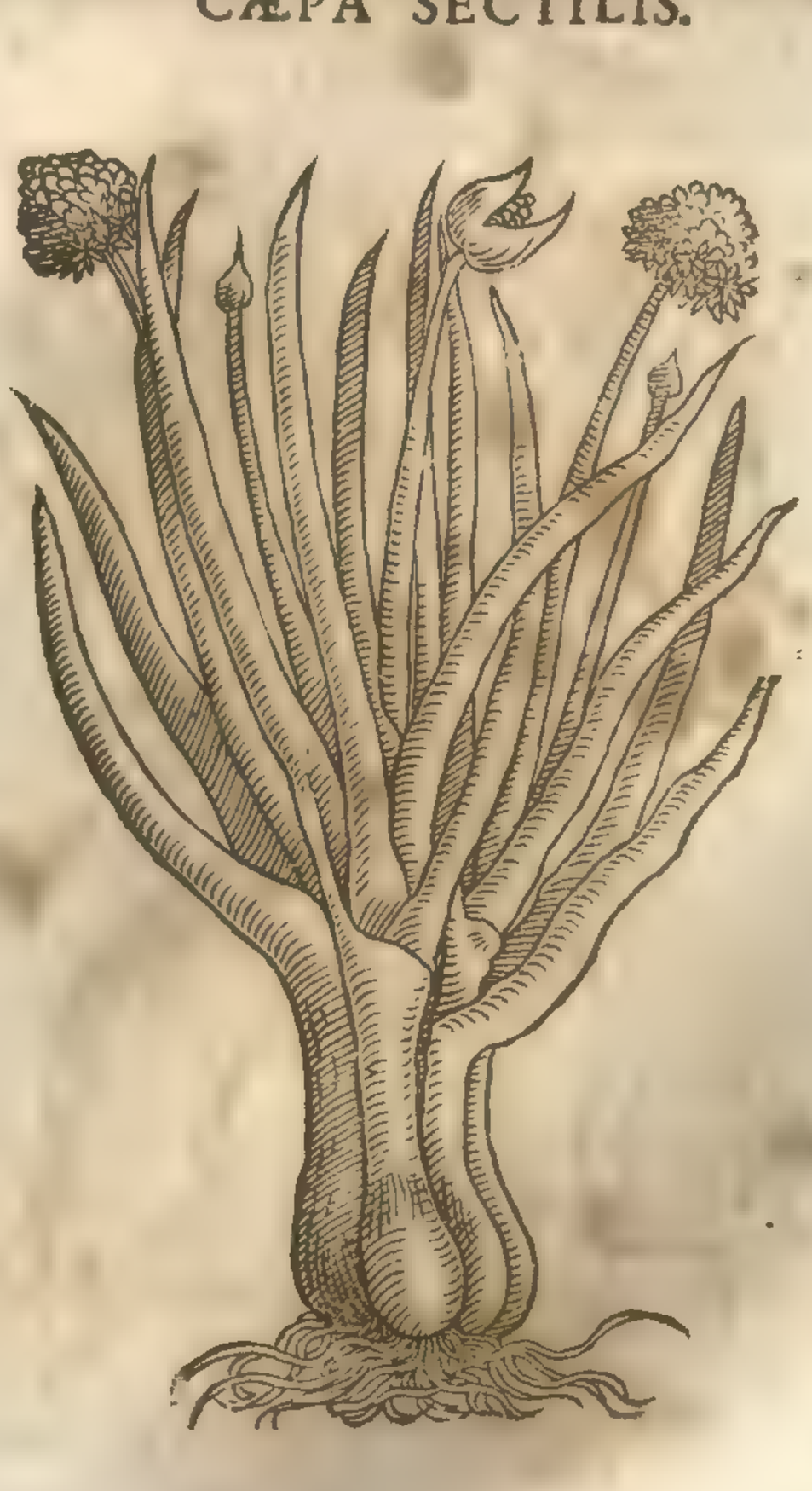

melle

melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur: anginæ eodem perunguntur: ſuppreſſos menſes pellit: caput purgat, naribus infuſus: canis morſibus cum aceto, ruta & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in ſole vitiligines ſanat: & cum pariſpodio, ſcabras lippitudines ſedat, varos cum ſale reprimit: contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis eſt: citæ alvo prodeſt: in auribus ſonitum, ac gravitatem emendat: ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquam, valet: alopeciæ earum ſucco perfricantur, qui celerius quàm alcyonium pilos evocat. *a* Largiore cibo cæpa capitis dolores ciet, coctaq; vehementius urinam pellit: eos lethargicos efficit, qui valetudinibus adverſis, ea etiam cocta, plus æquo veſcantur: elixa & cum paſſis uvis & fico illita, tubercula concoquit & celerrimè rumpit.

a Meum & Dra. ἐσὶ δὲ καὶ κεφαλαλγὲς πολεμωδέστερα δ' ὂν νόσοις ληθάργους ποιεῖ, ἐψηθέντα δὲ ἀρηπικώτερον γίνεται. i. capitis dolorem inducit, ſi verò uberius edatur in morbis, lethargos facit, cocta verò magis diuretica evadit. Cat. vero ſic ἐσὶ δὲ κεφαλαλγὲς πολέων βρωθὲν, ἐψηθὲν δὲ ἀρηπικώτερον γίνεται, πολὺ δ' ἐλαττόμενον ὂν νόσοις ληθαργικὸς ποιεῖ. i. capitis dolorem inducit largius comeſta. Cocta verò magis urinam movet. Uberius vero comeſta in morbis lethargicos facit.

Cęparum hiſtor. ex Theoph.

CAeparum plura diverſaq; Theophraſto notantur genera lib. 7. cap. 4. de plantarum hiſtoria, ubi ſic habet: Differunt & cæpæ & allia genere. Sed Cæparum genera plura, ut quæ à locis nomina accepere: Gardiæ, Cnidiæ, Samothraciæ; item Setaniæ & Fiſſiles, & Aſcaloniæ. Ex his Setaniæ minimæ, ſed largè dulces. Fiſſiles verò & aſcaloniæ, tum cultu, tum natura inter ſe differunt. Fiſſilem etenim hyeme ſua cum coma, inertem relinquunt, vere externa folia detrahunt, & reliqua colunt: detractis his foliis, altero germinant, ſimulq; inferius finditur, unde fiſſiles appellatæ ſunt. Quidam vel omnibus detrahenda folia cenſent, ut vim ſuam imo contineant, neq; effuſæ ſemineſcant. Aſcalonarum peculiaris quædam natura notata eſt: etenim ſolæ fiſſiles, & quaſi ſteriles, ab radice conſiſtunt, nec ea parte creſcere & proficere poſſunt. Quamobrem non eas deponunt ſed ſemine ſerunt: deinde circa ver, cum germinatum ſit, tranſferunt. Perficiuntur adeò celeriter, ut cum cæteris, aut etiam prius evelli poſſint. Plus temporis dimiſſæ in terra putreſcunt. Plantatæ caulem edunt, ſemenq; tantummodo fundunt: tum exinaniuntur atq; inareſcunt. Harum igitur talis natura eſt. Differunt & colore nonnullæ: etenim apud Iſum cæteris quidem candidis ſimiles conſtant, ſed colore candidæ admodum proveniunt, Sardinianusq; ſimiliter ferre affirmant. Cretenſium peculiaris maximè natura notatur, ſed Aſcalonius quodammodo proxima, ni fortè vel eadem dici debeat. Eſt enim in Creta genus quoddam, quod ſemine quidem ſatum in radice craſſatur: depoſitum verò in caulem ſemenq; totum funditur: ſine capite, ſaporeq; dulce eſt. Id enim quaſi è contrario cæteris habet: omnes nanq; depoſitæ mèlius, celeriusq; perficiuntur. Omnes poſt arcturum proveniunt, tepido adhuc ſolo, ut depoſitas imbres oc. epent. Seruntur & toto capite, & circumciſo, ſed germinationes haud ſimiles fieri ſolent. Parte namq; inferiore cæpæ naſcuntur, ſuperiore herba tantùm erumpit: ſectæ verò in rectum, germinare omnino nequeunt. Gethyũ. *Gethyum dictum ſine capite eſt, & quaſi longa cervice conſiſtens: ob id germinatio tota in fronde, ſæpiusq; retondetur, ut porrum. quia de cauſa ſemine ſeritur id, nec deponitur. Cæpas hiſce ferè differentiis diſcernere licet: hactenus Theophraſtus. Naſcuntur Cæpæ in universa Italia frequentiſſimæ, quæ etiam inibi multiplici ſignantur genere, ut refert Plinius lib. 19. cap 6. & ut nos quotidie videmus. Cæpæ folius proveniunt longus, fiſtulatis, teretibus & acuminatis. Caule verò cubitali majoriq;, tubæ faciem præ ſe ferente, inani ac fragili, in cujus ſummitate flores exeunt in globum ſeſe ſtipantes, è quibus ſemen oritur nigrum, porraceo ſimile. Radice nititur bulboſa, ſeſſili, rapi rotundi inſtar, & inferiori parte fibrata: ſed etiam in his notantur differentiæ.*

CÆPA FISSILIS. CÆPA ASCALONICA.

QUAM-

Quandoquidem forma aliæ majores, aliæ minores, quædam longæ, quædam rotundæ, quædam verò sessiles proveniunt. Sicut colore rubentes, & subrubentes aliæ, quædam virides, & candidæ nonnullæ. Quin & sapore vel acerrimæ, vel mediocri acrimonia præditæ sunt, aut nihil penitus acres inveniuntur. Omnium maximæ sunt, quæ Gajeta Romam importantur. Hæ tametsi ad summum rubescant, ac crassioribus tunicis compactæ sint, leviuscula tamen acrimonia pollent mansuq; tenerrimæ comperiuntur: ob idq; in cibis cæteras antecellunt. In Hetruria eæ minus acres notantur, quæ magis rubent: contra verò albæ, quippe quæ omnium ibi acerrimæ proveniant. Quam ob causam ad medicamenta potius, quam ad cibos servantur: quanquam secus fortasse in Græcia eveniat, quòd flavas candidis acriores esse memoret Dioscorides. Cæparũ varię species.

Capa SECTILIS, *foliis exit, caule, floribus & semine, vulgaris cæpæ similibus, sed longè minoribus, tenuioribusq;. Bulbis verò ac cervice, oblongis, tenuibus & minimè capitatis: ob idq; germinatio tota in foliis, sæpiusq; retondetur, ut porrum. Seritur in hortis ad obsonia, & condimenta paranda. Iisdem pollet facultatibus, quibus vulgaris cæpa dotatur. Cæpa* FISSILIS *facie tota Ascaloniam refert, nisi quòd omnibus suis partibus major spectatur. Bulbi plures ab una tantum radicum coma oriuntur, longa tenuiq; cervice nitentes, Ascaloniæ modo, sed acredine differentes. Habentur passim in hortis, in Hetruria. Ea omnia possunt, quæ & cætera genera. Connumerantur etiamnum inter cæparum genera (ut locis supra citatis Theophrastus & Plinius testantur) quæ* ASCALONIÆ *ab Ascalone Judææ oppido appellantur & quæ his similes sunt, Theophrasto sectiles nominatæ, nobis verò in Hetruria vulgò Cipolle maligie.* Ascaloniæ.

Ascalonia, foliis provenit tenuibus, longis, teretibus, fistulosis, in acutum desinentibus, cervice pariter tenui, bulbis numerosis, ab imo radicum cespite prodeuntib. paulò nucis avellanæ majoribus, parvi fici faciem repræsentantibus, sapore admodum acri, haud tamen ingrato. Seruntur Ascaloniæ cæpæ in hortis ad ciborum condimenta. Excalfaciunt & siccant: incidunt, aperiunt, provocant, dejiciunt. Non solùm ea omnia præstare possunt, quæ cætera cæparum genera, sed cibi appetentiam faciunt: vermes in testinorum necant, & caput non adeò lædunt. Datur Cæpa utiliter devoranda, elixa, aut sub prunis tosta, cum saccharo, anhelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito butyri momento. Excavatur alba ea parte, qua sunt radices, & præstanti repletur Theriaca, citrei mali succo subacta: & deinde occluso foramine, sub calidis cineribus coquitur, donec probè fuerit macerata: deinde premitur & excipitur cremor, iis sanè perutilis, qui pestilentia laborant, sed illico sudare oportet affectos. Excavatur item, & cumini pulvere repleta coquitur, & exprimitur eodem modo, instillaturq; utiliter succus ad aurium surditatem. Crassior Cæpæ squama sub ferventi cinere tosta, antiquum capitis dolorem sedat, ubi frustulum calidum in dolentis lateris aurem introducatur, super aspersо rosaceo & laurino oleo, succidaq; addita lana, quæ totam operiat aurem. Cæpæ saccus cum acerrimo aceto mistus, sanguinem è naribus manantem sistit, iis immissus. Cæpa (ut Memoriæ prodidit Gal. libr. 7. simp. med.) ex quarto est ordine excalfacientium: essentia autem ejus potius crassarum est partium. Unde etiam hæmorrhoidas aperit tum appositа, tum cum aceto inuncta. In sole alphos abstergit, tum alopecias attrita pilos alcyonio citius restituit. Porrò si succum ejus exprimas, quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est, ejusq; calidæ: at succus aqueæ, aëreaq; caliditatis. Hic igitur iis, qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest. Ex hujus temperatura tota cæpa flatuosa est manducata. Itaq; quæ temperatura sunt succiore, minus flatuum generant: hæc Galenus. Quod autem Cæpæ corporibus præbeant alimentum, suprà in porri mentione retulimus ex ipso Galeno, qui de iis simul disseruit, lib. 2. de alim facult. Cæparum vires ex Gal.

Κρόμμυον Græcè, Capa & Cepe Latine vocatur: Arabicè Basil seu Bassal: Italicè Cipolla. Germanicè Zwibel: *Hispanicè Cebolha: Gallicè Fiboule & Oignons. Cæpa sectilis, Græcis κρόμμυον τμητὸν: Italis Cipolle settivole. Cæpa fissilis, Græcis κρόμμυον σχιστὸν: Hetruscis Cipolle maligę Cæpa Ascalonia, Græcis κρόμμυον ἀσκαλώνιον: Italis Scalogna.* Nomina.

ALLIUM. CAP. CXLVI.

Σκόροδον.

ALlium quoddam sativum atq; hortense habetur, quod in Ægypto, singulari ut porrum capite constat, [dulce, in purpureum vergens, parvum: reliqua verò magna & candida,] ex pluribus coagmentantur nucleis, quos aglithas, id est spicas, Græci nominant. Aliud est sylvestre, quod ophioscorodon: id est anguinum, vocant. Vis allii acris est: excalfacit, mordet, excernit, alvum turbat, inflationes facit, stomachum exiccat, sitim gignit, flatum permovet, summam corporis cutim exulcerat: aciem oculorum esu hebetat. *a* [Eosdem effectus præbet anguinum, quod & elaphoscorodon dicitur] latas ventris tineas in cibo sumptum abigit, urinas detrahit: contra viperarum ictus, & privatim hæmorrhoi, prodest, ita ut non aliud magis, si cum vino jugiter assumatur, aut tritum in eodem ebibatur: contra rabiosorum morsus, & illitu & cibo valet. Magnæ & allio utilitates contra aquarum mutationes: vocem clarificat: veterem tussim crudum coctumve lenit: potum autem cum origani decocto, pediculos & lentes enecat: cremati cinis illitus fugillationibus cum melle, & alopeciis cum nardino unguine, medetur: eruptiones papularum cum oleo & sale sanat: vitiligines, lichenas, lentigines, ulcera capitis manantia, lepras & furfures, cum melle eximit: cum thure & teda decoctum dentium dolorem levat, si in ore contineatur: contra venenatos muris aranei morsus, cum ficulneis frondibus & cumino illinitur. Fervefactæ comæ ejus, fœminarum desessionibus additum, menses & secundos partus extrahit. Allium ejusdem gratia suffitur. Factum ex eo & nigra oliva intritum, quod myttoton vocant, esu cit urinam, ora venarum patefacit, hydropicis utile.

Conclusa ita legit Ori. λευκὸν καὶ λεπτὸν. i. candido ac tenui.

a Catac. Ἐλαφοσκόροδον οἱ δὲ ἀγριοσκόροδον. Ῥωμαῖοι ἄλλιυμ καλοῦσιν, φύεται ἐν ὀρεινοῖς καὶ λιθώδεσι χωρίοις τὸ ἐλαφοσκόροδον, διαφέρει τοῦ ἡμερου τῷ μείζονα καὶ λευκοτέραν ἔχειν τὴν ῥίζαν, ἰσχυροτέραν δὲ καὶ δριμυτέραν τὴν ὀσμήν. i. Elaphoscorodon, quod & sylvestre scorodum. Romanis allium cervinum. Nascitur in montanis & asperis collibus. Simile est ophioscorodo. Vim autem habet acrem, excalfacientem, mordacem, flatuosam, alvum turbandi, stomachum siccandi & sitim faciendi.

Allium vulgaris est notitiæ. Duum est generum: Sativum & sylvestre. Hujus plura sunt genera, nempe Ophioscorodon, Elaphoscorodon: ursinum & Anguineum alterum. SATIVUM, *foliis provenit porro similibus, minoribus tamen, cervice longa, capite bulboso, quod pluribus coagmentatur nucleis sive spicis, sapore acri, sed ori non ingrato. In hortis & campis seritur. Cæterùm quanquam scribit Dioscorides Allium, quod non cohærentibus nucleis sive spicis, sed singulari & solido capite constat, in Aegypto nasci: ejusmodi tamen & in Hetruria, & in compluribus aliis Italiæ locis provenit, ibiq; Allium mas appellatur. Allii meminit Theophrastus lib. 7. cap. 4. de plant. histor. sic inquiens: Allium ante solstitia, aut paulo post solstitia seritur nucleatim divisum. Discrimen eorum, quod aliud præcox: aliud serotinum: est enim genus quoddam ejusmodi, ut sexaginta diebus perfici possit. Differunt præterea magnitudine singulari. Cyprium vocatur maximè* Allii consideratio. Allii descriptio ex Theophrasto.

I. ELAPHOSCOR. OPHIOSC. & Allium domesticum.

II. ALLIUM ANGUINUM.

III. ALLIUM URSINUM.

Allium sylvestre.

Arabum Iapsus.

ximè tale est, quod non decoquunt, sed in myttotis utuntur: & cùm tunditur, mirum quàm spuma increscat. Quin & illud differentiam facit, quòd quædam non nucleis coagmentantur. Dulcedo autem, & odor & crassitudo, eorumq; causa, tempore, cultuq; penè videntur contingere ut etiam aliorum. Perfici etiam semine potest, sed tardè: primo etenim anno caput accipit porri, sequente discerni in nucleos incipit, tertio redditur perfectum nec quicquam deterius, sed etiam quidam vel depositio melius id existimant. Radicis autem Allii, aut cæpæ haud similis ortus fieri solet: allii namq; cùm nucleus extumuerit, tota intorquetur: & hinc aucta in nucleos rursus discernitur, atq; ex uno plura efficiuntur, dum caput consummatur. At Cæpe continuo ab radice aliud atq; aliud obducit, ut & bulbus, & Scylla, & ejusmodi omnia. Etenim allia & cæpæ, si non evellantur, plura indies fiunt. Super fistula quoq;, & allium capitari posse, & Cæpæ affirmant: hactenus Theophrastus de allio domestico. SYLVESTRE *verò, quod Græci ὀφιοσκόροδον, id est, anguinum allium vocant, ubiq;, in montibus præsertim, & collibus nascitur, singulari capite constat, nullis divisum nucleis, sativo longè minus, sed odore & sapore illi persimile: foliis angustioribus, gracili caule: in cujus cacumine flos emicat, ex rubeo purpurascens, à quo nigrum gignitur semen. Simile huic habetur, quod ἐλαφοσκόροδον (Græci vocant, id est, cervinum Allium) appellatur. Quare utrumq; unà cum domestico, quod medium locum tenet, hic appingi curavimus. Atqui cùm ophioscorodon aliquando in montibus legerem unà cum aliis herbariis, nobis occasionem præbuit loquendi de errore detestando, in quo turpiter versati sunt Arabes, & eos secuti: quòd pro scordio herba, quæ trissaginem foliis æmulatur, de qua Andromachus, & Galenus intellexerunt, allium sylvestre in pastillos theriacos addiderint, & in illius locum suffecerint, non minus vocabulorum vicinitate, quàm imperitia decepti, ut sequenti libro in scordii mentione (Deo favente) latius explicabimus. Porrò illud hic silentio non dissimulandum duxi, ne fortè seplasiariis imponat, quòd Brasavolus apertè falli deprehenditur libro suo de simplicium examine Romæ prius excuso, ubi sylvestre allium ampeloprason sive scorodoprason à rei medicæ auctoribus appellari scribit. Quæ in re non uno tantum, meo quidem judicio, sed duplici, pace ejus dixerim, notatur erro-*

Brasavoli error.

re. Primum quòd existimaverit, allium sylvestre scorodopraſum vel ampelopraſum esse. Deinde quòd certò crediderit, am-

rit, ampelopraſum, & ſcorodopraſum unam & eandem plantam eſſe. Hi Braſavoli errores manifeſtè redarguuntur Dioſcoridis auctoritate. Siquidem is non ſolùm eas plantas nominibus, ſed etiam capitibus & facultatibus diſtinxit: quem etiam ſecutus eſt Galenus licèt, ut in ampelopraſo diximus, huic tribuerit, quod ſcorodopraſo tribuendum erat. In his igitur palam ſit, allium ſylveſtre ophioſcorodum appellari: ſylveſtre porrum, quòd in vineis proveniat, ampelopraſon: tertium verò, quod promiſcuus allii, & porri facultates obtineat, ſcorodopraſum. Quare mirari ſubit Braſavolum virum alioqui doctiſſimum, quomodo is, qui ſimplicium medicamentorum examen conſcripſit, hæc in Dioſcoride & Galeno non viderit, vel non animadverterit. Cæterum plantam, quam hic novam expreſſimus, ANGUINUM *quoque allium appellare libuit, quòd radix non ſolum genuino allii ſapore, odoreq; ſit præditа, verùm etiam, quòd folia nigris ſint maculis conſperſa. Folia profert Lilio convallio ſerè ſimilia, anguſtiora tamen, & nigris maculis reſperſa: quinetiam caulis iiſdem inficitur notis, Dracunculi majoris modo, quo factum eſt, ut à nobis allium Anguinum fuerit appellatum. Cervice nititur longa: radice bulboſa, involucris, ut in croco circumtecta, numeroſis inferna parte fibris, vulgaris allii odore, ſaporeq; præditа. Excalfacit & ſiccat perinde ac Allium agreſte, & ſuis in facultatibus illi per omnia ſimile exiſtit. Nunc primùm à me inventum eſt, dum ſuperiori Anno* M. D. LXIII. *montes qui Bohemiam à Sileſia diſterminant, in quibus Albis fluvius originem ducit, perluſtrarem. Addidimus &* URSINI *allii quoq; imaginem, ſed cùm de viribus hactenus nihil certi exploratiq; habeamus, non eſt ut latius de eo ſermonem faciamus. Foliis exit latis, minoris plantaginis ferè æqualibus, frequenter ſtriatis, caulibus anguloſis, in quorum ſummitate flores ſunt in umbellæ ferè modum ſe diffundentes. Radice nititur bulboſa, ſpicataq; lilii albi modo dependentibus ima ſede capillamentis. Naſcitur in collibus, in ſylvis, & aliquando inter ſegetes. Ea omnia præſtare poſſe creditur, quæ cæteris agreſtium alliorum generibus aſſignantur. Allium (ut Galenus inquit libr. 8. de ſimplicium medicamentorum facultatibus:) deſiccat & excalfacit exceſſu quarto, quin etiam digerit, obſtructiones aperit.* Σκορόδον, *Græci, Latini Allium dicunt: Arabos, Chaum, Cairin & Thum: Itali, Aglio: Germani, Knoblauch: Hiſpani, Ayos: Galli, Ail & Aux. Allium anguinum: Italis, Aglio ſerpentino. Allium urſinum: Italis, Aglio de gli Orſi: Germanis, Bär- und Hunds-knoblauch.*

Galenus.

Allium Anguinũ

Allii Urſini mentio.

Allii ex Gale. facultas. Nomina.

Allium, ab halante gravi odore, ab Ægyptiis unà cum Cepis, pro numine habitum, Plinio lib. 19. cap. 6. authore, & Plutarcho, qui 4. in Heſiodum commentario, cur coluerint oſtendit: cujus novendecim ſpecies in Phytopinace noſtro recenſuimus: hac prima figura tres proponũtur, Elaphoſcorodon, Ophioſcorodon & Allium domeſticum, cujus genus quoddam capitibus ingentibus ex Africa adfertur: eſt & quoddam Amphicarpum, quod & radicum nucleis feritur, & ſeminibus, quæ nucleos ſimilitudine referunt. Quod verò Elaphoſcorodon appellatur, dicitur Allium Caninum, Trago, Allium ſylveſtre, Fuchſ. Geſ. hor. Thal. Cæſalp. Caſt. Allium ſylveſtre tenuifolium, Lob. & Dodo. fol. Ampelopraſon, Cord. in Dioſc. Loni. Allium tenuifolium, Cam. Ipſius verò Matthioli Ophioſcorodon, Allium bicorne vocamus: Allium caninum alterum, Trag. Allium ſylveſtre alterum Fuch. Allium ſylveſtre majus, Dod. gal. Scorodopraſon Lonic. II. Allium anguinum Matth. Lug. Allium ſerpentinum, Caſt. Lob. cui & ophioſcorodon. Allium alpinum, Geſ. hor. Tab. Cam. Victorialis longa, Geſ. hor. Cluſ. Pan. Hoc foliis eſt oblongis, anguſtioribus: eſt rotundis latioribus: illud fœmina, hoc mas cenſetur. III. Allium urſinum Matt. Fuch. Dod. gal. Lob. obſ. Caſt. Cluſ. Pan. Cæſ. Thal. Cam. Lugd. Allium urſinum latifolium, Lob. icon. Lugd. Allium ſylveſtre, Brunf. Trag. Cord. in Dioſ. Allium ſylveſtre bifolium, Arctoſcorodon, Geſ. hor. Allium ſylv. latioris folij, Dod. folio.

Σκορόδοπρασον. SCORODOPRASUM. CAP. CXLVII.

SCorodopraſum magnitudine porrum æquat, qualitatum porri & allii particeps. Unde promiſcuas ſibi vires ex utroque vendicavit, effectus allii & porri præbens: inefficacius tamen coctum, porri modo, dulceſcit, & in olerum vicem tranſit.

QUoniam antiquorum nullus, præter Dioſcoridem, Galenum & Paulum, Scorodopraſi meminit, propterea exiſtimat Marcellus arte & cultorum mangonio, ex allio & porro in unum ſub terra colligatis, non autem natura, ſcorodopraſum provenire. Sed hac in re Marcellum, pace ſua dixerim, cæcutiſſe illud manifeſto indicio eſt, quod compertum ſit, legitimum Scorodopraſum natura, non mangonio factum, in compluribus Italiæ locis ſponte ſua naſci, in pratorum agrorúmque marginibus, & propter ſepes: acinae poſtea tranſlatum, in hortis & viridariis depoſitum vireſcere, ita ut intuentibus legitimum ſe oſtendat, & Marcelli errorem prodat. Creſcit id porraceis foliis, quæ digitis attrita ita allium & porrum ſimul reſipiunt, ut illorum etiam effectum præbeant, quemadmodum rectè prodidit Dioſcorides, & Galenus atteſtatur libro octavo ſimplicium medicamentorum, his paucis: Scorodopraſum ſicut guſtu & odore mediam allii & porri qualitatem poſſidet, ita & vires. Id Græcè Σκορόδοπρασον, *Latinè ſimiliter, Scorodopraſum appellatur: Italicè, Scorodopraſo: Germanicè, Aber Knoblauch: Gallicè, Ail porreau.*

Scorodopraſi conſideratio.

Marcelli error.

Scorodopraſi vires ex Gal. Nomina.

Σίναπι.

SINAPI. CAP. CXLVIII.

a Meum & Cat ὅτι λέξις μὴ κῆ κεφάλληρον, κὴ κεφάλπυρον. i. eligè quod non obaridũ eſt & fulvum.

SInapi hortenſe, aliqui napi vocant. a Eligi debet adultum, valde rufum, non magnopere ſiccum, ſed quod fractum internè vireſcat, & veluti quodam ſucco madeat, cæſium colore: ſiquidem recens id genus, tempeſtivum habetur. Ad calfaciendum, extenuandum, extrahendum, efficax eſt. Ad eliciendam capitis pituitam manditur: contra præduros tonſillarum tumores, ac veterem calloſamque arteriæ ſcabritiem, ſuccus ex aqua & melle convenienter gargarizatur: ſternutamenta ciet, tritum & naribus admotum: comitialibus quoq; auxiliatur: fœminas vulvæ ſtrangulatu oppreſſas excitat: lethargicis, deraſo capite, illinitur. Cum ficis admiſtum, donec rubeſcat locus, & ad coxendicum cruciatus impoſitum, ad lienes & omne genus doloris confert, cùm permutandæ valetudinis cauſa ex alto vitia extrahenda ſunt: alopeciis illitum medetur: faciem purgat: ſugillata cum melle, adipe aut cerato rapit: feræ impetigines, & lepræ, eo cum aceto perunguntur: contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui, polentę modo inſpargitur: extrahentibus emplaſtris, ſcabiemq; extenuantibus utiliter admiſceri ſolet: tritum gravitati aurium, & ſonitui cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum ſcabritias magna utilitate cum melle illinitur. Expreſſus recenti ſemine ſuccus in ſole ſiccatur.

SINAPI I.

Sinapicõfider. ex Plinio.

Sinapi, Plinio libr. 19. cap. 8. auctore, trium eſt generum. Quorum unum gracili aſſurgit folio: alterum rapitiam frondem exprimit: tertium eruca folio laciniatur. Hæc omnia Sinapis genera obſervantur in Italia: Illud ſiquidem, quod tum folio, tum etiam ſemine tenui naſcitur, erraticum eſt. Folia habet tenuiora, plura ex uno ramuſculo prodeuntia, caulem rectum, firmum, aſperum, ſcabrum, hirſutumq;, à medio ramoſum: corniculis numeroſis atque hirſutis. Naſcitur locis incultis, in campeſtribus, & inter rudera. Ea omnia præſtare poteſt ſemen, quæ ſativo ſinapi aſſignantur. Quod verò rapi fronde conſtat, cæteris majus, hortenſe eſt, caulem mittit vegetum, ſubhirſutum, à quo ramuſculi ſuperiori parte creſcunt, in quibus ſemen ſubrufum in corniculis provenit, acerrimo ſapore, ac etiam olfactu

SINAPI II.

SINAPI III.

infeſtum.

infeſtam. Seritur in hortis paſſim ab olitoribus, ejuſq; in officinis uſus. Tertium deinde & ipſum ſativum eſt, ſemine albo, minusq; acri. Foliis exit ſylveſtri erucæ ſimilibus frequenter laciniatis, ramis tenuibus, in caulis ſummitate exeuntibus, in quibus utrinque ſiliquulæ ſpectantur, albo intus ſemine, non adeò, ut in aliis generibus acri: quare non adeò ut illa excalfacit & ſiccat. Itaque etſi ad omnia utile habeatur, ad quæ cætera genera, imbecillius tamen eſt. Tritum hoc, muſtoq; recenti commiſtum, diutius ejus dulcedinem tuetur, atque eam deficere prohibet, quòd ebullitionem reprimat. Eaq; propter qui ex Tridentino agro in Germaniam muſtum comportant, hoc Sinapis genere cadis impoſito, dulcedinem muſti conſervant. Seminis farina illinitur aceto ſubacta, ad ſerpentium & ſcorpionum ictus, pota autem ſuccurrit fungorum venenis. Manditur ſemen contra dentium dolores: datur quoq; utiliter ſuſpirioſis & aſthmaticis: ſenſus purgat: menſtrua & urinam ciet. Illinitur etiam hydropicis ex pueri impubis urina. Sordities corporis omnes expurgat: & cuti nativum conciliat nitorem, ſi cum ea aqua ſubacta fricentur ea corporis partes, quæ extergendæ ſunt. Fit ex ea intinctus, quem Sinapiſmum vocant, quo velut irritamento langueſcens ventriculus ad appetendum cibum excitatur. Eo enim velut igniculo, moroſius palatum titillante, vorandi conciliatur aviditas, ſed hujus vis confeſtim in ſublime fertur, nec aliud magis in nares & cerebrum penetrat. Sinapu temperamentum tantummodo expreſſit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Sinapi calfacit, & deſiccat quarto ordine. Huic nomen Græcum Σίναπι & Νάπυ: Latinum quoq; Sinapi & Sinapis: Arabicum, Cardel aut Chardel: Italicum, Senape: Germanicum, Senff: Hiſpanicum, Moſtaza: Gallicum, Seneve. Sinapi alterum, Græcis, σίναπι ἕτερον: Italis, Senape ſive Senauro ſalvatico. Sinapi tertium, Italis, Senape bianca ſive Rocchetta: Gallis, Moſtarde blanche & douce.

Sinapis vires ex Matth.

Sinapiſmus.

Sinapis vires ex Galen.

Nomina.

Sinapi παρὰ τὸ σίνεσθαι τὰς ὄπας, oculos enim lædit, cujus ſeptem ſpecies in Phytopinace propoſuimus. I. Sinapi rapi folio, luteo ſemine, & Sinapi alterum Plinii, C. B. Sinapi primum, Matth. Lacu. Cæſalp. Sinapi, Matth. in icon. Geſ. hort. Caſt. Sinapi ſecunda ſpecies, Dod. gal. Sinapi ſativum prius, Dod. fol. Sinapi hortenſe luteum, Lonic. Sinapi hortenſe, Cord. in Dioſc. Lugdun. Sinapi ſativum Erucæ aut rapi folio, Lob. II. Sinapi apii folio, & Sinapi gracile Plinio, C. B. Sinapi, Brunf. Sinapi luteum ſativum alterum, Trago. Sinapi alterum, Matth. Lacu. Cæſalp. Sinapi primum, Caſt. Sinapi hortenſe, Fuchſ. Dod. gal. Sinapi ſativum, Lugd. Sinapi ſativum alterum, Dod. fol. Sinapi ſylv. luteum, Lonic. Sinapi agreſte apii aut potius laveris folio, Lob. Hoc ſemine eſt vel ſubruffo, vel albo. III. Sinapi Erucæ folio, C. B. Eruca ſive Rucula marina minor, & Sinapi novum, Trag. Sinapi tertium, Matth. Caſt. Cæſ. Sinapi ſylveſtre, Dod. fol. Lugdun. Sinapi ſylveſtre minus, Burſæ paſtoris folio, Lob. Eruca, Dod. gal. Eruca ſativa, Fuch. Eruca ſylv. Geſ. hort. Eruca aquatica, Lonic. Luteo & albo flore eſt. Elegans eſt etiam Sinapi parvum, ſiliqua aſpera, cujus deſcriptionem in Phytopinace dedimus.

Καρδάμον. NASTURTIUM. CAP. CXLIX.

NAſturtium optimum conſtat eſſe Babylonicum. Omnium ſemen eſt acre: excalfacit, ſtomacho adverſatur, alvum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus exanimat, menſes ciet, venerem ſti-

I. NASTURTIUM.

*II. NASTURTIUM CRIſpum latifolium. *

mulat, ſinapis & erucæ ſimile intelligitur: lepras & impetigines abſtergit. Illitum cum melle lienem extenuat, favos expurgat: pulmonum vitia extrahit, ſorbitionibus incoctum: ſerpentium venenis potum reſiſtit, atq; eas ſuffitu fugat: capillorum defluvia cohibet: carbunculos ad ſuppurationem perducit & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores, collectionesque diſcutit: emittit furunculos illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet minor.

Naſturtii conſider.

* III. NASTUR. CRISPUM Anguſtifolium. *

Plinius notatur.

Naſturtii vires ex Matth.

Naſturtii vires ex Galen.

Nomina.

Naſturtium hortis familiaris & frequens herba eſt, tenuis, foliis parvis, laciniatis: caule temui, ſeſquipedali: flore albo: ſemine in rubeum nigricante, folliculis rotundis ac preſſis contento, thlaſpi modo, acri ſapore. Seritur paſſim in hortis, & uſurpatur ad ciborum condimenta & intinctus, & venit quoque aliis cum herbis in acetariis. Plinius author eſt libro 20. cap. 13. album & nigrum reperiri. Verùm cum Naſturtium Venerem inhibere ſcribit, vel codicem eo in loco depravatum, vel Plinium ipſum Naſturtii naturam non recte noviſſe, & ideo in hoc deceptum eſſe crediderim, quòd experimento, & Dioſcoridi repugnet. Excalfacit, attenuat, mundat, aperit, urit, extrahit, reſolvit, & incidit. Animum exacuere veſcentibus traditur, unde animi torpore affectos ad naſturtium devorandum adhortatur adagium. Succus dentium dolorem mulcet, ſi calidus in aure dolentis lateris fuerit inſtillatus. Semen denariorum decem pondo ex aqua potum bilem ſubducit, capitis vitia purgat, viſumq; clarificat. Naſturtii ſemen (ut libr. 7. de ſimplicium medicamentorum facultate memoriæ prodidit Galenus) adurentis facultatis particeps eſt, ſicut ſinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores atque adeò quodcunq; aliud rubrificationem poſtulat, eo perinde atq; ſinapi excalfaciunt. Miſcetur quoq; remediis, quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam ſcilicet id, quod craſſos ſuccos valenter incidere valeat: velut & ſinapi. Nam omnia ei ſimile eſt. Porrò & herba arefacta ſimilem ſemini vim poſſidet. Humida verò adhuc, & viridis propter aqueæ humiditatis admiſtionem, multò ſemine inferior eſt: adeoq; ſic mordacitas ejus moderata eſt, ut cum pane ea uti liceat, ceu obſonio. Καρδαμον *Græcis: Naſturtium Latinis vocatur: Mauritanis, Norf alchef ſeu Narf: Italis, Naſturtio & Agretto: Germanis, Kreſſen und Gartenkreß: Hiſpanis, Naſturcyo & Malpica: Gallis, Creſſon de jardin & Naſitort.*

*IV. NASTURTIUM LATIFOLIUM. *

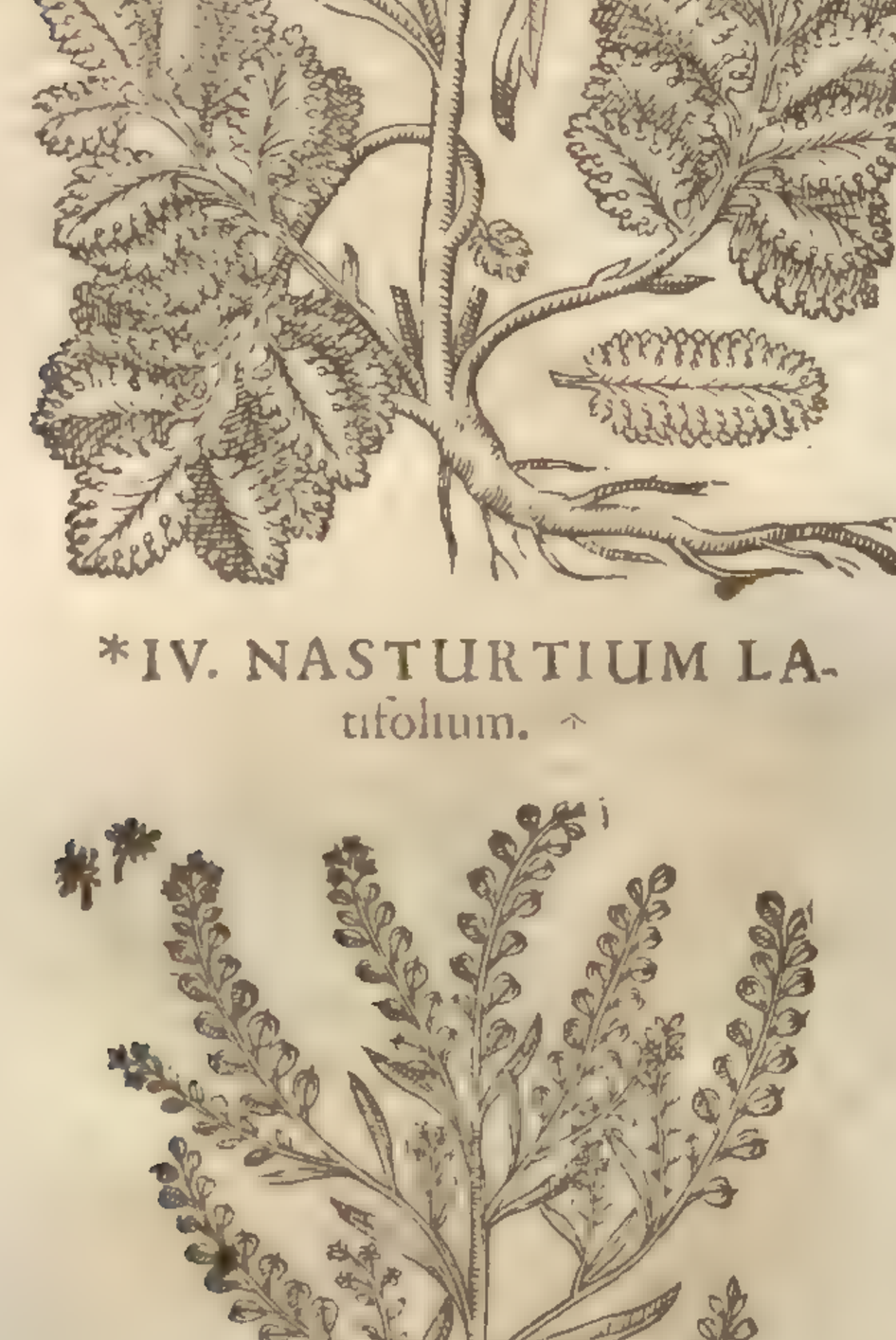

Naſturtium à narium tormento Plinio libr. 19. cap. 8. quod dividimus in hortenſe, pratenſe, aquaticum & montanum: hic de hortenſi, quod triplex, latifolium, commune & minus. I. Naſturtium hortenſe commune, ſeu Naſturtium album Plinii, C.B. Naſturtium, Brunf. Matth. Anguill. Cord. in Dioſc. Lon. Lac. Dod. gal. Lob. obſ. Cæſ. Caſt. Taber. Cam. Naſturtium hortenſe, Trago, Fuchſ. Dodo. fol. Lob. icon. Lugd. Naſturtium majus album, Geſ. hort. Variat, aliud enim eſt foliis ſimplicibus, quod læve & albius: vel ſubhirſutum, minusque album: aliud foliis valdè diviſis, hocque majus & minus: illud criſpum & non criſpum. Quod criſpum eſt, vel II. latifolium eſt, vel III. anguſtifolium, ut ex figuris appoſitis colligere eſt, nec alia deſcriptione indiget. Utrumq; copiosè vidimus in horto Abbatiæ S. Fridolini in Seckingen, cùm Reverendiſſ. Princip. D. Jacobeæ à Sultzbach ejus cœnobii Abbatiſſæ, valetudinis cauſa adeſſemus, & quidem ſemine ex Turgavia allato. IV. Naſturtium hortenſe LATIFOLIUM ex radice oblõga, tenui, leviter fibroſa, caulem emittit cubitalem, rotundum, qui in alios brachiatur: folia ad radicem plura, longis pediculis donata, quæ nec diviſa, nec laciniata, ſed longa, integra, obſcurè ſerrata: quæ verò in caule obſervantur, quemadmodum & flores & teche, vulgari Naſturtio reſpondent: ſic & color & ſapor idem. A fratre D. Johanne Bauhino, Ill. Ducis Wirtenbergici Archiatro, primò accepimus.

Θλάσπι. THLASPI. CAP. CL.

THlaſpi herbula eſt anguſtis foliis, digitali longitudine, in terram verſis, ſubpinguibus, in cacumine diviſis, binum dodrantũ cauliculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis: fructu circa ipſum totum, ab extremo in latius ſe pandente: ſemine naſturtii, incluſo vaſis lenticulæ effigie, niſi quòd infringitur, un-

I. THLASPI. I.

III. THLASPI. II.

*II. THLASPI VVLGATVM. ſerrato folio. *

IV. THLASPI III.

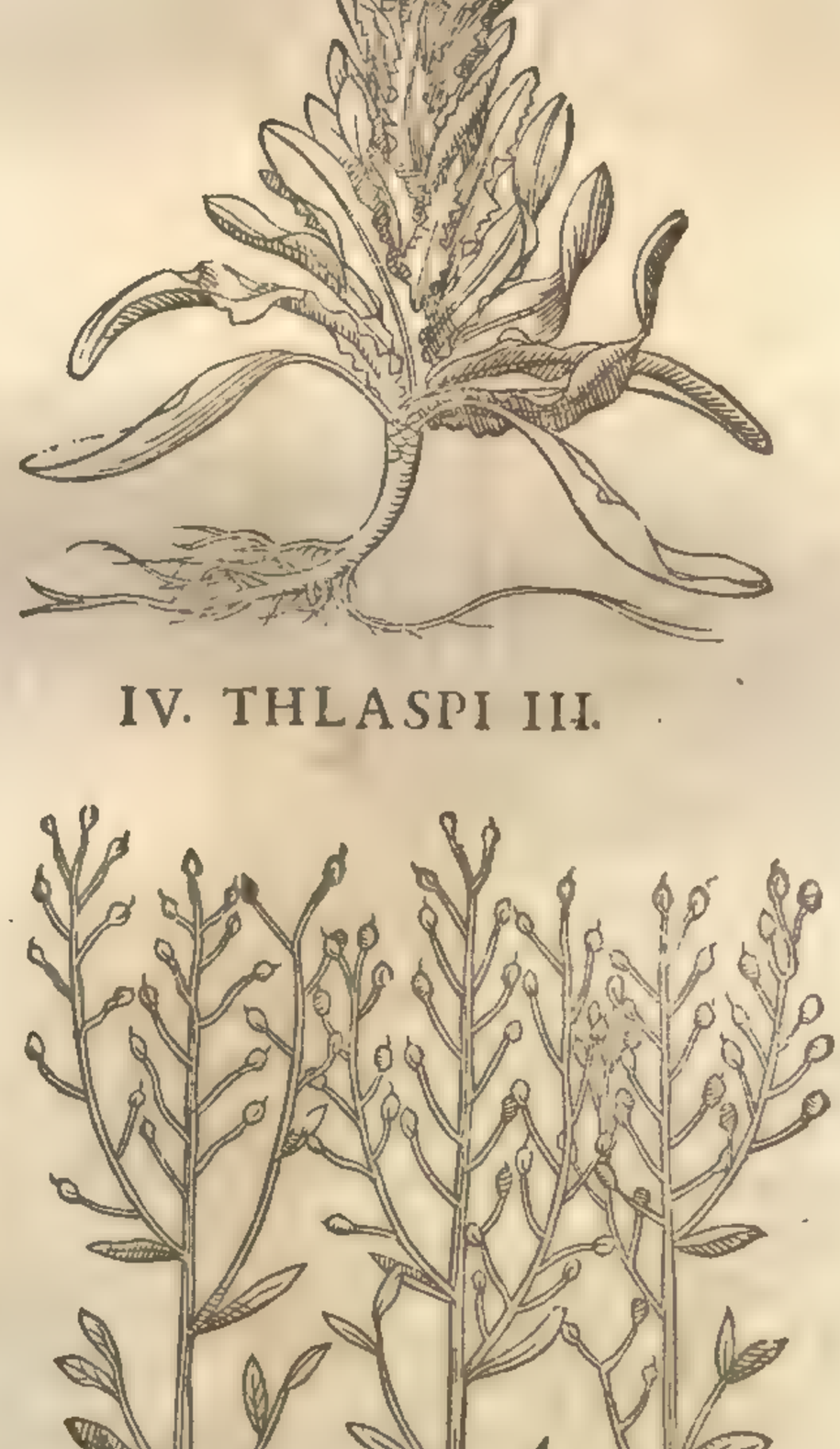

de nomen accepit, flos albicat. Nascitur in semitis, *a* & sepibus, fossisq;. Semen asperi gustus excalfaciens: bilem utrinq; extrahit, potum acetabuli mensura: prodest ischiadicis infusum: sanguinem potu educit, internas suppurationes rumpit: menses ciet, sed partus enecat. Alterum thlaspi tradit Cratevas, quod aliqui Persicon sinapi vocant, latis foliis, radicibus magnis: utile ischiadicorum infusioni.

a Meum περὶ θρίσχων ἢ τειχῶν. i. in sepib9 & parietib9. Dra. τειχῆς, ἢ τάφοις. i. in sepibus, & sepulchris.

Thlaspi consider.

TAmetsi Thlaspi, cujus hic imaginem habemus, caule jam edito, foliis non sit in cacumine divisis, cùm tamen cateras habeat notas, quas suo Thlaspi inscripsit Dioscorides, nihil impedit, quin credam id esse legitimum, & præsertim cùm jam observaverim, antea quàm caulescat, ipso ineunte Vere, hoc Thlaspi folia fundere, humi accubantia, quæ utrinque circa cacumen divisa sunt, sed hæc adeò fugacia sunt, ut paulò post conflaccescant, & pereant. Quæ autem in caule habentur, sunt quidem, ut Dioscorides inquit, angusta, subpinguia, & digitali longitudine: caule deinde est tenui, duorum dodrantum longitudine, non sine adnatis ramulis, in quibus fructus circa ipsos totos spectantur, nempe folliculi compressi, lenti, aut disco similes, in quibus semen concluditur, nasturtio simile, acuto sapore. Nascitur in semitis, sepibus & fossis, quin etiam inter rudera, & in vetustis ædificiorum muris & tectis. Ideoq; manifesto hallucinatur novus quidam stirpium censor, qui hoc Thlaspi Crateuæ, non Dioscoridis esse contendit. Error patet quòd Dioscorides Crateuæ Thlaspim scribat

Cujusdã error.

* V. THLASPI SAXATILE minori folio. *

VI. THLASPI IV.

foliis esse latis, & radicibus magnis, quibus qui non videt carere hoc nostrum, is prorsus cacutire dici potest. Atqui si planta est, quæ nobis nota sit, quaq; Crateuæ Thlaspim referre possit, eam ipsam ego putarem esse, quam superius statim post raphanum appinximus, & Vulgarem Raphanum & Rusticanum appellavimus. Siquidem hæc lata folia habet, & radices magnas, & ad Ischiadicos herba utilis est. Cæterùm planta quam THLASPI ALTERVM *vocavimus, quòd ejus semen*

Thlaspi alterum.

Thlaspi haud absimile videatur, foliis exit altero majoribus, latioribusq; prope caulem divisis, & per ambitum serratis: caule firmo ramosoq;: siliquis latioribus in cacumine divisis pressisq;, in quib. semen minutum continetur, aureo colore. Nascitur in agrorum marginibus & inter segetes. At TERTIVM *foliis provenit à radice numerosis, oblongis, subalbicantibusq;, minime gustatu acutis, caulibus & ramis tenuibus, tenuibusq; folliculis circumquaq; stipatis, in quibus semen Thlaspi simile, acerrimi gustus: nascitur in agro Pragensi, locis saxosis & asperis. Floret medio Vere, & Junio mense fert semen, acuto sapore.* QVARTVM *folia profert longa, angusta, raraq;: caulem ramosum, & folliculos in umbellis congestos, in quibus semen. Nascitur in incultis locis & in collibus. Verùm non desunt, qui existimaverint, Thlaspi, & Bursam pastoris vulgò dictam, unam & eandem esse plantam, cùm tamen hujusce Bursæ pastoris folia, quæ per ambitum sinuatim laciniata visuntur, semenq; his, quæ de Thlaspi memoriæ prodidere Dioscorides, & Galenus, minimè conveniant: eorum sententia prorsus explodenda videtur. Cæterùm legitimum reperiri in Italia certum est: siquidem eo maximè abundat, & Gortiensis ager, & Gradiscæ mœnia, ea parte qua Sontius alluit. Nascitur frequentissimum, & acerrimum in Pago sancti Petri non longè à Goritia, aliisq; circumstantibus locis, semine perquàm acri, in folliculis incluso, in cacumine divisis, lenticulæ effigie, superna parte pressis, ut Dioscorides inquit. Semen Thlaspi excalfacit, exiccat, attenuat, urit, extrahit, provocat, expurgat & incidit, perinde ac Nasturtii semen. Alterius semen minus mordet, minusq; longè calfacit & siccat, atq; etiam cætera minus præstat, quàm alterius. Tertium id quod alia genera præstat, sed non adeò vehementer. Quarti semen cùm accerrimo habeatur sapore, pariter calfacit, & siccat, & ea omnia præstare potest, quæ primi generis Thlaspi adscribuntur. Meminit Thlaspi Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Thlaspi semen habet, & ipsum facultatem acrem, adeò ut internos abscessus potum disrumpat. Menses ciet, & fœtus enecat, per sedem infusum Sanguinolentiam evacuans, ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum supernè, tum infernè biliosorum humorum evacuatorium, acetabuli*

Thlaspi vires ex Galen.

mensura

VIII. BURSA PASTORIS.

mensura potum. Et libro primo de antidotis : Utuntur Thlaspi (inquit) quod è Creta affertur, quodq; ubique nascitur, colore inter luteum, & flavum medium, figura rotundum, exiguum adeò ut multoties grano milli cedat. Melius est autem è Cappadocia comportatum thlaspi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat: figuram non exactè rotundam habet, & antedictum magnitudine permultùm superat, atque ab uno latere parvam quandam, veluti compressionem præ se fert, unde & nomen obtinuit. Provenit autem ut hoc, ita & illud in Cappadocia quàm plurimùm. Ideoque non absolutè quòd inde adsportatur, optimum censendum est, sed quod peculiariter in Sauro nascitur, nec Cretico, nec passim nascenti simile: hæc de Thlaspi Galenus. Ex quibus satis constat, Italicum thlaspi illi, quod Cappadocia profert, non esse viribus comparandum. Reliquum est, ut de BURSA PASTORIS, *cujus superius meminimus, aliquid in medium afferamus. Caules edit teretes, sesquidodrantales ramis tenuibus in summitate emergentibus. Folia ejus prima verbenacæ proxima spectantur, sed quæ in caule sunt Thlaspi æmula sunt: radicem habet tenuem candidamq;: flores edit in summis ramulis albos, è quibus pressa oriuntur siliquæ, cordis ferè imaginem referentes, semine intus parvo ac minuto. Nascitur ferè ubiq;, præsertimq; secus vias, in antiquis ædificiorum parietibus, in hortis & vineis, & inter rudera. Sed cùm veteres nihil de hac posteritatis memoriæ mandaverint, ea tantùm recensebo, quæ à recentioribus de ejus viribus adnotata invenio, cùm planta ipsa omnibus vulgò notissima sit. Est igitur Bursa pastoris ex refrigerantium, exiccantium, & adstringentium genere. Quapropter prodest attrita, & emplastri more imposita inflammationibus, & sacris ignibus. Decoquitur pluviali aqua cum plantagine, & Armenio luto, bibiturq; ejus decoctum ad intestinorum difficultatem, & ad cruentas excreationes. Herba succus recentia vulnera glutinat, & auribus purulentis infusus medetur. Sistit mensium abundantiam, si ejus, & persicariæ decocto insideant mulieres, esturq; ad idem, & contra denique omnes sanguinis fluxiones efficax est, tam devorata quam admota, tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa, additur in emplastris, quæ ad capitis vulnera componuntur, & inunguentis compluribus. In calceos conjecta, & nudis pedibus pressa, aurigines tollit. Quæ herba θλάσπι Græcis, Thlaspi quoq; Latinis dicitur: Barbaris Nasturtium tectorum: Italis, Thlaspi: Germanus,* Besenkraut: *Hispanus, Paniqueso de florblanquo: Gallis, Seneve sauvage. Thlaspi secundum sive alterum, Græcus* θλάσπι ἕτερον: *Italus, Thlaspi maggiore. Bursa pastoris, Italis & officinis eodem nomine appellatur, quin etiam Sanguinaria aliquibus, nonnullis Herba cancri, & aliis Crispula quoq; vocatur: Germanis,* Seckelkraut und Teschelkraut: *Gallis, Bourse à pasteur.*

Bursæ pastoris vires Matthioli.

Nomina.

† *Hoc loco Ruellius legisse videtur φανοειδὲς, quòd verterit lenticulæ effigie: nec temere, quòd Thlaspi semen illi pulchrè respondeat. Verùm vulgati Græci codices habent διανοειδὲς, hoc est, disci figura.*

Thlaspi à fructus forma nomen accepit, qui velut infractus & contusus est, cujus genera viginti novem in Phytopinace recensuimus. I. Thlaspi folio acuto, C.B. Thlaspi primum, Matth. Lugd. Thlaspi vulgarissimum Vaccariæ folio, Lob. Thlaspi alterum, Dod. fol. II. Thlaspi vulgatum serrato folio: hoc nobis vulgare est & dicitur Thlaspi, & vulgare Thlaspidion, Trag. Thlaspi latifolium, Fuch. Thlaspi minus latifolium, Lonic. Thlaspi alterum, Dod. gal. Thlaspi secundum, Tab. utrùm hanc exprimere voluerit, Matth. & Lob. subdubitamus, siquidem similem primæ nec dum videre licuit. III. Thlaspi siliquis latis, C.B. Nasturtium quartum, Trag. Thlaspi secundum, Matth. Lugd. Thlaspi primum, Dod. gal. Lugd. Thlaspi Drabæ folio, Lob. obs. Thlaspi Dioscoridis Drabæ & Chamelinæ folio, Lob. icon. Thlaspi latius, Dod. fol. Thlaspi majus, Tab. Thlaspi platycarpon, Cam. hort. Thlaspi, Cæsalp. IV. Thlaspi saxatile, C.B. Thlaspi tertium Matthioli, Lugd. Thalio: ut in nostris montosis provenit, delineari curavimus. V. Thlaspi saxatile minori folio, à radice crassa è rupium fissuris prodeunte, caules exsurgunt sesquipalmares, etiam breviores, tenues, qui aliquando in summo in ramulos brachiantur: folia ad radicem plura, brevia, oblonga, acuta & leviter crenata, quæ in caule pauca sunt & angustiora: in ramorum summitate flosculi albicantes, quibus succedunt folliculi copiosi, oblongis pedicellis insidentes, tenues, ex rotunditate oblongi, membranoso septo distincti, semen minutum, flavum, acre continentes. Provenit in nostro monte Wasserfall: Sic & in Helvetiorum & Rhætorum alpibus. Dicitur Thlaspi tertium Saxatile, Camerario in editione sui Matthioli. VI. Thlaspi umbellatum Creticum, C.B. Thlaspi quartum, Matth. Lugd. Arabis sive Draba, Dod. gal. Ges. hort. Lugd. Draba sive Arabis, Dod. fol. Thlaspi Creticum, Ges. hor. Tab. Cam. Clus. Pan. Cæs. Thlaspi Candiæ umbellatum Iberidis fol. Lob. In hac figura folia inferiora Iberidi similia, sunt à pictore omissa: flore est communiter purpureo, aliquando albo, luteo nondum vidimus. VII. Thlaspi villosum: Ex radice tenui oblonga albicante, caulis pedalis, unicus rotundus, villosus seu hirsutus exit, ad cujus exortum folia octo vel decem humi strata, longis pediculis donata, cuspide orbiculata, hirsuta: quæ verò caulem cingunt, longè breviora sunt, pediculis carentia, latioreq; basi ipsum amplectentia, horumq; quædam leviter crenata: flores obtinet albos quatuor foliolis compositos, quibus succedunt siliquæ satis magnæ, hirsutæ, compressæ, superiore parte fissæ, ex quarum medio apex prodit: utriculis duobus donantur, in quibus granula aliquot ruffescentia, acri sapore prædita continentur. Hoc anno 1577. legimus (licet & Monspessuli sponte proveniat) in Patavino horto

Thlaspi

* VII. THLASPI VILLOSUM. *

Thlaſpi piloſi nomine: verùm cum hirſutie caneſcat, villoſum appellare lubet. Hujus ſeminè olim in Italia pro veri Thlaſpeos ſeminę uſus fuit, ſic dictante Nobiliſs. Jacobo Antonio Cortuſo, Patr. Patavino, hortique Medici ibidem nunc præfecto. VIII. Burſa Paſtoris major, folio ſinuato, C.B. Burſa paſtoris major, Brunf. Trag. Geſ. hort. (cui & Thlaſpi fatuum) Taber. Burſa paſtoris, Matth. Cord. in Dioſc. Lac. Lob. Cæſ. Thal. Caſt. Lugd. Paſtoria Burſa, Fuch. Dod. gal. & folio. Sunt & Burſæ aliquot ſpecies, ut in Phytopinace monuimus.

Semina

Drabæ conſider.

Draba Dioſc. adulterina

Ἄραβις, ἡ Δράβη. ARABIS, SIVE DRABA. CAP. CLI.

DRaba herba ad cubiti altitudinem aſſurgit, tenues ſpargens ramos, & ex utroque latere folia, ceu lepidii, ſed molliora, & candidiora. In cacumine verò ſambuci umbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptiſana coquitur in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obſoniis admiſcetur.

DRaba caput multis ſanè argumentis conſpicuum eſt, eſſe Dioſcoridi adulterinum. Nam ſi primùm plantæ nomenclationem expendamus, illam quidem facilè conjiciemus, (ut Marcellus rectè animadvertit) nec Græcam eſſe, nec Latinam appellationem. Deinde cùm nec apud Galenum, Oribaſium, Paulum, Aëtium, aliosq; Græcos authores quicquam de Arabi, Drabáve ſcriptum reperiatur, hinc facilè conjici poteſt, Drabam Dioſcoridi eſſe adulterinam. Ad hæc illud quoq; rem ſic ſe habere, maximè arguit, & ab aliquo Dioſcoridi additam eſſe Drabam, quod bis in Græco exemplari manuſcripto in ſecundo hoc libro habeatur, tum ut hîc ſtatim poſt Thlaſpi, tum etiam poſt Glaſtum, ad libri calcem intruſa: ſed iſtic Arabis appellatur, & aliàs iſtic de ipſa traditur, etiam iiſdem verbis, ut nec de nomine, nec de re ſatis conſtet, maximè cùm apud nullum alium ſcriptorem, neq; Drabæ, neq; Arabis mentio fiat. Cæterùm quocunq; modo res ſe habeat, mihi dubitandum haud quaquam fuerit, quin planta, cujus hîc imaginem expreſſimus, legitima genuinaq; ſit Draba hoc in loco addita. Drabam Serapio Naſturtii generibus adjecit, & eam Naſturtium

Draba Serapion.

I. ARABIS, SIVE DRABA.

* II. DRABA LUTEA. *

orien-

orientale nominat, quod insignis ejus acrimonia indicium est: & quoniam in nostrate leviuscula sentitur acrimonia, idcirco an hac, quæ in Italia nascitur, Serapionis saltem sit Draba, ego profectò affirmare non ausim: nisi fortè id Drabæ accidat pro regionum diversitate, quemadmodum Aro evenire inferius dicetur ex Galeni auctoritate.

Herba, quæ ἀραβὶς & δράβη Græcè: Arabis item, & Draba Latinè pariter & Italicè appellatur: Barbaricè, Nasturtium Orientale: Gallicè Drave. Nomina.

Draba prima umbellata C.B. Arabis sive Draba. Matth. Lob. (cui & Nasturtium Babylonicum) Lugd. Arabis, Lacu. Lon. Arabis verior, Cam. Draba Dioſc. Cæſ. Caſt. Draba vulgaris prima, Cluſ. Pan. II. Draba lutea longiſsimis ſiliquis C.B. Ex radice longa, dura, albida, acri, caules bicubitales & altiores, graciles, rotundi, ſtriati exurgunt, qui ſupra medium in plures ramulos, leviter villoſos brachiantur, quorum ſummitatibus floſculi ſine ordine, nec in umbella, copioſi, lutei, ex quatuor foliolis compoſiti inſident, quibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, ſtrictiſſimæ, ſemen tenue, flaveſcens & acre continentes. Folia verò oblonga, brevibus pediculis donata, acuminata, per oras crenata, rarius laciniata, & leviſsimè villoſa ſunt. Hanc Tubingæ collegimus ad Necarim, quamvis & Heidelbergæ reperiatur, & Burnij in Rhætia ſponte proveniat: Cl. Camerarius primus in ſuo Matthiolo, Arabis quorundam nomine pinxit.

Ἐρύσιμον. IRIO. CAP. CLII.

ERyſimon, Latini Irionem vocant, juxta urbes, rudera, hortosque naſcitur: foliis erucæ ſylveſtris: cauliculis in lori modum lentis, & obſequioſis: floribus luteis: ſiliquis in cacumine gracilibus, ut fœno græco corniculatis: ſemine naſturtii, exiguo, urentis guſtus. Contra thoracis fluxiones efficax eſt, & ſi purulenta extuſſiuntur: regio morbo, & coxendicibus prodeſt: contra venena in delinctu cum melle datur. Illinitur ex aqua aut melle utiliter *b* cęcis carcinomatis, parotidibus, *c* duritiis mammarum, & teſtium inflammationibus. In totum extenuat, & excalfacit. Mitius multò ad clyſteres fiet, ſi aqua madeſcat, atque torreatur, vel linteo illigatum, *d* pinſita farina oblitum peralletur.

a Drag. Ἐ*μετούσῃ βήχαι. i.e.* ſuppuratis, tuſſi. Meum ἐπιπεφυκόσι, σπλάγχνῳ σὺν μελίτι. πίνειν) καὶ πρὸς τὰ ἐντόσθια φλέγματα. i. icterum, coxendicum dolores delincta cũ melle. Bibuntur etiam adverſus lethalia medicamẽta *b* Drag. μικρὰ. i.e. parva. *c* Meum κρυπτὰ. i.e. Cæca. *d* Catac. διδύμαις καὶ μαστῶν φλεγμονάς. i. teſtiũ & mammarum inflammationes. *c* Meum σίτου. i. farina ſubacta.

I. IRIO.

II. IRIO ALTERA.

QUanquam Theophraſtus, & antiquorum alii Eryſimon inter cerealia commemorant, & ſeſamo ſimile faciant: quod tamen à Dioſcoride repræſentatur, foliis erucæ æmulis, tanquam ab illo admodum diſſimile, hic inter acerrimas plantas, non inter frumentacea, ubi de ſeſamo diſſeruit, ab eo repoſitum eſt. Eaq; propter facile dici poteſt, Eryſimon aliud deſignare Theophraſto, aliud verò Dioſcoridi: Ideoq; Plinius utrisq; in Eryſimi hiſtoria adſtipulari videtur. Namq; lib. 18. c. 7. ac 10. Theophraſtum ſecutus, ipſum frugibus adſcribit, ſeſamoq; ſimile facit. Et lib. 22. ca. 25. Dioſcoridem imitatus, foliis erucæ paulò anguſtioribus, & ſemine Naſturtii Eryſimum eſſe prodidit. Hoc idem palàm eſt feciſſe Galenum: quippe qui lib.

Eryſimi, ſeu Irionis conſi. Eryſimũ Theoph. aliud à Dioſc.

lib.6. ſimplicium medicamentorum Eryſimum plantis comparavit, quæ acrimonia præditæ ſunt uti Naſturtium & Sinapi. Et libr. 1. de alimentorum facultatibus ipſum inter fruges retulit, quæ in cibum veniunt, unà cum ſeſamo, ſic inquiens: Ut porrò milio panicum adſimile eſt quodammodo, ſed ad omnia deterius, ita & Seſamo Eryſimum corporis ſubſtantia non nihil affine: ſed manſum inſuavius eſt & tenuioris alimenti, adeò quod in omnibus illo deterius exiſtit. Cate-

Ruellii & Hermolai lapſus.

rùm in Ruellius, quod dixerit Plinius Eryſimum, & Seſamum rubentibus provenire foliis, item ipſis virentibus nullum animal veſci, illud frugis genus autumat Eryſimum eſſe, quod vulgò Tridentina rura appellant Formentone, Forojulienſes verò, quòd pullo ſit colore, nominant Saracino. Verùm hac in re Ruellius deceptus deprehenditur, quòd nullis notis reſpondeat huic Eryſimo, quod Theophraſto, & Plinio deſcribitur: quandoquidem, quod vulgò appellatur Formentone, caule tantùm rubet, non foliis, à nullo q3 pecude reſpuitur, ſed ab omnibus avidiſſimè depaſcitur, nec ulla ex parte Seſamum amulatur. Porrò ſciendum eſt Dioſcoridis Eryſimum non eſſe ſylveſtrem erucam illam, quam nos nobilem appellamus, ut credit

Irionis genera duo.

Hermolaus, item q3 Ruellius ipſum ſecutus, ſed ſtirpem ab ea diverſam. IRIONIS *ita q3 duo videntur genera, foliorum magnitudine differentia, ut ex iconibus videre eſt. Illud autem magis Dioſcoridi genuinum eſſe cenſeo, cujus folia minora, & cornicula paulo vegetiora ſpectantur.* IRIO ALTER, *folia mittit hortenſis Erucæ, caules lentes flexilesq3, ramis in ſummitate tenuibus, rotundis, acutis tenuibusq3 corniculis undiq3 ſtipatis ſurſum ſpectantibus, in quibus ſemen concluditur minutum, flavo colore. Provenit ut alter juxta urbes, ruderа, hortosq3. Idem præſtat ejus ſemen, quod alteri quoq3 adſcribitur, peculiariter autem ſeſquidrachmæ pondere, ex ovo ſorbili devoratum tribus continuis diebus, ſeminis profluvium cohibet, & ex vino renum calculos pellit. Verùm non ob id negaverim, aliud quoq3 Irionis eſſe genus, cùm omnibus Irionis*

Nomina.

ferè notis ſit præditum: etſi ſcio non defuturos canes, qui me allatrabunt. Id Græcis ἐρύσιμον dicitur, quod Latinis ſimiliter Eryſimum & Irio: Italis Eriſimo & Irione: Germanis Hederich / und Wilder Senff: *Hiſpanis Rinchaon: Gallis, Velar, ou de la tortelle. Irio alter vulgaris, Italis Irio, overo Eriſimo commune.*

Irionis nomine, Matthiolum Rapiſtrum proponere, ſunt qui ſtatuant, verùm ex verbis, quæ ex ſecunda commentariorum editione adjecimus, colligere eſt eum intellexiſſe eam, quam vocamus I. Eryſimum ſive Irio vulgatum: Hierobotane fœmina Brunf. Verbena fœmina, Trag. Verbena recta ſive mas

*III. ERYSIMO, SIMILIS Hirſuta. *

Fuch. Lug. Sinapi alterum genus ſylveſtre, Fuch. icon. Cleome, Anguill. Eryſimon Dioſcoridis, Dod. gal. Geſ. hor. Tab. Irio Dioſcoridis, Cord. in Dioſc. Irio, Lacu. Caſt. Lugd. Lonic. cui & Verbena fœmina: Irio ſive Eryſimum Dioſcoridis Dod. fol. Lob. Cæſalp. II. Eryſimum plurimis corniculis junctis, C.B. Irio altera, Matth. Lugdun. Cam. Irio alter vulgaris, Matth. in icon. Eryſimum alterum Matthioli, Lobel. Pſeudobunium, Anguill. Dentilaria alia, Geſ. hor. Videtur hiſtoria Lugdunenſis, Saxifragiæ Romanæ nomine hanc proponere. III. Eryſimo ſimilis hirſuta C.B. Ex radice oblonga, alba, lignoſa & fibroſa caulis modò unus, modò plures cubitales, ſubrubentes aliquando, ſtriati, hirſuti, qui aliquando in ſummo in minimos brachiantur, quibus ſecundum longitudinem plures flores albi, quadrifolii, pedicellis inſidentes, qui in ſiliquas oblongas ſtrictas abeunt, quæ ſemen minutum continent. Folia plura ad radicem humi ſtrata, communiter ſine pediculis oblonga, aſpera, hiſpida, ſubalbicantia, per ambitum crenata, aliquando laciniata, quæ verò in caule, ſine ordine diſpoſita, latiora baſi eum cingunt. Provenit locis ſaxoſis, ruderibus, muris, ut hic Baſileæ ad mœnia (primo vere florens) ad arcem Münchenſtein copiosè, Monſpeſſuli, in ruderibus umbroſis, ubi minor omnibus ſui partibus. Patavii etiam, ubi cum ante annos novendecim D. Guilandino oſtendiſſemus, Driophanon Plinii, Drabam alteram Thlapſi ſpeciem, nominabat: at Nobiliſs. Cortuſo Eryſimum tertium dicebatur. Johan. Bauhino Illuſtriſſ. Ducis Wirtenbergici Archiatro, Barbarea muralis.

πέπερι. **PIPER.** CAP. CLIII.

Quæ in piperis capite concluſa ſunt non habet Oribaſius.

PIper [in India naſci, brevi arbore traditur: quæ] inter initia prælongum fructum, veluti ſiliquam, promit, quod longum piper eſt: habet intus aliquid tenui milio ſimile, quod tandem in perfectum piper evadit. Id autem ſuis temporib. dehiſcens, pandensq; ſeſe, racemos emittit, grana ferentes, qualia videmus. Ea acerba candidũ piper faciunt, aptum ocularib. remediis, antidotis, & medicaminibus, quæ contra venenata parantur. theriaca vocant. Longum verò vehementius mordet: & quoniam priuſquàm ematureſcat, decerptum eſt, & ſubamarum relinquitur, antidotis, & theriacis medicaminib. expetitum.] Nigrum verò, utpote quod tempeſtiva maturitate collectum ſit, odoratum eſſe conſtat: candido ſuavius, acrius, [& ori gratius, nec non ad condimenta utilius] ſed candidum, & adhuc in acerbum vergens, antedictis infirmius eſt. Eligi oportet graviſſimum, plenum, nigrum, ſine multis rugis, recens ac minimè furfuroſum. Inveniuntur etiamnum in genere nigri ſemina nutrimento defecta, caſſa, inania, minimiq; ponderis

ponderis, quod vocant braſma. Vis omnium excalfacit, urinam ciet, concoquit, extrahit, diſcutit, abſtergit caliginem, quæ oculis obſervatur. Piper febrium horroribus circuitu repetentibus, ſive potu, ſive illitu ſubvenit: ſerpentium morſibus auxiliatur: partus extrahit: conceptum adimere creditur, ſtatim à concubitu ſuppoſitum: tuſſi, omnibusq; pectoris vitiis, ſive eclegmate, ſive potu ſuccurrit: anginæ eo & melle convenienter perunguntur: potum cum recentibus lauri foliis, tormina diſcutit: cum uva paſſa manducatum oituitam à capite elicit: valetudinem tuetur, dolores finit, appetentiam movet, concoctionem adjuvat, ad intinctus eſculentorum additum: ſtrumas cum pice diſcutit, vitiligines ex nitro emaculat. Fictili novo, † ut ajunt, motum torretur. Non eſt hujus arboris radix gingiber, ut aliqui exiſtimavere, ſicuti paulò poſt oſtendemus. Namque piperis radix cõſto ſimilis eſt, ora guſtantium accendit, ſalivam ciet. Hæc lienem reprimit, cum aceto illita, aut pota: caput etiam purgat, manducata cum ſemine pedicularis herbæ, quam ſtaphidem agriam vocant.

I. PIPER.

II. MACROPIPER.

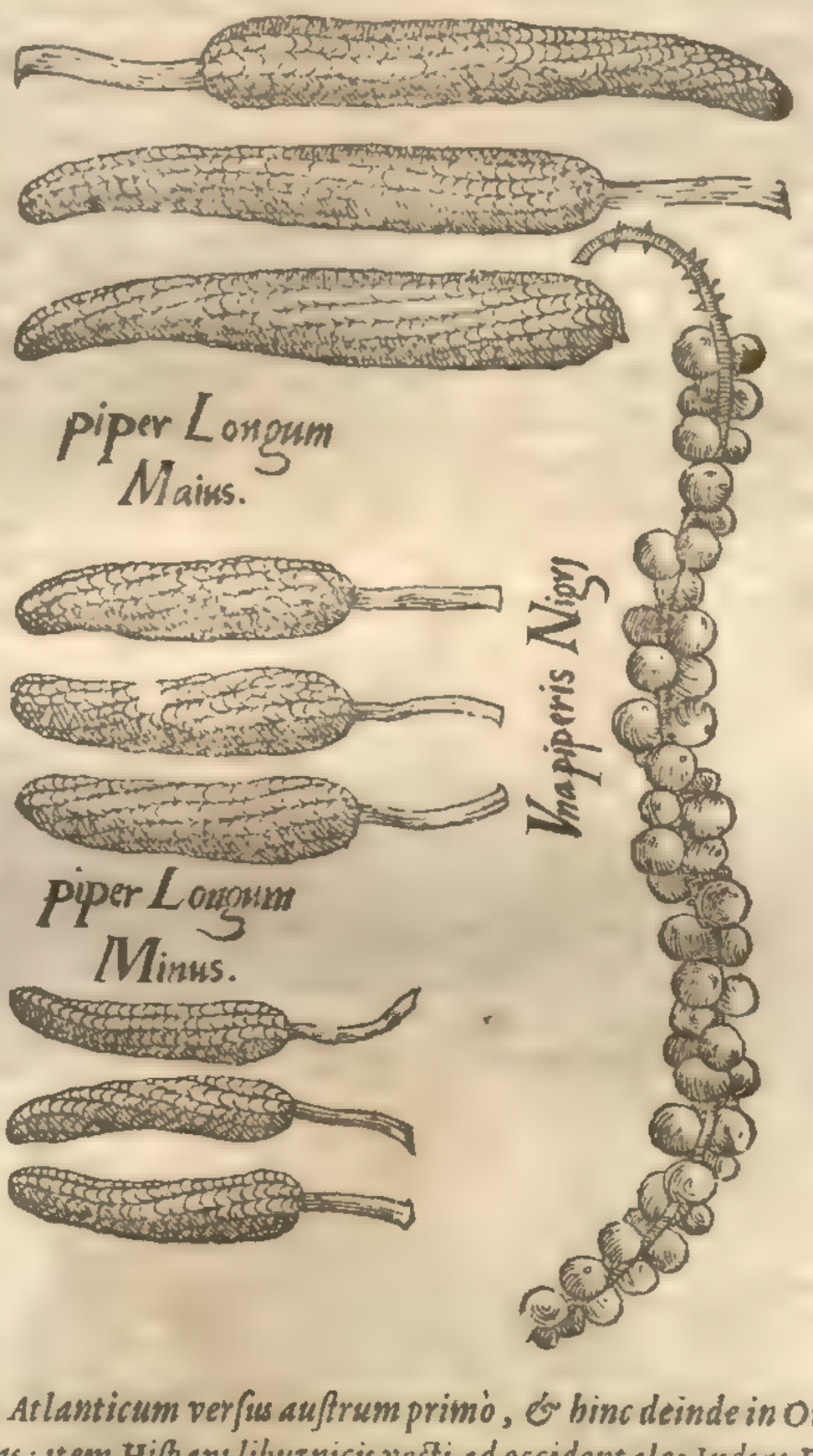

LUſitani navigationibus ſuis hoc ævo confectis per Oceanum Atlanticum verſus auſtrum primò, & hinc deinde in Orientem ad Calecut, Taprobanam aliasq; Indici pelagi inſulas: item Hiſpani liburnicis vecti ad occidentales Indias, Peru, atq; alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerunt, non modò Pipere, & hujuſmodi odoratis ſimplicibus univerſam repleverunt Europam, ſed & ſtirpium hiſtorias, à quibus oriuntur, poſteritatis memoriæ prodiderunt. Quod poſtea fecit, ut nobis planè ignoraſſe videantur Theophraſtus, Dioſcorides & Plinius, aut ob regionum diſtantiam (indigenarũ potius in hoc fidem ſecuti, quàm quòd fortè ea viderint, quæ de pipere ſcriptis tradiderunt) aut ob aliam quamvis cauſam plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quonam modo piperis planta ſuum edat fructum, an ſcilicet racematim, an corymborum modo, an ſiliquis incluſum, an bacciferarum arborum more. Siquidem Plinius libro 12. cap. 7. ita ſcribit: Arbores quæ paſſim piper gignunt, juniperis noſtris ſunt ſimiles, quanquam in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gignit tantùm eas aliqui tradidere. Semina à Junipero diſtant parvulis ſiliquis, quales in Phaſeolis videmus. Hæ priuſquam dehiſcant, decerptæ, toſtæq; ſole, faciunt, quod vocatur piper longum: paulatim verò dehiſcentes per maturitatem oſtendunt candidum piper: quod deinde toſtum ſolibus, colore rugisq; mutatur: hæc Plinius. Quibus à Dioſcoride nòn longè diſſidere videretur, niſi piperis plantam ſimilem junipero reddidiſſet: namq; Dioſcorides nullus eam notis repræſentavit, neq; alicui ſimilem fecit. Theophraſtus præterea quanquam ſcriptum reliquit lib. 9. cap. 22. de plant. hiſtor. Piperis duo eſſe genera unum rotundum, alterum oblongum, ejus tamen arboris effigiem ſilentio præteriit. At hi, qui ſuis liburnicis immenſa trajecerunt maria, propriasq; perluſtrarunt regiones, ubi piperis utriuſq; plantæ innumeræ virescunt, nigrum, ac rotundum gigni narrant à quibuſdam infirmis viticulis vicinas arbores altiore complexu ſcandentibus, ad faſtigium uſq; acutæ clematidi non diſſimilibus, folio tamen malum Aſſyrium æmulantibus, ſed minori, guſtu aliquantulum acri, quin & racematim proferri uvarum labruſcæ modo, ſed minorem, confertius tamen perpetuò virentem, donec ſiccetur, & plenam maturitatem conſequatur, deinde menſe Octobri per maturitatem decerpi, & ſub ferventi ſole tegetibus palmeis expanſum torreri, quouſq; nigreſcat, & rugoſum evadat: quod tridui ſpatio plerunq; fit: radice nititur puſilla. Huic nigri piperis plantæ perſimilis omnino eſt, quæ piper album gignit. Piperis proventus maximus habetur in Malavar locis maritimis, quæ à Comorin ad Cancanor uſq; pertingunt: quinetiam in Malache maritimis, & in inſulis, quæ circa Javam ſunt: unde per mare Erythronæum ad nos comportatur. Longum autem, ut iidem teſtantur, aliæ ferunt arbores, eſtq; velut nucamentum quoddam, exilibus granulis ſquamatim compactum, quod velut julus in pontica

Piperis & plantæ ejus hiſt.

Plinii lapſus.

Piperis duo genera Theophraſto.

Piperis hiſtor.

nuce, cui pulchrè adſtipulatur, vermiculoſa facie dependet: piperato guſtu: nunquam tamen in album, vel nigrum piper coaleſcit. Galenus indigenam fidem, & Dioſcoridem ſecutus, eandem plantam tam rotundum, quam longum piper edere credidit. Sed deluſi ſunt, ſiquidem alia valdè diverſa planta Piper longum mittit, quod in Begala naſcitur. Piperis frutiPiperis plantæ in Italia.
cem vidimus nos Neapoli, qui Luſitanorum deſcriptioni maximè reſpondere viſus eſt, quòd viticuloſo caule eſſet, clematidis acutæ modo. Sed & aliam arbuſculam vide Venetus, quæ prorſus illius plantæ faciem exprimit, quam vulgus Ribem abpellat, cujus baccæ, quæ quoq; racematim cohærent, ita bellè piper imitantur, ut ſi acriores ſeſe declaraſſent, egoquidem à pipere genuino nihil diſtare putaſſem. Viret hæc in horto clariſſimi medici Maphei à Mapheo, in quo plurima ſimplicia notatu digna viſuntur. Quo fit, ut mirum non ſit, ſi in piperis hiſtoria variant auctores. Quandoquidem cùm variæ in Italia piperiferæ habeantur arbuſculæ, facilè credendum eſt, varietatis longè majoris eas in India reperiri. Cæterùm piperis planta, cujus hîc imaginem appinximus, nuſquam viva, aut ſicca à me viſa eſt, ſed ita Pragæ Bohemorum eam mihi delineabat Luſitanus quidam miles, qui Indicas perluſtravérat oras. Verùm integros nigri piperis racemos Verona ad me miſit Franciſcus Calzeolarius Pharmacopæus haud indoctus. Porrò & aliud piperis genus habetur, quod ÆTHIOPICUM, *ſive piper nigrorum vocat Serapio. Hoc in ſiliquis nigris racematim provenit, piſorum, aut phaſeolorum modo granis pipere nigro paulò minoribus, & pertinaciter ſiliquis inhærentibus: utuntur hoc Aethiopes ad dentium dolores. Naſcitur in Aethiopia, unde nomen invenit apud Arabes. Affertur ex Alexandria Aegypticum aliis aromatis. Excalfacit, & exſiccat vehemẽter, attenuat, incidit, provocat, aperit, digerit, reſolvit. Non deſunt, qui hujus hiſtoriam ignorantes quam deſcribit Serapio cap. 337. de grano Zelin, illud perperam Carpeſium eſſe putent: quorum opinionem haud probandam convicimus in noſtrarum epiſtolarum volumine, ad Joannem Heſſum, medicum Norinbergenſem ſcribentes. Addunt quoq; piperis generibus corniculatum illud piper, quod vulgò* INDICVM *appellant, aut ut alii volunt Siliquaſtrum, quòd acerrimi ſit guſtus. Ea planta itaq; provenit folius hortenſis ſolani majoribus longioribusq;, caule cubitali, ac etiam longiore, viridi, ramis compluribus brachiato, geniculatoq;: florib. candicantibus,*

III. PIPER ÆTHIOPICUM.

Piperis Æthiopici mentio

Quorundam op. exploſa. Piperis corniculati mentio.

IV. PIPER INDICUM.

*V. PIPERIS INDICI VARIETAS.

è quibus

è quibus vaginæ oriuntur corniculorum speciem referentes, herbaceo primùm colore, & deinde coralliorum modo rubescente, ac pellucido: gustu acerrimo, adeò ut piper omne sua superet acredine. In his semen concluditur minutum, colore subalbicante, ejusdem protinus gustus. Seritur in hortis & fictilibus. Hujus plura habentur genera: Nam aliud pumilius tota planta provenit, & corniculis longè minoribus, aliud verò rotundis fere siliquis. Sed omnibus eadem est acredinis vehementia. Excalfaciunt & siccant omnia excessu quarto. Ideoq; valenter urunt, & exulcerant corpus. Recentia cornicula tusa & illita Ischiadicos juvant, siquidem locum exurunt. Non desunt doctissimi viri, qui hoc piperis genus Cardamomum faciant, manifesto tamen errore. Piperis meminit Gal. lib. 8. simp. med. sic inquiens: Piperis radix vires costo similes potissimùm obtinet. Porrò fructus ejus nuper quidem admodum germinantis, longum piper est: quare etiam maturo humidius est: humiditatis ejus indicium est, quòd facilè repositum perforetur, ac non protinus mordicet, sed post paulò incipiat, verùm plusculum duret. Porrò fructus, qui velut omphax est, piper albúm est, nigro quidem acrius. Nam illud jam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verùm utrunq; valenter tum excalfacit, tum desiccat. Integra grana quinq; numero quotidie devorata, iis auxiliantur, qui ventriculi dolore, tum ex flatu, tum cruditatibus exorto laborant. Cæterùm quoniam Dioscorides inter simplicia de CARYOPHYLLIS, *quæ mihi piper in mentem redegit, nihil posteritatis memoriæ mandavit, cùm ea ex eisdem asserantur regionibus, sintq; in præcipuo medicorum usu, adeò præstantissimum, odoratissimumq; medicamentum silentio non dissimulandum duxi. Provenit igitur Caryophyllorum arbor in orientali plaga, quibusdam Indici pelagi Insulis, non longè à Badan. Hujus caudex buxo simillimus est, eademq; materies. Folia verò cinnami vulgaris instar habet, sed rotundiora: fructu est parvo, ex atro rufescente, in clavi modum capitato, exertus in adversum quatuor denticulis, sese stellatim decussantibus, prominulo apice, quadrati alveoli sinu medio umbilicatim prodeunte. Arbor quæ Caryophyllos profert, lauri faciem refert, foliis tamen angustioribus, salicis, aut persicæ mali similibus, sensim per ambitum sinuatis, multis prædita ramis, floribus numerosis inprimis candidis, deinde virescentibus, postremò verò russescentibus, usq; adeò odoratis, ut reliquos flores odoris suavitate superent: è quibus Caryophylli proveniunt, qui nil aliud sunt, quam rudimentum fructus. Flores enim qui quaternis foliolis constant, huic fructus rudimento insidet, fibris numerosis refertus, perinde ferè ac Myrti flores. Proveniunt Caryophylli in extremis ramulis, Myrti modo. Adhæc pediculi quibus Caryophylli nituntur ii sunt, qui officinis vulgari idiomate appellantur Fusti. Nascitur autem arbor ipsa sponte ex decidentibus Caryophyllis. Adolescit intra octennium, perduratq; in centesimum annum usq;. Nascitur magno proventu tantum in Moluccis insulis. Nam quamvis in Zeilan & nonnullis aliis India locis proveniat arbor, nusquam tamen fructum edit, præterquam in Moluccis. Cultores arundinibus flagellant arborem, constrato prius circum quaq; tegetibus palmæ solo. Caryophylli meminit Plinius lib. 12. cap. 7. his verbis: Est etiamnum in India piperis grani simile, quod vocant Caryophyllon, & grandius fragilius q;. Tradunt in Indico luco id gigni. Advehitur odoris gratia. Horum nusquam inve-*

Piperis vires ex Galeno.

Caryophylli historia.

Caryophyllus Plinii.

nio mentionem fecisse Galenum: tametsi Serapio ex Galeni auctoritate plura de Caryophyllis tradiderit suo de simplicium medicamentorum volumine. Quamobrem crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis disseruit, periisse, aut Pauli potius, quàm Galeni testimonio de his scripsisse Serapionem. Nam de Caryophyllis prius Paulus iisdem, quibus postea Serapio, verbis tractavit, lib. 7. ubi hæc habet: Caryophyllon, quasi dicas nucifolium, non eam habet substantiam, quæ nomine prætenditur, sed ex India veluti flores cujusdam arboris festucacei, & nigri sunt, longitudine ferè digitali, odorati, acres, subamari, calidi, & sicci in tertio propemodum ordine: qui multiplicis usus sunt, tum ad obsonia, tum ad alia multa medicamenta. Caryophylli, ut scribit Serapio, jecinori, stomacho, & cordi auxiliantur: Concoctionem adjuvant, & alvi fluxiones cohibent. Quinetiam eorum pulvus quatuor drachmarum pondere cum lacte sumptus, venereas vires adauget.

Caryophylli vires ex Paulo.

VI. CARYOPHYLLI AROMATICI.

Caryophyllorũ vires Matthiol.

Exacuunt præterea, Avicenna auctore, oculorum visum, & eorum nubeculas, argemasq; exterunt. Atq; hactenus de historia & viribus Caryophylli seminis Aromatici. CARYOPHYLLORVM *plantæ ramusculum, Caryophyllus orientalium, cujus hic imaginem damus, misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Excalfaciunt, siccant Caryophylli, & extenuant ordine tertio, odorati, acres, subamari, non sine levicula adstrictione. Itaque roborant, & aperiunt simul, attenuant, digerunt, incidunt q;. In cibis devorati, ventriculi, jecinoris, cordis, & capitis affectibus auxiliantur. In pulverem hausti ex vino, aut malorum cydoniorum succo, vomitiones cohibent, cæliacos juvant, nauseam removent, & cibi appetentiam revocant, roborant q; cùm ventriculum, tum etiam caput. Afferunt & jecinori præsidium: namque ubi refrigeratum fuerit bellè excalfaciunt. Ideóque hydropicis, & præsertim anasarca affectis, utiliter propinantur. Olfactu revocant animi deliquium laborantes, mansiq; anhelitum commendant. Conferunt comitialibus, resolutis, convulsis, stupidis, & veternosis: concoctiones adjuvant, & alvi fluores torrefacti cohibent: illinuntur quoque per quam utiliter cum masticbe, Rhoe, corallis, & punici floribus, ad ventriculi morbos, & præsertim hos, quibus adstrictione opus est. Hausti quatuor drachmarum pondere ex bubulo, caprillóve lacte, venerem excitant. Exacuunt præterea oculorum aciem, & caliginestollunt, quin etiam nubeculas, & argemas, in tenuissimum pulverem triti, & oculis inditi. Iidem tam devorati, quàm suffiti, valent, adversus pestilentem contagionem: suffiuntur utiliter capitis fluxione obnoxii, & qui narium obstructione laborant fumo naribus excepto. Adduntur in Antidotis, & in succis, qui ventriculo, & capiti roborando parantur. Cæterùm quoniam in*

Caryophylliflores, & eius mentio.

Caryophylli nomen incidimus, hic non prorsus intactos relinquemus flores illos, qui ab odore similiter CARYOPHYLLI, *& Garofoli vulgò vocantur. Hi quidem non fuerunt, quod ego sciam, à veteribus cogniti, etsi nobis hodie sint adeò celebres, vulgares æquè ac jucundi, ut nullus jam sit hortus, nullæ ædium ferè fenestræ, quæ hisce floribus non ornentur. Serun-*

VII. CARYOPHYLLI domestici.

VIII. CARYOPHYLLI sylvestres.

tur à mulieribus, coluntur q; in fictilibus, aut capsulis ligneis transpositi, sæpius q; irrigati. Horum plantam recentiores nonnulli Vetonicum Coronarium appellant, sed quo authore, hactenus compertum non habeo. Verùm ne videar eorum inventa negligere, liceat etiam mihi eadem uti nomenclatione. VETONICVM *itaq; coronarium, quod caryophyllum appellamus foliis est longis, Tragopogoni modo, brevioribus tamen, carnosioribus, ac pinguioribus, incurvis, & in acutum desinentibus. Cauliculos edit numerosos, rotundos, geniculatos, læves, cubitales, tribus, quatuórve in summitate adnatis, in quorum cacumine teres, longiusculus q; calyx spectatur, superiore parte serræ modo denticulatus, è quo flos speciosissimus oritur, Caryophyllorum odoratu, unde illi nomen. Varia sunt horum florum genera, colore & foliorum stipatu differentia. Alii enim majores sunt, alii minores. Variat in floribus color: quandoquidem alii coccineo colore rutilant, alii saturata purpura nitent, alii candido, alii carneo colore gaudent. Sunt & versicolores nonnulli, albo rubro q; colore mistim respersi, sed mangonio parati. seminibus diversorum generum simul constrictis. Stipantur ferè omnes in omni genere, numerosa foliorum serie, perinde ac rosæ, cum quibus de pulchritudine, odoris præstantia, & colorum varietate ad victoriam usq; certant. Ideoq; mirum nullam apud antiquos horum extare memoriam. Habetur eadem planta etiam sponte nascens locis incultis & aridis atq; saxosis. Foliis, caulibus floribus q; exeunt altilibus similibus, sed longè minoribus: tenuioribusq; altera floribus rutilis, altera candidis, utraq; tamen gracilior, flore parvo, haud folioso, & nullo caryophyllorum odore. Nascuntur locis incultis & aridis. Calida, siccaq; pollere facultate altile Vetonicum indicio esse potest odoris fragrantia, & saporis amarulentia quædam. Flores, & præsertim purpureorum, præstant ad omnes cordis affectus, nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem: præstant item ad vertigines, apoplexiam, epilepsiam, paralysim & convulsiones ex Betonica, aut amaraci decocto poti. Asservantur saccharo, perinde ac rosæ, utiles admodùm non solùm ad prædicta omnia, sed ad cuncta venena, & venenosorum animalium ictus. Dantur ad intestinorum animalia necanda, & adversus pestilentiæ contagia. Valen-*

Vetonicorũ florum descriptio.

Caryophyllus sylvestr.

Vetonicorũ florum vires Matth.

Valentius tamen id facit succus ex universa planta expressus. Namq; is haustus, quatuor unciarum pondere, ubi morbus invaserit, liberat. Sylvestrium radices, trium drachmarum pondere haustæ ex meraco, a vipera demorsos sanant. Fit ex altilium floribus acetum, iis in eo insolatis, quo naribus illito revocantur animi deliquio consternati. Idem quoq; utile est pestilenti auræ arcendæ, ubi eo quotidie nares, arteriæ, & manus irrorentur. Sylvestres præstant quoq; ad ea omnia, ad quæ altiles præstare diximus, verùm longe remissius operantur. Quod Græci πέπερι, id Piper Latini vocant. Mauritani, Nomina.
Fulfel, seu Fulsul: Itali Pepe & Pevero: Germani Pfeffer: *Hispani Pimienta: Galli Poyure. Piper Aethiopicum, sive nigrorum, Italis Pepe de Aethiopia. Indicum Piper sive Siliquastrum, Italis Pepe cornuto, aut Pepe de India, Germanis* Indianisch Pfeffer: *Gallis Poyure de Inde. Quod verò Græcis καρυόφυλλον, Latinis pariter Caryophyllum appellatur: Mauritanis, Persis, Turcis, Indis, Calasur, Carunsel seu Charunful: Barbaris Gariofilus: Italis Garofono: Germanis* Nägelin: *Hispanis claros de è specia, sive Clavellos: Gallis Girophles. Caryophylli flores domestici, nonnullis Vetonicum. Italis Garofoni & Garofoli: Germanis* Grasblum / *sive* Näglinblum: *Gallis Oeillets sive Giros fleurs. Caryophylli sylvestres, Italis Garofani & Garofoli salvatichi: Germanis* Donder Näglin: *Gallis Armoirries & Oeillets sauvage.*

† *Ex Græcis vulgatis codicibus aliqui hoc in loco scriptum habent ὡς φακὸν, quod sonat, ut dicunt: alii verò ὡς φακὴν, id est, ut lenticula. Unde etiam ex interpretibus alii hanc, alii illam secuti sunt lectionem. Oribasius vero nec hoc, nec illud legit: qui præterea alia multa & hic, & alibi non describit, quæ fortasse non temerè quis illegitima judicare possit.*

Piperis descript.

Piper veteribus triplex, longum, album & nigrum, quæ tria genera adhuc in Officinis nomine Macropiperis, Leucopiperis, & Melanopiperis habentur. Seritur autem Piper ad radices arboris, quò sese convolvendo scandere possit, foliis raris, mali Assyrii effigie, sed minoribus, acutis, virentibus, gustu calidis. Fructus uvarum modo racematim cohæret, semper virens donec maturitatem consequatur & siccetur, quod circa medium Januarii in Malavar evenit: radix pusilla. Est autem ipse eam plantam quæ nigrum fert, & quæ candidum, tam exigua differentia, ut à nemine, quam ab incolis dignosci possit: eo modo quo vitis, quæ uvam fert nigram, ab ea quæ albam. Sunt autem candidi plantæ raniores in certis Malavar & Malucæ locis nascentes, ubi eo magnates, quemadmodum nos sale, utuntur. Quæ verò longum Piper profert, longè alia est planta, nil cum his similitudinis habens, in Bengala proveniens plus quàm quingentarum leucarum spatio a Malavar, ubi candidum & nigrum provenit, distans: quam rectè ergo longum nigro, aut albo substituitur? His generibus adduntur Æthiopicum, Caudatum, Canarinum: habet & Alpinus peculiare piper longum, quod Felvel tavil nominat, herba junci folius crassioribus, è quibus sectis succus flavus, acris, magis quàm piper exurens, emanat. I. Piper Matth. Lugd. Lon. non novimus. II. Piper longum, Cord. in Dioscor. & hist. Cast. (cui aliud Orientale ex Bengala, aliud Occidentale, in Cartagena & novo orbe) Piper, Clus. ad Monar. Piper longum Monardi Lob. Piper longum Americum, Lugd. Piperis longi genus in India Occidentali, Cæsal. Additur huic figuræ & una piperis rotundi. III. Piper Æthiopicum, Matth. Lob. (cui & Amomum officinarum quarundam) Cast. Lugd. Tab. Carpesium, Cord. hist. IV. Capsicum, fortè quod semen comestum mordeat, καψικὸν Actuario dicitur: Zinziber Caninum Avicennæ: Siliquastrum Plinio lib. 19. cap. 12. cujus aliquot differentiæ in fructu, ratione formæ & coloris: color is aliis in initio niger, aliis viridis, in maturitate autem aut croceus, aut rubicundus. Figura aliis longa, eaq; vel crassa, vel gracilis & incurvata: aliis brevis, eaq; lata cordata: vel rotunda cerasi forma: deniq; & piloso caule. Binæ figuræ adpositæ, altera Capsici siliquis oblongis, quod dicitur Piper Indicum, Matth. Cast. Cæsalp. Cam. Piperitis, Cord. in Dioscor. Siliquastrum longis siliquis, Trag. Capsicum oblongius, Fuch. Dod. gal. & fol. Lugd. Siliquastrum, Fuch. Lacun. Lon. Tab. Capsicum Actuarii, Lob. V. Altera figura oblongum recurvis siliquis, latum, cordatum & rotundum exprimit. VI. Caryophyllorum aromaticorum, cùm diversa sit historia, duas figuras adposui- Longum Piper.
mus, alteram quæ Matthioli, est foliis Cinnamomi rotundioribus: alteram laurinis foliis: siquidem arbor sit lauri forma & magnitudine, foliis laurinis, sed angustioribus, Salicis aut Persicæ folio similibus, oblongioribus tamen pediculis donatis, multis ramis prædita, copioso flore, quaternis foliolis constante, fibroso, Myrti floris instar, extremis ramulis insidente odoratissimo, candido, dein virescente, postremùm rufescente: qui induratus est Caryophyllum ipsum, (vel potius Caryophyllum, rudimentum est fructus, quemadmodum in malis, pyris, atque punicis videre est) clavum vocant, quòd in modum clavi sit capitatus, exertis in adversum quatuor denticulis, sese stellatim decussantib. Caryophylli à Septembri ad Februarium usque decussi, biduum aut triduum siccantur, dein asservantur: qui verò in arbore remanent, crassiores fiunt, neque ab aliis, nisi vetustate differunt, sub quorum cortice semen continetur: ex decidentibus arbor ipsa sponte in Maluccis (ubi solùm fructifera gignitur) provenit. An Carpesium Quinto medico? Arbor ipsa Caryophyllon Æginetæ & Sethi, Charumsal Arabibus dicitur. Fructus qui adfertur, cùm immaturus sit & minor, quàm in arbore remanente, idcirco Caryophyllus immaturus aut minor, Cord. in hist. Florem Caryophyllorum Clusius in Corol. ad Dodonæum gallicæ editionis vocavit, aliis Caryophylli & Caryophylli aromatici. Majores verò, qui secundæ figuræ adpicti, Nicolao Anthophylli dicuntur, ut & Lob. Lon. Cæsal. Tab. sed impropriè, contrarium enim dicere deberent, cùm hic maturus sit fructus, quare Caryophyllum maturum seu majorem, Cordus in sua historia nominavit. Meminit Garzias in insula, cui D. Laurentio nomen, fructum esse Avellanæ magnitudine cum suo putamine, qui Caryophyllos redoleat. VII. Caryophyllus flos à Caryophyllorum aromaticorum odore nomen habet, licèt sint alii odoratiores mangonio, alii minus, alii etiam inodori: sic in Chinarum regione, licet etiam nascantur, nequaquam tamen odoris suavitate commendantur, ut ii, qui apud nos habentur. Veteribus florem hunc indictum plerique credunt: quid si dicamus Betonicam alteram esse, quæ inter notha apud Dioscoridem reperitur: etsi sint qui minus rectè Iphium Theophrasti, cujus 6. historiæ 2. & 7. hist. 12. meminit, censeant: aliis Herba tunica est: aliis Cantabrica Plinii lib. 25. cap. 8. Summa genera duo facimus; flores sunt altiles & sylvestres. Altilis species multæ, magnitudine, colore & foliorum numero differentes. Flores namque aut majores: & vel majoribus, vel minoribus foliolis constantes. Sunt colore aut nivei, aut diluta purpura candicantes, aut croceo rutilantes, aut versicolo-

res: ut candidi & crocei,candidi & rubei,candidi rubris punctulis aſperſi.Rubentes,aut violaceo admixto purpurei,aut rubei lacteis notis aſperſis,ſicq; guttati,aut roſæ ſylveſtris colore. Sic ex uno caule duo florum genera,partim candidi, rubriſq; maculis aſperſi, partim crocei, ſæpè etiam uno pediculo diverſi coloris flores videas: aliquando unus ex alio medius excreſcere videtur: ſic in una planta flores trium generum: in ſumma, mangonio & arte varietas magna fit in his floribus. Sylveſtrium quoq; magna varietas exiſtit, & in magnitudine, & coloris & floris figura, & calycis varietate, plerique tamen ſimplici ſunt flore: quæ ratio ut ſupra quadraginta ſpecies in Phytopinace noſtro recenſuerimus. Verùm Caryophyllus altilis, dicitur Garyophyllea, Trag. Caryophylli domeſtici, Matth. Cam. Flos garyophyllorum, Lonic. Flos garyofilus, quem alii Violam Damaſcenam vocant, Cæſalp. Caryophylleus flos major,Dod.fol. Caryophyllus multiplex,Lob. Taber. Betonica,Geſ.hort. Betonica altilis,Fuch. Vetonica altilis,Dod.gal.Betonica coronaria,Lac. Cantabrica Turnero. VIII. Caryophyllum ſylveſtrem videtur Galenus agnoviſſe, & 5. de tuenda ſanit. Sarxiphagon appellaſſe: nam & ſylveſtris noſtra calculum frangit & educit, quod Galenus de Ceſtri ſeu Betonica in Gallia proveniente teſtatur. Fortè & Theophraſtus 6. hiſt. 1. & 6. per Jovis florem inter coronarios ſuffrutices minutis conditum foliis, cujus flos, ſine odore,tantùm in coronarum uſu,ſylveſtrem caryophylleum intellexit. Hoc verò loco quæ proponitur, Caryophyllus ſylveſtris eſt vulgaris flore ſimplici, qui licet communiter ſit inodorus, aliquando tamen odorus eſt, flore purpureo frequenter, rarius albo: Tonitruum flos,Brunf. Garyophyllea ſylveſtris,Trago. Caryophylli ſylveſtris,Matth.Caſt.Lugd.Cam. Betonica ſylveſtris prima,Fuch. Vetonica, Dod. gal. Armerius flos primus, Dod. fol. Armeria ſive Caryophyllus minor ſylveſtris, Lobel. Lugd. Flos Caryofilus, ſylveſtris, Cæſalp. Tunica ſylveſtris, Lon. Caryophyllus montanus, Tabern. Caryophyllea ſylveſtris, Thalyo.

Ζιγγίβερ. GINGIBER. CAP. CLIV.

GIngiber ſui generis planta eſt,in Troglodytica Arabia magna ex parte naſcens. Qua virente ad multa, perinde atque nos ruta, utuntur, & primis potibus, & eduliis admiſcent. Hujus radices,cyperi modo,parvæ ſunt,candicantes, & odoratæ,atque piper ſapore imitantur. Eligi debent,quæ teredines non noverunt. A multis tamen ob id condiuntur, quòd celeriter cariem ſentiant: & fictilibus in Italiam aſportantur. Gingiber cibo conveniens eſt,& cum condimento aſſumitur. Excalfactoriam vim, & excoquentem habet: alvum leniter emollit: ſtomacho utilis eſt: efficax adverſus ea, quæ oculis caliginem offundunt: in antidota addi ſolet: In ſumma piperis viribus reſpondet.

*I. ZINGIBER ET EJUS ſiliqua.

Braſavoli error.

*Gingiber (& referunt Luſitani, qui plurimum ſe vidiſſe fatentur in India) radix eſt, quæ geniculatis repit internodiis, foliis arundinaceis, quæ bis tèrvè in anno reviviſcunt, ac revireſcunt, ſed quæ in cacumine faſtigiantur, graminis amplitudinem non excedere ajunt, nec quicquam in ea regione frequentius inveniri. Subdunt nonnihil ſubeſſe diſcriminis in ſapore cùm præcox eruitur. Opportunam demetendi tempus, cùm folia inaruerint, alioquin & teredini obnoxium eſt, & carie tentatur. Eruiturq; nonnunquam ejus radix libræ pondo, ſed non omnibus eadem eſt amplitudo. Plus in profundum non agitur, quàm ad ternos, quaternóſve palmos. Cum eruitur, radicis internodium in ſcrobe foſſores relinquunt, terramq; illi aggerunt ceu ejus radicis ſemen, proximo anno eruturi fructum id eſt, regerminatas radices. Advehitur Gingiber in Italiam copioſum ex Calecut magno Indiæ emporio, atq; ex Troglodytica Arabia non ſolùm tractu temporis exiccatum, ſed & ſaccharo recentiſſimum aſſervatum, vel quodam mellis genere, quod quibuſdam è ſiliquis exprimunt. Id ſanè longè magis Veneto præſtat: cùm hoc officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu modò acerrimo lixivio, calce, quernoq; cinere parato: modò muria, modò dulci aqua maceratis, & edomitis, quibus non modò odor deperditur ac evaneſcit, ſed & ſapor, & acrimonia ſubtrahitur. Illud verò cùm ſtatim è terra effoſſum nulla ferè maceratione condiatur, vires & facultates non exuit, ſed eas ſervat. Quanquam Braſavolus non rectè, meo quidem judicio, velle videatur, quòd Venetiis mangonizatum Gingiber guſtantibus plus acrimoniæ relinquat, quàm illud, quod recentiſſimum in India ſiliquarum melle, aut ſaccharo conditum aſſervatur, & cum aliis aromatum generib. ad nos convehitur. Quod quantum à veritate & ratione diſſonet, ii judicare poterunt, qui diu in myropoliis verſati, rem omnino exploratam habent.

Gingiberis vires ex Gal.

Gingiberis vires memoriæ prodidit Gal lib.6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Gingiberis radix utilis eſt, quam utiq; ex Barbaria ad nos convehunt. Excalfacit potenter, ſed non primo ſtatim occurſu, velut piper: unde ſanè & minus eſſe ſubtilium partium, quàm piper exiſtimandum: ſiquidem in tenues ſolveretur partes, & celerrimè actu, ut illud fieret calidum. Apparet enim illaborata, & craſſior adhuc quædam ei ineſſe ſubſtantia, nec ea ſicca & terreſtris, ſed humida potius atq; aquea. Quo fit, ut facilè perforetur, cùm ſcilicet recrementitia inſit humiditas. Neq; enim quicquam eorum, quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida, ſed elaboratam, & familiarem continentia humiditatem, huic vitio obnoxia ſunt. Idem uſu venit piperi longo. Atq; hinc eſt, quòd diutius perſeverat, quæ proficiſcitur à gingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Nam ſicut ab aridis calamis flamma ſimul celerrimè accenditur, & undequaq; diſperditur:

tur: eundem in modum, quæ à ficcis potestate medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt viridia, & tardius accenditur & durat diutius. Ex quo fit, ut utriusq; medicamenti diversus sit usus. Siquidem ubi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ & celeriter a caloris nostri contactu incalescant, & celeriter quocunq; ferantur. Verùm ubi partem quamvis refrigeratam recalfacere studemus, contra agendum. minimum quæ tardè calescentia plurimo tempore perdurent, ea offeruntur. Cæterùm licèt gingiber, & piper album hac ratione a nigro pipere differant: non magna tamen est differentia. At nasturtium, napi, thapsia & agrestium columbarum stercus, majori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant: hactenus Galenus. Faciem Gingiberis præsentat radix illa,

Zedoariæ histor. & vires.

* II. ZEDOARIA LONGA & rotunda. *

10

20

30

quam Mauritani, & officinæ ZEDOARIAM *appellant, odoratior tamen, amariuscula, neq; adeò ut gingiber acris. Hujus nusquam, quod sciam, meminere veteres Græci, etsi recentiores ab Arabicis edocti, nempe Aëtius & Actuarius, eam suis medicamentorum compositionibus admisceant. Zedoaria (ut cap. 172. testis est Serapio) convehitur è Sinarum regione, ultra extremas Indiæ oras. Et sunt radices rotundæ, cum facie, tum magnitudine Aristolochiæ rotundæ similes, colore autem, & sapore Zingiberi æmulantur. Excalfacit Zedoaria, & siccat ordine secundo, flatus discutit, & propria quadam facultate impinguat. Post sumpta grave virus animæ, quod allium, cæpa vel vinum excitavit, abigit. Venenosorum animalium morsibus opitulatur, alvi fluxiones sistit, uteri abscessus resolvit, vomitiones reprimit & coli cruciatus tollit: hæc Serapio. Cujus quidam authoritate freti, cùm Zedoariam, quæ passim in myropoliis habetur, radices esse longas inspiciant, minimè consentiunt legitimam hanc Serapionis esse Zedoariam, sed genuinum esse Costum affirmant. Verùm si rotundas Zedoariæ radices inspicerent, quæ apud me sunt à Francisco Calzolario Veronensi mihi dono datæ, Aristolochiæ faciem referentes, & soliditate pares, nihil mihi verendum est, quin illi suam immutarent sententiam, siquidem viderent rotundam Zedoariam ejusdem esse saporis, coloris odorisq;, quibus longa referta est, & nihil nisi forma ab ea differre asserere cogerentur. Quinetiam proculdubio faterentur (ut ego quoq; existimo, imò potius non dubito) duo haberi Zedoaria genera, perinde ac Aristolochiæ, nempe rotundum alterum, alterum longum. Atqui revera, non parva oritur mihi suspicio an Avicennæ, & Serapionis Zedoaria eadem sint radices, cum scribat Avicenna præstantiorem Zedoariam apud Napellum nasci, & ipsius esse Theriacam. Id quod me adducit ad credendum eam esse Avicennæ Zedoariam, quam quidam Antoram (ego Antitoram) appellant, quòd hæc, omnium consensu, una cum Napello nascatur, & ejus sit Antidotum. Toram enim vulgus Napellum appellat: & Antitoram vel Antoram Avicennæ Zedoariam, quòd contra Toram præsentaneum sit auxilium. Deinde opinionem auget, quòd videam Avicennam Serapionis Zedoariam, & ejusdem vires describere sub capite & nomine Zurumbeti, ut latius in Epistolis nostris scripsimus ad Guilielmum Quacelbenum. Non desunt, qui crediderint, quòd* ARNABO, *de quo scribit Paulus, & Mauritanorum Zedoariam eundem & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis testimonio cap. 271. Arnabo apud Græcos nihil aliud designat, quàm Zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de Zurumbet eadem scribat Serapio, quæ de Arnabo ante ipsum adnotavit Paulus. Est autem Arnabo, ut ex Serapionis authoritate memoriæ prodidit Isach, arbor procera, in oriente proveniens: foliis longis, colore viridi, in luteum languescente, salicis modo, sicuti & ramorum cortex. Infrugifera est, citreum odorem spirans. Quibus facilè patet, Arnabo non modò Zedoariam non esse: sed nec in Europam ad nos advehi. Quo fit, ut Cordus aberrasse deprehendatur: quippe qui Zurumbet Zedoariæ genus existimet. Hunc fortasse secutus Fuchsius medicus doctissimus, in libro de compositione medicamentorum, quem locupletatum nuper edidit, non sine magno errore putat Zurumbet & Zedoariam idem esse. Qui non minus in Arnabo quoq; errasse cognoscitur, quòd velit Doronicum orientale id esse, quod Paulo Arnabo: atqui res hac aliter se habet, ut ex antè dictis satis colligi potest. Hallucinatur etiam hac in re Brunfelsius: quòd is scripserit suo de medicis vocabulo Onomastico, quòd Arnabo unguentum est odoriferum. Verùm ejus lapsus non aliam causam fuisse arbitror, quàm quòd oscitanter Paulum legerit: nam Paulus apertissimè asserit, Arnabo unguentis expeti, quòd suaviter oleat, non autem unguentum esse, ut Brunfelsius somniasse videtur. Id* Ζιγγίβερι, ζιγγίβεως: *nec* γιγγίβεως *Græcè, quod item Latinè Zingiber & Gingiber nominatur: Arabicè, Lengibel seu Zingibel: Italicè, Gengevo: Germanicè,* Ingber: *Hispanicè, Gengiure: Gallice, Gingambre. Quod verò* ζέδοαρι, ζέδοας *nec* ζεδόαρια *posterioribus Græcis, Zadura & Zedoaria Latinis pariter & Italis appellatur: Germanis,* Zitwen: *Gallis, Cretonart.*

Serapio.

Zedoariæ rotundæ mentio.

Zedoaria Avicennæ quæ.

Arnabo & Zurumbet hist.

Cordi, Fuchsi & Brunfelsii error.

Nomina.

Zingiber & Zimpiber Plinii, Officinis Gingiber dicitur, quod alii harundinis, alii Iridis folia habere referunt: alii Cypero cognatum volunt: cujus radices colore variant, sunt albæ, sunt rubræ: illæ sæpius creta, hæ verò rubrica exterius infectæ sunt, ut magis à teredinibus præserventur, cui candidiores & molliores magis obnoxiæ: quamvis Ludovicus Romanus testetur in terra omnifariam rubra nasci. II. Zedoaria quæ in Calecut Gingiber Sylvestre dicitur, à quibusdam veterum Arnabo & Arabum Zurumbet censetur: at Garzias scribit Arnabo Pauli arborem esse proceram, suavem odorem spirantem: Zerumba verò, graminaceam esse plantam. Verùm ad Costum Syriacum Dioscoridis referendam censemus. Hæc longa & rotunda invenitur, communiter tamen in Officinis longa habetur: alii unam tantùm radicem, alii differentes statuunt, illam longam, hanc rotundam, vel tuberosam nominantes. Sic & hæc quæ tuberosa est, foris nigricans reperitur, & Zerumbet Serapionis censetur Clusio in notis ad Garizam.

Ὑδροπέπερι. **HYDROPIPER. CAP. CLV.**

† Solidū non l. g. Orib.

† Δεμνό-περρ. l. a-criora, Orib.

HYdropiper apud aquas naſcitur, quæ ſtagnant, aut pigro lapſu repunt. Caulem edit geniculatum, † ſolidum, multis alis concavum: folia menthæ, majora, molliora, candidioraque, † guſtu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: fructum acrem, in ſurculis parvis, prope folia racematim cohærentem. Folia cum ſemine illita, tumores veteresq; duritias diſcutiunt, fugillata delent: quæ poſtquam inaruerunt tuſa pro pipere in obſoniis admiſcentur. Radix parva, nullius in medicina uſus.

I. HYDROPIPER SIVE Perſicaria.

II. PERSICARIA altera.

Hydropiperis conſider.

TAmetſi pro virili parte contendat Ruellius, ut non minus doctis, quàm elegantiſſimis verbis comprobet, eam non ſpernendam ſtirpem, quam vulgus officinarum Eupatorium appellat, legitimum eſſe Hydropiper: is tamen hac in re apertè hallucinari deprehenditur, quamvis alioqui fuerit non modò in medica materia peritus, ſed & Latinis & Græcis literis apprime doctus. Siquidem Dioſcoridi Hydropiper folia edit menthæ majora, molliora, candidioraq; guſtu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: non autem amaro ſapore, ut Ruellius ait, Dioſcoridis verba perverteus, quò faciliùs ſuam aſtruat ſententiam. Vulgare verò Eupatorium foliis creſcit cannabinis, duris, hirſutis, amaro guſtu, non quidem acri, ut piperis: quinetiam adeò odoratus, ut hac de cauſa herbam eſſe viribus inſignem, quamvis ab antiquis ſilentio prætermiſſam, ſemper exiſtimaverim cùm tamen odorus fragrantiam in hydropipere reperiri neget Dioſcorides. Præterea hydropiperi caulis ineſt geniculatus, ſolidus, à foliorum & adnatorum exortu alis plurimis concavum: ſemine etiamnum acri, in ramuſculus prope folia racematim cohærente: Pſeudoeupatorio verò caulis eſt procerus, minimè geniculatus, in cujus ramis nullum apud frondes racematim cohæret ſemen: ſed in cacumine flores gerit ſubrubentes, qui diviſi muſcarii facie, ſylveſtris origani modo, per maturitatem in pappos evaneſcunt: è quibus ſemen prodit amarum totius plantæ ſapore: quanquam eſſe hoc acrimonia præditum non rectè Ruellius aſſeveret. Qui quoniam vulgare Eupatorium plerunq; in aquoſis oriri conſtexerit, id omninò legitimum eſſe Hydropiper pro certo aſſerere non dubitavit, nulla prorſus habita ratione, an alia inter ſe reſponderent notæ. Quamobrem, ut ex dictis rationibus clariſſimè patet. Ruellius hac in re non ita naturè mihi videtur ſenſiſſe, ut ejus clara doctrina, ingeniiq; præſtantia expoſcere videbatur. Quandoquidem cùm vulgare hoc Eupatorium primo ſtatim occurſu guſtui amarorem relinquat haudquaquam obſcurum, facile hinc indicium conſequi potuiſſet, hoc non eſſe hydropiper, quo unà cum ſale in ciborum condimentis piperis vice priſca ætas utebatur. nam quæ amara ſunt, præterquam quòd piperis vicem explere minimè valent in cibis addita, ab omnibus reſpuuntur tanquam naturæ inimica. Hydropiperis duum eſt genus, alterum minus, alterum majus: item alterum acri admodum ſapore, alterum verò omnis acredinis expers, & aſpero tantùm adſtringentiq; guſtu præditum. Cæterùm ſi in Italia Hydropiper naſcitur, illa meo quidem judicio eſt perſicariæ (ut vocant) ſpecies, quæ in alterius diſcrimen, cui folia inſunt pullo colore emaculata, nullis ſimilibus inſicitur notis, ſed folio tantùm viridi adoleſcit. Quippe quæ foliis proveniat oblongis, menthæ majoribus mollioribus ac candidioribus: caule admodum geniculato duroq;, alis concavo: è cujus adnatis rufum ſemen racematim prodit, acri admodum guſtu, ita ut linguam vehementer vellicet. Illud inſuper hanc opinionem corroborat, quòd propè ſtagnantes aquas hæc planta plerunq; vireſcat, ubi eam Dioſcorides naſci teſtatur. Manebo itaq; hac in ſententia, etiam latrantib. Sycophantis quousq; novus quiſpiam appareat Dioſcorides, qui aliud afferat nobis Hydropiper, quod ſua è ſede hinc abigat perſicariam. Sternitur commodè hæc recens, viridisq; in thalamis, pulicibus necandis, & poſtera die ejicitur. Suillæ carnes ſalſæ, circumducta herba præſervantur a tarmis & vermibus. Ideoq; præſtat ſuccus ad vermiculoſas aures. Cæterùm altera, quæ eadem eſt facie, niſi quòd

Ruell. lapſus, Pſeudoeupatoriū Hydropiper ſtatuentis

Quę Perſicaria ſit Hydropiper.

Perſicariæ vires Matth.

quod majoribus eſt, maculoſis provenit foliis, caule vegetiore, humi accubante & racemis grandioribus: viribus eſt longè imbecillioribus, nam cùm guſtantibus nihil prorſus acredinis reſipiat, ſed aſpero, & adſtringenti ſapore prædita ſit, ex alfacere perinde ac altera haud quaquā poteſt, ſed potius refrigerare ac ſiccare. Naſcitur hæc non ſolùm humecto ſolo ſed etiam in ſicco, in agrorum marginibus, & ſecus itinera. Meminit Hydropiperis Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens: Hydropiper à locis, in quibus naſcitur, & à ſimilitudine, quæ illi cum pipere in guſtu eſt, nomen ſortitum eſt. Cæterùm calidum eſt, ſed non tantùm, ut piper. Attamen herba ipſa etiamnum viridis cum ſemine, cataplaſmatis in modum impoſita, ſugillata, & tumores induratos digerit. Herba, quæ Græcis ὑδροπέπερι, Latinus ſimiliter Hydropiper vocatur: Italis Hidropepe & Pepè acquatico, & Perſicaria: Germanis, Waſſerpfeffer und Muckenkraut: Hiſpanicè, Hierva pexiguera ſeu Manchas: Gallis, Curage. Perſicaria altera, Italis, Perſicaria maggiore.

Hydropiperis vires ex Galeno.

Nomina.

Hydropiper ſeu Piper aquaticum, vel Perſicaria à forma foliorum. Eſt autem Perſicaria alia acris, alia mitis: & quæ mitis eſt, alia maculoſa, alia non maculoſa. I. Perſicaria urens ſeu Hydropiper, C.B. Pulicaria maſcula, Brunf. Hydropiper, Matth. Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioſc. Lac. Caſt. Lugd. Cæſ. Hydropiperi, Dod. fol. Lob. icon. Perſicariæ primum genus, Trago: Perſicaria mas, Lon. Perſicaria urens, Lob. Perſicaria mordax, Thal. Perſicaria, Tab. II. Perſicaria mitis maculoſa, C. B. Lob. icon. Perſicaria fœmina, Brunf. Lon. Perſicaria altera, Matth. Trag. Perſicaria, Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hort. Lugd. Caſt. Perſicaria maculata, Thal. Cratæogonum, Lacun. Perſicaria prima, Cæſal. Hæc quibuſdam Lapathum quoddam: aliis Plumbago Plinii: aliis ejuſdem l. 25. c. 3. Britannica, & apud Dioſcoridem Brittannica ſeu Bretanica, quæ & Betonica, quod caput à recentioribus, tanquam ſpurium eſt deletum.

πτάρμικη. PTARMICA. CAP. CLVI.

PTarmica exiguus frutex eſt, ſurculos habens parvos, mltos, † & rotundos, abrotono non diſſimiles: & circa eos folia oleæ, longa, multa: & in cacumine capitulum, uti anthemidis, parvum, rotundum, quod ſuo acri odore ſternutamentum excitat: unde nomen accepit. Folia cum floribus illita, ſugillationes rapiunt. Flores ſternutamenta efficaciſſimè movent. Naſcitur in montibus & petroſis.

† Orib. λεπτὰς. i. tenues.

I. PTARMICA.

II. PTARMICA ALTERA.

PTarmica in Bohemia paſſim in hortis ſeritur, è montibus in quibus naſcitur, illuc tranſlatâ. Hanc, quòd acri ſit ſapore, quidam Pyrethrum vocant. Surculos habet tenues, ſeſquidodrantales, rotundos, & circa eos folia oblonga, oleaginea, copioſaq; : & per ambitum ſerrata, flores in cacumine Anthemidis figura, minores tamen ſed dilutiore umbilico, qui ſuo acri odore ſternutamenta movet, unde illi nomen. Naſcitur ſua ſponte in montibus ſaxoſis locis. Aperit Ptarmica, diſcutit, provocat, attenuat & incidit. Siccæ pulvis naribus inditus ſternutamenta movet. Manſa radix dentium dolores mulcet, & pituitam detrahit. Folia cum floribus illita, ſugillationes rapiunt. Eſt quoq; alia PLANTA, *quam Ptarmicam appellare libuit, quòd caulibus tenuibus proveniat, foliis oleæ, & floribus & capitulis, quæ naribus immiſſa, ſternutamenta cieant. * Ptarmica in Hetruria frequentiſſima provenit: naſcitur & in Tridentino agro, præſertim Ananienſi tractu, ſurculis frequentibus parvis, rotundis, abrotono non diſſimilibus: è quibus plurima prodeunt folia incana, oleæ modo oblonga: unde & Olivella multis vulgò nominatur. Gerit in ſurculorum cacuminibus, capitulum, Chamæmeli deflorentis modo: cui quemadmodum & herba, vis quædam adeò acris ineſt, ut olfactu ſtatim ſternutamenta excitet. Rurâ noſtra ex Ptarmicâ ſcopas,*

Ptarmicę hiſtoria.

Ptarmicę vires ex Galen. Nomina.

quibus pavimenta verruntur, conficiunt, nec in alium colligunt usum. * *Verum hæc Dioscoridis Ptarmica non est. Hujusce meminit Galenus lib. 8. simpl. med. his verbis: Ptarmicæ flores ciendæ sternutationis vim obtinent: est enim temperies ejus calida & sicca, viridis etiamnum ordine secundo, siccatæ tertio. Ejus nomen Græcum πτερμικὴ, Latinum item Ptarmica & Sternutamentaria: Italicum, Ptarmica.*

Dracunculus aquaticus ferrato folio, C.B. Pyrethrum, Brunf. quoad iconem. Tanacetum album acutum, Trag. Taber. Pyrethrum sylvestre, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Ptarmice, Fuch. Lon. Ptarmica, Matth. Gesn. hort. Lob. icon. Calt. Lugd. Cam. Ptarmica sylvestris germanica, Thal. Ptarmica folio Taraconis, Lob. obs. Ptarmica quibusdam putata, Cæs. Draco sylv. Dod. fol. Gesn. hort. cui & Tarchon aquaticum. II. Jacea oleæ folio altera, C.B. Ptarmica altera, Matth. Lugd. Ptarmica, Lac. Ptarmica Austriaca, Clus. Pan. Lob. Cam. Matthiolus editione secunda hanc, & non priorem proponit, quare verba ejus asteriscis inclusa inferere lubuit.

Στρούθιον, RADICULA SEU LANARIA HERBA. CAP. CLVII.

STruthium herba vulgò nota: qua purgandis lanis utuntur, qui eas eluunt. Hujus radix est acris, urinam ciet: prodest tussi, jecinorosis, orthopnœæ ex melle sumpta, cochlearis mensura: alvum solvit. Eadem cum panace & capparis radice, calculos frangit, & cum urina extúrbat: duritiem lienis absumit: mensès impositа trahit: partus efficaciter enecat. Cum polenta autem, & aceto illita, lepras tollit: tubercula discutit, cum farina hordeacea, & vino decocta. Miscetur & malagmatis, & ocularibus colliriis, claritatis causa. Sternutamenta movet: per os purgat, trita cum melle, & naribus infusa.

I. PSEUDOSTRUTHIUM. * II. SAPONARIA. *

Strutbii consider.

STruthion seu Radicula, adeò olim vulgaris notitiæ fuit, quòd purgandis lanis ea uterentur, ut Dioscorides eam notis ullis repræsentare supervacaneum duxerit. Sed cum tractu temporis hujus exoleverit usus, ejus quoq; notitia simul abolita videtur. Quo fit, ut arduum sit nobis nunc dijudicare, quænam planta Italis Strathion jure dici possit. Mauritanis & officinis Condisi ea nominatur, quam illi frequenter medicamentis admiscent, quibus naribus inditis sternutamenta cient. Nec propterea usquam in officinis reperitur, quamvis medicorum compositionibus sæpius inseratur. Quamobrem asserere non ausim, an Struthion nascatur in Italia: quippe quod hactenus ipsum non modò non viderim, sed neminem, qui illud cognosceret & ostenderet, adinvenerim. Theophrastus inter foliò aculeatas struthium habet libr. 6. cap. 3. de plantarum

Struthii Plinii.

historia. Plinius verò lib. 19. cap. 3. his verbis struthium describit: At quæ vocatur Radicula, lavandis demum lanis succum habet: mirum quantum conferens candori mollitiæq;. Aequè nascitur sativa ubiq; sed sponte præcipua in Asia, Syriaq; saxosis, & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur: folio oleæ, struthion Græci vocant. Floret æstate, grata aspectu, verùm sine odore, spinosa & caule lanuginoso. Semen ei nullum: radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est, usum. Non desunt, qui

Pseudostruthii consider.

struthium plantam esse velint, cujus hic quoq; imaginem dedimus, eamq; pseudostruthium appellavimus, sed cùm aculeata planta non sit, ferulaceum caulem non gerat, nec lanuginosum, nec semen spicatum proferat, neque admodum crassa nitatur radice, nec adeò sit acris, ut excalfacere & siccare possit ordine quarto, iis qui hac ducuntur opinione, haud subscribere

possum

possum. Pseudostruthium folia profert longa, subpinguia, caules multiplices folioso{q}, in quorum summitate spicati prodeunt flores. Radice nititur candida, longa, digitali crassitudine, & raphani modo acri. Nascitur inculris locis, secus itinera, & in agrorum marginibus. Radix excalfacit & siccat ordine tertio. Incidit, attenuat, resolvit, aperit, digerit. Sunt etiam, qui eam præferant contra venenosorum animalium ictus, non modo vulneri admotam, sed etiam in potu sumptam. Quinetiam adversus pestilentiæ contagia. Struthii vires adnotavit Gal. lib. 8 simp. med. sic inquiens: Struthii radice potissimum utimur, utpote gustu acri, & calida siccaq{3} temperamento, ex quarto quodammodo ordine. Sed & abstergit & irritat: proinde quoq{3} sternutationem provocat, ceu cætera omnia, quæ calida sunt temperie & gustu acria. Ex his omnibus palàm fit, Fuchsium, virum alioqui doctissimum, in hoc errasse, quòd in suis de stirpium historia clarissimis commentariis, plantam vulgò Saponariam vocatam legitimum Struthium esse censeat, eamq{3} pro Struthio depingat. Hæc enim folio plantaginis exit, non oleæ: lævi non aculeato: caule geniculato, non lanuginoso: gustu potius insipido est, quàm adeò acri, ut quartum excalfacientium ordinem attingat. Quæ herba στρούθιον Græcè: Struthium, Radicula & herba lanaria Latinè dicitur: Arabicè Condes, Chundes seu Kunder, Barbarè Condisi: Italicè Radicetta & herba lanaria: Gallis Herbe aux foullons. Pseudostruthium, quidam Theriacariam vocant.

Struthii vires ex Galen. Fuch. lapsus, Saponariã. Struthiũ statuẽtis. Nomina.

I. Quam pro Pseudostruthio proposuit, Plinius lib. 33. cap. 5. Luteam: Vitruvius 7. Architecturæ 14. Luteum: Virgilius Ecloga 4. Lutum appellat: sunt qui Resedam Plinii: alii Myagron, seu Melampyron Dioscoridis velint, Luteola herba, C.B. Anthirrinum, Trag. Lugd. Pseudostruthium, Matth. Cast. Struthium, Lac. Lugd. Herba lutea, Dod. gal. Lugd. qui tres habet figuras. Lutea vel Luteum, Ges. hort. Cam. Luteola, Lob. Lutum herba, Dod. fol. Guadarelle vulgo, Cæs. Catanance, Lonic. Tab. II. Saponaria lævis, quòd saponis vicem præbeat ad purgandos pannos: Saponaria, Trago, Matth. Ges. hor. Lac. Lob. Dod. fol. Cæs. Tab. Cam. Saponaria major, Lugd. Struthium, Fuch. Lonic. Lugd. qui duas habet icones, Thalio. Flore est dilutè purpureo, aliquando roseo, nonnunquam candido.

Κυκλάμινος. CYCLAMINUS. CAP. CLVIII.

CYclaminus folia habet hederæ, purpurea, varia, in quibus supra infraq; albicant maculæ: caule nudo quaternos digitos æquante: floribus in eo purpureis, rosarum effigie: radice nigra, & aliquantum lata, ut rapum videri possit. Quæ cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; detrahit: menses potu, appositúve ciet. Tradunt, si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri, partum appensa accelerat: contra venena, præsertim leporis marini, ex vino bibitur: illita contra serpentium ictus remedio est: immista vino inebriat: regium morbum discutit, tribus drachmis pota, cum passo, aut diluto mulso. Sed oportet eum qui ebibit, multis vestibus contectum, loco calido, & à perfrictionib. tuto, recumbere, quò facilius exudet: ejecti autem sudores flavo colore inveniuntur. Succus ejus ad purgandum caput, naribus infunditur: ad dejicienda quoq; alvi excrementa, in vellere sedi subjicitur: illito umbilico, & *a* imo ventre coxarum tenus, alvum emollit, & abortum efficit: suffusionibus, & retusæ oculorum aciei, oblitus cum melle succus prodest: medicamentis abortum inferentib. admiscetur. Succus cum aceto illitus, prociduã sedem restituit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutẽ purgat, eruptiones papularum reprimit: vulnerib. ex aceto per se, aut cum melle medetur, lienem *b* absumit, vitia cutis in facie, & alopecias emendat. Ejus decocto luxata, podagras & capitis ulcuscula, pernionesq; foveri congruum est: ipsaq; in oleo vetere fervefacta, illito oleo ulcera ad cicatricem perducit. Cavata radix oleo expletur, & cinere ferventi imponitur, adjecto interdum Tyrrhenicæ ceræ momento, ut strigmenti crassitudinem unguentũ contrahat, cumprimis utile pernionibus. Radix, scillæ modo, concisa reponitur, Narrãt ad amatoria assumi contusam, & in pastillos divisam. Nascitur in umbrosis, maximè sub arborib. posita.

a Meum ἀπὸ τοῦ ἄσπρου i. e. imo ventre. Cat. ἐπὶ τὸ ἄσπρον. i. circa umbilicum.

b Meum & Cat. addunt κατὰ τὸ ἄλλοσε μέρος. i. in latus.

Ἑτέρα κυκλάμινος. ALTERA CYCLAMINUS. CAP. CLIX.

ESt & altera cyclaminus, quam cissanthemon, aut cissophyllon vocant: foliis hederæ, sed minoribus: geniculatis caulibus, crassisq;, circa vicinas arbores, capreolorum modo se volventibus: flore candido, odorato: *a* acinis hederæ mollibus, lenti gustus, aliquantulum acris: radice supervacua. Nascitur in asperis. Hujus acini, drachmæ unius pondere poti, cum vini albi cyathis duobus, quadraginta diebus, lienem per urinam, & alvum absumunt: ad orthopnœam bibitur: reliquias à partu purgat.

a Meũ & Cat. κρεμπὸς οἷὲ ὡς ῥάγες σταφυλῆς ὁμοίως χιοσῶ. i. Fructus est velut uvæ acini similis hederæ. Cyclamini confi.

TAmetsi Cyclaminus prima, quæ vulgò Panis porcinus dicitur, planta sit vulgaris notitiæ, secundam tamen hucusq{3} mihi videre non licuit in Italia: quanquam asserit Ruellius, hanc illam esse stirpem, quam herbariorum & officinarum vulgus Sigillum sanctæ Mariæ vocat. Et cùm plures sint herbæ, quæ ab imperitis eo nomine appellantur, polygonatum scilicet, Serapionis secacul, & tertia, quæ hydropiperi similis est: harum Ruellius nullam esse Cyclaminum putat, sed aliam ab his longè diversam, cujus facies, ut ipse delineat, nil aliud repræsentare videtur, quàm vitem nigram à Dioscoride lib. 4. descriptam, quam nos in Hetruria vulgò vocamus Tamaro. Hanc scribit ipse Sigilli sanctæ Mariæ nomen sibi ascivisse, quòd eam Mauritani Bothomarien nominent. Qua in re Ruellius, ejus pace dixerim, apertè fallitur: quandoquidem tota Mauritanorum familia primum tantùm genus, non autem alteram Cyclaminum Bothomarien nuncupat. Non defuerunt, qui varias ad nos cyclamini alterius plantas miserint censendas: sed cùm pluribus cyclaminis ipsius destituerentur notis, eas omnes me neglexisse, ingenuè fateor. Cyclamini primi generis duæ (ut Mesues auctor est) reperiuntur species, major & minor. Hæc radice provenit parva nucis avellanæ, ciceriq{3} magnitudine. Illa verò magna constat radice, sesili aliquantum, lata, in rapi modum extuberante, pullo colore: quæ (ut diximus) vulgaris admodum est, & passim in sylvis & umbrosis nascens, maximè sub arborib. & in frutetis, secus itinera. Minorem vidi ego in agro solùm Tridentino in vallis Ananiæ montib. ubi copiosa nascitur. Cyclaminus (ut idem Mesues memoriæ prodidit) tam hausta quam clystere infusa, pituitam viscosam mirificè detrahit. Coli cruciatus tollit à pituita progenitos, aut ab induratis excrementis. Succus in errhinis additur ad expurgandũ cerebrum, quod diuturnos finiat capitis dolores, frigidusq{3} conveniat hemicraniis. Item resolutis opitulatur, ac omnib. cerebri, & nervorum affectib. à frigiditate provenientibus. Aqua distillata è cyclamini radicibus, si narib. sursum trahatur, fluentem inde sanguinem mirum in modum sistit. Eadem pota sex unciarum pondere, addita selectiss saccharo uncia

Ruell. lapsus. Sigillum S. Mariæ. Bothomarien Mauritan. Cyclamini genera ex Mes. Cyclamini vires ex Mes. Cyclamini vires Matth.

I. CYCLAMINUS.

Cyclamini vires ex Gal.

uncia, manantem è pectore, aut ventriculo aut jecinore sanguinem mirificè cohibet: & fracta ibi vasa conglutinat, id quod nos attestamur. Succus cum oxymelite sumptus duarum drachmarum pondere, alvum exolvit, & jecoris lienisq; obstructiones aperit, quo fit, ut hydropicos & ictericos juvet. Sed is propinandus non est, nisi addita Mastiche, aut myristica nuce, aut Rhabarbari scrupulo: namq; hac ejus vehementiam minuunt. Contusæ radices recentes illinuntur utiliter scyrrhosis, durisq; tumoribus & strumis. Additur quoq; utiliter succus in unguentis, quæ ad splenis tumorem, duritiemq; parantur: plures enim lienosi hoc medicamento sanati sunt, qui pluribus antea usi, sanari nequiverunt. Idem magno quoque auxilio additur in clysteria iis, qui coli dolore, & cæteris intestinorum torminibus vexantur. Affricta recens radix, aut succus ex lana impositus, hæmorrhoidas ejicit. Sanant radices aurium sonos, & surditatem, si concisæ, in rosaceo, amygdalino, chamæmaliq; oleo, & vini modico conferveant, & deinde oleum guttatim in aures fundatur, & excoctæ radices calidæ auribus applicentur, vesperi cum se cubitum recipiunt affecti: verùm hoc pluries repetendum est, radicibus manè sublatis, auribusq; calido vino ablutis. Idem quoq; præstant, si cum persicorum, amararumq; amygdalarum aliquot contundantur, & deinde in aqua vitæ macerentur diebus tribus, siquidem expressus inde cremor, auribus inditus, mirificè auxiliatur, si una, aut altera ejusdem gutta instilletur eodem tempore: Succus abdomini illitus, ventrem subducit. Illita radix serpentum ictibus medetur. Succus cum æquali mellis portione, in ore detentus, linguæ, gingivarum, cæterarumq; circumstantium partium vitia sanat, & dentium dolores mulcet. Gargarizatur succus, addita plantaginis aqua, ad omnes faucium morbos. Cyclamini meminit Gal. lib. 7. simp. medic. ubi ita scribit: Cyclaminus varias vires obtinet: nam & abstergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit & digerit. Clarum verò id est ex particularibus operibus. Adeò vehemens ejus facultas est, ut abdomine illito, ventrem subducat, & fœtum interimat. Κυκλάμινος *herba sic Græcis, Latinis quoq; Cyclaminus, & Rapum terræ vocatur: Mauritanis Buchormarien, Buthermarien seu Bothormarie: Barbaris officinis Cyclamen, Panis porcinus, & Arthanita: Italis Cyclamino & pan Porcino: Germanis* Schweinbrodt / Erdapffel. *Hispanis Pan de puerco: Gallis Cyclamen seu pain de pourceau.*

Nomina.

Cyclaminis differentias octo agnoscimus, hic verò duas proponimus. I. Cyclamen orbiculato folio, infernè purpurascente. C.B. Cyclaminus minor & Umbilicus terræ, Trag. Cyclaminus, Matt. Dod. gal. Cord. in Dioscor. & hist. Gesn. hor. Lacu. Lon. Cæs. Cast. Cyclaminus rotunda, Fuch. Cyclamen folio hederaceo rotundiore, Lob. obs. Cyclamen vulgare, Lob. icon. Cyclaminus orbicularis rotundifolius, Dod. fol. Cyclaminus æstivus vulgaris, Cam. Cyclamen, Tab. Flore est nunc dilutius, nunc saturatius purpurascente: rarius albo: rarissimè luteo. II. Cyclamen radice oblonga C. B. Figura hæc vitæ Gesneri à Doctore Casparo Wolphio ad calcem addita, cui titulus Cyclaminus μακρόῤῥιζος: meminit in hortis Germaniæ nomine Cyclamini radice oblonga, malo in fine adnixo, & Camerarius suo Matthiolo, nomine Cyclamini longius radicati adjecit. Hæc enim inferna quidem radicis parte mali instar rotunda est, unde plures fibrosæ radices hinc inde sparguntur, sed mox in cubitalem longitudinem prolongatur, digitalem crassitiem non superante: subinde tamen in nodos, ex quibus utrinque fibræ prodeunt, extuberat, foliis est subrotundis ut in vulgari, maculosis: floribus similibus colossinis, quibus decidentibus capitulum subsequitur oblongum, in mucronem desinens, quod se cum pediculo in spiras convolvit, in quo semen mediocris magnitudinis continetur.

*II. CYCLAMEN RADICE OBLONGA. *

Δρακοντία μεγάλη. DRACVNCVLVS MAJOR. CAP. CLX.

DRacunculus major in umbrosis circum septa gignitur. Caulem habet rectum, lævem, duum cubitorum, baculi crassitudine, versicoloribus draconum maculis, purpureis tamen evincentibus: folia rumicis, sibi invicem implicita. Fructum summo caule facit, racemosum, coloris primùm cineracei, mox per maturitatem in crocum & purpuram vergentis:

gentis: radicem prægrandem, rotundam,candidam,corticè tenui veſtitam.Colligitur,dum matureſcit, & ſuccus exprimitur ſiccaturq; in umbra,Radix quoq; meſſibus effoditur,elotaq; particulatim concidi-tur,& funiculo transfixa ſiccatur in umbra. Vis ei calfaciendi cum diluta vini potione. Crudam,coctámve cum melle delingi prodeſt contra orthopnœas, rupta, convulſa, tuſſim & deſtillationes: pota cum vino venerem ſtimulat: ulcera, quæ cacoëthe vocantur, atq; phagedænica expurgat, præſertim cum vite alba: ex ea, & melle collyria ad fiſtulas, & partus evocandos componuntur: ad vitiligines cum melle, efficaciter illinitur: polypos & carcinomata abſumit. Succus ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, caliginem, albugineſq; effectum præbet.Herbæ,radiciſq; odor teneros conceptus abortu vitiat: item ſi triginta grana ejus in poſca bibantur. Sunt qui ejus ſuccum cum oleo, aurium doloribus infudere: quinetiam folia, utpote quæ adſtringant, vulneribus recentibus impoſuere,& cocta in vino pernionibus. Qui folia manibus affricuerit, aut radicem exemerit, poſſe a vipera feriri inficiantur.

Δρακοντία μικρά. DRACUNCULUS MINOR. CAP. CLXI.

DRacunculus minor folio conſtat hederaceo,magno,candidis notis inſigni: caule recto,bicubitali,verſicolore, maculis reſperſo purpureis, ita ut anguem planè referat, baculi craſſitudine: fructus ſummo caule racematim cohæret, colore primùm herbaceo, & cùm ematuruit, croceo, guſtu fervens, mordaxq;: radice aliquantulum rotunda, bulboſa, aro non abſimili, tenui obducta cortice. a Naſcitur in ſepibus umbroſis.Seminis ſuccus cum oleo inſtillatus,aurium dolorem mitigat:naribus etiam ex lana impoſitus, polypum abſumit: carcinomata illitu ſiſtit: triginta ejus grana,ſi in poſca bibantur,abortus inferunt.Odorem ajunt,poſtea quam flaccidi flores emarcuerunt,cõceptus adhuc teneros enecare.Radix excalfacit: orthopnœis,ruptis,vulſis,tuſſi,deſtillationib. auxiliatur: humores pectoris excreatu faciles reddit,ſive cocta toſtaq; cum melle,aut per ſeſe edatur,ſive farina ejus ex melle delingatur:urinam pellit,venerem excitat,cum vino pota:phagedænas ulcerum,& quæ cacoethe vocantur,trita cum melle,& bryonia alba expurgat,& ad cicatricẽ perducit:collyria ex ipſa ad fiſtulas,& ejiciendos partus fieri ſolent: qui radice ſua manus perfricuerunt,à viperis feriri negantur:illita ex aceto vitiligines emaculat.Folia recentibus vulnerib. linamentorum vice, convenienter imponuntur: decocta in vino pernionibus appoſuiſſe prodeſt. Caſeus foliis involutus, à putredine defenditur. Succus radicis ad nubeculas, albugines & oculorum caligines convenit. Radix cocta, crudave ad ſanorum uſus, pro olere recipitur. In Gymneſiis inſulis,quæ Baleares vocantur,coctam radicem cum melle multo,in conviviis placentarũ loco offerunt. Radix meſſib.effoditur, lotaq; fruſtatim conciditur, & lino trajecta,ſiccatur in umbra, & ita reconditur.

a Meum φύεται δ' ἐν συσκίοις τοῖχοι φαγέσιμος ἢ αἱμορροΐας. i. Naſcitur in umbroſis circa lepes & macerias.

I. DRACUNCULUS major.

II. DRACUNCULUS minor.

Licet in vetuſtis quibuſdam Dioſcoridis codicibus majoris minorisq; Dracunculi hiſtoria ſpeciatim diviſis capitibus adnotata reperiatur: attamen cùm altera ab altera parum diſſidere videatur,cumq; etiam Galenus,Paulus & Serapio, qui in ſimplicium materia Dioſcoridem ad unguem ſecuti ſunt, ejusq; dicta bona fide retulerunt, unius tantùm Dracunculi meminerint:non ab re credidere recentiorum nonnulli,horum alterum ex alterius auctoris officina prodiiſſe,& alicujus curioſi Dracunculorum conſider.

III. DRACUNCULUS AQUATICUS.

Dracunculus major.

Dracunculus alter.

Dracunculi species ex Plinio.

Theoph. de Dracunculo.

Dracunculi vires Matth.

Dracunculi vires exGalen.

Mesues.

Dracunculus tertius Plinii.

Qualitas.

Dracunculus hortensis.

curiositate hic historia Dioscoridis accreviſſe. Quamobrem ego quoq; cogor eiſdem adductus rationibus, aliquatenus in eorum ire ſententiam: quanquam ingenuè fateri poſſum, me utrumq; Dracunculum Tridenti ac Venetiis vidiſſe. Alterum quidem, qui major eſt, Arī ſive Rumicis foliis, ſibi invicem implicitis, caule bicubitali, baculi craſſitudine, verſicolore, maculis in purpuram nigricantibus reſperſo, adeò ut angui ſimilis videatur: alterum verò, qui & minor & omnibus vulgaris eſt, foliis hederaceis, albis quibuſdam maculis conſperſis: caule ac fructu majori ſimilibus. Quippe quòd longam ex ſe vaginam emittat extrema parte herbaceam, interna verò nigricanti purpura infectam, è cùjus medio corniculum proſilit purpuraſcens, à quo demum racemoſum oritur ſemen (ut Dioſcorides inquit) cinereo primùm colore, per maturitatem verò aureo rufeſcente, ferventi ac mordaci guſtu. Radice nititur rotunda, bulboſa, acri, tenui libro obducta. Quinetiam in cæteris totius plantæ notis, à majoris Dracunculi hiſtoria nihil ferè differre conſpicitur. Quapropter etſi prædictæ recentiorum ſententiæ non auſim refragari, quòd rationibus ſatis evidentibus nitatur, & doctiſſimorum conſenſu confirmetur: cùm tamen ſæpius majorem & minorem Dracunculum viderim, non prorſus alienum eſſe mecum quandoq; cogitavi, ſi quis ſuſpicetur duo, ut ſunt Dracunculi genera, à Dioſcoride fuiſſe duplici etiam hiſtoria repræſentata. Hanc quoq; illi ſuſpicionem augere poterit Plinius, qui non tantùm duas ſed quatuor enumerat Dracunculi ſpecies lib. 24. cap. 16. ſic inquiens: Id autem quod Græci Dracontion vocant, triplici effigie mihi demonſtratum eſt, foliis beta, non ſine thyrſo, flore purpureo: hoc eſt ſimile Aro. Alii radice longa, veluti ſignata, articuloſaq; monſtravere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonſtratio fuit folio majore, quàm cornus, radice arundinacea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; eſſe folia. Quarti verò generis meminit ipſe in ſequentibus lib. 25. cap. 2. cùm inquit: Eadem Luſitaniæ provincia cognovi, in agro hoſpitis nuper ibi repertum Dracunculum appellatum, caule pollicari craſſitudine, verſicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedium. Alii ſunt, quos in priori volumine ejuſdem nominis diximus: ſed huic alia figura. Aliudq; miraculum exeuntis è terra ad primas ſerpentium vernationes bipedali ferè altitudine, rurſusq; cum iiſdem in terram ſe condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens: hæc Plinius. Huc etiam accedat Theophraſti auctoritas, qui lib. 7. cap. 11. de plant. hiſt. Secundum Dracunculi genus inter Ari genera conſtituit, his verbis: Dracunculi autem radix (ſunt enim qui genus quoddam Ari Dracunculum appellent, quòd ejus caulis varietatem habeat quandam) cibo inepta penitus eſt, & medicis tantùm commoda. Ex his igitur, & Plinii verbis perſpicuum omnibus fieri puto, plura eſſe Dracontii ſive Dracunculi genera, ut etiam Venetiis oculata fide comprobari poteſt, in horto Clariſſimi medici Maphei à Mapheo, ubi præter Arum duo virent æſtate Dracunculi genera. Radicis farina duarum drachmarum pondere ex melle ſumpta, pituitam tam craſſam, quàm tenuem, per inferna ducit, & renes expedit, & præſertim ex uvarum paſſarum cremore, & maſtiches momento ſumpta. Recens radix ferventi cinere toſta & illita, dolorificas & tumentes hæmorrhoides curat. Reſolvit illita ſcirrhoſos tumores, ſtrumas & charadas, & lienis duritiem emollit. Eadem abſterguntur cutis maculæ quæcunq;. Cum melle & caprino ſimo illinitur utiliter podagricis, nervorumq; contuſionib. Suppoſita menſes morantes trahit. Dracunculus, ut Galenus teſtatum reliquit lib. 6 ſimpl. medic. quiddam Aro perſimile obtinet, tum foliis, tum radice: cæterùm illo tum acrius eſt, tum amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam levem quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, conjuncta eſt, medicamentum factum eſt utiq; maximè efficax. Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimum, & lentos ſuccos extenuans: optimumq; remedium eſt contumacium ulcerum, quæ κακοήθη nuncupant: hæc Galenus. Cæterùm de Dracunculo diſſerens Meſues inter cætera ſimplicia medicamenta, quæ dejectoria vi pollent, ſcripſit, eo hauſto dejici è corpore pituitam. Qua in re à Manardo acriter reprehenditur: quippe quòd ubi dixerit Galenus, ac etiam Paulus ipſum ſecutus, Dracunculum omnia corporis viſcera expurgare, non quòd dejiciat, id agere intelligunt. ſed quòd obſtructiones aperiat, craſſam pituitam attenuet, & vaſa detergat. Eſt & aliud DRACVNCVLI *genus, quod quidem tertium apud Plinium, cum Fuchſio viro doctiſſimo eſſe putamus. Siquidem illi folia ſunt Corni arboris ferè ſimilia, & radix arundinacea, geniculata, longa & Ari modo fervens. Inſuper ex geniculis ipſis multiplices oriuntur fibræ, quibus pertinaciter humi inhæret. A radice folia prodeunt oblonga, Ariſari alterius æmula, è quorum exortu alia exurgunt folia longis pediculis nitentia, quæ ut diximus, Corni arboris folia referunt, ſed iis grandiora, tenuioraq; habentur, è quorum nonnullis, quæ concluſa ſunt, ut ejus in imagine videri apertiſſimè poteſt, fructus racematim enaſcitur, baccis per maturitatem rufeſcentibus, in quib. ſemen eſt nigrum parvum & oblongum, craſſo quodam ſucco circumdatum. Naſcitur montanis locis ſed humectis & uliginoſis. Hanc in Moravia primùm legimus, dum illac iter faceremus. Deguſtata radix primo ſtatim occurſu inſipida deprehenditur at paulò pòſt linguam fauces q; adeò vellicat, ut omnes illæ partes tenuiſſimis pungi aculeis videantur. Itaq; valenter excalfacit & ſiccat: quin etiam adurit ulceratq;. Ideoq; rarefacit & incidit quæ in corpore craſſa. lentaq; ſunt excrementa, perinde ac Dracunculi alii & Arum, quare ab iis viribus non differt, ſed facultate imbecilliore habetur. Ab omnibus his forma maximè differt* HORTENSIS *Dracunculus, quo in acetariis veſcimur, utimurq; ad intinctus acerrimo guſtu: Caules fundit numeroſos, tenues, in quib. folia oblonga [lini modo] radicibus [cohæret] humi repentib. graminis modo, floribus puſillis, albicantib. racemoſis, ſemine ſupervacuo. Seritur in hortis ferè omnib. Sunt qui aſſerant hanc plantam cultorū mangonio factitiā eſſe, & non ſui natura provenire, eā ſiquidē naſci putāt lini ſemine excavatis cæpis impoſito, ac deinde terra recondito: ſed hos falli credi-*

IV. DRACONCELLUS.

V. OPHIOGLOSSON.

* Ophio. abortus. *

crediderim, quod facto periculo, operam quidam perdiderint. Hujus nec Græci, nec etiam Mauritani, quod sciam, meminere. Verùm perpensa ejus acrimonia, qua maximè linguam vellicat, eorum esse medicamentorum, quæ valentissimè excalfaciunt ac ℥ siccant, facilè conjici potest. Incidit, digerit, aperit & provocat: mansa pituitam ciet: dentium dolores mulcet: concoctionem adjuvat & urinas movet. Estur passim in acetariis una cum lactuca, aliusq; oleribus. Habetur præterea & alia herba, quam inter Dracunculi *species quidam recensent, quòd* LINGUA *Serpentina nonnullis dicatur, etsi non desint, qui* Lucciolam & Argentinam *ipsam appellitent. Nascitur hæc in pratis, sed ocyssime deperditur. Prosilit enim mense Majo, sed cùm tenerrima sit, pauco post tempore evanida flaccescit, ac subinde nusquam apparet. Mittit unum tantùm folium, pingue, plantagini aquaticæ vocatæ haud dissimile, nulla per medium excurrēte costa, è cujus inferiore sinu cauliculus exit, pallidam serpentis lingulam in cacumine gerens: unde Græcorum voce Ophiogloßi nomen invenit. Exiccat citra insignem caliditatem. Præstat hæc maximè ad recentia vulnera glutinanda: quo fit, ut eam quidam mirificè extollant ad enterocelas. Maceratur in oleo, quo diutius insolato utuntur chirurgi ad prædicta felici (ut ajunt) successu. Datur potanda ex aqua Equiseti, ad intestinorum, & thoracis vulnera, & cæterarum intrinsecarum corporis partium. Ideoq; auxiliatur sanguinem rejicientibus: bibitur adversus alba fœminarum profluvia, ex aqua foliorum quercus. Vinum austerum, in quo tota planta incocta fuerit, si cum eo oculi abluantur, lachrymas cohibet: illinitur recens siccáve ad vulnerum inflammationes, ex gallinaceo adipe. Omphacinum oleum, in quo copiosa folia diu fuerint macerata insolataq;, addita lachryma abiegna, aptissimum sit medicamentum vulneribus recentibus glutinandis.* Δρακόντιον *quod Græci vocant, Latinis Dracunculus appellatur: Arabibus Luf & Alluff: Italis Dragontea. Germanis,* Natterwurtz: *Hispanis, Taragontia: Gallis, Serpentine. Dracunculus minor, Græcis,* Δρακοντία μικρά: *Italis, Dragontea & Serpentaria minore: Germanis* klein Natterwurtz: *Gallis, Petite Serpentaire. Dracunculus aquaticus, Italis, Serpentaria aquatica: Germanis,* Wasser Natterwurtz. *Dracunculus hortensis Italis, Dragoncello & Dragone: Gallis, Tragon. Ophioglossum, Græcis* ὀφιογλωσσον: *Italis Lingua serpentina, Argentina sive herba Lucciola: Germanis,* Natterzünglein: *Gallis Herbe sans chousture, sive Langue de serpent.*

Lingua Serpentina sive Ophioglossum. Ophioglossi vires.

Nomina.

Dracunculus triplex proponitur. I. Dracunculus bistortæ folio. C. B. Dracunculus major, Matth. Cast. Dracunculus Matth. Dod. Gal. Dracunculus major Matth. Dod. fol. Serpentaria major Matth. Lug. Dracuntium majus, Tab. Hoc an in rerum natura sit, Dodonæus dubitat: Adversaria inveniri negant: hactenus eum non vidimus, quare nil astruere licet, at omnes rei herbariæ studiosos publici boni caussa rogamus, ut si eum vel habeant vel inveniant, nobis ejus copiam faciant. II. Dracunculus polyphyllos, qui Dioscoridis major videtur & Plinii. C. B. Dracuntium majus, Brunf. Dod. fol. Dracunculus major, Trag. Fuch, Dod. gal. Cord. in Dios. Lacu. Lon. Cam. Dracunculus minor, Matt. Cast. Dracunculus polyphyllos & Luph crispum, Cord. hist. Dracunculus, Ges. hor. Cæs. Anguina Dracontia & Serpentina Colubrina, Lob. Dracūculus sive Serpentaria major, & Serpentaria minor, Matt. Lug. qui duas habet figuras. III. Dracunculus palustris arundinacea radice C. B. Hydropiper rubrū, Fuch. & Dracunculus Plinii tertius, eidē in icon. Aron palustre, Ges. hor. Dracunculus palustris, Dod. gal. Cord. hist. Lug. Dracunculus palustris minor, Lon. Dracuntium palustre, Tab. Dracunculus aquaticus, Matt. Cast. Dod. fol. Cam. Aquatica anguina sive Dracunculus, Lob. Dracontii genus apud Plinium, Cæs. IV. Dracunculus hortensis integro folio C. B. Draco à Ruellio primò descriptus, Dod. gal. Dragoncellus, Matth. Dracunculus hortensis eidē in icon. Cast. Tab. Draco hortensis, Ges. hor. Lug. (cui & Chrysocome Dioscoridis Dalechampio) Cam. Draco, aut potius Tarchon Simeonis Sethi, Lob. Tarchon Avicennæ & Sethi. Ges. hor. Dragone vulgò,

Cæſalpino. V. Serpentaria ſecunda, Brunf. Ophioglosſum. Trag. Fuchſ. Matth. Dod. fol. & gal. Lon. Caſt. Lug. (cui & Ceratia Plinii & Dracunculi ſpecies) Tab. Cam. Thal. Lob. cui & Eneaphyllum, Lingua ſerpentina, Matth. Italico. Caſt. Cæſ. Lingua vulneraria Cord. hiſt. Lancea Chriſti & aliis Luceola, Geſ. hor. Figura quidem Matthioli ſolum Ophioglosſum non ramoſum exprimit, hæc verò & non ramoſum ſeu vulgatum, & ramoſum & abortivum exhibet.

Ἄρον. ARUM. CAP. CLXII.

ARon, apud Syros Lupha vocitatum, folia emittit Dracunculi, ſed [a] longiora, & pauciorĩbus diſtincta maculis: caulem ſubpurpũreum, dodrantalem, piſtilli ſpecie, à quo croceum ſemen exit: radice dracunculi alba: quæ decocta eſtur, utpote cùm minus acris ſit. Folia ad eſum condiuntur, & arida per ſe, decocta mãduntur. Radix, ſemen & folia dracunculi vires habent. Privatim radix ex fimo bubulo podagris illinitur, & dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem ejus acrimoniam, in cibum expetitur.

[a] Omnia exem. μικρότερα ἢ καυλότερα i. minora tamen & mingmaculoſa. Cat. ἄσπιλα. i. immaculata

I. ARVM.

II. ARVM MINVS.

Ari conſiderat.

Ari deſcript.

ARum in Hetruria, item in agro Goritienſi, frequentiſſimum provenit, in campeſtribus, in vineis, in ſcrobium marginibus, & paſſim in ſemitis propter ſepes, præſertimq; in maritimis noſtris Senenſibus, ubi vulgò ipſum vocant Gigaro ad Iarum alludentes: quo modo officinis Arum corrupto vocabulo appellari ſolet. Arum folia habet Hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi majora, minimè diſſecta, & albis reſperſa maculis, quæ hyeme virent, & æſtate ſiccantur. Caulem edit palmarem, è cujus faſtigio erumpit involucrum ſpithamæ ferè longitudine, in acutum deſinens, quod fructũ complectitur, & fovet. Eo deinde fathiſcente, ſolida piſtilli facies aureo colore emergit, & anfractu penitus patẽte crocea ſemina ſpectãtur, quæ in coronæ modum continuè contexta, infimam ejus ſedem ambiunt. Hæc non longo temporis tractu viridia fiunt, & per maturitatẽ ruſa, baccarum ſpeciẽ præ ſe ferentia, vinoſaq; ambiunt ipſa caulẽ, ſeſe invicẽ ſtipantia, frumenti Indici modo. Radice nititur alba, bulboſa, oblonga, permultis ſtipata fibris, ellebori modo guſtu perquã acri. Naſcitur in cãpeſtrib. in vineis, & ſecus itinera & ſepes. In Bohemia quoq; in montibus quibuſdam copioſum admodum provenit, ſed Italico longè minus, foliiſq; tenuioribus, & minori quoq; radice, adeò ut ego hoc Arum minus appellare conſueverim. Cæterùm

Ari ſpecies altera.

ARI alteram ſpeciem, cujus hic imaginem expreſſimus, miſit ad me Franciſcus Calzolarius pharmacopæus Veronenſis, rei plantariæ indagator, è monte Baldo allatum. Huic folia inſunt ſagittæ ſpeciem repræſentãtia, & caulis rectus glaber, dodrantalis, valde perſpicuus, rubentium baccarum botrum in cacumine habens confertum, & in acutum deſinentem. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus circumquaq; ſe diffundentibus, è quibus bulboſi quidam globuli, fabarũ quantitate dependent, alba intus pulpa, & perquam acerrimi guſtus. Excalfacit & ſiccat ordine quarto. Ideoq; urit, attenuat, incidit & abſtergit. His nõ deſunt, qui utantur ad arcẽdos à ſuis menſis paraſitos, & voraces lurcones, earum pulverẽ delicatis epulis admiſcentes: nam ubi fauces occupaverit, tã fixo & cõtumaci ardore afficit, ne poſthac quicquã vorare queant, niſi bubulo caprillove lacte diutius gargarizato aut recẽti butyroſo eſim deglutito. Abſtergit Arũ, attenuat, aperit, incidit & provocat. Decocta radix melle excepta, medetur pectoris morbis omnib. pituitoſis: expectorat n. valentiſſimè craſſas lentaſq; excreationes: ideoq; aſthmaticos maximè juvat. Datur elixa, vel ferventib. cinerib. toſta, utiliter tuſſiẽtibus, ex amygdalino oleo. Idq; bellè quoq; præſtat lac potũ, in quo radix ipſa fuerit incocta. Illinitur exdẽ, aqua prius elixa, epiphoris ſugillatis inflãmatiſq; tonſillis, fabacea farina addita, & defruto ſubacta. Subigitur quoq; oleo, & tumẽtib. hæmorrhoidibus commodè, illinitur:

Ari conſiderat.

Ari deſcript.

Ari ſpecies altera.

Ari vires Matth.

III. BONUS HENRICUS.

illinitur: Radicis succus exedentia & contumacia ulcera curat, quemadmodum & narium polypum folia ambusta sanant. Imponuntur eadem utiliter podagricis, calenti fimo bubulo illita. Semen tritum vel baccarum succus rosaceo commistus, auribus, doloribus auxiliatur. Dantur utiliter seminis drachmæ duæ ad menses educendos, & secundas pellendas ex vino. Cæterùm cum Arum in mentem mihi jam revocet plantam, à quibusdam Serpentariam, Colubrinamq; vocatam, quamq; Germani BONVM HENRICVM *appellant, libuit ejus historiam, & vires huic orationi attexere, quòd foliis Arum quadantenus referat, qua longis pediculis nitentia profert. Hæc caules plures edit, ipsosq; folioſos, in quorum fastigiis herbacei, racemosiq; visuntur flores, & deinde semen. Planta candicat tota, perinde ac si tenuissimo farina polline conspersa esset: quin etiam adeò lævis tactu habetur, ut unguine aliquo illita videatur, unde illi nomen apud Germanos* Schmerbel. *Radice nititur vegeta, crassa, in plures divaricata partes, croceo colore, aeuti lapathi modo, cujus speciem esse censemus. Nascitur ferè vbiq; in pagorum plateis, in ruderibus & areis. Planta est calidi & sicci temperamenti, aperit, abstergit, resolvit & digerit. Radicis succus illitus scabiem tollit, & cutis maculas extergit, præsertim si cum aceto misceatur. Quidam eã quoq; præferunt adversus venenosorũ animaliũ morsus. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam illustrandamq; magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præstat insolatus radicum succus, cerussæ speciem referens, quem Gersa vulgò nominant, is siquidem mirum in modum carni splendorem, & candorem conciliat, Ari vires memoriæ prodidit Galenus libr. 11. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit: Arum terrena essentia constat, sed calida: proinde extergendi vim possidet, verùm nõ valentem, sicut Dracontium. Est itaq; in exiccando, & calefaciendo primi ordinis. Radices ejus maxime sunt utiles: siquidem comesæ crassitiem humorũ mediocriter incidunt, adeò ut & excreationib. ex pectore idoneæ sint, sed magis tamen aptũ est Dracontium. Nescio sanè qua ratione scripserit Galenus, Arũ, quo degustato os totum exuritur, & acerrimum sentitur, calidum siccumq; ordine tantum primo haberi. Et lib. 2. de alimentorum facult. sic inquit: Ari radix rapi modo manditur. In quibusdam autem regionibus acrior quodammodo nascitur, ut Dracontio ferè similis sit. Dum rectè parare voles prioris decoctionis aqua effusa repente in alteram calidam injicere convenit. Cyrenis contra, quàm in nostra regione, Arum se habet: nam illic minimum medicamentosi, minimumq; acrimoniæ possidet, adeò ut vel rapus sit utilius. Idcirco radicem quoq; in Italiam comportant, ut quæ absq; ut putrescat aut regerminet, longo tempore perdurare possit. Herba, quam Græci ἄρον & Latini similiter Arum dicunt, Mauritanis Iarus & Sara: Syris Lupha vocatur: Barbaris, Aron, Barba, Aaron, Dragontea minor, & Serpentaria minor: Italis Aro & Gigaro: Germanis* Klein Natterwurtz: *Hispanis Taro: Gallis Vid de chien. Arum minus, Græcis ἄρον μικρὸν Italis Gigaro minore. Bonus Henricus, Italis Herba insarinata: German.* Schmerbel oder Gut Henrich.

Boni Henrici hist.

Boni Henrici vires Matth.

Ari vires ex Gal.

Arum Plinius, lib. 19. cap. 5. inter bulbi genera recenset: at lib. 24. cap. 16. maris & fœminæ meminit: & à quibusdam radicem Aron, caulem verò Dracuntium appellari monet. Aliquot differentias notavimus, aliud folio majore & acutiore, aliud rotundiore, aliud duriore per totam æstatem virente. Sic ejus quod maximo est folio, venæ omnes albicant, apud Italos frequens: aliquando maculis albis est conspersum. Reperitur in Helveticis montibus quod nigricantibus lituris, aliquando purpureis signatur: quod verò apud nos vulgatissimum, nullis maculis notatur. Sic & pistillus alteri purpureus, alteri ex albo luteus. III. Lapathum unctuosum C. B. Bonus Henricus, Brunf. Trag. Matth. Tab. Rumicis tertium genus, Fuch. Rumicis secundum genus, Turnero: Tota bona, Dodo. gal. & fol. (cui & Chrysolachanon) Lob. Thal. Lapathi sylvestris secundum genus, Lugd. Atriplex canina, Lonicero.

Nomina.

ARISARUM. CAP. CLXIII.

ARisarum exigua herbula est: cujus radix oleę magnitudinem implet, longè majoris quàm Aron acrimoniæ. Unde illitu nomas sistit. Fiunt collyria ex ea, ad fistulas efficacia. Illitu radicis, genitale animalis cujuscunque in perniciem agitur.

ARisaron, Plinio lib. 24. cap. 16. auctore, in Aegypto nascitur, similis Aro, minor tamen, minoribusq; foliis, & utiq; radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet. Hujus duo hodie ab herbariis ostenduntur genera: quorum postremum ad me primùm misit Aloisius Anguillarius Romanus, horti Patavini præfectus, diligentissimus rei herbariæ inquisitor, qui præterea testatus est, Arisarum plurimum nasci in agro Romano, non longè ab urbe: Cui folia Aro similia sunt, à Luca Ghino viro optimo accepimus. Utriusq; picturam exhibere libuit, non quod utrumq; probemus (alterum enim non verum putamus) sed ut de iis aliorum etiam sit judicium. Primum foliis provenit Ari, longè tamen minoribus: cauliculum edit tenuem, in cujus summitate vaginula quædam oritur, altera parte divisa, è qua ligula tenuis, exigui germinis modo sese exerit pallido colore. Radix illi olivæ instar magna, oblonga, candicans, adnatis pluribus ubiq; emergentibus. Nascitur in collibus & campestribus. ALTERVM *folia mittit longa, angusta, longis pediculis nitentia: radicem bulbosam juglandis magnitudine, numerosis ubiq; adnatis fibris, gustu etiam acri. Excalfacit radix, siccat, incidit, abstergit, digerit & aperit. Meminit Arisari Galenus libro 6. simplicium medicamentorum his paucis: Arisarum multo*

Arisari historia.

Arisari vires ex Galeno.

I. ARISARUM.

II. ARISARUM ALTERUM.

Nomina. *minus eſt Aro. Radicem habet olivæ magnitudine. Eſt autem multò ipſo acrius. Ut Græcis ἀρίσαρον, ita etiam Ariſarum Latinis, & Ariſaro Italis nominatur. Ariſarum alterum, ſive Pſeudoariſarum: Italis, Ariſaro falſo.*

I Ariſarum Matth. Dod. gal. Geſ. hor. Ariſarum primum, Lonic. Lugd. Dracunculus minor Geſ. app. Lacu. Dracunculus alter ſeu henicophyllos, Cord. hiſto. Arum majus Veronenſe perperam Ariſarum, Lob. Ariſarum latifolium Matthioli, Tab. II. Ariſarum anguſtifolium (quod Dioſcoridis eſſe videtur) C. B. Dod. fol. Cluſ. hiſp. Tab. Lob. Ariſarum tenuifolium, Cam. Ariſarum alterum, Matth. Dod. gal. Lug. Lonic. Ariſarum, Geſ. hor. Lacu. Cæſ. Pſeudoariſarum, Caſtori.

Ἀσφόδελος. HASTULA REGIA. CAP. CLXIIII.

HAſtula regia vulgaris notitię eſt: foliis majoris porri: caule lęvi, ferente in cacumine florem, quem anthericon appellant: radices ſubjacent oblongæ, rotundæ, glandibus ſimiles, guſtu acres. Quæ excalfaciunt: urinas & menſes epotæ ciunt: lateris doloribus, ruptis, convulſis, & tuſſibus drachmæ pondere potæ ex vino medentur. Ea verò vomitiones adjuvat, ludicri tali magnitudine commăducata: à ſerpente demorſis datur aptiſſimè trium drachmarum pondere, verùm foliis, floribus & radice ex vino morſus illinire oportet: item ulcera ſordida & depaſcentia: mammarum quoq;, & teſtium inflammationes, tubercula, furunculoſq;: decoctis in fæce vini bulbis, recentib. inflammationibus ex polenta auxiliatur. Radicis ſuccus adjecto vetere vino, dulci myrrha & croco decoquitur, fitq; perquam utile oculis medicamentum: ad purulentas aures per ſe, & cum thure, melle, vino & myrrha tritus, prodeſt: in contrariam aurem infuſus, dentium dolorem mitigat. Cinis è radice illitus, alopecias ad pilum reducit: oleum in excavatis radicibus igni decoctum, illitu exulceratis pernionibus, & ambuſtis igni, conducit: & ſurditati inſtillatum in aurem auxiliatur. Candidam vitiliginem, linteo antea perfrictam in ſole, illita radix emendat. Semen, floreſq; in vino poti, ſcolopendræ & ſcorpionum venenis, mirum in modum reſiſtunt: alvum purgant.

Aſphodeli hiſtor. *HAſtula regia, quæ Græcis dicitur Ἀσφόδελος, planta eſt à radicibus folioſa, foliis porraceis longioribus, anguſtioribuſq;, carina adeò perminente, ut triquetra videantur. Caulem edit cubitalem, & quandoq; majorem, inſigni lavitate: Flores in cacumine albicantes, (eſt etiam quæ melinos faciat) numeroſos, in ſtellæ modum ſeſe pandentes, è quibus*

Aſphodeli melino flore. *baccæ proveniunt ſubrotundæ, herbacei coloris, in quibus triquetrum concluditur ſemen nigro colore. Particulatim floret ut Scilla ab imo incipiens, verbaſci quoque modo. Radicibus nititur numeroſis, nigricantibus, bulboſis, oblongis, ſubvireſcente intus pulpa indicis longitudine, & inferna ſede craſſioribus prominente infirma parte tenui cauda, ſuccoſis, acri & amaro guſtu. Naſcitur in montibus pingui ſolo. Planta eſt ſpectatu jucunda, cùm integra effoditur, ob ingentem bulborum numerum, qui ſæpe centenarium excedunt. quanquam citato loco dicit Plinius, Aſphodeli radicem aliis numeroſiorem eſſe, ut quæ octuaginta ſimul acervatis ſæpe bulbis reperiatur. Atqui Gal. 2. de alim. facultat. una tantum bulboſa radice magnitudine figura amarore ſcillæ radici quodammodo ſimili, Aſphodelum conſtare legitur. Hujus caulem (ut Plinius eſt auctor lib 21. cap 17. Theoph & ferè Graci omnes) cubitalem, & ſæpe duum cubitorum. antheriacum vocavere: radicem verò, id eſt, bulbos, aſphodelon. Latini autem illud albucum, & aſphodelum haſtulam regiam dixere. Cæterùm*

Anthericum, flos Aſphodeli.

I. HASTULA REG. SIVE Aſphod.

*II. ASPHODELUS luteus. *

rùm Aſphodeli flore rectè Dioſcorides è Nicandro poëta, Medico vetuſtiſſimo, appellari ἀνθερικὸν *ſcribit contra Theophraſtum, Plinium, & alios Græcos, qui caulem ita nominari volunt. Verba autem è Theriacis Nicandri hæc ſunt, quibus & caulem & ſemen deſcribit, dum plantam ad ſerpentium, & ſcorpionum ictus valere dicit:*

Ἄγρειαι δοφοδίλοιο διαυγέα ἄλλοτε ῥίζαν,
Ἄλλοτε, καὶ παυλεῖον, ὑπέρτορον αὐθερίκοιο.
Πολλάκι δ' αὖ καὶ σπόρμα ὅτευ λοβὸς ἀμφὶς ἀέξει.

Vermes Albucum creat (ut Theophr. ait) qui in volucres beſtiolas floſculorum ſpecie degenerant: ii tandem cùm flaceſcens inaruerit ſcapus, eroſo conceptaculo provolant. Mandebatur antiquitus, Heſiodo teſte hujuſce plantæ tum caulis in cinere toſtus, tum bulbus cum ſemine, oleo, & ſale addito: quin etiam cum ficis, mira voluptate. Illinuntur utiliter aſphodeli radices, ex aceto decoctæ, lichenoſis, ſcabioſiſq; Eædem cum hyoſcyamo ferveſactæ, & pice liquida exceptæ, alarum virus, tædiave emendant. Criſpantur quoq; capilli, deraſo capiti affricta ſæpe radice. Ea epota, ſcripſere quidam excitari venereos impetus. Juvat eadem felle ſuffuſos, quin etiam aqua intercute affectos, ex vino pota. Decocta & illita parotidas ſanat. Eximuntur renum lapilli, ſi ejuſdem ex vino decoctum ſumatur in potu Sanat illita jumentorum ſcabiem, & ulcera ad pilum reducit. Meminit earum quoq; Gal. lib. 6. ſimp. med. ſic inquiens: Aſphodeli radix utilis eſt, ſicut ari, aſari, & dracontii, nempe extergentis, & diſcutientis facultatis. Uſtæ autem cinis calidior, & exiccantior, ſubtiliorq; ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias ſanat: hæc Galenus. Cæterùm aſphodeli radix mirificè commendatur Aetio lib. 1. ad ciendos menſes, his verbis: Aſphodeli radix in vino albo vetere decocta, & vino calido meraco cyathi menſura hauſto, menſes ſuppreſſos celerrimè ciet. Planta quæ ἀσφόδελος Græcè, Haſtula regia Latinè vocatur: Arabicè, Cheunce, Bhunre, Biruach, Abg ſeu Arxeras: Italicè Aſphodelo, Amphodillo & Haſtula regia, Germanicè Goldwurtz und Heidniſch: *Hiſpanicè, Gamones, Gamonites: Gallicè, Afrodiles.*

Aſphodeli vires ex Galen.

Nomina.

Aſphodelus ſive haſtula regia, quòd dum floret, effigiem ſceptri regii referat: meminit Matthiolus ferre flores albicantes, eſſe, quæ & melinos faciat, quare duæ figuræ adpoſitæ, cùm non ſolùm floris ratione differant, ſed totius plantæ magnitudine, cùm albæ radices ſint craſſiores, folia latiora: luteæ verò, & radices, quæ tenuiores luteæ ſunt ut & flores, folia anguſtiora, qua de re ſuo loco. I. Aſphodelus albus non ramoſus, C.B. Haſtula regia, Matth. Geſ. hor. Lac. Lugd. Aſphodelus Lonic. Caſt. Geſ. Cæſ. Aſphodelus mas, Dod. gal. Aſphodelus albus, Geſn. hor. Dod. fol. Cluſ. Hiſp. Tab. Cam. Aſphodelus major albus, Lob. II. Aſphodelus luteo flore & radice, C. B. & Camer. Haſtula regia apud Tragum: Haſtula regia minor, Caſt. Aſphodelus luteus Geſ. hor. Tab. Cæſ. Dod. fol. Lugd. Aſphodelus luteus minor, Lob. Lugd. (qui duas habet figuras) Tab. Iphyon Theophraſti, Anguillaræ.

Βολβὸς ἐδώδιμος.

BULBUS ESCULENTUS. CAP. CLXV.

ESculentus bulbus vulgò cognitus, à nobis eſtur. Stomacho, & alvo utilis rufus, & qui ex Aphrica defertur. Amarus verò, & ſcilinus ſtomacho aptior eſt, & concoctionem adjuvat. Bulbi omnes acrimoniam habent, excalfaciunt, venerem ſtimulant, linguam tonſillasq; exaſperant, multum alimenti præbent, carnes creant, inflationem pariunt: luxatis, fractis, articulorum doloribus efficaciter illinuntur: ſpicula extrahunt: gangrænas, & podagras ex melle, aut per ſeſe hydropicorum tumores, & canum mor-

morſus cum melle,& piperis polline illiti cohibent: ſudores compeſcunt: ſtomachi dolores mitigant: furfures, & ulcera, quæ in capite manant,cum toſto nitro abſtergunt: ſugillata varosq; per ſe,aut ex ovi luteo & lentigines cum melle, vel aceto emendant: fractis auriculis, unguibuſq; ex polenta medentur. Iidem calidis cineribus torrefacti,tollunt ficus:item cum cinere è mænarum capitibus,impoſiti. Cremati verò,& cum alcyonio miſti,vitia cutis in facie,atraſq; cicatrices,in ſole illiti emaculant: faciunt ad rupta, ſi cum aceto cocti edantur.Sed copioſiore eorum cibo abſtinendum,quoniam nervos tentant.

Βολβὸς ἐμετικὸς. BULBUS VOMITORIVS. CAP. CLXVI.

a Catac. φλοιὸς μέσος. i. cortice magno.

BUlbus,quem vomitorium vocant,folia habet lentiora multò, & longiora, quàm bulbus eſculentus: radicem ſimilem, cortice a nigro. Ea radix manſa, aut decoctum ejus potum veſicæ malis medetur: vomitiones movet.

Bulborũ conſideratio.

BULBUS VOMITORIUS.

Bulborum genera, eſculentum & vomitorium, antiquis vulgò notiſſima fuiſſe ex eo maximè conſtat, quòd eorum faciem non repræſentaverit Dioſcorides. Nobis verò Bulbi eam ob cauſam, vel quòd jamdiu exoleverint, hodie omnibus tum medicis, tum herbariis adeò incogniti ſunt, ut nemĩnem hactenus invenerim, qui eos legitimè demonſtret: Legitimos inquam, quòd non deſint, qui ut inter cæteros Æſculapii videantur, BVLBOS quoſdam oſtentant, quos vomitorios, & eſculentos faciunt, ſua tantùm opinione freti. Verùm ego non ita facilè adduci poſſum ad credendum, niſi collatis plantarum notis. At cùm Dioſcorides hoſce bulbos nullis deſcripſerit lineamentis, non potui illorum acquieſcere ſuaſionibus, & ſi non deſint Sycophantæ, qui me inſcitiæ accuſarint, quòd has dixerim me non cognoſcere plantas, quorum qui volunt doctrinam ſequi, conſultius fortaſſe fecerint, ſi hoſce labores noſtros haud quaquam legere decreverint. Siquidem ego candidis lectoribus, non autem naſutis, hæc paravi monumenta. Veteribus autem fuerunt in frequentiſſimo ciborum uſu: his præſertim admiſti, quæ veneris conciliandæ gratia parabantur, utpote qui venerem ſtimulent. Quòd autem ad id expetiti, & commendati fuerint, Martialis apertè teſtatus eſt in xeniis ſuis, dum cecinit:

Cùm ſit anus conjunx, cùm ſint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm ſatur eſſe potes.

Multorũ error.

Cæterùm non defuere, qui crediderint Bulbum eſculentum eſſe Aſcaloniumcæpe, aut fiſſile illud cæparum genus, quod Hetruſcis vulgo vocatur Cepolla maligia. Sed horũ error manifeſtè deprehenditur ex Theophraſto, qui Aſcalonium fiſſileq; cæpe inter cæparum genera lib. 7. cap. 4. de plantarum hiſtoria recenſuit, non autem inter Bulbos, de quibus ſpeciatim diſſeruit lib. 7. cap. 13. Bulborum meminit Gal. lib. 6. ſimpl. medicamentorum ſic ſcribens: Bulbus eſculentus frigidior, & craſſior

Bulborũ vires ex Gal.

eſt, lentumq; ſuccum procreat. Nam & coctu difficilis eſt, & flatuoſus, & venerem provocans. Attamen illitus ob amaritatem ſimul & adſtrictionem, abſtergit ſimul & glutinat, & nimirum exiccat. Eſt enim oſtenſum, amaritudinem in extergentibus eſſe ſubſtantius, adſtrictionem verò in glutinantibus. At ſiccitas utramque conſequitur. Bulbus autem vomitorius multò eſt calidioris temperaturæ, quàm prædictus Bulbus. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus, ſic de bulbis ſcribit: Bulbi genere cum prædictis conveniunt. Nam horum quoque radix direptis foliis manditur: in vere interdum ipſe etiam caliculus. Amaram auſteramq; vim, evidenter Bulbi in ſe habent: quamobrẽ elangueſcentis ſtomachi aliquatenus excitant aviditatem. At verò neq; iis adverſantur, quibus è thorace atque pulmone pus convenit expuere: quanquam craſſiore, ac glutinoſiore ſunt corporis ſubſtantia. Etenim amaritudo craſſitudini reluctatur, lenta, craſſaq; nata incidere, quemadmodum in commentariis de medicamentis prodidimus. Quapropter bis elixi uberius quidem alent, ſed excreare volentibus adverſabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum verò ex aceto, oleo, garoq; miſtis, eſitare ſatius fuerit: nam ita magis profectò oblectabunt, ac nutrient, minusq; inflabunt, ac facilius concoquentur. Βολβὸς *quæ Græcis* ἐδώδιμος. *Latinis Bulbus eſculentus cognominatur: Mauritanis Baſar Alzer: Italis Bulbo che ſi mangia. Qui verò Græcis* Βολβὸς ἐμετικὸς, *Latinis Bulbus vomitorius dicitur: Mauritanis Zir: Italis Bulbo vomitorio, Cipollo canina.*

Nomina.

Hyacinthus racemoſus moſchatus C.B. Bulbus vomitorius, Matth. Caſt. Lugd. Muſcari, Cluſ. hiſt. Hiſp. & Pann. Dipcadi Chalcedonicum, Lob. Lugd. (duas enim habet figuras) Hyacinthus ſpurius recentiorum alter. Dod. fol. Hyacinthus botryoides Chalcedonicus moſchatus, Tab. Flos interdum initio purpuraſcens, aut viridis: dein ex purpura virens, aut ex virore albicans, vel nigricans, dein pallidus: eſt & luteo odoratiſſimo flore.

Σκίλλα. SCILLA. CAP. CLXVII.

SCilla vim acrem atque ferventem habet: aſſatam ad multa utiliorem eſſe conſtat. Polline ad cruſtam, ſubacto, aut luto oblita, in clibanum conjicitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens cruſta ſufficien-

ficienter intosta fuerit: qua exempta, si non emolleſcat, altero polline ſimili, aut luto circumlinitur, & eadem quæ prius, fiunt: nam quæ ita non aſſatur, interaneis maximè noxia eſt, torretur item in olla, indito operculo, quæ in fumum demittatur, ſumi etiam ſolet quod maximè eſt mediũ, direptis vivotenus tunicis, quod fruſtatim confectum coquitur, mutata ſæpius aqua, donec ipſa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat, trajectaq; lino fruſta ſiccantur in umbra, ita ut ne ulla quidem parte ſe contingant. His ſcillæ ſegminibus ad oleum, vinum, aut acetum ſcillinum utimur. Ad rimas pedum, interna pars crudæ Scillæ in oleo ferveſacta, aut cum reſina liquefacta, imponitur: decocta in aceto demorſis à vipera cataplaſma eſt. Ad ſingulas ulæ partes adjectis octonis toſti ſalis, cochlear unum, aut alterum damus jejunis, ad emolliendam alvum: in potu autem, & odoratis medicaminibus, & quibus urinã ciere volumus, hydropicisq; & ſtomachicis, quibus innatat cibus, regio morbo, torminibus, in tuſſi vetere, ſuſpirioſis, & ore rejicientibus, tres obolos in delinctu ex melle ſumpſiſſe ſatis eſt. Coquitur cum melle, & eſtur eorundem gratia, maxime ut concoctionem adjuvet, ſtrigmenta per alvum extrahit. Cocta & ſimili ſumpta modo, eoſdem præbet effectus: ſed cavendus Scillæ uſus his, qui inteſtinum ſentiunt ulcus: ad penſiles verrucas, & perniones, tolta efficaciter illinitur. Tritum ſemen, & in carica, aut melle devoratum, alvum emollit. Scilla tota in limine januæ ſuſpenſa, mali medicamenti noxam arcet. Nomina.

PANCRATIUM. CAP. CLXVIII.

PAncratium, quod aliqui Scillam appellant, radice eſt magni bulbi, ſubrufo colore, aut ſubpurpureo guſtu amaro ac ferveniente: foliis lilii, ſed longioribus. Scillæ vires, & præparationem habet, eodemq; pondere in morbis efficaciter aſſumitur: cui tamen mitior, quàm Scillæ facultas ineſt. Radicis ſuccus cum ervi farina digeritur in paſtillos, qui hydropicis, ſplenicisq; cum hydromelite, comodiſſime dantur.

I. SCILLA. *II. SCILLA HISPANICA.

Superioribus annis credidimus, Scillas, quarum in Italia omnibus, tum medicis, tum ſeplaſiariis communis eſt uſus, legitimas eſſe: in hanc autem opinionem veneram pluribus conjecturis ac rationibus fretus. In primis enim Plinium invenieram l. 19. c. 5. Scillæ majorem quàm cæteris bulbaceis radicib. amplitudinem reddidiſſe: quare cùm ſæpe vidiſſem ex iis Scillis, quibus paſſim utimur, nonnullas ad tantam magnitudinem creviſſe, ut ferè caput hominis æquarent, non poteram non existimare illas eſſe veras. Deinde legeram apud Theoph. l. 7. c. 12. de plant. hiſtoria, Scillam prius caulem floresq; gignere, quàm folia. Id quod in noſtratib. cùm manifeſtè deprehendatur, mihi quidem non videbatur eſſe diſcedendum à vulgari opinione. Adde quòd ſæpenumero quaſdam Scillas vidi parvas, pyro paulò majores, has equidem putabam Pancratium eſſe: illas verò communis uſus, Scillas, idq; eo magis, quòd Dioſcorides tribuit Pancratio radicem magno bulbo ſimilem: horum autem radix mediocris potius, quàm eximiæ craſſitudinis cenſetur. Verùm cùm poſtea aliquantò accuratius harum plantarum hiſtoriam expendiſſe, inveni Aloes folium, Dioſcoridis & Plinii teſtimonio, Scillæ ſimilitudinem habere. Quod nimirum refragatur Scillæ communis uſus, ut quæ folia ferat non aloe, ſed lilio proxima: inter quæ non parva quidem intercedit differentia. Quinetiam legi in Theoph. & Plin quòd Scilla floret ter in anno: hoc item (quantum videre potui) non evenit noſtris vulgaribus Scillis. Sed ne veritati fortaſſe detraham, omnino id affirmare non auſim. Hinc itaq; ſure quondam factum eſt, ut de ſcilla non ulterius vulgarem illam tenuerim, ſed in dubiam venerim ſententiam, an ſcilicet Scillæ communis uſus legitimæ ſint, & dici mereantur: aut aliæ reperiantur quæ foliis aloe ſimilib. provenient. Cæterùm dum adhuc in re dubia verſarer, a quibuſdam medicis Hiſpanis accepi in Hiſpaniæ maritimis Scillas innumeras oriri noſtratib. duplò majores, foliis aloen amulantibus, ſed minus craſſis: quæ amaritudine, acrimonia, ac virium præſtantia communes noſtras Scillas longè vincunt, Scillæ, & Pancratii confid. Scilla Hiſpanica.

* SCILLA MAJOR RADICE RUBRA. *

Scillę prę-paratio.

vincunt. Scilla bulbo nititur ingenti, subrubro, radicibus infera sede numerosis, squamis crassis, lento succo prægnantibus, acri & amaro, folia mittit aloes similia, caulem sesquicubitalem, lævem, & flores in summitate subpurpureos. Jam ergo non dubitaverim, (si vera ii retulérunt) asserere prædictas Hispaniæ Scillas veras esse, nostrates verò legitimum esse Pancratium Dioscoridis: huic enim pulchrè respondent folia, quæ lilii sunt, verùm longiora. Nec obstat, meo quidem judicio, quòd Dioscorides scripserit, Pancratium radicem esse magno bulbo similem: namq; bulbus hoc loco genus, non speciem denotat. Atq; adeò hinc fortasse fit, ut Scillæ quarum est communis usus, non ea præstent efficaciter, quæ legitimæ pollicentur: quòd Pancratio (ut Dioscorides testatur) mitior, quàm Scillæ facultas insit. Dixi sententiam meam, quamvis sciam non deesse nasutos, qui nostram hanc impugnant sententiam. Atqui mihi magis expedit, Dioscoridis & Plinii nitidissimis nititestimoniis, quàm horum fucatis acquiescere nugis. Quidam ætatis nostræ medici in cerebri, & nervorum frigidis affectibus, Scillam crudam ab involucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in vas vitreum conjiciunt, insolantq; per æstatem, ardente præsertim sirio: demum percolato melle utuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, à frigiditate excitatas. Sed alia longè diversa fuit Galeni ad hos usus scillæ parandæ ratio. Quippe qui conscissam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolandam, sed ut ab ea succum sole colliquatum in diebus canicularibus eximeret in fictile, vel vitreum vas, in quo primùm mel fuisset, dissectam scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec solaribus radiis ipsa liquesceret. Ex quo palàm fit, quòd plerique à Galeni instituto prorsus aberrant, ut qui scillinum mel conficiant scillæ liquoris vice. Scillinum quoq; acetum admirabilis est ad multa facultatis: si quis enim quotidie parum ebiberit, illi quidem faucium orisq; partes nunquam malè valebunt: os ventriculi benè valebit: facilè spiritum ducet: oculi acutissimè cernent: flatus nullus in ventre excitabitur, & benè spirans, beneq; colloratus deget: hoc aceto qui utitur, cibum bellè conficiet, etiamsi licentiosius edat, nihil supervacui in corpore residebit, non flatus, non bilis, non cruditas, non stercus, non urina, alvus lubrica omninò erit. Morbo comitiali diuturno efficaciter proficit, incipientem verò ad novum perfectè discutit: ad podagras præterea, & cæteros articularios morbos, & ad jecoris, lienisq; duritias efficaciter facit. Scilla (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus libro octavo simp. med.) admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim virium ejus vehementia exolvitur. Nomen illi Græcum est σκίλλα, Latinum item Scilla: Arabicum, Haspel, Hausel, Aschil, seu Alaschil: Italicum, Scilla: Germanicum Meer Zwibel: Hispanicum, Cebolla albarrana: Gallicum, Stipoulle, Charpentaire & Oignon marin.

Scillæ vires ex Galeno.

Nomina.

Scillæ tria genera apud Plinium lib. 19. cap. 5. mascula albis foliis, fœmina nigris: & tertium cibis gratum Epimenidium: figuram addimus duplicem, primam Matthioli: alteram Clusii, partim quia Matthiolus Hispanicæ meminit, partim quia Clusius author est, hactenus neminem veram figuram dedisse: his adiecimus Pancratii figuram, cùm Dioscorides de Pancratio distinctim à Scilla egerit. I. Scilla major radice alba. C. B. Squilla, Brunf. Scilla seu Cepa maris, Trag. Scilla, Matth. Fuch. Cord. in Dioscor. Gesner. Lugd. Scilla communis Dod. gal. Scilla major, Castori. II. Scilla Hispanica, Clus. Hisp. Cast. Lugd. Scylla, Lonic. Cæs. Scilla sive Cæpa marina, Lob. Scilla, Dod. fol. Hæc ex radice crassa, alba multis tunicis, lento humore intercedente, munita, multisque fibris capillata, caulis cubitalis, rectus, foliis nudus, floribus plurimis, Ornithogalo spicato similibus, candidis & stellatis ornatus: quibus succedunt siliquæ triangulares compressæ, semen nigrum planumque continentes. Folia verò ex radice ad caulis exortum prodeunt utrinque quina aut senа, lata, viridia, densa in humum reclinata & carinata. Floret Augusto & Septembri: Octobri semen maturescit: folia, caule exsiccato Novembri & Decembri, prodeunt apud Hispanos & Lusitanos, apud quos copiosè provenit: III. Scilla major radice rubra. C. B. Hæc radice est majore, extimis tunicis rubentibus, foliis latioribus, longioribus & carinatis: quod copiosè in mediterraneis Hispaniæ, Clusius observavit, ubi pro præsentaneo veneno habetur. Pancratium, Clus. Hisp. Dod. fol. Lugd. Taber. Scilla rubentibus radicis tunicis, folio aloes carinato, Lobelo.

Κάππαρις. CAPPARIS. CAP. CLXIX.

CApparis aculeatus frutex est, qui in terra stratus magis in orbem evagatur. Spinas, ut rubus, habet in hami modum aduncas: folia mali cotoneæ, rotunda: fructum oleæ similem, qui cùm dehiscens panditur, florem candidum promit: quo excusso, nonnihil glandis oblongæ figura invenitur, quod apertum grana acinis punicorum similia ostendit, parva, rubicunda: radices lignosas spargit, grandes numerosasque. Tenui plerunq; solo, asperisque locis, in insulis, & juxta rudera nascitur. Caulis, & fructus cibi gratia condiuntur: alvum turbat, stomacho adversatur, sitim gignit: cocta tamen stomacho, quàm cruda utilior est. Fructus drachmis duabus in vino potus, quadraginta diebus, lienē absumit, & urinam cruen-

cruentumq; excrementum emittit: bibitur utilissimè in coxarum doloribus, & nervorum resolutione, item ruptis & convulsis: menses ciet, caput purgat. Dentium dolorem sedat semen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadem proficit: ulcera omnia vetera, & sordida, & quæ occalluerunt, expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsa, dolori ejus auxiliatur: cum aceto trita vitiligines albas abstergeт. Radix foliaq; intrita, strumas, ac duritias discutiunt. Aurium vermiculos infusus succus enecat. Aphrica, & præsertim Marmarica capparis, vehementer inflat. Apula vomitus facit: & quæ a Lybico, & quæ rubro mari defertur, mirum in modum acris est: siquidem in ore pustulas excitat, gingivasque ossi tenus exest, quare in cibis non ab re damnatur.

I. CAPPARIS.

*II. CAPPARIS ACUMI-nato folio.

Capparis frutex est in Italia vulgaris satis notitiæ. Floribus enim, & fructibus muria asservatis frequentissimè in cibis utimur. Ex iis suaviores, & qui cum palato majorem ineant gratiam, sunt recentes acerrimo asservati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præstantissimæ cappares ex Alexandria Aegypti Venetias advehuntur. Est & in Apulia Capparum proventus, unde etiam plurimæ deferuntur, verùm longè deteriores his, quæ ex Aegypto importantur. Vomitiones Cappares haud quaquam cient, ut Dioscorides inquit: nisi fortasse hac facultate sint præditæ, dum recentes, ac virides comeduntur, antequam muriam experiantur, & deinde elixentur Proveniunt etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibusq;, præsertim circa Pacis templum, itemq; Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. In cultis nasci Cappares negat Theophrastus lib. 6. cap. 5. de plantarum historia. Seruntur tamen hac ætate, colunturq; perinde ac segetes, & legumina, quemadmodum & Plinii tempore, qui serendi rationem lib. 19. cap. 8. his verbis explicavit: Quippe cùm Capparis quoque seratur, siccis maximè, area in defossu cavata, ripisq; undiq; circumstructis lapide, aliàs evagatur per agros, & cogit solùm sterilescere. Floret æstate, viret usq; ad Vergiliarum occasum. Sabulosis familiarissimum. Capparis vires reddidit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quòd diversis pugnantibusq; constet facultatibus, quippe abstergere, purgare, incidere potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, densare, constringere acerbitate. Idcirco lienes induratos, si quid aliud, hoc medicamentum juvare valet, tum foris idoneis illinendis remediis admistum, tum intro in corpus assumptum: sive decoctum in aceto, aut oxymelite, & id genus, sive aridum contusum, illisq; permistum. Quippe cùm apertè crassos lentosq; humores hoc pacto sumptum evacuet, nec eos tantùm per urinas, sed & per ventrem: sæpe etiam sanguinolentos defert, unde & lienes adjuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promovet, & ex capite purgat, detrahitq; auxiliaturq; ruptis, atq; convulsis. Cæterùm cuinam ipsum potioni, in quoq; affectuum misceri conveniat, non est præsentis instituti persequi. Porrò radicis ejus cortex ulceribus malignis cataplasmatis modo impositus, non malum est remedium, ut qui illa extergere valeat, nec segniter desiccare. Præterea dentium labores prædictarum qualitatum ratione adjuvat, interim cum aceto coctus, interim cùm vino, sæpe etiam solus dentibus mansus, ac morsus. Ex dictis ergo clarum est, incidendi quandam ei facultatem inesse, itemq; extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines siquidem cum aceto detrahit, & chœradas, & duros tumores digerit, idoneus ad ea medicamentis mistus. Radicis cortici, fructus proportione virium respondet, nisi quòd ad omnia sit imbecillior. Imò & folia, & caules ejus, similem vim obtinent: meminiq; me foliis quandoq; paucis diebus duritiem chœradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorum virium obtundat vehementiam. Nec mirum est, quòd aurium vermes succus amaritate occidat sua. Porrò Capparis, quæ in admodum ferventibus regionibus provenit, ut quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis, Et lib. 2. de alim.

Capparũ consider.

Capparũ satio.

Capparis vires ex Galen.

de alim. fac. sic de Cappare scribit: In Cypro Capparis plurima provenit. Facultas ejus tenuium admodum est partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipsa vescuntur, distribuit: quemadmodum & alia omnia, quæ tenuibus constant partibus. Utimur autem fructu hujus plantæ magis ut medicamento, quàm ut alimento. Importatur ad nos etiam sale conspersus, quia solus asservatus putrescit. Clarum ergo est, quòd capparis adhuc viridis, antequam sale condiatur, plus habet nutrimenti: nam ex salitura permultum ejus amittit, máq; sal abluatur, prorsus haud quicquam nutriet: alvum tamen subducet. Verùm ablutus, & demaceratus, donec omnem salis naturam exuat, ut minimi sane alimenti cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cùm ad excitandum prostratum appetitum, tum ad deradendam, dejiciendamq; pituitam ventri adhærescentem accommodatum erit, ac denique ad lienis, jecorisq; amoliendas obstructiones. Verùm in hos usus cum oxymelite, aut oxelæo antè aliis omnes dapes sumi oportet. Tenellis porrò capparis germinibus homines, ut terebinthi turionibus, vescuntur: cùmq; adhuc virent, in oxalme, & aceto, non secus atq; hos reponunt. Planta, quæ κάππαρις Græcè, Capparis similiter Latinè dicitur: Arabice Cappar & Kappar: Italicè Capparo: Germanicè Kappern: Hispanicè Alcaparras: Gallicè Caprez.

Nomina.

III. CAPPARIS LEGUMINOSA.

Capparis duplex est, rotundo & acuminato folio, ut ex utraque figura clarum fit verùm eam, quæ rotundo folio est Matthiolus expressit. I. Capparis, Trag. Matth. Cord. in Dioſc. Dod. gal. Gesn. hor. Lon. Lac. Cast. Lug. Capparis retuso folio, Lob. Capparis Italica, Cæsal. Capparis secunda, Tab. II. Capparis, Dod. fol. Capparis folio acuto, Lob. Lugd. Capparis aliud genus, Cæs. Capparis prima, Tab. III. His adjecimus Capparim leguminosam, plantam aspectu pulchram & eleganter virentem, quæ ex radice oblonga, lignosa, ramos emittit cubitales & altiores, teretes, læves, striatos, qui in alios brachiantur, circa quos folia lata oblonga, crassiuscula, capparis æmula, ab uno pediculo striato semper bina, ut in Faba, saturato colore virentia. Flores summis cauliculis insident, qui priusquam dehiscant, rudimentorum capparis florum similitudinem referunt, foris herbidi, expansi verò foris candidi, intus rubei, è quorum medio stamina plura, oblonga, crocea, educuntur: quibus succedunt siliquæ oblongæ, angulosæ, sesaminis similes, quatuor veluti ex thecis compositæ, in quibus singulis semina continentur plura, lata, compressa, ex rotunditate in acumen desinentia. In horto Petri Quith Pharmacopæi Lutetiani, ante annos octodecim collegimus: in ruderibus tamen Romanis sponte provenit. Vocatur Capparis leguminosa sive Fabago Belgarum & Peplios Petri Quith, Lob. Capparis Fabago, Dodonæo: Fabago Belgarum Lugdunensi: Capparis sylvestris sive Fabaginea, Camer. ad Matthiolum, Morgsani Syrorum. Rauvvolffio & Lugdun. in appendice. Apud Avicennam esse Ardifrigi & Andriam apud Rhasin, ex descriptione & facultatibus suspicantur: usus enim ipsius apud Syrios contra vermes, cùm tota planta sit amara, gravisq; odoris.

Λεπίδιον. LEPIDIUM. CAP. CLXX.

LEpidium, aliqui gingidium vocant, herbula vulgò nota, muria cum lacte servatur. Vis foliorum acris, & exulcerans, quapropter ischiadicis trita præsentissimum est auxilium, si cum helenii radice, quarta parte horæ, illinatur: lienosis simili modo prodest, lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur.

Lepidii confider.

CUm satis superq; à nobis ostensum sit in primi libri calce, in Iberidis commentatione, Iberidem nihil à Lepidio differre, supervacaneum esset, hîc ea repetere, quæ ad Lepidii historiam explicandam loco citato diffusius adduximus. Siquidem eo quisq; facile accedere potest, qui ea, quæ ibi diximus, scire desiderat. Folia gerit Nasturtii, vere virentiora: caulem cubitalem, aut minorem, florem album tenuemq;, semen circum summos tenuesq; cauliculos in siliquis Nasturtii exulus, sed minoribus, minuto intus semine. Radicem albam, acri sapore. Nascitur locis incultis, saxosis: in templorum areis atq; Sepulchris (Damocrati) secus itinera in ruderibus & agrorum extremitatibus. Excalfacit & siccat magis quàm nasturtium, extrahit, attrahit, incidit, attenuat, aperit, digerit & urit. Veruntamen haud silentio involvendum duxi, quòd Plinius in Lepidii historia prorsus a Dioscoride dissentire deprehenditur. Quippe qui scripserit lib. 19. cap. 8. Lepidium cubitali longitudine assurgere, foliis laurinis, non autem Nasturtii, ut Dioscorides inquit. Quod sanè nobis insinuare videtur, Plinii Lepidium eam esse Iberidis speciem, quam scribit Paulus lib. 3. de coxendicum dolore agens, folia lauri proferre. Hæc enim (ut libro superiore diximus) ea facilè fuerit, quam vulgus herbariorum ideo Piperitim nominat, quòd acerrimo gustu, linguam mirum in modum vellicet. Cæterùm non possum non admirari, quòd tam facilè crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse, quæ vulgò in Italia appellatur Raphano. Nam cùm hæc foliis sit helenio paulò minoribus & verbasco majoribus, nullo pacto Dioscoridis Lepidium referre potest, ut quod tenuis admodum sit herba. Nec item Plinio adstipulari videntur, qui Lepidium prodidit laurinis foliis exire in cubitalem altitudinem: nisi fortasse ii clarissimi Viri nostratem Piperitim, quæ procul dubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum vocaverint. LEPIDIVM *Pauli, caulibus cubitalibus fruticat subalbicantibus: foliis lauri, foliis*

Lepidii Plinii.

Lapsus Hermolai, Manardi & Ruellii.

I. IBERIS, SIVE LEPIdium.

II. LEPIDIUM, PIPEritis.

RANUNCULUS I.

majoribus tamen, robustis, in cacumine spicatis, tenuibus ac albicantibus. Radice alba acerrimi gustus, perinde ac folia, quæ dentibus attrita os universum accendunt. Seritur in hortis ac etiam quibusdam in locis sponte nascitur. Excalfacit & siccat vehementer, ac ea omnia potest quæ Lepidium primum: caterùm longè valentius operatur. Quòd λε-πίδιον *Græci, Lepidium quoque Latini vocant: Mauritani, Scitaragi, Hausaub Ascenteragi. seu Scitharegi Itali, Lepidio: Germani,* Gauchblum und Wilderkreß: *Galli. Passerage sauvage, & Nasitort sauvage: Hisp. Nasturtio montesino. Lepidium Paulo Æginetæ, & Plinio: posterioribus Græcis* λεπίδιον: *Italis, Piperite & Peperella: Gallis Passerage, sive Poyuree: Germanis* Pfefferkraut. Nomina.

I. Iberis folio Nasturtii C. B. Iberidis figura bis à Matthiolo posita, primùm quidem ad calcem libri primi, dein hoc loco: verùm cùm diversas icones habeat, aliam inter minores, qualis est ea quam l. 1. invenies: aliam foliis Nasturtii inter majores icones, idcirco talem in hunc locum rejecimus. II. Lepidium latifolium, quod λεπιδίας seu squammas & maculas faciei deleat. C. B. Piperitis, Brunf. Dod. gal. Lon. Lepidium sive Piperitis Trag. Matt. Cam. Lepidium Æginetę & Plinii, Matt. in icon. Lug. Lepidium majus, Cor. in Dios. Lepidium sive Hiberis major, Cord. hist. Lepidium magnum, Fuch. icon. Lepidium Plinii, Cam. Dod. fol. Lepidium Æginetæ, Ges. hort. Tab. Raphanus sylvestris officinarum, Lobelo.

Βατραχιον. RANUNCULUS.
CAP. CLXXI.

COmplura Ranunculi genera, vis tamen omnibus una acris, & vehementer exulcerans. Nam unum coriandri foliis constat, latioribus, subalbidis, pinguibus, flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraq;, multis capillamentis hellebori modo, fibrata: nascitur in * limitibus humidis. † Alterum lanuginosius, longiori caule, pluribus foliorum incisuris, plurimum in Sar-

* Meum πρὸς ἡπίτροπον 1. juq xαθωδέστερον. 2.

† Ori. 2. γαλωδέστερον. 1. geniculosius.

in Sardinia proveniens, quàm acerrimum, quod ſylveſtre apium appellant. Tertium minimum, odore gravi, flore aureo. Quartum huic ſimile, flore *b* lacteo. Folia, flores & cauliculi recentes illitu exulcerant, & cruſtas non ſine dolore gignunt: quare ungues ſcabros extricant, ſcabiem eximunt, ſtigmata delent: formicantes verrucas, & penſiles, alopeciasque pauliſper illita tollunt. Tepente decocta perniones foventur. Sicca radix tritaque, ſternutamenta ciet, naribus admota: dentium dolorem appenſa levat, ipſos tamen frangit.

5 Cat. χλωδί στεφ. i. viridius.

RANVNCVLVS II.

RANVNCVLVS III.

RANVNCVL. IV.

RANVNCVL. IV. FLORE PLENO.

Ranunculum

RANVNCVLVS V. RANVNCVLVS VI.

Ranunculi confideratio.

Ranunculus quintus.

Quorundam error.

Ranunculi vires ex Gal.

Nomina.

Ranunculum, qui Græcis βατράχιον dicitur, vulgus herbariorum in Italia, & alibi etiam Pedem corvi, & Pedem galli, quamvis perperam, vocant, ut superius quoq; in coronopi mentione diximus. Planta est vulgo nota, pluribus tamen, & diversis generibus distincta. [TERTIUS minoribus provenit foliis, floribus melinis: sed tota planta gravem spirat odorem. QUARTUS non est absimilis tertio, folia tamen magis divisa sunt: florem edit lactei candoris: radices numerosas fibrosasq;. Et quamvis quatuor tantùm generum meminerit Dioscorides, unum genus est, quod nobis QUINTO loco assignabitur, quod quidem folia mittit secundo fere similia [atq; etiam hirtiora, sed cui inter complures, quibus nititur, [ellebori modo, radices albas, tuberosa quadam pendeat, veluti ex funiculo, radix nucis juglandis magnitudine, rapi modo albicans, acrus tamen & exulcerans, qua per hyemem, arescentibus jam foliis, utuntur quidam, ubi exulcerandi sit opus. Nascitur locis incultis & secus itinera. Excalfacit & siccat ordine quarto, ulcerat, extrahit, incidit, digerit. Radix recens tusa & admota, vesicas excitat: quare Ischiadicus utiliter illinitur. SEXTUS folia mittit Anemonis primi similia: caules cubitales, striatos, flores in summitate magnos, aureo colore: radices numerosas fibrosasq;. Nascitur in riguis, & humectis locis. Cæteris minus est acris quare minus excalfacit & siccat. Illud porrò genus lanuginosius, vel, ut Plinius ait, foliosius, copiosissimum in Sardinia nascens pluribus foliorum incisuris, altiore caule, acerrimo gustu, plerique ideo Apium risus nominant, quòd quibus iam memoriæ proditum sit, eos tanquam præ lætitia ridentes interire, qui ipsum comederint. Sed rem se aliter habere crediderim, & alius potius astipulandum esse. Siquidem Pausanias auctor est, herbam hanc, si edulio fuerit, vescentibus nervos contrahere, rictuq; ora diducere, ita ut qui mortem oppetunt, velut ridentium facie intereant. Quod & Salustius confirmat, qui hujus venenatæ herbæ meminit, sic inquiens: In Sardinia quædam herba nascitur, quæ Sardoa dicitur, agresti apio similis. Hac ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Ideoq; Dioscorides libro 6. Sardoniam ranunculi genus esse testatur, quæ vescentibus mentem adimat, & quadam nervorum distentione debiscere in rictus ora cogat, ita ut imaginem ridentium præbeat: ob id Sardonius risus in adagium cessit. Cæterùm quàm magno in errore versentur, qui existimant Ranunculum esse Coronopum, superius in Coronopi commentatione latius explicavimus. Ranunculi meminit Gal. lib. 6. simpl. medic. ubi ita scriptum reliquit: Batrachium, id est, Ranunculus, quatuor habet specialim differentias. Omnia vero vehementer acrem facultatem possident, adeò ut cum dolore exulcerent. Hac itaq; ratione si moderatè utare, psoras & lepras excoriant, & ungues leprosos divellunt, & stigmata discutiunt & acrochordonas, & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias juvant, pauco tempore admota: nam si diutius inhæreant, non excoriatur solùm ipsa cutis, sed & in crustam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si imponas virentia. Porrò radix arefacta sternutatorium est medicamentum, similiter aliis omnibus quæ valenter desiccant. Sed & demum dolores juvat, ut & fraugat eos valenti scilicet exiccatione: & ut semel dicam, calida & sicca valde est tum radix, tum universa adeò herba. Βατράχιον ita Græcis, Latinis verò Ranunculus appellatur: Italis, Ranunculo, & Pie corvino: Germanis, Hanenfuß: Hispanis, Hierva belida: Gallis Bacins. At Ranunculus quintus, Italis, Pie di Gallo: Germanis, Drüßwurtz: Gallis, Pie pou.

Ranunculus, quòd limitibus humidis, opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quia inter ejus frutices ranæ frequenter inveniantur. Hujus quadraginta quatuor species Phytopinax exhibet. I. Ranunculus palustris rotundifolius, lævis. C. B. Apium aquaticum, Trag. Apiastrum, Cor. in Dios. Ranunculus primus, Matth. Ges. hor. Lac. Cast. Lugd. Ranunculus tertius, Lon. Ranunculus aquaticus Fuch. in icon. Ranunculus palustris, Dod. Gal. Cord. hist. Lugd. Tab. Th Ranunculus palustris rotundiore folio, Lob. Ranunculus palustris folio Apij Cam. II. Ranunculus palustris lanuginosus C. B. Ranunculus secundus, Matth. Lugd. Ranunculi altera species, Sardinia Herba, Cord. hist. Ranunculus lanuginosus alter. Cæs.

differt à primo quòd lanuginosus sit. IV. Ranunculus montanus albus simplici flore. C.B. Ranunculus quartus, Matth. Lacu. Ges. hor. Ranunculus albus major, Ges. hor. Ranunculus albus flore simplici, Lob. Aconitum batrachoides, adverſ. & Lob. icon. Ranunculus flore albo, Dodon. fol. Ranunculus albus, Tab. Ranunculus montanus albus & Ranunculus externus quartus, Lugd. Ranunculus montanus tertius, Cæſ. ranunculus leucanthemos folio Aconiti, Cam. In hortis habetur flore pleno. V. Ranunculus bulboſus radice rotunda. C.B. Crus galli & Coronopus parvus, Brunf. Ranunculus exiguus & ſceleratiſſimus, Trag. Ranuncul: quintus, Lac. Matth. Lug. Batrachion Apuleii, Dod. gal. Ranunculus minor, Fuch. Cord. hiſt. Tab. Ranunculus bulboſus. Lob. Thal. Ranunculus tuberoſus, Dod. fol. Lugd qui duas habet figuras: Ranunculus lanuginoſus primus, Cæſ. Ranunculus flammula dictus, Verticillum Apuleii, Ges. hor. Ranunculus radice bulboſa flore ſimplici, Camer. In ſylveſtribus enim flore eſt ſimplici, in hortos translatus, non modò flores multiplicat, ſed ex uno & alterum promit. Reperitur etiam locis arenoſis & ſaxoſis ita parvus, ut vix trium unciarum ſit. VI. Ranunculus montanus globoſo flore. C.B. Ranunculus ſextus, Matth. Lugd. Aconitum tertium eidem, Anemone montana quædam, Ges. hort. Trollius flos, Ges. in fracto. Cluſ. Pánno. Ranunculus montanus alpinus glomeratus, Lob. Ranunculus flore globoſo, Dod. fol. Lugd. qui duas habet icones. Ranunculus montanus alter, Cæſ. Ranunculus globoſus ſive montanus, Cam. Ranunculus alpinus luteus Tabernæmontano.

Ἀνεμώνη. ANEMONE. CAP. CLXXII.

DUo Anemones genera, unum ſylveſtre, alterum in cultis naſcens. Cujus multæ ſpecies: unà phœniceum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia coriandro ſimilia *a* cæterùm ſciſſa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginoſi, tenues, in quibus flores, ut papaveris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut amplius paulò grandeſcit, ac veluti geniculis quibuſdam cingitur. Sylveſtri amplitudo prorſus major, latioraq; folia, & duriora: oblongius caput, flore puniceo: tenuibus, & *b* multis radicum capillamentis. Acrior eſt, quæ nigra habet folia. Vis utriuſq; acris: ea de cauſa ſuccus naribus infuſus purgat caput. Commanducata radix pituitam trahit: decocta in paſſo, & illita, medetur oculorum inflammationibus: cicatrices eorundem, & hebetudines emendat: ſordida ulcera abſtergit. Folia & caules, ſi cum ptiſana decocti edantur, copiam lactis præbent: menſtrua ciunt, vellere appoſita: illita quoq; lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam à ſylveſtri Anemone argemonem, & papaver, quod rhœada appellant (de quo inter papaveris genera referemus) *c* propter colorum cognationem in floribus diſtinguere non poſſunt. Verùm papaver, & argemone colore minus ſaturato ſpectantur, & utraq; tardius floret. Quinetiam argemone croceum ſuccum, guſtu admodum acrem, reddit: rhœas verò candidiorem & acrem. Inſuper anemoni, & rhœadi capitula ſylveſtris papaveris ſimilia inſunt, ſed in anemone ſupernè craſſiuſculum, in rhœade ſubanguſtius. Anemones genera ſuccum remittunt, nec calyces habent, ſed quaſi aſparagi cacumen. In arvis illa ſæpius enaſcuntur.

a Meum, & Cæ λεπτομερέστερα δὲ καὶ πρὸς τῇ γῇ. i. e. tenuioribus inciſuris ad terram.

b Omnia exem. unico verbo. i. πολλά. & pluribus.

c Omnia exem διὰ τὸ τῶν ἀνθῶν ὁμόχρων φοινικοῦν. i. ob florũ purpureum ſimilem colorem.

ANEMONE. I.

ANEMONE. II.

Anemonis conſi. *ANemonis nos quinq, obſervavimus genera: Primum folio provenit coriandro ſimili, ſed frequentioribus inciſuris, caulib. lanuginoſis, tenuibus, ſtriatis, in quib. tenuiora per intervalla ſunt folia: floribus ſylveſtris papaveris magnitudine. ſenis circum*

ANEMONE III.

ANEMONE IV.

ANEMONE V.

circùm diſtinctus foliis purpuraſcentibus, capitulo umbilicotenus emergente, nigro colore, nigrisq; capillamentis ſtipato, perinde ac in papavere. Radix illi oleæ magnitudine, ſubrotunda, fibrataq;, & ſapore acri (oritur in arvis & aliis cultis locis) SECVNDVM foliis aſſurgit majoribus, & frequentius laciniatis, cynocloni Aconiti modo, caulib. alteri ſimilibus, ſed aliquanto craſſioribus, inanibus, & in rectum ſpectantibus, quibus flores inſunt, in ſummitate dilutiore purpura nitescentes, capitulo circumquaq; comato, perinde ac alterum. Radicem habet brevem, rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis: acri etiam guſtu. Naſcitur locis cultis, & præſertim in arvis. Nihil ſuis in facultatibus à priore differt. TERTIVM foliis creſcit Ranunculo primo æmulis, caulibus tenuibus, ſeſquipalmaribus, rotundis, in quorum cacumine flores exeunt albi, quinq; tantùm foliis diſtincti, roſarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpura reſperſi, inferiore præſertim ſede: radicem habet fibratam ac tenuem: naſcuntur in collibus. Tota planta cæteris mitior eſt quare minus excalfacit & ſiccat. Habentur quoque Anemonis genera alia duo, quorum hic quoque imagines damus, foliis laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. QUARTA, folia profert frequenter laciniata, caulem ramoſum, flores in ſummitate purpureos, radicem globoſam & parvam, fibris numeroſis ſtipatam, provenit cultis locis. QUINTA, parum differt à quarta, minoribus tamen eſt foliis, tenuioribusq;: floribus aureis, radice parva, fabæ magnitudine. Oritur cultis locis & in arvis. Omnia genera Majo menſe florent. Non deſunt tamen, qui credant, Anemonem: & ſylveſtre papaver idem eſſe: ſin minus, ſaltem ejuſdem eſſe generis. Sed ii, mea quidem ſententia, falluntur, & prorſus aberrant à Dioſcoridis propoſito. Quandoquidem ſi hoc idem ſenſiſſet Dioſcorides, alterum ab altero diverſis capitibus non diſtinxiſſet, neq;, ut legitur in hujus capitis calce, differre Anemonem a ſylveſtri papavere tradidiſſet. Tametſi exiſtimet Braſavolus, Dioſcoridis Anemonem id omnino eſſe ſylveſtris papaveris genus, quod flore prodit cæteris rubentiore: minimè advertens, quod ſi hujus cauliculi frangantur, ſtatim lac ipſum diſtillant. Quin nec illud quidem animadvertiſſe videtur, quòd hoc longa conſtet radice, non autem olivæ modo rotunda: capitulumq; ferat papave-

Secundū. Tertium. Quartū & quintum. Braſavoli error.

* VI. ANEMONES FLORES varii. *

VII. PULSATILLA.

* III. PULSA. RUBRA.
IX. PUL. LUTEA. *

Fuch. lapsus.

Pulsatillæ historia.

Pulsatillæ vires Matth.

Ruell. lapsus.

papaveris, non asparagorum cacuminibus simile. Fuchsius præterea in eo libello, in quo tantùm stirpium imagines expressit, Anemones purpureæ loco, illam depingit herbam, quæ plerisq; PULSATILLA cognominatur, etsi nullam, quantum equidem sentio, habeat cum Anemone cognationem: illa namq; cùm primùm erumpit, folia mittit incana & admodum hirsuta, minutimq; laciniata, quæ sapore sunt perquam acri, adeò ut non minus exulcerent, quàm ranunculus, & flammula vulgò dicta. Flos, qui instellæ modum, similiter hirsutus, ineunte vere debiscit, anteaquàm folia erumpant, nigricanti splendet purpura: è cujus medio quidam aurei floscüli emicant, eos admodum æmulantes, qui rosis innascüntur: in quorum umbilico floccus quidam purpureus visitur, sericinum referens opus. Exteriori verò parte in ipsius caulis rotundi, tenuis atq; incani cacumine, circa floris basim, villosus alter circumquaq; sepandit floccus, colore cinereo, sericino stamini mollitia ac lævore minimè cedens. Semen capilloso, incanoq; capitulo, juglandis ferè magnitudine, continetur. Radix illi subest pedali longitudine, exesa, nigri chamæleonis modo: cui sapor quidem subdulcis, non autem acris, veluti foliis, & caulibus. Provenit locis incultis, aridis & saxosis. Folia caules, & flores cùm acerrimo sint gustu excalfaciunt & siccant ordine quarto: incidunt, attenuant, attrahunt, digerunt, expurgant & ulcerant. Radix verò cùm subdulcis sit non longè aberit à temperatis. Sunt qui hanc miris laudibus efferant contra pestilentiam & ad hausta venena, itemq; contra omnium venenosorum tum morsus, tum ictus: quamobrem in antidotis additur. Scribit Ruellius Anemonem in Gallia copiosam nasci, eamq; esse plantam, quam herbam Herbam venti vocant: verùm si herba venti Helxine fuerit, vel Solidago minor, ut Simon Januensis interpretatur, aberrasse Ruellius manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicam nescio, cùm me omninò lateat, quid Ruellius per Herbam venti intelligere voluerit. Meminit Anemones Gal. lib. 6. simpl. medic. ut ita scribit: Anemonæ omnes acrem, extergendi, attrahendi & ora vasorum reserandi facultatem obtinent. Itaq; radix commansa pituitam evocat: & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerum anemonæ expurgant. & leprę detrahunt menseq; appositæ eliciunt, & lac trahunt. Ut Græcis ἀνεμώνη, ita Latinis pariter & Italis, Anemone vocatur: Arabibus Jadhaikalnahamen seu Sakaikanheamen seu Mamira: Gallis Passefleur: Pulsatilla, Italis Pulsatilla. Germanis Küchenschell oder Hexenkraut.

Nomina.

Anemo-

Anemone dicta à vento, quòd flos nunquam se aperiat, nisi vento flante, Plinio lib. 21. cap. 23. unde & Herba venti quibusdam, cujus plures species: Matthiolus quinq; proposuit, cujus figuras mutare noluimus. I. Anemone prima, Matth. & Lugd. II. Anemone secunda, Matth. & Lugd. III. Anemone alba radice fibrosa. C. B. Anemone tertia, Matth. Cast. Lugd. Anemone alpina, Ges. in fracto, Anemone tertia Matth. flore albo, Lob. Anemone Pann. Dod. fol. Anemone sylv. prima Ranunculi folio, Clus. Pan. Anemone major alba, Tab. Anemone flore candido, Thal. Aconito cognata videtur, Ges. hor. Ranunculi undecima species, Cord. hist. IV. Anemone prima Matt edit. secunda. Anemone quarta eidem in aliis edit. Cast. Lugd. Anemone, Lac. Anemone ramosa purpurea Tab. V. Anemone altera Matth. edit. secunda: Anemone quinta eidem in aliis edit. Cast. Lug. Anemone altera, Lac. Anemone hortensis, Trag. Anemone ramosa lutea, Tab. VI. Figura hæc Anemones diversos flores exprimit: 1. enim flore est purpureo, venis subrubris variegato: 2. colore est cæruleo: 3. coccineo colore: 4. flore est pleno dilutè purpurascente: 5. aureus est: & deniq; 6. candido medio, luteo & elegantissimo flore est. VII. Pulsatilla dicitur quod feminum tremuli pappi leviss imo flatu huc atq; illuc agitentur: Anemone est altera Plinii quæ Limonia dicitur lib. 21. cap. 11. Kuchenschell/ Brunf. Herba venti, Trag. Lon. Anemone sylv. Fuch. Herba Sardoa, Dod. gal. Ranunculi decima species vel leptophyllon cornutum, Cord. hist. Pulsatilla, Matt. Dod. fol. Cast. Cæs. Lug. Cam. Pulsatilla vulgaris, Lob. Clus. Pan. Anemone videri potest Pulsatilla dicta, Ges. hor. & Anemone montana, & Ranunculi Dioscor. secunda species, eidem: Pulsatilla prima Tab. Samolus Plinii Dalechampio: plures hujus sunt differentiæ & in colore floris & foliorum forma. VIII. Pulsatilla rubra, non adeò altè excrescit, folioq; est minutius inciso: flore minore ex longioribus & angustioribus foliis, iisq; rubris composito: aliquando & niveo flore reperitur. Hæc Pulsatilla rubra Lob. & Lugd. Dicitur. IX. Pulsatilla lutea, vulgari similis, foliis tamen minus laciniatis: flores summis cauliculis insident lutei, Maii medio florentes, quibus succedunt capitula, papposum, barbatumq; semen continentia. In monte Helvetiorum Gothardo, & in montib. Taurinensium provenit. Dicitur Pulsatilla flore luteo, Ges. hor. Dod. fol. Lugd. & Pulsatilla lutea Camerario in editione Matthioli.

Ἀργεμώνη. ARGEMONE. CAP. CLXXIII.

ARgemone in totum sylvestre papaveri similis est. Folia habet anemones, divisa: florem puniceum, caput in cauliculo papaveris rhœadis, oblongius, & summis partib. latum: radicem rotundam: succum croci colore, acrem dimittit. Argema, & nubeculas expurgat. Folia illitu inflammationes compescunt.

EXtant nonnulli Dioscoridis codices, in quibus duo Argemones genera diversis capitibus leguntur, nonnulli verò hoc tantùm habent, quod nos legitimum esse credimus, non dissentientes à compluribus doctissimis viris, qui alterum hoc illegitimè accessisse censent: præsertim cùm Galenus, & Paulus illius nusquam meminerint. Verùm tamen, ut satisfactum omnibus sit, alterius quoq; Argemones historiam hic adjiciendam duximus, quæ sic habet. Argemone altera folius sylvestri papaveri similis est. Vis ejus est, si recens trita imponatur, intercisiones sanare, & oculorum inflammationes mitigare. Potacum aqua, dysentericis auxiliatur, vulnera conglutinat, & inflammationibus utilis est. Convulsis, & vellicantibus imposita medetur: contra serpentium morsus utiliter cum vino bibitur. Provenit argemone frequentissima in Hetruria, præsertim in agro nostro Senensi, sicut & in quibusdam locis vallis Ananiæ Tridentini tractus, quæ nullis, quantum equidem judico, notis Dioscoridis descriptioni refragatur. Legitimam argemonem etsi antea in valle Anania nasci putabamus, fit tamen nunc, ut notis ipsius diligentius consideratis plura in ea planta desiderari animadvertam, quæ legitimæ argemonæ insunt. Quare ejus imaginem hic ponere non libuit. Genuinam ego hactenus consequi non potui. Sed Pli. lib. 25. c 8. Argemones tria fieri genera memorat, idq; demum probari, cujus radix thus redoleat. Quamobrem in maximo errore fuisse deprehenduntur veteres nostri tum medici, tum seplasiarii, quòd Eupatorium Argemones vice acceperint, sub Agrimoniæ nomine, de qua lib. 4. suo loco, Deo duce, latius disseremus. Argemones vires sanè quàm paucis perstrinxit Gal. lib. 6. simp med sic inquiens: Et hujus herbæ facultas absterseria est, & digerens. Ea quæ Græcè ἀργεμώνη, Argemone item Latinè, atque Italicè dicitur.

Argemónes confi. Caput secundum Argemones adulterinum.

Veterum nostrorũ error.

Argemones vires ex Gal.

Nomina.

Ἀναγαλλὶς. ANAGALLIS. CAP. CLXXIIII.

DUo sunt Anagallidis genera, quæ tantùm flore distant: nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur: mas quæ phœniceo. Frutices sunt parvi, in terra jacentes: foliis in quadrangulo caule pusillis, subrotundis, ad helxinæ folia accedentibus: semine rotundo. Utraque mitigandi vim habet, inflammationem arcet, adactos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet. Succus earum gargarizatus, capitis pituitam purgat & naribus infusus, dolorem dentium, lenit si in adversam narem injiciatur: argema cum melle Attico emendat: retusæ oculorum aciei auxiliatur: contra viperarum morsus jecinoris, & renum vitia, si ex vino bibatur, prodest. Tradunt eam, quæ cæruleum edit florem, prociduam sedem reprimere: quæ verò phœniceum, illitu evocare. † a

† a Addit Cæs. καὶ κρατόλας μιξοτόμους εἰς τὸ αὐτὸ πεσσὸν φέρει ὀπταλλαγὰς: ita Cratevas herbarius cũ dẽ de ejus natura prodidit.

Anagallidis consi.

Centone.

Anagallidũ vires ex Galen.

Morsus diaboli hi storia & vires.

ANagallis tam mas, quàm fœmina, quæ officinis vulgò Morsus gallinæ dicitur, notissima est. Nascitur cultis & inculdtis locis: & sæpè in hortis, ac læto solo. Caterùm planè, meo quidem judicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam esse plantam putant, quæ in Hetruria vernaculo nomine Centone vocatur, Insubribus verò Pavarina. Nam hæc florem fert candidum & caulem rotundum: Anagallidem verò alteri flos est cæruleus, alteri puniceus & quadrangulus atrisque caulis. Anagallidum vires recensuit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum sic inquiens: Anagallis utraq; tam ea, quæ cæruleum habet florem, quàm ea, quæ purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent verò quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi vim habent citra mordicationem: quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adjuvant: Hæc Galenus. Verùm cùm Morsus gallinæ eam stupem in mentem mihi revocaverit, quam vulgus herbariorum MORSUM diaboli, alii Succisam appellant, cumque putem me quàm plurimis

I. ANAGALLIS MAS.

II. ANAGALLIS FOEMINA.

V. SUCCISA, SIVE MORsus diaboli.

Opinio superstitiosa.

Succisæ vires.

Nomina.

fortasse rem gratam facturum, si his nostris commentariis ipsam quoq; inferam, hic locus visus, est, ubi commodè de ea aliquid dicam. Morsus igitur diaboli herba est locis incultis proveniens, saltibus, ac etiam interdum pratis, & dumetis. Foliis constat plantagini angustifoliæ, quam vulgò lanceolam vocant, similibus, lævioribus tamen, & quæ circa caules qui ad binûm cubitorum longitudinem assurgunt, exeant breviora, angustiora, leniterq; per ambitum laciniata. Floret æstate, scabiosæ vocatæ modo. Multifidas habet radices, nigricantes, ellebori modo succisas, & circumrosas: unde superstitiosum nomen invenit. Siquidem scripserunt nonnulli superstitionibus dediti, quos credulum vulgus sequitur, cacodæmona tantæ efficaciæ radicem invidere hominibus, atq; hac de causa, ubi succreverit, statim eam undiquaq; dentibus succidere, circumrodere: tanta est hominum superstitio. Herba hæc si viridis cruda, tritaq; carbunculis pestiferis imponatur, præsentaneo remedio (ut ajunt) eos sanat aut si vinum in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per se estur, aut ejus decocti vinum utiliter bibitur, non modò ad uteri dolores mulcendos: sed etiam ad pestilentem auram arcendam. Gustu admodum amara est: ex quo perspicuum esse potest eam esse calidæ & siccæ facultatis. Siccatæ pulverem præbent plerique ad alvi tineas necandas, ac eadem sugillata illitu emendant. Herba, quæ ἀναγαλλὶς, Græcè, Anagallis quoq; Latinè vocatur: Italicè, Anagallide: Germanicè, Gauch heyl: Hispanicè, Muruges: Gallicè, Morgeline: & Mouron. Succisa officinis, Morsus diaboli: Italis, Morso di diavolo: Germanis, Teuffels abbiß.

Anagallidem dividimus in arvensem & aquaticam: arvensis phœnicea est, cærulea, lutea: aquaticæ etiam aliquot differentiæ occurrunt. I. Anagallis phœniceo flore C.B. & Cam. Anagallis mas, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Matt. Lac. (cui & Corallium Pauli) Lon. Cast. Lug. Anagallis phœnicea mas, Lob. Anagallis punicea, Cæs. Anagallis, Cord. in Dioscor. Ges. hor. Anagallis terrestris mas, Thal. Anagallis phœnicea, Tab. Corcorus Theophrasti, Anguil. **II. Anagallis cæruleo flore C.B. & Cam. Anagallis fœmina.**

fœmina,Brunf.Trag.Matth.Fuch.Dod.gal.& fol.Lac.Lon.Caſt.Lugd.Anagallis fœmina cærulea,Lob. Anagallis cærulea,Cæſ.Tab.Anagallis terreſtris fœmina, Thal. III. Anagallis aquatica : ea à nobis addita,quæ maximè vulgata.Hæc ex radice cãdida,longa,repente, à qua plures tenues fibræ deorſum mittuntur,caules complures rotundi,pingues,& in alas diviſi attolluntur, quos folia craſſa, lævia,lata, ſubnigra,leviter per ambitum ſerrata,cingunt:è quorum ſinubus cauliculi exurgunt, circa quorum ſumma flores cærulei quadrifolii Anagallidis fœminæ floribus minores obſervãtur: his ſuccedunt capſulæ parvæ, quibus ſemen minutum incluſum eſt.Hæc majore & minore eſt folio, rurſus quælibet folio vel ſubrotundo,vel oblongo.In paluſtribus,circa fontes,ac rivorum margines reperiuntur.Dicitur Sion Brunf. Sion non odoratum,Trag.Geſ.hor.Sii alterum genus,Fuch.Cepęa &Beccabunga,Dod.gal.Sium majus. Lon.Anagallis Aquatica Lob.Dod.fol.Cęſ.Cam.Lugd.Tab.Thal.Calida eſt planta Naſturtio aquatico ferè ſimilis,quæ ut illud editur, & ipſius contra Scorbutum uſus,minus tamen Naſturtio potens:urinam movet,calculos frangit, menſes promovet, & fœtus mortuos propellit: Tumoribus etiam cum butyro toſta & aceto impoſita, prodeſt. IV. Anagallis aquatica folio rotundo non crenato: Hæc cum circa

III. ANAGALLIS AQUATICA.

IV. ANAGALLIS AQUATICA folio rotundo.

thermas Aponitanas frequens ſit,ejus & deſcriptionem & iconem adjecimus, ex radice parva, multis fibris cõpacta,cauliculus palmaris & ſeſquipalmaris,anguloſus,lævis, viridis, in ſummo diviſus exurgit: folia ad radicem plura oblonga,ſubrotunda,quæ caulem alternatim poſita,ſaturato colore virentia, cingunt:floſculi albi ſinguli ſingulis pedicellis inſidentes,ex pericarpiis virentibus prodeunt,quibus ſuccedunt exigui folliculi pericarpiis iiſdem concluſi,in quibus copioſum minutiſſimũ nigrumq; ſemen continetur. Provenit locis udis humidiſq; (ſed rarior inventu) circa ſcaturiginem Thermarũ Aponenſium, & etiam Monſpelii obſervavimus:reperitur etiam circa Antuerpiam. Dicitur Anagallis aquatica altera Lob.in ſuis obſervationibus(quem ſequitur hiſt. Lugd.) in icon.verò eſt tertia. Modo Aliſmatis, modò Cochleariæ ſpeciem,Guilandinus nobis nominavit,quibuſdam Samolus Plinii videtur. V. Succiſa ſeu morſus Diaboli.Matt.Dod.fol.Iacea nigra,Brunf.Morſus diaboli,eidem,Trag.Dod.gal.Lon.Lob.Lug. Tab.Cam.Succiſa,Fuch.Caſt.Scabioſa folio integro, Cæſ. Pycnocomon,Columnæ. Hæc communiter glabra eſt, alia eſt hirſuta : glabra,alia major,alia minor:major alia & communiter foliis integris,alia foliis diſſectis.Flos cæruleus,aliquando purpureus, incarnatus, rariùs albus.

Κισσὸς.

HEDERA. CAP. CLXXV.

HEdera differentias multas in ſpecie ſortitur,ſummas autem genere tres.Nam quędam candida eſt,altera nigra,tertia helix.Candida fructũ fert candidum:nigra nigrũ,aut croci æmulum, quam vulgus Dionyſiã vocat.Helix fructum nõ gignit,a ſed tenues habet viticulas;& folia parva,anguloſa, & † rubra, Hedera omnis acris eſt,& adſtringens,nervos tentat Flos trium digitorũ carptu,facit ad dyſentericos, in vino bis die potus:ambuſtis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta,aut cruda cum pane detrita,lienes ſanant.Foliorum, & corymborum,ſuccus,cũ irino unguento, melle, aut nitro,auribus infunditur:& cõtra veteres capitis dolores,caput eo cũ aceto,& roſaceo perfundi utile eſt : puruletos auric. aut do-

a Meum ῥιγανίτιδος ἐν ὄξει ἡμέρα καὶ νύκτα βαπτόμενα καὶ οὕτω βαλανεῖα θραύματα.

aut dolentibus,cum oleo medetur.Nigræ hederæ ſuccus, aut epoti corymbi, corpus infirmant,mentemq́ turbant largiùs ſumpti. Acini quinq; triti,calfactiq́; in punici mali cortice cum roſaceo, ſi inſtillentur à contraria aure,dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in vino decocta illiniuntur omnium ulcerum generi,etiam ſi cacoëthe ſint: vitia cutis in facie,& ambuſta ſanant,uti antea diximus,decocta.Movent menſes triti,& ſubditi corymbi : iidem poti , poſt purgationes fœminarum drachmæ pondere,concipiendi ſpem adimunt. Pediculus foliorum melle irrigatus,ac vulvæ inditus,menſtrua,& partus extrahit.Inſtillatus ſuccus putrida tędia narium,graveolentiaq́; emendat,& ſanitati reſtituit.Lachryma hederæ pſilothrum eſt:illitu pediculos enecat.Succus radicum in aceto potus, contra phalangia prodeſt.

I. HEDERA ARBOREA.

II. HEDERA HELIX.

Hederæ conſideratio, & genera.

Hedera,cujus hic tria tantùm ſumma genera ſecit Dioſcorides,etſi plures ejus in ſpecie differentias eſſe teſtetur , planta eſt vulgaris notitiæ. Verùm ſi quis Hederæ plura genera noſſe deſiderat,non fortaſſe Plinio contentus , licet de ipſis abundè diſſeruerit lib.16.cap.34. legat Theoph.*lib.3.cap.18. de plant.hiſtoria , ubi hederæ ſigillatim ſpecies diligentiſſimè perſequitur,& de iis copioſiſſimè pertractat : vel potius ipſum audiat.nam hæc,quæ ſequuntur , ipſi ad verbum acceptare ferimus.qui loco citato ſic habet : Hedera quoq; multigena eſt : quædam enim humi repens,quædam ſe in excelſum attollens : & excelſarum genera plura,ſed trina ſumma pateſcunt,candida,nigra,tertiaq; helix,id eſt clavicula. Horum item ſpecies plures: quippe alia fructu tantùm candida,alia etiam folio: rurſus fructum tantùm candidum ferentium,alia majuſculum,denſum & velut in globum circumactum fructum profert,quam corymbiam quidam vocarunt, Athenienſes acharnicam riguam eam appellant : alia minorem,ſparſioremq́,modo nigræ Habet nigra differentias.ſed non hunc in modum conſpicuas.Sed helix differentiis maximis diſcernitur : etenim foliis plurimùm diſtat,cùm parvitate , tum quòd angulata,concinnioraq́ ſint : cùm hedera rotundiora,ſimplicioraq́ habeat.Diſtant etiam internodiorum longitudine , atq; etiam ſterilitate,quoniam fructum quædam non ferant : quòd non in hederam transfigurentur,ut quidam volunt: at verò ſi omnes hedereſcant,ut alius placet,ætatis certè,diſpoſitionisq́ , non generis erit diſcrimen , quemadmodum pyri ad pyraſtrum. Tamen ejus quoq; folium multum ab hedera diſtat : verùm id rarùm , & in paucis evenit , ut vetuſtate permutetur,ceu in populo alba,& crotone. Ergo helicis plura genera,ſed quæ conſpectiora, ſummaq; occurrant,tria ſunt. Herbacea,quæ plurima eſt: ſecunda candida:tertia verſicolor,quam Thraciam quidam appellant.Et harum quæq; diſtare videtur,quippe herbaceæ quædam folio tenuiori,oblongiori,atq; etiam denſiori : quædam minus hæc omnia habens. Et in verſicoloris genere alia folio ampliori,alia minori,macularumq; habitu diverſa:pari modo & magnitudine,coloreq; diſtant. Auctu perfacilis herbacea,inq; plurimum venit. Manifeſtam eſſe quæ hedereſcat,affirmant , non tantùm foliis , quæ majora latioraq; habet,verum etiam germinibus : protinus enim erecta gerit,non inflexa gracilitate,& longitudine Herbacea verò craſſiora,brevioraq;. Ac hedera,ut ſemen proferre incepit,germen ſublime,rectumq; edit. Eſt quidem univerſa hedera radice numeroſa,denſa,flexuoſa,craſſa,ſurculoſa nec nimis alta.ſed præcipuè nigra,& inter candidas,quæ aſperrima, immitiſſimaq; habetur,quamobrem ejus amplexus arbores omnes infeſtat,omnes enim necat,& exiccat,ablato alimento. Craſſatus hæc majorem in modum,atq; arboreſcit in tantum , ut per ſe ipſa hederæ arbor fiat. Attamen ex majore parte ſemper ſuper aliud vitam degere ſolet,atq; (ut ita dixerim) amplexicaulis eſt,ita pro ſua natura,vel quiddam ejusmodi illico gerit. Nam è germinibus radiculas aſſiduè inter folia mittit,quibus arboribus , muriq; obrepit , quaſi de induſtria à*

Helicis.

Helicis plura genera.

natura exhibitis: atq; ita humorem auferens, exhauriensq; arefacit. Et si inferius succidatur, nihilominus vivere, durareq; potest. Habet vel aliud discrimen non mediocre in fructu: nam alius dulcis, alius vehementer amarus, tam in candida, quam in nigra. Indicium, quod alium aves mandunt, alium minimè attingunt: hedera ita se habet. Hactenus Theophrastus de hederæ generibus. Cæterùm tametsi tot Hederæ genera Theophrasto describantur, duæ tamen Hederæ sunt nobis præcipuæ, nempe major, & minor. MAIOR itaq; quam arboream vocamus, non solùm in sylvis excelsas arbores scandit, strangulatq; suo arcto brachiorum complexu, sed etiam antiqua ædificia, urbium mœnia sepulchraq; adeò occupat, ut tandem ea omnia diruat, & una cum iis collabatur. Eadem in primis folio provenit pyri modo, oblongo, quod tamen tractu temporis triquetrum efficitur. Id quoq; læve, crassumq; est, & longo nixum pediculo, sapore misto, nam & acredinis, & amaritudinis, & acerbitatis est particeps. Florere incipit ad finem Autumni floribus muscosis, colore pallido, è quibus hyeme racemosi eduntur corymbi, baccis ligustrinis grandiores, quæ ante maturitatem viresc unt, & deinde nigrum colorem contrahunt, mense Ianuario. MINOR sterilis est, Helix vocata. Hæc rarò arbores scandit, sed aut humi repit, aut saxa, macerias, sepes, & aggeres occupat, folio semper triquetro, ac maculoso: sarmentis allicantibus, lignosis, fructu nullo neque flore: utraq; perpetua fronde virent. Serpentibus gratissima est Hedera, quòd in ea hyeme delitescant, ejus sese calore foventes. Foliorum succus ex vino austero potus lienosos sanat. Decoquuntur ex oleo, & aceto septem hederæ folia, totidemq; ossium persicorum nuclei, à cortice delibrati, teruntur q; deinde, & temporibus & fronti illinuntur, contra capitis dolores, à cerebro provenientes. Qui scrobiculas cauterio paratas gerunt in cruribus aliisve corporis partibus (fontanellas vulgò vocant) folia hederæ superponunt, magna sanè utilitate, non solùm quòd illi fluentem humorem alliciant, extrahantq;, sed quod etiam roborent. Mulieres consutis hederæ foliis pileos parant, & papulosis infantium capitibus imponunt, sic enim curant illos, virus extrahentes. Lachryma, quæ ex caudice distillat, illita lendes, & pediculos necat. Minor potest ea omnia, quæ major, sed inefficacior tamen est. Est & herba, quam vulgus HEDERAM TERRESTREM vocat.

Major.

Minor.

Hederæ vires Matthiolo.

Hederæ terrestris mentio.

III. HEDERA TERRESTRIS.

IV. HEDERA TERRESTRIS montana.

Hæc itaq; longo reptatu humotenus sese diffundit, quadratis funiculis, è quibus folia emergunt rotunda, crispa, & per ambitum serrata, floribus subpurpureis, pusillis, in caulibus è foliorum exortu, Aprili mense prodeuntibus. Radicibus nitentur tenuibus quæ è caulium geniculis prodeunt, & eos humi reptantes connectunt. Nascitur in opacis, circa semitas, urbium muros, & etiam in hortis. Amaro gustu tota planta est, ideoq; abstergere, attenuare, aperireq; facilè poterit. Vulneratis visceribus auxiliari in potionibus pteriq; censent, id propriæ facultati ascribentes. Huic ij addere solent Rubiæ, & albi Dictamni radices, quinetiam Betonicam, Pilosellam, Pimpinellam, Sanguisorbam, Pentaphyllum, Bistortam, Stellariam, Equisetum, Virgam auream, Tormentillam, & Brassicam rubram, & ex his omnibus in albo vino decoctis potiones parant, addunt q; rhodomellis, quod sufficit, ad potum dulcedine conciliandum. Hujusce medicamenti, internè vulneratis exhibere solem quotidie ternas uncias, magno quandoq; auxilio. Succus cum aruginе mistus, instillatur utiliter cuniculosis ulceribus. Fit è terrestri hedera oleum, foliis recentibus in eo maceratis, diuq; æstate insolatis, admirabilis sanè facultatis ad colicos affectus, & cæteros intestinorum cruciatus, cum potum tum clysmate infusum. Hedera (ut auctor est Galenus libro septimo simplicium medicamentorum) ex contrariis composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam, & frigidam esse ostendimus: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobat. Nec deest tertia: aqueam namque substantiam quandam tepidam obtinet, certè si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetque quæ terrea est, & frigida, adstringens, & ea quæ calida,

Hed. terrest. vires.

Oleum è terrestri hedera.

Hederæ facultates ex Gal.

Nomina. *quæ calida, & acris. Hedera, quæ ita latinus Græcis κισσὸς nominatur: Mauritanis, Cussus: Italis Hedera seu Lella: Germanis, Mawer / sive Ephewbaum / Ephew / sive Epich: Hispanis, Edera, Era. Gallis, Lierre. Hedera minor, Græcis κισσὸς ἕλιξ Italis, Hedera minore. Hedera terrestris, Græcis, κισσὸς χερσαῖος: Italis, Hedera terrestris.*

† *Non ab re quidem suspicandum est (ut doctissimè adnotavit Marcellus) huic loco in Dioscoride mendum subesse, & quòd non ἐρυθρὰ, hoc est rubra, ut habent vulgati codices, legendum sit, seu σὺρυθμότερα, id est, comminniora. Nam præter alias rationes, huic lectioni adstipulatur Theophrastus qui libro 3. cap. 18. de plantarum historia, eo nomine hederæ helicis folia depingit.*

Hedera triplex hic proponitur. I. Hedera arborea, Matth. Gesn.hor. Lugd. Tab. Hedera. Brunf. Trag. Cord. in Dioscor. Dod. fol. Cast. Cæs. Hedera nigra, Fuch. Dod. gal. Lac. Lon. Hedera corymbosa, Lob. Tab. Hederę species secunda seu nigra, sive Dionysia, aut corymbifera, Thal. Hujus folia quò magis arboreścit eò magis rotundantur, exceptis iis, quæ in summo sunt, baccas nigras habet & luteas. II. Hedera major sterilis C.B. Hedera helix, Brunf. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Lugd. Cæs. Lon. Tab. Cam. Helix sive provoluta sterilis hedera, Lob. Hederæ arboreæ sylvestre genus, Gesn. hor. Hederæ species tertia helix vocata, Thal. Hedera minor, Cast. Hæc an diversa sit ab arborea, ambigit Theoph. Plinius concedit: alii non concedunt, cùm fieri possit ut alicubi non arboreścat, ob imperfectionem, non speciei, sed individui. III. Hedera terrestris vulgaris, hæc Chamæcissus Dioscor. fortè, si in descriptione pro μακροτέρα legatur μικροτέρα: apud Plinium Hedera se non attollens à terra. Elatine, Brunf. Hedera terrestris eidem, Matth. Cast. Dod. fol. Tab. Thal. Lug. cui & Malcocissus: Chamæcissus, Fuch. Dod. gal. Lon. Cam. Chamæclema, Cord. hist. Humilis hedera, Lob. Major est, est & minor elegantior cauliculis erectioribus, brevioribus, ut & foliis, floribus magis cæruleis, quæ locis humidioribus circa arbores antiquas reperitur. IV. Hedera terrestris montana, quæ priore viticulos breviores habet, sed hirsutiores, foliis majoribus, floribus item, qui purpuraścunt, quæ in montosis Thuringiæ provenit, & valentior ea, quæ in planis colligitur, ut D. Camerarius in suo Matthiolo monet, Hederæ terrestris speciem montanam vocitans.

Χελιδόνιον μέγα. CHELIDONIUM MAJUS. CAP. CLXXVI.

a Omnia exempl. ὑπόγλαυκα. i. subglauca.

CHelidonium majus, caule est gracili, cubitali, aut altiore, agnatis foliolis: foliis ranunculi, mollioribus tamen, & colore a cæsiis: flore violæ albæ, secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, graviter olens. Radix supernè singularis, infernè in multa

I. CHELIDONIUM MAJUS. *II. CHELIDONIUM MAJUS alterum. *

crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaveris, tenuis, in metæ figuram longa, in qua semen papavere majus recluditur. Succus in æreo vase, cum melle pruni decoctus, oculis claritatem adfert. Foliis, caule, radice, succus exprimitur ineunte æstate & siccatus in umbra digeritur in pastillos. Radix cum aniso, & vino albo pota, medetur regio morbo, & ulcerib. quæ serpunt: imposita cum vino, aut manducata,

cata, dentium dolorem sedat. Hoc nomen sibi videtur vendicasse, quòd adventu hirundinũ exoriatur, & discessu emarcescat. Sunt qui narrant, hirundines matres excæcatis pullis, admota herba, visũ restituere.

CHelidonium, quod majus cognominatur, vulgò in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, præsertim chymistæ, quæ multorum stultitia est, quòd Græci nominis vim ignorent, non Chelidonium, quod Latinè nil aliud, quam hirundinariam significat, sed Cœli donum appellitant. Qua postea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam essentiam fieri prædicant, non modò suis vanis alchymicis imaginationibus accommodissimam: sed ad tuendam etiam hominum sanitatem, morbosq; quam plurimos profligandos utilem. Provenit Chelidonium ubiq; in Italia propter sepes in scrobium ripis, secus vias inter rudera, & in ædificiorum ruinis, seu parietinis. Sunt qui narrant (inquit Dioscor. in huius capitis calce) hirundines matres excæcatu pullis admota herba visum restituere. Atqui Arist. lib. 4. de gen. anim. cap. 6. id quidem fieri naturaliter scribit his verbis: Aves etiam nonnullæ imperfectos, & cæcos pariunt pullos, videlicet, quæ cùm parvæ corpore sint, multos progenerant, ut cornix, pica, passer, hirundo. Quamobrem si quis hirundinum novellarum adhuc oculos præpungat, rursus incolumes redduntur. Cùm enim sunt non facti, non corrumpuntur. Itaq; denuo oriuntur, ac pullulant. Et lib. 6. de hist. anim. Pullorum hirundinis, inquit, adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexarit, renascuntur, & cernendi vim postea planè recipiunt. Herbam in calceus delatam, si nudus pedibus attingatur, ictericos sanare creditur: eadem mammis mulierum admota, mensium abundantiam sistit. Tusa herba una cum radice, & oleo chamæmelino fervefacta, & umbilico illita, tormina ventris, & uteri dolores tollit. Totius plantæ pulvis vulnera, ulceraq; sanat. Succus ad oculorum maculas, argemas, nubeculas, & cicatrices plurimùm præstat, verùm cum acerrimus sit adhibendus non est, nisi is additus, quæ ejus acrimoniam retundunt, cujusmodi est lac muliebre. Idem cavis dentibus inditus, eos frangit, & ejicit. Cadunt quoque verrucæ & ulcera, si frequenter eo illinantur. Sunt qui Chelidonium majus vocent herbam quam

Chelidonii majoris consi. Vanitas chymistarum.

III. AQUILINA. *AQUILINA FLO. PLENO.*

aliqui AQUILINAM, *alii Aquilegiam nominant: Ea in montibus provenit sylvosis locis & seritur in hortis. Planta est fruticosa, folio Chelidonii majoris æmulo, subalbicante, per ambitum lacinato, coriandri ferè modo, caulescit mense Junio numerosa caulium sobole, gracilitamen, ac tenui. Flores in caulium cacuminibus emicant, in alis purpurei, in quibusdam albi, & in nonnullis aurei, tanta est in floribus colorandis naturæ delectatio. Ii in stellæ modum radiantur, quatuor fundentes inferiore parte cornicula concava, & sursum reflexa: E quibus capitula oblonga nascuntur, Melanthii æmula, in quibus pellucidum semen concluditur pullo colore. Semen (ut scribunt quidam rei herbariæ authores) drachmæ pondere potum ex Cretico vino, addito croci momento, icteritiam sanat: sed ægros in lecto subinde sudare oportet. Chelidonii majoris meminit Gal. lib. 8. simp. med. ubi hæc scribit: Chelidonium majus extergentis admodum, & calidæ facultatis est. Sed & succus ejus ad acuendum visum commodus est, utiq; in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur, digestione, atq; discussione indigens. Usi sunt quidam radice ejus ad morbum regium à jecoris obstructione proficiscentem, in vino albo eam potui exhibentes cum aniso. Pari modo mansa dentium doloribus confert. Id χελιδόνιον μέγα Græci, quod Latini Chelidonium majus, vocant: Mauritani, Kauroch, Challidunium, Chilodomontoma, & Memiram: Itali, Celidonia maggiore: Germ. Schellwurtz/ & Schellkraut: Hisp. Celiduenha, & yervas de las golundbrinhas: Galli, Chelidonie, & Fsclere. Aquilina, sive Aquilegia: Italis, Aquileia, Celidonia maggiore, seu Celidonia salvatica: Germanis, Ackeley: Gallis, Ancholices.*

Aquilina & ejus vires.

Seminis Aquilin. vires. Chelidonii majoris vires ex Gal. Nomina.

Chelidonium seu Hirundinaria, quòd Hirundines eam monstrarint: vexatis pullorum oculis ea medentes

dentes. I. Chelidonium majus, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Lon. Tab. Chelidonia, Brunf. II. Alterum hoc Chelidonium majus, quernis foliis eſt, quod foliis potiſſimum à priori diſtat, quæ ſi perpendas, tenera quercus folia dixeris, in hac enim argutius inciſa ſunt, ſupernè ex virore nigricantia, infernè pallida, leviſſimè, ut & caules, hirſuta: flos luteus, cujus folia diſſecta ſunt & veluti fimbriata, in reliquis priori ſimilis. Ex horto Sprengeri pharmacopœi Heidelbergenſis primùm habuimus, dein in horto Illuſtr. Ducis Wirtenbergici Montembelgardi legimus: quòd ſi in parietinis feratur formam retinet, lætiore verò in ſolo aliquando degenerat. III. Aquilegia quaſi Aquilina ob florum mucrones aduncos, inſtar unguium aquilinorum: cenſetur Pothon veterum, Coſtæo: Jaſione Theoph. Cæſ. Jovis flos Athenæi, Dalechampio: Iſopyron Dioſc. Columnæ. Dicitur Aquilegia Trag. Fuch. Dod. gal. Lon. Lug. (cui & Columbina) Cam. Aquileia, Dod. fol. Thal. Aquilina, Matth. Lob. (& Chelidonia ſylveſtris) Caſt. (cui & Chelidonia media) Tab. Variat flos magnitudine, colore & foliorum numero: eſt ſimplex, eſt plenus: Cæruleus, candidus, flavus, incarnatus, ruber, varius ex cæruleo & purpureo: ſic eſt candidus, nonnullis veluti lituris cæruleis aſperſis. Interdum flore inverſo albo, incarnato, candido cæruleo permixto: interdum inverſo & degenere vireſcente.

χελιδόνιον μικρόν. CHELIDONIUM MINUS. CAP. CLXXVII.

CHelidonium minus, quod triticum ſylveſtre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, ſine caule: foliis hederæ, multò rotundioribus, & minoribus, teneris, & ſubpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, puſillas, in granorum tritici modum acervatim congeſtas: quarum tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Juxta aquas, & lacus naſcitur. Vis ei acris, & anemones modo ſummam cutem exulcerat: pſoras, & ſcabros ungues eximit. Succus radicibus expreſſus ad purgandum caput, naribus infunditur. Decoctum ejus ex melle gargarizatum, magnificè id præſtat: & omnia pectoris vitia extrahit.

Chelidonii minoris conſideratio.

CHELIDONIUM MINUS.

Scrophularia minor.

Chelidonium minus hoc an ſit veterum.

PLanta, quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidonium minus appellant, omnibus Italiæ locis, verno duntaxàt tempore, frequens gignitur, uliginoſo præſertim ſolo, & in ſcrobium foſſarumq; marginibus, foliis hederæ minoribus, rotundioribus, teneris, ac ſubpinguibus humi accubantibus, ſine caule: flore luteo, etſi ejus non meminerit Dioſcorides, tenui pediculo appenſo. Radicibus nititur compluribus, ex eodem callo prodeuntibus, puſillis, in granorum tritici modum acervatim congeſtis, quarum nonnullæ tantùm in longitudinem progrediuntur. Herba hæc brevi deperditur tempore: quippe quæ vere & naſcatur, & areſcat. Sunt qui hanc Scrophulariam minorem appellent, à radicum ſimilitudine, ut quæ multis granorum tritici grumulis, veluti ſtrumis, quæ Græca imitatione ſcrophulæ vocatur, coaluiſſe videantur: quanquam alii ex hoc potius ſic dictam putant, quòd ſtrumis, ſive ſcrophulis (ut quidam aſſerunt) impoſita medeatur. Noſtris eam in Hetruria vulgò vocari Favoſcello putaverim, quod fabarum modo folia ſubpinguia proferat. Nec ea aliunde ſibi Chelidonii nomen vendicaſſe exiſtimatur, auctore Theoph. libro 7. cap. 14. de plant. hiſt. quam quòd hirundinum adventu florem excitet, quemadmodum & chelidonium majus. Verùm an hæc ſit Chelidonium minus, cujus meminere Dioſcorides & Gal. non parva videtur eſſe dubitatio: quòd nullam prorſus nec foliis, nec radicibus præ ſe ferat acrimoniam, cùm tamen acerrima, & mordax eſſe deberet, longéque magis quàm chelidonium majus: quandoquidem, Galeno teſte, Chelidonium minus cutem exulcerat, & excalfacit ordine quarto. Id quod ſatis manifeſtè oſtendere poſſet, hanc non eſſe Chelidonium minus: niſi quis in hoc illud dixerit, quod de Aro ſcriptum reliquit Gal. libro 2. de alim. fac. Nam facilè contingere poteſt quòd quemadmodum Arum Cyrenis minimum medicamentoſi, minimumq; acrimoniæ poſſidet, adeò ut in cibis vel rapus utilius habeatur: in Italia verò ac minori Aſia contrà adeò acre, ut medicamentis duntaxat expetatur: ita & Chelidonium minus, quod in Italia naſcitur minimum acrimoniæ ſortiatur: quod verò in Græcia provenit, acre admodum ſentiatur. Siquidem excepta acrimonia tantùm, noſtrati nihil præterea deeſſe videtur, quin legitimum Chelidonium minus dici queat. Ex quo facilè adductus ſum ut credam, quòd quamvis in Italico deſideretur acrimonia, non tamen id eſſe Chelidonium minus diffitendum eſt: tametſi inficiasire non liceat, noſtrum Chelidonium minus, quòd omnino acrimoniæ ſit expers, iis morbis haudquaquam convenire poſſe, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioſcorides & Galenus. Nam hac deficiente qualitate, neceſſe quidem eſt, ut & vires, quæ illam conſequuntur, deficiant, & pereant. Hinc igitur fit, ut non poſſim ego ſubſcribere judicio Fuchſii, qui in libro de comp. medic. quem auctum ſecundo excudit, Chelidonium minus cenſet alteram Malacociſſi ſpectem. Quinimo ejus opinio mihi refellenda videtur, quòd planta illa nullis ferè notis aliquam mollem hederam referat. Ea quidem foliis hederam quodammodo æmulatur, ſed quod magis attendendum erat, viticulas non profert, quibus humi repat: id quod hederæ cuique natura tributum eſt. Sed longè magis alius quidam nugator accuſandus eſt, quippe qui eo dementiæ devenerit, ut contendere nobiſcum non erubuerit, hanc plantam minus non eſſe Chelidonium, ſed Vergilii Amellum. Verùm nihil eſt quod magis homines deliros efficiat, quam ambitioſa temeritas. Minoris chelidonii vires memoriæ prodidit Gal. libro 8. ſimplicium

Fuchſius arguitur.

Nugatoris cujuſdã opin. exploſa.

simplicium medicamentorum, sic inquiens, Chelidonium minus, cùm acrius sit majore, celeriter illitum cutem exulcerat, ungues q3 scabros ejicit. Succus ejus per nares purgat, utpote admodum acer. Ita q3 hæc herba quarti ordinis fuerit absoluti jam, id q3 tum in calfaciendo, tum in siccando. Herba hæc Græcis χελιδόνιον μικρὸν dicitur: Latinis, Chelidonium minus: Mauritanus Memicen, & Chilodomon. Italis, Celidonia minore. & Favoscello: Germanis Feigwartzen/Blatter Kraut/ Pfaffenhödlein/& Meyenkraut: *Hispanis, Scrofularia menor: Gallus, Couillons de prestres, & petite Esclere.* Nomina.

I. GARYOPHYLLUS INDICUS major.

Chelidonium minus nostrum, cum Dioscoridis per omnia convenit, excepta vi acri, an fortè ratione soli hoc contingat? Strumen Plinio lib. 25. cap. 13. Chelidonia rotundifolia C. B. Ficaria & Scrophularia minor, Brunf. Chelidonium minus, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. & Dioscor. (cui & Amellus Vergilij) Ges. hor. Lac. Lon. Cast. Tha. Lugd. Tab. Malacociſſus minor, Fuch. in icon. Favagello vulgò, Cæsal. Testiculus Sacerdotis, Sylvatico. Hujus folia aliquando purpurea macula notantur: flore est simplici, rarius pleno.

ὀθόννα. OTHONNA.

CAP. CLXXVIII.

OThonnam aliqui majoris chelidoniæ succum esse ajunt: quidam glaucij: alij succum floribus corniculati papaveris expressum. Alij permistos cæruleæ anagallidis, hyoscyami, & papaveris succos esse contendunt. Alij Troglodyticæ cujusdam herbæ succum, quæ Othonna vocatur: nascique eam in eo Arabiæ tractu, qui ad Ægyptum spectat. Othonna foliis erucæ, *a* perforatis cribri modo, & veluti à tinea derosis, squalore obsitis, paucis: flore croci, latifolio: quare quidam Anemones speciem esse putaverunt. Extractus succus oculorum medicamentis adjicitur, ubi expurgare est opus: mordet enim & abstergit omnem caliginem, quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba emanare, qui elutos, semotis calculis, in pastillos ad eadem di-

a Omnia ex. πολύτρητα ὥσπερ σηπόκοπα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. i. multis foraminibus, veluti à tinea perforata friabilia & pauca. Sed Ca. habet. ὀλιγόχυλα i. pauci succi.

II. GARYOPHYLLUS INDICUS minor.

*III. GARYOPHYLLUS INDICUS minor flore simplici.

geritur. Aliqui tamen affirmant, lapidem esse Ægyptium, in Thebaide nascentem, exigua magnitudine, æreo colore, gustu cum fervore quodam & adstrictione, mordaci.

OThonnam Dioscoridi fuisse incognitam, illud nobis manifesto argumento esse potest, quòd nihil ex se de ea certi scribat, sed omnia aliis accepta referat, ex quorum tantùm opinione famaq; hæc de Othonna memoriæ prodidit. Quare mirari non licet, si nostra quoq; ætate Othonna minimè cognoscatur. Non desunt tamen rei herbariæ periti, qui eam plantam Othonnam esse censeant quam Indicos Caryophyllos vocat vulgus: quibus ego quoq; subscriberem, si hæc planta eruca foliis cresceret, iisq; paucis, cribri modo perforatis, & friabilibus. Verùm cùm foliosa sit planta & non paucis foliis referta, quæ Tanacetum potius, quàm Erucam referunt, eaq; cribri modo perforata, aut tanquam à vermibus erosa non sint, nec friabilia, non video sanè, cur in horum sententiam concedere queam. Nihil enim me movet ad probandam horum opinionem floris color, & latifolia imago, aliis reclamantibus notis, cùm numerosa sint plantarum genera, quæ croceis, & latis proveniunt floribus. Ego quidem, si mihi decernendi facultas daretur, in Chrysanthemi genere hanc plantam reponerem, quod tamen alius, me peritioribus, decernendum relinquo. Cæterùm ut omnibus satisfactum esse intelligam, duas hujusce Indicæ plantæ imagines hic addi curavi. Est itaq; hæc planta fruticosa, caulibus bicubitalibus, & quandoque majoribus, striatis, rectis, subrufescentibus, è quibus multifida prodeunt folia, & numerosa, Tanaceti æmula, sed majora, & magis divisa: radix illi est brevis, sed numerosa, nec altè descendens. Tria hujusce plantæ observavimus genera floribus tantùm differentia. Namq; genus est cæteris procerius, quod flores profert aureos, magnos, numerosis admodum stipatos foliis, odore minus quam in altero graveolenti. ALIUD floribus spectatur minoribus, bino, ternoq; eorundem ordine concinnatus, floridis in medio capillamentis ut in Rosa: hujus flores colore quidem & facie differunt. Ii enim ex aureo in purpureum colorem inclinant, subnigricantq; foliis crassiusculis, nitentibusq;, aspectu admodum jucundo, adeò ut ex holoserico, quod vellutum vocamus, à natura facti videantur, sed odore sunt gravi, & qui caput feriat. Postremum autem, quod prædictis est minus, nihil à præscripto differt, nisi quòd non tam altè adolescit, & flores habet simplici tantùm foliorum coronamento, sed cæteris minores. Cætera similia sunt. Prodeunt omnes è calyce oblongo, torosoq;, Lychnidis coronariæ ferè simili, longis pediculis nitentes. Semen inde fit oblongum, tenue, ac nigrum. Seruntur in hortis, visuntur passim super fenestras in fictilibus & arculis, spectaculi gratia. Excalfacit & siccat, quo fit, ut ea quoq; in medicum usum trahi possit, ubi abstergere, & aperire sit opus, minor tamen valentius quàm major. Hanc cùm admisceat Paulus suis medicamentis, asserit quibusdam in locis majoris chelidonii succum esse, eorum fortasse opinionem secutus, qui ita scripserunt, ut refert Dioscorides. Ejus nomen Græcum ὀθόννα. Latinum item, & Italum, Othonna. Caryophyllus Indicus, Italis, Garofano Indiano.

Nomina.

Caryophyllos Indicos Matthioli, aliqui Othonnam Dioscoridis, & Plinii, alii Argemonem Dioscoridis, alii Lycopersicum Gal. alii Caltham Plinii, quam gravis odoris dicit: alii Petilium florem ejusdem censent. Hi variant magnitudine, florendi tempore: flore item simplici, rarius multiplici: colore rubri, crocei, mellei & albi. Tunetanum vel Africanum dicitur, eò quòd primùm hic flos in Germaniam fuerit illatus, quando Carolus V. Imperator, apud Tunetum victoria potitus est. I. Tanacetum Africanum majus flore pleno. C.B. Garyophyllus Indicus major, Matth. Lugd. Caltha Africana fruticosa flore multiplici, Gesn. hort. Flos Africanus major, Dod. gal. & fol. Tab. Othonna major polyanthos, Lobel. Flos Indicus major flore pleno, Cam. Flos seu Caryophyllus Indicus. Cast. Flos Indiæ, Cæs. II. Tanacetum Africanum minus flore simplici. C.B. Garyophylli Indici, Trag. Tagetos Indica, Fuch. & Lugd. Flos Indianus seu Viola flammea, Fuch. in icon. Flos Africanus minor, Dod. gal. Flos Africanus, Dod. fol. Lob. Flos Indianus, Lonic. Caltha Africana minor flore simplici, Gesn. hort. Caryophyllus Indicus minor, Matth. Cast. Lugd. Othonna, Lac. Tanacetum Peruvianum, Cord. hist. & Rosæ Indianæ aliis. Flos Indiæ alter minor, Cæsal. Flos Africanus minor flore simplici, Tab. Flos Indicus minor flore simplici, Cam. Sunt qui primum, Othonnam Dioscor. & Plinii: hoc verò Argemonem Dioscor. & Argemona Plinii statuant. III. Tanacetum Africanum minus flore pleno. C. B. Matthiolus una figura minorem utrumq; expressit. Hic dicitur flos Africanus minor multiflorus, Tab. Flos Indicus minor flore pleno, Camerario.

I. AURICULA MURIS.

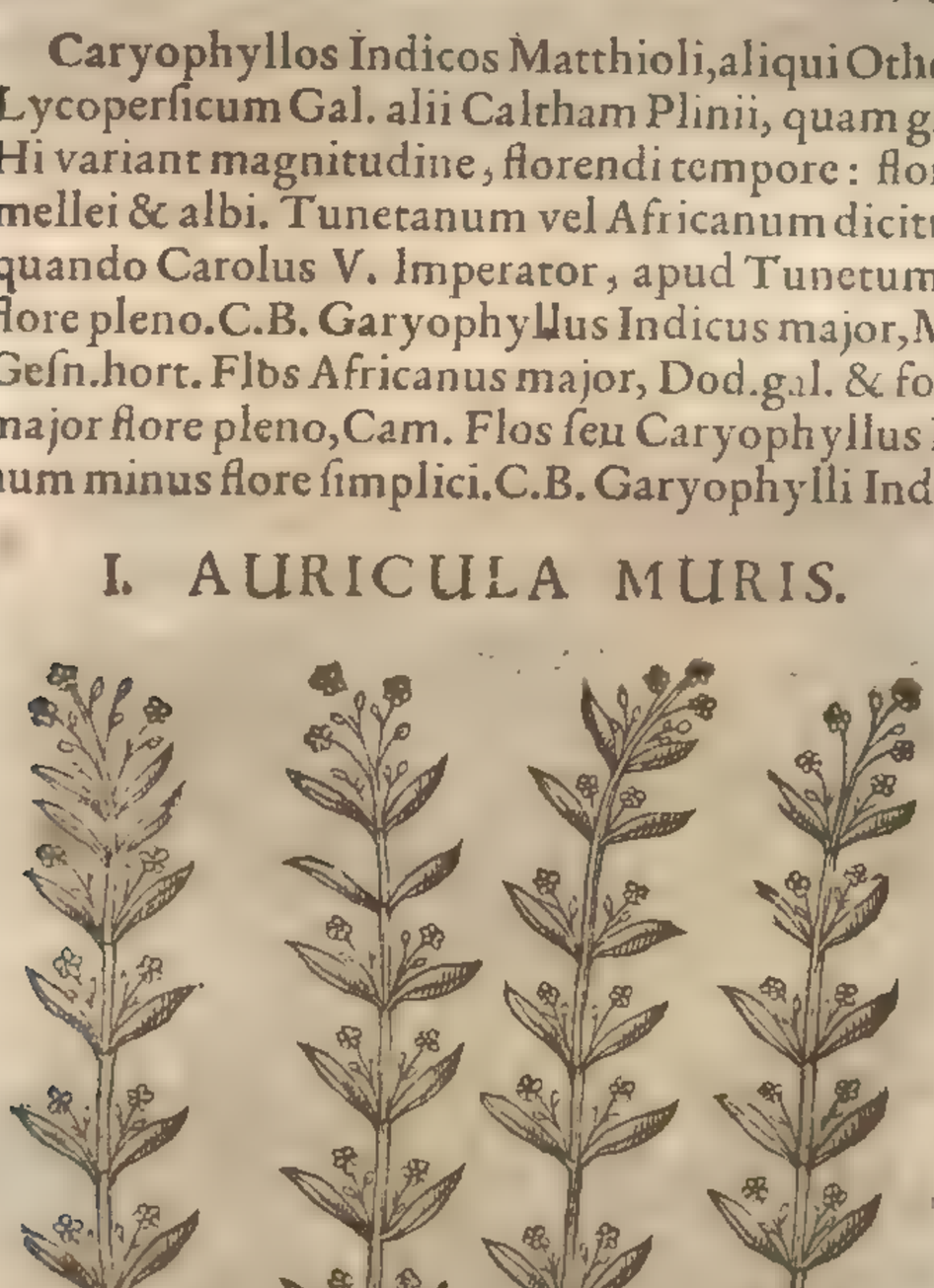

a Meum, addit. λεπτὰ μικρά, i. tenuia parva.

b Meum add. κεφάλαια δὲ ἐστὶ ὁμοια τῇ σκολοπενδρίῳ λειοτέρα δὲ καὶ ἐλάσσονα. i. in universum similis est scolopendrio, sed lævior, & minor.

Auriculæ muris cõsideratio.

AURICULA MURIS. CAP. CLXXIX.

Μυὸς ὦτα.

MUris auricula, quàm myosotida vocant, herba est caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus ab imo rubentibus, & concavis: foliis angustis, a oblongis, dorso acuto, elato, nigricantibus, per intervalla assiduè geminatis, atq; in mucronem desinentibus, & tenuibus caulieulis ex alarum sinu prodeuntibus: flosculo, ut anagallidis cæruleo: radix digitali crassitudine, multis capillamẽtis fibrata. b Radix illitâ ægilopia sanat. Sunt qui Alsinem, muris auriculâ vocitant.

REperiuntur quidam Dioscoridis codices, qui hoc loco Alsinem habent, quæ libro quarto post helxinem describitur, quòd & ipsa nonnullis Muris auricula appelletur. Qua forsitan nominis cognatione adducti, posteriorum quidam, ex quarto Dioscoridis volumine in hunc locum ipsam transtulere, ubi sui generis,

generis,vel potius nominis alteram repræſentavit Dioſc.Sed quoniam ipſa Dioſcor. ſcribendi ſeries clarißimè demonſtrat, Alſinem ſtatim poſt helxinem ſequi debere,quòd ei adeò ſimilis ſit,ut tradat Dioſc.eandem fuiſſe cum helxine, niſi humilior eſſet,idcirco lib.4. de ea nobis dicendum erit,quòd imbi ejus legitimam ſedem eſſe exiſtimemus. Cæterùm hæc,de qua hic mentio eſt.paßim menſe Majo floribus ornata viſitur,nimirum in pratis,in campis,in hortis,ſecus vias,& ubiq; ferè locorum. Hujuſce vires paucis perſtrinxit Gal.lib.7.ſimpl.med.ſic inquiens: Auricula muris deſiccat ordine ſecundo: cæterùm nullam evidentem caliditatem poßidet. Ea Græcè μυὸς ὠτίον vocatur: Latinè Auricula muris: Italicè, Orecchia di topo: Germ. Waldt Mangolt mit blawen Blumen: *Hiſpan. Oreja de raton yerva: Gallicè, Oreille de ratte.* Nomina.

I. Auricula muris,Matth.Dod.gal.Lac.Caſt.Lug.niſi ſit Myoſotis ſcorpioides (cujus figuram adjunximus) Lob.minus rectè expreſſa,quid ſit ignoramus. II. Echium SCORPIOIDES paluſtre, ex radice repente fibroſa,caules exſurgunt,aliquando reclinati,aliquando erecti,rotundi, leviter hirſuti,etiam glabri, ſeſquipalmares, etiam minores, & ad ripas aliquando bicubitales, qui in ſummo in duos treſve interdum ramulos,nudos,recurvos brachiantur: folia cingunt oblonga,ſubrotunda & pinguiuſcula: ſummis ramulis flores inſident ex quinque foliolis compoſiti, communiter dilutè cærulei, aliquando candidi, quibus parvæ ſuccedunt techę,pedicellis tenuiſſimis inſidentes,quibus ſemen minutum albicans incluſum. Aquoſis tantùm locis naſcitur: tota æſtate floret, aliis ab radice cauliculis ſubinde enaſcentibus. Dicitur Cynogloſſa minor, Brunf. Euphraſia cærulea, Trag. Tab.Echium paluſtre Cord. Thal. Scorpioides cæruleum vel paluſtre, Geſ. hor. Leontopodium Lon. & Lugd. Myoſotis Scorpioides partim repens,partim erecta,Lobel.Heliotropium minus primum, Cæſ.Hujus duæ ſpecies: altera paluſtris majore flore & penè glabra; altera in agris minore flore & hirſuta.

Isatis. GLASTUM. CAP. CLXXX.

SAtivum Glaſtum, quo infectores lanarum utuntur, folium habet plantagini ſimile, verùm pin-

10

20

30

I. ISATIS DOMESTICA.

II. ISATIS SYLVESTRIS.

40

50

60

guius, nigriusq;: cujus caulis duum cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes discutiunt, cruenta vulnera glutinant, sanguinis profluvia sistunt: ignem sacrum, phagedænas, putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanant. Sylvestre glastum sativo simile est. Folia fert majora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadantenus rubentes: in quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes: in quibus semen flore tenui, luteo. Eadem, quæ & suprà dicta, præstat: potu, & illitu lienosis auxiliatur.

Isatidis. seu Glasti consider.

Isatis sativa, quam in Hetruria valgò Guado appellamus, tingendis lanis, fullonibus & infectoribus maximè expetitur, quòd lanarum infectus quibus cum admiscetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Hujusce maximus habetur proventus in Umbria circa Noceram, ubi oppidum est Guadum: ideò appellatum, quòd ibi Isatis frequentissima seratur. Sylvestris nascitur in campestribus, incultis locis, & in pascuis. Glastum sylvestre, Plinio inter sylvestres lactucas recensetur libro 20. c. 7. quippe quòd illi non sit absimile. Fit ex Isatide cæruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicum vocant, de quo diffusius lib. 5. suo loco disseremus. Meminit utriusq; Isatidis Gal. lib. 6. simpl. med sic inquiens: Isatis sativa, qua utuntur tinctores, facultatis est valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara, atq; adstringens. At Isatis sylvestris manifestè jam acre quiddam tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm sativa valentius dessiccans, valentius etiam humida putredinibus obsistit. Planta Græcis ἰσάτις ἥμερος, Latinis, Glastum sativum nominatur: Italis, Guado domestico. Quæ verò Græcis ἰσάτις ἀγρία, Latinus, Glastum sylvestre, & Italis, Guado salvatico: Germanis, wild Weid: Gallis Pastel sauvage appellatur. Utrumq; Glastum vocant Mauritani. Dili, Dileg, Vesme, Chate, Chatis, seu Alchat, Adlen, aut Adhlen, & Nil: Germani, Weid: Hispani, Pastel: Galli, Gueda, seu Pastel de Languedoc.

Lactuca sylv. Plin. Isatidum vires ex Galen.

Nomina.

Isatis duplex: sativa, quæ Lactucæ quartum genus Plinio: Sylvestris, Lactucæ tertium genus eidem, cùm enim animadvertisset Dioscor. Isatidis sylvestris folia lactucaceâ dixisse, cum Lactucis miscuit. I. Isatis sativa, Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. (cui & Luteum Vitruvii) Gesn. hor. Lac. Lon. Lugd. Isatis domestica, Matth. Cast. Glastum sativum, Lob. Cam. Glastum, Cæsalp. II. Isatis sylvestris, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Gesn. hor. Cast. Tab. Lugd. Isatis agrestis, Cord. in Dioscor. Glastum sive Isatis sylvestris, Lob. Cam. Habetur & Isatis Indica, Anil & Nil Garziæ (ubi Clusius in notis addit cum Isatide convenire) à Costæ, Cam. qui ex hoc Indicum in Ægypto fieri scribit.

Τηλέφιον. TELEPHIUM. CAP. CLXXXI.

† Meum στενὰ λεπτὰ i. angusti, tenues.

TElephium herba portulacæ similis, & caule, & foliis: alas binas in singulis foliorum geniculis annectit: ramuli à radice † seni, septenive prodeunt, foliis referti cæruleis, crassis, lentis, carnosis: flore lu-

I. FABARIA. * II. TELEPHIUM PURPUREUM. *

teo, aut candido. Nascitur in cultis, & maximè inter vites tempore verno. Folia senis horis illita albam vitiliginem sanant: sed postea hordeacea farina illini debet. Perunctam ex aceto etiam in sole vitiliginem tollunt: sed ubi inaruerunt, absterguntur.

Quanquam

QUanquam non desunt rei herbariæ periti, qui existiment, Telephium eam esse stirpem, quam quidam Fabariam, alii Fabam pinguem seu crassam, quidam verò Fabam inversam appellant, cùm tamen nulla reperiatur qualitate prædita, qua absterioria, siccantisq; facultatis particeps dici possit, ut Galenus Telephium esse testatur, foliaq; proferat portulacæ longè majora, eorum sanè sententiæ plane adstipulari non ausim: tametsi ea compluribus notis Telephium referre videatur. Telephi vires memoriæ prodidit Galenus libr. 8. simplicium medicamentorum, ut ita scribit: Telephium exiccandi, & detergendi facultate est, non tamen insigniter calida: verùm in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat. Desiccat tamen secundo ordine intenso, aut certè principio tertii: proinde ad putrida ulcera convenit, & leucas & alphos cum aceto sanat: hactenus Galenus. Cæterùm illas quidem Telephii qualitates haud reperies in Fabaria nostrate, etsi hæc (ut paulo antè diximus,) notis pluribus proximè Telephii historiam accedat, ut ejus pictura, quam hic damus, apertè satis demonstrat. At si facultates tantùm obstant, quò minus ea planta Telephium esse, & dici mereatur, in hoc illa ratio non parum ponderis habitura est, qua superius ostendimus, verum Chelidonium minus herbam illam esse; quam in ejus mentione depictam exhibuimus. Nam si Arum, teste Galeno, iis caret facultatibus in Italia, quibus in Græcia præditum est, nil mirum videri debet, quòd & aliæ plantæ cum solo vires mutaverint suas, ut illi plantæ, & huic Fabariæ dictæ facilè evenisse suspicandum est. Velim tamen in his, ut in aliis quoq; dubiis plantis, suum cuiq; esse judicium. Herba, quæ τηλέφιον Græcè, Telephium item Latinè dicitur. Italis, Fava grassa: Gallis, Repriſe, Joubarbe des vignes: Germanis, Wundkraut.

Telephii consider.

Telephii vires ex Galen.

Fabaria. Nomina.

Telephium hoc censetur (quod tamen minimè est, deficientibus foliorum alis, sed Scorpioides Matthioli, Telephium Dioscoridis est) vulgò Fabaria, à foliorum cum faba similitudine: dicitur Scrophularia media, Brunf. Fabaria, Matth. Lugd. Telephium sive fabaria, Matth. in iconibus, Cast. Telephium album, Fuch. Acetabulum adulterum album, Fuch. in icon. Acetabulum adulterum, Cord. in Dioſc. Crassula major, Dod. gal. Cæsal. (qui Cotyledon alterum Dioscoridis censet) Thal. Anacampseros, Ges. hor. Faba inversa, Ges. hort. Lob. icon. Telephium, Ges. hort. Lob. obs. Taber. Cam. II. Addidimus & Telephium purpureum, quod parum à primo discrepat, cauliculis tenerioribus, magisque rubentibus, foliis magis crenatis, floribus purpureis, radice minore: quæ frequens est ad Rheni littora hic Basileæ. Dicitur Scrophularia seu Portulaca major, Trag. Telephium purpurascens, Fuch. Lugd. qui duas habet figuras. Telephium purpureum, Tab. Cam. Acetabulum alterum purpureum, Fuch. icon. Fabaria, Lonic. Crassula montana, Cæsalp. Telephium vel Crassula purpureo flore Camerario ad Matthiolum.

LIBRI SECUNDI FINIS.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii,

IN LIB. TERTIUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SUperioribus, chariſſime Aree, commentariis, tradidimus de aromatibus, unguenti,, oleis, arboribus, earum fructibus, & lachrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia præditis. In hoc autem tertio radices, ſuccos, ſemina, herbas, & quæ vernacula, & inter ſe cognata cenſentur, quæq; pluribus ſcatent remediis, proſequemur.

Ἀγαρικὸν. AGARICUM. CAP. I.

AGaricum radix fertur laſerpitii ſimilis, *a* ſed facie ſumma ſolutior, & rariore fungoſoq; tota contextu. Duo ejus genera: fœmina, quæ præfertur, rectis intus venarum diſcurſibus conſtat: mas rotundus eſt, & undiq; compactior. Utriq; guſtus in initio dulcis, mox ex diſtributione in amaritudinem tranſit. Gignitur in Sarmatiæ regione, quæ Agaria dicitur. Sunt qui radicem eſſe plantæ affirment: alii ut fungos naſci in arborum caudicibus, quadam putredine. Gignitur in Galatia Aſiæ, & Cilicia *b* in Cedris, ſed friabile, & infirmum. Adſtringendi, calfaciendiq; naturam habet, efficax eſt contra tormina, cruditates, & rupta: prodeſt itidem contuſis, & ab alto devolutis. Datur duobus obolis in vino mulſo febrim non ſentientibus: febriculoſis verò in aqua mulſa: arquatis quoq;, ſuſpirioſis, jecineris, renumq; vitio laborantibus, dyſentericis. Itẽ ſi urina ægrè reddatur, ſi vulvæ ſtrangulatus urgeat, ſi pallor membra decoloret, drachma una dari ſolet: ſi tabes infeſtat, ex paſſo: ſi lien negotium exhibet, ex aceto mulſo: ſi diſſolutio ſtomachi eſt, ita ut cibi tenax non ſit, manditur, & ſine ulla humoris ſorbitione devoratur: ſimili modo acida ructantibus propinatur: ſanguinis rejectiones ſiſtit, tribus obolis ex aqua ſumptum. Facit ad coxendicum, & articulorum dolores, & comitiales morbos, ſi cum aceto mulſo, pari pondere aſſumatur: menſes ciet: fœminis, quas inflatio vulvę vexat, utiliter æquali modo datur: horrores ſolvit, datum ante febrium acceſſiones: alvum purgat, drachma una, aut altera, ſi cum aqua mulſa bibatur: venenorum antidotũ eſt denarii inſtar, cum *c* diluta potione ſumptũ: ſi ſerpentes ictum vibrarunt, morſumq; ſubfixerunt, tribus obolis ex vino potum, *d* mirè auxiliatur. In ſumma, internis omnib. vitiis convenit, pro viribus, & ætate datum, nunc ex aqua, nunc ex vino: iis ex aceto mulſo, aliis ex aqua mulſa.

a Meum ὁ πυκνὴ τῷ ἐπιφανείαν ὥσπερ τὸ σίλφιον ῥᾴων δὲ ἐστὶ ὅλη. i. Non ita denſa ſuperficie, ſicuti ſilphium, nam tota rara eſt. Concluſa non legit Orib.

b Meum & Cata. ἐπὶ δενδρων i. e. ſuper arboribus. Idem leg. Oribaſi. 9.

c Meum μετὰ κεράμεως. i. cum diluta vini potione.

d Meum non legit, mirè. Agarici conſider. Fuch. lapſus.

AGaricum cujus duo habentur genera: mas alterum alterum fœmina, fungus eſt in arboribus naſcens. Plura de eo diximus l. 1. in laricis arboris hiſtoria. Præſtantiſſimum habetur in Tridentinis montibus, ubi ſæpiſſimè propriis manibus illud divulſimus, adacta ſecuricula. Cæterùm tametſi Plinius lib. 6. cap 8. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat, in Tridentinis tamen ſylvis, ac etiam in reliquis Italiæ locis, quod equidem viderim, ſolitariùm larici innaſcitur. In Cedro Agaricum gigni, tum in Aſiæ Galatia, tum in Cilicia ſcribit Dioſcorides, nulla ejus mentione facta, quòd in larice ipſa aut glandifera (ut Plinius inquit) arboribus proveniat. Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum excudit, Agaricum ex Sarmatia per Illyriam Venetias aſſerri tradit, & ex Galatia, & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias: eo fortaſſe argumento ductus, quòd Dioſcorides auctor ſit agaricum naſci in Sarmatiæ regione, in Galatia Aſiæ, & Cilicia. Verùm jampridem deſiit ex illis locis importari, ut teſtantur mercatores & pharmacopœi. Equidem compertum habeo omne ferè agaricum, quod Venetiis venditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus ſunt ſylvæ laricibus refertæ partim ex Vulturenæ agro & aliis finitimis Rhetorum Vendelicorumq; locis, partim ex Noricorum adtu: neque certè unquam, dum ego Venetus agerem, intelligere potui, quòd agaricum alibunde conveheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchſium in hoc planè deceptum eſſe: Agarici meminit Galenus ſub quodam radicis genere lib. 6. de ſimplicium medicamentorum facultate ubi ſic inquit: Agarici radix hoc eſt quæ trunco innaſcitur, primo quidem guſtu dulcis, ſed paulò poſt ſubamara apparet, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducit, levemque adſtrictionis eſt, & conſiſtentiæ laxæ. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt ſi quidem quæ ſuperioribus commentariis dicta ſunt meminerimus, quòd medicamentum hoc compoſitum eſt ex ſubſtantia aërea, & terrea à caliditate extenuata: porrò omnium habet ſubſtantiæ aquea. Hac ratione, & digerendi, & calfaciendi vim habet, & craſſitudinem incidendi tum infarctus viſcerum expurgandi. Proinde regio morbo laborantes ſanat, eos utiq;, qui ex abinfarctu jecoris laborant. Juvat & morbo comitiali

Agarici vires ex Galen.

AGARICUM.

comitiali obnoxios eadem facultate, tum vigores per circuitum recurrentes ex crassis, aut viscosis humoribus natos sanat. Juvat & morsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus sumptum pondere drachmæ unius cum vino diluto. Est & purgatorium. Et libr. 1. de antidotis idem Galenus inquit: Agaricum fraudem nullam admittit: optimum est lævissimum: densum verò, & grave, & lignosum deterrimum: quod autem inter hæc medium est, quantum signis, tantùm & viribus ab utrisq; distabit: hactenus Galenus. De viribus Agarici Mesues quoq; scripsit, sic ExMesue *inquiens: Agaricum dejicit utranq; bilem, ac etiam pituitam ipsam: crassos, lentos, putrescentesq; humores expellit. Ejus propria facultas est cerebrum, omniumq; sensuum organa, ac musculos expurgare: excrementa, quæ spinali medullæ pariter & nervis inhæserint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis ac putrescentibus humoribus detergere: ac deinde ventriculum, jecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Præter hæc solvit Agaricum compaginum omnium contumacem materiam. Quapropter non mirum videtur, vocasse Democritum agaricum familiarem medicinam, cùm ad omnes corporis partes conformitatem habeat. Nam non imbecilles possidet vires ad plerosq; tum capitis, tum cerebri, tum ejusdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitialem morbum, apoplexiam, vertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Est etiam morborum omnium, quorum causa fuit obstructio, medicina admodum singularis: quo fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene vexatis levamentum præstet. Urinam quoq; pellit, ac menses commodè ciet. Coloris nitorem Agarici usus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum dejicit. Coxendicum doloribus convenit, & diuturnas febres discutit. Non desunt quoq;, qui Agarico pro sapone utantur, dum caput lavant, eum conferre putantes ad frigidos capitis morbos. Quod Græci ἀγάρικον. Latini quoque Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, seu Garicum: Itali, Agarico & Fongo di Larice: Germani, Dannenschwam: Hispani, Agarico: Galli, Agaric: Bohemi, Agaryka: Poloni, Modrzevviovva.* Nomina.

AGARICUS inter fungos referendus est: verùm alius arboreus, alius saxatilis dicitur: de saxatili, qui **Fungus petræus, & Lac Lunæ dicitur, cujus in lactantibus ad lactis auctionem usus est, hic non agitur.** Sed de Arboreo, qui duplex, & ratione sexus, mas & fœmina: & ratione coloris, candidus & niger. Probatur quod candidissimum & leve: quod verò grave, nigricans, pernicioſum fugiendum: quin & quod corrosum & quod prope caudicem est. Justum pondus infusi est à drachmis duabus, ad drachmas quinque: in pulverem redacti, à drachma una ad duas.

ῥᾶ, ῥῆον. RHAPONTICUM. CAP. II.

RHa, aliqui rheum, Latini rhaponticum vocant, provenit in iis, quæ supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno similis, sed minor, *a* & rusior, fungosa, aliquantum lævis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu *b* cum remissa adstrictione lentescat, manducatumq; colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum facit ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad convulsa, rupta: lienosos, hepaticos, tormina, & renum, vesicæ, & pectoris vitia, adversus intenta præcordia, & vulvæ mala, coxendicum dolores, sanguinis excreationes, suspiria, singultus, dysenterias, & cœliacorum affectus, contra febrium circuitus, & venenatorum morsus. Datur in singulis valetudinibus eodem, quo agaricum pondere, & cum eisdem liquoribus: si febri careant in mulso: sin aliter ex aqua mulsa: si tabem experiuntur, ex passo: si lienis exercet, in aceto mulso: si dissolutio est stomachi, id est, cum cibi tenax non est, manditur, & sine sorbitione ulla devoratur. Liventia, lichenasq; tollit, cum aceto illitum. Inflammationes omnes veteres ex aqua oblitum dissipat. Summa ejus vis adstringens, cum aliquanto calore.

a Meum εἰς ἐρυθρότερον. i. rubicundior. Sed Cat. ἐς ἐρυθρότερον. i. rutilantior.

b Orib. habet μάλιστα. i. maximè.

RHaponticum officinæ Rheuponticum vocant. *Quod nomen sibi ascivisse videtur à Rha fluvio regionem quandam Ponto conterminam: præterluente, in cujus fluminis ripis numerosum nascitur. Cujus rei testis est Ammianus Marcellinus lib. 12. suarum historiarum ubi sic scribit: Tanais, qui inter Caucasias oriens rupes per sinuosos labitur circumflexus, Asiamq; ab Europa disterminans, in stagnis Mæoticis delitescit. Huic Rha vicinus est amnis, in cujus superciliis vegetabilis quædam ejusdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens: hæc Ammianus. Legitimum paucis abhinc annis ad nos advehi cœpit. Nam multò antea tempore Rhapontici vice majoris centaurii radix in medicinæ usum irrepserat. Quæ etiam nostra ætate non desunt, qui Rhapontici loco utantur, recentiorum inventa respuentes. cum hactenus legitimum Rhaponticum neq; noverint, neq; viderint: tanta est quorundam pertinacia. Credidere ad hæc perutilissimorum medicorum quidam, præterito nuper ævo, Rabarbarum à Rhapontico Dioscoridis nullo discrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia non viderat. Quod cùm paucos post annos ad nos esset allatum, non defuere qui priorem revocaverint sententiam. Id quod maximè palam facit Manardus Ferrariensis in suis epistolis. Quandoquidem is libro quinto epistola 2. firma hac, & stabili ducebatur opinione, vulgare nostri usus Rhabarbarum, &*

Rhapontici consi. Quorundam error Centaurii majoris radice pro Rhapont. utentiũ. Rhabarbarum an idẽ cum Rhapontico. Monardi opinio.

I. *RHAPONTICUM FOLIO Helenij incano.*

II. *RHA DIOSCORIdis.*

rum, & Dioſcoridis Rhaponticum & idem eſſe, & nihil inter ſe cognatione differre. Veruntamen cùm poſtea legitimum conſpexiſſet Rhaponticum è Moſchovia allatum, quod Dioſcoridis hiſtoriam notis omnibus referret, novam ſtatim induit opinionem, & priorem, quam habuit, revocavit, ultima quinti libri epiſtola ad Leonicenum ſcribens. Rhaponticum primùm vidi ego Venetiis in officina ad medici inſignium, è Conſtantinopoli allatum ac deinde aliis pluribus in locis etiam ex Alexandria convectũ, quod nullis reclamantibus notis, verum antiquorum Rhaponticum refert. Invehitur Averroes l. 5. ſuarum collectanearum, tum in Galenum tum in reliquos, qui dixerunt Rhabarb. facultate tantùm adſtringenti pollere quod purgatoriam, quæ illi ineſt, facultatem minimè compererint: cùm tamen Averroes ipſe ſit maximopere carpendus, quod neq; Gal. neq; cæteri ſeniores Rhabarb. noſtri uſus uſquam meminerint, nec quicquam de eo poſteritatis memoriæ prodiderint, tametſi de Rhapontico à Dioſ. deſcripto plura tradiderint, inter cujus facultates nulla penitus, quæ purgando ſit, inveniri poteſt. Rhapontici meminere, ſub Rhabarb. tamen titulo, niſi interpretus (ut ferè ſuſpicor) ſit lapſus, cùm Serapio, tum etiam Avicenna: quandoquidem non plures ſuo Rhabarb. aſſignavere facultates, quàm qui eos præceſſerunt, Rhapontico aſſignaverint. Quippe quod eorum neuter ſcripſerit, ſuum Rhabarb. dejectoria facultate pollere. Id quod verum indicium præbet, ſcripſiſſe hos de Rhapontico, non autem de Rhabarbaro. Quo fit, ut non ab re putandum ſit, id eveniſſe interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutantium. Cognovit tamen legitimum (ni fallor) ætatis noſtræ Rhabarbarum Paulus Aegineta, cùm ipſius meminerit lib. 7. cap. 11. in quibusdam medicamentis adverſus podagras, quorum cognomina ſunt Diacorallion, compoſitio Agapeti, & compoſitio Atactos. Verùm non præterea credidit ipſe, Rhapontichum à Rhabarbaro differre. Cujus rei auctoris fidem manifeſtàm facit lib 1. cap. 43. ubi ſcribit, quòd devorata terebinthina reſina olivæ quantitate dormiturus alvum leniter mollit, & quòd id præſtatur efficacius, ſi Rheipontici momentum admiſceatur. Ex quibus palàm ſit per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum deſignari, quòd fortaſſe inter hæc exiſtimaverit nullam intercedere cognationis differentiam, quemadmodum crediderè recentiorum quidam, de quibus paulò antè diximus. Paulo enim ſi Rheipontici, & Rheibarbari aliqua interceſſiſſet differentia, ubi peculiariter de ſimplicibus medicamentis agit, de utrorumq; facultate ſpeciatim ſcripſiſſet Sed cùm ibi tantùm Pontici meminerit indicium haud dubium eſt illi Barbari, & Pontici nullam fuiſſe differentiam. Cæterùm Ruellius eos acriter reprehendit, qui inter Rhaponticum, & Rhabarbarum noſtrum diſcrimen faciunt, cùm ſua ferat opinio alterum ab altero minimè diſſidere: atq; ſi qua differentia reperiatur, eam non aliunde provenire, quàm regionum, ubi gignitur, diverſitate, clementia, vel inclementia cæli. Neq; aliatione aſſerit, Ponticum nullo odore commendari, quàm aquilonarium regionum, in quibus oritur, immani frigiditate: cùm tamen Pontica regio non uſq; adeò ſit frigida, ut Ruellij ſententia admitti debeat, ſed ut potius tanquam inanis reprobanda videatur. Quandoquidem ſequeretur, quòd cætera ſtirpium genera, quæ tam in Oriente, quàm in Meridie odoris fragrantia commendantur, in aquilonari plaga, & in ipſa Ponti regione penitus inodora reperirentur. Quod tamen falſum eſſe ſemper crediderim: nam quamvis ſtirpes omnes, quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur (de his quæ natura odoratiores habentur, intelligo) ex climatum, & aeris algore, ſint odore ac cæteris qualitatibus imbecilliores, non ob id tamen harum qualitatum adeò expertes deprehenduntur ut diſcerni nequeant: quin & in quemlibet uſum, ubi ſcil. conferant non recipiantur ſuis in regionibus. Quippe ſi ob frigoris, ac regionum inclementiam ſuas innatas qualitates penitus exuerent, adeò ut ſola tantùm forma remaneret, propriam omnino perverterent ſpeciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Siquidem compertum jam pridem apud nos eſt, quòd quanquam Celtica nardus, quæ à quibusdam Carinthia, & Styria

Vana Averrois calumnia contra Gal.

Rhapontici ſub Rhabarbaro meminere Serapio & Avicen. Aegineta Rhabarbarũ cognovit.

Rhapontici, & Rhabarbari diſcrimen non eſſe ſtatuit Ruellius malè.

& Styria alpibus nobis affertur, à quibus planè quatuor, vel quinq; totius anni mensibus, nix colliquata labitur, itemq; acori radix, qua nostro ævo ex Sarmatia Europæ, glacie, & nivibus majore anni parte semper obducta, advehitur in calami odorati usum, odore tam valido, naresq; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Istria defertur, & acorum, quod ex Ponto, Syria, & Aegypto petitur, non tamen ob hoc event unquam, quin suis propriis ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conjicio, sit Ruellii sententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non esse, aeris, soli, & regionis algore, sed quod alia à Rhabarbarico vel Indico sit planta. Declarant præter hæc Rhabarbarum à Rhapontico plurimum distare purgatoria vis, quam natura ipsa Rhabarbaro largita est, odor nares feriens, compacta simul substantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ gustu percipitur, & ponderis gravitas. Quandoquidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minimè dejectionem molitur, cùm potius adstringat: non est amarum, sed subacre: non aridum, sed lentum: non compactum, sed rarum: non ponderosum, sed admodum leve. Quibus rationibus fretus non temerè asserendum putaverim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuisse, præsertimq; cùm dicat, nullo alio discrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quàm odore tantùm. Vanum quippe videtur argumentari, Rhabarbarum, & Rhaponticum unam & eandem esse radicem, quòd forma, colore, ac specie nihil inter se distare oculorum sensibus appareant, cùm tam in facultatibus, quam qualitatibus, maximè inter se differant. In simili errore versantur etiam ii (sunt enim qui ita sentiant) qui sibi falsò persuadent, abietis lachrymam à larigna nihil dissidere, & unam ac eandem lachrymam esse, eo quòd in colore, in substantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendus oculi tantùm judices sunt, adeò persimiles videantur, ut visibili facultate altera ab altera discerni non possit. Verum si quis rem cæteris sensibus experiri aggrediatur, discrimine certior fiet: namq; olfactu odoris fragrantiam haud insuavem gustu verò amariorē in abietis lachryma comperiet, quib. larigna caret. Et quisnam juniperi resinam à lentiscina secerneret, nisi rei ipsius incorruptus judex fuerit gustus. Quis à Strobilina resina, & à quibusdam gummi globulis thus ipsum agnosceret, nisi adulterium tum igne, tum gustu deprehenderetur: Tanta præterea intercedit simultudo inter pistacium, & unguentariam glandem, ut nisi hæc amaritudinem gustui relinqueret illud verò dulcedinem, difficillimum sanè fuerit alterum ab altera distinguere. Quid porrò inter se similius reperitur, quam cassia, & cinnamomum, etsi hæc omnino specie non conveniant? Hinc facilè adductus sum, ut nullius momenti eorum argumenta semper existimaverim, qui res secundùm quasdam tantùm qualitates dijudicant, quibus etiam sæpe decipiuntur, ut ii, qui hac levi ratione ducti Rhabarbarum, & Rhaponticum idem esse contendunt. Ruellii, & aliquorũ error.

Meminit Rhapontici Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit: Rheum, quidam ipsum Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio, & adjuncta est quædam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacre conspicitur. Quinetiam aereæ cujusdam substantiæ subtilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tum levitas: verùm non minimè & opera. Ob id enim licet adstringens, tamen non tantùm convulsis, sed & ruptis, & orthopnœa prodest. Sic quoq; liventia, & lichenas sanat cum aceto illitum. Porrò quod adstrictionis opera haud instrenua sunt, hinc discere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aereum, imo eò quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus causa existit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoq; fraus committitur: nam quibus in locis nascitur, simulatq; evulsum est, ipsum elixant, quò succum remittant, ac tam succum, ut syncerum, & aquæ impermistum, quam Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos postea mittunt. Idcirco scire oportet adulteratum dignoscere, quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum sua sponte nascens viderunt: hactenus Galenus. Rhapontici vires ex Gal.

Cæterùm adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò post dicturi sumus) de Rhabarbaro tradidit Mesues. Cui tria Rhei constituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum vocat, omnia à regionibus, à quibus convehuntur, cognominata, vel in quibus proveniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi designatur, quàm Ponticum, vel quòd è Ponto ad Turcas vicinos deferatur, vel quòd ab iis saltuosis convallibus, in quibus ultra Tanain fluvium priores Turcæ, Pomponii Melæ, & Plinii testimonio, venationibus ferè vixere tantùm jampridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè distat Rha fluvius, circa quem Rha, quod Ponticum posteri vocavere, probatissimorum auctorum testimonio, oriri certò scimus, fluminis illius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitaverim errasse etiam Mesuem: quippe qui inter Rhei genera alvum ducentia Ponticum admiscuerit à cæteris tum specie, tum facultate diversum, quamvis fortasse rectius id Turcicum appellaverit quàm Ponticum. Porrò Indicum ab India dictum, ubi frequentissimum provenit, nemo est qui ambigat. Sed quànam ratione Sceniticum, & Indicum idem esse dixerit Mesues, hactenus compertum non habeo: nisi fortasse Sinicum rectius legendum fuerit, quòd à Sinis extremæ Indiæ populis (ut arbitror) deferatur, cùm plura quoq; aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifestè idem declarat Mesues: quippe qui Scenicum, vel Sceniticum Indum esse affirmat. Sceniteæ enim (ut infra dicemus) Indiæ populi non sunt, sed potius Sini, à quibus Sinicum ut vulgata habet lectio, mea quidem sententia, vocari debet. Sunt tamen qui velint Scenicum, nec Indicum esse, nec à Sinarum regione oriundum, quod à Mauritanis non Sinicum, sed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc nasci cennullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam: quippe qui scripserit lib. primo de compositione medicamentorum, Rheum Indicum esse vocatum, quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor est Stephanus de urbibus Persidis, deferatur. Verùm cùm Scenitæ desertæ Arabiæ populi omni aromatum genere sint destituti, cumq; asserat Mesues Sceniticum rheum, & Indicum idem esse, credit, peritq; Loniceri opinio. Velim tamen si possem Fuchsii sententiam probare. Verùm cùm Scenitæ etiam Straboni populi sint è Parthorum collegio Arlæ & Martyanæ montes incolentes, distentque ab Indiæ finibus milliaribus plusquam mille & quingentis, nescio profectò, quonam modo Indicum rheum a Scenitis Parthorum populis Sceniticum dici possit: quo fit ut etiam Fuchsii opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Barbarici nomenclatura varia admodum est recentiorum medicorum sententia. Rhei tria genera Mesue. Rhei Turcici nomenclatio. Rhei Indici nominatio. Ada. Lonicerus reprehenditur. Fuchsii opin. non accepta.

Quandoquidem sunt qui velint sic dictum à Barbaria Aphricæ provincia, sic vulgariter appellata, ubi olim Chartago clarissima habuit sedem. Horum opinionem sequitur Fuchsius, quòd scripserit lib. 1. de compositione medicamentorum, id verum fuisse Rha barbaricum, quod superiorib. annis secum adduxere milites, qui cum Carolo Imperatore Tunetum expugnavere. Alii Barbaricum vocari credunt, quòd à Barbari Indiæ civitate, quæ intra Indi fluvii fauces est sita, devehi censent, rati Indicum, & Barbaricum idem esse. Alii autem à Barbaria Erythræi pelagi insula, sic appellatum existimant, quòd Indiæ naves, ac liburnica aromata deferentes magnum suæ mercis, ibi jampridem habuerint emporium, à quo per Arabicum sinum, trajecto prius angusto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferebatur nationes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quòd semper

Rhei Barbarici nomenclatura.

Rhabarbarum ex Troglodytica regione deferri probatur.

semper existimaverim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopiæ regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quòd ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inveni Galenum scripsisse tum lib. 6. de simplicium medicamentorum facultat. tum lib. 4. cap. 6. de tuenda sanitate, Gingiber ex Barbaria ad nos convehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius lib. 12. cap. 7. à Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio, & Plinium libro 12. cap. 21. Troglodytis nasci posteritatis memoriæ prodidisse. Ex quibus sanè liquidò constare puto, Troglodyticam regionem, & Barbaricam antiquus unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Plinii auctoritas, qui libro jam bis citato, c. 19. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis sylvis Barbarorum ira. Nam cùm ipso inibi teste, oriatur cinnhmomum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non alias utiq; gentes Barbaras appellasse credimus, quàm Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appellavit Barbaram cap. 16. ejusdem voluminis. Nec abre quidem Galeno, & Plinio Troglodytæ Barbari speciatim dicuntur, cùm scripserit Pomponius Mela gravissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quàm loqui, specus tantùm subire, & alis serpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firmant opinione, ut certò credam, Rheum illud verè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica afferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare videtur Strabo, quòd libro 15. suæ Geographiæ apertè testetur, ea omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quæ in India australi proveniunt, quòd hæ regiones solæ persimiles sunt. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sentio, Fuchsii opinio, ob prædictas tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Aphricæ parte, quæ vulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod afferri, quod ibi provenerit. Quin nec aliorum sententias comprobaverim, quoniam nec illud quod a Barbari India

III. RHABARBARUM.

IV. RHABARBARI RADIX.

civitate, nec illud, quod à Barbaria Erythræi pelagi insula advehitur, rectè Barbarum dici potest, cùm ex India utrunque petatur, & quòd nullus extet auctor, qui à Barbari civitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit advectum. Quod facilè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam navigant, seligere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per Carovanas (ut vocant) comportari. Porrò non solùm in præscriptis locis Rha barbaricum provenit, sed etiam copiosissimum habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan, Catai Domino, subjectis. Regionis (ut illi vocant) Succuir, si Persis negociatoribus, qui illuc vadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim provinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per universum deferatur orbem. Optimum nasci ajunt non longè ab hujusce regionis Metropoli, quæ SUCCUIR, quemadmodum plaga tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsisq; eminentibus ac saxosis, ubi plurimi scaturiunt fontes, & sylvæ habentur diversarum arborum generibus refertæ. Terram ajunt ibi esse rubram lutosamq;, tum propter pluvias multas, tum etiam propter fontium rivulos, qui locum irrigant, & madefaciunt. In his itaq; montibus Rhabarbarum provenit (ut illi narrant) caule ab radice brevi, sed crasso, haud spithama longiore, è quo circumquaque folia copiosa proveniunt, binum dodrantum longitudine, ex angusta origine in latum desinentia, & deorsum spectantia, ut ex apicta hic imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circumquaq; obducta. Hæc dum adolescunt, viridia sunt, atqui consenescentia lutea fiunt, & in humum concidunt: è medio foliorum stipatu cauliculus sive

Rhabarbari hist.

germen ex crassiori caule prodit, in cujus summitate flores exeunt purpureis violis haud valde dissimiles, colore cæruleo subalbicante, odore acuto simul & gravi adeò, ut olfactu dispiceat. Radices bipalmarem longitudinem superant, colore exterius ex raso nigricante, verùm non omnibus plantis æqualis habetur radicis crassitudo. Nam aliæ crassiores, aliæ tenuiores, ut in cæteris etiam plantis plerunq; fit. Veruntamen, quæ ad summam crassitudinem adoleverunt, humani cruris molem æquare solent: fibris ubiq; radix referta est, quibus in humum defixis, alimentum capessit. Interna pulpa aureo colore nitet, rubris quamplurimis intercurrentibus venis. Succo madet copiosorum croceo, tum purpureo, qui suo lentore facilè manus implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & secantur in partes: nam simulac fuerint effossæ, rizotomi eas repurgant, & secant. Cæterùm haud statim à sectione trajectas filo suspendunt, ne succus guttatim stillans deperdatur. Quare seriatim particulas super asseribus collocant, vertuntq;, ac invertunt, quotidie pluries: hoc enim modo ineraßatus succus non deperditur, sed in sua servatur radice. Quatriduo deinde transacto, particulas funiculo trajiciunt, & suspendunt in umbra, locis apertis, quò tamen solis radii accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo ventorum flatibus, in libero aere, duorum mensium spatio, & deinde negotiatoribus venduntur. Effodiuntur radices ineunte vere, in ipsa prima foliorum germinatione. Ubi autem æstate radices erutæ fuerint, folioßa existente planta, tanquam evanidæ croceo illo succo carent, quo fit, ut viribus infirmiores habeantur. Recentes veneunt vili admodum pretio: siquidem plenus currus tribus, aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem, nisi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabarbarum peterent, illud haud unquam incolæ effoderent in proprium medicamentorum usum. Sunt qui putent nusquam præterquam in hac regione, nasci Rhabarbarum, quod Indi, & qui Chinam inhabitant Regionem, eò illud emptum accedant. Sed an id verum sit, cur comprobem non habeo; præsertim cum Rhabarbarum, quod Alexandriam Ægypti comportatur, non solùm ex India, sed ex Aethiopia, & alia fortasse Aphricæ plaga deferatur. Cæterùm ii in locis, qui circa Catajum sunt, haud unquam Rhabarbaro in medicamentis utuntur, sed tantùm ad sua suffienda Idola, suis thymiamatis admiscent. Recens adeò amarum esse ajunt, ut vix degustari possit. Cæterùm antequam de Rhabarbari viribus agamus, illud in primis ignorandum non est, quod falsa, ac vana sit vulgarium, & aliorum quorumlibet opinio, qui sibi firmiter persuadent, Rhabarbarum violentum admodum esse medicamentum, & quòd propterea à medicis non exhibeatur, nisi in deploratis ferè morborum affectibus. Siquidem (ut infrà clarissimè patebit) illud haud dubiè tutò & puero, & utero gerentibus mulieribus omni tempore, & ætate exhiberi potest. Atqui ne ufmodi hominum mentibus invaluit hæc inanis opinio: quoniam elapsis temporibus tanta Barbaricæ hujus radicis extitit penuria (æquali enim cum auro pondere vendebatur) ut ad pretii magnitudinem evitandam, eam tunc non dedissent medici, nisi ubi morbos vel mortis periculo, vel diuturnis languoribus non vacare, certis signis conjecissent. Quo factum fuit ut passim hac reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum quòd in morbis curandis valentissimum imò violentissimum omnium medicamentorum esset Rhabarbarum. Hujus vires cæteris diligentius, latius, describit Mesues sic inquiens: Rhabarbarum innocens, clemens, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purgante maxime expetitas complexum. Præcellit in omni genere Indicum, quod recens sit, colore subnigro rufescente, pondere grosum, quamvis sua substantia rarum, & quod cùm frangitur, rufo, & glauco colore alternante spectatur: item quod mansum croceo inficit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animadvertere cautius oportet hoc modo. Accipiunt impostores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinq; diebus, exemptum deinde siccant, subtractaq; vi, & quasi anima vendunt. Aquam verò, qua maduit, igne, vel sole similiter siccant, & in pastillos conformant ad regales usus. Fraus cognoscitur, quòd syncerum non vehementer adstringat, substantia rarius sit, & colore croceo inficiat. Adulteratum verò contrà se habet. Nam coloris interni varietatem amisit, & subnigricat. Calefacit, ac siccat secundo ordine, etsi nonnulli primo tantùm dicant. Constat tum aqueis, tum terreis qualitatibus, quæ adstringentem ei facultatem tribuunt, & ejus substantiam conservant. Est & aëreus raritatem substantiæ conferentibus particeps. Nec igneus quidem expers est, à quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus acquirit. Ac ipsa terrestris qualitas in imo delitescit: ignea verò in sublime fertur: quo fit, ut ejus dividantur qualitates cùm aqua, aut vino perfunditur. Operatur autem in obstructionum affectibus igneus tantùm facultatibus: terreus verò, ubi adstrictione sit opus. Omni penitus noxa vacat, daturq; omni tempore, & ætate, adeo ut pueris ætate tenellis, & prægnantibus facilè exhiberi possit. Auget Rhabarbari vires caprinum serum, vel si maceretur in tubi, vel apii, aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat quin semper Indicæ nardi tantillum ipsi commisceatur, cùm maximopere conferat. Addendum etiam semper erit vini albi odorati modicum, præsertimq; ubi ad obstructiones reserandas paratur: illud præterea memoriæ retinendum est, quòd scilicet in adulterato nulla detectoria reperitur facultas. Synceri macerati expressio probè convenit, ubi tantùm absterßione, ac infarctus liberatione opus. Quòd si post hasce functiones, viscera adstrictione roborante egerint, ipsum quidem in pulverem contritum exhibendum fuerit. At illud quo ligne torrefactum est, vehementer operatur, ac vehementius comburitur. Purum, selectum, ac substantia compactum, absq; jactura in tenuem pulverem conteri potest. Rarum verò ac laxum minimè, quoniam ex vehementi, ac longiori contritione facilè evanescit, ac deperditur. Resolvitur item ejus vis, cùm aqua, vel vino decoquitur. Dejicit Rhabarbarum non modo bilem, sed etiam pituitam ipsam. Eiq; propria facultas ineßt cùm abstergendi, tum etiam roborandi tam ventriculum quam jecur & eorum compunctiones amovendi. Clarificat Rhabarbarum sanguinem, obstructiones aperit, ac omnis pariter affectus sanat, quos generant obstructiones: nempe aquam intercutem, regium morbum, lienis crassitiem, ac diuturnas febres. Sanguinem rejicientibus, ac ejus à qualibet parte manationibus, qualitate ac facultate substantiæ austero prodest. Datur etiam ab alto devolutis, ruptis & tam internè quàm externè fractis maximo juvamento, præsertimq; si vino austero drachmæ pondere commisceatur. Addito synceræ mumiæ momento, ac etiam erythrodani radicis tantundem. Singultientibus opitulatur, dysenteriam cohibet, præsertim quod igne sit torrefactum, addito tamen adstringente vino, & plantaginis succo. Vindicatur à carie & teredine annis tribus, vel quatuor. Verùm si cera oblinatur, vel in melle reponatur vel psyllii semine, vel milio sepelitur, diutius integrum, & syncerum servari poterit. Est & aliud Rhabarbarum, imò pessimum, quod quidam Monachorum Rhabarbarum vocant. Verùm huic genuini Rhabarbari vires non sunt. Est enim (ut mea fert opinio) genuinum Dioscoridis Hippolapathum, ut superius suo loco latius explicavimus. Non desunt tamen qui hujus decoctum, aut dilutum ad exolvendum alvum propinent, sed quo id fiat successu ipsi dicant. Præstat tamen radix contrita ex vino albo meraco pota ad expediendos obstructos renes, & ad calculum pellendum: quin etiam diebus quadraginta pota contra canis rabidi morsum, ac etiam simul vulneri illita. Radix, quæ ῥᾶ, & ῥῆον Græcis: Rhaponticum Latinis appellatur: Arabibus, Raved, seu Ravend: Italis, Rhapontico. At Rhabarbarum, Italis Reobarbaro.

Opinio falsa eorũ qui Rhabarbarũ violẽtum dicunt.

Rhabarbari vires ex Mes.

Adulteratũ Rhabarbarũ noscendum.

Vires Rhabarb. ut augendæ.

Pseudorhabarbarum.

Nomina.

Rha sive Rheum antiquorum, quod Rhaponticum Latini vocant, ex Rumicis seu Lapathi genere esse volunt, eo quod Hesiodi commentator Lapathi radicem Rheum appellari scribat. Cum quo aliqui

idem ſtatuunt ipſum Rhabarbarum, ſecuti Arabes: ut qui Rhapontico vim purgatricem tribuant, quæ & Rhabarbaro inelt: hoc ſi ſit, tum officinarum Rhapontic..m, tanquam facultate hac carens, adulterinum erit: quare non deſunt, qui Centaurii majoris radicem, quæ craſſior, multoq; major eſt, pro Rhapontico, quæ minor & tenuior, exhibeant. Sic Cordus Rhabarbarum noſtrum idem genere cum Dioſcor. Rhapontico voluit, quod tantum loco differat. Alii vero Rhabarbarum a Rhapontico diverſum ſtatuunt: & ſanè videtur Dioſcorides ſuo Rha non Rhabarbarum officinarum, cujus Meſues meminit, ſed Rhapontican, cujus iconem adjecimus, intelligere. Aſt de his in hiſtoria. I. Rhaponticum folio Helenii incano, C.B. Rha, Rhecoma, & Rhacoma Plinii, Dod. gal. Rhaponticum (nil aliud quàm Rhabarbari ſpecies) Lacu. Caſt. Rha, Dod. fol. Rha capitatum folio Enulæ centaurei majoris facie, Lob. Rha capitatum Helenii folio, Lugd. Rheum antiquis appellatum, ex Lapathi genere videtur, Cæſ. Rhaponticum quartum, Taber. II. Rha & Rheum Dioſcoridis, C.B. Ponticum Rha antiquorum, Adver. Rhaponticum antiquorum, Lob. icon. Rhaponticum verum officinarum, Tab. III. Rhabarbarum à Matthiolo pictum, quem imitatus eſt Tabernæmontanus, haſtenus non vidimus: meminit & Alpinus libro de plantis Ægyptiacis. Rhabarbarr quod foliis ſit Rumicis latioribus, craſſioribus, lanugine alba obſitis. IV. Adjecimus figuram radicis cujus uſus eſt, quod Rhabar. nomine Lob. in icon. ſuis & ſub Rhabarbaro 3. Tab. propoſuit.

Γεντιανη.

GENTIANA. CAP. III.

GEntianæ inventio prima aſſignatur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomentum habuit. Foliis partim proximè radicem, juglandi, plantaginive ſimilibus, ſubrubris: partim à medio caule, & præſertim juxta cacumen, paulum diſſectis, caule cavo, & lęvi, digiti craſſitudine, geniculato, & ex intervallis majorib. foliato, binûm cubitorum altitudine: ſemine in calicibus lato, levi, glumoſo, ſatis ad ſphondilii ſemen accedente: radice longæ ariſtolochiæ, longa, craſſa, amara. Naſcitur in ſublimib. montium jugis, umbroſis locis, aquoſisq;. Vis radicis excalfactoria, & adſtringens: contra morſus ſerpentium, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & vino pota auxiliatur. Extracti ſucci drachma, laterum doloribus, & ex ſublimi deturbatis, ruptis, & convulſis prodeſt: hepaticis, & ſtomachicis, pota cum aqua ſubvenit radix collyrii modo ſubdita, partus ejicit: impoſita, ut lycium: vulneraria eſt, & ulcerum cuniculatim depaſcentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodeſt: oculis inflammatione laborantib. illinitur: pro meconio collyriis acribus immiſcetur. Radix vitiliginem abſterget. Succi extrahendi ratio hæc eſt. Contuſa radix quinq; diebus aqua maceratur: poſtea in eadem tantiſper decoquitur, dum extent radices: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox diſcoquitur, dum mellis craſſitudo fiat fictiliq; reconditur.

I. GENTIANA MAJOR.

II. *GENTIANA MAJOR, Purpurea.*

Gentianę conſider.

GEntiana planta eſt vulgaris notitiæ, trium eſt generum: major, minor, minima: Major frequentiſſima excelſis Tridentinis montibus provenit, præſertimq; in Ananis, eorundem montium pratis ac paſcuis, in quorum cacuminibus ſæpius ejus effodi radices brachiali craſſitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gentio Illyriorum rege inventam unde illi nomen, non modò Dioſc. ſed aliorum etiam veterum monumenta teſtantur. Plinio l. 25. c. 7. ea eſt omnium præſtantiſſima, quæ in Illyrico naſcitur, ubi fortaſſe primùm inventa eſt. Gentianæ vires paucis admodum perſtrinxit Gal. l. 6 ſimp. med. ſic inquiens: Herba Gentianæ radix valde efficax eſt, ubi extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione opus ſit, nec

Gentianę vires ex Galen.

III. GENTIANA MINOR.

IV. GENTIANA MINIMA.

sit: nec mirum, si hæc possit, cùm impensè sit amara. Hæc (ut Avicenna ait) excalfacit ordine tertio siccatq; secundo: Urinam, & menses ciet. & adversus scorpionum ictus cæteris antidotis præstat. Ejus aqua, præsertim quæ vase duplici balneo vapore vitreis organis elicitur, febres (ut ego sæpius expertus sum) ab infarctu tum viscerum tum vasorum excitatas, mirificè pellit. Alvi tineas necat, maculasq; in facie qualescunq; detergit si ea frequentius maculæ abluantur. Est præterea quædam vulgaris etiam planta aliquibus CRUCIATA *dicta, quæ non paivam cum Gentiana cognationem habere videtur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimùm respondeat. Unde eos non longè aberrare crediderim, qui hanc Gentianam minorem appellaverint. Hæc in incultis præcipuè locis nascitur secus itinera in montibus, caule rotundo, dodrantali, ac etiam majore, in cacumine rufescente, paribus ferè intervallis ab imo ad summum geniculis intersecto: è quorum singulis alis bina prodeunt folia subpinguia, longa, vulgaris dictæ Saponariæ æmula. & Gentianæ foliciis in summitate erumpentibus similia. Flores, qui purpureo colore nitent, in summo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amarissimo gustu, locis pluribus ab utroq; latere crucis instar perforata: unde illi Cruciatæ nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere duæ aliæ plantæ: sed minor radicibus provenit numerosis, tenuibus albicantibus, perquam amaris, caulibus tenuibus, humi plerunq; accubantibus: floribus ex cæruleo purpurascentibus cruciatæ majoribus: & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra pestilentiam, & venenosorum animalium ictus in antidotis addita. Cæterùm ego quidem illud experientia compertum habeo, quod radice tusa, & ventri emplastri modo imposita, vermes teretes qui in intestinis fuerint, proculdubio necantur: & ulceratæ strumæ sanantur, si ius eodem modo contusa, quæ nuper effossa sit, vel sicca, & in pulverem contrita adhibeatur: cum melle autem illitus, cutis vitia quæcunq;, & maculas abstergit. In summa non desunt, qui asserant has ea omnia præstare posse quæ Gentiana, quod ex prædictis facile probari potest. Ananiensa rura hoc genus ultimum vulgo vocant* PETTIMBORSA *Ex quo quis conjiciat, si lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica voce Metti in borsa, ideo Pettimborsa nominari, quòd tot viribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis asservari mereatur: aut quòd tantùm viribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti & auri copiam crumenis sint repósituri. Nascitur in collibus, locis incultis, & in campestribus. Γεντιανη, planta sic Græcis, Gentiana similiter Latinis vocatur: Mauritanis, Gentiana. Genthiana basilica, seu Basateca: Italis, Gentiana: Germanis* Enzianwurtz: *Hispanis, Gentiana: Gallis Gentiane: Bohemis Horec: Polonis, Gonyczka. Gentiana minor Græcis, Γεντιανη μικρα sive τετραφυλλος: Italis, Gentiana minore. Officinis Cruciata. Germanis* Kreutzwurtz/Sperenstich/oder Madelgeer. *Gentiana minima, Italis Gentianella & Pettimborsa: Germanis* Lungenblum.

Aquæ gentianæ facultas Matthiol.

Cruciatæ considerat.

Cruciatæ vires Matthiol.

Pettimborsa.

Metti in borsa.

Nomina.

Gentiana duplex est alia radice perenni, alia fugaci: utraq; plures differentias obtinet. Illa licet singulis annis flores seminaq; proferat, non tamen interit, sed subsequenti anno ex eadem radice germina protrudit: hæc verò semine disperso hyeme interit, & ex semine renascitur. Et si octodecim diversas notavérimus, hic tamen de quinq; differentiis erit sermo. I. Gentiana major lutea, C. B. Gentiana. Brunf. Cord. in Dioscor. & hist. Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lac. Lon. Cæsal. Lugd. Gentiana major. Matth. Gesneio. Hæc communiter flore est luteo: est & pallido punctis distincto: sic & cæruleo flore. II. Gentiana major purpurea, C. B. Ex radice duos pedes longa, aliquando brachiali crassitudine, in summo divisa caules, aliquando terni, quaterni, quini, & etiam seni prodeunt, quos cingunt folia vulgaribus æmula, sed acuminatiora. Flores gerit puniceos seu purpureos, rarius albos: in reliquis cum priori convenit, ut & loco natali: vehementius tamen priore purgare creditur. Dicitur Gentiana punicea. Ges. in Fracto. Gentiana major flore purpureo & prima, Clus. hist. Pann. Gentiana purpureis floribus, Lob. in obs. Gentiana major

alia,Cam. ad Matth. III. Gentiana cruciata,C.B. & Gesn.hor. Herba fullonum,Brunf. Cruciata, Trag. Fuch.(cui & Gentianæ species) Gesn.hor.Dod.gal. (cui & Chiliodynamis) fol.Lac.Lon.Lug. Gentiana minor,Matth.Cast.Lob.Tab. Gentiana tertia,Clus.hist.Pann. Gentiana media,Cam. Cruciata Gentianella, Thal. Vincetoxicum alterum, Cæsalp. Variat hæc quòd altera sit procumbens & minor: altera erecta & major: flores alterius magis cærulei: & illarum altera radicibus non perforatis,ita ut tres hujus differentias constituere liceat. Subjungit huic Matthiolus duas adhuc species: majorem & minorem,illam pingit,hanc verò describit,utraq; eodem tempore reperitur,major quidem in humidis pratis, at minor in ericetis & montosis locis. IV. Gentiana palustris,C.B. Gentiana minima, Matth. Cast.quoad descriptionem,non iconem. Calathiana viola in pratis udis,Dod.gal. Calathiana viola autumnalis prima, Gesn. hor. Viola Calathiana secunda, Thal. Cruciata sive Gentiana minima,Lugd. Campanula pratensis eidem. Gentiana angustifolia vel quarta,Clus.hist.Pann. Pneumonanthe humentibus ericetis proveniens,Lob.Pneumonanthe, Tab.Hæc variat colore floris cæruleo,violaceo,purpureo. V. Gentiana angustifolia autumnalis, C.B.Gentiana minor, Matt. quoad descriptionem. Pneumonanthe, Cord. in hist. quoad descriptionem,Lob.Pulmonis flosculi,Gesn.hort.Calathiana viola autumnalis minor, Gesn.hort. Calathiana viola,Dod.in 8.Lug. Viola Calathiana sive autumnalis, Thal.Campanula autumnalis, Dodonæo fol.Gentiana angustifolia secunda,Clus.hist.Pann.Flore est cæruleo dilutiore: est & nigro, rarius albo.

Ἀριστολόχια. ARISTOLOCHIA. CAP. IV.

ARistolochia nomen ex eo sibi adoptavit,quòd existimetur optimè puerperis opitulari. Tria ejus genera traduntur.Rotunda,quæ fœmina vocatur, foliis hederaceis, præstanti odore cum acrimonia, mollibus,subrotundis,multis ab una radice germinibus,prælongisq; palmitibus:floribus candidis,pilei similitudine,in quibus quod rubrum est,graviter olet. Longa mascula appellatur, nonnullis dactylitis: longiora quam rotunda folio:tenuibus ramulis,dodrantalibus:flore purpureo,graviter olente,qui marcescens in pyri similitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo: longæ verò digiti crassitudinem, & dodrantis longitudinem implet,nonnunquam paulò majorem. *a* Ambæ colore intus buxeo,gustu amaro,& gravi. Est etiamnum tertia longa, quæ Clematitis vocatur,ramulos habens tenues,refertos foliis subrotundis,minori sempervivo similibus: flores rutæ: radices *b* longiores,tenues, crasso cortice, odoratoq; vestitas, privatim unguentorum spissamentis convenientes. Rotunda cæteris venenis resistit. Longa verò adversus angues, & venena, drachmæ pondere ex vino bibitur,& illinitur. Pota cum pipere,& myrrha menses,partus,& omnia vulvarum onera ejicit: eadem efficit subdita in pessо. Rotunda ad eadem pollet: insuper singultibus,suspiriis,horroribus,lieni,convulsis,laterum doloribus,pota cum aqua,singulariter auxiliatur. Aculeos & spicula extrahit: ossium squamas illitu adimit: ulcera putrida exest,& sordida expurgat: cava cum iri,& melle explet: gingivas,& dentes extergit.Clematitis ad eadem pollere creditur: viribus tamen inferior est.

a Cat. & Meum ἀμφοτερα ὃ τὰ πολλὰ πυξοειδὴς ἐνδοθεν. i.e. ambę autem plerunq; buxeo intus sunt colore.

b Oribas. μακροτέρας. i. longissimas.

I. ARISTOLOCHIA LONGA.

II. * ARISTOLOCHIA longa vera. *

Aristolochiæ consideratio

ARistolochiæ,quam officinæ Aristologiam vocant,tria statuuntur genera,nempe rotunda,longa,& clematitis. Hæc rara admodum,& paulùm nota: illa verò omnibus ferè rei herbariæ studiosis notissima. Quæ rotunda vocatur,etsi non ubiq; in Italia proveniat,tamen in Apulia monte Gargano & agro Goritiensi plurima,pulcherrimaq; nascitur præstanti odore.

Longa

Longa vera provenit in Italia: ſed tantùm in Apulia & Calabria. Utráq; flores edit in toto ferè caule, oblongos, & ex parvo capitulo in auriculæ modum deſinentes, graveolentes, ſubluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpuraſcentes, è quibus oriuntur fructus, qui in longa pyri imaginem referunt, ſuntq; juglandib. longè majores: in rotunda verò rotundiores, pauloq; minores ſpectantur. Qua in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd l. 25. c. 8. utramq; ferre bacculas parvas veluti cappares tradiderit, niſi quis illud dixerit quòd Plinio contigerit Ariſtolochiæ utriuſq; fructus vidiſſe, priuſquam ad ſummum adoleviſſent. Sed certè is eodem in loco excuſari, meo judicio, non poteſt, quin manifeſtè hallucinatus, & Græci ſermonis non admodum peritus deprehendatur, cùm Ariſtolochiæ nomen dediſſe gravidas tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, ſed à puerperis Ariſtolochia (ut Dioſcorides ſcribit) id nominis ſibi comparavit. Cujus rei non modo indicium præbet nomen ipſum ἀριστολοχία quod nil aliud denotat, quàm optima puerperis, non (ut Plinius inquit) gravidis: ſed etiam ipſius facultas, quæ ad remorantes à partu ſecundas, menſesq; ciendos magnopere commendàtur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus proculdubio exitiale potius, quàm ſalubre medicamentum, cùm ea ſanè omnia, quæ ſecundas, & menſes educunt, fœtum etiam trahant, & quandoq; interficiant, præſertim cùm fuerint amara Ariſtolochiæ modo. Nec minus præterea Leonicenum virum alioqui noſtræ ætatis doctiſſimum, ſatis admirari poſſum, quòd dum nimio fortaſſe aliorum errata corrigendi ſtudio, vel aviditate ductus, de cyclamino, & Ariſtolochiis Plinium accuſat, in eandem, in qua Plinius foveam ceciderit, aſſerens cum Plinio Ariſtolochiam à prægnantibus ſibi nomen adinveniſſe. Quod ne ſine auctore pronunciaſſe videretur, Dioſcoridem quidem adducit, ſed ejus hiſtoriam, quantum equidem ſentio, corrumpit, ac pervertit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Meſuem commentaria edidere, qui ſibi certò perſuadent, eam eſſe Dioſcoridi Ariſtolochiam clematitim, quæ officinis omnibus paſſim longa cognominatur: argumento, quod hæc radices proferat admodum longas: & ſarmentorum modo prætenues. Quin & ut ſuam tueantur, ac magis roborent ſententiam, hoc in loco Dioſcoridis codicem omnino depravatum eſſe contendunt: & ubi vulgata lectio habet, πλανίαι ἐχουσαλεπτὰι, φύλλοις ὑποστρογγύλοις, ἀσαρῶν μικρῶν ὁμοίοις, hoc eſt ad verbum, ramulos habens tenues, foliis ſubrotundis, ſempervivo parvo ſimilibus: non ἀσαρῶν μικρῶν, ſed ἀσαφῶν μικρῶν, quòd aſaro parvo ſimilia ſint folia, legendum eſſe cenſent. Horum ſanè ſententiam nunquam probare potui, neq; probandam arbitror, pluribus cùm rationibus, tum auctoritatibus adductus. quandoquidem Oribaſii lectio aliter non habet, quàm communis hæc Dioſcoridis, nec aliter legunt Serapio, & Avicenna. Id quod manifeſtè oſtendit, hoc in loco Dioſcoridi nullam ſubeſſe mendam. Adde, quòd cùm unum tantùm Dioſcoridi ſit aſarum, nec minoris aſari is uſquam, quòd legatur, meminerit, abſurdum ſanè videretur, quòd minori aſaro Ariſtolochiam clematitim comparaſſet. Accedit & alia ratio, quòd cùm vulgaris Ariſtolochia longa rutæ flores non edat, & folia Aſari longè majora, clematitis eſſe non poteſt. Præterea ſi Dioſcoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud eſſe videtur longa officinarum, quam longa Dioſcoridis: aut fortaſſe ejus ſpecies, cujus nulla, quod extet, ab antiquis facta ſit mentio. Quippe quòd proferat hæc folia longiora latioraq; quàm rotunda, ramulos dodrantales: florem graviter olentem, qui fructum edat pyri modo turbinatum. Nam quod fructum ferat clematitis non ſcribit Dioſcorides: nec folia longa, lataq; vulgaris habet Ariſtolochia, ſed ſubrotunda & minori ſempervivo ſimilia. At ſi contra dixerit quiſpiam, longam vulgarem Dioſcoridis longam non eſſe, quoniam flos illi purpureus non ſit, ſed melinus, & radix non palmaris, nec digiti craſſitudine, ſed longior admodum, & longè tenuior. Huic facilè reſponderi poterit, id locorum regionumq; varietate evenire poſſe, & quòd natura cum florum coloribus in quàmplurimis ludat: quod & vidimus etiam nos Ariſtolochiæ longæ plantam à Calabris allatam radice (ut in theriacis ſcribit Nicander) cubitali longitudine, pollicari craſſitudine: cui folia erant, quæ à noſtrate longa nullo diſcrimine differebant. At hæc Clamatidis radix Dioſcoridi, & Plinio craſſo contegitur

* Plinii & Leonicæni lapſus.

Leonicenus arguitur circa nomen Ariſtol.

Opinio quorundam reprobata.

III. ARISTOLOCHIA longa.

* IV. ARISTO. PISTOlochia. *

cortice: quod tamen in longa officinarum, nostrateq; non visitur, cùm tenui cortice perpetuò vestiatur, odore potius gravi, quàm odorato, Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, Aristolochiam longam, cujus hic effigiem expinximus, esse clematitim. Sed potius eo deductus sum, ut suspicarer hanc fortasse esse Pistolochiam sic Plinio vocatam. quòd & ipsa puerperis commendetur. Nam praterquam quòd hæc illi quarto Aristolochiæ generi assignetur, tenuior est, quam clematitis, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Illud mihi suspicionem auxit, quòd viderim etiam prater hanc aliam, quæ radice palmari, & crassitudine digitali constabat: sed in omnibus alijs partibus alteri adeò persimilis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & studiosi, & periti, quib. persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quòd Aristolochiæ longæ præter clematitim duo habeantur genera: quarum altera sit radice (ut Dioscorides inquit) digiti crassitudine, & dodrantis longitudine: altera verò tenui ac longiore, quæ (ut ajunt) ab Andromacho & Gal. lib. 1. de antidotis ἀριστολοχία λεπτὴ hoc est Aristolochia tenuis appellatur: quin & hanc affirmant eam longam esse, cujus hic imaginem exhibuimus, cujusq; passim est usus. Quo fit, ut pro certo existiment hanc esse eam Aristolochiam, quæ in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi junioris, & Damocratis testimonio innixi, quòd ii in theriaces compositione hujusce tenuis tantùm meminerint. Id quod (ut dicunt) præ se ferre videtur, alterum etiamnum ipsius Aristolochiæ longæ genus esse præter clematitim, radice constans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuisse putant a Galeno lib. ante citato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab Andromacho seniori obscurè tradita sunt, explicari debeant, ita scribit: Si quid adhuc aliud superest, quod minus dilucidè sit ab Andromacho seniori elegiacis versibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab ejus folio soluta oratione descriptam. Quod enim ille Cecropium mel obscurius appellat, id Atticum apertè nominat. Centaurium ille nulla adhibita distinctione in carmine pronunciat, hic verò in prosa tenue apponit, eò quòd aliud quoq; centaurium extet crassum appellatum. Idem & in Aristolochia fecit, cùm præter tenuem Aristolochiam, alia quoq; reperiatur, quæ crassam radicem habeat, & rursus tertia, quæ rotundam: hactenus Galenus. Quibus nimirum verbis illi credunt suam satis firmasse sententiam. Sed ego quidem aliter sentio, ut qui putem, Aristolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuisse quàm clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quòd Dioscorides & Galenus non plura, quantum invenerim, quàm tria Aristolochiæ genera commemorant, nempe rotundam, longam, & clematitim: clematitis privatim à Dioscoride Aristolochiæ longæ subscribitur, & quodammodo ejus species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Ut hinc facilè nobis liceat conjicere, Andromachum & Galenum non aliud supradicto loco per tenuem Aristolochiam intellexisse, quàm clematitim. Adde quòd si ad omnium qualitates, & facultates spectes, sanè clematitis dignior est, quæ in theriacam recipiatur. Hæc enim radicem habet Dioscoride teste cortice odorato vestitam, unguentorum spissamentis convenientem. Plinius deinde l. 25. c. 8. clematitim cæteris prætulit iis verbis: Tertium longissimæ tenuitatis, vitis novellæ, cui sit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Et paulò post idem ait: Odor omnium medicatus, sed oblonga radice tenuioriq; gratior: hæc ille. Quibus utiq; adstipulari videtur etiam Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi de Aristolochiarum viribus disseruit, ut infra patebit in earum commentatione. Quare non est, meo quidem judicio, asserendum, quod aristolochia λεπτὴ Andromacho & Galeno sit aliquod quartum Aristolochiæ genus ita vocatum: quandoquidem λεπτὴ hic nullum facit per se genus: neq; solùm tenuem indicat, sed etiam minorem: atq; certè in longarum genere hujusmodi est clematitis. Cæterùm si Aristolochia Græcis λεπτὴ nominata, esset aliud genus per se, necessariò statuendum foret esse tertium quoq; centaurii genus præter magnum & minus, quod peculiariter Græcus λεπτὸν vocatur. Sed hoc dupliciter falsum esse convincitur. Primò quòd apud Dioscoridem, Galenum aliosq; antiquiores, qui de plantarum historia ac viribus scripserunt, nusquam plura, quod equidem legerim quam duo centaurii genera scripta reperiantur, scilicet majus & minus. Secundò quòd constet, Plinio lib. 25. cap. 6. centaurium cognomine leptum nullum per se genus esse, sed ea appellatione illud tantùm centaurium describi, quod à Dioscoride & Galeno minus appellatur: quinetiam idem de hujus centaurii viribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot verbis opus erat, quibus nostram tueremur, & aliorum refelleremus sententiam? cùm huic difficultati satis ferè facere possint verba ipsius Dioscoridis, quib. Aristolochiæ clematitidis radices expressit in hunc modum: ῥίζας μακροτέρας (μακροτάτας, quod est longissimas legit Oribasius) λεπτὰς, id est, radices longiores, tenues. Ut vel ex his intelligi possit, haud absurdum esse, quòd aliquis Aristolochiam clematitim etiam tenuem nominet, quemadmodum ab Andromacho seniori, & juniori vocatam fuisse existimamus. Ex his itaq; omnibus colligendum esse arbitror, quod Aristolochia tenuis dicta ab Andromacho, non sit genus distinctum ab alijs, sed eadem cum clematitide & quòd sub Aristolochiæ tenuis nomine clematitim intellexerint Andromacha & Gal. Erit igitur mea quidem sententia, Aristolochia clematitis, utpote tenuior, odoratior, & præstantior, in theriacæ comp. addenda: non autem illa longa, quam hic depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, Plinii Pistolochia censetur, ut supra dictum est: aut certè aliud Aristolochiæ genus veteribus incognitum. Verùntamen Fuchsi. suis de plan. hist. commentarijs, aliam plantam Pistolochiam putat: quæ tamen (ejus pace dixerim) à Plinii pistolochia prorsus abhorret. Est enim Pistolochia Fuchsio mollis in universum planta, quæ vere primo unà cum Chelidonio exoritur, & Majo, vel ad summum Junio contabescit. Crescit hæc tenellis, subalbidisq; foliis coriandro, vel ranunculo primi generis proximis: radice tuberosa, inferiori parte sessili, superiori verò monticuli instar elata, intus ubiq; concava, nigro exterius cortice, buxea interius pulpa, odore Aristolochiæ, & gustu amara. Quapropter Germanis hæc, quòd vera Aristolochia rotunda sint destituti, ejus vicem infeliciter explet. Non tamen ob id censendum est hanc esse pistolochiam, quæ a Plinio describitur. Siquidem hæc illi tuberosa, & inani radice non constat: sed clematitide tenuior est, densis (ut dictum est) radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Sed rectius, veriusq; quantum equidem sentio, dici posset. hanc plantam esse Plinio fumaria alterum genus, quod ab eo l. 25. c. 13. iis depingitur verbis: Alia est Capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo: nascitur in hortis, & segetib. De hac etiam Aetium locutum fuisse existimaverim l. 10. c. 11. in curatione obstructi jecinoris, ubi Chelidonii Capni meminit, eo quòd (ut diximus) unà cum chelidonio primùm erumpat hirundinum adventu, ut l. 4. latius disseremus, ubi consulto fumariæ historia tractabitur. Porrò quòd hujus plantæ radix Aristolochiæ vicem supplere possit, atq; in hujus penuria illa uti liceat. adnotatum reliquit Fuch. in l. de compon. medic. quem nuper locupletatum edidit, in theriaca diatessaron. Attamen si Gal. sequi volumus, pro Aristolochia rotunda longam substituemus. Aristolochiæ genera memoriæ prodidit Gal. l. 6. simp. med. ubi eorum vires explicavit iis verbis: Aristolochiæ radix ad medicationes utilissima est amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum verò duarum, quæ Clematitis appellatur, fragrantior est. Itaq; ea ad unguenta utuntur unguentarii: sed ad sanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm rotunda, sed nec ipsa intenuis efficax est: verùm abstergendi, atq; excalfaciendi potentiam possidet, minus quidem quàm rotunda abstergit, sed non mi- num calfacit, imò forsan plus quoq;. Itaq; in quibus usus est modicæ absterfionis, commodior est longa, puta in carnium exulceratio-

Pistolochia.

Alia opinio refutata.

Aristolochia triplex Gal.

Aristolochia tenuis est clematitis.

Aristolochia tenuis Galeni quartũ genus non est.

Fuch. opinio rejecta in Pistolochia.

Fumaria altera Plinii.

Aristolochiæ vires ex Gal.

cerationibus & fomentationibus uteri. At in quibus crassum humorem validius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Proinde dolores ab infarctu, aut crassitie crudorum statuum natos magis curat rotunda, & spicula extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera repurgat. ac dentes, gingivasq; candidas efficit. Auxilio est & asthmaticis, singultientibus, comitialibus podagricis, si cum aqua bibatur: tum ruptis, & convulsis, ut si quod aliud medicamentum, idonea est: hactenus Gal. Aristolochiæ vim purgatoriam messe (quod tamen silentio præterierunt Dioscor. & Gal.) author est Mesues, qui ita scribit: Aristolochiæ radix pituitosos per inferna ducit humores, atq; etiam, ut nonnulli asserunt, biliosos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorum lentore ac putredine efficaciter mundat: cujus rei indicium est, quòd asthmaticis maximum adferat juvamentum. Quæ Græce ἀριστολοχία: Aristolochia quoq; Latinè dicitur: Arabicè, Zaraund, Masmocra, seu Zaraued: Italicè, Aristologia: Germanicè, Osterlucey: Hispanicè, Astronomia: Gallicè, Fortelle, aut de la Sarasine: Bohemicè, Podrazec: Polonicè, Kokornak, dl ugu. Aristolochia longa. Græcis, ἀριστολοχία πρόμακρος: Italis, Aristologia longa.

Vires ex Mesue.

Nomina.

Aristolochiam a muliere inventã scripsisse Arist. Nicandri scholiastes tradit, siquidem partus dolorib. opituletur. Hæc rotunda est, longa, clematitis, & pistolochia. I. Aristolochia rotunda flore ex purpureo nigro. C.B. Aristolochia rotunda, Matt. Dod. gal. (cui & fœmina) & fol. Cord. in Dios. Ges. hor. Lob. Cast. Clus. hist. Hisp. Lugd. Aristol. rotunda vera, Trag. Lon. Cam. Aristol. prima, Cæs. Aristol. fœmina sive rotunda, Lugd. Hæc flore est ex purpureo nigro: habetur & altera flore ex albo purpurascente, sed foliis & fructu a priori differens, cujus plures species inveniri auctor est Anguillara opin. duodecima. II. Aristol. longa vera, C.B. & Cam. Aristol. longa, Matth. quoad descriptionem, non iconem. Ges. hor. Dod. gal. & fol. Cord. in Dios. Adver. Lob. Clus. hist. Hisp. Cam. in Matth. Lugd. Aristol. altera radice pollicis crassitudine, Cæs. hujus duas species Clus. hist. Hisp. proposuit. III. Aristol. clematitis prima, C.B. & Clus. hist. Hisp. Aristol. Brunf. Aristol. longa, Trag. Matth. quoad icon. Fuch. Lon. Cast. (cui & mas & dactylites) Lug. offic. Aristol. longa vulgaris vel major, Cam. in Matth. Aristol. longa altera, quæ clematitis veteribus. Cord. in Dios. Aristol. clematitis, Dod. gal, Ges. hor. Lob. Tab. Aristol. Saracenica, Dod. fol. Lug. Aristol. altera radice tenui, Cæs. Hæc ex radice longiuscula, mediocris crassitudinis, flava buxei coloris, odorata, amara, serpente & multipliciter sese propagante, caules emittit cubitales & altiores, & nonnunquam recte assurgentes, circa quos folia ampla, venosa, hederæ aut asari forma, longioribus pediculis quàm in reliquis speciebus donata: flores sunt oblongi concavi, una parte prominentes, subflutei, quibus succedunt fructus turbinati pyrorum instar, qui semina triangularia lata membranis interspta continent. Passim in Germania, ut in vineis Alsatiæ, Belgio, nec non & in Italia & alibi reperitur: in hortos semel translata, vix extirpari potest, cum ex quantulacunq; radiculæ parte germen emittat. Insigniter amara & calida non minus quàm longa, cujus succedaneum absq; errore esse potest: & potentia reliquis similis. Hæc quoq; duplex monente Clus. aliisque. IV. Aristol. pistolochia dicta, C.B. Hæc ex radicibus copiosis tenuibus, junci plenioris crassitudine, buxei coloris tam in obliquum quam rectum sparsis, cauliculos emittit pedales, angulosos, striatos, ramosos, quib. folia lata hederacea nigra, rugosa, & aliquantulum in ambitu sinuosa, partim nullis, partim brevissimis petiolis annectuntur: flos rotundæ similis, minor tamen & nigrior, interdum ex herbido luteus: fructus succedunt rotundis similes, ac minores, qui dum maturuere ea parte qua pediculo adhærent, dehiscunt, quibus semen fuscum incluśum. Provenit sponte in Narbonensis Galliæ olivetis, & petrosis Hispaniæ. Excalfacit & siccat, minus tamen intensè. Plinius commendat in convulsis, contusis ex alto præcipitatis, si radix ex aqua bibatur. Semen etiam in pleuriticis commendatur. Dicitur Plinio Pistolochia, quam πολύρριζον à numerosis radicis capillamentis cognominari lib. 25. c. 8. scribit. Pistoloc. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Clus. hist. Hisp. Cam. ad Matth. Lugd. Cast. Aristolochia Polyrrhizon, Adver. Lob. Aristol. altera quæ plures spargit radices. Cæs.*

Πολύρριζον. DULCIS RADIX. CAP. V.

Dulcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticosa est ramis binûm cubitorum altitudine assurgentibus: foliis lentisci, densis, pinguibus, tactuq; gummosis: flore hyacinthi: fructu pilularum platani magnitudinis, asperiore, qui siliquas lentium modo habet *a* rufas, & parvas: radicibus longis, ut gentianæ, *b* coloris buxei, subacerbis, & dulcibus: quæ densantur in succum, lycii exemplo. Is in arteriæ scabritia efficax habetur: verum oportet, ut linguæ subditus eliquescat: *c* æstuanti stomacho, thoraci, ac jecinori convenit: sanat vesicæ scabiem, & renum dolores, cum passo potus: idem eliquatus sitim sedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus stomacho prodest. Recentis radicis decoctum ad eadem convenit. Ejusdem farina pterygiis commodissimè inspargitur.

a Meum πύρριος μαν χρὼ ulvas, lõgas *b* Ca. πυρροειδὴς i.e. fulvo colore. *c* Meum add. μεσὸν ὂν θερμοῦ καὶ ψυχροῦ. i. medium autem inter caliditatem. Dulcis radicis consideratio.

Dulcis radix quam Græci Glycyrrhizam, & effictæ Græcum nomen corrumpentes, vel potius Barbaros secutæ, Liquiritiam vocant, & Hetrusci vulgo Regolitia, planta est paucis non cognita. Sed revera duûm est generum. Namq; altera frugifera est, altera sterilis. Abundat hac Apulia præsertim Gargano monte, unde quotannis succus in pastillos condensatus ad nos convehitur, & radicum quàm plurimum. Visitur etiamnum in viridariis pluribus locis in Italia, non modò ad spectaculum sata: sed & ad medicamentorum usum. Siquidem radix recenter effossa, sicca longè magis præstat & ori gratior in medicamentis habetur. Cæterùm frugifera, quam hic describit Dioscorides, copiosa in Germania nascitur in Bambergico agro, non longè a Norimberga, ac etiam (ut audio) nonnullis aliis quibusdam locis. Hæc itaq; fructum profert (ut Dioscorides inquit) pilularum platani magnitudine, & quandoq; majorem, asperiorem item, hirsutum, valvulis lentium modo pusillis ubiq; stipatum ipsis item hirsutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flavescente. Hanc primùm ad me misit Joannes Hessus, Medicus Norimbergensis, vir quidem rei plantariæ haud imperitus: nam antea nusquam a me visa est. Sed non possum non valde admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numeraverit plantas lib. 22. c. 9. sic inquiens: Glycyrrhiza sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactuq; gummosis. Et lib. 21. cap. 15 dum catalogo quodam aculeatas commemorat stirpes: Spinosarum, inquit, multæ species. In totum spinosa est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas: hæc ille. Quo fit ut sine controversia dici possit, Plin. Glycyrrhizam minime novisse, cum certè nusquam gentium, quod equidem sciam, aculeatis foliis proveniat, sed (ut Dios. scribit) lentisci æmulis, densis, pinguibus, tactuq; gummosis. Cujus erroris causa illud facilè esse potuit, quòd sui potius Græci codicis fidem secutus fuerit, quàm rei veritatem, in quo fortasse facili, lubricoq; librariorum non advertentium lapsu ἐχίνῳ pro σχίνῳ, scriptum legebatur, vel quòd Græcæ linguæ non exactè peritus vocabulorum, vocumq; similitudine deceptus (ut alibi quandoq; demonstravimus) Plinius

Plinii laplus aculeatam dicens Glycyrrhizã.

I. GLYCYRRHIZA.

II. GLYCYRRHIZA ALTERA.

in hoc erraverit. Nam hujuſcemodi opinio aliquo firmiter veritati cohæret, ut facile ii quoq; deprehendi poſſint à veritate deſciſcere. qui credunt Glycyrrhizam olim ſpinis fuiſſe præditam, ſed mangonio longi cultus edomito rigore, ſpinarum aculeos amiſiſſe, & tandem mitigatam eſſe: cùm ea etiam, quæ hoc ævo ſponte per ſe naſcitur, nullibi aculeata ſpectetur. Dulcis

Scythica Theoph. Glycyrrhizæ vires Matt.

hæc radix à Theoph. l. II. c. 13. Scythica appellatur, eo quòd Scythæ hac contenti abſq; alio aliment. præſidio decem duodecimq; dies degant. Nam (ut idem teſtatur) circa Mæotim paludem plurima naſcitur. Abſtergit, mundat, lævigat mulcetq; dulcis radix humorum acrimoniam: quare ardoribus urinæ mirificè auxiliatur. Manſa radix, & præſertim quæ recenter fuerit effoſſa, non ſolùm ſitim, ſed etiam famem ſedat, ſervatq; vires diebus pluribus, idem facit concretus ſuccus, in ore retentus, quouſq; eliqueſcat. Pectus & pulmones juvat, ideoq; datur utiliter ſuſpiriioſis, phthiſicis, tuſſientibus, & pleuriticis.

Glycyrrhizæ vires ex Galeno.

Glycyrrhizæ meminit Gal. lib. 6. ſimpl med. ſic inquiens: Hujus fruticis radicum ſuccus in primis utilis eſt, ſimiliter ut ejus radices dulcis, cum levi quadam adſtrictione. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modò in arteria, verùm etiam veſica ſcabra, idq; temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura ejus familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe id quod dulce eſt. Sed cùm adſtrictio quædam adjuncta ſit, univerſum ejus temperamentum, quantum ex caliditate, & adſtrictione eſt, tepidæ potiſſimum caliditatu fuerit quam proximè accedens ad ſymmetrum, ſive temperatum. Porrò quoniam temperie quoq; humidum eſt quod modicè dulce eſt, jure ſane etiam ſitim extinguens medicamentum eſt. nimirum modice humidum ſimul & humana natura frigidius. Refert Dioſc. radicem ſiccam ad lævorem redactam, pterygiorum illitu idoneum eſſe remedium. Γλυκύῤῥιζα *ſic Græcu dicta Latinis Glycyrrhiza, & dulcis radix appellatur. Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis, Leckriß/ ſive Sueßholß: Hiſpanis, Regaliza: Gallis, Reclisſe, ſeu Reygaliſſe: Bohemis, Lekorice: Polonis, Lachritcya.*

Nomina.

Glycyrrhiza duplex habetur & quidem utraq; fructifera, altera quidem fructu aſpero, ex plurimis ſiliquis conglobatis, ut auctor eſt Dioſc. quæ Italica eſt: altera ſiliquoſa quæ vulgatior eſt. I. Glycyrrhiza ſiliquis echinatis, C.B. Dulcis radix, Matth. in compen. Glycyrrhiza, Matth. in magnis figuris. Lac. Cæſ. Glycyrrhiza cum fructu, Matth. edit. penul. Glycyrrhiza vera Dioſc. Dod. gal. & fol. Glycyrrhiza Italica, Geſ. hor. Glycyrrhiza echinata Dioſc. Lob. Lug. (qui duas habet figuras, alteram ſubrotundis, alteram oblongis foliis) Tab. II. Glycyrrhiza ſiliquoſa, C.B. & Lob. Liquiricia, Brunf. Dulcis radix, Trag. Geſ. hor. Glycyrrhiza, Brunf. in 4. Fuch. Cord. in Dio. & hiſt. Geſ. hor. Lon. Glycyrrhiza Germ. Dod. gal. Glycyrrhiza vulgaris, Dod. fol. Cam. in Matth. Glycyrrhiza lævis, Lac. Glycyrrhiza altera, Matth. edit. pen. Glycyrrhiza non echinata, Lugd. Glycyrrhiza noſtras, Cam. cujus cùm non detur à Mat. deſcriptio, talis eſto: Hæc ſuffruticem æmulatur, & ex radicibus ſarmentoſis prælongis, tenuibus, foris nigricantibus intus buxei coloris, ſub terra latè per tranſverſum, & obliquum repentibus, dulci ſucco præditis, virgę exſurgunt bicubitales & altiores, lignoſæ, teneriores tamen quàm in præcedenti, rotundæ, ſtriatæ, circa quas folia oblonga alata, ex multis ſibi invicem oppoſitis collecta, glutinoſa, majora & virentia quam in priore: flores in ſummitate velut in ſpicam, ut in Vicia, digeſti, exigui, purpuraſcentes: quibus ſuccedunt ſiliquæ non in orbiculum collectæ, nec aſperę aut hirſutę, ſed ſingulæ ſingulis pediculis adhærentes, aliquanto ſpacio à ſe invicem diſtantes, lęves & Lentium ſiliquis ſimiles, quibus ſemina parva incluſa. Hæc cùm rarius floreat, idcircò ſterilis quibuſdam, ſed malè cenſetur. Copioſa hæc in agro Bampergenſi, in hortis etiam Germaniæ & Belgii colitur. Temperatè calida & humida eſt, magis tamen recens, quàm arida humectat: cortex cùm amarus ſit, idcircò abraditur. Quæ Dioſc. & Gal. ſuæ tribuunt, hæc etiam præſtat & efficacius. Ad omnes thoracis morbos utilis eſt, leniendo, maturando, expectorando: in univerſum omnibus malis ac acribus, ſalſis, & mordacibus humoribus enatis, occurrit.

Ριτζώριον

Κενταύριον μέγα. CENTAURIUM MAGNUM. CAP. VI.

CEntaurium magnum folia habet juglandis, oblonga, viridi brassicarum colore, serrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binûm, aut ternûm cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papaverum, in rotunditate oblonga. Flos cæruleus: semen cnico simile, ceu laneis quibusdam involutum. Radix crassa, gravis, solida, tripedalis, succo prægnans, cum adstrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubescens. a Amat solum pingue, & apricum, ac sylvas, & colles. Copiosissima est in Lycia, & Peloponneso, in Arcadia, Helide, & Messenia, pluribusque locis circa Pholoen, Lyciam, & Smyrnam. Radix convenit ruptis, convulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, veteri tussi: sanguinem expuentibus, drachmis duabus trita datur, si febris sit, in aqua, cæteris in vino: item ad tormina, & vulvæ dolores. Ramenta ejus in collyrii formam vulvæ subdita, menses, atq; partus extrahunt. Succus eadem præstat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida ante madefacta, ea glutinat, & conjungit. Carnes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

a Addit Ca. ὁμοίως λεχὴ ὁ χυλὸς ἐρυθρός. 1. similiter autem & succus rubens. Et idem habet Meū.

CENTAURIUM MAGNUM.

Centaurii magni confider.

CEntaurium magnum (ut in Rhapontico superius diximus) nil aliud, mea quidem sententia est, quàm illa insignis admodum radix, quam præterita super ætas Rhapontícum esse credidit: quamq; etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris ætatis errare malunt, quàm cum peritis recentioribus vera cognoscere simpl. med Cæterùm contendat licet Musa Ferrariensis medicus clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerunq; officinæ utuntur, Centaurii magni radicem non esse, is tamen hac in re decipi (pace ejus dixerim) manifestè deprehenditur, cùm ea radix, quæ vulgaribus Rhapontici vicem explet, omnibus sanè notus Centaurium magnum repræsentet. Quippequòd crassa sit, gravis, compacta, tripedalis, & rubeo succo prægnans, qui gustui non modò quadantenus sit acris, sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoq; observavimus) striata, & funiculi modo contorta, Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioscor. & Gal. memoriæ prodidere. Ea, quæ hodie ad nos convehitur, Gargano præclarissimo Apuliæ monte numerosa nascitur: quin & in aliis Italiæ locis, nempe in Veronensi agro, Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariæ ignari nebulones, qui bonis quibusdam septasiariis persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, quæ in aquosis provenit, caule quadrato, bicubitali: foliis salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro Lysimachia accipiunt. Neq; alio, quod sciam, argumento nituntur, quàm quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulari, quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaq; in erroris caligine versentur, ii quidem judicent, qui in stirpium historia multum studii, & temporis consumpserunt. Porrò utriusq; Centaurii unotantùm capite mentionem facit Mesues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ inquisitoribus acriter fuerit accusatus, etsi novus quidam Mesuis ipsius commentator frivolis satis argumentis, horum doctissimorum virorum censuris refragari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Avicenna, qui cum illo pariter errat, & cum utrisq; Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuai, Centaurii magni radicem lentam trahere pituitam simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari: quæ tamen facultates Centaurii majoris non sunt sed minoris ut sequenti capite explicabimus. Cæterùm neq; Plinius ab errore vindicari potest, qui tametsi in Centaurii magni historia lib. 25. cap. 6. in omnibus ferè Dioscoridi subscribat, in facultatibus tamen erra, se videtur, quòd Centaurio majori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cùm amaritudo non in majori, sed in minori tantum deprehendatur. Datur Centaurii magni radix utiliter Hydropicis, Ictero, & Jecinorosis, tum vino macerata, tum in pulverem pota. Radicis recentis succus unciæ pondere haustus, ac etiam vulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis. Centaurii magni meminit Galenus libro 7. simpl. medic. de ejus viribus iis differens verbis: Centaurii magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaq; acris simul adstringens, & fœtum mortuum evellens vinumq; corrumpens, atq; ejiciens. Adstrictio verò, opera crassæ, terrenæq; frigiditatu, cùm vulnera glutinet, & sanguinem rejicientibus prosit. Exhibentur autem ejus drachmæ duæ. febrientibus quidem cum aqua, febri verò liberis cum vino. Porrò secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, convulsis, dyspnœa sive spirandi difficultati, tum inveteratæ tussi convenit. Nec enim in talibus evacuare solùm quod præter naturam est, oportet, sed partem quoq; evacuatam roborare, ac confirmare. Vacuationi itaq; accommoda est acrimonia, utique cùm non sola sit, ac pura. sed aut dulcedine juncta, aut certè non prorsum amaritudini: siquidem vehementiam tunc, atque violentiam, mista illi temperata quadam substantia, cujusmodi est dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea, quæ evacuata sunt, roboranda, contrahendaq;, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: utunturq; eo medicamen-

Centaurii magni laplus.

Rhapontici officin. Centaurium magnum esse negantis.

Quorundam hallucinatio Lysimachiã Centaurium magnum statuentium.

Arabum laplus dũ utrunque Centaurium confundunt.

Plinii error.

Centaurii magni vires Matthiol.

Centaurii magni vires ex Galen.

Nomina. *dicimento quidam vice lycii. Græci* κενταύριον μέγα *id vocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritani, Chantūrion kebir, Sacurion habre, seu Canthurium: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore,* Reupontick; *ut etiam Hispani, Ruipontico: & Galli, Rhepontico.*

Centaurium duplex est: majus & minus: Majus, de quo nunc, triplex, vel est folio in plures partes diviso rigidoq;, flore ex cæruleo purpurascente: vel laciniato nec rigido, luteoq; flore: vel deniq; folio non dissecto, floreq; cæruleo. I. Centaurium majus folio in plures partes diviso, quod communiter officinis est Rhaponticum, C.B. Rhapontica quæ hodie, Centaurea major censetur, Trag. Cent. magnum, Matth. Dod. gal. & fol. Cast. Cent. majus, Cor. in Dios. & hist. Lac. Lon. Lob. Lug. Tab. Cam. cui & Rhaponticum vulgare. Centaurium vulgare majus, Clus. hist. Hisp. Cent. majus alterum, Ges. hor. Cent. major, Cæsal.

Κενταύριον μικρόν. CENTAURIUM MINUS. CAP. VII.

Conclusa non legit Meum.

CEntaurium minus, limnesion aliqui vocavere, [quoniam rigua amet loca.] Herba origano, aut hyperico similis, caule angulosо, palmam excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram vergente, foliis rutæ, prælongis, & parvis: fructu tritico simili: radice pusilla, lævi, & supervacua, quæ gustanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu vulnera conglutinat: vetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, crassosq; humores per alvum exigit, *a* si decocta devoretur. Jus decocti ischiadicis convenientissime infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem levat. Succus oculorum medicamentis perquàm utilis: siquidem cum melle caliginem oculorum expurgat: in vellere appositus, menses & partus extrahit: epotus peculiariter nervorum vitiis succurrit. Succi extrahendi ratio. Legitur herba semine prægnans, & diebus quinq; madefacta, decoquitur, donec superemineat aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & ejecta herba, iterum decoquitur, usq; dum mellis crassitudinem habeat. Nonnulli eam recentem, gravidamq; contūdunt, atq; succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assiduè moventes, inspissant, quòd si quid concretum faucibus vasis adhærescat, deradunt, reliquoq; humori permiscent, noctu diligenter operiunt: namq; ros nocturnus liquores coalescere non sinit: Quæ autem siccis radicibus aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti antè dictum est, coguntur. Sic è thapsia, sic è mandragora, reliquisq; similibus succus: *b* [sic ex acerbis uvis melligo elicitur.] Lycium tamen, & absinthium, hypocistis, & consimilia decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

a Meum & ἀφψηθὲν δὲ τῷ πυρῷ. i. decocta verò & pota

b Ca. non habet cōclusa. Meum autē habet tam ἐφέδρα.

I. CENTAURIUM MINUS.

*II. CENTAURIUM MINUS spicatum. *

Centaurii minoris consi.

CEntaurium minus nullis ferè non cognitum, in pratis, pascuis & campestribus nascens: in Hetruria vulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixivio plurimum præstat. Quod passim in officinis habetur, verum & legitimum Centaurium minus esse, omnibus, ut arbitror, exploratius est quam ut a nobis ostendi debeat: quippe quòd nullis in universum notis Centaurii minoris historiæ refragetur. Amara admodum est, non radice solùm,

Fel terræ.

sed etiam tota sui: ipsius planta, adeò ut quidam Fel terræ eam appellaverint. Gal. ob ingentes, mirasq; ejus facultates, de

Vires Matthioli

ipsius viribus integrum librum conscripsit, Papiæq; dicavit. Detrahit hoc bilem & pituitam, qua sanè facultate Centaurium majus planè carere deprehenditur. Datur foliorum & florum ejus decoctum utiliter potandum tertianariis, quòd bilem

Febrifuga.

per inferna dejiciat, quo factum est ut quidam hanc febrifugam vocaverint. Idem, ac pariter succus, jecinoris ac lienis obstructiones, & duricies tollit. Alvi tineas pellit, ex melle drachmæ pondere potus, tum umbilico illitus. Herba comaque decoctum.

decoctum, Lentigines, varos, alphos, & cæteras cutis infectiones exterit, infectis particulis adhibitum. Instillatur succus vermiculosis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis ulcera. Quo fit ut non parum aberraverint inter Mauritanos Mesues, Avicenna, & Serapio, quòd Centaurii minoris vires cum majori turpiter confuderint. Gal. præterea, quæ de Centaurio minori ad Papiam scripsit, ejus quoq; meminit li. 7. simpl. med. sic inquiens: Centaurii minoris radix prorsus inefficax est. Sed ramuli ejus & potissimum folia, quæ illi inhærent, & flores, utilissima sunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adstrictionis, atq; ob ejusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia utiliora sint, supra commonui, & nunc nihilo secius tamen nos repetere tempestivum est, omnes ejus particulatim actiones memorantes. Vulnera itaq; magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur: & vetusta, quæq; ægrè ad cicatricem perduci queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacta verò glutinatorius, & desiccatoriis miscetur facultatibus, ius videlicet, quæ sinus, & fistulas sanare sunt natæ, veteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacoethe vocantur, sanare. Miscetur etiam iis, quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima sunt, quæ vehementer desiccantia, cum quadam adstrictione nullam habet mordacitatem. Decoctum herbæ quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa, & crassa ducens: nam & talia purgat: quanquam cùm adeò vehementer operabitur, ut cruenta evacuet, tunc plus proderit. Succus porrò ejus cùm adsimilis sit facultatis, hoc est exiccatoriæ & absterforiæ, cætera jam dicta pulchrè efficere potest: & cum melle oculis illinitur, menses ij, & fœtum appositus evocat. Sunt qui ipsum præbeant & iis quibus nervi affecti sunt, ut qui evacuet, & desiccet innoxiè quæ impleta sunt. Quippe cùm jecinoris quoq; obstructiones optimè expediat, bonumq; sit lieni indurato remedium foris impositum, nec secius si quis bibere sustineat. Κενταύριον μικρὸν *sic Græcè, Latinè verò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Canthurion sege, & segir, seu Katarion sages: Ital. Centaurea minore: German.* Tausend Guldenkraut/ Fieberkraut/ Erdtgall/ *seu* Biberkraut: *Hisp. Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre, Centauree poulet: Bohemicè Zemezluc menssy, Polonice, Centurzya: Ruthenicè, Nerzcynik.*

Centaurii minoris vires ex Gal.

Nomina.

Centaurium minus, Theoph. 9. hist. 4. Panax λεπτόφυλλον seu tenuifolium, & Plin. l. 25. c. 6. Centaurium alterum cognomine λεπτὸν, quod aliqui Libadion vocant, quoniam secundùm fontes nascatur: Gallis Exacon ἀπὸ τῦ ἰκεῖσθαι a medendo, dicitur. Hoc triplex est, vel umbellatum, hocq; vel colore puniceo, vel albo: vel spicatum: vel perfoliatum luteum, hocq; vel ramosum vel non ramosum. I. Cent. minus, C.B. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. Lac. Cast. Cam. Lug. Tab. Thal. Cent. minus, Lon. Cent. parvum, Lob. Centauria & Centaurea minor, Brunf. Centaurea vulgò, & Biondella vulgò, quia ad capillum ruffo colore tingendum mulieres utuntur, Cæs. Hoc ratione soli variat, ut & Theoph. 4. hist. 5. meminit: si namq; in humidis proveniat, altius excrescit, & quidem aliquando in bicubitalem altitudinem: si in aridis, vix duos aut tres transversos digitos adæquat. Flore est communiter in purpura rubente: aliquando albo, rarius ferrugineo. II. Centaurium minus spicatum album, C.B. Ex radice parva fibrosa, caulis exurgit unicus, qui mox in duos palmares & sesquipalmares, striatos, hiq; in alios brachiantur: folia parva pediculis carentia, quorum prima lata, subrotunda, superiora angusta, acuminata: flores ab imo sursum per caulem sparsi, singuli ex una ut plurimum caulis parte sibi invicem succedentes, qui ex calyculis foliosis prodeunt oblongi, albi, ea forma qua non patentes in figura exprimuntur, siquidem patentes sculptor non rectè expresserit: quib. succedunt siliquæ, ut in vulgari, semen minutum continentes. In Italiæ montibus Euganeis, & etiam in Gallia Narbonensi circa Monspelium provenit. III. Centaureum luteum perfoliatum, C.B. Herba est centaurii minoris magnitudine, quæ ex radice candida & te-

*III. CENTAURIUM LUTEUM perfoliatum. *

*IV. CENTAURIUM LUTEUM non perfoliatum. *

nui cau-

nui caulem rotundum emittit,rectum,pedalem,geniculatum,qui mox in alios brachiatur, quem ex singulis nodis cingunt folia,Centaurii minoris latiora,bina semper inter se opposita,&per longa intervalla cohærentia,ut caulis per ipsum medium transire videatur,colore ex viridi &cæruleo albicante:quę verò per terram sparsa sunt,saponariæ foliis ęmula sunt,sed minora&candicantia:ramulorum summis flores Hyperico similes,quorum singuli communiter octo foliis constant,aliquando pallide, aliquãdo intensè lutei & planè aurei,vel crocei insident: quib. vascula rotunda centaureæ vulgaris majora succedunt,minuta semina nigra continentia. Duplex est,alterum angustioribus & non perfoliatis,alterum latioribus multò,& caulem ambientib. foliis,in summo tantùm ramosum: sic quod non ramosum est a præcedenti in eo differt,quod in summo fastigio florem singularem chrysanthemo similem sustineat,ut apud Lugd. sub centaureo luteo altero habetur. Provenit apud nos in pratis humidioribus Michelfeldensib.autumno florens, in ascensu montis ad S. Christianam, sic in collibus circa Tigurum, in agro etiam Bononiensi & Monspeliensi,in pratis udis versusLatte & Lupum montem observavimus:notarunt & alii in Hispania & Anglia. Minus amara, quam vulgaris siet, quare coloris nonnihil possidet & ad vulnera commendatur:at efficacius purgationes moliri creditur.Hoc quibusdam censetur Achil eon vera apud Plin.l.25. c.5. cujus sub Centaureo floribus citreis pallidis Mesues 2. purgantium 10. meminit. Dicitur perfoliata Achillea, Ges.hor.Centaurium luteum,Adver.Clus.hist. Hisp. Centaurium flor.ib.luteis sive citreis pallidis Mesuei,Lob.Centaurium luteum perfoliatum vel diaphyllon,Cam.ad Matt. Centaurium luteum prius Lug. Achilleos,Centaurea major vulgo,Cæs. Cent.minus luteo flore perfoliatum,Tab.cujus figura non respondet,perfoliatum montanum luteum quibusdam. IV.Centaureum luteum nõ perfoliatum.

Χαμαιλέων λευκὸς. CHAMÆLEON ALBUS. CAP. VIII.

CHamęleon albus,Ixia ideo aliquibus vocatur,quod quibusdam in locis viscum circa radices ejus inveniatur:quo pro mastiche utuntur mulieres.Folia habet Silybo,aut Scolymo similia,asperiora,acutiora, nigroq; chamæleone validiora.Caulem non promit,verùm ex medio spinas, echini marini,aut cinaræ modo erigit. Flores purpureos,veluti papporum lanugines emittit: semen cnico simile: radicem in lætis collibus crassam, in montosis verò graciliorem, in profundo albam , aliquatenus aromaticam, gravi odore,dulcem. Quæ pota acetabuli mensura, latas interaneorum tineas pellit: bibitur autem in vino austerò cum origani fervefacti succo. Hydropicis commodissimè drachma in vino datur, etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hausta in vino, serpentium venenis resistit: occidit canes,& sues: mures item necat, subacta cum polenta,aut aqua, & oleo madefacta.

Χαμαιλέων μέλας. CHAMÆLEON NIGER. CAP. IX.

CHamæleon niger a foliis Scolymo similis esset,nisi minora,tenuioraq;,ac rubro distincta viderentur. Caulem emittit dodrantalem,crassitudine digitali,subrubrum:& in umbella flores spinosos,tenues hyacinthi æmulos,versicolores:radice crassa,nigra,densa,interdum exesa,quæ dilecta flavescit,& commanducata mordet:provenit in campestrib⁹, siccis,& clivosis tractibus,& maritimis. Radix trita,addito atramenti sutorii exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem,cùm sibi sulphur,& bitumen ascivit,& cocta in aceto illinitur impetigines absterget.Decoctum collutione dentium dolorem mitigat: cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa, & in aceto decocta dentes foventur: eos quoq; frangit, si scriptorio stylo fervens admoveatur: vitia cutis in facie vitiligineſque

a Orib. ὡς ἔνιοι ὁλοφὼν ἢ ἰξίαν ἢ χαμαιλέοντα, ἢ καί μηδὲς ἐναλλάσσων. i eque n aliqui vlophon,sive Ixiam, sive cynomacnum appellant

I. CHAMÆLEON ALBUS. II. CHAMÆLEON NIGER.

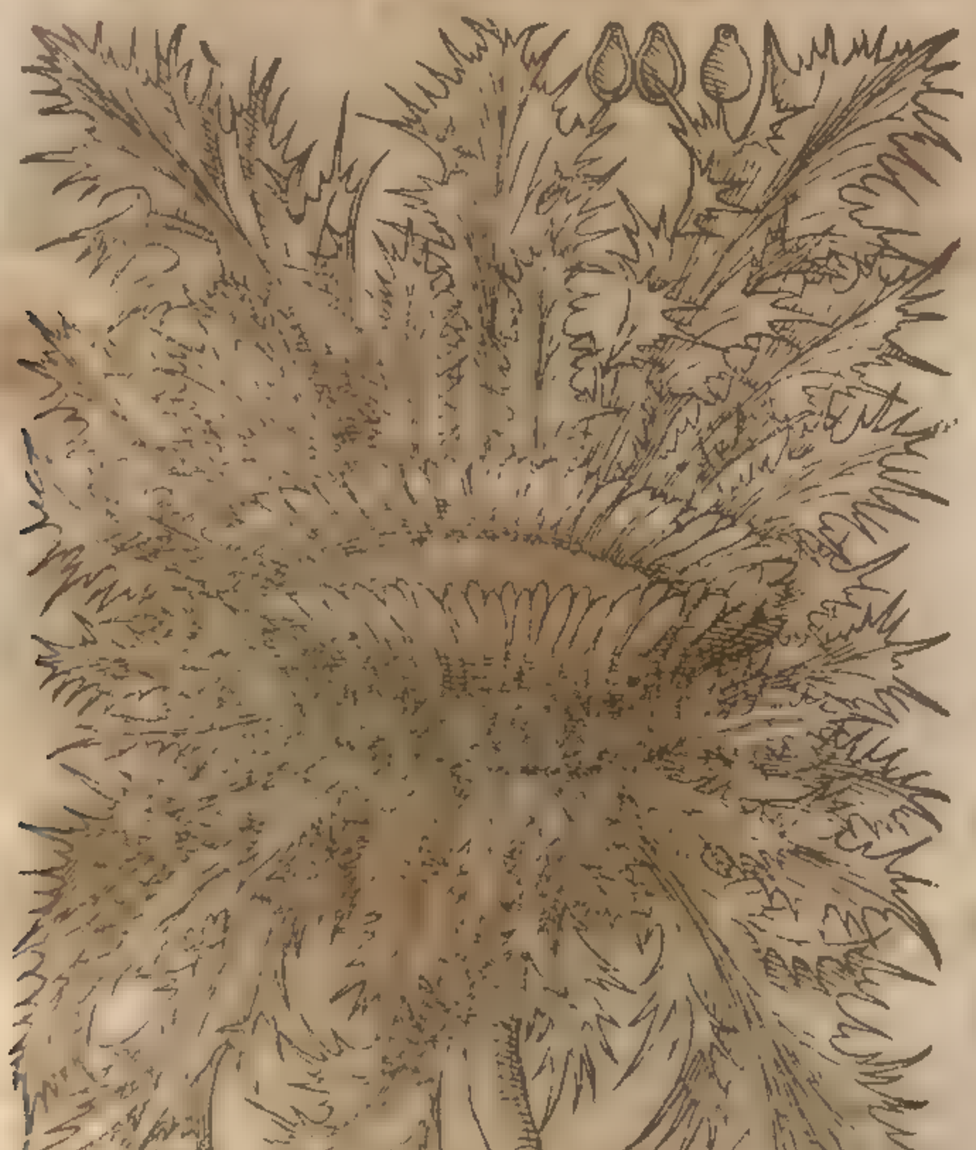

cum

cum sulphure emendat, erodentibus medicamentis admiscetur: phagedænas tetraque ulcera illitu sanat. Quare chamæleon vocetur, à varietate foliorum evenit: mutant enim cum terra colorem: hic viridia, *b* illic albicantia, alicubi cærulea, nonnusquam rubra inveniuntur.

b Oribas. aod. ἢ πυῤῥὰ. i. live fulva.

*Chamæleon albus tam ab Hetruscis, quàm cæteris ferè Italiæ incolis vulgò Carlina vocatur, quòd credat vulgus (ut facile solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quo argumento freti vulgares quam plurimi, ad arcendam pestilentiam hujusce plantæ radices miris magnisq; laudibus commendant. si quotidie drachma devoretur. Nec quidem ab re: quando enim pota radix (ut Dioscorides & Gal. testantur) latas interaneorum tineas interimat, & serpentium venenis resistat, mirum utiq; non fuerit, quòd eadem in pestilentia opem ferre valeat. Falluntur nimirum, qui putant, stirpem illam pternici non absimilem (nostri eam Carcioso vulgò appellant) aculeis horrentem, cujus flore coaguli vice Hetruria utitur, album esse Chamæleonem. Nam eorum error ex eo maximè diluitur, quòd hæc contra chamæleonis albi descriptionem, in longo admodum caule echinatos suos proferat fructus. Porrò Chamæleonem album nunquam Fuchsium (pace viri alioqui eruditissimi dixerim) vidisse existimaverim: quòd libro suo de plantarum historia primùm scribat, nullum hunc edere caulem, subinde hujus fortè oblitus, eodem in loco eundem procero satus caule depingat. Quin nec nigrum idem novisse videtur, cùm depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem judicio, respondeat. Nascitur niger in Tridentino agro, Ananiensibus admodum frequens tum montibus, tum collibus, nullis reclamantibus notis. Qua in re hallucinantur monachi reverendi, qui Mesuem commentati sunt, cùm certò sibi persuadeant, Carlinam (ut eorum utar distinctione) caulem proferentem, ejusdem esse spinam albam, quam Græci ἄκανθαν λευκὴν dicunt, Mauritani verò Bedeguar: item Carlinam alteram caule viduam, esse spinam Arabicam, ab Aphris Suchaa vocatam. Quippe cùm spina alba (ut Dios. est author) bicubitali sit caule, ipsoq; albicante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore verò purpureo nitescat: Carlina verò hæc caule sit dodrante paulò majore, pleno, non inani: subrubro, non albicante, floribus hyacinthi æmulis: nulla ratione dici posse putaverim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam. Cùm nec similiter monachi unaquam probare possint, Carlinam alteram caule vacantem Arabicam esse spinam: quòd nusquam Dios. scripsisse inveneriut, spinam Arabicam caule vacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cùm spina alba proculdubio caulem edat, eundem quoq; Arabica promat. Sunt etiam qui velint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera quæ caulem non fert nisi sexu, nempe quòd altera mas, altera verò fœmina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamæleones illamq; præsertim nigrum Chamæleonem esse nolunt, quæ caulem rufum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Gal. l. 8. simp. med. Chamæleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantùm venire medicamentis. Sed cùm raphani vice à compluribus copiosè cum aceto ariis edatur, nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamæleonem, nec ejus speciem probant. Quibus facilè responderi potest, quòd in Græcia, fortasse in Ponto, aliisq; conterminis regionibus Chamæleontis nigri radix sit venenosa, & in Italia salubris, exuta ob cœli hujus clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persea, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera, Aegyptiis tamen innocua facta est soli & cœli bonitate. Arum præterea Cyrenis adeò mite est, ut rapi modo in ciborum usum veniat, cùm tamen in Græcia & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in aliquibus terrarum orbis partibus ictos interficiunt: in aliquibus verò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu venenum relinquunt: quo etiam in loco nigrum veratrum nulla dejectoria vi pollet. Id quod illud præter dicta me maximè ad credendum inducit, Carlinam caulem sundentem esse CHAMÆLEONTIS NIGRUM, quòd hæc planta omnibus in universum notis nigrum Chamæleonem referat. Quandoquidem foliis constat scolymo minoribus tenuioribusq; subrubra per medium excurrente costa: caule item dodrantali, crassitudine digitali, subrubro; floribus, in umbella spinosis, tenuibus, hyacinthino colore versicoloribus: radice crassa, exterius nigra, densa, & aliquando corrosa, quæ fracta intus flavescit, & commanducata mordet: fateor tamen hanc umbellam non ferre (ut Dios. inquit) sed echinatum capitulum, perinde ac album Chamæleonem. Verum hoc non me omnino à mea dimovet opinione, quòd Dioscoridem videam in quamplurimis locis impropriis uti vocabulis. *In qua certè delineatione hæ plantæ ita adamussim conveniunt, ut nemo, nisi sensibus & ingenuo obtusis fuerit, Carlinam, quæ caulem mittit, Chamæleonem nigrum esse non videat, & perspicuè intelligat. Id quod equidem certior ob diligentiorum inquisitionem factus, hoc tempore asserere non dubitavi, licet aliàs aliter senserim. Hacq; in sententia permanere decrevi, donec aliquis rei herbariæ diligentissimus æquè & doctissimus indagator, alios à Carlina Chamæleones ostendat in Italia, qui rectius suis notis Dios. historiam repræsentent: tunc enim in hoc, ut in aliis quoq;, non gravabor mutare sententiam. * Addimus tamen aliam CHAMÆLEONIS NIGRI imaginem, quæ mihi à doctissimo viro Bartholomeo Maranta Neapoli transmissa est: quæ tametsi umbellatus Hyacinthinis floribus scatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis varia non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa Radix acredinis tantillum haud resipiat, exesa non sit, non flavescat, nec caules digitali crassitudine videantur, cur legitimum Chamæl. nigrum hanc plantam esse affirmem non habeo. Sed de his diffusius l. 4. nostrarum Epistolarum disseruimus, ad Marantam respondentes. Dixi sententiam meam; quam iis censendam relinquo, qui rei plantariæ majorem*

Monachorum opin. explosa quæ fuit Carlinam esse Acantaleucen.

Quorundam opinio reprobata.

Chamæleontis nigri delect.

Chamæleon niger alter.

jorem, quàm ego, peritiam habent. Cæterùm hic non respondebo sycophantæ cujusdam calumniis, in Chamæleonte adversùm me promulgatis, cùm libro 6. id mihi faciendum proposuerim, ubi de Ixia inter venena scribit Dioscorides. Ibi enim hujusce sophistæ, & rei plantariæ pseudoindagatoris malitiam, vecordiam, & apertam temeritatem fusius aperiam. Exploden-

Arabum turpis error dum Chamæleā cum Chamæleōte confundunt.

di sunt Arabicæ factionis scriptores, ut qui non sine detestando errore, Græcorum vocabulorum vicinitate decepti, Chamæleam, quam sua lingua Mezerion appellant, cum Chamæleone confundant. Nam Avicenna de Mezerio differens libro & tractatu 2. cap. 464. circa finem, suum errorem prodidit iis verbis: Mezerion bibitur cum vino ad morsum vermium venenosorum, & est propriè nigrum, venenum mortiferum. Et quando miscetur cum Savic, & conjungitur cum aqua & oleo, interficit mures & canes, & porcos: hæc ille. In quibus duplici notatur errore: primò quòd Mezerio eas tribuerit vires, quas albo Chamæleoni reddidit Dioscorides: deinde quòd nigrum, non utiq; album ea præstare crediderit, contra Dioscoridis sententiam. Meminit utriusq; Chamæleonis Theophrastus lib. 9. cap. 13. de plantarum historia, ubi sic habet. Chamæleo- 10

Hinc ex Theoph.

nem, unus candidus, alter niger. Vires autem radicum inter se distant, & ipsæ etiam radices specie differunt. Candidi enim candida est, & dulcis, & crassa, & graviter olens. Utilis traditur ad fluxiones, cùm confecta orbiculatim modo raphani decoctum est. junco transfixa in seriem. Valet & ad interaneorum animalia lata, cùm passa uva comesa acetabuli mensura e vino bibitur austero. Occidit & canes, & sues: canes in farina hordeacea subacta cum aqua, & oleo: sues cum brassica. Ut si hominem ægrescentem experiri volueris, an vivere possit, lavandum ea radice triduo jubent. Hoc enim si toleraverit, moriturum nequaquam existimant. Nascitur æquè omnibus locis folio scolymo simili, verum ampliori, & terræ proximo: capite magno, acano simili: unde quidam acanum eum vocarunt. Niger folio constat adsimili, præterquàm quòd minori, leviorique. Tota autem herba umbraculi speciem repræsentat: radice crassa & nigra extrinsecus, subflava intrinsecus nititur. Loca gelida humidaq; amat. Lepram, & vitiliginem abolet trita cum aceto, & ramentis illita: necnon & canes occidere potest: hactenus Theophrastus. Illud insuper non ignorandum est, viscum scilicet, quod Ixiam appellant, in 20

Chamæleonis albi radice nascens, venenum esse mortiferum, cùm tamen modica tantùm quantitate sumptum somnolentos vigilantes reddat. Quamobrem Cretenses mulieres suarum lucubrationum gratia, ne somnum ineant in opere, ex eo tantillum, aut modicum à cœna nullo incommodo assumunt. Hujus plerisq; locis meminit Plinius, & de eo nusquam non

Nomina.

intellexit ubi contra sumptum viscum aliquod remedium protulit. Χαμαιλέων λευκὸς *sic Græcè: Latinè verò Chamæleon albus appellatur: Mauritanis, Chemeleon leute, seu Chamalium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hispanis, Cardopinto: Gallis Carline, sive Chameleon blanc: Bohemis, Pupauva byla. At planta quæ* Χαμαιλέων μέλας *Chamæleon niger Latinis vocatur: Arabibus, Chemeleon melamos: Italis, Chameleone nero: Germanis,* Eberwurtz: *Hispanis, Cardonette: Bohemis, Pupauva cerna.*

Chamæleon à foliorum varietate dicitur, ut ex Plinio colligere est, qui monet cum terra colores mutare, hic niger, illic viridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atq; aliis coloribus videtur. Hujus differentiæ sunt 30 aliquot ratione magnitudinis, colore floris, item ratione caulis, quo aliæ carent, aliæ habent. Dios. album & nigrum; Matth. vero hunc etiam duplicem proponit. I. Chamæleon albus acaulis, C.B. Ixia & Chamæl. albus Theophrasti (Vernilaginem Gaza vertit) & Plinii. Chamæleon albus, Matth. Cord. in Dios. Lac. Lob. Cast. Lugd. Spina Arabica, Dod. gal. Carlina humilis, Dod. 8. Carlina altera, Dod. fol. Carlina minor, Clus. hist. Pann. Carlina herbariorum, Lob. obs. Carlino vulgi, Cæsal. Carlina sessili flore ἀκαυλῶ, Cam. Cardopatium flore albo caule nullo, Ges. hor. Silybus vulgò, Carlina, Ges. Fracto. Helxine Plinia-

na, Anguill. Variat hæc quòd altera sit flore albo amplo, interdum sine caule, nonnunquam caule pedali: altera minor, flore purpurascente & sine caule. II. Chamæleon albus caule donatus, C.B. Eberwurtz/ id est, Apri radix & Cardoparis, Brunf. Chamæl. niger vulgaris, Trag. Chamæl. niger alter, Matth. Lug. Chamæl. niger, Lac. Chamæl. albus, Fuch. Lob. Chamæl. Lon. Leucacantha, Dod. gal. Carlina seu Leu- 40 cacantha, Dod. fol. Carlina alia caule cubitali, Cam. Cardopatium flore albo caulem habens, Ges. hort. Carlina major, Clus. hist. Pann. Crocodilium, Lugd. flore est albicante, rarissimè rubente. Hæc non videtur à præcedente differre, nisi quod caulem proferat. Hanc ex secunda & tertia Matth. edit. ubi tantùm hæ duæ habentur, in suum restituimus locum, ut cujus figura in quinque postremis edit. ut & suo in Comp. sub Chamæleone nigro altero Chalcographorum injuria, sit posita. III. Chamæleon niger alter, Matth. Chamæleon niger Dioscoridis Maranthæ, Lob. Camer. Chamæleon niger Cortusi, Dod. fol. Chamæleon niger Dioscoridis, Anguill. & Cast. Chamæleon niger verus Dalechampii, Lugd. Crocodilium, Tabernæmontano.

Κροκοδείλιον. 50

CROCODILIUM. CAP. X.

a πολυποδία. ita Meum. i. lota. at Cat. πηοδία. i. e. pota.

Crocodilion chamæleontis nigri figuram habet. Nascitur in sylvosis, radice longa, levi, aliquantulum lata, odore, ut nasturtii acuto. Fervefacta in aqua, & *a* pota radix, sanguinem copiosum per nares pellit: datur lienosis, eos evidenter adjuvans. Semen ei rotundum inest, duplex uti scutum: quod suapte vi urinam ciet.

Crocodilii consid. Opi. explosa.

Sunt qui velint, Carlinam vulgò vocatam, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum esse Crocodilium. Sed eorum opinio mihi quidem nullo modo satisfacere potest. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulem emittit, adeo omnibus in universum notis chamæleonem nigrum repræsentat, ut vix unquam persuaderi possim eam esse Crocodilium: præsertim cùm facto periculo ejus sane viribus careat, quibus Crocodilium præstare scribunt, nempe quòd ra- 60 *dicis decoctum potum sanguinem per nares copiosum trahat. Adde quòd Crocodilio radix sit longa, levis, aliquantulum lata, & odore, ut nasturtii acuto. Illi verò Carlinæ generi crassa, nigra densa, exesaq;: non autem lata, nec levis, nec nasturtii odorem spirans. Non desunt alii, qui Eryngium marinum Crocodilium existiment. Verùm cùm illud in litoribus maris na-*

Eryngiū marinum non esse Crocodilium.

scatur, chamæleoni nigro sit absimile, nec sanguinem è naribus eliciat: Crocodilium verò proveniat in sylvosis, complu-

Plin. de Crocod.

ribus aliis reclamantibus notus, is etiam haudquaquam adstipulari possum. O quam magni facerent Medici Crocodilium, si in Italia nasceretur, ubi tamen hactenus ipsum videre non licuit, cùm ejus radicis decoctum tanta sit facultate præditum, ut potu tantùm sanguinem copiosum per nares pellat. Crocodilii meminit Plinius lib. 27. cap. 8. non tamen plura tradidit, quam Dioscorides à quo illa omnia accepisse videtur: quanquam in hoc ab eo dissentit, quòd Crocodilium in sabuletis na-

Crocodilii vires ex Gal.

sci prodiderit, cùm tamen in sylvosis nasci scribat Dioscorides. Hujus facultates l. 7. simplicium medicamentorum memoria prodidit Gal. sic inquiens. Crocodilii semen acre est, atq; odoratum, urinam mensesq; ciens. Itaq; facultatem habuerit calidam,

calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, ut quæ ſimilis ſint facultatis, nephriticos adjuvant. Radix pectoris excreationibus valenter conducit, minus quidem quàm ſemen acris, non tamen minus amara. Trahit verò Nomina: *etiam per nares ſanguinem. Quod πρόσωπον Græci, Latini quoq; Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio,*

Δίψακος. DIPSACUS, SIVE LABRUM VENERIS. CAP. XI.

I. LABRUM VENERIS.

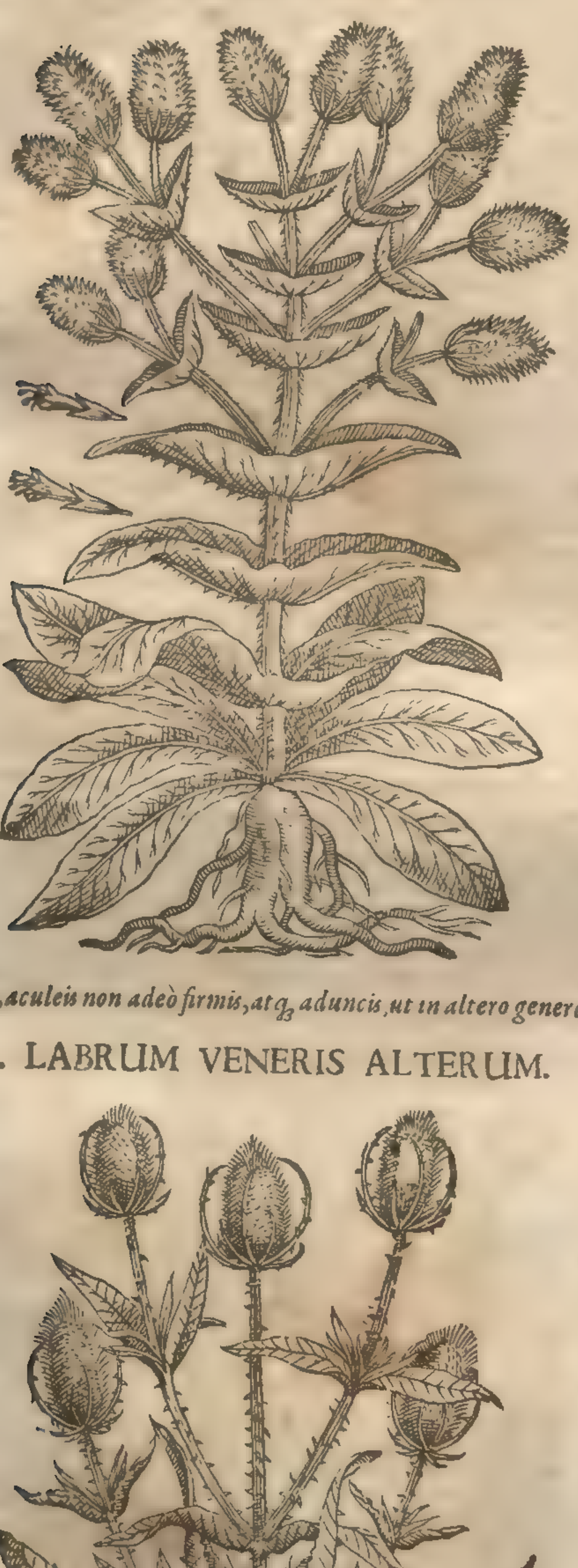

DIpſacus aculeatarum generis eſt. Caulem habet altum, ſpinis horridum: foliis lactucæ, ſpinoſis, binis, genicula ſingula complectentibus, prælongis, ceu quaſdam bullas intus & extra aculeatas, in dorſi medio habentibus, concavo alarum ſinu, in quo imber, aut ros aſſervetur: unde dipſaci, quaſi ſitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, ſingula furculis capitula inſunt, oblonga, *a* echinata ſpinis: quæ arefacta, candida ſpectantur, diſſectaq; medulla tenus vermiculos oſtendunt. Sanat rimas ſedis fiſtulaſq;, ſi tuſa, & decocta in vino radix, uſq; dum ſit craſſitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Ajunt formicationibus, verruciſque penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitulorum in folliculo alligati, collo aut brachio appenſi, prodeuntur quartanis febribus remedio eſſe.

a Meuid ἐοικῦια ἐχίνῳ ὑποπεπλεγμένῃ ἀκανθώδεσι. i. ſimilia erinaceo ſublongâ ſpinoſa.

DIpſacus, quem Latini Labrum Veneris vocant, in Italia vulgaris eſt planta, ijs præcipuè locis, ubi lanificia exercentur. Siquidem echinato ejus capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractiſq; floccis concinnant. In Hetruria Dipſacum vulgò appellant Cardo da cardare, *Forojulienſes verò* Garzo. *Seritur is hodie in campis in compluribus Italiæ locis, præſertimq; in agro Bononienſi, ſingulari à cultoribus adhibita diligentia: quinetiam ſponte naſcitur nonnullis in regionibus. Sed & ſylveſtris quoq; ſponte in campeſtribus, in agrorum, & ſcrobium aggeribus, in viis juxta ſepes frequentiſſimus naſcitur, nullis prorſus repugnantibus notus, quas illi reddidit Dioſcorides. Facie à priori parum admodum differt, ſylveſtrius tamen eſt & ſpinis longè horridius: Echinata capitula ſetis quoque compluribus ſca-*

Dipſaci conſidor.

rent, aculeis non adeò firmis, atq; aduncis, ut in altero genere. Non differt ſuis omnibus in facultatibus ab altero. Inventur

II. LABRUM VENERIS ALTERUM.

III. VIRGA PASTORIS.

autumni tempore (ut experientia quemq; docere potest) in ejus capitulo jam exarefacto, medullituſq; diſſecto vermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio eſſe produnt, piſcatoribus hamo affigendus maximè expetitus: etſi Marcellus Dioſc. interpres, & commentator, vermiculum hunc nunquam ſibi compertum fuiſſe ſcribat. Dipſacus officinis, & herbariorum vulgò Virga Paſtoris major nominatur. *Quippe minorem etiam illius æmulam oſtendunt: quanquam non adeò ſtriato caule, ac ſpinis horrido conſtet, foliis item infirmioribus ſit, & capitibus multò minoribus, ut quæ olivæ magnitudinem non excedant. Sunt autem hujus capitula tenuibus capillis referta, ita ut ſericis viridi colore infectis floccis ſimilia videantur. Provenit umbroſis & uliginoſis locis.* Non crediderim ego hanc plantam à veneris labro admodum diſtare imbecilliorus tamen eſſe facultatis haud negaverim. *Cæterùm animadvertendum eſt, neutrum Dipſaci genus quod tum Serapioni, tum Avicennæ deſcribitur, eſſe Virgam paſtoris. Quandoquidem ius, quantum ex eorum ſcriptis colligere potui, Paſtoris virgam nil aliud eſſe putaverim, quàm polygonum, cujus tam fœminæ, quàm maris hiſtoriam lib. 4. tradidit Dioſcor. Quapropter illud mihi ſemper perſuaſum velim, quòd non à Mauritanis Dipſaco Virgæ paſtoris nomen inditum ſit, ſed à ſophiſtis quibuſdam, qui ſuis potius pandectis, quàm cæteris caſtigatiſſimis, & probatiſſimis ſcriptorum monumentis, fidem præſtare conſueverunt. Namq; Matthæus ille Sylvaticus pandectarum auctor, Dipſacum Virgam paſtoris appellat: qui deinde in graviorem errorem lapſus, Dipſacum ipſum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud aſſequi non potuerit, quòd Arabum Paſtoris virga, eſſet Dioſcoridis polygonum, non autem Dipſacus: qui quidem tantùm a polygono differt, quantum lepores ab urſis. Dipſaci meminit Gal. lib. 6. ſimpl. med. his paucis: Dipſaci ſpinæ radix ſecundo ordine exiccatoria eſt, habet q; nonnihil abſterſorium. Planta quæ Græcis Δίψακος & Latinis Labrum Veneris nominatur: Mauritanis, Dibſacos: Italis, Cardo da panni, & Diſſaco: Germanis,* Kartendiſtel / Kartenkraut / Bubenſtrel / & Weberkarten: *Hiſpanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon a Carder, & Verge abergier: Bohemus, Stietk: Polonus, Sſczotki. Labrum veneris alterum iiſdem appellatur nominibus, quibus primum appellari diximus. At Virga paſtoris: Italis, Virga di paſtore, & Diſſaco minore.*

Virga paſtoris duplex.

Sylvatici hallucinatio.

Dipſaci vires ex Galeno

Nomina.

Dipſacus nomen à contrario invenit, quoniam concavo alarum ſinu, rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad abigēdas ſitis injurias abutitur. Hic ſativus eſt & ſylveſtris: eſt & folio in lacinias diviſo: in quam claſſem referenda & Virga paſtoris. I. Dipſacus ſativus albo flore, C.B. Carduus fullonius ſativus, Trag. Labrum Veneris, Matth. Cord. in Dioſc. Caſt. Cæſ. Dipſacus albus, Fuch. Dipſacus ſativus, Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Geſ. hor. Dipſacus, Lug. Card. fullonum, Lob. Galedragon Xenocratis, Anguillarę. II. Dipſacus ſylv. purpureo flore. C.B. Carduus fullonum, Brunf. Carduus fullonis erraticus, Trag. Labrum Veneris alterum Matth. Labrum Veneris ſylveſt. Caſt. Labrum Veneris, Cord. in Dioſc. Lob. Labrum Veneris floſculis purpureis, Cæſ. Dipſacus, Brunf. Lac. Lon. Tab. Dipſacus purpureus, Fuch. Dipſacus ſylv. Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Geſn. hort. Thal. Dipſacus ſativ. alter & Dipſacus ſylv. major, Lugd. Molybdæna Plinii, Dalechampio in Plin. III. Dipſacus ſylv. minor, C.B. Cardui fullonii tertium genus, Trag. Virga paſtoris, Matth. Lob. Cam. cui & Dipſacus fatuus: Dipſacus tertius, Dod. gal. & fol. cui & Galedragon Plinii. Dipſaci ſpecies minor, Geſn. hor. Dipſacus ſylveſtris minor & Plumbago Plinii quibuſdam, Lugd. Dipſacus minor, Thalyo.

Ἄκανθα λευκή. SPINA ALBA. CAP. XII.

SPina alba naſcitur in montibus, & ſylvoſis. Folia fert albi chamæleonis, anguſtiora, candidiora, aliquantum hiſpida, & aculeata: caulem ſupra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore craſſitudine albican-

I. SPINA ALBA.

II. SPINA ALBA ALTERA.

albicantem, intus cavum: in cacumine capitulum ineſt ſpinoſum, echini marini æmulum, ſed minus, & oblongum: flores purpurei, in quibus ſemen, ceu cnicum, ſed rotundius. Hujus radix pota, cœliacis, ſtomachicis, & iis, qui cruenta extuſſiunt, efficax eſt: urinam cit: tumoribus illinitur. Decocto ejus dentes in dolore collui prodeſt. Epotum ſemen convulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Geſtatum pro amulero ſerpentes abigere traditur.

Spinam albam ſeplaſiarii Arabas (ut plerunq; ſolent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parva inter hos, & medicos oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitimè, notis omnibus adſtipulantibus, appellari poſſit. Verùm etſi tantam litem tranſigere nequeant, interim tamen pro Spina alba alii alias herbas oſtentant, & qui ſq; ſuam veram exiſtimat. Quandoquidem ſunt eorum complures, qui ſibi certò perſuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam eſſe, quam aliqui Carduum benedictum vocant, alii verò vulgo herba Turca. Sunt alii, qui Carlinam vocatam, id eſt album chamæleonem, Spinam albam eſſe contendant. Inter quos invenio Monachos qui in Meſuem ſcripſerunt, quorum ſententiam, ſuperius in chamæleontis utriuſq; mentione. ut falſam reprobavimus. Sunt præterea, qui Spinam albam eſſe velint echinatum Carduum illum, & ſpinis rigentem, qui Hetruſcis in lacte coagulo vicem explet. Non deſunt inſuper qui unam, vel alteram ſylveſtrem, ac ſpinis horrentem plantam, pro Spina alba nullo diſcrimine accipiant. Quo fit, ut omnes ii nullo veritatis lumine ducti, in hujuſmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem judicio, hac in re Leonhardus Fuchſius. quippe qui ultimo ſuorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in univerſum aculeatarum plantarum generum ampliſſimis conſtat foliis, latè humi ſe ſpargentibus, ac crebris, albiſq; ſeu lacteis tota conſperſa maculis. Unde apud quoſdam Lactariæ herbæ nomen adinvenit, etſi à quàmplurimis, præſertim mulierculis. Carduus divæ Mariæ dicatur. Hallucinatur inquam, pace ejus dixerim, eo quòd non animadverterit. hanc foliis albi chamæleonis triplo, quadruploq; majoribus in campeſtri planitie naſci, ut noſtra teſtatur Hetruria, ubi paſſim ferè frequens naſcitur, non autem in montibus, ac ſylvis, ubi Spina alba Dioſcoridis teſtimonio provenit. Legitimam Spinam albam, cujus hic primo loco imaginem expreſſimus, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſus, rei plantariæ admodum ſtudioſus, quæ notis omnibus genuinam repræſentat. Siquidem foliis eſt albo chamæleoni ſimilibus, anguſtioribus tamen, ac candidioribus, ſubhirſutis, ſpinis rigentibus: caule verò biculitali, pollicari, vel ampliore craſſitudine, ſubalbo, & inani: in cujus cacumine echinus ſubalbidus inſidet, ſed minor, & oblongior, purpureis intus floribus, & ſemine cnico ſimili. Huic planè deſcriptioni, quæ etiam Dioſcoridis eſt, adſtipulantur frequentiſſimæ plantæ quæ ſuis echinis, ac ſpinis rigentes, in excelſioribus Ananiæ vallis montibus lariceis, abiegnis, & in piceis ſylvis refertis, Julio menſe viſuntur. Quapropter, ut quæ ad eos pertinent, rectè agant ſeplaſiarii, videant, ſciantq; non in planitie, & convallibus Spinam albam provenire, ſed in montibus: quorum ſi quandoq; tum cacumina, tum ſylvas adire non gravabuntur, procul dubio non magno etiam labore ipſam nanciſcentur. Hæc enim non modò ſeplaſiarius maximè conducet, ut legitimam Spinam albam ſuis comp. med. immiſceant: verùm & eorum errorem deprehendent (in hoc etiam Ruellius verſatur) qui ſibi perſuadent, Spinam albam illud eſſe cardui genus, quod à Tuſcis, eò quòd (ut paulò antè diximus) coagulo vicem præſtet, vulgò vocatur Preſura, quodq; nos Scolimum eſſe putamus. Eſt & ALTERA ACULEATA planta, cujus hic quoq; imago ſecundo loco viſitur, quam quidam Spinam albam eſſe cenſent, ſed plura in hac deſiderantur. Error autem iis facilè deprehendetur, ſi illud adnotare voluerint, quòd aculeata hæc planta in hortis paſſim feratur, foliis albo chamæleonti longè majoribus: & capitula ferat, quæ marinum echinum non parum excedant. Commiſcuit Meſues ſpinam albam, ac etiam Arabicam, quarum alteram ſuo idiomate Bedeguar, alteram verò Succhaa appellavit, ſyrupo de eupatorio vocato, quem miris laudibus extulit ad diuturnas febres finiendas, ad eas præſertim, quibus naturalia viſcera, nempe ventriculus & jecur imbecillia ſint reddita, & ubi a ſua naturali temperie receſſerint. Cujus tamen ſententiæ non parum refragatur Muſa Ferrarienſis: quippe qui longo ſermone contendat, nec Arabicam, nec albam ſpinam huic ſyrupo admiſcendam eſſe, quòd utraq; adſtrictoria vi polleat, quæ (ut ipſe ait) ſyrupi hujus intentionb. admodum repugnat, cùm ad diuturnas obſtructiones tantùm reſerandas, ſemper hujus apud medicos fuerit uſus. Qua in re non ſolùm oſtendit Muſa auctoris mentem non percepiſſe, ſed nec etiam in hoc (pace viri alioqui clariſſimi dixerim) exactam curandorum morborum rationem calluiſſe. Nam cùm Meſues ſyrupum hunc compoſuiſſet ad illas curandas febres, quibus naturalia viſcera imbecillia ſunt reddita, optima componendi methodo tam Spinam albam, quàm Arabicam illi inſeruit, utpote quæ adſtrictoria vi, qua pollent, languida illa ac infirma membra, plurimùm roborarent: quibus incommodis ſolent periti, ac docti medici iis medicamentis occurrere. quæ odore fragrantia, adſtrictoria facultate commendantur. Hinc itaq; facilè intelligi poſſe crediderim, quàm abſurda, explodendaq; ſit hæc Muſæ ſententia. Quin nec illud conſilium ejus ſeplaſiariis accipiendum putaverim, quòd ſpinæ albæ & Arabicæ loco, filiculæ radicem, ac ſabinæ folia huic ſyrupo ſubſtituere poſſint, & debeant, ut magis atq; magis præditum, non modò harum ſpinarum radicib. carere debebat, ſed etiam roſis, lentiſcina reſina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cùm tamen hæc omnia maturè, diligenterq; examinata, non ſine methodo ut quæ robur his viſceribus allaturа ſint, ab ipſo Meſue huic ſyrupo fuerint admiſta ne ſcilicet natura diuturna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum reſerantibus medicamentis vexata, totam humorum molem alvi profluvio, ob contentricis facultatis amiſſum robur, tanquam viribus omnibus deſtituta, ad mortem uſq; demitteret. Meminit Spinæ albæ Gal. lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens: Spinæ albæ radix deſiccatoria eſt, & modicè adſtringens. Quamobrem & cœliacos, & ſtomachices juvat, & ſanguinis rejectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodeſt, ſi decocto ejus colluantur. Semen tenuis eſſentiæ & calidæ facultatis eſt. Itaq; potum iis, qui convelluntur, convenit. Quæ planta Ἄκανθα λευκὴ Græcè, Spina alba Latinè dicitur: Arabicè Bedeguard: Italicè, Spina bianca.

Spinæ albæ conſi.

Monachorũ error.

Fuchſius circa Spinam albam.

Carduus D. Mariæ.

Spina alba legitima.

Quorundã error.

Spinaalbæ altera.

Braſavoli calumnia cõtra Meſuem depulſa.

Spinæ albæ vires ex Gal.

Nomina.

Circa Spinam albam non levis controverſia, alibi tractanda. I. Quæ hic primo loco poſita in primis non habetur editionibus, at in duabus, ubi majores figuræ, Spina alba altera dicitur: in Italica edit. titulus eſt, Spina alba & nigra: in compendio prætermiſſa, quare nomine Spinæ albæ alterius Matth. Lugd. hiſtoria pinxit, Spinam albam Penæ, pronunciando. II. Quæ verò Spina alba altera Matthiolo nominatur, in primis editionibus, ut & compendio, pro Spina alba pingitur: editione verò Italica, Spina alba quorundam nominatur: dicitur Chamæleon verus, Trag. Chamæleon niger, Fuch. fol. Spina incognita, eidem in icon. Spina peregrina, Dod. gal. Carduus Sphærocephalus, Cord. hiſt. Dod. fol. Tab. Crocodilium, Lac. an & Cord. in Dioſ. Echinopus aliquibus, Spina alba, Geſ. hor. Spina alba putata, Cam. ad Matt. Chalceios Theoph. & Plinii, Lugd. Tetralix ſpinoſa, eidem. Crocodilium, Fuch. & Cordi, Lob. in obſer.

Ritro ſeu Rutro Theoph. Lob.icon. Hujus & alteram ſpeciem Cam. addit ſuo Matthiolo, quæ à præcedenti potiſſimum floris colore, qui cæruleus eſt differt, & quòd illo humilior, foliaque candidiora & anguſtiora habeat.

Ἄκανθα ἀραβική. SPINA ARABICA. CAP. XIII.

a Πρὸς φλυσμούς. ARabicam ſpinam natura albæ ſpinæ ſimilem eſſe conſtat. Ipſa ſiquidem ſtringit. Ad ſanguinis rejectiones, a menſium abundantiam, cæteraſq; fluxiones radix etiamnum valet. Provenit in aſperis.

* SPINA ARABICA. *

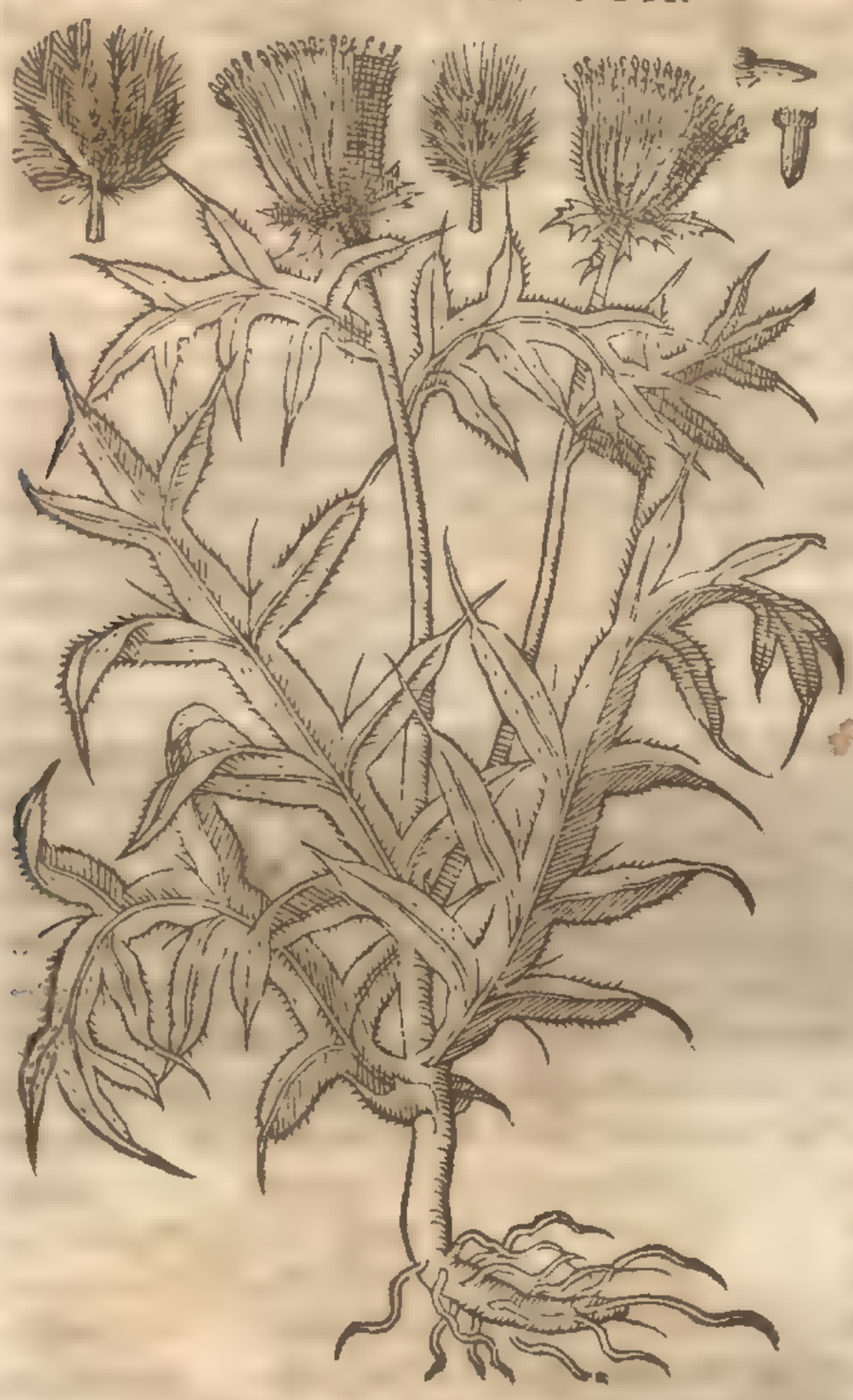

Spinam Arabicam non eſſe Acaciam.

Ruellii hallucinatio.

Plinius de Spina Arabica.

ERraſſe eos nimirum crediderim, qui ſibi perſuaſerunt, Arabicam ſpinam, cujus hic meminit Dioſc. eam aculeatam Arabiæ eſſe arborem, quam Acaciam vocant. Cujus erroris illud in primis indicium eſt, quòd nuſquam conſueverit Dioſcorides alicujus ſtirpis hiſtoriam diverſis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiſcere. Nam cùm longa hiſtoria Acaciam arborem, quæ etiam Aegyptia ſpina vocatur, primo libro inter arbores deſcripſerit, abſurdum quidem videretur, ſi eandem præter morem hic inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit, quòd ſi ſeorſum harum plantarum hiſtoriam tradidit Dioſc. diverſas quoque plantas eſſe neceſſe eſt. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quòd non animadverterit, in ſua hujuſce Arabicæ ſpinæ mentione, Dioſcor. hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam, albæ ſpinæ in univerſum æmulam intellexiſſe, non autem (ut ipſe putat) Acaciam nuncupatam. Qua in re non ſatis virum hunc admirari poſſum, quippe qui non modò & Græcis & Latinis literis ſit habitus peritiſſimus, ac inter eos, qui hac noſtra ætate de ſtirpium hiſtoria ſcripſere, facilè princeps, ſed qui etiam Plinii hiſtoriæ fuerit ſtudioſiſſimus: quem tamen ſi accuratius perlegiſſet, ac ſequi voluiſſet, nunquam arbitror in eum errorem incidiſſet. Quandoquidem Plin. lib. 24. cap. 12. alteram ab altera ſeparavit, & primò hujus, de qua agimus, mentionem faciens, ſic inquit: Spinæ Arabicæ laudes, in odorum loco diximus: & ipſa ſtillat, ſtringitq; diſtillationes omnes, & ſanguinis excreationes, menſiumq; abundantiam, etiamnum radice valentior. Quæ à Dioſcoride verbotenus tranſtuliſſe perſpicuum eſt. Mox meminit Arabicæ alterius ſpinæ, quæ in arborem aſſurgit, his verbis: Eſt & Acaciæ ſpina. Fit in Aegypto alba, nigraq; arbore, item viridi, ſed longè melior eſt prioribus. Ejuſdem meminit etiam lib. 13. cap. 9. poſtquam Perſeæ arboris materiem mirus laudibus commendavit ubi hæc habet: Nec minus Aegyptia ſpina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat: candida verò facilè putreſcit. Quibus ex locis palam eſt, non credidiſſe Plinium, unam tantùm Arabicam, vel Aegyptiam eſſe ſpinam, quamvis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galen. ſententiam hac in re non animadvertiſſe videtur: ſiquidem Galen. libr. 6. ſimpl. med. ita ſcribit: Spinæ Arabicæ radix profluvium muliebre juvat, & alia quæcunque, quibus auxilio eſt, quæ apud nos naſcitur ſpina: ſed efficacius tamen omnia juvant tum radix, tum fructus ipſius. Hic verò & columellæ prodeſt, & iis, quæ in ſede inflata ſunt: tum ulcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens, & non moleſtam adſtrictionem: hæc Galenus. Qui ut has plantas diverſas habuit, ita etiam ſeorſum de earum viribus diſſeruit. Planta ἄκανθα ἀραβικὴ Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritanis Suchaha.

I. CARDUUS ACULEATUS.

Spinæ Arabicæ vera effigies ex Galeno.

Nomina.

† Oribaſ. μελάχολα φυόμενα ἐν τοῖς λόφοις καὶ τῆς λάχνης ἀπόντα. l. 10. terchanem, leonem, & albam ſpinam.

a Cat. μικρόν, parvum, ſed mendoſe ut puto.

b Cat. λάχνη. i. alba.

Quam proſpina Arabica figuram adjecimus, Spinam Arabicam Dioſc. & Plinii cenſet Cæſ. at Adverſaria & Lob. Carduum tomentoſum nominant: Suchaha Arabum, Guilandino dicebatur, de qua in hiſtoria.

Σκόλυμος. CARDUUS. CAP. XIV.

CArduus, Græci ſcolymon vocant, † folia chamæleonis habet, & albæ ſpinæ, nigriora, & craſſa: caulem a longum edit, folioſum, capite ſpinoſiora: radice b nigra, & craſſa. Quæ illita graveolentiam alarum, totiuſque corporis emendat: item ſi decocta in vino bibatur: copioſam autem urinam, fœtidamque expellit. Herba cùm recens teneretſcit, in olera, aſparagi modo, tranſit.

Et ſi

ETsi *uniustantùm Cardui breviter etiam hoc loco meminerit Dioscorides, Theophrasto tamen, Plinio, ac aliis probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verùm ut primùm de his, qui natura cultrice sponte proveniunt, sermo fiat, scire sanè convenit, quòd eorum diversa sunt genera: quorum tamen nomina propria quòd sciam, non habentur. Atqui Plinio lib. 30. c. 23. duo tamen eorum genera produntur: unum fruticosius statim à terra: alterum verò unicaule, & crassius. Sativorum autem, qui tum in hortis, tum in agris seruntur, multiplex est genus. Horum principem locum tenent, qui Hetruscis vulgò vocantur Cardoni. Namq; ii diligenti cultura adeò teneri, fragiles, albiq; evadunt, ut magno quidem apparatu, secundis cœnis pro bellariis cum sale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putaverim de his verba fecisse Theophrastum libro 6. cap. 4. de plantarum historia, cùm ita scribit. Quæ autem Cactus nuncupata est, in Sicilia tantùm nascitur, Græciæ nusquam habetur sui generis planta: hæc enim statim ab radice caules repentes in terram mittit, folio lato, atq; spinoso: caules hos Cactos appellant, desquamati cibo idonei sunt, paulò amaricantes: & reservare hos aqua salsa conditos consueverunt: hæc Theophrastus. Nostrates, quibus ubiq; nunc Hetruria scatet, eò ex Neapoli allati fuerunt. Neapolim verò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter nostri cum hoc Theophrasti genere maximè convenire videntur, quòd scripserit, Cactum Siciliæ peculiarem esse plantam. Carduus ACULEATUS folia gerit non aculeato magis divisa, magis q; laciniata, tenuibus circumdata spinis, caulem quoq; alteri similem, striatum, subalbicantem, in cujus summitate echinatum, aculeatumq; extuberat caput, flore hyacinthino: semine Cnici minore. Radice nititur crassa, firma, non insuavi. Colitur in horto ad mensarum bellaria. Idem præstare potest, quod alter. Continentur præterea in Carduorum genere etiam ii, quos in Italia Hetruscum vulgus appellat Carcioffi, aliis verò imbi Archiocchi dicuntur, quorum item meminit Theophrastus eodem loco, cùm subdit: alium verò caulem erectum producit, quem pternicem vocant. Is quoq; cibis aptus excrescit, sed reservari non patitur: fructus in quo semen, echinata specie est. Verùm exemptus lanuginosis seminibus, is quoq; vescendus relinquitur, & cerebro palmæ similis est. hactenus Theophrastus. Qui pro palmæ cerebro illud, quantum equidem reor intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta voce Neapolitanus, & Siculis vulgo vocatur Cefaglione, de quo libro primo in Bdellii mentione abundè disseruimus. Carduorum autem, quos vulgò Carcioffi vocari diximus, nobis plura sunt genera, varia capitis forma distincta. Siquidem proferunt omnes echinata capitula, sed aliqui spinis sursum respicientibus constant, alii verò ad terram versis, nonnulli etiam tam in folijs, quàm in fructu aculeis vacant, ob idq; cæteris in cibis præstant. Sunt præterea in hoc postremo genere, quibus echinus in longum fastigientur, quibus verò in globum extuberent, debiscentibus in altero squamatim spicis, in altero eadem squamis, veluti corticosis unguibus in unum compactis, & coagmentatus, nucis pineæ instar. Spinis carebunt, ut hortorum cultores testantur, Carduorum capitula, si priusquam seratur semen, acuminata ejus latera retundantur. Sine aculeis etiam nascentur, si delibratis lactucæ radicibus, & dissectis semina integra condantur. Unde illud facilè potuit factum esse, ut ii qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores evaserint, cùm natura Carduorum omne genus spinis vacare nequeat. Carduus*

Cardui rum consideratio, & genera

Cardoni.

Cactos Theoph.

Palmæ Cerebrũ quid.

Carcioffi genera.

II. CARDUUS NON ACULEATUS.

III. CARDUUS VULGA.

qui ACULEIS caret, folia promit grandia per ambitum laciniata, aversa parte subalbicantia, numerosaq; : caulem edit longum, folioſum, capite echinato sine aculeis tamen: quadantenus pini cono simile. Seritur passim in hortis & viridariis. Radicum decoctum potum hydropicos & ictericos sanat. Echini nondum floreſcentis pulpa è carnium jure decocta, pro bellariis utimur: una cùm sale & pipere, & qui veneri indulgent, galangam quoq; addunt. Itali rarò decoquunt, sed echinata capita cruda cum sale vorant. Cardui meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum: nec tamen plura de ejus viribus tradidit, quàm fecerit Dioſc. Sed de temperamento differens, et caliditatis secundum ordinem completum, aut tertium incipientem, siccitatis verò secundum assignavit. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus, Carduum Cinaram appellavit,

Cardui vires ex Galen.

Nomina. *pellavit, ac alimentum, quòd corpori præbet, meritò damnavit, quòd melancholicum ſuccum generet.* Σκόλυμος *ea planta eſt Græcis, quæ Latinis Carduus, Cinara, & Strobilus nominatur: Arabibus, Raxos, Harxos, ſive Sacolomas: Italis, Cardo, Carcioffo: & Archichiocco: Germanus,* Strobildorn: *Hiſpanis, Caroo de comer, ſive Cardos: Gallis, Artichault, & Carciophe. Carduus aculeatus, Græcis,* Σκόλυμος ἀκανθώδης: *Italis, Cardo & Carcioſo Spinoſo.*

Scolymus ſativus eſt & ſylveſtris: Sativus duplex, aculeatus & non aculeatus, & rurſus capitis figura nunc oblonga, nunc rotunda, hæcque maximum, mediocre & parvum, cujus ſquamæ in aculeum deſinunt brevem, nunc robuſtum, nunc infirmum, nunc propè nullum: quorum color nunc ſubrubens, nunc viridis. Dicitur Carduus Plinio, Cinara Galeno & Columellæ. I. Scolymus aculeatus, C.B. Tab. Scolymus, Trag. Fuch. Cord. in Dioſcor. & hiſt. (cui & Carduus ſativus) Lobel. (cui & Cactos Theophraſti) Cam. Carduus aculeatus, Matth. Carduus Lacun. Carduus hortenſis ſpinoſus, Geſ. hort. Caſt. Carduus Scolymus, Lon. Carduus altilis, Lugd. Cactus, Matthioli eidem. Cynaræ aliud genus, Dod. gal. Cinara, Dod. fol. à Cinere, ut habet Columella, quo ſtercorari amat. Cardones Cæſalpino. II. Scolymus non aculeatus, C.B. Tabern. Cardui alterum genus ſine aculeis, Trag. Carduus non aculeatus, Matth. Carduus aut Scolymus non aculeatus, Lonicer. Carduus hortenſis non ſpinoſus, Caſt. Carduus hortenſis, Scolymus Cactus, vel Cinara vulgo Artiſchau, foliis ſine ſpinis, Geſ. hort. Carduus ſativus, Cæſalp. Cinara, Dod. gal. Lac. Cinara non aculeata, Lugd. ſæpè ex uno ſemine utraque provenit, ut ſpeciatim aculeata ex ſemine non aculeati: quamvis & majore & minore habeatur ſemine. III. Carduus vulgaris, Matth. quem in compendio omiſit Lugd. Carduus vulgatiſſimus viarum, & Onopyxos Guilandino, Lob. Carduus ſylveſtris alter, Dod. fol. cui & Scolymus Plinii, Scolymus ſylveſtris, Cam. ad Matth. Heracantha Tabernæmontano.

Ποτήριον. POTERIUM. CAP. XV.

a Meum Ἰαμνίσκος ἐστὶ μέγας. ita habet meum. Sed Cata. Ἰάμνος μέγας.

POterium, Jones neurada vocant, *a* largè fruticat, cortice obductum tenui, ſpinis horridum, lanugine ſpiſſa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis: foliis parvis, rotundis: flore exiguo, candidi coloris: ſemine nullius uſus, ſed guſtu acuto, & odorato. Naſcitur in *b* aquoſis, & collibus. Radices demittit binûm ternûmve cubitorum, nervoſas, & firmas: quæ proximè terram reciſæ, dant ſuccum gummi ſimilem. Tuſæ, præciſis nervis, & vulneribus glutinandis illinuntur. Decoctum quoq; ejus nervorum affectibus prodeſt.

b Oribaſ. ἀμφώδεσι. i. arenoſis

POTERIUM.

Poterii conſider.

Cornarii opinio falſa Prunũ ſylveſtrẽ Poterium credentis

Poterii vires ex Galen.

Nomina.

POterium adeò Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus ſuis notis congener eſſe videatur. Peculiariter autem ſupremos ramos habet in vertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non viſitur. Plantam itaq; quam hic pro Poterio appinximus, miſit ad me Conſtantinopoli Clariſſimus Augerius de Busbecke, Cæſaris Ferdinandi Orator apud Solimanum Turcarum Imperatorem. Sed hic nobis admodum mirari ſubit Janum Cornarium, virum alioqui ætatis noſtræ inſignem, quòd prunum ſylveſtrem Poterium eſſe crediderit. Quæ certè ſententia, ut eſt meo judicio abſurda, ita non immeritò à Fuchſio medico clariſſimo refellitur. De Poterio ſcripſit Galenus libro octavo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, his verbis: Neuras, quidam Poterium vocat. Deſiccandi abſq; morſu facultatem poſſidet, adeò ut nervos inciſos glutinare credatur. Radices ejus potiſſimum ſunt ejuſmodi: quin & decoctum earum quidam exhibent iis, quibus affecti ſunt nervi. Id Græci ποτήριον, *quod item Poterium Latini vocant: Itali, Poterio.*

Poterium, Matth. Caſt. Lugd. Tabern. videtur eadem cum ea quam Cluſius hiſtoria Hiſp. pro Tragacantha altera propoſuit, & an Poterium ſit dubitat, quem ſequutus Lobel. & Lugd. Tragacantham alteram, ſive Poterium Cluſii nominant, & Tragacanthæ ſecundæ nomine Tabernæmontanus exhibet, ſub quo nomine & Bellonius libr. 1. obſervat. 17. referre videtur.

Ἀκάνθιον. ACANTHIUM. CAP. XVI.

ACanthium albæ ſpinæ ſimile, foliis aculeatis per extremitates, † lanugine araneoſa obductis, ex qua collecta & neta, veſtes bombycinis ſimiles texunt. Folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

Acanthii conſider.

SI planta in Italia naſcitur, quæ legitimum Acanthium repræſentet, hæc profecto, cujus hic imaginem expreſſimus, Acanthium mihi rectè repræſentare videtur. Siquidem foliis eſt & albæ ſpinæ per extremitates aculeatis, & araneoſa lanugine obducta. Id quod non nobis tantùm opinionem auxit, ſed aliis quoq; rei plantariæ ſtudioſis. Naſcitur in montibus & locis incultis.

ACANTHIUM.

I. ACANTHUS.

incultis. Versantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani speciem, echino lanugine quadam obducto, demonstrant. Nam praterquàm quòd hac folia habeat nulla lanugine velata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circũvestit, depecti, vel neri potest, utpote quæ tenuissima sit, sine villis, fragilis, ac omnis lentoris expers.

Quod Græci ἀκάνθιον, Latini similiter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt. Nomina.

† *Verba illa de lanugine non leguntur in vulgatis Græcis Dioscoridis exemplaribus: quæ tamen hîc desiderari ostendit abruptus auctoris sermo. Unde ea non temerè ex Plinio adjecerunt interpretes, ejus tantùm, ut puto, auctoritate freti. Nos verò eò audacius illa addenda putamus, quòd ea legantur in Oribasii codice manuscripto, in quo ex probatissimo Dioscoridis libro ita transcripta inveniuntur, καὶ ἀράχνοειδὲς ἐπὶ χνῶς, quæ ad verbum sonant: circa quæ araneosa est lanugo. Id quod meum quoq; exemplar manu scriptum habet, ut ex apposita in margine patet.*

Spina alba sylvestris, C.B. Fuch. Lon. Spina alba tertia, Trag. Spina alba, Cornaro. Acanthium, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. Cast. Lugd. Cam. cui & Onopordon alterum. Acanthium vulgare, Tabern. Silybum sive Leucacantha Loniceri, eidem. Carduus sylvestris, polyacantha Theophrasti, Cæsalp. an Onopordon Athenæi, Anguillaræ. Flore albo & purpureo variat.

Ἄκανθος. ACANTHUS. CAP. XVII.

ACanthus, † Romani pæderotam vocant, nascitur in hortis, petrosis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucæ divisura, nigricantia *a* pinguia, lævia, caulem binûm cubitorum, digitali crassitudine, lævem, prope verticem ex intervallis circundatum foliolis, *b* ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, spinosis, è quibus flos prodit albus: semen oblongum, luteum: caput thyrsi specie: radicibus nititur longis, mucosis, rubris, & glutinosis. Quæ ustis igni, & luxatis artubus illitæ subveniunt: potæ urinam ciunt, sed alvum cohibent: ruptis, convulsis, tabem sentientibus, mirè prosunt. Nascitur & sylvestris Acanthus scolymo similis, aculeatus, brevior quàm sativus, & is qui in hortis provenit. Cujus radix ad eadem ad quæ superior efficax.

† Oribas. ἢ μελάμφυλλος ἢ παίδερως. i. vel melamphyllos, vel pæderos.

a Meum λιπαρὰ, λεῖα. i. pinguia lævia. Ita C. λιπαρὰ λία. i. pinguia valde.

b Meum, & Catac. οἷονεὶ κιττοειδέσι ὑποκρίνεσιν, ὑακινθώδεσιν ἐξ ὧν τὸ ἄνθος. i. veluti pileolis oblongis, hyacinthinis, ex quibus flos. Acanthi consider.

CRedunt omnes ferè hujusce temporis rei herbariæ studiosi, Acanthum eam esse plantam, quæ nobis vulgo vocatur Branca orsina: quorum sententiæ nec prorsus refragari, nec planè adstipulari possum. Nam etsi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non solùm quòd ii magnæ sint apud me auctoritatis, sed etiam quòd ipse viderim hanc, quæ Branca ursina dicitur, foliis lactuca latioribus, longioribusq;, erucæ modo lacinatis, nigricantibus, ac molli quodam lævore pinguibus: caule item lævi, bicubitali, pollicari crassitudine, per intervalla sub ipsum usq; verticem foliolis quibusdam oblongis, veluti nucamentis circumdato: è quibus flos prodit candidus, & inde semen oblongum luteumq;. atq; etiam radice eadem constet, qua Acanthus: aliqua tamen relinquitur dubitatio, an Branca ursina legitimus sit Acanthus, cùm foliola, quæ nucamenti instar illius caulem cingunt, nullis spinis horrida conspicianter, plantaq; ipsa videatur topiariis operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. 22. auctor est) conveniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur, & veluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum viridariis seratur cùm apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore habitus sit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neq; illud suspicionem nostram diluit, quòd dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibusdam Italiæ locis marmoreis columnis, præsertimq; Corinthias imitantibus, insculpta reperiuntur, nullæ prorsus lineæ a Brancæ ursinæ foliis differre. Siquidem contra iis quispiam facilè respondere posset, quòd etsi utraq; eandem

Branca ursina an legitimus Acanthus.

dem retineant formam, non ob id tamen necessariò unam, & eandem speciem repræsentant. Quare quemadmodum tu-
bium est asserere, Brancam ursinam ab Acantho non differre: ita idem negare vitium esse videtur, Cæterùm ad hanc tol-
lendam dubitationem illud non parum, meo judicio, facit, quòd iisdem facultatibus Branca ursina prædita sit quibus pol-
lere Acanthum Dioscorides, & Galenus memoriæ prodiderunt. Illud insuper addiderim, quòd etsi dicat Dioscorides, oriri

II. * ACANTHUS SYLVESTRIS spinosus. *

Acanthi duo genera Plin.

Acanthus sylv. Spinosus.

Pæderos Paulan.

Acanthi facultas ex Galen.

Nomina.

Acanthum caule foliolis spinosis, ceu nucamentis, prope verticem usque ex intervallis circumvestito, potest tamen intelligi, quòd non re vera foliola illa aculeis horreant, sed quòd adeò acuminata erumpant, ut sanè spinis persimilia videantur. Quin etiam cùm Plinius duo Acanthi genera faciat, libro & capite vigesimo secundo, alterum crispum aculeatumq;, alterum læve, quod aliqui pæderotam vocant, alii melamphyllum, mirum non esse debet, si acanthus, qua in nostris habetur viridariis, nullis rigeat aculeis. Id quod facilè credi potest, cùm cæteris omnibus notis Branca Ursina Acantho à Dioscoride repræsentato adamussim respondeat. Neq; impedit, quòd loco citato asserat Plinius, Acanthum in hortis crepidines marginum, assurgentumq; pulvinorum toros vestire. Quamvis enim necti haud facilè ex se valeat, tamen tum caulis, tum folia ob eorum mollitiem, lentoremq; adeò flecti queunt, ut vimineo aliquo nexu topiario operi etiam non incommodè aptari possint. His itaq; rationibus innixus, eos quidem non aberrasse existimo, qui Acanthum, & Brancam ursinam, unam & eandem plantam esse scriptis tradiderunt. Reperitur & sylvestris Acanthus, cardui (ut Dioscorides inquit) similis, spinosus, foliis tamen domestico angustioribus. Quocirca non ab re Plinius quoq; duo Acanthi genera constituit. Cæterum quoniam scribit Dioscorides Acanthum Romanis paderotam vocari, prætermittere sanè non potui quin lectorem admonerem, apud Græcos paderotam aliam quoq; esse plantam, ut testatur Pausanias libro secundo descriptionis veteris Græciæ, ubi sic habet: Nascitur Paderos herba intra septum Veneris, aprico loco, neque alibi uspiam provenit, ne in ipsa quidem Sycionia. Folia ei minora fagi, ilicis majora, forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera, neq; omnino dissimilis color ei, qui in albæ populi foliis cernitur. Acanthi meminit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Acanthos, alii quidem Melamphyllum nominant, alii verò Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leviter incisoria, & tenuium partium. Planta quæ Græcè ἄκανθος, Latinè similiter Acanthus nominatur: Italicè, Acantho, & Branca orsina: Germanicè, Bärenklaw: Hispanicè Yerva giguante, & Branqua ursina: Gallicè, Branque ursine. Quæ verò Græcis ἄκανθα ἀγρία, Latinis, Acanthus sylvestris vocatur: Italis, Acantho salvatico.

Acanthus sive Acantha, Branca ursina officinis dicitur, à similitudine, quam ejus folia cum anterioribus ursorum pedibus habeat. Hæc duplex, folio non spinoso & spinoso. I. Acanthus sativa lævis, C.B. Acantha inter herbas Theophrasto, ubi Spinam Gaza vertit: Acanthus mollis, Virgilio. Acanthus verus, seu Branca ursina Italica vera, Trago. Acanthus, Matth. Cord. in Dioscor. Lacu. Anguill. Lon. Cast. Cæsalp. Acanthus vera, Fuch. Cam. Acanthus sativus, Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lob. Lugd. Taber. II. Acanthus sylvestris spinosus, C.B. cujus obiter hoc loci Matthiolus meminit, Acanthus sylvestris Scolymo similis aculeatus Dioscoridis, Lob. obs. Acanthus sylvestris, Dod. fol. (cui propriè ἄκανθα Spina dici potest) an & Anguill. Branca ursina aculeata, Lugd. Chamæleonta Monspelienſium, Lob. in iconibus. Hic caule floribus, & colore & forma, tum & semine sativum refert, nisi quòd sit humilior: folia ampla quidem sed sativis angustiora, multis incisuris laciniata, frequentius duris spinis circa margines horrentia. Circa Monspelium observavimus: sunt qui in quibusdam maritimis Italiæ provenire testentur.

† Lenticulæ non leg. Orib. ἀνανθής. Ca. i. subolentibus † Ori. ἀνδής. i. injucundis. † Oribas. add. στρὸν i. solidam

ἌΝΩΝΙΣ, Ἢ ὄνωνις. ANONIS, SIVE ONONIS. CAP. XVIII.

ANonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticosos, dodrantales, aut majores, frequentibus geniculis cinctos, cavis alarum multis, capitibus rotundis: foliis † lenticulæ, tenuibus, pusillis, ad rutæ, aut pratensis loti folia accedentibus, subhirsutis, *a* odoratis, non † injucundè olentibus. Muria conditur, antequàm spinosa fiat, cibis gratissima. Rami acutioribus spinis, & veluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam, quæ excalfacit, *b* & extenuat: hujus cortex ex vino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cùm decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. *c* Decoctum ejus potu hæmorrhoidas sanare creditur.

b Veum nō habet neq; Cæ. *c* Veum nō habet neq; Cat. Anonidis consider. Resta bovis.

Nascitur Anonis in pratis, cultis, atq; etiam incultis locis, arido præsertim solo: foliis tenuibus lentis modo, pusillis, quæ ad rutæ, vel pratensis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas refert, quibus à Dioscoride depingitur. Rusticis ob id notissima est, quòd non modò suo ramorum, ac radicum implexu, aratra invitis bubulcis in mediis agrorum sulcis sæpius remoretur, unde Resta bovis compluribus nominatur: sed quòd etiam messoribus, & fœniſecis spinis suis acutis admodum

I. ONONIS.

* II. ANONIS NON SPINOSA Purpurea. *

admodum sit infesta. Nam etsi prædura, callosaq; sit eorum cutis, eam tamen suis perforat aculeis, quibus quasi spiculis, cùm maturuerit, horrida conspicitur. Insubres hanc vulgò Bonaga vocant. Cæterùm quamvis floris ejus nihil meminerit Bonaga. *Dioscorides: constat tamen flore plerunq; purpureo subalbicante, interdum tamen aureo. Sed hæc quibusdam in locis aculeis vacat flore melino, quanquam in aculeata purpureus flos perpetuò spectetur. Eandem floribus albis vidimus nos parumper extra Pragam, via qua itur ad Divam Margaritam. Meminit Anonidis, ononidu nemine, Theophrastus l. 6. c. 5. de plantarum historia, sic scribens: Ononis ramis aculeigera est, anno tantùm perdurans, folio rutæ similis, sed per totum caulem* Anonidis Histor. ex Theoph. *apposito, ut veluti coronam ex intervallis tota species repræsentet. Florem minutulum, & in siliqua non undiq; septum edit. Nascitur glutinoso lætoq; solo, & præcipuè in segetibus, atq; cultis, qua de causa agricolis inimica exit. Vivax admodum est: cùm enim alta in nacta tellurem fuerit, protinus sua infima pellit: & singulis annis, surculis in latus emissis, rursus postero anno deorsum versus pellere solita est Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus est. Incipit germinare æstate, perficiturq; autumno: hactenus Theophrastus. Hujus quoq; mentionem fecit Plinius li. 27. cap. 4. ubi sic inquit: Anonim, quidam ononida malunt vocare, ramosam similem fœno Græco, nisi fruticosior hirsutiorq; esset, odore jucundo: post ver spinosa. hæc Plinius. Qui tamen hac in re errasse deprehenditur: siquidem non post ver Anonis spinosa redditur, sed (ut Theophrastus author est) in autumno. Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix vini maximam præstat ad renum calculos* Plinii lapsus. *comminuendos, expellendosq; obstructis præsertim urinæ meatibus: quod multorum testimonio compertum est, qui calculo* Anonidis vires Matthiol. *affecti, ubi tantùm radicis corticum pulverem ex vino diutius bibissent, pristinam sanitatem recuperarunt. Novi ego quendam, qui hujusce radicis pulvere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum tumorem absumpsit & sanatus est: licet à medicis nullo alio medicamento, quàm sola sectione ustioneq; hunc curari posse antea statutum esset. Eroduntur radicis pulvere callosi ac indurati ulcerum margines. Decoquitur eadem ex posca utiliter ad dentium dolores mulcet enim hos, ubi jure os colluatur, & præsertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent sanari hæmorrhoidas epoto tantùm radicum decocto. Cæterùm id, ut mihi compertum est, præstat potum fumi nopere ad Jecinoris & vasorum instar ius. Fit è radicibus aqua, quæ potæ non solùm calculosos expedit renes: & urinam provocat, sed etiam vesicam, & ejus cervicem glutinosis excrementis obsessam expedit. Sumuntur Corticum recentium radicum libræ quatuor: hæ minutim concisæ, in vini Cretici libris octo macerantur, deinde vitreo alembico in aqua calentis balnei collocato, elicitur aqua, quæ in præscriptis affectibus plurimum præstat. potæ semilibræ pondere. Anonidis vires descripsit Gal l. 8. simpl. med. sic inquiens: Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine excalfacientem. Cortex ejus maximè est utilis, habens quippiam & abstersorium, & incisorium. Proinde non tantùm urinas provocat, sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas citò detrahit. Utuntur porrò ea quoq; & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & collui decocto jubentes. Huic plantæ nomen Græcum est ἀνωνὶς, & ἀνωνὶς, Latinum item Anonis, & Ononus: Italicum, Anonide. Germanicum, Hauwhechel und Stallkraut: Hispanicum, Gatilhos, & Gathinos: Gallicum Bugraves, & Burgrundes: Bohemicum Gebbice: Polonicum Tglica, sive Iisiogon.* Anonidis vires ex Galen. Nomina.

Anonis Dioscoridi & Plinio à non juvando, siquidem aratoribus impedimento sit, unde Remora aratri, at Theophrasto & Galeno Ononis, quòd asinos ad illam sese terentes juvet. Hanc distinguimus in spinosam & non spinosam: spinosam in purpuream eamq; majorem & minorem, luteam, albam: non spinosam verò in purpuream & luteam. I. Anonis spinosa purpurea, C.B. Resta bovis. Trag. Ionic. Anonis sive Ononis. Matth. Lac. Tab. Anonis, Fuchs. Dod. gal. & fol. Cast. Anonis, Ges. hor. Cord. in Dioscor. Anguil. Lob. Cæsal. Thal. Lugd. Ægipyros Cratevæ, Anguillaræ. II. Anonis non spinosa purpurea, C.B. Tab. Ononis perpetuò lævis, Ges. hor. Anonis non spinosa sive mitior prima, Clus. Pann. cui & trifolium fœti-

fœtidum. Anonis sive Ononis sine spinis, Camerario. III. Anonis non spinosa lutea, C.B. Hæc ex radi-

* ANONIS NON SPINOsa lutea. *

a Meum πηρὸν ἰσχυρῶς. i. amaram valde.

ce parva, lignosa & fibrosa, caules emittit pedales & altiores, ramosos, geniculatos, hispidos, unctuosos, quos folia multa lata basi alternatim amplectuntur, plerumque quina, interdum etiam terna ex eodem pediculo proceuntia, quæ molliora & longiora, quàm vulgaris, in summo obtusa & crenata, salsuginosa. Flores in summis cauliculis breviore spica nascuntur, luteopallidi, leguminum specie quibus succedunt siliquæ oblongæ hirsutæ in capreolum finientes, quibus semen pullo colore includitur. Tota planta lento & unctuoso humore obsita est, non tamen adeò graviter odorato, ita ut attrectanti quasi manus visco retineantur, & ubi sponte nascitur candidior, quàm si in hortis colatur. Hanc passim circa Monspelium ad agrorum margines, & inter segetes observavimus: in Hispania & Lusitania quoque reperitur. Dicitur Natrix Plinii herbariorum, Lobel. cui & Melilotus sylvestris pinguis Pennæi. Ononis lutea montana, Cam. ad Matth. Ononis lutea non spinosa, Lugd. Anonis mitior flore luteo, Clus. hist. Pann. qui Hispanis Ciceris genus existimari scribit.

Λευκακανθα 1α.

LEUCACANTHA. CAP. XIX.

LEucacantha, prædita est radice cyperi, a valida & amara quæ manducata dolorem dentium sedat: veteri laterum dolori atque ischiadicis prodest, decocto cyathis tribus ex vino poto. Eadem ruptis, & convulsis medetur. Radicis epotus succus eosdem præbet effectus.

Leucacãthę consi. Ruell. lapsus dum Leucacãtham idẽ cum Acãthaleuce statuit.

IN manifesto errore versantur, qui sentiunt, Leucacantham, hoc est albam spinam, de cujus historia, & viribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id est, spina alba, de qua paulò superius disseruimus, nullo pacto differre. Quam sententia, vel potius errore, fuere nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorum etiam numero Ruellius fuisse ex eo maximè deprehenditur, quòd cùm debuisset, more suo, post Anonidis tractationem, cujus titulo spinam albam quoque adjunxerat, quam tamen albam nominasse rectius fortè erat, ejusdem albæ spinæ historam referre, ex industria eam silentio præteriit. Nam cùm existimasset, alteram ab altera non distingui, non opus esse judicavit, earum historiam in alba spina repetere, quam antea in spinæ albæ mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore vindicari non potest: quippe quoniam postquam spinæ albæ, quam Mauritani Bedeguar appellant, meminerit, alteram ejus nominis spinam subdidit: quæ cùm in arbustum undiq; aculeis armatum assurgat, sepibus extruendis rusticis nostratibus maximè expetitur. Non tamen ob id declarat ipse hanc esse Leucacantham: sed lubrico quodam lapsu, quasi sui ipsius, & cujus spinæ albæ mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeatæ illius arbusculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida est Dioscoridis rhamnus. omnes tribuit facultates, quibus legitima spina alba à Dioscoride commendatur. Qui quidem Ruellii error omnibus evidentior est, quàm ut pluribus refelli postulet. Quòd autem differant inter se Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioscorides inter cæteros simplicium medicamentorum scriptores facilè princeps ostendit: sed Galenus etiam & Paulus, qui præterquam quòd alteram ab altera diversis capitibus distinxerunt, earum singulam differentibus facultatib. præditam esse tradiderunt. Quorum sententiæ subscribit Plinius: nam de Acantha leuce differens l. 24. c. 12. sic inquit: Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Sèd vires longè alias ab his Leucacantha idem retulit li. 22. c. 16. ubi sic habet. Leucacantham alii phyllon, alii ischiada, alii polygnaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem sedat: Item laterum, & lumborum (ut Hicesius tradit) semine poto drachmis octo, aut succo. Eadem ruptis, convulsisq; medetur: hæc Plinius. Quæ quidem vidisse debuerat Ruellius, alioqui Plinianæ historiæ studiosissimus: aut certè Hermolao doctissimo viro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citet) integra quandoq; capita, imò (pace ejus dixerim) integrum ferè surripuit opus, ita ut in omnib. illud suum fecisse videatur. Siquidem Hermolaus cùm in Leucacantha, tum alias sæpenumero commonuit in suo Corollario, hanc ab acantha leuce differre. Porrò illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut ingenuè quod sentimus de simplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba est, non autem arbuscula sepibus confidendis idonea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brasavolus suo de syrupis libello in eupatorii syrupo existimat. Nam hoc loco de herbis tantùm, & non de arbusculis scribit Dioscorides: qui nimirum in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam suprà libro primo inter Rhamni genera descripsit, & sub candido, ut puto complexus est. Cæterùm cùm nec Dioscorides, nec Plinius tradant, quibus foliis, quo caule, flore, ac semine Leucacantha provenial, difficilè quidem fuerit inter tot aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ verè Leucacantham repræsentet: tametsi dammnandus usquequaq; non esset, qui dixerit Leucacantham esse fortasse aculeatum illum Carduum, de quo in Acanthaleuce diximus, cujus folia albis quibusdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos est lacteus carduus, & apud alias nationes Mariæ carduus. Nam præterquam quòd conjectura quadam dici posset, eam à maculis illis albicantibus sibi Leucacanthæ nomen adinvenisse, radicis etiam ipsius tum duritiem tum amaritudo, etsi forma cyperinas non æmuletur, consentire videtur. Sed hoc potius disputandi, quàm asserendi gratia proponimus: cùm adhuc haud ulla nobis comperta sit planta, quæ legitimam Leucacantham repræsentet. Cæterùm cum hæc CARDUUM, quem quidam Divæ Mariæ, alii Lactarium ab albis maculis vocant, in mentem revocaverit, non ab re sanè esse judicavimus, si ejus historiam, & vires hic explicabimus. Est itaq; Carduus hic, quem.

Leucacãthæ vires ex Plin.

Ruellius Hermolao sua surripuit.

Brasavoli error.

Carduus Mariæ.

Carduus divæ Mariæ descr.

CARDUUS LACTEUS.

quem ego potius Asininum vocarẽ, quòd ejus pabulo Asini delectentur, planta folia fundens magna, pinguia, per ambitum taciniata, & acutis tenuibusq; aculeis circumquaq; stipata, quin etiam lacteis plurimis respersa maculis. Caulem profert bicubitalem, tricubitalemq;, rotundũ, spinis horrentem, brachiatumq;, echinatis aculeatisq; in summitate capitulis, quæ æstate media florent cinaræ modo, florib. purpureis ac capillaceis, semine cardui simili cnici minore, papposa lanugine scatente. Radice nititur valida altè descendente, amaro sapore. Nascitur spontè in campestribus, incultis locis secus itinera, agrorũ marginibus, & à quibusdam quoq; in hortis seritur. Radix excalfacit, abstergit, aperit, provocat, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad Jecinoris, & vasorum obstructiones & remorantes urinas: quare confert hydropicis, ictericis, ac nephriticis. Idem ducit menses, tam potum, quàm in desessionibus adhibitum. Sunt qui radicis siccæ pulverem addito fœniculi semine, & longi pipe[illegible] momento, ex ptisana propinent nutricibus, lacti augendo. Stillatitia foliorum aqua utuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alii ut valentius agat, seminis semidrachmam adjiciunt. Leucacanthæ vires paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alii ischiada nuncupant. Hujus amara radix est, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine incalfaciendo autem ex primo est ordine. Λευκάκανθα *quæ Græcis, alba spina Latinis appellatur: Italis, Bianca spina. Cardus verò Mariæ, & Cardus lactarius, Italis appellatur Scardaccio del latte, & Scardaccio bianco: Cardo del latte. Germanis* Mariendistel: unser Frawendistel; *Gallis Cardon de nostre Dame. Bohemis, Ostropes: Polonis, Ostropest.*

Cardui lactei vires Matth.

Leucacanthæ vires ex Gal.

Nomina.

Carduus Mariæ, aliquibus Silybum veterum, aliis Leucacantha, aliis Leucographis Plinii, aliis Carduus Galaxias, ejusdem. Videtur Theophrastus Acani nomine intellexisse, unde reliqua Carduorum genera Acanacea dicta videntur. Dicitur Carduus albus, Brunf. Chamælejon. eidem in 4. Carduus Mariæ, Trag. Fuch. in icon. Ges. hor. Cast. Lon. Cam. Carduus Marianus, Cord. in Dios. Tabe. Carduus lacteus Matth. Lugd. Leucographys Plinii, eidem, Carduus leucographus, Dod. fol. Cardui sylvestris aliud genus, Cæsalp. Spina alba hortensis, Fuch. fol. Spina alba, Dod. gal. Lac. Leucacantha. eidem & Cornaro. Silybum, Lob. sic & Anguillara suspicatur. Hujus est altera species ex Syria allata a Neuvvolffio, & à Camerario, Carduus lacteus Syriacus dictus.

TRAGACANTHA.

Τραγάκανθα.

TRAGACANTHA. CAP. XX.

TRagacanthæ radix lata, & lignosa, summo cespite nititur: unde surculos humiles, † robustos, latiss mè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ sub se spinas albas, rectas, & firmas occulunt. Est etiamnum tragacantha lachryma, quæ vulnerata radice manans, concrevit. Præstat pellucens, gracilis, *a* lævis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula, ut gummi, obstruit. Hujus increbuit usus ad oculorum medicamenta: ad tussim, exasperatas fauces, retusas voces, cæterasq; destillationes, cum melle in delinctu: subdita quoq; linguæ liquescit. In passo madefacta, drachmę pondere bibitur, contra renum dolorem, & vesicæ rosiones, misto cornu cervi usto, & eloto, aut scissi aluminis momento.

† Ori. addit. πυκνοὶ id est, frequentes.

a Catat. λάκκαι. i. e. alba.

TRagacanthæ *plantam, à qua effigiem, quam hic exhibemus, deprompsimus, jampridem ad nos misit quidam rei herbariæ studiosus, qui illam attulerat ex Apulia Gargano monte. Ea certè est, quæ nullis prorsus notis à Dioscoridis historia dissentiat, ut ex ejus pictura omnibus liquidò constare potest. Cæterùm lachryma è vulnerata radice manans, quam seplasiarij vulgò vocant Gomma draganti, passim in officinis concreta visitur, è Creta, Asia, & Græcia advecta. At non modò hæc (ut Dioscorides inquit) è vulnerata prius radice manat, sed etiam spontè (ut Theophrastus est author) ab ea scisso in latere cortice distillat. Sed hanc, qua utimur, Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, veram esse*

Tragacanthę confi.

Monachorum erratum.

Tragacanthæ lachrymam negant, quòd legitima linguæ ſubdita facilè Dioſcoridis teſtimonio, colliqueſcat: hæc verò nunquam, cum linguæ ſuppoſita adeò lenta, tenaxq́ evadat, admiſta ſaliva, ut nullo ferè temporis tractu diſſolvi liquariq́ poſſit. Qua quidem in re ut (pace eorum dixerim) toto cœlo aberrant, ut qui Dioſcoridis ſententiã perperam acceperint. Siquidem Dioſcorides non de ſola lachryma linguæ ſubdita, ſed in eclegmate cum melle conformata, illud fieri ſcribit, cùm inquit: Uſus ejus ad oculorum medicamenta, ad tuſſes, exaſperatas fauces, retuſas voces, cæteraſq́ deſtillationes, cum melle in delinctu: liqueſcitq́ ſubjecta linguæ: hæc Dioſcorides. Ex quibus palam eſt voluiſſe Dioſcoridem Tragacanthæ lachrymam non ſolam, & per ſe tantùm, ſed in eclegmate cum melle paratam linguæ eſſe ſubjiciendam, ut clariſſimorum medicorum inſtitutione fieri adſolet cum bechicis catapotiis, & diatragacanthæ trochiſcis, quibus ipſa commiſcetur. Quippe cùm oporteat medicamenta, quibus aſpera arteria, pulmo, ac pectus univerſum expurgari debent, quadã temporis diuturnitate ore retenta, vel linguæ ſubdita, ſenſim leniterq́ liqueſcere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, voluit hic Dioſcorides eclegmatis uſum recta methodo deſcribere. Nam ſi hujuſmodi medicamenta devorarentur, nihil prorſus proficerent, cùm ita non in pectus & pulmones deferantur, ſed in ventriculum. Huic & alia accedit ratio quòd ſi intellexiſſet Dioſcorides lachrymam per ſe tantùm linguæ ſubmittendam, ſubjunxiſſet quidem ut ſui moris eſt quibus in morbis id factitandum eſſet: quandoquidem planè abſurdum videretur ſcribere, quòd aliquod gummi linguæ ſubjiciatur, paulatimq́ liqueſcere cogatur, ac deinde ſilentio involvere, quibus in morbis id faciendum. Hus itaq́ rationibus non modò rectè, meo quidem judicio, intelligi poteſt, voluiſſe Dioſcoridem eclegma, quòd Tragacanthæ lachrymam acceperit, linguæ ſubjiciendum eſſe, non ipſam tantùm lachrymam, ſed etiam monachos in hoc, ut alias ſæpe deceptos eſſe. In collyriis oculorum addita Tragacanthæ lachryma non ſolùm humorum acrimoniam in oculos defluentium retundit, ſed oculos quoq́ roborat, & longè magis adſtringit, quàm ſarcocolla. Quinetiam lacte macerata & illita, oculorum ungues & palpebrarum puſtulas pruritum, & ſcabiem ſanat. Valet ad pulmonum, pectoris & tracheæ arteriæ morbos, & medetur eorum ulceribus. In ſumma præſtat Tragacanthæ lachryma ad defluxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tuſſim excitantes, & præſertim in confectionibus addita, quæ linguæ ſubjiciuntur. Datur utiliter exulceratis renibus. Auxiliatur etiamq́ dyſenteriis, quæ toſta fuerit, tum ex vino cydoniorum pota, tum clyſmate infuſa. In ſumma ubi lævigare, obtundere & reprimere opus eſt, præſtantiſſimum ſemper fuerit medicamentum. Tragacanthæ vires ſcriptas reliquit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, his paucis verbis: Tragacantha ſimilem gummi vim obtinet, emplaſticam quandam, & acrimoniam hebetiorem (legunt aliqui, quæ acrimoniam obtundit.) Et ſanè ſimiliter illi deſiccat, Τραγάκανθα ſic Græcè, ut etiam Latinè, & Italicè Tragacantha vocatur: Arabicè, Chitira, Itica, Chatech. Alcuted, ſeu Alchathad: German Dragant: Hiſpanicè, Alquetira.

Tragacanthæ vires Matth.

Tragacanthæ vires ex Gal. Nomina.

Tragacantha vocem Gaza apud Theophraſtum Hirci ſpinam reddidit: ipſa planta nominatur Tragacantha, Matth. Geſ. hort. Cluſ. in Cord. ad Dod. gallicum, Dod. fol. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſal. Tragacanthum, Cord in hiſt. Lon. Tragacantha prima, Tabernæmontano. Ex radicibus colligitur lachryma ſeu gummi, officinis gummi Dragaganthi nominatum, glutinoſum, quod per cribrum aut rarum linteum exprimitur, candidum, pellucidum, nitidum, licet & flaveſcens, ſubruffum reperiatur. Subſtantia eſt glutinoſa quæ difficulter teritur, & aquam qua diſſolvitur, in denſam mucilaginem inſtar glutinis convertit. Eligendum candidiſſimum, parum translucens & cujus minima portio maximam aquæ copiam coagulet. Ex Aſia adfertur.

* CARDUUS STELLATUS. *

Ἠρύγγιον. ERYNGIUM. CAP. XXI.

a Ἀστὴρ ἀστὴρ l. in ſtar ſtellæ ica meũ ſed Cat. add. σφόδρα i. valde.
b Meum, & Cat. ἐυώδης καὶ ἀρωματίζουσα, i. odorata, & aromatica. Eryngii conſideratio.

Cacatreppola.

Eryng. Dioſc.

Eryngium marinum.

ERyngion aculeatarum generis, cujus folia in principio ſale condita, in cibos recipiuntur. Lata autem ſunt, & extremo ambitu aſpera, guſtu aromatica: ſed ubi adoleverunt, circa complures caulium eminentias in ſpinas aculeantur: in quorum ſummitatib. globoſa capitula, durarum, acutiſſimarumq́ ſpinarum ambitu a ſtellatim circumvallantur, quorum colos aliàs viridis aliàs albus, interdum cæruleus invenitur. b Radix oblonga, lata, foris nigra, internè candida, polilicis craſſitudine, odorata. Naſcitur in aſperis, & campeſtribus. Vim habet calfactoriam. Pota menſes, & urinas pellit: tormina, inflationesq́ diſcutit: contra jecinorum vitia, ſerpentium morſus, & hauſta venena, cum vino prodeſt: bibitur adverſus plurima, cum ſeminis paſtinacæ drachma una: appenſa, illitave, tuberculæ diſcutere proditur. Pota cum hydromelite radix, opiſthotonicis, & comitialibus medetur.

Longè quidem aberrant ſeptaſtarii Senenſes in Eryngii cognitione, utpote qui pro Eryngii radicibus aſſumant aculeatæ cujuſdam ſtirpis radices, quam Cacatreppola vulgò vocant. Hinc error omnib. facilè deprehenditur, quòd nulla penitus illius planta nota eryngio reſpondeat. Legitimum Eryngium: quod, meo judicio, Dioſcoridis deſcriptioni nihil refragetur, & cujus hic imaginem appinximus, frequens invenitur in compluribus Italiæ locis, nullis reclamantibus notis. Eſt & Eryngium marinum quo Veneta litora undiq́ referta ſpectantur. Aſſurgit hoc foliis altero latioribus, circinato ambitu ſpinoſis: & caſio reſperſis colore. Caulem carnoſiorem, craſſiorem atq́ ſtriatum habent: capitulis cæruleis majoribusq́, radicibus longioribus, tenuioribus molioribusq́, digitali craſſitudine, ſaccharo aſſervandis longe magis idoneis, quam alterius. Radix minus ſiccat quàm altera, ſed eaſdem poſſidet vires. Hujus tametſi non meminerit Dioſcorides, Plinium tamen lib. 22. cap. 7. utriuſq́ hiſtoriam tradidit. Quo fit, ut eorum ſententiam minimè probaverim, qui Eryn-

II. ERYNGIUM MONTANUM.

III. ERYNGIUM MARINUM.

IV. ERYNGIUM PLANUM.

qui Eryngium marinum Crocodilium eſſe exiſtimant, ut in crocodilii mentione ſuperius diximus. Sunt & qui credant, Eryngium Mauritanis à Secacul non differre. Veruntamen ii quoque hallucinantur. Nam cum Serapio in capite de Secacul, neq; Dioſcoridem, neq; Galenum citet; quos maximè in ſimplicium hiſtoria ſequitur, quorumq; dicta bona fide refert, ſed tantùm ſuæ gentis auctoribus nitatur, clariſſimum præbet indicium, Secacul diverſum fuiſſe, & plantam Græcis incognitam. Siquidem ſi pro eryngio Secacul ſcripſiſſet Serapio, ei ſanè non fuiſſet opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioſcoridis, & Galeni ſententia, magno virium & notarum diſcrimine. Re autem vera Secacul radix eſt Indica. Hoc enim teſtatur Avicenna lib. quinto, ubi ſic habet: Secacul ſunt radices Zingiberi ſimiles, quæ convehuntur ex India, & fit ex eis, cùm ſunt recentes, conditum in loco ſuo: apud nos autem humectantur inprimis in aqua calida. Quæ etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter ſcribuntur, ubi de pluribus ſaccharo, & melle aſſervandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio ſecernere neſcientes Eryngii radices tum ſaccharo, tum melle aſſervatas venereis infeliciter commiſcent auxiliis, ut qui ederint, fortiores, ſalaciores; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium præſtare nuſquam hactenus apud Dioſcoridem, & Galenum mihi reperire licuit, qua tamen pollere Secacul memoriæ prodiderunt Arabes. Cæterùm animadvertendum eſt Serapionem Aſtera Atticum, ſive Bubonium cum eryngio confudiſſe, ſtellarum ſimilitudine deceptum, qua cæruleo colore ſe invicem æmulantur: etſi quæ Bubonio inſunt, nullis aculeis horreant. Eryngii radicum decoctum expedit Jecinoris, & lienis infarctus, ideoq; ictericos, & hydropicos juvat. Epota radix valet adverſus ruberas, toxica, & aconita, ex ranarum comeſtibilium jure pota, vel ex anſerino, ubi ranæ non ſint ad manus: eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus, ex bugloſſi, aut meliſſophylli decocto. Præſtat quoque ad ſtranguriam, obſtructos renes, & vulvarum præclu-

Quorundã error.

Secacul hiſt. Matt.

ſiones. Illita ex melle inſixa corpori extrahit. Quinetiam ſtrumas, parotidas, & panos diſcutit. Præſumpta crapulam arcet, & alvum ſiſtit. Fit e teneris Eryngii folijs ſtillatitia aqua, ijs quàm maximè utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus affliguntur, ſi quotidie ea utantur in potu, nam mirificè Jecur juvat. Valet eadem ad expurgandas quotidianas, & quartanas

Eryngii vires ex Galen.

febres. Eryngium planum ſive læve foliis exit latis, oblongis, minimè laciniatis: in ambitu tamen ſerratis, caulibus compluribus, ramoſis: parvus in ſummitate capitulis, ipſiſq; ſubaſperis. Radice vegeta cæteris craſſiore. Provenit in Auſtria in Viennenſi agro, campeſtribus locis. Radix minus quàm cætera præſcripta ſiccat, minusq; ad omnia præſtat. Meminit Eryngii Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata

Nomina.

ſunt, ſuperat. Siccitatem verò in tenui eſſentiâ conſiſtentem non parvam obtinet. Ejus nomen Græcum ἠρύγγιον, Latinum item Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Brachendiſtel/Mauns-trew: Hiſpanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicaut: Bohemicum, Mancha, aut Muzska uviira: Polonicum, Mikolarek. Eryngium marinum, Italis, Irigio marino. Eryngium planum, ſive læve: Italis, Iringio liſcio, & Iringo ſenza ſpine.

Eryngii differentiæ plures notantur: eſt enim marinum: eſt campeſtre, hocq; folio vel ſpinoſo, ut vulgatum & pumilum, vel plano & lævi: eſt alpinum, hocq; foliis vel planis, vel campeſtri ſimilibus, quod Eryngium eſt capitulis cæruleis Dioſcoridi: his addunt aliqui & Crithmi ſpeciem & Carduum ſtellatum, cujus figuram adjecimus, cùm ipſius in principio capitis, ut & capite de Tribulo fiat à Matthiolo mentio. I. Carduus ſtellatus, C.B. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lob. (cui & Spina alba vera Rondeletii) Camer. cui & Stellaria Augenii. Eryngium, Brunf. Eryngium 2. Trag. Lon. Catatreppola (quaſi Cacotribulus, id eſt, infeſtus tribulus) vulgò, Matth. Cæſal. cui Stæbe & Phleus Theophraſti. Polyacantha, Cord. in hiſt. Myacanthos Theophraſti, Lugd. Spina ſtella, Tab. Hippophæſtum vel Hippophaës Dioſcoridis, Columnæ. Variat colore florum, fert communiter ſubrubentes, habet & candidos. II. Eryngium campeſtre vulgare. C.B. Eryngium primum, Trag. Lon. Eryngium, Fuch. Eryngium vulgare, Dod. gal. Cam. Eryngium campeſtre, Dod. fol. Caſt. Eryngium montanum, Matth. Lugd. Eryngium mediterraneum, Geſ. hor. Eryngium campeſtre mediterraneum. Lob. Eryngium, Cord. in Dioſc. Lacu. Cæſal. Tab. Eryngе, Eryngion & Centumcapita, Plinio. III. Eryngium maritimum quod cum Acano Plinii lib. 22. c. 9. non malè convenit, C.B. Dicitur Eryngium marinum, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. (cui & Drypis Theophraſti quorundam) Caſt. Cæſalp. (cui & Crocodilium Dioſc. & Plinii) Cam. Lugd. cui & Eryngium folio Apii litoribus maris Plinii. Eryngium maritimum, Geſ. hort. Glycyrrhiza ſpinoſa & Glycyrrhiza Cratevæ Lacunæ. IV. Eryngium alpinum planum capite dipſaci, quem Carduum nobilem Bernenſes, in quorum alpibus frequens, vocitant. C.B. Eryngium planum, Matth. (in cujus figura capita Dipſaci requiro) Dod. fol. Caſt. Lugd. Eryngium aliud montanum Dalechampii, eidem, quam & ſub Spina alba, ſed figura vitioſa, poſuiſſe videtur. Eryngium alpinum, Geſ. hor. Eryngium magnis latisq; capitulis, Eidem in ap. Eryngium montanum tenuifolium, ambitu profundè ſinuatum, Lob. obſerv. Alpinum cæruleum Genevenſe, Lob. icon. Eryngium alpinum cæruleum, Taber. Eryngium capite Dipſaci, Cam. Herba peregrina foliis acanthi, & Acanthus ſylveſtris Dioſcoridi, Cæſalpino.

a Meũ & Cat. πας' ἐκάτερα ὂ τὰ μέρη ἔχει ἐκτὸς γωνιὰ ἀκρίβεια ἀμαυῶς ἐξέχοντα, καλοῦσι. i. ab utraq; parte hæc ex obliquo ſpinas rarius emicantes, mutilas.

Ἀλόη. ALOE. CAP. XXII.

ALoes folium ſcillæ ſimilitudinem habet, craſſum, pingue, modicè latum, rotundum, retrorſus pandum: folia gerit curta, *a* quæ utrinq; ex obliquo longioribus intervallis ſtrictantur, & in ſpinulas deſinunt. Caulis emittitur non diſſimilis antherico: flos albus: fructus haſtulæ regiæ cognatus: gravi tota eſt odore, & guſtu amariſſima: radice una, ceu palo, in terram depacta. Plurima præpinguisq; in India gignitur, ex qua coactus ſuccus adfertur. Naſcitur etiam in Aſia, & Arabia *b* in locis quibuſdam maritimis: & in inſulis (ut in Andro) non valde ſucco extrahendo idonea, ſed ad glutinanda vulnera ſanè quàm utilis, ſi detrita illinatur. Duo ſucci genera: quoddam arenoſum quod ſedimentum *c* puriſſimæ eſſe videtur: alterum ad jecinoris imaginem vergit. Eligi debet, *d* boni odoris *e* ſyncera, quæ nihil doli ſenſit, nitida, calculorum expers, ruſi coloris, friabilis, ac jecinoris modo coacta, facilè liqueſcens, eximiæ amaritudinis. Improbatur nigra, & *f* fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur guſtu, amaritudine, & valido odore: eoq; argumento, quòd digitis friata non ad minima uſq; fruſta reſolvitur: nec deſunt, qui acaciam immiſceant. Natura ejus eſt ſpiſſare, exiccare, *g* ſomnum allicere, & corpora denſare, alvum reſolvere. Stomachum repurgat binûm cochlearium menſura, in aqua frigida, aut egelida pota: ſanguinis rejectiones ſiſtit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu: devorata cum reſina, aut cum aqua, vel melle cocto ſumpta, alvum ſolvit: purgationis perfectæ cauſa tribus drachmis ſumitur: aliis purgatoriis medicaminibus admiſta, præſtat ut minus ſtomachum infeſtent: ſicca glutinandis vulneribus inſpargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetq;. Eadem peculiariter exulceratis geniralibus medetur, & diſrupta puerorum pręputia jungit, condylomata, rimaſq; ſedis *h* ex paſſo ſanat, hæmorrhoidum abundantiam, & ſanguinis eruptiones ſiſtit: pterygia ad cicatricem ducit: livores, & *i* inſignita ex melle tollit. Privatim ſcabras lippitudines, pruriginesq; angulorum permulcet: dolorem capitis ſedat: temporibus & fronti illita, ex aceto & roſaceo capillum fluentem continet cum vino: tonſillis, gingivis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & vino proficit. Oculorum medicamentis *k* torretur in munda, & candenti teſta, pennaq; ſubinde verſatur, ut poſſit æqualiter torreri. Lavatur, ut quod ſit arenoſiſſimum, tanquam inutile ſubſidat, & læve, ac pinguiſſimum aſſumatur.

b Meũ & Cat. inter ponũt χ.

c Meũ καθαρώτερος i. purioris

d Deeſt in Meo & Catac.

e Cat. addi. λιπαρὲς i. pinguis.

f Cat. δυσπάρεκτον. i. retentu difficilis.

g Deeſt in Catac.

h Meũ σὺν γλυκεῖ οἴνῳ i. cum dulci vino.

i Meum ὑπώπια. i. ſuggillata

k Meum μίγνυ). i. miſcetur.

Aloes cõſideratio.

NOn dubium eſt quin ea legitima ſit Aloe, quæ paſſim officinæ utuntur. Nam electiſſima ac puriſſima (adulterata enim quandoque etiam invenitur) omnes præſtat tum notas, tum vires, quæ ſynceriſſimæ à Dioſcoride aſſignantur. Aloe, ætate noſtra in quam plurimis Italiæ locis vireſcere conſpicitur, præſertim Romæ & Neapoli, ubi ſuper ædium feneſtris, ac atriis in fictilibus vaſis terra plenis alitur ac fovetur, ad ſpectaculum potius, quàm ad ullum usum. Floribus non modò albicantibus, ut Dioſcorides inquit, ſed etiam purpuraſcentibus. Invehuntur autem è re Meſuem Manardus Ferrarienſis, & Fuchſ. ipſum ſecutus, quòd affirmaverit ille, Aloen per os ſumptam venarum oſcula adeo reſerare, ut inde poſtea ſanguis facilè exiliat, cùm id (ut ipſi ajunt,) tum Dioſc. tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè is, quorum pace dictum ſit, à veritate deſciverint, non multo quidem labore demonſtrare poſſem, ni præter inſtitutum noſtrum id eſſe cenſerem, niq; compertum haberem, illis prius rectè, meo judicio, reſponſum fuiſſe à Jac. Sylvio clariſſimo ætatis noſtræ medicorum

Meſues à calumnia vindicatus.

Meſuem

* I. ALOE MUCRONATO FOLIO. *

II. ALOE.

Meſuem ſcribentem, & à Gratianopolitano quodam, qui tam probatiſſimis rationibus Meſuem tuentur, ut non amplius Manardo, ac Fuchſio hic eum lacerandi locum relictum eſſe putem. Aloes meminit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic habet: Hæc herba non admodum apud nos provenit. Quæ naſcitur in magna Syria, aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen aqua adeo deſiccare poteſt ut vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis eſt Celeſyria, & Arabia, multò eſt melior. Optima autem in hoc genere liquor eſt, id quod ad nos importatur, medicamentum Aloe cognominatum, ad plurimas res, propter ſiccitatem mordicationis expertem, utile. Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed ut indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul & amara eſt: adſtringit quidem mediocriter, ſed vehementer amara eſt. Subducit & ventrem, utpote ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo ſtercore vocant ἐκκοπτικὰ φάρμακα. Itaq; ex dictis patet (ſiquidem memoria tenemus, quæ in quarto lib. ſunt demonſtrata) quod tertii ſit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intenſi, aut ſecundi exoluti. Sed & ipſius facultatis miſturam atteſtantur particularia ejus opera: nam & utile ſtomacho medicamen eſt, ut ſi quid aliud: & ſinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, & maximè, quæ in ano ſunt, & pudendo. Juvat & eorum inflammationes aqua ſubacta, & vulnera eundem ad modum glutinat. Congruit ſimiliter utenti & ad inflammationes in ore, ac naribus, & oculis. In ſumma, repellere, & digerere ſimul poteſt cum hoc, ut paulùm extergat, quantum videlicet in corporibus puris non ſit moleſtum. Præterea idem Galenus l. 8. de compoſitione medicament ſecund loc. in hiera mentionem de Aloe ita ſcriptum reliquit: Atqui ipſam aloen Andromachus quidem lotam, ex aliis autem aliqui etiam ſic, aliqui verò non lotam adjiciunt. Verum jam noſſe operæ pretium eſt, ad ventris ſubductionem illotam aloen aptiorem eſſe, multum verò de medicamentaria vi deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, ſi non vehemens, ſed valde debilis ſit febris. Quidam verò etiam ex illota aloe pharmacum multis ſic febricitantibus exhibuerunt, deinde cùm nihil manifeſtè læſiſſent, in aliis rurſus maximum experti ſunt nocumentum. Infeſtiſſima eſt enim aloe, etiam lota, his qui citra vitiatos humores ex intemperie calida & ſicca affliguntur. Proximam ab his læſionem percipiunt, qui ſiccam intemperiem habens, etiam cum frigiditate conjunctam, & in univerſum qui ex ſola qualitate particulam aliquam læſam habent. Etenim in humoribus intemperaturæ, pharmacis ipſas evacuantibus egent: quæ verò abſq; his conſiſtunt, penitus in tabem deveniunt ex pharmaci hujus ex aloe conſtantis uſu. Itaq; ubi humiditas vitiata tunicas ventris exporrigat, aloe picra utilis eſt, expurgans humiditatem. Omnino autem ſic affectis acceſſio nauſeæ plus aut minus adeſt. Evacuatio igitur affligentis humoris per ſolam aloen contingit, quæ purgatoriam vim non fortem habet, ſed ut ea, quæ circa alvum ſunt, quæ etiam contingit, purgare poſſit. Et ſi aliquando ampliori pondere exhibeatur, uſq; ad locos circa hepar conſcendit, non tamen totius corporis purgatoria aloe exiſtit. Cæterùm ex his quæ ei admiſcentur, maſtiche ut ſtomacho commoda & odora, & quæ medicamentariam aloes vim frangere queat, admiſcetur. Cinnamomum verò eadem gratia, & præterea quòd tenuiſſimarum partium eſt, ut aperire ventris meatus poſſit, extergereq; ac attenuare, ſi quid viſcoſum aut craſſum in humoribus feratur. Craſſos enim humores ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem, aloe trahere non poteſt. Quapropter biliioſarum ventris affectionum optimum pharmacum eſt, adeò ut in uno die ſæpe multos ſtomachicos creditos perſanet. Juvat autem & hos, & alios omnes affectus ex vitiatis humoribus ortos, cinnamomum admiſtum, utpote quod alterantem habet facultatem vitioſarum qualitatum in id quod ſecundùm naturam habet. Hactenus de aloe ex Galeno locis citatis. Dejicit Aloe (ut Meſues auctor eſt) non modò bilem, ſed & pituitam ipſam. Caput ventriculumq; mundat, quorum etiam cruciatibus maximè ſuccurrit. Inflammato, æſtuantiq; bilis redundantia ventriculo auxilio eſt. Quotidianus ejus uſus à mortiferis morbis tuetur. Vindicat à putredine, addita myrrha, non modò viven-

Aloes vires ex Galeno.

Ex Meſue

viventium, ſed etiam defunctorum corpora. Cum draconis ſanguine, & myrrha ulcera contumacia ſanat, quòd ſine morſu aliquo exiccare poſſit. Senſus omnes, intellectumq; acuit, jecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hæmorrhoidibus tamen, ac cæteris ſedis inflammationibus nocet: quamobrem iis ab ejus aſſumptione abſtinendum eſt, qui aliquam in illis partibus noxam patiuntur: hæc Meſues. Cæterùm necat Aloë ventris ex lacte, vel melle ſumpta: aut umbilicotenus appoſita, bubalo felle, & aceto ſubacta.

Nomina. *Planta, qua Græcis ἀλόη, Latinis etiam Aloe vocatur: Mauritanis, Saber, Paber, ſive Sabar: Italis, Aloe: Germanis,* Alepatic oder bitter Aloes: *Hiſpanis, Hierva baboſa: Aloes, ſeu Perroquet: Bohemis, Aloe.*

Aloë triplex habetur, eſt mucronato folio, ſucco dulci, quæ cùm jam vulgata ſit, ipſius iconem adjecimus: eſt altera ſucco amaro: eſt tertia paluſtris. I. Aloë mucronato folio, C.B.Lob. Aloë, Acoſtæ. Aloë, ex America, Dod. fol. Aloë Ameriacana, Cluſ. hiſt. Hiſpan. Caſt. Lugd. Aloë America, Cam. ad Matth. Tab. Aloë ſpinoſa, Cam. Aloë alterum genus, Cæſal. Valentinis Fil y agulla, id eſt filum & acus. II. Aloë ſucco amaro, C. B. Aloë, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. (cui & Sedum amarum Columellæ) Geſ. hort. Anguil. Lon. Lac. Caſt. Lugd. Lob. Cæſalp. Aloë ſemperviva Indica quibuſdam, Cord. in Dioſc. Aloë, amphibion etiam dicitur, Cord. hiſt. Aloë communis ex Hiſpania, Cam. Sempervivum marinum in inſulis Stæchadibus, Quiquerano. Hujus denſatus Succus Aloë etiam dicitur: cujus tres habentur differentiæ ex eadem planta. Optima ſuccocitrina, quæ puriſſima, fulva aut ruſſa, aut pellucida: amara, adſtringens aromatica, odore gravi & aromatico. Altera Hepatica quòd hepatis modo ſit concreta, ſubruſſa minus pellucida, illa denſior & aridior, amarior, magis adſtringens, gravioriſq; odoris. Tertia Caballina, ponderoſiſſima, denſiſſima, nigra, terra areniſq; plena: amariſſima & guſtu horribili virusq; olens veterinariis relinquenda. Eligenda pinguiſſima, puriſſima, hyeme friabilis, æſtate molliuſcula, in manibus lenteſcens, ſordibus carens, aromaticam amaritudinem reſipiens, odore ſomnum concilians. Afferrur pellibus infuſum ex India atq; Arabia, per Syriam & Ægyptum: verùm etiam in maritimis Apuliæ & Hiſpaniæ, ſed faciendo ſucco inutilis, provenit. Aſt nunc Americana quæ ex Mexico adfertur, in Germaniæ hortis vulgatior eſt.

Ἀψίνθιον. ABSINTHIUM. CAP. XXIII.

a Cat. addit. καὶ γαλατικὸν.

b ἢ, ita Meum & Catat.

Absinthium, aliqui bathypicron, herba vulgò cognita. Præſtantius in Ponto, *a* & Cappadocia, in monte Tauro naſcitur. Vim habet calfaciendi, & adſtringendi. Bilem expurgat, quæ & ſtomacho, & ventri inhæſit: urinam cit, & crapulam præſumptam arcet, ad inflationes ventris, & ſtomachi dolores prodeſt, cum ſeſeli, *b* & nardo Gallico potum: faſtidia diſcutit, & arquatos ſanat madefacti dilutum, aut decocti jus, quotidie tribus cyathis hauſtum: menſes cit potum, aut cum melle appoſitum. Contra fungorum ſtrangulationes convenienter ex aceto bibitur: adverſatur ixiæ venenis cum vino: item cicutæ, & muris aranei morſibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinyctidesex

I. ABSINTHIUM.

* II. ABSINT. PONTICUM Montanum. *

des ex aqua. Ad ſtrgillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, ſi manat ſanies. Dentium, auriumq; dolores decoctum vaporis ſuffitu compeſcit. Decoctum in paſſo dolentibus oculis oblinitur: item præcordiis, & jecinori, tritum cum cerato cyprino: ſtomacho quoq; longa valetudine laboranti cum roſaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aquæ inter cutem, lienoniſq; ſubvenit. Vinum ex eo fit, quod abſinthiten vocant, præſertim in Propontide, & Thracia, quo ad ante dicta utuntur, cùm febri carent: alioquin in æſtate propinant, & acceptam huic vino incolumitatem referunt. Inſparſum arcis abſinthium, veſtes ab erodentium injuria vindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & à corpore arcet: atramentum librarium diluto ejus temperatum, literas a murium eroſione tuetur. Exiſtimatur liquamentum eoſdem præſtare effectus: attamen potionibus improbatur, quoniam ſtomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

Ἀψίνθιον θαλάσσιον. ABSINTHIUM MARINUM. CAP. XXIV.

†[ABſinthium marinum, quod aliqui Seriphium vocant, copioſiſſimum in Tauro monte, juxta Cappadociam, & in Taphoriſi Ægypti gignitur: quo Iſiaci pro olivę ramo utũtur. Herba eſt tenuis, abrotoni parvi ſimilitudine, referta minutulis ſeminibus, ſubamara, ſtomacho inimica. Ea graviter olet, & cum quadam calfactione adſtringit. Per ſeſe, aut cum oryza cocta, interaneorum *a* animalia, teretesq; tineas, adjecto melle enecat: alvum *b* lævigat: cum edulio autem, vel lenticula decocta, eadem præſtare poteſt. Pecora maxime pinguescunt hoc pabulo. *c* Tertium genus abſinthio aſſignatur, quo Gallia alpibus finitima ſcatet: id patrio nomine Santonicum vocant, regionis, in qua naſcitur, cognomento, abſinthio non diſſimile: verum ſubamarum eſt, non adeò ſeminis fœcundum: eadem quæ Seriphium poteſt.

†Orib. legit tantũ Σεϊφος.

a Meum ἀσπαλίδας μὴ ἑλμινθας προσῳόλας. i. alcaridas & lũbricos rotundos.

b Meum ad. ἁβρως. i. leviter.

c Cit. addicta materia.

III. ABSINTHIUM PONTICUM.

IV. ABSINTHIUM MARINUM.

ABſinthii genera tria hic à Dioſcoride traduntur. nempe vulgare noſtrum, marinum, quod Seriphium vocant & Santonicum, quo Gallia alpibus finitima abundat. Vulgare caule exit ramoſo, foliis incanis multipliciter ſectis. Artemiſia modo, floribus aureis, parvis: ſemine rotundo, racematim cohærente. Radicem habet divulſam, ſed firmam & lignoſam. Artemiſia qui Abſinthium, quod in Ponto naſcitur, cæteris præſtare ad jecinoris, & ventriculi inflammationes libro II. capite 16. Methodi medendi prodidit Galenus, ſic ſcribens: Cùm autem duplex in omni Abſinthio facultas, & qualitas ſit, velut in libris de medicamentis eſt traditum, utiq; in Ponticо adſtringendi qualitas non parva eſt. In reliquis omnibus amara qualitas eſt vehementiſſima, adſtrictio verò (quam ſaltem guſtu agnoſcas) aut planè obſcura, aut prorſus nulla ſentitur. Proinde Ponticum ad jecinoris, & ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò id eſt tum folio, tum flore longe quàm cætera abſinthia minore. Odor quoq; huic non malus non inſuavis, verùm etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus eſt ſædus. Quare hæc fugere conveniet, & Pontico ſemper uti: hæc Gal. Abſinthium autem hujuſmodi, quod cæteris præſtantius ſit, non ſolùm in Ponto naſcitur, verùm etiam in Hungaria Tranſylvania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo convenit, quod Gal. delineavit. Etenim id folio, caule, flore, ac ſemine conſtat longè, quàm commune noſtrum Abſinthium, minoribus. Saporem habet amariuſculum, cui non parva adſtringendi vis conjuncta eſt. Odorem etiam ſpirat (ut Gal. teſtatur)

Abſinthii genera tria.

Mesues Ponticū Romanū vocat.

* V. ABSINTH. MARITIMUM foliis laciniatis. *

Plinii error.

Pontici vires.

Semen sanctum Absinthii marini non est.

Canabel Serapionis mētio

Fuchsius notatur.

Mesues, ut Sylvius doctissimè adnotavit, nescio tamen qua ratione ductus, Ponticum Romanum appellat. Monachi verò, qui in Mesuem commentarios scripserunt, putant magno quidem errore, id Mesuei Romanum absinthium esse, quod non modò in agro Romano, sed etiam in universa Italia provenit. Plinius lib. 27. cap. 7. Ponticum scribit multò Italico amarius esse: in quo sanè Galeni sententiæ & refragatur, & errat. Ponticum absinthium efficacem vim obtinet ad aquam intercutem, ut mihi jam sæpius experimento compertum est. Equidem quosdam novi hydropicos quasi deploratos, qui ex longo esu comarum ejus, quæ saccharo adservatæ fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito florescentium jam comarum recentium absinthii Pontici libram unam: sacchari albissimi libras tres. Comas illas demptis caulibus, & pediculis tundito in mortario lapideo: deinde iis optimè tusis saccharum in pulverem tritum adjicito: rursus omnia simul tantisper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondito. Ex absinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie semuncia tribus horis ante cibum. Sunt porrò qui putent semen illud, quod officinæ SANCTUM cognominant, quodq; saccharo circundatum contectumq; necandis interaneorum vermibus præbent, Absinthii marini esse semen, sed ii planè decipiuntur. Siquidem legitimam seminis hujusce plantam integram misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusus, quæ à marino absinthio longè distat, ut ex ejus imagine patet. Planta est admodum fruticosa, caulibus & ramis numerosis referta, semine minuto, oblongoq; racematim prodeunte, amariusculo gustu, odoreq; non insuavi. Affertur ex Alexandria Aegypti, ac aliis meridionalibus locis. Cæterùm procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis semen sanctum interpretantur, cùm longè admodum hæc inter se differant. Quippe Serapioni nil aliud esse Canabel constat, quàm terra tenuissimo sabulo persimilis: quæ (ut ipse ait) unà cum pluvia è cœlo decidit, cujus non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas: verùm & ad fictilia fracta conglutinanda increbuit usus. Absinthium marinum, sive Seriphium, in quàmplurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici pelagi litoribus provenit præsertimq; Aquilejensibus, & Tergestinis. Sed Fuchsium suspicor illud non cognovisse: siquidem quod in suis clarissimis commentariis magno volumini appictum spectatur, absinthium marinum non est. Quod cùm fortassè & ipse animadvertisset, in parvo simplicium libello sententiam mutavit. Veruntamen non prius ab hoc errore se-se vindicavit, quam in alium inciderit: quippe quòd eandem plantam pro sylvestri nasturtio perperam, meo judicio, depinxerit. MARINUM itaq; absinthium cùm primùm è terro erumpit, folio est absinthio simili, crassiore tamen. Sed postquam adoleverit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis insq; præsertim quæ ubiq; caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen foliis est adeò parvis. Semen profert exiguum, copiosumq;, abrotoni modo inter foliæ erumpens, atque in summitate caulis ferè racemosum, ut hæc pictura ejus demonstrat, amari, & adstringentis gustus. Aliam Absinthii marini plantam à nostrate longè diversam ex Aegypto allatam, quam AEGYPTIUM SERIPHIUM vocari libuit, & cujus imaginem hîc expressimus, nunc primùm consecutus sum à Jacobo Antonio Cortusio præscripto: pumila est planta, in Aegypto proveniens: foliis minutis, abrotoni fœminæ fere similibus: surculis compluribus gracilibus, brevibus ac foliosis, minuto semine gustu amaro, non tamen vehementer. Is omnibus præditum est facultatibus, quibus & Italicum, è qua colligi quoque SEMEN SANCTUM quidam volunt, etsi, quid certi de re hac affirmem, non habeam: quidam abrotonum marem esse volunt, sed fortassè melius fœminam appellassent. Volunt patres illi reverendi, qui in Mesuem commentati sunt, tantùm superficietenus Absinthium vulgare amarescere, imis verò partibus dulcescere, ob idq; gustui gratum esse. Unde etiam aquam, quæ ab eo ignium vi destillat, dulcem potius, quam amaram sentiri contendunt. Qua in re ii parum rem naturalem callere deprehenduntur: nam quòd Absinthii stillatitia aqua sit dulcis, non ex eo fit (quantum equidem sentio) quòd Absinthium ipsum

Marini absinthii historia.

VI. ABSINTHIUM SERIPHIUM sive Seriphium Ægypt.

Seriphium Ægyptium.

Aqua Absinth. cur dulcis?

VII. SEMEN SANCTUM, sive Semenzina.

ipsum constet extima parte amarum, medullitus verò dulce, sed quoniam, cùm exteriores illæ partes, quibus amaror inest, admodum sint tenues, ac in vaporem facilè resolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore resolvuntur: evenit ǫ3 ob hoc, ut stillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis sit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipsa invenitur, non ab intimis Absinthii partibus emanat, sed eam tantùm à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) provenire comperimus. Nam ipsius dulcedinis qualitas non modò in Absinthii stillatitia aqua sentitur, sed etiam in quavis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum instrumentum hujuscemodi herbarum vaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus, terrena quadam substantia superficietenus inficiatur, quæ actutum in dulcissimam veluti cerussam convertitur, non mirum quidem videtur, si aquæ inde manantes ascititia dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiantur. Quod quidem in non evenit absinthii stillatitiis aquis, quæ duplici vase vitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur: nam hæ sufficienter amarescere cognoscuntur, nec tantillum quidem dulcedinis gustantibus præbent. Evenit sanè hoc, quoniam balneum suæ ipsius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conservat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in vaporem vertantur, quemadmodum cum illis fieri solet, quæ carbonum, & lignorum violentò igne in ..uram evanescere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quòd à vitreis organis quibus eliciuntur, nullam ascititiam qualitatem recipiant. Quare satius, mea quidem sententia, esset, ut otium, quod superest, consumerent monachi in re christiana; & medici in re medica; & singuli de arte sua bene mereri discerent: vel saltem quisque quam rectè instituit, vitam sequeretur. Absinthii meminit Galenus lib. 6. simplic. medicamentorum sic inquiens: Absinthium adstrictoriam, & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & desiccans. Proinde bilioſos ventris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinas evacuat. Magis autem quod in venis est bilioſum, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam, oblatum nihil adjuvat. Sic neque si in

Absinthii vires ex Galen.

*VIII. ABSINTHIUM SERIphium Gallicum. *

* IX. ABSINTHIUM SERIphium latifolium. *

thorace

thorace, aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara, valentior est. Porrò quòd insit quoq; acrimonia, idcirco majori portione calidum est, quàm frigidum. At si opus est generatim comprehensam ejus temperiem secundùm primas circumscribere facultates (etsi anomœomeres & dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi excessus, siccum tertii. Succus autem ejus longè quàm herba ipsa, calidior est. Sed cùm de absinthio marino, sive Seripho ageret libr. 8. simpl. med. Seriphum, inquit, specie, & gustu absinthio simile est. Id quod de Santonico scripsit Dioscor. cùm tradiderit magis cum Abrotono convenire Seriphium, quam cum absinthio. Quamobrem relinquitur suspicio quòd aut Dioscoridis, aut Galeni scriptura sit hoc loco librariorum incuria depravata. Herba quæ Græcis ἀψίνθιον, Latinis item Absinthium appellatur: Arabibus, Assinthium: Italis, Assenzo: Germanis, Wermuth/Elß: Hispanis, Asentios, Alosna: Gallis, Aluyne, & Absince: Bohemis, Pelynek: Polonis, Pyolin. Absinthium Ponticum, Græcis, Ἀψίνθιον πόντιον: Italis, Assenzo Pontico. Absinthium marinum, sive Seriphium: Græcis, Ἀψίνθιον θαλάσσιον, Italis, Assenzo marino: Aquilejensibus, Santonio. Semen sanctum: Italis, Seme santo & semenzina.

Nomina.

Absinthium quasi ἀπίνθιον Comicis, quasi impotabile, propter insignem amarorem, ὁ ὑπ' αὐτῆς πίνεσθαι διὰ πικρότητα. Etsi Theophr. tantùm Absinthii in Ponto provenientis 9. hist. 18. meminerit, ejus tamen ... genti differentias in Phytopinace recensuimus, de quibus in historia: in præsens tantùm de iis, quas Matth. & Cam. in sua edit. exhibuere. I. Absinthium Ponticum, seu Romanum officinarum, seu Dios. C.B. Absinthium, Brunf. Trag. Matth. Cord. in Dios. & hist. Lon. Cæs. Absinth. vulgare, Fuch. Ger. app. Lac. Lob. Lugd. Cast. Tab. Absinthium commune, Ges. hor. (cui & Romanum) Cam. Absinth. Santonicum. Dod. gal. Rocardi. Absinth. Ponticum Ruellii & Trincavellæ, Absinth. latifolium, Dod. fol. Absinth. nostrum rusticum, Thalyo. Absinth. rusticum, Apulcio. Absinth. majus & vulgare, Clus. hist. Pann. Absinth. commune latifolium amarissimum. Joh. Bauhino. II. Absinthium ponticum montanum, C.B. Absinthium commune minus, Ges. hor. Absinth. montanum, Cam. ad Matth. Absinth. montanum seu Romanum, Tabernæmontano. Hoc vulgari simile, nisi quòd exiliora omnia, & amaritudo sapore & odore gratior, in altis montibus proveniens. III. Absinthium ponticum tenuifolium incanum, C.B. Abrotanum mas, Trag. Abrotanum fœmina, Fuch. fol. Lug. Ges. hor. cui Absinthii potius genus, Abrotanum album, Cord. in Dios. Absinth. Ponticum, Fuch. in icon. Matth. Dod. gal. Lac. Lugd. Tab. Absinth. ponticum vulgare, Clus. hist. Pann. Absinth. Santonicum, Ruellio & Cæsal. Absinth. Galatium Sardonium Dios. Lob. Absinth. tenuifolium, Dod. fol. Absinth. Romanum Mesue, Turnero. Absinth. Romanum vulgo, Thalyo. Hoc duum est genus, alterum incanum, alterum caulículis purpurascentibus, foliis supina parte viridioribus: mediæ inter Absinth. & Abrotanum naturæ videtur. IV. Absinthium maritimum lavendulæ folio, C.B. Absinth. marinum, Matth. Cæs. Lugd. Absinth. Seriphium, Lac. Absinthium angustifolium, Dod. fol. Lugd. Absinth. latifolium marinum, Camer. Artemisia marina. Lob. Tab. V. Absinth. maritimum foliis laciniatis, C.B. Artemisiæ marinæ folia incisa, Lob. Absinthii angustifolii ramulus foliis scissis, Dod. fol. Absinth. marinum Patavinum, Clus. hist. Pann. Artemisia marina, Lob. Lugd. Hoc à priore tantùm foliis in lacinias divisis variat, quod potissimùm contingit, si ex maritimis locis in hortos transferatur, quemadmodum in horto Medico Patavino notavimus. VI. Absinth. capilli veneris folio, C.P. Absinth. Seriphium Ægyptium, Matth. Lugd. Absinthium peregrinum sive Ægyptium Adverss. Lob Absinth. Ægyptium, Lob. Tab. VII. Absinthium Seriphium Alexandrinum, C.B. Semen sanctum, Matth. Lob. Lugd. Sementina, Dod. fol. Taber. Santonicum, Lon. Absinthium marinum & seriphium, pharmacopæis Alexandrinum semen, quibusdam sanctum semen & Zinæ semen, Cord. in Dios. & hist. semen Zedoariæ, Adverss. Abrotanum mas, Anguillaræ, seminis hujus contra lumbricos usus, eligendum magnum non pulverulentum & odoratissimum: ex Ægypto ad nos adfertur. VIII. Absinth. Seriphium Gallicum, C.B. Absinthio pontico simile est, at foliis majoribus, lanugine albis: flosculis croceo robore variegatis, quibus semen minutum amarum acre succedit. Planta amara est, odorata, in maritimis Massiliensibus proveniens, quod etiam in litore Veneto notavimus. Seriphium vulgare, perperam Dios. Lob. in icon. at Camer. in suo Matth. Absinth. Seriphium vulgo dictum nominat. IX. Absinth. Seriphium latifolium, C.B. Santonici species majuscula & longiusculis foliis, Cam. in Matth. & Lob. in suis observationibus, Absinth. Xantonicum vulgare.

I. ABROTONUM MAS.

« Meû & Cal. ἀσφοδελῳ καρπὸν. l. gracilem semine. sed Orib. λεπτόφυλλον, id est, tenuibus foliis.

ἈΒΡΌΤΟΝΟΝ. ABROTONUM. CAP. XXV.

ABrotonum duorum est genus. Fœmina quadam arboris specie fruticans, candicat, circum ramulos foliis seriphi modo, minutim incisis: floribus referta est, comantibus in summo, fulgore auri, corymbis. Quod per æstatem prodit, suaviter olet, cum gravitate quadam, & amaro gustu. Id genus Sicyonium esse constat. Alterum mas vocatur, sarmentosum, « gracilibus ramulis uti absinthium. Pluritum in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Utriusque semen crudum tritum,

tritum, & fervefactum ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, convulsis, ruptis, coxendicibus, urinæ angustiis, mensibus suppressis, aut remorantibus. In vino potum exitialium venenorum antidotum est: horroribus ex oleo illinitur. Serpentes & substratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum vino potum prodest, privatim efficax contra scorpionum, & phalangiorum venena. Oculorum inflammationibus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane tritum cum farinâ hordeacea, decóctumque tubercula discutit. Irini compositionibus admiscetur.

Abrotonum duplex.

ABrotonum mas planta est vulgaris notitiæ. Cujus duo observavimus genera, hortense, & per se in campestribus nascens, tenuioribus foliis, minutiore semine. Mas sarmentosa est planta, caulibus gracilibus veluti absinthium. Folia habent tenuina, numerosa, longiuscula q3, odore grav: sed medicato. Flores mittit exiguos. semen minutum, rotundum, copiosum q3, ramulos ferè totos comprehendens. Quod verò fœmineo generi adscribitur, non omnibus notum est: non adeò, quòd & ipsum frequentissimum non seratur in hortis. sed quòd à paucis pro Abrotono fœmina cognoscatur. Quandoquidem id alii Cypressum, alii Santolinam vulgò appellant, alii verò marinum esse absinthium existimant. Sed ii profectò falluntur: quippe Santolina vulgò vocata, nil sanè aliud est, quàm Abrotonum fœmina. Quòd primùm (ut Dioscorides inquit) arboris speciem quandam repræsentet, unde & à quamplurimis Cypressus vulgò dicta est. Deinde quòd candicantibus constet foliis, circum ramulos minutim incisis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum, æstatis & autumni tempore, corymborum modo comantibus. Postremò quòd in universum suaviter oleat cum gravitate quadam, & amaro gustu. Ex hac equidem delineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam vulgus Cypressum, sive Santolinam appellat, esse Abrotonum fœminam. Hinc itaq3 Fuchsium alioqui rei herbariæ gnarum, errasse crediderim, quòd pro fœminei generis Abrotono plantam subjecerit ab eo longè diversam. Qui etsi Santolinam seorsum postea depinxit, non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnovit, sed herbarium, ut arbitror, vulgum secutus, eam Chamæcyparissum hoc est pumilam cupressum nuncupavit, ejusq3 nullam à Græcis factam fuisse mentionem falsò credidit. Cæterùm quòd Goritienses Abrotonum marem Veronicam appellent, ea sanè planta mihi in mentem venit, quæ recentiorum quibusdam VERONICA vocatur, magnus (ut ajunt, insignita viribus. Hæc duûm est genera. Mas, quæ humi repit, caule est dodrantali aut minore, rubescente, lanuginoso q3: foliis oblongis, nigricantibus, hirsutis, & in ambitu serratis. Flores edit purpureos circa summum caulem emicantes, & semen in siliquis loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures divaricatur partes. Nascitur locis incultis. Fœmina caule exit lanuginoso, foliis rotundioribus, minimè laciniatis, subpinguibus. Flores profert in luteo purpurascentes. semen in vasculis rotundis inclusum: radicem vero maris æmulam. Nascitur in locis asperis & inculto: floret Junio mense. Gustu quidem, adstringens, & amara est: unde conjicere licet, eam esse tum excalfaciendi, tum siccandi vi præditam. VERONICA MAS ad omnia efficacior est. Medetur cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus. Sunt qui dicant quendam

Abrot. fœminæ descript.

Fuchsii error.

Chamæcyparissus.

Veronica.

Veronica duplex.

Fœmina.

Veronicæ virtus.

II. ABROTONUM FOEMINA.

III. VERONICA MAS.

Francorum regem elephantiasi laborantem, à venatore suo hac tantùm herba fuisse sanatum. Tumores præterea in universum discutit, præcipuè qui in cervice emergunt. Nec desunt, qui illâ summus laudibus efferant ad pestiferas febres & ad pestilentia affectos, quibus propinari præcipiunt ficcæpulverem, *drachmarum duarum pondere, una cum theriacæ dracchma, ex vino meracó: cum hoc tamen, ut illico sudent affecti. Eadem datur potanda ex sua ipsius stillatitia aquâ utiliter contra tussim, & vitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & tabidos. & suppuratos juvat. Aperit quoq3 jecinoris & lienis oppilationes, uterum, renes & vesicam expurgat. Sed ut nostrum sequamur institutum, jam abrotono medicinæ*

reddenda

* IV. VERONICA MAS supina. *

V. VERONICA FOEMINA.

Abrotoni vires ex Galen.

reddendæ ſunt ex Gal. qui li. 6. ſimp. med. ita de ejus viribus poſteritatis memoriæ ſcriptum reliquit: Abrotonum calidum, & ſiccum facultate, in tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſitum eſt. Inveniemus autem ejus temperamentum non minimè quidem & ex guſtu ducta conjectura, utpote cùm ſit admodum amarum. Porrò ſaporem ejuſmodi, cùm terrenæ ſit eſſentiæ, à largo calore extenuatum oſtendimus. Itaq; non inſtrenuè & excalfacit, & deſiccat. Nam ſive comam cum floribus (reliqua enim ejus palea inutilis eſt) contuſam ulceri puro illinas, mordax, & irritans videbitur, ſive eo in oleo macerato, caput, aut ventrem perfundere voles, admodum calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante invaſionem rigorum hoc voles confricare, minus utiq; rigore concutientur: imò & ſenſus quidem protinus ubi admotum fuerit, ipſum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat, par eſt, nimirùm cùm ſit amarum. Scies autem protinus, quòd & digerendi, & incidendi quandam vim habeat: ſed & quòd magis quàm Abſinthio idipſi neceſſariò inſit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex guſtu: pauciſſimæ ſiquidem acerbitatis particeps Abrotonum eſt, non pauca verò Abſinthium. Deinde ex eo quòd inimicum ſit ſtomacho Abrotonum, velut etiam Seriphium: gratum verò & amicum Abſinthium. Siquidem de iſtis ſuprà oſtenſum eſt, quòd amarum ipſum per ſe omnifariam infenſum ſit ſtomacho: auſterum verò, aut acerbum, aut in ſumma adſtringens ſtomacho utile & amicum. Porrò ubi qualitates hæ invicem permiſtæ fuerint, quæ vehementior fuerit, ea utiq; vicerit. Cæterùm Abrotonum uſtum, calidum & ſiccum facultate eſt, magis adhuc quàm cucurbita ſicca uſta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis conveniunt: ac proinde maximè ulceribus, quæ in pudendorum præputiis ſunt, competere videntur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino ſcilicet, aut raphanino, aut ſicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoq; ſegnius tardiuſq; enaſcentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: ſed nec minus illis, lentiſcino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium eſt partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax eſt, & calidum: quas utiq; maximè ejus facultates noviſſe oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tractatu requirere. Hactenus Gal. Atqui nobis quoq; dicendum eſt, quòd Abrotoni fœminæ folia ſicca, & in pulverem trita dantur perquàm utiliter ex aqua parthenii ſemidrachmæ pondere, ad ſiſtenda alba fœminarum profluvia, ſi continuis decem diebus, aut pluribus ſumantur à jejunis: & deinde interpolatis diebus.

Abrotoni fœ vires.

Nomina.

Id Græci ἀβρότονον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Catſum, Keſum, ſeu Gaiſſum: Itali, Abrotono: Germani, Etabwurtz/ Schoßwurtz/ & Gertwurtz: *Hiſpani, Abrotono, & Hierva lombriguera: Galli, Auron, Auronne, & Garderobbe: Bohemi, Brotan: Poloni, Bozedrzeuuko. Cæterùm Abrotonum fœminam vocant Itali Santolina: Germani,* Cypreſſen: *Bohemi, Cipreſſen: Poloni Cypriis: Galli, Cypres de jardin. Veronica ita Germanorum officinis vocata, Italis, Veronica: Germanis,* Ehrenpreiß/ aut Grundheil. *At Veronica fœmina: Italis, Veronica fœmina: Germanis,* Ehrenpreiß Weiblein.

Abrotanum διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν, ἢ ἁπαλὸν φαίνεσθαι: ἄλλως τε ἢ διὰ τὸ δυσοσμον εἶναι, ut Nicandri teſtatur interpres, quòd conſpectu tenerum, molle & delicatum appareat: aut quòd gravem acremq; & difficilem halitum ſpiret. Aliud mas, cujus quinq; differentias: aliud fœmina, cujus octo differentias notavimus. I. Abrotanum mas anguſtifolium majus, C.B. Abrotanum mas, Brunf. Matth. Lac. Lobel. Dodon. gal. & fol. Lugd. Taber. Cam. Cæſ. Caſt. Abrotanum nigrum ſeu mas, Cord. in Dioſc. & hiſtoria. II. Abrotanum fœmina Dioſcoridis, C.B. Abrotanum fœmina, Brunf. Matth. Lob. Caſt. Lugd. Cam. Taber. Chamæcypariſſus & nobilis Chamæpytis, Trag. Chamæcypariſſus, Fuch. Dod. gal. Ericio Cor. Lon. Cor. in Dioſ. Geſ. hor. Centonia, eidem, Cupreſſus herba, Cord. in Dioſc. Santolina, Anguil. Santonicũ minus, Cord.

Cord. hiſt. Santolina altera, Dod. fol. Sanctolina, Cæſal. cui Abrotanum Theophraſti, & Abrotanum campeſtre Plinii. Criſpula Alexandrina, Herba Cancri, Sylvatico. Hæc variat foliis magis minusvè denticulatis, craſſioribus, tenuioribus: candidioribus, viridioribus: flore majore & minore: odore jucundiore, minùs jucundo & unctuoſo, quare quinque differentias Dodonæus propoſuit. III. Veronica mas erecta C. B. Veronica mas. Matth. Caſt. Lug. Veronica recta mas, Lob. Veronica vulgaris recta major, Cluſ. hiſt. Pan. Veronica aſſurgens, Dod. fol. Hæc duplex, major, quæ latiore folio & longiore ſpica: minor, quæ anguſtiore folio & breviore ſpica. IV. Veronica mas ſupina, C. B. Teucrium, Trago. Veronica mas, Fuch. Lon. Tha. Lugd. Veronica vulgò dicta, Geſ. hor. Betonica Pauli, Dod. gal. Veronica major ſeptentrionalium, Lob. obſ. Veronica vera & major, Lob. icon. Veronica mas ſerpens, Dod. fol. Veronica major, Cam. Veronica, Tab. Auricula muris tertia, ad Myoſotidem Dioſcoridis referenda, Cæſalpino. Cùm hæc officinis Germaniæ ſit vulgaris, & viribus illa præferenda ſit, ejus iconem adjicere lubuit. V. Elatine folio ſubrotundo, C. B. Veronica fœmina, Fuch. Matth. Geſ. hor. (cui toto genere à Veronica differre videtur) Lonic. Caſt. Lugd. Cæſal. Dod. fol. Cam. Elatine Dioſcoridis, Lob. Elatine prima, Taber. Elatine altera folio rotundo, Thalyo. Verbaſculum quorundam, Lugdunenſi.

ὕσσωπος. HYSSOPUM. CAP. XXVI.

HYſſopum, herba nulli non cognita, duum generum eſt, montanum, & hortenſe. Optimum eſt Ciliacium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumq; peripneumonicis, diuturnæ tuſſi, ſuſpirioſis, deſtillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, ſi cum melle delingatur, craſſum humorem per alvum extrahit, decoctum ex aceto mulſo epotum. Ad ſubducendam alvum cum ficis viridibus detritis manditur: vehementiusq; addita iri, cardamomo, aut irione, dejicit: colorem in corpore fovet. Lieni, & aquæ inter cutem, cum fico nitroq;, inflammationibus quoque ex vino illinitur: cum fervente aqua impoſitum ſugillata diſcutit: cum decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione ſedat: inflationes auricularum vaporis ſuffitu diſcutit.

I. HYSSOPUM.

II. HYS. CÆRULEA folio diſſecto.

III. HYS. ALBO vel rubro flore.

NOn modò ſunt, qui dubitent, an vulgare Hyſſopum legitimum appellari poſſit, ſed & qui certò credant, id ipſum cum Dioſcoridis Hyſſopo nullam habere cognationem. Horum opinionem ſequuntur monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, argumento quòd ſcripſerit Dioſcorides (ut Marcellus interpretatur) Origanum Heracleoticum folio eſſe hyſſopi, non tamen habere umbellam hyſſopi modo rota figura in orbem circumactam, ſed multifidam, & veluti diviſam. Quæ quidem nota non viſitur in noſtrate Hyſſopo, ut quod flores ſpicatos proferat, non autem digeſtos in umbellam rota modo circumactam. Quo fit, ut non ab re illi dubitaverint, an vulgare Hyſſopum legitimum ſit: hi verò crediderint, eo omnino nos eſſe deſtitutos. Cæterùm mihi jam compertum eſſe puto, hos omnes in dubio & errore verſari perverſa Marcelli interpretatione deceptos, quandoquidem ſe aliter habet vulgata Dioſcoridis lectio (cui etiam Oribaſius. & vetuſti quidam Græci codices adſtipulantur) quàm verterit Marcellus: ita enim Græcè legitur: Ὀρίγανον ἡρακλειωτικὴν, οἱ δὲ νοθύλλιν καλοῦσιν, φύλλον ἔχει ἐμφερὲς νασιπῳ. σπιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς ἀλλ' ὥσπερ διηρημένον id, eſt, Origanum Heracleoti-

Hyſſopi conſideratio. Opinio reprobata.

Hyssopū vulgatū esse legitimum.

cleoticum, quod alii Cunilam vocant, folium habet hyssopo simile: umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti multifidam. Hæc Dioscorides. Ex quibus palàm est, non comparasse Dioscoridem origani flores ipsius hyssopi floribus ut perperam Marcellus vertit, cùm absolutè dixerit, nulla facta cum Hyssopo comparatione, Origano umbellam esse non in rotæ modum orbiculatam, sed veluti multifidam. Illud insuper hac in re non parvam ambigendi ansam præbuit, quòd Dioscorides lib. 4. in Chrysocomes capite prodidit, cùm inquit: Chrysocome palmi altitudine fruticat, comam habens specie corymborum, hyssopo simulem. Verumtamen si quis præstanti judicio Dioscoridis verba accuratè perpenderit, illa sanè nihil eorum sententiæ refragari comperiet, & Hyssopum quo passim utimur, legitimum esse contendunt. Siquidem in

Coma in plantis quid.

plantis coma probatissimorum auctorum testimonio, non solùm de floribus, & corymbis intelligitur, sed etiam de foliis, & ramusculis, dummodo hæc hilari quadam venustate plantam totam, vel summa ejus exornent. Unde rectè Plinius lib. 12. c. 25. balsamo folium proximum: ut a perpetua coma reddidit. Item Virgilius lib. 4. Georgicorum perpulchre cecinit.

Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi.

Ex his perspicuum fieri arbitror, Chrysocomen coma, hoc est foliis, & ramusculis hyssopo esse similem, non autem ipsis corymbis, quibus fortasse in universum scatet. Quamobrem hîc nullum, quantum equidem sentio, relinquitur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyssopum communis usus, verum legitimumq; sit, nobis manifestè demonstrat Symphytum petræum à me (ut spero) proximis annis repertum, quòd folia, vulgari hyssopo similia proferat. Nam cùm scribat Dioscorides, Symphytum petræum folio esse origani, Origanum verò folia habere hyssopi clarissimum præbet argumentum, quòd hyssopum, quo passim utimur, sit verum. Quinetiam cùm idem auctor tradiderit, Hyssopum duorum esse generum, nempe montanum & hortense, & utrumq; genus in nostrate passim habeatur omnibus notis simile, non modò opinionem auget, hoc legitimum esse Hyssopum, sed omnem quoq; litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quòd cùm Dioscorides congeneres, vel similes plantas seorsum conjunctèq; describere consueverit, statimq; post hyssopum stœchadem repræsentaverit, quæ folio, & spicato flore hyssopum nostrum admodum æmulatur, ostendit quàm hallucinari eos, qui hyssopum hoc non legitimum esse hactenus iverunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobat) iis omnibus polleat viribus, quas illi reddidit Dioscorides. Postremò cùm idem scribat Dioscorides, Hyssopum nulli non cognitum esse, miror sanè, cur quidam, qui vulgare nostrum illegitimum faciunt, legitimum non afferant in medium, & præsertim cùm non solùm in hortis Dioscoridi habeatur, sed etiam in montibus. Dixi sententiam meam, à qua ne minimo quidem unguere cedam, quousq; qui nobis refragabuntur, utrumq; afferam Hyssopum, quibus umbellæ insint. Hyssopum, montanum in comi-

Hyssopū montanum.

tatu Goritiensi Silvatino monte frequentissimum nascitur facie floribus, & coma hortensi non absimile, (nisi quod hirsutius sylvestriusq; apparet) rudioribus foliis & asperioribus & gustu amarioribus, nec usq; adeò acribus. Mitescit tamen, si transplantetur in hortis, fitq; hortensi simile, exuta sylvestri natura. Itaq; dicimus nos, Hyssopum plantam vulgaris esse notitiæ, haberiq; ubiq; ferè ad manus, non solùm hortense, sed etiam montanum. Item fruticem esse surculis pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis sesquipedalibus: foliis in universo caule oblongis, circumquaq; per intervalla prodeuntibus, duriusculis, odoratis, & gustatu fervidis, amariusculisq;. Flores illi sunt in caulium summitatibus spicatis, cærulei coloris. Radix multifida & lignosa. Tenuium est partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, & abstergit. Adversatur serpentium ictibus, si cum sale, & cumino tritum ex melle vulneri illinatur: ex oleo inunctum pediculos necat, & capitis prauriginem tollit. Juvat comitiales, quoquo modo iis præbeatur, sed valentius id efficit, in catapotiis hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubii, & Castorei, singulorum semidrachma, radicis Pæoniæ drachmæ duæ, assæ fœtidæ scrupulus: teruntur deinde omnia, & cum succo ejusdem hyssopi formantur catapotia septem, è quorum numero una tantùm datur quolibet vesperi, cùm se dormitum recipit affectus.

Hyssopi paucis meminit, Gal. lib. 8. simp. medicam. sic inquiens: *Hyssopum desiccat, & excalfacit ordine tertio: sed & tenuium est partium.*

Hyssopi vires ex Galeno, & Mesues

IV. GRATIOLA.

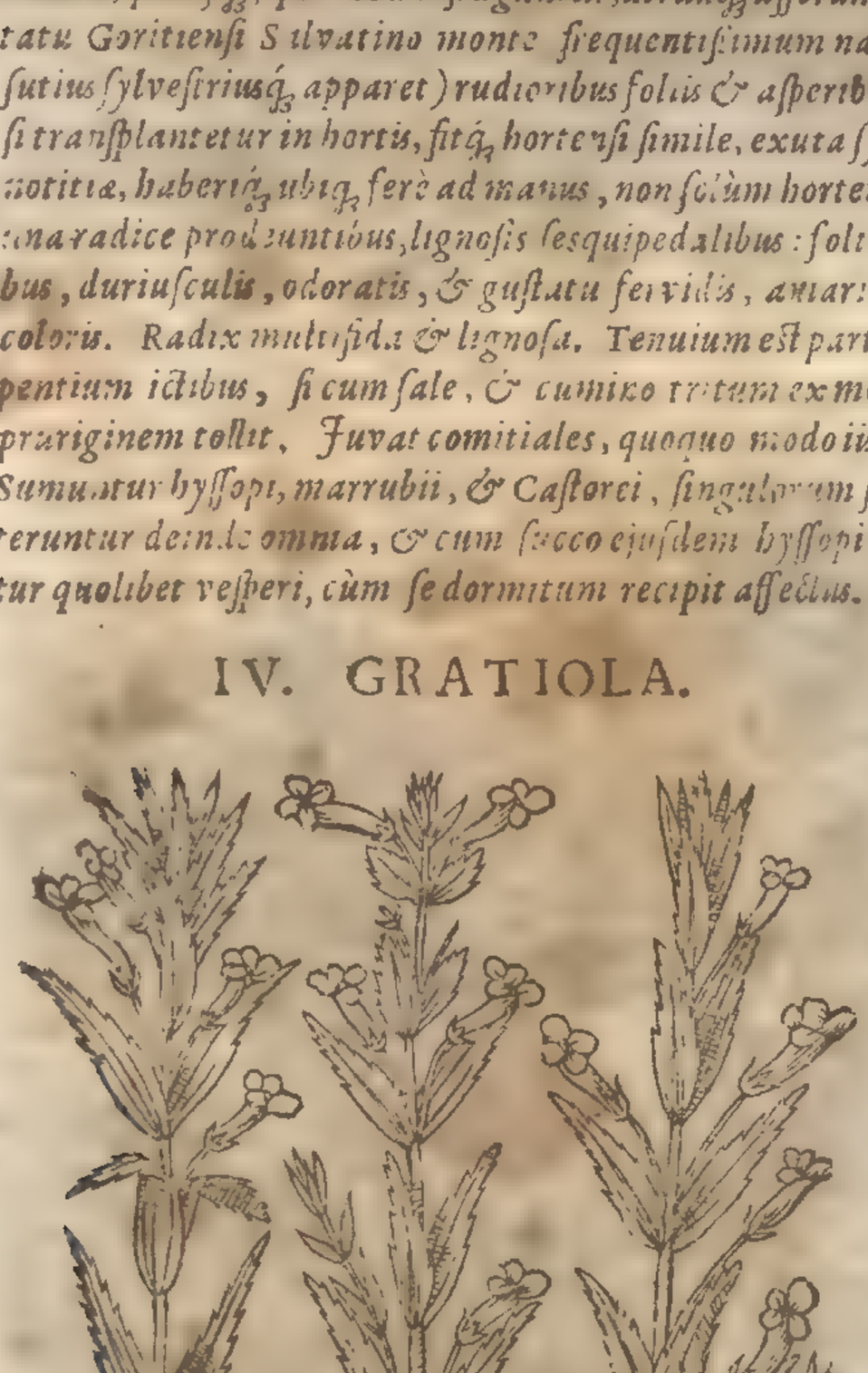

Gratiolæ hist & vires.

Hyssopi quoque vires, descripsit Mesues, ita ad sensum scribens. Hyssopum hortense pituitam facilè dejicit, quamvis dixerint aliqui, quòd & atram bilem educit additò fossili sale, aut Indo. At ipsum pituitam purgare manifesto experimento constat, præsertim quæ in pectore, ac pulmone continetur. Facit Hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum nervorum affectus: quòd non modò mundet, sed quòd etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præsertim senibus, quorum pectus lenta, crassaq; pituita refertum est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opituletur. Discutit hyssopi usus contumaces inflationes, cibi appetentiam invitat, menses & urinam ciet, & febrium humores excutit: visum acuit. Melle commistum interaneorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleum quod tum foliis, tum floribus paratur, nervos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum atq; etiam hæc omnia efficacius præstare: hactenus Mesues. Cæterùm nonnulli crediderunt herbam illam, quæ vulgò ab aliquibus GRATIOLA *vocatur, ab aliis Gratia Dei, à quibusdam etiam, ut à Forojulienſibus Stanca cavallo, quòd equi ejus pabulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ii, omnium scitè judicio, evidentius hallucinati sunt, quàm ut pluribus demonstrari sit opus. Quoniam verò in Gratiolæ herbæ sic dictæ sermonem incidimus, hic locus postulat, ut de ea aliquid dicamus. Nascitur hæc in locis humidis, præcipuè in pratis uliginosis, provenit etiam in palustribus. Herba est, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulari: foliis hyssopi latioribus, & longioribus, flore in purpura albicantem, inter folia erumpente quæ caulem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentē quæ caulem ambiunt. Gustu herba hæc amarissima est, quo etiam quadantenus adstringens sentitur. Excalfacit, incidit attenuat, aperit, dejicit, abstergit, vulnera glutinat, alvū vehementer purgat, tam*

tam recens quàm ſicca ſumpta, bilem pituitamq; trahit. Vulneribus celeriter medetur, trita & ſuperpoſita. Qui hanc plantam Meſues Eupatorium eſſe contendunt, omnino cæcutiunt. Herba ὕσσωπος Græcis dicta, Latinis Hyſſopum appellatur: Arabibus, Cyſe, Jufa, ſeu Jabes: Italis Hyſſopo: Germanis Kirchen Hyſop und Kloſter Hyſop: *Hiſpanis, Hyſſopobierva, & Hiſſopilbo bierva: Gallis, Hiſſope: Bohemis Hyſſopo: Polonis Izop.*

Hyſſopum Græcorum, ſi caput Dioſcoridis de Origano Heracleotico & Oniti, caput item de Chryſocome conſulamus, longè diverſum eſſe ab officinarum Hyſſopo, clarum cuilibet fiet, ut in hiſtoria noſtra exponemus: etenim Officinarum Hyſſopus ad Symphytum petræum Dioſcoridis referendus videtur: cujus aliquot notavimus differentias. I. Hyſſopus vulgaris cærulea, C.B. Hyſſopus, Brunf. Trag. Lacun. Lonic. Cord. in Dioſc. Taber. Cam. Hyſſopum, Matth. Caſt. Hyſſopus hortenſis, Fuch. Hyſſopus communis, Dod. gal. Hyſſopus vulgaris, Geſ. hor. Dod. fol. Hyſſopum vulgò dictus, Cæſal. Hyſſopus ſativa, Cord. in hiſt. Hyſſopus ſativus vulgaris, Lugd. Hyſſopus Arabum, Meſue & officinarum, Lob. Communiter ex una parte floret, aliquando utrinque florifera: aliquando ſpica brevi & rotunda: habetur quæ odore moſchi à vulgata differt. II. Hyſſopus cærulea folio diſſecto, alias a vulgari non diſcrepans, quare tantum ramum exprimi voluimus. III. Hyſſopus albo vel rubro flore, C.B. Cam. Hyſſopus albis floribus & Arabum flore rubro. Lob. Lug. Hyſſopus Arabum, Taber. Rubra flores una tantum ordine ſæpius digeſtos habet, aliquando & utrinque. IV. Gratiola centauroides, C.B. Gratiola Matth. Dod. gal. (cui Centaurii minoris ſpecies videtur) & fol. Lob. Caſt. Lugd. Gratia Dei, Lacu. Anguil. cujus ſemen vult Arabibus Gilbenech dici: Gratia Dei altera, Cæſal. Limneſion ſeu Centauroides, Cord. in hiſt. Papaver ſpumeum Dioſcoridis eſſe, ſuſpicatur Anguillara. Eupatorium, Meſue, ex Cordi ſententia. Geſn. de hortis. Variat flore, qui purpuraſcens, albus rarius luteus: aliquando integris foliis, aliquando & frequentius crenatis. V. Gratiola minor, ex radice aliquando craſſiore, aliquando tenuiore ac fibroſa albida, caules exurgunt erecti, aliquando plures, ut fruticoſa ſit, aliquando unicus ſubruffus, rotundus, ſtriatus, cubitalis, quem cingunt folia Polygoni maſculæ (aliis Hyſſopi) æmula, alternatim diſpoſita, pallidè virentia, pediculis carentia: ex quorum alis ſinguli flores ex oblongis calyculis prodeunt quadrifolii, eleganter cærulei, quibus ſuccedunt vaſcula oblonga, ſemina minuta ſubfuſca continentia. Hæc omnis odoris expers eſt, & penè inſipida, licet aliqui nitroſum, alii ſubdulcem in ea ſaporem notarint. Hæc variat foliis, eſt enim altera latioribus, quæ altius exſurgit, altera anguſtioribus & oblongis, quæ palmaris. Junio Menſe florent. Naſcitur locis humidis, aliquando & uliginoſis, quam legimus primùm in Patavinis paludibus, ubi latioribus eſt foliis & ad portam S. Juſtinæ: dein circa Monſpelium in rivulis, ubi Anagallidem aquaticam vocant: tum in Alſatia non longe Mulhuſio, locis udis: quæ verò anguſtioribus eſt foliis, Monſpeſſuli etiam provenit ad Gramuntium lucum. In Haſſia ſunt qui notarint, & Halimum aquaticum vocant: ſic & in Franconia Camerarius, cui Hyſſopoides: Joh. Bauhino, Hyſſopifolia: Geſn. in libello de collect. ſtirpium Gratiola minor: Cordo in obſer. Graſe Polcy dicitur.

* GRATIOLA MINOR. *

Στοιχάς. STOECHAS. CAP. XXVII.

STœchas, juxta Galliam in inſulis ejuſdem nominis è regione Maſſiliæ gignitur: unde cognomentum accepit. Herba tenuibus ſurculis, coma thymi, longiore folio, ſubamara guſtu, & *a* aliquantum acris: cujus decoctum, hyſſopi modo, ad pectoris vitia efficax eſt. Antidotis utiliter miſcetur. *b* Viſcera omnia, & univerſum animantis habitum extenuat, confirmat, & ab obſtructionibus & farctu liberat].

a Mend. πρὸς ὀξύτητα quodam modo ſubamara.

b Cõcluſa in meo exemplari, & Catacuzeni deſunt. Stœchadis conſideratio. Stœch. deſcriptio. Stœchadis vires ex Gal.

STœchadem officinarum vulgus Sticados appellat. *Naſcitur hæc non modò in Gallia (ut Dioſcorides ſcribit) ex adverſo Maſſiliæ in inſulis, quas Stœchadas vocant; ſed & in Arabia, unde cum aliis mercimoniis, quæ ex Alexandria advehuntur, Venetias comportatur. Quapropter tam à medicis, quàm à ſeplaſiariis, indito ab Arabia cognomento hodie Arabica nuncupatur: etſi Maſſilienſis pelago ſtœchas plerunq; Arabicæ vicem expleat. Provenit præterea in nonnullis Italiæ locis, verùm ea cæteris in Italia præſtat, quæ ex Gargano Apuliæ monte advehitur: quanquam omnium probatiſſima eſt peregrina, quæ ex Arabia defertur, hanc deinde ſequitur, quæ in Stœchadibus inſulis naſcitur, a quibus primùm nomen adinuenit. Eſt itaq; ſtœchas lavendulæ non abſimilis, foliis oblongis, craſſis incaniſq; acervatim in univerſo caule exeuntibus caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, lignoſis. Flores edit Thymi modo ſubcæruleis in ſpicatis, oblongiſq; capitulis, in quibus ſemen oritur melyſſophylli non abſimile. Radix eſt illi lignoſa ac multifida. De Stœchade vires ſcripſit Galenus l. 8. ſimp. med. ubi ſic inquit: Stœchadis guſtu quidem qualitas amara eſt, & mediocriter ſubadſtringens. Cæterùm temperies compoſita, nempe ex terrena eſſentia frigida exigua, unde ſanè adſtringit, & ex attenuata altera terrena copioſiore, à qua utiq; amara eſt. Ob utrorumq; verò convenientiam & cottion. obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viſcera omnia, tum totius corporis habitum eſt nata. Supra namq; oſtenſum eſt, quòd quæ ex ejuſmodi eſ-*

Mesu. de Stœch.

STOECHAS.

Nomina.

sentiis constant medicamina, dictos effectus reddere possint. Hujus quoq; meminit Mesues, ita de ejus viribus disserens. Stœchas dejicit tum pituitam, tum atram bilem: cerebrum, nervos, ac sensuum omnium organa mundat, ac roborat. Prodest contra frigidos morbos qualescunq; sint, ideoq; comitialibus conveniens remedium habetur, addita scilla, aut ejus aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipsius tum decocto, tum vapore fiunt, occlusos narium meatus aperiunt: nervorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna viscera frigido humore affecta roborant. Abstinendum tamen ab ea biliosis est, præsertim si eorum ventriculus sit bile refertus: nam eos maximè turbat, nauseam commovet, sitim accendit, & calore quodam molestissimo universum afficit corpus. Qua planta Græcè στοιχὰς, Latinè item Stœchas nominatur: Arabicè Astochodos, Astuhorados sive Astuchudes: Italicè Stechade, seu Steca: Germanicè Stichas Kraut: *Hispanicè Cantuesso: Gallicè Stechados; Bohemicè Stechas.*

Stœchas duplex est officinis, Arabica, de qua nunc, & Citrina. Arabica ea est, quam Dioscorides hìc proposuit, quæ à loco natali Stœchas dicitur: sunt qui rectius stachyn, quasi spicam dici velint. Hæc habetur foliis integris, quæ vulgaris est, altera serratis & crispis, est & tertia cujus cauliculi foliis nudi sunt. Dicitur Stœchas purpurea. C.B. Stœchas, Trag. Matth, Lac, Dod, fol, Lon. Lob. Cast. Lugd. Stichas Fuchs. Dodo. gal. Stichas Arabica, Cord. in Dioscor. & hist. Stœchas vel Stychas, Ges. hor. Stœchas prima, Clus. hist. Hisp. Stœchas Arabica, Cam. Spica Italica sylvestris, Cæsalp. Quæ ex Arabia adfertur, densioribus est ramulis, quam sit Gallica vel Italica.

ὈΡΙΓΑΝΟΝ. ORIGANUM. CAP. XXVIII.

a Cat. τειχοειδὲς.

ORiganum Heracleoticum, quod & cunilam vocant, folium habet hyssopo non dissimile: *a* umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti multifidam: semine in summis virgis haud quaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum vino potum demorsis à serpente convenit: qui autem cicutam, aut meconion hauserunt, iis ex passo: si verò gypsum, aut ephemeron, ex aceto mulso propinatur: ruptis, convulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum in aqua mulsa, atros humores per alvum extrahit: menses ciet, & tussi cum melle linctum medetur. Ad pruriginem, psoras, regiumque morbum, decocti jus in balneis prodest. Succus virentis, tonsillas, uvam, & oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit: aurium dolores cum lacte mulcet. Conficitur ex eo & cæpis, & rhoe, quo ad obsonia utuntur, vomitorium medicamentum, his omnibus in cupreo vase per dies bis vicenos insolatis, dum caniculæ sydus flagrat. Herbæ autem substratu serpentes fugantur. Quæ Onotis appellatur candidiore est folio, & hyssopo similior. Semen veluti conjunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, sed multò inefficacior. Sylvestre origanum, aliqui Panaces Heraclion, alii Cunilam vocant, ex quibus est Nicander Colophonius. Foliis est origani: ramulis tenuibus, *b* dodrantem altis: in quibus *c* umbellæ anethi insunt] flores candidi, radix tenuis, supervacua. Peculiariter percussis à serpente folia, & flores ex vino poti auxiliantur.

b Cat. θαμνοειδὴ i. fruticantibus.

c Deest in in meo & Cat.

ΤΡΑΓΟΡΙΓΑΝΟΝ. TRAGORIGANUM. CAP. XXIX.

a Meum θαμνῶδες i. exiguus frutex, sed Ca. habet θάμνῳ simpliciter.

TRagoriganum *a* tenuis frutex est, sylvestri serpillo aut origano similis, folio, & ramulis. Quibusdam in locis lætius, virentiusq; invenitur, & latioribus foliis, satis glutinosum. Alterum exilibus surculis ac tenuibus foliis, quod aliqui prasium vocavere. Optimum est Cilicum, & Cretense, & Smyrnæum, & in Chio, Cooq; proveniens. Omnia excalfaciunt, urinam cient, alvo accommodantur. Decocto poto bilem dejiciunt, lienosis ex aceto bibere prodest: contra pota ixiæ venena in vino bibuntur: menses trahunt: peripneumonicis, tussientibus ex melle, in eclegmate dantur. Grata, ac mitis eorum potio est: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti, imbecilloq; præbetur: item si a maritima jactatione nausea, & æstus præcordiorum excitetur. Tumores verò cum polenta illita discutiunt. *

* ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ ἡ ὀρίγανος, καὶ ταύτῃ γλυκαίνει βέλτιον πιόμενον, καὶ ὅις ἐγκάθισμα κατεψόμενον ποιεῖσι πρὸς χρονίαν ἐμμένουσαν κατοχὴν, καὶ πρὸς θηριοδήκτους, καὶ πρὸς δηλητήρια, καὶ πρὸς ἕξις χρωτὸς, καὶ κνησμὸν καὶ ψώραν. i faciunt [ac eadem quæ & Origanus. Nam radices ipsius decoctæ pro potu, aut insessionibus faciunt ad diuturnum torporem, & ad morsus viperarum & venena, & ad tussim antiquam, & pruritum & scabiem.

Origani historia varia.

VAria ac confusa est apud antiquos rei herbariæ authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus li. 6. c. 2. de plantarum historia duo tantùm constituit Origani genera, nigrum sterile, & candidum fructuosum. Plinius verò li. 20. c. 17. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium origanum subjunxit, quod tria habere genera prodidit. Unum nigrius, latioribus foliis glutinosum. Alterum exilioribus, mollibusq; sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocavere. Tertium inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. In quibus verbis Plinius deprehenditur, non sine errore

Tragori-

Tragoriganum cum Origani generibus confudiſſe, quod Heraclii nomine, quod conſtat Origani genus eſſe, duas illas Tragoriganı ſpecies, quæ à Dioſcoride redduntur, hujus ferè imitatione expreſſerit: licet tertium quoq; addiderit ex alio fortè authore, niſi dixerimus, quòd & hanc pro aliquo Origani genere ſumpſerit, & ſimul confuderit. Sed dimiſſis alio-

Plinii lapſus, Tragoriganum cũ Origano confundentis.

I. ORIGANUM HERACLEOTICUM.

II. ORIGANUM ONITIS.

III. ORIGANUM ONITIS folio ſubrotundo.

*IV. ORIGANUM VULGARE.

V. TRAGORIGANUM.

Brasavoli opinio rejecta.

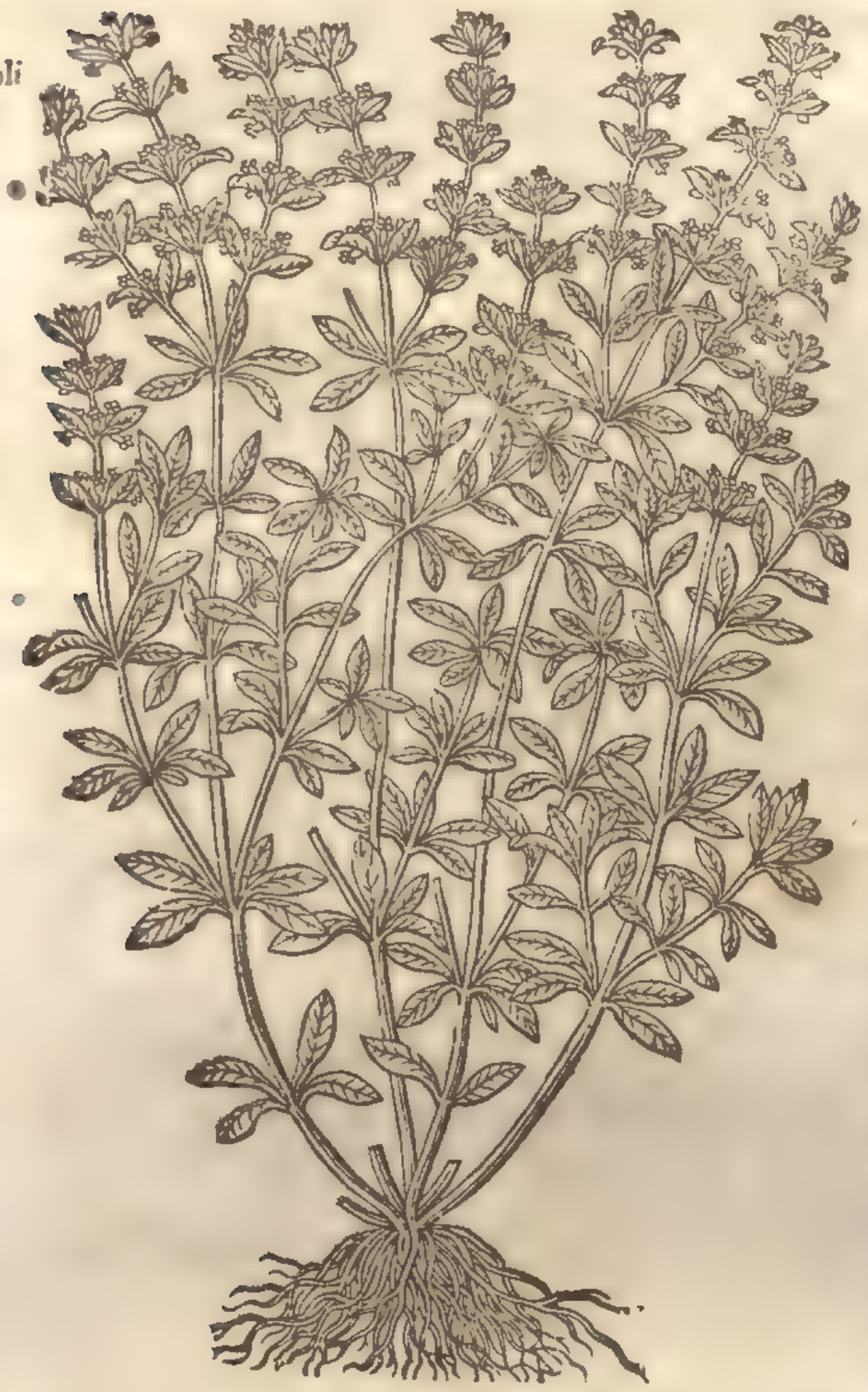

Origanum ex Creta.

rum placitis, & Dioscoridem, quem nobis ducem, & auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heracleoticum, quàm Onitim appellatum Origanum, aut in Italia non oriri, aut inibi hactenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum. Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus asserere videatur, Heracleoticum illud herbæ genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodq; perperam Origanum vulgò ab omnibus vocitatur. Verùm huic (pace ejus dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimavi, quòd sua sponte in campestribus, asperis, clivosisq; locis & montibus proveniat, quod folia mittit amaraci majora, subhirsutaq; caules complures pilosos, flores in summitate purpureos in umbellæ multifidæ modum, radice summa tellure vagante, purpurascenti admodum umbella. Nam quamvis à Dioscoride una tantùm sylvestris origani species describatur, floribus candidis, nil tamen obstat, quin in aliis quoq; à Græcia regionibus una, vel altera ejus species floribus differens gigni possit. Atqui si quitam pertinaces sint, ut nolint illud sylvestre appellare, poterunt, si velint, item pseudoriganum nuncupare. Siccum origanum, quod Venetias è Creta, ubi provenit, ut & in Cypro & aliis Ægæi maris insulis (quemadmodum & Onitis) advehunt, flore est albo, acerrimo gustu fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem sylvestre Dioscoridis origanum, (quanquam apud plerosq; Heracleotici, vel alterius nomen sibi falsò vendicet) non solùm quòd floribus sit candicantibus, sed etiam quòd gustatu linguam admodum vellicet. Siquidem hinc facilè conjici potest, sylvestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse valentius. Heracleoticum origanum, itemq; Onitim misit ad me primùm clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sunt ejus non solùm præstantis doctrinæ sed etiam ingenui, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrumq; è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quòd satis Dioscoridis historiæ respondeant, hic pictura exprimenda duximus. Tragoriganum verò (ita hanc plantam mihi appellandam proposui) cujus etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Forojulienſi agro, foliis serpilli æmulis, sed gustu pulegii. Unde non abre statim post ipsum pulegii meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quam Tragorigani genere differens Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquit: Origanus Heracleotica quidem efficacior est onitide: sed agrestis, quam quidam Panaces Heraclium, alii Cortylam cognominant, valentior utraq; est. Omnes verò incidendi, extenuandi, extalfaciendiq; facultatem possident: hæcq; tertio exciessu obtinet. Porrò ea, quam Tragoriganum appellitant, assumsit etiam adstrictionis quippiam: hæc Galenus. Ex cujus doctrina patet, rectè cum iis agi, qui sylvestre ex Creta petitum suis medicamentis inserunt. Origanum vulgare, excalfacit quidem, quod gustu subacris sentiatur, & siccat quoq; similiter, sed haud strenuè. Aperit, digerit, incidit & resoluit, sed longè mitius quàm præscripta Origani genera. Planta græcis ὀρίγανον, Latinis pariter Origanum vocatur: Mauritanis, Fandenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Wolgemuth/ rothe Dosten/ und Costenz: Hispanis Oreganos: Gallis Origan, aut Mariolaine bastarde: Bohemis Dobrawssi: Polonis Czyruvonal ebeothkà. Origanum vulgare vel potius Pseudoriganum: Italis Origano nostrano. Germanis Wolgemuth.

Tragoriganum.

Origani vires ex Gal.

Nomina.

Origanum dicitur διὰ τὸ χαίρειν ὄρεσιν, ut Eustachius habet, aliis παρὰ τὸ ὀρᾶν ἡ γανῦσθαι, quia visus claritati conducit. I. Origanum Heracleoticum, C. B. Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Ges. hor Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. Origanum peregrinum primum, vel Origanum sextum, Trag. Origanum alterum, Cæsalp. cui & Cunila Gallicana Plinii. II. Origanum Onitis, Matth. Lac. Lonic. Ges. hor. Cast. Lugd. III. Origanum Onitis folio subrotundo, C. B. Hoc caule purpurascente, & foliis subrotundis hirsutis cum Origano vulgari convenit, at spicis suis oblongis & elegantissimis Oniti simile, quæ purpureæ sunt, semen pusillum, ruffum, ut reliqua Origani genera, continentes. Hoc Monspesio ubi provenit, à Doctore Joh. Henrico Cherlero accepimus, cujus figuram primus Camerarius in suo Matthiolo, Origani Monspelienſis nomine exhibuit. IV. Origanum sylvestre, C. B. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Ges. hor. Cast. Taber. Cam. qui ad Heracleoticum Dioſc. refert: Origanus sylvestris, Cord. in Dioſc. Origanum, Brunf. Origanum vulgare, Trag. Matt. Lon. Ges. hor. Thal. Origanum vulgare sylvestre, Lugd. Agriotiganum ſive Onitis major, Lob. Origanum Italicum, Cæsal. cui & Tragoriganum Dioſcoridis, Cunila est bubula Plinio. V. Tragoriganum Matth. Lac. Cast. Lugd. Tragoriganum primum, Tabernæmontano.

γλήχων. PULEGIUM. CAP. XXX.

PUlegium herba vulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac partus ejicit. Pulmonis vitia ex melle, & aloe potum, extrahit, & convulsis auxiliatur: nauseas, stomachiq; erosiones ex posca permulcet: atram bilem per alvum exigit. Bibitur in vino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus objectum: gingivas arefacti cinere, corroborat. Illitum cum pollenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subvenit, impositum usque dum rubescat locus: cum cerato varos extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum ejus ablutas prurigines mitigat: conversas vulvas corrigit: contra inflationes, duritiasq; vulvæ in desessio-

feſſiones convenienter adjicitur. Vocant alioqui blechona, quoniam dum floret guſtatum à pecoribus, balatum concitat. *a*

a χλωρὰ δὲ τριβόμενα καὶ ἐπιπλαττόμενα, θερμαίνει καὶ ἐρυθραίνει καὶ τὰ ἔλκη ῥυπαρὰ ἀναπαθαίρει, καὶ μιλὶν ποιεῖ. ἡ αὐτὴ τὰ ὑπώπια ἐξαλείφει, ὅτι αἷμα ἀναπλεῖται. Ὀσφραίνεται κατὰ τὰς ἐκλύσεις καὶ λιποθυμίας, τὰ ἐφηλίδα αἴρει, κοπτομένη καὶ ἐπιτριμμένη. πραΰνει ὀδόντων ἄλγημα, μετὰ οἴνου, καὶ μέλιτος, καὶ ἅλων πεφρυγμένη, ἢ μετὰ οἴνου καὶ μέλιτος μόνου, ἢ μετὰ οἴνου καὶ ἅλων ἴσων ἐν πεπαμένῳ ἀγγείῳ θερμαινομένη, πίνεται καὶ πρὸς τὸν λαγώου θαλάσσιον, καὶ ἄλλα δηλητήρια. Ψώραν κατασμήχει πινομένη καὶ προστριβομένη. Κονιορτὸς τῆς ξηρᾶς ἐπιπάσσεται μετὰ τοῦ βαλανείου πρὸς ψυχρὰ τῶν ἀρθρῶν ἄλγεα, χρήσιμος σὺν ἀσπαράγῳ συμφέλλειν, ἐφ' ᾧ τῇ ἑλκομένῃ σύμφυται, ὅτι δ' μένον τὰ ἄλγεα πραΰνει, ἀλλὰ καὶ ψυχρὸν μέρος θερμαίνει: Id eſt, viridis autem contrita herba, & ex aceto impoſita, & calefacit, & rubo-

10 rem excitat, & tetra expurgat ulcera, quin etiam & concoquit. Eadem lugubrata emaculat, quòd ſanguinem ad cutim trahat. Datur olfacienda contra animi diſſolutiones, & lipothymias: maculas quoque à ſole contractas delet contrita & illita. Præſtat eadem ad dentium dolores ex vino, melle, & ſale decocta, ſive ex vino, & melle ſolo, ſive ex vino, & pari ſale in fictili fervefacta. Præbetur utiliter quoque potanda & adverſus marinum leporem, & ad alia quoque venena. Lepras tum pota, tum affricta exterit. Siccæ farina inſpergitur à balneo ad frigidos articulorum cruciatus, ſed arcta faſcia liganda eſt, ut cuti perbellè hæreat. Siquidem hoc modo non ſolum dolores ledat, ſed etiam refrigeratam particulam excalfacit. Hæc omnia addit Catacuzeni exemplar.

PUlegium herba eſt humi repens, ſerpylli modo, caulibus dodrantalibus, gracilibus: foliis amaraci æmulis, paulò tamen majoribus. Flores in toto caule per intervalla, propè foliorum exortum enaſcuntur, colore in purpuram langueſcente. Radix illi gracilis, & capilloſa, quæq; humi ſerpat. Naſcitur humecto, & uliginoſo ſolo. Tota planta odorata eſt, & guſtu acris, non ſine quadam amaritudine. Verùm etſi dubitaverint recentiorum quidam, an vulgare Pulegium legitimum ſit, Pulegii conſideratio.

20

I. PULEGIUM.

*II. PULEGIUM ANGUſtifolium.

30

40

50

quòd ob ejus vulgarem notitiam, nullis foliorum, florumq; notis ejus faciem deſcripſerit Dioſcorides, *non deſunt tamen rei herbariæ periti, qui velint Pulegium vulgaris uſus, Dioſcoridis aliorumq; antiquorum eſſe Pulegium. Hocq; argumento nituntur, quòd non modò experientia compertum ſit, vulgare Pulegium omnibus iis viribus eſſe præditum, quas ſuo tribuit* Dioſcorides: *ſed quod etiam Plinianæ hiſtoriæ maximè reſpondeat. Plinio ſiquidem libro 20. cap. 14. duo Pulegii proditur genera: fœmina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Horum utrumq; fert ſolum Italicum, utrumq; in Hetruria præſtantiſſimum gignitur. Quapropter eos apertè hallucinari crediderim, qui Pulegium cominunis uſus unam, vel alteram calaminthæ ſpeciem eſſe contendunt. Quippe quòd certò putem (ut infrà ſuo loco dicetur) omnia calaminthæ genera, quorum meminit Dioſcorides, à nobis jam diu fuiſſe reperta. Quin & illud Pulegium noſtrum legitimum eſſe oſtendit, quòd folio ſit Cretenſi dictamno ſimile, cui folia pulegio ſimilia reddidit Theophraſtus, item Dioſcorides, qui tamen illa majora fecit. Germanicæ mulieres Pulegium in hortis ſerunt, ac etiam in figulinis vaſis fovent diligenti admodum cultura, ſuis affectibus eo conſulentes. Ubi latius tota coma conſpicitur, & ſecundo calaminthæ generi (hanc enim illi aſſimilavit* Dioſcorides) *folio ſimile, acerrimo guſtu, quadantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, de Pulegio diſſerens, ita ſcriptum reliquit: Pulegium cum acre, & ſubamarum ſit, valdè tum excalfacit, tum extenuat. Porrò quòd excalfaciat, abunde magnum eſt ſignum, quòd illitum rubrificat. & quòd ſi quis diutius toleret, exulcerat quoq;. Quòd verò extenuet ſatis indicat, cùm humida, craſſa & lenta ex thorace & pulmone* Pulegii duo genera Plin. Quorundam error. Pulegii vires ex Gal.

60

Nomina. *excreatu facilia faciat, menſesq; moveat. Hæc Gal. quibus addimus nos, pulegii decoctum urinas ciere, fœtum & ſecundas trahere ictericos, hydropicosq; juvare, omnibus capitis & nervorum affectibus, à frigiditate prognatis ſuccurrere, viſum acuere.* Γλήχων *herba ſic Græcis, Pulegium Latinis dicitur: Mauritanis Alnam, Alnegem ſeu Aluegen: Italis Pulegio: Germanis* Poley und Herb Poley: *Hiſpanis Poleo: Gallis Pulege & Pouliot: Bohemis Poleg. Polonis Poleji:*

Pulegium duplex eſt, latifolium & anguſtifolium. I. Pulegium latifolium, C. B. Pulegium, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lon. Caſt. Cæſ. Cam. Pulegium fœmina, Fuch. in icon. Pulegium aquaticum, Geſ. hor. Pulegium regium, Lug. Pulegium regium vulgatum, Lob. II. Pulegium anguſtifolium, C. B. Pulegium cervinum Geſ. hor. Cam. Lugd. Pulegium alterum foliis oblongis, Dod. fol. Pulegium anguſtifolium ſive Cervinum Monſpelienſium odoratius, Adverſ. & Lob. Pulegium Maſſilioticum, Tabernæmontano.

Δίκταμνος. DICTAMNUM. CAP. XXXI.

a Cat. addit. ἀκρὸν, id eſt mordax.

DIctamnum, aliquibus ſylveſtre pulegium vocatur. Cretenſis herba eſt acris, *a* levis, pulegio ſimilis, ſed majoribus foliis, quæ tomento quodam, ſpiſſaq; lanugine pubeſcunt. Florem nullum, aut ſemen profert. Præſtat omnia, quæ ſativum pulegium, ſed efficacius multò: nam non potum modo, ſed appoſitum quoq; aut ſuffitum, defunctos partus ejicit. Produnt in Creta capras ſagittis perculſas, hujus herbæ paſtu eas excutere. Purgandi vim habet ſuccus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos pedib. reliquove corpori aculeos, illitu refigit: ad lienis dolorem efficax habetur: ſiquidem ipſum imminuit. Metunt æſtate & autumno. Radix ejus guſtu calfacit: partus accelerat. Succus cum vino potus, contra ſerpentium morſus præſidio eſt. Tanta herbæ facultas eſt, ut olfacta abigat beſtias, quæ venenato ictu ſæviant, appenſaq; contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & venenatis morſibus infuſus ſuccus, præſentaneo eſt remedio, ſi etiam ab inſtillatione ſtatim in potu aſſumatur.

Ψευδοδίκταμνος. PSEUDODICTAMNUM. CAP. XXXII.

QUod Pſeudodictamnum vocant, multis in terris naſcitur, antè dicto ſimile: ſed minus, quàm illud acre. Eoſdem effectus præbet, ſed inefficacius multò.

Δίκταμνος ἕτερος. DICTAMNUM ALTERUM. CAP. XXXIII.

a Ca. ὀρεινὴ ἀγριολυ. ſylveſtri Hormino.

DEfertur à Creta alterum dictamni genus, foliis ſiſymbrii, ramis majoribus: in quibus flores ſylveſtris *a* origani, nigri, molles. Odor foliorum inter ſiſymbrium & ſalviam, jucundiſſimus. Efficax ad eadem, ſed minus nares ferit. Miſcetur emplaſtris & medicaminibus, quæ adverſus ſerpentium injurias confinguntur, theriaca vocant.

I. DICTAMNUM CRETENSE. II. PSEUDODICTAMNUM

Dictamnum

Dictamnum legitimum ac probatiſſimum in Creta inſula tantùm gignitur: neq; tamen inibi paſſim, ſed in anguſto loco duntaxat provenit, ut author eſt Theophraſtus, qui lib. 9. cap. 26. de plantarum hiſtoria Dictamnum poſteritatis memoriæ prodidit, his verbis: Dictamnum Cretæ inſulæ proprium eſt, vi mirabile, & ad plura perutile, ſed ad partum mulierum potiſſimùm pollet. Folio pulegio ſimili conſtat, nec ſapore abſimile eſt: ramulis tenuioribus conditur. Uſus foliorum, non ramorum, nec fructus eſt: valent enim ad multa, & præcipuè ad difficiles partus mulierum, ut dictum eſt. aut enim facile poſſe parere faciunt, aut certe dolores penitus ſedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui fert, exiguus admodum eſt, eum capræ depaſcunt capeſſendæ cauſa voluptatis. Quod etiam de telis fertur, verum eſſe affirmant: capras enim ſagitta transfixas Dictamno devorato telum ejicere. Dictamnum tale eſt, viresq; ejuſmodi poſſidet. Dictãni conſid. & hiſtor. ex Theophraſt.

Falſum Dictamnum folio quidem ſimili conſtat, ſed ramulis minus, & viribus longè inferius: quanquam enim eiſdem in rebus proſit, tamen multò deterius, atq; debilius. Vis Dictamni in ore percipi continuò poteſt: excalfacit enim paulò vehementer. Manipulos inferula, aut canna intercludere ſolent, ne expiret: eſt enim imbecillius, cum expiraverit. Non deſunt, qui naturam Dictamni, & falſi Dictamni eandem eſſe exiſtiment, ſed quòd locis latioribus exeat, degenerare falſumq; cognominari, ſicuti etiam aliis pluribus evenit, ut viribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnum enim aſperum ſolum vehementer amare inquiunt. Eſt etiam aliud Dictamnum veluti æquivocè appellatum: nec enim ſpeciem, nec vim habet eandem: quippe quod folio ſimili Siſymbrio conſtet, & ramis condatur majoribus. Uſus item & vis non eiſdem conveniunt. Hoc igitur (ut dictum eſt) mirum ſimulq; proprium Cretæ inſulæ dicitur: hæc Theophraſtus: Cæterùm ætati quoq; noſtræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere conſuevimus, non diu quidem eſt, quòd ex Creta inſula Venetias legitimum Dictamnum adferri cœptum eſt. Siquidem Manardus Ferrarienſis, vir non ſolum ingenio & doctrina celebris, ſed etiam ſimplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. 6. epiſt. 3. inquit: Dictamno, niſi eam rurſus Venus ab Ida ſylva deportet, omnino deficimus. Sed certe (ut ingenuè fatear) neſcio, qua auctoritate vel ratione ſcripſerit Dioſcorides, Cretenſe Dictamnum nec florem, nec ſemen proferre, cum id, quod è Creta ad nos advehitur, una cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur: niſi dicamus hunc locum depravatum eſſe, ut fermè ſuſpicor. Quòd autem fructum ferat Cretenſe Dictamnum, & ex conſequenti etiam florem, videtur ſupra declaraſſe Theophraſtus, cùm dixit: Uſus eſt foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipſum non obſcurè à Damocrate explicatum eſt, ut in Gal. legitur lib. 5. de comp. med per genera, cap. 10. in emplaſtro ex Dictamno, quod acceptum refert Damocrati. Hic nimirum Dictamno Cretico florem aſſignavit in illis Græcis verſibus, quos ſolutis verbis ſic vertimus. His quoq; omnibus addito Dictamni herbæ lævis ſiccæ florem habentis drachmas viginti. Hoc idem etiam credimus Virgilium carminibus expreſſiſſe lib. 12. ſuæ Æneidos, ubi ita cecinit:

Falſum Dictamnum.

Dictamnum alterum.

Dictamnum fert flores.

Hic Venus indigno nati concuſſa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæſere ſagittæ.

III. DICTAMNUM ALBUM.

Plinio Dictamnum non modò flore, & fructu caret, ſed etiam caule, quod tamen experientia, & antè dictorum teſtimonio planè falſum eſſe deprehenditur. Naſcitur in Creta exoluto ſolo. Pſeudodictamnum porrò hodie paucis (ut arbitror) notum. Piſis hoc tempore ad me miſit clariſſimus Medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoſo albicanteq; cui folia è caulibus erumpunt ex intervallis bina ſubrotunda, Dictamni tomento pubeſcentia: è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubii vel melyſſophylli modo verticillati, ſapore pulegii, minus tamen acri. Vulgare autem Dictamnum ALBVM *vulgò cognominatum, nullam cum Cretenſi cognationem habet. Siquidem planta eſt inſignis, & gratiſſimo ſanè aſpectu ſpectataq; pulchritudine, foliis fraxino adeò ſimilibus ut à quibuſdam χαμαιμελία id eſt humilis fraxinus, ſit appellata. Caulem gerit bicubitalem rotundum, in cujus cacumine flores ſunt Citrei mali non abſimiles, odore quadam cum graveolentia acuto, non tamen injucundo, ex purpura albicantes, ut in malva. Radice nititur divaricata, & quandoq; ſingulari, albicante, craſſa pulpæ ſubſtantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens eſt hircum olente, minimi digiti craſſitudine. Flores in quinquetras filiquas abeunt, ſcabro exterius cortice, in quibus ſemen. Naſcitur in collibus clivoſis, & ſaxoſis, excalfacit & ſiccat. Radix cujus eſt uſus, attenuat, aperit provocat & abſtergit. Additur utiliter in antidotis, quæ adverſus venena, & venenoſorum animalium ictus parantur. Necat interaneorum vermes drachmæ pondere hauſta. Datur contra frigidos uteri morbos Nam & menſes, & ſecundas, & emortuum fœtum educit, tum ſuppoſita, aut cum pulegio ſuffita, tum ex vino meraco potæ duarum drachmarum pondere. Valet quoq; ad alvi torſiones, & ad ejiciendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum vulnerum. Quidam ea uſi ſunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie præbentes ex Guaiaci ligni decocto non ſine magno ægrotantium commodo: datur quoq; comitialibus & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præſtat contra peſtilentiæ contagia, quocunq; modo ſumatur: in ſumma ad multa utilis eſt radix. Siliquæ & flores tactu pruritum faciunt: & in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Dictamni ac falſi Dictamni vires tradidit Galenus lib. 6. ſimp. med. ſic inquiens: Dictamnum tenuiore eſſentia conſtat, quam pulegium: cætera illi ſimile. At quod vocant Pſeudodictamnum ad omnia imbecillius Dictamno eſt. Quæ herba Græcè ψευδοδίκταμνος, Latinè quoq; Dictamnum appellatur: Arabice Mejatren, ſive, Anegem Araba ſive Bari: Italicè Dittamo di Candia: Germanicè Wilder Poley: Hiſpanice Ditamo & Ditamo real: Bohemicè Diptam anebo Treuudauua. Quod verò Græci ψευδοδίκταμνον,*

Plinius notatur.

Pſeudodictamnum.

Vulgare dictamnum, & ejus hiſtoria Matthiolo.

Vires.

Dictamni vires ex Gal.

Nomina.

ἴσαμνον, Latini item Pseudodictamnum, & falsum Dictamnum dicunt: Itali Falso Dittamo. Cæterùm vulgare dictamnum appellant Itali, Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: Galli Diptam bastard: Bohemi Treuudauva faleſſna: Poloni Dyptam trzomdanla. Qui album Dictamnum, Dioscoridis Tragium esse contendunt, delirio proculdubio afficiuntur.

† Hic locus illi prorsus est similis, qui in vulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani, idcirco in hoc similiter, atq; in illo adnotavimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoq; erit utriusq; loci ratio, qua uterq; sua, ut spero, integritati restituatur. Et quoniam supervacuum esset ea referre, quæ alibi à nobis dicta sunt, nunc dicam tantùm quomodo hic legendum censeam. Vulgata & ea quidem depravata lectio, quam secuti sunt interpretes, habet ὅτε δ' ἄνθος, ὅτε καρπὸν φέρει. At illa, quam nos veram putamus, erit ὅτε δ' ἄνθος, ὅτε καρπὸς συμφέρει, qua verba ita Latinè reddemus: Neq; verò flos, neq; semen confert. Ex hac castigatione illud facilè fiet, quòd Dioscorides auctor gravissimus non solùm erroris suspicione non condemnabitur, sed etiam maximè commendabitur, quòd ea scriptus tradiderit, quæ cum aliis veteribus conveniunt.

Dictamnum, ἀπὸ τῆς τίλσεως eò quòd ut Dioscorides, ὀξυσόνον ἐστί. I. Dictamnus Creticus seu Cretensis, C.B. Trag. Dod. gal. Lon. Cam. Cæsal. Dictamnum Cretense, Matth. Dictamnus, Brunf. Lac. Dictamnum Lob. Dictamnum verum, Dod. fol. Lug. Dictamnus vera, Cord. in Dioſc. Geſ. hor. II. Pseudodictamnus verticillatus, C.B. Pseudodictamnum, Matth. Dod. gal. & fol. Lacu. Cast. Lug. Cam. cui καλλιμυοβέα hodie in Græcia. Pseudodictamnum floribus verticillatis, Lob. Pro Pseudodictamno ex Creta allata, Cæs. Hic duplex, inodorus & odoratus. III. Dictamnum album, Matt. Cæsal. Cast. Cam. Dictamnus putatus, Brunf. Dictamnus noſtra, Cord. in Dioſc. Dictamnus vulgaris, Trag. Geſ. hor. Pœonia masculà, eidem. Dictamnus officinarum, Lon. Tragium, Dodo. gal. Geſ. hor. Chamæmelia, id est Pumila fraxinus, eidem. Fraxinella, Cord. hist. Lob. Cluſ. hist. Pan. Lug. Taber. Hujus duo genera aliud humilius, breviore ſpica, floribus & foliis dilutioribus: aliud elatius, oblongiore ſpica & saturatiore, foliis nigrioribus.

Ἐλελίσφακος. SALVIA. CAP. XXXIIII.

Salvia sive Elelisphacon, frutex est ramosus, longus, virgas habens quadrangulas, & canas, folia malicotonei effigie, *a* sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarum quasi vestium scabritiem referant, hirsuta, subalbida, *b* perquam jucundo odore sed gravi: semen summis in caulibus sylvestri hormino simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum, & partus extrahit, & pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat, *c* vulnerum sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaq;, si eorum decocto cum vino foveantur.

a Meum ἐπιμηκέστερα δὲ καὶ τραχύτερα καὶ τραχέα λειότητος ὅσπερ τὰ ἀνήθινα τῶν ἰμαίων. id est, longiora autem & aspera, tactum fallentia, ut vestiũ (ut ita dicam) attritiones.

b Catac. ἀνάδην ὄμοια βρόμῳ τῇ γεύσει.

c Catac. τραυματικὴ καὶ ἴσχαιμος. i. vulneribus cõducit, & sanguinẽ sistit.

I. SALVIA MAJOR.

II. SALVIA MINOR SIve Sphacelus.

Salvia hortensis & sylv.

ADeò est vulgaris notitia Salvia hortensis, ut nulli prorsus reperiantur horti, in quibus hodie frequens passim non spectetur. Est etiam præter hanc Salvia Sylvestris, quæ in campestribus, asteris, incultis, & montibus provenit, foliis domestic- similibus, candidioribus tamen, & hirsutioribus. Quo fit, ut longè abeant, qui pro sylvestri Salvia agrestem Horminum usurpant, quam seplasiam Centũ galli, & Gallitricum etiam appellant. Verùm animadvertendũ est, quòd illa quam sylve-

* III. SALVIA BACCIFERA. *

ſylveſtrem appello, ea ſanè non eſt, quæ in Hiſpaniæ campeſtribus, & aſperis locis, ac in Maßilienſi agro una cum noſtrate nardo, & lavendula frequentiſſima naſcitur. Quandoquidem hæc non ſylveſtris Salvia eſt, ſed ea ipſa, quam domeſticam vocant: nam quæ in hortis habetur alia non eſt, quàm campeſtris in hortos translata. Ideóq; non ſcribit Dioſcorides, Salviam in hortis naſci ſed in aſperis tantùm locis. Caterùm Theophraſto duæ Salviæ produntur genera lib. 6 cap. 2 de plantarum hiſtoria ubi Salviæ hiſt. ex Theophr. *ſic inquit: Sphacelus & Salvia inter ſeſe diſtant, quaſi alterum urbanum, alterum genus ſylveſtre dixeris. Sphacelo ſolium lævius, contractius, minuſq; ſqualens: Salviæ ſcabrius: hæc ille. Porrò genera hæc Salviæ, quæ à Theophraſto redduntur, in Italia quoq; in hortis quàm plurimis inveniuntur: in eaq; ſum ſententia, vt exiſtimem ſphacelum marem eſſe, Salviam verò fœminam, Sphacelo id peculiare quoq; natura dedit, vt auriculatis, poſtrema parte, conſtaret folius, id quod nuſquam in Salvia mihi videre licuit. In Creta, ac etiam in quibuſdam Apuliæ & Calabriæ locis, Salvia in cacumine gignit tubercula quædam gallarum inſtar, ſubalbida: quorum aliàs mihi copiam fecit Joannes Baptiſta Rhamnuſius Illuſt. Senatus Veneti Secretarius, vir moribus ac doctrinâ præclarus: is enim (quæ ſua eſt humanitas) cùm ea ex Creta ſibi allata eſſent, mihi videnda tradidit. Salviam Græci Elelißhacon vocant. Unde factum eſſe* Salviæ ex Creta. Plinii lapſus. *puto, ut Plinius lib. 22. cap. 25. vocabulorum cognatione deceptus, quòd Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore Elelißhacon lentis ſpeciem eſſe. Præſtat Salvia mirum in modũ ad omnes capitis affectus frigidos ac pituitoſos, omnibus & articulorum doloribus, tam in potionibus, quàm in fomentis.* Salviæ vires Matth. *Quamobrem comitiales, veternoſos, ſtupidos, reſolutoſq; juvat: quinetiam valet ad pituitoſas defluxiones, & ad pectoris vitia. Suffita arida Salviæ folia uteri profluvia ſiſtunt. Commodè ab utero gerentibus devoratur Salvia, quæ abortire ex levi cauſa ſolent, conceptũ enim continet & vivificat. Valent ad omnia prædicta Salviæ flores ſaccharo aſſervati. In ſumma ubi excalfacere, ſiccare & adſtringere opus ſit, fuerit ſemper Salvia commodum admodum medicamentum.* Galenus. *Salvia, Galeno lib 6. ſimplicium medicamentorum teſte, temperamento eſt evidenter excalfaciente, ac leviter adſtringente. De ejus viribus copioſius diſſeruit Aetius, ſic ſcribens: Salvia manifeſtè calefacit, & leviter adſtringit. Tradunt quidam ſuffitam ſalviam menſes immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluvium compeſcere.* Ex Aetio. *Agrippa ſacram herbam vocavit, quam prægnantes mulieres, ſi fluida laxaq; fuerint, utiliſſimè comedere* Sacra herba. *prodidit: continet enim conceptum, vitalemq; reddit. Ac ſi ſuccı hujus heminam cum modico ſale, quarto à ſeu ubitu die mulier potaverit, deinde viro miſceatur, proculdubio concipiet. Ajunt in Copto Aegypti poſt ſævas peſtilentias, ab his qui ſuperfuerunt, ad eum ſuccum bibendum mulieres coactas fuiſſe, plurimosq; inde productos fœtus. Dato inquit Orpheus, ſanguinem expuentibus ſuccı Salviæ cyathos duos jejunis cum melle bibendos, & ſanguis illico cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur Sumito ſpicæ nardi gingiberis. ſing. drachmas duas: ſeminis Salviæ aſſati, triti & cribrati drachmas octo: piperis longi drach. duodecim, & cum ſucco Salviæ pilulas conficito, & mane jejunis drachmam unam exhibeto, eodemq; modo in veſpere, ac poſtea aquæ puræ quippiam propinato* Pilul. pro tabidis. *Salvia Latinis dicta, Græcis Ἐλελίφακος nominatur:* Nomina. *Mauritanus Aelisfacos: Italis Salvia: Germanus Salbey: Hiſpanis Salvia & Salva: Gallis Saulges: Bohemis Sſalvvieg: Polonis Szalvuea. Salvia minor, Græcis Σφάκελος: Italis Salvia minore.*

Salviæ unius meminit Dioſcorides, ac recentioribus plures ſunt differentiæ, de quibus ſuo loco. I. Salvia major, C.B. Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. Tab. Lug. Salvia latifolia, Brunf. Trag. Geſ. hor. Lon. Cam. Salvia domeſtica, Caſt. Cæſ. cui & Lentis ſylveſtris alterum genus foliis cotonei mali ſed minoribus, Plinii. Hæc foliis vel albis, vel ipſorum pediculis ac nervis rubentibus: florib. eſt cæruleis, rarius candidis. Salvia minor, C.B. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. Tab. Salvia minoribus foliis, Cord. in Dioſc. Salvia Brunf. Salvia anguſtifolia, Trag. Salvia nobilis cognominata ſive aurita, Geſ. hor. Salvia tenuifolia auriculata, Cam. Salvia acuta: Lon. Sphacelus verus Theophraſti, Lug. Salviæ alterum genus, Cæſ. cui Lentis ſylveſtris ſpecies folio minore Plinii. Salvia ſylveſtris, quæ Sphacelus, Caſtori, foliis eſt aliquando pinnatis, aliquando non, floribus aliquando albis, rarius luteis. III. Salvia baccifera, C.B. Hujus etiam Matthiolus meminit. Hæc multò cæteris lanuginoſior & candidior, foliis craſſioribus modo integris, modò pinnatis, cujus ramis globuli adnaſcuntur Gallarum magnitudine & forma, quibus Cretenſes cum pane veſci ſolent. Salvia baccifera ſive baccata Cretenſis, Adv. Salvia Baccifera Cretenſis, Lob. Lug. Cam. ad Matth. Salvia in Creta, Dod. fol. & Tabernæmontano.

Ἡ Λύσιμος.

MENTHA. CAP. XXXV.

Mentha cognita herba eſt. Calfaciendi, adſtringendi, atq; exiccandi vim habet. Siſtit ſanguinem, poto ex aceto ſucco: tineas in ventre teretes enecat: venerem ſtimulat. Singultus, vomitiones, choleraſq; ſedant terni ramuli cum acidi granati ſucco poti. Suppurationes diſcutit, ſi cum polenta illinatur. Impoſita fronti capitis dolores mulcet: mammas ſi tendantur, aut lacte turgeant, compeſcit: cum ſale canum morſibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulſa ſubvenit: vulvæ ante coitum ſum admota conceptioni reſiſtit: linguæ ſcabritiem confricta lævigat. Lac coire, denſariq; in caſeum

non

a Meum πλειόφυλλον i. ramuli.

non patitur, si a folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Sylvestris mentha, Latini menthastrum vocant, hirsutiore est folio, & prorsus majore, quàm sisymbrii, graviore odore, quare minus ad sanorum usus expetitur.

I. MENTHA. I.

II. MENTHA ALTERA.

III. MENTHA CRISPA verticillata.

Menthæ confideratio.

Mentha cùm hortensis, tum etiam sylvestris, quam Hetrusci nostri Latinum nomen retinentes vulgò Menthastro appellant, adeò omnibus vulgaris, notaq; est, ut sine vitio ejus delineationem silentio prætermitti posse putaverim. Et quamvis plures, quàm hîc scribat Dioscorides, in hortis sint mentha species (una enim brevioribus & crispioribus constat foliis, alia rubenti caule & flore, alia verò albicante) hujusmodi tamen specierum differentia non sunt, meo judicio plurimi faciendæ. Mentha sativa duum generum est, alterum majus alterum minus. Major planta est odorata, foliis salviæ minoribus, per ambitum denticulatis, caulibus numerosis, floribus in summitate spicatis, subpurpureis pilosisq;. Altera foliis exit brevioribus angustioribusq;: caulibus rubentibus, floribus quoq; rubentibus, eximio odore. Vivax Mentha admodum est: nam in hortis semel tantùm sata, tam restibili fertilitate durat, ut vix in posterum extirpari possit, quin renascatur: Aqua stillatitia & tota Mentha planta, puerperarum mammis cum linteolis admota, illita recens, lactis concretionem inhibet: animum olfactu excitat: cum amylo & aqua pota, cœliacos juvat: ulcera manantia infantium capitibus mirè sanat. Singultus & vomitiones sistit, è mali punici vino pota. Illinitur temporibus, in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua stillatitia è tota Mentha planta vitreo alembico in ferventis aquæ balneo parata, si unciarum quatuor pondere ebibatur, sistit sanguinem (quod mirum fortasse multis videbitur) è naribus profluentem. Venereis voluptatibus Mentha commendata est: etsi Plinius non sine errore lib. 20. cap. 14. planè contrarium scriptis tradiderit. Hujus Menthæ facultatis causam scitè reddidit Galenus lib. 6. simp. med. ubi de ea iis differit verbis: Hedioſmos, alii verò Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam Minthe non odorata, quam Calaminthen vocant. Utraq; gustu acrii, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientium.

Infir-

Menthæ vires Matth.

Menthæ vires ex Gal.

Infirmior tamen eſt mentha odorata, quàm calamintha, & minus excalfacit. Ut enim in univerſum dicam, hæc ceu ſylveſtris quædam eſt, illa ceu domeſtica. Quamobrem ſanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem, mediocriter item ad venerem excitat. Id quod omnibus commune eſt, quæ humiditatem ſemicoctam, & flatuoſam continent. Ob talem ipſius herbæ temperaturam in abſceſſibus ea quidem cum polenta miſta utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quòd valentius cùm excalfaciat, tum deſiccet, quàm id genus poſcant. Habet verò etiam quiddam amarum in ſe, & acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit: acerbitate verò ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis rejectiones reprimit. Subſtantia eſt, ut ſi qua alia herba, tenuium partium: hæc Galenus. Verùm animadvertendum eſt, hoc loco Galenum per ſylveſtrem Mentham non intellexiſſe legitimam Calaminthan, quòd is de odorata Calamintha (ut ſequenti capite dicturi ſumus) initio ſeptimi libri de ſimplicium medicamentorum facultatibus copiosè tractaverit. Ex quo facilè conjicere licet, Galenum in hoc non ſuam, & veram appellationem retuliſſe, ſed aliorum, & fortè Græci vulgi, qui ſylveſtrem Mentham Calaminthæ nomine appellare conſueverit: id quod etiam Galeni locutio confirmare videtur. Mentha ſyl. Galeni quid.

MENTASTRUM folia profert Menthæ longè majora, hirſutiora ac candidiora, caules cubitales & flores ſpicatos, colore ſubpurpureo, tenuibus undequaq; pilis: bene quoq; olet. Naſcitur plerunq; uliginoſo loco, & propervos aquarum. Excalfacit, attenuat, adſtringit, incidit, aperit & ſuas quoq; peculiares vires obtinet. Siquidem potum fœminas à partu purgat. Datur ejus decoctum utiliter potandum anheloſis, & ægrè ſpirantibus, quin etiam mulcendis torminibus, quæ à flatu oriuntur. Subſtratum vel accenſum ſerpentes fugat. Inſtillatur ſuccus verminoſis auribus. Idem cum potus tum teſtibus, illitus nocturnas pollutiones prohibet: auxiliatur potus, morboregio affectis. Strumoſis illitu juvat, ventris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quàm illita præſtant adverſus venenoſorum animalium ictus. Caterùm eſt & herba paſſim in hortis creſcens, folio ſalviæ longiore, latioreq;, betonicæ æmulo, circumquaq; ſerrato, in viridi albicante: caulibus cubitalibus, & aliquando majoribus: in quorum cacumine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in univerſum amara eſt, non tamen vehementer ſubadſtringens, & graviter odorata. Menthaſtri vires.

Goritienſibus hæc valgò vocatur MENTHA *græca: in Hetruria verò Salvia Romana, quòd potius foliis ſalviam referat, quàm Mentham: quin & herbam divæ Mariæ* Menthæ Græcæ hiſtoria. Salvia romana.

IV. MENTASTRUM.

V. MENTHA GRÆCA.

nominant. Sunt etiam, qui Laſſulatam *appellent: ſed unde apud hos id ſibi nomen aſciverit, neſcio: ipſi dicant. Porrò Valerius Cordus in ſuo diſpenſatorio, in unguento Marciati magno, duas profert Menthas, nempe criſpam & Saracenicam: pro Saracenica autem Mentham hanc, de qua præſens mentio, imponendam eſſe cenſet. Sed quoniam id nulla comprobat authoritate vel ratione ejus quidem ſententiæ adſtipulari non tutum eſſe arbitror: præſertim cum Nicolaus nuper à Fuchſio Latinus factus, nullam hujuſce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, ſed rubeæ & agreſtis tantùm. Id quod facilè nobis indicat, ut liberè dicamus, Cordi diſpenſatorium quàm plurimis ſcatere mendis, quippe quòd non omnes medicamentorum deſcriptiones ex bonorum authorum fonte hauſerit. Plantam hanc (ut ipſe ſcribit) Germani vocant unſer Frawen Münß/ id eſt, Mentham ſanctæ Mariæ. Verùm Fuchſius aliam eodem nomine ab hac longè diverſam oſtendit. Qui verò horum erraverit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores judices erunt: quanquam ſi Hetruſcus Germanica, vel Germanicus Hetruſca nomina reſpondent, Cordo potius (quantum ad vocabulum ſpectat) quàm Fuchſio acceſſerim, quòd ut modò diximus, herbam divæ Mariæ eam vocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, ſiccat, aperit, attenuat, roborat, abſtergit & provocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præſertim anaſarca laborantibus. Siquidem frigefactum jecur excalfacit, & vaſorum obſtructiones aperit. Illinitur ex oleo Irino aut Nardino lienoſis, & ex vino fervefacto urinam agrè reddentibus. Lentigines, alphos, & alia cutis vitia emaculat, illitus noctibus ſuccus. Folia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxiis. Sunt etiam qui eadem tenui pulticula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibis iis utantur. Hujus epotus ſuccus alvi tineas, & lumbricos enecat: frigido utero ſubvenit. Ventriculum*

Val. Cordus arguitur.

Menthæ græcæ vires Matthiolo.

roborat, tam hauſtus, quàm illitus, & vomitiones compeſcit. Tota planta tam ſubſtratu, quàm ſuffitu ſerpentes fugat, & Nomina. *eorum venenis reſiſtit: quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis ἡδύοσμος, Latinis pariter & Italis Mentha vocatur: Arabibus Nahanah: Germanis* Münz: *Hiſpanis Hierva buena & Ortelana: Gallis Mente: Bohemis Muta: Polonis Mietka. Mentha verò Græca: Italis vocatur Mentha Græca, Salvia Romana. & herba Santa Maria, nonnullis Aſſulata: Germanis* Vnſer Frawen Münz: *Bohemis Kzecka Mata: Polonis Marzea Mietka: Gallis Grand Coq. Menthaſtrum autem ſive Mentha ſylveſtris Græcis ἡδύοσμος ἄγριος, Italis Mentaſtro: Germanis* Wild Münz: *Bohemis Plana Mata: Gallis Mente Chevaline: Polonis Kobiila Mietka.*

Mentha, veteribus *μίνθη* Plinio auctore dicebatur, at ob odoris ſuavitatem poſtmodum *ἡδύοσμος* dicta: verùm recentiores & Menthæ & Menthaſtri multas veteribus indictas noverunt differentias, ut in Phytopinace monuimus, propoſitis Menthæ ſeptendecim & Calaminthæ ſex differentiis. I. Mentha anguſtifolia ſpicata, C.B. Mentha, Brunf. Mentha prima, Matth. Mentha hortenſis prima, Geſ hor. Mentha ſativa tertia, Fuch. Dod. gal. Mentha tertia, Dod. fol. Mentha Romana officinarum ſive præſtantior anguſtifolia, Lob. Mentha hortenſis oblongo folio. Cæſ. Mentha ſativa. Caſt. Lug. Mentha odorata anguſtifolia, Cam. Mentha acuta, Tab. Hæc aliquando anguſtiſſimo & acutiſſimo reperitur folio. II. Mentha altera, Matth. Mentha ſativa 2. Lacu. Mentha minor, Caſtori. III. Mentha criſpa verticillata, C.B. Mentha ſativa prima, Fuch. Dod. gal. Lacu. Mentha prima, Dod. fol. Mentha vulgata ſerpens rotundiore folio, Pulegii flore coronato. Lob. obſ. Cruciata Mentha, Lob. icon. Mentha ſativa criſpa. Lugdu. IV. Mentha ſylveſtris longiore folio, C.B. Mentha equina, Brunf. Menthaſtrum, Trag. Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. hiſt. Lacu. Lob. Caſt. Menthaſtrum vulgare, Lugd. Mentha ſylveſtris, Geſ. hor. Lon. Mentha ſylveſtris altera, Cæſ. cui Calamintha Galeni. Variat foliis longioribus & nigrioribus, minuſve incanis. V. Mentha corymbifera, C.B. Balſamita, Brunf. Aliſma, Trag. Balſamita major, Dod. gal. & fol. Lac. Mentha Græca, Matth. Geſ. hor. Mentha corymbifera major, Cord. in hiſto. Mentha Romana, Lacu. Mentha Sarracenica, Erico Cordo. Val. Cordo in Dioſc. (qui Chryſocome cognatam ſtatuit) Lonic. Cam. Coſtus hortenſis, Geſ. hor. Lug. Cam. Coſtus hortorum, Lob. Herba S. Mariæ, Cæſalp. cui Melilotus Dioſcoridis, Plinii & Avicennæ.

Καλαμίνθη. **CALAMINTHA. CAP. XXXVI.**

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: ſurculos & caules anguloſos, purpureum florem. Altera pulegio ſimilis eſt, ſed major: quam ſylveſtre pulegium ideo appellarunt, quòd odore ipſum æmuletur: Nepetam Latini vocitant. Tertia menthaſtro cognata eſt foliis oblongioribus, caule & ramis majoribus, quàm ſuperiora, ſed viribus inefficacior. Omnium folia guſtu impenſe feruentia & acria: radix ſupervacua. Naſcitur in campeſtrib. aſperis & aquoſis. Potu aut illitu demorſis à ſerpente opitulatur. Decoctum potu menſes, & urinas expellit: ruptis, convulſis, orthopnœæ, torminibus, choleris, horroribusq; auxiliatur: regium morbum expurgat. Præſumpta in vino venenis reſiſtit: tineas, cæteraq; interanea corum animalia cum ſale, & melle pota, enecat: nec ſecus cocta, crudave, ſi teratur. Elephanticos efficata adjuvat, ſi poſtea ſerum lactis ebibatur. Folia detrita, ſi in vellere ſubjiciantur, menſes extrahunt, & partus enecant: accenſa, aut ſubſtrata, ſerpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt in vino cocta & illita: fugillata tollunt. Calamintha iſchiadicis imponitur, ut ex alto humores evocet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

I. CALAMINTHA.

Calaminthæ conſideratio.

Niſotella.

Braſavoli error.

Gattariæ mentio.

CAlamintha officinis Calamentum dicitur, cujus tres numerantur ſpecies. Sed ejus frequentior eſt uſus, quæ Latinis Nepeta vocitatur, ſecundo loco hic à Dioſcoride tradita. Nomen hæc apud Hetruſcos in hunc uſq; diem retinet: ſiquidē noſtrates eam, corrupto tamen nomine, vulgò appellant Niponella. Naſcitur hæc in inculto ſolo in apricis ſecus itinera, & ſepes, quin etiā in collibus, foliis [pulegio majoribus] ſubrotundis, hirſutis, & per ambitum [leviter ſerratis] laciniatis: caulib. cubitalibus, anguloſis, [folioſisq;] & hirſutis. Flores edit parvos, purpuraſcentes, qui à medio caule uſq; ad ſummum verticillatim erumpunt, ut in pulegio, at in cacumine copioſiores habentur: radices tenues, & numeroſas multifidasq;. Caterùm hac in re Braſavolus (pace ejus dixerim) apertè hallucinari deprehenditur, quòd pro certo exiſtimet Calamintham ſecundo loco à Dioſcoride deſcriptam illam herbam eſſe, quam, eò quòd catti magna ejus capiantur voluptate, Gattariam quidam vulgò nominant. Error hinc manifeſtè proditur, quod GATTARIA, *cujus hic imaginem damus, ſit herba ſolius urticæ aut apiaſtro ſimilibus, quæ quantum à pulegii foliis diſideat, non modò cæteris notis, verum etiam odore in quo Braſavolus nititur, ii dijudicent, qui has differētias rectius norunt. Sunt tamen è vulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomenclaturam magis fortaſſe ſecutus Braſavolus, quàm plantæ ipſius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaq; Dioſcoridi nil aliud unquam, mea opinione, fuerit, quàm vulgaris Calamintha, qua officinæ utuntur, quamq; nos vul-*

* II. CALAMINTHA MAgno flore. *

III. CALAMINTHA MONtana.

IV. CALAMINTHA Aquatica.

nos vulgò vocamus Nipotella: quandoquidem vulgaris usus Calamintha, non modò foliis pulegium æmulatur, sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, à quibusdam sylvestre pulegium vocata fuerit: non enim odore tantùm (ut Brasavolus velle videtur) Nepeta pulegium imitatur, sed & foliis & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto existimandum esse, Gattariam herbam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neq; etiam putandum, eandem tertiam esse quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides Menthastro simulem, non autem melyssophyllo, aut urticæ, quas (ut paulò antè diximus) Gattaria repræsentat. Quapropter non modò ea de causa ejus sententiam explodendam putaverim, sed etiam quòd sæpius ipse in locis aquosis, campestribus & asperis repererim tertiã Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen, oblongioribus hirsutisq; foliis, caule & ramis majoribus, quàm superior, ac gustu acriori. Non secus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis vallis Ananiæ montibus foliis albicantibus, ocimi similibus, surculo & caule anguloso quadrangulo, & flore in purpurà rufescente. Quanquam in hoc errore, meâ quidem sententia, versantur Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanam hanc Calaminthã legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM *venio. Ea enim planta est vulgaris notitiæ. Folia fert melyssophylli, aut urticæ, sed minora & subcandicantia. Caulem edit bicubitalem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulis & incanis. Flores edit albos orbiculatim emergentes, sed qui in summis caulibus habentur, spicas gutam referunt. Radices habet multifidas & fibrosas. Odor universæ plantæ acutus, caput feriens, quinetiam servidus sapor cum amaritudine haud obscura. Nascitur in campestribus agrorum aggeribus, secus vias, & uliginoso solo. Excalfacit & siccat, Calaminthæ modo, adò, ut ea uti possint medici Calaminthæ vice ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem valet Gattaria ad omnes capitis pectoris, ventriculi, & uteri morbos, à pituitosis excrementis aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affecto, vertiginosis stupidis, resolutis, convulsis, comitialibus, quinetiam anhelosis, asth-*

Ruell. erratum.

Calamintha aquatica & montana

Monachorum lapsus.

Gattariæ histor.

Gattariæ vires Matth.

V. HERBA GATTARIA.

Calamintha vires ex Gal.

matícus & fuſpiriosis. Medetur item ventriculi torſionibus, à flatu provenientibus. Tota planta menſes elicit, tam pota, quàm in defeſtionibus addita. Herba ujus ſteriles prolificas facit, ubi ſterilitas a frigida, humidáq; cauſa proveniat, namq; valenter uterum calefacit. Succus naribus infuſus pituitam valenter ejicit, & viſum acuit. In ſumma ubi valenter excalfacere opus ſit, Gattaria plurimum præſtat. Calamintha meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ſic de ejus viribus differens: Calaminthæ eſſentia eſt tenui, & calida ſiccáq; temperie, ex tertio quodammodo ordine utráq; qualitate. Horum manifeſta ſunt indicia, partim guſtu apparentia, partim experientia cognita. Guſtu ſiquidem acris, & palàm calida eſt, ac paulum omnino ſubamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admovendis extrinſecus impoſita, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutemq; laniat, poſtremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò aſſumpta, tum ipſa per ſeſe ſicca, tum etiam cum melicrato, perſpicuè calfacit, & ſudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipſam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non ſegni, intrò vero aſſumentes, ſicuti eſt dictum. Quin etiam & coxendicibus eam quidam in agritudinibus iſchiadicis, tanquam ſtrenuum remedium illinunt. Trahit enim, quæ in profundo hærent ad ſuperficiem externam, totumq; adeò articulum excalfacit, cutemq; non obſcurè adurit, menſesq; tum epota, tum apoſita admodum efficaciter provocat. Bonum etiam elephanticorum remedium, non eò tantùm quòd ſtrenuè tenues humores digerat, verùm etiam quia extenuet, & incidat valenter craſſos, quales ſunt quibus morbum procreant. Sic & cicatricibus atrus candorem reddit, & ſugillata digerit. Sed in talibus in vino coctam cataplaſmatis modo imponere viridem magis, quàm ſiccam præſtat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad urendum promptior. Porrò talis cùm ſit, ad venenatarum beſtiarum morſus aſſumitur, velut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida ſunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facilè ex alto ad ſeſe circumjacentem omnem qualitatem poſſunt attrahere. Cæterùm quæ illi ineſt amaritas, plane exigua eſt: verùm ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ valentiſſima eſt, nimirum, cùm conjuncta ſit vehementi calori cum tenui eſſentia. Quare & aſcaridas, & lumbricos ſuccus ejus aut infuſus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium vermes, aut ſi alicubi in corporis parte ſinuoſa aut implicata, quæ putredine tentetur talis provenerit affectus. Sic & conceptum ſeu pota, ſeu admota interimit & ejicit. Igitur incidendi quidem ei vis adeſt, propter calorem ejus, tenuitatem & amaritudinem: abſtergendi verò propter unicam amaritudinem. Itaq; aſthmaticis ob omnia ante dicta prodeſt: ictericis verò, ſive regio morbo laborantibus potiſſimum ob amaritudinem, ſicut alia ferè omnia amara, utpote abſtergentia, & expurgantia in jecinore provenientes obſtructiones. Ad omnia jam dicta efficacior eſt montana. Καλαμίνθη ὀρεινή, *herba ſic Græcè, ut etiam Calamintha à Latinis dicitur: Arabicè Calamentum: Italicè Calaminta & Calamento: Germanicè* Wilder Poley: *Hiſpanicè la Nevada: Gallicè Pouliot ſauvage: Bohemicè Marulka Polni. Calamintha montana, Græcis* Καλαμίνθη ὀρεινή: *Italis Calamento ſive Nepotella montana: Officinis, Calamenthum montanum. At Calamintha aquatica: Græcis* Καλαμίνθη ὑδρώδης: *Italis Calamento aquatico. Quam verò Gattariam vocant: Italis herba Gatta: Germanis* Katzenmeyt; *Bohemis Kocurnik: Gallicè herbe de Chat.*

Nomina.

I. Calamintha (quaſi bona & utilis mentha) vulgaris officinarum, C.B. Calamintha, Matth. Dod. gal. Caſt. Calamintha altera, Lacu. Calamintha montana, Geſ. hor. Dod. fol. Lug. Calamintha montana vulgaris, Lob. Tab. Calamintha vulgaris, Cam. Nepeta montana, Cord. in Dioſc. II. Calamintha magno flore, an prima Dioſcoridis? C.B. Calamintha montana præſtantior, Lob. Lug. Tab. Calamintha montana, Cam. Calamenthum montanum, Cæſalpino. Hæc ex radice caules emittit cubitales quadratos, quos ambiunt folia vulgari latiora, profundius crenata, hirſuta: flores quavis Calamintha majores, forma reſpondentes, purpureos, ſemen parvum: gratior eſt totius plantæ quàm aliarum odor, guſtu & olfactu ſuaviter acri. In montibus Patavinis legimus, in agri etiam Narbonenſis ſaxoſis & umbroſis reperitur. III. Calamintha pulegii odore, fortè ſecunda Dioſcoridis, C.B. Calamintha montana, Matth. Lacu. Calamintha Italica pulegii odore, Geſ. hor. Calamintha ſecunda Dioſcoridis, Lugd. & Cam. cui & Nepetella. Calamintha altera odore gravi Pulegii, foliis maculoſis, Lob. cui Nepeta Dioſcoridis & Lugd. Calamenthum quod vulgò Nepita, Cæſalp. Calamentha arvenſis ſecunda, Taber. Pulegium ſylveſtre ſive Calamintha altera, Dod. fol. Nepeta agreſtis, Cord. in Dioſ. IV. Calamintha arvenſis verticillata, hirſuta, C.B. Menthaſtrum, Brunf. Nepeta agreſtis vel quarta, Trag. Mentha aquatica exigua, eidem. Nepeta, Lon. Calaminthæ alterum genus, Fuch. Dod. gal. Calamintha aquatica, Matth. Lob. Lugd. Polycnemum, eidem. Calamintha arvenſis, Geſ. hor. Tab. V. Mentha Cataria, quòd ea feles delectentur, C.B. Nepeta vulgaris, Trag. Herba Gattaria, Matth. Caſt. Gattaria vulgò appellata, Cæſalp. Gattaria herba Dod. fol. Herba felis, Lugd. Calaminthæ ſpecies, Geſ. hor. Calaminthæ primum genus, Fuch. Calaminthæ tertium genus, Dod. gal. Calamintha montana, Lon. Calamintha 3. Thal. Balſamita major, Lac. Nepeta agreſtis fruticoſa, Cord. in Dioſ. Nepeta Germanica, Cam. Mentha Cataria, Lob. Mentha felina, Tab. Sunt qui Calamintham tertiam Dioſcoridis velint: alii Nepetam veterum: alii Meliſſæ ſpeciem: alii inter Calamintham & Meliſſam mediam faciunt.

Θύμος.

ΘΥΜΟΣ. THYMUM. CAP. XXXVII.

THymum ab omnibus cognoscitur, furculosus frutex, exilibus foliis, multis, & angustis circumdatus, capitulis in cacumine, flore purpurascente refertis. Gracili solo, & petroso *a* prouenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per alvum detrahat. Decocti jus prodest orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas ventris exigit: menses, partus, & secundas pellit: urinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissolvit: verrucas thymi colorem reddentes, pensilesq; tollit. Ischiadicis cum vino, & polenta impositum subvenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquàm utile pro condimento, duntaxat ad usus eorum, qui recte valent.

a Meum addit: μηλίσα i. maximè.

I. THYMUM.

* II. THYMUM VULGARE tenuiore folio. *

THymum duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. 6. cap. 2. de plantarum historia, ubi de eo disseruit his verbis: Quin & Thymum candidum, nigrumq; reddunt. Serò id admodum floret: nam circa æstivum solstitium incipit. Melapes hinc capiunt, & hoc augurio apiari: constare affirmant, an probè melletur, nec ne. Etenim si aliter defloruerit, mel ratio minus probe succedit. Destruitur, peritq; flos, si imber incesserit. Semen fœcundum satureiæ, atq; etiã magis origani manifestò sentitur: thymi verò nullum ostentu potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, unde oritur thymum: hactenus Theoph. Caterum aureum hymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatissimum est, quod è Creta insula, aliunde nonnullis Græciæ locis advehitur. Unius tantùm thymi, minoris videlicet, meminit hic D. Oscorides. Verùm cum in l. 4 in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo duriorc, satureiæ simile, haud dubiè ostendit se non secus ac Theophrastum, duo thymi genera observasse. Unum quod mittit surculos complures exilibus foliis, angustis & numerosis circumdatos: in quorum cacumine sunt capitula floreum, meo re serta. Alterum verò lignosius fruticosius, ac durius, satureiæ simile. Thymo hoc duriore passim ferè scatet Goritiensis ager, cjus præcipuæ oliæ: in eoq; (ut libro quarto suo loco dicetur) legitimum Epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod una cum aqua elicitur, dum per calcatis aquæ balneum herba recens viridisq; distillatur. Hoc Citreum malum respit, & gustu acutissimum est, & ad ea omnia utile, quæ vehementer excalfieri postulant. Thymi meminit Galenus lib. 6 simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita scribit: Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id & urinam & menses ciet, fœtum evellit, & viscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaq; in excalfaciendo, & exsiccando in tertio ordine statuendum est. Præter has autem à Galeno descriptas, alias quoq; Thymo vires reddidit Ætius sermone primo, sic inquiens: Hæc verò experimentis de Thymo comperta sunt: dato jejunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosq; humores, atq; acrem saniem evacuat: facit & ad vesicæ affectus. Ventre autem inflato, tibi scilicet intumescere cœperit, drachmam unam dato jejuno cum cochleari aquæ mulsæ. At lumborum coxendicumq; dolorem, lateris q; & thoracis, ac hypochondriorum suffusiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato mensura cochlearii jejuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; decentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item jejuno, & ante cœnam adversus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra poda-

Thymi hist. ex Theoph.

Thymus ex Creta.

Thymi genera duo.

Thymus durior.

Thymi vires ex Galeno & Aetio.

gram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes jejunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemq; gignit. Eligendum quod purpureo flore est. præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis θύμον, Latinis item thymus, & thymum appellatur: Mauritanus, Hasce: Italis, Thymo: Germanis Römischer Quendel und Welscher Quendel: *Hispanis Tomilho salsero: Gallis Thym, seu Mariolaine d' Angleterre: Bohemus Thym: Polonis Dziecielina.*

Nomina.

Thymum ἀπὸ τῆς θυῆς, quòd eo veteres primùm usi sint in sacris, quæ accenso igne fiebant. Quatuor agnoscuntur differentiæ, siquidem vulgaris thymus duplex habeatur, tenuiore & latiore folio, tertium capitatum, & denique latifolium quoddam Lobelus in editione Belgica proponit, quod nec dum vidimus. I. Thymus capitatus, qui Dioscoridis, C.B. Cord. hist. Thymum, Matth. Lac. Lob. Thymum Creticum, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Cæſ. Lugd. Thymum cephaloton, Dod. fol. Thymum legitimum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Thymus verus capitatus, Cam. Thymus ſecundus, Alpino. II. Thymus vulgaris tenuiore folio, C.B. Thymus Brunf. Trag. Fuch. Lon. Cord. in Dioſc. Thymum durius, Dod. gal. Thymus vulgaris, Geſ. hor. Pepolina Cæſalpino.

Θύμβρα. SATVREIA. CAP. XXXVIII.

SAtureia trivialis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: defert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest quæ thymum, si modo consimili sumptitetur. Aptus sanis usus. Est etiamnum quædam sativa sylvestri prorsus minor, quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

I. SATUREIA DIOSCOR.

II. SATUREIA ALTERA.

Thymi consideratio. THymbra duum est generum. Ea autē, quæ à Dioscoride describitur, thymo similis est minor tamen & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacei. Gignitur in asperis locis, & tenui solo. His notis maximè ea adstipulatur, cujus hic imaginem appinximus. Siquidem hæc folius, ac cauliculis thymum adeò repræsentat, ut non desint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenuior est, verùm capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in spicatos processus desinunt, in quibus flores emicant parvi, subpurpureo colore. Quin etiam (ut Dioscorides inquit) non solum sponte nascens habetur, sed etiam domestica, sativaquè. Altera (si THYMBRA tamen, aut Satureia rectè appellari possit) major fruticosiorq; provenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circumquaq; se diffundentibus, rotundis, atque lignosis. Folia profert Thymo majora, subaspera, durioraq; quæ circa surculos plura simul per intervalla erumpunt, è quorum exortu spicati quidam processus, foliis quibusdam cæteris longè minoribus stipati prodeunt: in quibus flores nascuntur parvi, ex purpura albicantes. Radice nititur lignosa, multiplici q;. Hæc non solùm seritur in hortis sed etiam ut altera sponte provenit, in apricis collibus, & in torrentium alveis, fruticosior tamen, durior ac asperior. Thymo suis in qualitatibus similis est, proinde excalfacit, attenuat, incidit, digerit & aperit, viribus ab altera non differt, Thymi enim facultatibus omnibus referta est. Hanc eam ego esse censeo, cujus post Thymbram meminit Columella libro nono capite quarto de re Rustica, de apibus agens his verbis: Eadem regio fœcunda sit fruticis exigui. & maximè thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satureiam Rustici vocant. Siquidem nos in Hetruria corrupta à Cunila

Satureiæ hist.

Satureia Columellæ.

à Cunila appellatione, eandem appellamus Coniella: in aliis tamen plerisq; Italiæ locis, quòd à Satureia vocem corrumpere maluerint, appellatur vulgò Savoreggia. Non desunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis ferè modo gustu repræsentat, eam vulgo Peverella, quasi Piperellam nominent. Cæterùm quòd in simplicium censu usquam Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus verò ejus mentionem fecit libr. 7. ubi de utraq; specie in paucis differit. Thymbra sylvestris eadem quæ thymum præstat. Hortensis autem altera quidem imbecillior est, sed ad ciborum usum gratior & accommodatior. Quæ herba θύμβρα Græcè, Thymbra, Cunila & Satureia Latinè vocatur: Arabicè Sabater seu Sabatar: Italicè Thimbra, Coniella, Savoreggia & Peverella: Germanicè Kunel / Zwibel-Hysop und Saturey: *Hispanicè Segurelha: Gallicè Savoreie, Sarriette & Satrea: Bohemicè Saturege: Polonicè Combr.*

Piperella

Thymbræ vires ex Paulo.

Nomina.

Satureia (quæ θύμβρον Theophrasto fortè ἀπὸ τῦ θύειν ob fragrantiam) quibusdam à saturando dicta, quòd cibis loco condimenti addatur. I. Satureia Dioscoridis, Matth. Cast. Lug. qui vult notas omnes Dioscorideas huic plantæ convenire, licèt Adversaria Polium fœminam recentiorum Matthioli figura exprimi velint. II. Satureia hortensis, Cunila sativa Plinio, C.B. Hyssopus agrestis, Brunf. Satureia, Trago (cui & hortensis Hyssopus) Cord. in hist. (cui & Thymbra sativa) Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Cæsal. Tab. Cam. Satureia sativa, Fuch. Satureia hortensis, Ges. hor. Lob. in icon. Satureia vulgaris, Dod. gal. Satureia altera, Matth. Satureia sylvestris altera, Cast. Satureia vulgaris hortẽsis, Lugd. Thymbra vera, Ges. hort. Thymbra sativa Satureia, Cord. in Dioscoridem. Caule & foliis aliquando cœruleis reperitur.

Ἕρπυλλος, SERPYLLUM. CAP. XXXIX.

SErpyllum duorum generum est. Hortense odore sampsuchum imitatur, atque in coronas addi solet, cui a serpendo nomen inditum est: quoniam si qua ejus particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia & ramulos origani habet, sed candidiores, in maceriis multò procerius assurgit. Sylvestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem increscit, ramulos edens tenues, furculosos, foliis refertos longioribus, quam rutæ & durioribus, *a* angustis. Flores jucundè olent, gustanti acres. *b* Radicis nullus usus. Nascitur in petris, sativo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi usum aptius. Menses trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, vulsis & jecinoris inflammationibus auxiliatur: & adversus serpentes potu, illituve prodest: capitis dolores mulcet coactum, adjecto rosaceo & madefactum in aceto: maximè verò phreneticis & lethargicis convenit. Cruentos vomitus sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus,

Concluſa non legit Orib.

a Me. & Cat. τὸ στενὸν. i. sub angusta.

b Cat. addit. δάκνει i. mordacem.

I. SERPYLLUM.

II. SERPYLLUM ALterum.

SErpyllum hortense in Hetruria haud negligitur, sed in hortis seritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioscorides inquit) in coronamenta additur. Sylvestre duorum est generum: unum flore candido, odore citrei mali: quod latius provenit, humi repens, lævioribus foliis in gyrum sese unà cum ramusculis diffundentibus: alterum verò flore purpureo, gustu per quàm acri, satureiæ simili. Utrunque copiosissimè nascitur apud Goritienses Salvatino monte, quo mihi hactenus lætius nusquam videre contigit, nec item odoratius. Serpyllum à Theophrasto, cui hortense nihil aliud esse censeo, quàm sylvestre in hortis satum, describitur libro sexto, capitulo septimo, de plantarum

Serpylli consideratio.

Serpylli hist. ex Theophr

historia, ubi de eo disserit his verbis. SERPYLLI *sylvestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus ferunt, ut apud Sycionem fieri solet, atq; etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios vero, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo latent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cum in quantumvis longitudinis procedere valeat, nactum scilicet adminiculum, aut juxta sepes aliquas satum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus, tum saturei atum quoddam, atq; vehementissimum: tum gratum odore, mollusq; comperiri. Tempus serendi plurimum autumnus: hoc enim primum serere nimirum properant. hactenus Theophrastus. Ex cujus etiam verbis satis perspicuè colligi potest, duo esse sylvestris Serpylli genera. Quare etsi palàm unius tantùm generis mentionem fecerit Dioscorides, duorum tamen obscurè meminisse potuit, cum inquit: Sylvestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantùm sylvestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sanè necessarium non erat addere zigis cognomen differentiæ causa. Sativum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaraci modo, quemadmodum sylvestris altera species, quæ malum citreum olet. Proinde scite Plinius lib. 20. cap. 22. ita de eo memoriæ prodidit. Serpyllum à serpendo putant dictum, quod in sylvestri evenit, in petris maximè. Sativum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Serpylli vires paucis perstrinxit Galenus libr. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Serpyllum usq; adeò excalfacit, ut & menses & urinas moveat: est autem & gustu admodum acre. Excalfacit, exsiccat, digerit, incidit & aperit, omnia genera paribus pollent facultatibus, verùm tamen sylvestre ad omnia valentius habetur. Ejus nomen Græcum ἕρπυλλος, Latinum Serpyllum: Arabicum Hemen: Italicum Serpillo: Germanicum* Quendel und Hüner Köl: *Hispanicum Serpollio & Serpam: Gallicum Serpoulet: Bohemis Materii danßka. Serpyllum alterum & Serpyllum sylvestre: Græcis ἕρπυλλος ἄγριος: Italis Serpollo seu Serpillo salvatico.*

Dioscorides duorum meminit

Serpylli vires ex Gal.

Nomina.

Serpyllum differentias varias, & ratione odoris, qui pro diversitate locorum & cœli odorem mutat: & ratione coloris florum, foliorum item glabritiem & hirsutiem, eorundem rotunditatem & angustiam obtinet, hic de duabus tantum. I. Serpyllum sativum, C.B. Serpyllum Matth. II. Serpyllum vulgare minus C.B. Serpyllum Brunf. Trag. Fuch. Lon. Lob. Cæs. Thal. Serpyllum alterum, Matth. Serpyllum vulgare, Dod. gal. & fol. Serpyllum sylvestre, Cordo in Dioscoridem Matth. in compen. Serpyllum sylvestre alterum, Cast. Serpyllum minus, Tabernæmontano.

Σάμψυχον. SAMPSVCHUM. CAP. XL.

SAmpsucum in Cypro & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum vendicavit Ægyptium, Amaracum gens Sicula & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: foliis ejus calaminthæ, quæ tenui folio constat, hirsutis & rotundis, svavissimum odorem spirat: ideo coronis inseritur. Vis ejus excalfaciens. Succus decocti potus, convenit incipientib. hydropicis, & iis quos urinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folio fugillata tollunt: menses subdita in pesso trahunt: contra scorpionis ictum ex aceto & sale illinuntur: luxatis, tumoribusq; cerato excepta, imponuntur: adversus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodest. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiscetur.

I. AMARACUS.

II. AMARACUS SIVE MAJORANA tenuifolia.

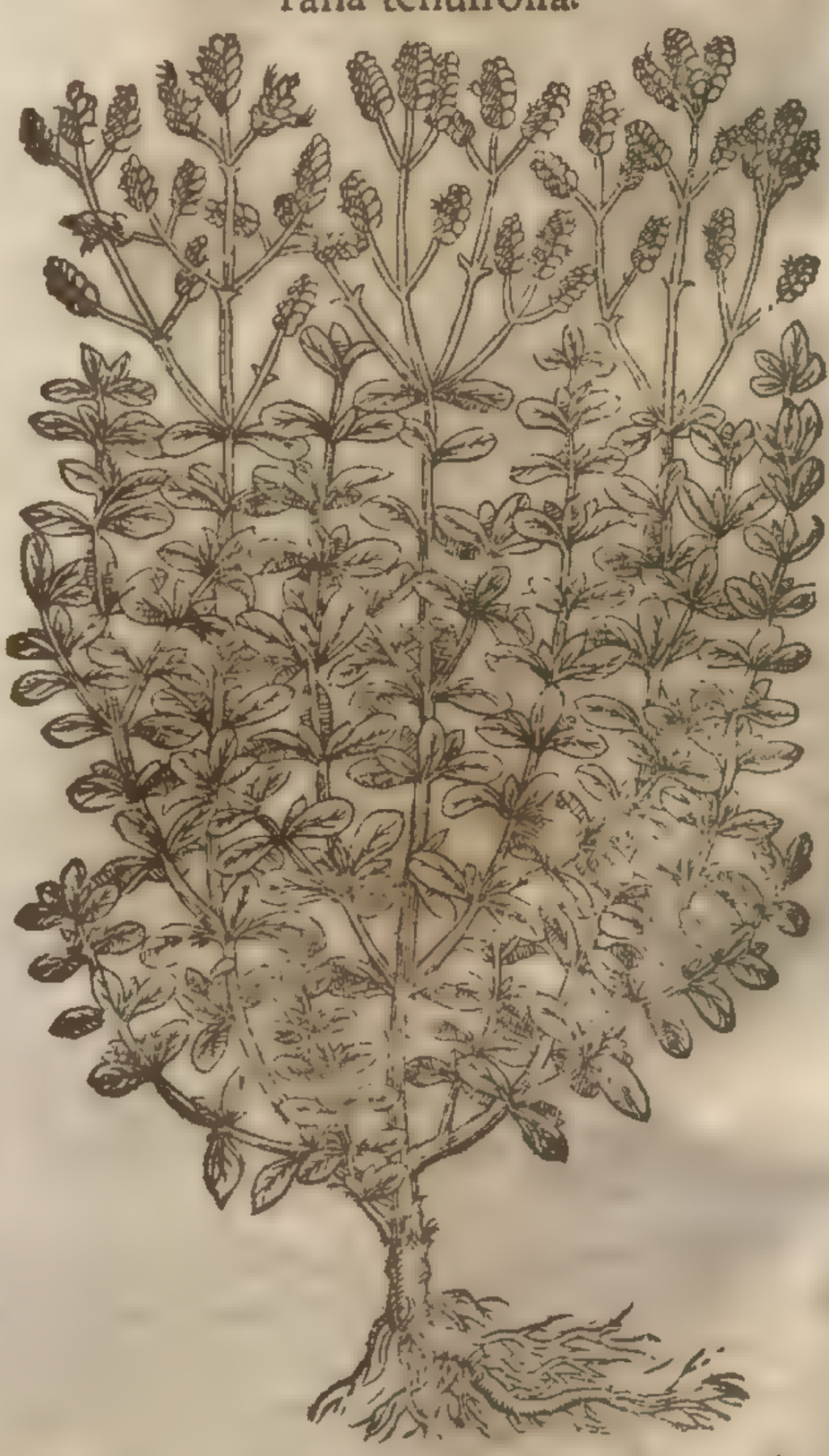

Sampsuchi consideratio.

CUm superius libro primo in Sampsuchini unguenti commentatione, Sampsuchum & Amaracum idem esse latius ostenderim, etsi Galenus & Paulus diversis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere super-

vacaneum

vacàneum duxi: quòd ea huc facilè transferre poſſint ii, qui rem hanc ſe aliter fortaſſe habere exiſtimant. Sampſuchum in Italia Hetruſcis vulgò appellatur Perſa, quòd fortè illis è Perſia fuerit allatum: cæteris verò imbi Majorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus inivit gratiam ſui odoris jucunditate, ut nullæ ferè reperiantur, quæ ſuis in hortis, aut fictilibus vaſis Amaracum non ſerant, vel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foveant. Quo fit, ut putaverim ego, ex eo Majoranæ ſibi nomen adinveniſſe, quòd majori cura, ac diligentia feratur, colaturq; quàm cætera planta. Neq; id ea ſolùm ratione, quòd, ut paulò antè diximus, odore perquàm jucundo commendetur, ſed quòd etiam perpetua vireat coma. Duum eſt generum, majus quod vulgò cognitum eſt: & minus, quod tenuifolium cognominatur. Eſt itaq; herba AMARACVS ramoſa, ſurculis tenuibus, obſequioſis, foliis oblongis, incanis, piloſisq;, quæ Amaracus hiſt.
cauliculos circumquaq; ambiunt. Flores edit in ſummis caulibus numeroſos, ſpicatos herbaceo colore, compactili ſquamarum congerie oblongos, origani æmulos, è quibus parvum oritur ſemen. Radicem habet lignoſam, multiplicem & ſupervacuam. Seritur ſemine, ſurculo ac etiam viviradice. Planta eſt odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præſtat ad omnes frigidos capitis, & nervorum affectus, tam illita, quàm pota: quin etiam ad aurium dolores, gravedines & ſonitus, ubi herbæ ſuccus fuerit inſtillatus. Idem naribus infuſus pituitam à capite trahit, & cerebrum abſtergit, & roborat: colluitur ex eo utiliter os in linguæ reſolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut ejus decoctum ad omnia pectoris vitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis eſt tam exterius illita, quàm interius ſumpta. Eadem jecinoroſos & lienoſos juvat. Namq; non ſolùm eorum infarctus expedit, ſed etiam viſcera ipſa roborat ac firmat. Confert ad frigidos uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoq; AMARACI genus TENVIFOLIVM, *quod nos vulgò vocamus Perſa gentile. Id enim* Amaracus tenuifolia.
foliis, floribus, cauliculisq; altero longè tenuius eſt, & odore præſtantius. Hoc non deſunt, qui putent legitimum eſſe marum. Colitur à mulieribus Italis in fictilibus, & in hortis. Ea omnia præſtare poteſt, de quibus in altero diximus genere. Sampſuchi meminit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Sampſuchum tenuium partium, & digerentis eſt facultatis: deſiccat enim, & excalfacit ordine tertio. Id Græcis σάμψυχον, & ἀμάρακον, Latinus quoq; Sampſuchum, Amaracus, & Majorana vocatur: Arabibus Merzenus ſeu Morſangius. Italis & officinis Majorana: Hetruſcis Perſa: Germanis Meyeron / Majoran / und Meyram: Hiſpanis Majorana: Gallis Marone & Mariolaine: Bohemis Majorana: Polonis Mejeram. Amaracus tenuifolia, Græcis Σάμψυχον, ἢ ἀμάρακον λεπτόφυλλον: Italis Majorana gentile: Hetruſcis, Perſa gentile. Sampſuchi vires ex Gal. Nomina.

Majoranam à Græco Μάϱον deduci volunt ii, qui Majoranam noſtram ad Marum veterum reducunt. I. Majorana vulgaris, C.B. Majorana, Brun. f. Dod. gal. & fol. (cui & Marum) Cæſalp. Majorana ſylv. Lon. Majorana major, Tab. Amaracus, Matth. Fuch. Lugd. Amaracus major, Caſt. Amaracus vulgatior, Lob. in icon. Sampſuchus ſive Amaracus, Latinis Majorana, Cord. in. Dioſc. hiſt. Sampſuchus, Lac. Lob. obſ. II. Majorana nobilis. C.B. Majorana ſativa, Trag. Lon. Majorana tenuior, Dod. fol. Majorana tenuifolia, Taber. Amaracus ſive Majorana tenuifolia, Matth. Caſt. Lugd. Amaracus tenuior, Lob. Amaracus tenuifolia urbana, Cam. Amaracus & Sampſuchum, Geſ. hor.

Μελίλωτος. **MELILOTUS, SIVE SERTULA CAMPANA. CAP. XLI.**

SErtula campana, laudatiſſima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata; cujus color vicinus eſt croco, boni odoris. Naſcitur & in Campania circa Nolam, a colore in luteum langueſcente, odore infirmo. a Meum habet. τῆ λείῳ. Sed Ca. μελιλώτῳ.

I. MELILOTUS, SIVE SERtula Campana.

*** II. MELILOTUS ITALICA folliculis rotundis. ***

Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, præsertim quæ in oculis, vulva, sede, aut testibus erumpat, si ex passo cocta illinatur: interdum autem addito ovi luteo assato, aut fœnigræci farina, lini semine, aut polline, aut capitulis papaveris, intybove. Recentes meliceridas per se cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, vino, aut galla sanat: stomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis levat: dolores aurium mitigandis cruda ex passo instillatur; in aceto, aut rosaceo madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti consideratio.

PRobatissima, legitimaq; melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis, sed etiam Gargano Apuliæ monte provenit. Cujus semen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetias afferri cœpit. Quo factum est, ut jam cognoverint medici vulgaris usus Melilotum illegitimam esse. Meliloti meminit Plinius lib. 21. cap. 9. ubi ita scriptum reliquit: Ergo in coronamenta folio venere apiastrum, meliloton, quod Sertulam campanam vocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, ubicunque verò asperis & sylvestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupavit. Odor ejus croco vicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maximè foliis brevissimis, atq; pinguissimis. Est ita q; legitima Melilotus planta cubitali altitudine, statim à radice frutticosa ramis exilibus, foliis trifolio proximis, ex angusta origine in latum se diffundentibus, & longo appensis pediculo, floribus melinis, parvis, siliquis repandis, numerosis, pluribus ex uno ramusculo dependentibus, in quibus semen concluditur minutum subrufum, odoris non ingrati, cujus est usus. Radix illi inutilis, & supervacua: Excalfacit ordine primo, adeò ut parum absit à temperamento. Ideoq; leniter resolvit, digerit, atq; mollit, & dolores quoscunq; sedat. Melilotum ut Galenus memoriæ prodidit lib. 6 simplicium medicamentorum, mistæ facultatis est: habet enim quiddam adstringens, sed & digerit, & concoquit: copiosior enim in eo est substantia calida, quàm frigida: hactenus Galenus. Cæterùm neminem invenio è Græcis auctoribus, qui explicaverit, quæ melilotipars in usum medicinæ recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut semen. Quod tamen docuerunt Mauritani, præsertim Serapio, qui ex auctoritate Isaac Eben amaram de Meliloto scribit in hunc sensum: Melilotus herba est, quæ folia fert rotunda, viridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in siliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra sinapis magnitudinem. Porrò in meliloto usum sibi vendicarunt siliquæ & semina, quæ in eis continentur. Quibus facilè quispiam conjiciet, haud esse mirum, si emplastrum, quod de meliloto appellant, sæpe medicos fallat, cùm in id legitimi meliloti seminis farina nunquam veniat. Cùm veræ legitimæq; Meliloti semen cujus usus esse debet, ad nos non deferatur: nonnulli sylvestris loti flores, quidam cujusdam aurei trifolii ipsius vice usurpant, sed neuter tamen Meliloti vim possidet. Μελίλωτος ita Græcè dicitur, ut Latinè Melilotus & Sertula campana: Arabicè Alchilelmelih: Italicè Meliloto: Hispanicè Corona de rei.

Plinius de Meliloto.

Meliloti hist.

Melil. vires ex Galeno.

Serapionis descriptio.

Nomina.

Melilotum hanc, Trifolium odoratum corniculis reflexis nominamus. Melilotus, Sertula campanà & Corona regia, Lob. obs. Melilotus Syriaca odora, Lob. in icon. Sertula Campana, Castori. II. Huic adjecimus & alteram speciem, quæ frequenter in hortis colitur, & Trifolium Italicum folliculis rotundis nobis, at Camerario, qui primus eam proposuit, Melilotus Italica dicitur. Hæc ex radice fibrosa caules emittit plures cubitales, striatos, qui in alios brachiantur, circa quos folia tripartita, subrotunda, leviter crenata, in breve filamentum abeuntia, longis pediculis donata: in summis cauliculis flores meliloti copiosi, quasi in spica alternatim dispositi, lutei: quibus succedunt folliculi, vel vascula rotunda, rugosa cute obducta, in quorum aliquibus bina, in plerisq; unicum granum continetur. Hoc primum Lori vesicariæ nomine, à Doctore Osvvaldo Northusa accepimus, dein in hortis plurimis observavimus, quod in Marsis ad lacum propè oppidum Celanum (monente D. Camerario) crescit, ubi incolæ Malatro corrupto nomine, & in agro Romano ad antiquorum imitationem, Coronellam appellant.

Μάρον. MARUM. CAP. XLII.

a Orib. εὐώδες. odorato.

MArum herba cognita vulgò furculosa, flore origani, foliis multò candidioribus, flore a odoratiore. Vim habet sisymbrio consimilem: substringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa illitu serpentia ulcera sistit, & in calidas illitiones additur. Juxta Magnesiam, & Trallcis copiosissima gignitur.

Mari mentio ex Galeno.

ETsi Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem invenerim, Mari meminerit, libro tamen primo de Antidotis in Hedychroi compositione ejus mentionem fecit, cùm ita scribit: Aliæ Hedychroi descriptiones reperiuntur, quæ neq; Amaracum, neq; Marum prorsus habent: quædam alterutrum tantùm continent. Neq; enim duo hæc omnes noscunt unguentarii, eò quòd herbas solùm è Creta advectas emant, unà cum seminibus atq; succis. Ego verò & easdem herbas scio in Asia nasci, ac in aliis quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoq; ut & alias quasdam herbas, ita & Amaracum vidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim valdè redolet, putaret q; aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum Amaracinum, quod in Cyzico faciunt, Amaraci plurimum capere, sicq; forsitan ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solùm Marum imponunt. Hanc herbam aliquoties cùm ipse degustassem, ac eam amaram quidem plurimum, acrem verò parum deprehendissem, hortatus sum quendam eorum, qui Amaracinum conficere solent, ut Amaraci tantum compositioni immitteret, quantum & Mari. Ac mihi visum est id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem viribus inferius: Hæc Galeni verba. Ex quibus palàm est, Marum ab Amaraco viribus & facie parum admodum dissidere, etsi tum amarius sit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè eorum sententiam explodendam putarem, qui Marum Amaracum illam esse arbitrantur quæ majorem spirat odorem, majoremq; amaritudinem gustu præfert: quæq; folius viret minusculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à nostris in Hetruria vulgò cognominatur Persa gentile. Sampsuchum enim, sive Amaracum, inibi Persa vulgò vocari superius indicavimus. Cujus illud genus, quod foliis constat pinguioribus, latioribus, viridioribus, gustuq; acrioribus, minus tamen amaris, legitima omnibus Amaracus esse censetur. Illorum inquam sententiæ fermè adstipularer, nisi eidem adversari Galenus inveniretur: quippe qui hoc loco citato testatus sit, se in Italia Amaracum vidisse, nulla, quòd inibi Marum viderit, facta mentione, sed tantùm quòd hoc in aliis ab Asia regionibus rarum oriatur,

MARUM.

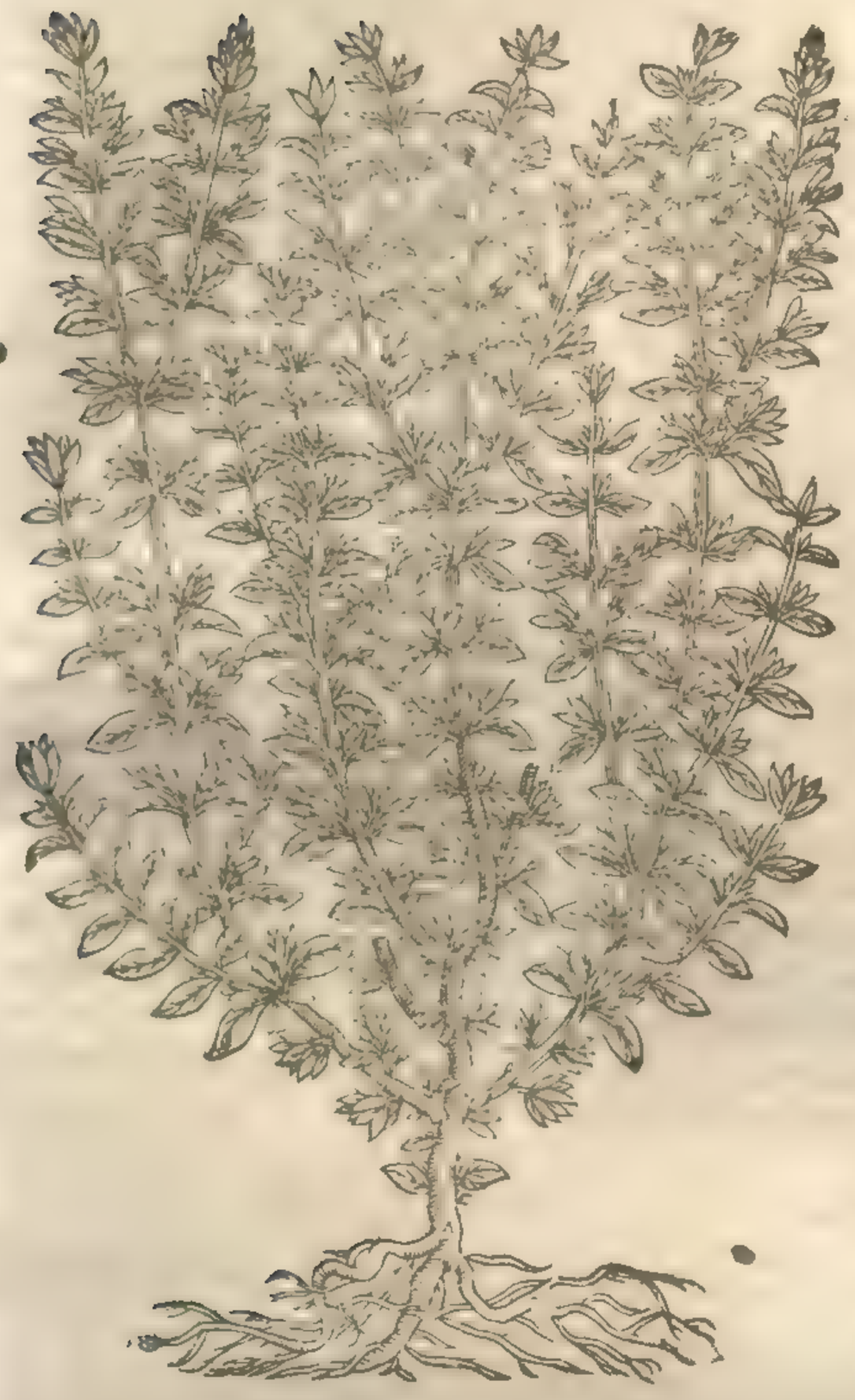

oriatur. Hinc itaq; facilè adducor, ut existimem Marum non nasci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quasi Galeno subscriberet, Marum duxit esse rarum inventu, & Italiæ peregrinum: quare ipsum collocavit libro 12. capite 24. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab externis regionibus in Italiam convehebantur, sic inquiens: In Aegypto nascitur & Maron pejus quàm Lidium, majoribus foliis, ac variis: illa brevia, ac minuta, & odorata, hæc Plinius. Cæterùm non ob id eos errare crediderim, qui gracilioremamaracum Mari loco substituunt. Quandoquidem testatur Galenus, quòd unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admisceri jußit, etsi minus quidem odoratum videretur, non tamen viribus inefficacius erat. Cæterùm plantam, quam hic excudi curavimus, misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusius, vir quidem rei plantariæ adinodum studiosus, & judicio, & animi integritate praditus. Nam cùm legitimum marum ea mihi repræsentare omnibus anè notis videatur, Marum ipsam mihi proposui appellandam, siquidem foliis est origano candidioribus, odoratis, & gustu acrioribus amariusculiúsq;, ramis tenuioribus, lignosis, & floribus subpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta est peregrina, quæ in Italia non provenit, nisi aliunde translata. Quod Græci μάϱον, Id Latini pariter marum nominant: Itali Maro.

Marum Italiæ peregrinum.

Marum propositum, Tragoriganum latifolium nominamus, ad differentiam angustifolii, cujus triplex differentia. Marum dicitur, Matth. Lugd. Tab. Marum Cortusi, Cast. Tragoriganum alterum, Dod. Gal. Ges. hor. Lob. Tragoriganum, Dod. fol. Lugdun. Helenium Cratevæ Anguillara nominabat.

ACINUS. CAP. XLIII.

ACinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, siccoq; ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior: qua coronæ factitantur, à nonnullis olitoribus colitur. Menses, & alvum pota sistit. Illita panos ignemque sacrum sanat.

I. ACINUS.

* II. ACINUS COLUMNÆ.

Quan-

De Acino opinio quorundam explosa.

QUanquam sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus constat foliis, quæq; jucundum efflat odorem, cujus gratia, atq; etiam umbræ gratiæ virentis æstivo tempore passim in figulinis vasis fovetur extra fenestras ædium & in atriis, quam nos ob ejus gracilitatem vulgò vocamus Basilico gentile: horum tamen opinioni apertissimè refragatur Plinius lib. 21. cap. 15. ubi Acinum scribit nunquam florere. Id quod minori ocimo non evenit: siquidem hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odoratis. Illud præterea illis etiam reclamat, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. 21. cap. 27. cùm ait: Acinon & coronarum causa, & ciborum Aegyptii serunt, eademq; erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis, ac foliis esset & admodum odorata. Ex his Plinii verbis abundè palàm fieri potest, Acinum non esse ocimum tenuifolium, cùm hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Cæterùm Manardus Ferrariensis vir acri ingenio, & præstanti doctrina, nil aliud Acinum putavit esse, quam herbam quandam, quæ incultis provenit locis, sed præcipuè in agrorum, & viarum aggeribus ocimo hirsutior, ac satis suaviter olens: quæ quòd ocimum admodum æmuletur, à quibusdam sylvestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus sum, ut Manardo prorsus assentiendum putaverim. Sed cùm postea animadverterim, herbam hanc flores emittere contra Plinii auctoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de aliis rebus dubiis quandoq; certiora proferantur. Atqui obstantibus his, volui tamen plantam quam Manardus Acinum esse existimavit, hic etiam appingi, ut aliorum possit esse judicium. Herba quæ Græcis ἄκινον, Latinis item Acinus appellatur.

Manardi opinio non accepta.

Ocimum syl.

Nomina.

I. Acini loco adpicta (& in historia Lugdunensi proposita) quid sit controvertitur, aliis Calamenthum inodorum viarum ubiq; frequens existimantibus: aliis videtur Calaminthæ montanæ magno flore respondere: quòd si verba diligentius consideres, Ocimastrum Fuchsii, quod sub pseudoclinopidio infra posuit, illum exprimere voluisse facilè percipies, quare ipsius figuram mutare, vel omittere noluimus. II. Adjecimus & alteram Neapolitanis frequentem, & à Fabio Columna in suo Phytobasano propositam. Hæc ex radice fibrosa, caulem hirsutum & asperiusculum, qui mox in alios brachiatur, emittit, circa quem folia Ocimo majori similia, sed tenuiora oblongioraq;, per ambitum serrata, hirsuta, longis pediculis donata: flores copiosi purpurascentes, ocimi forma, quibus succedunt vascula semen nigricans subrotundum continentia. Hanc siccam unà cum seminibus Neapole ad nos misit D. Ferrandus Imperatus, præstantissimus Pharmacopæus, quam quotannis olitores verno tempore apud ipsos ferunt, Urtichellam appellantes, eo quod Urticæ hirsutiem quodammodo referat.

Βάκχαρις. **BACCHARIS.** **CAP. XLIIII.**

a Meum addit λιπαρὲς. i. pinguis. *b* Meum. & Cat. ὑγρὸν. i. humectum.

BAccharis herba fruticosa, quæ in coronas additur, cujus folia aspera sunt, media violæ, & verbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper, non sine appendicibus adnatis: flore purpureo, subalbicante, odorato: *a* radicibus veratro nigro similibus, quibus odor inest cinnamomo proximus. Asperum *b* squalidumq; solum amat. Radix in aqua decocta ruptis, vulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris: item diuturnæ tussi, & urinæ difficili, menses pellit: contra serpentium morsus utilissimè datur in vino. Recens radix apposita partum extrahit. Puerperis ejus decoctum in desessionibus prodest. In diapasmata utiliter inseritur jucundi odoris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu prosunt: oculorum inflammationibus, mammis tumentibus à partu, ægilopiis incipientibus, ignibusque sacris auxiliantur. Odor somnum gignit.

Baccharis consideratio.

BACCHARIS.

And. Lacunæ literæ.

DUm eam de Bacchari sententiam, quam superioribus annis lingua Italica expresseram, nunc demum hunc nostris Latinis commentariis repetitam, excudendam tradidissem, confessus ingenuè me nusquam hactenus veram Baccharim reperisse, aut ab aliis repertam vidisse: accidit interea temporis, ut eam ad me Roma miserit Andreas Lacuna Secobiensis, medicus hac nostra ætate clarissimus. Cujus literas hic referre libet, quòd ea sint, quæ mihi maximum faciant argumentum humanitatis & benevolentiæ suæ, atq; etiam rei fidem addant. Literæ autem ejus sunt ita ad me scriptæ. Etsi nos eidem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; Dioscoridem navemus assiduam operam, ob idq; nobis ex usu hanc ad rem extorquere, facultates alienas potius, quàm dissipare nostras: volumus tamen tibi & amico, & de materia medica quàm optimè merito communicare veram Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce Romanis agris reperimus, quò possis illam ad vivam formam expressam, in usum humana salutis inserere tuis luculentissimis commentariis, quos jam (ut fama est) primùm Latinè scriptos edere instituis. Eam itaq; chartæ alligatam ad te mitto, adeò per omnia respondentem descriptioni Dioscoridis ut in ipsa nulla nota possit desiderari. Quippe folia ejus sunt aspera, media violæ & verbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper: radices nigro veratro similes, quæ odore, & sapore imitantur exquisitissimum cynnamomum. Porrò flores, quos per inclementiam temporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei, in aliis lutei visuntur: ita ut hujus stirpis esse duæ species videantur vel si meminerit unius tantùm Dioscorides. Postremò hujus plantæ vires, & facultates sunt omnino eadem, quas suæ Bacchari divus tribuit Dioscorides. Hic

Hic amicus literis ſuis finem impoſuit. Sed certè illud mihi permirum acceſſit, quod eadem die, & ferè hora, qua Baccharim Roma accepi, eandem Arimino ad me miſit Julius Moderatus diligentiſſimus pharmacopola, herbarumq; ſtudioſus: id quod apertè teſtatur hortus ejus apud herbarios Italiæ non vulgaris, ut qui ſit variis ac nobilibus plantis refertus. Hanc ſanè comperi nullis prorſus reclamantibus notis, Dioſcoridis Baccharim repræſentare. Nam præterquam quòd conſtaret, ut illa, folius aſperis, magnitudinem inter violam & verbaſcum referentibus, caule anguloſo, cubitali altitudine, aliquantulum aſpero, habebat etiam in caule ſua adnata folia non cóliculos. Hinc obiter ſuſpicor legendum eſſe παραφυλλαδιας non παραφναδιας, ut vulgati Græci codices habent: quandoquidem illi lectioni adſtipulatur etiam Oribaſii manu ſcriptus codex. Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candicabant, odorati. Ejus demq; radices erant veratro nigro ſimiles, & odore cinnamomo proximæ. Hujus igitur plantæ delineatione, quæ ad amuſſim hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondet, ut ejus quoq; effigies, quam pictam damus, affabrè demonſtrat, facilè adducor, ut affirmare non dubitem, hanc eſſe veram & legitimam baccharim. Cæterùm Leonicenus, & Braſavolus ipſum ſecutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim eſſe, quam quidam Sclaream, nonnulli verò Matriſalviam appellant. Sed cùm hujus radices non ſint veratro nigro ſimiles, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum ſententia improbanda videtur: præſertim quod veram Baccharim eam eſſe cenſeamus, de qua ſuperius diſſeruimus. Sed non deſunt recentiores, qui contendunt Baccharim Dioſcoridi accreviſſe, caputq; hoc adulterinum eſſe, ut novi aliquid afferre videantur. Siquidem inter hos Anguillarius non paucis cõtendit argumentis, Baccharis caput haud eſſe Dioſcoridis legitimum, ſed ea omnia quæ de Baccharim eo authore ſcripta ſunt, ex capite de Aſaro eſſe deprompta. Quod ut in primis probare videatur, Baccharem inquit, Græcum non eſſe nomen, ſed Latinum, cùm nemo extet inter Græcos authores, qui vel ante Dioſcoridem, vel ejus tempore vel paulo poſt claruerunt, qui Baccharis uſquam meminerit, ut videre eſt apud Galenum & Aetium. Nec his deinde obſtare inquit, quod Athenæus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis unguentum deſignet, non plantam: ſed quàm magno ducatur errore Anguillarius, quamq; diligenter legerit autores, aut recte eorum ſcripta intellexerit, ille jam audiet. Siquidem non deſunt Græci authores, ipſiq; antiquiſſimi, qui ante Dioſcoridem Baccharis meminere. Plinius enim teſtis eſt lib. 21. cap. 6. de Baccharis ſcripſiſſe Ariſtophanem priſcæ Comadiæ autorem, ob idq; falso quibusdam Bacchirim Barbaricam appellari, quòd à Græcis ſibi nomen invenerit. Deinde negligenter ſatis Anguilarium legiſſe Athenæum, ex hoc clariſſimè patet, quòd is non ſolùm Baccharis unguenti, ſed Baccharis quoq; plantæ vel ejus radicis meminerit his verbis. Eſt unguentum quod Baccharis a comicis nominatur. Ac nonnunquam Baccharis non eſt unguentum. Aeſchylus enim in Amymone ſeparatè & diſtinctè: Ego, inquit, Baccharis tuas & unguenta: & Symonides unguentis unctus ſum, ac Baccharis. Ariſtophanes in Cerealia celebrantibus, O Jupiter (inquit) venerande, quo pacto nepharium ſcrinium continuo lotum, unguenti ac Baccharis odorem emiſit? Quibus palam eſt, non ſolùm eo unguento ad odoramenta uſos eſſe antiquos Græcos, ſed etiam ipſa quoque Baccharis, & ejus radicibus. Sed concedamus Anguillario nuſquam de Baccharis herba locutum eſſe Athenæum, ne tam citò erubeſcat. Undetandem dicet denominatum unguentum illud? An negabit a Baccharis, cujus radices exceperat? Neget vel affirmet, comprehenſus eſt. Etenim ubi negarit, Plinius ejus retundet arrogantiam, quippe qui Ariſtophanis teſtimonio ſcribit ex Baccharis radicibus unguenta fieri ſolita apud antiquos. Si verò affirmarit, jam ſuam ipſius faſſus fuerit ignorantiam. Baccharis unguentum a Baccharis antiquis denominari teſtatur Favorinus his verbis. Βακχαρις μέρον ποιόν ἀπὸ Βακχαρις ὀνομαζομενον, ἔστι δὲ ἡ ξηρὸν διαπασμα τὸ ἀπὸ τῆς ῥίζης. Quibus non modò palam eſt Baccharim antiquis unguentum deſignare, ſed etiam pulverem ex Baccharis radicibus paratum corpori inſpergendum, de quo apud Athenæum ſcripſere Aeſchylus, Symonides, & Ariſtophanes: uſa enim antiquitas Diapaſmatibus id eſt, pulverum ſiccis aſpergimbus, non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam corporibus fovendis, ſiccandis, laxandis aſtringendis, mollriendis, ac durandis, variis è plantis paratis pro utentium ratione. Præterea ad ea, quæ dicit, ut autorum teſtimonia effugiat, quæ illi mentem interturbant, quòd in Oribaſio, & Pauli libris Baccharis caput ſit additum a quibuſdam, eo argumento quòd Paulus tantùm ſcribat de iis ſimplicibus medicamentis, de quibus ſcribit Galenus, qui nuſquam de Baccharis meminit: & idem fecerit Oribaſius: illi reſpondendum eſt, quòd negligenter ſatis legerit de plantis apud Paulum. Quippe quòd is non ſolùm ex Galeno, ſed ex Dioſcoride tranſcribat. Agallochi enim Narcaphthi, Cancami, Praxim, Othonnæ, Acanthii, Botryos, Geranii, Aethiopidis, Epipactidis, Apios, Alypi, Cinoirambæ, Heliotropii, & aliorum quorundam non meminit uſquam Gallenus, quorum tamen omnium ex Dioſcoride meminit Paulus, quemadmodum & Baccharis: quo fit, ut infirmum admodum ſit Anguillarii argumentum tam de Paulo quam de Oribaſio qui plantarum hiſtorias non ex Gal. ſed ex Dioſcoride tranſcribant. Ad hæc quantum valeat in cenſendis Aſaro & Baccharis Anguillarii judicium, conjiciet facilè quiſpiam, qui ejus annotaverit verba, dum ultimo loco ut probet Baccharis caput ab Aſaro eſſe reſciſſum, dicit id facilè deprehendi poſſe, ubi quiſpiam Baccharis & Aſari caput ſimul contulerit. Sed faciamus periculum: Aſarum folio eſt hederæ minore, lævioreq;: Baccharis verò inter Violam & Verbaſcum medio, & tactu aſpero. Flores Aſaro ſunt Cyti aut Hyoſcyami figura ac purpurei. Baccharis in purpura albicantes. Caulículos habet Aſarum plures, aſperos ac lentos, quibus ſingulis folia appenſa ſunt: Baccharis verò unum tantùm caulem edit cubitalem, anguloſum, aliquantulum aſperum, non ſine adnatis multis. Item radices Aſaro inſunt geniculatæ, tenues, obliquæ, gramini non diſſimiles longè tamen graciliores odoratæ, & ut Plinius inquit & experientia comprobat, Nardum redolentes: Baccharis autem radices inſunt nigro Veratro ſimiles, quibus odor ineſt gratiſſimus, Cinnamomo proximus. Poſtremò Aſarum in umbroſis montibus provenit: Baccharis in aſperis & ſiccis. Quibus palam eſt minus hæc plantas ſibi repugnare, quàm ſibi ipſi repugnet Anguillarius, dum illud Crateva fragmentum in medium affert, quo probare contendit Baccharis caput in Dioſcoride ex Aſari capite eſſe reſciſſum. Siquidem cùm in eo legatur. Βοτανη ἐυοδμος στεφανωματικη, καυλίκια γονιωτὰ. φύλλα ὅμοια κισσῷ ἐν ᾗ δὲ πορφυρᾶ, ἐυοδμος ῥίζα, ὁμοία τῇ τῶ ἐλλεβορῳ, ἐπεῖα τῇ ὀσμῇ νικαμαμῳ: id eſt: Herba odorata, cauliculi geniculis intercepti, flores autem purpurei, odorata radix, ſimilis radici Elleberi nigri, odore Cinnamomo accedens. Tyreſia cæcior fuerit, qui non viderit fragmentum eſſe Baccharis, non Aſari, ut ſibi perſuadet Anguillarius. Quippe quòd Aſarum Plinii teſtimonio, ita vocatum eſt, quòd in coronis non veniat, quodq; ejus caulículi geniculati non ſint, ſed tantùm radices, quæ graminis ſunt non Elleberi, nec Cinnamomi odore refertæ, ſed Nardi, & ideo Nardum ruſticum nonnullis appellatum: quodq; non in ſiccis & aſperis naſcatur locus, ſed in umbroſis ac opacis montibus. Hæc ſi diligentius perpendiſſet Anguillarius, non ita fortaſſe inconſideratè contra ſui ipſius ſententiam fragmentum illud Crateva attuliſſet in medium ut potius fortaſſe videretur tam præciosa habere fragmenta, quam quòd curæ illi fuerit, ſolidè de Medica materia diſſerere. Probatur præterea, Baccharis caput Aſari non eſſe membrum, non ſolùm ex Oribaſio qui perquàm fideliter ex Dioſcoride tranſcribit, ſed etiam ex Serapione. Siquidem ii in Aſaro ne verbum quidem habent, quòd in Baccharis capite reperiri poſſit, ſed id tantùm, quod paſſim legitur, in Ruellii ac Cornarii Dioſcoride qui

Leonicenus & Braſavoli opinio reprobata.

Anguillarii opinio reprobata.

Baccharis antiqui meminere.

Baccharis & herba & unguentum apud Athenæum

cùm hæc animadvertissent, quæ in Asari capite adulterina invenerunt, non sine ratione amputarunt. Quibus patet non modò Asari caput integrum haberi, sed quòd hæc verba πόα ἐνώδης στεφανωματίτις Dioscoridi sint adulterina, quemadmodum alia quam plura quæ in capitum fere omnium principio olim habebantur. Postremò dicimus eandem plantam esse Baccharim, apud Græcos, quam apud Latinos. Nam si quispiam conferat vires, quas fragmentum Cratevæ illud, & ipse Dioscorides Bacchari tribuerunt, cum iis quarum de sua Baccharis meminit Plinius, is sanè illico deprehendet, quam aperte cacutiat Anguillarius. Baccharem similem Combreto idem reddidit Plinius, ubi inquit: Simillimum ei Combretum appellatum foliorum exilitate usq; in fila attenuata, & procerius quàm Bacchar. Quæ verba haud rectè intellexerunt qui pro Combreto quandam ostendunt plantam, foliis stamineis, veluti filamenta quædam duum triumve spithamarum longitudine protensa. Siquidem Plinii verba ejusmodi foliorum faciem haudquaquam describunt, sed quod sua substantia Combreti folia adeò sint exilia, id est, tenuia, ut textura filamenta omnino appareant. Nam exilia plenis opponit Plinius in Epistolis, & Cicero secundo de divinatione: quo fit, ut nil aliud in ea comparatione sibi velit Plinius, quam quòd Bacchari folia sint Combreto solidiora, pleniora ac robustiora: illa verò ut diximus, non quidem in stamineis filis protensa, sed Baccharis modo lata: quamvis adeò tenuia ut omnis ferè earum appareat textura duntaxat.

Combreti Plinii mentio.

Baccharim quam à Lacuna acceptam proponit, sunt qui Verbascum odoratum, cui interdum flores lutei, interdum purpurei; censeant: & sanè cum Verbasco, quod pro tertio posuit, multum convenit: verùm existimamus eam figuram competere Conyzæ majori à Matthiolo propositæ. Matthiolum imitati Lacuna, Lon. Cast. & Tabernæmontanus, eandem figuram pro Bacchari exhibent.

Ῥήγανον. **RUTA. CAP. XLV.**

Conclusa non legit Orib.

RUta montana, [sylvestrisq; sativa,] & hortensi acrior est, & in cibis damnata: sativa verò quæ sub ficu arbore enascitur, magis in cibos admittitur. Utraque urit, calfacit, exulcerat, urinam ciet, menstrua pellit, † alvum sistit; potu, cibove. Lethalium medicamentorum antidotum est, si semen ex vino acetabuli mensura ebibatur. Folia per se præsumpta, aut cum nucibus juglandibus, aridisq; ficis, inefficaces venenorum vires reddunt: contra serpentes simili modo sumere convenit. Genituram cibo, potuve extinguit, cum anetho sicco decocta, tormina sedat. Facit ad pectoris, laterumq; dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, & horrores febrium, circuitu repetentes, pota, ut antè dictum est. Item ad inflationes coli, vulvæ, rectiq; intestini cum oleo decocta & infusa. † [Fœminas vulvæ strangulatu liberat, si a genitali sedetenus cũ melle subjiciatur.] Fervefacta ex oleo, & pota, ventris tineas excutit: articulariis doloribus ex melle, aquæ inter cutem cũ ficis illinitur: eisdem in potu auxiliatur, decocta in vino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaq; cibo, visus aciem excitat: dolores oculorum illita cum polenta lenit: doloribus capitis cum rosaceo & aceto illita auxiliatur: profluentem naribus sanguinem sistit trita & indita. Testium inflamationibus cum laureis foliis imposita, & eruptionibus papularum cum *a* myrto, & cerato prodest: cum pipere autem, vino, & nitro affricta, albi vitiligini medetur: cum eisdem illita formicationes tollit, & verrucas, quæ thymi florem repræsentant: contra impetigines cum alumine, & melle utilissimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, dolori aurium efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem sensere, cum fœniculi succo, ac melle inunctus opitulatur. Ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, aut in capite manant.

† Orib. non legit.

a Meum σὺν μυρεπίνῃ κηρωτῇ. cũ Myrteo cerato.

I. RUTA. II. RUTA SYLVESTRIS.

cum

cum aceto roſaceo,& ceruſſa illitus perſanat: manſa alliorum,cæparumq; acrimoniam domat.Montana ſi copioſius eſtur, interficit.Dum florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat,& rubore quodam inficit, cum pruritu ac vehementi inflammatione: oportet itaq; eam unctis antea manibus & facie colligere.Tradunt ſuccum gallinaceis pullis inſparſum, feles arcere.Adjiciunt eam, quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes interimere. Montoſus autem is locus, *c* viperis ſcatet. Semen ejus potum contra inteſtina vitia efficax eſt. In antidota commodè additur. Contra incontinentiam urinæ toſtum ſemen ſeptenis diebus potui datur.Radix hujus montanum moly vocatur. Sylveſtris ruta ſativæ ſimilis eſt. Prodeſt comitialibus & coxendicum doloribus: menſtrua movet: partus enecat. Acrior eſt viribus, quàm hortenſis & validior. Sylveſtris, utpote noxia, cibis abdicatur.

b Oribaſius ὄφεων πλείωνν. i. pluribus ſerpentibus.

10

* III. RUTA SYLVESTRIS tenuifolia. *

20

30

40

50

60

Ruta utraq; planta eſt vulgaris notitiæ, tam ſativa inquam, quam ſylveſtris. Non tamen velim de illa ſylveſtri intelligas, de qua capite proximo diſſerendum eſt,ſed de ea tantùm, cujus meminit Dioſcorides in præſenti capite, quamq; in ejus calce ſativæ ſimilem fecit: ſiquidem ab illa plurimũ differt. Naſcitur hæc ſylveſtris Ruta in Goritienſi agro copioſiſſima,adeò ut qui circumſtant montes,ea ubiq; ſcateant, præſertimq; Salvatinus mons,qui eadem ſermè veſtitur. Facie hæc hortenſi perquàm ſimilis eſt, foliis, caulibus, ramis floribus & capitulis, graciliori tamen folio, caudice verò craſſiori,lignoſoq; ac firmo,& guſtu acriori amariorique. Id quod Monachorum in Meſuem ſcribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptiis prorſus refragatur: quippe qui aſſerant nullam ferè eſſe differentiam inter hãc & androſæmum ſive hypericum, ut quæ in alterius locum ſubſtitui poſſint. Qua in re manifeſtè deprehenditur magna eorum inſcitia:quandoquidem hi (ut equidem arbitror) in triplici verſantur errore.Primùm quòd exiſtimaverint turpi nimirum lapſu, ſylveſtrem Rutam ab androſæmo & hyperico non diſſidere.Deinde quòd putaverint hallucinati etiam,androſæmum, & hypericum unum & idem eſſe,cum tamen Dioſcorides de his ſeorſum,tanquam de differentibus plantis tradiderit. Huc tertius accedit error, & is quidem, mea ſententia, deteſtandus, quòd prodiderint hanc ſylvẽſtrem Rutæ hiſtoriam bis à Dioſcoride deſcriptam reperiri, magnamq; habere cum hyperico cognationem Quod potius ſomniaſſe, quàm libero ſenſuum judicio ſcripſiſſe videntur Monachi,cùm non hujus Rutæ caput ſit illud, in cujus fronte in quibuſdam codicibus,iisq; non probatis,illa legantur,quæ doctiſſimorum teſtimonio hic aſcititia, hyperici autem propria cenſentur: ſed quod proximè ſequitur, in quo alterius ſylveſtris Rutæ, quam alii Moly, alii ΗΑΡΜΑΛΑΜ*,alii verò Beſaſan appellant, tractatur hiſtoria. Quare caveant pharmacopolæ, qui fortaſſe horum patrum ſcripta ſequuntur ne unà cæcutientes ſæpe ducantur in varios errorum labyrinthos.* RUTA *planta eſt perpetuò virens foliis craſſiuſculis, ſubpinguibus, pluribus ab uno pediculo exeuntibus, & ex anguſto exortu in latum ſe diffundentibus,colore ſaturatè viridi. Ramos mittit copioſos ſurculoſoſq;, & flores in ſummitate luteos, Hyperici haud abſimiles, è quibus capitula oriuntur, quadruplici apice diviſa, in quibus puſillum continetur ſemen nigro colore. radix illi lignoſa,multiplexq;, acris & amara, ſed acrior & amarior montana.Seritur in hortis,apricis gaudet & ſiccis,terraq; maximè lateritia. Attenuat Ruta,incidit, digerit,reſolvit,provocat & flatus potenter pellit.Seritur Ruta (ut author eſt Plinius li. 19. c. 8.) ſavonio & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem & humorem, ac ſimum. Apricis gaudet & ſiccis,terraq; maximè lateritia: cinere vult nutriri, hic & ſemini miſcetur, ut careat erucis. Sub fici umbra libentius acquieſcit: cujus rei cauſam ſuis in problematis reddidit Ariſtoteles Muſtela cum ſerpente dimicatura,in murium venatu Rutam prius edendo ſe munit.gnara hanc contra venena pollere Utuntur & ipſa hoc noſtro tempore ad cacodæmones depellendos, fortaſſe quòd contra faſcinationes eam commendaverit Ariſtototeles in problematu.Planta Rutæ mirabilis magnitudinis viſa eſt (Flavio Joſepho auctore) Macherunti, quod olim fuit munitiſſimum Judææ oppidum.Is enim lib. 7.cap. 25.de bello Judaico ita ſcriptum reliquit. Erat autem in ipſa regia Ruta mirabilis magnitudinis, à nulla enim ſicu vel celſitudine, vel magnitudine vincebatur.Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perſeveraſſe: manſiſſetq; ulterius profectò, ſed à Judæis, qui locum ceperunt, exciſa eſt. Rutæ Sylveſtris & ſativæ, meminit Galenus lib 8.ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfacientium: domeſtica verò ex tertio.Eſt autem non ſolùm guſtu acri ſed & amaro. Ex quo etiam ſatè digerere, atq; incidere craſſos. lentoſq; humores poteſt. Ob eandem vim & urinas movet. Quin & tenuium eſt partium. flatuq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetitum cohibet, digeritq; atq; exiccat ſtrenuè. Eſt enim eorum ex numero medicamentorum, quæ valenter deſiccant. Porrò quod ſuperius Moly & Beſaſan nominari diximus, & ipſum utiq; fuerit ruta ſylveſtris.* πήγανον *Græcis herba eſt. Latinis pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis Sadeb ſeu Sedal: Germanis* Raut und Weinraut: *Hiſpanis Arruda: Gallis Rue: Bohemis Rauta: Polonis Ruta.Ruta ſylveſtris, Græcis* πήγανον ἄγριον: *Italis Ruta ſalvatica.*

Rutæ conſid.

Monachorum hallucinatio.

Rutæ hiſt.

Rutæ vires Matthiolo.

Joſephus de Ruta.

Rutæ vires ex Galeno.

Nomina.

Ruta ſativa eſt vel latifolia vel tenuifolia: eſt ſylveſtris, hæcq; vel ſativæ ſimilis,quæ rurſus aut majoribus aut minoribus eſt foliis, aut diſſimilis, de qua capite ſequenti. I. Ruta hortenſis latifolia, C.B. Ruta hortenſis minor, Trag.Ruta,Matth.Anguil.Lac.Caſt. Ruta ſativa tenuifolia, Cord.in hiſt.Ruta hortenſis nobilitate præſtans, Geſ.hor. Ruta tenuifolia, Tab. Quæ verò ab aliis pro Ruta proponitur,Ruta eſt

hortensis latifolia. Cultura tres, imò & quatuor cubitos superat, arbusculæ similem, in Illustris. Ducis Wirtenbergici horto Stutgardiæ vidimus. II. Ruta sylvestris latifolia, C.B. Ruta sylvestris, Matth. Dod.gal.Lonic.Adverſ.Ruta sylvestris prima, Lac. Cast.Ruta sylvestris majoribus foliis,Ges.hor. Ruta sylvestris montana, Lob. Ruta montana. Tab.III.Ruta sylvestris tenuifolia, C.B. Cam. Lugd. Ruta sylvestris minoribus foliis,Ges.hor.Ruta sylvestrisLob.Ruta sylvestris minima,Dod.fol.Ruta sylvestris minor, Tab. Ruta montana, Clus. hist. Hisp. cui fortè Ruta mas Pythagoræ apud Plinium. Peganion Narbonensium, sive Rutula, Adversariis.

Πήγανον ἄγριον. **RUTA SYLVESTRIS. CAP. XLVI.**

† Orib. addit γονόμενον. 2. malcitur a Cat addit. ἰσχυρῶς. i. potenter.

VOcant etiamnum sylvestrem Rutam, quod † in Cappadocia & Galatia Asiæ finitima moly dicitur. Frutex est, qui ab una radice multos emittit cauliculos: foliis multò, quàm alterius rutæ longioribus tenerioribusque, odore gravi, flore candido: capitulis in cacumine paulò majoribus, quàm sativæ rutæ, quæ tribus maximè partibus constant: in quibus triangulum semen, subrufum, gustu a amarum recluditur, cujus est usus. Semen autumno matureſcit, quod cum melle, vino, croco & fœniculi succo, ac gallinaceo felle, teritur contra retusam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam vocent, Syri besan: qui Cappadociam incolunt, Moly, quoniam quandam cum moly servet similitudinem: radice nigra, flore candido. In collibus & læto solo provenit.

Rutæ sylvestris alterius consideratio.

RUTA SYLVESTRIS HARMALA.

Harmalæ historia.

INveniuntur ex Græcis codicibus Dioscoridis, item ex Latinus illorum fidem ad unguem secutis, qui vel maximo librariorum lapsu, vel potius eorum temeritate, qui nimis scioli videri volunt, plura de hac altera sylvestri Ruta in capitis fronte scripta ostendunt, quæ doctissimorum quorumq; consensu adjectitia sunt, & hyperico legitimè debentur. Hac depravata, imò addititia lectione decepti quidam, rerum literarumq; parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes sylvestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error simul deprehensus est, atq; Dioscoridis lectio restituta à peritissimis viris, qui rei discrimen exactissimè noverunt, & vetustissima Græca exemplaria consuluerunt, in quibus nihil tale offenderunt: quemadmodum neq; id sese offert lectitandum in Oribasii codice manu scripto, herbarum descriptiones Dioscoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus amplius supersit ambigendi locus, quin ea ascititia sint, & ex hyperico, cujus propria sunt, hic perperam repetita. Sed hæc jam missa faciamus & constituamus duplicem esse Sylvestris Rutæ speciem: unam domesticæ similem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram verò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam vocant. Hanc (ut ingenuè fatear) in Italia sponte natam non vidi. Verùm ejus imaginem, quam hic appingi curavimus, misit ad me Constantinopoli Guilielmus Quacelbenus Cæsaris Ferdinandi Oratoris medicus. Est itaq; HARMALA frutex, qui ab radice plures emittit caules: foliis maltò quàm alterius Rutæ longioribus tenuioribusq;, odore gravi, floribus candidis, è quibus capitula in caulium summitate oriuntur sativæ rutæ majora, tenuibus quibusdam foliolis & acutis circumquaq; stipata, in quibus triangulum occluditur semen, subrufo colore & amaro gustu, cujus est usus. Aphri corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verùm enimvero gravissimo errore ducuntur seplasiarii, qui Luminis apothecariorum scripta secuti, hujus Rutæ sive Harmelloco, fœtidis & aggregativis dictis catapotiis, aliisq; compositis medicamentis cicutæ semen admiscent. Quod non solùm suis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat, sed etiam venenum lethale existit. Errandi causam præbuit Quiricus Augustus Tortonensis: quandoquidem ubi in conficiendis fœtidis catapotiis, quid sit Harmel explanare contendit, ait Sylvatici Pandectarum auctoris testimonio, quòd quotiescunq; reperitur Harmel cum aspiratione, nil aliud apud Arabes designat, quàm semen cicutæ: sine verò afflatu, Rutæ sylvestris semen. Quod evidens ac execrandum est mendacium: siquidem Harmel tam afflatum, quàm nudè scriptum Mauritanis perpetuò agrestem Rutam significat, ut Serapionis & Avicennæ auctoritate facilè probari potest suis in libris, in quibus simplicium historias, & facultates posteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel scripserunt, Dioscoridi & Galeno Rutam hanc describentibus prorsus adstipulantur. Cæterùm Avicenna ipsius Harmel etiam meminit lib. quarto sui Canonis, ubi viperarum morsus curationem tradens, sic inquit. Ruta sylvestris (& non est alharmel, secundum quòd existimaverunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert morsibus viperarum: hæc ille. Sed ne forte quis Avicennam non rectè intelligens, in his verbis decipiatur, ut suis in Parodoxis Fuchsium, in Avicennam acriter agentem, deceptum fuisse deprehendimus, ut qui illum, ut puto, minus intellexerit. sciendum profectò est (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc quoniam ad rem faciat, idipsum repetere non alienum erit) quòd non ejusdem utiq; generis est sylvestris Ruta, de qua unà cum domestica superius tradidit Dioscorides, & hæc quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritani verò Harmel sive Alharmel appellant. Ex hac omnibus perspicua Rutæ sylvestris distinctione, quantum equidem reor, liquidò patebit, Avicennam haudquaquam errasse, ut errorem immeritò illi injungit Fuchsius. Quippe cùm inquit Avicenna, Ruta sylvestris (& non est alharmel, secundum quod existimaverunt quidam, imò est species Rutæ ipsius)

Seplasiariorum gravis error circa Cicutam.

Fuchsii lapsus & Avicennæ defensio.

ipsius) confert morsibus viperarum, iis verbis declarat se illam hic sylvestrem Rutam intelligere, quæ domesticam amulatur: non autem illam, de qua hoc loco disserit Dioscorides, quamq; sua Arabica familiæ auctores Harmel, sive Alharmel vocant. Ejus tamen loco citato, paulò antè meminerat, sic inquiens: Et alharmel est de medicinis liberantibus. Ubi per Alharmel eam sanè Rutam sylvestrem intelligit, de qua præsens sermo est: ob cujus differentiam, postea alterius rutæ sylvestris mentionem faciens, subjungit illa verba, quæ jam bis citavimus. Ut hinc palam faceret, se non modò de alio sylvestris Rutæ genere intellexisse, sed etiam occurrisse, ne quis, si sine distinctione locutus esset, se idem frustrà repetitisse calumnietur. Porrò non desunt qui sustinere contendant, Harmel esse Cicutam, Averroem in medium adducentes, quem libro quinto suarum collectanearum ita scriptum reliquisse volunt. Harmel, id est Cicuta, calida est, & sicca in tertio gradu: incidit crassos humores, & provocat urinam & menses, & valet dolori scapularum, & purgat phlegma. Hac isti nituntur auctoritate. Quibus ita facilè responderi potest, quòd cùm Cicutæ hoc loco eas Averroes tribuat facultates, quas etjam Harmalæ, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifestè deprehenditur Averrois codex librariorum incuria fuisse depravatus. Neque difficilis lapsus fuit, quòd ii vocum similitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint ac scripserint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abest, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam assignat depravata Averrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cùm Dioscoridis, & Galeni testimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale venenum esse affirment. Quapropter quàm pessimè agatur ab iis, qui Cicutæ formidandum semen iis compositis medicamentis addunt, quorum usus est ad dejiciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ii dijudicent, qui veritatis studio dediti hujusmodi cavillationes, quæ sæpe hominibus perniciem pariunt, tollerare non possunt. Rutæ hujusce semen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio, paraturq; potandum hoc modo. Conjiciuntur in mortarium seminis grana 15. prius clarissima aqua abluta, & deinde ligneo pistillo teruntur, affunduntursq; aquæ fontanæ unciæ quatuor, eodemq; pistillo aliquantisper miscentur: demum linteolo percolatur cremor, cui adduntur mellis optimi unciæ tres, & olei Sesamini, aut amygdalini unciæ duæ, & id omne propinatur Melancholico. Facit enim copiosas vomitiones. Nec est hoc medicamento aliud valentius ad Comitiales. Scribunt Arabes hujus rutæ semine inebriari homines, adeò ut subinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholiæ genere, quod uheros appellant. Rutam hanc Sylvestrem appellat Galenus Moly, libro 7. simplicium medicamentorum, ubi de ea disserit his verbis: Moly, hoc quidam vocant peganon agrion, hoc est, Rutam sylvestrem, nonnulli harmolam, Syri besasan, sicut Cappadoces moly, quia radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis ejus tenuium est partium, & calida tertio absque essu: unde crassos humores secat, ac digerit, & urinam movet: hæc Galenus de altero Rutæ sylvestris genere. Cui constat & primum sylvestri Rutæ genus perpulchrè respondere. Ex quo crediderim, quòd sine ullo errore seplasiarii alteram alterius loco subjicere possint, quoties Arabum harmel in suis compositis medicamentis admiscendum reperiunt. Est & alia Rutæ species, quæ recentioribus quibusdam CAPRARIA cognominatur, quibusdam verò Galega dicitur, nostrates eam vulgò appellant Lavanese. Passim hæc secus itinera in scrobium aggeribus, humentibusq; locis & lato solo provenit, caule sesquicubitali, & aliquando majore, ramoso, in quo folia utrinq; emergunt ab uno pediculo dena aut undena, oblonga, ac subpinguia. Flores in summitate profert ex candido purpurascentes, è quibus siliquæ oriuntur, semen continentes. Ii is illi maximè contra pestilentiam, namque plurimos hujusce plantæ usu præservatos scimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in acetarias vorant, alii olerum modo coctam ex carnium jure sumunt, nonnulli succum extrahunt, & ex vino hauriunt. Quinetiam valet non solùm adversus lethalia medicamenta, verùm etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus aut aculeo venenum emittunt, tum morsus, tum ictus: in quem usum herbam vel ejus succum bibendum præbent, ac etiam emplastri modo vulnerato partibus imponunt. Laudant aliqui succum sesquiuncia pondere haustum pueris comitiali morbo vexatis. Epoti recentis herbæ succus datur utiliter cochlearis mensura ad necandos intestinorum vermes. Idem præstat herba ipsa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, & è lini semine, ventri adalligata. Ejusdem succus datur in principio pestilentia affectis, aut ejus decoctum ex aceto factum, addita Theriacà, & Armenio bolo. Verùm à cibo subinde sudare affectum oportet. Idem præstat ad pestilentes febres, in quibus exanthemata, sive maculæ cutaneæ quas petechias vocant, emerserint, & præsertim epoto herbæ decocto ex aqua una cum Tormentillæ radice, Cardui benedicti foliis & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi inesse censeo, sua ipsius speciali dote. Caterùm apertissimè falluntur, qui putant Rutam hanc Caprariam dictam Polemoniam esse, ut latius lib. 4 suo loco dicemus. Quæ planta πήγανον ἄγριον, ἢ ἅρμαλα Græcè: Ruta sylvestris altera Latinè dicitur: Arabicè Harmel: Italicè Ruta salvatica seconda. At Galega sive Ruta Capraria, Hetruscis Lavanese.

Quorundam error, & locus Averrois restitutus.

Rutæ sylvestris alterius vires ex Gal.

Rutæ capriariæ mentio, & vires.

Nomina.

Ruta sylvestris magno flore, C. B. Ruta sylvestris Harmola, Matth. Ruta sylvestris altera, Cast. Cam. Ruta harmola, Lugd. Ruta sylvestris, Cord. in Dioscor. Anguil. Ges. hor. Harmel, Ges. hor. Harmel Constantinopolitanum, Cæsal. Harmala. Dod. fol. Clus. hist. Hisp. Tab. cui & Moly Galeni. Harmala Syriaca, Lobelo. De Galega seu Ruta capraria, vide cap. 136. libri quarti.

Μῶλυ. MOLY. CAP. XLVII.

MOly folia habet graminis, latiora, humi sparsa: florem albæ violæ similem, sed minorem, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternûm cubitorum: in cujus cacumine inest aliquid, quod alii speciem referat. Radix parva, bulbosa, quæ mirum in modum valet ad vulvæ apertiones, si trita cum irino unguento, in pessо subjiciatur.

Moly hist. ex Theophr. & Plin.

MOly, ut scriptum reliquit Theophrastus lib. 9. cap. 15. de plantarum historia, apud Pheneum exit, atq; apud Cyllenam esse (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non absimili capæ, folio scillæ. Usum ejus contra veneficia summa, non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius lib. 25. cap. 4. ita scribens. Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam vocari à diis putant Moly. Ast inventionem ejus Mercurio assignat, contraq; summa veneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica radice rotunda nigraq;, magnitudine capæ folio scillæ: effodi autem difficulter. Græci authores folium ejus luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inveni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia nasci eam dicerent, afferriq; è Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis trigima pedes longæ ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ: hæc Plinius. Ex cujus sane verbis facilè cognosci potest, Moly ab eo secundo loco redditum, quod in Campania

Moly vires ex Galeno.

pania effossum, & sibi allatum scribit, ab illo plurimùm dissidere, quod Homerus & Dioscorides notis non planè consentientibus repræsentarunt. Moly cui Dioscoridis delineatio respondeat, misit ad me Patavio vir optimus & omni humanitate præditus, Jacobus Antonius Cortusus, cujus imaginem hic appingi curavimus. Cæterùm herbam Moly Dioscoridi appellatam, eandem nimirum esse putaverim cum illa, quæ Gal. lib. 7. simplicium medicamentorum Myle vocatur, cùm inquit: Myles radix parvo bulbo similis est, facultatis contrahentis: nam cum farina ærina (hoc est lolii) apposita apertam vulvam sanare scribit Dioscorides. His verbis Galenus non solùm quidem Mylen suam Dioscoridis Moly acceptam refert, sed etiam nos commonet mendi cujusdam, quod hucusque latuit in codicibus Græcis Dioscoridis. Quippe quòd ubi in hujus capitis calce legitur μετὰ ἰρίνου μύρου, quod est, cum irino unguento, Galeni testimonio, legendum sit μετὰ ἀρίνου ἀλεύρου, id est, cum farina loliacea. Et certè in id vitium facilè librarii quadam scripturarum vicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua vulgaris lectio depravata manifestè deprehendetur. Nam si unguentum irinum efficaciter aperit, non video quid Moly radix cum eo præstare possit πρὸς ὑστέρας ἀνοιγούσας, hoc est, ad vulvæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas vulvas, ut verterunt Marcellus & Ruellius, qui tamen secus facere non poterant, si unguenti irini rationem habere volebant. Id μῶλυ Græci dicunt, quod Latini item Moly.

MOLY.

Dioscoridis locus castigatus.

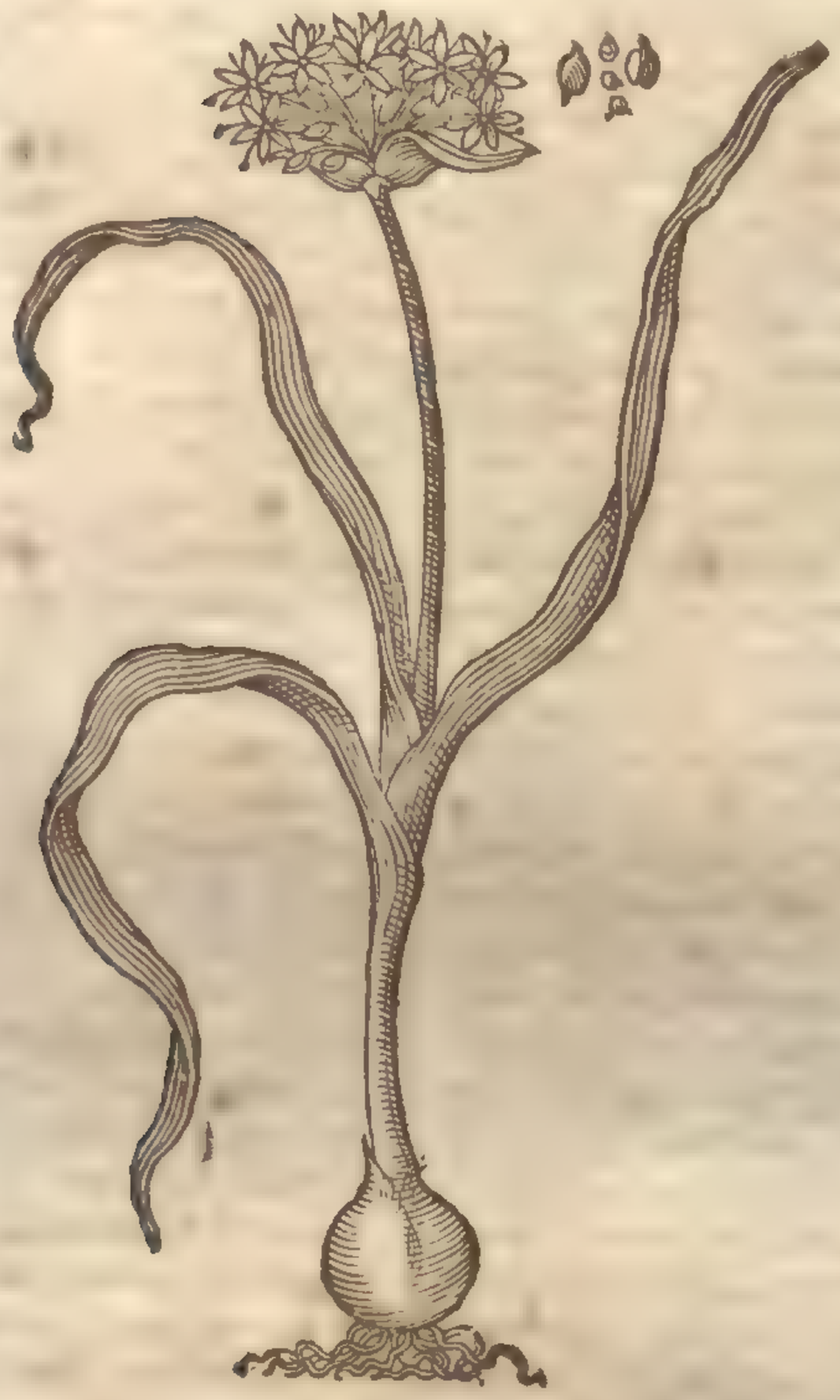

Nomina.

Moly ἀπὸ τῦ μωλύειν τὰς νόσους, ab amoliendis morbis dictum. Unius licet meminerit Dioscorides, plures tamen posteriores agnovere differentias, de quibus in historia. Moly minus, C. B. Moly Matt. Lon. Cast. Lugd. Moly Dioscorideum putatum, Lob. Moly Dioscoridis, Clus. hist. Hisp. Cam. Moly angustifolium, Dod. fol. Allium ursinum alterum, Cæsalpino.

PANACES HERACLEUM.

πάνακες ἡράκλειον. PANACES HERACLEUM. CAP. XLVIII.

ãcopis, & capitis medicaminibus admiſcetur: carbunculos rumpit. Podagricis, cum uva paſſa illitus ſubvenit: dolore dentium liberat, cavis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplaſtrum contra beſtiarum morſus, quæ in rabiem efferantur. Radix in ramenta conſciſſa, vulvæ admota, partus extrahit: ad vetera ulcera efficax eſt: nudata oſſa corpore operit, ſi trita cum melle illinatur. Semen cum abſinthio ſumptum, menſes pellit: cum ariſtolochia prodeſt adverſus animalia, quæ venenum ejaculantur: & contra vulvæ ſtrangulatus in vino bibitur.

πάναξ ἀσκλήπιον. PANACES ASCLEPIUM. CAP. XLIX.

†Ori. Α' σκλήπιον καὶ χειρώνειον. i. Aſclepiũ & Chironium.

PAnaces † Aſclepii caulem à ſolo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia funduntur fœniculo ſimilia, majora tamen & hirſutiora, † odorata: in cacumine umbella, ubi flores emicant aurei, acris guſtus & odorati: radix *a* parvà eſt & tenuis. Auxiliarem vim habent *b* flores & ſemina, contra ulcera, phagedænas & tubercula, ſi trita cum melle imponantur: adverſus ſerpentes ex vino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces ſylveſtre origanum vocant, alii cunilam, de qua in origani mentione diximus.

†Or. δυσώδη. i. male olentia

a Meum *πικρὰ*, id eſt, amara. *b* Meum *ἔυθετον τὸ ἄνωθεν*. i. auxiliarem deſuper.

πάναξ χειρώνιον. PANACES CHIRONIUM. CAP. L.

ℳ. Ca. λεπτὸν οἱ ἢ χειρώνιον. i. exile, quod & Chironiũ

PAnaces *a* Chironium in Pelio monte maximè provenit, folium ejus amaraco ſimile: flos aureus, radix *b* parva, quæ non altè demittitur, guſtu acris. Pota radix ſerpentum veneno reſiſtit. Illita coma, eadem præſtat.

b Me. & Cat. λεπτὴν. i. tenuis. Panacis confideratio.

PAnaces Heracleum in Apulia frequens naſcitur, quemadmodum in Apenninii jugis, & in Argentario promontorio à noſtris maritimis Senenſibus. Habetur & in quamplurimis Italiæ viridariis, ubi ſumma diligentia colitur ab his, qui ſimplicium medicamentorum ſtudioſi ad ſuum aliorumq; commodum innumera plantarum genera ſuis in hortis ac viridariis ſerunt ac colunt. Verùm non ob id aſſirmaverim, ejus lachrymam, quam officinæ Opopanacum vocant, excipi in Italia. Nam quæ Venetiis venalis reperitur, ex Alexandria Aegypti convehitur. Legitima non deſit, etſi adulteratæ frequentior ſit uſus apud eos, qui ex quavis herba manipulos colligunt. In Panacis hiſtoria apertiſſimè aberravit Meſues: quippe qui initio capitis omnia ejus genera confundat. Quod omnib. jam notius eſt, quàm ut à nobis oſtendi debeat, Panaces ASCLEPIUM

Meſu lapſus.

II. PANACES ASCLEPIUM.

*III. PANACES ASCLEPIUM alterum.

nuper vidimus, ejusq; effigiem hic appinximus. Sed CHIRONIVM *non provenit, quod ſciam, in Italia. Quanquam non deſunt, qui pro Chironio panace oſtendant plantam, quæ folium habet oblongum hyſſopi fere modo, concomitantib. minoribus ſoliolis cumulatim prodeuntibus florem pentaphylli, ſed majorem, aureo tamen colore: ſurculos mittit ab radice numeroſos, tenues lignoſosq;: radicem item ligneam, rufeſcentem guſtu adſtringentem minimè acrem. Hæc quibuſdam recentioribus herbariis Flos ſolis appellatur. Verùm quòd Dioſcorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco ſimilia, Aſclepii vires habeat & excalfaciat, & radicem guſtu acrem, non video quomodo ingenuè poſſim eorum ſententiæ ſubſcribere.* FLOS

Floris ſolis mentio.

IV. FLOS SOLIS, SEU PANACES CHIRONIUM.

*V. PANACES CHIRONIUM MINUS. *

ita q3 SOLIS mihi quidem omnino è symphytorum genere esse videtur, quum facile vulnera glutinet & sanguinem manantem sistat. Verùm non hæc solùm præstat, sed oris & pudendorum ulcera sanat, ubi in vino decoquatur, & eo subinde ulcera abluantur. Datur quoq; potandus ad cruenta sputa, & ad dysenteriam una cum radicibus contritus, quinetiam ad mensium abundantiam. In summa ubi agglutinare, cohibere & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera symphytorum genera. Panacis genera ab inventoribus cognominari tradunt, nempe Asclepium ab Aesculapio, Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisq; est appellatum, cujus tantùm lachryma hoc tempore officinis utuntur. Semen enim ac radix, etsi in pluribus valeant affectibus, ad nos tamen, quod viderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chirurgi, cùm denudata ossa carne explere volunt, radicum segmenta, quæ lachryma con pacta reperiuntur, quæve illa sint, non parvo labore seligunt, & ad hunc usum in pulverem redigunt. Panacis vires descripsit Gal. lib. 8. simpl. medic. his verbis: Panaces Heracleum, inquit, ex hoc fit vocatus Opopanax, radicibus ejus, & caulibus excisis. Porro opopanax ipse longe est ad plurimos usus aptissimus, utpote excalfaciens, emolliens & digerens: ponatq; ipsum quispiam in excalfaciendo tertii ordinis, in desiccando verò secundi. Cortex radicis exiccatorium simul & excalfactorium est medicamentum: sed minus quam succus: quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoq; utimur & ad ossa denudata, & ad ulcera maligna & contumacia. Sufficienter enim talia carnem procreant, scilicet abstergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere excalfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt, velut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus movendis medicamen accommodum. Cæterùm nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panacà herbam hanc vocitent. Panaces autem Asclepium minus est calidum supradicto panace: quamobrem eo, & floribus ejus, & semine melli mistis ad ulcera, phymata, & phagedænas utuntur. Panaces verò Chironium & ipsum similem prædicto facultatem, possidet: hæc Galenus. Porrò dejicit Panacis lachryma (ut author est Mesues) à remotis corporis partibus, præsertimq; ab articulorum compaginibus, lentam, crassam, contumacemq; pituitam. Cerebrum & nervos expurgat, præcipuè cum frigidis torquentur morbis.

Opopanax,

Panacis vires ex Gal.

Panacis vires ex Mesue. Nomina.

Παναξ ἡρακλειον sic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum nominatur: Arabibus Steusir. Jeusir sive Giausir: Italis Panace Heracleo. Hujus gummi Græcis ὀποπάναξ dicitur: Latinis item Opopanax: Officinis Opopanacum: Italis Opopanaco: Hispanis Opopanaq;. Παναξ verò ἀσκληπειον sic Græcè vocatur, ut Latinè similiter Panaces Asclepium: Arabicè Panax Aschilibet. Italice Panace Asclepio. Παναξ denique χειρώνιον ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur. Mauritanis Panax caromon: Italis Panace Chironio.

Panax, quasi πᾶσιν ἄκος, omnibus remedium adferens, quasi omnia sanans: cujus genera quatuor Theophrasto 9. hist. 10. Syrium, Chironium, folio simile Rumici: Æsculapium folio Thapsiæ. Herculanum folio magno & amplo, ut quoquo versus tres palmos perficiat. I. Panax Sphondilii folio quod Heracleum C. B. Panaces Heracleum, Matt. Lac. Ges. hor. Clus. in Corollario ad Dod. edit. Gallicam. Dod. fol. cui & Sphondylium alterum. Panax Heracleum, Lob. Lug. Cam. Panax Herculeum, Cord. in Dios. Ges. hor. ap. Cæs. Tab. qui primum facit. Hujus plantæ densata lachryma seu liquor, Opopanax sive Opopanacum dicitur, qui guttis piso majoribus æqualibusve conglomeratur in massas foris croceos, vel in puniceo colore rufas, intus candidas aut flavescentes. Substantia est pingui, sapore amaro, tenui ligustico vehementiori: odore gravi: Eligendum quod foris croceum, intus candidum, pingue, odoratissimum, majoribus grumis constans, purum. Purgantur autem à furculis hoc pacto, mediocriter contritum linteo includitur, in

tur, in fictili suspenditur, superinfunditur quantum satis fuerit vini, aceti, aut aquæ: dein paulatim supra fornacem calefiat: in linteo liquatum exprimito sicq; surculi in linteolo remanebunt: Alia ratione etiam purgatur, cùm nodus ita suspenditur, ut humorem non tangat, sed ut ferventis tantùm humoris vapor per linteum penetrans liquorem emolliat, donec exprimi queat, quod calente adhuc eo fieri necesse est. Affertur ex Africa, Ægypto & minori Asia, monente Cord. II. Panaces Asclepium Matt. & Lugdunensi. hanc enim à sequenti differentem facimus, cum utramq; in horto Patavino collegerimus, & inter nostras reservemus. III. Libanotis ferulæ folio semine plano, C. B. Panax Asclepium, Adver. Lob. Cæsal. Panaces Asclepium, Cam. in suo Matth. Cast. Tab. Panaces Asclepium ut existimatur, Dod. fol. Libanotis altera semine lato, Camerario. IV. Panaces Chironium; Matth. Cast. Lugd. Hyssopus campestris, Trag. Hyssopus montanus sive sylvestris, Lon. Helianthemum Cord. in hist. Lob. Thal. Helianthemum vulgo dictum, Clus. hist. Hisp. Helianthemum Plinii. Clus. hist. Pan. Helianthemum Germanicum, Tab. Flos solis, Dod. fol. Lob. Cam. Cast. Gratia Dei, Ges. hor. Chironia, Cæsal. Alii ad Panacem, alii ad Symphytum, alii ad Cistum, & rectius referunt. Hoc variat cultura, magnitudine, foliis item latioribus, angustioribus, floribus majoribus, minoribus, albis, pallidis, aureis. V. Panax Chironium minus Camer. in suo Matth. Cistus humilis secundus, Clus. hist. Hisp. Lob. Helianthemum peregrinum angustifolium, Tabernæmontano, magnitudine sola & foliorum angustia à priori distat.

Λιγυστικὸν.

LIGUSTICUM. CAP. LI.

LIgusticum, [quod alii panaceam, alii panaces vocant,] plurimum in Liguria nascitur, [in monte Apennino Alpibus contermino: unde nomen traxit.] Panaces incolæ non ab re appellant, quoniam & radice, & cau e Heracleotico panaci simile sit, & viribus eisdem præditum. Gignitur in altissimis. asperisq; montibus, ac umbrosis, maximè *a* juxta fluenta. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, & in circuitu folia Serrulæ campanæ, molliora, odorata, prope verticem graciliora, & longè magis divisa: in cacumine muscarium, in quo semen dependet nigrum solidum, & oblongum, fœniculo proximum gustanti acre, & aroma olens: radix candida Heracleotici panacis similis, odorata. Radicis seminisq; vis excalfactoria, concoquens. Prodest ad intestinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præsertim quibus stomachus turgeat: & contra serpentium ictus: urinas, & menses potu trahit. Eosdem præstat effectus apposita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiscetur: *b* ori per quam utile, quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obsonia. Adulteratur semine quodam simili: quod facile gustu discernitur *c* amarum enim est. Alii semen fœniculi, aut seselis admiscentes, ligusticum dolo vitiant.

Conclusa non legit Orib. *a* Mum παρὰ τοῖς ῥύαξι. rivis irrigationibus.

b Bat. εὐστόμαχον. i. gratum stomacho.

c Orib. πικρότατον, i. acerrimum

I. LIGUSTICUM.

II. LIGUSTICUM ALTERUM

FAlluntur apertè ut mea quidem fert opinio: qui herbam vulgò hodie Levisticum nominatam, quam legitimum Hipposelinum censemus, putant esse Ligusticum hic à Dioscoride repræsentatum, quod Galenus unius literæ mutatione Libysticum appellavit. Siquidem hoc caule assurgit tenui, & foliis Sertulæ campanæ similibus. Illud verò caulem profert altum, crassum, concavũ & geniculatum: folia apii palustris æmula, majora tamen, ac etiam crassiora. Cæterùm quamvis legitimum,

Ligustici consideratio.

legitimum ac verum Ligusticum *in Liguria, cujus Genua Metropolis est, unde etiam nomen invenit, frequentissimum pro-*
veniat, sitq; inibi adeò vulgaris notitiæ, ut ejus semine passim utantur incolæ in ciborum condimentis, non ob id tamen per
cætera Italiæ loca hactenus, quod sciam, deferri cœpit. Plantas autem has duas, quarum hic imagines appingi curavimus,
miserunt ad me amici qui rem herbariam jam profitentur. Verùm prior Ligusticum magis quàm postrema referre videtur:
Sed velim, ut sit quoq; aliorum judicium, quamobrem ambas excudi curavi. Ligusticum alterum, caule exit ferula cèo,
alis frequentibus, è quibus rami disparibus exeunt intervallis: foliis quinq; ex uno petiolo prodeuntibus, per ambitum serra-
Libystici vires ex Gal. *tis: muscariis fœniculi similibus: semine quoq; simili, sed longiore crassioreq;. Radice nititur vegetiore, exterius subnigra,*
acuto simul & subamaro gustu, odoris non injucundi. Gignitur in altis montibus, apricis tractibus. Galenus de Libystico
differens libro 7. simplicium medicamentorum, sic breviter inquit. Libystici radix, & semen ex genere excalfacientium
Nomina. *sunt, adeò ut menses cieant, & urinas provocent, flatusq; discutiant. Quod Græci* λιγυστικὸν *Latini similiter Ligusticum,*
& Libysticum dicunt: Itali Ligustico.

Ligusticum primo loco positum, Siler móntanum vocamus cum Trago. Lob. Dod. fol. Ligusticum verum, Dod. gal. Ges. hor. Taber. Ligusticum, Matth. Lac. Cast. Lugd. Seseli Massilienſe, Cord. in Dioſc. Seseli Italicum. Cast. Ser montanum, Cæsalp. Hoc quibusdam videtur apud Dioscoridem Ligusticum, aliis Seseli Massilienſe, aliis ejusdem Peloponense: quod semine variat. II. Ligusticum alterum Matth. & Castori. Libanotis Theophrasti major, Lugd. Angelicæ alicujus sylvestris figuram proponi censemus: alii Libanotidem Theophrasti majorem statuunt.

Σταφυλῖνος. PASTINACA. CAP. LII.

PAstinaca sylvestris folia gingidii habet, latiora, subamara: caulem rectum, scabrum: umbellam similem anethi: in qua flores insunt candidi, & in medio purpureum quiddam fermè croceum, radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Semen potum, vel impositum, menstrua movet. Iis convenit in potione, quos urinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut si aqua cutem subiit: serpentium morsibus, ictibusq; prodest, præsumentes id, nulla affici injuria à serpentibus traduntur: conceptus adjuvat. Radix urinam pellit, venerem stimulat, partus appositа ejicit. Folia trita & cum melle impositа, phagedænas ulcerum purgant. Sativa ad eadem pollet, inefficacior tamen & cibo aptior.

I. PASTINACA DOMEstica.

II. PASTINACA SYLvestris.

Pastinacæ consideratio. Ruellii error. *VUlgares admodum sunt in Italia tam sativæ, quàm sylvestris Pastinacæ radices, ut quæ passim quadragesimalis jejunii tempore non ingratè in ciborum usum recipiantur. Cæterùm quoniam sola tantùm in Gallia non seruntur in hortis, Ruellius manifesto errore putavit Carotas nobis vulgò vocatas, quæ cocta sale, oleo, & aceto additus, hyeme usurpamus in acetariis, sativas esse pastinacas. Ut hinc maximè admirari subeat Ruellium, virum alioqui doctissimum, siquidem hactenus*

bactenus neminem inveni è rei herbariæ scriptoribus tam Græca quàm Arabicæ familia, qui memoriæ prodiderit, Pastinacam sativam radice niti adeò rufa, ut sanguineo succo madeat, qualis Carotæ dictæ inesse deprehenditur. Sativa in Italia frequentissima seritur ab olitoribus in hortis. Caule exit crasso, striato, foliis Elaphoboscimajoribus, pluribus utrinq; ex uno pediculo prodeuntibus terebinthi modo, subasperis, & per ambitum denticulatis, umbellas magnas in summita gerit, floribus melinis, semine fœniculi majore, acuto & amariusculo gustu odoratuq; Radicem habet crassam, teneram, albam odoratamq; non sine adnatis. Erratica verò nonnunquam in campis ac incultis, & collibus amœnis sua sponte nascitur. Utraq; albicantibus constat radicibus, quæ in locis quam plurimis cocta manduntur: namq; ea in quadragesimo præsertim jejunio cum farina, & oleo friguntur, & ita sæpe, ubi desunt pisces, eorum vicem supplent: licet pro jejunantium instituto, essent potius eorum cibis abdicandæ: Venerem enim non obscure stimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agrestis Pastinacæ semen accipiunt, illius scilicet, in cujus florentis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat cujus semen pilosum, acre & odoratum. Aliud enim est à Pastinaca erratica Daucus, ut paulò inferius suo loco dicetur, ubi ejus tres species à Dio. deridentur. Nam quamvis tam ex illius, quàm Galeni sententia libris tum de simplicium medicamentorum, tum de aliorum facultatibus, Daucus à sylvestri Pastinaca parum, vel potius nihil viribus differat, ob idq; alterum alterius vice in medicinæ usu capi possit, non tamen rectè dici potest, Daucum erraticam esse Pastinacam. Atqui cum pastinaca Carotam, ita vulgò appellatam, in mentem mihi redegerit, prætermittere sanè non potui, quin de ejus historia, & facultatibus verba facerem. Quam ob rem dicimus CAROTÆ duas passim haberi species, Alteram quidem cui radices insunt sanguinis modo purpureæ ac cruentæ, crassitudine hortensis pastinacæ, alteram verò quæ suas profert subflavo colore, alba, napi ferè simili, sapore subdulci, odore non insuavi. Utraq; autem folia, caules, umbellas, flores & semen profert sylvestris pastinacæ per omnia similia. Seruntur ab olitoribus passim in hortis in ciborum usum. Purpureæ radices prius elixæ, in ciborum usum venere in acetariis tatum. At quidem subflavæ ex jure pinguium carnium rapi modo elixæ. Matricem intus non habent, sed in universum carnosæ sunt, perinde ac rapum & napus. Utriusq; radices in cibis placent, quòd cum subdulci sapore nonnihil amariusculi habeant ita suaviter contemperatum, ut non parvam cum palato ineant gratiam. Cæterùm (quantum mea fert opinio) carotæ in pastinacæ genere recenseri possunt, quamvis cum nulla sint acredine præditæ, non ita valenter aperiunt, nec adeò sunt odoratæ. Ob id eas in principio secundi ordinis excalfacere crediderim: at in siccitate & humiditate à symmetria minimè recedere. Minus nutriunt, quàm rapum, nec ita facilè concoquuntur, cùm sint substantia duriore. Quo fit, ut mirum non sit, si gignant & ipsæ flatus in ventriculo, & in intestinis, & mali sint succi, quanquam non ut probati succi cibus, sed potius ut medicamentum urinam ducant. Porrò volunt nonnulli recentiores materiæ medicæ professores, ut aliquid fortasse novi in medium attulisse videantur, purpureã Carotam legitimum Mauritanorum esse Beben rubrum, & albam seu subflavam, album. Verùm dum Serapionis, Avicennæq; verba de Beben differentium diligenter mihi examinanda propono, nõ possum ullo pacto in eorum concedere sententiam. Namq; scribit Serapio, Beben radices proferre minoris pastinacæ similes, contortas, odoratas, & mansulentas, & in Armenia nasci. & Avicenna l. 2. radicum lignosa frusta Beben esse ait, in se contracta & siccitate exoleta, quibus vis insit excalfaciendi & siccandi ordine secundo. Et libro de viribus cordis: Beben (inquit) radices sunt habentes rugas, & lineationes cum lubricitate, tenuitate & apertione. Cæterùm ego quidem in primis non video Carotas nostrates radices esse tenues, perinde ac sylvestris, vel minoris pastinacæ: nec mansulentas, nec contortas, nec insigniter odoratas. Quin etiam nec ex Armenia ad nos comportari, sed passim nostris in hortis seri ac venales haberi. Proinde eorum sententiæ apertissimè refragatur Avicenna, quippe quòd carotæ radix nec rãgosa, nec striata reperiatur, nec lignosa, nec adstringens habeatur. Quanquam enim radix hæc longo siccatur tempore, non insignem duritiem contrahit: præterea cùm parum alimenti præbeant carotæ radices, non video quomodo homines ipsis vescentes, pingues reddere possint, & in iis per consequens semen gignere copiosum, ut de Beben scribunt Mauritani. Hæc itaq; cum eorum opinioni repugnent, nõ permittam eorum Carotas meo plantari in viridario, præsertimq; cum Beben albi radicem ad manus habeam, Constantinopoli à Gulielmo Quaccelbeno eruditissimo Medico mihi missam, quæ notis omnibus cum Arabum descriptionibus convenit. Pastinacæ meminit Gal. l. 8 simp. med. si inquiens: Pastinaca sativa imbecillior: Agrestis ad omnia potentior est. Urinas movet, & menses provocat cum herba quidem tota, tum maximè semen ac radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam, quamobrem, ulcera phagedænica quidam folii ejus viridibus cum melle, quò pura reddãt, illinunt. Planta quæ Græcè σταφυλῖνος, Latinè pariter & Italicè Pastinaca domestica vocatur: Arabice Iezar, Gezar seu Giezar: Germanice Pastincy uñ Pastinachẽ: Hispanicè Canaoria blanqua: Gallicè Pastenades: Bohemice Passtnark & ita quoq; Polonicè, Pastinaca sylvestris Græcis σταφυλῖνος ἄγριος: Ital. Pastinaca salvatica. Carota Ital. Carota & Carotola.

Pastinaca à pascendo dicta, duplex est, latifolia & tenuifolia, utraq; & sativa & sylvestris. I. Pastinaca sativa latifolia, C. B. Dodo. fol. Pastinaca sativa, Trag. Lacu. quoad iconem. Cam. Pastinaca sativa vulgi. Lugd. Pastinaca domestica, Matth. Cast. Pastinaca domestica vulgi, Lobel. Pastinaca vulgi, Dodo. gal. Gesn. hor. Cæs. Sisarum sativum magnum, Fuch. Siser Dioscoridis, Columnæ. Elaphoboscum sativum, Tab. Hanc alii ad Dios. Siser, alii ad Pastinacã, alii ad Elaphoboscum ejusdem, & Daucum Theophrasti refe-

Pastinaca erratica.

Quorundam error.

Carotæ historia.

Carota purpurea, Bebẽ rubrum quibusdam.

Serapio de Behen.

Pastinacæ vires ex Gal.

Nomina.

III. CAROTA.

referunt. II. Paſtinaca tenuifolia ſylveſtris, C. B. & Dod. fol. Paſtinaca ſylveſtris, Matth. Lac. Lon. Caſt. Paſtinaca erratica, Fuchſ. Cord. in Dioſc. Tab. Germanica ſylveſtris Paſtinaca Dioſcoridis, Lob. in icon. Paſtinaca quarta Plinii, Cam. Staphylinus ſylveſtris, Trag. Dod. gal. Cæſal. Dauci tertium genus, Dodō. gal. Daucus officinarum. III. Paſtinaca tenuifolia ſativa, radice atrorubente, C. B. Staphylinus tertius, Trag. Staphylinus niger, Dodo. gal. Paſtinaca ſativa altera, Fuchſ. Paſtinaca ſativa atrorubens, Lob. cui & Daucus niger Theophraſti, Paſtinaca ſativa rubēs, Dod. fol. Tab. Paſtinaca radicib. purpureis, Geſ. hor. Carota, Matth. Cæſal. Caſt. Cam. Carota Matthioli altera, Lugd. Ben. rubrum, Anguillaræ.

I. SESELI MASSILIENSE.

† Statim non legit Cat.

a Meum & Cat. Θάμνος δὲ μέγας. i. frutex verò magnus eſt.

b Meum σπιθαμιαῖος. i. ſpithamæ longitudine.

c Me. φύεται καὶ ἐν τῇ ἰδῇ. i. naſcitur in Ida.

Σέσελι SESELI. CAP. LIII.

SEſeli Maſſilienſe folia fœniculi habet, craſſiora: caulem vegetiorem: umbellam anethi, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti † ſtatim acre: radix longa eſt, jucundi odoris. Semen & radix excalfaciendi vim habent. Potu ſtranguriæ & orthopnœæ medentur: ſuffocationibus mulierum, comitialibusque proſunt: menſes & partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tuſſim veterem ſanant. Semen cum vino potum, concoquit, & tormina diſcutit: epialis febribus utile: contra perfrictiones in itineribus, cum pipere & vino bibitur. Capris, cæterisq; pecudibus datur in potu, quò facilius ſuos fœtus enitantur. Æthiopicum ſeſeli, folia habet hederæ, minora & ad periclymeni modum oblonga: frutex *a* nigricat, palmitibus in bina cubita extenſis: ramis *b* ſeſquipedalibus: cāpitulo anethi: ſemine in tritici morem denſo, nigro, amaro, Maſſilienſi odoratiore & acriore, multum ſuavi. Peloponnenſe folia habet cicutæ latiora & craſſiora: caulem ſupra Maſſilienſis magnitudinem, ferulaceum: & latam in cacumine umbellam, in qua ſemen latius, odoratum & carnoſius pendet. Eisdem viribus præditum eſt. Naſcitur in aſperis, riguis & collibus cinvenitur etiamnum in inſulis.

*II. SESELI MASSILIENSE nonnullorum.

III. SESELI ÆTHIOPICUM.

Τορδύ-

IV. SESELI ÆTHIÓPICUM alterum.

V. SESELI PELOPONnenſe.

Τορδύλιον. CRETICUM SESELI. CAP. LIV.

TOrdylium, quod aliqui Creticum Seſeli vocant, juxta Ciliciam in Amano monte naſcitur, herbula ſurculoſa: ſemine duplici, rotundo, ſcutulorum effigie, odorato, ſubacri Contra urinæ difficultatem.

VI. SESELI CRETICUM majus.

* SESELI CRETIcum minus.

bibitur: potu cit menſes. Succo ſeminis, caulisq; virentis, ternis obolis ex paſſo decem diebus hauſto, renes ſanantur. Efficax eſt radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

Seſelis confi. *SEſeli Arabibus Siſaleos dicitur. Officinæ verò id Siler montanum appellant. Legitimum Seſeli Maſſilienſe in omnibus ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maximè animadvertendum eſt, quod quanquam in quibusdam Italiæ pharmacopoliis verum ſit reperire Seſeli: in quam plurimis tamen quoddam ſemen ſeſelis vicem explens venditur, quod ònulli prorſus Seſeli à Dioſcoride deſcripto reſpondet: quippe quod amaritudine tantùm ſit præditum, & olfactui cimicum fœtorem repræſentet. Porrò Seſeli Aethiopici duas hic imagines damus: utraq; enim verum repræſentare videtur, quemadmodum & Peloponnenſe legitimum refert. Cæterùm aliquando credidimus, Tordylium ſive Creticum Seſeli in quodam noſtro hortulo natum eſſe, quod ejus ſemen (ita enim ajebant) è Patavino ſimplicium viridario allatum, terræ commiſiſſem. Verùm cùm poſtea accuratius ejus faciem contemplatus eſſem, itemq; ſaporem examinaſſem, id à legitimo longè admodum diſſidere cognovi. Seſelis monſtratio prima aſſignatur cervis fœminis. Siquidem tradit Ariſtot. lib. 8. cap. 5. de hiſt. animal. cervas ſtatim à partu Seſelim herbam petere, & cùm eam ederint, ad prolem redire. Seſeli omne genus in univerſum memoriæ prodidit Galen. lib. 8. ſimp. med. ubi ita ſcribit: Seſeli & radix, atq; etiam ſemen usq; adeò excalfacit, ut admodum urinam movere queat. Sed & medicamentum eſt tenuium partium, ut & comitiali morbo, & orthopnœa competat. Qua herba Græcis σέσελι, Latinis ut etiam Italis Seſeli nuncupatur: Arabib. Siſalios: Bar. Siſileos: Officinis Siler montanum: Gorm. Steinbrech: Gallis Ser montain: Polon. Oleſſnek.*

Seſel. Æthio.

Seſelis vires ex Galeno.

Nomina.

Seſeli plures differentias habet, hoc tamen loco ſeptem figuras adpoſuimus. I. Seſeli Maſſilienſe ferulæ facie, C.B. & Lob. in obſ. Seſeli Maſſilienſe, Matt. Lac. Geſ. hor. Lon. Caſt. Lug. Seſeli Maſſilioticum, Tab. Seſeli Maſſilienſe nuperorum, Lob. in iconibus. Sunt qui velint Matth. figuram Siler montanum officinarum exprimere, quibus non aſſentimur. II. Adjecit Camerarius ſuo Matthiolo alterum Seſeli Maſſilienſe nonnullorum nomine, plantam ſanè ſubcandidam, ramoſam, palmarem, aliquando ſeſquipalmarem, quæ ex radice alba, fœniculi effigie, longiſſ. digitali etiam craſſitie, nonnunquam ſatis aromatica, alte humi depacta caulem emittit ferulaceum ſtriatum, qui mox in alios reflexos & rigidos brachiatur. Foliis eſt paucis, cinereis, firmis, exilibus, minutim inciſis. Umbellas habet copioſas, albas, rarius ſubpurpuraſcentes, cujus flores ſinguli quinis foliolis componuntur: ſuccedit his ſemen oblongum, apii forma, acre, calidum. Hoc in agro Narbonenſi, & in aſperis agri Monſpelienſis legimus. Maſſilia quoq; accepimus, ubi in uſum Seſelios in Theriaces confectione ceſſit, ſunt qui prope colles oppidi Montis fiaſcon inter Senam & Romam obſervarint. Dicitur Seſeli Maſſilienſe folio fœniculi craſſiore. Adverſ. Lob. Seſeli Maſſilienſe forte, Clu. hiſt. Hiſp. Seſeli Maſſilienſe, Dod. fol. Lug. Cæſ. Fœniculum tortuoſum. Lug. ita. n. à Gallis herbariis vocatur. III. Libanotis latifolia altera, C.B. Seſeli Æthiopicum, Matt. Fuch. Geſ. hor. Lac. Lon. Cluſ. Pan. Lug. Cam. Seſeli primum, Trag. Seſeli Æthiopicum herba, Dod. fol. Dauci alterum genus Fuch. in fol. & Lug. Libanotis Theophraſti, Dod. gal. Lob. Thal. Libanotis alba Dod. Geſ. hor. Libanotis tertia Dodo. Lugd. Libanotis Theoph. alba ſecunda, Tab. Hujus habetur & altera ſpecies in Baldo latiorib. nigrioribus magisq; inciſis foliis. IV. Seſeli Æthiopicum alterum, Matt. Geſ. hor. Dod. in iconibus. Seſeli Æthiopicum, Lob. Caſt. Tab. Seſeli Æthiopicum verum, Lug. Cam. Herba quæ pro Seſeli Æthiopico oſtenditur, Cæſ. V. Cicutaria latifolia, C. B. & Lob. Cicutaria, Caſt. Cicutaria altera latifolia fœtidiſſima, Lug. Cicutaria fœtida, Taber. Seſeli Peloponnenſe, Matt. Geſ. hor Lac. Lug. Lon. Caſt. VI. Cùm commentator Tordylii meminerit, deſcriptionem cum Icone adjicere placuit. Hoc ex radice fibroſa, caules emittit cubitales & altiores, hirſutos, rigidos. aſperos, qui in alios brachiantur: foliis ad paſtinacam accedentibus, acuminatis, ſerratis, ad pediculum reflexis, hirſutis, aſperis, quæ in cacumine tenuius dividuntur: umbellas fert candidas, ſubpurpureas, quib. ſuccedunt ſemina copioſa, compreſſa, rotunda circulo candido, aut denticulato inſtar clypeoli, ornata, ac geminis valvulis ut Ferulæ conflata. Hoc in Euganeis montibus propè Patavium, in ruderibus & ſepibus Romanis, in pratis Latrenſibus Monſpelienſis agri reperitur. Vocamus Seſeli Creticũ majus, cum Lobelo in iconibus & Camerario: Tordylium ſive Seſeli Creticum majus, Lob. Lugd. Seſeli Creticum ſecundum, Tab. Pimpinellæ Romanæ alterum genus, Cæſ. VII. Ex radice tenui & inutili, caules cubito breviores, tenues, hirſuti prodeunt: foliis Cerefolii in pediculo paucis, rotundis, ambitu crenatis, candicantibus, hirſutis: flores & ſemina, quæ odorata ac nonnihil acria, Myrrhidis guſtu, ſuperiori ſimilia, odoris infirmi, ſaporis nõ ingrati: quare ipſius inter olera apud Romanos uſus, in quorum ſuburbiis copioſè naſcitur, ut & inter ſegetes & ſecus vias, paſſim in Gallia Narbonenſi. Dicitur nobis cum Camerario, Seſeli Creticum minus: Tordylium. Dod. gal. Geſ. hor. Lob. obſ. Lug Seſeli Creticum, Lacu. Lob. icon. Dod. fol. Caſt. Taber. Seſeli Cretici ſpecies Elaphoboſco ſimilis, Anguill. cui & Ordilion Nicandri. Pimpinella Romana vulgo, Cæſalp. Caucalis Bellonii in iconibus, cui & Caſcaliſtra Turcarum, & Geſnero de hortis Germaniæ.

SISON.

Σίσων. SISON. CAP. LV.

SIſon exĩguũ ſemen eſt, in Syria natum, apio ſimile, oblõgum, nigrũ, ferventis naturæ. Cõtra lienis

vitia

vitia bibitur: urinæ difficultatem potu emendat, remoratos menſes citat. Eo in condimentis, cum cucurbita, & aceto indigenæ utuntur. In cacumine granula multa gerit.

Siſon, ut hic Dioſcorides teſtatum reliquit. ſemen eſt in Syria proveniens, nobiſq; incognitum: quandoquidem plantam, quæ illud profert, apud ullum authorem ſuis notis deſcriptam non invenio: nec ſemen ipſum, quod equidem ſciam, ad nos è Syria defertur. Quapropter illius patria gentibus relinquendam diximus, ubi ejus notitia, & ſeminis uſus. Nam præterquàm quòd difficile ſit, etiam periculoſum judico, de rebus peregrinis, quarum delineationes latent, aliquam proferre ſententiam. Id σίσων Græcè dicitur, quod Latinè quoq; Siſon. Siſon ſemen incognitũ.

ANISUM.

rim in montibus & convallibus, Paſtinacæ ſylveſtris non abſimilis, caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbellæ floribus candidis referta ſemine aniſo longiore, anguloſo, ſubnigricante. Radice longa, ſapore amariuſculo ſimul & acri. Semen præcipuum habet in medicina uſum. Id enim aperit, incidit, digerit, concoquit, provocat & diſſolvit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes frigidos capitis morbos, viſum acuit. Herba pro olere comeditur. Eſtur radix cocta perinde ac Paſtinaca. Seminis farina admiſcetur cataplaſmatis, quæ adſugillata parantur, magno juvamento. Integrum ſemen paſſim Germani pani ſuo ſubigunt, ciborumq; condimentis indunt. quemadmodum nos aniſum & fœniculum. Sed maximè meo quidem judicio, redarguendi ſunt Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt: quippe qui non ſine magno, & aperto errore crediderint, Carum ſemen eſſe rubentis illius radicis, quæ vulgò Carota vocatur. Quandoquidem Carotarum ſemini nulla Cari qualitas ineſt: id enim adeò acre non eſt, ut tertio calfacientium ac exiccātium ordini adſcribi poſſit. Quod tamen de Caro teſtatur Galenus lib 7. ſimplicium medicamentorum, ſic ſcribens: Cari ſemen calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſſidens. Itaq; & flatus extinguit, & urinas ciet, non ſemen tantùm, ſed & planta. Cujus nomen Græcum eſt κάρῳ: *Latinum Carum: Arabicum Carvia, Karavia ſeu Karvi: Italicum Caro & Carvo: Germanicum* Mattkümich und Kimin: *Hiſpanicum Alcaravea: Gallicum Carvi.*

Monachorum error Cari ſemen Carotarum ſtatuent

Cari vires ex Galeno.

Nomina.

Cuminum pratenſe ſeu Carum, à Caria regione in qua laudatiſſimum naſcitur, κάρειον Aëtio: καρυαβάλιον, Simeoni Sethi libello de Alimentis. Caros, Brunf. Trag. Dod. gal. Carus, Geſ. hor. Carum: Lacu. Cord. in Dioſc. & hiſt. Dod. fol. Lob. Caſt. Lug. Tab. Cam. Careum Fuch. qui ſecutus eſt Plinium. Carvi, Lon. Cæſ. Thal. Hujus inter Staphilinos Athenæus meminiſſe videtur: hoc cultura vegetius & foliis & ſemine redditur.

ἄνηθον. ANETHUM. CAP. LVIII.

ARidi Anethi comæ, ſeminisq; decoctum, potu lac evocat: inflationes & tormina ſedat: alvum, vomitionesq; ſiſtit: urinas ciet, ſingultus lenit: oculorum aciem hebetat, genituram reſtinguit, aſſiduè potum. Decoctum ejus fœminis vulvæ malo opportunis, ad deſeſſiones utile. Condylomata illitus ſeminis cremati cinis tollit.

Anethi conſideratio.

ANETHUM.

Anethi vires ex Galeno.

ANethum hortis omnibus frequentiſſimum, omni adeò ex parte fœniculum æmulatur, ut ſæpius colligentes fallat, niſi guſtum conſulant: conſurgit enim caulibus ſeſquicubitalibus ramoſis, foliis capillorum ſpeciem referentibus, floribus luteis, ſemine, & umbella fœniculi, radice neq; adeò longa, neq; multis ſubnixa fibris: ſeritur in hortis in condimentorum & in medicum quoq; uſum. Caterùm Anethum, ut author eſt Galenus lib. 6. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, adeò excalfacit, ut habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertii remiſſi. Exiccantium verò ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Itaq; meritò in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, & crudos, & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cujus propinqua ſit temperies pus moventibus, & concoquentibus vocatis medicamentis: niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, ac proinde digerenti facultate præditum. Uſtum autem tertii ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium ſit: & propterea ulcerib. nimis humidis, mollibusq; prodeſt, potiſſimum iis, quæ in pudendis conſiſtunt. At quæ in præputio ſunt inveterata, ea probè cicatrice includit. Caterùm viride humidius eſt, & minus calidum: itaq; magis quàm ſiccum concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres in conviviis uſi eſſe coronis ex eo concinnatis. Planta, quæ Græcis ἄνηθον, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis Xebet, Jebet ſive Sebet: Italis Anetho: Germanis Dyllen und Hochfraut: Hiſpanis Eneldo: Gallis Anet.

Nomina

Anethum παρὰ τὸ ἀνευθὲν, quòd citò creſcat, dicitur, quo nomine omnes herbarii donarunt, cujus ſylveſtre quoddam genus, quod grandius ſativo, foliis fœniculi, odore Anethi, umbellis amplioribus, flore luteo, ſemine exiguo, fermè ut Ammios ſubacri, radice parva & lignoſa, in Sicilia proveniens, nobis adhuc ignotum, Cæſalpinus refert.

κύμινον ἥμερον. CUMINUM SATIVUM. CAP. LIX.

† Ori. Stomacho vtile. Meum σπὺ ὠμῃ λύσει i. cũ cruda hordeacea farina.

CUminum ſativum † ori gratum eſt, ſed multò magis Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellavit. Secundum locum tenet Ægyptium, reliqua ſequuntur. Provenit in Galatia, in Aſia, Cilicia & Terentia, & pleriſq; aliis tractibus. Excalfacit, adſtringit, exiccat: ad tormina, inflationesq; convenit, coctum, & cum oleo inditum, aut a cum hordeacea farina illitum: orthopnoicis datur in poſca: demorſis à ſerpente, in vino: teſtium collectionibus auxiliatur, impoſitum cum uva paſſa, aut lolii farina, cerato ve. menſium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus objectum, ſanguinis profluvia ſiſtit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

κύμινον

Κύμινον ἄγριον. CUMINUM SYLVESTRE. CAP. LX.

SYlvestre Cuminum, plurimum, efficaciusq; in Lycia & Galatia Asiæ, atq; Carthagine Hispaniæ gignitur: frutice parvo, dodrantali caule ac tenui: quaternis aut quinis foliis, tenuibus, veluti serratis & gingidii divisura. In cacumine capitula quina, aut sena habet, mollia, rotunda: in quibus est semen acerosum gustu sativo acriore: nascitur in collibus. Bibitur semen ex aqua, adversus tormina, inflationesq;: item contra venenatas bestias ex vino. Singultus ex aceto sedat: stomacho utile, quem humor vexat. Sugillata tollit, si manducatum cum melle, & uva passa illinatur: testium inflammationibus, adjectis eisdem, illitum medetur. Est & aliud sylvestris Cumini genus, sativo non dissimile, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Quod potum omnium serpentium morsibus præsidio est. Calculosis & iis, qui urinæ stillicidio vexantur, aut concretum sanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur: sed apii semen fervefactum postea bibendum est.

I. CONSOLIDA REGALIS.

III. CUMINUM SATIVUM.

SAtivum Cuminum omnibus notum est. Quamobrem longiori sermone ejus historiam prosequi non operæ pretium duximus. SYLVESTRE *verò quod tam primo, quam secundo generi a Dioscoride assignatur, etsi antehac me illud nusquam vidisse scripserim, factum est tamen, opera & liberalitate Jacobi Antonii Cortusi, rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in nostro hoc hortulo id nunc primum virescat & floreat, in studiosorum omnium usum, quorum juvandorum gratia hos labores insumpsimus. Nihil enim in hac planta desiderari potest, quod Dioscoridis descriptioni non respondeat. Quo fit, ut etiam fateri possim, me utrunq; cognoscere, cùm utriusq; planta legitimum notis omnibus referat.* * *Quod verò secundo adscribitur generi, si in Italia gignitur, id equidem cum Ruellio & Gesnero, viris doctissimis, eam plantam esse putaverim, quam Germani vulgò* Ritterspore, *hoc est, Equitis calcar, & Consolidam regalem votant.* * *Itaq; affirmabo posthac nunquam Consolidam Regalem vulgò vocatam, Cuminum esse sylvestre alterum, ut mihi antea persuadebam. Cæterùm cùm de hac planta hic mentio facta sit, mihi quidem haud prætermittendum putavi quin hoc in loco ejus historiam, & vires describerem. Oritur ergo illa in agris inter segetes. Caulem profert simplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, divisis, sylvestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ violæ æmulos ex quorũ altera parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ veterum calcaris formam exprimere videntur: unde & illi nomen a Germanis inditum. Semen fert melanthio simile, in parvis corniculis siliquisve cõclusum. Ut ex hac descriptione existimem, vix aliam reperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, postremum Cumini genus referat. Cæterùm Monachi illi reverendi, qui in Mesuem scripsere, flavi coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam vocant, primum sylvestris Cumini genus esse contendunt. Sed ii, mea quidem sententia, in magno & aperto errore versantur. Nam ut unusquisq; sanamentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplasiariis vocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flavi coloris Melanthium: cùm omnibus palam sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cætera namq;, in forma, magnitudine, sapore, ac omni denique facultate illis maximè consentiunt. Sed quid multa? nonne hoc idem in papaverum semine quotidie comperimus? in quibus tamen varius seminis color non prohibet, quin omnia sint papavera. Id quod etiam perspicuum est in hyoscyamo, lactuca, & aliis pluribus plantis: quarum semina etsi alba & nigra inveniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Hinc fit, ut in hujusce sylvestris Cumini historia patres illi, & qui eos sequuntur, plane hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis sylvestris Cumini semen in capitulis mollibus, ac rotundis acero-*

Cumini consideratio.

Consolidæ Regalis mentio.

Monachorum error, Melanthium flavum Cumini syl. statuentium.

IV. CUMINUM SYLVE-
ſtre. I.

V. CUMINUM SYLVE-
ſtre. II.

Cum ſat. hiſt.

ſum gignitur, fortaſſe (ut opinor) vulgaris pimpinellæ modo, non autem in capitulis melanthii inſtar, durum, ſolidum, fragq; contumax, quod in pimpinella vulgò vocata non viſitur. SATIVUM *foliis fere fœniculum, ſed rarioribus repræſentat: unico, aut altero exit caule, pluribus adnatis ramuſculis: floret in umbella, veluti fœniculum, in qua copioſum profert ſemen ſubflavum: cum gravedine quadam odoratum, fœniculi majus: radix ei albicans eſt, ſummo ceſpite repens. Tragq; gaudet calido & putreſcibili: quamobrem frequentiſſimum in maritimis naſcitur. Cumino frequenter utuntur in cibis, & eo ſæpe ſuffiuntur, qui facies ſuas exterminant, ut ſanctitatem, & corporis maceration em admentiantur. Præſtat tamen ad fœminarum conceptum, ſi vulvis indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per ſe recens admotum, & eorundem tumoribus cum melle. Datur quoq; ictericis utiliter illico à balneo, & ex dulci vino urinæ ardoribus laborantibus, calculos ejicit, vulnera recentia glutinat, & ulcera ſanat. Cymini vires ſcriptas reliquit Galenus lib. 7 ſimplicium medicamentorum ſic inquiens: Cymini ſemine potiſſimùm utimur, quemadmodum aniſi, liguſtici, cari & petroſelini. Eſt autem & facultatis excalfacientis, ſicut illorum unumquodq;, tum urinam moventis, & flatum diſcutientis: ex tertio ordine excalfacientium.* Κύμινον ἥμερον *quod Græcis. Cyminum & Cuminum ſativum Latinis dicitur: Italis Cumino domeſtico: Arabibus Camum ſeu Kemum: Germanis* Kimmel: *Hiſpanis Comino: Gallis Comin. Quod verò Græci* κύμινον ἄγριον, *Latini Cuminum ſylveſtre nominant: Italis Comino ſeu Cimino ſalvatico. Conſolida regalis: Italis Conſolida reale, ſeu Sperone da cavaliere: Germanis* Ritterſporen; *Gallis Pie d' Allovette ſeu conſolide royalle.*

Cumini vires.

Cumini vires ex Galeno.

Nomina.

Capite hoc de Cumino, Conſolidæ etiam regalis hiſtoria proponitur, ſiquidem cenſuerit ſecunda editione ſuorum Commentariorum, eſſe Cuminum ſylveſtre ſecundum, quam opinionem licet penultima editione improbarit, in Felicis tamen Valgriſii editione, quæ anno 1583. Venetiis prodiit, ruiſus verba ſecundæ editionis (quod in ea editione frequenter fit) repetuntur, cujus nomine & ea verba textui addere voluimus. Veteres ſub Hyacintho Conſolidam regalem recenſuiſſe videntur (quod Cæſalpinus aſtruit) ſiquidem Plinius lib. 21. cap. 11. diſcurrentes notas, figuras, A.I. Græcorum exprimentes meſſe dicar: quod in Conſolidæ hortenſis floribus conſpicitur, in quibus folium quoddam implicatum in albo characteres habens occultatos, ex virgulis cæruleis duas literas A.I. aut tres A.I.A. exprimentes. Hujus Dioſcorides infra cap. 70. meminiſſe videtur: ita ut Conſolida regalis hortenſis δελφίνιον ſit Dioſcoridis, ſi modò vox δελφινοειδῆ ad flores referatur. Conſolida verò regalis, ſegetum, ejuſdem alterum Delphinium ſeu Romanorum buccinum. Variat floris colore albo, incarnato, purpureo, cæruleo, variegato ex albo & cæruleo: item magnitudine & foliorum textura, habetur namq; non tantum ſimplici, ſed & pleno flore. I. Cuminum ſylveſtre alterum Matth. editione ſecunda & ultima, Lac. Lugd. Conſolida regalis Matth. Conſolida regia ſive Calcaris flos, Lob. Conſolida regalis flore cæruleo majore, Cam. Conſolida regalis ſativa, Tab. Delphinium, Dod. gal. Delphinium quartum & majus, Geſ. hor. Flos regius, Dod. fol. Flos quidam vulgo Fior capuccio, Cæſal. cui Hyacinthus poëtarum eſt. Quæ verò in ſylveſtribus provenit, dicitur Conſolida regalis, Brunf. Geſ. hor. Lac. Lon. Calt. Thal. Conſolida regia, Trag. Fuch. in iconibus, Conſolida regalis arvenſis, Tab. Conſolida regalis flore cæruleo minore, Cam. Segetum Conſolida regia ſtrigoſior rota, Lob. Buccinum & Delphinium alterum, Dodo. gal. Delphinium ſylveſtre, Geſ. hor. Flos regius ſecundus vel ſylveſtris, Dod. fol. Chamæmelum eranthemum, Fuch. in folio. Anthemis Erá-

themos,

* II. CONSOLIDA REGALIS peregrina, parvo flore. *

themos, Lugd. II. Consolida regalis peregrina parvo flore, C.B. Ex radice fibrosa caulis exsurgit cubitalis, rotundus, striatus, leviſſima hirsutie albicans, qui in ramos brachiatur: folia cingunt tripartito primum divisa, quæ rursus ad formam foliorum Ranunculi arvensis echinati dividuntur, ac in sumo caule pauciora, quarum quædam tripartita quædam integra. Flores sunt subcœrulei, corniculo donati, Consolidæ regalis segetum similes, aut minores: quibus succedunt siliquæ oblongæ, parvæ, semen parvum continentes. Hanc Delphinii Dioscoridis nomine ab Imperato Ferrando, Neapolitano Pharmacopæo insigni accepimus, quam etiam virentem in horto D. Zuingeri Philosophi & Medici nostratis, legimus. III. Cuminum fæniculi folio, C.B. Cuminum sativum, Brunf. Trag. Matth. Cord. in hist. Lac. Cast. Lugd. Cuminum, Lon. Cuminum Dioscoridis, Lob. Cyminum sativum, Tab. Cam. Cyminum Romanum, Cord. in Dioſc. Cuminum vulgò, quod Cyminum sylvestre primum est apud Dioscoridem, Cæsalpino. Cumini genera duo è Melita afferuntur, alterum acrimoniæ vehementioris, subnigrum, quod Cuminum acre vocant: alterum candicans, gustus lenioris, subdulce, quod Cuminum dulce appellant, & ab Hippocrate regium vocatur, ea diversitate, quæ in fœniculo dulci sativo & acri sylvestri spectatur. IV. Cuminum sylvestre capitulis globosis, C.B. Cuminum sylvestre primum, Matth. Cast. Lugd. Cuminum sylvestre, Lob. Dod. fol. Cyminum sylvestre sive erraticum, Tab. Cyminum sylvestre globosum, Camerario V. Hypecoum. C.B. Geſ. hor. Cluſ. hist. Hisp. Dod. fol. Cuminum sylvestre alterum Matth. Cast. Lugd. Tab. Cam. Cuminum sylvestre alterum Dioscoridis Italorum, Lob. Cuminum sylvestre alterum siliquosum, Lob. in icon. Hoc cum Cumino nil similitudinis, quare Papaveri corniculato subjiciendum censemus.

a Me. & Car. ἴσως δὲ τοῦτο αἰθιοπικὸν, οἱ δὲ βασιλικὸν καλοῦσιν ἕτερον δὲ ἑτέρας φύσεως τὸ αἰθιοπικὸν εἶναι φασιν εἶναι, καὶ ἑτέρας τῆς ἥμερου. i. quidam Aethiopicum quidam Regium vocant Alii alterius naturæ Aethiopicū esse dixerunt & alterius Ammi.

Ἄμμι. AMMI. CAP. LXI.

AMmi a Æthiopicum cuminum appellant. Plerique hoc natura diversum esse ab illo existimant. Vulgò notum est, semen exile, multò minus cumino, origanum resipiens. Eligendum est purum, minimè furfurosum. Vis ei excalfactoria, fervens & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum vino potum: menstrua ciet. Miscetur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ ecdoria vocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit: colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uva passa, aut resina vulvas purgat.

Quanquam varia, ac diversa semina viderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur, nullum tamen ex iis hactenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendum alliceret, verum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ammeos nomine in officinis passim habetur, cùm probatissimum, Plinio teste, cumino sit candidius, id nigricat adeoq; vulgaris petroselini semen æmulatur, ut visu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cùm haud leviter sit acre, facultatis discrimen gustu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullum origanum saporem gustui repræsentet quem tamen referre verum Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clarius fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrarium sensisse videtur Ruellius: quippe qui minus fortasse accuratè ea examinaverit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, et alioqui familiarissimus, lib. 20. cap. 15. cùm inquit: Est cumino simillimum quod Græci vocant Ammi, quidam vero Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, videlicet quia efficacius in Aegypto judicavit. Plerique alterius naturæ id totum putant, quoniam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus nam & panibus Alexandrinis subigit, & cum alimentis interponitur: hæc Plinius. Cæterum non equidem negaverim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hactenus verum non reperiatur. Siquidē Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu versatus, ex Patavio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nulla prorsus reclamante nota. Caulem emittit fœniculaceum foliis agrestis pastinacæ, semine in umbellis exili & cumino minutiore, Origanum resipiente, odoratum & acutum. Nascitur in monte Gargano, quod Italum est: quod verò peregrinum ex Alexandria apportatur, Arabicum est. Verùm enimuero huic sane illud non adstipulari certum est, quo magno ut arbitror errore ducti Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, se usos fuisse asseverant: nam præterquam quod error satis ex suis scriptis exploditur, ut pote qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fateantur. Ammi legitimi semen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præstat ad mulierum sterilitatem. Nam compertum est hujus tantum semi-nis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem si propinetur manè drachma pondere ex vino meraco, aut carnium jure in tenuem pulverem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem, sed oportet maritum cum uxore rem habere iis tantum diebus in quibus illa semen non ebiberit. Quod tamen diutius sumi non debet, quàm quatuor, aut quinq; diebus, est enim ad sterilitatem præstantissimum auxilium, & plurries expertum. Herba quam vocant Ammi, semen ut Galenus testatum reliquit lib. 6. simplicium medicamentorum, maximè est utile. Facultatis est excalfactoriæ, & desic-

Monachorum error.

Ammios vires ex Gal.

I. AMMI.

* AMMI PARVUM FOLIIS FOENICULI.*

deſiccatoria, tenuium q̃ partium: ſed & guſtu ſubamarum eſt, & acre. Et clarum eſt, quòd & digerat & urinam moveat. Fuerit autem in calfaciendo, deſiccando q̃ ex ordine tertio intenſo. Planta quæ Græcè ἄμμι, Latinè item Ammi vocatur: Arabicè Nanochach, Anazue, Nanachua ſeu Nanachue: Italicè Ammi, ut etiam Hiſpanicè: Germanicè Amey.

Nomina.

Ammi triplex habetur, majus, alterum ſemine apii, & tertium foliis fœniculi. I. Ammi ſemine apii, C. B. Ammi, Matth. Anguil. Lac. Caſt. Cam. Lugd. Ammi majoribus & ſerratis foliis, Geſ. hor. Ammi Creticum aromaticum, Lob. Ammium tertium Creticum, Tab. Cuminum ſativum, Cæſalpini fortè. II. Ammi parvum foliis fœniculi, C. B. Ammi parvum, Dod. gal. Ammi verum, Geſ. hor. Ammi pumillum, Lob. & Lugd. Ammi alterum parvum, vel tenuifolium minus. Dod. fol. Ammium primum Alexandrinum, Tab. Ammi, Cæſal. Ammi ſimile Anguillaræ. Herba eſt exigua, ex radice parva aliquot cauliculos tenues brevesq; emittens: circa quos folia Nigellæ oblonga, tenuiſſima, capillorum inſtar diſſecta & ſenſim magis attenuata: umbellas habet parvas, candidas, exiguis floſculis quadrifoliis, quibus ſuccedit ſemen minutiſſimum, acre & ſuave. Ex Alexandria Ægypti in Italiam allatum, nunc in hortis & Italiæ (apud quos & in Ilua provenit) & Germaniæ facilè provenit, quod pro Siſone aliqui habent.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRUM. CAP. LVII.

COriandrum, aut Corianum vulgaris eſt notitiæ; vim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus ſacris, & ulceribus, quæ ſerpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, vel uva paſſa, teſtium inflammationes, carbunculosq; ſanat: cum faba freſa, ſtrumas, & tubercula diſcutit. Tineas interaneorum expellit ſemen, cum paſſo modicè potum, & genituram adauget: largiùs tamen ſumptum, mentem non ſine periculo movet: quare continuo, & copioſiore uſu abſtinendum. Succus cum ceruſſa, ſpumáve argenti, nec non aceto, & roſaceo illitus, ardentes ſummæ cutis inflammationes emendat.

Coriandri conſideratio.

COriandrum omnibus notiſſimum, exili provenit caule, ſeſquicubitali longitudine, ramis numeroſis, foliis infernè Adiantho [Parthenio] proximis, ſed quæ in caulibus habentur, & tenuiora ſunt, & magis diviſa: flores in caulium ſummitatibus albicant, è quibus racematim ſemen oritur rotundum ac ſtriatum. Tota planta vireſcens graviter ſpirat, cimicum odore, at ſemen ſiccum, exuta graveolentia, odoratum evadit, & ad multa utile. Naſcitur ſponte in campis, & inter ſegetes ſeritur q̃ in campis & hortis. Cæterùm in Coriandri facultate indaganda adeò Galenus productus eſt, ut longum ſermonem faceret contra Dioſcoridis ſententiam lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit: Coriannon, ſive Corion, aut utcunque vocare lubet. Vetuſtiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, ſicut & Dioſcorides, refrigeratoriam eſſe herbam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex contrariis facultatibus componitur, plurimum habens eſſentiæ amaræ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis eſt facultatis: habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cujusq; particulatim actionis cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat, mei unius duntaxat hoc in libro ſententiam expromere. Sed fortè nihil obſtabit;

Coriandri facultates ex Galeno.

CORIANDRUM.

bit: imò ſi verum fatendum eſt, proderit nonnihil, ſuperiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis ſunt dicta, hic repetere. Primùm ergo non Dioſcorides tantùm, ſed & alii complures medicorum, indeterminatè de morbis pronunciant, ſicut ſanè hac quoque tempeſtate nonpaucos invenias medicos vel inſignes, præter alia hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, livida frigidaq; reddita parte, quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente medicamenta, ceu antea, ſed ea quæ inſixum parti præter naturam humorem evacuent, ii tamen refrigerare perſeverant. Aliquando autem ad digerentia quidem tranſeunt: caterùm eryſipelas ſanare dicunt. Et ſanè ſcribunt, incipientibus etiamnum, & creſcentibus eryſipelatis, alia eſſe medicamenta, alia verò jam declinantibus ac flacceſcentibus. Sed ita res non habet. Neque enim eryſipelas etiam vocari debet, poſteaquàm inflammatio ejus, & fervor, ac biliоſum illud abierint: neque quæ facultate ſunt frigida, neque quæ hujuſmodi affectus ſanant, remedio eſſe putandum eſt, ſed velut ſi vel in initio protinus aut percuſſis, aut alia de cauſa quavis tumor in parte quapiam aut lividus, aut niger extiterit, eum eſſe frigidum affectum exiſtimabis, & quæ digerant excalfaciantq; medicamenta poſcere. Ad eundem modum, ſi calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior eſt, ſed ſecunda alia appellanda nomine: aut ſi diſplicet nominis mutatio, ſaltem ſicut quidam alia ſcribunt principii, alia declinationis remedia, haud frigida eſſe autumantes declinationis remedia, concedendum ſanè eſt, ſi cui ita placet, ut talis affectio etiam eryſipelas vocetur: ſed eam etiam calidam dicere, ubi jam refrigerata eſt, id verò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Coriandrum, quod ut ipſe inquit, cum pane, aut polenta illitum, eryſipelas curet. Nam quod exquiſitum eſt eryſipelas, quod utique inflammatum eſt, & flavum, haud unquam ſanare poterit cum pane Coriandrum, ſed illud quod jam refrigeratum eſt. Proinde nos ſuperioribus voluminibus, cùm determinata ac definita experientia, cujuſque medicamenti facultatem explorandam cenſuimus, quàm maximè fieri poſſet, ſimpliciſſimum eligi affectum conſuluimus. At plerique medici neque quod vel plurimi morborum protinus ab initio compoſiti invadant, norunt, neq; quòd alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius verò is, qui vocatur ab omnibus nobis uſitatè, ut à veteribus quoque, phlegmone: alii autem inter hos medii plurimi, partim, ut ſic dicam, eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac invenias nonnunquam ubi neutrum vincat, ſed ad unguem paria ſint. Quin etiam nonnunquam œdematodes eſſe eryſipelas conſpicitur, ſicut aliud ſchirrhodes, ut compoſitorum morborum non parvus acervetur numerus. De quibus copioſius, cùm alibi diſſeruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc quoad ſaltem eorum meminiſſe neceſſe eſt, quòd exactum eryſipelas haud unquam ab antè dicto cataplaſmate curari poſſit. Voco autem exactum, cùm a biliоſa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione abſit Coriandrum, vel ex iis, quæ ipſe ſcribit Dioſcorides diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum lomento diſſolvit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum ſit diſſolvendis ſtrumis, vel ipſum Dioſcoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia eſſe confeſſus eſt. Hactenus Galenus à Dioſcoride in Coriandri facultate diſſentiens. Porrò verò hac in re Galeno maximè refragatur Avicenna, qui in ipſum apertè invehitur lib. 2. cap. 144. ſic inquiens: Scripſit Galenus Coriandrum eſſe compoſitum ex diverſis facultatibus etſi terrea facultas in eo cæteris excellat, ſimul cum aquea quadam tepida, & adſtrictoria pauca. Verùm, ut ego conjicio, aqueitas, quæ in ipſo reperitur, abſq; dubio frigida, non quidem tepida exiſtit: niſi ei forſan admiſceatur aliquid excalfacientis ſubſtantiæ quæ ſui tenuitate velociter in auram evaneſcat. Quapropter dixit Hunaym, removet Galenus frigiditatem à Coriandro & Dioſcoridi repugnat. At ego quidem aliter ſentio, cùm frigidæ eius ſubſtantiæ meminerint Archigenes, Rufus & aliorum poſteriorum nonnulli. Frigidum igitur eſt Coriandrum natura in fine primi, & uſq; ad principium ſecundi, & ſiccum in ſecundo: quanquam, ſententia mea, & ſiccum eſt, & ad caliditatem aliquo modo vergit. Sed Galenus ipſe ſentit, Coriandrum eſſe ex omni parte calidum. Id quod fortaſſe eveniſſe putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipſo diſperditur. Aliter nec neceſſarium foret, ſi homines ſua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea ſubdidit Galenus, ſi Coriandrum ſtrumas diſſolvit, quonam igitur pacto frigidum erit? Cui facilè reſponderi poteſt, id agere Coriandrum ſua quadam occulta facultate, ac forma: aut quod reperiatur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare poſſit, frigida ſubſtantia exterius relicta, ſed cùm bibitur caliditas illa reſolvitur: quo fit, ut ſola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Avicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etſi aliquid in ſe rationis ac veritatis habere videantur, tamen cùm omnibus compertum putem. Galeno neminem adhuc parem extitiſſe, qui diligentius ſtirpium tum naturas tum facultates inveſtigaverit, partim ſaporis guſtu partim odoris olfactu, partim ſubſtantia, & coloribus, partim denique ex longa experientia profundiſſimæ philoſophiæ conjuncta, operæpertium eſt ejus potius acquieſcere ſententiæ, quàm reliquorum omnium. Veruntamen Braſavolus in hoc maluit fortaſſe cum Avicenna errare, quàm cum Galeno rectè ſentire. Qui præterea cùm neſciverit Coriandrum in Hetruria paſſim in pratis, & campeſtribus ſua ſponte naſci, aſſerit in ſuo ſimplicium volumine, ſativum tantùm reperiri Coriandrum. Cæterùm quòd hoc in capite Dioſcorides auctor ſit, Coriandrum ſumptum mentem non ſine periculo commovere, quodq; alii tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, ejusdē ſuccū potum, interimere, ideo factum eſt, ut multi, quorum ego ſententiam antehac ſecutus ſum, coriandri uſum prorſus damnaverint. Sed id nunc certè mihi videtur injuſtè factum. Siquidē Coriandrū mentē non commovet, niſi largius

Coriandri facultas ex Avicenna.

Braſavoli error.

Coriandri ſeminis uſus.

&

& immoderatè ſumatur. Quid quæſo mirum erit de coriandro copioſius ſumpto, ſi vinum etiam, cujus tamen eſt uſus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graves, ſtrangulatus, & mortem deniq; inferat? quod ſi moderatè bibatur, præter alias utilitates quas humano corpori præbet, ventriculum roborat, concoctiones adjuvat, excrementoſa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, ſpiritus claros reddit & vivificat. Quare non equidem video, quid obſtet, quò minus ſimili ratione credamus, tantum abeſſe, ut Coriandri ſemen noceat, ut etiam maximè proſit, ſi tamen parcè & modicè ſumatur. Quippe ab ejus uſu moderato non abhorruiſſe Galenum puto: nam lib. 8. cap. 4. de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos, ex Archigene refert, ructu acido affectis coriandrum cochlearii menſura exhibendum eſſe. Galeno autem aperriſimè adſtipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi ut pote qui in coriandri mentione ſcribat, id ſtomacho bonum eſſe & eundem corroborare: cibum in ventriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorem hunc de temperato coriandri uſu tradidiſſe, nulli dubium eſt. Ex his igitur facilè colligamus licet, quòd non ſit admittenda ſed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui Coriandri uſum omnium fugiendum eſſe cenſent: nos enim jam non omnem ejus uſum, ſed immoderatum tantùm vitandum eſſe exiſtimamus. Semen tritum & recentibus carnibus aſperſum prohibet ne putreſcant tam citò quàm ſolent, æſtatis tempore. Ex aqua autem potum cœliacos juvat, & alvi fluxiones cohibet. Attamen ſemen in ciborum aut medicamentorum uſum nunquam admitti debet, niſi priùs triduo aceto fuerit maceratum.

Sethi de Coriandro.

Nomina. *Id Græcu κόριον & κορίαννον appellatur: Latinis Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzibara. Italis Coriandro: Germanis* Coriander und Coliander; *Hiſpanis Culantro & Ciliandro. Gallis Coriandre.*

Coriandrum dictum aliqui putant, quòd folia ejus & caules cimices redoleant: eſt majus vulgatum, eſt minus teſticulatum, eſt & ſylveſtre, in Hiſpania nuper repertum, licet Plinius lib. 20. c. 20. inter ſylveſtria non inveniri ſcribat, attamen Nicandri ſcholiaſtes duo genera propoſuit, alterum ſativum, alterum ſylveſtre. Coriandrum majus, C.B. Coriandrum ab omnibus herbariis appellatur, cui ſanè in calidioribus regionibus ſemina majora ſunt, & in viridariis Alexandriæ ubique provenit & Cusbara nominant.

Τεράκιον. HIERACIUM. CAP. LXIII.

a Meum ἀθάμαντον i. ſubrubrum.

Hieracium magnum caulem emittit aſperum, ſubrubrum ſpinoſum, a cavum: folia ex intervallis rariuſcule diviſa, ſimilia, ſoncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè ſubſtringendi: unde illitum, ſtomacho æſtuanti, inflammationibusq; prodeſt. Succus erotionem ſtomachi ſorbitione mitigat. Herba cum radice illita, vibratis à ſcorpione ictibus auxiliatur. Hieracium parvum, folia ex intervallis habet, diviſa in ambitu: cauliculos teneros virentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim ſuam ad ea, ad quæ ſuperior impendit.

I. HIERACIUM MAJUS.

II. HIERACIUM MINUS.

Hieracii conſider. & vires ex Galen.

Hieracium minus frequentiſſimum ubiq; in Italia, in campeſtribus & collibus incultis locis. & aliquando inter ſegetes naſcitur, Soncho aut ſylveſtri lactucæ non admodum diſſimile. Minus autem cichorium ferè refert, ſed aſperiora ei ſolia ſunt. Cauliculi tenues virentes, ſubaſperi: in quorum cacumine flores utriq; aurei cichoreæ figura, qui tandem pappoſi effecti in auram evolant. Majus radice nititur unica, recta, lactucæ, aut ſonchi modo. Minus verò multiplici tenuiq;: unique

utrique succus lacteus, sapore amaro acriq; cum caulescunt. Horum autem non reperio Galenum mentionem fecisse, nec etiam Paulum, in libris de simp. medicamen. facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. 20. cap. 7. inter lactucarum agrestium genera, sic inquiens: Sunt, qui herbam Hieraticam vocant, quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cùm senserè, discutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoq; papaveri similis. Carpitur per messes inciso caule. Conditur in fictili novo ad multa praeclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesq; omnes. praecipuè caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus alvum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et solia tosta thirsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneribus illinuntur maximè contra scorpionum ictus. Verùm contra phalangia commisto vino ex aceto. Alius quoq; venenis resistunt, exceptis quae strangulando necant aut iis quae vesicae nocent, item psimmytho excepto. Imponuntur & ventri ex melle, atq; aceto ad detrahenda vitia alvi. Urinae difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dare jubet. Peculiares earum vires partim jam dictae sunt, somnum faciendi veneremq; inhibendi, aestum refrigerandi, stomachum purgandi sanguinem augendi. Nunc non pauca restant, quoniam inflationes discutiunt, ructus lenes faciunt, concoctiones adjuvant: cruditatem ipsae nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, inhibetq; : eadem in causa alter utrinq; modus est: Sic & alvum copiosiores solvunt, modicae sistunt, lentitiam pituitae digerunt, atq; ut aliqui tradiderunt sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissimè adjuvantur, in eo usu. & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. Si crassior pituita sit, scillite, aut vino absinthite: si & tussis sentiatur, hyssopite admisto. Dantur coeliacis cum intubo erratico, & ad duritiam praecordiorum. Dantur & melancholicis candidae copiosiores & ad vesicae vitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque prosunt recentibus priusquam pustulae fiant cum sale illitae. Ulcera etiam quae serpunt, cocrcent imitato cum aphronitro: mox in vino tritae igni sacro illinuntur. Convulsa, & luxata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida lenitur: eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt: ad quod utilissimae, quam maximè caule sed amara. Quidam lacte infundunt. Defervefacti ii caules & stomacho utilissimi traduntur. Has omnes Plinius tam Hieracias, quam sylvestribus lactucis vires contribuit. Quod Graeci ἱερακίον, Latini similiter Hieracium vocant: Itali Hieracio. Nomina.

III. HIERACIUM SILIQUA falcata.

Hieracium magnum & parvum proposuit Dioscorides, adjecimus & falcatum, cùm apud Italos frequens sit, licet viginti duas Hieracii differentias in Phytopinace proposuerimus, plures tamen in historia nostra universali exhibituri. I. Hieracium majus, Matth. Fuch. Dod. gal. Lac. Lob. Cast. Tab. Hieracium magnum, Cæsalp. Hieracium minus Dalechampii, Lugd. Taraxacon majus, Lonicero. II. Hieracium minus, Matth. Trag. Fuch. Lac. Gesn. hor. Tab. cui & Lactuca leporina. Hieracium minus alterum, Dod. gal. Hieracium minus praemorsa radice, Lob. Hieracium quartum, Dod. fol. Hieracium quintum eidem. Morsus Diaboli 3. Trag. Lagopus eidem. Picris Dalechampii, Lugd. Apargia Dalechampii, eidem. Sonchus Lonicero. III. Hieracium siliqua falcata, C. B. Hieracium Narbonense falcata siliqua, Lob. obs. & Lugd. Hieracium Monspeliacum & Narbonense, Tab. an Ragadiolus alter, Cæsalp. Ex radice tenui fibrosa caules plures exurgunt, striati, ad radicem nonnihil asperi in multos caulículos divisi, foliis oblongis parum laciniatis, hirsutie levi asperis: floribus luteis Lampsanae similibus: quibus succedunt siliquae falcatae calendulae formam, saepius octo, in morem pedis alaudae, aut alicujus stellae dispositae, quibus semen includitur. Hoc in Agro Patavino prope Arque, ubi Petrarcha sepultus, primum legimus, dein in Monspeliensi agro inter segetes, & ad margines agrorum Bouconetto finitimis copiosè vidimus.

Σέλινον. APIUM. CAP. LXIV.

HOrtensis apii herba ad eadem, ad quae coriandrum convenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut a polenta illinitur: aestuantem stomachum mulcet: mammarum b duritiam ex lacte cõcretum contractam reprimit. Urinam ciet, sive crudum, sive coctum edatur. Decoctum ejus radicis q; potum, venenorum noxae resistit, cùm vomitiones excitet: alvum cohibet. Semen vehementius urinam pellit: cõtra serpentium venena, aut epotam argenti spumam auxiliatur: inflationes discutit. Admiscetur medicamentis, quae dolorum levamenta praestant, theriacis quoq;, ac tussi remediis. Eleoselinum in humidis nascitur, sativo d grandius, & ad eadem efficax. Oreoselinum caule est dodrantali alto, ab radice tenui exeunte: per cujus ambitum rami, & capitula cicutae, multò tamen tenuiora: semine cumini oblongo, atri & odorato, tenui. Nascitur in petrosis & montibus. Urinã ciet, semine ac radice in vino potis: mẽses trahit, antidotis, nec nõ medicamẽtis urinã cientibus, & excalfactoriis inseritur. Nec hallucinari nos oportet existimãtes oreoselinũ esse, quod in saxis provenit: aliud enim est petroselinũ. Petroselinũ in Macedonia

a Mamm. πρὸς πάλης ἀλφίτου i cũ polenta.
b Verum μαστὸς ὀρθιόντας. i. mammas grumescentes.
c ἰσόμ. δρους i. quosq;.
d Orib. a Hd. ἀλλ' γε i pauc.

donia provenit, in præruptis locis, semine ammii odoratiore, sapore acri, aroma olente. Urinam ciet, ac menstrua: contra stomachi, & coli inflationes, & tormina prodest. Laterum, renum, & vesicæ doloribus in potu subvenit. Admiscetur Antidotis urinam cientibus. Hipposelinum Latini olusatrum appellant, aliqui Smyrnion, quamvis aliud sit, quod propriè Smyrnion dicitur, ut paulò pòst referemus. Est autem majus, & sativo apio candidius: caule alto, cavo, molli, habente veluti lineas: foliis latioribus in puniceum vergentibus: coma rorismarini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequàm defloresçat. Ea semine turget nigro, oblongo, acri, solido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, *e* quæ os commendat. In umbrosis, & palustribus enascitur: olerum generis, ut apium. Radix cruda, cocta vè estur. Folia cum caulibus decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut poto semine ex mulso vino menses cieat: algentes calfacit potu, aut illitu: urinæ stillicidio auxiliantur. Radix eosdem præstat effectus.

e Cat. ἐυστόμαχος. i. stomacho grata.

I. APIUM HORTENSE.

II. APIUM CRISPUM.

Apii hortensis consid.

PUtant dubio procul omnes ferè ætatis nostræ medici, iiq; præsertim, qui diu versati sunt in simplicium medicamentorum inquisitione, quiq; multum laboris ac studii impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam restituerent, nil aliud apud antiquos sativum fuisse apium, quàm vulgare nostrum Petroselinum, hodie hortis omnibus frequentissimum. Exit foliis Coriandri æmulis, complurtibus ex uno ramulo prodeuntibus, per ambitum frequenter laciniatis, sed quæ in caule sunt mutata forma longa angustaq; spectantur. Flores habet exiguo candicantes. & semen Anisi simile. Radice nititur digitali, dodrantali longitudine, albicante, dura intus matrice rarò divaricata, quæ carnium juribus passim incoquitur. Folia concisa, & cum vino & oleo de scorpionibus in patella fervefacta, pubiq; calida admota, remorantem urinam cient] Quorum equidem sententiam nunquam ausim improbare, cùm nostrum hoc notis omnibus sit praditum, quibus constare Apium veteres tradidere. Plinius siquidem lib. 20. cap. 11. naturalis historiæ ita scribit: Apio gratia vulgò est: namq; rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiamnum confirmare videtur Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Apium inter cætera familiarissimum est, & ori stomachoq; gratissimum. Quæ sanè omnia in vulgari nostro Petroselino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiarissimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Cæterùm quamvis id varios nostrarum mensarum cibos frequentissimè commendet, scripsere tamen tum Chrysippus, tum etiam Dionysius (ut Plinius author est) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas, nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipsius quoq; visus claritati inimicum. Caule fœmina vermiculos gigni: ideoq; eos, qui ederint, sterilescere mares, fœminasq;. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri, qui ubera hauriunt: innocentiorem tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur: hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoq; Apio comitialibus interdixerunt. Cum igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea suffragantibus, constet vulgare Petroselinum legitimum esse apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus sativi Apii vicem explet, nil aliud esse, quàm Paludapium, sive Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridi vocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, palustribus, & uliginosis locis nascitur, seritur quoq; in hortis. Folia gerit hortensis majora solidioraq; caulem quoq; vegetiorem, odore etiam acutiore, gratiorevè: & qui caput feriat. Radice tamen floribus & semine ferè similibus, caule & foliis sativo majoribus, rariori-

Plinius de Apio.

Eleoselini consideratio.

busq;

buq3, eaq3 propter Theophrastus lib. 7. cap. 6. de plantarum historia, de eo differit his verbis: Paludapium, quod apud aquæ ductus, & in paludibus provenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est odore, sapore, figuraq3 Hoc Columellæ lib. 11. cap. 3. de re Rustica non aquaticum apium, sed apium simpliciter appellatur: ubi sic legitur.

IV. APIUM PALUSTRE.

V. PETROSELINUM MACEdonicum.

Apium quoq3 plantis serere, nec minus semine, sed præcipuè aqua lætatur, & ideo secundum fontem commodissimè ponitur, quod si quis id velit latifolii facere, quantum seminis possint tres digiti comprehendere, raro linteolo inliget, & ita in areolas dispositum religet: vel si crispæ frondis, semen ejus inditum pilæ, & saligno pale pinsitum expoliatumq3 similiter in linteolis ligatum obruet. Potest etiam circa hanc operam fieri crispũ, si cùm est natum incrementum ejus supervoluto cylindro coerceatur, hæc ille. A quo nonnulli horterum cultores edocti, aquaticum apium crispum hoc quoq3 tempore faciunt, habentq3 spectaculi gratia in hortis. Cæterum Ruellio haud mihi subscribendum est, quippe qui plantam nobis Italis Macerone vulgo appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò post, atq3 etiam in proxima Smirnæi commentatione dicetur) non parva sanè inter vocatum Maceronem, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apii porrò in montibus nascentis, quod ideoq3 Græcus Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit depravata, ut fermè suspicor. Verùm Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt foliis cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter verò caule anethi, minutiore tamen. Unde factum est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco dapravatum esse, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur ἢ τὰ φύλλα ἔχει νωνέϊῳ ἐμφερῆ, id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit, ἢ φύλλα ἔχει μηνωνείῳ ἐμφερῆ, hoc est, capitula habet papaveri similia. In quam opinionem hos facilè potuit adduxisse vulgata Græca Dioscoridis lectio, in qua numerum capitulorum papaveris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Verùm tamen ego potius (ut modò dixi) Dioscoridis lectionem vitiatam putaverim, quàm Theophrasti, licet contrà senserit Hermolaus. Nam præterquàm quòd Theophrasto suscribat Plinius, est Oribasii codex, in quo non μηνωνείῳ sed νωνέϊῳ legitur. Præterea ipse sæpenumero vidi Apium in montibus nascens, quod à Theophrasti & Plinii pictura nullis prorsus notis discedet. Provenit enim foliis cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia Apii generi maximè adstipulantur. Illud insuper addiderim, quòd Apium longe magis proprium est foliis consurgere cicutæ modo per ambitũ laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaveri similibus incluso. MACEDONICVM *autem* PETROSELINVM, *etsi antehac in Italia haud cognitum fuit, factum est tamen quorundam diligentia, ut petito è Macedonio semine, jam quibusdam nostris habeatur in hortis. Hujus copiam primùm mihi fecit Jacob. Antonius Cortusus Patritius Patavinus, cujus liberalitate complures cùm peregrinas, tum raras sum consequutus plantas. Exit itaq3 Macedonicum petroselinum, foliis vulgari, sive aquatico apio similibus, sed minoribus, caule crasso, ramoso, frequentibus alarum cavitatibus, floribus albis, semine hortensi petroselino [ammi] haud absimile, odorato, sapore acri & amarescente, aroma olente. Quamobrem aberrant toto cælo, qui vulgare nostrum petroselinum, nihil à Macedonio differre contendunt, suâ tantum authoritate, ne dicam temeritate nixi. Quod verò Hipposelinum vocatur, si quod* LEVISTICVM *vulgo vocant, non est, plantam sanè non habeo, quæ legitimum referat. Si enim foliorum, caulium, ramorum cæterarumq3 partium magnitudinem, proceritatemq3 respicimus, etsi Dioscoridi Hipposelinum legitimum non sit, quòd coma, & semine illi non respondeat, cùm tamen cæteris selinis grandius sit, & tota facie simile, nemo nobis succensere debet, si hanc plantam Hipposelinum appellavimus. Caulibus exit crassis, bicubitalibus fruticosisq3, ramis multis, multisq3 alarum cavitatibus, folio palustris apii, sed longè majoribus, muscarum in caumatis grandioribus, albis refertis floribus, semine oblongo fœniculi majore, tota planta graviter olet. Seritur in hortis. Excalfacit & siccat ordine tertio, quo fit ut aperire, incidere, digerere & provocare valenter possit: perinde ac cætera selinorum genera. Ea omnia*

Apium Columellæ.

Apium aquat. crispum. Ruellii opin. non accepta.

Oreoselini confid.

Petroselinũ Macedon.

Hipposelinum Levisticum.

VI. LEVISTICUM VULGARE.

Libanotis fructifera Theophr. Marcelli, & Brasav. lapsus.

Fuch. error Levisticum Smyrnii sentientis.

Apii genera vires ex Gal.

Nomina.

præstare valet, quæ de paluſtri apio dicta ſunt: ſed eo imbecilliùs eſt: verùm ne mordicus opinionem hanc retinere videar, libenter in eorum concedam ſententiam, qui aliter ſentiunt, ea exceptione tamen, ut interim hæc planta mihi tantùm Hippoſelini vicem præſtet. Sunt qui hanc Laſerpitium, quiq; fructiferam Theophraſti libanotidem eſſe contendant, ſed plures ſunt notæ, (quantum video) quæ horum opinionibus refragantur. Braſavolus Ferrarienſis herbam Maceronem vulgò vocatam falsò Hippoſelinum exiſtimat, à perverſa fortaſſe Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioſcoridis ſententiam, Hippoſelino radicem intus candidam, foris verò nigram reddidit, cùm tamen in Græcis Dioſcoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Maceronem Hippoſelinum non eſſe, ſatis ſuperq; comprobatur, præſertim cùm hæc coloris radicum oppoſita qualitate inter ſe diſcrepent. Hujus Marcelli lapſus illud cauſam fuiſſe arbitror, quòd legerit apud Theophraſtum, naſci Hippopelinum foliis paludapio proximis: caule magno ac birſuto: radice raphani modo craſſa, ſed nigra, nigroq; etiam ſemine, magnitudine ervo ampliore. Qua fortaſſe authoritate fretus Marcellus, nigram Hippoſelino radicem ineſſe addidit in Dioſcoride. Sed animadvertendum eſt Theophraſtum eo loco non deſcripſiſſe Dioſcoridis Hippoſelinum, cùm alterum ab altero pluribus differat notis, ſed Smyrnium potius. Id quod ex eo conjici poteſt, quòd Dioſcorides, itemq; Galenus aſſerant, nonnulles inveniri qui Hippoſelinum à Smyrnio non ſeparent. Quibus verbis nil mirum inter eos quæ ita ſentirent, Theophraſtum quoq; ab illis comprehenſum fuiſſe. Caterùm hac in re etiam Fuchſius, cujus tamen pace dixerim, apertè hallucinatur: quippe qui legitimum Hippoſelinum Leviſticum vulgò vocatum, ſmyrnii loco in ſuis clariſſimis de ſtirpium hiſtoria commentariis deſcripſerit. Idem præterea erraſſe deprehenditur in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etſi primum rectè ſcribat, illud quo officinæ hodie pro apio hortenſi utuntur, non eſſe niſi eleoſelinum, id eſt apium paluſtre, tamen poſtea perperam (meo quidem judicio) ſcriptus tradidit, petroſelini ſemen ſeplaſiis apii ſemen vocari, atq; in ejus locum uſurpari. Etenim Eleoſelini ſemine, non petroſelini, apii ſeminis loco utuntur omnes ferè pharmacopæi, idq; etiam apii ſemen nuncupant. Apii meminit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Apium uſq; adeò calidum eſt, ut & urinas & menſes cieat. Flatus quoq; diſcutit, & magis ſemen, quàm herba ipſa. Sed & oreoſelini, & hippoſelini ſimilis vis eſt. verùm hippoſelinon imbecillius eſt, oreoſelinum valentius. Eodem quoq; libro ſuperius tamen, de Petroſelino diſſeruit his verbis: Petroſelini ſemen maximè uſui eſt, cùm tota etiam herba una cum radice ſimilem ſed imbecilliorem facultatem ſortiatur. Eſt autem ut guſtu acri cum amaritudine, ſic & in operibus calidum, una cum incidendi effectu. Hinc menſes, & urinas largè provocat: flatus quoq; diſcutit. Fuerit itaq; & ipſum tertii ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium. Sed de Petroſelino Macedonico fuſius diſſerens libro primo de antidotis, ita ſcribit: Quod ad Petroſelinum attinet, laudatiſſimum Macedonicum eſt omnibus cognitum: quod Eſtreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo naſcitur, nomen imponentes. Verùm exiguum eſt prorſus, quod ibi provenit, cùm & præruptus, & anguſtus is locus ſit. Eſtreaticum itaq; Macedonicum hoc, quod a Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipſum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroſelino Macedonico accidit, quod in Attico melle, & vino Falerno contingit. Mercatores ſiquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, vinum Falernum, ſic Petroſelinum Macedonicum advehunt, cùm tamen in Macedonia petroſelini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus ſatis eſſe queat. Verùm in Epiro petroſelinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus inſulis mel: atq; ut mel ex inſulis Athenas affertur: ſic petroſelinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumq; & propè totum in Theſſalonicam: inde verò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in vino Falerno contingit: nam cùm in exiguo quodam Italiæ agro Falernum proveniat, complura alia vina in Falerni ſpeciem a vini magiſtris concinnantur, quæ perinde atq; Falernina, in omnes provincias Romano imperio ſubjectas importantur. Tibi verò ſi petroſelinum Eſtreaticum quandoq; deerit, ne pejorem exiſtimes theriacam futuram, ſi alium impoſueris. Non enim ſi mortiferis venenis ſi venenatorum morſibus aliud ab Eſtreatico petroſelinum minus congruit, propterea reliquus etiam morbis, ut torminibus, ventriculo debili, aquæ intercutem, & id genus aliis, ſegnius opitulatur, quos in primis ſanare theriaca non promittit. Adhæc Eſtreaticum petroſelinum theriacam planè amariorem facit, præſertim cùm recens adhuc imponitur: Differt enim ab aliis petroſelinis, quòd ut acerrimum, ita quoq; amariſſimum eſt Σελινον ιπποσέλινον id Græci, quod Latini Apium hortenſe, nominant: Mauritani, Charſi, Charſi ſeu Chares: Itali, Apio domeſtico, & Petroſello & Petroſemolo: Germani Peterſilien und Peterlein: Hiſpani Perexil: Galli Perſil de jardin. Id verò ὀρεοσέλινον Græci dicunt, quod Latini Apium paluſtre, & Paludapium: Mauritani, Aſſilis: Itali Apio paluſtre, Apio aquatico: Germani Eppfich und Eppich: Hiſpani Perexil dagoa, & Apio. Galli Perſil de eau. Quod autem ὀρεοσέλινον Græci, Apium montanum Latini vocant: Mauritani, Acraſelinum: Itali Apio montano: Hiſpani Perexil monteſino: Galli, Perſil des montaignes. Πετροσέλινον deinde id Græcus dicitur quod item Latinis Petroſelinum, & Italis Petroſelino. Poſtremò ἱπποσέλινον id Græcè vocatur, quod etiam Latinè Hippoſelinum: Arabicè, Saluis: Italicè Hippoſelino: Germanicè Liebſtöckel: Gallicè Ache. & Ache ſorte.

I. Apium hortenſe ſeu Petroſelinum vulgi, C.B. Petroſelinum, Brunf. (cui & Apium hortulanum) Trag. Cor. in Dioſ. Petroſelinum ſylveſtre ſive apium montanum. Fuch. in ic. Oreoſelinum, eidem in fol. Petroſelinum vulgare, Anguil. Lon. Apium hortenſe, Matt. Iac. Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. Lug. Apium commune vel mas Plinii, Geſ. hor. Apium domeſticum, Cæſ. Apium ſativum. Tab. II. Apiũ Criſpum, quod

à ſuperiore

* III. APIUM HORTENSE maximum. *

à superiore foliorum crispatis oris & minutioribus incisuris distat. III. Apium hortense maximum, C.B. Ex radice oblonga albida, & pro magnitudine plantæ, tenui, folia prodeunt pediculis palmaribus & sesquipalmaribus, striatis, pallidè virentibus, tripartitò primum divisa, quorum quodlibet rursus tripartitur, ipsæque particulæ triplo quadruplove quàm in Petroselino vulgò dicto majores per ambitum incisæ, pallidè virentes: inter hæc caulis exsurgit cubitalis & sesquicubitalis, tenuis, striatus, in cujus summitate folia oblonga, angusta, minimè incisa. Umbellam habet parvam, albam, exiguis floseulis refertam, quibus succedunt semina Petroselini forma, sed duplo triplove majora, gustu nonnihil aromatico donata. Nomine Apii Anglicani primum apud nos satum. An fortè de hoc Anguillara, opinione septima, dum de Selino agit, quod in universa Græcia, potissimum in Chio & Creta, pro Selino habeatur, intelligendus? IV. Apium palustre, C.B. Matth. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Cast. Lugd. Apium, Brunf. Fuch. in folio. Lon. Apium vulgare, Trag. Apium agreste, Cord. in hist. Eleoselinum, Fuch. in icon. Dod. gal. & fol. Lobel. Taber. Apii aliud genus Cæsalp. cui apium latiore folio, caule versicolore Theophrasti. V. Petroselinum Macedonicum, C.B. Matth. Lob. Dodo. fol. Cast. Lugd. Taber. Cam. Apii alterum genus peregrinum, vel Apium Latifolium, Cæsalp. VI. Levisticum vulgare (an Libanotis fertilis Theophrasti?) C.B. Matth. Dod. fol. Cæsalp. Levisticus, Brunf. Ligusticum eidem. Ges. hor. Lon. Tab. Ligusticum sativum, Trag. Cord. in hist. Libysticum vulgare, Fuch. in Icon. Ligusticum vulgare, Dod. gal. Cam. Levisticum & Germanicum Laserpitium, Lob. Smyrnium, Fuch. in fol. Lac. Hipposelinum Matth. Lugd. Levistici loco habita herba Anguillaræ.

a Drag. διόδη σὺν δεμόνια, φαεμακώδη τὸ ἡδὺ ἐπομφαλίζοντα. i. odorata cum acrimonia, medicataq; & colore submelino.

b Meum πολύχυλα. i. multi succi.

c Me. & Dra. καὶ ὀσμηρὸς, καὶ γονίμους χρησιμώτατος. i. humectis & angulis incultis.

Σμύρνιον. SMYRNIUM. CAP. LXV.

SMYrnion, quod in Cilicia petroselinum vocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem habet apii & stolones multos: folia latiora, subpinguia, ad terram infracta, robusta, *a* odore medicato, cum quadam acrimonia jucunda, colore in luteum languescente: capitibus caulium orbiculatis ut anethi: semine brassicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ sapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, gustu acri, fauces mordet, *b* succosa, mollis. Cortex ejus foris niger, intus viridis aut subalbidus. Nascitur in saxosis, & collibus, *c* atq; squalidis, & limitibus terrenis. Vis radicis, herbæ, & seminis excalfacere. Foliis muria maceratis ad obsonia utuntur: alvum sistunt. Radicem contra serpentium ictus bibere convenit: tusles, & orthopnœas mitigat: urinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiasq; discutit, vulnera ad cicatricem perducit: partus abortu vitiat, si fervefacta subjiciatur. Semen lienis, renum, & vesicæ vitiis prodest: menses, & secundas pellit: commodè datur ischiadicis in vino: inflationes stomachi lenit: sudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

Smyrnii consideratio.

SI Smyrnii singulæ notæ, quæ illi à Dioscoride tribuuntur, rectè diligenterq; expendantur, facilè quidem perspici poterit, Smyrnium ei herbæ simillimum esse, quæ a nostris in Hetruria vulgò vocatur Macerone. Siquidem hanc nasci clarum est caule apii, stolonibus multis referto: foliis latioribus, subpinguibus, robustis, ad terram versis, odore medicato, cum quadam acrimonia jucundis, colore in luteum languescente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: semine brassicæ majore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice deniq; nititur odorata, acri, fauces mordente, succosa, ac molli, quæ exteriore cortice nigricat, interiore verò parte ex albo virescit. Quas quidem notas ferè omnes constat Smyrnio Dioscoridem reddidisse. Verùm quispiam, cui fortè hæc nostra sententia minus arrideat, obtrudet nobis semen, ut quod Maceroni nostro non insit rotundum, brassicæ modo. Huic illud responsum volumus, quòd cùm cæteræ in universum notæ illi respondeant, facilè in seminis delineatione mendum subesse potest. Vel quòd non in rotunditate, sed in alio uni cum altero semine intercedat similitudo. Porrò quamvis memoria non prodiderit Dioscorides, quòd Smyrnium seratur in hortis, in quibus hodie nostrum illud seritur, sed quod sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus incultis, ac saxosis locus, Plinii tamen ætate passim in hortis serebatur. Id quod ipse Plinius manifestè demonstrat libro 19. cap. ultimo, ubi Smyrnium inter hortensia referens, inquit: Et Smyrnium olus iisdem locis seritur, myrrhamq; radice resipit. Idem quoq; testatur Galenus, quòd ipsum inter olera connumeret lib. 2. de alim. facultatibus, & de eo scribat in hunc modum: Smyrnium non est insuave: ideoq; Romæ plurimum venit. Multò autem acrius est & calidius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet, quàm apium, hipposelinum, & sion: & mulieribus menses movet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo est, haud aliter quàm folia, quæ sola per hyemem inerant planta, nondum caulem habenti, sicut neq; tum apium habet. Postea verò caule accedente, tota planta jucundior redditur, sive quis crudam ipsam, sive coctam mandat, sive ex oleo, & garo, sive vinum, sive acetum velit adjicere. Nonnulli cum aceto, & garo tantùm edunt, veluti apium: alii verò paulum olei iis adjiciunt: hæc Galenus. Ex cujus sanè verbis liquidò apparet, Smyrnium veteribus etiam inter olera fuisse receptum. Plinii Smyrnium. Galenus.

Galeno nimirum adstipulantur ea,

quæ de Smyrnio mihi retulerunt Siculi: namq; ii affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atq; eam veris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere, qui non solùm edendo sit, sed gratiam quo ij meat cum ore, præsertim si cum sale & pipere cinaræ modo comedatur. His itaq; fortasse, vel etiam validioribus rationibus adductus Manardus Ferrariensis, vir quidem ingenio & doctrina celebris, Smyrnium esse nostrum dictum Maceronem, constanter asseruit. Quo fit ut minus dubitem, Ruellii opinionem improbandam esse, quòd suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem esse paludapium: Smyrnium verò eam esse stirpem certò putet, quã in Gallis vocant vulgò Levecchia. Est & alia planta, quam in CRETA SMYRNIVM *vocari dicunt. Fert hæc folia nostrate Smyrnio*

Ruell. opinio improbanda.

Smyrnii Cretici historia.

I. SMYRNIUM. II. SMYRNIUM CRETICUM.

crassiora, quina ab uno pediculo dependentia, & per ambitum serrata, quin etiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diversa spectantur, quæ in caule sunt. Ea enim rotunda spectantur, & caule & ramis, in quibus nascuntur perfoliata vocata modo transfiguntur, nullis ab ambitu denticulis. Caulem edit firmum, striatum, & subter folia geniculatum, è quo in latere, ubi folia perforantur, ramuli exeunt è singulo foliorum sinu, striis in longum protensis. Umbellam in caulium ramorumq; summitatibus gerit racematim effectam, floribus albicantibus, semine haud brassicæ simili sed rotundo, anguloso, & in acutum desinente. Colore ex flavo nigricante, sapore acuto & amariusculo, pediculis longis striatisq;. Radicem recentem videre non licuit, sed qui plantam miserunt, eam Smyrnio nostro ferè similem faciunt, non modo facie, sed etiam sapore, odore ac viribus. Nascitur in Creta insula, & seritur nunc in Italia. Verùm enimvero (quantum ego judicare possum) Smyrnium nostrum magis admodum ad Smyrnii historiam accedit quæ a Dioscoride describitur. Smyrnii tum historiam tum facultates descripsit Galenus libro 8 simplicium medicamentorum, sic inquiens: Smyrnium quidam Hipposelinum agreste cognominant. Ex eodem genere & ipsum cum apio est, & petroselino: fuerit q; apio quidem validius, petroselino autem imbecillius. Menses itaq; & urinas movet, calidum siccumq; tertio ordine. Cilices petroselinum nominant, quod in Amano monte nascitur. Est quidem, & ipsum Smyrnium, minus verò petroselino & Smyrnio acre, proinde & ulceribus imponi potest, quia videlicet sine molestia desiccat, sed & digerere, quæ indurata sunt valet. Reliqua vis ejus apio, & petroselino similis est. Quocirca & semine ejus utimur ad menses, urinas, & asthmata, sive anhelationes: hactenus

Smyrnii vires ex Gal.

Quorundam hallucinatio

Gal. Cæterùm non desunt ex recentioribus, qui contendant, plantam Imperatoriam vulgò vocatam legitimum esse Smyrnium, argumento quòd ejus radices exterius nigricent, interius verò virescant. Verùm ii ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animadverterint, an hæ plantæ cæteris inter se notis conveniant. Sed posteaquàm de Imperatoria herba incidit mentio, ob sui nominis majestatem, viriumq; præstantiam, prætereundum sanè non duximus, quin hic ejus tum historiam, tum facultates edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA *in Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima nascitur, foliis sphondylio minoribus, solo accubantibus, robustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascente, rotundo, hirsutoq;: in cujus cacumine umbella floribus candidis ornatur: è quibus postea semen prodit seselis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, mediocriter crassa, rugosa, dura lignosaq;, quæ foris nigra est, intus verò subviridis. Ea gustu admodum acris deprehenditur, ac mordax, subamara & odorata. Ex quo non temerè aliquis conjicere potest, Imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto inchoante: siccare verò secundo. Incidit, trahit, aperit, digerit, attenuat, provocat, resolvit, venena dissipat, Zedoariaq; facultatibus pollet. Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorum, tum etiam uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus, ac ventriculi terminibus maximè utilis est. Cit item menses, atque urinam. Foventur ejus decocto utiliter in dolore dentes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota uteri strangulationibus prodest: conceptum adju-*

Imperatoriæ plantæ descriptio, & vires.

III. IMPERATORIA.

* IV. IMPERATORIA Alpina. *

adjuvat, quem frigiditas intercepit: concoctionem roborat, Commansa est veluti praestantissimus apophlegmatismus, ut quae efficaciter cerebri pituitam expurget. In pulverem contrita, vinoq; ex salvia decocto subinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamobrem resolutis, comitialibus, veternosis, convulsis, auxilio est. Ajunt nonnulli quartana eos sanari, qui pulveris cochlearii dimidium, hora una ante accessionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemiis morbis, venenis ferè omnibus, ac venenosorum animalium, tum morsibus, tum ictibus opem praestat. Asthmaticos, seu anheloso juvat, obstructiones aperit, aqua intercute laborantes sanat, itemq; liene affectos In summa excalfacit universas corporis partes, quas frigus occuparit. Ut hinc palàm fiat, herbam hanc non immeritò sibi Imperatoriae nomen asciviss, cùm vot tantisq; viribus predita sit. Σμύρνιον id Graeci, quod Latini item Smyrnium, & Olusatrum, nominant: Mauritani, Seniruion: Itali Smirnio & Macerone: Hispani Apio Macedonico. Gallis Maceron. At Imperatoria, Italis quoq;: Germanis, Meisterwurtz: Officinis Germanorum, Magistrantia. Gallis Otruche, seu Imperatore.

I. Hipposelinum vel Smyrnium vulgatum, C. B. Petroselinum Alexandrinum, Trag. Hipposelinum, Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lac. Cord. in hist. Lob. Tab. Smirnium. Matth. Ges. hor. Cast. Cam. Olusatrum, Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lon. Cæs. Hipposelinum Theophrasti, Macerone aut Alexandrinum vulgo, Anguillaræ. II. Smyrnium verum peregrinum, C. B. Smyrnium Creticum, Matth. Cast. Lugd. Cam. Smyrnium Dod. gal. Ges. ap. Lob. Tab. Smyrnium verum, Ges. hor. Lugd. Smyrnium Amani montis, Dod. fol. Olusatri alterum genus peregrinum, Cæsalpino. III. Imperatoria, quæ mediæ naturæ inter Laserpitium & Panaces est, dicitur Astrantia, Brunf. Ges. hor. Dod. fol. Magistrantia, Cam. Imperatoria, Matth. Lac. Ges. hor. Lob. Cast. Lugd. Tab. Smyrnium hortense, Trago. Laserpitium germanicum. Fuch. Ostrutium, Dod. gal. Lon. Struthion, Cord. in hist. Herba Rena, Cæsalp. Ligusticum, Anguillaræ. IV. Imperatoriam hanc alpinam D. Camerario acceptam referimus, de qua hæc habet in suo Matthiolo. Minor est quàm præcedens omnibus suis partibus, nam & angustiora folia & pedicellos teneriores profert, ex radice non absimili nostræ Imperatoriæ & æquali etiam, gustu acriori & magis urente. Provenit in alpibus apud Helvetios. Calida est & sicca, ut vulgaris Imperatoria, qua superior esse facultatibus omnibus videtur, & ad agendum promptior. Utuntur hac planta ad quartanas, partus eruendos, & cerebrum expurgandum, flatus discutiendos, colicosq; dolores sedandos, id quod vulgaris nostra quoque præstare potest.

Ἐλαφοβόσκον. ELAPHOBOSCUM. CAP. LXVI.

ELaphoboſco fœniculaceus caulis eſt, aut rorimarino ſimilis, geniculatus, foliis duum digitorum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquantum aſperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia umbellas anethi ſimiles, & ſemina ejuſdem: florem ſubluteum, radice ternûm digitorum longitudinis, & a craſſitudinis unius, candida, dulci, eſui apta. Caulis tener pro olere manditur. Contrà ſerpentium ictus datur ſemen in vino. Fama autem eſt, hoc pabulo cervas ſerpentium morſibus reſiſtere.

a Meum πάχος δὲ ἢ πλάτος i. craſſitudine vel ſeu latitudine.

QUanquam aliqui profitentur, ſe Elaphoboſcum in Italia inveniſſe. atque etiam quibusdam in hortis oſtendere: herba tamen, quam pro eo, demonſtrant, folia profert inciſuris multis diviſa, læviaq; Adeò ut hinc perſpicue intelligi poſſit, eam legitimo Elaphoboſco plurimum diſſidere. ſi Dioſcoridi magis, quam Plinio fides eſt adhibenda. Plinius ſiquidem libro, & cap. 22. Elaphoboſcum foliis ſmyrnii, & ſemine corymbaceo depinxit his verbis: Elaphoboſcum ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſſitudine: ſemine corymbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris: foliis oluſatri, & hoc laudatum

Elaphoboſcum conſid.

Ruellii opin. suspecta.

ELAPHOBOSCVM.

Gratia Dei.

Elaphoboſci f. cul. ex Gal

Nomina.

in cibis: hac Plinius. In quibus verbis, quòd ea planè à Dioscoride dissentiant, Manardus Ferrariensis Plinii codicem depravatum esse existimat. Cæterùm Ruellius tradit Elaphoboscum legitimum paucis hodie cognosci, etsi frequens ubiq; reperiatur, illudq; esse censet, quod vulgò officinis simul & herbariis Gratia Dei nominatur, è qua sui nominis unguentum cònficiunt. Sed hanc Ruellii sententiam non admittendam, quin potius explodendam putaverim, si per Gratiam Dei eam plantam intelligit, de qua nos superius disseruimus in hyssopi commentatione, & qua Officinæ utuntur. Quippe quòd hæc caule, & foliis hyssopo sit persimilis, non autem fæniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantã esse eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum existimaverim. Ipse equidem herbam quandam sæpius vidi, tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro, cujus etiam hic picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphoboſco respondet, ut non poterit animus non inclinari ad credendum, hanc aut legitimum esse Elaphoboscum, aut plantam illi similem. Paucis admodum Elaphoboſci facultates perstrinxit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Elaphoboscus facultatis est calida & tenuium partium, ac proinde exiccatoriæ, secundo maximè excessuum ordine. Ejus nomen Græcum est ἐλαφοβόσκον, Latinum similiter Elaphoboscum, & cervi ocellum. Italicum Elaphoboſco.

Elaphoboscum hoc, & Lacuna & Castor proposuere: cujus & Tabernæmontanus nomine Elaphoboſci Matthioli meminit: Pastinacam erraticam, quæ Baucia dicitur, esse suspicantur.

Μάραθρον. FOENICULUM. CAP. LXVII.

FOeniculum, si herba edatur, aut semen cum ptissana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod urinam excitet: contra serpentium ictus in vino convenienter bibitur: menses ciet: in febribus nauseam, & stomachi fervorem ex aqua frigida potũ sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caule, & foliis exprimitur, & in sole siccatus, in medicamenta adjicitur, quæ ad excitandá oculorum aciem commodè temperantur. Extrahitur succus ad eadem valens, etiam semine viridi, a ramulisq; & radicibus prima germinatione incisis. In Iberia, quæ ad occidentem spectat, succum reddit gumi similem. Caulem medium, dum herba floret, rustici demetunt, igniq; admovent, quò facilius vi caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius succo est, ad medicamenta oculorum.

a Meum. & Cat. κὴ φύλλοις. i. & foliis.

FOENICVLVM.

Ἱππομάραθρον. FOENICULUM ERRATICUM. CAP. LXVIII.

ESt & sylvestre fœniculum, magnum: fert autem semen cachryi simile. Cujus radix jucundè olet, potaque stranguriæ medetur: menses imposita ciet. Ventrem sistit, radice, aut semine poto: contra serpentium morsus auxiliatur, calculos cominuit, regium morbũ expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum haustum fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & angusto folio: semine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & viribus fœniculo respondet, sed ad omnia infirmius.

Fœniculi consideratio.

FOeniculum erraticum, quàm sativum omnibus in Hetruria notum est. Seritur domesticum Februario mense vere ineunte, locis apricis, & modicè saxosis: quippe quòd non minus in ciborum condimentis gustui acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile sit in medicamentis. Caulem edit anethi, sed crassiorem, nec proceriorem, striatum, geniculatumquè, foliis numerosis, capillaceis, cavis alarum multis. Umbellis cacumina occupantibus, anethi æmulis, melinis floribus, & semine oblongo, gustu acuto, quadam cum leviuscula amaritudine, odorato. In quodam verò genere hortis

Italicis

Italicis familiare, ſemen dulce percipitur, & craſſiori quoq; mole ſpectatur. Radice nititur longa, digitali craſſitudine, acuto ac amariuſculo ſapore, cum dulcedine quadam. Fœniculi meminit Plin. lib. 20. cap. 23. ſic inquiens: Fœniculum nobilitavere ſerpentes, guſtatu ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco ejus reficiendo. Vnde intellectum eſt, hominum quoq; caliginem præcipuè eo relevari. Colligitur hoc caule turgeſcente. In ſole ſiccatur, inungiturq; ex melle. Ubiq; hoc eſt: laudatiſſimum tamen in Iberia è lachrymis ſit, & ex ſemine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione inciſis. Eſt & in hoc genere ſylveſtre, quod alii Hippomarathron, alii Myrſineum vocant, foliis majoribus, guſtu acriore, procerius, brachiali craſſitudine, radice candida: naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Hæc Plinius, qui ea ferè omnia à Dioſcoride mutuatus eſſe videtur. Porrò alterum ſylveſtris fœniculi genus, cujus ſemen coriandri effigiem refert, à nemine hactenus, quod ſciam, in Italia cognoſcitur & oſtenditur. Agreſtis fœniculi radicem ſerpentium morſus ſanare ſcribit Dioſcorides à Nicandro edoctus, quippe qui in Theriacis, ubi hanc plantam ἱππόμαραθρον vocat, ita habet:

Plinius. Fœnic. ſyl.

Η'ὲ καὶ ἱππείης μαραθρης πολιαυρέα ῥίζαν.

Fœniculum, ut memoriæ prodidit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, tam valenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium cenſeri poſſit. Deſiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit, proinde lac procreat: quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè generaret. Suffuſis eadem ratione auxiliatur. Urinas menſesq; ciet. Eſt & alterum Fœniculum ſylveſtre, quod præ magnitudine Hippomarathrum nuncupant, cujus radix ac ſemen amplius quàm domeſtici, deſiccandi vim obtinet, quocirca ventrem quoq; eo nomine ſiſtere videtur. Nec ſane manifeſta illius ineſt adſtrictio. Hujus non radix modò, ſed & multò magis ſemen cachryi adſimile eſt: poteſtq; & calculos frangere, & aurigino ſos ſanare, menſesq; movere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, ſicut illud ſuperius. Aliud eſt Hippomarathrum, cujus ſemen rotundum eſt & acre, ſimile ſemini coriandri, facultate quidem Hippomarathro ſimile ſed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus Raienigi: Italis Finocchio: Germanis Fenchel: *Hiſpanis Hinoio & Funcho: Gallis Fenoil.*

Fœniculi vires ex Gal.

Nomina.

Fœniculum, quòd ſatum cum magno fœnore ſemen reddat. ſativum eſt & ſylveſtre: Sativum variat quòd aliud magis (caule breviore, ſemine majore albido, verumq; fœniculum creditur) aliud minus (ut vulgatum noſtrum, quibuſdam Hippomarathrum) dulceſcit: ſæpius tamen hortenſe ſecundo anno in ſylveſtre tranſit, quod in incultis montoſis ſemine exiliori, radice craſſiore naſcitur. Sativum, Fœniculi nomen apud Herbarios retinuit.

ΔΑΥΚΟΣ. DAUCUM. CAP. LXIX.

DAucum aliqui Dauciam vocant. Creticum foliis fœniculo ſimile; minoribus & tenuioribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: ſemine acri, candido, hirſuto, *a* ſuaviſſimi odoris in mandendo. Radix digitali craſſitudine, & dodrantis longitudine adoleſcit. In ſaxoſis naſcitur, & locis ſole illuſtratis. Aliud ejus genus, ſylveſtri apio ſimile, acre, odoratum, aroma olens, ferventis guſtus. Probatiſſimum Creticum. Tertium aſſignatur genus foliis coriandri, floribus albis, *b* capite & ſemine

a Meum ὃν τρῶσι δαγμασῶδες καὶ δριμὺ καὶ ἡδύ. i. in manducando, odoratũ. ar Ca. δριμὺς ὃν τρῶσι δαγμασῶδες καὶ δριμὺ καὶ ἡδύ. i. acre in manducando & odoratũ. *b* Meum σπέρμα καὶ κεφαλὴν ὁμοίαν ἀνήθῳ ἐφ' ᾗ σκιάδιον. i. ſemen. & caput anetho ſimile, in quo ſit umbella.

I. DAUCUM. I.

* II. DAUCUS SECUNDUS Dioſcoridis. *

anethi,muſcario paſtinacæ: ſemine ohlongo, ceu cumini, acri. Omnium ſemen excalfacit: potum urinam,menſes & partus extrahit: torminibus liberat: veterem tuſſim mitigat: phalangiorum morſibus potum in vino,auxiliatur: tumores illitu diſcutit.Seminis duntaxat in aliis generibus invaluit uſus: in Cretico etiam radicis,quæ maximè contra venenatorum injuriam in vino bibitur.

III. DAVCVM. II.

Dauci conſideratio.

Daucus & Paſtinaca agreſtis non idem eſſe oſtenditur.

Dauci tria genera.

TAmetſi nonnulli inveniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica paſtinaca nihil prorſus differre contendant, affirmantes, hoc idem ſenſiſſe Galenum, & poſt ipſum Paulum, ut tamen, quantum equidem ſentio, manifeſtè falli deprehenduntur. Nam etſi rectè dici poßit, Daucum eſſe ſylveſtris paſtinacæ genus: non ob id tamen illa, meo judicio fuerit unquam ſylveſtris paſtinaca cujus paulò ſuperius meminit Dioſcorides. Quandoquidem ſi unam & eandem plantam eſſe Daucum, & agreſtem paſtinacam credidiſſet Dioſcorides, de iis ſanè ſeorſum non diſſeruiſſet, neq; alterum ab altera proprius capitibus disjunxiſſet. Caterùm cùm non deſint, quibus videatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, videndum eſt, an ita ſe res habeat. Mihi quidem inter eas diſcrimen fieri voluiſſe Galenum, illud maximum argumentum eſt, quod Dioſcoridem ſecutus, & ipſe varias utriuſq; tribuerit vires, easq; diverſis locis deſcripſerit. Dauci ſiquidem lib. 6. Paſtinaca verò libr. 8. mentionem fecit in ſimplicium cenſu. Hinc itaq; fit ut apertè conjiciam, Galenum inter illa diſcrimen noviſſe: atq; eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium ſecuti, contrarium aſſerunt. Quorum præterea ſententiam, ipſius Galeni teſtimonio, facilè explodi poſſe putaverim nec ſolùm quòd diverſis capitibus utriuſq; vires ſpeciatim tractaverit, ſed quia libr. 6. ſimplicium medicamentorum, Daucum non eſſe paſtinacam clariſſimè oſtendit, cùm inquit: Daucus, quem quidam ſtaphylinum nominant, agreſtis quidem domeſtico minus eſt eſui idoneus. In quibus ſanè verbis Galenus perſpicuè ſatis declarare videtur, Daucum non ſibi, ſed aliis paſtinacam agreſtem appellari. Quamobrem cum Dioſcoride non modò dixerim, ſed etiam affirmaverim tria Dauci genera inveniri, quorum illud Italis frequentius eſt, quod ſylveſtrem paſtinacam æmulatur. Hoc enim in Senenſi agro, præſertim in maritimis, frequentiſſimum naſcitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantùm afferri exiſtimaverim. Porrò Daucus, qui coriandri foliis provenit, & ſemine cumino ſimili in quam plurimis non tantum Italiæ locis ſed etiam Germaniæ Bohemiæq; reperitur. Hujus planta in herbario noſtro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Pragæ, graſſante Peſtilentia abeſſem, ſecundum Peucedani genus repræſentat: quod omnino præter meam ſententiam accidit. Dauci vires tradidit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum ſuprà citato, ubi ita ſcribit: Daucus, quem quidam ſtaphylinum nuncupant agreſtis quidem domeſtico minus eſt eſui idoneus, cæterùm in omnibus vehementior. At domeſticus comeſtibilis quidem, ſed imbecillior. Acrem & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter jam comprehenſa flatuoſum quiddam obtinet, ac venereum. Semen autem domeſtici quidem & ipſum quandam ad venerem ſtimulandi potentiam poßidet. Agreſtis verò planè flatu caret, quod ἄφυσον vocant: ac proinde urinam menſesq; ciet. Atq; hactenus de facultatibus Dauci Galenus. Qui ſubinde de ſemine ejuſdem ſcripſit, eiq; ſeorſum vires ſuas reddidit his verbis: Dauci herbæ ſemen excalfaciendi vehementer facultatem habet, ut inter prima efficax ſit tum urinæ movendæ medicamen, tum menſibus provocandis. Multum etiam digerere per halitum poteſt foris impoſitum. Ipſa verò herba ſimilem quidem vim obtinet, tamen ſemine infirmiorem, nimirum ob aquea humiditatis miſ-

Dauci vires ex Galeno.

ram: quanquam utiq; & ipſa calida ſit temperie. Δαῦκος ita Græcis, ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanus Dicu, Gezar ſeu Ciezar: Italus Dauco: Germanus Berwurtz: *Hiſpanis Dauco Cretico: Gallis Carote ſauuages. Daucum alterum Græcis* δαῦκον ἕτερον: *Italis Dauco d' altra ſpecie.*

Nomina.

Daucì differentias novem in Phytopinace propoſuimus, de quibus in hiſtoria. I. Daucus folio fœniculi, C.B. Daucum primum, Matth. Lug. Daucus Creticus, Caſt. Tab. Cæſ. Daucus Cretenſis verus Dioſcoridis, Lob. II. Adverſaria non ſolùm ex Creta legitimum adferri ſtatuunt, ſed & alpes Germaniæ, Genuenſium colles, & Geneuenſium circa Juram rupes, hoc Cretico abundare, unde Lugd. & ad alia emporia deferatur, placuit tamen Dauci hujus, quem non ſolùm in alpibus Helvetiorum, ſed & in Baldo legimus, figuram, etiam à Camerario propoſitam, adjicere. quem Daucum montanum umbella candida nominamus, & Daucum ſecundũ Dioſcoridis cenſemus: Daucus Creticus, Geſ. hor. Cam. in ſuo Matt. Cluſ. hiſt. Pan. Daucum montanum, Cæſalpino dicitur. III. Daucus montanus apii folio major, C. B. Daucum alterum, Matth. Lugd. Daucus ſecundus Selinoides, Lob. Dauci tertium genus, Fuch. fol. Dauci ſecundũ genus, Trag. Seſeli ſecundum, eidem. Seſeli Peloponeſiacum, Fuch. in icon. Geſ. hor. Cam. Seſeli Pannonicum ſecundũ, Cluſ. hiſt. Pan. Libanotidis alterũ genus, Dod. gal. Lug. Libanotis nigra, Geſ. hor. Thal. Libanotis Theophraſti nigra, Tab. Elaphoboſcum nigrum, Lon. an Polychreſton Cordo in hiſtoria?

Δελφίνιον. DELPHINIUM. CAP. LXX.

DElphinium ſurculos emittit à radice una ſeſquipedales aut majores: à quibus folia exeunt parva, tenuia, diviſa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræſentant: unde tractum nomen eſt. Flos violæ albæ

læ albæ non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Ajunt enim objecta herba scorpiones resolvi, atque *a* ignavos torpescere: semota verò ea sese recolligere. Provenit in asperis & apricis. Alterum est Delphinium, quod Romani buccinum vocant, superiori simile, sed foliis & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed non ita efficacibus.

a Μεθὶ ἀπραντές· τὰ ἐχ γαρπάδας γίνοντ. i. inefficaces, & stupidos fieri.

I. SENA.

* II. SENA ACUTIORIBUS foliis seu Alexandrina. *

Quanquam scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rura nullam adhuc nomen imposuerunt, quæ omnibus prorsus notis Delphinio respondet: in Italia tamen nemo hactenus, quòd sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest ut putaverim unquam, illud Ruellii verum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerunq; suspicatus, hoc Delphinii caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno & Paulo. Cæterùm non desunt qui velint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani vulgò vocant Ritterspòrn/ dest, Equitis calcar. herbariorum verò vulgus Consolidam regalem: quam nos inter sylvestris Cumini genera superius retulimus. Verùm cùm hæc folia non ferat Delphinorum effigie, nec flores albæ violæ æmulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præstanti eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem sequitur in libro de compònendorum medicamentorum ratione. Sed ipse quoq; (si rectè sentio) unà cum illis in errore versatur: quandoquidem non solùm (ut diximus) nusquam, quod ego invenerim, Delphinii meminerunt illi præstantissimi medicinæ authores, quos nominavi, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutuantur: sed neq; etiam ejus caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cujus sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit videre in eo, cujus cópiam mihi fecit Viennæ clariss. Jurisconsl. Joannes Albertus Uuidmanstadius Austriæ orientalis concellarius. Quod certè manifestò satis argumento esse potest, Delphinii historiam planè fabulosam èsse vel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non defuere præterea, qui Senam Mauritanu vocatam, siliquarum convexitate freti, Delphinium esse crediderint. Quorum gravis error ita evidens est, ut jam ab omnibus explodatur. Idq; non injuria, quòd in Delphinio (demus ejus caput legitimum esse) folia, non siliquæ quæ delphinorum formam repræsentent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, divisa: flores verò purpurei & tota deniq; Delphinii facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinii occasione in Senæ sermonem incidimus, cùm hujus nusquam, quod invenerim, meminerit Dioscorides, Galenus, Paulus, veterum Græcorum alii, sitq; in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summe utile medicamentum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena disseramus, ejusq; historiam, & vires cum ex aliis, tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; SENA, Mauritano nomine dicta, foliis glycyrrhizæ proximis, crassis, suppinguibus, fabarum recentium sapore: caule cubitali à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores ei emicant aurei, veluti brassicæ, purpureis intercursantibus venulis quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; naturâ compressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro subviresens, uvarum vinaceis usq; adeò simile, ut non facile primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi: quo fit, ut maturescentes, parvo ventorum flatu facilè discutiantur. Planta est frigoris impatiens, ob idq; seri vult Majo, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius fata facile frigore deperditur, serium verò hyemem similiter non tolerat. Meminit Senæ Serapio in suo de simplicium medicamentorum volumine, ubi sic habet

Delphinii consideratio.

Consolida regalis non est Delphinium.

Senam non esse Delphinium.

Senæ descriptio.

Serapio de Sena.

habet ex auctoritate Abohanisa. Sena asservatur sicca, siliquas lunatas, & oblongas profert, in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pendent, ob idq; facilè ventorum impetu deturbantur: caducas opiliones colligunt: hæc Serapio. Cujus postremis verbis fortasse deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem existimavit, quàm Theophrastus libro 3. cap. 17. de plantarum historia Coluteam appellat: quandoquidem hæc antiquis pastoribus fuit saginandis ovibus expetita. Unde facilè Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi passim legitima Sena seritur, præsertim in Florentino agro, magno errore putavit, Senam non herbam esse, sed arborem Coluteam vocatam, ratus easdem plantas esse. Sed ejus error hinc præterea apertissimè diluitur, quòd Colutea siliquas proferat colore in purpuram primùm vergentes, mox albicantes, flatu turgentes, quæ si premantur, crepitum magnum edunt: semine intus parvo, rotundo, lentis effigie. Sena verò siliquatur folliculis lunatis, qui nullo spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur vinacearum instar. Adde etiam, quòd Colutea arbor sit multis perdurans annis, Sena verò non nisi paucis mensibus vivat. Quo sit, ut jam omnibus palàm sit, Ruellium hac in re manifestè cacutivisse, & inter Senam, & Coluteam non parvam intercedere differentiam. Et quamvis asserat Fuchsius in suis de plantarum historia commentarius, has plantas facultate inter se minimè differre: eum tamen in errore versari putaverim, quòd certò sciam Coluteæ semen potum non minus, quàm genistæ vomitiones ciere: & alvum quoq; citat, non sine incommodo tamen, quanquam pecudibus nil tale efficiat. Colvtea, ut de ea quoq; hic aliquid dicamus, Theophrasto auctore loco paulò ante citato, Liparæ propria traditur, arbos magnitudine præstans fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo oves mirum in modum pinguescunt. Nascitur semine, & fimo præcipuè ovillo. Tempus serendi cùm Arcturus occidit. Serendum semine præmadefacto, cùm jam in aqua pullulare inceperit. Folium habet non absimile fœno græco. Germinat primò unicaulis triennio maximè: spargitur deinde in ramos, quartoq; anno arborescit: hæc Theophrastus. Ex quibus sanè verbis liquidò apparet, quàm maximè à Colutea differat Sena. Fuchsius & medicinæ, & Græci sermonis peritissimus, plantam hanc non Colyteam, sed Coluteam à suo se errore vindicans, appellandam censuit: & recte quidem, meo judicio: nam Colytea longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modò citato: ubi eam tis depingit verbis: Arbor circa Idam proveniens, quam Colytean vocant, genus aliud est. Est autem fruticosa, ramosa, alosa, inventu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifolia, sed rotundiori, ampliorique, ut vel ulmeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albido, nervosoq;: cortice non lævi, sed quasi vitigineo: radicibus per summa gracilibus, & solutis, verùm vibratis, & admodum flavis. Fructu, floreq; carere putatur. Ex his Theophrasti verbis perspicuum est, Colyteam à Colutea plurimum differre. Quæ tamen etsi Theophrasti ævo Liparæ peculiaris fuerit, hoc tamen tempore pluribus in locis sponte natam vidimus præsertimq; in Tridentino agro apud Ananios, ubi ego primùm eam quàm plurimis ostendi. Sed ut eò unde digressa est, jam nostra redeat oratio, credidit Mesues Senæ folliculos in dejicienda alvo foliis longè præstantiores esse. Huic verò reclamat non solùm Manardus Ferrariensis vir doctissimus, sed etiam diuturna medicorum experientia: etsi Brasavolus, qui Mesuem tueri videtur, contrarium putet. Cæterùm ne quis ex altercationibus confundatur, dicam ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod experimento pluries comprobavi. Sciendum igitur est, Senæ folliculos, qui siccati asservantur, duum esse generum: alterum per se caducum, & in planta arefactum, à quo semen eximunt, nigrum, & prorsus evanidum: alterum verò, quod ante maturitatem demetitur, crassum ponderosum, succo prægnans, & tegetibus expansum in umbra siccatur, sed hoc venundatur rarum: cui sanè, ut jam millies periculum fecimus, non minor dejectoria vis inest, quàm foliis. Primum verò genus, quo Venetiis omnes ferè officinæ scatent, non modò minorem hujusmodi vim habet, sed propè nullam: ut hinc planè colligere liceat, Mesuem hic non esse sine limitatione damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decerptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantùm utuntur ii, qui Mesui falsò reclamant. In quorum numero ego quoq; quandoq; fui, verùm cùm postea integrum Senæ campum sevissem, ut folliculos decerptos virentes, & succo prægnantes, mox siccatos experirer, rem aliter facto periculo se habere facilè comperi. Quare nostro exemplo, qui folliculis uti voluerint, Senam serant, ut folliculos optimos habeant, vel saltem probatissimos emant, si tamen ejusmodi reperiri poterunt: sin minus, foliis tutius, & efficacius utuntur. Obest Sena (ut idem Mesues inquit) nonnihil ventriculo: quamobrem ut hæc tollatur noxa, & ejus roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quin & ea, quæ cor, & ventriculum corroborant. Veruntamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis Senæ foliis, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atq; etiam tantillum amaritudinis perceperint, quæ omnia potius Senam roborare ventriculum indicant, quàm ipsum perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego quoq; pedibus eo, nam etsi quibusdam, præsertimq; mulieribus, quandoq; contingat, ut epoto Senæ diluto, eorum intestina torminibus vexentur, id nunquam ex Senæ facultate provenire existimavi, sed ex crassis, pituitosisq; excrementis, ab hoc pharmaco eò impulsis, quæ sua crassitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non parvam extensionem faciant, dum viam ad exitum quærunt. Neq; tamen me unquam aliquem invenisse memini, qui diceret se epota Sena, ventriculi dolore laborasse. Proinde Actuarius, qui solus quantum extat, inter Græcos Senæ vires descripsit, Senam citra noxam bilem, & pituitam dejicere memoriæ mandavit. Id quod non sine erubescentia silere coëgit quendam Philippum de Set medicum, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quàm veritatem, pharmacum quoddã improbaverat ex Senæ diluto, rhabarbaro, atq; agarico conflatum, quod cuidam

Ruellii hallucinatio Coluteam Senam censentis

III. COLUTEA.

Fuchsii circa Coluteæ vires error.

Coluteæ ex Theophrasto historia.

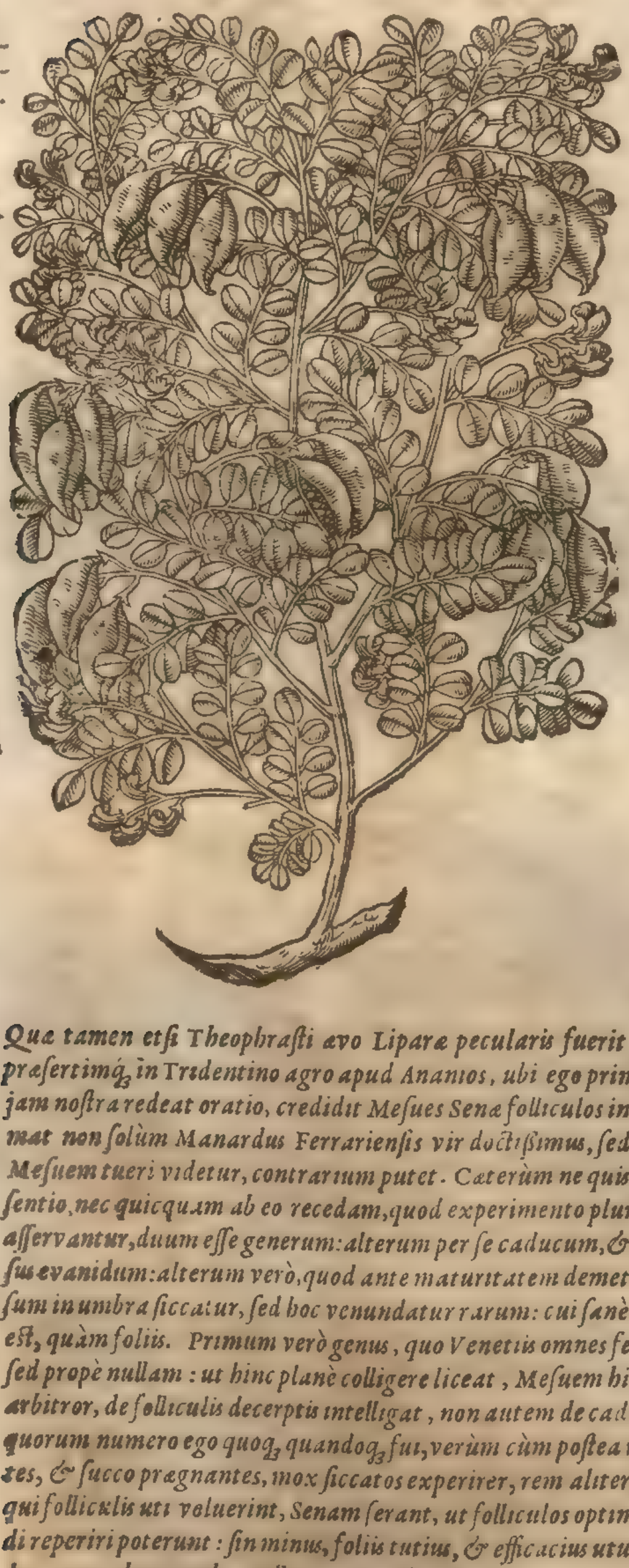

Colytea Theoph. à Colutea differt.

Mesuis & Brasavoli lapsus.

Senæ folliculi virentes purgant.

Senæ dilutum cur tormina sequantur.

cuidam Illustriß. ac Reverendiß. Cardinalis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarißimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Sena dilutum, agaricumq; excipiebat, argumento quòd hæc duo (ut ipse asserebat) maxime ventriculum læderent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantiæ, ac virium agarico tribuerint in febribus diuturnis simendis, a pituita præsertim infarctu exortis, Dioscorides, Galenus & Mesues, quantisq; laudibus Senam extulerint Actuarius. Cæterùm e Sena, ea magis præstat, quæ Alexandria Aegypti, vel ex Syria affertur, quamvis e nostrate adhuc in agro virente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueverim, qui tuto largeq; omnes purgat humores. Daturq; commode prægnantibus, & pueris, & cujuscunq; ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quam decoctum quòd nulla ex parte exhalet: cujus uncia quinq; vel sex alvum modestißimè, & sine molestia solvunt. Quod tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in dejicienda alvo præstantius, atq; valentius, si cassiæ nigræ aut mannæ, aut Rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum solutivum vocant, commisceatur, aut si maceretur Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electißimæ Sennæ drachmæ sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una florum bugloßi drachmæ duæ: miscenturq; omnia, & fictili vitro circumlito, sive stanneo vase angusti orificii excipiuntur, & affusis servantis aquæ, aut seri caprini unciis decem, vasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis pulvinari plumis anserinis farcto, igniq; calefacto vas involvitur, reponiturq; in arca, ubi pernoctare sinitur. Sic enim conservato calore dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui vindemiæ tempore Sennæ folia in mustum conjiciant, vinum inde conficientes, quod alvi dejectoriam vim obtinet ad multa utile. Est enim domesticum valde medicamentum. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flavam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantùm, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, jecur, lienem, pulmonem & omnes corporis sensus, confertq; omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructiones aperit, auget juventutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, nervos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima demum in universum est medicina morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirifice prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni nervorum, phthisi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui & epilepsiæ. Cor etiam roborat, si tamen iis potissimum commisceatur medicamentis, quæ ipsum maximè confirmant, veluti viola.

Senæ & ejus diluti vires.

Diluti præparatio.

Senæ vires ex Mesue.

Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoq; Delphinium appellatur: Italis Delfinio. Quæ verò posterioribus Græcis σένα, Latinus item Sena vocatur: Arabibus Sene: Italis Sena: Germanis Senet: Hispanis Sen de Alexandria: Gallis Sene de Levant. At Collutea Græcis κολλοῦτέα: Italis Collutea.

Nomina.

* IV. COLUTEA SILIquosa. *

Cum Delphinio magnam esse similitudinem Consolidæ regali, capite de Cumino ostensum, nunc de Sena, quæ veteribus Græcis indicta videtur, cujus inventio Arabibus debetur, quam Mesues sativam & sylvestrem fecit. Duplex habetur: altera, acutioribus angustioribusq; foliis, quæ ex Alexandria Ægypti adfertur: altera, quæ latioribus rotundioribusque est foliis, in Italia frequens, quæ vilior est & Orientali longè inefficacior. I. Sena rotundifolia, C.B. Sena, Matth. Lac. Dod. quoad iconem, Fuch. Cord. in hist. Lon. Lob. Cast. Sena communis & vilior, Gesn. hor. Sena herba nostras, Cæsalp. Sena Italica, Cam. Tab. II. Sena acutioribus foliis, C.B. Sena Alexandrina, Trag. Gesn. hor. Cam. Sena Orientalis, Cæs. Cam. Sena, Dod. quoad descriptionem. III. Colutea Cornuculata, C.B. Colutea Theophrasti, Trag. Dod. gal. (cui & Cytisus Latinorum) Gesn. hor. Lob. Colutea, Matth. Fuch. Lac. Lon. Dod. fol. Cast. Tab. Colutea vesicaria, Lug. (cui & Liparea Theophrasti) Cam. Emeri alterum genus, Cæs. IV. Coluteæ siliquosæ, licet quatuor sint species, de vulgatiore hoc loco. Frutex hic ex radice buxea longè lateq; dispersa, saporis amarodulcis, caules plures bicubitales, cortice modò subalbido, modò viridi tectos, graciles, lignosos, in plures ramos divisos emittit, circa quos folia in uno pediculo septem aut novem conjugatim disposita, virentia, lævia, subrotunda, gustus ingrati & amari: flores lutei Genistæ figura, longis pediculis propendentes, quibus succedunt siliquæ oblongæ, tenues, articulatæ scorpioidi similes, semina oblonga, ruffa, singula in singulis articulis continentes. In montibus nostris ut Muteto observavimus: apud Gallos locis remotis inter buxos, sic & in Valena sylva agri Monspelienſis & eis Larum prope fluminum crepitudines. Dicitur Colutea scorpioides, Adver. Lob. Cam. in Matthiolum Lugd. Colutea scorpioides prima, Clus. hist. Pan. Tab. Emerus Cæsalpino.

πύρεθρον. PYRETHRUM. CAP. LXXI.

PYrethrum Romani salivarem vocant. Folia, caulemq; emittit, ut duarum sylvestre, & fœniculum: umbellamq; Anethi, circinatæ rotunditatis, radix longa est, pollicis crassitudine, gustuq; fervidissimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto colluto inde ore, auxiliatur: mansa pituitam extrahit.

trahit. Sudores ciet, perunćto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax: contra perfrictiones membrorum, resolutionesque eximiè conducit.

I. PYRETHRUM VERUM.

II. PYRETHRVM ALTERUM.

Pyrethri consideratio.

Pyrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Ejus autem planta non omnibus nota est, quòd rara fortasse apud nos proveniat. Nos plantam, cujus hic imaginem expressimus, non sine labore consequuti sumus. Atqui aliud etiam est Pyrethrum, vulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, sed flores Anthemidis majores: Folia fert Libanotidis seu Anthemidis crassiora, caulem ramosum, foliosumq;, florem majoris Bellis grandiorem, colore intus aureo & per ambitum candido: radicem pollice crassiorem, multifidamq; & acutam, alterius ferè Pyrethri modo, adeò ut jam mihi persuasum habeam, plura Pyrethri genera haberi: non desunt etiam rei herbariæ indagatores, qui novum quoddam Pyrethrum ostendant, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, foliis hortensi pastinacæ proximis. Cujus radix etsi primo statim gustu acris non sentiatur, postea tamen cùm diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua ferventi acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen hujus acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe, qui & amarior, & multò acrior, & ferventior percipiatur. Quod autem secundo loco appinximus, primùm vidimus in Bausano Tyrolensium Emporio, in hortulo quodam Blasii Sbaicher Medici, & rei herbariæ studiosissimi. Cæterùm copiosissimum deinde in Bohemia reperimus, ubi non solùm in hortis passim seritur, sed sponte quoq; in montibus provenit.

Pyrethri vires ex Galeno.

Pyrethri meminit Galenus lib. 8 simpl. med. ubi ejus vires iis describit verbis: Pyrethri radice potissimè utimur, causticam, urentemve facultatem obtinente: quæ utiq; etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq;, quos νεκρώδεις vocant, & resolutos adjuvat. Alterius radix urentis est facultatis, quadam cum levicula amaritudine. Ideoq; fuerit ex quarto excalfacientium ordine. Etsi viribus videatur altero infirmioribus, potest tamen ejus vicem commodè explere.

Nomina.

Πύρεθρον sic Græce, Latinè verò Pyrethrum & Salivaris herba vocatur: Arabicè Machartaraha seu Hacharchacha: Italicè Piretro: Germanicè Bertram. Hispanicè Pelitre: Gallicè Pyrethre. Pyrethrum alterum, seu Pseudopyrethrum: Italis Piretro secundo, sive Piretro falso.

Pyrethrum, ab igne nomen habet, ob radicis ejus fervorem igneum. I. Pyrethrum umbella candida. C.B. Pyrethrum verum, Matth. Lugd. Pyrethrum alterum, Lob. Cast. Pyrethrum Dioscoridis primum Cam. Pyrethrum fortè Cæs. Pyrethrum primum, Taber. II. Pyrethrum flore Bellidis, C.B. Pyrethrum, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. Gesn. hor. Lac. Pyrethrum alterum, Matt. Lug. Tab. Cæs. Cam. Pyrethrum officinarum, Lob. Pyrethrum majus, Lonicero.

Λιβανωτὶς. ROSMARINUM. CAP. LXXII.

a Meum κάγχρυς i. cachrys.

DUo Rosmarini genera. Unum fœcundum, frugiferumq;, cujus semen a cachrys vocatur. Folia fœniculi habet, crassiora & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, jucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut majorem, multis concavum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotundum, anguloſum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit: radix

thus

thus redolet, candida, prægrandis. Eſt & alterum omnino conſimile, ſemen ferens latum, nigrum, uti ſphondylion, odoratum, minimè exurens: radice foris nigra, intus ſi frangatur, alba. Verùm id quod ſterile dicitur, illorum planè ſimilitudinem refert: ſed neq; caulem, neq; florem, neq; ſemen promit. Naſcitur in ſaxoſis & aſperis. Trita omnium herba communiter hæmorrhoidum profluvia ſiſtit: ſedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit ſtrumas & abſceſſus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum vino potæ, *b* & contra ſerpentium morſus conveniunt: menſes & urinas cient; veteres tumores illitu diſcutiunt. Tam radicis, quàm herbæ ſuccus, adjecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum ſemen ad eadem pollet: ſi comitiale malum ſentiatur, aut vetus pectoris vitium, auxilio eſt: regio morbo laborantibus cum vino, & pipere datur: ſudores movet, cum oleo perunctum: ruptis & convulſis prodeſt: podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat vitiligines, addito aceto quam acerrimo. Semine in potionibus utendum, ejus quidem quod cachryn non ferat: quippe illud ſua acrimonia arteriam exaſperat. Roſmarinum cum erica naſci, foliis lactucæ ſylveſtris amaræ aſperiorib. candidioribusq;, radice brevi, Theophraſtus author eſt: potuq; idipſum alterutra parte purgare. Cachrys vim habet excalfaciendi, & vehementer exiccandi: quare abſtergentibus medicamentis inferitur: contra oculorum flũxiones capiti illinitur, ita ut tertio die ſolvatur.

b Me. καὶ διεξοδίνητοις ἀερμόζει σὺν οἴνῳ πινόμενα. i. & comorſis à beſtiis venenatis proſunt cum vino potæ.

Λιβανωτὶς στεφανωματικὴ. ROSMARINUM CORONARIUM. CAP. LXXIII.

ROſmarinum, quo coronarii utuntur, ramos mittit tenues & circa eos folia *a* [minuta, denſa] longa, exilia, ſubter incana, ſupernè virentia, graviter odorata. Excalfactoria vi præditum eſt. Regium ſanat morbum, ſi decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi ſe crediderit, in balnea deſcendat, & merum potet. Acopis, gleucinoq; unguento admiſceri ſolet.

a Meum λεπτὰ. i. tenuia Ort. autẽ non legit, minuta dẽſa

I. LIBANOTIS SEU ROSMARINUM.

II. ROSMARINUM CORONARIUM.

Roſmarinorum conſid.

PRimum ac ſummum Libanotidis ſive Roſmarini genus, quod mas appellant, ſub duplici differentia à Dioſcoride repræſentatum, aliquoties vidi Venetiis in horto amœniſſimo Maphæi medici excellentiſſimi, nullis ſanè deficientibus notis, quas illi Dioſcorides aſſignavit. Idem quoq; frequens ſatis naſcitur in agro Goritienſi ſupra Salicanum in monte Gargaro, in via qua ad ædem divæ Virgini ſacram aſcenditur. Verum alterum genus, quod fœminam dicunt, hactenus in Italia nusquam mihi videre licuit, tametſi id mihi naſci non negaverim. Sed certè Cordum in ſuo diſpenſatorio hallucinatum ſtediderim: quippe qui exiſtimaverit ſylveſtrem Angelicam eſſe Libanotim. Cæterùm variat, mea quidem ſententia, in Roriſmarini deſcriptione Theophraſtus, qui lib. 9 c 12 de plantarum hiſtoria, de Roſmarino hæc poſteritatis memoriæ prodidit. Roſmarini genera, inquit duo, alterum ſterile, alterum fertile: & alterum, tam fructu, quam folio utile. alterum tãtùm radice. Fructus cachrys vocatur. Fertile folium habet paluſtri apio ſimile, ſed multò majus: caulem ad magnitudinem cubiti, aut majorem: radicem magnam, craſſam, candidam. & velut thus redolentem: fructum candidum, ſcabrum, oblongum. Naſcitur potiſſimùm ſolo ſqualido atq; ſaxoſo. Radix medicamento ulcerum utilis, & menſibus pota in vino nigro auſtero. Fructus ad urinæ ſtillicidia & anes, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, &

Cordus notatur. Roſmarini hiſt. ex Theophraſto.

lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amara constat, sed scabriori candidioriq; radice brevi. Nascitur id quoq; prædicto solo (aliàs, ut Hermolaus legendum censet, & hic à Dioscoride commonemur, ubi erica) latissimum. Radix partim superius partim inferius purgat. Quod enim germen versus consistit, superius purgat: quod terram versus, inferius. Prohibet & vestibus interposita vermiculos noxios. Colligitur per messem tritici: hæc Theophrastus. Porrò Coronarium Rosmarinum, nostrum nimirum vulgare est, quod in hortis & vineis passim habetur. Id in frequentiori usu est, siquidem non solùm in medicamentis est utile, sed etiam in culinis a l ciborum condimenta concinnanda. In Provincia Narbonensis Galliæ, adeò copiosum sponte provenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tantæ enim crassitudinis caudice provenit, ut ex eo cum citharæ, tum mensæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat & eorundem areas circumvestit. Floret non solùm vere sed etiam Autumno floribus odoratis, in purpura albicantibus. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron, Rosmarinum Coronarium esse contendunt. Excalfacit, attenuat, digerit, resolvit, aperit, roborat, incidit, abstergit. Præstat ad frigidos ventriculi affectus, ad cœliacas passiones, & vomitum cibi, si cum pane devoretur, aut bibatur in pulverem contritum ex meraco. Prodest & lienosis & jocinorosis, nam non solùm excalfacit, extenuat, & obstructiones reserat, sed sua adstringendi vi, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & ad ejus frigidos morbos omnes, nempe ad comitiales stupidos, veternosos resolutosq;. Additur utiliter in capitis lotionibus, quin etiam in articulorum fomentis. Cohibet alba uteri profluvia, si diutius quotidie sumatur. Visum acuit, si toto tempore, quo floret, quispiam jejunus, flores una cum circumstantibus foliis cum pane & sale quotidie voraverit. Mansum oris halitum commendat. Sistit dentium, & gingivarum fluxiones in aceto & vino austero fervefactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina, recentia vulnera glutinat, verùm operæ pretium est ea prius vino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam inspergere. Parantur è virgis dentiscalpia, & carbones ad picturas delineandas. Flores saccharo asservati valent ad omnia prædicta. peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia. Præstat etiam admodum in obsoniorum usu. Nascitur in Bohemia & Polonia uliginosis locis, planta, quam SYLVESTRE ROSMARINVM appellare libuit quòd Rosmarini coronarii faciem quadantenus repræsentet. Crescit hæc planta cubitali altitudine fruticosa virgis tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus minii fere colore. Folia in hu erumpunt numerosa, Rosmarini coronarii æmula, prona parte viridia, transversis utrinq; lineis dispari ordine ductu obsignata, supina verò rubescentia, & rubro appensa pediculo. In surculorum summitatib corymbacea coma visitur rubro colore, e qua flores pandũtur sublutei. Radice nititur infirma & supervacua. Planta est odorata siquidem folia, & flores citreum malum olent, quin etiam gustu aromatis nonnihil resipiunt adstrictione quadam relicta. Præfertur hæc planta Bohemis contra tineas & blattas, quæ vestes lacerant, quare in eam interponunt. Atqui mea quidem sententia, ad ea omnia efficax est, ad quæ Rosmarinum Coronarium præstare diximus præterquam ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc plantam Dioscoridis Ericam esse contendunt, sed hallucinantur, cùm nullam cum Myrica cognationem habeat Libanotidu sive Rosmarinum historiam, tum facultates descripsit Galen. lib. 7. simp. med. sic inquiens: Libanotides tres sunt un asterilu. duæ fructum ferentes: omnes verò ejusdem facultatis, emollientu & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ, mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porrò ejus Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adjuvat. Omnes enim Libanotides abstergentis, & incidentis facultatis participes sunt, hæc Galen. Caterum Cachrys non modò Rosmarini semen significat, sed etiam quarundam arborum nucamenta, vel potius excrementa, quòd nec fructus, nec flores propriè dici possint: quæ tamen ante fructus erumpunt & decidunt, qualia visuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nuce ac quercu. Nisi inter hæc veteres Græcos auctores

Rosmarinum coronarium.

Rosmarinum non esse Cneoron Rosmarini vires Matth.

Rosmarinum sylvestre.

Rosmarini vires ex Gal.

Cachrys quid.

III. ROSMARINUM SYLVESTRE.

* IV. ROSMARINUM SYLVESTRE minus.*

auctores aliquam noviſſe differentiam ſit judicandum, quòd apud plerosq; non cachrys ſed canchrys, pro Roſmarini ſemine ſcriptum reperiatur, quas tamen voces hactenus à recentioribus confundi invenio. Planta, quæ λιβανωτὶς Græcis, Libanotis & Roſmarinum Latinus dicitur: Mauritanis Xajer almeriem, Alpinalfach & Cachola: Italis Roſmarino Quæ verò λιβανωτὶς στεφανωματίνη Græcè, Roſmarinum coronarium Latinè vocatur: Arabicè Elkialgeber: Italicè Roſmarino coronario: Hetruſcis Ramerino: Germanicè Roßmarin: *Hiſpanicè Romero: Gallicè Roſmarin.* Nomina.

Libanotis ab odore thuris nomen habet. I. Libanotis ferulæ folio ſemine craſſo, C. B. Libanotis ſeu Roſmarinum, Matth. Lac. Roſmarinum primum, Caſt. Libanotis prima, Dodo. fol. Libanotis candida, Cæſalp. Libanotis prior vel Cachryfera, Cam. Cachrys verior, Libanotis Galeni, Lob. Lugd. II. Roſmarinus hortenſis, C. B. Roſmarinus, Brunf. Trag. Fuch. Lon. Roſmarinum coronarium, Matt. Dod. gal. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Cam. Roſmarinus Coronaria, Dod. fol. Roſmarinus minor ſeu tenuifolius, Cord. in hiſt. Libanotis coronaria, Cor. in Dioſc. Geſ. hor. Cneoron nigrum Theophraſti, Anguillaræ. Hic & latiore (qui in ſylveſtribus Galliæ, ut Monſpelii provenit) & anguſtiore folio qui in hortis colitur. III. Roſmarinum ſylveſtre, Matth. Caſt. Lug. Chamæpeuce, Cord. in Dioſc. & hiſt. Cam. Lugd. Ledum Sileſiacum, Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Ledum foliis Roſmarini alterum, Lob. IV. Roſmarinum ſylveſtre minus, Camerarius ſuo Matthiolo junxit, qui priori multò minor & tenerior, ligneſis tenuibusq; virgis, palmi altitudinem vix ſuperans: foliis eſt acuminatioribus, infernè cæſiis: ſurculorum ſummitatibus floſculi inſident rubelli, quibus ſemen priori ſimile ſuccedit. Hoc in Boruſſiæ ſylvis umbroſis, uliginoſo ſolo prope priorem provenire. Camerarius teſtatur.

Σφονδύλιον. SPHONDYLIUM. CAP. LXXIV.

SPhondylium folia quadantenus Platani, & Panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius aſſurgentes: in quorum cacumine ſemen duplex, ſeſeli ſimile, ſed latius, candidius, & magis paleaceum, gravis odoris: flores ejus albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Naſcitur in paluſtribus & aquoſis. Potum ſemen *a* pituitam per alvum extrahit: medetur jecinoris vitiis, regio morbo, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum ſtrangulationi: veternoſos ſuffitu revocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum & Lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, ſerpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & jecinoris vitia: circumraſa eadem, & injecta callos fiſtularum derodit. Recentis floris ſuccus exulceratis auribus purulentisq; accommodatur, qui cæterorum ſuccorum more exprimi, dein recondi ſolet.

a Meum φλεγματαγωγὸς. i. pituitam educens.

SPHONDYLIUM.

RAra admodum ſunt prata, uligine madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylii plantas non habeant: eaq; præcipuè, quæ in montibus potius, quàm in planitie virent. In his ſanè Sphondylium copioſum naſcitur, folio platani, aut panacis, caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cujus cacumine umbella inſidet albis floribus referta: è quibus ſemen prodit, ſeſeli non abſimile, latius tamen ac ſquamoſum, ſapore injucundo, utquod cimices fermè reſipiat. Radicem profert albam, raphani æmulam, guſtu non ingrato. Hujus ſemine utuntur quidam ſeſelis vice, quòd alterum alterius affectus præſtare exiſtiment. Succus incidit, digerit & aperit: idem capiti inunctus, criſpos capillos facit. Porrò Fuchſius non videtur ſatis Sphondylium noviſſe, quod ipſum unà cum Acantho depingat, vocetq; Acanthum Germanicam. Cui facilè impoſuerunt officina Germania, quæ foliorum ſimilitudine deceptæ, pro Branca urſina Sphondylium uſurpant. Sphondylii facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Sphondylii fructus acris, & ſecantis eſt facultatis. Itaque ad aſthma, & comitialem morbum aptum eſt medicamentum: prodeſt & regio morbo. Et radix nimirum adſimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit: cæterùm imponere eam oportet circumraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diuturniora aurium ulcera conveniens reponitur. Quod Græci σφονδύλιον *Latini ſimiliter Sphondylium vocant: Itali Sfondilio.* Sphōdylii conſid. Sphōdylii vires ex Gal. Fuch. error, Acāthum vocantis. Sphōdylii vires ex Gal. Nomina.

Sphondylium duplex habetur, hirſutum hoc loco poſitum, & glabrum, de quo in hiſtoria univerſali noſtra. Sphondylium hirſutum, C. B. Branca urſina, Brunf. Trag. Cord. in Dioſc. (cui & Bupleuron Nicandri) Thal. Branca urſina Germanica, Dod. gal. Acanthus Germanica, Fuch. fol. Sphondylium, Matth. Lon. Lac. Geſ. hor. Caſt. Tab. Cæſ. Sphondylium, Lob. Dod. fol. Lugdunenſi.

Νάρθηξ. FERULA. CAP. LXXV.

EViridi Ferula medulla pota utilis eſt ad cruentas excreationes, cœliacosq;: contra viperarum morſus in vino datur: erumpentem naribus ſanguinem indita ſiſtit. Semen potum torminoſis auxiliatur:

sudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules si edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferula itaque caulem profert ternûm sæpe cubitorum: folia fœniculi, longè asperiora & latiora, qua ab imo caule vulnerata sagapenum efficitur.

FERULA.

Ferulæ hist.

Ferulæ hist. ex Theoph.

Ferulago

Mira Ferularum natura.

Ferulæ vires ex Gal.

Nomina.

† Orib. ὁ πιθέσας i. succati one (ut ita dicã.) a Me. ὀπίζοντας οἱ παυλοὶ τὴν χυλίζουσι ἤτοι ἐπιχέουσι τῷ χυλῷ ὁ ὀπὸς καὶ πάχιον ἐκπιεῖ. i. colligitur iteiu succus, & liquor è caulibus, & radice sicut ex mandragora ex pressus, & hoc expresso succo minus efficax est ille, qui ex incisa radice manat, & citius expirat.

b Meum ξανθὸν. i. fulvus.

Ferula æstuosis nascitur locis: ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum sit maximè ferax. Quinetiam frequens provenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, præsertim apud Centumcellas, & in universis Hetruriæ maritimis. E quibus prima tantùm Germinatione corculum quoddam pastores eximunt, ovi luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis convolutum, mox pipere & sale conspersum non modò gustui gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam venerem valentissimus. De ferulis latius disseruit Theophrastus libro 6. cap. 2. de plant. hist. ubi ita scribit: Ferulaceum genus in plures spargitur species. Sed primùm de eo, quod commune omnium constat, dicendum est, scilicet de Ferula atq; Ferulagine: seu idem genus ambabus, differens magnitudine tantùm, seu etiam alterum sit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conspici possit, consimilis certè sentitur, præterquam ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis, sed unicaules amba, & geniculata sunt. Folia & cauliculi quidam geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, sicuti arundinea proveniunt: nisi quod deflexa hæc magis, mollitiæ magnitudinisq; causa. Folium enim grande, molle, multifidum, ac capillamenti modo ferè inspectetur: maxima, quæ terræ proxima sunt, & reliqua subinde ad portionem. Flos melinus semen obscurum, anetho simile, sed majus. Finditur cacumine, & in stipites quosdam haud magnos dispergitur: quibus flos, semenq; insidet, nec flore fructuve laterales caules carent, sed anethi modo ferunt. Annuo caule constat, & germinatio in vere primùm foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri solet. Radice altè descendit, eademq; singulari nititur: talis Ferula est: hæc Theophrastus. Porrò Ferulæ (ut Plinius est author lib. 24. cap. 1.) asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò jumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Natura Ferularum ut idem Plinius lib. 20. cap. 23. testatur) murenis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex Fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinem grandescere scripsere quidam. Apuli lignorum vice, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur. Quòd Dioscorides scribit e viridi ferula medullam viperarum morsibus opitulari ex vino potam, à Nicandro depromsit. Is enim ita in theriacis habet:

Καὶ χλοερῆς νάρθηκος ἀπαίμεσον ἢ ὀλόφως.

Ferulæ meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ferulæ semen excalfacit & attenuat. At interna ejus pars recentis adhuc quod medullam vocant, adstringentem qualitatem participat. Cujus nomine sanguinem spuentibus, & cœliacis convenit. Νάρθηξ *Græcis ea planta vocatur, quæ Latinis Ferula: Italis Ferola: Hispanis Cananhera.*

Ferula fœmina Plinii, C.B. Ferula, Matth. Lac. Cord. in Dioscor. Gesn. hor. Lon. Lob. Dod. fol. Cast. Lug. Tab. Cam. Ferula mas, Cæs. Libanotis prima Dioscoridis ferulacea, Gesn. hortis.

Πευκέδανον. PEUCEDANUM. CAP. LXXVII.

PEucedanum caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo similem: comam habet statim ab terra copiosam, spissamq;: flore luteo: radice nigra, crassa, gravi odore, succosa: gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensq; è plaga succus umbræ mandatur: in sole siquidem confestim evanescit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor premat, & vertigo sentiatur. † Assatione radix inutilis fit. a Tam lac quàm succus, radice & caulibus extrahi solet, sicuti è mandragora: verùm inefficacior succo lacryma habetur, & velocius expirat. Interdum etiam concreta invenitur lachryma, thuris similitudine, caulibus radicibusq; adhærens. Præfertur succus è Sardinia & Samothrace colore b rufo, odore gravi, fervens gustu. Ex aceto & rosaceo illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus & longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, convulsis: omnibus in universum vitiis nervorum, ex oleo & aceto illitum, prodest. Ejus olfactu respirant vulvæ strangulatus, & veternosi revocantur. Incensum serpentes abigit. Aurium doloribus convenienter ex rosaceo instillatur: cavernis dentium inditum, mitigat dolorem contra tussim efficacissimè ex ovo assumitur: suspiriis, torminibus & inflationibus subvenit. Ventrem leniter emollit, lienem absumit, difficiles partus mirè adjuvat. Facit ad vesicæ cruciatus, & renum distentiones potum: vulvam aperit. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior: ejus decoctum bibitur. Farina ejus, sordida ulcera purgat, & vetera cicatrice obducit: squamas ossium extrahit. In cerata & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non senserit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho resolvitur.

Quoniam

PEUCEDANUM.

QUoniam nullis prorsus foliorum, ac seminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum repræsentavit Dioscorides, utpote plantam, quæ omnibus fortasse suo tempore notior erat, quàm ut longiorem descriptionem postularet: idcirò nobis quidem perdifficile esse judico, discernere quodnam genus herbæ hodie in medium afferri possit, quæ legitimum Peucedanum referat: præsertim cùm Theophrastus, Plinius, Apulejus, ac antiquorum alii, qui simplicium historias descripserunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Veruntamen cùm scribat Dioscorides, Peucedanum nasci coma, statim à terra copiosa ac spissa, hinc planè conjectandum videtur, Dioscoridem ipsum innuere, quòd Peucedanum constet multis foliis, capillaribus, tenuibus ac longis fœniculi aut anethi effigie. Huic conjecturæ illud etiam accedit, quòd cùm Peucedanum, Dioscoride testimonio florem proferat melinum sive luteum, non temerè credendum arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella sustineri, cum omnes ferulaceæ stirpes, & quæ fœniculo & anetho similes habentur, ejusmodi sunt quæ hoc in loco à Dioscoride recensentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conspiciantur, è quibus semen prodit fœniculi modo. Quod si ita se res habet (ut equidem existimo) asserere non dubitaverim, me sæpenumero Peucedanum vidisse in Ananiensib. montibus, ubi hujusmodi plantæ frequentissimæ proveniunt, quæ non solum prædictis notis Peucedano adstipulantur, sed etiam radice, quam habent nigram, crassam, succi plenam graviterq; olentem. In hac itaq; sententia persistam, ut banc herbam, quam etiam pictam damus, verum Peucedanum putem, donec aliam nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterùm radices, quibus pro Peucedani radicibus vulgò officinæ utuntur, legitimas ementiuntur: nam præter id quod exteriore parte non nigricent, nulla graveolentia, nullaq; acri facultate sunt præditæ. Cujus verò plantæ hæ sint radices, ego quidem proferre non possum: eas siquidem hactenus non nisi siccas, & sine caule, ac foliis mihi videre licuit. Prætulit Dioscorides Sardonium Peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos advehi posset, cùm frequens, nec longa sit mercatoribus in Sardiniam navigatio. Unde seplasiarius, si rerum legitimarum studiò caperentur, facile Peucedani radices convehentur. Peucedani meminit Galenus lib 8. simp. med. ubi de ejus viribus disserit in hunc modum: Peucedani radice quidem maximè, sed tamen etiam succo, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia ejusdem speciei facultatis: sed valentior succus, admodum excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa nervos consistentibus convenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex crassitudine & viscositate humorum provenientibus. Atq; intrò quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porrò quod incidat & extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impositus protinus sedavit, quia videlicet tenuium est partium & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos juvat, nempe incidendo, digerendo atq; extenuãdo crassos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, quia videlicet valide desiccat, minus tamen quam succus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium est optimum arida illita: ipsa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine secundo jam completo: desiccat verò tertio jam incipiente. Planta quæ φαινέδανον & Græcè, Peucedanum Latinè dicitur: Arabicè Harbatum: Italicè Peucedano.

Peucedani consideratio.

Peucedanum à pinu nomen habere videtur, siquidem folia cum pini foliis similitudinem quandam habeant, unde & Pinastellum aliqui vocant. Habetur Italicum quod majus, latioribus longioribusque foliis: habetur Germanicum, angustioribus foliis: hocque majus & minus. Peucedanum majus Italicum, C.B. Lob. Lugd. Peucedanum, Matth. Lac. Cast. Lugd. Cæs. Peucedanum Italicum, Tab. Peucedanum foliis longioribus, Dod. in folio.

Peucedani nũm officinarum adulterinum.

Peucedani vires ex Gal.

Nomina.

Μελάνθιον. GITH SEU MELANTHIUM. CAP. LXXVIII.

GIth a exilibus furculis fruticat, sæpe binos dodrantes excedens: foliis, ut Senecionis minutis, sed multò tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, parvo, ceu papaveris, oblongo, intercursantibus intus membranis: quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur. Capitis doloribus illitum fronti, subvenit: discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex irino, & infusum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias tumoresq; vetustos, cum aceto illitum: circumscarificatos clavos excutit, cum vetere b urina impositum. Dentium doloribus, cum aceto & teda decoctum, & collutum prodest: teretes ventris tineas expellit, perunctо ex aqua umbilico: destillatione laborantes adjuvat, tritum in linteo & olfactum. Urinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: difficultatem spirandi cum vino potum, levat: phalangiorum morsibus ex aqua, drachmæ pondere haustum, auxiliatur. Incenso serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

a Meum βαυνίσκος ἐστὶ, λεπτὸν καυλὸν διακλα-δον ἐν τοῖς μείζοσιν. i. tritex parvus est exilib. ramulis duorum palmorũ altitudinis, aut etiã major.

b Meum οἶνῳ. i. cũ vino. Melãthii confid.

GIth, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella vocatur. Duum Melanthium est genus, sativum & sponte nascens. Sativum exilibus furculis exit cubitalibus, folio senecionis æmulo, magis tamen diviso, floribus in cacumine cæruleis, & instellæ modum radiantibus, è quibus capitula oriuntur parva, oblonga, pluribus coronata apicibus, in-

I. MELANTHIUM SATIVUM.

II. MELANTHIUM SYLVESTRE.

III. MELANTHIUM SYLVESTRE. II.

Melan. sylvestre duplex.

Error credere Gittonem esse Melanthium sylvest. Pseudomelāthi descript.

Brasavoli erratum Gittone legitimū esse Melant.

Githago.

ternam capitis partem respicientibus, intercursantibus intus membranis ut in papaveris capitibus. Semen in his continetur parvum, nigrum, & quandoq; subflavum, odore eximio, ac amariusculo sapore, simul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE *duum est generum, utrumq; foliis sativo tenuioribus, multifidis & capillaceis, quin etiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus. Verùm capitulis differunt: siquidem alterum, capitula gerit sativo majora & facie haud longè dissimilia: semine intus nigro, acuto, amariusculo & odorato. Alterum verò longiora in quinq; sexve divaricata cornibus. Nascitur utraq; in campestribus, in incultis præsertim agris. Semen excalfacit, incidit, aperit, attenuat, extergit. Ad omnia efficax habetur perinde ac sativum. Itaq; errant toto cælo qui inter Melanthii sylvestris genera Gittonem vulgò vocatum annumerant. Quod cum ante nos probe animadvertissent Hermolaus & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam stirpem legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in arvis passim nascitur, foliis ferè porri: [Caulem edit bicubitalem, pilosum, in quo utring; per intervalla bina exeunt folia oblonga hirsutaq; : in cacumine flores exeunt purpurei roseiq; : semen in calycibus oblongis concluditur, nigrum Melanthio simile, sed amarum, nulloq; odore præditum]. Et rectè, mea quidem sententia, judicarunt: siquidem herba illa cum Dioscoridis historia quàm maximè pugnat, utpote quæ foliis, caule ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, sicuti neq; etiam semine: quod etsi nigrum Melanthii modo gignatur, non tamen gustui aliud repræsentat, quàm amaritudinem simul & asperitatem. Hinc itaq; perspicuum esse potest, Brasavolum, alioqui medicum clarissimum, in suo simplicium volumine Romæ excuso, manifestè cæcutivisse: quippe qui affirmare non dubitaverit, illud verum, legitimumq; esse Melanthium, quod in segetibus passim sua sponte nasci superius diximus, quodq; vulgo Gittone a Ferrariensibus appellari scribit. Cujus error non solùm prædictis rationibus, sed ea quoque herbæ appellatione facilè deprehenditur, quod etiam ii, qui ita eam appellant, illegitimum esse Melanthium existiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare videatur, quàm spurium Gith, quod ideò Githago, & Pseudomelanthium vocari potest: quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formen-*

formentone, nil aliud ſignificat, quàm ſpuriam tritici ſpeciem. Quod cum poſtea ipſe Braſavolus animadverteret, noſtris fortaſſe, aut aliorum commentariis admonitus, ſuam revocavit ſententiam: quare poſthac Braſavoli quoq; ſententia ii damnandi erunt, qui in hac perſiſtunt opinione. Jam igitur conſtituamus licet domeſticum verumq; Gith in hortis, & viridariis ſatum provenire, in quibus frequentiſſimum ſeritur in Germania. Sylveſtre verò in campeſtribus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere poſſumus, PSEVDOMELANTHIVM, ſponte inter ſegetes naſcens, quod vocant vulgo Gittone, cujus hic effigiem damus, nullo modo ſylveſtre Melanthium eſſe. Non deſunt quoq;, qui velint hanc plantam ſylveſtrem lychnidem coronariam eſſe, quibus, cum ego utramq; noverim, ſubſcribere nequeo. Sed longè minus id fuerit Pſeudomelanthium.

Lolium ut apertiſſimè hallucinatus credidit Fuchſius, cujus error à nobis exploſus eſt lib. ſecundo in lolii mentione. Porrò & illud ſemẽ odoratum, ſubrubrumq;, quod aliqui pro minori Cardamomo perperam uſurpant ſeptaſtariis Nigella citrina vocatum, Melanthii genus eſt: quippe ipſa ſeminis forma, odor, ac ſapor nihil prorſus à Melanthio diſcrepant. Verùm ſi modò in aliquo diſſident, color eſt, qui in altero niger, in altero verò ſubflavus conſpicitur. Quo fit (quòd etiam ſuperius de Cumino diſſerentes diximus) ut magno in errore verſentur Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderẽ, quòd præter rationem aſſerere ſint auſi, Nigellam ſubflavam, nil aliud eſſe quàm Cuminum ſylveſtre primo generi à Dioſcoride aſſignatum. Porrò (Pſeudomelanthium excalfacit, attenuat, aperit, abſtergit & reſolvit) ſemen in farinam tritum, & ex melle illitum, lentigines, alphos & maculas cutis quaſcunque delet, & ventris animalia pellit, tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto ventri illitum. Urinam ciet & menſes. Melanthii meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Melanthium excalfacit, atq; deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: unde etiam deſtillationes ſanat, calidum in linteo admotum, atq; aſſiduò olfactum. Quin etiam ſi intrò in corpus ſumatur, vel maximè flatus extinguit. Hinc conſtat eſſentiæ ipſum eſſe ſubtilis, & ad unguem à caliditate elaboratæ, propterea ſanè etiam amarum eſt. Oſtenſum verò in quarto horum voluminum eſt, quòd cùm ad extremam tenuitatem, atq; elaborationem terrena pertingit ſubſtantia, amara proveniat qualitas. Itaq; mirum non eſt, ſi lumbricos interimat non eſum modò, ſed etiam foris ventri impoſitum. Siquidem & id præſtare poſſe ſaporem amarum monſtratum eſt. Neq; ſanè etiam mirandum, ſi lepras, clavos, myrmecias ejiciat, ei præſertim, qui in ſuperioribus libris comprehenſorum haud eſt immemor. Sic verò etiam orthopnœam juvat, & menſes provocat, qui utiq; ob craſſitiem, aut viſcoſitatem humorum retenti fuerint. In ſumma, ubi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus præſtantiſſimum id remedium eſt. Μελάνθιον ſic Græci, Melanthium quoq; & Gith Latini dicunt: Mauritani Xamin. Sunis, ſeu Sunici: Itali Melanthio: ſeu Niella: Germani Schwartz Römiſch / und Schwartz Coriander: *Hiſpani Neguilla & Alipiure: Galli Barbue poyurete, Pourelle, & Nielle.*

Fuch. error Pſeudom. Lolium ſtatuentis. Cardamomi minoris nominis uſurp. Monachorum error. Melãthii vires ex Gal. Nomina.

Melanthium, quod Melanſpermum Hippocrati, à nigro ſeminis colore, Latinis Nigella: alia ſativa eſt, alia ſylveſtris: ſativa vel ſimplici & quidem magno, vel parvo flore, vel pleno flore: ſemine item nigro, ſubflavo, luteo. I. Nigella flore minore ſimplici, C. B. Nigella hortenſis, Trago. Nigella ſativa, Lon. Nigella, Cord. in hiſt. Geſ. hor. Nigella altera, Cæſalp. Melanthium ſativum, Matth. Dod. gal. Lac. Caſt. Tab. Lugd. Melanthium primum Fuch. icon. Melanthium, Dod. fol. Lob. cui & Nigella Romana odora: Gith Anguillaræ. Hoc ſemine eſt nigro, pallidè flaveſcente, luteo, rarius candido. II. Nigella flore majore ſimplici, C. B. Nigella Damaſcena, Trag. Cord. in hiſt. Geſ. hor. Nigella hortenſis altera, Fuch. in fol. Nigella ſativa ſecunda, Lon. Nigella, Cord. in Dioſc. Melanthium ſylveſtre, Matth. Lac. Lob. Lug. Melanthium alterum Damaſcenum, Fuch. in icon. Melanthium Damaſcenum, Dod. gal. & fol. Cam. Melanthium agreſte Tabernæmontano. III. Nigella arvenſis, C. B. Nigella ſylveſtris, Trago, Lonic. Geſnero. hor. Camerario Nigella Cornuta, Cordo in hiſtoria. Nigella,

V. PSEUDOMELANTHIUM.

* IV. NIGELLA CRETICA. *

vulgò dicta, Cæſ. Melanthium ſylveſtre alterum, Matth. Lugd. Melanthium ſylveſtre. Fuch. in folio. Dod. galli. & fol. Caſt. Melanthium ſylveſtre alterum, capitulis reflexis Aquilegiæ, Lob. Melanthium agreſte alterum, Tab. Cuminum ſylveſtre alterum, Fuch. in icon. Cord. in Dioſc. IV. Nigella Cretica C.B. Hæc ex radice tenui, longiuſcula, parum fibroſa, caulem emittit cubito minorem, ſtriatum, viridem, glabrum, procumbentem, in alios brachiatum: folia circa radicem per terram ſparſa, alterius nigellæ modo in lacinias diviſa, quæ verò in caulis ſumo, oblonga, tripartito diviſa ut in Naſturtio, latiora & longiora reliquis Nigellis, ex virore nigricantia: flos unicus cuilibet cauliculo inſidet, ſubcæruleus, ex quinque foliolis compoſitus, forma Nigellæ arvenſi, quo tamen multò minor, reſpondens: cornicula ſuccedunt quina ſena ſimul juncta, quæ in longa cornicula inſtar cornuum hirci intorta finiunt: ſemen minutum nigricans. Hujus ſemen ex Creta primò allatum, & à Doctore Leonhardo Doldio unà cum planta tranſmiſſum. V. Lychnis ſegetum major. C. B. Nigella, Brunf. Githago, Trag. Pſeudomelanthium, Matt. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Lolium recentiorum, Fuch. Cord. in Dioſc. Anthemon, Dod. gal. Anthemum folioſum Theophraſti, Ruell. Nigellaſtrum Dod. fol. Lychnis alia inter triticum, Cæſ. Lychnis arvenſis Tabernæmontano.

† Orib. μασίφον † Oriba. add. φυλλώδης καλεῖται μασφίδιος. i. foliofo quod magudaris vocatur.

Σίλφιον. LASERPITIUM. CAP. LXXVIII.

LAſerpitium in Syria, Armenia, Media & Lybia naſcitur: caule ferulaceo, quem † maſpetum vocant: foliis apio ſimilibus, lato ſemine. †Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, veſicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & ſtrumis, ac tuberculis cum cerato medetur: iſchiadicis convenit cum irino, aut cyprino cerato: excreſcentibus circa ſedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici & aceto decocta. Venenis pota reſiſtit: os commendat, *a* cibis, aut ſali permiſta. Laſer è radice, atque caule ſcarificatis colligitur. Præfertur autem *b* rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore valens, ſuavi guſtu, quod dilutum facilè albeſcit. Cyrenaicum ſi quis deguſtaverit, humorem toto corpore ciet: blandiſſimo odore, adeò ut ne os quidem guſtanti niſi paululum ſpiret. Medicum, & Syriacum minus viribus valent, & magis viroſum reddunt odorem. Laſer omne antequàm ficceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento, quod maleficium deprehenditur, guſtu, odore, viſu, & dilutione. Caulem aliqui ſilphion, radicem magudarin, & folia maſpeton vocavere. Efficaciſſimum laſer, mox ſolia, poſtremò caulis. Acrem vim habet, inflationes facit: peranctas cum aceto, pipere, & vino alopecias ſanat: oculorum aciem exacuit: & incipientes ſuffuſiones, illitum cum melle, diſſipat: cavernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyſſopo, & ficis coctis in poſca, os colluitur: iis prodeſt, quos *c* beſtia in rabiem efferata momorderit, vulneribus immiſſum. Valet adverſus venena telorum & animalia omnia, quæ virus ejaculantur, potum, aut illitum: ſcorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur: gangrænis *d* præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, vel per ſe carbunculis. Clavos, calloſq; prius circumraſos vellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto ſanat: & *e* excreſcentia in carne, polyposq;, ſi aliquot diebus cum atramento ſutorio, aut ærugine illinatur: *f* extuberantia cum forfice extrahit. Veteribus faucium ſcabritiis opitulatur: gravem, ſubitoq; irrauceſcentem vocem, dilutum aqua, ſorbitione confeſtim expedit: uvam illitum cum melle reprimit: anginis ex aqua mulſa utiliſſimè gargarizatur. Veſcentes lætiore colore mangonizat: tuſſi commodè in ſorbili ovo datur, & pleuriticis in ſorbitionibus: in fellis ſuffuſione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores diſcutit cum vino, pipere, & thure potum: nervorum contractionibus, opiſthotonicisq; datur oboli pondere devorandum: hærentes gulæ hirudines gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulſo proficit: menſes ciet, cum pipere, & myrrha potum: cœliacos adjuvat, in acino uvæ ſumptum: cum lixivio autem potui datum, repentè convulſis, ruptisq; prodeſt, ad potiones reſolvitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. *g* Foliorum ſucco eadem præſtantur, ſed multò inefficacius. Cum aceto mulſo manditur, ad expediendam arteriam, maximè cum vox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitq; in vicem erucæ. Fertur & altera Magudaris in Lybia naſci, radix laſerpitio ſimilis, ſed minus craſſa, acris, & fungoſa, ex qua non profluit ſuccus. Ejusdem cum laſerpitio facultatis.

a Meum βάμμαζα i. tutiorem. *b* Meum ὑπόξανθον i. ſubrufum. *c* Me. & Dra. λυσσώδη τῶν δηχθέντων ὑπὸ θηρίων τοῖς τραύμασι. i. in rabidi canis morſu juvat vulneribus impoſitus. *d* Meum σφακελιζόντων. i. prius ſcarificatis. *e* Meum. σαρκώματα i. excreſcentem carnem. *f* Meum addit. ἐπὶ ἡμέρας π. i. per aliquot dies. *g* ἢ μέλιτι ἢ ὕδατι. i. aut melle, aut aqua.

Laſerpitium ſeu Laſer nõ eſſe Belzoinum. Strabo de Silphio Cyrenaico ſuccus Plini.

Credidimus jam dudum Laſerpitii lacrymam nihil aliud eſſe, quàm illud jucundi ac ſuavis odoris gummi, quod pharmacopœis atq; unguentariis Belzoinum nominatur. Neq; certè hactenus præter rationem in ea perſtitimus opinione: nam cùm id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum albeſceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc eſſe legitimum Laſer. Huc illud quoq; accedebat, quòd complures erant viri docti & rei medicæ ſtudioſi, qui idem mecum ſentiebant. Verùm cùm poſtea cœpiſſem Laſerpitii ac Laſeris hiſtoriam diligentius examinare, atq; plura ex Strabone, Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, & Plinio collegiſſem quæ priori noſtræ opinioni apertè adverſari videbantur, facilè in aliam deductus ſum ſententiam: etenim ſic animum induxi meum, ut malim veritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falſa tueri. Strabo itaq; libro ultimo Geographiæ teſtatur, Silphium ſuo usq; tempore Cyrenis defeciſſe his verbis. Cyrenis finitima eſt regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum ſuccum quem Silphium poſterius effert. Id propemodum defecit, cùm aliquando barbari odio quodam ingruiſſent, ac radices ejus penè omnes eruiſſent: Fuerunt hi Nomades viri: hæc ille. At Plinius Cyrenaici ſucci defectum non in barbaros, ut Strabo, ſed in publicanos quosdam refert lib. 19. cap. 3. ubi de eo ita ſcribit: Ab his proximum dicetur auctoritate clariſſimum Laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus ſuccum vocant Laſer, magnificum in uſu medicamentis q; & ad pondus argentei denarii penſum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, quoniam publicani qui paſcua conducunt, majus ita lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo. Unus autem caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt: hactenus Plinius. Huic verò cum Theophraſto fermè convenit, quod hic ſcribat pecus ſilphio purgari, pingueſcereq; vehementer. & carnes mirabilem in modum ſuaves reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinii teſtimonio conſtet, Silphium Cyrenis eorum usq; ætate defeciſſe, neq; illi inveniri, nil mirum videri debet, ſi noſtra etiam tempeſtate defecerit, atq; nullum jam ad nos advehatur, quod legitimum dici poſſit. Quare id gummi, quod ſeplaſia Belzoinum dicunt, meo quidem judicio, verum ſilphii liquorem mentietur potius quàm ſit. Sed his illud quoq; addamus,

mus, quod Strabo auctor est, Silphium adeò Cyrenensibus olim custodibus fuisse asservatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus qui vinum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum tradit: quin & tanti factum fuisse a Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quod Belzoinum nostrum non sit Silphii liquor, quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solùm in Italiam, sed in universam fere Europam. Ad hæc cùm Dioscorides Cyrenaico succo vim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidissimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem video, quomodo vulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea validi cortices, qui plerunq; Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quam ferulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmavit: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hactenus inveni neminem, quemadmodum neq; in Jonia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantùm, literis mandavit Hippocrates. Atqui illud nobis obiciet aliquis, quòd Laserpitium non modò in Cyrenensium agro quondam provenerit, sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quod ob id ad nos advehi possit. Nos huic ita facilè respondebimus, quod Silphii illius liquor ad nos adferatur quidem, seu qui fœtidus sit, virosiq; odoris: atq; eum esse dixerim, quem officinæ medicorum assam fœtidam vocant. Namq; Laser (ut Dioscorides refert) Medicum, & Syriacum minus viribus valet, & magis virosum reddit odorem: quin etiam, eodem teste, Laser omne antequam ficcescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento, id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem videtur non temerè colligendum esse, quod præstantissimum Laser, quale Cyrenaicum habebatur, a nobis omnino desideretur. Cæterùm quid veteribus fuerit gummi illud elegantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum est. In qua certè re non possum eorum opinioni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Hæc siquidem quæ optima sit (ut Dioscorides inquit) præter alias notas esse debet undiq; concolor, quæ confracta venas unguium modo candidas & læves ostendat, minutis glebis, amara & acris, quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etsi undiq; maculis conspergatur, tamen fractas amygdalas repræsentat magis, quam unguium quorumvis imaginem. Quin & maculæ illæ tam interiores quàm exteriores partes obsident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quam delibratarum amygdalarum acervum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quod nusquam, quantum equidem invenerim, memoriæ proditum est, myrrham in Cypro & Syria sua è plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) ex illis sylvis, in quibus thus etiam provenit: quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior est. Sed quoniam non injucundam, quamvis longam, de Laserpitio historiam tradidit Theophrastus libro 6. cap. 3. de plantarum historia, idcò ejus verba hic subjiciam. De Laserpitio, inquit, nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq; caulis quantus ferulæ, & crassitudine ferè proximus: folium, quod maspetum vocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferulæ. Ergo vere meunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaves redduntur. Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, assumq;: corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de causa alterum scaparium, alterum radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere solent. Sunt veluti certa mensura cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsuram reservantes, reliquum abscindunt. Nec enim deviè, neq; plus constituto cædere licet, corrumpitur enim, putrescitq;, si diu manserit. Præparant id, conficiuntq; in Pyræum portum advectum hoc modo. Cum in vasis conjecerint, farinamq; admiscuerint, quatiunt longo spatio temporis: hinc etiam colorem capessit, & conditum jam incorruptum perdurat. Præparatio, cæsuraq; ita se habet. Locum Aphricæ amplum occupat, ampliorem quam quatuor stadiorum millia in hortis Hesperidum ferunt. Sed majorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare hujus culta fugere loca proditur: quamobrem, si colatur mitescatq; solum, deviat atq; omnino degenerat, utpote natura cultura aspernans, ferocitatisq; constans vernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quàm ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse affirmant. Habitant verò annos maximè trecentos usq; ad Simonidæ Athenis magistratum: illi sic referunt. Alii radicem Laserpitii cubitalem fieri tradunt, aut paulò majorem: hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, ut fere super terram esse appareat. Unde primùm quod lac appellant, erumpit: dein caulis assurgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est, quod cùm auster ingenuè post caniculam flaverit, discutitur: atq; ita Laserpitium nascitur eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod discussum id protinus nasci potest, ortum peculiarem sortiri, supra dictu; propterea diversum accipi posse. Ad hæc circumfodiendum id annuum censent. Nam si relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora, scilicet solo subacto, beneq; gluto. Sed hujus contrarium illi volunt, qui culta recusare id inquiunt. Mandi quoq; radices in aceto recens decisas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam, quòd pecora folio esitato purgari minimè indicant. Nam & vere, & hyeme pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non solùm hoc, sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. Vim ambo calfactoriam sortiri planè videntur, & purgare quidem nequaquam valere: exiccare autem & concoquere unicè posse. Quod si qua pecus ægrescens, aut aliàs minus bene se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut emori ajunt, sed magna ex parte posse servari. Hæc igitur utrotandem sint modo, quærendum. Quod verò Magydarim vocant, nimirum à Laserpitio differt: tenerius enim, minusq; vehemens, & sine Lasere est, nec non & aspectu manifesta experto homini constat. Nascitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaso largè provenire eandem affirmant. Sed quidam Laserpitium id appellant. An culta id quoq;, modo Laserpitii fugiat, quærendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folii, caulisq; rationem, & si quam ullo pacto emittat lacrymam, id investigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce contemplari oportet: hæc Theophrastus. Meminit Galenus Laserpitii lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens, Laserpitii succus calidissimus est. Verùm enimvero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen imposita corpori efficaciora, & omnium potissimum succus, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam, propter prædictam ejus temperiem obtinet. Laseris quoque mentionem fecit idem Galenus libro citato, sed antea seorsum, & sub absoluto ὀποῦ, hoc est, succi titulo, ita scribens: Opus, sive succus Cyrenaicus quidem omnium & calidissimus, & maximè tenuium partium est: ac proinde omnium maximè discutit: quanquam sanè & reliqui admodum calidi sunt, & spirituosi: siquidem plurima eorum pars essentiæ aereæ est, & igneæ. Porrò crompiures habentur succi: quavis namque radice incisa, aut caule, quod ex sectione crassum, ac len-

Belzoinũ non esse Myrrhã.

Laserpitii hist. ex Theophrasto.

Laserpitii vires ex Gal.

ac lentum effluit, succus est. Cæterùm specialius, & velut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, & Nomina. *Medicum, & Syriacum. Planta quæ Græcis σίλφιον Latinis Laserpitium appellatur: Mauritanis Sylfion: Italis Laserpitio. Ejus caulis μάσχετον Græcis dicitur: Arabibus Mascastes. Folia verò quandoq; μάσπετα Græcè dicuntur: Arabicè, Anviden & Mascasten. Liquor seu lacryma Græcis λάσερ⊖, Latinis Laser nominatur. Radix μαγύδαρις Græcis vocatur.*

* LASERPITIUM GALLICUM. *

α παχὺ τὸ ἐν πνεύμονι. i. crassa in pulmone hærentia.

Laserpitium ferulaceæ herbæ densatus liquor est, & multis Assa, detorto ex Lasere vocabulo, censetur: & quidem aliis Assa dulcis officinarum, quæ & Benzoinum dicitur: aliis verò Assa fœtida censetur: Alii verò Benzoinum arboris lachrymam, quod trium sit genérum censent, quæ & Græcis & Arabibus fuerit indicta: alii Benzoinum Myrrham volunt, sed de his in nostris in Dioscoridem prælectionibus. Nunc de Laserpitio, quam Massilia habemus, cujusque figuram adjecimus. Ex radice magna Ferulam superante, cortice cinereo tecta, substantia alba, succo prægnante, pingui & odora, caules ferulæ crassitie & altitudine exurgunt, circa quos folia Apii palustris æmula, sed crassiora, rigidiora, nigrioraque, aliquando profundius laciniata, ut ex adjecto ramulo (quem ex nostra depingi curavimus) colligere est: Umbellæ magnæ Anethi latitudine: semen latum foliaceum, odoratum, buxei coloris. Hæc è regione Massiliæ ad insulas Stæchadas pervenit, ut Adversaria testantur. Appellamus Laserpitium gallicum: Laserpitium, Silphium, Adverſ. Lob. Lugd. Laserpitium Massilioticum, Tabernæmontano.

Σαγάπηνον. SAGAPENUM. CAP. LXXIX.

SAgapenum ferulaceæ herbæ succus est. Quæ in Media nascitur. Optimum est translucens, fulvo forinsecus colore, & intus albo, nescio quid inter laser, & galbanum redolens: gustu acri. Prodest laterum, & pectoris doloribus, tussibus vetustis, convulsis & rüptis: *α* crassam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opisthotonicis, lienosis: item contra nervorum resolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur: menses pellit, sed fœtum exanimat, cum hydromelite potum. Prodest ex vino haustum, serpentium ictibus: olfactum ex aceto vulvarum strangulatus excitat: oculorum cicatrices, offusam caliginem, hebetudines, suffusionesq; detergit. Resolvitur ut Laser, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

Sagapeni consid. *SAgapenum officinæ interpolato vocabulo Serapium appellant. Cæterùm etsi ejus adulterati frequentior, & communis ferè sit usus: tamen Venetiis præstantissimum quoq; venditur, idq; illi præcipuè comparant Sceplasiarii, qui honorem di-*

Sagap. in Apulia. *vitiis anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia nasci auctor est Musa Ferrarien-*

Sagapeni vires ex Mesue. *sis: id quod equidem hactenus compertum non habeo. Ex orientalibus siquidem regionibus allatum, ut constat, cæteris præstat. Arabicæ familiæ auctores inter dejectoria medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quantum extat, à Græcis silentio prætermissa est. Sagapenum itaq; (ut Mesues tradit) crassos, lentosq; humores dejicit, crassamq; pituitam, & aquam intercutem educit. Porrò facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac nervos, crassaq; ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbus frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemicraniis, comitialibus, vertigini, paralysi, oriq; distentioni. Pectus valentissimè expurgat, ejusq; ac etiam lateris dolores tollit, præsertim si bibatur ex belenii, aut rutæ decocto. Foris emplastri modo impositum, aut intus assumptum tussi diuturna vexatu, ac difficulter spirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus singulare remedium est, si tamen flavis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Discutit compaginum duritiam, emplastri modo impositum, addito aceto, & capparum succo. Rutæ succo, & avium uvarum acinum felle diutius maceratum, & in collyriis additum, oculorum caligines discutit, aquamq; in eo defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos vocatos sanat, si cum aceto superponatur. Articulorum compaginibus quomodo libet admotum, dolores eorum mirificè sedat: quippe quoniam valentissimè humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus evellit, etiam si in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundisq; locis ii delitescant. Potum, aut clysteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus provenientibus maximè auxiliatur. Menses cit, sed fœtum interficit, tam haustum, quàm suppositum: contra uteri dolores, strangulatusq; prodest. Ventriculo tamen officit, verùm noxa corrigitur lentiscina resina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus disserit iis verbis: Sagapenum liquor est calidus, & tenuium partium, sicut*

Sagapeni vires ex Gal. *& alii liquores. Sed & absterſionem quandam possidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atq; extenuat. Quin & suffusionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proveniunt crassitiem, non malum est medicamentum. Porrò planta ipsa, ex qua provenit, ferulæ assimilis, imbecilla & inutilis est. Sane ipsa primùm Sagapenum apellatur: at liquor ejus abusivè hoc nomen obtinet, ceu alia quoq; multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Perfectius namq; foret ipsum cognominare non Sagapenum, sed Sagapeni succum. Sagapeni plantam, etsi viderim appictam, & quodam in libro impressam, non libuit tamen eam hic excudere, quod nesciam an Mercator ille Persa, cui acceptam illam referunt, vera vel*

fabulosa

fabulosa narraverit. σαγάπηνον Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus Sachabenigi sive Sechbenegi: Nomina.
Seplasiarii pariter & Hispanis Serapino: Italis Sagapeno.

Sagapenum commendatur, quod pellucidum, foris ruffum, intus cùm frangitur candicantibus aut flavis guttis compactum, inter digitos si tractetur lentescit, medium inter Assam fœtidam & Galbanum odorem emittens: quod ad liquida medicamenta aqua aut aceto, aut vino supra prunas incoctum, ut Assa resolvitur.

Εὐφόρβιον. EUPHORBIUM. CAP. LXXX.

EUphorbium Lybica arbor est, ferulæ speciem habens, quæ in Tmolo juxta Mauritaniam invenitur. Ea acerrimo succo turget. Cum eximium fervorem expavescentes incolæ, evillos ventres eluros arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confestimq; è plaga, perinde atque vase quodam in ventriculos copiosus lactis humor effluit, præter id quod humi sparsum, vulnus ejaculatur. Duo succi genera: unum orobi magnitudine, sarcocollæ modo emicat: alterum in ventriculis concrescit, atque vitreum spectatur. Eligendum est translucens, & acre. Euphorbium adulteratur sarcocollæ & glutini mistione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cùm levi gustu, os accensum diu detineat, adeò ut quicquid ori objiciatur, planè Euphorbium resipiat. Ejus inventio tempore Jubæ regis Libiæ cognita extitit. Succus illitu suffusiones discutit: potus, tota die exurit: quare melle collyriisq; pro acrimoniæ ratione admisceri debet. Coxarum doloribus prodest in odorifera potione haustus, squamas ossium eadem die eximit: verùm eo utentes, necesse est linamentis, aut ceratis, communire corpus, quo ossa conveniùntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percussos à serpente nihil molestiæ passuros, si incisa ossetenus capitis cute, intritus succus infundatur, vulnusq; postea consuatur.

* EUPHORBII TENELLA planta. * *ANTEUPHORBIUM.*

NOn equidem dubitandum censeo, quin illud legitimum sit Euphorbium, quo passim officinæ utuntur, cùm tam gustu, quàm olfactu acerrimum deprehendatur: ob cujus violentissimam acrimoniam nunquam, nisi invito animo, à spiculatoribus tunditur. Quandoquidem tametsi illi nares, & os omni prorsus ingenio, gossipio, & linteis aquarosarum madefactis muniant, tanta tamen est acrimoniæ vis tenuissima, ut omnibus una cum aere penetratis muniментis, in cerebrum tandem perveniat nares, ubi molestissimum excitat ardorem, qui non facilè tollitur: quanquam etiam medicamentis admodùm refrigerantibus succurratur. Quo fit, ut solertissimi pharmacopolæ bajulis ac alius vilium quærentibus hoc munus ad munerùs obeundum tradant: interim tamen certò sciunt, non absque convicijs, & maledictis opus hoc ab illis peragi posse. Quamobrem mirum sanè non fuerit, si qui ab arbore recentem colligunt eximium acrimonia fervorem expavescentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoq; testis est) adinvenit primùm Juba Lybiæ Rex in monte Atlante ultra Herculis columnas appellavitq; Euphorbium: medici sui nomine, & fratris Musæ, à quo divus Augustus fuit conservatus. Euphorbii plantam nunquam mihi videre licuit, sunt tamen qui illam pingant, & à Saracenis acceptam scribant: cui credere fortasse si plantam vivam ostenderet, in qua Euphorbii nonnihil ineset. Euphorbio dejectoria ineset facultas, cujus nusquam, quod equidem invenerim, meminere Dioscorides, & Galenus: tametsi eam minimè silentio involvunt Aetius, &

Euphorbii consideratio.

Euphorbii invētio & nomen.

Actuarius

Euphorbii vires ex Aetio & Actuario.

ExPaulo.

ExMesue

Actuarius, qui concordes de eo his verbis disserunt: Euphorbium non modò pituitam trahit, sed etiam aquam, hanc̄q; validius educit. Est autem acerrimum omnium, quæ ego noverim, ardentissimumq; propterea colicis, & ventrem frigidiorem habentibus datur. cæteros vehementer conturbat: sitim maximè ciet: Nonnihil ex odoratis seminib. ei est commiscendum. Modus triobolaris, ex aqua mulsa. Præstat tamen cum melle cocto ipsum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotavit libro septimo, ubi inter ea Euphorbium recensuit, quæ aquam & pituitam dejiciunt. Verùm in simplicium censu Dioscoridem Galenumq; secutus, de hac dejectoria facultate ipse quoq; nihil memoriæ prodidit. Cæterùm inter Arabes Mesues fusius Euphorbii vires tradidit in solventium medicinarum mentione, ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium gummi est, quod usq; adeò excalfacit extenuatq;, ut in hoc cætera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem inflammationemq; inferat, penetret, & vrolenter abstergat: Euphorbium noxium admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido alvum dejiciat. Fecinori ob id, ventriculoq; sua ingenti acrimonia magnam infert noxam. Quapropter exhiberi minimè debet, nisi prius iis commisceatur medicamentis, quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatq; compaginum cavitates à crassis contumacibusve excrementis, qua in re omnium valentissimum est medicamentum. Nervos expurgat ab infarctus jam diu humoribus. Proficit ad hæc resolutis, convulsis, stupidis, tremulis, orisq; distentionibus, & cæteris nervorum morbis à frigore obortis, si ex leucoii oleo lævigatum exterius inungatur. Focineri lieniq; inunctum, mirificè eorum dolores tollit à frigore, & flatu provenientes. Sternutamenta valentissimè cit. Occipiti autem confricatum, veternosos oblivioso sq; juvat. Aquam inter cutem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere haustum, (ut Serapio & Avicenna scriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum spatio erosis ab eo intestinis, & ventriculo. Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum est, quàm annum integrum consenuerit, namq; recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Servatur commodè milio aut fabis, aut lentibus sepultum. Euphorbii facultates paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Euphorbium causticæ sive urentis, & tenuium partium facultatis est, aliis succis similiter. Et lib. 2. de compositione medicamentorum localium, cap. 3. tradens curam hemicraniæ, idem de Euphorbio ita scribit: Porrò de Euphorbii facultate jam mihi relatum est, quòd citò exolvatur, quare in ejusmodi pharmaca non vetus conjicere oportet. Dictum etiam recens albidius esse: quod verò inveteratum est. flavioris aut pallidioris coloris reddi. Planta, quæ Græcis εὐφόρβιον, Latinis item Euphorbium nominatur, quemadmodum succus ejus: Mauritanis Euforbion seu Farbium. Italis Euforbio: Hispanis Alforviam, Alforsion & Euforvio: Gallis Euphorbe.

Euphor. quando utendum Ex Galeno.

Nomina.

Euphorbii tenellam plantam ex Dodonæo effigiatam adjecimus: folia illi sunt oblonga, crassa, virentia, rotunda, ac tereti figura, angulosa Cucumerem referentia, quæ angulis & eminentiorib. & albicantibus spinis duplici ferè ordine donantur: ex quibus vulneratis, liquor acris & mordax, facileq; concrescens effluit: fructum parit in trifido folliculo, ternis utriculis conjunctum: semina utriculis singula clauduntur, colore foris flava, intus candida ac pinguia, gustu liquorem æmulantia, Cordo monente. Folium terræ commissum, instar Opontiæ, seu Ficus Indicæ, in plura multiplicatur, & radicem in obliquos ramulos divaricatam demittit. Hujus figuram Euphorbii nomine, Dod. fol. Lob. Lug. Tab. & Lonicerus proposuere. Eligere oportet grumos puros pellucidos, candidos aut flavos: quibus verò plantæ aculei permixti, reprobantur. Adfertur ex Africa syncerum, rarissimè adulteratum, gummi aut Sarcocolla, aut Tithymallorum liquore. Adversus Euphorbii acrimoniam remedio fertur esse herba, quæ ex radice crassa, multis propaginibus donata, cauliculos complures emittit, rotundos, virentes, circa quos folia portulacæ, quæ succo lento & refrigerante turgent, Euphorbii ardorem retundente, quare ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbii nomen accepit, ut videre est apud Dod. fol. Lob. Lug. & Tabernæmontanum: malè enim apud Castorem Durantem pro Euphorbio positum.

Χαλβάνη. GALBANUM. CAP. LXXXI.

GAlbanum succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium vocant. Maximè laudatur cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè lignosum, retinens nonnihil adjecti seminis & ferulæ, gravi odore, neq; valde humidum, neq; nimis aridum. Adulteratur faba fresa, resina & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses ac partus trahit appositu vel suffitu. Lentigines aceto & nitro perunctas tollit. Devoratur ad tussim veterem, difficultatem spirandi, suspiria, rupta, convulsa. Adversatur toxicis, potum cum vino & myrrha: simili modo sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus & furunculis: comitiales & vulvæ strangulatus, & vertiginosos olfactu suscitat. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non patitur. a Serpentes cum oleo, & sphondylio circumpositum necat: dentium dolorem oblitum, aut cavernis inditum, mitigat: urinæ difficili prodesse existimatur. Resolvitur ad potiones amaris amygdalis, aqua aut ruta, aut calido pane, mulsave: aliàs meconio ære usto, aut felle liquido. Si purgare Galbanum voles, in ferventem aquam demittito: namq; cùm liquefactum fuerit, ejus sordes fluitabunt: quas hoc modo facilè separabis. Mundo linteo, raroq; alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum vasis ne tangat, opertoq; vase in fervidam aquam demittito: sic enim syncerum, veluti per colum eliquescet, & lignosum in linteo remanebit.

a Meum Græcis ἡρακλεωτικὸν. a. serpentia.

Galbani confideratio.

Galbani vires ex Gal.

Quamvis legitimum optimumq; Galbanum in pluribus Italiæ locis præsertimq; Venetiis venale reperiatur, id tamen quo passim officinæ utuntur, nihil, vel sanè parum Galbanum refert, quod in laudatissimi genere à Dioscoride repræsentatur. Siquidem illud non modò ab impostoribus adulteratum est, sed etiam lignorum ferularumq; ramentis, lapidibus ac aliis compluribus recrementis vitiatum. Quærant itaq; probi seplasiarii, quod optimum est: alii verò qui parsimoniæ, ne dicam avaritiæ studeant magis, quàm bonori, ut qui probatissimum vix unquam assequi possint, id saltem, quod impurum est, purgare deberent à Dioscoride edocti: quippe quòd ea ratione facilè ab adventitiis sordibus expurgari possit. Galbani vires tradidit Galenus libr. 8. simpl. medic. sic inquiens: Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi

vendivi. Fueritq; sanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut secundo completo: in desiccando verò ex secundo incipiente. Id Græcè γαλβάνη. *Latinè Chalbanum & Galbanum appellatur: Arabicè Chene & Bezard: Italicè pariter & Hispanicè Galbano.* Nomina.

Galbanum liquor est, grumis flavis aut candicantibus compactus, substantia molli, pingui, digitis adhærente, sapore amariusculo, odore gravi. Eligendum purum, pingue, cùm accenditur flammam nutriens, mediocriter viscosum, colore flavum, tale enim recens est.

Ἀμμωνιακὸν. AMMONIACUM. CAP. LXXXII.

10 Ammoniacum ferulæ succus est, quam juxta Cyrenen Aphrica gignit: cujus fruticem cum radice agasyllim vocant. Probatur bene coloratum, ligni, & calculorum expers, *a* thuris similitudine, minutis glebis, densum, syncerum, nulla sorde spurcatum, castoreum odore imitans, gustu amarum. Hoc genus thrausam, id est friaturam appellant, quod verò terram, & calculos collegit, *b* phryama. Gignitur in Aphrica juxta Ammonis oraculum, succum stillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit, tubercula, duritiasq; discutit, potum alvum solvit, partus extrahit: lienem consumit, drachmæ pondere hausta: articulorum, coxendicumq; doloribus liberat. Auxilio est anhelatoribus, orthopnoicis, comitialibus: item quibus humor in pectore coit, si cum melle delingatur, aut cum ptissanæ succo forbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum abstergit, genarum scabritiam absumit: tritum autem
20 cum aceto & impositum, jecinoris lienisq; duritias sedat: discutit tophos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Lassitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile est, cum nitro, & cyprino oleo, vice acopi.

a Meum λιβανωτίζον σὺν χονδροῖς καὶ ἀλίθῳ. i. granum tenuis terens non lapidosum. *b* Meum φυρᾶμα. i. mixturam.

Ammoniaci lacrymam officinæ, mutata una litera, Armoniacum vocant: cujus tamen syncerissimæ parum ad nos convehunt, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimoniis Venetias redeunt. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum visitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ utuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quam plurimis impostorum adulteriis vitiatum. Ut hinc facilè dici posse putaverim, hoc vel illegitimum, vel saltem deterius esse, idq; fortasse, quod Dioscoridi phryama nuncupatur. Cujus etiam meminit Ex Plinio *Plinius lib. 12. ca 23. ubi de Ammoniaco ita scribit. Ergo Aethiopiæ subjecta Aphrica Ammoniaci lacrymam stillat in arenis*
30 *suis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam Metopion vocant, resinæ modo aut gummi. Genera ejus duo, thymaston masculi thuris similitudine, quod maximè probatur: alterum pingue, & resinosum, quod phryama appellant: hæc Plinius. Cæterùm Ammoniaco usi sunt antiqui (ut Paulus est author) in sacrificiorum odoramentis, ac suffimentis. In quem sanè usum illud ab iis receptum fuisse conjiciendum est, quod electissimum, & thuri persimile extitit. Hujus rei illud maximo est argumento, quod ab ipso Paulo, itemq; Aetio in suis medicamentis Ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum cognominatur, quasi Ammoniacum præstantissimum ita intelligere voluerint.* Ammoniaci meminit *Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum sic inquiens: Ammoniacum liquor est ferulæ cujusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeò ut & articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chordas discutiat. Quod Græci* ἀμμωνιακὸν, *Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani Raxach, sive Assech: Itali Ammoniaco & Armoniaco: Hispani Aguaxaque, & Armoniaque.* Ammoniaci cõfiguratio. Ammoniaci vires ex Gal. Nomina.

40 Ammoniacum seu gutta Hammoniaca, densis solidisq; grumis in massas. Thuris non dissimilibus, compactum est, coloris ruffi, aut in fusco flavi, intus candidi, nitidum, splendens, Galbanum odore referens, amarum. Eligendum syncerum, purum, majoribus grumis, foris flavis intus candidis, & manu tractatum cum lentore mollescens, accensum in plures splendidas micas dissiliens,

Σαρκοκόλλα. SARCOCOLLA. CAP. LXXXIII.

Λιβανωτὸς μικρός. i. thuris parvo. *b* Meum ἰσόρριζον. i. subrufa. Sarcocollæ cõsid.

Sarcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis, *a* pollini thuris similis, *b* rufa, gustu amara. Vulnera glutinat, oculorum fluxiones inhibet: emplastris inseritur. Adulteratur admisto gummi.

50 *Lacrymam hanc Sarcocollam dixere Graci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamue corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos advehitur, non omnis legitima est: quippe quod explerunque (ut de aliis quoque pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri (superius diximus) gummi, & alterius generis lacrymis adulterata deferatur, & talis officinis inveniatur. Verum fraus gustu facilè deprehenditur: quandoquidem quæ amara non est, adulterium sensit.* Plin. *lib. 13. cap. 11. albam cæteris prætulit, sic inquiens: Fit & ex Sarcocolla (ita vocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum, quam rufum melius. Et lib. 24. cap. 14.* Ex Plinio *idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino tusa sistit fluxiones, illinitur infantibus. Vetustate & hæc maximè nigrescit: melior quò candidior: hæc*
60 *Plinius. Quitamen in Sarcocollæ historia a D. Dioscoride, & Galeno maximè dissentit, cùm hi Sarcocollam gustantibus amaritudinem relinquere asserant, ille verò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab Andrea Marino medico insigni appictam in eo Mesuis libello, qui de alvum ducentibus medicamentis inscribitur. Eam cur probem, aut improbem sanè non habeo, cùm mihi non absre sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fabulam attulerit. Sarcocolla Mauritanis pituitosas cruditates, ac crassos & glutinosos dejicit humores, præsertim qui in compaginum, & coxendicum cavitatibus delitescunt. Cerebrum mundat, item nervos, & pulmones: proinde tussientibus, & difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes juvant, præcipuè pituitosos. Calvescunt tamen, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, nubeculas, cicatrices, & id genus impedimenta, si in cratere vitreo asinino lacte macereturquinq; diebus, interea tamen novum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta, ac inde Sarcocollæ pulvere circumlita auribus exulceratis uti-* Sarcocollæ vires ex Arabibus.

 liter im-

liter imponuntur. Cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus mirificè medetur, quippe quæ proprio ſuo munere ea à ſordibus mundet, carne repleat, cicatriceq; obducat. Alvum tardè dejicit, perturbatq; eos, quorum ventriculus bile redundat, quare cavendum eſt, ne iis exhibeatur. Roboratur ejus dejectoria facultas, gingibere, & cardamomo additis. Hæc ex Arabibus deprompſimus, quæ ſanè tam antiquis, quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nuſquam, quod equidem legerim, ſcriptis tradiderunt. Sarcocollæ vires retulit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Sarcocolla lacryma eſt arboris perſicæ, miſtam vim habet ex emplaſtica quadam ſubſtantia, & paucula amara. Itaq; citra morſum deſiccat, ac proinde glutinare vulnera valet. Lacryma quæ σαρκοκόλλα Græcis, Sarcocolla item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus Anſarot, Anazaron, ſeu Auzurut: Hiſpanis Lancarotes: Gallis Sarcocolle.

Ex Galeno.

Nomina.

Sarcocolla lachryma eſt ruffa aut candicans, minutis veluti friatis grumis conſtans, amara, acris, nauſeam, cùm deglutitur, provocans, glutinoſa, in aqueo humore diſſolubilis. Eligendum rarum veluti ſpumoſum, candidum (ruſſum enim inveteraſcentis indicium eſt) amariſſimum, glutinoſum.

γλαύκιον. GLAUCIUM. CAP. LXXXIV.

GLaucium ſuccus eſt herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ naſcitur, foliis ferè corniculati papaveris, pinguioribus tamen, in terram ſparſis, odoris tetri, guſtus amari: tota croceo ſucco madet. Folia in olla fictili, ſemifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, uſq; dum flacceſcant: deinde contuſis ſuccum exprimunt. Cujus eſt uſus ad oculorum medicamenta, utpote cùm inter initia refrigeret.

Glaucii conſideratio.

Memithe

Glauciũ ex Chelidonia.

Glaucii vires ex Galeno.

Nomina.

GLaucium medicorum, & officinarum vulgo, qui barbarorum, & Arabum nomina uſurpare ſolet, Serapionis, & Avicennæ modo, Memithe dicitur. Id autem, quo paſſim ſeplaſiarii utuntur, meo quidem judicio, verum ſyncerumq; Glaucium eſt: quippe quod omnibus ferè notus, & facultatibus legitimo reſpondeat. Præter id enim, quòd facto periculo, oculorum vitiis opitulatur, foris inſecus rufeſcit, intus verò croceo colore ſpectatur, & guſtu amaro ſentitur cum quadam graveolentia: tametſi pharmacopolas nonnullos quandoq; deprehenderim, qui e majoris chelidonii ſucco Glaucium conficiunt. Sed animadvertendum eſt, quòd in Serapionis codice, præter proprium Memithæ caput, quod Dioſcoridis eſt Glaucium, legitur etiam in capite de Curcuma (niſi fortaſſe interpretis fuerit lapſus) Chelidonium minus vocari Memithe. Quòd in Serapione vel interpretis, vel alterius culpa, mendum ſubſit, inde mihi quidem orta eſt ſuſpicio maxima, quòd Dioſcorides, cujus verba ad unguem refert Serapio, Glaucii non meminerit in Chelidonis. Quo factum eſt, ut illi Seplaſiarii depravata Serapionis lectione decepti in hunc & alterum errorem inciderint: quod non ſolùm ex chelidonio ſuum Glaucium eliciant, ſed etiam majus chelidonium minoris locoſumant, quandoquidem illud ſuccum croceum mittat Glaucio ſimilem. Glaucii facultates memoriæ prodidit Galenus lib 6 ſimp. med. ſic inquiens. Glaucium adſtringit cum quodam faſtidio. Tum adeò manifeſtè refrigerat, ut ſolum ſæpe eryſipelata, utique ſi valentia non fuerint, curare poſſit. Miſtura ejus compoſita eſt ex aquea terreaq; ſubſtantia, utraq; ſanè frigida, verùm non ſummè, ſed ceu aqua fontana. γλαύκιον ſic Græcè, ut etiam Glaucium Latinè dicitur: Arabicè Memithe.

κόλλα. GLUTINUM. CAP. LXXXV.

GLutinum, quod xylocollam, alii taurocollam vocant, præſtantiſſimum Rhodiacum, quod ex bubulis coriis conficitur. Id candidum eſt, & translucens. Nigrum verò minus probatur. Reſolutum in aceto impetigines, leprasq; cutis delet: ambuſtis igni ex aqua calida dilutum, illitumque pultulas erumpere non patitur. Vulneribus prodeſt melle, cum aceto madefactum.

ἰχθυόκολλα. PISCIUM GLUTINUM. CAP LXXXVI.

PIſcium gluten, venter eſt piſcis cetacei. Præſtat candicans, natione Ponticum, ſubaſperum, minimè ſcabrum, & quod celerrimè liqueſcit. Utile emplaſtris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanothris, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

Glutini conſideratio.

Gluten librariorum.

Nomina.

NEmo eſt, qui taurinum, & piſcium Glutinum non cognoſcat: quare hac in re, non pluribus verbis opus eſt. Verùm ſciendum, quòd Glutinum taurinum hac ætate non modò è taurinis coriis conficitur, ſed ex omnium quadrupedum pellibus. Hujus neq; alterius non reperio meminiſſe Galenum in ſimplicium cenſu: quanquam mihi libro 7. illius glutinis librarii mentionem fecerit, quod ex polline farinæ, & muria paratur, ſic ſcribens: Gluten, quod ad libros præparant ex ſimilagine, & garo, emplaſticæ concoctoriæq; facultatis eſt, quibuſcunq; ipſum partibus illinas. Caterùm illud gluten, quod e piſcibus ſit, inter cætera ſimplicia Paulus quidem retulit, ſed ea tantùm ferè de eo ſcribit, quæ Dioſcoridi accepta referri poſſunt. Id græci κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταυροκόλλα vocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis Colla di carniccio: Hiſpanis Colla & Grudel. Quæ verò Græcè ἰχθυόκολλα Piſcium Glutinum Latinè dicitur: Italicè quemadmodum & Hiſpanice, Colla di peſce. Arabicè utrumq; gluten Zire, ſeu Gara nominatur: Germanice Leim: Gallicè Colla.

ἶξος. VISCUM. CAP. LXXXVII.

VIſcum optimum recens, intus porraceum, extra *a* fulvum, quod aſperi nihil, aut furfuroſi concepe-

a Meum ὑποξανθὸς .i. ſubflavum.

b Meum ἐπιτείνει τὴν δύναμιν αὐτῶν. i. vires ipſorum intendit. Idem habet.

rit. Fit † acinis in quercu naſcentibus, buxeo fruticis folio. Contuſum acinum lavant, & poſtea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipſum efficiant. Gignitur quoq; in malo, pyro, & pleriſq; aliis arboribus: quinetiam invenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, diſcutit, extrahit, parotidas, tubercula, cæteraſq; collectiones ad maturitatem perducit, cum reſina & pari cera miſtum: epinyctidas in ſplene ſanat: veteranulcera, abſceſſuſq; quos cacoëthes vocant, ex thure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Aſio lapide coctum, & impoſitum abſumit: cum ſandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit: miſtum cum calce, & vini fæce, *b* ſuam vim intendit.

Viſcum

VISCUM.

* VISCUM POLYCOC. con Camerarii. *

Viſcum planta eſt brevis, ramuſculis in crucis modum prodeuntibus, foliis binis in ramuſculorum ſummitatibus utrinq; emergentibus, oblongis linguarum inſtar, craſſis, ſolidisq; colore ſubmelino. Baccas fert copioſas, piſorum magnitudine, albicantes, tenui tunica obductas, ſubſtantia intus tenaci, glutinoſaq; ac molli, in qua ſemen eſt parvum. Viſcum fit pluribus ac diverſis modis: verùm omnium præſtantiſſimum eſt, quod è granis in quercu naſcentibus conficitur. Hujus præter id, quod invalidum in pyris, malisq; naſcitur, ingens in Hetruria proventus. Siquidem inibi non modò in quercu laudatiſſimum provenit, ſed etiam in cerro, ilice, & caſtanea, in noſtris præſertim maritimis Senenſibus, ubi vaſtiſſimè aſſurgunt ſylvæ, quæ non parvo pretio ſu locantur, qui viſcum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immenſas, non ſine magno vitæ ſuæ periculo, ſæpiusq; funibus adalligati id muneris in aëre pendentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt donec diſrumpantur: poſtea contundunt, & tamdiu lavant in aqua, quousq; furfuracea excrementa eximant. Refert Plinius, naſci Viſcum in quercu tantùm, robore, ilice, ſylveſtri pruno, terebintho, pinu, & abiete. Ac in Hetruria gignitur etiam in caſtanea, quod optimum eſt, malo ac pyro, non tantùm ſylveſtri, ſed etiam domeſtica, quamvis penitus inutile. Viſci maxima Hetruſcis utilitas eſt: nam præter ejus uſum in aucupiis, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumni tempore, in ſylvis quibusdam ex juniperis arte conſtructis eo capiuntur, id etiam in primis utile eſt vitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia ſcatent, gemmæ devorentur. Siquidem agricolæ viſco vites omnes circumdant, quo poſtea erodentes vermiculi, qui tam præſtantiſſimo latici inſidiantur, è terra ſurſùm petentes, meritò implicantur. Quod cùm perſpexiſſet natura omnium rerum parens, viſci multum Hetruriæ largita eſt, ne hanc ob peſtem vino deſtitueretur. Viſci fructu veſcuntur turdi, præcipuè magni, quos noſtri vulgò turdellas appellant. Quorum ſtercore viſci ſemine pleno inficiuntur & ſeruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: è quo tandem ſemine naſcitur planta, quæ viſcum creat. Unde ſcitè à Plauto dictum eſt: Turdus exitium ſibi cacat. Caterùm per ſe non eſt arbor, ſed in arboribus vivit, fronde plerumq; perpetua. Id quod etiam teſtatur Virgilius lib. 6. Aeneidis cùm inquit:

Viſci conſid.

Viſci cõfectio.

Viſci utilitas in Hetruria

Viſci generatio

Viſcum arbor nõ eſt.

Quale ſolet ſylvis brumali frigore Viſcum
Fronde virere nova, quod non ſua ſeminat arbos.

Proinde Plinius lib. 16. cap. ult. ita ſcriptum reliquit: Quædam enim in terra gigni non poſſunt, & in arboribus naſcuntur. Namq; cùm ſuam ſedem non habeant, in aliena vivunt, ſicut Viſcum. Omnino enim ſatum nullo modo naſcitur, nec niſi per alvum avium redditum, maximè palumbis & turdis. Hæc eſt natura, ut niſi maturatum in ventre avium non proveniat: hæc Plinius. Quæ ante ipſum memoriæ prodidit Theophraſtus lib. 2. cap. 23. de plantarum cauſis, unde illa mutuatus eſt Plinius. Porrò id, quod in pinu, & abiete naſcitur, quod (ut Plinius inquit) Stelin Eubœa dicit, Hiphear Arcadia, frequentiſſimum in Tridentino agro in vallis Ananiæ ſylvis conſpicitur, ubi ingens turdellarum copia victitat. Sed hoc ad aucupia prorſus inutile eſt: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyroq;, provenit perpetua fronde viret. Id verò contrà, quod quercui, robori & caſtaneæ innaſcitur, utpote cui appetente hyeme omnia folia decidant. Hujus rei cauſam reddere tentavit Theophraſtus, loco paulò ante citato, cùm ita ſcribit: Viſcum aliud folio eſſe perpetuo aliud deciduo, haudquaquam abſurdum eſt. Siquidem aliud virentibus ſemper arboribus, aliud frondē amittentibus inſidet: ſit enim, ut in his careat alimento, in illis habeat, quantum abunde ſit. Cauſa enim perpetuæ, deciduæve frondis hæc eſt, quemadmodum diximus: hactenus Theophraſtus. Verùm enimverò hæc

Ex Plinio.

Theophrafti ſententia non accepta.

Theophr. ſententia non omni ex parte probanda videtur: quippe quoniam univerſum Viſcum, quod in Amygdalo, pyro, malóq; in Italia provenit, tam æſtate, quàm hyeme fronde perpetua viret, cùm tamen hæ arbores hyeme frondibus deſtituantur. Quo fit, ut aliunde hujus rei cauſam petendam exiſtimem. Fit præterea Viſcum aviculis tantùm capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quæ Aphru Sebeſtena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de iis diſſerentes retulimus. Utuntur hoc Inſubres ſuis in aucupiis, quòd arboreo viſco careant, illudq; è Venetiis deferunt, quo primùm ex Damaſco Syria advehitur, unde Damaſcenum vocatur: ſed id querno bonitate cedit. Fit quoq; Viſcum è quarundam arborum radicibus, agrifolii præſertim, & viburni, quarum etiam arborum hiſtoriam libro primo paluri & rhois commentarius inſeruimus. Qui autem ex hujusmodi arboribus viſcum conficiunt, cortices radicum ſumunt, effoſſaq; ſcrobe inter ſuarum arborum frondes humido ſolo ſepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quoad computreſcant: mox eximunt, & tamdiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lavant, & manibus commiſcent. Hac etiam ratione quibusdam in locis fit ex ibiſci radicibus. Sunt qui querni viſci lignum in tenuiſſimum pulverem redigant, & comitialibus hauriendum præbeant: quo tantùm medicamento multos fuiſſe ſanatos pro certo affirmant. Atqui operæ pretium eſt, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadrageſimum diem usq;, & caveant ne lignum ab arbore reſciſſum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto ſuſpenſum, cum ſuo cortice, gravidarum conceptum adjuvat. Sed novi ego complures morbi & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco viſcum ipſum in catapotis devorandum dederunt. Viſcum quod in Pyro ſylveſtri naſcitur, contractione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus: contunditur id una cum foliis & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Viſci meminit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus diſſerit iis verbis: Viſcum ex plurima aerea & aquea calida, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaq; etiam affectus ſubſtantiæ reſpondent. Siquidem valenter ex alto humores extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed & craſſiores, eosq; diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ non protinus poſt primam appoſitionem excalfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, veluti thapſia. Sed & ſupra commonuimus, ineſſe calidis facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium. Nomen illi Græcum, ἰξὸς Latinum *Viſcum*: Arabicum Dabach, ſeu Dibach: Italicum Viſchio & Pania: Germanicum Vogelleim/oder Miſtel: Hiſpanicum Viſco: Gallicum Guy.

Viſcum ex radicibus.

Viſci querni vires.

Quorundam error.

Viſci pyri ſylveſtris vires.

Viſci vires ex Galeno.

Nomina.

† *Nulla hic in Græcis codicibus ſit acinorum mentio, ſed hæc tantum leguntur: γίνεται ἐκ τινος καρποῦ περιφεροῦς. hoc eſt, fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adſtipulatur Serapio. Sed interpres videtur ſecutus Plinium qui lib. 16. cap. ultimo, ſic inquit: Viſcum fit ex acinis, qui colliguntur meſſium tempore immaturi.*

Viſcum polycoccon, Camerarius propoſuit in ſua editione Matthioli, quod à vulgari differt baccarum racematim cohærentium copia, in reliquis cum vulgari Viſco conveniens: quod rarum & in Helvetia repertum.

Ἀπαρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

A Parine ramis multis, & parvis fruticat, aſperis, quadrangulis, per intervalla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus: ſemen durum, rotundum, concavum, *a* album, umbilici figura, aſperitate veſtium tenaci. Ea paſtores coli vice utuntur ad eximendos è lacte pilos. Seminis caulium, ac foliorum ſuccus, potu *b* contra viperarum, phalangiorumq; morſus auxiliatur: infuſu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, ſtrumas diſcutit.

a ὀμφαλὸς i. e. medio velut umbilicus, ita Meum.

b Meum μετὰ οἴνου i. cum vino.

Aparine ex Gal.

Aparines conſid.

A Parine nuſquam non provenit, ſed præſertim (ut Theophraſtus inquit) inter lentes, in agris ſecus itinera & propè ſepes. Itali hanc vulgò vocant Speronella quòd folia circa caulem ad calcarium ſtimuli modum, aſteriſci inſtar proferat. Tactu hæc aſperrima eſt quapropter cùm adoleverit, attingentium veſtibus pertinaciter hæret. Hujus ſuccum magnifaciunt quidam ad recentia vulnera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda dyſentericis. Siccæ farina vulnera glutinat, & ulcera ſanat. Aparines meminit Galenus lib. 6. ſimp. med. ubi ſic breviter inquit: Aparine, quidam philanthropon, alii omphacocarpum cognominant, modicè extergit & deſiccat: habet q; nonnihil ſubtilium partium. Herba hæc Græcis ἀπαρίνη vocatur: Latinus ſimiliter, Aparine: Italis Aparine & Speronella: Germanis Klebkraut; *Hiſpanis Preſera: Gallis Grateron.*

Speronella.

Aparine ex Gal.

Nomina.

Aparine quomodo primò prodeat, figura noſtra expreſſimus, floribus tamen variat, etſi namque ſit albis ex Baldo, tamen purpuraſcentibus habemus. Dicitur φιλανθρώπιον Hippocrati: aſpera Lappago ſive Aſperugo (ab aſperioribus foliis) Plinio: Lappam Gaza apud Theophraſtum vertit Aparine, Brunfelſ. Trag. Matt. Fuchſ. Dod. gal. & Cord. in Dioſc. Lon. Anguill. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Aparine aſpera, Thalyo.

Ἄλυσσον. ALYSSUM. CAP. LXXXIX.

A Lyſſon exiguus frutex eſt, unicaulis, ſubaſper, rotundis foliis: fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo eſt ſemen quadantenus latum. In montib. & aſperis

locis

locis emicat. Ejus decoctum singultus, sine febri, potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat, aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur: domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus, atque brutis fascini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

ALYSSUM.

ALyssi varia est apud authores historia. Nam si Plinio est adhibenda fides, Alyssum ea planè fuerit herba, quam Rubiam minorem vocamus, quæ quidem, præterquam quod folia ferat longè minora, prorsus Rubiæ similis constat. Quòd autem Plinio hæc Alysson sit, ejus verba declarant libro 24. cap. 11. ubi de erythrodano ita scribit: Erythrodanus, quam alii ereuthodanum vocant, nos Rubiam, qua tinguntur lana, pelles q; perficiuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium sanat ex aqua mulsa: & lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix, semen q; trahunt menses, alvum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm. Distat ab eo, qui Alysson vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quòd à cane emorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatus q;: hactenus Plinius. Quem facile quis suspicari posset, Dioscoridis Alyssum reddidisse, eo ductus argumento, quod is statim post Aparinem, quam rubiæ similem fecit, Alyssum descripserit: nisi omnibus ferè notis hoc à rubia minore differre perspicuum esset. Siquidem Dioscoridi, alyssum foliis est rotundis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo semen quadantenus latum: in montibus, & asperis locis nascitur: quæ sanè omnia in minori Rubia desiderantur. Quòd præterea Dioscoridi, ut Plinio, Rubia minor non sit Alyssum, ex eo apertè cognoscitur, quòd is infra de majori, & minori Rubia eodem capite tractaverit; id quod minimè quidem fecisset, si nullam judicasset inter minorem rubiam, & Alyssum intercedere differentiam. Quare vel Plinium hac in re hallucinatum, vel diversum à Dioscoride Alyssum accepisse crediderim. Porrò magis adhuc Alysси historiam ea confundere mihi videntur, quæ de eo posteritatis memoriæ prodidit Aëtius, cùm inquit: Alyssum eam herbam esse ajunt, quam Heracleam sideritim vocant, quæ propter vias ubiq; nascitur, purpureo flore, foliis crassioribus. Nomen traxit, quòd à cane rabido emorsis mirum in modum opituletur. His verbis Aëtius non solùm non referre Dioscoridis Alyssum deprehenditur, sed neq; etiam satis exprimere, quam sideritim pro Alysso intelligat. Nam cùm tres sint siderites à Dioscoride monstratæ quarum duæ, prima scilicet, & ultima, heracleæ vocantur, non equidem scire possum, an primam, vel ultimam in suum Alyssum receperit Aëtius. Huic postremò, ut aliis quoq;, non consentiunt quæ de Alysso retulit Galenus lib. 2. de antidotis, ubi nonnulla Asclepiadis medicamenta ad rabidi canis morsus commemorat. Alyssum, inquit herba est marrubio adsimilis, asperior tamen & magis aculeata circa orbiculos, florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc sub caniculæ æstu colligere oportet exiccata cõtundi, cribrari, & servari debet, ne diffletur. Ex his Galeni verbis palàm est, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potius primam, quàm ultimam sideritim referre. Cùm igitur varia admodum sit de Alysso authorum sententia, cumq; ejus historia tam varia, incertaq; habeatur, difficile quidem fuerit asserere, quænam planta Alyssum legitimè vocari possit. Non desunt sanè nobis aliquot plantæ, quæ pro Alysso ad nos à rei herbariæ peritis transmissæ sunt, verùm cùm earum nullia legitimum mihi Alyssum referat, eas potius suppremendas, quàm hic appingendas existimavi. Ruellius tamen eam plantam, quam herbarii (ut ipse ait) sylvestrem cannabim vocant, putat esse Dioscoridis Alyssum, vel ad ipsum propius accedere. Quod, ne semper aliorum errata corrigere videar, iis dijudicandum relinquo, qui in simplicium etiam historia mediocriter versati, hæc & majora dijudicare possunt. Cæterùm Alyssum à Galeno ex Asclepiade repræsentatum, in Italia provenire non equidem inficior, neq; illud similiter, cujus meminit Aëtius. Sed quod horum in usum medico probandum, vel reprobandum sit non facilè decernere ausim, quanquam à Galeno nunquam discedendum putaverim. Qui præterea Alysси facultates tradidit lib. 6 simplicium medicamentorum, his verbis: Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè juvet demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoq; data, sæpe in totum sanavit: atq; hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumq; prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc, ut alsterforum nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. Herba, quæ ἄλυσσον Græcè Alyssum quoque Latinè dicitur: Italicè Aliſſo.

Alysson à Matthiolo & Anguillara propositum, Thlaspios generibus adnumerandum, quare Thlaspi Græcum propinquius fortè Dioscoridis, polygonati folio, aut Oleæ, Lentis semine, Lobelo dicitur, ac Tabernæmontano Thlaspi Græcum polygonati folio. Verùm cum hoc neutiquam confundendum Thlaspi Narbonense centunculi folio apud Lobelum.

Alyssi consu.

Alysson Plinii est Rubia minor.

Alysson Aëtii est Sideritis.

Alysson Galeni.

Alysson Ruellii est cannabis syl.

Alyssi vires ex Gal.

Nomina.

ἀσκληπιὰς. ASCLEPIAS. CAP. XC.

ASclepias, ramos emittit longos: folia hederæ, a longa, radices numerosas, tenues: odoratas: flores vi-

a Longa. Ori. non rus leg.

rus grave, ſemen ſecuridacæ: naſcitur in montibus. Radices ex vino potæ torminibus auxiliantur, & contra ſerpentium ictus. Folia adverſus vulvæ, mammarumq; ulcera, quæ cacöethe vocant, illinuntur,

Hedera terreſtris non eſt Aſclepias

FAlluntur, *mea quidem ſententia, qui Aſclepiadis vice, quam in montibus naſci tradidit Dioſcorides, nec non etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam vulgares quidam chirurgici Hederam terreſtrem nominant: quæ plerunque ſecus vias naſcitur, & perpetuò humi ſerpit foliis rotundis, aſperis, per ambitum quadantenus ſerratis, longo tenuiq; funiculo appenſis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuiſſimis. Siquidem præterquam quòd Dioſcorides ſcriptum non reliquit Aſclepiada in publicis naſci, nuſquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ii (pace tamen Fuchſii eruditiſſimi*

Fuch. error.

Vincetoxicum Aſclep. cenſentis, dixerim, quem conſtat ex ſuis commentariis hanc habuiſſe ſententiam) qui putant Aſclepiadæ eam eſſe plantam, quam vulgus herbariorum Vincetoxicum vocat. Quandoquidem hujus cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores virus aliquod non redolent: ſemen non eſt ſecuridacæ ſimile. Adde etiam quod ex Oribaſii lectione Aſclepias non profert folia longa: cui ſubſcripſit Marcellus interpres, fretus fortaſſe, ut ſolet, probatiſſimis exemplaribus. Præterea antiquiſſimus codex manu ſcriptus, de radicibus non legit πολλὰς, hoc eſt, multas, ſed tantùm λεπτὰς, εὐώδεις, id eſt, tenues, odoratas. Cæterùm VINCETOSSICVM *provenit foliis laurinis, ſed in cacumine acutioribus, firmis ac lævibus, caulibus pluribus, lentis, viridibusq;, circa quos folia per intervalla utringq; bina ſpectãtur. Flores edit tenues*

Vincetoſſici hiſt. matt.

I. VINCETOXICUM.

* II. ASCLEPIAS NIGRO flore. *

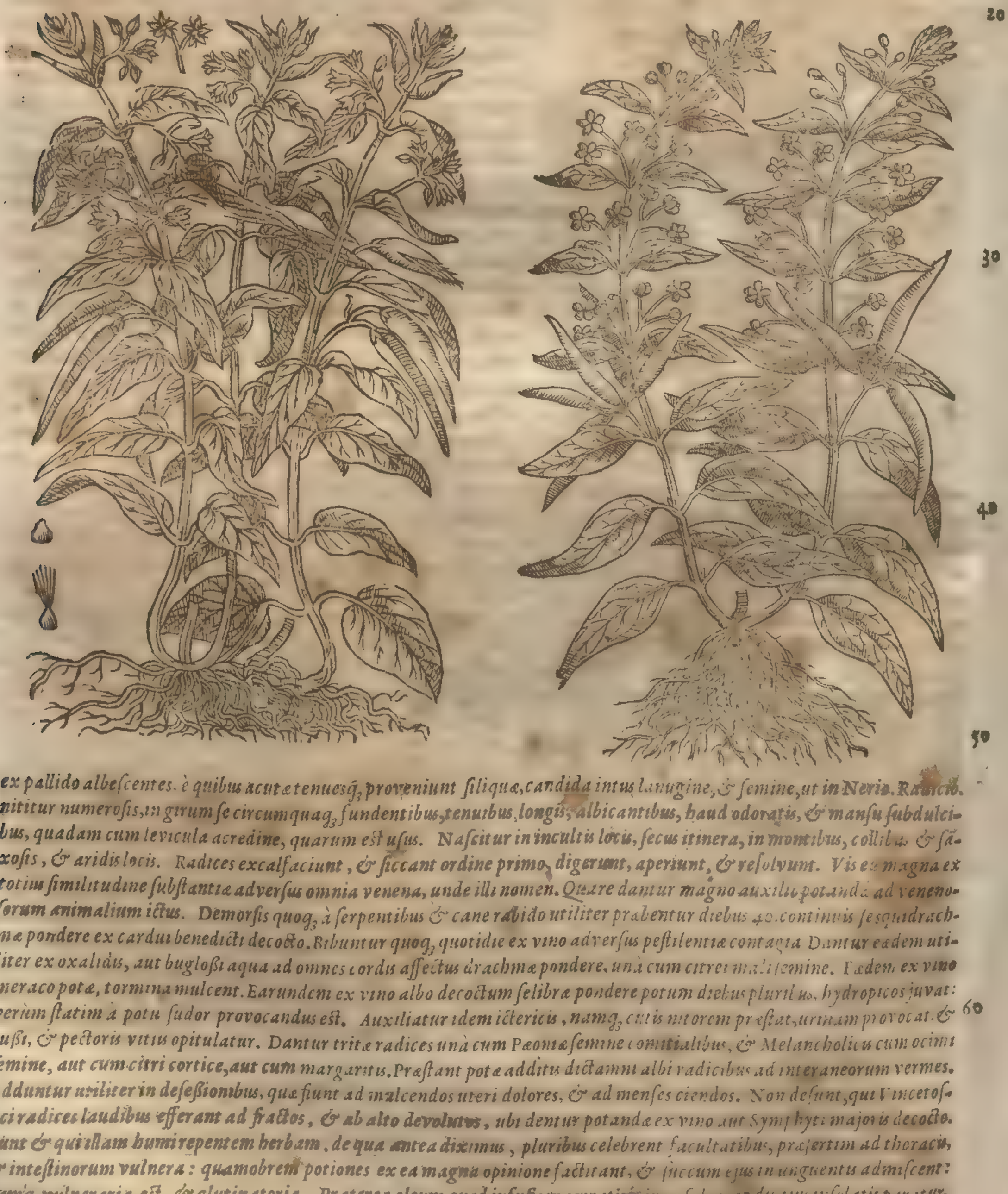

ex pallido albeſcentes. è quibus acutæ tenuesq; proveniunt ſiliquæ, candida intus lanugine, & ſemine, ut in Nerio. Radicib. nititur numeroſis, in girum ſe circumquaq; fundentibus, tenuibus, longis, albicantibus, haud odoratis, & manſu ſubdulcibus, quadam cum levicula acredine, quarum eſt uſus. Naſcitur in incultis locis, ſecus itinera, in montibus, collibus & ſaxoſis, & aridis locis. Radices excalfaciunt, & ſiccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & reſolvunt. Vis ex magna ex totius ſimilitudine ſubſtantiæ adverſus omnia venena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potandæ ad venenoſorum animalium ictus. Demorſis quoq; à ſerpentibus & cane rabido utiliter præbentur diebus 40. continuis ſeſquidrachmæ pondere ex cardui benedicti decocto. Bibuntur quoq; quotidie ex vino adverſus peſtilentiæ contagia. Dantur eadem utiliter ex oxalidis, aut bugloſſi aqua ad omnes cordis affectus drachmæ pondere, unà cum citrei mali ſemine. Eadem ex vino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex vino albo decoctum ſelibræ pondere potum diebus pluribus, hydropicos juvat: verùm ſtatim à potu ſudor provocandus eſt. Auxiliatur idem ictericis, namq; cutis nitorem præſtat, urinam provocat, & tuſſi, & pectoris vitio opitulatur. Dantur tritæ radices unà cum Pæoniæ ſemine comitialibus, & Melancholicis cum ocimi ſemine, aut cum citri cortice, aut cum margaritis. Præſtant potæ additis dictamni albi radicibus ad interaneorum vermes. Adduntur utiliter in deſeſſionibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menſes ciendos. Non deſunt, qui Vincetoſſici radices laudibus efferant ad fractos, & ab alto devolutos, ubi dentur potandæ ex vino aut Symphyti majoris decocto. Sunt & qui illam humirepentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præſertim ad thoracis, & inteſtinorum vulnera: quamobrem potiones ex ea magna opinione factitant, & ſuccum ejus in unguentis admiſcent: namq; vulneraria eſt, & glutinatoria. Præterea oleum quod infuſis maceratisq; in eo ſolis ac diutius inſolatis paratur, præſtat plurimum potum ad colicos dolores: namq; præſentaneo auxilio eos juvat, qui hoc morbo laborant. Aſclepiadis meminit quidem Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſed nihil de ejus viribus differens, ſic tantùm inquit: In tertio

Vincetoſſici vires Matth

Dioscorides de hac herba conscripsit: at nos ejus nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιὰς, ut etiam Latinè Asclepias nominatur: Italicè, Asclepiade. Nomina.

Asclepias nostrum, Apocyno cognata herba videtur, & νηπύθιον seu Vincetoxicum vulgò dicitur, quod duplex, albo (quod vulgatum) nigroq; flore. I. Asclepias albo flore, C.B. Hirundinaria, Brunf. Trag. Ges. hor. Lon. Vincetoxicum, Matth. Dod. fol. Lug. Cast. Hederalis, Ruellio, Asclepias, Fuch. Dod. gal. Cor. in Dioscor. & hist. Ges. hor. Lacun. Lob. Cæs. Tab. Cam. II. Asclepias nigro flore, C.B. Vincetoxici altera species, Dod. fol. Asclepias altera flore nigro, Lob. Asclepias nigra, Clus. hist. Hisp. Lugd. Asclepias tertia flore nigro, Tab. Apocynum, Columnæ: alii tamen Periplocam minorem vocitant.

† Orib. add. καὶ κύκλου 1. vel Caycus fyl. a Orib. μικρότερα .i. minora. Concl. non habet exemp. b Or. κόκκυλα 1. coma. Atractylidis confid. Ruell & Hermolai error, Atract. Cnicum syl. esse credentium. Cnicus Theoph.

Ἀτρακτυλὶς. ATRACTYLIS. CAP. XCI.

ATractylis, † spina est cnico similis, folia multò *a* longiora ferens in summis virgis, magna parte nuda, asperaq; qua fœminæ pro fusis utuntur, *b* capitula in cacumine spinis horrent, flos luteus, quibusdam in locis purpureus invenitur: radix tenuis, supervacua. Coma, semen & folia cum pipere & vino teruntur utilissimè contra scorpionum ictus. Percussos tradunt, quamdiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem, ipsumque deposita statim recrudescere.

I. ATRACTYLIS.

Errant haud dubiè, ut mea quidem fert opinio, Ruellius & Hermolaus: quippe qui existimaverint Atractylida esse Cnicum sylvestrem, cujus primo loco meminit Theophrastus lib. 6. cap. 4. de plantarum historia. Siquidem magnam ego inter sylvestrem Cnicum, & Atractylida invenio apud Theophrastum esse differentiam. Quod ut omnibus perspicuum esse possit, iis præsertim, qui aliter sentiunt, hic Theophrasti verba de Cnico, Acarna, & Atractylide subjiciam. Cnicum, inquit: sylvestri urbanoq; dissimile. Sylvestris genera duo notantur: alterum urbano admodum simile, recticaulius tamen: quamobrem eo mulierum priscarum nonnulla pro colu utebantur: fructum nigrum, majusculum amarumq; parit. Alterum genus densum constat, caulesq; sonchcos profert, quodammodo humicaule fit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitq; ad arva: fructum amarum, frequentem, barbaq; modo hirsutum gignit. Sunt ambo seminosa, verùm sylvestre copiosius fert. Ejus peculiare præ aliis sylvestribus est, quòd illa duriora spinosioraq; urbanis proveniunt: hoc autem mollius ac lævius constat. Acarna quoad simplici ratione exprimi licet, aspectu Cnico urbano simulis est, colore flavicans, succo pinguis. Fusus agrestis (sic enim Atractylida Latini nominarunt) his candidior est: habetq; peculiare, quod in folius evenit: decerpta enim, carnisq; allata, succum sanguineum effundunt: qua de causa φόνος, id est cruor à quibusdam spina hæc est nominata: gravis etiam odore, cruoremq; repræsentans. Serò perficit fructum, autumno enim & quidem in totum (ut summatim proponam) universa spinaceorum natura fructus serotina existit: hæc Theophrastus. Ex quibus verbis facilè cognosci potest, in Atractylidis historia apertè aberrasse Ruellium, cùm in tertio suo de natura stirpium libro asserit, Fusum agrestem, hoc est Atractylida, nil aliud esse Theophrasto, quàm primum Cnici sylvestris genus, utpote qui non animadverterit, quòd Atractylis Theophrasto alia est, à Cnico sylvestri planta, quanquam illi fortasse non absimilis, & cui ea tantùm insit proprietas, ut è solius succum sanguineum fundat, id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occasionem, meo quidem judicio, præbuit Plinius, quod lib. 21. cap. 15. sylvestrem Cnicum à quibusdam Atractylida vocari tradiderit. Ubi postquam commemorasset nonnullas spinosas plantas, quibus Aegyptii in cibis utuntur, de Cnico tandem in hunc modum disserit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italia ignotam. ipsis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex semine ejus. Differentia prima sylvestris & sativæ. Sylvestrium duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido, exilis. Itaq; & pro colu antiquæ mulieres utebantur, quam quidam Atractylida vocant. Semen ejus candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, toroso ore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine: hæc Plinii verba: Quæ etsi quidem certam fidem faciant, primum sylvestris Cnici genus à quibusdam Atractylida fuisse vocatum, non tamen propterea affirmant, Atractylim esse Cnicum sylvestrem. Atractylidis deinceps speciatim meminit ipse Plinius cap. 16. ejusdem libri, cùm inquit: Acarna colore tantùm rufo (a scolymo scilicet) distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Atractylis quoq;, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet: qua de causa phonos vocatur à quibusdam. Odore etiam gravis, serò maturescente semine, nec ante autumnum, quanquam id de omnibus spinosis dici possit: hactenus Plinius. Ex iis igitur omnibus meritò colligendum esse putaverim, legitimam Atractylidem nullum esse sylvestris Cnici genus, sed aliam per se plantam, nempe illam, qua profusis priscæ utebantur mulieres. Quod sanè animadvertens Theodorus sui Græci idiomatis peritissimus, in Theophrasti versione, Atractylida fusum agrestem interpretatur, non autem colum, ut primum agrestis Cnici genus vertendo, ex antiquo ad colos usu, id Colum agrestem rectè cognominari posse monstravit. Qua in re is planè declarasse videtur, priscas mulieres agresti Cnico colo vice fuisse usas, fusorum verò loco ipsa tantùm Atractyli. Cæterùm sunt, qui plantam cujus hic nos imaginem expressimus, Atractylem esse existiment. quorũ ego probarem opinionem, si folia sanguineũ succum funderent, & caules rectiores essent: fit itaq; de ea aliorũ quoq; judicium. Credidit Ruellius alteram Cnici sylvestris speciem eam nimirum esse stirpem, quã hercbarorum vulgus Carduum benedictum, vel sanctum appellat. Quam profecto opinionem haud quaquã improbandam puto,

Acarna Theoph. Atractylis Theo. Cnicus Plin. Atractylis Plinii. Colus agrestis. Cnici syl. altera spe cies, Card bened.

quandoquidem Carduus benedictus vocatus solo procumbit, densa foliorum coma, & quadammodo humicaulis cernitur: quinetiam fructum gignit amarum, barbaq; modo hirsutum: & caules profert sonchi modo rubentes. Ut ex iis notis accuratius expensis, quibus prorsus convenit Carduo benedicto cum altero Cnici sylvestris genere, nil mirum si cogar mutare sententiam, & hoc quod aliàs negaveram, nunc planè asserere non dubitem. Sed certè Ruellium mirari subit, quòd tam facilè asseruerit Carduum benedictum vocatum sanguinem ex se fundere. Nam etsi ego millies periculum fecerim, nunquam tamen evulso folio, vel ramulo sanguinem è vulnere profluere comperi. Praterea si concedamus, quòd Ruellius vera referat, id maximè ipsius repugnabit sententiæ, cùm tam Theophrasto, quam Plinio nullum Cnici genus sanguinem fundat, quoniã id Atractylidis est proprium. Hinc itaq; palàm fieri arbitror, Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur sententiam, asserere voluisset Atractylida esse primum sylvestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar scribere debuisset, non autem hoc, quod Carduum benedictum esse censemus. Neq; etiam mihi, ut liberè liceat quod quisq; sentit dicere, placet Fuchsii opinio, qui libro primo de compositione medicamentorũ & in suis de plantarum historia commentariis, Carduum benedictum vulgo nominatum Atractylidem hirsutiorem esse existimat: hirsutiorem dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorem alteram, alteram hirsutiorem: tametsi tum Dioscoridi, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus, quod, quantum reor, Carduus benedictus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis virgis unquam visitur nudus: quinimò virgas non profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, vel potius solo procumbit. Sed postquam in hac nostra Atractylidis, & Cnicorum sylvestrium disquisitione, sermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hic de miris ejus atq; excellentibus dotibus nobis differendum est. Est igitur CARDVVS *benedictus ita vulgò nuncupatus, planta nullis hoc tempore non cognita. Caulibus est rotundis, flexilibus, lentis, pilosis, humi accubantibus, foliis longis, utrinq; laciniatis, hirsutis, & cum adoleverint per ambitum aculeatis. Capitula habet in caulium summis partibus longis, ac pungentibus aculeis rigentia, & foliis circumquaq; stipata. Equibus melinis flos emicat, papposo intus semine cinaræ simili & albicante. Radice nititur alba multifidaq;. Tota planta vehementer amara est, ideoq; excalfacit, siccat, aperit, abstergit & digerit, sed ad multa utilis. Seritur passim in hortis, sapore admodum amaro, quòd terreis constet partibus calore quodam attenuatis. Magni nominis, magnaq; existimationis planta est non modò apud Italos, sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pestilentiam: item adversus venena lethalia, tam interius sumpta, quàm venenosorum animalium ictibus, aut morsibus imposita. Sanantur hac herba quartana laborantes, aut aliis febribus detenti, quarum accessiones cum frigore adveniunt. Id enim præstatur hausto ejus decocto, aut stillatitia aqua, aut pulveris drachma pota. Præstant eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herba decoctum ex vino sumptum ilium, & renum dolores mulcet, & catera ventris tormina sedat: sudorem cit: alvi tineas necat, & uteri vitiis auxiliatur. Herba ipsa tam recens quàm sicca & pota, & exterius admota, contumacia ulcera, & quæ cacoëthe vocantur, sanat, cuteq; obducit: quamobrem decoctis miscetur, quæ è ligno Guajaco, ex vino & aqua iis parantur, quos lues Gallica corripuit. Planta, quæ Græcis ἀτρακτύλις, Latinis item Atractylis, & Fusus agrestis appellatur: Italis Atrattile, & Cartamo salvatico. Carduus benedictus: Italis Cardo benedetto, Cardo santo, sive herba Turca.*

Cardui benedicti descrip.

Vires.

Nomina.

II. CARDUUS BENEDICTUS.

Atractylis flore est luteo, quandoque purpureo, utramq; caulibus rectis, non reflexis, assurgere observavimus. I. Atractylis lutea, C.B. Atractylis Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. II. Carduus benedictus, Brunf. Trag. Matth. Lacu. Ges. hor. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Tab. Cam. Atractylis hirsutior, Fuch. Dod. gal. Acanthion, Cord. in Dios. (cui & Cnicus sylvestris alter Theophrasti) Lon. Cnicus supinus, Cord. in hist. Carduus sanctus Cæsalpino.

πολύκνημον.

POLYCNEMUM. CAP. XCII.

a Or. κνημὸν. i. femine.

Polycnemon, frutex est furculosus, foliis origani: a caule, ut pulegii, geniculis multis intercepto, sine umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solvi debet: ad urinæ stillicidia, ruptaque cum vino bibitur.

Polycnemi confid

Vires ex Gal.

Nomina.

Polycnemum hactenus, quòd ego quidem ipsum cognoverim, non reperi, neq; vidi in Italia. Cæterùm etsi inibi nonnullæ inveniantur, atq; etiam à quibusdam pro eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadantenus referre videntur, cùm tamen plura etiam ius desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quàm ut pro vero probari possint, non equidem quicquam in hoc certi statuere ausim. Unde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse dixerim, donec aliud certius compertum fuerit. Sed si quis interim Polycnemi vires ex Galeno quoq; scire desiderat, is lib. 8. simp. med. illas ita paucis retulit: Polycnemon desiccat, & excalfacit secundo excessu. Itaq; & ob id vulnera glutinat. Huic planta nomen Græcum πολύκνημον: *Latinum similiter Polycnemum: Italicum Policnemo.*

Κλυσ-

Κλινοπόδιον. CLINOPODIUM. CAP. XCIII.

CLinopodion frutex est foliis serpyllo similis, furculosus, duum dodrantum altitudine. Nascitur in petrosis. Flores, marrubii modo, ex intervallis distincti speciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & succi ejus decoctum, ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: menses & partus pellit: & pensiles verrucas, quas acrochordonas vocant, ejicit, aliquot diebus potum. Alvum sistit decoctum ad tertias potumq;, si febrim sentiunt, ex aqua, alioquin ex vino.

a Meum ἐν πέτραις i. in petrosis.

I. CLINOPODIUM VULGARE. I. PSEUDOCLINOPODIUM.

Duæ sunt plantæ quæ à quibusdam rei herbariæ indagatoribus, pro Clinopodio ostenduntur. Prima foliis exit serpyllo haud absimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus & hirsutis: floribus purpureis: caules verticillatim ambientes. Altera folius est serpylli modo oblongus, in cacumine mucronatis, & in ambitu serratus, floribus inter folia subpurpureis, balaustii effigie, caulibus exilibus, angulosis, è quibus folia per intervalla exeunt utrinq; bina, sapore illi acutus. Nascitur in campestribus inculto solo, & saxosis locis. At illa longè magis, quam hæc (quantum mea fert opinio) Clinopodium refert, tum quòd folia magis serpyllum referant, tum quòd flores, qui in summis caulib. sunt, lecticæ pedis basim quadantenus referre videantur. Id quod maximè me adduxit ad credendum, hanc plantam legitimum esse Clinopodium, verùm degustata tractu temporis herba, non quidem ab re mihi à sententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno scriptum esse animadverterim, Clinopodium adeò tenuium esse partium, ut ex tertio excalfacientium siccantiumq; ordine habeatur, ac operæ pretium esse haud me lateat, ut quæ in hujus censu sunt plantæ, aut gustu acres, aut admodum amaræ percipiantur, cumq; neutra qualitas in hac, aut illa planta cujus imagines dedimus, reperiatur, non ausim primam, nec alteram legitimum facere Clinopodium sed potius alteram statim sequentem, cui præter acredinem, & odoris fragrantiam, cæteræ adstipulantur notæ. Cum non dubitem, quin hæc planta legitimi Clinopodii faciem referat, fateri ac affirmare cogor eam ius viribus esse præditam, de quibus diximus de Clinopodii virib. Nec tamen ob id prætermittere volui, quin in studiosorum gratiam eæ hic excuderentur. Hujus meminit Galenus lib. 7. simp. med. sic inquiens: Clinopodium excalfaciendi vim obtinet, sed nondum adaugendi: est verò etiam essentia tenuium partium: ponat q; ipsum quispiam in tertio ordine tum excalfacientium, tum resiccantium. Κλινοπόδιον sic Græcè, ut Lat. pariter Clinopodium vocatur: Italicè Clinopodio.

Clinopodii vulgaris. cõsid.

Clinopodii facultates ex Galeno.

Nomina.

Clinopodium sic dictum, quòd orbiculato florum ambitu speciem pedum lecti præbeat. I. Clinopodium Origano simile, C.B. Origanum quartum. Trag. Origanum verticillatum, Tha. Clinopodium vulgare, Matt. Clinopodium, Lac. Cord. in Dioscor. Gesn. hor. Cast. Clus. hist. Pan. Tab. Clinopodium majus, Cam. Clinopodium prius, Lug. Pulegium montanum & Origanum sylv. Lon. Acinos & Betonica Pauli quorundam, Lob. Acinos sive Clinopod. sylvestre, Lugd. Herba Origano vulgari similis, Cæs. Alterum est altius majore folio, alterum humilius minore folio, floribus purpurascentibus, rarius albis. II. Clinopodium sive Ocimum sylvestre, C.B. Basilicum tertium, Trag. Pseudoclinopodium, Matt. cui & Clinopodium alterum in iconibus, & Lug. Clinopodium Anguill. Clinopodium vulgare, Lob. Clinopodium secundum, Tab. Clinopodium Dioscor. & Plinii Cæs. Clinopodium majus & minus Thal. Ocimastrum Fuch. fol. & Lug. Acinos Fuch. in ico. Dod. gal. Lac. Ocimum sylvestre, Dod. fol. Ocimum parvum, Lon. Sala-

Calamenthum montanum, Trag. edit. Lat. Pulegium petræum, Gesh. hor. Calamintha quædam Ocimi ferè foliis, Cord. in Dioſc. Var. foliis latioribus, anguſtioribus, iisq; hirſutiſſimis, aliquando penè lævibus, quæ res facit, ut Clinopodium alterum Matthioli diſſimile videatur: floribus etiam albis reperitur.

Λεοντοπέταλον. LEONTOPETALUM. CAP. XCIV.

LEONTOPETALUM.

a Cat. nõ habet. b Meum καθάπερ κονδύλους τινὰς. i. velut nodos quosdã. Leontopetali confid.

Ex Plinio

Leontopetali vires ex Gal.

Nomina.

LEontopetalon caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, plurimis alis concavum, & in cacumine ſemina parva duo, aut tria, in ſiliquis, ciceris modo: flores anemonæ ſimiles, punicei coloris: folia braſſicæ, ſed papaveris diviſura: radicibus nigris, a rapæ ſimilibus, b ſtrumoſis. Naſcitur in arvis & ſegetibus. Radix auxiliatur ſerpentium ictibus, ex vino pota, nec alia res celerius dolorem finit: miſcetur iſchiadicorum clyſteribus.

LEontopetalum, ejusq; nigram extuberantemq; radicem, rapi inſtar magnitudine, non modò Venetiis, & Patavii in quibuſdam hortis vidimus, verum etiam in Hetruriæ arvis, aliisq; Italiæ locis. Naſcitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius lib. 27. cap. 11. ubi ipſum iis depingit verbis: Leontopetalon, alii Rhapeion vocant, folio braßicæ, caule ſemipedali, alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris modo, radix rapæ ſimilis grandis, nigra: naſcitur in arvis. Leontopetali facultates paucis perſtrinxit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit: Leontopetali radice maximè utimur. Digerenti facultatem, & exiccandi excalfaciendiq; in tertio ordine poßidet. Λεοντοπέταλον *quod Græci, Leontopetalum quoq; Latini dicunt: Leontopetalo Itali.*

Leontopetalon, id eſt leoninum folium, floribus puniceis dixit Dioſcorides, luteis ſolùm obſervavimus, quod Anemonem olim vocatum fuiſſe, teſtis eſt Geſnerus, libro de hortis Germaniæ. Leontopetalon Matth. Geſ. hor. Lac. Anguil. Lon. Lob. Dod. fol. Caſt. Lugd. Cæſ. & Camerario,

I. TEUCRIUM.

a Orib. λυκίας. i. Lycia.

Teucrii confid.

Teucriũ duplex Plinio.

Splenion

Τεύκριον. TEUCRIUM. CAP. XCV.

TEucrion, ſive, ut aliis placet, Teucris, herba eſt virgæ referens effigiem, triſſaginis ſimilitudine, tenui folio, non multùm à cicere alieno. Hæc in a Cilicia juxta Gẽtiadem, Ciſſademq; ubertim provenit. Recens cum poſca, aut aridæ fervefactæ ejus potu lienem potenter abſumit. Lienoſis cum aceto, & ficis illinitur: ité ſerpentiũ morſib. ex aceto ſolo ſine ficis.

HErba quædam naſcitur pluribus in locis, foliis quidem ciceris, ſed caule, & facie triſſaginis adeò ſimilis, ut ſæpe extempore viſa oculos decipiat. Hanc eſſe verum Teucrium mecum ſemper exiſtimavi, (ſi Teucrium noſtris in regionibus naſcitur) quòd ea mihi planè notis reſpondere videatur, quas Dioſcorides Teucrio reddidit. Qui tametſi ſcribat ubertim naſci Teucrium in Cilicia juxta Gentiadem & Ciſſadem, id tamen nihil impedit, quin etiam alibi provenire queat. Siquidem foliis exit ciceri non abſimilibus, tenuibus & caulibus & facie Triſſaginis ſpectatur. Plinio duo Teucrii produntur genera lib. 25. cap. 5. ubi ita ſcriptum reliquit: Invenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hermion vocant ſpargentem juncos tenues, folia parva aſperis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florentem, neq; ſemen gignit. Medetur lienibus, conſtatq; ſic inventam. Cùm exta ſuper eam projecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe: ob id à quibusdam ſplenion vocatur. Narrant, ſues, quæ radicem ejus edunt, ſine ſplene inveniri. Quidam ramis hyſſopi plantam; ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant Et colligi florentem adhuc jubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Ciliciis, & Piſidiæ montibus laudant: hæc Plinius. Cæterùm non deſunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam eſſe plantam, quæ Italis vulgari ſermone vocatur Fava graſſa, quam-

II. TEUCRIUM ALTERUM.

sa, quanquam hanc alii falsò, ut opinor, Telephium esse contendunt. Teucrii vires descripsit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis est: quare lienes sanat. Nonnatq; ipsum quispiam in tertio exiccantium, secundo vero excalfacientium ordine. Hanc herbam Graeci τεύκριον, Latini item Teucrium nominant: Itali Teucrio. Teucrii vires ex Gal. Nomina.

I Teucrium, Matthiolo (verùm in penultima editione figura posita sub Teucrio altero, ut & ap. Lugd.) Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioscor. Lac. Lon. Lob. Cæsal. Cast. Teucrium verum, Gesn. hor. Teucrium vulgare, Cam. Teucrium primum, Tab. Chamædrys altera sive assurgens, Dod. fol. II. Chamædrys spuria major, C.B. Chamædrys altera, Trag. Chamædrys vulgaris mas, Fuch. & Lugd. Chamædrys sylvestris, Dodo. fol. Pseudochamędrys, Gesn. hor. Teucrium alterum, Matt. Tab. Teucrium primum, Lugd. Hierabotane fœmina, Dod. gal. & Lug. Veronica supina facie Teucrii pratensis, Lob. Auricula muris quinta, Cæsalpino.

Χαμαίδρυς. TRISSAGO. CAP. XCVI.

CHamædrys Græcis, aliis Chamædrops, Latinis trissago dicitur. Sunt qui eam Teucrion appellavere, propter eam quam cum teucrio servat similitudinem. Nascitur in petrosis & asperis. Frutex est dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & divisura quercus: flore parvo, *a* penè purpureo. Carpitur semine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tussibus, *b* indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menses, partus extrahit: lienem ex aceto pota consumit: adversus serpentium venena ex vino, potu illituq; efficacissima. Trita digeritur in pastillos, ad supradicta: purgat vetera ulcera, cum melle: cum oleo illita, caliginem oculorum discutit: natura ejus est calfacere.

a Orib. ὑποπυρρὸν. i. subrufum. *b* Meum addit, σπάσμασι. i. convulsionibus.

I. TRISSAGO SIVE CHAMÆDRYS.

II. CHAMÆDRYS ALTERA.

CHamædrys [illegible] est vulgaris notitiæ. In Hetruria, Senensibus præsertim, vulgò appellatur Quercivola. Quo nomine Græcos imitati videntur, quibus nil aliud per Chamædryn significatur, quàm humilis & terrestris quercus. In subribus vulgò Chamædryos cõsideratio.

Febrifuga. *vulgò Calamandrina vocatur. Aliis herba febrium, vel febrifuga dicitur, eo quòd epoto ejus decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnifaciunt Chamædryn Hetrusci, quòd (ut affirmant ii, qui rem hanc experimento comprobarunt) jejunis acetarii modo sumpta, pestilentiam arceat, non minus quàm scordium planta ei cognata. Præstat quoq; Chamædrys*

Chamædrys vires Matth. *ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diuturnos capitis dolores, ad comitiales, veternosos, melancholicos stupidos, convulsos ac resolutos. Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit, ideoq; conveniente datur potandum ictericis: instillatur foliorum succus ad vermiculosas aures. Datur idem adversus intestinorum vermes: id quod etiam vinum præstat bibitum, in quo florescens herba die & nocte fuerit macerata. Cæterùm quamvis Dioscorides, aliiq; veteres unius tantùm, quod extet, Chamædryos meminerint, tamen Fuchsius quatuor ejus genera depinxit. De Chamædry sive Trissagine*

Chamædrys quadruplex Fuch. Trissago Theoph. *disseruit Theophrastus lib. 9. cap. 10. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Trissaginis folia ad rupta & vulnera, in oleo trita valent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficium est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura vix palmum excedit: & odorata atq; suavis est. Sed partes quidem omnes herbæ ejusdem minimè ad idem utiles fore, haudquicquam absurdum fortasse appareat. Radicis verò ejusdem partem unam superius, alteram inferius purgare mirabilius sit, ut thapsiæ & ischiadis, quam alii Apion appellant: hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quòd Chamædrys tertiana correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto*

Chamædrys altera, & ejus hist. Matt. *authore, bilem dejicit. Est & altera* CHAMÆDRYS, *foliis quercus effigie, sed magis quàm in præscripta laciniatis tenuibusq;, subnigricantibus, numerosioribus & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidodrantales, ramis, surculisq; plurimis refertos, in quibus flosculi purpurei per intervalla, inter folia rutilant, & caules ipsos ambiunt, alterius Chamædrys modo: Radicem habet multifidam albicantemq;. Est autem planta aspectu jucundo & elegan-*

Tragus notatur. *ti: Amara tamen est, sed odore non injucundo, resinam olente. Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamæpitym hanc plantam esse existimaverit, sed an rectè senserit notabunt rei plantariæ periti. Mihi autem Chamædrys altera perpetuò fuerit, cùm folia quercus, non pini gerat: & cum altera Chamedry cognationem habeat, non solùm foliis, caulibus & floribus, sed sapore quoq; & facultatibus. Cùm adeò amara non sit ut altera, ea quidem minus calida, siccaq; fuerit, itaq; ad omnia munia imbecillior, non tamen multò. Trissaginis vires memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medica-*

Chamædryos vires ex Gal. *mentorum, sic inquiens: Chamædrys vincentem habet qualitatem amaram, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, & urinas ac menses provocat, crassitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones expurgat. Ponatq; eam quispiam in tertio ordine excalfacientium & desiccantium: plus tamen desiccat quàm calfacit. Hæc planta*

Nomina. *χαμαίδρυς Græcè vocatur: Latinè Chamædrys & Trissago: Arabicè Damederios, Chamadrius seu Kemadrius: Hetruscis Chamedrio & Quercivola: Italis cæteris Calamandrina: Germanicè* Eamanderle und Bathengel: *Hispanicè Chamedreos: Gallicè Germandree. Chamædrys altera, Italis Calamandrina seconda, & Quercivola seconda.*

* III. CHAMÆDRYS SPINOSA. *

Chamædryos differentias duodecim in Phytopinace recensuimus, quam verò hic primo loco posuimus, Chamædrym majorem repentem cum Dodonæo, vocamus: Chamædrys vera, Trag. Trissago sive Chamædrys, Matth. Trissago, Lac. Calt. Chamædrys major, Clus. hist. Pan. Chamædrys, Angui. Lug. Lob. cui & Quercula minor, & Tab. II. Botrys Chamædryoides, C.B. Chamęcyparissus agrestis, Trag. cui & Sideritis Cretevæ: Chamædrys altera, Matth. Casto. Thal. Lug. Chamædrys vera fœmina, Fuch. Chamædrys fœmina quibusdam, Dod. gal. Lugd. Cam. Chamædrys laciniatis foliis, Lobel. Chamæpitys altera, Dod. fol. Chamæpitys altera fortè Dioscoridis, Cæs. Chamæpitys tertia, Clu. hist. Pan. Trixago vera Lon. Jua muscata Tab. III. Chamædrys spinosa: Planta est palmaris & sesquipalmaris, hirsuta, cauliculis quadratis, lanuginosis, multis geniculis donatis, virgultis hinc inde sparsis, foliis oblongis, subrotundis leviter serratis, summis tamen integris: flores Chamædryos ex flavo rufescentes, singulis ferè geniculis juxta folia adponuntur, calyculis lanuginosis donati, quibus aculei bini, aliquando plures, modò breviores, modò longiores junguntur: aliquando ex geniculis unicum virgultum prodit, cujus summitati spina insidet: semen rotundum, subnigrum, calyculis inclusum. Ex horto Bembiano, Patavio accepimus.

Λευκάς. LEUCAS. CAP. XCVII.

LEucas montana, latioribus, quàm urbana foliis, semine acriore, amariore, ori ingrato: efficacior, tamen quàm sativa habetur. Utraq; ex vino contra animalium venena, præcipue marinorum, opitulatur.

Leucadis confid. *TAmetsi Hermolaus & Ruellius contendant scriptis testatum relinquere, herbam quandam in vinetis nascentem, mercuriali congenerem, esse Leucada: ego tamen eam mercuriali consimilem facere profectò non ausim, cùm nullum hactenus ex rei herbariæ authorib. invenerim, qui ejus faciem repræsentet pluraq; de ejus notis tradat, quàm fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullus prorsus notis ipsam descripsit. Cæterùm rectè, meo quidem judicio, putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatū esse principium. Id quod nobis indicare videtur ipsius Dioscoridis sermo: nam cùm statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanæ comparaverit, nimirum ostendit, à se prius urbanā fuisse descriptum.*

Neq;

Neq; hæc de causa tantùm adducor, ut Marcello adstipuler, sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem vetustissimum, in quo initium hujus capitis ita legebatur: Leuca duo sunt genera, una est montana & altera, hortiva. Montana latiore quàm sativa folio est &c. Qua omnia maximo sunt argumento, quòd hoc in loco Dioscoridis codices sint depravati, quodq; in iis plura adhuc desiderentur, quæ faciunt ad perfectam hujus plantæ historiam. Λευκὰς, *herba Græcis, Leucas item Latinis appellatur.* Leucàs duplex. Nomina.

Λυχνὶς. LYCHNIS. CAP. XCVIII.

LYchnis coronaria, flore est albæ violæ simili, sed purpureo, quo corollæ factitantur. *a* Contra scorpionum ictus semen in vino potum auxiliatur.] Lychnis sylvestris, omnia urbanæ similis. Bilem per alvum detrahit, semine duabus drachmis poto: ictis à scorpione subvenit. Ajunt hujus herbæ appositu scorpiones torpescere, & inertes prorsus reddi. *a* Cõclusa meum nõ habet.

LYCHNIS.

Quanquam non facilè est hac ætate plantas in Italia ostendere, quæ legitimè referant utranq; Lychnidem, hortensem scilicet, & sylvestrem, cùm earum folia, & caules tam à Dioscoride, quàm ab aliis rei herbariæ scriptoribus, quod invenerim, nullis prorsus repræsentetur notis, utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissimæ ob frequentem earum usum, tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas: attamen in Tridentino, & Goritiensi agro planta quædam in hortis, ac fictilibus seritur, coronis nectendis accommodata, quam equidem non dubitaverim pro legitima Lychnide in medium afferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ violæ simili: foliis longis, tomentosis, albicantibusq; : caule lanuginoso, incano, cubito majore, in cujus cacumine flos emicat, ut dixi purpureus, inodorus tamè. Quòd præterea planta hæc vera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, facitq; ut in hoc nihil ferè addubitem, quòd alteram ejusdem generis frequentissimam apud Ananienses sylvestrem repererim, illi sativæ adeò per omnia similem, ut cùm natalis dumtaxat discrimen intercedat, hæc meritò Lychnis sylvestris appellari queat. Sunt qui Pseudomelanthium in segetibus nascens, sylvestrem Lychnidem faciant. Atqui cùm Dioscorides agrestem Lychnidem urbanæ per omnia similem esse scribat, tamq; sæpius viderim in inculto solo, non possum horum placitis subscribere. His accedunt tomentosa earum folia, quæ ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possunt: unde apud veteres Lychnidis sibi nomen ascivit: quippe lucerna Græcis λύχνος dicitur, quemadmodum & ἐλλύχνιον funiculus, qui è gossipio nobis hoc ævo paratur, lucernisq; inseritur ad lumen edendum, flammamq; nutriendam. Quare cùm gossipio, ut puto, carerent antiqui, tomentosis herbarum quarundam foliis ad hoc munus obeundum utebantur, nempè lychnidis, verbasci, aliarumq; nonnullis. Illud deniq; addiderim, ut nostra melius firmetur opinio, quòd flos plantarum, quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisq; virginibus expetitur ad coronas factitandas: qua in re priscam imitantur ætatem. Cæterùm Plinius lib. 21. c. 4 Lychnidem inter rosas retulit sic inquiens: Est & rosa, quæ Græcâ appellatur à nostris, à Græcis verò Lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinq; folia, violæ magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariæ semen, ut Galenus est author lib 7. simplicium medicamentorum, calidum est secundo quodammodo ordine, aut jam etiam tertio: siccum sanè eodem quoq; modo. Quæ herba Græcis Λυχνὶς: *Lychnis quoq; Latinus dicitur: Italis, Lychnide coronaria.* Lychnidis consideratio. Lychnis sylv. Rosa græca Plinii. Lychnidis vires ex Gal. Nomina.

Lychnis (cujus triginta tres species in Phytopinace recensuimus) dicitur quasi Lucernula, hæcq; Lychnis est coronaria Dioscoridis, & Theoph. Plinii q; Lychnis, non autem Jovis flos Theophrasti, neque Verbasci species. Dicitur Rosa mariana sativa, Trag. Lychnis, Matth. Lac. Lychnis sativa, Dod. gal. Gesh. Lychnis coronaria, Lon. Lob. Dod. fol. Lugd. Cæs. Flos Jovis noster, Gesh. Flamma vel flammula Jovis quibusdam, eidem Verbascum coronarium, Cordo in Dioscor. Hæc flore est simplici & pleno: illa intensè vel dilutè rubro, albo: hæc verò rubro.

Κρίνον. LILIUM. CAP. XCIX.

LIlia coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alii susinum appellant, nervos, & privatim vulvæ duritias emolliens. Folia herbę illita, contra serpentium ictus auxiliantur: fervefacta ambustis proficiunt: aceto condita vulnerib. opitulantur. Succus adjecto melle, aut aceto in æreo vase coquitur *a* convenienti medicamento vetustati ulcerum, & ad recentia vulnera. Inassata radix, & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, vulvam emollit, menses ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle detrita nervis præcisis, luxatisq; medetur: vitiligines, furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abstergit faciem, & erugat: teritur in aceto hyoscyami foliis, & farina tritici mulcendis testium inflammationibus. Semen potum morsibus *a* ἀνυχρὸν ἁλῶν ποτὸν φάρμακον. i. liquidum fit medicamentũ ita meũ.

ſerpentium adverſatur. Ignibus ſacris ſemen & folia cum vino illinuntur. Tradunt & purpurea eſſe lilia. In Syria autem, & Piſidia Pamphiliæ efficaciſſima unguenti naſcuntur.

I. LILIUM.

II. MARTAGON.

Liliorum conſid. *Lilium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non virentia, lævia, pinguia, Pancratio ſimilia. Caulem profert bicubitalem, rotundum, rectum, lævem, pinguem, firmum, foliis ab imo ad ſummum circumveſtitum: è cujus cacumine terni, quaternive ramuli exeunt. è quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, quæ tractu temporis lilia fiunt eximii candoris, calathi figura, extrinſecus ſtriata, reſupinis per ambitum labris. Luteis aliquot, ex calathi fundo ut in croco ſurſum ſpectantibus apicibus, pulverulentis, & linguæ effigiem imitantibus, alterius quàm flos odoris, è quorum medio longum producitur germen, rotundo in cacumine capitulo, herbacei coloris. Radice nititur bulboſa, albicante, compactili ſquammarum ſerie ſurſum ſpectantium. Hujus ſquammatiles bulbi craſſiuſculi ſunt, & lento ſucco prægnantes. Seruntur*

Liliorum hiſtoria ex Plin. *lilia diſſectis bulbis Martio menſe paſſim in hortis & viridariis. Florent æſtate circa ſolſtitia. Alba lilia ut purpurea fiant docuit Plinius li. 25. c. 5. his verbis: Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti oleiq; quod lirinon appellatur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ullius florum excelſitas major, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuiq; filo, & ſemine ſtantibus in medio crocis. Ita odor, colorq; duplex, ut alius calycis, alius ſtaminis, differentia anguſta. In unguenti verò, oleiq; uſu folia non ſpernuntur. Eſt flos non diſſimilis illi in herbâ, quam convolvulum vocant, naſcens per ſirueta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere diſcentis. Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lachryma ſua, ut hippoſelinum: nihilq; eſt fœcundius, una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus cynorrhodon. Laudatiſſimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, majoruq; bulbi, ſed unius. Narciſſum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis eſt & hæc, quòd narciſſus folia in radice ſunt, probatiſſimis in Lycia montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus: omnes ſerotini: poſt arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inventa eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur namq; menſe Julio ſcapi arefcentes, liliaq; ſuſpenduntur in fumo. Dein mundantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini vel Græci menſe Martio macerantur*

Lilia ut totum annum vireant. *ut colorem accipiant, atqui ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis factis circumfuſis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq; ita tingi aliquid, ut naſcatur infectum: hæc Plinius. Lilia (ut Anatolius teſtatum reliquit) totum annum viridia durabunt, ſi cùm occluſa ſilent, nedum patentia dehiſcunt decerpta, novis fictilibus non picatis indito diligenter operculo recondantur: ſic enim clauſa perpetuum annum vegeta manebunt. Sed ut intermedio tempore ad uſum promuntur, ſtatim ad ſolem producta cùm ſenſerint ejus calorem aperta panduntur. Porrò ut viciſſim, & variis temporibus flores pariant lilia, bulbi ita ſeruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruant, alii octo tantùm, alii quatuor duntaxat profunditate merganmartagõ. & ejus delineatio. tur: ſic diverſis diebus dabunt lilia. quod & in aliis floribus fieri pollicetur. Cæterùm & illud inter lilia meritò annumerari poteſt. quod MARTAGON chymiſta appellant. Hoc enim radice, etſi croceo colore infecta ſit, à lilio candido non diſſidet. ſicuti nec caule. Foliis vulgarem ſaponariam imitatur, quæ in ſtellæ, vel roſæ modum intercedente ſpatio orbiculariter caulem*

ambiunt

ambiunt: in cujus cacumine tenui pediculo appensi flores emicant liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiam reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibusdam rubentibus respersa, & ipsi odorati sunt, aspectuq; jucundi. Provenit in montibus & clivosis locis. Radix ad ea omnia commoda est, ad quæ Lilii. Lilii genus hoc in suis de stirpium historia commentariis Fuchsius asphodelum fœminam putaverat esse, proeoq; depinxerat. Sed quia sui erroris conscius factus, hanc ipse suam mutavit sententiam, non est cur jam nos eam pluribus refellamus. Cæterùm, ut de liliorum facultatibus nos quoq; differamus, hæc quæ sequuntur, habeto. Elixa radix vetere axungia excepta, & illita, pedum clavos evelit, sed ante triduum removeri non debet. Eadem ex adipe, & oleo adhibita, defluxos pilos replicat, cum mulso autem pota sanguinem extra vasa concretum per alvum ejicit, suppurationes molitur, & concoquit, & duritias quascunq; emollit. Stillatitia florum aqua datur utiliter potanda ægrè parturientibus, & ad pellendas secundas, ad litus croco, & casia odorata. Oleum quod è floribus paratur, uteri duritias commodissimè emollit, valet ad omnes frigidos nervorum morbos, nempe ad convulsiones, & resolutiones. Præstat item ad emolliendas articulorum impedimenta: & scirrhosas quoscunq; tumores. Illinitur quoq; maximo juvamento puerperis uteri dolore languentibus, addito oleo è lini semine, & præsertim ubi succida lanea iis calidis imbuta, ventri superponatur. Additur in clysmatibus, ubi indurata fæces emollire sit opus: Lilia quæ diu in oleo macerata fuerint, illita, prius calefacta, calida apostemata extra dolorem maturant, ac digerunt, & peculiariter ea, quæ in articulis fiunt. Liliorum facultates posteritatis memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simp. med. sic inquiens: Lilii flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia ex qua utiq; in gustu amaritudinem habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo conficitur oleum, & unguentum, extra morsum digerendi, sinulq; emolliendi facultatem obtinet: unde fit, ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix, foliaq; per se trita desiccant & absterguunt & exigerunt moderatè. Proinde quoq; ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem, extergentemq; facultatem postulant. Radicem ergo tostam, ac deinde cum rosaceo contritam ambustis, quoad obducatur cicatrix, imponunt: quippe cùm alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quin etiam uteros emollit, menses q; provocat. Folia verò præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, ut non in ambustis modò sunt ea, sed aliis quoq; vulneribus. Sed sunt etiam, qui aceto ea condientes ad vulnera suo tempore utantur. Plus tamen omnino habet extergentis facultatis in radice, quàm in foliis: quanquam tamen nec in ea ipsa multum insit, sicut præliximus, nam primi ordinis abstergentium est medicamentum. Itaq; cum aut vitiligines, aut psoram aut lepram, aut achoras, aut aliquid ejusmodi genus extergere volumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cujusmodi est mel. Cæterùm si id moderate illi, ac convenienter admisceatur, & ad nervorum divisiones competit, & ad alia universa, quæ valenter exiccari postulant, absq; morsu. Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quintuplus autem erat succus ad utrunq; atq; insigne medicamen fuit ad omnia ea, quæ exiccari postulant absq; morsu, ceu vulnera omnia ingentia, & maxime quæ in capitibus musculorum evenunt, & quæcunq; ulcera humida flaccidave, & diuturna sunt, quæ ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc jam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, à quo quantum licet abstinere in præsentia adnitor: cæterum rerum ipsarum natura sæpenumero ut attingam adigit. celeriter verò relinquenda sunt, atq; ad propositum revertendum. Planta quam Græci κρίνον, & λείριον dicunt, Lilium Latinis nominatur: Mauritanis, Susen: Italis, Giglio: Germanis, Lilgen/ & Gilgen: Hispanis, Azucena, & Lirio blanco: Gallis, Lis, Martagum chymistis, Italis, Martagon & Giglio salvatico.

Liliorum facultates Matthiolo.

Liliorum vires ex Gal.

Nomina.

Lilium bulbosum est & non bulbosum: bulbosum vel uno bulbo, ut Lilium album, Martagon &c. vel plurimis Asphodeli bulbis, ut Lilium luteum, & rubrum. Non bulbosum, ut Lilium convallium. I. Lilium album vulgare, quod Dios. Theoph. & Plinii Lilium, C. B. Lilium, Brunf. Matth. Dod. gal. Cord. in Dios. Lac. Cæs. Cast. Lilium album, Trag. Fuch. Ges. hor. Anguill. Tab. Cam Lilium candidum, Lob. Dod. fol. Lilium sive rosa Junonis, Apuleio. II. Lilium montanum minus, C. B. Affodillus, Brunf. Hyacinthus poëtarum, Trag. Martagon, Matth. Lug. Lugd. Cast. Asphodelus fœmina, Fuch. fol. Lilium purpureum, Eldem. icon. Ges. hor. Lilium sylv. Cord. in Dios. Dod. fol. Clus. hist. Pan. Lilium sylvestre purpureum, Cæs. Thal. Lilium montanum, Lob. Hemerocallis, Dod. gal. Cord. in Dios. Ges. hor. Lonicero.

BALLOTE. CAP. C.

40

50

60

Ballote, nomine alio nigrum marrubium vocant. Caules edit quadrangulos nigros, subhirsutos, complures ex una radice: a foliis majoribus, quam marrubii, hispidis, per intervalla in caule dispositis, subrotundis, † graveolentibus, apiastro proximis: unde aliqui apiastrum eam vocaverunt: candidi flores unis ersi verticillato ambitu caulem coronant. Vis ejus efficax adversus canis morsus, foliis ex sale illitis. Ferventi cinere † accescunt folia, ut condylomata reprimant: purgant & sordida ulcera cum melle.

† Meum φύλλα ἔχει πρασοειδέστερα μείζονα καὶ πολὺ πλείω. folia marrubio similia, sed majora & rotundiora.

Ballote, sive Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris gravitatem à quibusdam Marrubium fœtidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus vias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quòd facilè legentes falleret, nisi nares consulerentur: ita enim sua gra-

Ballotes confid.

Ballotes vires ex Paulo. Nomina.

vcolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellaturq; ab aliquibus Marrubiastrum, ab aliis Marrubium spurium. Hujus meminit Paulus (etsi vires ejus silentio præterierit Galenus) libro 7. sic inquiens: Ballote, quod alii marrubium nigrum dicunt, acris est, & absterſoriæ facultatis. Illitum cum sale canum morsibus medetur. Hujus plantæ nomen Græcum Βαλλωτὴ, *& μέλαν πράσιον: Latinum Marrubium nigrum, & Marrubiastrum: Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastardo: Germanicum,* Schwartz Andorn: *Hispanicum, Marroto negro: Gallicum, Marrubin noir.*

† *In Oribasii codice manu scripto hic interjectum legitur verbum μέλανα, quòd folia quoq; Ballote nigra reddit. Nec temerè fortasse illud quis adjiciendum putabit, quòd pulchrè alteri ejus nomini conveniat: quodq; ipsius meminerit Plinius libro 27. cap. 8. cùm inquit: Ballote foliis est marrubii majoribus, & nigrioribus.*

Marrubium nigrum duplex est, vulgare & peregrinum: hocq; vel rotundifolium, vel longifolium. Marrubium nigrum fœtidum, C.B. Ballote, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Cordo in Dioſc. Lob. Lug. Cæſ. Caſt. Marrubium majus, Trag. Marrubium nigrum, Geſ. hor. Lon. Thal. Marrubiastrum Tabern.

Μελισσόφυλλον. **APIASTRUM. CAP. CI.**

MEliſſophyllon, ſive melittæna, id eſt, apiaſtrum, id ſibi nomen uſurpavit, quoniam apes ipſa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, ſimilia eſſent, niſi majora, tenuioraque, nec ita hirſuta ſpectarentur: citreum malum olent. Folia cum vino pota, aut illita profunt contra ictus phalangiorum ſcorpionumq;, item adverſus canis morſum. Decocto eorundem gratia, foveri prodeſt: deſeſſionibus fœminarum ad ciundos menſes convenit: dentes eodem in dolore colluuntur: dyſentericis infunditur. Fungorum ſtrangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliatur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt, ulcera purgant, articularios dolores illita ſedant.

I. APIASTRUM, SIVE Meliſſa.

II. MELISSA CONSTANTINOPOLITANA.

Apiastri consid.

MEliſſophyllon, quod Latinis Apiaſtrum, & Citrago dicitur, Hetruſci ab odore citri vulgò vocant Cedronella, itemq; Meliſſa, ſicut etiam Inſubres At permulta profectò Dioſcorides à Nicandro poeta deſcripſit: ut etiam hic in Meliſſophyllo palam est, in ipſius capitis principio. Nicander enim eadem hab et in Theriacis, his verſibus.

Τλὼ ἠτοι μελίφυλλον ἀπικλείουσι βοτῆρες
Οἱ ἢ μελίκταιναν, ἣ ἠὲ πεὶ φύλλα μέλισσαι
Ὀδμῇ θελγόμεναι μέλιτος ῥοιζηδὸν ἵενται.

Idem paulò post hanc plantam μελισσοβότον vocat, dum vicini corticem cum ea temperari jubet.

Λάζεο ἢ ἔγχλοα φλοιὸν ἐλαιήεντα πρότωνος
Συμμίγδην πετάλοισι μελισσοβότοιο δασείης.

Herba est vulgaris aquè notitiæ Meliſſophyllũ atq; odorata. Seritur paſſim in hortis, ac etiam ſponte per ſe naſcitur in collibus &

bus & montibus. Duo ejus habentur genera, unum sativum, alterum sylvestre. Fuchsius tamen Melissophyllum in tria genera digessit lib. illo de comp. med. quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut scribit) gravitèr odorata sunt, & cimices verius quàm citrum redolent, inter melissophylli genera connumeraverit, ego nescio, ipse dicat. Mihi quidem (ut dicam ingenuè quod sentio) planè absurdum videtur, quòd melissophyllum odore suo aliud referat, quam citreum malum, cujus tantùm odorem spirare Dioscoridis memoriæ prodidit. Melissophyllum, ad cujus facultates jam nostra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritani miris laudibus efferunt, tametsi id Græci, quod extet, silentio præterierunt. Proinde hæc Serapio retulit: Melissophylli, inquit, proprium est animum hilarem reddere humenti, ac frigido ventriculo auxiliari, concoctionem adjuvare, cerebri obstructiones reserare, deficientem animum revocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præsertim, quæ somnus frequentius nocte intercipi solet, quin & ejus pulsum reprimere, animi solicitudines fugare, ac solicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exusta spiritu gignuntur. His præterea facultatibus pollere Melissophyllon, comprobatur Avicennæ quoq; testimonio, qui libro medicinæ, quæ cordi conveniunt, dicato, ita de eo scribit: Melissophyllum excalfacit, siccatq; ordine secundo. Cor exhilarat, vitales q; facultates roborat, odoris fragrantia, saporis austeritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæterùs etiam visceribus competit. Vires dejectoriæ possi-

Melissophylli duo genera.

Apiastri vires ex Arabibus

Avicenna de Melissoph.

* III. MELISSA MOLUCANA fœtida.

IV. MELISSA MOLDAVICA.

det, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios vapores à spiritibus, & à sanguine, qui cordi, & arteriis inest, educere queat: quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæterùm superioribus annis plantam conspeximus Pragæ, in horto Invictissimi Cæsaris Ferdinandi, è Constantinopoli allatam, quam Melissophyllum Constantinopolitanum appellare libuit, quod folia Melissophyllo similia proferat: verùm haud quaquam citreum pomum olentia. Est etiam amara tota, & magnæ (ut ajunt) facultatis adversus venena, & ad cordis affectus. Hanc foliis admodum aculeatis, misit nuper ad me Clarissimus Medicus Alphonsus Pontius Ferrariensis, quam antea nusquam videram. Sunt qui hanc plantam Molucham appellent, quod à Moluchis Insulis allatam putent. Utraq; folio est Melissophylli quadantenus simili, breviore tamen, & minus denticulato, sed in altero genere circumquaq; aculeato, amaro sapore, nec ullo citrei mali odore: profert calyces quosdam tintinnabuli effigie herbaceo colore, in quibus semen oritur. Aperit, attenuat, excalfacit, abstergit, venenis resistit, & animalium venenosorum ictibus mirificè auxiliatur, tum pota, tum quoq; illita. Ictericos juvat, interaneorum animalia necat. Datur utiliter succus pestilentibus febribus affectis. Est & Melissophyllum alterum quod caules edit bicubitales, quadrangulos, subrufescentes: ramososq; folia in ramis ipsis urticæ figura: sed longè minora: flores in summitate purpureos, salviæ æmulos, verticillatim inter folia emergentes. Tota planta citrei mali odore quàm bellè spirat. Radice nititur unica, sed fibrata. Seritur in hortis. Sed cujus hic imaginem damus ex Moldavia mihi allata ubi sponte per se provenit, quæ iisdem viribus pollet, quibus & vulgare nostrum melissophyllum. Excalfacit, siccatq; ordine secundo, aperit, attenuat & incidit. Melissophylli meminit Gal. lib. 7. simpl. med. his verbis: Melissophyllum marrubio simile est facultate, sed plurimum ab eo vincitur: quamobrem nec utitur eo quispiam. Supervacaneum siquidem foret præsente marrubio, cujus tantus est ubiq; terrarum proventus, velle uti melissophyllo. Cæterùm si cui fortè ad manum quandoq; marrubium non fuerit, illo uti licebit ad eadem, modò quantò ab hoc exuperetur, cognitum habuerit: hæc Gal. Apiastrum, Plinio l. 20. c. 11. authore in confessa damnatione est venenatum in Sardinia. Sed vereor, ne Plinius hic, ut in aliis nonnullis, deceptus sit, & ne Sardoniam herbam, quam quidam apium risus vocant, pro Apiastro acceperit. Ea planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur, quæ Latinis Melissophyllum, sive meliterna, aut Apiastrum: Arabibus, Bedarungie, Bedaerungi, Cederenzegum, Turungen, seu

Melissophyllum Constantinop.

Molucha

Melissophyllum alterum.

Ex Galeno.

Nomina.

Trungian, & Marmacor: Italis, Melissa, & Cedronella, & Aranciata: Germanis, Melissen/ & Bienkraut: Hispanis, Torongil, & Hierva cidrera: Gallis, Melisse, & Pomcirade. Moluca, Melissa moluca, sive Constantinopolitana. Italis Melissa Constantinopolitana. Melissa Moldavica: Italis, Cedronella di Moldavia.

Melissa, ab apibus, quæ μελίσσαι dicuntur, nomen habet, & quòd ea delectentur apes, Apiastrum dicitur. I. Melissa hortensis, C.B.Lon. Apiastrum, Matth.Cord.in Dioſc.Lac. Lob. Melissa, Brunf. Dod.fol. Anguil. Cæſ. Cam. Melissa domestica, Trag. Melissa vulgaris, Dod. gal. Geſ.hor. Cluſ.hiſt. Pan. Melissophyllum, Brunf. Matt. Caſt. Lug. Tab. Melissoph. vulgare vel adulterinũ, Fuch. Citrago, Geſ.hor. II. Melissa Moluccana odorata, C.B. Melissa Constantinopolitana, Matth. Molucca eidem in compen. Cam. Lug. cui & Melissa Turcica: Molucca Syriaca, Adverſ, Molucca lævis, Dod.fol. Moluccha prima, Caſt. Cæſ. Melissophyllum Constantinopolitanum, Lug. Cardiaca Syriaca, Tab. Cardiaca melica ſive Moluca Syriaca minus aſpera, Lobel. Hæc dicitur minus aſpera reſpectu ſequentis, neutra enim aculeis caret. III. Melissa Molucana fœtida, C.B. Moluca aſpera, Adverſ. Lob. (cui & Maſeluc Turcarum) Cam. Melica ſive Moluca aſperior Syriaca, Lob. in icon. Molucca ſpinoſa, Dod.fol. & Lugd. Moluca vel Melissa Constantinopolitana ſecunda, Caſt. Moluccha altera Alyſſo Galeni congener, Cæſal. Cardiaca Syriaca aſpera, Tabernæmontano. IV. Melissa peregrina Moldavica, C.B. Melissa Moldavica, Matth. Caſt. Lugd. Melissa, vel Cedronella, id eſt Citrago Turcica, Geſ.hor. Melissa Turcica, Cam. Tab. Lug. Melissophyllon Turcicum Lob. Melissæ genus peregrinum ex Oriente, Cæſal. Variat magnitudine & parvitate, flore cæruleo, purpurocæruleo, & albo.

πράσιον.

MARRUBIUM. CAP. CII.

a Meum ἀπὸ μιᾶς ῥίζης. i. ab una radice.

b Meum φύεται περὶ τὰ οἰκόπεδα, καὶ ἐρήπια. i. Naſcitur circa areas domorum & rudera.

MArrubium, frutex eſt ab *a* radice ramoſus, candicans, ſubhirſutus, quadrangularibus ramis: folium pollicem æquat, ſubrotundum, hiſpidum, rugoſum, guſtu amaro: ſemen in caulibus, & ex intervallis: flores verticillato ambitu, aſperi. Naſcitur propter ædificia, ruinas, & rudera. *b* Hujus folia ſicca cum ſemine decocta in aqua, aut viridium ſuccus datur cum melle ſuſpiriosis, tuſſientibus, & ad tabitudinem redactis. Craſſam è pectore pituitam cum ſicca Iri ejicit: mulieribus à partu non purgatis datur, ut menſtrua, & ſecundas extrahat: item in difficili partu, & his qui venena hauſerunt, aut à ſerpentibus demorſi ſunt: veſicam, reneſq; lædit. Folia cum melle illinuntur ſordidis ulceribus purgandis: pterygia, nomaſque ſiſtunt: laterum dolores mitigant: Succus foliis contuſis expreſſus, & ſole coactus, ad eadem pollet: cum vino, & melle illitus oculorum clariratem adjuvat: naribus regium morbum expurgat: aurium doloribus convenienter inſtillatur per ſe, aut cum roſaceo.

Marrubii cõſideratio. Theoph. duo genera.

Marrubii vires Matth.

MARRUBIUM.

Marrubium vulgaris eſt planta, notiorq; omnibus, quàm ut pluribus indcanda ſit. Ejus duo genera conſtituit Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hiſt. ubi ita ſcribit: Sunt & Marrubii duo genera. Aliud enim folio herbido, ſerratiori, inciſuriſq; profundioribus, & proinde conſpectioribus diſcreto conſtat, quo unguentarii uti, ea nonnulla conſuevere. Alterum rotundius, ſqualensq; vehementer, ſicut ſphaceli, inciſuras habens obſcuriores, minusq; ſerratum: hæc Theoph. Ex quibus utiq; conſtare poteſt, Theoph. alterum marrubium non aliud eſſe, quàm Dioſcor. Balloten. Marrubii decoctum datur commodè jecinoroſis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque, aut foliorum pulvere, necantur interaneorum vermes. Recentia folia cum veteri axungia trita & illita, canum morſus perſanant, & mammarum tumores reſolvunt. Lichenas purgant, ſanantq; ex aceto illita. Decoquuntur Marrubii binæ uncia, unà cum bugloſſi, helenii, & eupatorii radicum ſeſquidrachma, Rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex vini albi generoſi libris tribus, ad tertias uſque, fit q; hoc modo medicamentum præſtantiſſimum ad icteritiam, a vaſorum obſtructione provenientem, ubi diebus decem continuus hujuſce medicamenti binas uncias in diluculo potaverint affecti, admiſto tantillo ſacchari, quod dulcorem addat: verùm ſi febris adſit, ea omnia aquæ incoquenda ſunt. Quòd autem marrubii virides rami in vino decocti iis dari poſſint, qui à ſerpentibus demorſi ſunt, teſtatur etiam Nicander in Theriacis, & admirandum effectum etiam aliud ei ſubjicit, à nemine hactenus animadverſum, dum praſium mammas pecoris ἀγόργυς lacte replere ait, his verſibus.

Η' μὲν ὅ πρασίοιο χλοάνθεος ἐρνεα κόπτας
Χραισμήσαις ὀφίεσσι πιὼν δρυΐνῃ σὺν ἀκάνθῃ
Η" τε καὶ ἀσφάραγον κατείρυσιν οὐθατα μάζον
Πρωτογόνῳ, στέργει δ' ἀφεισοφαρασίνοιο γαλάκτι.

Marrubii vires ex Gal.

Marrubii vires tradidit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens: Marrubium ut guſtu amarum eſt, ita ſi quis utatur, conſentientem huic ſaporis actionem poſſidet, jecur, ac lienem obſtructione liberans, & thoracem, pulmonemq; expurgans, ac menſes promovens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Donatq; ipſum quiſpiam in caliditate quidem ſecundi ordinis jam completi: in ſiccitate verò tertii medii, aut completi. Succo ejus cum melle adviſa acumen utuntur. Quinetiam & per nares morbum

morbum regium purgant, & ad aurium dolores inveteratos adhibent, in quibus ſanè obſtructiones diſjicere, meatumq; ipſum, & ramos membranarum expurgare eſt uſus. Id Graci πράσιον, quod Latini Marrubium nominant: Mauritani, Faraſia ſive Faraſium. Itali, Marrobio: Germani, Andorn/und Lungenkraut: *Hiſpani, Maruvio: Galli, Marrubin.* Nomina.

Marrubium album duplex eſt, vulgare & peregrinum: hocq; vel latifolium, vel anguſtifolium. Marrubium album vulgare, C.B. Marrubium, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacun. Cord. in Dioſc. Lon. Caſt. Cæſ. Marrubium fœmina, Brunf. Marrubium candidum, Trag. Marrubium album, Geſ. hort. Lob. Lugd. **Marrubium ſive Praſium album, Taber. Praſium Anguillaræ.**

Στάχυς. **STACHYS. CAP. CIII.**

STachys, frutex eſt marrubio ſimilis, ſed longior, folia ferens numeroſa, hirſuta, rara, prædura, cana, odoris jucundi: & complures virgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Naſcitur in montibus, & aſperis. Vim habet excalfactoriam, & acrem. *a* Foliorum decoctum potu pellit menſtrua, & ſecundas. *a* Meum interſerit hic obſ. unde.

I. STACHYS.

II. PSEUDOSTACHYS.

Nihil mihi verendum eſt, quin planta, cujus hic imaginem appinximus, legitima, genuinaq; ſit Stachys. Eſt enim frutex Marrubio non abſimilis, ſed longioribus foliis, numeroſis, hirſutis, raris, incanis, præduris, & odoris non injucundi: quinetiam complures ex una radice caules Marrubio candidiores proſert. Flores ſpicatos, ſubpurpureosq;, quo factum eſt ut plantam, quam antea Stachym legitimam eſſe putabam, Pſeudoſtachym nunc appellaverim, quæ frequentiſſime in Italia naſcitur: aſſurgit virgis compluribus, anguloſis, ab una tantum radice exeuntibus, hirſutis, oblongis, præduris, odoriſq; jucundi. Flores gerit in purpura albicantes, qui per intervalla verticillato ambitu caulem circumdant marrubii modo. Siquidem non video quomodo Sphacelus eſſe poſſit, ut quidam ſomniavit impudens Archiζotomus. Nam (ut Theophraſtus eſt author) ſphacelus, quam ego minorem ſalviam appello, folium gerit urbana ſalvia contractius, minusq; ſqualens: ſed contrario modo ſe habent Pſeudoſtachyos folia, cùm ſalviæ ſint duplo, triplove latiora, ac etiam longiora, quinetiam multò ſquallidiora. Plinius lib. 24. cap. 15. Stachyn porri ſimilitudinem habere tradidit, Græcarum vocum affinitate deceptus, praſon pro praſion legens. Siquidem πράσον porrum ſignificat, πράσιον verò marrubium, cui Stachys eſt ſimilis. Stachyos meminit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens: Stachys frutex eſt marrubio ſimilis, guſtu acri, & amaro: tertii eſt ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter non ſolùm menſes movet, ſed & abortum affert, & ſecundas ejicit. Στάχυς ut Græcè, ita etiam Stachys Latinè, vocatur: Italicè, Stachi: Gallicè, Sauge molle. Stachyos conſid. Plinii lapſus. Stachyos vires ex Gal. Nomina.

Stachys habetur Germanica, Italica, Luſitanica, Cretica & paluſtris fœtida. I. Stachys minor Italica, C.B. Stachys, Matth. Geſ. hort. Dod. fol. Lugd. Tab. Stachys minor, Cam. Stachys ſpuria Flandrorum, Lob. in obſ. Stachys Lychnitis, Lob. in icon. ſalvia ſylveſtris tertia, Cęſalpino. II. Stachys major Germanica, C. B. Marrubium agreſte & Gallitricum agreſte, Trag. Marrubium montanum alterum, Thal. Pſeudoſtachys, Matth. Lug. Stachys, Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lac. Lon. Caſt. Lug. Tab. Stachys Germanica, Geſ. hor. ap. Stachys Dioſcoridis, Lob. Stachys major, Cam. Salvia ſylveſtris, Cæſalpino.

φυλλίτις. PHYLLITIS. CAP. CIV.

† Ori. le. ἐντὸς. i. interiore. a Meum φύεται ἐν παλιστρίοις καὶ παραδείσοις. i. nascitur in umbrosis locis & hortis.

PHyllitis folia promit rumici similia, longiora, & viridiora, sena, aut septena, recta, quæ parte † anteriore lævia cernuntur, à tergo autem pensiles quasi vermiculos tenues ostendunt. a In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat: gustu acerbo. Neq; caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in vino pota serpentium morsibus adversantur: quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria, aut resoluta alvus exercet, potui datur.

PHYLLITIS.

Manardi, Lonic. Ruellii, & Fuch. lapsus.

Phyllitidis consideratio. Scolopendrium quid.

Qui notas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissimè expendere voluerit, haud difficilè quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam cervinam, nonnulli verò Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infra suo loco dicetur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis Asplenos, Mauritanus verò Ceterach dicitur. Quòd autem ita se res habeat, hinc in primis ea credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusq; locis proveniat: quodq; folia sit rumice majoribus, longioribus, ac viridioribus, rectis, anteriore parte lævibus, à tergo autem eminentiis quibusdam transversim per intervalla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) pensiles vermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quod caule, flore, & semine vacet: tametsi non desint, qui credant, ejus semen è pensilibus illis vermiculis prodire. Neq; illud sententiæ nostræ quicquam obstare crediderim, quòd hujus herbæ complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem, vel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) effodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantùm radice tot folia erumpere visa sunt, sed à quam plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Unde facilè cognovi, quòd si singulæ radices abinde sem distinctæ considerentur, non pluribus, quam senis, aut septenis foliis refertæ inveniantur. His itaq; rationibus, mea quidem sententia, hac in re planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leonicenus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui clarissimi nominis viri, quòd tam facilè crediderint, Linguam cervinam vocatam Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine vidua sit, non tamen foliis constat rumicis, sed dracunculi, cuivis, novæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd jam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed ius fortasse errandi occasionem præbuit vulgi opinio, qui Linguam cervinam non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere suadet, quod tamen Hemionitidis est proprium. Cujus forte vulgi opinionem ii potius secuti quam quòd Phyllitidis lineamenta, notas, diligentiùs perpenderint, in hunc facilè lapsum inciderunt. Atqui non ob id negaverim ego Phyllitim lienosis auxiliari, cùm id vulgari experimento constet. Non desunt quoq;, qui Phyllitidis stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, atque animi deliquium & contra singultum. Eandem gargarizandam quoq; præbent ad prolapsam columellam, refrigeratq; jecinoris, & ventriculi ardores siccorum foliorum farina, ex earundem aquæ excepta, & illita. Eadem quoq; aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamationes & cruentas gingivas. Phillitidis meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum sic inquiens: Phyllitis cùm qualitatis sit acerbæ, non absurdè diarrhœas, sive profluvia, & dysenterias pota juvat.

Phyllitidis vires.

Phyllitidis vires ex Gal.

Nomina.

Planta quæ φυλλίτις Græcis, Phyllitis item Latinus appellatur: Italis, Lengua cervina ac pariter Phillite: Officinis falso Scolopendria. Germanis, Hirtzzungen: Hispanis, Lengoa cervina: Gallis, Lang de cerf.

Lingua cervina officinarum, C.B. Phyllitis (quasi foliosam dicas) Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. (qui idem cum Hemonitide dicit) & hist. Angu. Ges. hor. Lac. Lob. Lug. Cast. Thal. Phyllitis vulgaris, Cam. Scolopendria, Brunf. Scolopendria vulgaris, Trag. Hemionitis, Fuch. Lingua cervina, Lon. Cæsalpino. Habetur latifolia & angustifolia, sæpè namque in fontibus exigua reperitur: Latifolia rursus vel integro vel multifido laciniatove folio, sed rarius reperitur.

φαλάγγιον. PHALANGIUM. CAP. CV.

a Meum hic addit. ἔστιν δὲ σπιλίτης. i. postea enim contrahitur.

PHalangium, à quibusdam phalangites, ab aliis leucacantha vocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, pluresve, in diversa tendentes: flos candidus, lilio similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram, multò tenuiore, radice parva, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur, a provenit in collibus. Hujus folia, semen, flos cum vino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque ictus: tormina quoque discutiunt.

Phalangii consid.

EAdem ferè, quæ hic de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius libro vigesimoseptimo, capite duodecimo, ubi ita scribit: Phalangites à quibusdam phalangion vocatur, ab aliis leucanthemon, vel, ut in quibusdam exemplaribus invenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diversa tendentes. Flos candidus, lilio

I. PHALANGIUM.

II. PHALANGIUM RAmosum majus.

lilio rubro simili: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbacei coloris. Hujus folio, vel flore, vel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq;, & serpentium ictus: item contra tormina: Hæc Plinius: quæ omnia ferè, si conferantur Dioscoridi accepta referri poterunt. Folliculi in quibus semen concluditur, phalangii formam referunt, unde illi nomen. Provenit in montibus. Phalangii vires tradidit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Phalangites sic appellata est quòd morsis à phalangiis auxilietur. Est etiam facultatis tenuium partium desiccantis: quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod φαλάγγιον Græci, Phalangium quoq; Latini dicunt: Phalangio, Itali. Phalangii vires ex Gal. Nomine.

† *Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hic non πλατὺ, hoc est latum, sed παχὺ quod est crassum, scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in vertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; vocem illam reddidisse.*

Phalangium aliud ramosum est, aliud non ramosum: illud vel majus, vel minus. Non ramosum, aliud magno, aliud parvo flore est. I. Phalangium magno flore, C.B. Phalangium, Matth. Cast. Taber. Lugd. Phalangium Dalechampii, eidem. Phalangium majus, Ges. hort. Sunt qui Lilia parva vocitent. II. Phalangium ramosum majus, C.B. Moly Plinii, Dod. gal. Ges. hor. Phalangium ramosum, Lob. Dod. fol. Lugd. Tab. Phalangium, Cæs. Camer. apud Matth. Phalangium Cord. in Dioscor. Ges. hor.

†Ori. leg. πήχεως ἢ μείζον. i. cubiti altitudinis vel etiam maioris.

Τρίφυλλον. TRIFOLIUM. CAP. CVI.

TRifolium, Græci triphyllon, alii oxytriphyllon, alii menyanthes, alii asphaltion, vocant. Frutex † supra cubiti altitudinem attollitur, virgas habens tenues, junceas, & nigras, unde ramulares enascũtur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto arbori similia: iis recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleverunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: semen quadantenus latum, subhirsutum, a ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens: radix tenuis, longa, b valida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & iis qui aquæ inter cutem principia sentiunt, fœminis quoque vulvæ vitiis opportunis, auxiliantur: menses ciunt: ternæ drachmæ è semine dari debent, è foliis verò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam terna folia, aut semina in tertianis, cum vino potui dedere, & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus discuterent. Radix antidotis inseritur.

a Meum. ὁν ἔχ ἐκατέρου πέρατος ὥσπερ κέρκον ἔχον. i. ex altera extremitate velut corniculum habens.

b Catac. pro isto habet. ἰσχυρὰ σφόδρα. i. robusta, solida, idẽ le. Orib. Trifolii confid.

TAmetsi plura in Italia passim in pratis, ac viridariis Trifolii inveniantur genera, omnibus planè nota: non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantùm genere, quod a bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem

I. TRIFOLIUM ASPHALTIE.

Lotus fylv.

Trifoliũ triplex Plinii.

Trifoliũ acutum Scribonii

ſiquidem ejus meminit libro quarto in ſylveſtris loti capite, dum ita ſcribit: Sylveſtris lotus plurimum in Lybia gignitur, caule bicubitali, & ſæpe majore, alis multis, folius trifolii pratenſis. Ex quibus utiq; Dioſcoridis verbis liquet, eos maxime hallucinari, qui recenſer contẽdunt Trifolium pratenſe eſſe lotum ſylveſtrem, vel urbanam. Plinius libro vigeſimoprimo capite nono, de tribus trifolii generibus diſſeruit in hunc modum: Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera: menyanthes vocant Græci, alii aſphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxytriphyllon cognominatum. Tertium ex omnibus minutiſſimum, hactenus Plinius. Trifolii acuti meminit quoq; Scribonius Largus, qui ita ſcriptum reliquit: Trifolium acutum: quod oxytriphyllon appellant, naſcitur in Sicilia plurimum: nam in Italiæ regionibus nuſquam eam vidi herbam, niſi in Lunæ portu, cùm in Britanniam peterem cum Claudio Cæſare. Eſt autem foliis & ſpecie communi trifolio ſimilis, niſi quod pleniora ſunt folia & quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte velut eminentem aculeum. Sed frutex hujus duum pedum, interdum altior conſpicitur, & odorem gravem emittit, quorum nihil circa pratenſe trifolium invenitur: hæc ille. Ut autem Scribonius Largus ætate Galeno ſuperior, hæc prodidit, ita quoq; Nicander medicus & pœta, tum Scribonio, tum ipſo Dioſcoride vetuſtior, elegantiſſimo Carmine Trifolium celebravit aſphaltium. Idq; μενυανθὲς, neq; ut vulgatum habet Dioſcoridis, & Plinii exemplar μενυανθὲς appellari ait, comam alere loto arbori ſimilem, cui ruta (ῥυτὴν alias πηγάνον Græcis vocatæ) odor inſit, atq; ubi adoleverit, gravem bituminis odorem mittere. Verſus Nicandri & ob ſummam antiquitatem, & propter admirandam vetuſtatem ſuſpiciendi, ſunt ejuſmodi.

Ναὶ μὴν καὶ τελόφυλλον ὀπάζεο κνωψὶν ἀρωγὴν
Ἣ τοι ἐν τρήχονσι πάγῳ ἢ ἀποσφάγι βήσῃ.
Τὴν ἤ τι μενυανθὲς ὁ δ' ἐς τριπέτηλον ἔνισπε.

Καὶ τὴν μὲν λωτῷ ῥυτῆς μὲν εἶκελον ὀδμὴν
Ἣ πὶ ὅτ' ἄνθεα πάντα καὶ ἑκπάγλα ποικίλα πύκῃ
Οἷον τ' ἀσφάλιον ἀπειρέσιαι σύθα κελεύσας
Σπέρμαθ' ὅσην κύμβοιο τραπεζηὶς ἐλέσθαι
Καρδόπῳ ἐντείλῃς πιέειν ὀφίεσσιν ἀρωγὴν.

II. TRIFOLIUM ACETOSUM.

III. TRIFOLIUM ACETOSUM Luteum.

IV. TRIFOLIUM PRATENSE.

V. TRIFOLIUM PRATENSE alterum.

Est & aliud trifolii genus sapore acetoso, quod quibusdam Panis cuculis, nonnullis verò Alleluja vocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum censemus, sive trifolium acetosum. Opacis plurimum provenit locus, propter sepes & itinera. Caulículus exit pluribus ab una radice surgentibus, pusillis, rotundis ac tenuibus, quorum singulis terna in summitate sunt folia cordis figura, & in pediculum fungi modo plerunq; reflexa, mollia, acido gustu. flores edit albicantes, in quinq; divisos apices. stellæ figura: Atq; in peculiares caulículos habent, singuliq; singulo caulículo nituntur. Radicem habet subrufam, squamosis contectam, quæ nucamenti speciem referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo, proinde devorata sitim extinguit, & ventriculi ardores extinguit. Jecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda acuta pestilenti.i, febre laborantibus: atqui longè magis præstat succus ex saccharo potus. Illinitur idem per se Erysipelatis & inflammatis locis, colluiturq; ex eo os, ubi lingua, palatum fauceśve calida fluxione laborent. In summa ad ea omnia censetur utilis Oxys, quibus oxalis auxiliari queat. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat lib. 27. cap. 12. ubi sic inquit: Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Caterùm Trifolium pratense in Italia trium est generum, foliorum & florum diversitate differentium. Primum foliis exit subrotundis, & amplis: maculosis, longo pediculo nitentibus, obsequioso, flexiliq;: floribus in capitulis subpurpureis, aut albicantibus, in caulículorum summitatibus emicantibus. Nascitur in pratis & herboso solo. Sunt qui Trifolii pratensis succum miris laudibus efferant ad oculorum nubeculas, vulnera & cicatrices. Universæ florentis plantæ decoctum potum, alba uteri profluvia cohibet. Semen & flores ex aqua decocti, & ex oleo admoti, duros emolliunt abscessus. Secundum caulículis assurgit lentis, obsequiosis; foliis in unoquoq; pediculo ternis, varia tamen facie perinde ac bituminosum: namq; quædam quæ ad radicem sunt Acetosi trifolii modo quod Oxym vocatur, trina ex unico pediculo emergunt, cordis faciem quadantenus imitantur, cætera verò longa sunt & in cacumine acuminata, ut in Asphaltite. flores in capitulis sunt illis purpurei in flocci modum. Provenit sponte in pratis & viridariis & herbosis locis. Idem præstare potest quod alterum. Tertium ut primum circinatus, sed brevioribus. Distant & florum colore, quòd in uno flores albicent, in altero rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates pranunciat, nam (ut Plin. est author) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolii genera differendum duximus, quòd folio exeat triplici cornu diviso: unde etiam apud quosdam herbarios sibi Trinitatis nomen comparavit. Hæc itaq; herba TRINITAS vulgò vocata, in locis provenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, hederæ minoris magnitudine, longis pediculis appensa, quæ aversa parte cyclamini modo subpurpurascunt, superiore verò albis quibusdam maculis respergúntur. Caules habet tenues, in cacumine primo statim vere flos emicat cæruleus in stellæ modum è quo capitulum oritur echinata quadantenus specie, in quo semen oblongum subcæruleo colore. Radicibus nititur numerosis tenuibus, subrubentibusq;. Sunt qui hanc plantam Hepaticam vocant, quòd (ut illi putant) jecinorosos juvet. Hujusce meminisse Græcos, nec pariter Mauritanos, hactenus compertum non habeo. Probatur maximè recentioribus medicis ad vulnera glutinanda, tam exterius illita, quàm interius sumpta, quinetiam & ad enterocelas mirificè præstat: in quem usum pulverem dimidii cochlearis mensura ex vino austero diebus pluribus continuus propinant. Tota planta decoquitur in vino austero, ad columellæ, fauciumq; inflammationes. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo errore versari existimaverim, qui Andacocam Aphris vocatam, ad quamvis trifolii speciem referunt. Quandoquidem Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quàm Dioscoridis Aegyptia lotus. E cujus semine, quod papaverum modo capitib. quibusdam includitur, Arabes sibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in nervorum morbus, præsertimq; tremoribus: illudq; oleum de Andacoca appellant,

Trifolium acetosum

Trifolii acetosi vires Matthiolo.

Oxys Plin.

Trifolii pratensis genera tria.

Trinitatis herbæ mentio.

Hepatica quorundam.

Andacoca quid.

* VI. TRIFOLIUM PRAT. Luteum. *

VII. TRINITAS.

pellant. Id enim non desunt, qui credant è vulgaris trifolii semine fieri: sed quàm apertè decipiantur, vel ipsi videant, vel alii judicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus lib 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Triphyllum, quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui cnicium vocitent. Prima quidem tria ab accidentibus frutici reliqua duo nomina haud scio unde. Vis plantæ est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est similis utriq; tertio ordine. Proinde potæ laterum dolores, ab obstructione natos juvat, & urinam mensesq; provocat: hæc Galenus. Sed animadvertendum est, an Galenus ipse in Trifolii facultatibus rectè perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurium medicamentorum facit mentionem, quibus contrariæ insunt facultates, hæc de ea memoriæ prodidit. Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum vere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, vel viperæ quoq; ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non comminorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum similesq; dolores iis, quos morsus invehit, omnes efficit. Ut re vera miraculo dignum opus esse videatur, videlicet herbam & morsum sanare & ferarum modo sanam partem pravè efficere: hactenus Galenus. Verùm id, si Dioscoridis verba rectè expendantur, nullo miraculo fieri facilè constabit, sed potius secundum ipsius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolii decoctum illud efficere potest, sed tantùm id cujus fotu quispiam a ferarum morsibus liber evaserit, si eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod apertè Dioscoridis verba declarant, cùm inquit: Tradunt aliqui totius frutices, radicis foliorum q; decoctum fotu dolores eorum sinire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus qui fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Ex iis Dioscoridis verbis clarum fieri puto, hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cùm Trifolii ipsius decoctum, quo demorsi foventur, venenum à vulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubiè id venenosum redditur. Quamobrem minimè quidem mirum videri debet si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foveatur, ubi perfusæ partes aliquo ulcere laboraverint, veneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi vexantur: idem enim venenum cùm sit eosdem quoq; præbeat effectus necesse est. Unde liquidò colligi potest, quòd virus à Trifolii decocto evocatum, non autem Trifolium, sit illud quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quod autem venenum exuctum à ferarum morsibus, ulceratis partibus contactum necem afferre possit, complures tam Græci, quàm Arabes authores, manifestè demonstrant. Quandoquidem serpentes ore demorsos sugere præstantissimum esse remedium, seriò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si venenum illud ulcus inficeret, sugentem in mortis discrimen duceret. Hæc itaq; sunt, quæ me maximè movent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atq; etiam si licet dicere, cæcutivisse. Cæterùm non desunt, qui velint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idq; pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit judicent ii, qui Græcam Galeni phrasim profitentur, quiq; ejus volumina diutius evolverunt. Ego certè, ut dicam quod sentio, non possum illis subscribere qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hic mihi honoris gratia nominandus venit, Julius Alexandrinus Tridentinus, vir quidem singularis ingenii & eruditionis, ac propterea maximæ existimationis medicus apud Cæsarem Ferdinandum Rom. Imp. Hujus ergo viri judicium, ut quod multis & ipse quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Cæterùm, cùm scribat Dioscorides trifolium asphaltites folia ferre loto arbori similia, non desunt, qui putent arborem lotum folia ferre ordine, & numero ternario, sed proculdubio hallucinantur, cùm nullus extet author, qui lotum arborem scribat terna simul edere folia, siquidem cùm Theophrastus, tum

Galeni sententia damnata.

Galeni lib. ad Pisonem spurius.

ſtus, tum Plinius folia illi ineſſe Ilicis haud diſsimilia ſcribunt. Quare cenſendum eſt Dioſcoridem trifolii hujuſce folia loti arboris comparaſſe foliis, non quòd terna folia loto, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant ſed quòd unumquodq; per ſe trifolii aſphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τρίφυλλον Græci vocant, quod Latini Triſolium: Itali, Triſoglio bituminoſo. Trifolium pratenſe: Italis, Trifoglio. Germani, Wyſſenklee: Hiſpani, Trevol. Trifolium pratenſe alterum, Italis Nomina. *Trifoglio indifferenter dicitur. At Triſolium acetoſum, Græcis: Τρίφυλλον ὀξύ: Barbaris, Alleluja, ſive Lujola, ſive Panis cuculi: Italis, Trifoglio acetoſo: Trinitas, Italis, Herba trinitá.*

Trifolium ſic dictum, quòd ſingulis germinationibus terna exeant folia, cujus differentias ultra ſeptuaginta in univerſali noſtra hiſtoria unà cum iconibus proponemus, hoc loco novem tantùm ſpecies ob oculos ponuntur, quorum. I. Primum Trifolium eſt bitumen redolens, quod Trifolium Aſphaltite, Matth. Lac. Lugd. Trifolium aſphaltæum, Lob. Trifolium, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Lon. Trifolium bituminoſum, Dod. fol. Caſt. Cæſal. Tab. Cam. Oxytriphyllum, Geſ. hor. Folia quæ ante caules prodeunt, rotunda ſunt, ut figuræ Matthioli minores oſtendunt, cum verò cauleſcit & adulta eſt, acuminata redduntur, quare neutiquam binæ figuræ proponendæ, ut fecit herbarii Lugdunenſis auctor, alterum rotundis, alterum longioribus foliis nominans. idcirco una figura exprimere voluimus. II. Trifoliũ acetoſum vulgare, C.B. Trifolium acetoſum Brunf. Matth. Dod. fol. Caſt. Lugd. Thal. Oxytriphyllon, Trag. Lac. Oxys. Fuch. Dod. gal. Cord. in hiſt. Tab. Oxys Plinii ma, Geſ. hor. Lob. Oxys flore lacteo, Cam. Aleluja. Lac. Lon. Panis cuculi, Brunfelſio. Hæc flore habetur albo, nonnunquam venis purpuraſcentibus diſtincto & fæmina cenſetur: eſt & toto purpureo, rarior inventu, mas exiſtimatur. III. Trifolium acetoſum corniculautm, C.B. Oxys, flore luteo. Cluſ. hiſt. Hiſp. Cam. Tab. Oxys lutea Corniculata. Lob. Lugd. Oxys, Cæſal. Oxys ſive trifolium acetoſum floribus luteis, Dod. fol. Trifolium acetoſum flore luteo, Cattori. Hæc differt à priori quod ſerpat, foliis ſit hirſutioribus breviori pediculo annexis, floſculis flavis, quibus ſuccedunt cornicula ſeu ſiliquæ, ſurſum ſpectantes, oblongæ, craſſiuſculæ, folioſæ ex quinq; loculis conſtitutæ, quæ ubi ad maturitatẽ pervenere, lævi ſimo attactu ſemina flava & aſpera è lateribus exſpuunt, oſculis quàm primum conniventibus, ut non admireat ſiliquas diſſiliiſſe. IV. Trifolium pratenſe purpureum, C. B. Trag. Fuch. Trifolium pratenſe Matth. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Tab. Cam. Cæſ. Trifolium pratenſe vulgare, Thal. V. Trifolium pratenſe album, C.B. Fuch. Dod. gal. Tab. Trifolium album, Brunf. Trifol. pratenſe alterum, Matth. Trag. Lac. Lugd. Trifolium vulgare albo flore, Geſ. hor. Trifolium acutum, Lon. VI. Trifolium pratenſe luteum capitulo breviore, C.B. Melilotum minus, Brunf. Meliloti exiguæ ſpecies prima, Trag. Lotus ſylveſtris minor, Dod. gal. & Lugd. Lotus ſylveſtris, Lon. Trifolium pratenſe tertium, Matth. Caſt. Trifoliũ pratenſe luteum, Fuch. & Lugd. Cam. Trifolium agrarium, Dod. fol. Trifolium aruenſe Tab. Trifolium luteum primum, Thal. Trifolii genus Medicæ ſimile, Geſ. de hortis VII. Trifolium hepaticum, C.B. & Cam. Trifolium aureum, Brunſchvvig. Lon. Dod. fol. Trifolium magnum ſeu aureum, Trag. Hepatica, Brunf. Dod. gal. Hepatica aurea, eidem, Geſ. hort. Thal. Tab. Hepaticum trifol. Lob. Trinitas, Matth. Geſ. hort. Caſt. (cui & Trifoliũ aureum magnum) Cæſ. Herba Trinitatis, Lugd. Epimedium, Cord. in Dioſc. & hiſt. Folus aliquando majoribus, magis minusve hirſutis. aliquando maculatis: floribus eſt cæruleis, violaceis, purpureis, rubris, albis: rarius flore pleno. VIII. Trifoliũ peltatum Creticum, C.B. Ex radice tenui, oblonga, fibroſa, cauliculi

* VIII. TRIFOLIUM PELtatum Creticum.*

* IX. TRIFOLIUM SPInoſum Creticum.*

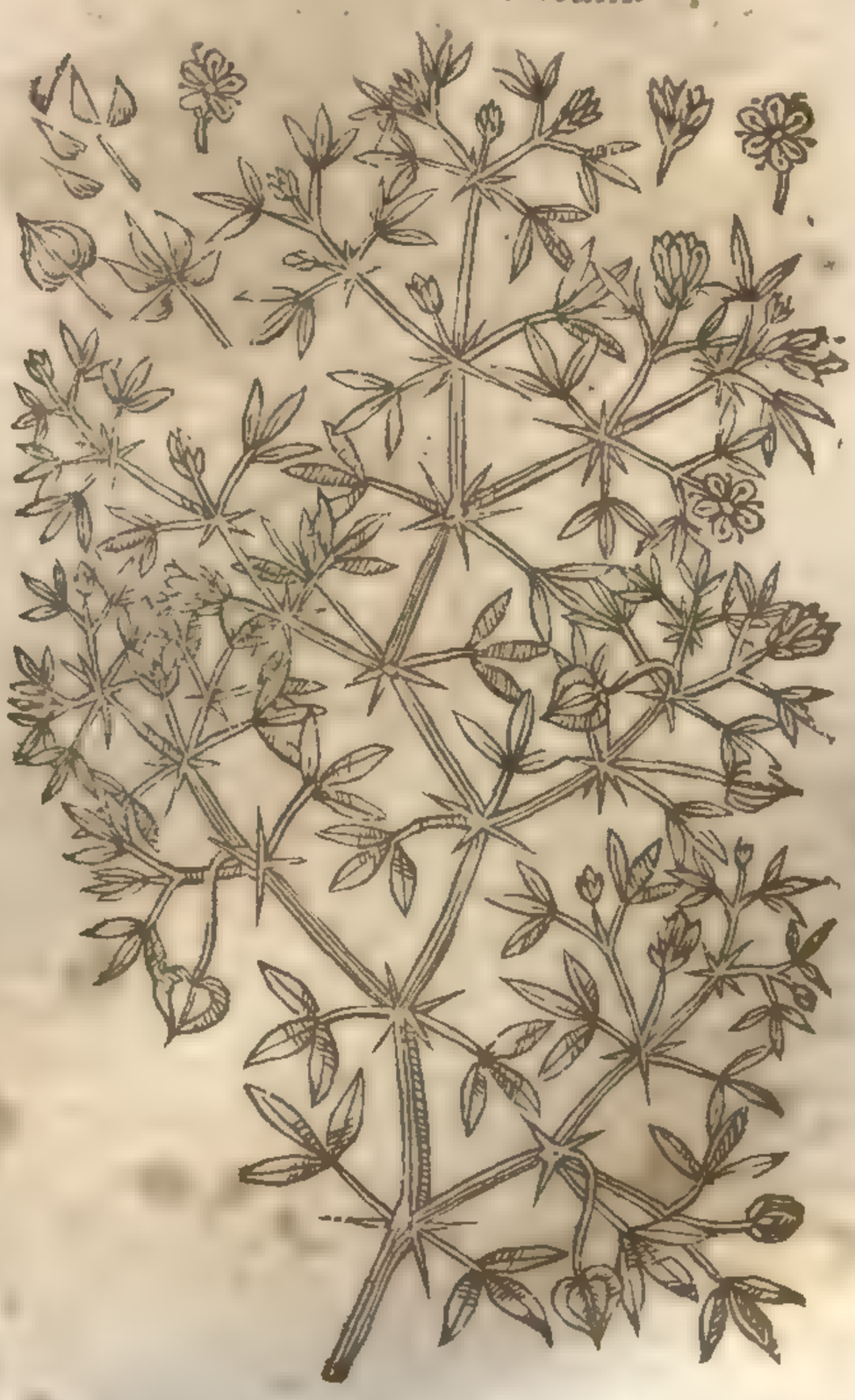

exſurgunt palmō minores,nudi,folia parva tripartito diviſa,parum crenata,oblongis pediculis donata: cauliculorum ſummis floſculi quaterni,quinive,ordine ſuccedentes,forma ornithopodii, luteopallidi, inſident: quibus ſuccedunt ſiliquæ latę, planæ, membraneæ,quaſi ſemicirculares in filamentum abeuntes,unum vel alterum parvum compreſſum ſemen continentes: quæ dum molles ſunt, dulciſſimæ,eſui aptæ,at ubi induruerint amariſſimæ.Hoc ruſticis Cretenſibus μαστιχίαν dici auctor eſt D. Honorius Belli Vicentinus,qui aliquot nunc annis in Creta medicinam exercet, qui Trifolii Cretici odorati nomine tranſmiſit. IX. Trifolium ſpinoſum Creticum, C. B. Ex radice parva caules ſeſquipalmares anguloſi, inclinati,in alios brachiati,prodeunt: ramulos cingunt folia pediculis inhærentia, quorum quodlibet conſtat tribus foliolis oblongis, acuminatis, in minimam ſpinam abeuntibus: ad ramulorum diviſionem ſupra infraq; ſpinæ parvæ aduncæ: unde flos campanulæ aruenſi ſimilis pediculo brevi inſidens, prodit, ex quinq; foliolis cæruleis compoſitus,quos foliola viridia excipiunt,in florum medio apices aliquot lutei: ſuccedunt ſiliquæ triangulares compreſſæ,ſemen ruffum compreſſum continentes. Julii principio floruit, apud Johannem Bauhinum fratrem Montembelgardi,cui ſemen Orbilochorto nomine miſſum prius acceperamus à Laurentio Roſenavv nomine Trifolii ſpinoſi ſemper virentis Ciſti flore.

πόλιον. POLIUM. CAP. CVII.

† Orib. leg. λεπτόφυλλον. i. tenuifolio.

Duo genera polii. Montanum,cui teuthrio nomen eſt,& cujus eſt uſus: † tenuis frutex eſt,candidus dodrantalis,ſemine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum ſpeciem præ ſe ferente, parvo, *a* cano hominis capillo ſimili,graviter olente,non ſine quadam ſuavitate. Alterum fruticoſius, non uſque adeo valens odore,& viribus infirmius. Potum fervefacti jus auxiliatur ſerpentium ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienoſis ex aceto: ſtomachum male habet,caput doloribus afficit: alvum,& menſes ciet: ſubſtratum,ſuffitumve ſerpentes abigit: illitum vulnera conglutinat.

a Meum πολιὸν πρίχα. i. cano capillo.

I. POLIUM. II. POLIUM ALTERUM.

Polii cōſideratio.

Polium Montanum planta eſt candicans ſolius oblongis per ambitum ſerratis, & per intervalla caulem ab imo ad ſummum veſtientibus, pluribus minoribus inter majora ſubnaſcentibus. Caules habet copioſos, rectos, rotundos, lignoſoſq; albicantes, & qui in cacumine capitula edunt, floribus canaicantia, thymi figura. Tota planta odorata eſt odore tamen acuto, & ſubgravi. Eſt & alterum quod herbariorum quidam Juam muſcatam vocant. Id ego inter polii genera recenſendum volui, quod capitulus, ſolius, caulibus, odore, facultateq; polium referat. Atqui non ob id affirmaverim, hanc plantam eſſe ſecundam polii genus a Dioſcoride deſcriptum. Siquidem altero fruticoſius non eſt, nec minus odore, & viribus præſtans. Provenit hæc planta in collibus, aridis præſertim locis, ſolioſa humi procumbens ſolius coronarii roriſmarini minoribus, duriuſculis, averſa parte incanis: cauliculos gerit tenues, rotundos, ſubalbicantes, flexiles: capitulis in cacumine albicantibus, alterius polii capitulis haud longè diſſimilibus. Radice nititur ſimili. Tota planta bene olet, & minus quàm alterius, nares ferit. Cæterùm utrunq; polium notum eſt, & copioſum in Italia cùm montibus tum etiam collibus provenit.

Polium Plinii.

Polii meminit Plinius lib. 21. cap. 7. ubi ita ſcriptum reliquit: Apud Græcos Polion herba inclyta Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, ſuperq; cætera ad famam etiam dignitatis: prorſusque miram, ſi modo (ut tradunt) ſolia ejus mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera ejus, campeſtre majus, ſylveſtre quod minus eſt: quidam teuthrion vocant: folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora

Polium alterum & ejus hiſtoria.

altiora: hæc Plinius, quorum plura à Theophraſto mutuatus eſt. Cæterùm in iis Plinius apertè hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cujus hiſtoriam libro quarto pertractat Dioſcorides. Siquidem Tripolii proprium eſt, non autem Polii, teſte Dioſcoride, ut colores ter in die mutet: neq; id quidem à Dioſcoride, ut à Plinio foliis, ſed floribus adſcribitur. Præterea capitulum Polio ineſſe cano hominis capillo ſimile ſcribit Dioſcorides, non autem folia, ut ipſe Plinius tradit. Cæterùm polio vis ineſt reſerandi, incidendi, attenuandi & abſtergendi. Adalligatur fronti contra oculorum ſuffuſiones, protinus ubi inventum ſit, nec alia herba magis convenit. Polii vires memoriæ prodidit Gal. lib. 8. ſimplic. med. ubi ſic inquit: Polium amarum eſt guſtantibus, & modicè acre. Itaq; viſcera omnia obſtructione liberat: urinamq; & menſes ciet. Ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, maximè ſpecies ejus fruticoſa. Aridum cùm fuerit maligna ulcera ſanat illitum, & magis hoc præſtat quod minus eſt. Polium minus quo etiam utimur ad antidota, & acrius, & amarius eſt quàm majus, adeò ut ex tertio ſit ordine deſiccantium, ex ſecundo autem completo excalfacientium. Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Jahade, ſeu Giade: Italis, Polio. Gallis, Iue muſcate. At Polium alterum, Græcis πόλιον ἕτερον: Italis, Polio ſecundo: Herbariis nonnullis Iua muſcata.

Plinii lapſus.

Polii vires ex Galeno.

Nomina.

Polium dictum propter canitiem, quæ in foliis ſecundum Plinium, in capitulis ſecundum Dioſcoridem apparet. I. Polium maritimum erectum, C.B. Polium primum, Matth. (in majoribus figuris, in minoribus enim tranſpoſitæ ſunt figuræ & pro altero poſitum) Dod. fol. Cluſ. hiſt. Hiſp. Polium, Lac. Lugd. Cam. Polium montanum, Lonicero. Hoc diſtinguimus in rectum, quod in littore Mediterranei maris Monſpeſſuli, in quo & Epipolium obſervavimus: & in ſupinum, quod in littore Adriatici maris apud Venetos legimus. II. Polium Lavendulæ folio, C. B. Polium alterum, Matth. (in majoribus, non autem minoribus figuris) Lacu. Lugd. Polium alterum Lavendulæ folio, Cam. Polium recentiorum fœmina. Lavendulæ folio, Lob. Polium Germanicum, Geſ. hor. ap. Polium campeſtre, Lon. Tabernæmontano.

Σκόρδιον. SCORDIUM. CAP. CVIII.

SCordium in montibus, & paluſtribus naſcitur, foliis triſſaginis, majoribus, non ſic in ambitu diviſis, aliquantum allia redolentibus, guſtu amaris & adſtringentibus, quadrangulis caulibus: ſubrubro flore. Herba vim excalfactoriam habet: urinam cit. Cocta recens, aridave cum vino, *a* adverſus venenatos ſerpentium morſus bibitur: ad ſtomachi quoq; roſiones, dyſenteriá, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, craſſamen purulentum pectore expellit. Facit aridæ farina ad veterem tuſſim, rupta, convulſa, ſi cum naſturtio, melle, & reſina miſceatur in eclegmate. Inflammata modicè præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acri, aut aqua, podagris convenienter illinitur: menſes impoſita movet, vulnera conglutinat, vetera ulcera purgat, & ex melle ad cicatricem perducit. Sicca *b* excreſcentias in carne cohibet. *c* Succus ad eadem vitia bibitur. Inter prima efficax Ponticum natione, Creticumque.

a Meum ὠφελεῖ ἐχιδνῶν δήγματα καὶ θανασίμων. i. contra ſerpentiũ morſus, & lethalia.

b Cat. ὑπερσαρκώματα, ſupercreſcentẽ carnem.

c Meum χύλισμα. i. ſuccus expreſſus

I. SCORDIUM.

II. ALLIARIA.

SCordium non ita pridem inveniri, & cognoſci cœpit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum ſeplaſiarii Mauritanorum monumentis decepti, ſylveſtri tantùm allio, quod à Dioſcoride ophioſcorodon vocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neq; iis ſolùm rerum imperitia, ſed etiam vocabulorum vicinitas impoſuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium ſignificat, diſtinguere neſciverint, pro unoq; acceperint. Sed illis potiſſimum errandi occaſionem dederat Avicenna, vel ejus interpres, quòd in alteram theriacæ compoſitionem Scordium, in alteram verò ſylveſtre, al-

Scordii confid. Errores interpretis Avicennæ.

ſtre allium addiderit. Quod cùm vidiſſent ſuperioris ætatis medici nonnulli, rei & prioris vocis ignari, hanc ex altera expoſuerunt, & Avicennam in hac re ſui ipſius interpretem fecerunt. Unde adducti ſunt, ut certò crediderint, ſylveſtre allium & Scordium nihil inter ſe differre, atq; unam, & eandem plantam eſſe. Quo poſtmodum factum eſt, ut ſylveſtre allium apud omnes in Scordii locum illegitimè ſucceſſerit. Verùm enimvero in hunc nunquam fortaſſe incidiſſent errorem, ſi Dioſcoridis & Galeni ſcripta diligenter perlegiſſent. Porrò verum legitimumq; Scordium triſſagini adeò ſimile, ut Triſſago paluſtris meritò dici queat, humentibus ac paluſtribus locis provenens, allii odore præditum, recentiorum diligentia jam omnibus magis innotuit, quàm ut ſit à nobis longiori hiſtoria repræſentandum. Prætulit Galenus lib. 1. de antidotis Scordium, quod ex Creta advehitur iis verbis: Scordium optimum ex Creta defertur: quanquam non ſit improbandum quod in aliis quoq; nationibus reperitur. Scriptum autem eſt, à quibusdam viris graviſſimis, cùm in bello interemptorum cadavera multos dies inſepulta jacuiſſent, quæcunq; ſupra Scordium ſortè fortuna ceciderant, multò minus aliis computruiſſe, ea præſertim ex parte qua herbam contigerant. Ob quam rem ſanè omnibus perſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium venenis, quàm medicamentorum deleteriis Scordium adverſari. Præterea Scordii meminit idem Gal. l. 8. ſimpl. medic. ubi de ejus viribus ita ſcribit: Scordium ex multiformibus id tum ſaporibus, tum facultatibus conſtat: nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maximè ſcorodo, hoc eſt, allio adſimilis ejus eſt acrimonia: unde ſanè, mea ſententia, nomenclaturam ſortitum eſt. Expurgat igitur, ſimulq; excalfacit viſcera, tum menſes, urinamq; movet. Præterea convulſa, ruptaq;, & laterum dolores ab obſtructione & frigore natos, ſanat epotum. Deniq; viride quidem illitum magna vulnera conglutinat: ſed ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum: hactenus Galenus. Cæterùm herba quædam juxta ſepes, & in agrorum marginibus naſcitur, quæ & odore, & ſapore ita abundè allium refert, ut non temerè vulgò ALLIARIS ſive Alliaria vocitetur. Hujus folia cùm primùm erumpunt, ferè rotunda ſpectantur violæ ſimilitudine: poſtquàm verò adoleverint, per ambitum in ſerræ modum laciniata viſuntur, ut quadantenus melyſſophylli effigiem repræſentent, læviora tamen ſunt, nec adeò rugoſa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu guſtatuq; allii odorem, & ſaporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & ſemen nigrum, minutumq;, irionis modo tenuibus ſiliquis incluſum. Radix, quæ longiuſcula eſt, eundem cum foliis odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria & deſiccatoria, verùm non adeo vehemens eſt ut in allio: aperit, incidit, digerit, provocat. Attamen hinc certò colligi poteſt, quòd ea craſſos humores extenuare, & lentos incidere valeat. Semen emplaſtri modo impoſitum, vulvæq; admotum, mulieres uteri ſtrangulatu oppreſſas liberat, & excitat. Quæ planta σκόροδιον Græcè, Scordium ſimiliter, & Triſſago paluſtris Latinè vocatur: Arabicè Scordeon, ſeu Scordeum: Italicè, Scordio: Germanicè Waſſerbattenig und Knoblauchskraut: *Hiſpanicè, Scordio: Gallicè, Chamaraz. Alliaria, Italis Alliaria: Germanis,* Knoblochskraut: *Gallis, alliaire.*

Triſſago paluſtris.

Scordiũ Creticũ optimũ.

Scordii vires ex Gal.

Alliariæ herbæ mentio.

Scordium quòd aliquantum Allium redoleat Dioſcoridi: at Galeno propter acrimoniam Allio adſimilem, nomen habere videtur: quibusdam, Crateva autore σκορδιάτιν ab inventore dicitur. Præfert Dioſcorides cum Galeno Creticum, quod ſanè à communi (circa Montembelgardum frequens) variat, non ſolùm magnitudine, ſed maximè lanugine frequenti. I. Scordium Trago. Matth. (cui & Triſſago paluſtris) Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſ. Lac. Lob. Caſt. Lon. Tab. Cæſ. Lugd. Cam. Scordium verum, Geſ. hor. Scordium primum, Anguillaræ. II. Alliaria, dicta quòd folia digitis comminuta Allium, ſeu porrum ſectivum cum naſturtio redoleant: quod quibusdam Thlaſpidium ſecundum Cratevæ cenſetur: aliis Alectorolophos Plinii libro 25. cap. 5. Alliaria, Trag. (cui & Thlaſpidium cornutum) Matth. Fuchſ. Dod. gal. & fol. (cui & pes aſininus) Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſalp. Tab. Thal. Cam. Alliaſtrum vel Alliaris, Geſ. hor. Rima maria, Anguillaræ,

I. TUSSILAGO.

a Meum ὠχρὸν. i. pallidus.
b Meum, & Cataeuz. φύεται περὶ λιβάδας καὶ ἐν ὑγροῖς τόποις. i. naſcitur circa rivos, & aquoſos, locos.
c Meum ξανθιζὸν. i. ſubfucca tuſſi.
Tuſſilaginis cõſideratio.
Plinius Tuſſil. ſine flore ſcribit.

Βήχιον. TUSSILAGO. CAP. CIX.

TUſſilagini folia ſunt majuſcula, quàm hederæ, ſex aut ſeptem à radice, ſubalbida à terra, ſupernè virentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus: flos *a* luteus, vere prodit, quo unà cum caule confeſtim exuitur: inde nonnulli his vacare exiſtimarũt. Radix tenuis eſt, † & ſupervacua: *b* naſcitur in amœnis, & riguis. Folia ex melle trita igni ſacro, & omnib. inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos ſanant qui *c* ſicca tuſſi, atq; orthopnœa infeſtantur: pectoris vomicas rumpunt. Eundem effectũ præbet ſuffita radix: decocta in hydromelite, & pota, emortuos partus ejicit.

TRia Bechii numerantur genera, quamvis Dioſcoridi unum tantùm ſit genus. Tußilago Hetruſcis vulgò dicitur Farfara, & Farfarella, nomine à Romanis fortaſſe deducto: hanc enim ab iis Farfariam vocatam fuiſſe teſtantur nomina Dioſcoridi falsò adſcripta. Officinæ hos vel illos ſecutæ eã Farfaram appellant, nec non etiam Ungulam caballinam. Herba eſt vulgaris notitiæ. Caule, & flore exit adeò fugacibus, ut Plinius, qui eorum tam ſubitam jacturam non animadverterat, deceptus, Tuſſilaginem ſine caule, & ſine flore naſci memoriæ prodiderit: cùm tamen ea vere primo & caulem, & florem proferat, ſed qui enati brevi admodum tempore durent:

quo

quo non niſi etiam à peritis, vel ab iis, qui tunc ſeſe fortè fortuna tulerint obviam, conſpici poſſint, eóq; magis, quòd iidem caulis, & flos prodeant, priuſquam folia emicent. Quare ſcitè ſcripſit Dioſcorides, Tuſſilaginem confeſtim exuitum flore, tum caule, atq; inde nonnullos his vacare exiſtimaſſe. Sed certè vel hac non legit, vel illa non obſervavit Plinius, quòd Tuſſilaginem aperto errore & caule, & flore viduam fecerit. Is Plinii error deprehenditur l. 26. c. 6. ubi ipſe de Tuſſilagine diſſerit iis verbis: Tuſſim ſedat Bechion quæ & Tuſſilago dicitur. Duo ejus genera. Sylveſtris ubi naſcitur, jubeſſe aquas credunt & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt majuſcula, quàm bedera, quinq; aut ſeptem, ſubalbida, à terra, ſupernè pallida: ſine caule, ſine flore, ſine ſemine: radice tenui. Quidam eandem eſſe bechion, quam alio nomine chamæleucen putant. Hujus aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus, aut devoratus, veterem tuſſim ſanare dicitur. ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt. Altera à quibuſdam ſalvia appellatur, ſimilis verbaſco: hæc Plinius. Verùm altera Tuſſilago, cujus nulla ſit mentio à Dioſcoride, utpote qui uno tantum ejus genere contentus fuerit, mihi hactenus incomperta eſt: niſi ea forte ſit, quam aliqui herbariorum Centrum galli vocant. Porrò naſcitur in Tuſſilaginis radice quadam ſubalbida lanugo, quæ à radicum ſegmentis prius repurgata, & deinde linteolis involuta, & in lixivio parum decocta, addito ſalis nitri aliquantulo, ac demum ſole ſiccata, omnium optimus eſt fomes ad ignem è ſilice excuſſum excipiendum. Quippe adeò ignis eſt rapax, ut ſtatim primo tantùm chalybis concuſſu accendatur. Cæterùm ego plantam, quam omnes ferè qui herbaria ſcripſerunt, perperam Petaſitem vocant, MAJOREM eſſe TUSSILAGINEM non ambigo. Namq; creſcit hæc humectis & uliginoſis locis, & præſertim propè rivos aquarum, perinde ac altera Tuſſilago, Caulem edit quoq;, antequàm folia emergant, in ipſo Veris principio, concavum, dodrantalem, pinguem, purpuraſcentem, parvis oblongiq; circumfaſtis foliis in cujus cacumine flores exeunt ſpicati, ex purpura albicantes, qui unà cum caule paulò poſt flacceſcentes contabeſcunt, & in pappos diſiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra emergunt altera parte incana, quæ anteaquàm adoleſcant, Tuſſilagini anteſcriptæ ſimilia ſpectantur: atqui poſt hæc in tantam creſcunt amplitudinem, ut perſonatæ folia amplitudine ſuperent. Horum ſingula pediculo nituntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice provenit. Radicem edit longam brachii quandoq; humani craſſitudine, intus candidam, materie fungoſa, amara atq; odorata. Hanc plantam, qui putant Petaſitem eſſe, proculdubio hallucinantur, quòd Petaſites pediculum proferat cubito majorem, craſſitudine pollicis, à quo prægrande folium ceu fungus è ſuo medio pediculo dependeat, id quod in majori Tuſſilagine haudquaquam viſitur, cùm ejus folium non in medio, ut fungus pediculum habeat, ſed perinde ac Tuſſilago in folii latere, quod ad radicem ſpectat. Ad hæc alia quoq; habetur planta, quæ non ab re inter Tuſſilagines annumerari poteſt. Hæc foliis exit nigræ populi amplioribus ad tuſſilaginis figuram inclinantibus, ſed non tot prominentib. in circuitu angulis, nec à terra tam ſaturatè albicantibus. Caulem edit ſeſquidodrantalem, à quo plures briuntur rami, in quorum ſummitate flores exeunt aurei, magni, roſarum figura. Radicem habet albam, & ſubamaram. Floret vere, Aprili præſertim menſe & Majo quoq;. Naſcitur circa rivos aquarum, in convallibus & pratis uliginoſis. Non deſunt qui hanc Caltham eſſe contendunt, quorum ſententiam non probamus. Verùm qui cenſent hanc Plinii eſſe chamæleucen, Faranum, FARFUGIUM ve cujus ipſe meminit l. 24. c. 15. eos haud quaquam hallucinari putaverim & hujus eundem meminiſſe quoq; crediderim loco ſuperius citato, ubi de Tuſſilagine diſſeruit. Nam cum inquit, poſtquam de Tuſſilagine egit: Quidam eandem eſſe Bechion, & alio nomine chamæleucem putant: iis ſanè verbis facilè quiſpiam conjectari poterit, non defuiſſe Plinii tempore, qui hanc plantam inter tuſſilaginis genera reponerent,

Plinio Tuſſilago duplex.

Fomes ignis ex tuſſilag.

Tuſſilaginis majoris hiſt.

II. TUSSILAGO MAJOR.

*III. PETASITES FLORE candido.

Petaſites quid.

Tuſſilago tertia, & ejus hiſtor.

Chamæleuce ſeu Farfugiũ Plinii.

IV. TUSSILAGO SIVE Farfugium.

* V. CALTHA PALUSTRIS florepleno. *

rent, quòd ambas viribus pares noscerent. Nam Plinio *Chamæleuce, sive Farfugium veterem tussim perbellè curat, si radicis cupressi carbonibus impositæ fumus per infundibulum imbibatur. Ubi vulgaris, ac vera Tussilago non fuerit ad manus, Farfugium ejus loco bellè substitui potest: nam iis ferè viribus præstat. Majoris tussilaginis radix excalfacit, & attenuat,*

Tussilag. majoris vires. *incidit, quinetiam abstergit, ut ejus evidens indicat amaritudo. Constat autem multorum quoq; experimentis, præstare hanc contra pestilentiam, & pestilentes febres, ubi in pulverem contrita radix duarum drachmarum pondere ex vino propinetur, & deinde sudare cogantur ægri: quamobrem Germanis pestilentiæ radix appellatur. Præstat eadem ad uteri præfocationes, & cruciatus, eodem modo sumpta. Propinatur item veterinariis, & pastoribus, contra quadrupedum vermes, sed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant. Reliqua cum Tussilagine communia habet. Tussilaginis facultates posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. 6. simpl. medic. sic inquiens: Bechium ideo sic nuncupatum est, quòd βήχας hoc est, tusses, & orthopnœas juvare creditum sit, si quis videlicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxave omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia virentia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adjuvãt, propter aqueæ humiditatis admistionem: quæ omnia viridia, teneraq; participant, alia plus, alia minus. Nam sicca Bechii folia acriora sunt, quàm ut partibus inflammatione laborantibus conveniant.*

Tussilaginis vires ex Gal.

Nomina. *Quæ planta βήχιον Græcis, Tussilago Latinis vocatur: Officinis. Farfara, & Ungula caballina: Italis, Farfara, Farfarella, & Unghia di cavallo: Germanis,* Roßhueb/und Brandtlattich: *Hispanis, Unha de asno, Gallis, Pas de asne, sive Tacconnet. Tussilago major Græcis βήχιον μέγα: Italis. Farfara maggiore. Germanis,* Pestilentzwurtz. *At Tussilago altera, sive Farfugium aut Farranum, aut Chamæleuce: Italis. Farfagio.*

† *Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tussilaginis ἄχρηστον hoc est, inutilem rectè vocaverit Dioscorides, si paulò post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc a nemine interpretum, quod sciam, animadversum, vidit Manardus, vidit item Fuchsius, sed uterq; tamen locum mendatum reliquit. Equidem, ut dicam quod sentio, verbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasii testimonio nixus, in cujus codice manu scripto illa dictio non legitur.*

Tussilago, quòd tussi medeatur. I. Tussilago vulgaris, C.B. Clus. hist. Pann. Cam. Ungula Caballina (cui & Personatia) Brunf. Trag. Tussilago, Matth. Fuch. Cord. in Dioſc. Gesn. hort. Lac. Anguill. Lon. Lob. Cast. Lugd. Cæsal. (cui & Chamæleuce Plinii) Thal. Bechion, Dod. gal. & fol. Cord. In hist. Nenufarum terrestre Arabum. Rarius reperias folia cum floribus, communiter enim flores cum caulibus, anteaquam folia prodeant, pereunt. II. Petasites à forma folii, quod πεταλώδες galeri modo amplum, Petasitidem Dioscoridis, & Chamæleucen Plinii existimamus. Petasites flore punicante, C.B. & Thalyo, Petasites (cui & Costi genus, & Galerita) Trago. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dios. & hist. Gesn. hor. Ang. Lon. Lacu. Lob. Clus. hist. Pan. Lugd. Tab. Cæs. Cam. Tussilago major, Matth. & Castori: Persolata Plinii, Dalechampio. Distinguuntur floris colore & odore, quæ punicante & odorato mas, quæ candido & inodorato, fœmina creditur: verùm Lugdunensis candidi quoque odorati meminit. III. Petasites flore candido, C.B. & Thalyo, non solùm colore differt à superiore, sed foliis majoribus, Tussilagini æmulis, floribus item minoribus: Petasites: flore albo, Cam. in suo Matth. Petasites fœmina flore candido, Eidem in horto

in horto. IV. Caltha paluſtris ſimplici flore, C.B. Caltha Vergilii, Trag. Caltha paluſtris, Dod. in icon. & fol. Geſ. hor. Lob. Lugd. Tuſſilago altera, ſive farfugium, Matth. Farfugium Caſt. Chamæleuce, Anguill. Chelidonia paluſtris, Cord. in hiſt. Dotterblumen / Dod. gal. Epimedium, Dod. in octavo. Chryſanthemum, Lon. Malacociſſus major dicebatur Fuchſio. Amellus Vergilii ſeu Butomon Conſtantini, Thalyo: Populago, Tab. Flore ſimplici in ſylveſtribus, pleno in hortis Germaniæ habetur: in Anglia verò & plenis & odoratis ſponte provenire volunt. V. Caltha paluſtris flore pleno, C.B. & Cam. Caltha paluſtris floribus denſis, Geſ. hor. Populago multiflora Tabernæmontano.

Ἀρτεμισία. ARTEMISIA. CAP. CX.

ARtemiſia magna ex parte in maritimis naſcitur *a* abſinthii modo fruticoſa, majoribus, & pinguioribus foliis, *b* ramiſque. Hujus quidem genera duo. Unum lætius, habitiuſq;, foliis virgiſq; latioribus. Alterum tenuius, flore parvo, tenui, candido, graveolente: æſtate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent *c* tenuem herbulam, ſimplici caule, & *d* minuto, floribus ſcatente tenuibus, flavo colore: hæc jucundiorem, quàm præcedens efflat odorem. Utraque excalfacit, extenuat: fervefactæ convenienter in muliebres deſeſſus adjiciuntur, ad detrahendos menſes, partus ſecundaſq;: item ad præcluſiones vulvæ & ejuſdem inflammationes: calculos comminuunt, remoratam urinam cient; menſes pellunt pubi illitæ. Succus vulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ inſeſſio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

a Me. πόα θαμνοειδὴς παρόμοιος ἀψινθίῳ. herba fruticoſa, adſimilis abſinthio

b Deeſt in meo exempl.

c Me. λεπτόκλαδος. tenui ſemine,

d Meum σφόδρα μικρόν. valde parvum. Artemiſię conſid

Ἀρτεμισία λεπτόφυλλος. ARTEMISIA TENUIFOLIA. CAP. CXI.

ARtemiſia tenuifolia in ſepibus, & cultis juxta aquarum ductus naſcitur. Ejus flores, & folia contrita ſampſuchi odorem reddunt. Si quis ſtomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & ſtomacho imponat, ſanitati reſtituetur. Qui nervorum quoque dolore cruciatur, ſi ſuccum ejus cum oleo roſaceo miſcens illinat, ſanatur.

ARTEMISIA.

TRia à Dioſcoride recenſentur Artemiſiæ genera. *Verùm priora nullis inter ſe notis certant, niſi quòd in univerſum altera major eſt: altera verò minor, quæ privatim florem gerit candidum, parvum, tenuem, ac graviter olentem. Quæ autem tertio generi aſcribitur, herbula eſt ſimplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flavo colore. Id quod etjam confirmat Plinius lib. 25. cap. 7. ſic inquiens: Artemiſia abſinthii modo fruticoſa eſt majoribus foliis pinguibusq;. Ipſius duo genera: altera latiorib. foliis: altera tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent herbam ſimplici caule, minimis foliis: flores copioſi erumpentes, cùm uva matureſcit, odore non injucundo, quam quidam botryn, alii ambroſiam vocant. Talis in Cappadocia naſcitur: hæc Plinius. Qui tametſi in prioribus Artemiſiæ generibus, nihil à Dioſcoride diſſentiat, diſſidet tamen, & errat in tertio, quòd in ejus locum ambroſiam ſequenti capite ab ipſo Dioſcoride deſcriptam ſubjecerit, crediderit q; deceptus hic ambroſiam, & tertium Artemiſiæ genus, unam & eandem eſſe plantam. Caterùm prima duo Artemiſiæ genera Hetruſcis frequentiſſima ſunt, neq; in alio inter ſe diſtant, quàm quòd in majori omnes partes majores ſpectentur, in minori verò minores: aliàs facie, & forma ſimilia conſtant, quinetiam idem ſapor, & odor, eademq; facultas utriq; ineſt. Quare equidem neſcio, qua ratione ductus Braſavolus Ferrarienſis in ſimplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem eſſe Artemiſiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & vulgò mulieribus Amarella vocatur. Sed eò magis virum hunc alioqui celebrem admirari ſubit, quòd ſcriptis tradiderit duas alias eſſe Ferrariæ Artemiſiæ ſpecies, nullis prorſus notis diſtinctas, præterquàm quòd alteri unus tantùm ſit ramus, alteri verò plures. Ejus verba ſubjicere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto vocabulo Arcemiſe dicitur, ac ſi Artemiſia dictum ſit, veram Artemiſiam eſſe, quæ folia abſinthio ſimilia habet, ut Dioſcorides inquit, & ejus duo genera facit, Monoclonon, & Polyclonon, id eſt unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas ſpecies Ferrarienſe vulgus novit, ſi aptè diſtinguere ſciret, quoniam & ipſis indiſcriminatum utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam vocamus, Artemiſiæ ſpecies eſt, illa ſcilicet, quæ malè olet. Nec obſtat, quòd Ferrariæ duæ ſpecies Artemiſiæ ſint per unum, & plures ramos diſtinctæ, quoniam & hac in ſpecie eſt, quæ plures habet ramos: hæc Braſavolus. In quibus ſanè verbis ejus plura, meo judicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud eſt, quòd non ſcripſerit Dioſcorides alteram primi generis Artemiſiam multiplici conſtare caule: alteram verò ſimplici tantùm conſurgere, ut Braſavolus ſuo modo interpretari videtur. Sed authoris duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent tenuem herbulam, ſimplici caule, & minuto, floribus ſcatente tenuibus, flavo colore. Verùm hæc tertio Artemiſiæ generi aſſignantur, non autem ſecundo, vel primo, ut Braſavolus exiſtimat. Altero deinde errore notatur, quòd aſſerat Matricariam, ſive Marellam, quam legitimum Dioſcoridis*

Artemiſ. duo genera Plin.

Plinii lapſus.

Braſavolus arguitur.

Plura Braſavoli errata.

parthenium censemus, esse graveolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioscoridi secundo loco redditur, graviter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum, Matricariæ vel Amarellæ modo: sed candidum, parvum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quòd non assentire videatur, duo illa Artemisiæ genera, quæ Ferrariæ persimilia habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco repræsentata sunt, magnitudine tantùm, ac parvitate differentia. Sed cùm porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasavolus (ut legitur in suo ultimo volumine Venetiis impresso) dum longa oratione contendit, Amarellam seu Matricariam inter Artemisiæ genera reponendam esse, Cotulam verò fœtidam Ferrariensibus Brusciaculo vulgò vocatam, esse legitimum parthenium, adeò seipsum (pace ejus dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam liberè quod sentio, alius tamen judicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cùm asserit Amarellæ, sive Matricariæ succum unciarum quatuor pondere haustum, utramq; bilem, ac pituitam dejicere, apertè quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui privatim ea vis inest. Attamen paulò pòst eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, levibus, contrà asseverat, nil aliud esse Parthenium, quàm suum Brusaculum. Ruellius præterea quamvis in primis Artemisiæ generibus planè Dioscoridi subscribat, in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertii generis Artemisiam eam esse putet, quam alii Athanasiam, alii Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantùm radice prosilit, crassis, altis, ac firmis: foliis longis, amplis, crebris divisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porrò Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsoq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hactenus in Italia non inveni, neq; ab aliquo inventam vidi. Quin potius eam inventu difficillimam duxerim: quippe cùm tam Dioscorides, quàm Plinius satis obscurè, perplexeq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radicis notas silentio involverint, non modò difficillimum videtur, sed vix etiam fieri posse putaverim, ut quis unquam hanc Artemisiam legitimè demonstret. Neq; tamen in hoc audiendus est Plinius, qui (ut suprà diximus) hanc esse Ambrosiam falsò memoriæ prodidit. Nam præterquam quòd rationi consentaneum non est, quod Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & ejusdem plantæ historiam tractaverit, evidentissimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam, hujus tertiæ Artemisiæ descriptioni haudquaquam respondere. Ad hæc non in minori, quàm Brasavolus, & Ruellius, versantur errore Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentati sunt, quippe qui & hunc & illum secuti, duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam vulgò vocatam omnino esse minorem Artemisiam, Tanacetum verò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum deniq; opinionibus, vel potius erroribus, ipse quoque Fuchsius implicatur, vir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentariis, quin Matricaria sit alterum Artemisiæ genus Tanacetum verò tertium: qua in re is fortasse fuit, qui maluerit cum aliis errare, quàm solus rectè sentire. Cæterùm facilè credidere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem superiori ætati obscuram, nostræ illustrem redderent, tertium Artemisiæ genus in Dioscoride ascititium esse, quod in hujus capitis initio non tria, sed duo tantùm esse Artemisiæ genera scribat Dioscorides. Quòd præterea reperiantur hujus auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisiæ genere non legantur: quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigationes ex vetustorum exemplarium manuscriptorum Dioscoridis, & Oribasii collatione excerptas collegimus: quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi, medico clarissimo, nunc Patavii summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materia inprimis. Cui certè ob ejus singularem in me amorem ac liberalitatem, atq; etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quàm aut re, aut verbis respondere possim. *Cùm itaque (ut eò redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertia Artemisia, nil mirum videri debet, si in ejus historia cæcutivit Plinius. Neq; item mirandum est si ejus non meminerunt Galenus, & Paulus: quitamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi viri, & in plantarum historia diutius versati, qui Artemisiæ tenuifoliæ caput Dioscoridi accrevisse, atq; adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quòd cùm superiore capite de omni Artemisiæ genere disseruisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quòd seorsum Artemisiæ genus aliud subjungeret. Addunt etiam, quòd hujus Artemisiæ inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius & Serapio: quitamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem, cùm tamen vulgati Græci codices hoc loco Artemisiæ tenuifoliæ caput habeant, illudq; à quibusdam reddatur, nobis quoq; adjiciendum, ejusq; aliquam saltim mentionem faciendam duxi: præsertim quòd non desint, qui id Artemisiæ genus inveniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa rivulos, aggeresq;, item in frumentaceis agris, atq; imbi vulgo divi Joannis herbam nominari. Verùm cùm difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitimè demonstretur, quòd nullus prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio viro alioqui fide digno, in hoc quis rectè adstipulari debeat, aut merito possit. Cæterùm vulgaris Artemisia passim, ubiq; provenit, caulibus pluribus, rectis, sesquicubitalibus, rubentibus, rotundis, striatisq;. Folia gerit absinthio latiora, pinguiora, supina parte candicantia, sed quæ in caule sunt longè minora sectantur. Flores copiosissimi in caulium ramusculis racematim exeunt, parvi, pilosi, odorati, albicantesq;, è quibus minutum oritur semen. Radicem habet lignosam, multifidamq; minimi digiti crassitudine. Tota planta odore spirat haud ingrato. Idcoq; non desunt qui placentis eam commisceant. Est & altera uno tantùm caule constans, alteri per omnia similis præterquàm quòd omnibus suis partibus priori humilior, tenuiorq; spectatur, quam minorem Artemisiam appellamus. Utriusq; recentia folia cum oleo Irino, myrrha & ficubus trita, utiliter mulieribus supponuntur ad uterinas affectiones: siquidem & menses & secundas evocant. Earundem radix pota adeò uterum expurgat, ut enectos quoq; partus extrahat. Illinuntur cum axungia strumis, quæ circa cervicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad cervicis dolores efficax est: atqui valentius id præstat, si cum belli herba in pratis nascente imponatur. Bibitur utiliter foliorum succus, ut ipsa herba recens adversus epotum opium. Aridorum foliorum farina trium drachmarum pondere ex vino pota, medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem: Adalligatam Artemisiam (ut quidam putant) qui defert viator, negant idem lassitudinem sentire. Suspensam autem super limine domus venefica prohibere incantationes. Duûm tantùm generum Artemisiam fecit, eorumq; vires reddidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, his verbis: Duplex quidem est herba Artemisia. Utraq; excalfacit, & modicè desiccat: & sunt, quod ad calfactionem attinet, excessus secundi: quòd verò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commodæ sunt, & ad somentationes uteri. Herba, quæ ἀρτεμισία Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis Beyfueß/ & San Johans Gurtel: Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoise.*

Ruellii hallucinatio Tanacetum Artemisiam statuentis.

Monachorum & Fuchsii error Matricariam Artemisiam statuentium.

Artemisia tenuifolia Dioscoridi adulterina.

S. Johannis herba.

Artemis. historia.

Artemisiæ altera.

Artemis. vires.

Artemisiæ vires ex Gal.

Nomina.

Artemisia, ab Artemisia Mausoli Cariæ Regis uxore dicta, cùm antea παρθένις, id est, virginalis diceretur, quare Apuleio etiam παρθένιον, quæ colore caulis & floris variat: in altera enim caulis cum flore rubet, quæ etiam præfertur: in altera, caulis viridis, aut subpallens, flore flavo, cujus nomine aliqui inutiliter duas figuras proponunt. Dicitur Artemisia vulgaris major, C. B. Artemisia & Parthenii octava species, Brunf. Artemisia, Trag. (alia purpureo, alia viridi caule) Matth. Lac. Lob. (cui & Mater herbarum) Cast. (qui secutus Matthiolum majorem facit & minorem, quæ unum caulem proferat, in reliquis cum majore, nisi quod omnia sint minora, conveniat) Cam. Artemisia latifolia, Fuch. & Lon. qui eam quæ caule est albo, tenuifoliam nominat: Artemisia latioris folii, Dod. fol. Artemisia communis rubra & alba, Dod. gal. Artemisia rubente & candicante caule, Cor. in Dioſc. Artemisia major caulibus purpureis & spadiceis, Cor. in hist. Artemisia frutice candido, alia rubicundo, Gesn. hor. Artemisia prima vulgaris, Lugd. Artemisia rubra & alba, Tab. Artemisia vulgaris candida & rubra, Thalyo. Sub Artemisiæ radice pridie festi S. Johannis in ipsa meridie, sunt qui carbones colligant (quos vidimus) verùm prius & posterius multos aut minutissimos reperiri ajunt, quos Epilepsiæ amuletum faciunt.

Ἀμβροσία. AMBROSIA. CAP. CXII.

AMbrosia pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: foliis rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi feminibus, perinde quasi racemulis gravidi, qui nunquam florem pariunt, odore vinoso, suavi: radice tenui, sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis ejus reprimere, ac repellere, & illitæ adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

I. AMBROSIA. II. AMBROSIA ALTERA.

ETsi planta, quam hic primo statim loco appinximus genuinam referat ambrosiam, adeò ut nihil in ea desiderari possit, non dicam tamen alteram, quam antea pro Ambrosia ostendimus, Ambrosiam, aut plantam illi congenerem non esse, cùm & ipsa notis ferè omnibus Ambrosiam referat. Quamobrem, haud fortasse aberraret, qui dixerit, alteram marem esse, alteram fœminam: aut omnino congeneres esse plantas. Illam misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusus rei plantariæ acerrimus indagator. Provenit in montibus & collibus, amœnis locis. Hanc ego mihi comparavi. Etsi in nostris illis commentariis, quos primùm superioribus annis Italica lingua conscriptos edideram, ingenuè confessus essem, me nunquam vidisse Ambrosiam in Italia, postea tamen ea variis in locis se mihi obtulit inspiciendam, præsertimq; secus mœnia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter viginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui cùm inibi extempore obviam factus essem, eamque conspexissem, botryos modo, racemoso semine refertam, statim inclinavit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiam. Ea quamvis à Dioscoride, & Galeno non aliis repræsentetur viribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adstringere valeat humores, qui in aliquam partem decumbunt, dixere tamen non poetæ solùm, sed plantarum quoque scriptores non contemnendi, nulla alia de causa præstantissimam hanc plantam à veteribus Ambrosiam fuisse vocatam, quàm quòd suo in cibis usu longævos faciat homines, quemadmodum ambrosiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosque conservare fabulantur. Ambrosiæ meminit Plinius libro 27. capit. 4. ubi eam iis verbis depinxit: Ambrosia va- Ex Plinio gi no-

Ambrosiæ consideratio.

Ambrosia altera.

gi nominis eſt,& circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum, ramoſum, tenuem,trium ferè palmorum, tertia parte radice breviore,foliis rutæ circa imum caulem.In ramulis ſemen eſt uvis dependentibus, odore vinoſo, quæ de cauſa botrys à quibusdam vocatur,ab aliis artemiſia. Coronantur illa Cappadoces.Uſus ejus ad ea,quæ diſcuti opus ſit:hæc Ambroſiæ vires ex Gal. Nomina. *Plinius. Ambroſiæ quoq; facultates,ſed quàm breviſſimè,tradidit Galenus lib.6.ſimplicium medicamentorum,ſic inquiens: Ambroſia cataplaſmate impoſita vim habet adſtringentem,ac repellentem. Ea ut Græcè Ἀμβροσία,ita etiam Latinè, & Italicè,Ambroſia nominatur.*

Ambroſia veteribus Græcis τὸ τῶν θεῶν βρῶμα,id eſt Deorum cibus, dicitur. I. Ambroſia ſylveſtris,C. B. Ambroſia,Matth.Ambroſia ſpontanea ſtrigoſior,Lob.Ambroſia prima, Lug. Pſeudoambroſia Cam. ad Matth.cui & Naſturtium verrucarium:Coronopus Ruellii.Dod.gal.Geſ.hor.Lugd.Coronopus repens Ruellii,Lob.Lac.Coronopus repens.Lugd.Tab. Cornu cervi alterum repens,Dod.fol.Caraca Cæſalpino. II. Quæ pro Ambroſia altera hoc loci ponitur,in ſecunda editione Matthioli pro Ambroſia ponitur: vocamus Abrotanum campeſtre tenuifolium. Ambroſia altera,Matth.Lugd.Cam.Ambroſia, Lac.Lon. Caſt. Ambroſia tenuifolia, Lob. Abrotanum campeſtre, Trag. (cui & ſylveſtre) Tab. Artemiſia leptophyllos Geſn.hor.Artemiſia tenuifolia,Dod.fol.Thal.Artemiſia tenuifolia 2. Cluſ.hiſt.Hiſp. Artemiſia tertia Dioſcoridis leptophyllos,Adverſ.Lob.Artemiſia tertia leptophyllos. Lugd. Hæc cauliculis albicantibus & rubentibus.

Βότρυς. BOTRYS. CAP. CXIII.

a Meum. Διῃκισχυμένη, πολλὰς ἔχουσα μασχάλας. i. diffuſa, multas habens alas.
b φύεται δὲ μάλιστα κατὰ τοὺς τοιούτους καὶ χειμάῤῥους. i. Naſcitur ut plurimũ circa foſſas,& torrentes.
c Meum add. σὺν οἴνῳ.i.cũ vino. Botryos confid.

Botryos vires Matth.

Botryos vires ex Paulo. Nomina.

Botrys fruticoſa herba eſt, lutea tota, & *a* in multas alas ſparſa:ſemen circa totos ramulos provenit : folia cichorio ſimilia:tota ſuavem odorem ſpirat,quare veſtimentis interponitur. *b* Invenitur in torrentium ripis,& convallibus. Pota *c* orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces Ambroſiam vocant, alii Artemiſiam.

Legitima,& vera Botrys ſabuloſis & aridis gaudet, quin & glareoſis fluviorum alveis.Ideoq; Tridenti frequentiſſima naſcitur ſecus Ferſinam,& Laniſium rapidiſſimos torrentes, & in aliis quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis ſerunt,quòd eam uteri affectibus opitulari exiſtiment. Frutícat hæc foliis cichorii, laciniatis,ſinuoſiſq; quercuum foliorum ſimilitudine:ramis numeroſis,tenuibus, ſemine copioſiſſimo,racemoſoq; refertis.Planta tota rufeſcit & ſucco quodam reſinoſo madet, adeò ut comprehenſa reſina modo manibus hæreat. Odorem quidem acrem ſpirat, & qui nares graveolentia quodammodo feriat, ſed tamen is ſuavitatem retinet.Plinius videtur ex Dioſcoride Botryn reddidiſſe lib. 27.c.8.ubi eam in hunc modum. deſcripſit : Botrys frutícoſa herba eſt, luteis ramulis:ſemen circa totam naſcitur,folia cichorio ſimilia.Invenitur in torrentium ripis.Medetur orthopnoicis: hactenus Plinius.Botrys itaq; excalfacit, & ſiccat,attenuat,incidit,abſtergit,expurgat,& aperit, & craſſa excrementa expectorat. Præſtat eadem ad omnes pectoris,& thoracis affectus pituitoſos, quinimmo & ſuppuratos adjuvat,quinetiam aſthmaticos,& ſuſpirioſos,tum herba ipſa ex decocto dulcis radicis pota,tum ipſius herbæ tantùm decoctum pluribus diebus hauſtum,addito violaceo melle,aut ſaccharo.Purulenta expuentibus mirificè auxiliatur : id quod ego atteſtari poſſum.Herba ipſa recens facit quoq; ad uteri dolores,ſi in calenti tegula Cretico vino irrorata calefiat, & ventri imponatur.Ideoq; eadem unà cum parthenio, & anthemidis floribus puerperarũ à partu cruciatibus auxiliatur,ubi ſimul omnia conciſa in oleo lilino in patella parumper coquantur,& deinde ovis gallinaceis excipiantur,& ſimul miſceantur,coquanturq; quousq; placentæ formam referant, & calida ventri ſuperponantur. Eſt enim hoc præſentaneum auxilium. Suffiuntur ejusdem herbæ vapore utiliter fœminæ ad menſes ciendos,& emortuos fœtus ejiciendos.Herba ipſa arida veſtibus interpoſita non ſolùm eas à tineis & blattis tuetur, ſed odoratas quoq; reddit. Cæterùm hujus herbæ,quod equidem legerim, non meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu.Ejus tamen facultates ex Dioſcoride retulit Plinius lib.7. ubi ſic inquit:Botrys,quam aliqui Ambroſiam, alii Artemiſiam vocant,planta eſt admodum odorata.Hæc cum vino pota non niſi recta cervice ſpirantibus. quos orthopnoicos appellant,auxiliatur.Ea Græcis βότρυς,Latinis item Botrys dicitur: Italis,Botri:Germanis, Trauben kraut/ & Krotten kraut: *Gallis,Pijment,Migraine, Millegraine,ſeu Patience.*

Botrys, quod racematim ſemen ramulis adnaſcatur : quam cum Artemiſia lib.25.cap.7.Plinius confundit.Botrys ambroſioides,C.B.Botrys,Trago,Matth.Fuch.Dod.gal. & fol. Lac. Cord. hiſt. Geſ. hor. Lon.Lob.Caſt.Lugd.Cæſ.Tab.Cam.Botrys altera Ambroſiæ ſpecies, cujus ſemen Amomum Officinarum quibusdam, Cordo in Dioſcoridem.

Γεράνιον. **GERANIUM. CAP. CXIV.**

GEranium foliis anemones, divisuris longioribus: radice *a* subrotunda, cùm estur dulci. Quæ drachmæ pondere in vino pota vulvæ inflationes discutit. *b* Geranium alterum caulibus *c* minutis, & pilosis, sesquipedalibus: foliis maluæ, in summis alis surfum spectantia gruum capitula insunt, cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

a Me. & Ori. γογγύλη. i. rotunda.

b Meum πελέκιαν ἤ τινὰ ἕτερον γεράνιον. i. appellatur & alterum Geranii.

c Meum λεπτὴ. i. tenuia. Geranii consideratio ex Plinio.

I. GERANIUM PRIMUM.

Sex Geranii genera nobis reperta sunt ut inferius patebit. Duo tantùm genera à Dioscoride traduntur. Veròm Latini, Plinio authore tertium genus addere videntur, quòd alterum quidem eorum à Græcorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius apertè testatur lib 26 cap. 11. ubi de Geraniis differit his verbis: Geranion aliqui myrrhim, alii myrrhida appellant. Similis est cicutæ, foliis minutioribus, & caule breviori, rotundo, saporis, & odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulo quam maluæ minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex intervallis, binûm palmorum. & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci: hæc Plinius. Ex quibus facilè colligi potest tria esse Geranii genera, Romanis unum, Græcis verò duo: quæ omnia passim ferè visuntur in campestribus, secus vias, & juxta sepes. Porrò non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis vocari, à Dioscoride myrrhide non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo quin hæc illa sit herba, quam quidam Rostrum tum gruis, tum ciconia appellant, quidam verò Acum muscatam, eo quòd (ut Plinius inquit) odorem jucundum spiret. Namq; assurgit hæc foliis cicutæ, minoribus tamen divisuris: caule brevi, ac rotundo: semine gruum capitulis contento, à quibus Geranii nomen omnibus inditum est. Cæterum Geranium, quod Dioscoridi secundo loco proditur, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, foliis maluæ, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquam dubitaverim,

Geranium Plinii seu Acus muscata.

II. GERANIUM TUBEROsum majus.*

III. GERANIUM II.

IV. GERANIUM III.

V. GERANIUM CICUTÆ folio.

Geranii alterum.

VI. GERANIUM CICUTÆ folio supinum.

Ruellii erratum.

Ruberta.

bit averim eam esse herbam, quæ Pes columbinus vulgò nominatur, quòd nullis prorsus rectamantibus notis hæc illi respondeat. Alterum verò, primo scilicet loco descriptum, & in Anania vallis agro, & ubiq; ferè locorum passim provenit, foliis anemones modo laciniatus: floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, ferè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd Acum muscatam dictam, quam ipse herbariis etiam Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridi esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non nititur rotunda, ac dulci, nec foliis visitur Anemones æmulis: sed eam planè repræsentat, quam Plinii testimonio, Latini Geranium vocant. Præterea adversus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus videtur, quòd crediderit Rubertam esse legit imam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eam quidem illius Geranii genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem jucundum reddat, flores proferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum Geraniorum more. Verum hanc non ita myrrhidem referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhim foliis admodum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alii quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim foliis est cicutæ: radice rotunda mollibus non insuavi: at his omnibus Ruberta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porrò tamen Hermolaus ab errore, quantum reor, vindicari non potest, quòd scripserit Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi Myrrhis, Plinii fortasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis vocatum Geranium a quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit, quanquam legitimæ Myrrhidis historiam tradidit lib. 24. cap. 16. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus vocari Myrrhim, cùm etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod secundo generi adscribitur, Myrrhim appellaverint, ut videre est in iis Dioscoridis exemplaribus, in quibus cujusq; capituli initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in historia Brasavolus asserens nullo modo iis esse adsipulandum, qui Pedem columbinum vocatum Geranium esse contendunt, quòd Geranium foliis exeat majoribus anemones incisuris. Sed is, meo quidem judicio, ignorasse videtur, quòd secundum Geranii genus, non autem primo generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Geranii genus non animadvertit in Dioscoride, quòd

Hermolai lapsus, Geranii Myrrhim censentis

Brasavoli error negantis Pedem Columbinum esse Geranium.

quòd tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranii plantam vidimus in pluribus hortis, ac viridariis ſatam, foliis rotundis, ſecundi Geranii modo per ambitum laciniatis, malvam magnitudine aquantibus, fructu gruinis capitulis ſimili. Hanc Herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balſaminam, alii eodem nomine vocant: eamq; cæteris præferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Hæc, mea quidem ſententia, magis reſpondet alteri Dioſcoridis Geranio, ut quæ foliis ad malvam propius accedat. quare & hanc magis eandem eſſe cum illo putaverim. Verùntamen haud eam inficias, quin Pes columbinus dictus idem ſit Geranium: ſed eum quis rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum itaq; Geranium Dioſcoridi deſcriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen diviſuris, in unoquoq; folio ſenis. Caulem mittit ab ipſa radice rectum, tenuem, geniculatumq;. Flores è geniculis in caule prodeunt punicei unà cum foliis, roſarum ſylveſtrium ferè figura, ſed longè minores. & quinq; tantùm foliis referti: è quibus roſtelli oriuntur inferna parte unati. Radice nititur rotunda, nuce pontica majore, ſubnigricante, & dulci ſapore prædita. Naſcitur in incultis locis: copioſum in Dalmatia provenit, nam inde allatam plantam ad me miſit Ulyxes Aldrovandus Medicus apprimè eruditus & Medicæ materiæ indagator non poſtremus. Secundum foliis malvæ minoribus: pediculis tenuibus, longis, & ſubrubentibus appenſis: caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acuminati apices oriuntur, gruinis capitibus ſimiles. Radicem habet tenuem, palmarem & fibroſam. Naſcitur ſecus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Tertium cujus meminit Plinius, foliis viret Cicutæ minoribus ſeu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, quæ ſeneſcentia rubeſcunt. Caules habet breves, rotundos, piloſos rubentesq; in quorum ſummitatibus flores ſpectant purpurei, punicei, parvi, ſtellæ figura, è quibus acuti oriuntur apices gruinis roſtris ſimiles ſurſum ſpectantibus capitulis balauſtii effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, vegetior: quam altera. Naſcitur in ruderibus, circa ſepes, ſecus itinera, & ſaxoſo & extenuato ſolo. Cæterùm præter hæc alia tria ſunt quoq; Geranii genera, quorum primum quod copioſum in pratis in Germania & Bohemia provenit, foliis habetur cæteris grandioribus, ranunculi æmulis, octonis circumquaq; diviſuris, numeroſis, humi accubantibus, prælongis ac firmioribus, pediculis nitentibus: caules edit pinguiuſculos, & articulatos, ramis copioſis, in quorum cacuminibus flores emicant cæterorum majores, in gyrum ſeſe pandentes roſarum modo, colore cæruleo ad purpuram violaceam inclinante. Quibus decidentibus gruina, ut in cæteris, prodeunt capita, majora quàm in cæteris generibus, prono in ſummitate roſtro, triplici apice, in coronæ modum reſciſſo. Radicem quoq; cæteris longiorem habet, craſſiorem, robuſtioremq;, multifidam, colore rufeſcente, & lignoſa intus matrice. Vulneraria eſt herba, & præſertim radix tam in potionibus addita, quàm exterius admota. Secundum ſolia gerit pentaphylli modo diviſa magis tamen per ambitum laciniata, ſubhirſuta, & prælongis pediculis, ipſisq; piloſis nitentia. Caules habet palmares, tenues lanuginoſos. Flores ex purpura ruſeſcentes, è quibus parvæ acutæq; oriuntur ſiliquulæ, hirſutæ ac ſubaſperæ, in quibus ſemen concluditur. Radicem habet palmarem, ſed tenuem. Naſcitur arido ſolo. Germanorum medici hanc tritam recentemq; peculiariter commendant ad Eryſipelas, ad inflammationes mamillarum, & oris, & pudendorum ulcera. Tertium, quod ad me Verona miſit Franciſcus Calzolarius, ſolia profert Althææ proxima: caules plures lentos, geniculatos, hirſutos: flores parvos rubentes, balauſtii ſive Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita, roſtro ut in cæteris acuminato. Radix illi eſt ſeſquidodrantalis, digiti craſſitudine, qua humotenus rubeſcit. Naſcitur in montibus, & præſertim in Baldo monte in agro Veronenſi. Viribus præſtat vulnerariis, & iis omnibus, quibus & cætera genera. Primi Geranii radix (ut Plinius eſt author) reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſſima eſt. Radix drachmæ pondere in vino pota, vulvæ inflationes diſcutit. Bibitur contra phthiſim drachma in vini cyathis tribus, bis die: item contra inflationes: quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum auxiliatur.

Momordica.

Geranii primi Dioſc. hiſt.

Geranii ſecundi hiſtor.

Geranii tertium.

Geranii quartum.

Geranii quintum.

Geranii ſextum.

Geranii vires ex Plin.

VII. GERANIUM IV.

VIII. GERANIUM. V.

IX. GERANIUM VI.

Nomina.

liatur. Secundum verò Geranium etsi nullius esse in medicina usus scriptis tradiderit Dioscor. non desunt tamen hodie herbarii, chirurgi qui in internis vulneribus glutinandis, & fistulis sanandis ipsum in potionibus sumptum mirificè commendent: quinetiam radicibus & foliis ad recentia vulnera & ulcera sananda utantur. Fotu quoq; usurpantur ad articulorum dolores. Sed equidem vereor, ne hi decipiantur, Serapionis interpretem secuti, qui Amomum Pedem columbinum appellavit: quippe quoniam propria sit Amomi facultàs internis corporum vulneribus mederi. Tertium iisdem cum secundo genere viribus pollet. Geranii non reperio meminisse Galenum in simpl. med. libris. Ejus quidem meminit Paulus, sed ea tantùm de Geraniis posteritatis memoriæ mandavit, quæ ex ipso Dioscoride sumpsit.

Quod Graci γεράνιον, Latini similiter Geranium vocant: Itali, Geranio: Germani, Storcken schnabel: *Hispani, Pica de cinguenba: Galli, Bec de cigoigne, Bec de Grue, aut Herbe Robert.*

Geranium à gruini capitis imagine in summo ejus cacumine visenda, nomen habet: recentioribus à Ciconiæ rostri effigie, Rostrum Ciconię, dicitur. Prima & secunda figura est Geranii bulbosi, sed prima id proponit, ut Matthiolus, Castor, Lug. Geranii primi & Tab. Geranii bulbosi nomine expressere: altera verior est. II. Geranium tuberosum majus, C.B. & Cam. Geranium subrotunda radice Dioscor. Gesn. hor. Geranium bulbosum, Lob. Geranium tuberosum, Dod. fol. Lug. Tab. III. Geranium folio malvæ seu alterum Dioscor. C.B. Geranium secundum, Brunf. Matt. in posterioribus edit. in prioribus tertium est, Lon. Cast. Thal. Geraniũ alterum, Trag. Fuch. Dod. gal. Lac. Lug. Geranii species vulgaris, Gesn. hor. Pes columbinus, Lob. Cęs. Geranium columbinum, Tab. Geranium malvaceum sive Balsaminum, Cam. Hoc majus est, foliis mollioribus: est minus, foliis asperioribus fissuris modò profundioribus modò brevioribus. IV. Geranium Robertianum primum, C.B. Geranium tertium, Brunf. Matt. Fuch. Lac. Lon. Geranium Robertianum, Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Geranium secundum Dioscoridis, Lugd. Herba Roberti, eidem. Rubertiana vulgo, Cæs. Sideritis tertia, Dod. gal. Gesn. hor. cui & Gratia Dei. V. Geranium Cicutæ folio, C.B. Geranium tertium, Matt. in majoribus figuris, at in prima secundaq; editione, pro primo ponitur. Geranium primum & majus, Lac. Geranium supinum majus: Cord. hist. Geranium primum, Fuch. & Dod. gal. Geranium supinum, Dod. fol. Geranium myrrhinum, Tab. Geranium tertium Plinii, Lugd. Geranium σναφάλιόφυλλον Thal. Myrrhida Plinii, rostrum Ciconiæ, Lob. Acus muscata vulgò, Cæs. Hoc enim habetur inodorum & odorum. VI. Geranium Cicutæ folio supinum, C.B. Hujus iconem adposuimus, quia pro Geranio tertio Cam. in suo Matthiolo posuit: Geranium 4. Brunf. Geranium minus, Trag. Tab. cui & arvense. Geranium septimum sive gruinũ, Dod. fol. Geranium supinum parvum, Cam. Myrrhida Plinii & Rostrum Ciconiæ inodorum, vulgatum, Lob. icon. Matthiolus in magnis figuris videtur proposuisse. VII. Geranium Batrachiodes, C.B. Geranium quartum, Matth. Trag. Cast. Lugd. Geranium quintum, Fuch. Lac. Lon. Geranium batrachioides, Dod. gal. & fol. Lob. Lug. Thal. Cam. Geranium sanguinarium, Tab. Balsamina vulgo, Geranium Balsaminum Cæsalpino. VIII. Geranium Robertianum secundum, C.B. Geranium quintum Matth. Geranium quartum Fuchs. Lacun. Geranium gruinale, Dod. gal. Geranii Robertiani alia species, Adverss. Gruinalis, Lug. Geranium Violaceum, Tabernæmontano. IX. Geranium folio altheæ, C.B. Geranium sextum Matth. Cast. Lugd. Geranium malacoides, Lob. Geranium althæodes, Cam. Geranium Monspelianum, Tab. Geranium à Calceolario Matthiolo missum, Dod. fol. Pes columbinus tertius, Cæsalpin. Hoc ad secundum Dioscoridis referendum, de quo Plinius sub Geranio foliis candidioribus malvæ.

γναφάλιον. GNAPHALIUM. CAP. CXV.

GNaphalii foliis albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in vino austero ad dysenteriam.

Gnaphalii consid. Ex Plinio

GNaphalii historiam adeò paucis perstrinxit Dioscorides, ut nobis non modò difficile, sed etiam impossibile videatur, ut quisquam conjicere, ac decernere possit, quænam planta sit, quæ verum Gnaphalium repræsentet: præsertim cùm antiquorum hactenus repererim neminem, qui Gnaphalii faciem longiori historia expresserit. Etenim Plinius eadem, quæ Dioscorides, brevitate usus, Gnaphalii notas reddidit libro 27. capit. 10. Gnaphalium planta est incana tota, tomentosaq; caulibus compluribus fruticans, circa quos totos folia insunt crassiuscula, oblonga, lanuginosa, ac mollia: quæ verò in caulium summitate spectantur, in rosæ modum orbiculata sunt. Radicem habet multifidam ac lignosam. Provenit raru in locis in Italia, & gaudet apricis & siticulosis. Ad diarrhœam & cœliacas passiones folia bibuntur. Prosunt quoque enterocelis in pulverem hausta. Fuchsius tamen in suis de stirpium historia commentariis herbam quandam

bam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gnaphalium existimavit, quòd incana, tomentosaq; conspiciatur. Sed mihi planè eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse videtur, quam Plinius lib. 24. cap. 19. Herbam impiam vocari tradit: quæ meritò IMPIA Plinii dici posset, quòd ejus è veteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is differens loco modò citato, eam iis notis, & viribus descripsit. Herba impia vocatur incana, rorus marini aspectu, thyrsi modo vestita, atq; capitata. Inde alii ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte & vino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab ea morbo tentari, qui gustaverint. Itaq; & suibus dari, quiq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in avium nidis inseri aliquid ex ea putent, atq; ita non strangulari pullos avidius devorantes: hactenus de Impia Plinius. Impia herba Plinii.

Cæterùm quoniam Gnaphalium ob ejus tomentum, illud candidissimum vellus, quod vulgò nos appellamus Bambagia, & alii Cotone, Latini verò XYLON, & Gossipium, mihi in mentem redegit, à veteribus Græcis nusquam, quod sciam, descriptum: nisi asserere velimus ἐριοφόρον de qua Theophrastus egit libro 4. cap. 9 esse Xylon: ideo hîc de ejus historia, ac viribus latius differendum duxi, quam fecerim in lini mentione, ubi ejus quoq; memini. De hoc itaq; Plinius li. 19. c. 1. sic loquitur, Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvulus est, similemq; barbatæ nuci defert fructum: cujus ex interiore bombice lanugo netui. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiáve præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ: hæc Plinius. Hac ætate Xylon seritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum provenit; quin & in Apulia, aliisq; regionibus calidioribus nascitur. Hujus lanugo manifestè excalfacit, ac siccat: quæ si comburatur, mirum in modum manantem è vulneribus sanguinem sistit: eadem accensa, & naribus suffita, uteri strangulatus avertit. Seminis medulla quæ excalfacit & humectat, tussi & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat, proinde venerem stimulat. Olei ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, alphi tum etiam cæteræ cutis maculæ in facie optimè delentur, & palpebrarum asperitates leniuntur. Sed ut jam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus vires. eas ipse lib. 6. simpl. med. his verbis retulit: Gnaphalium ideò sic nominatum est, quòd foliis ejus mollibus ἀντὶ γναφάλων hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum vinorum quopiam, dysentericis. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur: Italis, Gnafalio. Ex Plinio. Xyli vires Matth. Gnaphalii vires ex Gal. Nomina

Gnaphalium dictum, quòd foliis ἀντὶ γναφάλου pro tomento, utantur. I. Gnaphalium maritimum, C.B. Gnaphalium, Matt. Lug. Gnaphalium marinum, Gesn. hor. Adver. (cui & Coronaria vulgi, sive Bombax humilis) Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Gnaphalium marinum tomentosum, Lugd. Meminit Matt. Gnaphalii Fuchsii, quare & figuram ejus adjecimus. Nec hoc, nec subsequens Matt. in prima secundaq; edit. habet: at in majoribus figuris utramq; expressit, in postrema ab ipso data edit. & in suo compendio: vulgaris figuram non habet. I I. Gnaphalium vulgare, C.B. Matth. in majoribus figuris, Lob. Lugd. Tab. Thal. Impia herba Plinii, Matth. in Commentariis, Gesn. hor. Gnaphalium Fuch. Gesn. hor. Lac. Cast. Heliochrysos sylv. Trag. Filago, Dod. gal. & fol. Tomentum, Cor. in hist. (cui & Centunculus) Lon. herba impia vocatur Incana, Cæs. III. Gnaphal. latifolium peregrinum, C. B. Ex radice prodeunt caules plures, versus terram primũ reflexi, cubitales, etiã breviores, striati, lanugine obducti (quod sculptor & in caule & foliis omisit) circa quos folia oblonga angusta salicis forma, supernè ex viridi nigricantia, prona parte incanà

*III. GNAPHALIUM LATIfolium peregrinum. *

Typhæ confid.

TYPHA.

Typhæ usus.

Typhæ Theoph

Nomina.

a Meum ἰξιας απο βαμιηιας γ ἡδ. i. radices palmi longitudine tres aut quatuor. b Deest in meo exempl. c μάλιστα ὃ ἐν μετρῷ ἥδεται. maximè in petrosis. Circææ confid.

in circumferentia lanuginosa: ramuli singuli in summo brachiantur, & veluti comam florum gestant: flores globosi, ex singulis pediculis dependent, qui ex pluribus foliolis argenteis sibi invicem incumbentibus constant, quæ communiter ita reflectuntur, ut in medio staminula plura subflavescentia, lanugine intermixa instar pappi contenta, quæ facilè in auras avolant, conspiciantur, ut figura exprimitur, in qua tamen staminula sculptor non expressit. Ex novo orbe delatum scribit Clusius, cui Gnaphalium Americanum & Ἀργυρονόμιον dicitur: quod in horto Illustrissimi Ducis Wirtenbergici, quem ipsius Archiater Joh. Bauhinus frater meus, Montembelgardi colit, legimus. Xyli figura in editionibus plerisq; & libro 2. ca. de Lino & hoc loco habetur: verùm sufficiat semel posuisse, supra capite de Lino.

Τύφη. TYPHA. CAP. CXVI.

TYpha folium edit cyperidi simile: caulem album, lævem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos solvitur, quod paniculam aliqui nominant. Hujus herbæ flos suillo adipe eloto exceptus ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus.

TYpha planta est in Italia vulgaris, notiorq; omnibus quàm ut ejus effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima provenit, ita ut raræ admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scatrant. Clava, quam in lævissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda vulgò dicitur, quòd ejus lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat. Expetuntur clavarum pappi infimæ gentis hominibus palmarum vice ad grabatos farciendos. Foliorum verò usus ad confestienda vitrea vasa, & ad muliebres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ foliis, & gladioli, ac hippogloßi radicibus, omnibus in pulverem tenuissimum redactis, & assatis ovorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie jejunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modo pueros, adolescentesq; sanari pollicentur, sed etiam juvenes jam ætatè consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminisse Galenum in simpl. medic. censu, non invenio. Ejus tamen meminit Theoph. libro 1. cap. 13 de plant hist. ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum, Mosskolben / & Narrenkölben: Hispanicum, Eobordo, & Junco amacorocado: Gallicum, Machè, & Masse de jonc.

Typha duplex, aquatica & cerealis: aquatica, major, media, & minor. Typha palustris major, C.B. Typha, Matth. Fuch. Lac. Lon. Lob. Cast. Typha aquatica, Trag. Lug. Typha palustris, Dod. gal. & fol. Cor. in Dioscor. Cæs. Fabernæmontano.

Κίρκαια. CIRCÆA. CAP. CXVII.

CIrcæa, quam & Dircæam aliqui vocant, foliis est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milii, nascente in quibusdam veluti corniculis: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, b odorata excalfaciente. Nascitur in apricis, c saxis, & vento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextariis tribus vini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq; triduo vulvas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

HAud equidem ausim affirmare, an Circæa hodie inveniri possit in Italia: quamvis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hactenus se mihi obtulit planta, neq; aliis, quod sciam, quæ Circæam repræsentaret. Cæterum credidere

didere nonnulli hanc sibi Circææ nomen comparasse, quòd Circe venefica in suis exerceretur veneficiis, vel quòd fortasse ejus fuerit inventrix, à Sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis verisimile putetur: cùm tamen a nemine Circææam his pollere viribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi vendicasse existimandum. Meminit Circææ Plinius lib. 27. cap. 8. ubi eam his notis, ac viribus depinxit. Circæa strichno (hoc est solano) sativo similis est: flore nigro, pusillo: parvo semine, ut milii, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici fermè, aut quadruplici alba, odorata gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in vino, bibiturq; ad dolorem vulvæ, & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ per noctem, & diem. Trahit eadem potio secundas. Semine lac minuit in vino, aut mulsa aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Etsi ab eo in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quod Circææ semen in vino, aut mulsa aqua potum, lac minuere tradat, cùm potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Qua in re Plinius non modo Dioscoridi refragatur, sed ipsi quoq; Galeno: qui de Circææ viribus differens libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquit: Circææ herbæ radicem scribit Dioscorides ex vino dulci potam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem ejus in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè σημαία, Latinè similiter Circææa, & Italicè, Circea vocatur.

Plinii Circæa.

Plinii lapsus.

Circææ vires ex Galeno.

Nomina.

I. FILIPENDULA.

II. OENANTHE.

Obrabo.

OENANTHE. CAP. CXVIII.

OEnanthe folia habet pastinacæ: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem: nascitur in petris. Hujus semen, caulis, & folia cum mulso vino pota, secundas ejiciunt. Radix è vino urinæ stillicidio convenit.

OEnanthem, cujus hic Dioscorides meminit, Theoph. l. 6. c. 7. de plant. hist. & Plin. libro 21. cap. 24. putant, Fuchsius, & recentiorum herbariorum pleriq; eam esse herbam,

Oenanthes consideratio,

III. OENANTHE II.

Filipendula. *quæ hodie paſſim* FILIPENDULA *vocatur. Foliis eſt numeroſis ab uno pediculo utrinq; ſeriatim dependentibus, pimpinellæ ſive ſanguiſorbæ modo, magis tamen ſeſe ſtipantibus, oblongis & per ambitum denticulatis, caulibus ſeſquicubitalibus: in quorum faſtigiis flores ſunt albi, in umbellæ ferè ſpeciem cohærentes, atq; odorati. Radices habet multifidas, funiculi modo exiles, ſed globulis numeroſis refertas, perinde ac in pœonia fœmina, ſed longè minoribus, oblongis & rariuſculis. Naſcitur in pratis & herboſis locis. Radix pota urinæ remoratui, ejuſq; ſtillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit. Medetur ſuſpirioſis & ægrè ſpirantibus, omnibuſq; in univerſum morbis, quos pituita excitaverit. Radicum ſiccarum pulvis, utiliter inſpergitur comitialium cibis. Quorum certè ſententia quamvis virorum magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui ſubſcribere, quòd Filipendula hæc magna nuſquam, quòd inpenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd ſemen non ferat atriplicis: quòd deniq; non in petris, ſed in*

Oenanthes tria genera à Cortuſo. *pratis, & lato ubiq; ſolo proveniat. Quibus ſanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioſcoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthen ſemper eſſe crediderim. Cæterùm tria Oenanthes genera, quæ poſt Filipendulam hic expreſſimus, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſus Patricius Patavinus, vir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Quorum ſecundum foliis eſt pyrethri aut paſtinacæ ſylveſtris non abſimilibus, caule fœniculaceo, qui umbellas in ſummitate gerat, è ramis dependentes. Radicibus per omnia filipendulæ ſimilibus. Provenit in collibus, & locis à Sole illuſtratis. Creditur iisdem eſſe viribus, quibus filipendulam præſtare diximus. Oenanthe tertium, folia promit Gingidii, caulem fœniculatum, ſtriatumq;, è cujus ramis umbellæ oriuntur candidæ. Radicibus numeroſis filipendulæ ſimilibus ſed vegetioribus globulis. Naſcitur in amœnis tractibus, & in montibus. Nihil differt ſuis in viribus à præſcriptis. Oenanthe quartum, herba eſt humi ſerpens, foliis tertii ferè ſimilibus, exilioribus tamen, & magis laciniatis, caule ſinuoſo, ſtriatoq;. Capitulis in ſummitate hirſutis, in quibus ſemen. Radices mittit plures, rapunculi ferè effigie, non ſolùm in una caulis parte ſed etiam in ramis, qui humi ſerpentes, radices quoq; faciunt. Naſcitur in incultis locis. Etſi nihil certi de ejus viribus nobis conſtet, putamus tamen à cæteris Filipendulis non multum differre. Ultimum hoc accepi à Clariſſimo Medico Bernar-*

Oenanthē quarta à Trevſano. *dino Terviſano, qui nunc ſimplicium medicamentorum facultatem, & univerſam materiam medicam, magna cum laude, in famoſiſſima Patavina Academia publicè profitetur. Quod autem tuberoſa eſt radice, pluribus ſanè notis genuinam Dioſcoridis Oenanthem referre videtur: quod ſi huic caules ineſſent craſſi, aſſererem profectò legitimum eſſe Oenanthem. Cætera verò cum radicibus nituntur Filipendulæ ſimilibus, quin etiam umbellis, non parvam cum ea habere cognationem oſtendunt. Nec interim alicui mirum eſſe debet, quòd cunctas has ſpecies ſub Oenanthes nomine appingi curavimus, ſiquidem id temere à nobis factum non eſt. Nam tametſi legitimi Oenanthes ſpecies non ſint, cùm hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellaverit nomine: non præter rationem eſſe exiſtimavi, ſi ſub Oenanthes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ ſtudioſorum commodum. Oenanthes vires, quas deſcripſerit Galenus in ſimpl. cenſu, non licuit mihi reperire. Cæterùm Filipendulam non vulgaribus pollere viribus teſtantur recentiores. Ea enim urinæ re-*

Filipendulæ vires. *moratui, ejuſq; ſtillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit. Medetur ſuſpirioſis, & anhelantibus, omnibuſq; in univerſum morbis, quos cauſa frigida excitaverit. Prodeſt comitialibus inſper-*

Nomina. *ſo cibis radicum pulvere. Planta, quæ Græcis Οἰνάνθη, Latinis etiam Oenanthe appellatur: Italis, Enanthe.*

Oenanthe quaſi flos vinoſus, quòd odore & quadantenus colore non ſit viti diſſimilis, in quam claſſem Filipendula refertur, ſic dicta à numeroſis illis & rotundis in radice capitibus, quæ quaſi ex filo pendere videntur.

IV. OENANTHE III.

V. OENANTHE IV.

videntur. I. Filipendula vulgaris, C.B. Filipendula. Matth. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Geſ. hort. Lon, Caſt. Thal. Tab. (cui & Saxifraga rubra) Cæſal. Lugd. Oenanthe. Fuch. Cord. in Dioſc. Lac. Lob. II. Bulbocaſtanum (quod figura radicis bulbos, ſapore guſtuq; Caſtaneas ſcitè exprimat) apii folio, C. B. Oenanthe primum, Matth. Caſt. Lugd. Bunium, Dod. gal. Lac. Geſ. hort. Bulbocaſtanum, Geſ. hor. Dod. fol. Taber. Caſt. Cam. Bulbocaſtanum mas Tralliani, Lug. Bulbocaſtanum grandius, Eidem. Nucula terreſtris ſeptentrionalium, Lob. Ornithogali ſpecies, Lon. Pancaſeolus vulgo, Cæſ. III. Oenanthe apii folio, C.B. Oenanthe ſecundum, Matth. Lugd. Oenanthe anguſtifolia. Lob. Filipendula, Caſt. Filipendula tenuifolia, Tab. IV. Oenanthe Chærephylli foliis, C.B. Oenanthe tertium, Matth. Lugd. Oenanthe Cicutæ facie, Lob. Oenanthe alia Penæ Lugd. Filipendulæ altera ſpecies, Geſ. hort. Filipendula tertia & Oenanthe Selinophyllos, Tab. V. Oenanthe aquatica, C. B. Oenanthe quartum, Matth. Lugd. Oenanthe aquatica, Lob. Filipendula aquatica, Tab. Laver minus, Dod. gal. Juncus odoratus aquatilis, Dod. fol. Sium, ſive Laver minus Dodonæi, Lugd. Sifer paluſtre eidem. an Petroſelinum ſylveſtre, Cæſalpino? Hæc in hortis adoleſcit & folia terræ proxima Chærefolio ſimilia acquirit, ut figura Matthioli exprimit.

Κόνυζα. **CONYZA. CAP. CXIX.**

COnyzæ duo genera: quæ parva vocatur, odore præſtantior eſt: major verò frutice altior, & foliis latioribus, gravi odore. Utriusq; folia olivæ ſimilia, hirſuta, pinguia: in majore caulis binûm cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat: flos fragilis, lutei coloris, a qui in pappum abit: radices ſupervacuæ. Suffitu, ſubſtratuq; frutex totus ſerpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia convenienter illinuntur ſerpentium plagis, & tuberculis, ac vulneribus. Flores, & folia cum vino ad mẽſes, partusq; ejiciendos bibuntur: item contra urinæ ſtillicidia, arquatum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adjuvant. Decoctum in deſeſſionibus medetur vulvæ malis. Impoſitus ſuccus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita ſanat. Eſt & tertium Conyzæ genus, caule craſſiore, ac molliore: foliis mediæ inter majorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen gravioris odoris, & injucundioris, ſed inefficacior. Provenit locis humentibus.

a Meum addit. ὑπόπικρος i. ſubamarus.

I. CONYZA MAJOR.

II. CONYZA MINOR.

Conyzæ omne genus non in Hetruria ſolùm, ſed alibi quoq; paſſim ferè provenit, nullis prorſus reclamantibus notis, quæ earum ſingulis à Dioſcoride tribuuntur. Conyza major vulgò Pulicaria dicitur, quia ſubſtrata (ut Dioſcorides inquit) pulices necat. Qua fortaſſe ratione adductus Theodorus in Theophraſto, Conyzam Pulicariam interpretatur. Meminit autem Conyzæ Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hiſt. ubi de ejus generibus diſſerit his verbis: Conyza maſcula, & fœmina conſtat. Diſtant quemadmodum cætera, quæ ſic diſcerni deſiderant. Fœmina enim tenuiori veſtitur folio, & compreſſior eſt, atq; in totum minor. Mas amplior, craſſioriq; caule, atq; ramoſior, & folium amplius pinguiusq; habens, necnon & flore ſplendidior eſt. Ambo fructifera ſunt, in totum ſerotina germine. floreq; conſtant: quippe cum circa arcturum, & poſt arcturum incipiant. Mari gravior odor: fœminæ acrior, ideoq; contra beſtiarum morſus commodior eſt: hæc Theophraſtus de duplici tantùm Conyzæ genere. Conyza major naſcitur in campeſtribus, in collibus & amœnis locis. Conyza minor foliis provenit alterius anguſtioribus, frutice breviore, pedali longitudine & odore quidem præſtantiori: cætera

Conyzæ confid.

Conyza duplex Theoph.

III. CONYZA MEDIA.

Conyzæ vires ex Gal.

Nomina.

cætera verò majori similia habet. Provenit secus itinera, in campestribus, & in amœnis. Cæterùm tertia ejus species, cujus à Dioscoride fit mentio, inter marem & fœminam media est. Nascitur hæc in Aniæ vallis agro, & in Goritiensi comitatu copiosissima, quin etiam in Bohemia, Germaniaq; humentibus præsertim locis, & secus vias, ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos juvat, si ficcæ farinæ drach. [duæ] pondere quotidie sumatur ex vino rubro austero. Conyzæ vires posteritatis memoriæ prodidit Galenus l. 7 simpl. med. sic inquiens: Conyza & major, & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis: gustui amaræ, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, sive quis folia lævigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, sive ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones, sive rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum videtur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaq; quidam & ipsos cum foliis tritos in vino bibendos exhibent, ad menses fortiter ducendos, ciendumq; fœtum. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proveniens utriusq; illis tum graveolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertii sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κονύζα sic Græcè, ut etiam Conyza Latinè dicitur: Italicè Conyza, & Pulicaria: Germanicè Geele Mäus und Dürrwurz: *Hispanicè, Attadegua: Gallis, Herba aux puces.*

Conyza, fortè dicta, quod κώνωπας seu Culices, suo lentore capiat, Gaza Pulicariam vertit. I. Conyza major vulg. C.B. Conyza major, Matt. Tra. Do. ga. Ges. hor. La. Lon. Clu. hist. Hisp. Cast. Lug. Conyza helenitis, Cord. in hist. Tha. Conyza major altera, Do. fo. Baccharis Lon. Ta. Baccharis Monspelienſium, Ges. hor. Lob. Lug. Cam. Hanc censemus prius à Matthiolo pro Bacchari exhibitam. II. Conyza minor flore globoso, C.B. Conyza minor, Trago, Matth. Dod. gal. Lac. Lon. (cui Conyza fœmina) Cast. Lugd. Tab. Conyza minima, Lob. Dod. fol Lugd. Thal. Psyllii nomine posita apud Cordum in sua historia; ubi tamen Psyllium describit. III. Conyza media asteris flore, seu Cunilæ tertium genus, Cunilago, C. B. Conyza media, Matth. Dod. gal. & fo. Lacu. Lon. Lob. Lugd. Conyza tertia, Cast. Clus. hist. Pann. Conyza Cord. in Dioſc. Tab. Conyzæ species tertia aquatica, Ges. hort. Conyza aquatica, Thal. Calaminthæ tertium genus, Fuch. Métha lutea, Lon. Asteractico similis juxta scrobes, Cæsa. Hæc duplex, altera foliis latioribus & integris: altera strictioribus & in ambitu crenatis.

I. HEMEROCALLIS.

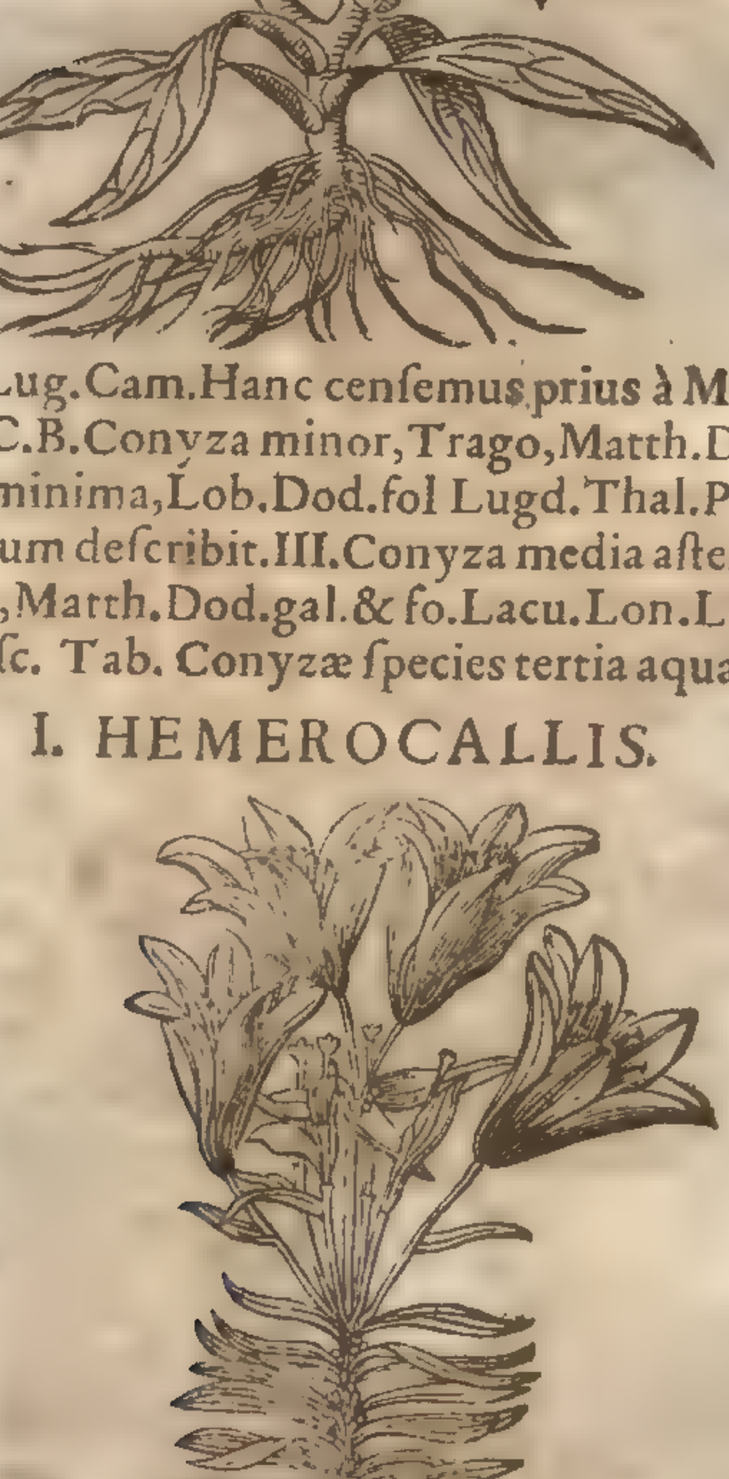

Hemerocallis cõsideratio.

Hemerocallis alterum genus.

Ἡμεροκαλλὶς. HEMEROCALLIS. CAP. CXX.

HEmerocallis folium & caulem habet lilii, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus terni aut quaterni erumpunt, lilii divisura, quoties dehiscere cœperunt, colore perquàm pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum melle & lana in pesso apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumq; collectiones mitigant. Radix & folia igni ambustis utilissimè illinuntur.

HEmerocallis nusquam non provenit in Italia, quandoquidem circa messem in arvis inter segetes, in campestribus, inter vepres in pratis, in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Vulgus Lilium sylvestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi Lilio persimili, sed colore diversa. Flores, cùm suo tempore dehiscunt, colore perquàm pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeò ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallis genus & illud esse non diffitetur, quod ego inveni in montibus lapidiæ: id namq; facie alterum æmulatur, sed radicem habet, quæ pluribus & parvis coagmentatur bulbis: quin etiam flores profert aliam sortitos divisuram, Martagi modo repandos, prioris Hemerocallis colore, ut ejus effigies, quam hic adjecimus, apertè demonstrat. Eadem præstare possunt, tum radix, tum folia, quæ prior. Hinc itaq; eorum error, ut arbitror, evidentissimè depre-

II. HEMEROCALLIS altera.

III. LILIUM CONVALLIUM.

mè deprehenditur, qui Lilium convallium vulgò dictum Hemerocallium esse existimant. Namque illud foliis constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen levioribus minusq; striatis: caulículus junceus, triangulis, tenuibus, ac mollibus, obsequiosisq; in quibus cacumen versus plures prodeunt flores albicantes, balaustii, aut arbuti effigie, odore eximio & perquam jucundo, è quibus baccæ enascuntur virides, quæ per maturitatem Junio, & Julio mense rubræ. Radices demittit laxas, longas fibris, capillamentisq; refertas, nullis adjacentibus bulbis. Nascitur in montibus & in eorum convallibus. Hemerocallis verò, Dioscoride teste, folia & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosam q. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium convallium Hemerocallim esse contendunt. Lilii Convallii magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maximè Germania) ad varios corporis morbos. Flores excalfaciunt, attenuant, digerunt, provocant. Ajunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco resolutis, comitialibus, convulsis, vetiginosis, vesernosisq; animi deliquio correptis, & cordis pulsatione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictus, seu commorsis à venenosis animalibus præbent. Item ægrè parturientibus stillatitiam florum aquam utiliter potandam censent: oculorumq; inflammationibus maximo esse auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æstatem siccatis vinum vindemiarum tempore, ipsos calcatis uvis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores vetere vino macerent, & in vitreo vase diu insolent, admistis lavendulæ vocatæ & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex iis stillatitiam aquam in calentis aquæ balneo vitreis organis eliciunt, eamq; aureis argenteisq; vasculis reponunt. Hanc aquã auream appellant, qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam jamjam animam expirantis ori inserunt, rati ex ejus assumptione homines morientes in vita retineri posse per pluisculum temporis spatium. Sed quàm vana isti ferantur opinione, mihi quidem sæpenumero experimento deprehensum est. Quod etsi iis quoq; irritum comperiatur, ea tamen est hujusce aquæ apud omnes authoritas, ut plerisq; ab ejus exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Cæterùm non sine errore Fuchsius, vir alioqui doctissimus, putat Lilium convallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quam is apertè decipiatur, nos suo loco dicemus: qui Ephemerum alterum faciunt iis mens sana non est. Hemerocallis meminit Gal lib. 6. simp. medic. sic inquiens: Hemerocalles radicem habet lilii radici similem, non figura tantùm, sed viribus. Prodest non secus atq; illa, igni ambustis: quippe quæ leviter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulsorium quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκαλλὶς. Latinus quoq; Hemerocallis, & Lilium sylvestre vocatur: Italus, Hemerocalle & Giglio salvatico: Germanis. Heydnisch Lilien: Hispanus, Lirio amarillo: Gallus Lis jaulne. Hemerocallis altera, Italis, Giglio salvatico secondo. Lilium convallium, Italis, Lilio Convallio: Germanis, Meyenblumlin: Gallis, Muguet.

Lilii convallii descript.

Non est Hemerocallis.

Lilii convallii vires.

Aqua aurea.

Hemerocallis vires ex Galeno.

Nomina.

I. Lilium Croceum majus, rubens Plinii, fortè Hemerocallis Dioscoridis, C.B. Lilium rubens, Brunf. Fuch. in icon. Gesn. hor. Lilium rufum, Trag. Dod. gal. (cui & Hyacinthus Ovidii Lilium croceum, Fuch. fol. Lon. Lilium croceum majus, Tab. Lilium purpureum majus, Lob. Cui & Bulbus cruentus Hippocratis) Dod. fol. Lug. Cam. Lilium sylvestre croceo flore, Cæsal. Lilium purpureum sive rubrum majus non bulbiferum, Clus. hist. Pann. Hemerocallis, Matth. Lacu. Gesn. hor. Cast. Lugd. Martagon Chymistarum Lob. in icon. Martagon, Gesn. hort. Cast. II. Martagon purpurosanguineum polyanthos, C.B. Hemerocallis altera, Matth. Lug. Hemerocallis Chalcedonica purpurosanguinea polyanthos, Lob. Lilium rubens vel cro-

vel croceum montanum, Gesh.hor. Lilium sylvestre alterum, Dod. fol. Hemerocallis Chalcedonica, Cam. Lilium rubrum Zusiniare polyanthon Clus. hist. Pannonica. III. Lilium convallium à natali solo nomen habet, Oenantha videtur apud Theophrastum, hoc flore est albo, vel rubente: illud majore vel minore quod frequentissimum. Lilium convallis vel sylvestre Lilium, Brunf. Lilium convallium, Trag. Matth. Lac. Gesh.hor. Dod. fol. Lob. Cast. Gesh. Lugd. Tab. Cam. Ephemerum non lethale, Fuch. Lilium vernum Theophrasti, Dod. gal. & Lob. Callionymus & Chamæcitimus, Gesh.hor. Cacalia, Lonicero.

λευκόιον. LEUCOIUM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

LEucoion vulgaris est notitiæ, sed in florib. differentia quædam: namq; aut cœrulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inveniuntur. Luteum verò præcipui in medicina usus. Hujus aridi flores fervefacti in desessionibus, valent contra vulvæ inflammationes, & menstrua expellunt: sanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas sedis. Semen duum drachmarum pondere ex vino potum, aut cũ melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos juvant. *a*.

a Catucuz.

Nomina. λευκόιον θαλάσσιον οἱ δὲ ἴον θαλάσσιον ῥωμαῖοις ϛιόλα μαρίνα, δύναμιν ἔχει καὶ αὐτὴ τὴν αὐτὴν τῷ κατὰ κῆπον λευκόῳ

i. Leucoium marinum, alii violam marinam Romanis viola marina vim habet eãdem etiã ipsum cũ priore leucoio.

I. LEUCOIUM ALBUM, & Purpureum.

II. LEUCOIUM AUREUM.

Leucoii consid.

LEucoion etsi Latinis albam tantùm violam ipso nomine significat: tamen à rei herbariæ authoribus & prò cæteris violarum generibus, luteo scilicet, purpureo, cæruleoq; colore distinctis, sæpe usurpari solet. Id hodie officinis, atq; etiam

Cheiri. medicis iis, qui Arabum factionem sequuntur, horum voce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac viridariis, in ædium fenestris, parietibusq; frequentissimum visitur: ubi illud in figulinis, ac ligneis vasis mulieres studiosè colunt, ac fovent. Namq; ejus flores cùm coloris varietate, tum odoris suavitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentissimè addantur. Porrò non temerè omne ferè genus Leucoii in Italia nasci modò diximus: quandoquidem cæruleum imbi, quod sciam, non provenit. Quamobrem Marcello Dioscoridis interpreti subscribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accrevisse suspicatur, vetustissimi Latini Dioscoridis, Longobardis literis scripti, testimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoii colore verbum legebatur. Suspicionem hanc augent, itaq; esse comprobant Oribasius, & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperio in simplicium censu: cùm alioquin reliqua Dioscoridis referant. Prosiliunt omnia genera subitali altitudine ramosa, caule brassicæ exiliore, sed foliorum facie variant. Siquidem tametsi omnibus folia sint oblonga, id tamen, quod luteis exit floribus, foliis est longioribus numerosioribus, viridioribus, & magis in acutum desinentibus: cætera verò, nempe album & purpureum, folia gerunt breviora, latiora, & non ut in luteo mucronata: quinetiam supernè infernèq; canescentia. Caterùm ex Leucoio, sive ex albis violæ floribus, utpote qui cæteros odore præcellant, Persæ odoratum illud unguentum parant: quod Jasminum appellant, ut primo libro in ipsius Jasmini unguenti mentione ostendimus, ubi eorum sententiam refutavimus, qui e floribus Gelsimini vulgò vocati id fieri contendunt. Leucoii vires tradidit Galenus libro septimo simplicium medicamentorum, sic inquiens: Leucoii frutex universus extergentem facultatem possidet, ac tenuium partium est: plus tamen flores, & inter hos qui sunt ficciores, magis etiam quàm virides, adeò ut & oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoq; decoctum eorum movet, & secundas fœtumq; emortuum elicit & si bibatur, fœtum vivum perimens, & abigens est medica-

Dioscoridis locus suspectus

Leucoii hist.

Leucoii vires ex Gal.

mentum

mentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quòd si quis virium ejus vehementiam multa aqua admista retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum ejus si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum qua diutino tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum cerato ulcera agrè ad cicatricem pervenientia curat. Sunt verò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cùm ejusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, convenire creditur, fœtumq; viventem interficere, ac mortuum ejicere. Radices similis quoq; facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas in articulis induratas ita curant. Leucoium aureum præstat ea omnia, quæ cætera genera, sed longè valentius. Ideoq; præcipui est in medicina usus. Id λευκόϊον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream violam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, sive Alcheiri: Italis, Viola bianca: gialla & pavonazza: Germanis, Gelb Violen / und Weiß Veil: Hispanis, Violetas amarillas, & Violetas blanquas: Gallis, Violettes, & Giroflees. Violiers rouges, blancq, jaulnes. Nomina.

Leucoium, id est, viola alba, potius foliorum, quàm florum ratione: aliud enim est foliis candidioribus & mollioribus, quod Candidum à foliorum colore dicitur, habetur enim majus & minus, & quidem floribus candidis, cinereis, puniceis, variegatis: aliud folio planè viridi, quale est luteum dictum, quod simplici eoq; majore, vel minore est flore: aut pleno est. I. Leucoium folio incano majus, C.B. Viola purpurea, cærulea, rosea, candida Trag. Viola matronalis alba, purpurea, punicea, Fuch. qui tres distinctas figuras habet. Viola alba & purpurea, Lob. icon. Leucoion, Dod. gal. Leucoium album & purpureum, Matth. Lugd. Leucoium album, purpureum, violaceum, Tab. Leucoium candidum majus, Dod. fol. Leucoia proprie dicta, Gesn. hor. Leucoium album hortense, Cam. Viola alba, quæ & matronalis, Cæsalpino. Foliis est integris, aliquando etiam sinuatis: sic & floris folia, aliquando in lacinias dividuntur. II. Leucoium luteum foliis viridibus, C.B. Leucoium, Brunf. Lac. Cord. in Dioscor. Cast. Leucoium aureum, Matth. Lugd. Leucoium luteum, Fuch. in icon. Dod. fol. Lob. Viola lutea, Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. Cæsal. Keiri, Gesn. hor. Cheiri, Lon. Viola petræa lutea, Tabernæmontano.

Κρατ. CRATÆOGONUM. CAP. CXXII.

CRatæogonum, sive, ut aliis placet, cratæonon, foliis melampyro simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum: semine milii. Nascitur in opacis, & frutetosis parte plurima: summopere acre. Traditum est a quibusdam, hoc si bibat jejuno ore, ter die post menses purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus: vir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum.

QUamvis putent nonnulli Crataogonum esse quandam Persicariæ vocatæ speciem, ego tamen eorum sententiæ non ausim subscribere, quòd Persicaria nullis ferè notis Crataogonum æmulari mihi videatur. Neq; verò aliam herbam, qua Crataogoni effigiem repræsentaret, hactenus reperi aut repertam vidi in Italia, ubi tamen ipsum nasci non negaverim. Sed certè id inventu difficile suspicor, quoniam ejus descriptio, quemadmodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ autoribus, obscura satis & confusa traditur. Κρατ. sic Græcè, ut Crataogonum item Latine vocatur: Crateogono, Italicè. Crataogoni confid. Nomina.

Φύλλ. PHYLLON. CAP. CXXIII.

PHyllum quod elæophyllon vocatur, in saxosis nascitur: duum generum est. Quod autem thelygonum appellant, provenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, brevi: radice exili: florem album profert: semen papaveris, majusculum. Sed arrhenogonum cætera huic simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam deflorentibus oleis non dissimile. Arrhenogonon potu, masculi sexus facere partus, ut thelygonon fœminei, proditur: horum Cratevas author est. Sed hujusmodi historia tenus mihi produxisse visum est.

ALiter sanè mihi persuadere non possum (ut etiam sibi persuadet Marcellus Vergilius) quàm in hoc Phylli capite subesse mendam, perversamq; esse lectionem scriptorum (ni fallor) negligentia, præsertimq; in his verbis. τὸ μὲν θηλυγόνον λεγόμενον ὡσπερεὶ βρύον ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Siquidem ὡσπερεὶ βρύον nulla ratione hoc in loco convenire videtur, cùm olearum folia, nullam cum musci capillamentis conformitatem habeant. Videtur præterea nobis non parum astipulari Theophrastus: quippe qui de Phyllo scribens lib 9. cap. 19. de plant. histor. ita scriptum reliquit. Theligoni fructus ἐλαιόφυλλον καλοῦσι, φύεται ἐν πέτραις, τὸ μὲν θηλυγόνον οἱ δὲ παρὰς κατάπαν ἐλαίας βρύῳ ἄνθει ὠχρότερον δὲ, ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Hoc est Phyllum quod Elæophyllum vocant, nascitur saxosis locis, Thelygonum fructum edit oleæ rum floribus similem, pallidiorem tamen: folia verò olearum viridiora. Quod verò Phyllo folia insint olearum similia, videtur dubio procul affirmare Dioscorides cùm inquit: φύλλον οἱ δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι. Quo fit, ut assererem jam non verear plantam, cujus hic appicta est imago, à nobilissimo Jacobo Antonio Cortuso, materiæ medicæ peritissimo mihi missam, legitimum esse phyllum Thelygonum, omnibus astipulantibus notis. Ruellius legitimum phyllum eam putat esse plantam quam majorem Persicariam vulgò vocant, sed mea quidem sententia fallitur. Cùm Persicaria locis humentibus, uliginosis q; proveniat: Phyllum verò siccis, aridis, & petrosis ut Dioscorides testatur. Qui tamen, si ejus verba accuratè expendunt, nullam hujus herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam quam ex Crateva herbarii historia habere potuit, unde fortè ea omnia sumpsit. Quo fit, ut mirari non liceat si nobis quoq; Phyllum cognitu sit difficile, quin & flores minimè respondent. Phylli (quod viderim legerimq;) non meminit Galenus, nec Paulus, nec Oribasius. Quod quidem sanè arguit, aut quòd in eorum Dioscoridis exemplaribus hoc phylli caput non legeretur, aut quòd fortasse putarunt phyllum esse Dioscoridi adulterinum, imò ipsis fuisse incognitum. Cæterùm non desunt qui velint Phylli confid. Phyllon Theoph. Phyllon Ruellii est Persicaria.

*I. PHYLLUM TESTICULATUM. *

II. PHYLLUM.

Phyllum à Linozosti, hoc est Mercuriali, non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus sibi invicem respondeant. Verùm quod cum iis non possim liberè consentire, hæc me maximè animo suspensum detinent, quoniam Mercurialis folia habet ocimi, helxinæ cognata, non autem olivæ: florem herbaceum non album: quòd præterea Mercurialis nascatur passim in hortis & vineis, non in saxosis tantùm: quòd de his deniq; seorsum diversisq; capitibus scripserint Dioscorides, & Plinius, utpote de rebus inter se differentibus. Equidem hoc anno plantam inveni inter saxa in Salvatico monte non longè à Goritia, folio mercuriali crassiore, breviore, aliquantulum in ambitu serrato: semine jam deflorentis olivæ simili. Quibus utiq; notis ea mihi visa est satis Arrhenogono suffragari. Sed an verum fuerit Arrhenogonum, pro certo affirmare non ausim: quo factum est, ut hic imaginem pingendam neglexerim. Phylli meminit Theophrastus lib. 9. c. 19. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Quædam ad procreandum marem aut fœminam valere traduntur. Quamobrem Phyllon tum arrhenogonum, hoc est, marificum, tum thelygonon, id est fœminificum vocant. Ambo inter se similia sunt & ocimi speciem referunt. Fructus thelygoni modo musci oleaginei, verùm pallidiori, arrhenogoni verò sicut oliva, cùm primum ex muscoso flore emergit, geminus modo testiculi hominis: hæc Theophrastus. Ex cujus nimirum verbis colligi potest, Dioscoridis codicem hoc in loco depravatum esse: quandoquidem Theophrasto thelygonum non nascitur muscimodo, neq; folium habet oleæ viridius, ut in Dioscoride scriptum legitur: sed fructum quidem fert in modum muscioleæ, pallidiorem tamen. Quæ certè thelygoni notarum diversitas facit, ut plane suspicer in Dioscoridis potius, quam in Theophrasti verbis mendum aliquod subesse. Atq; adeò sit, ut quasi non dubitem asserere eam plantam, quàm ego reperi (ut ante dixi) in Salvatino monte, verum Arrhenogonum esse: non solùm quòd descriptioni pulchrè respondeat, sed etiam quòd in notis ferè non dissentiant auctores illi gravissimi.

Nomina. *Herba, quæ Græcus φύλλον, Latinus & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio.*

Phyllon, aliud mas, aliud fœmina: at Matthiolus sua figura fœminam exprimere videtur, quare utriusq; figuram adposuimus. I. Phyllon testiculatum, C.B. Phyllon Arrhenogonon, Adverſ. Lob. icon. Lugd. Phyllon marificum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. Phyllum mas, Lob. & Dod. fol. Caſt. II. Phyllon ſpicatum, C.B. Phyllon, Matth. Geſ. hor. Phyllon thelygonon, Adv. Lob. Dod. fol. Lugd. Phyllum fœminificum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. Phyllum fœmina Caſtori.

ὄρχις. TESTICULUS. CAP. XXIV.

TEſticulus, quem Græci cynoſorchin vocant, foliis circa caulem, & ima ejus parte in terra ſtratis, oleæ molli ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, lævibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulboſa, oblonga, olivæ modo anguſta, duplici ordine ſuperiore, quæ plenior eſt: inferiore, quæ mollior, ac rugoſior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus ſi majorem edant viri, mares generari dicuntur: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. Addunt, in Theſſalia, mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad ſtimulandos coitus: aridam verò ad inhibendos, & alterum alterius potu reſolvi. Naſcitur in petroſis, & ſabuletis.

ὄρχις ἥμερος

I. TESTICULUS I.

II. TESTICULUS II.

III. TESTICULUS III.

IV. TESTIC. IV. IN majoribus figuris.

ὄρχις ἕτερος. TESTICULUS ALTER. CAP. CXXV.

TEsticulus alter *a* alio nomine Serapias, Andrea authore vocatur: quoniam radix ad multa utilis sit. Foliis est porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum sinu inflexis: caule palmeo: floribus penè pur pu-

a Ὁ ἕτερος σεραπίδα καλοῦσιν ἔνιοι ὡς & Ἀνδρίας. Quem & Serapidē vocant alii, velut etiā Andreas, ita habet meum.

V. TESTICULUS V. IN majoribus figuris.

VI. TESTICULUS IV.

VII. TESTICULUS V.

purpureis: radice testiculis simili. Quæ illita tumores discutit, ulcera purgat, & serpere eadem non patitur: abolet fistulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: sanantq; putredines, & oris ulcera cacoethe: alvum sistunt è vino potæ. De hac, eadem quæ de testiculo canis, produntur.

Σατύριον. SATYRIUM. CAP. CXXVI.

SAtyrium aliqui trifolium vocant, quoniam tria † fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio similia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilii effigie, candidum: radicem bulbosam, mali magnitudine, fulvam, intus ut ovum candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam. Quam in vino nigro austero bibere convenit, contra opisthotonum. *a* Utendum ea dum concumbendi incessit cupiditas: siquidem ea proniores ad Venerem fieri affirmant.

† Orib. add. ὡς τὸ πολὺ. i. ut plurimũ

a Pro ista periodo meum tantum habet. καὶ σωτῆσιαν φασι παρεμῶν. i. &c. itum dicunt incitare.

Σατύριον ἐρυθρόνιον. SATYRIUM ERYTHRONIUM. CAP. CXXVII.

ESt & alterum Satyrium erythronium, sive erythraicon, id est rubrum, semine lini, majore, *a* duro, levi, splendente: quod fertur non secus atq; scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, *b* rufo, intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis, & apricis enascitur. Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur, radix stimulat: eoque magis, si bibatur in vino.

a ῥωμαλέον. i. robusto, ita Cat.

b Orib. leg. πυκνὸς. i. denso.

Satyrii, & Testiculi confid.

ERrant, mea quidem sententia, omnes ferè hujus ætatis medici, ac seplasiarii: quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medicamentis utantur. Nam hæ plantæ (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maximè inter se distant, quamvis viribus, & facultate non longè dissimiles. Testiculorum enim radices, præter id quod animalium testes repræsentant, oblongæ sunt, binæ utrinq; pendentes: superior tamen altera, quæ plenior est: inferior altera, quæ mollior, & rugosior,

VIII. SATYRIUM PRIMUM. IX. SATYR. ERYTHRONIUM.

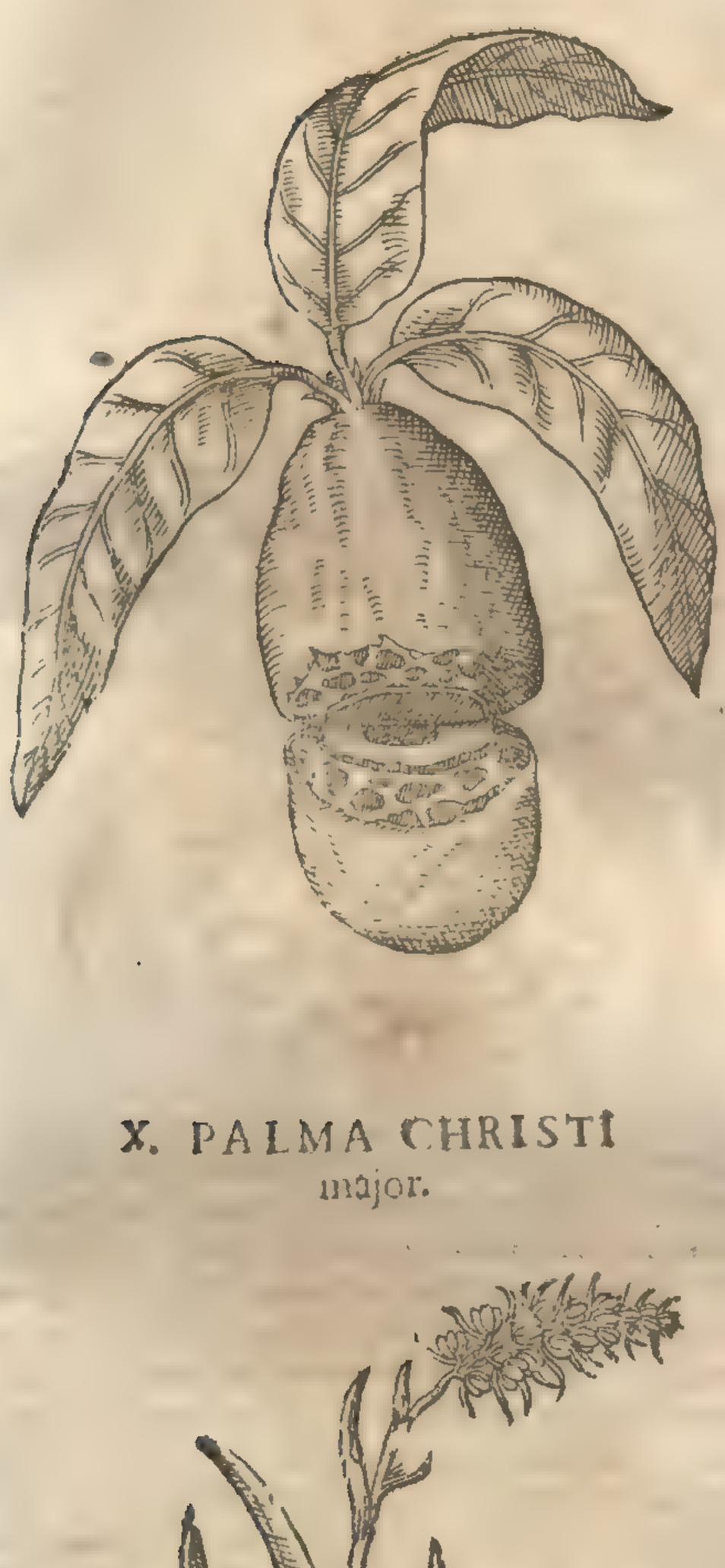

X. PALMA CHRISTI major.

rugosior. Satyrii verò radix bulbosa, maliq; modo extuberans describitur, colore exterius fulva, interius ut ovum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata: cui per omnia ferè similis est alterius Satyrii radix, quod Erythronium appellatur. Ceterùm verum Satyrium, ut ingenuè fatear, hactenus in Italia videre mihi non licuit. Atqui Erythronii vocati radicem mali effigie, cortice tenui, & rufo, candida intus pulpa, sapore dulci, oriq; non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me Cechinus Martinellus Ravennas, Pharmacopœus præstantissimus, & rei herbariæ admodum studiosus: in montosis & apricis nascitur, cujus imaginem hic excudi curavimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendunt, quantum à scopo aberraverint. Testiculorum itaq; plura habentur genera foliis & floribus differentia, ut ex appictis hic imaginibus, quis facilè discernere poterit: quæ in pratis montium collibus, & herbosis pascuis nascuntur. Vires uniformes habent. Testiculi species quinta, folia gerit plantagini proxima, supernè striata, caulem dodrantalem, glabrum leveq; : flores spicatos, tum candidos, tum quandoq; purpureos: radices (ut cæteri) duas oleæ magnitudine. Provenit in montibus herboso solo. Ea omnia potest quæ cætera genera. Quibus & illud addendum esse existimaverim, cujus radix humanæ manus similitudinem refert. Vulgus prædicta radicis figura id Palmam CHRISTI *appellat. Avicenna hasce radices Digitos citrinos nuncupat, etsi eos digitos citrinos esse perperam, nullaq;, quod in libro suo legerim, ratione ducti negent Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt. Hujus duo in Ananiæ vallis montibus habentur genera. Unum majus, quod foliis allio latiora, nigris respersa maculis, caulem rotundum, lævem: florem spicatum, varium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ satis testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Alterum minus, quod foliis constat croci: caule dodrantali, junceo, læviq; : in cujus cacumine flos emicat purpureus, amaranthi æmulus, saturatiori tamen purpura splendens qui recens odorem quàm suavissimum reddit. Hujus exiccati floris pulvis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibẽt ii, qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare ajunt, quæ per vitrea organa ex iis elicitur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt utreq; (ut author est A-*

Satyrium Erythronium.

Palmæ Christi confid.

* XI. SATYRIUM BASILI-
cum pratense maculatum.*

XII. PALMA CHRISTI.
minor.

vicenna) siccant q3 secundo recessu, crassa corporis excrementa pellunt, faciem q3 detergunt. Dantur maniacis magno juvamento quin & in nervorum affectibus. Seminis pulvis drachmæ pondere ex vino potus, comitialibus subvenit. Item radicis decoctũ vino diutius commistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices Nicolai Florentini testimonio, febrem quartanam fugant: is namq3 earum tantùm usu Biliosum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non recte pace ejus dixerim, inter Satyrii genera depinxit: siquidem ea potius, meo judicio, inter Canis testiculos erat repræsentanda. Quin etiam in eo mihi planè errasse videtur, quòd Satyrium triphyllon, perinde atq3 canis testiculos, cum duabus radicibus pictura expresserit contra Dioscoridis delineationem, qui unam tantùm radicem Satyrio mali magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hallucinantur præterea una cum Mesue Patres illi reverendi, qui in ejus antidotarium commentati sunt: quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Canis testiculus. Verùm ii Dioscoridem consulant, & hinc quam apertè decipiantur, intelligent. Sed hus facilè errandi occasionem potuit dedisse Plin. quem lib. 26 cap. 10. Orchin, id est, testiculum, cum satyrio turpiter confudisse constat. Cæterùm quoniam legitimo Satyrio deficimus, officinæ ac medici ejus vice Testiculi radices suppeditant, infelici tamen, nec pari successu Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices prætulerit Dioscorides, quod major à viro devorata masculum gignat, minor verò à fœmina fœminam: deturq3 mollis fœminus bibenda in lacte caprino ad stimulandam venerem, arida verò ad inhibendam, non tamen ob id unquam comperi quenquam, qui ex earum largiore esu referret, se magis ad venerem fuisse excitatum, quam esset priusquam eas comedisset. Sed id fortè fortuna illis accidit, quòd utrasq3 simul radices ederint medicorum imperitia, quo factum sit, ut altera alterius vim destruxerit, cum alteri vis insit, ut venerem stimulet, alteri verò ut eandem inhibeat Id quòd fortasse iis non eveniret, si legitimum haberemus Satyrium: vel si herba inveniri posset, quæ homines salacissimos reddit, cujus Theophrastus meminit libro 9. cap. 22. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ad rem autem veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solùm edentibus, sed etiam tangentibus tantùm genitalibus vim dixere vehementem adeò fieri, ut quoties vellent, coire valerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui vel magno atque robusto corpore erat septuagesies aliquando coivisse fatentem licuit audire: verùm emissionem seminis guttatim fuisse, demumq3 in sanguinem devenisse. Mulieribus vero vehementius etiam citari libidinem cum eo medicamine usæ fuerint, dicebatur: hactenus Theophrastus. Canini testiculi vires posteritatis memoriæ mandavit Galenus libro 8 simplicium medicamentorum, sic inquiens. Orchis nuncupatur & Cynosorchis eadem herba Radici ejus bulbosæ ac geminæ, vis inest humida, & calida, ac gustantibus dulcior apparet. Cæterùm major radix multam videtur habere humiditatem excrementitiam, & flatuosam: quapropter epota venerem excitat. Altera verò, minor videlicet contrà admodum elaborata est ita ut ejus temperamentum ad calidius & siccius vergat Unde hæc radix non modo non stimulat ad coitum, sed etiam planè contra cohibet, ac reprimit Eduntur tostæ bubulorum more. Orchis verò, quem & Serapiada nuncupant, siccioremfacultatem obtinet, quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad venerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò etiam magis desiccat, adeò ut & putrescentia contumaciaq3 ulcera sanet. Habet etiam quippiam subadstringens, ac proinde ventrem ex vino potus sistit. Meminit item Satyrii Gal. eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum humidum, & calidum temperatura est: quamobrem gustu quoq3 apparet dulce. Attamen recrementitiam, & flatuosam humiditatem possidet: quocirca ad venerem incitat. Hæc verò & herbæ ipsius radix præstare potest Porrò, ut quidam scribunt, ex vino nigro austero potum sanat opisthotonon. Planta, quæ Græcis ὄρχις, & πυρὸς ὄρχις & ἀρρενόγονον, Latinis Testiculus, & Testiculus canis

Fuch. errata.

Monachorum lapsus.

Herbæ venereæ Theoph. mentio.

Canis testiculi vires ex Galeno.

Satyrii vires ex Gal.

Nomina.

canis nominatur: Arabibus, Chaſi alkeb: ſeu Chaſi alchelb: Italis, Teſticulo di cane: Officinis, Teſticuli vulpis, Germanis, Knabenkraut: *Hiſpanis, Coyon de perro: Gallis, Coullion de chien. Quæ verò planta σατύριον Græcè, Satyrium quoque Latinè dicitur: Arabicè, Gaſi alchaleb, Chaſi altraleb, ſive* Tatarich: *Italicè Satirio, & Satirione: Germanicè,* Stendelwurtz: *Hiſpanicè, Satyrion, & Supinos de Raposa: Gallicè, Satirion. Palma Chriſti major: Italis, Palma di Chriſto maggiore. Palma Chriſti minor: Italis, Palma de Chriſto minore.*

Magna eſt Orchidum & Satyriorum ſylva, in hiſtoria explicanda, monuiſſe in præſens ſufficiat hanc eſſe poſteriorum inter ea diſtinctionem (licet contra veterum placita) ut Orchidis, ſeu Cynoſorchidis, vel Teſticuli nomen, tribuant iis, quæ radices habẽt rotundas, Teſticulorum inſtar geminas, rarius enim ternas junctas videas: Satyrion is verò, vel Palmæ, quæ radices habent manus effigies aliquo modo exprimentes. I. Teſticulus primus, Matt. ſed in ejus Compendio quartus: Cynoſorchis major primus, Tab. II. Orchis apem referens, C.B. Teſticulus ſecundus, Matth. Lac. Lug. Satyrium, Brunf. Orchis ſexta & Satyrium alterum Dioſcoridis, Trag. Triorchis fœmina, Fuch. Lon. Tab. Orchis ſerapias fœmina, Dod. gal. Orchis ſerapias ſecundus minor, Dod. fol. Lug. Orchis melittias ſive apis cadaverulum exprimens, Lob. Orchis melittias, Lugd. Tab. Orchis ſive teſticulus minor violaceis floribus, Cord. in hiſt. Teſticulus figura & colore apem flori inſidentem æmulante Cæſalpino. III. Teſticulus morionis fœmina, C.B. Dod. fol. Lug. Teſticulus tertius, Matth. in minoribus figuris, at in majoribus hunc cum præcedenti ſub teſticuli ſecunda ſpecie poſuit: Cynoſorchis, Brunf. Cynoſorchis morio fœmina. Lob. Lug. Cynoſorchis morio alter, Tab. Teſticulo alteri adjungit Lacuna, an Orchis fœmina major vel anguſtifolia, Fuchſio & Orcheos tertium genus, Dod. gal. Satyriumq; primum Dioſcoridis, Trag. IV. & V. Has duas figuras in majoribus iconibus Matthiolus habet, quibus teſticuli ſpeciem tertiam inſcripſit, quem ſequitur Lugdunenſis hiſtoria. Verum IV. dicitur Triorchis major mas, Tab. & Triorchis major mas, Tab. & Triorchis Trifolia, Eidem: at V. Teſticulus eſt decimus tertius Tabernæmontano. VI. Teſticulus morionis mas foliis maculatis, C.B. Teſticulus quartus, Matthiolo: at in Compendio ſub primo poſitus, ut & à Lacuna & Caſtore, Satyrion mas. Brunf. Cynoſorchis mas noſtra Trag. Orchis mas anguſtifolia, Fuch. Orchios ſecundum genus, Dod. gal. Thal. Cynoſorchis morio, Lob. Teſticulus morionis mas, Dod. fol. Lugd. Orchis mas minor, Lon. Cynoſorchis morio mas, Tab. VII. Teſticulus quintus Matthiolo. IIX. Satyrium primum, Matth. Lugd. Satyrium trifolium, Caſtori. IX. Satyrium Erythronium, Matth. Lugd. Caſtori: de utroq; quid ſit ambigitur, nec in prima, ſecundave editione proponuntur: ſic & in majoribus figuris primò excuſis Satyrium Erythronium non habetur. X. Satyrium baſilicum anguſtifolium, C. B. Palma Chriſti major, Matth. Palma Chriſti alia, Cord. in hiſt. Palma Chriſti fœmina, Taber. Satyrium baſilicum mas, Lon. Satyrium baſilicum mas tenuifolium majus, Thal. Satyrium baſilicum majus, Lugd. Verum Matthiolus figurâ quidem hanc expreſſit, at deſcriptio convenit ſequenti figuræ undecimæ, quam ejus nomine adpoſuimus. XI. Satyrium baſilicum pratenſe maculoſum, C.B. Orchis fœmina altera, Trag. Satyrion baſilicum fœmina, Dod. gal. & fol. Lon. Satyrium baſilicum mas alterum, Fuch. Satyrium baſilicum, Lac. Serapias fœmina pratenſis Lob. Lug. Palma Chriſti, Cord. in hiſt. Cæſal. Palma Chriſti minor, Caſt. quoad iconem. Palma Chriſti maculata, Tab. Satyrium fœmina, Thalyo. XII. Satyrium Baſilicum anguſtifolium alpinum, C.B. Palma Chriſti minor, Matth. Lugd. Caſt. quoad deſcriptionem: Satyrium baſilicum alpinum, Geſ. hor. Orchis ſerapias minima alpina, Cam. Satyrium baſilicum mas tenuifolium minus, Thalyo. Satyrium baſilicum minus, Dod. fol. Palma Chriſti minor fœmina, Tabernæmontano.

ὄρμινον. HORMINUM. CAP. CXXVIII.

HOrminum ſativum herba eſt foliis marrubio ſimilis: caule ſemicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectãt, in quibus diverſum ſemen recluditur. Siquidem in ſylveſtri rotundum, fuſcumq; invenitur: in altero nigrum, & oblongum, cujus eſt uſus. Ad venerem ſtimulandam, cum vino bibi volunt. Purgat cum melle argemas, albugines q; illitum ex aqua tumores diſcutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus eſt illitæ herbæ. Sylveſtre magis viribus pollet: quare unguentis, præſertim gleucino, permiſcetur.

Ruellius, & hunc, ut arbitror, ſecutus Fuchſius, in ſuis quiſq; de ſtirpium hiſtoria commentariis, certò credunt Horminum ſativum eam perquàm odoratam herbam eſſe, quæ vulgò aliquibus Sclarea, quibuſdãm Matriſalvia, & nonnullis Herba Sancti Joannis appellatur. Sed certè horum, licet doctiſſimorum virorum, ſententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contra Hormini deſcriptionem illæ plantæ conſtent caule plerunq; bicubitali, ſolius marrubio quàm longè majoribus, & calyculis, in quibus ſemen recluditur, ſurſum ſpectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipſa rotundum ſemen inveniatur, non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quòd Dioſcorides nunquam, meo judicio, Horminī odorem prætermiſiſſet, ſi ei Sclarea dicta Horminum ſativum fuiſſet, ut illi exiſtimant: ea enim adeò odorata eſt, ut ejus odor inſignis ſine vitio præteriri non poſſit. Huc deniq; illud accedat, & eos planè, ut puto, refellet, qui ſecus opinantur, quòd plantam, cujus hic effigiem damus, Piſis ad me Miſit Lucas Ghinus medicus clariſſimus, & rei herbariæ peritiſſimus, quæ ad amußim Horminum ſativum repræſentat, ut pictura affabrè demonſtrat. Ea enim foliis eſt Marrubio ſimilibus, ſed majoribus, & aſperiuſculis: caulibus ſemicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule ſecundum folia per intervalla prodeuntibus purpureo colore: quibus decidentibus, eminentiæ, ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectant. Flores edit in caule ſecundum folia per intervalla prodeuntes, purpureo colore, in quibus nigrum, & oblongum recluditur ſemẽ. Cæterùm SYLVESTRE *folio eſt ſalviæ ferè ſimili, caule ſeſquipedali, aſpero, quadrangulo, leviter hirſuto ſtriatoq;: flore ſalviæ, colore purpuraſcente, ſiliquulis pluribus in humum reflexis, in quibus ſemen rotundum, fuſco colore, Gallitrico paßim vocato haud longè abſimile. Provenit in campeſtribus, in pratis, ſecus itinera & herboſis locis. Eadem omnia præſtat, quæ de domeſtico ſcribuntur. Sclarea autem foliis exit Hermino quadruplo majoribus, ac latioribus, ſubaſperis, criſpis, humi accubantibus: caule ſeſquicubitali, & quandoq; majore, hirſuto, firmo, quadranguloq; à cujus medio plures oriuntur rami, in quibus ſpicati exeunt flores ex purpura albicantes, odore eximio præditi & quadam cum gravitate jucundo: ex his receptacula oriun-*

Hormini conſid.

Ruel. & Fuchſii opin. reprobata.

Hormini ſativi deſcriptio.

Hormini ſylveſtris hiſt. Matth.

Sclareæ hiſt. Matth.

I. HORMINUM DOMESTICUM.

II. HORMINUM SYLVE

IV. SCLAREA.

Sclareæ vires Matth.

Horminū Plinii.

Horminum sylvestre genus

Lonicera.

oriuntur, in quibus nigrum, pellucidum, ac rotundum includitur semen. Radicibus nititur multifidis, subnigricantibus. Seritur in hortis, & viridariis. Excalfacit, attenuat, discutit, aperit, resolvit. Hanc etsi Dioscoridis Horminum non sit, ego tamen Horminum majus, aut odoratum Horminum appellaverim. Hujus folia ex aceto imposita, panos per se, vel cum melle discutiunt: item furunculos priusquam caput faciant vel acuminentur. Itala mulieres odorati Hormini semine granum oculis caligantibus imponunt, nec ex oculo auferunt, nisi caligine soluta. Hormini utriusq; meminit Plinius lib. 22. cap. ultimo ubi in eum errorem lapsus deprehenditur, in quem & in stachy eundem incidisse superius ostendimus. Nam ubi Horminum foliis marrubio similibus depinxisse opus erat, ei folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum vicinitate deceptus: πράσιον enim marrubium significat, πράσον verò porrum, quod Plinius legisse videtur. Est & Horminum genus à Theophrasto, Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum: quod (ut Galenus author est libr. 1. de alimentorum facultatibus) interiorem & cuminum mediam naturam obtinet. Cæterùm Hormini, de quo hic nobis est sermo, meminisse Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperio: quamvis ejus mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantùm refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Græci eam plantam ὄρμινον vocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Horminio salvatico. At Sclarea, Italis, Sclarea, Scarleggia seu herba di san Giovanni: Quibusdam Matrisalvia: Germanis, Scharlach: Gallis, Orvod, seu Toutebonne.

Horminum, quòd impetu in Venerem agat, seu stimulet, cujus plures sunt differentiæ: hic de sativo, sylvestri & Syriaco. I. Horminum sativum, C.B. Dod. gal. Cam. Cæs. Horminū domesticum, Matt. Horminum, Lac. Lob. Dod. fol. Lug. Cast. Tab. Orminum verum quorundam, Ges. hor. Orminum minus, Lonicero. II. Horminum sylvestre salvifolium, C.B. Horminum sylvestre, Matth. Cast. Lugd. Cæs. Hormini sylvestris tertii altera species, Clus. hist. Pan. Orvala altera, Dod. fol. Verbascum salvifolium, Lob. in iconibus. III. Horminum Syriacum. Planta est Sclareæ forma, caulib. cubito altioribus, angulosis, lævissimè hirsutis, in alas divisis, foliis inferiorib. palmum longis, latis, subasperis, sinuosis: superioribus angustis, oblongis levioribus: flores, forma florum Sclareæ, albi

III. HORMINUM SYRIACUM.

albi: semen parvum & compressum rubris costis donatum, cinereum, nigris lineis sine ordine conspersum, inodorum, quod sub lingua ut Ocymi semen lentescit, in vasculis concluditur. Hujus semen Bisarmat nomine, D. Bernhardus Paludanus, dum Patavium ex Syria rediisset, exhibuit. Sunt qui Amam vocitent, at Cam. in suo horto Bisermas nominat. IV Horminum Sclarea dictum, fortè Tussilago altera Plinii, & si seminis formam usumque perpendas Alectorolophos Plinii statuere poteris, C.B. Sclarea, Matth. Cast. Cam. Taber. Cæsalp. cui & Scopa regia Plinii & Baccharis Dioscor. Scarlea, Lobel. (cui & Centrum galli) Clus. hist. Pan. Gallitricum sativum, Trag. Gallitricum, Dod. gal. Lugd. Horminum, Ges. hor. Orminum sativum, Fuch. Cord. in Dioscor. Orminum majus, Ges. hor. ap. Lon. Orvala, Dodo. fol. Cast. Scordium alterum Plinii, Dalechampio in Plinium.

Ἡδύσαρον. HEDYSARUM. CAP. CXXIX.

HEdysaron, quòd unguentarii pelecinum, id est, securidacam vocant, frutex est, foliis ciceris: semen rufum in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem securim æmulatur, unde nomen accepit: amarum gustu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum subditum, concipiendi spem adimit. Nascitur in segetibus, & hordeis.

Hedysari confid. Plinii lapsus.

Quanquam securidaca inter triticum & hordeum quandoq; proveniat frequentior tamen inter aphacam nasci cernitur. Id quod etiam testatur Theophr. lib. & cap. 8 de plant. hist. ubi Securidacam in aphacis gigni, eaq; aphacen necari prodidit Plinius similitudine vocabulorum deceptus lib. 18. c. 17. Securidaca lentem complexu strangulari scribit. In eo autem error deprehenditur, quod phacon pro aphace legerit, & verterit: nam Græcis lens φακὸς vocatur, non ἀφάκη, quæ vicia genus est. Sed re quoq; Plinio refragatur Theophrastus, qui loco citato aracum, non autem securidacam lenti innasci & inimicari tradidit. Duo Hedysari sive Pelecini habentur genera, etsi Dioscorides unius tantùm meminit, alterum quod majus, alterum, quod minus appellaverim. Majus solus exit ciceri proximis, undecim ex uno processu erumpentibus.

Securidacæ majoris hist.

I. SECURIDACA MAJOR.

II. SECURIDACA MINOR.

Securid. minoris descrip.

Caulículos edit tenues lentosq́, floribus diluto purpuræ colore rufescentibus, ut in piso, sed minoribus. Siliquas habet cornículatas, quadantenus falcatas, pressas, aduncо cacumine, in quibus rufum concluditur semen ancipitis securis effigie, unde illi nomen, amari saporis. Radice nititur unica, albáq́, non sine adnatis fibris. Minus majori ferè simile est, nisi quòd folia minora spectantur, numerosiora, & in cacumine retusa. Quinetiam, & caules, & rami, & cætera quotquot sunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurva, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur alteri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Nascitur & ipsa inter segetes in agris. Ea omnia, quæ majori adscribuntur, ea quoq́ in minori reperiuntur. Bibitur utriusq́ semen contra venenosorum animalium morsum. Ejusdem farina, vulnera & putrida ulcera abstergit, quemadmodum & lentigines, & alphos, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoq́ expurgat à crassis, pituitosisq́ excrementis ex melle, aut defruto delincta. Necat eadem intestinorum vermes ex dulci lixivio pota, aut ex vino, aut ex humano lacte, addito croci momento. Hedysari meminit Gal. lib. 6. simp. med. sic inquiens. Hedysarum, aut pelecinum. Hujus fruticis semen colore rufum est, utrinq́ anceps, uti secures. Amarum, & subacerbum apparet: quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius frutícis ramuli. Planta quæ Græcis ἡδύοσμον, Latinis Hedysarum, & Securidaca nominatur: Unguentariis Pelecinum: Italis similiter Hedisaro, & Securidaca.

Securidacæ vires Matth.

Hedysari vires ex Gal.

Nomina.

I. Securidaca siliqua oblonga, C.B. Securidaca major, Matth. Cast. Cam. Securidaca secunda, Dod. gal. Securidaca, Ges. hor. Hedysarum, Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cæs. Hedysarum majus, Lug. Cam. Hedysarum primum, Dod. fol. Lugd. Hedysarum legitimum, Clus. hist. Pan. Pelecinus, Ges. hor. II. Securidaca siliqua falcata, C.B. Securidaca minor, Matth. Lob. Cast. Cam. Hedysarum alterum, Dod. gal. & fol. Lugd. Hedysarum minus, Lugd. Cam. an Securidacæ similis Cæsalpino?

Ὄνοσμα. ONOSMA. CAP. CXXX.

ONosma oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra jacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga, tenui, infirma, rubescente: gignitur in asperis. Folia in vino pota, partus extrahunt. Prægnans, si eam supergrediatur, abortum facere dicitur.

Onosmatis Cõsid.

ONOSMA.

Onosmatis vires ex Gal.

Planta quædam ex collibus, quos variis herbis refertos circa Goritiam natura collocavit, in asperis nata jampridem ad me allata est, quæ folia habet minoris anchusæ: radices verò ejus ita rubescunt, ut quasi rubiæ videantur. Ex iis notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, ut eam verum Onosma putarim. Unde etiam ejus picturam addendam diligenter curavi, ut de ea aliorum quoque sit judicium. Sed certè ut verum fatear, mihi adhuc incompertum est, an hæc caulem, flores & semen proferat: siquidem eam hactenus non nisi caule, & reliquis viduam videre mihi licuit. Onosmatis vires tradidit Galenus lib. 8. simp. med. sic inquiens. Onosma, vel osmas, vel phlonitis, vel ononis, ex acri, & amara constat substantia: proinde quoque creditur fœtus necare, & ejicere, foliis ejus in vino potis. Ut Græcè ὄνοσμαχ, ita etiam Latinè, pariter & Italicè, Onosma vocatur.

Nomina.

Onosma Matthioli, cujus & figura & nomen reservarunt Lacuna, Castor, Lonicerus, Lugdunensis historia, & Tabernæmontanus: esse autem Lycopsi cognatam & in Anchusis habendam, ex figura colligi posse credimus.

Νυμφαία. NYMPHÆA. CAP. CXXXI.

NYmphæa nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis, foliis fabæ Ægyptiæ, minoribus & longioribus, aliis in summa aqua, aliis demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente: cùm defloruerit, ut rotundum malum, aut papaveris caput, extuberat: *a* nigro semine denso, & lato, lenti gustus. Caulis est lævis, niger, minimè crassus, Ægyptiæ fabæ cognatus: radix nigra, *b* scabra, clavæ similis, quæ autumno secatur. Sicca cum vino pota cœliacis, dysentericisq́; auxiliatur, & lienem absumit. Radix stomachi, ac vesicæ doloribus illinitur: vitiligines ex aqua emẽdat: impositа cum pice, alopeciis medetur: eadem contra veneris insomnia bibitur: siquidem ea prorsus adimit: pota assidue aliquot diebus, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Nymphææ nomen sibi vendicasse videtur, quoniam aquosa amet. Plurima invenitur in *c* Elide, in Anygro amne, & in Bœotiæ Aliarto.

a Cat. leg. πικρὸς. i. amaro. *b* Orib. leg. παχεῖα i. crassa.

c Ori. leg. κιλικίᾳ. i. Cilicia.

Νυμφαία τρίτη. NYMPHÆA ALTERA. CAP. CXXXII.

Est & altera nymphæa, cujus flos blephara dicitur, foliis antedictæ: radice alba, scabra: flore luteo nitente, rosæ simili. Hujus semen, & radix contra fœminarum profluvia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Nascitur in Thessalia, amne Peneo.

Meum non legit censura. a Meum exēplar ad capitis calcem add Νυμφαία ἄλλη, οἱ δὲ νυμφῶνα καλοῦσι ἥτις δὲ ἀνθοφόρος λέγεται. i. Nymphæa quam Nympho nam vocant, cu-

I. NYMPHÆA ALBA.

II. NYMPHÆA LUTEA.

Nymphæa utraq; septasiariis Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Nascitur ubiq; frequentissima in paludibus, lacubus, & aquis stagnantibus. Unde non mirum, si ea sit vulgaris admodum planta, & omnibus notior, quam ut indicari deceat. Verumtamen Fuchsius in libro illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, putat alias esse Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut ejus verba, quæ hic subjiciam, apertè satis declarant. Nymphææ, inquit, septasio Nenupharo. Facultatis tamen florum ejus Dioscorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaq; sententia semine potius, & radice medicus utendum erit, quæ, ut iidem testantur, refrigerandi & exiccandi potestatem obtinent. Arabes contra floribus esse utendum præcipiunt, illisq; refrigerandi in tertio, in secundo autem humectandi vim tribuunt. Atq; hos quidem flores quarta species Nenupharo producit, quandoquidem illi præter binas, quas Græci commemorant, duas alias recensent. Ut hinc constet, eam Nymphæam, cujus flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie esse omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errant nostri temporis medici, quod suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant, ita Arabum scripta sæpenumero errandi occasionem medicis præbent. Et mirum planè est, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidam esse & tenuium partium scribit. Adeò nihil est in universa Arabum doctrina certum ac solidum: hactenus Fuchsius. Hujus equidem viri alioqui eruditi judicio tantum abest ut hac in re subscribere velim, ut potius cogar ipsum reprehendere, atq; Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum scripta bona fide referant, atq; ita etiam addant si quid boni habent sua industria & experientia compertum. Id quod vel hic fiet perspicuum omnibus qui æquo animo rem judicabunt. Quòd igitur Arabum nymphææ, etsi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, eædem sint cum nymphæis Græcorum, qui vim illam intactam reliquerunt, facilè probatur ex Serapionis, ac Avicennæ testimonio. Hi namque, ut omittam quòd omnia ferè ex Dioscoride transcribunt, non solùm utuntur floribus, ubi humectandum sit, sed etiam semine & radice, ubi adstringere & refrigerare sit opus. Neque mirum certè, quod Arabes suis Nymphæis frigidum & humidum temperamentum adscribant, quando sic illis, ut etiam nobis, experimento compertum est, illarum flores humectare & refrigerare. Paratur enim è floribus oleum ipsis in eo inbus admota, seminis profluvia sistunt. Atque adeò hoc mihi non videtur Græcorum sententiæ adversari: quippe Græci scribunt nymphæas exiccandi quidem & refrigerandi vim habere, sed de semine & radice intelligunt. Arabes verò nymphæis humectandi & refrigerandi facultatem tribuunt, quam tamen flores sortitos esse volunt, ut clarissimè scribit Avicenna. Illud addam, quod nihil prorsus sit alienum à ratione, ut una eademq; planta suum variet temperamentum, pro diversa uniuscujusq; partis natura. Hujus rei Gal. testis esse potest in mandragoræ mentione, ubi scriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu vero refrigerare & humectare. Quare, meo quidem judicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quam odiose (quod videtur facere Fuchsius) exprobrandi: ut qui non sine magna mortalium utilitate Nymphææ flores in usum medicum asseruerint: quod à veteribus Græcis, quantum nobis constat præter missum est. Porrò verisimile non est, quòd Arabes ignoraverint, quæ in nymphæis fuerint seminis & radicis facultates. Nam si Avicenna existimasset

Nymphææ cōsideratio. Fuch. opinio reprobata. Dum alii a Græcorum, alias Arabum Nymphæas statuit.

III. NYMPHÆA PARVA.

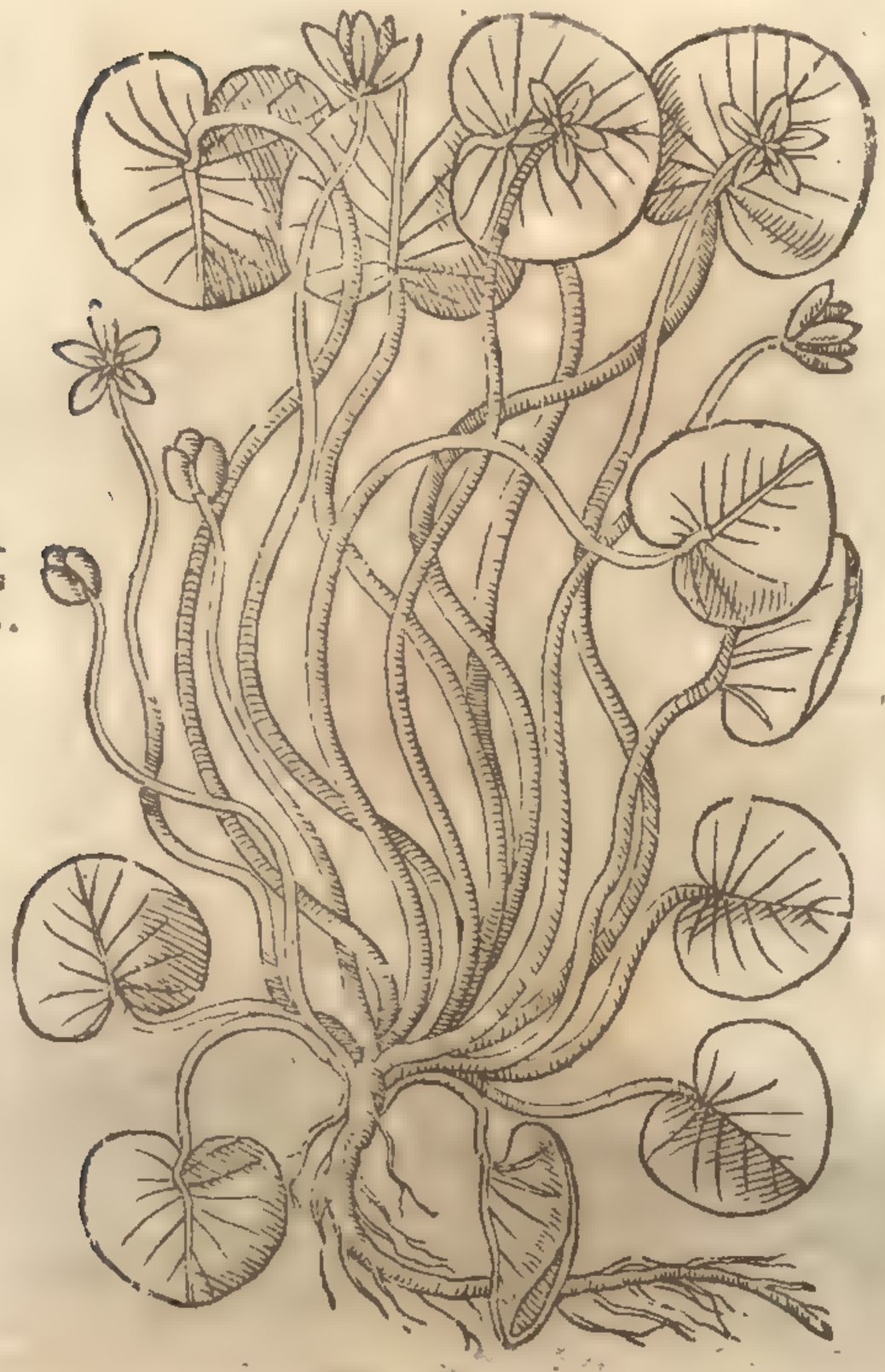

Nymphæa minor & ejus hist. Matt.

Vires ex Gal.

Nomina.

existimasset earum semen & radicem ejusdem esse cum floribus temperamenti, illis utiq; non fuisset usus ad dysentericos, ad veneris insomnia, ad muliebre profluvium, & ad alios morbos, qui frigida siccaq; requirant medicamenta. Sed illud nobis objicietur, ut contendant non eas esse Arabum, quæ Græcorum nymphæas, quòd Serapio ex auctoritate Albasaris inter nymphæas recenseat plantam, quæ tenuium partium est, & calidam naturam habet. Nos id nihil esse dicimus, neq; hoc nobis ita ut Fuchsio, mirum videtur. Ut autem non miremur Arabibus traditam esse nymphæam, cui vis insit calida, facit tertii sempervivi exemplum in Dioscoride; etenim is tertium sedi genus depinxit, eiq; vim excalfactoriam, acrem & exulcerantem, reddidit: tametsi reliqua duo Sedi genera eidem Dioscoridi refrigerent, atq; iisdem Galenus tertiam refrigerandi sedem assignet. Cæterùm in quibusdam Bohemiæ lacubus NYMPHAEA PARVA nascitur, folio quidem nymphææ, sed brassicæ marinæ paulò majore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: semine intus papaveris magnitudine. Hanc tamen plantam hactenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi videre, quàm in Bohemia, nec in aqua, sed in lacubus & paludibus circa eorum litora. Imbecillioribus longè viribus est quàm cætera de quibus diximus. Nymphææ facultates retulit Gal. lib. 8. simpl. med. his verbis: Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim habet citra morsum. Itaq; ventris profluvia cohibet, semenq; sive per insomnia, sive alio pacto immodicè profluens retinet. Juvat porrò etiam dysentericos. Cæterùm Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluvio medeatur. Verum & hæc, & ea quoq;, quæ atram habet radicem, ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi vim obtinent, ita ut & alphos sanent, & alopecias. Ad alphos verò maceruntur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cujus radix nigra est, sicut ad alia, cujus alba. Νυμφαία *Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Nilofar, Ninofan, seu Nilufar: Barbaris, Nenufar: Italis, Nimphea: Germ.* Weiß Seebluemen/ & Haarwurtz: *Hispanis, Escudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc d'eau, Lunet d'eau, & Lis d'estang. Nymphæa altera, Græcis,* Νυμφαία ἑτέρα: *Italis, Nimphea gialla. At Nymphæa parva, Græcis,* Νυμφαία μικρά: *Italis, Nimphea piccola.*

Nymphæa major est, eaq; albo, vel luteo flore: est & minor, eaq; luteo, eoq; vel magno, vel parvo flore: aut albo quæ triplex, cùm & morsum ranæ Nymphæam minorem faciamus. I. Nymphæa alba flore majore, C. B. Nenuphar album, Brunf. Nymphæa, eidem Cor. in Dios. Nymphæa alba, Matt. Anguil. Cor. hist. Lac. Lob. Lon. Tab. Thal. Dod. gal. & fol. Nymphæa candida, Trag. Fuch. Cæs. Nymphæa major alba, Lugd. Cast. Lotus Ægyptia, Alpino. II. Nymphæa lutea major, C. B. Lug. Nenuphar luteum, Brunf. Nymphæa lutea, Matt. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Lob. Lon. Tab. Thal. Nymphæa Citrina, Cord. in hist. Nymphæa altera, Cord. in Dios. Cæs. Nymphæa flore luteo, Anguil. Cast. III. Nymphæa alba minor, C. B. & Tab. Nymphæa parva, Matth. Lugdunensis Matthioli figuram habet, sed Nymphæam **alteram luteam minorem vocat.**

Ἀνδρόσακες. ANDROSACES. CAP. CXXXIII.

† Meum exemp. ita legit. Ἀνδρόσακες ῥίζαν τοῦ ἐν Συρίᾳ ἐν τοῖς θαλασσίοις τόποις, πόα ἐστὶ λευκὴ λεπτόφυλλος, πολλὰ ἄφυλλος· θυλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα.

ANdrosaces herba est amara, † tenues spargens juncos, sine foliis, folliculos in capitulis habens, in quibus semen continetur. Gignitur in Syriæ maritimis. Ea drachmis duabus in vino pota, copiosam hydropicis urinam ciet. Idem effectus est semini poto, & herbæ decocto: podagris utiliter illinitur.

i. Androsaces nascitur in Syria in maritimis locis. Est autè herba alba, tenuib. virgultis, amara, sine foliis, folliculũ in capite habens. Androsaces cõsid. Androsace altera. Androsacis vires ex Gal. Nomina.

ANdrosaces ex Syria, quod sciam, non defertur in Italiam. Verùm, quia eam herbam inibi etiam nasci posse nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inventum est in Hetruriæ maritimis, cujus hic picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibusdam Androsaces existimetur. Id ipsum ad me misit hoc anno Pisis Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus: à quo (si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Italia nasceretur) non mihi ex eo dissentiendum esset, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribasius ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spectatur. Cæterùm aliam quoq; plantam ex Syriæ maritimis allatam ab hac longè diversam, misit ad me sub Androsaces nomine Jacobus Antonius Cortusius patritius Patavinus, cujus quoq; hic imaginem excudi curavimus, ut de ea quoq; aliorum sit judicium. Sunt qui putent hanc plantam Androsacem legitimam esse: verùm cùm folia in summitate gerat, non possum ego facilè eorum subscribere placitis. Androsacis meminit Galenus lib 6. simpl. medic. ubi sic inquit: Androsaces humida, & acris herba est. Potest autem resiccata, exhibitaq; tum ipsa, tum fructus ejus magnopere urinam movere, & nimirum discutere, & desiccare. Hæc planta ut Græcis ἀνδρόσακες, *ita Latinis Androsaces dicitur: Italis, Androsace.*

† *In vulgatis exemplaribus hoc loco scriptum reperitur* λεπτὴ, *hoc est tenuis: quam vocem, ut supervacaneam, omisit Ruellius. In Oribasio verò* λευκὴ, *id est, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice vertit Marcellus. Cæterùm non desunt, qui, ubi paulò post* ἄφυλλος, *hoc est, sine foliis legitur,* ἔμφυλλος, *hoc est, cum foliis legendum putent.*

Androsace

I. ANDROSACES.

II. ANDROSACES ALTERA.

Androsace duplex est, alia foliis carens folliculos habens, quæ vel petræ innascitur, ut nobis ante viginti annos Cl. Ulysses Aldroandus Bononiæ exhibuit: vel Chamæconchæ, ut ante annos novendecim, cùm Monspelio Frontignanum navi veheremur, ad montem Cetium studiosos herbarum inquirendarum causa deducturi, stagnis innatantem copiosè vidimus & legimus. Dicitur Androsaces, Matth. Lac. Cast. Lon. Lugd. Androsaces Cotyledon foliosum marinum, Adversar. Lob. Androsace Matth. primum. Tab. Fungus marinus minimus, Cæs. Umbilicus marinus Monspelienſibus. II. Androsaces altera, Matt. Lugd. Clus. hist. Pan. Tab. Cam. Morsus gallinæ vel Alsines species, non ex Syria, sed quadam antiqua macerie, Adversariis: verùm Adversaria falluntur, cùm hanc elegantem plantulam ante viginti duos annos in horto nostro coluerimus, cujus elegans apud Clusium descriptio & apud Camerarium figura, cùm in hac folia minus rectè sint expressa, quæ plantagini anguſtifoliæ æmula, & in ambitu dentata sunt: qua de re plenius in historia.

Ἀσπλήνιον. ASPLENUM. CAP. CXXXIV.

ASplenum aliqui scolopendrion vocant, alii splenion, alii hemionium: foliis est multis, scolopendræ animali similibus, ab radice una prodeuntibus. Nascitur in parietibus, saxisque siliceis & opacis: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Folia polypodii modo dividuntur, subter flavescentia hirsutaq; supernè viridia. Vim hanc habent folia in aceto fervefacta, ut per dies quadraginta pota lienem absumant: quibus etiam contritis lienem ex vino illini oportet: stranguriæ, & regio morbo prodest, singultum sedat, calculos in vesica comminuit. Conceptum adimere creditur, per sese, aut cum muli liene appensa. Tradunt noctu, silente luna, hujus rei gratia effodiendam.

ASplenum, sive Scolopendrium tam à medicis quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum scripta sequuntur, Cetrach barbara voce vocatur. Nec diu est, quòd noverere rei herbariæ periti Arabum Ceterach esse legitimum Scolopendrium. Quandoquidem antea universa herbariorum schola Asspleni loco phyllitim, quam etiam vulgò Linguam cervinam appellant, suis immiscebant medicamentis. Verùm enimverò quanquam hoc adeò clarum est, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur: adhuc tamen inveniuntur è veteribus nostris seplasiariis, qui ut suam potius pertinaciam, quàm veritatem ipsam tueantur, nullo pacto sibi persuasum esse volunt, phyllitim non esse legitimum Scolopendrium: eo tantùm argumento pertinaciter innixi, quòd sui majores phyllitim Scolopendram appellaverint, quodq; eam spleni semper maximè profuisse experimento cognoverint. Quæ tamen in re prorsus aberrant, ut ex Asplenii notis facilè ab omnibus intelligi potest: ex quibus apertissimè cognoscitur, nil aliud esse Asplenum, quam ipsum Cetrach vocatum. Nec desunt præterea, qui obnixè contendant, Cetrach non esse Asplenium, quod scripserit Dioscorides nasci Asplenum foliis polypodii, sive filiculæ, quibus tamen ipsius Cetrach folia non undequaq; respondere videntur. Verùm si ii, qui ita objiciunt, eam vidissent filiculam, quæ in montibus provenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur, foliis anguſtioribus, & admodum virentibus, iis inposterum, quantum equidem reor, omnis dubitandi occasio sublata esset. Siquidem filicula hac folio exit Ceterachi perquàm simili, quanquam paulò ampliore. Tantaq; est similitudo, ut mihi primùm hanc herbam inspicienti ea fermè visa sit verum Asplenum: quæ tamen effossa radice statim pro filicula agnoscitur. Præstantissimum Asplenum in Creta nascitur, ubi repertum Vitruvius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes, Gnoson & Cortynam, interlabitur: parte quæ ad Cortynam spectat, pecoribus sine liene inventis, quia herbam hanc roderent: altera verò parte, quæ ad Gnoson est, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Cæterùm aureus pulvis, qui in Asspleno aversa foliorum parte invenitur, drachmæ pondere unà cum albi succini farinæ semidrachma, ex succo portulacæ potus, aut plantaginis, gonorrhæa laborantes mirificè juvat. Herbæ autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos præsertim, qui Gallica lue affecti sunt. Asplenii vires paucis perstrinxit Galenus libro sexto simplicium medicamentorum, sic inquiens: Asplenum tenuium est partium, non tamen calida herba est. Hac utiq; ratione & lapides frangit, & lienes liquat: hæc Galenus. Cæterùm sunt qui existimant, Asplenum, & Scolopendrium Græcis non idem, sed diversas omninò plantas repræsentare, Galeni autoritate freti: quippe qui libro quinto capite septimo simplicium

Asspleni considet. Ceterach

Ceterach nō est Asplenum quibus.

Aureus pulvis Asplenii & vires.

Asspleni vires ex Galeno.

Asplenū & Scolopendriū quibus diversū.

ASPLENUM.

Nomina.

dria vera, Trag. Ion. Asplenum, Matth. Dodo. gal. & fol. Lac. Lobel. Cast. Lugd. Cam. Asplenion Cord. in Dioſc. Asplenus, Geſ. hor. Scolopendrium, Co d. in hiſt. Anguil. Ceterach. Geſ. hor. Cæſalpino.

plicium mdicamentorum de his differens, que obſtructo lieni conferunt, Scolopendrium ab Aſpleno ſegregaſſe manifeſtè videatur, cùm inquit: Majores lienis obſtructiones vehementiora deſiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, ſcolopendrium, & ſcillam, & eam, que id ipſum nomine repraſentat. aſplenos appellata. Hæc certè verba differentiam fieri apertè declarant. Sed, meo quidem judicio, credendum eſſe ſuſpicor, quòd hoc in loco prater Galeni ſententiam accreverit Scolopendrium, depravata aq; in eo ſit ſcriptura vel librariorum incuria, vel nimia alicujus ſcioli diligentia: quòd in ſequentibus libris, in quibus de ſimplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus ſigillatim diſſerit Galenus, nuſquam, quod invenerim, Scolopendrii meminerit, ſed tantùm Aſpleni, cujus etiam vires (ut ſupra retulimus) ſanè quàm paucis perſtrinxit. Aut rectius fortè crediderim, quòd eo in loco per Scolopendrium, vel per Aſplenum hemionitim intellexerit Galenus, de qua in ſequenti commentatione dicemus: quandoquidem hemionitis (ut ipſe Galenus ſcribit l. 9. c. 2. dè comp. med. ſecundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conſcripta recēnſet, quæ pota ſplenicis ſive lienoſis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Aſplenum, ab aliis Scolopendrium appellata eſt. Quare non eſſet mirum, ſi loco pradicto Galenus accepiſſet aſplenum pro hemionitide: præſertim cùm quòd hac herba quoq; eam vim ſortita eſt, qua lienem abſumere poteſt. Illa planta, qua Græcis ἀσπλήνιον, Latinis quoq; Aſplenum, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolofendrion ſeu Sculuſendrium: Officinis, Cetrach: Italis Aſpleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hiſpanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

Aſplenon, quòd ſplenem juvet, dicitur: Scolopen-

ἩΜΙΟΝΙΤΙΣ. HEMIONITIS. CAP. CXXXV.

Hemionitidis confid.

HEmionitis quam aliqui ſplenion vocant, folium emittit Dracunculi, lunatum: radicibus cohæret multis, tenuibus, nunquam flores, neq; ſemen, neq; caulem gignit: in petroſis naſcitur, auſtero ſapore. Ea ex aceto pota lienem abſumit.

Falluntur procul dubio (ut in Phillitidis commentatione ſuperius diximus) Leonicenus, Ruellius, & Manardus: quippe qui ſibi certò perſuaſerint, Hemionitida eam eſſe plantam, quam ſeplaſiariorum vulgus Linguam cervinam, perperamq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in pradicto loco hos viros alioqui doctiſſimos, & Fuchſium pariter eos ſecutum errare, evidentiſſimis, ut puto, argumentis oſtendimus: idcirco ſupervacaneum eſſe duximus hic eadem repetere, præſertim quòd neminem futurum ſperem, qui eò ſe conferre gravetur, ſi cupiat noſtras contra viros tam celebres rationes audire. Porrò non modò jam nobis compertum eſt, veram Hemionitim, quæ à Dioſcoridis hiſtoria nihil prorſus diſſidet, Romæ naſci in quibusdam ruderibus, ædificiorumq; ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbariæ ſtudioſi eam in ſuos tranſtulerunt hortos: ſed nos quoq; hoc anno eam accepimus ab Aloyſio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cujus picturam damus, ad nos Patavio miſit. Equidem credidimus jam dudum unà cum Hermolao, & Ruellio Teucrium, & hemionitim unam tantùm Plinio p'antam eſſe, depravatis ejus exemplaribus decepti, qui l. 25. c. 5. ita ſcriptum habebant: Invenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion vocant. Verùntamen cùm poſtea tractu temporis Plinii codex mendis quàm pluribus expurgatus ad manus eſſet, non hemionion legendum fuiſſe comperi, ſed hermion. Quo factum eſt, ut omnino fuerim coactus in hac mutare ſententiam, contraq; aſſerere Teucrium à Plinio deſcriptum à Dioſcoridis teucrio nullis notis differre. Cæterùm inter hemionium, & Aſplenum Plinio nulla intercedit differentia, quòd ſcripſerit lib. 27. cap. 5. Aſplenum ſunt, qui he-

Hemionium & Aſplenū Plinio idem.

qui hemionium vocant. Sed equidem vereor, ne & ipſe in errore verſetur: quandoquidem Dioſcorides non modò utriuſq; hiſtoriam diverſis capitibus deſcripſit, ſed etiam aſplenum nuſquam, quod ſciam, hemionitim appellari ait: tametſi contrà Hemionitim non aſplenum, ſed ſplenion à quibuſdam vocari tradiderit. Sed poſteaquam Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam revocarunt herbam illam, quæ à chymiſtis LUNARIA minor, & ab aliis ob ſemen racemoſum Lunaria botryitis cognominatur, cùm & ipſa miris in medicamentis polleat viribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid dissererem. Hæc itaq; brevis eſt planta, dodrantali ferè altitudine. Caule conſtat ſimplici, dodrantali, rotundo, lento, ac gracili: è cujus medio in latus exit ramuſculus, coſtæ effigie, cui folia ſunt utrinq; ſeptem aut plura annexa, lunata, craſſa, firmaq;, braſſicæ marinæ modo. Flores profert in ſummitate caulis, oxalidis minoris inſtar: ſemine rufo, rotundo, minutoq; in uvæ modum racematim cohærente. Naſcitur in altis montibus herboſo loco. Vis totius plantæ mirè efficax vulneribus recentibus glutinandis, itemq; potæ intrinſecis, atq; illitæ extrinſecis corporis fracturis ſanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocelas. Datur utiliter commodeq; dyſentericis, planta tota in pulverem contrita ex vino auſtero potæ. Albas uteri fluxiones ſupprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depaſcuntur, ubi hæc copioſa provenit, avulſis ab ea clavis, ſuos ferreos calceatus amittere, ob id vulgò à nonnullis Sferra cavallo, appellari. Sed perperam, meo quidem judicio, quòd alia ſit planta, quæ vel ab ipſo effectu legitimè ſic fuerit appellata. vel quòd ſemen proferat ferreis equorum calceis ſimile. Verùm, cùm à chymicis hæc planta inter Lunariæ genera recenſeatur, adeò ut quidam eam ipſam Lunariam majorem appellent: præterire quidem non potui, quin de ea quoque hic verba facerem. Eſt itaq; planta, quam nos SFERRA CAVALLO appellamus, herba in altis montibus proveniens, foliis minori Securidacæ proximis, puſillis, corduq; faciem referentibus, incurva ſecundum longitudinem excurrente linea, pluribus utrinq; è longo pediculo emergentibus ſiliquis, oblongis, preſſis, numeroſis, altera parte incurvis inciſuris diviſis & foraminum rotundorum ſpeciem referentibus, prominente utrinq; foraminum orificio, adeò ut non parum opificum in hiſce fabricandis naturæ adhibuiſſe videatur: caules habet anguloſos, ſtriatoſq;, ramulis compluribus refertos, ſed flores hactenus mihi videre non licuit. Semen è ſiliquis prodit lunatum, bicorne, unde illi Lunariæ nomen apud chymiſtas, qui eam magnis efferunt præconiis ad argentum conficiendum, hac tantum ex argento vivo argentum purum fieri fabulantur, ſed quàm ſuis opinionibus deludantur ii, ſæpe ſuo magno damno experiuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum longitudine. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cùm non parvam videatur habere cum minori ſecuridacæ cognationem, cum facie, tum viribus. Quod autem equi, qui diu hanc plantam virentem calcaverint, ferreis calceatibus protinus exuantur, quid certi afferam non habeo. Verùm cùm ſcribat Plinius lib. 10. c. 18. Picum martium adactos cavernis eorum cuneos à paſtoribus, admota quadã herba extrahere: & Trebius antiquiſſimus author illi ſubſcribat, cogor quidem iis haud omnino refragari, qui huic plantæ id virium tribuunt. Nullum quod ſciam habet in medicina uſum, quamvis non deſint herbarii, qui eam potionibus vulnerum addant. Eſt & alia herba, quam aliqui ſimiliter Lunariam minorem nominant, quæ in ſcrobium ripis & aggeribus uligine madentibus, ſecus vias plerunq; naſcitur. Serpit hæc humi junceis cauliculis, cubito longioribus, clematidi illi ſimilibus, quæ Vinca pervinca vulgò vocatur, in quibus à radice ad ſummum ex utroque latere brevibus interſtitiis folia exeunt craſſiuſcula, rotunda, parvorum nummorum ſpeciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta eſt. Sunt qui exiſtiment, hanc eſſe Elatinem. Verùm quia Nummularia dicta folia piloſa non ſunt ſed lævia: quia præterea non naſcitur in ſegetibus & cultis, ſed in ſcrobium aggeribus & uliginoſis locis, ideò iis non poſſum adſtipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohibendi facultate prædita eſt. Sed jam, ut noſtri moris eſt, Hemionitidi ſuæ reddantur vires ex Gal. qui eas retulit lib. 6. ſimplicium medicamentorum, his paucis verbis: Hemionitis ſimul & adſtrictionem.

Lunariæ minoris deſcriptio, & vires.

Sferra cavallo.

II. LUNARIA MINOR. *III. LUNARIA MINOR RAMOSA.

Lunaria minor alia.

Hemionitidis vires ex Gal.

Nomina. IV. SFERRA CAVALLO.

ſtrictionem & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt. Ea ut Græcis ἡμιωνῖτις, ita etiam Hemionitis Latinis, & Hemionite Italis vocatur. Lunaria minor, ſive Lunaria Botryitis: Italis, Lunaria del grappolo.

I. Hemionitis, Matth. Anguil. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Geſ. hor. Cæſ. Hemionitis ſive ſterilis, Lob. Hemionios Theoph. ubi Gaza Mulam vertit. Sunt qui dubitant, an hæc à Lingua cervina vulgò dicta ſpecie differat, ſiquidem ei valdè ſimilis ſit. II. Lunaria minor racemoſa, quæ Lunaria dicitur à foliorum forma ſubrotunda & lunata, quæ totidem cenſentur, quot Lunæ dies, quæq; cum Luna augeantur & decreſcant: Lunaria, Trag. Dod. fol. Lunaria minor, Matt. Fuchſ. Dod. gal. Geſ. hor. Lon. Lugd. Cluſ. hiſt. Pan. Cæſ. Lunaria racemoſa, Lob. Lunaria minor botryitis, Thal. Lunaria petræa, Geſner. de Lunariis. Lunaria major, Caſt. Epimedium Dioſc. Fabio Columnæ. III. Lunaria minor ramoſa, C.B. Hanc D. Cam. in ſuo Matth. propoſuit, quæ pluribus eſt foliis, pluribus racemulis, quæq; in Anglia reperta, cui Lunariæ rarior ſpecies dicitur. Hanc vel ſimilem expreſſit Thalyus in ſua Harcynia, cui dicitur Lunaria botryitis πολυφυλλος. IV. Ferrum equinum, Geſ. hor. Lob. Dod. fol. Sferra Cavallo, Matth. Geſ. hor. app. Sferra Cavallo Italicum, Cam. Solea equina, ſive Securidaca montana, Lugd. Securidaca minor, Caſt. Medicæ ſpecies, Geſn. hort. Securidacæ ſpecies, Cæſ. Hedyſarum ſive ferrum equinum, Tabernæmontano.

σφαλμος. i. ſubfalſus. ita meum. Orib. τὸ legit cōcluſa.

Ἄνθυλλις. ANTHYLLIS. CAP. CXXXVI.

ANthyis duplex eſt: quædam enim lenti ſimillima, foliis mollibus, rectis ramulis, palmi altitudine, radice parva, tenui. Naſcitur in ſalſis terris, & à ſole illuſtratis *a*, non inſulſo guſtu. Altera eſt foliis, ramuliſq; ajugæ ſimilis, hirſutioribus tamen, brevioribus, & aſperioribus] flore purpureo, odoris admodum gravis: radice cichorii. Pota drachmis quatuor, urinæ difficultati, renibusq; plurimùm prodeſt. Tritæ, vulvæ pituitas emolliunt, cum roſaceo, & lacte impoſitæ vulneribus medentur. Quæ autem ajugæ ſimilitudinem refert, præter alia pota cum aceto mulſo, comitiales ſanat.

Anthyllidis cōfid. Fuchſii opin. damnati, dū Kali Anthyllidem cenſet.

PRimam, aut alteram Anthyllida quæ Dioſcoridis hiſtoriæ reſpondeat, non equidem hactenus in Italia reperi, aut repertam vidi: quanquam non negaverim, quin ea inibi proveniat. Ruellius hanc poſteritati Saiſolam vocatam fuiſſe tradit quòd ex ea ſalem fieri memoriæ proditum ſit. Fuchſius verò in libro de comp. med. quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de qua nos diſſeruimus libro ſuperiore in Atriplicis commentatione, Anthyllidem eſſe: nam ubi Aluminum genera expendit, in fine fermè ſic inquit: Alumen, quod Catinæ appellant, ex herba combuſta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago. Sed, meo quidem judicio, in hoc apertè hallucinatur Fuchſius unà cum Amato Luſitano, a quo illum hanc vanam opinionem accepiſſe facile ſuſpicor. In primis namq; non video ego, quomodo fieri poſſit, ut Cali Mauritanorum duas poſſit legitimè Græcorum plantas repræſentare, Anthyllida & Tragum, quæ quidem genere, forma notis ac viribus inter ſe maximè differunt, ut in ea Apologia quam in illum Luſitanum ſcripſimus, latius oſtendimus. Deinde nobis planè ſubit mirari Fuchſium, virum alioqui doctiſſimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania quod Luſitani illius ineptias tam religiosè ſit ſecutus, ut hic contentus protuliſſe Anthyllidem eſſe herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis genera, quæ Dioſcoridi duo ſunt, expendere: atq; genus explicare, quod Cali eſſe putabat. At revera Cali (quantum ego ſentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neq; etiam Tragum. Etenim hoc ſine ſolius naſcitur ſed eorum vicem explent aculei, adeò ut tota planta ſpinis horrida ſpectetur. Illa verò Anthyllis, quam primo generi adſcribit Dioſc. lenti ſimillima eſt. Porrò alterum ejus genus (teſte Dioſc.) foliis ramuloq; ajugam æmulatur, hirſutioribus tamen, brevioribus & aſperioribus: flore purpureo, odoris admodum gravis. Quæ nimirum notæ in herba Cali, guſtanti ſalſa prorſus deſiderantur. Utrinſq; Anthyllidis meminit Gal. lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens. Anthyllis duplex eſt, ſed utraq; modicè deſiccat, ut & ulcera glutinat. Cæterùm altera, ea ſcilicet quæ Chamæpitydi ſimilis eſt quadantenus ſubtiliorum eſt partium, quàm altera, adeo ut & comitialibus competat. Quin & ipſa magis quàm altera extergere poteſt. Quæ herba Græcè ἄνθυλλις, Anthyllus item Latinè, & Anthyllide Italicè nominatur.

Anthyllidis vires ex Gal.

Nomina.

† Oriſegit πῆχυν. i. cubitali.

Meum ἔνδοθεν μὲν λευκὸν καὶ χρυσίζον ἄνθυλλιον ἔχοντα. ἔξωθεν δὲ ὅλα κύκλῳ περὶ λευκὰ, ἢ πορφυρᾶ. i. intrinſecus quidē albū & aurei coloris florem habet, extrinſecus verò per ambitū albos aut melinos, aut purpureos.

Ἄνθεμις. ANTHEMIS. CAP. CXXXVII.

ANthemidis genera tria tantùm flore diſtantia: rami dodrantales, fruticoſi, alis multis concavi: tenuibus foliolis, parvis, numeroſis, rotundis capitulis: † floribus in medio aureis, ſorinſecus orbiculato ambitu candidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum ruræ. Naſcitur in aſperis & juxta ſemitas: colligitur vere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, exrenuandiq;. Potu, & inſeſſione, pellunt menſtrua, partus, urinam, calculosq;: adverſus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: biliem ſuffuſam expurgant: jecinorum vitia ſanant. Decocto earum veſicæ foventur. Ex omnibus his generibus ad calculos efficaciſſima eſt, quæ florem purpureum habet *a*, cujus amplitudo majuſcula eſt. Hanc proprie heranthemon vocant. Ea cui leucanthemo nomen eſt, itē quæ chryſanthemon dicitur, vehementius

a Meum ὅτι πᾶς ὅλοις ἐστὶ μεῖζον. i. quod & per omnia majus eſt.

I. ANTHEMIS, SIVE CHAMÆM.

tius urinam ciunt. Ægylopiis illitæ medentur: commanducatæ ulcerum eruptiones in ore ſanant. Nonnulli in clyſteribus ex oleo utuntur, teruntuŕq; in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent, & privatim tuſa, in paſtillos digeri: radix quoq; ſiccari, dumq; ingruit neceſſitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radicis pars una, modò contra floris partes duæ & herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus, bibere autem oportet in vino mulſo diluto.

ANthemis, quæ & Chamæmelon ab odore mali Gracii dicta eſt, officinis, vulgò corrupta voce Chamomilla vocatur. Verùm quamvis tres Anthemidis ſpecies florum colore tantùm differentes, memoria prodiderit Dioſcorides, eamq; cæteris ad calculos præſtare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum verò purpurei bubonii modò inſunt: pharmacopolæ tamen in Italia illam duntaxat ſibi comparant, quæ floribus conſtat intus aureis, foris foliis albicantibus circumſeptis: quòd hæc cæteris frequentior, copioſiorq; inter ſegetes in campis proveniat, oleatq; ſuaviter. Quandoquidem cætera ejus genera, à paucis ſanè cognita, in variis Italiæ locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam quidam Vergilii ADONIDEM *eſſe cenſent, purpuream Dioſcoridis eſſe Anthemidem, ſed re vera hallucinantur, quòd hujuſce Anthemidis genus, Dioſc. teſte, flores proferat in medio aureos, & forinſecus orbiculato ambitu purpureos, ut in* [*Amello*] *Belli quadam videmus, à quibus maximè differunt vulgaris Adonidis flores, qui papaverum ſylveſtrium flores æmulantur. Cæterùm Anthemis cujus vulgaris eſt uſus, caules edit cubitales, foliis eſt parvis, capillaribus, tenuibus, ac numeroſis: flores ſert in caulium, ramorumq; ſummitatibus Parthenio, quod Matricariam vocant, ſimiles. Radicibus nititur tenuibus, nec altè deſcendentibus. Tanta eſt Anthemidis cum* COTULA *fœtida ſimilitudo, ut nullo fere oculorum intuitu, ſed olfactu tantùm altera ab altera dignoſci queat. Namq; altera, nempe Anthemis perquam bellè ac ſuaviter olet altera verò fœtet, & adeò acris eſt, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis alvum exonerant & deinde hac herba ſedem abſtergunt, paulò poſt intolerabili vexentur ardore. Cæterùm Anthemidis decoctum potũ lateris dolores ſanat. Idem præſtat*

Anthemidis conſid.

Adonidis mentio.

Cotula fœtida.

Anthemidis vires.

*II. CHAMÆMELUM NOBILE flore multiplici. *

*III. CHAMÆMELUM FOETIDUM, ſeu Cotula. *

IV. ADONIS.

Anthemidis vires ex Gal.

Nomina.

aquæ è floribus distillata. Anthemidis flores absque foliis decerpti, tusiq; in mortario, & ex oleo in pastillos conformati, si ex eodem oleo dissolvantur, iisq; febrientes à vertice capitis usq; ad pedes illinantur, moxq; stragulis, ut sudent, integantur, quascunque febres sanant, si sudor copiosius fluxerit. Ita enim scriptum reliquit Nicheſſor Aegyptius. Anthemidis meminit Gal. lib. 3. simpl. med. sic scribens. Chamæmelum tenuitate quidem rosæ persimile est, calore verò ad olei facultates magis accedens, animalitum familiares, tum temperatas. Quapropter affectibus, ut si quid aliud confert, dolores q; sedat, mitigatq;. Praterea tensa remittit, & laxat, quæq; mediocriter dura sunt, emollit, quæq; constipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra viscerũ alicujus inflammationes infestant, discutit, ac dissolvit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proveniunt. Quà de re & ab Aegyptiorum sapientibus Soli consecratum est, febriumq; omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easq; quæ jam concoctæ sunt. Juvat tamen pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosa, aut ex viscerum inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuissimum est, ubi jam concoctus adhibetur: quapropter, & hypochondriis, ut si quid aliud, gratum existit. Meminit etiamnum libro 6. eorundem simpl. med. sic inquiens. Dictum quidem in 3. libro de hac herba copiosius est, dicturq; nunc summatim, quod calefacit, & desiccat in primo ordine. Est & tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθεμὶς, & χαμαίμηλον, Latinis pariter Anthemis, & Chamæmelum appellatur: Arabibus, Debonigi, seu Babunegi: Italis, Camamilla: Germanis, Camillen: Hispanis Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camomille.

Chamæmelum aliud odoratum, quod vel gratum, idq; flore simplici, quod vulgatum, vel peregrinum: aut flore pleno est: vel ingratum spirat odorem. Aliud inodorum Cotula, & quidem arvense, marinum, & alpinum. I. Chamæmelum vulgare, quod Leucanthemum Dios. C.B. Chamæmelum tertia Parthenii species Brunf. Anthemis sive Chamæmilla, Matth. Cor. in Dioſc. Chamæm. Lac. Cast. Cæs. Tab. Thal. Chamomilla tertia, Trag. Chamæm. leucanthemum, Fuch. Ges. hor. Chamæm. sylv. Dod. gal. Lugd. Chamæm. vulgare, Dod. fol. Ges. hor. ap. Chamomilla vulgaris, Lon. Chamæmalum verum, Ges. hor. Chamæm. arvense, Cam. Anthemis vulgatior, Lob. II. Chamæm. nobile flore multiplici, C.B. Anglorum niveum Leucanthemum flore multiplici, Adverſ. Lob. Anthemis leucanthemos nivea Anglorum flore multiplici, Lugd. Chamæm. leucanthemum odoratum multiplex, Dod. fol. Chamæm Romanum flore multiplici, Cam. in Matth. Tab. Chamæm. flore pleno, Cam. Hoc tenerioribus est cauliculis humi sparsis, foliolis brevioribus, floribus ex plurimis foliolis densè compactis: tota planta cæteris suavius olet quare & facultatibus superat: sunt qui ex plantæ succo, floribus & vino albo, Syrupum ad icterum & hydropem splenis vitio causatum, conficiant. Circa Aurelias Galliarum spõtè quidem provenit, alibi in hortis cultioribus reperitur. III. Chamæm. fœtidum, C. B. Cotula fœtida, quarta species Parthenii, Brunf. Camomilla secunda & sylv. Trag. Cotula fœtida, Matth. Dod. gal. Ges. hor. Lob. Lac. Lon. Cast. Lug. (cui & Parthenium leptophyllon Hippocratis) Cam. Parthenium, Fuch. Cotula, alba, Dod. fol. Cotula, Tab. Cota vulgo in Hetruria, Cæs. cui & Buphthalmon Dioſc. Gal. & Plinii, Buphthalmum minus, Cord. in Dioſc. Chamæm. album seu fœtidum, Thalyo. IV. Adonis hortensis est & sylv. hæc flore vel majore vel minore, hæcq; rursus rubro, pallido, luteo, in medio nigricante, rarius albo. Adonis flore minore, C.B. Anemone agrestis, Trag. Anemone, Cor. in Dios. Anemone tenuifolia, Cord. in hist. Adonis, Matth. Lugd. Flos Adonis, Lob. Adonidis flos, Cam. Chamæmelum Eranthemum, Dod. gal. Ges. hor. Eranthemum, Dod. gal. & fol. Chamæmelum rubrum, Ges. hor. Anthemis Eranthemos, Lug. Chamæmelum cujus folia florem cingentia sunt purpurei coloris, Cast. Chamæmelum purpureum, Tab. Aculeata, Lon. Ranunculus arvensis floribus rubicundis, Cæsalpino.

παρθένιον. PARTHENIUM. CAP. CXXXVIII.

PArthenium aliqui amaracon vocant, foliis, & coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore subviroso, sapore amaro. Siccatum, cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atq; epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore à calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad insidendum in duritia vulvarum, & inflammationibus. Illinitur sacro igni, & collectionibus cum flore.

Parthenii consid. Matricariam non esse Artemisiam cõtra Brasav. Fuch. & Monach.

SEritur Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò in iis satum, sed in aliis quoque locis sponte provenit. Folio est coriandri, amaro sapore, odore gravi: floribus per ambitum albis, intus melinis. Hetrusci Matricariam, & ab amaro sapore, Amarellam vocant. Cæterùm hallucinantur, mea quidem sententia, in Parthenii historia Brasavolus, & Fuchsius, viri alioqui doctissimi: quin & Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quòd concordes sibi persuaserint (ut superius in Artemisiæ commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, sive Amarellam vulgò vocatam, esse illud Artemisiæ genus, quod secundo loco à Dioscoride repræsentatur: utpote qui non rectè expenderint hanc esse legitimum Parthenium. Porrò contendunt Brasavolus, & Fuchsius eam omnino plantam verum

I. PARTHENIUM, SEU MATRIC.

II. TANACETUM.

verum refert Parthenium, quam herbariorum vulgus Cotulam fœtidam appellat. Sed quam isti clarissimi medici magno in errore versentur, judicent ii, qui probè sciunt Cotulam fœtidam folio esse fœniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neq; sapore usq; adeò amaro, ut in Parthenio requiritur, sed acutissimo, & exulcerandi vi prædito, id quod nusquam Parthenio tribuit Dioscorides, neq; Galenus. Sunt præterea antiquorum nonnulli, qui Helxinem quoq; Parthenium vocavere, illam scilicet, quæ in parietibus nascitur detergendis vitreis vasis aptissima, ut Galenus ipse testatur lib. 6. simpl. med. & Plin. lib. 22. cap. 17. naturalis historiæ. Nec desunt etiam, qui velint mas Parthenium appellare Athanasiam, quam & TANACETUM vocant seplasiarii, cujus etiam superius de Artemisia differentes mentionem fecimus, & hic modo effigiem damus. Quorum equidem sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui tertium Artemisiæ genus Tanacetum esse contendunt. Folius est majoris millefolii æmulis, aliquantò tamen majoribus, amaro sapore, & odore gravi, caulibus hicubit alibus, floribus melinis, aureis globulis similibus, umbellatim quadantenus micantibus. Radice nititur unica compluribus adnatis fibris. Provenit in hortis, ac etiam alibi sponte per se nascitur. Excalfacit, exiccat, abstergit, aperit, flatus pellit. Utuntur Tanaceto recentiores ad ventriculi, uteri & alvi flatus discutiendos, item ad lumbricos ex ventre pellendos. Utuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam & menses: obstructiones viscerum aperit. Sed id viris magis, quàm mulieribus commendant: contrà verò Matricariam dictam fœminis tantùm exhibendam præcipiunt. Parthenii in simpl. med. censu Galenum meminisse non reperio. Excalfacit, siccat, aperit, abstergit, provocat, resolvit. flatus pellit. Epotus succus drachma pondere cum saccharo ventris tineas perimit: illitus impetigines, alphos, & lentigines emaculat. Peculiariter autem auxiliatur omnibus uteri affectibus, quos flatus, aut pituitosus humor excitaverit: menses ciet, & secundas: calefit recens super tegula, & irrorata vino veteri illinitur contra uteri dolores. Ejus nomen Græcum est παρθένιον, Latinum similiter Parthenium: Officinis, Matricaria. Arabicum, Achuen, Uchuen, Achuan, sive Alachuam: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum, Mutter Kraut/ & Mettram: Gallicum, Matricaire. Tanacetum sive Athanasia: Italis, Tanacedo sive Daneda.

Helxine, Parthenium.

Tanacetum, & ejus medicinæ.

Nomina.

Parthenium quasi virginalis, quòd morbis mulierum uterinis medeatur, unde vulgò Matricaria dicitur. Hæc foliis est latioribus, & angustioribus: illa vel odorata, vel inodora: odora vel simplici, vel pleno flore: inodora, peregrina est & altera alpina. I. Matricaria vulgaris. C. B. Cam. Matricaria, prima Parthenii species, Brunf. Parthenium, Matth. Cord. in Dioscor. & hist. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Cast. Thal. Amaracus Galeni, Ericio Cord. Matricaria, Trag. Dod. fol. Lon. Cæs. Lugd. Matricaria nostras, Lob. Artemisia tenuifolia Fuch. fol. Tab. Artemisiæ ramosæ altera species, Fuch. in icon. II. Tanacetum fortè à Tannaco, quo nomine Parthenium appellatum fuisse testatur Plinius. Hoc odorum est, vel inodorum: odorum, aut majus, quod foliis est vel planis, floreq; aut luteo, aut albo, vel crispis: aut minus, hocq; vel campestre, vel alpinum: inodorum, flore minore, vel majore. Tanacetum vulgare, quod Parthenium microphyllon Hippocratis videtur, C. B. Tanacetum, Brunf. Matth. Cord. in hist. Ges. hor. Lon. Dod. fol. Lob. in obs. Cast. Cæs. Tanacetum vulgare luteum, Trag. Tanacetum majus, Dod. gal. Tanacetum citrinum, Thal. Tanacetum millefolii foliis, Lob. in icon. Athanasia, Lugd. Athanasia vulgaris, Lac. Artemisia tenuifolia, Fuch. in icon. Artemisia monoclonos, eidem in fol. Artemisia Dioscoridis, Tabernæmontano.

Βούφθαλμον.

BUPHTHALMUM. CAP. CXXXIX.

Buphthalmon, quidam cachlam vocant, caules emittit tenues, mollesque: folia fœniculi: luteum florem, anthemide majorem, oculi similitudine, unde nomen traxit. Circa oppida nascitur, & in campe-

ſtribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasque diſcutiunt. Ajunt epotam poſt exitum à balneis regio morbo correptis, dolorem tractu temporis reddere.

I. BUPHTHALMUM.

II. BUPHTHALMUM ALTERUM.

Buphthalmi cõſid.

NOn parum profectò inter ſe variant de Buphthalmo recentiorum ſententiæ, ut herbam, quæ ipſum legitimè repræſentet deceruant, & oſtendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiorem, in pratis & agrorum marginibus naſcentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis major eſt, folio nonnihil in ambitu ſerrato, flore intus melino, extrà verò candidiſſimus foliolis undiq; circundato, anthemide majore, eſſe legitimum Buphthalmum. Alii verò, quibus adſtipulatur Fuchſius, aliam ab hac herbam verum Buphthalmum eſſe contendunt, vulgaris anthemidis cognatam, quam officinæ Cotulam non fœtidam vocant. Sed cur horum ſententias comprobem, ſanè non habeo: quippe quamvis Cotula non fœtida dicta foliorum facie quadantenus Buphthalmum referat, flores tamen in medio melini, & in ambitu anthemidis modo candidi, Dioſcoridis picturæ non utiq; reſpondent. Quemadmodum & hinc perſpicuum eſt alteram plantam, cujus primo loco meminimus, non eſſe Buphthalmum. Siquidem cùm diligentiſſimè ſcripſerit Dioſcorides vulgaris anthemidis, tum etiam parthenii flores intus aureo micare colore, per ambitum verò candido, dubitandum quidem non eſt, quin & eadem fuerit uſus diligentia in deſcribendo Buphthalmi flore, quem tamen luteum in univerſum facit, non autem in ambitu candidum, qualis in vulgari parthenio conſpicitur. Cùm itaq; Buphthalmum luteo planè flore præditum eſſe debeat, haud dubiè errant, meo quidem judicio, qui pro Buphthalmo prædictas, aut ſimiles plantas accipiunt. Caterùm legitimum, ni fallor, Buphthalmum ad me attulit hoc anno Patavio Joannes Odoricus Melchiorus Tridentinus, juvenis ſpectatæ in philoſophia ac medicina eruditionis, mihiq; perinde ac filius charißimus, quod in nullis prorſus notis à Dioſcoridis deſcriptione diſſidet, ut ejus effigies quam hîc damus abundè demonſtrat.

Cotula non fœtida non eſt Buphthalmũ.

Buphthalmi vires ex Gal.

Buphthalmi vires retulit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum iis verbis: Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt a floribus, qui figura quidem boum oculis videantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò illis tum majores, tum acriores. Proinde & vehementius diſcutiunt, adeò ut duritias ſanent cerato miſti: hæc Galenus. Ubi ne quid nobis obſtet, animadvertendum eſt, quòd Galenus, qui Buphthalmi flores anthemidis floribus ſimillimos reddit, de ea tantùm anthemide intelligit, quæ luteos flores profert. Sed quoniam de Buphthalmi flore differenti mihi BELLIS ſic à Plinio vocata occurrit, cujus etiam initio commentarii meminimus, non alienum eſſe duxi, hoc in loco ejus hiſtoriam, & vires recenſere.

Bellidis hiſtoria

Major.

Bellis igitur quanquam plura ſunt genera, tria tamen communiter numerantur, nempe majus, medium, & minus. Majus folia gerit ex anguſta origine in latum ambitum ſimentia, ſubrotunda, craſſiuſcula, & circumquaq; quercus modo ſerrata, humi circa radicem in rotæ modum accubantia. Quæ autem in caulibus habentur anguſtiora, oblonga magis ſunt ſenecionis modo, caules emittit ab una radice plures: cubitales, teretes, robuſtoſq;, è quorum ſummis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio majores, qui æſtate ferè tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi eſt multifidâ haud valdè de-

Media.

ſcendens. Naſcitur in paſcuis, pratis, ſecus itinera, & in agrorum marginibus. Alterum autem, quod medium appellamus, plerumque in pratis & paſcuis provenit, foliis alterius minoribus, nec adeò per ambitum inciſis, minimè ſinuatis, in terra jacentibus. Caulículos edit tenues, flexiles, rotundos, palmari longitudine: radicem altero tenuiorem, ſed

Minor.

multifidam: flores mittit majori per omnia ſimiles, ſed longè minores. Minus quod in hortis & ſictilibus ferítur, variũ ſpectatur generibus, quæ florum varietate dignoſcuntur. Nam tametſi folia in omni ferè genere habeantur longiuſcula,

in caſte-

III. BELLIS MAJOR.

IV. BELLIS ALPINA.

V. BELLIS MEDIA.

in cacumine subrotunda, crassiuscula, solo procumbentia, & in rotæ modum radiantia, atque per ambitum sensim serrata, flores tamen coloribus & foliorum numero inter se variant. Siquidem in uno genere centrotenus aurei, & per ambitum rubentibus foliolis stipati cernuntur: in altero verò ex candido rufescentibus, aut versicoloribus numerosioribusq;. Sunt etiam qui intus rubri sint, & in ambitu albi, quinetiam qui ubiq; foliolis exilibus admodum versicoloribus adeò stipati habeantur, ut sericinos floccos penè referant. Omnes hoc tempore in coronamenta venere. Nam ob cauliculorum molliriem, & colorum præstantiam, texendis coronis aptissimi sunt. Florent anno ferè toto si cultorum diligentia non desit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) valent flores in strumis, & capitis fracturis: quinetiam in vulneribus thoracis, quæ in pectoris cavitatem usq; penetrarunt, in quem usum Bellim potionibus inserunt. Sunt & qui Bellidis omnia genera laudent ad ischiada, & paralysin. Sanant commansa folia cùm oris, tum linguæ exulceratas pustulas: eadem tusa genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam resolvunt. Herba ipsa recens in acetariis ex oleo & aceto devorata, alvum adstrictam lenit: id quod etiam præstat ex jure pinguium carnium decocta & una cum jure sumpta. Βοῦφθαλμον sic Græcè Latinè verò Buphthalmū, & Oculus bovis dicitur: Arabicè. Bihar: Italicè, Buphthalmo, & Occhio di bue: Germanis, Rindsaug: Gallis, Oeil de Beuf. *Bellis major, Italis primo fiore maggiore, & fior di primavera, nonnullis Primula veris major, dicitur. Bellis minor, Italis primo flore minore, fior di primavera: Germanis,* Maßlieben: *Gallis Margueriites, seu Basquette. Bellis minima, Italis, Margarite: & fiori di prima vera gentili.*

Bellidis vires.

Nomina.

Buphthalmum, quòd flore similis sit boum oculis. I. Buphthalmum Dioscoridis, C.B. Buphthalmum, Matth. Trag. Lac. Gesner. hort. Lobel. Lugd. Cast. Tab. Buphthalmum vulgare, Clus. histo. Pann. Chamæmelum Chrysanthemum, Fuchs. Cotula lutea, Dod. gal. & fol. Cotula non fœtida, Lonicero: Chrysanthemum, Cord. in Dioscoridis Gesner. hort. Aster atticus, Cord. in histo. quo ad iconem, quam tamen ipse non apposuit. II. Buphthalmi nomine hoc videtur Camerarius in suo Matthiolo proposuisse.

VI. BELLIS MINOR.

VII. BELLIS MINIMA.

VIII. BELLIS MINIMA.

posuisse. Buphthalmi altera species, Ges. hor. Buphthalmum alterum folio & facie Cotulæ fœtidæ, Adverſ. Lob. Buphthalmum alterum Penæ, Lug. Buphthalmum Narbonense, Cluſ. hiſt. Pan. Buphthalmū verum, Tab. Chryſanthemum primum Cæſa. Nunc de Bellide. Bellidem licet aliqui velint apud Theophraſtum eſſe Anthemidis foliacei ſpeciem, cēſemus tamen Græcis indictam, & à Plinio primum propoſitam, quæ ſylveſtris eſt & ſativa: illa major, media, & minor: major alba, vel lutea: alba pratenſis, ſimplici, rariſs. pleno flore, & alpina, hæcq; major vel minor: lutea, foliis vel profundè inciſis eaque major & minor, vel ſubrotundis. Sylveſtris minor alba, vel mixta, vel cærulea, hocq; vel frutescens vel non: hæcq; caule nudo vel folioſo. Sativa verò minor eſt pleno flore, eoq; majore vel minore, albo, rubro niveo: hujus generis eſt & prolifera ſuave rubens, rarius viridis. III. Bellis ſylv. caule folioſo major, C. B. Oculus bovis vel vaccinus, Brunf. Bellis major, Matt. Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. (cui & Conſolida media vulnerariorum.) Caſt. Lugd. Cæſal. Cam. Bellis major ſylveſtris, Fuchſ. in icon. Geſ. hor. Bellium majus Tab. Buphthalmum majus, Lonicero. IV. Bellis alpina major, C. B. Hæc ex radice ſerpente, lignoſa, nigricante, & ab una parte fibras ſpargente, caulem emittit unicum, cubitalem altitudinem excedentem, rotundum, ſtriatum, ad radicem leviter hirſutum, circa quem folia pediculis carentia, quinq; vel ſex tranſverſorum digitorum longa, anguſta, rigida, ex rotunditate acuminata, per circumferentiam crenata, nullo ordine diſpoſita: in caulis ſummo, flos unicus, medio luteus, quem plurima folia alba cingunt, totusq; flos priori multò major eſt. Hæc in Baldo, monte Veronenſi provenit: à qua diverſa quæ in Euganeis provenit. V. Bellis ſylveſtris media caule carens, C. B. Bellis media, Matth. Cluſ. hiſt. Pan. Lugd. Tab. Cam. Bellis ſylveſtris media, Geſ. hort. Dod. fol. Bellis major ſylveſtris, Lob. Bellis minor, Caſt. VI. Bellis ſylveſtris minor, C. B. Geſ. hort. Lugd. Solidago, Brunf. Primula veris, eidem Cæſal. Bellis minor, Matth. Bellis minor ſylveſtris, Fuch. Dod. gal. & Tab. VII. Bellis hortenſis flore pleno, C. B. Pri-

C.B. Primula Veris Trag. Ges. hort. Cæs. Bellis minor, Matth. Cam. Lugd. Bellis minima Matth. in Compendio. Cast. Bellis minor hortensis Fuch. Dod. gal. Lac. Ges. hort. Taber. Bellis hortensis Dodo. fol. Bellis hortensis multiplici flore, Lob. VIII. Hanc etiam sub Bellide minima habet Matthiolus, quam Bellidem minorem hortensem Tabernæmontanus nominat.

παιωνία. PÆONIA. CAP. CXL.

PÆonia, sive glycyside, Græcis aliquibus pentorobon dicitur, sunt qui Idæos dactylos radicem pæoniam vocant. Caulis altitudine sesquipedis adolescit, comitantibus multis stolonibus. Hujus duo genera: mas folia juglandis habet: in fœmina verò smyrnii more dividuntur. Summo caule siliquas emittit amygdalis similes: in quibus, cùm dehiscunt, multa grana exigua, rubra, acinis punicorum similia inveniuntur, & in medio nigra, purpurea quinq; aut sex. Radix maris digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba: fœminę radicibus ceu glandes circiter septem aut octo inhærent, ut in hastula regia. Fœminis à partu non purgatis sicca radix datur: ciet menses amygdalæ magnitudine pota: sic ventris doloribus cum vino pota auxiliatur: valet contra regium morbum, & renum, ac vesicæ dolores: decocta in vino *a* alvum sistit. Rubra grana rubentes menses sistunt, decem vel duodecim pota in vino austero, & nigro: stomachicis, & erosionibus ea esse prodest: a pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, vulvæ strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut vino. Nascitur in altissimis montibus, & præruptis.

a Cate-cuz. addit. ἀφ' ὑπομνη. i. & potæ.

I. PAEONIA MAS. II. PAEONIA FOEMINA.

PÆonia fœmina planta est vulgaris notitiæ: mas verò contrà, quòd paucis in Italia locis proveniat. Hanc Pisis ad me Goritiam misit hoc anno Lucas Ghinus Forocornelienſis, vir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus: sed & eam antea è Germania allatam vidimus. Paonia historiam, & vires descripsit Plinius lib. 27. cap. 10. his verbis. Glycyside, quam aliqui Pæoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duum cubitorum comitantibus duobus, aut tribus, subtilum, cute lauri, folia qualia Isatis pinguiora, rotundioraq;, ac minora. Semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cujus radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine candidaq;, ea gustu adstringit. Fœmina folia Myrrham redolent, & densiora sunt: nascuntur in sylvis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetu in oculus faciente, interdiu periculosum sit. Radix verò cùm effodiatur, periculum esse, ne sedes procidant. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictũ arbitror. Hæc Plin. in quibus à Dioscoride dissentit, quòd mari plures scripserit esse radices quàm fœminâ, quo fit ut suspicer Plinii lectionem vitio haud carere. Pæoniæ vires posteritatis memoriæ tradidit Gal li. 6. simpl. med. ubi ita scriptum reliquit. Glycysida, quam pentorobon, & pæoniam nuncupant, radicem habet leviter adstringentem cum quadam dulcedine: etsi plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdalæ pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat porrò etiam jecur obstructum, & renes. Sed hæc efficere nata est: quæ verò quiddam etiam adstrictorium obtinet, ventris fluxiones sistere potest. Verùm eam tunc in austerorum vinorum quõpiam decoctam bibere convenit. Est autem facultate omnino resiccatoria vehementer, ita ut non desperaverim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum est, puerorum epilepsias sanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore: ubi verò fortè fortuna quod à collo suspensum erat decidisset, pro-

Pæoniæ consid. Ex Plinio.

Pæoniæ vires ex Gal.

Galeni hist.

*III. PÆONIA FOEMINA flore pleno. *

Pæoniæ vires Matthiolo.

protinus morbo correptus est: rursusq; suspenso in locum illius alio, inculpatè postea se habuit. Porrò visum est mihi satius esse denuò id collo detrahere, certioris experientiæ gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset convulsus, magnam recentis radicis partem ex collo ejus suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea convulsus est. Rationabile itaque erat, aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assiduè mutari, & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam juvat, & melanthium fricum palam destillationes & gravedines deficcat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assidueq; calorem ex eo per inspirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ injectis, illis viperam præfoces, eaque postea cujuspiam collo obvinctas, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant. Sed de talibus privatim aliquando fortè conscribam. Nunc verò sciendum est Pæoniæ temperamentum tenuium esse partium & exicatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum aut paulò calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæoniæ radicem collo suspensam, non quidem devoratam, puerorum epilepsiam curare, quanquam plurimi sint medici, qui eam ad comitiales potandam præbeant. Cæterùm hoc ævo Galeni de suspensa pæonia testimonium plurimos fefellit medicos: quo fit ut mihi dubitandum sit an Pæonia vulgaris ea sit, de qua scribit Galenus. Præstat Pæoniæ nostræ semen ad amissam loquelam, si ejus triginta grana a cortice repurgata, & in pulverem contrita ex vino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad serpentium morsus, non solùm potæ sed etiam impositæ. Non desunt mulierculæ, quæ, perforata pæoniæ semina, & filo trajecta coralliorum modo suis infantibus & pueris collo circumligent, quòd putent hoc amuleto Epilepsiam arceri. Hæc planta Græcis πλυνυοειδὴς, & παιονία, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Peonia: Germanis, Peonien: Hispanis, Rosa del monte, & Rosa albardeira: Gallis, Penoesne, & Pinoine.

Nomina.

Pæonia authoris nomen retinet, quæ à Pæone medico inventa creditur, quæ in marem & fœminam dividitur: mas folio est nigricante, splendido: fœmina variat, est folio utrinq; virente & glabro, calyce hirsuto, flore vel simplici eoq; purpureo, vel nigricante, vel pleno: altera foliis infernè albicantibus nonnihil hirsutis, calyce hirsuto, flore vel purpurascente, vel albo, vel pallido: alia foliis supernè virentibus, glabris, infernè nonnihil virentibus, calyce glabro: alia foliis infernè albicantibus, hirsutis, calyce glabro: est deniq; pumila foliis in lacinias dissectis pluribus, floreq; minore. I. Pæonia folio nigricante splendido, sive mas, C.B. Pæonia nobilior, Trag. Pæonia mas, Matth. Cord. in Dioscor. Gesn. hort. appe. Lob. Dod. fol. Cast. Cæsal. Tab. Lugdun. Pæonia mas folio nucis, Gesn. hort. II. Pæonia fœmina. Matth. Lacun. Cast. Cam. Pæonia fœmina prior, Dod. fol. Lugdun. Pæonia promiscua seu neutra Lobel. Pæonia altera vel fœmina Dioscoridis, Cæsalpino. III. Pæonia fœmina flore pleno, C.B. Pæonia fœmina multiplici flore, Gesn. hort. Dod. fol. Pæonia fœmina Polyanthos, Lob. Lugd. Tab. Pæonia flore pleno, Lonic. Pæonia πολυφυλλανθὴς Clus. hist. Pann. Pæonia Polyanthos, Camerario.

Λιθόσπερμον. LITHOSPERMUM. CAP. CXLI.

Lithospermon à seminis duritia nomen accepit. Foliis est oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, jacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti junci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent: foliis longis inter quæ parvum semen, rotundum, ervi magnitudine, duritia lapidea. Nascitur in asperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut semine cum vino albo poto calculos frangat, pellatque urinam.

Lithospermi confid.

Genera duo.

Lithospermon hodie seplasiarii, & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium solis nominant. Licet rectius fortasse Mauritanorum quoq; imitatione ab illis Milium Soler vocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut scribit Serapio testimonio Aben Juliel) frequens nascitur in montibus Soler: unde illi aptius fortè à loco quam à sole cognomentum imponeretur. Hujus milii, atcunq; cognominetur, duo ostenduntur genera: majus, quod legitimum est Lithospermon, quove Hetruria satis referta est: provenit exoluto solo, & propè sepes. Minus, quod longè frequentius ubiq; in Italia gignitur arido & saburroso loco. Hoc humi minimè repit, sed arbusculæ ferè instar sursum caules plures mittit brachiatos rotundosq; lignosos, firmos sesquipedales, in quibus folia sunt ut in majori oblonga minora, & firmiora: è quorum exitu semen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo, oblongũ tamen, & facie, & quantitate milio simile, quo factum est, ut Milium Soler appellari cœperit: sed lapidea ferè duritia. Radices habet tenues, numerosasq;. Cæterùm Fuchsium, Lithospermum Dioscoridis omnib. propè nunc compertum, non cognovisse arbitror, quòd in suis clarissimus de stirpium historia commentarius pro vero Lithospermo, illud quod officinis Milium solis minus appellatur, depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem videtur errasse in lib. de compositione medicamentorum, quem nuper auctũ edidit: ubi scriptis tradidit Lithospermi genus esse plantam illam harundinaceã, ex cujus seminib. quæ nos Lachrymas vocamus fiunt orbiculi quib. filo trajectis utũtur mulieres ad suas pri-

Fuch. error.

Litho sper. harundinaceum.

I. LITHOSPERMUM MAJUS.

II LITHOSPER. MINUS.

*III. LITHOSPER. HA-
rundinaceum. *

suas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutavimus in Apologia, quam adversus Amatum Lusitanum, quem fortè secutus est Fuchsius, scripsimus, hic ut satis alibi explosam relinquimus. Lithospermon, ut herbam summa admiratione dignam, eleganter descripsit Plinius lib. 27. cap. 11. cujus hic verba subjiciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui egonychon vocant, alii diospyron, alii heracleon. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo majoribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine junci. Gerit juxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi, qua pediculis adhæreant, cavernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas majore quidem miraculo conspexi. Tantus est decor, velut aurificum arte alterni inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Facere atque humi serpere authores tradunt. Ego vulsam, non harentem vidi: hactenus Plinius. Datur utriusque semen potandum utiliter diebus pluribus sesquidrachmæ pondere, addita asplenii semidrachma, & succini scrupulis duobus, ex succo plantaginis, aut portulacæ, aut lactucæ ad gonorrhœam cohibendum. Dantur quoque, magno sanè auxilio, minoris lithospermi seminis drachmæ duæ ex lacte muliebri, potandæ ægrè parturientibus fœminis. Namque hoc tantùm medicamento quàm plures in partu laborantes adjutæ sunt. Lithospermum in simplicium medicamentorum libris Galenum meminisse non invenio. Quod Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithospermum vocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calt, seu Calab: Itali, Lithospermo, & Milium solis: Germani, Meerhirß / und Steinsamen: Gallі, Gremil, & Herbe aux perles. Lithospermum minus officinis, Milium solis: Græcis λιθόσπερμον μικρὸν Italis, Litospermo minore, Miglio salvatico, seu Milium solis: Germanis, Klein Meerhirschen oder Steinsamen.

Lithō. spermī hist. ex Plin.

Litho- sper. vires

Nomina.

Lithospermum majus est, minus, & minimum: illud, vel foliis oleæ, vel arundinaceis: minus vel latifolium, vel angustifolium: minimum passerina dictum, quod vel Germanicum, vel Monspeliacum I. Lithospermum majus Matth. Lacun. Cast. Lugdunensi. II. Lithospermum majus erectum, C.B. Milium solis sativum, Trag. Lithospermum minus, Matth. Dodonæo gal. Gesnero de hort. Lacun.

Lob.

Lob.Cast.Lugd.Lithospermum, Fuch.fol.Cord.in Dioſc. & hiſt. Lonic.Lugd.Lithospermum ſativum Fuchſ.icon. Lithoſpermum legitimum, Cluſ. hiſt. Pann. Lithoſpermum alterum fruticoſum, Thal.Lithoſpermum arvenſe, Tab. Lithoſpermum vulgare minus, Cam. Saxifraga tertia, Brunf.III.Lithoſpermum harundinaceum,C.B.(an Dioſcoridis & Plinii)Lug.Lithoſpermum majus, Trag. Geſ. hor. Arundo lithoſpermos, & Lachryma Chriſti, Trag. Geſ. hort. Lithoſpermum fruticoſum, Eidem. Lachryma, Matth.Cæſal.Lachryma Jobi,Cluſ.hiſt.Hiſp. Dod.fol.Lob.Caſt.Cam.Lachryma Jodoci,Geſ.hort.app.

* IV. LITHOSPERMUM fruteſcens anguſtifolium. *

* V. LITHOSPER. ARVENSE radice rubra. *

IV. Lithoſpermum fruteſcens anguſto folio, C.B. Hoc radice eſt craſſa, lignoſa repente, ruſſo & rugoſo cortice tecta, à qua ſtatim rami palmares, rarius ſeſquipalmares, lignoſi, craſſi, qui mox in alios lignoſos brachiantur, qui rigidi, fragiles, & hirſutie aſperi: quos folia dura hiſpida, oblonga anguſta inordinatè diſpoſita cingunt, per quæ nervus medius elatus fertur: flores ramulorum ſumis inſident, aliquando inter folia & cauliculos, ex pediculis hirſutis prodeunt, oblongi, anguſti, eleganter cœrulei, albi, aliquando rubentes: quib. ſuccedunt ſemina, communiter bina juncta, oblonga, acuminata, alba & dura: Monſpeſſuli provenit. V. Lithoſpermum arvenſe radice rubra, C.B. Lithoſpermum ſylveſtre, Trag. Fuch. Dod. gal. Cam. in Matthiolo. Lithoſpermum tertium Dod. fol. Lithoſpermum nigrum, Lugd. Anchuſa degener facie milii ſolis, Lob. Anchuſa tertia Lithoſpermo ſimilis, Cæſal. Anchuſa arvenſis minor facie milii ſolis, Tab. Hoc ex radice rubente ſuccoſa, caules cubitales aſperos emittit, qui in alios tenues & aſperos brachiantur: folia habet ſubnigra Milii ſolis, ſed minora, nec ita dura, at aſpera, inordinatè diſpoſita: flores ramulorum ſumis albi, parvi, milii ſolis forma, quinquefolii, inſident: quib. ſuccedunt ſemina nigra. terna vel quaterna in pericarpio juncta, forma ſeminũ Echii aut Bugloſſæ. In agris inter ſegetes frequens.

Concluſa non legit Orib. *a* Orib. legit. ἰσχυρότερα. i. validiores. *b* Orib. addit τῇ γεύσει, καὶ τὰ φύλλα δὲ ὁμοία τῆς ζειᾶς. i. gustu, & folia etiã fert zeæ ſimilia. Phalaridis cõſid Phalaridis vires ex Gal. Ex Plinio.

Φάλαρις. PHALARIS. CAP. CXLII.

PHalaris cauliculos emittit zeæ culmis ſimiles, à minutis, ac nullius uſus radicibus, multos, [duûm palmorum] geniculis cinctos *a* graciliores ſemen, ac dulces *b*: ſemen candidum, oblongum, milii magnitudine. Tunditur & in aqua aut vino ſuccus ad veſicæ cruciatus utiliſſime bibitur. Semen cochlearis menſura potum, ad eadem efficax eſt.

PHalarim genuinam referre hanc plantam, cujus hic imaginem excudi curavimus quin credam nihil eſt quod prohibeat. Siquidem calamos emittit zeæ ſemen in ſpicatis capitibus iuſq; oblongis, candidum oblongum milio ſimile. Quinetiam radicibus nititur minutis, & ſupervacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octavo de ſimplicium medicamentorum facultatibus his verbis. Phalaridis herbæ tum ſemen tum ſuccus tum folia potu auxiliari creduntur veſicæ doloribus, ceu in ſe habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripſit de eadem & Plinius lib. 27. cap 12. ſic inquiens: Phalaris thyrſum habet longum, tenuem ceu calamum, in ſummo florem inclinatum ſemen ſimile ſeſamæ: Et hoc calculos frangit, potum ex vino, vel aceto, & melle, & lacte. Idem & vitia veſicæ ſanat. Hæc ille. Phalaris Græcis φάλαρις, Italis Falari.

Nomina.

Phalaris, Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſcorid. & hiſt. Geſ. hort. Lac. Lonic. Lobel. Caſt. Lugd. Cæſ. Tab. (cui & Gramen Canarienſe) Camerario.

Ερυθρόλαιον.

PHALARIS. Ἐρυθρόδανον. RUBIA. CAP. CXLIII.

ERythrodanum radix rubra eſt, qua tinguntur lanæ. Una ſponte provenit: altera ſeritur, ut in [Thebana Galliæ,] &Ravenna Italiæ: inCaria]inter oleas,& in arvis,ſolo creditur. Hanc non ſine quæſtu ferunt: namq; maximum ex ea ſentiunt proventum. Aſperi caules,&quadranguli,longi,aparinæ non diſſimiles, robuſtiores, & multò prorſus majores: foliis per intervalla circum articulos, ſtellatim decuſſatis. Semen ejus rotundum, inter initia viride, mox rubrum, poſtea cum ematuruit,nigrum: radix tenuis, longa,rubra. Urinam ciet: qua de cauſa regio morbo opitulatur,pota cum aqua mulſa: item iſchiadicis, & reſolutis. Crāſſam, copioſamq; urinam pellit,nonnunquam & ſanguinem:bibentes tamen quotidie lavari oportet,[& excrementorum quæ redduntur differentiam ſpectare.]Adverſus ſerpentium morſus,ramulos cum foliis vino bibere prodeſt. Semen ex aceto potum,lienem abſumit. Impoſita radix trahit partus,menſes,ſecundasque, albæ vitiligini illita ex aceto medetur.

Meum non legit concluſa.

Concluſa in meo exemplari deſunt.

RUbia,quam Graci Erythrodanum dicunt,duum eſt genetum,alterum Agreſte, & ſpontè naſcens: ſylveſtribus locis ſecus itinera,in frutetis & propter ſepes.Caules & folia minora longè ſpectantur quàm domeſticæ & minus quoq; aſpera. Radix etiam illi eſt non adeò rufa, multifida tenuisque. Ejus vires longè imbecilliores ſunt quàm domeſtica.Alterum domeſticum foliis majoribus, & longioribus, craſſioribusque caulibus. Hetruſcis Rubia nullis non cognita: ubi domeſtica etiam ſpontè naſcitur circa itinera,ſepes & fruteta. Seritur quibuſdam in locis in campus,neq; med cis ſolum,ac ſeplaſiariis cognoſcitur: ſed etiam mulierculis,ac ruſticis,iis præſertim, qui in locis habitant,ubi lanificio operam impendiitur: quandoquidem inficiendis tingendiſq; lanis aptiſſima eſt. Quapropter ruſtici,& agreſtes mulieres,quod lanarum infectores Rubia quotannis plurimum emant,hujus radices effodiunt, & ven-

Rubia duplex.

I. RUBIA SATIVA.

II. RUBIA SYLVESTRIS.

dunt, undè tantum quæstus faciunt, ut sibi suisq; victum suppeditent. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipuè Senensis ager. Expetuntur folia nostratibus mulieribus, quod asperrima sint, ad stannea vasa detergenda: siquidem mirum dictu quàm pulcherrimè nitescant, quæ Rubiam fuerint experta. De ea autem differens Plinius lib. 19. cap. 3. In primis, inquit, Rubia tingendis lanis, & coriis necessaria. Laudatissima Italica, & maximè suburbana, & omnes penè provinciæ scatent ea. Spontè provenit, seriturq; similitudine ervilia: Verùm spinosus ei caulis, geniculatusq; hic est, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen ejus rubrum est. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm. Rubiæ meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, ubi sic scribit: Est autem Rubia tinctorum radix acerba, & gustu amara. Itaq; quæcunq; agere dictum est superiore libro, ubi in unum ejusmodi coiverint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies. Quippe cùm & lienem, & jecur expurget, & urinas crassas, multas ∫q, ac nonnunquam etiam sanguinolentas vacuet. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita juvat: sunt qui eam ischiadicis, hoc est, coxendicum doloribus afflictis, & resolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδανον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latinè: Pave, Fue alsabagin, Arabicè: Erythrodano, & Robia, Italicè: Ferberröt, Germanicè: Ruina, Hispanicè: Garance, Gallicè. Rubea sylvestris, Græcis ἐρυθρόδανον ἄγριον: Italis, Robia salvatica.

Rubia Plinii.

Rubię vires ex Galeno.

Nomina.

Rubia alia sativa est, alia sylvestris: hæcq; major, vel minor: major, vel campestris, vel maritima: hæcque vel spicata, vel non spicata: minor, vel montana, vel arvensis. I. Rubia sativa, Brunf. Matth. Trag. Fuc. Dod. gal. Ges. hort. Lac. Lon. Cast. Lugd. Rubia & Rubea tinctorum. Cord. in Dioſc. Cæsal. Rubia major: Lob. Erythrodanum, Ges. hor. Cam. Thapsia Asclepiadis, Anguillaræ. II. Rubia sylvestris, Brunf. Matth. Fuchs. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cast. Tab. Lugd. Cam. Rubia erratica, Trag. Mollugo prima, Dod. fol. Lappago Plinii & Aparine lævis Cæsalpino. III. Rubia maritima, C. B. Rubia marina Narbonensium, Advers. Lob. Rubia marina, Clus. hist. Hisp. Dod. fol. Tab. Erythrodanum marinum, Lugd. Crucialis maritima, Cæsalpino. Ex radice pedem longa, crassa, dura, arida, rubra, Anchusæ colore, caules quadranguli palmares, geniculati, lignosi, inclinati prodeunt, ad quorum genicula folia ut plurimum quaterna, albicantia, mucronata, rigidiuscula, stellæ modo adnascuntur, quorum medio minora folia conglomerata insident, ex quorum medio flosculi oblongi, ex herbido lutei, aut pallidi prodeunt. In litore Veneto, & ad litus maris Mediterranei, non longè Monspelio, collegimus.

III. RUBIA MARITIMA.

Concluſa Ca. texẽ plar non habet, ſed meum & pro ſitientibus legit ἰνίκμοις i. humectis.

λογχίτις. LONCHITIS. CAP. CXLIV.

Lonchitis folia habet porri, latiora rubentia, plurima, ad radicem circumfracta, veluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis personis similes, nigri, & è rictu albam exerentes velut linguam, quæ ad labrum inferius spectet: semen in volucris clausum lanceæ simile, triangulum: unde sibi cognomentum arrogavit: radix dauci. [Nascitur in sitientibus & asperis.] Radix ex vino pota urinam ciet.

λογχῖτις ἑτέρα. LONCHITIS ALTERA. CAP. CXLV.

Altera est Lonchitis, quam aliqui asperam Lonchitin dicunt: folia scolopendrii emittit, sed asperiora, majoraq; ac multò magis divisa. Vulneribus mirum in modum prodest, in eisq; inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem absumit.

Lonchitis consid

Lonchitis aspera major.

Lonchit. duo genera.

Pseudolonchitis.

Lonchi. Plin.

Et si in compluribus Italiæ, ac Germaniæ montibus, aliisq; asperis, & aridis locis diu multumq; perquisiverim primum Lonchitidis genus, ipsum tamen hactenus mihi non licuit reperire, neq; etiam ab aliis inventum videre. Cæterùm aspera lonchitis, de qua cum Bartholomæo à Maranta Venusino jam dudum mihi longa fuit contentio, folio est Scolopendrii proximo, longiore tamen, ac magis diviso, & ad polypodii faciem petiùs accedente, spithamæ longitudine, utrinq; disparibus incisuris dissecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis serrato & ubiq; aspero, unde illi nomen. Caulem nullum profert, neq; flores neq; semen, quemadmodum polypodium & asplenum, quorùm imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, subrubicante perinde ac in Phylliti. In Italia quibusdam tantùm nascitur locis iisq; humectis, opacis ac uliginosis: sed alibi nusquam à me visa est. Duo ejus vidimus genera. Majus quod ad me primum misit vir clarissimus Lucas Ghinus: & minus, quod mitiora, tenuiora, angustioraq; folia promit, & magis Polypodio similia, hirsuta & aspera. Nascitur in opacis, & frutetis, uliginoso solo, quod à Jacobo Antonio Cortuso Patavino sum consequutus, in quo nihil desiderari potest. Est quoq; altera planta, quam Maranta asperam Lonchitim esse legitimàm contendebat, quam nos PSEUDOLONCHITIM *vocamus, cùm jam Marantæ ipsius sententia opinione à nobis adeò firmis rationibus sit explosa, ut nihil prorsus illi sit argumenti reliquum, quo se tueri possit. Quirem omnem audire cupiunt, legant Epistolas nostras medicinales. De prima Lonchitide differuit Plinius libro 25. cap. 11. ubi sic inquit: Lonchitis non, ut pleriq; existimarunt, eadem est, quæ xyphion, aut phalga-*

I. LONCHI. ASPERA MAJOR.

II. LONCHI. ASPERA MINOR.

III. PSEUDOLONCH. ASPERA

ἀλθαία.

phasganion, quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quàm in caule, capitula personis comicis similia, parvam exerentibus linguam, radicibus prælongis: nascitur in sitientibus. Hactenus Plinius, quibus horum pleraq; à Dioscoride mutuatus est. Lonchitidis utriusq; meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, ubi de earum viribus ita scribit: Lonchitis, ejus videlicet, quæ semen habet triangulare, figura lancea simile, radix potissimum quodammodo similis est radici dauci: proinde urinam ciet. Porrò ejus, quæ scolopendriæ similia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea sunt viridia: sed ficca cum aceto pota, lienes induratos sanant. Λογχῖτις τραχεῖα ut Græcis, ita etiam Lonchitis aspera Latinis, & Lonchite aspera Italis vocatur. Pseudolonchitis aspera, Italis, Lonchite aspera falsa.

Lonchitidis vires ex Gal.

I. Lonchitis aspera major, Matth. Cam. Ludgun. Lonchitis altera, Cord. in Dioscorid, Gesnerus hort. appen. Lacun. Lon. Cast. Lonchitis altera mas, Tab. II. Lonchitis aspera minor. Matt. Lugd. Cam. Asplenum sylvestre, Trag. Lug. Lonchitis aspera Dod. gal. & fol. Lugd. Thal. Lonchitis altera Dioscoridis, Gesner. in Fracto. Lob. Lonchitis altera fœmina, Tabe. Scolopendrium majus Lonic. Struthiopteris, Cord. in hist. quo ad iconem additam, ubi tamen Cordus longè aliam intelligit. III. Pseudolonchitis aspera, Matt. Lug. Lonchitis, Maranthæ & Ceterach ramosum quorundam, Lob. Lonchitis aspera Iluensis, Lugd. Lonchitis adulterina, Tab. Ceterach genus in Ilua nascens Cæs. Filiculæ genus quæ Lonchitis altera Maranthæ, Clusio hist. Pannonica.

ALTHÆA. CAP. CXLVI.

ALthęa, quam alii Ibiscum vocant, in sylvestrium maluarũ genere est, cui folia ut cyclamino rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo † bicubitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur, quòd inter primas sit utilis, & pluribus polleat remediis. Decocta enim in vino aut aqua mulsa, & per se cum imponitur tusa, efficax est contra vulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, fracta sedis, inflationes, nervorum rigores: siquidem discutit, & excoquit: rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, ut dictum est, adjecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinave, ut malagmatis len-

Meum verò exemplar leg. πυχαῖον. cubicalem.

tor fiat,facit ad vulvæ inflammationes,præclusionesq;,in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vulvæ, reliquiasq; à partu extrahit. Decoctæ radicis succus ex vino potus, succurrit urinæ difficultati,calculosorum cruditatibus,dysentericis,ischiadicis,tremulis,ruptis: dentium mulcet dolorem,cum aceto decocta,colluto inde ore. Viride semen siccumq; tritum vitiligines in sole cum aceto perunctas emendat. Eodem cum oleo & aceto peruncti,à venenatis non feriuntur: valet contra dysenteriam & sanguinis rejectiones,alviq; profluvium. In posca aut vino decoctum,bibitur contra omnes vesparum,apum,similiumque aculeatos ictus. Folia cum olei momento,morsibus, & igni ambustis illinuntur. Constat aquam,trita radice addita,sub divo addensari.

I. ALTHÆA. II. ALTH. ALTE. SIVE ABUTIL. AVIC.

Althææ consid. *Althæa à Latinis posset Medica simpliciter dici,quoniam ab ἀλθαίνω. quod Græcis mederi significat,etymon habere videtur. Quocirca mentò scriptum reliquit Dioscorides,Althæam id nomen traxisse à multitudine remediorum & frequenti ejus usu. Ea vulgaris herba est,nullisq; non cognita. Nascitur in campestribus,humecto solo. Latini hanc Ibiscum nominant. Italus verò,corrupta a Latinis appellatione,& præposita malva,quòd cum ea quandam habeat cognationem cognomine Malvaviscum vulgo vocatur. Althæam memoriæ prodidit Theophrastus lib.9.c.19. de plantarum historia, ubi de ea disserit iis verbis. Et radicem Ibisci aquam posse addensare ajunt,si tritam injeceris,sub divoq; humorem posucris. Cerstat Ibiscus folio malvæ majori, pilosioriq;: caule molli: flore luteo: radice nervosa,alba: tactu malvæ: caulis quoq; gustu malvam reddit: Usus ejus adrupta. & tusses è vino dulci & ad ulcera in oleo. Aliam quandam si carnibus concoquas, in idem aggregare. ac veluti conglutinare posse affirmant: alias vim attractoriam possidere,modo magnetis lapidis atq; succini: hæc inanimatus. hactenus Theophrastus. At ego flore luteo me nunquam Althæam vidisse recordor. Roseo flore facit eam Dioscorides,verùm coloris non meminit. Est & planta, quam quidam Althæam alteram Theophrasti, quidam verò* Abutilon mentio. *ABUTILON Avicennæ esse censent. Folia habet cucurbitæ minora,tactu lævia,sed tenuissima obducta lanugine, caulem edit sesquicubitalem,& aliquando majorem: flores in toto caule aureos,è quibus semen oritur nigrum. Radice nititur longa fibrosaq;. Nascitur in campestribus,ac etiam spontè in hortis. Atqui nos neq; his,neq; illis subscribimus,cum neq; uni,neq; alteri (quantum mea fert opinio) correspondeat. Verùm non ob id prætermittere libuit,quin ejus hic imaginem adderemus, ut etiam aliorum judicium esse possit. & ut ejus quoq; innotescat facultas. Siquidem experimento constat semine epoto sesquidrachmæ pondere ex vino,calculos in renibus frangi educiq;, arenas pelli, urinas ejici,& dolores sisti. Meminit Ibisci* Althææ vires ex Galeno. *Galenus lib.6 simpl.medic. ubi ejus vires ita descripsit. Ibiscus,sive althæa (est autem malva agrestis) facultatem habet digerendi,laxandi,phlegmone levandi,mitigandi concoquendi difficilia coctu tubercula. Radix porrò ejus, & semen cætera quidem similiter agunt, ut herba viridis, sed tenuiorum partium, magisq; exiccatoriam, ad hæc magis extersoriam quàm illa facultatem ostendunt. ut & vitiligines detergant,& semen renum calculos confringat. Radicis verò decoctum* Nomina. *dysenteriæ,alvi profluvio & sanguinis rejectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam facultatem possideat. Planta quæ Græcis ἀλθαία,ἰβίσκος & ἐβίσκος, Latinis Althæa,Ibiscus seu Ebiscus nominatur: Mauritanis,Chitini,Chathmi,sive Chathmic,& Rosazaveni: Italis,Malvaviscо Germanis Ibisch und Eybwurtz: Hispanis, Hierva cannamera, & Marmaie: Gallis, Guimauues. Althæa altera,quibusdam vocatur: Italis, Malvavischo bastardo.*

I. Althæa,Matth.Brunf.Trag.Fuch.Dodo.gal.& fol.Cord.in Dios.Ges.hort.(cui & Ibiscus)Lacun. Lon.Lob.(cui & Anadendromalache Galeni) Cast.Lug.Tab.cui & Bismalus. Althæa seu Malva palustris,Cor.in hist. Althæa vulgaris, Clus.hist. Pan. Thal. Cam.Malvæ agrestis genus,Ges.hor.Mal. syl. prima,& Vismalva,quasi malva viscida. Cæs. II. Althæa Theophrasti flore luteo,C.B.Althęa altera,Matt. Lugd.

Lugd. Ibiſcus Theophraſti, Dod. gal. Althæa luteis floribus, Lob. Albutilon Avicennæ, Geſ. hort. Abutilon, Anguil. Dod. fol. Cam. Abutilum, Caſt. Malva Theophraſti, Geſ. hort. Tab. Althæa Theophraſti, Geſ. hor. Cæſal. Lugdunenſi.

Ἀλκέα. ALCEA. CAP. CXLVII.

ALcea ſylveſtrium malvarum generi aſſignatur: folia habet diviſa, verbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino veſtitos, florem roſæ, parvum: radices albas, latas, quinq; aut ſex cum plurimùm cubitales. Quæ cum vino, aut aqua potæ, dyſentericis, ruptisque medentur.

ALCEA.

ALceam hodie paſſim ferè in Italia aliqui Biſmalvam, alii Malvam ſylveſtrem, nonnulli etiam Malvaviſcum agreſte nominant. Herba eſt caule, floribus, ac ſemine hortenſi ſylveſtri malvæ perquàm ſimilis, ſed folius longiori inciſura laciniatis, ranunculi modo. Caules edit tres, aut quatuor, cannabino cortice veſtitos: flores malvæ, tum facie, tum colore ſimiles, pauloq; majores, quemadmodum & ſemen. Radicem longam, latam, albam ac multifidam, malvæ ſimilem, ſed lignoſa intus matrice. Naſcitur in incultis, campeſtribus, & agrorum ſcrobiumq; marginibus, juxta ſepes, vias, ac ſemitas. Alceæ radicibus non deſunt, qui althææ loco utantur, cùm hujus copiam non habeant, ad tumores tum ſolvendos, tum emolliendos. Alceæ hiſtoriam ſcribit Plinius l. 27. c. 4. in qua adeò cum Dioſcoride cõcordat, ut ex eo hiſtoriam totã tranſcripſiſſe videatur: Peculiariter autem Alceam prætulit ad ſpaſticos, tremulos, & Opiſthotonos, ubi ejus radix ex mulſa propinctur: quinetiam impoſitam ad collectiones diſcutiendas commendavit. Porrò Alceæ peculiari capite meminiſſe Galen. non reperio, niſi hanc ſylveſtrem malvam appellaverit, dum malvæ facultates l. 7. ſimp. med. deſcribit, his verbis. Malva ſylveſtris quidem digerentis paululùm, & emollientis leviter eſt facultatis. Hortenſis verò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior. Fructus ejus tantò validior eſt, quantò & ſiccior: hæc Gal. Cæterùm Paulus ſeorſum Alceam retulit lib. 7. ubi ſic inquit. Alcea ſylveſtris malvæ genus eſt. In vino pota dyſenteriæ, & eroſionibus medetur, potiſſimum ejus radix. Huic herbæ nomen Græcum, ἀλκέα: Latinum, Alcea: Barbaris, Bismalva: Italicum, Biſmalva, Malva ſalvatica, Malva viſco ſalvatico, & Buon viſcho: Germanicum, Sigmarß Kraut: Hiſpanicum, Malva de Ungria, & Malva monteſina: Gallicum Bimauve.

Alceæ conſid.

Ex Plinio

Alceæ vires ex Paulo.

Nomina.

Alcea fortè dicta ab auxilio, vel remedio: Alcea vulgaris major, C. B. Alcea, Brunf. (cui & herba Simeonis) Matth. Trag. Fuch. (cui & Malvæ roſeæ ſylveſtre genus) Dod. gal. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Lac. Lon. Caſt. Lugd. Cæſal. Tab. Alcea vulgaris. Lob. Dod. fol. Lugd. Cam. Malvæ agreſtis genus, Geſ. de hortis.

Κάνναβις. CANNABIS. CAP. CXLVIII.

CAnnabis ſativa, planta magni in vita uſus, ad robuſtiſſimos funes factitandos: foliis fraxini, gravi odore: caulibus proceris, inanibus: ſemine rotundo: quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente convenienter aurium doloribus inſtillatur. Sylveſtris cannabis, virgas fert altheæ ſimiles, minores, nigriores, & aſperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio ſativæ, nigriore, & aſperiore: flore lychnidis, ſubrubro: ſemine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores diſcutit, tofos articulorum diſſipat. Hujus cortex torquendis funibus accommodatus.

CAnnabis ſativa planta eſt adeò vulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino ſupervacuum ſit ejus faciem verbis repræſentare. Quæ etſi vulgaris admodum ſit planta, eſt tamen magni in hominum vita uſus, non ſolùm ad robuſtiſſimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad ſuſtinenda trahendaq; ingentia pondera, & navigia regenda utimur. ſed etiam ad lintea conflanda. è quibus infima plebecula indumenta, aliaq; multa ſibi parat. Inviſa tamen furibus & latronibus, quod cannabis tanta adverſus eos ſit facultas, ut non ſolùm hujus plantæ adalligati ſua ipſorum malefacta detegant, & ore proprio patefaciant, ſed quòd etiam ſubinde ſinanche cannabina affecti, ſuffocentur penduli. Ea ſimplici adoleſcit caule, ſed in marem & fœminam diſtinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbuſculæ ſpeciem referens, adeò ut non deſint, qui è ſtipite carbones faciant, ad bombardarum pulverem parandum. Fœmina longè tenuiores caules edit, nullis ramis brachiatos nulloq; ſemine prolificat: folia utrisq; fraxini, ſed minora, & graciliora ſenſimq; ſerrata, atque in mari majora ſpectantur, & nigriora, quina, ſenave ex uno pediculo prodeuntia. Rãdice nititur unica ſed multifida & fibroſa. Semen tantùm in mari gignitur, rotundum, cinereo colore, cujus medulla dulcis eſt, & alba. Sylveſtrem autem, quanquam à multis in Italia provenire dicatur, paucos tamen eſſe puto, qui legitimam oſtendant. Mihi certè hactenus legitimam videre non licuit. Cæterùm ſativæ ſemen in cibis ſumptum planè contrarium efficit in gallinis, & in nobis: ſiquidem largius commanducatum nobis genituram extinguit, gallinas verò oviferaciores reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore algoris ſævitia rarò ova parere ſolent, Cannabis ſemine veſcuntur, numeroſiore ovorum partu gaudere: id quòd frequenti cantu ſuo declarant. Illud præterea mihi non abierit indictum, quòd Cannabis recentis decoctum, expreſſa deinde fortiter herba terreſtrium lumbricorum cavernulis inſperſum, ſtatim eos evocat. Quod piſcatoribus acceptum referendum eſt, qui hoc ingenio vermiculos capiunt ſuis hamis infigẽdos Verùm non

Cannabis conſideratio.

Cannabis mas & fœmina.

Cannabis vires ex Matth.

CANNABIS.

Canna-bis mas ex Gal.

Trage-ma quid.

Mulierũ error.

Nomina.

rùm non modò terrenos vermes evócat Cannabis decoctum, & succus ejus expressus, sed etiam (ut Plinius lib. 20. cap. 23. author est) vermiculos, & quodcunq; animal in aurem intraverit, ejicit. Hinc itaq; quispiam conjicere potest, ejus facultatem ad interaneorum vermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum auxiliatur soluta jumentorum alvo, quòd coagulandi vim habeat. Quinimo non desunt, qui foliorum pulverem dysenterico propinent. Radix in aqua decocta & illita, contractos articulos emollit, item podagras & similes articulorum impetus. Ambustis quoq; recens utiliter illinitur, sed sæpius amovenda, & iterum admovenda est, ne exiccetur. Id præstabit commodius, si recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & subinde applicetur. Eqdorum tineas, quæ intra sedem harent, succus, aut decoctum infusum ejicit. Cannabis meminit Galenus lib. 7. simpl. med. sic inquiens: Cannabis semen flatus discutit, adeoq; deficcat, ut si plusculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo viridi succum exprimentes ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi videtur, natos utantur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita scribit. Non quemadmodum planta ipsa cannabis vitici quodammodo est similis, ita semen semini facultate est simile: sed plurimùm ab eo dissidet ut quod concoctu est difficile, stomachoq; ac capiti noceat, praviq; sit succi. Sunt tamen qui eo quoq; frixo cum aliis tragematibus vescantur. Tragemata autem voco ea, quæ post cœnam, voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calefacit: ideoq; sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum: hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quam graviter errent mulieres, & præsertim in Germania, quæ pueris comitiali morbo laborantibus Cannabini seminis decoctum exhibent, quo tantùm abest, ut morbum curent, ut etiam ejus augendi occasionem præbeant. Quæ planta κάνναβις Græcè, Cannabis item Latinè dicitur: Arabicè, Schedenegi, & Canab. Italicè, Canape: Germanicè, Zamer Hanff: Hispanicè, Canhamo: Gallicè, Chaneure:

Cannabis sativa est & sylvestris: sativa, mas, & fœmina. Cannabis, Brunf. Matth. Lacun. Lon. Lob. Cast. Cæsal. Tab. Cannabis major, Trag. Cannabis sativa, Fuchs. Cord. in Dioscor. Cannabis mas, Dod. gal. Lugd. Cannabis secunda, Dod. in folio.

ἈΝΑΓΥΡΙΣ. ANAGYRIS. CAP. CXLIX.

ANagyris frutex est arboris instar, perquàm gravis odore: foliis viticis, virgisq;: flore brassicæ: semen in corniculis non brevibus gignit, subrotundum, firmum, versicolori facie, simile renibus, quod durescit uva maturescente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: si partus hæreat & secundæ, mensesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo: sic & suspiriosis dantur, & contra capitis dolores in vino: difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Radicis cortex concoquendis, discutiendisque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet.

Anagyris confid.

Egbelo.

Gesneri opinio reproba-ta.

Laburni mentio.

QUàmvis veteres unius tantùm Anagyris meminerint, duo tamen in Italia visuntur genera. Majus in Apulia frequentissimum nascitur, & eo Campaniæ tractu, quo Terracina itur Fundum ad Thyrrheni litus: foliis vitici proximis, flore brassicæ racemoso, fructu hortensi smilaci simili, amplioribus tamen & brevioribus paulò, siliquis incluso, colore purpurascente, usq; adeò duro, ut aquæ macerato, sua in pertinaci duritie consistat. Minus, quod rura Tridentina vulgò vocant Egbelo, Majo & Junio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Folia prodeunt ex uno pediculo terna, oblonga, in cacumine mucronata, viridia, lævia q; trifolii latiora. Micat aureo flore, alteri omnino simili, racematim dependente, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistæ æmula: in quibus semen continetur ejusdem genistæ magnitudine, sed oblongum, phaseoli modo, colore subnigro. Quod comedentes quandoq; ignari pastores, veluti legumina, crebris adeò vomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam viderim ego quosdam, qui sanguinem usq; evomuerunt. Materies ligni durissima, quæ guajaici modo exterius lutea est, interius verò nigro. Incorrupta diu durat: proinde vinitores ex Anagyri palos factitant sustinendis vitibus aptissimos, bosq; cæteris præferunt ex aliis arboribus factis. Quin & sagittarii ex ea validissimos arcus conficiunt. Hæc planta oritur in sylvis montium, scatet vallis Anania, ac universus Tridentinus ager. Cæterùm non desunt è recentioribus herbariis haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus vir magnæ lectionis in suo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certò affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Tridentinis vulgari sermone Egbelo appellari supra diximus, eam sine controversia arborem esse, quam Plin. libro 16. capite 18. Laburnum vocat, ubi ita scribit. Aquas odere cupressi. juglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec vulgò nota: dura ac candida materie: cujus florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex iis Plinii verbis abundè, nisi fallor, cognoscitur, quòd ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida describitur. non contrà medullitus nigra, corticetenus lutea, in modum Guajaci, qualis Egbeli vocatæ materies planè cernitur. Præterea Egbelus arbor est omnibus ferè cognita, quòd frequentissima in sylvis reperiatur: non ea quidem vulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Egbeli flores, qui in arbore racemorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum habeo (etsi contrarium asserat Gesnerus) quod

I. ANAGYRIS.

II. ANAGYRIS ALTERA.

quòd Apes Egheli flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ, meo quidem judicio, refragantur tùm Gesnero, tùm omnibus iis, qui cum eo hac in re sentiunt quinetiam ostendunt, quam magna sit differentia inter Laburnum & Egheli. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet, argumento quòd folia ferat terna veluti cytisus, quodq; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed his (pace virì eruditi dixerim) in hoc maximè hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinii testimonio: ut qui inter cætera ferì jubeant juxta alvearia cytisum. quòd hujus flore magnoperè delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus l. 1. de antidot. ubi cytisi historiam & vires describit. Et miror certè, Gesnerum illa non vidisse; quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conjicitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum non in ea perstare sententia, quam jam pridem habui de planta Egheli vocata. cùm nulla sit firma ratio, quæ me cogat illorum subscribere judicio, qui eam Laburnum Plinii esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Egheli erit Anagyris minor. aut Anagyris montana. si ita nobis liceat eam nominare. Namq; non solùm foliis, floribus, corniculis, semine & omnibus deniq; notis Anagyrim prorsus æmulatur, ut ejus effigies, quam hic damus, pulchrè demonstrat: sed etiam viribus & odore, utpote qui in tota planta teter & gravis admodum sentiatur. Anagyris vires memoriæ prodidit Gal. lib. 6. simp. med. his verbis. Anagyris frutex est graviter olens, & acris, digerentis, excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiamnum virentia, cùm propter humiditatis admistionem minus sint actia, idcirco tumentia reprimunt At siccata incidentis sunt exiccantisq; valenter facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis ejus cortex. Semen autem magis subtilium est partium: sed & vomitum provocat. Planta quæ ἀναγυρὶς Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, & Faba inversa, Italis. Anagyris altera sive minor, Græcis ἀναγυρὶς ἑτέρα: Italis, Anagyri minore.

Gesneri argüitur.

Anagyris minor.

Anagyris vires ex Gal.

Nomina.

I. Anagyris folio fœtido, C.B. Ges. hor. Anagyris prima, Matth. Tab. Cam. Anagyris major, eid. edit. Italica. Anagyris, Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. & hist. Lon. Cæs. Lugd. cui & Nautea Plauti propter fœtidum odorem. Anagyris vera, Clus. hist. Hisp. Anagyris fœtida arborescens. Lob. II. Anagyris altera, Matt. Lac. Tab. Cam. Anagyris minor Matt. edit. Italica: Anagyris, Ges. hor. Faba inversa, Trag. Lon. Laburnum, Dod. gal. Cæsal. cui & Alpina arbor quæ aquas odit Plinii. Laburnum alterum, Lugd. Egheli, Dod. fol. Anagyris minus fœtens, vel Laburnum, Lob. Aburnium Plinii, Anguillaræ.

Κυπάρισσος.

CEPÆA. CAP. CL.

CEpæa portulacæ similis est, sed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in vino pota urinæ stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulantur: maximè id præstat, si cum decocto radicum asparagi ejus, quem myacanthon, hoc est, Corrudam vocant, bibatur.

CEpæam, quam antea in nostris commentariis Italica lingua conscriptis, ingenuè confessus eram me nondum compertam habere, aut ab aliis compertam vidisse, hoc tempore Venetiis ad me misit Joannes Odoricus Melchiorius Tridentinus medicus pro sua ætate non imperitus, reiq; herbariæ non ignarus, mei adeò studiosus, ut si nihil aliud esset, hoc nomine tantùm mihi plurimùm diligendus sit, atq; etiam in filium habendus. Nascitur in incultis locis. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè mihi visa est ad amussim Dioscor. descriptioni respondere (id quod ejus pictura, quam hic damus, graphicè ostendit) ut non dubitandum putem, quin hæc vera sit ac legitima Cepæa. Hujus, quod equidem legerim, Gal. non meminit in simp. censu. Veruntamen Paulus ejus mentionem fecit li. 7. inter simplicia, ubi eam retulit his verbis. Cepæa portulacæ similis est. Folia ipsius contra vesicæ scabies utiliter bibuntur. Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, Corrudam appellant, pota, urinæ

Cepææ confid.

Cepææ vires ex Paulo.

Nomina.

CEPÆA.

Concluſameum exemplar non habet, nec Oriba. legit, *a* τοῖς λαγὼν βεβρωκόσι καὶ τῆς φώνου. i. his qui leporem vorarũt, vel ranã rubetam. *b* Meum. σὺν ἴσῳ δαύκῳ. i. cum pari dauco. Aliſmatis conſid. Plantago aquatica.

ALISMA.

Aliſma duplex Plinii.

Aliſmatis vires ex Gal.

Nomina.

urinæ ſtillicidia, quæ ex obſtructione fiunt, abigit. Κυπαίαν ut Græcis, ita *Cepæa Latinis, & Cepea Italis appellatur.*

Cepæa, Matth. Lac. Lon. quoad iconem, Lob. Caſt. Cæſalp. Lugd. Tabernæmontano.

Ἄλισμα. ALISMA. CAP. CLI.

ALiſma, alii Damaſonion appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, † laciniosa, convexaq; in terram: caule ſimplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrſi: flore tenui candido, palleſcente: radicibus tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus:] aquoſos amat tractus. Radix, ſi drachma una, aut altera bibatur, his convenit, *a* qui leporem marinum devorarunt, aut à rubetis ranis demorſi ſunt aut opium hauſerunt: torminibus, atq; dyſenteriæ, per ſe, aut cum pari modo *b* ſeminis dauci, potui datur, convulſis, & contra vitia vulvæ prodeſt. Herba ſiſtit alvum, menſtrua pellit, tumores illita mitigat.

QVanquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchſius ſubſcribere videtur, Aliſma ſibi cognitum eſſe vocariq; à nonnullis Paſtoralem fiſtulam, à quibuſdam verò Plantaginem aquaticam, tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbam ſylvanam appellant, nullis notis cum Aliſmate convenire deprehenditur. Siquidem Aliſma folia fert plantagini ſimilia, ſed anguſtiora, & in terrã reflexa: caulem mittit ſimplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica foliis prodit plantagine majoribus, lancearum cuſpidum inſtar acuminatis, ſurſumq; ſpectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cùm itaq; ex iis notis collatis conſtet, Aliſma, & Barbam ſylvanam inter ſe plurimùm differre, non temerè facere videor, quòd illorum ſententiæ non auſim adſtipulari. Porro plantam, quam hic pro Aliſmate depingi curavimus, mihi primùm Pragæ oſtendit Adamus Leonorus, juvenis ſpectatæ doctrinæ, & rei herbariæ ſtudioſus. Quòd enim hæc pluribus, ni fallor, notis Aliſma repræſentet, meritò fit, ut jam non dubitem affirmare eam eſſe legitimum Aliſma aut genus Aliſmatis: quare non piguit ejus effigiem exhibere, ut aliorum quoq; de ea ſit judicium: præſtat ea ad omnia, ad quæ valere Aliſma tradidit Dioſcor. quo fit ut hæc planta Aliſma mihi perpetuò expleat, quouſq; alia mihi ſeſe offerat, quæ certioribus notis Damaſonium (ita enim quibusdam Aliſma vocatur) referat. Cæterùm duo Aliſmatis genera Plinius conſtituit l. 25. c. 10. ubi de utroq; differit his verbis. Aliſma inquit, alii damaſonion, alii lyron appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis laciniosa, convexaq; in terram, alias etiam venoſa ſimiliter: caule ſimplici, & tenui, cubitali: capite thyrſi: radicibus denſis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus: naſcitur in aquoſis. Alterum genus ejuſdem in ſylvis, nigrius, majoribus foliis: hæc Plinius. Aliſma mentio ita prodidit Gal. lib. 6. ſimpl. med. ſec. de ejus viribus diſſerens. Damaſonium, aut Aliſma. De hac herba in 3. lib. tradidit Dioſc. quòd radix ejus epota dyſenterias ſanet, & alvum ſiſtat, atq; œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non ſumus. Quod autem conſtitutos in renibus calculos, aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, caſu experti ſumus. Ex quo liquet, quòd abſterſoriam quandã facultatem obtinet. Hujus herbæ nomen Græcum ἄλισμα: Latinum pariter & Italicum, Aliſma.

† *Hæc vox non legitur in Græcis codicibus, neq; ab Oribaſio refertur, neq; etiam à Marcello vertitur. Unde planè ſuſpicor, quod Ruellius ita verbum hoc ex Plinio adjecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.*

Aliſmatis hæc figura à Matthioli diſcrepat ſolum fibris foliorum, quas ipſius ſculptor omiſit, ut qui unam tantùm medium folium percurrentem pinxerit: noſtra foliis & caule eſt hirſutis (quod in hac figura ſculptor neglexit) foliaq; plurimis nervis donantur, flores item lutei ſunt. Variæ hujus figuræ apud authores, etenim hiſtorię Lugd. author, quatuor figuras unius Aliſmatis propoſuit ſub diverſis nominibus (ſuo more) puta Damaſonii Matth. Ptarmicæ montanæ, Nardi Celtici alterius Penæ & Chryſanthemi latifolii. Dicitur hoc Aliſma folio hirſuto, C. B. Aliſma, Mat. Caſt. Cam. Aliſma alpinum, Geſ. hor. Thal. Caltha alpina Geſ. hor. Tab. Nardus Celtica altera & Plantago Alpina, Lob. Chryſanthemum latifolium, Dod. fol. ὀνοβρυχὶς.

Ὀνοβρυχὶς. ONOBRYCHIS. CAP. CLII.

ONobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum; radicem parvam: nascitur in uliginosis,& incultis. Herba suapte vi,si trita illinatur,tubercula dissipat: cum vino pota,strangurias sanat: illita ex oleo,sudores movet.

Onobrychis confideratio.

NAscitur Onobrychis, Plinio lib. 23. c. 6. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora florem rubentem: radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui Onobrychin velint eam esse herbam, quam aliqui Rutam caprariam, alii Galegam vocant: nos verò vulgò Lavanese. Verùm hæc notis, quæ Onobrychi tribuuntur, haudquaquam respondere deprehendimus: quippe quæ folia ferat lentis quadruplo majora, caulem plerumq; bicubitalem, flores purpureos, & radicem non parvam. Ut hinc mihi planè videatur, quòd illorum opinioni nemo rectè possit, aut debeat adstipulari. Onobrychis vires tradidit Gal. lib. 8. simpl. med. sic inquiens. Onobrychis rarefaciendi, digerendiq; vim obtinet. proinde folia ejus virentis etiamnum tusa, cum melle cataplasmatis tubercula discutiunt: arefacta verò, si cum vino bibantur, strangurias sanant. Quinetiam sudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὀνοβρυχὶς Græcè, Onobrychis item Latinè, & Onobrichi Italicè vocatur.

Onobrychis vires ex Gal.

Nomina.

Ὑπερικὸν. HYPERICUM. CAP. CLIII.

HYpericum alii androsæmon, alii corion, alii chamæpityn appellant, quoniam semen odore a resinam imitatur: surculaceo frutice, dodrantali, rubescente: folio rutæ: flore luteo, † leucoio simili (qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa androsæmon cognominatur:) subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris: gignitur in locis incultis,& asperis. Urinam cit, menstrua pellit appositum, tertianis, quartanisq; cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus haustum, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

a Meum exemp. ῥιζίου μυ πίνῃ. i. pineæ resinæ. Oribasius non legit conclusa.

Ἄσκυρον. ASCYRUM. CAP. CLIV.

ASCyron, sive ascyroides, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosius, majores habens ramos, surculosiores, rubentesq; : folia tenuia: flores luteos,& fructum resinosum, hyperico non absimilem cujus attritu digiti fere cruentantur, qua de causa androsæmon vocavere. Usus seminis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimè detrahit: sed assiduè dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

Ἀνδρόσαιμον. ANDROSÆMON. CAP. CLV.

ANdrosæmon ab hyperico, ascyroq; differt, quòd fruticet ramulis surculosis, ac tenuibus: † rubentibus virgis,& foliis rutæ, triplo (aut quadruplo) majoribus, quæ trita vinoso succo manant: complures alas habet in cacumine, utrinq; expansas, pinnatasq; : circa quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papaveris nigri, insigne lineis. Hujus comæ tritæ resinosum odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus potum, biliosa alvi excrementa pellit: ischiadicis maximè medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambustis illita medetur,& sanguinem cohibet.

† πυρρότερις ῥάβδοις. i. virgis punicei coloris. ita leg. meum. Meum conclusa non habet.

I. HYPERICUM.

II. ASCYRUM.

Κόρις. CORIS. CAP. CLVI.

COris, quod aliqui hypericon vocant, frutex est folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodran-

ἀδύσμῳ odorati gratus: ita meum.

dodrante *a*, ſuavis, odoratus, acris. Potum ſemen menſes trahit, & urinas: contra phalangiorum morſus, iſchiadicos, & opiſthotonicos ex vino potum auxilio eſt: horroribus ex pipere, ſed opiſthotonicis ex oleo aptiſſimè illinitur *b* [Radix vino decocta potaq;, defectis opem ferre creditur: ſed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: ſiquidem corpus totum deſudabit, ex qua re priſtinam agilitatem recuperabit.]

b Hæc omnia in meo exẽplari non habentur

Hyperici, & congenerum conſid. Coris.

Hypericum, Aſcyrum, & Androſæmum, ejuſdem planè generis planta (ut Dioſcorides inquit) eſſe videntur. Verùm in earum caulibus & foliis aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa viridiora, uni majora inſunt, alteri minora. Similis diſcriminis ratio in caulibus. Omnes hæ congeneres plantæ hodie ab omnibus vulgò cognoſcuntur: eæ namq; Junio, & Julio menſibus, diverſis in locis aureis floribus ornatæ conſpiciuntur, ita ad amussim diſtinctæ ac præditæ notis, quæ ſingulis a Dioſcoride tribuuntur. Cæterùm quæ Coris vocatur, non ita Hypericum refert: quemadmodum Androſæmum, & Aſcyrum: quippe quæ non altior dodrantali altitudine aſſurgat: foliis ericæ, minoribus tamen, & ſubpinguibus: caulibus rufeſcentibus, odore ſuavi, ac grato. Flores habet hyperici æmulos, luteo colore, ſed minores. Hæc ad me pluries allata eſt à noſtru herbariis: naſcitur frequentiſſima in Italia, aridо ſolo in collibus atq; montibus. Aperit, excalfacit,

Hypericum.

extenuat, digerit, expurgat. Hypericum à perforatis foliis à noſtris vulgò Perforata vocatur: folia enim innumeris ſcatent

Plinii lapſus.

foramimbus, iisq; adeò minutis, ut viſum effugiant, niſi ipſa folia ſole objecta inſpiciantur: id quod ſilentio videtur involviſſe Dioſcorides quinetiam Plinius, alioqui rerum omnium diligentiſſimus indagator. Qui tamen hac in hiſtoria haud dubiè falli deprehenditur, quod ſcripſerit lib. 26. c. 8. Hypericum naſci ſemine in ſiliqua, nigro, matureſcente cum hordeo. Siquidem Dioſcorides non tradit Hypericum cum hordeo matureſcere, ſed contineri ejus nigrum ſemen ſiliqua ſubhirſuta, & in rotundo oblonga hordei magnitudine. Conſtat præterea annua experientia matureſcere hordeum plerumq; abeunte Majo: verum Hyperici ſemen non perficitur, niſi Julio, & Auguſto menſibus. In hac quoq; Hyperici hiſtoria errat Braſavolus Medicus licet clariſſimus, quòd velit Hypericum ex Dioſcoridis auctoritate florem album habere: eamq; ob cauſam, id quod circumfertur, cùm flore ſit melino, illegitimum eſſe putat: imò non aliud, quàm Rutam ſylveſtrem, pro qua pharmacopolam ſecum colloquentem, id ipſum aſſervare admonet. Neq; in his uno tantùm, ſed, quantum ſentio, duplici notatur errore. Primùm quod Hypericum non album, ſed luteum florem ferre ſcribat Dioſcorides contra Braſavoli ſententiam, cùm ſic in eo legatur κἄνθος ἔχον μηλινον *hoc eſt florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cujus fortaſſe falſa interpretatione Braſavolus ſeductus eſt. Deinde quòd legitimum Hypericum pro ſylveſtri ruta ſervandum cenſuerit, cùm tamen in calce ferè ſui voluminis prioris ſententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi ſeniori myropolæ rationem explicat, communis uſus Hypericum Aſcyrum eſſe declarat. Nec ſecus quàm Braſavolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, quòd non rectè cum illo ſentiant, Hypericum, quo utimur, primum eſſe ſylveſtris rutæ genus. Quorum ſententia cùm fuerit à nobis ſuperius in rutæ mentione rationibus & authoritatibus abundè exploſa, & improbata, ſupervacuum eſſet idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoſcere volet. Hyperico vis ineſt reſerandi, reſolvendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum ſemen ex vino calculos ejicit, & venenis adverſatur: quinetiam venenoſorum morſibus reſiſtit, tum idem potum: tum herba ipſa devorata, hauſtave, tum morſibus illita. Aqua ſtillatitia floreſcentis jam herbæ, maximè quibuſdam præfertur, ſi potetur, comitialibus, & reſolutis. Datur ſeminis farina commodè ex polygoni ſucco ad ſanguinis rejectiones. Idem alvum exonerat. Ineſt floribus, & ſemini mira facultas ad vulnera omnia ſananda, præter ea quæ in capite ſunt. Ideoq; oleum, in quo diu flores atq; ſemine prægnantes ſiliquæ*

Braſavoli error, hyperico album florem tribuentis.

Monachorum hallucinatio.

Hyperici vires.

III. ANDROSÆMUM. * IV. ANDROSÆMUM FOETIDUM.*

MACERATA

V. CORIS.

macerata fuerint, diuq; insolata, mirificè recentia vulnera sanat. Sed per quàm bellè id efficit, si cum laricea, aut abiegna lachryma oleo misceatur. Idem per se ventri illitum, dysentericos juvat: potum verò cochlearis mensura lumbricos necat. Scripsere quidam Hypericum adeò odisse dæmones, ut ejus suffitu statim avolent: quare quibusdam fuga dæmonum vocari cœpit. Hyperici vires memoriæ prodidit Gal lib. 8. simpl. med. Hyperici vires ex Gal. *sic inquiens. Hypericum calefacit, & deficcat, tenuisq; substantiæ est, adeò ut & menses, & urinas provocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Porrò cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterùm si sicca contusa inspergas, sanabis humida & putredinosa ulcera. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant. Idem lib 6. de Androsæmo ita scribit. Androsæmum planta fruticosa, natura duplex: unum enim Ascyron, & Ascyroides nuncupatum est. species hyperici. Alterum verò à quibusdam Dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Cæterum in vino austero decocta, vinum ipsum magnorum vulnerum glutinatorium efficiunt. Sed quod de Corio mentionem fecerit Galen in simp. med. censu, mihi incompertum est. Planta, quæ Græcis* Nomina. *ὑπερικὸν, Latinis similiter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reiefricon, seu Reiofaricon: Italis, Hiperico, & Perforata: seu Herba di S. Giovanni: Germanis* Sant Johanns Kraut: *Hispanis, Coraioncillo: Gallis, Millepertuis, & Truencran. Quam verò Græci ἄσαρον, Latini quoq; Ascyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali, Asciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androsæmon item Latinis appellatur: Arabibus, Androseman, Androsion sive Andresagian: Italis, Androsemo. Quæ denique ῥόγις Græcè, Coris etiam Latine & Corella Ital. vocatur.*

† *Quoniam hoc loco in vulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ violæ mentio, idcirco sunt qui illorum testimonio freti verbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum sit, non video: siquidem in Oribasio legitur, οὗ-τος ἔχον μήλινον λευκοΐῳ ὅμοιον, hoc est, florem habens luteum leucoio similem. Adde etiam, quòd Hypericum ita adamussim floris colore luteum violam repræsentat ut nihil melius. Nos autem usi sumus voce Græca, ne ex albo, quòd fortè Marcello imposuit, aliqua posset oriri difficultas.* † *Quæ hic sequuntur, in Græcis codicibus impressis non hoc loco, sed in fine inter notha, & Dioscoridi falsò adscripta leguntur, ut quæ adscititia sint habita. Nos verò illa huc admisimus Ruellii, ut facimus, interpretationem secuti: nec non etiam fidem codicu manuscripti.*

I. Hypericum vulgare, C. B. Hypericum, Matth. Brunf. Fuch. Lac. Lon Lob. Cast. Lugd. Cæs Tab. (cui & fuga dæmonum) Cam. Herba perforata, Trag. Ascyrum, Dod. gal. Cord. in Dioscor. II. Hypericum Ascyrum dictum tertium, C. B. Ascyrum Matth. (sed in compendio & penult edit. Androsæmon, quia figuræ transpositæ) Fuch. Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Cast Lugd. Cæs. Cam. Ascyroides, Gesner. Hypericum, Dod. gal. Hypericum in dumetis nascens secundum, Trag. III. Hypericum Androsæmum dictum, C. B. Androsæmum, Matth. (in compendio & penult. edit. Ascyrum, figuræ enim transpositæ) Fuch. Cord. in Dioscor. Lac. Lob Cast. Lugd. Thal. Androsæmum quibusdam, Gesner. Hypericum in dumetis primum, Trag. Ruta sylvestris Hypericoides, Dod. fol. an Ascyri species ramosa, Cæs. IV. Androsæmum fœtidum, C. B. Tragium Creticum, Bellonii Androsæmum minus sive angust folium, & Androsemum fruticosum ex Ilua, Camer. V. Coris lutea major, C. B. Coris Matth. Gesner. Lac. Lon. Lob. Cast. Lug. Cæs. Tab. Camer.

Χαμαιπίτυς.

AJUGA. CAP. CLVII.

Ajuga herba in terra repens, subcurvis foliis sempervivi minoris, multò tenuioribus, hirsutis & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus: flore tenui, luteo, vel candido, radicibus cichorii. Folia septem diebus in vino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, jecinoris, & renum vitiis, torminosis prosunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta jure decocti subacta. Trita in farinam, & cum hoc in pilulis sumpta, alvum emollit: excepta melle, cum æris squama, & resina adjecit: apposita ex melle, vulvæ vitia extrahit: mammarum duritias discutit: vulnera glutinat: ulcera quæ serpunt, cum melle illita cohibet. Alterum est genus ajugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ speciem incurvatis prætenuibus: cauliculis suprædictæ, flore candido, semine nigro: hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, parvula, foliis exilibus, albis, scabris: caule aspero, candido: luteis floriculis, semine juxta alas: resipit & hæc pinum. Hæc duæ vim superioris obtinent, sed non usque adeò efficacem.

Ajugam quam Græci Chamæpytin vocant, quoniam foliis, & odore pinum refert, herbariorum vulgus Juam artheriticam appellat, quòd ischiadicis, & aliis articulorum doloribus opem ferat non obscuram. Vulgaris est notitiæ Ajuga, quæ primo generi adscribitur. Siquidem planta est per terram repens, foliis oblongis, angustis, rosmarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirsuta canitie subalbicantibus, circa ramulos totos, qui tenues, & obsequiosi spectantur, sese stipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinus infimæ nomen. Flores edit aureo colore fulgentes in universo ferè caule, sed tenues, & exiguos. Radicibus nititur palmaribus, pluribus adnatu fibris. Nascitur tenui, ac arenoso solo, incultis præsertim locis, & in arvis nulla satione virentibus: sapore est amaro, non sine acredine quadam, quæ tamen ab amaritudine superatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, abstergit, & expurgat. Verùm postremas quam sæpius etiam vidimus, non adeò omnibus est nota, quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem videre non licuit. Cæterùm in aperto errore versabatur Germanus ille pharmacopola, qui Brasavolum docuit Ajugam German lingua vocari Vergiß mein nicht. Quandoquidem herba hujus nominis mihi cum Germanis jamdiu versanti notissima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quamvis Ajugam repræsentat. Herba tota unà cum floribus, & radicibus in pulverem contrita si diebus 40. sumatur, & resina terebinthina, sive laricea quaternis drachmis, ischiadicos sanat. Eadem recēs in aceto decocta, & pota

Ajugæ contēd.

Cujusdā Germani error.

Chamæpitvos vires.

I. CHAMÆPITYS.

II. AJUGA, SIVE CHAMÆ. ALT.

III. CHAMÆPITYS MONSpeliaca foliis ferratis.

Pilulæ è Chamæpitye.

Chamæpityos vires ex Gal.

& pota emortuos fœtus extrahit, universæ plantæ decoctum facit ad omnes cerebri, nervorum, & articulorum affectus à pituita provenientes, si plurib. propinetur diebus ex Rhodomelle, & oxymelite. Nam & comitiales, & resolutos, & podagricos juvat. Fit è floribus & sacchar o medic. (officinæ conservam vocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cum vesperi se dormitum recipiunt, revalescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie hujusce medicamenti drachmæ duæ ex acori radicibus decoctæ, & florum salviæ binis scrupulis. Parantur è chamæpity catapotia ad idem per quàm utilia, hoc modo. Sumito chamæpitys. Betonicæ, Stœchadis, florum rorismarini, cujusq, drachmam: turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Colocynthidis semidrachman, Zingiberis salis fossilis, cujusque grana decem: Rhabarbarici sesquidrachmam, spicæ Indicæ grana septem: pulveris hieræ simp. semunciam, diacridii drachmam unam: Excipe chamæpitys succo omniã in mortario, & in massam redigito, è qua catapotia conformato: ex qualibet drachma novem: è quibus si quotidie tria sumuntur à paralyticis cùm se dormitum recipiunt, præsentaneum ferè sentient auxilium. Chamæpityos meminit Gal. lib. 8. simpl. med. ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri validiorem obtinet. Effectu verò expurgat, abstergitq, viscera plus quàm calefacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facilè jecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ movendæ aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicratonis, qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porrò ipsa viridis vulnera magna conglutinat & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum duritiem discutit. Est n. in siccando ordinis tertii, in calfaciendo verò secundi. Quæ herba Græcis χαμαιπιτυς, Latinis Chamæpitys. Ajuga, & Abiga nuncupatur: Maurit. Hamesitheos. seu Chamasithus: Italis, Chamepitio, & Jua: Ger. Je lenger je lieber: Hisp. Pimlho, & Yua artetica: Gal. Iue muscate, aut arthetiq. Chamæp. sive Ajuga altera: Italis, Iua salvacica.

Nomina.

I. Chamæpitys prima, Matth. Lac. Dod. gal. & fol. Cord in hist Lugd Chamæpitys altera, Lon. Chamæp tertia, Trago Fuch Chamæp. vera, Cord. in Diosc. Chamep Gesn. hor. Cast. Chamæp. major, Abiga & Iua arthritica, Tab. Ajuga. Cast. Ajuga sive Chamæ, mas Dioscor. Lob. Iua Gesn. hor. II. Ajuga sive Chamæp. altera Matth. Chamæp. tertia eid. in Ital. commeut. Dod. gal. & fol. Lac. Lugd. Chamæp. prima, Fuch. Lon. Lob. Alii hirsutis, alii glabris foliis pingunt, quare nostra utrumq; exprimit: nihil sit Anthyllioides. Theophr. quid sit ignoramus. III. Chamæp. Monspel foliis serratis. C. B. Chamæp. species Monspelio, Gesn. hor. Anthyllis Chamæpityides minor, Adver. Lob. Anthyllis altera, Clus hist. Hisp. Cast. Anthyllis secunda herbariorum, Lug. Chamæp. spuria prior, Dod. fol. Chamæp. altera, & major, Cæs. Iua Moschata Monspel. Tab. Ex radice lignosa, crassa, subalbida, amara, plures prodeunt caules tenues, sarmentosi, duri, humi procumbentes, incani, hirsuti, quos cingunt folia copiosa, oblonga, hirsuta, externo ambitu serrata, gustu fervente, odore gravi: flores purpurei Chamæpityos forma in singulis alis, quibus succedunt in singulis calyculis quaterna semina simul juncta, oblongiuscula, cinerea. Nascitur circa Monspelium in ruderibus, ad Castelneuf collegimus, sic & in olivetis, & aridis agrorum marginibus Narbonæ ac Gallo provinciæ, fruticat.

PETRI

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii, IN LIB. QUARTUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

PRiùs libris, amantissime Aree, tradidimus odoramenta, olea, arbores, unguenta, animalia, frumenta, olera, radices, succos, herbas seminaque. In hoc autem quarto differemus de radicibus, & eis, quæ restant, herbis.

Κέφαλον. **BETONICA. CAP. I.**

CEPHALON psychotrophon vocitatur, quoniam frigidis locis inveniatur. Latini Betonicam appellant. Herba est caulem ferens tenuem, cubiti altitudine, aut majorem, quadratum: folia quercus, mollia, longa, in ambitu divisa, odorata, prope radicem majora: in summis caulibus semen, veluti satureiæ, spicatum est. Decerpta hujus folia siccantur, plurimos ad usus. Radicibus nititur, ut veratri, tenuibus, quæ ex hydromelite in potu, pituitosam vomitionem evocant. Folia dari debent ruptis, convulsis, mulieribus vulvæ malo opportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, denarii pondere cum hydromelite: tres in vini sextario drachmæ contra serpentium morsus ebibuntur. Herba magna utilitate illatis à serpente vulneribus illinitur: adversus etiam venena drachma ex vino pota convenit: præsumpta ea, si venenum hauriatur, nihil nocebit: urinam ciet, alvum subducit. Medetur comitialibus, & insanis pota ex aqua: & jecoris, lienisq; vitiis drachmæ pondere *a* in aceto mulso: concoctionem adjuvat, si quis fabæ magnitudine secundum cœnam cum melle cocto devoraverit, modo consimili acida eructantibus propinatur: stomachicus eam manducare, & succum devorare proderit, si postea dilutum vinum sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum diluti vini cyatho: ischiadicis, renum & vesicæ doloribus ex aqua: aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite, si febricitant, sin aliter ex *b* mulso: regio morbo laborantes recreat: menses pellit drachmæ pondere cum vino pota: alvum purgant drachmæ quatuor potæ in hydromelitis decem cyathis: facit cum melle ad tabem, & purulentam excreationem. Folia sicca, tritaque fictili vase reconduntur.

a μετ' ὄξους καὶ ἁλιτος. i. cum aceto & melle, ita meum. Cateuz. autem legit ut Ruellius.

b Meum ὑπομέλιτι. i. vino mulso.

Betonica herba est nullis non cognita, nascens in pratis, & montibus, & in pascuis & innumeris prædita viribus. Unde Itali, cùm aliquem laudibus familiariter extollere volunt, vulgari proverbio dicunt: Tu hai più virtù, che non ha la Betonica, id est, Tu pluribus præditus es virtutibus, quàm Betonica. Scripsit de Betonicæ viribus proprium libellum Antonius Musa, clarissimus Augusti Cæsaris medicus, in quo hæc de ea memoriæ prodidit. Herba Betonica nascitur in pratis, & montibus mundis, & opacis, circa frutices. Animas hominum, & corpora custodit: & nocturnas ambulationes à maleficiis & periculis. Loca quinetiam sacra, & busta à visibus metuendis tuetur, ac defendit: & in omni denique, res sancta est. Cestron vocatur, & psychotrophon siquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrso pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo. Folia profert quercus, odorata: semen in summitate thyrsi spicato, thymbræ modo. Pollet universa planta dotibus fere innumeris, quandoquidem tusa capitiq; vulneribus illita, ea mira celeritate conglutinat. Præstat id tamen efficacius, si tertia quoq; die iterum, atq; iterum imponatur. Ajunt præterea tam valentionem esse facultatis, ut ossa quoq; fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias fotu oculorum doloribus medetur, quod item præstant contrita folia, & fronti superimposita. Succus à foliis per se tritis expressus, aut prius aqua maceratus, aurium dolores mulcet. si tamẽ additò roseo in aures egelidus instilletur. Idem drachmæ pondere hausius in aqua calida cyathis quatuor, sanguinem illum per inferna trahit, cujus redundantia caligines oculis offundit: quo fit, ut etiam visum acuant comesta folia. Eadem cum sale momento contusa, naribusq; immissa sanguinem inde fluentem sistit. Betonicæ decoctum ex vetere vino, aut ex aceto dentium dolores finit, si eo os sæpius colluatur. Herba ipsa ex terenti aqua pota suspiriosis & anhelosis maximè proficit. Folia melle excepta tabidos juvant, præsertim qui purulenta exturbant. Eadem tribus contixuis dieb. devorata drachmarũ quatuor, põdere, aut ex frigida aquæ cyathis quatuor ebibita, ventriculi dolores mulcet: je-

Vires ex Antonio Musa.

I. BETONICA.

II. BETONICA FLORE ALBO.

III. SERRATULA.

tinoris verò, si ex calida hauriatur. Ex vino decocta lienis vitiis medetur. Sanat & renum vitia ex mulso bibita, duarum drachmarum pondere: ex vino autem veteri trium drachmarum pondere, additis piperis granis septem & viginti, ad latera lumborumq; dolores utilissimè bibitur. In duobus aquæ calidæ cyathis sumpta, alvi & intestinorum tormina removet, si tamen à crudis non fiant succi. Foliorum quatuor drachmis in aquæ mulsæ cyathis octo epotis, commodè citatur alvus: sanantur q; iis ex vino sumptis coli inflammatione vexati. Betonica in ecclegmate ex melle sumpta novem diebus, tussim sedat. Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamen in accessionibus tantùm fieri debet. Idem præstat etiam intertianis, si cum pari pulegio assumatur. Sanat ipso quoque ordine etiam quartanas in tribus aquæ calidæ cyathis hausta, trium drachmarum pondere: addita mellis uncia, calculi frangutur. Betonica ex tepenti aqua feliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeritatem affert, uteriq; cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, si ex calida aqua, aut mulso duarum drachmarum pondere propinetur. Contrita folia & illita, præcisos glutinant nervos, & resolutos juvant. Eadem trium drachmarum pondere ex caprillo lacte sumpta tribus diebus, sanguinem ore rejectum cohibent, & ex pari vini veteris mensura, medentur ruptis, & ab alto devolutis. Præsumpta ebrietatem arcet. Ex vino frequenter hausta idericos sanat: & sullo adipe admista carbunculos curat. Pota ex aceto mulso unus drachma pondere, viatoribus longo itinere defatigatis vires mirificè reficit. Fastidia abstergit, & stomachicos recreat. Adversatur venenis, & serpentum, & venenosorum rabidorumq; quorumcunque animalium morsibus, non modò intus sumpta, sed etiam extrà emplastri modo imposita. Cuniculosa, sinosaq; sanat ulcera cum sale indita. Ex vino hausta menses ciet. Potu dolores podagricos lenit, præsertim radicum decoctum potum:

Serratula *idemq; præstant contrita folia imposita. Cæterùm sunt qui Betonicam à serratis circumquaq; folium serratulam vocent. Sed* SERRATULA *cujus hic imaginem appinximus, queq; copiosa in Bohemia nascitur in sylvis, & pratis longè alia habetur.*

betur. Siquidem hæc caule constat purpurascente, tenui, & in multos ramulos diviso: Folia gerit anteaquam caulescat Betonicæ similia, toto ambitu tenuiter serrata, sed ubi caulem protulit, eadem faciem immutant. Nam exortis profundioribus incisuris, majoris Phu similia ferè redduntur: quæ verò in caule sunt, minora multò, & breviora spectantur. Flores edit in ramusculorum summis partibus, è capitulis quibusdam, purpureos Radice nititur multifida, Phu mineris modo fibrata. Herba est infectoria, pannis colorandis expetita. Datur utiliter potanda ex albo meraco convulsis, ruptis & ab alto devolutis: dissolvit enim potentèr sanguinem, qui extra vasa concrevit. In vino decocta, ac deinde illita, ulcera mirificè mundat, & carne replet, & ad cicatricem perducit. Hæmorrhoidum quoq; dolores mulcet fotu adhibita. Folia, & radix simul contusa, & emplastri modo imposita, enterocelas sanare creduntur. Betonicæ vires memoriæ prodidit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Cestron, aut Psychotrophon, Romanè verè Betonica, vim habet incidendi, ut gustus indicat. Amarior enim est, & subacris ipsa herba: id quod & particulatim edita actio ostendit. Nam consistentes in renibus calculos dividit, & pulmonem, & thoracem, & jecur expurgat abstergitq; menses quoq; ciet: & comitialibus prodest, tum rupta, convulsaq; curat, & omnibus bestiarum morsibus ulceri illita auxiliatur. Postremò acidum ructantibus, & ischiadicis bibita, auxilio est. Planta, quæ κέστρον & ψυχότροφον Græcis. Betonica, & Vetonica Latinis dicitur. Arabibus, Chastara: Italis, Betonica: Germanis, Betonien: Hispanis, Brecynica: Gallis, Betoesne: & Betoine. Serratula, Italis Serratola.

Betonicæ vires ex Gal.

Nomina.

Serratulæ vires.

BETONICA, quæ Græcis κέστρον à remediorum copia & varietate dicitur, Plinio Vettonica, quam in Italia Serratulam vocari auctor est, duplex est, altera purpureo flore, quæ vulgatior est, altera candidis floribus, quæ rarior & non solum floris colore ab altera variat, sed & multò altera hispidior, minoribusq; foliis, ut ex adjecta figura colligere est. Purpurea duum quoq; generum, altera breviore spica, altera longiore & molliore, quæ altius excrescit & serius floret, utraq; tamen eodem loco provenit. I. Betonica purpurea, Trag. Fuch. Betonica, Brunf. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Gesn. hor. Lacu. Lon. Lob. Cast. Lug. Cæs. Thal. Tab. Betonica purpureo flore, Clus. hist. Pan. Vetonica, Cord. in Dios. & hist. II. Betonica alba Brunf. Tab. Betonica candida, Trag. Betonica floribus candidis, Lob. obser. Betonica flore albo, Dod. gal. & fol. Clus. hist. Pann. Cam. Vetonica alba, Cordo in historia. III. Serratula, à foliis minutim circumquaque serratis, nomen habet: dicitur Serratula, Matth. Dod. fol. Lob. Cast. Lugd. Cam. Serratula tinctoria, Tab. Tinctorius flos secundus, Trago, ut Kyberus vertit, Tragus namq; Schartam nominat Cerretta, Cæs. Centauroides, aut Centaurium majus sylvestre Germanicum, Thalyo: an Solidago Saracenica quarta, Lonicero. Hujus ratione foliorum quatuor differentiæ: prima foliis omnibus per circumferentiam serratis, incisura carentibus: altera foliis ad radicem quidem tantum serratis, at reliquis profundè incisis seu in lacinias divisis: tertia folia habet utrinq; divisa: quarta primum folium ad radicem per circumferentiam serratum habet, reliqua verò omnia dissecta.

BRITANICA. CAP. II.

BRitanica, aut Vetonica, folia habet sylvestris lapathi, sed nigriora, & pilosiora, gustu adstringentia: radicem tenuem, & brevem: caulem parvum emittit. Foliis exprimitur succus, qui igni aut soli cogitur. Vim habet adstringentem, privatim depascentibus oris, & tonsillarum ulceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adstrictione est opus.

Britanicæ cõsid. Ex Plinio contra stomacacen.

QUanquam tradit Ruellius Britanicam esse plantam Italiæ cognitam, atq; ibi vulgò appellari Piatamano, mihi tamen hactenus non solùm nomen illud incompertum est, sed nullum etiam invenire obtigit, qui Britanicam ostenderet. Hanc autem scriptis celebravit Plinius libro 25. cap. 3. hisce verbis: In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua potabantes intra biennium deciderent, compagesq; ingenibus solverentur. Stomacacen medici vocabant, & scelotyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur Britanica, non nervis modò & oris malis salutaris: sed contra anginas quoq; & serpentes. Folia habet oblonga, nigra: radicem etiam nigram. Flos ei, qui (ut certò prodatur) collectus priusquam contrua audiantur, & devoratus securos in totum reddit homines. Frusti, quæ castra erant, nostris demonstravere illam: hæc Plinius. Caterùm non desunt, qui Britanicam eandem esse serpem, quam herbariorum vulgus ideo BISTORTAM appellat, quod radice contorta nitatur, sed eorum planè error facilè deprehenditur. Quandoquidem etsi Bistortæ rumicis constet solus, non tam ea nigra sunt, neq; pilosa quinimo lævia appparent, superiè rufescentia, & a terra quadantenus casia. Ad hæc Britanicæ radix subest tenuis, brevisq;: Bistortæ verò crassa, serpentu jacentis modo contracta, & interta. Cæterùm ut Bistortæ integram enarrem historiam, nascitur hæc in altis montibus foliis primè statim exortu in acutum desinentibus, colore subrufo, quæ ubi adoleverint, rumicis folia referunt, sed lævia sunt, infima parte subpurpurea & per ambitum sinuata. Caulem edit rotundum, tenuem, cubitalem, in quo folia longè minora spectantur. Flos in caulis summitate prodit spicatus, rubens aut subpurpureus, è quo semen oritur oxalidis proximum. Radice nititur arundinaceæ facie, sed succosa, serpentis modo contorta, cortice obducta subrubra intus pulpa, adstringentis saporis. Copiosissima oritur in altis montibus & paludibus provenit in Bohemia, iis præsertim montibus qui regionem hanc, a Silesia dividunt, & ex quib. Albis fluvius suam ducit originem Sed præterea non desunt etiam qui Tormentillam sic officinis, & vulgo vocatam, Bistortæ generi adscribant, quòd non facie, sed fortassè viribus illi respondeat: quæ quoniam hic nobis occurrit, & quàm plurimis effertur laudibus, ideò hic locus exposcere visus est, ut de ea aliquid differamus. Est itaq; TORMENTILLA folio pentaphylli minore, septenis incisuris diviso: radice brevi, nodosa, compacta, rubeo colore, sapore adstringenti: cauliculis tenuibus, subrubentibus: flore melino, adeò ut in pentaphylli genere sit reponenda. Sunt qui à septenis foliorum divisuris Heptaphyllon hanc vocent. Herbarii compertum habent, hanc iisdem pollere facultatibus, quibus Bistorta predita est. Quamobrem utræq; refrigerant, exsiccant, cohibent, roborant, abortum prohibent bibitæ, ac ventri pubi renibusq; ex aceto illitæ: urinæ incontinentiam supprimunt, cum succo plantaginis potæ: sistunt menses, si in earum decocto ad umbilicum usq; consederint fœminæ. Idem præstant (de radicibus tamen intellige) si tritæ, & ex melle atq; spica subactæ, ventri ac pubi illinantur. Sanguinem è vulneribus manantem cohibent, super asperso earum

Britanicæ vires.

Bistortæ mentio.

Tormẽtillæ historia.

Tormẽtillæ Bistortæ vires.

I. BISTORTA.

II. *BISTORTA MINOR.*

III. TORMENTILLA.

Britannicę vires ex Gal.

so earum pulvere. Qui item ex punicorum malorum vino potus bilioſas coercet vomitiones, & ſi ovorum albo exceptus ſuper fictili tegula inaſſetur, mox comedatur. Aqua, quæ ex his duplici organo elicitur, ſive è radicibus decoctum, venenis omnibus remedio eſt. Ex quo tantum apud nonnullos Tormentillæ invaluit uſus, ut ex ejus radicibus etiam medicamenta componant adverſus peſtilentiam, & ad peſtilentes febres, & præſertim ubi exanthematum notæ emerſerint. Datum quoq; earundem radicum tum pulvis, tum decoctum utiliter potandum pueris, qui vermibus laborant. Utriq; tum cæteras alvi fluxiones, tum dyſenteriam ſanant, & vulnera glutinant, præſertim quæ inteſtinis, & viſceribus fuerint illata, non modò ipſis vulneribus illitæ, ſed & in potionibus hauſtæ. Rebellia contumaciaq; ulcera curant & ea ſiſtunt, quæ ſerpendo corpora erodunt. Radicum pulvis ſanguinis rejectiones prohibet. Idem ex ſymphyti majoris aqua potus, juvat confractos. & ab alto devolutos: ſiquidem non ſolùm intrinſecas fracturas ſanat, ſed etiam ſanguinem extra vaſa concretum diſcutit. Cavis dentium inditus cum alumine, & pyrethri momento, non modò dolorem ſedat, ſed fluxiones eò decurrentes cohibet. Peculiariter autem valent Biſtortæ radices ad omnes venenoſorum ſerpentium ictus & morſus, è vino ſumptæ. unde Colubrina quibuſdam dicta eſt. Sed ut jam ad Britanicæ vires redeamus, ea ſcriptus tradidit Gal lib. 6. ſimp. med. ubi ſic inquit: Britanicæ herbæ folia adſtringentia ſunt, & vulnerum glutinatoria, ſimilia foliis ſylveſtrium lapathorum, niſi quatenus atriora ſunt, magisq; hirta. Sed & expreſſus ex illis ſuccus perinde natus eſt adſtringere: itaq; coctum quidam reponunt, arquam inter ſtomatica medicamenta efficaciſſimum. Videtur enim ſanare jam etiam putreſcentia: hactenus Gal. Cæterùm non eſt ſilentio prætereundum, quòd Dioſcoridis codices inveniuntur, in quibus poſt Britanicam alterum per ſe de Betonica caput legitur. Quod, quoniam pluribus indiciis in Dioſcoride aſcititium eſſe conſtat, atq; in hunc authorem ex libello Antonii Muſæ Auguſti Cæſaris medici fuiſſe translatum,

Nomina. *idcirco nos illud abdicavimus, neq; alia commentatione idem dignum cenſuimus. Quæ planta Græcè Βρεττανική, Britanica Latinè pariter & Italicè appellatur. Biſtorta ſeu Colubrina, Italis Biſtorta: Germanis,* Natterwurtz. *At Tormentilla, Italis, Tormentilla: Græcis, ἐπταφυλλον: Germanis,* Tormentill: *Gallis, Tormentille.*

Biſtorta

Bistorta quòd radice in se contorta constet, cujus Plinius inter Dracontia meminisse videtur, ejusdemq; fortè Molybdæna: duplex est major & minor: illa radice magis minusve intorta, foliis in altera rugosioribus & majoribus, in altera levibus & minoribus: minor similiter duplex. I. Bistorta mas, Brunf. Bistorta minor, Dod. gal. Lacu. Tab. Bistorta, Lonic. Colubrina minor, Brunf. Trag. Serpentaria mas, Fuchsio. II. Bistorta minor, Camerario in suo Matthiolo & Thalyo: Limonii species minor, Ges. de hortis. Hæc priore multò minor est, cujus folia subrotunda per marginem veluti serrata & punctis distincta: quæ in altioribus tantum Helvetiorum montibus & Jura provenit. III. Tormentilla, quòd tormentum dentium sedet, quam alii Pentaphyllis, alii Bistortis, alii Chrysogono Dioscoridis, adnumerant: duplex est, altera communis, quæ aliquando quina, non septem folia obtinent: alia alpina, radice vulgari majore, rubicundiore & odoratiore. Tormentilla, Matth. Brunf. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. & hist. (cui & Penthaphyllum rectum) Lacu. Lon. Lob. Cast. Casal. Lug. Thalio, Taber. cui & Consolida rubra, Heptaphyllum, Fuchsio, Ges. de hortis libro.

Λυσιμάχιον. LYSIMACHIA. CAP. III.

LYsimachia, quam aliqui lytron appellant, caules emittit cubitales, altioresve, fruticosos, tenues: prodeuntibus geniculatim foliis tenuibus, salicis figura, gustu adstringentibus *a* flore rufo, aut aureo, gignitur *b* in aquosis, & palustribus. Foliorum succus adstringente sua vi, sanguinis sectionem supprimit: dysentericis potui datur, aut infunditur: mensium abundantiam sistit, in pesso: sanguinis profluvio subvenit, si nares ea herba obturentur: *c* vulnerum cruorem cohibet. Acerrimum nidorem suffita reddit: qua de causa serpentes fugat, & muscas interficit.

a πυῤῥὸς ἐν ὕδασι. *b* παρὰ πόδας. juxta quas. *c* ἔστι δὲ καὶ τραυματικὴ καὶ ἕλκεσι μέτριος i. est & vulneraria, & sanguinem sistens.

I. LYSIMACHIA.

II. LYSIMACHIA ALTERA.

Lysimachia à Lysimacho Rege inventore nomen accepit, ut Plinius est author libro 25. cap. 7. ubi de ea ita scriptum reliquit: Invenit Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis, viridia: florem purpureum: fruticosa est, ramulus erectus, odore gravi: gignitur in aquosis. Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat: hac Plinius. Ruellius Lysimachiam eam herbam putat esse, cujus est usus apud infectores ad inficiendos viridi colore pannos: ubi enim hos glasto tinxere, eam superinducentes viridem colorem efficiunt. Hanc Hetrusci, qui lanificio dant operam, vulgò appellant Cerreta, sive Braglia: Forojulienses verò Cosaria. Sed hac in re Ruellio meo quidem judicio, apertè fallitur: siquidem Cerretta, quam ipse rusticis Corneolam vocari ait, caules profert, & folia lino majora, non autem salicis: florem luteum, semen folliculis genistæ effigie inclusum: nascitur in pratis, nullatenus est, quod gustu perceperim, adstrictione prædita. Non desunt præterea alii, qui pro Lysimachia aliam plantam ostendant, quæ quadrato, recto, bicubitali q. exit caule, foliis salicis, flore in purpuram rubescente sticato: Nascitur prope fluentes aquarum rivos & uliginosis locis. Astringit, refrigerat, cohibet, & omnia potest quæ & altera, quæ etsi Dioscoridis Lysimachiam non referat, eam tamen Lysimachiam alteram appellare libuit. Lysimachiam legitimam, ni fallor, Renatus ad me Goritiâ misit Vincentius Cantorius concivis meus, medicus eruditus & rei herbariæ studiosus: qua mihi planè singulis notis, quas Dioscorides Lysimachiæ tribuit, videtur adstipulari. Sed eandem posthac invenimus nos in Bohemia copiosam, & circa Pragam, prope Multaviam fluvium, & in aliis quoq; locis. Cæterùm quamvis Ruellius in mentione Lysimachiæ existimaverit (ut su-

Lysimachiæ confid.

Ruellii erratum.

Lysimachia altera.

Vincentius Cantonus Ruellii alius lapsus.

(*ut ſupra diximus*) *Corneolam eſſe veram Lyſimachiam, in fine tamen ejuſdem capitis quandam aliam herbam à ruſticis ſibi demonſtratam fuiſſe teſtatur, ad fugandam peſtilentiam efficaciſſimam, bubus tantùm adalligatam, quam etiam pro Lyſimachia aſſeruit. Ex quo palàm eſt, Ruellium duas pro Lyſimachia plantas deſignaſſe ea fortaſſe ratione adductus, quòd Dioſcorides flore rufo, aut aureo conſtare Lyſimachiam memoriæ tradiderit. Lyſimachiæ meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus in hunc modũ diſſeruit. Lyſimachios ſuperantem habet qualitatem adſtrictoriam, per quam & vulnera glutinat, eruumpentemq; ex naribus ſanguinem emplaſtri modo illita compeſcit: quin & reliquas ſanguinis eruptiones ſiſtere poteſt cùm ipſa, tũ ſuccus ejus multò magis. Potus dyſenterias, ſanguinis, rejectiones, ac muliebre profluvium ſanat. Hujus herbæ nomen Græcum eſt* λυσιμάχιον, *Latinum & Italicum Lyſimachia. Germanus* Weiderich.

Lyſimachię vires ex Gal.

Nomina.

Lyſimachiæ, quæ & Salicaria à foliorum ſimilitudine dicitur, quatuordecim differentias notavimus: alia eſt ſpicata, & quidem purpurea, vel cærulea: alia ſiliquoſa, hęcq; hirſuta, vel glabra, illa vel magno, vel parvo flore: at glabra major, minor, & anguſtifolia: eſt non ſiliquoſa rubra, lutea, major & minor, & etiam floribus globoſis: quibus addimus Chamænerion latifolium, & anguſtifolium, hocq; vel in planis vel alpibus proveniens. I. Lyſimachia lutea major vel Dioſcoridis, C.B. Lyſimachia, Matth. Trago, Lac. Lon. Cæſ. Lugd. Lyſimachia lutea, Fuch. Turn. Lob. Tab. Lyſimachium luteum, Geſ. hor. Thal. Lyſimachia flore luteo, Anguil. Lyſimachia flore luteo minore, Cam. Lyſimachia vera, Cord. in Dioſc. Lyſimachia falſa, Caſtori: Lyſimachium verum, Dod. gal. ſeu legitimum, Dod. fol. Salicaria, Geſ. hort. cui & Virga aurea quorundam. Variat foliis nunc ternis, nunc quaternis, & etiam binis ex ſingulis nodis prodeuntibus. II. Lyſimachia ſpicata purpurea, C.B. Lyſimachia altera, Matt. (ſed in hac figura folia plus juſto longa) Lac. Lug. Lyſimachium purpureum, Geſ. hor. Lyſimachium purpureum alterum, Dod. gal. Lyſimachia purpurea, Lob. Tab. Caſt. Lyſimachia flore purpureo, Anguil. Cæſal. Cam. Lyſimachia tertia, Turn. Pſeudolyſimachium purpureum alterum, Dod. fol. Solidaginis Sarracenicæ alia ſpecies, Trago.

Πολύγονον. SANGŬINARIA. CAP. IV.

Δύναμιν ἔχει συ-στλητικὴν: ὁ δὲ χυλὸς πινόμενος αἱμορροίζει αἱ μετ' οἰκοῦς

a Meum i. vim adſtringentem habet, & refrigerãtem: ſuccus verò potus auxiliatur ſanguinẽ ſpuentib. Cateꝛ. autem cũ Ruellio cõcordat.

POlygonum mas ramos habet teneros, & exiles, copioſos, geniculis cinctos, qui per terram, ut gramen repunt, folia rutæ, ſed † melliora, longioraq; : ſemine ſub omnib. foliis turgeſcente: unde marem appellari volunt: flos ei candidus, aut puniceus *a*. Vis epoti ſuccꝛi eſt, ſpiſſare, ac refrigerare: prodeſt cruentæ excreationi, choleræ, alvi fluxionibus, & urinæ ſtillicidio: nam urinam apertè ciet. Cum vino potus, contra ſerpentium morſus auxiliatur *b*: datur in febribus per horam ante ſignificationes: fœminarum profluvia impotuſi ſiſtit. Idem ſuccus aurium doloribus, iisdemq; purulentis inſtillatur. Facit eximiè ad genitalium ulcera, cum vino adjecto melle decoctus. Stomachi fervori, ſanguinis rejectionibus, ulceribus quæ ſerpunt, ignibus ſacris, collectionibus, tumoribus, & recentibus vulneribus folia illinuntur. Sanguinaria fœmina *c* fruticat uno caule, arundini teneræ ſimili, denſis geniculis, & in ſe tubarum modo farctis: articulos in orbem cingunt apices, foliolis piceæ ſimiles: radicis nullus uſus: naſcitur in riguis. Huic quoq; ſpiſſandi, refrigerandique natura ad eadem valens, ſed inefficacior.

b ἡμὶ πρὸς ἑξιόντας πρὸς μιᾶς ὥρας τῆς ἀποσημαντικῆς ἀμβαίνοντος. i. & contra periodos una hora ante acceſſionẽ ſumptus: ita Meũ & Cat.

c θαμνίον ἐστὶ μονόκλωνον, πυφερὸν, καλαμοειδές. i. Frutex eſt parvus, unicaulis tener, ſubmollis, ita Meũ.

I. POLYGONUM MAS. II. POLYGONUM FOEMINA.

Polygo-

III. POLYGONUM MINUS.

Polygonon mas, quod ab Italis vulgò vocatur Coreggiola, & Centinodia, in campis, ædificiorum areis, & vijs publicis frequens ubique nascitur. Fœmina verò, quæ non adeò frequens est, & copiosa, in riguis humentibusq; locis invenitur. Mari polygono Proserpinacæ nomen tribuit Apulejus, quòd humi cauliculis repat. Est & planta, quam POLIGONON minus appellare libuit. Ea enim ramulos edit humi repentes, tenues, geniculatosq;, foliis exiguis, oblongis, semine pumilo, rotundo, minuto, albicante, racemosoq;, ac adeò copioso, ut universa planta semine referta conspiciatur: quo fit ut à quibusdam mille grana vocetur. Nascitur arido solo & in siccis torrentium alveis. Sunt etiam qui ab effectu hanc ipsam Herniolam vocant, quod ad enterocelas præstantissimum sit auxilium in potionibus sumpta. Audio à viris fide dignis cum hac tantùm herba, à Gabriele Falloppio Mutinensi, plures intestinorum ramice laborantes esse sanatos. Vis illi est conglutinandi, siccandi, refrigerandi. Universa planta pulvis ex vino haustus, non solùm suppressam cit urinam, sed & renum calculos commiduit, ac pellit, ubi diutius sumatur. Quinetiam, ut quidam affirmant, vesicæ quoq; lapides atterit, & paulatim ejicit: ubi diutius quotidie ejus pulverem è vino bibant affecti drachmæ unius pondere. Nascitur locis aridis, sabulosis, & incultis. Polygoni meminit Galenus libro 6 simplicium medicamentorum, ubi ejus vires reddidit his verbis: *Polygonum inquit, uti adstrictionem quandam obtinet, ita sanè vincit in eo aqueum frigidum, ut videlicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in primo tertij. Proinde sanè quibus stomachus fervet æstu, foris frigidum illitum prodest: velut etiam ijs, quæ calida phlegmonas juvat. Porrò tale cùm sit, & fluxiones repercutit, & hac ratione videtur esse exiccatorium. Quare cum herpetum, tum ulcerum, aliorumq; bonum est remedium: efficacissimum autem inflammatione, & fluxione laborantium partium. Est & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium ulceribus prodest: & si vel plurimum insit puris hoc tamen etiam desiccat. Easdem ob facultates & profluvium muliebre sistit, & dysenteriam, & sanguinis ejectiones & undecunq; aliunde immoderatiores impetus. Refert Dioscorides, quòd & urinam provocet exhibitum stillicidio seu stranguria affectis: non tamen affectum exactè discriminat, in quo ipsum dari expediat. Porrò mas ad omnia dicta, quam fœmina, validioris est effectus.* Herba quæ Græcis πολύγονον ἀρὲν, Latinis *Polygonum mas* vocatur: *Arabibus, Basilarabagi: Italis, Polygono maschio, & Coreggiola: Germanis, Weggraß: Hispanis, Corriola: Gallis Coreggiole.* Quæ verò Græcis πολύγονον θῆλυ, Latinè, *Polygonum fœmina* dicitur: *Italis, Poligono & Coreggiola fœmina: Germanis* Kantenkraut: *Gallis, Fin aquatic. Polygonum minus, Græcis* πολύγονον μικρὸν *nonnullis Millegrana, quibusdam Herniola: Italis, Coreggiola minore.*

Polygoni confid

Proserpinaca Polygonon minus, ejus hist. & vires.

Millegrana. Herniola.

Polygoni vires ex Gal.

Nomina.

IV. POLYGONUM MARITIMUM latifolium.

V. POLYGONUM POLONICUM cocciferum.

† *Impressi codices Græci tum Venetiis, tum Basileæ hic malè habent* ἐπιεικέστερα, *hoc est, mitiora, cùm legendum sit* ἐπιμηκέστερα, *id est, longiora. Hoc præterea loco in iis addendum est* μαλακώτερα, *hoc est, molliora. Huic, & alteri lectioni adstipulatur Oribasius, quem secuti videntur interpretes.*

Polygonum, quod à multitudine seminis, aut densitate frūticis dictum vult Plinius, sed potius à copiosis geniculis, & à Scribonio Calligonon nominatum, duplex est, majus & minus: illud vel vulgare, quod latifolium candidis aut rubentibus floribus varians, & angustifolium: hocq; aut repens, quod vel oblongo, vel brevi folio, aut fruticans, vel maritimum, quod latifolium & angustifolium: vel coccifera rum. Minor etiam suas differentias habet, est vulgatum, vel repens, vel erectum: est peregrinum, foliolis vel majoris, vel serpylli, vel deniq; minimis, Herniaria dicta, cujus differentia in hirsutie & foliorum glabritie. I. Polygonum latifolium vel mas Dioscor. & Plinii, C.B. Centumnodia, Brunf. Polygonum mas Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Anguil. Gesn. hor. Cast. Lug. Thal. Polygonum masculum, Trag. Lac. Polygonum, Lob. Cæs. Polygonum primum, Turn. Polygonum mas vulgare & Sanguinaria: Lob. in ico. Polygonum majus. Lon. Tab. cui & Corrigiola: Polygonum vulgare Cam. II. Equisetum aquaticum brevioribus setis, C.B. Polygonum fœmina, Matt. Dod. gal. & fol. Anguil. Gesn. hor. Cast. Lug. Tab. Polygonum fœmina semine vidua, Lob. in icon. Polygonum fœmina Thal. Sanguinalis fœmina, Cordo in Dioscor. an Limnopeuce, Cordo in sua hist. III. Polygonum minus seu Millegrana major, C.B. Polygonum minus, Matth. Cast. Polygoni genus herniaria vulgo, Clus. hist. Pan. Empetron, Trag. Lon. Millegrana, Cord. in hist. Herba Cancri minor, ejus scholiasti: Epipactis, Anguil. Herba Turca, Adversar. Lob. Cæs. Herniaria, Gesn. hor. Lug. Thal. Tab. Cam. Hujus aliquot species notavimus, aliam foliis subrotundis, glabris: aliam hirsutis, aliam foliis angustissimis, albicantibus, viticulis copiosis repentibus. IV. Polyg. maritimum latifolium. Hoc vulgo brevius, crassius, totum candidum & humi stratum ex cujus radice nigra, crassa, palmari, contorta & lignosa, viticuli subrubentes prodeunt, internodiis distincti, squammulis tenuissimis albidis donati, folia habet densa viridia, quibus foliola candida, glabra, lucida secundum nodos adponuntur: flosculi ruffescentes, aliquando albi, quadrifolii, quibus succedit semen nigrum triangulum, thecis foliaceis candidis inclusum. Hoc in Adriatici maris littore circa Venetias legimus: verùm longè majus & speciosius toto maris Mediterranei tractu in Gallia Narbonensi, ad Cetium montem observavimus. Salso & adstringente gustu est. Dicitur Polygonum marinum maximum. Adversar. & Lob. in icon. Polygonum marinum, Lob. Cam. in Matt. Polygonum marinum prius Dalechampii, Lug. Polygonum tertium in maritimis nascens, Cæs. V. Polygonum Polonicum cocciferum. Hoc ex radice minore caulículos emittit breviores, nodosos, albentes, circa quos folia tenuissima, mucronata: flosculi candidi, inter squammas viresentes in cauliculorum summis. Ad hujus radices, Coccum elegantissimo rubore commendatum nascitur, quod in arenosis Poloniæ locis reperitur: de quo primus, D. Camerarius in suo Matth. Polygoni Cocciferi nomine, quod Polonis Kosmaczek dicatur.

Πολυγόνατον.

POLYGONATUM. CAP. V.

POlygonatum nascitur in montibus, frutice cubito altiore, foliis lauri, latioribus, & lævioribus, sapore mali cotonei, aut punici, cum quadam adstrictione. Flores per singulos foliorum exortus promit candidos, foliis numerosiores, incepta à radice subputatione. Radicem habet albam, mollem, longam, crebrò geniculatam a, densam, graveolentem, digitum crassitudine æquantem. Quæ vulneribus efficaciter illinitur: quinetiam maculas in facie delet.

a Meum διοσκόρειον. 1. hirsutū.

Polygonati consideratio, & hist.

Polygonatum Hetrusci vulgò Frassinella nominatur. Alii verò Italiæ populi quasi a Græcis docti, id Ginocchietto vulgari sermone appellare didicerunt, ac si geniculatam radicem dicerent. Est itaque Polygonatum planta caule cubitali, & quandoq; majore, rotundo, ac lævi: circa quem folia exeunt lauri effigie, sed latiora, numerosis secundum longitudinem venis, firma, disparitexortu prodeuntia, sapore quadantenus adstringente. Flores edit candidos à quacunque foliorum cavitate in universo caule emergentes, & ternos ex uno pediculo dependentes. Floribus excussis, baccæ exoriuntur pisi magnitudine, ex nigro subviresentes, & quandoque rufescentes. Radice nititur candida, arundinacea, tenera, summa tellure vagante, longa, crebris geniculis articulata, digiti crassitudine, densa, & odore quadantenus gravi. Nascitur in montibus, & collibus. Mulieres è polygonati radicibus aquam stillatitiam studiosè conficiunt, qua ad faciem detergendam, poliendamq; pro fuco utuntur. Sunt præterea, qui Polygonatum sigillum sanctæ Mariæ, & qui sigillum Salomonis vocitent: verùm ipse quidem harum nomenclationum causam adhuc assequi non potui. Nec desunt etiam, qui

Aq. Polygonati.

Sigillum Salomonis.

Manardi erratum Polygon. Secacul statuentis

asserant, veluti Manardus Ferrariensis, eam plantam Polygonatum esse, quam nomine Secacul describunt Mauritani. Sed ii haud dubie, meo judicio, falluntur: siquidem Pisi folia, ut Secacul Polygonatum non habet, nec flores purpurascentes viola majores, albicantesq;. Præterea Secacul Serapioni radicibus nititur policis crassitudine, & indicis longitudine. Contrà verò

verò Polygonatum, quòd multò longioribus ſit radicibus. Adhæc (ut teſtatur Meſues, ac etiam Serapio, ubi de Secacul ſaccharo, vel melle aſſervando ſcribunt) ejus radices cinereo exterius ſunt colore, ſolida intus matrice, atque nervoſa, quæ omnia in Polygonati radice deſiderantur: quippe candida hæc eſt, & nulla intus matrice. Re autem vera Secacul radix eſt Indica. Hoc enim apertiſſimè teſtatur Avicenna libro 5. ubi ſic habet: Secacul ſunt radices Zingiberi ſimiles, quæ conveniuntur ex India, & fit ex eis cùm ſunt recentes conditum in loco ſuo, apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Id quod etiam ſcribit Serapio, ubi de pluribus ſaccharo, aut melle aſſervandis egit. Nec uſquam Polygonatum, & Secacul eiſdem viribus pollere conſtat inter authores: quandoquidem illud Græci commendant ad vulnera, & ad maculas in facie delendas. Hoc autem Arabibus laudatur ad prolifici ſeminis ubertatem, & venerem conciliandam. Qua in re nonnulli falſa Manardi opinione ducti, ſe deluſos invenerunt, qui Polygonati radices ſacchato conditas ad venerem excitandam avidiſſimè devorarunt, nullo tamen rei ſucceſſu: Atqui conferunt tamen, (ut quidam volunt) & experientia comprobat, ad albas uteri fluxiones, ſi diu iis utantur fœminæ eo morbo laborantes. De Polygonati viribus diſſeruit Galenus li. 8. ſimpl. med. hunc in modum: Polygonatum miſtam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adſtrictionis pariter & acrimoniæ, & amaritudinis quippiam, & indicibilis cujuſdam inſuavitatis. Quocirca nec admodum eſt uſui, ſed tantùm quòd radicem ejus quidam vulneribus illinunt. Sunt etiam qui nævos maculaſq; in facie illo detergunt. Hæc planta ut Græcè πολυγονατον, ita etiam Latinè Polygonatum nominatur: Italicè, Franſinella, & Ginochietto: Germanicè, Weiſſwurtz: Hiſpanicè, Fraſſinella: Gallicè, Genijculiere.

Secacul quid.

Polygonati vires ex Gal.

Nomina.

Polygonatum à radice geniculata dictum, vulgò Sigillum Salomonis à veſtigiis ſigilli impreſſionem in radice referentibus, duplex eſt, latifolium & anguſtifolium: illud & longioribus, & brevioribus, & latioribus, & anguſtioribus foliis, flore majore, minore, odoro & inodoro: floribus ſingulis, vel pluribus: baccis majoribus, minoribus, rubentibus, purpureis, nigris: eſt deniq; & ramoſum. Sic & anguſtifolium duplex eſt, non ramoſum, quod vulgatius, & ramoſum. Polygonatum latifolium vulgare, C.B. Polygonatum, Matth. Anguil. Lac. Lob. Cord. in Dioſc. & hiſtoria (ejus Scholiaſti Polygonatum curvum dicitur) Turn. Geſ. hor. Dod. fol. Caſt. Polygonatum latifolium, Fuch. Dod. gal. Tab. Polygonatum majus, Lonic. Lugd. Thalyo: Polygonatum vulgare, Cluſ. hiſt. Pann. Cam. Sigillum Salomonis, Brunf. Geſ. hor. Sigillum Salomonis latifolium, Trag. Secacul Arabum, Manardo: Fraſſinella vulgo, Cæſ. Vulgares herbarii Germanici cum Dictamno & Elleboro albo confundunt.

Κλυματὶς, CLEMATIS, CAP. VI.

CLematis humi ſerpit: læto, pinguiq; ſolo provenit, viticulas ſpargens *a* craſſitudine junci, exiguas: *b* folia lauri figura & colore, ſed multò minora. Ea cum caulibus in vino pota alvi profluvia, & dyſenterias ſedant: ſubdita in peſſo cum lacte, & roſacco, aut cyprino, cruciatibus vulvæ medentur: dolores dentium commanducata ſinat. impoſita ſerpentium morſibus juvamentum præſtat. Fertur etiam contra aſpidum ictus ex aceto pota opitulari. Gignitur in terrenis.

a Carecuz. ἑλειοχολινος. inſtar junci.

b φύλλον μικρὸν δάφνη ἐμφερὲς. i. folium parvum lauro ſimile: ita Meum.

I. CLEMATIS PRIMA.

*II. CLEMATIS DAPHNOIDES flore pleno. *

Κληματὶς ἑτέρα. CLEMATIS ALTERA. CAP. VII.

EST & altera Clematis, quæ viticulosum emittit ramulum, rubescentem, lentum: folium gustu admodum acre ac exulcerans: repit per arbores, ut Smilax. Semen tritum pituitam, bilemq; detrahit, in aqua aut hydromelite potum. Folia ejus illita, lepras purgant. Cum lepidio conditur ad cibos.

Clematis prima.

III. CLEMATIS ALTERA.

Clematidis vires Matth.

Quorundã error Vincam Chamadaphnem stat.

Clematis altera.

CLematis, *quæ primo loco describitur, aliquibus Vincapervinca dicitur, nobis vulgo appellatur Provenca, cujus fronde mulieres pueris ac puellis, virginibus, funestas texunt corollas. In hac enim nullam reperi notam, qua Clematidi primi generis rectamare videatur. Siquidem viticulus emittit junci modo tenues, lentus, flexilesq;, juncotamen exulivres, leves, & qua humi jaceant: in his folia exeunt per intervalla pari utrinq; exortu, olivæ modo oblonga, lauri minora, robusta, colore saturatè viridi, è quorum origine primo statim vere flores emicant cærulei, aspectu pulcherrimo, quinis distincti foliis, est oblongo viridiq; calyculo sesepandentes, & longis nitentes pediculis. Radices habet numerosas, graciles, albicantes, humiq; repentes. Viret perpetuò & nunquam foliis exuta spectatur. Refrigerat, siccat, roborat: cohibet. Hæ fœmoribus adalligata [viridia folia], mensium abundantiam cohibent, & abortum prohibent, & conceptus adjuvant. Capiti recens superposita, & collo, gulaq; circumducta, sanguinem è naribus manantem sistunt. Additur quoq; utiliter vulnerariis emplastris, & potionibus. Quamobrem eorum sententiam explodendam putaverim, qui nostratem Pervincam chamadaphnem esse sibi persuadent, quam vulgò Laureolam appellamus. Nam hæc virgas emittit cubitales, singulari stipite à radice exeuntes, rectas, tenues, lævesq;: semen rotundum, rubens, inter folia residens, quæ facie laurina æmulantur. Porrò Clematis, quam secundo loco reddidit Dioscorides, nimirùm à prima quàm maximè dissidet. Illa enim ut diximus, frigida, siccaq; existit, & adstringentis omnino facultatis: hæc verò adeò calida acriq; habetur, ut admota facilè exulceret. Ipsa utaq; ab radice viticulas emittit prælongas, lentas, rubescentes, quib. lupuli vocati modo, aut hortensis smilacis, sepes, & arbores scãdat, & claviculis vinciat. E viticulis*

IV. CLEMATIS TERTIA.

V. FLAMMULA.

Folia

folia prodeunt hederacea, è lateribus una plerunq;, aut quandoq; duobus inciſuris diſſecta. Flores edit purpureos, alterius longè majores, ſed quatuor tantùm foliis conſtantes, in crucis modum protenſis, è quibus ſemen naſcitur acerrimum, & ferventiſſimi guſtus. Radicem habet craſſam, quæ paulo poſt in numeroſas divaricatur fibras, ſapore pariter acri. Oritur in ſylvis, & in frutetis, dumetiſq;. Eſt & alterum hujus genus, quod nos VITALBAM vocamus in Hetruria. Quandoquidẽ Vitalba hæc viticulis exit rubentibus, ac lentis, foliis alteri quadantenus ſimilibus, etſi per ambitum magis laciniatis, acri guſtu, & exulcerandi facultate præditis, ſed florib. longè diverſis. Siquidem hæc flores profert in racemi modum, albos, odoratos, & Myrti adeò ſimiles, ut differentiæ ferè nihil agnoſcas. Quibus decidentibus capillacea, incanaq; oritur coma, quæ tandem ventorum flatibus excuſſa, nudum relinquit fructum, triangulari fere figura, ſimulq; compactum, ſubnigro colore, acerrimi omnino ſaporis. Naſcitur paſſim in ſepibus, & in ſylvis arboribus ſe circumvolvens, & per eas repens viribus 10 *iisdem præſtat, quibus & ſuperior. Quo fit, ut mihi haud dubitandum ſit, quin vitalba nostra vocata alterius clematidis ſit ſpecies, vel potius ipſa eadem clematis. Fuchſius tamen medicus doctiſſimus noſtratem Vitalbam, vitem nigram eſſe exiſtimat. Sed errat, mea quidem ſententia, ut infrà ſuo loco dicemus. Cæterùm herba, quam quidam FLAMMULAM dicunt, foliis, floribus, ac ſemine nihil ab hac clematide differt, quemadmodum nec acerrimo guſtu. Attamen neq; ſepibus circumvolvitur, neq; arbores ſcandit, cùm recticaulis aſſurgat. Plures autem hæc exſeminat caules bicubitales ſubrubentes, & in hos folia ſimilia, quibus intolerabilis ineſt acrimonia, unde Flammulæ ſibi nomen aſciviſſe. Naſcitur in campis, collibus & frutetis. Ex hac ego ſæpius aquam elicui, demiſſo vitreo organo in calentis aquæ balneo: quæ eadem quæ herba ipſa, pollebat acrimonia. Hanc compertum eſt efficaciſſimam eſſe in morbis frigidiſſimis. Flammula (ut Platearius eſt author) excalfacit ſiccatq; ordine tertio. Sed quòd ſemicontuſa impoſita carnem non ſecus exulceret, ac ignis, calidam ordine quarto rectius crediderim. Sunt qui Flammulam quartanariis edendam parum ante acceſſionem præbeant, magno (ut ferunt)* 20 *juvamento. Iſchiadicos juvat impoſita. Alii ejus oleum commendant iſchiadicis, articulorum iliumq; doloribus, urinæ anguſtiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clyſteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ folia tenuiſſime conciſa in roſaceum imponunt, quod vitreum vas exceperit, ac inde per æſtatem inſolant obturato vaſe. Datur etiam in cibis hiſce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Sed ut jam ad Clematidum vires revertamur, ea de his ſubjiciam, quæ Galenus libro 7. ſimpl. med. adnotata reliquit. Clematidis folia, inquit, acrem & adurentem ſive cauſticam facultatem obtinent, adeò ut & lepras excorient. Fuerit itaq; in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrſinoides, alii polygonoides appellitant. Cæterùm id nec exulceratorium eſt, nec acre, ſicut quod ante dictum eſt, immo profluvio, & dyſentericis cum vino potum prodeſt, dentium q; dolores manjum mitigat: tum uteri quoq; doloribus in peſſo admotum, uſui eſt, tantùm abeſt, ut perinde urat,* 30 *ac ulceret, ceu illud ſupernus. Sed ſummè nobis ſuſpiciendus Pamphilus ille, ſicuti in reliquis nugatur de iis, quæ nunquam vidit, uterus ea mandans, ſic hæc ambo in unum confudit. At Dioſcorides utriuſq; in quarto meminit, & ejus quæ ſimpliciter vocatur Clematoides idq; in fine libri, & alterius, ſed in principio. Quamobrem neceſſe non eſt, me etiam deſcribere ſpecies ambas, ſicut nec in aliis feci: hæc Galenus de utraq; Clematide. Ex quibus palam eſt ulcerantis Clematidis caput ab aliquo curioſo ex hujus quarti libri calce, ubi commode inter alvum dejicientia medicamenta ſibi locum adinvenerat, exemptum fuiſſe, & huic alteri Clematidi adjunctum, ob eam quam invicem habent nominis convenientiam. Prima Clematis Græcis πλουκτὶς ἀκρεμονίτις appellatur: Latinis, Clematis, & Vinca pervinca: Italis, Clematide prima, & Provenca: Germanis. Singrien: Hiſpanis, Pervinqua: Gallis, Lyſeron. Secunda verò πλουκτὶς ἑτέρα Græcè: Clematis altera Latinè: Lymen Germanicè vocatur. Italis, Vitalba porporea. At Clematis tertia, Italis, Vitalba. Flammula, nonnullis Flammula Jovis: Italis, Flammola.*

Clematis tertia quę Vitalba.

Fuch. error.

Flammula hiſtor. & vires.

Clematidũ vires ex Gal.

Nomina.

40 Clematis quaſi Sarmentaria, quòd flagella vitigineis flagellis ſimilia emittat, arboreſq; ſcandat, quod nomen plurimis tribui poteſt. Verùm alia humi ſerpit, alia arbores ſcandit, eſt deniq; mediæ naturæ: de quibus omnibus in noſtra hiſtoria univerſali. I. Clematis daphnoides minor, fortè Ægyptiaca Plinio C.B. Clematis prima, Matt. Clematis prima Dioſcoridis, Anguilla. Clematis prima minor, Caſt. Clematis, Cord. in Dioſc. Lac. Tur. Clematis daphnoides, Fuch. Dod. gal. & fol. Lob. (qui an Centunculus Plinii ſit dubitat) Thal. Tab. Cam. Clematis Ægyptia ſylv. Geſ. hor. Vinca pervinca, Brunf. Geſ. hor. Lon. Lugd. Pervinca, Trago: Provinca vulgo, Cæſ. Chamædaphne altera, Brunf. edit. germanica. Floribus eſt cæruleis, candidis, rubris. II. Clematis daphnoides flore pleno: à præcedenti tantùm flore differt, qui duplicata foliorum textura peramœna conſtat, & coloris eſt purpurorubentis, ex ſarmentis terra coopertis propagatur, cum ſemine careat. In Germaniæ hortis habetur ex Auſtria. Dicitur Daphnoides 50 polyflora, Lob. Clematis flore multiplici, Cam. in Matth. Clematis major flore duplicato, Lugd. Clematis purpurea Auſtriaca flore pleno, Cam. in ſuo horto. III. Clematis cærulea repens, C.B. Clematis altera, Matth. (in cujus compendio figura tranſpoſita, & ſub clematide tertia habetur) Dod. fol. Cam. Clematidis alterius altera ſpecies, Dod. gal. Clematis ſecunda flore purpureo, Caſt. Clematis peregrina cærulea & purpurea, Lob. Tab. Pothos cæruleus, Lugd. Flammula, Cæſal. Variat flore ſimplici, & pleno: colore eſt non ſolum cæruleo, ſed etiam purpureo. IV. Clematis ſylveſtris latifolia ad Atragene Theoph. referenda, C.B. Clematis tertia, Matth. Caſt. Thal. Clematis altera, Lac. Clematis altera prima, Cord. in Dioſc. Clematis ſive vitis ſylveſtris, Cluſ. hiſt. Panno. Vitis ſylveſtris, Trag. Vitis ſylveſtris cauſtica, Geſ. hor. cui & Viburnum quorundam: Vitis nigra, Fuch. Turn. Lon. Vitis nigra ſecunda, Tab. Vitalba, Dod. gal. & fol. Cæſ. Viorna, Ruellio & Lobelo. V. Flammula erecta, C.B. & Cam. Flammula Matth. 60 Cluſ. hiſt. Pann. Lugd. Flammula altera, Dod. fol. Flammula frutex, Cordo in Dioſc. Flammula altera ſurrecta, Lob. Flammula Jovis, Tab. Clematis altera, Turnero.

πολεμώνιον. POLEMONIA. CAP. VIII.

POlemonia, alii philetæriam, Cappadoces chiliodynamin appellant, ramis exilibus, utrinq; pinnatis: foliis paulò quàm rutæ majoribus, ac longioribus, calaminthæ, aut ſanguinariæ proximis: quibus in ſummis velut corymbi dependent, nigro ſemine: radice cubitali, albicante, radiculæ ſimili: naſcitur in montoſis, & aſperis. Bibitur in vino radix contra ſerpentes, & dyſenteriã: & ex aqua adverſus urinę difficultatem, & coxendicum cruciatus: datur ex aceto drachmę pondere lienoſis. Eadem ſcorpionis plagæ alligatur.

alligatur. Tradunt eum, qui radicem guſtaverit, à ſcorpione non feriri: eumque, ſi ictus ſit, nihil moleſti paſſurum. Dentium dolorem manſa mitigat.

Polemoniæ cõid. *QUanquam ego plantam pluries vidi in altioribus, aſperioribuſq; vallis Ananiæ montibus, *tenui & quadrangulari caule, utrinq; pinnato: ſolius effigie Nepetæ, corymbis quadantenus dependentibus, nigro ſemine refertis, radice pralonga, albicante, * quæ Polemoniam quadantenus præſe ferebat, cùm tamen corymborum notæ & alia quædam Polemoniæ non eſſent, ejus hic imaginem apponere non libuit. Cæterùm Braſavolus Ferrarienſis eam cenſet eſſe Polemoniam, quam noſtrum Hetruriæ vulgus appellat Lavaneſe: alii verò Galegam, alii Rutam caprariam nominant. Quandoquidem hæc omnibus fere notis ſæpium græcum refert, in cujus ramorum ſummitatibus cornicula dependent, in quibus ſemen recluditur ſubrubeum, non autem corymbi. Radix illi ineſt brevis. Naſcitur læto ſolo, & plerunq; in ſcrobium marginibus, aliisq; uliginoſis locis: non autem in montibus aſperis ubi naſci Polemoniam tradidit Dioſcorides. Verùm Fuchſius lib. 1. de comp. med. eam Polemoniam putat eſſe, quam officinæ Ben album vocant. Sed ab eo planè diſſentio, quòd hoc ramulus non ſit utrinq; pinnatus: quòd corymbos nullos proferat, ſed ſiliquam, vel calycem oximoidis modo: quod deniq; non ſolùm in montibus, & aſperis proveniat, ſed ubiq; præſertim in pratis. De Polemonio differens Gal. lib. 8. de ſimpl. medic. facult. ſic inquit: Polemonium quidam philetærium quidam (velut Cappadoces) chiliodynamon: tenuium partium eſt & deſiccandi vim obtinet. Quamobrem quidam radicem ejus cum vino ad iſchiadicos, dyſenteriam, lienemq; induratum potui exhibent. πολεμώνιον ſic Græcis, ut etiam Latinis Polemonium, & Polemonia nominatur.*

Fuchſii opin. Ben albũ eſſe Polemonium.

Polemonii vires ex Gal.

Nomina.

Σύμφυτον. SYMPHYTUM. CAP. IX.

*Μελαν ίαν ἴχει ἀμφιξῆ, λεπτὰ φυλλα. κεφαλὴν ὡς θύμον. 1. Ramulos verò habet origano ſimiles: tenuia fol. & capitulũ velut thymus, ſed Cat. cũ Ruellio concordat.

SYmphyton petræon naſcitur in petris *a*, ramis tenuibus, parvis origano ſimilibus: capitulis, & †foliis thymi: lignoſum totum, odoratum, guſtu dulce, †ſalivam ciens: longa radice *b*, ſubrufa, digitali craſſitudine. Decoctum in aqua mulſa & potum, pulmonis vitia purgat: ſanguinem rejicientibus, & renum malis ex aqua datur: ad dyſenteriam rubraq; fœminarum profluvia in vino decoctum: ad convulſa verò & rupta, ex aceto mulſo bibitur. Quin & comanducatum ſitim ſedat, faucibus aſperis ſubvenit, vulnera recentia, enterocelaſq; conglutinat, & illitu cohibet. Carnes autem cum ſymphyto decoctæ coaleſcunt. Eſt & alterum ſymphyton, quod aliqui pecton vocant: id caulem emittit bicubitalem, aut majorem, craſſum, levem, anguloſum, ut ſonchi inanem: circa quem brevi intervacante ſpatio, folia exeunt anguſta, buglotſo proxima, oblonga, hirſuta: *d* caule ſecundum angulos quoſdam ſtriato, foliis tenuibus, ex alarum ſinu prodeuntibus: in quibus flores lutei, & circa caulem velut verbaſci ſemina emicant. Tam caulis, quàm folia aſpera lanugine horrent, tactuq; pruritum concitant. Radices demittuntur foris nigræ, intus candidæ, viſcoſæ: quarum eſt uſus. Tritæ, & potæ cruentis excreationibus, ruptiſq; proficiunt: recentia vulnera illitæ conglutinant: carnes quoq; ſi concoquantur, cogunt additæ. Inflammationibus præſertim ſedis, cum ſenecionis foliis, utiliter illinuntur.

b Meum. ἰσανθὲς φυσὸν. ſubpurpureum. *c* Me. addit. ἐκτὸς ἰ. denſũ. *d* Meũ. & Cat. ἔχει δ' ὁ καυλὸς ἐξ ὀγκὰς τινὰς παραλλαγὰς. i. habet verò & caulis eminentias quaſdam juxta angulos adhærentes.

I. SYMPHYTUM PETRÆUM.

Symphytum petræum.

*II. CORIS CÆRULEA maritima. *

QUamvis in noſtris commentariis, quos multò antè tempore ſeu alicubi conſcriptos edidimus, ingenuè confeſſus eſſem, ſe me non ante adinvenîſſe ſymphytum primi generis petræon cognominatum: id tamen poſtea reperi menſe Septembri ſuis floribus emicans, longè à Goritia circiter viginti millia paſſuum, in latere magni montis Vipaci, paulò ſupra arcem, ac deinde in alius ipſius montis partibus, aliisq; ſapidiæ locis præſertim eo tractu, qui vulgò Sclavus dicitur Gabernich, qui in monte ille ejuſdem tractus, quam vocant Sancti Urbani, nullis prorſus deficientibus notis quæ illi à Dioſc. tribuuntur.

Eſt ò-

Est profectò planta, præsertim ubi floruerit, visu jucundissima, ita ut maxima cum voluptate ad se videndum viatorum oculos alliciat, argumento quidem quòd etiam viribus polleat insignibus. Porrò Symphytum alterum, quod secundo loco reddidit Dioscorides, nulli dubium est quin ea sit herba, quæ hodie passim CONSOLIDA MAJOR nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum Alum falsò appellant. Quippe quòd ejus notæ singulæ Dioscoridis historiæ ad unguem hærere deprehen- Symphytum alterum.

III. SYMPH. MAJUS, SIVE Consolida major.

IV. SYMPH. MAJUS TUBEROSA radice.

V. CONSOLIDA MEDIA.

VI. CONSOLIDA MEDIA cærulea alpina.

Mmm dantur.

Quorundam errores.

dantur. Hæc frequentissima nascitur in pratis, floribus non modò luteis, ut Dioscinquit, sed & candidis & purpureis, eadem sane facie, ac forma. Cæterùm hallucinantur meo quidem judicio, qui Symphytum petræum putant eam esse plantam nullis non cognitam, quam officinæ CONSOLIDAM, & Solidaginem minorem vocant. Siquidem eam nihil prorsus Symphyti petræi notæ respondere omnibus rei herbariæ etiam mediocriter gnaris evidentius est, quàm ut à me indicari debeat. Neq; etiam statuendum censeo idem Symphytum esse eam aliam herbam, cujus folia aversa parte purpurascunt, quæ ab herbariis vulgò CONSOLIDA media nuncupatur, ab aliquibus verò Laurentina, & à Senensibus Morandola. Verùm postea quàm in harum plantarum sermonem incidimus, earum quoq; hic attexere historias voluimus. SOLIDAGO itaq; minor, quam Germani Prunellam vocant, caulibus exit quadrangulis, hirsutis, spithamæ longitudine: foliis menthæ proximis, ac etiam subasperis. Flores gerit in caulium ramusculorumq; fastigiis spicatos, purpurascentes, & quandoq; candidos. Radix illi inest multifidè capillata, ut in plantagine. Provenit in montibus, collibus, & ferè ubiq;. Cæterùm quæ media SOLIDAGO a Rizotomis appellatur, rectius fortasse Prunella à Germanis dici potuisset à foliorum colore. Siquidem folia, quæ minori latiora & molliora sunt, aversa parte cyclaminis modo purpurea spectantur. Caulem edit pedali longitudine, pilosum, quadrangulum, inanemq;. Flores mittit cæruleos, qui partim inter folia, quæ caulem ambiunt, partim in cacumine spicata congerie prodeunt. Radix illi est ut alteri multifida, haud altè descendens Nascitur in hortis, & vineis, aliisq; in locis. Harum modò dictarum stirpium, etsi nusquam, quod hactenus invenerim, meminerint Græci, aut Mauritani, eæ tamen mirum in modum prodesse existimantur disruptis, fractisq; internis & externis corporis partibus. Idcirco utiliter dantur foliorum succi potandi ab alto devolutis, ac etiam iis, qui interna, intestinave vulnera acceperint: namq; illa, sint vel exterius, vel interius illata, mirificè sanant. Tradidere nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, Consolidam mediam vocatam potu sanguinis grumos in ventriculo, vel in alia corporis parte concretos disjicere, & dissolvere. Illita verò folia, vel eorum succum efficax medicamentum esse prædicant ulceribus omnibus in ore manantibus, exedentibusq;, ac etiam testium, pudendorumq; virilium, & muliebrium. His omnibus facultatibus ea quoq; prædita est, quam Solidaginem minorem vocant, ut quidam existimant. Etenim ubi vulnera glutinare, adstringere, & reprimere sit opus, minorem usurpant, quam etiam altera longè præstantiorem esse sæpenumero compertum est. Recensetur præterea Germanis inter Symphyti genera quædam ipsis vulgaris herba, quam SANICULAM appellant. Exit hæc foliis pentaphylli majoribus: radice candida, tam miro naturæ ipsius artificio nodulis, ac lacinus quibusdam elaborata, ut non parum admirentur, qui tantum naturæ opus diligenter intuentur, atq; examinant. Nascitur in montibus, sylvosis locis. Radix glutinat, cohibet, roborat. His utuntur in potionibus ad enterocelas quotidie drachmæ pondere ex vino austero diebus 40. continuis: præstat quoq; & ad interna vulnera, præsertim ad ea, quæ in thoracis cavitatem penetraverint, tum etiam intestinorum, ex aqua equiseti eodem pondere sumpta. Hanc quidam Dentariam minorem vocant quòd radices dentium speciem quandam repræsentent. Cæterùm alia quoq; planta est, quæ quibusdam DENTARIA MAJOR appellatur, nonnullis verò ἄφλυσ, quòd sine foliis proveniat. Nascitur hæc in opacis sylvis, aut aliis umbrosis locis. Germinat primo statim vere. Quippe caules profert dodrantales, tenellos, fragiles, succosos, Orobanchæ æmulos, in quo à medio ad summum flores exeunt in purpura albicantes, & hirsuti, foliis eisdem ferè coloris in latere concomitantibus è floribus calyculi oriuntur, in quibus parvum concluditur semen, papaveris modo. Radice nititur albicante, magna, succosa, fragili, compactili squamarum congerie, miro sanè naturæ artificio elaborata: gustu est acerbo, amaritudine quadam concomitante. Adstringit, refrigerat, & abstergit: devorata verò soporem facit. Plura insuper Sanículæ ostenduntur genera, quorum unum, quod aliquibus herbariis AURICULA ursi nominatur folia fert plantaginis magnitudine, sed crassiora, veluti fabaria vulgò vocata, lacinius circum magno artificio factis à natura, colore in album flavescente, caulem edit & flores primulæ veris vocata per omnia similes, odoris eximii. Radice nititur multifida, albicante, Ellebori modo fibrata. Nascitur in altis & saxosis montibus, inter ingentia saxa. Id genus

Solidaginis minoris & mediæ vires. Consolida minor Coniol. med. Prunella

Sanículæ unius generis Sanículæ vires. Matthio. Dentaria minor. Dentaria major.

Sanículæ aliud genus. Auricula ursi Sanículæ alterius vires.

VII. CONSOLIDA MINOR. VIII. DENTARIA MINOR.

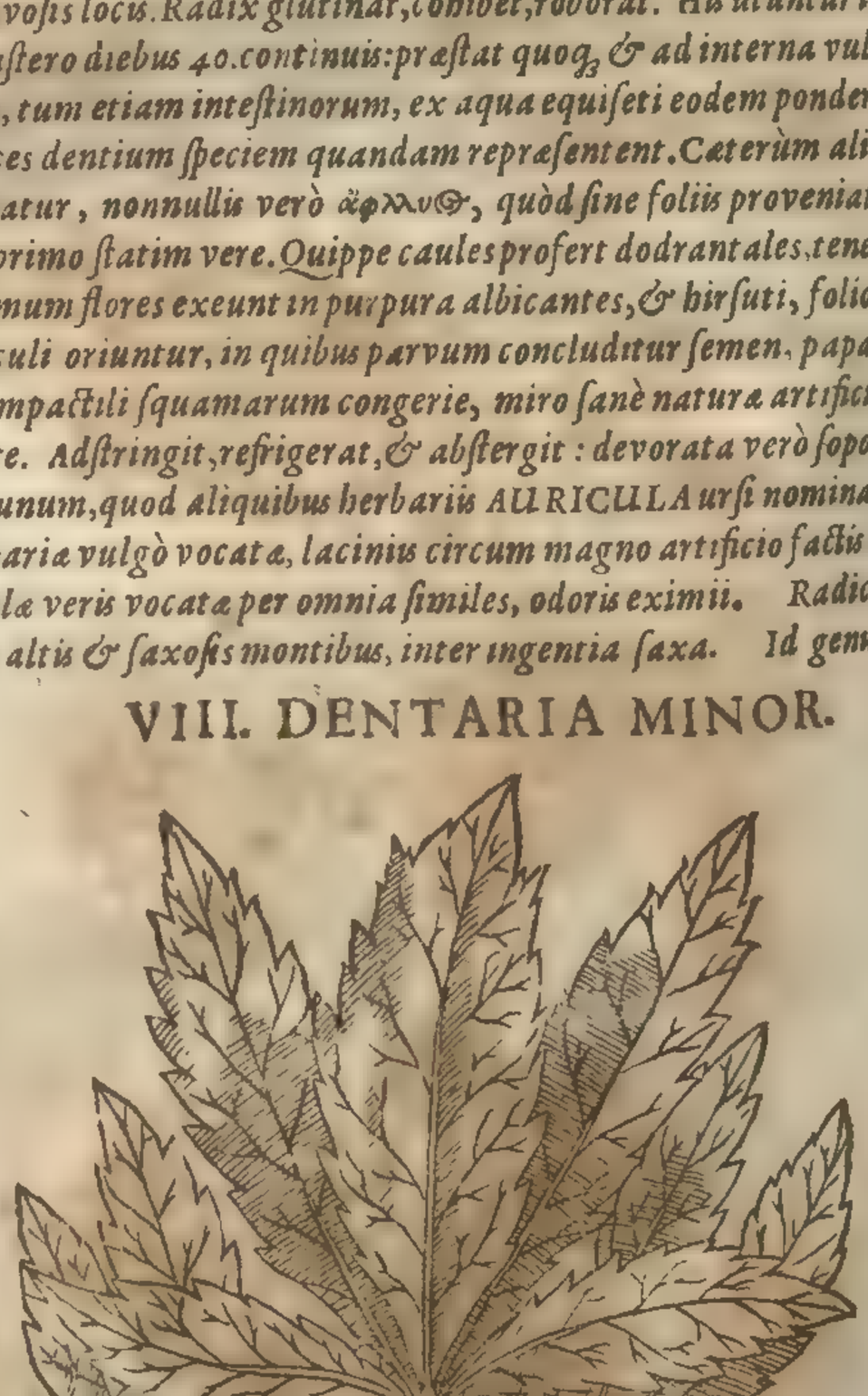

copiosè

copiosè naſcitur in agro Goritienſi monte Salvat.no. Refrigerat, ſiccat, glutinat, cohibet. Potam herbam cum radicibus cæterus præferunt ad enterocelas, & thoracis vulnera, ſi quotidie in potu ſumatur: quin & ad alia vulnera, tam intus ſumptum in potionibus, tum herba ipſa devorata, quàm externus illitum. Folia recentia una cum radice tuſa, atq; ſuppoſita, non ſolùm menſium abundantiam cohibent, ſed vulvam mirum in modum concludunt. Hus aliam denique annumerant Solidaginem, quam vulgus medicorum Conſolidam regalem, & ipſi ſua vulgari lingua Ritterſporn *vocant, quod ſonat nobis Sperone da cavalliere, & Latinis equitis calcar. Huic ſunt caules cubiti altitudine: folia oblonga tenuia: flores planè purpurei, magnitudine violæ: è quorum baſi corniculum eminet, antiqui calcaris effigie, unde illi a Germanis inditum eſt nomen. Laudantur flores ad rubentes, & inflammatos oculos triti, & aqua roſacea illiti. Herba auxiliatur ardoribus, tuſſi, inflammationibus, venenis, vomitionibus, biliosis affectibus, ſuppreſſæ urinæ, calculoſis, iſchiadicis q;, quin & alvum citat. Verùm hoc Solidaginis genus magis quantum equidem reor, Cumminum ſylveſtre, quod a Dioſcoride ſecundo loco deſcribitur, repræſentat, quàm aliam quamvis plantam. ut ſuperius in Cumini commentatione diximus. Meminit utriuſq; Symphyti Gal. lib. 8. de ſimpl. med. facult. ubi ita ſcriptum reliquit: Symphytum petræum ex contrariis conſtat viribus: habet enim incidendi vim quampiam, qua collectum in thorace, & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi vim, qua ejectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas inest humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantib. dulce apparet, & odoratu jucundum. Commanducatum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porro*

Solidago regalis.

Solidaginis regalivires Matthiolo. Symphyri utriuſq; vires ex Gal.

IX. DENTARIA MAJOR

X. SANICULA SIVE AURICULA URSI.

rò ſecundũ omnium dictarum verũ miſtionem ſimul digerere abundè poteſt, ſimulq; corpore contrahere, & conſtringere: proinde enterocelis impon. it, & ad convulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Porrò qui ipſum in vino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum profluvium exhibent, utuntur tanquam deſiccante & contrahente. Qui verò ad nephritin renumve dolorem, tanquam expurgante, & incidente Symphytum verò alterum, puta magnum ſimilem dicto vim habet: non tamen guſtantibus dulce eſt, nec odorantibus odoratum, ſed his ſane a modò ſcripto diverſum eſt. Cæterùm quatenus viſcoſitatem quandam, & mordacitatem obtinet, Scille ſimile eſt. Utuntur eo ad omnia ad quæ jam dicto: oſſium fracturas ſanant radices, ſi contritæ imponantur, & ſtricta faſcia ligentur. Quod Σύμφυτον πετραῖον Græci, pariter Latini Symphytum petræum, & Itali Simphyto petreo vocant. Quod vero Σύμφυτον ἕτερον Græci, Symphytum alterum Latini appellant: Itali Conſolida maggiore: Ger. Wallwurtz, ſive Schwartzwurtz: Hiſp Sueldamajore, & conſuelda major: Galli, Orielle d'aſne. Conſolida minor: Italis, conſolida minore: Ger Brunellen. Conſolida media, Hetruſcis. Morandola, ſeu ut aliis, Conſolida Mezzana ſive Herba Laurentiana. At Dentaria minor, ſive Sanicula quinquefolia, Italis dentaria minore: Germanis, Berg Sanickel. Dentaria major, Græcis Ἀφυὲς. quod ſine foliis proveniat. Auricula urſi, ſive Sanicula altera. Italis, Orecchia de Orſo. † Ne quis commoveatur, quòd nos hic folia adjecimus, præter Ruellii, & Marcelli interpretationem. Id enim ea ratione fecimus, quoniam in Aldino codice hoc loco φύλλα, hoc eſt, folia habetur. Tum verò quia folia thymi pulchrè illi herbæ quadrant, quam verum Symphytum petræum cenſemus.

† *Illud præterea hoc in loco adnotandum eſt, quòd ubi communis lectio habet ὠφέλιμον προσλατικὸν, hoc eſt ſalivam provocans, in Oribaſio legitur στυπτικόν, quod eſt adſtringens, quam lectionem magis probamus.*

Symphytum à glutinandi facultate dictum, unde & Conſolida, duum generum Dioſc. I. Symphytum petræum à Matth. propoſitum, eodem nomine & icone propoſuere Lac. Lon. Lug. & Tab. quod non agnovimus priuſquam Doctor Nicolaus Agerius Argentinenſis, in ſtudio hoc inſignirer verſatus, apud Goritienſes collectam à ſe moneret: quare minimè cum Coride cærulea maritima confundendum, quod dubitanter in noſtro Phytopinace ſuſpicati ſumus: manifeſta tamen, ut monuimus, obveniente differentia

rentia in ſapore, ſiquidem Coris amara ſit & non adſtringens: Symph. verò hoc dulce & adſtringens eſſe, guttoſt eſtatur. II. Coris cærulea maritima, herba eſt fruticoſa, ex radice pro magnitudine plantæ craſſa longa, palmari, rubra, ſucco purpureo, quo aliquando panni infici ſolent, ſcatente: ramulos plures palmares, partim erectos, partim repentes, firmos, rotũdos emittit, quos folia ericæ majoris craſſiuſcula, amariuſcula, plerunq; inordinata, densè cingunt: in ramulorum ſummis quaſi ſpicę calyculis quinq; partitis, ſingulis maculis nigris notatis, plenæ: è quib. flores quatuor foliolis bifidis, quorum duo ſuperiora majuſcula ſunt, conſtantes, prodeunt, purpurocærulei, rarius purpurei, amariſſimi & elegantiſſimi & quaſi perpetui coloris, ut in planta etiam ante 20. annos ſiccata, vegetus color appareat. Succedunt in calyculis nonnihil aculeatis ſemina rotunda, pulla, tenuiſſimis glumis involuta. Hanc florentem Majo menſe frequentem circa Monſpelium, & ad radices montis Cetii, & in maritimis, ramulis in arena latitantibus, legimus: & Martio menſe Cluſ. in Hiſp. obſervavit. Coridis a Dioſc. & Plinio propoſiti notas pluries habet. Coris Monſpeliaca, Adv. Lob. Tab. Cam. Coris quorundam, Cluſ. hiſt. Hiſp. III. Symph. ſeu Conſolida major, C.B. Symph. majus, Matth. Cord. in hiſt. Caſt. Tab. Cam. Symph. magnum, Fuch. Dod. gal. & fol. Lugd. Symph. alterum, Lac. Cor. in Dioſc. Symph. Lon. Turn. Symph. Alum ſeu Alus, Lob. Conſ. major, Brunf. Trag. Cam. Thal. Conſolida vulgo, Cæſ. IV. Symph. majus tuberoſa radice, C.B. Foliis & caule prædictæ ſimilis, ſed minoribus, flore luteo, radice ſerpente & nodis quibuſdam extuberantibus inæqualibus: in hortis Martio florens ſponte provenit: in hac figura hirſuties neglecta eſt. Symph. tuberoſum, Lob. Dod. fol. Cluſ. hiſt. Pann. Lug. Symph. radice tuberoſa, Cam. in Matth. Symph. majus flore ſubluteo tuberoſa radice, Eidem in horto Conſ. altera minor, Cæſ. Conſ. tuberoſa vel nodoſa, Cam. V. Conſolida media cærulea pratenſis, forte Chamæciſſos ſpicata Plinii, C.B. Conſ. media Matth. Brunf. Fuch. Caſt. Thal. Cam. Tab. Bugula, Dod. gal. & fol. Lob. Cluſ. hiſt. Pann. Lugd. Prunella cærulea vel prior, Trag. Prunella Lon. & Symph. medium. Chamæciſſus quorundam, Lug. Chamæciſſi alterum genus, Cæſ. Artetica Pandect. Anguillaræ. VI. Conſ. media cærulea alpina. Ex radice fibroſa caulis cubitalis, quadratus, ſtriatus, leviter hirſutus, manis exurgit, quem folia oblongis pediculis donata, anguſta, trium unciarum longa per ambitum inciſa, leviter hirſuta, cingunt: flores galericulati, cærulei, è quorum medio filamenta quædam prodeunt, in cacumine quaſi ſpica congeſti ſunt. In monte Baldo provenit. VII. Brunella (quod malo caſtrenſi die Braune medeatur) major folio non diſſecto, C.B. Conſ. minor, Matth. Caſt. Conſ. minima, Cam. Brunella, Brunf. Dod. gal. & fol. Lob. Brunella vulgaris, Trag. Thal. Prunella, Fuch. Lugd. Cæſ. Tab. Cam. Symph. petiçum, Lob. in icon. VIII. Dentaria Pentaphyllos, eſt enim & heptaphyllos, & triphyllos, & baccifera, C.B. Dentaria minor, Matt. Lug. Dentaria Matth. Pentaphyllos, Cluſ. hiſt. Pann. Dent altera, Tab. cui & Dent. corallina altera. Dentellaria rubra, Lugd. Dent. minor altera forte, Cæſ. Viola Dentaria prima, Dod. fol. Coralloides, Cord. in hiſt. Thal. cui & Rhizocorallum. Saxifraga montana quinis foliis, Geſ. hor. Sanicula alba, eidem, & Pulmonaria quorundam: Nemoralis alpina Saxifraga montano quinis foliis. Geſ. hor. Sanicula alba, eidem, & Pulmonaria quorundam: Nemoralis alpina herbariorũ Alabaſtrites, Lob. in icon. IX. Dentaria ſquamata, C.B. Dent. major, Matt. Lob. Lug. Cam. Dentaria Matth. Tab. cui & Crocodilea. Dent. abſq; foliis, Caſt. Dent. ἀφυλλος prima, Cluſ. hiſt. Pan. Anblatum, Cord. in hiſt. Dod. fol. Thal. Squammatia, Lon. Arachnida, Cæſ. X. Sanicula (à ſanandis vulneribus) alpina lutea, C.B. Sanicula ſive Auricula urſi. Matt. Auricula urſi ſive, Sanicula altera, eidem in compendio & Caſt. Auricula urſi Dodon. fol. Auricula urſi prima, Cluſ. hiſtor. Pannonic. Auricula urſi ſeu Lupi, Cæſ. Auricula urſi floribus luteis, Tab. Cam. Lunaria arthritica, Geſ. de Lunariis, in facto & horto. Arthriticæ genus alpinum, eidem & Primula veris quorundam, Paralytica alpina Sanicula, Lob. qui Britannicam Anguillaræ ſtatuit: Aliſma ſeu Damaſonium Dioſcoridis, Columnæ.

ὁλόστιον. HOLOSTIUM. CAP. X.

HOloſtion quadrantalis herba eſt, puſilla, tribus quatuorve digitis ſupereminens extra terram: foliis, viticuliſq; coronopo, aut gramini proximis, guſtu adſtringentibus: radice alba, prætenui uſq; in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum: naſcitur in collibus terrenis. Uſus ejus ad rupta in vino potã: nam & carnes coguntur decoctionibus addita.

Holoſtii confid. *TAmetſi, cùm antea legitimum holoſtium nuſquam vidiſſem, inclinabat animus ad credendum, holoſtium eam eſſe plantam Serpentinam Gorrienſibus appellatam, de qua ſuperius lib. 2. in Coronopi mentione meminimus,* quod mirum in modum ſerpentium morſibus opituletur. Hæc ſiquidem herba eſt exigua humi procumbens, qua foliis, caulículuſq; coronopi modo exit, guſtu adſtringentibus: radice tenui, ligneoſa. Naſcitur ipſa quoq; in collibus, ac etiam ſabuloſis locis. Ex his utique quiſpiam facilè poſſet hanc herbulam pro Holoſtio habere. quamvis hoc ego pro certo affirmare non auſim *, attamen verum holoſtium, cujus hic imaginem expreſſimus, niſi hoc anno mihi videndum excellentiſs. medicus Alphonſus Pantius Ferrarienſis, quo poſtea factum eſt, ut priori deſiſterem ſententia. Recenſetur Holoſtium inter Symphyti genera. Sed hallucinantur haud dubiè, qui credunt eam herbam eſſe Holoſtium, quam PILOSELLAM vocant. Siquidem tametſi hæc ſequens naſcatur in collibus, facietenus a Coronopo & moris omnibus diſtat. Humi hæc perpetuò decumbit radiantibus circumquaque foliis, iſq; oblongis, incanis ubique pilis obductis. Caules quibus humi repit, ſunículi faciem repræſentant. Sunt enim flexiles, tenues, teretes, & ubique hirſuta canitie ſcatentes. Humi dum repunt, radices exigunt atque ita novellæ propagantur plantæ. Flores illi ſunt aurei, ſtipato foliorum ordine, qui matureſcentes in pappoſam lanuginem evolant: Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, ſed hirſutis acute inhærentibus. Naſcitur exiccato & arido ſolo, & præſertim in collibus. Earum lac ſecta planta emittit: id quod extenuantis atque abſtergendis indicium eſt facultatis. Tota Piloſellæ planta vehementer adſtringit, glutinat, coercet, refrigerat, ſiccat: quapropter hujus rei non ignari paſtores maximè cavent, ne ovium greges in illis paſcuis immorentur, ubi hujuſce plurimum gignitur: quandoquidem depaſtentes veſtantur ad fluxione afficiuntur, ut inde facilè emoriantur. Hinc didicerunt medici, eam mederi dyſenterius & uteri profluviis, & ex vino auſtero potam vulnera glutinare tam ſcilicet externa, quam interna. illi tam, cœliacuq; magno eſſe auxilio, & biliosis vomitionibus: cruentis ſputis, enterocelis & omnibus in univerſum fracturis opem ferre. ſed præcipuè calvariæ. Non deſunt etiam è recentioribus qui eam maximè commendent ad Jecinoris & ſplenis affectus nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lienis tumores, quod viſcera hæc roboret. Additur quoq; utiliter in potionibus intrinſecorum vulnerum, & in vulnerariis emplaſtris, ac unguentis: foliorum ſuccus non ſolum recentia vulnera glutinat ſed ulcera quoq; contumacia, phagedenaq; ſanat: & præſertim oris, & pudendorum. Cæterũ ut ad Holoſtium noſtra redeat oratio, ingenuè fateor, nullã hactenus plantam ſe-*

Quorundã error

Piloſellæ deſcriptio, & vires Matthio.

I. HOLOSTIVM.

*II. HOLOSTIVM HIRSVTVM albicans majus. *

Holoſtij vires ex Gal.

Nomina.

tam ſe mihi obtuliſſe, quæ magis Holeſtium referat, quàm ea, quæ Serpentina, ut diximus, à Goritienſibus vulgò vocatur. Holeſtium (ut author eſt Gal. lib. 7. ſimpl. med.) deſiccandi vim habet cum adſtrictione: quamobrem ipſum ad rupta potui exhibent. Quod Græci Ὀλέϛιον, *Latini item Holeſtium & Holoſtium dicunt: Itali, Holeſtio Piloſella, Italis, Peloſella: Ger.* Meußohr: *Gallis, Piloſelle, ſeu Oreille de Rat.*

Holoſteum ſine duritie eſt herba ex adverſo à Græcis appellata, Plinio auctore: cujus plures differentias ſuo loco exhibebimus: quod hoc loco à Matth. proponitur, Graminei eſt generis, quod aliquando ramis eſt in terram reclinatis, aliquando verò erectis: quod Gramen ἐπιγειόκιον πόλιον vocamus: Holoſtium Matt. Lob. Lug. Gramen junceum, bufonium, Tab. II. Adjecimus & Holoſtei figuram, cùm in edit. Cam. Holoſtii quorundam nomine ſimile habeatur. Poſſet ad Plantagines referri. Ex radice longa, tenui, lignoſa,

III. PILOSELLA.

*IV. PILOSELLA MAJOR REpens, minus hirſuta. *

quaterni,quini, caules nudi palmares exeunt, circa quos folia crebra per terram ſparſa, anguſta,plantaginis anguſtifoliæ minora, trium quatuorve unciarum longa, incana, lanuginoſa, ſubadſtringentis guſtus: floſculi quadrifolij (ex quorum medio filamenta aliquot prodeunt) ex herbaceo candicantes coronopo ſimiles, ſeſe mutuò contingentes,quaſi in ſpica ſummitatem cauliculorum ornantes: quibus ſuccedunt theculæ ſemen plantaginis ſimile continentes. Hoc in aridis collibus Salmanticæ vicinis Majo florens Cluſ.legit: quod enim Monſpeſſuli legimus,minus eſt prædicto. Vocatur Holoſteum hirſutum albicans majus, C.B. Holoſteum Salmanticum prius,Cluſ.hiſt.Hiſp.Lob.cui majus dicitur: Holoſtium Salmanticenſe,Lugd.Cam. Holoſteum majus,Tab. Plantago anguſtifolia albida,Dod.in fol. III. Piloſella à copioſis quibus veſtitur pilis,nomen ſortita eſt: eſt major & minor,quæ ad Gnaphalium refertur: major repens eſt & erecta: illa hirſuta,vel penè glabra: erecta,vel vulgaris vix hirſuta,vel Syriaca hirſutiſſimis foliis. Piloſella major repens hirſuta,C.B. Piloſella,Matth.Lac.Lob.Caſt.Tab. Piloſella major, Fuch.Dod. gal. & fol. Lug. Piloſella media, Thal.Auricula muris,Brunf. Auricula muris minor,Trag. Lon. Auricula muris alia,Intybi minima ſpecies eſt,Cor.in Dioſc. Piloſella vulgo,Cæſal. IV. Piloſella major repens minus hirſuta,C.B. Hujus folia & ſupernè & infernè lævia,glabra & virentia ſunt,ad quarum latera leniſſimi pili,cauliculus unus aut alter rectus,palmaris,nudus,aut nullis,aut raris pilis donatus: modò unum majorem,modò binos ternoſve minores flores luteos ſuſtinens: cæteri cauliculi ut in præcedenti repunt,à radice ruffeſcente fibroſa prodeuntes. In herboſis aggeribus provenit. Dicitur Auricula muris minor ſecunda,Trag. Piloſella major,Cam. in Matthiolo.

Στοιβή. STOEBE. CAP. XI.

STœbe vulgaris eſt notitiæ.Cujus ſemen, & folia ſtringunt: quapropter decoctum dyſentericis infunditur: auribus quoque purulentis inſtillatur. Illita folia oculis ab ictu cruentis proſunt, & erumpentis ſanguinis impetus cohibent.

I. SCABIOSA MAIOR. II. SCABIOSA MINOR.

Stœbes conſideratio.

STœben Dioſcoridis tempore omnibus vulgò cognitam fuiſſe,illud maximo argumento eſt, quòd eam nullis prorſus notis repraſentaverit. Hinc certè nobis faceſſitur negotium, quò minus ſcire poſſumus quænam ſit illa inter tot plantas,cujus nomina,& facult ignorantur.Plin.lib 21 c.15. Stœben inter aculeatas herbas retulit (id quod à Theoph.lib.6.c.4.de plant. hiſt. mutuatus eſt) ſic inquiens: Quædam ſunt herbæ,quæ ſpinas in folio habent, & in caule,ut phleos,quod aliqui Stœben appellavere. Idem lib.22.c.11. Stœbe inquit,quam aliqui phleon vocant,decocta in vino præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhoidi quoq; & dyſenteriæ infuſa: hæc Plin Ex quibus equidem verbis planè aſſerere auſim.Phleon,& Stœben eandem plantam eſſe.Hanc in Orchomeno lacu naſci ſemine placentaceo, & molli,colore rubido, author eſt Theoph. lib.4.c.11. de plant.hiſt. Hinc itaque Matthæi Sylvatici error manifeſtè deprehenditur, qui in ſuis pandectis Stœben eam herbam interpretatur,quam vulgus Scabioſam nominat: cujus, quod ſciam, nec Græci, nec Mauritani meminerunt: Quanquam non deſunt,qui Scabioſam eam eſſe contendant,quæ ab Ætio vocatur Pſora: quam tamen is nomine tantùm expreſſit,nulla adjecta deſcriptione,ex qua aliquid certi conſtitui poſſit.Cæterùm Scabioſam vocatã non eſſe Stœben manifeſtò demonſtrant,quæ ſtatim ex ejus deſcriptione ſequentur notæ. SCABIOSA itaq; duas habet ſpecies,nempe Majorem & minorem: cujus plurimus eſt uſus. Creſcit hæc foliis circa radicem per ambitum laciniatis,humi accubantibus, ſubalbicantibuſq;,oblongis & ſubhirſutis: verùm,quæ in caule ſunt,frequentioribus,tenuioribuſq;,inciſuris dividuntur: caulem mittit tenuem,rectum,teretemq;,in quo rami oriuntur: flores habet folioſos,cærulei coloris,aut pallidos,qui tractu temporis defloreſcentes,capitulum relinquunt ſubviride,rotundis ocellis refertum,colore pavonum pennas imitante,tanto ſanè natura

Matthæi Sylvatici error.

Scabioſa. Scab minoris deſcript.

natura artificio, ut diligenter rem intuentes in admirationem trahat. Radix eſt illi palmaris, ac fibroſa ſubcandicansq;. Naſcitur in agris non cultis, ſecus itinera, & in collibus terrenis, ſapore eſt amaro. Caterùm quam majorem nos Scabioſam vocamus, primo ſtatim exortu folia profert longa, nullis in ambitu laciniis, atqui quæ his ſuccedunt Phu minoris modo diſſecta cernuntur, quæ verò in caule, & ramis ſunt, longè minora habentur, & magis laciniata. Caules gerit æſtate ſeſquicubitales, teretes, ſtriatos, incanosq;, qui circa cacumen ſuos fundunt ramos, in quorum faſtigijs capitula oriuntur in acutum deſinentia, compactili ſquamarum ordine contecta cyani modo, è quibus flores prodeunt ferè etiam ſimiles ſed [ex purpura ſubrubentes] rufeſcentes. Hos deniq; ſequitur ſemen parvum, & ſubnigrum, lychnidis coronariæ ſimile. Radice nititur pollicari craſſitudine & ſæpe majore, brachiataq;, ſapore ſubdulci, paſtinacæ proximo. Naſcitur inter fruges, & in campis non cultis, argilloſo præſertim ſolo. Quæ quidem notæ maximè arguunt magnam inter Scabioſam, & Stœben intercedere differentiam. Siquidem Stœbe folia fert aculeata, & in lacubus, ſtagnis, paludibus, alijsq; locis aquoſis naſcitur. Unde Ariſtophanes comicus rectè in comœdia ranas inter ſe loquentes adducit, quæ admodum lætabantur, quod totam conſumpſiſſent diem inter cyperum & phleum ſaltantes. Caterùm ut de Scabioſæ quoq; viribus agamus, ſciendum eſt, quòd utraque excalefacit, extenuat, abſtergit, aperit, digerit. Ideoq; præſtant ad expediendos pulmones & pectus à craſſis, & pituitoſis excrementis, cum ipſa herba in pulvere pota, tum ſuccus cum melle delinctus, tum ejus decoctum diebus pluribus hauſtum. Valet quoq; mirum in modum adverſus ſcabiem, unde illi nomen: in quem uſum non modò ejus decoctum quotidie potandum præcipiunt, ſed & herbæ ipſius ſucco, per ſe aut in unguentis addito, ſcabioſa corpora illinunt. Prodeſt omnibus pectoris vitijs, & reſpirationi inſervientibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas dijiciat, & omnia pectoris excrementa expurget. Folia cruda contuſa, Anthracibus, ſive Carbunculis peſtiferis utiliter illinuntur: adeò ut illita hos lethales abſceſſus trium horarum ſpatio prorſus abolere exiſtimetur. Datur utiliter Scabioſæ ſuccus quatuor unciarum pondere, cum theriacæ drachma, peſtilentia affectis, prima ſtatim die, verùm ſubinde ſudorem in lecto provocare oportet, & iterum, atque iterum medicamentum repetere. Id quod & præſtat plurimum ad venenoſorum ſerpentium morſus, quemadmodum & herba ipſa contuſa, recensq; impoſita. Illitus Scabioſæ ſuccus cum chriſocollæ farina, & caphuræ momento, lentigines, varos & cæteras cutis infectiones abſtergit, & oculorum albugines per ſe, & cum ſucco fœniculi tollit. Peculiariter autem valent majoris Scabioſæ radices ad lichenoſos, etiamſi morbus à Gallica lue provenerit. Siquidem earum decoctum ſex unciarum pondere quadraginta diebus potũ, ut ego mihi teſtis eſſe poſſum, præſtantiſſimum experientiſſimumq; eſt ad hoc medicamentum. Idem præſtat earundem radicum pulvis quotidie drachmæ pondere ex ſero hauſtus. Sed jam ad Stœbes vires redeamus de quibus Galenus l. 7. ſimpl. med. diſſeruit his verbis: Stœbes fructus, & folia maximo ſunt uſui ad-ſtringendi vim habentia mordacitatis expertem. Sed & deſiccant evidenter in tertio ferè ordine incipiente. Quamobrem decoctum eorum dyſentericis injicitur, & auribus pure fluentibus, tum vulnera magna conglutinat. Evidentius hæc præſtat cum vino atro auſtero: valenter enim deſiccat omnes præter naturam humiditates. Præterea folia viridia, ſi illinantur, vim habent erumpentis ſanguinis ſupprimendi: deniq; & oculorum ex ictu ſuffuſiones illita juvant. Quæ planta τοῖβὴ Græcis, ſimiliter Stœbe Latinis, & Stebe Italis appellatur. Scabioſa, Italis, Scabbioſa: Germanis, Apoſtemenkraut. Gallis Scabieuſe. At Scabioſa minor, Græcis Ψόρα: Italis, Scabioſa minore: Germanis, Apoſtemenkraut.

Scabioſæ majoris deſcript.

Scabioſæ vires.

Scabioſæ majoris vires.

Stœbes vires ex Gal.

Nomina.

* III. SCABIOSA OFFICINARUM. *

* IV. SCABIOSA ARGENTEA anguſtifolia. *

Scabioſa, alijs à ſcabro herbę habitu, quod vulgatæ convenit: alijs quòd ſcabiei medeatur, ultra viginti differentias obtinet, de quibus in hiſtoria: hic quinq; proponuntur. I. Scabioſa major ſquammatis capitulis, C.B. Scabioſa major, Matth. Lug. Cam. Scabioſa quinta, Trago. Scabioſa montana calidarum regionum, Lob. & Lug. Scabioſa major flore purpureo, Tab. Cyanus ſylveſtris major arvẽſis Thalyo. II. Sca-

V. JACEA INCANA Laciniata.

biosa capitulo globoso major, C.B. Scabiosa minor, Matth. Lob. (cui & Columbaria) Cast. Lugd. Scabiosa minor lævis, Gesn. hor. Scabiosa quinta & sexta, Trago. Scabiosa media, Dodo. Scabiosa foliis bellidis sylvestris major, major Thalyo: Scabiosa vigesima quæ pro fœmina habetur; Tabernæmontano. Phyteuma Dioscoridis, Columnæ. III. Scabiosæ officinarum, quæ hirsutissima est, cum adeo sit vulgata & notissima, omnibus in pratis & etiam inter segetes proveniens, iconem addere placuit, quam foliis modò tenuius, modò profundius laciniatis, floris etiam colore variat. Dicitur Scabiosæ primum genus, Trago: Scabiosa vulgaris Fuch. Scabiosa communis, Dodo. gal. Scabiosa, Lacu. quoad descriptionem, Lonic. Scabiosa major, Cast. Taber. Scabiosa altera campestris, sive segetum & satorum, Lobe. in ico. Scabiosa arvensis sive segetalis, Taber. Scabiosa folio sciisso, Cæsalpino. IV. Scabiosa argentea angustifolia. Ex radice lignosa, caules bini, terni, sesquipalmares, rotundi, parum reflexi, prodeunt: circa radicem folia quatuor & quinque unciarum longa, angusta, graminea, albicantia, inordinatè disposita, in superna caulis parte nulla: caulis unicum discum orbiculatum planum sustinet, qui plures flosculos cæruleos vel pallidos simulque farctos, unà cum staminibus ex membraneis calyculis prodeuntes continet. In monte Sumano prope Vincentiam provenit. V. Jacea incana laciniata, C. B. Hæc ex radice crassa, lignosa, caulem profert palmarem angulosum, incanum, nudum: folia habet multa ad radicem per terram sparsa, lata, Stœbes instar laciniata, molli lanugine incana: flos unus vel alter, Iaceæ vulgari similis, ex capitulo squarroso prodiens, caulis summitate insidet. In montibus propè Capuam provenit.

Καλύμενον. CLYMENVM. CAP. XII.

CLymenum caulem fert fabæ, quadratum: folia plantaginis: folliculis supra caulē in sese inflexis, [a] ut in polyporum cirris. Probatissimum est è montibus. E frutice toto cum radice succus exprimitur: qui ad sanguinis rejectiones, in poru efficax est: cœliacos, rubraq; fœminarum profluvia, refrigerando infrænat: sanguinem naribus erumpentem supprimit. Trita folia, aut siliquæ recentibus vulneribus impositæ, ea ad cicatricem perducunt.

[a] Ἐ οἰκότα ἔχειδὲ καὶ πολύποδ θαλεκτάναις, i. similibus iridi & polypodum cirris, ita Meum & Catec.

Clymeni consideratio.

Si caules item & folliculi herbæ, quæ Saponaria vulgò vocatur, Clymeni delineationi responderent, quemadmodum folia illi quadrare videntur, quippe quæ plantaginis prorsus referant imaginem, cum Ruellio utique sentirem, fatererq; Saponariam legitimum esse Clymenon. At certè neque caulis, quem rotundum profert, & per intervalla geniculatum, neque flores illi quicquam adstipulari deprehenduntur. Quamobrem quanam herba Clymenum in Italia hodie referat, hactenus non satis compertum habeo. Verùm his non obstantibus plantam hic addere volui, alijs quoque contemplandam: nam cum caulem habeat fabæ non absimilem, folia plantaginis æmula, & folliculos supra caulem in sese inflexos, incurvosq;, belle satis Clymenum imitari videtur. Hanc mihi dono dedit Jacobus Antonius Cortusus, nobilis Patavinus, cui id acceptum referre debent omnes rei herbariæ studiosi. Hanc (ut Plinius memoriæ prodidit libro 25. cap. 7.) invenit rex Clymenus, unde & nomen herbæ. Quo in loco idem Plinius clymeno perperam illa omnia reddidit, quæ Dioscorides periclymeno assignavit. Hujus nusquam, quod invenerim, meminit Galenus, sicut nec post ipsum Paulus. Planta hæc πλύμενον Græcè, quemadmodum & Latinè Clymenum dicitur: Italis, Climeno.

Clymenum Matthioli Castori, quoad descriptionem, & Clus. hist. Pann. Lathyrum majorem flore purpureo, seu Cicerculam Latinorum vocamus. Lathyrus sylvestris sive Cicercula, Dod. fol. Lathyrus sativus latifolius

CLYMENVM.

Nomina.

folius, Lugd. Lathyrus sylvestris latifolius, Camer. Lathyrus sylvestris major, Thal. Lathyris latiore folio. Lobel. Cicercula, Cæsalpino.

περικλύμενον. **PERICLYMENON. CAP. XIII.**

PEriclymenon simplex fruticat, ex intervallis parva folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea: inter folia surculi exeunt, in quibus baccæ hederæ similes: flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus & quasi in folium procumbens, semen durum & quod difficile evellatur: radice rotunda, crassa. Nascitur in arvis ac sepibus, convolvens se adminiculis propter assidentibus. Semen ejus postquam maturuit collectum, & in umbra siccatum, ij drachmæ pondere detur in vino, quadragenis diebus, lienem abiumit, lassitudinem discutit: sed urinam ciet, statim a sexto die cruentam: orthopnœæ, & singultui prodest partum accelerat. Folia sunt eiidem viribus prædita: quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

I. PERICLYMENUM.

II. *PERICLYMENUM. Germanicum. *

Unde quidam Periclymenum perperam Caprifolium appellent: officinæ Matrisylvam vocant: nos verò quòd propinquas vinciat plantas vulgo appellamus Vinciboscio. Caterum id potissimum nos ad credendum impellit, vulgatam Matrisylvam esse Periclymenon quod non solùm omnes hujusce ætatis rei herbariæ peritissimos in hanc sententiã devenisse compererim, sed quòd etiam ex notis, quas illi reddidit Dioscorides, ita esse cognoverim. Quandoquidem Matrisylva unicotantùm caule fruticat, qui ex intervallis gemina tantùm folia mittit, ipsum amplectentia, subcandida, hederaceaq;. Flos et faba non dissimilis, candida item adolevere, in folium procumbens. Semen hederaceum præburum, & quod difficile evellitur, in surculis quibusdam connexum qui inter folia erumpunt. Constat præterea ejus caulem, qui ab radice simplex assurgit, arbusculis & frutetis nascentibus se convolvere, ubi in sepibus, & frutetis nascitur, adeo ut sæpe tam pertinaciter inhæreat ligetq; adminiculis, ut nec manifestum imprimat vestigium: unde à nobis merito Vinciboscio dicitur. Porrò plane, meu quidem sententia habiti sunt, qui Caprifolium & Matrisylvam seu Periclymenum idem esse existimant: in quorum numero esse deprehenditur Lobelius, & Fuchsius. In hunc autem lapsum hos fortasse deduxit Matthæus Sylvaticus pandectarum author. Siquidem is latinum Caprifolium Matrisylvam nominat, cum tamen, ut subinde legitur, nil aliud Sylvatico Caprifolium fuerit, quam Dioscoridi pyxacantha, seu lycium, non autem periclymenum, de quo seorsum sub titulo Matrisylvæ Sylvaticus sic dixerunt. Quod fortè non animadvertentes sic, Caprifolium & Periclymenum idem esse putarunt. Caterùm Matrisylva in eorum unguentorum usum venit, quæ ad capitis vulnera parantur: namq; hac in re efficacissimum est medicamentum: quamvis è veteribus neminem hactenus invenerim, qui Periclymenon ea vi pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam commendavit Joan. de Vigo clariss. chirurgus, ad crurum ulcera, quòd eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradident Gal lib 8. simp. med Verumtamen id non legitur in meo Galeno: nam loco citato Galenus de Periclymeno ita scriptum reliquit: Periclymeni tum fructus utilis est, tum folia, adeò vehementer incidentis, simul & excalfacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principio quidem urinam tantum movent, porro foris cum oleo illita excalfaciunt. Juvant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est drachmæ unius pondus cum vino. Porrò desiccat quoq; semen. Et quidam ajunt, si copiosius bibatur, sterilitatem omnino lubentibus afferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præfinunt, ut Dioscorides, qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à sexto die memorat. Planta, quæ Græcis περικλύμενον, Latinis quoq; Periclymenum dicitur: Italis, Matriselva: Germanis, Geißblatt: Hispanis, Madresylva: Gallis Vinciboße.

Periclymeni confid.

Caprifolium & Periclymenum differũt.

Periclymeni vires ex Gal

Nomina.

Periclyme-

Periclymenum, quod se adminiculis convolvat, triplex est: perfoliatum, non perfoliatum, & humile. I. Periclymenum perfoliatum, C.B. Lugd. Tab. Cam. cui & Italicum. Periclimenum, Matt. Lac. Calt. Periclymenum alterum, Dod gal. Periclymenum perfoliatum calidarum regionum, Lob. Caprifolium Italicum, Dod. fol. Vinciboscu vulgo, Cyclaminus altera Dioscor. Cæs. II. Periclymenum Germanicum apposuimus, cùm ipsius apud eos usus sit. Caprifolium, Brunf. Ges. hor. Lon. Caprifolium Germanicum, Dod. fol. Periclymenos vel Periclymenum, Trag. Fuch. Dod. gal. (cui & Lilium inter spinas & Mater sylva) Cordo in Dioscor. (cujus Scholiastes addit Cyclaminum alterum, Vitim sylvestrem & Periclymenum apud Dioscor. idem esse) Turn. Ges. hor. Thal. Cam. Tab. Periclymenon non perfoliatum, Lob. Lugd.

Τριβολος. TRIBULUS. CAP. XIV.

Tribuli genus unum terrestre, foliis ad effigiem portulacæ, tenuioribus: viticulis† in terra stratis, spinis secundum folia rigidis, præduris: juxta amnes, & rudera nascitur. Est & alterum genus aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: foliis latis & pediculo longo, caule parte summa, quam ima crassiori: adsunt ei & capillamenta quædam spicacea: semen durum, ab altero non abhorrens. Uterque refrigerantis, & inspissantis est naturæ ideo inflammationes omnes cataplasmate adjuvat: ulcera in ore erumpentia, putredines, gingivas, tonsillasq; persanat. Succus ex his colligitur ad ocalorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculosis juvamentum affert. Drachma terrestris tribuli pota, illita ve, ictos a vipera recreat: contra venena cum vino aptissime bibitur: decoctum ejus sursum potum feles necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, virenti tribulo equos saginant: & è dulci semine, & esculento panem, quo vescuntur, faciunt.

I. TRIBULUS TERRESTRIS.

II. TRIBULUS AQUATICUS.

Tribuli confid.

ETsi unum duntaxat Tribuli terrestris genus descripserit Dioscor. duo tamen genera à Theoph. reddunturlib. 6. cap. 5. de plant. histor. his verbis: Tribulo peculiare est ut fructum gerat aculeatum. Ejus duo sunt genera: unum folium est ciceris, alteri aculeatum. Utrumq; terrestre, & jaculosum: semen germinat cui in folius sunt aculei, magnq; hoc apud septa vilarum erumpit. Semen præcoci sesamæ figuræ cernitur: alteri hoc est serotino, rotundum, nigrum siliqua inclusam. Hæc duo terrestris genera Theoph. Tribulum cui folia portulacæ Dioscoridis assignavit, memini me vidisse Venetiis in maris litore prope divi Nicolai sacellum. At hunc, cujus hic figuram exprompsimus, Pisis misit ad me Luca Ghinus Forocornelien-

Tribuli ter. Ruell. error, Cacatreppolam Tribulum faciens.

sis, medicus rei herbariæ peritissimus. Ruellius Tribulum aculeatum Theophrasti eam plantam esse arbitratur, quam Hetruscivulgo vocant Cacatreppola, ea fortasse ratione ductus quòd prope torrentium & fluminum ripas proveniat. Verùm cum lateat nos foliorum effigies, quæ à Theophr. illi tribulo non redditur, atq; etiam constet hanc plantam suricios non mittere, neq; siliquam terre inquantum claudatur semen, cogor omnino à Ruellio dissentire. Nostrates sceptastarii hujus radices melle, & saccharo condiunt eryngii eas esse existimantes. Qua in re haud dubiè illi fallantur, ut superiori libro in eryngio ostendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in plerusq; Italiæ fluminibus, & lacubus provenit, præsertim in agro Mantuano, & Ferrariensi: neq; solùm in dulcibus aquis gignitur, sed etiam in mari. Hos tribulos Venetiis in foro vendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis vicinis enati inveniantur. Folius hic provenit latis subrotundis, crassis, & aversa parte aculeatis, nervosisq; & per ambitum serratis prælongus & crassis pediculis nitentibus: caulem edit crassum, & averſa parte aculeatis, nervosisq; & per ambitum serratis prælongus & crassis pediculis nitentibus: caulem edit crassum pinguemq; sed in summitate longe vegetiorem quàm ab radice. Radix illi longa, comantibus spicaceis capillamentis. Fructum profert nigrum constantæ magnitudinis, triplici armatum mucrone, unde illi nomen, cortice membranoso, & alba

Tribuli aquatici historia Matthiolo.

alba intus medulla, gustu castaneis haud absimili, vulgus aquaticas castaneas vocat, et non secus ac castaneis eo in cibis utitur. Quinetiam quibusdam in locu, è siccus tribulis in farinam redactis per annonæ inopiam agrestis plebecula panes parare solet, perinde ac ex castaneis parantur ab alijs. Sunt etiam qui eosdem tribulos sub cineribus assatos, pro bellarijs edant. Ex his porrò qui peregrè proficiscuntur, verticillos faciunt, quibus suas preces enumerant, colloq; gestant, ut majorem præ se ferant religionem, ne dicam hypocrisim Tribuli utriusq; facultates perstrinxit Galenus lib. 7. simplic. medic. ubi sic inquit: *Tribulus ex humida essentia modicè frigida, & sicca non mediocriter & ipsa frigida componitur. In terrestri tamen superat terreum frigidum, quod & adstringens ostendimus: in aquatico verò aqueum. Propter utrunq; itaq; & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruunt. Porrò terrestris fructus cùm tenuium sit partium, potus lapides in renibus comminuit.* Τριβολος χερσαιος sic Græcis, Tribulus terrestris Latinus dicitur: Italis, Tribolo terrestre. Germanis Waldkettlein: Gallis, Saligotz terrestres. Τριβολος ἔνυδρος Græcè, Tribulus aquaticus Latinè vocatur: Italicè, Tribolo aquatico: Germanicè Wasserniß: Arabice simpliciter tribulus Hasach seu Hajerk appellatur: Hispanicè, Abrojos, & Abrolhos: Gallicè Castaignes d' Eau, Escarbotz.

Tribuli vires ex Gal.

Nomina.

† *Hoc in loco ita equidem legunt vulgata Græca exemplaria, sed Orib. lib 12. itemq; vetustus Dioscodex habent μηκωνὲ. qua voce Tribulum terrestrem viticulis longis repræsentant. Id quod etiam satis plantæ pictura demonstrat.*

Tribulus, à triplici cuspide in fructu, aquaticæ maximè conspicuo, alius terrestris, alius aquaticus. I. Tribulus terrestris folio Ciceris Theophrasti, C.B. Tribulus terrestris, Matth. Lacu. Cord. in Dioscor. Ges. hort. Lobel. Turn. Clus. hist. Hisp. Dod. fol. Castor. Lugd. Cæsal. Camerario II. Tribulus aquaticus major, C.B. & Clus. hist. Panno. Tribulus aquaticus, Matth. Trag. Turn. Dod. gal. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cast. Lugd. Cæsal. Tribulus aquatilis Dod. fol. Tribulus Lacustris, ord. in historia.

Σαξιφραγον. SAXIFRAGA. CAP. XV.

SAxiphragon aliqui sarxiphragon, alii empetron, Romani saxifragam vocant: frutex est surculosus, in petris, & asperis locis nascens, epithymo similis. Coctus in vino, mox potus, febricitantibus opitulatur: stranguriæ prodest, singultum sedat, calculos vesicæ frangit, & urinam ciet.

I. SAXIFR. VERADIOS. II. SAXIFR. ALTERIUS SPECIE.

LIcet omnibus hujus ætatis rei herbariæ peritus satis superq; persuasum esse non ignorem hoc Saxifragiæ caput Dioscoridi illegitimum esse, quòd Latina nomenclatura contra scriptorum morem Græcè proferatur: tamen cùm in omnib. ferè Græcis exemplaribus habeatur, nihil sane vetat quin & nos credamus hoc Saxifragiæ caput Dioscoridis esse legitimum. Sed fecit depravata hujusce loci lectio, ut non solùm ego sed alij quoq; dubitarint quanam planta legitimum Dioscoridis Saxiphragon recte referre possit, quæ epithymi faciem imitaretur. Verùm cum postea reperti sint antiqui Dioscoridis codices, qui non τῷ ἐπιθυμῷ sed τῷ θυμῷ inscriptum habent, non magno sanè labore Saxifraga reperta est, cujus hic primo loco imaginem damus. Ea enim frutex est surculosus, in petris & asperis locis proveniens, adeò thymo similis, ut nisi gustatu ferè ab eo dignosci nequeat. Habetur & aliud genus quod folia in caulículis per intervalla gerit, parva, longiuscula, angustaq; utrinq; singula cunilæ æmula, concomitantibus alijs longè minorib. quæ catervatim eadem ex origine prodeunt: in cacumine tamen numerosiora sunt, & angustioribus intervallis distincta. Flores edit in summis caulibus purpureos odoris non injucundi. Hanc dum Romæ juvenis agerem, memini me legisse sub capitolino monte, non longè à Templo D. Mariæ virginis quod Itali appellant La consolatione, super lapidib. quibusdam magnis, qui è regione habentur. Duxerat me ad hunc locum Medicus quidam, qui Saxifragam hanc amico cuidam meo jam senescenti adversus renum calculum commendaverat, ut ubi ille hac herba uti vellet, locum ipsum scirem, ubi reperiri posset. Sed ego tum temporis nihil de materia medica fuerã sollicitus. Est tamen posthac superiori anno ad me transmissa à Francisco Partino Roboretano, Cæsaru Maximiliani secundi Archiatro: quin

Saxifragæ confid.

Saxifraga altera.

tro. qui etiam ab aliis quoq; amicis. Cit urinam, calculos in renibus frangit & ejicit, visum acuit, si edatur. Hujus meminit Galenus libro, & cap. 5. de sanitate tuenda sic inquiens: Iis verò, qui calculo laborant, etiam aliquid Betonicæ, & Cestri, quod in Gallis nascitur, est admiscendum Vocant autem herbam eam Saxifragon. Hæc ille: a quo suam quoq; Betonicam Saxifragam assumpsit Paulus. Atqui præter hanc tria alia Saxifragæ genera novimus, quæ frangendis, educendisq; renum calculis, plurimum præstare videntur. Primum illud est, quod nos antea Dioscoridis Saxifragam esse suspicaba-

III. *SATUREIA MONTANA. *

IV. SAXIFRAGIA III.

V. SAXIFRAGIA IV.

VI. SAXIFRAGIA MAGNA.

mur. Nascitur hæc in magnis, ac durissimis lapidibus in Hetruria plurib. locis, aut sicco, & admodum extenuato solo, foliis capillaceis [epithymo non dissimilibus præsertim Argentario promontorio in maritimis nostris. Inveniuntur quinetiam in agro Goritiensi, quibusdam saxis enascens, juxta Sontii fluminis ripam, qua Salicano rure itur Canalum. Sed aliquis fortasse objiciet hanc plantam non esse legitimum Saxifragon hoc loco descriptum: quòd ea nullis ferè notis epithymum repræsentet. Neq; id quidem temere objicietur: etenim non video ego, quomodo Saxifragon rectè epithymo assimilari possit, quòd illud frutex sit surculosus, hoc autem tantum absit à frutice surculoso, ut videatur potius esse quoddam capillamentum. Idcirco facilè adductus sum, ut suspicer codicem hoc in loco depravatum esse: aut Saxifragon frutex erit, qui foliis duntaxat epithymum æmuletur, ut illa folia satis ostendunt, quæ in hac planta, cujus imaginem hic expressimus, capillorum instar tenuissima conspiciuntur] fœniculi modo, sed longioribus, tenuioribus, & rarioribus. Caule pariter prodit fæniculaceo, sed tenui, ac pumilo, umbella in summitate emergente: semine vulgaris petroselini æmulo, sed longiusculo, & odorato. Radice albicante, pastinacæ sapore. Tota planta subacris est, & subdulcis. Excalfacit, attenuat, aperit, provocat, abstergit. Tota planta subacris est & subdulcis. Radix urinam ciet, & menses quovis modo sumpta: visum acuit & obstructiones jecoris reserat. Secundum genus foliis est vulgaris terrestris hederæ, minoribus tamen, & circumquaq; laciniatis, humi accubantibus. Caulem profert tenuem, rotundum, rectum, pilosum, cubito minorem, à quo rari oriuntur ramuli in quorum summis partibus flores panduntur candidi, ocimoidis æmuli: hi paulò post flaccescentes nullum post se relinquunt semen. Radix illi est tenuis, in pluribus divaricata capillamentis: inter quas granula quædam rotunda, coriandri seminis magnitudine habentur, & ipsa quidem amara, albicantia & purpurascentia. Hæc non desunt, qui credant hujusce plantæ esse semen, tum quòd planta nullum in caulib. semen gerat, tum quòd sata radicum grana perinde ac semen nascantur. Mira sanè plantæ natura, quòd semen in radicibus gerat. Excalfacit, extenuat, aperit, abstergit, & expellit. Herbæ, & radicis decoctum ex vino albo meraco paratum, renum calculos frangit, & educit, vesicam abstergit, & urinam provocat: efficacius tamen si ex eodem decocto radicis granosæ farina drachmæ pondere propinetur. Quinetiam datur eadem farina per se ex vino duarum drachmarum mensura. Atqui felicius hæc potio sumitur dum affecti in labro balneo se fovent. Reperitur hæc herba desinente jam vere, aut æstate inchoante, & præsertim mense Majo, arido, & exoluto solo inter saxa, aut sabuloso tractu. Tertium autem, quod ego cum à forma, tum ab effectu SAXIFRAGUM majus appello, mihi missum est Veronæ à Francisco Calzolario Pharmacopæo, & rei herbariæ studiosissimo. Id in Monte quem Baldum vocant, nasci & ex vivo, ac durissimo lapide prodire scribit & antiquis urbium mœnis. Frutex est caule lignoso, contorto, digiti crassitudine, duris, densis, ac vimosis surculis ipsisq; tenuibus stipato, subalbicante exterius libro: folia fert exigua, oblonga, in acutum desinentia: flosculos edit albos, & calyculos pallidos, ocimoidis modo, ore circumquaq; serrato, in coronæ modum, sed admodum pusillos, in quibus semen continetur rubrum, papaverino minus. Radix in petris adeò pertinaciter concluditur, ut evelli nequeat nisi mucronatis serramentis. Mirificè tota planta calculos comminuit & expellit. Miris laudibus hanc plantam mihi commendavit Calzolarius ad calculos renum educendos. & ut re ipsa id mihi quoq; constaret, misit is ad me numerosos calculos, quorum plures fabæ magnitudinem superabant, qui hujusce plantæ potu ejecti sunt ex uno tantùm cive Veronensi, Hieronymo de Tortis nomine, quos adhuc apud me ad spectaculum servo. Cæterùm id magis me in admirationem ducit, quòd aliquot inter hos spectentur, qui è vesica potius, quàm è renibus expulsi videantur. Herba ipsa jam apud me copiosa est: verùm hactenus nullum ejus periculum feci. Cæterùm sunt & alia herbarum genera, quæ sub Saxifragæ nomenclatione vulgaribus demonstrantur, nempe Trichomanes, Adiantum, Asplenum, Filipendula, Massiliense seseli, Pimpinella quæ hircum redolet, & aliæ plures herbæ: quæ ideo Saxifragæ nomine insigniuntur, quòd omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantq;. Planta quæ Græcis σαξίφραγος & σαξιφράγον, Latinis Saxifraga, & Italis Sassifragia nominatur. Germanis, Steinbrech: Gallis, Perce pierre. † Qui postremo impressi sunt Græci Dioscoridis codices, non hic, sed in fine separatim scriptum habent hoc caput de Saxifraga, inter ea relatum quæ in hoc authore adscititia censentur. Hoc dictum sit, ut omnibus constet, illud non solùm Latinè, sed etiam Græcè scriptum reperiri.

Saxifragia quarta

Sax. 4. virens.

Saxifraga minor

Saxifragæ majoris vires.

Plantæ Saxifragæ dictæ.

Nomina.

Saxifragiæ nomen diversis plantis ab effectu convenit, hoc loco quinque species Matthiolus proposuit. I. Satureia spicata, quæ duplex est in Italia, foliorum latitudine solùm differens: Juliana etenim quæ primo loco pro Saxifragia posita, angustissimis est foliis: altera verò quæ Romæ & Neapoli in tectis & parietibus provenit, latioribus est foliis: quam forsan pro secunda proposuit Matthiolus, cui Camerarius in suo Matthiolo Satureiam duriorem substituit. Dicitur prima, Saxifragia vera Dioscoridis Matthiolo & Lugd. quo ad iconem. Saxifragia prima, Castori. Thymbra S. Juliani, sive Satureia vera, Adver. Lob. Thymbra vera, Lugd. Taber. II. Saxifragia alterius speciei, Matth. Saxifragia altera, Castor. Lugd. Saxifragia Matthioli, Tabernæ. III. Satureia montana, C. B. Thymbra Dodonæo gallico & folio Cord. in Dioscor. & hist. (cui & sylvestris Satureia) Tab. Lugd. Thymbra agrestis, Gesn. hort. Satureia sive Thymbra altera, Lob. in icon. Satureia altera, Lac. Satureia durior, Lugd. Satureia hortensis, Lob. Cæs. Saxifraga secunda, Camerario in suo Matthiolo. Hæc à radice lignosa plurimos ramos tenues folioso emittit, folia duriora quàm Satureiæ vulgaris & minora, aliquando tamen latiora, aliquando angustiora, pro ratione loci natalitii, flores habet albos Satureiæ: totaq; planta Satureia viridior. Provenit in montibus Italiæ, non longè etiam Monspelio: Hyssopum verum Guilandinus nominabat in horto Patavino natam. IV. Peucedanum minus, C. B. Saxifragia tertia, Matth. Lugd. Cast. Saxifragum, Lac. Peucedanum Pannonicum. Clus. hist Pan. V. Saxifraga rotundifolia alba, C. B. Saxifragia quarta, Matt. Castor. Saxifragia major, Brunfel (& Saxifragia) Fuchs. Lacu. Saxifraga alba, Trag. Fuchs. in icon. Dod. gal. & fol. Gesn. hort. Lugd. Thal. Tab. Cam. Saxifraga alba Chelidonides, Lobel. Saxifraga, Lonic. Thelygono affinis herba, Cæsalpino. Hæc præter granula quæ ad radicem plurima, quibus propagatur, etiam semen minutum copiosum in vasculis oblongis continet. VI. Caryophyllus Saxifragus, C. B. Saxifragia magna, Matth. Lobel. Lugd. Camer. Saxifragia quinta, Castori.

Λειμώνιον. LIMONIUM. CAP. XVI.

Limonion folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, & sæpe plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, seminibus rubris scatentem, quæ gustata adstringunt. Semen tritum, & ex vino acetabuli mensura potum, dysentericis, cœliacisque prodest; rubra fœminarum profluvia sistit. Nascitur in pratis, & palustribus.

I. LIMONIUM.

II. LIMONIUM ALTERUM.

III. PYROLA.

Limonii confid. Behen rubrum offic.

Provenit Limonium, nullis prorsus reclamantibus notis, cum innumeris ferè plantis in paludib. quæ Timavi fontibus irrigantur, ac etiam Tergestini tractu. Hanc autem plantam seplasiæ falsò Behen rubrum appellant, quam si quis diligenter expenderit, eam ni fallor, inveniet omnibus notis Limonio adstipulari: unde cogetur fateri, aut hanc verum Limonium esse, aut saltem ejus genus. Siquidem herba est (ut imagines duæ quas hic damus, apertè demonstrant) foliis beta tenuioribus & longioribus, decem, & sæpè pluribus: caulibus item tenuibus, in quibus semen rubrum, quod gustatum adstringit: Radix est illi vegeta, rubraque. Præterea in pratis, præsertim uliginosis, & palustribus provenit. Addam etiam quòd experimento compertum est, Behen hoc adulterinum præditum esse facultatibus & viribus, quas Limonio reddiderunt Dioscorides & Galenus. Quare non temere me factarum putavi, si pro vero Limonio hic eas plantas depictas exhiberem, quæ in officinis Behen rubri nomen perperam acceperunt: quòd mihi jam persuasum sit (ut in glandis unguentaria commentatione licetur) eas planè Behen illud mentiri, de quo a Mauritanis mentio facta est Plinius libro 20. cap. 8. Limonium sylvestrem betam vocari tradit. Sed hic, ut in Betæ notavimus, refragatur Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi se nullam unquam sylvestrem betam novisse scribit: nisi quis pro ea ratione eam accipiat. Atque adeo hinc colligamus licet, Limonium esse per se genus herbæ cui tametsi caulis notæ, quæ in Behen rubro vulgari habentur, non omnino adstipulentur, cùm tamen cætera Limonio bellè correspondeant, & vires eædem sint, nemo ego in sententia, quousque novus aliquis apparet rei plantariæ indagator, qui aliam nobis plantam demonstret, quæ legitimum Limonium Dioscoridis notis omnibus magis præ se ferat. Interim autem in eorum sententiam haud concedam, qui PYROLAM herbam, quam Germani vocant Wintergrün / Limonium genuinum faciunt. Quippe folia pyri modo subrotunda, unde illi nomen, parvaq;, & natale solum non concedunt, Pyrolam esse Limonium: Siquidem oritur hæc haud humectis, aut palustribus locis, sed in montibus, umbrosis, & in sylvis, folio pyri minore, robusto, & perpetuò virescente, caule spithamæ longitudine, tenui teretique, in quo per intervalla flores spectantur candidi, stellæ figura, capillamentis numerosis è medio emergentibus, ut in rosa. Radi-

Pyrolæ hist. Matthiolo.

ce nititur ſubalbicante, haud altè deſcendente. Vis illi eſt exiccare, adſtringere, & agglutinare: quò fit, ut ad vulnera glutinanda plurimum præſtet uſum apud Germanos. Namq; non ſolum illita folia, aut eorum ſuccus unguentis vulnerariis additus, aut per ſeſe recentia vulnera ſanant, ſed etiam eorum decoctum ex vino potum, ea quoq; curat, quæ in thoracis cavitatem, in viſcera, aut inteſtina penetrarint, quare additur commodiſſimè vulnerariis potionibus. Mira ſane vis eſt in hujuſmodi potionibus. Parantur enim non ex hac ſola planta, ſed ex multis aliis ex vino, & aqua ſimul decoctis, nempe ex Pyrola ipſa, Alchimilla, Betonica, Fragaria, Equiſeto, Agrimonia, Carjophyllata, Tormentilla, Vinca pervinca, Pimpinella, quam Sanguiſorbam vocant, Piloſella, Virga aurea, & Symphyti majoris & Rubiæ radicibus. Ejuſmodi enim potionibus vidi ego cùm Thoracis, tum inteſtinorum vulnera ſanari, quæ lethalia, & nullo prorſus auxilio curari poſſe cenſebantur: Pyrolæ vires Matthiolo. Vulneraria potio mirifica.

quo fit ut hæc chirurgis grata eſſe debeant. Limonii vires memoriæ prodidit Galenus libro 7. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Limonii ſemen utpote auſterum, cœliacis, dyſentericis, & ſanguinem ſpuentibus cum vino exhibent. Juvat & ad profluvium muliebre. Satus autem eſt acetabuli menſura. Quod Græci λειμωνιον, Latini item Limonium dicunt: Itali, Limonio: Officinæ falso Beben rubrum. At Pyrola, Italis, Pyrola, Germanis Wintergrün. Limonii vires ex Gal. Nomina.

Limonium, quod ἐν λειμωσι in pratis proveniat, eſt majus, minus & laciniato folio. I. Limonium majus, C.B. Limonium, Matth. Lacu. (cui & Been rubrum) Caſtor. (cui & Caprinella) Lugd. Cæſal. Limonium primum, Taber. Camer. Been rubrum, Limonio ſeu Biſtortæ cognata, Geſ. hor. Valerianæ rubræ ſimilis, Dod. fol. II. Limonium alterum Matthioli quid ſit ignoramus, eum ſequuntur Lugdun. & Tabernæmontanus & nomen & figuram reſervantes. III. Pyrola vulgata rotundifolia, C.B. Pyrola, Matth. Brunf. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. (cui & Beta ſylveſtris) Geſ. hort. Lon. Lobel. Caſtor. Lugd. Cæſalp. Tab. Pyrola vulgaris, Cluſ. hiſt. Pann. Pyrola minor, Thal. Limonium ſylveſtre, Trago, Limonium, Fuchſ. Turn. Lonicero. Altera eſt amplo & molli, altera minore & duriore folio.

Λαγώπους. LAGOPUS. CAP. XVII.

LAgopus herba ſiſtit alvum in vino pota: aut in febri, ex aqua. Eadem inguini alligata ut inflammatione. Naſcitur in † ſegetibus. † Meũ & Cat. in παρσίαις i. in areolis.

SAnè tam † aucus Lagopum perſtrinxit Dioſcorides, utpote qui nullam quidem ejus imaginis notam deſignavit, ut arduum æquè atq; abſurdum ſit aſſerere, quinam ſtatuendus ſit in tam ingenti plantarum multitudine, quarum nulla apud homines extat cognitio. Cæterum Matthæus Sylvaticus parum rectè, meo quidem indicio, tradidit Lagopum eam eſſe herbam quam herbariorum vulgus Caryophyllatam appellat: quandoquidem hæc non gignitur in ſegetibus, ſed in montibus, & in viis juxta ſepta, quod minimum ea modum ſepibus opacari gaudeat. De hac veteres quod ſciam, nihil memoriæ prodiderunt. Niſi forte aſſe fuerit Geum a Plinio deſcriptum lib. 26. cap. 7. cui radiculas reddidit tenues, nigras, benè olentes. Porrò CARYOPHYLLATA planta non eſt vulgaris, neq; viribus inefficax, argumento quòd ejus radices manifeſtum caryophyl- Lagopi conſid. Sylvatici opinio exploſa.

I. CARYOPHYLLATA.

II. CARYOPHYL. MONTANA.

li ſpirent odorem: unde illi nomen. Ea folia fundit ſubaſpera, hirſuta, tripartita, duobus etiam longè minoribus eodem in pediculo auricularum inſtar poſteriori parte adnatis, omnib. tamen per ambitum laciniatis: caule eſt ramoſo, rotundo, haud craſſo, ſeſquicubitali, geniculato, ſubaſperoq; : floribus aureis pentaphylli æmulis, villoſis ſuccedentibus inde capitulis, in quibus ſemen continetur. Radicibus nititur copioſis, tenuibus, ſubrufis, Caryophyllorum odorem ſpirantibus. Naſcitur ſecus vias circa agrorum, & hortorum ſepimenta, & opacis potius locis, quàm à ſole illuſtratis. Radix, cujus eſt uſus, excalfacit & Caryophyllatæ vires.

Caryophyllata montana.

ſiccat, aperit, & roborat. Eſt & alterum CARYOPHYLLATAE *genus montanum, quod à me repertum eſt in Bohemia in monte quodam Bohemis Corconos appellato, ex quo Albus fluvius ſuam ducit originem. Folia hoc gerit alterius graſſiora, criſpiora, hirſutioraq; plura ab una radice producentia, longisq; pediculis inhærentia, tactu ſubaſpera, & circumquaq; laciniata, & humi procumbentia. Caules edit tenues, haud ut in communi brachiatos, in quibus parva ſed rara folia ſpectantur. In caulium ſummitatibus unicus tantùm flos emicat, viſu jucundus, & triplo ferè major quam in vulgari: aureus illi color eſt, qui tandem flaccefcens, pinnatum efficit orbem, magno naturæ opificio. Radice nititur ſpithama longitudine, & minimi digiti craſſitudine, ſed haud in altera fibrata, rufo colore, odore Caryophyllorum, & guſtu adſtringenti. Præſtat*

Cortuſa herba.

hac longè valentioribus facultatibus quàm vulgaris. Sed de Caryophyllatis hactenus. Quarum gratiſſimus odor aliam mihi plantam revocavit in mentem, non minoribus fortaſſe viribus inſignitam, CORTUSAM *hanc appellare libuit, quòd à*

III. CARYOPHY. AQUATICA. IV. CORTUSA.

CORTUSO viro optimo primùm hæc planta reperta fit. Provenit hæc foliis ferè vitigineis, ſed longè minoribus, ſubrotundis atq; ſubaſperis, adſtringenti quadantenus ſapore, & longis nitentibus pediculis. Caules edit tenues, rectos, glabroſq; folijs nullis refertos, ſed qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerant, extima parte purpureos, interna verò aureo fulgore ſplendentes, aureisq; ſtaminibus intus refertis: radicibus nititur numeroſis, tenuibus, ac prolixis. Eſt etiam quæ violaceos, & quæ candidos flores gerat, ſed prima frequentior. Naſcitur locis umbroſis nunquam à ſole illuſtratis, cretaceo, & albicante ſolo. Nuſquam hæc planta ab ejus inventore CORTUSO *viſa eſt, præter quam in agro Vicentino, in eo tantùm tractu,*

Cortuſæ viret.

quem vulgò appellant Valle ſtagna. Tota planta dum recens eſt, gratiſſimo ſpirat odore, melleis favus ferè ſimili, ſed longè admodum gratiori, ac vehementiori: ſed in ſicca odor qui ſubtilium eſt partium, evaneſcit. Expertum eſt valere hanc plantam ad mulcendum nervorum & articulorum cruciatus à quacunq; cauſa exortos. Nam ipſius floribus in Amygdalino oleo recenter preſſo, & roſaceo, quod completum vocant, pari pondere comeſtis diu inſolatis, fit ad hoc medicamentum præſtantiſſimum, ubi egelidum illinatur. Nec ambigo quin tota cujuſq; Caryophyllata (ut ad eas redeat oratio) planta adſtringere ac roborare, & vulnera, ulceraq; ſanare valeat. Ea recentiore utuntur pota ad thoracis interna vulnera. Quin & ejus ſuccum admiſta ærugine, cuniculoſis, contumacibusq; ulceribus utiliter injiciunt. Eadem olfactu vitales ſpiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Earundem pulvis epotus prodeſt cœliacis, dyſentericis, fœminarum profluviis, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio eſt. Temperamentum ei excalfaciens, & exiccans, ut manifeſto ſunt indicio ejus radices: quippe quæ guſtu odorata, adſtringentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, diſcutere, & adſtringere valent ſed etiam roborare. Sed, ut ad noſtrum inſtitutum revertamur, Germanorum

Lagopi hiſt. & vires.

vulgus Lagopum appellat herbam, quæ folia habet trifolio ſimilia, oblonga: caulem tenuem, rotundum, hirſutumq;: ſemen in paniculis parvis muſcoſis, lanuginoſisq; & tactu mollibus, perinde ac leporini pedes, cui non obſcura adſtringendi vis ineſt. Naſcitur hæc quidem in ſegetibus, verùm an ea legitima ſit Lagopus non auſim affirmare: nullus enim, quod ſciam, Lagopi faciem repræſentavit. Dantur Lagopi hujuſce folia, quinetiam paniculæ, & ſemen in farinam trita, contra dyſenteriam, & cæteras alvi fluxiones, contra biliioſas rejectiones & cœliacos affectus ex vino auſtero, aut ſucco Punici mali. Universa planta decoctum, additis malvæ foliis èdulci vino paratum, datur utiliter ad veſicæ morbos, & præſertim ad urinæ ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus, panicularum cinis illitus hæmorrhoidas fluentes ſiſtit. Sunt qui Lagopi paniculis utantur ad abſtergendam dyſentericorum ſedem putantes inde fluxionem cohiberi. Lagopi vires ſcriptas reliquit Galenus lib. 7. ſimplic. medic. his pauciſſimis verbis: Lagopus facultatis eſt deſiccantis, adeò ut fluxus alvi probè exiccet. Hujus

Lagopi vires ex Gal.

Nomina.

plantæ nomen Græcum λαγώπους, pariter & Latinum Lagopus, ſive Pes Leporinus: Italis Lagopo ſeu Pie di Lepre. Caryophyllata, Italis, Garofanata: Germanis, Benedicten Wurtz: Gallis, Benoiſte, Galliot, ſeu Reſite. At Caryophyllata montana, Italis Garofonata ſalvatica.

Caryoc

V. LAGOPUS SIVE PES Leporis.

Caryophyllata ab odore radicis, quem Vernali tempore ſpirat. I. Caryophyllata vulgaris, Geum Plinii fortè & Argemonia thus redolens, C.B. Caryophyllata, Matth. Fuch. Dod. fol. Geſ. hor. Lacu. (cui & Chryſogonum) Caſtor. Lugd. Thal. Taber. Caryophyllata vulgaris, Lobel. Cluſ. hiſt. Pann. Camer. Caryophyllata, Brunfel. (cui & herba benedicta) Trag. (cui & Nardus ruſtica & Sanamunda) Dod. gal. Lonic. Benedicta, Geſ. hort. cui & Geum urbanum: Geum, Turn. Gariofilato vulgo, Cæſalpino. II. Caryophyllata alpina lutea, C.B. Caryophyllata montana, Matth. Dodo. fol. Lugd. Taber. Caryophyllata montana ſecunda, Cluſ. hiſt. Pan. Caryophyllata major rotundifolia Lobel. Caryophyllata alpina, Cam. Gariofilatæ alterum genus montanum, Cæſ. Geum alpinum & quartum, Geſ. de hortis. III. Caryophyllata aquatica, C.B. & Camer. in ſuo Matthiolo. Caryophyllata montana tertia, vel Geum aquaticum Geſneri, Cluſio hiſto. Pannonica. Hæc radicem habet dodrantalem, fibroſam, digiti craſſitudine, purpuraſcentem, amariuſculam, vix odoram: caules ſeſquipalmares, leviter hirſutos: circa quos folia vulgaris Caryophyllatæ: flores in ſummo caule ex pedicnlis dependentes reflexi, campanæ figura, pallidi, ſubpurpurei, qui aliquandó foliorum textura multiplici elegantes, magis rubentes, aliquando ſanguinei, quib. quina aut ſena folia herbacea, ſubjiciuntur: his ſuccedunt capitula, villoſo quàm in vulgari majora, ſemen continentia. Locis humidis provenit. IV. Sanicula montana Cortuſa dicta, quod nomen propter authorem, qui etiam ad nos plantam miſit, reſervare placuit, C.B. Cortuſa, Matt. Caſt. Lugd. Camer. Caryophyllata Veronenſium flore Saniculæ urſinæ, Lobel. Sanicula montana altera, Cluſ. hiſt. Pann. Sanicula alpina, Taber. V. Trifolium ſpicatum humile, Lagopyron Hippocrati, C.B. Lagopus (ſive pes leporis) Matt. Trag. (cui & Lotus campeſtris) Fuch. Turn. Dod. gal. (& Trifolium humile) & fol. Lac. (cui & Trinitas) Lon. Lob. Lagopus major, Cæſ. Lagopus minor, Cam. Lagopus vulgaris, Lugd. Thal. Lagopodium, Tab. Leporinus pes, tr. folii ſpecies Cordo in Dioſcoridem.

MEDIUM SIVE VIOLA Mariana.

Μήδιον. ## MEDIUM. CAP. XVIII.

MEdion [a] in ſaxis, & opacis naſcitur, folia habet iridis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum: ſemine cnici, minuto: radicem dodrantalem, craſſitudine baculi, guſtu acerbo. Quæ trita in farinam, & ex melle decocta, rubros menſes fœminarum ſiſtit, eclegmate per aliquot dies ſumpto. Semen in vino potum, menſtrua pellit.

[a] Utrũq; exem. in πτερόδιον. in petroſis.

MEdion in Media duntaxat naſci quibuſdam proditum eſt: quòd ſi ita ſe res haberet, mirum profectò non eſſet, ſi non proveniret in Italiâ. Sunt qui ejus folia intubo ſimilia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribaſius adſtipulatur. Et certè facilis potuit eſſe librariorum lapſus, ut qui vocabulorum affinitate decepti ἰρίδι pro κέρδι in Dioſcoride ſcripſerint. Hac itaque Oribaſii authoritate fretus, plantæ imaginem hic appingi curavi, quæ bellè ſatis MEDIUM repræſentare videtur. Siquidem non ſolùm aridis, ſaxoſis, & opacis naſcitur locis (ut vir optimus Jacobus Antonius Cortuſus teſtatur, qui ad me hanc plantam miſit) ſed folio eſt intubi, caule procero, floribus grandibus, & ſemine parvo, Cnici haud abſimili. Medii facultates tradidit Galenus libro 7. ſimplicium medicamentorum, ſicinquiens: Medii radicem contra atque ſemen ipſum, temperatam eſſe contingit: nam illa quidem auſtera eſt, & fluxiones cohibet cùm alias, tum profluvium muliebre quod vocant. At ſemen tantùm abeſt, ut tale quid efficiat, ut etiam menſes cieat, utpote quod tenuium partium, & incidentis eſt facultatis. Ut Græci hanc plantam μήδιον, ita etiam Latini Medium vocant: Italis, Medio, nonnullis Viola mariana.

Medii conſid.

Dioſc. locus reſtitutus.

Medii vires ex Gal.

Nomina.

Viola mariana, C.B. Medium sive Viola mariana, Matth. Viola mariana, Dod. gal. & fol. Castor. (cui & Rapum sylvestre Dioscoridis) Ges. hort. Lobel. Taber. Rapi sylvestris genus maximum, Ges. hort. cui & Medion. Rapunculi alterum genus grandius, Cæsalpino. Flore est albo, cæruleo: habetur & pleno: est & laciniatis foliis peregrina.

Ἐπιμήδιον. **EPIMEDIUM. CAP. XIX.**

EPimedium, caulis non est magnus, hederæ foliis, denis atque duodenis, neque florem, neq; fructum ferens: radice tenui, nigra, gravi odore, gustu fatuo: nascitur in humidis. Folia cum oleo trita imposito cataplasmate, mammas increscere non sinunt. Radix conceptum adimit. Folia trita quinis drachmis, post menstruas purgationes, quinque diebus in vino pota, præstant mulieribus, ne concipiant.

Epimedii cõsid. Trinitas non est Epimedium.

QUi Epimedium in Italia, quantum mihi perquirere licuit, hoc tempore cognoscat, demonstretq3, haclenus reperi neminem. Quare putaverim aliis in regionibus hanc plantam provenire: vel si fortasse nascatur in Italia, nondum ad nostram pervenisse cognitionem. Non tamen nos fugit medicum esse in Italia materiam medicam profitentem, cujus nunc nomen libet silentio dissimulare, qui Epimedium eam plantam esse censet, quæ à triquetra foliorum figura quibusdam recentioribus Trinitas appellatur, idq3 illis constanter affirmat, & persuadet, qui majorem forsan ei fidem præstant, quàm ipsi Dioscoridi. Sed quòd u aperte hallucinetur, etsi unicuiq3 mediocriter etiam in re herbaria versato perspectum esse possit, pro aliis tamen jam nobis ostendendum est. Quod facilè constabit, si expendatur utriusq3 plantæ descriptio: siquidem Epimedium, Dioscoridis testimonio, caulis est non magnus: folia habet hederæ similia, dena aut duodena: Trinitas verò nullo constat caule, sed foliis tantùm modò vicenis, modò tricenis, modò quadragenis, pluribusq3 à radice cyclamini modo exeuntibus. Præterea Trinitas primo statim vere florem edit cæruleum, mox semen. Epimedium verò, Dioscoride authore, neq3 florem, neq3 semen profert. Adde quòd Trinitas radice nititur multifida, odore non ingrato, & sapore adstringente. Radix verò Epimedii tenuis describitur, gravi odore, & insipido ac fatuo gustu: ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum discrimen luce clarius ostenditur, & medici illius opinio vana apertissimè exploditur. Cæterùm Plinius lib. 27. c. 9.

Epimedii vires ex Gal.

Epimedii historiam ad verbum fermè à Dioscoride mutuatus est: cui item Galenus suam acceptam referre potest lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit: Epimedii vis est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate: quare nullam habet insignem qualitatem. Mammas cataplasmate impositum rectas servare potest. Ajunt verò epotum concipiendi spem adimere. Planta, quam Graci ἐπιμήδιον, Latinis similiter Epimedium appellatur.

Nomina.

Epimedii nomine ostendunt alii Trifolium aureum; alii Lunariam racemosam: Patavini eam cujus figuram adposuimus, pro Epimedio exhibent, notis omnibus apud Dioscoridem convenientibus, licet florem & fructum ferre neget, quod etiam de Dictamno & aliis pronunciavit, in quibus contrarium observatur. Hoc radice ruffescente, fibrosa, multas propagines in obliquum spargente, gravis odoris, ex quo communiter caulis unicus, teres, dodrantalis exurgit, qui ut plurimum, in ternos pediculos teretes, tenues, albidos, dividitur: singulis sectionibus in summis quasi alis, in terna, rarius quatuor folia definentibus, quæ Hederæ figura, lata, acuminata, in ambitu quasi aculeis exornata, levia, dilutè virentia, aversa parte albicantia, duriuscula, odore ingrato, sapore fatuo & subadstringente. Flosculos habet perelegantes, quadrifolios & quadrangulos, singulos singulis pedicellis insidentes, marginibus rubentibus, interioribus luteis, mediis apicibus virentibus: at aversa parte rubent, & striis candidis rectis discurrentibus variegantur: his succedunt thecæ teneræ, siliquis similes, semen continentes oblongum quasi semilunatum & subruffum. At flores unà cum seminibus (communiter) foliis prodeuntibus vel iis auctis, decidunt: sic ut ne vestigium eorum appareat. In Euganeis montibus circa Patavium, circa Bononiam, & in horto Patavino legimus: circa Vincentiam, locis umbrosis udis (ubi Lunaria nominatur) in Liguriæ montibus & in Illyria observatur. Epimedium primus nominavit Anguillara, quem imitati sunt Adversaria (quæ an Epimetron Plinii sit dubitant) Lob. Dod. fol. Lug. Taber. Camerarius. In montibus Liguriæ planta proveniens, dicitur Cæsalpino.

EPIMEDIUM.

Ξίφιον. **GLADIOLUS. CAP. XX.**

XIphion, alii phasganon, alii machæronion, Romani Gladiolum vocant: nomen inde accepit, quod folium gladii præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus, & angustius videretur, & gladii modo mucronatum, nervosumque. In caulem exit cubitalem † in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant: rotundo semine: radicibus geminis, una parvorum bulborum modo, super alteram insidente, quarum inferior gracilis est, superna uberior: nascitur in arvis. Superior cum thure illita, admisto vino, spicula & aculeos è corpore extrahit: panos cum Lolii farina, & hydromelite discutit: qua de re

† Or. add. ὀπὸν μετὰ τοῦ. i. succo plenũ.

huju-

hujusmodi emplastris inseri solet: menses imposita trahit. Superiori radice ex vino pota, venerem stimulari, & inferiore sumpta sterilescere tradunt. Superiorem quoque utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

I. GLADIOLUS.

II. ARUNDO IND. LATIFOLIA.

Gladioli historia.

Nascitur Gladiolus, quem Græci xiphion vocant, frequens in Hetruria, & in comitatu Goritiensi in pratis, & in arvis inter segetes: unde Segetalis plerisq; dicitur: hujus flores nostri vulgò appellant Monacuccie. Folia ei iridis, breviora tamen, & angustiora, lineis nervorum modo striata, mucronataq;. Caule attollitur cubitali, lævi, succoso, in quo flores emicant purpurei, paribus inter se spatiis distantes, qui etiam iridis flores forma effigieq; plurimùm æmulantur, quanquam Gladiolo minores sunt & uno tantùm colore constant: prodit ex his semen (ut Dioscorides inquit) rotundum. Radicibus cohæret geminis, bulbosis, rotundis prefsisq; verticillorum modo, una super alteram insidente, albicantibus, bulbosisq;. Hæ obteguntur capillaceo involucro, in nigrum purpurascente, veluti crocis radices. Cæterùm quamvis tradiderit Dioscorides, quòd superior radix magnitudine inferiorem superet, plerunq; tamen contrarium visitur. Plinius porrò hac in historia à Dioscoride dissentit: siquidem Gladiolum, quem in arvis nasci scribit Dioscorides, in palustribus & aquosis invenire existimat. Ex quo facile crediderim, Plinio illum vocari Gladiolum, quem passim officinæ Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus li. 8 simpl. med. ubi sic inquit: Xiphii radix, & maximè altera, quæ superior est, attrahentem, digerentem, & exiccantem scilicet facultatem etiam possidet. Hæc planta ξίφιον Græcè vocatur: Latine Gladiolus: Arabicè, Kasiflon: Italicè, Gladiolo: Senensibus, Monacuccie: Germanicè Schwertel: *Gallicè, Glais, & Glayeul.*

Plinius & Dioscoride dissentiens.

Gladioli vires ex Gal.

Nomina.

Gladiolus duplex est, alter utrinq; floridus, Italicus: qui alibi procerior, alibi brevior: alter ab una parte caulis flores digestos habet, qui Gallicus & Germanicus: uterq; flore variat rubro, incarnato, rarius albo. I. Gladiolus utrinq; floridus, C.B. Gladiolus, Matth. Dod. gal. (cui & Lingua cervina Apuleii) Lac. Cast. Lugd. Cæs. Gladiolus Italicus binis florum ordinib. cinctus, Lob. Gladiolus utrinq; floriferus, Dod. fol. Gladiolus Italicus, Tab. Gladiolus verus, Ges. hor. cui & Victorialis rotunda: Xyphium, Ges. hor. Cam. II. Arundo Indica latifolia. Ex radice nodosa in capita rotunda protuberante, & crassioribus fibris stipata, caulis primũ unus, deinde plures prodeunt, digiti minoris crassitie, recti, arundinacei, lęves, herbacei, nodosi: circa quos multa folia Hellebori albi modo ampla, nervosa & firma, tenuia tamen in mucronem collecta & ex herbaceo pallida, circa caulem convoluta, quæ cum primò erumpunt, chartacea cornicula referunt, quod & in Elleboro albo conspicitur: sapore primùm herbaceo, dein nonnihil acri: extremo cauli flores minii colore nitentes, singuli capitulo hirsuto insident, Gladioli figura, ex pluribus oblongis foliis compositi, qui nondũ aperti cancrorum forpiculas & forma & colore (unde quibusdam Flos cancri) referunt: quibus delapsis capitula augentur, & quasi triangula redduntur, aspera, parvi cucumeris figura, semen pisorum maghitudine & forma, nigrum, macula fusca notatum, continentia. Ex India Occidua seu America semen primum in Lusitaniam (in quorum monasteriis frequens sub stillicidiis ad muros seritur) delatum, inde in alias regiones, ita ut apud Germanos, Gallos, Italos & Anglos passim ab rei herbariæ studiosis elegantiæ gratia in pensilibus Adonidis hortis colatur. Apud nos non semper floret, nec ad frugem pervenit, nisi hortulanorum diligentia in fictilibus hyeme asservetur, serò enim germinat. Dicitur Canna vel arundo, quia caulis veluti arundineus est. Canna Indica, Gesnero de hortis German. Clus. histor. Hisp. Camerar, cui & Xyphium Indicum. Canna Indiæ, Cæsalp. Arundo

Indica florida, Adver. Lob. cui & Cannacorus, quorundam. Arundo Indica latifolia sive florida, Tab. Papyrus, Castori: Gladiolus Indicus Cam. in suo Matthiolo. Hujus foliis Gummi Elemmi involutum adfertur: ex semine, Hispani & Lusitani sphærulas precatorias conficiunt, quare à numerando, Cuentas dicunt. Germanis Indianisch Bluomenrohr dici poterit.

Σπαργάνιον. SPARGANIUM. CAP. XXI.

a Meum πιλητέρα. i. magis inclinata.

Sparganii cõsid. Ruellius malè Spatulam, Sparganium credit.

Sylvatici erratum.

Sparganii facult. ex Gal.

Nomina.

Sparganion, aliqui xiphidion vocant: folia habet gladioli, sed arctiora, & in terram magis a procumbentia: in summo caule veluti pilulæ prominent, in quibus semen. Contra serpentis venena radix cum vino datur.

Existimat Ruellius eam plantam esse Sparganium, quæ in aquosis locis provenit, quam herbariorum vulgus Spatulam fœtidam appellat. Verùm hæc, ut in proxima commentatione dicetur, nihil aliud est, quàm Dioscoridis xyris. Quare mihi planè refellenda videtur in hoc Ruellii opinio. Siquidem herba hæc, quam ideo Spatulam fœtidam cognominant, quòd gravem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli, sed latiora, longioraq;, minimè in terram procumbentia. Adde etiam quòd illa in summo caule non pilulas, quæ semen contineant, sed folliculos, aut siliquas profert. Sylvaticus Spatulam fœtidam describens, ejus historiam Paulo Aeginetæ perperàm acceptam refert: id enim ipse in Paulo nusquam potui reperire: sed ad Sparganium nostra redeat oratio. Dubitamus nos, an planta quam hic pro Sparganio expressimus, quamq; ferè omnes, qui hoc ævo de re plantaria scripserunt, Sparganium faciunt, legitimum genuinumq; Sparganium sit. Siquidem hæc folia xyphio latiora gerit, non quidem ardiora, eaq; sursum spectantia, non humi procumbentia: quo fit ut ego facilè crediderim vix plantam hanc Sparganium dici posse. Nascitur ad montium radices, humecto solo, & circa scrobes. Sanè quàm paucis de Sparganio differuit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum sic inquiens: Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis. Nomen Græcum habet planta hæc Σπαργάνιον: Latinum item, Sparganium: Arabicum, Safarberamon: Italicum, Sparganio.

Sparganium, quasi fasciola, quòd foliis ejus pro fasciis uterentur, duplex est, ramosum, & non ramosum. Sparganium ramosum, C.B. Sparganium, Matt. Trag. Cordo in Dioscor. Lacu. Turn. Lobel. Castor. Taber. Camer. Cæsal. Butomon, Dod. gal. Plantanaria, Dod. fol. Thal. Carex, Loni. Phleos fœmina, herbario Lugdunensi.

Ξυρὶς. XYRIS. CAP. XXII.

† Orib. ἄγρωβις. i. cervis.

Xyridis confid.

XYris folia habet iridis, latiora & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, satis crassus, cubitalis, ex quo siliquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in medio puniceus: semen in folliculis, simile † fabis, rotundum, rubrum, acre: radix longa, geniculata, rufa. Contra capitis vulnera, fractaq; efficax est: aculeos, & spicula omnia, citra molestiam extrahit, adjecta floris æris tertia parte, & radicis centaurii, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex passo bibitur, ad convulsa, rupta, coxendicum dolores, strangurias, & alvi profluvia. Semen tribus obolis potum, urinam vehementius impellit: & cum aceto, lienem absumit.

Xyris pluribus locis provenit in Italia, præsertim in Etruria, in aquosis & humectis locis. Nam etsi non desint, qui plantam, quæ sic nobis Xyridem exprimit, legitimam esse negent, quòd radice non constet longa, rufa, geniculata, sed multifida, gracilique, nos tamen non ob id, cum cæteris notis cum

Dioscoridis

Dioſcoridis Xyride conveniat, eam legitimam faciemus. ſiquidem variare radices in plantis facilè ſcimus pro diverſo ſoli ac regionum ſtatu. Auxit quoque quibuſdam ſuſpicionem ipſum quoq; ſemen, quod rotundum cùm ſit, fabis haud ſimile eſt. Sed ſuſpitionem hanc abſtulit Oribaſius, qui ὀρόβοις legit, id eſt orobu ſimile. Quo argumento fretus, cùm xyridis ſemen, (ut cuique olfacienti palam ſit) odore fabaceo habeatur, Dioſcoridi legendum eſſe puto: Semen in folliculis eſt fabarum odore. Eam vulgus Spatulam fœtidam appellat, quòd ejus folia ſi manibus atterantur, gravem & ingratum reddant odorem. Sunt qui hujuſce ſucco utantur ad ſcabiem, vitiliginem, & lichenas. Hanc memoriæ prodidit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita diſſerit: Xyris tenuium partium, attractoria, digerendi, ac nimirum etiam deſiccandi eſt facultatis, cùm radix, tum multò etiam magis ejus fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos ſanare poteſt.

Locus Dioſ. reſtitutus ex Oribaſio. Xyris vires ex Gal.

10 *Planta Græcis* ξυρὶς, *Latinis quoq; Xyris dicitur: Arabibus, Caſoràs: vulgò, Spatula fœtida: Germanis,* Wandtleuß kraut: *Hiſpanis, Lirio ſpadanal: Gallis, Glaieul ſauvage.* Nomina.

Xyris, ob folii ſimilitudinem, quaſi raſorium cultrum diceres, duplex eſt: alia vulgaris, alia maritima. Xyris dicitur Matthiolo, Dod. gal. Cordo in Dioſcor. & hiſtor. Tarn. Lacun. Geſner. hort. Lobel. (cui & Iris agria Theophraſti) Caſtor. Lugdun. Camer. Spatula fœtida, Trag. (cui & Gladiolus Italicus) Fuchſ. Spatula fœtida, Geſn. hor. Dodon. fol. Cluſ. hiſt. Hiſpan. Lonic. Taber. Camer. Cæſalpino. Hujus radices pro ratione ætatis variant, dum enim adhuc juvenca eſt, radicem habet fibroſam: adultior reddita, craſſam, ut noſtra figura exprimit.

20 ΑΝΧΟΥΣΑ. ANCHUSA. CAP. XXIII.

ANchuſa, quæ alio nomine calyx, aut onoclea appellatur, folia habet lactucæ, *a* in acumen faſtigiata, hirſuta, aſpera, multa, ab nigra, radice quoquoverſum humi ſparſa, ſpinis horrida: radici craſſitudo digitalis, quæ æſtate provenit, & manus inficit ſanguineo colore: læto ſolo naſcitur. Radix adſtringit: ad ambuſta, & vetera ulcera, *b* ex oleo & cera efficax eſt: igni ſacro cum polenta medetur: lepris, & vitiligini illinitur, ex aceto: partus extrahit, vulvæ indita. Ejus decoctum renum vitiis, lieni, & bile ſuffuſis datur: & ſi febris ſit, ex aqua mulſa. Siſtunt alvum folia in vino pota. Radice pigmentarii utuntur ad unguentorum ſpiſſamenta. Eſt & altera, quam aliqui alcibiadion, aut onochiles appellarunt. Hęc à priore diſtat, quòd minora habeat folia, ſed ſimili modo aſpera: ramulos exiles, in quibus flos purpureus *c* in puniceum vergens conſpicitur: radices habet rubras, prælongas, quæ meſſibus ſanguineum ſuccum fundunt: *d* in ſabuloſis naſcitur. Vis ei foliiſq; ineſt, quæ contra virus cùm reliquorum ſerpentium, tum maximè viperarum auxiliatur, ſive cibo, ſive potu, ſive alligatu: nam ſi quiſquam manducans, in ſerpentis os inſpuat, eum necabit. Eſt & alia huic haud diſſimilis, ſemine puniceo, minore. Cujus ſemen manducatum, ſi in ſerpentis fauces inſpuatur, eum interficiet. Radix acetabuli menſura cum hyſſopo, & naſturtio pota, latas ventris tineas excutit.

a Me. & Car. τῇ ὀξυφύλλῳ πλατυφυλλοτέρᾳ. i. acutifoliæ ſimilia.

b σὺν ψιμυθίῳ καὶ κηρῷ καὶ ἐλαίῳ. i. cocta cum cera & oleo, ita habet Meum.

c Orib. ἢ φοινικοῦν. i. vel puniceum.

d Orib. ἀνεμώδεσι. i. vētoſis.

ANCHUSA I.

ANCHUSA II.

Tria

Anchusarũ cõũd.

TRia sunt Anchusæ genera, quæ hic à Dioscoride scribuntur: quanquam Plinio lib.22.cap.20.quartum quoq; genus additur, quod pseudoanchusam ob id appellatam ait, quoniam primo aliarum generi quadantenus similis est, hirsutior tamen hæc, lanuginosior, & minus pinguis foliis tenuioribus, & languidioribus. Sed hanc nusquam equidem vidi, cum tamen alias omnes locis compluribus in Italia invenisse me certò sciam. Anchusæ omne genus, in toto ferè caule purpureos explicat flores à vulgari buglosso non longè dissimiles, quamvis Anchusis magis subrubentes, magisq; expansi spectentur.

Anchusarum vires ex Gal.

ANCHUSA III.

Galenus inter Anchusas Lycopsim quoque recenset lib. 6 simpl. medic. ubi ita scriptum reliquit: Anchusæ quadruplex species est. Quarum Onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem, & desiccantem, tum adstringentem, & subamaram, tum quæ sufficiat extenuandis, & extergendis humoribus biliosis, corporibusq; condensandis. Caterùm folia habet imbecilliora quidem radice, adstringunt tamen & ipsa, & desiccant. Porrò Lycopsis cognominata refrigerat, & desiccat, magisq; radix ejus, quàm Onocleæ adstringit. At Onochelos calidior est, & magis medicata: nam plusculum habet & gustu ipso protinus acrimoniæ. Hæc verò etiam calidior est parva, quæ & amarior, & magis etiam medicata est. Anchusæ non omnes easdem vires obtinent. Nam Onoclea quam vocant, radicem habet simul adstringentem, & subamaram, corporibus condensandis, & modicè extenuandis idoneam: tum abstergendis quoq;, & abluendis biliosis, & salsis succis: dictum enim suprà est, quòd qualitas acerba mista amaritudini ea præstare queat. Sic sanè regio morbo, & lienosis, & renum affectibus est utilis. Sed & refrigerare idonea est & sanè cum polentâ illita juvat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed & foris imposita. Proinde vitiligines, & lepras sanat cum aceto. At radicis quidem hæc opera sunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipsius herbæ radice quidem sunt imbecilliora, non tamen aliena sunt à resiccatione, & adstrictione. Itaque etiam profluvium sanant pota cum vino. Et quæ Lycopsis nominatur eodem modo erysipelatis congruit, & radicem habet quàm onoclea magis adstringentem. At Onochili, & Alcibiadii cognominata vis magis est medicata. Nam & gustu protinus majorem habet acrimoniam, & eos qui à viperis morsi sunt, admodum juvat tum illita, tum suspensa, tum esa. Reliqua verò, nempe quarta, quæ parva est, & ferè nomine caret ex illis sola, Alcibiadio quidem persimilis est: verùm & amarior, & magis medicamentosa: ac proinde ad latos lumbricos idonea oxybaphi mensura cum byssopo, & nasturtio epota. Quæ ἄγχουσα Græcè, Latinè pariter & Italicè Anchusa vocatur: Germanicè, Rot Ochsenzung: Hispanicè, Soagem: Gallicè, Orchanette.

Nomina.

Anchusa à florido radicis colore dicta, ejus enim succo sanguineo manus inficiuntur, quo sanè ab Echio Buglosso & Lycopside distinguuntur. I. Anchusa prima, Matth. Lac. Cast. Lugd. Buglossa rubra, Lon. II. Anchusa puniceis floribus, C.B. Anchusa secunda, Matth. Lac. Lugd. Buglossa rubea secunda, Lon. videtur Anchusa parva Adversariorum, & Lobeli. III. Anchusa major lutea, C.B. Anchusa tertia, Matt. Lac. Lugd. Cam. Anchusa, Gesn. hor. Anchusæ prima species, forte Cordo in Dioscoride. Anchusa lutea, Adver. Lob. Lug. Buglossa rubra tertia, Lon. Anchusa quarta sive Pseudoanchusa, Dod. fol. Anchusa flore ex albido, Clus. hist. Pannonica. Floris enim color modò luteus, modò albus, modò ex albo pallescens.

LYCOPSIS. CAP. XXIIII.

Lycopsis.

Conclusa non legit Orib.

LYcopsis, quæ & anchusa à nonnullis vocatur, foliis est lactucæ, longioribus, asperioribus, latioribusq; crassis, ad radicis caput recidentibus: caule longo, recto, scabro, hirsutis adnatis multis, cubitalibus: flore in iis parvo, purpurascente: radice rubra, & adstringente: nascitur in campestribus. Cum oleo radix illita, vulneribus medetur: & cum farina hordeacea, ignibus sacris: sudores peruncta movet, adjecto oleo.

Lycopsis consid.

Opinio reprobata.

EGo quoque una cum Ruellio, & Fuchsio viris doctissimis, crederem Lycopsin eam esse plantam, quam officinæ legitimi Cynoglossi vice passim usurpant, vocantq; Cynoglossam, si tamen hæc radice rubra, non autem candida niteretur: si foliis viresceret asperis, non autem lævibus, ad terram recidentibus, non sursum spectantibus: si caule assurgeret scabro, non molli: si denique Plinius huic sententiæ non prorsus refragaretur. Porrò cùm Plinium videam libro 27. cap 11. de Lycopsi seorsum tractasse, & similiter de hoc Cynoglossi genere privatim scripsisse lib. 25. ca 8. cogor omnino, ut ingenue dicam, ab illis dissentire. Potius enim adducor, ut credam, Lycopsin herbam esse anchusæ non absimilem: quam ideò non temerè Galenus, & Aetius eum secutus in anchusarum genere retulerunt, ut superiori commentatione diximus. Lycopsin, quam ego legitimam esse existimo, vidi sæpius in campestribus, sitientibus, aridisq; locis enatam anchusæ adeò simulem, ut vix ab ea discerni possit. Caterùm quoniam in hujus libri quarti progressu, Deo juvante, nobis de Cynoglosso differendum est suo proprio capite, idcirco disputatio quodnam verum sit Cynoglossum, & nunquid illud esse possit, quo officinæ vulgò utuntur, in illud tempus commodiùs differetur: Lycopsis, ut Plinius est author loco citato, folia est longioribus, quàm lactuca, crassi-

...σαριοειδεσι: caule longo, hirsutis adnatis muticis, cubitalibus: flore parvo, purpureo: nascitur in campestribus. Hæc herba Græcis λυκοψις, Latinis item Lycopsis, & Italis Lycopside appellatur. Nomina.

ECHIUM. ἜΧΙΟΝ. CAP. XXV.

ECchion folia habet prælonga, aspera, aliquantulum tenuia, Anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pinguia, spinulis tenuibus horridula: cauliculos exiles, numerosos: minutaq; utroq; latere folia, expansa, pinnataq;, nigra, in summo caule proportione minora: flores secundum folia purpureos, in quibus semina capiti viperarum similia insunt: radix nigricat, digito tenuior. Quæ non percussis modò a serpentibus ex vino prodest: sed eos qui antea biberint, ferri non patitur. Folia & semen idem præstant munus. Lumborum dolores sedat: in vino, aut sorbitione sumpta, † lac extrahit. † Me. & Cat. ἡ φυλλα & ἡ σπερμα. tantum habent.

10

I. ECHIUM.

20

30

40

*II. ECHIUM FLORE ALBO. *

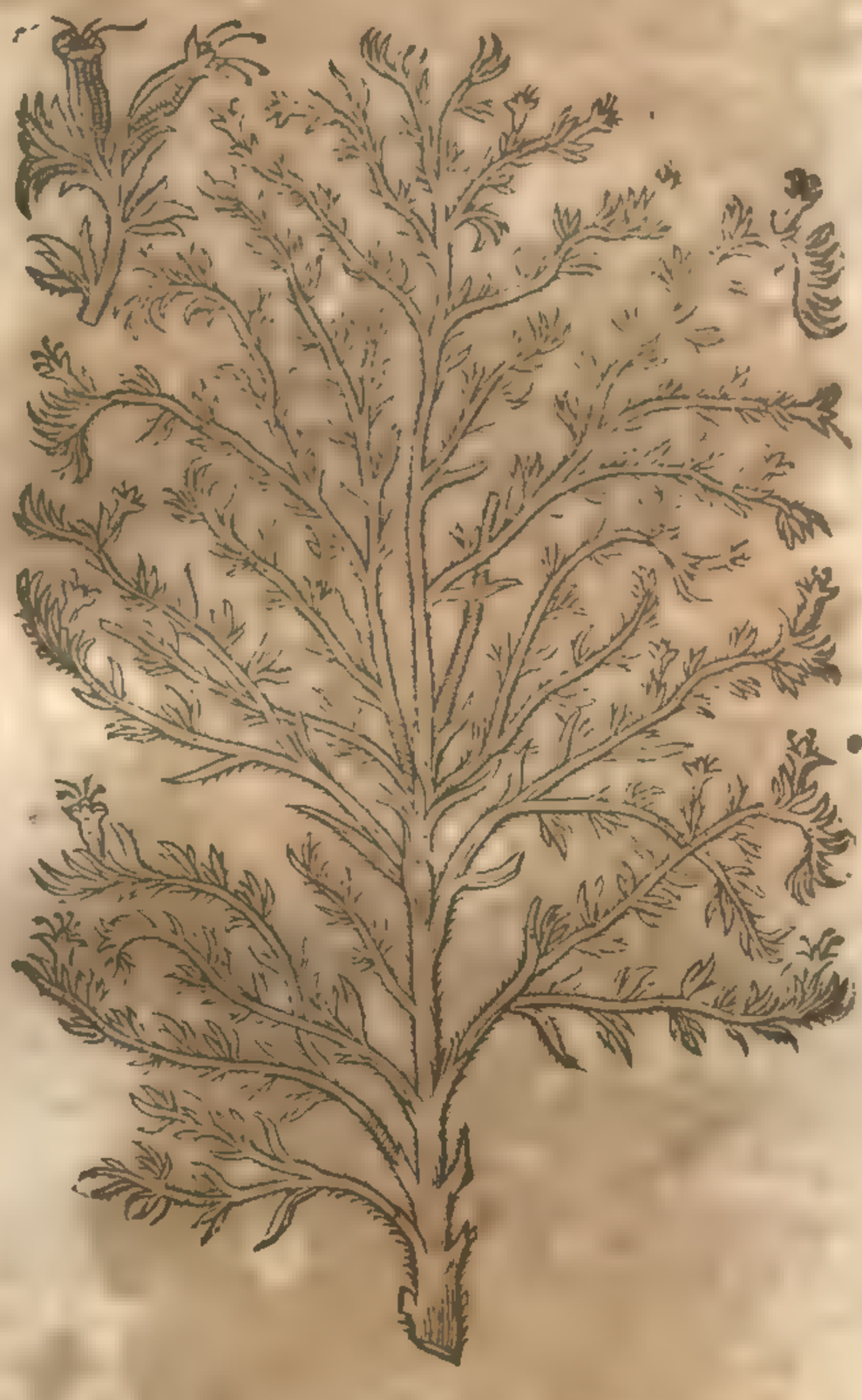

ECchion à viperis omninò nomen adinvenit (vipera enim Græcis ἔχις dicitur) vel quòd semen proferat capitibus viperinis simile, vel quòd viperarum morsibus præstantissimum sit medicamentum. Hanc herbam ab Alcibio quodam fuisse inventam author est Nicander in theriacis, & proinde à posteris cognomine Alcibiacum appellatum. Is enim dum secus aream dormiret, a vipera in extremo inguine ictus est: excitatusq; a somno, ex hac herba succum comminuendo palato & dentibus expressit, hausitq; in corpus. Mansæ vero herbæ reliquum vulneri superimposuit contra dolorem, quo medicamento liber evasit. Unde postea Echio nomen inditum est Alcibion, ab eo qui primus ostenderat, quantum viribus polleret contra viperarum ictus. Numenius scriptor gravissimus duo Echii genera invenisse scriptum reliquit, quorum alterum Ocimoides appellari inquit, quod folia ocimo similia habeat, alterum verò, quod folio est spinis horrido, privatim. Echion nominari. Id sanè quod in theriacis ante ipsum scripserat Nicander. Quibus videtur etiam Dioscorides adstipulari, quippe qui Echio statim subjecerit Ocimastrum. Ius quoq; subscribit Plinius libro 25. cap. 9. sic inquiens. Echios duum est genera: altera foliis coronata, pulegio similes: altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt. Sed tamen ignorasse Plinium Alcibion & Echium idem esse satis manifestum est: siquidem is libr. 27. cap. 5. Alcibios, inquit, qualis esset herba, apud authores non compert. Ex ipsa verò illud facile colligi potest, quòd scilicet Plinius non satis accuratè Nicandrum legerit. Caterùm non parva admiratio eum capiet, qui in Echio diligenter ejus providentissimæ naturæ perspexerit, nempe quod ipsum genuit viperinis capitulis, ut ita apud homines, quorum potissimum curam gerit, testatum relinqueret, eam herbam præstantissimam esse ad hujuscemodi lethalium ferarum morsus. Echion quod ubique fere proveniat, secus itinera, in agrorum marginibus, & sicco, inculto & exoluto solo, aridis præsertim locis sæpe in Hetruria, in agro Tridentino, & Goritiensi viam us, semenq; ejus viperinum deterpsimus ad antidota. Herba est anchusa, quæ secundo loco Dioscoridi redditur, non absimilis. Vocant quidam sylvestre Buglossum. Flores profert hæc virentes purpurascentes inter minuta folia à medio caule ad summum: è quibus semen prodit nigrum, hirsutis, spinosisq; involucris inclusum, viperarum capitibus simile. Non invenio Galenum ullam Echii mentionem fecisse in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus tamen ejus vires describit Dioscoridem secutus lib. 7. ubi hæc refert: Echion, alii Doriada, nonnulli Alcibiadion vocant. Spinosa herba est, quæ non modò à serpente commorsis cum vino pota auxiliatur, sed præsumentes quoque ex ictu nihil molestum pati sinit. Echii descript. Plinii lapsus. Echii vires ex Paulo.

Quod

Nomina. *Quod ἔχιον Graci, Latini quoq; Echium dicunt: Itali, Echio: Germani,* Wild Ochſenzung: *Hiſpani, Yerva della bivera; Galli, Bugloſſe ſauvage, vel, Langue de Bouc.*

Echii aliquot ſunt differentiæ, hic de vulgari. I. Echium vulgare, C.B. Echium, Matth. Geſ. hor. Lac. Dod. fol. Caſt. Lugd. Echium ſive Alcibiacum, Dod. gal. Echium floribus purpurantibus rubellis, Lobel. Lycopſis. Cor. in Dioſc. Bugloſſum ſylveſtre, Lon. Anchuſa ſylv. Thal. Anchuſa major, Cæſ. II. Echium flore albo Cam. in ſuo Matthiolo proponit, quod præcedente majus eſt & aſperius, & in multos ramos brachiatum: in montoſis arenoſis Germaniæ, & in horto Patavino legimus.

Ὠκίμοειδές. OCIMASTRUM. CAP. XXVI.

OCimoides, Latini Ocimaſtrum vocant, folia fert ocimi, & ramos dodrantales, hirſutos: ſiliquas hyoſcyamo ſimiles, ſemine, ut Gith, nigro prægnantes. Vim habet ſemen in vino potum, quia viperarum, cæterorumq; ſerpentium morſibus medeatur. Datur iſchiadicis, cum melle, vino, myrrha, & pipere. Radice nititur tenui, & ſupervacua.

I. OCIMASTRUM, SIVE Ocimoides.

II. LYCHNIS SYLV. alba multiflora. *

Ocimaſtri conſid.

OCimaſtrum, ſive ſylveſtre Ocimum idipſum nobis appellare liceat, paſſim copiosè naſcitur in Italia, præſertim inter ſegetes, prope ſepta, & in agrorum marginibus, foliis ſanè ſativo ſimilibus: ramulis hirſutis, quadratis, dodrantali vel cubitali longitudine: in quorum ſummo flores emicant candidi, quandoq; verò purpurei, id quod ſilentio præterit Dioſcorides: è quibus vaſcula erumpunt hyoſcyami figura, capaci ventre, arctu faucibus per ambitum denticulatis viperinis capitibus ſimilia, in quibus ſemen includitur nigrum, melanthio ferme ſimile. Hæc vaſcula ita a natura facta pueri noſtrates colligunt, ubi exaruerint: ſiquidem cum ſemen exciderit, ii intus ſuffiantes acutiſſima edant ſibila: ſic enim natura pueris interdum ludendi præbuit inſtrumenta. Meminit hujus Nicander in theriacis inter echii genera, ſic inquiens: Echii genera duo: alterum ſpinoſo folio anchuſæ ſimile: alterum minoribus foliis, & purpureo flore, aſpero lanuginoſoq; caule, capitulis viperarum figura. Ocimaſtri vires tradidit Galenus in calce libri 8. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit: Ocimoides quidam Phliterium cognominant. Radix ſupervacanea eſt. At ſemen tenuium partium, & deſiccantium citra mordacitatem facultatem eſt. Herba Græcis ὠκιμοειδὲς, Latinis, Ocimoides, & Ocimaſtrum appellatur: Italis, Baſilico ſalvatico: Hiſpanis, Albahaqua monteſina: Gallis, Baſilic ſauvage.

Ocimaſtri vires ex Gal.

Nomina.

I. Lychnis ſylveſtris alba, quæ Saponaria hirſuta Italis, C. B. Ocimaſtrum ſive Ocimoides, Matt. Lon. Taber. Ocimoides Geſ. hor. Lac. Caſt. Cam. Ocimoides majus, Lugd. Cæſa. Roſæ marianæ ſimilis quinta, Trag. Lychnis ſylveſtris alba, Dod. gal. Geſ. hor. Cam. Baſilicum ſylveſtre, Caſtori. II. Lychnis ſylveſt. alba multiflora, C.B. Lychnis ſylveſtris flore multiplici, Dod. fol. Lychnis albus ſylveſtris, Lob. in icon. Ocimaſtrum multiflorum, Tab. ab altera non differt præterquam floribus, qui multiplici foliorum textura conſtant.

ERINUS

Ἔριγγος.

ERINUS. CAP. XXVII.

ERinus nascitur apud fontes & fluvios, foliis ocimi, sed minoribus, parte superna divisis: furculis quinis, senisve, dodrantalibus: flore candido: semine nigro & acerbo: folia & caules a lacteo succo turgent. Semen drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum sulphure, & nitro instillatus, aurium dolores sedat.

a Caetera ὅπως μέσης ἐστὶ ὁ καυλὸς καὶ ἁπαλ. i. caulis & folia succo referta sunt.

ERINUS.

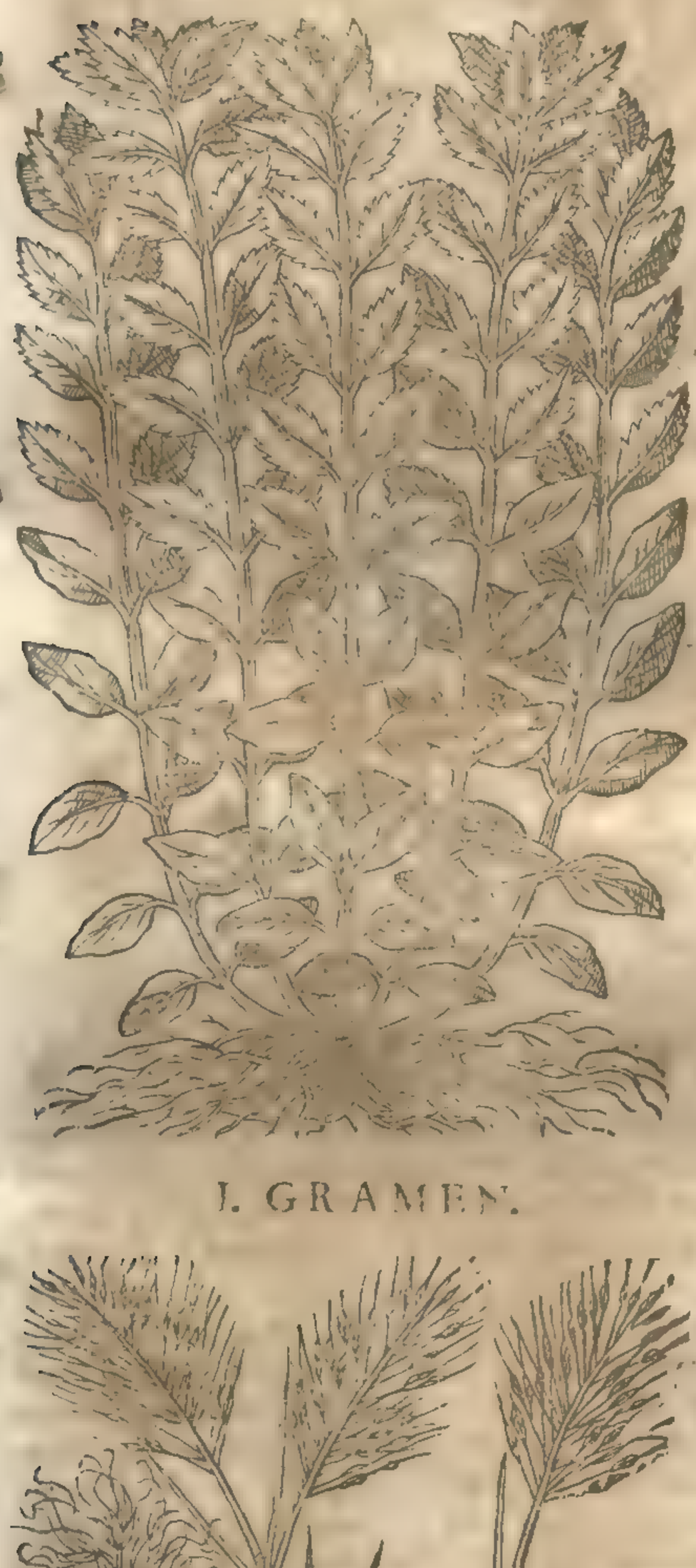

I. GRAMEN.

ETsi nonnulli Dioscoridis codices habeantur, in quibus non legitur Erinum aliquo lacteo succo turgere, non desunt tamen & in quibus planè oppositum scriptum inveniatur, quorum lectio mihi magis probanda videtur non infirmis, ut arbitror, nixus rationibus. Quippe quòd herbam hanc apud aquarum rivulos viderim, legerimq; lacteo succo manantem, adeò ut eo manus inficeret. Quòd præterea Plinio reddatur Erinus herba lactaria, seu lacte madens libr. 23. cap. 7. ubi de ea hæc memoria prodidit: Herba, inquit, quam Graeci Erinon vocant, reddenda est in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est, cauliculis quinis, ferè ocimi similitudine, flos candidus: semen nigrum, parvum, quod tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo & dulci. Herba perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis: hæc Plinius. Cæterùm Erini facultatis adversus venena non meminit Dioscorides, quanquam Nicandro, ut quæ ad id præstet, addatur in antidotis. Galenus hanc herbam non Erinum, sed Echinon appellat: neq; id sanè mirum est, quandoquidem in vetustis aliquot Dioscoridis codicibus Echinos legitur. De qua differens ipse Galenus libr. 6. simplicium medicamentorum, sic inquit: Echini herbæ semen acerbum est: ac proinde repellentis, & exiccatoriæ facultatis. Vtuntur eo ad oculorum, & narium fluxiones. Quæ herba Græcè ἔριγγος, Latinè Erinum & Ocimum aquaticum nominatur: Italicè Erino: Hispanicè Basilgo delhagoa.

Erini cōfid.

Erinus Plinii.

Erini vires ex Galeno.

Nomina.

Erinus seu Ocimum aquaticum Matthioli, quem secutus Lacuna, Castor, Lonicerus & Lugdunensis: quid sit ignoramus: cum Guilandinum in eam rem consuleremus, ostendit nobis eam quam Hieracij Sabaudi nomine Lobelus proposuit, sed multò latioribus foliis erat.

Ἄγρωστις. GRAMEN. CAP. XXVIII.

GRamen geniculatis serpit ramulis, à quibus radices spargit dulces, articulis præcinctas: folia acuminata, dura, & ut arundinis parvæ lata, eaque jumenta & boves pascunt. Trita radix illitu vulnera conglutinat. Decoctum ejus in potu, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus: calculosa etiam vesicæ excrementa comminuit. Est & arundinaceum gramen, priore multò majus, quod jumenta necare traditur, præsertim in Baoylone: idq; juxta vias nascitur. Quod in Parnaso monte gignitur, densius fruticat: foliis hederaceis: flore odorato, candido: semine parvo, non inutili: radicibus quinis aut senis, digitali crassitudine, candidis, mollibus, & a admodum dulcibus. Succus si in vino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adijciaturq; piperis, & thuris tertiæ portiones, probatissimum erit oculorum medicamentum: id in ærea pyxide reconditur. Decoctum radicis idem, quod herba præstat. Semen vehementius urinam impellit: alvum vomitionesq; sistit. Natum in Cilicia gramen, quod incolæ Cinnam appellant, boves inflammat b si eo virenti sæpe pascantur.

a Μεῦμ. γλυκείας ἰσχυρᾶς, i. dulces, fas.

b ὑγρᾷ βλαβὲν ἐμπίπτει τοὺς βόας. i. humidum in pabulo sumptū inflammat boves.

Graminis historia ex Plin.

PLura ac varia sunt Graminis genera: siquidem præter hæc tria, quorum meminit Dioscorides, alia quoq; tria aculeati generis Plinio reddantur lib. 24. cap. 19. naturalis historiæ, his verbis: Gramen ipsum, inquit, est inter herbas vulgatissimum: geniculatus serpit internodiis, crebroq; ab iis, & ex cacumine novas radices spargit. Folia ejus in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tantùm hederacea specie densius,

II. GRAMEN MANNÆ.

III. GRAMEN ALTERUM.

*IV. CARYOPHYLLO ARVENsi Glabro similis, sed minor. *

Graminis virga ex Plin.

denſius, quàm uſquam fruticante: flore odorato, candidoq;. Jumentis herba non alia gratior ſive virida, ſive in fœno ſiccata. Tunditur aſperſa aqua. Succum quoq; ejus in Parnaſo excipi tradunt propter ubertatem: dulcis enim hic eſt. In vicem ejus in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda. Quod & ipſa herba tuſa præſtat illita tueturq;, & ab inflammationibus placat. Decocto adjicitur vinum ac mel, ab aliquibus & thuris, & piperis myrrhæq;, tertia portiones: ruſſaq; coquitur in æreo vaſe, ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribus veſicæ: calculos frangit. Semen vehementius urinam impellit: alvum, vomitionesq; ſiſtit, privatim autem draconum morſibus auxiliatur. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſime capiti contra dolores adalligatur. Sunt qui & aculeatum gramen vocant trium generum, cum in cacumen aculei ſunt plurimùm quini, dactylon vocant. Hos convolutos naribus inſerunt, extrahuntq; ſanguinis ciendi gratia. Alterum quod eſt Aizoo ſimile, ad paronychia & pterygia unguium, & cum caro unguibus excreverit, utuntur cum axungia. Tertium genus, quod tenuius eſt, naſcitur in parietibus & tegulis. Huic cauſtica vis eſt. Siſtit ulcera quæ ſerpunt. Gramen capiti circundatum, ſanguinis è naribus fluxiones ſiſtit: hæc Plinius de graminibus. Cæterùm hunc omnibus planè perſpicuum eſſe puto. Gramen quod in Babylone, non gigni in Italia: quanquam illud primum ac vulgatum genus nobis paſſim in campis & inculis locis frequentiſſimum naſcatur. Neq; illud quoq; omnibus non cognitum & vulgare eſt, quod foliis ac radicibus exit alterius tenuioribus, caule geniculato, prælongo, cui in cacumine caulium quini ſunt aculei, veluti digiti, quos pueri naribus inferunt extrahuntq; ut ſanguinem eliciant. Hanc herbam Hetruſci ab effectu vulgò appellant Sanguinella, alij Capriola. De qua latius in Coronopo diximus: ubi Leoniceni & Ruelly ſententiam reprobavimus qui hanc & Coronopum Dioſc. unam & eandem herbam eſſe aſſeruerunt. Verùm de Coronopo ſeparatim diſſeruit Plin. l. 22. c. 19 ſuæ naturalis hiſtoriæ. Poſtremam hanc in aliquib. Germaniæ locis ſeri ac coli in campis audio, nonnihil cura, quàm cætera frugũ & leguminum genera. Siquidẽ ejus ſemine quod MANNAM *appellãt, freque-*

Sanguinella.

Manna gramin.

V. GRAMEN PARNASI.

VI. MONOPHYLLON.

VII. GRAMEN ACULEATUM.

frequenter vescuntur in cibis, quòd in jure pinguium carnium decoctum, non minorem cum paluto ineat gratiam, quàm oriza, cui ego facilè præposuerim: est enim semen panico, milioq; longè minus, albumortizæ ferè modo: sed in pila ipsum quoq; tundere oportet, ut à suo resiliat putamine. Semen orizæ qualitates habet, quare mediocriter ventrem adstringit. Semen ex pingui jure decoctum & illitum, mammarum duritias resolvit. In cibis mediocriter alit. Est & alterum Gramen, quod floridum appellari potest, foliis & caulibus cæteris similibus: floribus in summitatibus stellarum instar radiantibus candidisq;. Radice tenui minimè geniculata. Caterùm GRAMEN *quod in Parnaso provenit, ego Jacobo Antonio Cortuso viro optimo acceptum refero, nam antea à me visum non est. Gramen aculeatum folia, caules, radices primi graminis modo profert: in caulibus tamen singulis è foliis aculei peculiariter exeunt, triplici apice constantes, ac suis nixi pediculis, tribulorum terrestrium instar. Provenit inter rudera & in muris vetustate collapsis. Vires easdem habet, quibus pollet primum graminis genus. Sed jam Graminibus suas reddamus vires ex Galeno, qui de iis agens lib. simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit: Graminis radix mediocriter frigida est & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate verò, & siccitate moderata. Porrò semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso verò desiccatorium & tenuium partium & subacerbum. Gramen esculentam habet radicem, ubi mollis fuerit, dulcem quidem instar aquæ, sed acre quiddam exiguum, & subacerbum obtinentem. Hæc herba planè aquea gustantibus est. Ex quibus apertum est, radicem modicè esse tum frigidam, tum siccam: ac proinde cruenta ulcera glutinare. At ipsa herba illita non vehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Porro mordacitas & tenuitas, quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen lapides frangere assolet, si quis eam decoctam ebibat. At semen alterius quidem imbecillum est, ejus verò quæ in Parnaso nascitur, urinam ciet: & fluxus ventris & stomachi reficcat: vis enim ejus est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba. Herba, quæ Græcis ἄγρωστις, Latinis Græmen appellatur:*

Graminis vires ex Gal.

Nomina-

Arabibus Vagem, Negen seu Negien, Thel, Kel & Negil: Italis Gramigna: Germanis Graß: *Hispanis Grama & Gramentha: Gallis Dent de chien.*

Gramen à gradiendo dictum, infinitas differentias obtinet: in Phytopinace nostro, etsi centum & viginti duas differentias proposuerimus, plures tamen adhuc universalis historia nostra exhibebit. I. Gramen pannicula crispa, C.B. Gramen. Matth. Gramen vulgare, Lug. Gramen minimum Xerampelinum. Adver. & Lob. Matthioli figuræ adjecimus panniculam adultam, quo glumorum crispitudo rectius conspiceretur. II. Gramen dactylon esculentum, C.B. Gramen mannæ, Matth. Cast. Tab. Cam. Gramen mannæ primum, Dod. fol. Lugd. Gramen mannæ esculentum, Lob. Sanguinella, Matth. editione Italica. Capriola ac Sanguinaria, Ruellio. Coronopus Dioscoridis, Lonicero. Gramen album seu hirsutum aliquibus Dens Canis, Ges. hor. cui & Mamia Polonorum: Gramen aculeatum Plinii primum, Thal. Graminis quoddam genus, quod in Germania feminis gratia seritur, Cæsal. III. Caryophyllus arvensis glaber flore majore, C.B. Gramen alterum, Matt. Gramen, Fuch. Lac. Gramen à Fuchsio exhibitum Ges. hor. Gramen leucanthemum, Dodo. fol. Lugd. Thal. Gramen floridum majus, Tab. Gramen floridum, Cam. in Matth. Euphrasia gramen, Trag. Euphrasia major, Lonic. Crateogonum, Dod. gal. Holostium Ruellii Lobel. Centunculus montanus, Cæsalpino. IV. Caryophyllo arvensi glabro similis, sed minor, C.B. Hoc exigua est capillacea radice, ex qua cauliculus unus vel alter tenuis, plus minus palmaris prodit, qui mox in parvos ramulos brachiatur, qui copiosissimos & minutissimos flosculos albos, singulos singulis ramulis capillaribus insidentes, sustinent: folia habet pauca, oblonga, angusta, alternatim ex geniculo prodeuntia. In montibus Euganeis provenit. V. Gramen Parnasi Matthioli, cujus figuram reservarunt Castor, Lugdunensis, Tabernæmontanus, nil aliud est quàm Monophyllum male pictum, quare altera Monophylli figura adposita. VI. Monophyllon, eò quòd cùm primo prodit unico sit folio, cùm caulem acquirit gemino est, & ultra unius anni ætatem, ut & cùm baccas proferat rarius ternis foliis reperias. Unifolium, Brunfel. Dod. gal. & fol. (cui & fortè Cyclaminos tertia Plinii) Lugd. Cast. Cam. Tab. Monophyllum, Lob. Thal. Henophyllum, Ges. de hor. Cotyledon sylvestre, Trag. Cyclaminum unico folio, Dalechampii in Dioscor. Bifolium primum, Lonicero. VII. Gramen aculeatum Matthioli, Castori. Lugd. Hoc cùm malè ab his pingeretur, veram ejus figuram proponere voluimus, ex integra planta, quam Doctor Jo. Neudorffer Noribergensis Arimini collectam, unà cum aliis obtulit.

a Οὐ-λοπετρώσεις χωρίοις. i. non subpetrosis locis, ita omnia exêplaria *a* Meum φύλλα δ' ἐπὶ μίσχων μακρῶν, ὅμοια τοῖς τῆς πλατάνου, ἀκροσχιδῆ πολλὰ καὶ κατερωδῆ i. folia in pediculis longis, similia foliis filicis, in summo utrinq; incisuris divisa. *a* Me. Μίσχοις. i. parietibus † Or. μικρὰ. i. parvis. *b* Utrunq; exemplar vetus: *a* Διύπαρος ἐστὶ πολλὴ καὶ ἀναίμακτος καὶ ἀγαθὴ πρὸς τὰ τραύματα. & hujus vis est ut imposita, glutinet vulnera recentia & cruenta.

Σιδηρῖτις. SIDERITIS. CAP. XXIX.

SIderitin aliqui Heracleam vocant: folia habet marrubii, sed longiora, satis ad frondem quercus, aut salviæ accedentia, minora tamen & aspera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam majores, non injucundi gustus, aliquantumq; subadstringentis: in quibus per interstitia orbiculatæ vertebræ, ut in marrubio spectantur: & semen in eis nigrum: nascitur in *a* petrosis. Illita folia, suapte vi vulnera sine inflammationis periculo jungunt.

Σιδηρῖτις ἑτέρα. SIDERITIS ALTERA. CAP. XXX.

ALtera Sideritis binûm cubitorum ramulis, exilibus *a* folio filicis, numeroso, utrinq; per oras diviso, pediculo longo, prodeuntibus e summo alarum sinu furculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aspero: in quo semen continetur, quàm betæ rotundius aliquantò ac durius. Hujus vis foliorumq; ad vulnera præcipua est.

Σιδηρῖτις τρίτη. SIDERITIS TERTIA. CAP. XXXI.

SIderitin aliam esse tradunt, quam Cretevas Heracleam vocat, in *a* maceriis & vineis nascentem: foliis, ab una radice multis, coriandro similibus, † circa coliculos dodrantales, læves, teneros, subcandidos atque subrubicundos: flore puniceo parvo, gustanti amaro & lento, *b* Hujus ea vis est, ut quamvis recenti vulneri imposita, sanguinem supprimat.

TRia Sideritis genera præter Achilleam. de qua sequenti capite dicetur. hic à Dioscoride repræsentari constat. Quorum etsi illam, quæ secundo loco describitur, antea in nostris Italicis commentariis me nunquam invenisse ac vidisse tradiderim, eam tamen hoc anno Pisis ad me misit Lucas Ghinus Forocornelienſis vir rei medicæ peritissimus. Reliqua verò genera jamdiu novisse nos putamus, quòd ea omnibus notus suam quæq; historiam sequi deprehenderimus. Caterùm nemini mirum sit, quod tam varia effigie primæ Sideritidis folia reddiderit Dioscorides ut qui ea modò marrubii, modò quercus, modò salviæ figura depingat. Quippe eorum longitudo salviæ accepta referatur oportet: scabrities deinde superficietenus, ac subalbidus color tum eidem salviæ, tum marrubio: quercui postremo quæ in ambitu est divisura. Talis profectò mihi esse videtur, quam nos primo statim loco expressimus. Quippe omnibus notus primam refert Sideritim, nec aliud quidpiam obstare videtur, quàm quod ea frequentius nascatur humidis quàm siccis locis, quanquam sæpe eandem virentem in locis quoq; siccis invenimus. Id itaq; tantùm mihi causa est, ut hanc non ausim omnino legitimam facere Sideritim, & præsertim cum aliam nunc repererim plantam in Viennensi agro, ac in alijs Austriæ locis, arido in solo, quæ Sideritim primam perbelle refert. Exit enim hæc quadrato caule ipsoq; dodrantali aut majori, ramosoq;: foliis Marrubio longioribus, & ad salviæ faciem accedentibus, crispis & albicantibus, & per ambitum laciniatis: sapore haud ingrato: Floribus verticillatim in caule & ramis prodeuntibus Marrubii modo, ut ex appicta hic imagine, quis certior fieri poterit. Eadem illi sunt vires quas primo Sideritis generi tribuit Dioscorides & Galenus. Sed ea mihi quidem nihil prorsus primæ Sideriti adstipulari videtur, cujus imaginem expressit Fuchsius in suo de stirpium historia commentario. Siquidem perspicuum est, quòd ejus picturæ

Sideritis confid. & genera.

Sideritis secundæ descript.

Fuchsii Sideritis.

I. SIDERITIS I. HERACLEA.

II. SIDERITIS. II.

* III. SIDERITIS VULGARIS hirsuta. *

IV. SIDERITIS. III.

pictura non solùm non præfert folia, & caules, quæ Sideritim veram referant: sed etiam flores ejus spicati in cacumine, non in caulibus inter folia marrubii modo planè veræ Sideriti refragari conspiciuntur. Ruellius porrò Sideritim hanc nonnullis herbam Judaicam appellari tradit. Verùm si is Judaicam illam intelligit, cujus lib. 2. meminit Avicenna, nullo modo er- Herba Judaica.

V. SIDERITIS IV.

VI. VIRGA AUREA.

Avicen. herba Judaica.

* VII. VIRGA AUREA LATIfolia ſerrata. *

Virgę aureę facies & vires.

Pimpinella Italica.

Sideritidis vires ex Gal.

Nomina.

do erroris culpa vacare poteſt. Nam Avicennæ Judaica herba nil ſanè aliud deſignat, quàm ervum. Sunt tamen aliqui, qui herbam Judaicam, itemq; Paganam eam nominant, quæ herbariis & medicis quibuſdam VIRGA *aurea dicitur, caule rubente, bicubitali, lævi, foliis olivæ latioribus, circum minutiſſimè ſerratis, in ſuperficie lævibus: floribus in ſummitate caulium ſpicatis, colore aureo, flores ii, ubi maturuerint, flavescentes in pappos abeunt. Naſcitur in collibus, in agrorum marginibus & vineis. Subamara eſt, abſterſoriæ facultatis ac glutinatoriæ. Hanc chirurgi in Germania, alius quibuſdam additis, iis feliciter potandam exhibent, quæ ius intrinſecus inflicta ſunt vulnera & ad fiſtulas. Quine tam eam in unguenta, quæ ad id conficiuntur, utiliter addant: nam ut ipſi referunt, glutinandis vulneribus tam intrò in corpus ſumpta, quàm exterius illita, efficax admodum eſt medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clariſſimus author: ad urinam ciendam comminuendosq; calculos: quod tamen apud alium ſcriptorem hactenus mihi non licuit reperire. Potæ hæc alvi fluxiones cohibet, id quod etiam præſtat clyſteribus infuſa. Ejus decocto ſanantur fotu oris ulceræ, firmanturq; dentes. Idem gargarizatu anginam, & coli melle inflammationem arcet, & faucium morbis medetur. Veruntamen hæc, ut ad inſtitutum noſtrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortaſſe Ruellius exiſtimavit. Sunt quoq; qui Italicam Pimpinellam tertiam faciant Sideritim, quibus ego haud adſtipulari poſſum: quippe quòd illi folia coriandri non ſint, nec eadem circa caules oriantur, ſed pinnata, è longo utrinq; pediculo exeant. Item quod caules præduros gerat, non teneros, ac etiam quòd flores, capitulaq; nec amaro, nec lento guſtu habeantur, ſed adſtringenti & auſtero. Sideritidis vires memoriæ prodidit Galenus libr. 8. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit: Sideritis habet quidem etiam abſtergendi quandam facultatem: ſed plurima ejus pars humida eſt, & mediocriter frigida: paucula verò ineſt adſtrictio: quæ phlegmonem ſedat & glutinat. Hæc Galenus, de una tantùm Sideritide ſcribens. Sed cujus ex tribus meminerit, non facile eſt decernere.* Σιδηρῖτις *ſic Græcè, ut etiam Sideritis Latinè, vocatur: Arabicè Sidrichus Italicè Siderite.*

Sideri-

Sideritis (à ferro dicta ob vim vulnera glutinantem) triplex Dioſcoridi. Plinius ſub Achillea ſex ſpecies recenſuit: plures agnoſcimus differentias. I. Marrubium paluſtre. C. B. Sideritis prima, Matth. Lac. Caſt. Lugdun. Cam. Sideritis prima ſecundum Matthiolum, Geſ. hor. cui & Lancea Chriſti aliquorum: Sideritis ſecunda, Lonic. Marrubium aquaticum Trago, Dod. fol. Lob. Lugd. Thal. Marrubium paluſtre, Dod. gal. Lon. Verbenæ alterum genus, Cæſalp. Hoc in paluſtribus provenit, at Dioſcorides ſuam ſideritidem in petroſis naſci docet. Hujus in Auſtria altera eſt ſpecies, quæ altius multo exſurgit, folia habet magis inciſa & aſpera, hirſutiora, ac odoratiora. quam a Doctore Nicolao Agerio Argentinenſe, materiæ Medicæ ſtudioſiſſimo & doctiſſimo, una cum aliis accepimus, ut plenius in noſtra hiſtoria. II. Sideritis ſecunda Matthioli & Caſtori, videtur ex Cannabinis ſpuriis eſſe: verum cum Sideritide, arvenſi glabra flore pallido tantum ſimilitudinis habet, ita ut eam eſſe alicui facile conſcelerim. III. Sideritis vulgaris hirſuta, C. B. hanc adjecimus cum eam Camerarius in ſuo Matthiolo ſecundam cenſeat, & eſt Sideritis prima, Fuch. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Turn. Lug. Heraclea, Cord. in hiſt. Sideritis quarta, Lon. Sideritis ſive Ferruminatrix; Adver. & Lob. Sideritis vulgaris, Cam. Tetrahit & Herba Judaica, Lugdunenſi. IV. Sideritis tertia, Matthioli Camer. Lugdu. Caſtor. Sideritis altera, Lac. Taber. Sideritis prima, Lonicero. Videri poſſet propter folia inferiora Tanacetum modorum eſſe, at Ruta canina Lobelii hac figura proponitur, ſed pictoris incuria minus recte expreſſa, quæ licet apud nos proveniat, nuper tamen a Nobiliſſimo Cortuſo Sideritidis tertiæ nomine accepimus: dicitur Galeopſis tertia; Dod. gal. Ruta canina, Lugd. Taber. Scrofulariæ ſimilis planta major, & Sideritis ſecunda Dioſcoridis, Cæſalpino. V. Sideritis quarta, Matth. Lugd. Sideritis tertia, Caſt. Taber. Hac figura videtur volutile Geranium aliquod exprimere quoad folia maxime cum Geranium Robertianum Sideritidis nomine donetur: at flores non Geranio ſed Alchimillæ conveniunt. VI. Virga aurea quæ & Solidago, ſeu Conſolida a viribus nominatur, alia eſt latifolia, alia anguſtifolia, ſerrata & non ſerrata, Matthiolus ſuam foliis dicit ſerratis, at progenies non ſerratis quare utramque adpoſuimus. Virga aurea non ſerrata, C. B. Virga aurea Matth. (quoad iconem) Dod. gal. & fol. Lon. Caſt. Lugd. Virga aurea foliis non ſerratis, Cam. in Matth. Aurea virga Villanovani, Lob. Virgæ aureæ alterum genus, Cæſal. Virga aurea Broccenburgenſis Thal. Symphytum petræum tertium, Taber. Leucographis Plinii, Anguillaræ. VII. Virga aurea latifolia ſerrata, C. B. Virga aurea, Matth. quod ad deſcriptionem Cam. in Matth. Cæſal. Thal. Virga aurea altera ſerrato folio, Lobel. Virga aurea margine crenato, Dod. fol. Virga aurea ſerratis foliis Taber. Virga aurea altera, Lugdunenſi.

a Meum ἀτακτουμένη. i. inordinatos. † Orib. ad fin. ἐσσουμένη. i. ſubamaris. b Cæt. add. καὶ κρατόβιον. τὸ αὐτὸ πρασοειδὲς καὶ λαπαθοειδὲς μὴ ἐξ ὑγιὲς παλαιᾶς πεπαλαιωμένον ὄξους, καὶ ὕσσωπος ἔχει δὲ πόαν πολλὴν μελίνῃ μιγνυμένην καὶ ἀναβαπτικὴ 1 Et Crateva affirmat hæc omnia, quod que rota contuſa cum axungia veter. antiqua ulcera, quæ difficulter cicatricem admittunt, ſanat, quod que arida contuſa, & cum melle miſta ulcera purgat. Achilleæ conſid.

Multorū error.

ACHILLEA. Ἀχίλλεια. CAP. XXXII.

ACHILLEA, quibuſdam Achillea ſideritis, dodrantales, aut majores gerit ſcapos *a*, fuſorum effigie minutulis foliis circundatos, ex obliquo crebras inciſuras habentibus, coriandri ſimilitudine, † ſubfulvo colore, lentis odore multo, non ſuaviori, verùm medicato: umbella in cacumine rotunda: floribus candidis, purpureis, & aurum æmulantibus: provenit læto ſolo. Trita coma ſanguinem lenta glutinat, & ab inflammationum periculo tuetur: erumpentem ſanguinem inhibet. & cruenta vulvæ profluvia in vellere. Decocto quoque inſident fœminæ fluxione vulvæ laborantes: ad dyſenteriam bibitur. *b*

ACHILLEA.

Qui vulgarii uſus Milleſolium Achilleam eſſe exiſtimant, haud dubie, mea quidem ſententia, decipiuntur. Siquidem id (ut infra latius dicemus de Stratiote milleſolio diſſerentes) folia non profert crebris ex obliquo jectionibus, coriandri ſimilitudine, ſed avicularum pennas æmulantia. Porrò tametſi conſtet, Milleſolium umbella coronari modò alba, modò purpurea, modò aurea, non tamen propterea colligendum eſt Milleſolium, & Achilleam unam & eandem herbam eſſe. Quandoquidem non putaverim ego fuiſſe Dioſcoridis inſtitutum (ut Ruellio placet) quòd hæc Achillea umbellam ferat candidam, illa verò purpuream, alia denique auream: ſed quòd omnibus in univerſum Achilleæ plantis eadem inſit umbella, quæ tantùm prædictu coloribus diſtincta ſpectetur. Naſcitur in Hetruria planta, naſcitur in Goritienſi agro, ſcapis ferè cubitalibus: foliis coriandri proximis, odore quadantenus gravi, non tamen ingrato: umbella in cacumine rotunda, amplâ, colore in purpura candicante, punctis quibuſdam aureis depicta, quam ſemper putavi eſſe legitimam Achilleam. Atque in hac perſiſtam ſententia, donec quis certiorem plantam protulerit: quòd hæc mihi planè omnibus notis Achilleam Dioſcoridis repræſentare videatur. Cæterùm in hunc fortè errorem, ut crederent noſtrum milleſolium eſſe Achilleam, illos deduxit Plinius, qui lib. 25. capite 5. Achilleam Latinis millefolium vocari tradidit. Veruntamen is, quantum videre eſt, eo in loco non Achilleam hanc deſcribit, ſed eam omnino plantam, quam Dioſcorides myriophyllum

lum appellat. Quare paulò pòst hæc verba subjunxit. Sed alii inquit, fatentur veram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam. Ex quibus verbis liquidò apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita indeterminatè locutum fuisse, ut nihil in eo perpetuum statui posit. Serapio, authoritate Constantini, Achilleam, quòd (ut ipse ait, licet falsò) rubeum succum fundat, Sanguinem Draconis appellat: sed fortasse hic interpretis lapsus suus factus est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioscorides: neq; etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem Draconis appellant, herbæ succus est, sed Arabicæ cujusdam magnæ arboris gummi, vel, ut aliqui volunt, draconis animalis est sanguis ab elephante collisi. Cujus loco illius plurimum vendunt impostores, quem hirci sanguine cum resina quavis, sorbis siccis, aliisq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achilleæ meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic de ejus viribus scribens. Quidam etiam vocant Achilleam sideritim, quæ propositæ quidem, quod ad jam dicta attinet, viribus non est dissimilibus: cæterùm adstrictione exuperat: quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebre profluvium congruit. Planta Græcis ἀχίλλειος, Latinis pariter & Italis Achillea vocatur: Arabibus Sichritis & Egilos: ejus verò succus Demalochotten.

Sanguis draconis.

Achilleæ vires ex Gal.

Nomina.

Achillea, Matth. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lacu. Taber. Thal. Caſtor. Cæſal. Achillea ſideritis, Lugd. Millefolium nobile & ſtratiotes vera, Trag. Geſ. hor. cui & Stratiotes: Tanacetum minus, Dod. gal. & fol. Lob. Lugd. Stratiotes millefolium Matthiolo in tertia & etiam poſtrema editione. Scopa regia Plinii, Dalechampio in Plinium.

Βάτος. RUBUS. CAP. XXXIII.

I. RUBUS.

Rubus confid.

Rubus notitiæ vulgaris. Vim habet ſiccandi, & adſtringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu alvum ſiſtit, & fœminarum profluvia: præſteris morſui accommodatiſſimum. Gingiuas firmant, & oris vitiis medentur folia commanducata: cohibent ulcera quę ſerpunt: ulceribus in capite manantibus, oculisq; procidentibus, remedio ſunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur: cardiacis, & ſtomachi doloribus, trita convenienter imponuntur. Caules cum foliis tunduntur, exprimiturq; ſuccus, mox ſole cogitur, ſingulari remedio contra omnia, quæ modò dicta ſunt. Mori in rubo naſcentis, quàm optimè maturi ſuccus, ad oris medicamenta convenit. Siſtitur alvus *a* præmaturi cibo, nec non flore in vino poto.

a Meum μέσῳ πέπειρος. i. media maturitate.

Βάτος ἰδαία. RUBUS IDAEUS. CAP. XXXIV.

IDæus Rubus appellatus eſt, quoniam copioſus in Ida provenit. Eſt autem longè tenerior priore, ac minoribus ſpinis horrens: quanquam & ſine ſpinis inveniatur. Inſuper eadem præſtat, quæ ſupra dictus. Cæterùm flos cum melle oculorum collectionibus illinitur: ignem ſacrum extinguit, ſtomachicisque ex aqua bibendus datur.

Rubi vulgaris planta, plura apud nos reperiuntur genera: quod etiam teſtatum reliquit Theophraſtus libro 3. cap. 18. de plantarum hiſtoria. Alius namq; arboris inſtar craſſeſcens, in altum attollitur: alius ſepibus frutetisq; implicatur: alius humi ſerpit, radicaturq; graminis modo, quem ideo humirubum appellant: alius deniq; aliis modis in ſylvis, & montibus vagatur. Cæterùm qui paſſim in ſepibus, dumetis & frutetis naſcitur rubus, virgas edit quadrangulas, ſubrubentes, obſequioſas, aduncis, minantibusq; aculeis ubique refertas. E ramis pediculi prodeunt aculeati, è quibus terna dependent folia, aſpera, & in acutum deſinentia, fragaria herbæ haud diſſimilia: prominente altera parte dorſo, aduncis & minoribus ſpinis armato: flores profert in ramuſculorum ſummis partibus racemoſos, albicantesq;, è quibus mora oriuntur. Radix illi eſt longa, & longo tractu repens, graminis modo. At IDÆVS RVBVS, etſi ab Ida monte denominari cœperit, quòd ibi copioſiſſimus fortaſſe habeatur, naſcitur tamen in aliis etiam montibus. Nam in Bohemia non ſolùm habetur in montibus, ubi ſponte eum frequentiſſimum adeo reperies, ut montes quidam eo ſolo ſylveſcant, ſed etiam in hortis translatum videas. Eſt itaq; altero longè clementior. Siquidem latiora, molliora q; profert folia, virgas rotundas, fragiles: ſpinis nullis, aut omnino raris. Flores edit albos vulgaris rubi æmulos, quemadmodum & fructus, qui facie rubi moram imitatur: intercedente tamen coloris ac ſaporis differentia. Quippe is tenerior eſt: ſapore ſubdulci pariter ac ſubadſtringenti, & quadam cum inſipiditate jucundus. Color quoq; illi eſt perpetuò rubicundus, nunquam nigreſcens, & in ſuperficie ſubalbicans, ac ſi eſſet rore frigido perfuſus. Anagnienſes, & Tridentini hos fructus Ampomele vulgò vocant, iisq; fragorum vice veſcuntur. His autem fructibus Urſi maximè delectantur, qui hac de cauſa, eo potiſſimum tempore, quo matureſcunt, à venatoribus captantur. Sunt & paſtorum cibus qui in montibus ovium caprarumq; greges cuſtodiunt. Fuchſius rubi moram (ut libro primo in liguſtri mentione diximus) vaccinia eſſe putat. Sed quare ab eo diſſentiam, ibidem diffuſius oſtendi, quòd ſcilicet vaccinia flores, non fructus eſſe exiſtimem. Rubi vires deſcripſit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Rubi folia, germina flos,

Rubus Idæus.

Rubi Idæi hiſtor. Matthio.

Ampomelæ.

II. RUBUS IDÆUS.

flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differunt, quòd folia, mollia potissimùm & recensnata, plurimum in se habent substantia aquea, parum verò adstrictionis: eadem ratione & germina. Itaque si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanant: quin & alia vulnera glutinare valent. Est enim eorum temperies, & ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus si quidem maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, uti monstravimus. Proinde ob hoc, & propter modicam adstrictionem, esui non insuavis est, at immaturus à frigida substantia terrea vincitur & propterea acerbus est, & valde exiccatorius. Et sanè uterq; siccatus reconditur, validius quàm recens desiccans. Sed & flos eandem fructui immaturo facultatem possidet: utraque ad dysenterias, & ventris profluvium, tum robur deperditum, & sanguinis expuitiones idonea remedia. Porrò radix praeter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam & lapides renum comminuit. Hac planta Græcis Βάτος *appellatur: Latinis Rubus: Mauritanis Buleich, seu Haleich: Italis Rovo: Germanis* Bramen oder Craß: *Hispanus Craza: Gallis Ronce. Fius verò fructus Græcè* βατίνα *&* βατίνια *dicuntur: Latinè Mora rubi: Italicè More di rovo: Germanicè* Brambeer vnd Kraßbeer: *Rubus Idæus: Græcis* βάτος ἰδαία: *Italis Rovo montano.*

Nomina.

Rubi variæ sunt species, aliæ enim in altum crescunt, aliæ humiles sunt, aliæ se arboribus circumvolvunt, aliæ per terram repunt. I. Rubus vulgaris, C.B. Ges. hort. Thal. Rubus, Matth. Brunf. Fuch. Turn. Dod. gal. & fol. Lac. Lob. Anguil. Lon. Cast. Lugd. Cæsal. Rubus grandis, Trag. Rubus primus, Cordo in Dioscor. Rubus arvensis. Tab. II. Rubus Idæus, Spinosus est & non spinosus, fructu item rubro & candido. Rubus Idæus spinosus, C.B. Lugd. Rubus Idæus Matt. Trag. Cor. in Dios. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Anguil. Lob. Tur. Lon. Rubus Idæus major, Lacunæ, quoad descriptionem. Rubus tertius Cæsalpino.

HELXINE CISSAMPELOS.

Ἑλξίνη. HELXINE. CAP. XXXV.

HElxine cognomento cissampelos, foliis est hederę: minoribus: ramulis[a] exilibus, quibus complectitur quodcunque contigerit adminiculum. Nascitur in sepibus, vinetis, & segetibus. Foliorum succus potu dejicit alvum.

[a] Μεμυκὼς i. longa atque eodē modo habet Cato cuz: sub nomine ἐυξίνη. Helxin is confid.

Nulli certè dubium esse puto, quin Helxine cognomine Cissampelos, quasi hederaceam vitem dixerit speciem sit Convolvuli. Sed quæ ea sit, non facilè explicari potest. Verùm cùm eam reddiderit Dioscorides, foliis hederæ similibus, minoribus tamen: ramulis exiguis, quibus quodcunque contigerit, complectatur: Flores edens albos, levi tamen purpura perfusos, calathi figura, è quibus semen oritur, nigrum, nascaturq; in sepibus, vineis & segetibus, satis mihi declarasse videtur, eam esse Helxinen, quæ quidem in arvis tum segetes ipsas, tum linum, tum legumina omnia irretit ac vincit, & in vinetis, palis & vitibus circumvolvitur. Hanc Hetruscum vulgus suo idiomate nominat Vilucchio minore, Tridentinis verò Minutola dicitur. Quanquam non desunt, qui putent Helxinem eam esse herbam, quæ crebra revolutione septa, & vicinos implicat frutices, flores illos candidos æstate ostentans, quos nostri vulgò appellant Campanelle. Hanc Plinius convolvulum vocat lib. 21. cap. 5. ubi eam his verbis depingit. Est, inquit, flos non dissimilis lilio in herba, quem convolvulum vocant, nascens per frutecta, nullo odore, nec crocus inus, candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. Sunt qui aberrantes, hanc herbam, & ejus florem ligustrum vocent: in qua appellatione deceptus fuit Servius grammaticus. Hanc errorem explosimus libro primo, ubi veri Ligustri mentionem fecimus. Helxinen perpaucis perstrinxit Galenus libro sexto simplicium medicamentorum sic inquiens: Helxine, quæ & Cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

Quorūdā opinio.

Helxinis vires ex Gal.

Ea Græco nomi-

Nomina. *co nomine ἑλξίνη παρὰ Δίφιλῳ: Latino item Helxine ciſſampelos: Arabico, Acſin: Italico Vilucchio minore: Germanico Mittelwind: Hiſpanico Campanela yerva.*

Convolvulus minor arvenſis, C.B. Helxine Ciſſampelos, Matth. Fuch. Caſt. Lugd. Cam. Helxine hederacea, Lac. Helxine ſpecies altera. Geſ. de hort. Helxine in ſegetibus, Cord. in Dioſc. Smilax lævis alba minor, Dod. gal. Smilax lævis minor, Dod. fol. Volubilis minor, Trag. Lon. Thal. Volubilis arvenſis, Tab. Convolvulus, Turn. Convolvulus major, Geſ. de hor. Cæſ. Convolvulus minor purpureus, Lob. Scammonium primum Plinii, Anguil. Camerario.

Ἐλατίνη. ELATINE. CAP. XXXVI.

E Latine folia habet helxinæ ſimilia, minora, rotundiora, piloſa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quinis, ſenisve, à radice foliоſis, guſtu adſtringentibus: naſcitur in ſegetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, foliis cum polenta tritis & impoſitis. Eadem cocta ſorbitionis uſu *a* dyſenteriam ſiſtit.

a Meum κοιλίαν καὶ ἔντερα, &c.

I. ELATINE. II. NUMMULARIA.

Elatines confid. *Sunt qui velint Elatinen eam eſſe plantam, quam quidam Nummulariam vocant. Alii verò non hanc volunt ſed eam quam nos vulgò vocamus Sorbaſtrellam, Officinæ Pimpinellam & alii quidem Sanguiſorbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod ſentio, neutrorum placet opinio. Siquidem nummularia inprimis non fert folia piloſa, neque in ſegetibus, neque in cultis provenit ſed plerunque in ſcrobium marginibus, præſertim uligine madentibus. Deinde Pimpinella vocata ramulis exit longè pluribus, quam ſenis in terram procumbentibus. & folia habet undique in ambitu laciniata, aſteriſci modo. Ruellius porrò Elatinen in Gallia vulgò Rapiſtrum vocari ait, eoq; ut rapo ſylveſtri in vernis aretariis rura*

Rapiſtrũ. *uti. Verùm ſi rapiſtrum id Hetruſcis eſt quod Gallis, certò ſcio, Elatinen eſſe non poſſe. Quæ tamen quòd naſcatur in Italia, nec negare quidem, nec affirmare auſim, cùm hactenus plantam non viderim, quæ illam legitimè referat. Atqui veram elatinen, cujus hic imaginem damus, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſius, cui nihil deeſt quod deſiderari poſſit. Galenus de Elatine quàm breviſſimè diſſerit lib. 6. ſimplic. medic. ſic inquiens: Elatine modicè tum refrigerat*

Elatines vires ex Gal. *tum adſtringit.* NVMMVLARIA, *ſerpit humi junceis cauliculis, cubito longioribus, in quibus a radice ad ſummum brevibus interſtitiis utrinq; folia exeunt craſſiuſcula, rotunda parvorum nummorum inſtar, unde illi nomen: flores ferit aureos ac ſpecioſos. Naſcitur in ſcrobium ripis, & uliginoſis aggeribus ſecus vias. Glutinandi, cohibendiq; facultate prædita eſt. Herba ipſa illita recentia vulnera glutinat. Idem præſtat eorum ſuccus. Præcipua autem vi ejus eſt, ad puerorum enteroceles, cùm illita, tum in pulverem hauſta. Numularia ſive Lunaria minor: Italis Lunaria minore. Huic nomen*

Nomina. *Græcum eſt ἑλατίνη: Latinum ſimiliter Elatine: Arabicum Athin.*

Elatine duplex eſt rotundo, & acuminato, de quo nunc, folio, hæc; in agris hirſutior, in hortis glabrior. I. Elatine, Matth. Caſt. Lug. Thal. Cam. Elatine altera, Dod. fol. Lob. in icon. Tab. II. Nummularia duplex eſt, vulgaris, quæ luteo flore eſt & ratione loci, majori vel minori eſt folio: altera verò parva

parva, purpureo flore, de qua in Historia universali. Dicitur Nummularia, Matthiolo (cui & Lunaria minor) Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Anguil. Lobel. Cast. Lugd. Cam. Cæsal. Thal. Serpentaria tertia, Brunfel. Centimorbia, Ges. hor. Hirundinaria minor, Tab. cui & Nummularia minor.

Εὐπατόριον. EVPATORIVM. CAP. XXXVII.

EVpatorium fruticosa herba est, unicum efferens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem, hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem: foliis per intervalla quinquefolij, aut cannabis potius similibus, quinq; partitò, aut amplius divisis, nigricantibus & ipsis per ambitum serratis: semen medio caule erumpit, pilosum deorsum spectans, quod siccatum vestibus inhæret. Contrita hujus folia, & cum suillo adipe imposita, ulceribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut semen in vino potum, dysenteria, jecinoris vitiis, & serpentium ictibus liberat. Nec desunt, qui aberrantes argemonem hanc appellarint, cùm tamen longè alia sit, uti exposuimus.

I. EVPATORIVM.

II. EVPATORIVM VVLgare.

SVmunt nonnulli imo universa ferè seplasiariorum turba, legitimi Eupatorij vice quādam aspectu insignem plantam, Eupatorij consideratio.
quæ plerunq; in uliginosis locis, & in scrobium marginibus enascitur, tricubitali longitudine, solius cannabis amulus, majoribus tamen, subalbidus, hirsutus, & amaro gustu, & odore medicato, haud insuavi, caule subrubeo, rotundo. Huic flores in summitatibus in umbellam exeunt, non tamen simul cohærentem, sed divulsum, origani vulgaris modo, colore in purpuram albicante, qui matureſcentes in pappos abeūt. Radix quæ in plures divaricatur partes, illi inutilis est, nullius q; in medicina usus. Et quanquam ij sciunt, legitimum Græcorum Eupatorium eam esse plantam, quæ vulgò Agrimonia vocatur, eorum fortè imitatione, qui Dioscoridis ætate eandem perperàm Argemonem appellabant: cùm tamen animis imbibitos jamdiu errores rejicere nequeant, vel potius nolint, difficilè quidem adduci patiuntur, ut vulgarem Agrimoniā Græcorum medicamentis, quæ Eupatorium excipiūt, admisceant. Non tamen hac propterea dicimus, quòd omni ex parte illius Eupatorij usum damnemus. Palàm etenim est, ut ex foliorum amaritudine, & odoris præstantia, quo hujus Eupatorij tota redolet planta percipi potest, id & obstructiones aperire, & crassos, lentos q; humores mirificè incidere posse: quin etiam alia plura auxilia præstare, ut paulò infernus explicabimus. Veruntamen nunquam eò deveniam, ut asseverem hoc apud Græcos legitimi Eupatorij nomen sibi asciviſſe: tantum illud abest, ut etiam à nullo, quantum equidem invenerim, veterum, sub alio nomine posteritatis memoriæ proditum sit. Ruellius tamen nescio qua ratione ductus, in suis de natura stirpium commentariis, non sine magno errore sibi persuasit, vulgare hoc Eupatorium dubio procul hydropiper esse, à Dioscoride libro secundo descriptum. Sed nos ibi in nostra hydropiperis commentatione Ruellij errorem latius explosimus, quàm ut quicquam superſit addendum. Agrimonia est Eupatorium. Hydropiper.
EVPATORIVM *à Dioscoride descriptum, flores gerit spicatos, aureos, radicem lignosam, subrusam pentaphylli modo. Nascitur secus sepes itinera q;, in agrorum marginibus, & incultis locis. Cæterùm Mesues quoq; habet suum peculiare Eupatorium, quod ut ex ejus descriptione apparet, à prædictis longe diversum est. Id nam q; plures ab radice emittit caules: foliis minori centaurio similibus: per ambitum Laciniatis, floribus aureis, in umbellam cohærentibus, helikbryſi modo. Hoc nostratibus Senensibus vulgò* Eupatorium Mesues.

vocatur

vocatur herba Giulia. Hujus comam mulieres per noctem vino albo macerant, ac subinde dilutum pueris potandum præbent dimidy cyathi mensura ad necandos vermes admirabili successu. Nascitur hæc in campestribus: atq; ut mea fert opinio, ea est planta, quæ Dioscoridi Ageratum dicitur: quippe quæ omnibus notis illi respondeat, etsi non desint qui a nobis dissentiant: quorum unus est Andreas Marinus qui in Mesuis libellum de simplicibus medicamentis alvum exolventibus quasdam novas edidit annotationes. Verùm an is rectè Ageratum examinaverit inferius suo loco narrandum relinquimus, ubi de Agerato disseremus. Atqui interim admonendi sunt lectores ut imaginem quam is pro Mesuis Eupatorio ex commentariis nostris in suum transplantavit Mesuem diligenter intueantur, quod si fecerint, illico sanè agnoscent, quàm ipse in simplicium medicamentorum censu se exercuerit: siquidem is non Mesuis Eupatorium illuc ex Dioscoride nostro transtulit quod nos in Agerato primo loco appinximus, quodq; herbam Juliam à nostris appellari diximus: sed alteram quandam plantam facie sapore, odoreq; ab ipsa Julia herba, sive Mesuis Eupatorio valde diversam, quam nos Ageratum alterum nominavimus. Itaq; sæpe fit, ut dum alios erroris arguere nitimur, nos ipsos longè magis redarguendos in medium offeramus. Hinc itaq; addiscant Mauritanorum sequaces, cùm tres habeantur plantæ nomine Eupatorij in medicamentis a Mesue relictis suum interponere Eupatorium: in Avicennæ remedijs suo item uti: & in Græcorum compositiones Cordi & Fuchsii error. *Agrimoniam vulgò vocatam addere. Sed animadvertant velim ne in hoc Valerij Cordi dispensatorium sequantur quòd perperam, meo quidem judicio, scribat in confectione pilularum aggregantium, quin & in syrupo de Eupatorio, pro ipsius Mesuis Eupatorio admiscendam esse Gratiolam. Siquidem hæc præterquàm quòd alvum magno incommodo ejiciat nulli etiam planè notus, ac reliquis facultatibus illud repræsentare deprehenditur. Nempe sua dejectoria vi, quo magno cum impetu ventrem solvit jecur imbecillum, atq; infirmum reddit. Cordum secutus videtur Fuchsius, in libro de compositione medicamentorum, quem postremò auctum edidit, ubi in antidoto e Lacca magna, illud Eupatorium usurpandum esse tradit, quod a Mesue describitur & Græcis Ageratum, Italis verò Gratia Dei nominatur. Qua in re illud de ius duobus viris (pace eorum dixerim) dici posset, quod est in communi proverbio: Cæcus cæcum ducit & ambo in foveam cadunt.* Vulgaris Eupatorij vires. *Cæterùm ut ad vulgare Eupatorium redeam, viribus sanè pollet id non negligendis. Namq; excalfacit, siccat, extenuat, abstergit, incidit, & aperit, & subtilium est partium. Eximitur è contusis recentibus foliis succus, & insolatus cogitur in pastillos, quorum in medicamentis est usus. Præstat foliorum Eupatorij vulgaris decoctum, aut epotus succus jecinoris doloribus & ceteris ejusdem affectibus ab obstructione provenientibus, quo fit, ut perquam commodè propinetur hydropicis, malo habitu, ictero & vasorum infarctu laborantibus: quinetiam contra splenis tumores & obstructiones. Datur quoque succus ad ventriculi apostemata a frigiditate prognata: in quo casu convenit etiam herba exterius illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuturnis & præsertim pituitosis febribus, ab obstructione provenientibus. Idem urinas, & menses pellit, & scabiem & pruritum sanat si cum fumaria fuerit decoctum è caprino sero, sed succus fortior est. Is enim potus incipienti Elephantiasi medetur. Flores illiti vulnera recentia, & ulcera sanant. Fugantur venenata animalia herbæ siccæ suffitu. Dicunt observatum esse à venatoribus, Cervos telis vulneratos devorata hac planta procul dubio sanari. Datur eadem utiliter pecoribus tussientibus & anhelosis equis, quorum etiam dolores sinit. Succus binum obolorum pondere in catapotijs devoratus intestinorum vermes necat. Idem recenter expressus illinitur commodè ex aceto, & sale adversus scabiem. Eupatorij meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit: Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet; quocirca obstructiones jecinoris expurgat. Inest ei & adstrictio modica, propter quam robur visceri addit: hactenus Galenus: Ex vino albo decoctum paratum, cum saccharo sex unciarum potui dare tribus diebus potum, mirificè stranguriam sanat, & urinas pellit. Additur herba in potionibus, quæ ad intrinseca parantur vulnera. Est & herba Agrimoniæ non dissimilis, quæ nonnullis* POTENTILLA *vocatur, tametsi hirsutioribus sit foliis, supernè virentibus, infernè verò albicantibus. Caulinulos profert, qui humi repunt, Pilosellæ vocatæ modo: aureis floribus ornatur, singulari pediculo pendentibus, ranunculo hortensi æmulis. Radice utitur exterius, purpurascente, interius verò candicante, austero gustu & adstringenti. Nascitur in uliginosis locis & propter semitas. Universa hac planta refrigerat, adstringit & exiccatoria facultate pollet, repellit, roborat. Idcirco mulierum profluvia, dysenterias cohibet & cæteras alvi fluxiones. Id quod & præstare dicitur, si recens nudis calceis, nudis pedibus supponatur. Datur quoq; utiliter potanda sanguinem rejicientibus. Herbæ decoctum ex vino patum præstat potum ad intestinorum tormina, & dorsi dolores. Siccæ farinæ, ex suæ ipsius aqua stillatitia potæ, albas uteri fluxiones cohibet, sed valentius addito Corallio, & eboris ramentis. Sunt qui eam ad enterocelas & bubonocelas præferant, tum in cibis tum in potionibus. Namq; bellè vulnera conglutinat & ulcera sanat, & præsertim quæ pudenda invasere, & oris partes erodunt. Firmat commotos dentes & laxos cohibet gingivas, ubi in aceto decoquatur, & eo os sæpe colluatur: item dentium dolores mulcet. Prolapsam columellam restituit addito aluminis momento. Mirum dictu, quòd pedum plantis manuumq; volis admota febrium quartum unij calores remittit: Herba, quæ Græcis εὐπατώριον & ἡπατώριον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium appellatur: Arabibus Cafar, Cisit, seu Gafet: Italis & Officinis Agrimonia: Germanis Odermenig: Hispanis Agremonia: Gallis Agremoine. Eupatorium vulgare & Officinis. Eupatorium Avicennæ: Italis Eupatorio. Germanis Kunigundtkraut: At Potentilla quibusdam Anserina: Italis Potentilla: Germanis Grensing: Gallis Agrimoine sauvage.*

Nomina

III. POTENTILLA.

Potentillæ descriptio & vires.

Eupatorii vires ex Gal.

Datur eadem utiliter pecoribus tussientibus & anhelosis equis, quorum etiam dolores sinit. Succus binum obolorum pondere in catapotijs devoratus intestinorum vermes necat. Idem recenter expressus illinitur commodè ex aceto, & sale adversus scabiem. Eupatorij meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit: Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet; quocirca obstructiones jecinoris expurgat. Inest ei & adstrictio modica, propter quam robur visceri addit: hactenus Galenus: Ex vino albo decoctum paratum, cum saccharo sex unciarum potui dare tribus diebus potum, mirificè stranguriam sanat, & urinas pellit. Additur herba in potionibus, quæ ad intrinseca parantur vulnera. Est & herba Agrimoniæ non dissimilis, quæ nonnullis POTENTILLA *vocatur, tametsi hirsutioribus sit foliis, supernè virentibus, infernè verò albicantibus. Caulinulos profert, qui humi repunt, Pilosellæ vocatæ modo: aureis floribus ornatur, singulari pediculo pendentibus, ranunculo hortensi æmulis. Radice utitur exterius, purpurascente, interius verò candicante, austero gustu & adstringenti. Nascitur in uliginosis locis & propter semitas. Universa hac planta refrigerat, adstringit & exiccatoria facultate pollet, repellit, roborat. Idcirco mulierum profluvia, dysenterias cohibet & cæteras alvi fluxiones. Id quod & præstare dicitur, si recens nudis calceis, nudis pedibus supponatur. Datur quoq; utiliter potanda sanguinem rejicientibus. Herbæ decoctum ex vino patum præstat potum ad intestinorum tormina, & dorsi dolores. Siccæ farinæ, ex suæ ipsius aqua stillatitia potæ, albas uteri fluxiones cohibet, sed valentius addito Corallio, & eboris ramentis. Sunt qui eam ad enterocelas & bubonocelas præferant, tum in cibis tum in potionibus. Namq; bellè vulnera conglutinat & ulcera sanat, & præsertim quæ pudenda invasere, & oris partes erodunt. Firmat commotos dentes & laxos cohibet gingivas, ubi in aceto decoquatur, & eo os sæpe colluatur: item dentium dolores mulcet. Prolapsam columellam restituit addito aluminis momento. Mirum dictu, quòd pedum plantis manuumq; volis admota febrium quartum unij calores remittit: Herba, quæ Græcis εὐπατώριον & ἡπατώριον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium appellatur: Arabibus Cafar, Cisit, seu Gafet: Italis & Officinis Agrimonia: Germanis Odermenig: Hispanis Agremonia: Gallis Agremoine. Eupatorium vulgare & Officinis. Eupatorium Avicennæ: Italis Eupatorio. Germanis Kunigundtkraut: At Potentilla quibusdam Anserina: Italis Potentilla: Germanis Grensing: Gallis Agrimoine sauvage.*

Eupatorium quibusdam ab Eupatore rege, aliis ἡπατώριον **seu** ἡπατῖτις **Oribasio, quòd Hepati medeatur.** I. Eupatorium veterum Agrimonia dicta, quod inodorum est & odoratum. C. B. Eupatorium, Matth. Brunfel. Fuchs. Turn. Dod. gal. Cord. in Dioscor. & hist. Gesn. hor. Lacu. Taber. Thal. Castor. Eupatorium vulgare, Trag. Eupatorium Græcorum, Lob. Eupatorium verum, Lugd. Eupatorium Avicennæ, Anguil. Agrimonia, Brunf. Dod. fol. Cæsal. Lonicero. II. Eupatorium cannabinum, C. B. Eupatorium vulgare, Matth. Turn. Castor. Lugd. Eupatorium Avicennæ, Lacu. Lonic. Camer. Cæsal. Eupatorium adulterinum seu aquaticum, Fuchs. Pseudohepatorium mas, Dod. gal. Thal. Vulgare Hepatorium. Dod. fol. Herba S. Kunigundis, Trag. Taber. Trifolium cervinum aquaticum, Gesn. hor. Terzola Sardi, Cannabina aquatica seu Eupatorium mas, Lobelo. III. Potentilla, ab eximiis viribus dicta, aliis Argentina, a foliorum splendore argenteo. Potentilla, Matth. Brunf (cui & Tanacetum agreste) Fuchs. (& Agrimonia sylvestris quibusdam) Lon. Castor. Lugd. Thal. Cæsal. Anserina: Trag. Tab. Argentina, Dod. gal. & fol. Lobel. Argemone altera, Fuchs. in icon. Gesn. hortis.

πεντάφυλλον. **QVINQVEFOLIVM. CAP. XXXVIII.**

QVinquefolium ramulos fert festucarum similitudine, tenues dodrantales, in quibus semen: folia menthæ, quina singulis pediculis, rarò plura, in ambitu serrata: florem ex candido pallescentem: auri æmulum. Nascitur in riguis & aquariis ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, veratro nigro crassiorem: plurimis pollet remediis. Jus radicis decoctæ ad tertias, si in ore contineatur, dentium dolores sedat: putrida oris ulcera, collutione sistit: arteriæ scabritias gargarizatu lævigat: contra alvi profluvia, & dysenterias auxiliatur: item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum. Cocta in aceto, & illita, serpentia ulcera cohibet: strumas, tumores, duritias, abscessus *a*, & collectiones discutit: ignes sacros, *b* reduvias, condylomata, psorasq; sanat. Teneræ radicis succus, contra jecinoris, pulmonumque vitia prodest: item adversum venena. Cum hydromelite autem, vel diluto vino, & piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circuitus, in quartana quidem, quaternum ramulorum folia: in tertiana verò, ternûm: in quotidiana, unius. Ea quoq; folia tricenis pota diebus, comitialibus prosunt. Foliorum succus tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur. Illita cum melle & sale, tam vulneribus, quam fistulis remedio sunt: enterocelicis auxilium præstant. Quinquefolium sanguinis profluvia & potu, & illitu sistit. Ad expiationes, castimonias, & incantamenta inciditur.

a Meum & Cat. ἀνδρώσεις 1. arteriarum pertiones. *b* Cat. λέπρας μαυρικὰς πτερυγίας τύλους. i. deliquamationes, & pterygia in digitis.

I. QUINQUEFOLIUM.

II. PENTAPHYLLUM album.

TAmetsi unius tantùm Pentaphylli, sive Quinquefolii meminerit Dioscorides, nos tamen quatuor ejus genera vidimus in Italia. Quorum utrq. primum à Dioscoridis historia nihil prorsus dissentit. Secundum à primo differt, quòd foliis sit albicantibus, hirsutis & flore candido. Tertium folio erumpit parvo, subalbido, per terram repit. Ultimum verò folia fert vitigínea, in partes quinq. divisa, quod aliqui DIAPENSIAM, *alii Saniculam appellant. Huic in caulículorum qui rotundi, graciles, obsequiosi, summitatibus, & adnatorum fastigiis capitula prodeunt subalbida, facie fragis similia. Radicibus constat numerosis gracilibusq;. Nascitur in montibus & sylvosis collibus. Primum provenit in riguis, & scrobi-*

Quinquefolii genera. Diapensiæ descriptio, & vires.

um mar-

* III. QUINQUEFOLIUM erectum, incanum. *

* IV. QUINQUEF. PALU. ſtre rubrum. *

V. DIAPENSIA.

Manardi erratum.

um marginibus, cauliculis tenuibus, floribus aureis, è quibus ſubinde ſemen oritur. Pediculos è ſe mittit, & in ſingulis quina folia oblonga, menthæ ferè æmula, in ambitu tamen magis ſerrata. Radix illis ſubrubens apparet, quod quamvis negat Braſavolus, id tamen alius, ut mihi eam effodienti, verum eſſe deprehendetur. Hæc in plures radiculas dividitur ellebore nigro craſſiores. SECUNDUM *ſeu album, folio eſt incano, birſutis per ambitum ſenſim denticulatis, quinis ex unoquoq; pediculo dependentibus cauliculis mollibus, obſequioſis, flore candido, radice ſquamoſa, agnatis ex obliquo prodeuntibus. Naſcitur in ſaxis ingentibus, & ſaxoſis locis. Hinc autem mirari ſubit, Manardum Ferrarienſem virum alioqui hujus noſtræ ætatis ingenio, & doctrina inſignem: quippe qui tam facilè ſibi perſuaſerit, id legitimum eſſe Quinqueſolium, quod Græci heptaphyllon, officinæ verò herbariorumq; vulgus Tormentillam dicunt. Siquidem hæc ſeptem ex uno tantùm cauliculo proferri folia: Pentaphyllũ verò quinq;, unde & illi nomen. Hoc radices ellebore ſimiles habet craſſiores tamen, oblongas: illa verò admodum breves, ſtrumoſas, ſimulq;, in unum compactas globum. Gignitur hæc plerunq;, in incultis, ſiticuloſisq; locis, in altis præſertim montibus: illud verò in campeſtribus, & prope aquæ ductus & irriguis. Quæ ſanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum (acutiviſſe Cæterùm non poſſum non mirari ſcripſiſſe Plin. lib 15. c. 9. Quinquefolium nulli eſſe ignotum cùm etiam fraga gignendo commendetur: Quippe id perpetuò eſſe falſum, ipſamet quinquefolii planta apertiſſimè teſtatur: etſi aſſerat Braſavolus, cui nos minimè ſubſcribimus, in Veronenſi agro naſci Fragariam cui quinq; unicuiq; pediculo inſunt folia. & quæ fraga gignit, in cibis gratiſſima, puretq; de hac intellexiſſe Plin. quòd à Verona, ut ipſe inquit, fuerit oriundus verùm non ei hoc ambos arguere deſinam, donec offeratur mihi pentaphylli planta, quæ fraga proferat. Cæterùm de quarta Quinquefolii ſpecie quam Diapenſiam vocari diximus, Refrigerat & ſiccat, cohibet, reprimit, glutinat & roborat. Germaniæ chirurgi maximè utuntur ad intrinſeca vulnera, enterocelas, & fiſtulas, ejus pulverem, vel decoctum*

Diapenſix ulas.

VII. FRAGARIA.

* VIII. FRAGARIA FRUctu albo. *

IX. EUPHRAGIA.

decoctum universæ plantæ potui exhibentes. Idem quoq; præstat foliorum & radicum farina. Quinetiam ad morbos omnes ubi adstringenti, solidantiq; medicamine sit opus. Est tamen non ignorandum, hoc non esse Saniculam illam, quæ etiamnum quinis exoritur foliis, radice alba, miro naturæ artificio lacinata, de qua superius in symphyti mentione diximus: sed aliud longè differens. Quinquefolii vires retulit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, his verbis: Pentaphylli radix, inquit, desiccat vehementer, minimùm verò acris est. Quare in multo est usu, velut alia quoq; omnia, quæ cum sint tenuium partium, citra morsum desiccant. Est enim hæc radix desiccatoria ex tertio quodammodo ordine, minimum habens evidentis caliditatis. Hæc Galenus. *Quinquefolium album adstringit, siccat, roborat, repellit: radix subtilium est partium. Ea omnia præstare potest quæ alterum, quo tamen adstringentior est. Cæterùm quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit, cùm ea sint tam cibis, quàm medicamentis idonea, ideò & res, & locus mihi expetere videtur, ut hic tum plantæ tum fructus ejus vires perstringamus.* FRAGARIA *itaq; planta est neminiferè non cognita, adeò ut hoc nomine supervacuum putem, ejus faciem repræsentare. Planta est hiemi repens, foliis pentaphylli majoribus, ternis ex uno pediculo prodeuntibus, & per ambitum serratis: floribus candidis, rubi æmulis, è quibus fraga oriuntur: cauliculos habet tenues, hirsutos, obsequiososq;: radices habet numerosas & tenues, adstringentis gustus. Proveniunt in montibus, collibus, sylvis, secus itinera, & propè sepes. Refrigerat ordine primo siccatq; secundo. Folia, & radix vulnera, & ulcera sanant: muliebres fluxus, & dysenterias cohibent, urinam cient, & lieni conferunt. Herba, & radicum decoctum potum, auxiliatur jecineris inflammationibus, mundatq; renes, & vesicam. Idem ore contentum, collutioniq; modo agitatum, gingivas roborat, dentes commotos firmat, & destillationes sistit. At Fraga præter id quod gustui æstate in cibis arrideant, biliosis æstuantibusq; ventriculus prosunt, siticulosisq; sitim sedant. Vinum, quod ex iis elicitur, ulcusculis, quæ in facie à caliditate proveniunt, mirificè medetur: itemq; varos, & oculorum rubeculas, calidaq; defluxiones impositum tollit. Neq; etiam hîc silentio dissimulanda videtur* EUPHRAGIAS *quam nobis Fraga nunc ob vocabulorum vicinitatem ad memoriam revocarunt, cùm & ipsa miris ad oculorum morbos viribus prædita sit: etsi à*

Quinque folii vires ex Gal.

Fragaria & fragorum vires.

Euphrasiæ delineatio & vires.

veteribus Græcis nuſquam, quod legerim, deſcripta reperiatur. Eſt itaq; Euphragia tenuis planta, quæ ad palmi altitudinem aſſurgit: foliis minutis, criſpis, per ambitum ſerratis, guſtu adſtringentibus, paululumq; amaris: caule exit tenui, rubentiq;: flore inter purpuram & aurum albicante, quem emittit abeunte æſtate: naſcitur in pratis & in ſylvis. Præſtat hæc quocunque modo ſumatur tam in cibis quàm in medicamentis recens, vel exiccata ad omnia impedimenta, quæ oculorum claritati officiunt, præſertim cùm in cibis aut potu diutius ſumitur. Fit ex ea vinum vindemiarum tempore, vis & muſto macerata. de quo Arnaldus in hunc modum diſſeruit: Euphragiæ vinum, inquit, fit ad oculos, ponendo herbam in muſto donec fiat vinum. Cujus uſu oculi ſenum rejuveneſcunt, & aufert impedimentum eorum, & defectum viſus in quocunq; cujusvis ætatis homine, præſertim ubi pinguedo, & pituita redundent. Et eſt qui permanſit nihil videns per longum tempus, & infra annum ejus uſu reſtitutus eſt ad viſum. Ipſa enim herba calida eſt, & ſicca magis abſtergit & cohibet: & habet hoc a proprietate, quod quando pulvis ejus comeditur cum ovorum vitellis, idem mirifice præſtat vel quando pulvis idem recipitur cum vino. Et ſuperſunt teſtes fide digni, qui fecerunt in ſe ipſis, & qui non poterant legere ſine oculariis, & legerunt poſtmodum abſq; ipſis, etiam literam ſubtiliorem. Et uſus vini Euphragiati non habet par in profitendo viſui. Si autem vinum eſſet nimis forte temperetur cum aqua fœniculi: & ſi opus eſt, addatur zuccharum neceſſarium. Hæc Arnaldus in libro de vinis. Herba πεντάφυλλον Græcè, Quinquefolium Latinè dicitur: Italicè Cinquefoglio: Germanicè Weiß Fingerkraut: Hiſpanicè Cinco en rama: Gallicè Quintefueille. Quinquefolium album, Græcis πεντάφυλλον λευκον. Italis Cinquefoglio bianco. At Diapenſia ſive Sanicula, Italis, Cinquefoglio maggiore: ſic Fragaria, Italis Fragolaria. Fraga verò Italis, Fragole & Frage: Germanis Erdtbeer. Sic Eufragia, Italis Eufragia: Germanis Augentroſt: Gallis Eufraiſe.

Vinum Euphragiatum.

Nomina.

Quinquefolium, quòd quina ſint ſingulis pediculis folia: quindecim ſpecies novimus, hic quatuor proponuntur. I. Quinquefolium majus repens, C. B. Quinquefolium, Matth. Cord. in Dioſc. Lacu. Cæſal. Pentaphyllon minus, Brunf. Geſ. hor. Pentaphyllon vulgare, Trag. Pentaphyllon luteum majus, Dod. gal. Pentaphyllon primum, Lon. Pentaphyllon Dioſc. Tab. Pentaphyllon majus flore ſubluteo, Lob. Pentaphyllon fragariæ cognata, Geſ. hor. Pentaphyllum repens, Cam. Quinquefolium luteum majus, Fuchſ. Lug. Quinquefolium ſecundum, Turnero. II. Quinquefolium album majus, C. B. Pentaphyllum album, Matt. Dod. gal. Pentaphyllon verum ac nobile, Trag. Pentaphyllum, Geſ. hor. Pentaphyllon majus flore albo, Lob. in icon. Pentaphyllon albo flore, Camer. Quinquefolium majus candidum, Fuchſ. Quinquefolium primum, Turn. Cluſ. hiſt. Panno. Quinquefolium album, Matth. in comp. Lugd. Quinquefolium ſylvaticum, Taber. III. Quinquefolium erectum incanum, C. B. Hoc à Matthiolo inter figuras majores nomine Pentaphylli albi ſed ſine deſcriptione, proponitur. Quod ex radice obſcure rubra, oblonga, altè deſcendente, adſtringente, unum alterumve caulem ſeſquipalmarem erectum, rotundum, inferne rufo cortice tectum, ſupernè albicantem, in alios brachiatum profert, quem folia anguſtiora, minora, profundioribus inciſuris diviſa, ſupernè ex virore nigricantia, averſa parte incana, cingunt: flores quinquefolii, quorum medium aliquot ſtamina lutea occupant, cauliculorum ſummis & quidem pedicellis incanis, ſinguli ex ſingulis calycibus prodeuntes, lutei, parvi, inſident, quibus delapſis, ſemen minutum fuſcum, in fragi rudimentum congeſtum, ſuccedit. Sponte apud nos locis aſperis circa vias & ad agrorum ſcrobes, locisq; arenoſis provenit. Dicitur Pentaphyllum exiguum alterum, Trag. Pentaphyllum tertium, Lonic. Pentaphyllum rectum minus, Camer. Pentaphyllum canum, Thal. Quinquefolium minus. Fuch. in icon. & Turn. Quinquefolium luteum minus, Lugd. Quinquefolium minus, Fuch. & Camer. in Matt. Quinquefolium petræum majus. Taber. IV. Quinquefolium paluſtre rubrum, cum ſuo Matthiolo addiderit Camerarius, de eo paucis. Hoc radice eſt nigricante, longa, geniculata, à qua ſarmenta longa, gracilia, ſtriata, per terram ſparguntur, in quibus ramuli dodrantales, glabri, reclinati, pentaphyllo ſimiles: folia oblongis pediculis donata quina, ſeptena uno pediculo inhærentia, ſupernè viridia, averſa parte in cinereo candicantia: flores profert in caulium faſtigio, ut plurimum geminos, in quinque aut ſex folia diviſos, obſcurè rubentes, ejuſdem coloris ſtaminibus in medio parvum capitulum cingentibus, quod paulatim augetur donec in capitulum durum frago ſimile, ſed obſcurius rubens, nulloque intus ſucco, ſeminibus factum, excreſcit. Naſcitur uliginoſis locis, in ſcrobibus & juxta ſtagnantes aquas, medio vere & poſt florens. Tota planta aſtringentis eſt facultatis. Dicitur Pentaphyllon rubrum, Dod. gal. Lugd. Pentaphyllum paluſtre, Cord. in hiſt. (& ejus Scholiaſti Heptaphyllum Plinii fragiferum) Thal. Camer. Pentaphyllum rubrum paluſtre, Lobel. in icon. Quinquefolium paluſtre, Geſ. hor. Camer. in Matth. Taber. Quinquefolium quartum, Dod. fol. Quinquefolium rubrum, Lugd. Heptaphyllon Cordi Camer. Quinquefolium paluſtre fragiferum vel Heptaphyllum Porphyrantemon, Camerario in ſuo Matthiolo. V. Sanicula à ſanandis vulneribus dicta, dicitur Diapenſia, Matth. Brunf. Caſtor. cui & pentaphylli quarta ſpecies, Sanicula, Brunf. Trag. Dod. gal. & fol. Lacu. Geſ. hor. Lonic. Lobel. Cæſal. Thal. Cam. Taber. cui & Conſolida quinquefolia. Sanicula mas, Fuch. Lugd. Sideritis tertia Dioſcoridis, Fabio Columnæ. VI. Sanicula montana rotundifolia major, habetur enim & minor & altera longifolia, C. B. Ex radice craſſiuſcula, minimum digitum ſæpè longa, ſubruffa, multis fibris candicantibus donata, caulis exurgit pedalis & altior, viridis, hirſutus, cui folia ſubſunt circinatæ ferè rotunditatis, oblongis pediculis piloſis inhærentia, per ambitum crenata, ſupernè viridia, prona parte exalbida, & valde hirſuta, quæ tamen cultura penè evaneſcit: quæ in caule ſuperioribus reſpondent: ſummi caules in plures ramulos brachiantur, ſingulisq; ramulis terni aut quaterni inſident floſculi albi, quinquefolii punctis ſanguineis notati, Oxyacanthæ odore, ſtaminibus pluribus medium florem occupantibus: ſuccedunt capitula ſaxifragiæ albæ ſimilia, ſemen minutum & nigrum continentia. Junio floret, at in hortis maturius. In montibus Rheticis legimus, & in Fracto locis umbroſis & humidioribus. Sic & in omnib. Pannoniæ alpibus. Adſtringit & fere inſipida. Monet Camer. in ſuo Matth. ex prona parte folii cutem decorticari, & illud vulneribus imponi: elici etiam aquam ex planta minutim conciſa ad vulnera glutinanda, aut flores in pulverem redigi: itemq; folia & ulceribus vulneribusq; inſpergi. Dicitur Sanicula alpina alia, Geſ. hor. Sanicula montana prima, Cluſ. hiſt. Panno. Sanicula alpina ſive guttata quibuſdam. Italis umbilicus Veneris. Septentrionalium aliis Hepatica montana: Valeſiis l' herbe ſante Condria, vel ſans Contura: Germa-

*VI. SANICULA MONTANA rotundifolia minor. *

PHOENIX.

Germanis Wild Scheltraut / oder Weiß Sanickel/ Camerario in suo Matthiolo. Caryophyllata sive Geum alpinum recentiorum folio hederaceo. Adv. Lob. in icon. Caryophyllata sive Geum Alpinum, Lugd. Cotyledon tertium Dalechampii, eidem, VII. Fragaria, ab odore fragrante, quem mora ipsius spirant: mora terrestria dicta Servio. Dicitur Fragaria, Matth. Brunf. Trag. Fuchs. Turn. Dod. gal. & fol. Lonic. Lobel. Castor. Lugd. Cæsal. Thal. Fragula, Cord. in hist. Fragum & Trifolium fragiferum, Tab. Sunt sylvestria, hortensia; variant fructu majore & minore, rotundiore, longiore: colore rubra, alba, media, sanguinei coloris. VIII. Fragaria fructu albo, C.B. Priori minor est planta, magisq; cana, fructu aliquando toto candido, minus granoso, dulci, aliquando parte superiore rubicundiore. Hanc in hortis tantùm notavimus. Dicitur Fraga candida, Trag. Fraga alba, Camer, in Matth. Fragum album, Tabernæmon. IX. Euphrasia εὐφροσύνη dicta eò quòd oculos eorum caliginem discutiendo, delectet. Euphrasia Officinarum, C.B. Euphragia, Matth. Cast. Thal. Euphragia alba, Brunf. Eufragia vulgo, Cæsal. Euphrasia Augustinensium, Trag. Euphrasia, Fuch. Lacu. Lonic. Lobel. Eui & Euphrosyne & Ocularis. Euphrasia. Dod. gal. & fol. Lugd. Taber. Alia ramosa, alia non: flore ex luteo albido, aliquando ex cæruleo purpurascente.

Φοίνιξ. PHOENIX. CAP. XXXIX.

PHœnix folia habet hordei, sed breviora, & angustiora: spicam lolio similem: calamos digitorum senum, radici advolutos: septenas octonasve spicas. In arvis, tectisq; recente. illitis nascitur. Harum virium compos, ut in vino austero pota alvi profluvium, & emanantem vulva sanguinem sistat, urinę impetus infrenet. Sunt qui adalligatam in puniceo vellere, & suspensam sanguinem supprimere prodant.

Phœnicis consid.

PHœnix *Hetruscis sylvestre Lolium dicitur, quod spicas proferat lolio similes. Nascitur frequens circa vias in agrorum marginibus, & in templorum plateis: quæ quidem nulla prorsus repugnante nota Dioscoridis descriptioni adstipulari deprehenditur. Plinius lib. 22. cap. 25 Phœniceam herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis lolium murinum vocari ait, quòd fortassè mures derodant spicas illius, quæ in ædificiorum tectis provenit. Hæc frequentissima visitur Gorticæ in cœmiterio divi Francisci, & Venetiis in litore maris prope sacellum divi Nicolai. In summa ejus uber ubiq; proventus. Huic herbæ nomen Græcum φοινιξ Latinum similiter Phœnix. Lolium murinum, & Hordeum murinum: Italicum Giglio salvatico: Germanis* Waldt Rohr / oder Bintzenhelmer; *Gallis Faraye suavage.*

Nomina.

Phœnix (à phœniceo colore) Dioscoridis, seu Lolium spica breviore, Herba Phœnicea Græcis, & Hordeum murinum Plinii, C.B. Phœnix, Matth. Turn. Dodo. gal. & fol. Cordo in Dioscor. Lac. Lon. Lob. Cast. Lugd. Thal. Cæsal. Lolii quartum genus, Trago: Hordeum murinum, Lobel. in icon. (cui & Lolium rubrum) Taber. & Lolium sylvestre.

Idæa pisa. IDÆA RADIX. CAP. XL.

IDææ radici folia sunt ea, quæ ruscо: adhærent iis veluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix spissandi naturam habet, his conveniens, quibus adstrictione opus est. Pota, citam alvum, menses que, & omnem abundantiam sanguinis sistit.

Idææ radicis cõsid.

IDæa radix hodie, quod sciam, ad nos non convehitur: nec quenquam hactenus reperi, qui scribat, ubi haec planta proveniat: etsi cognomine natale ejus solum facilè indicari videatur. quòd scilicet in Ida monte, qui ad Troadem spectat, nascatur: vel in eo ejusdem nominis, qui in Creta habetur, ut etiam Idæo rubo evenire superius dictum est. Hujus vires tradidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Idæa radix gustu admodum acerba est: ac si operæ periculum facias, eandem vim præferet, nimirum sanguinis profluvia, alvi fluxus, dysenterias, profluvium mulierum, & quæcunq; ejus sunt generis tum pota, tum foris imposita curans. Ea ut Græcis Ῥοδία ῥίζα, ita etiam Latinis Idæa radix vocatur: Italis, Radice Idea.

Idææ radicis vires ex Gal

Nomina.

Ῥοδία ῥίζα. RHODIA RADIX. CAP. XLI.

Rhodiæ radicis consid.

Rhodiæ rad. descriptio.

GIgnitur Rhodia radix in Macedonia, costo similis, levior, inæquabilis: quæ contrita rosas redolet. Utilissima capitis doloribus, si madefacta fronti, & temporibus cum rosaceo momento imponatur.

RHodia radix planta est non omnibus planè vulgaris, & cognita in Italia: etsi ea facilè in Apennino, & Gargano montibus nasci, & inveniri possit. Quæ in nostro horto Goritiæ vivet, jamdiu eam Grätzio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clarissimus, & in simplicium facultate non imperitus, ad nos primùm videndam misit: quam tamen postea frequentissimam reperi in monte magno supra Vipacum, qui circiter viginti millia passuum à Goritia distat. Cæterùm quoniam paucis sanè notis eam perstrinxit Dioscorides, ut ab omnibus facilius & cognosci, & reperiri possit, nos non temerè facturos duximus, si ejus historiam hic diffusius trädamus. Radix itaq; Rhodia caules emittit rotundos, quadantenus concavos, cubitales, à quibus circumquaque folia prodeunt longiuscula, in acutum desinentia, portulacæ, aut minoris sedi instar pinguia, minutimq; per ambitum serrata. In caulium cacumine umbellam profert, viridem, tithymali cyparissii modo. sed quæ, ubi defloruerit, rubescat. Radix et inæqualis, strumosa, crassa, qualis pseudocosto, quod ex Gargano Monte advehitur, lævi cortice obducta quæ recens est, exterius splendescens, & intus subalbida: quæ verò sicca est, lævis percipitur, intus substantia rubens, & foris squamosa. Mansa hæc recens, aut trita odore mirum in modum rosas refert: unde meritò ei Rhodiæ nomen. Præterea omnium radicum vivacissima est: quippe quæ è terra effossa, nisi locis perquàm siccis reponatur, post multos menses rursus plantata statim repullulat. Nascitur in altissimis montium rupibus saxosis, præruptisq; locis, ubi vix tantum terræ circum habet, ut illi inhærere possit. Valet hæc ad capitis dolores à quacunq; causa provenientes, si recens confracta, & rosacea aqua perfusa, ubi calidus sit affectus: aut cum amaraci aqua si frigidus sit morbus. fronti temporibusq; illinatur. Cerebrum roborat odoris jucunditate, convenit q; (ut diximus) omni capitis dolori, utpote quæ temperatus sit qualitatibus præditæ: id quod indicat rosaceus ejus odor qui mirificè redolet. Rhodiæ radicis meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic de ejus viribus scribens: Rhodia radix ea videlicet quæ in Macedonia nascitur, tenuium partium, & discutientis est facultatis. In calfaciendo verò secundi recessus censenda est, aut certè tertii incipientis. Hæc planta Græcè Ῥοδία ῥίζα, Latinè Rhodia radix nominatur: Italicè Radice Rhodia: Germanicè Roſenwurtz.

Rhodiæ radicis vires ex Galeno.

Nomina.

Rhodia radix, Matth. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Lacu. Ges. hor. Lobel. Clus. hist. Panno. Lugd. Camer. Radix Rhodia, Castor. Ges. hor. appen. Rosea radix, Fuchs. in icon. Lonic. Tab. Verùm non solùm radix contrita rosas spirat, sed & flores odorati, qui rubentes quadrifolii, singulis in acumen definentibus, intusque pallidi sunt.

ἵππουρις. EQUISETUM. CAP. XLII.

EQuisetum in riguis, & scrobibus nascitur, *a* cauliculi prodeunt inanes, geniculati, in se farcti, rubescentes, leniter scabri *b* & juncea circa eos folia, crebra, exilia. In sublime attollitur, vicinos arborum caudices scandens, obvolutumq; dependet, comis multis, nigris, ut equorum cauda: radix lignosa, dura. Vis herbæ spissare, quare sanguinem naribus erumpentẽ succus ipse sistit: prodest dysentericis in vino potus: urinam cit. Sanguinolenta vulnera glutinantur, tritis foliis, & illitis. Radix cum sua herba tussim, orthopnœam, ruptaq; adjuvat. Foliis in aqua potis, dissectiones vesicæ, & intestinorum enterocelæq; in unum coalescere, cogiq́ue feruntur. Alterum Equisetum caulis est rectus, cubito major, inanis: comis per intervalla brevioribus, candidioribus, & mollioribus. Id cum aceto tritum, vulneribus remedio est, eademque fungitur facultate.

a Cat. καυλοὶ. i. culos. At meũ cum Ruellio cõcordat. *b* Utrunq; exẽplar. στρεπτὰ. i. solidos.

Equisetum

I. EQUISETUM I.

II. EQUISETUM II.

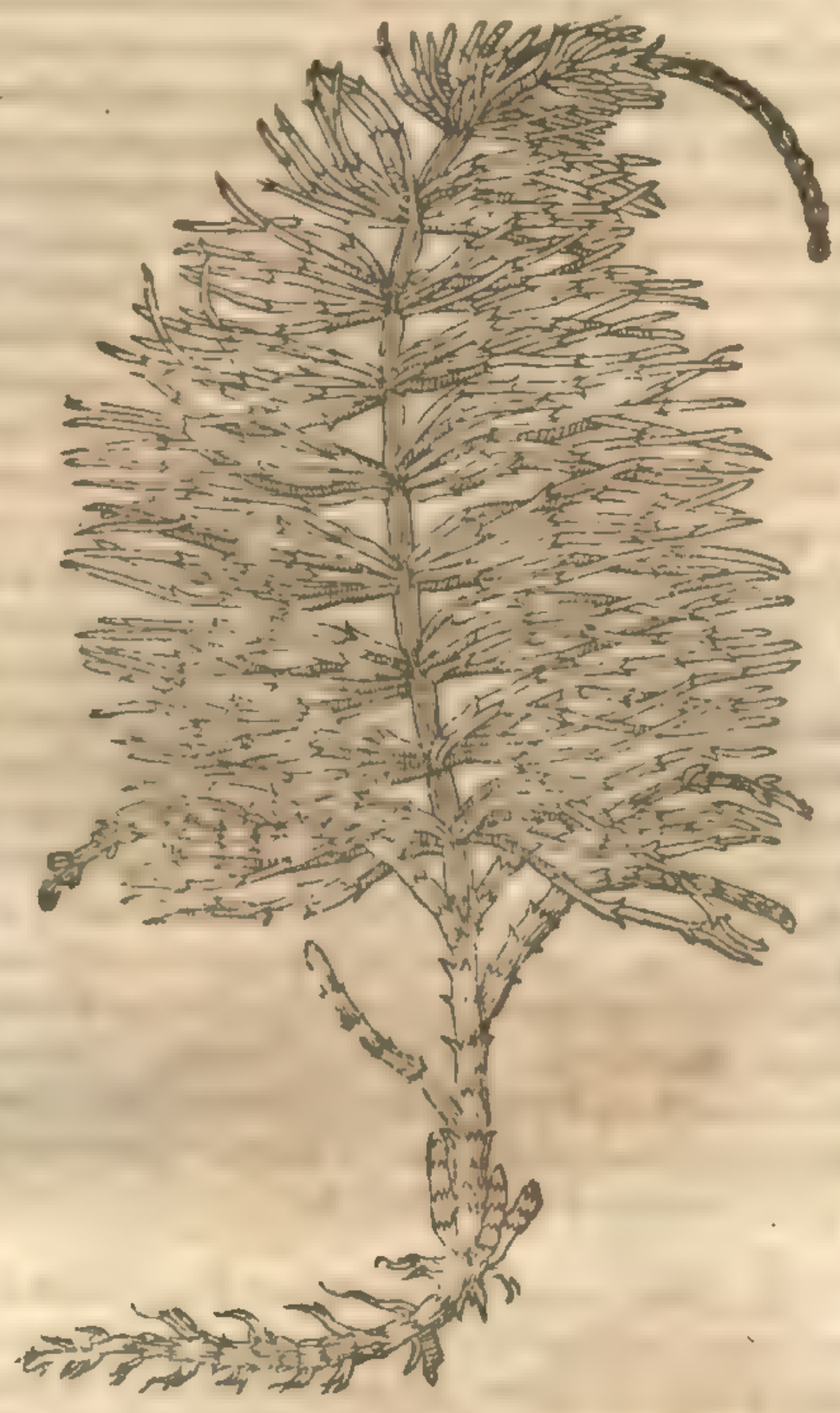

III. EQUISETUM III.

IIII. EQUISETUM IV.

EQuisetum, officinis & herbariis plerisq; vocabum Græcum reddentibus Cauda equina nominatur. Cujus tametsi Dioscoridi duo tantùm describuntur genera, nos tamen quatuor hactenus observavimus, quarum omnium hic expressimus imagines. Primum autem Caudam equi omnes fere appellant quod facie equorũ caudas referat. unde & Græcus Hippuris dicta est. Profert hæc, cum primùm è terra erumpit, quoddam tenerrimum germen oblongum, juglandium julo non Equiseti consid.

abſimile, ſubnigricanti colore: & deinde caules inanes geniculati, ſubrubeſcentes, leniter ſcabri: juncea circa eos coma, aſpera, exilis, ſetarum inſtar adeò ut equorum inſtar caudæ appareat. Radicem lignoſam, duram. Naſcitur humectis & aquoſis locis, in riguis & ſcrobibus. Hoc quod rura noſtra vulgò vocant Paluſtrem falo, in cibumq; aſſumunt, jejunii quadrageſimalis tempore. Etenim illud prius elixant, mox farina circumſpergunt, & oleo in ſartagine frigunt, manducantq; piſcium vice. Ex quo cibo alvus quandoq; eorum adeò conſtringitur & conſtipatur, ut in coli cruciatum facilè incurrant. Sunt qui primum hoc Equiſeti germen ſiccum aſſervent per annum, quo ſubinde æſtate utantur ad dyſenteriam. Quippe quod aqua calida nocte maceratum eo modo decoquunt, quo dictum eſt, & in cibum magno ſucceſſu exhibent. Utrunq; Dioſcoridis Equiſetum elegantiſſimo admodum pictura expreſſit Fuchſius in ſuis magnis de ſtirpium hiſtoria commentariis. Sed neſcio qua poſtea ratione ductus, is in primo libro, in quem plantarũ imagines duntaxat depingi, & imprimi curavit, primi generis Equiſetũ pro Polygono fœmina aperto lapſu reddiderit. Equiſetum tertium caulem edit geniculatum ſtriatumq;, inanem, fragilem, à quo complures oriuntur rami: & ipſi quoq; geniculati ac aſperi, nulla circumſtante coma. Provenit & hoc paluſtri ſolo. Iiſdem cum aliis pollet viribus. Equiſetum quartum, recto provenit caule firmiore, minusq; geniculato, à quorum ramis procedunt, junceis quaſi proceſſibus ſtipatis, iisq; aſperis, geniculatis, tenuibus. Provenit iiſdem in locis & eaſdem vires habet. Expetitur Equiſetum mulieribus ad ſtannea vaſa detergenda illuſtrandaq;, nec non etiam materiariis fabris, iis præſertim qui torno opera ſua conficiunt. Siquidem hujus herbæ aſperitate illa ſuis vaſis ſplendorem nitoremq; conciliant, iſti vero ſimiliter ſuorum operum ruditatem expoliunt. Omnium decoctum aut ſtillatitia aqua, pota ulceribus renum ac veſicæ mirificè medetur. Equiſeti meminit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ubi ejus vires retulit his verbis: Hippuris, inquit, adſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet, ac proinde valenter ſimulq; citra mordacitatem exiccantem. Itaq; vulnera maxima cataplaſmate impoſita conglutinat, etiamſi præfectos eſſe nervos contingat: præterea vocatas enterocelas glutinat. Caterùm ad ſanguinis rejectionem, ad profluvium muliebre potiſſimum rubrum, ad dyſenterias, & ad alios ventris fluxus generoſum eſt remedium herba ipſa aut ex aqua, aut ex vino pota. Sunt qui ea ſcriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam veſicæ, ac tenuium inteſtinorum vulnera ſuccus ipſius ſanaverit. Proeſt etiam profluvio ſanguinis ex naribus, tum fluxui obnoxiis in ventre affectibus, ex auſterorum vinorum quopiam potus ac ſi febre teneantur, ex aqua. Quæ planta Græcis ἵππουρις, Latinis, Equiſetum appellatur: Arabibus Dhanbeb alchail, Dhenib alchi ſive Daneb alchail: Italis Coda di cavallo: Officinis cauda equina: Germanis Roßſchwantz: Hiſpanis Coda de mula & Rabo de mula: Gallis Queve de cheval & Prela. Equiſetum alterum, Græcis ἵππουρις ἑτέρα: Italis Coda di cavallo minore.

Fuchſ. Iapius.

Equiſeti vires Matth.

Equiſeti vires ex Gal.

Nomina

Equiſeti novem agnoſcimus differentias. I. Equiſetum aquaticum longioribus ſetis, C.B. Equiſetum primum, Matth. Lacu. Caſt. Lug. Equiſetum ſecundum, Tab. Equiſetum majus cum aſparagis novellis, Lob. Equiſetum, vulgo Aſprella, Cæſ. Hippuris major Brunf. Dod. fol. Hippuris. Lob. in iconib. Hippuris Dioſcoridis, cauda equina, Tab. in icon. Caucon Plinii, Anguillaræ. II. Equiſetum pratenſe longiſſimis ſetis, C.B. Equiſetum ſecundum, Matth. Lac. Equiſetum longius, Fuchſ. Equiſetum, Cordo in Dioſc. Equiſetum minus, Dod. gal. Equiſetum alterum, Lugd. Cæſ. Equiſetum paluſtre majus, Tab. Cauda equina, Brunf. Hippuris major altera, Trag. Hippuris major vel prima Lonic. Hippuris fontalis, Lob. Hippuris minor, Dod. fol. Thal. Polygonum fœmina, Fuch. in iconibus. III. Equiſetum junceum ramoſum, foliis nudum, C.B. Equiſetum tertium, Matth. Lugd. Hippuris minor, Lob. Dod. in folio, qui cum præcedenti jungit: cum equiſeto junceo Tragi quod ramoſum non eſt, idem eſſe nequit. IV. Equiſetum quartum, Matth. Lugd. Videtur Matthiolus voluiſſe Uvam marinam Monſpelienſium exprimere, cujus geminam figuram adpoſuimus. V. Uva marina major, aut Tragum Dioſcoridis. Radice eſt, aliquot pedes longa, latè ſerpente, dura, lignoſa: ramulis ab eadem radice prodeuntibus, frequentibus, ſarmentoſis, gracilibus, juncum referentibus, pedalibus & nigricantibus, cujus virgulæ in junceas cuſpides abeuntes, multis internodiis diſtinguuntur: quibus dum adhuc tenellæ ſunt, ad quodlibet internodium duo foliola puſilla, quæ in adulta planta non obſervantur, adpoſita: flores pallidi, herbidi, minuti, conferti inſtar florum corni, ſecundum internodia ſiti, quibus ſuccedunt copioſi fructus rubentes, ex granulis ternis aut quaternis, tritico paribus, exigui mari effigie, ſurculenti, acidi, eſui grati, urinam multum cientes: hi granum unum aut alterum duriuſculum triquetrum, utrinq; acuminatum, foris nigrum, intus album medullioſum & perquàm adſtringens, continent. Maio floret & Auguſto fructus matureſcit Monſpeſſuli inter ſtagnum Volcarum, & mare mediterraneum, & ad montis Cetii radices copioſiſſime, ubi piſcatoribus Raſins de mar, hoc eſt, Uva marina vocatur. Hanc alii Bellonium ſecuti ad Androſacen: alii ad Croton Nicandri: alii ad Polygonum quartum Plinii, vel ejuſdem Ephedram referunt. Dicitur Croton Nicandri, Anguillaræ. Racemoſa Equiſeti facie planta, Adverſariis. Uva marina Monſpelienſium, Lobelo in iconibus: Polygonum quartum minus, Cluſio, hiſtoria Hiſpanica: Polygonum mari-

* V. UVA MARINA MINOR.

marinum ſecundum, Tabernæmontano: Tragus ſive Scorpio maritimus, Lugdunenſi. Tragos, Cæſalpino libro ſexto & Camerario in horto.

Κόκκος βαφικὸς. COCCUM INFECTORIUM. CAP. XLIII.

COccum, quo infectores utuntur, frutex eſt ſurculoſus, parvus, cui grana ceu lentes adhærent, quæ electa congeruntur. Optimum gignitur in Galatia & Armenia: deinde Aſia & Cilicia: ultimum ex omnibus Hiſpanicum. Vis huic ſpiſſandi: vulneribus, nervisq; præciſis, convenienter ex aceto tritum illinitur. Naſcitur quoq; in Cilicia è quercubus, cochlearum exilium ſimilitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & coccum vocitant.

I. COCCUM INFECTORIUM.

IL ILEX COCCIFERA.

ETſi Coccum ſeu granum tinctorium ſeplaſiariis, & infectoribus notiſſimum ſit, quòd & medicamentis admiſceatur, & eo plurima tum ſericea, tum lanea ſtamina infici ſoleant neſcio tamen an ejus arbuſcula in Italia proveniat. Fruticem eſt ſurculoſus, foliis oblongis per ambitum aculeatis aquifolii modo, ſed longè minoribus, baccis rotundis, inanibus, puniceo colore. Nos autem eam, cujus picturam damus, vidimus ex Byzantio allatam. Porrò Coccum tinctorium communis uſus, conſtat rotunda inanique bacca quæ nullam profectò lenis faciem refert, ut Dioſcorides aſſerit. Ut hinc planè conjicere liceat, Coccum hoc diverſorum eſſe generum, noſtrumq; facilè illud eſſe, quod Plinius in Attica & Aphrica provenire tradit, Scolecion ideò vocatum, quoniam ex ejus medulla tenues exoriuntur vermiculi: argumento quòd hoc inane intus deprehendatur. Hujus pulvere non infeliciter utuntur mulieres Italicæ ad fœtum roborandum & prohibendum abortum, ipſum gravidis in ovo ſorbili propinantes, pauco addito thure, vel maſtiche. Quod in quercubus naſcitur coccum (ut Dioſcorides in Cilicia naſci ſcribit) copioſum quoq; in Bohemia provenit. Primum quod à me viſum eſt, truncum ferè totum occupabat non infimæ quercus, non longè a Poggibrot in Leporario quod Parcum ferarum vocant Cæſaris Ferdinandi, ac deinde in aliis etiam locis, ſed cùm ab incolis non agnoſcatur, quotannis perditur. Atqui in Polonia ubi etiam copioſum provenit, non deſunt, qui illud diligenter legant. Cæterùm contendunt Monachi illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, aliud eſſe Coccum, aliud verò Chermeſinum vulgò vocatum, quo ſerica ſtamina roſeo colore inficiuntur. Etenim aſſerunt ii legitimum chermeſinum è quibusdam fieri granulis, quæ ut plurimum vulgari Pimpinellæ radicibus adhærentia reperiuntur, vocariq; hæc propriè Mauritanis Chermes: & hinc iſti deinde colligunt, minimè credendum eſſe, quòd Græcorum Coccum vulgò grana tinctorum nuncupatum, ſit Mauritanorum chermes: quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermeſinum intercedat differentia. Sed hos patres hallucinari (pace tamen eorum dixerim) ex eo equidem evidentiſſimum fieri arbitror, quòd hactenus neminem Arabicæ ſectæ invenerim qui eorum adſtipuletur ſententiæ. Siquidem Serapio per chermes nil aliud intelligit, quàm Coccum tinctorium à Græcis appellatum, cùm de Chermes agens ea ſanè omnia in ejus hiſtoriam referat, quæ Dioſcorides ſuo Cocco tribuit. Quapropter ſcirem libentiſſimè, qua ratione, quave authoritate nixi ii reverendi Monachi in hanc vanam, & erroneam devenerint opinionem. Verùm non ob id negaverim ego, noſtrum Chermeſinum à Cocco minimè differre, quòd certò ſciam aliud eſſe Coccum, aliud Chermeſinum unde & infectores differentiæ cauſa Coccum Granam nuncupant, Chermeſinum verò, quod è pimpinellæ radicib. decerpitur: ſed negaverim quidem Mauritanorum chermes noſtri uſus chermeſinũ eſſe, quòd nil aliud Chermes eſſe putem, quàm

Cocci infectorii conſid.

Cocci infectorii vires Matthiolo.

Coccũ in Quercu. Monachorum opi. explola.

Coccum infectoriũ à chermeſino differre.

Grani tinctorii vires ex Gal. Nomina.

quàm Coccum, cujus hic meminit Dioſcorides. Chermeſinum novum jampridem convehitur in Italiam ex Hiſpaniis ab occidentali India importatum, quod cùm copioſiſsimum afferatur, Chermeſina ſtamina nunc vileſcere cæperunt. Cocci ſeu Grani infectorii vires deſcripſit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Granum tinctorium adſtringentem, ſimulq; amaram facultatem poſſidet: utraq; ſine morſu deſiccat, proinde ad ingentia vulnera congruit, præſertimq; nervorum. Sed tunc ipſum quidam cum aceto terunt, alii cum oxymelite. Quæ non & βαφικὸν Græce, Latinè pariter Coccos baphica, & Granum infectorium nominatur: Arabicè Charmen, Kermes ſeu Chermes: Italicè Grana de tintori: Germanicè Scharlachbeer; *Hiſpanicè Grana para tennir, & Grana en grano: Gallicè Vermillon.*

Cocci infectoriæ duæ figuræ adpoſitæ, quarum prima ad imitationem Matthioli & Lacunæ exſculpta: altera verò præter veram foliorum formam, & glandes & baccas exhibet, ſiquidem ferat glandes Iliginis ſimiles, capulis aſperiorib. quæ in autumno proveniunt. Et quemadmodum Gallæ in Quercubus, ſic & in Ilicis hujus & foliis & ad ramos notantur grana rubra, modò rotunda, modò oblonga, Piſorum communium quantitate, intus alba, guſtus ſubacidi, in quibus tandem vermiculi naſcuntur. Aliquando & aliud excrementum, ut in Ilice majore, ſic & in hac obſervatur, leviter ramis adhæreſcens, rotundum, nigrum, ſplendens, durum, liquorem album cum vermibus continens, quod tandem exſiccatur. Hæc arbuſcula dicitur Ilex foliis aculeatis, Trag. Ilicis genus in qua Coccus baphica, Bellonio. Ilex Coccigera, Cluſ. hiſt. Hiſp. Ilex minor Coccigera, Dod. fol. Ilex aquifolia Plinii, Lug. Ilex Coccifera, Cam in Matth. Tab. Ilex Plinii, Cæſ. Coccus infectoria, Lob. Coccus tinctoria. Tab. Granum tinctorium, Lonic. quod baccis tribuendum, non arbuſculæ: quæ grana Quiſquilia Plinius nominavit, Coccus baphica & Grana infectoria, Matth. edit. Italica: Coccus infectorius & Kermes Arabum, Cordo in Dioſc. Granum & Coccus baphica, Anguil. Granum tinctorium, Lon. Cæſalpino.

Τράγιον. TRAGIUM. CAP XLIV.

Cõcluſa non legit Meum, neq; Cam.

TRagium naſcitur in Creta tantùm inſula, lentiſco ſemine, folio & ramis ſimile, ſingulis tamen minoribus: ſuccus ei lacteus, gummi non diſſimilis. Semen, folia, lacrymaq; illitu ſpicula è corpore ejiciunt: omnia quoq; corpori impacta, evocant: pota ſtranguriæ medentur, calculos veſicæ frangunt, menſes trahunt: modus in ſumptione eſt, drachma una. Fama eſt ſylveſtres capras ſagittis confoſſas, ejus herbæ pabulo ſpicula excutere.

Τράγιον ἕτερον. TRAGIUM ALTERUM. CAP. XLV.

FEst & alterum Tragium, quod tragoceros aliqui vocant: folia ſcolopendrii habet, & radicem ſylveſtris raphani, tenuem, candidam. Quam crudam vel coctam eſſe dyſentericis prodeſt. Folia autumno hirci virus olent: exinde ſibi tragii nomen adoptavit. Provenit in montibus & præcipitiis.

Tragii conſid.

TRagium, quod in Creta tantùm naſci tradit Dioſcorides, quodq; in univerſum lentiſco ſimile facit, Plinius lib. 13. ca. 21. ipſum fruticem terebintho ſimilem reddidit, & l. 27. cap. ultimo, idem junipero aſſimilavit. Id quòd dubio procul oſtendit, Tragium hoc omnino illi fuiſſe ignotum: & quod tantùm id de eo memoriæ prodiderit, quod ab aliis authoribus non minus fortaſſe hac in re cæcutientibus mutuatus eſt. Hoc ætate noſtra non defertur, quod ſciam in Italiam, quo ſit,

Dictamnũ a bũ non eſſe Tragiũ.

ut id mihi hactenus, ſicut & cæteris herbarum ſtudioſis, ut ferme ſuſpicor, ſit in Italia incognitum. Quamobrem minimè audiendi ſunt impoſtores quidam, qui contendunt Dictamnum album ita vocatum, vulgaris notitiæ plantam, non in Creta tantùm ſed ubiq; ferè naſcens, legitimum eſſe Tragium, de qua re novus quidam Pſeudorizotomos contra me ſcribere & errorus me arguere non erubuit. Verùm mihi ſat eſſe crediderim ad hujus expugnandam temeritatem, teſtes habere Dioſcoridem, Galenum Oribaſium, Paulum, Plinium, quippe qui uno ſimul conſenſu ſcribant, nuſquam naſci Tragium præterquam in Creta. Sed prob hominis ſtupiditatem atq; amentiam! Ipſe enim cùm ſtupidus ſit totus, hos graviſſimos authores ſtupidos ſibi ſimiles fuiſſe cenſet. Sed an quis tam exors fuerit, qui putet, ſi hus clariſſimis ſcriptoribus Dictamnum album, quo ſcatet univerſa ferè tellus & vulgaris ubiq; eſt planta, fuiſſet Tragium, ſcripſiſſe unquam eos non naſci id niſi in Creta? nemo profecto, præter hunc, & qui eum ſubduxit ſycophantam. Atqui cum videat Dioſcoridis lectionem ſibi repugnare, quod habeat τὰ φύλλα σχίνῳ ὅμοια, καὶ τὰς ῥάβδους καὶ τὸν καρπὸν, μικρότερα δὲ πάντα: id eſt folia, & virgas & fructum lentiſco ſimilia habet, ſed minora omnia: videatq; Dictamnum album folia gerere lentiſco longè majora, mendum Dioſcoridi ſubeſſe admonet, & vult legendum eſſe μακρότερα non μικρότερα: ac ut ſtolidam ſuam fulciat opinionem, perditiſſimum ſeductorem ſuum in teſtimonium citat, quippe qui Conſtantinopoli Dioſcoridis exemplar antiquiſſimum legiſſe ſe teſtatur, apud Hammonem quendam Judæum (miror ſanè cur non dixerit apud Hammonis oraculum) in quo μακρότερα legitur. O ſtultiſſima evaſio, & prorſus exibilanda. An non ſuo ipſius ſe jugulavit gladio? Nunquid non videt miſer, quod ubi μακρότερα de πάντα legerit, Dictamnum album ſeſquipedalem herbam non ſolùm ſolium, ſed virgu ſeu ramus, & fructu quoq; lentiſco arbore non infima, majorem faciat? Id quod falſiſſimũ eſſe non ſolùm perpetuò teſtabuntur re plantariæ ſtudioſi, ſed etiam rudes quicunq; ruſtici, qui ambas haſce noverint plantas. An non ſtat tantũ Dictamnum hoc a lentiſco, quantum chamædrys a quercu, quantũ chamædrys à pinu? quo ergo pacto virgarum, ramorumq; magnitudine lentiſcum ſuperabit? O divinum ingenium ad inſidias parandas. Cæterùm quid de fructu vobis videbitur, qui rem plantariam excolitis? Nunquid vidiſtis, obſecro, in Italia, in Chio, in Creta, aut alicubi terrarum, lentiſcũ perinde ac Dictamnum album quinquetras proferre ſiliquas, & ſemen in illis concluſum, an botros racemoſve baccis rufeſcentib. ſtipatos, e quibus Lentiſcinum oleum premitur? Nunquid (inquam) differunt apud vos botri racemive à ſiliquis? Forſice hic opus eſt, ne in poſterum tam inſidioſis linguis medica corrumpatur materia. Quod autem ſecundo loco a Dioſcoride reprehenſum eſt, id potius herbam eſſe crediderim, quàm arbuſculam, cùm ejus radix tam cruda quam cocta in cibum veniat, ſitq; ſylveſtri raphano proxima. Veruntamen nondum reperi, qui plantam mihi demonſtraret foliis ſcolopendrio ſimilibus, quæ hirci virus oleant. Ex quo adducor, ut ab iis planè diſſentiam, qui putant Tragium hoc eam eſſe plantam quam quidam Pimpinellam, quidam verò ab odore Saxifragiam hircinam appellant. Quandoquidem huic ſcolopendrii ſolia non inſunt, nullusq;

Forſice opus eſſe ad impoſtorum linguas. Tragium Dioſcor. Pimpinella non eſt Tragium

I. PIMPINELLA SAXIfraga.

* II. PIMPINELLA MInor. *

III. PIMPINELLA SIVE SANguisorba major.

nullúmq; ejus ad dysentericos usum, tametsi ad ciendum urinam, expellendosq; viscerum infarctus plurimùm præstet. Hujus PIMPINELLÆ *duo habentur genera, majus & minus, Major radice nititur longa: foliis quæ ad radicem sunt circumquaq; solo procumbentibus (pluribus ex uno pediculo utrinq; emergentibus) dissectis, per ambitum q; serratis: caule quadrangulari: floribus, in umbellam coharentibus, tenuibus, albicantibusq;.* (*Radix illi longa, digitali crassitudine, acri sapore*) MINOR *caule exit rubenti: foliis minoribus, minus dissectis, minutimq; serratis,* (*ac tenuiore etiam radice, sapore ejusdem*) *utraq; tamen hircum redolet.* (*Nascitur in montibus, collibus & incultis locis.*) *Radix in qua vis tota consistit, excalfacit siccatq; ordine secundo completo, aut sanè tertio incipiente.* (*Aperit, provocat, attenuat, digerit, incidit. Sed major acrior est atq; valentior. Utrimq; radix*) *præstat ad renum & vesicæ morbos, quorum calculus est causa. Ob id enim calculos in renib. genitos frangit & ejicit, & urinam remoratam pellit. Prodest expressus è radicibus succus ex vino haustus, deleteriis medicamentis & venenosorum animalium morsibus. Qua ratione non desunt, qui ad pestilentiam radicem hanc mirùs laudibus efferant. Est & alia* PIMPINELLA, *quæ à nostris vulgò* SOLBASTRELLA *nominatur.* (*Duum est generum: minor & major.*) *Minor foliis provenit ab una radice numerosis, cumpluribus ab uno tenui pediculo utrinq; prodeuntibus, subrotundis pusillis, ubiq; in ambitu crenatis, firmis, humi in orbem accubantibus. adstringente gustu: caulículos edit plures, tenues, subrubentes, rotundos, dodrantales atq; majores: in quorum summitatibus capitula exeunt squamosa, subpunicea colore: in quibus semen. Radice nititur lignosa subrufescente, adstringentis gustus. Nascitur in agris non cultis, in collibus, & seritur in hortis*) *nullis non cognita,*

Pimpinellæ genera & vires.

Pimpinellæ vulgaris quæ Solbastrella consid.

utpote quæ acetariis frequentissimè inseratur. Verum hæc ab antedictis longè distat viribus, etsi foliorum facie satis inter se conveniant. Siquidem ultima hæc gustata non leviter adstringens percipitur, & mansa lentoris copiam præbet, glutinat,

IV. PIMPINELLA SIVE SANguiſorba minor.

Pimpinel. vulg. non eſt Latine.

Tragi vires ex Gal.

Nomina.

glutinat, ſiccat, reſolvit & cohibet. Unde facilè conjicitur, eam eſſe adſtrictoriæ facultatis. Hinc itaq; fit, ut potæ muliebre proſlavium, rubrum albumq; efficaciſsimè ſiſtat: dyſenteriam, & cæteros alvi fluxus cohibeat: quin & bilioſas vomitiones reprimat, (ſanguinis ejectiones ſiſtit). Herba ipſa vulnera, & ulcera ſanat: miſceturq; unguentis, quæ tum ad capitis vulnera, tum ad carcinomata parantur. Natat ſæpè in poculis vino repletis, quòd gratiam quandam, jucunditatemq; potantibus afferat. Hanc Matthæus Curtius clariſsimus ætatis noſtræ medicus, contagioſis, peſtilentibusq; febribus maximè commendavit. Sunt qui eam Elatinen eſſe putent. Sed ij, meo quidem judicio, aberrant, ut ſuprà etiam in ſua mentione docuimus. Cæterùm duûm Pimpinella hæc eſt generum. Major in Bohemia in pratis, paſcuis & inculto ſolo plurima naſcitur, foliis, ramis, caulibus, capitulis & radicibus alterius longè majoribus, folia longiora latioraq; profert: caules proceriores, & capitula craſſiora oblongioraq;. Sed eadem utriq; facultas. Tragij meminit Galenus libr. 8. ſimplicium medicamentorum, ubi hæc de ejus viribus tradit. Tragi, inquit, folia, ſemen & lachryma, trahentis digerentisq; ſunt facultatis. Eſt verò & tenuium partium, & facultate in principio tertii ordinis calida. Corpori infixa extrahit, lapides frangit, menſes movet drachmæ pondere potum. Porrò in Creta ſola naſcitur tragion lentiſco ſimile. Cæterùm alterum Tragium hoc minus, cujus folia ſcolopendrio ſimilia ſunt, viſitur quidem multis in locis: ſed non parum habet facultatis adſtringentis, ut & ad fluxionum affectus conveniat. Utraq; planta Græcis τράγιον, quemadmodum & Latinis Tragium appellatur. Pimpinella ſeu Saxifraga hircina: Italis Saſſifragia di becco: Germanis Bibernel. *At Pimpinella Sanguiſorba: Italis Pimpinella ſeu Sorbaſtrella: Germanis* Herrgotts Bärtlin: *Gallis Pimpenelle. Pimpinella ſeu Sanguiſorba major, Italis Pimpinella ſeu Sorbaſtrella maggiore.*

I. Pimpinella major umbella candida, C. B. Pimpinella ſaxifraga. Matth. Pimpinella ſaxifraga major, Lugd. Camer. Pimpinella Brunf. Sardo, Lonic. Cordo in Dioſc. cui & Daucus veterum & Paſtinaca Gallica Plinii. Pimpinella major, Trag. Fuchſ. Turn. Geſ. hor. Lobel. Pimpinella noſtras communis major, Thal. Bipennula, Lac. Petrafindula, Januenſi. Saxifraga major. Dod. gal. Saxifraga magna, Dod. fol. Saxifraga vulgaris major, Cluſ. hiſt. Pan. Saxifraga hircina major, Geſ. hor. Caſt. Cam. Saxifragia prima, Cæſ. Tragoſelinum majus, Taber. Variat in foliorum colore & laciniis: ad hujus radices in quibusdam locis grana notantur, quorum medulla in colorem rubeum mutatur, cujus uſus ad tincturam Carmeſini Lacuna monente, in quibus & vermiculi Coſtæo auctore, naſcuntur, quare Coccus radicum dici poterit. II. Pimpinella minor, C. B. & Cam. in Matth. Hæc radice tenuiore, prolixiore, acriore à majori differt: caule, foliis & florib. magnitudine tantùm ab illa recedit, aliquando varia eſt foliorum diviſio, ſic interdum Carui inſtar minutiſſimè laciniantur: floſculi quandoq; rubeſcunt, ut & caulículi cum nervis, ſemen Ammi minus refert. Frequens apud nos ad urbis mœnia, locis enim arenoſis & petroſis gaudet. Dicitur Daucus Selinoides, Cordo in hiſt. Dauci tertium genus, Lugd. Saxifraga hircina minor, Geſ. hor. Camer Saxifraga minor, Dod. gal. Saxifraga prima, Dod. fol. Saxifraga ſecunda, Cæſal. Saxifraga vulgaris minor, Cluſ. hiſt. Pan. Bipinella, Lob. Pimpinella ſaxifraga minor, Lugd. Cam. Pimpinella noſtras communis minor, Thal. Tragoſelinum minus, Tab. Tragium, Columnæ. III. Pimpinella ſeu Sanguiſorba major, Matth. Lugd. Caſt. Cam. Pimpinella major, Dod. gal. Pimpinellæ Italicæ ſecundum genus, Trag. Pimpinella Italica major, Thal. Pimpinella ſylveſtris, Dod. fol. Sanguiſorba major, Fuchſ. Tab. Sanguiſorba altera major. Lob. IV. Pimpinella ſive Sanguiſorba minor, Matth. Caſt. Pimpinella minor, Dod. gal. Lug. Pimpinellæ Italicæ primum genus, Trag. Pimpinella Italica, Lonic. Pimpinella Italica minor, Thal. Pimpinella minor ſylveſtris, Geſ. hor. Pimpinella ſanguiſorba, Dod. fol. Pimpinella, Lob. Cæſal. Sanguiſorba minor, Fuchſ. Cord. in hiſt. Tab. cui & Sorbaria minor: Sideritis ſecunda, Anguillaræ. Hæc hirſuta eſt, at hortenſis glabra, quod cultu evenire poteſt.

a Meum & Cat. Θαμνίσκος πεμφιγώδης ἐπὶ γῆς ἐπιμήκης ἀμίγδαλος σπιθαμῆς ἢ μείζων φύλλα ἐχων. i. Frutex parvus, hærens humi, oblongus, non magnus: ſpithamæ altitudine, aut major; folia verò non habet.

TRAGUM. Τράγος. CAP. XLVI.

b Utrumque καρπὸν ὁ τράγος ἀγρίας ἀμύγδαλα. i. Ipſius fructus nempe baccæ decem. Tragi nomina.

Est etiam herba tragos, quam aliqui ſcorpion, aut traganon vocant: maximè in maritimis naſcens, a palmum alta, aut amplior, fruticoſa, humilis oblonga, ſine foliis: puſillis circa ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, guſtu multùm adſtringente. b Racemorum acini decem ex vino pori, cœliacis, & fœminis fluxione vulvæ laborantibus, auxiliantur. Tunduntur à pleriſq;, & in paſtillos digeſti aſſervantur: quibus utuntur, cùm opus eſt.

Tragum aliquibus Scorpion vocari non modò tradidit Dioſcorides, ſed etiam Plinius libr. 27. cap. ultimo, his verbis: Eſt & herba Tragos quam aliqui Scorpion vocant, ſemipede alta, fruticoſa, ſine foliis: puſillis racemis, rubentibus, grano

TRAGUM.

granotritici, acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcens. Et lib. 21. c. 15. Spinoſarum, inquit, multæ ſpecies. In totum ſpinoſa eſt aſparagus, ſcorpio nullum enim folium habet. Id quod ante ipſum poſteritatis memoriæ prodiderat Theophraſtus lib. 6. c. 1. de hiſtoria plantarum, cum inquit: Aculeatorum alia ex toto aculei ſunt, ceu corruda, & ſcorpius, hæc enim nullum præter aculeum folium gerunt. Hinc itaq; omnibus abundè conſtare arbitror, herbam, cujus hic effigiem damus, legitimum eſſe Tragum: etſi non deſint, qui aliter ſentiãt, quos omnino nihili facio, quòd ſciam hos eſſe longè magis addictos evertendæ, quàm reſtituendæ veritati. Siquidem in hac planta nihil deſiderari poteſt quod Trago non conveniat. Eſt enim frutex parvus, humi procumbens, ſpithama altitudine, in maritimis naſcens, ſine folio, puſillo circa ramos acinis, ruſis, multis, acuto cacumine, vel potius ut Plinius inquit, ac etiam Theophr. planta eſt ſpinoſa tota. Ea ſiquidem in Vergeſtino littore provenit, & ad Argentarium promontorium in Hetruria, nulla prorſus rec amante nota exijs, quas rei herbariæ authores Trago reddiderunt. Hujus tamen nuſquam, quod invenerim, meminit Nomina. *Galen. in ſimpl. med. cenſu. Herba hæc τράγος & σκόρπιος Græcè dicitur: Latinè item Tragus & Scorpio: Italis Trago.*

Quæ pro Trago proponitur à Matthiolo, Kali ſpinoſum nobis dicitur: at in figura folia minus rectè expreſſa: hæc quidem foliis eſt aliquando longioribus (ut figura Lobeli & Lugdunenſis, Tragi Matth. nomine, exprimit) aliquando brevioribus, latioribus item & anguſtioribus variat, quemadmodum in littore Veneto obſervavimus: Drypis nomine, & quidem alia figura, expreſſit Tabernæmontanus. Tragum Dioſcoridis ſuprà tertio ab hoc capite poſuimus.

JUNCUS. CAP. XLVII.

σχοῖνος.

JUnci duo genera: unum lęvis nominati: alterum acuti, quí in mucronem faſtigiatur. Cujus etiam duo aſſignantur genera: Unum ſterile: reliquum fert ſemen nigrum, rotundum, & craſſiore conſtat cala-

I. JUNCUS.

II. JUNCUS FLORIDUS.

mo,carnoſioreq;. Tertius eſt juncus, qui vocatur Oloſchœnos, prioribus carnoſior aſperiorq; : is ſimilem ſuprà dicto fructum in cacumine parit. Semen utriuſq; toſtum,ex diluto vino potum,ſiſtit alvum,& rubra feminarum profluvia : urinam cit, capitisque dolores facit. Quæ proxima ſunt radici folia tenera, convenienter illinuntur adverſus phalangiorum morſus. Æthiopici junci ſemine ſomnus allicitur : ſed modus in potione ſervandus eſt, ne ſopor fiat.

Juncicõſideratio, & vires ex Gal.

Juncus caule eſt lævi, viridi, in cacumine aculeato, alba intus medulla. Semen gerit in ſuperiore caulis parte, è latere prodiens racemoſum ſubrubrum, adſtringentis guſtus. Alter conſimilis eſt. Sed ſine ſemine provenit, & tenuioribus calamus. Omne genus vulgare eſt notitiæ, quandoquidem propter ſtagnantes aquas, cùm in mari, tum in fluminibus, lacubus, paludibus, ac cæteris aquoſis locis, omnes ejus reperiuntur ſpecies. Naſcitur in Bohemia juncus circa aquas, qui foliis exit ab uno ceſpite numeroſis cyperi ſimilibus, ſurſum ſpectantibus, caulibus pluribus, lævibus, junci modo glabris, in quorum cacumine flores emicant ſpecioſi, ſubpurpurei, è quibus ſemen gignitur, quem à floribus ſpecioſis, quos edit, nos floridum juncum vocare voluimus, ejuſdem cum aliis facultatis. Creditur ea omnia præſtare poſſe, quæ cætera præſtant genera. Junci generum meminit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ubi de ijs ita ſcriptum reliquit : Schœnos læa, hoc eſt, Juncus lævis, quædam oxyſchœnos, alia oligoſchœnos, nuncupatur. Gracilior duriorq; oxyſchœnos, craſſior laxiorq; oligoſchœnos. Fructus oligoſchœni ſomnum affert. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies : altera ſterilis, cujus quidem in medicina nullus uſus eſt, altera verò ſemen fert, cujus etiam ſemen ſomnum conciliat, ſed minus quàm oligoſchœni : quanquam tamen hoc caput tentet. Utrumq; ſi fractam cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluvium rubrum ſiſtit : ex quibus clarum eſt, quòd compoſita eorum temperies eſt ex terrena videlicet eſſentia leviter frigida, & aquea leviter calida : ut & inferna deſiccare poſſint, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Nomina. Σχοῖνος ſic Græcis, *Juncus verò Latinis vocatur : Arabibus Dis : Italis Giunco : Germanis* Binſenſchmelen : *Hiſpanis Junco : Gallis Jonc. Juncus floridus, Italis Giunco florido.*

Juncus alius odoratus, qui aliquando ramoſus reperitur, de quo libro primo, alius inodorus, hicq; acutus vel lævis : utriuſq; rurſus generis habentur differentiæ. Figura primo loco poſita, Juncum acutum duplicem exhibet, pannicula ſparſa & non ſparſa. II. Juncus floridus Matth. Caſt. Lugd. Calamogroſtis altera, Trag. Sparganium, Dod. gal. Gladiolus, Cord. in Dioſc. Gladiolus paluſtris, Cord. in hiſt. cujus Scholaſti Gladiolus Theophraſti videtur : Gladiolus aquatilis, Dod. fol. Juncus Cyperoides floridus paludoſus, Lob. Juncus Cyperinus floridus, Tab. Butomus Theophraſti Cæſalpino.

λειχήν. LICHEN. CAP. XLVIII.

Lichen, qui ſaxis eſt familiaris, aliquibus Bryon appellatur, aſperginoſis petris adhæret, ut muſcus. Is illitus ſanguinis profluvia ſiſtit, inflammationes arcet, impetigini medetur. Juvat regio morbo correptos, cum melle illitus : oris & linguæ defluxiones inhibet.

Lichenis contid.

I. LICHEN

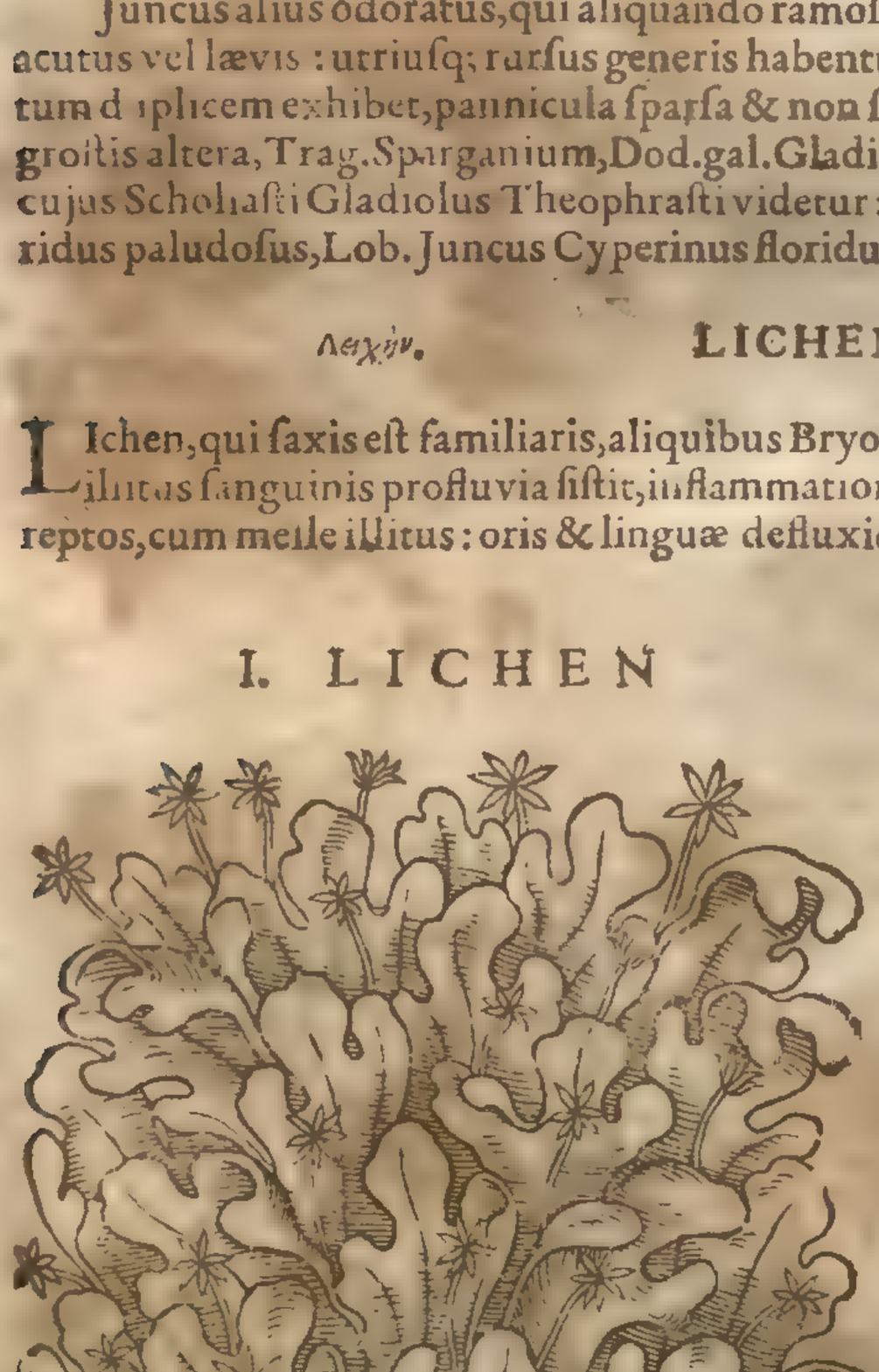

Lichenis genera Plin.

Pulmonariæ deſcriptio & vires.

Lichen procul dubio ea eſt planta, quam officinæ, & herbarii hodie Hepaticam vocant. Hanc autem Græci Lichena appellarunt, quòd Lichenas ſerpentis morbi genus, impoſita ſiſtat & ſanet. Lichen in aſperginoſis, & rorulentis provenit locis, nudis petris adhærens, muſci modo. Folio conſtat ſuppingui, aſpero, robuſto, cartilagineo, prope radicem anguſto, in latam ſe pandente, nullis adnixis pediculis, in cacumine triplici vel quadruplici lacinio interſecti, radicibus numeroſis perquàm exiguis adverſa foliorum parte emergentibus. Prodeunt à radice cauliculi tenues, quibus capitula inſunt parva floribus parvis, ſtellarum effigie. Lichenis Plinio lib. 26. cap. 4. duo produntur genera, quæ his verbis deſcribit : Lichen, inquit, herba omnibus his præfertur : unde nomen invenit. Naſcitur in ſaxoſis, folio une ab radice lato : caule uno pari vo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & ſtigmata : teritur cum melle. Eſt aliud genus Lichenis petris tantùm adhærens, ut muſcus, qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinem ſiſtit vulneribus inſtillatus, & collectiones illinitus. Morbum quoq; regium cum melle ſanat ore illito & lingua. Quæ ita curantur, aqua ſalſa lavari jubentur, ungi oleo amygdalino, hortenſibus abſtinere. hæc Plinius. Cæterùm eſt herba Lichenis non longe diſſimilis, quæ in quercuum aliarumq; ſylveſtrium annoſarum arborum caudicibus naſcitur, in denſis & opacis præſertim ſylvis : hac tamen majora latioraq; fundit folia, variis modis per ambitum laciniata, ac ſi à vermibus eroſa fuerint, aridior, & ambitu latior. ſuperiore parte vireſcens, inferiore verò palleſcens, maculis quibusdam ſubalbicantibus referta, adeò ut formam pulmonis referat : unde pleriſq; PVLMONARIA dicta eſt. Adſtringit, ſiccat, abſtergit, vulnera glutinat. Utuntur hac nonnulli magis fortaſſe nomine, quàm ipſis viribus freti, ad tabem pectoris & pulmonum ulcera & cruenta ſputa. Nec deſunt, qui laudibus eam efferant ad vulnera ſananda, ad pudendorum ulcera, & ad utrumq; muliebre

II. PULMONARIA.

III. PULMONARIA ALTERA.

liebre profluvium cui mirificè mederi ajunt. Quin & eam dysentericis exhibent, & bilioſa evomentibus. Sunt quoq; qui ea utantur ad ſuſpirioſos, anhelatores & Aſthmaticos, cum glycyrrhizæ ſucco hyſſopo, elemi radice, & ſcillino oxymelle: valet eadem ad ovium, & cæterorum quadrupedum tuſſim & reſpirandi difficultatem. Quamobrem paſtores eam in primis tundentes, mane morboſis ovibus cum ſale propinant. Eſt & alia herba, quæ etiam Pulmonaria vulgò nominatur, ab illa tamen maximè differens in opacis locis proveniens, prope uliginoſas ſepes, folio bugloſſi, Boraginis quadantenus æmulo, non tamen criſpo nec hiſpido, oblongo, aſpero, hirſuto, albis maculis (ſuperna parte, circumſperſo Boraginis ſapore) Caulem gerit hæc ineunte vere (anguloſum atq; tenerum) in cujus (adnatorum) cacumine flores erumpunt purpurei, perinde ac in vulgari Cynogloſſo. Cohibet conſolidat, ſiccat, abſtergit. Huic plantæ rei herbariæ periti non contemnendas vires tribuunt, ad pulmonis ulcera ſananda, tum cæteras infectiones. Qua in re, itemq; in ſanguinis rejectione mirabili ſucceſſu ſe eam exhibuiſſe mihi ſæpius retulit Julianus à Maroſtica, Tervisienſis medicus peritiſſimus: decoquitur enim ad medias, daturq; decoctum potandum additò ſaccharo: vel ſuccus ex folius expreſſus ſerapij modo cum ſaccharo paratus, majori ſucceſſu præſtat. Præſtant hæc omnia herba ipſa, & flores, quoquo modo à tabe affectis ſumantur decocta Lichenis meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Lichen, qui in petris naſcitur, eſt velut muſcus quidem, ſed rectè ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic autem nominatus videtur, quod lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem, ac modicè refrigerantem facultatem habet, utranq; verò reſiccantem. Abſtergentem quidem atq; exiccantem à petra obtinet, refrigerantem verò ab humore aqueo: naſcitur enim in humidis, & graviter olentibus ſaxis. Porro quod ex talibus ſubſtantiis componitur, adverſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. Cæterùm an ſanguinis profluvia ſiſtat, ut refert Dioſcorides, ad neutiquam dicere queo. Quod Græcus λειχὴν, Latinus item Lichen dicitur: Arabibus Arzeçalſacher: Italis Lichene ſeu Epatica: Officinis Hepatica: Germanis Stein Leberkraut und Brunnen Leberkraut: *Hiſpanis Epatica & Figadella: Gallis hepatique & Porcorau. At Pulmonaria, Italis Polmonaria: Germanis* Lungenkraut: *Gallis Herbe aux pulmons.*

Pulmonaria aliâ

Lichenis vires ex Gal.

Nomina.

I. Lichen, Matth. Fuchſ. Turn. Dod. gal. & fol. Cord in Dioſcor. Lacun. Lobel. Thal. Cæſal. Hepatica, Brunſ. Lonic. Hepatica prima, Taber. Jecorariâ ſeu Hepatica fontana, Trag. II. Pulmonaria Matth. Trag. Fuchſ. Dod. gal. & fol. Lac. Geſ. hor. Lonic. Taber. Thal. Pulmonaria prima, Caſtor. Muſcus pulmonarius, Lobel. Pulmonaria fungoſa, Lugdun. Lichenis genus, Cæſalpino. III. Pulmonaria latifolia maculoſa, C. B. Pulmonaria altera, Matth. Caſtor. Pulmonaria, Dod. gal. Thal. Cæſalp. cui & Callæ alterum genus Plinij. Pulmonaria maculoſa, Lobel. Taber. Camer. Pulmonaria major, Lugd. Pulmonaria Plinij, Geſ. hor. Symphytum maculoſum Dodonæo hiſtoria Latina in folio.

παρωνυχία. PARONYCHIA. CAP. XLIX.

PAronychia exiguus frutex, in petris naſcens, peplo ſimilis, minor longitudine, majoribus foliis. Illita paronychiis, atque favis remedio eſt.

PARONYCHIA.

PARONYCHIA ALTERA.

Paronychiæ consideratio. *PAronychia, cujus hic primo loco imaginem damus, non modò in saxis gignitur: sed etiam in veterum ædificiorum parietibus, foliis adeò rutæ similibus, ut non desint, qui eandem parietariam, sive muralem rutam appellent: verùm cùm Dioscorides Pepli folius nasci paronychiam scribat, non desunt nasuti, qui sententiam hanc nostram impugnent. Atqui ego horum vitilitigatorum calumnias ridere soleo, quòd sciam Peplum Dioscoridis testimonio, foliis rutæ paulò latioribus provenire. Itaq; potius ydem accusandi sunt, qui hanc plantam alterum Theophrasti Adiantum faciunt, nempe quod album ipse appellavit. Siquidem is nullam inter nigrum, & album Adiantum interponit differentiam nisi coloris tantùm, qui in hujus caule niger, in illius verò albus apparet. Folia in Adianto coriandrina esse debent, & quæ in aqua nunquam madescant. At Paronychiæ nostræ folia sunt rutæ, nec aquam recipiunt. Præterea cauliculi sunt illi virides, non albicantes, nec setis suillis similes, quinetiam nec pellucidi. Nec unquam locis humidis aspergnosisq; provenit, in quibus Adiantum maximè nascitur, Theophrasti ipsius testimonio: sed in aridis & siccis, cujusmodi saxa sunt, & parietes: quo fit ut hallucinentur, qui hac ducuntur opinione. & dum me erroris coarguunt, ipsi longè magis sese damnandos offerunt. Quanquam non desunt, qui hanc plantam unà mecum Paronychiam faciunt, quum tamen sint qui reclament, ne dissensio ulterius protrahatur, non Dioscoridis, sed nostram Paronychiam eam esse volumus. Nascitur frequens in Italia, quam Paronychiam nobis appellare libuit, sed copiosissimam vidimus in ingenti sylva, quæ inter ijs est, qui Goritia discedentes Labacum Carniolæ metropolim petunt, ubi in ingentibus saxis spretis algoribus, perpetuò vires sit. Caterùm hac urinam ciet, & arenulas, & renum calculos pellit, unde inter saxifragorum genera quibusdam reponitur. Peculiariter autē præstare hanc compertum est ad puerorum enterocelas. Scimus enim nonnullos esse sanatos, hausto tantum hujusce plantæ pulvere, continuis quadraginta diebus, quibus manifestè collapsa intestina in scrotum cernebantur. Est & ALIA planta cujus quoq; nos hic imaginem appinximus quam quidam legitimam Dioscoridis Paronychiam faciunt. Horum ego sententiam nec probare, nec improbare ausim: sit itaq; de ea aliorum quoq; judicium. Habet hæc folia Peplo longiora flores parvos copiosos, racematim cohærentes, albo colore. Sed qui Paronychiam florere scribant hactenus non legimus: quinetiam mihi incompertum est an in petris oriatur. Meminit Paronychiæ Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, ita de ea scribens: Paronychia ab effectu nominata est: sanat enim paronychias. & ut refert Dioscorides, favos quoq;. Vis ejus est tenuium partium, & exiccatoria morsu vacans: talia enim sint oportet, quæ Paronychias sanant. Porrò satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes, qui digeri postulant. Siquidem ejusmodi sunt, quæ cùm ex tertio sint ordine excalfacientium, & desiccantium, velut & hoc, essentiæ insuper tenuium partium sunt. Planta Græcis παρωνυχία: pariter Latinis & Italis Paronychia nominatur.*

Paronychiæ vires

Paronychia altera.

Paronychiæ vires ex Gal.

Adiantū album Theoph. non est Paronychia.

Nomina.

I. Paronychia, Matth. Lacun. Capillus Veneris, Brunf. Trag. Saxifraga minor secunda, Brunf. edit. postr. Saxifragum seu Empetrum, Fuchs. in icon. Ruta muraria, Dod. gal. & fol. Gesn. hort. Adiantum candidum, Cord. in Dioscor. & histor. Thal. Adiantum album, Lonic. Tabernæmon. Camer. Adiantum nigrum. Gesn. hort Cæsalpino. Salvia vita, Lobel. & Lugdunensi. II. Anthyllis maritima Alsinefolia, C. B. Paronychia altera, Matthiol. Lugd. Paronychia Matthioli, Taber. Paronychia Dioscoridis, Anguil. Gramen secundum Plinij, eidem. Marina incana Asinefolia Narbonensis, Adverss. Anthyllis marina incana Alsinefolia, Lobelo in icon. Lugd. Centumgrana vulgò, Cæsalpino.

χρυσο-

Χρυσόκομη. CHRYSOCOME. CAP. L.

CHrysocome palmi altitudine fruticat: coma specie corymborum, hyssopo simili: radice hirsuta, ve-
ratri nigri simili, tenui, cyperum æquante: gustu non injucundo, ex dulci austero: in petrosis, o-
acisq; nascitur. Radix excalfacit & adstringit: his conveniens, quos jecur, aut pulmonis inflammatio male habet: contra purgationes vulvæ, decocta cum hydromelite assumitur.

QUi Chrysocomen in Italia mihi ostenderet, hactenus reperi neminem. Quamobrem in eo natura viridario, plantis complurib⁹ nobis incognitis referto, quod tantùm in sui ipsius usum colit natura ne omnibus exuta medicamentis, sus etiam languoribus mederi nequeat, eam & virescere, & florescere omittamus, donec nobis aut alijs compertam in communem quoq; cognitionem, & usum prodire contingat. Interim tamen, ut nostrum instituum sequamur, vires ejus ex Galeno subjiciam. quas ipse lib. 8. simplicium medicamentorum, ys verbis adscripsit: Chrysocome vocatur & chrysites. Radix vincentes acrem simul, & adstringentem qualitates habet: quare neq; multi usus est. Usurpatur enim decocta in meliorato in peripneumonias, & morbis hepaticis. Sed & menstruæ purgationis provocandæ vim quandam obtinet. Χρυσοκόμην sic Græcè, ut etiam Chrysocome Latinè dicitur.

Chrysocomes consid.

Chrysocomes vires ex Gal.

Nomina.

Χρυσόγονον. CHRYSOGONUM. CAP. LI.

CHrysogonum densè fruticat, quernis foliis, flore coronarii verbasci: radix ut rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra. Quæ trita cum aceto, atq; illita, muris aranei morsibus auxiliatur.

CHrysogonum, nisi aliunde in Italiam deferatur, inter plantas quæ minimè cognoscuntur, & ipsum perpetuò recensendum esse putaverim: vel nostrum ni fallor solum natura hortus, ubi delitescit, inventum erit. Sed quandiu hactenus mihi neque invenire, neque ab alijs compertum videre licuit in Italia. Quod Χρυσόγονον Græci, Latini quoq; Chrysogonum dicunt.

Nomina.

Ἐλίχρυσον. HELICHRYSUM. CAP. LII.

HElichrysum, quidam Chrysanthemon, nonnulli & id Amaranthon vocant, quo deorum simulacra coronant. Ramulum habet candidum, virentem, rectum, firmum: folia intercedentibus spatiis angusta, abrotono similia: comam aureæ lucis, in orbem: umbella rotunda, veluti siccis corymbis dependentibus: radice tenui. Nascitur in asperis, & torrentium a alveis. Contra serpentium ictus, coxendicum dolores, urinæ stillicidia, ruptaq;, coma è vino pota opitulatur: ciet menses. Sanguinem concretum ventris ac vesicæ absumit, pota cum mulso: jejunis, trium ôbolorum pondere, sistit destillationes, data in vino albo diluto. Vestibus inseritur, ut eas ab erodentium injuriis tueatur.

a Meum & Cat. χαραδρέων τόπων i. torrentium locis.

I. HELICHRYSUM.

II. HELICHRYSUM ITALICUM.

III. HELICHRYSUM CRE-
ticum.

IV. STOECHAS CITRINA.

Helichry
si consid.

* V. HELICHRYSON ORI-
entale. *

Fuch. error.

Helichry
sum alte-
rum.

Helichrysum copiosè provenit in Hetruria in pratis, gracili solo, incultisq; locis, siticulosis collibus, nec non etiam in fluminum alveis. Caule constat recto, æquali ac lignoso, *cubitalem longitudinem non excedente: foliis per intervalla emergentibus, abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem umbellæ modo cohærentibus, corymbacea facie, veluti myriophylli, vel ageratiqui exiccati aureum colorem diutius retinent. Proinde commodè hyeme, quòd eo tempore flores deficiant, puellæ siccum Helichrysum coronamentis suis inserunt, quemadmodum & Amaranthum purpureum, quod nostris Hetruscis vulgò dicitur Fior velluto. Helichrysum depinxit Fuchsius in suis de stirpium historia commentariis, folio echij aculeato & floribus buphthalmi. Qua in pictura ipsum deceptum suspicor, quòd ea Helichryso minimè respondere deprehendatur. Helichrysi meminit Plinius lib. 21. cap. 25. ubi de eo disseruit his verbis: Heliochrysum, inquit, quod alii Chrysanthemon vocant, ramulos habet candidos: folia subalbida, abrotono similia: ad solis repercussum aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt: qua de causa deos coronant illo. Quod diligentissimè observavit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutetis. Est & alia planta, in Italia quoq; nascens, quam nobis* HELICHRYSVM *alterum Italicum vocare libuit, quòd plurimum in Italia provenat, quòd folia illi quoq; sint angusta, & aurei in summitate flores, & iisdem sit facultatibus præditum quibus & præcedens.* At HELICHRYSVM CRETICVM *planta est exilis, foliis longis, angustis, hirsutis striatisq;, caulibus angulosis, umbella in summitate aurea, divulsaq;, radice tenui ac supervacua. Nascitur in Creta insula. Ea omnia hoc quoq;, quæ supradicta, præstare posse creditur. Sed hallucinantur, qui plan-*

Stœchadis citrinæ vocatæ descriptio.

tam, quam quidam STOECHADA CITRINAM *vocant, legitimum Dioscoridis Helichrysum esse censent. Siquidem folia illi tenuia Abrotani modo non sunt, sed longa, albicantia & hirsuta. Caules palmares, aut majores, lanuginosi & incani in quorum summitatibus flores sunt aureo colore fulgentes globosi, odorati, in umbellæ divulsæ modum sese pandentes. Radice nititur brevi & subnigra. Nascitur locis incultis, & in pascuis: excalfacit & siccat, aperit & abstergit, ut amariusculus indicat sapor: quinetiam nec adstringenti facultate vacat. Decocti flores, aut ex vino macerati, jecinoris obstru-*

obſtructiones aperiunt: proinde datur utiliter eorum decoctum, aut dilutum regio morbo, aut malo habitu affectis. Idem potum interaneorum vermes necat. Medetur tota planta omnibus cerebri morbis a frigido provenientibus, nempe pituitoſis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialibus, reſolutis. & id genus aliis, ſive ejus decoctum ſumatur in potu, ſive herba ipſa in pulverem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite. In lixivio addita non ſolum præſcriptis morbis fert auxilium, ubi eo caput abluatur, ſed furfures quoq; abſtergit, & pediculos necat. Datur cum herba ipſa tum ejus decoctum, ad urinæ ſuppreſſiones ſiquidem renes expurgat, & urinam pellit. Adduntur flores in fomentis, quæ ad uteri morbos frigidos, & obſtructiones parantur. Helichryſi ſub Amaranthi nomine mentionem fecit Galenus lib 6 ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Amaranthum facultatis eſt incidentis, & extenuantis. Coma igitur ejus menſes cum vino pota educit & grumos ſanguinis liquare creditur, non ſolùm in ventre, ſed & in veſica: ſed tunc potius cum mulſo bibenda. Et omnes ſimpliciter fluxiones pota deſiccat, ſtomacho infeſta: hæc Galenus. Cæterùm cùm Helichryſum tam Dioſcoridi, quàm Galeno Amarantum dicatur, opportuna nobis ſeſe offerti occaſio, ut hîc AMARANTHI purpurei, quod, ut paulò antè diximus, à noſtris vulgò vocatur Flor velluto, hiſtoriam, & vires tradamus, præſertim quòd puellis gratiſſimum ſit hyeme inſuus texendis corollis, utpote quod tam recens, quam ſiccum, purpureum ac flammeum colorem diutius conſeruet. Hoc itaque folia profert ocimi majora: caulem craſſum pinguem, ſubrubentem, ſtriatum: florem ſpicatum, admodum purpureum: qui quanquam diu ſiccatus (ut ſuprà dictum eſt) aſſervatur haud quaquam tamen ſuum deperdit colorem. Amaranthum hoc, quantum equidem reor, memoriæ prodidit Plinius lib. 21. c. 8. cùm ſic inquit: Amaranthο non dubiè vincimur. Eſt autem ſpica purpurea, verius quam flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi, & latius renaſci. Provenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma qui decerptus aſſervatur. Mirumq; poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reviviſcit, & hybernas coronas facit. Summa ejus natura in nomine eſt appellato, quoniam non marceſcit: hactenus de Amaranthο Plinius. Huic facultas ineſt (ut recentiorum quorundam ſert opinio) frigida & ſicca, repellit, cohibet: proinde flos ejus potus cæliacos, & dyſentericos juvat. Menſium abundantiam cohibet & albas uteri fluxiones. Quinetiam cruenta expuentibus prodeſt, præſertim ſi in pulmone vel pectore vas aliquod fractum fuerit. Planta, quæ Græcis ἐλίχρυσον & ἠλιόχρυσον, Latinis pariter Helichryſum & Heliochryſum appellatur: Italis, Helichriſo. Stœchas citrina Italis, Amaranthο giallo. At Amaranthus, Græcis Ἀμάραντος: Italis Amaranthο, ſeu flor velluto: Germanis Sammet Blum: *Gallis* Paſſe velours.

Stœchad. citr. vires.

Helichryſi vires ex Gal.

Amaranthi purp. conſideratio.

VI. AMARANTHUS.

* VII. AMARANTHUS panniculâ incurvâ. *

Helichryſon quaſi aureum colorem habens, quare Gaza apud Theophraſtum Aureliam reddidit. I. Elichryſon foliis Abrotani, C. B. Helichryſum, Matt. Caſtor. Helichryſum Creticum. Matth. in compendio, ſed figura tranſpoſita eſt. Helichryſus verus, Geſ. hor. Helichryſum ſecundum, Taber. Elichryſon, Lac. Cluſ. hiſt. Hiſpan. Dod. fol. Lugd. Camer. Elichryſon ſive aureus flos, Lobel. Millefolium luteum tomentoſum vocamus id quod dicitur Helichryſum Italicum, Matthiolo & Lugdunenſi, Cam. Stratiotes millefolia, Dod. gal. Stratiotes lutea, Cluſ. hiſt. Hiſp. Lug. Millefolium luteo flore, Geſ. hor. Cam. Millefolium luteum, Lobelo, Tabernæ. Helyochryſum ſecundum, eidem. Millefolium minus ſive Stratiotes Chilophyllus, Dodo. folio. Ad Achilleam Dioſcoridis, quam flore luteo eſſe dicit, fortè referri poſſet. III. Elichryſon foliis Stœchadis citrinæ anguſtioribus, C. B. Helichryſum Creticum, Matthiolo & Lugdunenſi. IV. Elichryſon ſeu Stœchas citrina anguſtifolia, C. B. Stœchas

citrina, Matth. Geſ. hor. Dod. fol. Lac. Caſtor. Lugd. Amaranthus & Heliochryſis prima, Trag. Tinearia lutea eadem. Amaranthus luteus, Fuch. Lac. Lonic. Amaranthus citrinus, Turn. Helichryſum, ord. in Dioſc. Cæſal. Ageratum, Dod. gal. Chryſocome, Lobel. Taber. Coma aurea, Lob. in icon. V. Elichryſon orientale: Caule eſt prædicto lanugineſiore (in utraque ſculptor lanuginem omiſit) foliis craſſioribus, in caulis ſummitate quaſi in umbella, octo & novem cauliculi, uncíales incani, quibus ſingulis flos unicus, rotundus, rarius oblongus, quaſi ex plurimis ſquamis compoſitus, quintuplo priori major, flavus, ſplendensq;. An hæc ſit Chryſocome Dioſcoridis & Plinii, cui & Chryſitis: noſtræ enim corymbi fulgore auri ſplendent. VI. Amaranthus (eo quod hujus flos non marceſcat) pannicula ſparſa, C. B. Amaranthus purpureus, Cord. in Dioſc. Lac. Lonic. Dod. fol. Lobel. Amaranthus primus, Caſtori. Amaranthus Plinii major, Geſ. hor. Amaranthus, Cæſalp. Amaranthus purpureus major, Taber. Amaranthus ſaturatiùs purpureus, Camerario. VII. Amaranthus pannicula incurva, C. B. Hujus panniculæ in ſummo latiores, compreſſæ, hilariore aſpectu, reticulares, criſtas imitantes: folia quam priori longiora, maculis rubentibus ſæpe aſperſis: ſemen puſillum atrorubens & ſplendens. Amaranthus purpureus ſecundus, Dod. gal. Amaranthus holoſericeis, ſanguineis, reticularis floribus, Lobel. Amaranthus holoſericeus, Lugdunenſis. Amaranthus Criſtatus, Germanis Hanen Kamm Camerario in ſuo Matthiolo.

Χρυσάνθεμον. CHRYSANTHEMUM. CAP. LIII.

CHryſanthemon aut caltha, nonnullis buphthalmos, herba eſt tenera, fruticoſa, læves proferens caules, & multifida folia: flores ſupra modum ſplendentes, luteos, orbem oculi imitantes, unde buphthalmi nomen traxit: propter oppida naſcitur: cujus caules oleris vice manduntur. Flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere produntur. Regio morbo correptis, colorem bonum brevi reddunt, ſi ſequente longo balnei uſu, poſt exitum ebibantur.

CHRYSANTHEMUM.

Chryſanthemi aput reſtitutum.

QUanquam non deſunt, qui crediderint Buphthalmum, & Chryſanthemum unam & eandem plantam eſſe, quòd partibus notis inter ſe certare videantur: tamen ſi particulares quædam nota in utriſq; diligenter expendantur, facilè inter has plantas diſcrimen aliquod notari deprehendetur. Quod cùm optimè ſciret Dioſcorides, diverſis libris, diverſisq; capitibus de his ſpeciatim diſſeruit. Quod utique minimè feciſſet, ſi compertum habuiſſet, nullam inter eas intercedere differentiam. Quatamen hinc cognoſci poteſt, primùm quòd Buphthalmo folia inſint fœniculo ſimilia, quæ planè capillaria conſtant: Chryſanthemo verò tenera, multifida minutimq; per ambitum lacinata. Deinde Chryſanthemi caules in cibis mandi aliorum olerum modo, ſcribit Dioſcorides: id quod de Buphthalmo agens ſilentio præterit. Præterea flores Buphthalmo reddidit anthemidi ſimiles: Chryſanthemo verò luteos, & vehementer ſplendentes. Cæterùm de horum viribus diſſerens, Buphthalmi flores, cum cerato tritos, tumores, duritiasq; diſcutere tradidit in univerſum, & affirmativè locutus. Verùm poſtea de Chryſanthemo ſcribens, hujus flores, inquit, ſteatomata diſcutere produntur particulariter & dubiè locutus. Hæc ſanè harum plantarum manifeſta diſcrimina faciunt, ut eadem, quòd aliquus antiquorum curioſus minusq; ſcitus, Buphthalmum & Chryſanthemum unam tantum referre plantam fortè exiſtimans, omnia in Chryſanthemo adjecerit, & confuderit, quæ libro tertio de Buphthalmo memoriæ prodidit Dioſcorides: quemadmodum imprudenter de Ruta & Hyperico, Aſaro & Bacchari ab aliis factum eſſe in præcedentibus oſtendimus: Hocitaq; argumento fretus, crediderim ego hoc modo Chryſanthemi caput eſſe legendũ. Chryſanthemon herba eſt tenera, fruticoſa, læves proferens caules, & folia multifida: flores luteos, admodũ ſplendentes. Ejus caules manducantur olerum modo. Flores cum cerato triti ſteatomata diſcutere produntur. Hinc itaque ſic Chryſanthemi caput reſtituto, facilè patebit quantum aberraverint, qui Chryſanthemum cum Buphthalmo confuderunt. Chryſanthemon, cui nulla prorſus ex more tradit recta vel nota frequentiſſimum provenit in Senenſi agro prope Montem nigrum, oppidum ita appellatum. Quæ item in Bohemia Moravia & Auſtria in campis provenit: cujus ſolius infima plebecula in Herbaria tradere erubuit. Buphthalmum vero etſi antea a me non viſum, in noſtris commentariis Italica lingua conſcriptis oſtenſum ad noſtra tamen hoc anno verum Patavio allatum eſſe ſuperius in ſua mentione indicavimus: quod etiam poſtea a clariſſimis Piſis Luca Ghino medico clariſſimo & rei herbariæ peritiſſimo, omnibus prorſus adſtipulantibus noſtra ſententia comprobatur. Quo factum eſt ut certus auſim affirmare Chryſanthemi hiſtoriam auctam, depravatamq; eſſe in Dioſcoride. Credidit Leonardus Fuchſius in ſuo de plantarum hiſtoria commentario, Chryſanthemum illud eſſe Ranunculi genus, quod ſolo arvali, ut ejus floribus in pratis plurimum naſcitur. Quam opinione quantum, pace ejus dixerim, hallucinetur, evidentius omnibus eſſe puto, quam ut a nobis oſtendi debeat. Chryſanthemi meminiſſe Galenum in libru de ſimplici-

Fuch. error circa Chryſan.

simplicium medicamentorum facultatibus, hactenus incompertum habeo. Ejus nomen Græcum est χρυσάνθεμον Latinum item Chrysanthemum: Italicum Chrysanthemo. Nomina.

*II. BELLIS LUTEA major. *

*III. BELLIS LUTEA minor. *

Chrysanthemum (seu aureus flos) foliis matricariæ. C.B Chrysanthemum Matthioli, Lac. Lug. Tab. Hujus elegans species in hortis nostris, floribus partim candidis, partim luteis, nulloq; alio discrimine, cujus Gesnerus libro de hortis nomine Buphthalmi alterius meminit. II. Bellis lutea foliis profundè incisis major, C.B. Bellis major lutea, Trag. Chrysanthemum, Dod. gal. & fol. Castor. Chrysanthemum segetum, Lob. Chrysanthemum arvense, Tabet. Chrysanthemi species quarta, Cæsalp. Hoc adjecimus eò quod herbarii Lugdunensis auctor eandem cum Matthioli Chrysanthemo statuat, qua in re lapsus, cùm non parva inter vtramque differentia intercedat. Hæc enim radice est fibrosa, ex qua caules aliquot sesquicubitales, teneri, glabri, virentes, rotundi & ramosi prodeunt: circa quos folia oblonga semunciam lata, in p'ures partes laciniata & scissa, pallida & tenera: in summo flores, Bellidi sylvestri majori similes, non modò disco lutei, sed & folia quæ orbiculatim circumposita & crenata sunt, auri fulgore splendent, odore non insuavi: semen in disci medio continetur, oblongum, flavescens, carinatum. Variat folio: in altera magis virente & plus diviso: in altera folio magis cæruleo & minus dissecto. Est & altera foliis subrotundis tantùm à præcedenti varians, de qua in historia nostra. In Germaniæ quibusdam locis inter avenam & triticum provenit, in Italiæ hortis notavimus. III. Bellis lutea minor à præcedenti magnitudine potissimum differt, cujus semen amarissimum, licet in flore & folio nulla, aut minima sit amaritudo, monente Do. Camerario in suo Matthiolo, cui Chrysanthemum minus, & Germanorum Klein Goldblum dicitur.

Ἀγήρατον. AGERATUM. CAP. LIV.

AGeraton *a* fruticosa herba est *b*, palmari longitudine assurgens, simplex, humilis, Origano maximè similis: umbellam gerit, in qua flos bullis aureis emicat, helichryso minor. Nomen ei inditum est, quoniam diutissimè flos in sua coloris specie conservetur. Vis decocti fervens, hujus ustæ nidor urinam cit, & vulvæ duritias emollit.

a Mesu & Drag. θάμνος. *b*. Orib. διαπίθαμος i. duûm palmorûm altus πομφολυγώδης χεύσεσιν. i flos bullis aureis similis. Agerati consid.

Nascitur Ageratum passim in universa Hetruria, in inculto solo & in pascuis, foliis origano proximis: floribus aureis, in umbella emicantibus, helichrysi modo. Hanc herbam Mesues Eupatorium existimat, ut supernus in Eupatorii commentatione abundè diximus. Ea à nostris Senensibus vulgo appellatur herba Giulia. Sententiæ huic nostræ refragatur Andreas Marinus Medicus ætatis nostræ non postremus, in suis in Mesuem annotationibus, his verbis, ubi in Eupatorii caput commentatus est. Cæterum hanc ipsam herbam (Eupatorium scilicet, aut Juliam intelligens) Dioscoridis Ageratum esse vix adducor ut credam. Nam insignem amaritudinem, quæ cuivis vel imperito herbario, prima occurrit, nullo modo Dioscorides, alioqui diligentissimus, tacuisset, quæ tamen in hac planta adeò insignis est, ut ob hanc ipsam maximè, præ cæteris notis, ad Eupatorium Mesue sit referenda. Folia præterea non sunt origano, sed centaurio potius minori similia, quæ folia quantum inter se differant, omnes norunt. At hæc urinam ciere, vulvæque duritias mollire Ageraton, Dioscorides est auctor, quorum effectuum ne Andreæ Marini opinio.

meminit

I. AGERATUM. II. AGERATUM ALTERUM.

meminit quidem Meſues, qui ab eodem Dioſcoride multà diligenter ſumpſit. Huc accedit, quòd Ageràton, Galeno authore, vim habet digerendi, & quadantenus Phlegmone liberandi, quod tamen Meſues non ſcripſit: adde, ſi placet, quòd nullum caloris, aut ſiccitatis gradum ei Galenus adſcribit, cùm Meſues calidum in primo, ſiccum in ſecundo conſtituat. Quæ restanti fuere apud me momenti, ut ab eruditiſſimi Matthioli ſententia, quamvis invitum, me recedere coegerint: Interim dum ab eo meliora ſuper eo capite, ut ſpero edentur, quod ut facilius facere poſſit, aliam herbam hic pingi juſſimus, quam Petrus Antonius Michaelius Patritius Venetus, harum rerum diligentiſſimus indagator, pro Agerato habet: cujus profectò opinioni non poſſum non aſſentiri, cùm videam notas omnes Agerati huic plantæ mirum in modum convenire. Siquid tamen vel Matthiolus ipſe, vel alii præſtantes in re herbaria viri, adverſus eam opinionem habuerint, lubens eorum judicium, & cenſuram ſubibo. Hæc ille. Quibus an rectè Ageratum examinaverit, & an ejus argumenta, quibus contra me utitur, firma ne an infirma habeantur, ex his quæ nunc dicturus ſum, ii facilè intelligent, qui materiam Medicam tenent. Quòd itaq; Dioſcorides amaritudinis in Agerato non meminerit, cùm ea tàm evidens in hac planta guſtantibus ſeſe offerat, id ne tantillum quidem me à mea dimovet opinione, cùm illi plurimæ deſcribantur plantæ, quæ inſigniter amaræ deguſtantur, & nihil tamen in iis deſcribendis, amaritudinis meminit. Amara ſanè ſunt Scylla, Cyclaminus, eſculentus Bulbus, Abſinthium, Ruta, Harmala, Hieracium, Senecio, Fumaria, Conyza, Bryonia, Ervum, Capparis planta, Hedera, Marum, Polium, Chamæpitys, Verbenaca, Betonica, Papaveris cum folia, tum capita, Opium, & aliæ quidem nonnullæ, de quarum tamen amaritudine nihil memoriæ prodidit Dioſcorides: quo fit, ut nihil prorſus Marini argumento dimovear, ſi etiam in Agerato amaritudinis notam ſilentio involvit. Folia præterea, inquit ille, non ſunt Origano, ſed Centaurio potius minori ſimilia, quæ folia quantum inter ſe differant, omnes norunt. Hæc ſi quis cognoverit verba, facile hic Marinum haud diligenter duas haſce plantas examinaſſe, aut inſpexiſſe judicabit. Minor enim Centaurii folia, & omnis origani, parum admodum facie inter ſe differunt. Itaq; rectè dixiſſet is differentiam harum omniviſſe omnes, ſi ſe excepiſſet. Deinde quòd ſuum Eupatorium urinam ciere non ſcripſerit Meſues, id ab eo fortaſſe præterhuiſſum cenſemus, quod hanc plantam ignoraverit eſſe Dioſcoridis Ageratum. Verùm cùm Eupatorium ſcribat calidum eſſe in primo gradu, & ſiccum in ſecundo, quinetiam compoſitum ex ſubſtantia calida, ſubtili, quis unquam mediconum negabit Eupatorium hoc haud urinam ciere? & idem quoq; muliebrium locorum duritias emollire? Nam & Irus, & Agreſtis cucumis, quæ quoq; calidiora ſunt & ſiccíora, id efficaciter præſtant. Ad hæc quòd Meſues ſuo Eupatorio vim digerendi & quadantenus Phlegmone liberandi non reddiderit, cùm tamen Galenus Ageratum hiſce facultatibus refertum eſſe ſcribat, repeto Dioſcoridis Ageratum haud unquam noviſſe Meſuem, ſuum eſſe Eupatorium. Siquidem nihil vetat quin id Eupatorium præſtare poſſit, cùm ipſe aſſerat Meſues quòd ſubtiliativum eſt & reſolutivum, convenienſque ſine attractione. Poſtremo quod caloris Agerato nullum caloris aut ſiccitatis gradum adſcripſerit, ut Eupatorio adſcribit Meſues, nihil prorſus momenti hoc argumento habet. Galenus enim non ſemper ſimpl. medicamentorum qualitates (plures Galeni poſſem adducere locos, per gradus explicat, præſertim ubi brevitati ſtudet. Sed quis adeò Medicæ materiæ tam rudis, tamq; ignarus fuerit qui non putet noviſſe Galenum, caloris & ſiccitatis haud expers eſſe Agèratum, cùm ſcribat eſſe illi digerendi potestatem? Siquidem facultas hæc fieri nequit niſi a calidis & ſiccis temperamentis. Id quod Dioſcorides non præterviſſe, cùm aut Δυνατικὸν δὲ ἔχει ἀφέψημα αὐτῶ πυρωτικὸν, id eſt vim habet decoctum ipſius fervidam. Hæc itaq; cùm Marini argumenta infirma admodum reddant, manebo ego in ſententia: & præſertim cùm Juleam herbam videam haud ſolitum caules edere origano haud diſſimiles, quin etiam umbellam aureis bullis micantem Helichryſi modo, cujus aureus color in ſicca

Marini opinio refutatur

Herba. Julia.

ficca quoq; planta diutißimè conservatur, unde (ut rectè Dioscorides inquit) Agerati sibi nomen adinvenit. Nam hac tantùm nota quispiam jam certior fieri poterit, unam & eandem esse plantam Ageratum & Mesuis Eupatorium. Cæterùm non possum non mirari Marini ingenium, qui, ut facilius (ut ipse inquit) meliora super Agerati capite scribere possim, plantam a se pictam mihi offert, quam à Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto pro Agerato haberi ait, cùm ea ab Agerato adeò habeatur dißimilis, ut nihil dißimilius esse possit. Siquidem hac origani nullas omnino notas habet, & umbellas quoq; nullas, sed flosculos racematim cohærentes balaustiorum effigie. In summa ubi plantam totam expenderis, nihil prorsus reperies, quod minimam Agerati particulam referat. Ago tamen Marino gratias, quòd eum non dubitem hanc mihi obtulisse plantam, quòd putaverit eam legitimum esse Ageratum, magis fortasse (ut video) aliorum opinioni addictus, quam explorandis Agerati notis. Verùm ego ingenerosum mihi esse putarem, ex commentario tantùm fieri Nauclerum, ut rectè Galenus admonet libro primo de alimentorum facultatibus, in ipsius præfationis calce. At sanè hæc invitus admodum scripsi, quòd tanta sit plantæ illius cum Agerato disparitas, ut in ea censenda opus mihi non fuisset tantam facere temporis jacturam. Atqui Marini verba hucusq; me protraxerunt, quippe qui scribat, si quid contra ejus opinionem habuero, se lubens judicium & censuram meam subiturum. Quæ verba (ut sua est humanitas) ad respondendum me impulerunt. Medicam materiam non assequuntur, qui negant Eupatorium Mesuis, non esse Dioscoridis Ageratum. Agerati vires paucis perstrinxit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ageratum digerit, & inflammationes leviter quodammodo resolvit. Florum dilutum ex albo meraco paratum puerorum vermes necat duarum unciarum pondere potum. Excalfacit ordine primo, & siccat secundo, bilem & pituitam facilè purgat, tenuat, incidit, terget, expurgat putredinem prohibet: resolvit sine attractione, obstructiones reserat, & earum affectus sanat. diuturnis febribus mirificè medetur. Adstringit, quare ventriculum, jecur & cætera viscera roborat: cum sero lactis efficacius purgat. Quæ herba ἀγήρατον Græcè, Ageratum quoq; Latinè dicitur: Italicè Herba Giulia.

Agerati vires ex Gal.

Nomina.

Ageratum (quasi senectutis expers) foliis serratis, C.B. Ageratum, Matth. Lacu. Castor. Lugd. Tab. Camer. Ageratum septentrionalium, Lobel. Eupatorium Mesuæ, Trag. Gesn. hor. Lonic. Balsamita minor, Dod. gal. & fol. Mentha Corymbifera minor, Cord. in hist. Camphorata, Cæsalpino. II. Ageratum alterum Matthiolus in majoribus figuris duplex proposuit, ut figura hac exprimitur: ast in minoribus, solùm id quod foliis est non serratis: in suo compendio neutrum posuit. Sic Lobelus utrumque habet, quod serratis est foliis, Agerati floribus candidis nomine (quod Ageratum tertium minus Taber.) alterum verò Ageratum minus nominat: Tabernæmontanus, Ageratum secundum candidum: sic Lugdunensi, secundum & tertium. At Camerarius in suo Matthiolo, Ageratum minus proposuit, quod spontè in Hetruria provenit, multò priore minus, foliisq; minus crenatis est, quod distinguit ab ea Agerati specie, quæ prorsus candidas umbellas gerit & cæteris est rarior.

περιστερεὼν. VERBENACA. CAP. IV.

PEristereon, sive verbenaca, nascitur in aquosis. Nomen ex eo duxisse videtur, quòd columbæ circa hanc perquàm libenter versari soleant. Dodrantis altitudine, & interdum amplius adolescit. Folia è caule prodeunt incisa, & subalbida: ea singulari ramo, radiceq; sola constare sæpius invenitur. Folia cum suilla adipe recenti, aut rosaceo imposita, vulvarum dolores finire putantur: ignem sacrum illita ex aceto reprimunt: putrida ulcera cohibent: vulnera glutinant, veteraq; ex melle ad cicatricem perducunt.

ἱερὰ βοτάνη. †SACRA HERBA. CAP. LVI.

† Antiquus manuscriptus codex περὶ ὑπτίας περιστερεῶνος. i. De supina Verbenaca. a Id est ὑπτίαν. i. supina. b Veteres περιάμματα. i. lustrationes. Verbenacæ cōmend.

SAcra herba, quæ & peristereon *a* nominatur, ramulos emittit cubitales, aut majusculos, angulosos: in quibus ex intervallis folia quercus, sed minora, angustioraq;, eisdem divisuris, in ambitu, colore aliquatenus cæsio: radix longa, tenuis: flores purpurei, graciles. Folia cum radice in vino pota, illitave adversus serpentes pollent: eadem drachmę pondere cum thuris obolis tribus in vini veteris hemina, quadragenis diebus, jejuno ore, contra regium morbum bibuntur: veteres tumores, & inflammationes mitigant: sordida ulcera purgant. Tota in vino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris nomas gargarizatu cohibet. Ajunt si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores convictus fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum, cum foliis circumdantibus: quartanis quartum. Sacram vocant herbam, quoniam multum ad amuleta *b*, expiationesque commendetur.

Sideritis prima male quibusd. Verbenaca.

VErbenacæ duæ habentur species, recta, & quam supinam vocant. Hanc eam esse volunt, quæ ἱερὰ βοτάνη, illam quæ περιστερεὼν Dioscoridi dicitur. Recta hac dicta est, quòd singulari caule ipsoq; dodrantali sine ramis assurgat. Supina latera, quòd caules, & ramos non ita rectos erigat sed circumquaq; diffundat. cujusmodi est vulgaris Verbenaca quæ legitima ἱερὰ βοτάνη mihi perpetuò fuerit. Cæterùm quam περιστερεὼν nuncupant, unico tantùm caule, & unica radice constantem (si vera fateri debeo) ea a me nusquam visa est, quæ notis omnibus legitimam referat, etsi non desint qui velint verbenacam hanc eam esse plantam, quam nos de Sideritе superius agentes primo ibi loco pinximus. Verùm cùm videam hanc plantam ab una radice plures edere caules, ipsosq; non dodrantales, sed sesquicubitales, folia haud subalbicantia, & flores in caule verticillatim prodeuntes, ut in Marrubio, ac nulla in parte aliquid gerere, quod cum vulgari Verbenaca cognationem præ se ferat, ego quidem ad credendum adduci nequeo, hanc herbam esse Verbenacam περιστερεὼν dictam; observavi ego sæpe, ubi vulgaris Verbenacæ plurimum provenit, esse quasdam ipsius plantas, quæ caules rectos edant, quasdam verò quæ humi ferè procumbant quo factum est, ut suspicarer, hinc fortasse harum differentiam sumpsisse eos qui rectam Verbenacam, & supinam faciunt. Movit me ad hoc Plinius, qui parvam inter has intercedere differentiam scribit: Verùm id mihi nunquam certum statuere volui. Videant & examinent quoq; alii differentiam hanc & eorum sit quoq; judicium. Hinc fit, ut in suo insigni de stirpium historia commentario Fuchsiũ apertè errasse existimem: quippe qui discriminis causa Verbenacæ rectæ florem luteum tribuat. Quod tamè in Dioscoride mihi nunquã licuit invenire: quemadmodũ neque

Fuch. error in Verbenaca.

I. VERBENACA.

Plin. de verbenaca.

Brunfelsius malè Erigeron pro verbena ponit.

Verbenacæ vires ex Gal.

neq; in Plinio, qui utramq; Verbenacæ ſpeciem lib. 25. cap. 9. bis verbis deſcripſit: Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane, aliqui periſtereon, noſtri verbenacam vocant. Hæc eſt, quam legatos ferre ad hoſtes indicavimus. Hac Jovis menſa verritur, domus purgantur, luſtranturq;. Genera ejus duo ſunt: folioſa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriuſq; plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora, quàm quercus, anguſtioraq;, diviſuris majoribus: flos glaucus: radix longa, tenuis. Naſcitur ubiq; in planis aquoſis. Quidam non diſtinguunt, ſed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eoſdem effectus habeat. Utraq; ſortiuntur Galli, & pracinunt reſponſa. Sed magi utique circa hanc inſaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint exiſtimant, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut ſol conſpiciatur, favis antè, & melle terræ ad piamentum datis. Circumſcriptam ferro effodi ſiniſtra manu, & in ſublime tolli: ſiccari in umbra ſeparatim, folia, caulem, radicem: hæc Plinius. Ex quibus verbis ut arbitror, facilè deprehendi poteſt error Fuchſii, Brunfelſium fortè ſecuti, quòd in ſuis de plantarum hiſtoria commentariis primo editis, pro Verbenaca fœmina eam plantam depinxerit, quæ à Dioſcoride, cæteriſq; antiquis ſcriptoribus Erigeron ſive Senecio nuncupatur, tametſi mutata ſententia libro primo de compoſitione medicamentorum in ultima methodo, rectam verbenacam perperàm, meo judicio, alteram ſinapi ſpeciem eſſe contendat. Naſcitur ſecus vias in civitatibus, & oppidis, & in plateis. Inſigniter eſt amara: quare excalfacit & ſiccat: abſtergit, aperit. Cæterùm haud neſcius Galenus nullum, vel parvum inter utraſq; verbenacas diſcrimen eſſe, breviter de earum viribus, ſub una tantùm ſpecie diſſeruit libro 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Verbenaca ideo periſtereon appellata eſt, quòd in ea periſteræ. hoc eſt. columbæ verſentur. Vim habet adeò deſiccantem, ut vulnera conglutinet. Et *libro ſecundo de compoſitione pharmacorum ſecundum locos, de antiquo capitis dolore ſcribens, ſic inquit: Omnium porrò longè maximè diſcutit, & perfectè corroborat verbenaca recta, maximè viridis: imò & arida cum radicibus, & ſimul cum ſerpyllo, oleo incocta. Conjicienda etiam ad ea crocodiliadis maximæ juxta aquas naſcentis radix. Quin & ipſam per ſe verbenacam, ſi oleo incoxeris, caputq; inde rigaveris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex craſſis humoribus oborto medeberis.* Primum *Verbenaca genus Græcis περιστερεών, & περιστερεὼν ὀρθὴ vocatur: Latinis Verbenaca recta. Alterum verò genus Græcis ἱερὰ βοτάνη, & περιστερεὼν ὕπτιος appellatur: Latinis verbenaca ſupina. In univerſum Italis Verminacola, Berbena, & Berbenaca nominatur: Germanis* Eiſen Kraut.

Nomina.

*II. VERBENA NODIflora. *

Verbenam duplicem propoſuimus, vulgatam & nodifloram, à nemine prius deſcriptam. I. Verbena communis, C. B. Verbenaca, Matth. Lacu. Caſt. Verbenaca vulgaris, Lug. Hierobotane mas, Brunf. Sacra herba, Turn. Verbena maſcula, Brunfel. Verbena recta, Trag. Verbenaca recta, Dod. gal. & fol. Lug. Taber. Verbenaca ſupina, Fuch. Cordo in Dioſcor. Verbena fœmina, Cæſalp. Camer. Verbena, Geſ. hor. Lon. II. Verbena nodiflora. Ex radice tenui, fibroſa, caulis ſeſquipalmaris, tenuis, quadratus exurgit, & folia obtinet ungue non multum longiora, quæ in ramulis breviora, oblonga, per extremum crenata, per geniculos bina, inter quæ pediculi, duos tresve tranſverſos digitos longi, nudi, quibus ſingulis ſingula capitula ſubrotunda, ad formam capitulorum Ranunculi inſident, ex quibus floſculi vulgaris Verbenæ ſimiles prodeunt. Ea ſicca ad nos ab Imperato inſigni Pharmacopæo Neapolitano Italiæ miſſa, quam deſcripſimus & delineari curávimus.

Ἀστράγαλος. ASTRAGALUS. CAP. LVII.

ASTragalus parvus eſt à terra frutex, foliis, & ramis ciceri ſimilis: flore purpureo, parvo: radice rotunda, raphani modo grandi, quæ adnatas appendices firmas habet, nigras, a præduras, veluti cornua

inter

inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes. Naſcitur in ventoſis, opacis, & in niualibus. Eo *b* Memphis Arcadiæ ſcatet. Alvum ſiſtit radix in vino pota: urinam movet: veteſtis ulceribus ſicca efficaciter inſpargitur: ſanguinem ſupprimit: ægrè propter duritiam tunditur.

b Φανίας. l. Phæneam. Oribaſius.

ASTRAGALVS frequens naſcitur in agro Tridentino, in vallis Ananiæ montibus, folio ciceris majore, floribus purpureis: radice raphani æmula, adnatis appendicibus firmus, nigris, præduris, inter ſe implicatis, & guſtu adſtringentibus. * *Adſtragali planta, quam in commentariis noſtris antea editis appingi curavimus, cùm diligentius a nobis inſpecta ſit, & quædam in ea deſiderari videantur, quæ Aſtragali propria ſunt, non libuit hîc eam recudere. Aſtragalus alter à Plinio, quàm a Dioſcoride deſcribitur. Plinius ſiquidem libro 26. cap. 8. Aſtragalum his notis repræſentavit: Aſtragalus, inquit, folia habet longa, inciſuris multis, obliqua, circa radices: caules tres, aut quatuor: florem hyacinthi: radices villoſas, implicatas, rubras, præduras. Naſcitur in petroſis apricis, & iiſdem niualibus, ſicut Pheneo Arcadiæ. Meminit Aſtragali Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit: Aſtragalus frutex eſt exiguus radices habens adſtrictorias, quamobrem etiam in numero eſt non inſtrenuè exiccantium. Nam ulcera vetera cicatrice obducit, & alvum fluxu tentatam ſiſtit. ſi quis in vino decoctam radicem bibat. Plurimus hujus fruticis proventus eſt in Pheneo Arcadiæ. Is Græco nomine ἀστράγαλος dicitur: Latino ſimiliter Aſtragalus: Italico Aſtragalo.*

Aſtragali cenſid.

Aſtragali ſpecies ex Gal.

ASTRAGALUS.

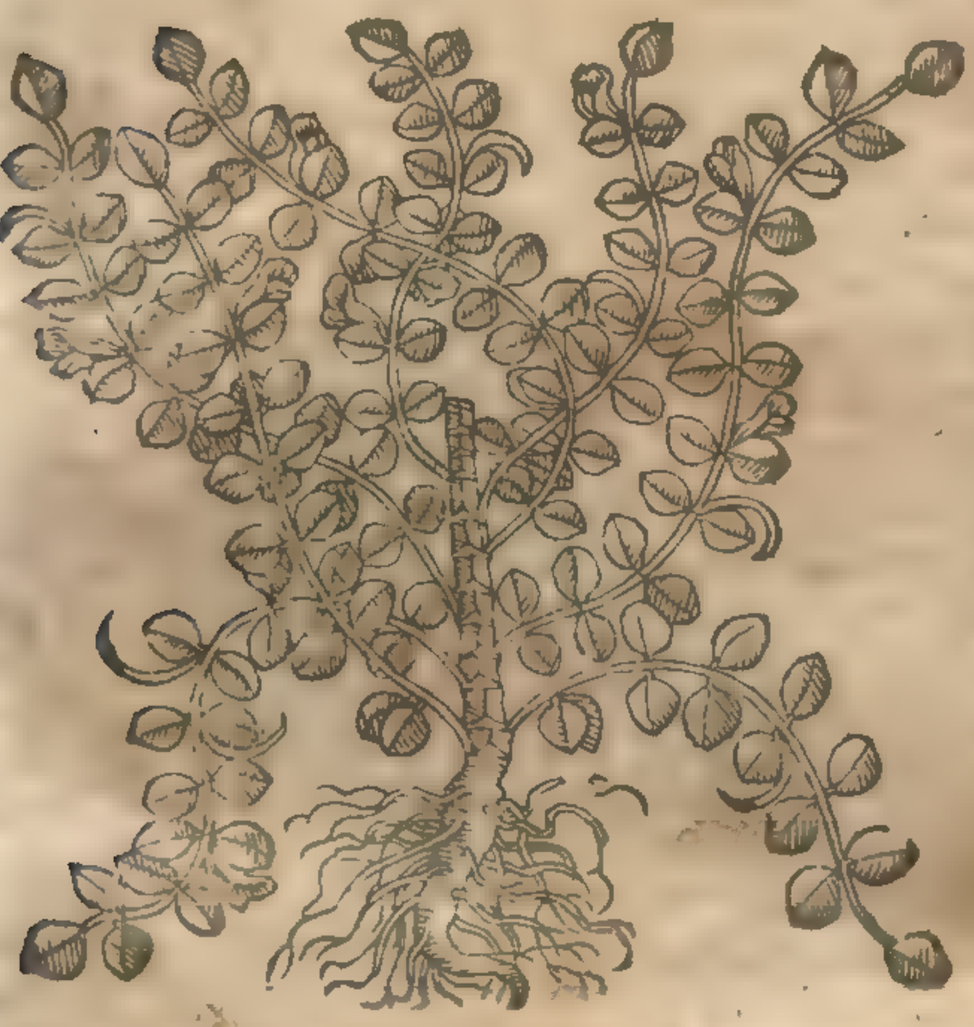

Aſtragali figuram ex ſecunda Commentariorum editione adjecimus, ſiquidem & Lugdunenſis hiſtoria eam exhibeat, ſed qualis ſit planta ignorare nos fatemur, etſi non deſint qui ejuſdem Pſeudo apios eſſe cenſeant. Nomina.

HYACINTHUS. CAP. LVIII.

HYacinthus folia habet bulbi: dodrantalem caulem, lævem, minimo digito tenuiorem, herbacei coloris: comam procumbentem florum purpureorum plenam, incurvam: radicem quoque bulbaceam. Quæ, ut creditur, pueris cum vino albo illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere: ſiſtit alvum pota, & urinam impellit: phalangiorum morſibus auxiliatur. Semen adſtringentius eſt, theriacis expetitum: regium morbum emendat cum vino potum.

HYACINTHUS.

HYACINTHUS ORIENTALIS.

Hyacinthi cõsid.

HYACINTHUS ORIENTALIS alter.

Hyacinthus orientalis.

Hyacinthi vires ex Gal.

Hyacinthus racemosus major, fortè Bulbine Plinii, C.B. Hyacinthus, Matth. Lacu. Hyacinthus quartus & major, Trag. Hyacinthus cæruleus major mas, Fuch. Hyacinthus maximus, Tur. Hyacinthus magnus, Lonic. Hyacinthus sylvestris, Cord. in hist. Hyacinthus comosus spurius tertius, Dod. fol. Hyacinthus comosus major, Lobel. Lugd. Clus. hist. Panno. Cam. Hyacinthus major. Lugd. Tab. Hyacinthus nostras, Castor. Bulbi esculenti genus, Dod. gal. Lugd. Bulbus sylvestris, Cæsalpino. Pancratium, Ges. hortis. II. Hyacinthus caule Serpentariæ instar maculoso, C.B. Hyacinthus orientalis, Matth. Gesner. hor. Castor. Hyacinthus orientalis Græcus, Lob. Lugd. Hyacinthus orientalis minor, Dod. fol. Hyacinthus orientalis cæruleus, Taber. Hyacinthus Constantinopolitanus, Camer. Hyacinthus Cæsal. III. Hyacinthus orientalis maximus, C.B. Hyacinthus orientalis alter, Matth. (sed figuræ transpositæ erant figuraq; mutila) Lugd. Hyacinthus orientalis major, Dod. fol. Hyacinthus orientalis major polyanthos, Lob. Lugd. Tab. IV. A Camerario in suo Matthiolo primo fuit Hyacinthi Tripolitani nomine propositus, qui ex radice bulbosa mediocri caulem profert gracilem, oblongis angustissimisq; foliis, flore cæruleo, phalangiiq; forma, ex sex foliolis composito, è quorum medio staminula aliquot prodeunt.

HYACINTHUS TRIpolitanus.

Hyacinthus racemosus major, fortè Bulbine Plinii, C.B. Hyacinthus, Matth. Lacu. Hyacinthus quartus & major, Trag. Hyacinthus cæruleus major mas, Fuch. Hyacinthus maximus, Tur. Hyacinthus magnus, Lonic. Hyacinthus sylvestris, Cord. in hist. Hyacinthus comosus spurius tertius, Dod. fol. Hyacinthus comosus major, Lobel. Lugd. Clus. hist. Panno. Cam. Hyacinthus major. Lugd. Tab. Hyacinthus nostras, Castor. Bulbi esculenti genus, Dod. gal. Lugd. Bulbus sylvestris, Cæsalpino. Pancratium, Ges. hortis. II. Hyacinthus caule Serpentariæ instar maculoso, C.B. Hyacinthus orientalis, Matth. Gesner. hor. Castor. Hyacinthus orientalis Græcus, Lob. Lugd. Hyacinthus orientalis minor, Dod. fol. Hyacinthus orientalis cæruleus, Taber. Hyacinthus Constantinopolitanus, Camer. Hyacinthus Cæsal. III. Hyacinthus orientalis maximus, C.B. Hyacinthus orientalis alter, Matth. (sed figuræ transpositæ erant figuraq; mutila) Lugd. Hyacinthus orientalis major, Dod. fol. Hyacinthus orientalis major polyanthos, Lob. Lugd. Tab. IV. A Camerario in suo Matthiolo primo fuit Hyacinthi Tripolitani nomine propositus, qui ex radice bulbosa mediocri caulem profert gracilem, oblongis angustissimisq; foliis, flore cæruleo, phalangiiq; forma, ex sex foliolis composito, è quorum medio staminula aliquot prodeunt.

anemones, puniceus, interdum albus: oblongum caput, ſed quàm anemones minus: ſemen rufum: radix longa, ſubaloida, minoris digiti craſſitudine, guſtu amara. Hujus capita quinque, aut ſex in vini cyathis tribus ad dimidias decocta, potui dabis, quibus ſomnus accerſendus eſt. Semina acetabuli menſura ex aqua mulſa pota, alvum leniter emolliunt; ad idem præſtandum mellitis placentulis & dulciaribus admiſcentur. Folia cum calycibus illita, inflammationes ſanant: eorundem fotu, & perfuſione ſomnus allicitur.

Μήκων ἥμερος. PAPAVER SATIVUM. CAP. LX.

10 E Sativi papaveris genere, quod hortenſe eſt, ſemen in panem denſatur, qui ſanis in uſu ſit: eo etiam ex melle pro ſeſama utuntur: thylacitin vocant. Capitulum habet a longum, & ſemen candidum. Sylveſtre verò caput habet inſidens, demiſſumq;, & nigrum ſemen: quod pithitis nominatur: nonnullis tamen & ipſum thœas dicitur, quoniam ejus ſcapo lacteus ſuccus emanat. Tertium magis ſylveſtre, & ad medicinas valentius, multò his longius, productiore capitulo. Omnium in commune natura refrigeratrix: quare ſi capita ipſa, & folia decoquantur in aqua, ſomnum ſotu conciliabunt. Bibitur decoctum contra vigilias. Calyces cum polenta triti, & cataplaſmatis admiſti, ignibus ſacris, & inflammationibus proſunt. Tunduntur quoq; virides, & digeruntur in paſtillos, qui ſiccati ad uſum reconduntur. Capita quoque per ſe in aqua coquuntur ad dimidias, iterumque adjecto melle, dum humor coëat in eclegmatis lentorem. Id medicamentum in tuſſi, arteriæ fluxionibus, & cœliacorum affectu, 20 doloris levamentum præbet: efficacius tamen redditur, addito hippociſtidis ſucco, & acacia. Papaveris nigri ſemen tritum cum vino bibitur, contra citam alvum, & fœminarum proluvia: in pervigiliis frontis temporibusq; illinitur ex aqua. Opium ejus magis refrigerat, inſpiſſat, ſiccatq;. Sumptum ervi magnitudine, dolorem finit, concoquit, & ſomnum allicit: tuſſi, atque cœliacorum valetudini auxiliatur: verùm ſi copioſius hauriatur, nocet, cùm lethargicos efficiens interimat. Ad dolores capitis cum roſaceo perfuſum, efficax eſt: aurium dolori cum amygdalino, myrrha, & croco inſtillatur: inflammationibus oculorum cum torrefacto ovi luteo proficit: igni ſacro, & vulneribus cum aceto: podagris, cum lacte mulieris, & croco: ſomnum acciſit ſubditum ſedi pro balano. Optimum habetur grave, & denſum, guſtu amarum, odoratu ſoporiferum, quod facilè aqua diluitur, læve, candidum, neque aſperum, neq; grumoſum, quod inter colandum non ut cera coeat, & in ſole diffundatur: dein admotum lucernis, non 30 aëra luceat flamma: extinctum denique odoris vim conſervet. Sed opion glaucio gummi, aut ſylveſtris lactucæ ſucco adulterant. Verùm glaucio fucatum, in dilutione croci colorem reddit: lactucaceo ſucco fictum, exiliter ſpirat, & aſperius ſpectatur: gummi vitiatum ſplendeſcit, & infimum eſt. Nec deſunt, qui eo dementiæ devenerint, ut adipem ei admiſcerent. Fictili novo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius, atq; rufius appareat. Diagoras, ut Eraſiſtratus autor eſt uſum ejus damnavit, oculorum lippitudinib. & aurium vitiis infundi vetans, quoniam viſus aciem hebetaret, & ſoporem gigneret. Ad-

a Meum *impunctis.* i. oblongum.

Opium.

I. PAPAVER ERRATICUM.

II. PAPAVER SATIVUM.

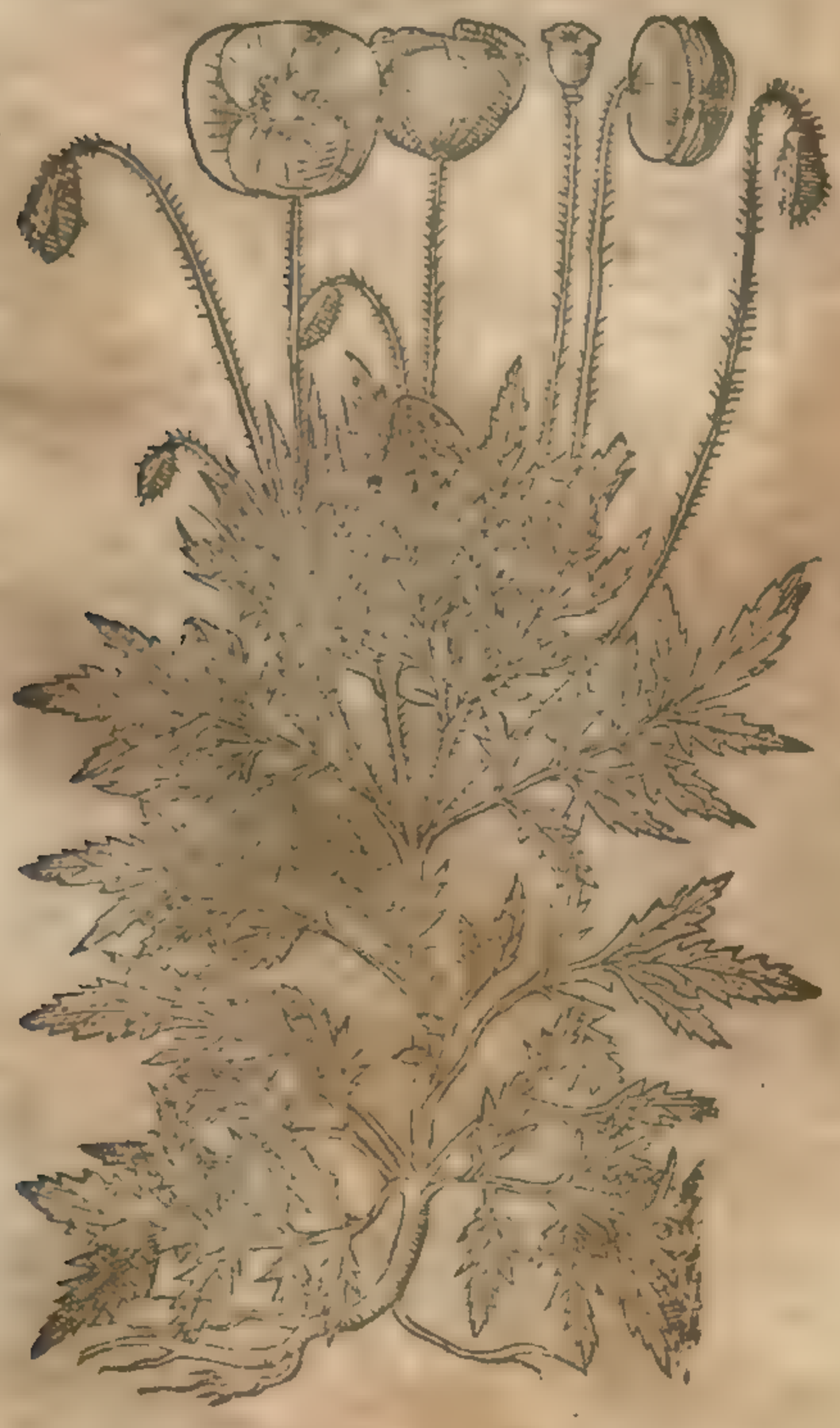

didit Andreas, illitos eo protinus excæcari, si non adulteraretur. Mnesidemus usum duntaxat olfactandi probavit, quoniam ad conciliandum somnum conveniret: alioqui nobis ut noxio interdicit. Quæ commentitia esse experimento deprehenduntur: siquidem effectus, virium hujusce medicamenti fidem faciunt. Quare non alienum fuerit scriptis mandare, quonam modo is excipiatur succus. Aliqui capita ipsa, & folia tundunt, & prelo exprimunt, terentesq; in mortario digerunt in pastillos: id meconium vocatur, multùm opio ignavius. Porrò opii faciundi ratio hæc est. Cùm ros in eo exaruerit, cultro decussatim in stellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum summam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in concham abstergere: nec multò pòst redire, ut concreta inveniatur: etenim quæ tum, aut postero die etiam offenditur, in vetere pila teri debet, & in pastillos cogi: cùm tamen inciditur, retrocedendum est, ne vestibus succus deradatur.

*III. PAPAVER POLYanthos. *

Papaveris erratici consid.

Papaveris sativi consid.

Spectantur Majo mense Papavera erratica rubentibus floribus nitentia, in aliquibus campestribus locis, inter segetes adeò numerosa, ut deceptis oculis, campi videantur coccineis velaminibus vestiti. Horum flores non desunt qui affirment lateris dolori, qui Græcis πλευρίτις dicitur, mirificè mederi: in quem usum eos siccatos in pulverem redigunt, & in potu ex aqua dulci exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipsorum florum recentium succo ter, aut quater iterato diluto serapium conficiunt: quo postmodum magno, ac prospero successu in pleuriticis utuntur. Tridentina rura Papaveris erratici folia prima statim germinatione olerum modo decoquunt, sumuntq; in cibum, caseo & butyro admistis. Nec mirum sanè, cùm etiam Theophrasti ætate (ut ipse scriptum reliquit lib. 9. cap. 13. de plantarum historia) eadem sumerentur in cibis. Loco enim citato ita de eo scribit Theophrastus: Papaver erraticum vocatum non absimile intubo erratico constat: quare in usum venit cibarium. Nascitur in arvis potissimùm inter hordea. Florem rufum producit: caput pollicaris unguis magnitudine. Legitur ante hordei messem, atque viridius etiam: purgat inferius: hæc Theophrastus. Sed jam de papavere sativo, sive domestico nobis differendum est. Videtur Dioscorides tum sativo duo sylvestris Papaveris genera tradidisse, & hoc nomine hæc ab illo distinxisse. Qua in re animadvertendum est, ne aliquis fortasse decipiatur, quòd omnes ha papaverum species ab agricolis seruntur. Verùm illud duntaxat, mea quidem sententia, hortense appellavit Dioscorides, quod albo constat semine, quoniam hoc frequentius in viridariis, & hortis prope ædes seritur. Cætera verò sylvestria nominavit, non quòd sponte, & per se nascuntur (seruntur enim omnia) sed quòd asperiora, hirsutioraq; proveniant tum caule, tum capitulis, tum etiam foliis: quòd præterea nigrum, asperumq; profe-

Papaveris sativi tria genera Plinio.

rant semen: quòd denique serantur in campestribus segetum & leguminum modo. Rem autem se ita habere testari videtur Plinius lib. 19. cap. 8. cùm sic inquit: Papaveris sativi tria genera. Candidum, cujus semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis rustici crusta inspergitur adfuso ovo inhærens, ubi inferiorem crustam apiogitq; cereali sapore condiunt. Alterum genus Papaveris nigrum, cujus scapo inciso lacteus succus exprimitur. Tertium genus Rhœam vocant Græci, id nostri erraticum dicunt, Sponte quidem sed in arvis cum hordeo maximè nascitur: hactenus Plinius. Papavere candido passim abundat Venetia. Utrisq; vero nigris scatet universa Insubrium tellus, sed præcipuè apud gentes, quæ Tridentinas incolunt valles. Papavera hæc copiosè seruntur in campis & inter legumina præsertim inter fabas. Ibi siquidem ejus semine vescuntur omnes, immisto placentulis, quas ex pasta foliosa multiplici involucro conficiunt. Comedunt illi quidem hasce placentas ad saturitatem usque: non ob id tamen unquam (quod mirum alicui fortasse videbitur, diuturnore somno capiuntur neque veternosi fiunt. Quin nec illi etiam, qui Styriam superiorem & Austriam incolunt, in lethargum incidunt: etsi olerum è nigri Papaveris semine expressum in cibis continuè assumant, olivarum olei vice. Ea demum experientia fecit ut intrepidè quandoque usus sim Papaveris seminis cremorem hordei decocto expressum in ardentissimis febribus ad sitim exuendam somnumq; conciliandum etiam largius exhibere. Hinc præterea factum est, ut eum meum exuberem, & deposuerim, quem mihi olim præceptorum meorum graves admonitiones incusserant, & ingesserant. Cæterùm ex nigris Papaveris capitibus opos, sive succus manat, qui in Opium vocatum addensatur, ut scite docet Dioscorides. Et quamvis Opium quarto excessu frigidum statuatur, tamen si ex sapore, & effectu rerum temperamenta, & qualitates cognoscuntur, opium nostri usus (quantum equidem deprehendere potui) non modò gustu amarum percipitur, sed etiam acre, adeò ut pituitam in ore detentum, linguam & palatum exulceret. Unde haud dubiè colligi potest papaverim, calidis similes illi ineesse qualitates. Cujus rei fidem augere potest, quæ ex eo prodit odoris gravitas. Veruntamen ne imprudentis atque arrogantis nomen subeam quòd in hoc omnium fere medicorum sententiam destruere velim eorum judicium rem hanc exactissimè perpendam relinquam, qui ante nos opii tum qualitates, tum facultates diligentissimè expenderunt. Sed forte ea acris, amaraq; facultas in opium facile invehitur ex glauca adulteratione, quod illi sæpius admiscent, ut Dioscorides adnotavit illudq; argumento esse potest, quòd aqua colliquatum croceum colorem reddat. Adde quòd opium hodie ad nos convehitur, non est illud verum & legitimum è lacryma, quæ ex inciso papaveris capite exierit concretum, sed potius hoc è foliorum, & extremorum capitum succo confectum est: nec meconium vocatum erit, opio longè deterius. Papaverum varietates memoria prodidit Galenus libr. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Papaver alterum Rhœas nuncupatur quod

Papaveris lucci sive Opii facultas.

tur, quòd scilicet celeriter flos ejus defluat. Alterum domesticum, quandoquidem colitur. Quin & altera duæ sunt præter has species sylvestris papaveris: alterum velut incidentem calycem sustinens: alterum longiorem quàm illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atque hinc est, quod hanc speciem quidam Rhœada nominent. Porrò omnium facultas refrigeratoria est. Cæterùm sativi semen quod & thylacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, visu candidum: proinde panis ipsum inspergunt, ac melle maceratum edunt. At ejus quod primo loco recensuimus, cujus florem celeriter decidere posuimus, validius semen refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè solo uti possit sicut sativo sive domestico melli admiscens. Admodum verò, si ira sumptum sit, somnum conciliat. Cæterùm pusillum ejus inspergunt iis, qui ex melle conficiuntur bellariis, atq; placentis, panibusq;. Porrò tertio loco dicti semen aurum etiam medicamentosum est, admodum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium est medicatissimum, tum in semine, tum in calyculo, tum in foliis, tum in succo. Validè enim refrigerat ad stuporem usq; & mortem perducens: quare medici quò probe eo utantur medicamentis miscentes, frigiditatis vehementiam retundunt. Est enim ex quarto, & ultimo refrigerantium ordine. Porrò quo pacto maximè ex methodo mistionem facere oporteat, non est præsentis tractationis proprium. Et libro 2 de compositione medicamentorum secundum locos, de dolore capitis agens citra manifestas causas oborto, ita de opio differit. Rarò, inquit, cogimur pharmacis ex opio uti, cum videlicet pro doloris vehementia homo de vita periclitatur. Quanquam & tunc solidæ partes ex ejus usu offendantur, adeò ut post hac correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeò ut debilem oculum reddiderint, & visûs hebetudinem amblyopiam Græcis appellatam, induxerint: velut etiam auditus gravitatem inducunt, quæcunque ad vehementem aurium dolorem ex papaveris succo sunt composita. Idem Galenus l. 3. ejusdem tractatus, de aurium inflammationibus agens ait inquit: Hæmacæ ex papaveris succo omnia sensum stupefaciunt: & ob id sanè necessario cogimur ipsis uti ubi nullum aliud mitigativum opem tulit: hæc Galenus. Ex quibus sanè omnibus admoniti esse debent medici, ne temerè aut inconsulte ad opium opis se conferant. Sed ratio, quæ id corrigendum, administrandumq; sit, ex ipso Galeno colligi potest, lib. 8. de compositione pharmacorum secundùm locos ubi ita scriptum reliquit. Calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cùm illa ipsa per se tardi transitus existant. Hæc igitur, ubi quis animadverterit, qualitatem consideret simplicium pharmacorum, quæ in compositiones miscentur. Ex hac enim sciet num magis, an minus efficere possit compositum pharmacum, ea quæ promittit. Si namque refrigerantia plura apparuerint, sensum affectorum magis obtundit, & quantum caloris in ipsa particula fuerit, etiam hunc extinguit. Ubi verò calfacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipsum pharmacum, innocentius autem reddetur. Nosse enim oportet, corpora viventium mortificationi simile quippiam perpeti ab omnium ex opio, hyoscyamo, & mandragora compositorum pharmacorum usu: nimirum cautis dolorem infligentibus insensibilibus factis, & multi sanè qui assiduè talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt. Opiũ ut administrandũ.

Papaver erraticum sic Latinis, μήκων ῥοιὰς Græcis appellatur: Italis Papavero salvatico: Germanis Klapperrosen: Hispanis Amapolla, & Papoulla Gallis Coquelourdeu, Pavot sauvage, sive Coquelicots. *Papaver verò sativum* Latinè dictum, μήκων ἥμερος Græcè vocatur: Arabicè Thaxthax Thaya, seu Chaschas: Italicè Papavero domestico: Germanicè Magsamen: Hispanicè Dormidera: Gallicè Pavot blanc, seu Pavot privè. Quod denique Græci ὄπιον & μηκώνειον, Latini item Opium & Meconium dicunt: Mauritani, Afiun: Itali Opio. Nomina.

Papaver sativum est & sylvestre: floris & seminis colore, & florum textura multiplices differentiæ. I. Papaver erraticum majus, C. B. Papaver erraticum, Matth. Brunf. Cord. in Dioscor. Gesner. hort. Lac. Lon. Cast. Thal. Cæsalp. Taber. cui & rubeum & floridum: Papaver erraticum primum, Fuch. Lugd. Papaver Rhœas alterum, Dod. gal. Papaver rubrum, Brunf. Papaver Rhœas, Lobel. Cam. Argemone vulgaris Trago. Ratius pleno flore, item & albo inter segetes, apud nos Doctor Jacobus Cargillus Scotus lectum, exhibuit. II. Papaver hortense flore & semine albo, quod sativum Dioscoridi & album Plinio, C. B. Papaver sativum, Matth. Dod. gal. Lugd. Taber. Papaver, Brunf. Lon. Papaver album, Trag. Dod. fol. Papaver sativum, Dod. gal. Papaver album sativum, Gesner. hort. Lob. Cast. Papaver sativum thylacite, Cord. in Dioscor. Papaver candidum, Cæsalp. Papaver pithitis, Lacunæ. III. Papaver Polyanthos, C. B. Papaver multiplici flore, Cam. in suo Matthiolo. Papaver album & nigrum Polyanthum, Lob. à vulgari solùm multiplici textura foliorum in flore variat: Variorum item colorum, purpurei, saturatè rubri, violacei, albi mixti: sic & folia in floribus aliquando fimbriata, quædam integra observantur.

Μήκων κερατίτης. PAPAVER CORNICULATUM. CAP. LXI.

PApaver ceratites, id est, corniculatum, folia habet candida, hirsuta, verbasco similia, in ambitu sylvestris papaveris more serrata: caule non dissimili: flore pallido: calyculo fæni græci in corniculorum modum inflexo, unde nomen mutuatur: semine papaveris, pusillo, nigroq;: radice per summa cespitum, nigra, crassa: nascitur in maritimis, & asperis. Radici ea vis inest, ut in aqua decocta ad dimidias, coxendicum, & jecinoris affectus potu sanet: prodest his, qui crassa quædam, & arenosa cum lotio reddunt. Alvum leniter purgat semen, acetabulo in aqua mulsa poto. Crustas emarginant, illita ex oleo folia floresq;: argema in rubeculas jumentorum, perunctas abstergunt. Sunt qui glaucium hoc papaveris genere factitari existimarunt, falsi quodam foliorum cognatione. a Meum μίζα δὲ λεπτὴ. i. radice, tenui. ita Meum.

Μήκων ἀφρώδης. PAPAVER SPUMEUM. CAP. LXII.

ALiud Papaveris genus aphrodes, id est, spumeum vocatur, ab aliis heracleum, caule dodrantali: foliis admodum parvis, radiculæ similibus: fructu interea candido: nam herbula alba est, & spumea tota *a*: radice in summo cespite. Legitur æstate semen, cùm integrè adolevit *b*, deciditque exiccatum. Datum acetabuli mensura in aqua mulsa, vomitione expurgat: privatim hujusmodi purgatio, comitialibus prodest. b Meum, & Or. ξηραινθὲς λαμβάνεται. i. & exiccatũ reponitur.

Papaver Corniculatum in maritimis nostris Senensibus Grassetano & Orbetellano agro, & circa Herculis portum Argentario promontorio, itemq; in Adriatici maris litore non longè à Timavo fonte & Tergesto saxoso littoris tractu, ubi Papaveris corniculati confid.

I. PAPAVER CORNICULATUM.

Papaver corniculatum rubrum.

Papaver spumeũ.

Plinii lapsus.

Papaveris corniculati vires ex Gal.

sæpius ipsum legimus frequentissimum provenit: quanquam etiam in aliis Italiæ locis nascitur, sed quod potissimum in hortis, & viridariis ad publicum omnium commodum, & spectaculum fuerit satum. Quod in præscriptis locis nascitur, florem aureum profert, sive (ut Dioscorides inquit) pallidum. Sed alterum quoque habetur genus, foliis minus asperis, atq; minoribus, quod florem rubeum edit. Hoc in Moravia & Bohemia, in campestribus copiosum vidimus. Corniculati papaveris meminit Theophrastus libro 9. cap. 14. de plantarum historia, sic inquiens: Papaveris quoque sylvestris genera plura notantur: quoddam enim corniculare appellatum: quoddam autem nigrum est, folio constans verbasci nigri, sed minus nigro: cauli altitudo cubitalis; radix brevis, per summaq; cespitum: fructus inflexi, ut cornicula figurantur. Legitur circa messes. Alvum purgare potest: folium albuginem ovibus aufert: nascitur juxta mare, saxosis locis: hæc ille. Credidere nonnulli Glaucium, quod Mauritanis memithe vocatur, fieri è corniculati Papaveris succo. Verùm ii (ut Dioscorides est author) procul dubio decipiuntur. Caterùm Papaver spumeum, quod aliqui heracleum vocant, nondum mihi compertum est, neque etiam hactenus aliquem reperi, qui illud legitimum ostenderet. Quo fit, ut ipsum quoque inter tot alias nobis incognitas plantas relinquere malim, quàm aliquod incertum proferre, ut quidam faciunt. Veruntamen non mihi videtur silentio pratereundus fatalis ferè Plinii lapsus, in Papaveris spumei mentione lib. 20. cap. 19. Quippe qui hujus papaveris folia speciem passerum avium repræsentare tradiderit, deceptus nimirum duplici ejusdem nominis Græci significatione: στρούθιον enim Græcis non modò passerem aviculam significat, sed & plantam eam, quam Latini radiculam, sive lanariam herbam appellant: cui quidem Dioscorides, non autem aviculis, quas passeres Latini dicunt, Papaveris spumei folia similia reddidit. Quemadmodum & Theophrastus, qui de eo loco citato ita scriptum reliquit. Papaver heracleon nuncupatum folio constat struthii, hoc est radiculæ, qua linteis candorem conciliant, radice candida, in summa terræ eunte: fructu albo. Hujus radix purgare superius nata est. Non desunt, qui contra comitiales ea utuntur in vino mulso: hæc Theophrastus. Papaveris corniculati meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, de ejus viribus in hunc modum differens: Papaver corniculatum nominatum quidem est à semine levem inversionem habente, veluti & fænum græcum, ut bovis cornu videatur esse simile. Vocatur porrò à quibusdam paralium, quandoquidem ut plurimum juxta mare nascitur. Vim habet incidendi, & abstergendi. Itaque radix herba in aqua decocta, ad dimidium, hepaticos affectus adjuvat. Porrò folia, & flores sordida admodum, & maligna ulcera juvant. Sed ab his abstinere oportet, ulceribus jam expurgatis: adeò enim abstergere valent, ut & pura quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc virium robore non sordem duntaxat, sed & crustam ulceribus detrahit. Papaver verò Herculeum, quod & aphrodes, hoc est, spumeum vocatur, eò quòd totum sit candidum, & spumosum, exile est. Semen habet putuitam expurgans. Μήκων κερατίτης id Græcis vocatur, quod Latinis Papaver corniculatum: Arabibus Almacharam: Italis Papavero cornuto: Germanis Gelb Oelmagen Mön und Gelb-Oelmagsamen: *Hispanis Dormidera marina: Gallis Pavot Cornu. Id verò μήκων ἀφρώδης Græcè dicitur, quod Latinè Papaver spumeum: Arabicè Dabre, & Zebeolii: Italicè Papavero spumeo.*

II. PAPAVER SPINOSUM.

Nomina.

L. Papaver Corniculatum luteum, habetur enim violaceum, item phæniceum, hirsuto, vel glabro folio. Papaver Corniculatum, Matt. Lac. Cast. Cæs. Papaver sylvestre corniculatum, Trag. Papaver corniculatum luteum, Fuch. Turn. Papaver corniculatum majus, Dod. fol. Papaver cornutum, Dod. gal. Cord. in Dioscor. & hist. Ges. hor. Lon. Lug. Tab. Cam. II. Papaver spinosum elegantissimum: hoc papaver, cùm nemo ejus meminisset, in Phytopinace ante sesquiannum descripsimus, jam cum ipsius genuina effigie addere placuit. Ex radice tenui, oblonga, fibrosa, caulis sesquipalmaris, rotundus, striatus, minimis aculeis armatus, mollis, alba medulla plenus exsurgit, qui

qui in ſummo in alas brachiatur. Foliis eſt glaucis, papaveris Corniculati inſtar laciniatis, non hirſutis, ſed mollibus & nitidis, trium quatuorve unciarum longis, per margines flaveſcentibus aculeis armatis, aliquibus etiam ipſi nervo parte averſa, minoribus tamen, adpoſitis: parte ſuperna nervi quaſi levi pulvere obſiti albicant: hæc ex levi vulnere ſubcroceum ſuccum fundunt. Flos in caulis ſummitate quinquefolius luteus, cui ſuccedit capitulum oblongum, quinquangulum ſpinis flavis horridum, ſemina plura nigra ſextuplo aliorum majora, rotunda in apicem deſinentia elegantiſſimè ſtriata, continens. Ex Anglia primùm ſemen allatum, quod unà cum planta, Figo del inferno, id eſt, Fici infernalis nomine, Doctor Doldius Norinberga primùm miſit: quo nomine ante paucos dies etiam Nobiliſs. Cortuſus Patavio tranſmiſit: in hortis noſtris habuimus. Notæ aliquot à Dioſcoride Glavio tributæ, huic etiam conveniunt.

Ὑπήνοον. **HYPECOUM. CAP. LXIII.**

HYpecoon, aliqui Hypopheon vocant: naſcitur in ſegetibus arvisque, foliis rutæ, exilibus ramis. Natura eadem, quæ papaveris ſucco.

HYPECOUM.

Hypecoi conſid.

Hypecoum iis facilè ſeſe offeret, qui inter ſegetes, & legumina ipſum perquirere non gravabuntur. Hoc pro ſylveſtri ruta olim Petrus Spezzalancia Cleſii vallis Anania oppiduli pharmacopola compater meus, mihi oſtendere ſolebat. Quandoquidem id provenit in arvis, foliis ruta paulò majoribus, ſi ſingulatim expendantur: caulibus exiguis, mollibus, hirſutis: in quibus ſunt flores, qui in luteum palleſcunt, etſi prope calycem purpurei ſpectentur: in horum medio flocculus erumpit colore aurum æmulans, viſu jucundus. Floribus ſuccedunt capitula, tenui involucro contecta: in quibus ſemen clauditur nigrum, tactu aſperum, pſeudomelanthio proximum. Cæterùm ſcio non deeſſe naſutos, qui jam diu plantam hanc noſtram impugnant, dicuntq; folia illi non eſſe rutæ, ſed potius Alceæ. Atqui ſi ſingulatim examinentur, ii facilè cognoſcent, à ruta parùm admodum diſtare. Adhæc ſi vires expendantur, nihil ſanè obſtabit, quin ea in hac planta reperiantur, quæ in ipſo quoque ſunt papavere. Quo fit, ut horum ſuſurrorum bombo nihil à priori mea ſententia dimovear, quouſq; aliam plantam, quæ magis facie & viribus Hypecoon referat, in medium afferant. Nullam hactenus plantam mihi videre licuit quæ magis Hypecoum referat: tametſi id mihi per omnia non ſatisfacit. Meminit hujus Gal. lib. 8. ſimplicium medicamentorum, his paucis verbis: Hypecoon, inquit, refrigerandi vim habet, ex tertio ferè refrigerantium ordine, adeò ut parum abſit à papavere. Quod Græci ὑπήνοον, Latini quoq; Hypecoum vocant: Itali Hypecoo.

Hypecoi vires ex Gal.

Nomina.

Alcea veſicaria, C B. Hypecoum, Matth. Lac. Caſt. Lug. Cæſal. Hypecoum, alterum ſpurium, Geſ. hor. Alcea Veneta, Trag. Dod. gal. Lugd. Alcea peregrina Geſ. hor. Taber. Alcea Bononienſis, Geſ. hort. appen. Alcea peregrina, ſoliſequia, Lobel. Alcea veſicaria, Dodo. fol. Malva Veneta, Geſ. hort. Lonic. Herba Ungarica, eidem.

Ὑοσκύαμος. **HYOSCYAMUS SIVE APOLLINARIS. CAP. LXIV.**

HYoſcyamus frutex eſt caules emittens *a* craſſos: folia lata, oblonga, diviſa, nigra, hirſuta: flores è latere caulis, ordine prodeunt, tanquam punicorum cytini, ſcutulis ſepti ſeminum plenis, ut papaveris. Tres ejus differentiæ. Una ſemine nigro, floribus penè purpureis, ſmilacis foliis, cytinis præduris & ſpinoſis. Alterius ſemen ſubflavum ut irionis: flores lutei, folia & ſiliquæ *b* ſimpliciores, ambo inſaniam gignunt, & ſoporem, ideo in communi uſu damnantur. Tertium genus, ut quod mitiſſimum eſſet, medici recepere: pingue, lanuginoſum, molle, candidi floris ſeminisq;, in maritimis ruderibusq; naſcens: cujus occaſio ſi non adſit, rufum uſurpari oportet: niger, ut deterrimus, improbatur. Recenti ſemine, caulib. foliisq; tuſis ſuccus in ſole exprimitur, & exiccato humore, uſus ad annum uſq; prorogatur: nam facilè corruptionem ſenit. Extrahitur etiam ex ſicco ſemine ſeparatim in aqua calida tuſo & expreſſo. Liquamentum autem ſucco lacteo præſtantius eſt, & magis dolores finit. Contuſa herba recens, addita *d* trimeſtri farina, digeritur in paſtillos & reconditur. Liquamentum primum, & quod à ſicco ſemine exemptum eſt, collyriis, quę doloris ſenſum auferunt, commodiſſimè inferi ſolent: contra acutas calidasq; fluxiones, dolores aurium: atq; vulvæ mala proſunt: cum farina autem, aut polenta, oculorum, pedum cæterarumq; partium inflammationes placant. Semen eadem præbet: tuſſi, deſtillationibus, oculorum fluxioni, & doloribus efficax: contra menſium abundantiam, & erumpentem aliunde ſanguinem, oboli pondere cum papaveris ſemine, & aqua mulſa bibitur: podagris ſubvenit: teſtib. inflatis, mammisq; tumentibus à partu, tritum ex vino illinitur. Aliis quoq; cataplaſmatis, quę doloris levamentum præſtant; admiſceri ſolet. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus, per ſeſe, & ex polenta utiliſſimè imponuntur: recentia ad mitigandos omne genus dolores oblinuntur: cum vino terna, quaternave pota ſanant

a Orib. addit. πολλοὺς. i. multos. Et ita quoque meum.

b Orib. μαλακωτέρας. i. teneriores.

c Orib. addit. χρηστὸν δὲ τῷ λευκῷ. i. cándido itaq; utendum eſt.

d Meum σπλαγχνῳ ἀλεύρῳ καὶ πηγάνῳ. i. cum frumẽti horni farina & ruta.

ſanant algidas febres, quas epialos vocant. Cocta olerum modo folia, ſi acetabuli menſura manduntur, mediocrem inſaniam gignunt: idem efficere traduntur, ſi colo ulcus ſentiente, infundantur. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

I. HYOSCYAMUS.

II. HYOSCYAMUS ALBUS.

IV. HYOSCYAMUS TERtius.

Hyoſcyami conſ.

Hyoſcyami lutei deſcript.

Hyoſcyami albi delineatio.

Hyoſcyamus tertius.

HYoſcyamus (ut Dioſcoridi placet) tres habet differentias. Prima, nigrum fert ſemen: ſecunda, ſubflavum: tertia, album, quæ omnia ut ſemine differunt, ita & floribus. Siquidem in prima purpurei, in altera lutei, in poſtrema verò candidi ſpectantur. At hyoſcyamum purpureo flore refertum nuſquam hactenus videre licuit. Cætera verò genera & vidimus, & ſæpe legimus. Quæ flore luteo, & ſubflavo ſemine provenit, ubiq; ferè locorum naſcitur, in inculto, ſecus itinera, & in agrorum limitibus, folio braſſicæ, lato, venoſo, pingui, nigricante, oblongo, in acutum deſinente & ſecto. Acanthi modo, circumquaq; ambitu hirſuto ſed tactu molli. Caules habet teneros, teretes, piloſos, pingues, ſubalbicantes, è quibus à medio rami prodeunt numeroſi, in quibus flores in altera tantùm parte è latere prodeunt. Hos calyces quidam ſequuntur Punicorum Cytinus ſimiles, ſerrato, ac pungenti cacumine ocimoidis ferè modo, in quibus ſemen concluditur, rotundis quibusdam ſcutulis, caliculos occludentibus. Nam iis maturitate excluſis protinus ſemen decidit. Radice nititur ſpithamæ longitudine, alba, molli, ſuccoſaq;. Tota planta graviter olet, adeò ut olfactu mentem afficiat. Quæ autem alba vocatur, foliis creſcit alterius ferè ſimilibus, ſed ſubrotundis, pinguioribus, mollioribus, hirſutioribus, rarioribus & albicantibus. Flores profert alteri ſimiles, ſed candidos, aut ſubpallidos, ſubluteos, è quib. eodem ordine quo in cæteris Cytini oriuntur, ſed rariores & clementiores, in quibus album concluditur ſemen. Naſcitur ſponte & ſeritur in hortis. Non deſunt qui novam quandam in Italiam attulerunt plantam, ſpectatu ſanè pulcherrimam, quam inter Hyoſcyami genera connumerant. Caules edit hæc ſeſquicubitales, rotundos, tenui obductos lanugine, ramoſosq;, foliis amplis, pinguibus, tenui pilo refertis, mollibus, ſolani ſoporiferi ſpeciem quadantenus referentibus, odore etiam gravi. Flores edit pallidos, luteos,

Hyoſcya-

Hyoſcyami æmulos, è quibus capitula ſubrotunda oriuntur, quæ nonnullam Hyoſcyami ſpeciem præ ſe ferunt. Nam & ſimilibus fere ſcutulis concluduntur, coronato circumquaq; orificio, & ſemine intus ſubflavo colore. Radice nititur alba, ſpithamæ longitudine, numeroſis ubiq; fibris, & digiti craſſitudine. Hanc jam pridem ex Italia ad me miſit in Bohemiam, Jacobus Antonius Cortuſus: ſeritur in hortis. Hyoſcyami meminit Scribonius Largus, inquiens: Altercum, quod Græcis Hyoſcyamus vocatur, qui biberint, capitis gravitate, & venarum diſtentione laborant, menteq; abalienantur cum quadam verborum altercatione: unde & nomen apud Latinos. Hoc idem equidem teſtari poſſum, quòd viderim in Ananiæ vallis montibus pueros, qui Hyoſcyami ſemen comederant, adeò deſipientes factos, ut parentes, & vicini eos crederent à cacodæmonibus vexatos eſſe. Hinc eſt, quòd ejus regionis incolæ Hyoſcyamum vulgari ſermone appellant Diſturbio, ut quod mentem maxime turbet. Aves, quæ hujus herbæ ſemen ederint, præſertim quæ in gallinaceo habentur genere, non multo poſt tempore pereunt, quemadmodum & piſces. Hyoſcyamus videtur Græcus dicta, quaſi faba ſuilla: propterea quòd (ut Helianus inquit) hujus herbæ paſtu reſolvantur, & convellantur apri. Sed remedium novere: aquas enim ſtatim adeunt, & cancros venantur, atq; ita protinus ſaluti reſtituuntur. Hyoſcyamus altercum dicatur.

Hyoſcyami vires recenſuit Galenus lib. 8. ſimpl. med. his verbis: Hyoſcyamus, cui ſemen atrum eſt, inſanam, ac ſaporem affert. Huic autem is, cui ſemen mediocriter flavum eſt, propinquam facultatem obtinet. Verùm utriq; fugiendi ſunt ut inutiles, & venenoſi ſeu deleterii. Cæterùm cujus ſemen, ac flos candidus eſt, ad ſanationes vel maxime idoneus eſt, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porrò flos ejus quidem, cui ſemen eſt nigrum, mediocriter purpureus eſt: ejus verò, cui eſt ſubflavum, leviter mali colorem refert: hæc Galenus. Hyoſcyamus tertius, refrigerat ordine tertio completo: ſoporem inducit, adeò ut ea ſit ei natura, quæ cæteris Hyoſcyamis. Hyoſcyamus ex Gal.

Cæterùm, ut ad Hyoſcyami hiſtoriam noſtra revertatur oratio, mihi quidem non videtur prætermittenda ſuſpicio quæ eſt, quòd in hujus capitis initio, ubi de floribus fit mentio mendum aliquod ſubſit. Ea namq; in ibi floribus tribuuntur, quæ ſiliquis legitimè debentur. Etenim ſiliquæ ſunt, quæ ſcutulis continguntur, atq; ſemen intus continent, non autem flores. Auget hanc nobis ſuſpicionem Serapio: quippe qui illud de fructibus Hyoſcyami Dioſcoridi acceptum referat, quod hic de floribus ſcriptum legitur. Quare non temerè, meo judicio conjicere poſſumus hunc locum in Dioſcoride depravatum, aut mutilatum eſſe. Nomina.

Planta, quæ Græcis ὑοσκύαμος, Latinis appellatur Hyoſcyamus Apollinaris herba Altercum: Arabibus Bengi: Italis Juſquiamo: Germanis, Bilſomen & Bilſen: Hiſpanis Velenho: Gallis Juſquiame & Hanebane. At Hyoſcyamus albus Græcis ὑοσκύαμος λευκὸς: Italis Juſquiamo bianco. Sic Hyoſcyamus tertius, ſeu potius quartus, Italis Juſquiamo nuovo ſeu Juſquiamo maggiore.

Hyoſcyamus, id eſt, faba ſuilla, quòd ejus paſtu reſolvantur apri, ut Ælianus prodidit, præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus polluerint. I. Hyoſcyamus vulgaris, vel niger, C.B. Hyoſcyamus, Matth. Brunf. Turn. Lac. Lug. Cæſ. Hyoſcyamus ſecundus Galeni, Trago: Hyoſcyamus flavus Fuch. Hyoſcyamus niger, Dod. gal. & fol. Lon. Lob. Caſt. Hyoſcyamus vulgaris. Geſ. hor. Thal. Hyoſcyamus primus, Tab. Apollinaris, Altercum, Symphoniaca, Cord. in Dioſ. II. Hyoſcyamus albus major, (habetur enim & minor) vel tertius Dioſcor. & quartus Plinii, C.B. Hyoſcyamus albus, Matth. Turn. Dod. gal. & fol. Geſ. hort. Lon. Lob. Caſt. Cam. Hyoſcyamus candidus, Trag. Hyoſc. ſecundus, Tab. Apollinaris tertia, Cord. in Dioſc. III. Hyoſc. Creticus luteus. C. B. planta eſt pulcherrima, folia

* III. HYOSCYAMUS CRETICUS luteus. *

* V. NICOTIANA MAJOR latifolia. *

habens

habens lata, ſubrotunda, ſinuata & circumroſa, non ut in vulgari laciniata, ſed hyoſcyami albi minoris foliis multum ſimilia, hirſuta, longis pediculis hirſutis, ex caule robuſto, rotundo, hirſuto prodeuntia. Flores habet in ſummitate ex calyce hirſuto prodeuntes, oblongos, Lamii meliſſophylli ſeu Nicotianæ forma luteos, ex quorum medio ſtamina quædam prodeunt, quibus delapſis ipſorum calyces oblongi hirſuti in quinq; apices abeuntes indurantur, ſemenq; minutum ſubruſſū continent. IV. Nicotiana minor ſeu Hyoſcyamus luteus, C.B. Hyoſc. tertius, Matth. Lugd. Hyoſcyamus niger, eidem in Ital. Caſtor. Lugd. Hyoſcyamus luteus, Dod. gal. & fol. Lonic. Geſ. hor. Cam. Hyoſcyamus dubius luteolus Solanifolius, Lob. Hyoſcyamus Peruvianus, Tab. Priapęia, Geſ. hort. Tarnabone congener, Cæſalp. V. Nicotiana major latifolia (habetur enim & anguſtifolia & etiam minima) ex radicibus albis in multos ramos fiſſis, caulis exurgit ad trium & plurium cubitorum altitudinem, viridis, villoſus, ramis brachiatus: folia habet ampla, nonnunquam ſinuata, latiore baſi caulem amplectentia (rarius exiguo è pediculo prominentia) ſenſim in mucronem ſe colligentia, pinguia, dilutè virentia, molli lanugine pubeſcentia: flores in ſummo caule oblongi, concavi, patentes, pentagoni, dilutiore purpura rubentes & ad marginem albicantes: quibus ſuccedunt vaſcula oblonga acuminata, interſtitio diviſa, minutiſſimo pullo ſemine referta. Hujus ſemen ex Occidentali India, apud quos locis humidis & umbroſis, leviq; ſolo provenit, primum in Europam allatum, ubi in hortis autumno ſatum feliciter ſequenti anno adoleſcit. Americanis Petum, ut habet Thevetus: Picielt, Monardi: Petebecenus, Oviedo: Tabacum, ab ejus nominis Inſula dicitur. Hyoſcyami tertia ſpecies, Geſ. hor. Hyoſcyamus Peruvianus, Dod. fol. Camer. in Matth. Tabacum, Monardi: Tabacum latifolium, Cam. cui & vulgò Vulneraria planta Indica, Sana ſancta Indorum, Adverſariis & Lob. Nicociana & Herba Reginæ, Lugd. Nicotiana major, Tab. Nicoſiana, Lon. Tornabona, Cæſalp. Herba S. Crucis, Caſtori, Hiſpanis Petun & Tabaco: Gallis Herbe de la Roine mere, Germanis Indianiſch Wundtkraut. Diverſis facultatibus prædita eſt, calidam eſſe foliorum acrimonia oſtendit, quæ & ſalivam elicit: narcoticam autem & ſtupefacientem vim ei ineſſe, mentis perturbatio, quæ ex fumo attracto cauſatur, declarat: foliorum item applicatio podagricorum cruciatibus medendo, matricis tormina diſcutiendo, ſucci denique collutio diros dentium dolores tollendo etiam declarat. Ad infinitos morbos commendatur, cujus nomine peculiarem de hac planta libellum Ægidius Everardus, Herbam Panaceam nominans, ſcripſit: plurima de ejus viribus etiam Carolus Stephanus in ſuo de Agricultura libro. Sunt qui Syrupum ex hac tuſſientibus & Aſthmaticis utilem conficiant. Unguentum paratur ad ulcera, ſcabiem & ſcrophulas præſtantiſſimum: Exemplum ℞. Foliorum Nicotianæ libram unam, Axungiæ porci recentis libram ſemis. Herba trita in vino rubro per noctem maceretur: manè lento igne cum axungia ad vini conſumptionem bulliat: cola exprimendo: colato adde ſucci Nicotianæ quartarium unum, Reſinæ abiegnæ uncias duas: coquantur ad ſucci conſumptionem, addendo circa finem radicis Ariſtolochiæ rotundæ pulveriſatæ unciam unam, ceræ novæ quantum ſufficit, fiat unguentum.

Ψύλλιον. PSYLLIUM. CAP. LXV.

PSyllion foliis eſt coronopo non diſſimilibus, hirſutis, longioribus: *a* ſarmentoſa fœni modo in totū herbula, ramis dodrantalibus: coma a medio caule exoritur, duobus tribusve convolutis in cacumine capitulis: in his ſemine duro, nigro, pulicum ſimili, unde & nomen: in arvis & incultis naſcitur. Vis ei ad refrigerandum, inſpiſſandum, & molliendum conveniens: articulorum morbis, parotidibus, tuberculis, tumoribus, luxatis, illitum auxiliatur: imponitur in dolore capitis, cum roſaceo, aqua aut aceto: enterocelis infantium, & prominenti umbilico illitum ex aceto medetur: teritur acetabuli menſura, & in aquæ ſextario madefactum, ubi concrevit aqua, illinitur: ſiquidem vehementer refrigerat, & in ferventem aquam dejectum calorem reprimit: contra ignes ſacros efficax eſt. Fama eſt, ſi virens domum importetur, non ſinere in ea pulices gigni. Cum adipe tuſum ſordida ulcera, & quæ cacoethe vocantur, expurgat. Succus verò miculoſis auribus, aut fluxione laborantibus, ex melle prodeſt.

a Meum γρεττάδης. i. fœni modo ſurculoſa

Pſyllii conſid. & genera

Psyllium, quod & Pulicariam herbam nuncupant, duplici recenſetur genere foliorum capitulorumq; differentia. Alterum foliis eſt incanis, longis, hirſutis, coronopo æmulis, non tamen corniculatis. Ramos gerit numeroſos dodrantales, rotundos, graciles, & folioſos, humotenus potius quàm in altum ſeſe diffundentes, in quorum cacuminibus capitula oriuntur, compactili ſquamarum congerie à natura fabricata, ut in ſcabioſa & longis pediculis nitentia. Floſculos edit puſillos, prætenues, lanuginoſos, pilorum ſpeciem referentes, albo colore plantaginis anguſtifoliæ modo. Semen puſillum, quod nigrum pellucidumq; habetur, pulicum effigie, in ipſis capitulis continetur. Radice nititur ſubalbicante, dodrantali, numeroſis ſtipata fibris. Naſcitur locis incultis, & à multis quoq; ſeritur. Alterum longè ſarmentoſius eſt, & numeroſioribus referentium ſolis, longioribus, anguſtioribus denſioribusq; piloſis pariter, atq; inanis, & inter ſe complicatis: capitula illis ſunt alterius ſimilia, ſed minora paulò & numeroſiora, in quibus ſemen progignitur alteri ſimile. Radicem habet multifidam, & numeroſis ſcatentem fibris. Naſcitur in campeſtribus, ſed in maritimis frequentius. Seplaſia ſemen reconduunt ad glutinoſos liquores conficiendos, quibus in infrigidandis inflammationibus, prohibendusq; calidis defluxionibus, & ad extinguendam ſitim lævigandamq; linguam, & faucium ſcabritiem, in ardentiſſimis febribus utuntur medici: quinetiam ad alvum emolliendam. Pſyllii vires retulit Meſues inter ea medicamenta, quæ dejectoria vi pollent, ubi hæc ad ſenſum ſaltem habet. *Pſyllium de his eſt, quæ temperamentum immutant, & quæ emolliendo alvum citant. Hujus ſeminis tria habentur genera, candicans, ſubflavum, & ad purpuram vergens. Præſtantius perfectè maturum, ponderoſum, & quod in aquam demiſſum ſtatim imum petit. Contrarius conſtat cùm viribus, tum ſubſtantiis: ea ſiquidem, quæ in medulla continetur, calida eſt, & ſicca ordine quarto, admodum acris, incidens, exulcerans, ſeptica, & deleteriæ facultatis. Quæ verò in cortice reſidet, teſte Rufo, infrigidat, humectatq; tertio exceſſu. Infunditur Pſyllii ſemen in aqua fontana frigida agitaturq; rudicula tamdiu, quouſque aqua lentorem contrahat, percolaturq; deinde à ſeminibus, & admiſcetur oleo, aut Syrupo violaceo: hoc enim modo Pſyllium potu mirificè alvum emollit, & dejicit. Verùm ſi frixum prius ſemen roſaceo admiſtum eodem modo agitetur,*

Pſyllii vires ex Meſue.

tunc

I. PSYLLIUM.

II. PSYLLIUM ALTERUM.

tunc ſumptum dyſentericis remedio eſt, & cæteris alvi floribus, præſertimq; ijs, qui dejectorio medicamento exuperante hauſto ſuperveniunt ſed præcipuè acri, quale eſt ſcammonium. Cæterùm maximè animadvertendum eſt, ne Pſyllij ſemen (id quod tamen deteſtantur recentiorum quidam) tuſum in pulverem potandum exhibeatur. Quippe quod, attrita, medullari ſubſtantia, ventriculum, & inteſtina exulcerat: jecur & ſanguinem inflammat, & omnia denique viſcera lædit. Integri ſeminis dilutum eo modo, quo diximus, paratum, bilem dejicit: eaq; propter ardentiſſimis febribus, intolerabili ſiti, inflammatis valde ſpiritibus, & faucium & pectoris aſperitatibus mirificè medetur. In aceto diu agitatum inflammatione, igni ſacro, & herpete laborantibus auxiliatur, exterius illitum: privatim prodeſt capite dolentibus fronti impoſitum, ſi tamen dolor a cauſa calida fuerit excitatus. Hæc ex Meſue decerpſimus. Pſyllij vires paucis perſtrinxit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Pſyllij ſemen admodum utile eſt, ex ſecundo refrigerantium ordine: deſiccando verò & humectando medium quodammodo eſt, & ſymmetrum. Herba Ψύλλιον. *Pſyllium item Latinè dicitur: Arabicè Bazara chathona, ſeu Bezer cothume: Italicè Pſilio: Germanicè* Pfillienkraut: *Hiſpanicè Zargaton, Gallicè Herbe à pulces.*

Pſyllium duplex eſt, majus quod duplex (alterum enim, ramoſius) & minus Gotne dictum in Phytopinace (cum nemo prius propoſuerit) deſcriptum & pictum. I. Pſyllium alterum, C. B. Pſyllium, Matt. Trag. Fuchſ. Turn. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hiſt. Geſ. hort. Lob. Caſtor. Lugd. Tab. Pſyllium minus, Cæſal. Cynops Theophraſti, Geſ. hort. Pulicaris herba, Lob. in Iconibus. II. Pſyllium majus, C.B. & Cæſalpino. Pſyllium alterum, Matth. Caſtor. Lugd. Taber. Pſyllium Plinianum fortè radice perenni ſupinum Lobelo.

Στρύχνος μανικός. SOLANUM HORTENSE. CAP. LXVI.

HOrtenſe Solanum frutex eſt cibis idoneus, exilis, puſillus, multis concavus alis: folio nigro, majore quàm ocymi, & latiore: fructu rotundo, viridi, qui poſt maturitatem nigricat aut fulveſcit: herba innocentis guſtus. Natura ei refrigerandi: quare folia ulceribus quæ ſerpunt, & ignibus ſacris conveniunt cum polline dolentæ illinuntur: ægilopia, capitiſq; dolores, trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſalé detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus ejus adverſus ignem ſacrum atq; ulcera quæ ſerpunt, cum ceruſſa, roſaceo & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni, quam Syriaſin vocant, cum roſaceo perfuſus proficit: in collyriis, aquæ vel ovi vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus: aurium dolori inſtillatus prodeſt: menſium abundantiam ſiſtit inſentaneo eſt remedio. vellere ſubditus. Succus fulvo gallinarum cortalium fimo ſubactus, & linteo appoſitus, ægilopiis præ-

Στρύχνος ἀλικάκαβος. SOLANUM HALICACABUM. CAP. LXVII.

ESt & aliud Solanum, quod peculiari nomine Halicacabon aut Phyſalida, id eſt veſicariam vocant, foliis antedicto ſimilibus, verum latioribus: cujus caules, poſteaquam adoleverunt, prona terram ſpe-

ram ſpectant: folliculis orbicularis, veſiculis ſimilibus: in quibus ſemen continet fulvum, rotundum, læve, acinorum uvæ figura: quo coronarii utuntur, corollis intexentes. Vim uſumq; hortenſis Solani habet: verùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat, ſemine poto, & urinam pellit. Ex utraq; herba ſuccus extrahitur, qui ſiccatus in umbra reconditur, ad eadem valens.

I. SOLANUM HORTENSE.

II. SOLANUM HALICACABUM.

Στρύχνος ὑπνωτικός. SOLANUM SOMNIFERUM. CAP. LXVIII.

SOlanum ſomniferum aliqui etiam Halicacabon appellant, fruticat multis ramis, denſis, caudicoſis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæq; mali ſimilium plenis: flore grandi, rubro: fructu in folliculis crocato: radice grandi, ſubrubro cortice veſtita: naſcitur in ſaxis, non procul à mari. Radicis cortex in vino drachmæ pondere potus, ſomnificam vim habet, opio mitiorem. Semen vehementer urinam cit. Corymbi duodecim hydropicis dantur: ſi quid numero adjiciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio eſt aqua copioſa mulſa, potui data. † Succus paſtillis inſeritur, & medicamentis, quæ doloris levamentum præbent: decoctus in vino, ſi in ore contineatur, dentium doloribus auxiliatur. Radicis ſuccus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

† Μέσων φλοιὸς i. cortex.

Στρύχνος μανικὸς. SOLANUM FURIOSUM. CAP. LXIX.

SOlanum manicon, aliqui perſion, alii thryon appellavere. Huic folium erucæ ſimile, majus aliquantò, ſatis acantho, quam pæderota vocant, accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, ulnæ altitudine adolescentes: caput in cacumine olivæ figura, ſed ut platani pilulæ hirſutius, verùm majus latiusq;: florem nigrum: poſtquàm eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis conſtans, ſimilibus hederæ corymbis, ut uvæ mollibus: radice firmatur candida, craſſa, cava, cubitali: gignitur in montibus vento perflatis & plataneatis. Radix drachmæ unius pondere pota ex vino, facit ſpecies vanas, imaginationesq; non injucundas obſervari: ſed duplicatus hic modus, ad tres uſq; dies mentis alienationem affert: quadruplicatus interimit. Remedio eſt aqua mulſa copioſiùs potâ, & vomitione rejecta.

Solani genera conſid.

EQuatuor Solani generibus quæ hic à Dioſcoride deſcribuntur, etſi in commentariis, quos antea Italico ſermone conſcripſi, me duo tantùm genera noviſſe prodiderim, hortenſe ſcilicet & quod aliqui Halicacabum, alij Veſicariam vocant: hoc tamen anno tertium, quod Somniferum appellant, Piſis ad nos miſit vir rei medicæ eruditione clarus Lucas Ghinus Forocornelienſis: idq; mihi planè omnibus notis legitimo reſpondere videtur. Verùm quartum Solani genus, quod Manicum cognominant, hactenus me non vidiſſe fateor. HORTENSE *apud veteres conceſſit in ciborum uſum, & pro oleribus habitum eſt: foliis exit Ocimo majoribus, Veſicariæ æmulis, ſed anguſtioribus nigrioribusq;, mollioribus & oblongis. Plures circumquaq; fundit ramos, non ſine alarum cavitatibus, floribus albis, & in medio luteis, ſtellæ figura. Baccas edit rotundas, racemorum dependentes, vinoſo ſucco pregnantes, juniperinis haud minores orobi quantitate, in quibus album ſimumq; ſemen continetur. Variat in ijs color: ſiquidem in hac planta nigra, in illa lutea, in altera ſubvirides habentur.*

Hortenſis Solani deſcriptio.

Radix

III. VESICARIA REPENS.

IV. SOLANUM SOMNIferum.

V. SOLANUM SOMNIferum.

Radix illi est alba pluribus divaricata fibris. Nascitur in hortis & viridariis, secus publica itinera, & praesertim propter sepes, & aedificiorum muros. Praestat cùm foliorum, tum baccarum succus additoroso aceo, & aceti momento, adversus capitis dolores à caliditate exortos: quinetiam phreniticos juvat, ubi illitis ineo linteolis ex aceto & roso aceo syncipiti superponatur. Illinitur fronti eodem modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque utiliter cum aceto, ad faucium & columellae inflammationes, & additur convenienter in unguentis & emplastris, quorum ad ulcera contumacia magnus est usus: cibis idoneum est. In summa ubi refrigerare, exiccare, cohibereq; opus est, hortense Solanum mirifice convenit. Quod autem HALICACABVM *sive Vesicariam vocant, quodq; Arabes & officinae Alkekengi nuncupant, folijs est hortensi similibus, sed latioribus firmioribusq;, subasperis, nec adeò, ut in illo nigricantibus. Caulibus lentis, qui ubi adoleverint, facilè sese in humum prosternunt. Flores illi sunt candidi, hortensis modo: è quibus vesicae oriuntur juglandium magnitudine, & quandoq; majores, turbinata facie. Hae octonis compaginantur costis, aequalibus inter se spatijs distantibus. Recenter editae virides sunt, sed per maturitatem rufescunt, baccis intus vinosis, quae singulae singulis inhaerent imâ folliculi parte, rubicundae uvae acino (ruscibaccis) simulus, sapore austero simul & amaro, ac numeroso, minutoq; intus semine, ipsoq; albicante. Nascitur propter uliginosas sepes, & locus umbrosis. Baccarum vis est praestantissima non solùm ad renum vitia, & ad ciendam urinam, sed ad ejus quoq; ardorem mulcendum. Siquidem earum succus ex papaveris albi cremore, aut seminum melopeponum, aut cucurbitae cucumeris ve, aut ex malvae decocto, aut hordeacea ptissana potus mirificè urinae ardoribus auxiliatur. Aspidibus adeò adversissimum est Halicacabum, ut admota propius ejus radice, sopore*

Solani hortensis vires Matthiolo.

Solani Halicacabi delineatio.

inexpugnabili ii necentur. Baccae musto dilutae inponuntur efficaciter incipientibus oculorum carbunculis. Calcantur eadem in tina una cum maturis uvis, & diebus aliquot simul effervescere sinuntur, fitq; inde vinum calculosis admodum utile. Siquidem arenas mirificè pellit, & renes mundat unciarum quatuor pondere potum. Est & aliud VESICARIAE *genus, ab hoc tamen valde diversum, quod hac tempestate seritur in hortis ac fictilibus, scenas, artegias, pergulas & fenestras in*

Vesicariae repentis descriptio.

ſtras inumbrat,& topiario opere contexit & opacat. Conſtat hec foliis oblongis per ambitum laciniatis. floribus ex candido luteſcentibus, aut ſimpliciter candidis, è quibus veſicæ prodeunt virides, ſubrotundæ, ſenis ſecundum longitudinem diviſuris, ſemine intus pullo erui magnitudine, aut paulò majore, in cujus latere veluti humani cordis effigies viſitur, obſignata albo colore, nec ſine cauſa id à natura factum credimus, quòd fortaſſe hujuſce nota nos doceat, ad cordis affectus hoc ſemen præſtare, quemadmodum & in Ethio herba contra viperarum morſus celeberrima, ſemen viperinus capitibus ſimile procreavit. Cæterùm SOMNIFICUM*, ſive Soporiferum Solanum numeroſis fruticat ramis, denſis, ſurculoſisq;, fractu contumacibus: foliis multis, ſubpinguibus, cotoneæ mali haud abſimilibus: floribus ſubrubentibus: caules per intervalla verticilli in modum ambientibus, fructu crocato baccæ figura, in folliculis hirſutis deliteſcente. Radice nititur longa vegetaq;, brachiali quandoq; craſſitudine, cortice ſubrubenti circumveſtita. Naſcitur maritimo tractu, locis plerunq; ſaxoſis: adeò ut mihi dubitandum non ſit, quin planta, quæ hic ſoporiferum Solanum repræſentat, legitima dici poſſit, cùm omnibus ſanè notis hoc Solani genus referat: etſi non deſint naſuti, & qui aliorum laboribus invident, ac inſidiantur, qui frivolis, inanibusq; argumentis eam oppugnent, quorum latratibus jam aures noſtræ obſurdeſcunt. Eſt & alia* SOMNIFICI *Solani ſpecies cujus hic quoq; imaginem expreſſimus: foliis anguſtioribus, venoſis, in humum ſpectantibus, caule anguloſo: floribus tintinnabuli figura, ſubpurpuraſcentibus, & in ambitu denticulatis, & è longo pediculo dependentibus: ex quibus baccæ proveniunt nigræ, aut ex nigro purpuraſcentes, vinoſæ, minuto ſemine refertæ, quemadmodum & reliquæ Solanorum baccæ: hæc viridi quodam tegumento ad medium usq; occultatur, cujus orificium in coronæ modum denticulatum deſinit. Radicem habet grandem, ſtrumoſam, teneram, albicantem: Majo floret, & Junio fert fructum. Naſcitur in agro Goritienſi Salvatino monte inter ſaxa, unde aliquot nobiſcum tulimus plantas. Vires alteri ſimiles habet, ſed procul dubio imbecilliores. Cæterùm errant, mea quidem ſententia, qui eam plantam, quam herbariorum vulgus Solatrum majus nominat, Veneti verò vulgò Herba bella donna, Solanum ſomnificum Dioſcoridis eſſe exiſtimant. Siquidem id fructum non profert in folliculis croceum, tametſi ejus baccæ largiùs ſumptæ interficiant. Vnde quamvis hæ plantæ viribus convenire poſſint, facie tamen inter ſe maximè diſtant. Horum ſententiæ adſtipulatus eſt Fuchſius, in ſuo magno de ſtirpium hiſtoria commentario. Sed cùm in hoc ſe manifeſtè erraſſe deprehendiſſet, in ſuo poſtea parvo plantarum libro, hanc herbam in Mandragoras repoſuit, eamq; Mandragoræ ſpeciem voluit eſſe, quam Dioſcorides Morion vocari tradit, lapſus, ni fallor, de uno in alterum errorem. Mandragora ſiquidem nomine Morion, folia fert Mandragoræ mari ſimilia, dodrantali longitudine, terræ procumbentia, circa radicis ſummum. Id quod manifeſtum præbet indicium, hanc perpetuò caule viduam eſſe. quemadmodum cætera Mandragoræ genera: nam pediculi, quibus Mandragoræ fructus ſuſtinentur, caules dici non poſſunt. Hinc itaq; fit. ut plantam hanc, quæ vulgo Bella donna vocatur, in nullo Mandragoræ genere legitimè referendam putem: cum hæc folia emittat hortenſi Solano majora, palmi menſuram nunquam excedentia, minimè candicantia, nec humi ſtrata, ſed in caulibus exeuntia, adnatis plurimis refertis bicubitalibus, & ligni modo præduris. Quinimmo crediderim ego hanc eſſe Solani quintam ſpeciem, antiquis ſcriptoribus incompertam. Nam, quantum equidem longa experientia comperi, varia ac diverſa Solani reperiuntur genera. Provenit hæc planta, quam ego Solanum majus appello, in montium ſylvis, ſaxoſis, & ſeritur in hortis, foliis hortenſi Solano majoribus: caudice bicubitali tricubitaliq;, & quandoq; majore, ſubrutilo colore, ramis numeroſis, alis multis concavis, in quibus flores oriuntur longi, luteæ digitali vocatæ ampliſ prolixo pediculo & campanulæ inſtar concavi, colore ex pallido purpuraſcente, capillaceis intus ſtaminibus. His flacceſcentibus, baccæ ſuboriuntur ſingulatim è ſuo pediculo dependentes, diſſecto breviq; calyculo ſuperiori parte comprehenſæ. Hæ matureſcentes nigricant, acini uvæ magnitudine, pellucida exterius cute. Eædem vinoſo ſucco refertæ ſunt, ac pariter numeroſo atq; minuto ſemine. Radicem fundit longam, craſſamq; albicantem, & ſucci plenam, Plantata ſemel, Vere appetente, quotannis ex eadem radice repullulat, ſemperq; auctior provenit viribus. Refrigerat ordine tertio, & ſiccat ſecundo. Manico correſpondet Solano, ſed facie ab eodem plurimum differt. Nam baccæ quatuor aut ſex ipſæ devoratæ ſumentes dementant, & in furorem agunt, adeò ut dæmoniaci facti videantur. Inducunt tamen plures ſumentes quandoque in veternum: nam & pueros quoſdam ex harum baccarum eſu mortuos ſcimus, qui diſcriminis ignari eas uvæ vice devorarunt. Non deſunt quoq; qui hanc plantam Theophraſti Mandragoram eſſe velint. Verùm & ipſi hallucinantur, quòd is ejus hiſtoriam minimè deſcribat, ſed tantùm de fructu memminerit, qui non ſolùm in hac planta ῥαγώδης καὶ οἰνώδης reperitur, ſed in aliis quàm pluribus. Sed hi (quantum video) ex unguibus leonem deſcribere volunt, cùm & Urſi, & Tigres exungues non habeantur. Sunt qui hanc plantam jam in uſum medicum (ut audio) trahant. Siquidem, ut quidam promittunt experimentatores, aqua à tota planta diſtillata, pota duorum, aut ad ſummum trium cochleariorum menſura, internas viſcerum inflammationes extinguit, nullo corporis incommodo, ſed (ut illi ajunt) à copioſiore potu abſtinendum. Idem præſtat exterius admota ad eryſipelas, ſacros ignes, & alios calidos affectus. Contuſa folia & illita, oculorum palpebrarumque phlegmonas leniunt. Sicca radicis mira vis: nam ſi ſemidrachma ponderis craſſiuſculè trita ea maceretur in vino horis ad ſummum ſeptem, ac inde percolatum vinum quis deguſtaverit jejunus, fiet ut is nullo pacto edere poſſit, niſi epoto paulò poſt aceto. Hoc enim Antidoto ſuccus ſtatim excluditur, reditq;*

Sopòriferi Solani hiſtor.

Solani ſomnifici alterum genus.

Herba Bella dõna ſive Solanum majus. Fuchſ. error circa Solanum majus.

Solani majoris deſcriptio.

VI. SOLANUM MAJUS SIVE herba Bella donna.

Solani majoris virēs.

Solanum majus non eſſe Mandragoram Theophraſti.

ditq́, qui ſumpſit ad cibum. Locus eſt magnus, ubi quiꝰ guloſis paraſitis hoc appoſuerit vinum, cum menſis optimis cibis refertis aſſidentes, nihil prorſus cibi ingerere queant. Id quod Franciſco Calceolario Veronenſi acceptum refero, utpote qui primus hoc hujuſce plantæ ſecretum propalavit. Somnifici & manici Solani meminit Theophraſtus lib. 9. cap. 12. de plantarum hiſtoria ſic inquiens: Solanorum genera duo. Alterum ſomnificum, radice rubra, ſanguinis modo, ſed candida cum ſicceſcit: fructu cocco rubriore: folio tithymalo ſimili, aut malo dulci, ſed piloſo, & parte ima magno. Hujus corticem radicis tundentes admodum, & in vino meraculo madefacientes dant, atq́ ita dormire faciunt. Naſcitur in rupibus & ſaucibus, atq́ ſepulchris. Alterum genus inſanire facit: id alii Bryoron vocant, alii Periſſon. Conſtat radice candida, & longa ad cubitum atq́ cava. Dabitur ejus radicis drachmæ pondus, ſi ut quis ludat, ſeq́ pulcherrimum putet, placúerit: at ſi magis inſaniat vis, drachmis duabus opus eſt, ſin autem nunquam inſania ſolvi malueris, tres dabis: & quatuor ſi interimendum ſit. Habet folium erucæ proximum, majus tamen: caulem longitudine ferè quatuor cubitorum: caput gethyi, ſed majus atq́ piloſius, nec fructui platani abſimile conſtat. Solani ſingulis generibus vires reddidit Gal. lib 8. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit: Solanum eſculentum, quod in hortis naſcitur, notum eſt omnibus, utunturq́ ad omnia ea, quæ refrigerari, & adſtringi poſtulant: poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Caterorum verò non eſculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens ruſum, acino uvætum figura, tum magnitudine adſimilem: quo etiam ad coronas utuntur. Alterum autem fruticoſum ὑπνωτικὸν, hoc eſt ſomnificum: & tertium eſt præter hæc, quod μανικὸν, id eſt furioſum appellitant. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortenſi ſolano ſimile eſt, fructum habens ciendæ urinæ idoneum: proinde multis compoſitis facultatibus, quæ ad jecur, ad veſicam, & renes accommodantur, miſcetur. Solani verò ſomnifici cortex radicis, ſi cum vino bibatur, ſomnum accerſit drachmæ pondere ſumptus. Sed & ad cætera quoq́ papaveris ſucto perſimilis eſt: niſi quòd eo uſq́ imbecillior eſt, ut ipſe tertii habeatur ordinis refrigerantium, cùm hic in quarto ſit conſtitutus. Hujus Solani ſemen urinam ciendi vim habet. Verùm ſi plus duodecim corymbis hauſeris, dementiam furiamve adſciſcet. Porrò quod reliquum eſt ex dictis Solanis ad medicationes, quæ intrò in corpus adhibentur, inutile eſt. Nam ſi quatuor ejus drachmæ ſumptæ fuerint, mortem inferent: ſi pauciores, inſaniam. Una certè innoxiè ſumitur: cæterùm nec ipſa utile quid obtinet. Verùm ſi foris corpori empaſtri modo illinatur, ulcera maligna & depaſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus eſt, deſiccans ſecundo ordine jam completo, & tertio incipiente: refrigerans verò ſecundo incipiente. Illud Solani genus, quod Græcis στρύχνος ημερὶς, Latinis Solanum hortenſe nominatur: Arabibus Hamebathanaleb, Hameb alchahaich ſive Hanab althaleb: Italis Solatro hortolano, ſeu Herba morella: Germanus Nachtſchadt: Hiſpanis Yerva mora: Gallis Morelle. Quod vero Solanum Græcè ἀλικάκαβος καὶ φυσαλὶς: Latinè Halicacabus & Veſicaria appellatur: Arabicè Kekengi, Alkekengi ſive Kekenegi: Italicè Alcakengi. Halicacabo: Germanicè Judenkirſchen: Hiſpanicè Bexiga de perro: Gallicè Beguenaudes. At Veſicaria ſive Halicacabum repens, Italis Vilucchio foreſtiero. Quod deinde Græcis στρύχνος ὑπνωτικὸς, Latinis Solanum ſomniferum dicitur: Italis Solatro ſonnifero. Quod deniq́ Græcè στρύχνος μανικὸς, Latinè Solanum furioſum vocatur: Italicè Solatro furioſo. Sic Solanum ſomniferum alterum: Italis Solatro ſomnifero minore. Verum Solanum majus dicitur Italis Solatro maggiore, ſive Herba bella donna.

Solani somnifici Manici q; hiſt. ex Theophraſt.

Solanorũ vires ex Gal.

Nomina.

Solani viginti differentiæ habentur, de quibus in hiſtoria Univerſali. I. Solanum officinarum, C.B. Solanum hortenſe, Matth. Fuchſ. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Cam. Solanum, Brunf. Lon. Solatrum vulgare, Trag. Solanum nigrum & puniceum, Cordo in hiſt. Solanum quod edendo eſt Cord. in Dioſc. Solanum ſativum, Tab. Solanum hortenſe circeæ aut phaſeoli folio, Lobelo in icon. Solatrum minus, Cæſalpino. Variat foliis magis minuſq; laciniatis, acinis fuſcis, puniceis, luteis. II. Solanum Veſicarium, C.B. Geſ. hor. Solanum halicacabum, Matth. Trag. Lac. Lob. Lugd. Saxifraga rubra, Brunf. Halicacabum vulgare, Fuchſ. Turn. Halicacabus, Cordo in hiſt. Geſ. hort. Caſtor. Camer. Veſicaria, Cordo in Hiſt. Geſ. hort. Cæſal. Veſicaria vulgaris, Dod. gal. Alkakengi, Lonicero. III. Veſicaria repens, Matth. Veſicaria nigra, Trag. Veſicaria peregrina, Dodo. gal. Veſicaria altera, Caſtor. Halicacabum peregrinum, Fuchſ. Geſ. hort. Dodo. fol. Lonic. Lugdun. Taber. Camer. Dorycnium. Cordo in Dioſc. & hiſt. Geſ. hort. Caput monachi, eidem. Solanum peregrinum, Lacu. Piſum Cordatum, Lob. Faba inverſa, Cæſalpino. IV. Solanum ſomniferum verticillatum, C.B. Solanum ſomniferum, Matth. Geſ. hor. Lacu. Cluſ. hiſt. Hiſp. Dod. fol. Caſt. Cæſ. Lug. Cam. Solanum ſomniferum Hyoſcyami lutei foliis, Lobelo in iconibus. V. Solanum ſomniferum alterum, Matth. Geſ. hort. Caſtor. Lugd. Solanum ſonniferum, Lonic. Solani lethalis aliud genus, Dod. folio. An non idem cum ſequenti? VI. Solanum majus ſive herba bella donna, Matth. Solanum hortenſe nigrum, Trag. Solanum ſomniferum, Fuch. Turn. Lob. Lug. Solanum lethale, Dod. fol. Solani genus ſylvaticum, Geſ. hort. Solanum majus, Cam. Caſt. Solanum ſylveſtre, Thal. Solatrum majus, Cæſal. Mandragora morion, Fuch. in icon. Mandragoras Theophraſti, Dod. gal. Anguillaræ, Mandragoræ genus, Geſ. hor. Mandragoræ tertia ſpecies, Cord. in Dioſ. Morion, Lon. Bella donna, Cluſio hiſt. Pannonica. VII. Solanum tuberoſum eſculentum, hactenus à nemine propoſitum, in Phytopinace ante ſeſquiannum exhibuimus, cujus hic figuram damus. Stirps eſt caule ſeſquicubitali, aliquando bicubitali, ſubrotundo, ſtriato, aliquantum foliaramoſo: foliis primis ad radicem prodeuntib. Barbareæ ſimilibus, cæteris palmum longis, pallidè virentibus, ſubhirſutis, in ſex, octo, plures & pauciores partes, ex una coſta dependentib. (quibus unum ſempter numerum claudens additur) diviſis, ex rotunditate oblongis integris, quibus duo ſextuplo minora interjiciuntur. Flores ramulorum ſummis inſident, alii clauſi, terni quaternive aperti, Malorum inſanorum forma magni, ex cæruleo purpuraſcentes, calathi inſtar diviſi, quinquanguli, lineis ſubflavis per longum diſcurrentibus, ex quorum medio ſtaminula communiter quatuor ruffeſcentia prodeunt. Hos excipiunt fructus rotundi, plures ſimùl quaſi ex racemo dependentes, longis pediculis ut in Solano vulgari donatis, quorum aliqui nucis magnitudine, alii avellanæ, alii minores, immaturi atrovirentes, maturi atrorubentes, rarius ſtriati: medulla intus albicans, ſeminibus parvis, planis, rotundis, Solani ſomniferi ſecundi forma fuſcis, conferta. Radix eſt tuberoſa, aliquando pugni magnitudine, aliquando palmum longa, aliquando minima ſucculenta, cute fuſca aut atrorubente tecta, cujus medulla albicat: ad caulis exortum prodeunt radices fibroſæ plures, oblongæ, albicantes, quæ per terram ſparguntur, ex quibus primo vere alii caules exurgunt, aliæque tuberoſæ radices adnaſcuntur: quemadmodum elegan-

ter

VII. SOLANUM TUBEROSUM esculentum.

SOLANI TUBEROSI RADIX & fructus.

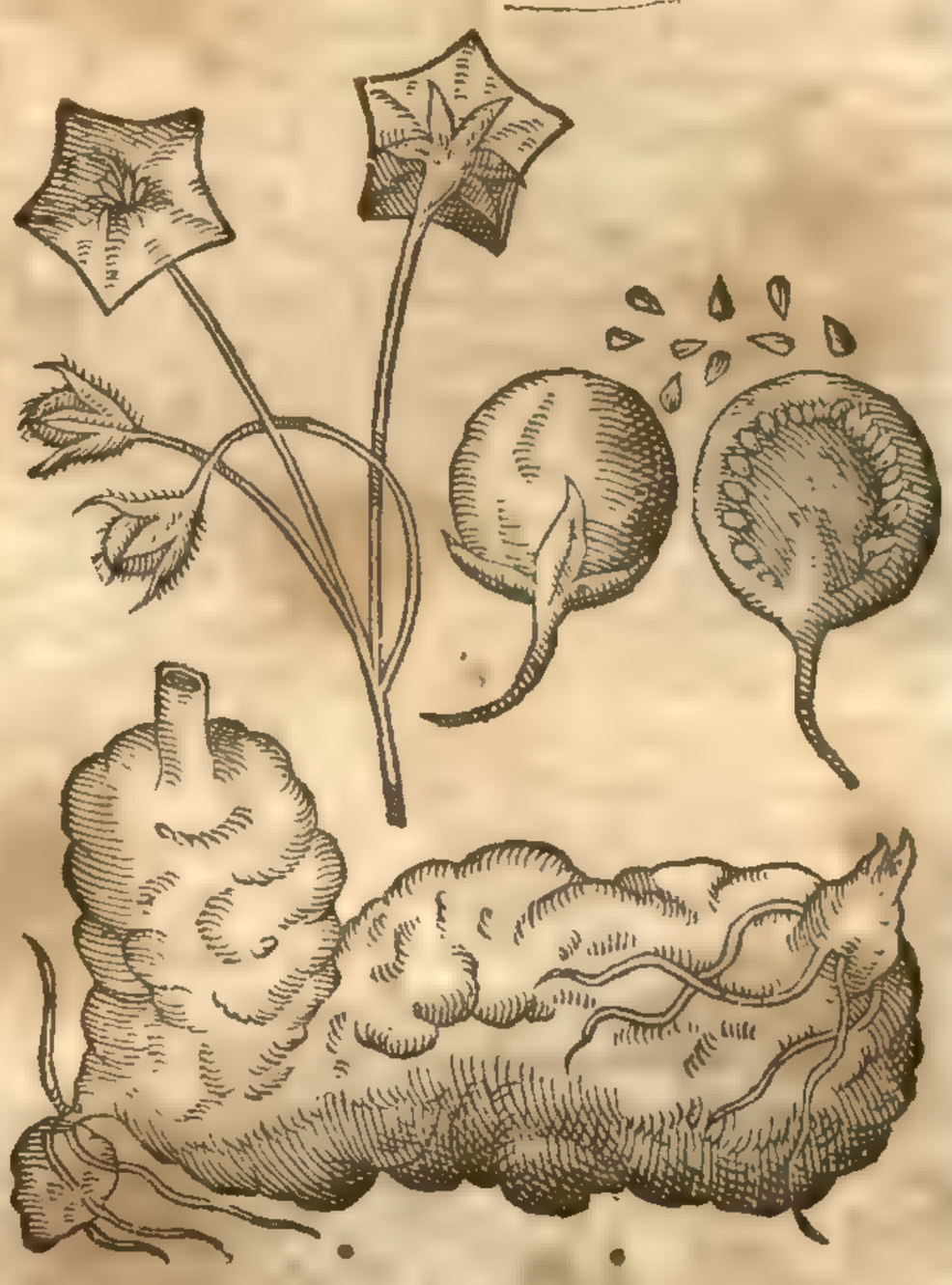

ganter hac figura nova germina exprimuntur: antequàm notior esset, hyberno tempore radices eximebantur, ne putrescerent, vernaliq; tempore rursus terræ committebantur, ast nunc non item, siquidem tot se tuberibus propaget, ita ut ad unam plantam hyberno tempore erutam ultra quadraginta tubera notarim, quamvis etiam ex ramis reclinatis terra tectis, Burgundi propagare soleant, quò plura tubera acquirant, cùm apud ipsos, ut & Gallos, in cibos veniant: aliquando enim Tuberum modo sub cineribus assant, & cum pipere (aliàs palato, meo enim fatuus videtur gustus, vix arrideret) comedunt: alii verò assata in taleolos dissecant, & jus pingue cum pipere affundunt, ad Venerem excitandam, semenq; augendum commendantes: alii & tabidis utiles volunt. Italis Tartuffoli (quo nomine & tubera nominare solent) Germanis Grübling Baum / id est Tuberum arbor dicitur. Solanum vocamus propter formam aliquam foliorum, cum Malis aureis: florum cum Malis insanis: fructuum, cum baccis Solani vulgaris: seminum, cum Solanis penè omnibus: deniq; propter totius plantæ odorem, quem cum Solanis communem habet. Vulgò Pappar Hispanorum, vel Indorum dicitur. Nobilissimus Jacobus Antonius Cortusus patricius Patavinus, Pycnocomen Dioscoridis censet, motus exemplari Dioscorideo manuscripto, cui similis figura adpicta, quod clarissimus Pinellus nobilis Vincentinus, Patavii in sua Bibliotheca habet: & sanè foliorum & radicum Pycnocomi Dioscoridis notæ, huic Solano conveniunt, floris verò & seminis non item. Ex Insula Verginea primum allata in Angliam, inde in Galliam, aliasque regiones.

a Meum ἐπ' ἄκρῳ δὲ φυλλὰ θυλάκια ὥσπερ ἐρεβίνθου, οὗ οἷς σπέρμασι τρογγύλα. in summitate vero habet densos folliculos, velut ciceris, in quibus semina rotunda.

Δορύκνιον.

DORYCNIUM. CAP. LXX.

DOrycnion Cratevas Halicacabon, aut Caleam vocat: frutex oleæ nuper prodeunti similis. Nascitur in petris non procul à mari, ramis cubito minoribus: foliis oleæ similibus colore, minusculis, firmioribus, præter modum scabris: flore candido, *a* siliquis in cacumine ceu ciceris, densis, rotundis: quinis intus aut senis seminibus, exigui ervi magnitudine, lævibus, firmis, versicoloribus, radix ad digiti crassitudinem, & cubiti longitudinem adolescit. Id somniferum esse constat. Copiosius haustum mortem adfert. Nec defuere qui dicerent, semen in amatoria expeti.

Doryenii confid.

DOrycnum, Cratevæ testimonio, inter saxa in maritimis nascitur, foliis cum forma, tum etiam colore olivæ proximis. Verùm mihi hactenus non contigit ipsum invenire, aut inventum videre: quamvis in eo quoq; inquirendo multum laboris insumpserim. Non defuerunt tamen amici qui plantas mihi miserunt, quas ii Dorycnium faciebant: Verùm cùm eæ non satis mihi fecerint, hic illas appingere non libuit. Cæterùm hallucinantur, meo quidem judicio, qui putant Dorycnium esse eam Vesicariam, quæ semine est rotundo, albo, macula cordis effigie insignito: cujus historiam inter Solani genera præcedenti capite retulimus. Siquidem hæc Dorycnio omnibus ferè notis repugnare deprehenditur. Dorycnii vires ex Gal. *Dorycnii meminit Galenus lib. 6. simpl. medic. ubi de ejus viribus ita scribit. Dorycnium temperamento papaveri simile est, & Mandragoræ, & iis quæ sic refrigerandi vim habent: excellit aquea frigiditate admodum efficaci. Quamobrem modicum quidem soporem conciliat: largius verò sumptum interimit. Id* Δορύκνιον *Græci, quod Dorycnium quoq; Latini vocant.*

Nomina.

Mandra-

Μανδραγόρας. MANDRAGORAS. CAP. LXXI.

MAndragoram, aliqui Antimelum, alii Circæam vocant, quoniam videatur radix ad amatoria conducere. Duo ejus genera: niger, quæ fœmina exiſtimatur, tridacias appellatus, anguſtioribus foliis ac minoribus quàm lactucæ, virolis ac graveolentibus, in terra ſparſis: mala gerit *a* ſorbis ſimilia, pallida odorata, in quibus ſemen veluti pyrorum: radicibus inhæret benè magnis, binis ternisve, inter ſe convolutis, nigris foris, intus albis, craſſo cortice veſtitis: caulem non fert. Alter candidus, qui mas dicitur, nonnullis Morion vocitatur: hujus folia magna, alba, lata, lævia ut betæ: mala quam alterius duplo majora, colore in crocum inclinante, jucunde cum gravitate quadam olentia, quorum pomorum cibo aliquantùm opiliones ſoporantur: radix alterius ſimilis, major & candidior, orbata & hæc caule. Succus fit è cortice recentis radicis tuſo, & prelis ſubjecto: qui inſolatus, ubi concreverit, fictili reconditur. Malis quoq; ſuccus depromitur, ſed aliquantò ignavior. Delibratur radix, & trajectus lino cortex, ad uſum ſuſpenditur. Aliqui radices in vino ad tertias coquunt, & defœcatum jus ſervant, cyathoq; uno utuntur in pervigiliis & doloribus, & ante ſectiones uſtionesq;, ne ſentiãtur. Succus duobus obolis ex mulſo potus, ut veratrum, per vomitiones bilem atram pituitamq; extrahit: verùm potu largiore vita adimitur. Medicamentis ocularibus, & his quæ dolores finiunt, peſſis quoque emollientibus, admiſcetur: ſemioboli pondere inditus, per ſe menſes, & partus expellit: ſubditus ſedi, pro balano, ſomnificus eſt. Radix ebur emollire fertur, quæ ſenis horis cum eo decocta ſit: & ad accipiendam quam effingere optaveris formam, ipſum facile præſtat. Folia recentia convenienter oculorum inflammationibus, & collectionibus, quas ulcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, ſuppurationes, ſtrumas & tubercula diſcutiunt: ſtigmata ſine exulceratione delent, ſi quinis ſenisve diebus ſenſim perfricentur: folia ſervantur in muriis eoſdem ad uſus. Trita radix ignibus ſacris ex aceto, & ſerpentium ictibus ex melle, aut oleo medetur, ſtrumas atq; tubercula cum aqua diſſipat: articulorum cruciatus, cum polenta ſedat. Fit citra coctionem vinum è cortice radicis, ad hunc modum. Ternæ minæ in vini dulcis metretam conjiciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, iis qui ſecari, aut amburi debent, ut antè dictum eſt: ſiquidem nullo tunc afficiuntur dolore, ſed veterno quodam preſſi torpeſcunt. Mala ſoporem afferunt olfactu, & etiam ſi mandantur: item expreſſus ex eis ſuccus, nimio tamen odore percuſſi, obmuteſcunt. Semen malorum potum vulvas purgat: appoſitumq; cum ſulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluvia ſiſtit. Scarificata, punctisq; multifariam aperta radice erumpens lacryma cavo vaſe recipitur. Liquamentum autem ſucco lacteo præſtantius eſt, ſed non ubiq;, ut experientia docet, radices lacteum ſuccum delacrymant. Alium tradunt eſſe mandragoram, nomine Morion, in opacis juxta ſpecus enatum: foliis albi mandragoræ minoribus, albis, dodrantalibus, radicem ambientibus: quæ mollis eſt, & candida, paulo major palmo, pollicemq; craſſitudine æquat. Tradunt eam in pane, offa, obſoniove derit habitu, ſenſus impos, ternis quaterniſve, ex quo data eſt, horis. Hac medici utuntur cùm ſcidendi, urendive neceſſitas adeſt. Antidotum eſſe volunt radicem, cum manico ſolano potum.

a Oribaſ. ὠοῖς. l. ovis.

I. MANDRAGORA MAS & Fœmina.

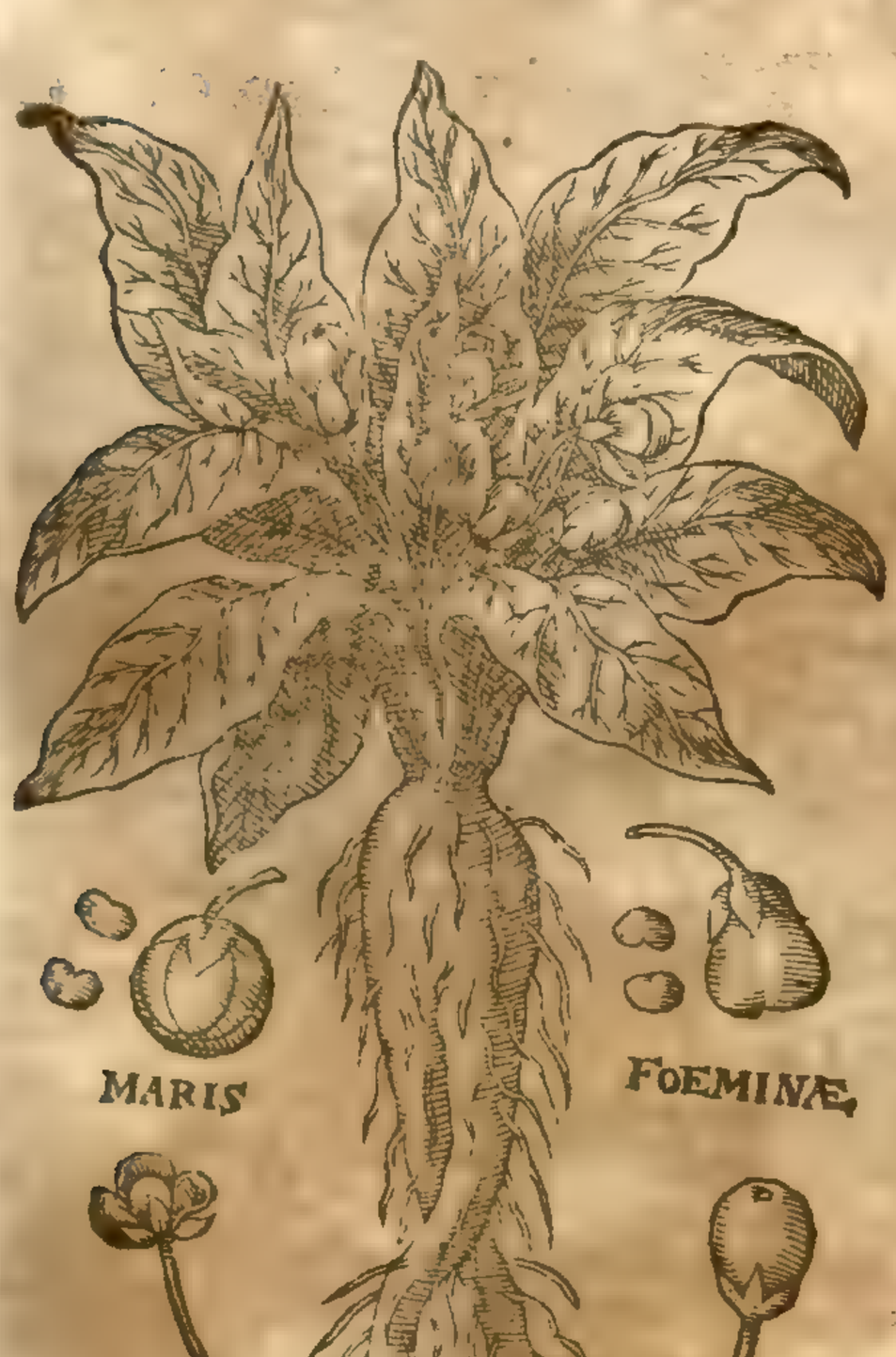

Mandragoræ utrumque genus frequens naſcitur in compluribus Italiæ locis, præſertim in Apulia Gargano monte, unde radicum cortices, & poma herbarii quotannis ad nos convehunt. Habentur & in viridariis ſpectaculi gratia: etenim Neapoli, Romæ, & Venetiis utramq; Mandragoram in hortis & vaſis fictilibus ſatam vidimus. Sed profectò vanum ac fabuloſum eſt, quòd Mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem repræſentent, ut ignarum vulgus, & ſimplices mulierculæ certò credunt & affirmant. Quibus etiam perſuaſum eſt, eas effodi haudquaquam poſſe, niſi cum magno vitæ periculo. cane qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes, quòd audita voce pericliten tur pereantq; foſſores. Quippe radices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impoſtores ac nebulones quidam venales circumferunt, infœcundas mulieres decepturi, factitiæ ſunt ex harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus. Sculpunt enim in his adhuc virentibus tam virorum, quàm mulierum formas, infixis hordei, & milii granis, ius in locus, ubi pilos exoriri volunt: deinde facta ſorobe tamdiu tenui ſabulo obruunt, quouſq; grana illa radices emittant: id quod fiet viginti ad ſummum dierum ſpatio. Eruunt eas demum, & adnatas e granis radices acutiſſimo cultello ſcindunt, aptantq; ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Hujus ſanè rei certam fidem facere poſſum, quòd cùm Romæ eſſem, impoſtorem quendam circumforaneum lue Gallica correptum nobis curare contigit, qui præter alias innumeras impoſturas, quibus circumventis hominibus multam pecuniam extorquent, docuit & artem, qua factitias ſibi comparabat Mandragoras, quarum complures mihi demonſtravit, aſſerens unam tantùm interdum divitibus vendidiſſe quinque & viginti, nonnunquam etiam triginta aureis. Quamobrem nos, qui omnium utilitati &

Mandragoræ utriuſq; conſid.

Mandragoræ humana forma, factitiæ. Quorundam impoſtura.

ſaluti

salutì quantùm possumus consulimus, hæc silentio haudquaquam involvenda duximus, ut palàm omnibus fiat, quibus fallacius ac fraudibus maximo cum detrimento, & vitæ sæpè discrimine, homines ab his impostoribus & nebulonibus decipiantur. Qui ut antiquorum quoq; authoritate suas impostu as adstruant, prædicant Pythagoram vocasse Mandragoram Anthropomorphon, quòd eam humanam formam reddere voluerit. Verùm sciendum est, non sine ratione Mandragoram ita à Pythagora dictam fuisse: quippe quòd in universum omnes ferè Mandragoræ radices à medio ad imum bifurcatæ proveniant, adeò ut crura hominum modo habere videantur. Quapropter si eo effodiantur tempore, quo fructum gerunt, qui mali instar super folia ad terram procumbentia brevi pediculo appensus, parum à radice distat, hominis cui brachia desint, effigiem quadantenus repræsentant. Hanc quidem rem nulli, quod sciam, vel pauci sunt, qui rectè acceperint. Quin potius plerisq; hujus sententiæ ignari adducti sunt, ut Pythagoræ, & Columellæ id maximè vitio verterint, ut qui eos de Mandragora fabulatos esse crediderint. Sed ut ad fabulam illam redeamus, quæ periculum denunciat ignaru radices Mandragoræ effodere volentibus, iis cane qui effodiat, non adalligato, ea mihi quidem desumpta videtur a Flavio Josepho: qui etsi de alio radicis genere scribat, ea tamen potuerunt facilè ab impostoribus in Mandragoræ radices transferri. Quod ut omnes clariùs intelligant, hic Josephi verba subjiciam, quæ l. 7. c. 25. de bello Judaico ita scripta sunt: Vallis, inquit, qua civitas à parte Septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adsimilis est colore, circa vesperam verò veluti jubar fulgurans. Accedentibus eamq; evellere cupientibus facilis non est, sed tamdiu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinam muliebrem, vel menstruum sanguinem super eam fuderit. Quinetiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoq; modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit conditum: deinde ab ea religant canem, illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facilè evellitur, canis verò continuò moritur, tanquam ejus vice, à quo tollenda erat, traditus: nullus enim postea accipientibus metus est. Tantus autem periculis propter unam vim capi eam operæpretium est. Nam quæ vocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, vivis immersa eosq; necantia, quibus subventum non fuerit, hæc citò, etiamsi tantummodo admoveatur ægrotantibus, abigit: hactenus Josephus. Ex cujus utiq; verbis omnibus perspicuum esse potest, quòd hinc impostores occasionem acceperint, qua postea vanam ac falsam de Mandragoræ radicibus commenti sunt historiam. Cæterùm tertium Mandragoræ genus, quod Dioscorides Morion appellari tradit, in opacis juxta specus proveniens, qui mihi ostenderet in Italia hactenus reperi neminem. Brasavolus itemq; Fuchsius Hermolaum immeritò, meo quidem judicio, damnant, quòd virum hunc in ea sententia fuisse velint, ut putaverit mala illa, quæ Insubribus MELONGENA *vulgò vocantur, nostris verò Hetruscis Petranciani, esse hujus tertiæ Mandragoræ fructus. Sed quòd hæc non fuerit certa ac firma Hermolai sententia, ejus verba abundè testari poterunt, quæ in suis corollariis de Morio ita scripta invenio. De Morio, inquit, Mandragora nihil habeo quod addi possit iis, quæ à Dioscoride notantur. Sed quoniam mala terrestria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in mentem subeunt, quæ vulgò Melongena vocitamus, hoc est, ut ipse puto, mala insana: de quibus nihil veteribus scriptum fuisse jam desino mirari, quòd multa hujusmodi reperio, sicut herclè multa quondam fuere, quæ modò vel ignorantur, vel certè non habentur. Mala ergo insana è frutice vulgari sunt, passim nascente, ut melones & cucurbitæ: pari quoq; cultu, foliis propè ficulneis: flore oblongo, speciosо, candido. Manditur vulgò pomum ex oleo, sale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc ad verbum Hermolaus. Ex quibus equidem omnibus palàm fieri arbitror, quòd perperam tum Brasavolus, tum Fuchsius hac in re Barbarum insimulaverint. Cæterùm nos Mala insana è planta oriri observavimus, cui folia insunt stramoniæ, aut majoris Solani, haud absimilia, subaspera tamen, hirsuta & per ambitum sensim sinuata: caule unico, semicubitali, ramoso, tereti, fumo subpurpureo, & perinde ac folia hirsuto. Flores edit albicantes aut subpurpureos, in stellæ modum radiantes, è quibus oblongi oriuntur fructus cucumeris magnitudine, colore in candido purpurascente, virentesve, & levissimo contecti cortice, succosa albicanteq; intus pulpa: semine numeroso, parvo, siliquastri æmulo. Radice nititur multifida, haud altè descendente: seritur in hortis & viridariis, & vasis fictilibus primo statim appetente vere: floret Aestate, & Autumno fert fructum. Planta est frigoris, & algoris impatiens, quo fit ut in Germania & Bohemia, ubi Aestas frigidiuscula fuerit, rarò fructum ad maturitatem perducat. In Italia, ubi Mala insana copiosa proveniunt, frequenter in cibum veniunt. Elixa enim à cortice mundant, & in particulas dissecant, & deinde farina aspersa, in oleo aut butyro ferventi in patella frigunt, & mensis apponunt, sale & pipere condientes: sunt enim gustui non ingrata. Sunt è nostratibus qui malis insanis vescantur ad venerem excitandam: quod fortè ideò præstant, quoniam flatus gignunt, concoctuq; contumacia existunt. Verùm cum frequentius manduntur (ut testis est Avicenna) biliosos generant humores. Quinetiam pariunt viscerum obstructiones, carcinomata, elephantiasin, capitis dolores, tristitiam, & jecinoris & lienis infarctus: unde postea diuturnæ proveniunt febres & habitus malus. Hinc itaq; fit, ut Averroem mirari subeat, quòd libro 5 collectaneorum mala insana commendaverit suo quodam modo parata. Jam & aliud horum genus importari cæpit, pressum, orbicularorum malorum modo, melopeponum more sectum, colore primum viridi, deinde ubi maturitatem senserit, in quibusdam plantis aureum, in quibusdam verò rubeum visitur, ideoq; vulgò appellantur* POMI D'ORO, *hoc est, mala aurea. Eduntur & hæc quemadmodum illa, sed nauseam & vomitum sæpè movent. Mandragora*

Antropomorphon Pythagoræ.

Baaras admirabilis facultatis planta.

Mandragora Morion vocata.

Hermolai tutela.

Mala vulgò Melongena.

II. MELONGENA.

Hermolaus Barbarus defenditur.

Mal. insan. descriptio.

Malorũ insanorũ vires.

Mala aurea.

*III. SOLANUM POMIFERUM, fructu rotundo, molli. *

gora vires deſcripſit Galenus libro 7. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Mandragora vincentem h. . . et facultatem refrigeratoriam, adeò, ut tertij ſit ordinis refrigerantium. Veruntamen & caliditatis cujuſdam particeps eſt, & in pomis humiditatis: proinde ſoporem conciliandi vim ea habent. Radicis cortex, cùm ſit valentiſſimus, non tantùm refrigerat, ſed & deſiccat: reliquum quod intus eſt, imbecillum exiſtit. Hæc planta quæ Græcis μανδραγόρας, Latinis item Mandragoras appellatur: Arabibus, Fabora. ſeu Yabrohach: Italis Mandragora: Germanis Alraun: *Hiſpanis Mandracola: Gallis Mandragore, & Mandegloyre. At Melogena, ſeu Mala inſana, Italis Petrantiani ſeu Melanzane.*

Mandragoræ vires ex Gal.

Nomina.

Mandragora duplex eſt, alia flore minore & quidem mas & fœmina: alia majore cæruleo, cujus figuram in hiſtoria noſtra dabimus. I. Mandragora fructu rotundo mas & candida, quæ verò fructu Pyri, fœmina & nigra herbariis dicitur. II. Solanum pomiferum fructu oblongo, C. B. Melongena, Matth. Cord. in hiſt. Cam. Caſt. Lugd. Melangena vel Melantzana, Lob. Mala inſana Trag, Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lonic. Tabernæ. Pomum amoris aliquibus, Geſ. hor. Solanum pomiferum, eidem. Solanum hortenſe & Pyra inſana, Cæſalpino. Variat floris colore, fructus item colore & figura. III. Solanum pomiferum fructu rotundo molli, C. B. Poma amoris, Dod. gal. Lob. Lugd. Cam. in Matth. Taber. Pomum aureum, Geſ. hor. Aurea mala, Dod. fol. Caſt. Mala inſana, Cæſalpino. Solani pomiferi genus aliud, Geſ. hor. Lycoperſicum Galeni & Poma Peruviana, Anguil. aliis Glaucium Dioſcoridis: fructus aureus, ruber, rarius albus.

Ἀκόνιτον. ACONITUM. CAP. LXXII.

AConitum aliqui pardalianches, alii cammoron, alii thelyphonon, alii myoctonon, alii theriophonon vocant. Folia habet cyclamini, aut cucumeris, tria aut quatvor, minora, & †ſubhirſuta: caulem palmo altum: radix ſcorpii caudam æmulatur, & alabaſtri modo ſplendet. Torpeſcunt, ut fama eſt, ſcorpiones admota radice, ſtupentq; qui rurſum ellebori contactu, excitantur. Oculorum medicamentis levandi doloris gratia adjicitur. Enecat pantheras, ſues, lupos, & feras omnes, in carnibus objectum.

† Meum ὑπογεγραμμένα. i. ſub aſpera.

Ἀκόνιτον ἕτερον. ACONITUM ALTERUM. CAP. LXXIII.

ESt & alterum Aconitum, quod aliqui cynoctonon, alii lycoctonon appellant. Hujus genera ſunt tria: unum, quo utuntur venatores: alia duo in uſum ſuum vertere medici: è quibus tertium, quod Ponticum nominatur, plurimum in Italia, montibus Juſtinis exilit, à priore diſtans, quoniam folia faciat effigie platani, crebriore diviſura, longiora, & multò nigriora: caulem filicis pediculo ſimilem, nudum, cubitali altitudine, aut ampliorem: ſemen in ſiliquis oblongis recondit: radices in modum ſquillæ marinæ cirrorum nigreſcunt. Quibus ad venationem Luporum utuntur: inſertæ ſiquidem crudis carnibus, & devoratæ lupos enecant.

DUo Dioſcoridi produntur Aconiti genera. quanquam poſtremum triplici diſtinguit differentia. Primum, quod Pardos enecet, Pardalianchen: alterum verò quod canes, luposq; conficiat, Cynoctonon, Lycoctononq; vocarit. Hoc (ut diximus) in tria genera diſtribuit: veruntamen poſtremum tantùm deſcribens, duorum priorum hiſtoriam, & vires ſilentio præterit. Quo fit, ut Hermolai, & Marcelli ſententiam probandam putem: qui non temerè quidem ſuſpicantur, in altero capite plura deſiderari, quibus & priorum hiſtoria, & quonam pacto tum medici, tum venatores iis antiquitus uterentur palam fieret. Hujus diminutæ lectionis illud non parum ſuſpicionem auget, quod in tertio genere, quod Ponticum appellavit, nihil ſit ab ipſo Dioſcoride prætermiſſum: ex quo quis fortè conjicere poteſt, in cæteris quoq; eum quicquam non prætermiſiſſe. Tertium hoc genus paſſim in Italia omnibus ferè montibus naſcitur, foliis quæ platanum quadantenus æmulantur, magis tamen per ambitum ſerratis, albis quibusdam maculis reſperſis: caule filicis, bicubitali: floribus ſubluteis, acutis galericulis facie ſimilibus: è quibus ſiliquæ prodeunt, ſemen continentes: radice multiplici, ac nigra. Habetur & aliud genus ijſdem ferè foliis, & caule, floribus tamen melinis, ranunculo non diſſimilibus, longè tamen majoribus, adeò ut ſylveſtres roſas hic æquet amplitudine. Quanquam Geſnerus in ſuo magno libro de animalibus inſcripto (in quem is mihi quidem videtur, ut multa vera doctè, ita non pauca etiam falſa ac vana ineptè congeſſiſſe) negat inveniri Aconitum, cujus flores lutei ſint, atque roſas æmulentur: ut qui ſibi fortaſſe perſuaſerit omnia

Aconiti genera, & conuid.

Dioſcoridis lectio diminuta.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Geſnerus deceptus reprehenditur.

I. ACONITUM PARDAL. Dioſc.

Luparia. Vulparia

Thelyphoni hiſtoria.

Medici clari qui Aconitu. pardali-anches apud Matthiolum viderunt.

omnia naturæ opera ſe noviſſe & vidiſſe. Attamen in hoc, pace ejus dixerim, decipitur: ſiquidem plures extant montes, qui cùm hoc Aconiti genere ſcateant, nos hîc vera ſcripſiſſe, Geſnerum contrà veritatem refragari, poſteris omnibus teſtatum relinquent. Sunt qui hoc Aconitum ab effectu Lupariam vocent: at ruraTridentina, in quorum montibus copiosè provenit, ipſum paſſim vulpariam nominant, utpote quod præter lupos, vulpes etiam interimat. Quin & canes occidit, & feles & mures, & omnia deniq; animalia, quæ ſuo exortu tanquam caca producuntur. Primum genus thelyphonon appellatum, quo venatores pantheras, & pardos interficiunt, vidimus legimusq; nos tantùm in Ananienſibus montibus, in Tridentino agro, locis ferè inacceſſis, & præruptis. Planta eſt admodum rara, & à paucis alius fortaſſe viſa, quàm ab ijs, quibus à me ejus videndi copia facta eſt. Nam plurimi ſunt rei plantariæ ſtudioſi, & clariſſimi viri, qui eam viderunt, & palpaverunt, quiq; hoc perpetuò teſtabuntur: è quorum numero ſunt Cæſaris Ferdinandi, & Romanorum Regis Maximiliani Medici omnes, nempe vir Clariſſimus Julius Alexandrinus Tridentinus, Stephanus Laureus Belga, Doctor Ribera Hiſpanus, Joannes Crato Uratislavienſis, Franciſcus Parthinus Roboretanus, & Joannes Odoricus Melchorius Tridentinus, & alii quàm plures Medicinæ Doctores rei herbariæ haud ignari, non Itali ſolùm, ſed Bohemi, Poloni, Germani, Boruſſi, Ungari, Galli & Hiſpani, & quotquot ferè ſequuntur Cæſaream aulam, Regum, & principum oratores, ac multi quoq; peregrini, rei plantariæ, & bonarum artium ſtudioſi, qui hac per Bohemiam iter facientes, me, quæ eorum eſt humanitas) inviſere ſolent. Quibus omnibus dicere ſoleo, Palpate, & videte, quoniam Matthiolus fabulas non deſcribit. Hinc plantam ego theſauri loco jam mihi aſſervo adverſus vitilitigatorum calumnias & omnibus, & ſingulis demonſtrandam, tam amicis quàm inimicis: his quidem, ut inſpecta veritate ad mentem redeant: illis, ut de Matthioli integritate ubiq; teſtari poſſint. Eſt itaq; ACONITVM PARDALIANCHES, cujus hîc primo loco imaginem expreſſimus planta in nudis, & arduis montium ſummitatibus cautibusq; proveniens umbroſis tantùm locis: foliis cucumeri proximis ſed majoribus ad ſummum quatuor ysq; ſubhirſutis: caulem edit, quem ego caducum vidi palmarem, pariter hirſutum quemadmodum & foliorum pediculos. Florem videre non licuit, verùm (ſi me mea non fallit opinio) Doronici æmulum illum eſſe exiſtimo (Chryſanthemi ſimilibus, ſed minoribus.) Radicem edit alabaſtri modo ſplendentem, dum recens eſt, digitali craſſitudine, ex lata origine in acutum deſinentem, incurvam, geniculatam, & tota facie ſcorpii caudam æmulantem, ut ex hac imagine, quam ex viva planta pinxit VVolffgangus Meierpeck è Friburga Miſnia ornatus, quiſpiam

Aconiti pardalianches delineatio.

II. ACONITUM PARDAL. Plinii.

III. ACONITUM PARD. Theophr.

quispiam certiór fieri poterit. Refert enim hæc omnibus suis notis adamussim Dioscoridis Aconitum pardalianches. Est & alterum Aconiti hujusce genus, radice ferè simili, sed superiori parte utrinq; brachiata, alba, splendente, geniculata, & ima parte Scorpionum caudam referente, minimè tamen incurva: foliis præscripto similibus, sed paulò rotundioribus, & minus hirsutis, caule & floribus Doronico similibus. Nascitur in altissimis montium præruptis, & ferè inaccessibilibus locis. Pares sunt ei qualitates & vires cum præscripto. Hoc genus PLINII ACONITVM *esse censeo. Quippe, is marino Cammaro sui Aconiti radicem similem reddidit, cujus effigiem hæc haud parum imitatur. Huic tertium accedit, quod omnino Theophrasti* THELYPHONVM *facio. Siquidem hoc non solùm habet radicem scorpionem integrum præ se fe-*

Plinii aconitũ pardalianches. Thelyphonum Theoph.

IV. ACONITUM PARDALIAN.

V. ACONITUM II.

rentem, sed folia Cyclamini haud dissimilia, radicis fibras geniculatas, graminis modo, & ejusdem quoq; more sese propaginantes, & alios quoq; scorpiones effigiantes, è quibus postea & folia & germina erumpunt. At caules & flores nihil secùs. Ea omnia potest, quæ de cæteris scripta sunt. Duo hæc Aconiti genera misit ad me ex suo viridario vir insignis Jacobus Antonius Cortusus Patritius Patavinus, acerrimus plantarum indagator, unà cum Doronicorum vulgarium planta: illeq; me primùm admonuit Doronicum inter Aconita esse recensendum, quod certò sciret, facto à se pluries periculo, extingui facilè canes, qui horum radices devorarunt. Vix ego id credere poteram, sed interim datis cuidam meo cani vulgarium Doronicorum quaternus drachmis, crudis carnibus occultatis, is post septimam horam obiit. Sed id mirum profectò mihi fuit, quod ipsemet canis toto illo tempore, quo supervixit, alacer, lætus ac hilaris se semper habuit, nihilq; symptomatis passus est: immò, quod majus dici potest, quadam cum domestica canicula pluries Venerem exercuit, & cœnantibus nobis avidiss. me comedit. Quo factum est, ut ego profectò crederem, me hoc facto periculo frustratum iri. At qui paulò post præter omnium nostrùm sententiam, is repente admodum, ac si morbo comitiali percussus esset, totus in terram concidit, ubi horrendo spasmo correptus, spumanti ore paulo post convulsus interiit. CORTVSO *itaq; nobilissimo, hoc amplissimum munus futura posteritas acceptum referat, ipsum q; novum vitæ nostræ custodem appellitet. Huic Nymphæ violas, & lilia fundant: hunc suavissimus vestiant rosis, & bacchare cingant. Ac interim desinant Medici, quibus hominum vita cordi est, exitioso & pernecabili Doronico uti. Expellant & illum Pharmacopæi suis è Myropolis, & interdicant pii, & optimi principes, qui Rempublicam gubernant, ne posthac venenum hoc præsentissimum veneat. O quàm misera fuit eorum conditio, qui superiori ætate nos præcesserunt, quorum ferè nemo simplicia medicamenta rectè novit. quiq; sæpe venenosis auxiliis usi sunt, ubi saluberrimis antidotis uti putarant. ut quàm pluribus in locis horum nostrorum commentariorum docuimus. Erit itaq; Doronicum posthac Dæmonicum, non Doronicum appellandum, quod Diabolus in hujus locum thelyphoni genus hoc intruserit. Hinc autem fit, ut ego errorem quoq; meum jam agnoscam, quòd noluerim Marantæ concedere, Doronicum vulgaris usus esse Aconitum pardalianchen, cùm viderem id innocuè sumi in medicamentis ab hominibus: verùm non ob id fieri puto, quòd canibus sit venenum, homini verò salubre medicamentum, ut quidam mihi respondent, quibus cum de hujusce Doronici exitiali facultate sum locutus, sed quòd non tanta quantitas proinetur à Medicis quæ homines necare valeat, aut quod rarò exhiberi soleat absq; aliis antidotis, quæ venenosam ejus vim dissipant, & extinguunt. Qui enim aliter sibi persuadent, rem ita esse intelligent, ubi à nobilissimo Cortuso impetrare poterunt, ut iis quasdam Gesneri literas sibi legendas concedat: siquidem iis apertissimè fatetur, cùm hæc fabulosa putaret, & Doronicos voraſſet in seipso facto periculo, incidisse profectò in magnum vitæ discrimen, nisi sudatoriis Laconicis & antidotis nonnullis sibi opem tulisset. Nam quæ canes occidunt & lupos facilè adducor ut cre-*

Doronicum vulgare de genere aconitorum. Historia.

VI. ACONITUM III.

VII. ACONITUM UNIfolium. *

VIII. ACONITUM IIII.

Aconiti species sex.

Thelyphonis historia ex Theoph.

ut credam, eadem homines quoq; necare, vel (si non necent) plurimum lædere, ut de vomica nuce ego fateri possum: quippe qui sciam hac tantùm mulierem jam senescentem esse extinctam, quæ cafeum, è quo sibi cibum paraverat, super instrumento ferreo ad hoc parato attriverat, super quo ejus filius superioribus diebus nuces vomicas aliquot in particulas confecerat, quibusdam necandis canibus, qui eum nocte oblatrabant. At Aconitum Pardalianches minus, *quod officinis falsò* Doronicum, *folia, caules & flores gerit, caterorum generum similes, radicem quæ graminis modo serpit, & quæ hinc inde numerosa edit tubercula scorpionum effigiem præ se ferentia, candida, tenera ac dulcia.* Nascitur & hoc *in altissimis montibus, ubi sylvestres capreæ inhabitant. Cæterùm sunt nobis sex aliæ Aconiti species, de quibus qui meminerit, habeo neminem. Harum imagines, quas hìc appingi curavimus, misit ad me* Hieronymus Donzellinus *medicus insignis, qui tamen* Dominico Montesoro Veronensi Medico praclarissimo *has acceptas referebat, atq; etiam* Francisco Calceolario *qui primus eas in Monte Baldo in Veronensi agro adinvenit. Horum historias hìc describere operæ pretium non duximus, quòd appictæ hìc imagines, eas ad vivum representent. De floribus tantùm dicam, qui in quarto, & nono aurei sunt, in reliquis verò purpurei. Primi generis Aconiti, quod telyphonum vocant, meminit* Theophrastus *libro 9. cap. 19. de plantarum historia, ubi ita scribit:* Thelyphonum, *quod alii scorpionem appellant, quia radicem scorpioni sibi ilem habet, admotum, scorpionem occidere tradunt: & eum revivíscere posse, si elleboro candido linatur.* Enecat *idem & oves, & boves, & jumenta, & ad summum omnes quadrupedes eodem die, si genitalibus folium, vel radicula imponatur. Proficit potum contra scorpionum ictum.* Folium *habet cyclamino simile radicem, ut dictum est, scorpionis effigie. Nascitur graminis modo, & geniculis constat: loca amat umbrosa. Quòd si vera sint, quæ de scorpione narrantur, jam & reliqua ejusmodi haud quaquam incredibilia, & fabulosa dici debent. Hæc* Theophrastus *de thelyphono, qui alterius quoq; Aconiti mentionem fecit cap. 16. ejusdem voluminis, sic inquiens: Aconitum nascitur in* Creta, *atq; Zacintho, sed plurimum, optimumq; in* Heraclia Ponti. *Constat id folio intuba-*

IX. ACONITUM V.

X. ACONITUM VI.

XI. ACONITUM VII.

imbaceo, radice tum specie, tum colore buti proxima: vim illam mortiferam in hac esse, folium, & fructum nihil nocere affirmant. Fructus herbæ est non humilis materiæ: herba ea brevis est, & nihil supervacui habens, sed frumento similis: semen non spiceum. Nascitur ubique, & non in Aconis solùm, à quibus habet appellationem, is autem vicus est Periandinorum. Amat autem loca potissimùm saxosa. Pascitur eo neque pecus, neq; ullum animal. Præparari ad efficiendum modo quodam enarrant, nosse quenquam: quamobrem Medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio uti. Hæc ille de secundo Aconiti genere, quod duorum alterum Dioscoridi esse potest, & illud fortasse, quod (ut ipse inquit) in usum suum vertere medici. Sed & de tertio Aconiti genere disseruisse Theophrastum equidem crediderim, cum eodem loco paulò pòst hæc verba subdit: Aliud quoq; venenum vim diurnariam enecandi sortiens compertum affirmant: esse namque radiculam quandam, quæ eodem die posit occidere, folium hanc habere Elleb ori, notamq; omnibus esse: hactenus Theophrastus. In quòd nihil moveor, quòd huic Aconito, quod tertium suspicor, veratri folia tribuerit: nam & Dioscorides nigro veratro folia platani reddidit, quemadmodum etiam tertio Aconitorum generi. Scripsit de Aconito pardalianche diligentissimè etiam Plinius libro vigesimo septimo, capite secundo, sic inquiens: Sed antiquorum curam diligentiamq; quis possit satis venerari, cùm constet omnium venenorum ocyssimum esse Aconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminei sexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calphurno Bestiâ uxores M. Cæcilius accusator objecit. Hinc illa atrox peroratio, ejus in digito mortuas. Fabulæ narravere è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoq; apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus adversari, experiendo datum in vino calido. Ea est natura, ut hominem occidat, nisi invenerit, quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cùm venenum in visceribus reperit: mirumq; exitialia per se ambo cùm sint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo

Aconiti pardalianches confid. ex Plinio.

XII. ACONITUM VIII.

XIII. ACONITUM IX.

XIV. PSEUDO ACONITUM pardalianches.

Pseudo-aconitū pardali-anches.

ut homo superſit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando, quomodo venenata quoq; ipſa ſanarentur. Torpeſcunt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupentq; pallentes, & vinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album tactu reſolvente, cedítq; Aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Quod ſi quis illa fortè ab homine excogitari potuiſſe credit, ingratè Deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconito, necantq; guſtatu pantheras, niſi hoc fieret, repleturas illos ſitus. Ob id quidam pardalianches appellavere. At illas ſtatim liberari morte excrementorum hominis guſtatu, demonſtratum. Quod certè caſu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc, ut novum naſci, quoniam ferus ratio, & uſus inter ſe tradi non poſſit. Folia habet Cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirſuta. Radicem modicam Cammaro ſimilem marino. Quare quidam Cammaron appellavere, alii Thelyphonon, ex qua diximus cauſa. Radix incurvatur paulùm ſcorpionum modo, quare & ſcorpion aliqui appellavere: nec deſuere, qui Myoctonon appellare vellent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Naſcitur in nudis cautibus, quas Aconas nominant, & ideo Aconitum aliqui dixere, nullo juxta, nec pulvere quidem nutriente. Alii quoniam vis eadem in morte eſſet, quæ cotis ad ferri aciem deterendam, ſtatimq; admota velociter ſentiretur. Hæc de Aconito pardalianche Plinius. Hallucinantur itaq; qui putant plantam quandam, binis tantùm foliis, ipſis q; rotundis, firmis, & per ambitum crenatis, à medio caule exortis, floribus melinis in caulium ſummitatibus, & radicibus aſphodeli modò numeroſis, ſed quàm longè minoribus, guſtu acerrimis ac lethiferis refertam, quam nos hic quoq; appingi curavimus, aliorum etiam judicio expendendam, Aconitum eſſe pardalianchen, quam nos Pſeudoaconitum Pardalianchen appellamus. Siquidem, quantoin

Fuch. error. *errore ii verſentur in Aconiti hujuſce cenſura ipſimet jam agnoſcere potuerunt, cùm tot illius imagines hic à nobis editas pacatis oculis inſpexerint. Nec in minore verſari errore Fuchſium deprehendimus: quippe qui in ſuis de plantar. hiſtor. Commentariis, Aconitum pardalianchen eam plantam eſſe cenſet, quam herbariorum vulgus* HERBAM PARIS, *appellat:*

XV. THORA MINOR.

XVI. HERBA PARIS.

appellat: siquidem hæc unotantùm constat caule, rotundo, duorum palmorum altitudine: è cujus medio quatuor erumpunt folia, eodem ambitu, crucis instar patentia, sanguineæ virgæ similima: alia præterea quatuor eodem modo prodeunt, prope caulis summitatem, sed hæc minima sunt, acuta & longiuscula: in quorum medio purpureus, vinosusq; extat glo- Herbæ Paris delineatio.
bulus unicus, acino uvæ similis, in quo semen concluditur albùm, minutum copiosumq; haliti acabi modo. Radix, quæ illi subest tenuis, in capillares ferè particulas dissecta, pallescit, nulla scorpionis caudæ effigie, nec alabastri modo aliqua ex parte nitet, ut primum Aconiti genus à Dioscoride repræsentatur: cujus folia (ut etiam Plinius l. 27. c. 4. est author) præterquòd cyclamino, aut cucumeri similia sunt, nunquam, quod viderim, in caulis medio suam habent originem, sed statim ab ipsa radice exeunt hirsuta, humiq; recumbentia. Semen huic nullum, quod sciam, àrei herbariæ scriptoribus redditur. Sed ex herbæ Paridis acino semen colligitur, cui non modò nulla deleteria vis inest, sed etiam contra veneficia præstantissimum est medicamentum. Novi enim ego quosdam, inquit ille qui pandectas auctas edidit, quorum aliqui morborum diuturnitate, alii verò veneficiis semistulti facti erant, hoc tantùm Paridis herbæ semine ad vigesimum usq; diem in pulverem hausto drachmæ pondere, pristinæ sanitati omnino restitutos esse: id quod ego quoq; fateri possum. Bacca antidotis adminiscentur, quæ contra deleteria pharmaca parantur. Herba recens tusa & illita, genitalium tumores & inflammationes sanat, ac pariter oculorum phlegmonas: paronychiis quoq; medetur. Herba cum baccis refrigerat & siccat. Provenit in montibus, in convallibus, & frutetis. Porrò idem Fuchsius in suis paradoxis nil aliud Aconitum esse putat Mauritanis & præsertim Avicennæ, quàm Napellum. Qua in re rursus, meo quidem judicio, fallitur: quippe tametsi non negaverim, Napellum esse è genere Aconitorum, quorum numerosæ sunt species, ut ex appictis hîc imaginibus videri potest; reperio tamen Avicennam de utroq; Aconiti genere scripsitasse, & alterum appellasse strangulatorem Adii, alterùm verò strangulatorem leopardi, quæ nomina eadem sunt, quæ apud Græcos lycoctonos, & pardalianches: atq; eundem prius magna differentia speciatim de Napello egisse constat. Cæterùm cum nobis de Napello nunc sermo sit, ejus etiam hic historiam, & vires attexere volumus. Est itaq; NAPELLVS planta foliis quinis ex unius pediculi apice prodeuntibus, pentaphylli modo, iisq; anteriori parte divisis, & aversa subalbicantibus: caulem edit bicubitalem, subrubentem, fragilem, striatumq;, in cujus fastigio flores exeunt spicati, colore purpureo, hominis sylvestris modo, qui anteaquam debiscant, mortui ferè hominis calvariam repræsentant: at jam patefacti lamii flores æmulantur. Hos sequuntur corniculatæ siliquulæ, sursùm spectantes, terna ex uno tantùm pediculo exorientes, in quibus semen concluditur nigrum, ac minutum. Radice nititur tuberosa, tuberibus vulgaris rapunculi similibus, & in convallibus. Excalfacit & siccat ordine quarto ipsi Avicennæ. Tota planta pernecabilis admodum est. Sed radix cæteris partibus atrocior, adeò ut manu aliquandiu retenta, quousq; concalescat, tenentem perimat. Quinetiam pastores necatos scimus, qui assandi aviculis, Napelli caule pro veru temerè usi sunt. Napellus in necandis hominibus adeò immanis, sævaq; existit, ut nullis ferè antidotis occurri possit, nisi quàm primùm, & statim succurratur, quod tamen Aconitum sumentibus non evenit. Hujus immanitatem vidimus nos Romæ anno à Christo nato 1524. mense Novembri in Capitolio, Clementis 7. Pont. max. anno primo. Nam cum decrevisset experiri olei cujusdam præstantissimi vires, quod Gregorius Caravita Bononiensis Chirurgus tunc præceptor meus, contra deleteria medicamenta, & venenosorum animalium quorumcunq; morsus paraverat, jussit Pontifex venenum dari duobus latronibus, quos leges damnaverant, quo suorum facinorum pœnas luerent, laqueo vitam finire, ut in iis olei hujus experimentum fieret. Horum alterum, qui pluri- Napelli delineatio. Vires. Historia.

um di-

XVII. NAPELLUS.

Historia altera.

um diem ſæpius oleo perunctus evaſit incolumis: quanquam non ſine magna formidabilium ſymptomatum acceßione. Alterum verò, cui longè minus venenati panis exhibuerant, oleo inungi vetant, ut aſſumpti veneni effectum, ſævitiamq; cernerent. Id quod illius rei exitus facilè comprobavit: quandoquidem paucis poſt horis obiit infelix, iis omnibus incommodis, cruciatibus, & ſymptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello provenire ſcribit Avicenna. Vidimus id etiam Pragæ Metropoli Regni Bohemiæ, anno M. D. LXI. Menſe decembri in Latrone quodam ſuſpendio damnato, cui Napelli radix a carnifice data eſt drachmæ põdere rhodoſaccharo excepta, Cæſareis Medicis præſentibus, ut antidoti famoſi cujuſdam vires explorarentur, an contra Napellum id præſtaret, quod antea in altero damnato, qui Arſenici drachmas duas ebibit, efficaciſſimè præſtiterat. Lubens itaq; voravit ille lethiferum Napelli pharmacum, utpote qui non ſolùm ſibi conducibilius cenſebat, veneno in carcere necari, quàm laqueo publicè in patibulo ſuſpendi, ſed quod etiam ſperaret ſe à nobis ſervari poſſe. Interim tranſacta jam ſeſquialtera hora, cùm nihil ſymptomatis appareret, verebamur omnes, ne fortaſſe in Bohemia algidæ regionis cauſa, Napellus venenoſus naſceretur, aut quòd ipſa radix ſucco deſtituta, ob editos jam caules, flores & ſemen, nihil operaretur. Quo factum eſt, ut alterum illi pharmacum propinatum ſit, ex ejuſdem Napelli caule, foliis, floribus, & ſemine paratum. At ibidem duabus adhuc horis nobis omnibus permanentibus, miſero illi mali prorſus nihil acceßit. Reducitur ille ad carceres, abeunt cæteri, & mihi ſoli totum committitur negotium. Hora tranſacta carceris cuſtos me admonet, illum jam agrotare. Ego ſtatim adſum, audioq; ipſum de univerſi corporis laßitudine ulceroſa, imbecillitate magna, & cordis gravedine conqueri: tunc itaq; quamvis audacter ſatis loqueretur, nullo ſanè mentis incommodo & vividis me intueretur oculis, cùm tamen frontem inſpicerem frigido ſudore madentem, & arterias jam ferè obdormiſcere, antidotum propinari jubeo, quo epoto illico inverſis oculis, atq; ore in latus diſtracto capiteq; in ſcapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus eſt. Itaq; totus collapſus decidiſſet in terram, niſi a carceris cuſtode retentus eſſet. Jubeo interim cum vino irrorari faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio ſtatim revixit, emißis interim per ſedem excrementis. Poſthac jubeo illum jacere ſuper ſtraminibus ibi ad hoc paratis, ut quid inde ſequeretur, animadverterem. Ille verò de frigore conquerens, paulò poſt putrida, bilioſa, & livida quædam vomitione rejecit, qua ſe non parum adjutum fatebatur. Interim ſe ad ſiniſtrum convertit latus, ac ſi dormire vellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hæc aguntur, nullo alio exorto ſymptomate, tandem obmutuit, & ebiit ſimul, livida facta facie ac ſi laqueo ſuſpenſus. Cæterùm longè aliter ſe habuerunt ſymptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit ejuſdem Napelli drachma, ut de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an hujuſce venenum immanitatem expugnare poſſet. Agebat latro annum circiter 27. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino ſaporem illi ineſſe dicebat. Hora ſubinde peracta, cùm vomere cœpiſſet, lapidis illius grana ſeptem ex albo moraco data ſunt. Verùm ab ebibito antidoto, varius & acerbiſſimus ſymptomatibus exagitatus eſt. Evomuit enim frequenter bilioſa porraceo colore. Quendam quoq; veluti globum, circa umbilicum ſe ſentire dicebat, qui inde ſuperna petens, in ſupremam & poſtremam capitis partem frigidam auram quandam diffundebat. Acceßit paulò poſt ſtupor quidam paralyſi haud abſimilis, qui ſiniſtri lateris brachium, & crus occupavit, adeò ut vix ſummam manum movere potuerit, motu jam in cæteris partibus extincto. Interim non multo poſt tempore hæc morbi vis ſiniſtra corporis parte incolumi relicta, in dextram repente ſe contulit eandemq; ſimili modo occupavit. Vagum profectò ſymptoma hoc fuit, nam cùm dextrum brachium is attollere potuit, ſiniſtrum non potuit, & econtra. Tandem utrumq; elevavit. Ajebat quoq; univerſas corporis venas ſtrigeſcere. Non deſuerunt vertigines, quas ſequutæ ſunt cerebri commotiones adeò ferventes, ut aquæ in cal.ario bullienti ſimiles eſſe diceret. Acceßit quoq; oris, & oculorum convulſio, atq; acutiſſimus mandibularum dolor. Quare ſæpe manibus affectas illas partes perſtringebat, veritus ne exciderent. Forinſecus turgentes oculi, livida facies & nigra labia cernebantur, quinetiam ventris tumor videri poterat, perinde ac hominis aqua intercute laborantis. Varia admodum extitit arteriarum pulſatio, & varia quoq; mentis perturbatio pro ſymptomatum recurrentium acerbitate. Nam jam prorſus de vita deſperare, mox in ſpem ſe erigere videbatur, modò rationis compos, modò delirans, nunc ploranti, nunc cantanti ſimilis. Aquam frigidam dari ſibi potandam tantopere appetebat, ut ea ſubito ſe liberatum iri confideret. Toto hoc tempore ſæpe exacerbatum, terq; in mortis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen perpetuò conſtitit, nullo unquam ſymptomate affecta, ſiquidem nunquam intumuit, nunquam is balbutire auditus eſt. Cæterùm ſeptima poſt ebibitum Napellum hora, venenum tandem vi ab Antidoto extincta, omnia evanuere ſymptomata: arteriæ ad rectam rediere normam, naturalis revixit color, & brevi quoq; virium conſtitit robur. Atq; in hunc modum miſer ille, magno conflictu, atq; certamine periculum ſuperavit. Id quod manifeſtò fatetur, de Napelli immanitate Avicennam non ſcripſiſſe fabulas, quem tamen inſectans Fuchſius loco ſuperius citato. Leonicени teſtimonio nixus, in eum acerrimè invehitur, nec ſanè eum, ut noſtri recentiores, principem, ſed tyrannum, & homicidam nuncupat, eosq; pariter deteſtatur, qui ejus ſectantur doctrinam: quippe quòd Avicenna ſcripſerit (ut ipſe inquit) Napellum perniciosum eſſe venenum: mox ſubdiderit, quòd limitum & ebibitum deleat albaras, cui inest morbi genus. Qua in re non poſſum non admirari Fuchſium, virum alioqui ingenio & eruditione clarum, quem etiam hoc nomine plurimùm diligo, quòd in tam celebrem & antiquum ſcriptorem paulò acrius & immodeſtius egerit.

10 20 30 40 50 60

Hiſtoria tertia.

Avicenna defenditur a Fuchſii calumnia.

Hominum

Hominum enim eruditorum partes eſſe ſemper exiſtimavi, etſi ego eas uſquequaq; ſervare non potuerim, ut non vanis contentionibus, neq; conviciis aliorum ſcripta refellant, ſed rationibus, tisq; probatiſſimis, cùm eos accuſant, qui multis antè ſeculis è vita deceſſerunt, nec amplius à calumnijs ſe tueri poſſunt. Qui præterea conſiderare debent, an in quo aliquem reprehendunt, in eo propriùs ſit authoris lapſus, aut interpretis, aut librarii, antequam ullum jurgij potius, quàm rationibus invadant. Quippe relictis tam Mauritanorum, quàm Græcorum ſectis, quarum uni magis quam alteri addictus eſſe nolo, mihi quidem non videtur exiſtimandum, quòd Avicenna vir ſanè ſingulari doctrina, & admirabili ingenio ab omnibus recentioribus noſtris maximè commendatus, eodem in loco ſibi omnino contraria ſcripſerit in veneno tam ſævo, cui exitiales formidandasq; vires tribuit. Cujus rei firmiſſimum præbet indicium ſcriptura Avicennæ ab Andrea Bellunenſi caſtigata, in qua nuſquam legitur, Napellum bibitum albaras delere, ſed quod hoc efficit quædam ejus confectio in potu ſumpta. Verba enim Avicennæ ſecundum caſtigationem Bellunenſis ita ſonant: Napellus delet albaras linitum, ſicut & confectio ejus dicta alberzacali in potu ſumpta. Ex quibus verbis plura mihi ſeſe offerunt conjicienda, ut tuear Avicennam, aut quod confectio illa tam exiguam Napelli partem excipiat, aut ea quam recipit, adeò antidotis correcta ſit, ut non ſolùm necem non inferre poſſit, ſed ne tantillum quidem obeſſe. Aut quòd Napellus in illam additus is fortè eſt, quem Avicenna appellat Napellum Moyſi, aliqui verò Antoram: quandoquidem hæc planta antidotum ſit adeò odium efficax contra Napelli venenum, præſertim quòd dicat Avicenna, ineſſe ſimiliter huic plantæ vim ad albaras, & lepras: aut in eadem confectione fortaſſe mus ille interponitur, qui Napelli radicibus victitat, à nobis pluries inventus in Anauenſibus montibus, quòd etiam mus iſte Napellus Moyſi ab Avicenna dicatur, quoniam iisdem contra Napelli venenum polleat virtutibus, quibus & ejuſdem nominis planta. Hæc fortaſſis fuſius, quàm decebat, perſecuti ſumus. Sed tamen eo conſilio id fecimus, primùm ut quantum per nos fieri poſſet, Avicenna à calumnia vindicaretur. Deinde ut ingenuè dicerem, quod de iis omnibus ſentio, qui optimos etiam quoſq; authores, præſertim Arabas, lacerant ac diſcerpunt, quorum pleriſq; magna eſt habenda gratia: tantum abeſt ut eos odio perpetuo proſequi debeant. Verùm cur id faciant, non video niſi quòd tutum ſit in mortuos invehi, quando hodie pauci ſint, qui eos tueri velint. Cæterùm exiſtimarunt Manardus Ferrarienſis, & Leonicenus, quòd Napellus, & Toxicum Græcis vocatum inter ſe non differant. Sed quantum & iſti viri gravißimi aberrayerint, inferius libro ſexto toxici mentione latius oſtendemus. Sed de Napello hactenus, qui cum Antoram, quæ cum illo connaſcitur, in mentem mibi redegerit, non prætermittendum eſſe exiſtimavi, quin de ea hîc quoque differerem. Eſt itaq; planta, quam ANTORAM, vel ut melius fortaſſe, Antitoram vocant, quæ (ut referunt rei plantariæ

Napellus Moyſis.

Napellus & Toxicum differunt.

Antoræ mentio & vires.

XIIX. ANTORA.

*XIX. ANTORÆ RADICES variæ. *

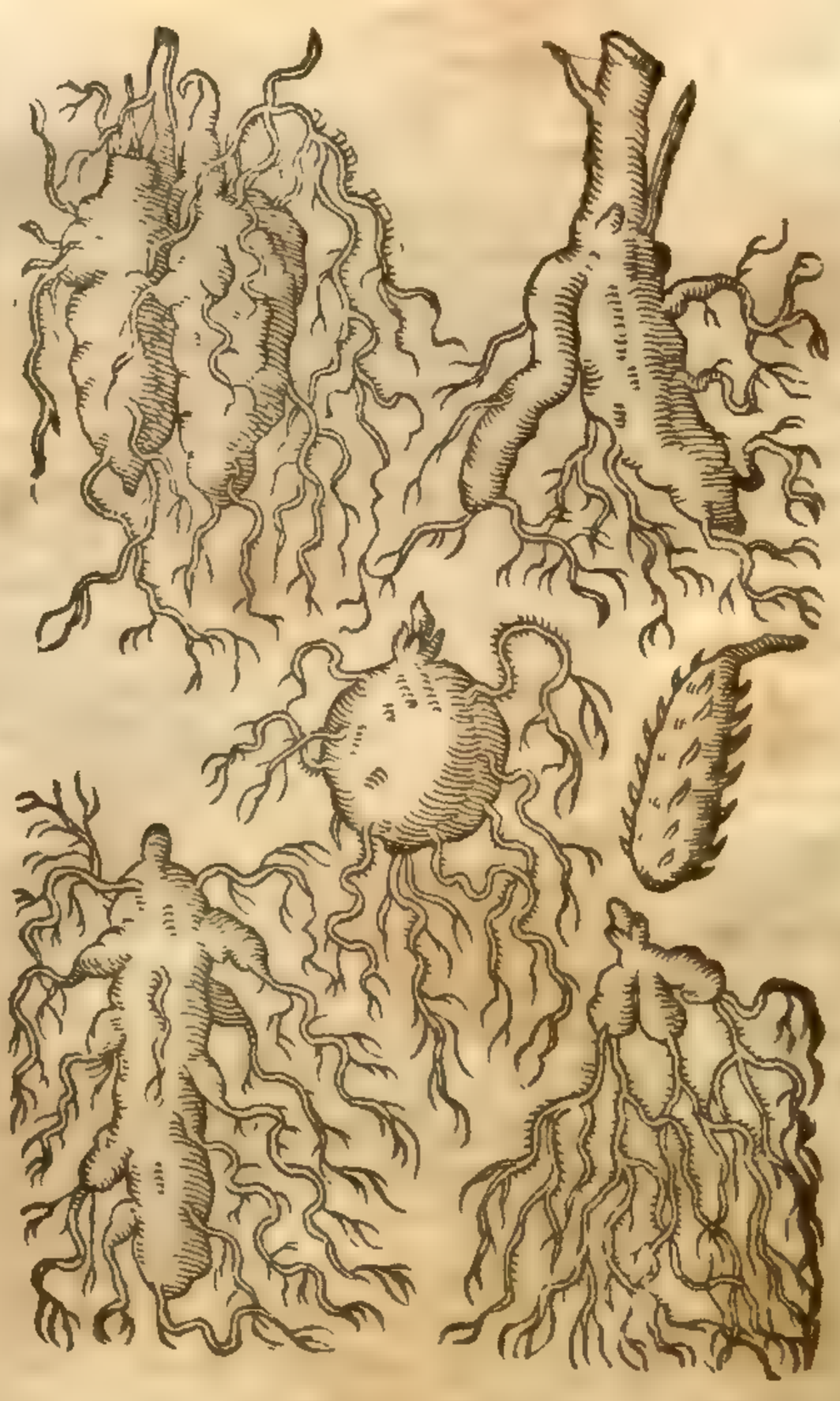

indagatores) unà cum Napello creſcit, vel propè ipſius plantas provenit, in Liguriæ, & Galliæ Ciſalpinæ montibus, unde ad nos affertur, magnarum contra venena virium. Caulem edit ſeſquipalmarem, & quandoq; cubitalem, rotundum, firmumq;, in quo multifida ac tenuia, diſparibus intervallis, cr untur folia numeroſa, in latus ſeſe diffundentia. Flores edit ſummo caule numeroſos, purpureos, Napelli æmulos, ſed paulò minores. Radices duas ſolidas oblongas, turbinatas oliva quantitate, ac ſæpe majores, cortice ſubnigricanti, ſed alba intus carne, Nardi montanæ modo. Hanc putaverim ego eſſe Avicennæ Zedoariam, quòd ſcribat hanc cum Napello creſcere, & quòd radices ſunt, ſive portiones ſimiles Ariſtolochiæ. In quam ſententiam duxit me Gulielmus Quacelbenus Belga, medicus inſignis, & rei plantariæ ſtudioſus, qui ſuperioribus annis anteaquam moreretur, miſit ad me Conſtantinopoli Antoræ radices aliquot, quas mercatores, à quibus emerat magno ſatis pretio, zedoariam appellabant. Quæ ſi non ſunt, alterius quidem plantæ radices eſſe non poterunt quàm ejus,

Zedoaria Avicēnę.

Zedoaria & Napellus Moysi apud Avicenn. idem.

de qua sub Napelli Moysi nomine meminit Avicenna, cùm scribat is Napellum Moysi etiam cùm Napello crescere, & ejus majorem esse theriacam. Ideò haud eos malè sentire crediderim, qui Zedoariam, & Napellum Moysi, idem esse Avicennæ censent. Præstant Antoræ radices, non solùm ad epotum Napellum, sed & cætera quæcunq; venena, quin etiam ad viperarum & reliquorum venenosorum morsum. Ligures (ut audio) Antoræ radicibus felicissimè utuntur, ad intestinorum vermes. Propinantur quoq; commodissimè ad tormina, & cæteros intestinorum cruciatus. Dantur quoq; utiliter adversus pestilentiam, & omnes internos dolores. Auxiliantur omnibus cordis affectibus, nec minus præstare dicuntur iis in febribus pestilentibus, cum quibus exanthemata lentium figura exoriuntur. Et cùm legitimo Doronico careamus, ejus loco perquàm bellè supponi possunt. Aconitorum vires tradidit Galenus l. 6. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit: Aconitum pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet, & lethale est. Itaq; in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendum externas corporis partes, aut circa sedem idoneum est. Herbæ verò radix ad hæc utilis est. Quod autem Lycoctonon vocatur, similem alteri facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consuevit. Hactenus Galenus. Aconiti primum genus Græcè vocatur ἀκόνιτον παρδαλιάγχες ἢ θηλύφονον: Latinè, Aconitum interficiens pardos ac pantheras: Italicè, Aconito Pardalianche: Germanicè Wolffsbeer und Dollwurtz: *Hispanicè Centelha: Gallicè Herba de la tora. Alterum verò genus Graci ἀκόνιτον πυρέκτονον dicunt: Latini, Aconitum Cynoctonum & Lycoctonum: Itali Aconito cynoctono: Germani* Wolffswurtz: *Hispani Yerva mato lovo, & Yerva de balhesteros: Galli Patelovine. Verùm Herba Paris, quibusdam uva versa, sive uva Lupina: Italis Herba Paris: Germanis* Wolffsbeer oder Sternkraut: *Gallis Raisin de Renard. At Napellus, Italis Napello: Chymistis Herba tora.*

Aconiti vires ex Gal.

Nomina.

APPENDIX.

Conradi Gesneri calumnia retunditur.

Conradus Gesnerus hac ætate eruditione, ac copia rerum clarissimus medicus, suo, quem de raris & admirandis herbis appellavit, libello, de primo Dioscoridis Aconito differens, quod ipse vulgus sequutus Toram appellat, non solùm imaginem nostram in hujus capitis initio appictam pluribus impugnare nititur, sed (ut arbitror) invidorum potius quorundam suasionibus, quam sui ipsius genio excitatus, eò immodestiæ injuriæq; pervenisse demonstrat, quò haud quaquam decere crediderim honestos quosq; viros deflectere. Quamobrem non possum non admirari, Gesnerum, quem hactenus modestissimè de omnibus scripsisse constat, nunc primùm longè aliter se gerere, præsertim cum certò sciat, se jam plura magna edidisse volumina, quæ censuris innumeris non vacabunt. Ecquid profectò turpius, detestabiliusq; Gesnero evenire potuit, quàm infidelitatis illum arguere hominem, cujus authoritas, integritasq; tanta jamdudum fuit apud ipsum, ut innumeris ferè locis in libris de animalium historia, aliisq; voluminibus, non solùm illum laudaverit, probaverit, ac etiam observaverit, sed illius scriptis inventisq; pro sui commodo usus sit, ac multa illi acceptæ referre possit? etenim non abest suspicio, quin ejus sinceritatem vafer quispiam labefactaverit malevolus (nam & alios synceros ac probos viros ab ipso deceptos scimus) quo postea factum sit, ut dum is immeritò nostram accusat imaginem, aliam ipse in medium afferat, quæ (pace ejus dixerim) meritò damnari possit, quum plantam, quam ipse pro primi generis Aconito pingit, de quo Dioscorides & antiquorum alii meminere, nullis prorsus notis legitimum illud Aconitum referat: adeò ut à genuino non minus differre videatur, quàm corvus à Cygno. Nam ubi hirsuta folia? ubi Cucumeris aut Cyclaminis facies? ubi plura quàm unum tantùm folium? ubi radix caudæ scorpionis æmula? ubi (Dii boni) alabastri splendor? Nullum penitus talium notarum apparet vestigium. Quamobrem plurimum mirari subit, quòd quasi fascinatus maluerit Gesnerus imperitissimi olitoris, cujus balista se telum effecit, contra nos probare sententiam, quàm Theophrastum, Dioscoridem, Plinium, Oribasium, & alios quotquot sunt clarissimi nominis autores, admittere. Adhæc non video, cur ea ratione adducatur Gesnerus, ut non putet imaginem nostram nisi fictitiam, quòd scilicet nimis artificiosa sit radix. & quòd absq; ullis videatur fibris, quum aliarum etiam plantarum habeantur radices omnino glabræ, artificio edita longè majori, ut in Dentaria vocata, & in eo Saniculæ genere, quod album Germani vocant, cujus superius inter Symphyta meminimus, videri potest. Sed dicat Gesnerus, obsecro, quotnam in suis de animalibus libris fictitias appinxit imagines? Longum sanè esset recensere. Recensebo fortasse aliàs. Quippe nil minus ferendum, quàm rationem ab altero reposcere eum, qui suæ reddere non possit.

Gesneri lapsus.

Gesnerus notatur.

Sunt enim in promptu doctissimi viri, & in plantarum historia, ac facultate exercitatissimi, qui rerum veritatem optimè norunt, quorum nomina, etsi copiosum non efficiant numerum, satius mihi fuerit iis commendari labores nostros, quàm à cæteris improbari. Equidem Gesnero alioqui viro doctissimo nostri Aconiti stirpem mittere possem, nec me taderet ad montes illos me iterum recipere, licet magna intercedat itineris distantia. Atqui quum plantam non requirat, sed duorum aut trium eruditorum testimonia hac semper in promptu erunt.

Matthioli testimonium adversus Gesner.

Vivit Georgius Liberalis pictor, qui plantam delineavit: Vivit Petrus Spezzalancia, qui eam effodit: Vivit Franciscus Melchiorius medicus Tridentinus, qui nobiscum erat: Vivo ego (Dii boni) qui adhuc fidei aliquid præstare possum, & montes vivunt & extant, qui tales nobis alunt plantas. Mirum sanè, quòd tam jam morosi sint homines, ut nil aliud extare terris, maribusq; censeant, quam quod ipsi tantùm viderint. Verùm enimverò non possum satis explorare Gesneri mentem quippe qui hæc & alia nonnulla adversum me prius scripserit, & nunc primùm nos honestè, benigneq; defenderit, adversus Guilandinum quendam Borussum, qui ad ipsum epistolam quandam scribens de Bulbo Castaneo, Trasis, Moly, aliisq; nonnullis barbara quadam invidia sauciatus citra causam omnem ac rationem, temulenti hominis instar, acriùs, immodestiusq;, quin etiam iniquius quàm par fuerat, in nos invehitur. Sed licet etiam nobis, obsecro, parumper unà cum Gesnero quem tamen suis maledictis fautorem sperabat, tam impudentis hominis rabiem repellere. Nam quis hoc pati possit? Quis non modestiæ fines prætergrediatur, ubi tantùm contumeliis, calumniis, & impostura fuerit lacessitus? Nihil est, quod bono doctoq; viro gravius molestiusq; contingat, quàm si senserit labores suos ab imperitissimis hominibus rabidis morsibus carpi, & præter æquum impugnari. Id quod si aut nostro tantùm ævo, aut mihi soli evenire perspectum haberem, dolorem quidem primùm horum temporum nequitiam, inde verò fortunam meam deplorarem. Verùm quum id omni tempore fuisse commune animadvertam, eamque fuisse semper bonorum, doctorumq; virorum conditionem non ignorem, ut invidorum tela evitare, rabiemque effugere neutiquam

Melchioris Guilãdini explosa temeritas.

possint,

poſſint, facilè æquo animo patior quorundam audaciam, inſignemq; temeritatem. Inter quos nulli mihi ſecundus videtur Boruſſus ille, quem potius (ut ita dicam) Maraſſum vocaverim. Quid? Mihi blatero invidiam parere credit, quòd me herbariorum Deum appellat? An neſcit rabula, non aliam ob cauſam labores noſtros in omnium ferè ſtudioſorum manibus fore, fieri, & legi, laudari, foveriq; ab omnibus, quàm quòd ii de re herbaria benè meritum me judicent? quin etiam ob id mihi tantas agant habeantq; gratias, quantas mihi vix meritus eſſe videor. Atqui is, tametſi ſtultiſſimus ſit, in hoc tamen (me hercule) ſapere videtur, quòd corium illud ſuum tanti faciat, ut Matthioli pelli anteferendum judicet, quod ſibi aliquando ex uſu fore putat. Servet ille ſuum corium diligenter inunctum & magno exiſtimet pretio. Quippe niſi proprio fuerit adjutus corio, parum aberit, quin livoris intumeſcentia rumpatur medius. At videant candidi piiq; lectores, qua hypocriſi inceperit in nos invehi Guilandinus, quùm primùm inquit: Non is ſum, qui cavillis, & impoſturis inanem gloriolam aucupari velim. Mentiri neſcio, nec ſi ſcirem, velim, quùm tamen nil magis profiteatur, quam calumniis, maledictis, & impoſturis ſyncerit atem, & modeſtiam noſtram impugnare, & id me ſcripſiſſe aſſerat, quod nuſquam in noſtris legitur commentariis. Sed neſcio quomodo turpiora ſint vitia, quàm quæ virtutum ſpecie celantur. Porro ſi quandoq; fortaſſe nonnullas bonas horas malè conſumpſero, ut huic impudentiſſimo conviciatori reſpondeam (id enim non hic expoſtulat locus, ne hujus futilitate, & frivolis ineptiis noſtra deſœdentur commentaria) rogatos velim ſtudioſos omnes, ne id a me factum putent, ut aliquam mihi exinde laudem requiram, quæ nulla mihi tam diu eſſe poteſt, quam diu cum homine tam impudenti negotium eſt, qui tanquam lutulentus ſus cum quovis volutari cupit: ſed ſi quam ille maledicendo voluptatem accepit, eam malè audiendo amittat, cæteriq; ejus ſimilimi apertè omnes intelligant, plus eſſe bonis eruditiſq; viris, ſe defendendo præſidii, quàm variis obtrectatoribus in calumniando fraudis.

Aconitum duplex eſt, aliud folio Cucumeris, quod Pardalianches, aliud foliis Platani inſtar diviſis, quod Lycoctonum: utriuſq; plures ſunt differentiæ. I. Aconitum Pardalianches primo loco poſitum, multi, præſertim Geſnerus in Libello de Lunariis, falſum & commentitium exiſtimant: at Lugd. herbarii author in appendice ſuæ hiſtoriæ, plantam integram à Trevirenſi ſeplaſiario ſe nactum teſtatur in cujus horto plantæ jam aliquot annis vivant, & in Allobrogibus naſci: qui figuram huic ſimilem habet, ſed ramulum floribus onuſtum adpingit. Dicitur Aconitum pardalianches, Matth. Dod. gal. Lugd. Tab. Aconitum primum, Lac. Caſt. Aconitum Matthioli an in rerum natura dubitamus, Geſnero de hortis. Placuit ex ſecunda Matthioli editione appendicem, quam capiti de Aconito ſubjunxit, huic etiam editioni inſerere, cùm ſuam contra Geſnerum conetur ſententiam tueri. II. Aconitum Pardalianches Plinii, Matth. Dod. gal. Lugd. Tab. Aconitum pardalianches alterum, Dod. fol. Doronicum brachiata radice, Lob. Lugd. III. Aconitum Pardalianches Theophraſti, Matth. Lugd. Aconitum Pardalianches Matthioli, Taber. IV. Doronicum radice Scorpii, C.B. Aconitum Pardalianches minus, Matt. Lugd. Caſt. Aconitum pardalianches primum, Dod. fol. Doronici tertii varietas, Lobel. Doronicum latifolium. Cluſ. hiſt. Pann. Doronicum, Cord. in hiſt. Geſ. hor. Lonic. Cæſalpinus. Doronicum primum, Taber. Doronicum minus, Cam. Doronicum Romanum, Geſ. hor. Cluſio in Corollario Dodonæi Gallicè à ſe redditi Lugd. Doronicum Scorpioides, Geſnero in libello de Aconitis. Triplicem hanc Aconiti Pardalianchis differentiam, triplicem eſſe Doronici varietatem, non ſine cauſa ſuſpicari licet: & quod ſecundo loco poſitum, videtur eſſe Doronicum, quod apud Helvetios provenit, & ipſius radices ante octodecim annos in Pharmacopolio Johannis Haintzmanni, Graffoy nomine accepimus, ex cujus horto dum hoc ſcriberemus, plantam cum floribus mutuavimus, de qua plenius in hiſtoria noſtra univerſali. V. Aconitum lycoctonum luteum, C.B. Thal. Camer. Aconitum ſecundum, Matth. Cord. in Dioſc. Lacu Aconitum Lycoctonum, Fuch. Lonic. Aconitum Lycoctonum luteum majus, Dod. fol. Lugd. Lycoctonum ponticum, Dod. gal. Aconitum Lycoctonum ſecundum, Lugd. Aconitum luteum, Geſner. in fracto, Taber. Aconitum luteum ponticum, Lobel. Aconiti ſecundi vel Lycoctoni ſpecies prima, Geſ. hor. Luparia, Trago. Napelli primum genus, Cæſalpino. Flores huic purpureos Matthiolus; at Camerarius in ſua Matthioli epitome, luridos aut luteos palleſcentes, tribuit. VI. Aconitum tertium, Matth. Lacun. Thal. Tabernæ. Aconitum Lycoctonum tertium, Lugdun. nil aliud, eſt, quàm Ranunculi ſpecies, quem ſupra ſextum fecit. VII. Quod ſeptimo loco poſuimus, in Aconiti tertii locum Camerarius in ſuo Matthiolo ſubſtituit, Aconitum etiam hyemale nominans, quod lubet Aconitum unifolium luteum bulboſum nominare, quod fortè Theophraſti Aconitum eſt. Hoc ex radice candida, ex pluribus tuberculis Anemones inſtar compoſita, & quaſi geniculis articulata, quæ acris & fervens, nullos quidem cauliculos, ſed plures pediculos palmares nudos & tenues emittit, quorum ſummo folium rotundum, circumſcriptione quidem unicum, ſed in plures partes Geranii Columbini, aut Napelli figura, in profundiores, minuſq; profundas lacinias diviſum: foliorum ſingulorum medio flos unicus luteus, Ranunculi æmulus ſex foliis compoſitus, inſidet, ex cujus medio apices plures ſinguli minutum capitulum ſubflavum ſuſtinentes, emicant: quòd ſi flos major longiorvè ſit, obſcurè flaveſcit, ſi minor, ſaturatiùs flavet. Huic ſuccedunt ſiliquæ quaternæ & etiam ſenæ, pediculis inſidentes ſurſum erectæ, Hellebori nigri tenuiores, quibus ſemen rotundum, compreſſum, ruffeſcens, incluſum. Hoc alii in collibus agri Fæſulani, nos verò in Euganeis juxta Patavium Aprili florens, & in noſtris hortis Januarii fine, legimus. Dicitur Bulboſus unifolius aut bifolius batrachioides, Elleboracea herbula, Adverſariis. Aconitum hyemale Belgarum, & Ranunculus monophyllos, ſive Anemone Bononienſis, Lob. Camer. Aconitum Lycoctonum luteum minus, Dod. fol. Lug. Aconitum aliud Dalechampii, Lug. Bulbus parvus unifolius Penæ, Lugdunenſis hiſtoriæ auctori, qui hujus plantæ tres figuras propoſuit, quod illi uſitatum, ita ex eo opere (ferè dixiſſem farragine) & quidem ſine ipſius damno ultra trecentas figuras, bis terve, & quidem ſub diverſis nominibus poſitas, auferre poſſis. Aconitum hyemale Cam. in ſuo Matthiolo. Elleborina Cæſalpino. VIII. Aconitum quartum, Matth. Lacu. Lugd. an fortè Aconitum Lycoctonum flore delphinii cæruleo (quod Lobelus & Dodonæus propoſuere) exprimere voluit? Floribus aureis magnis Matthiolus, cæruleis caudatis Camerarius in Epitome Matthioli dicit.

IX. Aconitum quintum, Matt.& Lugd.cui ex Matthioli ſententia, flores inſunt purpurei, at Camerario in Epitome crocei, addens folia vitigineis aut ficulneis accedere magnitudine ac figura ſeu diviſione, quæ maculis albis & liveſcentibus venis deformentur, radice nigricante, cujus magna copia in monte Baldo inveniatur. Videtur Ranunculus montanus albus, ſimplici flore, quem idem Matthiolus pro quarto Ranunculo poſuit, exprimi. X. Aconitum ſextum, Matth. Lugd. Tab. quod floribus ſplendet purpureis Matthiolo: verùm Camerarii in Matth. hæc ſunt: Napello ſimili folio ſed multò majore conſpicitur, & albis quibuſdam ſeu pallidis liveſcente venulis, floris figura ad Lupariam noſtram accedit, colore palleſcente luteóve. XI. Aconitum ſeptimum, Matt.& Lugd. An Aconitum Lycoctonum quartum, Cluſii hiſtoria Pannonica? XII. Aconitum octavum, Matth. Lugd. hoc floribus nitet purpuraſcentibus Matthiolo: at Camerario in Matthiolum, floribus provenit rufeſcentibus, folio ferè vitigineo, radice quadruplici ab uno capite craſſo. Quid ſi Matthiolus, id quod à Lobelo, Dodonæo & Lugdunenſi pro Aconito Lycoctono cæruleo parvo, & à Cluſio hiſt. Panno. & Camerario Thoræ Italicæ nomine exprimitur, intellexiſſet? XIII. Aconitum nonum Matthiolo & Lugdunenſi: floribus aureis Matthiolo, Luteis Camerario in Matth. qui hæc addit: radice duplici divaricata ſuſtinetur, minora, & graciliora, quàm alii Napelli folia & magis diſſecta prómit: quod Antoram fortè aliquis non malè exiſtimaret, niſi major & longior, ut videtur, hæc eſſet. XIV. Thora major, C.B. Pſeudoaconitum Pardalianches, Matth. Aconitum primum Dioſcoridis, Geſ. hor. Cyclaminus tertia Plinii & Limeum ejuſdem, Geſ. Libello de Aconitis. Phthora Valdenſium, Adver. Lob. in icon. Thora Valdenſis, Dod. fol. Lugd. Cluſ. hiſt. Pann. Cam. Tab. Tora major & Toxicum Valdenſium, Cam. in ſuo Matthiolo. XV. Thora minor, quæ minoribus foliis conſtat circinatis, aſperis, non hirſutis, per ambitum crenatis, ad plurimum tribus, ſæpius verò ſingulari folio: floribus luteis ſed minoribus forma ut & ſeminibus, Ranunculo ſimilibus: radicibus pluribus conjunctis aſphodeli inſtar ex uno capite prodeuntibus, albis, quibus ſæpe appendix longiuſcula ſcorpii caudæ æmula, qua ſe forſan propagare ſolet additur. Aconitum primum minus, Geſ. hor. Tora minor, Geſ. Lobel. de Aconitis, Camer. in Matth. Thora montis Baldi & Thora Sabaudica, Tabernæmonta. XVI. Solanum quadrifolium bacciferum, C.B. Herba, Paris, Matt. Dod. gal. & fol. Lugd. Caſt. Thal. Cæſal. Paris herba, Lonic. Camer. Ἄγριος ſed non Atticus & Uva lupina, Trag. Aconitum Pardalianches, Fuchſ. Taber. Aconitum ſeu pardalianches monococcum, Cord. in hiſt. Aconitum pardalianches thelyphonon, myophonon Theophraſti Cord. in Dioſc. Aconitum ſalutiferum, Taber. Solanum tetraphyllum, Geſ. hor. Lobel. Solanum ſylvaticum, Geſ. hor. appen. Foliis communiter quatuor, uno aliquando, & etiam tribus cum primum prodit, quinque & ſex reperitur. XVII. Aconitum cœruleum ſeu Napellus, C.B. Napellus, Matth. Geſ. hor. Lonic. Caſtor. (cui & herba Tora) Dod. fol. (cui & Toxicum) Lugd. Camer. Napellus verus cœruleus, Lobel. Napellus major, Taber. Napellus reticulatus & Napellus Avicennæ, Cæſal. Eiſenhütlin/ Brunf. Trag. Lycoctonum cœruleum, Cucubus ſive Cappa monachi, Dod. gal. Lycoctonum ſativum tricarpum, Cord. in hiſt. Aconiti ſecundi vel Lycoctoni ſpecies altera, Geſ. hort. Aconitum cæruleum, Thalyo. Flore communiter cæruleo, rarius roſeo, rariſſimè albo reperitur. XVIII. Aconitum ſalutiferum ſeu Anthora, quaſi ἀντιφθορά, quod Thoræ alexipharmacum ſit, C.B. Zedoaria & Napellus Moyſis Avicennæ, cui & Algieduar: Antora, Matth. Geſ. hor. Caſtor. Cæſalp. Cam. Anthora, Dodon. fol. Lobel. Lon. Taber. Lugd. quam herbam Colicis doloribus utilem indigenæ Allobrogum vocant: Aconitum ſalutiferum & Antitora, Geſnero de hortis Germaniæ. XIX. Hoc cum ludat radicum forma, earum varietatem, D. Camerarium imitati, figura expreſſimus: aliæ enim ſingularem & quaſi bulboſam radicem obtinent: aliæ geminis, vel oblongis, vel turbinatis, cohærent: nonnunquam ſcorpionem aliquantum referunt: ſed & triplices inveniuntur.

CICUTA.

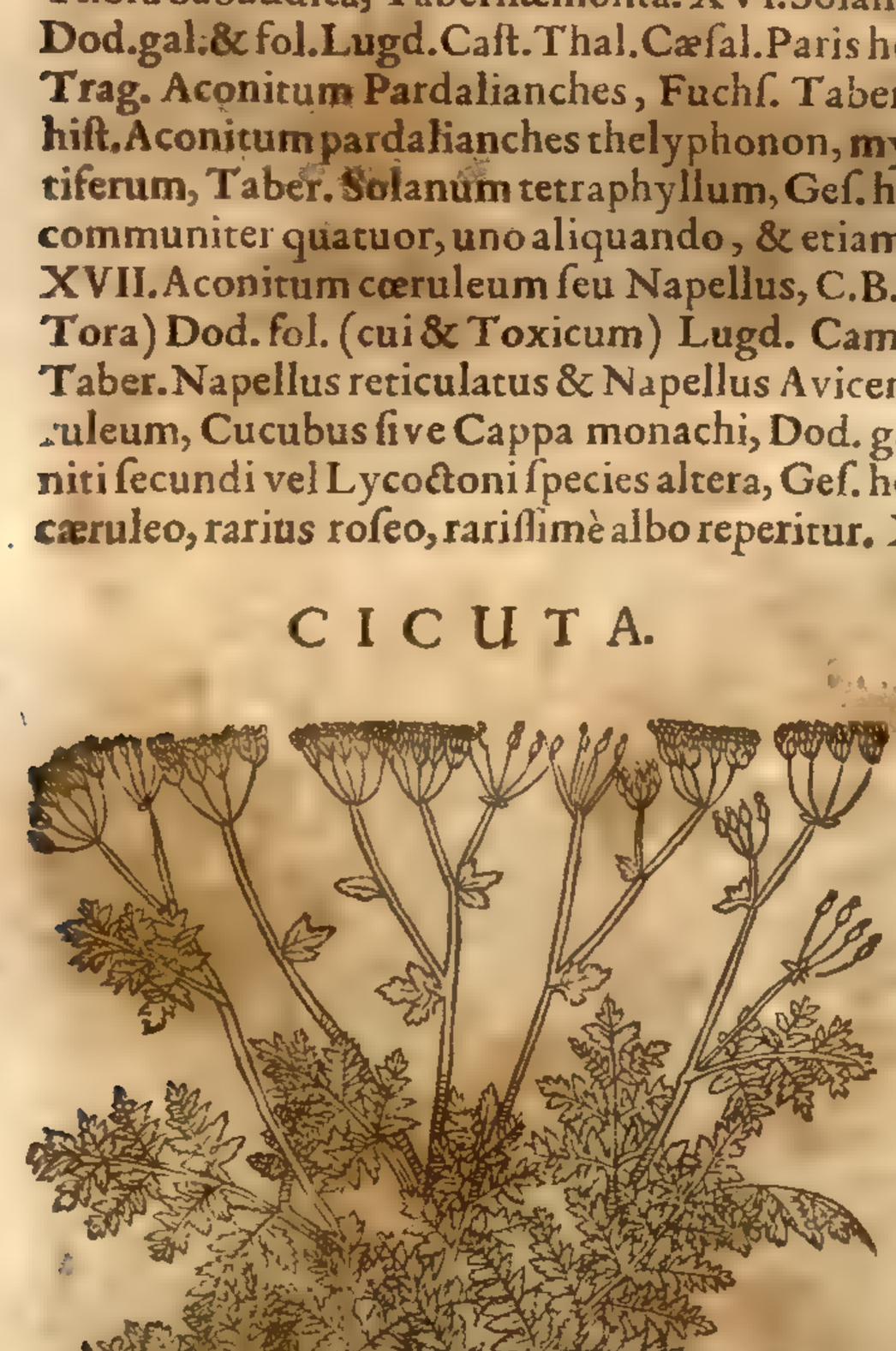

Κώνειον. CICUTA.

CAP. LXXIIII.

CIcuta caulem edit geniculatum, ut fœniculi grandem: folia ferulæ, anguſtiora, gravi odoratu: rami, mox umbellæ in ſummo prodeunt: flores quoque albicantes, & ſemen aniſo candidius: radice non alta, concava. Cicutæ lethale venenum ineſt, ſuaque vi refrigeratoria necat. Remedio eſt vini meraculi potus. Succus exprimitur contuſis cacuminibus, priuſquàm ſemina, & comæ ſicceſcant, qui ſole denſatur in paſtillos. Multus ad medendi rationem uſus eſt aridi: commodè miſcetur collyriis, quæ levandi doloris gratia temperantur: ignes ſacros, & ulcera quæ ſerpunt, illitu reſtinguit. Herba cum coma trita, & teſtibus circumlita, libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, ſed genitale reſolvit: lac puerperarum mammis appoſita extinguit:

extinguit: in virginitate mammas coercet, & increſcere non patitur, pueris præſtat, ut eorum teſticuli cibum non ſentientes intabeſcant. a Efficaciſſima vis Creticæ, Megarenſi, mox Atticæ, & in Chio, & Cilicia naſcenti.

a Cat ecuz. εἰτε- γέστατον δὲ ἐστὶ τὸ κρη- τικὸν καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ γενόμενον, καὶ τὸ μεγαρικὸν, καὶ τὸ Ἀτ- τικὸν καὶ τὸ χῖον, i. ef- ficaciſſi ma eſt Creten- ſis, & quæ in Atti naſcitur, & Mega- rica, Attica & Chia Cicutæ conſid.

Cicuta vulgaris notitiæ eſt planta, utpote quæ plerunq; prope urbium, & oppidorum mœnia, & ſecus itinera proveniat, ferulæ adſimilis, odore tamen admodum gravi. Maxima vis Cicutæ, ut Plinius refert, quæ naſcitur in terra Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia verò Megaricæ, deinde Atticæ. Cæterùm in Italia conſtat Cicutam non adeò exitialem eſſe. Eam in Hetruria ſi aſini depaſcantur, profundiſſimo ſomno, & torpore capiuntur, ita ut non tantùm ſtupidi. ſed planè mortui videantur. Id quod aliquando ruſticos hujus rei ignaros feſellit: nam dum aſinis, quos mortuos credebant, pellem ad uſum detraherent, accidit mirum, quòd in medio ferè operis aſini experrecti ſunt, non ſine magno excoriantium terrore, atq; ingenti ſpectantium riſu. Cicutæ breviter meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi tantùm omnibus notum eſſe ſcribit, quòd ea extremè refrigerantis ſit facultatis. Et in libro quòd animi mores corporu temperaturam ſequantur, Cicutæ potu illam fieri amentiam tradidit, quam à Cicuta ipſa Græci conion appellant. Hoc nobis contigit videre, ut latius libro ſexto explicabimus, in quibusdam, qui imprudenter Cicutæ radices paſtinacæ vice decoctas comederant. Planta, quæ Græcis κώνειον, Latinis atq; etiam Italis Cicuta vocatur: Arabibus Sucaram: Germanis Zigerkraut/Schirling und Wütterich: *Hiſpanis Ceguda: Gallis Cigue, Cocue & Segue.*

Cicuta major, cujus caulem viridem à pleriſq; edi, ſcribit Plinius lib. 25. cap. 13. verùm qui ſapiunt ab hujus eſu, Socrateo exemplo edocti, abſtineant. C. B. Cicuta, Matth. Trag. Fuchſ. Turn. Cordo in Dioſcor. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Lob. Caſtor. Lugdun. Cæſalp. Taber. Cicuta major, Cordo in hiſt. Cam. Cicuta vera, Geſ. hort. Thal.

Cicutæ ſpecies ex Gal. Nomina.

Σπινος. TAXUS. CAP. LXXV.

SMilax à Græcis, Taxus à Latinis appellatur, arbor abietis magnitudine, & foliorum ejuſdem figura, in Italia, & Narbonenſi Gallia Hiſpaniæ contermina naſcens. Aviculæ quæ Italicæ Taxi baccas devorant, denigrantur: & qui ederint eaſdem homines, alvi profluvio corripiuntur. Narbonæ tam præſentis eſt veneni, ut ſi qui dormiant ſub ea, aut in ejus umbra ſubſideant, lædantur, & ſæpenumero moriantur: quare de Taxo hæc traduntur, ut ab ea caveamus.

TAXUS.

* TAXUS GLANDIFERA. *

NAſcitur Taxus frequens in Ananiæ vallis montibus, ſaxoſis ac præruptis locis, inter abietes & piceas. quibus folio ac forma non longè diſſimilis viſitur: quanquam hæc illarum proceritatem non niſi rariſſimè æquet. Baccas fert rubentes, aquifolii modo, dulces vinoſasq; : quas quandoq; mandentes tum paſtores tum qui in ſylvis arbores cædunt, ſtatim in febres incidunt, & dyſenterici fiunt, ſanguine & ſpiritibus inde admodum inflammatis. Ligni materies, quòd rufeſcat quàm plurimis intercurſantibus venis, incorruptaq; ſit, lignariis fabris maximè expetitur, & plurimi fit, præſertim concinnandis menſis & haſtis, arcubus teliſq; conficiendis. Quamobrem Germani hujus arboris aſſeres ad ſua conſtruenda hypp-

Taxi conſid.

Taxi historia ex Theoph.

cauſta non exigua ſibi comparant pecunia. Taxi meminit Theophraſtus lib.3.cap.10.de plantarum hiſteria. ſic inquiens: *Taxus quoq; genere ſimplex, procera, auctu inſignis ſimiliq; abieti, niſi quod non pariter excelſa. magisq; alis ſinuata eſt: folio quoq; Abieti ſimilis, ſed pinguior molliorq; ligno. Quæ in Arcadia naſcitur, nigro ligno, aut puniceo conſtat: quæ autem in Ida, flavo admodum, & cedro ſimili: propter quod vendentes fraudare dicuntur, tanquam cedrum venundent. Totum enim cor eſſe, cortice detracto: corticem ſimilem cedro habere tum ſcabritia, tum colore: radices breves, graciles, per ſummaq; ceſpitum: rara hæc circa Idam. At in Macedonia Arcadiaq;, vel fructum abundè proferre, rotundum, faba paulò majorem: colore ruſum tactuq; mollem. Ajunt, quòd ſi jumenta folia comederint, emoriuntur: ſi ruminantia, nihil patiuntur. Fructus & ab aliquibus hominibus manditur, ſuavisq; eſt, atq; innoxius:* hactenus Theophraſtus. *Cujus ſententiæ illud obſtare videtur, quòd noſtra Taxus fructum ferat non innoxium, ut ipſe ait, ſed noxium, ut ſuprà diximus.*

Ex Plinio

Taxi Plinius quoq; meminit lib. 16. cap. 10. ubi de ea ita ſcribit: Abieti & piceæ ſimilis etiamnum affectu eſt Taxus, minus virens graciliq; & triſtis, ac dira, nullo ſucco, ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in Hiſpania præcipuè, venenum ineſt. Vaſa etiam viatoria ex ea vinis in Gallia factis mortifera fuiſſe compertum eſt. Hanc Seſtius ſimilacem à Græcis vocari dixit: & eſſe in Arcadia tam præſentis veneni, ut ſi qui dormiant ſub ea, cibumve capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus ſagittæ tingantur. Repertum innoxiam fieri, ſi in ipſam arborem clavus æreus adigatur: hæc Plinius. Foliorum fumo mures necantur. Boves foliorum paſtu necantur. Taxi præterea nocumenta tradidit Dioſcorides libro ſexto, ubi de noxiis medicamentis pertractat, quò cum perventum fuerit, de ijs diffuſis nobis diſſerendum erit.

Taxi vires ex Gal.

Taxi vires quàm paucis reddidit Galenus lib.8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Smilax, aut Taxus arbor eſt venenoſæ facultatis.

Nomina.

Huic arbori nomen Græcum eſt σμίλαξ Latinum Taxus: Italicum Taſſo ſeu Naſſo: Germanicum Eiben Baum; *Hiſpanicum Texo: Gallicum Yf.*

Taxi figuram Matthiolus propoſuit, quæ ſolùm baccas cum foliis exprimit: at Lobelus & flores adpinxit, eo modo quo figura noſtra prima oſtendet. Verùm lubuit & alteram figuram addere, quæ & flores & glandes exhiberet unà cum nucamentis. Elapſo etenim anno Nobiliſſimus Jacobus Antonius Cortuſus, Taxi ramum glandibus onuſtum tranſmiſit: qui ſcribit ſe præcedentis anni Octobri & Novembri menſibus in montibus circa Vincentiam qui Tridentum ſpectant, legiſſe: quod ſanè dignum obſervatu, cum nec ab antiquis, nec à recentioribus, quod quidem legerimus, quicquam de Taxo glandifera memoriæ ſit proditum, meritò ergo hæc de glandibus obſervatio Nobiliſſimo Cortuſo debetur. Dicitur Smilax Dioſcoridi & Galeno: Milos, Theophraſto: Smilos, Nicandro: Taxus, Plinio & Matth. Dod. gal. & fol. Turn. Cordo in Dioſcor. Geſ. hort. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lug. Thal. Cam. Cæſal. Milax arbor, Cordo in Dioſcoridem.

Ἀπόκυνον. APOCYNUM. CAP. LXXVI.

APocynon ſive Cynocrambé, Braſſica canina, frutex eſt longis viticulis conſtans, malè olentibus, lentis, vitilium; modo obſequioſis, fructu ferè invictis: folio hederæ, molliore tamen, & per extremum acutiore, lento, gravi odore: id luteo ſucco turget. *a* Siliquæ ceu fabarum, folliculari ſpecie, digiti lon-

a Μεσπὸς δὲ ὡς λοβὸς κυάμου i. fructus verò velut ſiliqua fabæ.

I. APOCYNUM.

II. APOCYNUM REPENS.

gitudine

gitudine protenduntur: ſemine intus duro, parvo, nigro. Folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, vulpes & pantheras enecant in cibo data, & protinus eorum coxendices reſolvunt.

APocynum, quod & Braſſicam caninam appellant, etſi jamdiu mihi quidem incognita fuerit, adeò ut inter alias incompertas ſtirpes in ampliſſimo naturæ viridario poſteris reliquerim explorandam, hoc tamen anno è Piſis medicus eruditione, & in re herbaria clarus, Lucas Ghinus Forocornelienſis duas ad me miſit plantas, quarum una per omnia Dioſcoridis Apocynon repræſentat. Scribit enim vir ille, duas à quodam nobili amico ſiliquas dono accepiſſe è Syria allatas, quarum alteri inſcriptum erat Periploca repens: alteri verò Periploca non repens, fortaſſe quòd ita Syri eas plantas nominent. Subdit præterea, has ſiliquas rhododendri ſiliquis admodum fuiſſe ſimiles: inter quas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ ſiliqua ea ſanè longitudine conſtabat, qua & rhododendri, gracilior tamen erat: alterius verò brevior. E longiori ſata plantam provenisſe, quæ non modò humi repit, ſed arbores quantumvis proceras ſcandit: è breviori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynon refert. Utraq; porrò non minus lacte turget, ut ſcribit, quam tithymali omne genus: verùm id repenti omnino album ineſſe: non repenti verò ſubcroceum. Eſt & in ſiliquis differentia. Siquidem etſi hæ in utraq; rhododendri perquàm ſimiles ſunt, in non repenti tamen ſimplices, acutiores, ac rectæ ex uno pediculo proveniunt: in repenti verò, quæ folia promit alterius longiora, caules, ſeu potius viticulas obſequioſas & fractu contumaces, lentasq; binæ, ex uno pediculo in origine conjunctæ prodeunt, & in ſeſe invicem inflexæ, nec adeò, ut illæ in acutum deſinentes. Provenit repens in Apulia & Calabria copioſè. Creditur iiſdem pollere viribus quibus & alterum. Dioſcorides Apocyno ſiliquas facit fabæ ſimiles, quod in his quæ hic imagine expreſſimus, maximè repugnare videtur. Nam inter harum, & fabarum ſiliquas non parva intercedit differentia. Verùm cùm ſcribat Plinius Apocynum ſemen (ſiliquam intelligo) ferre acutum, & videam ſtatim poſt Apocyni caput de Rhododendro, illi ſiliquis ſimili, ſcripſiſſe Dioſcoridem, non poſſum mihi nõ perſuadere, haſce plantas legitimum eſſe Apocynum. Itaq; in hac mea perſiſtam opinione, donec aliam videro plantam, quæ clarioribus notis Apocynum referat. Interim ſiquis in cenſendis plantis tam moroſus reperiatur, ut has Apocynos facere nolit, poterit uid tamen condonare, ut liceat nobis (ut Ghinus ille optimus faciebat) eaſdem Periplocas appellare. Apocyni vires ex Gal.

Apocyni vires memoriæ prodidit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Apocynum aut Cynocrambe: Vocant autem quidam eam Cynorrhodon, quandoquidem canes celerrimè interimit, ſicut Lycoctonon lupos. Eſt autem hominibus venenum, herba multùm graviter olens: proinde omnino calida eſt non inſtrenuè, non tamen proportione deſiccat. Itaq; illita admodum digerentis eſt facultatis. Quæ planta ἀπόκυνον Græcè, Apocynum item & Braſſica canina Latinè dicitur: Italicè Apocino ſive Periploca. At Apocynum repens, Italis Apocino ſerpeggiante.

Nomina.

I. Apocynum folio ſubrotundo, C.B. Apocynum, Matt. Anguil. Lac. Caſt. Lug. Apocynum primum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Apocynum ſive Periploca Græca, foliis latioribus hederaceis, Lob. Amphocynum hodie in Græcia, Geſ. hor. Cynocrambe, Lon. Periploca non repens, Cæſ. II. Apocynum repens purpuraſcente flore (quoddam enim albo flore folioq; anguſtiſſimo Alpinus proponit) C.B. Apocynum repens, Matt. Lugd. Cam. Apocynum ſecundum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Periploca Nerei folio, Anguil. Periploca altera, Dod. fol. Periploca ſerpens anguſtiore folio, Lobel. Periploca, Cæſalpino.

Νήριον ἢ Ῥοδόδενδρον. NERIUM SIVE RHODODENDRUM. CAP. LXXVII.

NERIUM SIVE RHODODENDRUM.

NErion aliqui Rhododaphnen, & alii Rhododendron vocant: frutex eſt vulgaris notitiæ, longioribus quàm amygdala foliis craſſioribusq;: flore in roſam conformato: *a* fructu amygdalæ ſimili, corniculato, qui patefactus quandam lanoſam naturam oſtendit, *b* ſpinarum pappos repræſentantem: radice longa, acuta, lignoſa, guſtanti ſalſa: naſcitur in amœnis, maritimis, & ſecus amnes. Flores & folia mulis, canibus, aſinis & quadrupedum plurimis venena ſunt: hominibus verò contra ſerpentium morſus præſidia, è vino pota, eò magis ruta addita. Imbecillæ etiam animantes, ut pecus & capræ, ſi aquam bibant, in qua folia ea maduerint, moriuntur.

a Cateuz. κατὰ τὸν φόρον κεφάλια. i. fructum fert vel cornu.

b Meum ἀκανθίνοις πάπποις. i Acanthinis pappis.

NErium, quod flores roſarum effigie proferat, lauriniſq; folius conſtet, Græcorum quidam Rhododendron, alii Rhododaphnen appellant: Italis Oleandro vulgò dicitur. Vidimus nos hoc primùm ad Benacenſes ripas, & in Argentario promontorio in maritimis noſtris. Planta eſt lauri facie, ſpectabilis, & viſu non injucunda, præſertim cùm roſeis emicat floribus. Horum ſimilitudine deceptus quondam fuit Lucius Apuleius ſub aſini metamorphoſi, dum roſas quæreret, quarum paſtu in priſtinam formam reſtituendus erat. Nam cùm procul vidiſſet Nerium ſuis floribus refertum, ratus eos eſſe veras roſas eò aperto ore accurrit tanta aviditate, ut parum defuerit, quin eas primo occurſu imprudens devorarit. Verùm is, ut qui in plantarum hiſtoria, & viribus earum indagandis diligentiſſimus author extitit, non immemor Nerii flores depaſtos aſinis venenum præſentaneum eſſe, ita deceptus labra ſubmovit, demiſſiq; ad terram auribus abiit. Nerii vires deſcripſit Gal. lib. 8. ſimplicium medicamentorum,

Nerii conſid.

Nerii vires ex Gal.

torum,si: inquiens: Nerium,ut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem corpori illitus,discutiendi vim obtinet. Intrò autem in corpus assumptus,perniciosus ac venenosus non tantùm hominibus est, sed plerisq; etiam pecudibus: hac Galenus. Quæ maximè repugnant Dioscoridis & Plinii placitis: quippe qui Nerium potum commendaverint hominibus contra serpentium venenosorum morsus. Nisi dicere velimus,quòd Nerium sumptum secundùm Galenum sit hominibus non demorsis pernicioſum: secundum verò Dioscoridem idem ijs remedio sit,quos serpentes momorderint. Idq; ea ratione fiat,qua & cantharides (ut inquit Avicenna) à cane rabido demorsis medentur, & euphorbium à scorpionibus ictis, & alia deniq; lethalia medicamenta aliis item venenis adversantur,ut inferius libro sexto latius dicetur. Siquidem mihi non videtur verisimile,quòd præter rationem id prodiderit Dioscorides,in simplicium materia omnium facilè princeps. Νήριον ροδοδάφνη καὶ ροδόδενδρον sic Græcè planta dicitur,quæ Latinis pariter Nerium, Rhododaphne & Rhododendrum: Italis Oleandro: Germanis Oleander: Hispanis Adelfa & Eloendro: Gallis Rosagine seu Rosage,Oleandre.

Conciliatio Dioscoridis cum Gal.

Nomina.

10

† Orib. habet ταῦτα τῶν ἀκαπνικῶν, i. acrium.

† Orib. ἐκκαθαίρουσα καὶ τανύουσα καὶ διαφορητικὰ ἐν τῷ ἐσθίεσθαι. i. esculenti a Meum καὶ χολέραν ἐπάγουσι. & cholerā sursum ac deorsum ducunt.

† Orib. ἐλαίῳ. i. oleo.

Nerium Matth. Trag. Fuchs. Turn. Dod. gal. Cordo in Dioſc. Ges. hort. Lacun. Lon. Lob. Lugd. Castor. Camer. Taber. Neris, Nicandro: Oleander, Anguil. Lob. icon. cui & Laurus rosea: Rhododendron, Ges. hort. Dod. fol. Rhododaphne, Ges. hort. Cæsalp. Rosa laurea, Apuleio, Vulgò flore est rubescente, habetur & albo.

Μύκητες. FUNGI. CAP. LXXVIII.

FUngorum differentia duplex: aut enim manduntur, aut perniciales sunt. Multis de causis venenosi gignuntur, ubi videlicet clavus ferreus, in quo sit rubigo, aut panni marcor adfuerit: aut si juxta serpentis cavernam, arboresve, †quę privatim pariunt noxios fructus, erumpant. Continent qui tales sunt, nescio quod strigmentum concretamq; pituitam, terraq; eruti, quam celerrimè computrescunt, atque marcore vitiantur. † [Sed qui veneno imbuti non sunt], suavem in juribus gratiam habent, largius tamen sumpti nocent, & ægrius concocti strangulant, a aut choleram morbum citant. Remedio est † nitri potus, aut lixivium cum acida muria, aut fervefactæ satureiæ, aut origani jusculum: debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut ejusdem delinctu cum melle multo. Corpus alunt, sed ægrè dissolvuntur, cum magna ex parte integri ipsi cum recrementis alvi dejiciantur.

20

FUNGI.

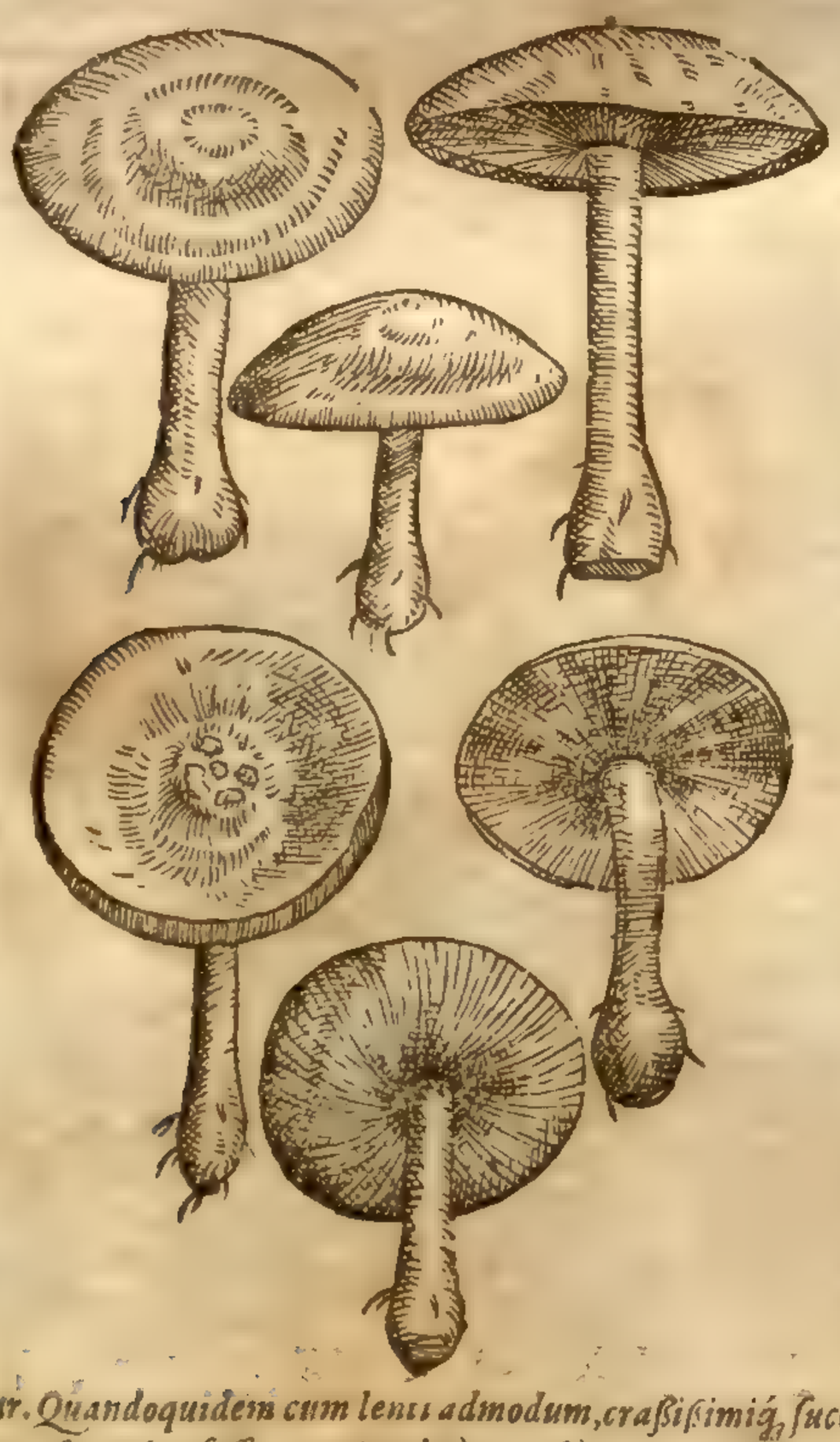

Fungi malefici ut dignoscendi.

TAmetsi duo tantùm Fungorum genera hic videantur recensere Dioscorides, ad Fungos duntaxat innoxios, & perniciales respiciens: tamen, ut omnib. palàm est, plura ac diversa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notantur. Horũ inter omnes Italiæ regiones feracißima est Hetruria, ubi illi Fungi cæteros antecellũt, qui vulgò dicuntur Prignoli, ii siquidem singulis annis primis Aprilis imbribus erumpunt, neque solùm odorem eximium spirant, gustuiq; gratißimi sunt: sed etiam omnino innocui habentur. Secundum verò locum apud nostros Hetruscos tenent ii, qui vulgò Porcini, hoc est, suilli, nuncupantur: quippe qui prius elixi, ac demum farina circumliti, & oleo vel butyro frixi, magnam cum palato ineant gratiam. Verùm hi non adeò tuti sunt, quòd in suo genere pernicioſi plures, quàm in aliis reperiantur. Cæterùm periculoſi ac malefici à peritis & oculatis viris facilè dignoscuntur, cùm à terra & cortice purgantur, inciduntq; decoquendi. Nam cultello dissecti illicò (ut Plinius inquit) dilutus ejus advenit rubor, rancidus subinde aspectus, lividus intus color, rimoſa stria, pallidum per ambitum labrum: postremò accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè scribit Avicenna lib. 4. sen. 6. eos nocentiores esse, qui nigri, vel virides, vel in nigro purpurascentes visuntur. Proinde amens quidem, & planè stupidus, & stipes fuerit is, qui tam repentinas mutationes viderit, & non cognoverit his notis eorum virus patefieri. Sed accidit plerunq;, ut illos potißimum Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen adducant, qui eos super ferrea craticula, aut prunis calentibusq; cineribus assatos devorant. Hoc enim modo decocti, cùm intaleolis non secentur, non tam facilè cognosci possunt, ut ii qui dissecti parantur. Ad hæc non semper officiunt Fungi, quòd per se lethiferi sint, sed quòd copioſius, quàm par sit, ingerantur. Quandoquidem cum lenti admodum, crassißimiq; succi existant, arteriarum oscula usq; adeò obstruunt, ut conclusis intus spiritibus suffocent. Quod cùm probè norint agrestes in Hetruria mulieres, rarißimè Fungos mandunt, nisi allio & pipere adjectis. Asservantur Fungi muria, præsertim qui vulgò Porcini dicuntur: namq; hoc modo parati innocentiores redduntur amisso lentore. Præter hæc multa alia Fungorum genera apud nos inveniuntur, ut ii qui nobis vulgò appellantur Prataioli, Turini, Boleti, Orcelle, Cardarelle, Manine, Ordinali, Parigioli, Vescie di lupo, & complura alia quæ, cùm nihil vel parum ad rem faciant, silentio involvenda duximus, ut enim varia spectantur facie, ac colore, ita hominibus maximè noti sunt fungi. plurimi tamen galeri modo formantur, palmari ac etiam minori pediculo nitentes, vario superius, inferiusq; colore. Nascuntur quidam in pratis, plerisq; in pascuis, nonnulli in sylvis, quidam in frutetis. Cæterùm Fungi non tantùm humi proveniunt, sed & in arborum caudicib. qui omni ferè periculo vacant (dummodo non sint arbores noxiæ) quòd

30

40

50

60

Fungorũ alia genera.

quòd è cortice prosiliant, cui nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec serpētis cadaver subesse potest. Ex hoc genere quidam, prater agaricum, laricibus innascuntur in Anamensibus montibus triginta librarum pondere, aureo colore per ambitum dissecti, in cibis gratissimi, nullo amarore præditi, licet agaricus ab eadem arbore productus sit amarissimus. Hic certè mirari subit, quòd tantæ hominibus inseritur gulæ libido, luxus & incontinentia, ut adeo incōsultò, avideq; Fungus vescantur in quibus sæpius immatura mors delituit. Tanta hodie intercessit gratia Fungis cum mensis in Italia, ubi eorum frequentissimus est usus, ut Neapoli inventi sint lapides, qui defossi, & in cellis vinariis translati, terra aliquantulum operti, & subinde tepida aqua insperst, intra quatriduum Fungos non ingratos procreant. Hos & Romæ & Neapoli vidimus ubi magna servantur diligentia, nempe quorum merito quolibet tempore Fungos edant. Sunt & lucernarum Fungi, qui in ellychnio fiunt, præsertim cùm aer humorem contraxerit, & ad pluviam præparatur. Fungus itaq; lucernarum, meo quidem judicio, fuerit is carbonis globulus, qui Fungi faciem repræsentans in ellychnii extremitate concrescit, & flammæ lumen obumbrat. Neq; enim in hoc subscribam Cornario, viro alioqui ingenio & doctrina celebri, qui in commentariis, quos intertium Galeni librum de compositione medicamentorum secundum locos edidit, censet Fungum illum esse ellychnium lucernarum ex quodam Fungi genere factum, quod facie (ut ipse inquit) marinas æmulatur spongias. Siquidem apud veteres nusquam me legisse memini, e fungis ellychnia fieri: cum tamen legerim apud Virgilium & Plinium cum fungi generantur in lucernis, futuræ pluviæ esse præsagium. Namq; Virgilius libro primo Georgicorum, ubi futuræ pluviæ signa recensct, id apertissime testatur, iis carminibus:

Tum cornix plena pluviam vocat improba voce:
Et sola in sicca secūm spatiatur arena.
Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
Nescivere hyemem, testa cum ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concrescere fungos.

Eorum porrò generationis causam scitè quidem reddidit Servius Grammaticus in commento hisce verbis: Nam (ut inquit Plinius) cum aer humidus esse cœperit, favilla, quæ cum fumo solet egredi, prohibita aeris crassitate in lucernis residet, & quasdam velut fungorum imitatur imagines: hæc ille. Sed præterea ipse Plinius Virgilio, & nobis quoq; adsipulatur l. 18. cap. ultimo, cum ita scribit: Palladi namq; ignes, murmurantesq; tempestatum nuncii sentiuntur: pluviæ etiam, si in lucernis fungi: hactenus Plinius. Ex quibus omnibus luce clarius fieri puto, hac in re Cornarium cæcutivisse. Fungi præterea apud Hippocratem & Galenum lib. & comm. 3. de morbis vulgaribus, sunt excrescentiæ, quæ quandoq; in palpebris, quandoq; in pudendis enascuntur. Quin & Fungi dicuntur à Galeno libro primo de locis affectis, adnascentia capitis, ubi hoc fracto, menynx, quæ est membrana cerebrum custodiens, fuerit affecta. Nec alia sane de causa hos affectus μύκητας, id est fungos, vocari crediderim, quàm quòd fungorum imaginem referant: quemadmodum & ii qui in lucernis concrescunt. Fungorum vires memoriæ prodidit Galenus libro octavo simplicium medicamentorum, sic inquiens: Fungus frigida humidaq; admodum planta est: quamobrem etiam proximè ad deleteriam, enecantemve facultatem accedit: & sanè inter eos sunt qui interficiant, potissimùm qui ex natura mistam habent qualitatem putredinosam. Et libro secundo de alimentorum facultatibus, idem de fungis ita differit: Inter fungos Boleti, si bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos insipidos. Non tamen sic solis ipsis vulgò utuntur, sed adparant variè & condiunt, ut alia omnia, quæ nulla insigni qualitate sunt prædita. Alimentum autem ex ipsis est pituitosum, & frigidum videlicet pravique est succi, si quis ipsis largius utatur. Omnium igitur fungorum ii minimum sunt noxii. Secundi autem post hos sunt Amanitæ. Reliquos verò tutius est omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Equidem novi quendam cui post Boletorum non satis elixorum (qui innocentissimi esse putantur) usum largiorem, os ventriculi pressum ac gravatum, coarctatum fuit. difficilemq; habuit respirationem, & in animi deliquium incidit, sudoremq; frigidum fudavit, ac demum servari ægre, sumptis iis quæ humores crassos incidunt, potuit: cujus generis est oxymeli ipsum per se, & cum hyssopo, & origano ipsi mediocriter incoctis. Is enim tum hæc sumpsit, tum nitri spumam ipsis inspersam: post quæ fungos, quos comederat, vomuit, qui jam quodammodo in succum pituitosum frigidumq; admodum ac crassum erant mutati. Mortales qui Græcus, Fungi Latinus appellantur: Arabibus Hatar seu Father: Italis Tonghi: Germanis Pfifferling und Reyßken: Hispanus Hongos, Cogomelos & Cylherquas: Gallis Campignon, & Potyron & Moucerons.

Fungus triginta librarū.

Fungi arte ut fiāt.

Fungi lucernarū.

Cornarii opinio explo.

Fungorum differentiæ plurimæ sunt, in universali nostra historia explicandæ, hoc loco vulgatissimi & qui esculenti sunt, proponuntur, qui dicuntur Fungi, Matth. Lac. Lonic. Castor. Dod. fol. Lugd. Cæsalp. Fungi vulgatissimi esculenti, Lob. in icon. Amanitæ vel Boleti, vel Fungus secundus, Trago: Fungi primi, Cordo in Dioscor. Fungi bolici, Tabernæmontano.

Fungi corporis affectus.

Fungorū vires ex Gal.

Nomina.

Κολχικὸν. COLCHICUM. CAP. LXXIX.

COlchicon, aliqui Ephemeron, sunt qui agrestem bulbum vocant. Autumni exitu florem edit croci, a candicantem: b ab eo tempore folia bulbi, sed pinguiora: caulem palmo altum, ferentem ruffum semen: radicem foris c nigra rufescentem, quæ delibrata, candida & mollis spectatur, lacteo succo maxime turget, atque gustatu dulcis invenitur: bulbus ejus d mediam habet rimam fissuramque, qua flos erumpit: plurimum in Messenia, & Colchis enascitur. Ea comesa, fungorum more, strangulando enecat. Hanc autem depinximus, ne à quoquam imprudenter pro bulbo devoretur: mirum enim in modum saporis voluptate imperitos allicit. Remedio sunt eadem, quæ fungis: bubulum etiam lac potum auxiliatur: itaque cum adfuerit, non aliud desideratur auxilium.

a Meum κεφάλαν. κονίτ. tuberculum albicantem.
b Meum ὕστερον δὲ. i. postea verò.
c Meum λεῖόν τι. i. quid lene.
d Meum διάφυσιν μέσην. i. discrimen in medio.

Ἐφήμερον. EPHEMERUM. CAP. LXXX.

EPhemeron, aliqui sylvestrem irin appellant. Folia habet lilii, sed tenuiora: caulem parem: florem candidum, amarum: semen molle: radicem unam, digitali crassitudine, longam, astringentem, odoratam: nascitur in sylvis & opacis. Hujus radix dentibus præcipua, si decocta colluantur. Folia in vino cocta, discutiunt tumores & tubercula, quæ nihil adhuc humidi contraxerunt.

Ephem-

I. COLCHICUM.

II. COLCHICUM ALTERUM
Orientale.

III. HERMODACTYLUS
verus.

Colchici & Ephemeri cõsideratio.

Mauritanorum & sequacium error

Serapionis lapsus

Ephemeri duo genera constituisse videtur Dioscorides: unum, quod Colchicon, & agrestem bulbum: alterum, quod Irin sylvestrem cognominant. Quod primo loco describitur, usq; adeò pernicioſum affirmant, ut uno die sumptum interficiat: unde illi Ephemeri nomen. Ea autem ratione illud se depinxisse tradit Dioscorides, ne ab aliquo imprudenter bulbi vice devoretur: mirum enim, inquit, quantum saporis voluptate imperitos alliciat. Verùm cùm hoc divinum Dioscoridis institutum non animadverterint, vel fortè neglexerint Mauritani, & eos secuti medici superioribus nostræ ætatis, non modò seipsos, & sequaces miserè deceperunt, sed & cæteris omnibus errandi ansam facilè præbuerunt. Siquidem Colchicum ephemerum deleterium medicamentum, si ejus notæ diligentissimè expendantur, nil aliud, meo quidem judicio, repræsentare deprehenderur, quàm candidum illum bulbum, quem vulgò officinæ Mauritanos secutæ falsò Hermodactylum appellant. Sed quantum detestandus sit error iste & abolenda prava ac pernicioſa hac consuetudo, quantumve discrimanis, & incommodi nostris corporibus hinc immineat, æstimabunt ii, qui rectè diligenterq; ea perpenderint, quæ non solùm Dioscorides & Galenus, sed & Paulus & Nicander, & Plinius de Colchico Ephemero posteritatis memoriæ prodiderunt: quippe qui affirmaverint, id devoratum eadem die homines interimere. Quem effectum etsi hac tempestate ab hoc manifestè præstari non constet experimento in his, qui ipsum in medicamentis assumunt, id tamen non alia de causa fieri putaverim quàm quòd fortasse in Italia, ut in Colchide, mortiferum non proveniat: aut quòd ea, quæ sumitur quantitas, exigua sit, neq; ad perdendum sufficiens. Sed non propterea dubitandum est, quin hoc sumentibus gravia & periculosa incommoda inferre valeat. Erroris occasionem dedisse videtur Serapio, utpote qui confusè uno tantùm capite de utroq; Ephemero, & de Hermodactylo scripserit, nomine duntaxat Hermodactyli omnibus inscripto, immemor, vel potius ignarus, apud Græcos à quibus tamen quicquid ferè boni habet, mutuatus est, eas plantas inter se maximè differre. Quod autem in hoc deceptus Serapio has herbas turpiter confuderit, fidem manifestam facit Paulus Ægin. 1a, qui lib. 7. de Ephemeris, & de Hermodactylo separatim, tanquam de diversis disserit. & primùm de

mùm de Hermodactylo, sic inquiens: Hermodactyli radix & per se, & ipsius decoctum vim habet purgandi: privatim arthriticis tunc, cum humores defluunt, exhibetur: verùm stomacho nimis quam adversatur. Mox paulò inferiùs, sextantùm interjectis capitibus, de Ephemeris ita scribit: Ephemeron non venenum illud, sed quod Iris sylvatica nominatur, missæ potestatis est, & repellentis & discutientis per halitum: hactenus Paulus. Ex quibus sanè palàm fit, non modò Hermodactylum cum Colchico nullam habere cognationem, sed etiam hac in re planè hallucinatum fuisse Serapionem, quem secuti cæteri Mauritani qui post ipsum libros conscripserunt, atq; etiam ex nostris plerique, qui superiore ætate claruerunt, ut cæci cæcos sequentes omnes in hanc erroris foveam inciderunt, & posteros hucusq; in hunc peßimum & detestandum usum pertraxerunt. Jam itaq; resipiscant tum medici, tum sepiastæ, qui Colchicum suis medicamentis & catapotiis inserunt, & ipsum jam non secus ac scopulum evitent, utpote quod, omnium probatissimorum authorum testimonio, mortiferum sit medicamentum. Colchicum alterum orientale, minoribus exit foliis, angustioribus & magis acuminatis, caule grundo, flore grandiori, radice bulbosa evidenter scissa, & lacteo succo prægnante.* Quæ autem radix nobis hodie Hermodactylus dici posßit, difficile quidem fuerit decernere, quod ex probatis rei herbariæ scriptoribus hactenus neminem invenerim, qui notis ullis ejus tradiderit historiam. Verùntamen si ex vocabuli etymo conjicere licet, nil aliud significare videtur, quàm digitum Hermi aut Hermetis. Unde factum est ut aliquando cogitaverim, an illa bulbacea radix, quæ manus humanæ formam refert, quam jam vulgò Christi palmam appellant ad Hermodactylum accedere posset, quòd bulbacea sit, quemadmodum & Colchicum quod jam sumpta non modò vomitiones, sed & alvum ciet, ut testis est Nicolaus Florentinus, qui hac radice pluribus factis vomitionibus Bibotum quendam quartanarium curavit. Hæc in medium proferre libuit, non quòd ita esse certò asserere ausim, sed ut rei herbariæ studiosis res hæc melius æstimanda proponeretur.* Quæ autem radix nobis hodie Hermodactylus dici posßit, etsi in commentarius nostris antea editus, decernere nequirimus, nunc tamen veram Hermodactyli plantam, cujus hic imaginem expreßimus, & vidimus, & consequuti sumus, eximia admodum liberalitate clarißimi viri Augerii de Busbeke Flandri, qui illam Constantinopoli secum attulit, ubi continuo septennio apud Solimanum Turcarum Imperatorem, Ferdinandi Cæsaris Oratorem egit. Illi itaq; hanc plantam acceptam refero, quemadmodum & alias peregrinas complures, raras, novas, pretiosas, & visu pulcherrimas, quæ quinquagenarium numerum excesserunt. Quod autem credam hanc stirpem legitimum esse Hermodactylum, duo potißimum mihi se offerunt argumenta: quòd intelligam Constantinopoli eandem Hermodactylum appellari, quodq; radices digiti speciem referant, in quibus unguium quoq; imago spectari potest. Folia profert prælonga binùm dodrantum longitudine, & fortasse longiora, porri aut hastulæ regiæ quadantenus similia sed longè angustiora. Breviora verò sunt, quæ circa radicem diffunduntur. Radices habet quatuor ex una & eadem basi emergentes, digitorum (ut diximus) figura, colore ex pallido rufescente, albis in summitate unguibus, nullus circa se fibrus. Nam quæ spectantur fibræ, circa radicum præscriptarum originem superiori parte capillaceæ sese fundunt. Caulis è medio prosilit tenuis herbacea tunica circumvestitus, in cujus summitate oblongum prominet capitulum (florem videre non licuit) pyri figura, Ephemeri Colchici ferè modo, minus tamen. Quo factum esse puto, ut Colchicum in Hermodactyli locum successerit impostorum dolis. Oritur in Orientalibus regionibus, & in Arabia. Differt ab hac quam quidam in Italia Hermodactylum esse censent, quamq; nos Pseudohermodactylum appellamus. Folia habet aquaticæ plantaginis, minora tamen infirmioraq;, longo pediculo nitentia: caulem tenuem, singularem, in cujus summo flos

Hermodactyli cõjectura.

Hermodactyli veri descript.

Pseudohermodactylus.

IV. PSEUDOHERMODACTYLUS.

V. DENS CANIS PRIMUS.

Unum

emica

emicat albus, ſtellæ figura. Radices habet binas, bulboſas, candidas, teneras. Provenit in frutetis, & propter ſemitas & ſepes. Sunt, qui radices probent ad ea omnia, ad quæ legitimus Hermodactylus conferre poteſt. Nos verò horum ſententiam nec probamus, nec improbamus, cum nullam certam de eo habeamus experientiam. Nec illud ſanè hoc loco prætereundum duxi, quòd Hermodactyli Actuario & Nicolao Myrepſico, qui albi & rubri Hermodactyli meminere, nil aliud repræſentant, quàm Beben album, & rubeum Mauritanis appellatum. Siquidem ex deſcriptione aureæ Alexandrinæ apud Nicolaum & Diamoſchi antidoti apud Actuarium id liquidò conſtat. Sed non ob id dicendum eſt, Hermodactylum Pauli & Serapionis idem cum illis eſſe: his namq; alterius generis radix eſt, quæ vim habet dejectoriam ad articulorum defluxiones præcipuam. Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem non pridem locupletatum edidit, Hermodactylum Pauli deſcribens, inquit: Unus habet radicem albam, craſſam ac modicè duram: atq; is eſt, qui in hodiernum diem nomen Hermodactyli in officinis medicorum retinet. A Paulo quoq; Hermodactylus appellatur. Ex iis nimirum verbis Fuchſius ſibi perſuaſiſſe videtur, Hermodactylum communis uſus eundem eſſe cum Pauli Hermodactylo: cùm tamen omnib. ferè conſtet, illum non aliud eſſe quàm Colchicum. Quocirca nulli equidem dubium eſſe puto, quin Fuchſius hac in re deceptus ſit: niſi ſeplaſiæ Tubingenſes pro Hermodactylo aliam uſurpent radicem ab ea, quam hactenus in reliquis Germaniæ pharmacopoliis uſurpari vidimus. Cæterùm Ephemerum, quod ſylveſtrem Irin appellant, in Ananienſibus montibus tam in pra-

Fuch. deceptus.

* VI. HERMODACTYLI
Officinarum radices. *

VII. EPHEMERUM.

tu, quàm in ſylvis copiosè naſcitur, ubi indigenis vocatur vulgò Giglio matto, hoc eſt, Lilium ſtultum. Huic certè niſi me fallit judicium, omnes prorſus notæ conveniunt, quæ alteri Ephemero à Dioſcoride tribuuntur. Hinc itaq; fit, ut in hoc Euchſius apertè erraſſe deprehendatur, qui plantam vulgò Lilium convallium vocatam, Ephemerum alterum, & non lethale eſſe contendit. Quandoquidem illud folia lilio latiora, non autem anguſtiora, & diſſimilia profert: caulem non lilii modo, ſed gracilem, & ſtaminis inſtar tenuem: radicem item exilem, quæ capillaribus dividitur fibris, tantum abeſt, ut digiti craſſitudinem æquet, qualis in Ephemero requiritur. Præterea neminem adhuc reperi, qui tradat Ephemerum flores ferre ſuaviter olentes: cum tamen Lilij convallij dicti flores adeò jucundum ſpirent odorem, ut ejus gratia ab omnibus maximè expetantur: id quod nunquam ſilentio prætermiſſet Dioſcorides in re herbaria gravißimus author, præſertim quòd ea nota fuiſſet Ephemero inſignis & notabilis. Ex his igitur colligendum eſſe putaverim, non ſolùm Fuchſium in aperto errore verſari, ſed reliquos etiam qui Lilium convallium vocatum Ephemerum eſſe contendunt. Sed ad Colchicum revertamur. Floret hoc autumni tempore, floribus croco æmulis, nullis tamen emißis foliis niſi appetente vere, quo tempore ſubrubeum gignit ſemen, quibuſdam folliculis incluſum, juglandium ſimilitudine. Verùm hoc tempore radix ei dulcis non eſt, quemadmodum in autumno, ſed lacte prægnans, & amara invenitur. Quare hic cogimur dicere & fateri, quòd hoc non obſervaverit Dioſcorides, vel ſaltem, quòd indictum id omiſerit. Plantam, quam hic excudi curavimus, quamque Colchicum Conſtantinopolitanum vocavimus, miſit ad me vir clariſſimus Augerius de Busbeke, qui eam Byzantio ſecum detulit Viennam: libuit itaque hanc appellari Colchicum, quòd bulboſam radicem habeat manifeſtè ſciſſura diviſam: folia vulgaris Colchici, & flores etiam ferè ſimiles. Porrò in communem illam hallucinationem antè explosam deducti ſunt & Patres illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt: quippe qui nullam faciant differentiam inter Colchicum & Hermodactylum, idq; apertè aſſerunt. Quorum etiam auctoritate freti pharmacopolæ adduci poſſunt, ut cum maximo humanæ vitæ detrimento Colchicum catapotiis immiſceant. Quare caveant

Fuch. erratũ lilũ convallium Ephemerum vocantis.

Monachorum hallucinatio, qui Colchicũ & Hermodactylũ idẽ faciunt.

caveant meo conſilio ſeplaſiarii, neq; facilè fidant iis, quos magis decet libros ſacros, quàm medicos evolvere, ut animabus potius, quam corporibus mederi ſciant. Cæterùm Colchici floribus, ut audio, utuntur Turcæ, cum inebriari volunt: eos enim vino macerant, eoq; poto adeò ſtupidi reddantur, ut in ecſtaſin abeant. Utriusq; Ephemeri meminit Galenus libr. 6. ſimp. med. ſic inquiens: Ephemerum non illud lethale ſeu deleterium, quod & Colchicon vocant, ſed alterum, quod & Irin agreſtem cognominant, folia, & caulem lilio ſimilem obtinet: radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum, digiti potiſſimum craſſitudine: eſt autem adſtringens, & boni odoris. Ex quibus palam fit, quòd miſtæ ſit facultatis, temperatura q;, nempe repellentis, & halitu digerentis. Teſtificatur verò id opera, quæ particulatim edit. Siquidem non ineffi- Ephemerivires ex Gal.

caciter radix ejus in dentium doloribus colluitur: & folia tuberculorum tum augmento, tum vigori congruunt. Oportet autem ea in vino decocta priuſquam pus moveas, illinere. Planta, quæ Græcis κολχικὸν, Latinis Colchicum ſive Ephemerum, & Bulbus agreſtis vocatur: Oſiris nus falso Hermodactylus: Arabibus Surugen: Italis Colchico & Zaffarano ſalvatico: Germanis Zeitloß und Wildſaffranblum: *Gallis Mort au chin, chien & chiennee. Quam verò Græci* ἐφήμερον. *Latini item Ephemerum dicunt, & aliqui ſylveſtrem Irim appellant: Itali Ephemero, Giglio matto: Gallus Flambe blanche ſavvage. At quæ recentioribus Græcis* ἡμεροκάλλυς, *Latinis quoq; Hermodactylus appellatur: Italis Hermodattilo: Mauritanis, Surugen vel Surengiam, ita tamen ut hanc cum colchico apertè confundant.* Nomina.

Colchicum à loco natali dictum, plurium eſt ſpecierum, ut ſuo oſtendetur loco. I. Colchicum commune, C. B. Colchicum Matth. Trag. Fuchſ. Turn. Dod. gal. & fol. Lac. Geſ. hort. (cui & Hermodactylus Arabum) Cordo in Dioſc. (cui & officinarum Hermodactylus) Lon. Caſtor. Thal. Colchicum ſive Strangulatorium & Ephemerum Crocifolium, Lob. Colchicum maſculinum & fœmininum, Tab. Colchicum nigrum, Cord. in hiſt. Primula veris, Brunfel. Ephemerum, Geſ. hort. Caſt. quoad iconem. Hermodactylus vulgò ſeu Hermodactylus rotundus niger Meſuei, Cæſalpino. Flore eſt purpureo, rarius albo, radix ſiccata alteri nigra, alteri inalbicans, alteri candidiſſima, alteri ſubrubens: Sic ei quod flore albo eſt radix ſiccata alteri inalbicat, alteri candidiſſima videtur, nulla alia differentia obveniente. II. Colchicum Alexandrinum, C. B. Colchicum alterum Orientale, Matth. Lugd. Colchicum Syriacum Alexandrinum, Lob. Colchicum Syriacum Alexandrinum Orientale, Tabernæmontano. III. Iris radice ex multis tuberculis compoſita. C. B. Hermodactylus verus, Matth. Lugd. Taber. Hermodactylus, Matth. in Compen. Camer. Iris tuberoſa, Dod. fol. Lugd. Lob. cui & Lonchitis prima Dioſcoridis ſecundùm Aldroandum. Lonchitis major, Caſt. Satyrium, Cæſalpino. IV. Pſeudohermodactylus, Matth. hunc imitati ſunt Lugdunenſis & Tabernæmontanus: at videntur nil aliud exprimere, quàm Dentem caninum, cujus figuram adpoſuimus: etſi enim binæ jungantur radices, hactenus tamen ſingulas in ſingulis plantis notavimus. Dens caninus primus, C. B. Hermodactylus Meſue, Geſ. hort. Satyrium erythronium, Lob. Tab. Satyrium rubrum, Lugd. Satyrium trifolium ſive album, eidem. Satyrium, Dalechampii, eidem. Dens Caninus, Dod. fol. Cæſal. (cui & Mithridation primum Cratevæ apud Plinium) Cam. Dentale primum, Cluſio hiſt. Pannonica. Variat colore floris candido, purpuraſcente, aut utroq; colore mixto: folia aliquando maculata, communiter bina, nonnunquam terna: Italicus ſpecioſiora habet folia quàm Sabaudicus. VI. Hermodactyli officinarum radices, C. B. Hermodactyli non venenati officinarum, Lob. in icon. Hermodactylus officinarum, Taber. Hermodactylus orientalis, Cæſalpino. Hæ radices albæ, ruffæ & nigræ reperiuntur, ſed eligendæ, quæ foris & intus veræ albæ ſint, craſſæ modiceq;, duræ: de quibus Meſues Hermodactyli candidi, craſſi & pleni nomine: at Serapio ſub Hermodactylo albo, & Paulus Ægineta ſub Hermodactylo, explicarunt, VII. Ephemerum, Matthiol. Lacun. Taber. Ephemerum non lethale, Lugdunenſi: Lobelus plantam quandam proponit Ephemeri Matthioli nomine, minimè Matthioli figuræ convenientem; utramq; necdum vidimus.

HELXINE.

HELXINE. CAP. LXXXI.

HElxine naſcitur in parietinis, ſepibus & maceriis: folia ei mercurialis inſunt, hirſuta: cauliculi ſubrubentes, & circa eos veluti ſemina aſpera, adhærentia veſtibus. Folia refrigerandi, ſpiſſandiq; naturam habent: qua ex cauſa ſanant illitu ſacros ignes, aduſta, condylomata, panos incipientes, tumores, inflammationesq;. Succus ejus cum ceruſſa, ignibus ſacris & ulceribus quæ ſerpunt, commodè illinitur: imponiturque podagris cum hircino adipe, aut cerato cyprino: veterem tuſſim emendat, inſtar cyathi hauſtus: tonſillis inflammationem ſentientibus utiliter & gargarizatur, & oblinitur: aurium dolorem cum roſaceo, inſtillatus levat.

HElxinen, quæ hic à Dioſcoride deſcribitur, officinarum vulgus Parietariam appellat, quòd in ædificiorum parietibus, ſepibus & maceriis, arido ſolo naſcatur. Alii, quod detergendis vitreis poculis ſit aptiſſima, Vitreolam nominant Helxines confid.

Helxine Plinii. *Hæc planta omnibus notißima eſt, quare ſupervacaneum eſſet, eam longiore hiſtoria repræſentare. Verùm alia ab hac, & longè diverſa eſt Helxine quam Plinius lib. 21. cap 16. inter aculeata retulit, & depinxit his verbis: Helxine rara viſu eſt, neq; in omnibus terris eſt: radice folioſa, ex qua media veluti malum extuberat, contectum ſua fronde. Hujus vertex ſummus lachrymam continet jucundi ſaporis, acanthicen maſtichen appellatam: hæc Plinius. Helxinæ vis eſt magna ad vulnera recentia ſananda. Siquidem ſi recens ſemicontuſa vulneri adalligetur, & tertia die ſolvatur, non erit opus alio uti*

Helxines vires Matth. *medicamento. Ejuſdem ſuccus defecatus potus trium unciarum pondere cum ſaccharo, remorantem ſuppreſſamq; urinam mirum in modum provocat adeò, ut miraculum videatur, & renes abſtergit. Eadem ſuper tegula ignita calefacta, vinoq; cretico irrorata, & pubi illita, calculoſis, & urinæ malo affectis mirificè auxiliatur. Additur in clyſteribus utiliter, qui ad ventris & uteri dolores parantur Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. Stillatitia ejus aqua, faciem abſtergit, &*

Helxines vires ex Gal. *claritatem addit. Helxines vires tradidit Galen lib. 6. ſimp. med. ſic inquiens: Helxinem aliqui Perdicium nominant, alij Parthenium, alij Sideritim, ſunt qui Heracleam appellitent. Cæterùm vis ei ineſt abſtergendi & leviter conſtringendi cum humiditate ſubfrigida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio & augmento ſanat usq; ad ſtatum, & maximè ſi calidæ fuerint. Quin etiam incipientib. phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur. Succus quoq; ejus cum roſaceo ad aurium dolores phlegmonoſos, mediocriter profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad pariſthmia. Sunt verò etiam ex medicis*

Nomina. *quidam, qui ijs, qui diutina tuſſi vexantur, illam exhibuerint. Certè evidens extergendi experimentum præbet, & in vaſis vitreis. Herba quæ Græcis ἁλξίνη καὶ περδίκιον, Latinis item Helxine appellatur: Italis ac vulgo Parietaria & Vitriola: Germanis* Tag und Nacht: *Hiſpanis Yerva del muro: Gallis Paritoire vel Parietaire.*

Parietaria, ἁλξίνη ab aſpero ſemine dicitur. Helxine, Matt. Brunf. Anguil. Fuchſ. Dod. gal. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſtor. Lugd. Cæſalp. Camer. Helxine altera & muralium, Cordo in Dioſcor. Parietaria, Brunf. (cui & ſeptima Parthenii ſpecies) Trag. Turn. Cordo in hiſt. Dod. fol. Taber. Herba muralis, Celſo. Helxine & Perdicium Galeno & Plinio. Hujus major & minor ſpecies eſt: cui fluviatilem majorem & minorem Thalyus addit.

ἀλσίνη. ## ALSINE. CAP. LXXXII.

†Orib. ita legit concluſa. ἔχει τὰς φύλλας ἁλξίνῃ φυλλοτατοτέρας δὲ καὶ μακροτέρας i. habet adſimilia helxine folia, humiliora tamen & longiora

Alſinem, aliqui Anthyllion, nonnulli myoſota vocant, quoniam muſculorum aures folia imitantur. Lucis, opacisq; gaudet, unde Alſine dicta eſt. †[Hæc erat eadem, quæ helxine, niſi humilior eſſet, & foliis longioribus], nec hirſuta: cum teritur, odorem cucumis reddit. Vim refrigerandi adſtringendique obtinet: oculorum inflammationibus cum polenta illinitur. Succus aurium doloribus infunditur: quin & emendat omnia quæ helxine, id eſt, muralis herba.

I. ALSINE.

* II. ALSINE ALTISSIMA. *

Alſines conſid. *Alſine ea nimirum herba eſt molliuſcula, quæ Hetruſcis Centone, alijs verò Pavarina alijs Pizza gallina, aliis Centovue vulgo appellatur. Et quamvis Dioſcorides unam tantùm Alſinem repræſentaverit plura tamen ejus reperiuntur genera, quæ in majora & minora dividi poſſunt. Porro habentur quædam Dioſcoridis exemplaria in quibus caput hoc legitur in calce libri ſecundi ſtatim poſt Muris auriculæ mentionem. Sed nos, ut eo in loco latius diximus, hanc ſuam veram ac germa-*

germanam sedem esse censemus: ex oleo chamæmelino fervefacta illinuntur utiliter ventri contra tormina, & uteri dolores. Alsines meminit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum, ita de ejus viribus scribens: Alsine aut Myosota similem helxinæ facultatem obtinet, nempe refrigerantem & humectantem: est enim essentiæ aqueæ frigidæ: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca ad ferventes phlegmonas, & medicinas erysipelata competit. Hæc ἀλσίνη Græcè, ut etiam Alsine Latinè dicitur: Italicè Centone & Pavarina: Germanicè Hünerdarm und Vogelkraut: *Gallicè Mouron.*

Alsines vires ex Gal.

Nomina.

Alsines unius licet Dioscorides & Plinius meminerit, attamen differentias viginti quatuor in nostro Phytopinace proposuimus. I. Alsine media, C.B. & Dod. gal. Tab. Alsine Matth. Lac. Ges. hort. (cui & morsus gallinæ fœmina, lævis & alba) Lon. Lob. Castor. Lugd. Alsine major, Fuch. Alsines primum genus, eidem in iconibus. Alsine minor, Dod. fol. Alsine minor recentiorum, Lob. in icon. Morsus gallinæ primum genus, Trag. Hippia minor, Cord. in historia. II. Alsine altissima, C. B. ex fibrosa radice plures caules bicubitales, sæpe etiam humanam altitudinem æquantes, si sustentacula quibus niti queant, consequantur, exurgunt: quos folia ampliora longioraq; quàm in præcedenti, cingunt: flores candidi stellati, ex quorum medio stamina russa emergunt, oblongis cauliculis insident: quibus vascula oblonga, semen minutum luteum continentia, succedunt, frequens est in frutetis, locis humidioribus. Dicitur Alsine major, Dod. gal. & fol. Lugd. Camer. in suo Matthiolo, Taber. Alsine maxima, Lobelo in iconibus. Alsine media, dici poterit aquatica, Thal. Morsus gallinæ majus, Brunf. Morsus Gallinæ secundum genus, Trago. Centunculus viticulis cubitalibus, Cæsalpino. An Alsine genuina Dioscoridis, & Centunculus Plinii?

Φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων.

LENS PALUSTRIS. CAP. LXXXIII.

LEns palustris invenitur in aqua non fluente, muscus lenticulæ similis, refrigeratoriæ naturæ. Propter quod convenienter collectionibus, igni sacro, & podagris illinitur per se, & cum polenta: glutinat & procidentia puerorum interanea.

I. LENS PALUSTRIS.

II. LENS PALUSTRIS altera.

PAlustris lens, quam officinæ, & herbariorum vulgus Lenticulari in appellant, notior omnibus est, quàm ut pluribus describi mereatur. Ea per stagnantibus aquis innatat ipsa, præsertim quæ ibes & ciconiæ cingunt. Folio crescit rotundo, minuto lenticulæ simili, parvo ac tenui: inhærens capillamento. Hæc si, ut quandoq; fieri solet, aquarum inundationibus è residentibus aquis influentes transferatur, simul ac littoribus inhæserit, mirum in modum propagatur. Nam substratus quibusdam capillamentis quæ radicis vices præstare videntur, sese terræ committit, & subinde adolescens, tandem crescit in plantam aquatico sisymbrio haud absimilem. Id quod naturæ operum indagatores non sine admiratione observarunt. Magnificiunt quidam pumilæ hujusce plantulæ stillatitiam aquam, ad internas viscerum inflammationes, & ad pestilentes febres. Quinetiam eadem præferunt ad oculorum ruborem, & palpebrarum phlegmonas, & ad mammarum, & testiculorum collectiones, anteaquam augeantur: namq; illita non obscurè fluentes humores repellit. Herba ipsa recens ex aquis allata & fronti adhibita, capitis dolores mulcet, ubi à calore provenerint. Vescuntur eà anseres & anates magna

Lentis palustris consid.

Lentis palustris transmutatio.

Lentis palustris vires.

Lens palustris altera.

voluptate, ac pariter gallinæ, ubi ex aquis exempta, furfuribus admisceatur. Est & ALIA plantain palustribus, lacubus & cæteris stagnantibus aquis quoq; nascens, quam palustrem quoq; lentem appellare libuit, à seminis figura. Hæc caulem gerit aquæ repentem, angulosum, a quo per intervalla plura catervatim oriuntur folia, longis ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quaterna, crucis in modum sese pandunt, rotundo cacumine. Semen profert in racemi modum in ipso caule, intra foliorum pediculos, lentium ferè effigie, non tamen adeò, ut in lente compressum, subnigrum & longiusculis pediculis appensum, densum durumq;. Ego hanc plantam acceptam refero Jacobo Antonio Cortuso. Nihil habeo, de qualitatibus & viribus, quod probare possim, non tamen ambigo, quin sit frigidæ humidæq; temperaturæ. Lentis palustris non nisi temperamentum prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit: Lenticula palustris humidæ frigidæq; temperaturæ est, utrinq; ex secundo quodammodo ordine. Quæ lens palustris Latinis: φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων Græcis vocatur: 10

Facultas ex Galeno.

Nomina.

Arabibus Tabaleb seu Thaleb: Italis Lente de paludi: Lente acquatica & Lenticularia: Germanis Waſſer Linſen: *Hispanis Lenteya dellagoa: Gallis Lentille de mer. At lens palustris altera, Italis Lente palustre del seme.*

* III. LENS PALUSTRIS tertia. *

Lentem palustrem triplicem exhibemus. I. Lens palustris, Matth. Anguil. Dod. gal. Turn. Lac. Cordo in Dioſc. Lonic. Lobel. Caſtor. Lugdun. Lens lacustris. Dod. fol. Lenticula aquæ, Brunf. Lenticula aquatica, Thal. Lenticula palustris, Trago. Tabern. Cæſalpino. II. Lens palustris quadrifolia (quamvis ſex foliis in Suntgoviæ ſtagno reperimus) C. B. Lens palustris altera, Matth. Lugd. Lens palustris, Caſtor. Lenticulæ alterum genus, Cæſalp. Lenticula palustris ſecunda, Tabern. Lemma Theophraſti, Lugdunenſi. III. Lens palustris tertia, cùm in Italiæ foſſis frequens ſit, & à nemine picta, ipſius hic iconem (meliorem ea quam in Phytopinace exhibuimus) cum deſcriptione addere placuit. Hæc foliis eſt copioſis ſubrotundis, conjugatim in ramulis digeſtis, eleganter virentibus, punctis minutiſſimis ſupernè notatis, quibus infernè copioſæ lenticulæ adhærent, quæ aliquando ſingulæ, aliquando ternæ & quaternæ, rugoſo & tenui cortice donatæ, quæ ſemen copioſiſſimum minutiſſimum & flaveſcens continent: ab ipſis ramulis filamenta radices conſtituentia, deorſum ſpectant: ſapore eſt aqueo. Aquis ſupernatat ut in foſſis Patavinis videre eſt: meminit Cæſalpinus hanc fluitare & cum aqua incidere Piſis in Auxeri fluvio, qui aquas thermales ex monte Sancti Juliani recipit, qui Stratiotem aquaticam eſſe apud Dioſcoridem, cenſet. 20 30 40

Α'ειῖσον μέγα. SEDUM MAJUS. CAP. LXXXIV.

SEmpervivum magnum ideo nominatur, quoniam perpetuo folia vireant: cujus caules cubiti altitudinem implent, interdum excedunt, pingues, craſſitudine pollicari, virentes, characiæ tithymali modo inſecti: folia pinguia, carnoſa, longitudine pollicari, in cacumine linguæ ſimilia, alia in terram convexa, alia in capite ſtantia invicem, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi: naſcitur in montibus, & teſtaceis: ſupra domicilia etiam ſeritur. Ejus vis refrigerare & adſtringere. Medentur igni ſacro, nomis, ulceribus quæ ſerpunt, oculorum inflammationibus, ambuſtis igni, podagris per ſe, & cum polenta illita folia. Succus capiti in doloribus, cum polenta, aut roſaceo perfunditur: datur in potu contra phalangiorum ictus, dyſenteriam alvique profluvia: teretes tineas potus in vino excutit: ſubditus in vellere, mulierum abundantiam ſiſtit. Succus *a* oculorum lippitudinibus, ſanguinis vitio conceptis, inungitur. 50

a Meum legit tantum. ἐπὶ τῶν ὀφθαλμιόντων. i. in oculorum lippitudine ut Cat. cuz. ὀφθαλμῶν ὑφαιμων. i. oculorum ſuffuſione. Neuter autem legit ſanguinis vitio conceptis.

Α'εῖσον μικρὸν. SEDUM MINUS. CAP. LXXXV.

SEmpervivum parvum in petris, parietinis, & maceriis, necnon *a* ſcrobibus opacis naſcitur, caulibus ab una radice multis, tenuibus, crebrò foliatis: exilibus foliis, *b* rotundis, pinguibus, mucronatis: caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosq; flores, *c* & tenues gerente. Folia eiſdem cum priore viribus prædita ſunt. 60

a Cat. addit. ἐν τάφοις. i. in ſepulchris. *b* Cat. legit. μακρὰ. i. longa. *c* Orib. πολλὰ. i. multos.

Α'εῖσῶς εἶδος τρίτον. SEDI GENUS TERTIUM. CAP. LXXXVI.

TErtium videtur Sempervivi genus, quam aliqui Andrachnen agriam, aut Telephion vocaverunt, Romani illecebram, puſillis craſſioribusq; foliis, hirſutis, portulacæ proximis: naſcitur in ſaxis. Vis ei excalfactoria, acris, exulcerans: illita cum axungia ſtrumas diſcutit.

Sedi genera & confid.

EX tribus Sedi, ſive Sempervivi generibus, quæ hoc loco à Dioſcoride pinguntur, primum & alterum omnibus nota ſunt. Utrunq; officinæ Sempervivum appellant, addita majoris & minoris differentia: quamvis non deſunt, qui minimum Ver-

I. SEMPERVIVUM majus.

II. SEMPERVIVUM MInus fœmina.

III. SEMPERVIVUM minus, mas.

IV. SEMPERVIVUM MInimum

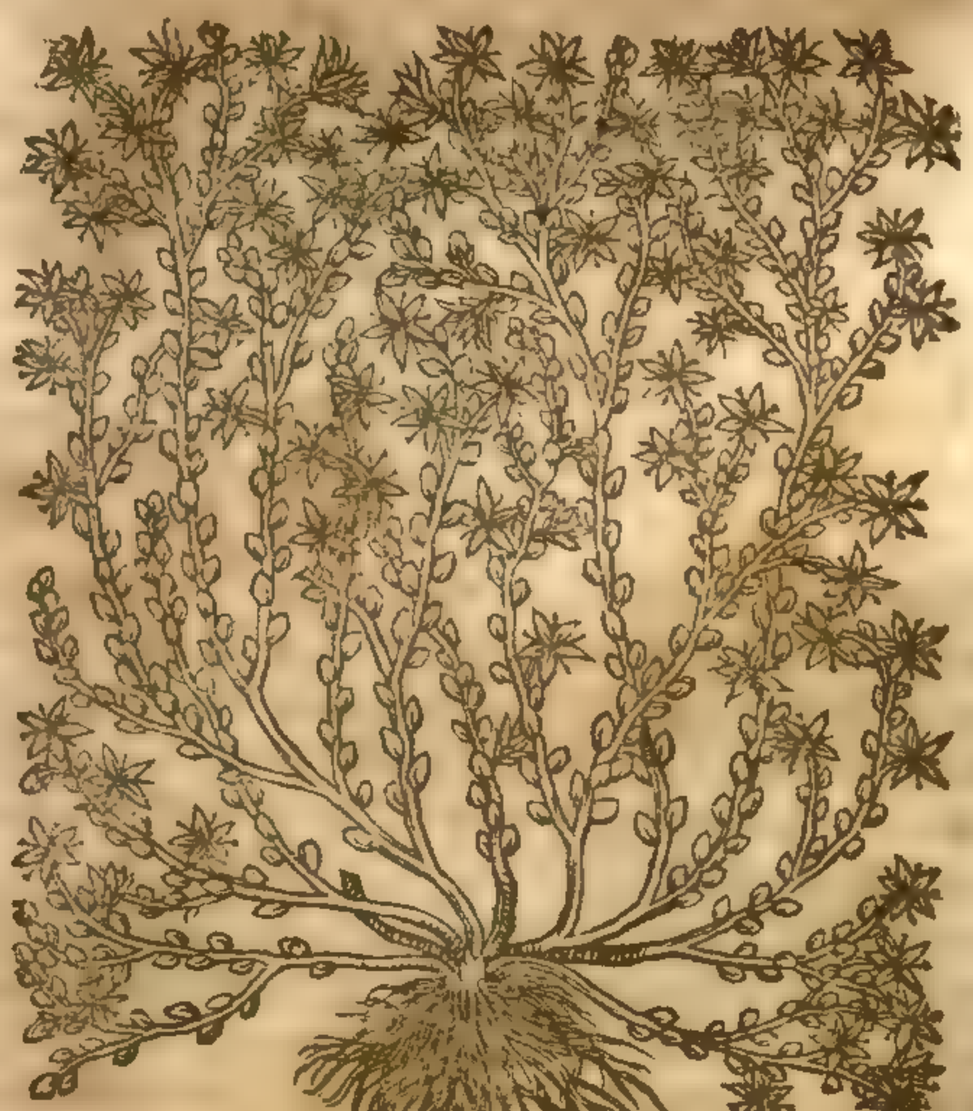

nus Vermicularem, Crassulamq; herbam vocent. Minoris duo visuntur genera. Alterum, cujus Dioscorides meminit, foliis crassioribus, longioribus, rarioribusq;, facie nucleis pineis à putaminibus repurgatis similibus, unde quibusdam vulgò etiam Pignola dicitur. Caules fert tenues, pluresq;: in quorum cacumine flores exeunt herbacei, seu subcandidi, umbellæ divulsæ modo. Alterum foliis brevioribus, angustioribus copiosioribusq;: floribus melinis, eodem ordine prodeuntibus. Hoc marem, illud fœminam recentiorum quidam existimant. At tertium, quod mihi jamdiu incompertum extitit, cùm usq; adeò excalfaciat, ut carnem exulceret impositum, à cæteris longè facultatibus dissidet. Hujus varia in Dioscoridis codicibus legitur historia: cæterùm nos Aldinum exemplar secuti, hinc ea abdicavimus, quæ adulterina censentur. Nec desunt qui crediderint, tertium hoc Dioscoridi esse spurium, quòd duorum tantùm meminerit Galenus. Veruntamen è Pisis hoc anno tertium Sedi genus, gustu sanè acerrimo, adeò ut linguam exulceret, ad me misit Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ peritissimus, qui illi plantæ hæc verba subjecerat, quæ hîc referam ejus humanitate fretus. Visitur, inquit, in viridario Illust. Ducis Florentiæ quoddam tenuissimi Sedi genus, gustu nihilò minus acri, quàm ranunculi omne genus, quod etiam in antiquis ædificiorum parietibus, & saxorum rimis provenire conspexi. Hoc, meo judicio, tertium est Sedum. Sed cùm

Sedum acerrimũ

cùm Dioſcoridis verba hoc loco obſcura ſanè, & intellectu difficilia habeantur, jamdiu unà cum aliis pleriſq; qui hac ſimplicium facultate maximè delectantur. plurimum laboris impendi, ut tertium Sedum conſequi poſſem. cui folia ineſſent hirſuta, & facie portulacæ ſimilia. Cæterùm cùm poſtea attentius, diligentiusq; Dioſcoridis verba perpenderem, ſic Latinè ſonare videntur: Eſt & tertium ſedi genus, quod portulacæ reſpectu, folia edit pinguiora, denſioraq;, &c. Quibus cùm hunc dederim ſenſum, qui, mea ſententia, propriam Dioſcoridis mentem explicat, tertium hoc ſedum facilè mihi ſeſe obtulit cognoſcendum, ut omnibus quoq; id ipſum evenire haud quaquam dubitaverim, qui Græcam dictionem δασέα *denſa* *on hirſuta expoſuerint, interpretatiq; fuerint* πρὸς τὰ τῆς ἀνδρακάχνης *ad folia portulacæ collata. Nam hujuſce tertii ſedi folia, portulacæ foliis comparata, iis denſiora, craſſioraq; facilè cernuntur. Hactenus amicus ille. Cujus certè ſententiæ non poſſum non adſtipulari, quippe quæ doctiſſimis rationibus nitatur, & ipſe ſit apud me gravis teſtis. Sempervivi mentionem fecit Theophraſtus lib. 17 cap. 9. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Sempervivo datum à natura eſt, quòd humidum, virideq; ſemper durare valeat. Folio carnoſo, levi atq; oblongo id conſtat. Planis parietinis naſcitur, nec non & in tegulis, cùm terræ confluvium quoddam arenaceum factum eſt: hæc Theophraſtus. Cæterùm duas* ARBORESCENTIS SEMPERVIVI *plantas, quarum imagines hîc appingi curavimus, alteram, quæ major & fruticoſior eſt, Clariſſimo*

V. SEMPERVIVUM ARBORESCENS.

VI. SEMP. ARBORESCENS alterum.

viro Augerio de Busbeke Flandro, qui eam Conſtantinopoli ſecum adduxit, cujus patet forma, ex hic appicta imagine: alteram verò Jacobo Antonio Cortuſo, viro optimo atq; doctiſſimo, cui Corcyra allata eſt, acceptam refero. Sedi vires deſcripſit Gal. lib. 6. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Αἰζοον utrunq;, tum majus, tum minus, deſiccat quidem leviter, quandoquidem & mediocriter adſtringit, omnis alterius vehementis qualitatis expers, quare in eo plus cæteris abundat eſſentia aquea. Cæterùm non mediocriter refrigerat: eſt enim ex tertio ordine, & receſſu refrigerantium. Hinc etiam ad eryſipelata & herpetas, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur. Sempervivum ſive Sedum majus quod Latini vocant. Græci χεῖσθον μέγα: *Mauritani, Beiabalalen, ſeu Hai alhalez: Itali Sempervivo maggiore: Germani* Groß Haußwurtz: *Hiſpani Semperviva & yerva puntera: Galli Joubarbe. Quod verò Græci* ἀεῖσθον μικρὸν, *Latini Sempervivum, ſive Sedum minus dicunt: Itali Sempervivo minore: Germani* Klein Haußwurtz: *Galli Joubarbe petite. Quod denique Græcis* ἀεῖσθον τὸ τρίτον, *Latinis Sempervivum minimum Sempervivi ſive ſedi genus tertium appellatur: Arabibus, Alſebram, Handrachabara & Tilaſon: Italis, Sempervivo terzo: Herba graſſella ſive Sempervivo minuto. At ſempervivum arboreſcens: Italis Sempervivo arboreo.*

Sedi vires ex Gal.

Nomina.

Etſi Sempervivi ſpecies viginti quinq; in Phytopinace recenſuerimus, plures tamen in hiſtoria univerſali noſtra enarrabimus. I. Sempervivum majus vulgare, C. B. Sempervivum majus, Matth. Brunf. Dod. gal. Cæſ. Lob. in icon. cui & Sedum majus crenatum Myrtifolium. Sempervivum, Geſ. hor. Lon. Caſt. Sempervivum majus alterum ſive Jovis barba, Dod. fol. Aizoon ſive Sempervivum majus, Lob. Camerar. Thal. Aizoon ſeu Sedum floſculis purpureis, Trag. Aizoon majus, Lugd. Sedum majus Fuch. Turn. Cord. in Dioſcor. (cui & Vitalis major) Lacun. Taber. Sedum ſeu Supervivum vulgare majus; Geſ. hort. Umbilicus Veneris alter, Anguil. cui & Onobletum Hippocratis. Hoc quidam Cotyledonis ſpeciem faciunt: at Aizoon magnum Dioſcoridis, & Aizoon Theophraſti & Plinii, & Ζωοφθαλμον Apuleii cenſemus. II. Sedum minus teretifolium album, C. B. Sempervivum minus fœmina, Matthioli. Sempervivum fœmina, Brunfelſio: Sempervivum minus album, eidem. Sempervivum minus alterum

alterum, Dodonæo folio, Sempervivum minus, Anguillaræ, Caſtori. Sempervivum quartum, Lonicero. Sedum minus primum, Trag. Sedum minus fœmina, Fuchſio. Sedum minus Lacunæ. Sedum minus alterum, Geſ. hort. Sedum fœmina, Turnero. Craſſula minor, Dodonæo gal. Vermicularis ſive Illecebra major, Lob. Lugd. Vermicularis flore albo, Camer. Aizoon minus fœmina, Lugd. Tragus herba, Cord. in Dioſcoridem. III. Sedum minus acuto folio, flore luteo ſeu Sedum minus Dioſcoridis, C.B. Sempervivum minus mas, Matth. in Commentariis non addita figura. Sempervivum minus, Dod. gal. Sempervivum minus primũ, Dod. fol. Sedum minus mas, Fuch. Sedum minus, Turn. Sedum minus hæmatoides, Taber. Aizoum hæmatoides, Lob. in icon. Aizoon minus, Lugdunenſi. IV. Sedum minimum acre, ſeu Sedi tertium genus Dioſcoridis, C.B. Sempervivum minimum, Matth. Lob. Caſt. Cæſal. Sempervivum minus flore luteo, Brunf. cui & mas. Sempervivum ſecundum, Lonic. Sedi minoris tertia ſpecies & Vermicularis, Trago. Sedi tertium genus, Fuch. Lacu. Turn. Sedum tertium Dioſcoridis ſuccо acri & erodente, Geſ. hor. cui & Telephium dictum. Sedum minimum, Taber. Aizoi minoris ſpecies altera, Cord. in Dioſcoridem. Aizoon minus acre, eidem in hiſtor. Aizoum minus alterum fervidi guſtus. Thal. Aizoon minimum repens Lugd. Illecebra, Dod. gal. & fol. Gramen tertium Plinii Anguillaræ, cui & Sempervivum tertium. Hoc duplex habetur, aliud guſtatum paulò poſt fauces exurit: aliud verò penè inſipidum eſt. V. Sempervivum arboreſcens, Matth. Caſtor. Sempervivum majus, Anguil. Sempervivum ſive Sedum arboreſcens majus, Dod. fol. Sempervivi majoris alterum genus, Cæſal. Sedum majus verum, Geſ. hor. Sedum majus, Cluſ. hiſt. Hiſp. Sedum arboreſcens majus Græcum, Lob. Aizoon arboreſcens, Lugd. Camerario. VI. Sempervivum arboreſcens alterum, Matth. Caſt. & Lugd. hoc an à priori diverſum ſit dubitamus.

Κοτυλεδὼν. UMBILICUS VENERIS. CAP. LXXXVII.

COtyledon, ſive Umbilicus Veneris, folio eſt in acetabuli formam tornato, *a* inevidenter concavo, brevi [in medio] cauliculo, in quo ſemen ineſt: radice olivæ modo rotunda. *b* Succus cum vino circumlitus inſtillatusve, contecta genitalia nudat: inflammationibus, ſacris ignibus, ſtrumis, pernionibus, illitu auxiliatur: ſtomachi ardorem refrigerat. Folia cum radice comeſa, calculos frangunt, urinam cient: hydropicis ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria.

a λελαβωτως. i. latentet cavum. Conſuſa nõ legit Orib.

b ταυτης ὁ χυλὸς. hujus & foliorum ſuccus.

Κοτυλεδὼν ἑτερα. UMBILICUS VENERIS ALTER. CAP. LXXXVIII.

EST & alterum Umbilici Veneris genus, cymbalion aliqui vocant, pinguibus foliis, latioribus, ligularum modo, denſis circa radicem, medium oculi ambitum deſcribentibus, ut in majore ſempervivo, adſtringentis guſtus: cauliculo tenui, in quo flores, & ſemina hyperici: radice majuſcula. Facit eadem, quæ Sempervivum.

I. UMBILICUS VENERIS.

II. UMBILICUS VENERIS alter.

Umbili-

Umbilici Veneris utriusq; confid.

UMbilicus veneris, quem primo generi assignant, frequens nascitur in universa ferè Hetruria, saxis, & vetustis aedificiorum parietibus. Hujus folia, quod fictilium operculis similia sint, vulgò Senenses appellant Copertoivole. Alterum verò ejus genus à quibusdam Cymbalion vocatum, vidimus primùm in Forojulienſium civitate Austriæ, in hortulo quodam excellentissimi medici Juliani à Marostica Tervisiensis. Hanc porrò plantam in pluribus montibus saxis & petris inhærentem invenimus. Cui, meo quidem judicio, omnes prorsus conveniunt notæ, quæ alteri umbilico Veneris tribuuntur. Officinarũ error. Cæterùm apud Insubres officinæ legitimæ Cotyledonis, sive umbilici Veneris loco herbam quandam in antiquis, uliginosisq; ædificiorum parietinis, materiis & saxis nascentem usurpant, quæ ex iis eminet, & comæ modo deprædet caulibus numerosis, tenuibus, funiculi instar prælongis, lentis, è quibus folia prodeunt hederacea, pinguia, longis tenuibusq; pediculis nitentia, flosculus parvis, lutescentibus, qui è tenuissimus quoq; pediculis emergentes, clavicularum modo se se implicant. Facultatis est humidæ, frigidæq;, cum adstrictione quadam. Hanc fortè quòd CYMBALARIA vulgò vocitant, putant à Cymbalio corruptè nomen traxisse, & ideo verum Veneris umbilicum esse. Non desunt tamen rei herbariæ periti, qui ius pollere facultatibus hanc herbam velint, quibus & Cotyledonem, quorum opinioni ego haud refragabor. Fuchsii hallucinatio. Atqui valere eam ad alba uteri profluvia certò scimus, ubi herba ipsa recens pluries in acetariis devoretur, (ut Itali solent) in ipsius cœnæ principio. Fuchsius quoq; in hac re hallucinatus deprehenditur, quòd in parvo suo libro, in quo plantarum duntaxat imagines expressit, pro utroq; Umbilico Veneris eas nimirum plantas depinxerit, quæ nonnullis vulgò Fabariæ, & Faba crassæ appellantur: quas tamen prius in suo de stirpium historia commentario pro Telephio ostenderat. Verùm tam prima, quàm altera ejus opinio, ut dicam quod sentio, mihi planè reprobandà videtur. Quemadmodum & tertia ejusdem de eadem sententia, quam non ita pridem protulit in eo libro de compositione medicamentorum, quem postremò auctum excudit. Ibi enim putat Fuchsius, Acetabulum alterum, sive alterum Umbilici Veneris genus, esse Fabariam, quam vulgus & Seplasiæ Crassulam majorem nominant. Sed quòd is in magno versetur errore, manifestum fit satis ex Dioscoride. Quippe qui Cymbalo, seu alteri Veneris Umbilico, folia reddiderit densa circa radicem, quæ medium oculi ambitum describant, ut in majore sempervivo: cauliculum verò tenuem, in quo flores & semina hyperici. Quæ tamen notæ in Fabaria, aut Crassula majore desiderantur. Siquidem hæc foliis constat hortensis portulacæ majoribus, quæ cum sempervivo nullam habent ferè similitudinem, nec oculi formam describunt: caulem præterea emittit crassum & firmum: radicibus deniq; nititur pluribus, asphodeli proximis. Umbilici Veneris meminit Gal. lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Cotyledon facultatis mistæ est, nempe humidæ subfrigidæ, & cujusdam obscurè adstringentis, & cum ea leviter amaræ: unde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaq; phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phlegmonodè curat: & maximè stomachi ardore æstuantis admodum utile est epiplasma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere, & urinam movere. Κοτυληδὼν sic Græcè, Latinè verò Acetabulum, & Umbilicus Veneris nominatur. Italicè Ombilico di venere: Hispanicè Scudetes: Gallicè Escudes. Quæ verò Κοτυληδὼν altera Græcus, Umbilicus Veneris & Acetabulum alterum Latinis appellatur.

Umbilici Veneris vires ex Gal.

Nomina.

III. UMBILICUS VENERIS alter.

IV. CYMBALARIA.

Cotyledon à figura folii nomen accepit. I. Cotyledon major, C.B. Umbilicus Veneris, Matth. Lac. Turn. Lob. in icon. Cast. Tab. Cæsal. Lug. Umbilicus Veneris major Lonic. Umbilici Veneris prima ſpecies, Anguil. Cotyledon vera, Dod. gal. Cotyledon, Lob. Dod. fol. Cluſ. hiſt. Hiſp. Herba Coxendicum

dicum nonnullis, Scatum cæli, Manlio. II. Cotyledon media foliis ſubrotundis, C.B. Umbilicus Veneris alter, Matth. in prima editione, & iis quæ minores figuras habent, Lac. Cotyledon altera Dod. Gallico & folio quo ad iconem, tertia quo ad deſcriptionem. Cotyledon altera Matthioli, Cluſ. hiſt. Panno. Lug. III. Cotyledon media foliis oblongis ſerratis, C.B. Umbilicus Veneris alter, Matthiolo in majoribus iconibus quo ad folia, caules enim & flores adpoſiti, ſunt præcedentis plantæ, Umbilicus Veneris minor, Lon. Taber. cui & Palmaria. Cotyledon minus Sedi folio, Lob. Cotyledon minus montanum Sedi folio, eidem in icon. Aizoum ſerratum. Cord. in hiſt. & Thal. cui & Craſſula ſerrata: Phyllum theligonum Dalechampii, Lugd. Phyllon primum, Cæſalpino. IV. Cymbalaria, Matth. Caſt. Lugd. Cam. Cæſal. Cymbalaria vulgaris, Lac. Cymbalaria Italica folio hederaceo, Lob. Capnos prima Plinii, Hermolao: Umbilicus Veneris officinarum. Lon.

Ἀκαλύφη. URTICA. CAP. LXXXIX.

DUo urticæ genera. Altera ſylveſtrior, aſperior: latioribus, nigrioribusq; foliis: ſemine lini, ſed minore. Altera non æq; aſpera, a minuto ſemine: Folia utriusq; illita, canis morſibus addito ſale, medentur: gangrænas, carcinomata, ſordida ulcera, & quæ cacoethe vocantur, item luxata, panos, tubercula, parotidas, ſuppurationesq; ſanant: lienoſis cum cerato imponuntur: faciunt ad profluvia narium cum ſucco trita, & naribus indita: menſes ciunt eadem detrita cum myrrha, & impoſita: procidentes vulvas recentia contactu reſilire cogunt. Semen potum ex paſſo venerem ſtimulat, & vulvæ ora patefacit: cum melle delinctum orthopnœæ lateris, & pulmonum inflammationibus prodeſt: thoracem expurgat: erodentibus medicamentis admiſcetur. Cocta cum conchis folia alvum emolliunt, urinas movent, inflationes diſcutiunt: decocta cum ptiſana, vitia pectoris extrahunt: mulierum menſes evocant, cum myrrhæ modico pota. Inflammatione turgentem uvam, gargarizatus ſuccus reprimit.

a Meum. λειτόκαυλος i. tenuiore ſemine.

I. URTICA. I.

II. URTICA. II.

URtica adeò vulgaris notitiæ eſt, ut non modò interdiu, ſed etiam noctu in tenebris ſolo tactu ab omnibus facillimè cognoſcatur. Proinde operæ prætium non eſt, ut hic pluribus ejus faciem depingamus. Veruntamen ignorandum non eſt, quòd etſi duo Dioſcoridi tantùm Urticæ aſſignentur genera, tria tamen in Italia reperiuntur. Prima aſperior, altera non æq; aſpera, & tertia omnium minima. Prima caule eſt rotundo, aſpero, hiſpidoq; ac pungenti: pilulas in caule gerit hirſutas, ac urentes, in quibus ſemen gignitur. Provenit calidis tractibus, aridis & incultis locis. Altera foliis provenit, alterius ſimilibus, verùm non æquè aſperis: ſemen profert racemoſum ac minutum: caulem quadrangulum, aſperumq; tactu acuto, ac pungente. Naſcitur ubiq;. Iiſdem cum altera eſt facultatibus: atqui peculiariter ſeminis pulvis, ſanguinem è cerebri membranis manantem ſupprimit. Siquidem præter Urticas à Dioſcoride traditas, alia eſt, quam aliqui ſylveſtrem appellant, cæteris acrior, & mordacior, folia profert cæteris ſimilia, ſed longè minora, acutiora, urentioraq;: caule dodrantali, hiſpidiore, ac urente, denſioribus foliis, & in ambitu ſerratis. Naſcitur ſecus ædificiorum muros, in hortis, ac ferè ubiq;, omnibus eſt hæc nota. Urticæ vires memoriæ prodidit Gal. lib. 6. ſimp. med. ubi inquit: Urtica, & hujus herbæ tum ſemen, tũ folia (nam hæc potiſſimùm in uſum veniunt) digerentia ſunt facultatis, adeò ut & phymata, & parotidas ſanent. Urticæ conſid.

Urticæ vires ex Gal.

Sed &

III. URTICA. III.

IV. CARDIACA.

Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & Venerem extimulant, & maximè ubi cum musto semen bibitur. Porrò quòd non vehementer calfaciat, sed admodum tenuium sit partium, testimonio est crassorum, viscosorumq; humorum ex pectore, pulmoneq; eductio, tum quòd partes quas contigerit pruriant. Cæterùm flatuosum ejus, cujus particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potest. nec. Ventrem autem modicè subducit duntaxat abstergendo, ac veluti titillando, non purgando. Et gangræno sa, & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordicationem postulant, ea convenienter sanat: nimirum cùm subtilium sit partium, & temperaturæ siccæ, non tamen tantùm habens caliditatis, ut jam mordicet. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus, idem de urtica ita scribit: Urtica, herbarum agrestium una etiam hæc est tenuium vim partium obtinens. Jure itaq; nemo ipsa ut alimento utitur, nisi maxima prematur fame. Utile autem est obsonium ac medicamentum, quod alvum dejicit: hactenus de urtica Galenus. Sed quoniam herba illa quam hodie herbarii C ARDIACAM *nominant, nunc ob cognationem, quam cum Urtica habere videtur, mihi in mentem venit, ideo non alienum puto quòd hic de ea quoq; aliquid differamus. Hæc itaq; urticæ proxima est, tametsi foliis, quæ prope terram prodeunt, rotundioribus constet, ranunculi modo per ambitum laciniatis. Et caulus est quadrangulus, ramis copiosis pariter quadratis, in quo bina utrinq; folia paribus intervallis, ab imo ad summum exeunt, oblonga, urticæ similia sed minora & per ambitum serratiora. Flores, qui in purpura albicant, urticæ fœtidæ, de qua sequenti capite dicturi sumus, non dissimiles profert, minores tamen: qui verticillato ambitu marrubii modo caulem circumdant in ipsø foliorum exortu. Radix in rubro pallescit, alias pluribus parvis radicibus adnatis. Provenit ubiq; in ruderibus juxta semitas, circa sepes, & post urbium mœnia. Gustu usq; adeo amarescit, ut facilè existimari possit ad secundum excalfacientium ordinem, & ad tertium siccantium accedere. Præstat hæc, ut recentiores quidam tradunt, ad cordis affectus, unde etiam apud vulgares nomen accepit. Medetur item convulsis, ac resolutis. Obstructiones aperit, quas causa frigida induxerit: urinam ciet & menses. Pectus a pituita detergit, & lumbricos necat. Cæterùm in pulverem folia contrita, & domestici cochlearis mensura ex vino hausta, difficile parientibus mirum in modum opitulantur. Urtica sic Latinis dicta* ἀπαλύφη *Græcis nominatur: Arabibus Humure, Urachlatum & Angara: Italis, Ortica: Germanis* Nessel: *Hispanis Ortiga: Gallis Ortie. Urtica altera, Græcis* Ἀπαλύφη ἑτέρα: *Italis Ortica vulgare. At Urtica tertia, Græcis* ἀπαλύφη τρίτη: *Italis Ortica minore. Sic Cardiaca, Germanis* Hertzgespann: *Gallis Gripaume, seu Cheneuse.*

Cardiacæ historia, & vires.

Nomina.

Urtica ab urendo dicta, quòd pruritum & pustulas igni similes acutissimis suis aculeis pungendo excitet. Sunt autem duplices, pungentes & non pungentes: pungens major, minor, & tertia pilulas habens: non pungens alia fœtida, alia non fœtida: & hæ aut maculatæ, vel punctis aspersis, vel lineis folium dividentibus: aut non maculatæ, flore albo, luteo, purpureo. Urtica pilulas rotundas ferens, vel prima Dioscoridis, C. B. Urtica prima, Matth. Lac. Calt. Lugd. Cæsal. Urtica Romana, Trago. Fuch. Turn. Lonic. Lob. (cui & Urtica sylvestris semine Lini, in Iconibus) Cam. Taber. Urtica vera, Fuch. in icon. Urtica sylvestris, Dod. gal. Urtica mascula vel Romana, Gesn. hor. Urtica urens prior, Dod. fol. II. Urtica urens maxima, vel secunda Dioscoridis, C. B. Urtica secunda, Matth. Lac. Lug. Calt. Cæs. Urtica major. Brunf. Fuch. Turn. Dod. gal. (cui & Urtica fœmina & communis) Lonic. Thal. Taber. Urtica sylvestris asperior, Lob. Urtica syl. major, Gesn. hor. Urtica vulgaris urens, Trag. Urtica urens altera, Dod. fol. Urtica Cordo in Dioscoridem. III. Urtica urens minor, Cania fortè Plinii. C. B. Urtica tertia Matth.

Matth.Lac.Lugd.Caſt.Urtica major; Trag.Urtica minor; Brunf.Fuch. Turn.Dod.gal.Cord.in hiſtor. Lon.Taber.Urtica minor acrior, Lob. Urtica urens minima, Dod. fol. Urtica exigua, Cæſalpino. IV. Marrubium Cardiaca dictum, fortè primum Theophraſti, C.B. Cardiaca, Matth. Fuch. (cui & Lycopſis) Dod.gal. (cui & Sideritis prima) & fol.Lac.Lon.Lob.Caſt.Lugd.Caſ.(cui & Alyſſum Galeni & Aëtii) Thal.Tab. Marrubium mas, Brunf.

ταλιοψις. GALIOPSIS. CAP. XC.

GAliopſis, frutex in totum caulem, & folia habet urticæ, læviora, & aquæ gravem odorem trita reddant: flore purpureo, tenui: naſcitur circa ſepes, ædificiorum areas, & ſemitas ubique. Folia, caules, ſemen, ſuccuſque, duritias, & carcinomata diſſipant: ſtrumas, panos, & parotidas diſcutiunt. Oportet bis die tepidum ex aceto cataplaſma imponere, & ejus decocto fovere: ad putreſcentia, gangrænas, & nomas, cum ſale efficaciter illinuntur.

a Meum ixaviãs dæ-cæ. i. vehementer dẽſa.

I. GALIOPSIS.

II. SCROPHULARIA.

GAliopſin, eam equidem plantam crediderim eſſe, quam nos in Italia Urticam fœtidam appellamus. quæ uligo ferè provenit, in ædificiorum areis, in plateis, juxta ſemitas, & circa hortorum ſepes odore ingrato: unde & fœtida cognomen adinuenit. Quandoquidem hæc folijs, & caule conſtat urticæ ſimilibus, tactu tamen non mordentibus: floribus item purpureis, tenuibusq;. Hinc itaque fit ut, mea quidem ſententia, in errore verſentur, qui putant Galiopſin eſſe herbam illam vulgarem, quæ oſſicinis, & herbariorum vulgo Scrophularia major, Millemorbia, Ferraria, atque etiam Caſtrangula dicitur: hoc fortaſſe argumento nixi quòd eæ ſeres edat, quæ galeæ ſimilitudinem referunt. Sed eorum error ex eo ut arbitror, apertè diluitur, quod Scrophularia major dicta folia non proferat urticæ admodum æmula, nec ea gravi odore prædita ſentiuntur. Adde quòd hujus radix ſubſit magna, alba, unda, ſtrumoſa, unde fortè Scrophulariæ nomen traxit. adeò notatu digna, ut non videatur veriſimile, quod ejus faciem non depictam reliquiſſet Dioſcorides, quando ſenſiſſet hanc herbam eſſe Galiopſin. Caules ab una radice Scrophularia mittit plures, ſeſquicubitales, anguloſos, ſubrubentes in quibus folia inſunt nigricantia, robuſta, ad urticæ faciem accedentia, per ambitum leviter denticulata. Flores mittit in caulium ramorumq; ſummitatibus puſillos, purpureosq; galeæ faciem referentes, & ſemen in capitulo, ut in lino & lactaria herba, rotundo, acuto ſumma parte apice. Radicem habet magnam, albicantem, ſtrumoſam. Huc etiam illud accedit, quòd illa ut plurimùm in ſcrobium marginibus, & riguis, & uliginoſis locis naſcitur, non autem (ut Dioſcorides inquit) circa ſepes & in ædificiorum areis. In hac ſententia fuiſſe invenio Fuchſium, qui à galea, cujus effigiem Scrophulariæ flores repræſentant, hanc ſibi nomen aſciviſſe exiſtimat. Id quod mihi planè non videtur eſſe rationi conſentaneum, quòd non ſit ex more Græcorum, veterum præſertim, apud quos nulla verborum inopia fuit, ut ex Latinis, & Græcis dictionibus plantarum, & aliarum rerum nomina componant: Galeam enim Græcorum nomen non eſſe conſtat. Ex his igitur adducor, ut in hoc neq; Fuchſio, neq; aliis adſtipulari poſſim, quorum potius ſententiam ex ſupradictis reprobandam eſſe cenſeo. Cæcutiunt ad ſummum uſq;, qui Scrofulariam, Dioſcoridis Ocimaſtrum faciunt. Eſt præterea alia planta Urticæ fœtidæ non abſimilis, quæ à lacteis maculis ſingula folia in longum procurrentibus Urtica lactea à noſtris Senenſibus vulgo cognominatur, quam rectius fortè quis Galiopſin dixerit, ſi à γάλα, quod vocabulum Græcis lac ſignificat

Galiopſis cognitio.

Scrophularia major non eſt Galiopſis.

Scrophulariæ deſcriptio.

Fuch. erratum.

Urtica lactea.

significat Galiopsin dictam esse statuat. Quòd autem res hæc ita esse possit, ex Dioscoridis ordine conjectura quadam colligi posset, nam quod statim post Galiopsin Galion describsit, cui ex eo nomen inditum esse tradidit, quòd in cogendo lacte coaguli vicem expleat, videtur innuisse, inter utrumque magnam esse nominis cognationem. Hanc itaq; legitimam esse Galiopsin quasi affirmare non dubitarem, nisi Plinius lib. 22. cap. 14. eam Lamium appellari prodidisset, laudibusq; extulisset album, quod habet in medio folio, ad sacros ignes, & foliorum reliquum cum universa planta, addita mica salu, ad contusa, incussaq;, ad ambusta, strumas, tumores, podagras & vulnera. Quibus sanè Plinii placitus decernere cogimur, primam, quam Urticam fœtidam diximus, esse Galiopsin: alteram verò Plinii Lamium. Sed si sustinere velimus hanc secundam esse veram Galiopsin, dicere nobis liceat, Plinium non cognovisse Galiopsin: neque id fortasse temerè diceretur, quòd in multis aliis Plinius evidenter errasse deprehendatur. Cæterùm quamvis ex rationibus superius adductis perspicuum ni fallor, factum sit, SCROPHVLARIAM non esse Galiopsin, ea tamen viribus pollet non contemnendis. Desiccat, extenuat, discutit, abstergit: est enim gustu amara & subtilium est partium: ejus radix recens, strumas & hæmorrhoidas sanat: in quem usum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata tunditur cum recenti butyro, operculatoq; fictili in uliginoso solo reponitur, ubi dimittitur per quindecim dies. Deinde lento igne butyrum illud liquefit, & percolatum asservatur, quo prædicti morbi utilissimè illinuntur. Idem illitum scabiem sanat: Aqua è radicibus destillata, faciei ruborem illita tollit. Siccæ radicis pulvis impositus hæmorrhoidas siccat. Idem drachmæ pondere potus, lumbricos ventris pellit.

Lamium Plinii.

Scrophulariæ vires.

Nomina. *Planta, quæ Græcis γαλίοψις, Latinè item Galiopsis, Urtica labeo & Urtica fœtida nominatur: Italicè Ortica fetida: seu Ortica morta. Hispanicè Ortiga Muerta: Germanicè* Welsch Nessel. *At Scrofularia, Millemorbia, Ferraria sive Castrangula: Italis Scrofolaria: Germanis* Braunwurtz: *Gallis Grande Scrofaire.*

Lamium purpureum fœtidum, seu Galiopsis Dioscoridis, C.B. Galiopsis, Matth. Trag. Lac. Lugd. Thal. Urtica labeo, Brunf. Urtica iners, Dod. fol. Lac. Fuch. Turn. Dod. gal. Lamium sive Archangelica, Lob. Meminit Matthiolus Urticæ lacteæ, quam Lamium maculatum vocamus, quam Mizatellam (id est, Lienarem, quia lienosis egregie opituletur) vocat Cęsalpinus, & Leucos à Dioscoride dici suspicatur: Urtica fatua λευκόιον & Thalyo dicitur: at Solinandro, Lienaria. II. Scrophularia nodosa fœtida, C.B. Scrophularia, Matth. Lac. Dod. fol. Cast. Scrophularia major, Brunf. Ges. hor. Turn. Lob. Lon. Lugd. (cui & Chrysippea Plinii quorundam) Thal. Cam. Cæsalpino. Tab. cui & Castrangula Ocimastrum alterum, Trag. Galeopsis, Fuch. Dod. gal. Galeopsis minor, Fuch. in icon. Clymenum mas, Ges. hor. III. Scrophularia palustris: hæc radicibus est fibrosis (apud nos tuberculis caret) ex qua caulis exsurgit à priori magnitudine discrepans & colore qui caule & foliis prorsus viridis est: foliis, florib. & semine, priori similis. In nostris palustribus, sed minimè fœtens, provenit. Meminit Dodonæus editione Gallica & Latina, Scrophulariæ alterius, quæ radice sit fibrosa. Dicitur Scrophularia fœmina, & Germanis Weisse Nachtschat/ Camerario in suo Matthiolo, quam dicit ulcera curare & contusa, si manè & serò continuis diebus in foco calefacta & contrita imponatur: idemorum succum, si cum melle decoquatur, melius præstare. IV. Scrophularia flore luteo. Hæc ex radice fibrosa scrophulis carente, caules plures emittit cubito altiores, quadrangulos, subrubentes, leviter hirsutos, vacuos: folia habet viridia, hirsuta, lata

III. SCROPHULARIA paluſtris.

IV SCROPHULARIA flore luteo.

lata, subrotunda, per margines crenata, longissimis pediculis donata, duplo quàm in vulgari latiora: ad quemlibet geniculum, ad foliorum pediculos, ab imo ferè ad summum pediculi oblongi nudi prodeunt, copiosos flores quasi conglobatos, luteos, forma vulgari similes sustinentes, quibus succedunt capitula subrotunda, quàm in vulgari majora, acuminata, cujus acumini filamentum instar capreoli insidet, quibus semen nigrum includitur. Hanc à nemine descriptam à Doctore Doldio Norinberga primum siccam accepimus, dein in horto Doctoris Zuingeri observavimus sæpius.

Γάλιον. GALION. CAP. XCI.

GAlion nomen ex eo traxit, quòd in contrahendo lacte, coaguli vicem impleat: ramulum, foliumq; habet aparinæ simillimum, rectum: florem in cacumine luteum, tenuem, densum, copiosum, odoratum. Flos igni ambustis illinitur, & sanguinis profluvia sistit. Cerato rosaceo galion admiscetur, insolatum usq; dum albescat, & sic lassitudines reficit. Radix venerem concitat. Nascitur in palustribus.

GALION.

Galii consid.

GAlium ubique copiosè nascitur prope sepes, & secus vias, foliis aparinæ minoribus: flore tenui, spicato, partim luteo, partim albo. Verùm non propterea omnibus nota est vis, quam coagulandi lactis habet: nam si ea pastoribus innotuisset, non minus apud eos hujus herbæ invaluisset usus, quàm cinaræ apud Hetruscos: qui ejus flore, ut dulcior suaviorq; caseus evadat, tum ovillum, tum etiam caprinum lac cogunt, ac spissant. Galio vires reddidit Galenus libro. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Galium inde adeò nomen sortitum est suum, quòd lac coagulet. Adsimile autem est aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriam, & subacrem. Flos ejus sanguinis profluviis competere videtur, & combustis mederi. Est autem boni odoris & coloris lutei. Hujus herbæ nomen Græcum Γάλιον: Latinum Galium: Italicum Galio: Germanicum Unser Frawen Wegstro/Megerkraut; *Hispanicum Coaja leche yerva: Gallicum Petit muguet.*

Galii vires ex Galeno.

Nomina.

Galium aliud arvense, quod vel luteum vel album; aliud palustre: nunc flore rubro & tenuissimo folio habetur. Vulgatum dicitur Gallium Matth. Lac. Cast. Gallium, Fuch. Dod. gal. & fol. Lon. Gallii primum genus, Trag. Lon. Galium luteum, Lob. Lugd. Thal. Galion luteo flore, Cord. in Dioſc. Cæſ.

Ἠριγέρων. SENECIO. CAP. XCII.

SEnecio cauliculo est cubitali, subrubro: foliis a continuis, per extremitates erucæ modo divisis, sed minoribus multò: luteis floribus, qui celeriter dissecti vanescunt in pappos. Nomen verò sibi vendicavit, quoniam flores capillorum ritu canescant: radice supervacua. Nascitur maximè in b maceriis, & circum oppida. Folia cum floribus refrigerant: quare illita cum vini modico, vel per sese, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris medentur, cum reliquis vulneribus, tum iis quæ nervi acceperunt. Illiti per se cum aceto pappi, idem munus præstant: verùm recentes epoti, strangulant. Totus caulis, si coctus in passo potui detur, stomachi dolores à bili contractos persanat.

a Meum νουχῶν. i. senium.

b Cat. ἐπὶ τοιχῶν. i. in parietibus.

SEnecio, quæ Græcè Erigeron dicitur, aliquibus vulgò Cardoncello, aliis verò spelliciosa vocatur. Planta est vulgaris notitiæ. Cauliculis exit (ut Dioscorides inquit) subrubentibus: foliis laciniatis, erucæ æmulis, minoribus tamen, & asperis: floribus luteis, qui dehiscentes in pappos abeunt. Nascitur passim, adeò ut etiam super urbium mœnia, & in parietinis proveniat: virescit anno toto, & quolibet ferè mense floret. Ideoq; non desunt, qui hanc quoque vocent nostro Idiomate, Fiore d' ogni mese. Hanc herbam Otho Brunfelsius esse Verbenacam supinam, magno & aperto errore existimavit. Videtur etiam Senecionis esse genus herba, quam Germani DIVI JACOBI FLOREM *appellant. Namq; & ipsa folia fert Erucæ sylvestris æmula, per ambitum laciniata, nigricantia, amaro sapore, quæ anteaquam caulem edant humi procumbunt: caulis illi est sesquicubitalis Artemisiæ similis, à medio ramosus surculosusq;. Flos in summitate aureus Buphthalmo minor, qui tandem flaccescens in papposam evolat lanuginem. Radice nititur brevi & fibrata. Floret Julio & Augusto. Nascitur in campestribus inculto solo. Sunt qui scribant Senecionem, præstare plurimum ad alba uteri profluvia, si in acetariis devoretur, at nos his haud facilè subscribimus, cùm sciamus hanc herbam remoratos ciere menses, epoto foliorum succo totius plantæ decocto: cùm enim evidenter sit amara, ut siccet, abstergat, aperiatq; necesse est. Sic & Senecio major excalfacit, siccat, aperit, abstergit, digerit, & reliquas Senecionis minoris vires obtinet. Senecionis quàm brevem mentionem fecit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ejus tantùm facultatem referens his verbis: Erigeron, sive Senecio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Herba hæc Græcis ἠριγέρων dicitur: Latinis Erigerum & Senecio: Italis Cardoncello seu Spelliciosa: Germanis* Creutz Wurtz: *Hispanis* Bon varon: *Gallis* Senesson. *At Senecio major, Italis Cardoncello seu Spellicioſa maggiore: Germanorum officinis, Flos S. Jacobi: vulgari verò sermone* S. Jacobs Blum.

Senecionis cõsid.

Brunfelsii error.

Floris Divi Jacobi mentio.

Senecionis facultas ex Gal.

Nomina.

I. SENECIO.

II. SENECIO MA. SIVE
Flos S. Jacobi.

Senecio minor. C.B. Senecio, Matth. Lac. Fuch. Turn. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lon. Anguil. Lob. Cæſ. Lugd. Tab. Senetio vulgaris, Trag. Senecio minor, Caſt. Erygeron, Thal. Erygeron ſecundum. Dod. gal. Erygeron minus, Dod. fol. Verbena fœmina, Brunfelſo, qui in poſtrema editione ſe erraſſe fatetur. I I. Jacobea vulgaris, C.B. Senecio major, Matth. Caſt. Lugd. Herba S. Jacobi, Fuch. Cæſ. Flos S. Jacobi, B runf. Trag. Lon. Herba Jacobæa Tab. Jacobæa, Dod. gal. & fol. Jacobæa Senetio, Lob. Artemiſia polyclonos, ſeu Flos Jacobæus, Thal.

Θάλικτρον. **THALICTRUM. CAP. XCIII.**

THalictron folia coriandri habet, pinguiora paulò: caulem rutæ craſſitudine, in quo folia. Quæ trita illitu antiqua ulcera ad cicatricem perducunt. Naſcitur maximè in campeſtribus.

Thalictri conſid.

THalictron, ſi Ruellio credimus, herbarii in Gallia Argentinam appellant, quòd argenteo micet coloratu, cæteris notis Thalictri picturæ adſtipulantibus. Hæc (ut ipſe ſcribit) invenitur ubiq;, ſæpe in campeſtribus, & maceriis. Verùm cùm mihi hactenus non contigerit eam herbam videre, idcirco Ruellii ſententiam non auſim probare, neq; etiam refellere.

Thalictri vires ex Gal.

Thalictron Thalictron nominat Gal. lib. 6. ſimpl. medicamentorum, ubi de ejus viribus in hunc modum diſſerit. Thalictrum

Nomina.

folia habet coriandro ſimilia, caulem craſſitudine rutæ. Vis ei ineſt exiccatoria citra morſum: itaq; ulcera inveterata ad cicatricem perducit. Quod Græci θάλικτρον, Latini item Thalictrum & Thalictrum appellant.

Βρύον θαλάσσιον. **MUSCUS MARINUS. CAP. XCIIII.**

MArinus muſcus naſcitur in ſcopulis teſtaceisq;, haud procul à mari, gracilis, capillaceus, caulis expers. Præcipua ei ſpiſſandi vis, & collectiones cohibendi, & podagras, quas refrigerare opus ſit.

Muſci marini conſid.

MUſcus marinus duum eſt generum: Dioſcoridis alterum, alterum verò Plinii. Non poſſum eorum non probare ſententiam, qui dicunt Muſcum marinum eam capillaceam eſſe plantam, quam officinæ corallinam appellant. Muſcus hic gracilis capillaceusq; provenit, caulis expers, colore cùm ſiccatur ſubrufeſcente, falſo ſapore, odore concharum marinarum ſimili. Hanc circumforanei in pulverem contritam in plateis venditant ad puerorum vermes necandos, mirisq; laudibus efferunt. Qua in re nimirum cæteris præſtat medicamentis: ſiquidem non modò interficit lumbricos, ſed eos quoque eadem die expellit, magna ſæpe aſtantium admiratione, quòd quandoque viſus ſit puer, qui ex aſſumpta hujus pulveris drachma centum vermes excreverit, potiſſimum ſi detur ex paſſo, aut cum Aegyptia ſiliqua pulpa. Crediderim itaque Corallinam hanc eſſe muſcum marinum, quòd certò ſciam, eam ab iis reperiri, qui corallia expiſcantur, corallis, ſicut etiam ſcopulis, & piſcium teſtis inhærentem, eoſanè modo, quo arboreus muſcus arboribus ipſis innaſcitur. Is utiq; cæteris præfertur, qui corallis adnaſcitur, unde ei nomen. Probatur ſecundo loco qui ſaxis adhæret, colore rubicundo: cinereus verò improbatur. Sed marinum muſcum hac pollere facultate nõ novere veteres: quandoquidem nuſquam

Corallina.

I. MUSCUS MARI. SIVE Corallina.

II. MUSCUS MARINUS alter vel Plinii.

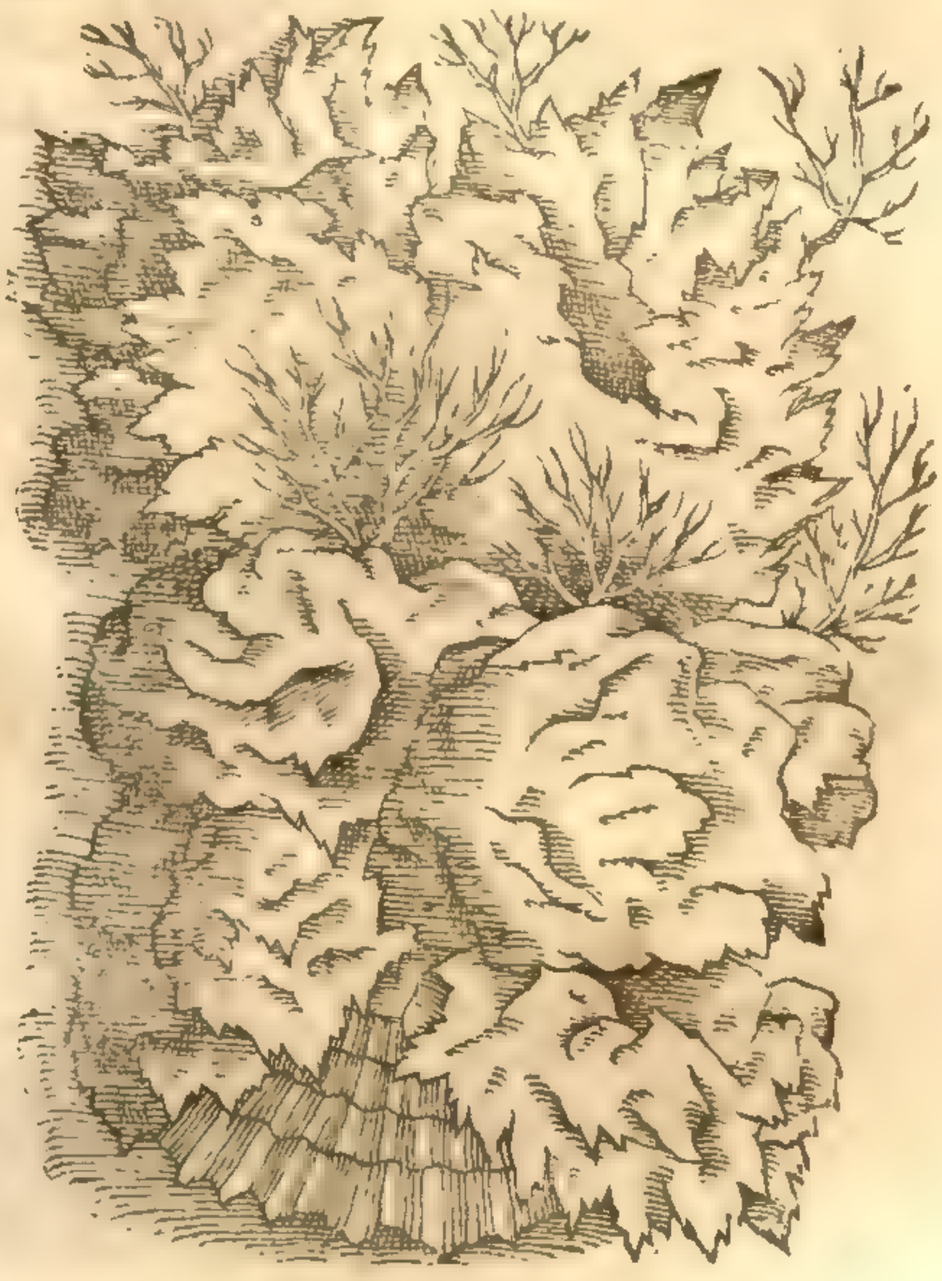

nuſquam apud ipſos legerim marino muſco interaneorum vermes necari. Muſci marini hiſtoriam (longè tamen ab ea diverſam, quam paucis perſtrinxit Dioſcorides) proſecutus eſt Plinius libro 27. cap. 8. his verbis: Bryon marina herba ſine dubitatione lactucæ foliis ſimilis, rugoſa veluti contracta, ſine caule ab ima radice exeuntibus foliis. Naſcitur in ſcopulis maximè, teſtuq; terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi et ſpiſſandiq; vis, & collectiones omnes inflammationesq; cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus ſit: hæc Plinius. Muſcus marinus Plinii.

Cujus Muſci imaginem hanc omnino eſſe cenſemus, quam hic excudi curavimus: nam omnibus notis illi perbellè reſpondet. Vivam plantam concha cujuſdam teſtæ inhærentem, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſus. Caterùm Marinus muſcus jam mihi in mentem redegit plantam (ſi tamen plantam appellare licet) muſco haud multò abſimilem, in fluminibus, & aliis dulcibus aquis naſcentem, viridi colore, & ſerici flammis fere modo villoſam, quæ Plinio lib. 27. cap. 8. circa finem conſerva appellatur: nobis verò in Hetruria vulgò Lima. Hæc cùm Plinii teſtimonio ad oſſium fracturas præſtantiſſimum ſit medicamentum, prætermittere quidem non potui, quin hic de ea Plinii verba adderem. Ille enim ita de Conſerva meminit. Peculiaris eſt alpinis maximè fluminibus Conſerva appellata à ſerruminando, ſpongia aquarum dulcium verius, quam muſcus aut herba villoſæ dentatus, at ſi fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus fere oſſibus confractis, prolapſum ex arbore alta putatorem, circumdata univerſo corpori, aquam ſuam in pergentibus quoties inareſceret, raroq; nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſolventibus convaluiſſe vix credibili celeritate. Conſervæ mentio & vires ex Plin.

Caterùm Muſci marini meminit Galenus li. 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Muſcus marinus compoſitus eſt ex terrena, & aquea eſſentia, utraq; frigida. Siquidem & guſtum adſtringit, & calidis quibusvis illitus, ea evidenter refrigerat & adjuvat. Poſſe quidem marinum muſcum, qui recens fuerit, refrigerare, facile cum Galeno & Dioſcoride concedam: quòd verò ſiccus id efficere poſſit, quod guſtu falſo ſentiatur, non ita facile mihi concedendum videtur. Muſci marini vires ex Gal.

Id Græcis βρύον θαλάσσιον quod latinis Muſcus marinus vocatur: Tahaleb *ſive* Thabel *Arabibus, quibus tamen muſcus is cum lente paluſtri, confunditur: Italis ac Officinis,* Corallina: *Germanis* Meermieß oder Meermöß: *Hiſpanis Malborquiana yerva: Gallis* Coralline. Nomina.

Muſci marini plures differentiæ proponuntur in hiſtoria noſtra, hic de duobus. I. Muſcus Marinus ſive Corallina, Matth. Dod gal. Lac. Cord. in Dioſc. Ludg. Tab. Muſcus marinus primus, Dod. fol. Muſcus marinus herbaceus mollior, Cæſal. Corallina, Lon. Lob. Lemnio. Fucus Capillaceus, Lugd. II. Lactuca marina, C.B. Muſcus marinus alter, Matth. Caſt. Muſcus marinus Theophraſti, Dod. gal. Muſcus marinus Plinii, Lugd. Fucus marinus prior, Dod. fol. Fucus ſive Alga Intybacea, Lugd. Bryon Thalaſſion, Turn. Bryon lactucæ foliis Plinii, Lob. Bryon Theophraſti, Cæſalpino.

Φύκος θαλάσσιος. FUCUS MARINUS. CAP. XCV.

EPhuci marini generibus, quoddam latum, & alterum *a* ſublongius, & rubens: tertium *b* candidum, naſcens in Creta, floridum valdè quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia vim habent refrigeratoriam non podagræ modò, ſed etiam inflammationibus, in cataplaſmatis efficaciter utilem: verùm iis uti humidis convenit priuſquam exareſcant. Nicander puniceum adverſus ſerpentes dedit. Hoc fuco quidam putant mulieres ſuum colorem mentiri, cùm tamen ſit radicula ejuſdem nominis, qua ſeſe fucant.

a Orib. ἐπιμήκης. i. oblongum. *b* Orib. λευκότερον. i. candidum. *c* Orib. συσταλτικὸν. i. adſtringentem. Fuci marini hiſt. ex Plin.

De fuco marino locutus eſt Plinius libro 13. cap. 23. ubi ita ſcriptum reliquit. Naſcuntur in mari frutices arboreſq; minores in noſtro. Rubrum enim, & totius orientu Oceanus refertus eſt ſylvis. Non habet lingua alia nomen quod Græci vocant phycos, quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex. Et lib. 26. cap. 10.

Tria inquit, Phyci thalaſſii, id eſt, Fuci marini genera, latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium criſpius foliis, quo in Creta veſtes tinguntur: hactenus Plinius. Cæterum cum Fuci genera mihi planè incomperta ſint quod de iis dicam non habeo. Non tamen deeſt ſuſpicio, quin Fucus marinus, ſi Alga non eſt, in ejus ſaltem genere reponi poſſit & debeat: nam Theodorus in Theophraſto non aliter Fucum marinum interpretatur, quàm Algæ nomine. Adde quòd & Plinius aliis in locis Fucum marinum, Algam maris aliquando vocavit, ut etiam adnotavit Marcellus. Sed non ob hoc exiſtimaverim, fucum marinum eam vulgarem eſſe Algam, in qua Veneti vaſa vitrea recondunt, ne inter vehendum colliduntur & confringantur. Quòd præterea Fucus marinus Alga eſſe poſſit, illud argumento ſit, quòd nullum aliud, quod ſciam, apud Latinos nomen invenerit. Algæ ſpecies eſt, quæ & ulva dicitur, hoc tantùm inter ſe differentes, quòd hæc paluſtris, lacuſtris, fluviatilisq; ſit: illa verò tantùm in mari proveniat. Quod diſcrimen illo vulgari verſiculo indicatur:

Alga venit pelago, ſed naſcitur ulva palude.

Unde etiam Virgilius libro ſexto Æneidis ita cecinit:

Tandem trans fluvium incolumes, vatemq; virumq;
Informi limo, glaucaq; exponit in ulva.

Et libro ſecundo ejusdem:

Limoſoq; lacu per noctem obſcurus in ulva
Delitui.

Fuci marini mentionem fecit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Phycos humens etiamnum, & virens ex mari exemptus deſiccat, & refrigerat ordine ſecundo: habet enim quiddam modicè acerbum. Nominatur Græcis φύκος θαλάσσιος: Latinis Phucus ſeu Fucus marinus: Italis Phuco marino.

Alga Venetа

*ALGA VENETA

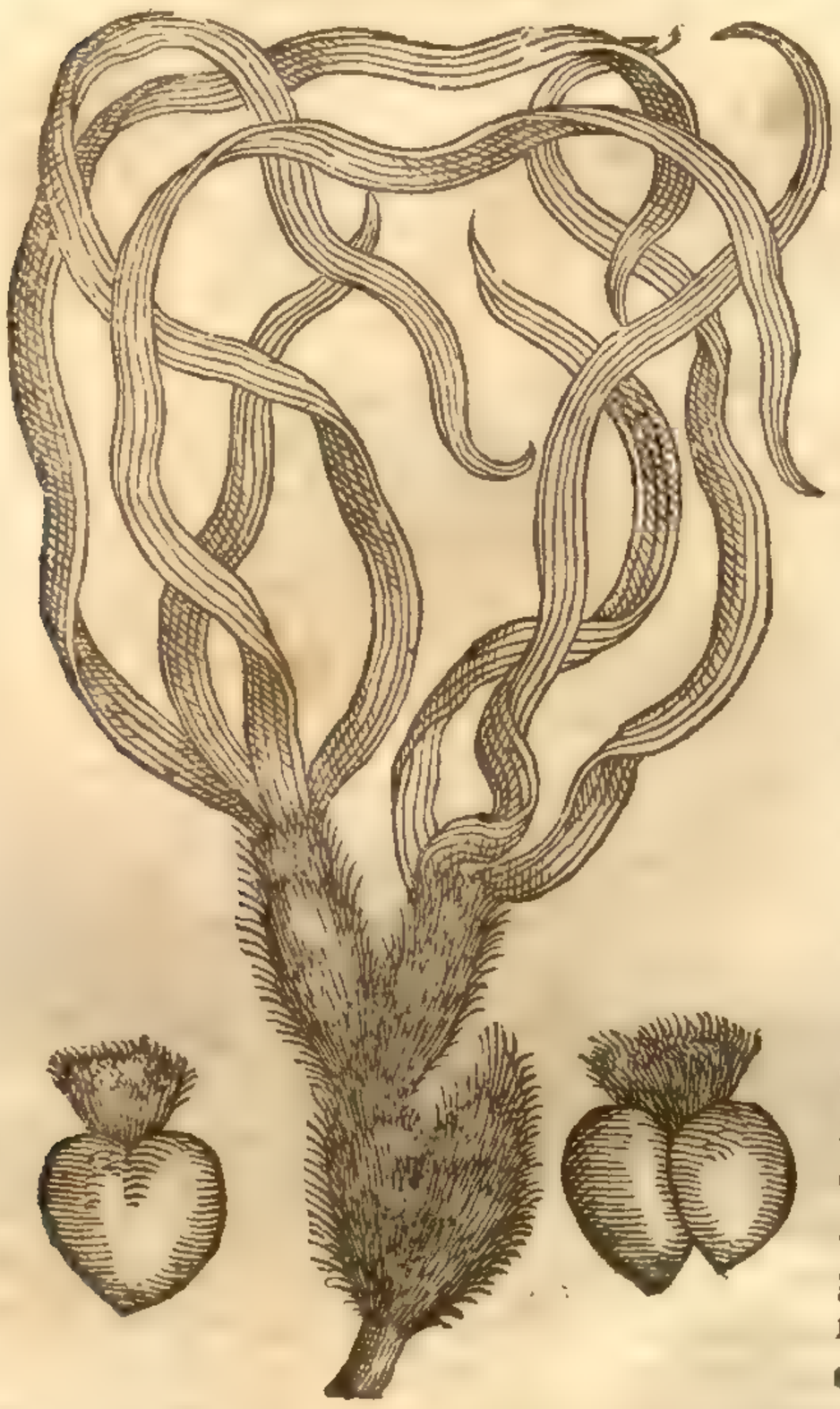

Ulva.

Fuci marini vires ex Gal.

Nomina.

Algæ Venetæ cùm mentio fiat in Commentariis, idcirco ejus figuram addere placuit, quam Algam marinam, Lobelus: Fucum marinum, Lacuna: Fucum marinum alterum, Dod. hiſt. Latina, Fucum ſive Algam marinam gramineam, Lugdunenſis: & Algam, Cæſalpinus, Monſpelienſium vulgus paleam marinam, vocat. Videtur apud Dioſcor. ſub Fuco ſecundo, apud Theophraſtum ſub primo exprimi.

I. POTAMOGETON. ποταμόγειτον. POTAMOGETON. CAP. XCVI.

Potamogetonis conſid. Sagittæ utriuſque conſid.

POtamogeton, folium fert betæ ſimile, hirſutum, paululum ſupereminens extra aquam. Refrigerat & inſpiſſat: pruriginibus utile, & contra veterum ulcerum nomas. Nomen ex eo inditum eſt, quòd paluſtribus & aquoſis enaſcatur.

POtamogeton lacubus & paludibus innaſci amat, ubi folia betæ proximis, ſuper aquam expanſis in compluribus locis emicare invenitur. Hanc herbam nos ſæpe vidimus & legimus, privatim in lacubus quibusdam in Ananienſium agro, quam ibi unà cum nymphæa aquis ſupernatantem deprehendimus. Facit Potamogeti mentio ut Sagittam quoq; ob foliorum formam Plinio vocatam, in mentem redegerim, quòd ipſa in fluminibus naſcatur, & ſtagnantibus quoq; aquis. Hæc ita duum eſt generum. Major & Minor. Hujus folium ſagittæ cuſpidis figuram ad amuſſim refert, ſupernè in unum apicem, infernè in duos deſinens. Pediculo nititur triquetro, ſpongioſo, intus cavo, ſeſquicubitali & quandoq; majore, aut minore, pro aquarum profunditate, in quibus vivit. Caulem gerit rectum, lævem, rotundum, vacuum, ſuperius in ramulos diviſum, in quibus flores exeunt albi, ſinguli tribus folioſis conſtantes, hærentq; in pedunculis pari exortu à caule prodeuntibus. Ex his tandem capitula naſcuntur ſubpurpurea hirſuta, nucis Pontica magnitudine, in quibus minutum concluditur ſemen, rotundo intus globulo inhærens. Radicem habet albam multifidam, & fibroſam Plantagini aquaticæ ſimilem, cujus cognationis ego ſagittam facio. Major minori per omnia reſpondet, ſed omnia majora in ea ſpectantur. Folia quoq; non adeo in acuminatum faſtigium deſinunt. Naſcitur utraq; in aquis cùm ſtagnantibus, tum decurrentibus copioſa in Bo-

II. SAGITTA MAJOR.

III. SAGITTA MINOR.

in Bohemia, cum in Maldava flumine, tum in aliis plerisq; locis. **Temperamento ambæ sunt frigido & humido: & iisdem** *cum plantagine aquatica viribus pollent. Potamogeton, ut testatur Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, adstringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia ejus crassior quàm polygonon est. Huic herbæ nomen Græcum ποταμόγετον, Latinum similiter Potamogetum: Italis Potamogeto: Germanis* Seehalten Kraut/ und Sam Kraut: *Gallis Herbe des estagnes. At Sagitta, Græcis ϖιγάνα: Italis Saetta.*

Potamogeton vires ex Gal.

Nomina.

MILLEFOLIUM AQUATICUM.

Potamogeton latifolium aliud, aliud tenuifolium: latifolium aliud rotundis, aliud oblongis foliis est, hocq; vel crassis salignis, vel tenuibus & splendentibus, & hoc vel planis vel crispis. I. Hic proponitur Potamogeton rotundifolium, quod Dioscoridis est: & dicitur Potamogeton, Matth. Trag. Fuchs. Lac. Dod. gal. Lonic. Castor. Taber. Potamogetoni similis rotundiore folio, Cordo in Dioscoridem. II. Sagitta aquatica major, C.B. Sagitta major, Matth. Dod. fol. Castor. Tab. Pistana Magonis, sive Sagittaria aquatica Plinii, Lob. Phleos mas latifolia, Lugd. Barba sylvana recentioribus medicis, Cæsal. III. Sagitta aquatica minor, C.B. Sagitta minor, Matth. Dod. fol. Cast. Lob. Lug. Tab. Sagittaria minor, Lob. in icon. Sagitta & Sagittalis, Cordo in historia.

Στρατιώτης. STRATIOTES. CAP. XCVII.

STratiotes in aquis nascens, iisdem supernatat, & sine radice vivit: unde cognomentum traxit. Herba sempervivo similis, ni majora haberet folia. Quæ refrigerant: sanguinem, qui defluit à renibus, potâ sistunt: vulnera, quæ inflammationem minantur, intumescere non sinunt: ignibus sacris, & tumoribus ex aceto illinuntur.

NOn est profectò quòd miremur, si Stratiotes in Italia non provenit. Quandoquidem ea, ut lib. 24. cap. 18. Plinius

nius teſtatum reliquit, eſt in Aegypto tantùm, & inundatione Nili naſcitur, aizoo ſimilis, ni majora haberet folia. Cæterùm plantam quandam miſit ad me Piſis Lucas Ghinus Medicus clariſſimus in aquis naſcentem, quam ille aquaticum Milleſolium appellabat. Hanc ego aquaticæ Stratiotes genus aliquod eſſe puto. Eſto tamen aliorum quoq; judicium ex imagine, quam hic appingi curavimus. Foliis eſt coriandri, ſed tenuioribus. caulibus tribus aut quatuor, anguloſis, in quibus per intervalla puſilla habentur folia, avicularum pennis ſimilia: in cacumine ſingulis caulibus bina exeunt umbellæ, ſubpurpuraſcentibus floribus. Vocatur Græcis στρατιώτης ἰνυδρος: Latinis Stratiotes aquaticus. Milleſolium aquaticum: Italis Milleſoglio aquatico.

Nomina.

* II. EQUISETUM OLIdum. *

I. Milleſolium aquaticum à Matthiolo propoſitum, & à Lugdunenſis herbarii auctore, ſub Stratiote millefolio aquatico Matthioli enarratum, hactenus non vidimus. Aſt ne duæ diverſæ una figura junctæ ad Commentatorem ſint miſſæ, veremur: Siquidem caules optimè reſpondeant (ſi umbellas adimas) Equiſeti ſpeciei, cujus iconem adjunximus. II. Quod albicat omnibus ſui partibus, odoris ſulphurei & lutoſi, caulib. pluribus, longis, rotundis, obliquè ſtriatis fragilibus, qui in plures cauliculos brachiantur, foliis aliquot ſimul ad geniculum junctis, brevibus aliquot apicibus tanquam particulis donatis: quæ ſi ficca ſint leviſſimo digitorum contritu in pulverem comminuuntur. Naſcitur in aquis, præcipuè cœnoſis, communiter in iis demerſum, rarius erectum: quod in foſſis Thermarum Aponenſium notavimus, & non longè Lucerna Helvetiorum. An floreat ignoramus: nec de ea quicquam hactenus apud auctores legimus, quod propter gravem odorem, Equiſetum olidum vocamus.

I. MILLEFOLIUM MAJUS.

Concluſa in meo deſunt.

Στρατιώτης χιλιόφυλλος. STRATIOTES MILLEFOLIUM. CAP. XCVIII.

STratiotes milleſolium exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius aſſurgit: foliis avium pulli pennas imitantibus, brevi admodum diſſectoq; foliorum exortu. Folia ſylveſtre cuminum ſimulant, præſertim brevitate, atq; ſcabritia, breviora paulò: denſiore umbella & pleniora. Surculos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores parvos & candidos. Naſcitur in aſperis agris, præcipuè circa ſemitas. Eximii uſus ad ulcera vetera recentiaq;, profluentem ſanguinem & fiſtulas.

STratiotes in hunc uſq; diem Milleſolii cognomen retinet. Planta eſt officinis notiſſima, in incultis proveniens, in pratis, & circa ſemitas, lignoſis caulibus, dodrante majoribus pluribus ab una radice prodeuntibus, quibus folia inſunt avium novellarum pennis ſimilia, ſylveſtriq; cumino æmula. Flores ejus denſiore umbella ſuſtinentur, candidi, etſi nonnunquam in purpura rubeſcant. Ex his utiq; notis palàm eſt, communis uſus Milleſolium nil aliud dici poſſe, quàm Stratioten, de quo hic agitur: non autem, ut Braſavolus exiſtimat, Myriophyllum infra à Dioſcoride deſcriptum. Siquidem Myriophyllum caulis eſt tener, ſingularis, unica nixus radice: foliis plurimis, lævibus, fœniculo ſimilibus. Quæ ſanè omnia, ni fallor, apertiſſimè oſtendunt, Braſavolum hac in re hallucinatum eſſe. Milleſolii genus quoddam naſcitur in Goritienſi agro Salvatino monte prope ſacellum divæ Mariæ virginis, eo tantùm ſaxoſo tractu, quo ad Sontium fluvium deſcenditur. Id quoniam aliud præſtat magnitudine, ut ejus effigies, quam hic damus apertè oſtendit, idcò nobis jure liceat ipſum nominare Milleſolium majus. Folia profert minoris ſimilia, ſed majora, Tanaceto quadantenus proxima, caules quoque majores, ſubhirſutos atq; grandiores umbellas: floribus in purpura albicantibus, odore medicato. Præſtat eadem quæ minus. Datur utiliter milleſolii ſuccus ad ſanguinis rejectiones. Idem præſtat ſicci farina ex Symphyti majoris, aut plantaginis aqua

Stratiotæ milleſoliæ conſideratio.

Braſavoli opinio non eſt accepta.

Milleſolium majus.

II. MILLEFOLIUM MINUS.

qua pota. Eadem naribus indita, fluentem inde ſanguinem compeſcit. Dyſentericis utiliter infunditur, unà cum ſui ipſius ſucco. Herba recens tuſa & ſuppoſita, pubiq; illita, menſibus profluvia compeſcit. Milleſolium cui candida ineſt umbella, una cum floribus tuſa, & cum ſua ipſius aqua, aut caprino lacte pota, gonorrhœam in viris, in fœminis alba uteri excrementa tollit. Atqui id valentius præſtat, ubi cum corallio, ſuccino albo, & eboris ſcobe propinetur. Præſtat mirum in modum Millefolii, & ſoliorum & florum farina ad ſanguinis mictum, ubi unciæ pondere unà cum Armeniæ terræ drachma, ex vaccino lacte propinetur jejunis diebus tribus continuis. Commanducata folia, & præſertim recentia, dentium dolores mulcent. Idem facit commanducata radix, & diu ſub dente dolente retenta. Datur herbæ decoctum cum labruſcæ floribus utiliter potandum contra vomitum. Stratioten hunc, & ſuperiorem perſtrinxit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ubi de utriusq; viribus ita diſſerit. Stratiotes aquaticus quidem humida & frigida facultate eſt: terreſtris verò nonnihil habet adſtrictionis: proindæ ſanè & ulcera glutinare poteſt, & ulceribus eſſe utilis. Sunt qui eo & ad ſanguinis eruptiones utantur, & ad fiſtulas. Stratio- tæ vires ex Gal.

Nomina.

Herba, quæ Græcis στρατιώτης χιλιόφυλλον, Latinis Stratiotes millefolium appellatur: Italis Stratiote millefoglio: Germanis Garben: *Hiſpanis Milhoyas yerva: Gallis Mille fueille.* Cumin vel Anet ſauvage.* At Millefolium majus Græcis στρατιώτης χιλιόφυλλον μέγας: Italis Millefoglio maggiore.*

I. Millefolium vulgare album, C.B. Millefolium majus, Matth. Millefolium album, Brunf. Camer. Millefolium vulgare, Trago, Geſ. hor. Millefolium Stratiotes, Cord. in Dioſc. Millefolium terreſtre majus, Tab. Millefolium terreſtre vulgare, Lob. in icon. Millefolium ſive Achillea. Dod. fol. Millefolium majus, Cæſalpino. Stratiotes millefolium, Fuch. Lac. Caſt. Stratiotes millefolia major, Lugd. Militaris, Lob. Achillea, Dod. gal. Lonicero. II. Millefolium vulgare purpureum minus, C.B. Millefolium minus, Marth. Millefolium vulgare, Trag. Millefolium, Lonic. Millefolium purpurei floris, Dod. fol. Millefolium terreſtre purpureis floribus, Lob. Millefolium purpureum, Taber. Millefolium parvum, Cæſal. Stratiotes terreſtris minor, Cordo in hiſt. Stratiotes millefolia minor, Lugdunenſi.

φλόμος. VERBASCUM. CAP. XCIX.

VErbaſcum differentias ſummas habet duas, hoc nigrum, illud album: in quo mas & fœmina intelligitur. Fœminæ igitur folia ſunt braſſicæ, piloſiora multò & latiora, *a* candida: caulis, albus, cubitalis aut amplior, ſubhirſutus: flores albi aut *b* ex luteo palleſcentes: ſemen nigrum: radix longa, guſtu acerba, craſſitudine digiti: naſcitur in campeſtribus. Verbaſcum, qui mas appellatur, oblongius, albis foliis, & anguſtioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorſus albo ſimile eſſet, niſi nigriore latioreq; conſtaret folio. Sylveſtre [folia] fert [ſalviæ]: altas virgas & lignoſas, *c*, & circa eas ramulos *d* quales marrubium: flores luteos, auri æmulos. Sunt & phlomides duæ, hirſutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab aliis autem thryallis, foliis ternis aut quaternis, vel paulo pluribus, hirſutis, craſſis, pinguibusq;: apta ad lucernarum lumina. Radix priorum duarum adſtringit: quare quod magnitudine ludicrum talum æquet, in alvi profluvio, convenienter ex vino datur. Decoctum ruptis, convulſis, fractis, antiquæ tuſſi auxiliatur: dentium dolorem collutione mitigat. Verbaſcum, cui flos aureus, capillos tingit, & quocunq; objiciatur, blattas in ſe contrahit. Cocta in aqua folia adverſus tumores, & oculorum inflammationes illinuntur: ſyderatis ulceribus ex vino & melle, cum aceto autem vulneribus medentur: contra ſcorpionum ictus ſunt auxilio. Sylveſtris folia ambuſtis igni ſunt cataplaſmata. Ajunt in foliis ejus, quam fœminam dicimus, aridos ficus omnino non putreſcere.

a Orib. λευκότεραι. i. candidiora. *b* Orib. ὑποχλωραι. i. subviridia. Orib. non legit concluſa. *c* Or. φύλλα ἐλαιλισφάκῳ ὁμοια ἔχει δὲ κύλλα. i. folia ſalviæ ſimilia in orbem. *d* Orib. ὥσπερ. i. quemadmodum. Verbaſci genera & confid.

PLura Verbaſci numerantur genera, ut ex appictis iconibus palàm fiet. Prima verbaſci genera, domeſtica ſcilicet duo, nulli non cognita ſunt. Verbaſcum mas ſive ſecundum, oblongius eſt, albis foliis, anguſtioribus q;: tenuiore caule. Floribus in cacumine minoribus, pallido colore. Radice minori minusq; carnoſa. Naſcitur in campeſtribus, exoluto ſolo. Iiſdem viribus præditum eſt, quibus & fœmina. At Verbaſcum tertium, folia profert nigriora, oblongiora, ſalviæ ferè modo aſpera, ſed latiora: caulibus rotundis, robuſtis tenuioribus floribus in cacumine ſpicatis, aureo colore. Provenit & hoc quoq; in campeſtribus: eaſdem cum aliis habens vires. Verùm ſylveſtre, quod ſolius ſalviæ ſimilibus, auquem ad commune ſtudioſorum commodum Illuſtriſſimus Venetorum Senatus conſtrui curavit. Naſcitur in campeſtribus & apricis montibus. Quin nec fortaſſe Lichnitim, cujus etiam figuram hic damus, novere multi, quod foliis eſt hirſutis, craſſis, tomentoſis pinguibusq; atq; idoneis ad lucernarum lumina: floribus numeroſis & ramuſculis eminentioribus, proſinuata. Ideoq; nil mirum ſi Dioſc. ejuſmodi papaveris folia Verbaſci folius conſtraverit. Reliqua verò, qui mihi demonſtravit in Italia, hactenus reperi neminem. Et quamvis ſint, qui putent, ut Ruellio, Fuchſio & recentiorum aliis placet, eas vulgaris notitiæ plantas, quæ quibuſdam Brachæ cuculi, officinis Primulæ veris, Germanis claves S. Petri, nonnullis verò herbæ paralyſis appellantur, eſſe Dioſcoridis Phlomides, quæ hirſutis rotundusq; foliis, humiles proſiliunt: eorum tamen

Ruellii & Fuchſii opinio reprobata. Herba paralyſis.

I. VERBASCUM I.

II. VERBASCUM II.

III. VERBASCUM III.

IV. VERBASCUM IV. Sive ſylveſtre.

tamen ſententia, licet eruditorum virorum, haudquaquam adſtipulari poſſum. Siquidem plantis iis folia non inſunt hirſuta, nec etiam rotunda, ſed alteri levia, alteri verò criſpa, lactucæ aut dipſaci modo. Addequòd florum, quos hæc Phlomidum genera proferant, nuſquam, quod ſciam, meminit Dioſcorides, neq; è veteribus alius, qui Verbaſci genera recenſeat.

Id quod

V. VERBASCUM LYCHNITE.

VI. VERBASCUM ALIUD.

VII. PRIMULA VERIS.

VIII. VERBASCULUM HORtense multiplex.

Id quod in herba paralysi, meo quidem judicio, silentio involvendum non fuerat, cùm hæc omnium prima suis aureis floribus emicet, verè novum pronunciet: unde illi nomen officinæ imposuere. Duum est genus: alterum odoratum, alterum inodoratum. Prima folia profert lactucæ quadantenus similia, oblonga, rugosa, Labri veneris ferè modo humi jacentia, è quorum

è quorum medio cauliculus exit dodrantalis atq; incanus, è cujus fastigiis flores exeunt complures lutei, per ambitum fimbriati odoratiq;, ut in ursi auricula, quam & radice quoq; imitatur. Provenit secus vias, propter sepes, & in pratis. Altera folia profert latiora, & in cacumine rotundiora, humi pariter accubantia, crispa rugosaq; magis tenera: caule verò floribus ac radicibus, ab altera non differt. Nascitur iisdem in locis, & frequenter in sylvis herbosis. Easdem, quas prior possidet vires imbecilliores tamen. His recentiores vim efficacem tribuunt ad articulorum dolores. Radicis earum decoctum ad renum, & vesicæ calculos commendant. Succum quoq; tum potum, tum exterius illitum fractis luxatisq; ossibus utilem esse tradunt. Cæterùm præstat earundem decoctum additis salvia & amaraco, adversus frigidos nervorum, & cerebri morbos. Quare commodissimè datur potandum resolutis, ac iis, qui membrorum tremore, stuporéve laborant. Stillatitia florentis jam herbæ aqua datur utiliter potanda in animi deliquiis, & ubi corpus imbecillitate virium affectum sit. Nam (ut inquiunt experimentatores) mirificè cor confortat ac roborat. Flores illinuntur utiliter adversus scorpionum, & phalangiorum ictus. Siquidem facilè tumores dissolvunt. Herba ipsa, aut flores, aut radices tusæ & illitæ, vulnera sanant. Stillatitia aqua, quæ a tota fluxerit planta fronti illita, capitis dolores mulcet. Mulieres, quæ fuco delectantur flores in albo meraco macerantes, una cum polygonati radicibus, stillatitiam ad alembicum conficiunt aquam, qua deinde a lecto resurgentes faciem lavant, eiq; nitorem conciliant: ubi autem rugas tollere studeant, stillatitium limonum aquam admiscent. Sed ad legitima verbasci genera redeamus. Hæc omnia in universum, sed fœmina magis, ut plurimis factis periculo constat, omnib ferè sedis morbis mirificè subveniunt: adstringunt enim & exiccant. Quamobrem semine & florum pulvis, additis chamæmeli floribus, & laricis resina, procidentem sedem suffitu cohibet, & tenasmum, præcipuè dysentericis, tollit. Verbasci fœminæ folia inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clavorum noxa ungui prius excavato imponantur, mirum dictu quàm brevi tempore is liber evadat. Radicis ejusdem succus, anteaquam caulem proferat, duarum drachmarum pondere ex Cretico vino haustus in ipsa accessionis hora (ut Arnaldus refert) quartanam fugat, cum hoc tamen, quòd tribus aut quatuor iteratis vicibus hauriatur. Succus tam florum, quam foliorum asperis verrucis illitus, eas facilè delet, etsi lævib. nihil proficiat. Idem facit siccæ radicis farina confricata. Dantur flores cõmodiss. mè in pulverem triti, contra tormina ventris, & colicam. Gargarizatur utiliter radicum decoctum contra tonsiliarum inflammationes. Folia tusa

Herbæ paralysis vires Matth.

Verbasci vires Matth.

IX. PRIMULA VERIS altera.

X. BLATTARIA.

& cineribus calefacta, sanant panos, quos bubones vocant, emplastri modo imposita. Tanta vis verbasco inest, ut jamnatis nondum ustientibus modò, sed illia quoq; trahentibus, auxilietur potu. Semen ex vino decoctum & contusum impositumq; luxatis medetur, dolorem & tumorem auferens. Folia conferunt strumosis, si ex aceto imponantur. Semine ac foliis vino decoctis, ac subinde tritis & impositis, omnia infixa corpori extrahunt. Folia & summitates in aqua decocta, & illita podagricis auxiliantur. Sed ejus Verbasci ea esse oportet, quod minoribus crescit solis. Stillatitia florum aqua injecta, destillationes cohibet: auferi eadem illita facieri ruborem, quam Mauritani Guttam rosaceam vocant & praesertim addito caphuræ momento. Illinitur eadem ad Erysipelas, & ignis combustiones, sepigines, vulgines, impetigines & cateras cutis infectiones. Verbasci flores una cum ovi vitello & mica panis, & porri foliis illiti, perbellè præstant ad cohibendas hæmorrhoidas. Idem præstant ejusdem folia suffita, ex molari lapide accepto. Est & herba similis Verbasco, quæ BLATTARIA Plinio nominatur lib. 25 cap 9 ubi eam ita verbis depingit. Est similis Verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, solis minus candidis, cauliculo pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas insecontrahit, ideoq; Romæ Blattariam vocant: hæc Plinius. Eundem verò effectum Dioscorides illi Verbasci generi assignavit, quod floribus aureis describit. Quæ certè res facit, ut credam, quòd non aberrarent ii, qui sibi animum induerent, blatta-

Gutta rosacea.

Blattariæ historia & vires.

Blattariam Plinii, & Verbaſcum illud Dioſcoridis, cui flores inſunt aurei, unam & eandem plantam eſſe. Porrò Blattaria paſſim ferè naſcitur in campeſtribus: foliis oblongis, per ambitum ſerratis: floribus tertium Verbaſci genus maximè æmulantibus, quibus decidentibus circa caulem folliculi exoriuntur parvi, lini inſtar, duriores tamen, ac laviores, in quibus ſemen continetur. De hac herba plures, quod invenerim, facultates non produntur. Sed cum ea guſtu amara deprehenditur, hinc certò colligere licet, quòd eadem excalfaciens ſit & ſiccans, & aperire & abſtergere poſſit. Verbaſci genera, & vires memoriæ tradidit Galenus libro octavo, ſimpl. medicamentorum, ubi ita ſcribit: Verbaſcum quoddam foliis album eſt, quoddam verò nigrum. Et albi aliud quidem mas eſt, cujus folia anguſtiora, aliud fœmina, cujus majora. Eſt præterea aliud Verbaſcum ſylveſtre cognominatum, quod floribus conſtat aureis, & luteis. Sed & præter has ſpecies alia eſt, quam propriè phlomida, & thryallida nominant. Priorum itaque duarum radix guſtu acerba eſt, & fluxionis affectibus prodeſt: ſed & ad dentium dolorem eam quidam colluunt. Attamen folia digerendi vim habent: ſic & aliarum folia, & maxime ejus, quæ aureos flores obtinet: quæ etiam capillos rufant. Omnium enim folia deijciendi, & digerendi moderatè vim poſſident. Quæ planta Græcè φλόμος, Verbaſcum Latinè dicitur: Officinis Taſſus barbatus. Italis, Verbaſco. & vulgò Taſſo barbaſſo: Germ. Wullkraut: Hiſpanis, Verbaſco: Gallis, Bouillon. At Verbaſcum mas ſive ſecundum, Græcis φλόμος ἄρρην λευκὸς: Italis, Taſſo barbaſſo maſchio. Sic Verbaſcum tertium, Græcis φλόμος ἄρρην μέλας: Italis, Taſſo barbaſſo minore. Verùm Verbaſcum ſylveſtre, Græcis φλόμος ἀγρία: Italis, Taſſo barbaſſo ſalvatico. Sic primula veris, nonnullis Brachecuculi: quibuſdam Herba paralyſis: Italis, Fior di prima vera: Germanis, Schluſſel Blumen: Gallis, Primevere, ſeu Brayes de Cocu. Iſdem nominibus appellatur & altera. Tandem Blattaria, Dioſcoridi, Verbaſcum aureis floris: Italis, Blattaria.

Verbaſci genera, & vires ex Gal.

Nomina.

Verbaſcum, φλόμος dictum, à φλέγω uro, quaſi φλόγος flamma, quia hac herba pro ellychniis urguntur. Sic Verbaſcula ſeu Primulæ veris φλομίδες Dioſcoridis cenſentur, alii Dodecatheon Plinii volunt. Fabius Columna, Aliſmatis ſecundum genus apud Plinium facit: cujus ut & Verbaſci plurimæ differentiæ. I. Verbaſcum mas latifolium luteo flore, C.B. Verbaſcum primum, Matth. Cæſalpin. Lugdunenſi Verbaſcum candidum mas, Lacun. Lon. Verbaſcum, Cordo in Dioſc. Caſtor. Verbaſcum mas, Lobel. Tab. Verbaſcum aut phlomos vulgaris mas Dioſcoridis, Thapſus barbatus officinarum, Lob. in icon. Verbaſcum latius. Dod. fol. Verbaſcum album mas ſeu Candela regia, Thalyo. II. Verbaſcum mas anguſtioribus foliis, floribus pallidis, C.B. Verbaſcum ſecundum, Matth. Lacun. Caſtor. Lugdun. Verbaſcum mas, Matth. in Epit. Verbaſcum ſylveſtre majus, Lonicero. III. Verbaſcum nigrum flore ex luteo purpuraſcente, C.B. Verbaſcum tertium, Matth. Lac. Caſt. Lugd. Verbaſcum nigrum, Trag. Dodgal. & fol. Tab. Verbaſcum nigrum Dioſcoridis, Lob. in icon. Verbaſcum nigrum ſalvi folium purpureo flore, Lobel. Verbaſcum ſylveſtre, Fuchſ. Turn. Geſ. hor. Verbaſcum ſylveſtre minus, Lonic. Verbaſcum nigrum latifolium, Thalyo. IV. Verbaſcum latis ſalviæ foliis, C.B. Verbaſcum quartum ſive ſylveſtre, Matth. Lugd. Verbaſcum ſylv. Matthiolo in epit. Lac. Geſ. hort. Cluſ. hiſt. Hiſp. Caſt. Verbaſcum ſylv. alterum, Dod. fol. Verbaſcum ſalvifolium fruticoſum luteo flore, Lob. Verbaſcum ſylveſtre foliis Salviæ, Cam. Verbaſcum quartum Matthioli, Lob. in icon. Verbaſcum ſeptimum, Cæſ. V. Verbaſcum Lychnites flore albo parvo, C.B. Verbaſcum Lychnite, Matth. Lac. Tab. Verbaſcum primum, Brunf. Verbaſcum candidum fœmina, Fuch. Geſ. hor. Verbaſcum album fœmina albo flore, Dod. gal. Lugd. Verbaſcum fœmina, Lob. Lugd. Verbaſci tertii altera ſpecies, Caſt. Verbaſcum quartum, Cæſ. Phlomos mas alter, Lob. in icon. Phlomis Lychnitis, Lugdunenſi. VI. Verbaſcum folio papaveris corniculati, C.B. Verbaſcum aliud, Matth. Verbaſcum ſylv. tertium, Dod. fol. Verbaſcum laciniatum, Lugdun. Verbaſcum intubaceum, Tab. Verbaſcum foliis papaveris cornuti, Camerario. VII. Verbaſculum pratenſe odoratum, C.B. Primula veris, Matth. Lon. Tab. Primula veris prior, Lugd. Primula pratenſis, Lob. Primula veris hortenſis, Thal. Herba Paralyſis, Brunf. Trag. Caſt. Cluſ. hiſt. Pan. Herba Paralyſis altera, Cæſalp. Verbaſcum odoratum, Fuchſ. Dod. gal. Verbaſculum quorundam, Geſn. hort. Arthritica eidem. Arthritica ſimplici luteo flore, Camerar. Alyſma pratorum, Columnæ. VIII. Verbaſculum hortenſe multiplex, C.B. Arthriticæ genus daſypodium ſeu Denſifolium, Geſ. hort. Arthritica pleno flore, Cam. Primula hortenſis Anglica, Lob. Lugdun. Primulæ veris flos multiplex, Dod. fol. Primula veris multiflora, Tabernæmontano. IX Verbaſculum pratenſe inodorum, C.B. Primula veris altera, Matth. Lugd. Primula veris ſylveſtris, Thal. Primula ſylv. tertia, Tab. Herba Paralyſis alba, Brunf. Herba Paralyſis ſylv. Trago: Verbaſculum non odoratum Fuchſio: Verbaſculum album, Dod. gal. Arthritica ſimplici pallido flore, Camerario. X. Blattaria lutea (eſt enim & alba, viridis purpurea, & maximo flore.) folio laciniato, C.B. Blattaria Matth. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Blattaria flore citrino, Geſ. hor. Blattaria lutea. Cam. Verbaſcum Leptophyllum, Cordo, in hiſtor. Verbaſcum nonum, Cæſalpino.

Nomina.

a Meum δασέα καὶ λεῖα. i. hirſuta, dēſa.

b Meum, & Cat. παχέια. i. craſſas.

c Meum, Cat. non legit monte Troadis. Me. pro cōcluſis.

αἵματος πλόκες. i. ſanguinis ſputo, ut Cat. legit αἱμοπλοκεῖς. i. ſanguinē excreantibus.

Aethiopidis conſid.

Aethiopidis vires ex Paul.

Aithiopis.

ÆTHIOPIS. CAP. C.

AEthiopis folia habet verbaſco ſimilia *a* perquàm hirſuta, denſaque, in orbem circa radicem imam redacta: caulem quadrangulum, † ſcabrum, ſimilem apiaſtro, aut arctio, multis concavum alias: ſemen ervi magnitudine, geminum, in uno conceptaculo: radices ab eodem ceſpite numeroſas, longas, *b* plenas, glutinoſas guſtu: quæ ſiccæ nigreſcunt, duranturq;, ut cornua poſſint videri. Plurima naſcitur in Ida *c* monte Troadis, & in Meſſenia. Auxiliatur [purulentis excreationibus,] iſchiadicis, pleuriticis, arteriæ ſcabritiis, decocta radix, & pota: quin & cum melle, eclegmatis vicem præbet.

TAmetſi jampridem exiſtimaverim, Aethiopidem herbam in Aethiopia, & Ida Troadis tantùm naſci, quòd eam ibi plurimam gigni teſtentur Dioſcorides, & Plinius: hoc tamen anno legitima, ni fallor, Aethiopis ad me allata eſt Patavio ab erudito Juvene medico Joanne Odorico Melchiorio Tridentino, quam, nulla prorſus re clamante nota, Aethiopidem referre deprehendi, ut ejus pictura, quam hic damus, pulchrè demonſtrat. Aethiopidis non reperio meminiſſe Galenum in ſimplicium medicamentorum cenſu: quanquam eam memoriæ prodidit Paulus lib. 7. ubi non plures de hac herba vires tradit, quàm quæ Dioſcoridi acceptæ referri poſſunt, cùm ita ſcribat: Aethiopis ſimilia verbaſco habet folia. Radicis decoctum potum auxiliatur iſchiadicis, pleuriticis, & ſanguinem rejicientibus: arteriæ etiam aſperitatis cum melle lenit.

Nomina. ÆTHIOPIS.

Arctii confid. Ruellii error.

Arctii vires ex Gal.

Ut Græcis hæc planta αἰθιοπὶς, ita etiam Latinis Aethiopis nominatur: Italis, Etiope & Etiopide.

† *Hoc loco in vulgatis Græcis codicibus legitur παχὺν, hoc est, crassum. Quam vocem interpres Plinium fortè, ut solet, secutus omisit. Sed cur nos eam non adjecerimus, fecit Orib. quem in hoc Plinio adstipulari invenimus.*

Æthiopidem foliis sinuosis, & in profundas lacinias divisis (cujus figura in universali historia) observavimus. Dicitur Æthiopis, Matth. Ges. hor. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Lob. Cast. Lugd. Tab. Cæsal. Æthiopis phlomitis, Lob. in iconibus.

Ἄρκτιον. ARCTION. CAP. CI.

ARction, aliqui potius Arcturo vocant, similis est verbasco foliis, nisi quòd hirsutiora, & rotundiora sunt: caule longo, molli: semine cumini, parvo: radice tenera, alba, dulcique. Decocta cum semine radix in vino, dentium dolorem mulcet, si contineatur ore decoctum: ambusta, pernionesque fovenatur eodem: bibitur adversus coxendicum dolores, & stranguriam è vino.

CRedidit Ruellius, Arction eam esse plantam, quæ & secus vias, & in scrobium marginibus nascitur, quamq; officinarum vulgus Lappam minorem appellat. Sed Ruellius in hoc haud dubiè, meo quidem judicio, fallitur, neque audiendus est. Siquidem, ut diligenter notas expendentibus perspicuum fiet, Lappa minor aliud profectò non est, quàm Xanthium inferius à Dioscoride repræsentatum. Etenim Lappa minor folio verbasci, eoq; hirsutiore non visitur: neque caulem profert longum, & mollem: qui nec semen cumino simile, neque radicem teneram, ac dulcem. Ex quibus sanè notis repugnantibus Ruellii opinio evidentissimè refellitur. Nullam equidem hactenus herbam reperi, ac vidi, quæ Arctium legitimè referat. Hujus meminit Galenus lib. 6. simplic. medic. ubi de eo ita scriptum reliquit: Arction illud, quod verbasco est simile, radice tenera, candida, dulci: caule oblongo, & molli: semine cymino simili, facultatis est admodum tenuium partium, & ob id exiccantis, extergentisq;, tamen modicè. Quamobrem radix, ac semen eius cocta cum vino, quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambusta, & chimethla, non horum modò decoctum perfusum, sed caules tenuiores sanare possunt. Quod ἄρκτιον Græci, Arctium quoque Latini dicunt: Itali, Arctio.

I. PERSONATA, SIVE Lappa major.

Nomina.

Me. & Cat. dæsiol. hirsuta.

Personatæ cõsid.

Ἄγνειον. PERSONATA. CAP. CII.

PErsonata folia habet cucurbitæ, majora tamen, & hirsutiora, nigriora, & crassiora: caulem albicantem, quanquam & interdum vidua caule reperiatur: radice intus candida, foris nigra. Hæc drachmæ unius pondere pota cum pineis nucibus, purulenta, & cruenta extuffientibus auxiliatur: trita dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu sedat. Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

TAmetsi de una tantùm Personata meminerit Dioscorides, nos tamen duo in Bohemia observavimus genera, Echinatorum tantùm capitum facie differentia. Siquidem in altero majora, duriora, & rigidioribus asperioribusq; aculeis spectantur: in altero verò minora, molliora, & mitioribus aculeis, alba quadam lanugine circumquaque obductis, extant. Major folia habet cucurbitæ majora, nigriora, hirsutiora, crassioraq;: caulem crassum angulosum, albicantem, sesquicubitalem, atque ramosum: fructu copioso, echinato, non magno, acu'eis repandis, vestibus pertinaciter sese innectentibus ac inhærentibus. Floribus purpureis, semine cnici minore. Radice longa, vegeta, intus candida, foris nigra. Nascitur passim in agrorum marginibus, secus itinera & ferè

& ferè ubiq;. ALTERA foliis exit minoribus paulò, caule ramoſo: capitulis pariter echinatis, ſed minoribus, alba lanugine obductis: mitioribus aculeis: flore capillaceo, purpuraſcente: ſemine alteri ſimile. Naſcitur ubi & prior: & eadem cum illa præſtat. Hanc eam ſanè eſſe crediderim quam Plinius lib. 25 c. 9. non Perſonatam, ſed Perſolatam vocat his verbis: Perſolatam, quam nemo ignorat, Græci verò Arcion vocant, folia habet majora etiam cucurbitis, & hirſutiora, nigrioraq;, & craſſiora: radicem albam, & grandem. Hæc Plinius. Ex cujus notis facilè cognoſci poteſt, Plinium hic ſecundum Perſonatæ genus deſcripſiſſe. Nam de altera Perſonata ſcripſerat quoq; eodem capite & libro, ſic inquiens: Perſonatam quidam Arcion vocant, cujus folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Ex quibus Plinii verbis planum fit, illi perſonatam deſignare, quæ majoribus cum foliis, tùm lappis, ſive Echinis habetur. Perſolatam verò quæ majoribus eſt lappis ſive echinatis capitulis. Quo fit, ut maximè redarguendum putem Leonicenum, utpote qui Plinium in hoc perperam damnaverit, aſſerens non niſi unum Perſonatæ genus reperiri. Cæterùm Braſavolus in ſuo ſimplicium examine, Lappam credidit eſſe Dioſcoridis Aparinen, in hoc evidentius hallucinatus, quàm ut ejus error explodi debeat, ut etiam ij dijudicare poterunt, qui in re herbaria etiam mediocriter verſati fuerint. Cæterùm cum Perſolata in mentem mihi redegerit plantam, quam quidam Perfoliatam vocant, prætermittere quidem non potui, quin de ea hic mentionem facerem. Eſt itaq; PERFOLIATA planta, quæ folia profert pinguia, ſubrotunda, ſed in acutum deſinentia, piſi fere modo, venis pluribus craſſiuſculis ſecun-

Plinii tutela.

Braſavoli hallucinatio.

Perfoliatæ mentio & vires.

II. PERSON. SIVE LAPPA MAJ. ALT.

III. PERFOLIATA.

dum longitudinem protenſis. Hæc priuſquam caulem edat, humi procumbit. Caulis ſubinde erumpit gracilis, glaber, rotundus, atq; etiam ramoſus. Folia quæ in caule ſunt, & in ramis, ab ius magno naturæ artificio umbilicotenus perforata ſunt. Quo fit ut ego Perforatam potius, quàm perfoliatam appellandam hanc plantam eſſe cenſeam. Flores gerit aureos, è capitulis quibuſdam prodeuntes, & in ſtellæ modum radiantes, folioſos, odore non ingrato: ſemen nigrum, pellucidum, pſyllii ſemine majus. Radice nititur unica, ſed fibroſa. Naſcitur in vineis, aruis, inter ſegetes, in pratis, & agrorum limitibus. Floret æſtate. Guſtu eſt ſubamaro, & adſtringenti. Datur herba ipſa in vino decocta, aut in pulverem trita ad internas affectiones & ad rupta. Ideoq; bibitur utiliter ad umbilici eminentiam, & ad Enterocelas. Strumas etiam reſolvit, & curat. ſi emplaſtri modo imponatur. Illinitur quoq; utiliter ad omnes inflammationes. De Perſonata ſub alterius Arctii nomine diſſeruit Galenus lib. 6. ſimpl. med. his verbis: Alterum verò Arctium, quod Proſopida vocant, cujusq; folia cucurbitæ ſimillima ſunt, niſi quatenus tum majora, tum duriora, diſcutit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter. Quamobrem folia ejus veteribus ulceribus mederi poſſunt. Semen potum calculoſis auxiliatur: idem facit radicis decoctum infuſum. Qua planta Græcis ἄρκτιον, Latinis Perſonata vocatur: officinis, Bardana: Italis, Lappola maggiore: Germanis Groß Kletten; *Hiſpanis, Bardana, & Pagamacera mayor: Gallis, Gloteron, & Bardana. At Perſonata altera: Plinio, Perſolata: Italis, Lappola. Sic Perfoliata: Italis, Perfogliata: Germanis,* Durchwachs.

Perſonatæ vires ex Gal.

Nomina.

Arction ab Arcio Dioſcorides diſtinguit, illud **Lappa major eſt montana, hoc Lappa major vulgata.** I. Lappa major vulgata, Arcion Dioſcoridis, C. B. Perſonata ſeu Lappa major, Matth. Lugd. Lob. Perſonata, Lac. (cui & Bardana major) Lon. Caſt. Perſonatia Fuch. Lappa major, Brunf. Trag. Turn. Cæſ. Arcium, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Arctium, Thalyo. II. Lappa major montana, Arction Dioſcoridis, quæ eadem cum ea quam Lappam majorem lanuginoſis capitulis in Phytopinace nominavimus, C. B. Perſonata ſive Lappa major altera, Matth. Lugd. Arction montanum & Lappa minor Galeni, Lob. Arctium, Cæſalp. Bardana ſive Lappa major, Dod. hiſt. latina in folio. III. Perfoliatæ, quam aliqui Cotyledonem Dioſc. ſuſpicantur, ſeptem ſpecies in Phytopinace fecimus: hæc quæ vulgaris eſt, dicitur Perfoliata,

foliata, Matth. Brunf. Cord. in hist. Gesh. Dod. fol. Lon. Cast. Lugd. Tab. Perfoliatum Fuch. Dod. gal. Perfoliata major, Trag. Cam. Perfoliata vera, Thal. Perfoliatum vulgatius flore luteo, folio umbilicato, Lob. Cacalia, Lac. Seseli Æthiopicum Dioscoridis, Cæsalpino.

a Meum ἀφ' ἧς φύλλον πιτυοειδὲς μέγα· ἀφ' οὗ πέμφιξ ὥσπερ μύκης. i. in quo folium instar galeri magnum, incumbens veluti fungus.

Πετασίτης. PETASITES. CAP. CIII.

PEtasites pediculus est cubito major, crassitudine pollicis, a à quo prægrande folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. Contra phagedænas, & ulcera quæ cacoethe vocantur, efficaciter illinitur.

Petasitis confid. Ruellii, & Fuchsii opinio.

QUanquam scribit Ruellius, nasci Petasiten in Gallia, non tamen video, quomodo quis rectè ejus sententiæ subscribere possit ac debeat. Quandoquidem majorem Tussilaginem, de qua libro tertio disseruimus, pro Petasite sumpsisse videtur, quam etiam ipsum fortè secutus Fuchsius pro eadem depinxit. Sed quoniam Petasites pediculum fundit cubito proceriorem, a quo amplum folium, galeri figura tanquam fungus dependet: cui folium hujus Tussilaginis minimè respondere deprehenditur hinc fit, ut horum alioqui doctissimorum virorum sententiam improbandam existimem, ut libro tertio nostrarum Epistolarum ad Hieronymum Heroldum Norimbergensem Medicum scribentes, fusius declaravimus. Nobis hactenus veram Petasiten non licuit invenire. Atq; adeò mea sententia est, quòd hæc non nascatur in Italia, argumento, quòd tam grande folium tamdiu nunquam latere potuisset. Petasitis vires paucis reddidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Petasites ex tertio est ordine desiccantium. Quamobrem ad maligna, quæ cacoethe vocantur, & phagedænica ulcera, ea utuntur. Non secus Latinis Petasites, ac Græcis πετασίτης, nominatur.

Petasitis vires ex Gal.

Nomina.

Ἐπίπακτις. EPIPACTIS. CAP. CIV.

a Meum πεμπέριγος μικρὸς. i. frutex parvus.

EPipactis ab aliis elleborine, a parva herba, exiguis foliis. Jocineris vitiis utilis, & contra venena pota.

I. EPIPACTIS.

* II. ELLEBORINE. *

Epipactidis cõsid.

EPipactida adeò paucis perstrinxerunt Dioscorides, ac cæteri, qui ante & post ipsum de plantarum historia scripserunt ut difficilè admodum sit decernere, quænam planta sit hæc in Italia ubi fortasse ea non provenit. Nam, ut Plinius lib 13. c. 20 commemorat, Epipactis in Asia & Gratia nascitur Verùm enimverò si Epipactis Elleborine ex eo dicta est, quòd cum Elleboro nigro similitudinem habeat, ea quidem nobis Epipactis erit, quæ nascitur in Goritiensi agro, quamq; Epipactida appellare libuit, non quod ipsam Dioscoridis Elleborinem esse censeamus, sed quod Elleborum nigrum quadantenus repræsentet solius floribus, atq; etiam radicibus. Epipactidis inter simplicia quod invenerim non meminit Galenus. Sed Paulus idem, quod Dioscorides, de ejus viribus tradidit. Hæc inmanis Græcè dicitur: Latinè item Epipactis, & Elleborine.

Nomina.

I. Helleborine Saniculæ facie, C. B. Epipactis Matth. Lac. Elleb. Matt. in Epit. Lugd. Tab. Alpina Elleborine Saniculæ & Ellebori nigri facie, Lob. Hęc nobis nondũ conspecta. D. Cam. ejus loco Elleb. vulgò dictã substituit: ex cujus radice fibrosa & albicante, caulis penè cubitalis exurgit, quẽ complectũtur folia

Ellebori

Ellebori albi similia, lata, acuminata, venis striata: caulis summo flores ordine digesti foliacei, Orchidum forma, oblongo calcari donati, albicantes, medio prominente subluteo, ex quorum ternis foliolis oriuntur oblongæ & striatæ siliquæ, semine minutissimo instar scrobis refertæ. Provenit locis umbrosis, montosis: sic & paludosis. Plures differentias & ratione foliorum, & ratione tam formæ quàm coloris florum, notavimus. Dicitur Helleborine & Epipactis, Dod. gal. & fol. Lob. Helleborine prima, Tab. Elleborine recentiorum prima, Clus. hist. Pann. Elleborine, Lugd. Cam. in suo Matth. Satyrium octavũ Trag. Damasonium tenuifolium, Cordo in hist. Sigillum S. Mariæ primum, Cæsalpino.

Καπνὸς. **FUMARIA. CAP. CV.**

FUmaria fruticosa *a* herbula est *b*, prætenera, coriandro similis, foliis candidioribus, undique numerosis, cineracei coloris: flore purpureo. Hujus succus acris est: claritatem facit oculis, delacrymationemq;: unde nomen traxit. Illitus cum gummi, evulsas palpebras renasci prohibet. Commanducata herba biliosam urinam trahit.

a Meum βοτάνη i. herba.
b Meum addit. ὁ δὲ ἐν χειθαῖς φυόμενος i. in hordeo nascens.

I. FUMARIA.

II. FUMARIA ALTERA.

FUmaria, herba vulgaris admodum notitiæ, quæ in hortis, vineis & campis nascitur, officinis passim vocatur Fumus terræ. Fumariæ verò nomen sibi ascivit, quòd ejus succo oculis immisso, quibus mirificè claritatem conciliat, lacrymas, quemadmodum & fumus, cieat. Debet hæc Mauritanus longè magis, quàm Græcis, quòd illi eam pluribus commendaverint viribus, nec eis quidem contemnendis, ut Serapionem, Avicennam, & Mesuem legentibus facilè patebit. Fumariæ Plinio duo traduntur genera lib. 25. cap. 13. ubi ita scriptum reliquit: Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis sparsisq; flore purpureo, viridis. succo caliginem discutit: itaq; in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu alia est Capnos fruticosa, prætenera folius coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationem q; ceu fumus, unde nomen accepit: eadem evulsas palpebras renasci prohibet: hæc Plinius. Cæterùm quænam altera sit Capnos quæ etiam ab Aetio describitur, superius lib. 3. de Aristolochia & Pistolochia differentes latius explicavimus. Eò igitur illos remittamus, qui plura de altero Fumariæ genere scire desiderant. Hic satis nobis sit ejus tantùm imaginem exhibere, Fumariæ alterius nomine inscriptam, atq; ejus notas, quas loco citato retulimus, omittamus, ne idem frustra repetere videamur. Porrò in nothis, & Dioscoridi adscriptis simpl. nomenclaturis, reperio Capnon quibusdam Corydalion appellari. Unde factum est, ut crediderim de Capno intellexisse Gal. lib. 11. simpl. med. ubi de Galerita scribens, quæ Græcis corydos dicitur Corydalios herbæ meminit, sic inquiens: Adjeci hæc sermoni, quòd vellem clarè hoc animal, nempe galeritam, manifestare, quos iis bene monstratum. Nam & ipsa CORYDALIS appellata herba colicis convenit. Et hoc quoq; tibi obiter sit notatum: hactenus Gal. Verùm an de vulgari capno intellexerit is, an de aliqua altera ejus specie, ego quidem haud decernere ausim. Nam de Capno scribens l. 7. de simp. med. fac. nullam prorsus adversus colicos affectus illi facultatem tribuit. Quo fit, ut nõ parva mihi oriatur suspicio, aliam capni speciem Gal. CORYDALIM designare. Quare non mihi displicet quorundam opinio, qui plantam, quam hic sub Corydalis nomenclatione appingi curavimus, quamq; Split nonnulli vocant, quòd majori Capno hanc congenerem esse videam: quodq; eandem colicos juvare sciam, legitimam Galeni Corydalim faciunt. His accedit floscularum facies, quæ Corydali aviculæ ferè similis est. Crescit hæc planta foliis coriandri æmulis, sed minorib. tenuibusq; caulib. exilibus, ramosis, foliosisq; floribus in summitate avicularum speciem referentibus: radicib. numerosis, tenuibus,

Fumariæ consid.

Fumariæ genera ex Plin.

Corydalis defer.

Split.

III. FUMARIA CORYDALIS.

Fumariæ vires ex Meſue.

nuibus.prælongis,ac ſubalbicantibus.Provenit in collibus cultis & agris.Præſtat univerſa planta ad colicos dolores,ſive recens devoretur,ſive ſicca in pulvere ſumatur ex vino pluribus diebus.Sed jam ad Fumariæ vires redeamus,quas primum ex Meſue ſic ad ſenſum referam. Fumaria inter mitiora,innocentioraq; recenſetur medicamenta, quibus dejectoria vis ineſt: verùm nimia hujus herbæ copia facit,ut ejus quoq; auctoritas & pretium plurimùm diminuatur.Hæc non modò alvum ſolvit,ſed & viſcera roborat,contrahitq; diſtentos eorum villos.Omni prorſus noxa caret: quo fit,ut haurientibus nullum inferat incommodum. Roboratur dejectoria ejus facultas,quòd non admodum ſit valentior, additis myrobalanis,ſena,caprino ſero,infectorio cocco,aut uvis paſſis. Præſtat quæ virentior,foliis extenſis, non ſanè criſpis,& quæ violaceo ſit flore:Colligi debet verno tempore, & ex eo ſuccus exprimi. Sunt qui hanc in univerſum temperamento frigidam dixerint.Sed aberrarunt, quoniam in ipſa foliorum ſuperficie reperietur & caliditas, quæ tamen ejus frigiditatem non ſuperat. Siccat præterea ordine ſecundo, ſed ſemen calidum eſt. Deprehenditur ſanè ejus caliditas ex amaritudine, & acredinis parte quadam modica, quæ guſtu percipiuntur. Quapropter attenuat,penetrat,obſtructiones aperit, ac dejectoria eſt facultatis. Sicuti frigiditatis, & acerbæ qualitatis adminiculo cohibet,aggregat,& roborat. Alvum facilè dejicit,bilem trahit,& aduſtos humores.Ejus vis non modò ad hepar,ſed & ad venas diffunditur.Quamobrem ſanguinem expurgat, omnibusq; incommodis medetur à bile, aut exuſtis humoribus provenientibus.Proinde elephantiaſi medetur adverſus carcinomata efficax eſt,lichenas,& alia cutis vitia mirificè emendat: quin & omnibus morbis auxiliatur, qui ex viſcerum infarctu originem ducunt.Roborat Fumaria ventriculum jecur,& cætera interna viſcera, biliioſaq; ſimit febres,quemadmodum & eas,quæ ex vaſorum obſtructione excitantur.Fumariæ meminit Gal. lib.7. ſimpl.med.ubi de ejus viribus diſſerit his verbis: Capnos,hoc eſt Fumaria,acris ſimul, & amaræ qualitatis eſt particeps, nec tamen planè expers eſt acerbæ Quamobrem urinam biliioſam multam provocat,ſanatq; jecinoris obſtructiones,& debilitates.Succus ejus oculorum aciem acuit,non paulum trahens lachrymarum,velut ipſe fumus:nam hinc ei appellatio indita. Plebejus quidam ea uti ſolebat ad ſtomachum roborandum unaq; ventrem lubricandum.Siquidem herbam primùm deſiccatam condebat: porrò cum uti volebat,ſubductionis quidem gratia,melicrato inſpergebat: at roborare volens ſtomachum, vino nimirum diluto.Fumariæ alterius radix amara eſt,& ea omnia poteſt una cum herba,quæ altera Fumaria. Radix ex vino pota, venenis,& peſtilentiæ medetur:ſudorem & urinam ciet,& ictericos juvat:ſemen bibitur ad diuturna alui profluvia.Radicis farina,mannæ inſtar,quælibet ulcera exiccat & mundat. Herba,quæ Græcis καπνὸς,Latinis quoq; Capnos & Fumaria nominatur:Arabibus,Scebiterig,ſive Sbeteregi Officinis medicorum,Fumus terræ:Italis,Fumaria & Fumoterra: Germanis,Erdtrauch: Hiſpanis.Palomilha: Gallis.Fumeterre. At Fumaria altera, Græcis,καπνὸς ἑτέρα: Italis,Fumoſterno maggiore: Germanis, Holtrauch. Sic Corydalis, Græcis,κορύδαλις: quibuſdam Split: Italis,Coridala.

Fumariæ vires ex Gal.

Nomina.

Fumaria non bulboſa & bulboſa proponitur. I. Fumaria officinarum & Dioſc.C.B.Fumaria Matth. Trag.Fuch.Lac.Cordo inDioſc.Geſ.hor.Lon.Dod.fol.Lug.Cæſ.Tab.Fumaria major,Caſt.Fumus terræ,Brunf.Cam.Thal.Capnos.Turn.Dod.gal.Anguil.Lob.II.Fumaria bulboſa major radice cava,C.B. Fumaria altera,Matt.Caſt.Fumaria bulboſa,Lug.Tab.Capnos phragmitis,Turn. Capnos Chelidonia, Lon.Chelidonia phragmitis altera,Cor.in hiſt.Chelidonia Capnitis quorundam,Thal.Ariſtol. rotunda,Brunf.Ariſtol.rotunda vulgaris,Trag.(cui & Hyacynthus tertius)Fuch.in icon. Geſ.hor. Cam. Piſtolochia Fuch.Radix cava major,Dod.gal. & fol. Caſt. Radix cava herbariorum, Lob. Cluſ. hiſt. Pan. Leontopetalon alterum,Cæſ.hæc duplex eſt, altera radice cava,altera ſolida, nunquam eodem loco reperias: notanda etiam differentia manifeſta in foliis: folia etenim,quæ flores intercedunt,in ea quæ radice cava eſt,integra ſunt,at in altera quæ radice ſolida verticillata,diviſa ſunt: nil dicimus de diverſitate colorum in floribus radicis cavæ,hæc fuſiſſimè in univerſali hiſt. pertractaturi. III. Fumaria lutea (rarius enim alba) C.B.Fumaria corydalis,Matth.Fumaria montana,Geſ.hor.Tab.Fumaria phragmitis altera, Geſ.hor. Fum. lutea montana, Lob. (cui & Chelidonium capnites Aëtii) Lugd. Corydalis, Caſt.Cam.Split vulgò,Cam.Cæſalpino.

λωτὸς ἥμερος. LOTUS URBANA. CAP. CVI.

a Meum πρὸς λοιμικὰ μάτια 1. & albugines.

LOtum urbanam alii trifolium vocant: naſcitur in hortis. Extractus ſuccus addito melle,oculorum largema,nubeculas,a cæteraſq; caligines diſcutit.

λωτὸς ἄγριος. LOTUS SYLVESTRIS. CAP. CVII.

SYlveſtris Lotus, quam trifolium minus appellant, plurimum in Lybia gignitur, caule bicubitali, & ſæpe majore,alis multis:foliis trifolii pratenſis: ſemine fœnigræci, multò minore, guſtu medicato, Vim calfaciendi,& leniter adſtringendi obtinet: vitia cutis in facie,maculasq; cum melle perunctа expurgat. Trita per ſeſe,aut cum malvæ ſemine,in vino aut paſſo,bibitur aptiſſimè contra dolores,qui veſicam male habent.

Nulla

I. LOTUS URBANA.

II. LOTUS SYLVESTRIS.

NUlla certè hactenus nobis ſeſe obtulit herba, cui meritò ſubſcribi poſit, hæc eſt vera ac legitima Lotus ſativa. Cæterùm non deſunt è recentioribus quorum opinionem tuetur Geſnerus vir doctiſsimus, in ſuo libro animalibus dicato, qui putant, Lotum ſativam eſſe Trifolium illud, quod in pratis paſſim atq; alibi etiam provenit: eo fortaſſe argumento adducti, quòd Dioſcorides ſcripſerit, Lotum tam urbanam, quàm ſylveſtrem ab aliquibus trifolium appellari. Sed quòd errent ij, qui ita ſentiunt, ex eo manifeſtè cognoſcitur, quòd à Dioſcoride Loto ſylveſtri folia trifolii pratenſis tribuantur. Nam ſi Dioſcoridi Lotus ſativa fuiſſet trifolium pratenſe, is nimirum ſcriptis tradidiſſet, eam in pratis naſci, non in hortis: atq; ſatus illa fuiſſet Lotum ſylveſtrem ſativæ ſimilem reddere, omiſſa trifolii pratenſis mentione. Hinc ergo colligendum arbitror, Lotum eſſe plantam aliam a Trifolio, eosq; in errore verſari, qui ſecus opinantur. Sunt porrò alii, qui exiſtimant, eam plantam eſſe Lotum urbanam, quam vulgares herbarii, & officinæ Melilotum falsò appellant, utpote quæ folii conſtet trifolii effigie, naſcaturq; non in pratis tantùm, ſed etiam in viridariis ac hortis. Verùm horum ſententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ij ſua potius opinione duci, quam rationibus aut auctoritatibus niti videantur. Ego verò Urbanam lotum eam trifolii odoratam plantam eſſe cenſeo, quam antea Cytiſum faciebamus, quæq; Romæ vulgò Tribolo dicitur, & alibi in Italia Trifoglio cavallino, quòd ejus pabulo maximè delectentur equi. Siquidem hæc omnino Trifolii genus eſt, odore ſanè eximio ac ſuavi. Quo fit, ut unguentarii, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoq; planta ſtillatitiam conficiant aquam. Atqui non ſolùm adducor ad credendum, hanc herbam eſſe Lotum urbanam, quòd folia gerat trifolii adeò ſimilia, ut Trifolium quoq; dicatur, ſed quòd ſciam, ejus ſucco oculorum nubeculas deleri.

Loti utriuſq; conſideratio. Geſneri, & aliorũ opin. reprobata.

Lotus urbana caules edit bicubitales, ac etiam majores rectos, firmos, ramoſos, & in his folia trifolii pratenſis æmula, leviter per ambitum denticulata, beneq; olentia: flores edit racemoſos, tenues parvoſq;, luteo colore, aut albo, odoratoſq;. Naſcitur in hortis, pratis, agris & ubiq; fere locorum. Germani hujuſce flores colligunt, & pro melilloto paſſim utuntur, quemadmodum & Bohemi conſultius fortaſſe, quàm Itali. SYLVESTRIS verò Lotus, quam copioſam in Lybia gigni tradidit Dioſcorides, an naſcatur in Italia, non auſim affirmare, quod non meminerim ibi eam me uſquam vidiſſe. Verùm in Bohemia copioſa admodum provenit, foliis Trifolii pratenſis: caule cubitali & ſæpè majori ramoſo, alis multis: floribus in capitulis cæruleis: ſemine fœnogræci: ſed parvo, & odorato. Loti utriuſq; vires reddidit Galenus lib. 7. ſimpl. med. ſic inquiens: Lotus domeſtica, quam quidam triphyllon hoc eſt, trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi vim poſſidet, ſic etiam exiccandi: in caliditatis, frigiditatis q; conjugatione media quodammodo eſt, & temperata. Lotus autem agreſtis plurima in Lybia provenit. Semen ejus ſecundi eſt ordinis excalfacientium, habetq; nonnihil abſterſorium. Λωτὸς ἡμερὼ, *Latine Lotus urbana cognominatur: Italicè, Loto domeſtico, Tribolo, ſeu Trifoglio cavallino. Quæ verò* λωτὸς ἀγρία *Græcis. Lotus ſylveſtris Latinus vocatur: Italis, Loto ſalvatico. Arabes utrunq; cum Ægyptio etiam indifferenter vocant Handachocha, Garch, & Thuſ.*

Melilotus Germanorũ Lotus ſylv. Loti utriuſq; vires ex Gal.

I. Trifolium odoratum ſeu Melilotus officinarum, C. B. Lotus urbana, Matth. Lotus ſativa Caſtor. Camer. Lotus ſativa altera, Lugd. Lotus ſylveſtris, Fuchſ. in icon. Cæſalp. Tab. Loti ſive Trifolii ſpecies, Cord. in Dioſcorid. Melilotum, Lac. cui & Saxifraga altera. Melilotum majus, Brunf. Melilotus major vulgaris, Trag. Melilotus vera, Geſ. hort. Tab. Melilotus Germanica, Dod. gal Lob. Camer. Melilotus vulgaris. Lugd. Melilotus alba & lutea, Lon. Trifol. odoratum, Dod. fol. Thal. Saxifraga lutea, Fuch. II. Trifolium odoratum alterum, vel Lotus hortenſis, C. B. Lotus ſylveſtris, Matthiolo Caſtori.

Lotus ſativa, Fuchſ. in icon. Cord. in Dioſc. & hiſt. (cui & Andacocha Arabum) Dod. gal. Geſ. hort. Cam. Lotus urbana, Turn. Lac. Lotus ſylveſtris altera, Lugd. Lotus hortorum odora, Lobel. Trifolium Dioſ. Trag. Trifolium odoratum, Fuchſio, Turn. Lonic. Trifolium odoratum alterum, Dod. fol. Lugd. Trifolium Caballinum Geſnero de hortis Germaniæ.

Κύτισος. CYTISUS. CAP. CVIII.

Cytiſi conſid.

CYtiſus frutex eſt albus in totum, ut rhamnus, ramos ſpargens cubitales, & majores: in quibus folia fœni græci, aut loti trifoliæ, minora, dorſo medio prominente. Ea digitis trita erucam olent, guſtataq; cicer recens ſapiunt. Folia refrigerant: tumores inter initia diſcutiunt, ſi cum pane trita illinantur: decoctum potu urinam ciet. Nonnulli, quòd apes alliciat, prope alvearia ferunt.

CRedidimus jamdudum Cytiſum, ſi tamen is in Italia proveniret, non aliam eſſe plantam, quàm eam Trifolii odorati ſpeciem, quæ Romanis vulgò appellatur Tribolo, aliis verò Trifoglio cavallino, hoc eſt, Trifolium equinum, eo quòd equis gratiſſimum ſit pabulum, cùm nulla ſanè mihi occurreret planta, quæ magis notis omnibus Cytiſum præ ſe ferre videretur. In hanc opinionem me primùm deduxerat Plinius, quòd ſcripſerit jumenta deguſtato Cytiſo hordeum ſpernere. Nam cùm certò ſcirem, equos adeò hujus Trifolii genere avidos eſſe, ut eo magis delectentur, quàm hordeo, avena, & reliquis frugibus, idcirco videbar non temerè adduci, ut crederem, hanc ſtirpem legitimum eſſe Cytiſum, præſertim cum pluribus conſtet notis, quæ Cytiſo reſpondent. Huc præterea alia accedebat ratio, quòd cùm Dioſcoridem viderem de Cytiſo inter herbas, non autem inter frutices, & arbores diſſerere, non aliud quidem mihi perſuadere poteram, quàm quòd Cytiſus eſſet herba potius quàm arbor: præcipuè cùm palàm ſit, jumenta herbas, & fœnum potius depaſci, quàm arborum frondem. Siquidem ervo, & medica herbis antiquâ ætas armenta & pecora alebat ac ſaginabat. His itaq; rationibus fretus (tunc enim plura neglexeram inveſtigare) adductus eram ut exiſtimarem, illud Trifolii genus odoratum, quod poſtea Lotum eſſe urbanam agnovimus, omnino eſſe Cytiſum. Verùm enimvero cùm poſtea rem hanc accuratius rectiusq; expendiſſem, me in errore verſari deprehendi. Proinde in præſentia non gravabor priorem mutare ſententiam, conſtanterq; affirmare, aliam ab illa planta Cytiſum eſſe: nec eam quidem herbam, ſed fruticem, qui cultura arboreſcat. Non enim is ſum, qui opinionis alicujus ſuſtinendæ gratia adeò pertinax eſſe velim, ut falſum magis, quàm verum tueri contendam. Sed quòd jure putem in aliam me deveniſſe ſententiam, facit inprimis Galenus libro primo de antidotis, ubi Cytiſum fruticem eſſe myrti magnitudine ſcribit, his verbis: In Myſia quoq;, qua parte noſtræ provinciæ finitima eſt, tractus occurrit, quem Britton nominant, in quo mel Attico perſimile magna cum admiratione conſpexi. Extabat enim ibi quoq; collis quidam non magnus, ſaxeus totus, thymo, & origano refertus: alibi locus erat Cytiſo plenus. Apes plurimum mellis ex Cytiſi floribus excerpere ſcriptores uno ore tradunt. Fruticoſa verò planta Cytiſus eſt, eam altitudinem attingens, ad quam myrti creſcunt: hæc Galenus. Eſt deinde Plinius, quem Galeno ſubſcripſiſſe invenio lib. 12. c. 3. cùm inquit: Alterum eſt ebeni genus fruticoſum, Cytiſi modo & tota India diſperſum. Et lib. 16. cap. 38. ubi inter arbores Cytiſum enumerat, ſcribens: Tota oſſea eſt, ilex, cornus, robur, Cytiſus, morus, ebenus, lotus, & quæ ſine medulla eſſe diximus. Sed hæc prius à Theophraſto ſcripta ſunt lib. 5. cap. 4. de plantarum hiſtoria, his verbis: Ergo graviſſima, ſpiſſiſſimaq; Buxus tota. Ebenus ſua tantùm medulla, in qua & coloris nigredo conſtat. Neutra in aquis fluitat. Ex reliquis celti primatus indubiè datur. Spiſſa & roboris medulla, quod atrum cognominant, atq; etiam magis Cytiſi: quippe cùm hæc proxima ad Ebenum accedere videatur. Conſtat præterea Cytiſum eſſe arborem Straboni teſtimonio. Ipſe enim de Balſamo ſcribens lib. 16. ſuæ Geographiæ: Balſamum inquit, arbor eſt odorata, & fruticoſa, Cytiſo & Terebintho ſimilis. Accedit his etiam Columella, qui idem teſtari videtur in calce lib. 5. ubi cùm longius de Cytiſo diſſeruiſſet, demum inquit. Hactenus de arboribus præcepiſſe abundè eſt. Horum itaq; probatorum authorum teſtimonio planè fieri arbitror, Cytiſum arboreſcentem eſſe fruticem myrti modo, ut Galenus ſcriptum reliquit. Porrò Cytiſi plantam cujus imaginem hic excudi curavimus, miſit mihi dono Jacobus Antonius Cortuſius, patritius Patavinus. Eam quidem legitimam referre Cytiſum omnibus ſuis notis conſpicuum eſt. Nam non ſolùm ipſius folia, & totius plantæ color Cytiſum referunt, ſed & ipſa ligni materies, quæ nigra eſt, & Ebeni modo firmiſſima. Naſcitur (ut audio) copioſa in Regno Neapolitano, ac etiam fortaſſe alibi in Italia, quanquam à me nuſquam viſa ſit antea. Cæterùm nõ deſunt, qui ſibi perſuadeant, atq; etiam ſcriptis tradant (ut Geſnerus in libro magno, quem de quadrupedibus edidit) ſe, Cytiſum vidiſſe, legiſſeq; in Italia in ſylvis, aliisq; ſylveſtribus locis, qui per ſe tantùm proveniat. Sed equidem dubitaverim, ne & ipſi decipiantur: quandoquidem ex, quantum ex eorum ſcriptis colligi poteſt, Coluteam ſic Theoph. vocatam ſumunt pro Cytiſo. Neq; propterea illud dixerim, quòd putem cytiſum ſua ſponte non provenire, cùm teſte Columella. l. 9. c. 4. de re ruſtica, duplex ſit Cytiſus. una ſativa, & altera ſuæ ſpontis: ſed quod ſcribat Plin. raram eſſe in Italia. De ſativa autẽ Cytiſo diligentiſſimè ſcripſit idem Columella l. 5. de re ruſtica, cap. ultimo, cujus hic verba ſubjiciam. Cytiſum inquit, in agro eſſe quam plurimum maximè refert quòd gallinis, apibus, capris, bubus quoq; & omni generi pecudum utiliſſimus eſt, quòd ex eo cito pingueſcit, & lactis plurimum præbet

Cytiſus frutex eſt, non herba.

Cytiſus arbor Straboni.

Cytiſi hiſtor. ex Col.

præbet ovibus: tum etiam quòd octo menſibus viridi eo pabulo uti, & poſtea arido poſſu. Præterea in quolibet agro, quamvis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem injuriam ſine noxa patitur. Mulieres quidem ſi lactis inopia premuntur, Cytiſum aridum in aqua macerari oportet, & cùm tota nocte permaduerit, poſtero die expreſſi ſuccitrinas heminas permiſceri modico vino, atq; ita potandum dari: ſic & ipſæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Satio autem Cytiſi, vel autumno circa idus Octobris, vel vere fieri poteſt. Cùm terram bene ſubegeris, areolas facito ibiq; velut ocymi ſemen Cytiſi autumno ſerito. Plantas deinde vere diſponito ita ut inter ſe quoq; verſus quatuor pedum ſpatia diſtent. Si ſemen non habueris, cacumina Cytiſorum vere deponito, & ſtercoratam terram circumaggerato. Si pluvia non inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimul atq; novam frondem agere cœperit, ſarrito, & poſt triennium deinde cædito, & pecori præbeto. Equo abundè eſt viridis pondo 15 bubus pondo vicena, cæteriſq; pecoribus proportione virium. Poteſt etiam

ante Septembrem ſatis commodè ramis Cytiſus ſeri, quoniam facilè comprehendit, & injuriam ſuſtinet. Aridum ſi dabis, parcius præbeto, quoniam vires majores habet, priuſq; aqua macerato, & exemptum paleis permiſceto. Cytiſum cùm aridum facere voles, circa menſem Septembrem, ubi ſemen ejus grandeſcere incipiet, cædito paucis diebus, dum flacceſcat, in ſole habeto: deinde in umbra exiccato, & ita incondito: hactenus Columella. Plinius quoq; Cytiſi hiſtoriam copioſe proſequitur libro 13. cap. 24. ubi hæc habet. Frutex eſt & Cytiſus ab Ariſtomacho Athenienſi mirus auctor bus prædicatus pabulo ovium, aridus verò etiam ſuum: ſpondetq; jugero ejus annua H.S.M.M. vel mediocri ſolo reditus. Utilitas quæ ervo, ſed ocior ſatietas, perquàm modico pinguescente quadrupede, ita ut jumenta hordeum ſpernant. Nõ ex alio pabulo lactis major copia, aut melior: ſuper omnia pecorum medicina à morbis omni uſu præſtante. Quin & nutricibus ſi defectu lactis aridum, atq; in aqua decoctum potui cum vino dari jubet, & firmiores celeresq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut ſi aluerit madefactum. Apes quoq; nunquam defore, Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendii eſt. Seritur cum hordeo, aut vere ſeminetur porrum, vel caule autumno ante brumam. Si ſemine madidum, & ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur. Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æquinoctia tenero fructu: perficitur triennio: demetitur verno æquinoctio, cùm florere deſiit, vel pueri, vel anus viliſſima opera. Canus aſpectu, breviterq; ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, anguſtioribus foliis frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper, hyeme verò quòd maruit, madidum. Saturant equos denæ libræ & portione minora animalia: obiterq; inter ordines allium & capeſcri fertile eſt. Inventus hic frutex in Cythno inſula, inde translatus eſt in omnes Cycladas, mox in urbes Gracas magno caſei proventu. Propter quod maximè miror rarum eſſe in Italia. Non æſtuum, non ſrigorum, non grandinum, aut nivis injuriam expaveſcit: hæc Plinius. Ex quibus hic certè ſubit nobis mirari Geſnerum, virum alioqui eruditione clarum, quod in ſuo magno libro de quadrupedibus, ubi probare contendit arborem, quam rura Tridentina Eghelum vocant (nos eam Anagyris generi adſcripſimus) eſſe Laburnum, ſcribat ex authoritate Democriti Cytiſum apibus adverſari. Quæ in re us mihi quidem videtur (pace ejus dixerim) non fuiſſe memor illorum verborum, quibus paulò antè aſſeruerat ejuſdem Democriti teſtimonio, apes nunquam defore, Cytiſi pabulo contingente. Id quod nos quoq; ex Plinio paulò ſuprà retulimus. Cæterùm de Trifolio illo odorato, cujus initio hujus commentationis, atq; etiam Fuchſ. lib. 3. in Trifoliis mentionem fecimus, neq; Dioſcorides, neq; Galenus, quod ſciam, quicquam memoriæ prodiderunt. Non deſunt, qui Trifolium odoratum quod omnino urbanum lotum repræſentat, velint eſſe Theophraſto plantam Melfrugum appellatam, quam ipſe inter loti genera recenſet lib. 7. c. 14. de plantarum hiſtoria, ubi ſic inquit: Quædam enim formis pluribus conſtant, quanquam nomen unum ſortiantur, ut ita fermè æquivoca ſint, ceu lotus: Hujus enim genera plura redundant folio, caule, flore, fructuq; diſcreta. Inter quæ vel illud redditur, quod Melfrugum appellatur, diverſum tum viribus in uſu cibario tum quòd non eadem loca deſideret: hæc Theophraſtus. Quæ ſanè illorum ſententiam mihi probare non videntur, quòd Trifolium odoratum minimè in cibis veniat, & iisdem in locis naſcatur, in quibus lotorum omne genus vireſcere conſpicitur. Atqui Plinio lib. 22 cap. ultimo, nil aliud eſt Melfrugum, Dioclis teſtimonio, quàm Panicum. Cytiſi vires Galenus lib. 7. ſimpl. medic. reddidit hiſ paucis verbis: Cytiſi folia digerendi facultatem obtinent aquæ temperatæ miſtam, ſicut & malvæ folia. Plantæ ut Græcè κύτισος, ita etiam Cytiſus Latinè, & Citiſo Italicè dicitur.

Cytiſi hiſt. ex Plinio.

Geſneri lapſus.

Cytiſi vires ex Gal.

Nomina.

Cytiſus à Cithno inſula, in qua inventus, auctore Plinio, dicitur: qui hic proponitur quibuſdam Cytiſus cenſetur, alii Medicæ ſpeciem faciunt. Dicitur Cytiſus, Matth. Lugd. Cytiſus Italicus, Geſ. hort. Cytiſus Maranthæ & Matthioli, Lob. Cytiſus ut exiſtimatur, Dod. fol. Cytiſus in agro Neapolitano, Cæſal. Cytiſus tertius cornutus, Taber. Cytiſus Galeni, Camer. Verùm Cytiſi nomine plures oſtenduntur plantæ, de quibus in ſecunda parte noſtræ univerſalis hiſtoriæ, Deo juvante, dicturi ſumus.

LOTUS ÆGYPTIA. CAP. CIX.

Λωτὸς αἰγύπτιος.

ESt & in Ægypto lotus, quæ in campis flumine inundatis provenit, caule fabæ: flore parvo, candido, lilio ſimili, quem tradunt occidente ſole comprimi occludique, ad ortum autem aperiri: adduntq;, caput ipſum veſpera aquis condi, & ad exortum ſolis emergere. Caput quale papaveris, maximum: & intus grana, ceu milii, quæ Ægyptii exiccant, & in panes cogunt. Radicem lotos hæc habet, mali cotonei ſimilitudine, quæ cruda coctaq; manditur: decoctaq; lutei ovi qualitatem exhibet.

Loti Ægyptiæ hiſt. ex Theoph.

LOngam ſatis hiſtoriam de Loto Aegyptia poſteritatis memoriæ tradidit Theophraſtus lib. 4. cap. 10. de plantarum hiſtoria, cujus hæc verba referam. *Qui Lotus, inquit, vocitatur, planis parte maxima provenit, cùm rura inundantur. Huic natura caulis ſimilis fabæ & fructus eodem modo, verùm minores, graciliores q;. Naſcitur fructus in capite, modo quo in faba flos candidus, lilio foliorum anguſtia proximus: multi ac denſi promiſcui exeunt. Sole occidente ſe comprimũt, caputq; integunt, ad ortum aperiuntur & ſuper aquam aſſurgant: idq; facit, dum caput perficiatur, floresq; defluant. Capitis magnitudo quanta papaveris maximi, & percingitur inciſuris nõ alio modo quàm papaver: niſi quòd in his fructus frequentior habetur, qui milio nõ abſimilis eſt. In Euphrate caput floresq; mergi referũt, atq; deſcendere usq; in mediàs noctes, tantumq; abire in altum, ut ne demiſſa quidẽ manu capere ſit, diluculo deinde redire, & ad diẽ magis: ſole oriente jã extra undas emergere floreq; patefacere: quo patefacto amplius inſurgere, ut planè ab aqua abſit altè. Aegyptii capita ipſa acervis putrefaciũt, cũq; tegumẽta putruerint, in flumine lavãdo ſeparant fructũ, & ſiccantes, priſentesq;, panẽ faciũt. eoq; cibo utun-*

bo utuntur. Radix loti Corſion appellata, rotunda eſt, cotonei mali amplitudine, cortice nigro, quali nux caſtanea tegitur. Corpus internum candidum: elixum, aſſumq; in ſpecimen albuminis vertitur, gratum cibis: manditur etiam crudum, ſed gratius decoctum ſeu aqua, ſeu pruna. Hactenus de Loto Aegyptia Theophraſtus. Cæterùm hanc, & ſupradictas Loti ſpecies Serapio ſua lingua Handachocham indifferenter nominat. E cujus ſemine oleum exprimitur, Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neq; enim fit Handachochæ oleum ex vulgaris trifolii ſemine, ut quidam aberrantes exiſtimant, ſed ex omnium Lotorum ſemine, & ex eo tantùm trifolio, quod aſphaltiten Græci vocant. Loti Aegyptiæ breviter meminit Galenus inter alias lotos lib. 7. ſimpl. med. ſic inquiens: Loti Aegyptiæ ſemen in panes quidem cogitur. Planta λωτὸς αἰγύπτι& Græcè, Lotus Aegyptia, Latinè: Handachocha, Arabicè: & Loto d' Egitto Italicè appellatur.

Arabum Handachocha.

Lotus Ægyptia ex Gal.

Nomina.

Μυριόφυλλον. MYRIOPHYLLUM. CAP. CX.

MYriophyllum, ſive millefolium, a caulis eſt tener, ſingularis, unica nixus radice: plurimis foliis, lævibus, fœniculo ſimilibus, unde nomen accepit. Caulis flaveſcit, b varius, ac veluti ex induſtria delineatus: naſcitur in paluſtribus. Vulnera recentia ab inflammatione vindicat, ſi vel viride, vel ſiccum ex aceto oblinatur: præcipitatis in potu cum aqua, & ſale datur.

a Meum. καύλισκος i. cauliculus.

b Meum ἀλφάνυκ- ος. 1. dẽ- ſus.

I. MYRIOPHYLLON.

II. MYRIOPHYL. ALTERUM.

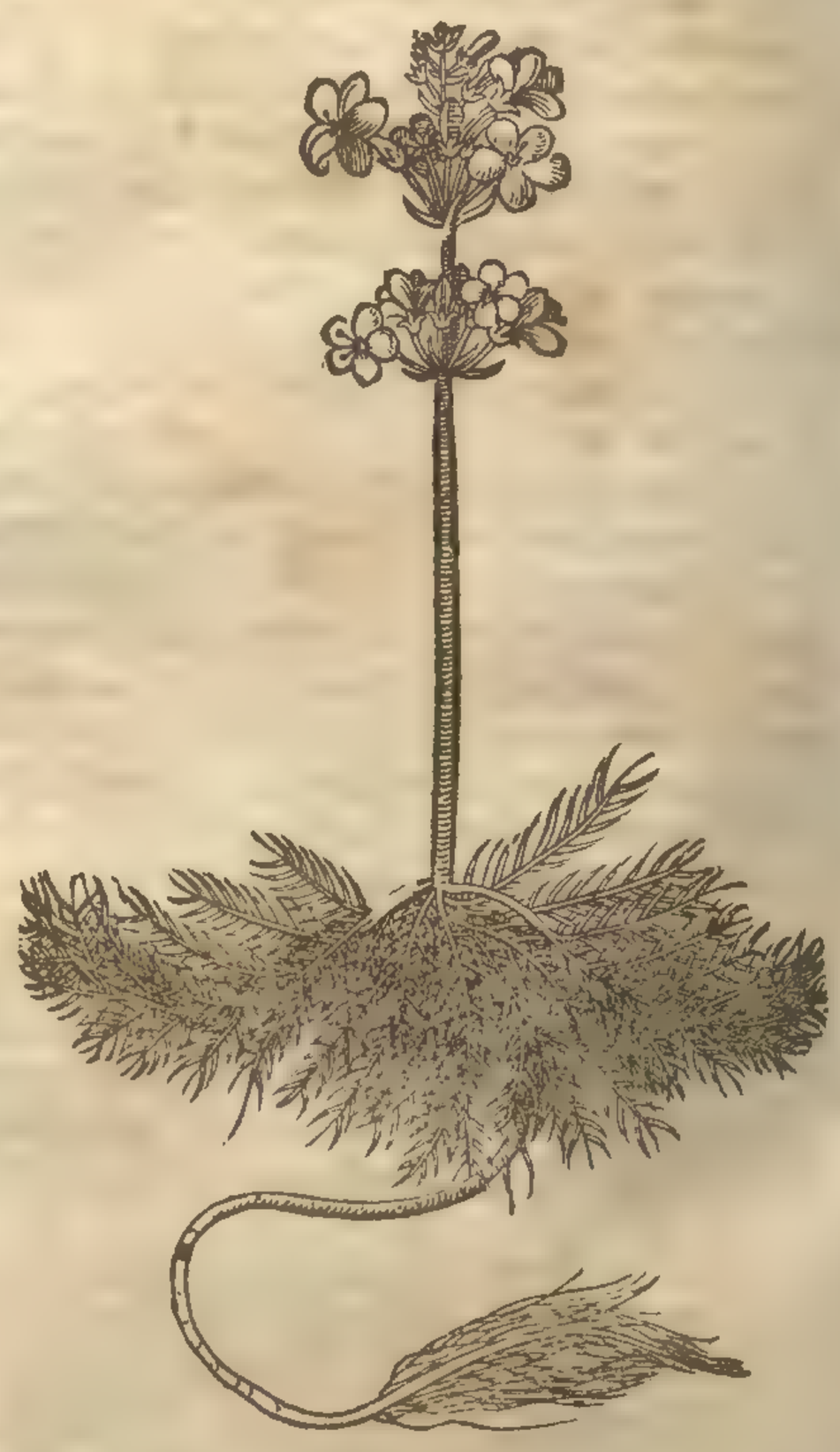

Myriophylli conſid.

ETſi non deſunt, qui velint Myriophyllum, ut ſuperius in Stratiotis millefolii commentatione diximus, eſſe vulgare Millefolium, quo omnes paſſim utuntur in Italia, tamen cùm hoc plurimus caulibus à radice proſiliat, foliis conſtet à fœniculo diverſis, naſcaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus, hinc ſatis perſpicuum fieri puto, hos qui ita ſentiunt, in errore verſari. Equidem legitimum Myriophyllum me inveniſſe, & ſæpe vidiſſe crediderim in vallis Ananiæ paluſtribus, unico tantùm caule, tenero, unica nixo radice, innumeris foliolis lævibus referto, capillaceis fœniculi modo, odore nõ ingrato, caulis flaveſcit varius, ac veluti ex induſtria delineatus. Hujus plantæ hic picturam damus, aliamq; appinximus ad nos Piſis miſſam ab eruditiſſimo viro Luca Ghino. Si quis hanc Myriophylli plantam noverit, is facile Myriophyllum Dioſcoridis eſſe conſentiet: & præſertim cum in paluſtribus naſcatur. Myriophylli vires paucis perſtrinxit Galenus lib. 7. ſimpl. med. ſic inquiens: Myriophyllum uſq; adeò deſiccatoriæ eſt facultatis, ut vulnera glutinet. Vulnera recentia ab inflammatione vindicat, ſi vel viride, vel ſiccum, ex aceto oblinatur: præcipitatis in potu cum aqua & ſale datur. Quod

Myriophylli vires ex Gal.

Nomina. Græci Μυριόφυλλον, Latini item Myriophyllum, & Millefolium aquaticum vocant: Itali, Myriophyllo.

I. Millefolium aquaticum umbellatum, C.B. Myriophyllum, Matth. Lac. Caſt. Myriophyllum aut Maratriphyllum paluſtre, Lobel. Myriophyllum prius, Lugd. Millefolium, Cord. in Dioſc. Lon. Millefolium aquatile, Dod. fol. Fœniculum aquaticum primum, Tabernæmontano. II. Millefolium 2. aquaticum, ſeu Viola aquatica latiore folio, C.B. Myriophyllum alterum, Matth. Lugd. Myriophyllum aliud, Lac. Stratiotes fluviatilis, Geſ. hor. Viola aquatilis, Dod. gal. & fol. Fœniculum aquaticum ſecundum Tabernæmontano. Illis addamus duas adhuc ſpecies hactenus à nemine depictas. III. Millefolium aquaticum pennatum ſpicatum vocamus, quod ex radicibus fibroſis, tenuibus, ramos emittit plures cubitales, cavos ſtriatos & ramoſos, aquæ innatãtes: ex quolibet geniculo folia terna vel quaterna, adeò tenuiter inciſa ut pennã & forma & tenuitate æmulentur, colore ex viridi fuſco prodeunt. Cauliculorũ ſummitates

*III MILLEFOLIUM AQUATICUM pennatum, spicatum. *

*IV. MILLEFOLIUM AQUATICUM cornutum. *

tates semipalmares, aliquando palmares, ex aqua recti extolluntur Junio & Julio mensibus spicam purpurascentem sustinentes, quæ expanditur in flosculos copiosos ultra viginti simul junctos, Anethi semen non magnitudine sed forma referentes, pallide luteos, quibus succedunt capitula quædam nigra & prædura, ac plerunque quaterna aut quina, etiam plura, rotatim cauliculorum fastigia, quæ super aquam eminent, ambientia, quibus singulis exigua cavitas semen continens inest. Hoc in piscinis provenit, quod in fossa arcis Weckenthal in Alsatia, Nobilissimi D. Wolffgangi Waldneri à Freundstein, primum observavimus. Hoc videtur Tragus Algæ tertiæ vel Algæ Vergilii nomine exprimere voluisse. IV. Millefolium aquaticum cornutum. Hoc ut prius aquis innatat caulibus cubitalibus, tenuibus admodum, ramosis, fragilibus, densè geniculatis, quas folia ambiunt tenuia, capillata, quorum inferiora, cornua cervina æmulantur & exiccata rigescunt, superiora verò tenuiora, tenuiusque divisa: ex ipsis geniculis pediculi trium quatuorve unciarum prodeunt, singuli singulos flores parvos albicantes quadrifolios sustinentes: quibus succedit capitulum parvum, Ranunculi forma, ex quinis senisve granulis virentibus compositum. In rivulis circa Hiltzelingam non longè Basilea observavimus primùm: deinde in fossis horti Montembelgardiaci.

Μύρρις. MYRRHIS. CAP. CXI.

MYrrhis simillima est cicutæ, caule, foliisq; : radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata, cibo non insuavis. Quæ pota in vino, phalangiorum morsibus auxiliatur: cit menstrua *a* & partus secundos, purgatq; à puerperio fœminas: subvenit & phthisicis cocta in sorbitione. Ajunt quoque eandem bis die terve potam ex vino, in pestilentia salutarem esse, & ne morbi contagia sentiantur, obstare.

a Me. λόχια. i. quæ à partu sequi debent.

GIgnitur in quàm plurimis Italiæ locis planta quædam cicutæ faciem repræsentans, minor tamen, minimeq; graveolens, Cicutaria nonnullis vocata, quam quidam censent legitimam esse Myrrhim. Sunt deinde, qui pro Myrrhide Angelicam vulgo appellatam accipiant. Alii verò, ut Manardus, illud oleris genus intelligunt, quod Chærefolium vocant. Verùntamen hoc, meo judicio, nullis notis Myrrhida refert, cum caulis Cicutæ non sit, nec radicis usus sed foliorum, sicuti nec illa: tametsi hujus radix à recentioribus in pestilentia miris laudibus commendetur. Quod autem Angelica non sit Myrrhis, ex eo evidentissimum esse arbitror, quòd ei folia sint sativæ pastinacæ similia, non quidem multifida, veluti cicutæ. Cæterùm si Myrrhis in Italia provenit, nulla sanè mihi hactenus se obtulit planta, quæ magis illi respondeat, quam hæc cujus hic effigiem pictam exhibemus, quæ quidem longè ab Angelica differt. Sed quoniam ANGELICAE mentio incidit, ne tam præstantissimam plantam silentio prætereamus, hic fusius de ea nobis differendum est. Hæc itaq; plãta cubitalem excedit altitudinem, caule geniculato, inani, multis alarum cavis referto: folia profert oblonga, per ambitum serrata, in nigrum virescentia: flores albos, in umbellam cohærentes: è quibus semen prodit tenue, lentium modo compressum. Radix ei subest crassa

Myrrhidis cõsid.

Angelicæ histor. & vires.

I. MYRRHIS.

Angelica sylvestris

Angelicæ vires Matth.

crassa raphani modo, quæ in plures divaricatur ramos, gustu acris, & suaviter odorata. Hujus plura sunt genera. Namq; alia sativa, alia domestica, alia sylvestris, alia in aquosis proveniēs. Sativa passim seritur in Misnia & Saxonia & alibi fortasse Germaniæ locis, in campis, colitúrq; diligenter, quod inde non mediocrem recipiant proventum. Eruitur tertio à satu anno. Radices habet nigras, atq; fibratas, odore adeò eximio, ut meritò Angelica nomen sibi comparaverit. Domestica ita vocata, sponte per se nascitur iisdem in montibus, in quibus sylvestris. Sed foliis, caule, umbella, semine & radice longè grandioribus. Radix illi est succosa, subalbicans, acris, & suaviter odorata. SYLVESTRIS autem pumilior est omnibus suis partibus, sed viribus omnium præstantissima. Radice nititur pollicis crassitudine, & sæpe majore, succo flavescente referta gustu acerrimo, & qui lachrymas ciet, & odore præstanti. Nascitur plurima in altissimis montibus, in pratis & pascuis, amœnis locis. AQUATICA cæteris grandior est, sed viribus longè imbecillioribus. Excalfacit, pariterq; desiccat ordine secundo completo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, attenuat, & discutit, penetrat, incidit & flatus pellit. Venenis mirificè adversatur: quare pestilentiam arcet hausta, aut frequenter commansa. Ipsa per se sumpta pituitosos lentosq; humores digeri & cruditate concoquit. Idem præstat & radicis decoctum, quod etiam celerius ex frigore tussientibus auxiliatur: expectorat enim efficaciter crassam lentamq; pituitam. Sanantur eodem ex aqua, aut vino interna viscerum ulcera concretusq; sanguis dissolvitur, & roboratur ventriculus. Radix in pulverem trita animi deliquiis, & cæteris cordis affectibus opem unicè præstat. Valet ad rabiosorum, & venenosorum morsus, exterius cum ruta impositа, & intrò in corpus assumpta. Hinc fit, ut recentiores quidam magna opinione hanc suis inserant antidotis. Datur radicis semidrachma unà cum Theriacæ drachma è suæ ipsius aqua, iis qui peste laborant & dein de sudare coguntur, repeturq; eodem modo post septem horas. Aliqui enim hoc tantùm antidoto sanati sunt. Mansa radix & dentium cavis impositа, eorum dolorem sedat, quinetiam anhelitum adeò commendat, ut præsumpti alii odorem occultare facilè possit. At sylvestris cum acerrimi sit gustus, longè valentius, quàm domestica excalfacit, & siccat. Quare ad quartum ordinis principium accedit. Omnia præstare potest, quæ domestica, sed longè valentius: cæterùm non adeò copiosius ea ut præstabit, quòd nimis cor pus accendat: mansa enim os linguam, & fauces maximè urit, atq; inflammat. Myrrhidis jam suas reddamus vires ex Galeno, qui eas l. 7. simp. med. his verbis descripsit. Myrrhis quidã myrrham no-

Myrrhidis vires ex Gal.

II. ANGELICA SATIVA.

III. ANGELICA SYLVESTRIS.

minant

minant. Radicem habet odoris jucundi, & dulcem, quæ menſes movet, & ea quæ in thorace, ac pulmone ſunt, expurgat. Itaq; ex ſecundo ordine fuerit excalfacientium, adjuncta quadam partium tenuitate. Μυῤῥὶς *ita Græcis, Myrrhus quoq; Latinis dicitur: Italis, Murrhide. At Angelica Italus, Angelica: Germanus:* Angelick: *Gallus Angelique. Sic Angelica ſylveſtris Italus, Angelica ſalvatica: Germanus,* Wilde Angelick: *Gallus, Angelique ſauvage.* Nomina.

I. Myrrhis major, C.B. Myrrhis, Matth. Cord. in Dioſ. Geſ. hort. Lac. Dod. fol. Lob. Caſt. Lugd. Myrrhis vera, Adverſ. Cereſolium Hiſpanicum, Tab. An Seſeli Peloponenſe, Anguil. II. Angelica (ab immenſa contra venena facultate) ſativa, Matth. Brunf. Lac. Geſ. hort. Lob. Caſtor. Taber. Angelica ſativa, Trago Fuch. Dod. gal. Lon. Lugd. Cæſal. Angelica major, Dod. fol. Angelica odorata, Camer. Laſerpitiũ Lac. Laſerpitium gallicum, Geſ. hort. Smyrnium, Cord. in Dioſc. Hujus pro Coſto in Theriacæ confectione uſus eſſe poteſt, ſi Angelicæ radicis duplum ſumatur. Noſtra craſſiore eſt radice, quare facilè, in ea genitis vermibus corrumpitur: at Bohemica radice eſt minore & nigricante, quare diutius reſervari poteſt. III. Angelica ſylveſtris major, C. B. Angelica ſylveſtris, Matth. Trag. Fuchſ. Dod. gal. & fol. Lob. Lonic. Lugd. Thal. Taber. Angelica ſylveſtris montana, Camerario. Angelicam in libris Galeno attributis utriq; convenire poſſe, cenſet Anguillara.

Μύαγρος. MYAGRUM. CAP. CXII.

MYagron, aliqui melampyron vocant, herba eſt furculacea: foliis rubiæ, pallidis, tripedanea: ſemen *a* oleoſum, fœno græco ſimile. Quod contuſum igni torrent, perunctisq; virgis ad lucernarum lumina utuntur. Hoc pingui, ſcabritias corporis lævigari, atque expoliri conſtat.

a Meum λιπαρὸν. i. pingue.

* I. MYAGRUM SATIVUM. * II. PSEUDOMYAGRUM.

SCribit Ruellius *Myagrum frequentiſſimum naſci in Gallia, ejuſq; ſemine agros bene ſubactos perinde quaſi napis ſeri: quam & ſuæ ſponte inter ſegetes inveniri. Ex ſemine autem oleum exprimi ait, quo non ad luminaria tantùm lucernarum, ſed ad ciborum quoq; condimenta pauperes utuntur. Addit id à ſuis Cameliam, aut Camamiam vocari. Sed ipſe non equidem Ruellio auſim ſubſcribere: quandoquidem non puteat fateri me hactenus Myagrum non vidiſſe in Italia, quod Dioſcoridis delineationi reſpondeat. Cæterùm eos haud dubiè falli crediderim, qui putant, vulgare illud aurei coloris ſemen, quod aliqui Drodam, Drodellam alii, nonnulli verò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Siquidem hoc foliis rubiam non æmulatur, ſed ſylveſtrem erucam, ut quæ laciniata ſpectentur: nec ſemen profert fœno græco ſimile, ſed papaveris modo exile. Non deſunt præterea, qui plantain, quam Pſeudomyagrum appellavimus, legitimum eſſe contendunt. Caulem edit cubitalem, ramoſum: & folia quæ in eis ſunt, glaſti, aut thlaſpi quadantenus ſimilia: floribus in ſummitate albis tenuibusq; ſemine parvo, dulci. Verùm cùm & hæc rubiæ folia non gerat, ſed glaſti potius, & ſemen illi ſit naſturtii, non fœnograeci, non poſſum in eorum ire ſententiam. Naſcitur hæc paſſim in campis inter linum, & ſegetes, cujus ſemen avidiſſimè aviculis expetitur eſt enim dulce, & guſtui admodum gratum. Modicè excalfacit, atq; humectat. Accedit omnino ad Seſami vires ſemen: paratur pariter ex eo oleum, aſſimilis facultatis. Myagri ſemen, ut teſtatum reliquit Galenus lib. 7. ſimpl. med. pingue eſt. Quare ſi tundatur, oleoſum quid effundit, quod emplaſticam vim obtinet. Herba, quæ Græcis* Μύαγρος, *Latinis pariter Myagrum appellatur: Italis, Miagro. At Pſeudomyagrum, Italus, Miagro falſo.*

Myagri conſid.

Quorundam error.

Dorella.

Pſeudomyagrũ.

Myagri vires ex Gal.

Nomina.

Cum hoc capite Matthiolus meminerit Dorellæ, quæ foliis ſit Erucæ, & Pſeudomyagri, quod foliis

* III. MYAGRUM MONOspermon. *

a Meum, & Ca. μικρὸν, i. parva. *b* Meum ἀγειώδη, i. mirabilia. Onagræ confid.

ore, lilio non dissimili: flore rosaceo, magno, *a* radice candida, longa cum siccata est vinum olente: nascitur in montibus. Aqua, in qua radix maduerit, in potu data, feras mitigat, & cicures facit: illitu quoque *b* tetra ulcera mulcet.

* ONAGRA. *

Onagræ vires ex Gal. Nomina.

est Glasti, utramq; figuram adponere visum est. I. Myagrum sativum, C.B. Dorella, Matth. in Commentariis, Cæsal. Myagrum, Dod. gal. Lob. Lugd. Myagrum Dioscoridis, Anguil. Myagrum primum, Taber. Camelina Myagrum Lobel. in icon. Camelina sive Myagrion, Dod. fol. Pseudomyagrum, Camerario in suo Matthiolo II. Myagrum sylvestre Glasti folio, C.B. Pseudomyagrum, Matth. Lugd. Sesamum Lac. Lonic. Sesama Trago. Linaria quinta, Eidem. Sunt qui satu tantùm à superiore differre velint, verùm cùm illud foliis sit sinuatis & aliquando laciniatis, hoc verò integris glasti foliis, differentes facimus. His addere lubet III. Myagrum quoddam hactenus à nemine descriptum, quod monospermon appellamus. Caule est cubitali altiore etiam, recto rotundo, striato, cavo, variè & inæqualiter brachiato: foliis vulgari viridioribus, latioribus (quorum prima Cichorii sativi modo laciniata) linea alba divisis, minus Myagri hortensis acuminatis, latiori basi caulem amplexantibus: floribus luteis quibus accedunt utriculi duri, oblongi, peræ similes, superne in duas extuberantias desinentes, quorum medio apex durus insidet: in cujus utriculi medio cavitas unica, semen unicum (unde nomen) ruffum, oblongum continens. Hoc primum in horto Illustriss. Principis D. Friderici Ducis Wirtenbergici &c. Domini nostri Clementissimi, quem Johannes Bauhinus ejus Celsitudinis Archiater colit, Bricourtues nomine legimus. Ex Euganeis etiam accepimus.

Ὀνάγρα. ONAGRA. CAP. CXIII.

ONagra, sive œnothera, aut onuris frutex est arboris instar, prægrandis, amygdalino folio, sed lati-

Tametsi memoriæ prodiderit Theophrastus libro 9. cap. 21. de plantarum historia, Oenotheræ radicem è vino potam mitiores mores conciliare, nullum tamen, qui eam mihi ostenderet, hactenus licuit reperire, quamvis ad mitigandam omnium animalium feritatem, ne dum hominum quorundam, esset optimum utilissimumq; remedium. Cæterùm ad me scripsit clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocorneliensis, sæpius ex Apenino in viridarium suum transtulisse plantam homine proceriorem: foliis amygdala, majoribus tamen: flore rhododendri: semine perquàm minuto, exilibus teretibusq; siliquis contento, molli ac candida lanugine obvoluto: radice subalbida, longa, subter humum repente. Quæ sanè omni ex parte Onagram referre videtur, etsi ipse quoq; pro certo non ausit asserere hanc legitimam esse Onagram, cùm hactenus experientia compertum non habeat, an hujus radix sicca vinum redolcat, mitigetque feras aqua, in qua maduerit, pota, ut Dioscorides testatur. Onagræ meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Onagrion, aut onothera, aut onothuris, hujus radix arefacta vinosum quiddam redolet: sed & vini maximè facultatis est. Quæ ὀνάγρα Græcè, Onagra item, sive Onagra Latinè dicitur.

Etsi hujus figuram Matthiolus non exhibuerit, attamen cùm eam ex Ghini sententia describat, Iconem proponere consultum duximus, quam ad Lysimachias referendam censemus. Dicitur Lysimachia, Chamænerion dicta latifolia, C. B. Onagra Ghini, ut habet Matthiolus, Lugd. Cæsal. Chamænerion & Epilobium, Gesad Cordum, Thal. Antoniana sive S. Antonii herba maxima, Ges. hort. Lysimachia vulgo altera, Camerario. Hæc latiore est folio, flore cæruleo, rarius albo: est & angustiore, & quidem vel in arenosis provenions, vel in alpibus.

Κήπων

Κίρσιον. **CIRSIUM. CAP. CXIV.**

CIrſium, *a* caulis eſt tener, duorum cubitorum, *b* triangulo ſimilis: ab imo foliola, roſæ ſpeciem referentia, anguli ſpinoſi, per intervalla molles: folia buglоſſi ſimilia, longiora, ſubcandida, modicè hirſuta, partibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum: in quo capitula in ſummo purpurea, quæ ſolvuntur in lanugines. Radicem hujus loco laboranti adalligatam, dolores varicum ſedare Andreas ſcripſit.

a Meum καύλιον. i. caulículus.

b Meũ & Ca. τρίγωνον. i. triangularis.

CRedidere recentiores quàm plurimi rei herbariæ periti, nil aliud eſſe Cirſium quàm vulgare Bugloſſum. Sed mihi planè hæc ſententia, pace eorum dixerim, refellenda potius, quàm probanda videtur: quòd Bugloſſo caulis triangulus non inſit, ſed rotundus: quòd ab imo foliola per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referant, ſed longa, & continua prodeant: quòd deniq; Bugloſſo flores non evaneſcant in pappos, ſed langueſcentes integri decidant, relicto in folliculis ſemine. Plantam, quam proculdubio Cirſium referre putamus, nuper Piſis ad me miſit, Clariſſimus medicus Lucas Ghinus, cujus etiam hic figuram damus. Naſcitur, ut ipſe ſcribit, in uliginoſis locis. Ea meo quidem judicio, Cirſio maximè adſtipulari deprehenditur. Cirſii nuſquam, quod legerim, in ſimpl. meminerunt cenſu Gal. & Paulus. Id æquè νίρσιον Græca voce, atq; Latina Cirſium appellatur. Italis Cirſio.

Cirſii conſid.

Nomina.

Cirſium, Matth. Lobel. Lac. Geſ. hor. Caſt. Lugd. Cirſium ſecundum, Dod. fol. Cirſium agri Piſani, Cæſ. quod Cirſis montani ſecundi nomine Cluſius hiſtoria Pannonica deſcribere videtur.

Ἀστὴρ ἀττικὸς. **ASTER ATTICUS. CAP. CXV.**

ASter Atticus *a* cauliculus ligneſcens, florem in cacumine habens purpureum lutеumue, per ambitum diviſum, anthemidis modo, capitulum, foliolis ſtellæ modo radiatis: quæ autem caulem ambiunt folia, oblonga ſunt, ac hirſuta. Ferventi ſtomacho, oculorum inflammationibus, prociduæ ſedi, ac *b* inguinibus illitu auxiliatur. Tradunt *c* purpureum florem, ſi ex aqua bibatur, anginis, & pueris comitiale malum ſentientibus, opitulari. Inguinum inflammationi recentem illinire convenit. Si aridus flos ſiniſtra dolentis manu decerpatur, & inguinibus adligetur, dolore liberat.

a Or. αἱ βουβόνιον. i. aliquibus bubon ũ.

b Me. καὶ βουβῶνας. i. inguinũ tumores.

c τὸ πορφυρίζον τῶ ἄνθους. ita habẽt Meum & Cat. i. purpureum in flore.

I. ASTER ATTICUS
sive Amellus.

ASter Atticus, qui & Bubonion, hoc eſt noſtris Inguinalis, dicitur, ſibi Attici nomen aſcivit, quòd in Athenienſi agro frequentior, quàm alibi proveniat. Bubonion verò, & Inguinalis dicta eſt herba, quòd Bubonum, ſive inguinum præcipuum ſit remedium. Aſteris porro appellationem accepit, quoniam ejus capitula, in quibus flores chamæmali inſtar emicant per ambitum diviſa foliolis ſtellæ modo radiata ſpectantur. Cæterùm, non deſunt, qui noſtram ſententiam impugnent, quòd crediderim ego Aſterem Atticum eam eſſe plantam, floribus umbilico tenus melinis, & in ambitu purpureis, quamq; etiam Vergilianum Amellum eſſe cenſemus. Atqui nos non ita facilè à noſtra diſcedimus opinione, quòd & meum, & Catecuzeni exemplar legant, τὸ πορφυρίζον τῶ ἄνθος i. purpureum in flore: quæ verba manifeſtò arguunt in Aſteris Attici flore duplicem haberi colorem: quo fit, ut putem in capitis principio, ubi flos deſcribitur, non ſi μήλινον, ſed καὶ μήλινον. i. ἄνθος πορφυρῶν καὶ μήλινον, hoc eſt florem purpureum & melinum. Sed eſto etiam aliorum judicium. Verùm non ob id tam mordicus meam teneo opinionem, quin velim etiam aliam hic plantam oſtendere, quam quidam rei plantariæ ſtudioſi Aſteren Atticum faciunt, ſed examinent quoque ipſi antiquam, quam nos addimus, lectionem. Hujus plantam miſit ad me primùm Joannes

Aſteris Attici conſid.

Amellus Vergilii.

After Aticus alter.

*II. ASTER ATTICUS CÆ. Tulcus alpinus. *

III. ASTER ATTICUS alter.

Crato Uratislavienſis, Ferdinandi Cæſaris Medicus, & vir quidem ſingulari doctrina præditus, quæ quoniam florem ſtellæ modo radiantem, licet tantùm melinum, profert, meritò quidem Aſterus nomen illi imponendum eſt. Viſitur facies, ex icone ſuæ ipſius plantæ: nos tamen eam delineandã eſſe duximus, ut etiam aliorum poſſit eſſe judicium: cæterùm nos priorẽ omnino probamus, & præſertim cum in hujus flore nihil purpurei habeatur. Hanc Serapio (ut lib. 3. in Eryngii mentione prodidimus) cum Eryngio confudiſſe deprehenditur, florum ſimilitudine falſus, qui in utraq; planta ſtellæ figuram præ ferunt. Cæterùm non eſt prætereundum, quòd nonnulli Dioſcoridis codices reperiuntur, in quibus hoc capite plura legun- tur, quàm ſupra ſint reddita: quæ quoniam à doctiſſimis viris Dioſcoridi accreviſſe comperta ſunt, ideo nos quoq; ea ut- pote adjectitia omiſimus. Quod autem adſcititia ſint, teſtimonio eſſe poſſunt Galenus, Oribaſius, Paulus & Serapio, in quorum libris illa, quæ redundant, nuſquam leguntur, etſi reliqua, ut ſolent, bona fide referant. In cujuſdam tamen Apu- leii libello de plantarum hiſtoria & viribus ſcripto, nonnulla habentur capite de Aſtere Attico, quæ inde facilè, quòd ferè eadem eſſe videantur, huc adjecta ſunt: ſic enim verba illa ſonant. Stellarum radii noctibus collucent: quare qui natu- ram ſtirpis ignorant, inane ſimulacrum ſe videre putant. Reperitur à paſtoribus pecudum. De Amello autem quem nos Aſterem Atticum appellabamus, & non temerè quidem, ob nonnullas notas, quæ illi cum Attica Stella communes ſunt, ce- cinit Virgilius libro quarto Georgicorum his luculentiſſimis carminibus:

Serapionis erratum Aſterem cum Eryngio confundentis.

Amellus Virgilii

Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba:
Namq; uno ingentem tollit de cæſpite ſylvam.
Aureus ipſe ſed in foliis, quæ plurima circùm
Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ.
Aſper in ore ſapor: tonſis in vallibus illum
Paſtores, & curva legunt prope flumina Mellæ.

Chelidonium minus non eſſe Amellum.

Verùm non poſſum non mirari ſtupidum cujuſdam bilateronis ingenium, qui Virgilii Amellum eam plantam eſſe cenſet, quam omnibus in confeſſo eſt eſſe Chelidonium minus. Ita enim ſæpe fit, ut qui alios ſuggillare ſatagunt, ii præ invidia adeò cæcutant, ut non ſolùm in tenebris oberrent ſed excordes quoq; fiant. Virgilius enim Amelli florem deſcripturus inquit: Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello Fecere agricolæ: & deinde ſubjunxit: Aureus ipſe ſed in foliis, quæ plurima cir- cum Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ. De foliis intelligens ipſius floris quæ ipſum ambiunt, quæq; colore nigram imitantur violam & rectè quidem ſublucet inquit Virgilius purpura, quòd color ille purpureus, qui in illis ſpectatur folio- lis, non ita ſplendidus ſit ut in ipſa cernitur viola, ſed longè dilutior: quo fit ut is omnino cæcutiat, qui de plantæ ipſius fo- lius Virgilium intellexiſſe cenſeat. Sed purpureus color in chelidonii minoris flore omnino deſideratur. Præterea chelidonium minus humi perpetuò repit, nec ſe unquam in altum extollit: atqui aliter quidem ſe habet Amellus. Namq; is, uno ingen- tem tollit de cæſpite ſylvam. Adde quod Chelidonium illud Verno tantùm tempore provenit, & deperit. Amelli verò flos Vir- gilio, in fine æſtatis, aut ſub Autumni principium apparet: cùm dicat: tonſis in vallibus illum Paſtores & curva legunt pro- pe flumina Mellæ. Id eſt, legunt Paſtores Amelli florem in vallibus & pratis jam falce detonſis. Itaq; fit ut jam ex medio fiam Virgilii interpres. Eſt itaq; Amellus herba, quæ caules ab radice mittit rectos, ſolidos, ac lignoſos, colore fuſco lutescen- te. E quibus circa cacumen ramuli oriuntur tenues, in quorum ſummitate flores ſpectantur in ſtellæ modum radiantes, ut

Amelli hiſtor. Matth.

in Ar-

* IV. ASTER LUTEO FLORE. *

V. STELLARIA.

Nomina

in Anthemide. aut Bellidi. sed in medio lutei, comantibus circumquaq; foliolis dilutè purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata olivæ figura, minora tamen, aspera, hirsuta, nigricantia, aspero ac subamaro sapore: quæ autem caulem circumvestiunt, longè minora spectantur. Radicem habet multifidam, odore non ingrato & caryophyllorum quid resipiens. Floret in principio Autumni, aut in æstatis calce, Augusto, & Septembri. Flores tandem flaccescunt, & in pappos dissiliunt: semine parvo, oblongo, intubo haud longè absimili. Nascitur in asperis, incultis collibus & convallibus. Asteris Attici recens herba (ut Crateuas tradit) cum axungia semo tusa rabiosi canis morsibus utiliter imponitur. Turgentia guttura discutit, & incensa serpentes fugat. Hujus meminit Galenus libro 6. simpl. medic. ubi ejus vires retulit his verbis. Asteris Attici vires ex Gal.

Aster Atticus, alii bubonium vocant, non ob id tantùm quòd illitum, sed etiam quòd suspensum bubonas sanare creditur. Habet quiddam etiam digerens, habet verò non minimè & refrigerans quiddam, ac reprimens, adeò ut mista sit facultatis, uti rosa: verùm id non adstringit: hactenus Galenus. Sed quoniam Attica stella mihi in mentem redegit Stellariam recentioribus vulgò vocatam, cùm ipsa viribus non vulgaribus sit prædita, eam minimè silentio dissimulandam duximus. Est igitur STELLARIA, quam alii Pedem leonis, alii Alchimillam vocant, planta, quæ ut plurimùm in montibus provenit, præsertim in pratis & pascuis: foliis malvæ fermè similibus, durioribus tamen, & crispioribus, angulis octo distinctis, prominentioribus, & per ambitum serratis, adeò ut latius aperta stellæ formam referant. Caulis ei tenuis, semicubitalis, lanuginosus, à quo plures exeunt ramuli in quorum summo flores emicant subpallidi, tenues, stellarum effigie. Radice nititur quæ crassitudine digitum æquat, & longitudine palmum excedit, sapore adstringenti. Erumpit hæc Maio mense, Junio verò floret. Exiccat, cohibet, atq; conglutinat. Efficax est pota sanandis non solùm internis viscerum vulneribus, sed & sinuosis ulceribus: quinetiam extrinseca vulnera glutinat. Expetitur Germanus chirurgis, mirisq; laudibus celebratur: quippe qui eam felici successu vulnerariis potionibus admisceant. Aridæ pulvis in sui ipsius decocto, aut cum aquæ ejus stillatitiæ sumptus, enterocelæ medetur. Datur idem pulvis ex vino, aut jure cochlearis mensura, quindecim aut viginti diebus, mulieribus, quibus adempta sit concipiendi facultas à nimia uteri humiditate, quæ injectum semen contineri prohibet & steriles fœcundas reddit. Stillatitia ejus aqua pota, tum etiam in vulvam indita, alba mulierum profluvia mirificè sistit: adeò ut ejus quoq; diutina injectione, corruptæ ab incorruptis vix dignosci possint, restrictis mirum in modum fœmineis locis: quod tum celerius, tum efficacius præstatur, si in ejus decocto insideant. Quin & laxas procidentesq; mulierum mammas contrahit, & duras solidasq; efficit, si linteа in ejus decocto, aut stillatitia aqua intincta mammis sæpius imponantur, diutiusq; importentur, præsertim hypocisti de, equiseto, stypteria, siccusq; rosis admistis. Planta, quæ Græcis ἀστὴρ ἀττικὸς: Latinis item Aster Atticus sive Bubonium nominatur: Arabibus, Astaraticon: Italis, Aster Attico: Germanis, Sternkraut: Gallis, Aspergoutte mineur. Petite espargoutte, seu petit Mugue. Virgilio, Amellus. At Stellaria, sive Pes leonis, sive Alchimilla: Italis, Stellaria: Germanis, Synnauw: Gallis, Pie de Lyon. Stellariæ historia. Stellariæ vires Matth. Nomina.

I. Aster cœruleus vulgaris, C.B. Aster Atticus sive Amellus, Matth. Lac. Castor. Lugd. Aster Atticus, Fuchs. Dod. gal. Cord. in Dioscor. & hist. Ges. hort. Lonic. Lugd. Aster Atticus purpureus, Fuchs. in icon. Aster Atticus flore cœruleo, Camer. Thal. Aster atticus primus, Dod. fol. Aster Atticus Fuchsii latifolius, Clus. hist. Pann. Tinctorius flos primus, Trag. Quædam in montibus, ad Anthyllidem secundam referenda, Cæsalpino. II. Asterem hunc Atticum cœruleum alpinum, Cam. in suo Matthiolo habet, qui priore minor est & floribus cœruleis, foliis item non dissimilibus, qui licet radice se propaget, papposa tamen

tamen ſemina quoque gignit, & interdum ad radicem globuli tumentes villoſi, foliolis adnaſcuntur. III. After luteus foliolis ad florem rigidis, C.B. After Atticus alter, Matth. Lugd. After Atticus verus, Geſ. hort. After Atticus ſeu Bubonium, id eſt, Inguinaria, Lobel. After Atticus flore luteo, Cluſ. hiſt. Hiſpan. After Atticus luteus latifolius, Camer. After atticus Maſſilioticus, Tabet. After Atticus, Cæſalp. After luteus alter, Lugd. Oculus Chriſti, Eidem.

* VI. HEPTAPHYLLON alpinum ſericeum. *

IV. After luteo flore, aliis Conyzæ ſpecies, Camerario in Matthiolum, cujus hæc eſt deſcriptio. Caules profert mediocres per quædam intervalla radicis repentis & ſe propagantis, ab inferiore parte demiſſis fibris reflexis, quæ aliquantulum odoratæ ſunt, ſapore aromatico modicè ad cinnamomi ſaporem accedente, ſubacri. In ſummis caulibus duos vel tres ramulos habet, quibus flores lutei diſco in medio apicibus confertos inſident, qui tandem in pappos abeunt. Folia per caules alterna hirſuta, nullo pediculo duabus quaſi aliseaſdem amplectuntur. Naſcitur in ſaltibus. Hactenus Camerarius: Sed de hoc in hiſtoria noſtra plenius. V. Pes leonis, à foliorum forma, vulgò Alchimilla, quod Alchimiſtarum præconiis ſit celebrata: (in hac figura ſculptor hirſutiem neglexit.) C.B. Stellaria, Matth. Caſtor. Lugd. Stella herba ſtalis quibuſdam, Geſ. hort. Pes leonis, Brunf. (cui & Leontopodium) Fuchſ. Lon. Alchimilla, Trag. Lon. Dod. gal. & fol. Lob. Cæſ. Tab. Alchimilla vulgaris, Cam. Droſera ſeu Droſum, Cord. in Dioſcoridem. VI. Heptaphyllum alpinum ſericeum, quod Stellarię argenteæ nomine Camerarius ſuo Matthiolo adjecit. Ex radice dodrantali, craſſiuſcula, nigricante, ramuli bini aut terni, teretes, firmi, pedales, geniculati exeunt, ex quibus folia, maximè ex radice, longiſſimis pediculis donata, prodeunt: ut plurimùm in ſeptem (interdum quinque & novem) partes ad pediculum diviſa, ſtellæ modo diſpoſita, ſupernè viridia, & averſa parte argenteis pilis nitentia, extrema foliorum parte (quod ſculptor omiſit) crenata: flores ramulorum extremis numeroſi, muſcarii ritu conglomerati, parvi, ſtellati & candidi, inſident: quibus ſemen minutum, ex luteo viridi vaginulis incluſum ſuccedit. In Helvetiorum (ut monte Fracto) Allobrogum, & Rhætorum alpibus, locis herbidis & pratis provenit. Aſtringentis eſt ſaporis, Pedi leonis & ſapore & viribus ſimile: quare Alpini hujus radicem tritam & potam ad undecunq; manantem ſanguinem commendant, imò de collo ſuſpenſam narium hæmorrhagiam cohibere narrant. Sic & ſiccatam radicem tuſam juſculis dyſentericorum inſpergunt. Dicitur Argentaria, Herba ſtella, ſive Pedis leonis ſpecies, Geſ. in Fracto. Argentaria petræa. Eidem lib. de hor. Argentea heptaphyllos montana, Camerario Heptaphyllon, Cluſ. hiſt. Hiſp. Pentaphyllum alpinum petroſum & minimum, Lob. in ico. Quinquefolium alpinum, Tab. Alchimillæ alterum genus. Cæſ. Tormentilla candida, Lugd. Germanis, Berg Synnauw/Stein Synnauw.

ISOPYRUM. *ἴσοπυρον.* CAP. CXVI.

ISOPYRUM.

ISopyron aliqui phaſiolon ob ſimilitudinem vocant quoniam folium, quod eſt antiſo ſimile, in pampinos torquetur: capitula ſunt in ſummo caule, tenuia plena ſeminis, melanthii guſtum imitantis. Contra tuſſim, & cætera pectoris vitia, ſemen ex aqua mulſa bibitur: hepaticis, & ſanguinem excreantibus utile.

ETſi aliàs ſcripſi haud mihi contigiſſe antea verum Iſopyrum invenire, poſtea tamen factum eſt, ut ejus plantam ejus hic imaginem damus, ab amicis optimis ſimi cognitum. Naſcitur in campis & apricis collibus. Ea enim Iſopyrum, (meo quidem judicio) per omnia refert. Quod Græci ἰσόπυρον, Latini etiam Iſopyrum vocant.

Iſopyrum quid ſit, ambigitur. Fabius etenim Columna Aquilegiam eſſe ſtatuit: trifolium paluſtre, cenſuit

Nomina

censuit Dod.hist.Gallica. At quam Marth.hoc loco expressit,non videtur aliud esse quàm Melanthium sylvestris nomine superius propositum: ab eo tantùm foliis inferioribus Anisum referentibus,differens. Hunc imitati sunt,Castor,Durantes,herbarii Lugdunensis author,& Tabernæmontanus.

Ἰὸς πορφυρᾶς. VIOLA PURPUREA. CAP. CXVII.

Viola purpurea folium habet hedera minus, tenuius,ac nigrius,nec multò dissimile: caulículus à radice medius prodit,in quo flosculus suavissimè olens,purpureus: opacis, & asperis nascitur. Refrigerandi naturam habet. Folia per se,& ex polenta illinuntur aptissimè stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus,sediq; procidenti.

Sunt in Violarum genere non modò purpureæ, sed etiam candidæ frigidis & uliginosis locis nascentes, prorsus tamen inodoræ, de quibus nihil,quod exstet, memoriæ prodidit Dioscorides. Hæ numerosæ proveniunt in Ananiensi agro supra Tridentum, ubi mense Aprili adeò copiosè florent, ut si longè prospiciantur, oculos fallant, & extensa linea videãtur. Sunt & aliæ, quæ aureo sunt colore, adeò in colorandis floribus occupatur natura. Est & genus, Oenipons primùm mihi visum, cujus purpureis flores numerosis stipantur foliolis, odore omnium jucundissimo. ARBORESCENTEM autem VIOLAM è Baldo monte in agro Veronensi allatam, odore perquàm jucundo, mihi dono misit Franciscus Calzolarius pharmacopœus Veronensis, cujus flores illis persimiles ferè habentur, qui in Regali consolida visuntur. Crescit hæc duorum cubitorum altitudine, pluribus ab una radice sublatis caulibus, in quibus folia viola purpureæ angustiora, per ambitum denticulata, alijs paribus intervallis distincta: flores edu purpureos. Alia præterea flores per æstatem Majo & Junio mensibus visuntur tribus referti coloribus, superne purpurei, in medio candidi, inferius verò lutei, forma purpureas violas referentes, aspectu gratissimo, cùm tamen nullo & ipsi commendentur odore. Prodeunt hi ex quadam planta, cui primo exortu folia insunt rotunda, per ambitum serrata quæ tamen per incrementum in longitudinem desciscunt. Constat hæc caulibus triangularibus, quandam tenus striatis, & intus concavis, quibus paribus inter-

Violæ purpureæ consid.

Viol. purpur. multipl.

Violæ arboresc. mentio.

* II. VIOLA MARTIA MULTIplici flore.

III. VIOLA ARBORESCENS.

IV. JACEA SIVE FLOS TRINIT. V. JACEA ALTERA.

Jacea.

vallis genicula supereminent, è quorum concavo ramusculi exoriuntur, quibus flores dependent. Nascitur in campu, & passim seritur in hortis, & viridariis. Vocant hanc nonnulli JACEAM, *alii verò* HERBAM TRINITATIS *à triplici florum colore. Verùm an hæc illa sit Jacea, quam ad intestinorum ramices magnificiunt recentiorum quidam, nondum satis compertum habeo. Quanquam non desunt, qui affirment, hanc esse de qua modò sermo est, eamq; symphyti facultatibus pollere: quemadmodum etiam sunt, qui eandem ægrè spirantibus, & pulmonum inflammationibus, non obscurè opem ferre tradant: quin & scabiem sanare, & cæteras cutis vitia delere. Hujus duo observavimus genera, alterum majus, alterum minus. Atqui* [*crescit hæc minoribus ac brevioribus solis:*] *in minore flores & minores habentur, & duobus tantùm coloribus micantes, nempe cæruleo, ac candido, aut luteo & albicante. Nascitur pariter usdem in locis, & seritur in hortis. Præferuntur ambæ ad puerorum tormina, & præsertim stillatitia earum aqua pota. Herba tota illita, aut in pabulo data, sanat sues angina laborantes. Violarum purpurearum facultates exquisitè descripsit Mesues inter simplicia solventia, unde hæc decerpsimus. Violæ temperatum, conveniensq; sunt medicamentum, quo imminutantur malæ humorum qualitates, & natura eorum solvitur. Præferuntur quæ primo vere florent, solis ardorem, qui vim resoluit, minimè expertæ, nec imbribus dilutæ. Violæ refrigerant, & humectant ordine primo, cùm tamen siccæ minus refrigerent, & minus humectent. Recentibus quædam inest humiditas, quæ obtundit caliditatem, a qua potior est vis. Quapropter siccata humiditate, quæ in superficie continetur gustu amaritudo deprehenditur, quæ à calido provenit, qui prius sub humido delitescebat. Quo fit, ut exiccatæ magis calidæ, minusq; humidæ habeantur. Humiditas, quæ superflua recentibus inest, alvum emolliendo ciet: verùm arefactæ, dejectoriæ sunt facultatis, non quòd emolliant, sed quod dissolvant. Violæ in summa soporiferæ sunt, refrigerant, calidos dolores mulcent, inflammationes extinguunt, leniunt, & solvunt. Earum succus, & syrupus ex eo factus ventrem leniunt. Macerantur in aceto, quòd valentius ardentissimis conferant febribus. Fit ex violis oleum, iis in eo diutius maceratis: cæteris tamen præstat, quod ex immaturis olivis, aut ex dulcibus amygdalis exprimitur. Violæ bilem educunt, ejusq; fervorem mitigant. Conferunt capitis doloribus, quos caliditas excitaverit: somnum conciliant: pectoris, & asperæ arteriæ scabritiem leniunt, medenturq; anginis & columellæ vitiis: præcipuo autem auxilio sunt pectoris, & lateris inflammationibus: sitimq; arcent. At quæ siccæ sunt, jecoris obstructiones reserant, inflammationes discutiunt, & morbo regio laborantibus opitulantur. Hactenus de Violis Mesues. Parant hac ætate è violarum recentium dilluto quo pluries violæ fuerint macerata, dejectorium Syrupum, quemadmodum & ex rosis rosaceum, quo dejiciendæ alvi gratia recentiores medici in pleuritide utuntur, uncias quaternas, vel quinas exhibentes. Violarum vires tradidit Galenus lib. 6. simpl. med. sic inquiens: Viola folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident: proinde tum per se, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis: hæc Galenus. Ex quibus abundè palàm est non novisse Galenum, sicuti & cæteros veteres, Violas dejectoria facultate citra noxam præditas esse. Viola nigra, & Viola purpurea sic Latinis dicta, Græcis ἰον μέλαν, & ἰον πορφυροῦν vocatur: Arabibus Seneffigi, Sonofrigis sive Benefefegi: Italis, Viola porporea, & Viola mammola: Germanis Mertzen Violen: Hispanis, Violeta: Gallis, Violettes, Violes de Mars, & Careſme. At Viola arborescens: Italis, Viola arborea. Sic Jaccea seu Herba Trinitatis: Italis, Jaccea, seu Minuti pensieri: Germanis, Freiſſamkraut: Gallis, Pensées, aut Menues pensees. At Jaccea, sive herba Trinitatis altera: Italis, Jaccea seu Minuti pensieri minori.*

Jacea altera.

Violarũ vires ex Mesue.

Syrupus violaceus Violarũ vires ex Gal.

Nomina.

Viola, quasi vitula, Græcis ἰον, ab Io Puella in vaccam à Jove conversam, dicta censetur: genera plura sunt, quæ non solùm odore florum, sed & forma & florum textura differunt. I. Viola Martia purpurea, odora, simplex, C.B. Viola purpurea, Matth. Fuch. Cast. Lugd. Cæs. Viola sativa, Brunf. Viola nigra, Dod. gal. & fol. Cor. in Dios. Viola Martia odorata nigra, Trag. Viola Martia purpurea Tab. Viola, Ges. hort.

hor.Lon. Viola martia præcox purpurea, Lob.in icon. II. Viola martia multiplici flore: hæc floribus numerosis foliolis constantibus à priori differt, quæ mangonio majore etiam redditur flore: quare Costæus in Mesuem meminit dictæ quæ Byzantii colitur martiæ similis,sed flore infinitis foliolis constructo, & Rosam Damascenam æquante,magnitudine & odore etiam nostrates superante.Et nostra colore variat. Viola nigra flore pleno, Dod.gal. Viola dasypodion,rectius dasyphyllum,Ges.hor. Viola purpurea flore pleno, Cast. Viola flore multiplici, Dod.fol. Viola martia purpurea, flore multiplici,Lob. Tab. Viola cærulea floribus numerosis foliis constantibus,Cæs. III. Viola Martia erecta, C.B. Viola arborescens, Matth. Cam. Viola fruticosa, Ges. hor. Mater violarum Dalechampii, Lug. Viola martia elatior, Clus.hist. Pan. IV. Viola tricolor hortensis. φλόξ Theoph.C.B. Jacea sive flos Trinitatis, Matth. Jacea major, Cast.Herba Trinitatis,Brunf. Trag.Fuch.Dod.gal.Lon.Ges.hort. Viola tricolor,Dod.fol. Violæ nigræ persimilis flos, Ges.hor. Viola flammea,eidem. (& Antora quorundam) Cæs.Lugd. Viola flammea colorea, Lob. Viola Trinitatis, Tab. Viola multicolor, Cam. Viola tricolor seu septicolor, Thal. Flos & magnitudine & colore variat. V. Viola bicolor arvensis,C.B. Jacea altera,Matth. Jacea minor, Cast.Herba Trinitatis sylvestris,Trag. Violæ nigræ persimilis arvensis minor,Ges.hor. Viola sylvestris, Lob.in icon. Viola flammea minor, Lugd. Viola trinitatis minor, Tabernæmontano.

Καναλία. **CACALIA. CAP. CXVIII.**

CAcalia, quæ leontice vocatur, folia fert magna, alba: è quibus medius caulis emicat, rectus, albus: florem ferens robori,aut oleæ similem:nascitur in montibus.Radix in vino madefacta,ut tragacantha, delinctu aut manducatu per se tussibus, scabritiis arteriæ medetur. Grana, quæ post excussum florem innascuntur, trita & cum cerato illita, faciem erugant, & cutem extendunt.

CACALIA.

Cacalia, Plinio libro 25. capit. 11. authore, vocatur semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè: ita Plinius. Sed non propterea mihi hactenus contigit Cacaliam reperire in Italia, etsi eam alii quasiverim in montibus. Cæterùm herbam Cacaliæ similem testatur se pluries vidisse in Apennini Alpibus Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus, rei herbariæ diligentissimus inquisitor, folio tussilaginis, majore tamen, aversa parte candidiore, minusq; per ambitum angulosiore: caule palmi altitudine, recto, subcandido: in cujus cacumine flores exeunt paniculæ faciem referentes, muscosi, olivæ instar. Hanc ipse Cacaliam suspicatur. Equidem hujus viri judicio facilè ausim subscribere, quòd is in simplicium cognitione diligenter versatus sit, atque inter Italos in ea maximè præstet. Cacaliam cancanon vocavit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, ubi ejus vires reddidit his verbis: Cancani radix facultatem habet mordacitatis expertem, & modice exiccantem: essentiam crassam, & emplasticam. Quapropter macerata vino, sicut tragacantha, & lincta, arteriæ asperitates sanat: nec minus, si quis eam commandat. Succus ejus defluens prodest arteriæ, similiter ut glycyrrhiza. Καναλία ita Græcè, ut etiam Cacalia Latinè dicitur. Cacaliæ consid. Cacaliæ vires ex Gal. Nomina.

Cacalia duplex est,hirsuta & glabra: hirsuta alia tomentosa, alia solùm leuiter hirsuta: hujus cùm descriptio sit proposita,ejus etiam figuram adposuimus, quæ Cacalia Ghini dicitur, & à Matthiolo & à Joh. du Choul in descriptione Pilati Lugdunensis. Cacalia prima & Cacalia vulgaris incano folio, Clus.Hist. Pann.Cacalia, Cæsalpino.

Βούνιον. **BUNIUM. CAP. CXIX.**

BUnion caulem edit quadrangulum, procerum, digiti crassitudine: in quo ramuli minutis foliis, ac floribus scatent: folia proximè radicem, apio similia, longè tenuiora, coriandrinis proxima: flores anethi:semen odoratũ,hyoscyamo minus. Urinam ciet,excalfacit,secundas evocat: lieni,vesicæ,renib. utile. Tam humidi,quàm sicci,expressiq; succi caulibus,foliis,radicibusq;, usus invaluit ex aqua mulsa.

Ψευδοβούνιον. **PSEUDOBUNIUM. CAP. CXX.**

PSeudobunion palmi altitudine fruticat in Creta,folia, ramulosq; napi ferens, acri gustu. Tormina, atque stranguriam, laterumq; dolores sanant quaterni rami ejus poti in aqua:illiti quoque cum sale, & vino tepentes, strumas discutiunt.

BUnium, quod nostri Napum sylvestrem vocant, Plinius videtur posteritatis memoriæ prodidisse l. 20. c.4. ubi de napis ita scriptum reliquit. Naporum duas differentias & in medicina Græci servant. Angulosis foliorum caulibus florentis, & quod Bunii consid.

& quod Bunion vocant, purgationibus fœminarum, & veſicæ, & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulſa, vel ſucci drachma. Semen dyſentericis toſtum, tritumq; in aqua calida è cyathis quatuor: ſed urinam inhibet, ſi non limi ſemen unà bibatur. Alterum genus Buniadæ appellant, & raphano, & rapo ſimile. Seminis præclari contra venena: ob id & in antidotis utuntur illo hæc Plinius. Ex cujus ſanè verbis palam fieri arbitror, eam nobis plantam eſſe Bunium, quam Napum ſylveſtrem rura in Etruria appellant. Naſcitur hæc inculto ſolo, frigido præcipuè tractu. Verùm Pſeudobunium, quod Græci vocant, nondum mihi in Italia compertum eſt. Quod nulli mirum videri debet: nam quòd planta hæc fruticet in Creta, ut Bunii vires ex Gal. *Dioſcorides teſtatur, videtur potius Cretenſium propria, quàm aliarum gentium. Bunium, ut Plinius tradit, antidotis adminiſcetur: quare & in ipſa Andromachi theriaca Bunium expetitur. Utriuſq; vires ſanè paucis tradidit Galenus lib. 6 ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Bunium, alii arction, adeò excalfacit, ut & urinam moveat, & menſes provocet. Sed & Pſeudobunium adſimilis illi caliditatis eſt. Quod Græci* Nomina. *βούνιον, Latini ſimiliter Bunium vocant: Itali, Navone ſalvatico. Quod verò illi ψευδοβούνιον, hi Pſeudobunium, & Bunio falſo.*

Χαμαίκισσος. CHAMÆCISSUS. CAP. CXXI.

CHamæciſſos folio eſt hederæ, tenuiore, longiore, ramulis à radice quinis ſeniſve, dodrantalibus, foliоſis: flore violæ albæ ſimili, candidiore, ac tenuiore, guſtu ſupra modum amaro: radice tenui, candida, inutili: naſcitur in cultis. Bibunt convenientiſſimè iſciadici folia, tribus obolis in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadrageniſve diebus: eodem pota modo, ſenis aut ſeptenis diebus, regium morbum purgant.

Chamæcithis confid. *CRedidit Leonardus Fuchſius, in ſuo de ſtirpium hiſtoria commentario, nihil differre Chamæciſſum ab ea vulgaris notitiæ planta, quam ut ſuperius lib. 3. in Aſclepiadis mentione diximus, herbariorum vulgus Hederam terreſtrem nominat. Sed cur ejus ſententiam comprobem, ſane non habeo. Siquidem vulgaris hedera terreſtris folio conſtat rotundo quadantenus ſerrato: caulibus, vel potius ſunculis vitilium modo longis, humi longo tractu repentibus. Chamæciſſus verò Dioſcoridi folius eſt hederæ, tenuioribus, longioribus: ramulis à radice quinis ſeniſve, dodrantalibus, folioſisq;. Adde quòd Chamæciſſi flores violæ albæ ſimiles facit Dioſcorides, ac etiam candidiores. Sed terreſtris hedera florem profert puſillum, in candido purpuraſcentem. Quibus utriq; rationibus ducor, ut putem hanc herbam non eſſe Chamæciſſum, quòd notis inter ſe plurimùm pugnare deprehendantur. His etiam accedit, quòd Chamæciſſos (ſi Plinio credimus lib. 24. c. 15.) ſpicata eſt tritici modo: & cùm floret, exiſtimari poteſt alba viola. Ruellius hanc in Gallia naſci ſcribit. Sed eam aliam eſſe a Chamæciſſo hic repræſentato perſpicuum eſt: ea enim, quæ Plinius refert, à Dioſcoride diſſentiunt, quem nullam ſpicarum mentionem feciſſe conſtat. Equidem, ut ingenuè fatear, nullam hactenus in Italia herbam comperi, quam legitimum eſſe Chamæciſſum auſim affirmare. De viribus Chamæciſſi breviter diſſerit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit, Chamæciſſi flos, cùm ſit admodum amarus, jecur obſtructione liberat. Sunt & qui iſchiadicis ipſum exhibeant. Hæc planta ut Græcis* Chamæciſſi vires ex Gal. Nomina. *χαμαίκισσος, ita etiam Latinis Chamæciſſus nuncupatur.*

Χαμαιλεύκη. CHAMÆLEUCE. CAP. CXXII.

CHamæleuce lumborum doloribus propitia eſt: herba virens, incurvis foliis furculoſisque: flore roſaceo.

Chamæleuces confid. *SAnè quàm paucis Chamæleuces hiſtoriam perſtrinxit Dioſcorides, quare difficillimè quidem decerni poteſt, quænam in univerſo plantarum genere Chamæleucen referat. Cæterùm hic ſilentio non diſſimulandum puto, quod non deſunt codices (ut Marcellus & Ruellius Dioſcoridis interpretes ajunt) in quibus non χαμαιλεύκη, ſed χαμαιπίτυς legitur. Alteram quidem lectionem nos quoq; magis probamus, tum quòd in nothis Dioſcoridis nomenclaturis Chamæleuce nil aliud ſit quam tuſſilago, quemadmodum & apud Plinium lib. 24. c. 15. ubi eam Farranum ſive Farſugium vocari tradidit: tum etiam quòd eodem loco Plinius idem ferè ſcripſerit de chamæpeuce, quod de chamæleuce in hoc capite ſcriptum reperitur. Quod haud dubiè oſtendit, hujus capitis initio mendum ſubeſſe. Et certè facilis ac lubricus potuit eſſe librariorum lapſus, ut qui unius tantùm literæ mutatione χαμαιλεύκη, pro χαμαιπίτυς ſcripſerint. Porrò Plinius chamæpeucen foliis laricis ſimilem reddidit: mihi tamen ea videtur potius piceæ foliis aſſimilanda, ſi in compoſito plantæ nomine volumus rectè poſteriorus vocis ſignificatum ſpectare: nam picea πίτυς, larix verò λάριξ item Græce dicitur. Chamæleuce, ut author eſt Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, calidæ eſt facultatis tertio quodammodo ordine, ſiccæ primo. Ea Græcè χαμαιλεύκη, Latinè item Chamæleuce, & Chamæpeuce vocatur.*

Chamæleuces vires ex Gal. Nomina.

Βύγλωσσον. BUGLOSSUM, LINGUA BUBULA. CAP CXXIII.

BUgloſſum naſcitur in campeſtribus, & ſabuloſis. Julio menſe colligitur. Ajunt eam, quæ tres thyrſos emittit, cum ſemine, & radice tritam potamq;, contra tertianos horrores prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanos: ea in vino decoquitur. Herbam abſceſſibus utilem eſſe volunt. Verbaſco ſimile eſt, folium in terra ſparſum, nigrius, *a* aſperum, bubulas imitans linguas. Quod in vinum dejectum, animi voluptates auget.

a Cat. πραχύτερον, καὶ ἀνωμαλώδες καὶ μικρότερον. i. asperius, & inæquosum, & minus. Bugloſſi confid. *QUi diligenter Bugloſſi hiſtoriam expendunt omnes herbam Borraginem vulgò vocatam, in hortis, aliisq; locis naſcentem, potius legitimum eſſe Bugloſſum cenſent, quàm illam, quæ Bugloſſa vulgò nominatur, cujus in officinis communis eſt uſus. Quorum equidem judicio non dubitaverim ſubſcribere, ſiquidem Borrago dicta foliis eſt in univerſum verbaſco ſimilibus nigrioribus tamen, & aſperioribus: quibus etiam hæc ſymphytum alterum æmulatur, quod folia bugloſſo proxima ferre ſupertus prodidit Dioſcorides. Adde præterea, quòd folia Borraginis in terram procumbunt, & bubulas linguas tum forma, tum aſperitate imitantur. Contrà quæ Bugloſſi nomen ſibi falsò vendicavit, folia habet longa, echioſimilia, non uſq; adeo lata, ut bubulas referant linguas, minusq; humi depreſſa, quæ potius è toto fermè ceſpite ſurſum aſpiciunt,*

ciunt, nec aliqua ex parte verbascum, aut symphytum alterum repræsentant. Non ob id tamen negare ausim, quin vulgare Buglossum in campestribus nascens, isdem cum Borragine polleat viribus: quandoquidem eadem utriusq; asperitas, Bugloss. *idemq; sapor gustui manifestum præbent ejusdem facultatis indicium. Atq; facie non multum dissidere ea inveniar, si illud genus spectes, quod hodie in hortis seritur ex Hispanis allatum:* Hispan. *hoc enim etsi verbascum adeò adamussim non repræsentet, quemadmodum Borrago foliorum tamen effigie bubulas linguas maximè imitatur. Sed quoquomodo hæc se res habeat, concedam facilè Borraginem, & vulgarem Buglossum & specie & forma inter se differre: attamen crediderim alterius vires proximè accedere, & si non eadem utriusq;, simillimas tamen inesse. Cæterum non desunt, qui his rationibus neglectis asserant vulgare Buglossum Echii omnino genus esse, quòd illud omnibus notis referre putent. Alii verò sunt, qui idem Buglossum Cirsium existimant. Verùm nos aliud à vulgari Euglosso & Echium & Cirsium esse censemus, ut abundè*

I. BUGLOS. SIVE BORRAGO.

II. BUGLOSSUM VULGARE.

suis locis docuimus. Quòd insuper Borrago facilè sit legitimum Buglossum, Avicennæ testimonio comprobari potest, qui libro secundo sui canonis ita scribit, Lingua bovis est herba lata, habens folia sicut almara, & ad tactum aspera, & rami ejus asperi, sicut pedes locustarum. Bugloss descriptio Avic. *Oportet autem, ut illa administretur, quæ est in Corasceni, crassa habens folia, super quorum facies sunt puncta, quæ sunt radices spinarum, & pilorum exeuntium ab ea. Quibus notis adeò evidenter nostram Borraginem expressit Avicenna, ut nemo non intelligat hanc esse Linguam bubulam. Eam præter morem descripsit Avicenna, quòd suo quoq; tempore non deessent, qui veri Buglossi loco aliam quandam substituerent plantam, ut apertè ejus verba declarant, dum subdit: Quæ autem in hac terra reperitur, & quæ utuntur Medici, plurimum ejus est genus almara, & non est lingua bovis, & neq; confert, ut juvamentum illius est: hactenus Avicenna. His omnibus illud denique accedit, quòd apud Apulejum in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inscribitur, invenio Buglossum Lucanis* Corrago Apulejo. *nuncupari prioris tantùm literæ mutatione, quòd cordis affectibus quàm maximè opituletur. Quæ sanè omnia, ni fallor, clarissimè ostendunt, Borraginem esse verum ac legitimum Buglossum. Provenit itaq; Borrago foliis latis, atq; oblongis,* Borraginis descript. *asperis: eminentibus ubiq; bullis, tenuissimus armatis aculeis, quo totam plantam hirsutam, ac rigidam reddunt aculeato undecunq; ambitu: caule exit cubitali, & quandoq; majore, pingui, concavo, aculeis ubiq; scatente, & ramis multis bramine nigro, striatoq;. Hæc planta plurimum per sese in hortis nascitur, adeò ut inde haud facilè extirpari possit. Radicem habet albam, teneram, pollicari crassitudine, gustu subdulci ac lento. Cæterùm vulgare buglossum folio est Borragine longiore, symphyti majoris modo hirsuto, aspero, hispidoq; minutissimis aculeis scatente: caule sesquicubitali, rotundo robustoq; hispidoq;, ac pungente, è quo rami exeunt complures sursum spectantes.* Buglossi vulgaris descrip. & genera *Flores edit purpureos Borragine minores, è quibus nigrum oritur semen. Radix illi est Borraginis per omnia ferè similis, crassior & carnosior, lentore quodam prædita, sed crassiori pinguioriq; libro. Hujus tria observavimus genera. Hortense latioribus ac longioribus foliis, quod majus & minus est. Minor folia oblonga profert, sed longè angustiora, breviora q; hirsuta, sed aculeis vacantia, cætera similia sunt. Seruntur passim in hortis, ac sylvestris duplex genus. Cujus alterum foliis altero latioribus, & floribus purpureis spectatur: alterum verò angustioribus, & floribus nigricantibus. Foliis crescit brevioribus, incanis, minimè aculeatis, caule crasso, pilosoq; ac subaspero: floribus cæteris generibus similibus, sed nigris. Radice digitali crassitudine, lenta ac dulci. Extat & aliud* Buglossum sylv. *sylvestris genus hortensi minori per omnia simile, sed in omnibus agrestius. Nascuntur in campestribus. Viribus isdem pollent,*

Borag. & Bugloſſi vires.

III. BUGLOSSUM ALTERUM flore nigro.

Bugloſſi vires ex Gal.

Nomina.

lent, quibus ambæ hortenſium ſpecies. **Borragini** *atq; etiam vulgari Bugloſſo herbæ & radici vis ſanè magna ineſt, quinetiã & floribus ad animi deliquium, & cæteros cordis affectus, & melancholicos morbos: & præſertim earundem decoctum ex vino, ac etiam ex aqua paratum. Trita vulgaris Bugloſſi radix ex aceto illita tribus diebus continuis ſcabioſos juvat. Præſtat utriuſq; plantæ ſuccus hauſtus ad epota venena, & venenoſorum animalium morſum. Stillatitia earum aqua deliriis, quæ cum febre fiunt, mirificè auxiliatur, quinetiam oculorum inflammationes mulcet tam interius, quàm exterius impoſita. De cujus viribus diſſerens Galenus lib. 7. ſimpl. med. ſic inquit: Bugloſſum, humidæ calidaq; temperiei eſt. Itaq; vinis injectum, lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & in quibus faucium aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conveniet. Herba, quæ Græcis Βύλωσσον, Latinis item Bugloſſum ſive Borrago & Lingua Bubula nominatur: Arabibus, Liſen althaur, ſeu Leſan althaur: Italis, Borragine: Germanis, Burretſch: Hiſpanis, Borraia, & Borraienes: Gallis, Borrache. At Bugloſſum vulgare, Italis, Bugloſſa: Germanis, Ochſenzung: Gallis, Bugloſe. Sic Bugloſſum alterum ſylveſtre flore nigro: Italis, Bugloſſa ſalvatica del fior negro.*

Bugloſſum aliud ſativum, aliud ſylveſtre: ſativum aliud latifolium, hocq; vel vulgatum, cæruleo, albo, roſeo flore: vel peregrinum, quod vel ſemper virente folio, vel luteo flore: & aliud anguſtifolium, quod ſinuato eſt folio, vel non ſinuato, hocq; majus & minus. At ſylveſtre majus & minus eſt, hocq; duplex I. Bugloſſa latifolia, Borrago dicta, C. B. Bugloſſum ſive Borrago, Matth. Lacun. Caſt. Bugloſſum, Fuchſ. Turn. Bugloſſum verum, Dod. gal. Cordo in Dioſc. Bugloſſa urbana, Cordo in hiſtor. Bugloſſum latifolium, Lobel. Borrago, Brunf. Trago. Fuchſ. in icon. Geſ. hor. Lon. Dodo. fol. Lugd. Cæſalp. Taber. Camerario. II. Bugloſſum anguſtifolium majus, C.B. Bugloſſum vulgare, Matth. Lac. Caſtor. Lugd. Bugloſſum anguſtifolium, Lobel. Bugloſſa, Brunf. Cæſalp. Bugloſſa Italica, Trago, Lonic. Bugloſſa latifolia, Cordo in hiſto. Bugloſſa vulgaris, Dod. fol. Tab. Bugloſſus Italica vel Gallica major, Geſ. hor. Echium, Cordo in Dioſc. Echium Italicum ſpinoſum, Fuch. in iconibus. Cirſium Italicum, eidem. Anchuſa, Turnero. III. Bugloſſum ſylveſtre majus nigrum, C. B. Bugloſſum alterum flore nigro, Matthiol. Bugloſſum ſylveſtre majus, Caſtor. Bugloſſum ſylveſtre, Lugd. Bugloſſa ſylveſtris nigra, Thalyo.

I. CYNOGLOSSUM.

Cynogloſſi conſid.

Cynogloſſi vulg.

Κυνόγλωσσον. CYNOGLOSSUM. CAP. CXXIV.

Cynogloſſum folia latifoliæ plantaginis habet, arctiora, minora, lanuginoſa: caule vacat, & humi ſternitur: provenit in ſabuletis. Folia cum ſuillo adipe vetere, medentur morſibus canum, alopeciis, & ambuſtis. Emollit alvum, decoctum herbæ ex vino potum.

Legitimum Cynogloſſum, quod, Dioſcoride teſte, neque caulem, neque flores, neque ſemen gignit, plurimis non modo vidimus, ſed etiam legimus Romæ poſt Adriani molem in ſabuloſis quibusdam locis enatum. Hoc à vulgari Cynogloſſo, quo paſſim officinæ utuntur, perquàm longè diſtat: quippe quòd in radiantis ſolis morem folia ferat, ſuſpinguia, tenui lanugine albicantia, humi ſtrata, & caule perpetuo viduum eſt. Illa verò planta, quæ Cynogloſſi uſum omnibus præſtat, folia edit lata longaque hortenſis ac majoris Bugloſſi modo, numeroſa ab una radice prodeuntia tactu ſubaſpera ac piloſa, plurimos emittit caules, cubito ſæpius longiores, teretes, robuſtos ac pariter ſubaſperos & à medio ramoſos alatis in cacumine ramis: quibus flores inſunt purpurei, echio ſimiles, è quibus deinde quædam parva prodeunt lappæ, acnico quodam à medio prominente non ſine magno naturæ artificio facta, quæ maturaſcentes contactu veſtibus pertinaciter adhærent. Naſcitur paſſim, ferè ubique, ſecus vias, & in agrorum marginibus. Meminit Cynogloſſi Plinius lib. 25. cap. 8. bus verbis. Jungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſſima.

Ajunt &

Ajunt q; quæ tres thyrſos ſeminis emittat, ejus radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt & alia ſimilis ei, quæ ferat lappas minutas: hæc Plinius. Ex quibus ſatis perſpicuum eſſe puto, quod neutrum Cynogloſſi genus à Plinio traditum, Dioſcoridis Cynogloſſo reſpondet. Siquidem primum Plinio caules vel thyrſos edit adeo flexiles ut ſy topiariis operibus maxime conveniant. Dioſcoridi vero planta eſt ſine caule, quæ humi ſternitur: vt hinc apertiſſimè conſtet, hanc operi topiario, ut aliquid conveſtiat vel contexat, prorſus ineptam eſſe. Adde quòd Dioſcoridi Cynogloſſum medetur canum morſibus, alopeciis, & ambuſtis: quinetiam alvum emollit. Plinio autem ad tertianas tantùm, & quartanas prodeſt. Id quod de Bugloſſo intelligitur ut ſuperiori capite teſtatur Dioſcorides. Hinc itaq; palàm fieri arbitror, Bugloſſi hiſtoriam & vires, cum Cynogloſſo turpiter confudiſſe Plinium. Cujus certè lapſum non animadverterunt recentiorum nonnulli, qui Plinii auctoritate freti contra Dioſcoridis gravem ſententiam probare contendunt, Cynogloſſum caules, flores, & ſemen proferre. Quod autem ſecundo loco à Plinio deſcribitur, lappas minutas ferens, nil aliud, meo quidem judicio, fuerit, quàm vulgare Cynogloſſum omnibus notum. Quo fit, ut omnino erraſſe exiſtimem Ruellium, & Fuchſium viros alioqui doctiſſimos: quippe qui crediderint, vulgarem Cynogloſſam eſſe Lycopſin, ut etiam ſupra ſuo loco monuimus: neq; enim hos animadverriſſe video de hac cum alio Cynogloſſo ſcripſiſſe Plinium, ac deinde ſpeciatim de Lycopſi lib. 27. cap. 11. Vulgare Cynogloſſum manifeſtò refrigerat, & ſiccat: folia recentia illita vulnerum inflammationes, & etiam alias quaſcunq; mirum in modum ſanant, & arcent. Cynogloſſi in libris de ſimpl. med. facul. nuſquam reperio meminiſſe Galenum. Id Græcis κυνόγλωσσον, Latinis Cynogloſſum & Lingua canina vocatur: Italis Cynogloſſa & Lengua di cane: Germanis, Hundszung.

Plinii lapſus.

Ruel. & Fuch. error Cynogloſſum vulgare, Lycopſin ſtatuentium.

Nomina.

Cynogloſſum aliud eſt ſemper virens, aliud incanum: aliud medium, quod montanum eſt, majus & minus: incanum maximum, majus, medium, minus & repens. I. Cynogloſſum, Matth. Lugd. Cynoglóſſa vera, eidem editione Italica: quod anne à ſequenti differt? II. Cynogloſſum majus ſylveſtre, C.B. Cynogloſſum vulgare, Matth. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Cynogloſſus vulgaris, Geſ. hor. Cynogloſſum Lon. Dod. fol. Tab. Cynogloſſa, Gæſ. Cynogloſſa major, Brunf. Cordo in Dioſc. Lycopſis, Lacunæ.

PHYTEUMA.

Φύτευμα. PHYTEUMA. CAP. CXXV.

PHyteuma folia habet Struthii, minora: copioſum ſemen, perforatum: radicem parvam, tenuem, per ſumma terræ nitentem. Quam ad amatoria convenire, nonnulli ſcriptum reliquerunt.

Cum ſit uſus Phyteumatis ad amatoria duntaxat, exemplo Plinii ductus, plura hic de eo referre ſupervacuum habeo. Mihi quidem hactenus herba hæc incomperta eſt. Quare eam relinquamus in hortis Veneris, quos ipſa ad delicias & amatoria tantùm colit, donec quis Deæ charißimus hanc herbam doctus eam nobis quoq; indicare poßit. Verùm non ob id prætermittam commemorare, non deeſſe rei herbariæ ſtudioſos, qui plantam, cujus hic imaginem damus, PHYTEUMA *eſſe cenſeant, quòd perforatum gerat capitulum & folia ſtruthii modo oblonga: ſed eſto etiam aliorum judicium. Naſcitur in montibus & aliis quoq; locis. Hujus, tanquam ſupervacuæ & inutilis herbæ, Galenus & Paulus nuſquam, quod legerim, inter ſimplicia meminerunt. φύτευμα ut Græcè, ita etiam Phyteuma Latinè dicitur: Italis, Phiteuma.*

Phyteumatis conſid.

Nomina.

Phyteumatis nomine alii Reſedæ ſpeciem, alii Antirrhini: Matthiolus Campanulam proponit, in cujus figura flores deſiderantur, & ſolùm Capitula, quæ floribus ſuccedunt, pinguntur. Hæc ergo Phyteuma dicitur Matthiol. Cæſalpin. hoc nomine, & Lugdunenſis pinxit. Campanula cærulea ſativa,

Dod.gal.Campanula cęrulea ſive hortenſis,Lugd.Campana cærulea,Geſ.hor.Campanula media,Dod. fol.Campanula perſici folia noſtras,Lob. Campanula anguſtifolia, Taber. Campanulæ genus Phyteuma Matthiolo dictum,Cluſ.hiſt.Pann. Rapunculus campanulatus Neriifolius,Thalyo.

Λεοντοπόδιον. LEONTOPODIUM. CAP. CXXVI.

LEontópodium duûm digitorum herbula eſt, folia ferens anguſta, longitudine ternûm, quaternumve digitorum hirſuta,quæ juxta radicem lanoſiore flocco caneſcunt: capitula in ſummo caule quaſi perforata: flores nigri: ſemen uſq; adeò ſpiſſa lanugine involutum eſt,ut ſæpe fallat: radice parva cohæret,quam tradunt appenſam ad amatoria prodeſſe,& tubercula diſcutere.

I. LEONTOPODIUM VERUM. II. PSEUDOLEONTOPODIUM.

Leontopodii confid.

NOn dubito quin plantam,cujus hic imaginem damus,legitimum ſit Leontopodium.Siquidem herbula eſt duûm, ternûmve digitorum: folius anguſtis, trium quoq; digitorum menſura.hirſutis, averſa parte caneſcentibus, & præſertim quæ circa radicem ſunt.Capitulis in ſummo caule quaſi foraminibus diſtinctis: floribus nigricantibus, & ſemine denſa admodum lanugine implicato. Radice parva, tenuiq;. Hanc è Baldo monte allatam miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius Pharmacopœus inſignis ad auream campanam. Eſt & alia planta, cujus quoque imaginem expreſſimus, & paſſim in Bohemia naſcitur,quæ tametſi longiori ſit caule, quàm deceat, omnes tamen Leontopodii notas habet. Ideoq; eam Leontopodium alterum appellare libuit. Cæterùm hic non eſt audiendus Brunfelſius,qui Stellariam herbam vulgò vocatam,in ſuo Onomaſtico Leontopodium eſſe ſcribit. Qua in re non minus hallucinatus deprehenditur, quàm in aliis compluribus, Vocant ita λεοντοπόδιον Græci,ut Latini quoq; Leontopodium: Itali, Leontopodio.

Pſeudoleontopodium.

Brunfelſii erratum.

Nomina.

I. Gnaphalium alpinum magno flore,C.B.Leontopodium verum,Matth.Leontopodion, Caſt. Tab. Lugd.Leontopodium Matt.& Piloſella minor,Dod.fol.Gnaphalium alpinum,Cluſ.hiſt.Pann.Ab hoc differt Leontopodium à Lob.propoſitum,ut in Hiſtoria docebitur. II. Gnaphalium maximum virgatum, C. B. Pſeudoleontopodium, Matth. Lugd. Leontopodium alterum vulgare, Cam. Helichryſos ſylveſtris, Trag. Chryſocome Germanica, Lob. Chryſocome lanuginoſa, Lugd. Gnaphalium Anglicum folio longiore, Adver. Lob. in icon. Gnaphalium majus, Tab. Herba Impia in montibus, Cæſalpino.

Ἱππόγλωσσον. HIPPOGLOSSUM. CAP. CXXVII.

Μικρὸν θάμνισκος. i. parvus frutex.

HIppogloſſon, frutex eſt folia habens ruſci tenuis figura, & ſpinoſam comam, & in ſummo ceu linguas è foliis exeuntes. Capitis dolorem corona ex comis impoſita minuit: malagmatis radix ſuccusque admiſcetur.

Hippogloſſi confid.

HIppogloſſum frutex eſt foliis ruſci majoribus, polygonati ſimilibus, ſecundum longitudinem frequenter ſtriatis è quorum medio ligulæ quædam foliоſæ aſſurgunt, ſub quibus rubentes exoriuntur baccæ, ut in ruſco. Radicem habet alborum geniculatam, ac duram. Quod in folius veluti prominentes linguas proferat, Buslinguam vocat Hetruria, alii verò Bonifacium. Naſcitur hæc frequentiſſima in Liguriæ Alpibus, Urbinati agro, & quibuſdam ſylvoſis montibus non longè à Gorgonſi

HIPPOGLOSSUM.

Goritienſi comitatu, quàiter eſt in Hydriam ad argenti vivi fodinas. Veruntamen non eſt hæc Laurus Alexandrina, aut Idea, de qua infra ſuo loco diſſeremus, ut in ſuo inſigni de plant. hiſt. commentario exiſtimat Fuchſius. Quandoquidem Laurus Alexandrina è foliorum umbilico nullam aculeatam exerit linguam, ſed tantùm fructum rotundum tiliæ modo longiori pediculo appenſum profert. Hippogloſſum recentiores longè pluribus commendant viribus, quàm fecerint antiqui ſcriptores: nam, ut illi tradunt, in uteri affectibus magno datur juvamento. Quo fit, ut ſtrangulatu vulvæ laborantibus mulieribus radicis, aut herbæ pulvis cochlearis menſura, ex vino, vel jure hauſtus, præſentaneo remedio opem ferat. Eſt & ad puerorum enterocelas præſtantiſſimum medicamentum, ſi diutius diluculo hauriatur pulvis idem ſeſquidrachmæ pondere ex majoris ſymphyti decocto. Verùm id ſumentibus evenit, quòd primis tantùm diebus adeò ramicem pulſare percipiant, ut inteſtina foras prolabi velle videantur: quare ſubcingulis, faſciis, & fibulis reprimentibus, roborantibusq; primis diebus uti opus eſt. Quæ planta Græcis ἱππόγλωσσον, Latinis ſimiliter Hippogloſſum appellatur: Italis, Bulingua, & Bonifacia: Germanis, Zepfflin Kraut: Hiſpanis, Lengoa de cavallo: Gallis, Lingua pagana, Bulingua. Hippogloſſ. non eſt Laur. Alex.

Hippogloſſi vires Matt.

Nomina.

Hippogloſſum duplex eſt, alterum in quo fructus pediculo, alterum in quo folio, inſidet. Hippogloſſ. fructu pediculo inſidente, C. B. Hippogloſſ. Matth. Lac. Dod. gal. & fol. Turn. Geſ. hor. Lob. Gaſt. Cam. Hippoglotton, Cor. in Dioſc. Uvularia, Brunf. Lon. Uvularia mas, Tab. Laurus Alexandrina, Trag. Fuch. Geſ. hor. Bonifacio, Anguil. Laurus taxa Plin. Lug. Bislingua, Cluſ. hiſt. Pan. Ruſco affinis prima, Cæſ. Radix Idæa Dioſcoridis, Columnæ.

Ἀντίῤῥινον. ANTIRRHINUM. CAP. CXXVIII.

ANtirrhinon, alii anarrhinon, vocant herbam caule, & foliis anagallidi ſimilem: florem albæ violæ, purpureo, minore tamen, ideoque ſylveſtris *a* anagallis nominata eſt: ſemine vituli narium ſimili.

ANTIRRHINUM I.

ANTIRRHINUM II.

Tradunt perunctos ea cum oleo lilino, venustiores fieri: nec ullo medicamento lædi posse, si quis appensum gestet.

ANTIRRHINUM III.

ANTIRRHINUM IV.

Antirrhini consid

VAriat admodum Antirrhini apud veteres historia. Siquidem Dioscorides Antirrhinum herbam foliis, & caule anagallidi similem reddidit. Theophrastus verò eandem aparinæ similem fecit. Veruntamen nos qui quatuor Antirrhini genera observavimus, nullum hactenus vidimus, quod foliis anagallidis, aut Aparinæ virescceret, ut ex hic appictis imaginibus apparet. Plinius lib. 25. c. 10. rectius fortasse, Antirrhinum lino simile nasci scribit. Unde facilè suspicor, Dioscoridis & Theoph. exemplaria hoc in loco depravata esse, atq; in aliqua parte vitium latere. Foliis omnes sunt oblongu, in altero latioribus, in altero verò angustioribus, caulibus ramosis. Cæterùm ut in plantis variat facies, ita quoq; in floribus variat color. Siquidem in una purpureus, in altera subpurpureus, & in cæteris candidus flos emicat. Atque ex omnibus capita nascuntur, in quibus semen minutum, nigrumq; continetur, vitulinis admodum similia, quæ non nisi magnitudine differunt. Nascitur in aruis, & in collibus. Illinuntur Antirrhini folia, quinetiam flores, & semen, cum rosaceo, & melle ad uteri præfocationes, & mensium difficultates. Herba scorpionibus adeò contraria est, ut illico ea visa torpescant. Eadem fronti adalligata præstat ad delendas oculorum albugines. Quinetiam principum gratiam sibi conciliari posse putant hoc tantum amuleto. Antirrhini meminit Gal. lib. 6. simpl. med. ubi de ejus viribus ita scribit: Antirrhinum, aut anarinum semen habet vituli naribus simile, ad sanationes inutile. Ipsum autem adsimilis est cum bubonio facultatis, sed multo minoris. Itaq; ex illo de hoc conjicito. Hoc ut Græci Ἀντίῤῥινον, ita etiam Latini Antirrhinum vocant: Itali, Anturrhino vocant Germani, Drant/Sterck Kraut/seu Streich Kraut. Hispani, Cabezza de ternera: Galli, Moron violet.

Antirrhini differ.

Antirrhini vires ex Gal.

Nomina.

Antirrhinum, quod fructu sit narium vituli simili, quod & Lychnis agria Plinii dicitur: Plures habet differentias. I. Antirrhinum arvense majus, C. B. Antirrhinum primum, Matth. Antirrhinum, Turn. Cordo in Dioscor. (cui & Cynocephalæa & Bucranion) Lac. Lon. Antirrhinum sylvestre, Phyteuma, Dod. fol. Antirrhinum minus, Gesn. hor. Tab. Antirrhinum minimum, Lob. Antirrhinum parvum, Lugd. (cui & caput simiæ.) Antirrhinum medium, Cam. Antirrhinum rubrum arvense, Thal. Oronthinum, Dod. gal. Os leonis alterum, Cæsalp. Hoc pro Antirrhino quarto Camerarius in suo Matthiolo posuit, & Orontium Archigenis quibusdam dici, quasi Aurantium, quod Auriginem morbum sive Ictterum levet. II. Antirrhinum majus folio longiore, C. B. Antirrhinum secundum, Matth. Lugd. Antirrhinum magnum, Dod. gal. Lugd. Antirrhinum majus, Cam. Antirrhinum, Gesn. hor. Anguil. Dod. fol. Lob. (cui & vulgo Caput canis & Caput vituli Apuleji) Taber. Os leonis vulgo, Cæsalp. Hoc floribus est ex purpura albicantibus seu incarnatis, rictu luteo leonini oris, cæruleo. III. Antirrhinum aruense minus, C. B. Antirrhinum tertium, Matth. Lugd. Antirrhinum sylvestre, Castor. Antirrhinum alterum minimum repens, Lob. in icon. Antirrhinum minimum, Thal. Cam. Os leonis in vineis, Cæsalp. Hoc rarissimè cubitum æquat, omnibus sui partibus reliquis minus, floscul is albis, pusillis, capitulo minuto: in arvis, vinetis, & etiam tectis proveniens. IV. Antirrhinum quartum à Matthiolo & Lugdunensi propositum, sunt qui velint illud esse, quod primo loco posuimus: at censemus esse Antirrhinum album, parum à secundo varians.

Κατανύξις

Κατανάγκη. CATANANCE. CAP. CXXIX.

EX eo genere una, folia coronopi habet, longa: radicem junci modo prætenuem: capitula ſena ſeptenave, in quibus erui ſemen ineſt. Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem unguium milvi exanimati. Altera mali parvi magnitudinem explet, radice exiguæ olivæ magnitudine, foliis quoq; olivæ colore, & figura, mollibus, diviſis, humi inclinatis: ſemen ut cicer, minutum, in virgulis dependet, punicei coloris, multis foraminibus pertuſum. Utranq; narrant in amatoria expeti. Theſſalicæ mulieres his uti traduntur.

IN *NEutrum equidem Catanances genus hactenus me comperiſſe fateor, neq; aliquem ſcio in Italia qui alterum ſaltem legitimè noverit. Sed nihil certè referre arbitror, quippe quòd ea rebus venereis tantùm conveniant, & amatoriis naſcantur. Proinde mulieribus Theſſalicis relinquenda ſunt quibus olim fuit uſus: præſertim cùm hac ætate homines in venerem admodum proclives ſint, atq; etiam multi nimis calleant amatoria: tantùm abeſt, ut etiam hujuſcemodi herbarum, ſi cognoſcerentur, auxilia ijs indicari debuiſſent. Cæterùm exiſtimat Ruellius in hoc ſubſcribens Hermolao, ſecundi generis Catananen recte eam herbam dici poſſe, quam herbariorum vulgus Biſtortam appellat. Sed meo quidem judicio errat Ruellius, quòd Biſtorta dicta ramicis folia proferat, & radices quandoq; humani brachii craſſitudine, anguium modo contortas, non autem parvas olivæ magnitudine, velut altera Catanance. Nomen ejus Græcum* κατανάγκη *Latinum item* Catanance. Catanances conſideratio. Ruellii error. Nomina.

Τριπόλιον. TRIPOLION. CAP. CXXX.

TRipolion in marinis naſcitur locis, quæ allidit unda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in ſicco: folio glaſti craſſiore: palmeo caule, in mucrone diviſo. Ejus, ut tradunt, flores colorem ter die mutant, manè candidi, meridie purpurei, ſerò punicei conſpiciuntur. Radice alba, odorata, calidi guſtus. Qua drachmis duabus in vino pota, aquam, urinamq; per alvum extrahit. In medicamenta digeritur, quæ venena arcent.

* TURPETUM OFFICINARUM. *

TRipolium Serapioni Turbit appellatur. *Quapropter crediderunt nonnulli, Turbit vulgò vocatum Dioſcoridis eſſe Tripolium, præſertim quòd ipſum & album, & dejectoria facultatis eſſe deprehenderent. Veruntamen rem aliter ſe habere illud argumento eſt, quòd communis uſus Turpetum nullo commendetur odore, nec guſtui acredinem relinquat, ſed tantùm ſalſedinis, & aſperitatis quidpiam. Ex quibus ſane notis aſſerere licet, Tripolium in Italia non reperiri, neq; aliunde advehi: quemadmodum nec Turbit, de quo diſſeruit Avicenna, quem etiam Dioſcoridis Tripolium intellexiſſe reor. Cæterùm ab his longè differre videtur* TURBIT, *quod à Meſue deſcribitur, noſtrati Turpeto omnibus prorſus notis reſpondens. Ait enim Turbit radicem eſſe herbæ folia ferulæ minora ferentis, triplicique notari differentia, nempe alba, ſubcinerea, & nigra. Quæ quidem omnia in noſtri uſus Turpeto diligenter intuentibus facilè ſeſe offerunt. Siquidem in Turpeti radicibus, quæ ex orientali plaga ad nos deferuntur, omnes hi reperiuntur colores: non tamen quòd putem, eos ita factos eſſe tantùm ex ipſius plantæ natura, ſed quòd ob veruſtatem, & adventitii aeris humorem radices hæ corrumpantur & nigreſcant, illosq; ſibi aſciſcant colores. Cujus rei in cauſa etiam eſſe poteſt maris, per quod convehitur, exorta procella, undis triremes ſuperantibus, quibus madefactæ radices facilè ſitum, vel nigredinem contrahunt. Præterea cùm aſſerat Actuarius, nil aliud eſſe album Turpetum, quàm Alypiæ radicem, eorum planè refellitur opinio qui Meſuem erraſſe exiſtimant, quòd album Turpetum dixerit plantæ radicem eſſe, quæ folia ferret ferulacea: quandoquidem alypum, ſive alypia, ut inſequentibus docebit Dioſcorides, foliis tenuibus proſilit, quemadmodum & ferula. Ex his igitur, ut arbitror, abundè liquet, Turpetum tam Meſui, quàm Actuario alypiæ eſſe radicem. Eſt & aliud Turpetum, quod potius pſeudoturpetum dixerim, craſſius, & cortice nigrius, quod ex Gargano Apuliæ monte convehitur duplici genere, quoniam unum è thapſiæ, alterum è pityuſæ radicibus concinnant impoſtores, à quibus hæc omnia didicimus. Non itaq; ab reſcripſit Actuarius, nigrum Turpetum radicem eſſe pityuſæ. Verùm hoc (ut mea fert opinio) Meſuis Turpetum haudquaquam fuerit, cùm ipſius Turpetum nil aliud eſſe exiſtimem, ut paulò antè diximus, quàm alypiæ radicem. Quanquam putat Braſavolus, nulla tamen, quod equidem ſciam, ratione vel authoritate nixus, apud Meſuem Turpetum omnino tithymali myrſinitis radicem eſſe. Sed quantum myrtifolia à ferulæ foliis differant qui neſciunt, rei herbariæ peritos conſulant. Fuchſius porrò libro de compoſitione med. turpetum, de quo Meſues egit, è Thapſiæ radicibus exemptum exiſtimat. Sed ipſius quoq; ſententia mihi plane, ut liberè dicam, reprobanda videtur: nam è veteribus nullum hactenus reperi, qui Thapſiam lacteo ſucco turgere ſcribat: cum tamen Meſui Turpetum à planta eximatur, quæ plurimo lacte madet. Præſtat in Turpeti genere album ex Orientalis plaga allatum, reſinoſum, minimè carioſum. Dejicit hoc pituitam, craſſos lentoſq; humores ad articulorum compagines defluentes, remotioresq; corporis partes.* Tripolii confid. Turpeti confid. Turpetii album, Alypiæ radix. Pſeudoturpetii Garganicum. Braſavoli erratum, Fuch. opinio rejecta. Turpeti vires.

Ventriculum expurgat, & quæ illi penitus inhærent excrementa: detergit item & pectus à pituitæ lentore. Datur magno *juvamento aqua intercute laborantibus: item elephantiacis, & Gallica lue affectis: quin & ys, qui morbis ab exustis humoribus provenientibus sunt obnoxii. Prodest diuturnis febribus, & in universum ubi pituita redundat: verùm quos oportet munt cavere debent à piscium esu, & australi flatu. Sed jam ad Tripolium nostra redeat oratio.* Reperio hac in historia *non parum hallucinatum esse Plinium lib. 21. c. 7. ubi turpiter Tripolium cum polio herba confudit, adeò ut asserere non dubitaverit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolii floribus tradiderat cum Dioscoride cæteri quorum reliqui. Tripolii quàm brevissimè meminit Galenus lib. 8. simpl. med. ita scribens: Tripolii radix gustanti amara est, & facultate calida in tertio excessu. Quod Græci τριπόλιον, Latini quoq; Tripolium dicunt: Itali, Tripolio.*

Plinii lapsus.

Tripolii vires ex Gal.

Ἀδίαντον. ADIANTUM. CAP. CXXXI.

ADianton, polytrichon, pusilla gerit folia, similia coriandri, in summo incisuris divisa, caulículi, quibus exoriuntur, *a* nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: radice supervacua neq; caulem neque fructum, neque florem profert. Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili: calculos frangit, alvum sistit, serpentium morsibus auxilio est: contra stomachi fluxiones in vino bibitur: secundas ciet, & menstrua: sanguinis rejectiones inhibet. Contra serpentium morsus cruda herba illinitur, alopecias densat, strumas discutit: furfures, & manantia capitis ulcera ex lixivio emendat: defluentes capillos continet, cum ladano, & myrtino, & susino, aut hyssopo, vinoque. Decoctum ejus cum lixivio, & vino infusum, idem præstat. Coturnices, & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratia utilitatis pecorum circa ovilia. Umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

a Meum μέλανα, ἰσχυρὰ λεπτά. i. nigri validi, tenues

I. ADIANTUM. * II. ADIANTUM SYRIACUM. *

a Meum μικρὸν λίαν. i. valde parvum. *b* Meum ὑπομέλαινα. i. subnigra. Adianti, & Trichomanis consideratio.

Τριχομανὲς. TRICHOMANES. CAP. CXXXII.

TRichomanes nascitur eisdem in locis, quibus adianton: filici simile, sed *a* exilius: foliis lenticulæ, tenuibus, in ordinem utrinq; digestis, adversis in se, ramulis tenuibus, acerbis, *b* fusco colore splendentibus. Eadem quæ & adjanton præstare posse constat.

ADiantum officinæ Capillum Veneris appellant. Duo ejus genera Theophrastus assignavit libro 7. capit. 13. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Adianti folium in aqua nunquam madescit, nec quicquam adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Genera ejus duo, candidum, atq; nigrum. Ambo ad defluvium capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur maximè locis humidis: hæc Theophrastus. Cui subscribit Plinius: licet confusè satis, libro 22. capit. 21 dum sic inquit: Aliud Adianto miraculum, æstate viret, bruma non marcescit, aquas respuit: perfusum mersumve sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur unde & nomen à Græcis. Quidam callitrichon vocant, alii polytrichon, utrunque ab effectu. Duo ejus genera, candidius, & nigrum, breviusque. Id quod majus est Polytrichon, aliud Trichomanes vocant. Utriq; ramuli nigro colore nitent, folia filicis, ex quibus inferiora aspera, ac fusca sunt: omnia

III. TRICHOMANES.

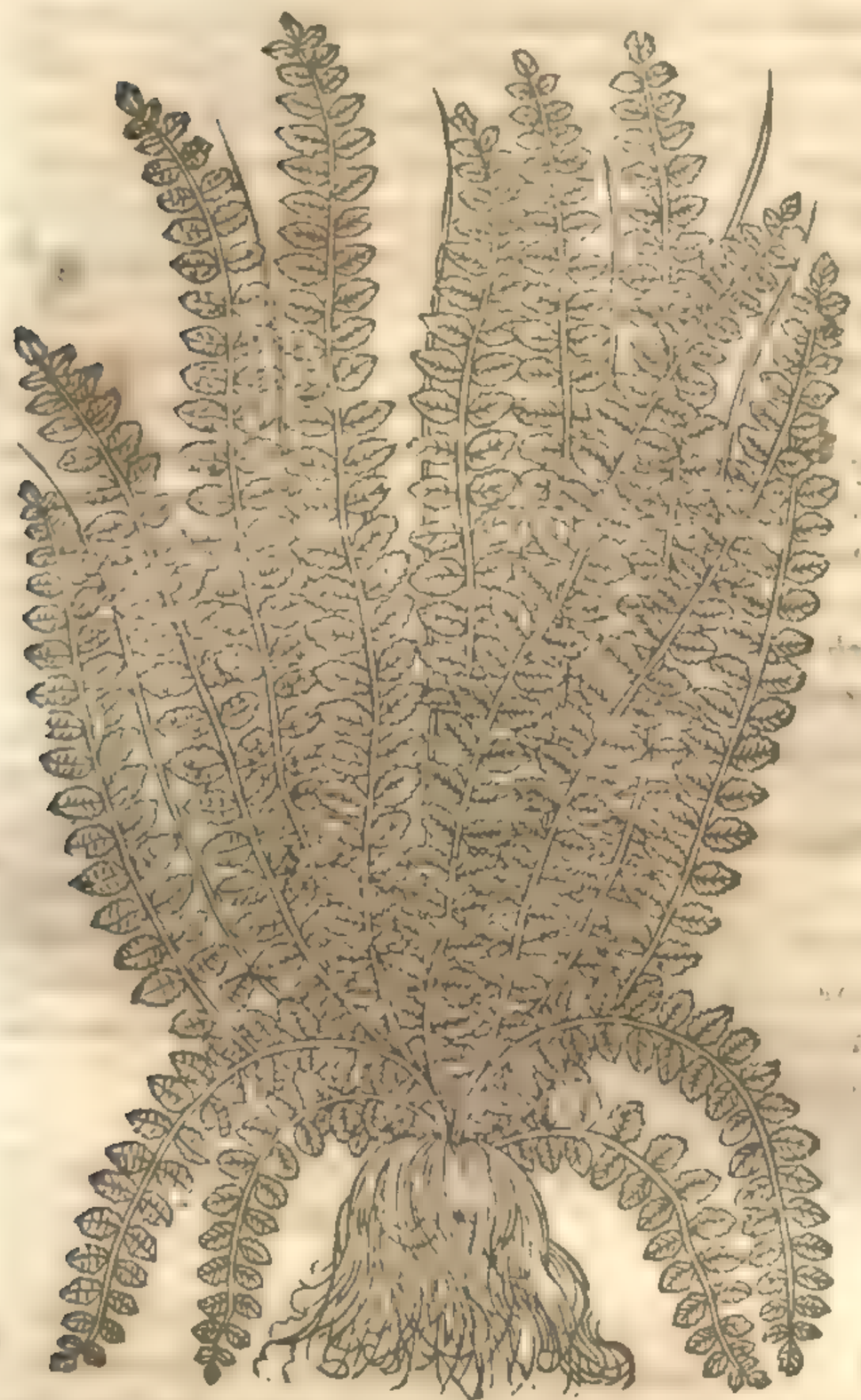

omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex adverso: radix nulla. Umbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia: quod miremur, cùm aquas non sentiat: ita Plinius. Plinii lapsus. *In quibus nimirum verbis manifestè deprehenditur ipse Plinius Trichomanes, quod & Filiculam appellamus, in secundi Adianti locum retulisse, quippe qui perperam fortasse acceperit Theophrasti sententiam, à quo illa mutuatus est. Nam Theophrastus, ubi de utroq; Adianti genere disseruisset, eodem loco citato statim de Trichomane hac verba subjunxit: Trichomanes vel ad distillationes urinæ unicè facit, ut aliqui existimant. Caulem hac adianto nigro similem gerit, folia admodum parva, densa: adversa, inter sese condita: radicem minimam. Locis amat opaca: hactenus Theophrastus. Ex quibus liquido apparet, Theophrasto Trichomanes, quod Filicula à Theodoro vertitur, nullum Adianti genus esse, sed per se suiq; generis plantam: quod cùm Filiculam dixerit caulículum ferre nigro adianto similem, clarissimè ostendit, candidum Adiantum cum Trichomane nullam habere cognationem. Hinc itaq; facilè crediderim, Adiantum nigrum, quòd caule filiculam referat, nobis legitimum esse, id sanè intelligens, quod Capillum Veneris passim nominant. Candidum verò eam plantam esse aliquando putavi. quæ unà cum Trichomane in petris, parietum, ac fontium aspergínibus, specubus, & humentibus locis nascitur: foliis nigricantibus, minutim laciniatis, luteas maculas quàm plurimas aversa parte habentibus: caule viridi, gracili, flexiliq;: quam nonnulli, eò quòd foliis rutam amuletur, & in muris proveniat, Rutam murariam cognominant, alii Saxifragam dicunt. Sed nunc equidem hanc eandem cum Paronychia Dioscoridis esse opinor, ut etiam superius in sua mentione monuimus. Cæterùm Fuchsius, hanc herbam pro Saxifraga Dioscoridis depinxit in suis de stirpium historia commentarum. Verùm quòd hæc folio constet rutæ, illa verò thymi, cur planè ejus sententiam comprobem, non habeo. Adianti meminit Galenus lib. 6 simpl. medic. sic de ejus viribus scribens: Adiantum in caliditate quidem, & frigiditate symmetrum est, verùm desiccat, & extenuat, & discutit. Etenim alopecias capillis vestit, & strumas & abscessus digerit, lapidesq; frangit epotum. Viscosorum, crassorumq; è pectore pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert & ventris profluvium sistit: non tamen ullam manifestam caliditatem affert, sicut nec frigiditatem. Verùm posuerit ipsum quispiam secundum hanc oppositionem & temperiem in ordine medio. Trichomanis autem meminit lib. 8. eorundem simpl. med. ubi subscribens Dioscoridi, hæc tantùm retulit: Trichomanes eadem præstat, quæ adiantum: hactenus Galenus.* Adianti, & Trichomanis vires ex Gal. *Porrò Adiantum, ut Mesues inter sua simplicia refert, alvum subducit, bilem, & pituitam dejicit, crassaq; excrementa, quæ diu interioribus inhæsere. Pectus & pulmonem detergit, sanguinem clarificat, bonum facit habitum, animam dilatat, & jecur & ventriculum purgat, præsertim si obstructione laborent: tametsi ad eorum infarctus potentius sit ejus dilutum ex apii, aut endiviæ aqua paratum, aut ex cicerum nigrorum jure, aut caprino sero. Sed si addatur saccharum, lateris inflammationes sanat, & urinam trahit. Ejus præterea decoctum frequentius potum calculos frangit, & fœminas à partu purgat. Hos autem effectus præbet calida tantùm facultate, quæ illi inest. At adstringente vi, quæ etiamnum pollet, defluxiones inhibet: fluentem sanguinem sistit, ventriculum roborat, & capillorum defluvium usq; adeo emendat, ut non modò eos cohibeat, sed & renasci faciat, præsertim emplastri modo impositum, myrtino oleo, ladano & austero vino additus. Idem præstat & combusti cinis, quinetiam ejus ex vino decoctum, fursures reiteratis lotionibus depellit. Ejus cinis hæc omnia potest, & agilopas curat. Ipsius diluti libra ejota cõmodissimè alvus subducitur. Herba quæ Græcis ἀδίαντον, Latinis pariter Adiantum* Adianti vires ex Mesue. Nomina. *nominatur: Officinis, Capillus veneris. Arabibus, Berscegnascen, seu Bersausan & Chulbare albir: Italis & aliis, ulgò, Capel venere: Germanis,* Frawenhaar: *Hispanis, Culantrillo de pozo: Gallis, Capil venere. Quæ verò τριχομανὲς Græcè, Latinè Trichomanes, Polytrichum & Callitrichum dicitur: Italis & Officinis Politrico: Germanis,* Steinbrech: *Hispanis, Politrico Gallis, Polytricon.*

Adiantum duplex proposuimus, Gallicum, quod Monspelio ubi provenit, Lugdunum (quare Lugdunense dictum) adferunt, & Orientale. I. Adiantum Matth. Fuchs. Turn. Anguil. Lac. Dod. gal. & fol. Lobel. Castor. Lugdun. Adiantum magnum, Trag. Adiantum candidum, Fuchs. in icon. Adiantum nigrum, Cordo in Dioscor. & hist. Adiantum nigrum verum, Tab. Capillus veneris vulgo & Mesuæo, Cæsalpino, Callitrichon Apuleii. II. Adianthum Syriacum Tabernæmontano. III. Trichomanes Matth. Trag. Fuchs. Turn. Lac. Dod. gal. & fol. Cordo in hist. & Dioscor. (cui & Polytrichon pharmacopœorum) Ges. hort. Anguil. Lob. Lug. Cam. Trichomanes mas, Tab. Trichomanes nigrum, Thalyo. Adiantum rubrum, Lonic. Polytricum vulgo, Cæsal. Saxifraga minor prima, Brunfelso.

Ξάνθιον. **XANTHIUM SIVE LAPPA. CAP. CXXXIII.**

XAnthium nascitur læto, & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis: folia atriplicis habet, insecta, nasturtium odore imitantia: fructum grandis olivæ modo, rotundum, & ut Platani pilula, spinosum, qui contactu vestibus adhæresci. Is antè collectus quàm perfectè ficcescat, tunditur, & fictili vase reconditur. Flavos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput, in nitro antè perfrictum, illinatur. Alii in vino tundunt, & ita asservant. Semen aptissimè tumoribus imponitur.

XANTHIUM.

Xanthii confid.

Xanthii vires ex Gal.

Nomina.

Xanthium, quod vulgus Lappam minorem cognominant, omnibus vulgarißimum eſt: quandoquidem plublicis ubique ſemitis, & exiccatis ſcrobibus, lacubuſq; naſcatur. Huic meo quidem judicio, omnes conveniunt nota nulla prorſus reclamante, quæ Xanthio à Dioſcoride tribuuntur: nam præterquàm quòd caulem gerit angulóſum, ac pinguem, folia, quæ ei ſubalbida ſunt, atriplicis effigiem referunt, per ambitum ſerrata, naſturtium odore imitantia. Prodeunt etiam è caule ramuli, quibus racematim fructus olivæ figura dependet, aculeatus ceu platani pilula, qui matureſcens, cùm tangitur, veſtibus pertinaciter adhæret. Paucis admodum hujus herbæ vires deſcripſit Galenus lib. 8. ſimpl. medic. ſic inquiens: Xanthium vocatur etiam phaſganium. Fructus diſcutiendi vim obtinet. Hæc planta Græcis ξάνθιον appellatur: Latinis quoq; Xanthium. Italis, Lappola minore: Germanis, Bettlersleuß/ und Spißkletten; Hiſpanis, Lappa menor: Gallis, Gloteron, & Grappellas.

Xanthium: Matth. Fuch. Turn. Dodo. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lac. (cui & Bardana minor) Geſ. hort. Lon. Lob. Cæſal. Caſtor. Thal. Lugd. Lappa minor, Brunf. Trag. Taber. Dicitur & Strumaria, unde Aëtius Chæradolethron & Philanthropon nominari ſcribit.

Αἰγίλωψ. ÆGILOPS SIVE FESTUCA. CAP. CXXXIV.

ÆGilops herbula folia tritici habens, ſed molliora, in ſummo capite ſemina bina ternave rubra, quibus ariſtæ quaſi capillaceæ exeunt. Illita cum farina herba ægilopiis medetur, duritias diſcutit. Succus farinæ admiſtus ſiccatur, & eorundem gratia reponitur.

Ægilopis confid.

NAſcitur frequens Aegilops inter ſegetes, ſed frequentißima inter hordeum folio tritici, culmo prætenui, in cujus cacumine bina ternave rubra ſemina dependent, putamine ac etiam figura hordeũ referentia, breviora tamẽ, tumentia,

I. ÆGILOPS. I.

II. ÆGILOPS II.

striata.

ſtriataq;. Ex his numeroſæ prodeunt ariſtæ, tenues, prælongæ, & acutæ. Eſt & alia planta, quam antea legitimam cenſebam ægilopam, tum quod obſervatum ſit hordeum in hanc degenerare, tum quòd terna quaternave ſemina, ipſaq; rubra in unaquaq; ſpica ferat: tenuibus ariſtis inde prominentibus. Proinde errant ii, ut equidem arbitror, qui Aegilopem, & avenam idem eſſe contendunt, quandoquidem etſi primo ſtatim intuitu Aegilops avenæ faciem referre videatur, diligenter tamen ſingulas ius notas expendenti, facilè & diſcrimen, & error deprehendetur. Etenim Avena in ſtipulæ cacuminibus grana profert, longiuſculis appenſa pediculis oblongis folliculis contecta, bipedum locuſtarum effigiem repræſentantibus. At Aegilops tenuiſſimas ſert ſpicas, tribus, aut quatuor tantùm granis contentas, avenæ ferè modo dependentibus: è quibus ariſtæ prodeunt capillorum inſtar tenues, rubentes, & avena longiores. Quòd autem ita ſe res habeat, manifeſtum præbet indicium ipſe Dioſcorides: utpote qui de Avena lib. 2. inter cerealia abundè ſcripſerit, neq; bis eorſumq; ejuſdem plantæ historiam tractare ſoleat: ſupervacaneum enim fuiſſet idem repetere, & inordinatum eidem inconſultò addere. Huc accedit, quòd ſi notæ, quæ utriq; plantæ à Dioſcoride redduntur, invicem conferantur, haud dubiè alteram ab altera tum facie, tum viribus, longè differre comperietur. Namq; Dioſcorides Avenam, quam Βρῶμον non αἰγίλωπα vocavit, depinxit ſtipula geniculis intercepta, dependentib. in cacumine parvulis veluti locuſtis bipedibus in quib. ſemen concluditur. Aegilopa verò in ſummo capite ſemina bina, aut terna rubra habentem ariſtis capillaceis. Porrò cùm de viribus de Avenæ diſſereret, inquit: Hujus ſemen non ſecus atq; hordeum utile eſt ad cataplaſmata. Pulte ejus alvus ſiſtitur: prodeſt tuſſientibus in ſorbitione ſuccus. Verùm hic de viribus Aegilopis ſcribens, herbam ejus ad ſinuoſos oculorum abſceſſus, quos Græci ægilopas vocant, & ad lunitias diſcutiendas commendavit: ſuccumq; farinæ admiſtum ad idem valere prodidit. Quæ ſanè omnia ni fallor, apertiſſimè demonſtrant ægilopem avenæ quam maximè repugnare. Aegilopem ex hordei vitio fieri, ſicut lolium ex tritico nimia uligine, teſtis eſt Gal. libro primo, capite ultimo de alimentorum facultatibus: ubi ita ſcribit. In tritico quidem frequens lolium ſæpe invenitur: in hordeis verò reperitur, ſed paucum: quam autem ægilopem appellant, ea in hordeis frequens invenitur, cum prima generatio, vel incrementum ipſis non rectè ſucceſſerit. Porro pater meus ætate jam declinante, cùm agricultura delectaretur triticum ac hordeum aliquando ſeminavit, omnibus diverſi generis ſeminibus, quæ ipſis erant admiſta, diligenter ſelectis, quo certò cognoſceret, num ex ipſorum mutatione lolium & agilops naſcerentur, an propriam hæc quoq; ſemina naturam haberent. Cùm autem fortè unà cum puris ſeminibus in tritico quidem frequens lolium, in hordeo autem parum ſed non ignavam ægilopis vim enatam conſpiceret in aliis quoq; ſeminibus itidem experiri eſt aggreſſus, hactenus Galenus. Alterùm ipſe quoq; teſtari poſſum, me ſæpenumero in Anania valle audiviſſe agricolas conqueri quod hordeum degeneraſſet in Squalam. Sic enim ipſi Aegilopem hanc ſecundam vocant. Aegilopis vires retulit Gal. l. 6. ſimpl. medicamentorum his verbis: Aegilops digerendi vim poſſidet, id quod ex guſtu patet: leviter enim eſt acris. Verùm & ex eo liquet quòd phlegmonas induratas, & ægilopas ſanat: hæc Galenus. Cujus etiam teſtimonio ſatis planum fieri poteſt Avenam, & Aegilopem inter ſe diſſidere, quod de iis ſeorſum egerit, & ſingulis diverſas vires reddiderit. Quæ Græcè αἰγίλωψ, Latinè etiam Aegilops dicitur. Arabicè Dauſir, Daliſir, Doſana, Dauſer, ſive Daſer: Italicè, Egilopa ſive orzo ſalvatico. At Aegilops altera, Italis, Vena vana: Ananienſibus Squala.

Erroꝛ quoꝛundam.

Ægylopis ex hoꝛdeo geneꝛatio.

Squala. Ægylopis vires ex Gal.

Nomina.

Feſtuca ſterilis, Vitium avenæ, C.B. Ægylops, Matth. in primis editionibus (hanc enim ſolum propoſuit) Lac. Tab. Ægylops prima, Matth. in poſtremis editionibus. Ægylops altera eidem in Compendio. Ægylops alia, eidem in poſtremæ editionis commentariis. Ægylops vera, Geſ. hor. Lolii primum genus Trago quo ad deſcriptionem. Bromus & Avena herba, Dod. gal. Bromos herba, Dod fol. Lugdu. Bromos ſterilis Lob. in icon. Bromos feſtucago Gazæ, Lob. Feſtuca, Lonic. Avena Græca, Cæſalpino. II. Feſtuca ſive Ægylops vera C.B. Ægylops ſecunda. Matth. in poſtremis editio. Ægylops ſive Feſtuca Eidem in compendio. Ægylops, Dod. fol. Lugd. Ægylops peregrina, Taber. Feſtuca, ſive Ægylops Narbonenſis, Lob. Frumentum ſylveſtre, Caſt. Triticum ſylveſtre in Sicilia, Cæſalpino.

Βρῶμος. **BROMUS. CAP. CXXXV.**

BRomus *a* herba ægilopi ſimilis, exiccatoriam vim habens. Decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias & juri colato par modus mellis adjicitur: rurſus incoquitur, dum liquidi mellis craſſitudo fiat. Linteum ex humore imbutum, & *b* narib. inditum, *c* contra graveolentiam ulcerum efficax eſt. Aliqui tritam aloen addunt, & eo modo utuntur. Cum ficcis roſis cocta in vino, gravem oris halitum emendat.

a Meum addit. εἶδος σταφύλου, οἷόν τε ἀκρόσταλον. i. quem & ſiphonium & acrotpelum

b Mel ἐπὶ τῶν ὀζαινικῶν βέλτιον i. ad narium ulcera infuſum.

c Cat. σὺν μάτος δυσοδμίας. i. oris graveolentiam.

TAmetſi non deſunt Dioſcoridis ſtudioſi, atq; etiam interpretes, qui putant, Bromum huic loco illegitimè accreviſſe, quòd de ea quoq; libro ſecundo idem Dioſcorides tractaverit, aliudq; non ſit Bromos quàm Avena: nos tamen longe aliter ſentimus. Mea ſiquidem ſententia eſt, eritq; donec melior ab aliis proferatur quòd Dioſcorides ubi ſecundo libro Bromum inter ſegetes, legumina, & alia frugum genera, quæ ſatione proveniunt, deſcripſit, de ſativa Bromo tantùm inteſlexerit: hic verò ubi de his quæ ſponte naſcuntur, differit, nobis ſylveſtrem Bromum reddat. Hæc vulgaris notitiæ eſt, domeſticæ avenæ in omnibus perſimilis, granis tamen majoribus, nigrioribus, hirſutioribusq; Bromi hujus mentionem feciſſe opinor Plinium libro 22. cap 25 dum ſic inquit. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ: naſcitur inter vitia ſegetis avenæ Græcæ, genere, & folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes parvulas velut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, atq; hordeum, & ſimilia. Βρῶμος *ita Græcè, ut Latinè Bromus & Avena ſylveſtris nominatur: Italicè, Vena ſalvatica.*

γλαῦξ. **GLAUX. CAP. CXXXVI.**

GLaux cytiſo, aut lenticulæ foliis ſimilis, quæ ſupernè virent, averſaq; candidiora ſpectantur: ramuli à terra exiliunt quini ſenive tenues ab radice: dodrantem alti: flores violæ albæ, purpurei exeunt, minores tamen: naſcitur juxta mare. Coquitur cum hordeacea farina, ſale, & oleo in ſorbitione, ad revocandam extincti lactis ubertatem.

Glaucis conſid. foliis

QUanquam ſcribit Dioſcorides juxta mare naſci Glaucem, eam tamen ipſe hactenus nuſquàm reperi, neq; ab aliquo compertam audivi. Niſi Ruellio adſtipulari velimus, qui eam herbam Glaucem putat eſſe, quæ fruticat multis caulib.

GALEGA, SIVE RUTA capraria.

Galega.

Ruellii opin. explosa.

Glaucis vires ex Gal.

Nomina.

foliis oblongis, in ordinem utrinq; digestis, ciceris modo, subter cæsiis, supernè viridibus flore purpureo, parvo, siliqua tenui rotunda, non in aduncum ut fœni græci corniculata. Hæc etsi Ruellio teste nullum apud Gallos invenerit nomen, à quibusdam (ut superius libro tertio commentati sumus, ejusq; hîc nunc imaginem damus, cum ibi sit prætermissa) GALEGA, ab aliis Ruta capraria: in Hetruria verò vulgò appellatur Lavanese sive ut quidam alii Lavamani, quod propè rivos aquarum nascatur, ubi manus lavantes rustici hac planta saponis vice sibi sordidum lutum abstergunt. Verùm cùm videamus hujusce plantæ flores, & caules, qui se quandoq; ad bicubitalem altitudinem attollunt, Glaucis faciem non repræsentare, cogimur dicere Ruellium hac in re hallucinatum deprehendi: præsertim quòd Glaux, Dioscoride & Plinio authoribus, invenitur juxta mare: Galega verò in uliginosis locis, in scrobium aggeribus, in montibus, & deniq; passim ferè provenit. Huic plantæ recentiores assignant vires non vulgares contra pestilentiam, & venenosorum animalium morsus: in quorum remedium herba per se estur, atq; etiam exterius illinitur. Sunt & qui eam morbo comitiali laborantibus auxiliari prædicent: in quem usum ejus succum exhibent, drachmarum quatuor pondere. Quòd autem hæc extinctum lac revocet, ad quod Glaux à Dioscoride commendatur, nonequidem ausim asserere, cùm nullum inveniam, qui Galegam his viribus præstare testetur. Glaucis meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, de ejus viribus differens in hunc modum: Glaux herba, & ipsa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod si ita sit, calida quodammodo, humidaq; fuerit temperamento. Ea æquè Græcis γλαὺξ, atq; Latinis Glaux appellatur.

Galegam supra lib. 3. cap. 48. descripsit: quæ dicitur Galega sive ruta Capraria. Matth. Lac. Castor. Lugd. Camer. Galega, Dod. gal. & fol. Gesner. hort. Lobel. Lonic. Ruta Capraria Ges. hort. Tab. & Fœnugræcum sylvestre, Onobrychis, Ges. & Fracastorio. Caprago vulgò, Cæsalp.

Πολύγαλον. POLYGALA. CAP. CXXXVII.

POlygala palmi altitudinem petit, foliis lenticulæ, gustu adstricto. Quæ pota, lactis abundantiam facit.

I. POLGALYA. * II. ASTRAGALUS ALPINUS.*

Poly-

Polygala cujus hic imaginem appinximus, miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius pharmacopœus inſignis. Provenit in collibus apricis, & incultis locis. Quæ an legitima ſit, pro certo decernere non auſim, quòd tam paucæ ejus tradantur notæ, tum à Dioſcoride, tum etiam à Plinio, ut non facile aliquid certi de ea determinari poſsit. Verùm quoniam hæc planta palmarem longitudinem non excedit, & folia lenticulæ habet, & guſtu eſt adſtricto, facilè adducor ad credendum, eam legitimam eſſe polygalam: & præſertim cùm ipſe Calzolarius ſcribat, multiplici ſibi experimento conſtare, hujus plantæ uſu lac in mulieribus copioſum provenire: mihi plane incomperta eſt: neq; id temere fateri licet, quòd tam paucæ ejus traduntur notæ tum à Dioſcoride, tum etiam à Plinio, ut admodum difficilè ſit decernere, quæ nobis hodie ſeſe offerat planta, cui Polygalæ nomen rectè competere poſsit. Hæc Græcè πολύγαλον, Polygalum quoque & Polygala Latinè dicitur. Italis Poligala. Polygalæ conſid. Nomina.

I. Quam Polygalam cenſuit Matthiolus, eandem Lugd. & Tabernæmontanus ſub ipſius nomine poſuere, verùm Caſtori Aſtragalus dicitur, & Lobelo Aſtragaloides herbariorum, Aſtragalus fortè Matthioli, vel jam demum Polygala ejuſdem. II. Aſtragalus alpinus. D. Cam. in locum Polygalæ Matthioli hanc ſubſtituit, quam, imitatus Geſnerum, Polygalum vocavit, quæ Aſtragali Monſpelienſium nomine à Cluſ. hiſt. Hiſpanica proponi videtur, & in Lugdunenſi hiſtoria Aſtragalus purpureus dicitur.

Οσυρις. OSYRIS. CAP. CXXXVIII.

OSyris frutex eſt niger, ramulos ferens tenues, lentos, fractuque contumaces: & in his folia quaterna quina, ſenave, ceu lini, nigra initio, dein colore mutato rubeſcentia. Decoctum ejus potum juvat arquatos.

OSYRIS.

Oſyris quòd foliis, & caule lini faciem repræſentent, officinis Linaria appellatur. Naſcitur ferè ubique in campis, & agrorum aggeribus. Hujus flores, quos tamen omiſit Dioſcorides, numeroſi à medio uſque ad ſummum viſuntur, ſylveſtris cumini ſecundi generis modo, verùm in hoc purpurei ſunt, in illa ſublutei. Sunt tamen qui velint, Oſyrim eam eſſe plantam, quam vulgò nos appellamus Belvedere, quòd bellè denſiſſimeq; fruticet, virea q; per æſtatem, non ſolùm in hortis, & viridariis ſata, ſed etiam in fictilibus ornandi feneſtras gratia. Qui verò ita exiſtimant, eò ducuntur argumento, quòd hæc non modò creſcat foliis lino ſimilibus, ſed quòd etiam nunc ſeratur à multis ad ſcopas ex ea parandas. Quandoquidem id à Galeno dictum volunt in ſimplicium cenſu, ubi verbum κορήσματα (ita enim legendum eſt, non autem καθαρήματα, ut malè habent codices) non ſolùm medicamenta quæ faciem venuſtant: verùm etiam ſcopas Græcis ſignificare arbitrantur, quemadmodum & Cornarius in Aetio interpretatur. Quorum equidem ſententiam non prorſus improbandam cenſeo, quoniam palàm eſt, hanc plantam foliis linum referre, & ad ſcopas conficiendas aptiſſimam eſſe: tametſi Dioſcoridis placitis ea non admodum adſtipuletur, ſicuti nec alia vocata Linaria, quòd neutrius folia è nigro, quod viderim, in rubrum mutentur, quod q; harum ramuli longè plura habeant folia, quàm quina, vel ſena. Vidi quoque alias plantas, quas, non deerant, qui legitimam facerent Oſyrim: verùm cùm etiam in his nonnullæ deſiderarentur oſyridis notæ, non libuit eorum probare ſententiam. Oſyridis hiſtoriam tradidit etiam Plinius libro 27. cap. 12. ubi ita ſcriptum reliquit: Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in his folia nigra, ceu lini: ſemen q; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens: hæc Plinius. In quibus, meo judicio, lapſus deprehenditur ipſe Plinius, quòd iis notis depinxerit hujus plantæ ſemen, quæ foliis reddidit Dioſcorides, à quo tamen Plinius illa mutuatus eſt. Tametſi hoc loco Linariæ herbæ vulgo vocatæ imaginem appinximus vulgum ſecuti, non ob id tamen ipſam legitimam Oſyridem facimus. De viribus Oſyridis Galenus lib. 8. ſimpl. medic. diſſerit iis verbis: Oſyridi, inquit, herbæ ex qua κορήματα (ſive ſcopas, ſive medicamenta, quæ cutem exterunt, & lævigant, interpreteris) fieri ſolent amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas: quare & in jecinore conſiſtentes obſtructiones adjuvat. Herba hæc ὄσυρις Græcis, Latinis item Oſyris dicitur: Germanis Harn Kraut: Italo pariter & Hiſpano, Linaria: Gallis Linaire. Belvedere. Plinii lapſus. Oſyridis vires ex Gal.

Linaria vulgaris lutea flore majore hic propoſita, an Oſyris, imò an Antirrhinum Plinii ſit meritò dubitatur: dicitur Oſyris, Matth. Fuchſ. Turn. Dod. gal. Lac. Cord. in Dioſc. Lob. Lug. (cui & Urinalis & Urinaria) Caſtor. Oſyris major, Taber. Linaria, Brunf. Linaria prima, Lon. Dod. fol. Linaria vulgo, Geſ. hort. Cæſal. Linaria vulgaris, Cam. Pſeudolinum, Brunfelſo.

Σμιλαξ τραχεῖα. SMILAX ASPERA. CAP. CXXXIX.

SMilax aſpera, folia habet periclymeni: ſarmenta tenuia, multa, rubi modo, aut paliuri aculeata: arboresſcandit, ab imo ad ſumma perreptans, ſe cõvolvens eis, a fert racemos exiles, qui maturi rubeſcunt, guſtum-

a Meum κορυμβὸν ἔχει βοτρυώδη i. fructum habet racemoſum.

I. SMILAX ASPERA.

a Meum & Cat. καὶ πάσαν τὴν σμίλακα. i. per totam smilacem. *b* Meum πρὸ ἑνὸς ὀβολοῦ ἀττικοῦ ἑκατέρου, i. utrunq; trium obolorum Atticorum. Smilacis asperæ hist. ex Theoph.

II. ZARZAPARILLA.

Zarza parilla.

gustumque leniter mordent. Nascitur in paluſtribus, & asperis: radice dura, crassaque. Folia & acini, & antè, & post epoti, venenoforum antidota sunt. Tradunt, si infantibus nuper in lucem editis, quid ex his tritum propinetur, nulla postmodum venena nocitura. Inciditur etiam ad alexipharmaca, id est, ad ea medicamenta, quibus venena arcentur.

Σμίλαξ λεία. **SMILAX LÆVIS.**
CAP. CXL.

LÆvis Smilacis folia hederæ similitudinem habent, molliora, læviora, tenuiora: hujus sarmenta supradictæ similia, nullis horrent spinis: convoluitur arboribus, ut prior: fructum parit lupini modo nigrum, exiguum: floribus in *a* cacumine perpetuis, multis, rotundis. Hac Smilace, quadam topiariorum arte, tentoria contra æstus molestiam factitantur: folia per autumnum decidua. Semine cum Dorycnio poto, *b* ternis singulorum obolis, varia & tumultuosa in somnis observari traduntur.

Smilax aspera Hetruscis Hedera spinosa, sive Rubus cervinus nominatur. Hanc diligentissimè persecutus est Theophrastus libro tertio capite ultimo de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Smilax, id est, hedera Cilicia, amplexicaulis ipsa quoque assurgit, frutex aculeatus, & velut præhorridus: folium hederæ parvum, sine angulo juxta pediculi retinaculum humectum: peculiare, quòd medium illum callum, qui instar spinæ animantium secat, prætenuem habet, & intervalla staminea, non ex eo porrecta, ut cætera, sed circa eum in orbem circumacta. ab annexu pediculi ducit ad caulem verò foliorum internodia consummantem: julus ab eisdem pediculis atque folia, tenuis, seque convolvens dependet. Flos candidus, suaviter olens, verno proveniens tempore, fructus proximus Solano, atque Melothro, & maximè uvæ labruscæ vocitatæ. Racemi pensiles ut hederæ sunt, verùm ad labruscam potius accedunt, nam de eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Colore fructus rutilus est: nucleos in universum quidem binos continet, quanquam grandior ternos, & parvulus unum. Nucleus durus admodum est, & colore forinsecus niger. Peculiare racemis, quòd per latera caulium serepunt, postremoq; caulis racemus omnium maximus propendet, sicut in rhamno, & rubo: unde fit ut extremo fructifera, & latere largè fructifera ista spectetur. Hactenus Theophrasti de Smilace aspera sententia. Hanc ejus radicis esse plantam affirmant, quam Hispani Zarzam parillam vocant. De qua tum superius primo libro ubi de ligno Guajaco egimus, latius scriptum sit. hic eadem repetere haud operæpretium esse censemus, siquidem eò se conferre poterunt lectores, qui Zarzaparillæ historiam, & vires legere voluerint. Zarzæ parillæ plantam, cujus imaginem hic appingi curavimus, misit ad me Cypro dum hæc commentaria prælis subessent, Bartholomeus Rhellous medicus, & rei plantariæ peritus, atque etiam Constantinus Sylvestrius pharmacopœus Arimineusis: atque eam ob causam legitimam Zarzam parillam hanc plantam esse putamus, quòd omnibus suis notis alteram referat, quæ ex Hispaniis antea transmissa fuerat. Verùm tametsi foliis habeatur asperæ smilacis, iis tamen minora, & aversa parte minimè aculeata spectantur: quinetiam nec viticulæ spinis rigent. Quo fit, ut jam fateri possim inter Smilacem asperam & Zarzam parillam nonnullam intercedere differentiam. Cæterùm ob id à mea non dimoveor opinione, nempe ut hæ plantæ genere, ita & viribus non differunt. Quæ autem Smilax lævis appellatur, si ea non est, cujus hic iconem expressimus, alia sanè in præsentia ad manus non est, quæ magis lævem smilacem referat quàm hæc in qua nihil desideratur, præterquam seminu facies, quæ nullam prorsus cum lupino conformitatem

Smilacis lævis historia.

III. SMILAX LÆVIS.

IV. LUPULUS.

formitatem habet, non ausim tamen legitimam affirmare. Hæc itaq; ubiq; ferè provenit sed præsertim in Hetruria, ubi passim frequentissima invenitur. Incolæ eam vulgo vocant Vilucchio maggiore. Vilucchio maggiore. *Hæc foliis asperam quadantenus imitatur, nec secus ac illa arbores scandit, seq; convolvit eis, proxima quæq; vinciens: verùm sarmentis, sive ramulis constat, non ut altera horridis, aculeatisq;, sed lævibus, flexilibus, ac lentis. Flores profert candidos, calathi effigie: e quibus semen prodit atrum. Officinæ hanc plantam Volubilem nuncupant. Cujus tamen plura Mauritanis habentur genera, quorum unum illud est, quod* LUPULUM *appellant. Hujus etsi apud medicos ætatis nostræ frequentissimus sit usus, addaturq; ab ijs in quàm plurima medicamenta, nihil tamen de eo, quod equidem invenerim, Galenus, & Dioscorides, aliiq; veteres tam Græci, quàm Latini authores, posteritatis memoriæ prodiderunt: quanquam non desunt, qui velint, hunc Plinio esse Lupum salictarium, ab eo hoc tantùm nomine demonstratum lib. 21. c. 15. atq; ibi inter eas herbas connumeratum, quæ sponte nascuntur, quibusq; pleraq; gentium utuntur in cibis. Lupulus itaq; in Germania, Bohemia, Polonia, & in aliis Septentrionalibus regionibus magna sanè cultura in campis alitur, ad cerevisiam conficiendam. Nam absq; lupuli folliculis ea parari nequit. Duûm est genervm, sativum & sponte proveniens. Hoc in sepibus, & fruteta provenit, illud in campis seritur, adactis subinde palis, quibus se circumvolvit. At facie inter se non differunt, præterquàm magnitudine & exilitate: quandoquidem sativum omnibus suis partibus adultius est. Planta est arbores scandens & contexendis pergulis aptissima: foliis vitigineis Bryoniæ modo, modò ternis, modò quinis divisuris circumstantibus, asperis, ut in cucumere. Sarmenta habet prælonga, aspera, hirsuta & quadantenus aculeata. Flores edit subpallidos, racemososq; & folliculos numerosos, exiles compactili quadam serie dependentes, in quibus atrum, & amarum concluditur semen. Lupuli flores, folliculi & radices,* Lupuli vires. *excalfaciunt, siccant, aperiunt, extenuant, abstergunt & expurgant, sanguinem mundant. At turiones, quibus elixis utimur in acetariis, cùm plus humiditatis habeant, parum quidem, tum excalfaciunt, tum siccant. Sunt tamen sumentibùs & cibus & medicamentum. Namq; sanguinem mundant ventrem solvunt. in cibum sumpti ubi prius probè fuerint elixi obstructiones aperiunt, nec parvam cum palato ineunt gratiam. Florum & folliculorum decoctum datur commodè potandum contra hausta venena, scabiem, Gallicam luem, & cæteros quosq; affectus, qui extimam cutim inficiunt, nempe lichenes, serpigines, impetigines, alphos & hujusce generis alios. Datur & in febribus diuturnis, à jecinoris infarctu provenientibus. Semen tritum, & potui datum semidrachmæ pondere, interaneorum animalia necat. Menses provocat, & urinam pellit. Flores, & folliculi in desessionibus additi, præstant ad induratos, & tumidos fœminarum locos: & ad eos, qui difficulter urinam reddunt. Lupuli vocati latius meminit Mesues inter sua dejectoria facultatis medicamenta ubi hæc ad sensum habet. Est & aliud Volubilis genus quod* LUPULUS *appellatur, folia habens aspera, cucumeris modo flores exilibus folliculis squamatim compactos, racematimq; dependentes, colore subcinereo.* Lupuli hist. & vires ex Mes. *Hinc flavam bilem detrahit, sanguinem ab ea expurgat, & ejus inflammationes extinguit. Sero caprino maceratus, & exhibitus, paulò valentior redditur. Succus cum saccharo decoctus syrupi modo, regio morbo laborantibus medetur. Sed profectò mirum est, quòd eo nostræ ætatis medici tam parcè raroq; utantur, cùm tamen præstantissimum sit medicamentum, quandoquidem tum herba ipsa per se, tum etiam succus polentæ admistus, capitis dolorem à caliditate contractum tollit. Jecinoris, & ventriculi æstus mitigat. Syrupus ex saccharo, & ejus succo paratus, utilissimè exhibetur in febribus à bile, & sanguine excitatis: hæc Mesues de Lupulo. Cæterùm ad institutum nostrum revertamur. Smilacis utriusq; vires tradidit Galenus libro 7. simpl. medicamentorum, sic inquiens: Milax (sic enim Smilacem vocat Galenus) aspera claviculis plena est, ita ut variè sursum deorsumq; arboribus circumvolvatur. Folia gustata aliquid habent acrimoniæ, & alioqui si illis utaris, calefaciunt. Milax lævis facultate quodammodo prædictæ similis est. Planta quæ Græcis σμίλαξ τραχεῖα, Lati-* Smilacis utriusque vires ex Gal. Nomina.

nis Smi-

nis Smilax aſpera, & Hedera Ciliſſa vocatur: Italis, Hedera ſpinoſa, & Rouo cervino, Germanis, Scharpfe Winden: *Gallus, Tan, ſive Smilax aſpre. Quæ verò σμίλαξ λείαGræcè, Smilax lævis ſive lenis Latinè dicitur: Italice, Viluchio maggiore: Germanis* Winden oder Zaunglöcklein: *Hiſpanicè, Correguela mayor: Gallicè, Liſet major, ſeu Campanette. At Lupulus, Italis, Lupolo, Bruſcandolo, ſeu Foranceſo: Germanis,* Hopffen: *Gallis: Houblon.*

Smilax, aſpera eſt & lævis, utriuſque & ſuæ differentiæ. I. Smilax aſpera fructu rubente, C. B. Smilax aſpera, Matth. Fuchſ. Turn. Dod. gal. & fol. Cordo in Dioſc. (cui & hedera ciliſſa) Geſ. hort. Lac. Lob. Caſt. Cæſ. Tab. Cam. Lug. cui & Volubilis acuta vel pungens. Smilax aſpera vera, Trag. Smilax aſpera fructu rutilo, Cluſ. hiſt. Hiſp. Volubilis aſpera, Lonicero. II. Smilax aſpera Peruviana ſeu Salſa parilla, de qua ſupra lib. 1. cap. 110. III. Convolvulus major albus, C. B. Smilax lævis. Matth. Fuch. Geſ. hor. (cui & Convolvulus Plinii) Lac. Caſt. Smilax lævis alba major & Conjugulum Catoni, Dod. gal. Smilax lævis major, Lob. Dod. fol. Volubilis, Brunf. Volubilis major, Trag. Lon. Thal. Taber. Helxine ciſſampelos, Cor. in Dioſc. Convolvulus major, Geſ. hor. Cæſal. Malacociſſus Damocratis, Anguil. Jaſione Plinii, Dalechampio in notis in Plinium. IV. Lupulus mas, ſeu Volubilis foliis aſperis Meſues, C. B. Lupulus, Matth. Brunf. Turn. Lonic. Dod. fol. Caſt. Cæſal. Lugd. Tab. Lupulus ſalictarius Fuchſ. Dod. gal. Geſ. hort. Lac. Ab hoc differt Lupulus fæmina, foliis, quæ circa radicem non laciniata, ſed tantùm inciſuris ſerrata & rotundiora ſunt: floſculis ſubpallidis, qui ſine fructu pereuntes in pollinem luteum abeant. Ut prior in ſepibus naſcitur. Sunt qui Lupulum marem appellant, qui ſteriles habet flores: & fœminam, cui abſq; flore folliculares fructus innaſcuntur, quod & aliis herbis, ut Spinachiæ, Cannabi, tribuunt.

Μυρσίνη ὀξεῖα. **RUSCUS.** **CAP. CXLI.**

SYlveſtris myrtus, aliquibus oxymyrſine, aut myrtacantha, Latinis ruſcum appellatur: folium fert myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum: baccæ per maturitatem rubeſcunt, rotundæ, à medio folio dependentes, oſſeo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, vitilium modo lenti, fractu contumaces, folioſi: radice graminis ſimili, acerba, & ſubamara. Folia & baccę in vino potæ, urinam cient: menſes pellunt, veſicæ calculos frangunt, ſtillicidio urinæ medentur, dolores capitis ſanant, & regium morbum. In aſperis, & præcipitibus locis enaſcuntur. Decoctúm radicis in vino potum, eoſdem præbet effectus. Cauliculi recentes, aſparagorum vice in cibo ſumuntur: amari autem ſunt, ſed urinam movent.

Ruſci confid.

Pungi topi.

Nomina.

RUſcum officinæ corrupto nomine ex litera additione Bruſcum appellant. Nos vero, quòd arcendis muribus is aptiſſimus ſit, ſi ſalitis appenſis carnibus funiculo circumligetur, Pungi topi Hetruſca lingua dicimus. Germinat hic vere aſparagi modo, turionibus tamen brevioribus, craſſioribus, hirſutiuſq; : qui elixi manduntur ex oleo, ſale, & aceto. Excalfacit radix, ſiccat, aperit, abſtergit, extenuat. Cæterùm, quòd non obſcurè amarorem guſtui relinquant, in medicamentis potius, quàm in cibis expetuntur: ſunt enim ciendæ urinæ, aperiendiq; obſtructionibus perquam idonei. Græcis, quod foliis ſit acutis, & myrtum æmuletur, oxymyrſine, hoc eſt, acuta myrtus appellatur. Ea Græcis μυρσίνη ὀξεῖα & ὀξυμυρσίνη vocatur, Latinis, Ruſcus, & Myrtus ſylveſtris: Arabibus, qui Cubebas cum ruſco confundunt, Cubebe: Italis, Ruſco & Pongi topi: Germanis, Brüſch: *Hiſpanis, Jus barba, & Gilbarbera: Gallis, Bruſco, Brus.*

Ruſcus, Matth. Trag. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Lac. Lob. Lugd. Cæſalp. Taber. Camer. Ruſcus verus, Lonic. Ruſcum Dodo. gal. & fol. Myrtus ſylveſtris. Turn. Myrtacantha & murina ſpina, Lob. in icon. Centromirini Theophraſti, & Oxymirſine, Anguillaræ.

Δάφνη ἀλεξάνδρεια. **LAURUS ALEXANDRINA.** **CAP. CXLII.**

a Meum *ἐν μέσοις.* i. in medijs.

LAurus Alexandrina folio eſt ruſci majore, molliore, & candidiore: ſemine *a* inter folia rubro, ciceris magnitudine: ramos ſpargit in terra dodrantales, interdum longiores: radice ſylveſtri myrto ſimili, majore, molliore, odorata: invenitur in montoſis. Difficiles partus accelerat, radice pota ſex drachmarum pondere in vino dulci, & ſtillicidio urinæ auxiliatur, ſed ſanguinem extrahit.

Lauri Alexandrinæ confid.

SI laurum Alexandrinam & Hippogloſſum unam & eandem plantam eſſe ſenſiſſet Dioſcorides, ut quidam exiſtimant, nulli quidem dubium eſt, quin ſupervacuum erat, de ijſdem ſeorſum, diverſis atq; etiam proximis capitibus Dioſcoridem differere: verùm nulla in earum notis & viribus reperiretur differentia. Sed quoniam eas ſeorſum tanquam diverſas retulit, diverſasq; utriſq; notas aſſignavit, idcirco has plantas inter ſe differre dicatur, neceſſe eſt. Nam etſi utriq; folia

I. LAURUS ALEXANdrina.

II. LAURUS ALEXANDRINA altera.

foliaruſci reddiderit Dioſcorides, tamen Hippogloſſum ſtatuit aculeatam gerere comam, & in ſummo ceu linguas è foliis exeuntes: commendavitq; comam ad dolorem capitis coronæ modo impoſitam, & radicem, ſuccumq; malagmatis admiſceri ſcripſit. Verum hic in Lauro Alexandrina nec linguarum meminit, nec aculeorum è foliis prodeuntium: tradidit quidam hanc folia habere ruſco ſimilia, ſed majora, molliora, & candidiora: ramos dodrantales, in terram ſparſos: radicem ruſco ſimilem, majorem tamen, molliorem, & odoratam. Cui vires tribuit ad difficiles partus, ad urinæ ſtillicidium, & ad ſanguinem extrahendum. His accedit, quòd (ut Dioſcorides teſtari videtur) Laurus Alexandrina fructum fert rubrum, ciceris magnitudine, inter folia, non autem in mediis foliis, ut hippogloſſum, & ruſcus. Ex hu itaq; tum notis, tum viribus, quæ in hiſce duabus plantis maximè pugnare deprehenduntur, omnibus abundè conſtare arbitror, hallucinari eos, qui putant Laurum hanc, & hippogloſſum unam & eandem eſſe plantam. Nos equidem hanc, cujus hic figuram damus, veram ac legitimam Laurum Alexandrinam eſſe cenſemus, quæ (ut pictura pulchrè demonſtrat) non parum ab hippogloſſo differt. Huic alteram adjecimus, quæ & ipſa haud dubiè, ni fallor, fuerit Laurus Alexandrina. ſi huic fructum in mediis foliis innaſci concedamus. Lauri Alexandrinæ vires memoriæ prodidit Galenus lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens: Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellitant, temperatura evidenter eſt calida, & guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt: potaq; tum urinam tum menſes prolicit. Planta Græcis Δάφνη ἀλεξανδρεία, Latinis Laurus Alexandrina dicitur: Arabibus, Gar Alexandriæ: Italis, Lauro Aleſſandrino. Gallis, Laurier Alexandrin.

Lauri Alexandrinæ vires ex Gal. Nomina.

Polygonatum latifolium ramoſum, C.B. Laurus Alexandrina, Matth. Dod. gal. Cam. Hippogloſſum, Lug. Polygonatum tertium, Cluſ. hiſt. Pann. Polygonatum quartum latifolium, Tab. Ruſco affinis tertia Cæſalpino. II. Hippogloſſum fructu folio inſidenti, C.B. Laurus Alexandrina altera Matth. Laurus Alexandrina, Lac. Tab. Laurus Alexandrina vera, Lug. Hippogloſſum, Loni. Ruſco affinis altera, Cæſ.

Δαφνοειδὲς. **DAPHNOIDES. CAP. CXLIII.**

DAphnoides cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obſequioſiſq;, multis, à medio ſurſum verſus folioſis: cortex ſupra modum viſcoſus ramos veſtit: folia lauri, graciliora, & molliora, fractu contumacia, quorum guſtatu os & fauces incenduntur: flores candidi: bacca, cùm maturuerit, nigra: radix inutilis: naſcitur in montoſis. Pituitam extrahit folium recens, vel aridum in potu: menſes ciet, & vomitum: caput inanit commanducatum: ſternutamenta movet. Baccæ quindecim potæ alvum reſolvunt.

Χαμαιδάφνη. **CHAMÆDAPHNE. CAP. CXLIV.**

CHamædaphne virgas emittit cubitales, ſingulari ramulo conſtantes, rectas, tenues, læves: folia lauri ſimilitudine, læviora multò, ac viridiora: ſemen rotundum, rubens, annexum foliis. Illinuntur capitis doloribus trita folia, & ſtomachi ardores mulcent: ad ſedanda tormina cum vino bibuntur. Potus cum vino ſuccus menſes, & urinam ciet: idem facit peſſo appoſitus.

I. DAPHNOIDES.

II. CHAMÆDAPHNE.

Daphnoidis, & Chamædaphnes confid.

Mezereũ non eſt Daphnoides.

Vinca pervinca Chamædaphne.

Piper montanum. Daphnoidis & Chamædaphnes vires. Nomina.

Daphnoides quam officinæ, & herbariorum vulgus Laureolam vocant, frutex eſt vulgaris notitiæ. Provenit hæc frequens in vallis Ananiæ montibus, Tridentino agro & ubiq; ferè locorum. Nam & in Germania, & in Bohemia, atq; aliis pleris in locis copioſa viſitur, nullu prorſus reclamantibus notis. Cubital bus enim aſſurgit virgultis xilibus, obſequioſis, foliis numeroſis, ſurſum ſpectantibus, lauro ſimilibus, gracilior bus tamen ac mollioribus, acerrimo guſtu: quin & ramorum cortex admodum tenax eſt. Hinc uaq; fit, ut eos errare toto cœlo deprehendatur, qui putent Mezereum Mauritanus vocatum eſſe Daphnoidem: quandoquidem Mezereon Chamelæa eſt, de qua ſuo loco diſſeremus. Porrò Chamædaphne, quam Laureolam niarem pleriq; cognominant, foliis ac fructu à Daphnoide non longè differt: verùm hac tantùm intercedit differentia quòd Chamædaphne ſingulari rectoq; caule conſtat cui folia circumquaq; prominent, adeò ut in cacumine in orbem umbellæ inſtar diradientur: ſemine inde prodeunte Daphnoidis modo. Caterum, quòd vocaverit Plinius Chamædaphnen eam clematidem, quam aliqui Vincam pervincam appellant, credidere quidam hanc Dioſcoridi eſſe Chamæclaphnen. Sed profectò ij falluntur errore; omnibus evidentior fiet, quàm ut pluribus explodi poſſuiet, ſi modo contemplentur & conferantur notæ, quibus Vincam pervincam deſcripſit Plin. l. 21. c. 11. & quibus repræſentavit Chamædaphnen l. 24. c. 15. Verùm Plinio quòd clematidi ſolia ſint lauri, videaturq; humilis laurus, ideo non temerè eam Chamædaphnen dici placuit. Sunt qui Laureolæ fructum Piper montanum vocent quamvis ruſticis Ananienſibus nihil aliud ſit piper montanum quam Dioſcoridis granum Gnidium, ut infra ſuo loco dicemus. Daphnoidis recentia folia contuſa illinuntur utiliter iſchiadicis tam diu quouſq; rubores, aut veſicas excitent. Daphnoidis & Chamædaphnes unotantum capite meminit Galenus lib. 6 ſimpl. med. ſic inquiens: Chamædaphnes germina tenera edi quoq; aſſolent. Eſt autem perſimilis viribus lauro Alexandrinæ: ſicut ſane & quod Daphnoides nuncupant. Planta, quæ Græcis δαφνοειδὴς, Latinis item Daphnoides, & Laureola nominatur: Arabibus, Daphnides. Italis Laureola: Gallis Laureole. Quæ verò χαμαιδάφνη Græcè, Chamædaphne parier Latinè dicuntur: Arabicè, Chamædaphnes: Italicè, Chamædaphne.

Laureola duplex eſt, alia folio teneriore & deciduo, alia folio craſſiore & ſemper virente: I. Laureola Germanica folio teneriore, C. B. Daphnoides Matth. Turn. Fuch. Geſ. hort. (cui & piper montanum Italorum) Lac. Caſt. cui & Laureola major: Daphnoides aliorum Lon. Daphnoides flore purpureo, Tab. Chamælea ſeu Mezereon, Trag. Chamelæa Germanica Dod. gal. & fol. Cam. Thal. an Chamelæa altera, Cæſal. Meſereum Germanicum, Lob. Laurus puſilla. Eidem in iconibus. Laureola fœmina, Lugd. Chamædaphne. Cluſ. hiſt. Panno. Thymelæa, Cord. in Dioſc. Piper montanum Anguillaræ. Glycyrrhizam montanam nominare ſolemus, ut rei herbariæ ignaros fallamus, quod hactenus in omnibus ferè herbationibus contigit. II. Chamædaphne, Matthiolo, Lac. Lonic. Caſtori, cui & Laureola minor. Daphnoides ſeu Laureola Lugd. Hanc figuram Matthiolus in majoribus iconibus exhibet: in minoribus etenim unico caule expreſſit, de qua ſtirpe nonnulli dubitant tanquam de incognita: alii tamen ad Daphnoidem referunt: ſuſpicantur, Matthiolum Laureolam officinarum exprimere voluiſſe.

ἙΛΛΕΒΟΡΟΣ ΛΕΥΚΟΣ. VERATRUM ALBUM. CAP. CXLV.

Elleborum album Latini veratrum album vocant, fert folia plantaginis, aut betæ ſylveſtris ſimilia, ſed breviora, & nigriora, rubeſcentia: caulem cavum, quadrantalem, tunicis convolutum, quas abdicat

abdicat, cùm areſcere incipit, radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo, & exiguo capite ceparum modo exeuntibus: naſcitur in montibus, & aſperis. Radices meſſibus colligendæ. Optimum habetur candidum, friabile, carnoſum, modicè extentum, nec *a* tamen junci modo mucronatum, quod frangendo pulverem emittit, & tenuem habet medullam, guſtu non admodum fervens, *b* neq; ſalivam ſubinde ciens: hujuſcemodi autem ſtrangulat. Primatum Cyrenaicum tenet. Galaticum autem, & Cappadocicum candidiora, & pulvere quodam obſita, celerius ſtrangulatus movent. Vomitione autem varios extrahit humores. Collyriis admiſcetur, quæ caliginem oculorum diſcutiunt: partus impoſitum necat, menſes pellit, ſternutamenta excitat: mures interficit, cum melle & polenta ſubactum: abſumit carnes, ſi coquatur unà. Datur per ſe jejunis, & cum ſeſama, aut ptiſanæ ſucco, aut halicæ, aut lentis cremore, cum aqua mulſa, aut pulte, aut quavis alia ſorbitione. Cogitur cum pane, & ita inflatur. Præparatio corporum, ac victus ratio diligenter tradita eſt, cùm ab his qui de medica ejus potione ſcripſitarunt, tum maximè à Philonide Siculo Ennenſi, cui nunc aſſentimur: quippe longum nimis eſſet in hac præſertim editione de materia, ſimul medicam curandi rationem exponere. Dant nonnulli in pultis ſorbitione, aut copioſo halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, ſtatim veratrum offerunt, iis præſertim, quibus ſtrangulationis ſuſpicio imminet, aut ſi valetudo corpus infirmat: hoc enim modo dejectio nihil periculi minatur, quòd cibo munitis non intempeſtivè medicamentum corporibus offeratur. Vomitiones concitant ſubditæ ex eo balani cum aceto.

a Meum ἀδὲ ἀπόξυς, δὲ ποὶ χοιράδης. i. non acutum & junceũ, ita Meũ & Ca.

b Meum ἀδὲ ἀθρόως, πίλον ἐπιπαρόμε νον. i. neque cumulatè ſalivam attrahens

Ἑλλέβορος μέλας. VERATRUM NIGRUM. CAP. CXLVI.

ELleborum nigrum appellatur melampodion, quoniam caprarum paſtor nomine Melampus furentes in ſe Prœtidas primus purgaſſe, & ſanaſſe fertur. Folia ei viridia, platani ſimilia: minora foliis ſphondylii proxima, ſubaſpera, nigriora, pluribus div.ſuris inciſa: caulis aſper, flores in purpura albicantes, racematim cohærentes: ſemen cnici, quod in Anticyra ſeſamoides vocant: quo dejectiones moliuntur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, à capitulo cæpæ ſimili conſibratis, quarum eſt uſus. In collibus, aſperis, & *a* ſitientibus locis enaſcitur. Optimum eſt, quod ex hujuſmodi petitur terris, ut ex Anticyra. Nigrum inibi probatiſſimum gignitur. Eligi debet corpulentum, & plenum, in quo tenuis ſit medulla, acre guſtu, fervensq; : cujuſmodi eſt in Helicone, Parnaſo, & Ætolia natum: attamen Heliconium præcellit. Veratrum nigrum purgat ventrem, detrahit bilem pituitasq;, datum per ſe, aut cum ſcammonia, & tribus obolis ſive drachma ſalis: decoquitur vel cum lente, & juſculis, quæ purgationis cauſa ſumptitantur. Prodeſt morbis comitialibus, melancholicis, inſanientibus, articularis doloribus, & reſolutis. Menſes inditum trahit, partus necat: purgat fiſtulas impoſitum, & tertio die detractum. Item contra gravitatem auditus in aurem demittitur, ibiq; in alterum, aut tertium diem eſſe ſinitur. Scabiem ſanat illitum cum thure, aut cera, & *b* pice, & cedrino oleo: vitiliginibus, lepris, impetiginibus ex aceto medetur: dentium dolorem collutione mitigat. Erodentibus medicamentis comiſcetur: hydropicorum ventri utiliſſimè imponitur factum ex eo, farina hordeacea, & vino, cataplaſma. Conſitum proximè ra-

a Meum κατα ξύ ροις τοπους i. ſiccis locis.

b Meum ὀρὸς πίτης. i. Lachryma pini.

I. ELLEBORUM ALBUM.

II. ELLEBORUM NIGRUM.

ces vitium, vinum purgandi facultate donat. Hujus reſparſu domos expurgari arbitrantur: quare inter fodiendum ſtantes Apollinem, Aeſculapiumque precantur, ac vitant aquilæ volatus: advolare enim non ſine periculo tradunt: namq; ſi avis effoſſionem ellebori conſpexerit, moriturum qui ſuccidit, augurium eſt. Celeriter effodiatur oportet, quoniam halitu caput aggravat: quapropter ad id arcendum, foſſuri allium præſumere, & vinum bibere conſueverunt: nulli ita noxæ opportuni redduntur. Veratri albi modo emedullatur.

III. ELLEBO. NIGRUM alterum.

Ellebori utriuſque conſid.

Ellebori dilutum.

Ellebori, quod & Veratrum Latinis dicitur, tam album, quàm nigrum omnibus, ni fallor, notum eſt in Italia. Et quamvis mihi unum tantùm Ellebori albi genus inveniatur, floribus in toto ferè caule ſpicatis, fulvo colore, nigri tamen tria nobis comperta ſunt genera. Unum quidem flores profert purpureos, quales ſuo reddidit Dioſcor. alterum verò candidos: tertium denique herbaceos. Hæc ut flore diſtinguuntur, ita etiam viribus invicem differunt: quandoquidem alterum, & tertium genus adeò viribus imbecillia ſunt, ut ferè nihil ad alvum dejiciendam præſtent. Id quod facto periculo didici, cùm primum ellebori genus flores ferens purpureos nobis non eſſet ad manus. Hujus radicum diluto ex more noſtro parato, hyeme etiam media, & magno urgente frigore (etſi id improbent medici) præparata prius diutius materia, decoctis ac ſyrupis ad id facientibus, plures quartana febre laborantes ſanavimus. Nunquam enim, quod meminerim, hoc ellebori dilutum dedimus quartanariis noſtris, quin ex unica aſſumptione, vel ſaltem altera, Deo juvante, fuerint ad ſanitatem reſtituti. Caterùm alibi quoque ellebori dilutum exhibuimus quibuſdam melancholicis magno ſanè ſucceſſu: nullo tamen egrotantium incommodo, nullaque noxa. Quod non alia ex cauſa eveniſſe putaverim, quam quòd in Tridentino agro, aliisque circùm finitimis locis, ea fortaſſe ſit illius cœli temperies, ut non adeò perniciosis facultatibus ſcateat utrumque elleborum, quemadmodum illud, quod in calidioribus provenit regionibus. Tametſi non dubitaverim etiam utriuſque acerrimam vim reprimi, ac corrigi propriis quibuſdam additis medicamentis. Parandi modum, ac etiam propinandi, deſcripſimus libro tertio noſtrarum Epiſtolarum, ad Georgium Handſchium Medicum ſcribentes. Viſuntur nigri univerſa genera Martio & Aprili menſibus, uno & eodem loco florere in ampliſſima ſylva, per quam tranſeunt, qui Goritia Labacum Carniolæ urbem proficiſcuntur, ubi & nos præſtantiſſimum ſæpius legimus. Provenit quoque Elleborum flore purpureo copioſiſſimum in Auſtria ſuperiori, non longè à Lintzio, prope urbem quam Steir vocant, undè quotannis ad me illud mittere ſolet excellens medicus Martinus Stoppius Flandrus. Purpurei radices nigriores, carnoſioresque cæteris habentur. Cùm aliorum generum radices ut plurimum ſubalbidæ ſpectentur. Atqui facies non omnibus eadem eſt. Purpureum enim florem gerenti, numeroſa ſunt folia robuſta, & ſaturatè virentia: ea ſeptenea ſimul ex apice robuſti canaliculatique pediculi, qui quoque plures in univerſa planta habentur, prodeunt, atqui ſex quæ utrinque terna exeunt, in exortu ſimul conjuncta ſpectantur: quod verò medium eſt per ſe ſolum ſine comite conſiſtit. Caulem gerit hæc planta cubito paulò breviorem, rotundum, glabrum, ac ſolidum: flores roſarum figura, in purpura albicantes, è quorum medio inter alba quædam capillamenta octo exoriuntur ſiliquulæ invicem conjunctæ cornuculi figura, in quibus ſemen oblongum concluditur: radicibus nititur numeroſis, longis, tenuibus, ſaturatè nigricantibus, tenui intus matrice, & à bulboſo capitulo à quo caulis exit, prodeuntibus: amaro, acri, guſtatu, & qui facilè ſtomachum moveat, odore inſuavi, ac ingrato & præſertim ubi exenteratæ radices ſicceſcunt. Caterùm genus alterum, quod florem candidum profert, nihil prorſus facie à præſcripto differt, niſi florum colore. Tertium verò genus quod nos fœminam, aut Pſeudoelleborum appellandum cenſemus folia gerit digitis novem ad pediculum uſque diſſecta, aconiti Cynoctoni ferè modo: ſed longioribus diviſuris, nigricantia, circumquaque ſerrata, & è longo plano pediculo, cava per medium excurrente linea, ortum ducentia. Caulem edit vegetum, ſubaſperumque: flores cæteris ſimiles, ſed herbaceo colore ſubviridis, aut quadantenus ſubpalleſcentes quique aut plures, emergentibus: è medio corniculis acuminatis & utrinque compreſſis, in quibus ſemen continetur. Radicibus cohæret numeroſis, tenuibus, palmari longitudine ac etiam longioribus colore nigricante, & perinde ac in aliis à capaceo capitulo ortum ducentibus: odore pariter gravi, & ſapore amaro, acuto, ac nauſeabundo. Naſcitur in montibus, & convallibus. Germinat omne genus Januario, & Februario, ſed Martio floret, ſæpeque ſuo germinatu nives perforat. Herophilus antiquiſſimus medicus elleborum fortiſſimo duci aquabat: concitatis enim intus omnibus, ipſum inprimis exire dicebat. Ideo erraviſſe antiquos parcius id præbendo, cùm celerius erumperet, quod daretur largius. Sed hæc Herophili ſententia non placet noſtræ ætatis medicis, neque etiam nobis, ut quæ plurimis lavanda, & explodi poſſit. Elleborus niger boves, equos, & ſues necat, proinde id in paſcuis cavent, quamvis album innoxiè lepaſcantur. Nigri radices demorſis à ſerpente quadrupedibus mirificè medentur, ſi recentes in vulneris oſculum ſublata à carne cute immittantur, quod ita ejaculatum revocent venenum: quin & illud idem prodeſt, ſi gregi peſtilentia ingruenti, in auribus trajecta, vel pectori infixa radice. Quæ ratione ducti credidere nonnulli, id etiamnum in hominibus fieri poſſe, quod ſi in perforatam calcanei cutem nigrum elleborum inſeratur, eos omnino à peſtilentia tutos reddat, quique ſtaverunt. Ellebori ſemen, Ariſtotele authore, coturnicibus gratiſſimum eſt: quam ob cauſam antiqui eas abdicarunt menſis quatamen hodie magnopere expetuntur. Porro non deſunt è recentioribus: qui putent nigrum communis uſus Elleborum cui ſe-

Ellеb. purpureo flore.

Ellеb. flore albo.

Pſeudoelleborum.

Herophili ſententia damnata.

cui flores herbacei insunt, non elleborum, nec ejus speciem esse, sed eam sanè plantam, quam Columella, & Plinius Consiliginem vocant, cujus sententiæ est clariss. ac doctiss. Fracastorius, qui etiam ejusdem Plinii Enneaphyllon eandem facit, quamq; ad pecorum pulmonariam curandam, pestilentiamq; arcendam summis laudibus efferunt, hoc tantùm pro argumento freti, quòd scripserint ii, si in morbosi quadrupedis auricula consiliginis radix inseratur, perforata ferro prius aure, omnem morbi vim eo confluere, & per illud foramen pestilens virus elici. Siquidem cùm pastores hujus ætatis observaverint, id totum (ut nos quoq; paulò antè diximus) præstari tantùm illius ellebori radicibus, existimaverunt hoc veratri nigri genus, quod flores rubentes non proferat, vel (ut Dioscorides inquit) in purpura albicantes, sed herbaceos, consiliginem esse. Sed ii, mea quidem sententia, falluntur: quippe Absyrtus, & Hieronymus idem præstare nigrum veratrum affirmant. Quibus etiam subscribit Plin. lib. 25. c. 5. his verbis: Nigrum elleborum pecorum, & jumentorum pituitas sanat, furculo per aurem trajecto, & postera die eadem hora exempto: hæc Plinius. Ex quibus utriq; perspicuum fit, non modò consiliginis, sed etiam nigri veratri radicem hæc omnia efficere posse. Vanum profecto esset dicere, exempli gratia, sabinam esse calaminthæ vel contrà, quòd utræq; remoratos menses eliciant: quasi natura adeo fuerit avara, ut unicuiq; morborum generi unum tantùm genuerit medicamentum, cum tamen nullus sit morbus, cui innumeras non creaverit medicinas uno & eodem ordine adhibendas. Adde etiam quòd cum nullus extet author, quod ego invenerim, qui Consiliginis historiam describat, neq; una quidem nota ejus faciem repræsentet, non video, quomodo recte in asserere possint, veratrum nostri usus esse Consiliginem. Sciant itaque velim, qui nigrum herbacei floris Elleborum ideò Consiliginem esse contendunt, quòd pestilentibus pecorum morbis præsens remedium sit, si ejus radix auriculis, & alijs corporis partibus inseratur, id successu longè meliori effici, si rubentis floris ellebori idem fiat, citiusq; expurgari virus illud pestilens, quòd huic vires insint valentiores. Horum quidem opinionem ut planè sequitur Fuchsius vir doctissimus in libro de comp. med. quem postremò auctum edidit: ita etiam idem, meo judicio, in manifesto illorum errore versatur. Nec Enneaphyllon esse putamus, siquidem Plinius nusquam meminerit Enneaphyllon consiliginem latinis vocari, eamq; urentis facultatis, & lumborum, coxendicumq; doloribus utilem. Caterum hic non est silentio dissimulanda inepta satis, & vana, meo quidem judicio, de nigro veratro opinio Ugonis Solerii, viri alioqui doctissimi, ut ejus testantur scholia, quæ nuper in priores Aetii libros edidit. Is enim in prædictis scholijs censet, Elleborum nostri usus tam illud, quod flores fert rosarum modo purpureos, quam quod albos, esse lycoctoni vel cynoctoni aconiti species: quod verò herbidos habet flores, Plinii & Columellæ Consiliginem, aliorum judicium secutus. Quod quibus rationibus comprobet, ex ejus verbis, quæ modò referam, cognosci poterit. Si quis, inquit, commemoratarum jam plantarum radices diligenter expendat, nihil illas cum nigri veratri radicibus (quæ, teste Dioscoride, capa modo bulbosa sunt, erumpentibus ab imo earum bulbo multis radicibus) commune habere multò evidentius comperiet, quam ut pluribus demonstrari necesse debeat. Taceo nullum ex his plantis dum velluntur, capitis dolorem ob vaporum halitum concitari, ut ipse millies sum expertus, id quod in nigri veratri evulsione testatur Dioscorides. Ex his igitur constat, nullam harum trium plantarum ad nigrum veratrum satis apte posse reduci: quin duas priores aconiti lycoctoni postremas species esse, postremam herbâ sui generis: hæc Solerius. Quibus verbis eum in me egisse non apertè meamq; pugnasse sententiam ex his planè conjicio, quòd nullus, quod sciam, antè nos scripserit, tria in Italia, ac privatim in Carniola reperiri nigri veratri genera. Neque id certè ægrè fero, quòd libenter audiam, indies novas in re herbaria proferri sententias. Velim tamen illæ liberius, apertius, & firmioribus, tum rationibus, tum auctoritatibus fieri. Redeo ad Olerium, cujus sanè hac in re argumenta me facilè diluere posse ibi, utpote qua (pace ejus dixerim) levia satis sint, & prorsus a veritate deficiant. Nam falsum esse ac nimis fortasse temere dictum arbitror, quòd Elleborigenera illa, quorum superius meminimus, non mittant radices (ut Solerius asserit) tenues, nigras, à capaceo quodam capitulo pendentes, ac confibratas: cùm omnibus non modò rei herbariæ peritis sed etiam pharmacopolis, ne dicam lippis & tonsoribus, manifestum sit, nigri veratri communis usus radices non aliunde, quàm a bulbaceo quodam tuberculo omni ex parte pendere nigras, ac graciles, non autem capa modo bulbosas esse, & ab imo bulbo multas erumpere, ut ille pronunciavit. Unde facilè adducor, ut credam, si licet ingenue dicere quod sentimus, Solerium, aut Dioscoridis lectionem luxasse, aut eam minus recte percepisse, aut parum adhuc rei herbariæ gnarum esse, ut qui forte ineare non multum laboris insumpserit. Quòd autem (ut idem ait) ex hoc nostro Elleboro, dum effoditur, nullus ob vaporum halitum capitis dolor concitetur, & ob hoc illud legitimum esse non possit, nulla hæc est ratio apud me. Neq; enim mirum alicui esse debet, cur id non faciat: quoniam Dioscorides non dicit, quod Elleborum nigrum effodientibus capitis dolorem inferat, sed quòd halitu caput aggravat. Quam nimirum gravitatem id, cui flos purpurascit, tanquam cæteris acrius, apud nos sæpius excitat, præsertim si ligone vulnerentur radices, & ventus adversa parte spiret. Id quod fortasse in Anticyra, Helicone, Parnaso, & Aetolia valentius præstat: quandoquidem, Dioscoridis testimonio, ius in locis acre gustu, fervensq;, & omnium probatissimum gignitur climatis illius ratione, quod in Gallia fortasse, & in Germania cœli inclementia non evenit. Cæterùm quòd priora nigri Elleborigenera, quæ florem tum purpureo, tum albo constant, aconiti cynoctoni vel lycoctoni sint species (ut Solerius sibi perperam, mea quidem sententia, persuasit) mihi planè absurdius videtur, quàm ut ab aliquo approbari possit & debeat. Ea siquidem aconitorum genera jam omnibus clarissimè innotuerunt, sunt q; caule filicis simili, cubito longiore, & radicibus adeo tenuibus, ut squillarum marinarum cirris eas comparaverit Dioscorides. Quæ sanè omnia in nigro veratro communis usus nunquam quis inveniat. Huc præterea illud accedit, quòd nobis jam millies experimento compertum est, nigrum communis usus veratrum, quòd proprio fungatur munere, atrabiliarios omnes sanare morbos: fistulas callo indurates tribus diebus impositum emollire, & purgare: in aurem demissum auditus pravitatem auferre: scabiem, vitiligines, lepras, & impetigines illitum emendare: & carnem in ulceribus excrescentem absumere. Quibus tamen viribus non Aconitum cynoctonon sed Elleborum prædictum esse, in confesso est. Ex his itaq; omnibus abundè perspicuum fieri puto, in hoc Solerii opinionem prorsus explodendam esse: etsi idem in alijs quoq; non paucis, meo judicio, falli deprehendatur.

Sed jam nos quoq; de CONSILIGINE nostram proferamus sententiam. Ea quidem nobis hactenus incomperta fuit, quòd neminem ex scriptoribus tam veteribus, quàm recentioribus invenerim (ut suprà dixi) qui ejus notas memoriæ prodiderit. Atq; adeò hinc fit, ut non ausim ego asserere plantam illam, quam hic depingi curavimus, esse veram ac legitimam Consiliginem: neq; enim est, cujus authoritate fretus possim eam radicibus, foliis, caulibus, floribus aut seminibus comprobare. Verùm quoniam hujusce plantæ radices per auriculam perforatam insertæ, pecorum pulmonariam atq; etiam alios morbos curant, ellebori nigri modo, non parva mihi oritur suspicio, an fortasse Columellæ & Plinii Consiliginem præ se ferat: non tamen velim hoc affirmanter esse dictum, ideoq; pseudoelleborum eam appellare libuit. Hanc verò plantam Hieronymus Tragus, cujus sæpe testimonium adfert & probat Gesnerus, putat esse legitimum Veratrum nigrum. Sed is ut in hac evidentius erret, quàm ut mediocriter etiam in re herbaria versatis ostendi debeat: ita in multis aliis plantis, quorum numerum referre longum esset, à peritis berbarum facilè cognoscitur vanum atque læve judicium habuisse.

Elleb. nigrum nõ esse Consiliginem.

Ugonis Solerii opinio explo.

Elleb. nigrum nõ esse Aconiti speciem.

Consiliginis confid.

Veratrũ nigrum Tragi Tragus arguitur.

Planta itaq; cujus hic imaginem exhibuimus, ad duum palmorum longitudinem assurgit, caulículos emittit tenues at molles, folia habet longiuscula, tenuia, quadantenus abrotoni amula: flores profert bupht halmi paulò majores: ex quibus prodeunt capitula oblonga, ruborum moris similia: radicibus nititur nigris, nigrum veratrum æmulantibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima nascitur in Bohemia, præsertim in agro Pragensi. Ea utuntur omnes illius regni tum medici, tum pharmacopœi pro elleboro nigro: privatim magno successu ad pecorum morbos. Reliquum autem est, ut de utriusq; Ellebori viribus jam aliquid dicamus. Album, ut Mesues in suo de medicamentis dejectoriis censu prodidit, mortiferum est, quod facilè homines suffocare possit: idcirco omnino rejiciendum esse præcipit. Nigri tamen usum probat, sed in validissimis tantùm corporibus. Quod sanè decretum nonnullos adeò perterruit, ut non modò suis medicamentis Elleborum admiscere non audeant, sed & nomen abhorreant. Verùm ij ridendo potius timore quodam ducuntur, quam quòd jure usque adeò elleboro refragari debeant. Siquidem ego testari possum, me sexcentis fermè hominibus nigri ellebori dilutum exhibuisse nullo prorsus incommodo: atq; etiam ejusdem diluti faciendi rationem quàm plurimos docuisse medicos, qui facto subinde periculo, effectum consecuti sunt, unde ingentes mihi gratias retulerunt, quæ meritò debentur elleboro. Præstat, quod evulsis statim radicibus, interna repurgatur matrice, siccaturq; in umbra. Harum pulvis diluto longè fortior est: ob id enim non datur nisi robustis, & ubi occalluerit morbus. Proinde de eo ita scriptum reliquit Actuarius in li. de compositione medicamentorum: Veratrum nigrum, atram bilem flavamq; è toto trahens corpore deorsum, nec tamen citra ullam difficultatem pellit. Ideo febribus circuitu repetentibus, & diuturnis objicimus. Datur quoq; insanientibus: altera calvariæ parte, & subter caput diutinè cruciatis commodissimum: præsertim visceribus, utero, & vesicæ dejectorium medicamen postulantibus. Maxima autem ejus vis est peculiariter educere, quicquid sanguini commistum, eum corrumpit. Ideo veterascentibus arquatis morbus utile: & quibus in superficie summatim asperitudines emersérunt, velut lepris, impetiginibus & horum similibus: elephantia quoq; laborantibus accommodatum est. Datur scrupulorum ternûm pondere, aut paulò plus minusve. Fit è siccis radicum fibris, aqua paulùm maceratis: postea cortice detracto, & in umbra siccato, projectaq; tenui, quæ in ipsa subest medulla. Exhibetur autem ex passo, & aceto mulso: verùm suavitatis gratia, quadam ex odoratis seminibus inserenda. Si verò efficaciorem alvi dejectionem moliri sit in animo, scammonij pauxillum adjicito. hactenus Actuarius. Cæterùm antiqui Medici albi veratri pulverem propinabant comitialibus, melancholicis, vertiginosis, insanientibus, lymphaticis, convulsis podagricis, resolutis, hydropicis, & elephantia membrorumq; tremore affectis: sed jam ejus exolevit usus, quod in pulvere non sine periculo dari possit, etsi ejus diluto quàm plurimi absq; incommodo utantur. In lixivio decocta albi veratri radix, pediculos, & lendes necat. Decoquitur in lacte ad muscas perimendas. Namq; ubi degustaverint, paulò post emoriuntur. Mures quoq; necat, & gallinas. Paratur è radicum albi veratri succo in Hispania arte quadam venenum præsentaneum, quo illinendis sagittis quibusdam locis utuntur venatores. Id, ut nos sæpe in brutis animalibus, & gallis gallinaceis periculum fecimus, ubi sanguinem contigerit, facto cum sagitta vulnere, paulò post vulneratum animal interfecit. Verùm enimverò me in non parvam adduxit admirationem, quòd devoratum, nisi magna fuerit quantitas, nihil serè incommodi afferre soleat. Ideoq; eo ipso vesci venatores affirmant Hispani, cùm purgationes moliri cupiunt. Ob idq; nihil mirum si ferinæ carnes hoc veneni genere infectæ, nihil prorsus comedentibus obsint: verum ubi facto à sagitta vulnere sanguini se immiscuerit venenum, nullo alio antidoto servari animal potest, nisi deveratus cotoneus malus, aut eorundem succo bibito. Id quod a Cæsare Ferdinando primo, Domino meo clementissimo plurius audivi,

Ellebori utriusq; vires.

Veratri nigri vires ex Actuario.

Veratri albi vires Matth.

IV. PSEUDOELLEBORUM.

V. OPHRIS.

audivi. Ellebori utriuſq; vires poſteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. 6. ſimpl. med. ſic inquiens: Elleborus uterq; tum albus, tum niger, extergentis ſimul & excalfacientis eſt facultatis. Quamobrem ad alphos, impetigines, ſcabies, lepraſq; accommodi ſunt. Quinetiam niger, ſi in fiſtulam calloinduratam demiſſus fuerit, duobus tribuſve diebus callum detrahit. Dentibus prodeſt cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium, & deſiccantium. Porrò niger guſtu calidior eſt, candidus ſubamarus. Hactenus de utroq; Elleboro Galenus. Cæterùm quædam planta reperitur à recentioribus OPHRIS appellata, quæ ſolius maximè album veratrum repræſentat. *Duo tantùm hæc folia profert: inter quæ caulis erumpit tenuis, capitulo quibuſdam oblongis parviſq; in univerſum refertus balauſtiorum effigie: è quibus flores exeunt cãdidi, exiguis linguis ſimiles. Radice nititur gracili, non ſine multis appendicibus alba, odore præſtanti. Naſcitur in montibus & convallibus. Manſa radix glutinoſum lentorem reddit, ſubdulci ſapore: quare calida fuerit & humida. Præfertur univerſa planta ad denigrandos capillos, fracturas ſanandas, & vulnera glutinanda. Illa planta quæ Græcis* ἐλλέβορος λευκὸς, *Latinis Elleborus albus & Veratrum album appellatur: Arabibus, Cherbachem, ſeu Charbechabaid: Italis, Elleboro bianco: Germanis,* Weiß Nießwurtz: *Hiſpan. Unde gambre blanquo, & yerva de balleſte: Gallis, Viraire, Verarum, Veratre. & Elleboro banc. Illa vero, quæ* ἐλλέβορος μέλας *Græcè, Elleborus niger, & Veratrum nigrum Latinè dicitur: Arabicè, Cherbachem, ſeu Charbech aſuca: Italicè, Elleboro nero: Germanicè,* Criſtwurtz: *Hiſpanicè, Verde gambre negro, & Elleboro: Gallicè, Viraire, & Ellebore noir. At Elleborum alterum, nobis Elleborum fœmina, ſeu Pſeudoelleborum, Græcis,* ψευδελλέβορος: *Italis Elleboro falſo. At Ophris, Italis, Elleboro bianco falſo: Germanis,* Zweyblatt.

Ellebori utriuſq; vires ex Gal.

Ophris deſcriptio, & vires.

Nomina.

Elleborus ωαρὰ τὸ ἐλεῖν τὸν βορὰν, quòd eſu perimat, ſi majori nimirum quàm par ſit, doſi ſumatur: duplex eſt, albus & niger: ille flore vel ſubviridi, vel atrorubente. Niger, alius fœtidus: alius flore viridi, alius flore magno roſeo, alius Saniculæ folio major & minor, alius tenuifolius Buphthalmi flore. I. Elleborus albus flore ſubviridi, C.B. Elleborum album, Matth. Lob. Dod. fol. Caſt. Cæſ. Helleborus albus Brunf. Trag. Fuch. Cordo in hiſt. Geſ. hor. Lon. Ang. Lugd. Cam. Helleb. albus fœmina, Tab. Veratrum album, Turn. Dod. gal. Lac. Cordo in Dioſc. II. Helleborus niger flore roſeo, C.B. Elleborum nigrum, Matth. Caſt. Lugd. Helleborus niger, Lob. Cam. Elleborus niger verus, Geſ. hor. Elleborus niger ſecundus, Lug. Ellebori nigri alterum genus, Cæſ. Veratrum nigrum primum, Dod. fol. Veratrum nigrum legitimum, Cluſ. hiſt. Pan. Veratrum nigrum Styriacum, Tab. Planta Leonis, Dod. edit. gallica. Flore eſt roſeo, eſt, & albo. III. Helleborus niger flore viridi, C.B. Elleborum nigrum alterum, Matth. Elleborus niger adulterinus domeſticus, Trag. ſeu hortenſis, Fuch. Elleborus niger vulgaris, Geſ. hort. Cæſ. Helleborus, niger, Brunf. Cordo in hiſt. Elleborus niger tertius, Lug. cui & Conſiligo minor: Helleboraſtrum, Turn. Lob. Pſeudoelleborus niger, Dod. gal. Veratrum nigrum. Cord. in Dioſc. Veratrum nigrum ſecundum, Dod. fol. Tab. Cluſ. hiſt. Pann. IV. Helleborus niger tenuifolius buphthalmi flore, C.B. Pſeudoelleborum, Matt. Lug. Elleborus niger verus, Trag. Elleborus niger, Lon. Helleborus niger ferulaceus Theoph. Lobelo: Helleborus Hippocratis, Tab. Elleboraſtrum nigrum, Geſ. hor. (cui & Ellebori nigri ſpecies quorundam) Cam. Helleborine tenuifolia, Cordo in hiſt. Seſamoides minus, Cordo. in Dioſ. Geſ. hor. Buphthalmum, Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Anguil. Cluſ. hiſt. Pann. Lug. Cam. Etſi hujus radicem venenum lethale dixerit, Caſtor Durantes, hujus tamen radice pro Elleboro nigro frequenter & feliciter utimur: recte enim Geſ. dixit hanc eſſe radicibus Ellebori nigri, viribuſq;. V. Ophris bifolia, C. B. Ophris, Matt. Fuch. Lac. Caſt. Lugd. Thal. Cam. Tab. Cæſ. Perfoliata maſcula ſive ſylveſtris mas, Brunf. Satyrium decimum, Trag. Bifolium, Trag. Dod. gal. Lob. Bifolium ſecundum, Lon. Pſeudoorchis, Dod. fol. Aliſma, Geſ. de hort. Habetur folio obtuſo & acuto, gemino & terno.

I. SESAMOIDES PARVUM.

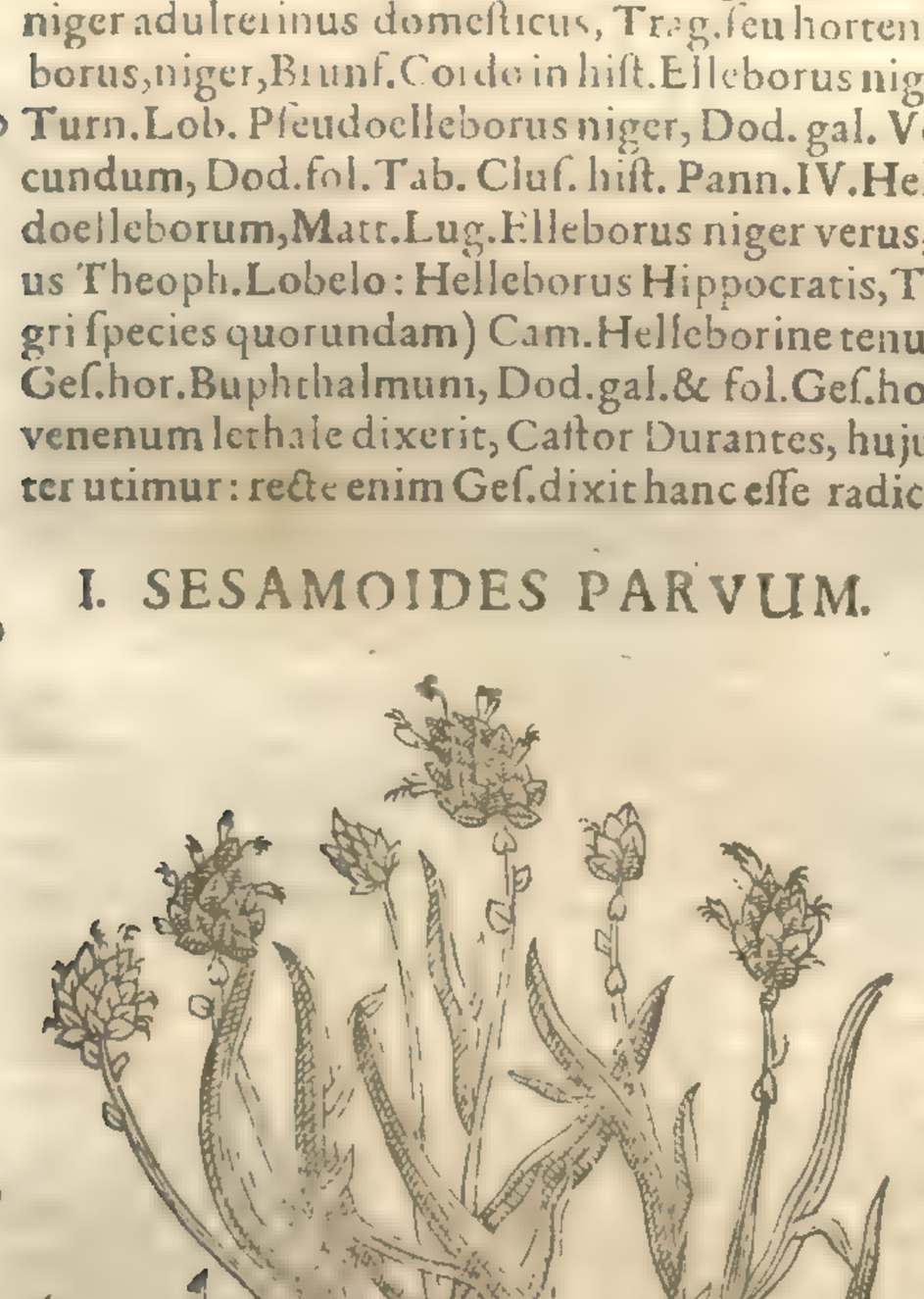

σησαμοειδὲς μέγα. SESAMOIDES MAGNUM. CAP. CXLVII.

SEſamoides magnum in Anticyra elleborum vocant, quoniam albo veratro in purgationibus miſceatur. Simile eſt Senecioni, aut rutæ: longo folio: flore candido: radice gracili ignava: ſemen guſtu amaro, cætera ſeſamæ ſimile. Ventrem detrahit: datur tritum ad bilis, pituitæq; dejectionem, quantum tribus digitis capitur, addito veratri albi ſeſquiobolo, ex aqua mulſa.

σησαμοειδὲς μικρὸν. SESAMOIDES PARVUM. CAP. CXLVIII.

SEſamoidi parvo cauliculi ſunt dodrantales: folia coronopi, minora, hirſutiora: & in cauliculorum cacumine capitula florum penè purpureorum, medio eorum albo: ſemen ſeſamæ, fulvum, amarum: radix tenuis. Detrahit bilem, pituitasq; ſemen ex aqua mulſa potum dimidio acetabulo: illitum ex aqua tumores, ac tubercula diſcutit. Naſcitur in aſperis.

Seſamoidis cõſid.

TAmetſi in Commentariis noſtris antea editis, ſcripſimus majoris, & minoris Seſamoidis nullam nos habere cogni-

*II. SESAMOIDES PARVUM. flore magis completo Camerario. *

Nomina.

cognitionem, nec inveniſſe quenquam, qui unum aut alterum genus oſtenderet, tractu tamen temporis factum eſt, ut minus à ſolertiſſimis rei plantariæ indagatoribus repertum ſit, notis omnibus perquàm bellè aſtipulantibus, ut ex hac imagine quiſpiam conjicere poterit. Hanc ego Facobo Antonio Certuſo Patritio Patavino refero acceptam: verùm an Majus ex Anticyra in Italiam hactenus allatum ſit, mibi ſanè incompertum eſt. Hoc Gracis Σησαμοειδὲς μέγα, Latinis, Seſamoides magnum dicitur. Illud verò, quod Gracis Σησαμοειδὲς μικρὸν, Latinis Seſamoides parvum.

Hæc ad Seſamoides ab aliis, ab aliis ad Catanancen refertur, Chondrillis adnumeramus. I. Seſamoides primum, Matth. Caſt. Lugd. Cam. Tab. Seſamoides parva Dioſcoridis, Adver. & Lob. in icon. Chondrillæ ſpecies tertia, Dod. fol. Catanance quorundam, Lugd. II. Seſamoides parvum flore magis completo Camerario, qui ſuo Matthiolo adpoſuit: quam ad intubaceum potiùs referendum cenſet, cùm radix lacte non pauco turgeat: flores cichorio figura reſpondent, quorum alii ſimplici foliorum textura conſtant: alii denſius ſtipantur, colore cæruleo, ſtaminibus in medio luteis: ſemen ſubnigrum, anguloſum, puſillum, ſquamatis capitulis incluſum, quod ſapore eſt dulci, nihil vel minimum amaritudinis obtinente.

Σικυς ἄγριος. CUCUMER SYLVESTRIS. CAP. CXLIX.

CUcumis ſylveſtris fructu ſolo diſtat à ſativo cucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non diſſimilem: folia, atque ſarmenta ſativi refert: radice candida, magna. Naſcitur in ſabuletis, & ruderibus: frutice in totum amaro. Inſtillatus foliorum ſuccus aurium dolori convenit. Illita ex polenta radix, veterem omnem tumorem diſcutit: impoſita cum reſina terebinthina, tubercula rumpit: iſchiadicis infunditur: podagras diſcutit, decocta ex aceto & illita. Ejus decocto dentes in dolore colluuntur. Aridæ farina impetiginem, lepras & vitiligines abſterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamq; dejiciunt, præſertim in hydropicis: dejectiones autem citra ſtomachi injuriam movet. Radicis ſelibra, in vini præſertim Lybici hemina conteritur, danturq; ex eo terni cyathi triduo, dũ tumor abundè deprimi cernatur. E fructu huiuſce cucumeris fit medicamentum, quod Elaterium vocatur, ad hunc modum. Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, ſervantur nocte una: poſtridie impoſito ſupra craterem rariore cribro, utriuſq; manibus prehenſi, ſigillatim ſupino cultro, ſurſum verſus aciem habente, finduntur, atq; per cribrum humor in ſubjectum vas exprimitur: ſimulq; carnoſum, quod hæſit cribro, quò facilius excidat, eliditur: quod ita preſſum eſt, reſidere ſinitur, atque in vicinam peluim demittitur. Coacervata autem in cribro ſegmina dulci aqua perfunduntur, & denuo preſſa abjiciuntur. Humor in pelvi agitatur, & linteo opertus, ſoli exponitur, dumque ſteterit, tota ſupernatans aqua cum humore concreto, effunditur. Hoc verò identidem fieri ſolet donec exiſtens aqua liqueſcat: qua ſtillatim exhauſta, ſedimentum mortario ſuſcipitur, & conterendo cogitur in paſtillos. Sunt qui ad hauriendam protinus ſucci abundantiam, cribratos cineres humi inſpargant, & medium cavantes, triplicatum linteum obtendant, per quod elaterium cum ſua humiditate diffundunt, ſiccatumque in pila, ut dictum eſt, conterunt. Aliqui pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alii in noviſſima lotione mulſam aquam reſpergunt. Elaterium optimum eſſe conſtat, læve, non ponderoſum, cum candore leniter humectum, guſtu amariſſimum, quodque lucernarum luminibus objectum, facilè flagret. Porraceum tamen ſcabrumque, ſi turbidum ſpectetur, atque ervi cineriſque plenum ſit, grave & vitioſum eſſe ſolet. Nec deſunt, qui cucumis ſucco amylum immiſceant, & candorem ipſum, & lævitatem imitentur. A bimatu ad decennium dejectionibus utile eſt. Integer modus obolus eſt, minimus ſemiobolus, pueris chalci duo, ſiquidem copioſius, periculum adfert. Bilem, ac pituitam utravis parte extrahit: optima ſuſpirioſis eſt purgatio †: quòd ſi in animo ſit dejectionem moliri, adjecto ſalis duplo, & ſtibii quod colorare ſufficiat, ex aqua, ervi magnitudine catapotia dato, poſtea cyathus unus aquæ tepidæ ſorbeatur. Ad citandas tamen vomitiones aqua diluens elaterium, ſubjectas linguæ partes penitiſſimè penna oblinito: quod ſi quiſquam difficilius evomat, oleo, aut unguento irino reſoluito: ſomnum inhibeto. Porrò his, qui eximiè vacuantur, continuè vinum, & oleum dare convenit: etenim vomendo reſtituuntur. Quòd ſi vomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, poſca, poma, & quæ ſtomachum denſando corroborant, offerenda ſunt. Ciet elaterium menſes, & partus enecat, in peſſo ſubditum: morbo regio medetur, cum lacte naribus infuſum, & diuturnis capitis doloribus liberat: efficaciſſimè anginis illinitur, cum vetere oleo, melle, aut felle taurino.

Elaterium.

Sylveſtris

CUCUMER SYLVESTRIS.

Sylvestris Cucumis frequens in Hetruria provenit, præsertim agro nostro Senensi in oppidorum plateis, & secus mœnia, & semitas, incultis & uliginosis locis. Ex ejus fructibus succum exprimunt officinæ, atq; Elaterium vocatum parant. Viticulas humi fundit bicubitales, ac adeò asperas, ut contrectantes, ungere videantur. Folia illi sunt sativo cucumeri similia, sed rudiora, hirsutiora asperioraq; & aversa parte subalbicantia, numerosis intercursantibus venarum lineamentis, longis, crassis asperisq; pediculis nitentia. Flores ex alarum cavitatibus in toto caule prodeunt aurei stellarum figura, sativi cucumeris modo, retrò extuberante fructu, qui tandem auctus & longus factus, glandis magnitudinem superat, aut dactylos æquat. Is hispidus est, & quasi aculeis horrescit, qui mense Augusto maturus factus, candicat, & sponte, aut levius impulsus non sine impetu à pediculo disjungitur, & tormenti instar, nigrum, maturumq; semen una cum succo in legentes ejaculatur, quasi injuriæ propulsator. Radice nititur dodrantali, & quandoq; longiore, brachiali crassitudine, candida, plena, succosa & insigniter amara, quemadmodum planta tota & fructus. Nascitur locis incultis, in sabuletis, ac ruderibus. Officinæ ex fructuum succo Elaterium parant. Valerius Cordus nuper editus à Gesnero Galenum reprehendit, quòd dixerit in libro de simpl. med facult. semina agrestis cucumeris omnino esse amara: sed pace mortui Cordi dixerim, falsò Galenum impugnat, cum nusquam (quod viderim legerimq;) id scripserit Galenus. Is enim libro quarto de simpl. med. facul. c. 7. quædam cucumerum semina amara esse dicit, quemadmodum & amygdala, sed non explicavit, an in agresti cucumere, vel in sylvestri id quandoque reperiatur: quanquam conjectura quadam affirmari possit, de sativi cucumeris tantùm semine Galenum esse locutum, utpotè qui legentes admonere voluit, hujuscemodi seminum nucleos qui natura dulces sunt, quandoq; etiam amarescere, soli, in quo seruntur, vitio. Cæterùm de Elaterio differens Theophrastus lib. 9. c. 14 de historia plantarum, ita scribit: Sed omnium medicamentorum diuturnissimum Elaterium est, optimumq; quod vetustissimum. Itaq; medicus quidam, vir haud insolens, neq; mendax, elaterium ducentorum annorum virtute mirabili servare apud se retulit, eo à quodam munere donatus. Causa, ob quam tam longo servari tempore possit, humoris copia est: quamobrem vel cùm præciderint, in cinere humidum ponunt, & tamen ne ita quidem siccari potest, sed usq; ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguit. Hæc igitur vis peculiaris isti tribuitur: hactenus Theophrastus. A quo maximè dissentire videtur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit a bimatu ad decennium dejectionibus utile esse. Theophrastus verò, idem ducentis annis mirabili virtute servatum esse ait. Quæ & in eo discordare deprehenduntur, quòd alter tradiderit tantũ humoris in se continere Elaterium, ut usq; ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguat: Alter verò probatissimum illud esse Elaterium, quod lucernarum luminibus objectum, facilè flagret. Theophrasto subscribit Plin. l 20. c. 1. ubi sic inquit: Elaterium usq; ad quinquagesimum annum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum priusquàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat: hæc Plin Theophrastum secutus. Cæterùm hac in re facilè crediderim, Dioscoridis codicem hoc in loco omnino depravatum esse. Quippe præter Theophrasti, & Plinii sententiam, cùm omne humidum, quod pingue non sit, ignis flammam protinus extinguat, nulli profectò dubium est, quin Elaterium, in quo humiditas aquea multum exuperat, potius flammam extinguat, quàm flagret: namq; flammæ admotum, excitatò in humido à calore flatu, lumen extinguit: id quod nobis aliquando experimento compertum est. Elaterii vires descripsit Mesues inter sua dejicientia medicamenta, ubi in hunc sensum inquit. Cucumis sylvestris, sive asininus abradit & vasorum oscula aperit: proinde & intestinorum tormina excitat, & alia adfert nocumenta. Sed tolli hæc omnia possunt, si addatur aut bdellium, aut tragacanthæ lacryma, aut aqua mulsa cum salis modico, aut si ex lacte bibatur. Roboratur elaterii vis, addito sositu salis momento, aut odorato pulvere, quem officinæ species alephanginas vocant: iis enim admistum felicius quoque operatur. Purgat, ut quidam ferunt, scammonii modo. At revera magis pituitam dejicit, quàm bilem: quamvis & hanc quandoq; detrahat, præsertim cùm dejectioni parata promptaq; se offert. Mirificè præter hæc sanguinis serum expurgat, alvum potissimùm partibus ducens, à quibus ægrè decumbentes humores detrahi solent: quamobrem articulorum dolore vexatus opem non modicam præstat. Radix in aqua elixa, tusa, & oleo subacta cum absinthio, diuturnam hemicraniam sanat, sinciputi & loco dolenti illita, si tamen prius ejus decoctio foveatur locus. Præstat idem & succus ex lacte naribus immissus, quòd cerebrum purget: idcirco & narium tædia delet, & comitiales juvat. Idem obduratos resolvit abscessus, quemadmodum & strumas, præsertim addito melle, & caprino stercore. Radicis & cucumis succus aqua intercute laborantibus præstantissimum est medicamentum, quòd flavam propriè educat aquam. Ad idem valet & radicis decoctum. Prodest præterea arquatis, & jecoris, & lienis obstructionibus. Item ischiadicis, tum clysteribus infusum, tum etiam si decocta radix extrinsecus imponatur. Siccatæ radicis pulvis, vulnerum cicatrices attenuat ex melle impositus: & sugillata ex ictu delet. Ejusdem succus fabacea farina admistus, & linimenti modo adhibitus maculas omnes, quæ cutis nitorem vitiant, mirificè detergit. Sed animadvertendum est, ne plus quàm par sit hauriatur: quòd reseratis vasorum osculis sanguinem eliciat. Cucumeris agrestis vires reddidit Galenus li. 8. simpl. med. his verbis: Cucumeris agrestis, & fructus ipsius succus, quem vocant Elaterium, & non minimè radicis: ac foliorum, ad medicationes accommodus est. Elaterium itaq; menses ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara simul & subtilium partium, maximè si aliquam habeant caliditatem, veluti nimirum Elaterium. Summè siquidem amarum est, leviter calidum, ut ex secũdo sit ordine excalfacientium.

Cucumeris sylvestris confũd.

Galen. à Cordi reprehens. defenditur.

Elaterij omnium medicamentorum diuturnissimum.

Plinius de Elaterio.

Elaterii vires ex Mesue.

Cucumeris sylvestris vires ex Gal.

facientium. Porrò tale protinus digerendi vim poſsidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo vetere. Bonum item eſt regio morbo affectis, fuſum cum lacte in nares. Hoc etiam uſu dolores capitis ſanat. Atq; Elaterium quidem ejuſmodi eſt. At radicis ſuccus, ut & foliorum, licet elaterio ſimilem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipſa radix adſimilem facultatem poſsidet: abſtergit namq;, digerit, atque emollit. Porrò corticis potentia deſiccat. Hujus planta Græcis σικυος ἄγριος appellatur: Latinis, Cucumis anguinus, ſylveſtris, & erraticus: Officinis, Cucumer Aſininus: Arabibus, Cheſe allimar, Kate albenei, ſeu Chetha albamar: Italis, Cocomero ſalvatico: Germ. Wilder Cucumer/ & Eſels Cucumer: Hiſpanis, Cogombrillos amargos: Gallis, Cocombre ſauvage. Ejus verò ſuccum Græci ἐλατήριον, *Latini ſimiliter Elaterium vocant: Itali, Elaterio.* † (*Quod ſi in animo ſit dejectionem moliri &c.*) *Duo hic ſunt ab omnibus Dioſcoridis interpretibus neglecta, quæ facilè condonaverim Hermolao, Marcello, & Ruellio: illu quidem, quòd medici non fuerint, huic verò quòd in philologiam ſuam potiſsimum ſtudia collocaverit. At in Cornario, Amatho Luſitano, & Lacuna majorem intelligentiam requiro, cùm medicos phyſicos ſeſe profeſsi ſint publicè, ac de medicina facienda, etiam poſteris monumenta reliquerint. Unum eſt, quod in omnibus ferè vetuſtis exemplaribus manuſcriptis legitur non* σίμωνος, *ſed* σινήπεως ὅσον χρῶσαι, *cujus vocis abbreviatione, & cognata literarum ſimilitudine decepti ſunt omnes Latini interpretes, quòd verbum* σίμωνος, *nihil prorſus ad rem faciat. Nam quid ſtibio crudo cum Elaterio conveniat non video, cùm nulli medicamento purganti veteres unquam ſtibiũ adjecerint, neq; quicquam tale de ejus facultatibus à noſtris majoribus proditum ſit. Sinapi verò additum puto ad vim elaterii roborandam, & malitiam corrigendam, ut Rhabarbaro ſpica, & alia aliis purgantibus adjuncta ſunt, à primis medicinæ parentibus. Quòd autem* σινήπεως *loco* σίμωνος *legendum ſit, patet ex ipſius Dioſcoridis volumine de medicamentis facilè parabilibus, ubi de curandis difficilibus reſpirationibus, & aſthmate diſſerit. Namq; ibi ſic habet* ἡ ἐλατηρὶς λ. α. νίτρου λ α. ὁμοίως, σινήπεως λ. α. κατακόπτα ποιησας δύο ΑΔΑ. *Patet quoq; ex Aëtii verbis 2. Tetrab. Serm. 4. cap. 57 ubi Græcum exemplar ab Aldo excuſum, contra Cornarium ſic habet: Mirum in modum efficax eſt vomitorium ex elaterio, quo ad occultas anginas utor, Elaterii obolum dimidium, nitri ſpumæ obolos tres, ſinapis drachmam unam. Hæc in aqua diſſoluta redigo in catapotia, & mane duo, duoq; veſperi exhibeo: purgat enim citra moleſtiam ſupernè, & paroxyſmum magna ex parte ſoluit, & affectum, ſi quis remanſerit arcet. Poſtremò hujuſce cathartici propè ut ab Aëtio deſcripti, meminit Galenus in calce lib. 7. de comp. med. ſecundum locos, inter Andromachi medicamenta. Alterum in quo doctiores deſidero interpretes, eſt quod* ὅσον χρῶσαι, *Latinè converterint quantum ad colorem inferendum ſit ſatis, cùm vox ambigua* χρῶσαι *tum ad colorem, ſeu tincturam, tum etiam ad compagem, & ſolidum pilularum corpus referri queat. Idcirco, ut orationis contextus rei medicæ peritos docere potuiſſet, & ex Heſychio interpretari licuiſſe,* χρῶσαι *ſignificat etiam* προσάπτειν ἢ ψηλαφᾶν, *ſeu (ut Barbari loquuntur) incorporare.*

Nomina.

Cucumis ſylveſtris aſininus dictus, C.B. Cucumer ſylveſtris, Matth. Fuch. Lac. Lobel. Cucumis ſylveſtris, Trago, Dod. gal. & fol. Lon. Cæſalp. Cam. Cucumis anguinus, Turn. Cord. in hiſt. Cucumis erraticus, Geſ. hor. Cucumer aſininus. Tab. Cucumer agreſtis, Brunf. Cord. in Dioſc. Lugd. Ex fructibus decerptis una nocte ſervatis, poſtridie cultro ſupino fiſſis, ſuccus deorſum labens in ſubjectum vas, interpoſito cribro colligitur & ramenta aqua dulci perfunduntur, & in ſubjectam pelvim premuntur. Humor collectus in ſole ſiccatur & in paſtillos firmatus, Elaterium dicitur, Agitatorium apud Theophraſtum Gaza vertit.

Σταφὶς ἀγρία. STAPHIS AGRIA. CAP. CL.

Staphidis agriæ conſid.

Staphidis agriæ vires ex Galeno.

STaphis agria, ſive herba pedicularis, folia habet labruſcæ diviſa: & cauliculos rectos, molles, nigroſque: fert florem glaſti: & folliculos virides, ſimiles ciceri, & in his nucleum triangulum, fabrum, ex nigro ſubfulveſcentem, intus album, guſtu acrem. Grana quindecim, ſi trita in aqua mulſa dentur, craſſum humorem per vomitum purgant: ſed qui hauſerunt, ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mulſam continuò potui dare: quoniam pericula ſtrangulationis inferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phthiriaſi prodeſt: item prurigini, & pſoris. Cicatricem pituitam commanducata: decocta in aceto, dentium dolori, colluto ore, ſubvenit: rheumatiſmum gingivarum ſiſtit: ulcera oris manantia cum melle ſanat. Ulcerentibus malagmatis imponitur.

STaphis agria, *quam officinæ Græca voce corrupta vulgò Staphuſariam vocant, Latinis ab effectu, quòd pediculos necet. Herba pediculariæ dicitur. Hæc in Iſtria, Dalmatia, Apulia, & Calabria frequentiſſima provenit. Ejus ſemen copioſum apud ſeplaſiarios invenitur: namque eo frequenter utuntur medici in apophlegmatiſmis. Id quod etiam pluriмùm expetitur mulieribus ad pediculos, & lendes necandas. Sunt qui ſcribant, epotis Staphidis agriæ floribus & illitis eiſdem foliis, ſanari eos qui à ſerpentibus demorſi ſunt. Staphidis agriæ meminit Galenus in Aſtaphide libro 6 ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Aſtaphis agria vehementer acrem obtinet facultatem, adeò ut ex capite pituitam purget, quod imopi-*

ἀποφλεγματίζειν Græci dicunt, abſtergatq́, valenter. Itaq; ad pſoram accommodata eſt. Sed & urendi vim aliquam habet. Ea planta Græcus φαφὶς ἀγρία, & καφὶς ἀγρία nominatur: Latinis, Staphis agria, Uva ſylveſtris, Herba pediculáris, & pituitaria: Arabibus, Alberas, Habelras, Mutbazagi, ſive Mitbezegi: Italis ac officinis, Staphiſaria, German. Biſamkraut: Hiſpanis, Fabaraz Paparraz: Gallis, Eſtaphiſagre, & herbe aux poulx. Nomina-

Staphys agria quæ nunc in Græcia φθειρόκονον, & ψειρόκονον, granum pedicularium. ab effectu dicitur. Staphis agria, Matth. Trag. Fuch. Turn. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lon. Caſt. Lugd. Cæſ. Camer. Lob. cui & Vitifolia, in iconibus. Pedicularis ſive Phthiroctonon, Cordo in Dioſcoridem.

10 Ferula. **THAPSIA. CAP. CLI.**

THapſia nomen ideo accepit, quòd in Thapſo ejuſdem nominis inſula, primùm inventa ſit. Tota verò natura ferulæ ſimilis eſt: graciliore caule: foliis fœniculi: umbella anethi in cacumine a ſingulis furculis erumpente: flore luteo: ſemen quale ferulæ: latiuſculum, ſed aliquanto minus: radix nigra, intus candida, *a* longa, acris craſſiore libro veſtita. *b* Succi extrahendi ratio hæc eſt. Facto in ambitu terebe cortices inciduntur, aut radix in fornacis ſpeciem in ſe excavata cooperitur, quò merus ſuccus confluat: oportet illuc ſequenti die ſe conferre, & congeſtum ſuccum extrahere. *c* Funditur etiam radix in pila, & ſuccus organo per quallum expreſſus, fictili craſſo inſolatur. Aliqui ſolum una terunt: ſed invalidior hujuſcemodi ſuccus. Hoc autem intereſt, quoniam qui ab radice manavit, gravius olet, & humidus permanet: è foliis autem extractus exiccatur, atque teredinum injuriam ſentit. Qui ſuccum colligit, ſtare debet non obverſus vento: aut potius cùm dies apricus eſt, & a flatu filet: quoniam ob halitus acrimoniam facies vehementer intumeſcit, nudaque corpora invadunt puſtulæ: ob id prius liquido cerato, & adſtringente, nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt. Tam cortex radicis, quàm ſuccus purgandi vim habent, & lacteus ſuccus in aqua mulſa potus: nam utrinque bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni oboli cum tribus ſeminis anethi drachmis: ſucci terni oboli: lactis, obolus unus: quod eo amplius aſſumitur, periculoſum eſt. Hujuſmodi purgatio convenit ſuſpiriioſis, & diuturnis laterum doloribus, rejectionibusque: datur in cibis, aut obſonio, quibus difficile ſit vomere. Tam radix, quàm ſuccus omnium maximè, quæ pares cum eis vires adepta ſunt, vim habent extractoriam ex alto, ubi eximo aliquod evocandum eſt, aut meatuum laxitas aliò transferenda eſt: unde ſuccus illitione, aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix, ſuccuſque cum æquis ceræ, thuriſque portionibus, ſugillata, livoreſque tollunt: ſed non plus binis horis limittantur: locus deinde aqua maris calida foveatur. Vitia cutis in facie emendat, cum melle illitus ſuccus, lepras tollit: tubercula diſcutit, perunctus cum ſulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pedum, articulorumq; valetudinib. utiliter illinitur. Valet ad integendam colis glandem iis, qui natura, non circumciſione curti ſunt: tumorem enim excitat, qui pinguiũ fotu emollitus, pręputii jacturam reſarcit.

a Me. & Cat. μεγάλη. i. magna.
b Meum, ἐπίξεσμα. i. Succus colligitur.
c Meum, & Cat. χολίζεται ἢ ῥίζα. i. exprimitur etiam ſuccus e radice.

20

30

40

50

De thapſiæ viribus locutus eſt Theophraſtus libro 9. cap. 22. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit: Thapſiæ radix vomitoria eſt, & ſi quis continuit, tam ſuperius, quam inferius purgat. Ad hæc livida tollere poteſt. Suppurationes tamen alias exalbidas facit. Succus ejus validior eſt, & quidem tam ſuperius, quam inferius purgat. Nullus ſeminis uſus. Naſcitur tum alibi tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ verò depaſcunt: & aut alvus ſolvitur, aut intereunt: hactenus Theophraſtus. Thapſiam author eſt Plinius libro 13. cap. 22. à Nerone claritatem accepiſſe, eique magno uſui fuiſſe ſui imperii initio, quòd nocturnis graſſationibus converberatam faciem illinens ſibi cum thapſia, thure, & cera ſequenti die contra ſolem cutem ſyncerum circumferret: etenim ea mirum in modum ſugillata delet. Thapſia plurima naſcitur in Apulia præſertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Provenit & in noſtris maritimis locis adeò ferulæ adſimilis, ut non facile, niſi a rei herbariæ peritis, una ab altera dignoſcatur. Viſitur etiam hodie in hortis ad ſpectaculum plantata, qua ratione jam fermè omnibus innotuit in Italia. Caterùm non deſunt impoſtores, qui Thapſiæ radicum cortices pro Turpeto venditent: quæ quidem à peritis ſeplaſiariis in ea medicamenta jure optimo addi poſſunt, quæ Thapſiam expoſcunt: ſed in Turperi locum non ſunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maximè in hoc (ut ſuperius diximus in Tripolii commentatione) à Fuchſio diſſentimus, qui Turpetum a Meſue deſcriptum, nil aliud eſſe ceniet, quàm Thapſiæ radices. Thapſiæ vires memoriæ prodidit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Thapſia acrem habet, ac vehementer excalfacientem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto violenter extrahit, & ipſum quod extraxit, digerit. Verùm pluſculum ad ea efficienda tempus poſtulat, ut quæ largè excremen itia humiditate impleta eſt, ob quam celeriter corrumpitur. Et libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ſic inquit: Qui Thapſia utitur, ſciat opus eſt, maximam differentiam eſſe recen- Thapſiæ confid. Thapſiæ vires ex Gal.

Nomina. *tis ad vetuſtiorem. Vis enim hujus pharmaci poſt annum multum exolvitur, atq; amplius adhuc poſt duos annos, auſimq; ferè dicere eam penitus inutilem eſſe ad triennium progreſſam. Hæc ut Græcè θαψία, ita etiam Latinè & Italicè Thapſia nominatur: Mauritanis, Hiantum, & Driz.*

† *Hoc loco Græci codices habent ὀπίσεται, quod verbum Ruellius verterat hic, lac extrabitur: licet alibi, ut in panace Heracleo, idem vertat, ſuccus excipitur. Nos verò, quòd ὀπὸς, à quo verbum illud defluxit, ſuccum, liquorem, & lachrymam ſignificet, maluimus reddere, ſuccus extrahitur. Neq; certè temerè, quòd non ſolùm nobis conveniat cum Marcello interprete, ſed quod etiam arbitremur hanc eſſe germanam illius verbi ſignificationem, atq; melius rem exprimere, de qua ſermo eſt. Hujus tamen mutatæ à nobis verſionis lectorem admonendum eſſe duximus.*

Thapſia carotæ folio, C. B. Thapſia, Matth. Lac. Lon. Caſt. Lugd. Cæſ. cui & Thurbit album Meſues, Thapſia major, Cordo in hiſt. Thapſia vera & Turbit montis Gargani, Geſ. hor. Thapſia vulgaris & Turpetum griſeum, Taber. Thapſia vulgaris Carotæ effigie, Lobelo.

Σπάρτιον. SPARTIUM. CAP. CLII.

SPartion frutex eſt longas ferens virgas, ſine foliis, firmas, fractu contumaces, quibus vites vinciuntur: ſemen lenticulæ in folliculis phaſiolorum modo naſcens: florem, ut albæ violæ, luteum. Purgant per ſuperna vehementer ellebori vice, citra pediculum flores, & ſemina quinis obolis in aqua muſſa pota. Semen dejectionem movet. Ramis in aqua maceratis, mox tuſis, extractus ſuccus, iſchiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, ſi cyathi modum jejuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere iſchiadicis clyſtere: ſtrigmenta autem elicit cruenta.

I. SPARTIUM. * II. SPARTIUM HISPAN. *

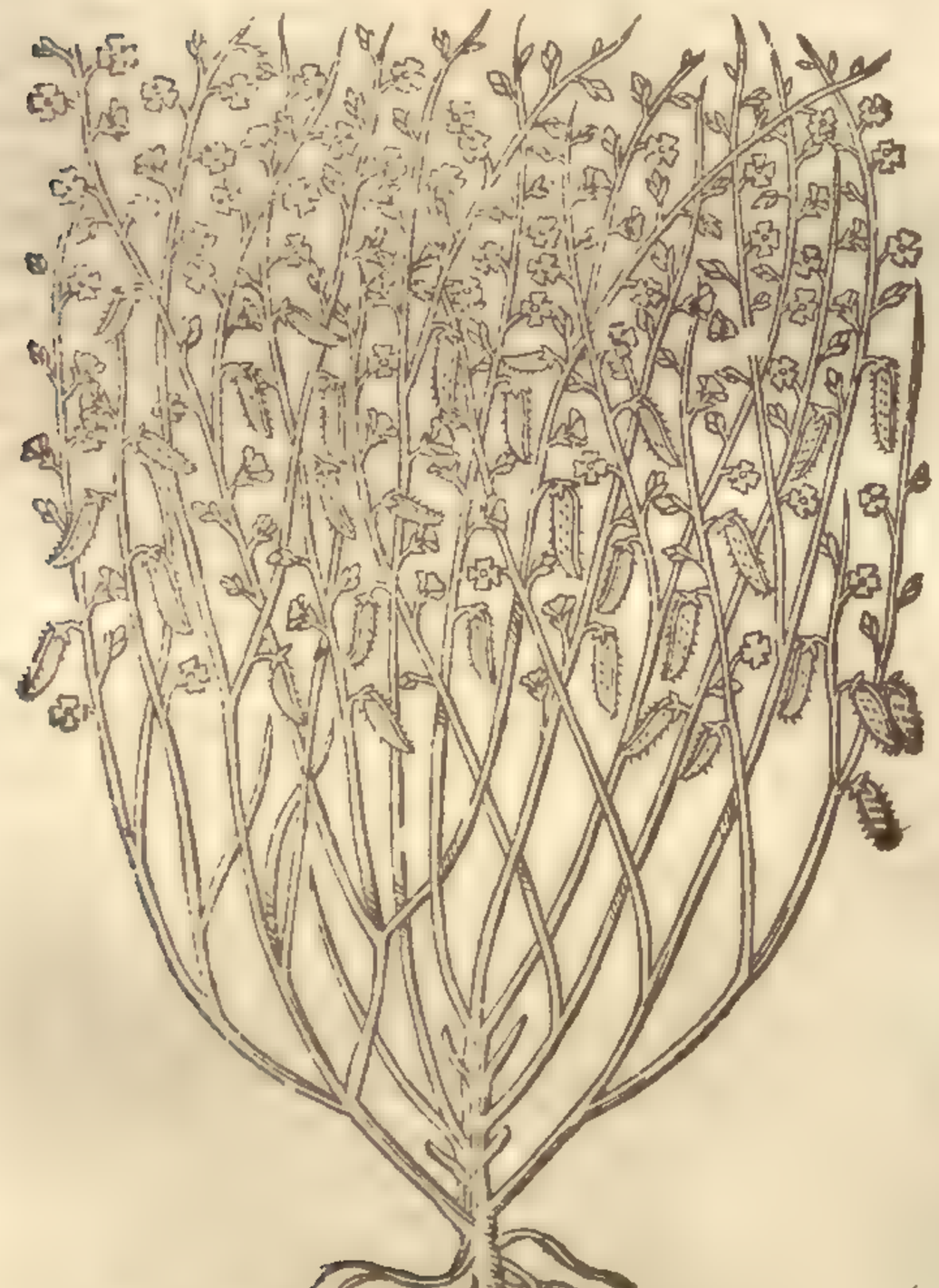

Spartii conſid. *TAnta nimirum inter Spartium, ſive Spartum, & Geniſtam intercedit ſimilitudo tum facie, tum etiam viribus, ut eorum affinitate deceptus jam crediderim omnino erraſſe eos, qui alterum ab altera ſecernerent: præſertim cùm hac in re deprehendiſſem Plinium dubitaſſe lib. 24. c. 9. ubi ita ſcriptum reliquit. Geniſta quoq; vinculi uſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit quam Græci authores Sparton appellavere, cùm ex ea lina piſcatoria apud eos fabricari docuerim: & nunquid hanc deſignaverit Homerus cùm dixit: Navium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Aphricanum, vel Hiſpanum Spartum in uſu certum eſt: & cùm ſutiles fierent naves lino tamen, non ſparto unquam ſutas: hæc Plinius. Verùm cùm accuratius Dioſcoridem perlegiſſem, hac de re prius admonitus à clariſſ. medico Petro Cannizero Hiſpano, Sereniſſimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophyſico, qui in Hiſpania aridis & ſiccis locis copioſiſſimum Spartum, numeroſamq; Geniſtam ſe vidiſſe teſtatus eſt comperi planè inter has plantas diſcrimen eſſe. Quippe quòd Spartum Dioſcoridi frutex ſit foliis viduus: & floribus conſtet albæ violæ ſimilibus. Geniſta verò folia proferat longiuſcula, lini ferè modo: & flores luteos, ipſi modo lunatos. Hinc itaq; factum eſt, ut nunc in eorum ſententia conſiſtam, qui Spartum à Geniſta differre exiſtimant. Non tamen quod diverſi prorſus generis has plantas eſſe putem: nam tanta, ut dixi, unt cum altera cognatio eſt, ut etſi non eædem ſint, tamen congeneres eſſe videantur. Sparti quidem uſus (ut Plinius eſt author libro 19. cap. 2.) multa poſt ſecula cœptus eſt, nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri: nuncuq; propriè aridi ſoli, uni terra dato vitio. Namq; id malum tellurus eſt, nec aliud ibi ſeri, aut naſci poteſt. In Aphrica exiguum, & inutile gignitur. Chartaginenſis Hiſpaniæ citerioris* portio

Spartum & Geniſta differunt.

Sparti uſus ex Plinio.

portio, nec hæc tota ſed quatenus parit, montes quoq; Sparto operit. Hinc ſtrata rusticis eorum: hinc ignes faces q;, hinc calceamina: & pastorum vestes. Animalibus noxium, præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos usus laboriose evellitur: ocreatus cruribus, manibus q; tectis manicis: convolutum ossibus, igneus q; conamentis. Vulsum fascibus in acervo adunatum biduo, tertio resolutum, spargitur in sole, siccatur q;, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optimè sed & dulci, si marina desit, siccatum q; sole iterum rigatur, si repente urgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè in aquis mari q; invictum. In ſicco præferunt e cannabi funes. At Spartum alitur etiam demersum, veluti natalium sitim pensans. Est quidem ejus natura interpolis: rursus q; quàm libeat vetustum novo misceatur. Veruntamen complectetur animo, qui volet miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris navium armamentis, machinis ædificationum, aliisq; desideriis vitæ. Hactenus de Sparto Plinius. Caterùm GENISTAE *in Hetruria adeo frequentissimæ proveniunt, ut Majo, & Junio mensibus* Geniſtæ confid.

III. GENISTA.

* IV. GENISTA ANGULOSA. *

magnum & jucundum spectaculum præbeant viatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis, ac fulgentibus floribus ornantur, & vestiuntur colles, ut procul aurei videantur. Gaudent earum floribus apes, ut Plinius inquit, proinde alveariis circumseruntur. Genista nobis ligandis vitibus salicis vicem explet, maceratur q; etiam cannabis modo, fiunt q; inde funes, & rudia linteamina, quæ conficiendis saccis aptissima sunt. Expetitur Genistæ lignum etiam figulis qui in Italia id vasorum fictilium genus conficiunt quod vulgò de majolica vocant: quippe quòd (ut ipsi affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax succendi possit, quo aureus ille color conservetur in opere. Genistam recensuit Mesues inter sua simplicia dejectoriæ facultatis, ubi hæc ad sensum scribit: Genista arbor est montana, è cujus caudice quam plurimæ sunduntur virgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus vites, & alia ligantur. Flores edit flavos, lunari figura: è quibus siliquæ prodeunt, ervi magnitudine: & semina in eis lenti similia, intervallis distincta. Planta tota perturbat, provocat, incidit, attenuat. Obest cordi, & ventriculo. Sed tollitur noxa (ut Philagrius est author) additis rhodomelle, aut rosa, & mastiche: quin & anisi, dauci, & fœniculi semine. Eporum semen pituitam utrinq; valentissimè purgat, & ab articulis quoque humores trahit. Renum excrementa pellit, urinam cit efficacissimè, & calculos disrumpit, tam in renibus quàm in vesica: nec in his materias figi & in calculum durescere sinit. Flores contriti strumas auferunt, si cum melle rosaceo, aut sorbili ovo deglutiantur. Fit ex iis oxymel, cujus usu indurati lienes resolvuntur. Prosunt ischiadicis, podagricis calculosis q;, si postquam illos sumpserint, subinde frequenter evomant ægri. Modus, præsertim floris, à drachmis duabus ad quinq; drachmus duabus ad quatuor: hæc Mesues. Quis tamen Genistæ semen non recte observasse videtur: quandoquidem id ervi, vel viciæ faciem potius referat, quàm lentis. Sparti, ut jam ad ejus vires redeamus, meminit Galenus lib. 8. simpl. med. his paucis verbis: Sparti, quo & vites apud nos alligant, tum semen, tum virgarum succus non instrenuè trahentis est facultatis. Quod Græci σπάρτιον, Latini item Spartium, & Spartum dicunt, Itali, Spartio: Germani Pfrimmen: *Hispanu*, Spartio: *Gallis*, Genest d' Espaigne. *Quæ verò Latinis Genista, Italis Genestra vocatur: Hispanis quoq; Genestra, Giesta, & Giesteira: Germanis* Binst: *Gallis, Geneste.* Geniſtæ deſcriptio, & vires ex Meſue. Sparti vires ex Gal. Nomina.

Spartii & Geniſtæ figuras duas adpoſuimus, quarum prima & tertia eſt Matthioli, altera verò & quarta illarum loco à Camerario in ſuo Matthiolo poſita. I. Spartium, Matth. Lac. Lon. Lugdun. Spartum, Turn. Fuch. Dod. gal. Spartium Hiſpanicum, Tab. II. Spartium Hiſp. C. B. Spartium primum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Spartium Hiſp. alterum flore luteo, Lob. Lugd. Spartium Hiſpanicum quartum, Taber. Spartum

frutex majus,Dod.in fol.Spartium,Camerario in ſuo Matthiolo. III. Geniſta juncea longifolia, C.B. Geniſta,Matth. Turn. Caſt. Geniſta juncea, Cordo in hiſt. Geſ. hor.Geniſta Italica,Dod.fol.Geniſta altera junco rotundo,Cæſalp.Geniſta tranſalpina ſive Hiſpanica arboreſcens,Camer. Spartium alterum, Lacun.Spartium vel Spartum Geſner.hor.Cluſ.hiſt. Hiſpan. Spartium Dioſc. Lob. Anguill. Spartium Hiſpanicum ſecundum & tertium,Tab.Spartium,Geniſta peregrina ſive Africana,vulgò Italica,Cam. IV. Geniſta anguloſa,C.B.Geniſta,Brunf.Fuch.Trag.Dod.gal.& fol.Cordo in Dioſc. Tab. Camer. ad Matth.Geniſta major ſeu non aculeata,Lonic.Spartium,Turn.Spartium,Geniſta Scoparia vulgi, Lob. Geniſta Scoparia,eidem in icon. Geniſta quadrato junco,Cæſ. Geniſta anguloſa ſeu vulgaris, Lugdun.

Σίλυβον. SILYBUM. CAP. CLIII.

SIlybon lata ſpina eſt,folia ferens chamæleonis albi.Hæc recens cum ſale oleoq; cocta eſtur. Radicis ſuccus drachmæ pondere potus vomitiones ciet.

HActenus non ex noſtra tantùm, ſed neq; ex aliorum quoq; inquiſitione verum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quamvis inter tot alias plantas aculeatas inibi naſci, & eſſe poßit: tamen tam paucis ejus notas
Nomina. *explicavit Dioſcorides. ut difficilè admodum illud inventu judicem: neq; enim ipſe, ut ingenuè fateor, quod ex illis ſit, auſim decernere. Ut Græcis σίλυβον, ita pariter Latinis Silybum appellatur.*

Βάλανος μυρεψική. GLANS UNGUENTARIA. CAP. CLIV.

GLans unguentaria fructus eſt arboris myricæ ſimilis, magnitudine avellanæ nucis: cujus nucleus amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretioſa unguenta pro oleo utuntur.Naſcitur in Æthiopia,Ægypto.Arabia,& Petra oppido ſecus Judæam.Præfertur plena,recens,candida,quæ facilè delibretur.Ea drachmæ pondere pota lienem abſumit: cum lolii farina, & aqua mulſa podagricis illinitur.Pſoras, leprasq;, decocta in aceto: vitiligines, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines,varos,& papulas in facie,& cutis vitia tollit. Vomitiones movet, & alvum cum hydromelite reſolvit:ſtomacho adverſatur. Oleum,quod ab ea exprimitur,alvum potu ciet. Cortex ejus magis adſtringit: verùm tuſæ,& expreſſæ ſuccus abſtergentibus medicamentis adjicitur, quæ adverſus prurigines,& ſcabritias idonea ſunt.

I. LILAC.

Glandis unguentariæ conſid.

Andreæ Marini Glandium gucnt.

GLans Unguentaria, quam Græci βάλανον μυρεψικὴν dicunt,in quibuſdam Hiſpaniæ locis copioſa(ut audio)provenit. Adfertur hodie copioſa in Italiam ex Alexandria Ægypti. Caterùm de foliorum facie autores inter ſe differunt. Siquidem Dioſcoridi foliis eſt Myricæ, Theophraſto Myrti, & Plinio Heliotropii herbæ ſimilibus: atqui aut in Theophraſti aut Dioſcoridis codice mendum ſubeſſe vereor. Siquidem aut in Theophraſto μυρσίνης pro μυρίνης, aut in Dioſcoride μυρίνης, pro μυρσίνης legitur. Nam in utroq; authore facilis, lubricuſq; eſſe potuit ſcriptorum lapſus, propter vocabulorum propinquitatem. Sed neſcio profectò,quorum autoritate ſcripſerit Plinius lib.12. cap.21. unguentariæ glandis plantam foliis eſſe Helitropii, cùm tamen in Theophraſti lectione ubiq; ſe verſatum oſtendat. Andreas Marinus, medicus non vulgaris, in ſuis ſuper Meſuem annotationibus, plantam quandam pingit pro unguentaria glande,à Clariſſimo Petro Antonio Michaelio patritio Veneto acceptam, quæ à præſcriptis omnibus tota facie differt: ſed an legitima ſit,cur probem,aut improbem, non habeo. Titulus ejus mendax eſt, ſiquidem Ben album inſcriptum habet. Itaq; vereor ne & ipſa quoq; imago tituli ſequatur errorem. Hanc autem Plantam, cujus hic imaginem damus, Conſtantinopoli ſecum attulit Clariſſimus vir Augerius de Busbeke, qui continuis ſeptem annis Cæſaris Ferdinandi primi. apud Solimanum Turcarum Imperatorem, oratorem egit, ſub hoc nomine, LILAC. Eam cùm inſpexiſſem, & fructus ejus agnoſcerem piſtaceorum faciem perquam belle referre, illico in ſuſpicionem veni, an hæc fortaſſe Glans Unguentaria dici poſſet: quapropter, ut aliorum quoq; ſit judicium, eam hic excudi voluimus. Vivam plantam videre non licuit, ſed affabrè, & diligentiſſimè pictam, tametſi hoc anno miſit ad me Patavio recentiſſimum hujuſce plantæ ramuſculum, floribus copioſiſſimus refertum, & alterum deinde cum fru-

Olivæ Theoph.

ctu. Jacobus Antonius Cortuſus materiæ medicæ peritiſſimus: quinetiam literis mihi ſignificavit hanc ſe credere eſſe plantam, quæ ſub Theophraſto libro tertio, capite decimo, de plantarum hiſtoria OSTRYX *appellatur. Hanc ex Aphrica, ubi frequentiſſima provenit, ſibi miſſam fuiſſe ſcribit, ubi vernaculo idiomate Scringa nuncupatur: quin etiam ſe plures in ſuo horto hujuſce arboris alere plantas, ob florum ſuaveolentiam. Unguentarii, ac ſeplaſiarii Mauritanorum nomina ſecuti,eam Ben appellant. Forma hæc piſtacia maximè refert, albo cortice, triquetro, fructu facili,nucleo tamen conſerto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben vocant. Magnifaciunt id unguentarii, quòd*

*II. GLANS UNGUENTARIA. *

quòd quamvis diu inveteratum, nunquam rancorem sentiat, ut etiam lib. 1. suo loco monuimus. Arabica familia authores (ut modò dictum est) unguentariam glandem Ben nominant. Ben. Proinde de ea inter sua soluentia simplicia scribens Mesues, in hunc sensum inquit: Ben duorum est generum. Majus est nucis avellanæ magnitudine, triangulare. Minus verò ciceri simile. Utrique inest oleosa medulla, lenis, & alba. Præstat majus, quòd noxa vacet: minus siquidem noxium est. Præfertur in majori genere, quod putamine sit albo, lævi, tenui: nucleo fragili, albo, oleoso. Vetustum recenti melius. In minori autem præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioscoridi tamen in majori genere (minoris enim meminit, quemadmodum nec Theoph. neq; Plin.) præstantius est recens, etsi contrarium asserat Mesues. Oleum ab unguentario hoc tempore è nucleis tantùm exprimitur, ut Dioscorides docuit, non autem, ut quidam existimant, ex putaminibus, quòd dixerit Theophrastus, unguentarios putamine fructus contuso uti solere. Plinius, ut Theophrasti, & Dioscoridis sententiam comprobaret, unguentarios prodidit è putaminibus, medicos verò è medulla oleum elicere, quòd hoc medicamentis, illud odoramentis usum præbeat. Veruntamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantùm è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quòd ex solis putaminibus oleum effluere possit, quamvis diligentissimè comprimantur, & constringantur prælo etiam gravissimo: quoniam hæc putamina arida sunt, & omni prorsus humore carent. Illud quoq; fidem non dubiam facere potest, quòd hanc parandi olei rationem silentio præterm sit Dioscorides, non modò in hoc loco sed etiam libro primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conficiendis latius disserit. Cujus fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrariensis, vir alioqui nostræ ætatis celebru, dubitat in adnotationibus, quas in Mesuem edidit, an Unguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, asserens quamquam in quibusdam Dioscoridis codicibus legitur, oleum hoc e nucleis exprimi debere, in aliquibus tamen nec nucleorum nec putaminum ullam fieri mentionem. Verum etsi ambigendi non defuerit occasio, præsertim ex Theophrasti testimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit, aderat tamen gravissimus author Galenus, qui rem ba. abunde enucleavit, cùm constanter asseveret, Balaninum oleum unguentarius ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiam facile ex Dioscoride colligi potest, cùm dicat consimili modò fieri balaninum & amygdalinum: quod autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo est qui dubitet. Hæc sane nobis non levem faciunt suspicionem, quòd aut eo in loco Theophrasti exemplaria sint depravata, aut minus integri & veraces fuerint duthores, à quibus fortassis unguentariæ glandis historiam accepit. Huc porrò accedit hujus olei communis usus, & ejus parandi ratio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarii, non quòd aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum etenim est) sed quòd nunquam vetustate rancorem contrahat, id scilicet quod e nucleorum medulla, non autem ex putaminibus conficiunt. Nam rancoris expers cùm sit, omnium aptissimum habetur ad odoratissima unguenta (misturas vocant) temperanda, quæ ex moscho, zibetto, & ambaro, illinendis chirothecis, & aliis, quorum in deliciis, & lascivia omnis est usus & gratia, parantur. Quandoquidem si hæc alio quovis oleo liquescerent in unguentum, contracto inde non multo post tempore rancore (ætate enim omne oleum præter Balaninum rancescit) non modò universam odoris suavitatem exuerent, sed etiam putida, fœtidaq; evaderent. Quo utiq; experimento apertissimè dignoscitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod ex unguentariæ glandis nucleis fieri solet. Caterùm de viribus Ben hæc subjunxit Mesues. Majoris, inquit, generis fructus incidit, abstergit, attenuat, expurgat, & aperit: sed ventriculum subvertit, & viscera perturbat, ob excrementitiam, acremq; humiditatem, quam possidet. Minoris autem vis longe vehementior, & magis periculosa: namq; adeò perturbat, agitat humores, ut sæpius animæ deliquium faciat, & frigidos sudores concitet. Proinde non in alios usus is admittendus est quam in unguenta, & cataplasmata. Majoris noxa demitur cùm igne torrescit: siquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ vomitionem movet, fitq; medicamentum tantùm dejectorium. Decoquitur etiam cum anisi, & feniculi semine: quoniam hoc modo prior noxa corrigitur. Tam in potu, quàm aliter sumptus, lentam crassamq; pituitam vomitu, & dejectione purgat. Ideoq; aptissimum medicamentum est coli cruciatibus non modò haustus, sed etiam clysteribus infusus, præsertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiamnum ex contritis ipsius nucleis, polenta & melle admistis, cataplasma ad strumas, durosq; tumores admodum utile, & ad nervorum morbos à frigiditate excitatos, id tantùm melle: quo fit, ut convulsis, resolutis, & contractis opem ferat non obscuram. Pollet præterea ad jecinoris, & lienis infarctus durities q; si addita lupinorum farina & nardo emplastri modo imponatur. Nucleorum oleum vulnerum cicatrices attenuat & delet: item lentigines, aliasq; cutis fœditates emendat. Auribus infusus non modò doloribus levamentum præstat, sed & surditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariæ vires memoriæ prodidit Galenus libro 6. simpl. medicamentorum, his verbis: Balanus myrepsice hoc est glans unguentaria, adfertur ex barbarica regione. Utuntur unguentarii carnis ejus succo, qui facultate calidus est. Reliquæ autem, unde expressus est succus, terrestres sed & incidentem, contrahentem q;, & stipantem effectum possident. Itaq; ad jonthos, lentigines, ephelin, & pruritum, deinde & ad psoram & lepram conveniunt. Verùm enimvero & lienes liquant, jecurq; indurescens. Quòd siquis carnem ejus drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam alvum largiter subducit. Itaq; cùm hoc medicamento utimur ad viscerum expurgationem & maximè jecinoris, lenisq; ex oxycrato ipsum exhibere consuevimus. Gaudet verò vel maximè alioqui aceto ad extrinsecas actiones. Adeò enim efficax efficitur, ut & psoras, & lepras extergeat, & multò etiam magis quæ his sunt minora, lentiginem, vitiligines, jonthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulcerosa, & quæ crassi sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem adfert. Porrò quòd cùm illinenda est lieni, præstet admistam esse farinarum quampiam exiccantium, cujusmodi est ervi, ac loliifarina, id jam ponere ad componendorum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet: sed & in paratu

Oleum Balaninum.

Manardi dubium solutum.

Glandis unguentariæ vires ex Mesue.

Glandis unguentariæ vires ex Gal.

facilibus ipſum dicetur. Verùm in præſens ſufficit abſtergentem, & incidentem cum adſtrictione quapiam propoſiti medicaminis dixiſſe facultatem, ac ſic ad aliud tranſgredi. Cortex tamen ejus admodum adſtringit: itaq; eo poſſit quis ad ea uti, ad quæ valida uſus eſt adſtrictione: hactenus Gal. Sed quoniam Balanus myrepſica Mauritanorum Myrobolana nobis ad memoriam revocavit, quorum iidem quinq; faciunt genera, cùm ea in medicamenta frequenter, & incommodè veniant, nec eorum, quod extet, meminerint veteres Græci, ideo nunc de iis nobis diſſerendum eſt: neq; enim ob eorum uſum ſilentio erant diſſimulanda. Sunt itaq;, ut diximus, MYROBOLANORUM genera quinq;: nempe Flava, Chepula, Indica

Myrobalanorum geneta.

MYROBOLANI CHEBUL.

MYROBOLANI INDI.

ſive nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter ſe diſtant, ut etiam viribus. Quamobrem omnino cenſendum eſſe putaverim, ea à diverſis produci arboribus: quanquam non deſint, qui affirment flava ſimul & chepula ex una & eadem arbore naſci, exiſtimantes flava decerpi ab arbore immatura, chepula verò cùm ultimam adepta fuerint maturitatem. Verùm cùm horum fructuum ortus, & arbores nos prorſus lateant, non eſt quòd illorum ſententiam probare, aut refellere. auſim. Flavorum Chepulorum, atq; Indicorum arborum imagines excudi curat Andreas Marinus in ſuis in Meſuem annotationibus, ſed eas non libuit in hoſce commentarios noſtros transferre, nõ quòd cenſeremus Marino id fortaſſe ingratum futurum, cùm is non parvum plantarum noſtrarum numerum in ſuum illud opus tranſplantaverit: ſed quoniam ignoramus, an eadem genuina ſint, an adulterina, & præſertim, quum Mauritanorum nullus habeatur author, qui Myrobolanorum plantas deſcripſerit. Recenſentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ alvum citra noxam dejiciunt: nam etſi purgatoria vi polleant, nulla tamen virtũ imbecillitate, aut moleſtia ſumentes afficiunt, ſed potius ſua adſtringenti facultate, quam poſident cor, jecur, & ventriculum roborant: quinetiam univerſum corpus. Id tantum illis noxæ adſcribunt, quòd obſtructiones, & viſcerum infarctus augeant: proinde ne obſtructis exhibeantur præcipiunt. Infrænantur Myrobolanus medicamenta omnia, quæ dejiciendo laborem inferunt: quo fit, ut utiliter admiſceantur ſcammonio. In flavorum myrobalanorum genere ea cæteris præſtant quæ in viridi plenè flaveſcunt, ponderoſa, farcta, gummoſa, craſſi corticis, & quibus pumilum oſſiculum ineſt. E Chepulis ea probantur, quæ cæteris craſſiora ſunt, colore nigro purpuraſcenti, cortice craſſo, & quæ in aquam adjecta fundum quam citiſſimè petunt. Inter Indica excellunt, quæ maximè nigricant, craſſa, ponderoſa nullo intus oſſe, & quæ confracta in unum compacta cernuntur In Empelicorum claſſe laudantur quæ in majora, craſſiora, denſiora, ponderoſioraq; fruſta dividuntur, & quæ minus oſſis, quam pulpæ habent. Bellericorum verò illa in ſuo genere præferuntur, quibus craſſities, denſitas, gravitasq; non deſit, & quibus craſſus in univerſum ſit cortex. Flava, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, ſiccantq; ſecundo Empelica verò primo tantum tum refrigerant, tum exiccant Vim obſtructoriam exuunt omnia genera additis aperientibus, & urinam cientib. med. vel ſi macerata caprino ſero, aut ſumaria ſucco exhibeantur: vel ſi cum abſinthio, aut agarico, aut rhabarbaro hauriantur. Perfunduntur amygdalino & ſeſamino oleo, ut contracta inde pinguedine, ventriculo non inhæreant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum caſſia nigræ medulla, aut manna, aut acidis palmulis devorentur. Ubi dejectione ſit opus, eorum tantum dilutum præbent: ubi autem adſtrictione in pulverem conterunt, & ſubinde propinant. Chepula quæ ſaccharo condiuntur, magis roborant, quam dejiciant. Contrarium efficiunt quæ cruda ſiccataq; reponuntur. Myrobolana omne genus (ut Meſues eſt autor) eorum ſenectutem remorantur, qui ipſis frequenter utuntur: colorem faciunt elegantiorem, corpori odorem jucundum conciliant, hilaritatem afferunt, & ventriculum, cor, & jecur roborant, conferunt hæmorrhoidibus, & bilis fervorem reprimunt:

Myrobalanorum vires.

* MYROBALANI CI-trini. *

* MYROBALANI BELLE-rici recentes & ſicci. *

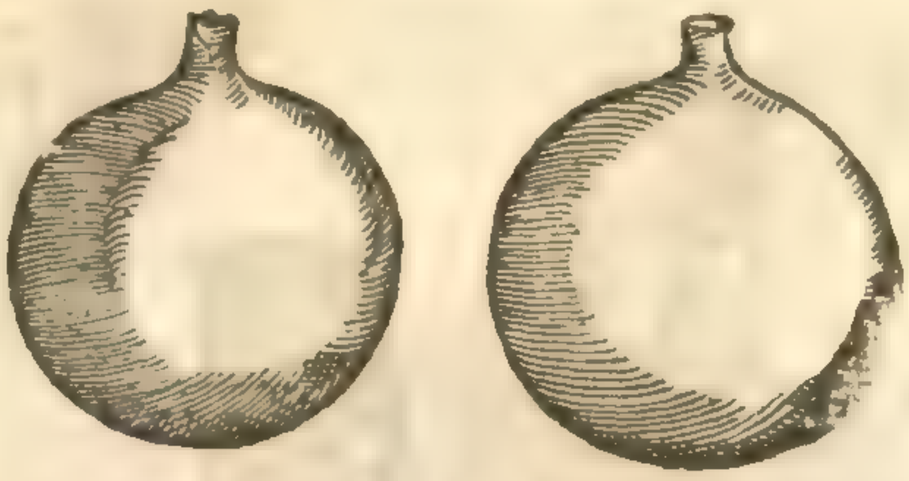

*MYROBAL. EMBLICI. *

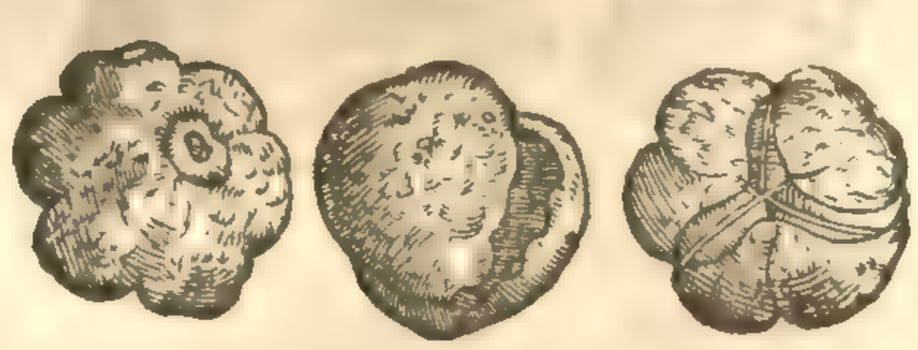

reprimunt: ad quod flava cæterus præſtant, ut quæ privatim bilem detrahant: & eos peculiariter juvent, qui temperamento cali di ſunt. Fricantur cote ad oculorum collyria, cum uvæ acerbæ, aut roſarum aqua, aut fœniculi ſucco, quòd oculorum inflammationes reprimant, lachrymas ſiſtant, defluxionesq; cohibeant. Sanantur horum pulvere ulcera, addita lentiſcinæ reſina. Chepula pituitam exhauriunt, intellectum clarificant, & viſum, præſertim ſaccharo aſſervata: ventriculum tum mundant, tum confirmant. Dantur utiliter aquæ intercute affectis, & diuturnis febribus laborantibus. Nigra utranq; bilem trahunt, præſertim exuſtam. Conferunt membrorum tremoribus, coloris nitorem conciliant, elephantiacos juvant, mœrores auferunt, & quartanam fugant. Empelica pituitam educunt, cor, & cerebrum corroborant, intellectum augent, ventriculum à pituita, aliisq; noxiis humoribus expurgant, ac etiam confirmant, ac ſitim extinguunt, vomitiones cohibent & cibi appetentiam invitant. Bellerica ea omnia poſſunt quæ & proximè dicta. Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantùm quod ſciam, Actuarius meminit: qui tamen ea, quæ de illis ſcripta reliquit, à Mauritanis (ut ipſe quoq; fateri vid'etur) mutuatus eſt. Sed profectò neſciverim, qua ratione ductus inter ea medicamenta, quæ vomitum eliciunt, myrobalana repoſuerit, cùm omnia eorum genera planè vomitiones compeſcant. Porrò hodie ignorata videtur quæ χρυσοβάλανος Græcus vocatur, digerens, & roborans Indicæ nardi modo, ad colicos affectus, ventriculi ardores, & ſingultus à Galeno Aſclepiadis auctoritate commendata lib. 8. & 9. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: quanquam non deſunt è recentioribus qui ſibi perſuadeant Chryſobalanum eſſe nucem myriſticam: cùm tamen plura ſint, quæ eorum deſtruant ſententiam, nempe cinereus color, acutus oris ſapor, & quod myriſticæ nucis nuſquam meminerint veteres Græci. Nullam hujuſce quod legerim mentionem fecit Galenus in libru ſimplicium medicamentorum. Id quod argumento eſſe poteſt, Galenum ipſum non habuiſſe compertum quid eſſet Chryſobalanus. Sed de his hactenus. Cæterùm quandoquidem Balanus myrepſica, quam ab Arabibus Ben appellari diximus, nobis in mentem redegit radices illas, quas officinæ Behen album, & rubeum vocant, ad cordis affectus ys, ac etiam recentioribus expetitas, hunc locum non prætereundum eſſe duxi, quin de his quoq; aliquid diſſererem præſertim quòd è Græcis non inveniatur, qui illa poſteritatis memoriæ prodiderit. Sed illud in primis animadvertendum eſt, quòd communis uſus radices, quas vulgò Behen nuncupant, eæ quidem non ſunt, de quibus Mauritani ſcripſere: imò eas prorſus ementiuntur. Siquidem ſcribit Serapio, Behen radices proferre minoris paſtinacæ ſimiles, contortas, odoratas & manſulentas & in Armenia naſci. Avicenna autem radicum lignoſa fruſta Behen eſſe ait, in ſe contracta, & ſiccitate exoleta. At noſtrates, quæ in Italia, non in Armenia effodiuntur, nulla penitus odoris ſuavitate commendantur, quin & manſæ nullum ori lentorem reddunt, nec erraticæ paſtinacæ faciem repræſentant: cùm tamen Arabicum Behen radicibus adeò paſtinacam referat, ut ſcripſerit Haliabbas clariſſimus Mauritanorum author, Behen & ſylveſtru paſtinacæ radices nullum inter ſe diſcrimen habere Quo fit, ut nulla ſeſe offerat nobis ratio, qua probare poſſimus, Behen communis uſus eſſe Arabum legitimum: quamvis & ipſi inter ſe hac in hiſtoria non parum diſſentiant. Nicolaus Myrepſicus itemq; Actuarius Behen hermodactylum vocant, neſcio tamen qua ratione, cùm alia ſit radix apud Paulum, & Arabes hermodactylus. Behen adulterina, tam album, quàm rubrum, paſſim in Italia proveniunt. Hoc enim plantæ radicem eſſe ſcimus, quam ſuperius libro tertio limonium fecimus, illud verò, alterius plantæ, cujus vires hactenus mihi prorſus incompertæ ſunt. Sed quibus polleant viribus, nondum mihi compertum eſſe ingenuè fateor. Βάλανος μυρεψική ſic Græcis dicitur, Latinus verò Glans unguentaria: Mauritanis, Habben, ſeu Ben: Italis, Ghianda unguentaria: Hiſpanis, Avellana de la India, Tartago, & Muia.

Actuarius.

Chryſobalanus.

Behen album & rubeum.

Behen Hermodactylus.

Nomina.

* BEHEN RUBRUM Officinarum. *

I. Lilac Matthiolo, cujus figuram non habet in compendio. Lillach. Dod. fol. Syringa flore cæruleo, Cluſ. hiſt. Hiſp. Cam. Syringa cærulea Luſitanica, Lob. Syringa Luſitanica, Tab. Liguſtrum Orientale, Cæſ. II. Glans unguentaria, quam Matthiolus ex Alexandria adferri ſcribit: cujus folia in hiſtoria noſtra univerſali exhibebimus: dicitur Glans unguentaria, Cor. in Dioſc. Cluſio in Coroll. ad Dodonæum gallicum. Lac. Lob. Cæſ. Lugd. Glans unguentaria Catharctica ſiliquata, Adv. & Lob. in icon. Balanus Myrepſica, Cordo in hiſt. Taber. Granum Ben, Lob. Ben parvum, Monardi. Myrobalanorum non videntur veteres Græci meminiſſe, niſi fortè ad Aſclepiadis Chryſobalanos referas: aliàs ex Palmarum genere eſſe videntur, quas fert Palma probatiſſima in Ægypto, quæ oſſa non habent in Balanis, reliquarum modo. Genera quinq; afferuntur arida, acerba, purgandi facultate prædita: quorum tria os continent ſolida pulpa & cruſtoſa incluſum, ſtriatum, velut tripartitum, duriſſimum, non tamen omni ex parte ſolidum, ſed in media cavitate medullam ſeminis continens. Et licet non deſint, qui velint Indas, Chebulas & Citrinas unius arboris eſſe fructus, falluntur, ſiquidem Garzias referat diverſorum generum arbores Pruni magnitudine & omnes ſylveſtres eſſe, quæ in regionibus ſexaginta aut centum Leucis inter ſe diſtantibus naſcuntur: quorum quædam in Goa & Batecala, alia in Malavar & Dabul proveniant: in regno Cambayæ quatuor genera: Chebula verò in Biſnager & Bengala. Flava ſeu Citrina, quæ Arare indigenis, Sorbi folia proferunt: Emblici Anuale indigenis, folia habent minutim inciſa palmæ magnitudine: Bellerici, Gotim incolis, folia Lauri habent, ſed pallidiora & ſubcinerea: Chebuli ſeu Aretca, magni ſunt, rotundi, oblongi, dum ad perfectam maturitatem pervenere, & anguloſi, foliis perſici ſimilibus. Figuras quarum Matthiolus meminit, cùm ad manus eſſent, addere libuit non tam propter arbores, (quæ quàm veræ ſint aliorum eſto judicium) quàm propter fructus tam recentes quàm exſiccatos rectè expreſſos, qua de re plenius ſuo loco. Addita etiam eſt figura ipſius Behen rubri Officinarum.

I. NARCISSUS. I.

Νάρκισσος. NARCISSUS.

CAP. CLX.

Orib. concluſa non leg.

† Orib. add. ἐν παιδιοις καὶ ἀμμωδεσι. i. in campis & ſabuloſis.

Narciſſi hiſtoria ex Theophraſto.

NArciſſum [ſunt qui ut lilium, lirium appellarint.] folia profert porro ſimilia, [tenuia,] multò minora, & [anguſtiora:] caulis vacuus, & ſine foliis, ſupra dodrantem attollitur, flos albus, intus croceus, in quibuſdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulboſa: ſemen velut in tunica, nigrum, longum. Probatiſſimus naſcitur in montibus, ſuavi odore: cæteri † porrum imitantur, atque herbaceum virus olent. Radix cocta, ſive eſtur, ſive bibitur, vomitoria eſt: ambuſtis igni prodeſt cum exiguo melle trita, præciſos nervos illitu glutinat: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle, & impoſita ſubvenit. Vitia cutis in facie, vitiliginesque cum ſemine urticæ, & aceto emaculat: cum eruo, & melle, ulcerum ſordes expurgat: abſceſſus rumpit concoctioni repugnantes: infixa corpori extrahit, illita cum lolii farina, & melle.

NArciſſus, inquit Theophraſtus libro & capite 6. de hiſtoria plantarum, vel lirium (alii enim hoc, alii illo nomine vocant) folium albuci, terræ proximum gerit, ſed longè latius, lilii modo. Habet caulem ſine folio, herbaceum, florem ſuo ferentem cacumine, in membrana veluti vaſculo incluſum, largè amplum, coloreq; nigrum, figura oblongum. Hic decidens ſponte germinat, caterùm & qui legunt defigere eum ſolent. Quin & radicem ſerunt, quæ carnoſa, rotunda, amplaq; conſtat. Serotinus admodum, poſt ar-

cturum

II. NARCISSUS II.

III. NAR. CONSTANTINOpolitanus III.

IV. NARCISSUS IV.

V. NARCISSUS. V.

ctum enim, & circà æquinoctium floret. Hæc Theophrasti de Narcisso sententia. Porrò Plinius libro 21. capite 19. duo Narcissi genera prodidit, quæ his verbis etiam depinxit: Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Unum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo vomitorium, alvos quoq; solventem, nervis inimicum, caput gravantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero: hæc Plinius. In quibus planè deprehenditur à Dio-

VI. NARCISSUS VI.

VII. NARCISSUS VII.

VIII. NARCISSUS VIII.

IX. NARCISSUS IX.

à Dioscoride dissentire, quòd neutrum Narcisi genus flore albo descripserit. quanquam idem Plinius cap. 5. ejusdem libri inter Narcissi genera Narcissum connumerans, hunc flore candido constare tradidit. Veruntamen nulli ex hoc mirari licet, neque propterea Plinium damnandum esse censeo, quòd sciamus complures esse Narcissorum species, ut ex imaginibus, quas hic excudi curavimus manifestò appàret. Hæ autem cùm ad vivũ expressæ sint, haud operæ preciũ esse judicavimus, ut harum de-

rum delineationes deſcribamus. Narciſſi vires retulit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens: Narciſſi radix uſq; adeò exiccandi facultate pollet, ut & maxima vulnera conglutinet, vel ad incisiones uſq;, quæ circa tendones accidunt. Habet verò quiddam abſterſorium, & attractorium. Planta quæ Græcis νάρκισσος, Latinis item Narciſſus appellatur. Arabibus, Narces ſeu Nargies: Italis, Narciſſo: Germanis, Wehyblumen/Hornungsblumen/Zeitloſen. Narciſſi vires ex Gal. Nomina.

Narciſſum à Narciſſo adoleſcente nimium ſeipſum amante, qui in hunc florem mutatus fuit, dictum poetæ volunt: alii a vi ſtupefaciendi, ſeu ut Plinius, à narce, quam vim Narciſſo ineſſe teſtatur libro 21. c. 10. quare Plutarchus 3. ſympoſ. dictum cenſet, quaſi nervos hebetans, & torpidas gravitates efficiens. Differentias vigintinovem in Phytopinace propoſuimus: hic de differentiis à Matthiolo propoſitis tantùm. I. Narciſſus primus, Matth. Narciſſus quartus Matthioli, Lugd. Narciſſus nonus Matthioli, Tab. Narciſſus niveus ſerotinus eidem. Narciſſus mediocroceus ſerotinus polyanthos, Lobel. II. Narciſſus ſecundus, Matth. Lugd. Narciſſus decimus Matthioli, Taber. Cenſemus eſſe Leucoium bulboſum majus, quod Leuconarciſſolirion pratenſe vernum, Lob. Leucoium bulboſum polyanthemum, Dod. fol. Lugd. Cam. Leucoium bulboſum multiflorum, Tab. Leucoium bulboſum ſerotinum majus, Cluſ. hiſt. Pan. III. Narciſſus Conſtantinopolitanus, Matthiolo in majoribus figuris, Tab. Narciſſus octavus, Matthiolo in compendio: Narciſſus tertius Conſtantinopolitanus Matthioli, Lugd. Exprimit ſcillam minorem, quam vocat Narciſſum marinum, Dod fol. Cæſ. Hemerocallis, Geſ. hort. Hemerocallis Valentina, Cluſ. hiſt. Hiſp. Lob. Camer. Pancratium verum, Geſ. hor. Pancratium, Cord. in Dioſc. Lugd. Pancratium marinum, Lob. in iconibus. Lilium marinum album & luteum, Taber. IV. Narciſſus quartus Matth. Lugd. Taber. nil aliud eſt quam Ornithogalum maximum: quod dicitur Ornithogalum majus, Dod. fol. Ornithogalum Arabicum, Cluſ. hiſt. Pann. Ornithogalum majus Italicum, Camer. Lilionarciſſus polyanthos, Lobel Lilium Alexandrinum, eidem in iconibus, & Camerario. Quædam peregrina barbaro nomine Dulipan, Caſalpino. V. Narciſſus quintus Matth. & Lugd. eſt Tulipa, cujus variæ ſunt ſpecies, maximè colore floris differentes, quæ tamen ad tria prima genera reduci poſſunt: Præcocius unum, ſerotinum alterum, & tertia dubia, quæ medio tempore floret, ita ut quadraginta ſeptem ſpecies à Cluſio recenſeantur: vulgatiſſimi tamen ſunt flavi, albi & purpurei. Hactenus Byzantio miſſæ, præcoces, Cafe lale: Serotinæ Cafala lale nomine, à locis unde primum Byzantium illatæ appellatione indita: Lale enim florem ſignificat. Caſſa urbs eſt in Peninſula Gazaria dicta, quæ inter Propontidem & Euxinum pontum eſt. Tulipæ verò nomen à Pileo Dalmatico, vel amiculo capitis ab ipſis geſtari ſolito, propter floris ſimilitudinem, nomen habere dicitur. Et licet alii ad Anemonem, Limoniam Theophraſti, alii ad Crinorrhodon Plinii: alii ad Satyrium erythraicum referant, videtur tamen ad *σατύρια* Theophraſti referenda. Dicitur Tulipa Turcarum, Geſ. ad Cordum, cui & Anemone limonia & Lilii rubentis genus, Tulipa, Cluſ. hiſt. Hiſp. Lon. Caſt. Tulipa præcox rubra, Cluſ. hiſt. Panno. Tulipa major, Lug. Lilionarciſſus purpureus, Lobelo. VI. Leucoium bulboſum minus, C.B. Narciſſus ſextus, Matth. Lug. Narciſſus octavus alter, Matth. Narciſſus tertius alter, Eidem in Compendio: Narciſſus ſecundus, Lac. Narciſſus montanus & alter, Cæſ. Leucoium bulboſum triphyllon, Dod. fol. Camer. Leucoium bulboſum præcox minus, Cluſ. hiſt. Panno. Leucoium bulboſum ſecundum, Tab. Leuconarciſſolirion minimum, Lob. Leuconarciſſolirion trifolium Camerario in Matthiolum. Ex radice parva bulboſa, multis albis tunicis conſtante, externa nonnihil nigricante, & ſeſſili parte tenuibus fibris donata, cauliculus palmaris, viridis, nudus & concavus, primo vere inter gemina folia oblonga, anguſta, æruginoſo colore exurgit, cujus ſummo flos unicus è vaginula prodiens pendulus, inſidet, qui inodorus, lacteus, parvus, ſex foliolis conſtans: quorum tria exteriora candida alarum modo ſe explicantia, tria verò interna duplo breviora & anguſtiora, cordis formam referentia limbo viridi extremitatem ambiente, inter quæ ſtaminula ſex crocea cum ſtilo exili & candido: quibus ſuccedunt capitula oblonga, ſemẽ oblongiuſculum & candidum continentia. Naſcitur in pratis Italiæ, apud nos in hortis colitur, vocatur à Germanis Schneetropffen/id eſt, nivea gutta, ab inſigni candore. VII. Leucoium bulboſum vulgare, C.B. Narciſſus ſeptimus, Matth. Lugd. Narciſſus martius, Brunf. Narciſſus, Turn. Narciſſus candidus, Cord. in Dioſc. Narciſſus aquaticus, Cæſ. Viola alba Theophraſti, Trag. Fuch. Turn. Viola alba bulboſa, Lug. Leucoion Theophraſti, Dod. gal. Lonic. Leucoion bulboſum Theophraſti, Geſn. hort. Thal. Leucoion bulboſum hexaphyllon. Dod. fol. Cam. Leucoium bulboſum præcox majus, Cluſ. hiſt. Panno. Leucoium bulboſum primum, Tab. Leuconarciſſolirion paucioribus floribus, Lob. Leuconarciſſolirion vulgare, Cam. ad Matthiolum. Germanis Weiß Hornungsblum/Merzenblum. Italis Latte di Gallina. VIII. Narciſſus luteus, calyce prælongo, C.B. Narciſſus octavus, Matth. Narciſſus tertius primus, Matth. in Compendio, qui inter majores figuras, non habetur. Narciſſus, Brunf. Lac. Lug. Narciſſus luteus, Trag. Lon. Narciſſus luteus ſyl. Dod. fol. Lug. Narciſſus totus luteus montanus, Theophraſti, Lob. cui & bulbus Codion Theophr. Narciſſus calyce prælongo anguloſo, Cæſ. Pſeudonarciſſus, Dod. gal. Cluſ. hiſt. Hiſp. Pſeudonarciſſus luteus, Tab. Codianum vel Codiaminũ flore Codii, i.e. Campanulæ, Geſ. de hortis Germaniæ, Germanis, Gelb Hornungsblum/Gelb Joſephsſtab. Gallis, Coquetarde, Hiſpanis, Campanella. IX. Narciſſus albus flore multiplici C.B. Narciſſus octavus, Matth. in majoribus iconibus, & Lugd. Narciſſus nonus, Matth. in Compendio: in penultima editione omiſſus. Narciſſus ſecundus, Camer. in Matth. Narciſſus multiplex Dod. fol. Narciſſus flore multiplici, Cluſ. hiſt. Hiſp. Lugd. Narciſſus albus polyanthos ſive Chalcedonicus, Lob. Narciſſus polyanthos, Taber. Narciſſus quartus, Lonic. Habetur flore albo, ex luteo pallente, & medio purpureo.

Ἱππόφαὲς.

HIPPOPHAES. CAP. CLVI.

Hippophaes, quo fullones veſtes interpolant, in ſabuloſis, maritimisq; naſcitur, furculaceo frutice, undiq; denſo, & a largo: foliis oleæ longioribus, mollioribusque: interquæ candicantes ſpinæ emi-

a Meum ἀμφιλαὲς· φὴσι undiq; amplo.

emicant, ſiccæ, anguloſæ, interſtitio quodam diſtantes: flores hederæ corymbis ſimiles, racematim cohærent, minuſculi tamen, & molles, candidi ex parte rubeſcentes: radix lacteo ſucco madet, craſſa, mollis, amara guſtanti: ex qua perinde ac thapſia, ſuccus eximitur, qui per ſe, & cum erui farina ſubactus, ſiccatur & ad uſum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasq; dejicit, oboli pondere: erui verò farina ſubactus, quatuor obolis, cum aqua mulſa. Frutex cum radicibus ſiccatus tunditur, & cum aquæ mulſæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, ut in thapſia: hujus in purgationibus modus eſt drachma.

Ἱππόφαιστον. HIPPOPHÆSTUM. CAP. CLVII.

HIppophæſton, id quod aliqui hippophaes appellant, naſcitur eiſdem locis, quibus hippophaes, eſtq; ſpinæ fulloniæ genus, humilis herba, ſine cauliculo, ſine flore: inanibus tantùm capitulis: foliis parvis, ſpinoſis: radiculas habens molles, craſſas. Succus radice, foliis & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus cui voles, tribus obolis in aqua mulſa, aquam pituitasq; detrahit: privatim comitialibus morbis, nervorum vitiis, & orthopnœæ convenit hujuſcemodi purgatio.

Hippophaes conſid.

ET ſi quandoq; maritima, & ſabuloſa adierim loca, ut Hippophaem, & Hippophæſtum, utpote plantas inibi naſcentes inquirerem, neutrum tamen hactenus mihi licuit invenire. Cæterùm retulit nobis Hieronymus Amaltheus Oputergenſis medicus ingenio, & eruditione clarus, ſe olim Venetiis plantam accepiſſe à Joanne Baptiſta Zopiſſo Papienſi, clariſſimo medico quæ non modò notis omnibus Dioſcoridis Hippophaem referebat: ſed etiam viribus, ut ſe experimento compe-
riſſe teſtatus eſt. Quare non prorſus deſperandum eſt, quin & nobis, & aliis quoq; aliquando contingat Hippophaem conſequi. Non invenio, quòd Galenus hippophaës, aut hippophæſti meminerit in ſuo ſimpl. medic. cenſu. Hippophaës tamen mentionem fecit Paulus lib. 7. inter ſimplicia. Hippophæſti verò Plinius lib. 27. cap 10. Illius nomen Græcum ἱππόφαις Latinum quoq; Hippophaes. Hujus verò nomen Græcum ἱππόφαιστον Latinum item Hippophæſtum.

Nomina.

Κίκι, ῥικίνου. RICINUS. CAP. CLVIII.

a Meum τρεῖς κόκκους τὸν ἀριθμὸν. i. grana tria numero.
b Meum & Cat. καθ' ἑαυτὸ καὶ μετ' ὄξους. i. tũ per ſe, tum cum aceto atqui aliud exemp. legit.
ἐξύκρατος i-expolca

Ricini conſid.

CIci, aut Croton, nomen accepit à ricini animalis ſimilitudine. Arbor provenit parvæ ficus altitudine, folio platani, majore, læviore, & nigriore; ramis, caudicibusq; cavis, in arundinis morem: femine intus aſpero, quod corticibus exutum ricinum animal repræſentat: ex quo oleum nomine cicinum exprimitur, cibis fœdum, lucernis emplaſtrisq; utile. Grana *a* triginta numero purgata, trita potu pituitas, bilem, aquamq; per alvum extrahunt, vomitionesq; movent: ſed injucunda admodum eſt, & moleſta purgatio, ſiquidem ſtomachũ vehementer ſubvertit. Tuſa & impoſita, vitia cutis in facie, varosque expurgat. Folia cum polenta trita inflammationes oculorum, tumoresq; leniunt, turgentes mammas cohibent: eadem *b* ex aceto illita, ignes ſacros reſtinguunt.

RIcinum vocavere Latini plantam, quæ Græcis κίκι dicitur, à ſimilitudine, quam ejus ſemen habet cum ricino livido ac fœdo animali, quod canibus, bubus, capris, aliisq; quadrupedibus adhæret: neq; prius decidit, quàm plenius ſanguine ſaginatum rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibuſdam vulgo vocatur Giraſole, aliquibus verò Fagivolo Turbeſco. Apud Inſubres autem pluribus in locis Miraſole: quanquam id nomini potius Heliotropio convenit, de quo in hujus libri calce diſſeremus. Semen officinæ Chervam majorem appellant: tametſi ab ipſo Meſue, cujus veſtigia pharmacopolæ maximè ſequuntur, Regium granum appellari conſtet: cùm

Cherva major offic.

maturitatem ſenſerit, impetu quodam facto excidit. Ricinus copioſè ſeritur in hortis & in viridariis, in Ægypto ſponte naſcitur ubi ex ejus ſemine plurimum olei exprimitur, cibis quidem fœdum (ut inquit Plinius) ſed lucernis utile. Deinde alvum perinde ac balanus myrepſica, tolliturq; ejus noxa ijſdem medicamentis. Quamobrem de eo ſic loquitur Meſues:

Ricini vires ex Meſue.

Regium granum (hoc eſt ricini ſemen) pituitam tam per vomitum, quàm per alvum extrahit, ſed non ſine aſſumentium moleſtia. Siquidem ſtomachum vehementer ſubvertit: quinetiam bilem, & aquam inter cutem dejicit: & ea ſanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compagines defluunt. Tollitur noxa, ubi igne torrefactum ſit prius & deinde admiſto fœniculi, & anniſi ſemine. Ita enim paratum vomitiones minimè molitur. Confert item coli, & articulorum doloribus, nempe podagricis, & ſciaticis, ſi ex jure veteris galli decoctum hauriatur. Hydropicis verò decoquitur cum caprino ſevo, aut emulſo recenter lacte: maceratum oleum quod à ſemine elicitur, colicos cruciatus lenit infuſum: tollitq; inveterátum cùm ſcabiem, tum capitis ulcera ſanat. Auxiliatur quoq; inflammationibus ſedis, & converſis, ac præclauſis faminarũ locis. Inungitur utiliter indecoris cicatricibus & aurium doloribus. Ricini vires memoriæ prodidit Gal. lib. 7. ſimpl. med. ſic

Ricini vires ex Gal.

inquiens: Ricini ſemen, quemadmodum expurgat, digerit, ac detergit: ſic quoq; folium, ſed undequaq; debilius. Oleum.

quod

quod ex ſemine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, quàm oleum commune, ac proinde etiam diſcutit. Suſpicor in Dioſcoridis exemplari ſubeſſe mendam. Grana enim triginta ſeminis non ſine periculo vitæ dari poſſunt. Quo fit ut cum Oribaſio legam tria Grana, non triginta. Planta quæ Græcis κίκι, ſive κρότων, Latinus Ricinus appellatur: Arabibus, Cherua: Italis, Miraſole & Giraſole: Germanis, Wunderbaum und Creutzbaum: *Hiſpanis, Figueira delh inferno: Gallis, Paulme dieu, Palma Chriſti.* Nomina.

Ricinus, Matth. Fuch. Turn. Dod. gal. (cui & Pentadactylon) & fol. Lac. Cord. in Dioſc. & hiſt. Anguil. Lon. Caſt. Lob. (cui & Cerva major & Granum regium Meſues) Lugd. Cæſal. (& Giraſole) Tab. Cam. Ricinus vulgo, Trago, cui & Palma Chriſti, & Phaſelus Romanus Thuſcis, Marcello Virgilio. Cici, Geſ. hort. Cataputia major, Ericio Cordo in ſuo Botanologico.

Τιθύμαλος. TITHYMALI. CAP. CLIX.

Tithymali genera ſeptem, quorum maſculus characias appellatur, ab aliquibus **amygdaloides**: alter myrtites, qui fœmina exiſtimatur, eumq; myrſinitem, aut caryitem vocant: tertius paralius, quem tithymalida appellarunt: alius helioſcopius: quintus cypariſſias: ſextus dendroides: ſeptimus platyphyllos dicitur. Characiæ caules ſuora cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo ſucco, atque acri madentes: foliis oleæ circum ramos, anguſtioribus, & longioribus: radice craſſa, lignoſa: *a* pendet in cacuminibus caulium coma junci, ſub qua caveolæ foliolis balnearum ſimiles, in quibus ſemen continetur: naſcitur in aſperis, & montibus. Succus alvum purgat, trahit pituitam, bilemq; binis obolis in poſca ſumptis, & cum aqua mulſa vomitiones movet. † Appetente vindemiarum tempore, ſuccus, congeſtis ramulis mox diſſectis, & vaſe concluſis, excipitur. Aliqui arcendi tarinam erui, & in paſtillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. Alii in aridas ficos terras quaternasve guttas inſtillant, ut cum his mareſcant, quas ad uſus recondunt. Per ſe etiam turius in pila, & in paſtillos coactus reponitur. Porrò cùm extrahitur lac, neq; quò ventus aſpiret, ſtare quenquam, neq; manus oculis admovere convenit, ſed antequam colligas, corpus, præſertim faciem, *b* coilam ſcrotumq; genitalis, adipe aut oleo cum vino perungere. Fauces autem exaſperat: quapropter cicapotia cera, aut decocto melle oblini par eſt, & hoc modo dari: binas tamen ternaſve cicer purgationis gratia ſumpſiſſe, ſatis eſt. Recens lac ex oleo, perunctos in ſole capillos evellit, renaſcentesq; flavos, & exiles efficit, deniq; omnes perimit: dentium cavernis incluſum, levat dolores: ſed cerati entes oblinendi ne ſuo delapſu fauces, & linguam vitiet. Tollit illitu impetigines, formicantes verrucas, penſiles, & qui thymi florem repræſentant: valet adverſus pterygia, carbunculos, phagedænas ulcerum, gangrænas, fiſtulasq;. Legitur ſemen autumno, & ſiccatum ſole leviter tunditur, fervefactumq; loco mundo reponitur. Folia item ſiccantur. Semen, & folia lactei ſuccieffectum præbent, dimidio acetabulo pota. Sunt qui inveterant, admiſto cum lacte lepidio, & caſeo contuſo. Radix drachmæ pondere in hydromelite pota, per inferna trahit: decocta cum aceto, dentium dolori auxiliatur, colluto ore. Fœmina, quam myrſinitem, aut caryiten vocant, ſimilis ſuapte natura daphnoidi: foliis myrti, ſed majoribus, firmis, in cacumine acutis, & pungentibus: ramulos ab radice mittit dodrantales: fructum fert alternis annis, *c* nuci ſimilem, mordaci guſtu: naſcitur in aſperis. Succus, radix, ſemen, folia, conſimilem antedicto ſortiuntur facultatem †: ſed ad citandas vomitiones *d* invalidior hæc eſt. Aliud tithymali genus dicitur paralios, quem tithymalida, aut mecona aliqui appellavere. Naſcitur in maritimis, ramis ſubrubentibus, palmum altis *e* quinis ſenisve à radice exeuntibus: foliis lini, anguſtis, parvis, oblongis, in verſus quoſdam digeſtis: capite in cacumine orbiculato *f* in quo ſemen, ut ervum, vario colore emicat: flos albus. Frutex totus cum radice, *g* lacteo ſucco turget. Similes ad uſus reconditur. Helioſcopius dicitur, foliis portulacæ, tenuioribus, rotundioribusq;: ramulis prodeuntibus à radice, quatuor aut quinq;, rubentibus, dodrantali altitudine, tenuibus, lactis copioſi plenis: capite anethi: ſemine velut in capitulis incluſo. Helioſcopi nomen accepit, quoniam comas cum ſole circumagat: circa oppida naſcitur, potiſſimum in ruderibus. Colligitur ſuccus, ſemenq;, ut aliorũ. Eædem, quæ ſuperioribus vires, non tamen uſqueadeo validæ. Cypariſſias in caulem exit dodrantalem, vel majorem, ſubrubrum: ex quo folia pini ſimilitudine exoriuntur, molliora tamen, & tenuiora: & in totum naſcentem pinum æmulatur, unde nomen traxit. Candido ſucco madet, cui eadem vis, quæ ſuperioribus. In petris naſcens dendroides cognominatur: ampliter opacat, in cacumine frondoſam ſpargens comam, ſucco lacteo prægnans, cauliculis rubentibus, foliis myrti tenuioris, fructu characiæ. Ejuſdem effectus, cujus ſuperiores, ſimilique modo reconditur. Platyphyllos verbaſco ſimilis eſt. Radix, ſuccus, & folia per inferna trahunt aquas. Piſces necat, rurſus, & aquæ inſparſus. Reliqua tithymalorum genera, quæ ſupra ſcribuntur, idem efficiunt.

a Meum & Caſt. ἐπ' ἀκρῶν δὲ τῶν καυλῶν κόμη σχοινοειδὴς ὑπόκειται. i. in ſummis caulibus coma eſt, qualis juncorum vulgarum

† Orib. πᾶς τιθύμαλος τὸν πυρῆνα τὸν ἐντὸς. i. ex omni Tithymalo circa meſſem.

b Meum ὄσχεον. i. ſcrotum.

c Meum & Caſ. κέγχρῳ. i. milio.

† Ori. addit. καὶ ἀπόθεσιν. i. & repoſitionem.

d Orib. ἐπιτηκτικώτερος. i. efficacior eſt.

e Orib. ὀρθάς. i. rectis.

f Orib. πυκνὸν. i. denſo.

g Orib. πολλῷ. i. multo.

Tithymalorũ confid.

Braſavoli opinio exploſa.

Alſebra.

Scebra.

Tithymalorum omne genus officinæ Eſulam vel differenter appellant. quanquam plura ſunt tithymali genera, quorum hiſtoriam ſatis confuſè Mauritani tradiderunt: quo fit, ut apud hos non ſine magno labore tithymalorum genera recte, & diſtinctè cognoſci poſſint: quæ tamen Græcis ordine pulcherrimo deſcripta inveniuntur. Ob id igitur mihi quidem difficile videtur decernere quæ Tithymali genera ex iis, quæ à Græcis repræſentantur, ea duo ſint, quæ à Meſue, & Avicenna Scebram, & Alſebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicavit. Credidit Braſavolus illud eſſe Meſui alſebram minus & Avicennæ ſcebram, quod Dioſcoridi Paralium. Sed equidem ab eo diſſentio, quòd nuſquam in horum monumentis legerim, Alſebram minus in maritimis naſci: quin nec ramos ferre ſubrubentes, nec lini folia, nec ſemen eruo ſimile, capitulis concluſum: ſed tantùm repererim memoriæ prodidiſſe Meſuem, Alſebram eſſe plantam lacteo ſucco refertam, radicibus tenuibus, quarum hæ præferuntur, quæ ſubrubeant. Avicenna verò Scebram naſci ait in hortis, non autem in maritimis, caule tenui, hirſuto, foliis tarco ſimilibus. Quæ ſanè omnia Braſavoli ſententia apertè refragari deprehenduntur. Nec poſſum præterea cum eodem ſentire, quod Alſebram majus apud Meſuem, & Mebeʒeberegi apud Avicennã idem ſint Mauritanis, quod Græcus Tithymalus platyphyllos, quandoquidem in eorũ ſcriptis

nuſquam

I. TITHYMALUS CHARACIAS.

II. TITHYM. MYRSINITES.

III. TITHYMALUS PARA-lius.

IV. TITHYM. HELIO-scopius.

nusquam reperi majoris generis Alsebram folia hederæ verbasco similia, nec quòd tusum, & aquæ insparsum pisces interficiat, sed quòd rectius (ut inquit Avicenna) ejus folia minori Scebram sint similia. Porrò si mihi hac in re conjectandum esset, putarem equidem nil aliud Mauritanis esse minoris generis alsebram, sive Scebram, quàm plantam illam, quæ efficinus Esula minor *vocitatur, quod (ut inquit Avicenna) in hortis, & ubiq; proveniat. Hæc autem nisallor, ea est, quam vocat Dio-*

V. TITHYMALUS CYPA-
riſſias.

VI. TITHYMALUS DEN-
droides.

VII. TITHYMALUS LE-
ptophyllos.

cat Dioſcorides Tithymalum cyparißiam: quippe quæ pinum arborem nuper natam ſolis prorſus imitetur. Quinetiam cenſerem Alſebram majus, ſive Mehezeheregi eam omnino eſſe plantam, quæ Græcis dicitur Pityuſa, utpote quæ tithymalo cyparißiæ foliis ſit ſimilis, quamvis magnitudine excellat: non enim deſunt, qui inter tithymalorum genera etiam pityuſam recenſeant. Proinde non ab re dicebat Avicenna, Mehezeheregi eſſe ſimile Scebram, ſed majus, & colore ſubcinericio. Meſues verò quòd radicibus eſſet rotundis, craßis, craſſoque cortice obductu, ponderoſisq; : quæ ferè omnia radici Pityuſæ reddidit Dioſcorides. Accedit his Serapionis authoritas, qui de Scebram agens ea omnia ex Dioſcoride illi tribuit, quæ pityuſæ idem Dioſcorides aßignavit. Ex his itaq; perſpicuum fieri arbitror, Pityuſam Mauritanis Scebram majus appellari: minus verò id, quod Græcis Tithymalus cyparißias dicitur. Alſebra eſt Pityuſa.

Caterùm Characiam vocatum, poſtquàm multum laboris in eo indagando fruſtra impendiſſem, hoc anno miſit ad me Piſis clariſſimus medicus Lucas Ghinus Forocornelienſis: qui, meo quidem iudicio, omnibus prorſus notis legitimo reſpondet. Myrſinitem quoq; hoc tantùm anno reperimus, foliis circa caulem totum craßis, acutis, myrto ſimilibus. Paralius verò in maritimis tantùm naſcens, quem vulgaris uſus tithymalum putat Braſavolus, in maritimis noſtris Senenſibus, Argentario promontorio. & in univerſo illius regionis tractu, item in Aquileienſi agro frequentißimus invenitur. Huic folio ſimilis viſitur quædam alia planta, quæ in Hetruria vulgò appellatur Herba mora. Cujus radicibus prius contuſis, ac deinde fluminibus demerſis, piſces protinus enecantur. Sed caret hæc lacteo ſucco, quapropter, eam inter tithymalorum genera jam non eſſe adnumerandam cognoſcimus, etſi alias aliter ſenſimus, quòd, aliis notis neglectis, lini folia viderentur, & caules ſubrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radices ſumunt, quo univerſa regio ſcatet. Porrò Helioſcopius, ſic dictus, quòd cum ſole comam circumagat, omnibus vulgaris notitiæ planta eſt. Provenit enim hæc paſſim prope urbium, & oppidorum mœnia, in campis, incultis, hortis, collibus, & ubiq; tam culto quàm inculto ſolo. Cyparißias deinde (ut ſupra diximus) ea eſt planta, quam Eſulam minorem vocant, cujus pro omni Tithymalo invaluit uſus. Mihi profecto mirum videtur, quod Dioſcorides hoc tithymali genus euphorbiam appellaverit,

Tithy. Characias.

Myrſinites. Paralius.

Herba mora.

Helioſcopius.

Cyparißias.

Dendroides. pellaverit, cum pinum, non cyparissum referat. Quod nascitur ferè ubiq; circa oppida, & secus vias. Eadem illi vis, quæ superioribus. Dendroidem vidimus primùm in regno Neapolitano extra Terracinam urbem inter saxa antiquissimi specus in itinere Neapolim versus planta arboreſcentis effigie. Hunc dum contemplari cœpissem, supervenit peritissimus medicus Hieronymus Drogus Parmensis, & doctissimus Hieronymus Rorarius Portonovensis (tunc omnes una sequebamur Bernardum Clesium amplissimum Cardinalem Tridentinum ad Cæsarem pergentem) quibus magno solatio Dendroidem tithymalum ibi à me primùm repertum ostendi: erant enim ambo rei herbariæ studiosi, atq; etiam gnari. Nascitur idem tithymalus etiam in Tergestino litore non longè à Timavo fonte, in saxosis quibusdam rupibus arboreſcens. Tithymali leptophylli facies patet ex hic appicta figura: Nascitur incultis locis & asperis. Facultatibus ijsdem pollet quibus & reliqua genera. Theophrasto tria tantùm Tithymalorum genera produntur lib. 9. c. 12. de historia plantarum, ubi ita scriptum reliquit. Lactariarum (sic enim tithymalum vertit Theodorus) quod maritimum granum appellant, folio est rotundo, caule, totaq; magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cùm uva nigreſcere incipit: & siccatus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Mascula autem vocitata oleæ folio constat & magnitudine cubitum æquat. Hujus lac, cùm vindemia incipit, exprimunt, & præparato utuntur: purgat inferius. Myrtaria verò cognominata, candida lactaria est foliis myrti condita verùm aculeatis parte postrema: sarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quæ non simul, sed alternatis annis fructificant, alia hoc anno, alia postero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca montuosa desiderat Fructus nux appellatur: demetitur, cùm hordeum turgeſcit, & exiccatus purgatusq; datur elotus cum papaveris nigri duabus partibus, ita ut totum modo acetabuli sit: trahit pituitam per alvum. At verò si nucem ipsam placeat dare, trita dabitur ex vino dulci, aut cum sesama tosta, torrefactaq; comedenda: hactenus Theophrastus. Tithymali omnes, Mesue authore in suis simplicibus dejectoriæ facultatis, cordi, jecinori, & ventriculo maximè officiunt, vasa disrumpunt, intestina abradunt, universum excalfaciunt corpus, adeò ut inde febres facilè concitentur. Tollitur prima Tithymali noxa ijs admistis, quæ cor, jecur, & ventriculum roborant. Secunda verò, & tertia ijs, quæ agglutinatoria facultate pollent: cujusmodi sunt tragacanthæ lachryma, gummi, bdellium, psyllii seminis spissamentum, & portulacæ succus. Tollitur & quarta, admistis frigidis, & humidis: proinde aut sonchi succo, aut intubi, aut portulacæ, aut hortensis solani, aut aceto cum cydoniorum seminibus diutius rudicula agitato, commiscent. Vulgaris usus Tithymalus pituitam vehementer dejicit, & atrum quem vocant succum, pariterq; pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter cutem validissimè extrahit: nihilo secius exiccat universum corpus, & genituram extinguit. Unde rusticorum medicamenti nomen sibi meritò ascivit. Tithymali omnis generis vires commemorat Galenus libro 8. simpl. med. sic inquiens: Tithymali omnes vincentem habent acrem, calidamq; facultatem, inest verò & amaritas. Validissimus itaq; est eorum liquor. Secundum locum tenent semen, & folia. Sed & radix dictarum facultatum particeps est, sed non ex æquo: sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, maximè qui illis erosis proveniunt. At liquores, ut qui valentiorem vim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur: cæterùm si aliam corporis partem contigerint, adurunt, ulcerantq;: proinde foris illis cera circumlinitur: quippe cùm ex quarto sint excalfacientium ordine, quem esse adurentium posuimus. Sic pilos quoq; succus inunctus tollit. Porrò cùm vehementior sit oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsum pilorum radices adustæ extirpantur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate verrucas, quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, sive oculorum ungues, & thymos auferunt, detergentq; lichenas & psoras, quia scilicet & abstergendi facultas inest propter amaritudinem. Præterea ulcerum phagædenica, anthrachode, & gangranode, quia valenter tum excalfaciunt, tum extergunt, si in tempore, & moderatè utare, juvare aliquando poterunt. Verùm enimvero, & fistularum callos eximunt eadem facultate. Cæterùm hæc omnia genera quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè namq; ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porrò cum septem sint eorum genera, valentissimus est quem characiam nominant, quem utiq; etiam quidam marem cognominant, & fœmina nuncupata myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui verbasco adsimilis est, & cyparissias: deinde paralius, sive marinus: deniq; helioscopius. Proportione verò comprehensa illorum facultatis & cinis, & ex ipso lixivium erit.

Tithymalorũ historia ex Theophrast.

Tithymalorũ vires ex Mesue.

Tithymalorũ vires ex Galeno.

Nomina. In universum planta Græcis τιθύμαλος, Latinis quoq; Tithymalus nominatur: Arabibus, Xauser, & Ethuba: Italis, Titymalo: & Tortumaglio. Germanis, Wolffsmilch: Hispanis, Lecheterſna, & Lechetregna: Gallis, Herbe à laict.

Tithymali vocem, Gaza secutus Plinium, Lactariam reddidit, at Columella Lactucam caprinam, Celsus marinam vocavit: Lactaria dicitur ob commune omnibus lac, quod ex leviter secta, foliove abrupto effluit. Genera septem Dioscorides proposuit: at differentias viginti sex in Phytopinace proposuimus, de quibus plenius in historia. I. Tithymalus Characias, i.e. vallaris peregrinus, C.B. Tithymalus Characias, Matth. Lac. Lonic. Castor. Lugd. Tab. Tithymalus Characias alter, Dod. fol. Cæsal. Tithymalus Characias legitimus primus, Clus. hist. Hisp. Characias Monspelienſis, Lob. II. Tithymalus myrsinites, Matth. Dodo gal. (cui & Caryites & Myrtaria Gazæ) & fol. Lac. Anguil. Gesn. hort. appen. Lonic. Cast. Cam. Cæsalp. Lugd. Tithymalus myrsinites primus, Tab. Tithymalus myrtifolius. Lob. III. Tithymalus maritimus, C.B. & Cæsalpino. Tithymalus Paralius, Matth. Lac. Dodo. gal. & fol. Gesn. hort. Anguil. Lonic. (cui & Esula marina) Lob. Lugd. Taber. Camer. IV. Tithymalus helioscopius, Matth. Fuchs. Dod. gal. (cui & Lactaria solsequia) & fol. Turn. Cord. in Dioscorid. Gesn. hort. Lac. Anguil. Lon. Lob. (cui & Soliſequius portulacifolius.) Castor. Lug. Cæsal. Cam. Tab. Esula, Brunf. Esula vulgaris & tertia, Trag. Tithymalus Dendroides Dodonæi, Thalyo in sua Harcynia. V. Tithymalus Cyparissias major, C.B. Tithymalus cyparissias, Matth. Trag. (cui & Esula vulgaris major & quinta) Fuch. Lac. Gesn. hor. Anguil. Cast. Lugd. Cam. Tithymalus Pinea. Lob. in icon. Tithymalus cupressinus secundus, Tab. Tithymalus Dendroides, Lonic. Esula major, Cæs. Esula minor, Dod. fol. & Lugd. Pityusa minor, Dodgal. Thal. Pityusa sive Pinea & Turpetum nigrum Actuarii, Lob. in obser. Pityusa sive Esula minor, Lugd. VI. Tithymalus arboreus folio myrti, C.B. Tithymalus Dendroides, Matth. Lac. Gesn. hort. Castor. Lugd. Lobel. Tithymalus arboreus Myrthifolius, Lobel. in iconibus. Tithymalus Characias tertius, Dodo. fol. & Lugdunenſi. VII. Tithymalus leptophyllus, Matth. Lugd. Thal. Cam. Tithymalus minimus, Tab. Esula exigua, Tragi (cui & Peplus Dioscoridis) Lob. Esula minima, Lugd. Peplis minor Dalechampii, Eidem. Papaver spumeum, Gesn. de hortis Germaniæ.

πτίσσω.

πίτυσα. PITYUSA. CAP. CLX.

PItyusam specie à cypariſſia differre conſtat, etſi tithymalorum generi aſſignetur. Caulis ſupra cubiti altitudinem aſſurgit, geniculatus: foliis *a* piceæ, acutis, exilibus: flore parvo, velut purpureo: ſemine inſtar lenticulæ lato: radice craſſa, candida, ſucco referta: quibuſdam in locis frutex hic *b* prægrandis invenitur. Detrahit per alvum radix drachmis duabus data in aqua mulſa: item ſeminis drachma: ſucci cum farina ſubacti cochlearium in catapotio datur: modus foliorum drachmæ tres.

a Meum, & Cat. πίτυος. i. pini. *b* σφόδρα τὸ μεγέθει i. valde magnus.

PITYUSA.

Pityusa, ut latius præcedenti capite retulimus, ea nimirum fuerit planta, quam officinæ Esulam majorem nominant. Hujus radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apuliæ monte succos, & alias radices ad nos comportant, magna impostura pro Turpeto venditant, quemadmodum & Thapsiæ radices pro eodem subjiciunt, ut superius in tripolii mentione diximus. Quod cùm sua ætate non ignorasset Actuarius, album turpetum Alypiæ esse radicem prodidit, nigrum verò Pityusæ. Nec his obstat, quòd dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem subesse candidam: nam is de interiore substantia tantùm intellexit, non autem de exteriore corticis membranula, quæ viridis rufescit, siccata nigrescit. Porrò quòd Esula major sit Mauritanis alsebram, vel sebram, satis liquidò ex Serapione colligi potest, utpote qui integrum de Pityusa caput ex Dioscoride sumpsit, & in suum Scebram reposuit. Quo fit, ut planè fallí putem Brasavolum, quippe qui certò sibi persuadeat, Alsebram majus Mauritanus esse tithymalum platyphyllon. Nicolaus Myrepsicus quibusdam in antidotis, & catapotiis alvum solventibus Esulam imponit cognomine chamæpityn. Unde Fuchsius in suis doctissimis adnotationibus, nil aliud esulam Nicolaoreferre scribit, quàm Chamæpityn, non autem tithymali speciem. Qua in re Fuchsii opinio (pace ejus dixerim) mihi non planè satisfacit. Nam cùm plura sint tithymalorum genera, quæ in universum Esulæ nomine appellantur, de ea tantum intellexisse Nicolaum existimo, quam Dioscorides à foliorum forma Pityusam vocat, eo quòd pini, vel piceæ arboris folio constet: qua ob id esula chamæpitys differentiæ causa Nicolao appellata est. Parvam enim pinum pityusa repræsentat: quare non ab re esula quoq; chamæpitys cognominari potuit. Pityusa in Italia passim ferè provenit, facie minoris esulæ, sed longè in omnibus major, adeò ut quibusdam in regionibus, ut in Apulia, arbusti speciem referat. Visitur copiosa in Veronensi agro, ea immensa planitie, per quam ad Benacum transitur. Sed quod aridissimum ibi sit solum, non admodum adolescit. Hæc (ut Mesues est author) igrestium hominum medicamentum est: multa enim sumentibus adfert incommoda, proinde ejus usus apud medicos peritos prorsus exolevit, quemadmodum & turpeti ex hujusce radicibus parati, postquàm detecta est impostorum fraus: etsi non desunt improbi pharmacopolæ, qui Pityusæ radices legitimi Turpeti vice suis inserant medicamentis: sintq; etiam circumforanei, qui harum radicum pulvere plures jugulent rusticos, quàm sanent. Adscribunt quidam Pityusam tithymalorum generibus, quoniam & ipsa similiter lacteo succo madeat, purgetq; eorum modo. Id quod Galenus apertè testatur lib. 8. simpl. med. dum sic inquit. Pityusa, & hanc quidam speciem putant esse tithymali, quòd succum habeat ut illi, quodq; similiter illis purget, cæteraq; omnia viribus illis est adsimilis. Ea Græcè πιτύωσα Latinè item Pityusa vocatur: Arabice, Scebram, & Pthias: Officinis, Esula major: Italis, Pitiusa, & Esula maggiore. Gallis, Turbit noir.

10 20 30 40 50

Alsebra est Esulæ major.

Esula Chamæpitys Nicolai.

Fuchsii opin. reprobata.

Pityusæ ma. ex Gal.

Pityusa, Matthiolo, Lac. Castor. Lugd. (cui & Esula major) Lonicero, cui & Turbith nigrum.

λάθυρις. LATHYRIS. CAP. CLXI.

LAthyris, quam aliqui tithymalum appellant, eamque tithymalorum numero adscribunt: caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem: gignuntur in cacumine aleæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læviora: quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, aristolochiæ, aut oblongæ hederæ figura. In cacumine fructum summis furculis gerit, triplici loculamento insignem, rotundum, ceu capparin, in quo grana, intercursantibus membranis, inter se distincta continentur, eruis majora, rotunda: quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. *a* Nullus radicis usus: totus frutex lacteo succo turget, uti tithymalus. *b* Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis devorata alvum purgant: sed aqua frigida postea sorbenda. trahunt autem bilem, pituitam, & aquas. Succus, tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

a Meum, & Cat. βλαστὸν ἄχρηστον. i Radix tenuis, inutilis. *b* σπέρμα τέσσαρα ἐστὶ τὸ πλῆθος ἐν ἑκάστῳ ὀκτὼ. i. Seminis grana septem aut octo. Ita habet utrumq; exempl. Lathyris confid. Lathyris vires ex Actuario

Lathyrin officinæ Cataputiam appellant. Planta est vulgaris notitiæ. Hæc in Hetruria frequentissima nascitur passim in hortis, & secus itinera exoluto solo. Apud Insubres, quòd alvum valenter evacuet, vomitionesq; eliciat, cacapuzza vulgò nominatur. Iisdem pollet facultatibus, quibus & ricinus: iisdem quoq; medicamentis infrenatur. Hujus plantæ meminit Actuarius in suo lib. de compositione medicamentorum, ubi ita scribit. Lathyris vehementer pituitam purgat. Dantur

LATHYRIS.

Lathyris vires ex Gal.

Nomina.

grana ejus majora, quindecim: minora verò viginti. is, qui efficacius purgari cupiunt, mandenda præcipito: ijs verò, qui dejectionem non desiderant copiosam, jubendum est, ut integra devorent, præsertim si qui sumit malo fuerit stomacho: hæc Actuarius. Decem, duodecimve seminis grana à putaminibus delibrata, tusaq; & in ovo sorbili devorata, vomitum potenter citant. Itaq; ijs utiliter propinantur, qui philtra devorarunt, aut alia veneficia, siquidem hæc efficaciter expellunt. Præstat præterea Lathyris semen ad ea omnia, ad quæ Ricini semen valere superius diximus. Lathyris vires descripsit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Lathyris, sunt qui dicant & hanc esse tithymali speciem, tum quòd similiter illis succum habeat, tum quòd eodem illis modo purget, totaq; illis facultate similis sit, nisi quòd semen gustantibus videatur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam vim obtinet. Quæ planta λαθυρὶς Græcis, Lathyris item Latinis dicitur: Officinis, Cherva minor. Arabibus, Mendana, seu Mahendane: Italis Lathiri, & Cataputia minore: Germanis, Springkraut/ Springkörner / und Treibkörner: Hispanis, Tartago: Gallis, Espurge.

Lathyris major, C. B. Lathyris, Matth. Brunf. Trag. Fuchs. Turn. Cord. in Dioscor. Dodo. gal. & fol. Lac. Anguil, Ges. hort. Lon. Castor. Lugd. Cataputia Brunf. Cæsal. Cataputia minor, Lob. Granum regium minus, Mesuæo.

πέπλος. PEPLUS, CAP. CLXII.

PEplos frutex est lactei succi plenus, foliis parvis ut rutæ, paulò rarioribus: rotunda coma, ferè dodrantali, humi resperſa: semine sub foliis parvo, rotundo, minore quàm candidi papaveris: pluribus scatet auxiliis. Unicam radicem habet, supervacuam, ex qua fruticat: nascitur inter vires, & in hortis. Colligitur messibus, siccatur in umbra, & continuè versatur. Fructus tusus, & ferve factus reconditur. Bilis, ac pituita detrahitur acetabulo ejus in hydromelitis cyatho poto. Obsoniis insperſa conturbat alvum: muria conditur.

I. PEPLUS.

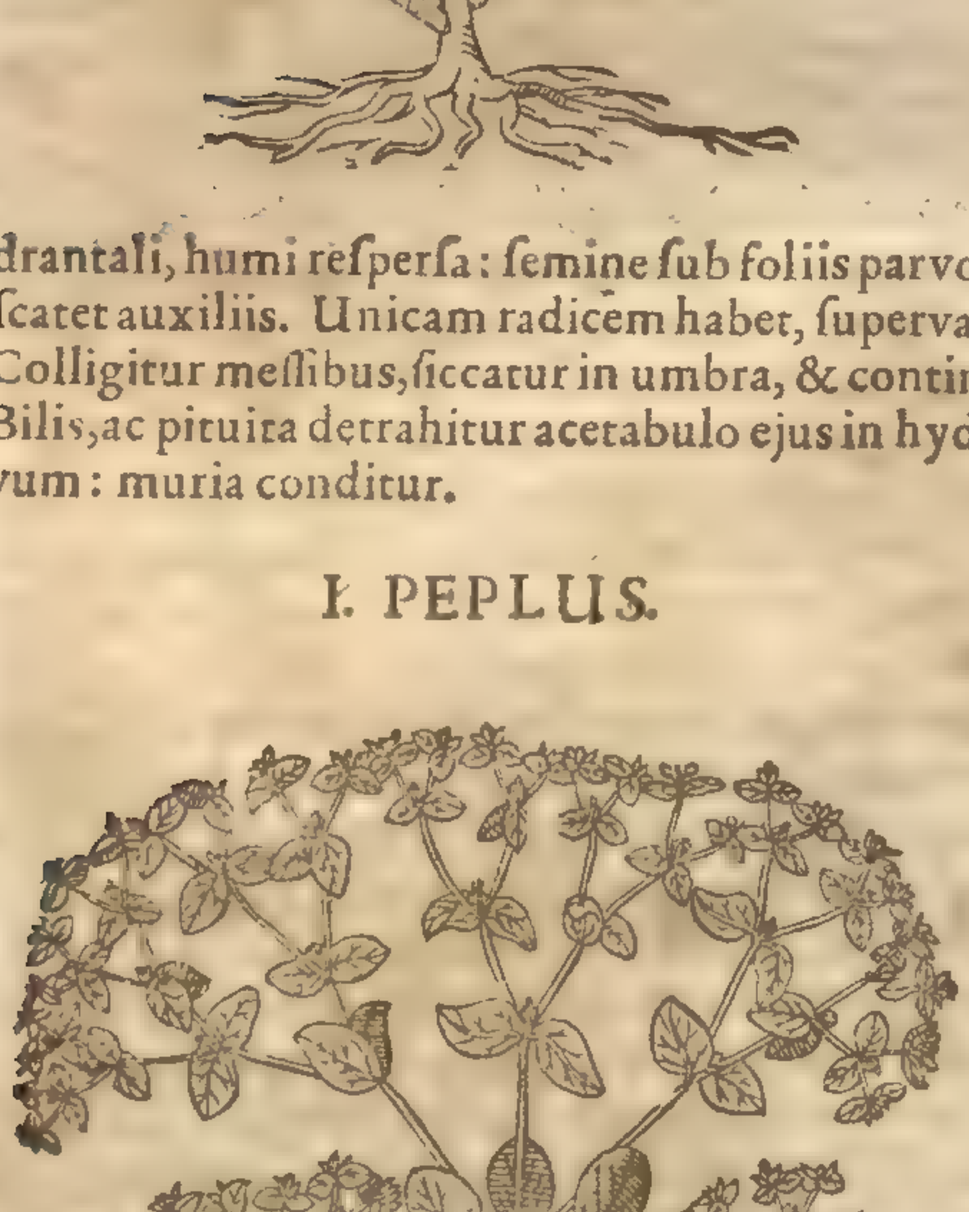

II. PEPLIS.

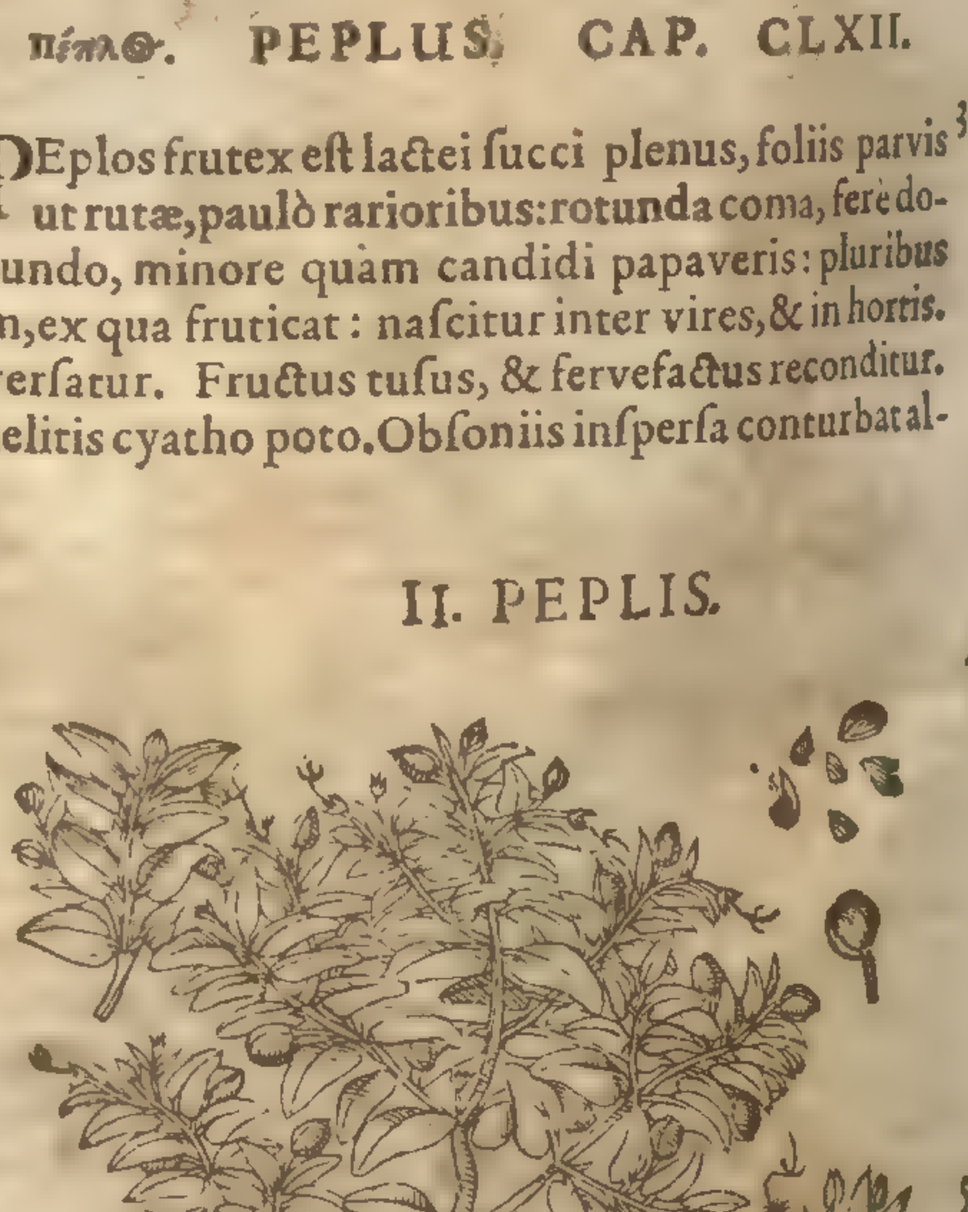

Πεπλὶς. **PEPLIS. CAP. CLXIII.**

PEplis, quam aliqui sylvestrem portulacam vocant, Hippocrates peplion, in maritimis maximè nascitur, latè opaco frutice, candidi succi pleno: foliis sativæ portulacæ, rotundis, infernè rubentibus: semine sub foliis rotundo, uti in peplo, fervente gustu: radice singulari, supervacua, tenui. Colligi & reponi, ac dari, uti peplos, & sale condiri solet. Easdem habet vires.

Pepli, & peplidis consid.

PEplum herbarierum vulgus, quòd orbiculata constet coma, Esulam rotundam vocat. Provenit non modò in vinetis, sed etiam in agrù cultura destitutu, lacteo succo prægnans. Peplida verò, quæ Peplion dicitur, in maritimis nascentem, non prius quam hoc anno evulsam vidimus. Utriusq; vires reddidit Galenus lib. 8. simpl. medic. ubi primum de Peplo ita scribit. Peplos quidam verò papaver stumeum, & hic frutex parvus succum habet similem tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi. Mox de Peplio idem Galenus hæc verba subjunxit: Peplium & hic quoq; frutex exiguum succum obtinet, sicut tithymali: nascitur q; plerunq; ad mare, radicem habens inutilem, ut & peplos: succum verò validum, non tamen admodum utilem. Sed semen utile est & flatuosum, similiter semini pepli purgans. Quæ planta πέπλος Græcè, Peplus etiam Latinè vocatur: Officinis & vulgo, Esula rotunda: Italis, Pepla. Quæ verò πεπλὶς Græce, Peplis quoq; & Peplium Latinè dicitur: Italis, Pepla.

Utriusq; vires ex Gal.

Nomina.

I. Peplus Matthiolo in majoribus figuris & Compendio, Peplis, eidem in minoribus: Peplus Fuchs. Dod. gal. (cui & Esula rotunda Officinarum.) & fol. (cui & vineale revelium, Ruellii) Tur. Cor. in Dios. & hist. Anguil. Lob. Lon. Cæsal. Cast. Cam. Thal. Tab. II. Peplis, Matth. in majoribus figuris & Compendio, Turn. Anguil. Lob. Clus. hist. Hisp. Cast. Lugd. Cam. Tab. cui & Peplus minor, Peplium, Casal. Lug. quia & Hippocrati Peplion dicitur. Meminit Anguillara & alterius, quod locis montosis in Samnitibus collegit, quod nuper ex iisdem montibus accepimus.

Χαμαίσυκη. **CHAMÆSYCE. CAP. CLXIV.**

CHamæsycen aliqui sycen nominant. Ramos emittit quaternûm digitorum, teretes, succosos, in terram dejectos: folia lentis, parva, peplum planè referentia, tenuia, quæ à terra non attolluntur: semine sub foliis rotundo, ut in peplo: neq; caulem, neq; florem promit: radice firmatur tenui, supervacanea. Rami ex vino triti vulvæ dolores sedant, in pesso appositi: tollunt tumores, ac *a* verrucas omnium generum illiti. Decoctorum cibo alvus resolvitur. Succus simili effectu prodest. Illitus contra scorpionis ictus auxiliatur: adversus caligines oculorum utilis, & hebetudines, incipientes suffusiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. In squalidis, petrosisque nascitur.

a Meum ἀνεροχεδόνας. καὶ μυρμηκίας. i. pensiles & formicarias verrucas.

* CHAMÆSYCE. *

NAscitur Chamæsyce, quemadmodum & Peplus, in vineis, petrosis, & squalidis monticulis. Hæc, ut ex totius plantæ descriptione colligi potest, in pepli genere enumeranda videtur: quippe, quæ ramulis exeat humi perpetuo sparsis, lacteo succo refertis: foliolis, & coma peplo similibus. Hinc itaq; quispiam fortè non aberraret, si censeret Chamæsycen esse minorem peplum: ego tamen id planè asserere non ausim. Chamæsyces vires tradidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, his verbis. Chamæsyce abstergendi simul & acrem vim possidet. Itaq; acrochordonas, myrmecias caules ejus teneriores in modum cataplasmatis admoti, & ex eis liquor auferunt. Cum melle verò crassas oculorum cicatrices detergunt: sed & hebetudinem visus à crassitie natam adjuvant, sicut sanè & suffusionum principia. Χαμαίσυκη sic Græcè, ut Chamæsyce pariter Latinè vocatur.

Chamæsyces vires ex Gal.

Nomina.

Chamæsyces figuram, cùm Matthiolus non haberet, adposuimus: quo nomine donarunt, Ges. hort. Adver. Lobel. Dodo. fol. & Clus. hist. Hisp. Cæsalp. Camer. Taber. & Lugdunensis historia, ubi duæ appositæ figuræ.

a Orib. addit. πῆχυς ἢ πήχεις. i. tres, vel quatuor. *b* Orib. ἢ πηχαπήχεις. i. vel quatuor cubitorũ. *c* Orib. διαύητος i. densitatis. Concluſa nullum exemplar habet, sicuti etiam re ipsa apparet. *d* Orib. ἐπιμήκη. i. oblonga.

Σκαμμωνία. **SCAMMONIA. CAP. CLXV.**

SCammonia ramos ab una radice emittit *a* trium *b* cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil *c* crassitudinis præ se ferant: foliis helxinæ, aut hederaceis, mollioribus tamen, [hirsutis,] & triangulis: flore candido, rotundo, in calathi modum cavo, graveolente: radice *d* prælonga, crassitudine cubitali, candida, gravi odore, succo gravida. Legitur ad hunc modum succus. Capite exempto, radix in testudinis speciem cultro excavatur: quo fit, ut in cavum confluat succus, qui conchis demum excipitur. Alii scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quos subjectis juglandium foliis, profundunt succum, siccatumque extrahunt. Laudatur autem Scammonium leve, nitidum, rarum, & colore quàm simillimum taurino glutini, fungosum, tenuibus fistulis, quale ex Mysia regione Asiæ deportatur. Nec attendere solùm par est, si linguæ tactu albescat (hoc enim evenit adulterato, quod admisto sit tithymali lacte) sed longè magis anteà narratis: item si non vehementer linguam exurat, id quod misti tithymali argumentum

tum eſt. Natione autem Syriacum, & Judaicum deterrima habentur, gravia, denſa, erui farina, & tithymalo vitiato. Succus drachmæ unius, aut quaternum obolorum pondere hauſtus ex aqua pura, vel mulſa, per inferna bilem, & pituitam extrahit. Ad reſolvendam alvum binos obolos cum ſeſama, aliove ſemine ſumpſiſſe ſatis eſt. Dantur efficacioris purgationis cauſa, ſucci tres oboli, cum duobus veratri nigri, & aloes drachma una. Fiunt purgatorii ſales drachmis viginti ſucci ſcammoniæ in ſenos ſalis cyathos adjectis. Horum modus proportione virium: integer quidem, tria cochlearia: medius, duo: minimus, unum. Radicis drachma una, aut altera purgat cum iis quæ retulimus. Nonnulli decoctum radicis ebibunt. Coquitur in aceto, & cum hordeacea farina teritur, cataplaſmate iſchiadicis utili. Partus enecat ſuccus, vulvæ in lana ſubditus: tubercula diſcutit cum melle, aut oleo illitus: decocto in aceto perunctæ lepræ abiguntur: diuturni capitis dolores ex aceto & roſaceo perfunduntur.

Scammoneæ, ejuſque ſucci conſid.

I. SCAMMONEA.

Dioſc. locus ſuſpectus.

Scammonium, quod eſt Scammonia ſuccus, copioſum quidem in Italiam advehitur, præſertim Venetias quò ex Alexandria Aegypti, & Syria importatur. Sed interim admonendi ſunt Pharmacopœi, ne negligant, quin diligenter intueantur, an ſincerum, aut adulterinum ſit Scammonium, quod ab iis emendum eſt, & ne tantum confidant quòd linguæ tactu albeſcat, cùm id (ut rectè Dioſcorides inquit) evenire quoq; poſſit ex admiſto tithymali lacte. Nam præter id quod albeſcat hoc facto periculo, expendenda quoq; ſunt aliæ notæ, quibus præſtantiſſimum dignoſci ſolet. Ad hoc itaq; munus obeundum, & Medici quidem tenentur, qui Chriſtianam religionem ac pietatem colunt, ut laudatiſſimum quærant, habeantq; ſcammonium. Nam cùm hoc medicamentum omnium ferè electuariorum, catapotiorumq;, quorum paſſim eſt uſus ad humores in morbis dejiciendos, ſit baſis, quibus adulteratum immiſcent, nulli dubium eſt, quin peſſima, & plerunq; exitioſa conficiant medicamenta: quo certè nihil deteſtabilius, nihilq; execrabilius eſſe poteſt. Caterùm neſcio quo pacto fiat, ut devoratis noſtri Scammonii 12. aut ad ſummum 15. granis ſumentium alvus pluries ſæpeq; exolvatur, cùm Dioſcoridi ſinceri drachma ad præſtare vix poſſit. Siquidem is ibi efficaciorem purgationem moliri contendit, ternos Scammonii obolos, Elleberi nigri binos & aloes drachmam unam ſimul propinari jubet. Quo fit, ut facilè adducar ad credendum, aut hoc in loco Dioſcoridi mendam ſubeſſe, aut Scammonium quo nos utimur, adulterio non vacare. Scammonij plantam, cujus hic imaginem damus, Conſtantinopoli ad me Viennam miſit Clariſſimus vir Augerius de Busbeke, qui tum temporis Cæſareum oratorem agebat. Eam curavi illico tranſplantari à Bono Baldino Myropola, quæ, ſoli humore reſtituta, paulò poſt viticulas, folia & flores emiſit. Andreas Marinus in ſuis in Meſuem annotationibus, hanc ipſam plantam Georgio Liberali pictori, qui noſtras pinxit imagines, acceptam refert, quòd fortaſſe ignoraret, a Georgio illo eam è noſtro horto eſſe ſublatam. Sed hæc obiter dicta ſit, non quòd Marino viro optimo, aut Georgio ſuccenſeamus, ſed ne fortaſſe Zoili, ac ſycophantæ, qui nobis lacerandis inhiant, furti nos accuſarent. Sed profectò mirari nobis ſubit, quòd Galenus in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus, nihil de Scammonij viribus meminerit, cùm tamen pleraq; alia ſcriptis tradiderit longè etiam minoris momenti, atq; aliàs ſæpius obiter Scammonij mentionem fecerit in ſuis aliis monumentis. Scammonium, authore Meſue in ſuis ſimplicibus dejectoriis, quinq; corporibus laſiones inferre poteſt. Prima eſt, quòd flatus quoſdam mordaces gignit, uſq; adeò ventriculum laceſſentes, ut ſumentibus nauſeam commoveat. Noxa hæc tollitur, ſi in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis inaſſetur, paſta undiq; circumlita, præſertim additis aut fœniculi, aut dauci, aut apij ſemine, aut galanga. Inflammat deinde acredinis exuperantia corporis ſpiritus: quo fit, ut facile febres excitet, iis præcipuè, qui obſtructionibus viſcerum, & humoribus putreſcentibus obnoxij ſunt. Sed id nocumenti auferetur, admiſtis inter coquendum, quæ refrigerant, & fervorem extinguunt: cujuſmodi eſt pſyllij ſeminis ſpiſſamentum, prunorum decoctum, ſeu potius pulpa, roſarum & violarum ſuccus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam ſi ante coctionem maceretur oleo roſaceo, aut violaceo, aut cotoneorum miſti ſaporis ſucco, aut admiſto rhoe, aut facticio ſpodio. Ad hæc quod magna tum attrahendi, tum aperiendi facultate ſit præditum, immoderatas alvi fluxiones facit: vaſorum enim oſcula pluſquam par ſit aperit. Hæc laſio adimitur admiſtis rebus adſtringentibus, cohibentibusq;, nempe maſtiche, cydonijs malis, ſuccoq; ab eis expreſſo, & myrobalanis, præſertim flavis. Abradit præterea acri ſucco, quo ſcatet, inteſtina: proinde & tormina, & dyſenteriam, & tenaſmum excitat. Sed deletur hoc incommodum, additis humidis, pinguibus lentoq; medicamentis: cujuſmodi ſunt, tragacanthæ lacryma, bdellium, amygdalinum oleum, aut roſaceum: item prunorum pulpa per ſe, & ſaccharo aſſervata, pſyllij ſpiſſamentum, maſtiche, cydonia mala poſt ſumpta & calida aqua poſt bibita: utpote quæ medicamentum ocyus à ventriculo, & inteſtinis expellant, & ita ſimul noxam prohibeant. Hinc eſt quod prudentes medici, quò celerius Scammonium à ventriculo, & inteſtinis dejiciant, hordei juſculum, cum ſaccharo ſuperbibendum præbent. Obeſt poſtremò ſcammonium cordi, jecori, ac ventriculo, ſubſtantiæ ſuæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, ſi illi tum calida, tum frigida admiſceantur medicamenta, quæ cordi, jecinori, ventriculoq; opem ſuam præſtant. Dejicit ſcammonium valentiſſimè bilem, quam & à vaſis, & à ſanguine exhaurit. Ejus dejiciendi facultas haud ſanè aliis medicamentis abſimilis eſt, quæ purgant cum labore & moleſtia. Planta Græcis σκαμμωνία, Latinis item Scammonia vocatur: Arabibus, Scammonea, ſive Sachmunia: Italis, Scammonea.

Scammonij læſiones, & vires ex Meſue.

Nomina.

I. Scammo-

* II. SCAMMONEA MONSpeli. ca. *

I. Scammonia Syriaca, C. B. Scammonia, Matth. Dodo. gal. Lon. Cordo in Dioſc. Anguil. Cait. Lugd. Cæſalp. Scammonium, Dod. fol. Lob. Scammonium Syriacum, Antiochenum Scammoneæ, Lob. in icon. Scammoniæ frutex, Geſ. hort. Scammonea Antiochena, Cam. II. Scammonea Monſpeliaca. Hæc radice eſt furculoſa, fibroſa, digiti minoris craſſitie, fuſca, intus verò ſubflava: friabilis cum aliqua dulcedine acris: per cujus medium nervus flavus fertur, qui fractus minimis foraminibus plenus eſt: caules primo ortu erecti cubitales, poſtea Volubilis inſtar ſarmentoſi quatuor etiam cubitorum, repunt, qui concavi, foliis cinereis orbiculatis, in mucronem definentibus & baſi falcatis pediculis reptantibus: floribus ſtellatis candidis, quinquefoliis, ex alarum ſinu quaſi umbellatim Junio & Julio prodeuntibus: ſemen anguloſum. Tota planta lacteo ſucco turget, cujus ſucco aliqui Scammonio carentes ejus loco utuntur, ſed majore doſi & minori effectu. Calida ultra tertium gradum cenſetur. Hanc ante annos novemdecim Monſpelii in littore inter Volcarum ſtagnum & mare legimus. Dicitur Scammonia Monſpeliaca, Geſ. hor. Cam. ad Matth. & Periploca repens. Scammonium Monſpelienſe, Adver. & Lob. Scammonea Valentina & Monſpeliaca, Cluſ. hiſt. Hiſp. Scammonea maritima Monſpelienſis, Lugd. Cam. cui & Coriziola Rhaſis. Volubilis marina, Tabernæmontano.

Χαμελαία. CHAMELÆA. CAP. CLXVI.

CHamelæa furculoſa fruticat, ramis dodrantalibus: folia oleæ ſimilitudinem habent, tenuiora, & amara, quæ guſtata linguam mordent, & arteriam deradunt. Detrahit pituitam bilemq; foliis præſertim in catapotio devoratis: namq; duæ abſinthii partes, adjecta chamelęæ una, *a* hydromelite excipiuntur, & in catapotia coguntur: ea autem in ventre non liqueſcunt, ſiquidem quotquot fuere devorata, regeruntur. Foliis cum melle tritis, ſordida ulcera, & cruſtoſa repurgantur.

a Meum ὕδωρ ἢ μέλιτ.: aqua, aut melle.

I. CHAMELÆA.

II. THYMELÆA.

Θυμελαία,

Θυμελαία. THYMELÆA. CAP. CLXVII.

THymelæa eſt, ex qua granum Gnidium, quod eſt ſemen ipſius, colligitur. Hoc Syri apolinum vocant, quoniam ſativi lini frutex ſuapte natura ſimilitudinem referat. Virgas edit pulchras, multas, tenues binûm cubitorum: foliis chamelææ, anguſtioribus, & pinguioribus, viſcoſis, gummoſisq;, ſi mordeantur: flore candido: fructu myrti in modum rotundo: qui inter initia viret, & tandem rubeſcit: involucrum fructus durum, foris nigrum, intus album. Hoc per inferna bilem, pituitam, aquaſq; detrahit, ſi viginti granorum pars interna bibatur: verùm fauces adurit. Itaq; cum farina, aut polenta, aut in uvæ acino dari debet, aut melle cocto obductum devorari. Qui ægrè deſudant, trito ſemine cum nitro, & aceto inunguntur. Folia, quæ peculiariter cneorum appellarunt, per meſſes colligi debent, & ſiccata in umbra recondi. Quibus dare libeat, antea tundere, & nervos eximere convenit. Illitum acetabuli modo cum diluta vini potione, aquam extrahit: mediocrius purgat, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Thymelææ farina uvæ acerbæ ſucco excipitur, & in paſtillos dividitur. Herba ſtomacho infeſta: partus impoſita necat. Naſcitur in montibus, & aſperis. Hallucinantur, qui coccon Gnidium fructum eſſe chamelææ exiſtimant, decepti quadam foliorum ſimilitudine.

Chamelææ & Thymelææ conſideratio.

CHamelæam pariter & Thymelæam Arabes confuſè ſatis, ac perplexè Mezereon appellant. Cujus etſi duo faciant genera, unum album, alterum nigrum, tamen ijs etiam Daphnoidem admiſcent, & hæc omnia adeò confundunt, & implicant, ut hac in re nihil certi, nihilq; perpetui ac tuti ex eorum ſcriptis elici poſſit. Illarum plantarum vis in exolvendo corporis humores, tam vehemens, violenta ac furioſa exiſtit, ut niſi robuſtiſſimis hominibus tutò in medicamentum dari poſſint: plerunq; enim imbecilles confecerunt, abraſis viſceribus apertiſq; vaſorum oſculis. Quare non temerè eas Mauritani & terræ leones, & plantas viduificas cognominarunt. Proveniunt hæ plantæ numeroſæ in vallis Ananiæ montibus Tridentino agro: & utræq; (licet hoc in chamelæa præterierit Dioſcorides) fructum ferunt myrti baccis ſimilem, quamvis Chamelææ quadantenus longior ſit, & olivæ formam repræſentet. Utriq; fructus initio ſui exortus vireſcit, mox per maturitatem rubeſcit, deniq; exiccatus niger conſpicitur. Cæterùm baccam, quæ è Thymelæa decerpitur, quoniam ſiccata piperis faciem præſeferat, acrimoniamq; non obſcuram guſtantibus relinquat, rura Ananienſia, una etiam cum Laureolæ ſemine, Piper montanum indifferenter nominant. Nec ſanè mirum, quandoquidem & Theophraſtus libr. 9. cap. 22. de plantarum hiſtoria ubi de pipere diſſeruiſſet, ſtatim Cnidii grani meminit: utpote quod maximè piperis imaginem referat, & admodum etiam acre ſentiatur. Sumunt hoc piper (ut eorum nomine utar) frequenter incolæ in ſuis purgationibus adverſus omnes ferè morbos. ita medicos, & pharmacopolas fallere credentes. Sed ſæpe evenit, ut cùm futuram noxam non prævideant (quæ eorum multorum imperitia eſt) non ſolùm ſeipſos decipiant, ſed etiam ſibi mortem conſciſcant. Et certè hoc teſtari poſſum, quòd ex montani illius piperis aſſumptione plures periiſſent, niſi antidotis noſtris ſuccurriſſem, eosq; in vita ſervaſſem. Ideoq; non poſſum non admirari Plinium, quippe qui ſcribat lib. 27. cap. 9. Coccognidium quod Thymelææ eſt fructus, de quo nunc ſcribimus, alvum adſtringere, cùm adeò exoluat, ut in magnum ſæpe diſcrimen ſumentes ducat. Eſt enim (ut ipſe inquit Plinius) adeò urentis guſtus, ut vorari non poſſit niſi in pane. Proinde ſcite poſteritatis memoriæ prodidit Meſues, nemini Mezereon præbendum eſſe, niſi iſtis admiſtis antidotis, quibus ejus deleteria facultas infrenari poſſit, qua omnia corporis principalia membra corrumpit, ac deſtruit. Habentur tamen paſſim in pharmacopolii catapotia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando utuntur medici, ad aquam inter cutem extrahendam. Verùm ea non audent exhibere (quanquam medicamenta ſimul receperint, quibus eorum malitia reprimitur) niſi robuſtis, ac fortioribus hominibus. Sunt qui contendant Theophr. Cneorum, quod duum apud illum eſt genorum, alterum eſſe Chamelæam, alterum verò Thymelæam, id quod probare nituntur Dioſcoridis authoritate, utpote qui ſcribat, Thymelææ folia, quæ peculiariter Cneorum appellantur, per meſſes colligi debere. Verùm ab horum vitilitigatorum falſa opinione, longè admodum diſtat ſententia noſtra, ut lib 3. noſtrarum Epiſtolarum ad Joannem Cratonem Uratislavienſem medicum clariſſimum ſcribentes diſſeruimus. Sed (Deo Opt. max. volente) rem hanc contra horum ſuſurronum temeritatem, in ſecundo earundem noſtrarum Epiſtolarum tomo, fuſius, copioſius, luciduſq; poſteritatis memoriæ commendabimus.

Piper montanum.

Plinii ſententia explosa.

Pilulæ de Mezereo.

III. CNEORUM THEOPHRASTI.

Cneorũ Theoph.

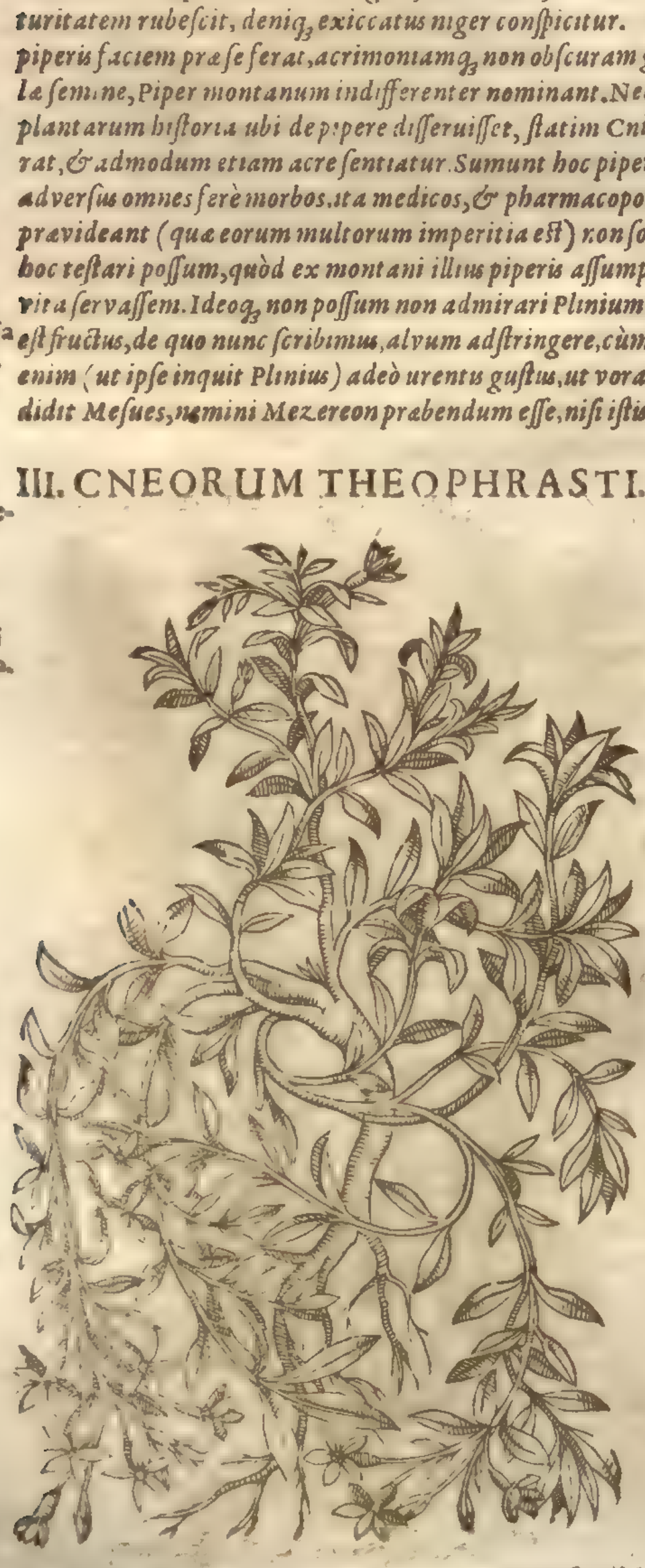

Chamelææ vires ex Gal.

CNEORUM de quo meminit Theophraſtus lib. 6. cap. 2. de plantarum hiſtoria, nullis deficientibus notis, miſit ad me Roma vir quidem nobilitate clarus Gerardus Cibò, cujus imaginem hic appingi curavimus, ut qui chamæleam, & Thymelæam Cneorum faciunt, ad mentis ſanitatem redeant. Chamelæam tantum quod ſciam, commemoravit Galenus in ſimpl. med. cenſu, de cujus viribus lib. 8. eorundem ita ſcribit: Chamelæa vincentem habet qualitatem amaram. Quamobrem admodum ſordida ulcera, & quæ maximas habent cruſtas, cum melle purgare poteſt. Quæ Græcis χαμελαία, Latinis quoq; Chamelæa & oleaſtellum appellatur: Mauritanis Mezereon, ſeu Alemexrion: Italis, Chamelæa: Germanis. Zilandt: Gallis, Boys genuil. Quæ verò Græcè θυμελαία, Latinè pariter Thymelæa vocatur: Italicè, Timelea.

Nomina

Inter Chamelæam & Thymelæam Dioſcorides differentiam fecit, at Serapio utramque Chamelæam, ſic Meſues

ſic Meſues Thymeleæ,& Arabes Mezerei nomine,expreſſere. I. Chamælea Dioſc.Chamælea latifolia vel alba,Serapionis:Thymelea foliis magnis &tenuibus,Meſues:Chamęlea,Matt.Lac.Cordo in Dioſc. Dod.gal.& fol.Geſ.hor.Lob.Lon. Caſt. Lug. qui duas habet figuras, Chamælea prima,Cluſ.hiſt.Hiſp. Chamælea altera,Cæſal.Chamælea vera, Cam. Chamælea Arabum tricoccos,Tab. Mezereon Arabum Lob. in icon. II. Thymelæa, Dioſcoridi: Chamælea tenuifolia & nigra, Serapioni: Thymelæa foliis parvis,Meſues: Thymelæa,Matth.Dod.gal.&fol.Lac.Lob.Lon.Cluſ.hiſt.Hiſp.Cæſal. Lug. qui tribus figuris expreſſit,Caſt.Thymelæa vera,Geſn. hort. Thymelæa foliis lini, Cam. Thymelæa grani gnidii Lob. in icon. Thymelæa prima Tab. Chamælea Anguillaræ. III. Cneorum Theophraſti,Matthiolus duplex habet in hiſce Commentariis, aliud Capite de Cinamomo,de quo ſupra: aliud hoc in loco à ſuperiore penitus diverſum Hoc Cneorum candidum eidem dicitur in Compendio,cujus figuram aſſumpſit Lugdunenſis,Cneorum aliud Theophraſti,Matthioli nominans. Quod etſi nobis videatur nil aliud eſſe quam Lychnis vel Ocymoides repens montanum, quod Ocymoides repens Polygonifolia dicitur Lob.& Lugd.cui & Saponaria minor,ſic Ocymoidis alterum genus parvum,Cæſalpino,& Ocymoides repens,Camerario,noluimus tamen Matthioli figuram removere,meliorem in hiſtoria exhibituri,cùm in Apennino legerimus.

Ἀκτή. SAMBUCUS. CAP. CLXVIII.

SAmbuci duo genera. Unum in arborem aſſurgit,ſurculos ſpargens arundinaceos,teretes,cavos,candicantes,proceros:folia juglandis [terna,quaternáve,] ex intervallis circa ramos exeunt,gravia odore,a minutim in ambitu ſecta: & in ramulorum cacuminibus, cauliculiſq; circinatæ umbellæ,quæ flotem candidum pariunt: mox acinum terebintho ſimilem, in nigredine ſubpurpureum, racemoſum, ſucco madentem, vinoſumq;. Alterum genus chamæacte vocatur, Romanis ebulum,longe humilius eſt,magisq; herbaceo generi aſſignandum: caule quadrangulo, geniculato, foliis amygdalæ, ex intervallo longioribus geniculatim expanſis,pinnatiſq;,graveolentibus,in ambitu ſerratis: muſcario ſambuci flore,& acino ejuſdem:radice nititur longa,craſſitudine digitali. Eadem utriuſq; vis, & uſus exiccans,alvo detrahens aquam,ſtomacho inutilis.Folia olerum more coquuntur,ad pituitam, bilemq; detrahendam.Caules teneri in patinis cocti,eadem efficiunt. Radix in vino decocta, & in cibis data,hydropicos adjuvat: prodeſt viperarum morſibus, eodem pota modo: vulvas emollit inſidentium,decocto:patefacit earum ſpiracula: & vitia corrigit. Acini in vino poti,eodem funguntur munere:denigrant capillos illiti.Folia,ſi prætenera ac mollia ex polenta illinantur,inflammationem mitigant: ambuſtis, & canum morſibus illitu proſunt: ulcera quæ dehiſcunt in fiſtulam, agglutinant: iis, qui podagra tentantur,cum ſevo taurino,aut hircino proſunt illita folia.

Concluſa non legit. Orib. a Meum μακροπρᾶ. i. magis mala, ſed Orib μακρόπρᾶ legit. i. longiora. Car.verò μικρόπρᾶ ex i.minora, & rebus meo judicio.

I. SAMBUCUS.

II. SAMBUCUS MONTANA.

Sambucus,& Ebulus plantæ ſunt nullis non cognitæ. Prioris etſi unum tantùm genus prodatur à Dioſcoride,nobis tamen duo ejus obſervata ſunt genera: alterum quidem montanum & ſylveſtre: alterum verò urbanum, plerumq; in hortorum,& vinearum ſepibus proveniens. Hæc genera fructu inter ſe differunt: ſiquidem montano flores baccæ non in umbella

Sambuci genera.

III. SAMBUCUS AQUATICA.

Sambuci vires Matth

Ebuli vires Matthio.

umbella cohærent perinde ac in urbano, nec matureſcentes nigricant, ſed in racemis uvæ modo dependentes, perpetuò rubeſcunt, vinoſæ ac ſucci plenæ, virgis foliiſq; urbano ſimilis eſt ſed minori longè proceritate adoleſcit. Naſcitur in montoſis & algentibus locis. Vires urbano imbecilliores habet. Illud etiam diſcrimen facit, quod urbanum in majorem proceritatem adoleſcit, & lævore conſtat materie. Sunt præterea, qui paluſtrem Sambucum oſtendant, nempe arbuſculam uliginoſo & paluſtri ſolo enaſcentem, virgis ſambuci domeſtici æmulis, geniculatis, alba intus medulla, ſed caduca, & fragili materie: folio vitigineo: flore albo ſambuci modo, odore non prorſus injucundo: à quo bacca prodeunt rubentes, oxyacanthæ magnitudine, vinoſo ac amaro ſucco referta, quæ devorata vomitiones cient. Succo vis eſt abſterſoria. Aqua è ſambuci floribus, fronti & ſyncipiti illita, capitis dolores mulcet, qui à calido humore provenerunt. Succus è radicis cortice expreſſus, vomitum valentiſſimè commovet, & aquam inter cutem pellit. Præſtat idem è radicibus ebuli extractus ſuccus. Quin & craſſam pituitam ad articulos decurrentem extrahit. Ebuli ſemen per diutinas aquæ lotiones à nigro circumſtante ſucco expurgatum, datur utiliter drachmæ pondere ex chamæpytios decocto, podagricis, iſchiadicis & Gallica lue laborantibus: mulcet enim dejectoria vi mirificè eorum dolores, cùm humores eò fluentes tùm revocet, tum dejiciat. Sunt qui ex ebuli radicibus ſuccum eliciant, inſolentq; ſubinde, & in paſtillos digerant, ſerventq; ad uſus. Hic clyſtere infuſus tam inteſtinorum, quàm coxendicum dolores tollit à frigiditate, & flatu genitos. Supponitur convenienter fœminarum locis ad evocandos menſes, præſertim ſi lana exceptus intromittatur. Suffiuntur ebuli decocto commodè ij, qui diuturna febre vexati ad malum devenerunt habitum, ſi tamen ventriculus, & jecur interea roborentur odoratis adſtringentibus, & ad id conferentibus medicamentis. Paratur è Sambuco unguentum præſtantiſſimum ad ignis ambuſtiones *hoc pacto: Sumito viridis Sambuci corticis, quiſtim ſub primo deliteſcit libro herbacei coloris libram, Oleiplurimi lotæ ex ſtillatitia florum Sambuci aqua libras duas. Ferveant ſimul aliquandiu, & deinde percolato, & exprimito, & addito ceræ novæ odoratæ, ſuccifurculorũ Sambuci, cujuſq; uncias 4. Rurſus ut ferveſcant ſinito, quouſq; ſuccus evaneſcat: tollito tunc ab igne, & rudicula agitato, omnia q; miſceto, & ad finẽ addito vernicis liquidæ uncias duas Thuris albi inte-*

Unguentum præſtantiſſimum ad ambuſta.

* IV. SAMB. AQUAT. POLYANTHOS. *

V. EBULUS.

nuem pollinem contriti uncias quatuor: quinetiam duorum ovorum album, diu prius cochleari agitatum. Subinde miſceto diligenter omnia, & mundo vaſe aſſervato. Fungi qui ad imam Sambuci caudicis ſedem oriuntur, in aqua roſacea prius macerati, capitis dolores, & inflammationes mulcent. Stillatitia cum ebuli, tum ſambuci radicum aqua, hydrope tympanite laborantes mirifice juvat ſi hujus quaternas uncias, illius vero binas, utriuſq; ſimul miſtus hauriant affecti diebus triginta continuis. Illitus ebuli radicum ſuccus procidentem ſedem reprimit, & anginam tollit, ubi circa guttam calidum cum linteolo illinatur. Exiſta Sambuci folia, & in pulverem trita, emanantem e naribus ſanguinem ſiſtunt. Baccarum ſambuci ſuccus a recremento repurgatus & cum melle optimo coctus ad Julapii ſpiſſitudinem, aurium dolores tollit, ſi calidus imponatur. Sambuci tenerrima folia, quæ primo ſtatim germinatu prodeunt, unà cum pari pondere radicum plantaginis pulleq; axungiæ veteris contrita ſubactaq;, podagricos dolores præſentaneo auxilio mulcent. Meminit Sambuci utriuſq; Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Utraq; Sambucus tum magna illa, & arborescens, tum herbacea quam & chamæacten vocant, deſiccandi, conglutinandi, modiceq; digerendi facultatem obtinent. Hæc Galenus. Cæterùm facit Sambuci, Ebuliq; facultas, quæ ad cutem ſubeuntes aquas pellendas non parva eſt, ut hîc Frangulæ quoq; arboris, in qua eadem vis non infima reperitur, hiſtoriam & facultatem deſcribam. FRANGVLA *igitur ita vocata, quòd facile frangatur, arbor eſt mediocris proceritatis, folio ferè corni aut virgæ ſanguineæ, cortice Alni, exterius albis maculis reſperſo: interius verò adeò flaveſcente, ut ſi mandatur, croceo colore inficiat Rhabarbari modo. Flores edit albos, fructum parvum, Piſi magnitudine, per medium diviſum, adeò ut duabus ſimul bacis conſtare videatur, quodam naturæ artificio ſimul conjunctis. Fructus primo exortu viret, deinde rufeſcit, poſtremò verò nigricat. Is duo inter ſe concludit oſſicula, lupinorum ferè figura, ſed lentibus paulò grandiora, in quibus nucleus habetur. Ligni materies omnino fragilis imbecillaq; eſt: unde illi nomen. Naſcitur paſſim in Bohemiæ ſylvis & nemoribus. Cortici vis ineſt non modica, cùm ex oluens, tum etiam adſtringens. Ideoq; Rhabarbari modo alvum dejicit, & viſcera roborat. Idem bilem, & pituitam expurgat, quinetiam hydropicorum aquas ducit. Decoquitur cortex cum Hepatorio communi, Pontico Abſinthio, Agrimonia, Cuſcuta, Lupulo, Cinnamomo, Fœniculi, Apii & utriuſq; Intubi radicibus, ad hydropem, malum corporis habitum, & lcteritiam: daturq; potandus ita affectis quinq; unciarum pondere, magno ſanè auxilio. Atqui operæpretium eſt, ut prius excrementitii humores, qui in ventriculo, & primis Jocinoris venis decumbunt, expurgati fuerint. Solvit enim alvum ſine ullo incommo, bellè jecur expurgans ac roborans, adeò ut quidam, qui ſcyrrhoſo jecoris & lienis affectu laborant, hoc medicamento curati ſint. Aperit enim omnium viſcerum obſtructiones, & vaſa omnia à craſſorum excrementorum infarctu expedit. Extimo cortici facultas eſt adſtringens: intimo autem exolvens. Uterq; ſimul ab arbore delibrari debet, in ipſo ſtatim Veris principio, ac deinde in umbra ſiccari. Siquidem viridis nullus delectus eſſe uſus, quòd vomitiones moveat. Decoctum, quod hinc paratur, quieſcat prius oportet antequam propinetur, duobus aut tribus diebus quouſq; flavus color in nigrum vertatur, alias vomitiones movere quandoq; ſolet. Idem potum ubi alvum non exoluerit, appetitum provocat, ob eam quam poſſidet adſtringendi facultatem. Arbor hæc hactenus mihi ignota fuit, nunc vero primùm nota, opera ac diligentia clariſſimi Doctoris Johannis Villebrochi Dantiſcani, Sereniſſimi Principis Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, Medici, qui cùm ſit rei plantariæ ſtudioſus, prætermittere noluit, quin etiam ſuo auxilio opus hoc noſtrum ornaretur. Planta quæ ἀκτὴ Græcis, Sambucus Latinis appellatur: Arabibus Jafacti: Italis Sambuco: Germanis* Holder oder Holler: *Hiſpanis Sambugo & Caminero: Gallis Suſeau & Suyer. Sambucus montana: Græc. ἀκτὴ ὀρεινὴ: Italis Sambuco montano. At Sambucus aquatica, Italis Sambuco aquatico: Germanis* Schwelcken. *Sic Frangula, Italis Frangola. Quæ verò χαμαιάκτη Græce, Ebulus Latine dicitur: Arabicè Kameactus: Italis Ebulo ſeu Nebbio: Germanicè* Attich und Niderholder: *Hiſpanice Hiezguos & Sabugo pequenno: Gallicè Hyeble.*

Ad hydropem.

Sambuci utriuſq; vires ex Galeno.

Frangulæ mentio & ejus vires.

Nomina.

VI. FRANGULA.

Sambucus, quòd a Sambuca inſtrumento muſico dictum putant, eſt domeſtica, quæ foliis eſt vel non laciniatis, & quidem fructu vel nigro, vel albo: vel laciniatis: altera montana racemoſa, tertia aquatica flore ſimplici, vel pleno: hocq; colore vel albo, vel purpureo: quarta minor ſeu humilis, quæ Ebulus. I. Sambucus, Matth. Brunf. Fuch. Turn. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Anguil. Lac. Geſ. hor. Lob. Lon. Cæſal. Lug. Taber. Sambucus vulgaris, Trag. Thal. Sambucus domeſtica, Caſt. Sambucus ſive Sabucus Campeſtris, Cam. II. Sambucus montana, Matth. du Choul. in Pilati Lugd. deſcriptione, Geſ. hor. Caſt. Cam. Sambucus montana racemoſa, Lob. Sambucus ſylveſtris. Trag. Lon. (quamvis & ſub Acere poſuerit) Lug. Sambuci genus aliud minus, Cord. in Dioſc. Sambuci alterum genus, Cæſal. Sambucus tertia, Turn. Sambucus quarta, Dod. fol. Sambucus cervina, Tab. Sambucus mōtana ſeu ἐρυθροσάφυλος aut φοινικοσάφυλος, Thal. III. Sambucus aquatica, Matt. Trag. Adv. Lob. in icon. Lug. (cui & Traupalus Teophrasti) Tab. Thal. Sambucus ſylv. & cervinus. Dod. gal. Sambucus paluſtris, vel aquatica ſylveſtris, Geſ. hor. Sambucus paluſtris, Dod. fol. Lon. Cæſ. Sambucus paluſtris fœmina, Cam. Lycoſtaphylon fœmina, Cord. in ſua hiſt. IV. Sambucus aquatica Polyanthos: Hæc à præcedenti ſolùm flore differt, qui cultu & crebro ſatu denſiſſimus fit, ita ut flos alb. ſphæræ inſtar rotundus & glomeratus ſit cujus nomine noſtrates (in quorum hortis frequens, in Galliis & Italiis non viſa) pilas niveas vocitant. Dicitur Lycoſtaphylus maſcula,

maſcula, Cord. in hiſt. Sambucus paluſtris, vel aquatica hortenſis, Geſ. hor. Sambucus aquatica Lugd. Sambucus aquatica polyanthos, Tab. Sambucus paluſtris ſecunda, Dod. fol. Sambucus paluſtris mas, Cam. V. Ebulus, Matt. Brũf. Trag. Fuch. Tur. Dod. gal. & fol. Ang. Cord. in Dioſ. (cui & parva Sambucus) Lac. Lob. Lon. (cui & Sambuci alterũ genus.) Lug. Caſt. Tab. Cæſ. VI. Alnus nigra baccifera, C.B. Frangula, Matth. Dod. fol. Lug. Tab. Avornus, Creſcentio: Faulbaum Trag. Arbor fœtida, Lon. Alnus nigra quibuſdam, Dod. gal. Alnus nigra, Lob. Thal. Cam. cui & Siler Plinii. Alnus nigra baccifera, Lugdunenſi.

Πυκνόκομον. PYCNOCOMUM. CAP. CLXIX.

† Orib. πράσιον. i. porri.

PYcnocomon conſtat erucæ foliis, acrioribus, ſcabris, & craſſis: caule quadrangulo: flore ocimi, ſemine † marrubii: radice nigra, aut pallida, rotunda exigui mali figura, terram redolente, invenitur in ſaxoſis locis. Semen gravia ſomnia, & tumultuoſa facit, drachmæ inſtar potum: tumores diſcutit, illitum cum polenta: & ſpicula, adactoſq; corpori aculeos extrahit. Folia illitu tuberculo, panoſq; diſcutiunt. Radix ejus in aqua mulſa duum drachmarum pondere, alvum ſolvit, & bilem extrahit.

Pycnocomi confid.

NUllam equidem uſquam plantam hactenus ſum conſecutus, quæ facie Pycnocomo reſponderet. Quare & hoc mihi, ut ingenuè fatear, referendum eſt inter alias herbas, quas hodie omnibus incompertas eſſe arbitror. Ita enim fiet, ut & poſterus, quos ſpero futuros rei herbariæ diligentiores inquiſitores, ſuus relinquatur ſcribendi locus. Nec ſanè quenquam pigere debebit, cùm ex his, quæ nobis vel incognita, vel incerta ſunt, aliquid invenerit, & compertum habuerit, ad communem utilitatem, in medium proferre. Eam ut Græci πυκνόκομον, ita Latini Pycnocomum vocant.

Nomina.

Ἄπιον. APIOS. CAP. CLXX.

Concluſa non legit Orib.

a Cat. addit ἀγρίῳ i. ſylv.

b Cat. nõ legit.

APios ramulos duos ſive tres junceos ſpargit, [rubros,] tenues, qui à terra [parum] attolluntur: foliis *a* rutæ, oblongioribus tamen, [& anguſtioribus,] *b* herbaceis, ſemine parvo: radice haſtulæ regiæ in formam pyri turbinatà, rotundiore tamen, ſucci fœcunda, intus habet corpus candidum, extra cortices nigros. Superior pars ejus vomitione bilem, pituitaſq; extrahit: inferior per alvum: tota utrinq; purgationes movet. Succum ſi libet eximere, tuſa radix in fictili mergitur, & agitata aqua, quod ſupernatat penna ſelectum exiccatur. Purgat utraque parte is ſuccus, ſeſquiobolo potus.

I. APIOS.

II. PSEUDOAPIOS.

Apii ſive Iſchadis confid.

APios qua & Iſchas appellatur, naſcitur in Creta (quanquam non deſunt, qui velint eam quoq; provenire in Italia, præſertim in Apulia) foliis exiguis, ruta, vel hyperico proximis, primo ſtatim vere ab radice erumpentibus, nigrioribus tamen, alba quadam linea in longitudinem percurrente, caulículus junceis ſubrubentibus, lacteo ſucco madentibus radice externus nigra, interius candida, pyri effigie, unde & nomen, ἄπιος enim Græcis nil aliud ſignificat, quam Latinis pyrum. Theoph. lib 9. c. 10. de plant. hiſt. Apionhu notus repræſentavit.

Iſchadis deſcriptio ex Matth.

Iſchas ſive Apios folio conſtat rutaceo, brevi, caulibus ternis, aut quaternis, humi proſtratis, radice, qua aſſ hodelus verùm ſquamoſa. Naſcitur in montibus. Legitur vere. Datur ad expurgandum corpus, quòd altera radicis parte ſuperius, altera inferius purget: hæc ex Theophraſto. Apion legitimam, quam primùm me vidiſſe recordor, ad me miſit Venetiis Nicolaus à Sancto Michaele Novocomenſi, medicus ſingularis ingenii atq; eruditionis, & rei herbariæ peritus. Cæterùm ſcribit Ruellius Apion frequentiſſimam in Gallia naſci ejuſq; radice ruri pauperes per inopiam frugum veſci. Sed Ruelli ſententia non eſſe ſubſcribendum judico: Nam cùm Apios per ſuperna, & inferna purgationem moliatur, malè nimium eos haberet, qui nulla hujus facultatis habita ratione, copioſè (ut ruſtici facere ſolent) ejus radices ſumerent in cibus. Fallantur quoq; in Apio cenſendo Fuchſius, Tragus & Lonicerus, quippe qui putent plantam, quam nos Pſeudoapios vocamus, legitimum eſſe Apios. Siquidem hæc multiplici creſcit caule, cubitali & quandoq; majori, humi procumbente, vitiæ fere modo ſolius oblongis, & ſubaſperis. Floret Junio præſertim menſe, floribus puniceo colore micantibus, piſi amulis, odoratis, racematim cohærentibus: quibus flacceſcentibus ſiliquulæ oriuntur, in quibus ſemen concluditur. Radices habet ſuas, aut pyri figura ternas, aut quaternas, è ſtaminibus dependentes, Filipendulæ nigra exterius cute & alba intus pulpa: nulla purgatoria vi prædita. Hac paſſim naſcitur ferè ubiq; in Bohemia in campis, & præſertim in vineis. Sed quantum, hac

Ruell. laplus.

Fuchſii Tragi & Lonicerii opin. explota.

Pſeudoapii delineatio.

hæc diſtet à Dioſc. planta Apios appellata, ij judicent, qui de plantaria facultate dicere & ratiocinari poſſunt. Apii hujus nuſquam, quod invenerim, mentionem fecit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Hæc planta non ſecus Latinis & Italis Apios, atq; Græcis ἄπιον nominatur. At Pſeudoapios: Italis Apio falſo: Germanis Erdnüß. Nomina.

I Tithymalos tuberoſa radice, C. B. Iſchias Theophraſti, Caricam Gaza vertit. Apios, Matth. Dod. gal. Lac. Anguil. Lob. Caſſ. Lugd. Taber. Apios vera, Lob. in icon. Tithymalus tuberoſus, Dod. fol. Lugd. qui & Matthioli & Dodonæi figuram exhibet. II. Pſeudoapios, Matth. Apios, Trag. Fuch. Apios Fuchſii, Lugd. Cam. Chamæbalanus, Dod. gal. Taber. Aſtragalus, Turn. quo nomine & Matthiolum exhibuiſſe, in prima editione aliqui autumant, cujus figuram ſuo loco repoſuimus. Aſtragalus arvenſis, Thal. Terræ glandes, Lob. Dod. fol. Glandes terreſtres, Cluſ. hiſt. Pann. Ornithogalum purpureum, Cordo in Dioſcor. Panis porcinus, Lonicero.

Κολοκυνθὶς. COLOCYNTHIS. CAP. CLXXI.

COlocynthis ſarmenta, foliaq; ſativi cucumeris emittit, per terram repentia, diviſa: fructum in ſpeciem mediocris pilæ conglomeratum, vehementer amarum: quem legere oportet, cùm cœperit in pallidum colorem permutari. Medulla fructus purgatoriam vim habet, ſi quatuor obolis cum aqua mulſa, melle cocto, myrrha, & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ terantur, & infuſæ clyſteribus proſunt nervorum reſolutioni, coxendicum doloribus, & coli vitiis, ut quæ obſtructam, & ſtrigmenta, interdum etiam cruorem eliciant: fœtus admotæ enecant. Dentium dolorem tollit, ſi una repurgetur, & luto oblita cum aceto & nitro inferveſcat, hocque jure decocti dentes colluantur. Si aqua mulſa, aut paſſum in eadem incoquatur, & ſub dio refrigeſcat, potu craſſum humorem, & ſtrigmenta alvi detrahet: ſtomacho ſupra modum adverſatur: ſubdita ex ea balano alvi excrementa ejiciuntur. Virentis ſucco utiliſſimè iſchiadici perfricantur.

COLOCYNTHIS.

Colocynthis planta eſt tam medicis, quàm ſeplaſiariis vulgaris notitia. Verùm etſi (ut Meſues eſt author) præſtantiſſimum ex ejus fructu paretur medicamentum ad varia morborum genera, ea tamen cordi, jecinori, & ventriculo maximè adverſatur: quin & univerſum perturbat corpus, faſtidium, & inteſtinorum tormina excitans. Abradit enim inteſtina, & vaſorum oſcula aperit, adeò ut etiam cruenta ſæpe eliciat. Hinc meritò fit, ut eam dari prohibeant, niſi prius malefica ejus vis prorſus aboleatur, iis additis antidotis, quæ ad id præſtant: cujuſmodi ſunt illa, quæ ventriculum, jecur, & cor tum roborare tum tueri poſſunt, & quæ lentore ſuo glutinandi vim habent. Colocynthidis vires. *Colocynthis trahit pituitoſa, craſſa, lentaq; corporis excrementa in remotioribus partibus deliteſcentia: proinde cerebrum, & nervos expurgat, nec non etiam muſculos, thoracem, & pulmonem. Eam ob cauſam vertiginoſis, comitialibus, reſolutis, convulſis, hemicrania, diuturnoq; capitis dolore affectis, aſthmaticis, & agrè ſpirantibus utiliter in catapotiis exhibetur. Collachrymantes adjuvat oculos, & diutina tuſſi laborantes. Eſt præterea vis ejus efficax ad omnes frigidos articulorum dolores, præſertim podagricos, & iſchiadicos: ad quæ non modò in catapotiis devoratur, ſed etiam clyſteribus infunditur: quibus ſanè nil præſtantius eſt ad coli cruciatus ex flatu & frigiditate prognatos. Pellit aquas tam bibita, quàm per ſedem infuſa. Fit è colocynthidis fructu oleum, ad retardandam canitiem, denigrandos capillos, & eorum defluvium cohibendum, ſi exempta è fructu pulpa, cavitas oleo repleatur, & in cineribus decoquatur. Eodem mulcentur aurium dolores, & earum incerti ſonitus diſcutiuntur: quinetiam oleo ipſo & felle bubulo interaneorum vermes necantur, ſi ſimul miſceantur, & calida umbilico illinantur.* Colocynthidis vires. *Colocynthidis vires retulit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum his verbis: Colocynthis guſtu amara eſt, ſed quæ amariſſimo medicamento epoto adſunt opera, ea evidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam validam in ſe continet, nimirum cum ius, quæ expurgat, antè & ipſa per alvum excernat præverters Viridis ipſius ſuccus intrita iſchiadibus prodeſt.* Colocynthidis vires ex Gal.

Κολοκυνθὶς ſic Græcis, Latinis item Colocynthis, & cucurbita ſylveſtris appellatur, Arabibus Chandel, Handel ſeu Handal: Italis & Hiſpanis Coloquintida: Germanis Coloquint und Wilder Kürbß: Gallus Coloquinte & courle ſauvage. Nomina.

Colocynthidis varia habentur genera, alia minor fungoſa & levis quæ officinarum eſt: alia minor oblonga, vel flava, vel candida: alia rotunda varia: alia ſeſſilis nigra maculata, magna inſtar Cucurbitæ: & alia minor: alia deniq; turbinata, ſeu pyriformis. Hic pingitur Colocynthis fructu rotundo major: quæ Colocynthis, Matth. Fuch. Cord. in Dioſc. (cui & Cucurbita deſerti) Lac. Geſ. hor. Dod. fol. Lob. (cui & Cucurbita amara Catharctica in iconibus) Lon. Lugd. (cui & Arabum plantarum mors) Caſtor. Cam. Colocynthis vera, Trag. Colocynthis prima, Dod. gal. Colocynthis mas, Taber. Coloquintida, Turn. Anguil. Cucurbita agreſtis, Brunf. Cucurbita ſylveſtris fructu rotundo, Cæſalpino.

Ἐπίθυμον. EPITHYMUM. CAP. CLXXII.

EPithymon flos eſt è thymo duriore ſatureiæ ſimili. Capitula habet tenuia, & levia: & in eis caudiculas, quaſi capillamenta. Potum cum melle detrahit pituitam, bilemque atram per inferna. Privatim prodeſt melancholicis, & inflatis, acetabuli menſura ad quatuor drachmas, cum melle, ſale, & aceti exiguo. Plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gignitur.

Epithymi cõſid.

I. EPITHYMUM.

Epithymum Græcorũ & Arabum an diverſum?

Multorum opinione probata.

IN hac equidem opinione verſantur complures hujus ætatis medici rei herbariæ periti, quemadmodum Braſavolus Ferrarienſis, ut credant Dioſcoridis, aliorumq; Græcorum Epithymum magno diſcrimine ab eo diverſum eſſe, de quo ſcripſerunt Mauritani, præſertimq; ab albo, cujus meminit Meſues. Quippe qui aſſerant, nil aliud Arabicum epithymum eſſe, quàm capillaris caſſuthæ genus quoddam, quod thymo circumvolvitur. Græcum verò idem eſſe volunt cum proprio flore durioris thymi ſatureiæ ſimilis. Suam autem ſententiam hoc argumento comprobare videntur, quòd ſi vulgaris uſus epithymum, Arabicum ſcilicet illud eſſet, de quo diſſerit Dioſcorides, is non dixiſſet, Epithymum florem eſſe durioris thymi, ſed alterius plantæ thymo adnaſcentis, eiq; ſeſe convolventis. Id quod etiam Plinii auctoritate confirmant, ut qui eorum opinioni ex eo maximè adſtipulari videatur, quòd duo Epithymi genera prodiderit li. 26. c. 8. ubi ſic inquit: Epithymum eſt flos è thymo ſatureiæ ſimili. Differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pallioli (rectius fortè pili legendum eſſet) rubens: hæc Plinius. Ex quibus utique planum fit, duo eſſe Epithymi genera: quorum alterum illi ad Græcos, alterum ad Arabas referunt, & ita ſuam tuentur ſententiam. Horum certè judicio ego quoq; facilè ſubſcriberem, niſi quædam ſeſe nobis offerrent, quæ apertè reclamare videntur, atque etiam oſtendere, Plinium ipſum Dioſcoridis codicem, unde, illa mutuatus eſt, depravatum habuiſſe, vel alium auctorem in hoc minus gravem ſecutum fuiſſe, vel ſe ipſum deceptum, ut in aliis complurib⁹ illi veniſſe adnotavimus. Palàm etenim faciunt, quantum equidem reor, noſtri uſus, & Dioſcoridis epithymum, unum & idem eſſe medicamentum, quæ de eo Aëtius, & Actuarius, Dioſcoridem, & Galenum ſecuti, concordes poſteritatis memoriæ prodiderunt, cùm ita ſcribunt: Epithymum atram bilem excernit. Datur adultis tuſum & cribro excuſſum, ſcrupulorum quatuor pondere, cum paſſo, vel oxymelite, & ſalis modico. Vitiis flatu turgentibus, & præcordiorum noxis opitulatur, & quibus jecur aggravatur, & is, qui ſpirandi vexantur difficultate. Quod verò in ſtæbe naſcitur, aut in ſatureia proſilit Epiſtæbe, atq; Epithymbrum inde appellatum, thymi modo alvum reſolvit: ſed utrunq; facultate cenſetur infirmius, hæc illi ambo. Quæ ſanè liquido oſtendunt, quòd non ſecus Epithymbrum thymbræ, & Epiſtæbe ſtæbæ innaſcatur, atque Epithymum in thymo naſcitur, vel proſilit. Hoc idem præter Actium, & Actuarium longè antea teſtatus eſt graviſſimus author Paulus, Dioſcoridis & Galeni ſectator acerrimus iis verbis: Epithymum inter ea, quæ atram bilem extrahunt, præſtantiſſimum eſt remedium. Dantur ipſius drachmæ quinq; lævigatæ ex lactis hemina. Epithymbrum verò, quòd thymbræ innaſcitur, epithymo ſimiliter evacuat, ſed imbecillius eſt: Hactenus Paulus. Ex his itaq; omnibus non dubitaverim aſſerere, unum tantum eſſe epithymum, non autem plura. Quandoquidem ſi Paulus, Aetius, & Actuarius pro certo non habuiſſent, legitimum Epithymum eſſe illum thymi florem, de quo ſcribit Dioſcorides, putaſſentq; duo ejus genera reperiri, nulli dubium eſt, quin & ipſi explicaſſent duplex in thymo naſci Epithymum. Verùm cum compertum haberent, unum & idem eſſe medicamentum capillamentumq;, quod in thymo, thymbro & ſtæbe proſilit, iisq; nullo radicis adminiculo convolvitur, & implicatur, ſibi viſum eſt, quòd ſuo tempore Epithymum vulgaris notitiæ medicamentum eſſet, ſatis ſore declaraſſe non modo id in thymo gigni, ſed etiam ſtæbe, thymbra, & (ut noſ ſæpe vidimus) in polio, & chamædry: ut hinc ſcirent medici, in epithymi defectu, epithymbrum, vel epiſtæbem ſubſtitui poſſe: quin etiam ut non ignorarent, id capillamentum harum plantarum propriam non eſſe partem, neque ſuam habere ſedem, ſed aſcititium quoddam eſſe exterius advenens & in iis proſiliens, & vivens. His igitur rationibus adducor, ut non temerè exiſtimem, Dioſcoridis codicem, quem Plinius habuit, fuiſſe (ut diximus) depravatum, & ob id ipſum Plinium deceptum eſſe: aut hunc aliunde accepiſſe occaſionem, ut duo magno errore faceret Epithymi genera. Quòd autem Dioſcorides epithymum florem thymi dixerit, haud inepte dictum putaverim, nam cùm ſciret Epithymum thymo innaſci, nullaradice propria, ſed thymi adminiculo ſultum, floreſque per ſe albos ferre, qui cùm in thymo ſunt, hujus plantæ proprii videntur, ideo non abſurdum fore duxit ſcribere, Epithymum eſſe florem durioris thymi. Sed quòd Epithymum flores albos ferat, declaraſſe videtur Dioſcorides, cum dicit: Capitula habet tenuia, levia, caudiculas habentia capillorum modo. Siquidem hunotus non deſcripſit Dioſcorides thymi florem ſuperius libro tertio (ut Braſavolus aſſerit) ſed capitulis incumbine, flore purpuraſcente refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea conjicere licet, Dioſcoridem epithymum thymi florem appellaſſe, quod à thymo decerpatur eo duntaxat tempore, quo epithymũ ipſum largè floret. Nam quod pro epithymo non intellexerit is purpureum thymi florem, hinc perſpicuò apparet: quoniam de epithymi viribus libro tertio ubi de thymo & ejus floribus egit, nihil in medium protulit, nimirum eam ob cauſam, quoa epithymum proprium thymi particulam non exiſtimaverit eſſe, ſed (ut ſuprà dictum eſt) aſcititium quoddam, ut in arboribus muſcus

Epithymi vires, Epiſtœbe & Epithymbrum.

muſcus, & viſcum, quæ tamen legitimæ arborum partes non ſunt, ſed viribus & facultate diverſæ. His igitur rationibus, ut arbitror, ductus Dioſcorides, egit de thymo, & ejus floribus libro tertio inter odoratas plantas: de epithymo verò, tanquam de re a thymo diverſa diſſeruit in hoc libro quarto inter dejectoria medicamenta. Similiter de arboribus, quibus viſcum innaſcitur, diſputavit libro primo: de ipſo autem viſco libro tertio cum iis medicamentis, quæ ſuo lentore glutinant. Adde quòd idem indicare videtur nomen Græcum ἐπὶ, quòd Latinus modò ſub, modò in ſignificat. Unde nil aliud nobis epithymum inſert, quam in thymo, vel ſub thymo. Id quod flori thymi quomodo convenire poſſit, non video: ut pote qui non in thymo, neq; ſub thymo naſcatur, ſed ſuper thymo, ea eminentiori parte, qua capitula emergunt. His alia accedit ratio, quod cùm ſcripſerit Dioſcorides Epithymum plurimum in Cappadocia & Pamphylia gigni, facilè colligi poteſt, ipſum de Epithymo vulgaru uſus eſſe locutum. Quippe ſi Epithymum propry thymi florem eſſe duxiſſet, et ſanè opus nō fuiſſet ſcribere, quod magu ys in locis epithymum copioſum proveniret, quam alibi: quoniam ſcripſiſſe ſat erat, oriri epithymum, ubicunq; thymum proveniat, hoc argumento, quòd thymum ubicunq; naſcatur, æſtate ſuos edat flores. Epithymum in thymo ſatureiæ ſimili nos ſæpiſſimè legimus prope Goritiam, Salvatino & Gargaro montibus ſupra Salicanum, qui eo durioris thymi genere copioſe veſtiuntur, ſed cui epithymum inſideat eo tantum tractu, qui ad meridiem ſpectat. Etſi enim montes illi thymo omni ex parte ſcatent, nuſquam tamen thymi plantas mihi licuit invenire, in quibus Epithymum ſpectaretur, niſi in amœniore montis parte, ubi herbæ natæ auſtro perflantur. Quamobrem nil mirum eſſe debet quòd in Pamphylia, & Cappadocia epithymum frequentiſſimum provenat. Sed quoniam tot ſcio me fruſtrà huc adduxiſſe argumenta, quibus meam firmavi ſententiam, niſi etiam Plinij auctoritati, qua nititur Braſavolus, clarius reſponderem idcirco illi ita reſponſum volo, quòd cùm Plinius Dioſcoridis mentem, à quo priorem ſuorum verborum partem ſumpſiſſe videtur, non rectè perceperit, ideo non affirmatè, ſed dubiè duo fecit Epithymi genera, & aliorum potius, quàm ſuam opinionem retulit, cùm inquit: Epithymum eſt flos è thymo Satureiæ ſimili. Differentia quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pili, &c. Porrò verò idem Plinius in ys verbis erraſſe deprehenditur, quòd majori, durioriq; thymo herbaceum florem, minori verò album reddiderit, cùm tamen minoris flos purpureus ſit, alterius autem modò candidus, modo in candido purpuraſcens. Hinc itaq; perſpicuum fit, tam confusè & inconſtanter de epithymo, & thymo tractaſſe Plinium, ut nihil certi in hac re ex ejus verbis elici poſſit. Cæterùm hallucinantur, mea quidem ſententia, in Epithymi hiſtoria, etiam Monachi illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt: quippe qui Dioſcoridis verba perperam interpretati deprehendantur, etſi ut forte alijs doctiores viderentur, ſuam in Epithymo ſententiam proferant ijs verbis: Certiſſime à paucis verus ſenſus verborum Dioſcoridis de epithymo percipitur: nam cùm ipſe Dioſcorides dicat capitulo de epithymo flos eſt e epithymum thymo ſatureiæ ſimilis, non per hoc intelligit epithymum, ſcilicet capillamentum thymi eſſe ſimile herbæ ſatureiæ, ſed aſſerit illud dictum capillamentum thymi eſſe ſimile capillamento ſatureiæ, ſcilicet thymbræ: quia etiam & ſupra thymbram generatur hujuſmodi capillamentum, ſicut ſupra thymum: hæc Patres illi. In quibus facilè cognoſcitur horum inanis quædam jactantia, ne dicam, pace ſua, ignorantia, quòd ſenſus verborum obſcuros, claros reddere profiteantur, atque ita ſubinde, ut mihi videtur, majorem caliginem offundant. Quòd enim Dioſcoridis ſententia hoc loco evidentior ſit, quam ut exponi debeat, quodq; apertè Monachis refragetur, ejus verba teſtantur. quæ ita Græcè habent: Ἔπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος τῆ σκληροτέρᾳ καὶ θύμβρᾳ ὁμοίου: hoc eſt ad verbum: Epithymum thymi eſt flos durioris & Satureiæ ſimilis. His ſanè verbis liquet, quod Dioſcorides non comparat Epithymum, quod flores thymi vocat, flori ſatureiæ, ut Monachi illi malè interpretantur, ſed illud genitivum ὁμοίου ad thymum tantùm refert: ita ut thymum, cui Epithymum inſidet, ſatureiæ ſimile faciat. Thymi namque duo habentur genera. Unum majus ſatureiæ ſimile, in quo epithymum proſilit. Alterum minus, tenuiſſimis foliis refertum, in quo nullum naſcitur epithymum. Hoc certè non latebat Dioſcoridem: quare ne quiſpiam fortaſſe putaret utrique thymo epithymum innaſci, id tantùm in thymo duriori inveniri prodidit. Sed ſatis ſuperq; de Epithymo diſputatum eſt: jam medicina reddenda eſt ratio, & de ejus viribus agendum. Illud ſibi peculiare aſcivit Epithymum (ut teſtatum reliquit Meſues in ſuis ſimplicibus) quòd valentius cæteris medicamentis atram bilem excernit, idq; facilè, & citra ullam moleſtiam præſtat. Efficax eſt ad morbos cerebri, nempe melancholiam, epilepſiam, diuturnos capitis dolores, aliasq; atrabiliarias ægritudines. Confert cordis tremoribus, & animi deliquiis. Præterea cunctis lienis affectibus mirè opitulatur: item renum vitiis, & hypochondriaca melancholia vexatis. Frequens eſt epithymi uſus: datur enim utiliſſimè adverſus carcinomata, elephantiaſin, & ulcera maligna, & atra: quin & quartana febre detentos liberat. Epithymi vires breviſſimè perſtrinxit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius: exiccat, & excalfacit, ordine tertio: hactenus Galenus. Verùm quia Epithymum ob ſimilitudinem mihi ad memoriam revocavit CASSVTHAM *ita à peritioribus medicis vocatam, licet officinis, & herbariorum vulgo rectius* Cuſcuta *nominetur. At cùm à veteribus Græcis nihil, quod conſtet, de ea memoriæ proditum ſit, hic locus poſcere videtur, ut de ea aliquid diſſeramus. Cuſcuta igitur ejus generis eſt, ut in frutices, & herbas epithymi modo proſiliat, & vivat earum adminiculo fulta, nulla radice nixa, ſed velut ab alarum ſinu prodeuntibus cirris, capillamentiſue longiſſimis. Hæc ſtatim ab exortu plantarum ramulis*

Epithymum ubi plurimū.

Plinii lapſus.

Monachorum expoſitio vana.

Epithymi vires ex Meſue, & Gal.

Caſſuthę hiſt & vires.

II. CUSCUTA.

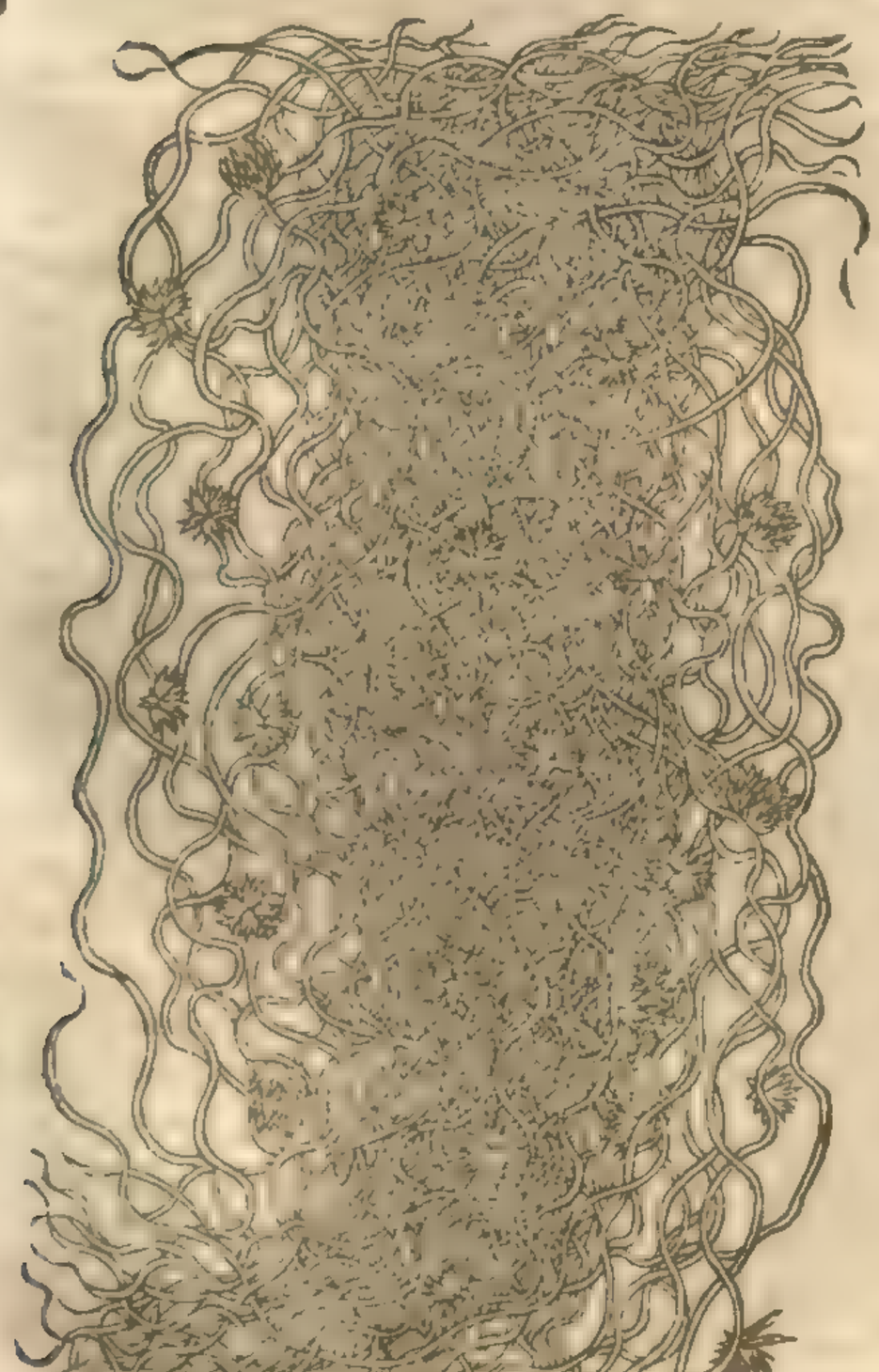

mulis se implicat, & adeò crebris involutionibus his se circumvolvit, ubi brevi plantas ipsas strangulet, atq; enecet. Folia nullis unquam vestita visitur. Flores tamen tedit albos quàm plurimos, quibusdam in capitulis, à quibus semen tenue prodit, sed supervacuum. Cirri rufescunt, vitium capreolis crassitudine, & facie pares. Sunt qui putent, admirabile hoc plantæ genus Plinio Cassitam appellari, & proinde eam Cassutham nominant. Is verò lib. 16. capite ultimo, ita scriptum reliquit. Est & in Syria herba, quæ vocatur Cassitas, non tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circumvolvens sese. Nec plura Plinius. Ex quibus equidem, quòd reperiantur Plinii codices, in quibus Cadytas, non Cassitas legitur, quodq; hac arboribus tantùm, & spinis se circumvolvat, nostra verò Cuscuta duntaxat herbas, & frutices, non arbores complectatur & irretiat, non ausim affirmare vulgarem Cuscutam esse Plinii Cassytam, præsertim cùm in Syria tantùm nasci scribat ipse Plinius. Credidere præterea pleriq; Cuscutæ eandem ineſſe facultatem, quæ & plantis inest, in quibus nascitur. Quorum utiq; sententiam potius probandam quàm refellendam censeo, argumento quòd Epithymum iisdem, Galeni auctoritate, polleat viribus, quibus & thymum. Excalfacit Cuscuta ordine primo, siccatq; secundo. Abstergit, & quadam cum adstrictione roborat. Jecoris obstructiones aperit, infarcti lienis vitia expedit: venas pituitosis, atq; biliosis exonerat humoribus: urinam pellit, & regio morbo subvenit. Puerorum febribus auxiliatur: sed diuturno usu ventriculum gravat, quæ tamen noxa tollitur, si Anisi momentum adjiciatur. Bilem dejicit, præsertim absynthio admista. In quem usum decoquitur, bibiturq; ejus decocti scelibra, cum sacchari sesquuncia. Quod Græci ἐπίθυμον: Latini quoq; Epithymum dicunt: Mauritani Esitimo seu Eschemo: Itali Epithimo: Hispani Cabellos seu flores del thomilho: Galli Teigne de thyn. At Cuscuta, Italis Cuscuta: Germanis Flachsseiden: *Gallis couche in icy.*

Cassytæ Plin.

Cuscutæ vires Matth.

Nomina.

Quemadmodum Thymo circumnascitur capillamentum Cuscutæ modo, sic & circa Polium maritimum, Thymbram, Rosmarinum Monspelii observavimus: aliquando & in Hyssopo notare est. Hoc Epithymum dicitur Matthiolo, Lac. Cast. Lug. Cæsal. Tab. Epithymum Græcorum & Arabum, Lob. Lugd. Cassutha minor, Dodonæo historia latina in folio. II. Cuscuta duplex, vel albo vel ruffo colore, quæ passim herbis adnascitur, potissimùm Vrticæ majori, lupulo, rubo, vepribus, lino: Sic Cytiso, Trifolio corniculato: dicitur Cuscuta, Matthiolo, Anguil. Lon. Clus. hist. Pann. Cast. Cæsal. & Orobanche Theophrasti: Cassuta, Fuch. Turn. Dod. fol. Lugd. Thal. Cassytha, Dod. gal. (cui & Podagra & Angina lini) Ges. hort. (& Linodesmon) Tab. Cassytha Plinii, Lobel. Androsaces, Trago.

Ἄλυπον. ALYPUM. CAP. CLXXIII.

Conclusa non legit Orib.

ALypon surculosa herba est, subrubra: gracilibus ramulis: tenuibus foliis: flore molli, levi, & copioso: radice betæ, tenui,] referta acri succo: [semine epithymi.] Gignitur in maritimis, maximè Libyæ, quàm largissima, quanquam alibi quoq; plurima provenit. Semen atram bilem dejicit, si mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumatur: verùm interanea leviter exulcerat.

Alypi conſid.

ALypum ejusq; radix (si Actuario credimus) nil aliud sanè fuerit, quàm officinarum Turpetum, Turbit Arabibus dictum, quod album vocant. Ipse enim suo de compositione medicamentorum libello, ubi minoris parandæ Tripheræ rationem docet (si recte vertit Ruellius) sic inquit: Si hoc medicamento pituitæ dejectionem moliri instituis, alypum, id est, album turpetum addas. Idem post, ubi de simplicibus medicamentis vomitum cientibus tractavit, ita scribit: Turpetum, quod radix est pityusæ, & album alypiæ, glutinosam detrahit pituitam. Verùm quia idem Actuarius, paulò ante Alypum describens, prodidit ejus semen atram bilem per alvum ducere, putavere quidam Actuario alypiam ab alypo differre, quòd hujus seminis tantùm vires reddiderit. Sed ius responderi potest, quòd cùm probè sciret Actuarius aliam vim inesse semini, aliam verò radicibus: proinde de radicibus sub turpeti, de semina sub Alypi nomine disseruit. Plantæ enim habentur, quæ alium foliis, alium semine, alium radicibus effectum præbent. Medium herba nobis exemplo erit, quæ, Dioscoridis testimonio, menses sistit, cùm tamen ejus semen contrarium efficiat. Quamobrem facilè crediderim Alypum, & Alypiam nullis inter se notis dissidere: nec modò hujusrationibus fretus, sed etiam Pauli authoritate: quippe qui libro septimo Alypum inter ea, quæ atram bilem depellunt, commemoravit iis verbis: Alypi semen inferius atram purgare bilem pari epithymo mensura, cum sale & aceto, dictum est: intestina verò, si fidem Dioscoridi accommodamus, leviter exulcerat. Est autem, meo judicio, quæ nunc Alypias vocatur: hæc Paulus. Ex quibus palam est, Paulo nullam inter Alypum, & Alypiam fieri differentiam. Sed hæc dicta sint ad Actuarii mentem, non quidem ad prasinam sententiam nostram, nam cùm tantùm radices siccas, easq; in particulas dissectas, nec usquàm vivam earum plantam viderim, ex unguibus tantùm leonem non judicabo. Ideoq; velim, ut aliorum sit quoque judicium, & præsertim cùm parum referat ad morbos curandos, sive cujus plantæ turpetum sit radix, cùm ejus facultates optimè à medicis perspectæ sint. Caterùm ad nos solam radicem deferri, neq; ullum hactenus qui plantam, vel semen ostenderit, nomen nactum fuisse, antea prodideram in commentariis nostru Ita-

Opinio quorundam refutata.

ALYPUM.

Plantæ diversorum effectuum

Alypi vires ex Paulo.

ſtris Italica lingua conſcriptis. Verùm hoc tempore Lucas Ghinus vir rei medicæ eruditiſſimus, Piſis herbam hanc pro Alypo ad nos miſit, cujus hic picturam damus, quæ quidem deſcriptioni pulchrè quadrare deprehenditur. Alypi quod legerim, non meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Hic de Turpeti viribus nobis differendum eſſet, niſi ſuperius in Tripolii commentatione, ejus hiſtoriam ac facultates latius proſecuti eſſemus, quàm ut adhuc plura dicenda, vel addenda ſuperſint. Herba, quæ ἄλυπον Græcè, Alypum quoq; & Alypia Latinè dicitur: Italicè Alipo. Nomina.

Alypum, ut Matthiolus expreſſit, etiam Lacuna & Lugdunenſis exhibent, & ſub Alypia Lonicerus: verùm perfectiorem adpoſuimus figuram. Dicitur Alypum montis Ceti, Adver. & Lob. Alypum & Herba terribilis, Tab. Lug. Hippoglotſum Valentinum, Cluſ. hiſt. Hiſp. & Tabernæmontano, qui duas propoſuit figuras. Empetrum phacoides in Lugdunenſi hiſtoria, ubi tres diverſæ unius plantæ figuræ exhibentur: non mirum ergo ſi magnum ſit volumen, quòd ſi ſemel atq; iterum hoc contigiſſet, excuſandus foret, cùm nemo ſit tam ſolidè doctus, quem non aliquando ceſpitare & labi contingat.

Ἔμπετρον. EMPETRUM. CAP. CLXXIV.

Empetron aliqui Phacoides vocant, naſcitur in montibus & maritimis, ſalſo guſtu: ſed quò propius terreno fuerit, amarius ſentitur. Trahit bilem, pituitam & aquam, ſi bibatur in jure aliquo aut hydromelite. Empetri cap. deeſt in meo exemplari.

Empetri herbæ faciem nullis prorſus notis depinxit Dioſcorides. Unde ſolo nomine nobis de hac herba potius divinandum eſſet, quàm quòd aliquid certi ac perpetui ſtatui poſſit. Non deſunt tamen qui Oedipum ſe faciunt, & hæc Dioſcoridis obſcura quaſi ænigmata audeant ſolvere. Hi ſiquidem Empetron eam plantam putant eſſe, quam hodie Romani Fœniculum marinum appellant, alii vulgari ſermone herba di San Piero Sed hanc nos ſuperius lib ſecundo legitimum eſſe Crithmum, pluribus probavimus. Porrò & ubi naſcatur Empetron, & quibus facultatibus ſit præditum, Plinius quoque tradidit lib. 27. c 9. ita ut ea plane à Dioſcoride mutuatus deprehendatur. Verùm in reddendis medicinis, nominis fortaſſe ſimilitudine deceptus, quòd Empetron Saxifragum eſſe exiſtimaverit, vires, quas utriq; ſeorſum tribuit Dioſcorides, ipſe uni Empetro aſſignavit, addens huic, quòd urinas cieat & calculos frangat: quæ medicinæ ſaxifragæ debentur. Quamvis Plinium omnino erraſſe fatendum eſt. Empetri meminit Galenus lib. 6 ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus in hunc modum differit: Empetron ad ſolas purgationes videtur eſſe commodum, bilem ac pituitam educens. Guſtu ſalſum eſt: proinde ad alia quoq;, ut arbitror licet, ad quæ pollere oſtendimus ſubſtantiam ſalſam. Nominatur item præſoides. Hæc Galenus: qui tamen à Dioſcoride in nomenclatura diſcordat: quandoquidem alter Empetron phacoides à quibusdam vocari prodidit, alter verò præſoides dici ait: Quare non deeſt ſuſpicio, quin aut horum alter erraverit, aut alterius codex hoc in loco ſit depravatus. Non enim video, quomodo rectè idem Empetron ſimile reddi poſſit, & lenti & porro, ut illa nomina demonſtrant. Quod Græci ἔμπετρον, Latini ſimiliter Empetrum & Calcifragam nominant: Itali Empetro.

Empetri vires ex Gal. Nomina.

Ἄμπελος ἄγρια. VITIS SYLVESTRIS. CAP. CLXXV.

Vitis ſylveſtris ſarmenta vitis *a* modo prælonga emittit, aſpera, lignoſa, rimoſo cortice, foliis hortenſis ſolani, longioribus ac latioribus, *b* muſcoſo flore & capillaceo: fructu exiguis uvis ſimili, poſt maturitatem rubente; rotunda eſt acinorum facies. Fervefacta radix in aqua, & in cyathis duobus vini aqua marina diluti, pota, humorem alvi ciet: ideo hydropicis datur. Uvæ ejus vitia cutis in facie & maculas omnes expurgant. Enaſcentes viticulæ, cibi gratia, ſale condiuntur.

a Or. ad. οἰνοφόρ. i. vitis uniferæ. Or. non legit, rimoſo cortice. *b* Orib. legit βοτρυώδεις i. racemoſo.

Vitis ſylveſtris cujus imaginem hic appingi curavimus, ita nobis appellanda fuit, non quòd omnino Dioſcoridis ἄμπελον ἀγρίαν eam facere velimus: ſed quòd plures habeat notas, ac etiam facultates quæ illam repræſentant. Siquidem ſarmenta vitis modo èmittit, folia habet hortenſis Solani, fructum exiguis uvis ſimilem, poſt maturitatem rubentem, cujus acinorum facies rotunda eſt. Nam hæc omnia vitis ſylveſtris ſunt indicia. Repugnat tamen florum figura, quòd muſcoſi non ſint, nec capillacei ſed racematim cohærentes. Verùm cùm in Oribaſii codice, qui ex Dioſcoride tranſſcribit, legatur βοτρυώδεις non βρυώδεις, hoc loco, depravatam eſſe Dioſcoridis lectionem, haud temerè cenſemus, & præſertim, quòd rationi magis conſentanea ſit Oribaſii lectio, quàm quæ Dioſcoridi (ut puto) depravatè legitur. Siquidem nullam ſcio plantam, fructum uvæ modo proferentem, quæ flores racemoſos non fundat, adeò ut omninò ſtupidus dici poſſit, qui aliter contendat. Præterea nec illud nobis obſtare videtur, quòd hæc planta rimoſo cortice non ſit, cùm etiam verbum illud φλοιορρωγῶδες in Oribaſio non legatur. Adde quoque, quòd hæc planta, omnibus ſuis facultatibus, agreſti viti bellè correſpondeat. Noſtræ enim mulieres in Hetru-

Vitis ſylveſtris conſid.

ria acinorum ſucco utuntur ad faciei nitorem, & ad lentigines maculaſq; delendas. Nec deſunt, qui ſcriptis mandaverint, ſarmentorum & radicum decocto, ex vino albo in operculato fictili parato ſanari hydropicos & Regio morbo affectos: quòd non ſolum alvum exolvat, ſed urinam quoq; moveat. Quibus rationibus & autoritatibus fretus (ſi vel non ſit hæc planta Dioſcoridis ἄμπελος ἀγρία) non ab re eſſe nobis viſum eſt, ſylveſtrem vitem hanc ſtirpem appellari poſſe, quouſq; novus apparet Dioſcorides qui aliam veriorem demonſtret. Naſcitur in dumetis, ſepibus, ſylvis & montibus. Sed quàm miſere hallucinentur, qui Vitalbam nobis vulgò vocatam, quam alterius Clematidis genus eſſe ſtatuimus, agreſtem vitem faciunt, alibi longiori commentatione (Deo permittente) diſſeremus. Theophraſtus vitem ſylveſtrem Atragenam vocaſſe videtur, lib. 5. cap. ultimo de plantarum hiſtoria, ubi de fomitibus ad ignem concipiendum egit. Antiqua enim ætas chalibem fortaſſe nõ experta, ex ligno duriore, & fungoſo ignem parabat: ad quod, meo judicio, ſylveſtris vitis materies admodum apta fuit. Fuchſius, Tragus, & alii nonnulli, qui in Germania de Stirpium natura & facultatibus ſcripſerunt, agreſtem hanc noſtram vitem Amaram dulcem appellaverunt, quòd manſus ſarmentorum cortex primo ſtatim occurſu amarus, & deinde paulò poſt dulcu ſentiatur, & præſertim ſi diutius ruminetur. De hujus vitis ſylveſtris viribus ſcripſit Galenus lib. 6. ſimpl. medic. his verbis: Vitis agreſtis racemi extergendi vim habent, ut epheleas & nævos, & id genus omnia in extima cute exiſtentia curare poſſint. Sed & adſtrictionem quandam extrema germina obtinent, quæ & ſale condiri aſſolent. Quæ vitis ἄμπελος ἀγρία Græcis, Vitis ſylveſtris Latinis vocatur: Vite ſalvatica Italis.

Vitalba non eſt vitis agr. Atragene. Amara dulcis. Vitis ſylveſtris vires ex Galeno Nomina.

Solanum ſcandens ſeu Dulcamara, à corticis ſapore, C. B. Vitis ſylveſtris, Matthiolo, Lac. Caſt. Cam. Dulcis amara, Trag. Dulcamara, Dod. gal. & fol. cui & Cyclaminus altera Dioſcoridis. Dulciamara & Melothron Theophraſti, Lugd. Amara dulcis, Anguil. Geſ. hort. Lon. Lobel. (cui & Siliquaſtrum Plinii Guilandini & Solanum lignoſum) Taber. Amarum dulce Solano ſomnifico cognatum, Cordo in Dioſc. Solanum fruticoſum, Geſ. hort. Solanum γλυκύπικρον Thal. Salicaſtrum Plinii, Cæſalp. Circæa Monſpelienſium, Camerario. Vulgatum flore eſt cæruleo, reperitur aliquando & albo.

Ἄμπελος λευκὴ. VITIS ALBA. CAP. CLXXVI.

Concluſa non legit Orib.

VItem albam aliqui bryoniam vocant. Foliis, viticulis, pampiniſq; ſativam vitem imitatur, ſed hirſutiora ſunt omnia: ea, quos prope ſe nacta ſit frutices, ſuis claviculis complectitur: fructus rubens in uva dependet, quo coria pilis ſpoliantur. Ex ea aſparagi, [qui prima germinatione exeunt,] decocti in cibo alvum & urinam cient. *a* Folia, fructus, radix, acrem vim ſortiuntur: itaq; ulcerum phagedænis, gangrænis, chironiis, putrentium tibiarum tædio, efficaciter ex ſale illinuntur. Radix corpus abſtergit, & autem erugat: vitia cutis in facie varoſq;, lentigines & cicatrices nigras emendat, cum ervo, creta Chia, & fæno græco. Eodem effectu prodeſt decocta in oleo, uſq; dum liqueſcat: ſugillata tollit, & reduvias committit: inflammationes diſcutit illita ex vino: ſuppurationes rumpit: medicamento aptè immiſcetur, quod carnem exeſt: infracta oſſa extrahit, trita & impoſita. Datur comitialib. in potu drachmæ pondere, quotidie anno toto: prodeſt attonitis, & vertigine laborantibus, conſimiliter aſſumpta. Contra viperarum ictus pota drachmis duabus, auxiliatur: partus necat: mentem interdum ſubturbat. Fœminarum locis appoſita, partus ſecundasq; morantes trahit: cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, difficilè ſpirantibus, ſtrangulatu oppreſſis, tuſſientibus, vulſis, ruptis & laterum doloribus. Lienem ternis obolis pota ex aceto triginta diebus conſumit: illinitur ad eadem cum fico. Ad muliebres quoq; inſeſſus decoquitur, ſiquidem vulvas purgat, ſed abortum facit. Succus è radice vere exprimitur, qui trahit pituitam cum aqua mulſa potus. Ad pſoras, & lepras ſemen efficaciter illinitur. Lactis abundantiam facit ſuccus ejus, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

a Dragõ ῥιζα λευκὴ πρὸς παγέα, ὡς καὶ κύνη μα Radix candida & craſſa, ut & germen.

VITIS ALBA.

Vitis albæ cõlid. & vires

Bryonia fructu nigro.

Vitis alba officinis, & herbariis Bryonia nominatur: vulgò mulieribus Cucurbita ſylveſtris dicitur. Nota omnibus ferè planta eſt, quòd paſſim ſecus vias, & propter ſepes proveniat. Germinat hæc primo ſtatim vere plures à radice emittens viticulas, teneras & birſutas, quæ paulatim adoleſcentes per ſepes & fruteta, arbuſculas ſcandunt, & ſuis claviculis, quibus refertæ ſunt, ſeſe cum illis vinciunt. Folia profert vitigineis proxima, minora tamen, angulosa, aſpera ſcabraq; flores racematim cohærentes, colore pallido, & in ſtellæ modum radiantes. Fructum racemoſum vinoſumq;, acinis hortenſis ſolani magnitudine æqualibus, colore primum viridi, & per maturitatem rubro & quandoq; nigro, quem Dioſcorides non vidit. Nos hunc in Hungaria, Germania & Bohemia copioſum vidimus: quibus in locis nulla viſitur Bryonia, cujus fructus rubeſcat. Semen in acinis delitescit, glutinoſo ſucco immerſum, ſubrotundum ac paulo acuminatum. Radix nititur grandi vaſtaq;, perenni, carnoſa, longitudine plerunq; cubitum excedente. Craſſitudine humani femoris, capite multis cum verrucis tuberoſo, ima parte, divaricata, colore foris cinereo, & candida & ſuccoſa intus pulpa, amaro & ſubacri ſapore, quinetiam fortiter adſtringente, ſucco madefacto glati-

glutinoſo, odore gravi. Naſcitur plurimum propter ſepes, itinera & fruteta. Hanc inter ſua dejectoria medicamenta repoſuit Meſues, qui de ea ad ſenſum ſcribit. Vitis ſylveſtris, quòd hauſta, quemadmodum & Dracunculus, ventriculo, & jecinori noxam inferat, danda non eſt, niſi aromatum pulvere permiſta, addito maſtiche, cydoniis malis, aut aliis adſtringentibus roborantibuſq; medicamentis. Succus è contrita radice expreſſus pituitam ejicit, urinam remorantem trahit, & cerebrum mundat: quinetiam pectus, & nervos à pituitoſis putridisq; excrementis: viſcerum obſtructiones aperit: renes à calculo expedit: ſubvenit item vertiginoſis comitialibusq;. Præſtat opem mirificè tuſſientibus: & induratos tumores reſolvit, præſertim lienis ſi cum vino, & ficubus tuſa radix illinatur. Menſtrua elicit, & univerſum purgat uterum, atque etiam fœtum expellit, ſi in ejus decocto inſideant fœminæ. Succus fabarum, aut ciceris farina exceptus, maculas in facie, & vulnerum cicatrices emendat, liniments modo adhibitus. Oleum excavatis ejus radicibus immiſſum cineribusq; incoctum, ſugillata delet: hactenus Meſues. Præterea mulieres vulvæ ſtrangulationibus obnoxias mirum in modum juvat, adeò ut eas à ſtrangulatu liberet & ſanet. Equidem novi mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, ut vinum album biberet, in quo vitis albæ radicis uncia efferbuiſſet, dormitum ituræ ſemel in hebdomade cùm hac medicina per annum uſa fuiſſet, optimè ex illo morbo convaluit. Vitis albæ meminit Galenus li. 6. ſimplicium medicamentorum, de ejus viribus ita ſcribens: Vitis albæ, quam & Bryoniam, & Pſilothrum vocant, prima quidem germina ab omnibus pro more in vere eduntur, utpote edulium ſtomacho, eò quòd adſtringat, gratum. Habent etiam ſubamaram, & modicè acrem adſtrictionem: quare & urinam moderatè ciunt. At radix & abſtergentem, & deſiccantem & tenuium partium, ac moderatè calidam vim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquat, tum epota, tum foris cum ficubus impoſita: & pſoram & lepram ſanat. Porrò fructus ejus racemi ſpeciem præferens, iis qui coria tingunt, utilis eſt. Planta hæc Græcis ἄμπελος λευκὴ καὶ βρυωνία vocatur: Latinis Vitis alba: Mauritanis Feſire, Alfeſire, Feſſera ſive Alfeſcera, Nezargieſan ſeu Nezarchaſen: Italis Vite bianca & Zucca ſalvatica: Germanis Stickwurtz und Teuffelsthür bß: *Hiſpanis Nuexa & Anorca: Gallis Colubrine & Couluree, aut Feu ardent.*

Bryoniæ vires ex Meſue.

Bryoniæ facultates Matt. Vitis albæ vires ex Gal.

Nomina.

Bryonia ſeu Vitis alba triplex eſt: alia enim vulgatior, cujus baccæ maturæ rubræ ſunt, radix ex albo flaveſcit: altera cujus baccæ nigricant & radix foris ſubnigra, interius verò eo pallet colore: tertia quam maculatam ſeu Creticam vocamus, quæ vulgari minor, cujus folia & punctis albis & ſtriis notantur: fructu eſt majore, rubro, aliquando unico, aliquando plurimis, ex longo pediculo dependentibus, radix ampla rapæ modo, quæ foris infecus cum vulgari convenit, verùm intrinſecus candida, nec circularibus lineis prædita: hujus radices Doctor Doldius Noriberga etiam ad me miſit. Bryonia baccis rubris, ſeu Vitis alba Dioſcoridis, C.B. Vitis alba Matthiolo, Fuchſ. Turn. Cordo in Dioſc. Anguil. Lac. Geſ. hort. Lob. Caſtor. Bryonia, Trag. Geſ. hort. Lonic. Cæſalp. (cui & Melothron Theophraſti) Lugd. Camer. Taber. Bryonia alba, Dod gal. & fol. Cordo in hiſtor. Thal. Viticella, Sylvatico. Quæ verò baccis nigris eſt, dicitur Bryonia nigra ſeu Vitis nigra Dioſcoridis, quam propriè Bryoniam dici Galenus teſtatur, C.B. Vitis alba fructu nigro, Matthiolo, Caſtor. Vitis nigra, Cordo in Dioſc. Bryonia nigra, Dod. gal. & fol. Cordo in hiſt. Bryonia baccis nigris, Camerario.

Κισσοειδὲς μέλαινα.

VITIS NIGRA. CAP. CLXXVII.

Nigra vitis, quam aliqui nigram Bryoniam vocant, folia fert hederæ, ſmilaceis proxima, ſed majora: caules etiam cognatos: capreolis ſuis arbores, quaſi adminicula, comprehendit: fructus racematim cohærent, qui inter principia virent, & poſt maturitatem nigreſcunt: radix foris nigra intus buxeo colore nitet. Viticulæ quæ primo germinum partu erumpunt, in olere recipiuntur: menſes pellunt, urinas cient, lienem abſumunt: vertiginoſis, comitialibus, nervorum reſolutione tentatis proſunt. Radix eadem, quæ vitis alba præſtat, ſed inefficacius. Folia cũ vino exulceratis jumentorum cervicibus commodiſſimè illinuntur: luxatis itidem imponuntur.

Vitis nigræ conſideratio.

Vitis nigra Hetruſcis vulgò appellatur Tamaro, corrupto à tamno vocabulo. Sunt enim qui hanc Tamnum, ſive Tamum etiam vocent, unde Latinis ejus uva Taminia dicta eſt. Hujus viticulæ, quæ vere primum è terra erumpunt, quòd aſparagis ſimiles ſint, eorum more decoctæ, hac etiam tempeſtate manduntur, quamvis non eam, quam aſparagi, cum palato ineant gratiam. Frequentiſſima hæc in Hetruria provenit, quin & in Goritienſi comitatu, ubi Martio & Aprili menſibus, ejus cauliculi in faſciculos digeſti in foro veneunt ad ciborum uſum. Huic tamen, quæ in Italia naſcitur, illud tantùm objici poſſe putaverim, quòd in uvarum colore ab illa diſſidere inveniatur, quam Dioſcorides repræſentavit, quòd huic uvæ poſt maturitatem nigreſcant, noſtræ verò perpetuò rubentes ſpectentur: cætera enim, meo quidem judicio, inter ſe maximè conveniunt. Sed illud nihil me movet, neque facit, ut mutare debeam ſententiam, & credere hanc aliam eſſe à Vite nigra, quòd viderim in Ungaria & Bohemia (ut in præcedenti commentatione diximus) Bryoniam univerſam fru-

ctum

ctum ferre omnino nigrum, cùm tamen Dioſcorides rubri tantùm meminerit: quinetiam hoc idem in Sambuco ſpectatur, ea enim quæ in montibus provenit, rubicundum fructum edit: altera verò ex purpura nigricantem. Videtur quoq; Solanum hortenſe quibusdam in locis uvas ferre modò nigras, modò rubentes, modò croceas: quandoquidem natura plerunq; cum florum, & fructuum colore ludere ſoleat, ut in uvis, ceraſis, moris, ficubus, prunis, malis, & aliis compluribus perſpicuè cernitur. Idcirco nil mirum eſſe debet, ſi in Italia Vitis nigra rubentes uvas proferat, alibi verò nigras, ut in Gracia, Aſia, aliisq; calidioribus, quòd in hujuſmodi diſcrimina ſæpenumero cœli ac ſoli diverſitate contingant. Hac igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam objectionem diluit, non dubitaverim aſſerere, hanc plantam, cujus etiam hic effigiem pictam damus, eſſe veram ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorſus notæ illi adſtipulari deprehenduntur. Cæterùm credidit Leonardus Fuchſius, eam ſtirpem eſſe legitimam Vitem nigram, quæ noſtris in Hetruria vulgò Vitalba dicitur, quamq; alteram eſſe Dioſcoridis clematidem ſuperius hujus libri initio abundè oſtendimus. Verùm hæc ejus opinio nobis pace ſua, planè reprobanda videtur. Siquidem noſtra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxeo colore: non fert folia hederæ majora, ſed potius minora, & per ambitum laciniata: nec ſemen edit in racemi modum, ſed ſimul compactum, nulla cum uvis ſimilitudine. Adde, quòd eadem ſua facultate exulcerat. Vitis verò nigra exulceratis boum cervicibus medetur, & luxatis ob adſtringentem vim quam habet, utiliſſimè imponitur. Martinus Guidottinus, Tridentinus Myropola & rei plantariæ ſtudioſus, ſcripſit ad me ſuperioribus diebus, nuper à quibusdam ſortè fortuna obſervatum eſſe, Vitis nigræ radici vim ineſſe præſtantiſſimam ad conciliandā venerem, ſi ſub cineribus ferventibus decocta devoretur: immo hoc quoq; addit, ſuperare hanc cætera auxilia, quæ libidinis flammas accendunt, præter id quod haud ingratum ſit edulium. Quibus neſcio ſanè an fides ſit adhibenda. Vitis nigræ vires paucis perſtrinxit Galenus lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens: Vitis nigra, vocatur autem hæc propriè bryonia, viti albæ ad omnia ſimilis, niſi quod imbecillior: hactenus Galenus de Vite nigra. Ejus autem ſucco (ut eſt author Meſues) nihil valentius ad ſtrumas ſanandas, ſi cum vini, & mellis æquali portione is hauriatur. Præſtat ad idem radix quoq;, ſi tuſa & melle excepta illinatur. Sed quoniam Vitis tam alba, quàm nigra de quibus hactenus dictum eſt, mihi in mentem eam herbam redegerunt, quæ aliquibus vulgò vocatur BALSAMINA aliis Viticelli, alius Momordica, aliis Caranza, cùm veteribus nihil de ea poſteritatis memoriæ proditum ſit, ſitq; dotibus quam plurimis non obſcuris prædita, hunc locum opportunum duximus, in quo hujus herbæ hiſtoria pertractetur. Eſt itaq; VITICELLA, ſive Balſamina, planta quæ prælongis tenuibusq; viticulis, ultro citroq; reptantibus, proximas tum herbas,

Fuchſii opin. reprobata.

Vitis nigræ vires ex Meſ.

Viticellæ ſive Balſaminæ hiſtoria.

II. BALSAMINA.

III. BALSAMINA ALTERA.

tum arbuſculas comprehendit: foliis vitis albæ, aut viniferæ ſimilibus, ſed longè minoribus, magisq; per ambitum laciniatis: capreolis tenuibus ex alarum ſinu prodeuntibus, quibus ſeſe implicat appoſitis adminiculis. Florem promit cucumeri ſimilem, parvum, colore ſubluteum: fructum utrinq; turbinatum, qui ovi gallinacei ferè faciem repræſentat, cute carnoſa, quibusdam acutis bullis rigente, dipſaci modo. Huic maturo puniceus color, qui præterea facilè diſſilit ultimam maturitatem adeptus. Semen includit Anguriæ vocatæ ſimile, minus tamen, contectum cute craſſa, pingui, lubrica, & perquam rubente. Planta hæc gracili nititur radice, nec citius fructum perficit ac maturat, quàm adveniente autumno, Auguſto & Septembri menſibus. Nuſquam niſi ſata, quod ſciam, in Italia provenit: pluribus autem in locis imbi in hortis & fictilibus plantatur & naſcitur. Folia vulnera recentia glutinant. Fructus exempto ſemine inſolantur diu in oleo omphacino, aut macerantur eodem in oleo in balneo calentis aquæ, aut equino calente fimo, fitq; inde oleum præſtantiſſimum ad arcenda vulnerum.

Viticellæ vocatæ vires.

vulnerum, mamillarumq́ inflammationes, doloresq́ mulcendos. Valet idem ad ulceratos inflammatosq́ uteros ſiphone injectum. Doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliatur: in quem uſum macerantur fructus (ut diximus) oleo amygdalino dulci, aut è ſeminelini expreſſo, addita ad unamquamq́ olei libram, liquidæ vernicis uncia. Medetur hoc ambuſtis tam igne quàm aqua. Punctis ſauciatisq́ nervis utiliter illinitur: quin & vulnerum cicatrices tum attenuat, tum etiam prorſus delet, & veſparum ictus ſanat. Scribunt recentiorum quidam, ſteriles mulieres fœcundas fieri, ſi à balneo medicamentis utero conferentibus parato, hoc oleo uteri oſculum ſibi perunxerit, ac demum ſuis ſe junxerint viris. Ramicoſis puerus efficax remedium eſt, ſi eo locus ſæpius perungatur. Foliorum pulvis (ut ij affirmant qui periculũ fecerunt) cochlearis menſura ex plantaginis, ſive equiſeti decocto inteſtinorum vulnera ſanat. Nec deſunt qui eundem pulverem laudibus efferant, ad coli dolores, & inteſtinorum tormina. Porrò illud hic prætereundum non eſt, ne forte hujuſce plantæ nomina Momordica genus Geranii. Ballamina altera.

alicui imponant, quòd ſunt qui Momordicam etiam appellent Geranii genus quoddam, illud ſcilicet, quod majora inter cætera folia profert, malvæ amplitudine, de quo libro tertio in Geraniis abunde diſſeruimus. Eſt & alia planta, quam Balſaminam quoq́ vocant, ſed à præſcripta facie longè diverſa. Namq́ caulis illi eſt craſſus, ſeſquicubitalis, pinguis, & ſucco prægnans, in quo numeroſi habentur rami abunde vegeti. Folia profert Salicu ferè modo longa & in univerſo ambitu ſerrata: flores prægrandes purpureos, retrò inflexe caudatos, è quibus poma ſuboriuntur alterius Balſaminæ non admodum diſſimilia, turbinata, hirſuta, & quæ colore ſint primum viridi, & deinde per maturitatem luteſcente. Diſſiliunt hæc per ſeſe, cum ad ultimam pervenerunt maturitatem abjecto ſemine, quod lenticulæ faciem exprimit. Radicibus nititur numeroſis, craſſis ac robuſtis, ſeritur in hortis & ſictilibus. Putat quidam (id quod etiam ſcribunt) iisdem eſſe cum altera viribus, verùm nos nullam ejus experientiam habemus. Cæterùm faciunt hæ plantæ, quæ ſuo reptatu arbores ſcandunt, & tabernacula, attegias, ſepes & ſuteta circumveſtiunt, ut hic quoq́ plantam pariter arbores ſcandentem atte- Veſicaria repens. Nomina.

xam, quam VESICARIAM repentem, a fructuum facie recentiores vocant. Cujus hiſtoriam deſcripſimus ſuperius de Solano Halicacabo differentes, ubi ejus imaginem exudendã curavimus. Quæ vitis nigra Latinis, κ῎μπελος μέλαινα Græcis nominatur: Arabibus Feſire ſentanim, Feſireſim, Alfeſireſim ſive Faſeriſin: Italis Vite nera & Tamaro: Hiſpanis Congorca. At Momordica ſeu Viticella: Italis Balſemina, Viticella, Momordica ſeu Pomo di Gieruſalem: Germanis Balſamkraut Männlein: *Gallis Marveilles. Verùm Balſamina altera: Italis Balſamina maggiore ſive fœmina: Germanis* Balſamkraut Weiblein.

I. Bryoniam ſylveſtrem vocamus, ad imitationem Dioſcoridis & Theophraſti, quam Uvam Taminiam Plinius nominavit, & Vitis nigra dicitur Matthiolo, Lac. Anguil. Lugd. Caſtor. Taber. Vitis ſylveſtris ſive Tamus & Salicaſtrum Plinii, Dod. gal. & fol. Vitis nigra ſylveſtris, Geſ. hor. Vitis vel Bryonia ſylveſtris & Sigillum beatæ Mariæ, Lob. Tanus & tamus, Geſ. hort. Tamarum vulgò, Cæſalp. Malacociſſum Damocrati, Geſ. libro de hortis Germaniæ. II. Balſamina rotundifolia repens ſeu mas: Balſamina dicitur, quòd ex pomis ipſius maris immaturis oleo injectis, inſolatione paretur oleum ſeu Balſamum, ut vocant Chirurgi, ad vulnera conſolidanda. Balſamina Matthiolo, Trag. (cui & pomum mirabile) Lac. Geſ. hort. appen. Cæſalp. Lugd. cui & Cucurbita Somphos Plinii fortè: Balſamine prima, Fuchſ. Balſamine Carantia dicta, Anguil. Balſamine alia Geſn. hort. Balſamina Cucumerina punicea, Lob. Balſamina cucumerina, Taber. Balſamina mas, Camer. Charantia, Dod. gal. & fol. (& pomum mirabile vel Hieroſolymitanum) Lac. Cucumis puniceus, Cordo in hiſtor. Momordica & Viticella Caſtori Durantes. III. Balſamina fœmina, C.B. Balſamina altera, Matth. Trag. Fuchſ. Geſ. de hort. Anguil. (cui & herba S. Catharinæ) Caſtor. Balſaminum, Dod. gal. Lugd. Balſamina Dod. fol. Lugdun. Lonic. cui & Charantia fœmina. Balſamella, Cordo in hiſt. Balſamina amygdaloides, Geſ. ad Cordum: Balſamine vulgò dicta, Geſ. de hort. Balſamina fœmina, Camer. Taber. Balſamina fœmina perſici folio, Lob. Catanance, Cæſalpino.

a Meum & Cat. ἐπιτλεμένα ὡς πλίγυξ. i. expenſa velut ala.

πτέρις. **FILAX MAS. CAP. CLXXVIII.**

Filici folia ſine caule, ſine fructu, ſine flore, ex uno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, & lateribus *a* pinnata, ſubgravi odore: radice per ſumma ceſpitum nigra, oblonga, filices multas fundente, ſubadſtringente guſtu: naſcitur in montibus & ſaxoſis. Radix latas tineas excutit, ſumpta drachmis quatuor ex aqua mulſa: melius ſi cum ſcammoniæ, aut veratri nigra totidem obolis detur: ſed qui ſumunt, alia præguſtare debent: laborantes lienis incremento recreat. Radix & potu, & illitu cum axungia, vulneribus ſagitta arundinea factis, eſt auxilio: cujus rei probatio talis fertur. Peribit filax, quam per ambitum ſata copioſior arundo coronet: & contra evaneſcens abibit arundo, quam obſepiens multa filix in orbem cinxerit.

a Meũ & Cat. τὰ μὲν φυλλὰ πτερεσὶ ὅμοια, ὁ μονομεσχα δὲ ὡς & ὁ ἕτερος ἀκανθολλὰς ἔχοντα ἀπφυσεις i. folia quidem ſimilia filici habet, ſed non ex uno pediculo velut illa, verum multas propagines habent. Filicis utriuſque hiſtoria,

θηλυπτέρις. **FILIX FOEMINA. CAP. CLXXIX.**

Filix fœmina *a* foliis eſt filicis, ſurculoſis altioribusq́, & quæ non ſingulari, ut illa pediculo fulciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flaveſcunt: aliquæ etiamnum rubræ inveniuntur. Pellunt lata interaneorum animalia, cum melle, eclegmate ſumpto: potæ cum vino drachmis tribus teretes tineas ejiciunt. Datæ fœminis ſterilitatem faciunt: prægnantibus abortum, ſi ſupergrediantur. Farina humidis ulceribus, & cicatrici repugnantibus inſpargitur: jumentorum cervicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, ut ventrem emolliant.

Filicis tam maris, quam fœminæ plantas, nemo eſt, qui non noverit: Mas enim naſcitur in montibus & ſaxoſis: quin etiam alibi umbroſis locis. Fœmina in ſylvis & in montib. & fere ubiq́, maximè frigido ſolo. Mas etſi (ut Dioſc. inquit) neq́ caulem neq́ florem, neq́ ſemen profert: certò tamen compertum eſt à naturalium rerum indagatoribus, ſemen ferre filicem

I. FILIX MAS.

II. FILIX FOEMINA.

filicẽ averſis foliis inhærens, ſed adeò minutũ, ut viſum ferè fallat. Legitur abſciſsis prope radicẽ foliis, & in domo ſuſpenſis, ſubſtrato linteolo aut papyro, ad finem Junii, nam circa hoc tempus matureſcit. Atqui vulgus id colligi haud poſſe credit, niſi nocte feſtum divi Joannis Baptiſtæ præcedente ſuperſtitioſis quibusdam admurmuratis verbis, quibus Cacodæmones fugari cenſet, qui filicis ſemen cuſtodire creduntur. Sed hæc & fabuloſa ſunt & ſuperſtitioſa. Inter filicem marem & arundinem non parva eſt inimicitia. Utriuſq; filicis meminit Theoph. *lib. 9. c. 20. de plantarum hiſtoria, his verbis: Filix Fœmina utilis contra interaneorum animalia lata, melle ſubacta: & contra tenuia, in vino dulci cum farina hordeacea data. Si mulieribus gravidis detur, abortum facere: ſi cæteris, ſteriles in totum reddere ajunt. Differt fœmina filix à maſcula, quòd folium unico artu porrectum hæc habeat, radicem verò craſſam, longam & nigram. Harum igitur vires ſterilitati addixiſſe natura putatur. Hactenus de filicibus Theophraſtus. De iis etiam ſcripſit Plinius lib. 27. cap. 9. ſic inquiens: Filicis duo genera, nec florem habent, nec ſemen. Pterin Græci vocant, alij blechnon, cujus ex una radice complures exeunt filices, binæ etiam cubita longitudine excedentes, non graves odore. Hanc marem exiſtimant. Alterum genus thelypterin Græci vocant, alii nymphæam pterin. Eſt autem ſingularis atq; non fruticoſa (fortè rectius non ſingularis atq; fruticoſa) brevior, molliorq; & denſior, folius ad radicem canaliculatus. Utriuſq; radice ſues pingueſcunt. Folia utriuſq; lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utriq; longæ, in obliquum nigræ. præcipuè cum maruere: ſiccari autem eas ſolco portet. Naſcuntur ubiq;, ſed maximè frigido ſolo. Effodi debent Vergiliis occidentibus. Uſus radicis in trimatu tantùm, neq; antè, neq; poſtea. Pellunt interaneorum animalia: ex his ptænias cum melle, cæteras ex vino dulci triduo potæ. Utraq; ſtomacho inutiliſſima. Alvum ſolvit primò bilem trahens, mox aquam: melius ptænias cum ſcammonij pari pondere. Radix ejus duum obolorum pondere ex aqua poſt unius diei abſtinentiam, bibitur, melle præguſtato, contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam gravidis abortum, cæteris verò ſterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inſpargitur, jumentorum quoq; cervicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt. Et lib. 18. cap. 6. idem de Filice hæc ſcripta reliquit. Filix bienno moritur, ſi frondem agere non patiaris. Id efficaciſſimè contingit germinantis ramis baculo decuſſu: ſuccus enim ex ipſa defluens necat radices. Ajunt & circa ſolſtitium avulſas non renaſci, nec arundine ſectas, aut exaratas vomeri arundine impoſita. Filicem utramq; prodidit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ubi de earum viribus in hunc modum diſſerit. Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulſa ſumpſerit. Ad eundem modum fœtum vivum quidem necare, mortuum autem ejicere mirum non eſt: eſt enim amara, paulum habens adſtrictionis. Quamobrem ulceribus impoſita valenter deficcandi facultatem obtinet, non tamen mordax eſt. Similem et vim habet Thelypteris nominata. Planta Græcis πτέρις κριὰ τῆς ἐτον, Latinis Filix appellatur: Arabibus Sarax ſeu Sarachs: Italis Felce: Germanis* Waldfarn: *Hiſpanis Helecho yerva: Gallis Oſmunda regale ſeu Fengiere masle. At Filix fœmina, Græcis θηλύπτερις: Italis Felce femina.*

Filicis hiſt. & vires ex Theoph.

Filicis deſcriptio ex Plin.

Filicis ſtriuſq; vires ex Gal.

Nomina.

I. Filix mas dentata, C.B. Filix mas Matthiolo, Fuchſ. Dodon. gal. & fol. Lonic. Lugd. Caſtor. Lob. Taber. Filix, Brunf. Turn. Filix maſcula, Cordo in Dioſcor. & hiſtor. Filix mas ſecunda, Thal. Filix fœmina aſpera, Geſ. hort. appen. Filix fœmina, Geſner. hort. Cæſal. Filix ſylveſtris ſeu vulgaris, Trag. Quæ de ſemine dicuntur, nec commentitia ſunt, nec ſuperſtitioſa, in hiſtoria explicanda. II. Filix fœmina dentata, C.B. Filix fœmina, Matthioli, Fuchſ. Dodon. gal. & fol. Lacun. Caſtor. Lugdunen. Filix fœmina ſecunda, Thal. Filicula petræa fœmina dentata, Taber. Pteridion maſculum, Cordo in hiſtoria.

Γαλέα

Πολυπόδιον. **FILICULA. CAP. CLXXX.**

Filicula nascitur in muscosis petris, & vetustis *a* arborum caudicibus, præsertim quercuum, palmi altitudine, filici simulis, subhirsuta, non tenui perinde divisura. Radix pilosa, in qua continentur cirriceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, austera aliquantum, & gustu subdulcis. Purgandi vim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut beta, aut malva, ad alvum solvendam. Aridæ farina aquæ mulsæ insperſa, detrahit bilem & pituitam: trita luxatis efficaciter illinitur, & adversus rimas, quæ inter digitos fiunt.

a Mesū & Cæs. δρυῶν i. quercuum.

I. FILICULA SEU POLYPODIUM.

II. POLYPODIUM ALTERUM.

Polypodium Latinis Filicula nuncupatur. Recentiores medici, atq; etiam officinæ Græcum nomen retinent. Ejus duo reperiuntur genera. Alterum palmari altitudine assurgit, filici simile, subhirsutis, & robustioribus folijs, adversa parte fulvescentibus maculis respersis: caulem, florem fructumq; nullum profert. Radicibus nititur per summa cespitum vagantibus, polyporum piscium cirrus similibus, unde illi nomen, fibris piluq; propè innumeris refertis, colore exterius subfulvescente, interius vero viridi, sapore dulci, & austero simul; de quo hic Dioscorides disserit, omnibus notum est, quòd ubiq; locorum frequēs proveniat, in muscosis petris, & vetustis arborum caudicibus, præsertim quercuum. Alterum verò non nisi paucis cognitum esse reor, folio asplenj quadantenus æmulo sed longiore, viridiore: magisq; per ambitum laciniato radice priori simili, graciliore tamen paulo: hoc plurimum nascitur in montium sylvis. Nos copiosum vidimus, legimusq; quibusdam in montibus, per quos iter breve ac compendiosum faciunt, qui Goritia Labacum contendunt. Prætulit Mesues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quod ea, quæ solo, aut muscosis lapidibus innascitur, suo quodam exuberante incoctoq; humore maximè ventriculo sit noxia, quodq; ipsum flatibus repleat, acetam subvertat. Id quod posteà in universum de omni Filicula subjunxit, dicens: Polypodium inter ea recensetur medicamenta, quæ vel maximè corpora exiccant & extenuant: subversionem & nauseam facit. In quo tamen Mesuj refragatur doctissimus Manardus Ferrariensis, asserens, quòd Polypodium, cum imbecilliter leviterq; purget, corpora extenuare non possit: addens se certò scire, quòd idem per se exhibitum, nullam stomacho inferat injuriam. Proinde Averroi in hoc magis adstipulandum censet, quam alteri: quandoquidem Averroes author est, Polypodium tutum esse medicamentum, & epithymo præstantius. Polypodium (ut testatum reliquit Actuarius in lib. de compos. medic.) bilem, & præsertim atram & pituitam extrahit. Datur purgata radicis seni scrupuli adfusa aqua mulsa. Mediocriter verò alvum ciet, & citra molestiam, tum in gallinaceo jure, tum in cremore ptisanæ cocta radix. Polypodio facultatem duntaxat asignavit Gal. lib. 8. simpl. medicamentorum iis verbis: Polypodium dulcem simul & austeram habet vincentem qualitatem, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen: hac Galenus. Ex quibus sanè satis constare posse arbitror, Mesuem rectè dixisse, & in hoc immeritò à Manardo reprehensum fuisse. Nam quòd Polypodium abundè exiccet, Galenus testis est gravissimus. Ex quo cur etiam efficaciter extenuare non possit (ut inquit Mesues) non equidem video. Quare potius adducor, ut in hoc opimo Manardi alioqui celebris, mihi planè reprobanda videatur. Πολυπόδιον quod Græcis, Latinis similiter Polypodium & Filicula vocatur: Mauritanis Bisberg, Aibeig sive Bessagi: Italis Polipodio: Germanis Engelsüß/ Baumfarn und Dropffwurtz: Hispanis Filipodio & Polipopio: Gallis Polypode.

Polypodii cōsid.

Polypodii vires ex Actuario.

Polypodii facult. ex Gal.

Nomina.

Polypodium etſi in ruderibus ſaxoſis ad radices Fagorum, Corylorum, & aliarum proveniat, præfertur tamen quercinum: & quod in antiquis & cæduis ſalicibus reperitur guſtu amarius & ſylvaticum cenſetur. Filicula, Matthiolo: Polypodium, Brunf. Trag. Fuchſ. Turn. Lac. Dod. gal. Cordo in hiſt. Geſ. hort. Lob. Lonic. Thal. Caſt. Camer. Cæſalp. & Fidicula Gazæ apud Theophraſtum: Polypodium majus, Dod. fol. Polypodium primum & Felicula Catoni, Lugd. Polypodium ſecundum, Tab. Herba radioli, Apuleii. II. Polypodium alterum, Matthiolo, Lac. Lugdun. Polypodium primum, Taber. Polypodium minus, Dodonæo hiſtoria Latina in folio.

Δρυοπτερὶς. **DRYOPTERIS. CAP. CLXXX.**

DRyopteris naſcitur in veterum quercuum muſco, filici ſimilis, multò minore foliorum inciſura: radicibus invicem implexis, hirſutis, guſtu acerbis, in dulcedinem vergentibus. Pſilothrum eſt cum radicib. trita: illinitur enim primũ *a* uſq; dum ſudorem evocet, mox ſudor abluitur, & recens imponitur.

a Meum μῦ ſ ἐκμύσσῃ τὸν ἱδρῶτα. i. poſtquã corpus exudavit. Dryopteridis, conſid.

DRYOPTERIS.

Dryopteridis facult. ex Gal.

Nomina.

NOn aliud Græcis ſignificat Dryopteris, quàm filix in quercubus naſcens, quòd filix hæc in antroſis muſcoſiſq; (ut Dioſcorides inquit) quercubus proveniat, foliis filicem ad unguem referentibus. Naſcitur etiam humenti ſolo, & inter vepres, circa quercuum caudices: eam ſiquidem ipſe in Gortilenſi agro pluribus in locis inveni extra quercuum caudices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris iis, qui ſylvas ingentes frequentant, notiſſima eſt. Dantur Dryopteris radices in pulverem contritæ & cum furfuribus miſtæ, addito ſalis & ſulphuris momento, equis devorandæ adverſus inteſtinorum vermes. Namq; potenter illos expellunt & interimunt. Dryopteridis meminit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ejus facultates referens, his verbis: Dryopteris guſtu miſtam facultatem præfert, dulcem, acrem, amaram: in radice verò item acerbam. Facultatem habet ſepticam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit. Quæ Δρυοπτερὶς Græcè, Dryopteris item & Filix quercus Latinè dicitur: Italis Felce quercina: Germanis Baumfarn: Gallis Fuchiere des cheſnes.

Dryopteris Matthiolo in minoribus iconibus, Brunf. Cordo in Dioſc. Geſ. hort. app. Lob. Lug. Dryopteris candida, Dodon. gal. & fol. Pteridion fœmina, Cordo in hiſt. Filicula petræa fœmina prima, Tab. Filicis genus parvum in montibus, Cæſalpino.

I. CNICUS.

a Me. παχέα. i. craſſis, & rectè quidem, cum nulla ſit in foliis aſperitas.

Cnici conſid.

Cartami officc.

Cnici deſcriptio. Matth.

Κνικος. **CNICUS. CAP. CLXXXII.**

CNicus foliis conſtat oblongis, per ambitum diviſis, *a* aſperis, ſpinoſis: caule ſeſquipedali: capitulo magnitudine grandis olivæ: flore croci: ſemine candido, alioqui rufo, longo, anguloſo. Hujus flore in obſoniis utuntur. Seminis tuſi, & expreſſi ſuccus, cum aqua mulſa, vel jure gallinacei, alvum purgat: ſed ſtomacho adverſatur. Ex eo autem fiunt offulæ, quas placentulas vocant, adjectis ſucco amygdalis, nitro, aniſo & melle decocto, quæ alvum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis juglandis magnitudinem impleant: è quibus ante cœnam duas vel tres ſumpſiſſe ſatis eſt. Ratio temperandi hęc eſt. Cnici candidi ſextarius, amygdalarum toſtarum & delibratarum cyathi tres, aniſi ſextarius unus, aphronitri drachmá una, cũm carnibus triginta caricarum. Seminis ſucus lac cogit, & magis ipſum reſoluendæ alvi facultate donat.

SUnt in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellent, quòd ejus flore plerunque croci loco ura utantur: tametſi officinæ Mauritanos ſecutæ Cartamum vocent. Cnicum (ut author eſt Theophraſtus lib. 6. cap. 4. de plantarum hiſtoria) duorum eſt generum, ſativum unum, alterum ſylveſtre, ut latius libro tertio in Atractylidis mentione retulimus. Portò in uſum medicinæ ſemen tantùm venit. Qui noſtri in agris & hortis ſeritur, ſingularem emittit caulem, ſeſquipedalem, & quandoq; majorem, teretem, rectum ex cæſio albicantem ſtriatumq;, durum at q; ligneſum: ramu à mediocan-

letio

le copioſis, dodrante longioribus rectisq;. Folia illi ſunt oblonga, craſſuſcula, robuſta, glabra & venoſa, in mucronem deſinentia, & circumquaq; infimus etiam ſpinis circumvallata & ſine pediculis cramis prodeuntia. Spectantur in ramorum ſummis atibus acanacea capitula, in latum turbinem faſtigiata oblongis & aculeatis ſquammis compacta, radiantibus circumquaq; ima parte foliolis, aculeis pariter rigentibus, & Hydeos faciem repræſentantibus. Flores è mediis capitulis erumpunt circa canis exortum capillacei & graciles, ut in cæteris acanaceis aureo colore ad rubrum inclinante, copioſi, & denſe conſtipati, crocinis ſtaminibus æmuli. Semen eſt illi album, anguloſum, levi cortice ac duro hordeo ferè ſimile ſed paulo majus, alba intus medulla. Radice nititur oblonga, gracili ſi rata q; ſed nullius in medicina uſus: ſeritur in hortis & campis. Semen (ut Meſues inquit) pituitam & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, & aqua inter cutem laborantibus, opem mirifice præſtet, non modo bibitum ſed & clyſteribus infuſum. Seminis medulla a putaminibus repurgata & ſaccharo eclegmatis modo excepta pectus & pulmones aſperg; tui vocem clarificat, proliſicaq; ſemen auget. Hac ille. Excalfacit ſeminis medulla, extenuat, aperit, digerit & ſitim pellit. Eadem lac cogit, coagulo modo. Pſitaci, quos vulgo vocamus Papagalli, aviditſime Cnici ſemine veſcuntur nec tamen eorum alvus exoleſcit. Cnici vires paucis perſtringit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens Cnici ſemine duntaxat ad purgationes utimur. Tertii eſt ordinis excalfacientium ſi quis foris eo uti volet. Ejus planta ανθὸς Græcis. Cnicus & Cnecus Latinis appellatur: Mauritanis Kartan ſive Chartan: Italis Zaffarano Saracineſco: Officinis Cartamum: Germanis Wilder Saffran; Hiſpanis Alacor & Semente de papagaios: Gallis Saffran baſtard, & Saffran ſauvage.

Cnici delineatio. Matth.

Cnici vires ex Meſue.

Cnici vires ex Gal.

Nomina.

Cnicus ſeu Carthamus, ἀπὸ τῦ καθαίρειν à purgando, flore eſt croceo, eſt cæruleo, eſt & albido: hic de Croceo. I. Cnicus flore luteo. C. B. Cnicus Matthiolo: Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. Lac. Caſtor. Cnecus, Turn. Geſ. hort. Cnicus ſativus, Cordo in hiſt. Cæſ. Cnicus ſativus Theophrasti, Lob. Carthamus Brunf. Fuch. Lonic. Carthamus, Camerario. II. Helenium Indicum maximum, C. B. Methodum

* II. HELENIUM INDICUM maximum. *

* III. HELENIUM INDICUM ramoſum. *

Dioſcoridis, ratione facultatis & formæ imitantes, in hunc locum, Floris ſolis maximi figuram rejecimus, cujus effigiem a Nobiliſs. Jacobo Antonio Cortuſo patritio Patavino, rei herbariæ ſtudioſiſſimo, & noſtri etiam amantiſſimo, Matthiolus unà cum Epiſtola acceptam editioni Italicæ anno 1568. præfixit: verùm cùm editione poſtrema 1583. Typographus certis de cauſis Epiſtolam Cortuſi omiſerit, & ſolam hujus figuram plantæ maximæ nomine præmiſerit, & eam (iiſdem rationib. moti) prętermittere voluimus: hujus tamen deſcriptio neutiquam prętermittenda. Stirps eſt annua, hominis ſtaturam ſuperans, ita ut quindecim, octodecim, viginti & aliquando viginti quatuor pedes, vel duodecim & plures cubitos adæquet, ad quam altitudinem ſex vel ad ſummum ſeptem menſibus, ex quo terræ ipſius ſemẽ eſt mandatum, extollitur. Caulis brachialis craſſitiei, rectus, hirſutie aſper: foliis veſtitur magnis, latis in mucronem collectis, crenatis, ex longis pediculis hirſutis pendentib. carnoſis, atrovirentibus, ſimiliter aſperis: Caulis faſtigio capitulum Strobilo ſimile, ſed rotundius & latius inſider, quod in florem explicatur prægrandem, ingentis patinę amplitudine, quo major non datur, cum medius ejus diſcus pedem, nonnunquam ſeſquipedem latitudine excedat, quem folia oblonga aurei fulgoris, ceu radii ſolares orbiculariter cingunt, media planitie purpuraſcẽte. Succedit ſemen oblongũ planumq;, quod in ipſi⁹ diſci alveolis ceu apum favis, ordine diſpoſitum eſt, cortice nigro aut cãdido obductum, medulla dulci, cujus

tanta copia, ut aliquando ultra mille semina in uno disco reperias. Radix summa tellure sparsa,& pro stipitis magnitudine brevis,fibrosa (aliquando tuberosa) idcircò ventorum injuriis,nisi firmo jungatur adminiculo,exposita. Ex India Occidentali,Americæ Provinciis, maximè ex Peru,apud quos sponte provenit,in Europam illata.Calida in fine secundi & sicca in principio ejusdem gradus, cum tenui substantia,censetur.Odore est suavi & sapore grato. Sunt qui teneros foliorum pediculos, pilis derasis in craticula coctos,sale,oleo & aromatibus conditos,palato ipsis Asparagis &Carduis gratiores,ad stimulandam venerem commendent.Sunt etiam qui caput coctum in cibos assumant. Universæ plantæ usus ad calculos expellendos,cùm illi vis diuretica insit. Lachryma pellucida,flava, odorata,subacris,quæ caule inciso exstillat,ad renes à calculis expurgandos instar Terebinthinæ commendatur: menstrua ducere,dentium,lateris & coli dolores mitigare,statuunt: ad vulnera etiam glutinanda commendatur. Radix de collo suspensa Apoplexiam arcet,auctore Durante. Veteribus indicta creditur,sed fortè Bellio Plinii censeri posset: siquidem Plinio lib.21.cap.8.Luteus Bellio pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur.Solem Indianum nonnulli, alii florem Solis, quia non solum effigiem solarem præ se fert,sed & cum eo modo in Orientem,modò in Occasum convertitur, & ad ejus ortum quasi præ reverentia capite nutans,reclinatur,& cum surrexit consistit solem semper respiciendo,ad ejus radios se plurimum pandens,donec Sol occidat.Matthiolo &Castori,planta maxima:Chrysanthemum Peruvianum,Dodonæo editione Latina & Lugdunensi: Solis flos Peruvianus; Lobelo:Sol Indianus Lonicero: Helianthemum Peruvianum,Camerario in Matthiolo: Helenium Indicum, Cæsalpino: Corona solis, Tabernæmontano, Germanis Groß Sonnen Blum: Belgis Sonne Bloemen van Peru: Italis Pianta massima,Sole Indiano,Corona regale, Coppa di Gioue, Tromba d' amore:Lusitanis Gigante,à stipitis magnitudine: Anglis,Sunne flovver. II. Helenium Indicum ramosum,C. B.Chrysanthemum Peruvianum,alterum,Dod.fol.Helianthemum Peruvianum proliferum,Camer.in Matthiolo.Hoc à priori florum magnitudine differt: florem enim in summo expansum, numerosa proles ambit, quod aliquando à natura luxuriante,interdum mangonio & arte fieri solet.

Ἀπόζωστις. MERCURIALIS. CAP. CLXXXIII.

LInozostis,aliqui Parthenion,alii Hermû botanion appellant foliis constat ocimi,helxinæ cognatis, sed minoribus:ramulis duplici geniculorum nodo cinctis,alarum cavis multis: fructu fœminæ,copioso,quandam racemorum speciem præbente: mari è foliorum sinu dependente,parvo, rotundo, ceu binis testiculis unà cohærentibus · frutice dodrantali,aut majore. Utraq; in oleribus manditur,ad alvum ciendam: cocta in aqua,epoto jure,bilem aquamq; detrahit Constat,ut mares gignantur,hunc facere: ut fœminæ,illam,si à purgatione bibantur,& trita folia genitalibus admoveantur.

I. MERCURIALIS MAS. II. MERCURIALIS FOEMINA.

Mercurialis consideratio. & historia ex Plinio.

MErcurialem quæ Græcis Linozostis appellatur, duorum generum esse constat: unum mas, alterum fœmina. Utraque non modò medicis, ac seplasiariis vulgaris admodum est notitiæ, sed etiam mulierculis, & ferè omnibus quòd

quòd in clyſteribus plerunq; imponatur. Naſcitur in hortis vineis, urbium plateis, & inter rudera. Fœmina, caule, ramis, folio per omnia alteri ſimilibus provenit: verùm fructu differt, quòd in hac racemoſum ſpectetur & ſemine copioſo: in illa verò ceu binis teſticulis una cocuntibus. Quare non eſt, cur de Mercuriali hic pluribus diſſeramus. Subjiciam tamen quæ de ea memoriæ prodidit Plinius lib. 25. cap. 6. his verbis: Linozoſtu, inquit, ſive Parthenion, a Mercurio inventa eſt, ideo apud Græcos ἑρμῆν πόαν multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo ejus genera, maſculus & fœmina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramoſo in cacumine, octimo anguſtioribus foliis, geniculis denſis, alarum cavis multis: ſemine in geniculis dependente, fœmina copioſo, mari juxta genicula ſtante, rariore ac brevi, contortoq;, fœmina ſoluto & candido: folia maribus nigriora, fœminis candidiora: radix ſupervacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt, quod de utroq; eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc contingere, ſi à conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo e tanturve folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili, cum heliotropio, & duabus aut tribus ſpicis donec decoquatur. Decoctum dari jubent, & herbam ipſam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum uſu prædicavit illas: eas ad hunc modum adhuc medicorum nemo novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel roſaceo, vel irino admovit. Item ad ciendos menſes ſecundasq;, hoc idem præſtare potu fotuq; dixit. Inſtillavit auribus ſurdis ſuccum, inunxitq; cum vino vetere. Alvo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ, & veſicæ. Decoctum ejus dedit cum myrrha & thure. Alvo quidem ſolvendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus ſextariis aquæ ad dimidias: bibitur ſale, & melle admiſto, necnon cum ungula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putavere aliqui utramq; dandam, ſive cum malva decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Hactenus de Mercuriali Plinius. Cæterùm obſervatum quoq; eſt, tolli verrucas omne genus illius utriuſq; foliis vel eorum ſucco. Utriusq; ſemen cum abſinthio decoctum, ictericos mirificè juvat. Malus item quæ ſerpunt, ſuccus cum aceto medetur. Ejus quoq; vires deſcripſit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Mercuriali utuntur omnes ad ventris purgationes duntaxat. Verùm enimverò ſi quis ejus facere periculum volet in cataplaſmate, ſanè eam digerentis admodum facultatis eſſe experietur. Λινοζωστις ſic Græcè, Latinè verò **Linozoſtis & Mercurialis vocatur**: Italicè Mercorella: Germanicè Bingelkraut: Hiſpanicè Mercuriale & Urtigua muerta: Gallicè Mercuriale. At Mercurialis fœmina, Græcis λινοζωστις θῆλυς: Italis Mercorella femina: Germanis Bingelkraut Weiblein: Gallis Mercuriale femelle.

Hippocrates de Mercuriali.

Mercurialis vires Matth.

Mercurialis vires ex Gal.

Nomina.

Mercurialis (quaſi Mercurii inventum) ſativa eſt & montana: utraq; mas ſeu teſticulata, & fœmina ſeu ſpicata. I. Mercurialis teſticulata, C. B. Mercurialis mas, Matth. Fuchſ. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lob. Lac. Lon. Caſtor. Taber. Camer. Lugd. Mercurialis maſcula, Turn. Cordo in Dioſ. Mercurialis teſticulata vel ſecunda, Trag. Mercurialis, ſexta Parthenii ſpecies, Brunf. Mercurialis fructum ferens, Cæſ. Phyllon arrhenogonon Cord. in Dioſc. II. Mercurialis ſpicata, C. B. Mercurialis fœmina, Matth. Fuch. Turn. Dod. gal. & fol. Lac. Geſ. hort. Lob. Cordo in Dioſc. Caſtor. Taber. Camer. Lugd. Mercurialis vulgaris & prima, Trag. Mercurialis florens, Cæſalp. Phyllon thelygonon Theophraſt. Cord. in Dioſc.

Κυνοκράμβη. CYNOCRAMBE. CAP. CLXXXIV.

CYnia, aut cynocrambe, cauliculum binûm dodrantum altitudine emittit, mollem, ſubalbidum: folia mercuriali, aut hederæ ſimilia, certis interſtitiis ſubalbida: ſeri en foliis adhæret, parvum, rotun-

I. CYNOCRAMBE. * II. CYNOCRA. FOEMINA. *

dum. Folia cum caulibus pota, alvum cient, oleribus commendantur. Jus decocti, & pituitam & bilem, aquamque detrahit.

Cynocrambes confid. Ruellii error. Mercurialis ſpuria.

SI planta, cujus hic imaginem damus, Cynocrambe cynia non eſt, alia profectò, quæ magis illi reſpondeat, ad manus in præſentia non eſt. Hæc enim omnib. ſanè notis Dioſcoridis deſcriptioni ſimilis eſſe videtur, præterquam ſemen, quòd ſolius (ut ipſe inquit) non adhæreat. Quo fit, ut affirmare nequeam, an hæc legitima Cynocrambe dici poſſit, ac debeat. Videtur Ruellius exiſtimaſſe Cynocrambem eandem herbam eſſe cum Atriplice ſylveſtri. Qua in re (ſi ita eſſe credidit) apertè erraſſe deprehenditur, quòd Dioſcorides de ſylveſtri Atriplice libro ſecundo, hic verò de Cynocrambe ad finem quarti tanquam de diverſis plantis tractaverit. Hanc autem, quam nos Cynocrambem nunc appellamus, Itali Mercurialem ſpuriam vocant. Ea ubiq; ferè naſcitur, & præſertim in campis, vineis, & in culto ſolo, & propter urbium mœnia. Differt hæc *ab agreſti Atriplice non modo foliis & facie: ſed etiam caulis proceritate. Siquidem Atriplex ſylveſtris quandoq; ad duûm cubitorum altitudinem aſſurgit. Cynocrambe verò binûm palmorum longitudine contenta eſt: hujus nusquam quod invenerim, meminit Galenus in lib. ſimp. med. nam ea Cynocrambe, cujus ipſe Galenus, & alii rei herbariæ ſcriptores mentionem faciunt, ſub nomine Apocyni, alia eſt ab hac, de qua hic agitur. Quæ planta Græcis* κυνοκράμβη, *Latinis Cynocrambe & Braſſica canina appellatur: Italis Mercorella baſtarda: Germanis* Wild Bingelkraut: *Gallis Mercuriale ſauvage.*

Nomina.

Cynocrambes nomine Matthiolus Mercurialem ſylveſtrem & quidem tantum marem proponit, cùm tamen & fœmina detur. I. Mercurialis montana teſticulata, C.B. Cynocrambe, Matthiolo, Fuchſ. Dod. gal. & fol. Lac. Lob. qui utramq; una figura propoſuit. Caſt. Camer. Cynocrambe mas, Fuchſ. in iconibus, Camer. in Matth. Lugd. Mercurialis ſylveſtris, Trag. Lonic. Mercurialis mas ſylveſtris, Thal. Mercurialis maſcula ſylveſtris, Cordo in hiſt. Mercurialis ſpecies, Geſ. hort. Mercurialis altera vel montana, Cæſalp. Canina braſſica, Cynocrambe, Cordo in Dioſcoridem. II. Mercurialis montana ſpicata, C.B. Mercurialis fœmina ſylveſtris, Cordo in hiſt. Thal. Cynocrambe fœmina, Camerario in Matthiolum. III. Cynocrambe Dioſcoridis. Ex radice tenui fibroſa, oblonga, plures viticuli palmares, etiam longiores, rotundi, ſtriati, lenes & ſucculenti, virentes, aliquando parum rubeſcentes, reclinati prodeunt plurimis geniculis diſtincti, ex quorum ſingulis emergunt primum foliola duo parva Alſines forma ſubrotunda, mox alternatim ex una parte eodemq; loco folium ſextuplo majus, oblongo pediculo donatum, oxalidis rotundæ folio oblongius, quadam veluti aſpergine obſitum ſuccedit, tandem ad idem geniculum alia decuplo minora, bina, terna etiam Sena notantur: juxta quæ ab ima radice, ad ſumma viticulorum internodia, floſculi bini, terni, quaterni, muſcoſi ex herbaceo albidi, plurimis filamentis donati: quibus ſuccedunt fructus totidem geniculis inter folia hærentes, Mercurialis forma, ſed minores, rotundi, duriuſculi, primùm virides, poſtea ex nigro cinerei, medulla alba referti. Guſtu eſt inſipido & aqueo ipſa herba. Monſpeſſuli locis umbroſis ſponte ortum legimus: mox Cynocrambæ nomine, & plantam & ſemen à Nobiliſs. Jacobo Antonio Cortuſo accepimus, quæ copiosè nobis provenit, & fideliter ac ingeniosè, ex viva planta à Doctiſſimo Joanne Rudolpho Salzmanno Botanices ſtudioſiſſimo, effigiata. Hanc videtur Fabius Columna in ſuo Phytobaſano expreſſiſſe nomine Alſines facie planta nova, à quo etiam ſemen accepimus, quod (ut & tota planta) noſtro minus eſt, & ſatum non crevit, ipſique ex Inſula Capreis, ubi frequens ſponte oriatur, allatum ſcribit, Alſinemque apud Dioſcoridem eſſe ſuſpicatur. Cynocramben Dioſcoridis ſtatuimus.

* III. CYNOCRAMBE DIOſcoridis. *

Ἡλιοτρόπιον μέγα. HELIOTROPIUM MAJUS. CAP. CLXXXV.

HEliotropio magno flos eſt effigie ſcorpionis caudæ, unde Scorpiuro ei nomen: & quoniam folia cum ſole circumagat, Heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirſutiora, candidiora & majora: ramuli à radice terni, quaterni, aut ſæpe quini exiliunt, multis alis concavi: flos in cacumine candidus aut ſubfulvus, incurvatus ut ſcorpionis cauda: radix tenuis eſt, & inutilis: naſcitur in aſperis. Decoctum herbæ ex aqua, faſciculo manus plenæ, potu pituitam, bilemq; per alvum extrahit: contra ſcorpionum ictus in vino potum, & illitum prodeſt: adalligatur ad conceptus arcendos. Ajunt per horam unam ante acceſſiones, ſeminis grana quatuor cum vino quartanas finire, tria verò tertianas. Illitum ſemen formicantes verrucas, penſilesque, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia infantium deſtillationibus, quas Syriaſcis vocant, podagricis, luxatiſque utiliſſimè illinuntur: menſes cient: partus trita, & impoſita pellunt.

HELIO-

I. HELIOTROPIUM MAJUS.

II. HELIOTROPIUM alterum.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν. HELIOTROPIUM MINUS. CAP. CLXXXVI.

HEliotrop um parvum naſcitur in paluſtribus, juxta lacus, foliis antedicto proximis, rotundioribus, ſemine acrochordonum verrucarum modo penſili, rotundo. Herba cum ſuo ſemine pota,

III. HELIOTROPIUM minus.

* IV. HELIOTROPIUM tricoccon. *

adjecto nitro, hyssopo, nasturtio, & aqua, latas tineas, teretesq; excutit. Pensiles verrucas, quæ acrochordones vocantur, cum sale illita tollit.

Heliotropii utriusque considerat. Verrucaria.

HEliotropion majus, licet in asperis nasci Dioscorides tantùm prodiderit, tamen in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, ubi frequentissimum visitur, passim ferè provenit, in campis, secus vias, in oppidorum plateis, & circa ædificiorum areas, aridus item & sabulosis locus. Herba hæc apud Hetruscos officinis Verrucaria appellatur, quòd verrucas, myrmecias, & thymos affricata vaenter adimat. Quare mihi ut Ruellio quoq; doctissimo, plurimùm errare videntur, qui censent Calendulam officinis dictam quæ & neotericis caltha existimatur, esse Heliotropium majus: namq; omnes prorsus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neq; eorum opinioni illud quicquam addit, quòd hujus Calthæ semen quadantenus scorpionum caudiculas referat, quoniam Dioscoridi Heliotropii flos, non semen Scorpionis caudæ effigiem repræsentat. Porro Ruellius heliotropium hoc vocari ait herbam cancri, quòd ejus flores in caudæ cancri (qui nobis astacus esse putatur) similitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio assignata, mihi non planè satisfacit, quòd scorpionum & astacorum caudæ forma inter se maximè differant. Unde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quòd efficacissimum sit adversus carcinomata, & ulcera gangræno sa: ad quæ magno admodum successu eo utuntur chirurgi, qui plantam & ejus vires compertas habent. Heliotropio herba formicæ maximè necantur, obturatis ea earum foraminibus. Si scorpionis cavernula (ut quidam memoriæ prodiderunt) heliotropii surculo circumscribatur, nunquam is foras egredietur: imposita verò herba protinus illum emori ajunt. Folia ex rosaceo illita capitis dolorem mulcent. Epotum foliorum decoctum unà cum cumino renum calculos pellit & frangit, & intestinorum animalia necat. Cæterùm Heliotropium minus vidimus, ac sæpe legimus in Tridentino agro, in palustribus quibusdam locis, idq; compluribus ostendimus, ut quod picturæ satis respondere mihi videretur. Quòd autem hujus Heliotropii, aut alterius mentionem fecerit Galenus, non invenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen utriusq; meminit, sed non plura de his tradidit, quàm quæ Dioscoridi accepta referre potest. Heliotropium alterum, sunt qui Heliotropii genus faciant, quod & hæc verrucas deleat. Sunt è recentioribus (ut suprà diximus) qui Calendulam vocatam, Virgilii & Plinii CALTHAM existiment, hoc argumento nixi, quòd flores aureos luteosve proferat. Quorum equidem sententiæ non ausim omnino subscribere, aut refragari. Folius exit oblongis minimè acuminatis, Leucoii quadantenus similibus, latioribus tamen ac longioribus: caulem edit singularem, subpinguem, sesquidodrantalem, ramosum. Flores in caulium summitatibus aureos speciosissq;, odore cum gravitate haud injucundo: è quibus semen provenit in capitulis apertis: quòd si diducatur avicularum unguibus quadantenus simile spectatur. Radice nititur alba, rectaq;. Ea in Hetruria à florum colore vulgò Fior rancio nominatur, ubi sponte per se nascitur, secus itinera. Atqui in compluribus Italiæ locis, & in Germania in hortis ad coronamenta seritur. Hanc ibi passim acetariis adhibent. Excalfacit, attenuat, aperit, digerit, & provocat, quamvis gustatu adstrictione non vacare deprehendatur. Cæterùm constat sexcentis fœminarum factis periculis, eandem valere plurimum ad menses ducendos, & præsertim epoto ejus succo, aut herba ipsa recente diutius devorata. Datur quoq; succi uncia, addita lumbricorum terrestrium pulveris drachma, utiliter regio morbo affectis. Sunt qui dicant, hujusce herbæ usu acui indies oculorum acies. Constat tamen stillatitiam floridæ plantæ aquam oculorum ruborem, & inflammationem arcere, si in oculos instilletur, aut si linteola in ea macerata superponantur. Siccatæ pulvis cavis dentium immissus, dolorem levat. Ut Græci ἡλιοτρόπιον, ita etiam Latini Heliotropium dicunt: officinæ & vulgus, Verrucariam: Italis, Heliotropio. At Caltha, Italis Fior rancio, sive Fior d' ogni mese: Officinis, Calendula: Germanis Ringelblum: Gallis Soussii.

Herba cancri.

Heliotropii vires Matth.

Caltha contin. & vires.

V. CALTHA.

Nomina.

Heliotropium majus & minus, utrumq; vel erectum vel repens. I. Heliotropium majus, Matth. Lac. Gesn. hor. (cui & Scorpioides alterum) Lobel. Dod. fol. Castor. Lug. Camer. Cæsal. (& Verrucaria vulgò) Taber. Lugd. Heliotropium magnum. Dodgal. Herba cancri majus, Lonicero. II. Heliotropium alterum Matthioli quid sit ignoramus, eodem nomine & eadem figura in Herbario Lugdunensi exprimitur. III. Heliotropium minus, Matth. Lacun. Castor. Lugd. Herba cancri minor, Lonic. Videtur exprimere voluisse Heliotropium tricoccum (à fructu ejus triquetro) cujus figuram. IV. loco adposuimus, dicitur Heliotropium minus tricoccum, Clus. hist. Hispan. Heliotropium tricoccum, Lugd. Heliotropium minus, Dod. gal. & fol. Gesn. hort. (Verrucaria, eidem.) Camer. in Matth. & in horto, ubi & herba Clytiæ. Heliotropium parvum Dioscoridis, Lobelo. Heliotropium tricoccum Plinii, Cæsal. Tabernæmontano. V. Caltha vulgaris, C. B. Caltha Matthiolo, Trag. (nonnullis Caput Monachi) Fuch. Turn. Lonic. Dalechampio in Plinium, qui vult esse Chrysanthemum & Buphthalmum Dioscoridis. Caltha Poetarum, Lugd. Calendula, Brunf. Dod. Gal. & fol. Gesn. hort. Camer. Cæsalp. Calendula sativa, Taber. Chrysanthemum Lobel. qui Gromphænam Plinii suspicatur: Clymenum Dioscoridis Fabio Columnæ in suo Phytobasano.

Varia

Varia est, flore simplici, pleno, minore, majore: pallido, citrino ruffo: est prolifera: est floribus reflexis: est refloreſcens, quæ etiam fruticosa evadit: est hortensis & sylvestris: hæcq; major, minor, & humilis.

Σκορπιοειδὲς. SCORPIOIDES. CAP. CLXXXVII.

SCorpioides herbula est, foliis paucis: semine caudæ scorpionis effigie. Illita scorpionum ictibus præsentaneo est auxilio.

SCORPIOIDES.

Scorpioidis consideratio.

Scorpioidis speciem, Calendulam nominatam, haud dubiè esse conferem, si folia, sicuti semen, scorpioidi responderent. Verùm cùm hæc foliis sit pauciis, illa verò multis longiúsq; prosiliat, ii apertè falli deprehenduntur, qui in hac opinione versantur. Equidem veram, ut arbitror, Scorpioidem vidi primùm superioribus annis in Foroiulienſi agro in civitate Austriæ, quodam in hortulo clarissimi Medici Juliani à Marostica Tervisiensis. Hæc eadem cujus hic effigiem pictam damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut singulis plantarum descriptionibus, quarum cognitionem habemus, pictura accederet, ab amico quodam, rei plantariæ perito, ad me transmissa est. Quam sanè suis notis veram Scorpioidem referre putamus: etsi non desunt viri doctissimi, qui aliter sentiunt, volentes, Nicandri scholiastis authoritate, hanc ipsam Telephium appellari debere. At ego horum sententiam prorsus nihili facio, quòd non prohibeat nomenclatio illa apud scholiasten, quin rectius Dioscoridi scorpioides appelletur. Scorpioidem brevissime perstrinxit Galenus libro octavo simplicium medicamentorum, sic inquiens: Scorpioides excalfacit quidem ordine tertio, desiccat verò secundo. Ea non secus Latinis Scorpioides, ac Græcis Σκορπιοειδὲς appellatur: Italis Scorpioide.

Scorpioidis facul. ex Gal.

Nomina.

Quam pro Scorpioide Matthiolus posuit, Telephium Dioscoridis esse censemus: Scorpioides, ob siliquas ad similitudinem caudæ scorpionis reflexas, dici potest. Scorpioides Matth. Lac. Lob. Lonic. Castor. Scorpioides Matthioli, Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lugd. Cam. Lunaria burissa, Ges. hor. Telephium, Anguil. Cæsalpino, cui & Herba amoris, quia puellæ in amore explorando foliis hujus utuntur: si enim folia cum saliva applicata, cutim tantum rubefaciant, amoris putant indicium: si pustulas excitat, odii. Hunc usum antiqui poëtæ Telephio tradiderunt, ut apud Theocritum videre est, qui ob id philtrum quoque appellarunt.

LIBRI QUARTI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii, IN LIB. QUINTUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SUperioribus quatuor libris, amiciſſime Arce, tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem lacrymis, ac fructibus: item de animalibus, melle, lacte, adipe, cerealibus, oleribus: nec non de omni radicum, herbarum, ſuccorum ſeminumque ratione. In hoc autem totius operis quinto diſſeremus de vinis, & metallicis, à vite noſtram commentationem auſpicati.

COMMENTARIUS MATTHIOLI.

QUONIAM non difficile tantum, ſed quaſi etiam impoßibile eſſet, ut cujuſcunq; ſcientiæ, aut facultatis principiis ac fundamentis univerſalibus ignoratis, ſciri perfectè poßint illa, quæ deinceps ſpecialim in ea conſideranda veniunt: ideo non minus neceſſarium, quàm utile fore exiſtimavi, ſi hic in univerſum foßilium, ac metallorum materia tractaretur. Nam etſi in hoc quinto libro nonnullorum foßilium medicamentorum cum hiſtoriam, tum facultates tradiderit Dioſcorides & ipſum ſecutus Gal. in libris ſimpl. med. cùm tamen eorùm neuter originem, materiam, cauſas, ac alia plura in hus æſtimanda, ac cognoſcenda explicuerit, illa quidem hoc loco ſilentio involvenda non duximus, ut quantum per nos fieri poteſt, nihil quod ad abſolutam rerum ſimplicium cognitionem, & communem uſum faciat à nobis intactum relinquatur. Cum itaq; plures tam antiquos quàm recentiores qui de foßilium, ac metallorum materia ſcripſerunt, diligenter ſatis perlegerim, eos ut iq; non modo inter ſe diſſerentes reperi, ſed in aliquibus etiam contrarios. Nam licet eorum quidam de veritatis tramite parum deflectant: videntur tamen non exactè ea omnia explicaviſſe, quæ hac in re maximè neceſſaria cenſentur. Fieri enim lapides Ariſtoteles author eſt, igne non liqueſcentes ex ſicca igneſcente exhalatione. Ex quibus deduci poteſt, exhalationem humidam materiam eſſe lapidum liqueſcentium, è quibus metalla conſtantur, quo fit ut ex Ariſtotelis ſententia, lapides igne non liqueſcentes fiant ex calido, & ſicco vapore: liqueſcentes verò ex humido halitu tantùm. Sed opinionem hanc, quam rem altius, diligentiusq; inveſtigarunt, minimè probandam exiſtimant, cùm lapides longè minus, quam terræ ex vapore fieri queant. Siquidem pulvis, qui ſic gigneretur, unum aliquod ex pluribus fieri nunquam poſſet, niſi humor illi commiſceretur, & omnes pariter lapides non liqueſcentes abſq; multa hominum opera, ac tundendi labore facilè in arenam vel pulverem tranſirent, ſi tantùm ex iis nullo accedente humore efficerentur. Quod profectò haud ita ſe habet: lapides namq; ſe. e innumeros admodum compactos, ſolidosq; videmus, id quod haud dubie oſtendit, ex illo tantùm vapore eos nequaquam genitos eſſe. Quod ſi ex eo lapides ejuſmodi procrearentur, magis omnino fierent in ſuperiore aeris regione, ut quæ facilè ignis contactu incendatur, quam intra terram. Quandoquidem omnibus liquido conſtat, quàm ſuperior illa aeris regio ex velociſſima aſtrorum converſione, citius accendatur. Ac certè ſi non alias, ſaltem quoties gignerentur cometæ, faces, flammæ, clypeiq; ardentes, deciderent lapides è cælo, aut terræ, quod tamen fieri non videmus. Et quamvis tradiderint prodigiorum ſcriptores pluviſſe quandoq; lapides, ut Plinius & alii quidam teſtantur, non tamen ob hoc opinatus eſt Ariſtoteles in aere gigni poſſe. Nempe is lapidem è cælo delapſum ventorum vi aeremſubitò factum ſcribit. At ſi lapides in aere fiunt (quod plane negare non auſim) quid obſtat, cur dici non poſſit hoc ex eadem ſieri materia, ex qua illi ſub terra generantur, quam quidem materiam facilè produxiſſe potuerint violentiſſimæ tempeſtates, utpote quæ repentino aliquo motu dum oriuntur, ex reliquorum elementorum mutatione terrena illa corpora genuerint. Theophraſtus verò non lapides ſolum, ſed terras etiam conſtare ſcribit ex pura, ac æquali materia quæ conſluxu quodam ſive percolatione ſit effecta, aliove modo excreta. Quod etſi jure aliquo probari poſſit, non tamen iis duobus modis tantùm lapides efficitur. Nec ea quamvis proxima ſit materia terræ inſignis, omnis etiam eſt lapis, verùm alius quoq; modus fit puræ & æqualis materiæ ut cum ſuccina fiunt. Interdum quoq; neceſſe eſt, ut calor materiam iis duobus modis genitam primò coquat, ut inde efficiat ſuccum ex quo tandem lapis, qui liqueſcat ignis calore, fieri poſſit. Verum enimvero multò magis hoc erratum Theoph deprehenditur, quod ſcilicet omnes lapides etiam pretioſos terra abundare crediderit: is enim ſtatuit. Eorum quæ in terra conſiſtunt, alia aquea ſunt, alia verò terrena. Aquea quidem ſunt metalla, nempe aurum, argentum,

Varia de generatione lapidum ſententia

Ariſtotelis opinio

Theophraſti opinio.

argentum, & reliqua. Terrena verò lapis, & lapidum species speciosæ. ac etiam terrarum species omnes, quæ colore, vel lavore, vel spissitudine aliave facultate sunt insignes. Quandoquidem si vera esset hæc Theophrasti sententia, nulla quidem inveniretur gemma, quæ transluceret, cùm tamē varia, ac fermè innumera reperiantur, quæ maximè pellucent. Hinc itaq3 fit, ut citra injuriam dici possit, non omnes preciosorum lapidum species esse terrenas, sed aqueas, id est, ex humore quodam conflatas, cui aquæ pondus longe majus, quàm terræ insit. Caterum Avicennæ opinio quam sequitur Albertus, multò magis veritati, ac rationi cohærere videtur, quam aut Aristotelis, aut Theophrasti. Quippe quanquam no explicuerit ipse, quibus modis futura lapidis materia congregetur; dixit tamen lutum esse in primis lentum & aquam non simplicem illam, sed cum terra permistam. In qua permistione si plus terræ quam aquæ confluxerit, lutum dicitur: sin aquæ, succus: nil enim aliud est lutum, quam terra, quæ permaduerit aqua: nec succus aliud quidem explicat, quam aquam, quæ sorbuerit terram, vel abraserit, tetigeritq3 metallum. Lutum enim, ex quo lapis futurus est, lentum, ac tenax esse oportet, cujusmodi illud est, ex quo lateres & fictilia fiunt: nam ab alterius generis luto, quod penitus lentore careat, haud difficulter separatur, ac dissolvitur humor, tumq3 non lapis ex eo efficitur, sed pulvis. Lutum verò tenax calor primùm exiccando consspissat, efficitq3 medium inter lutum, & lapidem: deinde quia diutius idem agit, vel acrius, lapidem gignit. Quinetiam succus crassus, & lentus facilè convertitur in lapidem: quod in animantibus est evidens præsertimq3 in nobis cum jamdudum veteribus Medicis, ac etiamnum recentioribus decretum sit tum renum, tum vesicæ calculos non aliunde progigni, quàm ex lento crassoq3 humore, tēporis tractu ac caloris nostri facultate coacto. Ob id igitur transluentes gemmas nò ex aqua tantùm fieri constat: sed ex puro liquidoq3 succo, qui aquæ multum, terræ verò tantillum referat. Siquidem si ex aqua tantùm hujusmodi lapides efficerentur, non utiq3 mergerentur in ea projecti sed ea supernatarent, non secus ac glacies, & grando. At cùm omne lapidum genus demergatur aqua, ac etiam crystallus, & beryllus, quæ tamen quoniam glaciem colore repræsentant, omnino videntur ex aqua constare, satis intelligimus, ex sola aqua non gigni lapides illos. Quapropter (ut in sequentibus suo loco dicetur) plane explodenda venit Plinii, & aliorum quorundam sententia quibus certum est, crystallum glaciem esse, quæ nive in algidissimis montibus concreverit, cùm aqua non supernatet. Generantur præterea lapides ex lapidibus ipsis cùm fluviorum, rivulorum, ac subterraneorum sontiū aquæ per saxa excurrentes, ab eorum superficie aliquid lapidosi abraserint, quòd cum resederit, solus calore siccatur, ac lapidescit. Hoc enim evidentissimè apparet in canalibus, ac soli patentibus aquæ ductibus: quibus nonnullæ aquæ calidæ dicuntur. Ii nimirum lapideis quibusdam crustis oblinuntur, quæ cum tenuissimis ramentis compactæ sint, cæteris molliores infirmioresq3 habentur. Hoc idem apertissimè conspicitur in quibusdam balneis aquarum sponte nascentium, præsertimq3 in balneo sancti Philippi comitatus nostri Senensis. Quandoquidem ex hujusce balnei aqua, particulæ quædam gignuntur lapideæ saccharum tum candore, tum etiam materia referentes, quæ usq3 adeo imitantur semina saccharo contecta, & alia id genus, quæ in officinis saccharo similiter conteguntur, nempe anisum, coriandrum, ac etiam plerunq3 cinnamomum, ut iis capsulæ a quibusdam impleantur, itaq3 aptentur, ut solatii causa aliquos sacchari, ejusq3 confecturarum avidissimos decipiant. Fit hoc quoq3 in his, qui hujus aquæ stillicidio utuntur ad cerebri morbos curandos, illi quotidie caput subjicientes: siquidem lapidosa illa materia, capillis circumcisis continuè inhærens, in granula quædam cogitur, ac coalescit, ab anisso saccharo contecto nihil ferè dissimilia, quæ non nisi tractu temporis inde se explicant, & dissolvuntur. Idem præterea evenit in montium concavitatibus, ac speluncis quæ ex saxo potissimùm calcario constant: quippe aquarum ex saxorum commissuris stillicidio, lapidea concrescit materia, quæ è cavitatum illarum cameris non aliter pendet, quam stiriæ hyberno gelu è domorum nostrarum tectis prominent. Ex eodem etiam saxo calcario oritur gypsum, melitites, galactites & alii quidam lapides: & ex succo, qui ex eodem saxo, & aqua contemperatur, lapis specularis, & gypsum, quod rarò translucidum invenitur. Eodem modo ex ramentis rubei lapidis fit hæmatites, & schistos: item in commissuris marmoris macu.osi, aut ejus, quod in candido cinereum colorem refert, reperiuntur dactyli Idæi, lapides Judaici, trochitæ, & consimiles. Verùm enimvero succus lapidescens omnino differt ab aqua, quæ saxorum ramentis referta est, vel quòd plus habeat sedimenti, vel quod color talem coquendo aquam, eam densiorem effecerit, vel quòd aliquid is succus contineat quod vehementer adstringat. Ex quo (ut opinor) corallium maru planta, & antipathes oriuntur. Postremò materia lapidis erit quicquid habet meatus, per quos succus lapidescens imbibi possit, sive is à terra contineatur, sive cum aquis mistus ex ea effluxerit. Quamobrem multoties arbores, frutices, animantes, ossa & alia in lapides vertuntur, ut Bohemi apertè testantur. Quandoquidem in eorum regno pluries in subterraneis fodinis (Georgius Agricola auctor est) arbores inventæ fuerint in lapidem conversa, stantibus adhuc ramis, cortice, medulla, ac radicibus. Equidem ipse quoque ingenuè fateri possum, arboris ramum ex lacus cujusdam littore mihi allatum esse, qui altera lapideus, altera verò igneus cernebatur. Venetiis item in magno Germanorum emporio, quod vulgò vocant il Fondaco de Todeschi, equi testiculum lapidem factum, Antonius Golb mercator ibi pro Fuggeris agens, jucundo omnium spectaculo & admiratione ostendebat. Id quod animalium quorundam carnibus, & ossibus, tum etiam testaceis piscium operimentis evenisse compertimus namq3 in Hetruria quàm plurimis in agris buccina, cochleæ, conchulæ & ejusmodi multa aratro ab agricolis eruuntur in lapidē cōversa. Quæ sanè omnia haud dubiam fidem faciunt, ita se rem hanc habere, uti diximus. Sed ut ex prædictis omnem lapidum materiam paucis perstringamus, ea in primis est lutum, in quo multò plus sit tenacis terræ, quàm aquæ. Deinde est succus, qui vehementi frigore congelascit, in quo aqua ipsa terram superat. Sunt præterea ramenta saxorum, quæ aquarum decursus abradit. Quinetiam succus lapidescens, qui cum in aerem effluxit, in lapidem concrescit. Omne denique, quod habet meatus in quibus lapidescens succus facilè excipiatur. Nihilo secius in metallorum ortu & materia, de quo jam nobis differendum est, authores inter se dissentire invenio. Alia etenim est philosophorum, alia chymistarum, alia astrologorum sententia: quibus etiam accedit opinio imperitissimi vulgi, quæ tantum ab aliis dissidet, quantum à veritate, & ratione prorsus abhorret. Is namque certo credit, non modo saxa, sed etiam metalla omnia, pretiosos lapides, & gemmas, ac terrarum varia genera, in ipsa tantùm mundi creatione Deum optimum maximum talia finxisse, atque creasse, qualia nunc reperiantur, nec medio temporis lapsu, ullam ex materiis ad id dispositis esse natam, vel renatam, neq3 aliquam vim naturæ, ad eorum perennitatem summum rerum opificem tribuisse. Qui certè vulgus ita temerè pronuncians non videt quam maximam naturæ inferat injuriam, quæ nunquam aliquo temporis momento quiescens, nil aliud agit, quàm ea semper regenerare, quæ alias genuit, quæ etiam nova multa producit. Unde hæc vulgaris opinio prorsus explodenda, atque exibilanda est. Quam insuper ut vanam ac ridiculam, illud maximè diluit, ac demolitur, quod in antiquis metallorum cuniculis sole clarius visitur. Siquidem innumeræ inveniuntur metallorum fodinæ, tanquam inutiles à fossoribus derelictæ, quòd inde omne metallum effoderint, per quas etsi prius longè, luceque patebat transitus, ita ut liberè, & absq;

Avicennæ opinio comprobata.

Plinii opinio explosa.

Varia de metallorum ortu tententia. Vulgi opinio explosa.

& absq; ullo impedimento non modò fossores ipsi, sed vehicula, & curriculi per eas discurrerent: tractu tamen temporis factum est, quòd materia lapidescens in ipsis adeò creverit, ut fossoribus denuo ingredi volentibus, ob cavitatis angustiam denegaretur aditus. Sed præterea metalla continuè generare ferrum indicio est. Id quod in Iluæ insulæ metallicus fieri (ea enim à maritimis nostris non longè distat) non modo probatissimi scriptores memoriæ prodiderunt, sed fossores ipsi, qui diutius in ipsis versati sunt, verbis referunt: quippe quòd ferreæ illæ fodinæ multis jam annis destitutæ, iterum atq; iterum ferrea materia impleantur. Porrò Philosophi & chymistæ aliter sentiunt. Aristoteles lapidum materiam hâlitum tantùm existimat. Chymistarum verò nonnulli omnino asserunt, metalla in visceribus terræ gigni ex sulphure & argento vivo, alii ex quodam cinere aqua madefacta. Quorum sententia, cùm non solùm suspecta, sed etiam planè falsa habeatur, eos nimirum omnes decipit, qui horum lubricis fundamentis nixi philosophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non vererer, nisi id præter nostrum institutum esset, qui hic harum rerum capita tantùm percurrimus. Verùm si quis rem hanc fusius enarratam, atq; exactissimè discussam habere cupit, librum legat Georgii Agricolæ viri eruditissimi, à quo nos plura mutuatos esse ingenuè fatemur. Cæterùm illud omnibus, ut mea quidem fert opinio, persuasum esse debet, quòd nil aliud sit metallorum materia, quàm substantia elementaria, quæ tantò perfectius metallum efficit, quantò magis in æquali proportione tum qualitatis, tum quantitatis impensè depurata constat. Quippe in metallorum materia aquam esse, maximo argumento est, quòd ignis calore liquentur, ac fluant: frigore verò tum aëris, tum etiam aquæ rursus densentur, ac coeant. Id quod clarè ostendit, ea aquæ multum, terræ verò parum obtinere. Simplex enim aqua non est eorum materia, sed mista cum terra: atq; terræ quidem portio tanta in mistione existit, quanta aquæ perspicuitatem obscuret, fulgorem verò non auferat. Quin etiam mistura quò purior fuerit, eò pretiosius (ut diximus) metallum constat, idq; magis ignis patiens redditur. Sed quota terræ portio insit cuiq; humori, ex quo efficitur metallum, nemo mortalium unquam mente concipere potest, ne dum verbis explicare. Id tantùm novit Deus optimus maximus, qui certas ac definitas quasdam leges naturæ tribuit, quibus res inter se miscet, ac temperat. Succus igitur est, ex quo formatur metallum, quem pariunt varii motus, quorum proximi sunt aquæ defluxus terram mollientis, aut secum rapientis: terræ cum aqua permistio: & vis caloris agens in misturas, ut id genus succos gignat. Sed cum de metallorum materia satis actum sit, jam causam efficientem prosequamur. Ea autem nil aliud nobis esse censetur, quàm calor, & frigus, qui in ipsum terræ visceribus reconduntur. Calor inquam is est, qui humoris metallici mistionem coquit, ac purificat: frigus verò quo eadem densatur, & dura efficitur. Hoc equidem experientia facilè comprobatur, cùm neminem lateat igni metalla liquescere, ac eam tractu temporis post liquationem, ipsius ignis calore contabescere, auro excepto. Quamobrem detestanda videtur eorum opinio, qui tantùm calore subterraneo metalla confici crediderunt. Sunt & qui putent, metalla omnino effici siderum errantium influxu. Soli namq; auri generationem assignant, Lunæ argenti, Martiferri, Mercurio argenti vivi, Jovi stanni, Veneri æris, Saturno denique plumbi. Adduntq;, quòd sicut metalla ab errantibus stellis sui ortus principium habent: ita pretiosi lapides, ac gemmæ, à fixis suam effectricem causam suscipiunt. Huic autem sententiæ plerique non acquiescunt, quoniam has causas nimis remotas credunt, & propinquioribus causis inhærendum esse arbitrantur. Ego tamen infectas non eundum reor, quin omnia hæc inferiora terrena ac finita, regantur gubernentur, & producantur à superioribus cœlestibus, ac sempiternis: quæ tandem diuturna orbium circumvolutione, omnium causarum tam remotarũ, quam propinquarum causa existunt. Ita pariter dicendum existimo, lapidum gignendorum causam non semper à solo frigore, vel calore, sed modò ab hoc, modò ab illo provenire. Nam lapides, quos aqua humectando dissolvit, calorem exiccãdo compegisse intelligimus. Contra verò qui calore ignis liquescunt, ut fluviorum, & torrentium silices, quibus igne liquatis vitrum conficiunt artifices, eos frigore concrevisse certum est. Concretio enim eique oppositæ affectiones, resolutio scilicet, atque liquefactio, oriuntur à causis inter se contrariis. Etenim calor à materia humorem extrahens, eam efficit duram: at frigus eandem, aëre maxima ex parte excluso, vehementer constringit, quemadmodum agit, cùm aquam in glaciem, vel nivem cogit. Hinc est, quòd memoriæ prodidit Galenus, eam aquam corporibus prorsus inimicam esse, quæ a nive, vel glacie colliquatis fluxit: quoniam omne, quod in ea tenuissimum erat, a gelu expressum fuerit. Duabus his causis tertia quoque accedit quæ est succus ille lapidescens, de quo superius diximus, qui vel solus, vel cum aquis permistus in sirpium meatus, aut in animantium particulas recipitur. Nam præterquam quòd sit lapidum materia, causæ etiam efficientis partes subit: quando scilicet in corpus aliquod per meatus penetrat, idq; totum secum in lapidem vertit. Quod si in lapidem concreverit guttatim cadens, aut in urceos diffusus, tunc materia tantùm, non causa efficiens dici merebitur. Gignitur hic (ut suprà dictum est) in locis quibusdam lapidosis, & interdum aquæ commistus, per venas terræ manat, & effluit. Quapropter mirari non licet, si fontes, rivuli, lacus, ac putei reperiri possint, qui stirpes, ossa, & alia multa in lapidem tractu temporis vertant. Verùm non est ignorandum, quòd succus is lapidescens motu aliquo agitatus, non facilè in lapidem densatur, nisi crassus admodum fuerit, sed simulatq; in meatus ligni, aut alterius rei receptus, dispersusq; quieverit, frigore cogitur, & concrescit mutatq; res illas, quibus continetur, in lapides, ut in quodam Gothiæ fonte evenire probatissimi autores testantur. Cujus guttæ solo perfusæ, cùm moveri, aut agitari nequeant ab ambiente aëre, densantur & lapidescunt. Quòd si præterea verum est, in montibus Pyrenæis esse loca, in quibus aquæ pluviales lapidescant id ideo fieri posse videtur, quòd aquas cum terra permistas vel solus calor paulatim concoquat, vel insignis propter colorem siccandi vis, quæ terræ insit, conspisset: utroque enim modo ex eis potest effici lapis. Neq; necesse est confingere, aut comminisci aliam vim, quæ id ipsum agat, quam quatuor qualitatum, aut eam, quæ ab ipsis inter se agentibus, & patientibus orta loco tribuitur. Sed hic nobis subit inquirendum, cur unus tantùm quandoque gignatur lapis, cur verò plures uno loco efficiantur. Fit igitur, ut arbitramur, unus tantùm lapis cùm locus, qui concepit materiam, solidus fuerit, ac meatibus carens. Quippe conclusus calor omnem tum operam, tum facultatem undique in materiam conferens, unum duntaxat lapidem gignit, & ipsum quidem magnum, aut parvum, secundùm materiæ quantitatem: quapropter plerumque singulares a frigore efficiuntur, cùm purissimi succi, ex quibus constant, rarius multi ac magni in locum unum congregentur. Verùm contra plures gignuntur lapides, si locus non fuerit plane solidus, sed meatibus refertus, per quos calor ipse discurrere queat: nam si meatus pauci fuerint, calor materiam dividens paucos efficit lapides: sin multi, multos. Ad hæc plures generantur lapides non modò ex prædictis, sed etiam ex materiæ diversitate: quandoquidem calor partem unius generis secernens ab alterius generis parte, plures efficit lapides. Item plures efficiuntur ex multis unius loci receptaculis, in quibus infusa materia in plures partes dividitur: siquidem in ea frigus non minus, quàm calor vires suas exercere potest. Qui lapides præterea pro diversa materiæ mole, magni aut exigui reddantur. Iisdem modis quoque glarea & silices fiunt: etsi in sæpius aquarum impetu, qui saxa frangit, & comminuit, efficiantur. Hactenus causas explicavimus, quæ lapides, & metalla efficiunt: nunc ad eorum differentias progredia-

Contra Chymistas.

Causa metallorum efficiens.

Cur pauci, cur multi lapides fiant.

grediamur. Colorum itaq; discrimina, quæ in lapidibus spectantur, materiæ, ex qua gignuntur, diversitatem indicant: unde unus & idem lapis sæpe varios colores consequitur, quod fiat ex diversi coloris materia. Deinde calor, cùm ipsorum lapidum sit opifex, coloribus materiam inficit: nam obscuros ipsius colores illustrare, illustres verò obscuros reddere potest. Cujus effectus exemplum clarum habetur in coloribus iis, quibus fictilia vasa pinguntur: namque colores omnes, qui ad vasa fictilia pingenda, vel inficienda parantur, anteaquam in fornacem conjiciantur, ab his plurimum distant, qui in fictilibus ipsis igne torrefactis, postea visuntur. Quandoquidem etsi fictilia æris squama super porphyrite lapide lævigata, admista aqua, in fœdam rufo colore, æris fere modo appareant, ignem tamen fornacis experta, viridia efficiuntur: sicut & color, qui ex ærugine squama paratur, melinus efficitur. Lapis etiamnum, quem figuli nostrates vulgò vocant zaffara, porphyrite lapide lævigatus, colore subnigro cruda adhuc fictilia tingit: sed igne percoctus, in cæruleum præstantissimum mutatur, ut nobis aperte declarat cæruleus, ac pulcherrimus ille color, quem vulgo pictores vocant Smalto: is enim ex ipso lapide zaffara nominato, cum vitro misto in vitrariis fornacibus efficitur. Verum hanc colorum permutandorum facultatem in frigore non invenias: quare lapides ab ipso coacti colorem eundem servant, quo prius eorum materia infecta fuerat. Ex his adduci possumus, ut non temerè credamus, quòd plerique fluviorum, ac torrentium silices coloribus in superficie tinguntur: quoniam modò aquarum inundatione madefiant, modò solis calore siccentur. Solis enim calor, a quo silices ipsi æstate Sirio ardente adeo incalescant, ut vix tangi possint, ipsorum quidem colores (ut fictilium vasorum) facilè immutare potest, licet id magis evenire constet in eorum superficie, quam in centro. Differunt & metalla inter se colore splendore, sapore, odore, pondere & facultate. Color primum varius in metallis conspicitur, nam unumquodque suum sortitur colorem. Aurum siquidem inter metalla, ideo fulvi coloris est, quòd calor vel terram inflavedinem quandam syncera verterit, antea quam cum aqua misceretur, vel succum ipsum mox futurum aurum. Æs verò suum colorem habet, & eum quidem subrubrum, eo quòd terram nonnihil impuram adusserit calor. Ferrum autem subnigrum est, propter terram valde impuram, & adustam. Argentum porrò candidum est, quòd terra ejus fuerit alba: ea tamen exercens singulos colores investigandi ratio. Sequitur deinde eorum splendor, & nitor, qui ab aqua tantùm (ut ante diximus) provenit. Ex quo fit, ut quantò humor ipse terreor, densior, purior q; fuerit, eò metallum nitidius ac splendidius efficiatur, quam ob causam reliquis hac in parte præstat aurum. At q; hinc etiam saporem odoremque sibi metalla asciscunt: dum enim aurum igne comburitur, terræ ipsius synceritate, quæ optimè cum aqua commista est, fumum perexiguum, & vix sensibilem emittit, & dulcem, ac suavem magis, quàm fœtidum. Argentum verò contrà, quòd terram impuram, licet combusta efficaciorem obtineat, plus fumi eructat, quam aurum, & subfœtidum quoque odorem exhalat. Sed tam ferro quam ære multo major fumi copia effunditur, atque unà odor longè fœtidior, quòd scilicet adustam contineant terram. Plumbum denique ac stannum, ob aquæ redundantiam habetes admodum odores promunt. Nec alia de causa tum ærea, tum ferrea vasa, quorum hanc sæpe cognoverunt, ab usu coquinario abdicavere, quam quòd adustæ terræ, quam possident, valde amara qualitate cibi omnes, qui in hujusmodi vasis vel coquuntur, vel parantur, vel asportantur, vel reponuntur, facilè inficiri possint. Id quod non modo gustum malè afficit, & exasperat, sed etiam in ventriculo nauseam, & subversionem commovet. In hoc ergo admonitos sepiasiarios volumus, ut ab horum vasorum usu caveant: nam quando quidem compertum est, quòd acida medicamenta in cacabo æreo (quæ fuit pharmacopolæ vel ignavia, vel imperitia) decocta, sæva ac periculosa intulerunt agris symptomata. Præterea metalla omnia ponderosissima sunt: cujus rei causa est densitas ipsa, quæ sequitur bonam terræ cum aqua permistionem. Unde fit, ut gravissima quæq; pondera metallus liquefactus supernotent, modò major sit metallorum quantitas, quam rerum, quæ ipsis admiscentur. At hujus rei experimentum quotidie facere licet si argentum vivum in aliquod vas infundatur, eique metallica pondera superponantur, auro excepto, quod solum inter cætera fundum petit, quoniam plus cæteris ponderet. argento enim vivo ipsa pondera non aliter supernatare deprehenduntur, quàm aquæ ligna. Cæterum aurum in ipso mergitur, non modo quòd ponderosius sit, sed etiam quòd cognationem quandam, & quasi consensum cum ipso habere videatur. Metalla insuper, quæ liquescunt, ea quæ attingunt, minimè adhærent: nec eadem humectant, neque etiam labuntur, ut cæteri aquei liquores tam fossilium quam plantis aut animalibus producti: sed eorum partes invicem coguntur, simulq; cohærent. Id q; non alia ratione fieri constat, quam quòd tam bona, firma q; misturæ sicca cum humida facta sit, ut sicca obstet humidæ, ne adhæreſcat, & humectet: humida verò contrà impediat, ne sicca prorsus conquiescat. Quæ quidem mistio quoniam in auro perfectissima reperiatur, ideo hoc igne nunquam absumitur, nam cùm ejus purissima terra sit optimè cum aqua permista, humorem strinxit, & continet, ne vi ignis expiret: humor verò contra tuetur, ac defendit terram, ne accendatur. Idem eo nunquam comburitur aurum, ut cætera faciunt metalla, quæ quandoquidem impuriorem sortiantur terram, deteriorem q; mistionem, proinde ignis violentia, facilè rapiuntur, & conficiuntur: cùm enim terra flammis accensa fuerit, humorem celeriter deperdit. Attamen metallum unum alio magis & citius comburitur, prout hoc illo plus terræ, eam q; minus probè mistam obtinet. Etenim si libeat experiri, inprimis ferrum deprehenditur igni consumi, propter nimiam, quam habet, terræ impuræ copiam. Mox plumbum, & stannum, quòd iis non satis firmum sit cum terra temperamentum, quam ob causam postquam humorem exhauserit ignis, terram consumit. Deinde æs, quod cùm terræ purioris, ac etiam paucioris particeps sit, quam ferrum, etsi ea non satis exquisitè mista sit cum aqua, diutius igni resistit. Post eimò argentum, quia puriore terra constat, ac melius aquæ commista, non nisi longiori tempore flammæ cedit. Verùm plumbum, ac stannum non ob id igne tam facilè vincuntur, quòd multum impuræ terræ contineant, sed solum ob misturæ vitium, quoniam in his imperfectior inventur. Sed ad lapides nostra revertatur oratio, de quorum quoq; luciditate, sive perspicuitate, ac nitore, vel horum oppositis obscuritate, ac squalore jam aliquid nobis disserendum est. Ex præditis itaq; omnibus clarum esse arbitror, lapides aquam magis, ac terram participare, quàm cætera elementa. Sed quoniam non terra, sed aqua cernitur esse perspicua, ac pellucida, ideo ab ea tantùm perspicuitatem, lucidi-tatem q; in lapidibus esse dicitur. Unde ex succis claris, & perlucidis constare lapides, qui translucent, affirmamus, quemadmodum ex terra eos, qui claritatis perspicuitati oppositæ reperiuntur: hi enim ex claris succis gigni nequeunt, sed ex impuris ac turbidis vel luto vel nigrore infectis. Quòd verò alij lapides magis, alij minus pelluceant, non aliunde fieri certum est, quàm è succorum diversitate, cum scilicet alij aliis clariores, ac lucidiores existunt. Ex quo sequitur, quòd alba gemma gignantur ex succo cui aqua color insit, atq; adeò cæteris clariores, & illustriores appareant, ut crystallus, & iris gemma sic ex argumento vocata: nam sub tecto percussa sole, ob angulos quos habet, colores ex opaco reddit, speciesq; arcus cœlestis in proximos (ut aliis verbis utar) ejaculatur parietes. Ad adamas ex succo minus claro progignitur, ideoq; tam iride, quàm crystallo deterior est. Non dissimili varietate notantur aliorum colorum gemmæ translucentes sive ortæ fuerint è succis viridibus, ut smaragdi, ac prasii: sive è cæruleis, ut sapphyri, cyanei, & jaspidum quoddam genus: sive è rubris, ut carbun-

Lapidum colores unde varii.

Lapis zaffara.

Metallorum differentiæ plures.

Admonitio cõtra cacabos æreos.

Metallũ unum altero citius cur combustatur.

Lapidum diversa discrimina.

Cur lapides alii pellucidiores?

carbunculi: sive è purpureis, ut amethysti, & hyacinthi: sive ex aureis, ut chrysolithi, & chrysopatii: sive ex misti coloris succis, ut opali. Hinc igitur colligi facilè potest, quòd cætera gemmarum genera, quæ perspicuitate carent, & succus concrescant impuris, atris, & obscuris: quando nec aqua quidem limpidissima, cui ater succus infusus sit, clara ac pura perspici possit. Nitent tamen gemmæ non transluentes propter insignem lævorem, qui lucis continuitatem & densitatem parit. Quem quidem lævorem, aut sibi natura comparant, aut artificum mangonio consequuntur: iisdem de causis marmora quoque radiant. Porrò lapides & gemmæ pellucentes nonnunquam coloris labem, aut vitium aliquod contrahunt: sæpe enim aut umbra, aut nubeculis, aut capillamentis, aut sale, aut plumbagine vitiantur. Quæ sane omnia non alia ex causa proveniunt, quàm ex coloris succi diversitate. Gignitur quidem umbra, cùm succi color aliqua parte obscurior fuerit: nubecula verò ob partem albidioris coloris. At capillamentum, quo præsertim sapphirus inficitur: sal, quo opalus: plumbago, quo smaragdus, ex alieno prorsus colore, fiunt, non autem proprio gemmarum. Quinetiam sibi gemmæ scabritiem induunt, cùm ob succi diversitatem partes inæqualiter coalescunt. Hũ ergo rationibus nixus nemo non audebit dicere atque asserere, lapides omnes, ac saxa, quæ neq; nitent, neque pellucent, ex crassissimo succo, & terrena materia fieri. Differunt præterea lapides spissitudine & raritate, levitate & gravitate: itaq; ponderosis, ac compactis lapidibus pauci & admodum occulti sunt meatus: rarus verò, ac levibus contra multi, & patentes. Quapropter dicendum esse eos, quòd rari, ac leves efficiantur lapides, ubi eorum humor cum terra non probè fuerit mistus, ut siquidem a calore siccatus locum in quo consederat, vacuum relinquit, ut in tophis & similibus conspicitur. Idem quoq; evenit, cùm sponte flagrant montes, ut Ætna in Sicilia, & Vesuvius in Campania Plinij tempore, ac etiam hac nostra ætate: nam cùm in magnis incendiis terra cremetur, eadem ratione ex ipsa fiunt meatuum pleni, cavernosi, & levissimi pumices. Contrarium planè fieri constat, si humor undique in terram penetret, & illi optimè misceatur: is enim hoc modo lapides graves, compactos, ac duros generat. Quòd autem lapides duri, vel molles fiant, partim materia in causa est, partim verò ibi, quod materiam fingit, & format. Nam si fuerit materia tenax, & calor tantus, ut ex ipsa humorem exhaurire queat, vehementer constringitur, & in se cogitur, fitq; ex ea lapis densus, & durus. Si lentoris parum admodum, aut nihil habuerit, & calor fuerit multus, aquam etiamsi probè terræ permista sit, absumit, & resolvit, terram verò combrit: quo fit, ut lapis adeò mollis fiat, & friabilis, ut facilè in pulverem redigatur. Obdurescunt ad hæc lapides frigore, utpote quod succum validissimè cogat & constringat. Atq; ij lapides, qui ex hujusmodi succo coactis concreverint, in fornaces ardentes conjecti liquescunt fluuntq;, ob conclusos humores. Qui verò igni admoti franguntur, & dissiliunt, non quidem tantum humoris in se continent, quantum priores, ut eo terrenæ partes cohiberi possint. Quos autem ex luto genuit calor, ignis terit in pulverem, propter terrenam siccitatem. Cæterùm qui ex succis pinguibus, & bituminosis constant, accensi non secus ac ligna ardent. Cujus generis est gagates lapis, quo Cimbri, & alij plerique Germaniæ inferioris populi passim lignorum vice, quorum inopiam habent, ad ignem utuntur. Verùm enimvero non ob id tanta est ignium vis, ut adamantem vincat: quandoquidem hujus humor ignis calore fortior existit. Eandem etiam ob causam amianthus non modò non comburitur igni, sed ne quidem dissolvitur. Uterq; enim etsi siccus, cùm tangitur, esse sentiatur, tamen humorem immistum obtinet, non aliter atq; metalla. Porrò lapides, qui corpora erodunt, ut in Lycia inventi, vel absumunt, ut Assius, in quo corpora defunctorum condita absumi tradunt, unde illi sarcophagi nomen, ex materia admodum acri gignuntur, ut in fodinis quibusdam cadmia quædam invenitur, quæ fossoribus ipsis manus erodit & ulcerat. Postremo nonnulli lapides sunt, qui veluti prægnantes lapillum, vel argillam, vel liquorem in utero gerunt. Cujus rei causa est, & materiæ diversitas, & quòd eadem magna ex parte figuram globosam referat, aut quàm proximè accedat. Materiæ enim pars interior ab exteriore differens, aut colore cocta mox dividitur, aut aliquo pòst temporis spatio separatur, non secus ac aresactæ nucis avellanæ nucleus à putamine. Quòd si fuerit succus, vel lutum tenax, ipsa etiam pars interior in lapidem cogitur, ut in Aetite visitur: si verò lutum non tenax, vertitur in terram plerunq; argillaceam, ut cernere licet in Gæode: sin succus tenuis, vel aqua, liquor interdum remanet, ut in Enhydro, in quo ad motum fluctuat intus, veluti in ovis liquor, ut inquit Plinius. Cæterùm cochleas in saxis repertas, calor conclusus, ex materia pingui, & lenta efficere videtur, & ex eadem gignere musculos, & conchylia: sed terra quantò est crassior, quàm mare, tantò ea magis imperfecta gignit. Nec mirum cuipiam esse debet, quòd ejusmodi conchilia in lapidum medio orta, ibi diutius concluſa, ipsis cedente lapide, crescant, & vivant. Siquidem ego certò testari possum, me vidisse non longè à Timavo fonte prope Duinum castrum in Adriatici litore situm, ubi maris aluit unda, lapides à socijs malleis ferreis frangi, atque in illis plurima reperiri conchylia, quæ Dactylos a forma, & colore vocant: sunt enim palmarum caryoti similia. Hæc eadem me aliquando comedisse memini in Castro Goritiæ in optimi mensis illustris ac clarissimi comitis Francisci à Turri, nostrorum studiorum (quæ ejus est singularis humanitas) fautoris, promotorisq; maximi: quæ sanè non minorem quàm ostrea, in cibis gratiam habere compert. In ipso quoq; Duini castro iisdem vesci mihi contigit apud magnificum Matthiam Hofferum, virum sanè nobilitate & moribus insignem. Neq; me fugit, his nuper elapsis annis virum magnificum atq; præclarum Didacum Mendozium Hispanum, lapideas quasdam tabellas mihi ostendisse ex Veronensi agro (ut asserebat) delatas, quæ in longum scissæ varios intus pisces veluti insculptos habebant, cum omnibus suis particulis quamvis minimis, in lapidem versos: tam q; admirabilia sunt opera naturæ. Huc præterea illud accedat, quòd pisces fossiles reperiuntur ultra pyrenæos montes, ut narrat Polybius libro 24 suarum historiarum. Usque ad Narbonem amnem, inquit, planities est, per quam fluvij feruntur Illiberis & Rhoscinus, fluentes propter urbes ejusdem nominis, quæ habitantur à Celtis. In hac igitur planitie sunt pisces fossiles dicti: in ea enim est terra tenuis, ubi multum nascitur gramen, sub quod altitudine duorum cubitorum per arenam aqua fluminum delata fluit: & si quando inundaverint, cum aqua pisces terram subeuntes (nam mirificè appetunt graminis radices) planitiem efficiunt refertam piscibus subterraneis, quos incolæ effodiunt: hæc Polybius. Quibus adde, quòd etiam pisces fossiles inveniuntur circa Heracleam, atq; in aliis plerisq; Ponti locis, ut Theophrastus est auctor: quin & in Germania ultra Albim fluvium quibusdam in locis hac ætate effodiuntur. Verùm quandoquidem Dioscorides in hoc quinto libro scripsit tractavitq; etiamnum de variis terrarum generibus, quæ in medicum usum veniunt, non alienum fore judico, quòd de his quoque universim aliquid disseramus. Terram itaq; aut simplicem, aut compositam esse oportet. Simplicem nunc eam intelligo quæ cum nulla re fossili, neq; cum aliquo liquido succo fuerit permista: non autem eam, quæ a cæteris elementis sit penitus munda: quippe ob continuam elementorum mistionem vix ullam reperiri posse putaverim, quæ nonnihil aquæ, aeris, vel ignis non complectatur. Quamobrem eam simplicem dixerim, quæ nullam prorsus aluminis aut salis, aut nitri, aut chalcanthi, aut bituminis, aut cujusvis alterius rei metallicæ mistionem admiserit. Contrà compositam appellaverim quæ unum, vel plura ex his in se receperit. Simplex autem terra, de qua nunc sermonem habemus, modò gravis, modò levis constat, pro majori, aut minori elementorum mistione, quæ illi inest,

Gemmæ cur niteant?

Lapides cur leves aut graves?

Lapides cur duri vel molles?

Lapides cur ardeant?

Lapides erodentes.

Lapides cur prægnantes?

Conchylia in lapidibus.

Lapides inculpti. Pisces fossiles.

Terrarũ brevis enarratio.

Terra simplex quæ?

Terra cõposita.

Qua

Quis enim dubitet, quin ea sit levior, ac rarior, quæ plus aeris, aut ignis participat, quàm aquæ? Ad hæc terra ipsa per se omnis existat, sed varias sortitur facultates pro varia eorum, quæ ei admiscentur, qualitate. Nam illa, in qua sit aquæ frigus, adstringit: quæ ignem accepit, aerea est: quæ aerem, glutinosa & levis: quæ aerem & ignem, levis & acris. Illa verò, quæ sibi sulphur adjunxit, aut alumen, aut chalcanthum, aut metallum aliquod vel fossilem succum, facile quidem gustu, ac etiam olfactu cognosci potest. Nec de his plura dicenda sunt, quod mihi planè persuadeam hujusmodi qualitates nulli non cognitu faciles futuras, gustu duntaxat judice, qui tamen dulcia ab amaris, acria ab acidis, salsa ab insipidis, acerba a maturis discernere sciat. Terræ autem quarum in medicina est usus, sua mutuantur nomina partim a locis, ubi effodiuntur, & asportantur: partim a coloribus, quibus inficiuntur: partim à facultatibus propriis. A locis enim denominantur Lemnia, quòd ex Lemnio insula deferatur. Samia, quod ex Samo: Chia, quod ex Chio: Cimolia, quod ex Cimo: Eretria, quod ex Eretria Euboeæ civitate: & Pnigitis, quòd ex Pnigite Libyæ pago. A colore appellationem trahunt Rubrica, & alia nonnullæ. A facultate denique nomen accepit Ampelitis, quod ejus sit usus ad illinendas vites sub germinationis tempus adversus erucarum injurias. Et ut aliorum quoque fossilium colores percurramus, colore albo constant, creta qua sarcinatores utuntur, gypsum, alumen, amiantus, Arabicus lapis, Judaicus, melitites, galactites, alabastrites, crystallus, argentum, argentum vivum, stannum & syncerissimum marmor. Colore cinereo proditur Melia terra, & Eretria altera. Cæruleo verò colore spectantur sapphyrus, cyanus, & lapis proprie cæruleus dictus. Virent smaragdus, prasius, chrysocolla, & chalcanthum. Flavo luteove colore sunt aurum, ochra, chrysopatius, chrysolithus, & auripigmentum. Rubeo tinguntur rubini, granati, sandaracha, corallium, hæmatites, sessilis lapis, minium, cinnabaris, rubrica & Lemnia terra. Quædam colore purpureo fulgent, ut hyacinthus, & amethystus. Alia cæruleo dilutiore visuntur quemadmodum jaspis, quem boream dicunt. Nonnulla cæruleo virescente, ut ærugo, & Armenius lapis. Alia albo rufescente, ut aphrodisiace. Quædam rufo candicante, ut xanthos. Quædam nigro rufescente, ut tertia batrachitis species. Aliqua atro purpurascente, ut alabandicus lapis. Alia aureo candicante, ut topatius. Sed plura separatos colores habent, ut nigro, albo, & quovis versicolore, ut achates. Aspilon vero nigram rubentes venæ distinguunt. Contra nasomontes, cum sit sanguinis colore nigris venis decoratur. Venæ autem, quæ speciem præferunt sanguinis, intextæ quodammodo sunt heliotropio, corpore porracei coloris. At in cæruleo sapphyro aureæ puncta collucent. Quæ etiam quædam sunt, quatuor separatos habent colores: nam per album ægyptellæ corpus duæ venæ permeant, altera nigra, altera rubra. Porro eupetalos, & orca quatuor habent colores: eupetalos enim cæruleum, igneum, minij, mali: orca verò nigrum, fulvum, viridem, candidum. Versicolores postremò nonnullæ habentur, non aliter ac collum gallinæ Numidicæ vel pavonis, aut columbæ in sole apricantis, ut cristatus, & pederotum genera: ea enim ad inclinationem colores permutant. Caterùm sciendum est, quòd ex fossilibus, quæ in medendi usum recipiuntur, alia quidem corpora sanant, alia verò eadem affligunt, in cibis vel potionibus data. At quæ remedia corpori sunt, medentur ei partim proprietate totius substantiæ, partim qualitate aliqua, qua profligantur morbi. Quæ autem proprietate valent, earum quædam resistunt veneno, quædam morbos sanant. Quibus natura dedit vires superandi venena, eorum alia corpora, quæ pestilentia sunt affecta, curant, ut smaragdus, sigillum Lemnium, gleba Armenia. Alia singulari veneno medentur, sicuti scorpionum ictibus sapphyrus potus, sulphur plagæ illitum: fungus strangulantibus nitrum potum, ac pariter atramentum sutorium. Alia pluribus adversantur venenis, ut sal, morsibus viperæ, ceraste, ac crocodili, his enim emplastri modo imponitur: sed potum opio, & fungus præsidio est. Quibus verò fossilibus comparatum est ut morbos proprietate fugent, eorum quædam sanguinis profluvium sistunt, ut hieracites: alia os ventriculi gestatu & appositu roborant, velut jaspis: alia sinistro mulieris brachio adalligata abortum prohibent, ut aetites: alia autem ad femora prægnantis adalligata partum accelerant, ut idem aetites, & jaspis. Sunt quæ crassa è corporibus dejiciunt, ut magnes: alia atram bilem, ut Armenius, & cæruleus lapis: nonnulla vomitum faciunt, ut idem Armenius lapis, chrysocolla, & chalcanthum. Sed inter ea, quæ elementaribus qualitatibus agunt, calefaciunt alumen, chalcanthum, chalcitis, misy, sory melanteria: refrigerant, terra Eretria, molybdoides, stibium, argenti spuma, cerussa. Quæ autem secundis qualitatibus operantur, quædam molliunt quæ dura sunt, ut gagates: quædam contra indurant quæ mollia sunt, ut lapis plumbarius, & stimmi. Sunt & quæ insensibiles fere poros aperiant, & quæ claudant: aperit enim nitrum, spuma nitri: claudit terra Samia & in summa omnis terra glutinosa. Alia quæ corpori cojerunt, nempe glandulas & nodos discutiunt, ut pyrites, molaris, bitumen. Aliqua cicatricem inducunt, ut chalcitis misy, alumen, scissum. Nonnulla carnem excrescentem minuunt, ut assij lapidis flos, ærugo, chalcanthum, chalcitis, misy, calx viva, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla. Non desunt etiam, quæ diversis viribus prædita sint, ut cimolia, & sal: cimolia enim reprimit, & discutit: sal abstergit, & adstringit. Sunt denique quæ vires easdem habeant, ita ut deficiente una, altera ejus locum suppleat. Siquidem chrysocolla, & lapis Armenius eundem effectum præbent: auripigmentum, & sandaracha: hæmatites, & schistos: atque hæc quinque, chalcanthum, misy, chalcitis, sory, melanteria inter se viribus consentiunt. Verùntamen ex his chrysocolla vim efficaciorem obtinet, quàm lapis Armenius: auripigmentum, quàm sandaracha: hæmatites, quàm schistos chalcanthum, quàm reliqua sibi cognata. Caterum non pauca reperiuntur fossilia medicamenta (ut suo libro sexto dicetur) quæ in cibo, aut potu frequentius, aut copiosius sumpta, vel maximè sumentes affligunt, vel ipsi mortem inferunt. Idque efficiunt, vel quod viscera erodant, veluti sandaracha & auripigmentum: vel quod spiritus organa occludant, ut gypsum & cerussa. Sed hæc de fossilium facultatibus. Nam de concretis succis, cujusmodi est sal, nitrum, alumen, chalcanthum, & cætera, quæ cum eo cognationem habent, sulphur, sandaracha, auripigmentum, chrysocolla, & alia nonnulla, in hujus libri processu suis locis latius tractabimus.

Terræ medicinales unde denominentur?

Fossilium colores varii.

Fossilium facultates.

Fossilia mortem inferentia.

Ἄμπελος οἰνοφόρος. VITIS VINIFERA. CAP. I.

FOlia vitium, & triti capreoli, capitis dolores illitu mitigant & inflammationem stomachi, ardoremq; cum polenta. Folia etiam per se, ut quæ refrigerent, & adstringant, imponi solent. Potus eorum succus dysentericis, sanguinem excreantibus, stomachicis, & gravidarum malaciæ medetur. Eadem efficiunt madefacti in aqua capreoli, & poti. Lacryma vitium, quę veluti gummi in caudicibus concrescit, ex vino pota calculos pellit: illita lichenas, & psoras, leprasq;, nitro prius perfrictas, sanat: eadem cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet: maximeq; sanies, quam accensa sarmenta vitium viridia exudarunt: qua & perunctæ verrucarum informicationes extrahuntur. Cinis sarmentorum, & vinaceorum, detractis in sede condylomatis, & thymiis, illitus ex aceto medetur: prodest luxatis, & viperarum

VITIS VINIFERA.

rarum morsibus: contra lienis inflammationem illinitur cum rosaceo, & ruta, & aceto.

Ἄμπελος ἀγρία. LABRUSCA. CAP. II.

LAbrusca duorum generum est. Alterius uva non matureſcit, sed floretenus œnanthen nominatam perducit. Altera ad frugem pervenit, parvis acinis, nigra, & adstringens. Folia, caules, & claviculæ, quibus repunt, vim habent cultæ viti similem.

Σταφυλή. UVA. CAP. III.

UVæ recentes alvum turbant, & stomachum inflant: innocentiores, quæ decerptæ diu pependere, ideo quòd in eis copia humoris exiccatur, utilesq; sunt stomacho, ægrisq;, atq; cibi aviditatem excitant. In *a* vinaceis, & ollis servatæ, ori & stomacho gratæ sunt, alvum sistunt, sed vesicam, & caput tentant: & sanguinem excreantibus conveniunt. Similesque, quæ in musto fuere. Sapa, aut passo conditæ, stomachum magis infestant. At quæ solem prius passæ, in aqua cœlesti conduntur, minus vinosæ sunt, siticulosis, ardentibus, & longis febribus salubres. Reconditi vinacei inflammatis mammis, rigentibus, ac præduris, cum sale illinuntur. Decoctura eorum dysentericos, cœliacos, & fœminas fluxione vulvæ laborantes juvat infusa: ad desessiones, ac fotus assumitur. Nuclei acinorum adstringendi vim obtinent: stomacho utiles sunt. Inspargitur farina tostorum, polentæ modo, dysentericis, & cœliacis, & solutis stomacho.

Vitis vinferæ, uvæque confid.

Vitium omnium genera, quæ non modò gratissimas, dulcissimasq; uvas ad cibos proferunt, verùm etiam ex his vinum præcipuum humanæ vitæ bonum, suavissimumq; potum largiuntur, quot & qualia sint, hic scribere supervacuum esse puto. Quandoquidem earundem dulcedine humanum genus allectum, adeò eas sibi conciliavit, familiaresq; reddidit, ut nullus tam clarus quàm obscurus, tam nobilis quàm ignobilis, tam deniq; urbanus quam rusticus inveniatur, qui de vitium generibus, earumq; historia non possit aptè, atq; etiam distinctè loqui. Ut autem & vites ipsæ, & vinum à quorundam verniculorum erodentium vindicentur injuria, illud omnino silentio involvendum non duximus: quòd si dum à sarmentis repurgantur, ac putantur, falx hirci sanguine oblinatur, vel ea ipsa prius cotem experta, castorei corio affricetur, nuper emissæ gemmæ (si tamen rei agrariæ auctoribus fides adhibenda est) ab erucis minimè erodi possunt: neq; etiam emissa jam folia, ab aliis quibusdam vermiculis convolvi. Præterea non ignorandum est, quòd magna admodum injuria vitibus infertur, atq; uvis maximum detrimentum, si brassica seratur inter vites: siquidem perniciale uni cum altera odium intercedit. Quod cùm animadverterent rei medicæ scriptores, præcipuum ebrietatis antidotum in brassica collocarunt. Ea enim si cruda præsumatur (ut apud plerasq; nationes in cœnæ initio capitatam brassicam minutim resciss am, lactucæ & intubi loco in acetarius recipi observavimus) ebrietatem futuram minum in modum arcet, quemadmodum etiam post sumptam rapulam discutit. Quo fit, ut Germaniæ populi vino admodum addicti, semper suis mensis brassicam interponant, vel recentem, vel muria asservatam. Ad Elephantinem (ut Theophrastus est author) itemq; circa Memphin, vites perpetua fronde virent: tametsi annuas tantùm proferant uvas. In Italia verò vites habentur, Plinio insane appellatæ quæ ter in anno florent, sed primas tantùm maturant uvas. Uvas sine vinaceis quidam provenire affirmant, si propaginum una pars, quæ terræ in scrobe obrui debet, ante plantationem adeò secetur in longum, ut medulla utring; eximatur. ac deinde conjunctis partibus, & ulmeo cortice circumvolutus, propagines ipsæ suis scrobibus implantentur. Sed ut jam uvæ suas reddamus facultates. Uvæ (ut Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus memoriæ prodidit) quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumq; pravi succi habent, præsertim cum exactam maturitatem fuerint adeptæ. Porrò quòd ipsæ nutriant, maximo argumento sunt ij qui vinearum fructum custodiunt: quippe qui tunc temporis uvarum esu admodum pinguescant. Cæterùm non omnes eno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces existunt, cæteris succum habent calidiorem: ob id sunt siticulosæ: ac ventriculum inflant, & alvum subducunt. Contrarium efficiunt austeræ: siquidem, & ventrem cohibent, parum nutriunt, ægreq; concoquuntur. Acerbæ autem vitari prorsus debent, utpote quæ ventriculo adversentur. Uvæ eò laudabiliores quo carnosiores fuerint, præsertim cum probè maturæ à vite decerpuntur. At pensiles, si prius maturæ sint, & dulces cæteris manus ventriculum inflant, & alvum convenienter emolliunt: hactenus Galenus. Uva recens probè matura præstat auxilio magno ad ambusta, si manibus pressa adeo ut vinum reddat, ambustis partibus illinatur. Namque non solum dolorem illico sedat, sed vesicas fieri prohibet. Vitis, quæ Græcis ἄμπελος οἰνοφόρος, Latinis Vitis vinifera appellatur: Arabibus, Harin, seu Karm: Italis Vite vinifera: Germanis Weinreb: *Gallis, Vigne. Quæ verò ἄμπελος ἀγρία Græcè Labrusca: Latinè dicitur: Italicè Lambrusca: Germanicè* Wildweinreb: *Gallicè Vigne sauvage. At Uva Latinis ac Italis σταφυλὴ Græcis vocatur: Arabibus Haineb: Germanis* Weinber: *Gallis Roisin.*

Vites quo pacto ab erucis vindicentur? Brassica apud vites non ferenda.

Vites perpetua fronde virentes.

Uvarum facul. ex Gal.

Nomina.

Εταιρ. **UVA PASSA. CAP. IV.**

UVa paſſa alba adſtringentior eſt. Prodeſt eſitata caro earum tuſſi, faucibus, renibus, ac veſicæ. Eſtur in dyſenteria per ſe cum nucleis: & decocta in patinis cum melle, admiſta milii, ac hordei farina, & ovo, valet ad purgandum caput: ejuſdem gratia cum pipere commanducatur. Teſtium inflammationes ſedat, illita cum lomento fabarum, & cumini farina. Favos, epiny ctidas, carbunculos, enatas in articulis putredines & gangrænas, ſine nucleis trita, & cum ruta impoſita ſanat: podagræ convenienter cum panacis ſucco illinitur: mobiles ungues illita, celerius extrahit.

* UVA PASSA. *

UVas paſſas, quarum ubiq; vulgaris & frequens eſt uſus, omnibus notiſſimas eſſe arbitror. Veruntamen non eſt, meo quidem judicio, credendum, quòd cùm de Uvis paſſis mentionem faciunt Galenus & veteres alij, parvulas illas tantùm intelligant, quæ hoc tempore ex quibuſdam Aegei inſulis ac Peloponneſo Venetias convehuntur, & in quibuſdam etiam Italiæ locis inſolantur: ſiquidem Galenus nulla magnitudinis, vel parvitatis habita ratione, omnes in univerſum uvas ſolo calore ſiccatas paſſas appellat. Id quod ipſe Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus ijs verbis declarat. Porrò quemadmodum paſſarum differentia, quæ à colore ſumitur, nihil ad paſſarum facultatem confert, ita nec magnitudo: ſola autem qualitatis, quæ guſtu ineſt, differentia poteſt omnia. Ex his nimirum Galeni verbis ſatis colligi poteſt, ipſum omnis generis uvas, quæ ſolis fervore flacceſcunt, nullo prorſus diſcrimine paſſas appellaſſe, nempe Damaſcenas cæteris grandiores (zibibum officinæ vocant) ac pariter his congeneres, quæ è Smyrnis (ut ajunt) Cypro, & Creta comportantur. Preterea loco citato idem Galenus ita ſcribit: Nonnulli autem, & rectè ſanè, è dulcibus, grandibuſq;, quales ſunt ſcybelitides, priuſquam mandant, ſemina eximunt, quæ & ipſæ inveterata, cutim duram, craſſamq; habent, easq; prius in aqua coguntur macerare: nam & ſemen ipſum facilius ſic eximitur. Alia quædam ſunt his contraria, ſolidæ & craſſæ, quæ nullum prorſus ſemen habent. Creſcunt hæ in Cilicia, colore ſubflavo: In Pamphylia autem ſcybelitidæ, & colore nigræ: quæ, ut dixi, ſunt maximæ: hæc ille. Cæterùm ſciendum eſt, non omnes Uvas paſſas ejuſdem eſſe facultatis: alia namq; facultas ineſt dulcibus, alia auſteris, alia vinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaq; vinaceis carent, vel quòd ita natura proĕducantur, vel quòd arte fuerint exempti, ſi dulces ſint, adſtringente facultate uſq; adeò privantur, ut etiam mirificè leniant: quamobrem pectoris anguſtiæ, tuſſi, exaſperatis faucibus, & renum veſicæq; vitiis maximè conveniunt. Id quod planè confirmat Galenus libro ſeptimo, & octavo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ubi uvas paſſas ſine vinaceis leniendo pectori, ac jecinoroſis plurimum commendat. Contra verò facultate omnino adſtringente cenſentur, quæ cum ipſis vinaceis manducantur. Quod cùm non ignoraret Dioſcorides, Uvam paſſam cum nucleis in dyſenteria edendam eſſe tradidit. Hinc itaq; fit, ut maximo in errore verſari exiſtimem Medicos alioqui ætatis noſtræ celebres, qui alui deiciendæ gratia, Uvam paſſam parvam vulgarem, quæ ex locis ſupra dictis in Italiam defertur, ſimul cum vinaceis devorandam exhibent: quippe cum alvum fluidam facere in animo ſit, eam potius cohibent quam leniant: id ſi potiſſimum ubi uvæ paſſæ tempeſtivis tractu ſuci partem amiſerint. Quare perſpecta in hanc ſententiam deducor, ut ad alvum emolliendam aptiores cenſeam Damaſcenas Cyprias ac Creticas, quibus tamen prius nuclei exempti ſint, vel eas amantur, quæ ſine nucleis naſcuntur, quam quæ nimis exſiccatæ, & oſſiculis non evacuatis venumdantur: quandoquidem hæ ſuci lenitatem minus, quam cortius & vinaceorum continent niſi ſint emollientes & diligenter aſſervatæ. Quapropter ſi hoc genus uvarum paſſarum deeſſe, uti quandoq; cogimur ad emolliendam alvum eas eligi præſtat, quæ ſine vinaceis proveniunt: vel ſi hæ deſint, ſuppleant illæ quæ a nucleis fuerint expurgatæ: tametſi Damaſcenis & Creticis longe bonitate cedant, de quibus ſanè mihi videre Galenum eas, ad pectoris vitia laudaſſe planè ſuſpicamur. In quorum genere hæc etiã animadvertendum eſt quod uti quæ alvum bonam facere cõtendit, non debet paſſis uti, quæ guſtui acerbitatem, vel auſteritatem relinquunt: ſunt enim tales frigidæ ac terreſtres, quibus itaq; facultatibus cohibent adſtringunt, & roborant, præſertim ſi cum vinaceis nucleis comedantur. Unde ſcitè Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus, hæc prodidit: Uvæ paſſæ cum alius uvis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Multæ enim ſunt dulces, acerbæ autem omnino paucæ: plurimæ vero ex dulci & auſtera qualitate ſunt miſtæ: quanquam dulces nonnihil quoq; auſteræ qualitatis habent, & auſteræ dulcedinis. Cæterum ut dulces temperamento ſunt calidiore, ita auſteræ frigidiore. At hoc auſteræ ſtomachum roborant & ventrem conſtipant, & hujusmodi magis acerbæ: mediam autem quodammodo inter ipſas conſtitutionem dulces obtinent, ut quæ nec ſtomachum diſſolvant, nec alvum ſubducant. Dulcibus tamen, ut vi quadam ſemper ineſt contemperandi, ita & mediocriter detergendi: quibus duabus facultatibus exiguas nonnihil excrementitias, quæ os ventriculi infeſtant, obtundunt. Et libro 8. cap. 7. de compoſitione pharmacorum ſecundum locos idem Galenus ſic inquit: Uva paſſa contemptilis videri poſſit ob familiarem ejus uſum. At verò hoc ipſum eam facit utiliorem: nam cùm familiaris nobis ſit, in tantum adſtringens eſt, quantum opus habet viſcus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coercendi maligna, ſitq; ipſa haud facilè putredini obnoxia: & ultra hæc ſecundum totam ſubſtantiam

Uvæ paſſæ conſid.

Zibibum off.

Uvæ paſſæ in facultatibus differentiæ.

Medicorum error.

Uvæ paſſæ ex Gal.

ſtantiam, viſceri ipſi, hoc eſt jecinori, familiaris eſt, & propria. Item libro de attenuante victus ratione, ſic habet: Uva paſſa, ſi non ſint adſtringentes, leni quidem, & epati tumentibus non conducunt, thoracis tamen, & pulmonis affectibus conducunt. De uvis autem paſſis ut cibus ſunt, locutus eſt ipſe Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, his verbis: Alimentum ex paſſis uvis tali qualitate in corpus diſtribuitur, qualis ipſarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, auſterum ex auſteris, miſtum ex iis, quæ utriuſq; qualitatis ſunt participes. Quantitate verò copioſius ex pinguibus, ac dulcibus: parcius ex auſteris & macris. Quòd ſi paſſarum pinguium, dulcium, a quibus ſemina fuerint exempta, parem molem cum pari uvarum mole contuleris, paſſas valentius nutrire deprehendes. Hujuſmodi ſanè, ut minus quàm caricæ ſubducant, abſtergant q;, magis tamen quàm illæ ſtomachum juvant. Hæc uva, quæ Græcis **Nomina.** *ῥαφὶς, Uva paſſa Latinis pariter ac Italis vocatur: Arabibus Zibib: Germanis* Weinbeerlein/Meertreubel und Roſin: *Hiſpanis paſſas: Gallis Roiſins en captz.*

οἰνάνθη. **OENANTHE. CAP. V.**

OEnanthe vocatur vitis ſylveſtris fructus, cùm floret: Recõdi debet fictili non picato, collectaq; ſubſtrato linteo, in umbra ſiccatur. Laudatiſſima in Syria, & Cilicia, & Phœnice. Vis ei adſtrictoria, quare pota ſtomachõ, ac ciundæ urinæ utilis: alvum ſiſtit, ac ſanguinis excreationes. Contra faſtidia, & acorem ſtomachi, ſicca & illita efficax eſt, capitis doloribus tam viridis, quàm ſicca ex aceto, & roſaceo perfunditur, ſanguinolenta vulnera cataplaſmate, & incipientes ægilopas, oris ulcera, & genitalium nomas trita cum melle, croco, myrrha, & roſaceo ab inflammatione vindicat. Peſſis miſcetur ad ſiſtendum ſanguinem: contra oculorum delacrymationem, & ſtomachi ardores cum polline polentæ, & vino illinitur. Cinis crematæ in teſta candentibus prunis, facit ad oculorum medicamenta: reduvias, & pterygia, abſcedentes gingivas, cruentasq; cum melle ſanat.

Oenanthes conſideratio.

OEnanthen non illius labruſcæ modò florem eſſe, quæ uvas ad maturitatem non perducit, verùm etiam alterius, quæ fructum perficit, aſſerere non dubitamus. Nam etſi ſuperius ſcripſit Dioſcorides, labruſcam duorum generum eſſe, atque alterius uvam non matureſcere, ſed floretenus Oenanthen nominatam perducere: nihil tamen propterea prohibet, quin alterius quoq; labruſcæ florentis uva Oenanthe pariter dici queat, cùm non aliud veteribus ſignificet Oenanthe, quam vitis flos. Quod in præſenti capite ipſe Dioſcorides manifeſtè declarat: quippe qui tradat Oenanthen vocari vitis ſylveſtris fructum, cùm floret nullius facta generis diſtinctione. Quin & idem in ſequentibus confirmat, ubi vini oenanthini meminit, e ſeracus ſylveſtris vitis floribus fieri ſcribens. Ex his itaq; abundè conſtare arbitror, non tantùm infructiferæ, ſed etiam fructiferæ labruſcæ florem Oenanthen vocari poſſe. Adde quod id quoq; apertè teſtatur Gal. lib. 8. cap. 1. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, his verbis: At verò quemadmodum omphacium, ſic etiam abſinthy ſuccum admiſceo quandoq; etiam ambo, & tertium inſuper hypociſtidis & quartum oenanthes: ſic autem appello vitium ſylveſtrium germen una cum floribus, ex quo ſuccedentibus diebus uva fit. Plinius lib. 12. cap. 28. Oenanthen uvam non florem eſſe cenſet, ſic inquiens: Eodem & Oenanthe pertinet: eſt autem Vitis labruſcæ uva: colligitur cum flore, cùm optimè olet: hæc Plinius: in cujus ultimis verbis ſuſpicor mendum ſubeſſe, & fortè rectius legendum eſſe, cùm floret, non cum Marcelli Vergilii lapſus. *flore. Non enim video, quomodo quis unquam uvam cum flore colligere poſſit. Cæterùm ne aliquis fortaſſe decipiatur, hic non ducimus ſilentio diſſimulandum eſſe lapſum Marcelli Vergilij, alioqui doctiſſimi interpretis, & commentatoris Dioſcoridis: is autem ex ejus verbis, quæ nunc ſubjiciam, magis innoteſcet. Monemus, inquit, ſcribere in 6. ſuæ medicinæ, Paulum Aeginetam plurimum quidem ex labruſca Oenanthes uſum eſſe, quoniam egregie adſtringit, ſtomachumq;, & alvum maximè firmat. Veruntamen traditis his, idem ſtatim ſubjicit: Dioſcorides autem aliam deſcribit Oenanthen contrarias huic vires habentem, ideoq; ſecundis ſtillicidio veſicæ, & fellis ſuffuſionibus eam mederi ait. Quorum nihil in capite hoc legitur, neq; in ſcriptore hoc alibi legiſſe me memini, & nihilominus non negligenda Aeginetæ authoritas, & teſtimonium eſt, quem credere oportet vera, & quæ aliquando legiſſet, teſtari: hæc Marcellus. In quibus ſanè verbis evidentiſſimè deprehenditur hallucinatus, vel potius eorum oblitus, quæ de Oenanthe herba viribus huic contrarijs prædita, memoriæ prodidit Dioſcorides libro tertio. Neq; ſolum hujus, quam tamen Latinam fecerat, non meminiſſe videtur: ſed neq; eorum quoq;, quæ ibidem in ſua commentatione doctè ſatis ſcripſit. Sed aliquando etiam bonus (ut ajunt) dormitat Homerus. Illud poſtremo addiderim, quòd etiam domeſticæ vitis flos Oenanthe dicitur. Verùm quia ſylveſtris vitis multò magis adſtrictoria pollet, is per excellentiam Oenanthe appellatur. Dicitur igitur Græcis* **Nomina.** *οἰνάνθη: Latinis Oenanthe, & Labruſcæ flos: Italis Enanthe: Germanis* Wildreben: *Gallis Grappe de vigne ſauvage.*

ὀμφάκιον. **OMPHACIUM. CAP. VI.**

OMphacium ſuccus eſt acerbæ uvæ nondum matureſcentis, è Thaſia vite, aut Aminæa. Oportet autem ante Canis ortum, expreſſam melliginem in rubro ære, linteo cooperto, inſolare, uſq; dum cogatur: ſemperq; quod cervici vaſis concretum hæſit, reliquo humori permiſcere: noctu verò aſcbdialibus locis in teſtum referri quandoquidem nocturni rores ipſum concreſcere non ſinunt. Eligendum eſt flavum, friabile, vehementer adſtringens, & linguam mordens. Sunt qui coquendo melligines cogant. Prodeſt contra tonſillas, uvam, ulcera oris, humida gingivarum vitia, purulentas aures cum melle, aut paſſo: item ad fiſtulas, vetera ulcera, nomasq; ex aceto: dyſentericis & mulieribus fluxione vulvæ laborantibus clyſtere infunditur: oculorum claritati, & ſcabritiæ, & eroſionibus angulorum convenit. Bibitur ad recentem ſanguinis excreationem, etiam ſi rupta parte aliqua contingat: ſed pauco, & aquatiore eſt utendum, valde ſiquidem exurit.

Omphacii conſideratio.

OMphacium ex omni immaturarum uvarum genere parat Italia, cùm Thaſiis, & Aminais careat uvis, è quibus veteres ſuum Omphacium conficiebant, ad medicina duntaxat uſum, id in ſole cogentes, ubi videlicet adſtrictione opus erat. Quæ tamen parandi ratio hoc tempore ferè prorſus exolevit. Sunt, qui ut majorem omphacio adſtrictionem comparent, è ſylveſtrium vitium uvis illud exprimant non ad medicamenta tantùm, ſed etiam ad ciborum condimenta. Verum omphac-

omphacium nostrum sole non cogitur, etsi pluribus diebus ipsum insolari dimittamus suis cum vinaceis in cado, crasso linteamine cooperto, donec excrementa subleventur, fax vero subsidat & inclarescat succus. Siquidem hac paratione absq; sale per annum incorruptum asservatur tam ad ciborum, quam ad medicamentorum usum. Omphacium (ut Galeno memoriæ prodidit lib. 4. simplicium medicamentorum) calidis morbis omnibus magno juvamento adhiberi potest: quippe cum id omnino acidum sit, perfectè etiam refrigerat, unicè; ardoribus prodest, sive ori ventriu impositum, sive totis hypochondriis, sive cuilibet alij, quod refrigerare velimus. Atqui, etsi scribat Galenus Omphacium acidum esse non tamen aceti modo in altum penetrare potest, quod Omphacium calorem (ut ipse inquit) non habeat, ut acetum, ac proinde neq; acrimoniam. Quare Joannus Fernelii Medici clarissimi sententiam probare non possum. Siquidem is libro quinto methodi medendi postquam omphacium frigidum ordine secundo, sicũ verò primo constituit, jecoris obstructiones expedire, & obidregium morbum fœdosq; colores abstergere scribit: quin & dum hæc præstat, leni simul adstrictione ventriculum, jecurq; corroborare. Quibus (quantum video) cùm Galenus, tum ratio ipsa refragatur. Siquidem quod Omphacium primo tantum ordine siccet, falsum sanè esse convincitur Galeni ipsius testimonio, quippe qui lib. 5. cap. ultimo de simpl. medic. facult. omphacium tertio ordine exiccare, ac vehementer adstringere scribit: Id quod iterum repetyt libro quarto, c. 1. de compositione medic. secundum locos: & libro & cap. 5. de medendi methodo. Quod verò omphacium jecoris obstructiones aperiat, nulla prorsus est ratio, quæ consentiat. Nam cum scribat Gal. lib. 4. cap. 5. de compositione medic. secundum genera, omnia adstringentia contrahere ac densare, quinetiam vincire, ac continere partium sibi invicem cohærentium substantiam, atq; minus magusq; hoc pro adstrictionis vehementia, palam fit Fernelii sententiam haud esse probandam, & præsertim eo argumento, quo ipse niti videtur, quòd scilicèt omphacium auriginem & fœdos colores abstergat. Siquidem tametsi omphacium cuti astrictum, auriginem, maculasq; cutis abstergat, non tamen obid sequitur, ut jecoris obstructiones aperiat, & præsertim cum stringendo & densando quæ adstringentia sunt summa corporis in medium, enetrare ac permeare prohibeatur eorum virtus. Ob quam causam (inquit Galenus) pulchre nonnulli medicorum alia tenuium partium, & alia potestate prædita videre cogitarunt, quibus velut ducta adstringentium vires in profundum corpus provenirent. Ita; cum omphacium crassarum admodum sit partium nec quicquam caloris cum nativi, tum adventitij fortiatur, quo ingredi vehi possit, atq; occlusos permeare meatus, non video quo pacto Fernelij opinioni acquiescere queam. Postremo quod leni adstrictione ventriculum jecurq; corroboret, non satis Fernelij authoritate mihi constat, cum omphacium Galeno (ut præmisimus) vehementer, non leviter adstringens habeatur. Id Græci ὄμφακιον dicunt, quod Latini item Nomina.
Omphacium: Itali Agresto: Germani Agrest: Hispani Agraz. Galli Verjust.

Omphacii vires ex Gal.

Jo Fernelius reprehenditur.

Οἶνος φύσει. VINI NATURA. CAP. VII.

VIno vetere nervi læduntur, & reliqui sensus, quod tamen gustu suavius est: quare avendum iis, qui a intestinæ alicujus partis imbecillitatem sentiunt: attamen in secunda valetudine paucum aqua dilutum, innoxie sumitur. Novum inflat, agrè coquitur, insomnia parit gravia, & urinam ciet. Ætate medium utraque vitia fugit: quare ad victus sanorum, ægrorumq; usurpatur. Album, tenue, stomacho utile est, ac facilè in membra distribuitur. Nigrum verò crassum est, & concoctu difficile, carnem alit, & ebrietatem creat. Gilvum, utpote quod medium est, medias inter utrunq; vires habet. In secunda tamen & sinistra valetudine, cum primis laudatur album. Quin & vina sapore distant: siquidem dulce crassis partibus constat, & difficilius à corpore expirat: stomachum inflat, alvum & interanea ut mustum turbat, sed minus inebriat: renibus & vesicæ aptissimum. Austerum per urinam celerius transit: sed capita dolore tentat, & temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digestionem accommodatissimum: alvum, & cæteras fluxiones cohibet, minusq; urinam expellit. Novum nervos minus tentat. Vinum aqua marina factum stomacho adversatur, sitim stimulat, nervos infestat, alvo aptum, à valetudine se recolligentibus inutile. Passum, quod uvis sole siccatis in area, aut in sarmento torrefactis exprimitur, Creticum cognomine, aut Pramnion, aut Protropon: & sapa, quæ fit musto igni decocto, Græcis sirion, aut hepsema appellant: nigra quidem, & quæ dicuntur Melampsithia, crassa sunt, & corpora multum alunt: candidum tenuius: & helvola inter hæc media, medias sortiuntur vires. Omnia tamen adstringunt, & pulsus revocant: faciunt adversus venena, quæ exulcerando necant, ex oleo pota, & vomitionibus reddita: contra cicutas, meconium, pharicum, toxica, & concretum in grumos lac: item contra renum & vesicæ pruritus, rosiones exulcerationesque, inflat tamen, & stomacho adversatur. Privatim, prodest melampsithium, si venter rheumatismum sentiat. Album magis cæteris emollit alvum. Gypso conditum nervis officit, caput aggravat & incendit, ac vesicæ adversatur: contra venena cæteris aptius. Picata aut resinata excalfaciunt, concoquunt: sanguinem excreantibus inimica. Quæ verò aparachyta vocant, ut quæ admistam sapam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, ægri-quod in veteratum perquam facilè coquitur, pulsus excitat, alvum adstringit, stomacho utile: sed vesicæ nocet. atq; iis qui visus hebetudinem sentiunt, & ad potus crebros minimè idoneum. Albana crassioribus constant partibus: dulcia stomachum inflant, ventrem emolliunt, sed concoctionem non adjuvant, & nervosa minus infestant, vetustate eadem austerum saporem concipiunt. Decubuit, cum sit dulce, est & Albano crassius: corpus & colorem alit: ægrè tamen coquitur. Surrentinum valde austerum est, quare intestinorum & stomachi fluxiones cohibet, & cùm tenue sit, caput minus tentat: invegignuntur: modice adstringunt, & ocyssimè inveterarur, minusque ob suam tenuitatem nervos tentum fallit, diu servat ebrietatem, & soporem adfert. Istricum Paratypiano simile est, sed urinam vehementius pellit. Chium tamen antedictis mollius, & aptum potui est, bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medicamentis utile. Lesbium facilè membra subit, Chio levius, & alvo idoneum. Ephesium eandem vim habet, quod Phygelites nominatur. Verùm Asianum è Tmolo monte, Mesogites appellatum, capitis dolores ciet, & nervos lædit. Coum verò, & Clazomenium, quoniam multam sibi maris aquam vendicant, facilè corrumpuntur: flatus movent, alvum turbant, nervis officiunt.

a Meum Conclusa no legit.

Vinum omne (ut reliqua in cõmune dicantur) merum ac ſyncerum,& ſua natura auſterum,excalfacit, facilè in membra diſtribuitur, ſtomachum adjuvat, appetentiam ciborum invitat: vires alit, ac robur auget: ſomnum conciliat, & commendat colorem. Potum liberalius auxilio eſt contra aſſumptam cicutam, coriandrum, pharicum, ixiam, meconium, argenti ſpumam, taxum, aconita, fungoſve contra ſerpentium morſus, & omnium ictus, quæ refrigerando necant, aut ſtomachum in vomitiones effundunt. Facit ad longas inflationes, roſionesq; præcordiorum, ac diſtentiones, ſtomachi reſolutionem, & ſi venter, aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Conveniunt ſudatoribus, & quibus corpus immodico ſudore digeritur, maximè alba, vetera & odorata. Quæ tamen vetuſtate dulceſcunt, renibus ac veſicæ accommodatiora redduntur: vulneribus, inflammationibusq; in ſuccida lana imponuntur: tetra ulcera, & phagedænica, fluxionibus obnoxia commodè perfunduntur. Quæ marinam non receperunt, auſtera & alba, ad ſanorum victus uſurpantur. In his præſtant Italica, Falernum, Surrentinum, Cecubum, Signinum, & permulta Campaniæ, & Parætypianum ab Adriatico ſinu & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis Chium, Lesbium & Phygelites ex Epheſo. Craſſa verò, & nigra ſtomacho negotium exhibent, inflationem pariunt, corpus augent. Tenuia tamẽ & auſtera ſtomacho proſunt, & minus carnes alunt. Vetera valde tenuia & candida vehementius urinam ciunt, & dolores capitis movent, nervosq; largius potata tentant. In media ætate, ut à ſeptimo anno potui ſaluberrima ſunt. Modus autem pro ætate, & tempore anni, & conſuetudine & qualitate vini definiatur. Non ſitire, & modice cibos prolui, optimum eſt præceptum. Nocet ebrietas omnis & maximè aſſidua: ſiquidem obſeſſos nervos quotidie remittit: largiorq; potus acutorum morborum adfert initia. Mediocris tamen vinolentia aliquot diebus, maxime poſt aquæ potus, utilis: namq; modo quodam ex alto evocat, ſenſilesq; expurgat excretus, & per cæca corporis ducit ſpiracula. Sed aquam poſt vinolentiam bibere oportet: ſiquidem valetudinis alicujus gratia factæ temulentiæ remedium adfert frigida.

Vini facultates variæ pro modo uſus.

Cum profectò Vinum ſit liquor omnium ſuaviſſimus, præcipuum humanæ vitæ bonum ac præſtantiſſimum ſubſidium, vitalium ſpirituum regenerator maximus, ac omnium corporis tum facultatum, tum functionum inſtaurator optimus, cur lætificet tueaturq; ſummopere, nulli mirum eſſe debet, quòd plantã, quæ fructum fert, ex quo vinum exprimitur, Vitem, quam vitã, appellaverint veteres. Verùm non ob id gaudeant jubilentq; ij, qui vino nimis indulgent, quod ego ipſum tot laudibus extulerim: quippe cùm omne extremum (ut in communi proverbio eſt) ſit vitioſum. Si vinum immoderatè, & plus quam deceat, bibatur, periculoſos atq; horrendos (ut mox dicetur) procreat morbos. Alias ſi in ejus uſu temperantia adhibeatur, tum ad alendum, tum etiam ad roborandum corpus omnium efficaciſſimum habetur, quandoquidem puriſſimum generat ſanguinem, ocyſſimè in alimentum vertitur, concoctionem in quavis corporis parte adjuvat, animum addit, cerebrum purgat, intellectum excitat, cor exhilarat, ſpiritus vivificat, urinam ciet, flatus diſcutit, innatum calorem auget, convaleſcentes impinguat, cibi appetentiam invitat, ſanguinem turbidum clarificat, obſtructiones aperit, alimentum in univerſum corpus defert, colorem conciliat, & omne in corpore excrementoſum dejicit. Sed ſi modus abſit, & ſine ratione, ac temperamento ſumatur ingurgiteturve (quod facere ſolent ebrioſi) ex accidenti totum refrigerat corpus: neq; enim ſecus nimio ejus potu (ut Galenus inquit) innatus corporis calor ſuffocatur, atq; parvus ignis magna lignorum ſtrue extinguitur. Præterea cerebro ſpinali medullæ, ac nervis inde exorientib. obeſt: hinc fit, ut principe hac parte affecta, temporis tractu maximi, & pernicioſi concitentur morbi, nempe apoplexia, epilepſia, paralyſis tremor, ſtupor ephialtes, catalepſis, convulſio, vertigo, articulorum contractio, lethargus, phrenitis, deſtillatio, ſurditas, cæcitas, & oris labiorumq; dieſtentio. Quinetiam vinum intemperatè hauſtum, bonos corrumpit mores: nam quòd homines contentioſi, loquaces effrenesq; fiant, quòd furant, menteq; moveantur, quòd denique aleæ, libidini ac rei venereæ ſemper ferè indulgeant, ac nonnunquam homicidia committant, nulli verius adſcribendũ eſt, quàm vino immodicè ſumpto. Adde quòd memoriam diſſipat, ſenſus omnes perturbat, aſiduos morbos parit, & repentinas mortes adfert: ne ſingula perſequar, quæ recenſere longum eſſet, & audire moleſtum iis, qui nimium vino dediti ſunt. Cæterùm Vinum magis ſenectuti, quam reliquis ætatibus convenit: id ſiquidem frigidam ſenum temperiem, talem annorum multitudine redditam, temperat ac mulcet. Verum pueris, ac adoleſcentibus ad vigeſimum annum uſq; minimè concedi debet, ſi Galeni ſententiæ ſubſcribendum eſſe putamus, qui libro ſecundo de tuenda ſanitate, nil aliud aſſerit vinum eſſe pueris, & adoleſcentibus exhibitum, quàm ignem igni additum. Cavendum quoq; eſt, ne in ardoribus æſtatis vinum nive, aut glacie, aut gelidiſſima aqua perfrigeratum hauriatur: quod cerebro, nervis, pectori, pulmoni, ventriculo, inteſtinis, ſpleni, jecinori, renibus, veſicæ, utero, dentibusq; maxime noceat: Quare admirari non licet, ſi tempore vinum arte frigefactum bibentes coli & ventriculi cruciatibus afficit, item convulſionibus, reſolutionibus, apoplexia, ſpirandi difficultate, urinæ ſuppreſſione, calculo, viſcerum obſtructione, aqua intercute, ac pluribus aliis gravibus & pernicialibus morbis. Proinde ſcitiſſimè Galenus libro de ciburloni & malitioſi, hæc prodidit. Qui non exercentur ſumma æſtate, cum vehementi calore urgentur, fontis aquam bibant, nivusq; & vini refrigerati uſum vitent. Hæc enim quamvis protinus nullam juvenum corporibus ſenſibilem læſionem inferant ſenſim tamen, occulteq; creſcente vitio, cum jam ætas progreſſu temporis inclinaverit, articulos nervoſq; & viſcera iis morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli non poſſunt. Ad hæc in tuenda ſanitate diligenter procurandum eſt, ut vinum, quod in potu alimenti gratia quotidie ſumitur, ſit mundum, purum, clarum, odoratum, & ſapore jucundum: namque corruptum, turbidum, impurum, odore gravi, & guſtu ingrato, non modò toti corpori noxam infert, ſed etiam ſanguinem corrumpit. Quapropter feliciſſimè ſuam tuentur ſanitatem, qui regiones incolunt, in quibus optima vina proveniunt: quemadmodum in Goritienſi comitatu, ubi ſane generoſiſſima vina naſcuntur, nimirum Pucinum illud antiquis adeò celebratum, necnon Vipacum illi bonitate proximum. Hæc quidem parcè modeſteq; poſita, ad tuendam ſanitatem mirificè conferunt. Id quod ipſe experientia in me facta comperi, atq; etiam omnibus ingenuè teſtari poſſum: nam cùm multis antè annis diuturnus ventriculi dolor malè me habuiſſet, quem totius corporis imbecillitas conſequuta erat, ex Lucini & Vipaci tantùm uſu, me priſtinam meam ſanitatem, & integrum robur adeptum eſſe certò ſcio. Ob id ergo mirandum non eſt, ſi Plinius magnis laudibus prædicavit Pucinum libro 14. cap. 6. ubi ita ſcriptum reliquit: Lucius Auguſta octoginta duos annos vitæ Pucino retulit acceptos, non alio uſa. Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timavo fonte ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras: nec aliud aptius medicamentum judicatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miru laudibus pyctanum appellaverunt ex Adriatico ſinu: hæc Plinius. Cujus certe teſtimonio plane ſubſcribunt ruſtici Japidiæ incolæ: quippe cùm ij vinis Pucino cognatis in quotidianopo-

Vinum cui ætati cõveniat

Vinum glacie vel nive refrigeratum malum.

Vini optimi notæ.

Generoſiſſima vina in Goritienſi agro.

Vinum Pucinũ.

no potu utantur, rarißimè ægrotant, & longevam admodum vitam traducunt, adeò ut plurimi reperiantur, qui nonagesimum & centesim ũannum attingunt. Est autem vinum hoc tenue, clarum, lucidum, colore aureum, odoratum, gustuq; gratißimum. Potum valenter excalfacit, nisi dilutum fuerit, facileq; in universum permeat corpus. Quamobrem (ut libro tertio simplicium medicamentorum scribit Galenus) tale natura vinum, non modò perfrigeratorum omnium, sed eorum etiam, qui aut ex oris ventriculi, aut cordis dolore animi deliquium patiũtur, præsentaneum fuerit remedium. Ex quibus facile colligi potest, felicißimos esse eos qui in regionibus, quæ vina optima ferunt, oriuntur, si tamen modestè (ut fieri decet) eis utantur. Cæterum quæ vina in universum quotidiano usui magis conveniant, hic longiori sermone commemorare supervacuum duximus, cùm hoc a Dioscoride latius sit proditum, atq; etiam de omnium vinorum viribus diligentius scriptum, quam ut plura a nobis referri debeant. Fit è vino aqua per alembicum (ut vocant) quam ob ejus admirandas vires Aquam vitæ appellavere sapientes. Nam si ex vino optimo à perito opifice parata sit, meritò hoc nomine appellari debet. Quemadmodum enim, quæ in eo macerantur, ab omni corruptione præservat, ita sumentium quoq; vitam sublata omni putredine, custodit, fovet, reparat, tuetur, auget & producit, cùm non solum nativum calorem foveat, & in suo vigore conservet, sed vitales quoq; spiritus regeneret & vivificet, ventriculum calefaciat, cerebrum & intellectum acuat, visum clarificet, & memoriam reparet, & præsertim si ab his sumatur, qui frigidiusculo sunt temperamento quique cruditatibus ventriculi, flatibus, & aliis quibuscunq; frigidis affectibus obnoxii sunt. Quare, his qui ventriculi dolore à flatu, aut cruditate torquentur, vertiginosis, comitialibus, resolutis, melancholicis, veternosis, hypochondriacis, & cordis pulsu, aut tremore, & animi deliquio laborantibus, summum est auxilium, si quotidie sumatur cochlearis communis mensura. Atqui longè præstantius Antidotum evadit, ubi hoc modo paretur, quo ego mihi parare soleo. Sumito cinnamomi unciam, gingiberis drach. quatuor, santalorum omnium singulorum drach sex, caryophyllorum, galangæ, nucis myristicæ sing. drach. duas & semis, macis, combebarum, sing. drachmam. Cardamomi utriusq; sem. melanthii, sing. drach tres. Zedoariæ semunciam, sem. anisi, fœniculi dulcis, pastinacæ sylvestris, ocimi, rad. angelicæ, caryophyllatæ, glycyrrhizæ, calami odorati, minoris phu, foliorum sclareæ, thymi, calaminthæ, pulegii, menthæ, serpylli, amaraci sing. drach. duas: rosarum rubearum, florum salviæ, betonicæ, rorismarini, stœchados, buglossi, borraginis sing. sesquidrachmam: corticum citri drach. tres: pulveris diambræ, aromatici rosati, Diamusci dulcis, Diamargariti, Diarhodonis abbatis, electuarii de gemmis sing drach. tres: Terantur, quæ terenda sunt, & deinde in vitreo vase macerentur, ex libris duodecim aquæ vitæ præstantissimæ, è selectissimo vino paratæ, occluso subinde vasis osculo, diebus quindecim continuis. Ac deinde vitreo alembico vasi superposito, per aquæ ferventis balneum a perito artifice distillentur, osculis alembici adeo conclusis, ut nihil inde expirare possit. Aqua quæ inde fluxerit, in aliud subinde vas recondatur, additis santali odorati tessellatim concisi duabus drachmis, moschi, ambari, in tenui linteolo colligati sing. semiscrupulo, & julapy rosati clarissimi libr. Demum concutiantur fortiter, quousq; julapium cum aqua misceatur, claudaturq; deinde vas cera & membrana, & ita quiescat diebus quindecim continuis: & ultimò in aliud transferatur vitrum, ibiq; asservetur. Est itaq; hæc aqua Antidotum præstantissimum, & præsentaneum auxilium ad omnia prædicta. Quippe non solum hausta, sed in faciem ex alterius ore projecta, epilepticos, defectos animo, & fœminas uteri strangulatu decidentes revocat, loquelam amissam restituit, & jamjam moribundos tam diu sustinet, ut quandoq; miraculi speciem afferat. Additur etiam in clysteribus colicorum unciæ pondere præsentaneo auxilio, ubi à flatu aut frigiditate proveniat morbus: & præsertim additus theriacæ, aut mithridatu Antidoti binis drachmis: & uno verbo omnia ferè comprehendam, medicamentum est summum ad frigidos omnes affectus. Vinum sic Latinè, οἶνος autem Græcè vocatur: Germanicè Wein: *Italicè pariter & Hispanicè Vino.*

Aqua vitæ & ejus vires.

Aquæ sive Elixir vitæ Matthioli paranditatio.

Vires mirabiles.

Nomina.

οἶνος ὀμφακίτης. VINUM OMPHACITES. CAP. VIII.

Omphacites nomine, peculiariter fit in Lesbo siccata sole acri uva, paulò ante maturitatem decerpta, triduo aut quatriduo, donec racemi in rugas contrahantur expressumque vinum cadis insolatur. Vim adstringendi habet, prodest dissolutis stomacho, & ilei dolore laborantibus: item prænantium malaciæ & crudis: in pestilentia quoque sorptum auxiliari dicitur. Hujusmodi vina non nisi post multos annos bibi possunt.

Δευτερίη. LORA. CAP. IX.

Lora, quam Deuteriam, alii Potimon appellant, fieri solet adjectis metretis tribus aquæ in vinacea, quibus triginta vini metretæ extractæ fuerint: calcatis vinaceis, expressoq; decocto ad tertias partes, & additis in singulos congios modi ejus qui remansit, binis salis sextariis, post hyemem transfunditur in vasa. Lora intra annum utendum, etenim celeriter exolescit. Convenit ægris, quibus timemus noxam vini, coacti sæpe desideriis eorum obtemperare: item à longa valetudine se recolligentibus. Fit & vinum, quod Adynamon vocant, loræ vires habens, hoc modo. Pares aquæ, & musti mensuræ coquuntur molli igne, donec absumatur aqua: quòd, ubi refrixerit, elutriatum picato vase reconditur. Alii marinæ, & cœlestis aquæ, mellis & musti pares miscent portiones, decapulant, & quadraginta diebus insolant, quo ad annum utuntur ad omnia eadem.

Lora alia ratione Galeni ætate, quàm Dioscoridis parabatur. Ille siquidem Loram faciendi modum lib. 2. de alimentorum facultatibus. iis verbis tradidit. Vinaceorum quoq; dilutum Græci τρύγα vocitant: quod rursus ab Atticis λευληΐα, *à nostratibus* ὑπολήνιος, *id est, Lora appellatur. Conjectis namq; in parva dolia vinaceis, tantum aquæ super affundunt, quoad omnia permadeant. Quod ubi satis factum videtur, in dolij fundo foramen aperiunt, ut dilutum effluat, idq; pro vino bibunt. Perspicuum autem est, quòd pro racemorum copia aquam affundunt, experientia docti: quò videlicet neq; aquosa admodum, neq; meraca sit Lora. Deinde rursum aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt, sic ut hoc quoq; potioni sit attemperatum: quod quidam Attica proprietatis curiosi proprie* λευληΐαν *dici volunt, non veluti primum illud. Utraq; Lora capiti dolorem adfert, nisi dilutior bibatur, sed prior magis caput ferit. Dos una huic potioni concessa est, nempe quòd ocyus per urinam reddatur: sed non pauca subest diversitas ex varia uvarum specie, è quibus vinacei sunt relicti. Etenim si dulces fuerint, potus multò erit suavior, citiusq; per urinas excernetur: sin verò*

Loræ paranda ratio ex Gal.

Loræ facultates.

vero acerbæ & acidæ fuerint, insuavior longè, ac minus ciens urinas. Porrò dilutum hoc valentius vinosiusq; efficitur, cùm vinacens ad ver, aut æstatem fuerit asservatus. Hyemis autem tempore si quis utatur, ut caput minus tentat, ita & per urinas minus expellitur. Hæc de lora Galenus. Ea λευτέρια Græcis, Latinis Lora, & Italis Acquarello appellatur.

οἶνος ἐκ τῆς ἀγρίας ταφυλῆς. VINUM E LABRUSCA. CAP. X.

VInum è sylvestri uva nigrum, adstringit: prodest alvi & stomachi fluxionibus, & cæteris, quibus constrictione & contractione opus est.

Vinum ex Labruscæ uvis.

NOn desunt in Hetruria, qui vinum è Labruscæ uvis exprimant, colore admodum nigro, idq; giluo admiscent, ut rubicundius reddatur. Utuntur eo rustici in alterius vini penuria, siquidem constat dulce simul, & austerum: verùm tractu temporis dulcedinem facilè deperdit, fitq; tunc gustui omnino insuave, adeò ut tantùm medicamenti vicem expleat, ubi adstrictione sit opus.

οἶνος μελίτιτης. VINUM MELITITES. CAP. XI.

MElitites datur in longis febribus, quæ stomachum infirmarunt: namq; alvum leviter emollit, urinam ciet, stomachum expurgat: prodest articulario morbo, renum vitiis, imbecillo capiti, & mulieribus abstemiis: odoratum siquidem est, & corpus alit. Distat à mulso, quod fit è vino vetere, austero & melle exiguo. Melitites autem adjecto ad quinq; congios austeri musti, mellis congio, & salis cyatho. Cortinis magnis, quò magis ad effervescendum locus pateat, fieri oportet, sensim aspersо sale, cumq; efferuere desierit, in alia vasa transfunditur.

ὀ οἰνόμελι. MULSUM. CAP. XII.

MUlsum è vetere vino austeroq;, & bono melle factum, præfertur: minus enim inflat, ac celeriter id genus in usum venit. Vetus, corpus alit: media ætate, alvo prodest, urinam pellit: à summo cibo sumptum, nocet: & inter initia potum, implet: dein appetendi aviditatem revocat. Fit mulsum duabus vini metretis, admista uva mellis. Aliqui, quò celerius præberi possit, mel cum vino coquunt, & ita transfundunt. Alii utilitatis gratia, ad sextarios sex musti ferventis unum mellis adjiciunt: & ubi ferbuerit, vase recondunt: dulce autem permanet.

Μελικρᾶτον. AQUA MULSA. CAP. XIII.

AQua mulsa easdem, quas mulsum vires possidet. Cruda utimur cum moliri dejectionem, aut vomitionem incitare volumus: ut iis, qui venena hauserunt, ex oleo. Decocta datur imbecillis, & hominibus elanguescentis pulsus, quos illi dixere microsphyctos, tussientibus, peripneumonicis, & iis qui immodico sudore digeruntur. Jam paratum, conditivumq;, quod aliqui hydromeli proprie vocant, media ætate adynamo vino, aut loræ in recreandis viribus respondet, & similem vim adipiscitur, quare inflammationibus alicujus membri plusquam lora prodest. Inveterati tamen usus damnatur in flammatis, aut constrictis: sed laboranti stomacho, aut cibum fastidienti, sudatoribusve convenit. Fit duabus pluviæ aquæ veteris ad unam mellis partem additis & insolatis. Alii fontanam aquam adjiciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec desunt qui hydromeli appellent: quòd a melle elutis aqua favis confici ac servari soleat: sed meracius confieri convenit: aliqui id coquunt. Ægrotantibus noxium est, quoniam plurimum ceraginis sibi vendicat.

Aquæ mulsæ faciendæ ratio varia.

ALia sanè Aquæ mulsæ ratio conficiendæ est apud Mauritanæ familiæ authores, ab hac quæ hic à Dioscoride traditur. Inter Arabas namq; Mesues de ea ita scribit: Aqua mulsa, ex antiquorum sententia, magnis utiq; viribus prædita est. Sitim etenim arcet: frigidis affectibus, præsertim cerebri, & nervorum & articulorum, auxiliatur. Loco vini potabilis extussientibus prodest: quin & pus, & lentam crassamq; pituitam è pectore trahit. Intestina, viscera, urinariosq; meatus purgat, terget ac lavat: quapropter subvenit coli doloribus, alvum subducit, & calculum gigni prohibet. Fit è libra laudatissimi mellis, non tamen veteris, colore pallido, odore jucundo, sapore cum dulcedine modicè acri, cum aqua fontana libris octo, in vase lapideo, vel fictili vitreato, lento igni decocta despumataq;, & demum linteo percolata. Verùm si aqua hac paulo post bibenda erit, aquatior fiat, & statim à sublata spuma percoletur. Nam quæ longa coctione julapij consistentiam acquirit, diutius quidem servari potest, sed agrius penetrat in remotas corporis partes, facilecq; in bilem vertitur, ob suam exuperantem dulcedinem, unde sitim accendit, nisi plurima affusa aqua dissolvatur, adeò ut aquæ ferè modo reddatur insipida. Variant autem mulsæ facultates pro diversa coctionis ratione, quippe quæ brevi coquitur tempore, flatum in ventriculo parit, alvum magis movet & minus nutrit: quæ verò longiori coquitur tempore, flatus discutit, magis nutrit, minusq; alvum stimulat.

Aromata Mulsæ adduntur

Sunt qui mulsæ aromata etiam addant, nempe gingiber, crocum, cinnamomum, macir, & id genus alia. Alij galliam moschatam officinis vocatam, & agallochum adjiciunt. Fit præterea ex parte una mellis, & aquæ fontanæ partibus octo. fermenti (aliàs fœni græci) in his dissoluti unciis tribus, & propriè ad centum mulsæ libras. Quæ deniq; omnia, musti modo effervescenda in ligneum cadum conjiciuntur, non tamen ad summum repletum, ne fervescens rediat. Ubi verò defervuerit obturato vase, asservetur vini modo ad potandum, verumtamen non bibatur, nisi tertio mense transacto. Hæc mulsæ aromata quoq; admisceri possunt linteolo inclusa, & adalligata in cadum demissa: hæc Mesues. Cujus ultima, mulsæ curandæ rationem, Germani Medonem vocant, qui tamen fermentum addunt, non ex cerealium genere aliquo paratum, sed ex vini musti recremento, & lupi salictarii floribus, quibus etiam utuntur ad zythum conficiendum quod cervisiam appellant. Medonis plurimum bibunt Poloni ac Lituani, quòd melle plurimo abundent. Quod Græcis ὑδρόμελι, Latinis item Melicratum & Aqua mulsa vocatur: Italis Acqua melata.

Nomina.

† Hæc

† Hoc loco vulgata exemplaria Græca habent χρώμεθα δὲ τῷ ἀφεψημένῳ, hoc est, Utimur cocta. In quibus nimirum verbu vitium aliquod latere suspicor: nam contextus verborum & res ipsa postulabant, ut prius aquæ mulsæ crudæ, mox coctæ usum traderet Dioscorides, quod hunc fecisse puto, sed librariorum culpa evenisse, ut sit negatio omissa, vel verbum ψημένῳ alterius loco scriptum. Auget nobis suspicionem Actuarius, qui in libro suo de compositione medicamentorum, ubi ea de Melicrato, id est Aqua mulsa scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt, inquit primùm, Cruda utuntur y &c. deinde, cocta verò exhibetur, &c. Hunc secutus fortasse Ruellius vir doctissimus, vulgatam illam lectionem ut depravatam reliquit, & alteram ut veriorem accepit. Addam insuper, quòd ratio ex usu Aquæ mulsæ sumpta suadet, ut cruda magis quàm cocta alvum dejicere, aut vomitum ciere possit.

10 Vulg. AQUA. CAP. XIV.

DE aquis in universum decernere, propter locorum proprietates, & peculiares naturas, cælum & alia pleraq;, difficile est. Magna tamen ex parte optima est dulcis, syncera, nullius omnino qualitatis particeps, & quæ ne minimo quidem tempore in præcordiis commoratur: ad hæc quæ & facili via fertur, & citra molestiam, nec inflationes creat, & minimè computrescit.

Aquarũ differentiæ & facultates.

PAucissimis quidem verbis de potabili in universum aqua disseruit Dioscorides, ita tamen ut nullam planè notam prætermiserit ex his, quæ in optima aqua requiruntur. Quare si nobis esset ista tantum faciendum satis, qui rerum naturalium periti sunt, non operæ pretium existimarem, hoc in loco plura de aquis commemorare. Verùm quia hosce commentarios in studiosorum, & imperitorum potissimùm gratiam condimus, ideo non solum aquarum omnium, quæ in communem tam cibi, quam potus usum veniunt, tum qualitates, tum facultates hic breviter perstringam, sed etiam earum, quæ sponte nascuntur, & sibi metallorum, caterorumq; fossilium varias vendicant facultates. In primis itaq; illa aqua ad potandum laudatissima censetur, quæ clara, pellucida, tenuis, pura frustillorum, & saporum omnium expers levuq; reperitur: necnon quæ igni admota cito calescit, remota verò ocyssimè frigescit gustu jucundo: quæ denique celeriter præcordia pertransit, & sine ulla ventriculi molestia labitur & secedit. Talis autem ea esse solet, cujus fons ad Orientem solem erumpit currit q;, super lapides, aut arenam, aut purissimam terram: quæq; æstate frigida, hyeme autem calida manat. Omnium tamen præstantissima est pluvialis, eaq; præsertim, quæ æstate media pluit, silente cælo. Huic fere illa respondet, quæ eodem tempore cum tonitrus descendit, tonitrosa propriè appellata. At ea, quæ maxima aëris ac ventorum procella, terrifico tonitruum, fulgurum & grandinis impetu, ex velociter concitatis nubibus cælo demittitur (ut in commentario libri sexti Epidemiorum scribit Galenus) in humanæ vitæ usum admitti non debet. Porro aquæ cisternarum non tot sanè laudibus commendanda videtur licet a quam plurimis Medicis laudetur. Siquidem non modo noxia existit, quòd miscella quædam sit diversarum aquarum, quæ in diversis anni temporibus imbri colliguntur ex pluvia, tum ex grandine, & nivibus hyemali tempore in tectis coliquatis, sed etiam quòd aquæ omnes stationariæ putrefactioni facile sint obnoxiæ. Quo fit, ut aqua in cisternis collecta (si rem rectè expendamus) synceræ pluviali minimè sit comparanda. Dicendum igitur erit, aquam sic asservatam eò pluviali syncera deteriorem esse, quò magis fuerit nivium, & grandinum liquationibus commista. Quandoquidem (ut in libro de bonitate aquæ scribit Galenus) quæ à nivibus & glacie colliquefit concoctionem impedit, urinam cohibet, pectus, pulmonem, ac ventriculum malè habet, convulsiones, laterum dolores, & flatus generat. Quod alia de causa non evenit, quàm quòd cum in glaciem, vel nivem concrevit, omne, quod tenue inerat, deperdit. Putealis præterea gravis quidem est ægreq; conficitur, nec statui quidem potest, quòd sit putredinis omnis expers: verùntamen tanto minus fuerit damnanda, quanto frequentius hauritur, vel si e subterraneo fonte scaturiat. Sequuntur lacustres & palustres, quæ omnino sunt improbandæ, nisi coctæ, vel igne destillatæ fuerint. Fluviatilis deinde probatur vel improbatur, pro concurrentium aquarum, & rerum injectarum qualitate, quemadmodum ys omnibus evenit fluminibus, quæ magnas perluunt civitates. Nam quibus animalia putrefacta, excrementa & urbium sordes inesse sentiuntur, ea ab alimentorum usu abdicanda sunt, nisi longo temporis tractu magnis fictilibus asservata ac defecata clarescant, & prorsus expurgentur: ut Romani faciunt cum sui Tiberis aqua, quæ præ cæteris hac facultate pollet, ut clara facta, ad centum, & plures annos perduret incorrupta. Ad hæc noxia sunt, quæ plurimam terræ mistionem consequuntur, quòd non modò viscera obstruant, sed & calculos in renibus & vesica procreent. Cæterùm aquæ, quæ lapideum admittunt succum, de quo satis diximus in prima hujus libri commentatione, prorsus vitandæ sunt, ut q ia potantes strangulare possint, eo sanè modo, quo epotum gypsum: quippe hæ arterias obstruentes spirituum transitum intercipiunt: quin & alimentum in corpus deferri prohibent. Quecirca hujusmodi aquæ potabiles non sunt, neq; in ciborum coquendorum usum recipiendæ. Quemadmodum nec illæ sanè probantur, quæ sal, nitrum, chalcanthum, alumen, & alia id genus concreti succi continent, quanquam omnes in medicinæ usum veniunt. Nam quod omnes prædictus excalfacientibus medicamentis refertæ sint, frigidis & humidis morbis laborantibus utilissimè exhibentur: ys verò noxiæ sunt, qui a biliosis vel acribus proveniunt humoribus. Salsæ, si bibantur, pituitam ejiciunt, sanguinem in ventriculo concretum dissolvunt, aquam intercutem exiccant, & obesa corpora extenuant: sed hi consumptis potantes sticulosos reddunt, ventriculum lædunt, intestina abradunt & scabiem, & pruritum excitant, utpote quæ non obscure sanguinem acuant, & sua salsedine adurant. Clysteribus infusæ pituitam attenuant & detrahunt, & ex ea prognatos dolores mirifice tollunt. Factus ex ea balneis, aquæ cutem subeuntes resolvuntur si novus fuerit morbus: frigidi nervorum dolores mulcentur, pectoris fluxiones cohibentur, excalfiq; ventriculus frigiditati obnoxius, & humiditate langueſcens: quin & pituitosa scabies curatur. Tollitur quoq;, vapore ex ijs calentibus accepto, tum capitis gravitas, tum aurium cruciatus: fotu verò frigiditumores & totius corporis sugillata delentur. Nitrosæ, si bibantur, corpus perturbant, pituitam dejiciunt, fœminas prolificas reddunt, & strumas absumunt. A salsis hæ facultatibus non dissident, præterquam quòd in omnibus illis valentiores sunt, non adeò tamen adstringunt, sed valenter abstergunt: quare & scabiosos mundant, & aurium ulceribus medentur, incertosq; earum sonos, atq; tumores discutiunt. Aluminosæ admodum adstringunt: proinde mirum non est, si ventriculum roborent qui crebris vomitionibus imbecillus efficiatur. Uteri fluxiones cohibent, abortum prohibent, & in his præsertim fœminis, quæ ante fœtus maturitatem plerunq; abortiri consueverunt: vesicæ ulceribus medentur: & oris gingivarumq; inflammationibus, si ex eis frequens collutio fiat. Gargarizatu non modò destillationes ad fauces inhibent, sed etiam confluxos resolvunt humores. Idem præstat balneum ex ijs paratum: confert enim magno juvamento exterioribus totius corporis exulceratis particulis, iisque præsertim, quæ defluxionibus tentantur. Cruentis item expuitionibus subvenit, anum procidentem reprimit,

Aquæ differentiæ & facultates.

Quæ aqua ad potandũ laudatissima?

Aqua pluvialis omnium præstantissima.

Aqua cisternæ.

Aqua ex nive & glacie, omnium pessima.

Aqua putealis.

Aqua lacustris & palustris.

Aqua fluviatilis.

Aqua Tiberis Romæ.

Aquæ lapidescentes.

Aquæ salsæ.

Aquæ nitrosæ.

Aquæ aluminosæ.

reprimit, & ſudorem ſuperfluum cohibet. Nocet tamen tam in potu, quàm balneo, ijs qui viſcerum infarctu laborantes in febres facile incidere poſſunt. Porrò aquæ, quibus chalcanthum, aut miſy aut ſory, aut melanteria immiſcetur, cum omnia eadem facultate conſtent, aluminoſis ſanè perſimiles ſunt: veruntamen hæ valentius ſuum obeunt munus nempe quod præter adſtrictoriam facultatem, ſuccum etiam admodum acrem obtineant, quamobrem ſerpentibus ulceribus, ac phagedænis opitulantur. Sulphuroſæ excalfaciunt, ac efficaciter nervos emolliunt: proinde reſolutis, convulſis, tremulis, ſtupidis contractuq; peridoneæ inveniuntur. Eædem compaginum tumores diſcutiunt, & dolores mitigant: nam ulcuſcujuſpiam coxendicum dolore, aut podagra, vel chiragra vexetur, ſulphuroſæ aquæ balneo magnopere juvatur. Præſtant præterea ad jecinoris lienis ac uteri dolores, atq; tumores in ijs genitos mirificè reſolvunt: ventriculum tamen laxant & infirmant. Bituminoſæ, etſi potæ interni quibuſdam morbis conveniant, & balneis adhibitæ aliquot temporis tractu nervos emolliant ac excalfaciant, attamen caput replent ſenſus hebetudine afficiunt, præſertimq; oculos. Quæ autem à metallis aut cærulei lapidis, aut æruginis, aut chryſocollæ aliquid admiſtum habent, ſi bibantur, vomitiones concitant: phagedænicis vero phagedænica ulcera ſiſtunt. Quæ præterea auripigmentum, aut ſandaracham continent, pectus dilatant, aſthmaticis & ſuſpiriioſis proſunt, & omnibus frigidis in univerſum morbus opem ferunt, quibus reſpirandi facultas impeditur. Aereæ oris & genitalium membrorum ulcera ſanant: quin & faucium & oculorum deſtillationibus auxiliantur. Quædamq; ferreæ ſunt, ventriculi, lienisq; vitiis, ſeminis profluvio, & menſtruis albis utiliter adhibentur. Et ut rem hanc ſummatim complectamur, aqua omnis, cui quodvis foſſile medicamentum admiſceatur, eandem facultatem præbet, quam quod illi admiſcetur. Quanimirum ratione ducor, ut ſupervacuum putem, reliqua ſigillatim proſequi, ut taceam id nimis longum futurum. Aqua Latinis dicta, Græcè ὕδωρ appellatur: Italicè Aqua.

Sulphuroſæ.

Bituminoſæ.

Aquæ Aereæ.

Aquæ ferreæ.

Nomina.

ὕδωρ θαλάσσιον. AQUA MARINA. CAP. XV.

AQua maris calida eſt & acris: ſtomacho adverſatur, alvum enim conturbat: pituitam expellit. Sive calida ad fotus adhibeatur, elicit & diſcutit, nervorum vitiis, & pernionibus, ante ulcera prodeſt. Miſcetur cataplaſmatis ex hordeacea farina, & emplaſtris, & diſcutientibus malagmatis. Ad movendas dejectiones tepefacta infunditur, & ad tormina, calida: pſoras, pruritus, impetigines, lendes & mammas rigentes, foveri utile eſt: livores fotu diſcutit: ad venenatos ictus, qui tremorem & refrigerationem adferunt, ſalutaris intelligitur: maximè ſcorpionum, phalangiorum aſpidumq; etiam, ſi quis in calidam deſcendat, auxiliatur: & malo habitu confectis jamdiu corporibus nerviſq;, balneæ ex ea utiles: hydropicos, capitis dolores, auriun. gravitates, ferventis vapor levat. Syncera & ſine potabilis aquæ miſtione repoſita virus deponit. Sunt qui etiam præcoquant, & ita recondant. Datur ad purganda corpora per ſeſe aut ex poſca aut cum vino aut melle: verùm poſt dejectionem dant gallinæ, aut piſcium juſcula, ad domandam morſus acrimoniam.

θαλασσόμελι. THALASSOMELI. CAP. XVI.

QUod Thalaſſomeli vocatur, vehementer purgare conſtat. Temperatur autem æquis portionibus maris, mellis, & imbris ex alto, defæcatis, & picato vaſe per Canis æſtus inſolaris. Alii ad binas marinæ coctæ ſingulas mellis adjiciunt, & vaſe condunt: hujuſmodi moderatius eſt aqua marina, & mitius.

ὄξος. ACETUM. CAP. XVII.

ACetum refrigerat & adſtringit. Stomacho utile, appetentiam excitat: erumpentem undecunque ſanguinem, potu inſeſſuve ſiſtit: prodeſt alvi fluxionibus coctum cum cibis: cruentis vulneribus inditur: inflammationes arcet, in ſuccidis lanis, aut ſpongia impoſitum: reprimit procidentia ſedis, vulvæq;, item abſcedentes gingivas, & ſanguine manantes. Ad nomas, & ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, lepras, impetigines, pterygia, cum aliquo convenienti efficax eſt: phagedænas ulcerum, nomaſq; fœtu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum ſulphure auxiliatur: ſugillationes rapit, cum melle illitum. Contra capitis ardores cum roſaceo in ſuccidis velleribus, aut ſpongia imponitur. Ad aquam inter cutem, gravitatem auritum, & ſonitus ſibiloſq;, ferventis vapor proficit, inſtillatum quoque aurium vermes necat. Panos coërcet tepidi fotus, aut ſi imbuta aceto ſpongia admoveatur: pruritus permulcet. Contra venenatos ſerpentium ictus, qui refrigerando nocent, calidum commodè fovetur: & frigidum ijs, quæ exurens virus ejaculantur. Calidum potum, atque vomitionibus redditum, adverſus omnia venena efficax eſt, præſertim contra meconium, & hauſtam cicutam, conglobatum in ventre ſanguinem, lac coagulatum, fungos, ixiam taxumque, cum ſale: hauſtu voratas hirudines, ſi ſorbeatur, ejicit. Tuſſim veterem mitigat, & recentem lacceſſit. In orthopnœa calidum commodè ſorbetur: gutturis affectiones gargarizatum inhibet: anginis, & uvæ procidenti convenit: contra dentium dolorem, calidum colluitur.

Aceti miſtæ facultatis conſideratio.

QUamvis Dioſcorides ſimpliciter pronunciaverit Acetum eſſe frigidum, quòd fortaſſe in eo magis frigiditas exuperet, quam caliditas: tamen Galenus qualitatem medicamentorum omnium indagator maximus, ex contrariis qualitatibus aliis ſcilicet & frigidis, acetum conſtare docuit lib. 1. de ſimplicium medicamentorum facultatibus nec eſſe bonitates ſimplices ſimilares, quemadmodum nec lac universum. Id quod ipſe Galenus lib. 8. de eorundem facultatibus, apertiſſimè confirmavit his verbis: Acetum primo horum commentariorum miſtæ eſſe ſubſtantiæ, nempe frigida pariter & calida, ejuſq; utriuſq; tenuium partium demonſtratum eſt: cæterùm calidam frigida exuperat. Porrò magnam deſiccandi facultatem in eo eſſe, ut ſit tertii ordinis deſiccantium jam completi, utiq; cùm validum exiterit. Et libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, idem ſic inquit: Atqui Acetum ex incidentium ordine exiſtens, ultrà hoc quod attenuat, præcipuum quiddam in ſe habet, quod reprimit, ac quod influit & repellit: utpote quod ſubſtantiæ ſuæ parum calidum eſt, plurimum verò frigidum, & partium tenuium. Idem quoq; libro 4. ſimplicium medicamentorum,

torum ita scribit: At frigiditas, quæ ab aceto proficiscitur, tantò est validior, quantò & tenuior. Inest verò illi & acrimonia quædam excalfaciens, quæ tamen satis non sit ad superandam ab aciditate provenientem frigiditatem: verùm quia transitus modo celeritatem promoveat: nam quanto calidum frigido facilius penetrat, tanto acrius succus aptior est. qui tenuibus sensibilium corporum meatus transeat, quam acidus. Itaq; ille, velut præcedens viam sternit, hic verò haud ita tardè insequitur: quo tempore sensus perficitur mistus, & qui agrè exponi queat, utpote qui nec plane frigidum esse acetum denunciet, quippe cùm in eo ignea quædam percipiatur acrimonia, nec planè calidum. Nam perpetuò, quæ ex prædecente fit acrimonia, calefactionem frigus ab insequente aciditate occupans, obscurat protinusq; extinguit quo fit, ut major multò ex frigore percipiatur sensus, quàm ex calore. Hæc ad literam Galenus. Ex quibus abundè liquet, quòd acetum, etsi ex contrariis qualitatibus constat, minus tamen frigiditatis, quam caliditatis particeps est. Quod cùm reè animadvertisset Dioscorides, acetum simpliciter (ut supra diximus) refrigerare pronunciavit Veruntamen illud ignorandum non est, quòd acetum nimirum eò calidius erit, quò vetustius & acrius extiterit. Siquidem ex Galeni sententia libr. 11 simplic. medic. capite de adipe, item tertio de compositione pharmacorum secundùm locos, vinum mel, acetum, oleum, adeps, vetustate calidiora fiunt. Ex quo facile fieri potest, ut reperiatur acetum adeò vetustate acerrimum, ut plus habeat caliditatis quam frigiditatis. Acetum quod Latini vocant, Græcis ὄξος dicitur: Arabibus Chal: Italis Aceto: Germanus Essig: *Hispanis Vinagre: Gallis Vinaigre.*

ὀξύμελι. ACETUM MULSUM. CAP. XVIII.

ACetum mulsum, quod Oxymel vocant, hoc modo temperatur. Aceti heminas quinq;, salis marini pondo, mellis minas decem, aquę sextarios quinq; pariter coquito, decies effervescente cortina: atque ubi refrixerit, diffundito. Sumptum crassos humores extrahere, & ischiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodesse creditur. Contra morsum ejus viperæ, quam sepa vocant, haustum meconium, ixiamve auxilio est. Anginis utiliter gargarizatur.

Oxymelitis confectio triplex Gal.

Triplicem Oxymelitis componendi rationem posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. 4. de sanitate tuenda: quitamen sal nulli commiscuit, ut ejus verba loco dicto apertè ostantur, quæ ita sequuntur. Uni aceti parti, mellis, à quo detracta spuma sit, dupla est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec eorum qualitates in unum coierint: ita enim nec acetum amplius crudum apparebit. Cum aquæ verò statim ut facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miscebis: deinde coques modico igni, quoad spumare desinat. At malum quidem mel multam egerit spumam, quo etiam diutius coqui debebit. Optimum verò, ut brevissimo tempore coquitur, ita minimum spumæ evomit, unde nec pari ei coctione est opus. Plurimum certe quartam partem ejus quod ab initio est inditum, amittit: post verò dimidio aceti adjecto, rursus coquendum, donec qualitatum omnino sit unitas, nec acetum crudum etiam appareat. Conficitur sanè oxymeli etiam tribus statim ab initio mistis ad hunc modum. Aceti una parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atq; hæc ad tertiam partem coquuntur, vel etiam quartam, spuma interim detracta. Quod si valentius id facere studes, tantundem injicies aceti quantum mellis: hactenus Galenus. Quem secutus Mesues, ipse quoq; de oxymelite sic scripsit Oxymeli fit ex aqua, aceto & melle Aqua verò miscetur, ut longa coctione resolvatur id, quod in oxymelite flatus excitat, ut etiam promptius despumetur, ut demptæ medicamenti hujus facultas, aquæ mistione tenuior facta, facilius in corpus distribuatur Mel verò additur, ad oppugnandam pituitam. Ex melle dempt & aceto mistis, facultas quædam tertia, quæ neutri eorum inest, tanta consurgit ut efficacissima sit, atq; certissima ad attenuandum, incidendum, resolvendumq; crassa, lenta, ex crementa quæ in ventriculo & jecore existunt longo tempore genita: quin & ea, quæ ad articulorum compagines adstruxerunt, & diuturnas procrearunt febres: ea namq; & incidit & coquit. Fit ex aceti parte una mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel & aqua simul coquuntur, ubi despumata probe sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur abunciæ una, ad unciastres: hactenus. Nomen ejus Græcum ὀξύμελι: Latinum Acetum mulsum: Italicum Aceto melato.* Oxymelitis confecto ex Melue. Nomina.

ὀξάλμη. ACIDA MURIA. CAP. XIX.

ACida muria, quam Græci Oxalmen vocant, contra nomas fotu, putrida ulcera, canum morsus, & venenatos ictus auxiliatur. Sanguinis fluxiones post excisos calculos sistit, si statim calida in vulnus injiciatur: & prociduam sedem reprimit: dysentericis, si nomas sentiant, infunditur: oportet autem ex lacte instillare. Hirudines sorbitione, aut gargarizatu necat. furfures & manantia capitis ulcera exterget.

Acida muria, quæ Græcis Oxalma appellatur, usus ætate nostra prorsus exolevit. Parabatur autem veteribus illis ex Nomina. *jure & aceto: vel ex muria & aceto. Quæ Latinis Acida muria, Græcis ὀξάλμη vocatur.*

θυμοξάλμη. THYMOXALME. CAP. XX.

THymoxalme veteres utebantur, dabantque laborantibus imbecillitate stomachi, ternos quaternosve cyathos, aqua calida dilutos: item in articularibus morbis, & inflationibus. Crassos humores, atrosq; trahit. Hoc modo factitatur. Thymi triti acetabulum, salis idem modus, rutę, pulegii, polentæ, singulorum exiguæ portiones in vas conjiciuntur, aquæ terni sextarii, & aceti terni cyathi infunduntur, & circumposito linteo sub dio madescunt.

σκιλλιτικὸν ὄξος. SCILLINUM ACETUM. CAP. XXI.

SCillinum acetum hoc modo fit. Scilla, quæ candida fuerit, expurgata conciditur, trajectaq; lino segmenta modicis intervallis, ne se contingant, siccatur in umbra quadraginta diebus: mina eorum in aceti boni sextarios duodecim immergitur, vase diligenter operto septenis diebus in sole madescit: post

eum dierum numerum ſcilla eximitur,& expreſſa abjicitur: defæcatum acetum transfunditur & reponitur. Aliqui ſcillæ minam quinq; aceti ſextariis miſcent. Alij citra exiccationem repurgantes, parem menſuram adjiciunt,& ſenis menſibus macerari patiuntur. Id multò magis humorum lentitias digerit. Gingivas humore prægnantes collutione ſtringit firmatq; & motos dentes ſtabilit: putredines oris, & graves halitus tollit: durat fauces ſorbitione,& calloſas facit: vocem expedit, & limpidam canoramque reddit. Datur ſtomachicis,ægrè cibum concoquentibus,melancholicis,comitialibus,vertiginoſis, mente captis:item vulvarum ſtrangulationibus,lienis incremento laborantibus iſchiadiciſq;. Imbecillos admodum recreat,corpus ſanum reddit, & bonum colorem præſtat: oculorum aciem exacuit. tarditatem quoq; aurium infuſione purgat. In ſumma ad omnia efficax. Cavendum tamen inteſtinis exulcerationibus,in capitis dolore,aut † nervorum vitijs. Datur quotidie jejunis ſorbendum inter initia exiguum,paulatim adaugendo,ad cyathum uſq;. Nonnulli binos dant cyathos,aut largius.

† νεφελικῶν. Renum vitijs, ita habent Drag. exemplar.

Scillini aceti vires mirabiles.

QUanquam ſatis ſuperq; de Scillino aceto à Dioſcoride dictum eſt, non tamen alienum fore exiſtimo commemorare hoc in loco,quæ de eo miris laudibus ſcripſit Galenus lib.3.de medicinis paratu facilibus, ſic inquiens: Salubre optimum acetum Scillinum à Pythagora ſcribitur, quo omnes Imperatores uſi ſunt. Ab ipſius authore fertur, quicunq; hoc utatur longæ vitæ fore,& ejus extrema integra,uſq; ad finem permanſura. Et ipſe quidem Samius ſenex hujuſmodi extitit: quantum enim temporis vixerit,haud ignoras: de ipſo in libro traditum eſt, quòd cum ſuis conſanguineis hanc facultatem communicavit: cumq; hoc medicamento uti incepit,quinquageſimum annum natus erat, & uſq; ad centeſimum decimum ſeptimum vitam produxit integer,& nulla unquam adverſa valetudine tentatus. Hæc ſanè medicamenti author diſſeruit,quòd fortaſſe vir philoſophus erat,mentiri neſcius. Nos autem viri hujus fidei periculum fecimus,ac firmam conſtantemq; hujuſce medicamenti facultatem eſſe teſtamur. Oportet igitur ſumere Scillam montanam libræ unius ponderis,& dura circumcidere, & mollia minutatim concidere, & aceti acerrimi ſextarios octo in vitreum vas mittere atq; obturare,ac per triginta dies Canículæ caloribus,ut maceretur,permittere: deinde ſcillam extractam exprimere. Id genus aceti parum manè ſorbeto. Tibi autem hæc evenient,ut ne faucium oriſq; partes unquam remolleſcant, os ventriculi benè valebit,facilè ſpiritum duces,vox rectè habebit,oculi acutiſſimè cernent,aures in officio manebunt,nulluſq; flatuoſus vapor in ventre unquam excitabitur,nullum viſcus ſuſpenſum erit,& benè ſpirans,benè coloratus deges. Ad civilia negotia rectè affectus,non acidum,non ſalſum ructabis,ſi aliquid aceti hujus aſſumpſeris: & jejunus ut aſſumas præcipio ſepiēq; poſt. aſtadia deambules,ita enim diſſolvetur. Hoc aceto qui utitur,in victu quamvis licentioſus eſto: omnia enim cibaria conficiet,& à nullo unquam offenſam patietur,neq; valde implebitur. ſed in melius proficere videbitur: nihil ſupervacui in corpore reſidebit,non flatus,non bilis,nec ſtercus,nec urina,ſed omnia facilè excernit atq; educit. Alvus lubrica omnino eſt,totiusq; corporis purgatorium medicamentum,etiamſi in oſſibus ſordes inhæreant. Item phthiſicos ab omnibus deploratos hoc medicamento ſanitati reſtitutos novimus. Morbo comitiali diuturno efficaciter profuit,ut niſi poſt longa temporis intervalla,non redierit: incipientem verò ac novum perfectè diſcutit,neq; reverti amplius hunc affectum permittit. Ad podagras præterea,& articulorum morbos, jecoris lieniſq; duritias vehementer facit: & particulares quidem aceti ſcillini effectus hi ſunt. Communes autem quàm plurimi, quibus nos commoti ſalutare hoc medicamentum, ſanitatis integritatiſq; cauſa,tibi tradidimus. Hæc ille, quicunq; fuerit,nam liber is inter nothos,& Galeno adſcriptos recenſetur.

Aceti ſcillini confectio.

Nomina. *Acetum Scillinum quod Latini, ὄξος σκιλλητινὸν Græci nominant: Itali Aceto ſcillino.*

Σκιλλητινὸς οἶνος. SCILLINUM VINUM. CAP. XXII.

SCillinum vinum fit hoc modo. Diſſectam,uti dictum eſt,ſcillam,& ſole ſiccatam contundito: minam ejus tenui cribro incernito,& linteo raro illigatam in vicenos ſextarios muſti recentis ac boni demergito,ubi trimeſtri ſpatio maduerit,elutriatum vinum,obſtructo diligenter vaſe recondito. Licet quoq; ſic humida ſcilla uti. In orbiculos,rapi modo, diſſectam duplicato pondere, quadraginta diebus inſolari oportet,& valde inveteraſcere. Alia parandi ratio. Scillæ diſſectæ,& repurgatæ tres minas in Italicam metretam muſti demittito,& ſenos menſes in vaſe obſtructo macerari ſinito: poſt id tempus defecatum, & excolatum vinum recondito. Utile eſt contra cruditates, & ciborum corruptiones: item ijs qui revomunt cibũ: & ſi pituita in ventre aut ſtomacho coierit. Prodeſt lienoſis,malè habitis corporibus. aquæ inter cutem, regio morbo, difficili urinæ, torminoſis, inflationibus, reſolutioni nervorum, horroribus longis, vertiginoſis & vulſis: menſes pellit: minimè nervos infeſtat. Hoc vinum vetuſtate fit melius. Cavendus in febre uſus,aut ſi interanea ulcus ſentiant.

Scillini vini vires ex Gal.

SCillini vini meminit Galenus libro tertio de medicamentis paratu facilibus,his verbis. Vinum hoc potui datum omnem ſanitatem adfert: humores enim attenuat,ſed maximè pituitam,neq; ipſam in ſtomacho,aut ventre,aut capite, aut jecore,aut liene,aut nervis, aut oſſibus conſiſtere permittit, neq; alium id genus tenacem humorem obſtructiones facientem. ſed omnia diſſolvit,& ventrem lenit atq; ita ſubducit,& urinam movet,& per ipſam cauſas attenuat, excerniq;. Adeo verò caput purgat,ut nares humiditate vacent. Commodum eſt podagræ, articulari & comitiali morbo. denique omnis ſanitatis eſt author. Ex his conſtat. Scillam albam montanam circiter Canis exortum accipito in libra pondere, per dies decem in umbra refrigera: deinde ſcillæ laminas refrigeratas in vitreum vas mitte, & vini albi veteris ſextarios duodecim ſuperinfunde,& ſuſpenſum vas per quadraginta dies habeto: poſtea ſcillam exime & abjice, & vino ad antedicta vitia utere,& ejus vim percipies. Subinde ante cibum vini duas uncias exhibe,ſin à cibo unciam mediam. Quod ſi ipſum potui commodum efficere velis,ut magis delectet,mellis ſextarios duos,aut tres admiſceto. Quòd Græcè οἶνος σκιλλητινὸς,Latinè Vinum ſcillinum appellatur: Italicè Vino ſcillino.

Vini ſcillitis confectio.

Nomina.

Οἶνοι θαλάσσιοι. VINA MARINA. CAP. XXIII.

VIna ex marina aqua,variè factitantur. Aliqui enim ſtatim cum decerptæ ſunt uvæ,aquam maris admiſcent. Alii in area uvas ſole ſiccant quibus calcatis marinam adjiciunt. Alij paſſas prius uvas in doliis marina aqua macerant, mox calcatas exprimunt: id magis paſſi generibus adſcribitur. Quæ tamen

samen austeriore gustu temperantur, contra febrium adventantium indicia valent, si modò meliora non adsint: alvum subducunt: prosunt purulenta extussientibus, & si dura alvus exerceat. Quæ ex Aminæis uvis fiunt, caput tentant, stomacho adversantur, flatus creant. Verùm quo plenior habeatur historia, iis qui hujus studio tenentur, non inutile existimamus varias vinorum compositiones adferre, non quòd frequens eorum, aut necessarius existat usus, sed ne quid omisisse videamur, quod ad eorum rationem attinet. Sunt autem quædam ex iis factitia, minoris curæ ac impendii, quæ cadunt in usus: uti quæ cotoneis malis, pyris, siliquis, item myrti baccis componuntur.

Κυδωνίτης οἶνος. VINUM CYDONITES. CAP. XXIV.

CYdonites, nomine alio Melites appellatur, & ita fieri consuevit. Mala cotonea exemptis seminibus, frustatim rapi modo scinduntur, & duodecim minarum pondo, in musti metretam, triginta diebus macerantur: postea defæcatum vinum reponitur. Alia faciendi ratio. Oportet ad singulos mellis sextarios denos succi cotoneorum tusorum pressorumq; adjicere & ita recondere. Vinum hoc adstringit: prodest stomacho, dysenteriæ, hepaticis, renum vitiis, & urinæ difficultati. Melomeli, quod & Cydonomeli nominant, sic fit. Cotonea mala seminibus suis castrata, in quàm plurimum mellis, quo penitus demersa contegantur, conjiciuntur: id post annum mitescit, mulso non dissimile. Præstat eadem, quæ superior compositio.

Ὑδρόμελον. HYDROMELUM. CAP. XXV.

FIt Hydromelon duabus mensuris aquæ coctæ, & sub Caniculæ sydus insolatæ, additis ad unam melomelitis facti ex cotoneis. Vis hujus eadem est.

Ὀμφακόμελι. OMPHACOMELI. CAP. XXVI.

OMphacomelitis faciendi ratio hæc est. Acerbæ uvæ adhuc immaturæ, & tribus diebus insolatæ exprimuntur, & ad ternas succi partes, mellis optimi despumati singulæ partes adjiciuntur: & insolatur in vasa transfusum. Vim reprimendi ac refrigerandi habet: stomachicis cœliacisque convenit. Usus post annum est.

Ἀπίτης οἶνος. VINUM EX PYRIS. CAP. XXVII.

FIt & è pyris, perinde atq; cotoneis, vinum, apiites nomine, sed ita ut pyra non magnopere maturescant. Ex siliquis etiam, mespilis, sorbis, simili modo temperatur. Omnia hæc genera acerba sunt, & adstringunt: stomacho utilia sunt, atque intestinas fluxiones cohibent.

Οἰνάνθινος οἶνος. VINUM OENANTHINUM CAP. XXVIII.

FIt è feraci vite sylvestri, quod vocatur œnanthinum. Sicci flores minis duabus musti cado macerati, post triginta dies mutantur, mox colatum vinum reconditur. Facit adversus stomachi imbecillitatem, cibi fastidia, cœliacos & dysentericos.

Ῥοίτης οἶνος. VINUM EX PUNICIS. CAP. XXIX.

FIt è punicis malis maturis, quod Rhœten nominant: succo expresso ab acinis eorum, quibus lignosus nucleus abest, apyrena vocant, ac decocto ad tertias, & ita repositio. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim cum alvi profluvio exortam, stomacho utile, adstringit alvum, & urinam movet.

Vini è punicis varia cõsideratio.

Vinum è Punicis malis multifariam conficitur in Italia. Aliqui enim repurgatos punicorum acinos prælo statim subjiciunt, & expressum succum vitreis amphoris recondunt: ibi ℥ij per se tamdiu effervescere sinunt, quousq; defervuerit, & subsidat fax: deinde in alias transfundunt amphoras, quod a fecibus repurgatum eximunt, & oleum superinfundunt, ne evanescat & corrumpatur, vel acescat. Alii, qui magis punicis abundant, acinos in ligneum cadum altera parte patulum conjiciunt, & uvarum modo pedibus calcant, donec universus exiliat succus: deinde per se in sole effervescere sinunt, cado linteo spissioce cooperto, usq; dum fax universa resident, nuclei supernatent & vinum defæcatum & pellucidum reddatur. Ubi autem hæc facta sunt, perforato paulò supra facem vase, vinum eximunt, & cadis ligneis asservant. Huic oleum superinfundere non opus est: servatur enim sic paratum per se, modò vasis osculum pice, vel cerâ obturetur. Sunt præterea, qui repurgatos punici acinos cum pari mensura nigræ uvæ austeriusculi saporis commisceant, calcent & per se effervescere sinant, quod vinum claritatem consequatur. Subinde in doliolis asservant: siquidem hoc gustui plurimùm arridet.

Vini è punicis malis vires.

Quod è vinosis exprimitur, si ex oxalidis aqua, vel hortensis intubi aut buglossi hauriatur, ardentibus pestilentibusq; febribus mirificè auxiliatur, & sitim extinguit. Idem potum ex plantaginis aqua aut portulacæ, aut rosarum, sanguinis rejectiones cohibet, æstuantemq; stomachum juvat. Datur etiam magno juvamento potandum in aqua, in qua pluries candens ferrum extinctum fuerit, cœliacis, dysentericis, diarrhœa laborantibus, ac etiam mulieribus uteri profluvio affectis. Nauseam sedat, & bilem è jecinore in ventriculum permeantem cohibet, & vomitiones compescit. Idem cum Rhodomelle mistum, facit perbelle ad oris, gingivarum & faucium exulcerationes ac defluxiones: quinetiam ad urinam & gingivarum ulcera, & earundem partium phlegmonas extinguit ex aqua rosarum illitum. Gargarizatur quoq; utiliter ad columellæ affectus, eùm à fluxionibus, tum ab inflammatione contractos. Caterùm ubi omnino adstringere opus sit, longè magis præstabit, quod ex acidis punicis exprimitur.

Ῥόδινος οἶνος. ROSACEUM VINUM. CAP. XXX.

RHodites sic fit. Rosarum siccarum, tusarumq; minam linteolo deligatam in sextarios octo musti demergito: & post tres menses defæcatum vinum transfundens, recondito. Utile ijs, qui febri carent: & ad stomachi coctiones & dolores, à cibo potum: & contra humidas alvos & dysenterias. Fit quoq; ex succo rosarum addito melle, quod rhodomeli vocant: quod arteriæ scabritijs convenit.

Μυρτίτης οἶνος. MYRTITES VINUM. CAP. XXXI.

MYrtites fit, baccis nigris, quæ maturitatem excesserint, tusis, & organo expressis. Aliqui ad tertias coquunt. Alij baccas prius sole torrent, & quaternis sextarijs contusarum, ternas aquæ heminas adjiciunt, & vini veteris parem modum: postea exprimunt & servant. Magnoperè adstringit: stomacho utile: fluxionibus ventris ac stomachi prodest, & contra intestinas ulcerationes, & profluvia: denigrat capillos.

Μυρσινίτης οἶνος. MYRSINITES VINUM. CAP. XXXII.

MYrsinites sic temperatur. Rami nigræ myrti cum suis baccis & folijs tusi, decem minarum pondo, in tribus musti congijs ferveſcunt, donec duo supersint, aut certè dimidium: id vinum colatum ad usus reconditur. Contra furfures, ulcera in capite manantia, eruptiones papularum, gingivas, tonsillas & purulentas aures efficax est: fudores sistit.

Σχίνος καὶ τερεμίνθινος οἶνος. LENTISCINUM ET TEREBINTHINUM VINUM. CAP. XXXIII.

LEntiscinum similiter ut myrsinites temperatur. Nec secus terebinthinum: namq; bacciferi eorum rami sumi debent. Similes insunt vires: adstringunt, stomacho accommodantur, & defluxionibus intestinorum, vesicæ & stomachi, & sanguinis profluvio. Ulcera omnia fluxionibus obnoxia, foru ad cicatricem perducunt: fluxiones vulvæ ac sedis insessione cohibent.

Φοινικίτης οἶνος. PALMEUM VINUM. CAP. XXXIV.

PAlmulas maturas, quas vocant chydeas in urceolum imo pertusum, & obstructum picata arundine, demittito: lino foramen sit obturatum, & quadragenis sextarijs ternos aquæ congios infundito: quòd si ipsum ita dulce esse non libeat, quinque congios infudisse satis est: post decem dies detracto ab arundine linteo, assumito vinum crassum & dulce, & reponito. Suave illud quidem, sed capiti noxium: contra fluxiones propter adstrictoriam vim efficax: stomachicis, cœliacis, sanguinem expuentibus convenit. Aliqui idem addita aqua iterum capiunt, & tertio, quarto, quinto sextove faciunt, quod tandem acore vitiatur.

Καταρχίτης οἶνος. VINUM EX CARICIS FACTUM. CAP. XXXV.

CAtorchites, aliquibus sycites vocatur, in Cypro fit, ita ut palmeum: sed hoc interest: quoniam pro aqua tantundem humoris adjiciunt, in quo recenter pressa vinacea maduerint. Caricæ quæ chelidoniæ aut phœniceæ appellantur, præsertim nigræ macerantur, uti diximus: & post decem dies humor excipitur, atque iterum, aut tertio, idem modus aquæ, in qua vinacea maduerint, infunditur: simili modo intercedente spatio, quarto aut quinto assumitur. Demaceratorum liquor non secus acorem contrahit, & aceti usum præbet. Id tenue est: flatus gignit, stomacho adversatur, fastidium parit, alvo tamen prodest, urinam ciet, menses trahit, lactis ubertatem facit, vitiosum sanguinem creat, & elephantiasin adfert, ut potio, quam zython appellamus. Aliqui sex amphoris, decem salis sextarios adjiciunt. Alij muriæ amphoram, quod non facilè vitiatur, & alvo idoneum fore censent. Alij thymum & fœniculum imo subjiciunt, & caricas superponunt: & ita vicissim, donec vas expleverint. Fit & è sycomoris eodem modo vinum, sed in acetum acre degenerat: quoniam non ita prævalet vis eorum, ut fluentis liquoris dulcedinem retinere possit.

Πιτυίτης οἶνος. RESINATUM VINUM. CAP. XXXVI.

REsinatum vinum populatim factitari solet copiosum in Galatia, quoniam vinum illic coalescat, uva non matureſcente, ob cœli algorem, nisi picea resina temperetur. Resina autem cum cortice tunditur, & amphoræ dimidiata hemina permiscetur. Aliqui ubi efferbuit, excolant, separantes resinam: alij relinquunt. Hæc vina vetustate dulcescunt. Omnia capitis dolorem, & vertigines faciunt: coctionem tamen adjuvant & urinam cient: tussientibus ac destillatione vexatis conveniunt: item cœliacis, dysentericis & hydropicis, fœminis fluxione vulvæ laborantibus: altis exulcerationibus infunditur. In hoc autem genere nigricans magis albo constringit.

Στροβίλιτης οἶνος. VINUM STROBILITES. CAP. XXXVII.

STrobilites fit maceratis in musto nucibus pineis, recentibus fractisq;: præbetq; resinati effectus. Si quis madefactas nuces pini musto decoquat, potum affatim convenit ijs, qui tabitudine conficiuntur.

κίδρου

Κέδρου καὶ ἐκ τινων ἄνθεων καὶ καρπῶν οἶνος. CEDRINUM ET EX ALIQUOT ARBORIBUS AC FRUCTIBUS VINUM. CAP. XXXVIII.

CEdrinum, juniperinum, cupressinum, laurinum, pineum aut abiegnum, simili ratione fiunt. Divisos recenter ramos, cum fructum edunt, aut soli, aut balneo, aut igni admovere oportet. uti consudent, congioq; vini minam unam permiscere, & post duos menses transfundere, & antequam recondantur, insolare. Factitiorum vinorum vasa impleri debent: namq; non plenis vasis, vina in acorem corrumpuntur. Medicata autem vina rectè valentibus insalubria. Omnia excalfaciunt, urinam cient & substringunt. Laurinum tamen vehementius excalfacit. Fit quoq; è fructu cedri majoris vinum, congio musti, adjecta tusarum baccarum selibra: diebus quadraginta insolari debet, & defæcatum in vasa transferri. Fit etiam vinum è baccis juniperi, non aliter quàm cedrites, & ad eadem valens. Cedrites hoc modo fit. Cedriam dulci aqua lavant, & singulas amphoras singulis cyathis diluunt, & ita multo replent. Hoc genus vini excalfacit, extenuat: tussi antiquæ utile sine febre, pectoris lateriséq; doloribus, torminibus ventris, & interaneorum ulceribus, purulentis excreationibus, mulieribus vulvæ causariis, hydropiciséq; facit adversus ventris tineas & horrores. Contra venenatos ictus auxiliatur: serpentes necat: aurium doloribus instillatum medetur.

Πισσίτης οἶνος. PICATUM VINUM. CAP. XXXIX.

PIcatum ex liquida pice & musto temperatur. Picem autem primùm marina, aut muria tantisper eluere oportet, dum inalbuerit, & syncera maris aqua defluat: mox aqua dulci proluenda: congiis octo musti uncia picis una, aut altera adjicitur: ubi efferbuerit & constiterit in vasa diffunditur. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat, abstergit: utile doloribus pectoris, alvi, jecinoris, lienis, & vulvæ, si sine febre sint, veteri rheumatismo, exulcerationibus in altum recedentibus, tussi, suspiriis, concoctionibus tardis, inflationibus & luxatis, præsertim in succida lana impositum.

Ἀψινθίτης οἶνος. VINUM ABSINTHITES. CAP. XL.

ABsinthite faciundi ratio evariat. Aliqui enim duodequinquaginta sextariis Italicarum amphorarum, admistam absinthii pontici libram decoquunt ad tertias: & ubi inf derint sex aceti sextarios, & absinthii selibram, ac diligenter permiscuerint, diffundunt in vas: dumq; conquieverit, defæcant. Alii absinthii minam in amphoram demittunt, tusamq;, & raro linteo deligatam, in cado musti macerant binis mensibus. Alii absinthii quadrantem, alii trientem, & nardi Syriacæ, cinnamomi, casiæ, floris junci odorati calami, elatæ palmarum singulos sextantes injiciunt in metretam musti, & tundentes prius pila, obstructo vasis spiraculo, binis ternisve mensibus dimittunt: postea defæcatum vinum transfundunt ad usus. Alii addunt in musti cadum Celticę nardi drachmas quatuordecim, & absinthii drachmas quadraginta, linteo involutas: post quadragesimum diem elutriant. Alii in senos sextarios musti, absinthii libram, & siccæ pini resinæ sextantem immittunt: & post decem dies excolant & recondunt. Utile est stomacho, urinam ciet, tardam concoctionem accelerat: hepaticis, regio morbo, & renum vitiis auxiliatur: fastidia discutit: ijs prodest, quibus stomachus negotium exhibet: valet contra longam præcordiorum distentionem & inflationes, teretesque ventris tineas & remoratos menses: contra hausta ixiæ venena quam plurimum potum, & vomitionibus redditum, auxiliatur.

Ὑσσωπίτης οἶνος. VINUM HYSSOPITES. CAP. XLI.

HYssopites è Cilicio hyssopo maximè laudatur. Fitq; similiter, foliorum hyssopi tusorum libra in amphoram musti conjecta: linteolo raro cum quibusdam lapillis folia involvuntur, ut degravatus ponduscolo fasciculus sidat: vinum post quadraginta dies defæcatum elutriatur. Contra pectoris, laterum & pulmonis vitia, veterem tussim & suspiria prodest: urinam cit: torminibus & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur, menses movet.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων φυτῶν. VINA EX DIVERSIS PLANTIS FACTA. CAP. XLII.

SImili modo chamædryites fieri solet. Excalfacit, discutit: convulsis, regio morbo, vulvæ inflationibus, tardæ concoctioni, incipienti aquæ intercutem subvenit Inveteratscens melius redditur. Stœchadites non secus temperatur. Congius sex stœchadis minam addere oportet. Crassitiem, inflationes, laterum nervorumq; cruciatus, & perfrictiones discutit: comitialibus commodè datur cum pyrethro & sagapeno. Fit ad eadem acetum è stœchade herba, ut paulò ante diximus, aceto macerata, quod eosdem implet effectus. Fit vinum è betonica, quam cestron ptycotrophon appellant. Herbam semine maturo prægnantem, cum suis ramulis minæ pondo, congiis duobus vini macerant, & post septimum mensem transfundunt. Ad multa interaneorum vitia, ut frutex ipse, pollet. Et ut in universum dicatur, factitia vina sibi misturarum vires adsciscunt: quare non difficile fuerit iis, qui illarum naturam norint, vinorum vires conjectura quadam consequi: veruntamẽ vinorum usus febricitantibus abdicandus. Fit etiam vinum è betonica acetum ad eadem vitia utile. Tragoriganites fit quaternis tragorigani drachmis linteolo colligaris, in quaternos musti sextarios conjectis, & post tertium mensem transfusis. Prodest torminibus, vulsis, ruptis, laterum doloribus, spirituum discursationi ægris concoctionibus. Enapis fit

vinum, nomine bunites, drachmis duabus tusi napi in sextarios duos musti additis, & cæteris eodem modo factis. Prodest stomachicis & dimicatione, aut longo equitatu fatigatis. Dictamni drachmas quatuor macerato quaternis musti sextariis. Facit adversus stomachi fastidia: menses & purgamentum a partu subducit. Marrubii adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demittito, & reliqua consimiliter facito. Convenit hoc vinum pectoris vitiis, & omnibus, quibus marrubium. Thymi tusi & cribrati uncias centum linteolo colligatas, in amphoram musti adjicito. Valet contra ægras coctiones, fastidia, dysenteriam, nervorum & præcordiorum dolores, hybernos algores, & venenata animalia, quorum morsus frigus insequitur, aut putrescit locus. Simili modo è satureia vinum fit, quod eadem, quæ thymites præstat. Sic quoq; origanites ex Heracleotico origano conficitur similiter cum supradicto. Facit eadem, quæ thymites. E calamintha, pulegio & abrotono vina fiunt eodem, quo thymites, modo. Prosunt stomachicis, cibum fastidientibus, & regio morbo: quòd urinam moveant. Fit item e conyza vinum contra venenata ante alia efficax.

Ἀρωματίτης οἶνος. VINUM AROMATITES. CAP. XLIII.

ARomatites ita fit. Palmæ, aspalathi, calami, nardi Gallici, singulorum quatuor sextarios sumito: postquam contriveris, passo subigito, coactis ingentibus offis, & in sextarios duodecim austeri musti dejectis, operculato vase, quadraginta diebus quiescere finito: deinde ubi fæce expurgatum fuerit, reconditito. Alia ejus ratio. Calami uncia, phu drachmæ septem, costi drachmæ duæ, nardi Syriaci drachmæ sex, cassiæ uncia, croci drachmæ quatuor, amomi drachmæ quinq;, asari drachmæ quatuor. Omnia sic singula trita, & linteo colligata in cadum musti demerguntur: & postquam vinum deferbuerit, transfunditur. Facit ad pectoris, laterum & pulmonis dolores, difficili urinæ, horroribus, retardatis menstruis, atq; ijs quos per frigora iter faciunt, potum convenit: pituitæ crassitiem extenuat, colorem alit, somnum conciliat, dolorem finit: renum & vesicæ vitiis auxiliatur.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ἀρωμάτων. VINA EX DIVERSIS ODORAMENTIS FACTA. CAP. XLIV.

FIt & vinum ad destillationes, cruditates, tussim, inflationes, & si humor in stomacho coit. Myrrhæ duæ drachmæ, piperis candidi drachma una, iridis drachmæ sex, anisi drachmæ tres: omnia plenius tusa, & linteolo involuta, in sex vini sextarios conjiciuntur: vinum post triduum colatur, & in lagena reconditur. Datur post deambulationem meraculum, cyathi unius mensura. Fit quoq; nectarites ex helenio herba, radice sicca pondo quinq; drachmarum linteolo colligata, & in congios sex musti addita, & post tres menses effusa. Facit ad stomachi & pectoris vitia: urinam pellit. E Syriaca nardo & Celtica, malabathroq; vinum factitatur, hac ratione. Singulorum selibram in binos musti congios mittito, post menses duos colato. Datur cyathus unus cum tribus aquæ. Hoc vinum efficax est contra vitia renum, hepaticos, regium morbum, & urinæ difficultatem: prodest stomachicis, atq; ijs quos pallor decolorat. Alij unciam, aut sextantem acori & Celticæ nardi quadrantem in musti amphoram adjiciunt. Asari quadrantem in senos musti sextarios itidem demittito. Id vini genus urinam ciet: hydropicis, & regio morbo laborantibus, hepaticis ischiadicisq; convenit. Radicis sylvestris nardi recentis, & tritæ, cribrataq; bessem in congium musti conjicito: duos menses quiescere finito. Utile est hepaticis, difficili urinæ, inflationibus, stomachicis.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ξύλων. VINA EX DIVERSIS HERBIS FACTA. CAP. XLV.

RAdicis dauci contusæ drachmas sex in musti amphoram imponito, & similiter transfundito. Facit ad dolores thoracis, præcordiorum & vulvæ: menses pellit, ructus ciet, & urinam: prodest tussi, ruptis, vulsisq;. Salviæ unciam in musti amphoram, quod idem cum ceramio est, mittito. Valet contra renum, vesicæ & laterum dolores, rejectiones sanguinis, tussim, rupta, vulsa, & suppressos menses. Panacis unciam in musti congium mittito & transfundito. Prodest ruptis, vulsis, contusis, orthopnœæ: lienis crassitiem extenuat: contra tormina, coxendicum dolores efficax est: tardas concoctiones accelerat: menses & partus extrahit: quæ inter cutem & serpentium ictibus auxiliatur. Vina ex acoro & dulci radice consimili modo fiunt. Oportet enim singulorum uncias octo in senos congies mittere, tribus mensibus macerare, mox in vas transferre. Faciunt ad pectus & latera, & urinam moveant. Seminis apij recentis, maturi, & cribrati unciæ novem in linteo colligatæ in musti amphoram demittantur. Appetitum excitat: stomachicis & difficili urinæ auxiliatur: faciles spiritus facit. Ex fœniculo anetho & petroselino, vina eodem modo fiunt, & ad eadem efficacia. Fit & ẽ flore salis vinum multò ad purgandum efficacius, quàm vinum aqua marina temperatum. Fauces, vesicam, renes & stomachum infestat: quare neq; insecunda neq; adversa valetudine prodest. Fit etiam vinum, quod phthorion vocant, quoniam partus necat, & abortus facit, veratro aut scammonia, aut sylvestri cucumere, juxta radices vitium sato: siquidem vires sibi illorum vires adsciscunt. Id vinum partus enecat: datur jejunis mulieribus, quæ ante vomuerunt, cyathorum octo mentura, dilutum Ramorum thymelææ cum suis foliis, & fructu triginta drachmas nitrito in congios tres musti, & levi igne coquito, donec congij duo superfint, defæcatumq; recondito. Aquosa purgat excrementa: & lienem absumit. Chamelæa dum floret, cum foliis tusa, & cribrata decem drachmarum pondere, in musti congium additur: post duos menses vinum in vas transfertur. Aquæ inter cutem hepaticis & lassitudine confractis, efficax est: item mulieribus, quæ à partu ægrè purgantur. Chamæpityinum simili modo fit, ad eadem conveniens: urinam quoq; ciet. Librum radicis mandra-

mandragoræ concidito, ſegmenta lino trajecto, quod ſe libram æquat, in muſti cadum demittito, ibiq; eſſe ſinito ad menſes tres, deinde transfundito. Media potio, heminę dimidium: bibitur, paſſo in duplum addito. Ajunt heminam vini congio miſtam, potu ſaporem adferre: cyathus unus cum ſextario vini potus enecat. Medetur & eas ejus doloris ſenſum aufert: fluxiones incraſſat: olfactu, potuq;, & cùm inditur, idem præſtat. In congium muſti aqua marina diluti, drachmas duodecim nigri veratri triti in linteo mundo mittito: dumq; efferbuerit, in marinæ aquæ congios quatuordecim, ubi pleniuſculè fregeris, injicito: poſt aliquot dies colato, & utitor. Dato cyathum unum ex aqua balnei, in potu ad alvũ ſolvendam, iis qui evomuerunt à cœna. Alia ratio. Veratri drachmas viginti, junci odorati uncias duodecim, ſpicæ Syriacæ uncias tredecim: cribratas, & linteo colligatas, in ſeptem vini Coi ſextarios, diebus quadraginta macerandas indito, poſtmodum colato: dabis in potu ſeſquiheminam. Aliter. Decoctæ marinæ aquæ ex alto petitæ ſextarios duodecim, veratri candidi libras ſex, in muſti amphora quadrageſimo die quam madefeceris, colato, & utitor. Alia ratio. Veratri drachmas duodenas, & aphronitri quaternas in ſenis muſti ſextariis diebus quiniſdenis macerato, mox colato: & ſemeſtri exacto, utitor. Id vini genus abortus facit, & partus necat. Aut uvas in ſole ſiccatas impono in muſti metretam (impletur autem metreta congios duodecim) & gypſum in vinum mittito pondo drachmarum viginti, & biduo reſidere ſinito: conjicito veratri nigri drachmas triginta, junci odorati, calami ſingulorum drachmas triginta, baccarum juniperi ſextarios duos & trientem, myrrhæ, & croci ſingulorum drachmam: involvens linteolo diebus quadraginta appendito, poſtea colato, dabis heminas tres, aut duas dilutas. Purgat à partu & abortu fœminas: fœtus extrahit: contra ſtrangulatus vehæ efficax. Scammonites ſic fit. Radicis ſcammoniæ per menſes eſſoſſæ, tritæ, & linteo colligatæ drachmas quinq; in muſti congium mittito ad dies triginta. **Alvum purgat: bilem, & pituitam extrahit.**

Vinaſactitia parandi ratio diverſa, quam ſuperius ab initio propè hujus libri ad hunc uſq; locum pluribus capitibus Vinorũ factitiorũ confid.
diligenter, tradidit Dioſcorides, nobis quidem clarior, & evidentior viſa eſt, quam ut operæ pretium eſſet ſingula eorum capita noſtris commentationibus proſequi, præſertim cùm omnium fere jam uſus apud nos exoleverit: quanquam non equidem habuaverim quin eſſe hujuſmodi vina ſi eo modo parata in promptu eſſent, morbis proficua, quibus prodeſſe prædicuntur. Unde pluribus à hinc rationibus mixus, primus ego ut arbitror (quod etiam libro 11. in Ebeni mentione diximus) e ligno Guaja. vinum confeci, & alias quoq; conficiendum eſſe ſcriptis tradidi. Cujus poſtea unum nomen Gallica lue correptos, nos & alii Medici ſanitati reſtituerunt. Videmus enim Ephrahatum à oculorum claritatem efficacißimum eſſe, Myrtinum lienis morbos ſanare, & quod ex Sena paratur, atrabiliarios morbos, & cutenus exulcerantibus, nempe ſcabiei, lepris, vitiliginibus, lichenis, & id genus aliis, commodißimum eſſe medicamentum. Quod cum animadverteret magnus philoſophus, & medicus non ſpernendus Arnaldus de Villanova, de factitiis vinis, quæ medicinæ uſui conveniunt ad varios corporis morbos copioſißimum edidit libellum. In quo qui vinis medicamentoſis delectantur, & hæc conficiendi modum, & eorum facultates, facile adipiſci poterunt. Nam apud Germanos, & alios illis conterminos, medicamenta commiſta infrequentißimo habentur uſu, quod magis quàm nos odoratis, & concinnatis delectentur potionibus. Vini è guajaco Matth. primus tavētor.

De Metallicis Lapidibus.

Καδμία. **CADMIA. CAP. XLVI.**

EX cadmiæ generibus optima eſt Cypria, botrytis nomine, denſa, modicè gravis & in levitatem magis declinans, racemoſa facie, colore ſpodii, quæ fracta cinerulenta eſt, & æruginoſa. Proxima habetur foris cærulea, intus candidior, internatis venarum diſcurſibus, onychitæ lapidi ſimilis, cujuſmodi ſunt quæ è veteribus metallis effodiuntur. Quædam etiam placodes, id eſt cruſtoſa dicitur, ſegmentis quibuſdam perinde quaſi zonis cincta, ob quod eam zonitin appellavere. Alia oſtracitis nominatur, gracilis & magna ex parte nigra. Sed quę teſtaceam faciem habet, terram amplexa eſt. Improbatur candida. Oculorum medicamentis botrytis nomine, & onychytis, utiles: reliquæ ad emplaſtra, & farinas, quæ cicatricibus inducendis inſpargũtur. Ad eadem Cypria prodeſt. Ex Macedonia verò, Thracia, & Hiſpania delatæ improbantur. Cadmiæ effectus adſtringere, cava explere, ſordes exprimere, exiccare, † corporis meatus infarcire, excreſcentia in carne coercere, cruſtas creare, & ulcera quæ cacoethe vocantur, ad cicatricem perducere. Gignitur cadmia ex ære in fornacibus candente, fuligine egeſta flatu, & lateribus, cameriſq; fornacum inhærente. Prægrandes autem, ac ferreæ ſunt rudes, ab officinis appellatæ aceſtides, per ſumma faſtigia connexæ, & conca- † Cat. ἐξαιρεῖν, exprimere.
meratæ, ut quæ ab ære jactantur ſurſum corpuſcula, cohæreant, & inibi detineantur: quæ cùm ſpiſſius inſident, in corpus concreſcunt, & modò genus unum ejus, modo duo, modò omnia perficiunt. Extrahitur & cadmia in Cypro è monte, qui Solis incumbit, cremato lapide, cui pyritæ cognomen eſt: in quo etiam monte quædam quaſi venæ chalcitis, myſios, ſoreos, melanteriæ, cæruleæ, chryſocollæ, atramenti ſutorii, diphrygiſque inveniuntur. Nec deſunt, qui cadmiam in lapidum fodinis inveniri tradant, falſi quadam lapidum cognatione: qualis invenitur, & apud Cumas lapis, nullam ſui vim oſtendens. Ii eo deprehenduntur, quod ſunt cadmia leviores nullumque alienum mandentibus ſaporem exhibent: commanducatus item lapis dentes offendit: cadmia, utpote cùm cedat, eſum non reſpuit. Alio autem diſcerni poſſunt argumento. Cadmia in farinam detrita, & aceto ſubacta, atque in ſole ſiccata, coit: quod in lapide non accidit. Item tritus, & igni appoſitus lapis proſilit, & fumum igniſimilem ejaculatur: cadmia vero quieta manet, fuliginemque luteo colore, aut æreo ſplendentem expuit, vario zonarum diſcurſu. Inſuper lapis ignem expertus, atque refrigeratus colorem mutabit, ac levior multo fiet: ſed Cadmia nihil evariat, niſi quis eam multis diebus cremaverit. Fit & in argenti fornacibus

nacibus candidior, ac minus ponderosa, sed viribus nequaquam comparanda ærariæ. Uritur cadmia superior carbonibus obruta, donec translucida spectetur, & ferrei stercoris modo bullet: mox extinguitur vino Aminæo, quæ ad emplastra præparatur: sed quæ ad psorarum medicamenta præparatur, acero. Alii hoc modo exustam conterunt in vino, rursumque fictili crudo torrent, donec pumicosa videatur: iterumque tritam ex vino, tertiò urunt, donec prorsus in cinerem redigatur, nihil scabritiæ retinens: hac spodii vice utuntur. Lavatur autem in mortario trita, effusa subinde aqua, dum sordium nihil emergat: dein coacta in pastillos reponitur.

Cadmiæ consid.

Cadmia duo genera, altera factitia, altera fossilis. Hæc duplex est. Una metalli expers. Altera aut æs aut argentum continens. Factitia in fornacibus concrescit ubi æs conficitur, triplici appellata cognomine. Nam botrytem eam appellavere, quæ uvæ speciem refert. Ostracitem autem, quæ testis, & Placitem quæ crustis similis fuerit. Sunt etiam qui in hoc genere calamitem ostendant ab arundinum figura. Decutitur hæc à ferreis perticis, quibus cum æs in fornacibus fusum agitari solet: obducuntur enim cadmiæ, quæ decussa scissi per medium calami faciem refert. Fossilis autem quæ metallum non continet, quamq; Germani lapidem calaminarem vocant, lapis est non admodum durus, sublutei coloris, qui accensus luteum fumum edit. Hac utuntur æramenti fabri, qui ex ære Oricalcum parant. Siquidem sine ea id parari non potest. Quæ verò metallum continet, Germanis Kobelt dicta, nigro colore, affertur in Bohemiam ex ducatu Brunsuicensi, à Goselariis fodinis, ubi Chalcitis & Mysi copiosè fodiuntur. Hac erodendi facultate adeò prædita est, ut fossorum manus & pedes exulceret. Nec sanè mirum, cùm intus hausta animalia quæcunq; perimat. Bohemi hanc Cerasia æstate admiscent, ad necandas muscas: nam ubi primum eam degustarunt, statim emoriuntur.

Lapis calaminaris

Historia ex Gal.

Cadmia utriusq; nem. mit Galenus libro nono simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cadmia fit, ubi in fornacibus æs paratur, non pervota terra illa, ex qua æs generatur, in fornacibus in altum egerente velut fuliginem quampiam, & favillam sive uvam q; appellare licebit. At si non terram, sed lapidem nuncupare velis, ex quo in fornacibus secernendo partim fit æs, partim cadmia, partim aphryges, nihil sane retulerit. Sed & in argentei metallis efficitur simili secretione, sive generatione, aut quomodocunq; vocare voles. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus usto fit cadmia. Cæterum absq; fornace in Cypro cadmiam reperiri: ac jure quisquam illam lapidem nuncupet. Itaq; in Solis, quo tempore ego in insula peregrinabar, parcissimum etiam reliquum erat cadmiæ quæ in fornacibus fit. Verùm lapidibus, qui in montibus & rivis reperiebantur, à metallo profectò acceptis, eos in Asiam, Italiamq; portavi ad amicos, a quibus summam inibam gratiam, quòd se vel maximum munus accepisse dicerent. & quæ alia omni cadmia multo esset præstantior. Et alenus certè merito quis lapidosam vocet cadmiam. At ejus, quæ combusta est aliam botrytim, aliam placitin mediocriter nuncupant. Botrytin quidem, quæ in ædificiorum fornacum, in quibus fornaces extructæ sunt partibus colligitur. Placitim verò, quæ in inferioribus. Ac liquet sanè botrytin esse tenuiorum partium, crassiorum verò placitim: utramq; autem vi desiccandi, ceu alia metallica omnia, & lapidosa terrenaq;. Porrò præter desiccandi facultatem, mediocriter item extergit. Attamen quæ in fornacibus colligitur, igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Meritò itaq; lavantes eam, medicamentum efficiunt mediocriter tum desiccans tum extergens absq; mordicatione, utile ad ulcera implectionem exposcentia, & in oculis & in toto corpore. Porrò ulcera magnopere humida ac putrescentia, in corporibus impendiò mollibus, qualia sunt eunuchorum, puerorum, ac mulierum ejusmodi cadmia adjuvat. At in durioribus, & contentioribus, quæ valentius desiccant, requiruntur. Itaq; illud semper memoriæ tenendum, sermonem ad temperatam & mediam excessuum naturam, in iis quæ ita simpliciter efferuntur, referendum: puta cùm dicimus medicamentum aut ulcera carne implere, aut cicatrice claudere, aut aliud quàvis ejusmodi præstare: ad quam utiq; & nos nunc respicientes, leviter desiccatoriam absterioriamq; cadmiæ esse facultatem dicimus. In caliditatis autem & frigiditatis excessu, temperata quodammodo existit cadmia, nempe neutrum insigniter efficiens: hæc Galenus. Quibus maximè assipulatur Plinius libro 34 capite 10 sic inquiens Metalla ærisumulis modis instruunt Medicinam, utpote cùm ulcera omnia ibi optimè sanentur. Maximè tamen prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus candidior, ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda ærariæ. Fluunt autem genera sunt. Namq; ipse lapis ex quo fit æs, cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicinæ inutilis. Sic rursus in fornacibus existit, aliamq; nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis atq; flatu tenuissima papyracea materia, & camerarum lateribus ve fornacium pro quantitate levitatis applicata. Tenuissima est in ipsis fornacium ore, quo flammæ eluctantur, appellata capnitis exusta & nimia levitate similis favillæ. Interior optima camerus dependens, & ab eo argumento botryitis cognominata: ponderosior hac priore, levior postò secuturus. Duo ejus colores: deterior cinereus, fumosus melior friabilis, oculorumq; medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium, quæ propter gravitatem ad cameras pervenire non potuit. Hæc dicitur Placitis & ipsa ab argumento, crusta verius, quam fumi ex, cinis varia, adstringentior, & cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra penè cærulea intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra & caterarum sordidissima: vulneribus maximè utilis. Omnis autem cadmia in Cypri fornacibus optima: hæc Plinius qui à Galeno in hoc dissentit, quòd dixerit fossilem cadmiam fusuris tantùm necessariam, & medicinæ inutilem, cùm tamen Galenus contrarium scribat. Cadmiæ omne genus vidimus sæpe nos in pluribus Germaniæ locis, ubi as, argentum & auricalcum conficitur. Sed specialim botrytin apud Perzenum quinto à Tridento lapide & apud Sbozium in Tirolensi comitatu, ubi in quam plurimis fornacibus æs, ac alia metalla funduntur. Botrytis cadmiæ frustulum, inexpugnabilem nouissimè ad me misit Sagabriæ Dalmatiæ urbe, clarissimus Medicus Josephus Salandius Bergomensis: quæ adeò in racemi modum congesta est ut planè uvæ speciem referat. Porrò officinæ omnes Tutiam, quæ pompholyx est, Cadmiam perperam nominant. Quandoquidem Tutia illis vocata (nisi mea me fallit opinio) Cadmiæ est botrytis aut placitis genere. Neq; enim mirum esse debet, quòd Cadmia proprio amisso nomine, in pompholygis locum successerit, cum etiam Dioscoridis tempore spodii loco uterentur Medici. Metallicum, quod Græcis καδμεία, Latinus item pariter & Italus Cadmia nominatur: Arabibus Climia seu Chlimia: Germanis Grawer Augstein.

Cadmiæ confid.

Cadmiæ bifl. ex Plin.

Cadmia in Germania.

Nomina.

Πομφολυξ, σπόδος, ἀντικαδμία
SPODIUM. POMPHOLYX, SPODIUM, ANTICAD. CAP. XLVI.

POmpholyx specie sola, non genere a spodio distat. Siquidē spodos nigricat, & plerunq; ponderosior est, palearum plenior, quasi purgamentum quoddam, quod ab æreariarum officinarum pavimentis, & fornacibus everritur. Pompholyx verò pinguis est, & candida, usq; adeo levis, ut in auras evolare

evolare poſſit. Cujus duo fluxerunt genera. Unum ad æris colorem vergens, ſubpingue: alterum magnopere candidum, ſummamq; levitatem nactum. Candida fit pompholyx, quoties in perficiendo ære fabri præſtantiorem facere volentes, detritam cadmiam cumulatius inſperſerint: namq; tenuiſſima favilla, quę effertur in pompholygem coit. Cæterum pompholyx non ex æris modò materia, & fabrili induſtria factitatur, ſed ex cadmia quoq;, ad gignendam ipſam eximiè follibus proflata. Cujus faciundæ ratio hęc eſt. In domo gemina contignatione operta, fornax extruitur, juxta quam mediocris feneſtra, ad tabulatum à ſupernis partibus pateat: domicilii paries fornaci proximus, tenui foramine ad fornacem uſq; perforetur, ad excipiendam follis naſem: oſtium mediocre habeat, pro exitu ingreſſuq; artificis fabricatum: domuncula altera huic conjuncta ſit, in qua & folles & flator ſuo munere fungantur: deinde carbonibus in camino ſuccenſis, aſſidens artifex cadmiam particulatim fractam inſpargit, à locis ſupra in furnibulum extructis: idem negotium obit infernè artificis miniſter, ſimulq; carbones adjicit, uſq; dum indita cadmiæ copia prorſus abſumatur. Itaq; geſta ſuffitu tenuis pars, & levis materiæ in ſummam domum evolat, & parietibus, tectis, fornaciq; adhæreſcit: conflatum autem inde corpus, inter initia erumpentibus aquarum bullis ſimile prodit, poſtea majus incrementum capeſſens, glomuſculis vellerum ſimile redditur. Ponderoſius autem in ima loca ſe recipit: ſed hoc fornacibus offunditur, illud domus pavimento cohæret: quod tenuiore deterius exiſtimandum eſt, ideo quod multum terræ collegerit, & ſpurcitia in acervatione referciatur. Sunt qui hoc modo tantum fieri ſpodium arbitrantur, de quo ante dictum eſt. Optima creditur Cypria, quæ accepto aceto halitum æris præſtat, colore aliquantùm piceo, ſapore cœni horrido: & ſi fraudem non experta, flagranti carbone inferveſcit, æreum colorem contrahit. Antedictis autem notis diligenter attendendum eſt. Siquidem a nonnullis adulteratur taurino glutine, ovillo pulmone, aut marino, aut crematis groſſis, & quibuſdam conſimilibus: quod facile cognitu fuerit, quippe nihil in iis probandis invenietur eorum, quę ante dicta ſunt. Pompholygem in commune ita lavari oportet. Ligatam linteo mundo, modiceq; raro, aut ſiccam, aut aqua reſperſam in labellum demittito, quod imbrem contineat, & huc atq; illuc faſciculum deferens, immergito: ita enim limoſa pars ejus ac utilis effluet, & omne ſedimentum in linteolo remanebit: poſtea reſidere ſinens aquam cum cinere colis incernito, & novam infundens, agitato, & effundito: mutata tantiſper aqua, & colata, dum arenoſi nihil fidat: demum aquam exprimito, & ſiccatum cinerem recondito. Alii quantum maximè fieri poteſt ſiccant, manibus in aqua conterunt, dum mellis craſſamentum imitetur: deinde linteo faucibus excepturi vaſis obtento, aut laxius illigato, colant, & quo facilius tranſeat, infuſa per linteum largiore aqua, cinerem conturbant: mox ſpumoſum, quod trajectum eſt, & ſupernatat vaſi, concha excipiunt, & fictili novo ad uſus recondunt. Quod verò reſedit, ſenſim cribratum, in aliud vas transfundunt, rejecto arenoſo, quod peſſum ierat: rurſus lapidoſa ſidere patiuntur, & in vas aliud excolant: hoc identidem faciunt, donec cinis merus, & arenæ expers inveniatur. Alii paulatim integram in aqua reſpergunt, arbitrati arenas, lapillosq; ſuo ponduſculo degravatos, peſſum ire: pilos autem, & paleas levitate ſua in ſublime attolli. Cæterum cinerem medium ſeparant, & in pilam conjectum, ut cadmiam, eluunt. Quinetiam lavatur vino chio marina aqua diluto, modis quos ſuprà diximus: & ita redditur adſtringentior, quàm aquis elota. Vis pompholygis adſtringere, refrigerare, explere, purgare, obſtruere, & aliquantùm exiccare. Inter medicamenta numeratur, quæ leniter cruſtas obducunt. Quòd ſi ſpodon torrere libet, diligenter tritam, & irrigatam aqua, colliges in paſtillos, fictiliq; novo, ſubjectis levibus prunis orbiculos continuo verſabis, dum aſſiccati fulveſcant. Neq; ignorandum ex auro, argento, plumboq; fieri ſpodium, verùm poſt Cyprium, plumbeum maximè commendatur. Quoniam ſpodos ſæpenumero deſideratur, neceſſe eſt oſtendere, quæ ſimili virtute polleant, ut in ſpodii locum ſuffici poſſint, antiſpoda vocant: quoq; modo ſumi debeant. Folia itaq; myrti cum floribus, & immaturis, in fictile crudum conjecta, indito operculo continua foramina habente, uruntur fornacibus, donec figlinum percoquatur: iterum in fictile aliud crudum transferuntur: quod ubi peraſſatum fuerit, exemta lavantur ad uſus. Idem quoque è termite ſylveſtris olivæ, ſi habeatur: ſin ſecus, ſativæ cum ſuis floribus, aut malis cotoneis diſſectis, & detractis oſſibus, aut gallis, aut laceratis linteolis: item ex moris immaturis, id eſt candidis, in ſole prius arefactis, aut terebintho, aut lentiſco, œnanthe, aut mollibus rubi foliis, vel è buxi coma, vel è pſeudocypero cum flore. Alii ficulneas frondes in ſole antea ſiccatas, eodem modo parant: alii taurinum gluten: alii ſuccidas lanas aſperas, pice aut melle irrigatas. Quæ omnia in ſpodii vicem uſurpantur.

Pompholygis conſideratio.

Pompholygem officinæ Mauritanos ſecutæ Tutiam dicunt. Ita enim pompholyx appellatur Serapioni, & Avicennæ. Verùm quam Seplaſiarii Tutiam exiſtimant, legitima non eſt, ſed cadmiæ potius ſpecies. Siquidem cum hæc lapidis modo cruſtoſa, praduraq; ſit, pompholygem, ſive tutiam dictam prorſus mentitur. Pompholyx namq;, Dioſcoride & Galeno authoribus, ex æru, vel cadmiæ favilla in glomuſculos vellerum ſimiles coit, & farinæ modo contacta diſpergitur. Id quod recentiorum nullus quod ſciam, animadverterit, fortaſſe quòd omnes rei herbariæ indagandæ magis inſudaverint, quam in inveſtiganda foſſilium materia. Quamobrem Manardum Ferrarienſem, medicum ætatis noſtræ clariſſimum, hac in re deceptum ſatis reperio. Quippe qui, dum Avicennam redarguit, quòd ſpodium è combuſtis arundinum radicibus confici at, ſedulò nos admoneat, ut ſecuti Galeni ſententiam, in ſpodii defectu, Tutia potius utamur, quæ ſeplaſiæ abundant, quam Avicennæ antiſpodio. Sed in hoc Manardus planè hallucinatus deprehenditur, quod procul dubio crediderit, vulgarem officinarum Tutiam legitimam Dioſcoridis, & Galeni eſſe pompholygem, cùm tamen legitimæ Tutiæ nullus in officinis ſit uſus, quòd (ut jam diximus) omnes pompholygis loco cadmia tantùm utantur. Porrò legitimam tum pompholygem, tum ſpodium, quæ à Dioſcoride & Galeno hiſtoria nullis diſſident notis, ego ab arariis, argentariiſq; fornacibus pluries mecum detuli, tam ab hu, quæ Perzeni, & Laviſii in Tridentino agro habentur, quàm ab illis, quæ Sbozij in Tirolenſi comitatu Germaniæ inveniuntur, ubi certè celeberrimæ ſunt metallorum ferè omnium fornaces, ac fodinæ: è quibus non modò pompholygis, & ſpodii quantum ſatis fuerat, accipiendi nobis fuit facultas: ſed etiam cadmiæ, pyritis, diphrygis, floris æris, belonitidis, molybdænæ, cæruleæ, & Armenii lapidis. Quorum ne minimam quidem particulam apud Italiæ ſeplaſiarios reperi unquam, præter quam apud eos, qui vel à me, vel ab amicis meis admoniti, legitima hæc metallica medicamenta, adulterina ex ſuis officinis abdicatis, in medicum ſuſceperunt uſum. Nunc verò amicos intelligo (quos tamen verius fratres amantiſſi-

Manardi erratum.

amantissimos appellare possem, ut qui & ætate & longa consuetudine, & studiorum communione mihi conjunctissimi sint) clarissimos medicos Tridento oriundos, Andream Gallum, & Julium Alexandrinum, qui jam dudum ob suam tum doctrinam, tum integritatem à Serenissimo Ferdinando Romanorum, Ungariæ, Bohemiæq; Rege, in sui & suæ prolis commodum in medicos honorificè recepti sunt. Hoc itaq; pacto cadmia officinis pompholygis vicem explet: quibus etiam antispodia quædam ex arundinum radicibus, & boum ossibus concremati facta, spodium falsò referunt. Quod tamen non omnino fuerit reprobandum: nam Dioscoridis testimonio, ubi legitimum desideretur spodium, antispodiis uti sanè licebit: nempe quæ fieri possint è myrti foliis, floribus, baccisq; : ex olivæ frondibus, cydonius malis, quercuum gallis, attritis lintea minibus: item morus nondum maturus, terebintho, lentisco, buxo, pseudocypero, fici frondibus, tauri glutino, succida lana, pice aut melle perfusa. Quo fit, ut mihi planè immeritò à Manardo reprehensus videatur Avicenna, qui ex combustis arundinum radicibus sibi spodium confecit, medicinis commiscendum, quæ ad cordis robur parantur, & intus in corpus sumuntur. Hic enim longè melius, ac consultius fuerit arundinaceum admiscere spodium, quàm ejus vice Tutiam seu pompholygem imponere: licet hæc quoq; sit Brasavoli sententia. Sed equidem hactenus nunquam me legisse recordor, pompholygem seu spodium ijs medicamentis tutò admisceri posse, quæ intus in corpus sumuntur: cùm neque Dioscorides, neq; Galenus, nec qui post ipsos diversis temporibus claruerunt, tam ex Græcis, quàm Mauritanis, usquam, quod invenerim memoriæ prodiderint, citra vitæ periculum, hæc hauriri posse. Nam fieri non potest, quin tam pompholyx, quàm spodium ventriculo, & cæteris viscer.bus, mirum in modum noceant, cùm ex tenuissima aeris substantia vehementissima ignis conficiantur, & ob id deleterij aliquid habeant. Quod majori quidem diligentia expendere potuisset Brasavolus, cùm interrogatus à suo sene pharmacopola, quid spodij loco in compositis medicamentis imponendum foret, inconsultè satis respondit, pompholygem, ut faciebat Galenus. Qua in re duplici, meo quidem judicio, notatur errore. Primùm, quòd respondens non distinxerit, an hoc vel alio modo agendum fuerit cum medicamentis, quæ ore sumuntur, quibus myropolæ spodium quandoq; commiscent, omnino hac in re concludere videtur, pompholyge indifferenter pro spodio utendum esse, tam in hauriendis, quàm exterius admovendis medicamentis. Deinde verò cùm pompholygem, sive (ut ipse habet) tutiam spodii loco sumendam statuit, in eodem versari errore deprehenditur, in quo Manardum ejus civem versatum ostendimus. Quandoquidem si rectè novisset Tutiam communis usus legitimam non esse pompholygem, omnino (ut semper in cæteris tam adulterinis, quam supposititiis medicamentis facere adsolet) errorem hunc suo seni pharmacopolæ indicasset. Nec obstat, quòd dixerit Galenus in spodij defectu, pompholygem supplendam. Siquidem in ius tantùm medicamentis id facilitandum voluit, quæ exterius illinuntur. Nam Galeni ætate nullus spodii vel antispodij extitit usus ad medicamenta, quæ intus in corpus sumuntur, ut longo post tempore a Mauritanis factum esse reperio. Cæterùm Fuchsius, libro de componendorum medicamentorum ratione, Agricolam fortasse secutus, præter illud Spodium, quod in fornacibus fit, alterum quoq; recenset subterraneum seu fossile dictum, idq; in quatuor species, cinereum videlicet, nigrum, viride, & luteum digerit: quod quidem solis Arabibus (Agricola soli Serapioni) notum esse scribit. Veruntamen Serapio ubi de pompholyge agit cap. 422. ubi item de Spodio cap. 342. nullam, quod legerim, spodij fossilis mentionem facit: quemadmodum neque Avicenna, neq; etiam alii Arabicæ familiæ authores. Porrò meminit tum Pompholygis, tum etiam spodij Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Pompholyx fit in æris fornace, velut & cadmia: fitq; & dum in fornacibus cadmia uritur, ut in Cypro. Cùm enim præfectus ad æris fornacem instructas res non haberet, præcepit ex ipsa cadmia præparari (præsentibus, atq; inspectantibus nobis) pompholyga, videlicet minutis cadmiæ fragmentis in ignem conjectis, quæ ante ærarium jacebat follem. Camera erat incurva, nusquam pertusa, sed integra, quæ egestam ab usta cadmia favillam excipiebat: quam ubi collegissent, habebant pompholyga. At quod reflectens infra in pavimentum recidebat, spodos est quam vocant, quæ plurima ubi æs in fornacibus uritur, colligi assolet. Quidam etiam Spodium neutro genere pronunciant: cui videtur similem habere facultatem, quod vocant Antispodium. At ego illo usus sum nunquam, cùm largè mihi semper pompholyx suppeteret. Nec enim quisquam, ubi hæc adsit, spodio uti velit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentum propè omnium, qui citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimum, quamobrem ad ulcera cancrosa idonea est, & alia omnia maligna. Itaq; inditur collyrijs, quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, quæq; bullas, seu pustulas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum, ac sedis ulcera optimum est medicamentum, nimirum sine morsu desiccans. Sed non est hujus negotij in istis diutius immorari. Idem libro 4. de compositione pharmacorum secundùm locos de pompholyge ita scribit: Pompholyx lota nulli pharmacorum mordacitatis expertium inferior est: atq; ob id ea utimur ad acres, & tenues fluxiones, capite videlicet prius simulq; universo corpore evacuato. At verò manifestum est quòd per venæsectionem, ac purgationem totum corpus evacuamus, per apophlegmatismos verò caput a pituita vindicamus. Potest enim Pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atq; amylum simul, & moderatè humores resiccare. simulq; ne per tunicas evacuetur ea, quæ in magnis ipsorum venis superflua humiditas continetur, prohibere. Quare si quis prius, quam caput ab humoribus ad oculos defluentibus expurget, obturantibus pharmacis utatur, vehementem dolorem ex distentis tunicis efficiet, & ex multitudine influentium humorum aliquando rupturam, aut corrosionem inducet. Πομφόλυξ sic Græcus, ut etiam Pompholyx Latinus, & Bulla dicitur: Arabibus, Tbucia: Italis Pompholyge: Germanis Weiß Nicht. Σπόδιον & σποδός, Græcè, Spodium similiter Latinè vocatur: Italicè Spodio: Germanicè, Graw Nicht.

Antispodium ex quibus fiat.

Brasavoli error, Pompholygē Spodio substituentis.

Fuch. opinio.

Pompholygis, & spodii hist. & vires ex Gal.

Nomina.

Χαλκὸς πεπαυμένος.

ÆS USTUM. CAP. XLVII.

AEs ustum probatur rubrum, & quod contritu colore cinnabarim imitetur: nigrum verò pluſquàm deceat, exustum est. Fit autem è clavis solutarum navium, fictili crudo compositis: sulphure cum sale pari, omnibus vicissim insperſis, fictile, circumlito figulari creta spiramento, fornacibus inditur, donec figulinum percoquatur. Quidam pro sulphure, & sale alumen inspergunt. Alii sine sulphure ac sale, fictili multos dies urunt. Alii sulphure solo utuntur, fuliginem tamen excutiunt. Alii obsitos sciſſili alumine clavos cum sulphure & aceto, fictili crudo cremant. Alii in ænea olla aceto respersos urunt, & iterum ac tertiò idem efficiunt, postea recondunt. Principem locum tenet in Memphide combustum: proximum in Cypro. Adstringit, exiccat, reprimit, extenuat, attrahit: ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: vitia oculorum emendat, excrescentia in carne consumit, nomas cohibet: vomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, illitumve. Lavatur, ut cadmia, mutata quater die aqua, donec nulla prorsus sordes emergat. Æris recrementum, stercusve quam scoriam vocant, eodem modo lavatur: & eandem vim, sed imbecilliorem, habet.

Æs

AEs ustum, quod in officinis passim habetur, pauci sanè valoris esse existimaverim, cùm nigrum sit, & plusquàm oportear igne exolutum. Verùm facile quispiam huic malo mederi poterit, si Dioscoridem secutus, ipsum conficiendi laborem subierit. Quòd si arei clavi è navigiis soluti exempti non adsint, as aliud omne vetustate expurgatum commodè assumi poterit. Usti aeris meminit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum his verbis: Aes ustum habet & acrimoniam quandam, sed & adstrictionis est particeps. Proinde si lavetur, pulcherrimum est medicamentum cicatrici ulceribus inducendæ: quanquam id ipsum præstare, & antequàm lavetur, possit, potissimum in carne duriore: alioquin in molliore commodius est, quod ablutum est. Quod Aes ustum Latinus χαλκὸς πεπυρωμένος, Græcus appellatur: Italus Rame abbrusciato. Aeris usti cõsideratio. Vires ex Galeno. Nomina.

χαλκὸς ἄνθος. FLOS AERIS. CAP. XLVIII.

FLos æris, quem nonnulli clavorum veterum pſegma, quaſi reſegmen aut ſegmentum, nominarunt, optimus eſt friabilis, in attritu fulveſcens, milii effigie & numero, brevis, ponderoſus, modicè ſplendens, atq; conſtringens, qui delimatam æris ſcobem non recepit, qua ſæpe adulteratur. Sed id facile deprehenditur, cùm dentium illiſu dilatantur ramenta. Fit autem, cum æs fornacibus fuſum, in receptacula delabitur, per cola fiſtularum ad ea pertinentium: tum huic negocio addicti miniſtri, ſordes expurgantes, aquam clariſſimam infundunt, refrigerandi propoſito: itaque repentino concretu, ac addenſatione, velut expuitur, & erumpit antedictus flos. Adſtringit, & excreſcentia coercet: offuſam oculis caliginem emendat, ſed magnopere mordet. Quaternûm obolorum pondere datus, craſſum humorem extrahit: carnoſa narium, & ſedis vitia abſumit: eruptiones papularum cum vino cohibet. Candidius contra diuturnas aurium gravitates tritus, in eas per fiſtulam flatu impellitur: uvam, tonſillasq; reprimit, farina ejus cum melle admota.

FLorem æris verum ac legitimum in fornacibus, ubi æs ipſum funditur, in Tridentino agro, ſæpius collegimus, in hunc modum. Cùm æs fornaci liquatum, in paratum receptaculum extra fornacem diffunderetur, anteaquam omnino coiret in maſſam, frigidam ſuper ipſum adhuc ignitum infundebam: ſtatim ꝟ vapor magnus excitabatur, ſub quo mox ſeream laminam, & eam quidem amplam ſubjiciebam, tamdiuq; tenebam, donec ceſſabat vapor. Itaq; demum æris flos, qui ſuper lamina illa ferrea deciderat, mihi ſe oſtendebat granulis milio proximis, minoribus tamen ſed colore rubicundo ſplendentibus. Quandoquidem tenuiſſima æris pars, quæ a vapore in ſublime fertur, aeris frigiditatem experta facilè in ejusmodi exigua grana concreſcit. Is nuſquam quod ſciam, in officinis reperitur, quapropter ejus vice ærugine perpetuò utuntur. Florem æris paucis perſtrinxit Galenus libro 9. ſimplicium medicamentorum ſic de ejus viribus diſſerens. Flos æris tenuiorum partium facultatis eſt, quam aut æs uſtum aut ſquama. Meritò itaq; ex eo factis collyriis extergunt, auferuntq; ſuperciliorum magnas aſperitates quas vocant ſycoſes. Χαλκοῦ ἄνθος ita Græcis, Latinus verò Flos æris dicitur: Mauritanus, Zar alnhas ſive Zer alnhas: Italus Fiore del rame. Floris æris hiſtoria. Vires ex Galeno. Nomina.

λεπὶς χαλκοῦ. SQUAMA AERIS. CAP. XLIX.

SQuama æris excuſa ex Cypriis officinarum clavis, craſſa quidem ipſa præſtantior, quæ helitis, id eſt, clavaris nominatur: ſed ex vili promiſcuoq; ære, aut candido, vitioſa intelligitur: quam utpote tenuem, & invalidam, damnamus, maximè approbantes craſſam, rufam, præſertim ſi aceti reſperſu ærugi-
nem contrahat. Vim habet adtrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem: nomas coercet, ulcera ad cicatricem perducit: pota ex aqua mulſa, aquam trahit. Aliqui farina ſubactam, dant in cat-
potio. Additur ad oculorum medicamenta: genarum namque ſcabritiam abſumit, & fluxiones exiccat. Lavatur hoc modo. Siccæ æris ſquamæ expurgatæ ſelibra, cum nitida aqua in mortario manu diligenter conturbatur, quouſque peſſum ierit: abjicitur quod ſubſidit, & effuſa aqua, hemina cœleſtis imbris adjicitur, & diſtenta manu, ſquama, quaſi deſtringenda ſit, vehementer confricatur: dumq; lentorem emittere cœperit, aqua ſenſim ad ſex heminas uſque ſuperinfunditur, terendo validè: ſquama ad latus mortarij colligitur, ibiq; apprimitur: quo facto, expreſſus humor pyxide ex ære rubro facta, excipitur: Hoc eſt enim velut flos ſquamæ, valens viribus, & ad ocularia medicamenta cum primis efficax. Inutile, imbecillumq; quod ſupereſt, lavatur donec nullam prorſus lentitiam excernat: & linteo opertum biduo conquieſcere ſinitur, effuſaq; extante aqua, ubi ſiccatum erit, reconditur, pyxidicula. Alii ut cadmiam lavant, & reponunt.

λεπὶς στομώματος. SQUAMA STOMOMATIS. CAP. L.

SQuamæ ex acie, aut mucronibus decuſſæ, quam vocant ſtomoma eadem vis. Lavatur modo ſimili, & reconditur: ſed ad molliendam alvi dejectionem inefficacior eſt.

AEris ſquama malleis ex eo decuſſa res ſane vulgaris notitiæ eſt: tametſi ea præſtantior ſit, quæ ab ære excutitur, quo clavi ſiunt helitis proprie dicta. Siquidem cum hujuſmodi æs rude impurumq; ſit craſſiorem, vegetioremq; ſquamam reddit, quàm id quod pluries ignem expertum, in varia vaſorum genera conformatur. Ejus præterea abluendæ ratio adeò Dioſcoridi clara diſtincta q; traditur, ut nihil addendum ſuperſit. Squamæ omnis in univerſum meminit Galenus lib. 9. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit: Squama alia eſt æris, medicamen ad multa utile: alia ferri, & ſtomomatis. Quidam vero nominant & helitin lepida, ſive ſquamam. Omnes ſanè vehementer deſiccant. At inter ſe diverſa ſunt, tam quod alia magis, alia minus exiccat: tum quòd alia craſſioris, alia tenuioris ſit eſſentiæ: quodq; plus minuve adſtrictionis ſint participes. Helitis certe principem in deſiccando locum obtinet: nam & tenuiorum partium, quam alia eſt, nimirum quæ & æruginis nonnihil aſſumpſerit. Majorem obtinet adſtrictionem ſquama ferri & hæc etiam majorem ſtomomatis: quamobrem ad contumacia ulcera meliores ſunt, quàm ſquama æris. Detrahit & liquat carnem Squamæ æris & ferri monarchis conuũd.

potentius

potentius squama æris, & hæc etiam valentius helitis. Omnes autem squamæ non instrenuè mordaces sunt. Ex quo clarum est, quòd essentia ipsarum consistentia non admodum tenuis est, sed potius crassa: siquidem inter quæ eandem vim obtinent, minus est mordax, quod est tenuius, ut superioribus libris ostendimus: hæc Galenus. Ex quibus utiq; liquidò constat stomomatis squamam, æris squamam esse nequaquam: etsi contrarium memoriæ prodiderit Plinius errore ductus, atq; etiam idem affirmaverint recentiorum quidam, ejus fidem magis fortasse secuti, quàm quòd altius rem hanc investigaverint. Quandoquidem non desunt, qui stomomatis squamam æris squamam omnium tenuissimam esse contendant, ut Marcellus Dioscoridis interpres. Sunt etiam qui putent, eandem modò æris, modò ferri squamam tenuiorem designare, ut Brasavolus, quanquam hæc nullus, quod equidem sciam, rationibus, nullusq; authoritatibus probent. Brasavolus tamen, ut suam tueatur sententiam, Dioscoridem in medium citat. Sed quâ ratione ego profectò nescíverim, cùm nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, quòd stomomatis squama promiscuè æris & ferri squama esse possit. Verùm ne quispiam fortè putaret, me hæc meo tantùm arbitrio proferre, id sanè quod sentio, primùm non obscuris, ut puto, rationibus aperiam: mox probatissimorum authorum testimonio illud apertissimè confirmabo, quòd scilicet stomomatis squama nec æris, nec simplicis ferri, sit materia, sed chalybis tantùm. In primis itaq; dicimus, quòd cùm scribat Galenus æris squamam principem locum in desiccando inter cæteras obtinere, ferri verò majore adstringendi vi quàm hæc pollere, & hanc etiam majore stomomatis, manifestum præbet indicium. stomomatis squamam nec ab ære, nec à simplici ferro esse accussam, sed à duriore & terrestriore metallo, nempe ab ipso chalybe: quippe cùm stomomatis squama longè magis adstringat quàm ferri, hujus verò plus adstringat quàm æris, rationi minimè consonum videtur, stomomatis squamam esse, aut æris, aut simplicis ferri scobem, sed potius (ut dictum est) purissimi chalybis. Ad hæc cùm Galenus in capitis fronte scribat, squama alia æris est, alia ferri, alia stomomatis, omnibus sanè palàm facit, stomoma aliud esse metallum ab ipso ære & simplici ferro omnino diversum. Nam si sensisset Galenus, quòd stomoma in æris genere, non autem ferri, fuisset reponendum, assixisset haberi squamam æris, stomomatis, ac ferri, neque ita speciem à suo genere disjunxisset. Sed quoniam recte novit stomoma genus esse ferri arte facti, ob id suo illud adscripsit generi, quemadmodum & Paulus ipsum secutus. Cæterùm præter rationes adductas, stomomati squamam à chalybe tantùm decussam esse, nihilq; aliud Græcis stomomatis nomine dicari, quàm chalybem, confirmatur Aëtii & probatissimi & Græci authoris testimonio, quippe qui lib. 9. cap. 48. de medicamentis agens, quæ in corpus sumpta dysentericos juvant, quidnam Græcis esset stomoma, his verbis apertè declaravit: Detur vinum purum vetus, quantum satis videbitur, in novum vasculum infundito, & laminam ignitam ex ferro, quæ stomoma vocant, non minorem libra in vino extinguito. Item lib. 10 cap. 9. ubi indurati lienis curam agit, sic inquit: Sit autem ferrum, quod in ipsis extinguitur, stomoma. Ipsius autẽ stomomatis ferri squama quã in fabrilibus officinis ferrum, dum ignitur, & malleo tunditur, abjicit. Postea agrestioribus hominibus utiliter exhibetur. Et lib. 14. cap. 24. idem ait: Squama ferri præsertim stomomatis, amplioris adstrictionis particeps est: hæc Aëtius. Ex quibus sanè perspicuum fit, nihil aliud Græcus esse stomoma, quàm Latinis sit chalybs, qui è puriore ferri substantia arte fit in fornacibus. Quo factum est, ut omnes in universum medici Aëtium & reliquos vetustiores sectati, ut dysentericos, aliosq; affectus id expetentes, chalybem igne candentem, magis quàm ferrum, modò in aquam, modò in austerum vinum, modò in lac extinguant, quòd chalybs majore adstringendi vi polleat, quàm ferrum. Hinc itaq; omnino assimare licebit, nil aliud extitisse vetustioribus, ac recentioribus Græcis stomomatis squamam, quàm quæ à chalybe decutitur, ejusq; præsertim, qui malleo ferrario in officinis acuitur, dum gladiis ac telis aciem, vel mucrones coaptant artifices: quin etiam dum alia fiunt instrumenta materiarius fabris, & terræ cultoribus expetita. Porro hanc rem quoq; Actuarius abundè expressit suo de cõpositione medicamentorum libro in Aegyptia Andromachi, ãum inquit: Multò reddetur utilior, si squamam acie, aut mucronibus decussam, quam appellant stomomatis, pari pondere sibi adsciscat. Id quod etiã idem paulò infernus repetit. Hoc insuper confirmari potest ex Galeni scriptis libro primo, ac tertio de compositione medicamentorum secundùm locos, ubi diversis medicamentis, præsertimq; ad alopeciam facientibus, stomomatis ferri squamam immiscet. Sed si fortè reperiretur aliquis adeò cervicosus, & pervicax, ut tot clarissimorum virorum authoritatibus non acquiesceret, audiat quæso Aristotelem philosophorum omnium principem, qui l. 4 Meteororum, chalybis sive stomomatis conficiendi rationem perspicuissimè docuit his verbis. Τὰ δὲ σιδήρεια ἐκ μὲν τοῦ σιδήρου γίνεται, καὶ πάλιν πήγνυται, καὶ τὸ στόμωμα τοῦτο ποιοῦσιν ἄνθρωποι. διὸ καὶ ἀπὸ τούτου γίνεται κάτω ἐκ τοῦ σιδήρου πολλάκις, πάλιν καὶ καθαρὸς γίνεται τοῦτο στόμωμα γίνεται. ὁ πεῖσιν δὲ πολλάκις αὖτο ἀφ' οὗ τὸ ἄπεσται γίνεται καὶ ὁ πάλιν καὶ τοῦ ἁλμυροῦ ἐλαττῶ. ἀποκαθαιρόμενα. ἐὰν δὲ μένωσι πρὸς τὸ ἐλάττω ἔχωσι ἀποκάθαρσιν. Quæ Latinè reddantur in hunc modum: Ferrum verò & ferrum elaboratum liquescit, ita ut fluxum reddatur, & rursum concrescat, atq; in hunc modum fiat stomomatis. siquidem scoria in fundum subsidet, & defecatur ferrum. Cùm verò id sæpe factum est, & purum evasit stomoma efficitur. Hoc autem non sæpe faciunt, eò quod repurgatum multum deperdat, & pondere imminuatur. Atq; ferrum hoc melius est, quod minus excrementi retinet: hactenus Aristoteles. Cujus nimirum doctrinam sequuntur in hunc usq; diem, qui ferrariis fornacibus, & officinis è ferro prius elaborato, chalybem conficiunt in Italia & in aliis universa Europæ regionibus. Quapropter eos prorsus hallucinari evidentissimum est, qui aliter sentiunt: nempe inter antiquos Plinium, & inter recentiores Marcellum & Brasavolum. His omnibus accedit Serapionis authoritas, magni inter Arabes Dioscoridis interpretis, quippe qui quadringentesimo tertio sui operis capite de simplic. medicamentorum historia & viribus ita tum quod à Dioscoride proditum est de squama stomomatis, de ferri squama posteritatis memoriæ prodidit, ferrum tanquam genus chalybis loco accipiens. Nec obstat quòd in Dioscoridis codice scriptum reperiatur stomomatis squamæ vim eandem esse, quæ æris squamæ quanquam non adeo valenter alvum dejiciat. Siquidem ego planè suspicor, codicem Dioscoridis hoc in loco esse depravatum, ut in aliis quoq; pluribus deprehenditur præsertim cùm nec à Galeno nec ab aliis veteribus recentioribusq; Græcis proditum sit, stomomatis squamam æris squamæ viribus esse similem: hæc namq; alvum dejiciat, vero contra eam cohibet. Ad hæc nusquam memini apud quenquam legisse, alio metallo roborari posse ferrum in aciem vel mucronem elaboratum, nisi chalybe, qui Græcis stomoma dicitur. Quo fit, ut illorum pertinaciam mirari non desinam, qui aliter sentiunt. Ex his itaq; haud dubiè credendum arbitror, non aliud esse stomoma, quam chalybem, qui cùm à primordio semper fuerit expetitus ad ferreorum instrumentorum aciem roborandam, quam aciem Græci στόμωμα vocant, pariter chalybem stomoma vocarunt. Quapropter dicebat Aëtius, sit ferrum quod in ipsis extinguitur, stomoma. Hoc autem vocabulum putaverim ego ortum esse à στόμα, quod Latinis os sonat. Acies enim, itemq; mucrones gladiis, & telis, aliisq; ferreis instrumentis usum nullum aliunde præbent, quàm oris: unde Latinis quandoq; dici solet, eos quibus ob malefacta caput abscinditur, in ore gladii periisse. Plinius quoq; licet ignoraverat, quid Græcis significaret stomoma, hanc tamen aciem, quæ Græcis στόμωμα dicitur, appellavit lib. 34. cap. 14. sic inquiens: Ex omnibus autem ferri generibus Serico

Plinii, & recentiorũ qu. rũ. dã error.

Brasavolus arguitur.

Stomoma esse chalybis squamã confirmatur authoritatib.

Stomomatis cõfectio ex Ault.

Plinii, Marcelli, & Brasavoli error.

Stomoma idem est quod chalybs.

Serico palma eſt. Seres hoc cum veſtibus ſuis, pellibuſq; mittunt. Secunda Parthico neq; alia genera ferri ex mera acie temperata. Cæteris enim admiſcetur: hæc Plinius. Ex quibus palam eſt, id hoc loco Plinio ac ſeni vocari, quod chalybem etiam Latini appellant, quo loco nos corrupto nomine ab acie, vel ab acuendo vulgo vocamus acciaio, quemadmodum & Galli acier & Hiſpani acero ſuo idiomate dicũt. His igitur tum rationibus tum authoritatibus freti, γομμαροειδὲς a γόμμι, quam a verbo γομόω ortum habere putamus quanquam etiam eorum opinio, qui a γόμφος γομφωτὸν dictum exiſtimant, non ſit omnino improbanda, quòd id verbum roborare, durum facere, aciem & mucronem inducere Græcis deſignet. Sed neq; illos quoq; prorſus aberrare crediderim, qui ſcobem ab acie & mucronibus, dum ſuper lapide rotante acuuntur, rasa, deraſam, ſtomomatis ſquamam eſſe cenſent: veruntamen hoc, quòd ſit lapidis illius ramentis admiſta, non perinde ac ſincera probanda videtur. Squama, quæ Græcis λεπὶς χαλκῦ Latinis Squama aris appellatur: Italis, Squama del rame: Germanis Kupfferſchlag: *Hiſpanis, Eſquama de cobre. Quæ verò Græcè λεπὶς γομμωτὸς: Latine Squama ſtomomatis dicitur: Arabice, Tubel, Battiure ſabartam, & Cortex æris: Italicè, Squama del ſtomoma: Hiſpanicè, Eſquama de azero.*

Nomina.

περὶ ἰοῦ ἀπλοῦ. ÆRUGO RASILIS. CAP. LI.

ÆRugo raſa fit iis modis, in cadum aut aliud conſimile vas, acetum quàm acerrimum infunditur: ſuperponuntur inde inverſum æneum vas, præſertim concameratum, ſin minus, planum: fitq; obitu uſtum, nullumq; habeat ſpiramentum: exempto, quo doliolum obturaveris, operculo, decimum poſt diem inſidens ærugo deraditur. Aut æris lamina in cadis ſuper acetum ita ſuſpenditur, ne ipſum attingat, & totidem poſt dies raditur. Aut malulla æris, aut lamina una pluresve vinaceis non recentibus, ſed jam aceſcentibus conduntur, & ſimili modo verſantur. Quinetiam ex delimata æris ſcobe ærugi-nem facere licet: nec non e lamminis, quibus bracteæ auri concluſæ malleo ducuntur, ſi quis eas aceto reſpergat, & ter aut quater verſet, donec ærugine contrahant. Tradunt ærugi-nem in Cypriis metallis gigni, lapidibus quibusdam nonnihil habentibus quibus ærugo efflorueſcit: addunt q; per Caniculæ æſtus quoſdam ſpecu manare, ſed illam paucam, & optimum eſſe: hanc ſpeluncis effluentem, copioſam quidem & boni coloris, ſed vitioſam, quòd lapides multos collegerit. Pluribus autem modis adulterant: aliqui pumicem admiſto, alii marmore, alii atramento ſutorio. Sed deprehendemus pumicem, aut marmor, † dum pollice ſiniſtræ manus madefacto, æruginis portiunculam altero atterimus: ſiquidem eam friabilem conſtat: marmoris autem, pumicisq; partes coeunt non diſſipatę: demum ij tractatione crebra & humoris complexu dealbeſcunt: quin & dentium appreſſu: ſiquidem ſincera cedit, lævis, & ſine aſperitate. Atramentum vero ſutorium igne coarguitur: namq; ſi fictile, aut lamina adulterata ærugine illinatur & ferventi cinere, aut carbonibus incaleſcat alterutrum, mutabitur rubeſcetq; id, quod atramentum ſutorium acceperit: quod id uſtum ſuapte natura talem ſortitur colorem.

† Orib. addit. περὶ ἰοῦ ἁπλοῦ. & ſimilia

περὶ σκωλεκίου. ÆRUGO SCOLECIA. CAP. LII.

ÆRuginis, quam vocant ſcoleciam, duo ſunt genera, quædam foſſilis eſt, altera factitia ad hunc modum. In mortario cyprii æris dimidiam heminam aceti albi aciſque, paſtillo cupreo conterito, donec ſtrigmenti craſſitudinem imitetur: deinde aluminis rotundi drachmam unam, cum ſalis foſſilis translucentis, aut marmoris quam albiſſimi, ſolidiq;, aut certè cum nitri pari pondere teritur in ſole æſtuoſiſſimis diebus, ſub ſydus Caniculæ, donec colorem æruginis contrahat, & concretu ſtrigmentoſum fiat: ubi autem ſe in vermiculorum Rhodiacis ſimilium ſpeciem coegerit, recondito. Efficax, & valde boni coloris redditur, ſi duas partes urinæ veteris, cum una aceti adjeceris, & alia, quæ dicta ſunt peregeris. Sunt qui æruginem raſilem, quæ in apparatu non reſpondit, gummi miſto digerant in formas, & ita vendant: quod genus ut vitioſum improbatur. Fit & quædam ærugo ab aurificibus, mortario, & piſtillo Cyprii æris, cum urina pueri impubis, qua aurum ferruminant. Antedicta ærugi-num genera uſto æri omnino reſpondent, ſed magis effectu valent. Sciendum foſſilem ſcoleciam præſtantiſſimam eſſe: deraſam ſequi: poſtremo loco factitiam: mordaciſſima tamen eſt hæc, & magis adſtringens. Aurificum autem ærugo raſæ reſpondet. Æruginis omnes adſtringunt, extenuant, excalfaciunt: oculorum cicatrices emendant, lacrymas cient, nomas ſiſtunt, vulnera ab inflammatione tuentur: ulcera ex oleo ceraque ad cicatricem perducunt: callos, & ſordida ulcera purgant, cum melle cocta: callum fiſtularum erodunt cum ammoniaco, collyrii modo in eas adactæ: adeps gingivarum autem excreſcentias, & extuberationem utiles. Magnopere extenuant genarum craſſitiem, cum melle illitę, verum poſt illitionem ſpongia ex aqua calida locus foveendus eſt: elixa terebinthina exceptæ, cum ære & nitro lepras abigunt. Uritur ærugo, quo modo velis minutiſſime fracta, comminutaq;, in fictili patina, flagrantibus prunis ſuperpoſita: verſaturque donec ſe mutet, & colorem cinereum concipiat: poſtea refrigerata reponitur ad uſum. Sunt qui cruda olla eam urant, uti dictum eſt: ſed non prorſus eundem colorem cremata reddit.

Ærugiũ conud.

Ærugiũ vires ex Gal.

Æruginem, quod colore ſit viridi officinæ ac medici in Italia æs viride nuncupant, & vulgari ſermone verderame. Verùm quamvis officinæ eo in uſu verſum alundent ſyncritamen parũ oſtendunt. Scolecia ærugine, ac ſcobe ſtia deſtituuntur: quòd altera, quod ſciam, hoc tempore non paretur, altera verò ab æraris fodinis ubi fortaſſe plurima reperiuntur à foſſoribus non deferatur. Proinde cum harum copia non ſit, ea tantum utimur, quæ ære in acetariis cadis demiſſo aut vinaceis jam aceſcentibus obruto conflatur. Hallucinantur, qui credunt æruginem, & æris florem unam, & eandem rem eſſe, ut ſuperius de æris flore diſſerentes latius oſtendimus. Æruginum vires reddidit Galenus libro 9 ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Ærugo guſtantibus acrem qualitatem offert, digerens, detrahens & liquans non veneram modo, ſed & duram carnem. Porrò ſupra dictum eſt nonnullos ejus generis medicamenta cpulotica hoc eſt quæ cicatricem inducant, appellare, cum iis in tenuiſſimum pollinem tritis per ſpecilli cuſpidem contigerint ulcera excreſcentia, ac poſtridie contracta reprimant: tametſi illos haud lateat ſi paulo plus impoſitum foret, ſeſe ulcus non contractum, ſed eroſum inventuros.

venturos. Siquidem colliquat, & digerit carnem: cùm medicamenta epulotica contrahant, constipent, constringant, & calli in morem illam indurant. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantùm ipsa ulcera: quòd si pauculum ejus cerato non pauco admisceas, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum exterget. Dictum verò suprà est de talium medicamentorum natura, tum ut sese quidam fallunt ex talibus compositionibus, aut sarcoticam, aut epuloticam adscribentes facultatem medicamentis, quibus minimè oportet: utpote cùm ipsa id præstare nequeant, verùm ea, quæ ex ipsis composita sunt. Quæ ærugo ἰὸν ξυστὸν Græcis, Aerugo rasilis Latinis dicitur: Italis, Eruginе rasile. Quæ verò Græcis Nomina. *& σκώληξ, Latinis Aerugo scolecia nominatur: Italis, Erugine scolecia. Arabibus, Ziniar, seu Zengiar: Germanis* Spangrün: *Hispanis, Cardenillo: Gallis, Verderis & Verdet.*

ἰὸς σιδήρου. RUBIGO FERRI. CAP. LIII.

RUbigo ferri restringit: fistit fœminarum profluvia admota, potuq; præstat ne concipiant. Illita ex aceto, ignibus sacris, & papularum eruptionibus medetur. Perquàm utilis ad scabritias genarum, reduvias & pterygia. Condylomatis prodest, gingivas firmat, podagras illita lenit, alopecias replet. Vinum aquave, in qua candens ferrum sit restinctum, potu cœliacis, dysentericis, lienosis, cholera laborantibus, & dissolutis stomacho auxiliatur.

Σκωρία σιδήρου. STERCUS FERRI. CAP. LIV.

STercus ferri, quam scoriam vocant, eadem potest, quæ rubigo, sed inefficacius. Aconito aceto mulso potum, opitulatur.

Rubiginis, & scoriæ ferri confid. FErrugo *quæ est ferri rubigo, vulgaris notitiæ est. Ejus similiter scoria, quæ Latinis & stercus & recrementum ferri & nostrus vulgò spiuma di ferro appellatur, omnibus notior est, quàm ut majore indigeat declaratione: hæc namq; prope ferrarias officinas passim in acervum congesta spectatur ab omnibus. Verùntamen ne aliquis fortasse decipiatur, illud nobis indictum non abibit, quod ferri, aut æris, aut argenti scoria non est squama, quæ malleo decutitur. Siquidem hæc ferrarius fornacibus, quibus ferri metallum funditur, indita liquescit, & iterum in ferrum coit. Scoria verò, quòd inutile sit ferri recrementum, manet & spongiarum modo spumosum, nunquam ferrum effici potest.* Scoriæ vires ex Gal. *Scoriæ meminit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Scoria omnis resiccatorium admodum medicamentum est, potissimum autem ferri. Siquidem ad lævorem redigens ipsam in aceto quàm acerrimo, posteaq; decoquens ad aures, quæ longo jam tempore purè fluxerunt, ea utor, medicamento maximè exiccatorio, adeò ut mirentur, qui præparantem me vident, & antè periculum fidem non habeant, aures tale posse ferre medicamentum. Porrò argenti scoriam propriè helcysma appellant. Verùm emplastris quibusdam resiccatoriæ facultatis commiscetur. Paratur è ferro oleum (quidam ferri quintam essentiam vocant) hoc modo. Sumito ferri scobem lima derasam, & ignium vi (ut chymistæ dicere solent) ad calcis speciem redactam aut hujus vice rubiginis anchoræ, qua naves sistuntur, quantum libet. Hæc in tenuem pulverem trita, in aceto acerrimo* Oleum è ferro parandi ratio & vires. *destillato, in aqua calentis balnei, non tamen ferventis, aut in equino fimo calente, in vase vitreo macerato, donec acetum rubicundum fiat. Præterea declinato vase acetum in aliud vas effundito, quousq; clarum effluxerit, & servato diligenter, & iteram super idem ferrum aliud acetum imponito, maceratoq; in balneo, eodem modo ad rubedinem usq;, eademq; servata ratione extrahito, & iterum, atq; iterum acetum addito, quousq; nihil amplius ruboris concipiat. Deinde acetum rubicundum factum in distillatorium vas vitreum conjicito, & in fornace collocato, cineribusq; obducito, & succenso igne ad destillandum finito, quousq; fluxerit acetum, aqua stillatitiæ modo: & postea vase è fornace exempto, illud frangito, & ferream materiam in fundo residentem extrahito, terito, & in aliud vas reponito affusa communi aqua, quæ prius distillata fuerit, & simul in balneo præscripto macerari finito, duorum dierum spatio. Eximito deinde, & perfiltrum (ut chymistæ dicunt) distillandum parato, & id omne, quod fluxerit in vase aliquo asservato, quousq; in sal concreverit. Id demum contrito, & in vitreum vas retorti colli, ita à chymistis appellatam, collocato, & valido igne oleum elicito, quod rubrum emanabit. Hoc servato diligenter. Siquidem eximium rarumq; habebis medicamentum ad omnes fecinorum & splenis obstructiones, ubi cæteris auxiliis morbus expugnari nequeat, sed sumentes prius medicamentis attenuantibus, & alvum subducentibus purgatos esse oportet. Datur fecinorosis drachmæ pondere ex aqua Intubi, aut cichorij, aut Agrimonij: lienosis verò ex aqua asplen, aut adianthi, aut Tamarisci. Ac ad ea omnia mirificè præstat, ad quæ Rubiginem & scoriam præstare scribit Dioscorides. Cæterùm ubi quis per se parare nesciat, Chymistas consulat.* Nomina. Rubigo ferri 50 *Latinis dicta, ἰὸς σιδήρου, Græcis appellatur: Arabibus, Seda alhadid: Italis, Ruggine del ferro: Germanis, Eysen rest: Gallis, Rouilleure de fer: Quæ verò Græcis σκωρία σιδήρου, Latinis, Scoria, Stercus & recrementum ferri dicitur: Arabibus, Chabt alhadid: Italis, Spiuma di ferro: Germanis,* Schlacken: *Hispanis, Mozo de herrera, & Mozo de fragua.*

Μόλιβδος πεπλυμένος. PLUMBUM ELOTUM. CAP. LV.

IOtura plumbi sic fit: In mortarium plumbeum aquam injiciens, pistillo plumbeo terito, donec nigrescat aqua, & limi modo crassescat, aut lutulenta reddatur: linteo deinde colato, aquam superinfundes, quò facilius quicquid est resolutum incerni possit: hoc iterum facito usq; dum satis tibi habuisse videatur: ubi consederit priori aqua effusa, novam adjiciens, ut cadmiam lavato, donec nulla extet nigritia: postea in pastillos cogens reponito. Quidam scobem mundi plumbi lima quæsitam, mortario pistilloq; lapideis terunt, aut manibus cum aqua paulatim adjecta fricant, donec nigrescat: mox ubi id pessum ierit, effusa aqua, colligunt in pastillos: nam tritum vehementer, cerussæ simile redditur. Alii elimaræ scobi modicam plumbaginem adjiciunt, affirmantes ita elotum plumbum præstantius esse. Potest refrigerare, adstringere, inducere, mollire, explere cava, sistere oculorum fluxiones, & ulcerum excrescentia. Sanguinem supprimit: prodest contra sedis ulcera, condylomata, & hæmorrhoidas, ex rosacea: item ad ea, quæ ægrè cicatricem ducunt: & in totum spodii effectus præbet, nisi quòd non obducit crustas. Syncerum plumbum affrictu, marini scorpionis, draconisque plagis auxiliatur.

Μόλιβδος.

Μόλυβδος πεπυρωμένος. PLUMBUM USTUM. CAP. LVI.

LIritur plumbum sic. Super quàm tenuissimas plumbi laminas, fictili novo inditas, sulphur inspargito: additisq; aliis rursus laminis, interjecto semper sulphure, usque dum vas expleveris, succendito: flagrante autem plumbo, ferrea rude versato, donec perfectè redigatur in cinerem, nihilq; è plumbo non ustum hæserit, tum demum obstructis naribus eximito: alioquin halitus plumbi noxius sentitur. Aut elimatam plumbi scobem in olla sulphure urito. Alii laminas in fictili crudo, ut dictum est, imponunt fornaci, aut foco, & circumlinentes operculum, dato exili spiramento, urunt. Alii pro sulphure cerussam, aut hordeum inspergunt. Alii integras laminas imponentes, acri igne utuntur, & rudicula ferrea continuè movent, dum in cinerem solvantur. Sed difficilis hujusmodi ustio, & si vehementius uratur, contrahit spumæ argenti colorem. Magis tamen nobis placet prima urendi ratio. Plumbum ustum lavatur ut cadmia, & reconditur. Eosdem effectus habet, quos plumbum elotum, sed multò acriores.

Σπωρία μολυβδου. RECREMENTUM PLUMBI. CAP. LVII.

REcrementum plumbi, quod scoriam vocant, optimum est, densum, fractu contumax, cerussam planè repræsentans, nihil plumbosi habens, quod ad luteum colorem accedit, & vitri splendorem imitatur. Eadem quæ plumbum exustum potest, sed magis adstringit. Lavatur in mortariis infusa q̃ a, & refusa summa aquæ parte, quæ luteum colorem duxit: idq; sæpius, dum recrementum absumatur. Dein ubi consederit crassamentum, aqua effusa, digeritur in pastillos.

Μολυβδοειδὴς. MOLYBDOIDES, SIVE LAPIS PLUMBARIUS. CAP. LVIII.

MOlybdoides lapis à plumbi similitudine dictus, respondentem recremento vim habet, & eodem modo lavatur.

PLumbi abluendi, atq; etiam comburendi ratio, adeò lucidè constat à Dioscoride prodita, ut operæ pretium non sit plura de ea referre. Verùm animadvertendum est, plumbi recrementum, quod Dioscoridi scoria vocatur, non esse plumbaginem, quæ excrementi instar, ubi plumbum igne liquescit, ab eo secedit. Quippe quòd hæc nil aliud sit, quam purissimum plumbum, quod ignis ustione, cineris speciem induit. Hæc enim in Plumbarias officinas in purissimum plumbum facilè redigitur, quemadmodum & argenti spuma. Plumbi itaq; scoria fit tantum in fornacibus, ubi plumbi lapis metallicus funditur. Siquidem hoc probè fuso, artifices plumbum, quod inde effluxit, in scrobiculam extra fornacem delabi sinunt. Ubi verò adhuc calens concrevit, aqua frigida perfunditur, quousq; scoriam exuat: quæ (ut Dioscorides inquit) densa admodum est, & fractu contumax colore in luteum vergente, & vitri splendorem præ se ferens. Hujus complures vidimus acervos in Tridentino agro, ac etiam in comitatu Tirolensi, ubi innumeræ metallorum fornaces, die noctuq; ignibus aguntur: namq; in eis locis metallorum recrementa, extra officinas abjiciunt, monticulos ex his struentes. Quòd si accidat metallicos lapides ægrè igne in fornace liquescere, scoriæ hujusce partem admiscent, quoniam hujus adminiculo citius metalla ignibus cedunt. Reperi ego sæpius plumbi, argentiq; scoriam adeò versicoloribus lineis intersectam pellucidamq; ut id vitri genus, quod vulgò Venetiis appellant Smalto, omni ex parte referret. Quare oportet eos, quibus in animo est, certam & exquisitam harum rerum cognitionem assequi, metallorum fodinas, & fornaces adire, non autem ea in pharmacopoliorum, sive molybdoidem hodiè legitimè ostendat, habeo profectò neminem, nisi forte fossilis quoddam cadmiæ genus deprehenderint quod plumbum colore imitetur, qualis illa, quam vulgò vocant Marghesita di stagno: quanquam hanc eandem molybdoidem esse non ausim affirmare, quòd nullum latius Molybdoidis historiam scriptis mandasse compererim, quam ipse reliquit Dioscorides. qui tamen ejus historiam tam paucis perstrinxit, ut difficilè admodum sit decernere, quinam lapidum nobis legitimam molybdoidem repræsentet. Etsi fortasse non aberrarent, qui dicerent plumbi lapidem ignem in fornacibus non expertum, veram esse molybdoidem, quippe quòd hic colore, & pondere plumbum maximè referat. De plumbo diffusè satis disserunt Galenus lib. 9. simplic. medic. ubi ita scriptum reliquit: Plumbum facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam: sed & aëream, paucam autem terream. Igitur quod plurimum habet essentiæ humidæ à frigore coactæ, indicium tibi esto, quòd ubi admotum est igni, celeriter fundatur fluatq;. Quòd verò & aëreæ sit particeps, hoc habeto signum, omnium, quæ novimus unicum plumbum tum mole ipsa tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita ut quæcunque illic ponantur, celeriter situm colligant. Tum etiam plumbea statuarum vincula, quibus earum pedes annectuntur, sæpenumero crevisse visum est, & quædam adeò intumuisse, ut ex lapidibus dependerent crystalli modo. Atq; hæ probabiles quidem sunt humiditatis ejus, frigiditatisq; notæ, priusquàm experimentum fiat: cæterùm scientificè, & certæ per experientiam cognoscuntur. Præparato igitur mortario, simulq; pistillo, utrisq; ex plumbo, infunde quemlibet liquorem: itaque tero tu ut & pistillus, & plumbeum mortarium succum quendam reddant. Id quod ex utroq; constabit, multò erit frigidius facultate, quam liquor ipse fuerat. Licet autem & aquam, & vinum tenue aqueum, & oleum injicere, aut quidvis ejusmodi. At si etiam plus efficere succum voles refrigeratorium, oleum omphacinum sit, aut rosaceum, aut melinum aut myrtinum. Porrò si succo, qui proveniet, uti voles, optimum habebis remedium & ad phlegmonas in sede cum ulcere, aut rugis & ad eas, quæ in pudendu testibusq;, & uberibus consistunt: similiter adversus cæteras omnes fluxiones incipientes quæ aut in inguina, aut in pedes, aut in alium quemvis articulum decumbunt. Sed & ulceribus rebellibus utile est. Nam & ad cancrosa eo utens, virtutem medicamenti mirabere. Quòd si celeriter multum plumbei succi colligere voles, conare in sole torrere aut quocunq; certè modo aere excalfacto. Ad multa autem utile habebis medicamentum, si adfuso refrigerantium succorum quopiam teras, ceu sempervivi cotyledonis, intybi, lactucæ, chondrillæ, psyllii, omphacis, portulacæ. Porrò siqua horum non facilè in succum solvuntur, velut portulaca, misceto illis aliorum succorum quempiam. velut omphacis: quin & ipse per sese prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium longè pulcherrimum.

Scoriæ plumbi confideratio.

Lapidis plumbarii consideratio.

Plumbi facultates ex Gal.

Quin & in laminam diductum plumbum absq; alio ullo, ipsum per sese athletarum sese exercitantium lumbis insternitur, ubi venereis somniis vexantur scilicet, nimirum haud obscurè eos refrigerans. Sed & bractea ex plumbo tenuis facta, probè ganglio alligata, planè ipsum dissipat. Alligabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quàm hinc vel inde. Mirum ergo non est, si plumbum crematum, ac rursus ablutum, refrigerantis efficiatur facultatis, cum ante lotionem mistæ fuerit. Et hoc ipsum medicamen, nempe plumbum combustum, bonum est ad ulceræ rebellia. Ubi verò lotum fuerit multò optimum medicamentum est, & ad ulcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducenda. Convenit & chironeis quæ vocant ulceribus, & cancrosis omnibus, & putredinosis, tum ipsum per sese, tum medicaminum ad cicatricem perducentium quibusdam commistum, quale est, quod ex cadmia conficitur. Cæterùm solvendum est principio, si copiosa sit sanies, quotidie: sin minus tertio, aut quarto quoq; die. Verùm foris spongiam imponito aquæ frigidæ, quæ si desiccetur, rursum mergatur. Sed hæc fusius, quàm pro instituto diximus, plusculum sermonis affinitate provecti. At tempus jam est sequentia deinceps persequi: hactenus Galenus. Plumbum elotum sic Latinis Μόλυβδος πλυμένος *Græcè dicitur: Italis, Piombo lavato. Plumbum verò ustum Latinè dictum,* Μόλυβδος κεκαυμένος *Græcè, Piombo abbrusciato Italicè vocatur. Quæ deinde* Σκωρία μολίβδου *Græcis, Latinis Plumbi recrementum, & plumbi scoria appellatur: Italis, Spiuma del piombo. Quæ denique* Μολυβδοειδὴς *Græcè, Molibdoides item, & Lapis plumbarius Latinè nuncupatur, Italicè, Pietra piombaria.*

Nomina.

Στίμμι. STIBIUM. CAP. LIX.

STibium optimum, quod splendidissimum est, modoq; nitedularum emicat, confractu crustosum, nihil terræ, aut sordidi habens, friabile, quod stibi appellarunt, alii platyophthalmon. Vis ejus adstringere, meatus obstruere, refrigerare, excrescentia in carne cohibere, ulcera ad cicatricem perducere, sordes, & ulcera oculorum expurgare: sistit & sanguinem è cerebri membrana profluentem: & ut in universum dicatur, vis usto plumbo similis est. Privatim, ambusta igni in pustulas erumpere non patitur, cum adipe recenti illitum, crustosas exulcerationes ad cicatricem perducit, cum cera, & exigua cerussa. Torretur pinsita farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec carbunculetur crusta, exemptumque restinguitur mulieris lacte, quæ marem peperit, aut vetere vino. Uritur etiam carbonibus succensis efflatum, quoad igni deflagret: si enim paulò magis concremetur, plumbum fit. Lavatur ut cadmia, & æs. Sunt qui ut plumbi recrementum eluant.

Stibii consid.

Stimmi, sive Stibium, recentioribus medicis, chymistis, ac seplasiariis, qui Mauritanorum doctrinam sectantur, Antimonium dicitur, quòd hoc nomine Serapio, & Avicenna Stibium appellaverint. Hujus fodinæ pluribus locis habentur in nostro Senensi agro, sed præstantissimum foditur in maritimis nostris Massano solo, ac Suanensi: quinetiam in comitatu sanctæ Floræ prope Sylvenam oppidum. Venetias adfertur ex Germania, fornacibus prius fusum, & in massas concretum. Ajunt artifices, qui campanas conflant, has edere sonitum magis concinnum, magisq; auribus gratum ac sonorum, si stibii nonnihil cæteris admisceatur metallis, dum una in fornace liquantur. Iis etiam expetitur, qui vasa è stanno conficiunt: item iis, qui metallica faciunt, & poliunt specula: iis præterea, qui chalcographis characteres & typos effingunt. Id tantùm differentiæ esse inter plumbum & stibium ait Brasavolus Ferrariensis, quòd plumbum ignium vi liquescat, stibium verò nunquam, sed facilè teratur in pulverem. Sed ejus opinionem falsam esse deprehendit experimentum, quandoquidem stibium igni admotum, perinde ac plumbum colliquescit, & fluit. Cujus rei nos sæpius periculum fecimus, dum oleum nostrum ex stibio conficeremus, quo quidem magno successu utimur ad contumacia, sinuosaq; ulcera sananda, adid siquidem stibium pluries fundere oportet, ut syncerius, puriusq; reddatur. Cæterùm admonitos lectores volumus, oleum hoc nostrum è stibio paratum, non illud esse, quo chymistæ argentum in aurum mutari fabulantur, sed aliud ab eo longè diversum: tametsi hoc nostrum ex sese plus auri fundat, quam illud chymistarum. Sed ut ad institutum nostrum revertamur, mihi plane vanum videtur asserere stibium igne haudquaquam liquescere. Nam cum quolibet metallo, sive ferrum sit, sive chalybs, in fictili fusorio permistum ea celerius eliquandi præbet materiam. Quam ob causam qui ferreos, sphæricosq; globos bombardis immittendos è fuso ferro conformant, nisi stibium ferro admiscerent, nunquam sanè (ut pro certo affirmant) id fluxum facerent. Stibii mentionem fecit Plinius lib. 33. cap. 6. ubi ita scribit: In iisdem argenti metallis invenitur, ut propriè dicamus, spumæ lapis candidæ nitentisq;, non tamen translucentis, stimmi appellant, alii stibium, alii alabastrum, alii larbason. Duo ejus genera, mas, & fœmina: magis probant fœminam. Horridior est mas, scabriorq; & minus ponderosus, minusq; radians, & arenosior. Fœmina contra nitet, friabilis, fissuriq; non globis dehiscens: hactenus Plinius. Stibii vires retulit Galenus lib. 9 simplicium medicamentorum, his verbis. Stimmi ad facultatem desiccantem adjunctam habet hoc medicamen adstrictionem quamobrem & ocularibus medicinis commiscetur, & illis scilicet, quæ conformantur in collyria quæ vocant, & siccis, quæ utiq; sicca collyria cognominant: hæc Galen. Cæterùm stibium vim dejectoriam sortitur præstantissimam: quanquam antiquorum recentiorum nullus præter unum Theoph. Parac. sum, hoc breve memoriæq; mandavit, attamen inter antiquiores solus Dioscor. uno tantum loco de Stibii dejectoria facultate meminisse videtur. Caput de agresti Cucumere: ubi sic habet de Elaterio differens: Elaterium bilem ac pituitam utraque parte extrahit, optima suspiriosis est purgatio, quod si in animo sit dejectionem moliri: adjecto salis duplo & Stibii quod colore sufficiat, ex aquæ cyathi magnitudine catapotia dato, hæc ille. Quare non equidem gravabor in studiosorum gratiam ea hic commemorare de hujus medicamenti viribus, quæ vidi, atq; etiam à medicis quibusdam fide dignis accepi. Etenim Andreas Gallus medicus Tridentinus, qui jam dudum honoratissimè medicinam fecit Serenissimo Ferdinando Archiduci Austriæ, Domino meo clementiss. ex multis vigiliis magnisq; laboribus, quos in studia, & servitium insumpserat, inciderat in malam valetudinem, nempe in pulmonum, cordis, & ventriculi inflammationem: unde vehemens admodum sitis consequebatur, quæ nullo quidem potu extingui poterat. Præterea epiglottidis tumore, & tantæ palati siccitate vexabatur, ut vix loqui posset. Quinetiam cordis palpitationem patiebatur adeò magnam, ut nocte repentè expergefactus putaret per cubiculum aliquem obambulasse. His demq; malis accesserat capitis destillatio, à qua sæpius suffocari metuerat. Porrò metum mortis augebant vires, quæ tot morbis quasi hostib. obsessæ, facilè poterant deficere & opprimi, ex eo præsertim quòd nullus esset cibus, qui appetitum languescentem excitaret, atq; ita vires instauraret, vel saltem conservaret. Addã quod os & guttur ejus saporem terram & carbonib. similem reddebant: quæ sanè omnia dicta inflammationis, erant indicium non obscurum. Cùm igitur res sua per aliq; dies ita se haberet, atq; in maximo versaretur discrimine, neq; ullum perciperet levamentum suarum

Brasavoli erratum, Stibium vi ignis non liquari volentis.

Stimmi Plinii.

Stibii vires ex Gal.

Stibii vis dejectoria.

Histor. 1.

ſuarum ægritudinum ex multis medicinis facto ad Stibium, quod Mauritani Antimonium vocant, me neſciente, confugit: quoniam ſæpe audiverat, medicamentum hoc ſibi mirifice commendatum fuiſſe a Georgio Handſchio medico haud vulgari, qui illius experimentum fecerat in morbis difficillimis. Hac itaq; ratione ductus Stibii in tenuiſſimum pulverem redacti, & rhodoſaccharo exiguo admiſti, tria tantum grana ſumpſit: atq; paulo poſt temporis ſpatio ſenſit medicamentum illud ventriculi ſubverſionem movere, ac levem quendam calorem excitare. Mox erupit vomitus, quo ſolum quaſdam cibi particulas rejecit, etſi ſuperiore die non cœnaſſet. Hunc paulo pòſt alius ſecutus eſt vomitus ſimilis cui ſuccedebat bilis flava rejectio ad unciarum ferè quatuor pondus. Hæc autem omnia evenerunt horæ tantùm dimidiæ ſpatio. Ex quibus nimirum illud cepit juvamenti, quòd ſtatim omnis ventriculi labor ſedatus eſt. Ex eo verò quòd hora pòſt ter bilioſa in ſerne excrevit, in quibus craſſa quædam reſidebant (hæc ſimul duarum librarum pondus æquare poterant) factum eſt, ut ab illa cordis palpitatione, capitis fluxione, & epiglottidis tumore ſtatim ſit liberatus qui præterea neq; ſitim moleſtam habuit neq; cibi faſtidium perpeſſus eſt. Quamobrem is corporis ſalutem ipſamq; vitam in tot morbis deploratam, Deo primùm, deinde huic medicamento acceptam retulit. Alium quoq; Stibii mitis aſſumpti effectum ſilentio non diſſimulandum mihi narravit idem Georgius Handſchius, cujus ſuperius memini. Is enim cum eſſet peſtilentia correptus, ob idq; maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, ſpirandi difficultate, capitis dolore & ſiniſtri inguinis abſceſſu, circa noctis crepuſculum Stibii rhodoſaccharo admiſti tria grana ſumpſit. atq; poſt horæ dimidium vomitionibus rejecit magnam pituitæ bilioſæ, tum flavæ tum porraceæ quantitatem, cum proſpero admodum ſucceſſu. Siquidem ex vomitu (ſic ille dicebat) ſtatim ſublata eſt ſpirandi difficultas ac cordis tremor ceſſavit. Vomitum deinde ſubſecuta eſt copioſa alvi dejectio, ſine ulla ægrotantis moleſtia poſt quam reliqua peſtis ſymptomata prorſus evanuerunt, atq; adeò brevi uſus fuit integra ſanitati reſtitutus. Id quod etiam alius contigiſſe ſcio, qui hoc admirabili medicamento ſunt uſi in ea peſtilentia quæ anno 62. & 63. in totam fere Bohemiam graſſabatur: ſiquidem quam plures ſervati ſunt peſtilentia affecti, qui Antimonii hujuſce noſtri, grana tantùm quatuor ex antidoti liberantis drachma in morbi principio devorarunt. Præterea ſtibium opitulatur hominibus in univerſum morbis quos atra bilis excitavit, usq; præſertim qui hypochondriacâ obtinent inflationem. Equidem vidi Pragæ Bohemorum parochum, qui melancholicus factus plane deſipiebat, multaq; ſtultè loquebatur. Huic ego exhibitum ſum Stibium granorum duodecim pondo: quod paulo poſt copioſam atram bilem per alvum eduxit, cui erant admiſta (ut ego qui vidi vocatus tanquam ad miraculum, teſtari poſſum) ramenta veluti carnis, quæ magnos varices in particulas diſſectos præ ſe ferebant: namq; excrementa illa ſanguinem nigerrimum repræſentabant potius, quàm ullum ex aliis humoribus. Hoc utiq; illi tantam opem tulit, quòd poſtera die viſus eſt bellè priſtinam mentis ſuæ ſanitatem recuperaſſe. Et quoniam is erat corpore robuſto & animo forti, ideo non eſt mirum, ſi facilè & ſine ullo incommodo tulerit tantam illius medicamenti quantitatem quanquam audax nimis fortè habendus eſt ille, qui eam exhibuit. Datur etiam Stibium utiliſſime diuturna febre conſumptis, & iis qui ſpirandi difficultate laborant præcipue aſthmaticis. Prodeſt item convulſis, comitialibus, veternoſis, reſolutis, & iis qui coli dolore cruciantur. Extant quoq; apud me nonnullorum Medicorum Italorum Epiſtolæ, quæ, Deo optimo maximo duce) prodibunt in lucem: in quibus de Antimonio admiranda quædam leguntur. Extant & aliorum quoq; teſtimonia, & præſertim Illuſtriſſimi Comitis Octavian. Langoſchi & viri optimi, nec unquam ſatis laudati Lucæ Contilis Senenſis. Siquidem, hic ſanitatem pluribus ſimul morbis impeditam, & quæ à peritiſſimis Medicis reſtitui nunquam potuit, Antimonio acceptam refert. Nam inter cætera miracula hujuſce medicamenti ſcribit ipſe quòd ſumptis a ſe tantùm quatuor granis Stibii noſtri, evomuit paulo poſt terebinthinæ reſinæ portiones, quas ante dies quindecim voraverat: quin etiam ille conſtanter aſſeverat ſe quam plures ſanaſſe, qui ferè deplorati agebant. Quo fit ut non poſſim non mirari nonnullorum Medicorum ingenium qui Stibium venenum mortiferum eſſe contendunt. Siquidem ſi medicos ſe eſſe profitentur, miror quidem eos hactenus non obſervaſſe, rara admodum, vel fortaſſe nulla reperiri medicamēta, alvum electivè exoluentia tam priſcis, quam recentioribus medicis uſurpata, quæ venenoſam vim non ſortiantur. Elleborum enim utrunq;, Tithymalorum omne genus, Pityuſa, Elaterium, Colocynthus, Turpetum, Thapſia, Bryonia, Scammonium, Thymelæa, Chamelæa, Cyclaminus, & inter foſſilia Armenius atq; cæruleus lapis, quin etiam æris Squama, qua paſſim uſi ſunt antiqui ad cutem ſubeuntes aquas, venenoſa vi haud ſunt expertia. Atqui quid dicent de Sandaraca atrociſſimo veneno? An non eandem propinat cum melle, aut in catapotiis Dioſcorides aſthmaticis, & alius in diſcrimine laborantibus? Nonne & Avicenna Arſenicum quoque propinat? Hoc mihi dixiſſe ſat eſt ut illorum negligentiam, ne dicam inſcitiam palam factam, qui ſuis optimorabus (profectò ridendis) inhærentes, non vident dum ſtibium vituperant, interim tamen à præſcriptis medicamentis non abſtinent, imò iis quotidie utuntur, quorum nonnulla longe magis ſumentibus nocent quam Stibium: Cujus uſus (ubi rectè in morbis conveniat) ſæpe miraculi ſpeciem affert & præſertim ubi propinetur ex catapotiis ex Gal. hiera paratis. Quamobrem optimè ij dicunt ac intelligunt, qui in deploratis fere morbis diuturnis, ipſiſq; pituitoſis & melancholicis curandis Stibium Dei manum appellant. Cæterùm ſunt qui aſſerunt Stibium ſumptum non ſecus humana corpora ab omnibus excrementis expurgare, atq; idem reliqua omnia metalla inſtrumentaq; metallica quibus adjicitur, ab omni ſorde purificato. Atqui in ejus exhibitione diligenter animadvertere oportet, ut illud quod exhibetur ſit præparatum. Hanc ob cauſam nos hic ejus parandi rationem ſubjiciemus. Eligito Stibium optimum, quod (ut Dioſcorides tradit) ſplendidiſſimum eſt, modoq; nitedularum emittat confractu cruſtoſum friabile nihil terræ aut ſordis habens. Id primùm in pulverem facito: deinde in fictile vas, quod amplum ſit, conjecto: tum demum carbonibus ſuccenſis ad calcinandum (ut chymiſtarum verbo utar) ſub dio exponito, atq; interim cochleari ferreo ſpatulato Myropolo appellato, continuè moveto. Hoc verò dum fit, fumus exhalat tenuis, ſulphur & auripigmentum redolens, qui ſi ore attrahatur, crebras interdum excitat vomitiones: quapropter qui verſant ventis terga opponant. Verſare autem aſſidue expedit: nam ſi pauliſper ceſſes, vel comburitur Stibium, vel liquefit. Verſato tandiu diligenter quoad in glebas concreſcat: quas cum videris, ſublato abigne fictili, quod concrevit rurſus in pulverem redigito, atq; eidem fictili ſtibium carbonibus reddito aſſiduoq; verſato. Id quod toties repetendum eſt quoties coalescentes glebulæ poſtulaverint. Ita quoq; tamdiu verſare convenit quoad corpuſcula illa, quæ emicant, ſplendorem ſuum amiſerint, vapor omnis ceſſaverit, fœtor obſoleverit, & Stibium in calcem converſum, cinericantis cinericolorem contraxerit: perfecti autem operis ſignum erit ſi pruinis ardentibus inſpergatur nihilq; prorſus fumi emittat. Poſt hæc ſumito hujuſce calcis, exempli gratia, libram mediam, chryſocollæ Veſtinæ ſemunciam. Deinde chryſocollam & ſtibium tenuiſſimum in tenuem pulverem, mox omnia ſimul miſceto atq; in fictili ſuſorio, quo utuntur aurifices, igni vehementi admoveto: vas ſuper laterem aut teſtaceum aliquod, fictilis olla fundum prius collocatum, & fictili operculo contectum, carbonibus accenſis circumdato: Veruntamen operæ pretium eſt in hac re majorem adhibere diligentiam, ne res illa comburantur. Quare tenacula ferrea ſublato cooperculo, nonnunquam inſpiciendum eſt an colliqueſcat. Nam ubi

Stibii Hyacinthini paratio.

colliquatum fuerit, illico vas ab igne eximito, & ſuper inverſa pelvi ex aurichalco fabricata, qua tonſores utuntur, projicito. Quàm primùm enim ibi concreſcet in laminas, quæ colore, & nitore chryſopatios, quos hyacinthos appellant, atq; etiam nonnunquam granatos referunt. Ubi autem lapillos parvos & rotundos parare ſit animus, guttatim è fuſorio vaſe ſuper eadem pelvi fuſum antimonium effundito. Cæterùm chryſocollæ vicem feliciori ſucceſſu mihi præſtat ſal foſſile cryſtalli modo pellucidum, ſufficitq; in tribus Antimonii unciis ſemidrachmam addere. Verùm omnes admonitos velim, difficillimè à quoquam parari poſſe Hyacinthinum antimonium, etiam peritiſſimo chymicæ artis magiſtro, niſi prius ab altero parari diligenter inſpexerit, quum non ſemper is etiam ſuccedat pellucidum, qui ſæpe ac ſæpius illud paraverunt. Ideoque ubi ejus laminæ ſemel projectæ pulverulenta quadam cuticula obducuntur, quæ earum nitorem pelluciditatemq; obumbrant, oportet iterum eaſdem laminas conterere, atque nonnihil antimonii crudi inſimul addere, atq; etiam parum ſalis foſſitii, & iterum igni admovere & fundi permittere atq; inde projicere. Cùm autem hoc medicamento uti volueris, in pulverem redigito, datoq; trium vel quatuor granorum pondere: id tamen pondus in robuſtioribus nonnihil augeri poteſt. Stibium ita præparatum commodiſſimè admiſcetur rhodoſaccharo, cui etiam maſtiches modicum adjicitur. Atq; hactenus de Stibii non vulgari efficacia ac præparatione: quæ equidem omnia (ut ingenuè fatear) inprimis debeo Andreæ Gallo viro clariſſimo, cujus ſuprà mentionem feci. Stibium quod Latinis, στίμμι Græcis vocatur: Arabibus, Aitmad, ſeu Atmad: Italis, Stibio, & Antimonio: Germanis, Spießglaß/ & Rauw Spießglaß: Hiſpanis, Piedra de alcohol.

Nomina.

Μολύβδαινα. MOLYBDÆNA, SEU PLUMBAGO. CAP. LX.

Molybdæna optima eſt flava, argenteæ ſpumæ æmula, modicè ſplendens, cùm teritur rufa, cocta cũ oleo jecinoris colorem trahit. Vitioſa eſt, quæ aerem, aut colorẽ plumbeum refert. Gignitur ex auro, & argento. Eſt etiam quædam foſſilis, ad Sebaſtiam, & Corycum inventa. Quo in genere probatur, quæ lapidoſa non ſit, aut recrementoſa, ſed nitens, & flava. Vim habet ſpumæ argenti, aut recremento plumbi ſimilem. Uritur, lavaturque eodem modo. Miſcetur convenientiſſimè medicamentis, quæ liparas vocant, atque emplaſtris minimè mordentibus. Carnem recreat, & ulcera ad cicatricem perducit: glutinantibus tamen medicamentis, aut abſtergentibus non convenit.

Molybdænæ conſid.

Molybdæna, ut Dioſcorides teſtatum reliquit, factitia eſt, & foſſilis. Factitia fit in fornacibus, ubi auri, & argenti metallum funditur: quandoquidem ubi auri, vel argenti vena, ſive materia, plumbi tantum ſibi admiſtum non habet, quantum ad ejus liquationem moliendam ſatis eſſet, qui operi præſunt, aut lapidem, à quo plumbum elicitur, aut plumbum ipſum ſuperaddunt: quod tamen ignium vi partim cum admiſtis metallis coit, partim verò argenti ſpuma modo fornacis ſolo cohæret, & in molybdænam vertitur. Hoc itaq; cùm probè noviſſet Plinius, libro 34. c. 16. de hac Molybdæna diſſeruit iis verbis: Plumbi nigri origo duplex eſt: aut enim ex ſua provenit vena, nec quicquam aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, miſtiſq; venis conflatur. Ejus, qui primus fluit in fornacibus liquor, ſyncerum appellatur plumbum: qui ſecundus, argentum: qui remanſit in fornacibus, galena, quæ portio eſt tertia addita venæ. Hæc rurſus conflata dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus. Idem præbet argenti ſpuma, quæ Græcis lithargyros dicitur: hactenus Plinius. Quamobrem facilè aſſerere auſim, nil aliud eſſe Molybdænam, quàm lithargyrii ſpeciem, quæ poſtquàm è fornace fluxere metalla, in ipſius fornacis fundo concreta, peruſtaq; reſidet. Proinde non ab re dixiſſe videtur Galenus, quod Molybdæna iiſdem polleat viribus, quibus & argenti ſpuma. Quæ autem in terræ viſceribus foſſilis naſcitur, nil aliud ſanè fuerit meo judicio, quàm metallicus ille lapis, qui plumbum, & argentum ſimul continet. Hunc equidem teſtari poſſum varia facie oſtentitare: quippe quòd alius ſit colore luteo, alius cinereo, alius cæruleo, alius verò ſcintillans cernatur, atq; nitorem præ ſe ferens, pro variis, ac diverſis terræ vaporibus quæ in metallicos lapides feruntur. Quòd autem ejuſmodi ſit Molybdæna foſſitia, teſtis eſt Plinius lib. 34. c. 18. ubi ſic inquit: Eſt & Molybdæna, quam alibi galenam vocavimus plumbi, & argenti vena communis. Et libro 33. cap 6. ita ſcribit. Argenti metallum terra eſt, alia rufa, alia cinerea. Excoqui non poteſt niſi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi, quam galenam vocant. hæc Plinius. Cæterùm palàm eſt, molybdænam factitiam nihil à lithargyro differre. Hoc non latuiſſe Galenum, ejus verba declarant lib. 9. ſimplicium medicamentorum, dum ait Molybdæna ſimilem lithargyro vim poſſidet, tantùm à media temperie ad frigidum paululùm quid recedens. Sed inet abſtergentis facultatis eſt particeps. Utraq; autem hæc medicamina liquari poſſunt: ac nõ ut lapides, & cadmia, & arena liquationem reſpuunt, ſed celerrimè liquantur, ubi oleo additum nonnihil aceti eſt: liquantur tamen etiam admiſta aqua ſed diutiſſima coctione. Porrò ceu in Cypro cadmiam, quæ in montibus, & rivis naſcitur accipiebam, quæ & ipſa lapidis, ut dixi, ſpecies eſt: ad eundem modum molybdænam multam, cum alius projectam lapidibus conſpexi in via, quæ ad Ergaſteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergaſteria pagus quidam, in quo & metalla ſunt inter Cyzicum, & Pergamum quadringentis & quadraginta ſtadiis diſtans à Pergamo. Μολύβδαινα ſic Græcè, ut etiam Molybdæna Latinè dicitur: Italicè, Piombaggine.

Molybdænæ vires ex Gal.

Molybdæna Lithargyri ſpecies eſt.

Nomina.

Ἀργύρου σποδία. ARGENTI RECREMENTUM. CAP. LXI.

Recrementum argenti, quod ſcoriam vocant, aut helcyſma, aut encauma, molybdænæ vim habet: quare emplaſtris, quas phæas appellant, additur, ac medicamentis, quæ cicatricem obducunt, utpote cùm adſtringat, extrahatque.

Argenti ſcoriæ conſid.

Complures argenti ſcoriæ acervi, quam vulgò Loppa vocant artifices, extra fornacum domos viſuntur in agro Tridentino prope Perzenum, & Laviſium, & in comitatu Tirolenſi, ubi perpetuò argenti metallum in fornacibus uritur, ut in præcedentibus diximus de plumbi ſcoria diſſerentes. Facie hæc vitrum, quod Veneti ab inditis quibusdam vulgò Smalto dicunt, adeo refert, ut perdifficile ſit alterum ab altera dignoſcere. Variis hæc coloribus conſpicitur, pro admiſtorum (opinor) opilium varietate: nigricat tamen cùm plurimùm, & quibuſdam exaratur lineis cùm cæruleum, tum etiam viridibus. Nec deeſt etiam quæ viridi tantùm, & quæ ſolùm cæruleo ſpectetur colore. Huic vires reddidit Gal. lib 9. ſimpl. medicamentorum, his verbis: Argenti ſcoriam propriè helcyſma appellant. Emplaſtris quibusdam reſiccatoriæ facultatis commiſcetur. Latinis Argenti recrementum, Græcis ἀργύρου σποδία vocatur: Italis, Scoria dell' argento.

Vires ex Gal.

Nomina.

Διθάργυρος.

SPUMA ARGENTI. CAP. LXII.

SPuma argenti quædam gignitur ex arena, quam molybditin vocant, in fornacibus conflata, donec perfecte igni incandescat: altera ex argento: tertia ex plumbo. Probatissima est Attica: secunda Hispaniensis: has sequitur, quæ fit Dicæarchiæ, id est Puteolis, Bajis, in Campania, & Sicilia: plurima enim hisce locis e flagrantibus laminis plumbeis gignitur. Quæ flavo colore splendet, chrysitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia, argyritis: quæ ex argento, calabritis. Vis autem adstringere, mollire, explere cava, excrescentia in carne reprimere, ad cicatricem ducere, refrigerare, & occludere. Uritur argenti spuma, confractis partibus ad magnitudinem juglandium prunæ superpositis: ita accensa follibus, ut conflagret, abstergitur insidens spurcitia, & reconditur. Aliqui ter aceto, aut vino restinguentes rursus urunt, & eadem prosecuti, reponunt. Lavatur ut cadmia. Ut argyritidi nominatæ, aut, si desideretur, alteri candor detur, ea in partes magnitudine fabarum confracta, chœnicis Atticæ mensura, fictili novo superfusa aqua, addito candidi tritici pari pondere, privatimq; pugillo hordei, linteolo puro, raro, ansulis vasis alligato, coquitur, donec hordeum fractum diffiliat, deinde omnia in novum craterem oris amplioris transfunduntur: triticum abjicitur, spuma argenti vehementer manibus affricando, infusa aqua lavatur, affricataq; in Thebaico mortario teritur, affusa fervente aqua, donec soluta fathiscat. Excolata aqua, iterum tota die teritur, & vesperi infusa calida aqua finitur: manè colis excernitur, alia infunditur, atq; ter die excolatur. Id septem diebus fieri solet: postea additis ad singulas minas spumæ argenti quinis salis fossilis drachmis, infusaq; calida aqua, ter die teritur, & addita aqua excolatur: cumq; inalbuerit, calida infusa, idem facito, dum nullam prorsus salsedinem relipiat: demum ardentissimo sole siccata, ejecto prius humore reconditur. Sin minus mina spumæ argyritidis diligenter teritur, addito sale fossili trito, triplicato pondere, in fictile novum conjicitur, aqua infunditur, ita ut superemineat: movetur quotidie manè & vesperi, aquaq; superinfunditur, priore nequaquam effusa: hoc fit triginta diebus: namq; nisi moveatur, crassescit usq; ad duritiem testæ. Post hæc effusa leniter muria, in Thebaico mortario spuma argenti teritur, conjectaq; in fictile aquam continens, manibus diligenter agitatur, mutata subinde aqua, donec nullum salsuginis indicium præbeat: deinde quod ex argenti spuma candidum apparet, in vas aliud transfertur, & redactum in pastillos, plumbea pyxide conditur. Alii spumam argenti in fabarum magnitudines confractam, in ventre suillo crudo ex aqua coquunt, dum viscus eliquescens contabescat, exemptumq; cum sale pariterunt, & ut supra dictum est lavant. Sunt qui salis libram unam, & spumæ argenti tantundem, in sole terant, aqua continuè mutata, dum candor ei detur. Alia ratio. Sumito quantum vis argenti spumam: ubi lana candida involveris, fictili novo indita aqua, cum pugillo fabarum recentium, repurgatarumq; decoquito: cumq; fabæ diffruptæ dehiscent, lanaq; non denigretur, exemptam argenti spumam, & altera lana involutam, iterum coquito, cyathum aquæ, & partem fabarum modum adjiciens: eadem tertio, quæ suprà facito: in summa tantisper, dum lana jam non inficiatur. Insuper transfundens in mortarium, ad singulas salis fossilis libras, adjicito octogenas spumæ argenti drachmas Atticas, & terito: intermittensq; nitri quam albissimi cum aqua diluti drachmas quadraginta septem indito: iterum terito, donec satis candoris contraxisse videatur. Ita autem fundens eam ex alto in fictile oris ampli, adjecta largiore aqua, ubi considere desierit, colato: tum novam superadjiciens aquam, manibus probè versatam, finito ut cõsidat, ac rursus per colum trajicito. Alternis eadem prosequere, dum pura aqua, dulcisq; effluat, & nullam salsedinem præ se ferat. Postremò in fictile novum translatam, colato sensim omni humore, soli quadraginta diebus sub Caniculæ sydus exponito, & siccata utitor. Elotam autem constat ad oculorum collyria prodesse, & ad cicatricum fœditates tollendas, ad rugosas facies, & cicatricosas, laceratasque, & macularum plenas.

Fit plerunq; Argenti spuma, quam Græci lithargyrum vocant, ea inquam, cujus hodie apud septasiarios est usus, in metallorum fornacibus ubi repurgatur argentum, e plumbo argenti recrementis admisto. Siquidem cùm artifices argenti massam a sua vena defluxam à commistu metallo, nempe plumbo, æreq; repurgare volunt, in alveum è cinere suo more paratum plumbi multum conjiciunt, adeò ut vi subditi ignis colliquatum, balnei speciem referat. In hoc demum argentum repurgandum immittunt, quod plerunq; (ut diximus) aut plumbum, aut æs habet admistum. Dum autem hæc perficiuntur, videtur plumbum in liquescentium metallorum superficie, ignium vi follium flatu continuè excitata, olei modo supernatans: quod tandem post juncta æs, aut plumbum, quod prius argento fuerat admistum, in se contraxit, eorundem follium flatu ad cineres alvi oras pedetentim expellitur. Hoc cùm videant artifices, alveum in latus secant, labiq; sinunt in humum fit; hoc modo lithargyrus, coctionis diuturnitate, & metallorum aliorum mistione, ea forma concepta. Huic postquam refrixit, quandoq; aureus, quandoq; argenteus emicat splendor. Quo factum est, ut hunc argenteum, illum aureum ipsum septasarii ac medici dicant, omnino existimantes, alterum ex auro, alterum ex argento conflari. Cæterùm coloris hujusce varietatem lithargyrus haudquaquam ex auri, vel argenti spuma contrahit sed quòd plus minusve æreus vaporis ab argento detracti intra se receperit. Siquidem (ut ego pluries experientia comperi, & ipsi quoq; testantur artifices) argentum deputandum si plurimum sulvi æris contineat, hujus & plumbi mistione Lithargyrus aureus redditur. Sin minus, argenteus efficitur] excoctus fuerit ab igne, siquidem ubi intensior ignis fuerit aureum colorem acquirit, ubi verò remissior, argenteum inducit. Quare nobis affirmare licebit, nil aliud esse lithargyrum, quàm plumbum æris vel argenti vaporibus commistum. Non ita; temerè prodidit Dioscorides fieri argenti spumam aut ex arena, quam molybditin vocant, aut ex argento, aut ex plumbo. Cui subscribit Plinius libro trigesimo capite sexto. Meminit argenti spumæ Galenus libro nono simplicium medicamentorum, sic de ejus viribus scribens: Lithargyrus desiccat quidem, velut alia omnia metallica, lapidea, terrenaq; medicamenta, verùm omnium id efficit moderatissimè: & secundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio est, neque manifestè excalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adstringendi, abstergendiq; facultas ei inest: quamobrem inferior est & sarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia ostendimus, & contrahentibus, at; adstringentibus. Cæterùm ad intertrigines femorum utilis medela & conveniens est quandoquidem utriusq; jam dictæ facultatis leviter est particeps. Jure itaq; medii ordinis in metallicis

Spumæ argenti confid.

Lithargyrum aliud ex auro aliud ex argento fieri fallum.

Lithargyri vires ex Gal.

tallicus habebitur. Proinde ea frequenter utimur ceu materia iis miſcentes, quæ valentem facultatem obtinent, ſive mordicantem, ſive adſtringentem, vel aliud quippiam efficientem, ſicut in liqueſcentibus ad pleraq; medicamenta ceram adhibemus tanquam materiam, puta ſcilicet & ipſa quodammodo medium tenet eorum, quæ valentem facultatem poſident.

Nomina. Λιθαργυρος & ſic Græcè ut Lithargyrum item & Spuma argenti Latinè dicitur: Arabicè, Martech, ſive Merdajengi: Italicè Spuma d'argento: Germanice, Blett: Hiſpanicè, Almartaga, Litargirio, & Yezes de oro.

Ψιμμίθιον. CERUSSA. CAP. LXIII.

CEruſſa fit hoc modo: infuſo in urceum oris lati, aut fictile labellum quàm acerrimo aceto, laminam plumbeam ſupra fictilis ſpiraculum, ſubjecta prius arundinea tegete, firmato: ſuperjectiſque velaminibus, ne halitum expiret acetum, ubi reſoluta fuerit, defluensque deciderit, humorem purum ad ſummum delatum colato, craſſamentumq; transfundito: debet quoq; ſiccari in ſole, mox truſatili molateri aut aliàs tritum cribrari: poſtea quod ſupereſt duri, in tenues partes redigendum, cribrandumq; viciſſim eadem tertiò, quartoq; facienda. Melior, quæ primò cribrata eſt, & medicamentis oculorum aſſumenda. Secundum locum tenet ſequens. & reliquę ſuo ordine. Nec deſunt, qui ligneas rudes in medio vaſe appendant: & derato ceu ſitu impoſito, ita ut acetum non contingat, inditoq; operculo circumlinentes dimittunt. Poſt dies decem laxato obturamento viſunt: cumq; reſoluta materia fuerit, reliqua, ut ſupra diximus, exequuntur. Si autem quis in paſtillos velit digerere, aceto acri ſubacta, dividitur in paſtillos, qui in ſole ſiccantur. Aeſtate tamen ſupra dictum opus obeundum eſt: ita enim candida, atq; efficax redditur. Quinetiam hyeme paratur, urceis ſupra furnos, balnea, aut fornaces impoſitis: aſcendens enim calor idem, quod ſol præſtat. Laudatiſſimã fieri putant Rhodi, & Corinthi, aut Lacædemone: proximam Puteolis. Torretur hoc modo. Flagrantibus igni carbonibus, fictili novo, maxime Attico, tritam ceruſſam imponito, & aſſiduè verſato: cumq; cinereum colorem traxit, eximens refrigerato, & utitor. Eſt & aliud uredi genus. Trita patinis novis ſupra prunas imponitur, & ferulacea rude movetur, donec colore ſimilis Sandarachæ fiat, extractaq; ad uſus miniſtratur. Quæ verò ita parata eſt, Sandyxà quibuſdam dicitur. Lavatur ceruſſa cadmiæ modo. Vis ei refrigerare, occludere, emollire, explere, extenuare, req; inſuper excreſcentia leniter reprimere, & ad cicatricem perducere. Miſcetur ceratis, & emplaſtris, quæ lipariæ vocantur, paſtillisque. Eſt autem lethalis ejus potus.

Ceruſſa, & Sandyx eius cõmu.

CEruſſa medicamentum eſt omnibus notum. Factitia tamen res eſt. Venetiis plurima conficitur, ſicuti & in aliis compluribus Italiæ locis: quòd non ſolum in medicamentorum uſus expetatur ſeplaſiariis, ac medicis: ſed etiam pictoribus qui ea frequentiſſimè in ſuis operibus utuntur. Paratur ex ceruſſa (ut Dioſcorides inquit) Sandyx, quod officinæ Serapionem ſecutæ minium appellant, non autem Sandaracha, auripigmenti genus, ut libro de compoſitione medicamentorum exiſtimat Fuchſius ſiquidem Sandaracha, ut ſuo loco dicetur, foſſilis res eſt, non autem factitia. Ceruſſæ meminit Galenus lib. 9. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ita ſcribens: Pſimmithium, id eſt Ceruſſa, & hoc medicamentoſtimonium præbet modò dictæ facultati. Nam ſi ex acri aceto ſolvatur, guſtu tamen neq; acre erit, neq; mordax, neq; diſcuſſorium, ſed emplaſticum, & refrigeratorium: facultatis ærugini diſſimilimæ, tametſi & illa conficiatur aceto æs diſſolvente. Porrò Ceruſſa adуſta in Sandyca, quàm vocant, tranſit, medicamentum ſeipſo tenuius, nondum tamen excalfaciens: hæc Galenus. Ex quibus liquidò patet, Sandycem, & Sandaracham maximè inter ſe facultatibus pugnare: hæc namq; Galeni, & Dioſcoridis teſtimonio arſenici modo carnem exurit, & cruſtas ſua vehementi uredine, ac caliditate, morſuq; violento excitat: illa verò nulla ſui parte excalfacit, ſed potius refrigerat. Id quod in vulgari officinarum minio facilè deprehenditur. Sanctius meminiſſe videtur Vergilius in Bucolicis, dum his verſibus cecinit:

Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutavit vellera luto.
Sponte ſua Sandyx paſcentes veſtiet agnos.

Nomina. hactenus Poeta. Ceruſſa, quæ ita Latinis ψιμμίθιον Græcis appellatur: Arabibus, Affidegi ſeu Affidagi: Italis, Ceruſa: Germanis, Bleyweiß: Hiſpanis, Alvajalde, & Blanquet: Gallis, Ceruſe. Quæ verò σάνδυξ Græcè Sandyx item Latinè vocatur: Arabicè Afrengi, Sarchon, Sandicon, Sandax, Syrengi, ſive Serengi, Italicè, Sandice: Vulgus, Minio.

Χρυσοκόλλα. CHRYSOCOLLA. CAP. LXIV.

CHryſocolla laudatiſſima Armeniaca, colorem porri quàm ſimillimè reddens. Secundum locum ſibi vendicat Macedonica: & proximum Cypria: quo in genere præfertur pura: damnatur, quæ terrã, aut calculos collegerit. Ratio lavandi hæc eſt. Tuſam infuſa aqua, mortario expanſa manu ad pilam vehementer fricato: & ſtatim quàm conſederit, colato. Alteram infundens aquam, rurſum terito: hæc viciſſim proſequere, donec pura, ſynceraq; ſpectetur: dein ſiccato in ſole, & ad uſus recondito. Quodſi uiere volueris, ex ea terens quod ſatis eſſe videbitur, patinis ſupra carbones apponito: & alia facito, quæ ſupra diximus. Dos Chryſocollæ ad purgandas cicatrices: excreſcentem carnem coercet, adſtringit, excalfacit, & modicè corpus mordendo exeſt. Inter medicamenta intelligitur, quæ vomitiones concitant, & necem inferre poſſunt.

Chryſocollæ hiſtoria.

CHryſocolla, ut Plinius eſt author lib. 33. ca 5. naturalis hiſtoriæ, humor eſt in puteis. per venam auri defluens. craſſeſcente limo rigoribus hybernis, uſq; in duritiem pumicis. Laudatiorem eandem in ærariis metallis, proximam in argentariis fieri compertum eſt. Invenitur & in plumbariis, vilior etiam auraria. In omnibus autem his metallis fit & cuta, & multum infra naturalem illam, immiſſis in venam aquis leviter hyeme tota, uſq; in Junium menſem. Dein ſiccatis in Junio & Julio ut planè intelligatur nil aliud Chryſocolla, quam vena putris. Nativa duritia maximè diſtat. Luteam vocant & tamen illa quoq; herba, quam luteam vocant, tingitur. Natura eſt, qua lino lanæve ad ſuccum bibendum. Tunditur in pila cribro deinde tenui cernitur, poſtea molitur, ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid non tranſiverit, reperitur in pila, dein molitur. Pulvis ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia ſolvatur. As rurſum tundi-

tunditur. dein lavatur in conchis, siccaturq;. Hactenus de chrysocolla Plinius. Caterùm sophistarii quemadmodum aurifices Chrysocollam vulgò Borrace vocant, Mauritanos secuti: cùm tamen pauca admodum in officinis reperiatur, quæ syncerissima dici possit, & quæ colore sit viridi, porraceoq; ut Dioscorides inquit, & præstantissima exposcit. Siquidem subnigricat hæc nec ulla ex parte virescit. Quæ saturato colore viret (ut mea fert opinio) in æraris tantùm metallis foditur: quæ nigricat, in plumbeis: quæ albicat, in argenteis: quæ pallescit, in aureis. Unde mihi facilè persuasum est, Chrysocollam sibi varium colorem vendicare, pro metallorum in quibus foditur, ratione. Porrò factitia ex alumine rubeo, sale nitro, aç etiam aliis quibusdam admistis copia non deficit. Idcirco aurifices, quibus ad aurum ferruminandum frequentissimè utuntur, ipsam magna quidem diligentia selegunt, quanquam & ipsi plerunq; decipiantur: tanta in omnibus est impostorum astutia. Præferunt auro ferruminando illam, quæ lutea est: tametsi in medicamentorum usu, præstantior sit viridis. Fit etiamnum chrysocolla (ut Dioscorides prodidit l. 2. in urinæ mentione) ex puerorum urina in æreo mortario pistillo item æreo sub calenti sole tamdiu ducta ut unguenti modo crassescat. Quod pariter literis memoriaq; mandavit Gal. l. 9. simpl. medicamentorum, sic inquiens: Chrysocolla, & hoc medicamentum, ex iis est, quæ carnem liquant, non tamen valenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente, desiccante q;. Igitur quidam id modò, quòd in metallis invenitur, ita nominant: alii verò id, quod in æreo mortario pistillo q; æreo, ex pueri urina præparatur: id quod quidam inter æruginum differentias numerant. Satius verò est ipsum præparare tempore æstivo, aut certè aere prorsum calido, urinam in mortario terentes. Præstat autem æs, ex quo mortarium pistillumq; conficias, rubrum sit. Nam quò æs tenerius fuerit, eò plus circumagendo pistillo deteritur. Hoc medicamentum aptissimum est ulceribus contumacibus, tum per se, tum alijs mistum, ut in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id novisse sat est quod quantò plus quàm Chrysocolla metallica desiccat, minus q; mordicat tantò etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen Chrysocollam illam siluras, multò tenuiorem effingies. Ut Græcis χρυσοκόλλα, ita etiam Latinis Chrysocolla, & Auri glutinum appellatur: Arabibus, Tincar: Italis Chrisocolla: Germanis, Berras: Hispanis, Atincar, & Borrax.

Chrysocollæ vires ex Gal.

Nothing.

λίθος ἀρμένιος. LAPIS ARMENIUS. CAP. LXV.

ARmenius lapis præfertur lævis, colore cæruleo, perquàm æquabili, calculo carens, & friabilis. Eadem, quæ Chrysocolla præstat, sed inefficacius. Quinetiam usum habet ad pilos in palpebris alendos.

ARmenia, ut lib. 35. cap. 6 testatum reliquit Plinius, lapidem mittit, qui ejus nomine appellatur. Lapis est hic quoq; chrysocollæ modo infectus: optimumq; est, quod maximè viride est, communicato colore cum cæruleo. Plinio subscribit Avicenna, hic inquiens: In lapide Armeno est aliquantulum azul-coloris, non tamen est in colore azuli, & non est in ejus soliditate sed est in eo arenositas quædam: & quandoq; utuntur eo pictores loco azuli, & est levis tactus. Ex horum sanè verbis perspicuum fit, lapidem Armenium colore esse viridi, ad cæruleum inclinante. Talis autem esse comperitur, qui in argenti fodinis, in compluribus Germaniæ locis foditur: & è quo colorem illum ad pictorium usum parant, quem vulgò vocant verde azzurro ac si diceres viride cæsium, vel viride cæruleum. Namq; is colore chrysocollam refert sed duritie præcellit. Quamobrem crediderim ego, eos non longè abesse a veritate, qui dicerent, Germanicum hunc lapidem illi congenerem esse, quem Armenia mittit: siquidem patrium Armenii nomen genus non immutat, neq; etiam obstat, quin & in alijs regionibus lapis hic gigni possit. Quippe Phrygius lapis a Phrygia regione dictus optimus in Cappadocia foditur, ut Dioscorides est author. Id quod facile ostendit, Armenium præter Armeniam, alias quoque regiones gignere posse. Nec refert quod scripserit Manardus Ferrariensis libro tertio epistola tertia. Armenium lapidem hodie non facilè inveniri posse. Quandoquidem cùm certò sciam, multa in officinis ferè omnibus deesse medicamenta, caq; præsertim, quæ ex metallorum fodinis expetuntur quæ tamen suo natali solo, ubi proveniunt, copiosa reperiuntur, mirum certè non fuerit, si Armenio etiam lapide careant sophistæ. Hac itaq; ratione ductus, haudquaquam dubitaverim affirmare, quin & hic in Germania metallis proveniens, in Armenii lapidis genere legitimè recenseri queat: quemadmodum in Gagatis, Phrygii, Assiq; genere nobis recipiuntur, qui alibi, quam in Gaga fluvio, in Phrygia, & Asso inveniuntur: præsertim cum notis omnibus ac viribus Armenio per omnia similis hic habeatur. Notis quidem, quòd summè vireat, & ad cæsium colorem proximè accedat. Viribus autem, quòd (ut equidem testari possum) atra bile vexatis maximè conferat, iis vomitum, & alvum ciens. Porrò sophistæ (ut omnibus constat) non modò multis destituuntur fossilibus medicamentis, sed continuè alterum alterius loco supponunt: nempe cadmiam pompholygis loco, spodii vice complura antispodia, & pro flore æris rasilem æruginem subjiciunt: cùm tamen & pompholyx, & spodium, & flos æris copiosa, legitimaq; reperiantur omnibus in fornacibus ubi argentum & æs funduntur. Nam ex hoc, quòd in officinis non reperiatur Armenius lapis, quemadmodum alia complura, haudquaquam colligere licet, quod hæc omnia suis in fodinis fornacibusq; non habeantur. Præstat mirum in modum Armenius lapis (etsi id Galeno, Paulo, aliisq; veteribus incognitum existimetur) ad atram bilem dejiciendam, ut testis est Alexander Trallianus clarissimus author, libro primo capite de melancholia, ubi sic inquit: Quod si hiera data melancholicæ imaginationes nihilominus infestare videantur, tunc sine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare festinato. Novi enim ex veteribus antiquiores ad veratrum album properasse ubi affectum ab alijs purgationibus nihil pene imminui conspicerent. Verùm ego lapidem Armeniacum veratro albo præfero, atque licet utentem ipso experientia cognoscere, quomodo præterquàm efficaciter, etiam sine molestia, & periculo purget, quorum nihil album veratrum habere novimus. Si igitur res postulat, non modò infra per alvum, sed etiam per vomitum purgationem fieri, lapidem illotum exhibere convenit. Sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulò amplius, minusve, pro virium simul, & copiæ humoris noxii ratione. At si æger purgatione per vomitum non admodum indigere videatur, sed per imum ventrem totum vitiosum humorem exire conducat, tunc lapidem eluere oportet usq; ad duodenas (veteres legit quinquagenas) vices. Ubi enim sic fecerimus, neq; turbationem stomachi, aut compressionem, lapis excitare potest, sed etiam minori cum molestia nigrum terrestremq; humorem vacuabit, ut paucis præteritis diebus adjumentum ex eo nobis accessisse percipiamus. Dato autem ex eo scrupulos quinq;, aut sex, ut plurimùm ex aqua tepida semper ex cognatis dicta conjectura deprehendens amplius, minusve exhibere debeas. Quòd si agrum etiam bis adhuc requirere suspiceris, cum fiducia rursus exhibeto: neque enim calorem habet, aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem, amaram & venenosam qualitatem, ut æger ideo medicamentum bibere detrectet. Sin autem nonnulli humi-

Armenii lapidis confid.

Armenii lapidis vires ex Alexandro.

humidum aliquod medicamentum ſumere adverſentur (multi enim in totum non ſuſtinent liquidum medicamentum aſſumere) in catapotia lapidem redigere oportet. Si verò libet, etiam picræ aliquam inſignem partem admiſceto aut etiam ex aliis quibuſdam, quæ purgationem magis promoveant, & non renitantur. Ne autem is, qui parare velit horum confectionem, inquirendo laboret, viſum mihi eſt ea de cauſa etiam horum compoſitionem meminiſſe. Habet autem in hunc modum. Picræ ſemuncia. epithymi ſemuncia, agarici ſcrupuli quatuor, ſcammoniæ uncia, caryophyllorum grana viginti. Contuſa excipiantur rhodomelo, aut ſuccо citrii, aut rhodomelite. Dentur ſcrupuli duo, plurimum quatuor. Notandum

Vires ejuſdem ex Actio.

verò eſt, præterquam quòd ventriculum corroborant, ſimul etiam varios humores, præſertim terreſtrem, & melancholicum, citra moleſtiam purgare poſſe: hactenus Alexander. Cæterùm Armenium lapidem dejectoria facultate pollere ait abiliariis morbis, novit etiam Aëtius: quippe qui l. 2. c. 47. ex Nicheſſonis medici authoritate, ſi de eo ſcriptum reliquit. Armenium, quo pictores utuntur, duodecima drachmæ parte melancholicis, & craſſum ſanguinem habentibus dato Datur & puerus pectoris morbo infeſtatis: revomunt enim, nam vomitorium exiſtit. Datur & morbo ſacro obnoxiis, ac furioſis, hoc modo. Centaurii faſciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec una ſuperſit, & cum exolato decocto Armuthei lapidis, quem Græci Armenium vocant, tertiam drachmæ partem terito ac conſidenter exhibeto: nihil enim periculi eſt. Itaq; noſſe operæ pretium eſt, quòd Armenium penitus revomitur, nihil memorabile ſurſum efferens, ſed & inferne modicum quid paulatim & in pluribus ſeceſſibus effert: hæc Actius. Novit præterea, Armenii vires dejectorias inter recentiores Græcos Actuarius, ut videre eſt in ſuo de compoſitione medicamentorum libello. Verùm aliis ab illis Armenio lapidi vires reddidit Galenus lib. 9. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Armeniacum vim habet exigentem, cum levicula acrimonia, & leviſſima adſtrictione. Itaq; tale cùm ſit, ocularibus miſcetur facultatibus. Et ipſo per ſeſe quoq; ad pollinis lævorem redacto, utimur ſicco ad pilorum in palpebris incrementum: nempe ubi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim verò nec creſcunt, nec aluntur. Siquidem depaſtis his acrimoniis, in bonum naturæ habitum pars reducitur: cujus cùm alia ſint munera, tum etiam producendi, incrementum præbendi, ac roborandi, qui in palpebris ſunt pili: quippe cùm prima, & ex profeſſo quædam ſint medicamentorum opera: quædam verò mediante natura, quæ animantium corpora diſpenſat, eduntur, velut quæ in his ipſis calliblephara nuncupant. Ipſa enim partes moderate læſas mediocriter deſiccant, pilos corrumpentem humiditatem abſumendo, quæ ubi abolita eſt, tum natura ad propria redit actiones, nimirum ſublatis, quæ hactenus ipſi impedimento fuerant. Hæc Galenus. Cæterùm procul dubio aberrant, qui lapidem armenium, quem pulcherrimum fodiunt Germani in Comitatu Tyrolenſi propè Sbozium pagum, Melochitem eſſe putant, id quod experientia comprobatur. Siquidem lapis hic (ut ego pluries atq; multoties expertus ſum) mirificè melancholicos morbos curat, ut Trallianus longa ſatis oratione teſtatur de Armenio lapide. Atqui hujuſmodi viribus præſtare Melochitem, qui ſcribat habeo neminem. Albertus enim de eo verba faciens, valere tantùm dicit ad nocentes cauſas, ob id q; ſuſpendi ſuper infantium cunabula. Lapis, qui Græcis λίθος ἀρμένιος, Latinis lapis Armenius cognominatur: Mauritanis, Hager, ſeu Hagiar Armeni: Italis, Pietra.

Vires ejuſdem ex Gal.

Melochites lapis.

Nomina.

κυανὸς λίθος. COERULEUS LAPIS. CAP. LXVI.

COerulei origo ex æreariis metallis in Cypro: copioſior ex arena litorali ſecundum quoſdam ſubcavatos ſpecus maris invenitur, qui magis probatur. Eligi debet inebrietas. Uritur ut chalcitis: lavatur ut cadmia. Vim habet reprimentem, & modicè erodentem: cruſtas gignit, & exulcerat.

Cærulei lapidis conſid.

COeruleum officinæ Avicennæ doctrinam ſecutæ, Lapidem Azuli, vel Lazuli vocant. Probatiſſimus, qui ſcintillis aureis emicat. Lapis hic (ni fallor) cum Armenio non obſcuram habet cognationem, quòd non modò utriq; ſimul in iſdem proveniant metallis, promiſcueq; oriantur, ſed quòd etiam iiſdem ferè viribus præditi ſint ad atram bilem dejicien-

dam: quo factum eſt, ut Mauritanorum quidam alterum cum altero ineptiſſimè confuderint. Cæterùm quoniam tradidit Avicenna, cui ſubſcribit Meſues, cæruleum, ſive (ut eorum nomine utar) Azulum, ſepticæ ac putrefacientis eſſe facultatis, non deſunt è recentioribus, qui eum deteſtentur, quemadmodum & catapotia, quæ ad atrabiliarios affectus ex lapide ipſo cæruleo paſſim in pharmacopoliis parantur: è quorum numero eſt Fuchſius medicus noſtræ ætatis celebris, in ſuis paradoxis. Verùm quamvis confuſè ſatis de Cæruleo, & Armenio ſcripſerint Mauritani, non tamen obſtat, quin ii bilem atram pellere queant. Id quod priores veteresq; Græci, vel ignoraverunt, vel ſilentio diſſimularunt. Porrò Galenus, etſi non explicuerit cæruleum atrabiliarios humores ducere, tamen ſcripſit dejicientem habere facultatem. Quod cùm fortaſſe perpenderent Arabes qui multorũ medicamentorum, quæ Græcis incognita fuiſſe videntur, diligentiſſimi fuere indagatores, invenere tandem facto pluries periculo, cæruleum atram bilem peculiariter dejicere. Sed ſi (ut in præcedenti capite oſtenſum eſt,) uſq; ad Alexandri ætatem è veteribus, nemo noverat Armenium in detrahenda, citra noxam, atrabile facultatem habere, albo veratro parem, mirum quidem non fuerit, ſi etiam longo poſt tempore, id ſcripſerint Arabes, vel quod ab eo fortaſſe acceperint, vel quòd ex ſe ipſis id facultatis Armenio ineſſe adinuenerint. Præterea cùm Armenium, & cæruleum non modo in iſdem proveniant metallis (ut in pluribus Germaniæ locis nos ipſi vidimus) ſed ſimul promiſcueq; oriantur, adeò ut Cærulei frustum, Armenii non modicum contineat, ſicut è converſo, rectè quidem exiſtimari poteſt pari ferè facultate, vel non admodum diſpari boſce lapides eſſe præditos. Hinc itaq; fit, ut mihi planè Mauritani à Fuchſio, & aliorum calumnia vindicandi videantur. Quippe cùm cernerent naturam hos lapides promiſcuè, indiſtinctèq; progignere, quid mirum ſi ipſam imitati, eorum hiſtoriam & facultatem indifferenter tradiderunt? cùm pro certo ex his exiſtimandum ſit, nil aliud eſſe Armenium quàm cærulei materiam, nondum à calore in terræ viſceribus ad ſummum perfectionem coctam: quemadmodum chalcitis, miſy, ſory nil aliud eſſe creduntur, quàm chalcanthi materia. Hæc igitur cùm accuratè perpendiſſet clariſſimus Manardus Ferrarienſis, ubi in ſimplicia medicamenta à Meſue conſcripta diligentiſſimè adnotavit, eorum ſententiam refellit, qui cærulei uſum, ſua tantùm ducti opinione, tam acriter vituperant. his verbis. Cæruleo Græcorum ſententiam refellit, qui cærulei uſum, ſua tantùm ducti opinione, tam acriter vituperant. his verbis. Cæruleo Græci nullam vim dejectoriam adſcribunt, ſed videntur hæ vires ab Armenio derivatæ. Arabes enim utrunq; confundunt. Serapio quidem & Averroes ſub Lazuli nomine de Armenio tractantes, Avicenna de Azulo ſcribens, ferè ei omnes vires attribuit quas Græci utriq;. De Armenio verò ea ſcribit quæ Græci: ſolùm addens, quòd atram bilem magis purget quam cæruleum. Quæ omnia licet vera ſint, non tamen ego huc acceſſerim, qui non ſecus ac pernicioſiſſimum venenum hunc formidem. Experientia enim certa ſcio, quòd ſi benè abluatur, multum juvat, & vel nihil, vel parum lædit: hæc ille. In cujus certè ſententiam unuſquiſq; Medicus facile deveniet, qui potius rationalis ſit, quàm pertinax. Nam etſi dixerit Avicenna cæruleum

Mauritanorum tutela contrà Fuchſ.

Azulum Avicennæ.

leum exedentis esse facultatis, hoc quidem non impedit, quin haustum atram bilem dejicere possit absq; noxa, si diligenter fuerit ablutum, quandoquidem ejus peracuta septica q; facultas pluribus lotionibus ab eo facile tollitur. Præfertur in hunc usum quod aureis maculis pellucet: namq; id, quo seplasiæ abundant, & quo in Germania pictorios colores parant, tum facultate imbecillius, tum ignobilius habetur. Memini me ad nonnullas tam æris, quàm argenti fodinas accessisse, in quibus & cærulei, & Armenii in acervos congesti plurimum vidi: attamen nullum mihi in iis locis cæruleum repertum est, quod aureis fulgeret scintillis, eò quòd non proveniat hoc nisi tantum in auri fodinis. Idcirco cæruleus ille color, qui vulgo vobis dicitur Azzurro oltramarino, ab omnibus magno æstimatur pretio. Fit enim is ex cæruleo lapide, qui tantùm auri metallis in orientalibus regionibus foditur omnium præstantissimus. De illo autem, qui ex arena in maris litoribus inventa conficitur, quid plura dicam non habeo, quàm scripserint Dioscorides, & Plinius. Cærulei vires retulit Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Cyanos medicamentum acri facultate est, tum detrahendi, quam καθαιρτικὴν vocant tum digerendi, potentiore quam cinnabari. Inest quoq; ei nonnulla adstrictio hæc Galeni verba. Quæ sanè vel non legisse vel non animadvertisse Manardus ex eo deprehenditur, quòd cæruleo Græcos nullam vim dejectoriam tribuisse scriptum reliquerit. Κυανὸς λίθος *sic Græcè. Latinè verò Cæruleus lapis vocatur: Arabicè Hager alezaoard, Lazivard, seu Azul: Officinis, Lapis lazuli: Italicè, Pietra cerulea: Germanicè, Lasurstein: Hispanicè Azul.*

Cærulei vires ex Gal.

Nomina.

Ἰνδικὸν. INDICUM. CAP. LXVII.

INdici duo genera: unum sua sponte nascitur, tanquam spuma, germinatione Indicis arundinibus exiens. Alterum infectoriæ dant officinæ: & est spuma purpurea innatans cortinis, quam detractam artifices siccant. Optimum existimatur, quod cærulei speciem præbet, succum suum sorbet, & læve. Inter medicamenta est, quæ leviter adstringunt, & inflammationes, tumoresq; rumpunt: purgat, & reprimit ulcera.

INdicus color, quo hodie pictores utuntur, tametsi in seplasiis ubiq; venalis habeatur, sit tamen in infectoriis officinis ex glasti recremento ut spuma, cùm lana glasto ipso inficiuntur. Quod autem sponte nascitur tanquam spuma germinatione arundinibus exiens, quod sciam, ad nos non defertur. Plinius libro 35. c. 6. factitium indicum in purpurariis officinis fieri ait ex purpuræ spuma cortinis innatante. Quamvis re Dioscoridis verba non rectè accepisse videtur Plinius. Siquidem author non ex purpurarum spuma fieri Indicum scribit, sed ex purpurea spuma (talis enim est quæ ex isatide provenit) innatante cortinis in infectoriis officinis. Nulla namq; quod mihi compertum sit, ex purpurarum sanguine, quo regum vestes olim tingebantur, spuma proferebantur. Quod Græci ἄνθεμον, *Latini quoq; Indicum vocant: Itali, Indico.*

Indici consid.

Nomina.

ὀχρᾶ. OCHRA. CAP. LXVIII.

OChram levissimam, & omnino luteam eligere oportet, saturatam, non lapidosam, friabilem, natione Atticam. Uritur hæc, & lavatur cadmiæ modo. Vis ejus adstringere, erodere, collectiones & tubercula dissipare. Excrescentia in carne reprimit, cava cum cerato explet, & articulorum tofos comminuit.

OChra fossilis, qua pictores utuntur, cur legitima non sit, quid obstet non video: quanquam hæc (quod sciam) ex Athenis laudatissima non adferatur, quemadmodum nec Vitruvii tempore, qui Ochræ Atticæ usum in Italia jam exolevisse scribit. Est itaq; Ochra terra, quæ in plumbi fodinis aureo colore reperitur. Quamobrem qui rerum causas perscrutantur, arte etiam ochram ex plumbo ipso conficiunt, quæ coloris nitore fossitiam superat. Præstantissimam ochram non longè à Tridento effossam, misit ad me hoc anno Martinus Guidottinus Tridentinus, seplasiarius harum rerum diligens inquisitor, qua nullam hactenus vidimus meliorem. Ochræ in libris simplicium medicamentorum non reperio meminisse Galenum: tametsi ejus mentionem fecerit commento 2. in Hippocratis prognostica de vomitione agens, cùm inquit: Ochra enim genus quoddam terræ est, cujus potissimum Attica probatissima est. Quæ ὤχρα Græcè, Ochra item Latinè & Italicè appellatur.

Ochræ consid.

Nomina.

Κινάβαρις. CINNABARIS. CAP. LXIX.

HAllucinantur qui cinnabarin minio eandem esse existimant. Minium enim in Hispanis ex lapide quodam argenteæ arenæ permisto, temperari solet, alioqui non dignoscitur. Fornacibus autem in florentissimum, flagrantissimumq; colorem permutatur. In metallis verò strangulantem halitum eructat: itaq; facies incolæ vesicis obvelant, ut per illas spectent, nec respirando noxium aerem attrahant. Eo pictores ad sumptuosa parietum ornamenta utuntur Cinnabaris verò ex Aphrica defertur, & magno constat: hactenus invenitur, ut vix versicoloribus pictorum lineis satisfaciat: intento colore, nec diluto præditum, quare quidam sanguinem esse draconis existimaverunt. Vim habet cinnabaris hæmatitæ lapillo eandem. Convenit ad oculorum medicamenta, verùm efficacius: magis enim adstringit, & sanguinem cohibet. Ambustis igni, & papularum eruptionibus, cerato excepta medetur.

CInnabaris, qua Officinæ, & pictores utuntur, longè sanè differt (ut planè constat) à Dioscoridis Cinnabari: quandoquidem nostri usus cinnabaris res factitia est ex sulphure, & argento vivo diu arte quadam igne torrefactis. Est & aliud cinnabaris genus fossile, & sponte per se nascens ut postea dicetur: verùm non ut factitium copiosum nec adeò colore præcellens. Quæ autem a Dioscoride describitur, ex Aphrica defertur, eadem facultate pollens, qua hæmatites lapillus, quem non modo prætulit ipse forus appositum ad plures oculorum morbos: sed etiam intus assumptum, ad uteri angustias, muliebrium locorum defluxiones, & cruentas expuitiones. Quibus utique affectibus vulgaris usus cinnabaris nullo pacto competere potest, quo propria vi erodat, exulceret, & haustum perniciem adferat, & proinde sit oculis & internis visceribus inimica. Cæterùm quidnam inter ea, quæ hac ætate in usum medicum veniunt, Dioscoridis cinnabaris esse possit, non equidem ausim decernere, sed potius quod sentio, adducor, ut conjecturis quibusdam assequar: quippe quòd

Cinnabaris consid.

quòd Dioscorides Cinnabarin nullis notis descripserit, neq; tradiderit an factitia res sit, aut fossilis, an ex plantarum materia proveniat. Sed anteaquàm conjecturas eas afferam, quibus constare videtur Dioscoridis cinnabari sepla-sias nostrates non destitui, Plinii sententia cognoscenda est, qui lib. 33. cap. 7. affirmatè scribit, nil aliud esse cinnabarin, quàm draconu sanie m el si elephantorum morientium pondere, permisto utriusq; animalis sanguine: quodq; nullus alius sit color qui in pictoribus propriè sanguinem reddat: & quòd ea etiam antidotis medicamentis sit utilissima. Id quod pariter affirmat Julius Solinus in varia historiarum lectione. Ad hæc scire convenit, gummi cujusdam arboris in Aphrica nascentis ad nos deferri, quod etiam hoc ævo sanguinis draconis lacrymam officinæ vocant, colore sanguinis, pellucidum, leve, & fractu minimè cõrumax. Hoc nostrates officinæ vulgo vocant Sangue di drago in lagrime, alterius differentia, qui pluribus impostura passim in orbiculos coactus venditur. Priorem itaq; non abre lachrymam appellant, quòd scribat Aloisius Mustus patritius Venetus in suis in Aphricam navigationibus, ex arbore quadam hoc gummi collachrymare, colore, & substantia sanguini simili: inciso tamen ab incolis primùm arboris cortice, ut fusius inde effluat. Hoc (ut idem subdit) æneis cacabis excipiunt, & igni resinæ modo decoquunt, quousq; consistat, draconis sanguinem, nescio qua ratione ducti, ipsum appellantes: nisi id eveniat, quòd fortasse sua lingua plantam, a qua defluit, draconem appellent. Ex his itaq; nobis jure conjectare licebit, gummi hoc Dioscoridi facilè cinnabarin esse, quòd primùm non aliunde, quam ex Aphrica deferatur, nec inde copiosum: quodutem pictoribus expetatur, ut intento ejus colore, purpureas, rubentesq; concinnent umbras, ubi prius picturas rubro, vel purpureo infecerint: quod deinde ob raritatem etiam hoc tempore, quo frequentius in Aphricam navigatur, non vili veneat pretio: quod denique (ut Dioscorides inquit) viribus hæmatita lapillo per omnia respondeat. Nam, ut periculum facientibus liquidò patebit, adstringendi vi pollet, & majore quidem quam hæmatites: quo fit, ut felicius curentur medici ad muliebres & dysenterias fluxiones, ad cruentas excreationes, ad firmandos commotos dentes, & roborandas gingivas. Hic accedit, quòd si Dioscoridis ætate non deerant, qui cinnabarin esse draconis sanguinem existimarent mirum sanè non fuerit, si per plures ætates producta hæc falsa opinio ad hæc usq; tempora invaluit. At ipse, ne simplicium medicamentorum doctrinam sectantes hoc tenerentur errore, inanem eorum sententiam silentio involvendam non duxit, qui cinnabarin draconis sanguinem appellabant cùm inquit. Hactenus invenitur cinnabaris, ut vix versicoloribus pictorum lineis satisfaciat, intento colore, nec diluto præditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimaverunt. Ex his igitur cum conjecturis, tum rationibus colligendum esse putaverim, hanc lachrymam, colore sanguinem præ se ferentem, legitimam esse Dioscoridis cinnabarim. Cæterùm videtur hac in re manifestè aberrasse Plinius, quandoquidem etsi asserat cinnabarim nil aliud esse quam draconis ferocissimæ bellua sanguinem, elisæ elephantorum morientium pondere, cùm tamen dixerit nullum aliud reperiri colorem, qui in picturis magis ad vivum sanguinem reddat, quàm cinnabaris, facilè deprehenditur error. Quippe necessarium sanè fuerit, ut de hac lachryma omnino intellexerit, putaritq;, falsus vulgari appellatione, lachrymam hanc illum draconis sanguinem esse, ab elephante (ut referunt) collisi. Nam consentaneum minimè videtur, ut hujusce bellua sanguis extra vasa interrã diffusus, pulvere & lapillis commistus, situ & putredine obductus cõtabefactusq;, vivum, ac verum sanguinis colorem referre possit: quemadmodum nec ille syncerum sanguinis colorem præbet, quem impostores suo arbitrio factitant, ex hircino sanguine, rubrica Sinopica, vel fabrili, contusis lateribus & sorbis diutius insolatus, illius pro posse colorem & substantiam imitantes, qui ex collisis simul draconibus, & elephantibus (si tamen vera narrant) emanare solet, quiq; jam longo tempore ad nos advehi desiit. Quo postea factum esse opinor, ut in ejus defectu factitium supposuerint impostores, & hanc fraudem excogitaverint: neq; solùm ea ratione quam modò diximus, ipsum parant, sed etiam modis aliis compluribus, resinas, rubiæ infectoriæ radices, brasilii decoctum, tragacanthæ lachrymam, rubricas, & alia permulta immiscentes, quæ ne longior sit sermo quàm series ipsa exposcat silentio duximus involvenda. Verùm hic fortasse illud quispiã nobis obtrudet, quòd cùm hoc loco scribat Dioscorides de metallicis tantùm, ac fossilibus tum coloribus, tum medicamentis, consentaneum minime videatur ut his inseruerit arborum lachrymas, quarum historias, & facultates diffusius lib. primo pertractavit: & ob id omnino credendum sit cinnabarim fossile esse medicamentum. Hac objicienti ita respondemus, quòd cùm ea hoc loco recenseat Dioscorides quæ ob colorum nitorem, in pictorium veniunt usum, nempe cerussam, chrysocollam, Armenium, cæruleum, Indicum, ochram, & alia pleraq;, non mirum, nec præter institutum mihi sane videtur, quòd his etiam cinnabarim adjunxerit, quanquam arboris fuerit lachryma. Videmus enim inter hæc Indicum quoq; a Dioscoride connumeratum esse quod tamen nec fossile, nec metallicum est, sed in India spuma instar, ex arundinum quarundam germinatione sponte provenit: atq; etiam arte quadam fit ex isatide herba in infectorius officinis. Ex his itaq; omnibus palam fieri arbitror, quòd communis usus cinnabaris, quam Dioscoridis Minium, quòd in fornacibus fiat, & florentissimo flagrantissimoq; colore spectetur esse mihi semper persuasi, ab ea longè diversa sit, de qua author noster hoc loco mentionem facit. Est enim, ut supra dictum est nostri usus cinnabaris fossilis, & factitia: nota hæc omnibus, & frequens: illa vero rara, nec multis cognita. Fossilem (ut proxima commentatione latius dicetur vidimus frequenter apud Hydrargyri vivifodinas, Hydria monte, qui una tantùm die à Goritia distat circa Carniolæ fines. Lapsus purpureus ad rubrum declinans, hæmatitæ lapidi amulus, non admodum lucus, impense tamen gravis, tanto ferè pondere argento vivo pares, ut per se, nulla ignium vi guttatim exiliat. Factitiæ eodem loco plurimum etiam paratur ex argento vivo & sulphure, fictilibus quibusdam conclusis, & flagrantissimo igni admotis, donec ad justam maturitatem rubescant. Id quod ex arena crediderim in ea quæ fossilis fuerit interrevisentibus. Nullus harum usus in medicamentis, quæ in corpus sumuntur, quod pernicioso sint & venenato. Hinc fortè factum est, ut existimaverit Fuchsius in Nicolai Myrepsi Damasoni auctoritate aliquo inperito additam esse cinnabarim. Sed in hoc alia plane à Fuchsio opinione stravit, quippe qui ad putem Nicolaum eo in loco non de fossilia vel factitia cinnabari intellexisse sed de ea arboris lachryma, hæmatitæ lapillo pares habeat vires, provaverit, hæmatitem ad urinæ difficultatem, dubitandum ne non est, quin consulto antiquior ea cinnabarim in antidoto addiderit Nicolaus quam recentiorem ad difficultatem & stillicidium urinæ commendat. Cæterùm quamvis communis usus cinnabaris in medicamentis, quæ sumuntur in corpus, omnino damnandus sit, constat tamen ea utiliter admisceri posse, quæ externus adhibentur, nempe suffimenti, quæ fiunt ad lethargos, & soporosos affectus, & alia non pauca fuerint remedia, unguentis item nonnullis ad idem facientibus & ad contumacia ulcera, aliisq; quibus ante hac usi sumus, quorum vires longum esset in præsentia recensere. Porrò cùm dicat Dioscorides hallucinari eos, qui cinnabarim eandem esse existimant, cumq; etiam scribat sequenti capite argentum vivum ex minerali, quæ cinnabaris dicitur, omnino mihi perbenè dictum volui, nil aliud Dioscoridi esse minium, quam fossile hoc quod cinnabaris fossilis hodie appellari a quo argenti vivi plurimum elicitur in Hydriæ fodinis. Anxie præterea opinionem ipse Dioscorides, quippe qui asserat Minium in metallis strangulantem halitum eructare, ob idq; fossores vesi-

Cinnabaris draconis sanies Plinio.

Sanguis draconis duplex.

Plinii error Cinnabarim sanguinẽ draconis statuentis

Objectionis dilutio.

Cinnabaris fossilis.

Cinnabaris factitia.

Fuch. opinio reprobatur.

Minium Dioic. quid nobis.

res vesicæ sibi faciem obvelare, ut per illas spectent, nec respirando noxium vaporem attrahant. Quandoquidem ubi cinnabaris in Hydria monte foditur, ut ego vidi, & testari possum) artifices eam decoquentes fictilibus quibusdam ad id confictis, & converso simul ore argilla circumlitis, ut inde argentum vivum eliciant, nares, & os linteis sibi obstruunt, ne noxio vapori liber pateat aditus: quod non modo hujusce halitus noxa, anheloſi fiant qui hauserint, sed plerunq; dentes universos amittant, putrescentibus circumquaq; gingivis, ut quidam apertissime testantur, qui spreto narium, & oris velamento, ut cæteris viderentur fortiores, edentuli prorsus facti sunt continuo tremore concussi. Accedit huc Vitruvii authoritas, quæ sententiam nostram maximè tuetur. Ipse enim septimo volumine suæ architecturæ ita de Minio differit. Ingrediar minutationes explicare. Id autem agris Ephesiorum Cibrianis primum memoratur esse inventum, cujus & res & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur in gleba, quæ ἄνθραξ dicitur antequam tractationibus ad minium perveniat, rena uti ferro, magis subrufo colore habens cum sere rubrum pulverem. Cùm id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lachrymas argenti vivi, quæ à fossoribus statim colliguntur: hæc Vitruvius. Nos equidem hoc idem vidimus in Hydria montis fodinis, ubi plerunq; evenit, ut vulnerata ferramentis vena, argentum vivum fonticuli instar, in substratam defluat humum. Sunt quoq; Minii quam pulcherrimi fodinæ pluribus in locis in Bohemia, ubi copiosum quoq; foditur atq; Hybriaco longè amodum pulchrius. Hujus apud me sunt aliquot frusta, ad ostentationem asservata. Cæterùm Plinio minium diversorum est generum, ut loco superius citato legitur, ubi cuncta eius genera retulit his verbis: Invenitur in argentariis metallis minium quoque & nunc inter pigmenta magnæ authoritatis. Theophrastus tradit inventum minium a Callia Athenense mirio sperante aurum posse excoqui arena rubente in metallis argenti: hanc fuisse originem ejus. Reperiri autem jam tum in Hispaniis, sed durum & arenosum. Item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua jaculantes decuterent: id esse adulterum. Optimum verò supra Ephesum Cibriana agri. Arenam cocci colorem habere, bametsi demi lavari tarmam, & quod sit fidat iterum lavari. Fuit minium nasci in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco invehitur ad nos nec ferè aliunde, quàm ex Hispania. Sed adulteratur multis modis, unde prada societati. Namq; est alterum genus in omnibus ferè argentariis, itemq; plumbariis metallis, quod fit ex usto lapide veneno permisto, non ex illo, cujus vomicam argentum vivum appellavimus, sed ex alio simul reperto. Steriles etiam plumbi suo colore nec misti in fornacibus rubescentes, exustique tandantur in sarmam. Et hoc est secundum minium per quàm paucis notum, multum infra naturales illas arenas. Sincero coccinitor esse debet. Probatur auri modo. Auro candente fucatum nigrescit, syncerum colorem retinet. Invento & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi illico. Hactenus de minio Plinius. Hinc igitur palam est antiquis minium & fossile, & factitium extitisse. Nec sane dubitaverim, quin factitii genere acceperint ipsi cinnabarim factitiam, quæ passim in seplasiariorum officinis invenitur. Id minium hodie appellant pharmacopolæ tum etiam pictores, quod veteres Græci Sandycem vocavere, ex plumbo, aut cerussa in fornacibus peruſtis paratum, de quo etiam videtur intellexisse Plinius. Κινναβαρι sic Græcis, ut Latinis etiam Cinnabaris appellatur: Officinis, Sangue di drago in lacrime. Italis, Cinabro: Hispanis, Sangre de dragon.

Cinnabaris colligendi ratio.

Vitruvius de Minio.

Minii genera Plinio.

Nomina.

Ὑδράργυρος. ARGENTUM VIVUM. CAP. LXX.

Argentum vivum fit ex minio, quod abusivè cinnabaris dicitur, patinis fictilibus imposita, ferrea concha cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succenduntur, siquidem detersa fuligo quæ calici insidet, refrigerata in argentum vivum coit. Quinetiam invenitur in argenti fodinarum tectis stillatim concretum. Alii per se in metallis inveniri tradunt. Servatur in vitreis, aut plumbeis, aut stagneis, aut argenteis vasis: siquidem aliam materiam omnem exedit, & defluere facit. Potum vim pernicialem habet: suo enim pondere interna exest. Remedio est lac multum subindè potum, & vomitionibus rejectum, aut vinum cum absinthio, aut apii decoctum, aut semen hormini, aut origanum, aut hyssopum cum vino. Auri limata scobs, id est, ramentum quam tenuissimum epotum mirabili est auxilio.

Argenti vivi consid.

Argentum vivum omnibus notissimum, corpus est è fossilium genere, liquidum, & aquæ modo fluidum, colore argenteo, livescente, pellucidumq; : substantia vero lenta, tenui, in qua tam frigiditas, quam humiditas exuperat. Hæc igitur symmetria (ut Chymistarum, qui se philosophos existimant, fert opinio) res est sanè admodum disposita ad metallorum omnium generationem, quamobrem ipsorum tum originem, tum semen argentum vivum appellavere. Quinetiam non adeò sani putant, quòd ei non insit caliditas, & siccitas tanta, quæ ad id muneris obeundum sufficiant. Addunt temporis defectum etiam evenire: ideoq; immaturum, indigestum, imperfectumq; reddi. Cæterùm relicta chymistæ disceptandi materia, an ipsum metallorum quorumcunque prima fuerit materia, an aliter se res habeat, dicam, philosophorum tantùm, qui de eo scripserunt, sententiam secutus, facilè argentum vivum esse materiam ad metallorum generationem proximam. Quippe cùm facillimè omnibus se conjungat metallis, palàm nimirum fit, iis gignendis aptissimam esse materiam; atq; præsertim, quibus facilius contactu inhæresit: quandoquidem in habentibus symbolum (ut vulgata propositio est) & in consimilibus facilis est transitus. Hanc itaque ob causam eos non rectè sentire putaverim, qui dicunt, quòd si argentum vivum in terræ visceribus usque adeò decoctum esset, ut in aliquod fixum, firmumq; verteretur metallum, in plumbum potius aut stannum verti deberet, quàm in argentum, vel in aurum. Siquidem certum est, quòd id facilius plumbo, stannoq; contactui haberet, quàm cæteris; tametsi non negaverim, quinetiam in argentum & aurum, argentum vivum converti possit, cùm etiam cum iis facile commisceatur. Hic autem est chymistarum ludus, qui tempus conterunt, & oleum & operam perdunt, id arte reficere existimantes, in quo natura ipsa deficit: quam (ut liquidò constat) nemo unquam ita ad unguem imitari potuit, quin ab ejus mira solertia aberraverit. Omnia metalla in argentum vivum conjecta, supernatant, ut lignum in aqua, præter solum aurum, quod si immittatur, statim petit fundum, quod hoc magis ponderet, quàm cætera. Amplissima argenti vivi metalla (ut etiam in superiori capite diximus) exstant in Hydria monte, qui quadraginta millia passuum à Goritia distat, ubi continuò copiosum elicitur e lapide quodam fragili potius, quam duro colore ex nigro rufescente, & ad purpuram quadantenus vergente, ponderoso plumbi instar, & argento vivo scintillante. Hanc venam postquam effoderunt, conterunt & in fictilia quædam angusti orificii conjiciunt & recenti arborum musco obturant: deinde fictile alterum huic simile, latioris tamen oris in terram sepeliunt, & alterius pleni inversum orificium, in illud inserunt, & argilla circumquaq; muniunt obturant ij oscula, & vasa simul connectunt, & firmant, adeò ut vacuum fictile totum sub terra sidat, plenum verò totum superemineat. Itaque in aperta area quàm plurima seriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitus succen-

Quorundã error.

dunt, cujus vi calefacta vena, argentum vivum guttatim distillat in substratum fictile. Hinc suo tempore eximunt, & in utriculos quosdam reponunt, quòd vasa ferè cuncta exedat ac dilaceret, præter vitrea, vel fictilia vitro circumlita. Quo fit, ut Dioscoridem mirari subeat, qui argentum vivum in argenteis, aut plumbeis, stagneisve, aut vitreis tantum vasis servari posse scribit, quòd aliam materiam omnem erodat, nisi codex hic depravatus sit. Siquidem id falsum deprehenditur: nam argentum vivum exest ac destruit omnia metalla, quibus inhæserit. Ex quo potius, cùm hæc a Serapione non scribantur, qui tamen Dioscoridis omnia ferè scripta bona fide reddidit, planè suspicandum fuerit, huic capiti plura subesse menda: id quod etiam varia in hoc loco Oribasii lectio confirmare videtur. Reperiuntur autem in argenti vivi fodinis inter ipsius venam peculiares quædam lapidis illius rufi zonæ, quem fossores fossitiam cinnabarim vocant, de quo etiam in præcedenti capite diximus. Hic adeò argento vivo scatet, ut sæpius absq; alio igne inde per sese guttatim defluat. Eveniat præterea dum fossores mucronatis instrumentis, venam effodiunt, ut purum prosiliat argentum vivum, decurratq; celerius, veluti è fonticulo quodam. Porrò rari admodum sunt fossores, & hujusce materiæ artifices, tametsi robustissimi fuerint temperamenti, qui eo in opere ad quartum usq; annum incolumes perdurare valeant: quippe ob noxium metalli halitum partium omnium tremore concutiuntur. Cæterùm Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum scribit, contrarium quod experimento comprobatur, Argentum vivum ex sponte nascentibus non esse, sed ex ijs, quæ præparantur, velut cerussa, arugo, psoricum, lithargyros: fateturq; se nullum hujusce medicamenti feciſſe periculum, an interimat, si devoretur, vel ubi foris fuerit admotum. Galenus notatur.

Fit ex argento vivo & sale, quod ammoniacum vocant, lethale illud medicamentum, quod officinæ chymistas secutæ, Argentum sublimatum appellant, utrisq; simul admistis, & in vas vitreum conjectis, ac inde in fornacem deductis, ut hæc ignium vi, in vasis sublime tollantur, ubi salis modo concrescunt, lapidescuntq; sacchari colore. Sunt etiam qui tantum communi sale, & chalcantho additus, argentum vivum sublimatum conficiant, alij verò salnitrum, alij alumen, alij Arsenicum album addunt. Atqui quod passim in officinis habetur, ex argento vivo, sale & chalcantho conflat. Fit etiam ex argento vivo, & aqua quam ex chalcantho alumine, & sale nitro conficiunt chymistæ, arte quadam, & ignium vi, id quod recentiores quidam Præcipitatum vocant. Cui facultas ineſt sanè admirabilis ad contumacia ulcera sananda, eaq; præsertim, quæ à Gallica lue emerserunt. Sunt etiam qui dimidij scrupuli pondere devorandum proponent, admistis margaritis, aliisq; quibusdam, quæ cor tueri non ambigunt, ubi quis Gallicis doloribus circa articulos conflictetur. Argenti sublimati cõfectio.

Datur etiam melancholicis, Armenij lapidis modo, ut libello, quem de morbo Gallico scripsimus, abunde dictum est: namq; eosdem præbet effectus, vomitionibus expurgans. Sunt præterea qui purum syncerumq; Argentum vivum hauriendum præbeant non modo adultis, sed pueris, & infantibus ætate tenellis. Siquidem Brasavolus Ferrariensis, vir sane hac ætate clarissimus, suo de stirpium examine pro certo scribit, sæpius se dedisse Argentum vivum infantibus devorandum, vi vermium semimortuis qui illico sanati sunt: idq; feciſſe ait in ultima desperatione. Sed quomodo, vel qua mensura, vel ponderedandum sit, silentio involvit. At Goritienses obstetrices, ubi gravidæ diu in partu laboraverint, statim Argentum vivum scrupuli pondere nullis incommodis potandum exhibent. Quo fit, ut facilè mihi persuaserim, Argentum vivum potantes haud necare, nisi pondus, vel mensuram excesserit. Non tamen crediderim quòd solum pondere interimat, ut quidam putant Dioscoridem tantùm secuti, ut latius lib. 6. differemus. Argenti vivum exhibetur.

Sed quoniam Argentum vivum nobis in mentem revocavit AVRVM omnium metallorum pretiosissimum præstantissimumq;, cùm ejus nusquam, quod extet, meminerit Dioscorides, crederem profectò non paucam naturæ rerum injuriam a me illatum iri, si hujus tam pretiosi metalli, cujus inextinguibili siti universus æstuat mundus, historiam & facultatem silentio præteriissem. Quandoquidem ob ipsius splendescentem colorem nitorem, opinati sunt naturæ operum indagatores, admirabiles auro ineſſe facultates, quibus homines non modo incolumes tueri possit, sed & longævos reddere. Quapropter mirum non est si ipsum tanti faciat mundus, & ante cætera extollant homines. Aurifit. aq; materiam nil aliud esse scribunt, quàm substantiæ elementariæ sibi invicem proportione respondentes. Hæ autem simul commistæ, cùm pari sint virtute conformatæ, aliud sanè gignere nequeunt, quàm amicabilem quandam, & optimam mistionem, quæ fermentatione, & coctione perficitur: quo fit, ut inde tam indissolubili nexu uniantur, ut permanentes, & ferè indissolubiles fiant, adeò quòd, sive id eveniat cœlestium corporum influxu, aut temporis vi, aut sagacissimæ naturæ opere, aut his omnibus unà concurrentibus, convertuntur eædem substantiæ in hoc metallicum corpus, quod vocant aurum. Hoc enim (ut diximus) ob sui tum ingentem temperiem, tum unitatem, tum optimam mistionem, adeò densum evadit, quòd non modo quandam communem consequitur permansionem, sed incorruptibilem ferè temperiem, & causam quandam, ob quam superflui nihil continere possit. Hinc igitur est, quòd quanquam longioribus seculis aurum in terra, vel in aqua sepultum permaneat, nunquam rubiginem contrahit: sicut in igne diutius permanens, non modò aliqua ex parte non comburitur, sed & depuratius, & splendidius efficitur. Ad hæc ob optimam sui unitatem, nullo phlegmate, nulloq; pingui redundat, ita ut perpetuò fulgeat, splendidissimumq; perduret. Quinetiam tractantium manus nullo colore tingit, nempe croceo, aut nigro, quemadmodum cætera faciunt metalla: neq; etiam aliquo odore, aut sapore gustantium, aut olfacientium tum nares, tum palatum inficit. Aurum intus in corpus sumptum, sive ex industria, sive insciis devorantibus, nullam penitus infert noxam, ut complura faciunt metalla: sed mirum in modum cor, & vitalem facultatem roborat, quod solis influxui acceptum plerique sapientes retulerunt. Quamobrem jure quidem dici potest, aurum omnium metallorum præstantissimum esse, ductile, colore lucido illiq; persimili, quo cuncta à sole illustrantur. Insuper propria quadam attractrice vi pollet, qua respicientium animos allicit, & disponit ut ab ipsis illico desideretur: unde quam existimarunt auro proprias quàm plurimas ineſſe dotes. In Italia propriæ synceri auri fodinæ (quod sciam) nullibi extant. Atqui in Germania, Pannonia, ac Transylvania eæ pluribus in locis habentur. Auri venam ys omnibus locis credi fere gigni, ubi cœlum id causæ elementaris influat ac disponat, de quibus antea differuimus. Hujus vena varius lapidibus invisitur in asperrimorum montium visceribus. Verùm ea omnium præstantissima auri vena censetur, cui cæruleus ipse furerit admistus: tantò enim melior hæc, quantò ponderosior, & colore vigentior, adeò ut illa cæteras præcellat, quæ minus auri guttis scintillet, vel in qua plures auri lineæ intercursantes conspiciantur. Est etiam auri ferax diversorum fluminum arena. Siquidem proculdubio constat in Hispania Tagum, in Thracia Ebrum, in India Gangem & Pactolum, in Pannonia Istrum, in Germania Rhenum, in Italia Padum & Ticinum, aureas ducere arenas, a quibus arte quadam aurum omnium probatissimum elicitur, veruntamen non omnibus eorum litoribus aureæ eædem sunt arenæ. Auri vires prodidit Avicenna secundo sui operis volumine, sic inquiens: Aurum in omnibus suis partibus æquale est. Inseritur medicamentis, quæ atrabiliarius competunt morbis. Ad hæc ubi actuali cauterio sit opus, ignitum aurum cæteris præstat metallis, quòd ulcus inde exortum citius consanescat. In ore contentum, anhelitus graveolentiam tollit. Auri scobs purpurissa tenuissima in ea medicamenta additur, quæ ad alopecias, & lichenas parantur, tam intus in corpus sumpta, quam extra medicamentis excepta. Hæc item eodem modo diutius lævigata, adeò ut tactum ferè effugiat, oculus immittunt

Auri historia & præstantia.

Auri vires ex Avicenna.

mittitur ad roborandam eorum aciem. Bibitur autem & ad cordis affectus, & animi mœrores. Argentum vivum quod Latinus, ἄργυρος & Græcus nominatur, Mauritanis, Zaibar, seu Zaibach: Italis, Argento vivo: Germanis, Queckſilber: Hiſpanu Azogue. Aurum verò Latinis, χρυσὸς Græcè dicitur. Germanicè, Goldt: Italice & Hiſpanice Oro. Nomina.

μίλτος σινωπὶς. RUBRICA SINOPICA. CAP. LXXI.

RUbrica Sinopis maximè probatur gravis, denſa, ad jecinoris imaginem vergens, calculorum expers, concolor, cùm diluitur, impendiò fusilis. Effoditur in Cappadocia, ſpeluncis quibuſdam expurgata- que defertur in Sinopem urbem, in qua venditur: unde cognomentum accepit. Vim habet exiccato- riam, quaſi inducendo obſtruentem & adſtrictoriam: quapropter vulnerariis emplaſtris, & paſtillis ex- iccantibus, & adſtrictoriis commiſceri ſolet. Alvum ſiſtit, in ovo ſumpta aut clyſtere infuſa: datur jeci- noris vitio laborantibus.

HOdie profectò neminem invenio, qui doceat, & explicet, quæ nobis legitima ſit Rubrica Sinopica. Sed quantum ego conjicere potui, (etſi id pro certo aſſerere non auſim) nullum è foſſilium genere occurrit, quod magis Sinopicam rubricam nobis repræſentet, quam vulgariſſimus bolus Armenus vocatus, is nimirum, qui in quadratas defertur maſſas, quique maximè vulnerarius medicis expetitur ad ſanguinis profluvium cohibendum, & fracta oſſa ferruminanda. Hæc rubrica (ut Georgius Agricola maximus foſſilium indagator inquit) etſi jamdudum ex Sinope Cappadociæ urbe, unde nomen invenit, tantùm importabatur, conſtat tamen alibi etiam reperiri, non modò in propriis venis, ſed in aurariis, argentariis, ærariis, ferrariisque metallis. Hinc omnino mihi opinionem illud auxit, quòd certò ſciam plurimum pſeudoboli Armeni ex ferra- riis Lucæ Urbem inſulæ Rodinis ad nos quotidie convehi: quòd deinde colore ſit jecinoris, pondere gravis, ſubſtantia denſus: quod etiam in aquam conjectus facilè diſſiliat, quòd denique ſua vi exiccet, adſtringat, & cogat. Hæc enim gleba, cùm verus bolus Armenus non ſit, nil aliud (meo judicio) eſſe poterit, quàm rubrica Sinopica, quanquam à Sinope non deferatur. Cæ- terum non deſunt, qui firmiter aſſerere audeant Armenum bolum, quem vulgo orientalem appellamus, Sinopicam eſſe rubricam, ſed ij procul dubio hallucinantur. Plura enim ſunt, quæ palàm faciunt, hos manifeſtò decipi, & in errore verſari. Si quidem ubi primum color expendatur, is ſanè jecinoris non eſt ſed longè rubicundior. Præterea qui ſentiant Sinopi- cam rubricam eſſe pinguem & in ore detentam butyri inſtar liqueſcere, habeo profectò neminem. Deinde ſi vires expendamus, nuſquam reperio ſcripſiſſe Dioſcoridem aut Galenum, Sinopicam rubricam, viribus eſſe prædi- tam, quibus venenis & ani- malium venenoſorum morſibus occurrere poſſit, quemadmodum Armenius bolus orient alis. Siquidem is omnium probatiſ- ſimorum medicorum conſenſu, qui paſſim eo utuntur, non ſolùm venenis adverſatur ſed peſtiferis quibuſcunq; morbis. Ad- de quod aqua maceratum haud facilè diſſolvatur. Sed plura de his (Deo volente) in ſecundo epiſtolarum noſtrarum tomo diſſeremus. Species Sinopidis (ut Plinius eſt author libro 35. cap. 6.) tres, rubra, & minus rubens & inter has media. Quæ ſane differentiæ viſuntur pariter in vulgari Armenico bolo. Porro Manardus Ferrarienſis libro tertio epiſtola quarta, Si- nopicæ rubricæ meminit, quæ albo ſit colore. Sed in hoc virum alioqui celebrem, mirari ſubit, quod non animadverterit non poſſe albam, quamvis terræ glebam Rubricam appellari. Rubrica quæ Græcis μίλτος σινωπὶς, Latinis pariter ac Italis Rubrica Sinopica vocatur: Arabibus, Mogar, ſive Magra: Hiſpanis, Almagra.

Rubricæ Sinopicæ confid.

Armenius bolus non eſt Sinopica rubrica.

Manardi lapſus al- bam di- centis rubri- cam.

Nomina.

μίλτος τευτονική. RUBRICA FABRILIS. CAP. LXXII.

RUbrica fabrilis ad omnia Sinopide inferior eſt. Optima Ægyptia, & Carthaginenſis, lapidum ex- pers, friabilis. Gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem ſpectat, ochra exuſta, & degenerante in rubricam.

RUbricam hanc ideo fabrilem appellavere veteres, quòd ea plerunq; uterentur matriarii fabri ad lineas protrahen- das inſectis in ea funiculis. Naſci fabrilem rubricam in Lemno memoriæ prodidit Galenus cum libro nono ſimplici- um medicamentorum, tum etiam primo de antidotis, ſed à lemnia ſphragide plurimum differre. Etiam ab communi usu rubrica, quæ vulgo Italis propriè dicitur Terra roſſa, ea ſit fabrilis rubrica, de qua hic meminit Dioſcorides, non habeo firmem. Quærave μίλτος τευτονική, Rubrica fabrilis Latinè dicitur: Arabibus, qui nullam faciunt differentiam inter hanc & Sinopicam, Mogar & Magra: Italis, Rubrica fabrile: Germanis, Rötelſtein.

Rubricæ fabrilis confid.

Nomina.

λημνία γῆ. LEMNIA TERRA. CAP. LXXIII.

LEmnia terra cuniculoſa in ſpecu nata, è Lemno inſula, paluſtri loco defertur, inibi electa & caprino ſanguini permiſta, quam incolæ cogunt in paſtillos, & imagine capræ ſignant: unde & ſphragida ægios, hoc eſt, ſigillum capræ appellavere. Vim antidoti habet contra pernicioſa venena ſingularem: pota cum vino, & præſumpta evomi venena cogit. Contra ictus morſusque animalium quæ exitiales vi- rus ejaculantur, prodeſt. Antidotis familiaris. Sunt qui hanc ad ſacrificia utantur. eſt & ij, ſententiæ futilis.

LEmniæ terræ amplam in Italiam notitiam ſuo tempore attulit Galenus medicamentorum omnium diligentiſſimus inquiſitor: quippe qui, ut hac ſynceriſſima tandem potiretur, atq; ut omnem impoſtorum fraudem detegeret, quæ eam adulterata vendebant, bis in Lemnum inſulam navigavit, ut ejus verba teſtantur lib. 9. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit: At aliæ ſunt terræ differentiæ ex diverſi generis corporum natæ commiſtione, qua ratione lapido- ſæ, & arenoſæ habentur: atq; admiſtam talium ſubſtantiam ſegregant larga aquæ effuſione ac maceratione, dum humi- dum efficiatur. Cum enim id effectum eſt, id quod defertur, atq; ineſt lapidoſum, atq; arenoſum ad imum ſubſidit, & terra exacta ſupernatat. Tale quiddam & in Lemnia terra viſitur, quam cognominant quidam miſtam Lemniam, id eſt, rubri- cam Lemniam, & alii quidam ſphragida Lemniam, hoc eſt, ſigillum Lemnium: ob impreſſum videlicet illi ſigillum Dianæ ſacrum. Siquidem hanc terram ſacerdos cum patrio quodam honore ſumens, haud mactatis animalibus, ſed tritico, atq; hordeo piamenti gratia loco redditis, in urbem comportat, quam deinde aqua maceratam, atq; in lutum humidum reda-

Lemniæ terræ hiſtor. ex Galeno.

Etam, ubi valenter conturbavit, paulumq; inde quiescere sivit, primùm aquam, quæ supernatat aufert, & mox quod sub ea est lutum tollit, ac reliquum duntaxat, quod ad imum subsedit, lapidosum scilicet, & arenosum relinquit, ut vanile, ac supervacaneum. Porrò lutum illud pingue usq; eò desiccat, dum mollis ceræ consistentiam accipiat: hujusq; exiguum acceptis particulis, sacrum Dianæ signum imprimit. Ac postea rursum in umbra siccandum reponit, donec omnem prorsus humiditatem amittat, fiatq; illud medicis omnibus cognitum medicamen Lemnia sphragis, sive sigillum. Sic enim quidam illam cognominant, ut dixi, ob impressam sphragida, hoc est, sigillum, ceu etiam nonnulli ob colorem Lemniam minium sive rubricam appellitant: eundem enim, quem rubrica, colorem habet. Verùm ab ea differt, quòd contactu non contaminet atq; illa: & secundum collem in Lemno, qui totus colore fulvo est, & in quo neq; arbor neq; saxum, neq; planta nascitur, tantùm hujusmodi terra visitur. Porrò tres ejus signantur differentiæ: una quam posuimus terræ sacræ, quam alii nonnulli præter unam sacerdotem contingere fas est: altera verò ejus, quæ revera multos est, sive rubrica, utuntur autem ea præsertim fabri: demum tertia ejus, quæ extergit, qua utuntur, qui lintea & vestes lavant, quibus uti collibitum est. Cæterùm & apud Dioscoridem, & alios quosdam scriptum legissem, Lemniæ terræ hircinum misceri sanguinem, atq; ex luto, quod ea mistione conficiebatur, sacerdotem quas vocant Lemnias sphragidas tum conformare, tum consignare, cupiebam profectò & ipse mistionis modum inspicere, atq; symmetriam. Itaq; quemadmodum in Cyprum navigaveram videndorum, quæ in ea sunt, metallorum gratia, & in cavam Syriam Palæstinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorundam inspiciendorum causa, ita nec in Lemnum enavigare piguit, ut quantum sanguinis terræ admisceretur, conspicerem. Nam cùm iterum ex Asia Romam pedestri peterem itinere, per Thraciam, & Macedoniam, prius à Troade Alexandræa in Lemnum adnavigavi, nactus illic navem, quæ ad Thessalonicam cursum destinabat. Conveniebam autem cum nauclero ut in cursu Lemno appelleret; & sanè ille præstitit, sed non ad eam civitatem, ad quam oportebat. Antea enim nesciveram duas esse in insula civitates, sed credebam, ut Samus, Chius, Cos, Andrus, Tenus, & omnes adeò, quæ in Aegeo sunt mari, unam duntaxat civitatem habent, toti insulæ cognominem, ita & Lemnum unam nominis sui habere civitatem. Porrò ut ex navi descenderam, intellexi civitati nomen esse Myrine, nec in regione civitatis illius aut Philoctetu templum esse aut sacrum Neptuni collem, sed in altera, quæ vocatur Hephestias, nec civitatem eam Myrinæ esse propinquam. Cumquè me nauclerus expectare non posset, distuli, ut cùm Roma in Asiam redirem, tunc Hephestiada viserem: id quod feci, prout speraveram, & proposueram. Nam ubi ex Italia in Macedoniam trajecissem, eamq; penè totam pedestri itinere pertransissem, pervenissemq; Philippos quæ civitas est finitima Thraciæ, inde ad mare descendi, quod proximum aberat centum viginti stadiis: primumq; Thasson transmisi, distantem plus minus ducentis stadiis, atq; illinc in Lemnum septingentis, ac rursum fermè septingentis in Alexandræam Troada trajeci. Ac proinde sanè ex industria tum de navigatione, tum de stadiis adscripsi, ut si quem eadem, quæ me caperet Hephestiada visendi cupiditas, cognito ejus situ, sic navigationem instituereret. In tota nanq; insula Lemno orientem spectat Hephestias, occidentem verò Myrina. Et quod à Poeta dictum de Vulcano est, qui Græcè dicitur Hephestus, decidit in Lemnum, propter collis naturam occasionem sumpsisse fabulæ crediderim. Apparet enim combusto simillimus, tum colore ipso, tum etiam quia in eo nihil nascitur. In hunc itaq; collem sacerdos, quo tempore ego ad insulam accesseram, egressa, certo quodam tritici, hordeiq; numero in terram conjecto, atq; quibusdam pro religione patria perpetratis, plaustrum totum terra implevit. Atq; ubi in urbem convenisset, quod dixi modo, illas fama hominum adeò celebratas Lemnias sphragidas præparabat. Visum ergo mihi erat percontari, numquid unquam antea hircinum, aut caprinum sanguinem huic terræ misceri solitum, memoriæ proditum accepisset. Quo audito, omnes in risum soluti sunt, nec ij sanè quivis ex vulgo, sed viri oppidò quàm eruditi, cùm in aliis, tum præcipuè in universa patriæ historia. Quin & à quodam librum accepi ab incolarum quopiam descriptum, qui omnem Lemniæ terræ usum edocebat. Quamobrem nec me quoq; piguit hujus medicamenti periculum facere, acceptis sphragidum viginti millibus. Sed & is, a quo librum dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc utebatur medicamine: siquidem ad vulnera tum vetera tum cicatrici inducendæ contumacia: ad hæc ad morsus viperæ, atq; adeò omnes ferarum morsus, necnon adversus medicamenta lethalia, non antè modò exhibere, sed & post sphragide uti consueverat. Addebat porrò sese periculum fecisse medicamenti, quod quia fructum juniperi accepit, διὰ τῶν ἀρκευθίδων nuncupatur, cui utiq; indebatur & terra Lemnia: vomitumq; ciere ajebat, siquis, cùm etiamnum in ventre lethale venenum hæreret, alexiterium sive amuletum ebibisset. Et sanè nos quoq; hujus fecimus periculum in lepore marino, & cantharidibus, cùm sese tale quippiam accepisse homines suspicarentur: verùm hausto, quod Lemniam sphragida habebat, medicamento, protinus omne evomuerunt, nec posthæc ullum illis accidit symptoma eorum, quæ leporem, & cantharides comitari consueverunt: tametsi convicta esset perniciosorum medicaminum exhibitio. Cæterùm an ad alia mortifera medicamenta, hac inquam, quæ vocant deleteria, eandem vim habeat medicamentum, quod ex fructu juniperi, & terra Lemnia conficitur, mihi utique ignotum est. At ille ab Hephestiade profectò asserebat, adeò ut & rabientis canis morsum eam sanare diceret in vino dilutæ epotam: at ulcera ex aceto impensè acri imposita. Sed & aliarum ferarum ictus, ex aceto sanare referebat, extrinsecus foliis herbarum insuper impositis, quæ putredini resistere didicimus. In primis verò prædicabat scordium, deinde centaurium exile, inde marrubium. Porrò si quando nos sanè ad ulcera cacoethe, & putrida terram Lemniam adhibuimus, magnificè profuit. Usus autem est pro pravitatis ulceris magnitudine. Quippe id, quod graviter olet, impendioq; laxum, molleq; est, ac sordidum, sustinet ut vel per acerrimum acetum Lemnia terra in lutosam solvatur consistentiam, alterum more pastillorum, quorum alius alio utitur: dico autem Polyidæ, & Prasionis, & Andronis, & qui nunc dictus est, quem Berinum vocant. Siquidem hi omnes valenter desiccantes prosunt ulceribus contumacibus, soluti interim quidem in vino dulci, interim sapa, interim œnomelite, nonnunquam etiam alborum vinorum quopiam, aut fulvorum, aut flavorum, prout nimirum usus postulat. Nam de talibus alibi definietur. Similiter verò quandoq; solvuntur aut ex aceto, aut vino aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porrò Lemnia terra ex aliquo comprehensorum soluta, medicamentum fit idoneum tum recentibus glutinandis vulneribus, tum medendis inveteratis, ægrè ad cicatricem venientibus, & contumacibus. Hactenus de Lemnia terra Galenus. Ex cujus quidem verbis facilè conjici potest, Lemniam terram, quam ad nos hoc tempore convehunt mercatores Turcicis characteribus obsignatam, illegitimam esse, & minimè syceram. Quandoquidem constat Galeni, monio, Lemniam sphragidem impensè rufescere, non autem subrufescere vel potius subalbescere, qualis hac visitur, quam passim pro legitima syceraq; circumferunt impostores. Quamobrem eorum sententiam non omnino improbandam censemus, qui nil aliud esse Lemniam terram putant, quàm bolum Armenium, qui officinis sphragidum Orientalis cognominatur: præsertim quòd comperierim (si vera fatentur negociatores, qui mecum locuti sunt) bolum hunc non advehi ex Armenia, ubi legitimum syceriſsimumq; Armenium lutum nascitur, sed etiam ex insula Lemno. Siquidem Armenium lutum quod bolum quidam vocant, præterquàm quòd ex Armenia adferri debeat, si Galeno medicorum Principi credimus, colore est pallido ochræ instar, non autem impensè rubro. Id quod ipse Galenus lib. 9. simplicium medic. in Sa-

Lemniæ terræ differentiæ.

Lemniæ terræ vires.

Lemnia terra cēfetur Bolus Armenus.

in Samia terra mentione testatur, his verbis: Caterùm durante hac immani, & gravi pestilentia, ex Armenia ea quæ Cappadocia finitima est, data nobis est terra, etiam siccantior, colore pallido. Lapidem, qui donarat, non terram appellabat: promptissimè, in lavorem solvitur, ceu etiam calx: sic enim videlicet nuncupo petram combustam. Verùm uti nec in illa arenosum quippiam admistum est, ita nec in Armenia. Nam posteaquam in mortario pistillo comminuta est, adeò est levis, nec plus est lapidea, quam aut calx, aut Samius after: tametsi non æquè ut after levis est. Itaq; illo etiam magis contusa est, minimq; aeria: quamobrem opinionem, ac phantasiam præbet iis, qui negligentius intuentur, quasi lapis esset: hæc Galenus. Ex quibus sanè perspicuum fit, quòd Armenia terra, sive lapis, vel lutum, ab Armenio bolo orientali vulgò vocato, quam maxime dissidet. Caterùm ad Lemniam terram redeuntes, quantum ex literis Doctoris Stephani Albacarii, qui Lemnum Insulam ferè totam circumivit, à clarissimo viro Augerio de Busbeke Constantinopoli mihi transmissis intelligere possum, locus, ubi nunc terra Lemnia invenitur, nihil prorsus similitudinis præ se ferre videtur, quod cum Galeni historia conveniat. Siquidem Albacarius, ad Augerium, qui eum in Lemnum hac tantùm de causa ablegavit, ita de terra Lemnia scribit: Qui Insulam hanc incolunt Græci, dicunt nullibi in universa Insula Lemniam reperiri terram, nisi hoc in colle, ubi nunc effoditur, nec unquam se intellexisse ajunt superioribus seculis alibi fuisse repertam, neminemq; habere sua gentis scriptorem, qui aliter de ea posteritatis memoriæ commendaverit. Verùm non ob id facilè credam, ex hoc loco Galeni ævo, terram hanc effodi solitam. Quippe quòd collis descriptio, in quo terra hæc habebatur, apud Galenum huic minimè correspondeat. Siquidem Galeno collis est combusto similis, fulvus totus, & in quo neq; arbor neq; saxum, neq; planta nascitur, sed tantùm Lemnia terra refertus est. Atqui contrario ferè modo collis se habet, in quo ejusmodi terra nunc fodiatur. Nam in præsertim locis, ubi hujusce terræ fodinæ habentur, lapides adeò magni reperiuntur, ut ex iis pistrinariæ molæ parari soleant. Collis præterea nusquam combusto similis apparet, nec ullum fulvi coloris in eo vestigium videtur. Fertilis est totus, & arborum, plantarum, & frumentaceorum ferax. Cùm enim ab incolis diligenter colatur, copiosum tritici & leguminum, præsertim fuseolorum, proventum affert. Idem orientalem plagam respicit, & apud vicum quendam situs est, quem Repondi vocant. Terra autem Lemnia foditur in montis cacumine, quod in planitiem se extendit. Fodinæ ibi sunt tres, quarum duæ, è quibus superioribus temporib. Lemnia terra effossa est, corruerunt, & in totum deletæ sunt. Tertia autem, quæ puteo modo in collem descendit ad Septentrionem vergit. Ad ejusdem collis radices, tres limpidissimæ aquæ scaturiunt fontes, quorum duo, qui minores sunt, ad Septentrionalem plagam excurrunt. Tertius vero, qui ampliot est, ad meridiem progrediens, viridarium quoddam irrigat. Hac in parte antiquum parvumq; extat sacellum, pluribus in locis dirutum, ac ubiq; detectum (Sotiram hoc vocant) quo Metropolitanus sacerdos unà cum duobus Caloiris (ita presbyteros vocant) accedit eadem die, quo terra effoditur, & ibi Jesu Christi Salvatoris nostri transfigurationem in monte Tabor celebrant, suas canentes psalmodias. Verùm id non faciunt aliquam ob superstitionem, quæ servari debeat, anteaquàm Lemnia terra effodiatur, sed quòd ea die transfiguratio Jesu Christi celebretur. Ad hæc quæ ibi foditur terra, majori ex parte candicat, aut paulisper subrubet, etsi quandoq; (rarissimè tamen) etiam rubro, aureoq; colore inveniatur, Armenio bolo persimilis, cùm tamen Galeno in universum Lemnia terra adeò saturatè rubescat, ut a rubrica nihil colore differat: quæ quidem rubrica, qua utuntur fabri ad lineas ducendas, in nonnullis Insulæ locis etiam hoc tempore effodiuntur. Sed hæc Lemnia terra Galeni esse non potest, cùm tangentes rubro colore inficiat. Hæc itaq; me adducunt ad credendum, quòd aut ex alio colle Galeni tempore desumpta sit, qui tam longo temporis tractu, aut terræ motu, aut pluviarum inundatione corruerit, ut in alius quoq; locis factum esse scimus, aut quòd idem collis, cultorum diligentia, ac laboribus faciem, & naturam omnino immutaverit. Nam inter cæteras sylvestres plantas Chamæleonis albi plurimum profert. Effoditur terra hoc ævo quotannis non absq; quadam superstitionis nota, cùm sexta tantùm Augusti die ad hoc obeundum munus accedant, sibi certò persuadentes nullo alio tempore reperiri posse, quæ viribus præstet. Qui fodiunt, Græci sunt, sed a Tartaribus Turcu, nempe Insulæ Præfecto, quem Vaivodam vocant, & aliis ex primatibus, qui Imperatoria munia obeunt. Verum non usq; adeò fossores, qui in puteum descendunt, observare possunt, quin ii effossæ terræ aliquid abscondant. Sed mirum est, quam suavem odorem puteus ille spiret. Caterùm non omnis, quæ in puteo habetur, terra bona est. Quo fit, ut eam quæ inter fragiles quosdam lapides pinguis, lentaq; delitescit, tantùm recipiant, eamq; præsertim quæ calculorum sit expers. Fodiunt à solis exortu sex continuis horis, & deinde eam tantùm: in imam putei partem occludunt, quam annuatim fodere solent, nec reserant, nisi ad statutam futuri anni diem. Namq; legibus cautum est, capitis pœna, ne quis illuc clam vel palam fodiendi causa accedere audeat. Verùm non multum ejusdem terræ effodiunt, cùm fodinæ ambitus nonnisi paucos fossores admittere possit. Id deinde selectissimæ terræ, quod exemerunt, diligenter eluit quidam, huic muneri obeundo designatus. Ea elota in suspensos aliquot transfertur saccos, ibiq; tam diu manet, quousq; tota effluat aqua. Exemptam deinde manibus miscent, eamq; tandem in majores, minoresq; globulos fingentes, Imperatorio sigillo obsignant. Demum siccari sinunt, & totam Constantinopolim in scrinio, eodem sigillo occluso, ad magnum Turcarum Imperatorem mittunt. Terra hæc in Lemno nusquam venalis reperitur, quòd in nullius arbitrio relinquatur. Nam etsi permittatur, ut Insulæ præfectus, & alii quidam primates nonnihil obsignatæ terræ sibi accipere possint, nemini tamen vendere audent, sed tantum amicis donant. Hoc idem facit, qui terram lavat, cui ex lege sacculus donatur, sed hæc principis sigillo non insignitur. Hæc ille: quæ optimis materiæ medicæ studiosis, consideranda relinquo. Sed animadvertendum est, quòd non desunt impostores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima vendant. Ego ex officina Rustani Bassani aliquot globulos acceptos mihi pro thesauro asservo quorum aliqui albi sunt, aliqui rubent, & nonnulli humanæ carnis colorem referunt. Nec ob coloris diversitatem fraudem aliquam vereor, cùm ipse Albacarius fateatur, repertri terram hanc ys omnibus coloribus infectam. Verùm quandoquidem in ARMENIAE terræ sermonem devenimus, non alienum fuerit, eius etiamnum vires referre ex Galeno, qui eas loco nuper citato in simplicium medicamentorum censu subdidit, sic inquiens: Armenia terra, quòd summè deiccet, ad dysenterias, & ventris profluvia, tum sanguinis expuitiones, catarrhos ad hæc ad putrescentia oris ulcera in primis competit. Quin & eos magnificè juvat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit: quamobrem illis, quibus ex tali occasione assidua difficilis est anhelitus, valide prodest. Sed & eos, qui phthoe laborant, adjuvat, ulcus enim eorum desiccat. ut haud etiam tussiant, nisi in victu peccetur non leviter, aut ambiens derepente ad intemperiem recidat. Ac mihi videtur, quòd sicut in fistulis sæpe conspeximus, non in aliis partibus duntaxat sed in ipso etiam ano, ut citra collyrii immissionem, quod sordem, aut callum auferret, ipso duntaxat exiccante medicamine, contraheretur, ac clauderetur, ita quoq; in pulmonis eveniat ulcere. Siquidem & ipsum ab exiccantibus juvari medicamentis perinde conspicitur, utiq; cùm mediocre est, non admodum magnum. Itaq; visi sunt quidam eorum, qui talia habebant, prorsum liberati. Ac quidam qui Roma in Libyam talem ob causam profecti sunt. planè se sanos esse credidere, & sane usq; ad annos aliquot inculpatè transigebant: postea verò, cùm non pari degerent cura, & cautione, redivivus morbi

Nova Lemniæ terræ hist. à Galeno dissentiens.

Terra Lemnia lotio.

Armeniæ terræ seu boli vires ex Gal.

apparuit. Eos ergo, ut dixi, bolus armenia evidenter adjuvit. Quin eos qui Romæ agunt, qui aßiduò difficultate spiran-
di diſcruciantur, magis etiam. Porrò in magna hac peſte, cujus eadem facies fuit atq; ejus, quæ Thucydidis memoria graſ-
ſabatur, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter curati ſunt. At quibus non profuit, omnes interiere, ſcilicet cùm nec alio
quovis juvarentur. Unde colligitur, quòd iis duntaxat non fuerit auxilio qui planè erant incurabiles. Cæterùm bibitur ex
vino conſiſtentia tenui, modicè diluto, ſi aut planè febri careat, aut leviter ea teneatur: ſin gravius febriat, admodũ aqueo.
Non tamen calore vehementes ſunt febres peſtilentiales. Porrò de ulceribus reſiccari poſtulantibus quid attinet dicere,
quantam vim habeat bolus hæc Armeniaca? Liberum eſt autem utcunq; appellare velis, ſive lapidem, ut is qui mihi de-
navit: ſive terram, ut ego, quandoquidem humidis rigari patitur. Hactenus de Armenia bolo Galenus. Sed quoniam Le-
mnia ſphragis, & Armenia terra, quòd venenis maximè reſiſtant, mihi in mentem redegerunt lapidem, quem Arabes ſuo
idiomate Bezahar vocant, & contra deleteria medicamenta miris admodum laudibus celebrant, hic locus opportunus
nobis viſus eſt, in quo de hujus lapidis hiſtoria, ac viribus aliquid diſſeramus. Lapis itaq; BEZAHAR, Mauritanorum teſti-
monio, antidotum eſt omnium præſtantißimum, ſua ſpeciali dote, contra omnia in univerſum venena: utpote qui non mo-
dò hauſtus, ſed etiam adalligatus, ita ut nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia ſuperet venena. Lapis hic pluri-
um eſt generum, nempe flavus, pulverulentus, qui ex albo vireſcat. Præſtantißimus eſt flavus, deinde pulverulentus. Verùm
enimvero diligenter inſpicere oportet, ne impoſtorum fallaciis decipiantur, qui hos lapides inquirunt. Sunt enim nonnulli
alii lapides, qui hos facie repræſentant, ſed viribus nullis præditi. Hunc Raſis experimento ductus, miris extulit præconiis,
ita de eo ſcribens, Lapis Bezahar eſt mollis, colore flavo, ſapore nullo. Cujus peculiaris vis eſt, ut venenis omnibus adverſe-
tur, quandoquidem ego contra hauſtum napellum hoc lapide uſus ſum felici admodum ſucceſſu. Erat autem hic colore fla-
vo albicante, levis & luminis modo ſplendens. Equidem certò teſtari poſſum (hoc enim pluribus experimentis compertum
habeo) lapidem hunc longè magis præſtare adverſus deleteria venena, quàm cætera non modò ſimplicia hujuſce facultā-
tis medicamenta, ſed etiam theriaca dicta, & alia quævis antidota. Subdit præterea Abdalanarach. Lapidem quem vo-
cant Bezahar, jam ipſi vidimus apud filios Almiramа cuſtodis legis Dei: pro quo lapide is magnificam, ac propere regiam
ædem Cordubæ rependit, initio belli. Lapis hic (ut diximus) ita viribus contra venena omnia pollet, ut non ſolùm hauſtus
duodecim granorum pondere, ſed vulneri impoſitus à mortiferis quibuſcunq; feris ictos, ſtatim liberet: veneno ſudore ex-
pulſo. Idem pariter juvamenti adfert, ſi ore aliquo tempore ſugatur. Verùm lapis hic inventu difficilis fuerit, quòd non de-
ſint paribus notis lapilli, qui tamen nullam vim habent adverſus venena. Sunt etiam qui memoriæ prodiderint, in cervo-
rum oculorum angulis lapidem gigni, viribus Bezahar prædicto haud abſimilem. Ajunt enim in orientali plaga cervos
longo ſenio confectos ſerpentes devorare, quorum eſu (ſi vera ſcribunt) rejuveneſcunt. At veneni ſuperandi cauſa, ſerpen-
tibus devoratis, in fluviorum aquis cervos illos mergi tradunt, capite tantùm extra aquas exerto. Iis autem ſic permanen-
tibus, humorem quendam lentum ab eorum oculis defluere, qui tandem ſolis ardoribus in lapillos inibi concreſcit, glandis
imaginem referentes. Hic itaq; lapis ipſis è fluminibus egredientibus, ab eorum oculis (ut ajunt) ſtatim decidit in humum
ubi ab iis facilè reperitur, qui rem omni diligentia obſervarunt. Sed an hæc hiſtoria vel fabula dici mereatur, rerum na-
turalium ſtudioſis, & peritioribus judicandum relinquimus. Cæterùm de admirandis Bezahardici lapidis adverſus dele-
teria venena viribus, & ſpeciatim contra Napelli immanitatem, ſuperius in quarto libro de ipſo Napello differentes ſuſius
diximus, & quæ vidimus retulimus. Terra Græcis λημνία γῆ, ſeu λημνία μίλτος, & σφραγὶς; Latinis terra Lemnia, rubrica, & Lemnium ſigillum nominatur: Arabibus, Terimachtim ſeu Thimmachtum: Italis, Terra Lemnia: Hiſpanis, Tierra ſellada.

Lapidis Bezabar hiſtor. & vires.

Lapis in oculis cervorũ natus.

Nomina.

Χάλκανθον. ATRAMENTUM SUTORIUM. CAP. LXXIV.

ATramentum ſutorium genere quidem unum & idem eſt, molle, & concretum: ſed in ſpecie differentias tres habet. Unum namque humoribus ſtillatim in cuniculos quoſdam colatis, concreſcit: quare ab iis, qui Cypria metalla conficiunt, ſtillatitium appellatur. Peteeſius ipſum pinarion vocat: alii ſtalacticon, id eſt, ſtillatitium. Alterum ſimplici ratione fit in ſpeluncis: poſtea transfuſum in excavatos ſcrobes, concrementum capeſſit, quod pecton, id eſt, concretitium, propriè nominatur. Tertium dicitur coctile, & in Hiſpania fieri ſolet: ſed inutile, ac invalidiſſimum eſſe conſtat. Ratio parandi hæc eſt. Aqua madefactum decoquunt, mox in piſcinas transfundunt, & reſidere patiuntur. Hoc certis diebus coaleſcit, in complures formulas digeſtum, teſſerarum ſpeciem reddentes, quæ racematim inter ſe cohæreſcunt. Optimum eſſe creditur cæruleum, grave, a concretum, translucens: cujuſmodi ſtillatitium eſt, ab aliis lonchoton nominatum. Proximum concretitium. Coctile verò ad infectus, & denigrationes aptius cæteris eſſe compertum eſt: ſed ad medicinæ uſum invalidius eſſe, experimenta docent. Valet adſtringere, calfacere, & cruſtas inducere: laras ventris tineas necat, drachmæ pondere devoratum, aut cum melle linctum: vomitus ciet: adverſus hauſta fungorum venena, ex aqua potum auxiliatur: purgat caput aqua dilutum, & in vellere naribus inſtillatum. Uritur, ut paulò poſt in mentione chalcitis oſtendemus.

a Orib. πυκνὸν καὶ καθαρὸν. i. denſum, & purum

Chalcanthi genera, & hiſt.

CHalacanthum, quod Latini Atramentum ſutorium vocant, quoniam vitri modo pellucent, Itali Vitreolum nominant. Duo ejus genera in Hetruria, ac etiam in pluribus Germaniæ locis, unum foſſile, per ſeſe in terræ viſceribus concretum, quod vulgo appellant Copparoſa colore vario. Siquidem cryſtallo, ſapphiro, ſmaragdoq; ſimile in Germania nativum chalcanthum vidimus. Alterum factitium, cujus paßim eſt uſus, infectoribus expetitum. Præſtat hoc plus, minusve tam pro regionum, locorum, ac cœli diſpoſitione, quàm ipſius foſſilis materiæ, à qua arte conficitur. Veruntamen compertum eſt Romanum cognomento (quanquam colore conſtat dilutiore) cætera factitii genera præcellere. Secundum locum obtinet Cyprium, tametſi huic apud antiquos palma. Quod autem è Germania aafertur, omnibus in Italia infirmius habetur: ſed quòd ſit colore cæruleo, nonnullos fallit. Cæterùm chalcanthi materiam, quoniam guſtantibus linguam vellicet, aſpero, adſtringentiq; ſit ſapore, putaverunt quidam ſulphureis, ferreis, ac æreis conſtare qualitatibus quinetiam aluminis, nitri, ſalisq;. Chalcanthi vena, quæ foditur in agro noſtro Senenſi pluribus ſanè locis præſertim maritimis in ſylveſtribus plerunq; vallibus, terrea potius, quàm ſaxea viſitur, colore ſubcinereo, maculis nonnullis reſperſa, quarum aliæ ferri rubiginem, aliæ æruginem, colore referunt. Hæc dum foditur, fœtidum, graveolentemq; halitum ejaculantur,

Chalcanthum ut fodiatur.

Rat. sulphuris ferè instar, quam ob causam in conclusis, concameratisq; cuniculis nusquam foditur, sed aperto undiq; cælo. Quippe si in subterraneis foderetur speluncis, metallorum modo, ob acerrimum, fœtidissimumq; vaporem, fossores noxia concluso spiritu facilè interirent. Effossam itaq; chalcanthi venam in acervum in longitudinem protractum, quandam super aream exaggerant, ubi aperto cælo sex ad minus mensibus, imbribus, roribus, pruinis, solibusq; die noctuq; macerandam relinquunt: quo tempore statutis quibusdam diebus, ligonibus & rastris acervum dilacerant, subvertuntq; & iterum in eandem congerunt acervationem, ut facilius hæc imbribus maceretur, coquaturq; solis ardoribus. Post hæc tectum acervo superponunt, ne amplius in posterum pluviis diluatur, neq; solibus plusquàm par sit, inarescat: & ita aliis sex mensibus materiam hanc fermentari patiuntur. Eligunt deinde locum, quò facilius è propinquis fluviis, vel fontibus ducantur aquæ: ibiq; sub constructo tecto foditur alveus, qui ligneis asseribus, vel lateribus, & calce adeò stipatur, ut indita intus aqua nullo pacto prolabi possit. In hunc igitur alveum purissimam aquam deducunt, cui demum tantum illius chalcanthi materiæ addunt, quantum huic negotio addicti ministri satis esse censent: postea miscent aliquo tempore ligneis quibusdam instrumentis ad id paratis, quousq; aqua in se omne quod inest chalcanthi receperit: deinde excrementa subsidere sinunt, donec aqua chalcantho prægnans claritatem concipiat. His peractis foramina quædam prope alvei fundum in lacere (alia enim, recluduntur: & inde exiliens aqua in magnum excipitur receptaculum. Hanc itaq; sumunt, & in plumbeos alveos conjiciunt (cætera enim metalla ab ea eroduntur) fornacibus quibusdam superpositos, & igne subdito fervorem excitant, statuis horis. Demum ferri frustum immittunt, vel æris: si quidem ajunt chalcanthum nunquam concrescere, nisi hujusmodi imponantur metalla, quæ injecta parvo tempore colliquescunt in aquam. Postquam autem debito tempore coxerint, ignem quam primum è fornace eximunt, permittuntq; quiescere decoctum, quousq; egelidum reddatur, ne plumbeus alveus, eo sublato fornacis calore colliqueseret. Omnibus itaq; tepefactis, decoctam materiam eximunt, & in alveolos quosdam ligneos digerunt, ubi tandem concrescit, aluminis rupei modo. fitq; chalcanthum. Si verò aliquid supersit decocti quod concrescere nequeat, id totum iterum recoquunt, eadem servata ratione. Sed longè aliter olim fiebat Cyprium chalcanthum de quo Gal l 9. simpl. med in hunc modum scribit: Forte fortuna & chalcanthum in chalcuin transire conspexi. Apportavi enim ex Cypro & hujus medicamenti ingentem copiam. Extimum ejus omne post annos plus minus viginti chalcitis effectum est, intima ejus parte chalcanthi speciem servante. Quamobrem & usq; in hunc diem quod sic mutatur, asservo, observans dum ad imum usq; anno quoq; anno procedat mutatio, ceu chalcitidis in misy, ut est ante positum. Cæterum mirari subit de hoc medicamento, quo pacto vehementissimæ adstrictioni admista est caliditas non instrenua. Constat ergo quod omnium maximè condire, servareq; carnes humidas potest, nimirum caliditate humiditatem abjumens, at q; adstrictione substantiam contrahens, atq; constipans: hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit verò, desiccat, atq; contrahit in sese substantiam carnis. Porrò quo tempore in Cypro diversabar, hunc in modum medicamentum hoc colligi conspexi. Domus erat magna quidem, non tamen alta, ingressui in metallum objecta. Ad parietem autem domus sinistrum, qui erat ingredientibus ad manum dextram, effossus erat specus in continentem collem, ea latitudine, ut tres sese viri in eo contingerent, tanta verò altitudine. ut viro summè procero recto liceret incedere. Specus hic declivus quidem erat sed non planus, & multis locis præruptus. Porrò ad finem ejus quasi in stadium porrecti lacus erat aquæ viridis, & crassa tepentis plenus. At in toto descensu calor similis qualis in primis balneorum ædibus percipitur, quas, quòd in eis corpora præmolliri soleant, promalacteria appellare consueverunt. Aqua verò quotidie guttatim ex pertuso colle destillans, quatuor & viginti horis diei ac noctis, colligi assolet ad amphoras Romanas quasi octo. Eam aquam vincti quidam in urnas quasdam quadratas fictiles in domo ad ingressum posita sitas, efferebant, in quibus paucis diebus concrescebat fiebatq; chalcanthum. Mihi verò ubi ad terminum effossi specus descendissem, ubi videlicet tepida hæc, viridisq; aqua colligitur, aeris odor visus est suffocans, & toleratu difficilis, chalcitin, æruginemq; redolens. Hæc aqua quoque gustu præferebat qualitatem ejusmodi. Ea propter, & nudi, & cum festinatione amphoras vincti exportabant, nec longiorem illic moram perferre poterant, sed celeriter recurrebant. Accensi autem erant mediocribus in specu intervallis lychni, qui nec ipsi longo tempore durabant, sed celerrimè extinguebantur. Hunc ergo specum pedetentim excavatum multis annis ab his tunc audivi. Hæc enim, inquiebant, aqua viridis, quam vides ex colle in lacum manantem, sensim se ipsa minorem efficere solet. At ubi prope adest ut desinat, rursum vincti, quod continens est ipsius collis, perfodere pergunt evenit q; aliquando olim, ut subitò quicquid perfossum esset, concideret, omnesq; ad unum occideret, ac totam viam corrumperet. Id ubi fit, foramini fodiendo eousq; insistunt, quoad rursum aqua illis adsit. Hæc habui, quæ tibi de chalcantho exponenda censerem, & sanè fortasse non necessaria, cæterùm quæ scire præstaret, quàm ignorare. Meminerus autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum sореos, chalciteos, & misyos: ut ex his conjicere liceat, aquam pluviam totius collis terram illam colluere, atq; abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hæc de chalcanthi historia Galenus. Ex quibus palam fit, aquam virescentem illam, quæ è monte in speluncam continuo stillicidio defluebat, nil aliud extitisse, quàm aquam, annuis imbribus undiq; innumeris meatibus scateret, non sanè mirum videtur, si tractu temporis laberetur in imum, secumq; deferret tenuiores chalcitis, misyos, soreos, tum etiam æraria materiæ partes: ibidemq; calefieret, ac decoqueretur. sulphureu, bituminosis, aliusq; metallicis ignibus in terræ visceribus conclusis: adeò ut tandem in cavernam illam descendens natura operata id fuerit assecuta, quod factitium chalcanthum arte consequitur. Eam igitur ob causam in quadratis vasis extra paratis in eam injicere liquandum, ut concresceret, quemadmodum in factitio fit chalcantho: quippe quòd dum per aeris meatus laberetur, æris innumera ramenta secum deferebat, quæ chalcitidis, & misyos, vi ab ipsa aqua contracta, in eadem liquescebant, argumento quòd æruginis modo viridi esset colore. Ob id itaq; statuendum fuerit, Cyprium chalcanthum concretum esse medicamentum ex chalciti, misy sory, & ære conflatum. Id quod manifestè declarat Gal. cùm ait: Meminerus autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum sореos, chalciteos, & misyos, ut ex hu conjicere liceat, aquam pluviam totius collis terram illam colluere, atq; abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hoc ego quoq; maxime observavi in quibusdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, ubi chalcitin, misy, soryq; non ambigimus reperiri copiosa. Sed cùm hæc non animadvertisset Brasavolus, viri alioqui hujus ætatis clarissimus, dum imprudentia Galenum accusare contendit, ejus sanè seipsum magis accusat. Quandoquidem ubi Galenum sibi examinandum proponit, eo scilicet loco, in quo scribit chalcanthum è Cypro a se advectum, tractu temporis consenescens, factum esse chalcitin, dicit & factitium vulgare nostrum illud idem efficere: veruntamen si in aqua resolvatur, iterum in chalcantum concrescere: quod manifestè indicat in veram

Chalcanthi vires, & hist. ex Gal.

Chalcanthi collectio in Cypro.

Chalcanthum Cyprium, conflatũ est medicamentum. Brasavolum male Galenum accusare.

non transiisse chalcitin,asserens hoc non expendisse Galenum.Verùm in hoc videtur Brasavolus Galeni verba haud recte percepisse,cùm inquit.quòd aqua,ex qua Cyprium fiebat chalcanthum,terram universam diluebat,è qua chalcitu,misy, sory q3 fiebant in terræ visceribus. Siquidem nil aliud dixisse voluit Galenus, quàm quòd chalcanthum efficitur, mirum sanè non est si ea quæ tractu temporis fit ex chalcantho,eundem præbeat effectum. Neq3 his obstat, quòd quis dicat Cyprium chalcanthum non solùm ex chalciti fieri,sed ex misy simul,& sory. Quandoquidem (ut in proximo commentario dicemus) tria hæc,chalcitis,mysi,sory, ex ipsius Galeni sententia,ejusdem tum generis sunt tum etiam facultatis. Chalcanthum sponte, & per se in terræ visceribus conflatum, visu sanè pulcherrimum misit nuper ad me Tridento Martinus Guidottinus diligens perituq3 pharmacopola,in plures laminas per universam massam dissectum à misyos laminis aureis scintillis fulgentibus,quæ illas unam ab altera dividunt. Quod sanè maximum præbet indicium,chalcanthum hoc nil prius extitisse.quàm chalcitin,quæ Galeno teste, misy semper superstat. Cæterùm illud nil miri nobis adfert, quod commendaverit Dioscorides chalcanthum potum ac devoratum ad latas alvi tineas, & ad fungorum venena, etsi medicamentum erodens,& septicæ facultatis habeatur.Siquidem ad eosdem,& alios usus hoc tempore non modò chalcanthum ipsum quidam potui exhibent in pestilentia:sed etiam ejus oleum,quod chymistæ vitreis organis magna ignium vi ab ipso chalcantho eliciunt,nullo sanè incommodo,sed magno juvamento: quin etiam (ut ego expertus sum) datur commodissimè semiscrupuli pondere ex aqua agrimonii calculosis, & ad ciendam remoratam urinam: Asthmaticis quoq3, & suspiriosis perquàm bellè convenit,ex Tussilaginis,aut hyssopi decocto: limosos,rubiginososq3 dentes purgat,& nitidos reddit:ulcera maligna,& sinus injectum curat.In summa ad multa utile est medicamentum. Qui illud in peste propinant, quod vulgò vocant Copparosa,in aqua rosarum dissolvunt,& iterum cogunt,reiteratis tribus,aut quatuor vicibus:dantq3 obolum, vomitum concitantes. Quod Græci χάλκανθον, Latini quoq3 Chalcanthum, & Atramentum sutorium vocant: Mauritani,Calcantum,Calcant,Calcand,seu Alcalcadis:Itali,Vetriolo:Germani,Kupfferwasser: Hispani,Caparosa: Galli, Coperose.

Oleum chalcanthi.

Nomina.

Χαλκῖτις. CHALCITIS. CAP. LXXV.

CHalcitis præfertur similis æri,friabilis, nec lapidosa, nec inveterata, intercursantibus oblongis venis,splendentibusq3.Huic abstersoria vis inest,excalfaciens,& crustas ulceribus obducens:purgat, quæ oculis & eorundem angulis hærent.In genere leviter erodentium est. Ad ignem sacrum,& ulcera, quæ serpunt, efficax est. Sanguinem è vulva, & naribus erumpentem, cum succo porri sistit. Gingivarum vitia depascentia ulcera, tonsillasq3 ejus farina compescit. Usta & cum melle trita, oculorum medicamentis longè utilior redditur.Callum genarum & scabritiam absumit, abstergetq3. Fistulas tollit, collyrii modo in eas adacta. Fit ex chalcite medicamentum, quod psoricon vocant, duabus ejus partibus cum una cadmię additis,&ex aceto tritis:oportet autem in fictili obruere fimo diebus quadraginta, per caniculæ ardores: sic enim fit acrius: idem quod chalcitis potest. Alii pares utriusq3 portiones in vino terunt, & eadem prosequuntur. Uritur chalcitis fictili novo vivis carbonibus superposito. Modus autem ustionis in humidioribus est,dum ipsa chalcitis bullas excitare desierit, & perfectè inaruerit: in reliquis verò, dum mutata in floridum colorem fuerit, & sanguineum aut miniatum colorem contraxerit,tum demum eximenda est.Insidens autem spurcitia flatu expellenda,mox reponenda. Torretur etiamnum perflatis carbonibus,usq3 dum luteo colore pallescat: aut fictili subditis candentibus prunis,subinde versata, donec igni conflagret, & colorem mutet.

Psoricon.

Μίσυ. MISY. CAP. LXXVI.

MIsy assumendum natione Cyprium,auri simile,durum,quod friando auri colorem imitatur,& stellæ modo splendet. Vim habet,& ustionem,cum chalcitide eandem, præterquàm quòd psoricum ex eo non conficitur,excessus,defectusq3 ratione tantùm differens. Ægyptium autem cæteris præstat, utpote quod efficacius habeatur,sed ad ocularia medicamenta multò supradicto inferius.

Μελαντηρία. MELANTERIA. CAP. LXXVII.

MElanteria geminæ est originis:quædam in faucibus cuniculorum, quibus æs eruitur, salis modo concrescit.Alia verò in summa facie supradictorum locorum coit,quæ terrena est. Quinetiam invenitur in Cilicia,& aliis quibusdam regionibus, fossilis quædam. Præstat quæ sulphuris colorem trahit, lævis, pura, æquabilis, & quæ contactu aquæ confestim nigrescit. Vim causticam eam obtinet, quam & misy.

Σῶρυ. SORY. CAP. LXXVIII.

SOry existimarunt aliqui melanteriam esse,aberrantes: siquidem sui generis est sory, ei non absimile. Verùm sorei virus inest grave,& nauseam movens. Invenitur etiam in Ægypto,& aliis quibusdam regionibus,ut in Libya,Hispania,& Cypro. Præfertur Ægyptium, quodq3 frianti nigrius apparet, in multa foramina dehiscens, subpingue, insuper adstringens, & olfactu devorationeque magnum virus olens,ita ut stomachus in vomitiones effundatur. Quod autem friatum scintillas misyos modo non emittit,& alterius generis esse,& invalidum,censendum est. Vim & ustionem supradictis similem habet: dolori dentium cavernis inditum medetur: eosq3 labantes firmat: ischiadicis ex vino infusum auxiliatur:illitum cum aqua,varos extinguit.Medicamentis admiscetur,quæ capillos denigrant. Hæc autem ferè omnia,& alia,quæ ustionem experta non sunt, perustis validiora esse existimantur: præter salem,& vini fæcem,nitrum,calcem, & consimilia, quæ cruda remissiora sunt: combusta enim viribus efficaciora redduntur.

Tametsi

Chalcitis, misyos, loreos & melanteria confid.

Tametsi antea scripserim Chalcitim, Misy, Sory longis jam seculis latuisse, adeò, ut perpauci, vel potius nulli essent in Italia, qui hæc legitima se vidisse affirmarent, postea tamen, & ipsius Chalcitis & Misy quoq; plurimum, ex ducatu Brunsuicensi ad me allatum est, dum hic Pragæ fum in Aula Serenissimi Archiducis Ferdinandi. Atqui primus Misyos frustum sanè pulcherrimum, aureis emicans scintillis, quin & Chalcitidis, & Soryos, quibus etiam chalcanthum adjungendum erat, misit ad me Tridento Martinus Guidottinus pharmacopola, rei herbariæ & metallicæ studiosus. Inventa autem hæc sunt in quibusdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, quibusdam montibus non longè à Levigo Pago. Verùm legimus Melanteriam jamdiu inverimus in compluribus metallorum tumulis. Porrò putat Musa Brasavolus, medicus nostri temporis celebris, chalcanthum nobis Romanum vocatum, verum esse Misy, quod tamen veritati, & rationi maximè repugnare videtur. Quandoquidem præter id quòd aurum colore minimè imitatur, minusq; cùm frangitur, aureis fulget scintillis, sed vitream tantùm refert substantiam, palam certè omnibus est, Galeni testimonio, Misy factitium non esse medicamentum, sed sponte & per se factum in terræ visceribus. Ipse enim lib. 9. simplicium medicamentorum, de chalcitide, ubi de Misy differens testatur (ut latius inferius patebit) dum in eorum ingrederetur metallum, quasdam intus conspexisse veluti zonas, alias super alias in longum porrectas, numero tres: quarum infima erat ipsius foreos, super quam erat altera chalceos, suprema verò misyos. Id quod manifestè ostendit, tria hæc sponte in terræ visceribus fieri, non autem artificum ingenio, ut Romanum chalcanthum fieri nemo non intelligit. Constat præterea nullam factitiam chalcanthi speciem esse posse misy, quod scripserit Galenus chalcithin transire in misy, non autem misy in chalcitin. Iccirco cùm Galeni testimonio, & vulgari experientia omnibus perspicuum sit, non tantùm Romanum chalcanthum, sed omne, cujuscunq; generis tractu temporis degenerare in chalcitin, nullo pacto fuerit censendum, Romanum chalcanthum esse misy. Unde rectius fortasse dicere potuisset Brasavolus, chalcanthum soryos magis speciem referre, quàm misyos. Nam (si tantæ authoritatis apud doctissimos quosq; medicos fuerit Galenus) quemadmodum chalcitis vertitur in misy, ita & sory transit in chalcitin. Sed ut omnibus hujusce facultatis studiosis hæc admiranda naturæ vis clarius innotescat, audiant, quæso, Galenum de re hac differentem lib. 9. simplicium medicamentorum his verbis: In metallo Cypri, cujus modò mentionem feci, in montibus Solorum, domus erat ingens, cujus ad parietem dextrum, sed ad nos utiq; qui ingrediebamur sinistrum, introitus erat in ipsum metallum, in quo quasdam conspexi in longissimum porrectas veluti zonas, alias super alias numero tres: infima erat ipsius foreos, super quam erat altera chalceos, suprema misyos. Cæterùm id temporis præfectus metallis hic communis, Thrax: Sicut, inquit, nunc advenis in cadmiæ fornacariæ inopia, ita horum trium admirandas hic vides divitias. Ita ego cum ejus multum accepissem, primùm quidem in Asiam, deinde Romam attuli, & usq; modò habui, elapsis jam annis plus minus triginta. Et forte quadam absolutum fuit hoc opus ad usq; octavum librum, ante annos viginti, nec abjectus aut nonus hic, partim quòd lapides quosdam nondum conspexissem, partim ob alia negotia, quæ mihi interea temporis obvenere. Nunc autè cum nonum hunc librum cæteris addere pararem, interea sorte fortuna mihi accidit ocyssima longè pulcherrima, ac si quispiam eo studio, ac industria magno cum artificio effecisset. Nam cum misy opus haberem, ad medicamen quodpiam præparandum, bolum ejus accepi, quam ferè plena manu teneas, qualem sanè consistentiam misy nō admodum solet habere, cùm in parva fiasula dividatur. Miratus ita q; insolitam ejus contextionem, bolo fracta extimum quidem misy circumquaq; reperi, ejus quod intus erat, velut efflorescentiam. Porrò, sub corio chalcitin videlicet, & misy quiddam erat medium vergens ex chalcite ad misy ex dimidio jam commutatam: principio enim bolus fuerat chalceteos: exterius quod in alto erat, perfecta erat chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur ubi vidissem, cogitatione repetens, & in metallo ita super chalcitin nasci ipsum misy, ut arugo super æs, in mentem subiit inspicere, quod servabatur adhuc apud me reliquum ipsius soreos, nunquid & ipsum ullam accepisset mutationem in chalcitin: & nonnihil certè apparuit suspicionis, ut videretur & ipsum fortè longo tempore mutationem in chalcitin posse accipere. Itaq; mirum non est tria hæc medicamenta ejusdem generis facultatis esse, sory dicto, chalcitin, & misy tenuitate, & crassitudine partium inter se diversa. Crassissimum enim est inter ipsa sory tenuissimum misy, mediam utriusq; facultatem habet chalcitis. Adurunt universa hæc tria, & escharas quas vocant, efficiunt. Attamen etiam si urant, nonnihil quoq; adstringunt. Cæterùm misy admotum carnibus duris minus chalcite mordicat, tametsi ea non minus sit calidum: verùm id habet, quòd tenuium partium essentia sit. Porrò cùm utraq; hæc in decoctionibus sunduntur, & magis chalcitis quam misy: sory tamen non liquescit, nimirum quod lapidosius sit, ac vehementius compactum sicut rursum misy, quia a congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcite, idcircò merito quoq; ægrius liquescit. Et libro 4. de compositione medicamentorum per genera, idem Gal. ita scribit. Misy, & sory, ut didicisti, chalcitidi genere cognata sunt, ex una ut dicam radice producta, tenuius tamen apparet misy, ac minus mordax & urens, crassius sory vero, & utroq; focat imbecillius. Χαλκανθος ut Græcis ita etiam Chalcitis Latinis dicitur: Arabibus Colcotar, seu Calchotar: Italus, Chalcanto. Misy vero Græcè, Misy item Latine vocatur: Arabicè, Zeg, sive Zagi: Italicè, Misy. Quæ deinde Græcis μελαντηρία. Melanteria pariter Latinis appellatur: Arabibus, Bitirias, & Maltina: Italus, Melanteria. Quod denique Græcè, Sory similiter Latinè dicitur: Arabicè, Surie, Alsurie, seu Alsuri: Italicè, Sori.

Misyos & cognatorū hist. & vires ex Gal.

Brasavoli error, Chalcanthū Misy esse statuentis.

Nomina.

Διφρυγες.

DIPHRYGES. CAP. LXXXIX.

Diphrygis tria genera esse creduntur. Quoddam enim metallicum est, quod in Cypro sola gignitur: lutosum namq; extrahitur ex luto cujusdam inibi specus: extractum sole siccatur, mox circumpositis sarmentis uritur: diphryges idco vocatum est, quod & à sole, & à sarmentis uratur. aresc at, & ferme torreatur: alterum perfecti æris quasi subsidens fæx est: siquidem post frigidæ aquæ effusionem, ut supra resulimus, cum de flore æris differeremus, sublato ære, fornacum ima parte cohærens id genus invenitur, & adstrictionem, & gustum æris habens. Tertium sic fit. Lapidem pyriten, ut calcem multos dies cremant in camino cumq; colorem rubricæ contraxerit eximentes recondunt. Quidam tradunt hoc ex sola materia, quæ lapidem æris gignit, fieri: quando in dictis areis assata, & in scrobes tumulata peruritur, tunc enim ambientem scrobis locum comprehendit, & exemptis lapidib. nihilominus invenitur. Præfertur, quod saporem æris reddit, æruginisq;, adstringens, & vehementer exiccans linguam: quod sibi exusta ochra non vendicat, quæ cremata diphrygis vice venit. Vis ejus adstringere, perpurgare, extergere, sic-

gere, ſiccare, excreſcentia conſumere, ulcera ſerpentia, & quæ cacoethe vocant ad cicatricem perducere. Suppurationes terebinthina, aut cerato exceptum diſcutit.

Diphrygis cõſid.

Diphrygis genus illud, quod perfecti æris quaſi ſubſidens fæx eſt, poſt frigidæ aquæ offuſionem, ut Dioſcorides inquit, ſæpe ac ſæpius vidimus in æraria fornacibus, Tridentino agro, & comitatu Tirolenſi, ac inde etiam nobiſcum detulimus. Sed quod è luto in Cyprio illo ſpecu foditur, uritur q; ſarmentis: quod item è pyrite lapide calcis modo exuſto conflatur: quod demum ex ſola æris materia fit, cùm in areis aſſatur, & ſcrobes translata peruritur, hactenus mihi videre non licuit: nec eorum, quod ſciam, ſpeciatim meminit Galenus, qui l. 9. ſimpl. med. de Diphryge in hunc modum diſſerit. Diphryges miſtam habet tum qualitatem, tum facultatem: habet enim in ſeſe quiddam & mediocriter adſtringens, & mediocriter acre: quamobrem ulcerum rebellium optimum medicamentum eſt. Convexi autem & hujus medicamenti vim ingentem ex Cypri Solis, ubi metallum ab urbe abeſt quaſi triginta ſtadiis. Projectum erat enim in medio ſpatio ædium, quæ ante metallum extructæ erant, & vici, qui ei ſubjacet. Cæterùm præfectus, ac procurator metalli, id quod poſt cadmiam reperiretur, eſſe dicebat inutile, itaq; abjici, non ſecus atq; uſtorum in foco lignorum cinerem. Verùm hoc mihi ad multa utile factum eſt medicamentum, tum ad putreſcentia oris ulcera, ſive per ſe, ſive cum melle, cui detracta ſit ſpuma, tum ad anginam, videlicet ubi jam per adſtringentium medicaminum auxilium conſtitit, quod influebat. Præterea columellam ubi præſecuiſſem, ipſo ſolo & ſtatim, & uſq; ad cicatricem ſum uſus: ac frequenter exactè occluſam efficit cicatricem tum hujus particulæ, tum omnium adeò exulceratorum: ſic in ulceribus omnibus pudendorum, atq; ani. Uſus autem ſimilis eſt in oris ulceribus: ſiquidem eæ partes eiſdem ferè medicamentis gaudent, nimirum calidæ ſimiliter, & humidæ. Et libro 4. de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſic inquit: Porrò Diphryges appellatum pharmacum ulceribus ægrè humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptiſſimum eſt: valdè namq; ſiccat, etſi modicè mordeat. Enimverò id quoq; præter acrem tum qualitatem, tum potentiam vim habet adſtrictoriam. Quod Græcis Διφρυγὲς, Latinis *item* Diphryges: *Arabibus* Diphrigis, *Italis* Diphrige *nominatur.*

Historia & vires ex Gal.

Nomina.

Ἀρσενικὸν. AURIPIGMENTUM. CAP. LXXX.

AUripigmentum in eiſdem metallis, quibus ſandaracha, gignitur. Optimum exiſtimatur cruſtoſum, aureo colore micans, nulli materiæ permiſtum, in ſquamas fiſſile: quale in Myſia Helleſponti naſcitur. Hujus duo genera fluxerunt: unum ſuprà dictum eſt. Alterum glandis effigie, pallidum, colore ſandaracham imitans, gleboſum ex Ponto, & Cappadocia defertur: quod etiam ſecundum locum tenet. Torretur in teſta nova, vivis carbonibus ſubjectis, aſſiduoq; verſatur, donec igne flagret, & mutet colorem: deinde refrigeratum, tritumq; reconditur. Vim habet adſtrictoriam, & erodentem. Cruſtas cum vehementi uredine, & violento morſu excitat: reprimit quæ excreſcunt, & capillos evellit.

Σανδαράχη. SANDARACHA. CAP. LXXXI.

a Me. & Orib. ξηραίνῃ. i. florida. b Drag ad μελιτι πρ. l. melle &.

SAndaracha probatur rufa, & a ſaturatior, & aliena materia vacans, friabilis, cinnabaris colore, ſulphuris virus redolens. Dos eadem, & uſtio, quę auripigmento. Explet alopecias, reſina excepta: & ſcabros ungues cum pice eximit: contra phthiriaſin ex b oleo efficax eſt: tubercula cum adipe diſcutit. Prodeſt ad narium, oriſq; ulcera, & cæteras papularum eruptiones cum roſaceo: item condylomata. Datur ex mulſo, purulenta extuſſientibus: ſuffitur quoq; cum reſina, adverſus veterem tuſſim, rapto per fiſtulam nidore: vocem expedit cum melle delincta: ſuſpiriioſis cum reſina in catapotio optimè datur.

Auripigmenti, & Sandaracæ conſid.

AUripigmentum, & Sandaracha, medicamenta ſunt ejuſdem tum generis, tum facultatis, nec inter ſe in alio differunt, quàm quòd alterum magis alterum verò minus excoctum fuerit in terræ viſceribus, ubi gignuntur. Unde etiam ſequitur, quod alterum altero tantùm virium tenuitate præſtet. Quandoquidem nil aliud eſt ſandaracha, quam auripigmentum, quod majori naturæ coctione colorem rubeum contraxit, & tenuius effectum eſt. Id quod periculo arte facto verum deprehenditur: quippe ſi fictili, vel vitreo vaſe uratur auripigmentum, ſubſtratis candentibus prunis, brevi (ut mihi pluries experientia compertum eſt) flammeum, & ſummè rubentem contrahit colorem, perinde ac ſandaracha: eo ſi magis, quò plus calorifici ignis arte fuerit expertum, quàm ipſa ſandaracha naturæ vi fuerit aſſecuta. Sandaracham ſummè rubentem vidimus primùm Venetiis in officinis, ubi auripigmentum, & cæteri veneunt colores pictoribus expetiti. Veruntamen animadvertendum eſt (ut ſuperius libro primo diximus) quòd hæc illa vulgaris Sandaracha non eſt, quam Veronicem ſcripſoriam officinæ appellant: ſiquidem nil aliud hæc eſt, quam gummi juniperi. Errorem autem fecere recentiores illi, qui Mauritanorum nomina ſecuti (ita enim gummi juniperinum ſandarax dicitur) idem gummi ſandarachæ nominarerant: ita nomina turpiter confundentes, ubi imperitis ſæpe graviter in rebus ipſis errandi præbeant occaſionem. Quamobrem ubi in Arabum monumentis, vel eorum, qui Arabicam factionem in omnibus ſequuntur, medicamentum aliquod repertum fuerit, quod Sandarachæ excipiat, de juniperi gummi perpetuò intelligendum erit: ubi verò id in Græcodicibus inventum fuerit, ea quidem ſine controverſia erit aſſumenda, de qua hic diſſerunt Dioſcorides. Vocaverunt præterea recentiorum nonnulli Sandarachæ quoq; Sandicem quam è combuſta ceruſſa conficiunt, quòd ſortaſſe hæc colore admodum rubeſcat. Sed hæc ab illa (ut ſuprà retulimus, cùm de ceruſſa ſermonem haberemus) viribus, & qualitate plurimùm diſſidet. Eſt & Sandaracha ceraginoſi mellis genus, ſi Plinio credimus, qui l. 11 c. 7. ejus meminit. Cæterùm illud non eſt ſilentio prætereundum, quòd Arſenicum officinis cryſtallinum vocatum, ideo quòd cryſtalli modo pelluceat, non ſit per ſeſe, nec ſponte naſcitur in Auripigmenti fodinis, ut ſcribit Vannocius civis meus in ſua pyrotechnia, qui nos aliàs ejus fidem ſecutos, in hunc ſuum errorem deduxerat ſed arte ex auripigmenti ſcobe admiſto ſale: id quod maximè teſtatur Georgius Agricola acerrimus foſſilium indagator, & non ex Realgar, ita Sadacenſi chimico, appellato. Sumunt enim artifices auripigmenti ſcobem, & cum pari ſalis pondere miſcent, teruntq; ſimul, & ſubinde operculatis fictilibus huic operi inſervientibus, ignium vi tamdiu coquunt, quouſq; id omne in ſublime feratur, & operculo adhæreat, concreſcatq; in lapidem: idq; toties repetunt, donec adeò purum efficiatur, ut cryſtallum referat. Auripigmenti vires reddidit Gal. lib. 9. ſimpl. medicamentorum ſic inquiens. Arrhenicum, ſive arſenicum facultatis eſt cauſticæ, ſive urentis, idq; tam combuſtum, quam uſtionis expers. Cæterùm id conſtat uſtione reddi tenuiorum partium. Utuntur porrò eo, ceu aduſente ad denudandam pili

Sandix.

Arſenicũ cryſtallinum ex quo fiat.

Auripigmẽti & Sandaracæ vires ex Gal.

pilis partem quamvis. Verùm si diutius inhæreat, nec cuti etiam ipsi parcet. Idem de sandaracha eodem libro scribens, in- Nomina.
quit Sandaracha urentis est facultatis, cen arsenicum quod vocant. Merito itaq; eam digerentibus facultatibus com-
miscent, atq; extergentibus. Metallicum, quod Graci ἀρρενικὸν & ἀρσενικὸν, Latini Arsenicum, Arrhenicum. & Auripi-
gmentum vocant: Mauritani. Harneth, seu Zarnich: Itali, Orpimento: Germani, Auripigment/ & Operment: Hi-
spani, Oropimente. Quæ verò σανδαράχη Græcè, Sandaracha Latinè pariter & Italice vocatur: Arabice non secus at-
auripigmentum, Harnet, & Zarnich.

ALUMEN. CAP. LXXXII.

Στυπτηρία.

ALuminis omne ferè genus in Ægypto: & in eisdem metallis invenitur: etenim sciſſile quoddam quasi flos gleboſi intelligitur. Gignitur & in aliis quibusdam locis, in Melo, in Macedonia, in Lipáris. Sardinia, Hierapoli Phrygiæ, Aphrica, Armenia, & plerisq; aliis regionibus, sicut & rubrica. Plurimę ejus species. verùm ad medendi usum sciſſile, rotundum & liquidum expetuntur. Optimum est sciſſile, præsertim recens, candidiſſimum, gustu perquàm adstringens, grave olens, calculorum expers, nec glebulose aut assulosè compactum, sed sigillatim in capillamenta quædam canescentia dehiscens: quale est, quod trichites, quasi capillare nominatur, in Ægypto natum. Reperitur quoq; lapis huic alumini persimilis, qui gustus judicio dignoscitur, quòd non adstringat. Damnatur in rotundi genere, quod manu confictum est: sed ex figura deprehenditur. Assumendum autem suapte natura rotundum, bullis turgens, albo propius, atq; validius adstringens, præterea nonnihil palloris cum quadam pinguitudine præ se ferens, sine arenis friabile, natione Ægyptiũ, aut ex insula Melo. Liquidi probatio, ut sit limpidũ, lacteum, æquale, & semper succo madens, sine lapidibus, atque *a* quendam coloris igniculum expirans. Vim habet excalfaciendi, stringendi, & expurgandi, quæ caliginem pupillis oculorum offundunt: genarum carnem, cæterasq; excrescentias extenuant. Sciſſile rotundo efficacius intelligitur. Uri, & torreri chalcitidis modo debent. Putrescentia ulcera compescunt: sanguinis fluxiones inhibent: gingivas humore prægnantes comprimunt: motus dentium cum aceto, & melle firmant. Prosunt cum melle ulceribus oris, eruptionibus papularum, & fluxionibus aurium cum sanguinalis herbæ succo. Lepris conveniunt cum Brassicæ folijs, aut melle cõcta: item pruritui, & unguium scabritiis, pterygiis, & pernionibus, aspersa cum aqua. Valent cum aceti fæce, & galla, pari pondere cremata, ad phagedænas ulcerum: & cum salis duabus partibus ad vitia quæ pascunt: furfures, cum ervo, & pice illita abstergunt: ad lendes, pediculos, ambusta, cum aqua illita auxilio sunt. Contra tumores, & grave alarum, inguinumq; virus illinuntur. Ex Melo autem advectum, mulieribus præstat ne concipiant, ante coitum ori vulvæ inditum: partus quoq; extrahit: gingivis, si caro excrevit, uvis ac tonsillis accommodantur: ori, auribus, & verendis, cum melle illinuntur.

a Oribasius πεφὰς, non πυρρὰς legit. i. cæsei odorẽ spirans.

TAmetsi scripserit Dioscorides plurima esse Aluminis genera, non tamen plura, quàm triá hoc loco statuit recensenda, Aluminũ consid.
nempe scissile, rotundum, & liquidum: quod sortassis suo tempore ijs tantùm uterentur medici. Verùm tamen hæc ætate officinæ complura habent genera, quamvis rotundo & liquido careant: nimirum Rupeum, quod vulgo vocant alume di roca, spumosum, quòd vulgò dicunt Alume scagliolo: item è vini fece cõfectum: nec non illud, Catinum usdem vocatum: quibus accedit, quod plumeum appellant, quod tamen legitimum sciſſile non est, etsi jamdudum cum cæteris rei metallicæ studiosis ego quoque sciſſile alumen nil aliud esse, quam quod vulgò officinis vocatur Alume di piuma. Sed hoc (ut posteà dicetur) nil aliud nunc esse censemus, quam lapidem amiantum: quòd gustu non sit adstringenti, sed acri, quodq; igne nunquam comburatur, quod est amianti lapidis proprium. Legitimum alumen sciſſile Pisis misit ad me hoc anno clarissimus medicus Lucas Ghinus, notis omnibus refertum, quas illi reddidit Dioscorides, & gustu admodum adstringens. Quo posteà factum est, ut diligentius exploratus plumei aluminis tum notis, tum qualitatibus, facilè deprehenderim plumeum hoc non esse sciſſile. Cæterùm Brasavolus de alumine differens in suo simpl. medic. examine, nil aliud liquidum esse contendit, quam rupeum. Sed ab eo, licet viro eruditissimo, variat opinio nostra. Nam quòd ego in Alumentis Pontificis maximi in Romano agro prope Tolfam per biennium moram duxerim, eo nimirum tempore, quo Augustinus Chisius opulentissimus mercator civis meus, illas aluminis fodinas à Pontifice emerat, ampla sanè mihi fuit facultas tum videndi, tum etiam discendi quo artificio, quave ratione, rupeum conflaretur alumen. Quamobrem facilè testari possum rupei aluminis materiam liquidam, fluxilemq; non reperiri, sed lapideam: quinetiam non exponi æstivis solibus exicrandam, ut putat Brasavolus, quod sic (ut ipse inquit) scripserit Plinius liquidum fieri, & addensari. In eodem Brasavoli errore versatur etiam Fuchsius medicus alioqui eruditissimus, quippe qui putat lib. de compositione med. Alumen liquidum esse illud, quod officinis rupeum, vel rochæ vocatur. Est itaq; rupeum alumen ex durissimo quodam lapide, cujus duo observavimus genera: alterum durius, & rufescens: alterum verò mitius, & candicans. Quod autem è candido sit lapide, albedinem servat, & crystalli instar translucens conspicitur. Alterum verò contra rufescit, & majore acrimonia pollet, visiturq; sordidius. Expetitur candidum sericeorum staminum infectoribus: item ijs, qui præstantiora lanarum vellera coccineo colore tingũt, quòd altero nitidius, minusq; acre habeatur. Foditur aluminis lapis è rupe quadam, aperto undiq; cælo, non autem in concameratis cuniculis. Ingens ibi fossorum caterva perpetuò commoratur, qui partim mucronatis ligonibus ex vanda, partim chalybe temperatus, partim ferreis malleis, ipsis q; ingentibus, partim acutissimis cælis cuneisq; hunc lapidem frangũt, secant, scindunt, conterunt, ac diducunt, ea demum ratione, qua lapicidæ operantur in ingentibus lapidum, marmorumq; fodinis, quæ ad magna effodiuntur ædificia. Transferuntur deinde confracti lapides in fornaces calcarias similes ijs, ubi validissimis ignibus, eo sanè modo, quo calx, nocturno præsertim tempore inuruntur duodecim, aut ad summum quatuordecim horarum spatio: quippe si diutius urerentur, cuncta aluminis materia inaresceret. Postquam autem resixerint, plaustris in amplissimas areas sub dio, & solibus eos comportant, ibiq; in planos componunt acervos hortorum tumulo persimiles, sed longe, lateq; grandiores, latiore fundamento, quàm vertice. Compositus igitur hoc modo in area acervus, aquam quæ utrinq; continuè excurrit, in lapidum acervos mittunt, quibusdam excavatis instrumentis, è ligno confectis, ut per quam similibus, quibus nautæ suis è scaphis aquam eximunt: id tribus, aut quatuor vicibus quotidie repetentes, donec diuturna aquæ affusione, perusti lapides usq; adeò macerentur, ut in terram quandam lentore madidæ argillæ similes permutentur: quod tamen non fit, nisi aqua perluantur, ad trigesimum sextum, aut quadragesimum usq; diem. Excavant præterea Alumen plumosũ est amiantum.

Brasavoli opinio reprobata item Fuchsii error.

Aluminis rupei faciendi ratio.

ligonibus

ligonibus terram hanc, & ad fornaces cortinasq; quas caldarias vocant, curribus item convehunt. Sunt autem caldariæ sic dictæ cortinæ admodum capaces, & super amplissimum æneum fundum patinæ instar, suppositam fornacem prius extructam undiq; operientem, ex lateribus, & calce fabricatæ, & crusta quadam pertinaci undiq; circumlitæ. Hæ usque aqua replent, aquæ ductibus eò deducta: deinde in subsidentem fornacem, validissimum succendunt ignem, ut denique aqua ferveat aqua. Hoc cùm factum fuerit, comportatam ex areis terram in ferventem aqua alveum conjiciunt. Astant utrinq; bini robustissimi artifices, qui velut i remigantes, magnis quibusdam ligneis instrumentis (palas vocant) continuò immissam terram aquæ commiscent, quousq; aqua omnem aluminis materiam in se conceperit. Subinde terræ recrementum instrumentis jam dictis trahunt ex alvei fundo, per propinquam ibi fenestram in quendam aquæ rivulum projiciunt aliò deducendum. Quo facto iterum novam superindunt terram, modo quo diximus commiscentes, & recrementum auferentes, quod tamdiu prosequuntur, quousq; intelligant aquam tantum aluminis materiæ sibi ascivisse, quantum fas fuerit. Demum parumper quiescere dimittunt, ut si quid recrementi sit, in imum descendat. Mox calentem aquam alumine refertam extrahunt, & suis aquæductibus ad id paratis in magnas quasdam capsas ex querna materie factas transferunt. Ibi enim octo dierum termino alumen conficitur internis parietibus inhærescens, adamantinis mucronibus similis, & crystalli instar pellucidum, ad quatuor, aut quinq; digitorum crassitiem. Alumine porrò ita concreto, lixivu reliquum (sic enim vocant decoctum) à quo secessit alumen, iisdem aquæ ductibus è capsis illis eximentes, ad caldarias ita tu vocatas, remittunt, id scilicet, quod clarum defecatumq; sit: nam turbidum, & recrementitium, aperto foramine in recipiculi fundo, tanquam inutile per rivulum deferri, & delabi sinunt. Post hæc aluminosum recrementum, quod minutu particulis granorum tritici instar ad fundum resedit, ad cortinas illas magnas iterum discoquendum comportant. Demum capsæ fundo scopis omni ex latere mundato, quibusdam ferreis, ligneisq; instrumentis concretum in parietibus alumen educunt diductumq; eximunt, & exemptum in vimineas fiscellas conjiciunt, & in quodam aquæ alveo lavant, fiscellam aquam demersis. Eximunt postea, & aqua excolata in acervum domibus asservant, salis modo. Ex his itaq; omnibus apertissimè cognosci potest, rupeum alumen nullam habere cum liquido cognationem. Quandoquidem asserit Plinius lib. 35. cap. 15. fieri liquidum ex aqua limoq; hoc est terræ exudantis natura: corrivatum hyeme, æstivis solibus maturari probari autem quod limpidum lacteumq; sit, sine offensis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Si verò adulteratum sit, deprehendi succo mali punici: quòd syncerum ea mistura nigrescat. Sed hæc non inveniuntur in rupeo, ut quod magis glaciem, crystallumq; referat, quàm lac: fiat item ex durissimo lapide, non ex limo: nec affuso punici succo nigrescat, sed longè magis pelluceat. Hinc igitur fit ut non modò à Brasavolo dissentiam, & à Fuchsio viro alioqui citra controversiam doctissimo: verùm etiam à Cornario quòd & ipse in commentariis in Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos, Brasavolum fortasse secutus scripserit, Rupeum alumen, quod vulgò vocant Alume di rocca, esse liquidum Græcis vocatum. Verùm enimverò liquidum Alumen, quin & scissile, rotundum, placites, & plinthites nuper ad me misit Bartolomæus Maranta Apulus, medicus apprimè eruditus, & medicæ materiæ studiosus, atq; diligentissimus inquisitor, qui ex sese Puteolis Campaniæ jam pridem hæc omnia aluminum genera comperit, quæ sanè nullis, ni me fallit judicium, notis à legitimis dissident. Huic ergo viro eorum aluminum cognitionem libentissimè acceptam refero, & quas possum ago gratias. Scio tamen iis ingentes deberi, quas ipse, sua inventa cum aliis quoq; communicare non gravantur. Liquidum item Alumen ex Ilua Tyrrheni insula advectum, quodq; manibus ductum lentescit, antea ad me miserat clarissimus medicus Lucas Ghinus Plinianæ descriptioni notis omnibus respondens, adeoq; adstringens, ut nunquam meminerim medicamentum aliquod degustasse, quod gustui tantum adstrictionis relinqueret. Porrò quod rotundum Græci vocant, tametsi non desint, qui sibi persuadeant, id esse quod officinæ à sacchari effigie zuccharinum appellant, ex crudo alumine rupeo, eorum albo, & stillatitia rosarum aqua paratum: cùm tamen non inveniatur rupeum veteribus cognitum fuisse, cui eorum judicio subscribam non habeo, præsertim quòd legitimum nunc apud me sit. Quod præterea Catinum appellant, & hoc quoq; sal Alcali quidam vocant) ex cujusdam plantæ cinere, Chali Mauritanis vocata, conficitur ad vitra in fornacibus expurganda. Plantam hanc nos vulgò vocamus Soda. Provenit hæc (ut alibi scripsimus) in litoribus maris, salso admodum sapore. Cæterùm quod ex vinisace paratur, fit conformatus è face panibus, deinde sole siccatis, & igne tamdiu perusus, quoad candorem conceperint. Postremò Squamosum (sic enim voco alumen illud, quod vulgò dicitur Alume scaglicla) ex squamoso quodam fit lapide, & vitri modo pellucido, qui nonnullis specularis appellatur, quòd fortasse selenitis modo speculi præbeat effigiem: nos Asini speculum dicimus. Hunc itaq; in ignem conjiciunt, aut ferri laminis igne candentibus superimponunt. Incensus enim illico claritatem deperdit, dissilitq; in tenuissimas laminas, & gypsi modo albescit, ejusq; induit speciem. Quamobrem maximè falluntur, qui sibi persuadent, inter lapidem specularem, & Talcum vocatum nullam intercedere differentiam. Quippe (ut mihi quidem experientia compertum est) non sine magno labore, & flagrantissimo fornacis igne. Talcus inuri potest. Specularis lapidis pulvis nondum ignem expertis, miris laudibus quibusdam effertur adversentericos in vino austero potus: exustum enim non probaverim, quòd gypsi specie inducta, sumentes strangulet. Aluminum vires paucis perstrinxit Gal. lib. 9. simpl. med. sic inquiens: Stypteria, hujus medicamenti nomen ab adstrictione deductum est: nam adest illi vehementissima. Cæterùm cùm sit crassarum partium, tenuior quodammodo est alijs aluminum generibus, quod vocatur schiste, hoc est fossilis: proxima est strongile, id est rotunda, & astragalote. Admodum autem crassa est tum liquida, tum placites, & plinthites appellata. Et l. 4. de compositione medic. secundum genera, idem ait. Omnes aluminis differentiæ ulcera satis exiccant generosè adstringentes: qua ex re solus iis ad ulcera utatur: hæc Galenus. Sed non desunt, qui Dioscoridem secuti, alumen omne non parum excalfacere opinentur: contra verò qui contendant idomnino esse falsum, potius frigefacere ipsum existimantes, Galeni authoritate freti: quippe qui lib. 4. simpl. medic. scripserit, omnia quæ adstrictoria sunt facultate, esse frigida, ac terrestria. Verùntamen si rectè diligenterq; expendantur aluminum quorumcunq; effectus, & facultates, quibus in corpus nostrum agunt, nemo quidem inficias ire poterit, quin aluminis omne genus non obscurè excalfaciat, quemadmodum chalcanthum, chalcitis, & misy: quæ cùm valenter adstringant, non tamen refrigerant, sed maximè excalfaciunt, ut idem testatur Galenus libro 1. de simplicium medicamentorum facultatibus, dum inquit: Quin verò & Asclepiades Metrodorus tanquam illum etiam superare contenderet, asserendis de sensu mendacius, cùm alia quædam, tum resinam, & bitumen excalfacere nos denegat, atque adstringentia omnia refrigerare dictitat, cùm si nihil aliud saltem chalcitis, chalcanthos, & mysi, quæ valenter adstringunt, tantam assecuta sint caliditatem, ut nos etiam exurant. Nihil est ergo mirandum, si prolixa quædam nugentur, seipsosq; nonnulli fallant, cùm de manifestò apparentibus verum fateri non audent. Et lib. 4. de compositione medicamentorum per genera cap. 1. illud idem affirmavit, his verbis: Porrò diphryges appellatum pharmacum, ulceribus ægrè humiduatu vitio ad cicatricem venientibus aptissimum est: valde namq; siccat, etsi modicè mordeat. Enimverò id quoq; præter actem

Alumen liquidum ut fiat ex Plinio.

Alumina cognita.

Alumen rotundū.

Alumen Catinum est tal Alcali.

Alumen squamosum ut fiat.

Talcum.

Aluminū vires ex Gal.

Alumen omne excalfacere.

sam qualitatem, tum potentiam vim habet adstrictoriam, quas tamen ambas fortiores, & chalcitis cruda, & chalcan-
thum repræsentat. Quin & alumen quodlibet ulcera satis exiccat generosè adstringens. Ex quibus locis citatis palàm est,
esse Galenum lib 4. de simplicium medicamentorum facultatibus, scribit omnia adstringentia esse frigida, non tamen eum
inter ea recepisse chalcanthum, chalcitin, mysi, diphrygа, aruginem, & alia quædam, ut alumen omne genus: præsertim
quod satis compertum habeam, aluminis cujuscunq; stillatitiam aquam, maximè rupei, non modò carnem exedere, sed
etiam metalla. Alumen quod Latinus, στυπτηρία Græcis appellatur: Arabibus, Sceb, sive Seb: Italis, Alume: Germanis, Nomina.
Alun & Alaun: Hispanis: Alumbre.

SULPHUR. CAP. LXXXIII.

10 Sulphur optimum existimatur vivum, quod apyron vocant, nitedulæ modo splendidum, perlucens,
minime lapidosum. Probatur in genere sulphuris ignem experti, quod viret, ac præpingue spectatur.
Plurimum in Melo, & Lipara gignitur. Supradictum sulphur calfacit, discutit, & celeriter concoquit.
Prodest tussibus, suspiriosis, purulenta extussientibus in ovo sumptum, aut suffitum: præterea partus
usti nidore extrahit. Lepras, lichenas, scabros ungues, cum resina terebinthina mistum aufert: cum ace-
to vero, draconis marini, scorpionisq; plagas sanat. Pruritus toto corpore erumpentes, cum nitro deter-
sum sedat: regium morbum emendat, insperſum fronti cochlearis mensura, aut in sorbili ovo sum-
ptum Facit ad gravedinem, & destillationes: sudores quoq; consperſum inhibet, podagricis cum aqua
& nitro illitum, conducit: gravitatem auditus, suffiti nidore raptim per fistulam hausto, sanat. Le-
thargicos suffitu excitat: erumpentem undecunque sanguinem sistit. Contusis auribus, cum vino
20 † & melle illitum, medetur. † Cæt. ad. ἀγρ. σφυζ. 1. & Myrrha.

Sulphur tam sponte & per se nascens, quod vivum appellant, quàm arte in fornacibus factum, frequentissimum habe- Sulphuris consid.
tur in Italia: sed non omnibus unus tantùm color: quippe aliud viride, aliud luteum, aliud cinereum, aliud pallidum
spectatur. Quod autem sponte fit, vivum appellatum, exterius colore est subcinereo, interius verò cùm frangitur, sublu teo, Sulphur fossitiũ.
nitedulæ modo splendens, ut Dioscorides inquit: isdemq; oritur locis, ubi factitii vena foditur. Est autem Sulphur fossi-
um medicamentum è pingui quadam terræ substantia prognatum, ut in compluribus visitur locis, quæ impensè calida sit,
& sicca: adeò ut à chymistarum authoribus, igni natura simile Sulphur dicatur. Vocant id ii masculum semen, & primum
naturæ agens ad omnia metalla procreanda. Cùm autem calidum sit, & siccum, quinetiam pingue (ut diuturna constat
experientia) maximam cum igne trahit cognationem: siquidem non flammæ ignium modo, sed prunis quoq; admotum,
30 *statim accenditur, nec unquam accensum extinguitur, quousq; pinguis, & oleosa ejus substantia in universum igne ab-*
sumatur. Verùm enimvero etsi præ se ferat Sulphur temperamentum non obscurè calidum, & siccum, non tamen creden-
dum fuerit tam puram synceramq; id esse materiam, ut per se tantùm consistere queat: neq; etiam cogitandum ei non es-
se necessarium, ut sibi humiditatem ascisçat quæ formam congruam suscipiat, quemadmodum mista quælibet exposcunt.
Id enim nobis indicat ejus velocissima, ac facillima diffusio, cùm statim igni admotum colliquescat, metallorum modo. Fo- Sulphuris faciendi ratio.
ditur aperto undiq; cœlo, non autem in cuniculis, & subterraneis specubus. In his namq; tum vehementi calore, tum fœti-
dissimo terræ halitu fossores illico deperirent. Porrò effossa Sulphuris vena, fictilibus quibusdam magnis imponitur Roma-
nis hydriis non absimilibus, longo ab ore dependente rostro intus vacuo, ac in humum spectante, vitrei pilei instar, quo stil-
latitia aqua conficiuntur. Hujusmodi fictilibus sulphurea vena repletis, fictilibus pariter operculis ad id diligenter conflatis,
conteguntur, stipanturq; tenacissimo luto, creta, & equino stercore composito, ne tantillum quidem expirare possit sul-
40 *phureus vapor. His peractis in fornacem crates duas ferreas intus habentem fictilia deferũtur, & in superiorem cratem sir-*
mantur, eodem luto undiq; stipata, adeo ut ignis flamma, qui infima accenditur crate sub fictilium fundo, nullo pacto in
sublime ferri possit. Ad hæc fictilium rostrum in aliud vacuum fictile inserunt, per quoddam in latere orificium, & eadem
creta quam diligentissimè circumlinunt obducuntq; maximè. Demum ignem succendunt sub fictilium fundo, cujus vi de-
puratum Sulphur in sublime fictilium fertur & per rostri concavitatẽ in vacuum sibi adnexum desidit receptaculum:
à quo tandem fluens eximitur, aperto in fundo foramine, & aliis vasis excipitur, ubi in magnos coit globos. Hac sanè ra-
tione Sulphur fieri conspeximus in agro nostro Senensi, in montibus non longè à balneis divi Philippi & in maritimis apud
Petriolum. Sulphuris vires memoriæ prodidit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Sulphur omne Sulphuris vires ex Gal.
trahendi vim possidet, estq; temperamenti calidi, atq; essentiæ tenuis, adeò ut ad multa venenatorum animalium resi-
50 *docuissem, reverso post aliquantum temporis magnificè medicamentum hoc commendarunt. Usus ejus est, ut & siccum*
ictui inspergatur medicamentum, & cùm saliva mistum: nam cum & hoc excogitassem, ab experientia comprobari re-
peri. Sed & ut id maceratum idem effecturum excogitavi. Docebam enim piscatores medicamenta maxime parabilia,
dixiq; pulchre illos & cum oleo veteri, & melle, & resina terebinthina usuros. Et sanè horum omnium experientia judi-
cium præstitit. Quin & psoras, & lichenas, & lepras, non rarò hoc medicamento cum resina terebinthina sanavi. Exter-
git enim omnes id genus affectus, abstersit, ut in profundum repellat, cùm alia multa medicamenta, quæ illos curant, mistam
habeant potentiam, nempe ut digerant pariter & repercutiant. Præterea, ut idem Galenus inquit lib. 6. cap 2. de comp.
medic. per genera, in compositione emplastri διὰ σπόδου, Sulphur tanto calore præditum est, ut ubi diutius inhæreat, pro- Nomina.
cul dubio exulceret. Sulphur sive Sulfur Latinis dictum, Græcis θεῖον appellatur: Arabibus, Cribrit, & Rabric: Italis, Sol-
60 *fo: Germanis, Schwefel/ & Lebendiger Schwefel: Hispanis, Piedra azufre.*

κίσηρις.

PUMEX. CAP. LXXXIV.

PUmicis probatio, ut magnopere levis, spongiosus, sciſſilis, nec arenosus, item teri facilis, † & candi-
dus. Crematur flagrantissimis carbonib. obrutus, & ubi canduerit, extractus, vino restinguitur odo-
rato: iterumq; incensus, restinguitur: & tertia ustione exemptus, & a per se refrigeratus, ad usus cõditur.
Vis ejus adstringere, gingivas abstergere, purgat cum calfactione, quæ pupillis caliginem offundunt: ex-
plet ulcera, & ad cicatricẽ perducit: excrescentia cohibet. Fit ex farina ejus dentifricium. Corpori crustã

† τῷ λεπτομερεῖ. tenuis. a Meum ἑαυτῶν ἔκπωμα ψυχῶν. per se refrigeratum.

obducit:

obducit: avellendis capillis aptus. Theophraſtus author eſt, ſi quiſquam in bullientem urceum vini pumicem injecerit, fervorem ſtatim ſedari.

Pumicis conſid.

PUmicem ambuſtum eſſe lapidem in montium concavitatibus, omnes ferè ſatentur naturæ operum exploratores. Ob id enim pumices ſæpius eructat mons Aetna in Sicilia, & in Campania Veſuvius, qui hoc tempore, annis nuper elapſis, non ſecus quam Plinii ætate, ingentibus flammis exarſit, cum magno Puteolorum, & adjacentium locorum detrimento, igne in terræ viſceribus genito, è ſulphureis vaporibus, & bitumine, quo quàmplurimi referti ſunt montes, eosq; præſertim, quod Græci piſſaſphaltum dicunt. Pumicis vires duobus locis reddidit Galenus lib. 9. ſimpl. medicamentorum, ubi de eo primùm ita ſcribit. Si pumex inter lapides recenſeri poteſt, & ipſe ejuſdem eſt facultatis, quod certè ad abſterſionem attinet, velut etiam figulina teſta. ac multò magis ea, quæ fornacium eſt. Sed ſmiris acrimoniæ quiddam obtinet: proinde cauſticus, & deſiccantibus facultatibus quidam ipſum miſcent, eisq; quæ curant gingivas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autem ſi comburatur, haud erit inferior eoſdem ad uſus ſmire. Secundo autem loco idem de pumice diſſerit his verbis. Pumicem ſi inter metallica recenſeas, calumniabuntur, quibus animus prurit accuſandi libidine: et ſi inter lapides ponas, lapidem eſſe negabunt: ac multo minus terram eſſe concedent, nec marinorum haberi quodpiam. Atqui alicubi tamen de illo dicendum eſt: quippe qui in ſarcotica indatur medicamenta, & ea quæ dentes extergunt, partim uſtionem non expertus, partim etiam uſtus, quando videlicet aliis omnibus combuſtis ſimiliter ſubſtantiæ efficitur tenuioris. Cæterùm uſtione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rurſus lotione exuit. Videri autem poterit ſplendorem conciliare non tantùm facultate, ſed etiam aſperitate, velut etiam ſi ſmirin, aut teſtam, aut hoc genus quippiam tritum admoveas. Quacirca & ipſa ſplendorem afferunt, fortè utroq; tum quia detergendi habeant facultatem, tum quia aſperitatem. Eundem in modum cornua deuſta dentes ſplendidos efficiunt. Pumex qui Latinis, Græcis πόμιξ vocatur: Arabibus, Fanech: Italis, Pomice: Germanis, Bims. Hiſpanis, Piedra pomez.

Pumicis vires ex Gal.

Nomina.

Ἅλς. SAL. CAP. LXXXV.

SAl foſſilis efficacior eſt communiter, ſi eſt candidus, calculis vacans, & perſpicuus, denſus æquali compage. Peculiariter Ammoniacus natione laudatur, ſi modò findi facilè poſſit, & in recta ſegmenta diduci. In marino ſale eligendus eſt candidus, æqualis, denſus. Probatiſſimus in Cypro fit, & Salamine Cypri, & Megaris, in Sicilia, & Aphrica. Sed inter dicta ſalis genera lacuſtris præfertur: ſed multo validiſſimus eſt Phrygius nomine tapeus, aut tritæus, aut gantæus. Salis natura in commune perquam utilis eſt: adſtringit, abſterget, expurgat, diſſipat, reprimit, extenuat, & cruſtas inducit: ſed hoc intereſt, quòd alius alio ſit præſtantior. Quin & à putredine vindicat. Admiſcetur medicamentis ſporas abſtergentibus, excreſcentia in oculis reprimit, & pterygia conſumit, cæterasq; carnis extuberationes tollit. Clyſteribus infunditur: diſcutit laſſitudines ex oleo illitus. Contra hydropicorum tumores auxiliatur: dolores in ſaccis fotu mitigat: & pruritus ſedat, ex oleo & aceto infrictus ad ignem, donec ſudent: item lichenas, lepras, ſporasq;. Anginam ex melle, aceto, & oleo illitus levat: tonſillis, uvæq; cum melle toſtus. Ulceribus in ore manantibus, gingivis, quas humor vexat, & phagedænis ulcerum, cum polenta crematus illinitur. Adverſus ſcorpionum ictus cum lini ſemine: contra ſerpentium morſus, cum origano, melle, hyſſopo: adverſus ceraſten cum pice, aut cedria, aut melle auxiliatur: contra ſcolopendræ morſus, cum melle, & aceto: adverſus veſparum ictus, & teredines, albidasq; capitis puſtulas, thymos, & tubercula, cum ſevo vitulino: furunculos, cum uva paſſa, aut ſuillo adipe aut melle diſcutit: teſtium tumores, origano & fermento maturius concoquit. Crocodilorum morſibus auxiliatur, tritus in linteolo, & intinctus aceto, ita ut vinculis loca conſtringantur. Prodeſt ad beſtiarum morſus & ad ſugillationes in facie ex melle: contra hauſtum opium, & fungos, cum aceto mulſo bibitur. Luxatis imponitur cum farina, & melle: ambuſtis igni cum oleo impoſitus, puſtulas erumpere non patitur. Podagricis itidem imponitur, & aurium doloribus, cum aceto: ignes ſacros, & ulcera, quæ ſerpunt, cum aceto, aut hyſſopo illitus ſiſtit. Uritur fictili, diligenter opertus, ne exiliat, conditusq; prunis, uſquedum effervescat. Aliqui foſſilem ſubacto polline obliniunt, & carbonibus ſubjiciunt, uſquedum ejus cruſta exuratur. Solet & ſal communis hoc modo uri. Aqua ſemel abluitur, & ſiccatus in ollam coopertam mittitur ſubdito igne, moveturque, donec jam non exiliat.

Ἁλὸς ἄχνη. SALIS SPUMA. CAP. LXXXVI.

SPuma ſalis ſpumoſi maris lanugo, ſive ramentum eſt, in exilibus petris inventum: cui vis eadem, quæ ſalis.

Ἄλμη. MURIA. CAP. LXXXVII.

MUria effectus ſalis præbet, abſtergitque: dyſentericis infunditur, etamſi nome inteſtina corripit: & iſchiadicis veteribus. Ad fotus, aquæ marinæ uſum præſtat.

Ἁλὸς ἄνθος. FLOS SALIS. CAP. LXXXVIII.

FLos ſalis flumine Nilo defluit: lacubus tamen quibuſdam innatat. Aſſumendus qui crocei coloris eſt, odore ingrato, ceu gari: interdum longè magis virus olet, guſtuq; mordacior, & pinguiter lentus. Fucatus autem rubrica, aut ſcrupuloſus, improbatur. Præterea ſyncerus non niſi oleo reſolvitur: adulteratus nonnulla ex parte, etiam aqua, diluente factitium colorem. Ad ulcera, quæ cacoethe vocantur, & phagedænas. genitalium nomas, & purulentas aures, efficax eſt: oculorum hebetudines, cicatrices, albugines q; tollit. Emplaſtris, unguentiſque coloris cauſa, ut roſaceo, miſcetur. Sudorem cit, alvum turbat, in vino aut aqua ſumptus: ſtomachum malè habet. Additur acopis, & ſmegmatis, quæ albandi capilli gratia componuntur. Et in univerſum acris eſt, & ferventis naturæ, ut ſal.

Sal,

Salis omnis generis conſid.

SAl quo frequentiſſimè in omnibus ferè cibis utimur, & ſine quo vivere neſcimus, quo item ad annos aſſervantur carnes, piſces aliaq; complura, nulli ſane non cognitus eſt. Plures tamen in ſalis genere ſunt differentiæ: quandoquidem præter marinum fluviatilis, lacuſtris, foſſilisq; reperitur. Marino utitur univerſa ferè Italia, exceptis Calabris, qui foſſitio quam plurimo abundant, quo etiam utitur univerſa Pannonia. In Germania hauritur è ſalſis quibuſdam fontibus, quorum aqua diu ignium vi exacta in ſalem cogitur. Foſſitium quod cryſtalli modo pellucidum eſt, officinæ Arabas ſecutæ ſalem gemmæ vocant. Cujus fodinas vidimus apud Calabros agentes loco qui vulgo dicitur Altomonte, ubi lapidum modo excinditur. Atqui non omnis ſal foſſilis pellucidus eſt: ſiquidem qui foditur Halis in comitatu Tyrolenſi, lapidis marmoreiſaciem præ ſe ferre videtur, colore ad rufum inclinante. Calabricus autem in ignem conjectus, præter cæterorum naturam nec diſpilit, nec crepitat, ſed ut ferrum igneſcit. Lacuſtrem hactenus non vidimus, nec fluviatilem: quanquam Plin. l. 31. c. 7. tradit plures haberi lacus, ac fluvios, qui ſalem copioſum reddunt, ut ejus verba, quæ ſubjiciam, apertè teſtantur. Sal omnis, inquit, aut fit, aut gignitur. Utrumq; pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtivis ſolibus, totumq; ſtagnum in ſalem abit, modium alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in Lacu, qui Cocanicus vocatur, & alio juxta Gelam. Horum extremitates tantùm inareſcunt, ſicut in Phrygia, Cappadocia, Aſpendi, ubi largius coquitur, & uſq; ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quòd tantundem noctu ſubrenit, quantum die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atq; non gleba eſt. Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Nam & in Bactris duo lacus vaſti, alter ad Scythas verſus, alter ad Arios, ſale æſtuant, ſicut ad Cittium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, deinde ſole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo veluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalſa flumina appellantur. Item circa Mardos, & Armenios. Præterea apud Bactros amnis Ochus, & Oxus ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Aphrica lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte provenientia. Sunt & montes nativi ſalis, ut Indus Oromenus, in quo lapicidarum modo cæditur renaſcens, majuſq; regum vectigal ex eo eſt, quam ex auro & margaritis. Effoditur & è terra, ut palam eſt, humore denſato, in Cappadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas vulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido, muros domoſq; majus ſalis faciunt, aqua ferruminantes. Invenit & juxta Peluſium Ptolomæus rex cùm caſtra faceret. Quo exempto poſt ea inter Ægyptum, & Arabiam etiam ſqualentibus locis cœptus eſt inveniri, detractis arenis: qualiter & per Aphricæ ſitientia, ut & ad Ammonis oraculum. Is quidem creſcens cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco, & ipſo, quia ſub arenis inveniatur, appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton vocant, longis glebis, neq; perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Hactenus de ſale Plinius. Cæterùm Ammoniacus Sal, qui legitimus ſit, ad nos convehi deſiit, quippe factitius, adulterinusq; eſt, qui paſſim in ſeplaſiariorum officinis venditur, nigricantibus exterius glebis. Non deſunt tamen qui credant conflari hunc ex camelorum urinis, artificio quodam concretis. Sed cur his adſtipulari debeam, non video, cùm neminem habeant, cujus fide id comprobare poſſint. Atqui non tamen id omnino negaverim, cùm Venetias ex orientali plaga afferatur, ubi magnus camelorum eſt numerus. Seplaſiarii, pariterq; chymiſtæ Sal Armeniacum appellant, quòd fortaſſe exiſtiment ex Armenia adferri, ubi innumeri ſunt camelorum greges. Sed iſti, mea quidem ſententia, hallucinantur. Serapio (Iſach Arabici teſtimonio) ſcribit Salem Ammoniacum fieri e lapidibus duriſſimis, & translucidis. Sed & is fallitur, meo judicio: ſiquidem Ammoniaci nomen non aliunde ſibi comparavit, quam ab arena, quæ ἄμμος Græcis dicitur, ſub qua in laminas concretus, invenitur in Cyrenaica regione. Venit præterea in medicorum uſum Sal, quem Arabes Aichali cognominant, item Alumen catinum, de quo ſuperius in alumine diximus. Sal autem Indus appellatus (ut li 2. retulimus) nil aliud antiquis extitit, quam ſaccharum in ſaccharifera arundinibus in India gummi modo, concretum, cujus nunc loco utimur ſuppoſititio, quod ſeplaſiæ zuccharum candidum vocant. Verùm animadvertendum eſt, quòd quanquam Paulus, & Avicenna eum fortaſſe ſecutus concretum naturæ ſaccharum ſaccum Indum appellant, non tamen fuerit putandum, quòd Indi legitimum ſalem non habeant. Quandoquidem (ut Plinius eſt author) in Oromeno India monte lapicidarum modo foditur ingentibus glebis: proinde dicebat Meſues de ſale ſcribens, Nabathicum, & Indicum cæteros ſales præcellere. Quod autem Salnitrum vocant, tormentorum bellicorum pulveribus expetitum, vulgaris notitiæ eſt, de quo tamen latius ſequenti capite ſermonem faciemus. Cæterùm ſales ſpumam quibuſdam in ſcopulis Tyrrheni maris. Cùm enim procella exoritur, intumeſcitq; pelagus, ſpumantes aquæ in altum ſublatæ, ſecundorum cavitates repient: quo fit, ut ibi ſub dio remanentes ſolibus, & rore, æſtivis caloribus, in ſalem album concreſcant. Muria porro, qua innumera aſſervantur edulia, nota omnibus res eſt, ut quæ ſale tantùm, & aqua conficiatur. Sed quidnam veteribus flos ſalis fuerit, decernere non auſim, neq; plura quod ſcribam habeo, quam quæ a Dioſcoride proferuntur. Ejus tamen meminit Plinius loco ſuprà citato, ſic inquiens. Salinarum ſyncerita ſummam facit ſuam differentiam: quædam enim favilla ſalis, quæ leviſſima ex eo eſt, & candidiſſima flos ſalis appellatur. Et flos quidem ſalis, in totum ſale, non modò à ſpuma. In Ægypto invenitur, videturq; Nilo deferri: & fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex ea ſalinæ advectus, qui fortaſſe flos ipſe ſalis fuerit: nam colore, & ſapore illi non obſcurè reſpondet, vulgo appellant Modus: quæ potius inclinat animus, ut ipſum credam eſſe ſalis rubiginem, de qua ex Plinio paulo ante mentionem fecimus. Fuchſius, in libro de compoſitione medicamentorum, quem auctum ſecundò edidit, nihil aliud eſſe putat florem ſalis, qui Dioſcoridi ἁλὸς ἀνθος dicitur, quàm balenarum ſemen, quod Germanis medicorum officinis Sperma ceti nominatur. Quæ in re fortaſſe ſecutus eſt ſententiam Georgii Agricolæ rei metallicæ acerrimi indagatoris. Sed utcumq; ſit, non equidem poſſum horum quamvis eruditorum virorum judicio omnino ſubſcribere, nam plura ſunt, quæ in eo cenſendo mihi repugnant. Primum enim eſt color, quem in ſpermate Ceti vocato nuſquam croceum, neq; rufum, ut ſalis flori ineſſe teſtantur omnes, videre mihi licuit. Deinde mihi videtur hoc medicamentum adeò liquidum, ut Galenus, Aetius & Plinius, & præſertim cùm ſcribat ipſemet Plinius ſalis florem in fictilibus contineri oportere ne effundatur, quòd ſane perinde ac oleum fit liquidum arbitrari conſpiciuntur. Præterea ſi guſtum conſulamus, difficilè quis aſſeverabit, eſſe ipſo ſale uſto tenuius. Poſtremò cùm Dioſcoridi, & Plinio in Nilo flumine, & lacubus quibuſdam tantùm is inveniatur, nec uſquam in mari, nec in maritimis paludibus reperiri ſalis florem meminerint, ubi ſperma Ceti hoc ævo colligitur, non ita facilè adduci poſſum ad credendum, illud florem eſſe ſalis legitimum. Dicam quoq; quod ad maligna ulcera ſananda ea ſint præſtan-

Sal gemmæ foſſitium.

Sal lacuſtre ex Plinio.

Sal ex fluminibus.

Sal ammoniacus.

Sal Indus eſt Saccharum.

Sal ſpuma.

Flos ſalis.

Salis rubigo.

Fuch opinio de ſalis flore.

Sperma ceti creatur.

Salis vires ex Gal.

præstantissima medicamenta, quæ valenter abstergunt, & desiccant, non sanè ea quæ humidam, & olei modo pinguem substantiam habent, perinde ac sperma ceti vocatum. Tamen ne videar à Fuchsio, & a cæteris, qui ejus sequuti sunt opinionem, contentiosè dissentire, velim ut aliorum quoq; sit judicium. Salis autem meminit idem Galenus tum inter topica medicamenta, tum etiam inter ea, quæ in mari nascuntur lib. 9. & 11. simpl. medicamentorum, sic inquiens. Sal ejusdem generè facultatis est, sive fossilis sit, sive marinus: verùm hoc differunt, quòd salis è terra effossi substantia magis sit compacta: ac proinde in hoc major est & partium crassities, & adstringendi potentia. Itaq; marinus affusa ipsi aqua protinus liquescit, at fossili hoc non evenit. Porrò ejusdem speciei cum marino est, qui in stagnis quibusdam salsedinem habentibus nascitur, æstate videlicet aquis æstu ex iis absumptis, cujusmodi est Tragasius non procul à Sminthio. Confluit enim illuc ante aquas spontaneas, quæ admodum sunt calidæ, copiosa aqua stagnans, non amplo in loco: & ea æstate omnis absumitur, à sole videlicet arefacta. Porrò quoniam locus ipse salsedinem nativam continet, quod reliquum est ejus omne salis est, cognominationem à loco pariter & aquis sortitum. Nam spontaneæ & ipse illis in locis aquæ Tragasiæ nuncupantur, potentia summè exiccatoria: & sanè, qui in ea regione sunt medici, ad hos illas accommodant. Porrò dictum est & de Sodominis in mari mortuo provenientibus in quarto libro, quem si quis librum diligenter perlegerit, illi tantùm refricare memoriam nunc opus est, ut expositâ gustus qualitate, ipse medicamenti facultatem cognoscat. Igitur cùm qualitas salsa digerat simul & contrahat contactam ab ipsa substantiam, vocatum aphronitron in hoc differt, quòd in ipso unum modo saporem exuperantem expressè sit videre, quem vocant amarum, vim habentem digerendi, haud etiam contrahendi, ut Sal. Nam hic quicquid in corporibus humidum inest, id totum quodammodo absumit: & quod reliquum est substantia solida, adstrictione contrahit: ac proinde etiam conditura sua corpora siccat, & à putredine tuetur. Quippe quæ putrescunt excrementitium continent humorem, substantiamq; tum dissolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsus est humiditas superflua, ceu melli optimo, & corpus solidum & compactum est, ceu lapidibus, ea, ut putrescant est impossibile: ac proinde in his salis non probatur usus, verùm in iis, in quibus suspecta est putredo. Spumosa autem salu efflorescentia multò tenuioris naturæ est, quàm sal ipse: quare & extenuare, & digerere multò plus ipso potest: verùm quod substantiæ est reliquum, contrahere ut sal nequit. Cæterùm flos salis medicamentum liquidum est, tenuius etiam quàm sal ustus: tum acris qualitatis, & admodum digerentis facultatis: hactenus de sale Galenus. Sal Latinus, ἅλς Græcis appellatur: Arabibus, Melech, seu Melha: Italis, Sale: Germanis, Saltz: Gallis, Sel: Hispanis, Sal.

Nomina.

Νίτρον, ἀφρόνιτρον. NITRUM, SPUMA NITRI. CAP. LXXXIX.

a Or. νιφάδων i. insulis.

PRæfertur Nitrum leve, roseo colore, aut candido, in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum quiddam, quale ex *a* Bunis adfertur. Humores evocat, qui in alto concreverunt. Spuma nitri optima esse putatur levissima, gleboſa, friabilis, colore penè purpureo, aut spumosa, & mordens, qualis ex Philadelphia Lydiæ defertur: secunda est Ægyptia: quin & in Magnesia Cariæ gignitur. Vim & ustionem salis habet, tam nitrum, quàm spuma ejus. Præterea nitrum tormina sedat, si tritum cum cumino bibatur in hydromelite, aut sapa, aut aliquibus, quæ inflationes discutere possunt, uti ruta, vel anetho. Febribus circuitu redeuntibus illinitur, ante suspectam accessionem. Miscetur emplastris, quæ extrahunt, & discutiunt, extenuant, & lepras abstergunt. Cum aqua autem calida, aut vino infusum, inflationes, purulentas aures, & sonitus earundem sanat: sordes expurgat, cum aceto instillatum. Canum morsibus ex *b* asinino adipe, aut suillo medetur: resinæ terebinthinæ admistum furunculos aperit: aquæ inter cutem cum fico illinitur: oculis ad claritatem visus cum melle succurrit: & venenis fungorum, ex posca potum: aut si bupresti s momorderit, ex aqua: iis verò qui taurinum sanguinem biberint, ex laserpitio: iisque qui cibum non sentiunt, utiliter obducitur: opisthotonisque jam remissioribus, & luxatis cum cerato: in linguæ resolutione, pani commodè permiscetur. Aliqui supradicta carbonibus urunt, subjecta prius cocta nova, donec incandescant.

b Me. αἰγείῳ. i. caprino.

Nitri, & spumæ nitri consid. Nitrum ut conficiatur ex Plinio: & non esse nostrũ sal nitrum.

NItrum, & nitri spuma, quorum antiquis maximus fuit in medicamentis usus, diu sanè est, quod ad nos convehi desierunt. Proinde hallucinantur, mea quidem sententia, qui putant salnitrum vocatum, quo ad tormentorum bellicorum pulveres utuntur, & ad fortissimas aquas conficiendas, quibus argentarii fabri aurum ab argento separant, verum ac legitimum esse nitrum, cujus meminere Theophrastus, Dioscorides, Galenus, Plinius & antiquorũ alii. Siquidem id manifestè demonstrat Plinius lib. 31. c. 10. ubi de nitro ita scriptum reliquit. Non est differenda & nitri natura, non multum à sale distans, & eò diligentius dicenda, quia palam est medicos, qui de eo scripsere, ignorasse naturam, nec quenquam Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum sit apud Medos, canescentibus siccitate convallibus, quod vocant halmurhaga. Minus etiam in Thracia juxta Philippos. sordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata, nunquam multum factitatum est, & jampridem in totum omissum. Aquæ verò nitrosæ pluribus locis reperiuntur: sed sine viribus densandi. Optimum copiosumq; in Clytis Macedoniæ, quod vocant calastricum, candidum purumq;, proximum sali. Lacus est nitrosus exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum novenis diebus, totidemq; cessat. ac rursus innatat, & deinde cessat. Quo apparet soli naturam esse, quæ gignat: quoniam compertum est, nec soles proficere quicquam, cùm cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum nec augeri, nec effluere. Ius autem diebus, quibus gignitur, si fuere imbres, salsius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia validius commovent limum. Et hic quidem nascitur. In Ægypto autem conficitur multò abundantius, sed deterius: nam fuscum, lapidosumq; est. Eu penè eodem modo, quo sal, nisi quòd salinis mare infundunt, Nilum autem nitrariis. Excedente Nilo siccantur, decedente madent succo nitri quadraginta diebus continuis, non (ut in Macedonia) statis. Si autem imbres adfuerint minus de flumine addunt, statimq;, ut densari est cœptum, rapitur, ne resolvatur in nitrariis. Sic quoque olei natura intervenit. Ad scabiem animalium utilis. Ipsum autem conditum in acervis durat. Mirum in lacu Ascanio & quibusdam circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse potariq;, inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum, & ideo spumæ melior. Ad aliqua tantùm sordidum, tanquam ad inficiendas purpuras, tincturasq; omnes. Magnus & nitrosus qui discetur suo loco. Nitraria egregia Ægyptiis, nam circa Naucratim, & Memphin tantùm solebant esse. Circa Memphin deteriores: nam & lapidescit ibi in acervis, multiq; sunt tumuli ea de causa saxei. Faciunt ex iis vasa. Nec non frequenter liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ inveterari volunt, illo nitro utuntur.

Sunt

Sunt ibi nitraria, in quibus & ruſum exit à colore terræ. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cum roſcet diſſet, prægnantibus nitrariis, ſed nondum parientibus. Itaq; non fieri incitatis, etiamſi caderet. Alii operimentorum fermento gigni exiſtimavere. Proxima ætas medicorum Aphronitrum tradidit in Aſia colligi in ſpeluncis mollibus diſtillans, ſpecus eos alycas vocant: dein ſole ſiccant. Optimum putant Lydium. Probatio, ut ſit minimè ponderoſum & maximè friabile, colore penè purpureo, hoc in patellis affertur, Aegyptium in vaſis picatis, ne liqueſcat. Vaſa quoque ea, ole inarefcentia perficiuntur. Nitri probatio, ut ſit tenuiſſimum, & quam maximè ſpongioſum, fiſtuloſumq; Adulteratur in Aegypto calce. Deprehenditur guſtu: ſyncerum enim facilè reſolvitur: adulteratum pungit. Calce aſperſum, reddit humorem vehementem: hæc Plinius. Ex quibus liquidò conſtat, noſtri uſus Sal nitrum, antiquorum nitrum non eſſe, etſi inſtar eundum non ſit, quin aliquas nitri habeat qualitates. Veruntamen nemini unquam perſuaſum velim, ut medicamentis, quæ intus in corpus ſumuntur, nitri loco Salnitrum abſq; noxa imponi poſſit. Et quamvis contrarium aſſerant, ſcriptisq; tradant Monachi illi reverendi, qui Meſuem commentati ſunt, non tamen credo hoc id prius in ſe ipſis expertos eſſe. Quod nihilominus eos facere decebat, ſi fraterna charitate ducti ſunt, ut alios ſuaderent ſalnitrum tuto aſſumi poſſe. cum prima charitas (quod dictum frequenter uſurpant) incipiat à ſe ipſo. Nitri legitimi fruſtum, quod à Gulielmo Quercetano Flandro Conſtantinopoli mihi miſſum eſt, notis omnibus genuinum refert, ut in epiſtolarum noſtrarum libro fuſius diximus. Nitri meminit Galenus lib. 9. ſimpl. medicamentorum, ſic inquiens: Nitrum dictum eſt ſupra in medio eſſe aphronitri, & ſalis virium: cæterùm uſtum propius ad aphronitrum accedit, utpote exuſtione tenuius redditum. Deſiccat vacuatq;, & digerit: & ſi intro in corpus ſumatur ſecat, & extenuat craſſos lentosq; ſuccos potentius multò quam ſal. Aphronitrum verò niſi gravis urgeat neceſſitas, nemo devorabit, nimirum inimicum ſtomacho: quandoquidem pius etiam litro incidit. Sanè ad fungos ſuffocantes, ruſticus quidam eo uti aſſolet, & ſemper profuiſſe probatum eſt. Cæterùm nitro uſto ſimul & non uſto, & multò etiam magis ejus ſpuma, & nos in talibus uti conſuevimus: hactenus Galenus. Qui tamen videtur iis, qui codicu mendam non animadverterunt, maximam facere differentiam inter Aphrolitrum & Aphronitrum, licet hæc re diverſa non ſint. Nam ubi de Aphrolitro libro citato differt, vulgata exemplaria habent: ἀφρολίτρου ἀφρονίτρου διαφέρει. hoc eſt: Aphrolitrum ab aphronitro differt. Verùm in altera dictione latet vitium, ut quæ ἀφρὸς νίτρου, hoc eſt ἀφρὸς τοῦ νίτρου, duabus vocibus legenda ſit. Ita fiet, ut Galeno non aphrolitrum ab aphronitro, ſed utrunq; a ſpuma nitri apte diſtinguatur. Id quod & Auguſtinus Ricchus Lucenſis, & Leonardus Fuchſius, medici ætatis noſtræ celebres, doctiſſime adnotarunt. Cæterùm cùm Galeno aphrolitrum, ſive aphronitrũ ſpuma nitri non ſit, quid aliud ſit ingenuè fateor me ignorare: neq; id alius, quod ſciam, hactenus explicavit. Quod Græci νίτρον & λίτρον, Latini Nitrum nominant: Mauritani, Baurach: Itali Nitro. Quod verò Græcus ἀφρόλιτρον uno verbo dicitur: Arabibus, Baurach Africè: Italo, Nitro di Africa. Quæ deinde Spuma nitri Latinè, ἀφρὸς τῦ νίτρου Græcè vocatur: Arabicè, Aphronitrum.

Nitri, & aphronitri ex Gal.

Nomina.

Τρύξ. FÆX. CAP. XC.

ELigenda Fæx maximè è vino vetere, Italico: ſin minus, ab alio conſimili. Fæx aceti viribus longè acrior eſt. Crematur, ut alcyonium, antè diligenter ſiccata. Sunt qui nova teſta igni largo urant, uſquedum penitus incendatur. Alii vivis carbonibus fæcis glebam obruunt, & idem opus proſequuntur. Experimentum eſt legitimæ uſtionis, ut aërio nitore inalbeſcat, linguamq; tactu urere videatur. Eadem urendę fæcis aceti ratio. Vis ei ſupra modum urens, & abſtergens: ulcera ad cicatricem perducit, adſtringit, vehementer exeſt, ſiccatq;. Sed recenti utendum eſt, quoniam celeriter exanimatur: proinde non niſi in reconditorio, & vaſe aliquo reponi debet. Lavatur ut pompholyx. Quę uſtionem experta nõ eſt, tumores & per ſe ſe, & cum myrto cohibet: ventris ſtomachiq; fluxiones illita ſiſtit: muliebre profluvium imo ventri, aut genitalibus impoſita mitigat: panos diſcutit nondum exulceratos, & tubercula: rigentes mammas, ſuiq; lactis impatientes, cum aceto peruncta extinguit. Cremata verò, ungues ſcabros cum reſina aufert. Addito lentiſcino oleo, illita nocte tota, rufat capillum. Elota oculorum medicamentis, ut ſpodos, adjicitur: cicatrices eorum, & caligines eadem abſtergit.

Fæx vini vulgaris notitiæ eſt, quin & ipſius adurendæ ratio nota, iis præſertim, qui ex hac alumen, quod vocant ſacrum, conficiunt. Porrò vini recrementum, quod vinariis cadis agglutinatum, cruſtæ lapidoſæ inſtar invenitur, officinarum vocabulo Tartarum vocatum, alvum non obſcurè ſubducit. Eapropter non deſunt, qui ſibi adſtrictam alvum citent, hauſto tartari pulvere ex gallinaceo jure, addito maſtiches momento, & ſaccharo: nihil enim incommodi adfert hac ratione paratum. Additum in dejectoria dilutæ, quæ ex ſena, vel polypodii radicibus, vel epithymo parantur, vim eorum dejectoriam adauget. Sunt qui album Tartarum faciunt, dum ipſum in aqua decoquentes, atq; ſubinde deſpumantes. Τρὺξ ſic Græcè, Latinè vero Fax dicitur: Arabicè, Durdi: Italicè, Feccia: Germanicè, Hefen/Weinſtein: Hiſpanicè, Raſura de vino.

Fæcis, & tartari dicti, cõſideratio & vires.

Nomina.

Κονία. CALX VIVA. CAP. XCI.

CAlx viva hoc modo fit. Marinorum buccinorum teſtas igni candito, aut ferventi clibano nocte dimittito: poſtera die, ſi candidiſſimæ fuerint, extrahito: ſin aliter, iterum urito, uſquedum vehementer inalbuerint. Dein ubi in aquam frigidam demerſæ fuerint, in ſictile novum conjicito, & exactè panis operiens, noctem unam conquieſcere ſinito: manè eam extrahens, ubi perfecto omni opere elaborata fuerit calx, recondito. Fit & è litoralibus calculis igne crematis, necnon è vili & fuſanco marmore, quæ cæteris præfertur. Vis omni calci in commune ignea, mordens, adurens, & cruſtas inducens: quibuſdam aliis immiſta, ut adipi, oleo concoquendi vim aſſumit, mollit, & diſſipat: ulcera ad cicatricem perducit. Efficacior exiſtimatur recens, nec aſperſa aquis.

CAlx, cujus paſſim uſus ad ædificiorum muros ſtruendos, nota omnibus eſt. Præter hanc fit etiam privatim ad varia medicamenta è purpurarum, buccinorum cochlearum, oſtreorum, ovorumq; teſtis. Non deſunt tamen, qui etiam eam quæ fit ex calcario lapide, unguentis, & emplaſtris admiſceant, eam primùm demergentes in aquam, uſquedum proſuda. ſiluat, ac ſubinde lavantes diebus pluribus, affuſa ſæpius recenti aqua pluviali, vel fontana. Valet enim ſic elota ad

Calcis conſid.

contumacia

contumacia ulcera, quòd abſq; morſu valenter ſiccet. Ob id itaq; unguentis expetitur, quibus utuntur ad pudendorum ulcera, eaq; præſertim, quæ venerea lue contrahuntur. Quinetiam prodeſt ad ambuſta, & alia, quæ non facilè curationem admittunt. Sunt etiam qui extinctam prius calcem, lavent deinde diutius roſarum ſtillatitia aqua, ita valentius eſſe medicamentum exiſtimantes. Calcis vires. Calcis vires deſcripſit Galenus li. 9. ſimpl. medicamentorum, his verbis: *Calx, viva quidem quæ ἄσβεστος Græcè dicitur, vehementer urit minusq; inducere cruſtam poteſt. At verò temporis progreſſu prorſum nec cruſtam quidem gignit, tametſi etiamnum calfaciat, carnemq; liquet. Porrò ſi lavetur in aqua, ſuam mordacitatem exuit, efficitq; nuncupatam νιτρον, hoc eſt lixivium: at ipſa abſq; morſu reſiccat. Ac ſi bis, terq; aut amplius abluta fuerit planè mordacitatis expers conſtituitur, ac ſtrenuè abſq; mordacitate exiccat.* Nomina. *Calx viva Latinis dicta, ἄσβεστος Græcum appellatur: Arabibus, Horach, Nura, ſeu Nure: Italis, Calcina viva: Germanis,* Ungeleſchter Kalck: *Hiſpanis, Ca.*

γύψος. GYPSUM. CAP. XCII.

GYpſum vim habet adſtringendi, obſtruendi: ſanguinis eruptiones, ſudoresq; cohibet: ſed potum, ſtrangulationis modo jugulat.

Gypſi hiſt. *GYpſum quid ſit, nemo eſt qui neſciat. Abundat gypſo univerſa ferè Hetruria, ibiq; commodè frequenterq; expetitur cæmentariis ad ædium fabricas. Fit gypſum è quodam candido lapide, in laminas facilè ſciſſili: qui tamen non longa ignium vi torretur, & excoquitur. Quandoquidem in calenti furno conjectus, quatuor, aut ad ſummum quinque horarum ſpatio peruritur. Tunditur deinde in pulverem, & incerniculis excutitur. Præſtantiſſimum eſt recens: nam diu aſſervatum, aquæ immiſtum ægrè lapideſcit, ac coit. Fit etiam Gypſum è ſpeculari lapide, qui Græcis σελινίτης dicitur. Item ex alio quodam lapide nivei candoris, è quo in Hetruria torno patinæ, & alia vaſorum genera conficiuntur.* Gypſi vires ex Gal. *Hunc alabaſtrum appellant, ſed perperam. Gypſo vires reddidit Galenus lib. 9. ſimpl. medicamentorum, ita diſſerens: Gypſum & ipſum ad communem omnium terrenorum, lapidoſorumq; corporum facultatem, qua deſiccare dicta ſunt, inſuper hoc adjunctum habet, quòd eſt facultatis emplaſticæ. Unitur enim ipſum ad ſeſe, & cogitur, lapideſcitq; maceratum. Quamobrem ſiccis medicamentis, quæ ad ſanguinis eruptionem accommodantur, commiſcetur. Nam ipſum per ſeſe lapidoſum fit, & durum coactum, ac congelatum: proinde rigare, diluereq; illud excogitavi, tenui alboq; ovi liquore, quod ad ophthalmias utile eſt, admiſto quod in farina triticea eſt pulvilli tenuiſſimi, qui in parietibus molendinorum reſidet. Excipere vero, quod ſic ſubactum eſt, tenellis leporis pilis, aut qui perinde ſunt molles, expedit. Gypſum combuſtum non æquè emplaſticam vim habet: cæterùm tenuiorum eſt partium, & valentius deſiccat. Quin & repercuſſorium eſt, maximè ſi maceretur oxycrato.* Nomina. γύψος, *ita Græcis, ut Gypſum pariter Latinis appellatur: Arabibus, Gepſim, ſeu Giepſin: Italis, Geſſo: Germanis,* Gyps: *Hiſpanis, Yeſo, & Alges.*

Τέφρα πλιμματίνη. SARMENTITIUS CINIS. CAP. XCIII.

SArmentorum cinis urendi vim habet: cum axungia autem, vel oleo illitus, fractis nervis articulorum colliſionibus, & nervorum nodis prodeſt: cum nitro, & aceto excreſcentias carnis in ſcroto repri nit. Serpentium, canumq; morſibus illitus ex aceto medetur: cruſtas obducentibus medicamentis admiſcetur. Fit ex eo lixivium contra præcipitationes, & fungorum venena, cum aceto, ſale, & melle.

Cineris omnis vires ex Gal. *CInis omnis quid ſit notius eſt, quàm ut pluribus explicari deæat, quare ad ejus vires properemus: de quibus in universum diſſerens Galenus lib. 8. ſimpl. medicamentorum ſic inquit: Cinis combuſtorum lignorum reliquiæ ſic nuncupantur, compoſitæ ex contrariis tum qualitatibus, tum ſubſtantiis. Habet enim in ſe partim terrenum, partim velut fuligineum, quod Græcè dicitur æthalodes, ſive lygniodes, ſive quomodocunq; quis appellare volet: atq; hæ ſanè partes ſunt tenues, & quæ maceratis aqua cineribus, & percolatis, unà aſportantur, atq; abeunt. Quod verò reliquum eſt, terrenum eſt, infirmum, & morſu carens, calida facultate in lixivium depoſita. Sed non omnis cinis eadem temperatura preditus eſt, ſed pro combuſtæ materiæ diverſitate variatur. At neſcio quo pacto Dioſcorides omnes cineres adſtringendi habere vim prodiderit, cùm ficulneus ejuſmodi omnis qualitatis ſit expers, utpote cùm & ipſa arbor nulla ſui parte acerbam qualitatem præferat, ceu quercus, ilex, arbutus, fagus, lentiſcus, hedera, & hoc genus alia: verùm plena ſucco valido tota ſit, eoq; acri & calido. Ergo ex acerbis utiq; lignis factus cinis, non parum adſtringit: meminiq; me quandoq; cùm aliud ad manum non eſſet medicamentum, per hunc ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionem. Verùm nullus unquam ad tale uti ficulneo audeat, ſiquidem hic acrimoniæ multum, adurentisq; facultatis obtinet, miſtæ abſterſioni: & utroq; differt ab eo, qui ex quercinis lignis conficitur, tum quòd in eo fuligineum multò eſt acrius, tum quòd in illis terrenum quodammodo ſubadſtringens eſt, in hoc abſtergens, velut in cinere tithymalorum. Eſt & calx cineris quædam ſpecies, cæterùm tenuioru eſſentiæ, quàm qui ex lignis fit, nimirum quantò lapides exactius torreri, ut cinis fiant, poſtulant: non tamen multum reliquum in ſe habet, velut naturæ igneæ, quod vocant ἐμπύρευμα. Proinde elota medicamen eſt citra morſum deſiccans,* Nomina. *magisq; ſi bis térve lavetur. Cæterùm ſi marina aqua abluta ſit, admodum digerit. Dicetur porrò de ea, ubi de metallicis ſermo habebitur.* Τέφρα *Græcè dicta, Cinis Latinè vocatur: Arabicè, Chamad, ſive Ramed: Italicè, Cenere: Germanicè,* Aeſchen: *Hiſpanicè, Ceniza: Gallicè, Cendre.*

Ἀλκυόνιον. ALCYONIUM. CAP. XCIV.

ALcyonii quinque eſſe genera compertum eſt. Unum enim ſpiſſum, acerbi ſaporis, ſpongioſa facie, item tetri odoris, ponderoſum, & piſcem olens, quod plurimum in litoribus invenitur. Alterum pinnulæ oculorum, aut ſpongiæ ſimile, fiſtuloſum, & læve, odorem algæ referens. Tertium vermiculi forma, & colore magis purpureum, *a* quod Mileſium quidam vocant Quartum ſuccidis velleribus non diſſimile, multis inanitatibus hians, leve. Quintum figura fungi, ſine odore, aſperum, parte interna quodammodo pumicoſum, foris læve, acre, quod plurimum in Propontide juxta inſulam Besbicon appellatam gignitur, patrio nomine halos achnen vocant. Duo priora in fœminarum ſmegmata aſſumuntur, contra lentigines, lichenas, lepras, vitiligines, nigritias, & maculas in facie, reliquoque corpore.

a Orib. addit σωληνοειδες. i. fiſtuloſum.

Tertium

Tertium iis, qui difficili urina vexantur, aut arenulas in vesica colligunt, idoneum est: item renibus affectis, aquę inter cutem, leni. Ustum autem, & ex vino illitum, alopecias replet. Postremum dealbandis dentibus aptum est: in alia imegmata, ptilothraq; assumitur, cum sale mistum. Si quisquam alcyonium cremare velit, cum sale in crudum fictile mittat, & oblinens vasis spiraculum luto, ita fornaci mandet, & cum ţglinum percoctum fuerit, extrahens ad usus recondat. Lavatur ut cadmia.

* ALCYONIUM.*

Alcyonium (ut Plinius est author lib. 32. cap. 8) fit in mari ex nidis, ut aliqui existimant, alcyonum, & cæicum: alii ex sordibus spumarum crassescentibus: alii è limo, vel quadam maris lanugine. Quatuor ejus genera: Cinereum, spissum, odoris asperi. Alterum molle, leniùs, odore ferè algæ. Tertium candidioris vermiculi. Quartum pumicosius, spongiæ putri simile, penè purpureum: quod optimum, hoc & Milesium vocatur. Quò autem candidius, hoc minus probabile est: hæc Plinius. Qui tamen quintum fungi figura, cujus meminere Dioscorides, & Galenus, silentio præteriit. Sunt præterea, qui Alcyonium ita appellari tradant, non quòd ex alcyonum nidis fiat, ut Plinius scribit, sed quòd alcyones super illud marinis undis simul congestum nidificent: quorum sententiam magis probandam censemus. Alcyonium officinæ Spumam maris vocant: quòd sic idem vocent Arabes, Dioscoridem secuti, quippe qui scripserit quintum Alcyonii genus in Besbico halos achnen, hoc est, maris spumam vocari. Caterùm rufum Alcyonium corallii instar, coacervatis in globum veluti vermiculis, lapidosaq; materie, Venetiis primùm vidimus. Quartum verò reperimus copiosum in Tergestino litore velleribus simillimum, albùm, ac levissimum. Piscatores hoc cochlearum marinarum, quæ aculeis rigent, & vulgò appellantur Garusæ, nidum esse affirmant. Primum & ultimum genus plurimis in seplasiis invenitur. Alcyonii hist. & consid. Spuma maris officinis. Locus Dioscoridis suspectus

Porrò in hoc capite in vulgatis Dioscoridis exemplaribus nonnulla (ut planè suspicor) verba deslerantur, cùm de viribus quarti alcyonii nihil in his scriptum legatur. Angit suspitionem Oribasius, cujus lectio hoc loco habet: τὸ δὲ τέταρτον, καὶ ὕστατον, hoc est: quartum & postremum &c. Idem confirmat Serapio, qui ex Dioscoride transcribens utriusq; speciei meminit. De Alcyonio disserit Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum his verbis. Alcyonia omnia detergunt, ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam facultatem. verùm aliud alio non parum plus minusq;, & in his ipsis, quæ diximus secundùm partium essentiæ totius tenuitatem. Est autem eorum unum densum, & grave, odoris pravi: olet enim pisces putres, spongiæ in specie simile. Secundum verò aliud figura longiore, leve & rarum: odorem habens similem physeis. Aliud tertium vermi simile est specie, colore purpureo, consistentia molli, vocant id Milesium. Post quæ quartum secundo quidem jam posito similiter & leve, & rarum, verum lanæ succidæ simile. Deniq; & quintum extima superficie lævi, exterùm: interna substantia asperum, nullius odoris, gustu tamen apparens acre: & sanè omnium alcyoniorum est calidissimum, adeo ut & pilos urere possit. Itaq; cùm duo prima lichenas, alphos, psoras, leprasq; adjuvent, præterea cutem splendidiorem competentia virium efficiant, idem præstare non potest hoc ultimo loco positum. Nec enim perinde ut illa, cutem duntaxat summam extergit, sed etiam excoriat, usq; in profundum cutis penetrans, ut etiam ulcera moliatur. Porrò quod tertio ordine recensuimus, omnium est tenuissimum. Itaq; ustum alopecias curat illitum cum vino, colore quidem fulvo, tenui tamen essentia. Quartum autem ejusdem cum hoc speciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliores. Quod Græci ἀλκυόνιον, Latini quoq; Alcyonium dicunt: Arabes, Zebothalbahar, seu Zebdalbbar: Itali, Alcionio. Locus Dioscoridis suspectus. Alcyonii vires ex Gal. Nomina.

A Ἄδαρκες. ADARCES. CAP. XCV.

Est in Cappadocia, quod adarces appellatur. Est autem tanquam concreta salsilago, humidis & palustribus locis siccitate emergens, & arundinibus, ac herbis agglutinata, colore flori lapidis Asii similis, & omni forma molli alcyonia, & aliquantum cavo proxima, ut videri possit lacustre alcyonium. Ad evellendas lepras, lentigines, lichenas, & vitia cutis in facie, similia, accommodatur. Et in summa vis ei acris. Humorem evocat, qui in alto concrevit, & ischiadicis prodest.

Legitimam Adarcen, quæ Dioscoridis, & Plinii placitis respondeat, hactenus non vidimus, etsi in Italia nasci tradidit Plinius lib. 16. cap. 36. Quam postea lib. 32, cap. 12. vocavit calamochnum, sic inquiens: Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues, è spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet causticam, ideo acopis additur contra perfrictionum vitia: hactenus Plinius. Porrò verò eos hallucinari crederim, qui sibi persuadent id esse Adarcen, quòd vulgò Italis dicitur Palla marina. Siquidem hæc in mari tantùm nascitur, non in paludibus aquæ dulcis: & ibi non arundinibus, neq; herbis inhærens visitur, sed in ficco reperitur litore, undis simul cum alga projecta, pilæ omnino simulis, quæ in lactentium hædorum ventriculis, ex exuctis unà cùm lacte pilis, plerunq; reperitur. Adde quòd hæc, quantum gustaverim, nec acris, nec caustica (ut Plinius inquit) deprehendatur, neq; etiam quod sciam, in paludibus inveniatur. Hujus tamen meminit Galenus libro primo de compositione medicamentorum secundum locos, referens quæ Crito ad conservandos, augendos, itemq; à defluvio præservandos capillos scripsit. Ubi cùm interpres Cornarius, vir alioqui doctissimus, ignorasset quid Critoni & Galeno intelligeretur per σφαῖραν θαλασσίαν, fortè suspicatus, locum hunc in Galeno esse depravatum, spongiam marinam perperam interpretatus est: quandoquidem lectio vera est, & vertendum erat pilam marinam. Id quod etiam Fuchsius doctissimè adnotavit in suis de compositio. med. libris. Marinam pilam addit Nicolaus Myrepsicus in quodam unguento ad lumbricos, ubi sic habet: Pila marina, quæ Adarca consid. Calamochnus. Palla marina. Pilæ in hædorũ ventriculis. Cornarii lapsus.

reperitur in mari rotunda, ut lana congesta. Cæterùm Adarcæ vires retulit Galenus lib. 11. de simplic. medic. facultatibus, ita scribens: Adarcion aliqui masculino genere adarcon, alii fœminino adarcen dicunt, essentia quidem sua velut spuma est aqua salsa concreta, circa arundines, & farragines concrescens. Acerrimum hoc est, simulq; calidissimum medicamentum: proinde & per se inutile est, verùm commiscetur iis, quæ vim ejus retundunt, itaq; fit admodum utile in iis affectibus, qui excalfieri postulant, idq; foris impositum: nam intrò in corpus ipsum sumere est impossibile, nimirum ob trium vehementiam, hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, Adarcium à marina sphera plurimum facie, & viribus differre. Id Græca ἀδλάγνης & ἀδλάγνον vocatur, quod Latinis item Adarces: Arabibus, Adarchi, Atharachi, seu Adaracha: Italis, Adarce.

Adarcæ vires ex Gal.

Nomina.

Σπόγγοι. SPONGIÆ. CAP. CXVI.

ESpongiis alias mares appellavere, tenui fistula, spissas: quarum duriores trágos nominarunt. Fœminas autem, quæ contrarias dotes habent. Uruntur eæ, ut alcyonium. Recentes sine pinguitudine vulnerariæ sunt, & tumores reprimunt: recentia vulnera ex aqua poscáve conglutinant, veteres sinus ex decocto melle jungunt. Vetustæ autem inutiles. Aridæ ligatæ lino, si penicilli modo adigantur, occlusa ulcera, callosq; laxant. Siccæ recentes, & vacuæ, senilia ulcera, & quæ fluxione laborant, aut cuniculatim exedunt, impositu siccant: sanguinis profluvium sistunt. Crematarum cinis ex aceto, aridæ lippitudini auxiliatur: & ubi quid abstergere, aut adstringere opus est. Utilius in oculorum medicamentis lavare cinerem. Omnium cinis cum pice crematarum, profluentem sanguinem sistit. Candidæ cura fiunt, è mollissimis recentes per æstus tinctæ salis spuma, quæ petris cohæret: insolantur inversæ, hoc est, parte cava sursum spectante, & qua abscissæ fuerunt deorsum. Si verò æstiva serenitate ad lunam sternantur, perfusæ sali spuma, aut maris aqua † maximum candorem referent.

† Drag. λὰ κρείνον) σὸν ὀλίγον. i. candidæ fiũt non paucæ.

* SPONGIA MARINA. *

Spongiarum genus (inquit Aristoteles lib. 5. cap. 16. de historia animalium) triplex statuitur: nam aliæ raræ, aliæ spissæ, aliæ quas nominant achilleas. Tenuissimum genus ad tertium est. spississimum, & validissimum quod galeo ceruicique inseritur, eoq; minus ciere strepitum posse notatum est, genus hoc inventu perquàm rarum est. Quæ autem in genere illo spisso præduræ sunt, atque asperæ, nomine hirci nuncupantur. Quæ quidem omnes aut ad saxa nascuntur, aut juxta litus lutoq; aluntur. Cujus rei argumentum est, quòd captæ limore fertæ omnes cernuntur: quod certè indicat cæteris quoque adhærentibus cibum per ipsum adnexum hauriri. Imbecilliores propterea sunt spissæ, quàm raræ: quia minus alboradicibus hæsu innituntur. Sensum etiam spongiis esse ajunt: argumento quòd ad evulsoris accessum contrahuntur, ita ut evelli difficilè sit: quod idem etiam faciunt, quoties flatus, tempestasq; urget, ne sua de sede pellantur. Sed sunt, qui de hoc dubitent, ut qui Toronam incolunt. Narrant tamen proculdubio bestiolas quasdam velut tineas lumbricosve, & ejusmodi alias consistere intra spongias, atque ali: quas & evulsis spongiis, pisciculi saxatiles devorent, qui vel radices absumunt totas quæ inhærentes saxis remanserint. Si evenerit fortè, ut spongia abrumpatur, residuo item renascitur, & completur. Magnitudine amplissimæ solutæ illæ, & raræ spongiæ, augentur plurimæ, quæ circa Lyciam sunt. Sed mollissimæ quæ spissæ: nam achilleæ torosiores iis constant. Omnino quæ altiùs, tranquilliùq; insunt gurgitibus, mollissimæ sunt: flatus enim, ac tempestates spongias quoq;, ut cætera altilia reddunt duriores, & incrementum impedíunt. Quamobrem spongiæ Hellespontiæ spissæ, ac duræ sunt, & omnino quas mare ultra Maleam promontorium, citraq; refert. Differunt inter se mollitie, duritieq;, nec calorem immodicum spongiæ patiuntur: fit enim eo, ut more pullulantium putrescant. Quocirca optimæ juxta oras comperiuntur spongiæ, si gurgite alto demersæ sunt: commodè enim temperantur propter altitudinem gurgitis. Color thoto visq; nigricans est. Adhærent nec parte, nec toto: intersunt enim fistulæ quædam inanes, sed pluribus passim particulis hæsitant, & quasi membrana extenta subesse radicibus earum videtur: supernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent: at verò quaterni, aut quini patent per quos pasci existimantur. Hactenus de spongiis Aristoteles. Cui quidem Plinius suam de spongiis historiam acceptam referre potest quam lib. 9. c. 65. scriptis tradidit. Spongiarum vires memoriæ prodidit Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum his verbis. Spongia usta acris est, & digerentis potentiæ. Utebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent. In quem usum semper eam paratam habebat siccam, & exarefactam: cùm verò res posceret, bitumine in primis imbuebat, sin eo careret, pice. Porrò admovebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem, ut & crusta parti induceretur, & ipsum spongiæ ustæ corpus, ceu operculum quoddam acciperet. Cæterùm spongia ipsa nova per se, non sicut lana, aut linamentum (quod μαστὸν, id est carpinatum vocant) materia duntaxat est, quæ humores insundendos excipiat, sed etiam manifestè deficcat. Id quod scies, si ea sola utaris in vulnere, cum aqua, aut oxycrato, aut vino, pro diversitate videlicet corporum, uti est antè dictum.

Spongiarum hist. ex Aristotele.

Spongiarum vires ex Gal.

dictum. Glutinabit siquidem ea similiter atq; medicamenta quæ vocant enema. At si non nova sit, sed usui accommoda-
ta, palam erit, quantum a nova superetur, sive vulneribus eam imponas, sive aqua proluens, sive oxycrato sive vino.
Nec mirum est, cùm in spongia nova servetur etiamnum ea, quam à mari accepit, facultas modicè corpora exiccandi.
Atq; hæc quidem præstare potest, cùm etiamnum servat maris odorem. Nam temporis spatio, etiamsi nunquam usui ac-
commodata sit, flamen & odorem maris amittit, neq; æquè desiccari potest. Spongia quæ Latinè ἀσπογγος Græcè dicitur: Nomina.
Arabice, Asfengi albari, seu albar: Italicè, Spongia: Germanicè, Badschwam; *Hispanicè: Spongia: Gallicè, Esponge.*

Κεφάλαιον. CORALLIUM. CAP. XCVII.

Corallium, quod aliqui lithodendron appellarunt, marinum esse fruticem constat, qui alto extractus, durat statim atque emergit, tanquam offuso aere protinus concrescat. Plurimum invenitur ad Syracusas, in promontorio, cui Pachyno nomen est. Laudatissimum rubens, colore antherici, aut sandyces saturatæ, nec secus terenti facilè cedens, æquabili usquequaq; concremento, rursus algæ, aut phuci marini odore, quàm ramosissimum, forma fruticis, cinnamomi æmulum. Quod autem in lapidis duritiam corrugatur scrupulosum, inane, & lacunosum, vitiosum existimatur. Adstringit, & refrigerat mediocriter: excrescentia coercet: oculorum cicatrices absterget: ulcerum cava, & cicatrices explet. Contra sanguinis rejectiones magnopere efficax est: urinæ difficultati auxiliatur. Quin & potum ex aqua lienem absumit. † Quod anthipathes vocant, corallium esse arbitrantur, specie tantùm distans. Est autem colore nigro arboris figura, ramosum magis. Vires supradictas habet.

† Τινὲς δὲ καὶ φυλακτήριον εἶναι τοῦτο καὶ πρὸς πάντας κακοπαθείας. i. Quidam etiam præservativum venenis, & omnium malorum depulsor est.

* CORALLIUM ALBUM ET rubrum. *

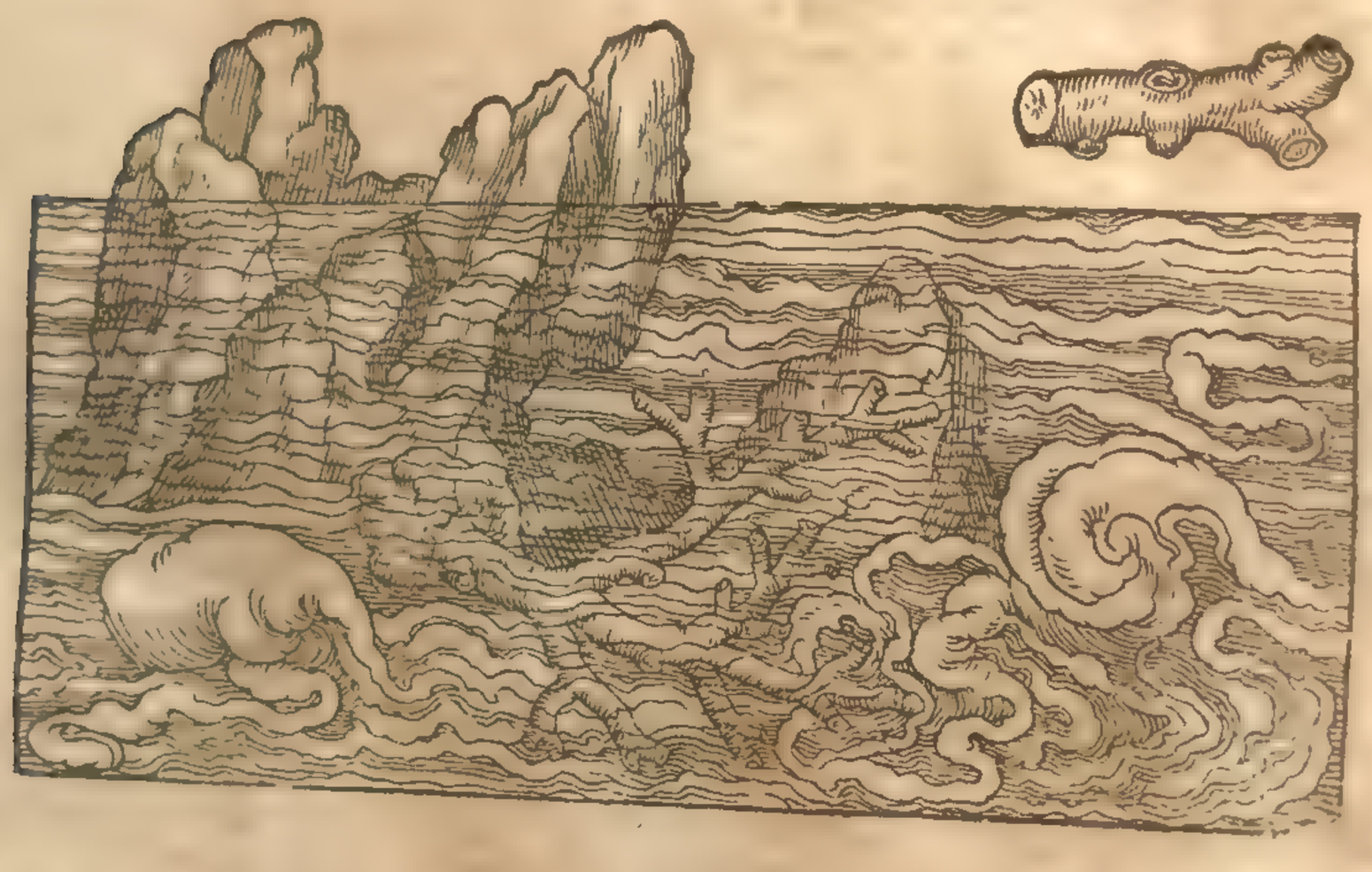

Corallium, quo usq; adeò abundat Italia, ut ferè nulli ibi reperiantur infantuli, nullæq; puellæ, quibus non gestentur
Corallii monilia aut collo, aut brachiis suspensa, quo item utuntur fœminæ in templis ad suas preces numerandas. Ex Corallii consid.
Tyrrheno & Siculo mari extrahitur, atq; inde ad nos defertur. Cæterùm etsi rubri tantùm, & nigri meminerit Dio-
scorides, reperitur tamen quod niveæ sit candoris in iisdem pelagis, non autem ut rubrum compactum, pondero, unq; sed Corallium
levius ac rarius & spongiarum modo inane. Creditur hoc rubro longè magis refrigerare: proinde eo utuntur medici, ubi niveum.
opus est maiore refrigeratione. Corallii meminit Plinius libro trigesimo secundo capite secundo, ubi de eo ita scriptum reli-
quit. Quantum apud nos Indicus margaritis pretium est, tantum apud Indos in corallio: namq; ista persuasione gentium
constant. Gignitur quidem & in rubro mari, sed nigrius. In Perseo vocatur Face. Laudatissimum in Gallico sinu, circa
Stœchadas insulas, & in Siculo, circa Heliam, & Drepanum. Nascitur & apud Graviscas & ante Neapolin Campaniæ,
maximè is rubens sed molle, & ideo vilissimum Erythræis. Forma est ei fruticis, color viridis. Baccæ ejus candidæ sub aqua,
& molles, exemptæ confestim durantur, & rubescunt, quasi cornea sativa, specie, atque magnitudine. Ajunt tactu pro-
tinus lapidescere, si vivat. Itaq; occupari, evelliq; retibus, aut ærei serramento præcidi: hac de causa corallium voci-
tatum interpretantur. Probatissimum quàm maximè rubens, & quam ramosissimum, nec scabrosum, aut lapideum vel
introrsum nare, aut concavum. Authoritas baccarum ejus non minus Indorum viris quoq; pretiosa est, quam fœminis no-
stris uniones Indici. Aruspicès eorum, vatesq; in primis religiosum id gestamen ad moliendis periculis arbitrantur. Itaq;
& decore, & religione gaudent. Galli gladios, scuta, galeas adornabant eo, nunc tanta penuria est vendibile merce ut
perquam rarò cernatur in suo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur hac plinii. Quantum con- plius.
rari subit, quod tam facilè sibi persuaserit, corallium per se baccas ferre quasi cornea sativa specie atq; magnitudine per-
inde ac cæteræ arbores suos proferunt fructus. Quandoquidem, ut fatentur, qui corallia expiscantur & ut ereatur am
exercent, nullas per se baccas edunt. Baccæ enim, quæ in coralliorum monilibus, cornis accera spectantur, ex ipso-
rum truncu torno, & lima prius parantur: mox smyridis lapidis pulvere, & terra quadã, quæ è Tripoli Africa adfertur, ex-

poliuntur,

* CORALLIUM NIGRUM Dioscoridis. *

Coralliũ nigrum.

poliuntur, & lucidum lævorem contrahunt, cùm ita diutius fricantur. Ad hæc Corollia è mari circumquaq; muscosa eximuntur, nec tunc ulla ex parte rubescunt, verùm inde artificiosè tradita, derasò cortice rubent, & perpolita nitescunt. Nigrum Corallium, quod Dioscorides Antipathes vocari ait, primùm vidi ego Neapoli ebenum colore referens. Atqui postbac pulcherrimam ejus plantam dono mihi dedit Anzianus quidam, qui quotannis mihi plantas è Gardano Apuliæ monte afferre solet. Ea enim prope radices brachii ferè crassitudinem æquat, & à medio trunco in ramos sese diffundit: res quidem visu digna, & rara. Corallium comitialibus commodè adalligatur, beneficiumque præbetur. Corallium, ædes (ut ajunt) à fulminum injuria tuetur. Idem mensium abundantiam cohibet, dentes commotos firmat, desquamatas gingivas emendat, itemq; oris ulcera sanat. Potum dysentericos juvat, seminis profluvium in viris, nocturnasq; pollutiones, & in mulieribus albos uteri fluores reprimit. Recensetur inter ea (Avicennæ teste) quæ cordi hilaritatem adferunt. Auxiliatur præterea (ut Plinius inquit) contra torminum ac vesicæ calculi mala in pulverem igne redactum & cum aqua potum. Simili modo ex vino potum, aut si febris sit, ex aqua somnum conciliat: ignibus diu repugnat. Sed eodem medicamine sæpius poto, tradunt lienem quoq; absumi. Sanguinem rejicientibus aut excreantibus medetur. Cinis ejus miscetur oculorum medicamentis: spissat enim ac refrigerat, ulcera cava explet, cicatricesq; extenuat. Corallii meminisse Galenum in libris legitimis de simplicium medicamentorum facultatibus, hactenus non reperi: tametsi libro septimo de compositione medicamentorum plura describat medicamenta ad incipientem phthisin, hæmoptoicos, & suppuratos, quæ corallium excipiunt. Quod Græci πορέλλιον & λιθόδενδρον, Latini Corallium nominant: Mauritani, Bassad, Mergen, Besd, sive Morgian: Itali atq; etiam Hispani, Corallio: Germani, Corallen: Galli, Coral.

Corallii facultates.

λίθος φρύγιος. LAPIS PHRYGIUS. CAP. XCVIII.

PHrygius lapis, quo infectores in Phrygia utuntur, à qua nomen accepit, nascitur in Cappadocia. Optimus habetur pallidus modicè gravis, non solida corporis compage, intercedentibus albis segmentis, ut in cadmia. Uritur autem vino optimo perfusus, vivisq; carbonibus obrutus: perflatur assiduè follibus, donec mutato colore rufescat: rursus extractus eodem vino restinguitur. Hoc iterum, & trinis vicibus faciendum: attendendum tamen ne minutim confringatur, & in fuliginem evanescat. Vis crudo, ustoque adstrictoria, expurgans: ulceribus crustas quadantenus inducit: ambustis cum cerato medetur. Lavatur ut cadmia.

Phrygii lapidis confid.

Phrygii lapidis vires ex Galeno.

QUi mihi Phrygium lapidem ostenderit in Italia, hactenus neminem inveni: quippe cùm nec nostratibus Medicis, nec lanarum infectoribus, usui, ex Cappadocia ad nos deferri desiit. Plinius, cùm ignorasset, Phrygium lapidem medicamentis etiamnum expeti, tingendis tantùm vestibus commendavit. De hujus lapidis viribus disseruit Galenus libro 9 simplicium medicamentorum, his verbis. Pyritæ facultatem habere existimatur & Phrygius, quem vocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipso per se aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos verò medicamentum siccum efficiens: quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscentur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipso in opere de componendis pharmacis. Nunc satis est de generali ejus facultate explicuisse: validè enim desiccat, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictum verò superius est, ea esse omnia optima medicamina, pessimiq; usus, quæ mistas in sese hasce duas facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem. λίθος φρύγιος Græcis, Lapis Phrygius Latinis appellatur: Italis, Pietra Phrygia.

Nomina.

λίθος ἄσιος. LAPIS ASIUS. CAP. XCIX.

ASius lapis assumi debet pumicis colore, levis, fungosus, item friabilis, scissiles venas lutei coloris ad imum ætas habens. Ejus flos salsugo subflava est, summo lapide insidens, compage tenui, colore in aliquibus albo, in aliis pumici simili, ad luteum vergente: admotus linguæ aliquantum mordet. Vim habet uterq; adstrictoriam, & modicè erodentem. Admistus liquidę pici, aut terebinthinę, tubercula discutit. Longè validior flos existimatur. De cętero siccat flos vetera ulcera, & cicatrici repugnátia sanat: excre-

excrescentia cohibet: tetra ulcera, & fungis similia, cum melle expurgat: ulcerum cava explet, & expurgat cum melle: depascentiaque cum cerato sistit. Fit cataplasma ex eo podagris, misto fabæ lomento & hemetis ex aceto, & viva calce. Prodest flos ex melle phthisicis linctu. Podagrici juvantur, pedibus in foramen ex eo lapide excavato inditis. Fiunt quoque ex eo loculi, qui corpora erodunt: & luxuriantem carnem & corporum crassitiem absumunt, cum vice vitri in balneo sparguntur. Si lavare libet, cadmiæ modo lavatur.

Tametsi in commentariis nostris superioribus annis Italica lingua conscriptis, Asium lapidem mihi incognitum esse inter- Asii lapidis cõsid.
genuerim, legitimum tamen nuper Tridento ad me misit Martinus Guidottinus sepulturarius diligens aeque ac peritus, qui quidem lapis, ni fallor, nullis prorsus notis ac viribus Dioscoridis descriptioni reclamat. Foditur in Tridentino agro quibusdam chalcanthi fodinis, quodam in monte non procul à pago, quem Levigum nominant. Est enim hic pumicis instar levis, fungosus, friabilis, interceptoris intercursantibus venis. Hoc, quòd carnes absumat, utebatur antiquitas ad defunctorum sepulchra, ut absumptis ab eo carnibus, corpora non computrescerent: ob idq; Græci appellavere sarcophagum. Quod manifestè declarat Dioscorides, cùm inquit, καὶ οἱ σαρκοφάγοι οὕτω λίθοι, id est, loculi defunctorum carnes absumentes ex eo fiunt. Hunc locum nullus, quod sciam, ex interpretibus ita ut nos accepit: sed omnes ad aliud respicientes sensum ita verterunt. In quo mihi planè non videntur mentem Dioscoridis assecuti. Quam probè assecutus, noverit lector ex his, quæ de lapide Asio sarcophago ita scribit. In Asso Troadis lapis nascitur, qui vulgari cognomento dicitur Phrygius. Hic lapis lapidis Asii historiam & vires descripsit Galenus lib. 9. simpl. medicamentorum, sic inquiens. Est & alius lapis in Asso provenions, quem ob id ipsum Asium cognominant, non durus ut petræ. Siquidem color illi est, partes constitutionis cutophi, friabilis, & laxus. Innutritur ei quiddam farinæ tenuissimæ adsimile, qualis in pistrinorum parietibus adhærere visitur. Appellant hoc medicamen petræ Asiæ florem. Est verò & subtilium partium, ut sine morsu nimis molles carnes, ac fluidas eliquet. Petra verò, in qua nascitur, tametsi vim habeat illi similem, actionis tamen vehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantùm quòd magis colli juvet, ac digerat, & velut sale condita servet, sed & quia hac præstet absq; vehementi mordicatione. Habet & salsedinem quandam in gustu hic Asiæ petræ flos: ut cõmendatum sit, illum nasci ex eo quòd res ex mari in petram resiliens postea à sole desiccetur: hactenus Galeni verba. Quæ quidem si paulo diligentius examinasset Fuchs. medicus alioqui nostræ ætatis celebris, nõ tam facilè fortasse suam protulisset sententiam libro de compositione medicamentorum: quod scilicet Asiæ petræ flos sit illa mollis, alba, & tenuissima materia, quam farina, quæ parietibus molarum inhæret, simile m exudant veteres muri, rupes saxaq; montium, ex qua fit quod Saimitum vocant. Porrò quòd hæc non verè sit Asii lapidis flos, omnibus iis perspicuum fiet, qui rem hanc accuratius expendent. Nam præterquàm quòd ea diversorum lapidum flos est, nullam habet cognationem cum Asio lapide, qui solus, Dioscoridu & Galeni testimonio, florem sui nominis gignit. Lapis, qui λίθος ἄσιος & ἄσσιος Græcè, Lapis Asius & Assius Latinè vocatur: Arabicè, Hager Asos: Italicè, Pietra Assia. Fuch. error. Nomina.

λίθος πυρίτης. **LAPIS PYRITES. CAP. C.**

PYrites lapidis genus est, à quo æs conflatur. Eligi debet æris similitudine, facilè scintillas edens. Uritur sic. Melle irrigatus, molli pruna continuè flatur follibus, donec rufescat. Alii in multos carbones igni candentes, lapidem copioso melle perfusum dejiciunt, & ubi ad fulvum colorem vergere cœperit, extrahunt: efflatoq; cinere, rursus madefactum cremant, donec æquabiliter afficcatus, friabilis reddatur: liquidem sæpe facies summa solum uritur: ita crematus, siccatusq; reconditur. Si eloto opus sit, lavari debet, ut cadmia. Tam crudi, quàm usti vis est excalfacere, abstergere, offusam oculis caliginem expurgare, duritias concoquere, & concoctas discutere. Resina exceptus excrescentia in carne cohibet, sed calorem quendam, & adstrictionem parit. Ita ustum nonnulli diphryges appellant.

Lapidem, quem Græci Pyriten dicunt, officinæ cum Mauritanis Marchesitam vocant. Verùm quanquam universi lapides, à quibus igni chalybe excutitur, pyritæ appellari possunt, cùm tamen Marchesita appellata cæteris magis scintillet chalybe aut ferro percussa, per antonomasiam ipsa sola vocatur Pyrites, tanquam cæteris præstantior. Foditur hæc omnium metallorum ferè fodinis, genere, & colore diversa, plerunq; tamen (ut Plinius inquit lib. 36. cap. 19.) aureis scintillis, vel argenteis respersa. Gignitur, ut rei metallicæ periti tradunt, ex impuro metallorum halitu: quo fit, ut ferè semper reperiatur in montium cacuminibus, ubi auri, & argenti vena, in profundo delitescit. Sterilis hæc magna ex parte, quòd (ut dixi) sit ex impurissimo sulphure, aliisq; inconcoctis partibus metallorum sit conflata: quamobrem fossores in Germania extra cavernas Pyriten tanquam inutilem projiciunt. Verùm tamen quandoque Pyriten inveniunt, qui aurum, argentum, vel æs intra se continet. Idcirco rectè prodidit Dioscorides, Pyriten lapidis esse genus, ex quo æs conflatur. Quod cùm ignorasset Albertus, omnem Marchesitam inutilem esse asseruit. Pyrites non solùm in metallorum fodinis reperitur, cum omnibus fere lapidibus, & metallis commistus: sed etiam in quibusdam Missiæ fluminibus rotunda facie & cæteris duntaxat. Nos pyritem habemus crystallo, beryllo, Armenio, cæruleo chalcantho, misy, chalciti, Minio, auripigmento, & aliis lapidibus adnatum, adeò ut cum fossilibus omnibus lapidem hunc cognationem habere crediderim. Pyritæ vires reddidit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, his verbis. Unus eorum, qui validam facultatem possident, est & Pyrites quem vocant: quo utimur digerenti emplastro admisto: adjicitur ei & schistos. Ab hoc medicamine & pumenumero & cõsistentia grumosa in spatiis intermediis musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi inusum vocantur lapides omnes admodum vehementer contusi, atq; ad lævorem redacti sint oportet simplices atq; ea, quæ in ophthalmicas facultates admiscentur. Etenim nisi pollinis instar comminuantur, adeò ut in profundum corporum, quibus applicantur, subeant, assimiles manent istis marinis, & fluviatilibus arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum vim possident. Siquidem exiccant tumentem ex hydrope carnem, videlicet laborante in eis excalfactu decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur, tanquam prædictis, ad ophthalmicas, & sistentes tum sanguinem, tum muliebre profluvium facultates, præterea ad glutinanda ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnes sunt utiles, velut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum, abstergendumq;, tum de- Pyritæ vires ex Gal.

Nomina. *tum detrahendum, extenuandum, detergendum, valenterq; siccandum, & colliquandum. Qui lapis Græcis λίθος πυρίτης, Latinis lapis Pyrites nominatur: Arabibus, Hager al: sive Alrusenai: Italis & Officinis, Marchesita: Germanis,* Kiß vnd Ertzstuoff.

λίθος αἱματίτης. **LAPIS HÆMATITES. CAP. CI.**

HÆmatites optimus habetur friabilis, saturato colore niger, durus, & suopte ingenio æqualis, nulla sorde admista, nulloque zonarum discursu. Vim habet adstringentem, excalfactoriam aliquantum, extenuantemq;. Oculorum cicatrices, & scabritiam cum melle purgat: cum lacte autem mulierum, lippitudini, fractis, & oculis cruore suffusis convenit. Bibitur contra difficultatem urinæ, & fluxiones mulierum in vino: & ab iis, qui sanguinem rejecerunt, cum succo punici mali. Fiunt ex eo coticulæ, & collyria oculorum vitiis apta. Uritur ut Phrygius, sine vino duntaxat. Modus ustionis est, ut modice levis fiat, & bullis quibusdam intumescat. Sunt qui hæmatiten ita adulterant. Densam glebam, rotundamq; schisti lapidis, cujusmodi sunt, quæ ejus radices vocantur, in urceum figlini operis, qui ferventem cinerem contineat, condunt: paucaq; interjecta mora eximunt, experiunturq; si trita ad cotem hæmatitæ colorem reddat: quòd si ita res se habet, reponunt: sin minus, iterum obruunt, & subinde conspicientes, periculum faciunt: siquidem in cinere diu dimissus, colore mutato diffunditur. Coarguitur malè confictus, primùm scissilibus venis: quippe in rectos venarum discursus refringitur. At hæmatites longè secus se in colore habet: namq; hic floridum reddit, hæmatites verò saturatiorem, atque cinnabarin imitantem. Invenitur in Sinopica rubrica. Fit & è magnete lapide, vehementer ambusto. In Ægypto sponte naturæ cum metallis enascitur.

Hæmatitæ lapidis consi.

HÆmatites lapis, quo omnes in universum medicæ officinæ abundant, quoq; pictores, & lignarii fabri utuntur, vulgò vocatur Lapis, legitimus non est, de quo meminerunt Dioscorides, & Galenus. Quippe hic alius est lapis mollis per se proveniens in montibus, apertis locis. At legitimus fossilis est, & sponte naturæ nascens in metallorum cuniculis: qui fractus, sanguinem colore imitatur, unde & nomen, cùm Græcis sanguis αἷμα dicatur. Huic persimilis est, quem Schistum vocant, cujus historiam, & vires statim post hunc scribit Dioscorides ob cognationis vinculum. Foditur hæmatites non modò in Ægypto, sed in pluribus Germaniæ, & Bohemiæ montibus, præsertim in Hercynia sylva: quin & in Italia Brixiensi agro, sed peregrinis bonitate cedens. Variat tamen huic lapidi color, quoniam & niger, & flavus, & ferruginis instar, quibusdam insit, ut peritissimus æquè ac doctissimus Agricola in suis de fossilium natura libris diligenter adnotavit. Hæmatitis fodinas habet in valle Joachimica Regni Bohemiæ Illustris Comes Joachimus Schlichius, adeò eo refertas, ut inde optimum ferrum conficiant: quo fit, ut nil aliud sit Hæmatites lapis, quàm ferri materia. Qui ferrum auro ornant, & contingunt, id sine hæmatite facere nequeunt. Namq; ea aureas bracteas ferro prius circundatas firmant & poliunt, perinde ac pictores, lupino dente. Hæmatite vires memoriæ prodidit Gal. lib. 9. simpl. medicamentorum, ubi sic inquit. Porrò alium quoq; unus est hæmatites, quem vocant, à coloris similitudine id appellationis fortitus: sicut & galactites, quando & ipse in succum solutus, lacti similis conspicitur. Habet lapis hæmatites tantùm frigiditatis, quantum habet adstrictionis. Meritò itaq; ausi sunt Medici ocularibus facultatibus lapidem miscere hæmatitem. Ac solo eo uti possis palpebris exasperatis: siquidem cum phlegmone asperæ sint redditæ, ex ovo ipsum diluens: ac si magis etiam per fœni græci decoctum. Sin verò cum phlegmonem, ex aqua. Incipito verò semper à modicè humidis, per specillum infundens. Ubi autem, quòd vires ejus ferat, conspexeris, magis ac magis crassum efficies, ac tandem adeò crassum facies, ut specilli nucleo mungas, secundum subjectionem, aut eversionem palpebræ. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni convenit omnibusq; ulceribus. Porrò siccus, si ad tantum redactus fuerit lævorem, ut pulvillum referat, reprimit excrescentia, atq; eo nullus solo ac per se utitur. Ego verò ad ea quæ dixi usus sum facultate ejus, ex gustu qualitate comperta, cùm mox experientia periclitari vellem num quid rectè conjecissem. Et ipsa quidem oculorum ulcera, solus per se cicatrice includit (ut paulò ante comprehensum est) atritus, cæterum aut affusus, aut inunctus: nam & id experientia exploratum habeo: hactenus Galenus. Miris item laudibus extulit hæmatiten lapidem Alexander Trallianus, sic inquiens. Ego sanè novi frequenter me sine theriaca, aliisq; pretiosis antidotis multos curasse, lenibus usum medicamentis, & præsertim lapide hæmatite. Usus autem eo sum in his, qui largius sanguinem rejiciebant, cum succo punici mali, & granis, vel cum succo polygoni: in quibus autem sanguis non copiosè evacuabatur, etiam ex aqua sola egelida. At lævigare ipsum curiosè oportet, ut in tenuissimum pulverem redigatur, sitq; aereus, & ventoper similis. Dedi ego ex eo scrupula quatuor, & paulò amplius minusve. Exhibui etiam iis, qui pus expuere inceperant, ac mirum est, quomodo ulcus exiccarit sanaveritq;, ut non amplius pus generaretur, neq; æger tussi infestaretur. Spectavi autem & alium quendam ex his, quibus vas exesum erat, non modò particulas quasdam ex faucibus, sed etiam asperam arteriam expuentem, ac mirum quomodo in hoc quoq; lapis hic maximam efficaciam indicaverit. Nam & hic curatus est nobis non admodum etiam sperantibus. Exhibui autem ægro potui medicamentum frequentius, ut commodius distribueretur. Quare cùm crebrò ipsum bibisset, tandem sumere ipsum fastidivit. Excogitavi autem hujusmodi rationem, redactum in tenuissimum pulverem panniculo lineo imposui, & diligenter ipsum undiquaq; constrictum, colligatumq; in poculo, quod vinum odoratum modicum haberet, suspendere permisi, idq; per totam noctem jam inde ab ipso vespere: extraxi autem tenuem, aereamq; ejus partem, ut æger solam vini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere quantum mane libenter habebat, ei præcepi, atq; hoc sanè agendo, bibendoq; continuè, sanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præservationis causa facere pergebat, bibebatq;, donec etiam corpore probe permutato, consueta agendo viribus se constare sentiret. Hæc de lapide hæmatite à me visa, & usu comprobata conscripsi. Hæmatitæ vires ex Gal.

Hæmatitæ vires ex Alexandro.

Nomina. *Hactenus Alexander lib. 7. cap. 1. Hic lapis Græcè λίθος αἱματίτης vocatur: Latinè, Lapis hæmatites: Arabicè, Scedenigi, Sadenegi, sen Alsadanegi: Italicè, Pietra hematite: Germanicè,* Blutstein.

λίθος σχιστὸς. **LAPIS SCHISTUS. CAP. CII.**

SChistos lapis in Iberia Hispaniæ gignitur. Probatur maximè, qui croci colorem æmulatur, friabilis, suapte natura fissilis, concremento, & alterno cohærentium venarum discursu, pectinum modo, Ammoniaco sali similis. Vim exhibet hæmatitæ, sed ad omnia infirmiorem: quin & cava replet muliebri

lacte

lacte perfusus: ad procidentia, rupta, item genarum crassitiem, & uvas oculorum, magnopere efficax est.

Schisti lapidis consid. & vires.

Schiston lapidem, quem tradidit Dioscorides gigni in Iberia (ut Agricola vir clarissimus est author) non solùm in plurimis Iberiæ locis foditur, sed etiam in Bohemia, ubi & nos quoq; eum adinvenimus. Cæterùm cùm de viribus eius hæmatite certet, hic ejus vires nobis supplere poterit. Meminit Schisti lapidis Galenus libro nono simplicium medicamentorum, fide eius viribus differens. Lapidi hæmatitæ persimilem vim obtinet, verùm infirmiorem is qui vocatur schistus, a. post eum gagates. At melitites caliditatis etiam nonnihil, ut dixi, adjunxit. Ut itaq; unusquisq; ipsorum levissim

tu ſcorpionum peſtis extinguitur. Et in India inventi contra eadem pollent, & aliis magnis miraculis ſpectaſſe etiam prædicuntur. In Perſis verò ſuffitu, earum tempeſtates averti, & præterea flumina ſiſti. Argumentũ eſſe, ſi inferventes cortinis deſt oculis. Sitim quoq; ſedant in os additi, Leoninæ pelli ſimiles, potentiam cæteris validiorem habere contra ſcorpiones additi, refrigerent. Sed ut proſint, leoninis jubis alligandos. Abominantur hyænæ pelli ſimiles, quòd domibus diſcordiales ſint. Sed qui unico tantùm colore notatur, invictos athletas reddit: hactenus Plinius. Lapis, qui Græcis λίθος γαγάτης, Latinis Lapis Gagates vocatur: Italis, Pietra Gagate.

Nomina.

λίθος θρᾳκίας.

LAPIS THRACIUS. CAP. CIV.

† Or. λεία i. terra.

LApis Thracias dictus, naſcitur in flumine quodam Scythiæ, cui Ponto nomen eſt. Traditur aqua accendi, & † oleo reſtingui: quod in bitumine accidit. Vis ei Gagatæ.

Thracii lapidis mentio ex Gal.

QUi Thracium lapidem oſtenderet in Italia, hactenus profectò neminem inveni: nec qui illum aliis in regionibus ſe vidiſſe, aut inveniſſe teſtetur, compertum habeo. Ejus mentionem fecit Galenus unà cum gagate lib. 9. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita ſcribit. Eſt & alius lapis, cujus meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &
Poſt madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuſo, penitus reſtinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos paſtor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verùm nullus ejus in medicina uſus: neq; Nicander præter graveolentiam, quæ ſuffitu feras fugat, quicquam ei adſcripſit: hæc Galenus. Cæterùm nos Thracii lapidis hiſtoriam potius fabuloſam, quàm veram cenſemus. Ejus nomen Græcum λίθος θρᾳκίας: Latinum, Lapis Thracius: Italicum, Pietra Thracia.

Nomina.

λίθος μαγνῆτις.

LAPIS MAGNES. CAP. CV.

MAgnes lapis optimus eſt, qui ferrum facilè trahit, colore ad cæruleum vergente, denſus, nec admodum gravis. Datur cum aqua mulſa trium obolorum pondere, ut craſſos humores eliciat. Sunt qui magnetem crematum pro hæmatite vendant.

Magnetis lapidis hiſtoria.

MAgnes lapis Heraclius, & Sideritis quoq; dicitur. Magnes quidem ab inventore (ut Nicander author) nomine Magno, qui primus in Ida monte lapidem hunc adinvenit: aut à Magneſia regione, ut Lucretius ſuis in poematibus ſcribit. Heraclius vero, vel ab Heraclia urbe, vel ab Hercule: ut enim Hercules immanes domuit belluas, viribusq; ſubegit: ita Magnes ferrum victricem rerum materiam ad ſe trahens, ſubigit, & tenet. Quas ob vires Sideritis quoq; dicitur: quippe ferrum Græcis σίδηρος appellatur. Nos autem vulgari idiomate appellamus Pietra Calamita. Foditur in Cantabria Hiſpaniæ, & in variis Germaniæ, ac Bohemiæ locis, etſi ſæpe caſu inveniatur in ferri ſodinis. Præſtat, qui ex Macedonia & Magneſia illi contermina convehitur: ſed omnium præſtantiſſimus eſt Indicus, & Aethiopicus. Differunt Magnetes colore, qui in iis aut niger eſt, aut cærulèus nigricans, aut in nigro rufus, aut contra. Optimus eſt mas, qui non modò celerrimè trahit ferrum, ſed etiam vim ſuam in id adeò transfundit, ut poſſit alterum inhærens ferrum ad ſe trahere: quo fit, ut ſæpius acus acum trahat adeò ut altera alteri ſubpendeat, nullis appoſitis adminiculis, ad duodenum uſq; numerum. Quod item ferreis fit anulis, qui alter alteri inhærentes catenæ inſtar dependent, tametſi poſtremus non tam pertinaciter inhæreat, ut primus & ſecundus. Ratio autem cur Magneti tantùm facultas inſit trahendi ferrũ, nulli ſanè, quod ſciam, adhuc comperta eſt, nec ulla eam philoſophorum inveſtigatio unquam aſſequi potuit. Proinde neceſſarium fuerit dicere, illi vim hanc peculiarem tribuiſſe cœlum, & rerum omnium parentem naturam, ut Rhabarbaro vim detrahendi bilem, & Torpedini marinæ ſtupidam reddendi manum, quæ ipſam viventem tetigerit. Nec ſanè aliud quicquam inveniri putaverim, quod viribus Magnetem magis æmuletur, quàm Torpedo piſcis. Quandoquidem ut magnetis admiranda facultas ex una pendente acu in aliam tranſit acum, & ex annulo, in annulum, idem ſimiliter efficit Torpedinis virtus. Quippe hamo capta, obſtupefaciens ejus facultas adeò confeſtim per ſetas virgamq; excurrit, ut ſtatim piſcatoris manum miro ſanè ſtupore corripiat. Idemq; efficit retibus comprehenſa, vi per funem auræ inſtar excurrente. Cæterùm Dinocrates Alexandrinus (Plinius author eſt l. 34. c. 14.) Arſinoes de Magnete lapide templum concamerare inchoaverat, ut in eo ſimulachrum ejus ferro pendere in aere videretur. Cujus forſitan rationem ſecuti Arabes, Turcarumq; ſacerdotes (ſi tamen vera referunt qui talia ſcribunt) Mahumeti ſacellum è præſtantiſſimo Magnete concamerari juſſerunt, ut impoſita in eo Mahumetis arca e puriſſimo ferro conflata, tanquam divino quodam miraculo in aere penderet, ita deceptis populis. Trahit itaq; Magnes propria vi ferrum, excepto eo, quod rubiginem contraxerit, vel ubi lapis is allio fuerit confricatus, aut ubi adamas propè adferatur. Magneti vim ſanè contrariam habet Theamedes lapis in Aethiopiæ montibus naſcens, non procul à monte magnetis: quippe quòd appoſitum ſibi ferrum confeſtim abigat reſpuatq;. Quo fit, ut qui calceis ferreis per magnetis montem pergunt, pedes ſubmovere nequeant: per alium verò ambulantes, nunquam pedibus conſiſtant, & veluti tripudiantes ſaltent. Atqui ne fortaſſis quiſpiã cenſeret id eſſe fabuloſum, ego quidem fateri poſſum, me Magnetis fruſtum habere quod altera parte ferrum trahit, altera reſpuit. Magnes flavo cũ ære fuſus, illud argenteo nitore colorat, quemadmodum cadmia aurco, ut ſuperius diximus. Magnetis breviter meminit Gal. l. 9. ſimp. med. ſic inquiens: Ex lapidib unus eſt & magnetis & heraclea, quam vocant, adſimilem hæmatitæ vim obtinens. Lapis, qui Græcis λίθος μαγνῆτις & ἡρακλεία, Latinis Lapis Magnes, Magnetes, & Heracleus appellatur: Arabib. Hager almagritos, ſeu Magnathis: Italis, Pietra magnete & Calamita.

Theamedes lapis.

Magnetis diffe-rentiæ & delectus.

Magnetis vires ex Gal.

Nomina.

λίθος ἀραβικὸς.

LAPIS ARABICUS. CAP. CVI.

ARabicus lapis maculoſo ebori ſimilis. Is tritus illitus hæmorrhoidas exiccat. Ejus cinis dentifricio optimus.

NUllum hactenus vidi, nec reperi lapidem, qui eburneam mihi oſtenderit faciem: quapropter non crediderim Arabicum lapidem hoc tempore convehi in Italiam. Ejus tamen nomen Græcum eſt λίθος ἀραβικὸς, Latinum, lapis Arabicus: Italicum, Pietra Arabica.

Nomina.

λίθος γα-

LAPIS GALACTITES. CAP. CVII.

λίθος γαλακτίτης.

GAlactites appellatur, quòd lacteum succum resudet: cinerei tamen est coloris, & gustu dulcis. Ad oculorum fluxiones, & ulcera convenienter illinitur. Oportet auem in aqua tritum, pyxide plumbea recondere, propter vim glutini, quod ei obhæret.

LAPIS MELITITES. CAP. CVIII.

λίθος μελίτιτης.

MElitites omnia galactitæ similis, hoc tantùm interest, quòd dulciorem succum remittit. Ejusdem ut galactites effectus.

Galactitæ, & melititę hist.

GAlactiten, item Melititen, etsi antea me non vidisse scripseram, dum tamen in Bohemia sum, utrunq; ex Misnia ab amicis accepi. Alter tamen (ut Galenus inquit lib. 9. simplicium medicamentorum) Galactites vocatur, quòd in succum lacteum lactis speciem reddat: quemadmodum alter melitites quòd succi dulcedine mel gustu repræsentet. Galactitæ meminit Plinius lib. 37. c. 10. sic inquiens: Galactites ex uno colore lactis est. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant & nephritem: tritam lactis succo, & sapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem: infantium quoq; adalligata collo, salivam facere dicitur: in ore autem liquescere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittitur ea & Arbelo amnis: hæc Plinius. Cæterùm, ut testatur Agricola, non solùm reperitur Galactites in quibusdam Saxoniæ montibus, in Germania, sed etiam in quorundam fluminum alveis, pariterq; Melitites. Lapis ille Græcè λίθος γαλακτίτης, Latinè Lapis Galactites: Italicè, Pietra Galactite vocatur. Hic verò Græcis λίθος μελιτίτης, Latinis Lapis melitites, Italis Pietra Melitite nominatur.

Nomina.

LAPIS MOROCHTHUS. CAP. CIX.

λίθος μωρόχθος.

MOrochthus lapis, quem aliqui galaxiam, aut leucographida vocaverunt, in Ægypto nascitur: quo, utpote molli, & facile liquescente, linteones dealbandis vestibus utuntur. Spiracula corporis obstruere videtur: conveniens his, qui sanguinem expuunt, cœliacis, & vesicæ doloribus, cum aqua potus: iridem fluxionibus vulvæ, & impositus velleri. Mollibus oculorum collyriis miscetur: explet enim cavas, atque delachrymationes sistit. Idem cerato exceptus, ulcera, quæ fiunt in teneris partibus corporis, ad cicatricem perducit.

Lapis ad ostium fracturas.

MOrochthum lapidem nonnulli galaxiam vocant, nascitur (ut inquit Georgius Agricola, acerrimus fossilium indagator) in Saxonia Germaniæ. Hujus frustum non parvum ex Misnia misit ad me Georgius Fabritius, vir quidem doctrina, & virtute clarus, nullis deficientibus notis ac viribus. Verùntamen cùm nec inde, nec ex Aegypto, quod sciam, in Italiam deferatur, cur plura de eo dicam, non habeo. Porrò facit Morochthi lapidis adstringens facultas, quæ cruentas rejectiones sistit, & corporis spiracula obstruit, ut alterius quoq; lapidis hic mentionem faciam, admirabilis sanè facultatis ad ossium fracturas. Siquidem tametsi perfracta ossa à Chirurgis non ante quadragesimum diem sanari soleant, compertum tamen est a compluribus in Germania ea procul dubio sanari triduo, aut quatriduo hujusce lapidis potu, sesquidrachmæ pondere, ex rubro meraco cùm mane, tum vesperi hausto. Sed interim os fractum restaurare, æquare, ac asserculis circumquaq; munire operæpretium est, & affectum locum illinire unguento ex Geranii radicibus cæruleum florem gerentis, & lactentis suis axungia, siccatis prius radicibus, & in pulverem tritis, & deinde ex axungia præscripta in mortarium exceptis. Extenditur enim super linteolo cera odorata imbuto, & fracto loco adalligatur. Est itaq; lapis is longus perinde ac humanus digitus, teres crassitudine ferè annularis, & sæpe tenuiore, albicans, friabilis, tophacea intus substantia. Hunc primo ad me misit excellens ac doctus Medicus Georgius Vvirt, qui olim in Aula Cæsaris Caroli Quinti honorificè medicinam fecit. Nascitur in eo Rheni tractu, quem Germani die Bergstraß vocant circa Darmstat oppidum, duobus à Rheno miliaribus, & reperitur in arena. Tale est enim illius loci solum. Sunt qui hos lapides, è plantæ cujusdam bechio simili, radicibus, ibi nascentis gigni existiment. Sed an hoc verum sit mihi certo non constat. Germani hunc lapidem ab effectu appellant Bembruch. Morochthi meminit Galenus una cum scissili lapide li. 9. de simpl. medic. facultatibus, sic inquiens: Sunt & alii lapides in succum solubiles ut qui in Aegypto nascitur, quo utuntur ad splendorem linteis conciliandum. Est autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adstrictionem, nec morsum, nec abstersionem præ se ferens: quo circa hoc ipsum duntaxat lapidi huic inest quòd desiccet videlicet: proinde cerato eum miscentes ad cicatricem ulceribus inducendam in mollibus corporibus usurpant. Sed & ocularibus miscetur facultatibus, perinde ut modò dicti. At quantò est majore emolliendi vi, quam prædicti quòd nullam videlicet effectricem qualitatem habeat, tantò etiam moderatior est magis; dolorem levat. Hunc lapidem quidam mollexum, nonnulli leucographida nuncupant: hactenus Galenus. Sed ubi una cum leuca de leucographide loquitur: nisi fortasse fuerit vocabulorum similitudine deceptus. Lapis Græcis λίθος μωρόχθος, Latinis Lapis morochthus appellatur: Italis, Pietra Morochtho.

Morochthi lapidis vires ex Gal.

Nomina.

LAPIS ALABASTRITES. CAP. CX.

λίθος ἀλαβαστρίτης.

ALabastrites vocatus onyx, crematus, resina aut pice exceptus, duritias discutit, stomachi dolores cum cerato levat: gingivas comprimit.

ALabastrites notissimus lapis est iis qui Romana inviserunt ædificia. Hallucinantur tamen qui credant lapidem illum Alabastriten esse. quo hac tempestate torno varia finguntur vasa quibusdam pulvinis gricantibus venis discurrentibus, pellucido licet colore materia verò adeò imbecilli, ut parum collisa facilè frangantur. Quandoquidem lapis hic Alabastrites species non est, sed potius gypsi materia. Alabastrites enim, quem antiqui ad vasa unguentaria cavabant, quò diutius unguenta à rancore vendicarent, nascitur (ut Plinius inquit lib. 36. c. 8.) circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriæ. Hic cæteris candidi-

Alabastritæ cõd.

Alabastri vires ex Gal.

candidior. Probatissimus verò in Carmania, mox in India, jampridem & Syria, Asiaq;. Vilissimus autem & fine ulore in Cappadocia. Probantur quàm maximè mellei coloris in vertice maculosi: hæc Plinius. Hujus facultates memoratu prodidit Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Et alabastrites vocatus unguis in medicina usum ingreditur combustus. Quidam eum bibendum dant stomachicis. Is Græcè λίθος ἀλαβαστρίτης, Latinè, Lapis alabastrites dicitur: Italicè, Alabastro.

Nomina.

Λίθος θυίτης. LAPIS THYITES. CAP. CXI.

LApis nomine Thyites, in Aethiopia gignitur, subviridi colore jaspidem imitatus: cùm diluitur tamen lacteum succum reddit. Vehementer mordet: tenebras, quæ pupillis obversantur, expurgat.

Fuchsio male Turcicus lapis Thyites creditur.

Thyiten lapidem neq; ipse hactenus inveni, neq; ab alio compertum scio. Qui fortasse ex Aethiopia tantùm petendus est, ubi eum gigni prodidit Dioscorides. Veruntamen Fuchsius medicus singularis doctrinæ, libro illo de compositione medicamentorum, quem copiosissimum & locupletatum secundò edidit, lapidem Dioscoridi Thyiten dictum, nihil aliud esse censet quàm lapidem illum cæruleum, qui Italis vulgò Turchina, aliis verò Turcicus lapis appellatur, ut ejus verba, quæ subjiciam, aperiè declarant. Jaspus, inquit, Galeno duplex est. Una subviridis, quæ Dioscoridi Thyites, ut alibi diffusè monstravimus, dicitur. Thyites autem non est nisi ea Jaspidis species, quæ quòd aeri & cælo matutino autumnali similis sit, hoc est, cærulea lacteq; suffusa ἀερίζουσα Græcis, Junioribus Turcica, Germanis Türckes nominatur. Quam certè appellationem verisimile est ex Thyitis depravata voce promanasse, originemq; suam duxisse. Altera viridis, quæ sic dicta est quia tinct. Ejus duodecim sunt genera, quæ alibi à nobis sunt ordine explicata. Quintum autem genus est Turcica vocata Jaspis, de qua jam diximus. Hactenus de Thyite lapide Fuchsii sententia. Quæ sanè mihi nonnullis rationibus refellenda videtur. Primum namq; non invenio, quòd Galeno Jaspus in duo genera digeratur, in viridem scilicet, & subviridem, ut illi Fuchsius adscribit. Sed ipsum viridis tantùm meminisse constat, lib. 9. simplicium medicamentorum, ubi de ejus facultatibus disseruit. Nec obstat, quòd Galenus eodem libro in commemoratione Thyitis lapidis ex Dioscoride, hunc coloris esse scribat subviridis quodammodo, ut Jaspis: siquidem Galenus eo in loco Dioscoridis verba refert, ut ex capitis illius titulo quisq; certior fieri potest: id enim ita inscriptum legitur, περὶ τῆς Διοσκορίδου θυίτου: De Dioscoridis Thyite. Præterea equidem nescio, quo pacto lapis ille Turcicus possit esse Thyites, quoniam hic tum Dioscoridi, tum Galeno coloris est subviridis, non autem saturati cærulei, ut ille. Ad hæc si lapis, qui ἀερίζων Græcis vocatur, & qui verè Turcicus est, Jaspidis generibus assignatur (quod ipse quoq; Fuchsius asserit) non video, quo modo fieri possit, ut idem sit Dioscoridi Thyites: qui à nemine, quod sciam, inter jaspidum genera recensetur. Postremò mihi quidem non videtur verisimile, quòd Turcicus lapis à Thyitis depravata voce nomen acceperit: quam enim, quæso, illæ voces habent inter se similitudinem? certè nullam. Quare potius adducor, ut credam eam appellationem fluxisse ab Italica nostra lingua: nam quemadmodum in Italia cæruleus color, quem propriè cœli colorem esse volunt, vulgò turchino vocitatur: ita etiam inibi lapis is, de quo sermo est à colore, quem cæruleum habet, Turchina nominatur. Ex qua nomenclatura postea facilè factum esse arbitror, ut eundem lapidem juniores Turcicum appellaverint: atq; adeò simili imitatione fortasse ducti Germani ipsum Türckes dixerunt. Lapis qui Græcu λίθος θυίτης, Latinis item Lapis Thyites appellatur.

Nomina.

Λίθος ἰουδαϊκὸς. LAPIS JUDAICUS. CAP. CXII.

JUdaicus lapis in Judæa nascitur, glandis effigie, candidus, scita admodum configuratione, lineis æqualiter inter se distantibus, quasi industria detornatis. Solutus nullam qualitatem manifestam gustui repræsentat. Potest ciceris magnitudine tritus ad cotem, ut collyrium, cum calidæ aquæ cyathis tribus, potu difficultati urinæ auxiliari, & calculos in vesica comminuere.

Lapidis Judaici vires ex Gal.

LApis è Judæa allatus, unde & illi nomen, passim in officinis habetur. Utuntur eo medici non modò ad vesicæ calculos, sed etiam ad eos, qui in renibus fiunt, Galenum secuti, qui lib. 9. de simpl. medicamentorum facultatibus, ejus faciem ac vires descripsit, his verbis. Est & alius lapis viribus valentioribus in Palæstina Syria proveniens, colore candido, specie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellitant eum à loco, in quo nasci consuevit, Judaicum, utunturq; ad vesicæ lapides in cote solventes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides vesicæ pertinet: verùm ad eos, qui in renibus hærent, efficax est. Λίθος ἰουδαϊκὸς ita Græcu, Latinis verò, Lapis nuncupatur: Arabibus, Hager alyeudi, seu Agiar alibeud: Italis, Pietra Giudaica: Germanis, Judenstein.

Nomina.

Λίθος ἀμίαντος. LAPIS AMIANTUS. CAP. CXIII.

AMiantus lapis in Cypro nascitur, sciisso alumini similis: quo, utpote flexili, telas, & vela tantùm spectaculi gratia texunt, quæ ignibus injecta ardent quidem, sed flammis invicta splendidiora exeunt.

Amianti lapidis confid.

LApis Amiantus ita appellari cœpit, quòd in ignem conjectus non modò non comburatur, nihilq; splendoris amittat, sed si sordidus fuerit, nihil deperdens, nitidus, & splendescens extrahatur. Idem vocatur Asbestos, quod in lucernis pro ellychnio impositus, non solùm non extinguatur dum aliquid olei supererit, sed nunquàm comburatur. Idem lavatur, tingitur, netur, texitur. Quare (ut Hierocles literis commendavit) Brachmanes Indorum Philosophi, ex eo sibi vestes parabant ut divinitatis specimen posteritati de se relinquerent. Ex eodem quondam etiam funebres Regum tunicæ fiebant, quibus indutis in rogum imponebantur, ut corporum cinis, à lignorum cinere secretus seclususq;, sepulchro condi posset. Hinc Plinius, vel author quisquis ille fuerit, à quo transcripsit, manifestò deceptus est, quòd putarit ex lino quodam Indico has parari telas. Nam is libro decimonono, capite primo, de eo ita scriptum reliquit. Inventum est etiam linum, quod ignibus non absumeretur. Vivum id vocant, ardentesq; in focis conviviorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis, splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicæ corporis favillam ab reliquo separant. Nascitur in desertis, adustisq; Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, assuescitq; vivere ardendo.

Vestes ex Am. āto.

Plinii error.

Rarum

[illegible] difficile textu propter brevitatem. Rufus de cætero colos splendescit igni. Cùm inventum est, æquat pretia excedentium margaritarum: vocatur autem à Græcis Asbestinum, ex argumento naturæ. Anaxilaus author est, ex eo circumdatam arborem, surdis idolis, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe: Hæc ille. Quæ tamen partim fabulosa, partim vera apud me sunt. Obtusi nimirum ingenii esset, credere linum aliquod igni impositum non ardere: sed transeant hæc unà cum Salamandræ fabulosa historia. Ego autem id erroris evenisse censeo ab Amianti lapidis effectu. Cum enim vidissent antiqui ex eo stamina duci, & telas, & mappas inde parari, linum vivum lapidem hunc ab opere eos appellasse credendum est ossi. inæ ac medici Alumen plumeum vocant, id esse existimantes, quod Græcis scissile dicunt. Sed meo pariter judicio falluntur, cùm plumeum alumen ita vocatum nulla adstringenti vi polleat, sed acri, nec ignem coercitum comburatur, quod Amianti est proprium. In hac vulgari opinione ego quoq; unà cum plerisq; rei metallicæ studiosis versatus sum, donec clarissimus medicus Lucas Ghinus legitimum alumen scissile Pisis ad me misit, sanè adeo Amianto simile, ut nisi adstrictoria vis, qua pollet, ipsum ab Amianto plurimùm differre gustu indicasset, alterum pene ab altero discernere nescivissem. Nihilominus & ex eo discrimen cognoscitur, quòd hoc in ignem projectum flatum exuitur: ille vero nequaquam. Hinc itaq; fit, ut haud dubiè credendum sit Alumen plumeum vocatum legitimum esse Amiantum. Cæterùm non desunt impostores (ut auctor est Brasavolus Ferrariensis) qui lapidem amiantum simplicibus mineralibus ostendant, vendant q; sæpenumero pro ligno Crucis Servatoris nostri. Id quod facilè credunt, cùm igne non comburatur, quod ligni modo plurimis constet lineis intercursantibus. Meminit Amianti Plinius lib. 36. cap. 19 ubi sic inquit: Amiantus alumini similis nihil igni deperdit. Hic veneficiis restitit omnibus, privatim magorum. Ejus nomen Græcum λίθος ἀμιάντος, Latinum Lapis Amiantus: Italicum, Pietra Amianto.

Linum vivum.

Alumen plumeũ.

Alumen scissile & Amiantum differunt.

Fraus impostorũ.

Nomina.

λίθος σάπφιρος. LAPIS SAPPHIRUS. CAP. CXIV.

Sapphirus lapis percussis à scorpione, potu prodesse existimatur. Contra intestinas exulcerationes bibitur. Excrescentia in oculis uvásque, & pustulas inhibet, & ruptas membranas cogit.

Sapphirus gemma colore constat cyaneo, perquàm translucido. Lapis est omnibus notus, quod annulis & torquibus, quæ collo gestantur, frequenter inseratur. Plinius Sapphiros aureis punctis collucere scribit libro 37. cap. 6. Veruntamen hactenus videndum hactenus vidi Sapphirum, qui aureis colluceret scintillis sed colore tantùm cyaneo, adamantis modo translucido. Quo fit, ut putandum sit aut nostri usus sapphiros esse cyanos gemmas sapphiri æmulas: aut hac in re errasse Plinium fatendum, quod fortasse cæruleum lapidem peculiariter vocatum, quem Mauritani azulum vel lazulum dicunt, pro Sapphiro acceperit. Nam nullus præter hunc inter gemmas aureis emicat scintillis. Sapphiri vires perquam breviter perstrinxit Galenus, cùm tantùm ad scorpionum ictus haustum prodesse scripserit. Cæterùm adduntur hoc tempore in medicamenta ad cor facientia, & in antidota, quæ adversus venena, & pestiferos affectus parantur, non modò sapphiri, sed smaragdi, carbunculi, granati, sardonyx, hyacinthiq;, tametsi præter medicorum spem, potantes plerunq; fallant: quòd rarò admodum sint simplicia, quæ hujusmodi gemmas agnoscant, & legitimas habeant. Caveant itaq; medici, ne decipiantur. Id enim fiet, si ubi us opus fuerit, peritissimos probæq; fidei consuluerint gemmarios: quippe gemmarum ramenta, quæ non sophisticis habentur, adulterinis, & impostoris non vacant. Adde, quòd plerunq; alterum alterius vice supponunt. Putant enim chrysopatios aureo colore nitentes hyacinthos esse, qui tamen amethystum colore referunt. Præterea observandum est, ut gemmarum ramenta, si qua legitima, præclaraq; inveniuntur, quin & margaritæ, & coralli super lapide porphyrite tandiu atterantur, usquedum redigantur in pulverem tenuissimi pollinis instar. Et sanè advertant medici, quibus cura est, ut plus honoris, quàm auri lucrentur, ne corallia in æneis mortariis conterantur. Nam si id inconsultè fiat, derasis delimatisq; æneis mortariis, ferreisq; pistillis, æris & ferri scobs coralliis admista, noxium & venenosum reddet medicamentum, magna ægrotantium jactura. Quandoquidem vidi ego sæpius mulierculas, quæ corallia & margaritas in æneis mortariis contriverunt, & subinde suis ægrotantibus propinarunt, qui iis degustatis in maximum deducti sunt discrimen. Qui lapis λίθος σάπφιρος Græcis, Lapis sapphirus item Latinis dicitur: Italis, Saphiro.

Sapphiri conſid.

Sapphiri vires.

Gemmarum ramenta in offic. adulterata.

Corallia ut conterenda.

Nomina.

λίθος μεμφίτης. LAPIS MEMPHITES. CAP. CXV.

MEmphites in Ægypto juxta Memphin invenitur calculorum magnitudine, pinguis, versicolor. Tradunt trito, & illito, quæ urenda, aut secanda sunt, sine periculo obstupescere, ita ut non sentiant cruciatum.

λίθος σελληνίτης. LAPIS SELENITES. CAP. CXVI.

SElenites lapis, quem aliqui aphroselenon appellarunt, quoniam noctu invenitur lunæ imaginem reddere, quæ cum ea quidem augetur, & decrescit. Nascitur in Arabia, candidus, translucens, levis. Hujus ramenta comitialibus in potu dari jubent. Eo ceu gestamine ad amuleta mulieres utuntur. Arbores adalligato eodem frugiferæ redduntur.

MEmphites lapis hodie, quod sciam, ad nos ex Ægypto non adfertur, tametsi vulnerariis medicis sæpissimè desideretur, ubi integra partium sectione sit opus. Seleniten verò etsi antea non videram, emi tamen hoc anno a peregrino quodam, qui e Gallia Hispania, ubi divi Jacobi templum invisserat in patriam revertebatur. Hic lapis vitri modo translucet, & facilè in tenues finditur lamminas: quæ fit, ut ius in locis, ubi frequentissimus habetur, vitri vices expleat, ad concludendas ædificiorum fenestras. Quidam quod speculi imaginem reddat, Specularem lapidem vocant. Cæterùm quoniam hic translucidus lapis Crystallum nobis in mentem redigit, cum expetatur id sæpius in medicum usum, silentio involuendum non duximus. CRISTALLUM itaq; (ut Plinius inquit l. 37. c. 2.) gelu vehementiore concrescit, nec alibi certe reperitur, quam ubi maxime hybernæ nives rigent, glaciemq; esse certum est unde & nomen Græci dedere. Hæc Plinius de crystallo sententia. Nos verò contrà rationib. non obscuris innixi (quod etiam peritissimus Agricola sentit) Crystallum censemus nec glacie, nec nive fieri unquam: sed eo ipso humore, quo in terræ visceribus gignitur beryllus, adamas, & alii id genus lapides. Gigni autem cry-

Mephitæ & Selenitæ consid.

Crystalli hui. Plinii sententia explosa.

tem cryſtallum ex humore omnium puriſſimo ſanè conſtat, quòd omnium gemmarum clariſſimum, translucidiſſimumq; ſit. Probatur ſic digni, non autem (ut Plinius inquit) ex glacie, vel nive: quoniam unaquæq; glacies quamuuvu ongo tempore concreta in algidiſſimis montibus, à quibus nec hyeme, nec æſtate nix unquam recedit, etiamſi è profundis partibus eruatur, liqueſcit tamen in calidis locis repoſita, non modò ignis, ſed ſolis etiam calore. Namq; id ipſum Cryſtallo eveniret, igni vel ſolibus admoto, ſi è nive aut glacie concreſceret: reperireturq; tantùm in montibus perpetuò nivoſis. Verum enimvero cùm reperiatur etiam in marmorum, aliorumq; lapidum, & metallorum fodinis in Hiſpania, Germania Scythia, Cypro, Carmania, & in Nerone, & Chiti rubri maris inſulis, quin & in agris, ubi ſeges ſeritur, ubi aratro ſæpius magnas cryſtalli glebas fodere bubulci, liquidò ſanè conſtabit, ex alia materia digni cryſtallum, quàm glacie. Siquidem id, quod in præruptis montium ſcopulis invenitur, ſuperficietenus cohærens, ex puriſſimo lapideſcente humore in viſceribus terræ concreſcere non dubitaverim: quo tamen tractu temporis pluviarum impetu, quæ in præruptis montium universam deradunt terram denudari crediderim. Quapropter non temerè dixit Plinius, liquidò ſe affirmare poſſe in cautibus alpium naſci adeò inviis, ut plerunq; fune pendentes id extrahant homines. Huic alia accedit ratio, quòd glacies per aquas innatet, cryſtallum verò illico ſubſidat. Porrò Plinianæ ſententiæ, præter hæc refragatur apertiſſimè Julius Solinus c. 23. Polyhiſtor: his verbis. Ille & cryſtallus quam licet pars major Europæ, & particula Aſiæ ſubminiſtrent, precioſiſſimum tamen Scythia edit. Deſtinatur ad pocula: nam fert calorem præcipuè quamlibet nihil aliud quàm frigidum pati poſſit, ſexangulus invenitur. Qui eligunt puriſſimum captant, ne quid rufum néve nubilum, vel ſpumis obſitam arceat perſpicuitatem. Tunc ne duritia juſto propenſior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, & in cryſtallum corparari, ſed fruſtra. Nam ſi ita foret nec Alabanda Aſiæ, nec Cyprus Inſula, hanc materiam procrearet. Quibus regionibus incitatiſſimus calor eſt. Livia Auguſti ad magnitudinem centum quinquaginta librarum inter capitolina donaria cryſtallum dedicavit. Præſtantiſſimum illud exiſtimant, quod album & aquæ clariſſimæ modo pellucidum viſitur. Vis cryſtallo adſtrictoria: proinde datur in pulverem tenuiſſimum tritum utiliter dyſentericis ex vino auſtero. Alba uteri profluvia ſiſtit, lac verò nutricibus auget, quod à Tridentinis mulieribus didicimus. Fiebat quondam antiquis è Cryſtallo pila, quæ adverſus ſolis radiis expoſita medici corpora urebant, igne inde concitato. Sed iis tantùm id cauterii genus admovebant, qui candente ferro perterriti curari reformidabant. Sed & nos hujuſce cauterii periculum fecimus, non ſine ægrotantium & aſtantium admiratione. Lapis, qui Græcis λίθος μεμφίτης, Latinis lapis Memphites, Italis Pietra Memphite vocatur. Qui verò λίθος σελληνίτης Græcè, lapis ſelenites Latinè, Pietra ſelenite, Italicè appellatur.

Cryſtal. hiſt ex Solino.

Cryſtalli vires ex Gal.

Cauterii ex Cryſtallo.

Nomina.

λίθος ἰασπις.

LAPIS JASPIS. CAP. CXVII.

JAſpidum quædam ſmaragdum imitatur: alia cryſtallum, colore ſimilis pituitæ: alia non diſſimilis aeri, ob id vocatur aerizuſa: alia veluti fumo infecta, quæ capnias ex argumento vocatur: quædam lineis albis reſplendentibus præcingitur, Aſſyrios appellata: alia terebinthinæ ſimilis, quæ terebinthizuſa dicitur: alia colore callaida gemmam æmulatur. Omnes amuleta eſſe traduntur, & accelerare partum femoribus appenſæ.

Jaſpidum genera.

Jaſpidū natura.

Jaſpidis vires ex Gal.

Nomina.

JAſpidum genera longè plura recenſentur, quàm quæ à Dioſcoride deſcribuntur. Quandoquidem quædam viſitur cæruleo copioſo, aut glauco pingui ſimilis, id eſt, viridis lacte ſuffuſa. Alia purpurea, qualis naſcitur in Phrygia. Alia rojea, & quaſi florib. tincta, qualis in Ida monte profundiſſimis ſpecubus foditur. Alia ex purpura cærulea, qualis invenitur in Cappadocia. Alia ex rubro nigra. Alia jecoris imitatur colorem, quæ ſi ſaturatiore colore reperiatur, lineis ejuſdem coloris diluti, & nigri cingi ſolet. Quædam nivem imitata rutilis punctis reſpergitur. Quædam onyche pungitur, aut ex altera parte jaſpis eſt, ex altera onyx, proinde jaſponyx vocata. Alia cujus altera parte ſit purpurea, altera viridis, nec utrinq; pellucens, ſed qua parte vireſcit. In ſumma varia eſt Jaſpidum natura. Suſpenſas ad plura valere ajunt, nempe ad omnem ſanguinis fluorem, ad protegendum conceptum, & partum juvandum, veneremq; inhibendam, & febrem, & hydropem fugandam. Nec deſunt ſuperſtitioſi, qui dicant Jaſpidas homines reddere gratos, potentes, ac tutos, ſi quibuſdam magicis verbis admurmurentur, priuſquam ſuſpendantur Ex tot Jaſpidis generibus viridis tantummodo meminit Gal. l. 9. ſimpl. medicamentorum, ubi de facultatibus ejus ita diſſerit. Proprietatem nonnulli lapidibus quibuſdam teſtimonio ſuo adſcribunt talem, qualem re vera habet Jaſpis viridis, nempe ſtomachum, ventriſq; os juvans appenſa. Ac nonnulli quoq; ipſam annulis inſerunt, ſculpuntq; in ea draconem radios habentem, velut rex Nechepſos ſcripſit in quartodecimo libro. Sanè hujus ego quoq; lapidis abunde periculum feci. Torquem enim ex hujuſmodi lapillis confectum à collo ſuſpendi, ita ut lapides os ventris contingerent. Apparebant autem nihilominus prodeſſe, etiam ſi ſculpturam non haberent, quam deſcripſit Nechepſos: hactenus Galenus. Qui lapis Latinis Jaſpis, Græcus λίθος ἰασπις dicitur: Italis, Diaſpro.

λίθος ἀετίτης.

LAPIS ÆTITES. CAP. CXVIII.

AEtites lapis eſt veluti prægnans, cùm quatitur, alio in utero ſonante. Gravidis continet partus, cùm lubricæ ſunt vulvæ, & parum tenaces, ſiniſtro brachio adalligatus: ſed parturientibus è brachio amoveatur, & feminibus alligetur, ut ſine doloribus pariant. Furem deprehendit, ſi quis in pane conditum offerat: fur enim manſum devorare non poterit. Quinetiam concoctus furem coarguit: quippe decocta cum eo devorare non poterit. Tritus, & cerato exceptus, cyprino, aut gleucino, aut alio excalfaciente, comitiales magnificè juvat.

Aetitę lapidis hiſt. & vires.

AEtiten Græci, Latini Aquilæ lapidem dicunt, quòd aliquando in earum reperiatur nidis. Variat lapis hic tum colore tum magnitudine, & vulgaris eſt notitiæ. Meminit hujus Plin. l. 39. c. 21. his verbis. Aetitæ lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarum, ſicuti in decimo volumine diximus. Ajunt binos inveniri, marem, & fœminam: nec ſine iis parere, quas diximus aquilas, & ideo binos tantùm. Genera eorum quatuor. In Aphrica naſcentem puſillum & mollem, intra ſe, ac velut in alvo habentem argillam ſuavem, candidam: ipſum friabilem, quem fœminei ſexus putant. Murem autem, qui in Arabia naſcitur, durum, gallæ ſimilem, aut ſubrutilum, in alvo habentem duorum lapidem: tertius in Cypro invenitur, colore illu in Aphrica naſcentibus ſimilis, amplior tamen, atq; dilatatus, cæterum enim globoſa facies. Habet in alvo arenam jucundam, & lapillos: ipſe tamen mollis, ut etiam digitis frietur. Quartigeneris Taphiuſius appellatur, naſcens juxta Leucadem in Taphiuſa, qui locus eſt dextra navigantibus ex hac ad Leucadem.

Inveni-

Invenitur in fluminibus candidus, & rotundus Hunc est in alvo lapis, qui vocatur callimus, nec quicquam tenerius. Hactenus de aquilinis lapidibus Plinius. Λίθος ἀετίτης *Græcus dictus, lapis Aetites Latinis vocatur: Arabibus, Hager achtamach: Italis, pietra d'Aquila.* Nomina.

Λίθος ὀφίτης. LAPIS OPHITES. CAP. CXIX.

OPhitæ genera multa: quidam ponderosus, & niger: alter cinereo colore spectatur, punctis distinctus: tertius lineis quibusdam candidis intercinctus est. Omnes alligati contra capitis dolores & serpentium ictus prosunt. Feruntur, qui lineas habent, lethargo, & capitis doloribus auxiliari.

Ophitæ lapidis meminit Plinius lib. 36. c. 7. sic inquiens. Ex ophite columnæ, sed parvæ admodum inveniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis, ac lethargicis adalligari jubent candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam laudatur, præcipue ex hu quem tephriam appellant a colore cineris: hæc Plinius. Verùm Ophites marmor, quod vulgò vocamus Serpentino: porphyritæ fere lapidis instar durissimus est, colore minimè nigricante, nec candido, nec cinereo, ut in suo requirunt Dioscorides, & Plinius, sed viridi saturato, dilutu ejusdem coloris maculis respersо. Ex quo sanè constat antiquorum Ophitem a nostrate maximè fuisse diversum. Ophitæ lapidis vires tradidit Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit Ophites quem vocant lapis ustus extergendi confringendiq; vim possidet, ceu etiam vitrum. Admodum enim & spissum ex vino albo attenuat eorum lapides vesicæ comminuit. Verùm ipsum in lapidibus quispiam fortè non numeret. Et infra in Jaspidis viridis mentione de Ophite ita scribit. Porrò lapidem ophiten (depravati sunt Græci codices, qui habent σαρδίτην, *vir satis dignus re vera juvare morsus a vipera suspensum retulit. Sed ejusmodi facultates extra usum sunt methodi constantem: velut etiam Heraclitis, & Indici, cùm profluentem ex hæmorrhoidibus sistunt sanguinem. Lapis Græcus* λίθος ὀφίτης, *Latinis, Lapis ophites: Italis, pietra Serpentina vocatur.* Ophitæ lapidis hist. Ophites marmor. Ophitis vires ex Gal. Nomina.

Λίθοι ἐν τοῖς σπόγγοις. LAPIDES IN SPONGIIS. CAP. CXX.

LAPIDES in spongiis inveniuntur, qui vesicæ calculos rumpunt, in vino poti.

LApides in spongiis reperti, omnibus natissimi sunt: quippe quòd rarissimæ sint spongiæ, quæ hisce lapidibus vacent. Horum vires retulit Galenus lib. 9. simplicium medicinis verbis. Lapides, qui reperiuntur in spongiis frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, ut lapidem in vesica comminuant, unde qui id scriptum reliquerunt, mentiti sunt: verùm qui in renibus consistunt rumpunt, velut qui ex Cappadocia convehuntur, quos in Argeo nasci ajunt. Solvuntur autem hi in succum colore lacteum: ex quo liquet, quod extenuandi vim obtinent, absq; ut insigniter excalfaciant. Λίθοι ἐν τοῖς σπόγγοις *Græcè, Lapides in spongiis reperti dicuntur: Arabicè, Hagiar alsefengi: Italicè, Pietre delle spugne.* Lapidū spongiarum vires ex Gal. Nomina.

Λιθοκόλλα. LITHOCOLLA. CAP. CXXI.

LIthocolla glutinum, quo lapides conjunguntur: conflatur autem ex marmore, lapide Pario, & tauri no glutine. Potest candente specillo admotum, incommodos oculis pilos replicare.

Λίθος ὀστρακίτης. LAPIS OSTRACITES. CAP. CXXII.

OStracites testæ similitudinem habet, crustosus, & in laminas fissilis, quo mulieres ad detrahendos pilos, pro pumice uruntur. Menses drachmæ pondere potus ex vino sistit. Si quatuor diebus à purgatione bibatur sicilici pondere, fœminis præstat ne concipiant. Cum melle autem impositus, mammarum inflammationes lenit, & nomas cohibet.

OStracitem lapidem, quo pumicis vice usa est antiquitas, hactenus mihi videre non licuit: quanquam reperiri hunc in Hildesheimio circa antrum à nanis appellatum, colore subrubeo, & ostracorum testis similem, libro quinto de natura fossilium scribit Agricola. Ejus vires tradidit Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Porro ostracitem vocatum lapidem prædicare quosdam audio, quasi desiccandi valenter facultatem obtineat, temperatam ex adstrictione & acrimonia, velut & Geoden nomine, pupillas expurgare, & uberum testiumq; phlegmonas sanare, ex aqua videlicet inunctum. Lapis Latinis ostracites Græcus λίθος ὀστρακίτης *dicitur: Italis, Pietra ostracite.* Ostracitæ lapidis consid. & vires. Nomina.

Σμύρις λίθος. SMYRIS LAPIS. CAP. CXXIII.

SMyris lapis est quo annularii sculptores lapides expurgant, ad erodendum, & urendum utilis: gingivis, quas humor vexat, prodest: dentifricio commendatur.

SMyris vulgò nobis Smeriglio, notissimus est lapis, præsertim quòd ejus pulvere expoliantur gemmæ, & armorum omne genus. Vitrum quoq; Smyride lapide finditur, quemadmodum & adamante, tanta inest ei durities. Hujus vires Galeno lib. 9. simplicium medicamentorum, his verbis describuntur. Sed & Smyris vocata, quòd multum abstergentem habeat facultatem, clarum est vel ex eo quòd dactylioglyphi, hoc est, qui anulos exculpunt, eum in usum illo utantur. Quinetiam quod dentes puros efficiat, experti sumus. Lapis, qui Græcis λίθος σμύρις. *Latinis lapis Smyris appellatur: Italis, Smeriglio. Quæ verò Latinis Arena litoralis, Græcis* ἄμμος αἰγιαλῖτις; *Italis, Arena marina dicitur.* Smyridis consid. & vires ex Gal. Nomina.

Ἄμμος αἰγιαλῖτις. ARENA LITORALIS. CAP. CXXIV.

ARena è litoribus sole fervefacta, hydropicorum tumores exugit, si capite tenus in ea obruantur. Torreri solet ad aridos fotus, pro milio aut sale.

Ἀ'κόνη ναξία. **LAPIS NAXIUS. CAP. CXXV.**

ECote Naxia, quod exacuendo ferro deteritur, illitum alopecias ad pilum reducit: virginum mammas cohibet, nec increscere patitur. Potum ex aceto lienem absumit, & comitialibus prodest.

Λίθος γεώδης. **LAPIS GEODES. CAP. CXXVI.**

GEodes lapis adstringit, siccat, caligines oculorum discutit. Illitus autem ex aqua, testium mammarumque inflammationes sedat.

Naxos est Cote appellatum. Naxii vires ex Gal. Nomina.

NAxium lapidem nullis prorsus notis descripsit Dioscorides sed illum legitimum esse censeo, quo passim utimur ad cultellos acuendos. & fanarias falces, nobis vulgò Cote appellatum. Geodem autem, cùm ita a terra denominatum esse putem, me sapius vidisse crediderim, cùm in Bohemia, Misnia & Saxonia lapis quidam subrotundus, colore ferrugineo reperiatur, qui flavam terram non modicam intra se concludit. Naxius autem, Galeni testimonio, non solùm virginum mammarum incrementum prohibet: sed & pueris testes crescere non patitur, tanquam videlicet particeps facultatum refrigeratoriæ. Lapis, qui ἀκόνη ναξία, Græcis, Latinis lapis Naxius, ut etiam Italis pietra Naxia nominatur. Qui verò λίθος γεώδης Græcè, Lapis Geodes Latinè, pietra Geode Italicè dicitur.

Γῆ πᾶσα. **TERRA OMNIS. CAP. CXXVII.**

OMnis terra, ad medendi usum recepta, summam & primam vim habet refrigerandi, meatusque obducendi, occludendique: sed specie distat, cùm alia adjunctis quibusdam ad alia sit utilis.

Γῆ ἐρετρία. **TERRA ERETRIA. CAP. CXXVIII.**

ERetriades duę sunt, una vehementer alba est, altera cinericia. Optima habetur ad cinereum colorem vergens, perquàm mollis: quæ si per æramenta tractim ducatur, lineam violaceam refert. Lavatur, ut cerussa, aut hunc in modum. Teritur seorsum, cum aqua, & ubi pessum ierit, humor leviter excolatur: siccata solibus, iterum teritur interdiu, adjecta aqua, ut vespere considat: antelucanis colo excernitur, & demum in sole trita, si fieri potest, digeritur in pastillos. Quod si tosta desideretur, pastilli magnitudine ciceris in fictile perforatum conjiciuntur, oreque vasis diligenter obturato; supra carbones candentes continenter follibus perflantur: ubi verò cinis in favillas se convertit, aut æreum colorem contraxit, exempti reconduntur. Vim habet adstringentem, & refrigeratoriam, leviter mollientem: cava explet, & sanguinolenta conglutinat.

Γῆ σαμία. **TERRA SAMIA. CAP. CXXIX.**

SAmia præfertur candida, levis, tangenti linguæ glutinis modo adhærescens, mollis, succosa, friabilis: cujusmodi est, quam aliqui collyrion vocant. Duæ enim species ejus: unam antè diximus: altera aster appellatur, crustacea, & cotis modo prædensa. Uritur, ac lavatur, ut eretria, vimq; consimilem habet. Sanguinis rejectiones sistit: fœminis fluxione vulvæ laborantibus, cum flore sylvestris punicæ datur. Testium, & mammarum inflammationes, illita ex rosaceo, & aqua, refrigerat: sudores arcet: contra serpentium morsus, & venena pota ex aqua auxiliatur.

Λίθος σάμιος. **LAPIS SAMIUS. CAP. CXXX.**

SAmius lapis in Samia terra invenitur, quo aurifices utuntur poliendo auro, ut resplendeat. Probatur candore, & duritia. Vis ei adstrictoria, & refrigerans: prodest stomachicis potus: sensus hebetat: verùm ad fluxiones oculorum, & ulcera, cum lacte efficax est. Partus, ut tradunt, adligatus accelerat, & conceptus fœminarum custodit.

Terræ Samiæ cõsideratio. Aster.

TErra, quam Samiam vocant, an ex Samo deferatur in Italiam, non equidem affirmarem, nisi legitimam vidissem. Hanc primùm mihi misit eruditissimus medicus, & simplicium indagator non postremus Alphonsus Pantus Ferrariensis Hæc enim cùm frangitur radiantes quasi stellas ostendit, unde illi Asteris nomen. Præstitit Samia terra maximum in medicina usum Galeni tempore, qui ea, quæ aster appellatur, tanquam præstantiore semper usus est: hic tamen Dioscoridi præfertur illa, quam aliqui collyrion vocant. Sunt qui putent Samium astera illum esse lapidem, quem seplasia Talcum nominant. Sed ij, meo quidem judicio, hallucinantur: quandoquidem Talcus linguæ contactu nunquam glutinis modo adhæret, attritu contumax est, nec cotis instar præduras visitur. Adde quòd Talcus non sit crustosus, sed quamvis translucidus, ut vitrum, ac lævis: & quòd non nisi magno labore, & diurino igne comburi possit: nec id quidem per se fieri potest, nisi quibusdam admistu, quod tamen Samio asteri non evenit, utpote qui facilè teste Dioscoride, Eretria terra modo comburatur. Ad hæc sciant Medici Talcum ebibitum strangulare non secus ac gypsum: cùm tamen Samius aster perinde atq; Lemnia terra, contra venena, & venenosorum serpentium ictus maximè auxilietur, & ut illa labris & linguæ inhæreat. Id quod aliquando animum traxit ad credendum, eam terram vel Samiam, vel Samiæ similem esse, quam magnifaciunt circulatores, qui serpentes circumferunt, à Melita insula allatam: quamq; vulgò vocant Pietra di san Paolo. Siquidem hæc colore candida spectatur, linguæ tangenti pertinaciter adhærescit, mollis est, & succosa facileq; friabilis & adversus venena, & serpentium ictus Lemniæ vicem explet. Cæterùm neq; illud ausim asserere, quòd lapidem Samium vocatum ad nos convehant mercatores, quo aurifices aurum, & argentum antiquitus poliebant: etsi hunc quoq; in Germania reperiri scribat Agricola. Terra Samia sic Latinis atq; Italis, ut γῆ σαμία Græcis appellatur. Lapis verò λίθος σάμιος Græcè, Lapis Samius Latinè, & Pietra Samia Italicè nominatur.

Terra S. Pauli.

Talcum non esse Samium.

TERRA CHIA. CAP. CXXXI.

γῆ χία.

CHia eligi debet candida, vergens ad cinereum, Samiæ similis. Est autem crustosa, †albaque, sed fictilis formis differens. Vis eadem, quæ & Samię: extendit faciem, & erugat, atque splendidam reddit: colorem in facie, & corpore toto commendat: in balneis pro nitro deterget.

† Orib. κ) λευκὴ. 1. tenuisq;.

TErram Chiam notis omnibus legitimam, misit ad me superiori anno Alphonsus Pantius medicus Ferrariensis.

TERRA SELINUSIA. CAP. CXXXII.

γῆ σελινουσία.

EAdem præstat Selinusia; maximè laudatur, quæ vehementer resplendet, candida, friabilis, & humore dilui celerrima.

HAnc à me antea non visam, albam, splendentem, atq; friabilem, misit ad me idem Alphonsus Pantius.

TERRA CIMOLIA. CAP. CXXXIII.

γῆ κιμωλία.

CImoliæ duo genera, candida, & ad purpureum inclinans. Optima existimatur, quæ innatam habet pinguitudinem, tactuq; frigida sentitur. Utraque aceto diluta, parotidas, & alia tubercula discutit. Ambusta igni, si statim cimolia oblinantur, pustulas non sentient: testium duritias, & totius corporis collectiones cohibet: igni sacro imponitur. In summa, utraq; multùm in medicina commendatur, si incorruptæ originis, nec spuria assumatur.

TERRA PNIGITIS. CAP. CXXXIV.

γῆ πνιγῖτις.

QUæ pnigitis dicitur, colore ferè eretriæ similis est, grandioribus tantùm glebis: manum si quis admoveat, refrigerabit: tactu linguæ usque adeò glutinosa, ut pensilis hæreat. Cui effectus idem, qui cimoliæ, paulò tamen infirmior. Hanc aliqui pro eretriade vendunt.

TESTÆ FORNACEÆ. CAP. CXXXV.

ὄστρακα τῶν καμίνων.

FOrnaceæ testæ vehementer tostæ, crustas ulceribus obducunt: quare prurigini, & papularum eruptionibus medentur. Podagricis prosunt: strumas discutiunt, cerato exemptæ.

TERRA FORNACUM. CAP. CXXXVI.

γῆ ἐκ τῶν καμίνων.

FOrnacum terra, quæ retorrida fulvescit, ejusdem cum testa effectus.

TERRA MELIA. CAP. CXXXVII.

γῆ μηλία.

MElia colore cinereum eritream imitatur, aspera tactu: ea digitis friata, derasi pumicis modo crepitat. Vim habet aluminosam, sed remissiusculam, id quod gustu deprehenditur: modicè linguam siccat: purum corpus reddit, & colorem commendat: pilos extenuat: vitiligines, & lepras abstergit. Pictoribus usum præbet, ut colores diutius perennent. Emplastris viridibus, quæ chloræ dicuntur, efficaciter inseritur. Ex omni melia terra, & omni alia in universum, eligi debet recens, mollis, non lapidosa, friabilis, quæ cùm humorem attigerit, facilè resolvatur.

QUamvis terra Erethria, Chia, Selinusia, Cimolia Pnigitis, & Melia antiquis notissima fuerint, & in usu medico frequentissima, ut author est Galenus, non tamen ab his, qui nos præcesserunt, adeò neglectas fuisse constat, ut pauci admodum sint hac ætate, qui eas agnoscant. Ego autem & Pnigitem, & Erethriam sum consecutus, Alphonsi Panty medici Ferrariensis, liberalitate. Verùm cùm terras has non habeant in Myropoliis, operæ pretium non duxi, ut in singulis moram traheremus, ac de earum historia & viribus latius dissereremus. Græcus, Latinus, *terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigitis, Melia: Italis, terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigite, Melia vocantur: Arabibus verò terra Cimolia, Teri chimolea, seu Thin chimulia: Pnigitis, Terri hanem.* Nomina.

TERRA AMPELITIS. CAP. CXXXVIII.

γῆ ἀμπελῖτις.

EX ampelitide terra, quæ pharmacitis nomine in Seleucia Syriæ nascitur, laudatur in primis nigra, picææ longos carbones referens, modicè assulosa, æquabili splendore, quæ detrita, accepto oleo, statim eliquescit. Vitiosa censetur candida, & cinerea, quæ in liquorem non resolvitur. Vim dissipandi, & refrigerandi habet: ad callibephara additur, tingendis capillis idonea. Usus ejus ad illinendas vites, sub germinationis tempus, utpote cùm innascentes vermiculos enecet.

AMpelitis, ut author est Galenus libro nono simplicium medicamentorum, hoc sibi nomen jure vendicavit, quòd antiquis infrequenti haberetur usu, ad præservandas ab erucis vitium gemmas prima earum germinatione, quemadmodum nos viso circumlito nostras temur in Hetruria. Pharmacitu verò dicitur, quòd medicamentosa maximè sit. Siquidem non modò vermiculos ad vites ascendere inhibet sed etiam eos interficit. Hac usq; adeo bitumine referta est ut Plinius, & Posidonius, bitumini similem ipsam fecerint. Cujus experimentum est, si facilè in oleo imposita, liquescat. Quamobrem credidere nonnulli Ampelitim terram crustosum illum fuisse lapidem, quem scribit Galenus se invenisse Ampelitidis terræ consideratio.

in Lyciæ litoribus, & in cœle Syria, qui in ignem conjectus leviusculam edebat flammam. Hoc argumento nixi, quòd idem scripserit se reperisse lapidem illum in quodam colle omni ferè ex parte circumdato ab Asphaltite lacu, quem Sodomeum vocant, ex quo bitumen in ipsum labitur lacum. Quapropter non desunt, qui dicant, Galenum haudquaquam novisse eos lapides nil aliud, quàm terram ampelitidem: quæ cùm piceum referat carbonem, ut Dioscorides ipse testatur, non nisi parum, si potius lapidis quàm terræ speciem præse ferat. Non ab re itaq; credendum fuerit, Ampelitim terram non admodum à Gagate lapide differre, quippe quòd utraq; ex terra & bitumine suam traxerint originem. Ampelitis nuperrimè e Carniola, ubi foditur, ad me allata est, nullus reclamantibus notis. Hæc quæ γῆ ἀμπελῖτις Græcis, Latinus Terra Ampelus appellatur: Arabibus, Thin Alcharin: Italis, Terra Ampelite.

Ampelitis à Gagate parum differt.

Nomina.

Ἀσβόλη ζωγραφική. FULIGO PICTORIA. CAP. CXXXIX.

Fuligo, qua pictores utuntur, ex vitrariis officinis colligi solet: siquidem ei palma tribuitur. Vis ei ad adstringendum, & erodendum efficax: fracta, cum rosaceo cerato ad cicatricem perducit.

Μέλαν γραφικὸν. ATRAMENTUM LIBRARIUM. CAP. CXL.

ATramentum quo scribimus, fuligine è tedis coacta colligitur. In singulas libras gummi, ternæ fuliginis unciæ adjiciuntur. Fit etiam è resinarum, & pictoria fuligine, de qua paulò ante diximus. Assumitur autem fuliginis mina, gummi sesquilibra, glutinis taurini, atramenti sutorii, singulorum sescuncia. Additur convenienter erodentibus medicamentis: ambustis, ex aqua commodè crassius illinitur, sed non antè solvatur, quàm cicatricem induxerit: sanatis siquidem ulceribus, sua sponte decidit. Cæterùm habes, amicissimè Aree, fere, quæ tradenda duximus pro operis modo, quem destinaveramus, & materiæ, auxiliorumque medicinalium copia.

DE fuligine pictoria, atq; etiam de Atramento librario latius & apertius à Dioscoride scriptum est, quàm ut de his plura nobis supersint dicenda, vel declaranda. Quare jam unà cum authore nostro, huic quinto libro finem imponamus, atq; insuper DEO, cui omnia, quæ à nobis fiunt aut dicuntur, accepta ferre par est, immensas agamus gratias. Et fuligo quæ ἀσβόλη ζωγραφικὴ Græcè, Latinè Fuligo pictoria dicitur, quemadmodum Italis Fuligine de pittori. Quod verò μέλαν γραφικὸν Græci, Latini Atramentum librarium, Itali Atramento librario, aut Inchiostro nominant.

Nomina.

LIBRI QVINTI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii, IN LIB. SEXTUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE LETHALIBVS VENENIS, EORUMQUE PRÆCAUTIONE ET CURATIONE.

PRÆFATIO DIOSCORIDIS.

SUPERIORIBUS, amicissime Aree, libris tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem fructibus, lacrymisq; : item animalibus, melle, lacte, sevo, frumentis, oleribus, herbis, radicibus, liquamentis, vinis, metallisque. In hoc verò totius operis ultimo, facultates medicamentorum recensebimus, quæ prodesse nobis, aut officere possunt. Vitata igitur orationis prolixitate, opus institutum prosequamur. Hujuscemodi autem tractatus cùm bifariam distributus sit, in partem venena præcaventem, ita ut ne fallant sumentes, aut si quando per imprudentiam dentur, ut tum quoq; innoxia sint, irritaque: & in ratione iis succurrendi, qui jam noxam sentiunt: primùm dixeram de præcavendi modo, quem esse difficillimum pleriq; majorum arbitrantur, quod dantes clam venena ita insidias temperant, ut peritissimum quemq; decipiant. Siquidem venena suâ amaritudine, permistis dulcibus, spoliant, & grave odoris virus mistura odoramentorum eximunt. Aut medicamenta immiscent, quæ tuendæ sanitatis gratia dari putantur, & præsertim in valetudine, ut absinthium, tragoriganum, satureiam, aut hyssopum, quinetiam thymum, irim, origanum, abrotonum, castorium, aut si quid medicamentis purgatoriis cognatam habere qualitatem videatur. Aut potionibus inserunt, ut vinis asperis, juribus, passo, malsæ aquæ, musto: succis, ut in cremore lentis, polentis: aut medicaminibus, aut aliis, quæ assumuntur, edulii speciem referentibus. Quare qui in ea suspicione sunt, conditos cibos vitare debent, omniq; intenso sapore dulcium, aut salsorum, aut acidorum abstinere: nec sitibundi affatim bibere, ut esurientes voraciter comesse, semperque ad saporem horum diligenter attendere, præsertimq; potui frigidam aquam præsumere. Satiato enim appetitu, qualitates ægerrimè postea concoquuntur. In ægris quidem facile cavemus potiones auxilii prætextu dari solitas, quas offerunt improbi veneficorum artifices: itaque ob id laborantes morbo non perinde audentium injuriis patent. Et hæc quidem nec facile incauti seductique homines capiantur dolis veneficorum, ratio est, & facultas. Sed alia superest expeditior, ut suspiciosi aliqua præsumant, quæ venenorum vires hebetent, & inefficaces irritasq; reddant: cujusmodi caricæ sunt cum juglandibus nucibus manducatæ, & quæ cedromela vocant: de terra, feminisque napi drachma cum vino. Item folia calaminthæ, aut creta, quæ Lemnia sphragis appellatur, pondere pari cum vino: aut rutæ folia, & nucis juglandis nucleum: aut caricas duas & talis callum jejuni sumant, & nullo veneni genere lædentur. Antidota ex vino sumpta, eundem effectum præbent: inter quæ intelligitur magnum Mithridatium, & quod scimus, & quod sanguinem temperatur. Quin & sæpe venenis obsistunt peculiares quidam corporum affectus ergo quodam modo constitutorum, cum quadam cibi, potusque qualitate, tum vini copia ita temperatorium, ut cum veneris differentiant: siquidem ingesti veneni vires frangunt, atque jam priore alimento fractis, præclusisque meatibus, obstant, ne memoratim per digestionem insinuetur. Verùm enimuero, quoniam fortunæ necessitas interdum similia discrimina peregrè agentibus adfert, absque ullis insidiis hominum, nonnihil differendum mihi de hac re necessarium duco. Jam primùm igitur culinam apparare loco subdiali convenit, cibosque & potus in hujuscemodi loco struere. Si id fieri commodè nequit, secunda erit conditio hæc apparandi, apponendique sub tecto. Sed tum diligenter laquearia animadvertenda: frequenter enim à superioribus contra ulamentis animalia decidunt exigua quidem, sed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, stelliones, & alia quædam reptilia. Porrò vinaria vasa diligenter intueri oportet: namque reptilia odore vini illiciuntur, quæ interdum sorbendo noxium virus eructarunt, interdum verò delapsa immersaque expirarunt, & exitii causas haurientibus attulerunt. Sed hæc hactenus dicta sint, ne cauti, & providi insidiis pateant. Quod si qui sua sponte, aut ex quorundam insidiis sumpserunt, auxiliari primo quoque tempore oportebit: siquidem dum comites singulorum venenorum notæ expectantur, immedicabile fit venenum, & paulisper neglectum, medicamentis ægrè cedit. Quare si qui pro comperto se virus sumpsisse intelligunt, & fateantur, aut eorum

rum, qui aderant, testimonio constet, protinus ad idonea remedia transeuntes, facilè peculiari, nativæq; constitutioni restituemus. Neque enim iis assentimur, qui prorsus auxilia in hujuscemodi frustra adhiberi contendunt. Quo enim modo morbi, quorum causæ cœcæ, latentesque corporibus insident, medicinam admittunt, & quæ forinsecus incurrunt venena, medendi rationem aspernantur? Æquè vero omnes morbi pro causarum ingruentium magnitudine, proque antecedentibus affectionibus quibusq;, quibus sit opportunum corpus, vel medicabiles sunt, vel nullis cedunt medicamentis. Quod si quiforsan obmutescentes, aut temulenti, aut nolentes alioqui venenum à se egeri, nullam nobis ejus cognitionem præbeant, tum protinus accedendum ad ea, quæ communiter epotis quibuscunq; venenis opitulari consueverunt. Atqui nullum magis in omnia valens auxilium dari potest, quàm ut proximo loco virus foràs exhauriatur, priusquam invalescat. Quare sine mora calidum oleum ex aqua, aut seorsum, ut vomitate cogantur, dari convenit. Aut si oleum natura loci negat, butyrum cum aqua calida malva, aut lini semine, aut trago, urtica, fœno græco, aut halicæ decocto, vicem ejus exhibebit. Hæc enim non modò vomitionibus exigent vi illa sua laxatrice, aut nauseam ciente, sed alvum quoque subducent, & corporum inanitione ita adversabuntur, ut acrimonias venenorum hebetent. Id quod evidenter hujuscemodi argumento deprehendere licet. Esto, ut quisquam viva calce, vel fæce, aut cantharidibus, aut alio quovis acri, corpus exulcerare statuerit, is si ipsum oleo leniter illinat, exulcerationem non accipiet. Atqui neque vehementer adstringi corpus, neque refrigerari poterit, si antea pertingatur. Quinetiam vomitus non ob id modò, quod vacuet, & noxium humorem excernat, juvamentum adfert: sed quòd assumptum virus nonnunquam odore, coagulatis grumis, aut colore prodat: quippe cùm odore, & amaritudine, meconium: colore, cerussam, gypsumve: grumis, lac aut sanguinem animalis recens jugulati ostendat. Nam gravis odor regestorum, leporis marini, aut rubetæ veneficia deprehendit: ita ut nonnulla ab iis remedia peti possint, ad idonea singulorum auxilia transeuntibus. Oleo etiam malvæ decoctum admiscetur, aut glaucium, aut adeps anserinus, aut pinguium carnium jura, aut lixivium lignorum cinere factum. Ubi verò vomitus diligenter citatus fuerit, ne quid in ventre coierit, quæ hæserunt intestinis reliquiæ, clystere acri devocentur. Facit & nitrum tritum cum hydromelite sumptum, & vina vetera liberalius epota, gallinacea jura, præpingues pisces, vetustæ carnes pinguesque, & quæ adipe aut recenti butyro parantur. Alvum namque subducunt, uti diximus, & stomachum resolventia, proniorem ipsum ad vomitum reddunt: & venenorum acrimonias hebetant, atque meatus obstruentia, celerem virium penetrationem inhibent. Quinetiam medicamenta dantur, quæ communi dote prosunt, ut Lemnia terra, agaricum, abrotonum, irio, radix eryngii, semen pastinacæ, & calaminthæ, nardum Gallicum, castorium, ferulæ virentis medulla, flos rhododendri, succus marrubii, laser, aut laserpitium, sagapenum, peucedani succus, aut panacis, & radix, quam magudarim appellarunt, aristolochia longa, sylvestris rutæ semen, & betonicæ, quam cestron nominant, folia: singula cum vino drachmæ pondo sumi debent. Effectum præbet polii decoctum, & seseli, & liquida pix lincta. Magnificè ferunt opem antidota, quæ in calce operis scripta reliquimus. Communis ratio præstandi auxilii ita se habet. Cæterùm ab iis, quæ consueverunt evenire, communia remedia sumptitari possunt. Ferè enim vires venenorum quàm plurimorum in affectus consimiles corpus tandem redigunt. Quam ob causam plerisque communia conducunt auxilia; varia etenim sunt venenorum genera, communes tamen, nec multi iidem affectus oriuntur. Neque fieri potest, ut omnes concurrentesque casus, quæ symptomata vocant, unum venenum sequantur, alioquin supervacanea fuisset venenorum singulorum traditio, cum suis remediis ab authoribus descripta. Neque verò in uno eodemque promptum est invenire, ut quis stomachi, alvi, intestinorum, jecoris, renum, & vesicæ dolore vehementer crucietur, ut singultiat, erodatur, contremiscat, refrigeretur, obmutescat, convellatur, pulsus elanguescat, spiritus difficilis fiat, veterno premátur, vertigo obversetur, caligent sensus, stranguletur, sitiat, sanguis erumpat, febre conflictetur, ægrè lotium reddat, torminibus vexetur, crebrò vomitet, nausea prematur, rubescat, livore sugilletur, pallescat, desipiat, stertat, viribus deficiat, & pleraque alia faciat, patiaturque: singula enim in generales affectus deducta, pauca numero, & communia ea demonstrant, quæ evenire consueverunt. Quare in singulis, quæ supra diximus, non facilè fuerit devoratum virus cognoscere. Nam oris & linguæ erosio, stomachi, ventris, vesicæ ac renum inflammatio, vehemens urinæ difficultas, & interdum cruoris cum eo exitus, lancinatio, & in pluribus partibus quidam adustionis sensus, non in cantharidibus modò potis reperiuntur: sed in crucis quoque pinorum, & bupreste, & salamandra. Porrò non modo eos, qui meconium hauserunt, veterno, aut sopore premi, stertere, livore sugillari, torpere, refrigerari, stupescere, toto corpore pruritum sentire, sensu privari constat, sed eos etiam, qui mandragoram, aut cicutam devorarunt. Delirium non hyoscyamus tantùm infert, verùm etiam quæ toxica appellantur: itidem aconitum, & mel, quod in Heraclea Pontica gignitur. Strangulatio non minus in fungis, quàm in sanguine taurino, lacte, aconito, cerussa, gypso conspicitur. In summa, difficile unum uni veneno proprium invenire signum quod haustum, gustatumque virus prodere possit: maximè, quòd hæc cæterorum etiam vitiorum, quæ in corpore exoriuntur, communia sequi solent. Cæterùm in his, quæ celeriter enecant, noxam fignis forsitan indicare possis, si ad ea respexeris, quæ sumus dicturi. Sed in iis, quæ ad longas ægritudines spectant, nihil ad medendi rationem difficile, duntaxat quod pertineat ad indicia noxæ, utpote cùm venena statim, atque præsentaneam vim illam perdiderunt, transmutata in longos affectus, communia reliquorum vitiorum remedia, compositionesque flagitent, cùm venefica proprietas non amplius insit. Si vero longa sit affectio, in aliquod diuturnorum morborum genus recidet, à quibus facilè fuerit medendi rationem assumere. Sed de iis, quæ generaliter auxiliantur, hactenus. Consequenter quæ privatim singulis prosunt, scriptis mandabimus, si prius sigillatim exposuerimus, quæ ex singulis ordinibus exitialem, aut maleficam vim sortiuntur, ut medicinæ studioli ea cautè observent, quæ ad rationem salutis scripta inveniuntur: quod nonnulla eorum, quibus utuntur, venenis sint commista. Incuria enim magnas adfert noxas, & sæpe continuo usu eorum, homo in perniciem agitur. Proinde animalia, quæ exitiosam vim habent, hæc sunt: cantharides, bupreftis, salamandra, pinorum erucæ, lepus marinus, rubeta, & rana palustris muta, devoratæ hirudines. Semina sunt hyoscya-

byoscyamus, coriandrum, cicuta, gith, psyllion. Liquamenta, meconium, opocarpason, thapsiæ succus, elaterium, mandragoras. Radices, quas mittit chamæleo, aconitum, thapsia, veratrum, ixia, agaricum nigrum, ephemerum, quod aliqui Colchicum vocant, quod in Colchide nascitur. Arbores, herbæ, obera q.: similax, quam aliqui tithymalum appellant, Romani taxum: solanum manicum, quod & dorycnium dicitur: sardonia herba, quæ ranunculi genus est: corniculatum papaver, pharicum, toxicum, ruta sylvestris, fungi. Ab animalibus, taurinus sanguis recens, lac intus coagulatum, mel Heracleæ in Ponto genitum. Metalla, gypsum, cerussa, calx, auripigmentum, duo sandarachæ genera, spuma argenti, adarce, plumbum, & quod argentum vivum dicitur. E liquoribus domesticis, vinum abundè post balneas potum, aut passum, & frigida aqua similiter.

10

COMMENTARIUS MATTHIOLI.

MAGNVM sanè & immensum beneficium acceptum referre debent sapientissimo Dioscoridi, non solùm Medicinæ orbi universi, sed etiam universa simul humana natura: quippe quòd is artem medicam illustraverit quinq; superioribus libris, in quibus infinitorum simp. med. historiam ac facultates mirabili ordine tradidit: sine quibus nullo quidem pacto ægritudines propelli possent, nullaq; earum noxia malefica, quibus vita nostra conflictatur, ac tollitur. Sed longè plura adhuc beneficia eidem accepta referri debent quòd deinceps in hoc sexto volumine, exactissima scientia mirabiliq; doctrina ac ratione explicaverit, & quomodo quisq; lethalia omnia venena præcavere possit, & qua etiam ratione succurrat, ne eadem perniciem vel aliquam inferant noxam, quæ prius per imprudentiam, aut malitiam aut dolum intus in corpus sumpta fuere. Nam etsi medicamenta tam ad universales, quàm ad particulares morbos, qui quotidie invadunt & affligunt humanum corpus, necessaria plurimùm semper extiterint apprimeq; utilia: innumeri tamen habentur mortales, qui servata tantum vitæ ratione, naturæ duntaxat ope pelluntur. Secus autem evenit ijs quibus venenum exhibitum sit quorum opem nisi prius hausto præstantibus admodum antidotis veneno prævenerint, vel post ipsum assumptum remedia non adhibuerint, rarissimè vel nunquam naturæ viribus servantur. Quin potius eos plerumq; vita deficit, qui venenum hauserunt, nisi quam primùm succurratur remedijs: de quibus ita abundè, accuratèq; scripsit Dioscorides, ut quicquid ferè & gravissimus author, & medicorum facilè princeps, nec non tota posteriorum Græcorum, & Mauritanorum schola ipsum in hoc adeo diligenter sint imitati, ut ab eo omnem hujusce facultatis doctrinam didicerint. Cujus rei amplissimum testis est Gal. lib. 1. de antidotis. Quamobrem omnibus perspicuum esse potest, Dioscoridem in hac venenorum, æq; ac in alia medicamentorum facultate, omnium facilè principem, & magistrum extitisse. Itaq; cùm in alios ejus quinq; superiores libros commentarios (ut puto) non inutiles conscripserim, me equidem operæ pretium facturum putavi si libro quoq; sexto commentarios adderem: præsertim cùm noverim quam utile sit ac necessarium, homines in universum assequi tum modum, tum rationem tam præcavendi quàm curandi venena, non solùm ea, quæ intus in corpus sumuntur, sed etiam quæ venenosorum animalium morsu, vel ictu ejaculantur, & relinquuntur: Siquidem malefica venenorum vis adeò gravis & potens humanæ naturæ semper extitit inimica (huic enim magis, quam cæteris adversatur) tantaq; velocitate suum exequitur munus, & sæpenumero eundem præstet effectum in corporibus nostris, quem præstat voracissimus ignis, si quando ad aridissimas pervenerit paleas. Fit enim ut plerumq; venena, dum jubent qui sumpserunt, vel ictu languent, medicos accersiri, confestim corporis humores inficiant atq; etiam principes partes, ut subinde nihil, vel parum possint remedia, & quam præstantissima antidota. Quapropter rectè Galenus lib. 3. de simpl. medic. facultatibus cap. 23. scriptum reliquit, quòd quando venenum putredine, & erosione enecans, gravem corpori intulerit noxam, fieri quidem non potest, ut amplius vincatur, superetur q;, vel victus ratione, vel generosorum medicaminum ope. Ex hoc itaq; accepi, clareq; cognovi, quod si in hunc quoque librum sextum commentarios non scripsissem, præstantiorem, magisq; vitæ humanæ necessariam medicamentorum partem, intactam silentio præteriissem. Quæ quidem pars, cùm præterea à nobis ex Dioscoride pluribus ante annis in Italicam linguam versa habeatur, ac etiam his nostris commentarijs enarrata, causa nimirum erit, qua potissimùm innumeri homines, non modò mortiferis sæviantur venenis, sed à morte quoq; liberentur. Nam quicunq; in hos nostros incident commentarios, qui Italici, aut Latini sermonis non fuerit prorsus ignarus, quanquam non fuerit Medicus, non tantùm sibi ipsi, verùm etiam aliis adjumento esse poterit. Nempe quòd usus medicamentis tum simplicibus tum compositis ad venenorum noxam facientibus, quorum inferius præstantiora, valentioraq; referam: quinetiam convenientibus usus cautionibus, facilè aliquando veneno prorsus medebitur, aliquando autem tamdiu ægros vivos traducet, quamdiu diligentissimis Medicis accersitis, qui non semper præsto sunt, sed in. quæ ex parte vel longè distant, vel absunt, integrum medendi locum relinquet. Sed anteaquàm modum, ac rationem præcavendi veneni in medium afferam, non alienum duxi, ad ampliorem hujusce rei doctrinam, nonnulla in universum præmittere scitu, ut arbitror, necessaria, ut sine quibus tractatio hæc diminuta, & imperfecta videri possit. Primùm itaq; dixerim (ut etiam Concliator inquit, in libro, quem de venenis edidit) venenum omne intra corpus nostrum assumptum omnibus suis facultatibus prorsus opponi cibo, quo nutrimur. Nam quemadmodum cibus in nostri corporis sanguinem vertitur, fitq; in omni sui parte membris, quæ præcipuè nutrit, similis, locum illius, quod continuo in nobis exolvitur, subintrans: ita venenum contrario modo se habens corpus ac membra, quibus primò adhæret (ut infra latius dicetur) in sibi peculiarem venenatam naturam transfert. Unde quemadmodum animalia omnia, omnesq; fructus, quæ terra parens gignit, quæq; in nutrimentum verti possunt, si à nobis edantur, in nostrum transeant alimentum: sic per oppositum modum, venenata intrò in corpus sumpta, universa corporis nostri membra venenata reddunt. Quippe cùm omne agens suo passo sit fortius, ignis suæ vi agendi potentissima paleas celerrimè in se ipsum convertit, & conficit. Ob id itaq; dixere antiqui rerum naturalium exploratores, quòd venenum homines interficit corrupta corporis temperie, & compositione. Id quod maximè comprobat Galenus lib. 3. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi, in hoc, inquit, differt alimentum à medicamento, quod hoc nostrum corpus alterat suis qualitatibus, illud verò convertitur, fitq; substantia corporis simile. Porrò ferè convenit (ut Avicenna, & Averroes posteritatis memoriæ prodiderunt) venena in universum trium esse generum: ut enim aut à plantis, aut ab animalibus, aut à metallicis exitiosam vim habent, ita inde discrimina sortiuntur. In plantis igitur ea omnes inter venenata recensentur, quæ ciborum naturæ omnino repugnant, & adversantur: quæ natura non

Beneficium a Dioscor. in posteros collatum

Ratio commentariorum in librum sextum.

Veneni operatio qualis.

Veneno-rum genera tria.

ejusmodi

ejuſmodi ſunt, ut eſitata in alimentum converti poßint: quin immo contrariam obtinent facultatem, ita ut membra jam nutrita, in ſe ipſas convertant. Cujuſmodi eſt elleborus, aconitum, cicuta, napellus, Sardonia herba, nerium, & alia quàm plurima plantarum genera, de quibus in proceſſu pluribus ſeorſum agemus. In animalibus ea omnia veneno inſunt, cujus natura humanæ prorſus adverſatur. Patet id in viperis, aſpidibus, baſiliſcis, lepore marino, rubeta, ſcorpio, phalangio, ſalamandra, rabidis quadrupedibus: item in morticinis carnibus aut à fulmine occiſis, aut à veneno occiſis & rabidis animalibus. Cæterùm hac in re, licet nonnulli dicant venenum cum vita animalis conſumi, eo ducti exemplo quod cervi, lupi, apri, & reliquæ feræ, quæ venenatis ſagittis conficiuntur, innocuè comedantur, ſcire tamen oportet, hanc regulam deficere in his, quæ peſtis aut rabies, aut fulminis ictus, aut venenoſorum morſus enecat. Quandoquidem complures vidi mortuos eſſe, qui tantùm boves peſte confectos excoriaverant, haud aliter toto corpore tumentes, ac ſi in hydropem incurriſſent. In metallicis deniq; illa omnia produntur venenata, quæ malefica, ac lethali conſtant facultate. Quæ

Venena quot modis mortem adferant.

lia ſunt argentum vivum, auripigmentum, ſandaracha, magnes, & ſimilia. Ad hæc ſciendum eſt venena non ſolum interficere per os ſumpta, ſed interdum etiam extrinſecus applicata, variis ac diverſis rationibus. Porrò quæ per os ſumpta venena vitam adimunt, ſub ciborum, aut medicinarum ſpecie plerunq; propinantur. Quæ verò exterius tantùm admota inficiunt, ut plurimùm à venenatis, & mortiferis animalibus deſumuntur. Siquidem hæc homines non morſu modo vel ictu necant, ſed viſu quoq;, ſibilo, & tactu (ut quidam ſcribunt) interimunt. Quin etiam non deſunt venena, quæ ſtatu, olfactuq; tantùm ſtatim hominem in perniciem agant nulla temporis mora, quæ quidem inter cætera malitia & atrocitatis principem locum obtinent: quippe quòd ſecum deferant præſentaneum interitum, ex quo nullum ſubinde ſit reliquum infelicibus moribundis ſuccurrendi tempus. Cæterùm morſu, ictuq; interficiunt viperæ, aſpides, ſcorpiones, phalangia, paſtinacæ piſces, rabidi canes, & alia id genus plura. Viſu autem & ſibilo (ut author eſt Galenus libro de theriaca ad Piſonem, ſi tamen Galeni legitimus eſt liber) ſtatim inficit Baſiliſcus. Tactu alius ſerpens enecat, de quo agens Avicenna lib. 4. fen. 6. narrat, quòd is a milite quodam haſta infixus virulentam vim per haſtam tranſmiſit ad manum, quam primùm infecit, & deinde totum corpus corrupit. Ad hujuſce rei comprobationem illud ſanè compertum habeo, quòd in

Hiſtoria notabilis

agro Tridentino eveniſſe ſcio. Nempe cùm ruſticus quidam eſſet ſuis in vinetis, parvum quendam collem ſæpius aſcendebat, ut ibi uvarum cuſtodiam ageret. Hinc quadam die ad collis pedem magnum & horrendum vidit ſerpentem, cui a capiti ſupernè haſtam ſatis longam infixit: at dum fixam feram ſe hinc inde fortiter contorquentem, & haſtæ circumvolutam, pro viribus teneret, magno ſtatim tremore correptus eſt, quo maximè deterritus vociferans, viatores, & circumſtantes colonos ad ſe ire rogabat. Quam vociferationem audientes, qui non longè aberant ruſtici, eò curſu velocitèr contenderunt & ipſum ferè ſemimortuum invenerunt. Cognita tamen ex occiſo ſerpente, ſui infortunij cauſa, ad theriacam, & alia antidota confugerunt, quibus eum ad vitam revocarunt. Veruntamen duobus annis poſtea is univerſi fere corporis ſtupore in lecto ſemper decumbens ægrotavit, & eo præſertim brachio, quo pernicioſum animal haſta occiderat. Nec admodum mirari rem hanc nobis licet, cùm videamus (ut etiam literis mandavit Galenus lib. 6. de locis affectis) torpedinem marinam de repente piſcatoris manum obſtupefacere, ac torpidam reddere, ubi primùm is tridente eam tetigerit. Id quod ſimiliter efficit, tranſmiſſa per funem retis qualitate, dum trahitur in litus. Proinde id experientia docti piſcatores ſi dum retia trahunt, manus torpeſcere, tremereq; præſentiant, certò torpedinem captam ſciunt, etſi longo admodum fune trahatur. Unde illud perſpicuum eſt, quòd ſi hujuſce piſcis qualitates per tridentis haſtam, & retis quàm longiſſimum funem tranſmiſſæ ad manum, inficiunt & corrumpunt homines, eò magis id ipſum fieri poterit, ſi animalia ipſa, aut nuda manu, aut alia corporis parte tangantur. Idcirco manifeſte conſtat nullum eſſe brachium tam validum & robuſtum, quod torpedinem adhuc viventem diutius ſuſtinere poßit. Quare admirandum ſanè non erit (ut lib. teſtatur Galenus nuper citato) quòd ſputum canis rabidi, ſi humanum corpus contigerit, perinde ipſum rabie afficiat, ac ſi ab ipſo cane eſſet demorſum: nam & hujuſce effectus hac noſtra ætate plura afferri poſſent exempla. Neq; etiam alicui mirum eſſe debet, quòd

Sputum canis rabidi rabie afficit.

ſputum aſpidis cognomento Ptyas omnes veneno inficiat, quos contigerit. Hoc idem ſimiliter efficiunt quædam ſeviſſima venena arte conflata, tanta permeandi & penetrandi vi prædita, quòd illitis (ut ferunt) ſellarum pediferis inſeſſorum ocreas penetrant, donec ad nudas pedis plantas peruenta, & inde per cutis ſpiracula in corpus ingreſſa, univerſa ejus membra corrumpunt, & abſumunt. Horum uſus (ut audio) frequens apud Turcas, & alias ferinas gentes. Ex hac autem re nullam quis capiat admirationem oportet: ſiquidem arteriæ corporis noſtri (teſte Galeno libro tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ac alibi in locis) ad ſe intus trahunt quodcunq; proximè circumdat eas, dum continuè dilatantur. Id quod quotidie liquet ex inunctionibus, ac ſuffitibus ad morbum Gallicum paratis, quippe eadem ab arteriis attracta, ubi argenti vivi, cinnabaris, vel ſublimati officinis vocati plurimum admiſerint, ſæviſſima ſæpe pariunt ſymptomata. Sunt & alia venena, quæ olfactu tantùm (ut quorundam fungorum meminit Raſis) præſentaneam afferunt mortem ijs, qui ea naribus admoverint. Hujus ſummæ malitiæ ſedem illud ſanè tenere debebat, quo florem recentioribus vetonicum vocatum, Senis quidam circumforaneus infecerat ex his qui innocuè venenum devorare profitentur, quem cùm olfaciendum exhibuiſſet ſuo concurrenti in publico Senenſi foro, is ex ſolo olfactu derepente concidit mortuus. Praterea venena quædam ſunt, quæ ſolo guſtatu, quanquam non deglutiuntur, perimunt: idq; præſtat aſpidis ſurdi ſputum. Quo memini quoſdam imprudenter infectos eſſe. Inter quos vidi ego ruſticum in valle Anania, qui dum fœnum ſecaret in pratis, feram falce per medium ſecuit, & cùm poſtea capitis truncum manu cepiſſet, ut ſociis aſtantibus oſtenderet, utpote qui jam feram demortuam fortaſſe cenſebat, ſuſpenſus manu truncus caput retorſit, & ruſtici manum ſæviens momordit. At ille credens ſuctu vulneri ſuccurrere, os ſtatim morſui admovit. Quo facto derepentè in terram cecidit, ubi illico mutus factus deperiit. Inſuper ſciendum eſt, quòd venena non uno eodemq; modo, neq; ab una eademq; cauſa, ſuos pariunt effectus. Siquidem (ut ſapientes quidam memoriæ prodiderunt) quædam agunt exceſſu qualitatum elementorum, quarum miſtione conſtant. Quædam verò propria tantùm qualitate aut forma, quam occultam proprietatem medicorum quidam appellant, in miſtis inferioribus introducta ex influxu linearum rectarum radicalium, quæ ex ſyderum fixorum ſplendore proveniunt, pro materiæ miſtorum proportione ſeu conſtitutione. Alia deniq; utroq; modo ſimul agunt, nempe & qualitate elementari, & propria quam formam ſpecificam nominant. Porrò venena, quæ exceſſu tantùm ſuarum qualitatum operantur, ſuas variant actiones, pro varietate ipſarum qualitatum: quippe quòd unum ſit calidum, aliud frigidum, aliud ſiccum, aliud humidum. Quæ igitur caliditate excedunt, duobus modis perimunt. Uno quod intus in corpus ſumpta excalfaciant, urant, corrodantq; usq; ad cor: alio quòd extrinſecus appoſita corrodant & exedant carnes usq; ad oſſa: id quod lepori marino adſcribitur. Vel quòd ſummè calfacientia tam intus, quam extra corpus adurant, quemadmodum euphorbium, & elleborus donec inflammato tandem corde interimant. Frigida ſimiliter biſariam necem adferunt. Uno modo quod exuberante frigiditate ſua, usq; adeò corpus gelidum, ſtupidumq; reddunt, quòd ſimul etiam cor congelaſcit, ut ijs evenire ſæpius compertum eſt, qui opium devorarunt. Altero, quòd obſtructis ingenti frigidi-

Venena olfactu necantia.

Venena ſolo guſtu necantia.

Venenorum effectus à diverſis cauſis.

A qualitatibus excedentibus.

frigidis meatibus anhelitum intercipiunt, & proinde suffocant, & strangulant, id quod præstant exustum plumbum, cerussa venefici. Duplicem & siccum venenum habet operandi modum: quandoquidem vel humidum sanguinem coagulant, ut calx viva: vel separent ac dividant partes ab invicem, quousq; omnia membra ad cor usq; in minimas dividantur partes: quem effectum præbet risagallum vocatum. Humidum postremò, etsi aliqui tradant non inveniri, quoniam nullum sit humidum reperire, quod ad quartum humiditatis excessum pervenerit; oppositum tamen declaratur exemplo illius, qui nocte dum dormiret, a serpente quodam demorsus (ut Gilbertus Anglicus narrat) mortem obiit: cui à mane a puero per brachium traheretur (sic enim arbitrabatur dominum à somno excitare) caro jam universa putredine confecta, tracto illo concidit, ossibus remanentibus carne prorsus exutis. Quod non certè alia de causa contigisse putat, quam ab excedente veneni humiditate, quæ summa sanè inerat feræ illius dentibus. Eundem effectum præstat etiam salamandra, si in pulverem redacta bibatur, ut in processu suo loco docebit Dioscorides. Nec secus illi accidit, quem cerastes serpens momorderit. Quocirca rectè proditum est à Galeno ex authoritate Hippocratis lib. 1. de temperamentis, quòd cum anni constitutio pluvialis, humida, & australis fuisset, ea potissimùm humiditas fecit, ut succedente æstate carbunculi orirentur: quibus ob corruptam venenatamq; humiditatem eousq; in aliquibus brachia putruerunt, quòd deniq; tota ipsa putredine correpta, à cubitis divisa deciderunt. In aliis verò tantam coxarum, crurum, & pedum caro putredinem sensit, quòd plane ossa carne destituta remanserunt. In aliis deniq; non caro solùm computruit; sed simul etiam nervi, ossa eorum compagines, nexusq; contabuerunt. Ex hoc itaq; apertè ostenditur reperiri venena, tanta humiditate exuberantia, ut homines interimere possint, ut pote quæ membra putrida efficiunt: sicut argentum vivum, quod sua humiditate modum excedente, insitum cordi naturam humidum sæpe corrumpit, ut quotidie videmus in ijs, qui eo unguentum excepto se inungunt ad luem Gallicam delendam: in quibus præterquàm quòd semper gingivas, dentes, palatum, aliasq; vicinas partes putredine afficit, sæpe etiam ubi uberius quàm par sit, inunctum fuerit, eos in perniciem ducit: quippe quod universo sanguini putredinem inferat. Idq; extrinsecus duntaxat adhibitum quanquam & idipsum intus assumptum occidit si modum quendam excesserit, ut libro superiore tradidimus. Siquidem præ nimia sui frigiditate vitales spiritus cordisq; substantiam congelat, quod cuidam seplasiario, qui illud imprudenter biberat, evenisse narrat Conciliator Petrus Aponensis. Hoc igitur modo, aliisq; prædictis suos venena præstant effectus, quæ suis modum excedentibus qualitatibus mortem hominibus adferunt. Cæterùm venena, quæ propria sui facultate, vel (ut dicunt) propria forma enecant, id non efficiunt, quòd caliditatis, frigiditatis, humiditatis, aut siccitatis modum excedant, sed quòd id peculiare a natura habuerint ex influxibus à radiis (ut suprà diximus) quorundam siderum fixorum provenientibus, quæ ea humanæ naturæ prorsus adversa genuerunt. Hæc propterea etsi tam pauca quantitate sumantur, ut vix sentiantur, tanta tamen est eorum malesicia, atrox q; vis, ut brevi tempore tantum augeantur, in se ipsa corporis humiditatem convertendo, quòd postea quasi horæ momento dissolvunt, & ad mortem trahunt homines, à quibus hausta fuerint, quemadmodum aconitum, napellus, & toxicum facere consueverunt. Id quod optime novit Gal. lib. 1. de semine, ubi rem explicavit his verbis: Qua ratione etiam minima particula humoris lethalium venenorum, quæ deleteria appellant, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum id momento temporis immutat, sibiq; simili affectione alterat. Nec secus fit curatio quæ per venenorum remedia, & antidota adhibentur, quæ alexipharmaca nuncupant, quæ contraria lethalibus alteratione totum etiam ipsa corpus immutant. non sanè quod substantia ipsorum per totum penetret corpus (neq; enim potest tam paucus succus tam brevi tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos à Solis fulgore in ambientem aerem, & in nobis, tum à corde in arterias, tum à cerebro in nervos fieri conspicitur. Et lib. 5. cap. 19. de simpl. medic. facul. idem inquit: At medicamenta sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt: proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino ladat necesse est, hæc Galenus. Ex quibus facilè constat, ipsum velle, quòd antidota non secus atq; venena agant in corpora nostra. Idem Galenus tertio simplicium medic. censu cap. 22. in prædictorum testimonium ita scripium reliquit. Medicamenta erodentia, & putrefacientia etiamsi quantitate minima sumantur, omnino tamen corrumpuntur, quia videlicet, quæ putredini obnoxia sunt, calore, humiditate q; putrescere solent. Atqui calidus, humidus q; sanguis est. Ita q; putrescere nunquam cessare possunt. Proinde longo etiam post tempore, à quo sumpta, sunt, nonnulla interimunt. potissimùm quæ crassa, terrena q; essentia sunt: hactenus Galenus. Sed ad antidota redeamus. Ubi sciendum est, quod ex his ea tutius operantur, quæ præcavendi gratia antea assumuntur, quàm quæ post: nam ut venenum, quanquam efficax, nihil aut parum nocet ijs, qui prius se antidotis muniverunt (ut contigit Mithridati) ita pari ratione nullum, aut paucum adferunt auxilium, quæ postea exhibentur, nisi sæpius, majoriq; quantitate sumantur, ut in corporibus majus eorum vis capiat incrementum. His adstipulatur Galenus libro primo de antidotis à principio sic inquiens: Mithridatica antidotus, itemq; theriaca non eam vim habent post venenum accepta, quam antè sumpta habuissent: nam portio antidoti quæ prius, & semel hausta tutum à morte quempiam præstitisset, ea venenum subsecuta nisi ob quadruplum quintuplumq; aucta, non juvabit: neq; id semel tantùm, sed bis singulis quibusq; diebus hausta faciet: hactenus Galenus de his differens. Cæterùm venena, quæ & manifestis, & occultis simul qualitatibus agunt, id præstant utroq; modo, quo prædicta duo: quemadmodum agit euphorbium, quod licet venefica vi, quam ab excessu caliditatis obtinet, inficiat: inficit tamen & vi alia, quæ à propria sua forma, & latente qualitate procedit. Cujus rei illud indicium est, quod exhibita theriaca, cujus proprium est, ea omnia superare venena, quæ propria forma, & tota specie operantur, efficacissimè valet adversus euphorbium haustum. Quod si sola excedente caliditate euphorbium noxam inferret, tantum abest, ut theriaca, quæ non parum caliditatis obtinet, auxilio futura sit, ut etiam illius noxam foveat, & augeat, quod tamen non facit. Scire etiamnum convenit non omnia venena cor primùm petere, & illi noxam inferre. Siquidem reperiuntur, quibus ita natura comparatum est (id enim claret experientia) ut intus assumpta separatim noceant uno tantùm corporis membro, alia verò alteri: quemadmodum etiam sunt medicina, quarum alia præcipuè cordi opitulantur, ut crocus, hyacinthus: aliæ cerebrum, & caput juvant, ut smaragdus, stœchas, betonica: aliæ ventriculo præcipuam opem ferunt, sicuti corallium, cinnamomum, gingiber: aliæ deniq; aliis corporum membris auxiliantur. Idcirco Galenus libro de theriaca ad Pisonem: Sunt (inquit) plura medicamenta, quæ quibusdam corporis partibus eximiè curandis sunt idonea. Patienti igitur jecinori sæpe eupatoria herba auxiliata est: Glans unguentaria (myrobala non vocant) lienem adjuvat: saxifragon, & betonica renibus pulchrè faciunt: similiter alia aliarum (ut experientia observavimus) propria sunt medicamina. Tales igitur proprietates in venenis quoq; reperiri affirmaverim: quandoquidem planè constat cantharidas præcipue noxam inferre vesicæ, cicutam cerebro, leporem marinum pulmoni, & alia item aliis corporis membris particularibus. ut in hoc libro melius, latiusq; ostendemus, ubi de singulis seorsum agemus. Id quoq; non latuit Galenum, ut loco jam citato ejus verba apertè testantur, dum ait: Sunt nonnulla venena, quæ partes etiam quasdam corporis privatim vitiant,

Venenũ siccum duplicitèr agit. Humida venena dari.

Argentũ vivum ut necet.

A forma propria.

Antidotorum actio.

Venena manifestis & occultis qualitatibus simul agentia.

Venena diversa membra petunt & non primum cor

ant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat, cantharis vesicam peculiariter afficit. Porrò non ignorandum, quòd etsi venena hæc (ut adnotat Gentilis) natura insitum habeant, ut seorsum unumquodq; membrum determinatum ledant: non tamen propterea fit, quin noxam etiam cordi communicent: nam si secus esset, neminem sanè interimerent. Quamobrem haud mihi displicet eorum sententia, qui ideo volunt omnia venena perniciosa esse, quòd cordis facultatem opprimant. Siquidem parum refert, an illud efficiant, quòd primo cor ipsum opprimant, aut aliquo alio mediante. Hujus rei manifestam fidem facit Galenus lib. 5. cap. 1. de locis affectis, ubi sic habet: Quænam ipsi cordi propriè vel primario affecto superveniant accidentia: quænam verò ipso cæteris partibus consentiente, id ex ijs intelligi potest, quæ prius in alijs libris demonstravimus, ubi jam declaratum est innati caloris cor velut fontem esse, neq; animal mori omnino posse, ni cor afficiatur: hæc Galenus. Cæterùm illud etiam in disputationem venit, nunquid fieri possit, ut venena in diem exhiberi possint, & certis occidere temporibus, hoc est, quòd certo & præfixo tempore mortem adferant: exempli gratia in uno mense, vel pluribus, vel ad annum usq;, non celerius, neq; tardius determinato tempore præfixo. Qua in re in primis auscultandus est Theophrastus, gravissimus & antiquissimus author, qui lib. 9. cap. 16. de historia plantarum de aconito differens, ita scriptum reliquit: Componi autem ita ferunt, ut certis occidere temporibus possit, videlicet bimestri trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio. Pessimè illos de vita discedere volunt, qui plurimum temporis resistere possint: paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diuturno esse necesse. Facilimè illos, qui confestim obeunt: hæc Theophrasti sententia. Veruntamen omnes ferè rei medicæ studiosos in hanc conclusionem convenire reperio, quòd quamvis in venenorum numero inveniantur (ut Theophrastus inquit) quæ celerius, & quæ tardius interficiant: non propterea tamen præsciri potest terminus certus, & dies, quo mortem inferre debent, ut quidam existimant. Nam quòd venena citius, aut serius occidant, non tantùm ex innata & propria eorum vi provenire censent, sed etiam quòd magis, vel minus resistat ejus natura, quæ venenum assumpsit. Id autem planè docet experientia: siquidem constat idem venenum eodem pondere, vel eadem quantitate diversis natura exhibitum, alios in hora tantum perimere, alios in quatuor horis, alios in die, & nonnullis nisi parvam afferre noxam. Id quod etiam quotidie experimur in medicamentis, quæ ad ejiciendam alvum exhibentur: quandoquidem idem medicamentum eodem pondere, vel quantitate à diversis hominibus acceptum, in aliquibus suum celeriter præstat effectum, in aliis tarde, in aliquibus parum efficit, in alijs plurimùm, in alijs nihil, in aliquibus citra omnem molestiam dejicit, in aliis verò magno cum labore. Neq; tamen id alia de causa, accidere manifestum est, quàm ex vario, disparíq; ægrotantium temperamento: quod non ita ad unguem deprehendi potest, ut certò sciri possit, quamdiu innatus eorum calor veneno resistere valeat. At quamvis concedi possit, quòd quis adeò peritus veneficus reperiatur, ut ex longa experientia, ac pariter scientia tam exactè naturam, & robur vitalis facultatis calleat in unoquoq; homine, ut conjicere possit, quousq; perdurare valeat, ubi venenum illi sua arte præparatum exhibuerit: non tamen propter hoc is determinatè scire poterit diem, neq; horam mortis illius, qui venenum assumpserit, non enim fieri potest, nisi divino judicio, aut afflatu, ut aliquis medicus, vel philosophus adamussim expendere possit ac metiri, quantum humidi substantifici, quantumq; caloris innati in quocunq; sit corpore, præsertim quòd non semper in eodem statu persistant principes facultates: quo fit, ut quispiam modò plus, modo minus fortis appareat: tum etiam quòd corporis temperamentum plurimùm immutent causæ extrinsecæ, quas Græci περιεκτικὰς vocant. Adde etiam num quod antidota, quæ à medicis hujuscemodi venenatis continuè propinantur, etsi veneni vim ob sui contumaciam superare nequeant, impediunt tamen, ne id tam brevi tempore perimat. Vanum igitur crediderim esse, quòd internas nostri corporis facultates, ac functiones possint (ut quidam rentur) judicio duntaxat ita exquisitè expendi, ut lance expenditur crocus. Aliqui scire etiam oportet, quòd etsi hoc magna ex parte evenire possit naturæ ipsius robore in hoc magis, in illo minus existente: eo etiam tamen provenit, quòd aliqui constent arteriis, quibus venenum in cor fertur, admodum angustis, alij contrà admodum amplis. Namq; venenum ubi vias latas expeditasq; invenerit, non solùm celeriter permeat, sed longè etiam facilius unà cum aere provehitur, qui cordis refrigerio continuè ingreditur. Id quod ijs minimè contingit, qui propterea, quòd cor minus calidum obtineant, arteriis potiuntur longè angustioribus, quin & spirituum vitalium facultatem valde imbecilliorem habent. Quocirca Galenus tum tertio simplicium medicamentorum censu, tum libro secundo de alimentorum facultatibus, tradidit cicutam hominibus in cibo lethalem esse, sturnis autem nutrimentum. Quandoquidem hi arteriis adeò angustis præclusisq; constant, ut nullo pacto per eas ad cor lethalis cicutæ vis progredi possit: quanquam hoc de frigidis potius, quàm de calidis venenis intelligi debeat. Huc illud scitu dignum accedit, quod persuasu difficilimum est, venena, quæ ab impijs veneficis in diem exhibentur, alterius generis esse ab his, quæ suarum tantùm qualitatum excessu perimunt. Nam quæ propria forma ac vi necant, in minima etiam quantitate exhibita (ut Galenus inquit) difficilè cohibentur quin brevissimo tempore lethale munus obeant suum. Non desunt tamen, qui pro certo affirment, quæcunq; venena adeò temperari posse ut illa celerius, hæc tardius interficiant: quibus equidem refragari non ausim, cùm sciverim admiranda admodum esse secreta naturæ. Quæri præterea solet, num fieri possit, ut quis ita veneno assuescat, minimum quid de eo quotidie assumens, ut eo tandem innocuè nutriatur, quemadmodum Rufi testimonio scribit Avicenna, olim puellam nutritam esse veneno, ea tantum ratione, ut reges quosdam, & principes (quòd formosissima esset) qui secum rem haberent, inficeret. Qua in re dixerim ego, quòd etsi non desint, qui hoc fieri posse asserant: nunquam tamen ipse adduci potero, ut credam humanum corpus nutriri posse veneno, & præsertim napello, quo plerique rem exponentes, eam puellam nutritam esse interpretantur. Siquidem ea historia Arabicas potius fabulas imitatur, quam rem aliquam, quæ omnibus naturalis philosophiæ rationibus comprobari possit. Quamobrem constat Gentilem Fulginatem in hoc Avicennæ loco adnixum quidem fuisse, ut hanc opinionem servaret integram, quod nimirum fidelis cujusq; expositoris esse debet. Nam postquam eam sententiam validis, verisq; rationibus primùm improbasset, denuo (ut assolet) Averrois, Diniq; authoritate innixus, Avicennæ, & Rufi opinionem probare non dubitavit quibusdam argumentis, quamvis nudis, & infirmis. Quorum illud videtur fortius esse, ubi authoribus magis, quàm rationibus addictus inquit, æquum non esse, quòd authores tam graves, tamq; sapientes, mendaces vocentur, vaniq; habeantur, quippe quod certò crediderit ipse Gentilis Rufum, itemq; Avicennam in veram historiam hanc rem recepisse, non autem in fabulam. Sed quoniam supervacaneum duco in hoc conterere tempus, longa contradicendi oratione, præsertim quòd venenorum medela ea nullam aut parvam afferat utilitatem: ideo relictis aliis, in Galeni sententiam facilè devenio, qui tertio simplicium medicamentorum censu cap. 18. tradit venena calida & sicca (qualem esse Napellum, quo puellam illam nutritam volunt, non ambigo) nullo modo posse in nutrimentum redigi, etiã quòd in quantitate minima sumantur: tametsi frigida venena quandoq; in alimentum vertantur. Quandoquidem hæc (ut idem autor est exemplo cicutæ, papaveris, hyoscyami, & mandragoræ) non sui natura interficiunt, sed qualitate duntaxat frigida. Quibus adjicit ipse Gal. historiam anus cuiusdã Athenien-

Num venena in statum diem interimere possint?

Cicuta cur nutrimentũ Sturnis?

Utrum quis assuefieri possit, ut venena innocue sumat?

Arbeniensis, quæ cicutam in cibo sumebat nullo sanè detrimento accepto. Eam enim (ut idem scribit) modicæ primum quantitati assuevit, mox indies pluri, donec ex magna etiam quantitate, quæ illi in nutrimentum convertebatur, nullam perciperet noxam. Ex quo palam fit, Galenum non admittere, quòd venena calida nutrimento esse possint. Id quod minus etiam illu concedit, quæ propria specie, aut occulta causa, veneni naturam sortiuntur, inter quæ principem locum obtinet napellus. Quare longe aberrant nonnulli interpretes, utpote qui illud napello tribuant, quod planè cicutæ reddidit Galenus, ut (quæ eorum inscitia est) historiam hanc confundant, Galeni verba pervertant, atq; rem malè interpretentur. Quo etiam in errore deprehenditur Avicenna, nisi interpreti error fuerit adscribendus. Quòd postremò veneni facultas (ut quorundam opinio est) jam incocta, & in illius adolescentulæ substantiam conversa, potuerit ex anhelitu in alios transfire, ac eos subinde inficere, sanè perridiculum videtur, atq; evidentius falsum, quàm ut pluribus explodi mereatur. Utrum animalia, quæ cibis venenosis victitant, exitiosam vim retinean?

Cæterum quoniam non desunt animalia, quæ natura cibis victitant venenosis, atq; ex ijs nutrimentum capessunt, sicut (Galeno auctore lib. 2. de alim. facul. & 3. simp. med.) sturni cicutam dèpascuntur, & coturnices veratrum, & ut nos quoque quotidie videmus, anates, quæ in stagnis, & paludibus vivunt, bufones aquaticos devorant, & iisdem nutriuntur, ciconiæ venenosis, & mortiferis serpentibus, & gallinæ interdum scorpionibus, araneis, serpentibus, & aliis id genus venenatis animalibus: ideo inutile non fuerit scire nunquid hujusmodi animalia, quæ venenosis vescuntur, ab hominibus cibo accepta inde venenum inferant, eoq; inficiant. Hac in re plerosq; invenio, immò ferè omnes recentiores, qui de venenis scripserunt firmiter asserere, quòd si hujusmodi animalia edantur, non modò veneno non inficere posse, sed nullam prorsus inferre noxam, quin potius corpus nutrire, non secus atq; alia: quippe quod constet (ut dicunt) ea in suam naturam venenatos cibos reddere. Quæ ratio & opinio etsi non absurda, neq; incongrua videatur, tamen crediderim, quòd licet venenum concoquatur, & transmutetur in eorum animalium substantiam, quorum id perpetuus cibus est, non tamen esse possit, quin caro quæ ex ejusmodi fit alimento si edatur, omni prorsus careat nocumento. Quinimmo putaverim, quod si ea infrequentiorem ætatem venerint, possint quandoq; morbos sævissimos excitare, & subinde necem inferre. Siquidem hujus rei nobis testimonium præbent Dioscorides & Galenus, quippe qui pariter affirment lac, quod nil aliud est, quam sanguis bis coctus, ex animalibus emunctum, quæ scammonium, aut veratrum, aut thithymalum depascantur, potum mirificè ventrem dejicere. Ex quo omnibus perspicuum est, quòd omnes in universum plantæ, quibus vis dejectoria, & pernicioſa ineſt, quamvis sæpius concoctæ fuerint, non prorsus tamen suam dejiciendi, ac necandi facultatem deperdunt. Id quod similiter manifestum deprehenditur in turdis, qui juniperi baccis vescuntur: item in gallinis, quæ devorant absinthium. Quandoquidem illorum caro juniperum non mediocriter redolet gustatu: harum verò non parvam absinthij amaritudinem refert. Ab his itaq; edocti Medici diligentissimi mandant nutriendas esse capellas herbis accommodatis, ubi animus fuerit earum lac exhibere hectico, aut alius alio morbo affectus, quibus tamen conveniat. Hoc quoq; testatur Galen. de vipera sermonem habens lib. 11. de simp. med. fa. Ibi enim de ipsa de differens, se non ignorare memoriæ prodidit, animantium carnes alterari à cibo, & alimento, quod sapiunt. Quare ut summatim quod sentimus dicamus, nullo modo hujusmodi animalia in cibos admittenda esse putaverim quamvis à nonnullis frequenter recipiantur. Illud porrò sciendum relinquitur, quod nonnunquam venena, quin & medicamenta venenata tam interius sumpta, quàm exterius apposita morbis succurrunt, qui aliud curationis genus non admittunt, interdum etiam adversus alia venena theriacæ vicem supplent. Namq; apertè videmus, quòd ubi quem jam afficiatur diuturnis vigilijs, aut suffocanti destillatione, aut mensium profluvio, aut dysenteria, aut coli dolore, aut renum, aut uteri, ubi alia non contulerint medicamenta, si opium, mandragora, hyoscyamus, vel antidota aliaq; compositæ medicamenta quæ hæc exceperint (sunt enim talia in officinis semper parata) exhibeantur, sæpenumero ægros à morte vindicant. Quemadmodum etiam si scammonium, colocynthis, turpetum, veratrumq; & alia id genus dejicientibus pharmacis addantur. Nam quamvis hæc omnia malefica qualitate polleant, in contumacibus tamen morbis & curationi refragantibus, tantam afferunt utilitatem, ut ægris deperditam ferè salutem revocent. Cantharides præterea ad morsus canum rabidorum utilissimè exhibentur: euphorbium scorpionum ictibus medetur, & scorpiones ipsi suis ictibus remedio sunt. Sicut etiam vipera, dempto capite, & cauda contusa & imposita, suos sanat morsus, ut latius infrà suis locus dicemus. Sed priusquàm ad particulares curationes descendamus, differemus Dioscoridem secuti, quomodo, quòve artificio à veneno ij præservari possint, qui perpetuò veneni timore premuntur. Quin & rationem docebimus succurrendi iis, qui jam venenum hausissent. Atq; huc omnia præstantiora remedia afferemus, tam quæ simplicia sunt, quàm quæ composita, non solùm à veteribus inventa, atq; experimento comprobata, sed etiam à clarissimis quibusdam recentioribus. De quibus probatis antidotis si pollicitus sit Dioscorides se omnino traditurum in ultima hujusce voluminis parte, pollicitis tamen non stetit, ut in hujus libri capite conspicitur, ubi excusatione usus, mutati consilij rationem reddidit. Verum ut jam ad rem nobis propositam accedamus, primo modum aperiam, quo homines suspicioſi veneficia præcavere possint. Plerique igitur sunt, qui putant non parvam esse Principibus cautionem, mandare administris, ut edulia, quæ proponuntur edenda (mos iste hodie frequentissimus est) prius degustent. Quæ tamen res in suspicione veneni tribus manifestis de causis nihil, aut parum astrui videtur. Siquidem si pincerna, sive qui cibos suis dominis apponunt, veneficium committere decreverint, se ipsos facile prius præparare possunt valentissimis antidotis, veneno illi accommodatis, quod exhibere in animo est. Unde sibi ipsis præcavebunt, dominum autem interficient. Ex quo satis liquet nihil prodesse ad præcavendum, quòd pocillator in servatæ fidei signum dominum præbibat. & eduliorum dissector præcomedat. Adde deinde, quod quamvis ille, qui edulia ministrat, mensæq; apponit a coquo veneficium faciente deceptus cibos venenatos prægustando assumat, eorum tamen adeò modicam quantitatem præguſtat, ut nullam aut parvam eo temporis momento possit molestiam percipere. Ultima accedit ratio, quòd fere omnia venena, quæ ut interimant cibariis admiscentur, ea arte, eoq; ingenio parata sunt ab impiis, & scelestis veneficis, ut non nisi temporis intervallo suum triste perficiant opus. His igitur de causis illud liberè proferre non dubitaverim, quòd nullam meliorem, ac tutiorem præcautionem sibi comparare possunt Principes, quam curare, ut vitam Christianam & integram ducant, justitiamq; regant, ita ut populi eos venerentur pariter & timeant. Curent deinde, ut ministros habeant, quorum manib. edulia administrantur, non ignobiles, nec obscuro loco natos, sed præclara è stirpe genitos, fideles, nec avaritiæ addictos, neq; invidos, & qui diu antea vita ac moribus probati sint. In quos præterea debent frequenter non parva conferre beneficia: ita n. semper gratos & fideles ministros habebunt. Quin & Medicos sibi adjungant, qui medicæ materiæ peritissimi habeantur, ut antidota, quæ contra venena parantur, quemadmodum sunt theriaca, & antidotus Mithridatica, ex legitimis, non ex adulterinis simp. med. per se ipsos (ut ipse faciebat. Gal.) componere valeant: nam si hæc legitimè parata fuerint, haud dubiè poterit unusquisq; facilè venena præcavere. Ex his certè majus percipient emolumentum, quàm si mille aliis præcautionibus uterentur. Nec minor sanè cautio adhiberi debet, ut vasa ex auro & argento conflata, munda nitidaq; serventur, & hominum fidelium manibus committantur: quandoquidem in ejusmodi pretiosis vasculis, quorũ apud principes quosq; præcipuus est usus, venena facilius abduntur, quàm in vitreis aut fictilibus vitro circumditis. Sunt nonnulli ex recentioribus, rerum prorsus imperiti, qui (si verum fateri liceat) eo dementiæ

Venenũ quandoque morbis, & alteri veneno remedium est.

Modus præcavendi venena.

Præcautio vulgaris explosa.

devenerunt, ut præceperint in liquatum igne aurum, vel argentum, ex quo vasa confici debent, theriacam, aut Mithridatis antidotum, & alia adjungi debere, ut ascita inde antidoti facultate, venenis repugnent. Sed quàm absurda, ridendaq; horum opinio, ij dijudicent (ea enim est, quæ non indigeat clariori reprobatione) qui mediocrem etiam rerum naturalium, ac metallorum præcipuè peritiam sunt assecuti: cæterùm supellectilium non negligenda cura, ut scilicet vasa, quibus ciborum condimenta reponuntur, clausa, & cooperta serventur, ut neq; aranei, neq; scorpiones, nec aliquod virulentum reptile, vel insectum ingredi possint. Admonet Dioscorides, ut etiam vasa vinaria diligenter clausa custodiantur: namq; viperæ summo vini amore alliciuntur, quæ si vasa aperta offenderint, eò facilè contendunt. Quo fit, ut interdum bibendo exitiosum virus eructent, interdum verò in vino immersa expirent. Quamobrem Aristoteles lib. 8. c. 4. de historia animalium quasdam viperas vino in fictilibus ad sepes dispositio venari, & ebrias capere, memoriæ prodidit. Gal. item lib. 11 simp. med. eam narrat historiam, quam nos lib. 2. in viperarum mentione retulimus, nempe de illis viperis, quæ sponte se vino immerserunt, unde etiam sibi mortem consciverunt. Quo vino duos homines elephanto affectos sanitati restitutos esse, idem est author. Quibus ex verbis palàm est Galeni testimonio, vinum in quo sint extincta vipera, noxium non esse, quin potius adeò salutiferum, ut efficacissimè elephantiasin curet. Quod tamen Dioscoridis sententiæ refragari videtur, nisi dicamus viperæ. vino venatæ.

tum venenum elephanto laborantibus præstans esse auxilium, cæteris autem exitium. Qui item in veneni suspicione versantur, cibos vitare debent, qui candido, vel oleraceo colore fuerint: nec non ab his etiam abstinere, qui ex animalium sanguine parantur. Siquidem albedine, venena quædam metallica facilè occultantur: cibis in herbaceo colore, variæ lethales plantæ commodè admiscentur: sanguini etiam animalium, quibus vescimur, commodissimè venenatorum sanguis inseritur. Illud etiamnum apprimè utile atq; necessarium esse duco, ut coqui, & reliqui culinæ inservientes, non modo fideles sint, & incorrupti, sed etiam mundi, cauti, ac providi, ne ullus veneficorum insidiis relinquatur locus: tum etiam ut sciant rectè diligenterq; custodire cibaria, vel aliud unumquodq; quod in ciborum usum reponitur. Sed præcipuè diligenter animadvertant, ne in culinaria vasa, quæ super, vel circa focum eduliis referta residents, venenatum aliquod animal à tecto per caminum decidat, ut quidam exigui aspides, qui sub tectorum tegulis, & contabulamentis se recipiunt, phalangia, stelliones, scorpiones, & similia. Namq; Florentiæ (ut Nicolus est author) cœnobium monachorum veneno infectum est, quòd araneus niger admodum in ollam decidisset, dum coquerentur juscula. Araneus niger in ollam delapsus cœnobiũ inficit.

Ad hæc Principes maximè curent oportet, ut perquam fideles habeant cubicularios. Nam (ut superius dictum est) quodam veneni genere cubilia, intertelæ, cæteraq; vestimenta inficipossunt. Quare nonnulli facere solent, ut diu, priusquàm vestes induant, eas manibus pertractent servi. Quin & pueros similiter jubent, ut sæpius equis insideant, ijs super sellis, quibus ipsi uti consueverunt. Tamen etiam stabuli præfectis mandant, ut tam cautè sellas, habenasq; recandant, ut ignotis, & his quibus fidendum non sit, eas non intueri, nedum tangere liceat. Insuper illud scire convenit, quod quædam res simpliciter sunt (ut pleriq; inculpatæ fidei medici fatentur) quæ sua peculiari naturæ dote præsens venenum signis manifestant. Inter quas cornu, seu lingua, quam serpentis linguam vocant, refertur, quæ (ut Conciliator Petrus Aponensis tradit) præsente napello, aut vipera, aut pardi felle exudat: quod tamen non prodit, cæteris venenis præsentibus. Sunt alij, qui pro certo tradunt. præsium lapidem, quem Plasma vulgus appellat, statim splendorem amittere, ubi in præsentia veneni cujusq; fuerit. Addunt præterea, quòd si lapis rana terrestris annulo aureo inseratur, ita ut is digiti carnem contingat, quàm primùm præsenserit adesse venenum (si credimus his, qui hoc scriptum reliquerunt) tanta digitum afficit caliditate, ut carbonem accensum, ipsumq; digitum urentem præferat. Quibus sanè etsi parva, mea quidem sententia, sit adhibenda fides, ea tamen, quò omnibus satisfiat quantum potest, non duxi silentio dissimulanda. Non desunt etiam, qui contra lethalia venena pollere contendant sigilla quædam, sive characteres, sive imagines, quomodocunq; eas appellare libeat, præcipuè si collo suspensa gestentur, vel digitorum anulis inserantur. Quocirca prodidit Albertus libro imaginibus dicato, quod si Serpentarij imago cum suis stellis cuivis lapidi pretioso insculpatur, eam utilissimè gestari adversus omnia venena, eaq; præsertim, quæ venenosorum animalium ictu vel morsu relinquuntur. Proinde Petrus Aponensis scriptum invenisse tradidit in quodam libro, quem reges Persarum olim habuisse refert, quod si in hæmatite lapide sculpatur homo genibus flexus serpente cinctus, cujus caput dextra teneat, caudam verò sinistra, & lapis ille anulo ex auro purissimo confecto inseratur, gestatu hominem à quocunq; veneno tuetur. Quæ imago si modò aliquem præberet effectum (non enim hac in re certi quicquam proferre ausim) mea fert opinio, quòd tempore, quo sculpitur, necessaria sit quarundam stellarum observatio, à quibus ea vis influat in sculptam imaginem. Porrò tradidere sapientium veterum nonnulli, reperiri pretiosos lapides, quibus solis à natura largitum est, ut venenorum malitiam efficacissimè dissolvant, & destruant. Ob id itaq; scriptum reliquit Albertus cognomento Magnus, Adamantem orientalem gestatum brachio sinistro inter humerum, & cubitum adnexum, omnium venenorum vim demoliri. Id & etiam idem tribuit achatæ, hyacintho, & sapphiro orientali. Alij eandem facultatem assignant smaragdo, alij lapidi, quem in capite draconum inveniri tradunt, unde draconitis nomen accepit. Cæterùm (ut ingenuè fatear & sentio) parum fidendum esse crediderim his suspensionibus: quippe & nunquam viderim hujusce rei experimentum tam clarum, ut syncera fides adhiberi possit: quamvis illud facilius persuaderi possim, quòd smaragdus, hyacinthus, achates, sapphirus lapides in tenuissimum pulverem redacti, possint per os sumpti veneno infectos sæpe liberare: utpote qui eam sortiantur naturam, ut cordis viribus subveniant. Sed & gestati lapides veneni assumpti vim, atq; actionem inhibere valeant, non ità facilè adduci potero ut credam, sicut credunt aliqui, & ita imaginantur esse, nisi prius notabile ex his experimentum viderim. Nemo præterea non poterit (ut in hac præfatione scriptum reliquit Dios.) innoxia irritaq; venena reddere, si medicamenta tam simplicia, quàm composita præsampserit: quæ virib. præstantissimis polleant, quib. pòst assumpta venena facilè valeant superare. Simplicia autem medicamenta Dioscoridis comprobata, sunt caricæ cum juglandibus nucibus esitatæ, citria mala cruda mandita, napiq; semen ex vino potum. Item calaminthæ folia, & Lemnia sphragis, quam summis laudibus extulit Gal. sed quæ pro singula vice drachmæ pondus non excedant. Idem similiter summis laudibus commendavit rutæ folia, cum nucum regiarum nucleo accepta: quin & duas caricas. saliq; momentum. Ex compositis autem non immeritò cæteris antidotum Mithridatium antecellere scribit: quandoquidem ex frequenti ejus usu (ut ex antiquorum monumentis accepimus, atq; etiam à Gal. l. 1. & 2. de antidotis memoriæ proditum est) usq; adeò se innoxium præbuit veneno Mithridates Pontirex ut cum vellet sibi necem veneno consciscere, ne se Romanis dederet, nullum ex assumpto veneno percepit incommodum. Qua in re postea Gal. theriacam præstantiorem esse tradidit, asserens fieri non posse, ut ijs venenum ullum noceat, qui eam quotidie faba Aegyptia pondo sumere consueverint, quomodo suo tempore Aurelius Antoninus Imperator facere solebat. Cæteri posteriores, qui Dios. & Gal. secuti sunt, præsertim Arabes, & ipsi ad idem castaneas plurimùm valere tradiderunt: quin & mespila, pistacia, allium, raphanum, & nuces Ponticas addiderunt, omnib. his tamen optimam theriacam præferentes. Et hac hactenus dicta sufficiant de modo præcavendi venena. Reliquum est, ut curandi ordinem, ac rationem ineamus, qua ys succurrere possimus, qui cibo aut potu venenum sumpserint. Primùm igitur (ut paucis etiam superius dictum est) scire convenit, quòd ingestum intus venenum, non statim ut quidam volunt, ad cor ipsum contendit, quin prius alias internas partes percurrat,

Lapides venenis resistentes.

Præcautio ex medicamentis.

Ratio curandi venena.

uertat & lædat, & ſanguinem inficiat. Sed quia maxima pollet agendi vi ob propriam ſui formam, vel temperamentum, quam obtinet atrocißimam, quamcunq; corporis humani partem contigerit, in ſuam virulentam convertit naturam, & ita continuò procedit multiplicando, inficiendo, atq; ſanguinem cum reliquis humoribus in venenum vertendo, quouſq; ac-ceſſerit quantitate adaudum, cor ipſum attingat, quo tandem brevi tempore in venenatam ſpeciem tranſmutat. Hinc demùm fit ut ſpiritus vitam foventes, loco proprio ac naturali expulſi, ſuam ſedem cedant veneno, atq; ita ſubinde corpus ſpiritum, & vita ſimul deſituatur. Illud præterea non ignorandum, quòd arteria una cum cordis ventriculis (quibus na-tura datum eſt motus dilatationis & conſtrictionis, ut ex illo quidem attrahatur aër circumdans, quo indiget cor ad refrige-randum ſummum ſpirituum vitalium calorem: ex hoc autem pars aeris fuliginoſa expellitur, pro cordis item refrigerio) quemcunq; flatum extra offenderint, intus attrahunt, ita ut arteriæ, quamvis minutißimæ, quæ per totum corpus di-ſpergantur etiam ſub cute, per meatus quos habent, aërem nos circumdantem attrahant, ipſumq; provehant ad cor, quod quidem poſtea per easdem vias calorem ſumumq; ſuperfluum rejicit. Quo fit ut ſi nos circumdans aër fuerit infectus, ve-nenatus & pernicioſus, ea ratione dicta cor ipſum inficit atq; corrumpit. Idq; non evenit propterea quòd arteriis atq; cor-di natura inſitum ſit, ut venenum attrahant, ſed quod aërem continuò inſpirent, quo mediante natura etiam repugnan-te ſua venenum quoq; trahunt. Hinc itaq; eſt quòd quidam, dum (ut contingit) ſomnum caperent ſub arboribus venena-tis, ſeu taxo ac nerio, vel humi cubarent ſuper plantis noxiis, velut napello & aconito: vel propter virulentorum ſerpenti-um ſpecus quieſcerent, imprudenter venenum contraxerunt, non alia de cauſa, quàm & aere loca illa ambiente, plantis ipſis venenatis infecto, & ſpecuum virulento ſpiritu. Cæterùm jam tempeſtivum erit ad generalem eorum curationem ac-cedere, qui veneno infecti ſunt, eorumq; præcipuè, in quibus non adeò manifeſta ſigna conſpiciuntur, ut quodnam ſit aſ-ſumpti veneni genus dignoſci poſſit. Nullus itaq; Medicus ingenio præditus eſt, qui non protinus videat & intelligat ex ſa-

Indicia in commune veneni ſumpti.

cidentium incommodis, quæ ſequuntur, cum quis venenum cibo aut potu ſumpſerit. Siquidem iis, quæ propria forma agunt (quam etiam proprietatem occultam appellare liceat) ſtatim ſemper ſuccedit virium & roboris totius corporis pro-ſtratio: agri ex magna cordis moleſtia frequenter animo deficiunt: facies liveſcit: quin & lingua & labia nigricant. item extrema corporis, præſertim ungues, plumbeo colore liveſcunt. Ad hæc qui hauſerint, vertiginoſi fiunt, vocem edunt cum murmure & oculos torve movent. Hos frigidus accedit ſudor circa frontem & tempora erumpens. Quæ omnia aſſumpti ve-neni manifeſta ſymptomata præbent indicia, maximè autem ſi ſtatim ſequantur poſt aſſumptum cibum. iisq; contingant qui ſibi rectam quotidianæ victus rationem adhibeant. Quandoquidem tam mala eſſe poſſet in aliquo victus ratio quod humo-res inde geniti, tracta temporis uſque adeo corrumperentur, ut contracta veneni natura, vim naturæ inferrent, & eadem jam dicta cierent ſymptomata. Id quod maximè teſtatur Gal. l. 6. de locis affectis, tum etiam lib. de cib. bon. ac mali nu-trimenti. Quapropter Medicos cautos, at prudentes eſſe oportet, quò in hujuſmodi accidentibus diligenter ſingula perqui-rant. Sua ſimiliter accidentia inferunt, quorum etiam manifeſta probent indicia, venena illa, quæ ſuis manifeſtis qualita-tib. agunt. Nam quæ caliditate excedunt, omnia membra interna celeriter inflammant, ſitim ingentißimã excitant, ocu-los inflammatione malè habent, inquietudinem continuam inducunt, & continuum ſudorem cient. Si verò præterquàm quod calido exceſſu poſſeant, excellant etiam vitium erodendi, tum putrefaciendi, ut arſenicum, ſublimatũ, auri pigmen-tum ſandaracha & id genus alia, punctione atq; dolore intolerabili ventriculum & inteſtina afficiunt, in quib. etiam fre-quenter murmura ſentiuntur. Hæc autem accidentia ſæpe ſequuntur vomitus, faſtidia ſudores modò calidi, modò frigidi, variæ denique colorus mutationes. Quæ verò nimia frigiditate excellunt, plerunq; ſomnum inferunt adeò profundum, ut ſæpe non ſine magno labore excitari poſſint affecti. Nonnunquam verò cerebrum obſtupefaciunt, ita ut affecti cogantur quam plurimos incompoſitos edere motus tum corpore toto, tum etiam oculis, ore, manibus, reliquiſq; corporis partibus, non ſecus, ac ſi ſtulti facti eſſent, vel temulenti. Huc illa præterea accedunt, frigiditas ſcilicet totum corpus occupans, frigidi ſudores, & color interdum lividus admodum & terrificus. Ad ſummum totum corpus torpidum efficitur. Ex ſiccis autem veneniis lin-gua areſcit, guttur ſiti inextinguibili afficitur: alvus adſtricta redditur, ægrè redditur urina: omnia denique membra fiunt arida, & vigilia inſtant longiſſimæ. Poſtremò humida inexpugnabilem ſomnum adferunt, alvi fluxiones, articulorum ner-vorumq; luxationes. Ita quod quandoq; oculorum nervi, ac nexus in tantum laxantur, ut ſponte ſua è cavitatib. excant capitiq; propendeant. Plerunq; etiam extremæ corporis partes putreſcunt, ut in præcedentib. dictum eſt. Porrò & illud ad-notandum eſt, quòd venena, quæ & manifeſta, & occulta qualitate agunt, ſi fuerit hæc viribus altera imbecillior, in fine ſuæ actionis eadem pariunt accidentia, quæ proveniunt ab his, quæ occulta duntaxat proprietate munus ſuum obeunt. Vis etenim qualitatum elementarium, quæ illis ineſt, vim illam propriam occultamq;, quam hæc pariter ſortiuntur, antecel-lit. Proinde primùm qualitatis elementaris excedentis effectus præbent, eoſq; ſubinde, qui propriæ eorum formæ attribu-untur. Sed hujus rei clariorem notitiam trademus, ubi ſpeciatim ſingulorum meminerimus. Hæc igitur ſunt omnium vene-norum indicia univerſalia, cæteris quæ explicari poſſint, certiora ac manifeſtiora, quibus peritißimi Medici tutò dijudi-dicare poſſunt. Nam cum conſtet accidentia prædicta non ſolùm perdurare, ſed etiam augeri ac continuè in deteriora la-bi, nullo q; modo auxilius cedere, neq; naturæ repugnanti obſequium præſtare, clarum profectò mortis indicium eſt. Contrà ſalutis, ſi quando remitti accidentia, & ægri melius habere videntur. Cæterùm eorum, qui venenum ſumpſerint, cibus eſſe debet, ubi tamen remedia, quæ poſtea dicentur adhibita fuerint) ex his rebus, quæ non ſolum vim habent nutriendi corpus, ſed quæ etiam venenorum noxæ reſiſtere valent. Quo in genere lac aſininum ſummopere laudatur: item caprinum, ovil-lum, bubulum atq; etiam humanum præſertim ſi recenter emunctum bibatur: quanquam lac omne efficacius exhibetur contra venena calida & erodentia, quàm ad reliqua veneni genera. Ad hoc & butyrum facit. Faciunt & juſculum cum car-nium pinguium, tum piſcium, quib. addi poſſunt, ut pinguiora reddantur, butyrum crudum & pinguedo animalium, quo-rum eſt uſus. Siquidem pinguia hæc ideò conveniunt, quòd vias obſtruant, ex quo veneni tranſitus inhibetur. Quinetiam atq; oſſium medullæ aptißimæ pariter cenſentur. His ſimiliter herbæ quã plurimæ opem ferre poſſunt cibis admiſtæ: e qua-rum numero probatur calamintha, origanum, ſerpyllum, ſiſymbrium, ruta, bugloſſum, echium, filipendula, ſonchus, pimpi-nella, aliaq; quam plurima: quarum vim venenis, ſuperioribus libris adverſari retulimus, quarum etiam catalogum paulò infrà recenſebimus. Locus deinde, in quo reſidere debent, qui venenum ſumpſerint, lucidus ſit oportet. ubi aër quoq; ſit nulla mala qualitate affectus. Paretur autem eorum cubiculum odoramentorum ſuffitu, quib. vis ineſt propulſandi venena. Id præſtãt ſantalum omne, myrrha, ſtyrax, aloe, laſerpitij lacryma, agallochum, ſcordium, caßia odorata, citrei mali cortex, juniperi bacca ejuſq; lignum ſiccum, & id genus plura. Inſuper affecti veneno (Gal. auctore l. 2. de antidotis) nihil aut pa-rum dormire ſinuntur. Somnus namq; venenũ retinet in internis partibus, & facilius ad cor deducit. Contrà verò vigilia, quippe quæ id à centro ad corporis ſuperficiem, nempe ad externas partes, retrahunt. His ita inſtitutis in primis omni in-duſtria ac diligentia curandum eſt, ut devoratum venenum foras exhauriatur. Quæ in re nullum valentius auxilium per-

Victus ratio eorum qui venena ſumpſerunt.

Remedia contra venena.

perhibetur, quàm ut ſine ulla morà ægri vomitum ciere cogantur: ſi tamen venenum adhuc in ventriculo reſideat. Quòd ſi jam in inteſtina deſcenderit, illud quàm primùm clyſteribus infuſis extrahatur. Atqui in hoc omni diligentia ordinem ac modum inire debemus, quem in hujuſce voluminis præfatione nobis reddidit Dioſcorides. Siquidem is de hac re ita exquiſitè diſſeruit, ut poſteriores omnes omnia ferè quæ de ea ſcripta tradiderunt, illi accepta referre poſſint. Verùm hoc unum ipſe addiderim, quod ſi fortè is, qui venenum ſumpſiſſet, ex omnibus vomitum cientibus auxiliis vomere nequiret, tunc (ut Raſis auctor eſt) medicamentis ſolventibus itemq; clyſteribus erit procedendum. Medicamenta autem, quæ dejectoria potiuntur facultate, ad hoc idonea ſunt agaricum & rhabarbarum. Quandoquidem utrunq; præterquam quòd dejectoria vi præditum eſt, facultatem etiam venenis maximè repugnantem ſortitur. Id quod etiam quidam minori centaurio attribuunt. Neq; prorſus ab re eſſet ad idem Aegyptiæ ſiliquæ atram medullam aloemq; uſurpare: hæc namq; præter dejectoriam facultatem, ſeorſum plurimùm pollet adverſus humorum putredinem, quæ ſemper, vel plerunq; ingeſta ſequitur venena: illa verò quod alvum mirificè emolliat, venenum ventriculi tunicis adhærens abluit & abſtergit: quin & erodentium acrimoniam obtundit, & ea deniq; per alvum ſecum educit. His autem peractis, ea certè clyſmata competere videntur (ut Dioſ. placet) quæ acria ſunt & trahendi vi prædita. Quibus ſi ea ſucceſſerint, quæ è juribus pinguibus, adipe aut pinguedine, aut butyro aut lacte parantur, ne ulterius venena penetrent ut in dyſenteria fieri ſolet, nequaquam ea inutilia fore putaverim. præſertim ubi compertum haberetur, venenum inteſtina exulceraſſe. Quamobrem lac copioſius epotum poſt vomitiones, & clyſteria utiliſſimum eſſe prodidit Avicenna: nempe quod veneni noxam frangat & ſanet. Quinetiam ſummopere proſunt, præmiſſis tamen vomitionibus & clyſteribus, fortes ac validæ diverſiones, utpote quæ non modo prohibeant ne venenũ petat cor ſed etiam ipſum trahant à membris nobilibus internis, ad ignobilia externa. Ob idq; plurimum prodeſſe crediderim cucurbitulas, ſi extrigne natibus, & crurium pulpæ applicentur. Ferunt ſimiliter opem frictiones aſperis linteaminibus, quin & fibulæ ſtrictim factæ ita ut dolorem excitent, manuum pedumq; digitis, item brachiis & cruribus. Mirificè etiam venenum avertitur à partibus intrinſecis, ſi patientes in balneo aquæ calidæ ex medicamentis accommodatis confecto, vel in laconico ſicco ſudorem ciente imponantur. Quandoquidem hujuſmodi calor extraneus efficacißimè venenum ad cutim trahit. Balnei ac laconici vicem illud ſanè ſupplere poterit, ſi diſſecta vivi muli aut equi alvo exertis ſtatim inteſtinis, æger in animalis cadaver intromittatur, & cùm refrixerit cadaver, idem etiam de alio fiat, quouſq; ſat fuerit. At hoc autem muli mulæq; (ut vulgi fert opinio) fortaſſe quod hæc animalia plurimum caloris habeant) ceteris præpollent animalib. Hoc n. auxilio a veneno liberatum narrant Valentinum Alexandri ſexti ſummi pontificis filium. Is enim (ut ferunt) cùm in quadam cœna aliquot Cardinalibus venenum exhibere vellet, ſibi ipſi, ac patri id imprudenter exhibuit. Cæterum ſcire etiam convenit, quòd quamvis prædicta remedia omnia cõmuniter venenis opitulentur, non propterea eſt dimittendum, quin continuè infectis propinentur omnia probata antidota. tam ſimplicia quàm compoſita, quæ cujuscunq; veneni noxam auferre poſſunt. Simplicia quidem medicamenta quæ ad hoc idonea Dioſcoridi, reliquiq; Græcis poſteriorib. celebrantur, ſunt vinum vetus copioſius epotũ, Lemnia ſphragis, agaricum, abrotonum, irio, eryngij radix, napi & paſtinacæ ſemen, calamintha, nardum Celticum caſtorium, ferulæ virentis medulla. flos rhododendri (quanquam Galeno, aliisq; ipſum ſecutis in antidotum minime recipiatur, ſed potius inter venena annumeretur) ſuccus marruby, laſerpitij & panacis, ſagapenum, ariſtolochia longa, ſemen rutæ ſylveſtris, betonica. pix liquida delincta, polii & ſeſeli, phu, cinnamomum, caßia, juniperi baccæ, citria mala, & quæ limonia, & aurantia vocant, & eorum ſemen. Item glandes, præſertim quernæ ex humano lacte epotæ, quinquefolii radicis ſuccus, leporis coagulum, muſtellæ caro ſale inveterata, & in umbra ſiccata, cum vino pota, lac canis ex primo fœtu acceptum, capparis, chamæleonis albi radix, apii decoctum, polemoniæ radix, tribuli terreſtris ſuccus ſimilacis aſperæ acini, ſcordium, thlaſpi, & Cretenſe dictamnum. His Arabes & recentiorum nonnulli caſtaneas addunt: item ponticas nuces, meſpila, piſtacia. Zedoariam, lauri baccas, gentianæ radicem, quin & dictamni albi, tormentillæ, iridis Illyricæ, haſtulæ regiæ, helenii & millefolii: rhabarbarum, hederæ corymbos, bolum Armenium, hypericum, ſabinam mumiam pimpinellam. Imperatoriam, centaurium majus, angelicam, verbenacæ ſuccum: mures, qui napelli radices depaſcuntur, & muſcas grandiores, quæ ejus fol. victitant: filipendulam, carpobalſamum odoratum, ambarum, os in corde cervi repertum, & cervinum cornu, quin & monoceroti. urſi teſtes, & arietis, origanum, ſmaragdum, lapidem bezahar, & carduum, quem ſanctum vel benedictum appellant. Et hæc de cenſu omnium ſimp. med. quæ contra venena pollent, quæ nobis tum veteres tum recentiores ſcripta reliquerunt, dixiſſe ſufficiant. De compoſitis autem medicamentis illud proferre non dubitaverim, quod ſi Theriaca legitimè parata reperiretur, non eſſent aliunde petenda auxilia contra venena. Sed quoniam mihi planè difficillimum eſſe videtur. ut ea reperiatur, quæ quemadmodum ejus exigit apparatus, confecta ſit, cum nobis deſint cinnamomum, balſamum petroſelinum Macedonicum, myrrha, ſolium, chalcitis (quam tamen jam nobis compertam putamus) amomum, aſpalathus & calamus odoratus, quæ omnia perquam maximi ſunt momenti, idcirco nunquam adducar, ut credam venalem Theriacam poſſe ſibi locum & uſum illius antiquæ legitimè vendicare: præſertim cum conſtet tempore uſq; Galeni, quo Romani ſummo imperio potiebantur. Theriacam omnibus numeris abſolutam confici non potuiſſe (ut ipſe Gal. teſtatur l. 1. de antidotis) niſi ab Imperatoribus: quanquam non deeſſent tempore Antonini Cæſaris divites primates, qui eam conficerent, etiam quòd multa eis deſiderarentur. Quare illud dixerim, quod ſi ulla Theriaca ex iis, quæ noſtra ætate conficiuntur, in uſum admitti debet, dent operam Medici diligentißimi, ut illa ſaltem utantur, quæ omni ſtudio ac diligentia parata ſit clariſſimorum & peritiſſimorum virorum teſtimonio: quæq; eo modo experientia comprobata ſit, quo docet Gal. lib. quem ad Piſonem ſcripſit: quin & alio, quem Pamphiliano dicavit. Hoc item faciant de Mithridatio, quod nihil minus quàm Theriaca præſtat adverſus venena, quodq; & facilius parari poteſt. Qua in re caveant homines ab adulteratis Theriacis, quas in publicis foris vendunt circulatores, et ſi plerunque ab his, quos eorum adulteria fraudesq; latent cæteris meliores atq; efficaciores habentur: quippe quod nihil ultra videant aſtantes, quàm quòd ij fruſtum integrum arſenici, vel riſagalli officinis vocati, devorent: quodq; ſubinde devorata Theriaca, quam poſtea circumſtantibus vendunt, nullum veneni incommodum ſentiant. Quod cum Gal. optimè noviſſet, libro Piſoni dicato, ita ſcriptum reliquit: Multæ à ſubdolis improbisq; in hoc quoq; fraudes fiunt, ac vulgus ſola antidoti opinione deceptum, ab iis quibus ars eſt mercenaria, plurima pecunia medicamentum, vel pravè confectum redimit. Cæterùm ut quisq; flagitioſorum impoſtorum fallacias & doloſas merces evitare poſſit, & debeat, nunc mihi animo eſt ad commune rei publicæ beneficium eorum ingens, ac ſceleſtum facinus poſteritati prodere. Nam cùm iſti ſuggeſta aſcendunt coram populo, quem dolis capere intendunt, oſtenſuri quòd venenum æquè ac panem innoxiè ſumant, multis cavillationibus atq; inſidiis utuntur. Inter quas has duas habent fraudes, quas modò omnibus aperiam, quasq; retinent illi in ſuos chariores (ut ita dicam) lenones. Primus itaq; dolus, quo nituntur hujuſmodi fraudulenti impoſtores, eſt quod cum ſciant venena non poſſe niſi parum nocere, ubi ventriculus fuerit cibis valdè repletus (ut in præfatione libri tradidit Dioſcorides, & lib. 4. fen ſexta retulit Avicenna) priuſquam ſuggeſtum aſcendant, ad ſaturitatem uſque, præſertim eſtate, lactucas crudas devorant ſale, aceto & oleo conditas: verùm olei tantùm imponunt, ut ferè in eo innatent lactucæ. Et quia

Clyſmata qualia injicienda?

Cucurbitulæ. Balneũ.

Simplicia medicamenta quæ pollent adverſus venena.

Compoſita medicamenta.

Theriacę veterum & recentiorum comparatio.

Fraudes quibus utuntur circumforanei qui venena innoxiè ſumere profitentur.

Et quia hyeme, maximè urgente bruma, tenella lactucæ difficile passim inveniri possunt, ideò earum vicem his prabent inveterascentium prapinguium, quorum tantam comedunt copiam, quoad ventriculus veluti tympanus extendatur. Id autem eos efficere facunt, ut hac quidem jurium pinguedine, eorumq; substantiæ crassitudine, illæ verò frigiditate sua, oleiq; multitudine, quam illis adjiciunt, præterquam quòd veneni penetrationem inhibent, cum internas vias obstruere possint, credentem quo ingestis arsenici, vel risagalli sepiasis vocati, acrimoniam obtundunt & hebetant. Cùm igitur venenum semel imperarint, quod nunc præsumpti alimenti vim nullam aut parvam noxam adfert, nempe quòd ventriculus sit tensus & pinguedine imbutus, mox suum adulteratum antidotum, quod omnino legitimam theriacam mentitur, assumunt, id q; impune. Quo fit, ut facile possint populo astanti persuadeant, id esse antidotum omnium præstantissimum contra omnia venena, quod in universo orbe reperiri possit. His leves vulgi animi persuasi accensiq;, majori multitudine, ac impetu ferantur, ut adulteratam, invalidam, veramq; mentientem theriacam emant, quàm ij qui in maxima annonæ penuria ex caterva tim concurrunt, ubi plurimum panis gratis omnibus exhibetur. Itaq; cùm temporis momento capsulam hac impostura exhauserint, statim è suggesto descendunt circumforanei, seseq; in hospitium recipiunt, ubi cùm primum suerint, aperiunt, unà cum paulo antè sumptum unà cum lactucis aut bubulis interaneis arte quadam evomunt, neq; aliud illa die assumunt, quam lac quod tantum sæpius alternatim potant, vomuntq; & revomunt: tantum potest in improbis hominib. auri cupiditas ut sponte consulto q; in manifesta vitæ discrimina ferantur. Fraus altera, quam isti facinorosi perpetrant, ut se habet. Una, aut duabus horis antequam suggestum ascendant, in foro pharmacopolium petunt, illudq; foro, in quo sermonem populo habere volunt, propinquius eligunt. Atq; ubi jusserint pharmacopolæ sibi arsenici capsulam adferri, ejus duo aut tria frusta seligunt, prout sibi magis expedire videtur, quæ postea charta involvi, & in eadem capsula reponi mandant. Quo facto pharmacopolam rogant, ut cùm in suggestum ascenderint, arsenicum illud repositum dare velint puero, quem ad eum miserint. Porrò in forum abeunt verba facturi ubi eorum spuriam theriacam ad cælum usq; miris laudibus efferunt admentientes. Ad hæc ut rem magis virisimilem reddant, puerum vel è circumstantib. quempiam ad pharmacopolium mittunt, qui venenum antea ab ipsis selectum deferat. Interea ingentem capsulam in suggesto stantes aperiunt, quam habent vasculu pravæ illius theriacæ plenis refertam, cujus operculo intus adhærent, cera subposita, varia cujusdam miscellæ frusta ex saccharo, quod canditum vocant, amylo, aliisq; innoxiis medicamentis miro quodam artificio confecta, quæ prorsus & facie, & magnitudine referunt illa veri arsenici frusta, quæ prius ij in pharmacopolio selegerant. Levant autem isti hominum proditores operculum à capsula, quo fraudem melius occultent, in suggesto stantes, siquidem summo cum artificio internam operculi partẽ, cui adhærent illius miscellæ frusta arsenicum mentientia, versus se trahunt, ne quis suam fraudem deprehendere possit. Deinde statim in manu socij aut pueri, quos doli ministros habent, capsulæ operculum collocant: quod eorum alter aperta manu perquàm eleganter sustinet, parte pseudoarsenicum continente cælum versus respiciente: id q; ne quis dolum intueri possit. Interea redit nuncius arsenicum legitimum a pharmacopolio deferens. Atq; ubi istud accipiens artis captiosæ magister, statim illud populo ostentat longa atq; mendaci oratione. Quæ perfecta ad experimentum transit, perpetuò dolose procedens. Quandoquidem simulans sibi opus esse expeditis manibus, manicas ex murice vel serico proditore, quo plerunq; vestiuntur, ad cubitum usq; convolvit ea tantùm ratione, ut arsenicum verum, dum hæc agit, super operculo prædicto pseudoarsenicum continente, reponat, abdatq;: quod ob operculi altitudinem nullo pacto inferne a circumstantibus videri potest. Obvolutis itaq; manicis, brachiisq; denudatis, ac tenui linteolo humeris impositio, jubet aquæ vel vini poculum adferri, & relicto in operculo arsenico vero, factitium innoxium fraudulenta manu capit, quod gladio minutim incidit, & vino, vel aquæ parati cyathi commiscet, & deniq; tutissimè bibit. Atq; ita fraudem hisce coloribus exornatam spectantibus persuadet, ut nullus dubitet, quin ille mortiferum arsenicum hauserit, quod ex medica officina delatum fuerat. Memini me olim unum ex his vidisse, qui venenum simili modo adulteratum puero exhibuerat suo, & cum simularet se ei opem ferre nolle, donec pulsum amisisset, & in mortis discrimine versaretur, ut suæ falsæ atq; adulterinæ theriacæ majorem compararet existimationem: cùm præterea prius versutum puerum admonuisset, ut anhelitum compesceret, idq; ut facies ejus colore mutaretur, quin & interim oculos obverteret, & os ac cervicem contorqueret, ad, e vocavit astantem Medicum haud acris callidiq; ingenij, in ea civitate, ubi id mihi contigit videre, receptum habentem, qui pueri pulsum tangeret, ut omnibus testaretur, quòd pulsum amisisset. Quod cùm fecisset bonus ille Medicus jam imprudenter factus circulatoris leno, omnibus testimonium perhibebat, se nullum pulsum in eo invenisse: quippe qui nusquam forte legerat, quòd arte etiam possit intercipi pulsus, cùm tamen id scriptum reliquerit Gal. lib. 6. de placitis Hippocratis & Platonis, ubi sic inquit: Eadem natura in arteriis cernitur, nam etiam ipsæ perinde ac nervi, aut incisæ, aut laqueo intercluse pulsu omni, micationeq; orbantur. Ex quibus sanè verbis tunc comminisci potuisset, quòd facile huic puero laqueata essent brachia, & proinde interceptus arteriarum pulsus, quæ per brachium ad manum excurrunt. Siquidem adstringentes laqueos ibus nebulonibus adeò callidè subdoleq; aptantur, ut versato quodam ferreo globulo supra cubitum extra manicas latente, stringantur admodum ac relaxentur. Id quod facilè ab eo fieri potest, qui puerum semimortuum se simulantem, brachiis ad spectaculum sustinet. Tali igitur fraude adstringebantur fibulæ, ubi pulsum intercipere animus restitui simulasset. Hactenus de fraudibus horum carnificum, quas pluribus prosequi libuit, ut quisq; eas evitare sciat, ac vorare profitentur, cujus ossa lues illa non immeritò depascebatur, cùm à me insanitatem redigi exoptaret, interea dum, mihi id ab eo expetenti, omnes has fraudes, quibus hoc flagitiosum hominum genus utitur ut pecuniam extorqueat, libentissimè patefecit. Cæterum fraudes ac mendacia, quib. ij pariter utuntur, qui è divi Pauli prosapia ortos se prædicant, quæ tamen de re mentiuntur, hic consultò dimittam: verùm intactas eas non relinquam, ubi in processu de iis differemus venenu, quæ morsu, vel ictu relinquunt innumera exitiosa animalia. Sed ne aliquod præstans antidotum desideretur in hus nostris commentarius, me probi ac fidelis Medici munere functum existimaverim, si hoc in loco quædam antidota mihi longo labore comparata, magni ad venena momenti, descripsero: quæ non modò iis quæ per os assumuntur, sed iis etiã quæ animalium morsu, vel ictu ejicientur, summo ac præsentaneo fuisse remedio comperi. Licet autem hac ætate rari admodum habeantur Medici, qui sua pandere arcana velint, si quod nacti sunt pulchrum & singulare auxilium, tamen cùm mihi consiliũ ab initio fuerit, mea opera quantulacunq; sit, omnib. generatim prodesse, alienũ quidẽ inhumanumq; foret, si modò vel invidia, vel avaritia compulsus, aliquid silentio involverem, quod in arte medica usui futurũ putem. Primũ igitur antidotũ, cujus admirandas in venena vires sæpius expertus sum, hoc modo conficitur. Recipit n. rhabarbari, rhapontici ex Ponto advecti, radicis phu, acori, quẽ falsò calamũ odoratũ vocant, cyperi, quinque folij, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, paeoniæ, belenij, costi, iridis Illyricæ, chamæleontis albi, cujusq; drachmas tres. Item galangæ, Imperatoriæ, dictãni albi, angelicæ,

Alteta impostorum fraus.

Historia fraudis.

Antidota nostra præstantissima contra venena.

Primi antidoti descriptio.

gelicæ, millefolij, filipendulæ, zedoariæ, gingiberis, ſingulorum drachmas duas: agarici drachmas tres: libanotidis mas, gentianæ, morſus diaboli ſic herbariis dicti, cujusq; drachmas duas & ſemis. Ad hæc ſeminis citrei mali, viticis, coccineſtorij fraxini, oxalidis, paſtinacæ ſylveſtris, napi, nigellæ, pæoniæ, ocimi, irionis, thlaſpis, fœniculi, ammi, ſingulorum drachmas duas: præterea baccarum lauri, juniperi, hederæ, aſperæ ſmilacis, cubebæ, ſingulorum ſeſquidrachmam. Foliorum ſcordii, chamædryos, chamæpityos, centaurij minoris, ſtœchadis, nardi Celtici, calaminthæ, rutæ, menthæ, betonicæ, veronacæ, ſcabioſæ, cardui benedicti, meliſſophylli, ſingulorũ ſeſquidrachmam: dictamni Cretenſis drachmas tres: ſampſuchi, hyperici, junci odorati, marrubij, galegæ, ſabinæ, pimpinellæ, cujusq; drachmas duas. Caricarum, nucum juglandium, paſſaciorum, ſingulorum uncias tres, myrobalanorum empelicorum drachmas quatuor. Florum utriuſq; buglo ſſi, rosarum, lavendulæ, ſalviæ, rorismarini coronarii, cujusq; ſcrupulos quatuor: croci drachmas tres. Caſſiæ odoratæ, quam hodie cinnamomum vocant, drachmas decem. Caryophyllorum, nucis myriſticæ, macis, ſingulorum drachmas duas & ſemis. Zingiberis nigri ac longi, ſantalorum omnium, agallochi, ſingulorum ſeſquidrachmam. Cornu cervi crudi drachmas quatuor ebenini drachmam unam: oſſis cordis cervini, ramentorum eboris, virgæ cervinæ, caſtorii, ſingulorum ſcrupulos quatuor: terræ Lemniæ drachmas tres: opii ſeſquidrachmam: margaritarum orientalium, ramentorum ſmaragdi, hyacinthi corallibri, ſingulorum ſeſquidrachmam: caphuræ drachmas duas: maſtiches, thuris, ſtyracis, myrrhæ, gummi Arabici, reſinæ terebinthinæ, ſagapeni, opopanacis, laſerpitii, ſingulorum drachmas duas & ſemis: moſchi odorati, ambari cujusq; drachmam olei chalcantho confecti unciam mediã. Pulveris cordialis temperati, diamargariti, diamoſchi, diambari, electuarij è gemmis, paſtillorum caphuræ, ſcillæ ſingulorum drachmas duas & ſemis: paſtillorum viperæ uncias duas. Succi exacti, ſonchi, ſcordij, echij, bugloſſi, meliſſophylli, ſingulorum ſelibram, hypociſtidis drachmas duas. Theriacæ electæ, Mithridatij optimi, cujusq; uncias ſex. Vini veteris albi odorati libras tres: ſaccharì è Medera inſula, vel optimi mellis libras duas & uncias ſex. Ex omnib. his ſumma diligentia & ratione inquiſitis atq; ſelectis, fiat electuarium, eo modo quo theriaca aut Mithridatu antidotum conficiuntur. Sumendi quantitas eſt à drachma una uſq; ad tres pro ætate & conſtitutione patientis. Atq; ita omnib. perſuadere poteris, antidotum hoc non ſolùm præſtantiſſimũ eſſe (ut ante diximus) contra omnia venena, quæ per os ſumuntur, itemq; adverſus ea, quæ morſu vel ictu relinquuntur: verùm etiam in peſtilentia, cui mirificè opitulatur, non ſolùm quotidiè aſſumptum nucis Ponticæ quantitate ad præſervandos ſanos, ſed etiam ad ſanandos in peſtilentia affectos, ubi in morbi principio propinetur ex cardui benedicti ſucco, aut ſt. llatitia aqua, vel galegæ ſeu rutæ aquariæ vocatæ, duarum drach. pondere, affectis deinde in lecto ad ſudandum collocatis, biſq; aut ter repetita potione, nullis tamen interpoſitis horis. Sanatos enim ſcio eſſe quamplurimos hoc tantum ſingulari auxilio. At ſi cui in animo venerit, ut præſentaneum adferat auxilium, hæc faciat oportet. Antidoti præſcripti libram accipiat, libram item ſyrupi citrei mali cortice parati, & libras quinq; aquæ vitæ vocatæ, ex optimo odorato oq; vino confectæ, totiesq; vitreus organum purgatæ, ut quintæ eſſentiæ ſpeciem præ ſe ferat. Deinde omnia hæc in vas vitreum injiciat duplæ à rebus inditis capacitatis: poſtea vaſis ore ita obturato, ut nullus ſpirandi meatus relinquatur, magna dum dexteritate aquam in vaſe cum electuario tamdiu agitet, donec totum diſſolvatur: atq; tum vas ore cera, vel pice obducto in menſem integrum reponat, quod tamen bis in hebdomada agitari convenit eo modo, quo antea dictũ eſt: fit enim, ut electuarium facilè reſidat in fundo, ſi dimittatur. Exacto deniq; menſe claram aquam aureoq; colore nitentem electuario ſupernatare invenet, & quæ jam omnem illius vim in ſe contraxerit. Tum itaq; vas ipſum aperiat, & in vas aliud item vitreum lympidam aquam paulatim effundat, cujus os cum cera, & membrana accuratiſſimè obturet: nam ſi illud diei ſpatio apertum ſineret omnis concluſa aqua in auram evaneſceret. Tanta hæc aqua virtute pollet (quod millies expertus ſum) ut quatuor drachmarum pondere pota vel per ſe, vel cum pari odorati vini quantitate, vel ſtillatitiæ cujusvis aquæ ad cordis robur facientis ubi quis ictus, vel demorſus à quocunq; venenato animali, in tanto mortis diſcrimine verſaretur, ut vocem, viſum, ac reliquos ſenſus amiſiſſet, ægrum ingenti adſtantium admiratione à longo veluti ſomno excitat. Quin & vomitione plerunq; plurimam infectorum humorum copiam exhaurit. Cujus rei exemplo (præter alia innumera) nuper mihi fuit præfecti oppidi Vipaci uxor, quam à vipera in dextra manu demorſam & jamiam de naulo rationem cum charonte inituram, hæc aqua in vitam à morte revocavit. Id quod etiam paulò poſt contigit cuidam miſeræ Sclavæ ab alia non diſſimili vipera manu demorſæ. Hæc idem ſimiliter præſtat contra venena quæ per os ſumuntur: ſiquidem ea adeò tenuis eſſentiæ, efficax & penetrans eſt ut momento vi ſua in omnes corporis venas permeet. Quin & eoſdem præbet effectus in alios quàm plurimos morbos, quos brevitati ſtudens prætereo: quandoquidem prudentes, & periti medici, habita hujuſce virium exacta ratione, eam adhibere poterunt, ubi legitimè convenire cenſebunt. Porrò antidotum alterum generoſum pariter & ſingulare, oleum illud eſt, cujus ſuperius lib. 2. capite de ſcorpionibus, item quarto capite de aconito à nobis facta fuit mentio. Id pulſibus extrinſecus patientibus illitum, nempe temporum, manuum ac pedum, quinetiam extimæ cordis parti adſtramamillam, repetita alternis tribus horis illinitione, efficaciſſimè ſuccurrit omnibus venenis per os ſumptis, quæ tamen ex erodentium genere non fuerint. Similiter viperarum, aſpidum, & cujuſcunq; deniq; venenati animalis morſibus ſingulari auxilio eſt, ut in proceſſu latius explicabimus. Præſtat præterea iisdem locis ſemel quotidie inunctum non quidem calidum, ſed frigidum, ad præſervandum à peſtilentia homines, qui eo ſe inungunt, quin etiam ad ſanandum jam peſtilentia affectos: necat quoq; vermes, naribus & pulſantibus arteriis inunctũ, & præſertim ubi cætera auxilia non valeant. Ut autem omnes intelligant quam maximum ſit in me juvandæ poſteritatis ſtudium, modum, quo illud confici tur, hic deſcribere non gravabor. Sumantur itaq; ineunte menſe Majo, quo tempore confici debet, olei communis centum annorum, ſinimus ſui temporis vetuſtiſſimi libræ tres: foliorum hyperici virentis manipuli tres. Oleum in vas vitreum duplæ à contento capacitatis imponatur, inde hypericum aliquantulum antea contuſum infundatur: deinde vas cera, & membrana obturetur, & medium in tenuiſſimam arenam condatur, loco ubi tota die inſolari poſſit, atq; inibi ſinatur ad decimum vel duodecimũ diem uſq;. Quo exacto tempore mergatur vas in calentis aquæ balneo ad viginti quatuor horas: mox oleum ab herba exprimatur. Hoc facto ſumatur hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui benedicti, ſingulorum manipulus: quæ omnia prius diligenter contuſa oleo admiſceantur ac ſubinde vas in prædictum mergatur balneum trib. continuis dieb. extrahatur deinde, & ab incoctis herbis exprimatur. Poſt hæc accipiantur florum hyperici manipuli tres, qui à caulibus probè repurgati, & contuſi in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponatur. Poſt id tempus eximantur, & ut prius exprimantur. Idem fiat ter aut quater, uſquedum oleum ſanguineum colorem referat. His peractis ſumatur hypericum, quod jam defloruerit, & ab ejus cacumine grana illa viridia excerpantur, quæ hordeaceis granu ſimilia deprehenduntur, in quibus ſemen continetur. Ex iis itaq; tres confertim manipuli decerpantur: qui poſtea tuſi, & vino meraco albo aliquantulum perfuſi in oleum prædictum infundantur, & cum eodem vitro, in arena ſepulto, exacto diebus continuis inſolentur. Quo tempore tranſacto tridui ſpatio in balneum immittantur, poſt colentur & modo prædicto

Antidoti matthioli uſus.

Potio ex prædicto antidoto.

Aquæ Matth. vis.

Alterius antidoti deſcriptio & vires.

Ol. ſcorpionum cõfectio.

prædicto exprimantur: tertio aut quarto similiter dictum semen in oleo macerari debet, donec id obscuri sanguinis colorem
repræsentet. Ad hæc sumatur scordii recentis, calaminthæ, centaurij minoris, cardui benedicti, verbenacæ, dictamni Cre-
tensis, singulorum medius manipulus: tundantur omnia, mergantur in oleum prædictum, & vas in balneum iterum im-
ponatur per triduum continuum: deinde colentur, & exprimantur, ut supra. Postea sumantur zedoriæ, radicum dictamni
albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drach. tres, scordy manipulus. Tundantur item omnia, in-
fundantur & immittantur in balneum, ibiq; permaneant tribus diebus continuis: colentur deinde & exprimantur. In-
fundantur denuo styracis calamitæ, laseris, cujusq; drach. sex, baccarum juniperi drach. quatuor, melanthij drach. duæ,
casiæ odoratæ (cinnamomum officinæ vocant) drach. novem: junci odorati, cyperi, singulorum sesquidrachma: santalo-
rum alborum omnium. Tundantur omnia (ut pluries de alijs dictum est) & in idem oleum infundantur, & per triduum
continuum in balneo macerentur, demum colentur & exprimantur, modo quo antè dictum est. Postremò adsint oportet
recentes scorpiones vivi diebus canicularibus collecti. Ii in vase vitreo concluſi, cineribus calidis superponantur, & cum eos
prædictos oleo adaxe, at q; id transisse constet, omne jam dictum oleum calidum superjiciatur. Sed advertendum est, ne id adeò fer-
vens sit, ut vas disrumpat, obturato statim vasis ore in balneo tribus continuis diebus contineatur: deinde coletur & ex-
primatur. Proiectis interea scorpionibus, rursum in oleum infundantur rhabarbari laudatissimi, myrrhæ communis usus,
costi, singulorum drachmæ tres: nardi Indici drachmæ duæ, croci drachma una: theriacæ electæ, electiq; Mi-
thridatij cujusq; semuncia. Quæ ex his tundenda sunt, terantur, mox ultimò infundantur in oleum, quod per triduum
continuum contineatur in balneo. Quo facto oleum non amplius percoletur, sed deinceps recondatur, perinde ac opobalsa-
mum quippe quod mirandum sit remedium ad jam dicta venena, & præcipuè contra napellum, quo infecti fuere, ut ex-
pertum hesterno die. Corpilli duo viarum obsessores, quorum historiam suprà retulimus lib. 4. in aconiti mentione: ad cujus
lectionem, ne iisdem bis repetamus eos rejicimus qui ejus desiderio capiuntur. Cæterum ut omnia mea in Reipublicæ commo-
dum edantur tandem tertium quoq; Antidotum addam, quo nihil sanè valentius ad venenorum vim coercendam: nempe pulve-
rem tam salubrem, quam (cum quo, ut superius lib. 4. de aconitis differentes retulimus) ij sanati sunt qui Arsenicum &
Napellum hauserunt. Datur robustus drachmarum duarum pondere, cum cæteris drachma sufficiat, ex vino Cretico, vel
alio pariter generoso, repetiturq; potio per intervalla, ubi una tantum non sufficiat, verùm tunc obolus satis est. Qui qui-
dem pulvis, tametsi mirum in modum deleteria venena omnia superat, vincit ac destruit, non tamen si præsumatur ab iis-
dem præservat. Parandi ratio hæc est. Sumas radicum minoris phu drachmas quatuor. Vincetoxici, urticæ vulgaris, cu-
jusq; unciam unam: Angelicæ domesticæ, Althææ cujusq; uncias duas, Angelicæ sylvestris uncias quatuor: Polypody sesun-
ciam, Corticum radicum chamælææ, sive (ut Aphri dicunt) mezereonis, drachmas decem. Colliguntur hæ radices ad cal-
cem Augusti sive ineunte Septembri, tessellatim q; secantur, & siccantur in umbra. Deinde ferveſiunt in aceto albo acerri-
mo olla cooperculo diligenter occlusa argillaceoq; luto agglutinato, per dimidiæ horæ spatium. Amoventur postea ab igne,
& cum refrixerint eximuntur, iterumq; siccantur in umbra. Demum teruntur in pulverem, additis herbæ Paris baccis
duodecim, & foliis sex & triginta. Præter autem Mithridatium, antidota alia duo generosa Dioscoridi probantur in præ-
fatione, unum scilicet quod è scinco, alterum quod è sanguine nuncupant: sed quod is eorum conficiendorum rationem
tradiderit, nusquam hactenus reperi. Quamobrem illa duo in multorum gratiam hic adscribere, non alienum fore duxi-
mus, eo tamen modo, quo lib. 2. de antidotis à Galeno seriatim describuntur, ubi hæc scripta reliquit. Antidotus διὰ τῶν
αἱματων id est, ex sanguinibus, ad venena, venenatorumq; omnium morsus idonea sic habet. Piperis longi, piperis albi, aco-
ri, croci, phu, meu dictamni Cretici, ammoniaci, agarici, singulorum drachmas duas: amomi, opobalsami: seminis rutæ
sylvestris, cymini Æthiopici, anisi, sanguinis anatis maris, & fœminæ sicci, sanguinis hædini, sanguinis anserini, seminis
napi sylvestris, singulorum drachmas tres: gentianæ, trifolij, florum junci odorati, thuris, rosarum siccarum, singulorum
drachmas quatuor: petroselini drachmas quinque: polij Cretici tantundem, cinnamomi drachmas sex, florum scordii
drachmas octo: myrrhæ, nardi singulorum drachmas decem, croci drachmas duodecim, cassiæ drachmas octo. Omnia
hæc diligenter contusa ac per excussorium cribrum trajecta melle Attico despumato, commiscebis, commistaq; in argen-
team pyxidem repones, atq; hac ut maximo medicamento uteris. Cæterùm quæ è scinco temperatur antidotus, a Galeno hunc
in modum redditur. Antidotus Mithridatis Eupatorius διὰ σκίγκων cognominata, faciens ad venena, omnemq; venenato-
rum materiam mortem inferentem, omnium venenosorum animalium ictus, conficitur hac ratione. Scinci, sagapeni, a-
cori, phu hyperici, acaciæ, iridis, mei, gummi, singulorum drachmæ duæ rosarum siccarum, gentianæ, cardamomi, sin-
gulorum drachmæ quatuor, opii, oboli duo: styracis, drachmæ octo: polii, cassiæ nigræ, seselis, bdellij, balsami, piperis albi,
singulorum drachmæ quinq; & oboli duo succi hypocistidis, opopanacis, myrrhæ, thuris masculi, castorij, piperis longi, cy-
pheos, foliorum malabathri, singulorum drachmæ sex: scordii, costi, florum junci odorati, galbani, resinæ terebinthinæ,
singulorum drachmæ sex & oboli duo: nardi Syricæ, opobalsami, thlaspis, dauci Cretici, singulorum drachmæ sex & obo-
li tres. croci, cinnamomi, zingiberis, singulorum drachmæ sex oboli duo: succi glycyrrhizæ, agarici, singulorum dra-
chmia septem & oboli tres. Constituitur autem hoc modo. Cyphi, hypocistis, sagapenum, gummi, opium, styrax opopanax,
vino Chiomacerantur de noctuq; quoad penitus dissoluta sint. Seliqua vero interim contusa tenui cribro excutiuntur,
illisq; jam maceratis ac dissolutis commiscentur, commistaq; Attico melle ad crassitiem usq; despumato excipiuntur, opo-
balsamoq; supermisso: demum in vas argenteum tranferuntur, atq; ad multos usus reponuntur. Datur autem ex hac
antidoto quantum æger tolerat. Hæc de duabus antidotis, quas non imméritò quidem probavit Dioscorides, quasq; ut effi-
cacissimas in aliarum censum retulit Galenus atq; descripsit. Sed quoniam (ut suprà in Theriacæ mentione dictum fuit)
multa nobis desunt simplicia medicamenta, quæ in eis exprtuntur: idcirco non video quomodo possint legitimè confici, nisi
ijs uti velimus, quæ eorum vicem supplent, ita ut unum simplex medicamentum in alterius locum succedat. id quod medi-
corum ac sophistarum plerisq; fieri adsolet. Quorum sententiæ etsi cuipiam videretur Galenus adstipulari, quippe quod
scriptus tradiderit in cinnamomi defectu duplum cassiæ subjici posse, non tamen propterea inde colligi potest, quod idem
fieri possit de quocunq; alio simplici medicamento, quod desideretur, ut quidam existimant, non rectè, meo quidem judi-
cio Galeni mentem assecuti. Siquidem is secus de hac re differit l. 1. de antidotis, ubi sic inquit: Quod ad cassiam verò atti-
net, ea me commemorare nunc opus est, quæ in multis de medicina libris scripta sunt duplum cassiæ si quis cinnamomo ege-
at, inijciendum. Hoc dictum irridens Satyrus magister meus, unam ex quinti facetijs ipsum esse dicebat, asseverans eos,
qui duplum cassiæ imponere jubent, si cinnamomo careamus, similia illis facere, qui nos censet, si quando Phalerno cerve-
rinus illius quod in caponis venditur, duplicata mensura bibere: sitq; panis siligineus desit furfuraceo duplum commede-
re. Ubi verò hæc Quinctiliana facetia si de re una quapiam, quæ per se sola uti velimus, afferatur, vera irreprehensibilisq; vide-
atur: sin dere, quæ in societatem multorum veniat, non est eodem pacto vera. Nam cujuscunq;, quod solum corpori admo-

veri

Pulvis contra venena.

Antidoti e sanguinibus descriptio.

Antidoti e scinco descriptio.

Succedanea quædam admittenda.

veri debet, ut puta rhus, absinthium, iris, gentiana, vel id genus alia aliqua medicina, si quis minus boni duplum loco praestantissimi accipiat, & corpori vel extrà vel intrà admoveat, duplicatio etiam nocebit: ac si multus aliquod optimum commiscendum fuerit, quod se aucturum aliorum vires respondeat, si praestantissimum desit, pejus nihil erit uti duplo ... qui proprietates ejusdem generis habeat, etiamsi deterius hoc illo videatur. Cassia quidem cinnamomo genere proxima usq; adeò est, ut ex ipsa quandoq; cinnamomum oriatur, spectenturq; nonnunquam cassiae arbores integrae, in quibus ... qua cinnamomi virgulta è cassiae ramis prodeant. Simile autem istud est non vino aut pani, sicut Quintus dicebat, ... ta functionibus in extruenda domo, in fabricanda navi, in tollendis & transponendis oneribus, in omnibus denique vitae actionibus, in quibus quod peragendum erat ab uno homine robusto, si absit, à duobus imbecillioribus perficiatur: haec Galenus. Ex quibus verbis omnibus palàm est, Galenum non assentire, ut in compositis medicamentis unum simplex pro alio substituatur, nisi ex ijs sint, quae eandem naturam sortiuntur, ut cassia & cinnamomum. Quare illud inde colligendum esse duxerim, quòd perperam faciant ij, qui rem hanc aliter intelligunt. Porrò & illam antidotum, quae juniperi baccas ramásq; Lemniam recipit, summopere laudavit Gal. eamq; lib. 2. de antidotis memoriae prodidit, hisce verbis: Antidotus exhibita accipientem tutum a venenis reddit, sic habet. Baccarum juniperi drachmas duas terrae Lemniae drachmam unam & obolos duos. Haec ubi in pulverem redegeris, oleo aut melle commiscebis & repones: atq; cum opus fuerit, ex aquae ... cyathis duobus quantum est avellana dabis. Hac antidoto Nicomedes rex utebatur, si quando suspectos habuisset, qui eum ... carant. Nam si venenum non subsit, quieta manet: sin adsit, nauseam concitat, & evomere cogit, ita ut venenum quoq; cum antidoto rejiciatur. Sed haec hactenus dicta sufficiant, quantum ad venenorum omnium in universum rationem, quandoquidem de ijs privatim, eorumq; auxiliis, & antidotis in singulorum mentione diffusius agemus.

Antidotus ex terra Lemnia,

Κανθαρίδες. CANTHARIDES. CAP. I.

QUibus datae sunt Cantharides, signa eveniunt gravissima. Ab ore enim ad vesicam usq; cuncta erodi sentiuntur: picem aut simile quiddam cedriae resipiunt: dextra praecordia inflammantur: urinam aegrè reddunt, & subinde cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta non secus atq; dysenterici, excernunt: deferuntur: fastidia urgent: animo linquuntur, obortaq; vertigine concidunt: postremò mente abalienantur. Ergo antea quàm tale nonnihil accidat, dato oleo, aut supradictorum aliquo, vomere cogantur: mox ubi vomitione plurima rejecerunt, halicae aut oryzae, tragi aut ptisanae cremor, aut decoctum malvae, aut seminis lini, aut fœnigraeci, aut radicum althaeae, quam Latinus sermo ibiscum appellat, clysteri infundatur. Praeterea nitrum eisdem dandum, ex hydromelite, ut quae stomacho adhuc, aut intestinis adhaerent, eluendo excernantur ac descendant. Quae nisi sic discutiantur, ingesta in alvum ex nitro aqua mulsa, vacuari debent. Detur deinde vinum aut passum, in quo pineoli nuclei, aut cucumeris semina contrita sint aut ex lacte, aut mulsa, aut anserinus adeps in passo liquefactus. Inflammatae autem partes, hordei farina cum mulsa decocta perungantur. Ab initio admota cataplasmata nocent, quòd citatus ab eis calor, illapsum virus ita remoratur, ut in principes se partes insinuet: ipsa tamen interjecto tempore, molestissimis inflammationibus opitulantur, utpote quae dolores & permulceant & leniant. Tum ubi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in solium descendere oportet, ac lavare, ut per cutem summam, quae corpori noxia inhaeserunt, etiam excernantur. Et dejectiones multifariam moliri oportet, ne affectus infigatur, & stabilitatem capessat. Gallinaceis carnibus & haedinis, aut suillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini semine coctis, vesci debent: siquidem alvum cient, atq; venenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberalius ebibatur. Prodest thuris cortex, & Samia terra, quae aster appellatur, si quaternae singulorum drachmae cum passo sumantur: item pulegium ex aqua tritum: irinum aut rosaceum, cum rutae decocto: recentes vitis ramuli, cum passo detriti. Longè omnium potentissimè antidota auxiliantur, cum aqua mulsa, drachmis quatuor pota.

Cantharidum malefica & noxia vis.

CAntharidum tum historiam, tum etiam facultates superius libro secundo, ubi & earum picturam exhibuimus, adeò diffusè lateq; tradidimus ut supervacuum ducerem hoc in loco plura de eis rememorare, nisi nunc de earum malefica & noxia vi nobis differendum esset. Cùm igitur Cantharides excalfaciant recessu quarto, & exiccent secundo, nil sane mirum fuerit, si erodant, ulcerent, & denique sumentes interimant. Nocent privatim vesicae, omnibusq; urinam inservientibus membris, non modò haustae, sed quandoq; etiam extrinsecùs illitae, ubi exulcerare sit opus: praesertim cum amplis admiscentur cataplasmatis, locusq; illinuntur vesicae propinquioribus: nempe coxendicum articulo dolore diutius tentato, vel pubi vel renibus, vel testibus. Quo fit, ut qui has hauserint, exulcerata inde vesica, magnis in urina reddenda excrucientur doloribus: quanquam praeterea omnia in universum laedant viscera, quòd suapte natura erodant, & postremo necem inferant: namq; sua venefica, & perniciosa vi deradunt internos meatus omnes, quibus obviant. Proinde nec mirum si cum lotio sanguinem extrahunt, erosis ab eis vasis: neq; si quando (ut recentiorum quidam dixere) penis ipse, testes, pubes, & vesicae cervix intolerabili inflammatione vexentur. Hinc enim plerunq; evenit, ut qui hauserint, urinae stillicidio afficiantur nec sine intolerabili ardore angustiaq;. Caeterùm picis & cedriae odor, quem à cantharidibus male affecti gustu & olfactu percipiunt, aliunde, meo quidem judicio, non provenit, quam à vaporosis humoribus in ventriculo & jecinore adustis, intensa hujusce venenì caliditate. Ab ea siquidem dum exuruntur humores, quaedam invicem fit commistio, quae propriam tum gustum, tum odoratum inficiendi facultatem adipiscitur. Inflammantur praeterea dextri lateris praecordia, quippe cùm venenì vis in jecur facilius, quàm in lienem excurrat mirum utiq; non est. Si concitatus ibi inflammationibus potius dextrum, quàm sinistrum aegrotet latus. Nec alia ratione fit inde fluxio dysentericae similis, secum deferens intestinorum ramenta, quàm quòd Cantharides ipsae ad intestina descendentes, acerrima sua vi ea exulcerent, & abradant. Defectus verò animi, ingens anxietas, cordisq; angustia partim eveniunt, doloris, ardoris intolerabilisq; inflammationis exuperantia: partim verò deleteria vi pharmaci, quae usqueadeò resolvit vitales spiritus, & imbecillos reddit, ut inde affecto corde, haec tam saeva oriantur symptomata. Quin & ob id vertiginosi fiunt, delirio amentiaq; capiuntur, qui eas sumpserint, quòd venenosae exhalationes, quae à colliquatis humoribus in inferioribus membris sursum in cerebrum ferantur, adeò ipsum inficiunt, ut facilè animales facultates corrumpantur, ratioq; ipsa pereat. Sed ut his omnib. succurratur incommodis, primùm sanè necessarium fuerit (ut etiam Dioscorides inquit) cantharidas ipsas extra corpus ducere, cerebr is ex-

Cantharidum veneni curatio.

bru excitatis vomitionibus, ys nimirum medicamentis, quorum in hujus libri præfatione meminit Dioscorides, atq; etiam nos mentionem fecimus in nostra in eam longa commentatione. Quinetiam acribus clysmatis opus est, ut per hæc devocentur, quæ ad intestina descenderunt. Fit enim ut exhaustis è corpore cantharidibus, non magno postea negotio, accidentibus incommodis, præsidia adhibeantur. Quandoquidem exulcerata vesicæ, cui suaptè natura plus nocent cantharides, quàm cæteris interni visceribus, succurritur refrigerantibus, lentis & pinguibus simul mistis medicamentis: frigida namq; inflammationes extinguunt, mulcentq; earum dolores: pinguia veneni acrimoniam obtundunt: lenta verò ac viscosa cum eorum partibus pertinaciter inhæreant, non modò diu medicamenta in exulceratis retinent locis, sed etiam sanas partes muniunt, ne veneni vim admittant. Idcirco ad hoc mirificè præstat lac humanum ab ipsis uberibus exactum, crudum recens, butyrum eclegmatis modo linctum: psyllii, cydoniorum malorum, & malvæ seminis spissamentum: item serapium ex nymphæa floribus & purpureis violis, quin & quod ex papaveribus conficiunt: nec non lactucæ, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ succus: præterea cremor, lactis speciem referens, qui è papaverum, melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, anguriæ & lactucæ semine exprimi solet, affusa violarum aqua, aut radicis althææ, aut salani, quod vesicariam & halicacabum vocant: cujus etiam rubentes baccæ decem, vel duodecim numero fractæ, & ex aqua portulacæ, vel ptisana hordeacea pota hoc in negotio præsentaneo remedio prosunt. Facit ad hoc & amygdalinum oleum, quod scilicet ex dulcibus elicitur nucibus, unciarum sex pondere haustum. Huic autem præfertur, quod è recentibus pineis nucibus exprimitur. Sed omnium præstantissimum est, quod è semine albi papaveris eximitur: quandoquidem hoc præter id quòd tanquam pingue plurimùm convenit, potest suapte natura inflammationes extinguere, veneni acrimoniam retundere, & dolores quantumvis vehementes sedare. Sunt etiam qui præferant aquam, quæ ferventis balnei calore vitreis instrumentis elicitur è malvæ folio, ibisci radicibus & recentibus cucurbitæ ramentis: quòd propria vi urinæ ardoribus opem ferat, & intestinorum inflammationes repellat. Porrò succurritur exulceratis intestinis iisdem sanè medicamentis, quibus ad dysenteriam utimur: nempe pinguium carnium juribus clystere infusis, addito hirci, cervi q; adipe: & omphacino rosaceo, plantaginis aut portulacæ aqua prius elota. Prohibentur halitus cerebrum petentes, dissolvunturq; assumptis antidotis, quæ venenis resistunt, & humores putrescere non sinunt: quinetiam cataplasmatis ex frigidis, repellentibusq; succis, sinciputi & coronali suturæ illitis. In summa frangitur atq; demolitur veneni vis, Dioscoridis testimonio, valentibus antidotis, veluti Theriaca aut Mithridatio, aut (ut scribit Galenus lib. 9. simpl. med. capite de terra Lemnia) eo antidoto, de quo & nos superius locuti sumus, quod fit ex ipsa Lemnia sphragide & juniperi baccis. Prosunt insuper epithemata corroborantia, itemq; inunctiones, quæ ex odoramentis constant valentioribus: præsertim oleum nostrum de scorpionibus superius descriptum adversus venena. Refert Galenus libro secundo de antidotis Asclepiadis authoritate, cantharidas proprio veneno remedium & antidotum esse, si earum pedes, & alæ tritæ cum melle eclegmatis modo paulatim assumantur. Id quod etiam asseruit libro 11. simplicium medicamentorum, ut superius libro secundo in earum quoq; mentione retulimus. Hoc idem scribit Aetius a Galeno fortasse mutuatus libr. 13. cap. 49. sic inquiens: At verò contrariæ affectionis ratione, quantum nihil aliud hu auxiliantur cantharidum alæ & pedes cum passo pota: hæc Aëtius. Veruntamen cùm hujuscemodi remedium suspicione non vacet (non propterea Galeni testimonium rejiciendum putaverim) cumq; à multis improbetur, atq; ipse nullam adhuc ejus periculum fecerim, ideo nec ipsum damnare, nec probare ausim. Arabes namq; pro certo habent, omne venenum quod cantharidibus insit, earum tantùm alis, pedibus & capitibus inesse. Quare cùm cantharidas suis immiscent medicamentis tam intus sumendis, quàm extrà adhibendis, jubent contra Græcorum sententiam, ut capita, alæ at pedes abscindantur: quanquam credendum arbitror Arabas Hippocratem perperam intellexisse, ut ultimo commentario de ratione victus in morbis acutis scribit Galenus. Sed quoquomodo res se habeat, ambarum partium placita in medium attulimus, ut unusquisq; suam in hac re sequatur sententiam. Nos tamen suspecta medicamenta semper dimittenda judicavimus, atq; his utendum, de quibus inter probatos authores & doctos viros convenit. Sunt è vulgaribus, qui ad epotas Cantharidas acetum commendent. Sed id equidem probare non ausim, quòd antiquorum recentiorumq; repererim neminem, qui scriptis tradiderit acetum contra cantharidas auxiliari. Quinetiam medentur urinæ ardoribus & pudendorum inflammationibus, non tantùm ea medicamenta, quæ per os sumuntur, sed ea quoq;, quæ exterius illinuntur. Præstant igitur ad hoc rosaceum, omphacinum oleum, violaceum, & quod fit ex nymphææ floribus: item quod ex papaverum semine conficitur, quodq; ex ijs paratur fructibus, quorum plantam appellant aliqui Balsaminam, alii verò Caranzam, cujus historiam ac facultates superius libro quarto descripsimus, cùm de vite nigra differeremus. In quem usum hæc non modo exterius illinuntur pubi, peni & testibus: sed etiam in pudendi meatum clystere injiciuntur, præsertim addito ovi albo diutius rudicula agitato, aut sedi succo, aut hyoscyami, aut portulacæ aut lactucæ. Maximè etiam prodesse comperta est, si ad umbilicum usq; duabus aut tribus horis sederint patientes in aquæ tepentis balneo cui bisci radices, malvæ folia & semina, violarum flores, psyllii, cydoniorum malorum, fœnigraci, & lini semen, hordeum & hyoscyamum, & id genus alia fuerint incocta. Postremò ad omnes hujus veneni reliquias, quæ corpori hæsissent, eradicandas, lasaq; membra roboranda, & ad pristinum temperamentum restituenda, probatissimum erit medicamentum bis in die manè & vesperi, electuarium mox describendum, unciæ pondere ex humano vel caprillo, vel asinino lacte potum. Fit autem hoc modo: Accipe nucleorum pineorum, uncias tres: nucis Indicæ recentis, uncias duas: pistaciorum sescunciam: seminum melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, papaveris albi, malvæ, singulorum unciæ dimidium: corticis arboris thuris, drachmas tres: margaritarum, coralliorum amborum, santalorum alborum, singulorum sesquidrachmam: succi glycyrrhizæ, drachmas duas: baccarum juniperi, drachmam unam: gummi Arabici, sescunciam: terræ Lemniæ, drachmas sex: succi baccarum halicacabi, portulacæ, singulorum uncias sex: diluti violarum, uncias octo: spissamenti è seminibus malorum cotoneorum, aqua violarum maceratis, uncias sex: serapii violacei, uncias quatuor: de floribus nymphææ, de papavere, cujusq; uncias decem. Quæ terenda sunt, conterito, deinde commistis omnibus secundum seplasiariorum regulam, electuarium facito: quo utitor, ut antè diximus.

Controversia inter Græcos & Arabas.

Electuarii descriptio.

πτυονάμματα.

PINORUM ERUCÆ. CAP. II.

Ils qui erucas pinorum hauserint, illicò dolor in ore & a palato exoritur: vehemens alvi, linguæ ac stomachi inflammatio torquet: intestina dolor excruciat, ita ut pruriginem sentire videantur: corpus totum exæstuat: fastidium urget. Quibus est succurrendum remediis, quæ devoratis cantharidibus danatur. Peculiariter tamen pro simplici oleo & irino, melinum, quod è cotoneis pomis & oleo temperatur, accipiemus.

a Meum γένος, utiona.

Βούπρηστις. **BUPRESTIS. CAP. III.**

QUi bupreſtin biberunt,non diſſimile nitro virus ſapiunt: ſtomachi ventrisq; vehemens dolor inſequitur:tam venter quàm ſtomachus mirum in modum,ut in aqua inter cutem,difflatus,intumeſcit:univerſa corporis facies contenditur: urina ſupprimitur. Quibus eadem, quæ potis cantharidibus auxiliantur. Privatim poſt vomitus & vacuationes, quas clyſteribus molimur, aridæ ficus proſunt: item earum decoctum,ex vino. Ubi verò jam ferè pericula inclinantur, Thebaicarum palmularum cibo,aut earundem tritarum in mulſo,aut lactis potu,juvantur.Pyrorum etiamnum omne genus eſſe, & lac humanum bibere, convenit.

DE bupreſtibus & pinorum erucis ſuperiùs libro ſecundo ſatis diſſeruimus,quantum ad earum hiſtoriam attinet: earum vim veneficam proſequimur. Hæc igitur animalia etſi pota, aut aliàs in ventriculum ingeſta, quædam immortomata, & incommoda pariant,ab his planè diverſa, quæ ab epotis cantharidibus inferuntur, tamen & ipſa tantùm expetunt curationem,eademq; poſtulant medicamenta, quibus in epotis cantharidibus utimur. Verùm adverſus hæc quoq; nonnulla propria, peculiariaq; habentur antidota, quorum cùm latius meminerit Dioſcorides, non eſt cur multa ijs plura dicamus.

Σαλαμάνδρα. **SALAMANDRA. CAP. IV.**

SI ſalamandram hauſerunt,linguæ inflammatio conſequitur:mens & ſermo præpeditur: tremor cum torpore aut horrore quodam,ac exolutione accedit: partes nonnullæ corporis livoribus circumquaque ſugillantur: ſæpeq;,diutius immorante veneno,putreſcentes defluunt. Quibus præſtabimus cocta,quæ potis cantharidibus. Peculiaria verò remedia,reſina pinus,aut galbanum ex melle linctum,& ajugæ decoctum,in quo nuclei pinei conterantur:urticæ quoq; folia,cum liliis & oleo decocta.Proſunt etiam ova teſtudinis marinæ aut terreſtris cocta:item ranarum jus,cum quibus eryngii radix incocta ſit.

Salamandræ venefica natura.

NOn ſolùm veneno inficit & necem adfert Salamandra ſicca,& in pulverem pota,vel clam cibis admiſta, ſed etiam morſu viperarum modo,cæterorumq; ſerpentium venenum ejaculantium. Quin & fructus, & herbas inficit tum ſaliva quadam, tum mucoſa ſpecie,quæ è toto ejus corpore ſudat,magno deguſtantium diſcrimine: ſiquidem plerique reperti ſunt, qui hoc tantum veneno periere. Proinde mirum non eſſe videtur, ſi recentiorum quidam tradiderunt, integram quandoq; interiiſſe familiam,quòd aquas bibiſſent,in quorum puteos fortè Salamandra ceciderat: vel quòd panem tantùm comediſſent furno incoctum,qui lignis ea infectis concaluerat. Quibus tamen non uſquequaq; credendum exiſtimo, cùm ignium vi venena omnia abſumantur.Sed potius adſtipulandum fuerit Plinio,qui libr. 29. cap. 4. non ex pane furnis incocto, in quibus ligna ſalamandra veneno infecta,accenſa fuiſſent, quoſdam jam fuiſſe necatos prodidit,ſed expanis cruſta lignis inaſſata pede tantùm ſalamandræ contactis, ut ejus verba teſtantur, cùm inquit : Inter omnia venenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt.Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt, ut omittam, quod penè conſcientia dicuntur homine percuſſo,nec amplius admitti ad terras,Salamandra populos necare improvidos poteſt: nam ſi arbori irrepſit,omnia poma inficit veneno,& eos qui ederint,necat frigida vi,nihil aconito diſtans. Quinimo ſi contacta ab ea ligno vel pede,quo cruſta panis incoquatur,idem veneficium eſt,vel ſi in puteum cadat. Quippe cùm ſaliva ejus quacunq; parte corporis,vel in pede imo reſperſa,omnis in toto corpore defluat pilus: hactenus Plinius. His igitur,qui hauſerint (ut Aëtius eſt author libr.13.) præter ea quæ à Dioſcoride ſcribuntur,maculæ in totum corpus exoriuntur albæ, deinde rubeæ, poſtremò nigræ.quæ tandem putreſcentes, univerſum deglabrant corpus. Sic venenatis ſuccurritur (ut Dioſcorides ait) ijſdem remedijs,quæ ad cantharidas præſtant,quod tamen aliquibus minimè videtur rationi conſonum: quandoquidem cum ſalamandræ venenum maximè frigidum humidumq; ſit,cantharidum contrà calidiſſimum & exiccans, nullo quidem pacto conſentaneum cenſent, quod ijſdem utriſq; ſuccurratur medicamentis. Verùm his illud recte, meâ quidem ſententia,reſponderi poteſt,quod ubi Dioſcorides ſalamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus,quæ in univerſum fiunt,duntaxat intelligit, nempe ut quàm citò fieri poſſit,venenum è ventriculo & inteſtinis extrahatur crebris vomitionibus,& clyſmatis acrioribus: in cordiſq; præſidium dentur Theriaca, Mithridatium, aliaq; generoſa antidota,quæ pota cor ipſum à venenatis omnib.tuentur.Siquidem in cantharidum capite,quod omnium primum habeatur,generalis methodus Dioſcoridi tradenda fuit, ne eadem per ſingula capita ſæpe fruſtra & ineptè repeterentur. Quare ſcitè cum ad cantharidum remedia legentes rejicit, de generalibus tantùm intelligit. Avicennæ eandem ſalamandris adhibet curationem,quam opio,quod tam hoc,quàm illæ frigidiſſimo ſint temperamento,præfertq; cæteris Theriacam, Mithridatis antidotum,reſinam terebinthinam ſtyracem,urticæ ſemen,& cupreſſi frondes.Cæterum quoniam ſalamandræ ſui corporis forma ST ELLIONES *mortiferi etiam morſus animalia mihi in mentem revocavit, cùm eorum peculiarem mentionem non fecerit Dioſcorides, non alienum fore duximus,eorum primum hiſtoriam deſcribere,deinde venenati morſus remedia in medium adducere. Sed an lacertarum generi legitimè ſtelliones adſcribi poſſint, profectò non miſim decernere:quanquam non deſunt,qui aſſerant,majores lacertos,quos vulgò appellamus Ramarri,alii Liguri alii vero Lucerti,veros eſſe ſtelliones. Quorum tamen ſententiæ non poſſum ſubſcribere:quandoquidem Plin.l.10.c.25.& 26 ſtelliones inquit eſſe lacertarũ figura,& chamæleonum quodammodo naturam habere,ut qui rore tantùm vivant.præterquam araneis. Ex quibus fateri licebit,ſtelliones non eſſe noſtrates lacertos,namq; hi cochleas, cicadas,locuſtas & papiliones devorant,& id genus animalcula. Ad hæc copioſum in venis continent ſanguinem,& amplo referti ſunt jecinore.hominibusque haudquaquam inimicantur,quin potius eos amant.Contrà verò ijs adverſantur ſtelliones,Plinio authore lib.20.c.10. ubi nullum animal fraudulentius invidere homini tradidit. Præterea (ut idem eodem loco ſcribit) ſtelliones hyemant in domibus,in locis officiorum & feneſtrarum,aut cameris ſepulchrisve: quapropter venatores obſervant cubile eorum æſtatibus. Ibi vere incipiente fiſſis harundinibus textas opponunt caſas decipularum modo, quarum anguſtiis etiam gaudent. Venantur autem eos,ut eorum ſenectam,qua ut ſerpentes quotannis exuuntur, facilè conſequantur, quòd nihil ei remedio in comitialibus morbis præferatur: ex more enim exutam ſenectam illico devorant. Hinc igitur ſane perſpicuum fuerit, Stelliones à majoribus Italicis lacertis differre: hi ſiquidem in campeſtribus, in frutetis, ſepibus & macerijs degunt. illi verò in*

Stellionũ conſid.

Lacertæ majores.

Salamandræ veneni curatio.

verò in ſepulchris & domibus noſtris oberrant. Proinde jubet Dioſcorides, ut qui in venenorum timore verſantur, & culi-
mam ſub dialis loco apparare nequeunt, ſub tecto apparent. Sed tum diligenter laquearia animadvertenda, quòd frequen-
ter a ſuperioribus contabulamentis animalia decidunt, exigua quidem, ſed quæ non modicam perniciem moliantur, ut
Phalangia, Stelliones, & alia quædam reptilia. Quòd autem Stelliones in Italia proveniant, teſtis eſt Ariſtoteles l. 8. c. 29.
de hiſtoria animalium, aſſerens in quibusdam Italiæ locis Stelliones morſu homines perimere. Sed qui ſint, nullam habeo
hiſtoriam clariorem. Quanquam his conjecturis jamdiu exiſtimaverim ea lacertarum genera eſſe Stelliones,, quæ in He-
truria in noſtris morantur domibus, præſertim quibuſdam prope terram foraminibus, à nobis vulgò Terrantola appella-
ta, de quibus ſuperius libro ſecundo latius diximus, de lacerta Calcidica differentes. Quandoquidem hoc animal lacertis
perſimile viſitur, & araneos maximè venatur, ut Plinius inquit, item Ariſtoteles lib. 9. cap. 1. de hiſtoria animalium. Dor-
ſo præterea maculis quibusdam nitet ſtellarum modo radiantibus, unde & fortaſſe nomen. Quinetiam, quòd venenum
morſu relinquant, cum è cavernis exeunt, ſtatim in Hetruria necantur. His (ut audio) abundat Syria in caminis potius
quam alibi commorantibus. Varia ſanè ſunt hujuſcemodi animalium genera, de lacertis, chamæleonibus, ſcincis, croco-
dilis, ſtellionibus & ſalamandris loquentes: quippe quoniam in unoquoq; horum genere habentur differentiæ tum forma,
tum coloris, tum magnitudinis. Obſervavi ego Salamandras in quibusdam Germaniæ ſylvis univerſo dorſo nigerrimas, Stellionũ morſus remedia.
pectore verò, & ventre admodum rubentes. Sunt & in Utinenſibus aquis degentes, cauda anguillarum modo lata & ro-
tundo roſtro, alvo admodum rubentes, nigricante dorſo, nullis maculis reſperſo. Quod etiam Scincis evenit, nam & hi in
Italia habentur Vicentino agro parvi & nigricantes, iis utiq; adſimiles, qui ab Alexandria Aegypti Venetias comportan-
tur. Scincus & in Arabia lacertæ ſunt bicubitales. In Niſa Indiæ monte 24. pedum longitudine reperiuntur. Et in ea for-
tunatarum Inſula quæ Capraria nuncupatur, magnæ admodum & copioſæ. Sed ut ad Stelliones jam noſter redeat ſer-
mo, eorum morſibus ſuccurrendum eſt Theriaca, Mithridatis antidoto, & aliis, quæ in univerſum venenoſorum anima-
lium morſibus opitulantur. Imponuntur privatim maximo præſidio, demorſis jam locis contriti ſcorpiones. Proinde oleum
noſtrum de ſcorpionibus, de quo abunde in prima hujus commentatione diximus, iis præcipuum fuerit antidotum. Si ve-
ro quis venenum hoc in potu cibove ſumpſerit, primùm tum vomitione, tum clyſteribus extrahendum erit: mox valentio-
ribus antidotis cordi ſuccurrendum. Illud poſtremò non ignorandum eſt, quòd (ut Plinius inquit) ex Stellionibus fit ma-
lum medicamentum: nam cùm Stellio immortuus eſt vino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit: ob id in un-
guento necant eum inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt ovi luteum, & mel ac nitrum.

Ἐφήμερον. EPHEMERUM. CAP. V.

SUmpto Ephemero, quod aliqui Colchicon aut ſylveſtrem bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non ſecus atq; iis, qui urtica aut ſcilla laceſſuntur: interna roſionem ſentiunt: ſtomachus cum ingenti gravitate exæſtuat: cæterùm invaleſcente morbo, cruor ſtrigmentis admiſtus, per alvum exigitur. Quibus, ut iis qui ſalamandram hauſerunt, vomitione aut clyſteribus auxiliari conveniet: ſed antea quàm venenum invaleſcat, dandum eſt decoctum frondium quercus, aut glandium, aut malicorii: lac bibere prodeſt, in quo ſerpyllum ſit decoctum: item ſuccum ſanguinalis herbæ, aut ramorum vitis, aut rubi, aut medullæ recentis ferulæ, aut myrti cum vino. Baccæ autem myrti tuſæ tritæque, & aqua maceratæ, ut liquor inde ſumatur, opem ferunt. Media caſtanearum tunicula, ſimilem effectum præbet, ſi cruda in aliquo ſupradictorum ſucco ſumptitetur: origanum quoque cum lixivio epotum: eximie juvantur aſinini lactis, aut bubuli calidi potu, etiam ſi in ore contineant: ita ut quibus copia la-
ctis hujus adſit, non aliud deſideretur.

COlchici Ephemeri hiſtoriam picturamq; reddidimus lib. quarto, ubi ea attulimus, quæ in ipſo conſideranda nobis oc- Ephemeri, veneni curatio
currebant. Ejus autem veneno medendi rationem hoc loco adeò diffuſe tradidit Dioſcorides, ut plura ab aliis, qui poſt
ipſum claruerunt, conſequi mihi non licuerit. Danda igitur opera eſt, ut primùm (quod in aliis quoq; ſæpenumero dictum
eſt) crebra vomitiones, & clyſteres ſuum præſtent auxilium: deinde propria antidota exhibenda ſunt, præſertim huma-
num lac, aſininum bubulumq;. Nec tamen omittenda, quæ in univerſum omnibus venenis reſiſtunt, de quibus jam ſæpius
diximus. Sed quoniam inter venenata recenſentur Anacardia ſic Mauritanis vocata, forma ephemero quadantenus pro-
xima, quamvis colore diſſimilia: itemq; Staphis agria, quæ & perniciosa habetur, & ejuſdem ferè cum anacardiis tempe-
ramenti: cũ hæc Dioſcoridi prætermiſſa videantur, ſintq; medicamenta, quibus quotidie ad varios humani corporis morbos
utuntur medici, ab inſtituto noſtro deſeciſſe putarem, niſi horum quoq; natura veneficæ propria aſſignaſſem remedia.
Præſertim cum ſæpe contingat, quòd hæc medicamenta (quæ craſſa quorundam circumforaneorum ignorantia eſt, qui non
modo non mederi, ſed vix etiam legere ſciunt) propinentur, nullus ſervatis ponderibus, nec menſuris, nulliq; additu medi-
camentu, quæ illorum vim maleficam frangant: unde nonnunquam miſeri ægrotantes in tam magna incidunt diſcrimi-
na & tam ſæva ſequuntur ſymptomata, ut niſi poſtea à peritis medicis remedia & antidota adhiberentur, facile deperi-
rent, id quod plurimus eveniſſe ſcimus. ANACARDIA igitur tam in potionibus hauſta, quàm alias ingeſta præter Anacardiorum veneni ſignа, & curatio.
quam quod fauces, guttur, & ventriculum inurunt, & uſqueadeò univerſum excalfaciunt corpus, ut inde febres orian-
tur, excitant & paralyſim in quibuſdam corporis membris, & ratio cinatricem facultatem corrumpũt, quòd ſua caloriſi-
cavi atrum ſuccum exurant: quibus eſt ſuccurrendum, factis antea vomitionibus ac clyſteriis, olco amygdalino dulci, aut
è pineis nucleis, aut è nucibus Indicis, aut è papaveris ſemine, aut recenti butyro & bubulo lacte. Dantur hæc aſſatim in
potu, magno ſanè iuvamento. Quin & alia pinguia medicamenta conveniunt: nempe pinguium carnium jura, ſuillus
& anſerinus adeps liquefactus, quadrupedum & volatilium cerebrum, & oſſium medulla: quandoquidem his amplißi-
ma inest facultas (ut pluries diximus) qua venenorum calidorum omnium fervor extinguitur, retunditurq; acrimonia.
Præterea ius auxiliantur omnia, quæ ſuapte natura refrigerant, vel quæ arte fuerint refrigerata. Proinde Avicenna Ana-
cardiorum fervori extinguendo cæteris prætulit bubulũ lac aceſcens, violaceum oleum, & hordeaceum ptiſanam, prius ta-
men glacie, vel nive frigefactam. Veruntamen proprium Anacardiorum antidotum ſunt Juglandes, & pinorum nuclei
aliquantiſper torrefacti. Cæterùm STAPHIS AGRIA, anacardiis (ut paulò ſuperius diximus) temperamento re- Staphidis agriæ dotа & curatio.
ſpondet, quòd admodum calida ſit ac urens. Quare eadem ſanè adfert incommoda, quæ anacardia & cantharides. Adu-
runt enim fauces & palatum, vomitiones commovet, ventriculi roſiones facit, & dyſentericos fluxus ciet, poſtremò ſtran-

gulat,

gulat, nisi statim succurratur. Sed cùm hæc sua sponte & propria facultate vomitiones moliatur, non aliter est provocandus vomitus. Verùm animadvertendum est, an ipsa rejiciatur: quod ub. non evenerit, dulce amygdalinum oleum in quantitate fuerit dandum, admisto hydromelitis plurimo: atq; interim cogantur ægri, ut continuò inambulent, nam hoc medicamento valentissime per vomitum exigitur. Nec tamen ob id negligantur clysteres, quorum plures usurpandi sunt, donec stramentum ipsius aliquod ad intestina descenderit, hus extrahi possit. Reliquum verò curationis sumatur è cantharidum curatione, non omissis universalibus antidotis.

Δορύκνιον. DORYCNIUM. CAP. VI.

DOrycnion, quod aliqui manicon solanum appellarunt, epotum, lactis saporem in gustu refert: continentes singultus ciet, humor linguam vexat, sanguis confertim rejicitur: mucosa quædam, perinde quasi dysenterici, alvo egeruntur. Itaq; antequam aliquid ex iis eveniat, auxilio sunt antedicti emetus, clyster & quæcunq; potum venenum expellere possunt. Privatim iis opitulatur, aqua mulsa, caprillum aut asininum, dulce vinum, quod tepidum cum aniso bibatur, amygdalæ amaræ, gallinacei pectora decocta: quinetiam conchylia omnia, tam cruda quàm tosta esse, salutare est: conveniunt & cultæ marinæ, & gammari, & pota eorundem jusculata.

a Meum. μαλθ. i. pota.

Dorycnii veneni confid.

DE Dorycnio satis disseruimus libro quarto quantum quæ nostra esset de eo sententia, ingenuè dicendum erat. Hoc tamen loco non tacebo, quod idem esse non arbitror Dorycnium, & manicum solanum: quandoquidem duobus libris lib. 4. de his tanquam de diversis disseruit Dioscorides. Verùm enimvero etsi hoc in loco dixerit is reperiri quosdam Dorycnia manicum solanum appellarunt, non tamen id esse verum asserit sed aliorum tantùm refert opinionem, quam nec probandam censet. Cæterùm Solano manico veneficam vim inesse constat, utpote quòd eos, qui ipsum hauserint, maximas assultat incommoditates ut ipse Dioscorides testatur loco citato, cùm inquit: Solani manici radix drachmæ unius pondere pota ex vino facit species varias, imaginesq; non injucundas observari: sed duplicatus hic modus, ad tres usq; dies mentis alienationem adfert: quadruplicatus verò interimit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & vomitiones ciendæ. Has pernicio as facultates earumq; remedia loco dicto reddidit Dioscorides Solano manico: cujus tamen hic inter venenatas plantas postea non memmit. Ibidem lib. 4. non aliam vim maleficam Dorycnio assignavit Dioscorides, quam quod copiosius hausium mortem adferat. Hinc itaq; conjicere ausim, quòd eadem utrisq; medicamenta facile competere possint. Dorycnium Avicenna uvam vulpinam vocat, nec tamen plura de eo retulit, quam scripserint Dioscorides & Cæsar. Idcirco hoc in negocio a Dioscoride minime discedendum erit, nec ab iis præterea medicamentis, quæ nobis inferius in opis curatione describentur. Cæterùm non minus lethiferum est Solanum majus, quod vulgo Italis appellatur herbaletta oppure, cùm non solùm ejus baccæ devoratæ, sed ipsa quoq; radix quandoq; joci causa parasitis exhibita, qui ad Lautas, ut aiunt, cœnas invitis Dominis accedere solent, oblectamenti non parum convivantibus afferre soleat. Siquidem si cultello derasæ scrupuli pondere in vini sextarium macerentur horis ad summum duabus, & deinde percolato diluto, ac digitus prælo, id vini recentis addatur, quod poculum repleat, totumq; potandum propinetur sit paulò post, ut qui biberint, nihil prorsus edere possint, magno spectantium oblectamento: verùm qui hoc fucum faciunt, priusquam mensæ assideant, parasitos ad gustaculum invitant, ut fucatum vinum propinent. Discutitur fucus à risu, aceto potui dato. Id enim præsentaneum antidotum est. Hanc hujusce radicis facultatem fortè fortuna primus adinvenit Franciscus Calzolarius pharmacopœus Veronensis, rei plantariæ studiosissimus, qui mihi id revelavit. Sed animadvertendum est, ne modus excedatur, nam si propinetur copiosius, strangulando interficit. Succurritur noxæ iisdem medicamentis, quibus Dorycnii & manici Solani noxa superatur.

Solani manici veneni noxa, & curatio.

Uva vulpina.

Bella donna lethiferum.

Ἀκόνιτον. ACONITUM. CAP. VII.

AConitum statim in lingua inter bibendum, cum adstrictione quadam dulcescit: & subinde, potissimum cùm exurgere conantur, vertigines offundit: lacrymas ciet: graviratem pectori, & præcordiis adfert, simulq; crebri spiritus deflantur. Quare venenum vomitione abigi, aut clystere per alvum egeri opus est. Utimur inter propinandum, origano, ruta, marrubio vel absinthii decocto, cum vino absinthite, vel a sempervivo, vel abrotono, chamelæa aut ajuga. Prodest etiamnum opobalsami drachma, cum melle aut lacte cum castorio, pipere & ruta, æquis ponderibus ex vino: coagulum hædi, leporis, aut hinnuli cum aceto: ferri quoq; stercus, item vinum in quo aurum, ferrum, argentum ve candens restinguatur, potum: lixiviaq; cum gallina & vino decocta, aut carnium bubularum præpinguium jura, cum b vino sumpta. Fertur & ajuga privatim ipsis subvenire.

a Cat. ζώμφ. i. cruca.

b Meum. ὄξει. i. aceto.

Aconiti veneni confid.

AConiti complura haberi genera, quisquis facilè nosse poterit, qui superius lib. 4. eorum omnes Icones examinaverit, si quidem genera duodecim ibi reperiet, quæ omnia deleteria sunt facultate. In quibus indagandis sedulam navavit operam Franciscus Calzolarius Veronensis, rei plantariæ studiosissimus. Nanq; is sex Aconitorum genera adinvenit in monte quem Baldum vocant, quæ quarto lib. postremo loco appingi curavimus. Et ad me tandem ea transmissa, aut à clarissimus Medicis Dominico Montisauro, & Hieronymo Donzellino, qui omnia Calzolario ipsi accepta referunt. Itaq; tametsi permulta habeantur Aconiti genera, nempe tria, quæ cynoctona, lycoctonaq; appellantur, & quartum pardalianches vocatum, quæ omnia veneficam vim sortiuntur, unam tamen, & eandem exposcunt curationem. Refert Actius, præter Dioscoridem, eos qui hausere, post dulcedinem & adstrictionem amaritudinem percipere: adstringuntur deinde maxillæ, subsequuntur morsus & erosiones stomachi. Quibus nisi illico succurratur, caligant oculi, & suberuenti vigilantur. Oboriuntur tremores corpus universum intumescit, fiuntq; ægri hydropicis similes. Medendi ratio à Dioscoride petenda: quippe qui usq; adeò præstantia descripsit medicamenta, ut Aetio & Avicennæ plura non reliquerit addenda. Attamen Conciliator Aponensis, qui inter recentiores de venenis luculenter scripsit, aconitum bibentibus sphragidem Lemniã commendavit, drachmam unam duarum, pondere ex calida potam: dein vomitum excitari jubet: à vomitu theriacã eodem pondere exhiberi ex vino in quo tosta fuerit gentiana: atq; adeò putat Aconiti præcipuum esse antidotum longe aristolochia

lochiæ radicem. Cæterùm dum hæc scriberem, mihi in mentem venit nonnunquam inter venenatas plantas haberi scil-
lam, flammulam, urticæ & draunculi semen, quæ cum hic silentio prætermissa fuerint à Dioscoride, optimum instituti
esse putavi, nunc de singulorum veneno, ejusq; remediis nonnulla commemorare. Sunt igitur in SCILLARVM genere, Scillæ ve-
quæ suapte natura venenosa proveniant: sunt etiam contrà quæ nullo imbutæ veneno in medicum veniant usum. Hæ po- nenosæ
ta, vel aliàs ingesta, nullam pariunt noxam, nisi earum plus, quàm par sit, assumatur. Illæ verò suâ malefica vi, etsi quàm noxa, &
parce devorentur, illico tamen hominem torquent, quemadmodum fungi. Venenosa autem scilla (ut Mesues, ac cæteri curatio.
Mauritanorum tradidere) sola nec alteri annexa provenit, locisq; oboritur fœdis ac graveolentibus, ut apud thermas. Di-
scant igitur diligentissimi seplasiarii ius uti scillis, quæ simul connascuntur, sapore amaro, acri simul & dulci, splendenti- Scillæ in-
bus undiq; laminu. Quandoquidem nulla his facultas inest, qua corpus ledi possit: nisi fortasse, ut dictum est, plus earum ter vene-
assumeretur, quàm ferre posset natura. Quamobrem de his disserens Avicenna inter venenatas plantas sen septima quarti natas Avi
voluminis, sic inquit: Scilla mala aut probata longior usus, quàm par sit, ventriculum exulcerat, & intestina, ipsas q; mesa- cenna
raicas venas, alios q; meatus, qui è ventriculo in jecur permeant. Quo fit, ut in visceribus oriantur punctiones, acutiq; tru- meminit
ciatum, & inde dysenteria. Quibus incommodè succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græci stomoma, nos vero cha-
lybem appellamus, pluries restinctum fuerit, devoratis q; ovorum vitellis, in aceto decoctis. Quinetiam iis frixa cibaria con- Flammulæ veneni
ferunt, pinguia carnium jura, recens crudum q; butyrum, & extrema juvenum quadrupedum membra, aliaq; permulta, noxa, &
de quibus latius egimus, cum de cantharidibus sermo haberetur. Nec minorà facit incommoda FLAMMVLA vocata, curatio.
cujus historiam scripsimus lib. 4. in alterius clematidis mentione. Ipsa enim præter venenosam quam possidet facultatem,
excalfacit ordine quarto, adeò ut valentissimè corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Ingesta verò fauces, guttur, ventricu-
lum, & intestina magnis afficit ardoribus. Quin & intolerabilem excitat sitim, & aridam reddit linguam: intestina de-
dit, & ardentem pellit urinam: nam quandoq; tam altè excoriat, ut erosis vasorum tunicis, mictu sanguinis reddatur
intolerabili sanè dolore. Ad hoc facit auxiliatur q;, excitatis prius vomitionibus & clysteribus infusis, lac bubulum suo cum
butyro potum, aut alio recenti admistum, item amygdalinum oleum, aut è pineis nucleis, aut Indicis nucibus, aut papave-
ris semine expressum. Quippe (ut jam sæpenumero diximus) hujuscemodi acutorum curatio, non est aliunde petenda,
quàm à pinguibus & seminum quorundam crassamentis. Præstat hoc in negotio & jecur fovere, lactucæ, portulacæ &
cui hortensis succo: item santalis aquâ rosaceâ macerâtis: quin & halicacabi baccas devorare prodest. Quòd si inventa
cum lotio reddantur, illinantur statim renes, pubes, testes, & ipsa demum virilia, rosarum, polygonii, plantaginis cynoglos-
si, papaveris, lactucæ & hyoscyami succo. Opitulantur etiam clysteres è bubulo aut caprino lacte, aut è pinguibus carnium
jusculis infusi, addito rosaceo & vino è myrtinis baccis confecto, ut diffusius in cantharidum curatione retulimus. Sequi-
tur URTICÆ SEMEN, id præsertim, quod lini semen refert, quo excitandæ veneris gratia quidam utuntur. Sed cum Urticæ
& ipsum in medicum veniat usum, ac etiam quorundam cibis admisceatur, animadvertendum est, ne largius ingeratur, semi-
præsertim solum, sed ius adjiciatur cibis vel medicamentis, quæ ejus acrimoniam excedentem q; fervorem obtundere & ex- nis noxa, &
tinguere queunt: cujusmodi sunt pistacia, nuclei pinei, dulces amygdalæ, nuces Ponticæ & privatim deglubitum sesami se- curatio.
men. Nam cùm urticæ semen assatim devoratur, non solùm (ut Avicenna est Author) omnes scillæ malos præbet effectus,
sed privatim etiam continentem excitat tussim. Curatio eadem quæ scillæ: verùm ad finiendam tussim, quæ privatim ex
urticæ semine provenit, ea non sunt omittenda, quæ suapte natura pectoris asperitates mulcent: qualia sunt amygdali-
num oleum, serapium violaceum, & ex Zizyphis, saccharum quod candidum vocant, diatragacanthum frigidum, hor-
deacea ptisana saccharo inspersa, & id genus alia. Præstant præcæteris (ut scribit Conciliator) ad epotum urticæ semen,
malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua potâ. Calidissimæ porrò acerrimæq; facultatis est etiamnum
DRACVNCVLI semen, utpote quod potum, aut in cibis sumptum, guttur asperitate afficiat, adurat ac pungat lin- Dracun-
guam: item gingivas & dentes vexat: quin & corpori universo ingentem calorem inducit. His noxis auxiliatur recens culi semi-
butyrum haustum. Privatim tamen præcipuum remedium adfert hordeacea farina in pultem conformata, additis pe- nis noxa
nidiis, aut saccharo, amygdalino oleo, vel recenti butyro. & reme-
dia.

Μέλι τὸ ἡρακλεωτικόν. MEL HERACLIÆ. CAP. VIII.

MEl in Heraclia Ponti, ubi aconitum gigni solet, invenitur: quod qui edunt, bibuntve, non secus af-
flictantur, quàm qui aconitum ebiberunt. Iis eadem, quæ poto aconito conveniunt. Adjuvantur
in primis continuo vini mulsi potu; cui rutæ folia sint adjecta.

Meli Heracleotici historiam & vires fusius libro secundo retulimus. Quo in loco tradidit Dioscorides (etsi id posteà
hic silentio involuerit) eos mente ab alienari, ac sudore diffluere, qui illud comederint: remedio autem esse vinum
esitatum, & salsamenta, aut epotum mulsum. Sed cum jamdiu in Italiam non adferatur, ideo nec curæ ejus insistendum
est, præsertim quòd eandem cum aconito venenatam sortiatur facultatem & curationem.

Κόριον. CORIANDRUM. CAP. IX.

COriandrum ob odorem latere non potest: epotum autem vocem exasperat: insaniam adfert, à te-
mulentiis non abhorrentem, qui sumpserunt, pudenda dictu blaterant, totiusque corporis odore
venenum fatentur. Quibus post vomitionem irino oleo concitatâ, uti retulimus, merum & per sese, & ex
absinthio potum auxiliatur: item oleum: nec secus ova in eodem exinanita, si liquefacta in muria sorbe-
antur: & epota muria, & jus salsum ex gallina & anserе: passum quoq; cum lixivia sumptum.

DE coriandro lib. 3. abunde disputavimus. Et quia non solùm de facultatibus coriandri, quæ humano corpori præ- Coriandri
desse possunt, controversia est inter authores medicinæ, sed etiam de iis, quæ eidem officere possunt. idcirco loco ante- venefica natu-
dicto quid de prima difficultate sentirem, & cui potissimum adhærerem, dixi. Cæterum de secunda difficultate nunc eadem ra.
sensu sentio atq; olim. Aliàs enim multorum sententiam secutus, coriandrum ab usu prorsus abdicandum esse scripsi,
quòd omnem ejus usum nocuum esse existimarem. Nunc verò ejus usum tantùm immoderatum (quòd ita mentem com-
moveat, & mortis periculum adferat) evitandum censeo: idq; non levibus, ut puto, rationibus. Quas quoniam libro supe-

Coriandri venenit remedia.

rius citato retulimus, ideo ab eis hic supersedebimus, & ad remedia accedemus. Iis igitur, qui Coriandrum largius sumpserint, praeter illa quae a Dioscoride proponuntur, opitulatur theriaca ipsa ex mero pota: quin & herba vincetoxicum vulgo vocata, de qua libro tertio scripsimus in Asclepiadis mentione: namq; haec proprium coriandri antidotum est. Subveniunt praeterea raucedini, vociq; exasperatae gargarizationes ad id expertae: item ea, quae pectori conveniunt. Ad cerebri verò noxam praestat diamoschum & diambarum, & id genus alia, quae cordi & cerebro auxiliantur.

Ψύλλιον. **PSYLLIUM.** CAP. X.

a Meum κάνειον. i. cicuta.

PSyllion epotum, corpori toti frigus, & torporem cum evolutione & mœrore quodam adfert, itaut animum despondeant. Cui omnia, quæ ex hausto a coriandro auxiliantur.

Psylli veneni noxa & curatio.

PSyllium & ejus semen, cujus in pharmacopoliis frequens est usus (ut superius libro quarto diximus) notum omnibus est. Hoc in potionibus hausto praeter ea, quae à Dioscoride illi assignantur indicia, consequitur anhelitus difficultas, alui tumor, & tanta deniq; cordis anxietas, ut plerunq; oborto sudore frigido commoriantur ægri. Curantur qui hauserint, primùm vomitionibus & clysmatis. Post haec antidota illa exhibenda sunt, quae in universum omnibus venenis adversantur. Sed & ea omnia ys maxime subvenunt (ut Dioscorides est author) quae & ijs, qui coriandrum exhauserint.

Κώνειον. **CICUTA.** CAP. XI.

CIcuta pota vertiginem excitat, oculisq; caliginem offundit, ita ut ne minimum cernatur: singultus ciet, mentem turbat, extremi artus gelantur: deniq; convulsi, suppresso arteriæ spiritu, strangulantur. Quare inter initia, uti in reliquis, cicutam vomitu excutiemus: postmodum dejectionem molieмur, ut quod ad intestina prolapsum sit, excernamus: tum demum in meracam potionem, quæ maximo est auxilio, deveniemus: repetendum per intervalla, in quibus proderit, lac asininum, aut bubulum potui datum, aut absinthium cum pipere & vino, castorio, ruta, mentha cum vino, aut amomi, cardamomi, aut styracis uncia, aut piperis, cum semine urticæ & vino, aut lauri folia. Item laser ex oleo & passo, & passum per sese largius potum proficit.

Cicutæ venefica vis.

CIcutæ historiam & facultates, quibusq; in locis magis exitialis proveniat, ita copiosè retulimus libro quarto, ut opus non sit, ea hoc loco repetere, nec plura nobis restent addenda. Sed jam ad vires ejus veneficas transeundum est. Pota haec, vel in cibis sumpta (ut Dioscorides inquit) vertigines excitat, visum adimit, oculis caligine offusa, & mentem usq; adeò perturbat, ut in furorem agi videantur, qui hauserint. Quæ omnia experimento nobis comperta sunt. Quippe cùm rusticus quidam magnifici Joannis a Turri vinitor non longè a Goritiæ arce suas coleret vineas, ligone forte fortuna erutis cicutæ radicibus, secumq; domum delatis, pastinacæ radicis loco decoxit, comeditq; in cœna una cum uxore: mox statim (quæ rusticorum consuetudo est) ambo juere cubitum. Media autem nocte à somno expergefacti, omni penitus amissa ratione, huc atq; illuc per domum in tenebris vagabantur, amentia furore ducti: unde adeò caput, faciem & oculos in parietes percusserunt, ut manu accurrentibus vicinis, partim percussionibus tumidi, partimq; effuso sub cute sanguine lividentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac monstrosam ostenderent faciem. Vocor ego statim ad curam, percontatusq; domesticis quibus eduliis in cœna victitassent, reperi hos cicutæ esitasse radices, quas pastinacas esse crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam vineam adeunti, ostenderunt alium locum, ubi rusticus illeradices effoderat ibiq; inveni alias cicutæ radices, quæ jam folia emittere incipiebant. Quare perspecta celeriter ad ægros redii, quos quidem non multo pòst tempore, Deo adjuvante, in pristinam mentem & sanitatem restitui, tametsi percussionum curatio multò longior fuerit, quam veneni. Decepta quoq; hisce radicibus est superioribus annis quædam nobilis matrona a Coloreto Utinensis, quæ cicutæ radices proprio in horto effossas toti familiæ decoxit, præbuitq; esitandas carotarũ loco. Quinetiam monachum Franciscanum curavimus, qui pluribus mensibus modò amentia, modò furore agebatur, quòd cicutæ folia hortensis petroselini vice piscium quorundam jusculis imposita comedisset. Caveant igitur omnes, ne in haec veniant discrimina. Exhibet Aëtius, praeter Dioscoridis antidota, cicutam haurientibus apii semen, ex vino potandum, aut iridis radicem, aut seseli Massiliense: item nitrum ex aqua copiosiore potum. Totum praeterea corpus calefacere conducit, & praesertim praecordia: quamobrem ad vehementiorem motum ac cursum (ut ipse inquit) cogendi sunt ægrotantes. Conciliator tamen Theriacam maximopere commendat, duarum drachmarum pondere, ex dictamni decocto potam: aut gentianæ radicem ex vino. Namq; hoc cicutæ verum esse antidotum putat.

Cicutæ sumptæ curatio.

Σμίλαξ. **TAXUS.** CAP. XII.

SMilax, à quibusdam tithymalum, à Latinis taxus appellatur: frigus universo corpori, strangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem, quæ cicutæ conveniunt.

Taxi venefica natura.

TAxus arbor, cujus historiam superius libro quarto retulimus, ubi & ejus plantæ picturam adjecimus, non solùm eos perdit homines, qui folia & fructus esitaverint, vel biberint foliorum succum: sed etiam (ut ajunt quidam) quadrupedum omne genus, quod præsumptum pabulum non ruminat: cujusmodi sunt equi, asini, muli, & id genus alia: quanquam scribit Plutarchus, tertio sympositorum commentario, Taxum eo tantum tempore noxiam, quo jam florere incepit, quod succo sit maximè prægnans. Dioscorides libro quarto de taxo agens, inquit: Narbonæ tam præsentis est veneni, ut si qui dormiant sub ea, aut in ejus umbra subsideant, lædantur, & sæpenumero moriantur. Id quod Sestius (authore Plinio libr. 16. cap. 10.) in Arcadia quoq; evenire scribit. Vasa etiam viatoria ex ea vinis in Gallia facta mortifera fuisse compertum est: & in Hispania lethales esse baccas. Provenit arbor hæc frequens in Tridentinis montibus, præsertim Anania vallis, & Flemarum, ubi ea inter ingentes abietum, piceārum, pinorum & laricum sylvas, numerosa conspicitur. Iis in locis nobis compertum est, quòd non modò jumenta, quæ non ruminant, devorata taxo, moriuntur: sed etiam quæ rumi-

ruminant: quandoquidem boves complures vidimus a rusticis deplorates, qui taxum depasti fuerant. Quapropter cum in montanis, sylvosis q; pascuis boves morbosi fiunt, conclamant rustici, animadvertendum esse, ne Taxum degustaverint, sic enim taxum corrupto vocabulo nominant. Nihil minus ejus baccas eadem in bove noxias ac pernicioſas deprehenduntur: quippe quod curaverim ego pastores, alios q; in silvis ligna cadentes, qui saporis dulcedine allecti, baccas ipsius comederant, ex quarum esu non modo in ardentes febres incidebant, sed & mali profluvium, adeo ut in maximo versarentur discrimine. Caterùm non parum dubitandum videtur, an inter plantas calidas vel inter frigidas taxus sit reponenda. Dioscorides quidem, & ejus sequaces omnes existimarunt taxum esse frigidi temperamenti, argumento quòd asserverint, isdem remedium taxi venenum superari, quibus & cicuta: quorum tamen sententia omnium placitis, mihi plane non probanda videtur. Nam q; amaror, qui cortici & frondibus inest: coma perpetuo virens, pinorum, abietum & picearum modo, quibus fronde similis spectatur: baccarum tum dulcedo, tum acrimonia quadam: & quod aviculæ eas depastæ nigrescant: manifeste indicant insignem temperamenti caliditatem. Atque hinc est, quod & febribus, & alvi profluvio tentantur, qui baccas esitarunt, inflammatu eo cibo spiritibus, & sanguine. Verum quamvis aliquis respondere posset, accendi in his febres gigni q; alvi profluvium, ex humorum putredine, quemadmodum in æstate evenium hæc ex frigidorum fructuum esu: nigrum vero colorem in aviculis contrahi posse non minus a frigido quam a calido: ex eo tamen adhuc suspecta & improbanda relinquitur eorum sententia, quòd frondium, & corticis amaror, baccarum dulcedo, & acrimonia perpetuo q; virescens coma, nulla prorsus repugnantia contrarium quæ sequerantur, semper quod & febres, & alvi profluvia oboriantur potius caloris primum exuberantia (ut accidit devoratis anacardinis) quam humorum putredine. Neq; præterea potest nigredo illa a frigido taxi in aviculorum pennis proficisci: nam si frigida hæc nigrescerent, illico perirent. Quandoquidem nimus excedens frigus haud quaquam nigredinem parit, nisi memoratis simul confecta ac deperdita. At non ita fit ex nigredo, quæ per ustos humoribus gignitur: quemadmodum accidit Æthiopibus. Hæc sane dixisse volumus, ut non quicquam tam celebratorum virorum authoritati detrahere nos, etiam quod audacter forte eorum sententiæ refragari, sed ut meam in medium proferrem sententiam, ut hæc a nobis proponerentur aliis dissentiendi & studiosis diligentius æstimanda. Caterum quoniam taxus NERIVM, quod Græci rhododendrum, & rhodolaphnen vocant, Mauritani vero oleandrum, mihi in mentem redegit, cum jam scripsisse Galenum, & ipsum recentes, non modò brutis, sed etiam hominibus esse venenum, non ea quam plurimis in locis referenda, prætereundum non duxi quin hic de Nerio aliquid dicerem. Et quamvis non absque ratione fortasse reliquerit Dioscorides libro quarto, item q; in hujus præfatione, quod Nerii folia & flores, si devorentur hominibus comi mortiferos serpentium morsus præsidia sint, atq; in hac re ideo possit ei fides adhiberi, quod etiam cantharides dentur petenda a cane rabido demorsis & euphorbium ictus a scorpione, cum tamen nec Galenus, nec qui eum sequuntur, nec Avicenna, cæteri q; posteri id probent, aut admittant, Nerium potius dimittendum putarem, quam cui quam exhibendum, præsertim quod alia non desint antidota, quæ a serpentibus demorsis magnopere opitulantur. Nerium igitur, Galeni & Avicennæ testimonio, tam potum, quam in cibus sumptum, quamvis non largius ingeratur homines & quadrupedes interficit. Primum enim intolerabiles excitat angustias, intumescit inde alvus, & subsequitur universi corporis inflammatio: quòd temperamento calidum sit, & siccum, desiccans & exulcerans. Ob id eum non tantum noxam corporis infert, intra corpus sumptum, sed etiam eos afficit qui in ejus umbra subsederint. Taxi (ut ante diximus) modo. Quinetiam aquæ fluviorum, & lacuum in quorum ripis Nerium crescit, umbra, frondibus, floribus q; decidentibus tacte, nonnunquam in magnum discrimen bibentes ducunt. Succurritur noxæ epoto fænugræci decocto, aut devoratis palmulis, aut viticis semine, aut frondibus, aut hausto horum decocto. Conferunt & caricæ ex melle, aut saccharo aut mel apio sumptæ. Præterea defrutum, & pinguia, & quæ crassum dant alimentum auxiliantur, non omissis tamen clysteribus, & vomitionibus, ut in aliis omnibus sæpenumero dictum est. Convenit & diacastoreum (ut Constantinus est author) potum duarum drachmarum pondere. Prosunt item juniperi baccæ eodem pondere. Porrò illa quoq; lethifera est arbor, quam peperam quidam SYCOMORVM appellant, quæ fructus profert loti arboris instar, quorum osiculus funiculo trajectus, suas preces Deiparæ virgini numerant infima gens mulieres, quæ illos à monachis sæpe dono accipiunt quod in eorum monasterio arbor ea frequens reperiatur. Hanc Avicenna vocat AZADARACHT seu 6. quarti voluminis, sic inquiens. Folia Azadaracht, quemadmodum & lignum, animalia necant. Tollitur noxa his medicamentis, quæ in unum versum omnibus succurrunt venenis: privatim verò iis, quibus & Nerii vis exitialis aufertur. Caveant itaq; omnes, qui hanc arborem suis in viridariis alunt, ne fortè imprudenter seipsos, & domesticos omnes in perniciem agant. Sed si aliquis fortasse dubitat et hanc arborem non esse Azadaracht Avicennæ, fidem illi manifestam faciet Andreas Bellunensis, qui in Arabicorum nominum interpretatione, ita esse apertè declarat.

Baccæ Taxi noxiæ.

Taxus utrum calida, vel frigida.

Nerii malefica natura.

Azadarachtarboris venenum, & remedia.

Καρπάσου ἐκκρ. CARPASI SUCCUS. CAP. XIII.

EPotus carpasi succus saporem citamq; strangulationem adducit. Adjuvantur autem qui hauserunt, epotæ cicutæ remediis.

QUodnam hodie plantæ genus nobis Carbasum dici possit, omnino fateor me ignorare: nec quenquam reperiri credierim in Italia, qui plura quam nos de Carpaso referre possit. Quandoquidem etsi hic inter venenatas plantas illud descripserit Dioscorides, nusquam tamen in præcedentibus libris quicquam de Carpaso retulit, quemadmodum nec posteritas Græci, quam Arabes ex quo conjectari possit, quidnam antiquis fuerit Carpasum. Hoc Paulus Dioscoridem secutus l. 5. carpesiam vocat. Quamobrem credidere nonnulli carpasum, carpesiam & carpesium de quo primo libro latius diximus, unã & eandem esse plantam. Sed vanam prorsus horum sententiã esse arbitror. Siquidem a nemine posteritatis memoria proditum invenitur, deleteriam vim ullam carpesio ineſſe, verum eandem (ut Galenus & Paulus testantur) quæ ipsi phuquinimo, ita adversus venena commendari compertum est, quod Quintus Carpesium cinnamomi loco in Theriacam addere non dubitaverit, quod tantum id præstare existimaverit, quantum potest laudatissima cassia. Verùm si quis fortasse assereret opocalpasum, de quo scribit Galenus, dum probatissimæ myrrhæ notas expendit, lib. 1. de antidotis, & opacarpasum hoc loco à Dioscoride descriptum, unum & idem esse medicamentum, is meo quidem judicio rem (ut ajunt) acu tetigisset, quòd opocalpasum Galeno mortiferum omnino sit & lethale. Licet idem Galenus non opocalpasi, sed οπὸς καρπάσου hoc est, succi carpasi mentionem faciat, tum libro 1. de compositione medicamentorum localium, ubi ex Archigene ea recenset medicamenta, quæ capillos crispos reddunt: tum etiam lib. 5. de compositione eorundem in quodam

Taxi venefica natura.

Carpasii & Carpasiam male quibusdam idẽ.

molari emplastro. Caterùm cùm hujus usus, & notitia apud omnes penitus exoleverit, non est cur alia à nobis frustra de eo sit instituenda curatio.

Σαρδονία πόα. SARDONIA HERBA. CAP. XIV.

SArdonia ranunculi herbæ generi assignatur, quæ vescentibus mentem adimit, & quadam nervorum distentione labia in rictum contrahit, ut risus speciem præbeant: à qua quidem affectione, de Sardonio risu adagium in vulgus infausto omine manavit. Post vomitum peculiariter convenit aqua mulsa & lac liberalius epota: irrigatio, perunctioq; à pinguibus medicamentis, totum corpus excalfacientibus: in calidam aquam, oleumq; descendant, sed tum multum perfricare, & inungere expedit: & in summa, curam omnem, quæ convulsioni nervorum adhibetur, exequi oportet.

Sardoniæ herbæ venenum, ejusque curatio.

QUòd inter Ranunculi genera ea annumeretur planta, quæ à Sardinia, ubi plurima nascitur, nonnullis vocatur herba Sardonia, abundè docuit Dioscorides libro secundo. Meminit hujusce plantæ Julius Solinus c. 8. Polyhist. his verbis: Huic incommodo accidit & herba Sardonia, quæ in defluviis fontanis provenit largior justo: ea si edulio fuerit, vescentibus nervos contrahit, rictu ora diducit, ut qui mortem appetunt, velut ridentium facie intereant. Tradidit hujusce curationem Aëtius l. 13. qui præter ea medicamenta, quæ huic curationi à Dioscoride redduntur, declarat quibus auxiliis hoc convulsionis genus privatim curari debeat. Quippe cum diversa sint convulsionum genera, diversa etiam exposcunt remedia. Præfert tamen castoreum in pulverem contritum aut per se, aut è dulci vino potum. Caterùm ut Conciliator est author, adjuvantur qui hauserint Apium risum (sic enim Sardoniam herbam appellarunt Mauritani) vino dulci potum: adeò largè epoto, ut inde ebrii facti diutius dormiant: item melissophylli succo ex aceto sumpto: is enim, ut idem ait Sardoniæ herbæ verum ac singulare est antidotum. Sed quoniam (ut Dioscorides prodidit) in hac cura, balnea, & laconica admodum prosunt, ea utiq; paranda sunt medicamentorum decoctis, quibus vis insit excalfaciens, tum etiam desiccant, & quæ propria facultate nervos tum roborent, tum juvent. Cujusmodi sunt, stœchas, hyssopum, salvia, ruta, betonica, chamæpitys, amaracus, origanum, calamintha, pulegium, dictamnum, anthemis, satureia, acorum, Syriaca & Celtica nardus, asarum, phu, cyperus, rosmarinus, & id genus alia. Ad hæc præstat inungere occipitium, cervicem, & universam spinalem medullam, susino oleo, aut è castoreo, aut è terrestribus lumbricis, aut è costo, aut ex hyperico, aut vulpium, ut unguento aragone, aut agrippino, aut denique aliis his similibus.

Apium risus.

Υοσκύαμος. HYOSCYAMUS. CAP. XV.

HYoscyamum potum, aut comesum, similem ebriis abalienationem movet: sed facilè medicamentis cedit. Auxiliatur aqua mulsa copiosè data, Lacq;, præsertim asininum: si id desideratur, caprillum, vel bubulum, vel aridarum ficuum decoctum. Faciunt ad id etiam nuclei pinei, aut cucumis semen ex passo sumptum, & vinum salsum, cum adipe suilla recenti, passoq;: itidem urticæ semen, aut nitrum ex aqua, & intubus erraticus, & sinapis, & nasturtium, radix, cæpa, & allium, & hæc singula cum vino sumantur. Postea finendi quiescere, quemadmodum qui vinum biberunt, ut excoquant.

Hyoscyami venenosa vis.

SUccurritur facilè Hyoscyami noxæ, cujus historiam cum Dioscoride tradidimus libro quarto, ubi ejus quoq; effigiem dedimus, si antea, quàm venenosa vis invalescat, superetq; corporis vires, conferentia propinentur medicamenta. Sed propter indicia, quæ epoto, vel comesto hyoscyamo à Dioscoride assignantur, alia plura eidem reddidit Aetius lib. 13. nempe quòd insequatur jactatio corporis cum distortione: quibus succedit exolutio, animi deliquio similis, oculorum rubor, pruritus, deinde tremor: præterea omninò delirant ægri, & putant se flagris corpore cædi. Proinde meritò Ananienses hyoscyamum vulgò vocant Disturbio, utpote quod mentem, & omnes corporis sensus disturbat. Meminit utriusq; hyoscyami inter deleteria pharmaca etiam Avicenna, sic inquiens: Epoto hyoscyamo albo, ossium compagines luxantur. lingua in abscessus transit, spumat os, caligant & rufescunt oculi, spiritus difficulter redditur. Hinc fiunt vertigines, surditas, gingivarum, & totius corporis pruritus: ebrietas, amentia, furor, comitialis morbus, vocisq; diversitas: namq; quandoq; rudunt affecti asinorum mulorumq; more, & equorum modo hinniunt. A nigro autem corporis extrema confrigescunt, obtenebrantur oculi, oboritur delirium, atq; adeò constringitur pectus, ut impedita prorsus respiratione, suffocentur, convellanturq; ægrotantes. Verùm hæc omnia cicutam facere tradiderunt Dioscorides, & Paulus. Quò fit, ut suspicari liceat, in hoc cæcutivisse errasseq; Avicennam, quemadmodum & in aliis quàm plurimis simplicibus medicamentis, quorum nomina ab eo sæpenumero confunduntur. Caterùm in albi hyoscyami curatione idem Avicenna præfert cæteris medicamentis Theriacam, & Mithridatis antidotum. Sed iis, qui nigrum hauserint, post vomitum & clysteres meracum præbet potandum: quin & bubulum lac, absinthium, castoreum, rutam, laseris lacrymam, baccas & folia lauri, defrutum, urticæ semen, magudarim, cardamomum, & styracem: sed quæ singula ex vino sumantur. His præterea addit mori radicis decoctum, & opobalsamum ex lacte potum. Ad hæc insuper farinam triticeam vino subactam, emplastri modo ventriculo utiliter imponi promittit. Sunt porrò ex recentioribus nomine præclariis, qui longum piper in hoc magnopere commendant, atq; etiam pistacia largius manducata, cæteris præferunt antidotis.

Disturbio dicitur hyoscyamus.

Avicennæ erratum.

Hyoscyami utriusq; curatio.

Μανδραγόρας. MANDRAGORA. CAP. XVI.

MAndragora si bibatur, confestim sapor insequitur, exolutio, ac vehemens veternus, nihil temerè distans à lethargo. Cui, antequam aliquid ex iis accidat, vomitus & aqua mulsa proderit: postea nitrum, & absinthium, ex vino dulci, aut passo sumantur: caput rosaceo, & aceto perfundatur. Proficit excitatio, & motus corporis, & olfactus eupatorii, & piperis, sinapis, & castorii, & rutæ tritorum in aceto: & liquidæ picis, & odor è lucernarum exustione, & extinctu. Quòd si ægrè ii revocentur, sternutamenta movere, aliisque communibus auxiliis uti convenit.

Quam

Mandragoræ vera natura.

QUandoquidem Mandragoræ historiam latius prosecuti fuimus libro quarto, ubi utrunq; ejus genus depinximus: ideo non tantam materiæ pleniam, & accidentium seriem, quæ ab epotis vel devoratis ejus tum radice, tum fructu eveniunt: neq; horum curationem aggrediar: quoniam si diutius malefica vis serpere, augeriq; negligenter admittatur, nullis amplius remediis facilè pellitur: sed hæc scripserint, emori poterunt. Quamobrem dixerim, Aetium secutus, eam vix fallere posse quod olere sit admodum gravi, ac nauseabundo, amaro injucundoq; gustu. Certa itidem est eorum, aut eo simile esse quod olere dicitur. De cætero verò molestias quidem facit, sed serius interimit. Hujus potu facilè segnes, & languidi & tristes, & exoluti fiunt, adeo ut clamoribus, ac torsionibus excitati, repentè rursus tanquam amentes recidant. Removeri noxam scribunt, præter ea quæ Dioscoridi produntur, coriandri semine, aut pulegio ex calida aqua, aut alvi dejectione cum dejectorio medicamento, quo ad veternosos utimur. Quòd si a vomitu, qui malè habent, non excitentur, asinino organo potandum est, tanquam expertissimum medicamentum offerri volunt. Prosunt item actu clysmata, frictiones asperis linteaminibus in totum corpus extensæ: cucurbitulæ ignis flamma appositæ tum occipitio, tum scapulis, tum etiam nervis sibi extremæ corporis membra torquentes: quin & sternutamenta, quæ veratri albi pulvere nasibus indito cientur sunt: & septica medicamenta vesicas excitantia, ut cantharides, & ranunculus, occipiti & postibus epiplastro imponi sita, maximopere auxiliantur: namq; hæc omnia valentissimè revocant, quæ cerebro officiunt. Porro animadvertendum est, quòd jubet Dioscorides egrotantium caput ad repellendum vapores eò petentes rosaceo, aceto q; perfundi. Id quod etiam Galenus lethargicis commendasse videtur libro 13. methodi medendi. Sed hoc certè si quis rem accuratè expendat ratione vacare quidpiam deprehenditur. Unde nil mirum, si Paulus Aetius, Alexander Trallianus, & alii quos Galeni vestigia premunt, cùm recte noverint veternum morbum a frigidis tantùm humoribus provenire, & rosaceum cum aceto hanc quamcommodè, quo magis refrigerare valeant, castoreum, chamæpityn, pulegium, calamintham, serpyllum, thymum, & thymbram huic medicamento addiderint, ne eo solo admoto, morbum foverent, atq; dein cum agri mortem adverterent. Verum ne movere opertandum est, Galenum rosaceum ex aceto tantùm imponere, ubi frigidus humor, qui veternum excitatur (ut plerunq; accidit) fuerit admistus, quæ tamen bilis maxima ex parte in ipso diuturni morbi principio vexare solet: nam cum tenuis sit facilè resolvitur, & superatur a frigido. Hinc itaq; quivis expendere & cognoscere potest, cur ea quæ devorata mandragora veternosi fiunt, parum illud medicamentum ex rosaceo & aceto admovere liceat, nullis addito excitantibus, cùm (ni fallor) ab assumpta mandragora caput nullo afficiatur calore. Ad hæc tamen si mandragoræ poma matura comedantur a nonnullis detracto semine, citra ullam prorsus molestiam, immaturata tamen, & cum semine devorata, mortifera sanè inferunt symptomata. Siquidem exoritur intolerabilis ardor, qui universam corporis superficiem adurit: lingua & os arescunt, quam ob causam ore perpetuo hiante veternosi asperum frigidum trahentes aerem. Quibus nisi illico succurratur, convulsi pereunt: contra verò facile liberantur si statim his subsernat, quæ opem ferre possunt. Id autem commodè, & efficaciter præstat Andromachi theriaca, ex aqua potata. quippe hæc sola momento omnem aufert molestiam. Curantur (ut Conciliator inquit) qui hujusce radicem, vel pomum vel succum sumpserint, unus tantum diem vita, si tamen subinde præstantissimum meracum vinum largius bibant agri, & acetum olfaciant, cui admistum sit castoreum. Sed horum omnium peculiare scribit esse antidotum domesticam radicis triduo cum pane & sale devoratam. Cæterùm cum mandragoræ poma METEILAS NVCES quas vocant, mihi in memoriam revocaverint, quam historiam superius libro primo descripsi, sciverimq; non modò, si edantur, suapte natura canes necare, sed etiam homines, cùm nihil de his quod extet, posteritatis memoriæ prodiderit Dioscorides, nec antiquorum cæterorum alienum duxi hoc loco earum indicia referre, atq; etiam medicamenta commemorare, quæ harum veneno opitulantur. Ea nuces igitur cùm intus in corpus sumuntur, vertigines, & faciei ruborem inducunt: quin & oculorum caligines, vehementiam, inexpugnabilemq; somnum: postremò oboritur frigidus sudor, vicinæ mortis præsagium. Auxiliatur noxæ excitatus pluries vomitus aqua calida, & oleo: post vomitum datur convenientissimè betyrum, & vinum meracum copiosum, additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cinnamomo, & castoreo. Prodest & ægrotantium extremas corporis partes, nempe manus & pedes, calida aqua fovere, ac inde frictionibus rudi linteamine factis calorem in universum corpus excitare: cum eo tamen, ut subinde balanino, aut costino oleo perungantur affecti. Præstat item exercitatio. proinde ad celerem gressum cogendi sunt, ut universum corpus incalescat: & pinguibus postea cibis, dulciq; vino refocillandi. In summa & his ea maximè convenit curatio, quam epotum requirit opium, de quo proxima commentatione disseremus.

Mandragoræ noxa remedia.

Rosaceum cui bono conveniat.

Meteilarum nucum veneficium & remedia.

Μηκώνειον. MECONIUM. CAP. XVII.

EPoto papaveris succo, quem meconion vocant, consequitur veternus cum perfrictione, & pruritu vehementi, ita ut sæpe invalescente veneno, tanta erumpat prurigo, ut hominem excitet: corpus id medicamentum olet. Post citatam oleo vomitionem, acres clysteres auxiliantur, acetumq; mulsum cum sale potum, aut mel cum rosaceo calido: merum cum absinthio aut cinnamomo copiosum, aut calidum per se acetum: nitrum ex aqua, & origanum cum lixivia aut passo: & rutæ sylvestris semen cum pipere, vino, & panace piperq; cum castoreo, & aceto mulso, vel cum satureiæ aut origani decocto cum vino. His fotibus excitandi: & obortam pruriginem in balneas descendant, & foveantur. Post lavacrum prodest jurium pinguium usus, cum vino, aut passo: medulla etiam ex oleo pota.

Μήκωνος ἀγρίας. PAPAVER CORNICULATUM. CAP. XVIII.

QUod corniculatum papaver appellant, & potu, & cibo eadem inferre consuevit, quæ papaveris succus: nec aliis expugnatur auxiliis.

INgratus opii odor, perinde atq; mandragoræ, facilè obstat, ne in cibis, aut medicamentis inseri possit, quin veneficium pateat gustantibus præsertim cùm necem non inferat, nisi certa quadam sumatur quantitate. Quamobrem raro continguit, ut homines venefici opio utantur, ubi quenquam veneno tollere volunt, nimirum veritus ne fraus odoris gravitate deprehendatur. Tametsi quandoq; accidat, aut fortè Medicorũ imperitia, aut pharmacopolarũ negligentia, ut ebibito medicamenti

Opii venefica natura.

mentis; quibus opium admistum sit largius quàm par sit, sumentes in ea incurrant discrimina, quorum meminit Dioscorides. At q3 illa quoq3 sequantur, quæ in suis alexipharmacis Nicander iis verbis repræsentavit. Animadverte, inquit, sumpto papaveris in capite suo semina gerentis liquore dormientes: nam illi in summa corporis cute frigent: nec oculi aperiuntur, sed enim palpebræ eorum immobiliter colligantur, è que labore eo, odoratus sudor distillat una collectus, atq; ipsum corpus pallescit, ac labia ardent, eq3 genis nexus demittunt, id est flaccidæ maxillæ sunt. Languidus item è gutture anhelitus expirat: sæpe & lividus unguis, vel obtortus nasus mortem non procul abesse nunciant, ipsi q3 oculorum, qui in cava recesserunt, radii. Nicandro subscribit Aëtius l. 13. ubi sic inquit: Quando voluntariè medicamentum biberint, sive id manifestare noluerint, sive volentes non possint, his cognoscentur indiciis. Sequitur enim eos, qui acceperunt, in somnum gravem collapsio cum frigiditate & pruritu intenso, ut aliquando ob ipsum excitentur: odoratus per totum corpus effertur, & exhalat: inferior maxilla laxatur, tumescunt labra, irruit singultus, distorquetur nasus, pallor adest, livor unguium, præcordiorum divulsio, respiratio parva & frigida, oculorum offuscatio, & ad postremum mortifera convulsio. Hæc de notis, quæ opium sumptum consequuntur. Quibus valentissimè illa remedia auxiliantur, eorum hic meminit Dioscorides, neq3 enim plura apud posteriores Græcos reperi. Avicenna autem præfert laserpitium, mam, & castoreum. Sed præstantissimum dicit esse medicamentum, Theriacam sagazeneam, & Mithridatis antidotum ex vino potum. Excitandi etiamnum sunt ægrotantes sternutamentis, fibulis, frictionibus, odoramentis, nempe moschato, storeo, lasere, ambaro, naribus inditis, quin & sulphuris fumo. Succurritur convulsioni, si universum corpus perungatur subsino oleo, ac etiam costino, aliisq3 remediis, quorum in præcedenti capite meminimus. Verùm longè omnium potentissimè proficit antidotus nostri usus, scilicet quinta essentia theriacalis, de qua superius in præfationis commentatione diximus, quòd præsentaneo remedio non modo his omnibus opituletur, sed etiam omnibus in universum venenis, quæ frigiditate nimia interimunt. Nec aliter curantur, qui corniculatum papaver devoraverint.

Opii veneni curatio.

Φαρικὸν. PHARICUM. CAP. XIX.

QUod Pharicon vocant, sapore sylvestre nardum imitatur. Resolutionem nervorum potum adfert, cum convulsione & delirio. Oportet autem post vacuationes vinum absinthitem potui dare, cum cinnamomo, aut myrrha, aut nardo gallico, quod serinen aliqui vocaverunt: aut spicæ nardi duas drachmas, & myrrhæ totidem obolos, cum passo: aut irim cum croco ex vino: derasumque caput illinere hordeacea farina cum aceto, & trita ruta.

Pharici veneni consid.

NOn equidem hactenus apud quenquam scriptorem consequi potui, quid Pharicum antiquis fuerit, an simplex aut compositum medicamentum. Quin neq3 etiam certò invenire licuit, unde id nomen traxerit, cùm varia sit de nomine ejus apud authores sententia. Porrò is, qui in Nicandri alexipharmaca scholia scripsit, hæc protulit. Praxagoræ memoriæ prodidit pharicum lethale medicamentum sic vocatum à Pharico venefico quodam Cretensi, qui hoc reperit. Sunt qui primum Pharis Arcadiæ repertum velint: appellant autem etiam Medicum. Nec desunt qui in Thessalia in Pharo, alii Lacedæmone, quod ibi fortasse proveniat: hæc ille. Cæterùm cùm jam id meritò deperditum sit atq; hoc tempore à nemine, quod sciam, cognoscatur, superfluum sanè esset plura de eo scribere, nam institutum nostrum non est, in re incerta diutius immorari.

Τοξικὸν. TOXICUM. CAP. XX.

TOxicum ex eo nominari videtur, quòd barbarorum sagittæ eo illinebantur. Qui biberint, labiorum & linguæ inflammatione torquentur. Incoercitus furor varias iis imagines obversat: quare vix medicinæ locus est, raroque qui hauserunt, evadent. Vinculis ergo cohibendi, aut vinum dulce cum rosaceo bibere, & revomere cogantur: rapi semen bibendum cum vino. Privatim iis convenit quinquefolii radix, & hircinus sanguis, aut caprillus, eodem modo sumptus: roboris, fagi, aut ilicis cortex cum lacte tritus: malaque cotonea trita esse, aut cum pulegio, & aqua bibere conveniet: amomum & balsami semen ex vino. Sed qui periculis defuncti sunt, diu lecticis decumbunt, & ubi surrexere, stupidi reliquum vitæ tempus degunt.

Toxici consid.

QUid antiquis fuerit Toxicum, quo Barbari sagittas inficiebant, ut iis vulneratos inimicos haud dubiè perderent, nec a Dioscoride, nec ab alio aut Græca, aut Arabicæ familiæ authore memoriæ proditum esse, mihi hactenus compertum est. Ideoq3 difficile admodum fuerit decernere an Toxicum hodie sit, vel cognoscatur in Europa, cùm proprie in Barbari antiquis dicantur, qui Troglodyticam Aethiopiæ regionem incolunt, apud quos fortasse tantùm nascitur. Verùm enimvero putarunt, quidam, ut Manardus Ferrariensis vir nostræ ætatis celebris, id antiquis fuisse Toxicum, quod Arabes Napellum vocant. Quæ quidem sententia non omnino iis videtur refellenda, qui plura de Toxico non investigarunt: quandoquidem (ut Avicenna est author) non defuere, qui sagittas Napello inficerent: constatq3 napellum haurientibus linguæ, & labiorum inflammationem excitari, & raros admodum esse sumentes qui evadant: id quod omnes Græci toxico adscribunt. Ad hæc cum asserat Avicenna, quòd si qua cura cum Toxico adhiberi possit, ea fiat vomitionibus, hausto antea rapi semine, & sumptis subinde glandium putaminibus, hoc omnino illorum opinionem auget. Siquidem Dioscorides quoque iis, qui Toxicum hauserunt, rapi semen ad ciendum vomitum ex vino potandum præbet, ac deinde quercus, fagi, aut ilicis corticem, arborum nimirum, quæ omnes glandes proferunt. Quæ sanè omnia facilè ad credendum trahunt Græcorum toxicum, & Arabum napellum unum & idem esse venenum. Sed diligenter rem expendentibus contrariæ profectò sese offerunt rationes: etsi enim ex notis prædictis Toxicum, & Napellum unum & idem esse videantur, tot tamen aliæ habentur notæ, quæ alterum ab altero discriminant, & contrarium arguunt, ut aliter existimandum non sit, quàm quod deleteria hæc medicamenta plurimùm inter se dissideant. Nam nusquam, quod legerim, tradidere Mauritani, eos qui Napellum hauserint, in tantum furorem agi, ut vinculis sint coercendi, quem admodum eos, qui Toxicum devoraverint. Equidem illud pro certo testari possum, quòd Corsi illi latrones, siccarumq3 nedum eos, qui Toxicum devoraverint. Equidem illud pro certo testari possum, quòd Corsi illi latrones, siccarumq3 nequissimi, quorum historiam libro quarto prodidimus, cum de aconito differeremus, quanquam ab assumpto Napello ea omnia

Manardi opin. reprobata.

Toxicū. Græcorū & Arabū Napellū non esse idem.

omnia dederint indicia, quæ ab Avicenna napello assignantur: in nullum tamen furorem adducti fuere, neq; ullum etiam sensum cepere delirium. Præterea Avicenna, nostroq; testimonio, qui experimentum vidimus, epoto Napello, oculi exterius prominent, elevantur vertigines, animi defectus, & ingens crurum imbecillitas: quorum tamen symptomatum nihil de Toxico agens meminit Dioscorides. Quinetiam (ut ipse perhibet Avicenna) qui Napelli pericula evadunt, plerumq; aut ad bestialem febrem, aut ad tabem, aut ad comitialem morbum desciscunt, id quod Toxicum sumentibus non evenit: horum siquidem qui supervixerint, stupidi tantùm reliquum vitæ tempus ducunt. Ex his itaque omnibus liquidò apparet, quod hæc inter se maximè differunt. Longè enim saviora sunt Toxici incommoda, quàm Napelli, ut abundè constat ex Nicandro in alexipharmacis ubi Toxicum descripsit his notis. Protinus etiam lethalis Toxici dolorem & malum abigere discit quando suis cruciatibus hominem comprehenderit. Lingua ejus, qui Toxicum hauserit, infernè crassior reddi- 10 tur. Sed labia intumescentia, os planè pondere suo degravant, ac aridum prorsus sputum regerit, inferioriq; parte gingiva diffunduntur, & e suis stationibus moventur. Sæpe etiam cordi stuporem injecit, omnisq; sensus consternatus est, sonitu ejus malo perturbatus. Ac laborans eo, & balat, & mugit, innumeras nugas fabulasq; pra insania edens: ac sine intermissione doleus, vehementer vociferatur, instar hominis, cui caput totum corpus compingens, ense amputandum sit. Vel quemadmodum craterifera sacras res tractans ipsa Rheæ sacerdos, nona mensis publico appropinquans itineri, longum ore suo rumorem, & clamorem, edit, quem horrendum in montanis latratum audientes sibi metuunt. Sic ille rabie, mente sua turbatus errans ejulat, ac lupi instar fugitivè ululat, obliquisq; pupillus taurino more inspiciens, album dentem acuit, dentibusq; suis despumat: hactenus Nicander. Cæterùm differunt Toxicum, & Napellus in curandi quoq; ratione, Toxicum namq; Dioscoridi curatur rosaceo ex passo poto, quinquefolii radicibus, caprillo, & hircino sanguine, cotoneis malis, amomo, & balsami fructu. Avicenna verò Napello succurrit cum vini potu, butyro, mosscho, capparis radice, & eo 20 denique mure, qui napelli ipsius radices depascitur: quæ utiq; medicamenta omnia ab iis admodum discrepant, quæ in Toxici curatione commemoravit Dioscorides: quem tamen penè ad verbum reddidit Avicenna in cæteris venenorum auxiliis. Hæc igitur apertissimè ostendunt, convincuntq; Napellum & Toxicum esse diversa venena. Nec illa obstant sententiæ nostræ, quæ superius in Manardi favorem adduximus: quandoquidem (ut facilè colligi potest ex universa hujusce libri materia) alia etiam habentur venena, quæ quòd eadem excitent accidentia, & paribus curentur antidotis, videntur una, & eadem res esse, cùm tamen longè diversa cernantur: cujusmodi sunt mandragora, opium, hyoscyamus, cornículatum papaver, & id genus alia. Sed ut jam de Toxico meam in medium proferam sententiam, eum haudquaquam falli crediderim, qui dixerit, id esse Avicennæ Toxicum, quod idem Tusom appellat. Nempe quod asserat eo epoto labra, & 30 linguam inflammari, sequi delirium, & incoercitum furorem, quæ propria Toxici sunt indicia. Attamen hoc videtur illi omnino fuisse incognitum, quod nec minus fortasse Dioscoridem latuit. Nam si Toxicum novisset Dioscorides ejus certè historiam libro quarto silentio non dissimulasset, ubi de cæteris mortiferis disseruit medicamentis. Illud porrò indicium quodammodo facit Mauritanorum Tusom esse Dioscoridis Toxicum, quòd nomen illius licet corruptè, ab hoc Arabes traxisse videantur, quasi toxicum tusom nominaverint. Verùm cùm Toxicum de NAPELLO loquendi nobis occasionem dederit, non alienum fuerit, ut nostrum sequamur institutum, hoc loco ejus tum venenum, tum remedia describere, præsertim cum nascatur in Italia. Napellus itaq; ut Mauritanorum testantur monimenta, & nostra adstipulatur experientia, si potui vel cibo in corpus ingeratur, sæva statim adsert discrimina: nempe illico labia inflammantur, & adeò intumescit lingua, ut exeat extra dentes, & oris amplitudine capi non possit: oculi item pariter intumescunt, ita ut promineant: vertigines, & animi deliquia frequentissimè invadunt, & crura imbecillitate affecta immobilia redduntur: subindè universum livescit corpus, intumescitq; & confestim malo occupatur habitu. Quo fit, ut brevi temporis spatio, qui sumpserint, miserabiliter intereant. Sed id mirum non est: quippe quoniam tanta est hujusce lethiferi veneni vis, ut nisi statim pro- 40 prius antidotus succurratur, nullus subinde expugnetur medicamentis. Immo quamvis etiam in ipso principio valentiora dentur remedia, pauci tamen supervivunt, qui aut hectica febri (ut diximus) aut tabe, aut comitiali morbo tandem non conficiantur. Succurrendum igitur illico fuerit, excitatis prius vomitibus (ut Avicenna inquit) epotorapi, aut napi semine. Prodest deinde butyrum bubulum coctum, & sæpe ac largè cum vino sumptum: item glandium putaminum decoctum ex vino potum. Auxiliatur diambari & diamoschi pulvis: quin potius ambarum & mosschus præ cæteris per se, & cum Lemnia terra, ex vino pota. Quòd si hæc non proficiant, nihil sanè præterea sperandum relinquitur, quòd parum, vel nihil possint in hujusce veneni noxa Theriaca, & Mithridatis antidotus. Proinde dicebat Avicenna, Theriacam Napello non prodesse, nisi certo tempore, & termino. Faciunt ad hoc & Capparum radices, quòd dixerint quidam antiquorum, has verum Napelli esse antidotum. Conciliator Smaragdi pulverem duarum drachmarum pondere magno 50 remedio ex vino potandum pollicetur. Sed hoc dari tantùm potest Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, aliisq; opulentis principibus, quandoquidem parva, vel nulla est adhibenda fides pretiosorum lapidum fragmentis, quibus hac ætate sophistæ utuntur. Ad hæc recentiores ferè omnes, qui venenorum materiam pertractarunt, Avicennam secuti, verum securumq; Napelli antidotum putant murem quendam, qui Napelli radices depascitur. Hunc vidimus nos, cepimusq; in quibusdam altioribus vallis Ananiæ montibus. Sed non omnibus datur ipsum inveniendi venandiq; modus: ad hoc namque multa patientia, & vigilantia opus est. Quamobrem mihi mirum non est, quòd scripserit quidam recentiorum clarissimus, Magnificum quendam virum ac principem, philosophum tamen, & medicum, cùm diu hos mures quæsivisset, neq; eos invenire potuisset, ut demum suum conficeret antidotum, horum vice magnas quasdam cepisse muscas, quas foliis, & floribus Nabis Lemniæ sphragidis & pari pondere baccarum lauri, atque Mithridatis antidoto, omnibus oleo & melle sufficienti exceptis, admirandos fecit effectus, non solùm adversus Napelli venenum, quod ut periculum faceret, diversis dederat animalibus, & ipsemet experiundi antidoti gratia sumpserat, sed etiam in omni alio veneno. Sed quid dicam (si tamen licet sine vitio ipsa quenque laudibus efferre) de admiranda vi olei nostri de scorpionibus, cujus componendi rationem tradidimus in præfationis hujus libri commentatione, cùm à tam sævo exitiali q; veneno, qui biberint, brevi admodum tempore liberentur, eo tantum exterius inuncti? nihil certè aliud, nisi quod adversus hoc venenum, & cætera quæ viscera non erodant, sicut & venenosorum omnium morsus & ictus, inter omnia remedia (pace aliorum dixerim) id primùm sibi locum vendicat. Ubi enim vehementissima, ferociaq; fuerint venena, singulis horis inungi postulat: ubi vero minus vehementia, minusq; sæva fuerint, interposito trium horarum spatio, pluribus continuis diebus. Inungi autem debet non modò cordi ad sinistram mamillam, sed temporum quoq; manuum, & pedum arteriis.

Toxici notæ ex Nicándro.

Toxici & Napelli diversa cura.

Toxici & Tusom idem.

Napelli venenum eiusque remedia.

Mus Napelli antidotus.

Oleum Scorpionum contra Napellū.

Ἰξία. **IXIA. CAP. XXI.**

IXia, quæ ulophonon appellatur, inter potandum aliquid ocimo simile gustu & odore redolet: vehementem linguæ inflammationem excitat: mentem movet: omnes excrementorum exitus supprimit: strepitum cum animi deliquio ciet: iisque intestina latrant, nec egeritur quicquam. Post vomitionem alvumq; resolutam auxilium præstat aqua in qua, absinthium maduerit, ex vino largiore, aut aceto mulso pota: rutæque sylvestris semen, aut laseris radix: item tragorigani decoctum, cum aliquo supra dictorum, aut lacte, aut resina terebinthina, aut nardo, aut castorio, aut laserpitio, quorum singuli obolli conveniunt: quin & nuces juglandes ex vino, cum resina, castorio, & ruta tritæ, ita ut singula drachmæ pondus æquent. Itidem chamelææ, aut thapsiæ, aut absinthii succi sicilicus cum aqua mulsa, & aceti to calidum potum.

Ixiæ venefica natura.

ETsi Ixiæ nomenclatio utriq; chamæleoni sit communis, quòd ambo gummi viscoſimile proferant, Ixia tamen dicta procul nil aliud designat hoc loco quàm nigrum Chamæleonem. Siquidem id apertissimè declarant plantarum istarum appellationes, quæ Dioscoridi adscribuntur, ubi sic legitur. Chamæleo niger, quem quidam ulophonum, alii Ixiam, nonnulli Cynoxylon vocant. Quæ verba adeò rem claram faciunt, ut ab hac sententia discedere nequeam. At si sycophanta quispiam adeo fuerit impudens, ut nomenclationes illas tanquam Dioscoridi adulterinas rejiciat, addam non ob id esse illas. Quòd si adhuc recalcitrabit, Plinium illi in oculos objiciam. Quippe qui libro 22. cap. 18. ita de nigro Chamæleone scriptum reliquit. Ex nigris Chamæleonibus aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset, & fœmina cui violaceus. Uno nascuntur caule, cubitali, crassitudine digitali. Radicibus eorum lichenes curantur, cum sulphure, & bitumine una decoctis, commanducatis verò dentes mobiles, aut cum aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant, & rabidos canum necant: Juvencas quoq; anginæ modo: Quare quibusdam Ulophonum vocatur, & Cynozolon propter odoris gravitatem. Ferunt & hæc viscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus adversantur: hactenus ille. His itaq; me satis comprobasse arbitror Ixiam chamæleonem esse nigrum. Quare apertissimè hallucinatur impudentissimus ille, qui Ixiam contendit plantam esse ab utroq; chamæleone differentem, nempe eam ipsam, quam Theophrastus libro sexto, cap. 4. de plantarum historia Ἰξίνην appellat. Deprehenditur error & impostura non ex his modò quæ diximus, sed etiam ex ipsius Theophrasti historia. Siquidem Ἰξίνη nihil aliud Theophrasto designat, quàm album chamæleonem. Namq; hæc notis omnibus illum omnino refert. Ita enim de ea scribit Theophrastus: Ἰξίνη haud multis in locis provenire potest. Est ab radice foligera, qua de media seminalis acanus veluti malum extuberat, foliis nimirum occultatum. Hic lacrymam jucundi saporis parte profert postrema, quam spinalem mastichem vocant: Hæc ille. Quæ si quis recte perpenderit, & inter Ἰξίνην, & album chamæleonem nullam esse notarum differentiam non agnoverit, is meritò stupidus appellari poterit, & præsertim cùm Ἰξίνην nusquam dixerit Theophrastus esse venenosam, & Ulophonum appellari, nec usquàm extet mentio apud Dioscoridem, Galenum & Plinium. Impostura hæc sunt, & sophismata, quibus studiosa juventus sæpe decipi solet. IXIA itaq; (ut Nicander, quem Dioscorides est secutus, in alexipharmacis inquit) gustata ocymo similem saporem præbet: hausta extremum linguæ tractum exasperat, interiora adurens, quinetiam corde suo turbatur ad insaniam usque qui sumpserit, ac linguam penitus dentibus lacerat. Porrò mente attonitus redditur, alvus item tenerè ambos utrinq; meatus & liquidorum, & esculentorum obdurans, quæ & intrinsecus spiritum suffocans, submurmurat ac modico tractu volutatur. Qui item hoc malo angitur, ægrè magnaq; difficultate respirat, adeoq; venenata illa Ixia potio protinus excrementa ejicit ovorum similitudine: hactenus Nicander. Cæterùm Mauritani Ixiam aldabac vocant, quod proprièviscum significat. Ideoq; etsi scripserim ego antea Ixiam viscum esse Chamæleonis, non ob id mihi vitio vertendum est, & præsertim, cùm non minus venenosum esse sciam hujusce plantæ gummi, quàm sit ipsa radix. Cujus nimirum incommodis imprimis succurrunt, Avicenna teste, excitatæ vomitiones, & infusi clysteres, quibus maximopere auxiliantur, sed mitiores leniores esq; esse oportet. Præstant deinde auxilium Theriaca, & Mithridatis antidotus, ex absinthii Romani aut santonici decocto pota. Prosunt item epithemata, quæ cordis imbecillitati dicãtur: quin & utriusq; bugloſſi flores saccharo asservati, additis margaritis, corallis, pretiosorum lapidum fragmentis, mosco, ambaro, & aliis quæ cordi opem ferunt. Convenit insuper rosaceum aceto admistum, & sinciputi ubi futura intersecat, linteis illitum. Quæ sanè remedia non modò remorantur, frangunt q; veneni vim, sed omnibus etiam incommodis ab eo excitatis mirificè subveniunt. Verum etsi ego in radice albi chamæleonis, qui in Italia provenit, nullam hactenus Ixiam reperi. attamen superiori anno à Jacobo Antonio Cortuso viro sanè insigni, & plantarum indagatore maximo, & à Francisco Calzolario Veronensi rei herbariæ admodum studioso, plures Chamæleonis plantæ integræ ad me Pragam missæ sunt, quæ gummi illo visci modo lentore referta sunt. Antea verò quidam Cretensis rei herbariæ studiosus mihi pro certo affirmavit, è Carlinæ vulgò vocatæ radice emergere Ixiam ab iis colligi, qui sagittas conficiunt, ut pennas sagittis conglutinent. Nec modò eam reperiri mihi retulit in eo Carlinæ genere caule viduo, sed etiam quandoq; in altero. Cæterùm hic referre non præteribo quæ de Chamæleonis nigri veneno, & ejus remediis memoriæ prodiderunt Paulus & Aëtius: ita enim scribunt. A Chamæleonis nigri potu morsus ventri, & linguæ tumor, cum rugitibus intestinorum sequitur: facies distorquetur, & vomitus spumosus, tremores, convulsiones & totius corporis convulsiones, ac vocis interceptio concomitantur. Cæterùm curantur ex his, quæ ad fungos sunt relata. Datur eis & Thlaspios, & betæ succus, & triticeæ ptisanæ cremor ex passo, absinthii dilutum & nitrum cum aceto mulso. Ubi verò evomuerint, lac recens mulctum sæpe exhibeto, & alvum cum lubricis infusis eluito, velut est fœni græci & althææ decoctum. Præcordiis etiam fomenta, ac calfactoria adhibeto.

Ixiæ veneni curatio.

Chamæleonis nigri venenum & remedia.

Ixiam nõ esse diversam à chamæleone.

60

Ὑμμίθιον. **CERUSSA. CAP. XXII.**

CEruſſa ſuo colore proditur: ſumpta enim, mox palatum, gingivæ, lingua & commiſſuræ dentium, candore quodam inficiuntur: ſingultus, tuſſim, ac linguæ ariditatem excitat, iis extrema frigeſcunt, mens labat, membra torpeſcunt. Quibus dare convenit aquam mulſam, aut ficuum, aut malvæ decoctum, aut lac calidum, aut ſeſamam ex vino tritam, vel lixivium ex ſarmentis factum, amaracinum oleum, aut irinum, perſicorum oſſa cum hordei decocto: columbina ova cum thure, aut hordei decocto, aut prunis: aut gummi, quod ulmus ploravit: aut humor, quem ulmea folia reddiderunt, cum tepida aqua: ſed tum quoq; vomant. Convenit etiam thapſiæ ſuccus, aut ſcammoniæ cum aqua mulſa potus.

Ceruſſa

Cerussæ lethalis natura.

Cerussæ sanandæ rationem tradidimus superiore libro. Hæc tametsi ad ulcerum medicamenta, quæ exterius illinuntur, pertineat, siquidem sumatur intus in corpus, interficit, quemadmodum cætera delet[eria], ut plura eruditus. Ipotæ cerussæ incommoda pluribus notis quam fecerit Dioscorides, elegan[ter] ser[vavit] Nicander, quorum carminum hæc erit paraphrasis. Cerussa per omnia spu[ma] albo [simi]lis vere tempore, pingue & recens in mulctram emulsum fuerit, colore similis est. Porrò cerussæ spuma [ut] gingivas [tan]gente vi pandit, quæ spumosi medicamenti frigore arescunt, & contrahuntur in rugas. Lingua, [ut] lanis asperitate, inquiunt. Vexantur quid quid hauserint, arida tussi, oculis nutantes gravitate, dum crebros ructus ciere nequeunt. Ab ipsa ingestione in ipsa luce vanum phantasma, quod re ipsa nullum sit, cernunt: alias somnolenti toto corpore frigent, neq; ut antea membra, potissimùm manus, & pedes, suum officium faciunt, adeò ut ni eis succurratur, eo tandem deveniant, ut capiti jacentibus pereant quoq; hactenus Nicander. Caterùm Avicennæ testimonio, cerussam hau[rientibus] alia advenient incommoda, nempe animi deliquium, faucium asperitas, ventriculi, & alvi compunctiones præ[ter] cordiorum tensio, anhelitus difficultas, præfocatio spirituum, & albedo totius corporis: quin & urina modò nigra, modò cruenta redditur. Huc auxilium præstant (ut ipse, & Aetius tradidere) scammonium ex mulsa potum, aliaq; medicamenta, quæ suapte natura urinam valenter pellunt. Post hæc clysteribus uti conveniet, ac subinde providere, ne dormi[ant] ante vomitus, sed vigilantes sæpius evomant poto prius hydromelite suſino, & narcissino oleo admistis. Præferunt quidam anethi semen, & rapi semine concitatas: item clysteres ex brassicæ decocto cum oleo, absq; sale: insuper Ibe[rin]am vitecam ex vino, & Mithridatis antidotum, & album meracum vinum largius potum.

Cerussæ malis auxilia.

FUNGI. CAP. XXIII.

Μύκητες.

FUngorum alii genere, alii copia lædunt: omnes tamen strangulatus suspendio similes concitant. Quibus confestim succurrendum: communiter ex oleo vomere cogendi, mirificè juvat lixivia ex sarmentis aut pyraſtri surculis, epota cum sale, posca & nitro. Fructus, aut folia pyraſtri cum fungis decocta, strangulantem illam vim auferunt, elitataq; eisdem auxiliantur. Adversus fungos gallinacea ova cum posca prosunt, adjecta aristolochiæ drachma: item absinthium cum vino melleque sumptum, & ex aqua potum: apiastrum ex nitro: panacis radix, & semen in vino: fæx vini cremata, cum aqua: atramentum a sutorium ex aceto: radix, vel sinapis, aut nasturtium esu prosunt.

a Cat. χαλκῆ ἄνθος i. flos æris.

Fungorũ venefica natura.

Non modò nocent in universum Fungi, quòd in eorum genere aliqui habeantur lethales, & suapte natura veneno imbuti, sed etiam quod ex his, qui permitiosi non sunt plus quàm ventriculi robur ferre possit, quandoq; ingeratur, ita ut tunc non maleficæ vi, sed copia ladant. Quippe cùm natura humidi admodum, & frigidi sint, & lentore non modico scateant, superato sua quantitate corporis calore, suffocant, strangulant, & denig; interimunt, nisi citius remediis succurratur. Cognoscuntur qui mortiferi sunt (ut superius lib. 4. tradidimus) si frangantur, quòd illico varios mutent colores, statim; computescant. Proinde dicebat Avicenna, in fungorum genere eos esse lethales, qui virides & cæsii deprehenduntur. Sed certo magnopere admirari licet, quòd tanta in hominibus invaluerit gulæ libido, ut etsi sciant fungos esse plerumq; noxios, tamen sui ipsius oblui, magno sanè apparatu eos in cibis avidissimè devorent. Verùm postquam tantam cum palato fungi iniere gratiam, ut ab his abstinere homines non possint, saltem discant velim, ut se ipsos a morte vindicent, fungos nunquam esse sumendos, nisi prius cum sylvestribus pyris decocti fuerint. Quòd si sylvestria pyra desiderentur, ex domesticis ea supplere poterunt, quæ cæteris austeriora habentur: in quem usum adhiberi possunt tam recentia, quam sole siccata. Præstant idem arboris tam folia, quàm cortex, præsertimq; sylvestris: siquidem fungorum antidotum pyra sunt. Dioscorides libro quarto præter medicamenta hic ad fungos assignata, prætulit origani, & satureiæ decoctum, gallinaceorum fimum, ex aceto aut melle potum: quod tamen (ut Philagrius explicat) album esse oportet. Sed primum medicamentum sæpius enarratu eliciendus est vomitus, & subinde acria infundenda clysmata, ut extra corpus trahatur virus. Caterùm ignorandum non est, eos incommoda afferre longè majora, qui propria natura venenati nascuntur, quandoquidem non modò suffocant, strangulantq; comedentes, sed etiam intestina exulcerant, ventriculum inflant, singultum & punctiones excitant, corpori universo pallorem inducunt, & urinam remorantur. Præter hæc alia verenda, & lethifera oriuntur symptomata, nempe frigus, tremor, interceptio arteriarum, animi deliquium, perfrigidus sudor, & mors ad postremum immatura. His primùm auxiliantur vomitiones omni celeritate excitatæ: quibus etiam convenit epotus domestici sanguinis succus, aut devorata arutæ folia, aut origanum, aut mel. Prodest deinde mirum in modum Theriaca, & Mithridatus antidotus ex acerrimo aceto pota, aut ex oxymelite, aut ex aqua vitæ vocata. Quamobrem quinta essentia nostra Theriacalis in his fungorum malis mirificam fert opem. Prætulit ad hæc Avicenna calida quæcunq; aromata, cujusmodi sunt diapipereos, diacyminum, diagalanga, diamoschum. Conciliator potandum exhibet magno juvamento vinum optimum, in quo ferbuerit piper, offertq; subinde allium crudum devorandum. Id quod facit universa ferè rusticorum turba, qui (ut Galenus inquit) allio theriacæ vice plerumque utuntur.

Fungorũ præparatio.

Fungorũ veneni remedia.

GYPSUM. CAP. XXIV.

LApidescens gypsum strangulationem creat. Quare eadem proferenda sunt, quæ mansis fungis, auxilia: & ad hæc malvæ decoctum, quod etiam olei vicem pensat: utpote cùm pingue sit, evomendo lubricas vias, & faciles reddit, deradiq; corpora non finit: quod ubi duratur in lapidem, gypsum efficit. Quinetiam prodest oleum ex aqua mulsa, aut ficorum decocto: & lixivia è ficulneo cinere, aut sarmentis facta, cum vino copiosiore pota: & origanum, aut thymum cum lixivia, aut aceto, aut pallo: hique decocto malvæ proluendi.

GYpsum omnibus notum, si bibatur, aut comedatur, strangulat (ut Dioscorides inquit) quòd respirationis meatus valenter adstringat, & obstruat. Meminit hujus inter venenata medicamenta Avicenna, sic inquiens. Eadem sint gypsi indicia, quæ cerussæ, præterquàm quòd illud citius, & atrocius strangulat: quamobrem iis, qui hauserint, ea conveni-

Gypsi venenorum ejusque remedia.

unt me-

unt medicamenta, quæ ceruſſa, & fungis opitulari diximus. Poſtea lubrica danda ſunt, cujuſmodi eſt malvæ, altheæ, fœni græci, & lini ſeminis decoctum. Conciliator egelidam aquam cum butyro primùm potandam jubet, & deinde vomitum excitandum, à vomitu calidam item cum melle præbet, ut iterum vomant: poſtremò Mithridatii antidotum vino meraco miſtum, drachmarum duarum pondere. Quòd ſi alvus ad hoc adſtricta fuerit, citetur oleo, & anatis adipe clyſtere infuſis, & illinatur venter ricino oleo. Quin & murium ſtercus (ut ipſe ait) ex vino potum, proprium eſt gypſi antidotum. Avicenna autem ultimò purgari jubet ſcammonio, & aliis pharmacis, quæ alvum dejiciendo ad rem faciant.

Αἷμα ταύρειον. **SANGUIS TAURINUS. CAP XXV.**

TAuri recens jugulati ſanguis epotus, ſpirandi difficultatem, ſtrangulatumque concitat: faucium, & tonſillarumq; meatus cum nervorum diſtentione præcludit: lingua rubeſcit: dentes inficiuntur, & quædam concreti ſanguinis veſtigia, inter eorum commiſſuras reſtant. Quare vomitum vitabimus: ſanguinis enim globi attractu illo in ſublime relati, magis gulæ inculcantur. Dari ergo opus eſt cui concretum ſanguinem diſcutiunt, alvum ſubducunt. Groſſi lacteo ſucco turgentes ex poſca, & nitrum per ſeſe, auxiliantur, nec ſecus coagulum omne cum aceto, & laſerpitii radice, aut laſere: itidem & braſſicæ ſemen, & è cinere ficulneo lixivia: conyzæ *a* folia cum pipere, & rubi ſuccus ex aceto: alvus reſoluenda. Iis qui ſervantur, ſtercoroſa, & fluida per ſedem egeri conſueverunt. Stomachum, alvumq; hordeacea farina ex aqua mulſa perungere oportet.

a Meum σήσελι. i. ſemen.

Sanguinis tauri venenata natura.

NEmo tauri ſanguinem clàm potandum exhibere poteſt: nam unuſquiſq; ſanæ mentis ſanguinem cognoſcet, quare, meâ quidem ſententia, fieri non poteſt, ut venefici eo quenquam decipiant: quippe niſi largius bibatur, & adhuc calens ab ipſis defluens venis, antea quàm concreſcat, noxam non infert, aut levem. Quo fit, ut eos tantùm taurino ſanguine interire crediderim, qui aut atra bile tentati, aut cacodæmonibus irritati, vel ut aliquod ſævum mortis genus ab legibus pro ſuorum facinorum pœna luenda inſtitutum effugiant, vel ut immedicabiles & graviſſimos morborum cruciatus finiant vitam pertæſi (quod Plinius libro. 20. cap. 18. feciſſe ait epoto opio Licinii Cecinnæ patrem civem Romanum) mortem ſibi voluntariam conſciſcunt. Proinde ſcitè Nicander in alexipharmacis ita ſcriptum reliquit. Si ex inſipientia quiſpiam atrum tauri ſanguinem hauſerit, mœrore adeò ingemit, ut nimio cruciatu tandem conficiatur, quando cordi appropinquans ſanguis ille condenſatur, ac in medio alvi receptaculo in grumos coagulatur: hinc & meatus ſpirituum obturantur, & halitus ſuffocatur impleto gutture. Atqui tractibus, & ſingultibus iſte afflictus, crebrò humi ſpuma coinquinatus palpitat: hæc ille. Cæterùm ſi fortè fortuna evenerit, ut quis tauri ſanguinem potaverit, & ad eum domeſtici, quibus factum conſtet, Medicos advocent, tunc Medici iis uti poterunt remediis, quorum hic abundè meminerit Dioſcorides. Sed quoniam taurinus ſanguis menſtruum ſanguinem mihi in mentem redegit, atq; etiam hic nobis occurrit ſel pardi, viperæ, & canis piſcis: item cerebrum felis, quem Græci ælurum vocant, cervi extrema cauda, quorundam quadrupedum ſudor, & malum denq; improbatumq; caſtoreum, quæ omnia inter lethalia medicamenta annumerantur, cùm hæc à Dioſcoride in hoc venenorum cenſu prætermiſſa deprehendantur, & nobis propoſitum ſit, ſingulorum vires maleficas, earumq; auxilia deſcribere, hic locus opportunus viſus eſt, in quo de iis diſſereremus, & noſtrum inſtitutum, quantum poſſumus exequeremur. Sanguis itaq; MENSTRVVS mulierum, præſertimq; bilioſarum, & facilè rixantium potus, adeò bibentes effaſcinat & inficit, ut lunaticos & amentes efficiat. Idem deteſtabilis facinoris quandoq; perpetrant maleficæ veneficæq; mulieres cacodæmonibus ductæ, ipſum exhibendo propriis maritis vel iis, quos odio proſequuntur. Hujus tamen noxæ ſuccurritur contritis margaritis drachmæ pondere ex melliſſophylli aqua potis: auxiliatur & tepida balneum. Confert ad hæc (ut Conciliator inquit, ſi tamen id abſq; divinæ legis injuria fieri poſſit) ut affecti hilari frequentiq; mulierum conſortio lætentur, cum eisq; coeant, præcipuè cum juvenibus, quæ rarò nuptias celebrent. Prodeſt & Theriaca drachmæ pondere ex fumariæ aqua quotidie pota. Proſunt & viperei paſtilli ſcrupuli pondere, additis tum margaritis, tum Theriaca eodem pondere. Epoto autem PARDI felle excitatur vomitus, ceu aloes amarore os & nares inficiens: poſt vomitum univerſum corpus flaveſcit, ictericorum modo: poſtremò ea omnia conſequuntur incommoda, quæ ab aſſumpto napello, & à viperarum morſibus eveniunt, cùm tam ſævum lethiferumq; ſit, ut tribus tantùm horis potantes perimat: quod ſi hoc temporis ſpatio non interficit, prorſus deſperandum non fuerit. Expugnatur primùm vomitionibus illico excitatis, ſubinde iis utiq; antidotis, quæ napello, vel viperæ morſu infectis opitulantur. Avicenna huic veneno peculiarem conficit Theriacam ex Lemniæ terræ, & lauri baccarum, ſingulorum drachma una: capreoli coaguli drachmis quatuor, myrrhæ & rutæ ſeminis, cujusq; ſemidrachma, quæ omnia melle excipit. Hanc juglandis quantitate exhibet, excitatis deinde vomitionibus, ductisq; demum laborantibus in calidæ aquæ balneum, cui inferbuerint odorata medicamenta. Sed VIPERÆ fel adeò perniciosum exiſtit, ut ſtatim animi deliquium adferat: quare rariſſimè antidotis ſuccurri poteſt, quòd nullum detur ea præparandi ſpatium. Veruntamen ſi quid eſt quod tam brevi temporis momento quicquam opiferat, id erit quàm celerrimè excitatus vomitus, epoto prius cocto butyro, igne colliquato: quo vomitiones iterum, atque iterum movere oportet. Poſt vomitus nihil ſalubrius, quàm theriaca, & mithridatis antidotum, moſchus, ambarum, & eorum compoſita medicamenta, quæ diamoſchum & diambarum appellantur. Ubi autem animi deliquia perſeverant, & corporis univerſi anguſtia, vivum quidem offerendum eſt, aut caporum, & gallinarum carnium ſuccus ex aquæ ferventis balneo in vaſe vitreo deſtillatus. Huic equidem noxæ crediderim magnificè adverſari oleum noſtrum de ſcorpionibus, cujus componendi rationem tradidimus in hujus libri præfationis commentatione: itidem & quintam eſſentiam noſtram, quòd ictu oculi ſuis perquàm tenuiſſimis partibus in totum deferatur corpus. Porrò fel, quòd à CANE piſce eximitur, lethiferum eſt: quippe quòd potum, vel eſitatum lentis tantùm quantitate, ſeptenis diebus interficiat. Curantur tamen qui hauſerint, epoto bubulo butyro cum gentianæ radice, cinnamomo & leporis coagulo. Prodeſt & corpus univerſum odoratis oleis illinire, & victu tenuiſſimo uti. Cæterùm qui FELIS CEREBRVM in cibis ederint, crebrus afficiuntur vertiginibus, fiuntq; ſubinde ſtolidi & amentes. Quibus etſi ſubveniri poſſit, id tamen non niſi temporis tractu, & admodum difficulter fieri poteſt. His danda eſt Lemnia ſphragis, & vomitiones inde ſunt excitandæ, fieriq; id oportet, ter, aut quater in menſe. Præſtat item auxilium, ſi quotidie mane ſumant ægri diamoſchi infectionem, tribus vel quatuor horis ante cibum, quinimmò moſchus per ſe ſe ſufficienter auxiliatur: namq; ut quidam tradiderunt, moſchus tantum hujuſce cerebri proprium eſt antidotum, ſi dimidii ſcrupuli pondere ex vino bibatur. Sed illud non eſt ignorandum,

Sanguinis menſtrui venenum ejuſque curatio.

Pardi felis veneni ejuſq; remedia.

Viperæ felis venefica vis & auxilia.

Canis viſcis felis venenū & cura

Felis cerebri maleficii & remedia.

randum, quòd non modò Feles devorato eorum cerebro homines inficere poſſunt, ſed pilis quoq; reſpiratione, & oculorum
contactu. Nam etſi pili omnes imprudenter in cibu ſumpti, præfocare poſſint, anhelitus meatus obſtruentes, tamen felium Felium converſatio noxia.
privatim exitiales exiſtimentur. Eorum præterea ſpiritus tabifico quodam veneno infectus deprehenditur. Etenim novi ego
quo dam, qui cum felibus adeò delectarentur, at nunquam ſine ipſis dormitum peterent, attracto inde diutius aeris vehi-
culo eorum ſpiritu, in tabem, & maraſmum incidere, quibus poſtremò confecti diem ſuum obierunt. Nec diu eſt, quòd in
quodam monachorum cœnobio univerſa perijt familia, magno felium numero & contubernio. Lædunt item ſuo (ut dixi-
mus) oculorum intuitu, adeo ut quidam reperiantur, qui his viſis, aut auditis, pavore quodam illico capiantur, terrean-
turq; maxime, quod non modò ex eorum veneno provenire exiſtimaverim, ſed etiam propria eorum natura, qui eos vel Feles quidam ferre non poſſunt.
intuentur, vel audiunt: quandoquidem ij ſua natura talem à cœlo qualitatem influxam habent, quæ nunquam ad pro-
priam moveatur actionem, niſi objiciatur id, quod natura ſibi contrarium fuerit. Horum plures in Germania duntaxat
vidimus, & quoſdam ex ea natione Goritiæ commorantes. Quòd autem verum ſit, id aliunde evenire non poſſe, quàm à
congenita qualitate, quæ paucis admodum ineſt, apertè ſanè oſtenderunt eorum aliqui. Quippe cùm hujus gentis quidam
hyemis tempore in hypocauſtum nobiſcum cœnaturus intraſſet, quò plurimum amicorum ſodalitas convenerat, mulier
quædam hujus viri naturæ conſcia, ne is, viſo felis catulo, quem educaverant, iratus diſcederet, illum in arcula quadam
eodem in cœnaculo concluſerat. Sed quamvis nec vidiſſet ille nec audiſſet catulum, cùm pauco pòſt tempore aerem felis hali-
tu infectum inſpiraſſet, irritata ſtatim ea temperamenti qualitate felium inimica, emiſſo ſudore, pallida admodum facie,
omnibus ſane admirantibus, tremebundus conclamare cœpit, hic aliquo in angulo latet felis. His autem eadem opem fer-
re putaverim quæ cerebrum comedentibus remedio eſſe diximus. Invenitur etiamnum in CAVDÆ CERVI extremis Caudæ cervi venenum & ejus curatio.
partibus porraceus quidam humor felleæ bili admodum ſimilis, qui ſi fortè devoretur, præſentaneum eſt venenum. Adfert
enim illico intolerabiles anguſtias, animi deliquia, & omnia tandem ſymptomata, quæ epotum napellum conſequuntur.
Succurritur huic, ut cæteris primùm vomitionibus, epoto butyro excitatis. Poſtea dandus ſmaragdi pulvis ex vino dimidii
ſcrupuli pondere. Quin & piſtacia proſunt, & pontica nuces in cibis largius ſumptæ. Ad hæc univerſum corpus inungi
præſtat oleo è citrei ſeminis expreſſo. Item theriaca proficit ex vino pota duarum drachmarum pondere. Magna quoq;
infert incommoda quadrupedum quorundam SVDOR, præſertim equi, aſini & muli, quamvis etiam cæterorum ſit ma- Sudoris animalium virus & remedia.
lus. Is igitur potus viridem tumidamq; reddit faciem: ſudorem fœtidum in univerſum excitat corpus, præſertim ſub alis.
Perturbat præterea tum ventriculum, tum alvum univerſam, genitis excitatisq; flatibus in inteſtinis. Quòd ſi bibatur ex
vino, delirium facit. Hu tepidam largius prabendam ſcribunt, ut concitato inde vomitu pulverulentus ſudor rejiciatur.
Poſt vomitum confert vinum cum roſaceo potum: item rhabarbarum ſemidrachmæ pondere ſumptum, addito foſſitii ſa-
lis momento: tametſi propria hujuſce ſudoris antidotus ea ſit Theriaca (ut Avicenna eſt author) quæ ex Lemnia ſphra-
gide & lauri baccis conficitur, cujus componendæ rationem paulò ſuperius retulimus, de Pardi felle diſſerentes. Veneno- Castorei virulenta vis & curatio.
ſum æque ac lethiferum ajunt eſſe etiam CASTOREVM, quod jam putredine nigredinem contraxit, vel illud potius,
quod è Ponto fuerit allatum. Hoc enim (ut Strabo inquit) venenoſum eſt propria ſui natura. Animadvertant igitur tum
ſepiatarii, tum Medici, cùm plurimi uſus ſit medicamentum, ne malum exhibentes caſtoreum, aliquem interimant,
quandoquidem non modò furore aguntur, qui hoc medicamentum hauſerint, ſed etiam intumeſcentem linguam exerunt,
atq; tam ſæva febre corripiuntur, ut uno tantùm ferè die intereant. Adverſus hoc venenum mirum in modum juvant vo-
mitiones, quas toties butyro, & hydromelite epotis citare convenit, quòd nullum ea, quæ rejiciuntur, caſtorei odorem refe-
rant. Poſt vomitiones conducit diamoron potum, aut limonum, aut citrei mali ſuccus ſaccharo admiſtus. Verùm pecu-
liariter hujuſce caſtorei antidotum eſt coriandri ſemen toſtum, drachmarum duarum pondere ſumptum.

Γάλα ἐμπυτικὸν. LAC INTUS COAGULATUM. CAP. XXVI.

EOs, qui coagulatum lac hauſerunt, frequens illico ſtrangulatio invadit, quod in globulos quoſdam lac coaleſcat. Quibus juvandis pro antidoto, coagulum ex aceto damus, & bibere ſæpius cogimus. Damus & calaminthæ folia arida, item ſuccum: aut laſerpitii radicem, aut laſer cum poſca: thymumq; ex vino, & cum luto ſuo lixiviam. Sed nulla ſalſilago objiciatur: quoniam magis lac coiret, & in caſeum denſaretur. Neq; illos vomere convenit: ſiquidem concretum lac ſeſe in gulæ anguſtias, inſinuans, ſtrangulat.

Credidere quidam Dioſcoridis interpretes, authorem hoc in loco de eo coagulato lacte diſſerere, quo frequenter in ci- Lactis coagulati conſid. Quorundam interpretum error.
bis utimur. E quorum numero fuere Ruellius, & Manardus Ferrarienſis ea epiſtola, in qua univerſam Marcelli in-
terpretationem corrigit. Sed ij alioqui viri eruditiſſimi, in hoc haud dubiè falluntur, meo judicio. Siquidem lac ea ratione
coagulatum nutrit, non autem ſtrangulat, ut omnes in univerſum homines teſtari poſſunt, ſed præſertim ij qui in montibus
degunt, cùm Majo & Junio menſibus hujuſcemodi lactis plurimum devorent. Ideo nil aliud nobis aſſerendum eſſe puta-
verim, quam quod de eo tantùm lacte intellexerit Dioſcorides, quod cum admiſto coagulo bibitur, anteaquam coaleſcat
ita ut intus, non extra coagulatum ſit. Quo factum eſt, ut in hoc à Ruellii interpretatione in aliam deſciverimus & hic,
& in hujus libri præfatione prope calcem. Magis enim Dioſcoridis ſententiam exprimi cenſemus, ſi lac intus coagulatum,
vel (ut Marcellus) lac cui coagulum admiſtum ſit, vertantur verba illa τὰ λάκτα ἐμπυτικὸν. Nam quod jam coagulatum
eſtur, non magno labore coquitur, ac digeritur, tranſitq; in nutrimentum. Illud verò, quod ubi coagulum ei admiſtum
creſcit ſitq; concoctrici facultati adeò contumax, ut ſuperato caloris robore ſtrangulet, non ſecus ac taurinus ſanguis. Pro-
inde aſſerit Dioſcorides, tauri ſanguinem minimè ſuffocare, niſi recens calidusq; jugulati tauri venis defluxus bibatur,
anteaquàm concreſcat: quandoquidem is non enecat aliqua propria veneni facultate, ſed concretione tantum, quam in
ventriculo conſequitur. Id quod evidentiſſimum eſt in epoto lacte, cui admiſtum ſit coagulum: aut in eo quoq;, quod ſine
coagulo bibitur, & per ſe aliis de cauſis in ventriculo coaleſcit. Evenit enim quandoq; hoc, cùm lac bibitum craſſius ſue-
rit, & ventriculi, & jecoris temperatura calida, & ſicca nimis. Nam ingens horum viſcerum cum caliditas, tum ſiccitas,
conſumpta brevi lactis humiditate, reliquum, quod craſſum eſt, facilè cogit, & conſpiſſat. Quinetiam illud idem in-
genti ſit frigiditate: nimirum expreſſo ab ea, quod tenuium partium, reliquum craſſioris ſubſtantia facilè congelaſcit,

haud ſecus quàm de glacie, & nive fieri libro quarto meteororum tradidit Ariſtoteles. Quamobrem eſt Galeni conſilium libro tertio de alimentorum facultatibus, ut nemo lac potaturus ipſum bibat, niſi mellu, aut ſalis tantillum prius admiſceat, ne in ventriculo concreſcat. Sed non propterea mirari licet, quòd Dioſcorides ſcripſerit, lac concretum in ventriculo habentibus nihil ſalis ſalſive eſſe offerendum. Quippe quemadmodum coagulo primò lac coagulat, contrarium quid deinde efficit, ſi jam concreto lacti ſuperaſpergatur: ita ſal prius lacti commiſtum, id concreſcere prohibet, mox contrarium effectum præbet, ſi jam concreto aſpergatur: recens enim caſeus ſale reſperſus, illico duritiem contrahit. Seu jam addamus rationem accedamus. Eadem autem erit lactis in ventriculo coagulati curandi ratio, quæ ſanguinis tauri, quandoquidem tantùm ſit utendum medicamentis, quæ ſuapte natura concreta liquant & diſcutiunt. Quæ in re auxilium præſtabunt ipſa coagula, acetum, præſertimq; ſcillinum, lixivium, & ea omnia, quæ incidunt & diſgregant. Porro illud non prætereundum eſſe arbitror, quod ubi in hoc capite legitur, ἢ τὴν πηλοποιητικὴν νονίαν, id eſt, & figlinam lixiviam, nonnulli vertit Ruellius, & cum luto ſuo lixiviam, Geſnerus in primo ſuo de animalibus tomo, de tauro agens, legendum rectius putat ἢ τὴν πιλοποιϊκὴν νονίαν, hoc eſt, & pilopœorum lixivium: reprehenditq; in hoc Cornarium, quod putaverit pecorem ad lutum lavandum ſibi lixiviam conficere. Sed mihi, ut ingenuè dicam, magis placet Geſneri, quàm Cornarii opinio, ſiquidem cùm figlinum lutum nunquam lixivia lavari aut parari audiverim, viderim aut legerim, veritati conſonum non videtur, ut de figlina lixivia intellexerit Dioſcorides: ſed de ea potius, qua ad lanam expurgandam, ut magis idonea reddatur, utuntur pilopœi, hi ſunt, qui pileos conficiunt. Eorum namque lixivia, quod è combuſta vinacea plerunque fiat, ea quæ ad caput capillosq; abluendos communiter paratur, acrior, fortiorq; efficitur: ut proinde adhuc diſſoluendum in ventriculo coagulatum, eſt longè valentior. Error præterea facilis eſſe potuit librariorum, ex unius duntaxat literæ variatione, ν pro ι ſcribentium. πηλὸς enim per ν ſcriptum, lutum ſignificat, unde πηλοπλάϛην & πηλοπλάϛτην aliqui figulum interpretantur, πιλοποιὸς autem per ι, artifex eſt, qui pileos ex lana conficit. Hac itaq; ratione putandum fuerit πιλοποίκην, non autem πηλοποιητικὴν in Dioſcoride hoc loco eſſe legendum. Cæterùm Fuchſius in ſuis doctiſſimis annotationibus in Nicolaum Myrepſicum, ea ſectione, in qua de unguentis tractat, capite 28. nil aliud hanc lixiviam eſſe putat, quàm aquam quæ lutum laverit, vel per lutum tranſierit, non autem cum cinere & calefactam. Sed cum figlinum lutum potius adſtringat, contrahatq; quàm laxet, ac digerat, neſciverim profecto, qua ratione is eam lixiviam tali luto confectam, iis potandam daret, quibus lac in ventriculo concreviſſet.

Lactis in ventriculo coagulati curatio. Dioſc. lectio caſtigata.

Lixivia pilopœorum.

Λιθάργυρος. ARGENTI SPUMA. CAP. XXVII.

SPuma argenti pota, ſtomacho, ventri, & interaneis gravitatem cum magnis torminibus adfert, & nonnunquam pondere ſuo inteſtina vulnerat, urinamq; ſupprimit: corpus intumet, plumbeamque deformitatem concipit. Quibus ſubvenit ſecundum vomitionem, potum ſylveſtris herminii semen myrrhæ drachmæ octo, abſinthium, hyſſopum, apii ſemen, aut piper, aut liguſtri flos ex vino: audum palumbis fimum, cum nardo & vino.

Spumæ argenti mala.

POta argenti ſpuma, cujus hiſtoriam libro quinto tradidimus, lethifera (ut Dioſcorides inquit) adfert incommoda. Sed præter hæc Aëtio, & Avicenna authoribus, alia etiam eveniunt mala, nempe compaginum, & articulorum inflammatum, ſeu ardor: alvi ſuppreſſio, quamvis quandoque ex accidenti alvus ipſa dejiciatur: ſermo item præpeditur, & ſæpe inteſtinum prominet: poſtremò invaleſcente malo ægri ſuffocati moriuntur. Nicandro verò in alexipharmacis authore, iis qui argenti ſpumam ſumpſerint, alvi moleſtia accedit: quin & flatus ſeſe revoluentes per medium ventrem & juxta umbilicum murmurant, inſtar torminum curatu difficiliorum, quæ hominem afflictant duris eum cruciatibus impetentes. Nec jam urinæ ejiciendæ patet exitus: membra totius paſſim corporis ardent, planeq; jam plumbeum, ſeu lividum colorem induerunt. hæc ille. Cæterùm illud animadvertendum eſt, quòd ubi in hoc capite legitur, dandam eſſe myrrhæ octo drachmarum pondere, non deeſt ſuſpicio quin ea lectio ſit depravata, quòd hæc myrrhæ nimia videatur eſſe quantitas. Auget ſuſpiciones Nicander, qui duos tantùm myrrhæ obolos exhibet, Aëtius tres, Avicenna verò tres drachmas non excedit. Curatio in univerſum ſit citatus primùm vomitibus, & infuſis deinde clyſmatibus (ut Conciliator tradit) ex hydromelite, gallinarum & anatum adipe. Poſt hæc prodeſt amygdalinum oleum potum è dulcibus nucibus expreſſum. Conferunt item carnium cibis ſumptæ: præterea ventriculum apii ſucco, & alvum butyro illinire utile eſt. Proprium verò hujuſce veneni antidotum (ut idem ait) eſt lathyris ſemen duarum drachmarum pondere potum. Veruntamen cum hoc facultatis admodum dejectoriæ ſit medicamentum, drachmam ego non excederem. Eadem quoque infert mala PLVMBI SCOBS tenuiſſime contrita, & iisdem pariter curatur medicamentis. Siquidem argenti ſpuma nil aliud eſt quam plumbum argenti aut æris recremento commiſtum. Nec deleteria vi vacant (ut author eſt Avicenna) FERRI tum ſcobs, tum ſquama tum recrementum: tametſi omnia hæc prius diutius aceto macerata nulla prorſus moleſtia in medium veniant uſum, dentur, potanda dyſenteriis, mulieribus uteri defluxione tentatis, & in eclegmate ad lienis infarctus, tenuia ad enteroelas. Sed de his vel non infrenatis, vel pluſquam par ſit ſumptis, fortaſſe intelligit Avicenna. Itaq; excitatur ab his inteſtinorum cruciatus, oris & linguæ ſcabrities, aſſiduus univerſi corporis, capitis dolor, maraſmus, & membrorum omnium arefactio. Succurritur noxæ potu lactis recenter mulſi, ac ſubinde datis alvum vaienter ſolventibus medicamentis, ſecundum quæ butyrum tamdiu potandum dare oportet, donec inteſtinorum dolores amoveantur. Hæc dum ſuccurrunt, perfundatur eorum caput oleo roſaceo, violaceo, & è nymphæa floribus parato. Tollitur deinde adveniens maraſmus intemperies, & corporis univerſi arefactio, demerſis in balneo laborantibus, in quo teſtudines, ranæ, malvæ folia inferbuerint: quinetiam clyſteribus ex pedum hædorum jure aut alibi radicum decocto: item butyro largiùs in cibis ſumpto, & epotis pinguium carnium juribus. Sed (ut idem Avicenna ſcribit) proprium hujuſce ferrei pharmaci antidotum, eſt lapis magnes drachmæ pondere potus, ex meconiatis, vel betæ ſucco. Veruntamen hoc haudquaquam fieri poſſe videtur abſque manifeſto ſumentium diſcrimine, quandoquidem etſi magnes ſuapte natura ferrum trahat: non tamen affirmaverim, quod hanc ob cauſam ejus quoq; deſtruat facultates, & impediat noxam, ſed potius quòd eam augeat crediderim. Quippe cùm is ferrum ad ſe traxerit, id ſanè diutius in ventriculo retinebit, ex quo noxa fovebitur. Adde præterea, quod cum & ipſe MAGNES deleteria ſit facultatis, adeò ut eos, qui hauſerint, lunaticos & melancholicos efficiat, eum haudquaquam ore ſumendum eſſe duxerim. Hujuſmodi itaque qui Magnetem ſumpſerint, commendant quidam auri tenuiſſimam ſcobem ex vino potam, & ſmaragdorum ramenta eodem pondere. Laudant etiam clyſteres ex lacte, & dulcium amygdalarum

Plumbi ſcobis noxa, & curatio.

Ferri ſcobis, ſquamæ, & recrementi noxa & cura.

Magnetis venefica vis & auxilia.

Lætum oleo infusos. Sed cæteru præferunt smaragdum ter novem diebus potum, tribus semper intermissis diebus. Lethifera & non parum formidanda est etiam AERIS SQVAMAE vis. Ea siquidem pota, intolerabiles alvi defluxiones mo- Squamæ æris lethifera vis, & remedia.
vet, aut noxias vomitiones concitat, obortus inde molestissimis alvi & ventriculi punctionibus. His auxiliantur citata pri-
mum vomitiones. deinde ægri in balneum mittendi sunt, in quo hircorum conserbuerint capita, aut ingens cochlearum
numerus. Prodest & menthæ succus potui datus: insuper alvum, & ventriculum calido rosaceo perungere, expedit. Ve-
rum ad hoc præterea poterunt acori radicis trium drachmarum pondere pota, aut earum succi tantundem. Sed nobis aco-
ri succum dare perdifficile fuerit, cùm legitimum in nostris non proveniat regionibus, nec nisi siccum afferatur. Lituani
tamen & Tartaria eo abundant, ut supernus libro primo prodidimus.

10 Τὰ περὶ ἀργύρου. ARGENTUM VIVUM. CAP. XXVIII.

ARgentum vivum potum eadem quæ spuma argenti infert, eisdemq; utendum auxiliis. Lac copiose potum auxiliari constat: sed postea evomant, qui hauserunt.

VEram omnino & exquisitam argenti vivi cognitionem non habuisse Dioscoridem & Galenum, illud maximo in- Argenti vivi pernicialis natura.
dicio esse videtur, quòd hic paucis, ille verò perplexè ejus historiam, & facultates tradiderit. Hoc, ut in præfationis hu-
jus volumine commentario tradidimus, interimit, si largius bibatur, excessu summè frigido & humido. Putrefacit enim
hoc suo exuperante temperamento innatum cordis humorem, ac subinde congelat sanguinem, vitales spiritus, & ipsam
denique cordis substantiam, quandoquidem id Medicis experientia compertum est, ut Conciliator testatum reliquit. Nam
20 *cùm seplasiarius quidam ardentissima febre correptus, siti intollerabili vexaretur, & dilirio oberrans in pharmacopoli-* Historia sumpti argenti vivi.
um descendisset, ut aliquid ad potandum inveniret, fortè fortuna in argenti vivi vas incidit, multumq; ex eo potavit,
aqua fortasse vice: postea statim in suum cubiculum se recepit, ubi paucis post horis congelatus interiit. At cùm ejus dome-
stici sub cadavere magnam argenti vivi quantitatem invenissent, jam per sedem egressi, advocarunt Medicos, ut ejus
rei, quam miraculum existimabant, diligenter causam investigarent. Ii statim ex pharmacopolio argenti vivi vas adfer-
ri jusserunt, quod ubi fere vacuum reperissent, rem uti se habuerat deprehenderunt: auxit q; fidem quòd eviscerato ho-
mine, adhuc argenti vivi libram in ejus ventriculo invenerunt: quin & sanguinem circa cor concretum. Quo argumen-
to palam sit, magno admodum recessu frigidum esse argentum vivum. Verùm enimvero in ejus curatione illud inquiren-
dum est, an purum sit quod potum fuerit, an saliva alove liquore extinctum, aut acerrima aqua, qua chymistæ utuntur,
aut per se tantum præcipitatum, aut unà cum arsenico, vel chalcantho sublimatum: cùm enim aliud alio pernicio sius
30 *habeatur, proprium quodlibet exigit remedium. Pernicialius est sublimatum, secundum hoc præcipitatum: proxime se-*
quitur, quod saliva, aut aliquo liquore fuerit extinctum: minus verò cæteris nocet, quod purum, vivumq; fuerit: utpote
cum fluidum admodum sit, & ponderosum, non difficulter clysteribus extrahitur. Id quod cæteris generibus non evenit,
quæ cum ventriculo inhæreat, illum facilè erodunt & exulcerant. Argento vivo puro, aut extincto, aut præcipitato epo-
tu, eadem consequuntur symptomata, quæ argenti spuma pota infert, sed cum magno anhelitus fœtore, quem & ut respi-
ant, qui Gallica lue affecti eo illinuntur. Quod maximum præbet indicium, quod sua exuperante humiditate, omnes hu-
mores, qui ventriculo aliisq; circumstantibus partibus hæserint, computrescere faciat. Cæterùm epoto sublimato, illico Sublimati epoti lingua.
lingua & fauces non aliter exasperantur, quam si quis immaturorum sorborum succum hausisset. Quod sanè incommo-
dum nullo lenientium gargarizatu, nisi difficilè, & longo tempore tolli potest. Id enim quàm primùm in ventriculum de-
scenderit, et pertinaciter inhæret: quare statim erodit & exulcerat: tum inextinguibilem sitim excitat & inexplicabilem
40 *angustiam inducit. His succedit linguæ tumor, animi deliquium, urinæ suppressio, anhelitus difficultas, & ventriculi, &*
intestinorum tormina, tam vehementi erosione, ut nisi confestim succurratur, pereant affecti, erosis, perforatoq; ventri-
culo & intestino. Purum curatur (ut Dioscorides, Aëtius & Paulus memoriæ prodidere) auxilio, quibus argenti spuma: Argenti vivi sumpti curatio.
nam si copiosius ebibatur, non interficit, quòd ob sui tum pondus, tum fluxilem substantiam facilè per inferna secedat,
nulla in ventriculo, & intestino protracta mora. Ex quo nil mirum, quòd scripserit Avicenna, non deesse qui bibant ar- Argenti vivum partum promovet.
gentum vivum, & nullam inde sentiant noxam, quòd facilè labatur è corpore, dummodo qui hauserint, continuò huc atq;
illuc deambulent. Goritienses mulieres ægrè parturientib. ultimo remedio, argentum vivum potandum præbent. scrupuli
pondere. Nec desunt, qui ad interimendas alvi tineas, pueris etiam propinent, ad duorum granorum milii quantitatem,
citra ullam molestiam. In aliorum autem curatione alia requiruntur remedia, nempe clysteres, vomitiones pinguia in po-
tu sumpta: & ut in universum dicam, huc opem ferunt omnia medicamenta, quæ venenis erodentibus conveniunt quo-
50 *catora non plura hactenus nobis comperta sunt. Nec aliis utendum est remediis, ubi quis cinnabarin sumpsisset.* Cinnabaris remedia.

Τίτανος, σανδαράχη, ἀρσενικόν. CALX, SANDARACHA, AURIPIGMENTUM. CAP. XXIX.

CAlx, sandaracha, & auripigmentum pota, alvum, & intestina cum vehementi erosione excruciant. Præbenda cuncta, quæ suo admistu illorum acrimoniam hebetant, ac solvunt, & facilem lubricamque alvum reddunt, cujusmodi ibisci, & malvæ succus est: natura enim utique perlubrica. Dandum decoctum seminis lini, vel semen tragi herbæ, vel oryzæ, lacque cum aqua mulsa copiosum, jura pin-
60 guia, & boni succi.

NOn modò Calx, Sandaracha & Auripigmentum, quorum historiam superiore libro tradidimus, hausta vehementissi- Calcis, sandarachæ & auripigmenti venena & curatio.
mos ventriculi & intestinorum cruciatus, & erosiones excitant, ut Dioscorides inquit, sed etiam sitim inexplebilem,
faucium & gulæ asperitatem, tussim, spirandi difficultatem, urinæ suppressionem, & dysenteriam. Cæterum hæc omnia
adjuvantur (ut jamdudùm docet Dioscorides) pinguibus acrimoniam obtundentibus, & potionibus lenientibus, alvum lubri-
cam reddentibus. tum etiam cremoribus, atq; seminum quorundam spissamentis, ut in cantharidum curatione latius
diffusius q; prodidimus: quandoquidem medicamentorum omnium erodentium curatio à cantharidum curatione non dif-
fert: neq; in sane valentiora nobis sese offerunt remedia. Quare ex eo loco medicamenta petenda erunt iis, quibus usu fu-

Arſenici ſublimati, & aliorum quorundam venenū. Arſenici ſublimati curatio.

tura ſunt. Eoſdem quoq; effectus malos & noxios præbent ARSENICVM *ſublimatum, Aerugo, & quod officinæ Riſagallum appellant: quin & Saponis lixivium: quod vulgò vocant Itali la maeſtra, & Aqua ea omnium acerrima quæ auri fices, ac chymiſtæ aurum ab argento ſeparant. Sed aquæ hujus & lixivii difficilis eſt cura, quòd illico in totum diffundantur corpus. Univerſalis tamen curandi ratio eadem erit, quæ calcis & auripigmenti: tametſi altero ſit vehementius, & erodentius. Qui autem privatim Arſenicum ſublimatum hauſerunt, eos frequenter vomere oportet, poto ſemper butyro, aut per ſe tantùm, aut additò rapi ſeminis decocto. Proſunt his & clyſteres ex pingui jure aut ptiſanæ alicare more, aut ſpiſſamentis ex pſyllii, malvæ & cydoniorum ſemine factis. Auxiliatur amygdalinum oleum, & jus pinguium gallinarum in cibis ſumptum. In præſtantiſſimum verò antidotum cenſetur foſſile cryſtallum, in tenuiſſimum pulverem contritum drachmæ pondere, ex dulci amygdalino oleo potum. Sed antidotum omnium præſtantiſſimum contra meram Arſenici vim, eſt pulvis Sereniſſimi Principis mei Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, quo Pragæ ſervatus eſt quidam ſpendio damnatus, cui pulveris hujus experiundi gratia, Arſenicum datum eſt in potione drachmarum duarum ponderis. Siquidem cùm is poſt quartam ab epoto veneno horam, lividus totus adeò viribus deſtitutus decumberet, ut jamjam moribundus ſtrangularetur, oblatus eſt illi pulvis ex albo meraco. Quo factum eſt, ut etſi in conflictu nulla ferè recuperandæ vitæ ſpes haberetur, vicit tamen natura hoc antidoto validior ac vivacior reddita, & veneni immanitatē ſuperavit, adeò ut is ſequenti die liber evaſerit, & lætus coram omnibus apparuerit. Eodem quoq; pulvere alii à me ſervati ſunt, quorum iam ab aliis, qui antidotum à me receperūt. Franciſcus Calzolarius myropola Veronēſis amicus intimus meus, hoc antidoto à me accepto duos homines Veronæ in carcere detentos, qui venenum in piſce quodam dono miſſum devorarant, poſt octavam diem à veneno accepto liberavit, præter Medicorum ſententiam, qui ſymptomatum immanitatem intuentes, illos omnino morituros cenſebant. Nec quidem ab re, cùm alii duo, qui illis commenſales in carceribus erant eadem die mortui ſint, quòd neminem habuerint, qui ſui curationem ſuſcepiſſet. Hujuſce hiſtoriæ etiam aſſertores habeo Magnificos viros, patritios Venetos, Nicolaum Quirinum, & Hieronymum Marcellum, quorum hic Capitaneum, ille Prætorem Veronæ gerebant, ut ex publicis eorundem ſcriptis, quæ apud me ſunt, quiſquis certior fieri poteſt. Huic acceſſit clariſſimi Medici Antonii Capriani Mantuani teſtimonium, qui Tridentini Cōcilii aliquot annis Phyſicum egregia cum laude. Nam cùm is, tum temporis, quo hæc evenerunt, Veronæ ſe reperiret, accerſitus à Reverendiſſimo Card. Navagerio, admirandas hujuſce pulveris adverſus venena vires, ad excellentiſſimum Philippum filium ſuum, Reverendiſſimi Archiepiſcopi Pragenſis Medicum, & hiſtoriam omnem deſcripſit, & ut me rogaret addidit, ut eundem pulverem illi tranſmitterem. Sed & id mirum admodum videri debet, quòd hic pulvis non ſolum hauſtus, ſed etiam illitus demorſos ictoſq; à venenoſis animalibus ſervat & ſanat, eo è roſarum aqua epithematis modo ſub ſiniſtro ubere, & ſuper affectum loco illito. Jacobus Antonius Cortuſius Patritius Patavinus, hoc pulvere à me accepto, quendam civem & vicinum ſuum a Scorpione magno ictum, jam animi deliquio detentum, brevi admodum tempore revocavit ad vitam. Quinetiam eadem ſervata ratione proprium ſuum ſervavit aurigam à ſerpente venenoſo demorſum. Porrò* AERVGO, *præter alia ejus mala ante dicta, adeò ſpirandi meatus occludit, ut magno impetu ſuffocet affectos. Succurritur noxæ crebris cum butyro, & calida excitatis vomitibus, ut in Arſenico, & infuſis ſubinde clyſteribus ex aſinino lacte, & dulci amygdalino oleo. Prodeſt & Lemnia ſphragis drachmæ pondere ex vino albo pota. Præſtat item in olei balneum laborantes ad ventriculum uſque demittere. Sed proprium hujuſce pharmaci antidotum (ut ait Conciliator) eſt, ut qui hauſerint, bibant ex vino corallia rubra in tenuem pulverem contrita, ſenorum ſcrupulorum pondere. Cæterùm* RISAGALLO *vulgò dicto, quod quidam Realgal appellant cùm maximè extremeq; ſiccet, & nervos contrahat, non alia convenit curatio, quàm quæ Argento vivo, & arſenico ſublimatis, & æruginī adhibetur: quanquam privatim non obſcurè juvat univerſum corpus dulci amygdalino illinire, & violaceo julapio, & ptiſana hordeacea ſitim extinguere. Proficit & pinorum nucleorum oleum, aut è magnis nucibus, quæ ex India advehuntur, expreſſum, ſemilibræ pondere potum. In ſumma ea omnia efficaciter adhibentur, quæ cantharidibus conferre diximus.*

Aeruginis remedia.

Riſagalli curatio.

λαγωὸς θαλάσσιος. LEPUS MARINUS. CAP. XXX.

QUi leporem, marinum biberunt, piſcium virus olent: procedente tempore alvus dolore afficitur, & urina ſiſtitur: & ſi quando eam reddere contingat, purpureum colorem refert: omne piſcis genus averſantur: & odio habent: fœtido, ac gravi ſudore manant: bilioſus vomitus, interdum ſanguini promiſcuus, ſubſequitur. His dandum lac aſininum, vel paſſum continuè, aut radicis malvæ foliorumque decoctum, aut trita cyclamini radix cum vino, aut veratri nigri, aut ſcammonii ſucci drachma, cum aqua mulſa, punicique mali acinis. Cedria contrita cum vino efficax eſt: anſerinus ſanguis, ut tepebit potus. Sed cùm piſces omnes reſpuant, aſpernenturque, ſolis fluviatibus cancris veſci poſſunt, bibuntque eos admiſto vino, adjutique ab his percoquunt, cumq; appetere & comeſſe piſces cœperint, ſuæ ſalutis indicium habent.

Leporis marini veneni ſigna.

DIximus de Lepore marino libro ſecundo, de quo ita ſcribit Nicander in alexipharmacis. Sin marini leporis malè perdentis potionem deprehenderis, perniciem aſſerentem, odorem ejus ſenties, qualis eſt ſquamarum & piſcium purgamenti. Porrò guſtus, & ſapor ejus piſcoſus eſt, qualis putrefactorum piſcium eſſe ſolet: vel cum nondum ablutorum ſquamæ polluunt corpus. Sequitur hujuſce potionem viridis fellis ſuffuſio cum obtenebratione viſus: & caro paulatim in homine contabeſcit. Accedit his ciborum omnium abominatio, malus habitus, & talorum ardor: oculi in concavum occultantur, & genæ ac maxillæ florido colore rubent. Urina ægerrimè redditur: quæ tametſi redditur, purpurea apparet, & plus æquo ſanguinea. Adhæc ſi piſces ægris offerantur, eos illico nauſeabundi execrantur: hæc ille. Cui ſubſcribunt Aetius & Avicenna, qui præter relata indicia, alia adhuc lepori marino epoto aſſignant, his verbis: Marinus lepus adeò icterum inducit, ut totius corporis habitus croceo admodum colore inficiatur. Poſtea facies livens intumeſcit, pedum plantæ incenduntur, adeſt ſpirandi difficultas, pectoris & pulmonis anguſtia, rufeſcunt q; oculi. Dehinc tuſſis emergit ſicca, ſputum cruentum, renum dolor, virilium q; inflammatio, adeò ut perpauci evadant, qui non labantur in tabem. Quare Galenus libro de theriaca ad Piſonem, proprium marini leporis eſſe ait, ut pulmonem exulceret & erodat. Succurritur noxæ (ut Dioſcorides inquit) aſinino lacte ex paſſo poto, & malvæ decocto. Neque id aliam ob cauſam, ut Aëtius declarat, quam ad elici-

ad eliciendum vomitum, & veneni acuitatem retundendam, quemadmodum elleborum, cyclaminum & scammonium eximit, partim ad evitandas vomitiones partim ad alvum dejiciendam. Cætera verò, ut incommodis subveniatur, quæ interdum infert particulis. Præfertur quibusdam adversus hoc malum humanus sanguis calens è venis potus: humanum item lac ab ipsis uberibus exactum. & vulpis caro inassata: quin & theriaca diatesseron tribus diebus pota.

ῥὰβητα καὶ βάτραχος ὁ λιμναῖος. RUBETA ET PALUSTRIS RANA.

RUbeta, aut rana palustris assumpta tumores ciet: pallor corpus vehementer decolorat, ut planè buxeum spectetur: spirandi difficultas torquet: & gravis halitus oris, singultusq;, invita interdum genituræ profusio consequitur. Adjuvantur secundum vomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breviter, cogendi sunt, ut vehementi ambulationi & cursui se credant, ob torporem, quo corripiuntur: quinetiam quotidie lavandi sunt.

Rubetæ Ranæ quam quidam busonem vocant, diversa reperiuntur genera. Terrestris tamen, quæ Græcis phrynos dicitur. Latinus verò rubeta, quòd in frutetis & sepibus inter rubos degat, nocentior magusq; lethifera est, quam quæ in paludibus & aquosis scrobibus vivit (id quod non rectè meo judicio, intellexit Aloysius Mundella Brixianus, octava sui voluminis epistola) tanto is magis noxia, lethiferaq; fuerit terrestris, quantò in opacioribus frigidioribusq; locis vitam duxerit. Quamobrem in hoc genere ex omnium pessimæ creduntur, quæ in umbrosis convallium sylvis & in arundineis morantur. Adultæ crassa tenacique conteguntur cuti, adeò ut acutissimo palo quandoq; difficile à rusticis, qui ita eas interficere solent, persodiantur. Hæ cum circumnascentes herbas, sive aliquod depascens animal, veneno inficere volunt, contrahunt sese in tumorem, ut venenum per urinam longius ejaculentur in plantas, & circumstantes quadrupedes. Quare admirari non licet, si nonnunquam repentè intereant homines, qui fraga, fungos aliasq; plantas harum veneno infectas insciis devoraverint. Quippe quòd non modò veneni mictu hæc omnia inficiunt: sed etiam saliva ea sæpius conspuunt: quæ sanè non minus mortifera est, quàm napellus: quinetiam earum sanguis vipereo scatet veneno. Proinde mirum non est, si in pulverem potæ mortifera inferunt incommoda, quemadmodum & morsu. Nam etsi dentibus careant, tamen compressa scabris gingivis particula, & subinde ingressa per cutis spiracula saliva, demorsos venenant, ut in præfatione hujusce libri commentario tradidimus. Siccæ & in pulverem potæ, ut Avicenna refert, præter mala quæ a Dioscoride reddiuntur, faucium & gutturis tum inflammationem, tum siccitatem excitant: item oculorum caliginem, vertigines, convulsiones, dysenteriam: fastidium, vomitus, animi deliquium, delirium, amentiam & plerunq; edentulos faciunt homines, quamvis evadant, qui hauserint. Nec minora etiam pericula adferunt fructus, & herbæ earum veneno infectæ, & epotus earundem sanguis. Curantur iis malis affecti Theriaca, vel Mithridatis antidoto tribus continuis diebus ex vino potis. Idem præstat testudinis marinæ sanguis, additis cumino, leporis coagulo & vino. Datur potanda præsentaneo remedio quinta essentia nostra Theriacalis. Quin & oleum nostrum de scorpionibus exterius commodè inungitur. Præfert Conciliator smaragdi pulverem ex vino potum scrupuli pondere, cum eo tamen ut subinde intret ager nudum in mulum recenter exenteratum, inibiq; conclusus moretur, donec defervescat cadaver, totiesq; sic exenteratum mulum aut equum, si mulus non adsit, permutet, donec effuso diutius sudore cedat noxa. Actius mulis & equis parcens, in cibano, quantum tolerari possit, calidissimo affectos, vel alio in loco arte calefacto detinendos ad sudandum jubet, quemadmodum curantur aquæ inter cutem laborantes. Quorum medicamenta curatioq;, ut Avicenna est auctor, hoc in negotio non parum conveniunt. Proinde prodest iis maximè rhabarbarum, diacurcumæ & dialaccæ confectio: tametsi Conciliator lapidem his omnibus præferat, qui in earum capite reperiri solet.

Rubetæ & palustris cuiusque tanæ venenum.

Ranæ maleficæ signa & curatio.

Βδέλλα. HIRUDO. CAP. XXXII.

DEvoratæ cum aqua hirudines, si ori ventriculi adhærent, tractatione partium, nonnullam suctionis imaginem præbent: eo enim argumento hausta hirudo deprehenditur. Has muria sorbitione excutit, & Cyrenaicus succus, aut laserpitii folia aut betæ, cum aceto, aut pota nivis glebula, cum posca: nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum sutorium aceto dilutum. Si faucibus hæreant, in aquam calidam ingressis, aqua frigida ore contineatur, & ad eam hirudines exilient.

Hirudinum devoratarũ noxa.

Hirudines rarò in aliis aquis inveniuntur, quàm in paluſtribus, lacuſtribus & ſtagnantibus: quandoquidem in probatiſſimis fontibus, & arenoſis & ſaxoſis fluviis non niſi rariſſimè vivunt, cùm ſuapte natura cœno ac limo delectentur. Quamobrem caveant, qui paluſtres vel ſtagnantes aquas bibunt, ne hirudines ſimul ingerant, quemadmodum inexpertis viatoribus nonnunquam evenit: namq; æſtatis tempore calore & ſiti defatigati, dum aquam, cuicunq; in itinere obviam verint, avidè potant, ſæpe imprudenter hirudines hauriunt. Quo fit, ut ſubinde non modo ſibi ſanguinem exugi ſentiant (ut tradidit Dioſcorides) ſed etiam (ut Avicenna inquit) cruenta expuant, ac prætimore melancholici fiant. Verum anteaquam aliquod offeratur medicamentum, inveſtigandum eſt, an animal ori ventriculi, an gulæ adhæſerit, an ipſis faucibus. Id quod facilè intelligi poteſt ex eorum, qui hirudines hauſerint, relatione: quoniam ubi ſuctionem ſentiunt, mirum ibi hirudinem fixam eſſe ſignificatur. Quòd ſi ori ventriculi affixa fuerit, auxilium præſtat muria leniter epota, fœtida item laſerpitii lachryma, quin & lixivium cum ſale & aceto, aut raphani domeſtici ſuccus cum aceto, aut oleum crudum hauſtum, quod per ſe tantum hæc interficit animalia: conferunt inſuper ea omnia, quæ alui tineas, & lumbricos necant. Si verò guttur medium ab hirudine obſideatur, proderit acre lixivium gargarizare, aut aquam, in qua alumen cum aceto inferbuerint, vel chalcanthum, aut muriam cum lixivio, aceto & ſinapi ſimul commiſtis. Sed ſi ea faucium ambitui hæreat, opem mirificam feret (ut Dioſcorides docet) calidæ balneum, aqua frigida in ore contenta. Siquidem hirudo ab aquæ calore propulſata, ad frigidam in ore contentam decurrens, facilè unà cum ipſa aqua expuetur. Interdum contingit, quòd ſtatim ſub linguæ radicibus, vel in primis faucium partibus adhæreſcit, ita ut depreſſa lingua videri poſſit: tunc roſtratus forcipibus facilè extrahi poterit, vel quovis alio inſtrumento, quod cuiq; in promptu fuerit.

Ἐλλέβορος λευκὸς, θαψία, ἑλατήριον, ἀγαρικὸν μέλαν. VERATRUM ALBUM, THAPSIA, ELATERIUM, AGARICUM NIGRUM. CAP. XXXIII.

PRovidendum etiam iis, quæ etſi ferendi auxilii gratia tradantur, non minora tamen cæteris venenis pericula ſæpius adferunt. Qualia ſunt album veratrum, thapſia, elaterium, agaricum nigrum: ſiquidem ea ſtrangulatus concitant, aut immodicas dejectiones movent. Quibus ea medentur, quę in fungorum mentione & ſimilibus retulimus. Nimios autem dejectionum impetus, medicamentis, quæ excrementa ſupprimunt, coercebimus. Neq; negligenda quæ parum quidem nocere videntur, interim verò vitam in diſcrimina agunt. Quo in numero ſunt ſylveſtris ruta, gith, novæ glacies, pappi recentes: flores autem ſunt ejus ſpinæ quæ cactos dicitur. Eos qui ſumpſerint, ſola vomitio recreat.

Diviſio capitis caſtigata.

EXtant quàm plurimi Dioſcoridis codices, in quibus caput hoc de Veratro albo, Thapſia, Elaterio & Agarico nigro, à præcedenti capite ſejunctum non legitur. Verùm cùm antiquiſſimus manuſcriptus codex, hæc proprio & peculiari capiti dicaverit, videaturq; abſurdum de his diſſeruiſſe Dioſcoridem unà cum hirudinibus, cum quibus nullam habent cognationem, neq; iisdem curantur remediis, non temerè facturos duximus, ſi illa à nobis ſeorſum proprio capite ab hirudinibus diſtincto, tractarentur. Sciendum itaq; eſt, quòd cum hactenus ſcripſiſſet Dioſcorides omnium venenorum indicia quæ pota, vel devorata, homines necant, vel ſaltem ægros efficiunt: quin & univerſalia & particularia antidota tradidiſſet, quibus illorum vis frangi ac deſtrui poſſit: cùm præterea ſciret aliqua in medicum uſum haberi medicamenta alvum ducentia, quæ ſimpliciter pota, & nullis antidotis infrænata, vel majori menſura, vel pondere, quàm par ſit ſumpta, non minus homines interimunt, quam quæ propriè venena vocantur, Medicos illud hoc loco admonere voluit, quòd in propinandis hiſce medicamentis minimè cæcutiant, ſed in hoc omne ſuum ſtudium, omnemq; diligentiam impendant. Verùm quamvis, inter ea omnia, quæ in medicum uſum veniunt, paucorum tantùm meminerit: nempe thapſiæ, albi veratri, elaterii, & agarici, non tamen ob id fuerit inſimulandus, quòd neſciverit præter hæc, alia plura eſſe medicamenta, quæ noxam inferre poſſunt, aut majorem quàm illa, aut æqualem. Quippe quòd illi ſatis viſum ſit, ſi tantum horum exemplo imperitos Medicos diſcrimen noxamq; docuiſſet, quæ omnia in univerſum medicamenta alvum cum labore ducentia plerunq; ſumentibus adferunt, cùm (ut modò diximus) vel largius quam deceat, vel ſuis antidotis exuta ſumuntur. Sed ut harum rerum ſtudioſis in omnibus, quantum poſſumus, ſatisfaciamus, præter ea quæ à Dioſcoride tradita ſunt, nos alia quoq; plura addere decrevimus, quibus quotidie paſſim utuntur Medici. Cujuſmodi ſunt cyclaminus, veratrum nigrum, euphorbium, turpetum, tithymali omne genus, ſcammonium, colocynthis, bryonia, lathyris, ricinus, thymelæa & chamelæa. Quandoquidem cùm hæc cætera Medicis frequentiſſimo ſint uſu, ad corporis excrementa exigenda, & ad vomitum quandoq; ciendum, in quàm plurimis hominum affectibus, mihi ſanè negligentiæ adſcribi poſſet, ſi hæc prorſus ſilentio involuiſſem, præſertim cum ſæpius eveniat quorundam circumforaneorum imperitia, ac temeritate (pharmacopolas nunc præteo, quòd eorum errata ſæpe ac ſæpius improbaverim) ut vulgaribus ac ruſticis, nec non & quandoq; nobilibus, innumera propinentur pharmaca alvum ducentia, quæ plerunq; ſumentes in magnum diſcrimen ducunt, quoniam nec medicamenta ponderant, nec infrænata exhibent, nec ad ægrotantium temperaturam, ætatem, ſexum conſuetudinemq; reſpiciunt. Quo fit, ut ægrotantes, qui in eorum manus incidunt, præcipuè ij qui natura ſunt imbecilles, magnis nonnunquam afficiantur incommodis, quibus niſi periti propriis ſuccurrerent remediis, facilè interirent. Albi itaq; Veratri potionem, aut Thapſiæ, aut Elaterii aut Agarici nigri, aut Cyclamini ſequuntur vomitus, ingentia alui profluvia, inteſtinorum tormina, ſtrangulationes & reſpirationis anguſtia: quibus de hinc tanta ſuccedit principum facultatum imbecillitas, ut parvo temporis momento ægri animi deliquio corripiantur, graviter ſpirent, & frigido ſudore madeſcant. Poſtremò, niſi citius ſuccurratur, oborto ſingultu, illico vel ſuffocati, vel convulſi intereunt. His primùm auxiliantur vomitiones (ut multoties diximus) crebrò concitatæ, & infuſa clyſmata, quorum ſæpiſſimè ſuperius meminimus. Poſt hæc remedio ſunt antidota, quæ in univerſum omnibus adverſantur venenis. præſertimq; Theriaca, cui (ut Galenus pluribus in locu teſtatur) vis peculiaris ineſt, modò adulterio vacet, ut ſumpta poſt medicamenta dejectoria, adeò eorum ſuperet vires ut nihil per alvum exigant. Cæterùm privatim Albo veratro confert aqua mulſa largius ſumpta, & nymphæa flores duarum drachmarum pondere poti vel devorati, traduntq; hæc propria albi veratri eſſe antidota. Cyclamino deinde conducunt lauri baccæ, duarum drachmarum pondere, ſed propria facultate nigrum piper in pulverem contritum, & eodem pondere potum. Elaterio præterea opem fert Andromachi theriaca ex baccarum lauri decocto, aut molle pota ſenum ſcrupulorum pondere: verùm proprium ejus remedium eſt menthæ ſuccus. Thapſiæ denique & nigri agarici noxatol-

Albi veratri, aliorumque noxa & auxilia.

Cyclamini auxilia

Elaterii auxilia.

xa tollitur ys medicamentu, quibus albo veratro subvenimus, cùm eadem sint hujus, quæ illorum, incommoda. Fiunt quoq; Nigri veratri noxa & cura.
ANI.. RO veratro, ut jerunt Avicenna) interdum horrenda symptomata, nempe intolerabiles alvi fluxiones, suffocatio-
ne.. convul.siones, animi deliquia palpitatio cordis, linguæ arefactio, dentium constrictio. frequentissimi ructus, & univer-
si corporis inflammatio & nisi idoneo succurratur, tremor consequitur, universum occupans corpus, cum quo postremò com-
moriuntur ægri. Huic auxilium præstat absinthium ex vino potum: quin & cummini & anisi semen, nardus, castoreumq;
æquo pondere in pulverem contrita & ex vino pota appositis, ubi intumuerit venter, linteolis igne calefactis, itemq;
sacculis flatum dissentientibus. Cibandi autem sunt ægri recenti caseo, melle, butyro tam crudo quàm cocto, pinguium car-
nium juribus, ac etiam passo. Sed non propterea parcendum fuerit antidotis in universum juvantibus, nec etiam nymphæa
floribus, utpote qui non modò albi veratri vires demoliantur, sed etiam nigri. Porrò EVPHORBIVM fauces, & guttur Euphorbii, Turpeti & Thymelææ venenata potio.
vehementi admodum incendio vexat. Corpus universum inflammat, ventriculum & intestina magno dolore erodit, sin-
gultum excitat, & continuas alvi fluxiones. Quæ itidem omnia mala inducunt TVRPETVM, Scammonium, Colo-
cynthis, Bryonia, Tithymali omnes, Lathyris & Ricinus. Quanquam non tam acriter nocent, veluti euphorbium. ATHA-
MANTES autem, & Chamelææ pituitosæ spumantesq; excitantur vomitiones, alvi profluvia, intolerabiles intestino-
rum & ventriculi erosiones, angustiæ, inflammationes, & universi corporis cruciatus: quin & sitis implacabilis, singul-
tus convulsio, prægressa locutio, & alia sæva accidentia, quæ quandoq; ea excedunt, quæ ab epoto euphorbio proveniunt, Euphorbii cæterorum omnium curatio.
Huic omnium in universum primum opitulantur vomitiones & clysmata, servata universali methodo. ac etiam commu-
nissima antidota. Privatim vero prosunt oleosa ac pinguia: item quæ valenter sunt frigida, ut hæc ingentem ferv orem
extinguant, illa verò ut exuperantem acrimoniam obtundant. Proinde prætulit Avicenna acidum lac, capburam ex ro-
sacea aqua potam, pomicorum austerorum vinum, anguriæ, cucumeris, cucurbitæ, & acidorum malorum succum: item
hordei ptisanam sive vel glacie refrigeratam. Sed proprium (ut ajunt) euphorbii antidotum est citri semen ex vino, in
quo hedemi radix infecerit potum. Scammonii verò lac, à quo demptum fuerit butyrum, malorum cotoneorum, rhois ri-
bus, lactucæ. Colocynthidis deinde antidotum fuerit sanè bubulum lac, & butyrum recens. Lemnia sphragis & smaragdi
pulvis, pluries pota. Turpeti præterea & Tithymalorum omnium, Andromachi theriaca ex vino pota in quo Cretensi dia-
dianum incoctum fuerit: item mumia sepulchrorum in pulverem ex vino meraco pota drachmæ pondere. Bryoniæ por-
ro, theriaca ex vino haustam, in quo helenium conserbuerit, item ʒj nigrum piper contritum. Lathyri ad hæc & Ricini pro-
prium antidotum est hyperici succus aut herba ipsa in pulverem pota. Thymelææ denique & chamelææ rosaceum: serapi-
num ex hordei ptisana potum, & subinde origanum Cretense igni tostum. Sed hæc omnia præstant tantùm ad supradicto-
rum medicamentorum vim deleteriam superandam. Cæterum cùm plerunq; eveniat, ut hæc, quæ modum excedunt Remedia adversus ipsa symptomata.
medicamenta, varia ac diversa adferant incommoda, quæ etiam ob suî repentinam vehementiam præsentanea expoſcunt
remedia, nempe continentes vomitus, perpetua alvi profluvia tam cæterorum humorum, quàm pu.. sanguinis, cum va-
sorum oscula venenum referantur, commissiones, præfocationes, animi deliquium, & virium omnium imbecillitatem, id-
circo non modo attendendum fuerit, ut medicamenti vis antidotis superetur, sed etiam ut ipsis gravibus symptomatis
omni diligentia succurratur. Quandoquidem hæc sæpius tanti sunt ponderis, ut majorem celeriorem q; expetant conjura-
tionem, quam cætera. Inhibentur ita vomitus modum excedentes (si tamen medicamentum cum humoribus rejectum
sit) adstringentibus medicamentis, quæ ventriculum roborant, exterius præsertim illitis, quin & vinculis ac fibulis, ex-
tremis membris obtortis. Faciunt ad hoc in corpus sumpta flava myrobalana, tam sicca, quàm saccharo asservata: item
nuces cum putaminibus saccharo similiter conditæ, diacydonites saccharum rosaceum diutius inveteratum additum, Lem-
nia sphragis: præterea cydoniorum & punicorum malorum vinum, sylvestrium prunorum succus, myrti baccæ, rhus, ro-
sa sicca, sylvestrium rosarum semen, cornu cervinum combustum, santala, corallia, omphacium, acetum, & id genus alia.
Sed eorum quæ exterius illita prosunt, hæc sese offerant, Indica videlicet & Celtica nardus, mentha, glandes lentiscinæ re-
sinæ, thus, flava myrobalana, myrti folia, rhus, melinum, nardinum, lentiscinum & myrtinum oleum. Nec tantùm pol-
lent hæc ad vomitiones compescendas, sed etiam pari facultate valent ad sistendas alvi fluxiones, quæ modum excedant:
verum ijs universa alvus est illinenda, ab ipso ventriculi ore ad pubem usq; Præstat brachia ab scapulis ad manus, & cru-
ra a coxendicis articulo ad pedes usq; fascis constringere, affusis subinde austeris plantarum succis. Confert item sudoris
excitatio, aut detentis ægris in calido cubili, aut laconicis ante calefactis, in quibus ægros caput emittere oportet, aut bra-
chiis & cruribus, in calida balneo demersis. Ab his dare convenit, quæ adstringunt & roborant. Principes in iis verum
facultates roborant odorata medicamenta, cujusmodi sunt rosæ siccæ, capbura, garyophyllata, agallochum, styrax, laserpitii
lacryma, juniperi baccæ, santala omnia, & id genus plura. Prætulit in hujuscemodi alvi fluxionibus Avicenna nastur-
tii semen tostum trium drachmarum pondere, ac subinde in lacte decoctum, quousq; ʒj lac concreverit, & postremo potum.
Si verò hæc non profuerint, soporiferis utendum erit, nimirum Philonis medicamento, athanasia, requie, & aliis quibuscunq;
quæ opium aut meconium exceperint. Nam etsi hæc quoq; noxa haud vacent, tantum tamen adferunt juvamenti
(si tamen recta ratione exhibeantur) ut ijs tutò in tam magno discrimine Medici uti possint. In summa si optimam
haberemus Theriacam, quæ ex adulterinis & suppositiis non esset confecta medicamentis, omnibus præponeretur anti-
doto insuperanda vi medicamentorum alvum sistentium. Siquidem testatur Galenus (ut paulò superius diximus) pla-
cito de ejectorio pharmaco pota humorum ejectionem impediat, citra ullam ægrotantium noxam. Id quod nobis experien-
tiâ compertum est præstare ab antidoto nostro, cujus descriptionem tradidimus in præfationis hujus libri commentario.
Prodest non parum præterhac vomitionibus, & fluxionibus prædictis etiam victus regimen ex adstringentibus & austeris
instituendum, quæ deinde nive vel glacie refrigerari convenit, aut in altum aquæ puteum fune suspendi. Adjuvantur con-
vulsiones quæ ab ingentibus laboriosisq; alvi profluviis eveniunt, ijs duntaxat cibis quibus ad mollitiem exsiccatæ cor-
pora viresq; roborandas utuntur Medici. Quo in negocio præfertur humanum lac ab ipsis exactum uberibus: quin & Remedia ad convulsiones ex alvi profluviis.
dulcium amygdalarum cremor, & earum pariter oleum, ciborum condimentis admistum. Prosunt & nucleipinei, pista-
chia, Indicæ nuces & melopeponum semen, omnia in mortario contusa, & caporum jure colliquata, addito candidiori sac-
charo. Opem similiter fert caporum, & phasianorum exenteratorum carnium eliquatus succus, carnibus ipsis tenuiter
incisis, vitreo vase conclusis, & in aquæ balneum eodem in vase decoctis, quousq; universus ab his exudaverit succus: u
namq; frequenter potus cochlearis mensura (ut libello de viribus cordis prodidit Avicenna) magis succurrit imbecillitati
cordis quam alius quivis cibus. Conducunt præterea recentium ovorum vitelli carnium jusibus admisti, & saccharo
respersi: insuper caporum, phasianorum, perdicum & attagenarum pulpa in mortario contusa & jure & saccharo tem-
perata. Præfocationibus porrò subvenimus ijsdem tum auxiliis, tum medicamentis, quorum superius mentionem

fecimus

fecimus cùm de mortiferis fungis differeremus. Cæterùm meminit hoc capite Dioſcorides præter prædicta, melanthii ſylveſtris rutæ & earum plantarum lanuginis, quæ in aculeatarum genere quibuſdam cacti vocantur. Quorum omnium hiſtorias & facultates ſuperius propriis locis tradidimus, quæ tamen non ſemper nocent. At ſi noceant, curantur excutiendo vomitionibus, ebibito prius malvæ decocto, aut lacte, aut recenti crudo butyro. Poſt quæ proficiunt pinguia jura, & cætera, quæ alvum emolliunt. Dent igitur operam, diligenterq; animadvertant ſeplaſiarii probi ac fideles, ne in ponderandis eiſdem medicamentis, aut manu aut oculis imprudenter decipiantur. Quinetiam eos admonitos velim, ut imperitos ac temerarios circumforaneos à pharmacopoliis ſuis excludant, reprehendant, & miſſos faciant: ac ſi opus fuerit, protomedicis & rectoribus civitatum eos denuncient, ne miſelli ægrotantes, ſub publica omnium fide ab hoc improbo ac peßimo hominum genere perdantur, atq; in perniciem agantur,

οἰκεῖα ἁμάρτ. DOMESTICA NOBIS. CAP. XXXIV.

AQua frigida abunde pota, aut meracum vinum liberalius epotum, aut paſſum, præſertim à balneo aut curſu, aut vehementi exercitatione, ſtrangulatus, & dolores infert. In quibus ſanguinis miſſio protinus & vacuatio, imminentia ſolvunt pericula. Sed de notis veneficiorum, ac remediis, & cavendi modo, hactenus dicta ſint. Subjungeremus etiam antidota neceſſaria, quæ præclarè auxiliantur, quibus utimur, quale Mithridatium eſt præſertim, & quod ſanguine, & quod ſcinco temperatur. Verùm quoniam aliis in locis diligentiſſimè ſcripta ſunt, hic ab eorum deſcriptione ſuperſedemus.

Rerum domeſticarum noxa.

NOn modò aqua frigida, & vinum meracum, aut paſſum, inter ea, quæ nobis domeſtica ſunt, & quotidiano uſui alimentum præbent in humanæ vitæ ſubſidium, eo modo pota, quo Dioſcorides ſcribit, maxima adferunt diſcrimina, ſed etiam carnes & piſces. Etenim hæc utraq; cocta, & adhuc ferventia humidis locis diutius aſſervata, ſubindeq; frigida devorata, eoſdem malos pariunt effectus, quos à maleficis fungis creari tradidimus: tametſi quandoq; non niſi duobus, aut tribus poſt diebus appareat noxa. Toſtæ præterea carnes, venenatorum ſubeunt naturam, ſi calidæ inter duas ſuffocentur patinas, obvolvantaq; linteis, ne exhalare poſſint. Eadem etiamnum mala inferunt morticinæ carnes eſitatæ, quemadmodum & eæ, quarum animalia aut à venenatis ſerpentibus, aut à rabidis brutis demorſa, aut fulmine icta interiere. Quandoquidem ſæpius harum eſu coli oritur inflammatio, mæror, alui profluvium, furor, oblivio, veternus morbus, & ad poſtremum mors inſequitur. Quamobrem hæc ſanè negligenda non ſunt, quin potius ſumma cura vitanda: quippe aliquos novi, qui his devoratis nullo medicamento adjuti, intumeſcente inde toto corpore, tandem vitam miſerè finiverunt. Nec minus evitare oportet ova barbi piſcis, nam adeò venenata ſunt, ut ſi largius ſumantur, eos qui hauſerint, in magnum periculum adducant. Piſcium curatio eadem eſt, quæ fungorum: quanquam non exiſtimat Conciliator, ut piſcibus ſicut mortiferis fungis conveniant ſylveſtria pyra. Carnium verò ſuffocatarum malis ſuccurritur excitatis prius vomitionibus, & infuſis clyſteribus: mox vini optimi & odorati potu, admiſto cydoniorum malorum ſucco. Præſtat à vomitu Lemniam ſphragidem bibere, unà cum agallocho, & maſtiche: quamvis eadem ſit harum cura, quæ coli affectibus adhibetur.

Carnium noxa.

Ova barbi piſcis. Piſcium & carnium noxæ remedia.

De venenatis animalibus.

ἰοβόλα. VENENATA. CAP. XXXV.

DE BESTIIS, quæ virus ejaculantur, & exitialibus venenis, ideo ſcribere aggredimur, ut tota curationis remediorumq; ratio ad umbilicum perducatur. Siquidem pars hæc non minus quàm cæteræ aliæ, neceſſaria eſt iis, qui artem medicam exercent, utpote cum adminiculo eorum, quæ inibi traduntur, doloribus, periculis & cruciatibus, plurimiſque aliis malis homines liberari conveniat. Hæc autem in ſumma faſtigia duo, ſicuti ab initio relatum eſt, diſtribuitur. Nam qui de feris, virus inſpuentibus ſermo differit, theriacus dici ſolet: qui verò de amoliendis veneficiis, alexipharmacus: quo prius tradito, ſimul quæ ſequi ſigna conſueverunt, prædemonſtrabimus: tum quæ nonnihil auxilii ferunt. Omnia autem in promptu, & ad manum habere artificem oportet, propter urgentem ſæpenumero neceſſitatem. Siquidem pauca è venenis & virulentis animantibus, tarda & graſſantia ſenſim pericula cient, ita ut dilationem admittant: pleraq; verò præſentaneam perniciem afferunt. Hominum autem partim malè aliis cogitantes, ingenita pravitate maleficium ita temperant, ut ſpatium curanti liberum non relinquant: partim ſceleris admiſſi conſcientia, aut triſti aliquo eventu oppreſſi, hauſto ſponte veneno, mortem ſibi conſciſcere conantur: qui poſtea deprehenſi aut reſipientes, & vitæ cupidi, præſentaneam opem poſcunt. Non deſunt qui hoſtiles ſagittas illinentes, aut fontes aquaſq; puteanas hac labe polluentes, certam & inevitabilem adverſariis perniciem moliuntur. In quibus ipſis etſi maleficium non ſubitò, ſed aliquantò poſt graſſari natura ſua comparatum eſt, tamen niſi primo quoq; tempore coerceatur, & remediis ſubinde excipiatur, fruſtrà tandem ſuccurritur, occupatis jam corporibus exitiali vi veneni. Proinde non vulgari induſtria diligentiaq; in eo re utendum eſt, ut quod in aliis incommodis ars conſuevit, in his quoq; ſalutem mortalibus præbeat. Quin & apud priſcos genus hoc unum exiſtimabatur eſſe ejus partis, quę medicamẽtis pugnat: ſed recentiores id ipſum diſcreverunt, nominantes præcautionem, & modum præcaventem, ſalubris ſanantiſq; mediũ ſtatuentes, parva & levi ſupra modum perſuaſione decepti. Siquidem tres in humanis corporibus conſtitutiones eſſe contendunt: unam, quam ſani degimus: alteram, qua ſiniſtra valetudine corpora laborant: tertiam, quæ medium inter utraſq; locum ſibi vendicat. In qua poſiti, ſanitatem ſpecie mentiuntur, facileq; in morbos & pericula concidunt, ob vim corruptricem, quæ corporibus noſtris incumbit: quemadmodum in iis videre licet, quos excandeſcens rabie canis momorderit, nec dum tamen aquam horrent:

horrent: in iis quoq; qui cantharidas hauſerunt, ſed nondum urinæ tormento cruciantur. Tripartitò igitur artem digeri, tripliciq; corporis conſtitutioni meritò reſpondere tradunt. Salubrem partem eſſe volunt, quæ ſanitatem tuetur: præcaventem, eandemq; prohibentem, quæ obſtat, quò minus in morbos incidant: & ſanantem, quæ vitia diſcutiuntur. Quibus ita reſponderi poteſt, quòd primum ex iſta ratiocinatione non tres corporis tantùm, ſed quatuor haberi conſtitutiones fatendum eſſet: quippe ut aliqui ſunt, qui necdum morbo laborant, morbo tamen maximè ob impendentem cauſam ſunt obnoxii: ita ſunt qui jam priore morbo defuncti, nondum tamen ſecundę valetudini reſtituti ſunt: id quod in iis qui à morbo proximè ſeſe recolligunt, cernere licet, qui virium recreationem & robur deſiderant. Sed quemadmodum curandi ratio ad partem medicamentariam pertinet, ita præcautionem eidem ſubjici par eſt. Ad arcendas enim valetudines vehementibus utimur auxiliis, altiore ſcarificatu, uſtionibus, amputatione derodentibus epithematis, potionibus perniciei occurrentibus, & pleriſq; aliis. Verùm enimverò ſunt uſq; eò rudes nonnulli, ut ne remedia quidem appellent, quę morbos arceant. Cujus ſententiæ iniquidem haud promptum eſt: etenim cum verbum ipſum, præcavere, tum agendi modus, omnino auxiliarem remediariamq; vim præ ſe ferunt. Mirum verò niſi etiam ſua illa diſtributione partium eos complectuntur, qui in peſtilentis cœli ſtatu morbo nondum correpti ſunt, peſti tamen, propter obſervantem aëris occaſionem, opportuni, & in morbum proni redduntur. Dicere forſitan quis poſſet, ſalubris inſtitutionis præcepta non aliud eſſe, quàm arcendorum morborum rationem: quippe cum firma reddere corpora, & minus vitiis obnoxia nitamur, ut inoffenſa valetudine degant, nec morbis conflictentur. Neq; id ſilentio prætercundum, quòd maximè præcipuum, & tanquam caput rei eſt, non oportere medicinæ partium diſtributionem, totidem corporis conſtitutionibus reſpondere, ſed naturas ſingulorum ſuis notis ſeorſum ſcrutari ac explorare, ut ſuis locis oſtendimus. Cum iis igitur non pluribus agendum. Illud magis adnotare convenit, affectus, qui à virulentis animalibus venenisq; contrahuntur, vocari cœcos, id eſt, quorum ratio minimè iniri poteſt. Quin & ea, quæ eiſdem auxiliantur, nulli pariter ſunt addicta cauſæ: quapropter quæſtionibus obſervatoriæ artis, & ejus quæ ratione fulciatur, annumerari ſolent. Neq; prorſus verum deprehenditur, affectus hujuſmodi cœcos eſſe: nam quod ſemper ſe protrahit, & nullum in quibuſdam neceſſariis uſum exhibet, haud facili conjectura colligi poteſt: etſi naturæ proprietate prorſus cæcos eos affectus concedimus, qui ab exitialibus venenis & animantibus, quæ virulento morſu ſæviunt, contrahuntur. Nam quod ad opus nonnullum uſum præbet, datq; medendi occaſionem, neq; imperceptibile, neq; cæcum, nullive cauſæ obnoxium reputatur: ſed magis ab ipſo quis impulſus, demonſtrationem ſe habere, & opinionem de abditorum cognitione confirmare poterit. Nam etſi ſæpe minora ſunt, quàm ut ſenſibus percipiantur, evidenter tamen ex ipſis inter ſe collatis deprehenduntur. Diocles autem in eo commentario, quem Pliſtarcho dicavit, ſatis modos perſtrinxit, ad verbum ita ſcribens: Noſſe quis hoc poteſt cum in aliis non paucis, tum in viperis & ſcorpionibus, & reliquis id genus, ſecum animo reputans, ut quamvis exiguo ſint corpore, vixq; conſpectui ſubjiciantur, magnorum tamen diſcriminum ac dolorum cauſas inferunt: quorum nihil præter quandam corporis exiguitatem, vimq; præ cæteris animantibus datam illis, facile fuerit ſpectare. Quanta enim moles corporis eſt, quæ a ſcorpii ictu, & aliorum id genus venenatorum, quæ nos morſu conficiunt, attingitur? quorum aliqua vehementes cruciatus excitant, alia erodunt, & putredines cient, nec deſunt quæ præſentaneam perniciem moliantur. Aut quantulum eſt quod à phalangii morſu ingeritur, & univerſum corpus excruciatur? neq; enim quis magnitudinem ipſorum deprehendere poſſet, cùm prorſus exigua mole conſtent. Ergo quod hæc ad affectus referantur, conſtitit inter omnes. Verùm quòd exactè deprehenſum ſit, vim quandam ipſis ineſſe mortiferam, quæ inſinuata corporibus, moleſtiarum, quę exoriuntur, nobis cauſa ſit, in confeſſo eſt, & omnium conſenſu perſuaſum. Nec quiſquam invenietur uſq; adeò contentionis ſtudio flagrans, qui aliunde exoriri moleſtias aſſeveret, quam à materia mortifera partem corporis attingente. Porrò id erat, quod inter utilia artis opera in omni opere dicere oportuit, quænam res opus hoc efficiat, ut nihil prorſus nos lædat, incomprehenſa communis cauſæ quæ propriis ineſt ratio: quandoquidem tum evidenter indicari poſſit, cum deprehenſa eſt. Ideo Eraſiſtratus empiricorum pertinaciam gravi cavillatione inceſſens, cæcis affectibus cauſas aſſignavit, inficiatus his communem, & ſupremam morborum cauſam incomprehenſibilem eſſe: & hanc in eo, quem de cauſis ſcripſit, commentario aptiſſimè prodidit, candido ſignatam lapillo. Nec ferendos eos eſſe cenſuit, qui ſe dicant in quibuſdam, ut in venenis, ſerpentium ictibus, & cæteris id genus trita medendi ratione contentos eſſe: neque ſatis facturam ſibi obſervationem eam, quæ à cauſarum comprehenſione ſeparata eſt: primùm enim genere comprehendi facilè poſſunt. Quod autem ſit lethifera vis, corporaq; permutans, ita ut perimat, exiis quæ per genus, non per ſpeciem vagantur, curationem indicat, quæ hæc hebetare, & prorſus expugnare liceat. Cum verò ſubjungit. Ad aquam dulcem, & potui idoneam venit quis, & ante obſervationem ad vomitum, ad vulneris dilatationem, ad demorſæ partis ſuctum, cucurbitulas adfixit, partem incidit, urentia medicamenta, aut ea quæ vim eandem adipiſcuntur, admovit, poſtremo partem amputavit: ſecum reputavit medicamina, quæ per ſummam cutim ferre, & applicari ſolita, immiſſæ ad intima perniciei repugnarent. Hæc itaq;, quæ diſſeruit Eraſiſtratus, veritati conſentanea ſunt, nec arti refragantur. Sed methodicos demirari licet, qui mortiferam vim corporibus illapſam, negociorum, quæ ipſa faceſſit, eſſe cauſam diffiteantur: verum rudiuſculè nomini attendunt. Nam apud ipſos palàm immiſſa vis φθορικὸς, id eſt mortifera, nominatur: φθοροποιὸν autem nullius officii alius eſſe poteſt, quàm cauſæ. Ajunt hæc nomina, μόριπτον, & ἀναπαλύπτειν, eſſe reliquis omnibus ſimilia, in quibus partes quædam dictionum non pro virtute, ſed nuda enunciatione comprehenduntur. Enimvero quemadmodum in his vocibus μόριπτον, & ἀναπαλύπτειν, partes neque certos, neq; principes retinent ſignificatus: ſic in hoc verbo φθοροποιὸν, partes productionis gratia, non pro virtute coaluerunt. Hinc ad cauſarum differentias tranſeunt, affirmantq; cauſarum aliquas evidentes eſſe, quæ dum adverſam valetudinē crearunt, ſeparantur: cujuſmodi ſunt frigus, labor, æſtus, & ſimilia, quaſdam continentes, quę permanent, poſtquàm morbum excitarunt, hoc eſt, quib. præſentibus, & effectus eorum adſunt: increſcentibus, affectus augentur: decreſcenti-

ſcentibus,minuuntur:& cum deſinunt,iidem finiuntur:quibus ſolis ac per ſe manentibus,effectus quoque ipſi manent. Talia quidem receptiſſima ſunt cauſarum diſcrimina, quorum nulli phthoropœon ſubjici poteſt.Evidens enim cauſa non eſt,quoniam morbus ipſe permanet,nec ipſa à corpore ſeparatur. Nec continens cauſa dici poteſt,cùm magna ex parte hic adſit: quemadmodum accidit iis,qui a rabido cane ſunt demorſi.Quòd ſi neq; evidens cauſa,neq; continens fuerit, neq; per ſe,neq; alteri s conſortio cauſa erit. Quòd ſi à nulla cauſarum differentia phthoropœon deducere poſſumus, conſequitur, ut neq; cauſam eſſe fateamur. Quòd autem aſſerunt,vocabula quædam in ſe non habere partes rerum ſignificatrices,ſed nuda &ſimplici pronunciatione ficta eſſe,fateri neceſſe eſt. Verùm non omnia,ſed perpaucula lem nanciſci conditionem exiſtimandum eſt: neq; enim φθορεῖν in hoc nomine φθοροποιον, perinde atq; ſumptitia profertur,ſed longè principem obtinet ſignificationem. Quemadmodum enim φθορὰ luctus corruptionis nomen,mutationem in pejus ſignificat: ſic hoc verbum φθορεῖν ſumi debet, ut nihil amplius ex eo quòd hanc dictionem φθορὰ ſecum habeat,declaret: neq; prorſus id ſignificat, quod omnes passim audiunt, & huic ſimile redditur, φθορὰ ἐχειν δίψῳ. Si dant à corruptione ſanis fieri morbum, concedunt utiq; vim in hujuſcemodi verbo φθορεῖν ſubeſſe: ſiquidem aliquid eſt,quod corruptionem efficiat. Omne autem quod aliquid efficit, oſtenditur per ſingulas cauſas,quæ corporibus ſubjiciuntur, idq; tam in lethalibus venenis quàm in iis quę corporib.ingeruntur. Verùm nonnihil ſubjacere cauſarum differentiis produnt. Quinetiam aberrarunt,non exactam diviſionem aſſumentes. Qui verò ſe dogmaticos profitentur,cauſam eſſe partim præparantem,partim continentem aſſerunt,ut inguinum ulcus,&inguinariam febrim,& quæ effectui tum aſſiſtat,tum etiam ſeparetur,ut à fractis præcipitatio. In ſumma quotiescunq; quidpiam ſuapte natura cauſa fuerit,nec ulla diviſione comprehenditur, vitioſum eſt, neq; cauſæ adſcribitur,eorum quæ idem genus ſortiuntur.Sed quod phthoropœon cauſa ſit,nomen ipſum argumento eſt,& in iis quæ contingunt,apertius oſtenditur. Quid aliud cauſæ arbitrantur eſſe poſt impreſſam ſerpentibus ictum,quam ex animante vim,& illapſum in corpora virus? Neq; enim frigus,neq; æſtum, neq; ſectionem corporis,neq; cruditatem,neq; aliud quicquam ſimile cauſari poſſunt. Verum quoniam cauſarum differentiis gaudent,& aliquas continentes,alias evidentes appellant,ipſis dicendum,utroq; iſtorum modorum evidentem quidem cauſam eſſe,quod affectum præcedit, & quod corporis ſubſtantiam præoccupat: continentem verò quod morbis præſentibus adeſt,qua ſeparata recedunt, quæ cum ipſa evenerant.Sed de iis hactenus. Statuendum itaq; mortiferam vim intrinſecus manifeſtiſſimam eſſe cauſam,ipſamq; principem facere ſcopum oportet. Et antequàm ad ima decumbant morbi,variis modis eſt certandum,donec vis tota corporibus excutiatur.Modò enim revocari debet ea parte, qua peſtis intraverit: modò aliqua alia, præſertim principatum non obtinente,antè coerceatur, quàm altius irrepens viſcera tangat. aut ejus pernicies eluatur retundaturq;,cum jam membratim pervagatura eſt.Itaq; venena ſi hauſta ſint,crebris vomitionibus:ſi morſu impreſſa,ſcarificatione,affixis cucurbitulis,exuctu, carnis circumſcriptione,nonnunquam amputatione extremæ partis,evocantur. Retinentur verò infuſione,& impoſitu medicamentorum acrium cohibentur: hæc ſimul utiq; arcere virus & eluere poſſunt. Reſtinguuntur,& evincuntur meraciore potu, aut paſſo nulla aqua diluto, vel contrariorum eſu, quæ acrimonia ſint prædita.Poſtremo dejectio alui,evocatus ſudor,&alia quædam in commune,quæ membratim demonſtrabimus,auxiliantur. Verùm enimvero non lethiferam modò materiam, ſed & magnitudinem,& tempus,pro ſcopo conſiderare oportet: etenim ab iis remedia quàm plurimum diſcrimen capeſſunt. A magnitudine quidem,cùm nonnulla ex venenis, & viroſis animalibus *pericula minantur:* alia putredines altas, aut exteriores excitant: alia vehementiſſimos dolores, aut cœcos cient: alia vix medicamentis cedunt,&magis minuſve moleſtias excitant.Oportet autem ea quæ pericula ferunt,pervicacioribus auxiliis expugnari: & minus infeſta,mitioribus.Quippe abſurdum fuerit in gravioribus, ſegnioribus medicamentis homines in diſcrimen adducere: in minoribus verò,vehementium auxiliorum injuria corpus laceſſere. Finitio à temporibus in promptu eſt: hoc enim ſubito in pericula,& præſentes moleſtias adducit: illud verò ſenſim, & dilatans in diem longam,aut breviorem producit.Itaque in acutis quidem confeſtim multa ſimul auxilia repræſentari oportet:reliquis,paulatim. Hæc quadam artis formula breviter definita ſint. Jam membratim rem proſequamur.

Ratio tractatus de virulentis animalibus.

CUm hactenus tradiderit Dioſcorides de his privatim venenis, quæ epota aut in cibis ſumpta, corpora noſtra permutant,corrumpunt,deſtruunt,& denique in perniciem agunt,ut hac in re nihil amplius deſiderari poſſet, ſtatuit dimidium ceps de his etiam ſibi eſſe diſſerendum,quæ virulenta animalia ictu,vel morſu relinquunt. Quòd utique probè ſciret,haec non minora,quam illa repræſentare diſcrimina,imino etiam majora: quandoquidem eveniant haec extempore,& praeter opinionem,plerunque in campeſtribus & montibus,ubi nullum auxilium,nullaque vel rara remedia. Quamobrem de his non minus diligenter diſſeruit, quàm de aliis quæ corporibus ingeruntur, argumento ſatis manifeſto, quod univerſalia horum remedia non una tantùm præfatione,ſed pluribus ſcriptitaverit. Quod cùm animadverterint recentiorum quidam,haud

Divisio libri sexti in quatuor libros.

dubiè exiſtimarunt,hoc ſextum volumen in quatuor libros eſſe dividendum,nempe in ſextum,ſeptimum,octavum & nonum.Veruntamen ij mihi non rectè (pace ſemper eruditorum dixerim) ea expendiſſe videntur, quæ in hujuſce libri prefationis initio à Dioſcoride ſcribuntur: is enim apertiſſimè hunc ſextum librum totius operis ultimum declaravit. Quapropter ipſe Dioſcoridem ſecutus relictis aliorum opinionibus,aſſerere non dubitaverim,hunc univerſum de venenis & venenatis animalibus tractatum,unum tantùm,non plures eſſe libros: tametſi pro cujuſque arbitrio in plures ſectiones dividi poſſit. Quarum prima iis dari poterit,quæ ore ſumuntur in corpus: ſecunda canis rabidi morſibus: tertia indiciis ac ſymptomatibus,quæ à venenatis morſibus oriuntur:poſtrema verò eorum curationi. Verùm enimvero cum haec diutius examinaverim,ut Dioſcoridis doctrina ad majus omnium commodum in unum congeratur, & ne tot hujus libri fiant ſectiones, venenoſorum animalium tum indicia,tum accidentia, quæ propriis capitibus tradidit Dioſcorides, iis conjunximus quibus ipſe egit de eorundem curatione & remediis,ut unuſquiſque junctim nulla temporis jactura,uno tantum capite indicia, accidentia,& curationem conſequantur. Quod & ipſe fecit Dioſcorides, ubi ſuperius de venenis diſſeruit, quæ in corpus ſumuntur. Ibi enim indicia à curationibus non dijunxit. Nam ſi in uno tractatu indicia, in altero verò curationes quærantur,majus temporis diſpendium fiet,majorque menti moleſtia inferetur,quàm ſi haec omnia in unum redacta le-

Novus ordo hujus libri.

gentibus

genitum sese offerant. Nec hoc nobis vitio adscribendum esse putamus, quando res eò magis placere soleant, quò commodius se offerant. Nec illud (ut ajunt) frustra fiat per plura, quod fieri potest per pauciora. Neque etiam ob id quicquam imperitiæ, cùm præterea illud (ut ajunt) frustra fiat per plura, quod fieri potest per pauciora. Neque etiam ob id quicquam imperitiæ [illegible] aliquem ex parte depravaverim, quòd nusquam à me depravatum, sed tantummodo conservatum, & à priorum autorum doctrina ipsum redactum, & restitutum putem. Porrò non [illegible] superiora [illegible] dicendum videtur (quæ multis intellectu difficilior extitit, ut Marcellus ipse fatetur, [illegible] Dioscoridis Aristotelem secuti) nisi quod aliud fortè hæc præfatio non sit, quàm Dioscoridis Aristotelem secuti declaratio, aperiens, ea omnia, quæ superficietenus in medica facultate, super nuda ac simplici vocabulorum interpretatione, [illegible] quæ ex variis, ac diversis vocibus componuntur. Quandoquidem hæc interpretationis [illegible] ad Sophistas, & nugatores attinet, quam ad expertos & probatos Medicos, ut facilè videre est. Quapropter [illegible] vocabulorum exemplis ex pluribus vocabulis compositorum, quæ in libro περὶ ἁπλῶν ἰατρικῶν ab Aristotele, ignarum. Quippe quoniam noverat ipse Dioscorides, quòd tam methodicorum, quàm dogmaticorum quemadmodum in compositis vocabulis declarandis expertorum, exercitatorumq; Medicorum sententiam, propriis vocabulis denominatam, hanc quoque secuti fuerant. Caterum & eos non parum reprehendit, qui ab aliquo Dialecticæ fundamento divisionem inire audent: nam cum in divisionibus errorem committant, in eis quoq; quos sequuntur errent necesse est. Proinde qui hæc latius uberiusq; noscere cupiunt, Aristotelem consulant libro secundo physicorum: ibi siquidem omnia amplissimè satisfiet. Potuissemus quidem & nos rem hanc pluribus prosequi, sed cùm nostrum institutum non sit, nunc in aliam materiam digredi, hæc silentio prætereunda duximus.

Dioscorides Aristotelem secutus.

Σημεῖα νυνὶ λυσσῶντος, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δεδηγμένων.

ET DEMORSORUM AB EO. SIGNA RABIOSI CANIS, CAP. XXXVI.

De rabiosi canis morsu sermonem aliis præposuimus, quòd id animal domesticum ac frequens esse consueverit, & in rabiem sæpius agitur ac perit, ab eoq; caveri difficile, inde periculum inevitabile hominem manet, nisi multis utatur auxilius. Canis pleraq; flagrantissimis æstibus in rabiem efferatur: insanam quoties frigora incesserunt. Rabiosus autem potum & escam aversatur: largam spumantem-que gestat manibus, & ore projicit: torve & solito tristius intuetur: in omnes passim sine latratu irruit, & aquæ feras homines q; tam familiares, quam ignotos mordet: nec protinus infestam quicquam infligit malis, ut vulnus, dolorem: exinde morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobicus Græcè est vocellatus, contrahitur. Evenit autem cum distentione nervorum, totiusq; corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore & langore quodam. Aliqui auræ splendorem fugiunt: alii sine ulla doloris interpedimento curantur. Sunt etiam qui canum more latratus edant, & obviam factos morsu adoriuntur, ac mordendo similitio labefactant. Proinde ex iis qui hoc vitium senserint, neminem servatum vidimus: in historiis exhibitoria unum aut alterum evasisse audiamus: siquidem Eudemus superasse quendam affirmat. Themison nem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse, & evasisse fatentur. Alii ipsum cum amicos quam expavescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturalium concoctionis similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus servatum extitisse. Molestissimum itaque genus morbi, a quo multos anteaquàm ipsum experirentur, vindicavimus, & complures ab aliis medicis servatos novimus.

CANIS RABIOSUS.

Nullum in universum animal hominum tam domesticum familiareq; reperitur, nullum quod tam multiplici, variorum; generum consteret, quam canis. Hinc est quod viri, mulieres, ac pueri magis delectantur, quam cæteris animalibus, quæ in domibus nostris aluntur, tanta quidem intercedit canibus cum homine societas. Qui tamen in rabiem acti, quos momorderint, in maximum discrimen plerunque deducunt. Cùm itaque canes a continuo hominum consortio nunquam absint, qui propterea illorum morsibus magis subjiciuntur, quam cæterorum, quæ morsu pariter, veluti venenum eiaculantur, ideo merito quidem de his prius, quam de reliquis bestiis venenatis tradidit Dioscorides. Caterum quanquam ipse causam non scribit, cur magis æstate Caniculæ ardoribus, itidem hyeme frigoribus rebentissimis in rabiem aguntur, quam reliquis anni temporibus, cùm tamen palàm sit, canum rabiem non aliunde provenire quam ab atrabiliarius excrementis, facilè cognosci potest, id æstate venire perusto à caloribus eorum sanguine, hyeme verò frigoribus concreto. Rabidi canis indicia describit Galenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber is Galeni legitimus est) his verbis. Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gracilem corpore & siccum, oculis rubentibus, caudam demissa.

Canis rabiosi venenifica natura.

Canum rabies unde.

missa, spuma ex ore fluente, præterea lingua foràs porrecta, & tanquam bile colorata obvium quenquam insiliisse, citraq; rationem cucurrisse, deinde rursus subitò consistentem cum ira quadam magis furenti non ipsi prævisos momordisse, hæc inquam si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse intelligas: hæc ille. Incedunt præterea (ut quidam affe-runt) lento gradu, demissis auribus, abscissa voce, stupido capite, & obvios non modò homines nullo delectu, sed & bestias demordent. Nec mirum si proprium mordeant dominum, aliosq; domesticos omnes, nullius habito discrimine, vel ratione: siquidem cum proprium atræ bilis sit sensus omnes inficere, omnium, & sui ipsius obliti, domesticos ipsos cognoscere nequeunt. Id quod etiam pluribus hominibus accidit, qui melancholici affecti, non modò patrem, matrem, uxorem, & proprios filios, sed etiam se ipsos quandoq; occiderunt. Verùm enimvero non tantùm æstivis caloribus, & hyemis frigore canes insaniebiem aguntur, sed etiam morticinarum, putridarum, vermibusq; scatentium carnium esu: quin & marcescentu earum sanguinis. Quòd si fuerint hæ carnes eorum animalium, quæ pestilentia, aut ictu fulminis, aut venenosorum morsibus mecorierint, eò facilius majoriq; afficiuntur rabie. Quæ etiam excitari solet computrescentibus aquis frequentius ebibitu, quòd hæc omnia atrabiliarios succos augeant, & putredine corrumpant. Eoq; magis his de causis in rabiem aguntur, quanto alter altero suapte natura magis atræ bili obnoxius fuerit. Advertant præterea nobiles mulieres, ne suis catellis, quos in gremiis habent, & quibus maximè oblectantur, cibum vel jusculum edendum præbeant, quibus aromata, præsertimq; piper & gingiber, fuerint admista. Quippe cùm hæc caliditatis siccitatisq; modum excedant, eadem ratione, qua ingens æstus favor, canes rabidos efficiunt. Caveant ideo, eas libenter moneo, ne ipsis fortè fortuna id mali accidat, quod Tridentie evenisse scimus clarissimo Baldo utriusq; legis doctori. Is siquidem inter ludendum cum quodam suo catello jam rabie affecto, leviter in inferiori labio demorsus fuit. Sed ipse hujus rei ignarus quarto pòst mense rabidus factus, & tandem hydrophobicus miserabiliter mortem obiit, nullo adiutus medicamento. Ad hæc sciendum est quòd non canes tantum (quanquam ij magis, quam cætera animalia in rabiem agantur) rabidi fiunt, sed etiam alia pleraq; animalia, nempe vulpes, mustelæ, viverræ, martes, simiæ, & id genus alia. Quapropter nescierim, quo argumento dixerit Galenus libro 6. de locis affectis, solum canem inter cætera animalia corripi rabie: nisi voluerit dicere (ut equidem reor) canes cæteris animantibus rabiei magis esse obnoxios. Refert Aristoteles libro 8. de historia animalium, camelos etiam, & equos in rabiem agi. Id quod ego quoq; asserere possum: etenim memini, cùm ruri degerem, me vidisse equum rabie furentem, qui fracto capistro oris, eam quandam vetulam per capitis & crinium vittam morsu comprehensam, decem pluresq; passus à terra sustensam pertulit, nullo tamen vulnere illato, sed magno sanè terrore. Hoc affectu capiuntur (ut Avicenna est author) etiam muli, qui suis aliquando morsibus dominos, & stabularios rabidos, & veluti arreptitios reddiderunt. Verùm hujusmodi animalia non nisi rarò, vel nunquam per se rabie tentantur, quandoquidem ferè semper id illis eveniat, cum à canibus, seu lupis, aut vulpibus rabidis mordentur. Cæterùm (ut ipse Dioscorides inquit) rabiosorum canum morsus infestum quidquam protinus non infligit, nisi, ut vulnus, dolorem. Sed neglecta curatione, demorsi aliquo pòst tempore rabidi fiunt, & aquam expavescunt: quod etiam fatetur Galenus libro de theriaca ad Pisonem, aliisq; in locis. Idcirco diligenter advertant, qui à canibus mordentur, si aliqua sese offerant indicia quibus conjici possit, canem, qui momorderit, rabie laborasse. Siquidem neglectis remediis (ut modo diximus) in id discriminis demorsi adducuntur, ut nullus subinde relinquatur salutis locus. Tradidere Oribasius, Paulus, Aetius, Avicenna, alii q; probatissimi authores, illitis per integram noctem contritis juglandibus canum morsibus, & post nodum gallus, aut gallinis in escam exhibitus gallinaceos ipsos sequenti die interire, si à rabido cane illatum fuerit vulnus. Sunt etiam qui asserant, si panis emanante e vulnere sanguine inficiatur, & cuicunq; cani quantumvis famelico offeratur, canem non modò illum non mandere sed nec olfacere quidem. Attamen hujusmodi tantùm experimentis (meo consilio) non planè fidendum fuerit: quanquam ea à probatissimis prodantur authoribus, quapropter alia indicia jam dicta diligenter fuerint perquirenda. Cùm autem rabidorum canum morsus negliguntur, post aliquod tempus spatium demorsi præter morem cogitabundi fiunt, eaq; mente revolvunt, quæ illis insueta sunt, quod jam venenum in cerebrum repens imaginatricem occupet facultatem. Si verò adhuc in longum protrahuntur nullis remediis adjuti, ys frequentius nocte interrumpitur somnus, sæpius q; pavore expergiscuntur: exinde hominum, & domesticorum consortia vitant, & cum ferino quodam aspectu secum submurmurant: solitudinem deligunt, lucem & candida omnia oderè maximè, rubent quandoq; facie, ysq; extremarum partium nervi convelluntur: postremò eò deducuntur, ut aquam expavescant. Quod certissimum mortis & inexpugnabilis veneni præbet indicium. Proinde dicebat Dioscorides ex ijs, qui hoc vitium senserint neminem servari posse. Allata itaq; in eorum conspectu aqua, cujus potu facilè sanarentur si tamen biberè possent, ingentissimis clamoribus & canum latratu astantes terrent. Quod si diutius ante eos aqua ipsa dimittatur, tremunt, sudant, deficiunt animo, delirant, pavoreq; concutiuntur, ac si in ignem illico se projiciendos cernerent. Idq; accidit, quòd melancholici effecti, corruptis infectisq; inde animalibus facultatibus, recusant miselli metuuntq; aquam, quæ sola sanari possunt. Nec aliunde causa id evenire censent medici, quam hujusce inexpugnabilis veneni pravitate. Nam cùm humorum omnium, & totius corporis principalium facultatum, functionumq; imperium venenum ipsum sibi fecerit, cùmq; jam omnes corporis dispositiones sibi similes reddiderit, moventur universi corporis vires, nituntq; contrarie quod sibi contrarium existimant, hoc est, contra ipsam aquam, si ea in medium asseratur. Quocirca Galenus libro de theriaca ad Pisonem, ita scribit: Non enim corpus duntaxat ipsis inarescit, & convellitur interdum, febrisq; acri intus vrunt, sed animus etiam delirat, & gravissimum ipsis affert symptoma. Quippe aquam timent, ac propter multam siccitatem humidè tenentur desiderio, & à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Fugientes enim aquam paventesq;, miserrimo mortis genere intereunt: hactenus Galenus. Hæ itaq; rationabiles sunt causæ, quibus in aquæ timorem deveniunt. Veruntamen quidam testantur, ut Tertius, Posidonius, & Rufus, id etiam accidere posse, quòd rabidi canis imaginem videre in aquis imaginentur, cujus speciem recolentes, protinus ingenti terrore corripiuntur, quod quidem nimiam ob siccitatem perpetrantur. Narrat philosophus quidam (ut Aetius refert) morsus a cane rabido, & egregia animi virtute affectioni resistens, dum phantastici canis imago sibi obversaretur in balneo (cæterum ipsi quoq; quemadmodum & reliquis eodem morbo affectis apparebat) diu intra se meditatus, ecquid tandem inquit commune est cani cum balneo? quod effatus balneum intravit, & imperterritus bibit, atq; ita morbum superavit, & incolumis evasit. Unde postea in proverbium manavit, quid cani cum balneo. Refert Avicenna quòd si quis a cane rabido demorsus, aquam timens in speculo respiciens, se ipsum cognoverit, huic salutis spem non deesse. Quod utiq; arguit hydrophobicos quoq; sanari posse, cùm veneni vis non adeò universum occupaverit corpus, & cerebri facultates, ut omnino ratiocinatrix facultas abiata sit. Quamobrem mirum non est, si Philosophus ille, cujus historiam refert Aetius, curatus evaserit, cum manifesto appareat ejus ratiocinatricem facultatem parum fuisse affectam. Ad hæc scribit Avicenna evenire interdum, ut à cane rabido demorsi quædam frusta carnis ingenti cum dolore mingant, quæ forma propè ca-

Canes quibus causis rabie exagitentur.

Baldus à cane morsus interiit.

Animalia alia rabie tentantur.

Canis solus rabie corripitur Galeno.

Equi. Muli.

Gallinacei.

Negle-cti morsus discrimina, & causæ.

Salutis indicium

A cane demorsi frusta carnis mingunt

nes

parvulos referant: quod etiam ab aliis recentioribus accepimus, quin & ab iis, qui hujusmodi catulos se minxisse fatentur. Cæterum cum hoc potius fabulosum, quam rationi consentaneum videatur, atque ab ipsa natura penitus alienum, si quid verum esse rationibus & authoritatibus comprobatum videre cupiunt, Gentilem Fulginatem consulãt Avicennæ interpretem. item Conciliatorem differentia 179. Quandoquidem ex iis nimirum intelligent, quo pacto hæc præter naturæ institutum quandoque eveniant. Postremò asserit in hoc capite Dioscorides, fateri aliquos Themisonem, cùm amico quam expareficenti piarem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia similem contraxisse affectum. Sed ipsi potius ego eventisse crediderim. quòd Themison medicus amicum laborantem excitandi causa ad aquam & cibum. nam commanducabat, aut bibisset, ex eodem sanè poculo, ejus fortasse saliva infecto, aut alio quovis modo oris spuma contigisse. Nam si, ut Galenus tradit lib. 6. de locis affectis, rabidorum canum saliva, nuda corporis membra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quàm si demorderentur, quid mirum, si rabidi hominis saliva id ipsum effecerit. Proinde eos admonet Avicenna, qui rabidorum curam agunt, ne eorundem ciborum reliquias comedant. Nec parvipendas aliquam spumæ contactu infici posse homines, quippe quòd duos viderim ego, qui spuma tantùm perfusi, nullo quidem ex morsu accepto vulnere, rabiem contraxerunt. Legitur in Aristotele lib. 8. cap 22. de hist. animalium, quòd omnia animalia a cane rabido demorsa rabiunt, excepto homine. Quæ tamen sententia apertè falsa deprehenditur, ut millies experimento compertum est. Quamobrem potius adducor, ut credam Aristotelis codicem eo in loco depravatum esse, quàm ut in re clara, & omnibus cognita ipsum Aristotelem ignorantiæ accusare velim.

Canum rabidorũ saliva inficit.

Hominem à cane rabido non affici Arist.

Περὶ τῶν ἀπὸ λυσώντος κυνὸς δηχθέντων.

REMEDIA DEMORSORUM A CANE RABIOSO. CAP. XXXVII.

RAtio medendi duplex: una communis, qua utendum in omnes morsus, quos virulentæ animantes imprecerunt: alia peculiaris privataq;, eorum duntaxat quos rabiosi canes momorderint: quæ nonnullis quidem summam opem ferre consuevit: aliis verò inutilis, maximè qui ex multo jam tempore ictum acceperunt. Quæ ad hanc pertinent, primum exponemus, deinde cursim perstringemus, quæ ad communem medendi rationem pertinent. Cancros itaq; fluviatiles in sarmentis albæ vitis cremare oportet, & cinerem eorum, quam minutissimè tritum habere reconditum: itidem gentianæ radicem tusam, cribratamq; reponere. Quoties autem canis rabiosus morsum intulerit, in quaternos cyathos meraci vini bina cineris cancrorum cochlearia, unumq; gentianæ conjiciantur: hæc in polentæ dilutioris modum subacta, quatriduo bibantur. Inter principia medicamentum hoc modo detur. Atqui si ab illato morsu bini ternive dies fluxerint, curationem auspicamur à triplicato pondere, supra id quod ab initio retulimus. Optimum hoc adversus rabiosorum morsus auxilium, quod & plerisq unum satisfecit, eoq; cum fiducia uti licet. Sed ut aliis etiamnum auxiliis contra inevitabile periculum muniamur, nihil cæteris uti prohibet. Satius autem multò fuerit, etiamsi in vanum recidat, medicamentorum inhumanos tolerare cruciatus. quàm per inertiam, ac desidiam in discrimen adduci. Nec ita in demorsis a rabioso animali majora vulnera vereri oportet, uti minora, & ulcusculi cutis similia: quippe majori vulnere confertim copiosus sanguis emanans, potest nonihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit: quin a majoribus abscedentes carnes hinc auferre, & labia acie scalpelli circumscribere, & prehensam hamulo aut vulsella carnem amputare oportet. In utrisq; circumstantia loca altioribus ulcusculis scarificanda, ut copiosior sanguinis vacuatio arceat, ne venenum membratim insinuetur. Cucurbitulæ cum multa flamma agglutinatæ id juvamenti præstant, ut veneni vis extrahatur.

Curatio demorsorum à cane rabioso.

TAm accuratè exquisiteq; tradidit hoc capite Dioscorides rabidi canis curationem, nihil planè silentio præteriens, ut mihi supervacuum esse videatur quicquam addere. Verùm ut nostrum sequamur institutum utq; etiamnum lectoribus fiat satis, qui novis semper rebus inhiant, non alienum fuerit hic nonnulla commemorare. quæ multos fortasse delectabunt, quòd ea in hac re non inutilia, neq; scitu injucunda putem. In primis itaq; illud animadvertendum est, quòd alia utì ratione cancrorum fluviatilium cinerem præparabat Galenus, quam Dioscorides, ut constat apertè ex verbis ipsius Galeni l. 11. simpl. medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. At fluviatilium cancrorum cinis, quanquam similiter præditus exiccatorius est, substantiæ tamen totius proprietate, mirificè contra rabiosorum morsus efficax est usq; tum solus tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris sanè partem esse unam oportet, quinq; autem gentianæ, porrò cancrorum decem: & rarò equidem aliter illis ustis nos sumus usi. Cæterùm ad eum modum plerumq; quo utebatur Aeschrion empiricus, medicamentorum peritissimus senex, concivis ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositos cancros viventes, hactenus urebat, donec in cinerem redigerentur, ut facilè ad lævorem redigi possent. Hic Aeschrion sic paratum promptum semper in ædibus habebat medicamen, tempore æstivo urens cancros ipsos post ortum canis, quando Sol in Leonem transisset, luna decima octava. Porrò bibendum hoc medicamẽtis, qui à cane rabido fuissent morsi præbebat quotidie usq; ad diem quadragesimum mensura cochlearii satis magni, aquæ impersum. At si non protinus ab initio venus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice bruttia, & opopanace, aceto q; conficitur, habens picul bram unam, unum acetabulum acerrimi sextarium Italicum, opopanacis verò uncias tres: hæc Gal. Cæterum sciendum est eos maximè, meo judicio, hallucinari (ut latius lib. 2. prodidimus) qui gammaros Latinis vocatos, cancrorum fluviatilium loco, a cane rabido demorsis potui exhibent. Nam q; aliud Græcis animal esse censemus καρκίνον aliud verò ἔγχελυν & καρκαρίαν Ar. Scripsit, & Damocrates carminibus hujusce cancrorum antidoti componendi rationem (ut libro secundo de Antidotis refert Galenus) eo sanè modo, quo ipsum fortasse secutus eam reddit Dioscorides. Attamen antiquorum quidam resinam terebinthinam imposuerunt thuris vice, quod Aeschrion Galeni præceptor huic semper inseruit medicamento. In summa hujus antidoti vires miris laudibus ab authoribus celebrantur, adeò ut scripserit Galenus, neminem unquam morbus continuus detur ex hydromelite potandum: sed à prima statim die incipiendum erit. Hujus experimenti meminit Galenus libro secundo de Antidotis, ubi alia quoq; valentiora remedia ad rabidorum morsus ex Asclepiade retulit. Verum nobis difficile admodum fuerit decernere, quænam hodie planta sit, quæ veterum Alyssον repræsentet, ita ut potius de hoc divinandum esset, quàm aliquid certi statuendum, ut latius superius libro tertio diximus. Commendavit Aetius

Cineris cancrorum fluviat. præpar.

Multorum error.

Alysso contra rabiem.

Curatio ex Aetio.

ſecundo, & ſexto volumine, ad morſus rabidorum canum bitumen Judaicum, ſive Aſphaltitis lacus, aſſerens ſi drachma pondere ex aqua bibatur, non id modò aquæ pavorem arcere, ſed & eos ſanare, quos jam primùm timor invaſerit. Memoravit etiam marinos hippocampos ex aceto nigro & melle ſubactos, tam potu hauſtos, quàm vulneri illitos. Conferet praterea his maximè acutus rumex: quare idem ſcripſit ſe noviſſe ſenem quendam, qui demorſos a cane rabido hoc ſolo rumice curabat. Primò enim ulcus ejus decocto fovebat: deinde herbam ipſam illinebat, eandemq; potandam exhibebat: quod quidem medicamentum tanquam efficaciſſimum ſummopere commendabat. Plurima autem, & turbulenta qui ſumpſerint, mingere ſolent: id quod maximè hac in curatione confert. Quo fortaſſe argumento extulit Avicenna proprias quædam medicamenta, quæ cantharidas admiſtas habent, ut valentiſſimè non modò urinam excernerent demorſi, ſed etiam ſanguinem ipſum, aſſerens paulò poſt ſecurum eſſe ſalutis indicium, cùm poſt medicamenta ſanguinem mingunt acti. Porrò Gal. libro de theriaca ad Piſonem, Theriacam præfert tam intus in corpus ſumptam, quàm exterius ſuprà morſum illitam. Sed cùm hac, quæ noſtro tempore conficitur, non adeò præſtet, quemadmodum ea quam ipſe conficiebat Galenus, jàm ſanè fidere non poſſumus, niſi facto prius de ea periculo in gallis à vipera demorſis, ut ipſe docet Galenus. Prodeſt item patamogetum cum ſale exterius illitum: itidem caprifici cortex contuſus, & ex aqua potus, quin & ab ſinthium, & allium, minus centaurium, ariſtolochia, artemiſia, ſcordium, chamædrys, bryonia pulegium, & laſer tam exterius illita, quam interius ſumpta. Sunt qui credant ſecuriſſimum eſſe remedium ipſius rabidi canis, qui momorderit, jecur toſtum & a demorſis in cibis devoratum, quod etiam ſcribit Dioſcorides: quamvis id non affirmaverit, ut lib. 2. cap. de diverſorum animalium jecinoribus legitur. Proinde ſcribit Gal. li. 11. ſimpl. med. jecur canis rabientis aliis valentiribus antidotis admiſtum quàm plurimos ſanaſſe, ſed eos tamen interiiſſe, qui ſolum nullis aliis adjectis medicamentis illud eſitarunt. Sunt etiamnum qui credant, ut loco antè citato tradit Dioſcorides, arceri aquæ pavores dente eo, qui canimus dicitur, hirſuti canis qui momorderit, exemptus, & folliculo inditus, pro amuleto brachio adnectatur. Sed nemini his fidendum eſſe perſuaſerim ut in noſtra hujus ſexti libri præfatione de pretioſorum lapillorum ſuſpenſione diximus: ſatius enim eſſe ſemper exiſtimavi certiùs ac tutiùs uti medicamentis. Cæterùm curationis ſumma manuum maximè operam expoſcit. Quandoquidem vulnus diducere oportet, laniatamq; per ambitum carnem reſcindere: ita enim latior fit veneni exterius evocandi aditus admittitur quod tabefactum eſt, & ex ſanguinis fluore ab excidentibus cultris excitato, repens affectio non parum revellitur. Quod etiam facere expedit ſcalpello circumquaq; profundius adacto, & ſubinde appoſitis ſcalpto loco cucurbitulis ſanguinem fortiter extrahentibus, aut hirudinibus. Medicamenta autem quæ alvum citant, & humores dejiciunt, in principio omnino vitanda ſunt, ſicuti etiam ſanguinis miſſio: quippe cùm hac à circumferentiis ad centrum trahendi facultatem habeant, facilè ægros in mortis traherent diſcrimen. Tametſi in curationis proceſſu, & ubi præſertim medicorum negligentia citius quàm expetat ratio, concluſum fuerit vulnus, irrepſerit q; venenum (ut poſtea dicetur) medicamenta alvum ducentia, pariter q; ſanguinis miſſio in ſanguineis temperaturis admodum quandoq; proficiant. Verum enimvero perpauci noſtra hac ætate habentur à rabioſo cane demorſi, qui Medicos conſulant. Nam tanta eſt religionis vis, ut omnes, quos canes rabioſi momorderint, partim ad divi Dominici templum confugiant, partim verò ad divi Bellini ſacellum, ubi quibuſdam exorciſmis, & panibus characteribus obſignatis, à ſacerdotibus perquàm facilè curantur, ut plurimorum teſtimonio equidem fateri poſſum. Sed cogitanti mihi quonam pacto hoc tam facilè eveniat, nonnullæ ſeſe obtulerunt rationes, quas liberè dicam. Haud dubiè in primis divina auxiliatur gratia: quippe cùm non parum moleſtiæ malig; morſu canis rabioſi affectis inferre poſſint cacodæmones, ut qui in atrabiliariis humoribus ſuam habeant ſedem, ij quidem exorciſmis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, ſublato ſecum veneno. Illud præterea addiderim, quòd fortaſſe ſacerdotes ipſi aliquod nobis occultum habent antidotum, quod panibus illis admiſcentes, ægris devorandum præbent: vel id aliquo in potu bibendum exhibent. His deniq; accedit magna laborantium fides, quam ſuſcipit Deus opt. max. cujus ſolius munere omnia noſtra delentur incommoda, atq; omnes auferuntur ægritudines.

Theriacæ bonæ nota.

Remedia ſuſpecta, ac jecur canis rabidi & ejus dens.

Manualis operatio circa vulnus.

Auxilium religioſum.

Καῦσις τῶν ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς δηγμάτων.

USTIO DEMORSORUM A CANE RABIOSO. CAP. XXXVIII.

COntra virulentos ictus, uſtio expeditiſſimum eſt auxilium, utpote cùm ignis cætera viribus præſtet, ſimul quòd virus domet, & ferri penitius non patiatur: ſimul quòd pars ignem experta, poſtea non vulgare fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione. Animadvertendum ex eo tempore, cùm cruſtæ decident, ne ulceris oræ coaleſcant, & cicatrice induantur, ſed ſi fieri poteſt, ad multum, idq; præſtitutum tempus, ulcerationes, & ſordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari convenit. Quod inditum iis ſalſamentum optimè præſtabit, & ſylveſtre allium detritum, item cæpe, ſuccuſve, præſertim Cyrenaicum, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur. Tritici grana tam manſa, quàm non manſa imponantur: ſiquidem ſubacta piſtave à perfuſione vulnera dilarant. Sunt qui à mandentium jejunio, ſibi aliquid aſciſcere arbitrẽtur, quod ſuape natura reſiſtat: verùm id certũ non eſt: cęterùm tempeſtivus eorum uſus minimè eſt contemnendus. Si verò, quod perſæpe accidit, ante dies præfinitos cicatrices coirent, committerenturque, manum poſtulabunt: namq; eas diducere, carnemque ſcalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Ubi verò propoſitum tempus præteriit, ulcus ad cicatricem ducendum, & emplaſtro, quod è ſalibus conficitur, locus comprehendendus: nec multò poſt ſinapiſmo utendum.

Uſtionis, ſive cauterii utilitas.

Argentum ſublimatum exulcerans eſt.

CAuterium, quod ferro igne candenti aut auro, aut argento fit, non modò ſalutiferum eſt ad rabidi canis morſum, ſed etiam aliorum quorumcunq; animalium virus ejaculantium, quin & ad alios inſanabiles ferè morbos. Proinde mirum non eſt, quòd hoc loco dixerit Dioſcorides uſtionem, ſive cauterium, contra virulentos ictus aut morſus expeditiſſimum eſſe auxilium. Fiat itaq; cauterium intrepidè, tantæq; amplitudinis, ut ulceris cicatrices brevi commutti non poſſint. Quod ſi timidus quiſpiam uſtionem ignis terrore recuſet, ſepticis & ulcerantibus medicamentis utendum erit. Quæ in re cæteris præſtat, quod vocant argentum ſublimatum: admiſcetur id unguentis refrigerantibus, ut minus dolores inferat. Probatur hoc, quòd non modò valentiſſimè inurat, ſed quòd etiam exuſta ab eo caro, obductaq; cruſta duobus tantùm diebus poſt decidat, ſi tamen recenti butyro aſſiduè illinatur, id quod in aliorum exuſtione non evenit, niſi longiore temporis tractu. Quod ſi igne, aut adurenti medicamento (ut multis de cauſis quandoque accidit) id effici nequeat, diligenter providendum eſt, ne vulnus coeat, ſed diutius maneat diductum & apertum, ſuperimpoſitis emplaſtris valde attrahentibus,

rabentibus, cujusmodi sunt quæ è brutia pice, resinis, vario gummi genere, & id genus aliis parantur. Si verò cauteria fuerint, diligenter procurandum, ut vel ista quàm primùm excidat crusta, quò veneno pateat exitus, quippe ea diu in vulnere retenta omnes obruunt meatus magno agrorum detrimento. Porrò non magno quidem negotio decidet apposita contineque liquida vernice, ovi vitello, & recenti butyro permista: quin & butyro solo igni liquato, & madefactis in eo splenijs superimposito: præstat enim hoc cæteris. Ubi verò è vulnere crusta deciderit, salutiferum quidem fuerit remedium plagæ quotidie pulverem præcipitati (sic enim vocant chymistæ argentum vivum in pulverem rubicundum conflatum) aspergere siquidem id eximium præstantissimumq; medicamentum, præter id quòd vulnus occludi prohibet, diuq; patens servat, attrahit etiamnum ex alto ad superficiem potenter venenum: qua in re cætera hujusce facultatis præcellit medicamenta. Commode etiam ne minus efficaciter idem pulvis attractorius emplastris, sive unguentis admisceri, & subinde vulneri admoveri potest: etenim jam dudum certior sum, in universa medicæ facultatis materia, nullum haberi medicamentum, quod valentius ab alto revocet extrahatq; virus, quàm præcipitatum dictum. Ad hæc tametsi (ut omnibus ferè placet) in quadragesimum diem apertum vulnus dimittere sit satis, non tamen erraverit, qui diutius prorogaverit, ut quicquid malè residuum fuerit, exhauriatur.

Præcipitati vocati vis.

Vulnus in 40. diē pateat.

Διαιτα τῶν ὑπὸ κυνὸς λυσσῶντος δηχθέντων.

RABIOSI CANIS. RATIO VICTUS IN MORSU CAP. XXXIX.

QUæ ad partem ictam pertinent præsidia, ita se habent. Cæterùm victus rationem ex iis, quæ venenosa adversantur, conjectura quadam colligere oportet, simul ut veneni vires hebetet restinguatque, simul & arceat, quo minus ad intima pernicies illabatur. Etenim assumpta pernicioſarum virium penetrationi resistunt. Quorum utrumq; præstare potest vini meracioris, passi, & lactis potus: quippe qui hæc omnia capiunt ad curam, nonnihil veneno objiciunt, quod omnem ejus acrimoniam obtundat. Similiter modo allorum, porrorum, cæparumq; cibus: quòd ea difficulter conficiantur, vixq; aboleantur. Nam multos dies hujus cibi qualitates remanent, quo tempore nec evincuntur, nec permutantur à mortifera vi, sed contrariis illa vis expugnatur. Cui rei antidotorum usus accommodatur, & Theriaces, Mithridatii, & ejus quod eupatorio temperatur, denique omnium quæ magnam aromatum partem habent: quippe aromata omnia viribus & substantiis ægrè permutantur: quare in corporibus evincunt. Victus ratio hoc modo se habet. Nosse convenit, pavorem aquæ non stato definitoq; tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimam usque diem neglectis differri consuevit: post semestre etiam nonnullos invadit: quendam post annum aquam horruisse constat, quæ nobis visu comperta fuere. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos. Inter principia demorsorum à cane rabioso curandi ratio talis est. Verùm enimverò si ea quæ retulimus auxilia, primis diebus prætermissa fuerint, nec scalpro carnem circinare, nec ustionem experiri operæ pretium est: non enim quod pertransierit, satis evocare possent. Nulla utiq; istius rei occasio aut utilitas, sed in cassum corpora doloribus æternentur. Alter verò curationis modus accedat. Dejectio magnum præbet juvamentum, utpote cum movendo corporis habitum transmutet: & quæ colocynthidem recipit hiera: item lac schistum, quod simul dejectionem moveat, & venenum domare possit, cibi acres, & meraculi potus, quibus vis veneni vehementer retunditur, quotidie sumi debent. Cæterùm sudores ante cibos, & post etiam ciendi. Dropacismi sinapismiq; alternatim per corpus totum adjiciendi. Sed longè omnium efficacissimum auxilium helleborismus cognoscitur: quo cum fiducia non semel atq; iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem, vel post hoc tempus uti licet. Tantam enim vehementiam hoc auxilium habere fertur, ut quidam qui jam aquæ metum sentirent, sumpto helleboro, simul ac primum morbi impetum experirentur, fuerint servati: nam & jam vitio tentatos nemo unquam servare potest. Itaq; primùm curam contra rabiosi canis morsus brevi sermone exposuimus: jam ad alia, quę venenatis morsibus sævire consueverunt, transeundum. Notas uno contextu, deinde communem medendi locum, qui omnibus convenire possit, explicabimus. Cursim deinceps subjungemus ea, quæ sua proprietate nonnullis auxilium præstare possunt. Postremò subnectentur etiam venenata, quæ nullis cedunt remedijs.

INstituenda demorsi à cane rabioso diligenter est ratio victus, nec ea tantùm regula cujus hic meminit Dioscorides, sed etiam ut ea sit ciborum quantitas quæ ius rectè conveniat. Siquidem hujusce curationis regimen tenuem victum non expetit, sicut nec plenioremut Actius est author libro 6. ubi sic inquit. In victu indigentia, & satietas evitanda, magus tales operatur, ut & rectè conficiatur, & optimum succum corpori præbeat. Nec minus egestioni, & urinarum provocationi studendum: quod quidem tum ea, quæ prædiximus, tum fœniculum, & sandix comesta efficiunt. Plus verò simul & altudine piscrim appellant. Prosunt & brassicæ cimæ, & palustris asparagus, & hortensis, & agrestis rumex. & episbus cremem teneram habent, & camari, cancri, & erinacei recentes cum vino mulso: & carnium extremitates, avicularum, ovines montanæ quæ facilè coquuntur, bonique sunt succi. Vinum album tenue, neq; valde antiquum: hæc ille. Ex quibus conijci potest hac in curatione ea plurimùm conferre, quæ urinam valenter movent. Idcirco Avicenna (ut proximè commentatione diximus) quædam profert medicamenta, quæ cantharidis excipiunt, ut unà cum lotio sanguis etiam exeat. Proinde mirum non est, si quandoq; prævalens natura, per instrumentum urinæ, magno cum dolore parvas quidam carnis frusta catulorum forma, venenum propellat. Hujusmodi itaq; ea victus ratione uti licebit, quæ urinam movendo, ut in curandis à Medicis institui solet. Verùm si fluviatiles cancri, quibus universa abundat Hetruria, haberi possunt, in curando iis quam incœna vescantur demorsi: quòd ijs mira insit facultas, adversus rabidorum canum venenum. Avicenna præter dulce vinum etiam aquam, in qua candens ferrum, vel chalybs restincta fuerint. Cæterum (ut scribit Dioscorides) aquæ pavorem non stato definitoq; tempore exoriri: plurimùm tamen ad quadragesimum diem neglectu differri consuevit: post semestre etiam nonnullos invadit: quendam post annum aquam horruisse constat, quæ nobis usu comperta fuere. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos. Sed cognitionis hujusce ratio talis evenit, nulla sanè alia hactenus sese obtulit ratio, quàm quæ ex demorsorum temperamento, ac virtute sumitur. Quandoquidem nonnulli habentur, qui viribus validissimis præstant: quidam qui debiles, & infirmi sunt. Alij qui optimi-

Rario victus demorsis à cane rabioso instituenda

mi-

ris meatus angustissimos habent, alij verò contrà: quidam syncerissimis referti sunt humoribus, nonnulli verò succis ichoribus scatentibus ac facilè putredini obnoxiis. Ex quo fit, ut in his citius, in illis verò serius hæc appareant symptomata. In Hetruria abstinem demorsi per integrum annum à quorundam lignorum contactu, præsertim corni arboris, & sanguineæ virgæ vocatæ. Siquidem (ut testantur ij, qui rem experimento compertam habent) si harum arborum virgæ tamdiu in manibus teneantur, quousq; cõcalescant, illico demorsi rabie exagitantur. Quod cuiquã minimè fabulosum videri debet. etenim memini me vidisse in civitate nostra Ilicinensi amicum quendam meum rabie correptum, quòd corni arboris virgis (dabat enim lanificio operam) lanam diu excussisset, qui eorum oblitus, quibus sibi à Medicis interdictum erat, rabidus interiit. Postremò sciendum est, aquæ pavorem haudquaquam curari posse, cùm veneni vis omnes corporis occupaverit facultates: quamvis in ipso pavoris initio, aut anteaquam venenum illapsum fuerit in universum corpus, aliqui evaserint, ut Philosophus ille cujus historiam superius enarravimus, præsertim cùm pro viribus in morbum nituntur male affecti, & qui eorum curationem agunt. His adstipulari videtur Dioscorides: quippe qui quosdam asserit, qui jam aquæ metum sentiebant, sumpto cum fiducia helleborismo non semel atq; iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem, post, fuisse servatos. Proinde scribit Avicenna eos, qui aquam expavescunt, deploratos non esse, quousq; in speculo intuentes seipsos cognoscunt, argumento quòd non adhuc venenum universas infecerit cerebri facultates. Hoc igitur tempore medicamentis utendum est dejectoriis, & si nihil obstet, sanguinis missio non aspernanda. Ex medicamentis autem inter cæteris præstat album vel nigrum veratrum, ius adjectis quæ eorum infrænant fervorem. Convenit etiam epithymum, senna, fumaria, myrobalana, elaterium, agaricum, rhabarbarum, centaurium minus, genistæ semen, thapsia, confectio hamech, & hiera colocynthitis & Armenius lapis: siquidem hæc in atrabile dejicienda principem tenent locum. Prodest item Syriacum bitumen frequentius ex aqua potum: quin & Mithridatis antidotum, & ipsa Theriaca, & cancrorum fluviatilium combustorum pulvis, Galeni modo paratus. Confert præterea his leporis, vulpis, & capreoli coagulum. Sed in semper in primis omni studio curandum, ut aquam malè affecti bibant. Verùm ne ipsam intuentes pavor invadat, longissimis tenuibusq; metallicis fistulis è longinquo ducenda erit, aut ex superioribus contabulamentis: namq; ipsa sola servari poterunt. Refert Aetius quòd si catuli coagulum ex aceto semel tantùm ederint hydrophobici, statim eos capit potus aquæ cupiditas, & bibunt: ob idq; medicamentum hoc miris laudibus extulit. Sunt qui nigrum cicer aquæ incoquendum esse velint: sic enim aqua claritatem amittit, nigraq; efficitur: & præter id quod haurientibus pavorem non adimit, quemadmodum quæ syncera, pellucidaq; spectatur, urinam valenter ducit. Nec desunt qui suadeant urentia cataplasmata occipiti esse apponenda, pariterq; post aures. Quæ etsi ad rem facere non videantur, quòd valentissimè exiccent, nõ tamen deplorati sunt agri, valentissimis etiam medicamentis uti licebit.

Aquæ pavor quãdo & quib. curetur.

Catuli coagulũ præstantiss. in Hydrophobia.

Κοινὴ τῶν ἰοβόλων θεραπεία. COMMUNIS CURATIO IN OMNES ICTUS VIRULENTOS. CAP. XL.

ADversus quidem omnem animalis ictum, quod venenum vibrat, oris fuctio convenit. Sugentem verò oportet jejunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & vino os abluisse: postea exiguum oleiin ore continens plagam exugat. Locus ipse spongia fovendus, deinde scarificandus: sed ulcuscula altius imprimere expedit, quòd virosa materies profundo evocetur. Circinatio autem carnis, & sectio, scarificatione longè potentius opitulantur: namq; ab iis duo peculiaria præsidia fiunt: unum, quod virus eloco tollitur: alterum, quòd ejus veneni pars, quæ ad interiora grassatur, cum multo copiosoq; sanguine excernitur. Quòd si locus sectionem non admittat, cucurbitæ cum largiori flamma adfigendæ sunt. Sed etiam de ustione suprà in rabiosorum morsu disseruimus. Si verò icta pars, utpote extrema, eam sectionẽ commodè non respuat, præsertim in omnibus serpentium ictibus ut aspidis, cerastæ, similiumq;, procul dubio amputanda est. Convenientiora supra dictis auxilia sunt, quæ epithemata vocant. Imponantur sarmentitius cinis, aut ficulneus, cum lixivio stillatitio subactus, garo, & acri salsamento: porri, cæpe, & allia modò minutissimè contrita illinuntur, modò cremata vulneribus injiciuntur. Quinetiam dissecti gallinarum pulli, cùm maximè tepent, percusso loco applicentur. Nec desunt qui hisce tanquam discordia quadam naturali pugnantibus utantur: verùm hujus rationem inire facillimum fuerit. Gallinæ enim calida natura præditæ sunt, argumento, quòd devoratum insigne virus conficiunt, & aridissima quæq; semina consumunt: item nonnunquam arenas lapillosq; ingluvie sua devoratos, dissolvunt. Itaq; animantis admoti calore adjutus spiritus, abicta parte impetum capessens exiliensq; secum venenum exigit. Nec me fugit, quid in Ægypto fieri soleat. Cùm spicas Ægyptii metunt, ollam picis paratam habent, & appensam fasciam: tunc enim maximè serpentium injurias expavescunt, tùm propter spicilegii tempus, tum quòd opacis simul abditæ speluncis & cavernis, densoque arvorum cespite delitescunt. Molestissima enim animalia, & virus eructantia, Ægyptus in campis ferre consuevit. Ubi ergo aut in pedem, aut partem aliam, morsum intulerunt, qui adsunt, fasciam in ollam picis conjiciunt, & semel aut iterum brachium aut crus paulùm suprà vulnus obligant, & arctissimè duo e præsentibus distringunt, locumque secantes qua circumactus est laqueus, picem instillant: cumque satis vulnus excepisse videtur, laqueum resolvunt, & cæpis aliisque suprà memoratis illinunt. Præterea pix liquida cum sale trito & fervente illita, præsentaneo est auxilio, si jugiter innovetur. Convenit & cedria, & fimum caprarum ex vino decoctum. Locum aceto calido, calamintha in lotio, maris aqua, aut acida muria decocta, foveri salutare est. Quinetiam non desunt emplastra vehementissima, & calidissima, quæ venenum elicere, expugnare, & discutere possunt. Cujusmodi sunt quæ ex sale, aut nitro, sinapi, & cachrye componuntur, de quibus consequenter erit tractandum. Erasistratus autem non injusta reprehensione eos incessit, qui incognitas ad hunc usum facultates conscripserunt, ut elephanti fel, crocodilive sanguinem, ovaque testudinis, & consimilia. Nam cùm juvantia quædam literis tradidisse videntur, planè in hæc sola incidentibus imposuerunt. Quare talia devitanda sunt, cùm difficilè, nisi regia facultate, pervestigari possint: neque, quò nostra fides iis obstringatur, frequenti observatione, sufficiens experimentum præstiterint. Quæ autem ad communem omnium usum pertinent, quæque facilè suppeditari, & omnibus à serpente percussis auxilium ferre queunt, subjungenda videntur. Intubus itaque, erica, & astragalus, cum aceto pota, contra omnes serpentium morsus auxiliantur. Item bitumen, & virentes platani pilulæ in vino diluto coctæ, & paliuri decoctum:

decoctum: radix aristolochiæ, & eryngii: decoctæ etiam lauri baccæ & devoratæ, piperque largius effectum. ruta. anethum, & cyclaminus: coma porrorum privatim ex pane, aut allium, aut cœpe, salsamentaq; quam acerrima: origani decoctum cum vino potum, fœniculi, pulegii, calaminthæ, porrorumq. succus cum melle desorptus: hæc quidem à plantis conquiruntur. Ab animantib. verò quædam utiliter peti solent. gallinaceorum cerebella in cibo, leporinum coagulum cum vino: itidem castorei sextans. testes marinæ testudinis sumpti multum prodesse traduntur: mustela sale inveterata inter auxiliaria medicamenta est. Commendatur in primis exenterata, quæ sale siccescens inveteratur: ex qua binas drachmas cum vino bibisse satis est. Sed de simplicibus, quæ dari solent, hactenus. Percussis à serpente prodest alvi dejectio, diffluens sudor, urina, copiosè reddita. Sunt & cõpositę quędam potiones, quæ mira remedia pelliceri traduntur, ut &opii &myrrhę singuli oboli, piperis sicilicum: ea melle excipiuntur: & mitat. Ægyptię fabæ dantur cum vino. Itidem sylv. rutæ seminis, gith, cumini Æthiopici, aristolochię, galbani, fungulorum pares portiones tritæ, & cum erucæ succo subactæ, digeruntur in pastillos, qui drachmæ pondus æquent: dantur ex iis terni cyathi cum vino. Hæc habui de communibus auxiliis quæ dicerem. De peculiaribus remedijs contra bestias, quæ venena vibrant, consequenter est dicendum.

Ordinis Dioſc. immutati ratio.

Venenosorum animalium ictus, morsusq; doctrinam, curandiq; rationem, duabus sectionibus tradidit Dioscorides. In quarum altera cuiusq; ictus indicia exposuit: in altera verò curationes diligentissimè conscripsit. Cæterùm præfationem hanc illi sectioni præposuit, quæ curandi rationem docet: in qua præfatione omnium virulentorum ictuum curationem in universum prosecutus est. Verùm quoniam (ut superius diximus in commentatione, quam in caput 35. hujus libri conscripsimus) rati sumus illud non parvum legenti negocium facessere, quòd ex diversis locis indicia, & curationes conquirantur, ut id molestiæ quis q; effugeret, ut q; citius commodiusq; nulla temporis jactura omnia in unum redacta haberentur, ut prius illa in duobus locis legebantur, nos omnia in unum locum congessimus, atq; ex duobus capitibus unum tantum fecimus, singulis virulentorum ictibus sua peculiaria remedia subjicientes. Hanc verò Dioscoridis præfationem præfecimus, in qua tametsi adeò exacte docteq; tradiderit is universalem virulentorum omnium animalium ictibus medendi methodum, ut nihil plane addi possit: tamen ne ab instituto nostro defecisse videamur, in eorum gratiam, qui semper plura proferri expectant, nonnulla modo differam, quæ ut arbitror, non inutilia, neq; scitu injucunda erunt. Dicam itaq; primum animalium, ferarumq; virus, non in omnibus esse idem, sed in hac vehementissimũ & omnium perniciosissimum adeo ut una tantum hora hominem conficiat, ut in aspide, ceraste, & basilisco: in alio verò minus vehemens minusq; ut habile, uno vel duobus diebus interimens. ut in vipera: in alio demiq; bus longè imbecillius ut in scorpione, & phalangio longiore tempore necans. Verùm quanquam id plerunq; evenit, quòd animalia quæ mordent, vel icIunt, diversorum sint generum, & prorsus diversa etiam eorum venena, accidit tamen ut ab aspide, & vipera demorsi quandoq; tribus tantùm horis, interdum uno duntaxat die, nonnunquam pluribus diebus supervivant. Quod à diversis causis provenit: siquidem in aspidum, & viperarum genere longe pernicialiores sunt fœminæ quàm mares, juvenes quàm senes (quamvis non desint, qui contrarium putent) adultæ quam adolescentes. Quinetiam feræ omnes, & insecta in montibus & aridis locis inter vepres, & saxa degentes, ocius hominem perdunt, quam quæ palustres uliginososq; tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ orientalem, & meridionalem inhabitant plagam, quam quæ septentrionalem. Ad hæc famelica depastis nocentiores sunt, & irritatæ venenosiores sunt, quam dimissæ: quamvis omnium in universum ictus perniciosiores sint æstate, quàm hyeme. Hæ itaq; causæ esse possunt, cur citius, vel serius demorsi intereant. Id tamen etiam plerunq; fit ex fortiori, vel imbecilliori demorsorum temperamento aut vasorum latitudine, vel angustia: quandoquidem (ut superius pluribus in locis diximus) veneno non tam facilis patebit aditus, ubi vasa suapte natura angusta fuerint, quam ubi latiora. Cæterùm errant Avicennæ testimonio, qui serpentium venenum frigidum esse statuunt quòd ab iis demorsi illico frigidi fiant, quod q; serpentes ipsi, ut frigoris impatientes, appetente hyeme in subterraneis cavernis latitent, vel sub lapidibus, sub quibus privatim se condunt viperæ, ubi nonnunquam adeò frigore correptæ reperiuntur, ut stupidæ & immobiles redditæ, tanquam congelatæ persistant. Frigiditas enim toti corpori ex ictu vel morsu adveniens, non utique evenit ex veneni frigiditate, sed quod innatus calor ab extremis, & ultimis corporis partibus ad cor se conferat, quodque etiam veneno superetur, & extinguatur. Nec eo argumento frigidi temperamento serpentes sunt judicandi, quòd scilicet hyeme immobiles, & fere exanimes suis in cavernis reperiantur: quippe nulla alia de causa id illis accidit, quam quod eorum natura, quæ calidissima est, id maxime refugiat, quod sibi contrarium sentit. Visitur hoc pariter in piscibus, qui cùm frigidi naturæ sint, quàm primùm ex aqua extrahuntur, aeris calore necantur: quin & vespæ, quæ temperamento calido sunt, & sicco, eadem ratione hyeme conficiuntur, nisi calidissimis recondantur locis. Sed jam ictuum, vel morsuum virulentorum curationem aggrediamur. In qua Dioscoridem, Paulum, Actium, & alios æterni nominis scriptores imitati, dicimus efficacissimam esse remedium, morsu vel ictu illatum vulnus continuè ore sugere (sugentem tamen prius præparatum esse oportet) subinde venenum, vel venenatum sanguinem expuere. Veruntamen id opus, meo quidem judicio, periculum non potest, absq; magno sugentis discrimine. Nam si in aliqua oris parte, aut gingivarum, lingua, palatique ulcusculum aliquod fuerit, quanquam adeò insensibile, ut cutim tantùm occupet, ubi venenum in os suctione vocatum contigerit, & sanguini se admiscuerit, qui forti suctione facile è gingivis per dentium connexus manet, timendum non est, quin illico sugenti perniciem inferat: itaq; fiat, ut qui alteri mederi velut, sibi ipsi necem paret. Quod nec minus periculi immineret, si venenata saliva tantillum in stomachum descenderet. Nequeque temere hac dicimus: etiam nam nos vidimus (ut superius in nostra in primam, & universalem hujus libri præfationem commentatione retulimus) rusticum, qui cùm fœnum quodam in prato secaret, fortè fortuna falce mediam secuit viperam: & cum à tronco, quem manu imprudens sustulerat, in digito morsus esset, os vulneri statim admovit, & venenatum exuxit sanguinem, quo facto repentè mortuus concidit. Proinde scite admonet Aetius, ut caveant, qui sugunt, ne os habeant ulceratum. Porrò ad hæc vitanda discrimina, recentiores galli vel gallinæ sedem plumis exuunt, & vulneri consultissime applicant, & demortuo primo, alterum substituunt, idq; tamdiu prosequuntur, quousq; universa veneni vix extrahatur. Cujus rei certum indicium habent, cùm gallus postremò appositus non moritur. Aetius Dioscoridem secutus, non modo gallinaceos, gallinasq; viventes dissectas, & adhuc palpitantes his morsibus commodè applicari tradidit, sed etiam quotlibet volatilium genus, item juvenum, tenellorumque quadrupedum. Debinc idem jubet, exutatu calida aqua pori vomitionibus, valentiora dari antidota, nempe Theriacum, & Mithridatis antidotum. Mirificam vim in hac curatione habent, quantum equidem experientia comperi, quinta nostra essentia, pariterq; oleum de scorpionibus, quorum

Veneno-rum di-verſi gra-dus, & ef-fectus.

Serpenti-um ve-nenum non eſſe frigidũ.

Virulen-torum ictuum, vel mor-ſuum cu-ratio.

Suctio lugenti periculo-ſa.

Gallus ſedi de-plumata applican-dus.

rum parandi rationem in præfationis hujus libri commentario tradidimus: ſiquidem his tantùm antidotis, imò nonnisi quam ſolo oleo, nonnullos à viperis demorſos ſanavimus, paucis admodum horis, qui cùm nullum vitæ ſignum præberent, tanquam deplorati jacebant. Nam tanta eſt horum partium tenuitas, ut momento univerſum corpus pervertant, & ſubinde omne ſuperent venenum. Protulit Aetius ſarmentorum, & ſiculneæ cineris vice, eam quæ è laurinis conficitur lignis. Cujus ſententiam magis probandam cenſemus, quòd hæc arbor ſuapte natura polleat adverſus venena. Ubi vero veneni vis contumax reperiatur, & non niſi longo tempore evinci poſſit, eſt diligenter animadvertendũ ne ict. unquam diu ac noctu dormire ſinantur, donec veneni vis evanuerit, quippe quòd ſomnus (ut aliis in locis ſuperius dictum eſt, venenum maximè ad cor, & cerebrum ducat, & ſecum trahat. Multa præter hæc habentur remedia vulneri illinenda, ut calx viva, oleo & melle ſubacta: hæc enim (ut Aetius eſt author) omnibus venenatis morſibus opem ſert, præterquàm ab aſpidis ictu. Sunt & qui nigri veratri recentem radicem in vulnus figendam conſulant: quòd hæc (ut equidem me experientia cognitum viſſe fateri poſſum) virus valentiſſimè extrahat. Quamobrem Tridentina rura cùm jumentum aliquod à ſerpente ictum, ſtatim perforato ibidem corio, præſtantiſſimo remedio ellebori nigri radices in vulnus inſerunt. Proſunt etiamnum magno juvamento cæpa, allium, porrum, aſphodeli, & dracunculi radix elixa, contuſa, & ſubinde Theriaca, aut Mithridatio, & oleo de ſcorpionibus ſubacta, & illita. Non ſecus auxiliantur, iridis, ari, phu, utriuſq; chamæleonis, lilij, hemerocallis, belenij, fœniculi, ſmyrnii, gladioli, ſcillæ, ſparganij, cyclamini, bryoniæ, utriuſq; raphani, & bulbaceorum omnium radices, conciſa, ac decocta, & morſibus illita: quæ omnia ſæpe à nobis experta ſunt. Conferunt præterea bdellium, Syriacum bitumen, pix liquida, caſtoreum, montanarum caprarum ſimum, euphorbium, ſulphur urinæ admiſtum, ſal, nitrum, fel, oleraceæ eruca, utrunque laſer, galbanum, ſagapenum, panacis lachryma, taurinum, erica, hyſſopum, origanum omne genus, dictamnum Cretenſe, & Italicum, calamintha, conyza omnis, verbenaca, halicacabum, ſativa & agreſtis ruta, ſonchus tam aſpera quàm lævis, ſiſymbrium, ſinapi, naſturtium, lepidium, iberis, thlaſpi, aut in emplaſtru, aut in fomentis exterius adhibita. Quæ verò pota, vel devorata valentiſſima cenſentur, ea omnia erunt, quæ in noſtro in hujus libri præfationem commentario longiori catalogo recenſuimus: tametſi privatim ad venenatos ictus præferamus Metacamala, & eorum ſemen: quin & echij, & viticis, & liguſtici, & paoniæ, & hyacinthi: præterea virides platani perpetuæ pilulæ, juniperi baccæ, conyza, chamædrys, ſcordium, chamæpitys, echini terreſtris caro, gallinaceorum & gallinarum cerebella, leporis, & equi coagulum ex vino potum, marinæ teſtudinis ſanguis cum cymino, porri ſuccus ex melle, naſturtium majoris centaurii, gentianæ, albi dictamni, & ſuperior gladioli radix, thlaſpi, pulegium, Cretenſe dictamnum, elaboryſi coma, ranæ oleo incocta, & ſale conſperſa, earundem jus oleo & ſale adjectis & cervi genitale ſiccum, & inpuirem potum. Mirificum ac ſingulare remedium præſtat illius herbæ radix, quam Goritienſes, ex eo quòd ſerpentium morſibus celeriter, & efficaciter medeatur, Serpentinam vocant, cujus hiſtoriam deſcripſimus libro ſecundo in coronopi enarratione: hæc ſiquidem in pulverem ex vino hauſta cochlearis menſura, à venenoſo quovis ſerpente demorſos brevi tempore ſanat: neq; ea ſolùm valet adverſus virulentos ictus, ſed etiam contra epota venena. Iis ferè viribus pollent (ut quidam recentiores fatentur) floſculi ſylveſtres roſeo colore micantes, quos nonnulli ſylveſtres garyophyllos vocant. Porrò Gal. lib. de theriaca ad Piſonem, cæteris antidotis tam ſimplicibus, quàm compoſitis ad virulentorum morſus Andromachi Theriacan prætulit his verbis. Theriaca eſt proculdubio apud univerſos homines celebratiſſimum antidotum, tum quòd pollicitum nemini fruſtretur, tum ob ipſius actionis efficaciam. Siquidem nullum unquam à feris, quæ hominem ſolent interficere, commorſum hac ſtatim epota periiſſe memoriæ eſt proditum. Nullus eadem præſumpta, haud multò poſt morſu impetuoſæ belluæ veneno ceu illam ſuperante interiit. Quod ſubinde nonnulli prætores etiam, penes quos vitæ & necis poteſtas eſt, experiuntur: at q; medicamentum probare volentes, an quod promittat præſtare quoq; poſſit, in omnibus jam ob prava quædam, & illegitima facinora ad mortem judicatis, de ipſa faciunt experimentum. Nos autem cùm in hominibus id non poſſimus, in aliis quibusdam animantibus idem facientes, veram medicamenti probationem invenire conemur. Namq; galli, qui domi non enutriti, neq; nobis ſunt contubernales, ſed potius agreſtibus, & ſicciore præditis temperamento, captos feras objicimus, & qui inter illos non biberint ex medicamento, protinus intereunt: qui verò biberint, convaleſcunt, & à morſu vitam retinent. Interdum verò medicamentum num adulteratum ſit, hoc quoq; modo probare convenit. Si epota Theriaca, non purgetur, qui purgans ſumpſit medicamentum, hoc ipſo judicamus antidotum eſſe præſtantiſſimum, quoniam purgationem, ei qui medicamento uſus ſit purgante, impedierit, ut tali experimento à veri medicaminis inventione nunquam aberraverimus: hactenus Galenus. Cujus nimirum ætate qui prætorium in facinoroſos exercebant judicium, facilè probare poterant num Theriaca probata eſſet facultatis, an adulterina. Namq; plurimus in locis qui ob ſua facinora mortis ſupplicio damnabantur, non ſemper capite, aut quovis alio pœnæ genere necabantur, prout leges ſtatuebant: ſed ſæpius in theatrum ducti, ut mitiori ſupplicio è medio tollerentur, aſpidibus, & viperis offerebantur demordendi. Hujus rei teſtis eſt Gal. eodem libro ad Piſonem, ubi poſt enarratum Cleopatræ interitum, ſic inquit: Pluries in magna Alexandria ſum contemplatus, quàm celeriter aſpides homines perimant. Cùm enim aliquem hac pœna lege damnatum, ... manifeſtè, citoq; volunt occidere, adjicientes ipſius pectori ſeram, jubentesq; paululum ambulare, ita ſine mora hominem ... medio. Probanda igitur fuerit Theriaca præſertim quæ ſit hoc tempore, anteaquàm ematur, vel alicui propinetur, in gratia agreſtibus à feris ſæpius enarratis demorſis, ut docet Galenus, aut in alio quovis animali: etenim in ſimiis (ut opinor) facilius & certius id experiri poſſunt, quòd ſimiæ magis cæteris hominem referant. Cæterùm ſi qua in Italia Theriaca nunc reperitur, quæ mihi probanda ſit, ea ſanè fuerit (ſervata omnium pace) quæ Veronæ ad Campanæ aureæ inſigne, à Franciſco Calzolario pharmacopæo quam peritiſſimo ſimpliciumq; medicamentorum indagatori acerrimo, parari ſolet. Cùm ea haud minora præſtare videatur, quàm quæ olim Galeno imperatorib. parabatur. Siquidem præter mirificos quosdam ſucceſſus, quos (ut ego mihi teſtis eſſe poſſum) in variis ac diverſis jam ferè deploratis vidimus morbis, non deſunt quoq; nonnullorum aliorum haud infimæ doctrinæ Medicorum teſtimonia, qui hac theriaca uſi ſunt, ac quotidie utuntur, admirandis admodum ſucceſſibus. Verùm enimvero cùm ingenui, beneficiq; viri ſit munus, hujuſmodi auxilia tam humano generi ſaluberrima, in omnium conſpectum palam facere, ac per univerſi orbis oras ſcriptis extollere, ne defraudentur homines, ſi ſilentio involuantur ea, quibus mortalium vita tueri poſſit, ac præſens quandoq; mors evinci & ſuperari. ego quidem, qui juvandæ cùm Reipublicæ, tum poſteritati continuò operam navare non deſino, hujuſce ſanè admirandæ antidoti vires reticere non poſſum, tametſi non defuturos ſciam invidos, ac maleferiatos, qui hæc detrectare conabuntur. Atqui horum vecordiam confringent nonnullorum clariſſimorum Medicorum teſtimonia, quæ nunc in medium afferam. Teſtatur enim vir ſummæ experientiæ clarus Antonius Caprianus Mantuanus, qui ſuam ob raram doctrinam, & in morbis medendis ſolertiam ab omnib. Sacroſancti Concilij Tridentini Patrib. in medicum aſcitus eſt ſe quidem in quibuſdam, qui venenum hauſeram, in peſtilenti febre affectis, in melancholicus, ac quartana febre laborantibus, Calceolarij theriaca felicißimè admodum eſſe

Cinis è laurinis lignis.

Serpentinæ pulvis ſingul.

Theriaca laudibus à Galeno celebrata.

Calceolarii theriaca commendatur.

dum esse ostum, non solùm semel tantum, sed sæpius atq; pluries. Siquidem is (ut lucidiori testimonio hæc comprobata habeamus) historiam quoq; narrat cujusdam puellæ, annorum duodecim, quæ Mantuæ, in domo nobilissimæ matronæ Annæ Historiæ.
Bonatta, pestilenti febre laborabat. Siquidem cum jam (ut ipse scribit) omni arteriarum pulsu, ac voce esset destituta, ad
vitam brevi admodum tempore revocata est, una tantùm hujusce Theriacæ drachma vino Cretico dissoluta, violenterq; in
propinata. Scribit præterea vir non postremæ eruditionis Joannes Baptista Olivus Vitellianensis, Illustrissimi D. Vespasiani
Gonzagæ Medicus, se hoc singulari antidoto proprium filium à morte liberasse, qui argentum sublimatum saccharum
esse existimans domesticorum incuria voraverat. Est & Prosper Borgarutius Urbinas Sereniss. Galliarum Reginæ Medicus,
qui quoq; fatetur se sanasse Patavij fœminam quandam (præter cæteros à se curatos) quæ pariter argentum sublimatum
sumpserat propinata tantum Calceolarii theriaca. Est quoq; præter hos, vir summa doctrina insignis Dominicus Monte-
10 zanus Medicus Veronensis, quippe qui scribat plures à se sanatos celeberrimo hoc antidoto, quorum nonnulli à virulentis
animalibus demorsi fuerant, quidam verò venenum voraverant. Atqui longè majora fatetur Hieronymus Fuliarius me-
dicus haud vulgaris. Quandoquidem scribat is a se Veronæ hujusce antidoti auxilio ad vitam fuisse restitutum militem
quendam e Tolentinorum familia, qui ex potu succi radicum sambuci sanguinis plurimùm per sedem emiserat: quinet-
iam fœminam quandam, quæ non solùm deorsum, sed etiam sursum, magnam sanguinis vim effuderat, ob potum colocyn-
thidos alutum ex Cretico vino paratum. Atq; his addit vir iste fide dignus, hujusce Theriacæ potu sanitati fuisse restitutam
mulierem alteram, e Discipulorum gente, diuturna admodum Cachexia adeo affectam, ut tanquam deplorata jam ne-
gligeretur a Medicis, vermibus plus mille (quod omnibus mirum videri debet) per sedem pulsis. Taceo interim admiran-
da quædam quæ de hujusce antidoti mirificis successibus meminisse solet Joannes Baptista Susius Mantuanus, Medicus non
20 inperitus. Quinetiam alias nonnullas historias haud minus admiratione dignas silentio involvam, tum ne lectoribus mole-
stus videar, tum etiam quod intentio nostra suum potius habeat scopum ad medicamentorum cùm simplicium tum
compositorum, describendas facultates, quam ad historias recitandas. Quamobrem jam aliò sermonem meum convertam,
ac ingenuè me nihil penitus mirari quòd Theriaca, quæ Veronæ a Francisco Calceolario paratur, hæc omnia præsta-
re queat, cum haud me latere sciam eandem minori succedaneorum numero esse paratam, quàm unamquamq; aliam,
quæ nostra hac ætate in Italia habeatur. Namq; nullam scio ante hac paratam esse Theriacam, in qua legitimum venerit
amomum, atq; legitimus costus Arabicus. Quæ quidem rara admodum medicamenta, cùm mihi examinanda missa sint
ab ipso Calceolario, cumq; in his omnes observaverim notas, quæ Dioscoridi ijs tribuuntur, ea quidem mihi servanda pro-
posui ijs tantum demonstranda, qui fortasse nostris hisce commentariis minus fidei quàm par sit, adhibendum esse puta-
bunt. Quin autem costus hic legitimus sit Arabicus, præcæteris Dioscoridi commendatus, nihil sanè est quod verear: quippe Costus Arabicus.
quòd levis, plenus, densus, aridus, coloratus, acris, intus candicans, & (ut Galenus inquit) subamarus habeatur. Quanquam
30 enim legitimus Indicus (mea quidem sententia) est costus quem nuper ex orientali India ad nos detulit Cecchinus Marti-
nellus Ravennas Pharmacopæus Venetus ad Angeli insigne (ut superius lib. 1. de Costo agentes differuimus) cùm tamen Dio-
scoridis testimonio Arabicus cæteros antecellat, non possum non affirmare Costum à Calceolario sua in Theriaca additum,
omnium esse præstantissimum. Cæterùm si quispiam fortasse reperiretur adeò contumax, atq; incredulus (ut invidi ac zoili
esse solent) qui tantorum Medicorum testimonijs astipulari nollet, atq; nequiret, faciat (obsecro) ipsemet hujusce anti-
doti periculum: nam posteà cognoscet nos fabulas non venditare rei medicæ studiosis. Hæc itaq; tantum dixisse libuit tum
in universæ Reipublicæ commodum, ac deinde ut nostræ hujus ætatis Medici Calceolario viro optimo, ac nunquam satis
laudato, ingens hoc beneficium acceptum referant: cui non parum etiam debere scio nostra hæc commentaria, quòd splen-
doris non modicum ijs accesserit Calceolarij ipsius diligentia, quippe qui raras nonnullas ad nos miserit plantas. Hinc itaq;
conijcere poterunt qui hæc candide legerint, falsò à quibusdam malè sanis hominibus, Calceolarij theriacam impugnari.
40 Narrant quidam antiquitus fuisse gentes in pluribus orbis partibus, quæ suapte natura cum serpentibus degebant, tracta- Gentes
bantq; manibus, nullo unquam ab his morsu accepto. Cujus rei testis est Plin. lib. 7. c. 2. ubi ita scriptum reliquit. Crates Per- tutæ à ser
gamenus in Hellesponto circa Parium genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat, serpentium ictus contactu leva- pentibus,
re sanatos & manu imposita venena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saliva contra ictus ser- eorumq;
pentum medeantur. Simile & in Aphrica genus Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicta. Horum cor- ictibus
pori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, ex cujus odore sopirent eas. Mos verò liberos genitos protinus objiciendi sa- medẽtes.
vissimum earum, eoq; genere pudicitiam conjugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus.
Hæc gens ipsa quidem propè interemptione sublata est a Nassamonibus, qui nunc eas tenent sedes. Genus tamen hominum
ex his, qui profugerant, aut cum pugnatum est, abfuerant, hodieq; remanet in paucis. Simile & in Itala Marsorum gente
narrat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo ineesse iis vim naturalem eam: hæc Plinius. Verum tamen, ut author est Galen.
50 libro de theriaca ad Pisonem, Marsi qui suo tempore extabant, contra serpentium venena nullam utiq; propriam habebãt
facultatem, sed fraude quadam universam decipiebant plebeculam. Ipse enim loco citato ita scribit. Circulatores hi nun-
quam congruo tempore viperas venantur sed multò post vernationem, cùm non amplius vigent. Captas autem ipsas cre-
bro sibi ipsis assuefaciunt, & cibis non solitis enutriunt, imò carnes ipsis permittentes, & continuè mordere cogentes, ut
virus ex earum ore vacuetur efficiunt: quinetiam mazas quasdam objiciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atq; hac Fraus cir-
ratione morsus fiunt imbecilles, ut videntibus magnum sit miraculum, talis ipsorum ad fraudem paratam artificij impe- cumforaneorum,
ritus: hæc Gal. Cæterùm id fraudis dolive genus, nostro etiam tempore locum habet, in his præsertim circulatoribus, & cir- qui divi
cumforaneis, qui ex divi Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant. Quippe quòd ferè omnes Pauli
Apuli sint ex Leccia urbe oriundi, aut ex circumstantibus locis: quanquam facilè possunt originem duxisse a Marsis eorum stirpem
60 vicinis, qui sexcentenis, aut fortasse millenis annis ante divum Paulum extitere. Cavendum igitur fuerit ab eorum nugis, mentiuntur.
nam quicquid loquuntur pollicenturq;, id omne fraudulenter, & dolosè agunt. Capiunt enim viperas abeunte jam hyeme,
& ut magis ab earum morsibus se tutentur, manus sibi perquàm diligenter inungunt quodam unguento hac in venatione
ab ipsis experto. Unguentum illud conficitur ex oleo sylvestris raphani semine expresso, dracunculi radicis, & asphodeli Unguentum Ni-
succo, leporis cerebro, sabinæ solius, lauri baccis, & aliis quibusdam additis. Affirmant eo unguento peruncto à serpentibus candri.
ici non posse. Quod ego facilè crediderim, cum etiam apud Nicandrum in Theriacis unguentum repererim, quo qui fuerit
perunctus à feris ici non possit. Nicandri verba subjiciam, quæ soluta oratione ita redduntur. Quòd si in triviis mista repti-
lia jam recens generantia sese, & rem secum habentia, in ollam mittas, repones adversum pernicioſas noxas remedium.
Injicies autem in ollam cerebri, seu medullæ cervi recens cæsi drachmas triginta: cotylas quatuor rosacei, cujus primam,
mediam, & tertiam expressionem unguentarij præcipuas, & solas numerant. Olei splendentis cruditotidem cotylas in-
funde, & cotylam ceræ unam, atque hac in rotundo vase celeriter calefacito, donec liquefacta serpentium squa-

ma mol-

mæmolleſcant: poſtèa arte paratam molam recipies, & hæc omnia in unum miſta turbabis, teresq; cum ſerpentibus. Lungè autem ſpinas ſepara: quandoquidem maleficum illis venenum adhæreat. Omnia porrò membra ex hoc unguento unge, tumq; vel in quamvis viam, vel grabatum etiam te tutò conferes, vel cùm arentis æſtatis tempore ad areas properabis, ictus, tridentibus profundum manipulorum acervum diſquiſiveris: hæc ille. Capiunt igitur qui Marſos ſe facium viperas capiant. aliudq; quodvis ſerpentium genus hoc modo: captisq; ſtatim caput ſaliva perfundunt, cujus contactu non parum vi- ſcunt, & veneni feritatem deponunt, quòd hominis ſaliva facultate ſit illis prorſus contraria. Cùm autem in- miraculoſum de ſe ſpectaculum præbeant, ab his nullo veneni incommodo demorderi ſe facere volunt; oblato primum ra- carnis fruſto id dentibus dilaniare cogunt, ut virus, quod propè dentes quoſdam veſiculis continetur, in illa, antequam datur carnem. Non deſunt tamen qui etiam veſiculas illas forcipibus abſcindant, ne amplius veneno repleantur. Hac hac fraude univerſam gentem decipiunt. Verùm pulcherrimè horum fraus quandoq; detegitur, cùm ſimul in eodem ro plures ejuſdem pravi generis homines contendunt, ut alter alteri primum locum præripiat, & ſummam apud populum authoritatem conſequatur. Nam ij, ut quiſq; ſe legitimè ex divi Pauli familia ortum oſtendat, viperis quibus venenum exemptum non ſit, ſe invicem dilacerant, præſumptis tamen ſuis fallacibus antidotis: quibus tandem fruſtrati, a veneno victi relictis vexillis, tanquam moribundi, ſuis è pulpitis interram cadunt. Et certè niſi ſtatim periti Medici illis opem ferrent, mortem ſæpe immaturam oppeterent: licet etiam interdum occumbant, & animam cacodæmonibus, corpora ſuis ſerpentibus devoranda relinquant. Equidem memini, cùm eſſem Peruſii, me duos hujuſce generis circumforaneos vidiſſe in foro, qui in tribus corporis partibus à viperis demorſi erant: & ij ſanè ambo periiſſent, niſi Caravitus ille Bononienſis chirurgus, & præceptor meus, oleo noſtro de ſcorpionibus eos inunxiſſet: nec ſuus illis profuiſſet lapis, quem venundant omnibus præferunt, adverſus omnia venena. Quemadmodum idem non profuit ijs, qui Tridenti invicem in foro demorſi veluti mortui in hoſpitium delati, prædicto oleo ſanitati reſtituti fuere, magno quidem amborum diſcrimine, ac dedecore.

Terra obſignata S. Pauli

Sunt qui dicant eum lapidem, vel potius terram obſignatam, à Melite inſula allatam, quam omnibus præponunt antidotis, vim omnino adverſus ſerpentium venena efficacem habere, quemadmodum & ea, quæ à Lemno inſula, Lemnia vocatur. Veruntamen ubi ab aſpide, vel vipera quis fuerit demorſus, parum vel nihil proficit: quamobrem credendum minime fuerit, panem vel vinum, quibus ſuas ij admurmurant cantilenas, eos qui ſumpſerint, tutos à ſerpentibus & alio id genus venenum ejaculantibus, ad integrum uſq; annum ſervare poſſe. Quandoquidem novimus nos, qui hoc pane devorato ſe tutos à ſerpentibus exiſtimantes, ſerpentium venationi ſe dedere, ſed ab ijs tandem demorſi hujus admurmurati panis opinione falſi interiere. Non tamen eam inficias, quin aliqui reperiantur, quibus quædam ea à cœlo facultas tributa eſt, ut a ſerpentibus non mordeantur. Siquidem novi ego plures, qui ſimpliciter, nulloq; artificio aut verbis, aſpides & viperas quotidie capiebant, nec unquam ab ijs icti fuere: quamvis ſerpentes ab ijs modo pedibus calcati, modò manibus compreſſi fuerint, ac diutius in nudo eorum ſinu geſtati. Neq; præterea negaverim, ſerpentes non poſſe carminibus, & incantationibus compelli, quòd plurimis id conſtet experimentis. Cæterùm, ut nihil quod ad curationem ictuum virulentorum facere poſſit, à nobis prætermittatur, qui omnia quæ ſcimus, ingenuè docemus, non verebor prodere memoriæ (etſi id ſciam ad Medicos non ſpectare, neq; ab ipſis recipi) quonam pacto in Romano agro ſenex quidam eremita amicus meus, à ferisdictos ſaraiat, ipſis abſentibus ægris. Cùm enim quis è circumſtantibus populis à ſerpente demordebatur, id per nuncium eremitæ ſignificabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum icti loco ebibere vellet: quòd ſi id ſe facturum reſponebat, jubebat ille, ut dextrum pedem calceo denudatum ſolo ſiſteret, & cultello totius pedis veſtigio lineam circunducebat. deinde jubebat pedem auferri, & intra ſpatium lineæ ſignatæ cultelli cuſpide hæc verba inſcribebat: CARO CARUZE SANUM REDUCE, REPUTÀ SANUM, EMANUEL PARACLETUS: mox terram eodem gladio abradebat, ita ut omnes abolerentur characteres: abraſum pulverem fictili quodam parvo aqua pleno excipiebat, ibiq; tantiſper dimittebat, donec terra ſubſideret: demum nuncij interula aquam percolabat, & cruce ſignatam illi bibendam præbebat. Sed certe mirum eſt quòd eadem hora ictus ſanabatur, qua nuncius potionem illam ſumpſerat, ut mihi planè compertum eſt, & omnibus illius regionis incolis. Hæc eſt curatio in virulentos ictus, qua utebatur ille eremita: qui mihi ſæpius dixit, hoc eſſe majus ſecretum, efficaciusq; remedium, quàm habeant ij, qui ſuam originem in divi Pauli familiam falsò referunt.

Curatio ſecundũ quendam eremitam.

Σφήκες, καὶ μέλισσαι. VESPÆ, ET APES. CAP. XLI.

Inter ferientium venenatorum notas, nihil de veſpis, & apibus articulatim digeſſimus, quòd conſpicuæ omnibus ſint, & nihil excellens, aut notatu dignum in his obſervetur: inter remedia tamen earum meminiſſe non fuit alienum. Igitur adverſus utrarumq; ictus prodeſt illita malva, & hordeacea farina cum aceto, ficulneum lac in vulnus inſtillatum, & muriæ, aut aquæ marinæ fotus.

Veſparũ, & apum ictus & remedia.

Etſi veſparum, & apum ictus nemini unquam attulerit necem, cùm tamen dolores moleſtiſſimi inde quandoq; oriantur, non alienum, neq; inutile fuerit ea noſſe medicamenta, quibus facilè ijdem mulceri poſſint. Quamobrem ea dicta à Dioſcoride remediis ea addenda duximus, quæ privatim ſcribit Aetius libro 13. ſic inquiens: Si quis ab apibus Veſpis illæſus permanere velit, eum malvæ folia cum oleo illita, & eruca, ſive bruchus cum oleo illitus aſſervabunt. Quamquidem verò quidam ab his clanculum percuſſi, ob dolorem perturbantur, putantq; ſe à maligno aliquo animante petitos eſſe, neceſſarium exiſtimo prius oſtendere quæ ſigna horum ictus comitentur. Hos itaq; qui ab apibus punguntur, aut

Signa ictus apũ & veſparum.

ictus conſequitur, & rubor loci, cum tumore partium in ambitu ſitarum: ſtimulus autem omnino in percuſſo loco perpetuus. Eadem etiam hos, quos veſpa pupugit, concomitantur, ſed intenſiora: verùm ſtimulum veſpa in percuſſo loco non relinquit. Auxilium autem utriq; ferunt luto, aut ſtercore bubulo eis illito cum poſca: aut malvæ folius impoſitus cum ſale, aut cimolia cum malva & poſca. Naturaliter autem opitulatur veneranda, & vivifica ſtrombi conchylij imago in pyxide ferreo exculpta, & loco ictus appreſſa: non enim permittit amplius inflammationem generari. In potu præterea ipſius foliorum lauri tenerorum drachmas duas cum vino auſtero præbeto: hæc Aetius. Cæterùm compertum eſt, dolorem ſtatim ſedari illitis muſcis prius contritis. Id quod ſimiliter præſtant thymbra, melyſſophyllum, & ſiſymbrium.

Φαλάγγια. PHALANGIA. CAP. XLII.

Demorſis à phalangiis locus quidem ipſe, quaſi ab impacto aculeo rubet, non intumeſcens, nec per ambitum calidus eſt, ſed mediocriter humeſcit: ubi verò cõtrariorum occurſu refrixit, conſequitur corpore

corpore toto tremor, distentiones poplitum & inguinum, convulsionibus non dissimiles, in lumbis col-
lectio excitatur, & perpetua urinæ libido incessit, multaque reddendis excrementis colluctatio: universa cu-
tis [illegible] foras emanat: oculi lacrymant, oculi offusis nebulis caligant. Horum ictibus ficulneum cine-
ris [illegible] potui detrito & vino imponere oportet: aut radicem sylvestris punicæ quam tenuissimè tritam
cum [illegible] aut [illegible] cum hordei farina, & aceto subactam. Ulcera aqua maris proluenda, aut apii astri deco-
ctum [illegible] cum hordei farina, & aceto subactam. Lavacris perpetim utendum, & propinandum abroton: semen: anisum,
[illegible] eadem bibenda. Lavacris perpetim utendum, & propinandum abroton: semen: anisum,
aut [illegible] acetum sylvestre: cuminum Æthiopicum, cedrides tritas, platani corticem, & trifoliæ herbę
semen [illegible] æstimant autem singulorum ex iis binas drachmas dare cum vini hemina convenit: item myricæ
[illegible] & [illegible] pyros & viridium cupressi pilularum decoctum, admisto vino. Sunt qui fluviatilis
[illegible] & [illegible] & viridium cupressi pilularum decoctum, admisto vino. Sunt qui fluviatilis
scarabæi [illegible] lac cum lacte, assumpto apii semine, confestim molestiis liberare prodant.

Phalangiorum genera quanquam plura a veteribus describuntur: tamen Aetius lib. 13. cap. 18. sex tantùm numerant, [illegible] phalangiorum genera primum quidem Rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cra-
[illegible] [illegible] [illegible] [

item foliorum mori cyathi mensura, lixivium è fici vel caprifici cinere paratum, asparagi radicum decoctum, agrestis Cucumeris semen, hederæ succus ex aceto potus, ruta ex vino hausta, hieracium, dauci semen, melanthium drachmæ pondere ex aqua potum, aparine, melissophyllum, & phalangium herba ex vino pota, pentaphyllum, & hyacinthi radix ex aqua dum minus. Quæ verò ad idem exterius illinenda commendavit, hæc sunt, mullus piscis dissectus, malvæ decoctum aqua marina, & marinorum juncorum tenella folia. Nec desunt composita medicamenta ab authoribus tradita, quæ si quis habere & habere cupit, Galenum consulat libro secundo de antidotis, ubi valentissima describuntur antidota ad phalangiorum ictus, è pluribus veterum clarissimorum medicorum monumentis excerpta. In summa tamen legitima Theriaca, & Mithridatium contra phalangiorum venenum cæteris præstantiora censentur. Sunt etiamnum in phalangiorum genere censendæ, quæ nobis in Hetruria TARANTULAE vocantur: quarum historiam, & admiranda symptomata supernumero secundo abundè retulimus, cùm de phalangiis differeremus. Quinetiam imbi docuimus, quo modo abus icti curentur sacris instrumentis, ductisq; quàm longissimis tripudiis, quare eo se conferre poterunt, qui hæc scire desiderant.

Tarantulæ venenum & remedia vide libro 11.

Σκολόπενδρα. **SCOLOPENDRA. CAP. XLIII.**

SI Scolopendra, aut dicta ophioctene, morsum intulit, locus per ambitum livore fugillatur, & computrescit: interdumque, licet rarò, fæculentus, atque ruber cernitur. A morsu ipso exulcerari incipit, ulcusque id negocium exhibet, ferè remediis invictum: præterea toto corpore prurigo ferè. Hæc ubi morsum infixit, sal quàm levissimè tritus, ex aceto vulneri inspargendus, aut ruta sylvestris superponenda. Locus acida muria fovendus, & danda in potu aristolochia cum vino, aut serpillum, aut calamintha, aut ruta sylvestris.

Scolopendræ venenosæ confid.

TErrestres Scolopendras Hetrusci centipedas vocant. Sunt enim in Hetruria omnibus vulgaris notitiæ vermes, innumeris utrinq; pedibus refertæ, colore subrufo: diverso quoq; genere constant. Cæterùm ea tantùm ictu venenum evomunt, quæ quòd morsu serpentes interficiant, ophioctonæ appellantur, quarum tantùm existimamus hoc loco meminisse Dioscoridem. Verùm tamen quæ in universo genere eæ sint, hactenus compertum non habeo. Quibusdam in regionibus tanta copia increvere scolopendræ, ut fugati ab eis populi, proprios deseruerint lares, quod Arcetii contigisse scribit Theophrastus. Progreditur Scolopendra tam in anteriorem, quàm in posteriorem partem. Idcirco scribit Aristoteles lib. 4. de historia animalium quòd dissecta Scolopendra altera parte in caput, altera in caudam, movetur & serpit. Undevetem existimasse Nicander hanc bicipitem esse, ut eius verba in theriacis innuunt, cùm ait: Modicaq; pemphredon, aspera Scolopendra, cujus cursus alæ, ut remi navis, festinant. Non inepta quidem Nicandri comparatio: nam Scolopendræ celeritatem multitudine velociq; motu triremem repræsentant. Harum morsibus (ut Dioscorides ait) auxiliantur asphodeli semen, & flores ex vino poti. Quinetiam (ut scribit Aetius) ea omnia Scolopendræ ictibus medentur, quæ privatim aranei morsibus conveniunt, de quorum curatione paulò inferius dicemus. Præferunt antiquorum nonnulli cinerem ejus tostum, & subactum, & vulneri illitum, item scillam: præterea pulegium, rutam, & menthan ex vino potam. De marinis Scolopendris tradidimus superius libro secundo. Nec tamen mihi compertum est, aliam noxam ab iis inferri, quàm ingentem pruritum iis tantùm partibus, quibus inhæserint (ut scribit Aristoteles, & Dioscorides) earum erucarum more, quæ pilis horrent, quæ præsertim in pinu vitam agunt.

Scolopendræ morsus remedia.

Scolopendra marina.

Σκορπίος. **SCORPIO. CAP. XLIV.**

SCorpionis morsu inflammari statim incipit locus, & indurescit, ac intentus rubet, vicissimq; dolore premitur: modo siquidem exæstuat, modo frigore occupatur. Labor repentè fatigat, aliquando meliuscule habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horror is sensus, & tremor. Extremæ corporis partes refrigescunt, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pallor membra decolorat, & dolor tanquam ex pungente acu, per universam cutem sentitur. Percussis præsenti ex auxilio ficulneum lac in vulnus instillatum. Scorpius ipse, qui ictum vibravit, tritus, & percusso loco impositus, suæ plagæ remedium est, ob cæcam quandam naturalem (ut constat) discordiam, quę antipathia appellatur. Præterea tritus, & impositus cum sale, lini semine, & althęa, scorpius convenit. Sulphur igni non expertum, resina terebinthina exceptum, & emplastri modo adjectum, auxiliatur. Itidem galbanum ad splenii formam ductum, & calamintha, quæ trita illinitur, & farina hordei in vino parata, in decocto rutæ. Semen trifoliæ herbæ tritum, & vulneri injectum opitulatur. Hæc ad affectum locum permanent. Post hæc quàm efficacissimis potionibus utendum, cujusmodi sunt aristolochiæ, præsertim corticis binæ drachmæ cum vino, tusa gentiana, & pulegium decoctum. & baccæ lauri pauco numero tritæ & calamintha cum posca in qua magnopere discoqui debet: cupressus cum vino, & ruta, nec ficus ficulneum lac: laserpitium si adsit: sin deficeretur, peucedani succo utendum: efficax est potum trifolii, & acinii semen. Horum autem omnium vicem pensat jugis lavacri usus, evocatus sudor, & dilutæ vini potiones.

Scorpionum genera octo ex Nicandro.

PLura, ac varia antiquis numerantur Scorpionum genera, ut latius libro secundo diximus, quorum alij multum, alij parum suo ictu officiunt, alij verò pro diversitate locorum nihil penitus lædunt. Id quod testatur etiam Aristoteles libro 8. cap. 29. de Historia animalium his verbis. Morsus etiam beluarum ex locorum diversitate plurimum differunt. Nam in Pharo, locisq; aliis non lædunt. Aliis verò & præcipuè in Scythia multi, magni, & nocui sunt, adeò ut à vehementi vel quamvis bestiam percusserint, interimunt: nec sues evadere possunt, quamvis cæteros virulentos ictus minime sentiant. Porrò Nicander in Theriacis scribit eorum octo reperiri genera, his verbis: Agedum aculeo doloriferos armatum Scorpionem canam, ejusq; tetricum genus. Quamobrem primus albicans, neque sonticus ne que letbalis est. Sed cum rutilæ genæ micant, calorem flagrantemq; mortalibus furorem incussit, quo malo homines horrore concutiuntur, & frigore, perinde ac qui febre divexantur, & acri siti incenduntur. Qui lividus est, malam trepidationem, & motionem imbuit hominibus quos percusserit, qui ceu attoniti, & vani, & stulti rident. Alius viridante colore, qui simulac corpus hominis concusserit, tremores, & frigora illico admittit, acrisq; grando talibus videtur circumstare, etiam si Sol ardentissime radius suus flagret. Talis tantaque ejus stimuli afflictio, cujus vertebræ novem (lego septem, cùm non plures scorpiorum

pionum caudæ inesse comperiantur) junctura connexa apice suo nocent. Alius livido colore, ingentem alvum gestat, la-
tumq; barba eum vestiens, semper insanabilis manet, corpus etiam hominis exedens, inguini insolubili ictu nocens:
tam vehemens eius genus & ortus morsus instinctus infixusq; est. Deprehendes itidem similem scorpionem litorali seu marino
cancro qui alcentes algas fluctumq; maris decerpit pascendo. Alij rursus incurvis æquales planè paguris videntur, corpore
grandes ibeus. & scorpibus aque solidi atq; paguri, qui in saxosis cavernis demorantes sibi timent: quinetiam è pagu-
ris tales scorpiones genus & ortum suum ducunt. Nam cùm rupes tenuesq; multum strepentis maris reliquerint algas, eos
ex mari incantes piscatores extrahunt. At paguri se peti ea venatione sentientes, murium rimas, & nidos subeunt, ubi
prolem pestilentem habent, ubiq; e mortuus tandem paguris scorpij nocentes per foramina ista generantur. Postremò meli-
chlorum ita animadvertendus, cujus summum verticillum prænigrum est, inextinctamq; noxam infligit, hominibus cer-
10 *te infestus, immutatis, obliquo gressu corpus flammæ simile commovens: pueru verò, & natu minoribus celerem interitum*
addens: pinnis & circum terga densa alæ expanduntur locustæ fruges rodenti non dissimiles: hactenus Nicander. Cæte-
rum de scorpionum ictibus indicta, & curationem conscripsit diligentissimè Aetius lib. 13. cap. 19. sic inquiens: A Scorpio Scorpionū ictus, & curatio ex Aetio.
percussi vehementissimus plagæ dolor consequitur, frigiditasq; ac tensio, & stupor: circaq; plagam, & totum corpus fri-
gus color. Et qui extra imas partes percussi sunt, inguina excitantur, ac intumescunt: qui verò circa supernas,
lo. cum alias, in locis quidem leviter percussis adsunt. Validius autem ictus ardor circa plagam adest, quemadmodum in
amictis & vesicarum instar formicarum eruptio circa labra, & totum corpus, ut grandine se impeti putent. Facies
distorquetur, fides circa oculos adsunt glutinosæ, & lachrymæ viscosæ: durities articulorum, anusq; procidit cum ege-
rendi cupiditate, spuma circa os est, & vomitus largus, singultus, convulsiones opisthotonicis similes. His igitur serpyllum,
alsinen item, & elaphoboscum bibendum præbeto. Præter opinionem autem facit elaphoboscus, tum viridis comesta,
20 *tum sicca pota. Cochleam item hortulanam maxime accipito, eamq; una cum operimento tritam plagæ imponito &*
continuò edacem dolorem. Idem etiam vermes terrem facere dicuntur. Prodest præterea fluviatilis cancer tritus, addito
laserpitio in vino potus. Confert verbena arecta, aut viridis cataplasmatis modo imposita, aut sicca in pulverem pota. Con-
ducit etiam eum pulvis ex æqualibus partibus cumini, mel inthij, & viticis seminis confectus, & drachma pondere ex vi-
no potus. Datur & pastinacæ semen quin & ponticæ nuces: quippe hæ non modò in cibum sumptæ, sed in cingulo quoque
gestatæ gestantem ab omni scorpionum ictu tutum reddunt: hæc ex Aetio. Commune & vulgare remedium est plagam Remedium commune. Remedia alia ex Dioſc.
perungere ipsorum scorpionum oleo. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, cujus antea sæpenumero mentionem fecimus,
hac in curatione maximopere convenit. Scorpionum ictibus Dioscorides præter ea medicamenta, quorum hoc capite me-
minit, hæc quoq; sparsim in superioribus libris mederi tradidit: nempe amomum melle subactum, fluviatiles cochleas, mul-
lum pisem recentem, smaridem muria asservatum, divulsas lacertas, domesticos mures concisos, tritici farinam vino aut
30 *aceto tritam, sonchi & intubi succum, ocimum polentæ admistum, amaracum ex sale & aceto, hieracium, laserpitij la-*
chrymam, melissophyllum, chamepityn: verbascilli folia, quod tantùm aureum florem gerit, leucoij aurei semen: &
polemonia eadem cum tritavam vim contra scorpiones inesse quidam tradunt, ut ij ab his non seriantur, qui eam gestave-
rint, quos si forte percussi fuerint, nihil tamen molesti passuros affirmant. Et hæc omnia prosunt tantùm vulneri illita.
Quæ vero pota vel devorata auxilium præstant, ejusdem testimonio, hæc erunt fluviatiles cancri triti, & cum asinino lacte
potus: asinorum & equorum, qui in pascuis degunt, fimum liquatum in vino, & potum: oxylapathi, & oxalidis semen ex
vino aut ex aqua potum, agrestis lactuca: abrotoni hortensis, pastinacæ, hyacinthi, & urticæ semen: quin & olusatrum,
& heliotropium, & cardamomum, & myrrha, & myrti baccarum vinum. E quibus omnibus cùm plura possint confici
antidota, pro varia Medicorum intentione, non operæpretium puto, nos hac in re longiorem moram ducere, ut quæ potius
peritissimi cujusq; judicio sit relinquenda.
40

Τρυγὼν θαλάσσια, σκορπίος καὶ δράκων θαλάσσιος.

PASTINACA MARINA, SCORPIO ET DRACO MARINI. CAP. XLV.

SI Marina pastinaca percussit, protinus accidunt molesti dolores, arduæ convulsiones, lassitudo & imbecillitas, mens percussis labat, postea obmutescunt: oculi caligant. Percussis autem locus in ambitu cum vicinis partibus denigratur, & ita obstupescit, ut tangentem non sentiat: hunc si quis prerum morsu paulò post referemus, simili modo conveniunt. Peculiariter autem ictus à marino scorpione, & dracone inferuntur, qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed rarò, nomas excitant. Quibus absinthij, salviæ, aut sulphuris ex aceto triti potio subvenit. Ipsi etiam dissecti, vulneribusque impositi, sui cujusque ictus remedio sunt.
50

QUi à marina Pastinaca percussi sunt (ut testatum reliquit Aetius) his vulneris locus manifestè apparet. Sequitur an- Pastinacæ marinæ ictus signa.
tem dolor pertinax, & totius corporis stupor. Acutum enim, & firmum habet aculeum, quo vehementissima vi in
alium impulso, nervi sauciantur: quapropter in aliquibus mors derepentè totum convellens corpus comitatur. Narrant
quidam, quod si quis caudam pastinacæ, quæ ictum intulit, auferat, & in arborem maximè quercum, suspendat ac figat,
ipsam quidem arborem arescere, agrum autem sanari, atq; id juxta contrariæ affectionis, & remedij rationem continge-
re. Id quod etiam asserit Nicander in theriacis, his planè verbis: Trygonem, hoc est, pastinacam, itidem malesicum mareq;
60 *aculeo suo ceciderit: vel etiam ramus arboribus infixus fuerit, nam tum arbor ea fit obscurior ignobiliorq; Siquidem ab*
hujus morsu ceu solis æstu, ejus & radices perditæ una cum foliis flaccidæ redduntur, & arescunt homini vero caro putredi-
ne imminuitur: hæc Nicander. Caterùm auxilium sentiunt percussi, ut Aetius inquit, ubi stupor, & refrigeratio totius cor- Pastinacæ ictus remedia ex Actio & alijs.
poris sequatur, ex calidis illitionibus, & consimilibus cataplasmatis. Propriè autem furfures aceto incocti, & pro cataplas-
mate impositi eis auxiliantur, & ipsum adeò acetum pro fotu affusum maximè prodest. Magis autem conveniunt eis at-
tractoria, & quæ tenuium partium sunt, ac calida, quo nimirum per attractoriam facultatem venenum ex profundo at-
trahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium sunt partium, in altum proreptent. Ad hanc igitur rem in
promptu habebis apta, sulphur vivum urina veteri subactum, marrubium, laurifolia, echium, radicem panacis, salviam,
& similia. At verò si hæc desiderentur, fermentum acidum cum liquida pice emollitum impone to, mirabiliter enim auxi-
liatur: Dato item lauri decoctum, aut succum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine faba, ac modico pipere trito, ac dato

cum

cum vino: aut ſilphium, aut laſer ex vino: aut ſuccifici guttas quinq;, cum tribus ſerpylli granis bibendas prebe. Hac Aetius adverſus paſtinacæ marinæ ictus auxilia reddidit. Ad quos præterea commendatur ſalviæ decoctum continuè per tribus diebus potum: quin & ſcordium in pulverem tritum, & ex ſui ipſius decocto potum, itemq; verbenaca. Non tamen ob id prætermittenda eſt Theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta noſtra eſſentia, cujus jam ſæpe meminimus: ſed rò Nicander quoq; nonnulla remedia protulit, quæ hæc ſunt. Anchuſæ folia, quinquefolium, rubi flores, arctium, oxalis, lycopſis, tordilium, chamæpitys, fagi cortex, agreſtis paſtinacæ ſemen, terebinthi fructus, phycus marinus, adiantum, ſmyrnium, eryngium, libanotis, cachry, & utrunque papaver.

Μυγάλη.

MUS ARANEUS. CAP. XLVI.

A Mure araneo percuſſis, circa morſum in orbem inflammatio exoritur, nigraq; puſtula, diluta ſanie turgens, exurit: proximæ partes livent. Rupta puſtula, depaſcens ulcus, non ei diſſimile, quod in pit, occupat. Inteſtinorum quoq; tormina, difficultas urinæ, & frigidæ aſperginis offuſio conſequuntur. Hujus morſib. auxiliatur ex galbano ſplenium, per ſe vulneri exterius impoſitum, ut medicamenti modo aceto tritum, & hordeacea farina cum aceto mulſo illita. Quinetiam mus ipſe, qui morſum intulit, diſſectus apponatur, ictus ſui veneficia luit. Reſiſtunt quoq; acini dulcis punici decocti, & illiti: item porri, & allia contrita, necnon aquæ calidæ fotus: ſed hæc ad locum pertinent. Prodeſt potum abrotonum decoctum, maximè ſi in vino detur: præterea ſerpyllum, & galbanum, & eruca vino madefacta, recentiſ cupreſſi pillulæ cum aceto, & cyclaminus ex aceto mulſo, & pyrethrum cum vino, & chamæleonis nigræ radix. Nec deſunt, qui literarum monumentis tradiderunt, tritum murem araneum contra ſuos ictus commodè bibi. Quam hiſtoriam apud alios inventam, dignam duntaxat cenſuimus, quæ adnotaretur. Alii aſſeverant, demorſum non aliàs exulcerari, niſi prægnans mus araneus fuerit: tum ſanè auxiliari ferunt.

Muris aranei morſus notæ.

QUanquam Mus araneus, qui, quòd colore muſtelæ ſit ſimilis, Græcis μυγάλη dicitur, ab omnibus inter venenata numeratur, attamen in agro Tridentino is nullam morſu infert noxam, quemadmodum nec ſcorpio. Hiſtoriam ejus ſuperius libro ſecundo retulimus, quare jam ad ejus morſus notas, & remedia progrediamur. Demorſis itaq; ab eo (ut Aetius inquit) vulnera manifeſta fiunt: quadrifido enim ordine illata vulnera conſpiciuntur: & ſanguis quidem primum purus promanat, paulò poſt verò ſanioſus: animal enim ipſum putrefactione occidit. Conſuerunt etiam bullæ inſurgere quas ſi quis diſrumpat, carnem ſubjacentem fæculentam offendet, & fiſſuris diſparatam. Inflatio autem ſequitur demorſos. Cæterùm hoc animal frequentius ad teſtes inſilire ſolet, eosq; verbere impetere, non hominis modò, ſed cujuſq; etiam bruti animantis. Auxilium autem ferunt cùm ob putrefactionem periclitantur demorſi, poſt prædicta communia remedia lauri tenella folia, unius aut duarum drachmarum pondere, trita & ex vino pota. Conveniunt etiam ipſis omnia communia venenorum remedia è vino dulci in potu ſumpta. In pecoribus verò & jumentis illa ipſa cum aqua trita, naribus infunde: eſt enim ipſis præſens remedium. Unde etiam hominibus ſimiliter in potu exhibeto. Morſus porro cumino, & allio, putamine extrinſeco non abjecto, contegatur. Eadem etiam cum oleo trita aſſiduè ac diligenter locis circumſitus illinantur. Si verò ruptæ fuerint bullæ, & ulcera oborta, acida muria proluatur locus, aſpergaturq; ſubinde uſti hordei pulvere. Verùm non rumpentur, niſi prægnans fuerit mus araneus, qui morſum inflixit. Quod ſi exulcerentur, mali punici dulcis putamen decoctum tritum erit imponendum, & ulcera ex eodem decocto aut magis myrti decocto proluenda, fovendaq;. Strato verò inquit, in muris aranei morſu primùm ſcalpello, circumquaq; vulnerandum eſſe locum, & murem ſubinde araneum uſtum cum aceto imponendum, aut ſinapi tritum, & aceto exceptum. In potu verò opem ferunt panax, eruca, cappar is cortex, gentianæ radix, & recta verbenaca, omnia ex vino pota, aut in cataplaſmata conformata, & morſibus illita. Proſunt & malvæ folia impoſita, & magna antidota potui data.

Curatio.

Ἔχιδνα.

VIPERA. CAP. XLVII.

SI vipera momordit, corpus intumet, vehementer areſcit, ſubalbidumq; colorem concipit. Sanies à vulnere profunditur, primùm ſubpinguis, mox cruenta: puſtulæ aduſtis ſimiles erumpunt: & antea depaſcens ulcus, quod in proxima repens, non ſumma modo corporis, ſed intima quoq; corripit. Gingivæ iis cruore ſuffunduntur: inflammatio circa jecur erumpit: tormina, & bilioſi vomitus ſequuntur. Sopor, tremor, & urinæ difficultas accedit, & frigidus ſudor offunditur. Ubi verò vipera morſum impreſſit, fimum caprinum cum vino ſtudiosè impoſitum opitulatur: item laurus & abrotonum, & galbanum ſplenii loco ſuperjectum, & origanum viride inditum: pulli gallinarum diſcerpti, & confeſtim admoti: ervi farina vino ſubacta: radicis cortex uſq; eò tuſus, ut in pulverem ſolutus abeat, & ſcilla toſta: detritum chamæmelum, hordeaceæ farinæ cataplaſma in aceto mulſo præparatum, ſed locus ante eo calido foveatur: hæc loco imponuntur. Contra viperinos ictus rubus cum vino prodeſt. Aliqui anchuſam tenui folio conſtantem auxiliari produnt. Leporini coaguli in vino terni oboli bibuntur, & porracei ſucci hemina in mero, & foliorum apiaſtri ſuccus, & ſylveſtris ruta: hæc in vino potari debent. Vinum frequenter bibendum, allia mandenda, & cæpæ, & porri recentes, falſamenta acerrima, & cepa: ſimplicia hæc ſunt. Percuſſis à vipera præclarè auxiliatur medicamentum, quod myrrhæ, piperis, caſtorii, floris portulacæ ſeminisq;, dimidio acetabulo conſtat: hæc omnia in Cretico paſſo teruntur, aut in alio probato. Eraſiſtratus in eo libro, qui περὶ ἀνιάτων, id eſt de viribus, inſcribitur, pleraq; alia tradidit, quæ ictis à vipera auxilium ferre poſſunt: inter quæ talia maximè laudantur. Gallinacea cerebella cum vino pota, ſemen ſativæ braſſicæ tritum, & acetabuli menſura cum vino potum. Quinetiam bonum eſt digitum in liquidam picem intingere, deinde vinum, quo digitus fuerit elutus bibere. Hæc ſunt quæ contra viperæ ictus auxiliantur.

Viperarũ morſus indicia ex Aetio.

VIperarum hiſtoriam exactius, ut puto, latiusq; lib. 2. tradidimus, quàm ut operæpretium ſit hic eandem repetere vel plura nobis ſuperſint addenda. Quare tantùm reliquum eſt, ut jam de earum morſus indiciis, & remediis diſſeramus. Reperiuntur itaq; in eis (ut Aetius memoriæ prodidit) quos vipera mas momordit, vulnera in loco bina: in his verò qui à fœmina demorſi ſunt, quaterna. Primum autem ex eis excernitur ſanguis, deinde ſanies ſanguinolenta, & oleoſa. Adeſt tumor bilio-

bilioſus, fervidus, bulloſus, ſubruber, deinde lividus, denigratus, & proſerpens. Siccitas vehemens ineſt ori, ardor, exolutio, & frigidi horrores in ultimis, aliquando & bilis vomitus, tormina, capitis gravitas, vertigo, pallor, ſingultus, febris, ſpiritus ſervantur, & maxime his, qui a vipera fœmina ſunt icti: hæc ille. Quæ omnia Nicandro accepta referri poſſunt: ſiquidem is in theriacis ita ad Latinum ſenſum ſcribit. Hinc luctum a vipera manantem viatores divulgant: duos enim inſtar nervi acutos maſculi dentes in ore ſuo virus eructantes oſtentant: vipera vero fœmina ſemper plures exerit, pernicioſo ſuo ore inſultans. Atqui in carne ictu facile latos dentes perpendas. Porrò è viperæ inflicta plaga ſanies aliàs pinguedini ſimilis, alias cruenta interdum ſine ullo colore conſpicitur. Sed quæ ulcus ipſum caro circumdat germinans gravi offert ſeſe tumore: interdum rubens, tum ſubinde livida cernitur: quandoquidem etiam aquoſum onus concipit. Frequentes præterea bullæ, ceu vapore per ignem tumores, perinde ac corpus igni ſit ambuſtum, in cute ſupernè ebulliunt: illic ſubinde putredines circumcirca accurrunt, aliæ quidem ſeorſum a vulnere, aliæ circa plagam veneno non diſſimilem mortem edentes. Aſpera itaq; noxa, vehementerq; igneſcens totum corpus exedit. hic per guttur, atq; collum cocuntes ſonitus agminatim ſtrepunt: quinetiam oculorum vertigine mœret. Illicoq; membris gravans imbecillitas, & lumbis anxietas venit: at in capite caliginoſum onus conſidit. Atqui laborans ille alias ſiti aridum guttur ſuum exiccat, ſæpeq; ex unguibus eum frigus tenet. Hyberna autem nive exuberans grando, omnia membra degravat. Crebro etiam biliioſos ventris ſui humores expuit, toto corpore pallens, ac humens circa membra ſudor nivis jactu frigidiori circumfunditur. Colorem interdum lividi plumbi gerit, alias obſcurum, mox floribus ſimilis eſt æris: hactenus Nicander. Præſtat igitur (ut Aetius author eſt) priuſquàm cruenta prodeat Ex Nicandro indicia.

Viperarum morſus remedia,

rima, allii plurimum devorare, & vinum meracum copioſum bibere, excitatis ſubinde vomitibus. Efficaciſſimum enim eis remedium eſt allii ejus, ac meracior vini potio, inquit Archigenes, adeò ut ſi quis multum ejus ſuſt neat uſus, itemq; non potum nullo alio auxilio opus habeat. Convenit item maximè Theriaca ex viperis ſine dilatione pota, & vulneri illico ſuperpoſita. Quin & ipſa vipera exoriata, capite & cauda abſciſis, interaneis omnibus rejectis, anguillarum modo cocta, & a demorſis devorata, maximum id us præſidium affert. Caput autem à viva amputatum, diligenter per volſellam prehenſum, morſuiq; impoſitum, ea parte adhuc calente, quæ cervicem contingit, venenum id mirificè extrahit. Conducit & diſſectam gallinam adhuc internè calentem morſui imponere, idq; alius pariter diſſectis: frequenter & aſſiduè repetere oportet etiam ſcalpello per ambitum demorſum locum circumcidere, & cucurbitulas ſubinde admovere. A cucurbitulis foliorum fraxini ſuccus in potu exhibendus eſt, & expreſſa à ſucco folia vulneri illinenda, eſt enim valde efficax ad viperarum morſus fraxinus arbor. Meliſſophylli item folia, & ſuccus tum ex vino potus, tum vulneri exterius illitus, evidens auxilium confert, etiamſi jam moriatur ager. Ajunt præterea, ſi quis melanthij drachmas quatuor edat, non moriturum. Similiter etiam metaphroditos herba efficax eſt. & cancri fluviales cum lacte triti, & poti, & vulneri adhibiti. Magnificè etiam proſunt ranæ cocta, & in cibum ſumptæ & juſculum earum ſubinde bibitum. Præſtat & naſturtium plurimum edere, vel tritum ex vino bibere. Facit autem ad id mirificè teſtudinis ſanguis exiccatus & cum ſylveſtri cumino potus. Utendum etiam omnibus communibus remediis, ſupra ſæpius relatis: quippe ſupervacaneum fuerit eadem tam ſæpe repetere. Maximè vero utendum eſt anchuſæ radice, & heliotropio cum vino: dandus & hæmatites lapis. Auxiliantur & raphani in cibo accepti, & deinde vomitu rejecti, exhibita ſtatim a vomitu Andromachi Theriaca. Poſt ſcarificationem, & gallinarum impoſitionem, vulnus ex trifolij bituminoſi decocto calido, diu proluendum ac fovendum eſt, nam ſi pauco id tempore fiat, demorſi perimi afficiuntur. Deinde porrum & panem cum ſale illini convenit, aut allium cum aceto, aut ipſum exuſti, aut fraxini cinerem, aut alium quemvis cum aceto, aut haſtulæ regiæ, aut ſycomori folia cum pane: aut lauri tenelli folia, cocta & cum oleo trita integatur locus aut caprino ſtercore, priuſquàm claudatur. Cæterùm ut libro de theriaca ad Piſonem author eſt Gal. non modò è viperarum morſibus retrahitur venenum, appoſito tantùm, ut Aetius inquit, vipera capite, ſed ipſa quoq; vipera tota contuſa, & vulneri impoſita. Contra viperarum morſus mirificè meactur epotus echij ſuccus, herbaq; ipſa vulneri impoſita ut ſuperius libro 4. prodidimus, illius Alcibij hiſtoriam referentes a quo echium Alcibiadis cognomentum accepit: quandoquidem planta hæc (ut ipſe Dioſcorides teſtatur) facultatibus adeò præſtantibus inſignitur, ut epota ejus radix ex vino non percuſſus modò à ſerpentibus opituletur, ſed eos quoq; qui antea biberint, feriri non patiatur. Commendavit etiamnum adverſus viperarum morſus Dioſcorides ſparſim in ſuus de medica materia libris, præter ea quæ hoc capite retulit, alia præſtantiſſima ſimplicia medicamenta partim exterius applicanda, partim bibenda, vel comedenda: quorum nonnulla hic ſubjiciam. Vulneri igitur exterius illita conferunt, juniperi, & fraxini folia: tritici furfures ex ruta decocto incocta: erui farina vino macerata, ſcilla ex aceto fervefacta: perſonatæ, ebuli, & ſambuci radices in vino elixatæ: ſarmentitius cinis aceto ſubactus, aliaq; complura, quæ brevitati ſtudentes nunc ſilentio involvimus. Pota verò proſunt caſiæ lorata coſtum, myrtæ ſemen, piſtacia, cervi genitale exiccatum, tritum & potum, chondrylla, anagallidis ſuccus, ſerulæ medulla, aparine, rubiæ radicis, & terreſtris tribuli ſuccus: auxiliatur etiam bryoniæ radix. Admirandos inſuper præbet effectus radix illa, quam Goritienſes ab auxiliari ejus vi Serpentinam vocant, cujus hiſtoriam, partemq; aſſurationem ſuperius libro ſecundo tradidimus. Verùm præter hæc præſentaneo remedio ſanat noſtra quinta eſſentia, cochlearis menſura pluries eodem die pota: item oleum noſtrum de ſcorpionibus, de quo etiam ſæpius dictum eſt. ea ratione munditum, quam ſuperius ipſius conficiendi modū deſcribentes retulimus. In viperarum quoq; genere ea nimirum immanis ſera recenſeri poteſt, quam AMMODITEN vocant, cujus etſi nuſquam, quod extet, meminerit Dioſcorides, minimè tamen ſilentio prætereundum eſt, quin hæc ejusq; veneni remedia deſcribantur. Siquidem Ammodita, meo judicio, in pluribus Italiæ & Illyriæ locis reperiuntur, præſertim in Goritienſi comitatu, & Japidiæ montibus. Eſt enim ſera hæc viperæ omnino ſimilis, præterquam quod capite ſit ampliore, & maxillis latioribus, quodq; ultimo roſtro ſuperiori parti eminentiam quandam habeat acutæ verrucæ ſimilem. Unde circumforanei qui ſerpentes eorumq; veneni remedia profitentur, hanc feram vulgo appellant Aſpido del corno, hoc eſt Aſpidem cornutum. Neq; ſanè ineptum illi nomen indiderunt, hanque non minori cum velocitate interficit, quam aſpis. Scimus enim quoſdam ab hu inopinatè demorſos tributim horum morte occubuiſſe. Proinde ſcitè lib. 13. cap. 25. de eo ita ſcriptum reliquit Aetius. Ammodites magnitudine quidem cubitalis eſt (major enim non pingitur, neq; ſcribitur) colore verò arenoſus per corpus autem maculis nigris inſignitus, caudam habet præduram, ſupernè deſciſſam. A quibusdam verò Cenchrias, hoc eſt miliaris ob caudæ inſtar milij duritiem, appellatus eſt. Latiores autem maxillas, quam vipera habet, cumq; in multis aliàs ei ſimilis ſit, colore magis diſcerni poteſt vipera enim ſubflava eſt. Cæterùm ab Ammodite percuſſos feſtina ut plurimum mors ſequitur: qui vero tam brevi non pereunt, hu ſanguis è vulnere manat. & vulnus intumeſcit: ſed paulò poſt ſanies effertur, ſequitur capitis gravitas, & animi deliquium. Qui verò optimè diſpoſiti ſunt, & robuſti, in triduo intereunt: quanquam reperti ſunt, qui in ſeptimum uſq; diem durarint. Celerius verò mors advenit his, qui à fœmina ſauciantur. Auxilium porrò & ij ferunt, primùm

Viperarum mor ſus remedia,

Simplicia medicamenta ex Dioſc.

Ammodites hiſtoria, & venefica vis.

Aſpis cornutus

Ammodites morſus ſignat, & curatio.

mùm quidem à communibus remediis, utpote ab adfixis cucurbitulis, circunciſo prius per ambitum vulneris loco, & ſuperioribus partibus arctiſſimis vinculis conſtrictis: quin abſciſſa, dilatataq; ſtatim ſcalpello plaga. Propriè autem ea auxiliatur mentha ex aqua mulſa pota, caſtorium, caſſia, & artemiſiæ ſuccus cum aqua. Danda etiam in potu Theriace, nec non Sepis ferę conſid. *vulneri eadem illinenda. Utendum & emplaſtris attractorius, & ſubinde cataplaſmata, quæ ad nomas ſive ulcera ſerpentia conducunt, imponenda. Viperæ præterea ſimilis, ut quidam tradunt, ea etiam fera fuerit, quam SEPA nominant, cujus hiſtoriam ſuperius libro ſecundo retulimus, quanquam mihi Dioſcorides Sepem lacertæ generi aſſignavit, unde & eam lacertam Chalcidicam à quibusdam vocari tradidit. Itaq; cum varia ſit apud authores Sepis hiſtoria, facilè adducor, ut credam, Sepa reperiri non modo in lacertarum ſed etiam in mortiferarum ſerpentium, & viperarum genere. Quod ſanè videtur aſſerere Nicander in theriacis ſuis. Siquidem cùm inquit primo: Præterea nivalis, & aſper admodum mons Othrys rubentes beſtias profert, cavaq; vallis, & ſalebroſæ rupes, nemoroſumq; promontorium, ubi ſitibundus ingreditur Seps, colore nunquam uno viſus, &c. haud dubiè oſtendit ſerpentem, immanemq; feram ſe repræſentare, non autem lacertam. Cum verò ſecundo ait: Sepem item corpore demiſſo, exiguis haud diſſimilem lacertis, declinabis, nulli dubium eſt, quin eam deſcripſerit, quam Chalcidicam lacertam vocant. Nicandro ſubſcribit Dioſcorides, quippe qui etſi libro 2. ea ratione Sepa ſtatim poſt lacertas reddiderit, quòd lacertis corpore, & forma ſit ſimilis, attamen libro quinto, Sepa viperarum generi adſcripſit, ubi de aceti mulſi viribus diſſerens inquit. Acetum mulſum contra morſum ejus viperæ, quam Sepa vocant, hauſtum meconium, ixiamve auxilio eſt. Aetius tamen ejus Sepis tantùm meminit, quæ inter mortiferos ſerpentes, vel viperæ genera recenſetur, his verbis: Serpens qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur. ex craſſo autem in tenuem abit: rectà verò ac tardè proſerpit. Caput habet latum, os acutum: univerſum autem corpus multis albis notis reſperſum. Sed aliter de Sepis forma, magnitudine, & greſſu tradidit Pauſanias, ut ſuperius libro ſecundo ſuo* Sepis morſus ſigna, & remedia. *loco adnotatum reliquimus. Cæterùm ab ea percuſſis (ut tradit Aetius) ſanguis è vulnere manifeſtus excernitur, & paulò poſt ſanies graveolens, tumor, & dolor ſegnis eſt, ſed affectæ partes putrefactæ dealbantur, & totum corpus vitiligini, quæ alphos appellatur ſimili colore inficitur. Pili, capillique è toto corpore defluunt, atq; intra tres aut quatuor dies icti pereunt. Porrò opem & hi ſentiunt ex iiſdem rebus, quæ in viperæ, & ceraſtæ, & ammoditæ morſu relatæ ſunt. Exhibenda eſt præterea portulaca plurima in cibo, & vinum bibendum myrtites meracius. Conveniet item ſpongiam calido aceto imbutam, morſui imponere, & ex butyro cum melle locum illinire, aut milium cum melle, aut paleas unà cum terra, quæ eis adhæret, exuſtas imponere, Hæc Aetius. Ex quib. facilè conjici poteſt, cum ambæ hæ ſeræ è viperarum ſint genere, ijs tutò antidotu earum venenum ſuperari poſſe, quibus vipereum frangitur, & evincitur.* Acontiæ hiſtor. morſus notæ, & cura. *Sed quoniam hæc humanæ vitæ tam inimica animalia aliam admodum perniciоſam feram mihi in mentem revocarunt, quæ Græcis ideo ACONTIA appellatur, quòd jaculi, vel ſagittæ modo in hominem proſiliat, cùm nihil de ea à Dioſcoride memoriæ proditum ſit, ſciverimq; & hanc in Italia reperiri: non alienum duxi de ejus hiſtoria ac veneni curatione ea hoc loco commemorare, quæ ex probatis authoribus excerpſi. Hanc itaq; deſcribens Galenus libro de theriaca ad Piſonem, inquit. Acontias ſerpens, ubi ſe multum extenderit, ceu jaculum quoddam corporibus inſiliens ſic perimit. Hæc ut Aetius ſcriptis tradidit, ſerpens eſt duorum cubitorum magnitudine, figura autem craſſa in tenuem abeunte, colore viridi præſertim juxta ventrem, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc eſt miliaris appellatur. Ajunt hanc fortiorem fieri, cùm milium floret. Porrò ubi ſe ad lædendum parat, extendit ſe ipſam, ac veluti jaculum vibratum corporibus involat, atq; hoc modo verberat. Ab hujus morſu omnia, quæ de vipera dicta ſunt, ſequuntur accidentia, atq; etiam graviora, adeò ut etiam putrefactiones, & carnium defluxus conſequantur, ac gravior item mors ſuccedat. Cæterùm remedia ſimiliter eadem, quæ ad viperæ morſum his conducunt. Eſt qui referat inter recentiores non obſcurus author, quòd cùm paſtor quidam miſellus, ſub cujuſdam arboris umbra æſtate media quietem ſomnumq; caperet, cujus ſocij non procul oves paſcebant, ab Acontia, quæ in arborem aſcenderat, ita percuſſus fuit in ſiniſtram mamillam, ut illico perierit: at ſocij audito percuſſionis ſonitu, viſo ſerpente, quem noverant, ſuper defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pavore territi, aufugerunt. Confirmat hoc Julius Solinus cap. 30. Polyhiſt. his verbis: Faculi arbores ſubeunt, è quibus vi maxima turbinati penetrant animal, quodcunq; obvium fortuna fecerit. Reperitur hoc ſæviſſimi ſerpentis genus ut quidam mihi retulerunt, in quibuſdam Calabriæ, & Siciliæ locis, ubi ipſum incolæ à ſagitta Saettone, vernaculo nomine appellant.*

Σηυτάλη, καὶ ἀμφισβαίνα. CÆCILIA, ET AMPHISBÆNA. CAP. XLVIII.

COnſimilia ſuprà dictis in vipera eveniunt ijs, qui à cæcilia nomine, & amphisbæna demorſi ſunt, eademq; ferè auxiliantur: quare hoc venenum privatam deſcriptionem ſortitum non eſt, neque viſum eſt dignum, quod alio genere comprehendatur. De ijs autem mentionem hoc loco fecimus, quoniam ferè remediis ad viperas ſcriptis, percuſſi ab eis adjuvari ſoleant.

Amphisbænæ, & Cæciliæ conſid. *NOn deſunt, qui ſcripſerint, Amphisbænam præter naturæ inſtitutum duobus cum capitibus gigni, quæ utranq; ſerpentis extremitatem occupent: fieriq; ob id putent, ut fera in utranq; partem repat. Quod tamen fabuloſum cenſemus: nam & hydram poetæ ſeptem capitibus conſtare fabulantur: id quod nihilominus falſum eſt. Verùntamen non negaverim ego id monſtroſè, & præter naturæ intentionem evenire non poſſe, in omni ſerpentium oviparorum genere, quemadmodum & volatilium. Siquidem pluries compertum eſt, ex uno tantùm ovo duobus vitellis referto, naſci pullum modò habentem quatuor alas modò totidem crura, totidemq; pedes: atq; etiam lacertæ viſæ ſunt aliquando bicipites. Sed hæc non utiq; ſtatuunt, haberi aliquod ſerpentium genus natura biceps. Hoc ſcitiſſimè, & apertiſſimè confirmat Ariſtoteles libro, & capite tertio de generatione animalium, ſic inquiens: Monſtra rarò admodum fiunt in ijs, quæ ſingulos pariunt,* Monſtra in avium genere. *ſed crebrius in ijs quorum partus eſt numeroſus, & præcipuè in avium genere, potiſſimumq; in gallinis. Iis enim partus numeroſus, non modò, quòd ſæpe pariant, ut columbæ: verum etiam quòd multos ſimul conceptus intra ſe contineant, & temporibus omnibus coeant. Hinc gemina etiam pariunt plura: cohærent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri eſt, quomodo interdum fructus arborum complures. Quod ſi vitella diſtinguuntur membrana, gemini pulli diſcreti ſine ulla ſupervacua parte generantur. Sed ſi vitella continuantur, nec ulla interjecta membrana diſterminantur, pulli ex ijs monſtroſi prodeunt, corpore, & capite uno, cruribus quaternis, alis totidem: quoniam ſuperiora ex albumine generantur, & prius: (vitellum enim cibo ijs eſt) pars autem inferior poſtea inſtituitur, quanquam cibus idem, indiſcretusq; ſuppeditatur. Jam ſerpens etiam biceps viſus eſt, videlicet eadem de cauſa: nam id quoq; genus ova parit, & mul-*

& multa numero: hæc Aristoteles. Quæ sanè mihi facilè persuadent, ut credam, omnino falsum esse, quòd Amphisbæna ex sui generis natura biceps perpetuò nascatur. Verùm quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium tum bricorum modo utrinq; extremitatibus, capite scilicet, & cauda, acuminatis gignitur, adeò ut difficilimè possit caput à cauda dijudicari, existimavere quidam hanc feram duobus constare capitibus. Proinde Aetius lib. 13 cap. 28. scribit, Scytalam (hanc ali. Cacilliam interpretantur) & Amphisbænam animalia esse inter se similia. Non enim, inquit, ex crassitudine in caudam tenuem abeunt sed æqualis crassitudinis in universum existunt, ut neq; cognoscant videntes ea, juxta utram partem caput aut cauda sint sita. Quod equidem tum in terrenis & alvi tineis, tum in erucis quibusdam tum etiam in hirundinibus conspicitur. Differt autem, ut idem tradit, amphisbæna à scytala, quòd illa ex utraq; parte progrediatur, unde a Graecis illi nomen inditum est Galenus porrò libro de theriaca ad Pisonem, Amphisbænam bicipitem esse existimat (si tamen liber is admodum sanè & navigia utrinq; proram habentia, cui natura ex superfluo substantia bina capita est largita hoc inquam animal, ajunt si mulier gravida supergressa fuerit, malè abortum facit: hæc ille. Cæterùm, ut ipse Aetius scriptum reliquit, ab utraq; demorsis contingit morsum obscurum esse, ac vix apparere, veluti sunt muscarum ictus: quapropter etiamsi mordeant, non enecant tamen, sed inflammationem excitant, ut apum & vesparum stimulus Quare transferantur ad hos quoq;, quæ de illis sunt relata, verùm facultate intensiore. Ex his etiam Aetij verbis conjici potest, cùm horum animalium ictus admodum tenuis, & obscurus sit, Amphisbænæ caput ineſſe terrenis vermibus, vel alvi tineis persimile, ac proinde adeò etiam caudæ simulum, ut alterum ab altera non nisi difficilè discerni possit. Cæciliam autem rectius vulgò appellant Lucignola. Amphisbænæ corium, authore Nicandro, oleastri baculo circumvestitum, si manibus frigore torpentibus tractetur, calorem statim adfert, articulorumq; nexus dissolvit.

Amphisbæna biceps non est.

Utrinq; mortifera, & ejus curatio.

Δρυϊνος. DRYINUS. CAP. XLIX.

A Dryino morsis pustulæ, molestiq́ue dolores incidunt, præsertim quà dilutæ saniei emissarium subest: quinetiam erosio, torminaque consequuntur. Ab eo ictis convenit aristolochia cum vino pota, trifolium herba, radix hastulæ regiæ similiter assumpta, & fructus ex omni glandiferarum arborum genere & tusæ ilicis radices, & illitæ parti ictæ auxiliantur.

Dryinus, ut in theriacis testatum reliquit Nicander, in quercubus latebras parat, aut alicubi in concavis fagis, in montibus versatur. Appellant enim alio nomine etiam hydrum, sed & alij chelydrum, qui vel duobus pedum cubitis, palude, aut alia natura idoneo lacu venatu intercipit in pratis molurides, & ranas. Hic si à myope musca illa quæ animantia provocant petatur, insuetum illum impetum suscipiens, tum concavæ quercus robur celeri saltu subit, structo sibi in ea cubili. Candet tergo, caput illi æquale, ideoq; hydro simile: gravis autem fœtor à corpore ejus evaporat. Quando incurva, nec non abrasa corij præsegmina sub teretibus ferramentis circa humentes equorum exovias & pelles bument. Si quempiam is vel in talum, vel pedis plantam percusserit, à corpore icti hominis diffluit odor, qui nosci tur, atq; circa ictum niger in acutum surgit tumor, mentemq; mœrentis angor, & tristitia, quibus detinetur, obscurant. Species immio dolore conflaccescit, & perit: cutis cum corpore admodum malè olet, adeò ipsum atrum venenum semper depascens consumit, quin & caligo lumina ejus obfuscans, occultans; malè affectum perdit. Alij a Dryino ictis capranum instar seu ovium balant, ac omnino difficiles redduntur, impendioq; cruciamur. Urina eis decurritur. & palie scit: Ipsi vero dormitantes sternunt, frequentibus singultibus correpti, aliàs per collum vomitum felli similem, aliàs cruentum cruciantes, ipsumq; malum acrem sitim generat, postremò laborantibus membris tremorem effundit: hæc Nicandri. Cæterùm Dryinicus ἀφὺς dicitur. Proinde Galenus lib. de theriaca ad Pisonem, de Dryino ita scribit. Dryinus serpens sic nominatus quod in radicibus quercuum vivat, tam malignus ad perdendum proditur, ut ejus, qui supergreditur imprudens, cutis excorietur, tota crura admodum intumescant, & quod magis mirificum est, manus quoq; ipsæ curantium eodem modo periclitentur. Si autem quis aggrediatur eum perimere, olfactu adeò mulctari ajunt, ut quemlibet gratum odorem pravum esse existimet, nec alterius præterea rei queat sentire: hactenus Galenus. Dryino, ut Actius inquit, abundat Heluesponticum. Is latibula in quercuum radicibus habet, atq; adeo fœtidus est, ut etiamsi quis eum non videat fœtore loci cognoscatur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, ac asperrimus squamis circa universum corpus munitus. Perrò qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, dolor vehemens, nomæ, delirium, corporis siccitas, singultus, biliosa vomitus aut omnino simplex, urinæ suppressio, tremor, interceptio vocis, stupor, scissura, & mortificatio percussorum locorum: plurimi etiam intereunt. Porrò & hi quoq; ex iis, quæ in viperæ morsus dicta sunt, opem sentiunt: itemq; ex communibus remediis juxta consequentium accessionum proportionem adhibitis.

Dryini descriptio, & ejus vis notatæ ex Nicandro.

Dryini descriptio, & morsus curatio.

Ex Gal.

Αἱμόῤῥοος, καὶ Δίψας. HÆMORRHOUS, ET DIPSAS. CAP. L.

A Bhæmorrhoo ictis vehementes cruciatus accidunt, qui angusta, contractaq; corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus sudor effluit, & quacunq; parte corporis cicatrix ulla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per alvũ cruenta ejiciuntur, profluensq; sanguis in globo coit. A pulmone sanguinem extussiunt, & in vomitiones effusi sine remedio commoriuntur. Quos verò dipsas percussit, solutus ac non constrictus tumor premit, sitisq; usq; eò pertinax, ut satiari non queat, ac sine ulla intercapedine excruciet: & si potum pleno ore affatim trahant, illico in eandem sitim relabuntur: proinde toto habitu similes sunt iis, qui antea potus nihil hauserint: quare propter contractam sitim, & præsiter, & causon, aut dipsas appellatur. Hæmorrhoi, dipsadisque morsus velut immedicabiles, à plerisque majorum deplorati relinquebantur, quare si peculiaribus contra dipsadem remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit. Protinus autem scarificatione uti, ustionem facere, & si locus patiatur, extremorum amputatione opus erit consequenter quàm acerrima cataplasmata admovere, de quibus sæpenumero diximus. Nec me fugit, acres, cibos, maximè à salsamentis, utiles esse. Me-

cæ potiones,& lavacra prosunt, quæ subinde interjecto brevi spatio assumenda sunt, priusquàm morbi genus emerserit,quo semel erumpente opem ferre non potest ulla medici opera. In ictu hæmorrhoidis eadem prosunt.Insuper quę in commune opitulantur,ut scarificationes,ustiones,acres cibi,meraci potus,& quæ nunc in dipsade definivimus.Quinetiam decocta vitis folia,& cum melle trita.

Hæmorrhoi pernicioſus ictus,& hiſt.

HAemorrhous,& Hæmorrhois,authore Galenò in libro de theriaca ad Pisonem, suis ipsorum nominibus similem hominibus perniciem inferunt : quippe percussi,sanguine per os,& nares,totoq; corpore effuso,intereunt. Hic (ut in Theriacis cecinit Nicander) petrosas rimas assiduò incolit, asperum, supinum, & modicè pendentem lectum illic sumens, ubi tractum suum habeat,deinde pabulo satur fiat.Longitudo ejus pedis vestigio æqualis:cæterùm quod ad latitudinem attinet,à capite adusq; caudam totus & subtilis,& minutus est. Aliàs colore igneo,aliàs rursum candens. Collo satis constricto est,gracilis cauda necessariò in arctum contracta,extenta est anguste,& tenuiter. Supra ejus frigidos, & nivales oculos,duo cornua fronti sunt infusa:albore luminum suorum,locustis vel sylvestribus apibus par. Insuper horribile, & asperum ei caput horret,obliq; modico corpore suo instar ceraste claudicans. Ex medio etiam dorso parvum navigium semper appellit,ad terram ventrem suum atterens : squamis verò & itinere parum substrepit,perinde ac arundinis copiam transeat.Post ictum statim decolor species accurrit,nigra nimirum,corq; ipsum dolore circumangitur: venter aqua refertus effluit. Quin & prima nocte sanguis cùm ex naribus, tum collo, & auribus salit,recens bilioso veneno coinquinatus : lotium item rubens accurrit, quæq; in corpore sunt vulnera, & plagæ, hæmorrhoi rumpuntur aperiunturq; : cutes enim fuligine contrahuntur.Caveas itaq; in primis,ne in te fœmina hæmorrhois virus suum jaculetur.Nam si cui morsum illa inflixerit, ei gingivæ simul ignescunt, penitusq; & unguibus sanguis cum impetu procurrit. Dentes etiam ex ea cade graveolentes, seu humentes molunt:hæc ex Nicandro.Cui subscribit Aetius,sic inquiens.Animalia hæc(hæmorrhoum, & hæmorrhoida intellige) colore quidem sunt arenoso,magnitudine autem tres palmos æquant,& in tenuem caudam angusta figura paulatim desinunt.Sunt autem igneo oculorum fulgore,rectaq; & tarde proreptant. Per corpus verò multis notis albi,& nigris variegata sunt,& asperioribus squamis obsita:quapropter dum serpunt,sonus auditur. Et fœmina quidem ventri incumbens,per terram reptat,& gressum infernè circa caudam firmat : mas verò circa ventrem ingressu nititur,& collum serpendo extendit.Consequitur horum morsum color icti loci cruentus,coloris tetri, & nigricans : ex quo nihil in initio effluit,præter quàm paucum quidpiam aquosum.Ventriculus dolore tentatur,adestq; spirandi difficultas.Deinde sanguis ex naribus profluit, & ex ipsius morsus foraminibus : & si qua in corpus obducta jamdiu sit cicatrix,ea rumpitur,& sanguinem profundit,atq; hæc quidem in maris Hæmorrhoi morsu contingunt. A fœminæ verò Hæmorrhoidis morsu ad hæc & anguli oculorum,dentium gingivæ,& unguium radices sanguine manant, & ut simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem efferri contingit.Dentes præterea excidunt,& gingivæ putrescunt. Horum porrò curam facere oportet,primùm quidem sanguinis eruptioni obluctando ac resistendo ijs medicamentis,quæ aptè sanguinem sistere possunt, deinde cataplasmata plagæ imponendo ex foliis vitis coctis tritis cum melle,& portulacæ foliis cum polenta.Antea verò quam cruenta prodeat urina,alij multum devorent,multumq; vini diluti bibant,& ad vomitum cogantur,deinde confestim Theriace exhibeatur,& postea pisces multos,alliis tritis cum oleo tinctos edant. Sumant item in cibo panem, & uvam passam dulcem,& deinde vino diluto largè hausto vomant.Plaga verò aqua frigida proluatur : vesica autem spongiis calidis foveatur.Sed jam de DIPSADE differamus, quæ sic à Græcis dicta est, quod continuam, & inextinguibilem sitim excitet. Hujus mentionem fecit Galenus lib.11.simp.med.ubi ejusmodi feras in Lybia,non in Italia reperiri scribit : quòd hac regio humida sit,illa verò siccissima. Hoc autem à Marsis, qui Romæ viperas venabantur, accepisse ait, quibus tamen non in omnibus fidem adhibendam esse existimant. Quare longè minus nos ijs circumforaneis fidem præstare debemus,qui Marsos hosce imitati,divi Pauli generi se adscribunt.seq; inde ortum duxisse prædicant. Nam si Galeni ætate hi mendacissimi nebulones universo orbi imponebant,veri quidem similimum est,eos qui hodie per Italiam vagantur,longe magis decipere posse,quam fecerint Marsi illi antiqui,quippe non dubitandum, quin eorum astus à Galeni seculo in hunc usq; diem protractus, maximum susceperit incrementum. quod constet mortalium ingenia tam in bonum, quàm in malum proclivia ætate magis acui.Meminit etiam Dipsadis Gal.lib.de theriaca ad Pisonem,sic scribens. A Dipsade commorsi causo febri malè conficiuntur : nam & multa siti, & æstu vehementi vexati, interdum & dirupti diem obeunt. His Galeni verbis subscribit Aetius lib.13.ubi sic inquit : Dipsas,quæ à quibusdam Causus appellatur,viperæ est species quæ magis in maritimis locis reperitur,quam alibi, magnitudine cubitali, ex crassa in tenuem desinens: notas autem habet per omne corpus fulvas,& nigras:caput verò angustius.Sequitur autē ab ea demorsos,præter ea quæ de vipera dicta sunt, & sitis intolerabilis planè,adeò ut etiamsi multus potus eis adhibeatur,sitis non sedetur.& tamen neq; per urinas,neq; per vomitum,neq; per sudores quicquam excernitur. Duobus igitur pereunt modis,aut ob multam sitim exusti, si potum non sumant : aut ob multam potus repletionem distentus rumpitur venter,vel infernè circa inguina,vel circa imum ventrem,ut in aqua inter cutem sæpius evenit.Cæterùm & his,ceu à vipera demorsis,auxiliamur:propriè autem in his potiones magis urinam cientes exhibeantur.Alvus item per infusum eluatur,& oleo cum decoctus exhibito,ad vomitum cogendi sunt malè affecti. Ad plagæ verò locum,post exustionem,circumcisionem circumquaq; scalpello factam,cucurbitularum affixionem & assectas gallinas admotas,calx viva cum oleo imponitur,& emplastra attractoria,& theriaca illinuntur. Porrò Dipsadis privatim meminit Aelianus lib 9.de hist.animal.sic inquiens:Dipsas cujus vim, & naturam ejus nomen nobis declarat, inferior quidem est magnitudine,quàm vipera,sed tamen in occidendo quàm celerrimè superior.Cujus morsu confixi, etsi assiduam potionem hauriant, ad sitim tamen continuò exardescunt, & ad bibendum eatenus inflammantur, quoad celerrimè rumpantur.Eam Sostratus cùm albam esse ait,tum duas in cauda lineas nigras habere.Et sicut audio, vario, multiplici,

Dipſadis hiſtoria,i morſus ſigna, & cura.

nomine nuncupatur : quidam præsterem vocant, alij causonem, alij anombaten à quibusdam melanurus appellantur.Cùm in Aphrica tum magis in Arabia nascitur : hæc Aelianus.Ex quibus verbis manifestè deprehenditur error Leoniceni viri alioquin eruditissimi, qui Dipsadem putavit corporis forma nullis notis à vipera diversam esse. Nec equidem scio,qua ratione,vel authoritate nixus,in hanc opinionem venerit,in eaq; perstiterit.

Leoniceni error.

ὕδρος. NATRIX. CAP. LI.

AB Natrice demorsis ulcus dilatatur,& lividum,ac ingens evadit.Sanies ex eo multa,& atra,& male olens,non secus atq; iis quę serpunt ulceribus,expuitur.Si ergo morsum natrix adegit,prodest origanum tritum,& aqua subactum:lixivia cum oleo indita,aut aristolochiæ cortex, aut querna radix minutum

nutim contrita,& hordei farina cum aqua,& melle colliquata. Bibuntur etiam binæ ariſtolochiæ drachmæ in potione poſcæ cyathis duobus, deinceps marrubii ſuccus,vel decoctum alterius cum vino: favus recens datur in aceto.

Hydri ſ. ve Natricis hiſt.

HYdrus anguis in aquis plerunq; degit, à quibus nomen ſibi vendicavit. Sunt & qui Natricem,quòd aquis innatet, vocent. Hic ſi relictis aquis,terras inhabitet, longè nocentior evadit,vocaturq; tunc Cherſydrus. Differt tamen is à dryino,qui (ut ſuperius diximus) Nicandro hydrus etiam appellatur.Siquidem ipſe de Hydro,cujus nunc hiſtoriam, morſus diſcrimina,& remedia proſequimur,diſſeruit ſub Cherſydri nomine in theriacis, ſic carmine in proſam verſo ſcribens. Age ita q; Cherſydri,qui aſpidi conformis eſt,figuram aequalem recita.Sed plagam ejus maleſica, & peſſima ſanè ſigna ſequuntur.Tota cutis circa carnem arida,& abominabilis expaſſa ab internis partibus,humentem ictum ſatis certo indicat, putredine ſathiſcens. Quinetiam dolores immenſi igneſcentes,hominem tandem interimunt: mox etiam per membra puſtulæ finguntur,aliæ ex alia parte invicem turbantes ægrum. Atqui cherſydrus jam antea in uvido, ſeu parum aqua habenti lacu,irreconciliabilem canis iram adfert.Enimvero ubi ſole aqua exiccata fuerit,adeoq; aridita: in fundo exiterit lacus,tum hic ſerpens in terra ſeſe continet,& ſqualidus,& deſcrmis in ſole tetrum corpus ſuum refocillans: in ſemitis autem,lingua ſua afflando ſitibundus ſulcos exedit: hæc ille.Cherſydri quoq; meminit Aetius lib. 13. c. 35. hu verbu. Serpens hic cherſydri appellationem inde habet,quòd in principio quidem in aquoſis degit locis,& hydrus appellatur ab ipſis aquis, hoc eſt natrix,poſtea verò ſiccos incolit locos,& ex compoſitione locorum,cherſydri, id eſt natricis terreſtris, nomen invenit.In humectis quidem locis,ex humido victu exſatiatus,non purum venenum habet:cùm autem terreſtris fit,nocentius id acquirit.Cæterùm forma parvam terreſtrem aſpidem refert.præterquam quòd cervicem non ita latam habet: hoc enim inſigne ſolum aſpides præ bus habent.Qui igitur ab hoc morſi ſunt,eis communiter eadem accidunt, quæ in aliorum ſerpentium morſu,veluti eſt tumor,continuus dolor ardens,lividus locus & faculentus,vertigo oculorum,exolutio,vomitus biliosus ac fœtidus.Propriè autem motus totius corporis inordinatus, ut & per ventrem quadam inordinatè ferantur: mors autem intra tres dies.Porrò ex communibus remediis etiam hi opem ferunt,& ex theriacis antidotis. Privatim verò coni cupreſſi drachmam unam,& myrti baccarum itidem unam,terito,& cum melle roſaceo, aut vino mulſo in potu exhibeto. Juxta verò affectum locum calcem vivam, & ſimilia,cum oleo impoſito.

Cherſydri natura,morſus & curatio.

Κεγχρος. CENCHRUS. CAP. LII.

CEnchri morſum,qui viperino ictui ſimilis eſt,putridum ulcus ſequitur: carnes antea, ut in aqua inter cutem,prætumidæ defluunt:lethargo corripiuntur,& veterno preſſi ſomnos captant.Eraſiſtratus eos jecinore, inteſtino jejuno, coloq; conflictari author eſt: quippe diſſectis ipſis, omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Morſis à cenchro auxiliatur lactucæ fructus cum lini ſemine illitus,& ſatureia trita,& ſylveſtris ruta,& ſerpyllum,cum duabus haſtulæ regiæ drachmis,& tribus vini cyathis,aut ariſtolochiæ radix,item cardamomum, & gentiana.

QUamvis Aetius appellavit Cenchrum ammoditen, & Acontiam cenchriten, non tamen propterea cenſendum eſt Cenchrum,de quo hic diſſerit Dioſcorides,ammoditen,aut acontiam eſſe: quòd hic nullam cum illis habeat cognationem,nec ſimilitudinem. Ea autem de cauſa Cenchrus dictus eſt, quòd maculis per quàm minimis (ut Lucanus eſt author) mili magnitudine,& colore,univerſum ejus corpus reſperſum appareat. Avicenna cenchrum famoſum appellat.

Cenchri confid

Κεράστης. CERASTES. CAP. LIII.

ACeraſte percuſſis locus attollitur, cum duritia puſtuloſus, è plaga ſanies profluit, modò atra, modò pallidior:ſed toto concretu varicoſus intumeſcit: genitale intenditur,mens labat,& oculorum caligo exoritur:deniq; rigore nervorum diſtenti commoriuntur. Si ceraſtes percuſſerit, cita partis amputatio ſuffragatur: quare ſine mora ictam partem amputare, aut ſcalpro confeſtim circumcidere, & ita ſimilia proſequi oportet. Urentia inſuper reliquiis admovenda: ſiquidem virus hoc veneno baſiliſci ſimile eſt.

Ceraſtæ morſus exitialis, & auxilia.

CEraſtæ quorundam probatiſſimorum authorum teſtimonio, in Aphrica duobus in capite cornibus cochlearum inſtar oriuntur, à quibus ceraſtæ,hoc eſt cornuti,nomen invenerunt. Horum morſus lethalis ferè ſemper fuerit,niſi (ut Dioſcorides inquit) demorſum membrum ſtatim à reliquo corpore abſcindatur, amputetur q;, aut ſaltem illico omnis caro, qua demorſum ambit locum, circuncidatur. Immanis hæc fera (ut refert Aetius) cubitalis eſt longitudinis, longiſſima duorum eſt cubitorum,corpore verò arenoſa,& juxta caudam deſquamata. Eminentias habet in capite duas, cornuum ſimilitudine: partes verò circa ventrem ex ordine ſquamis obſitæ ſunt,quapropter in ſerpendo ſonum ſibilo ſimilem edit, per obliquum autem, non rectà proreptat. Julius Solinus Ceraſtam (inquit) quadrigemina cornicula, non quidem gemina gerere ſcribit cap. 30. Polyhiſtor. quarum oſtentatione velut eſca illice ſollicitatas aves perimunt. Nam reliquæ corporis de induſtria arenis tegunt,nec ullum indicium ſui præbent. Cæterùm percuſſus ab ea, elevatio ac tumor plagæ capitis clavi ſimilitudine inſurgit, & ſanies profluit vini colore, aut nigricans, & maximè per ambitum, velut incruentatis ac ſugillatis aliàs fieri conſuevit. Reliqua item,quæ in viperæ morſu dicta ſunt,etiam hu ſuccedunt,cum intenſione vehementiori. Ut plurimùm verò uſq; ad nonum diem ſuperſunt. Remedia autem eadem, quæ morſis à viperæ conferunt: hæc Aetius.

Ἀσπὶς. **ASPIS. CAP. LIV.**

AB Aſpide ictis vulnus exiguum prorſus,quaſi ab adacta acu citra tumorem conſpicitur:ſanguis exiguus ille quidem,ſed ater diſtillat: caligo velox oculos obnubit: labor in totum corpus multiplex, omnino levis,& non ſine voluptate conſequitur. Ideo Nicander perpulchrè cecinit. At vir perit abſque labore virens,atq; diſcolor:mediocris ſtomachi dolor afficit:frons perpetuò revellitur: genæ contremiſcunt,quaſi ſine ſenſu in ſomno vacillent:hos mors tollit,ad diei trientem non dilata. Cæterùm iis,qui ab aſpide feriuntur,quæ de ceraſte ſcripta ſunt,auxilia dari debent. Nam venenum hoc,quemadmodum baſilisci,aut ſanguis bubulus,celerrimè in arteriis ſanguinem cogit.

Aſpidis pernicioſus ictus, & genera tria.

REperio apud eos authores,qui animalium hiſtorias tradunt, tria Aſpidum genera conſtitui, & unumquodq; ubi hominem morſu comprehenderit,celerrimè mortem inferre: quippe tanta eſt earum veneni vis in hominum necem, ut rariſſimè ſerventur,qui ab eis percuſſi fuerint. De his ſcribens Gal. libro de theriaca ad Piſonem, ſic inquit: Inter aſpides nominata ptyas collum exporrigens,& ſpatij metita longitudinem, perinde ac ſi tunc rationalis fera facta eſſet,venenum ſolerter coporibus inſpuit. Harum itaq; ferarum una (ſiquidem tria ſunt Aſpidum genera ptyas dicta,cherſæa, & chelidonia) reginam ferunt Cleopatram,cùm vellet cuſtodes latere,ſtatim,& citra ſuſpicionem mortem ſibi conciviſſe. Hæc ille,qui ſubinde pluribus hiſtoriam enarravit tam invicti animi hujuſce moribundæ reginæ. Cæterùm chelidoniam vocatam,id nominis ſibi comparaſſe volunt,quòd hirundinum modo dorſo nigricet,& candicet alvo:quemadmodum & ptyas altera dicitur,quòd in hominem expuat,cherſæa verò ita dicta eſt,quòd in mediterraneis ſemper degat. Harum omnium meminit Aetius lib.13.cap.20.ſic inquiens: Aſpidum apud ferarum ſcriptores tres ſpecies reperiuntur: quædam enim ex eis terreſtres appellantur:quædam verò chelidoniæ quæ circa fluviorum ripas,præſertim Nili,latibula habent.alia verò ptyades nominantur. Terreſtres quidem igitur majores ſunt, & quandoq; uſq; ad quinq; cubitorum longitudinem reperiuntur. Maximè verò ptyades,cinereo ſunt colore,viridiq; & ad auri colorem inclinante. Terreſtres verò ut plurimùm & ipſæ cinerei ſunt coloris,quanquam & ſubvirides reperiantur. Cæterùm acceſſiones,& ſigna communia ſunt in his,quos aſpides momorderunt: vulnera enim in demorſo loco,veluti ab acu puncta inveniuntur: bina quidem ex maris morſu,ex fœmella verò quatuor citra magnum dolorem,à quibus nihil effluit,niſi violentum animal ſit,quod morſum inflixit. Conſequitur autem ſtupor, pallor, frontis refrigeratio,aſſidui hiatus, palpebrarum nictationes,colli inclinatio, capitis gravitas, ſegnities,& collapſio in ſomnum profundum,ad finem verò convulſio. Mors autem in tribus ad ſummum horis ex terreſtru morſu ſequitur:in chelidoniæ verò ictu præſentiſſima adeſt. Porrò his,qui à ptyade conſpuuntur,caligo oculorum ſuccedit, & cordis dolor, faciei tumor,ac auditus corruptio:tardius autem mors conſequitur. Auxilium autem ab aſpide morſis ferunt,& præſertim quos ptyas momordit,ex acerrimi aceti potu:dandum autem eſt, quouſq; aceti qualitatem circa dextram præcordiorum partem perceptent:hepar enim in morſis ab aſpide primum ajunt ſenſu privari. Cæterùm ad prænotionem,an victurus ſit percuſſus.centaurium cum vino tritum bibendum præbent: ſiquidem enim evomet pharmacum, morietur:ſi non,vivet. Quò verò veneni in corpus diſtributi vis probè evomatur,allia trita cum zytho exhibenda ſunt, donec nauſeabundus reddatur malè affectus:aut opopanax cum vino diluto detur, & confeſtim evocet. Numius autem inquit:Origanum viridem,aut æridam pro ægri viribus cum vino dato. Poſt vomitum antidotis theriacis utendum,& communibus remediis prædictis. Utiliter autem ad plagam imponantur poſt cucurbitarum adhibitionem,& ſcarificationem, centaurium cum myrrha & modico opio. Rumex autem ſi cataplaſmatis modo imponatur,nihil lædetur. Præter opinionem verò auxiliatur Theriace tum plagæ impoſita,tum pota. Proſunt autem & aſſiduæ excitationes cum evulſionibus,& plagis,& univerſi corporis motus,& aqua marina calida profomento aſperſa: hactenus de aſpidibus Aetius. Efficaciſſimum porrò,& omnium, quantum equidem expertus ſum, præſtantiſſimum antidotum contra venenoſum ictum aſpidum, quas ſurdas dicunt,quæ in Italia pluribus in locis reperiuntur,eſt noſtra quinta eſſentia,ex aqua vitæ,& antidoto noſtro confecta. Quippe cùm tenuium admodum ſit partium, ictu oculi in univerſum corpus diffunditur, venas, & arterias confeſtim permeans. Unde prohibet,ne ſanguis & ſpiritus in vaſis refrigerati cogantur: atq; aucto calore innato,veneni vim arcet potentiſſimè,idq; ſuperat citiſſimè.

Βασιλίσκος. **BASILISCUS. CAP. LV.**

ERaſiſtratus in libro,quem de medicaminibus,& venenis condidit,de vocato baſiliſco ſcitè ita refert. Cùm baſiliſcus momorderit,vulnus ad auri colorem efflaveſcit. Itaque in plurimis,quæ virus ejaculantur,comites notæ ita ſe habent. Ad baſiliſci morſum,ut idem Eraſiſtratus author eſt,auxiliatur caſtorii drachma in vino pota: item papaveris ſuccus. Ictuum remedia ita ſe habent.

Baſiliſci varia hiſtoria.

MUltiplex variaq; eſt apud ferarum ſcriptores Baſiliſci hiſtoria,quem Latini Regulum vocant. Sunt enim qui ſcribant tantæ perniciei animal eſſe Baſiliſcum,ut ſolo oculorum intuitu,alii ſibilo tantùm, alij halitu, alij verò morſu. homines ſtatim interimat. Nec deſunt qui vulgi opinionem ſecuti,ex antiqui galli ovo hanc ſavißimam feram naſci putant. Ex hac itaq; hiſtoriæ varietate ac inconſtantia facilè adducor, ut credam, plerosq; hiſtoriam Baſiliſci, ut fabularem deſcripſiſſe. Id quod etiam probè Dioſcorides ſenſiſſe,atq; adeò noſtro judicio adſtipulari videtur. Siquidem is ne cum aliis accuſaretur, Eraſiſtratum citavit,authoremq; hiſtoriæ hujus fecit. Baſiliſci meminit Galenus libro de theriaca ad Piſonem (ſi tamen liber ille inter legitimos cenſetur) ubi ſic inquit: Baſiliſcus bellua ſubflava,& triplici frontis apice munita,tantummodo conſpectus,& quando ſibilat auditus, videntes ſe, & audientes necat: atq; ſi quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, ſtatim moritur. Hinc ajunt omne aliud reptilium genus cavere, ne Baſiliſco vicinum habitet. Libro verò 10.cap.1.de ſimp.med.facultatibus,idem contra Xenocratem ſcribens,non omnino Baſiliſci hiſtoriam comprobare videtur.ſic inquiens Nam beſtiam ſeu feram regiam,quam vocant βασιλισκὸν θηρίον,ne videre quidem mihi unquam contigit:& ſi vera ſunt, quæ de illa referunt, periculoſum etiã eſt vel prope accedere ad hoc animal. Aelianus præterea Baſiliſcũ tanta veneni acuitate,& immanitate pollere ait,ut quamvis magnitudine dodrantalem non excedat menſuram.ſerpentes tamen omnes etiã ingentes, ſuo duntaxat halitu extinguat, adeò ut virga quoq; è longinquo contactus,illico tangentẽ conficiat. Scribit Julius Solinus, vires ne defuncto quidem Baſiliſco deeſſe,eaq; propter ejus emptas eſſe reliquias à Pergamenis amplo ſeſtertio,ut eadem Apollinis manu inſignẽ,nec aranea intexerẽt,nec alites involarẽt,cadavere ejus reticulo aureo ſuſpenſo,

ſuſpenſo,& ibidem collocato. Hujus item horrendißimæ feræ hiſtoriam tradidit Plin. lib. 8. cap. 21. ubi ita ſcriptum reliquit. Apud Heſperios Aethiopas fons eſt Nigris, ut pleriq; exiſtimavere, Nili caput, ut argumenta, quæ diximus, perſuadent. Juxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica alioquin, cæteriq; membris iners, caput tantùm prægrave agrè ſerens: id dejectum ſemper in terram. Aliàs internecio humani generis, omnibus, qui oculos ejus videre, confeſtim expirantibus. Eadem & Baſiliſci ſerpentis eſt vis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate inſigni. Sibilo omnes fugat ſerpentes: nec flexu multiplici, nec ut reliqua, corpus impellit, ſed celſus & erectus in medio incedens. Necat frutices non contactos modò, verùm & afflatos: exurit herbas, rumpit ſaxa. Talis vis malo eſt. Creditum quondam ex equo occiſo haſta, & per eam ſubeunte vi non equitem modò ſed equum quoq; abſumptum. Huic tali monſtro (ſæpe enim enectum concupivere reges videre) muſtelarum virus exitio eſt: adeò natura nihil placuit eſſe ſine pari. Injiciunt eas cavernis facilè cognitis ſola tabe. Necant illæ ſimul odore, moriuntur q; & naturæ pugnam conficiunt. Hæc de baſiliſco Plinius. Quem tamen plura cum aliis fabuloſa narraſſe putamus. Nam ſi tantùm oculorum intuitu, ſibilo aut halitu hominem interficit, non equidem video, quomodo factum ſit, ut y qui ipſum viderunt, ejusq; faciem adnotarunt, ex quorum poſtea relatione hujus ferè hiſtoriam pleriq; deſcripſerunt, incolumes evaſerint: præſertim cùm tam parvum ſit animal, ut niſi è propinquo loco conſpici poßit. Atq; adeò hinc mihi impoßibile videtur, quin ipſe aſpicientes non viderit, cùm (ut Plinius refert) non multiplici flexu incedat, ut reliqua ſera, ſed celſus & erectus: vel quòd ex infecto circumſtante aere, qui viderunt, non perierint. Cæterùm cùm Eraſiſtratus hujuſmodi fabulis nullam fortaſſe fidem adhiberet, certoq; ſciret Baſiliſcum morſu tantùm, ut alia fera, homines interimere, ejus duntaxat morſus curationem inſtituit. Verùm quandoquidem hujuſce veneni vis adeò vehemens, & inmanis exiſtit, ut expugnari non poßit, non eſt cur plura hic referam, quàm ex Eraſiſtrato memoriæ prodidit Dioſcorides. Quem ducem & autborem ſecuti, ut ipſe ſuis de medica materia libris hoc ſexto finem impoſuit, ita nos noſtris in eos commentariis, quot ad noſtram communemq; rei medicæ ſtudioſorum utilitatem conſcripſimus, jam extremam manum imponemus.

Catoblepas.

Plura fabuloſa in Baſiliſci hiſtoria.

Non obliti immenſas gratias agere DEO optimo maximo, cui & omnia accepta referimus, & honorem ac gloriam tribuimus ſempiternam.

LIBRI SEXTI ET ULTIMI FINIS.

DE RATIONE
DISTILLANDI AQUAS
EX OMNIBUS
PLANTIS:

Et quomodo genuini odores in ipsis aquis
conservari possint.

DE RATIONE DISTILLANDI AQUAS EX OMNIBUS PLANTIS, ET QUOMODO GENUINI ODORES IN IPSIS AQUIS CONSERVARI POSSINT.

RISCORUM medicorum nemo fuit, qui quicquam ad posteritatem transmisisset de arte eliciendi aquas stillatitias ex plantis, vel aliis quibusvis vegetabilibus. Parabant illi potiones suas ex dilutis, vel decoctis, ad curandos corporum nostrorum affectus, aquarum stillatitiarum nulla habita mentione. Inventum hoc novum est, referuntq; quidam ad Chymicæ artis professores: alii ad Medicum quendam, qui (ut narrant) rerum experimenta admodum diligenter investigans, dum fortè fortuna Betam decoctam, & adhuc calentem, in stanneam patinam effunderet, alteram similem patinam superponeret, ne statim refrigesceret olus: id ubi sub edendi tempus rursum detegeret, videretq; superiorem patinam aqueo liquore, ipsoq; copioso adeo resudantem, ut undiquaq; plurimæ excurrerent guttæ, quæ oleris jam cocti tum odorem, tum saporem resipiebant, illico, artem à natura edoctus, instrumentum excogitavit plumbeum, campanæ rostratæ simile, ad contegendum æneum vas, plantarum plenum, super fornace constitutum, ut hinc claras limpidasq; consequeretur aquas: id quod illi felicissimè cessit. Elegit autem ille plumbeas hasce campanas, quòd certò sciret, plumbum ob suam, quam possidet, frigiditatem, ascendentem è plantis ab igne calefactis vaporem, perquàm facilè in aquam vertere posse. Et rectè quidem, cùm è nullo alterius metalli, aut materiæ alembico tam copiosa educatur aqua, ut è plumbeo. Id cùm deinde contemplarentur alii, novum modum excogitarunt, quo uno tantùm igne, & una tantùm fornace, plura concalefacerent vasa, singula singulis plumbeis Alembicis contecta, ut minore sumptu ac labore copiosas adipiscerentur aquas. Quamobrem fornacem, cujus imaginem primo loco dabimus, sibi fabricarunt. Cęterùm cùm non desint, qui semper meliora inventis addere satagunt, præsertim Chymisticæ facultatis Magistri, ij cum viderent ejusmodi aquas plumbeis Alembicis paratas, suarum plantarum odores, saporesque haudquaquam resipere, sed potius fumum olere. & adustionis nidorem, & quæ ex amaris, acutisq; plantis fierent, nec amaroris aliquid, nec acredinis, sed dulcedinis non parum gustantib. reddere, aliud ad destillandas à plantis aquas invenerunt instrumentum, quod Vesicam appellavere, quo passim utuntur ij, qui è vini, aut cerevisiæ fæcibus Aquam vitæ distillant, herbis unà cum communis aquæ non mediocri quantitate, in vas æneum conjectis, ut ex fornacis ipsius imagine quispiam videre poterit. Sed concinniorem modum postremi repererunt, qui ejusmodi aquas in ferventis aquæ Balneo (quod Mariæ vocant) aut super vaporibus extrahunt, siquidem constat eas aquas esse multò præstantiores, quòd suarum plantarum tum odorem, tum saporem egregiè retineant. Evenit sanè hoc, quoniam balneum calentis aquæ, sua ipsius humiditate, partes tenuiores retinet, conservat, ac custodit, quo fit, ut eæ non resolvantur suis in plantis, quemadmodum in ijs, quę lignorum, aut carbonum violento igne exuruntur. Quapropter inter aquas, quę balnei calentis vi destillantur, & quæ plumbeis instrumentis extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter vinum & aquam. Quippe quæ fiunt in balneo aquæ bullientis, aut super ipsius vapore, vitreis rostratis organis ad id muneris paratis, ut postea ostendemus, eæ ab herbis & floribus, à quibus manant nec sapore (ut paulò antè diximus) nec odore discrepant. Quin non solum proprias plantarum qualitates secum trahunt, sed & tam limpidæ & sinceræ proveniunt, ut ne tantillum quidem fumi, vel adustionis nidorem resipiant. Contrà verò nunquam vel rarissimè gustaveris aquas è plumbeis Alembicis resultantes. quin tibi fumidum quoddam in ore relinquant. Quæ res non modò gustantibus, bibentibusve præsertim ægris, qui cæteris morosiores semper esse solent, nauseam movent, & molestum afferunt, sed plurimum noxæ pectori, ventriculo, jecinori, visceribusq; omnibus ingerunt, quòd à metallicis vasculis, è quibus derivantur, malam qualitatem eliciant, & in se ipsas contrahant. Patet hoc manifestissimè in Absinthii aqua, ex Alembico plumbeo profecta, nam eam dulcem esse constat, non amaram. Id quod à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) evenire certum est. Et non solùm in Absinthii aqua, sed etiam alterius cujusvis plantæ temperamento calido, & sapore acri præditæ. Siquidem cùm plumbeus Alembicus hujuscemodi herbarum vaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus superficietenus afficiatur, corrumpaturve, fit quidem, ut superficies ipsa ita affecta in cerussam tenuissimam vertatur, quæ deinde aquis sese commiscens, illis dulcedinem addit. Atque id videre est in albo talium aquarum sedimine, præsertim ubi aquæ per plumbeum Alembicum recens paratum meaverint. Nam vas, quod diu in hoc opere usurpatum est, obducta circumquaque quadam veluti gypsea crusta, non ita facilè à vaporibus deraditur, & in cerussam vertitur. Nulli autem mirum esse debet, si ab acri plantarum vapore plumbi superficies in cerussam mutetur, cùm cerussa ipsa (ut Dioscor. est author) paretur laminis plumbeis, super aceti vaporibus suspensis, & super craticula ex arundinibus parata extensis. Quod quidem iis non accidit, quæ duplici vase, vitreis organis, caldentis aquæ balneo conficiuntur, nam eæ sufficienter amarescere, aut fauces linguamve mordicare, si fiant ex amaris, aut acerrimis plantis, apertissimè sentiuntur. Præterea carent dulcedine, quòd à vitreis Alembicis, unde guttatim fluunt, nullam adscititiam qualitatem recipiant. Porrò, quæ parantur instrumento, quod Vesicam appellant, stanno circumlito, longè meliores habentur, quàm quæ è plumbeis rostratis campanis evocantur. Quòd ignis fornacis herbas in aqua ferveścentes, nec ululare, nec fumido nidore inficere queat. Attamen nec hæ integras herbarum vires retinent, ob quæ communis admistionem

missionem, quę illas suffocat & hebetat. Quamobrem aquis illis palma danda, quæ in Balneo Mariæ, aut super ejus vapore parátur, & præsertim quæ fiunt ex herbis facultate calidis. Et hæc de modis distillandarum aquarum, à plantis, & plantarum floribus, in universum dixisse sufficiat. Peculiaria enim inferius describentur, ubi fornacem, & instrumentorum imagines appictas dabimus. Quod autem ad aquarum stillatitiarum vires spectat, sciendum est, iisdem eas pollere viribus, quibus & herbę, floresve, à quibus eliciuntur, præditæ sunt, verùm non adeò præstantibus, quippe quòd in distillando non modicum substantiæ deperdatur, & in auram evolet, quo fit, ut non desint Medici, qui decoctis potius utantur Siquidem ex gustu olfactuq; apertissimè constat longè plus virium in his contineri, quam in aquis stillatitiis. Verùm quia decocta ægris non æquè placere solent, ut aquę ipsæ distillatę, ideo hæ potius, quam illæ eligendæ, ubi ægrotis nostris gratiora pocula offerre volumus. Ad quam rem etiam Myropolarum diligentia requiritur, ut eas aquas probè & cum industria conficiant, si & ægrotantium & Medicorum gratiam sibi conciliare volunt. Sunt itaq; diligenter distillatæ aquæ utiles admodum, adeò ut decoctis, quibusdam in medicamentis, non parum anteferri debeant. Nam ubi in ardentibus febribus, & æstatis fervoribus potius aliquis parandus fuerit, qui & sitim valenter restinguere, & gustum potantis oblectare queat, felicius, commodiusq; id proculdubio fiet cum aquis distillatis, admistis aut vino Punicorum malorum, aut Julapio è rosarum, aut violarum aqua parato, aut ex citrei, aut limonii mali succo, quàm cum quovis decocto, quantumcunq; optimè confecto. Idem etiam evenit, ubi aut ad oculorum morbos collyria, aut in capitis dolore oxyrhodina, aut in jocinoris, & cordis affectibus epithemata paranda erunt. Prætereo, quantum conducat aquarum distillandarum artificium ad odoramenta paranda, cùm in Medicum potissimum usum, tum ad universi corporis delitias: quales sunt, quæ parantur è floribus rosarum, pomorum aurantiorum, Myrti, & aliarum plantarum, quorum flores suavissimè spirant. Quin etiam ad mulierum ornatum, quæ subinde suis utuntur aquis distillatis ad conciliandum faciei nitorem. Ad hanc rem sunt efficacissimæ, quæ è radicibus Polygonati, Bryoniæ, Cucumeris agrestis, Ari, & Fabarum floribus ac Tiliæ parantur. Verùm cæteras superat, quæ è Limonum succo in quo minuta cochlearum quarundam marinarum candidissima putamina, magnitudine pisi granum parumper aut nihil excedentia, pluribus diebus fuerint macerata, & deinde in balneo ferventis aquę unà cum succo ipso distillata. Siquidem hæc non solùm cutim attenuat & erugat, sed nitorem elegantissimum addit. Id quod neutiquam silentio mihi prætereundum duxi, ut non solùm viris satisfeciisse videar, sed etiam nobilibus matronis, & cæteris quibuscunq; mulieribus, quarum gratia mihi non parvifacienda est. Quo fiet admodum necessarius sit aquarum distillatarum usus apud omnes nationes, & præsertim apud eos Medicos, qui politicè, & cum omnium laude Medicinam exercere desiderant

PRIMA FORNAX.

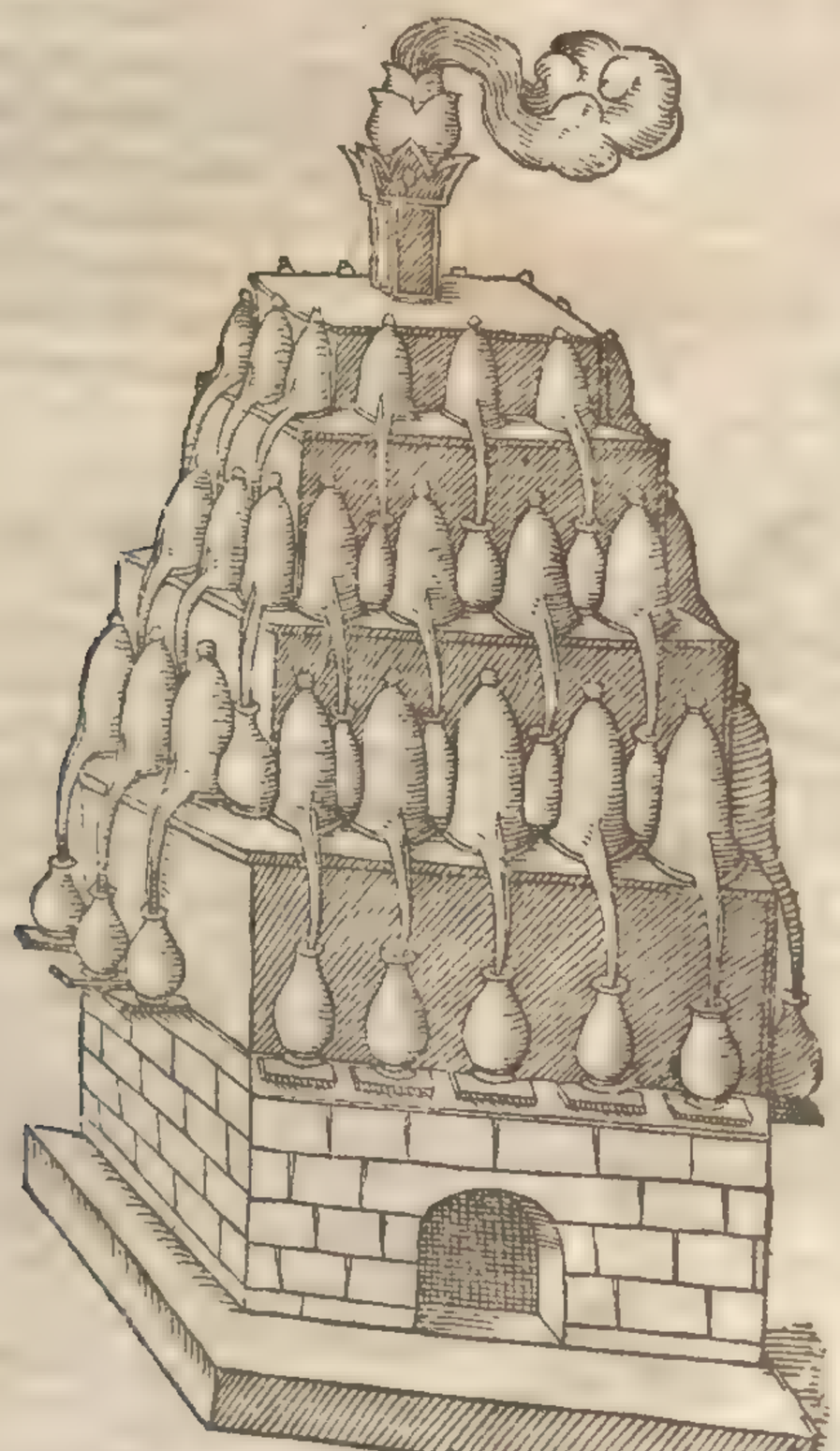

I.

Hæc fornax in testudinis acutæ formam parata, quàm plures potest fovere & sustinere plumbeas rostratas campanas, quæ unico tantùm igne calefieri possunt. Attamen hisce plumbeis alembicis illi tantum utuntur pharmacopæi, qui hactenus præstantiores aquas facere neglexerunt.

SECUN-

SECUNDA FORNAX.

TERTIA FORNAX.

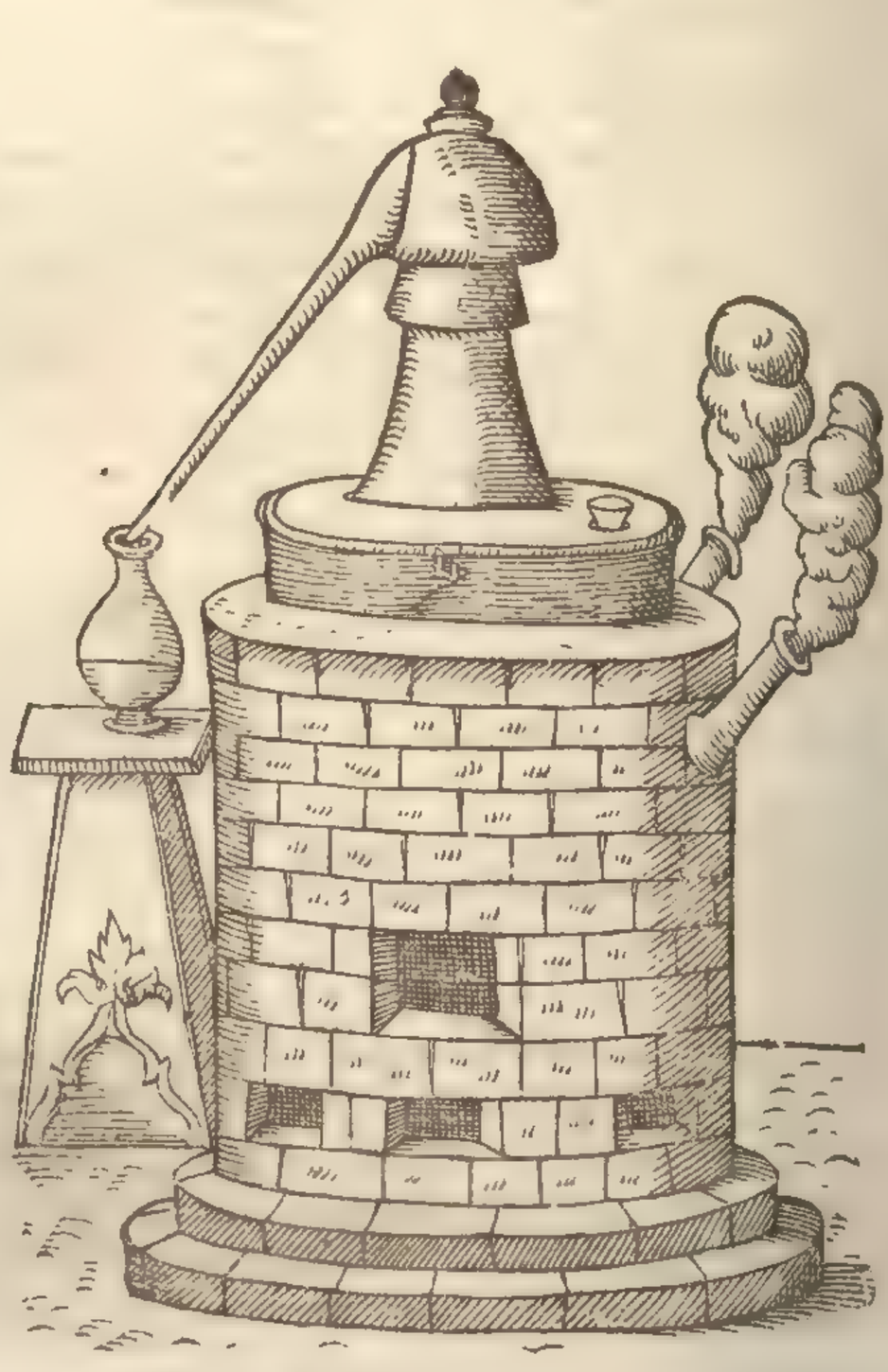

II.

VESICAM æneam,æneo pariter alembico coopertam continet, cujus roſtrum, ligneum cadum aquâ frigida plenum perforat, ne ſpiritus in auram evaporent,ſed condenſentur,atque in aquam vertantur. Hoc itaque alembico (ut diximus) paratur aqua vitæ. Verùm omnes ferè Germaniæ Myropolæ eo nunc utuntur ad diſtillandas aquas ex omnibus plantis,ſanè non reprobandas.

QUARTA FORNAX.

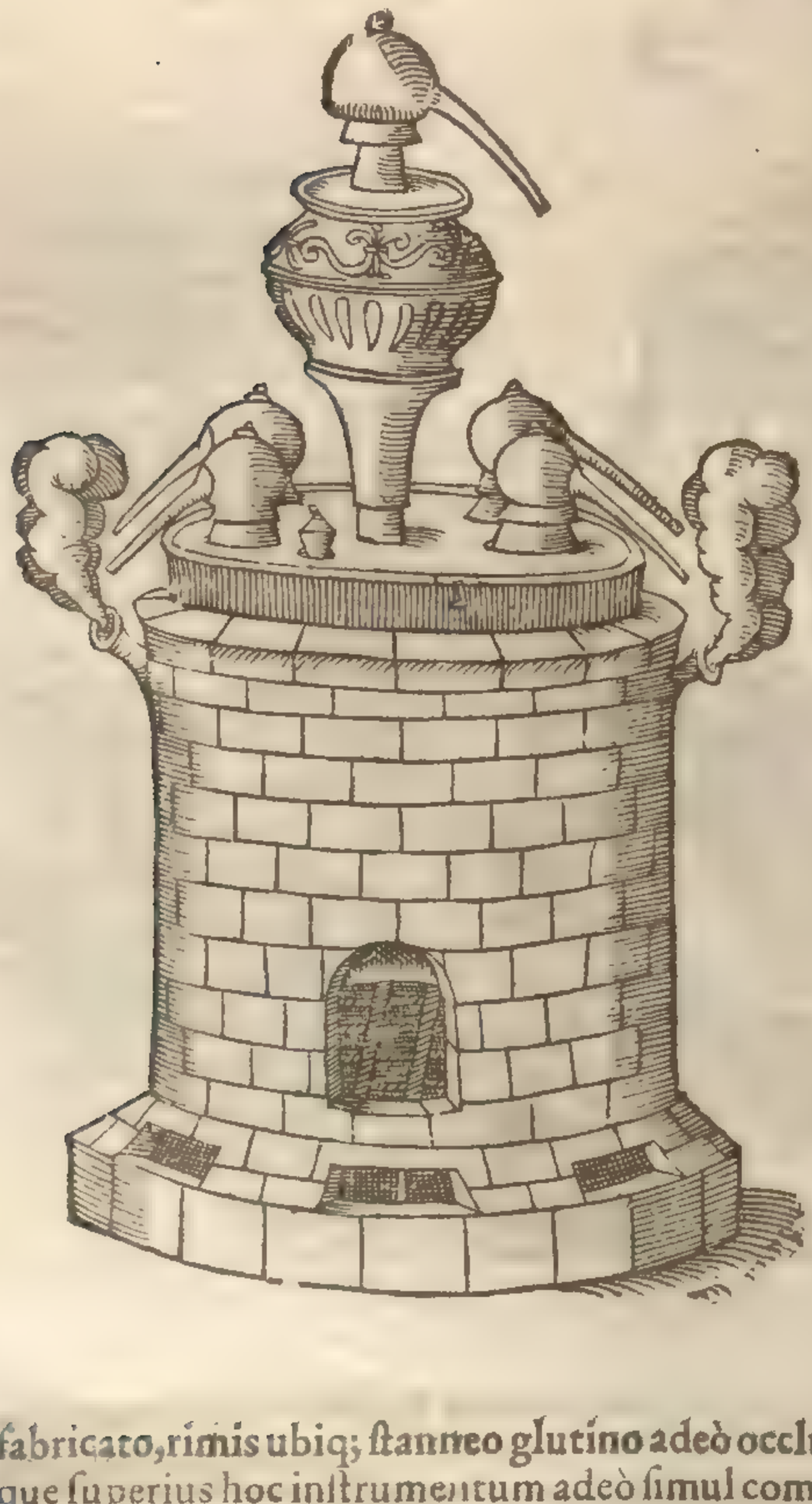

III.

BALNEUM eſt Mariæ,ſimpliciter paratum cum uno tantum alembico. Inferins vas quod ſtánneum eſt,matulæ magnæ,oblongæ, adſimile habetur, tum æneo caldarii cooperculo ita plumbatum ferruminatumque, ut alterum ſine altero extrahi non poſſit. Simul imponuntur,ſimul quoque auferuntur. Atqui alembicum vitreum eſſe oportet. Ubi autem aqua in caldario ex longo fervore defecerit, aperto foramine, quod cuneo concluſum in caldarii operculo ſpectatur, alia etiam fervens infunditur, donec ahenum repleatur.

IV.

BALNEUM hoc quatuor continet alembicos vitreos, quorum vaſa in balneum collocanda, & vitrea & ſtannea eſſe poſſunt. Quod autem in ſummo eminet, vapore tantùm aquæ inferioris balnei, per æneam fiſtulam ſurſum aſcendente calefactum, aquam à contentis herbis aut floribus reddit omnium optimam. Concluditur autem urinale ejus ſtanneum in cacabo majoris circumferentiæ, ſuper fiſtula fabricato,rimis ubiq; ſtanneo glutino adeò occluſis,ut nihil vaporis aſcendentis expirare valeat.Eſt itaque ſuperius hoc inſtrumentum adeò ſimul compactum confabrefactumq;,ut unum tantum corpus videri poſſit.Solus vitreus alembicus ſeparari poteſt,& viciſſim reponi,ubi aquas diſtillare opus eſt.

QUINTA

QUINTA FORNAX.

SEXTA FORNAX.

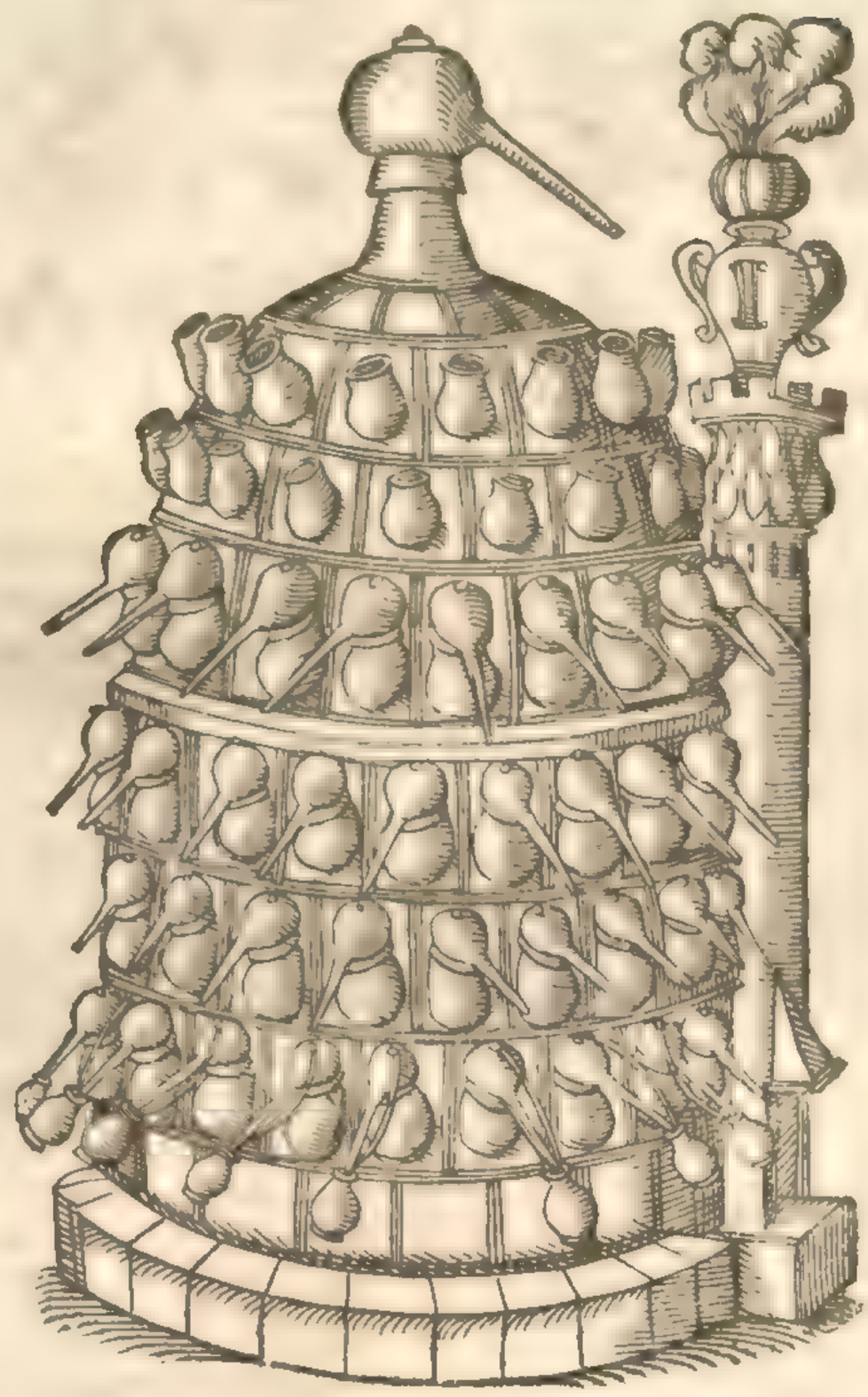

V.

BALNEUM hoc est elegantissimum, in quo vas stanneum, trium spithamarum longitudine fabricatum, tumidoq; inferius ventre, residet, cujus superior pars, in qua situm est orificium, per rotundum foramen, in medio balnei cooperculo excisum, extra caldarium ad spithamæ altitudinem porrigitur. Huic inseritur stanneus alembicus, quem vas aliud, eodem metallo conflatum, amplioris latitudinis, excipit, ad frigidam recipiendam aquam, quæ ex superiori oblongo vase, in sum̃a columnæ parte constituto, per æream defluit fistulam, frigidæ aquæ destinatam, ut stanneum alembicum in medio stantem circundet ac refrigeret. Siquidem eo continuè refrigerato fit quidem, ut vapores ascendentes longè melius concrescant, & in aquam vertantur. Id quod in causa est, ut copiosiorem aquam recipiant artifices. Ubi autem ipsa aqua frigida paulo post à calore Alembici calefiat, illico fistula in inferiori vasis Alembicum recipientis parte evacuari potest, aperto epistomio, & alia iterum frigida denuo vas ipsum replevi. Verùm ne tantum laboris in effundenda & refundenda hac aqua suscipiant ministri, potest superioris vasis fistula, quod frigidam continet, epistomio ita subinde regi & moderari, ut tantum aquæ continuò in vas alembicum circumdans distillet, quantum hujusce recipientis fistula, suo epistomio moderata, continuè vacuari queat. Ut autem Balnei ipsius caldarium eadem semper aquæ quantitate refertum sit, & ne aqua, quæ ignium vi continuò consumitur, vacuum remaneat, arte quidem factum est, ut vas aliud columnæ inferiori parte affixum, calidissimam continuò, per inferiorem fistulam epistomio mensuratam, in balnei caldarium effundat aquam, quæ quidem suo in vase calefit eodem igne, quo ipsum calefit balneum, siquidem vacua est parietis columna, usque ad ipsius inferioris vasis fundum.

VI.

ULTIMA hac fornace utuntur Veneti ac Neapolitani, qui vitreis alembicis abundant. In qua una tantum die & nocte, sicco ignis calore, eliciunt aquæ ultra centum libras. Fornax rotunda est, ut ex imagine hic appicta apparet, fornacibus, quæ in Germanorum visuntur vaporariis, omnino similis. Continet hæc circumcirca, ut videre est, numerosa fictilia, intrinsecus vitro incrustata, urinalis formam referentia, & diligenti sanè artificio argillaceo luto agglutinata, quibus singulis per totum fornacis ambitum singuli adduntur vitrei Alembici, è quorum vertice ex globulo ad hoc parato, Recipientia crassiusculo funiculo adalligata, pendent. Calefit hæc fornax eodem modo, quo Germanicorum vaporariorum fornaces. Atqui dum ignis vehemens est, vacua relinquunt vasa, donec parumper remittatur, ne violento calore plantæ aut flores exurantur. Tunc itaque plures ministri, qui hoc tantum artificio alluntur, obstructo undique fornacis ostio, ne conclusus expiret calor, herbas fictilibus injiciunt, & simul vitreos applicant Alembicos. Atque in hunc modum copiosas eliciunt aquas, quæ longè meliores habentur, quàm quæ plumbeis conficiuntur instrumentis, quòd nullam metallorum contrahant infectionem.

INDEX ACCURATUS OMNIUM NON SIMPLICIUM TANTUM, SED ALIARUM ETIAM QUARUMCUNQUE RERUM, TAM IN DIOSCORIDIS TEXTU, QUAM MATTHIOLI COMMENTARIIS CONTENTARUM: DUPLICI NUMERO SIGNATUS, QUORUM PRIOR PAGINAM, ALTER EJUSDEM LINEAM DOCET.

A.

Abiegna liquida Dioscoridi & Plinio ignota 109 31.
Abies 104.51
Abies 102.4
Abietis lachryma an Picea liquida Galeni 102.63
Abiegna lachr. ut adulteretur 103.9
Abrotonum mas 512.40
Abrotonum fœmina 513.33
Abrotoni vires 514.34
Abrotoni fœm. vires ibid. 53
Abrotoninum oleum 82.1
Absinthium 508.37
Absinthium Ponticum montanum ibid.
Absinthium Ponticum 509.24
Absinthium marinum ibid.
Absinthium maritimum foliis laciniatis 510.1
Absinthium Seriphium ibid. 37
Absinthium Seriphium Gallicum 511.37
Absinthium Seriphium latifolium ibid.
Absinthii vires 511.32.
Abutilon Avicennæ 662
Acacalis 142.53
Acacia 170.40
Acacia Officinarum 171.44
Acacia succedaneum 171.ibid.
Acacia Aegyptiaca ibid. 1
Acacia alterum genus 172.31
Acacia vires ex Galeno ibid. 44
Acanthium 499.1
Acanthus 499.32
Acanthus sylvestris spinosus 500.5
Acanthi duo genera Plinio ibid.
Acanthi facultas ex Gal. ibid. 37
Acarna Theophr. 593 33
Acetosa 353.33
Acetosa minor 354.1
Acetosa Cretica 355.40
Acetum Scillinum 911.65
Aceti scillini vires mirabiles 912.13
Aceti scillini confectio 912.21
Acetum Dioscoridis 910.40
Aceti mista facultatis consideratio 910.60
Acetum mulsum 911.19
Achatis lapidis historia 959.60
Achatis vires 959.68
Achillea 713.33
Achillea vires 714.9
Acida punica quomodo mitescant 194.9
Acida muria 911.46
Acinus 537.40
Acinus Columna ibid.
Aconitum 761.36
Aconiti genera & consideratio 761.55
Aconitum Pardalianches Dioscoridis 762.1
Aconitum Pardalianches Plinij ibid. 26
Aconitum Pardalianches Theophr. 762 26
Aconitum Pardalianches minus, quod falsò Doronicum vocant 763.10
Aconitum secundum ibid.
Aconitum tertium 764.1
Aconitum unifolium ibid.
Aconitum quartum 764.35
Aconitum quintum 765.1
Aconitum sextum ibid.
Aconitum septimum 765.34
Aconitum octavum 766.1
Aconitum nonum ibid.
Aconiti vires ex Gal. 770.7
Aconitum 986.46
Aconiti veneni consideratio 986.56
Acontiæ historia, morsus & cura 1022
Acori consideratio 20.61
Acori radix condita 23.5
Acori radix amara 22.18
Acori & Galangæ differentia ibid. 22
Acorum legitimum esse Calamum odoratum ibid. 29.
Acori vires 22.66
Acus muscata 621.25
Acus pastoris 622.43
Acuta spina 148.21
Acuta spina non est officinarum Berberis sive Crespinus. ibid. 32
Adami pomorum historia 207.32
Adarces Dioscoridis 953.48
Adarcæ vires ex Gal. 954.1
Adeps anserinus 306.40
Adeps gallinarum ibid.
Adeps viperarum 307.14
Adeps ursorum. ibid.
Adeps piscium ibid. 20
Adipis in cibis facultas ibid. 40
Adeps 304.55
Adiantum 832.12
Adiantum Syriacum ibid. ibid. 24
Adianti vires 833.33
Adiantum album Theoph. non est Paronychia 734.42
Adonis 650.1
Adonidis mentio 649.22
Adrachne Plinij 205.7
Aepilops prima 834.36
Aegilops secunda ibid.
Aegilopis ex hordeo generatio 835.18
Aegilopis vires ex Gal. 835.26
Aeginetæ Rhabarbarum agnovit 476.41
Aegyptiæ siliquæ historia 50.14
Aegyptiis viperæ cibus 261.1
Aeris usti consideratio & vires 921.1
Aerugo rasilis 923.15
Aerugo Scolecia 923.37
Aeruginum consideratio 923.60
Aeruginum vires ex Gal. ibid.
Aeruginis remedia 2000.
Aes ustum 920.56
Aethiopis 804.1
Aethiopidis vires ex Paulo 803.66
Aëtites lapis 964.
Agallochum. 67.18
Agallochi fabulosa opinio ibid. 50
Agallochi historia ex Serapione ibid. 63
Agallochum crudum quid 68.23
Agallochi facultas 68.29
Agaricum Laricii innascens 101.48
Agaricum 475.1
Agarici vires ex Gal. 474.62
Agarici vires ex Mesue 475.10
Ageratum Dioscoridis 739.54
Ageratum alterum 740.1
Agerati vires 741.14
Agrimonia est Eupatorium 717.55
Agrifolium 146.55.
Agrostes 1017
Ajuga. 669.
Ajugæ consideratio 669
Alabastrites lapis 961.60
Alaudarum historia 285.62
Alberti & Plinij lapsus 285.40
Alcea 663
Alceæ historia ex Plinio ibid.
Alceæ vires ex Paulo 663
Alcyonium 952.60
Alcyonij vires ex Gal. ibid.
Alga Venetæ 796

Libros Dioſcoridis.

Albaſſer quid ex Serapione 314.35
Alindaracaron Avicennæ 84.43
Aliſma Dioſc.666. duplex Plinii ibi
Aliſmatis vires ex Gal. ibid.
Alliaria 613 34
Allium 421. 40. anguinum 422. 1. Urſinum ibid.35.
Allii facultates 423.19
Alni hiſtoria ex Theophraſto 131. 64. vires 132.40
Alnus birſuta 133.41
Aloë 507.1. mucronato folio ibid.
Aloës vires ex Gal. ib. 34. vires ex Meſue ib. 66
Alſebra 863. 62. eſt Pityuſa 865. 35. eſt eſula major 867.20
Alſine 782.33. altiſſima ibid
Alſines vires 783
Althæa 662. altera, ibid. ejus vires 662
Alumen 945. 10. plumoſum eſt Amiantum 945. 40. liquidum ut fiat 946. 22. rotundum 946. 37. ſquamoſum ut fiat 946. 43 omne excalfacere 946. 59. Catinum eſt ſal Alcali 946. 40. rupeum 946. 54. ejus vires 946. 51. plumeum 963. 7. ſciſſile & Amiantum differunt 963.10
Alypum 880. 28. ejus vires ex Paulo ibi. 50
Alyſſum 591. 6. Plinii eſt Rubia minor 591. 7 Aëtii eſt Sideritis ibid. 37. Galeni ibid. 43. Ruellii eſt Cannabis ſylv. ib. 50. ejus vires ex Gal. 591.56
Alyſſum contra rabiem 1009
Amaracinum oleum 84.1
Amara dulcis 882.11
Amara ſimplicia quæ 11.16
Amaraci hiſtoria 531. 8. vires 535.11
Amaracus tenuifolia 535.18
Amaracum & Sampſuchum num idem ſint 81.34
Amaracum & Parthenium num idem 81.44
Amaracus 534. 36. tenuifolia 534.36
Amaranthus 737. 14. panniculâ incurvâ 737 14
Amaranthi purp. vires 737.54
Amati opinio Cinnamomum notiſſimum eſſe, refutatur 49.36
Ambari. hiſtoria 66. 48. genera & vires ib. 57
Ambroſia 619. 22. altera ib. Plinii ib. 69. ejus vires ex Gal. 620.4
Ambubeia 388.45
Amellus Virgilii 818.46
Amelli hiſtoria Matthiolo 818.68
Amiantus lapis 962.56
Ammi Dioſc. 557. 38. & 558. 1. parvum foliis fœniculi ib. ejus vires 557.64
Ammodita hiſtoria & venefica vis 1021. morſus curatio ibid.
Amomi conſideratio 51.68
Amomum ſpurium 52. 10. ejus vires ex Gal. 53 22
Ammoniacum 587. 10. ejus vires ib. 35
Ampelitis à Gagate parum differt 968.4
Ampelopraſum 418. 40. proliferum ibid. ejus vires 419.52
Amphisbæna conſideratio 1022
Amphisbæna biceps non eſt 1023. ejus morſus ſigna & curatio ib.
Amurca olei 176.60. & 178.13
Amygdalinum oleum 76.34
Amygdalini ol. parandi ratio & vires ib. 50
Amygdala 221. 1. earum vires ibd. 27
Amygdalæ amaræ quo pacto fiant dulces ibi. 51
Amylum 332. 35. ejus vires ibi. 50
Anacardium 227.31. 229.1
Anacardiorũ veneni ſigna & curatio 985.56
Anagallis 463. 49. mas 464. 1. fœmina ibid. aquatica 465. 13. aquatica folio rotundo ibi. ejus vires 463.64
Anagyris 664. altera ibid. minor 665. vires ex Gal. ibi.
Anchuſa prima 703. 35. ſecunda ib. tertia 704 8. earum vires ex Gal. ibi. 6
Andacoca quid 609.67
Andernacus notatur 185.22
Andreæ Lacunæ litera 538. 48
Androſaces Dioſc. 644. 50. ejus figura 645. 1. altera ibi. vires ex Gal. 644.62
Androſæmum Dioſc. 667. & 668. fœtidum ib.
Anemone prima 460. 35. ſecunda ibid. tertia 461. 1. quarta ibid. quinta ibid. 35. ejus flores varij 462.1
Anethinum oleum 82.6
Anethum 554. 20. ejus vires ibi. 33
Angelica Coſtus quibuſdam 54.60
Angelica ſativa 814. 40. ſylveſtris ibi.
Anguillara arguitur 161. 11. notatur de Aſpalatho 63. 4. ejus opinio 172. 42. lapſus. 99. 60. lapſus in Theoph. verſione 212. 44. ſententia de Cneoro refutata 45. 54. opinio reprobata in Saliunca & Hirculo 34. 1. arguitur 182. 1. notatur circa Thuiam 124. 17 reprehenditur 56 69
Anguriæ mentio & hiſtoria 396. 62. & 397 1
Animalia quæ rabie tentantur 1008
Aniſum 553. 7. ejus vires ibid. 37
Anonis 500. 56. ejus hiſtoria ex Theoph. 501
Anonis non ſpinoſa purpurea 501. non ſpinoſa lutea 502. ejus vires 501
Anſerinus adeps 306.40
Anteuphorbium 585.26
Anthemis Dioſc. 648. 62. ejus conſideratio 649. 10. vires ex Gal 650.8
Anthera quid 167.10
Anthericum 450.68
Anthropomorphon Pythagoræ 760.4
Anthyllis 648. 33. ejus vires ex Gal. ibi.
Antidota præſtantiſſima Matth. contra venena 979.62
Antidoti primi Matth. deſcriptio 979. 68. uſus 980. 21. alterius deſcriptio & vires 980. 47 è ſanguinibus 981. 35. è ſcinco 981. 44. ex terra Lemnia 981.10
Antidotus ad rabidorum canum morſus 250 60
Antidotorum actio 973.40
Antirrhinum primum 829. 35. ſecundum ib. tertium 830. 4. quartum ibid. ejus vires ib. 45
Antiſpodium 918. 63. ex quibus fiat 920.6
Antora 769. 28. ejus radices variæ ibid
Aparine 590 35. ejus vires ibi. 50
Aphaca intubi ſylveſtris ſpecies 388.38
Aphaca 416. 20. Intybi genus 417.8
Aphacam cum Vicia quidam malè confundunt 416. 28. ejus vires 417.3
Aphronitrum 950. 30. ejus vires 951.15
Apiaſtrum 602. 15. ejus conſideratio 602. 59. vires ex Arabibus 603.5
Apium viſu 990. Dioſc. 561. 54. hortenſe 562. 13. criſpum. ib. paluſtre 563. 5 hortenſe maximũ 563. 1. Columellæ 563. 3. vires 564. 36 876.20
Apis 775.7
Apocynum 774. 40. repens ibi. duplex 775. 7 ejus vires ex Gal. 775.23
Apum conſideratio 315.56
Apes quibus gaudeant 316. 5. earum reparatio ex vitulo ibid. 42. mira induſtria ibid. 14 ictus & remedia 1016
Aqua Abſinthij cur dulcis 510.66
Aqua aurea ex Lil. convall. 631.50
Aqua Betulæ vires 132.56
Aqua cochlearum 248 61
Aqua Cinnamomi vulgaris vires 49.67
Aqua foliorum quercus & ejus vires 179.48
Aqua Fraxini 128.65
Aqua ad faciei ruborem 106.35
Aqua florum Aurantiorũ mira facultas 206
Aqua Gentianæ facultas Matthiolo 481.33
Aqua mulſa 908. 36. ejus faciendæ ratio varia 908.49
Aqua 909. 10. pluvialis omnium præſtantiſſima 909. 25. ciſterna. 909. 30. ex nive & glacie omnium peſſima 909. 36. putealis 909. 40. paluſtris ibi. fluviatilis ibid. Tiberis Romæ 909.47
Aqua ſalſa 909. 53. nitroſa 909. 61 aluminoſa 909. 63. ſulphuroſa 910. 5. bituminoſa 910. 10. aerea 910. 13. ferrea 910.14
Aqua marina 910.20
Aquæ pavor ad quod uſq; tempus exoriatur, & cur 1011. quando & quibus curetur 1012
Aqua Polygonati 678.60
Aqua roſarum præſtantior 167.13
Aqua & Oleum ex humano ſtercore 310.15
Aqua ſtillatitia ad calculoſos 203.64
Aqua ſtillatitia è Limoniorum ſucco & ejus vires 207.13
Aqua vitæ ex Ceruiſia parata 322.57
Aqua vitæ & ejus vires 907.9
Aq. vitæ Matthioli parandi ratio. 907. 18. vires 907.32.
Aquifolium 147. 18. ejus varietas ib. vires ibi. 54.
Aquilina 467. 22. flore pleno ibid. ejus vires ibid. 58
Arabum lapſus dum utrunq; Centaurium confundunt 487.48
Aracus niger 338. 1. ejus hiſtoria 337.70
Araneus niger in ollam delapſus canobium inficit 976.23
Aranei muris conſideratio 297.60
Araneus 293.27
Araneorum & phalangiorum genera 293 50
Arbor vitæ 123.10
Arbor Judæ 171.31
Arboribus quæ increſcant 9.5
Arbores aliarum arborum fructuum feraces 14.21
Arbores quæ ſint 7.58
Arbutus 220. 18. ejus uſus & vires Matth. ibi. 45
Arction 804. 15. ejus vires ex Gal. 804.34
Arena littoralis 965.60
Argemone 463. 27. ejus vires ex Gal. ibid. 43. ejus vice Eupatorium veteres perperam ſumpſerunt 463.43
Argentum vivum ut neces 973.17

Index in Sex

Argentum vivum 935.34. & 999. exhibetur 936.25
Argenti ſublimati confectio 936.15
Argenti vivi pernicialis natura 999 ſumpti curatio ibi. partum promovet ibid.
Argenti recrementum 928.54. ejus vires 928. 66
Argenti ſpuma 998. ejus mala 998. eorundem curatio ibi.
Argentum ſublimatum exulcerat 1010
Arida loca quæ planta ament 8.49
Ariſarum 450.1. alterum ibid. ejus vires 449 68
Ariſtolochia longa 482.36. vera ibi. & 483. 83. piſtolochia ibi.
Ariſtolochia triplex Gal. 484. 18. tenuis eſt Clematitis ibi. ejus vires ibi. 64.
Ariſtotelis vanæ opiniones 292.52
Ariſtotelis & Plinii lapſus, in Aphrica cervos eſſe negantium 290.2
Armeniæ terræ ſeu boli vires ex Galeno, 939. 58
Armeniacorum conſideratio 204. 44. & 208 10
Arnabo hiſtoria 439.42
Aromatica quæ 15. 50
Arſenicum cryſtallinum ex quo fiat 744.60
Arſenici ſublimati venenum 999. ejus curatio ibi.
Artemiſia 617. 25. ejus duo genera Plin. 617. 32. tenuifolia Dioſcoridi adulterina 618. 40. ejus hiſtoria 618. 50. altera ibid. ejus vires 618.56
Arum Aegyptium 339. 4. Colocaſiam vult Anguil. ibid.
Arum 448.15. minus ibid. ejus vires ibi. 65. & 449 29
Arundo indica latifolia 701.5
Arundo 137.22. ſativa deſcriptio 138. 1. & filicis odium: cum aſparago amicitia 138.18 vires ibi. 25. ſcriptoria 138. 40. Indica 139 30. vallatoria 138.8
Aſarina conſideratio 37.1
Aſari vires ex Gal. ib.16
Aſarum & Bacchar differunt 36. 21. ejus vires ex Meſue ib.53
Aſcalonia 421.15
Aſclepias Dioſcor. 591.68. nigro flore 592 18
Aſcyrum 667. & 668
Aſii lapidis hiſtoria & vires ex Gal. 957.18
Aſpalathus 62. 15. non eſt ſantalum rubrum 62.54
Aſpalathum verum è Cypro allatum 63.10. ejus vires ex Gal. ib.20
Aſparagus 373.24 ſylveſtris ibi. eorum facultates ibid. 67 ſylveſtris aculeatus 374.1
Aſphodelus 451.1. luteus ibid. ejus vires ibid. 45
Aſphalti nomina 114.7
Aſpis cornutus 1021
Aſpidis genera tria 1025. eorum ictus nota & cura 1026
Aſplenum Dioſc. 645. & ſcolopendr. quibusd. diverſa 645.68. vires 645.62
Aſtacus 250.21
Aſter Atticus ſive Amellus 817.40. cæruleus Alpinus 818.1. alter ibi. luteo flore 819.1
Aſterem cum Eryngio confundit Serapio 818. 37
Aſteris Attici vires ex Gal. 819.40
Aſterion 1017.
Aſtragalus alpinus 836.40
Aſtragalus 743. 6. ejus vires ibid.
Aſtura 244.4
Athera 325.27. ejus conſideratio ibi.
Atragene 882.6
Atractylis 593.10. Theophr. 593.34. Plinij 593.58
Atramentum librarium 968. 18. ſcriptorij conficiendi ratio 185.24
Atramentum ſutorium 940.40
Atriplex domeſtica 361. 25. ſylveſtris prima 362.1. ſylv. ſecunda ibi. 32. ſylv. tertia ibi. anguſto Centinodia folio 363. 1. marini ibi. ſylveſtris lappulas habens 365. 14. ejus vires 363. ejus ſemen ex Serap. alvum movet 364.40
Avellana Indica 227
Avellanarum conſideratio 229.25. facultates ibid. 28
Avena 326.4. ejus facultates ex Galeno ibid. 21
Averrhois contra Gal. vana calumnia 476.39
Avicennæ lapſus 94.32. defenſio à Fuchſii calumnia 768.63. defenſio contra Fuch. 219.1
Avicenna de Karabe 131.39. ejus lapſus 353.50 notatur 206. 8
Avis lingua 128.68
Aurantia mala 206.59. Gal: ignota 201.59
Auricula muris 470.40
Auri hiſtoria & præſtantia 936.33. vires ex Avicenna 936.63
Auripigmentum 944. 25. ejus venefica vis & curatio 999. ejus vires ex Gal. 944.68
Auxilium religioſum in canis rabidi morſu 1010
Azadarachi 233.10. arboris venenum & remedia 989
Azulum Avicennæ 932.64
Azaroli deſcriptio 209.50

B.

Baaras admirabilis facultatis planta 760. 14
Baccharis Dioſc. 538. 30. conſideratio 538.40 ejus meminere antiquiſſimi 539. & herba & unguentum ap. Athenæum ibi.
Balauſtia 193.27
Balaninum oleum 77.4. ejus facultates ibid. 14
Baldus à cane morſus interiit 1008
Ballote 601.38. ejus vires ex Paulo 602.2
Balneum ad Podagricos 119.112
Balſami vires ex Galeno 61. 5. ſuccedaneum ibi. 9. Indicum novum ibid. 22. 60. factitij conficiendi ratio ib. 27. 24. vires ib. 35
Balſamum 59. 12. ejus hiſtoria ex Juſtino ibi. 47: ex Strabone & Pauſania ibid. in Aegypto 59. 64. Judaicum 61. 45. Americanum 61. 67. ex Hiſpaniola 62. 2. Tolutanum ibi. 8
Balſamina 884.22. altera ibi.
Barbula hirci 409.44
Barbari & Ruellii lapſus 238.55
Baſiliſci varia hiſtoria 1026
Bdellium 90. 63. ejus hiſtoria ex Plinio 91. 25 vulgaris genera ib. 20. vires ex Gal. ibi. 25 alterum Serapioni, palma, genus 91. 37. à Myrrha differt 92. 18. ejus differentiæ ſex ibi. 20
Behen rubrum offic. 696. 36. album & rubrum 857. 53. eſt Hermodactylus 857. 63. rubrum officinarum 858. 1
Bella donna lethiferum eſt 982. 32
Bellis major 653. 1. Alpina ibid. media 653. 35. minor 654. 1. minima ibi. lutea major 733 lutea minor ibi.
Bellidis vires 653. 48
Bellonij Sapinus eſt Picea 103. 20. opinio improbata 151. 46. opinio exploſa 97. 55. alia opinio exploſa 99. 36. opinio falſa circa Cedriam 123. 50. opinio de Mumia exploſa 113. 39. opinio abſurda circa Sabinã 120. 52
Belvedere 837. 30
Belzoinum non eſſe Myrrham 583. 20
Ben album Fuch. Polemonium ſtatuit 682. 10
Beta alba 370. 24. nigra ib. rubra 371. 20. Cretica ibid. ſylveſtris Plinio 371. 5. ejus facultates 370. 67
Betel hiſtoria 43
Betonica Dioſcoridis 671. 34. ejus vires ex Antonito Muſa 671. 54. flore albo ib. ejus vires ex Gal. 673. 8
Betula 132. 1. & 134. 3. ejus bitumen 114. 23
Biſtorta 674. 1. minor ib. ejus vires 673. 64
Bitumen duplex 114. 9. & 111. 33. ex Auvernia ibi. 14. foſſile ib. ejus conſideratio 111. 62. vires ex Gal. 113. 63
Blattaria 802. ejus vires ibid.
Blatta 277. 56
Blattium bizantium ab Onyche Fuchſio differt 247. 6
Blitum majus 357. 5. rubeum ibi. album ibid. 38. polyſpermon 358. 14
Bolus Armenius non eſt Sinopica rubrica 937 25 ejus vires 939. 58
Bombycis hiſtoria 231. 13
Bombycini velleris uſus ib. 23
Bonus Henricus 449. 1. ejus vires ib. 18
Borrago 825. 10. ejus vires 826. 1
Bothonarien 443. 59
Botrys 620. 20. ejus vires Matth. ib. 46. vires ex Paulo 620. 63
Branca urſina an legitimus ſit Acanthus 499 60
Braſavoli error 379. 10. error de Calamo 22. 63. error Calamum odoratum Acorum Offic. credentis 57. 67. error in Coriandro 559. 65. error Acorum Galangam ſtatuentis 21. 60. opinio improbata dum Mumiam bitumini ſubſtituit 112. 57. opinio de Origano rejecta 520. 6. opinio improbata, volentis Myrrham Offic. eſſe Bdellium. 88. 5. calumnia contra Meſuem depulſa 497. 40 is in quercubus Agaricum vidit 101. 53. arguitur 617. 50. reprehenditur 395. 47. malè Galenum accuſat 942. 66. ejus opinio reprobata 109. 12. lapſus Ochrum Ervum cenſentis 343. 50. error 528. 56. error Nardi radicem nullius uſus exiſtimantis 30. 52
Braſavolus de Arantiorum nomine 207. 23
Braſavoli error negantis pedem columbinum eſſe Geranium 622. 66
Braſavoli lapſus de Manna 94. 65
Braſavolus arguitur, de Nardo mõtana 35. 38
Braſavoli opinio de Succino reprobata 131. 34

Libros Dioſcoridis.

Braſavoli lapſus 481.65
ejuſdem lapſus 987.20
Braſica apud vites non ſerenda 902. 44. levi 366. criſpa ib. capitata 367. Gongilodes ib. cauliflora 367. 35. marina 368. 15. maritima major ibid. ſpinoſa 369. 33. ejus ſylveſtris conſideratio 366. 68. vires 367. 40. mira vis ad temulentos 14.6
Breſilium duplex 64.31
Britanica Dioſcor. 673. 36. Plinio contra ſtomacacen 673. 45. ejus vires ex Gal. 674. 56
Bromos Dioſcor. 835.43
Brunfelſius taxatur 383. 58. ejus & Cornarij error 324.34
Bruta Plinij 420.62
Bruta etiam condita 114.63
Bryonia fructu nigro 883.60. ejus vires ex Meſue 883.1
Bubuli ſtercoris vires 310.20
Buccina Dioſcor. 242. 45. ejus hiſtoria 243. 18
B ſo 271.24
Bugloſſum ſive Borrago 825. 11. vulgare 825. 11. alterum flore nigro 826. 1. Hiſpanicum 825. 4 ſylveſtre ib. 65. ejus vires 826. 10
Bulbus eſculentus 451. 64. vomitorius 452. 14 eorum vires ibid. 44
Bunium 823. 54. ejus vires 824. 8
Buphthalmum 652. 4. alterum ibi. ejus vires 652. 58
Bupreſtis 984. 1. & 291 1. & 923
Burſa paſtoris 429 1. ejus vires ib. 24
Butyrum Dioſcor. 300. 68. ejus vires 302. 1
Buan lues 264. 59
Buxus 109. 20. eam quidam Guajacum cenſent ib. 35

C.

Cacabi erei damnantur 899. 32
Cacalia 823. 18. ejus vires ex Gal ibid. 36
Cacatreppola 504. 56. eam Ruell. tribulum facit 692 60
Cachrys quid 576. 67
Cactos Theophraſti 497. 8
Cadavera condiendi modus triplex 114. 40. in varia incluſa 115. 1. eorum uſus 115. 15. ut nunc condiantur ibi. 44
Cadmia 917. 40. lapidoſa 918. 28. in Germania 918. 35. ejus hiſtoria ex Plinio 918. 40
Cæcilie conſideratio & curatio morſus 1023
Capa non acris 352. 27. capitata 419. 38. ſectilis 420. 40. Aſcalonica ibid. earum varie ſpecies 421. 1. vires ibi. 20
Caruleum florem qua herba edant 12.52
Ceruleus lapis 932. 33. ejus vires 933. 9
Calamintha Dioſcoridis 528. 27. & 528. 40. magno flore 529. 1. montana ibid. aquatica 529. 32
Calaminthæ vires 530. 6
Calamochnus 953. 56
Calamus odoratus 58. 1. Libani, ibidem, ejus hiſtoria ex Theophraſto & Plinio 57. 55. non eſt radix 58. 45. ejus vires ex Galeno ibid. 53
Calamo odorato deſtituimur ib. 60
Calcis veneſica vis & curatio 999
Callorum equi vires 280 68
Caltha 894. 26. paluſtris flore pleno 616. 1
Calx viva 951. 56
Campeſtribus quæ herbæ creſcant 8. 63
Canabel Serapionis mentio 510. 33
Cannabis 663. mas & fœmina 663. ejus vires 664
Cancamum 69. 6. ejus conſideratio ibi. 14 & Lacca quodidem ſint probatur 69. 50
Canser fluviatilis 249. 40. & 251. 50. marinus 250. 1. eorum vires ex Gal. 250. 60. fluviatilium vires 251 54
Candido flore quæ herbæ ſint donatæ 12. 23
Canis rabidi jecur 279. 47. veneſica natura 1008
Canes quibus cauſis rabie exagitentur ib. his ſolus rabie corripitur Galeno ibid. eorum ſaliva inficit 1009
Canu piſcu fellis venenum & cura 996
Cannella Italorum 50. 49
Canini ſtercoris vires 310 43
Cantharides 982. 29. earum maleſica vis 982 47. venem curatio 982. 67. conſideratio 291. 58. integras uſurpandas 291. 62. earum vires 291. 66
Caphuræ hiſtoria & genera 105. 60. ea ut adulteretur ibid. temperamentum & vires 106. 22. legitima quæ & quomodo aſſervanda 106. 40. ut alba reddatur ibid.
Carcioffi genera 497. 24
Cancellorum hiſtoria 252. 24. ij ingrediuntur conchulas 253. 38
Caryophylli aromatici 435. 38
Caryophyllorum hiſtoria ibi. 13. vires ibid. 35 domeſtici 436. 20. ſylveſtres ibi.
Carbones foſſiles non eſſe lapidem 959. 35
Cardiaca 790 1. ejus vires ibi. 50
Carduus lacteus 503. ejus vires ibid. 10. ſtellatus 504. 36
Cardamomum veterum 28. 25. Græcorum & Arabum diverſum 28. 26
Cardamomum 27. 50
Carduus D. Mariæ 495. 20. benedictus 594. 18 benedicti vires ib. 30
Cnicus aculeatus 496. 38. nõ aculeatus 497 32. vulgaris ibid. eorum conſideratio ib. 1
Cardui Carcioffi ibi. 17
Cardui vires 497. 67
Cardamomi genera quatuor ex Plinio 28. 63. vires ex Gal. 29. 1
Cardoni 497. 5
Caryophyllata 697. 35. montana 697. 35. aquatica 698. 10. vires 697. 68
Carum 553 37. ejus vires 554. 9
Carnium noxa 1004
Cariei lignorum conſideratio 136. 68. vires 137. 12
Caricarum uſus 235. 49. vires Matthioli 236 6
Carabe 209. 24
Carpinus 135. 1. Plinii & Theophraſti 136. 7
Carpeſium 38. 60. ejus ex Galeno conſideratio 39. 4. Cubebas ſtatuentium opinio reprobatur 39. 30
Carpobalſamum officinarum 60. 43. non legitimum ibi. 66
Carpaſi ſuccus 989
Carpaſum & Carpeſium malè quibusdam idem 989
Cartamum officinarum 281. 62
Careta 549. purpurea Beben rubrum quibusdam 549
Capparis 455. acuminato folio ibi. eorum ſatio ibid. 48. vires ibid. 51 leguminoſa 456. 13
Caprini ſtercoris vires 310. 26
Capriola Coronopus Leonicero 383. 50
Caprinus adeps 306. 34
Caprifolium 691. 55
Caput lactis 302. 11
Caput monachi 388. 44
Cajeus Dioſcor 300. 58. Hetruſcum optimum 302 34. bubuli antiqui vires. ibi.
Caſia Columella 45. 41. Monſpeliaca 51. 37
Caſſia 44. 10. ejus odorata & coronaria diſcrimen 45. 18 legitima eſt cinnamomum vulgò dictum 46. 49. tranſmutantur in Cinnamomum 47. 1 fiſtula Andromachi ibi. 4. ejus hiſtoria ex Plinio ibi. 15. hiſtoria ex Theophraſto ib. 25. vires ex Gal. 49. 53. ſolutiva conſideratio 50. 7. ſolutiva quæ præſtantior ibid. 28. ejus vires ibi. 32
Caſſuthæ vires & hiſtoria 879. 62
Caſſyta Plinij 880. 4
Caſtaneæ conſideratio 183 60. Orientalis ſive Equina 184. 3. earum vires, ibidem 15
Caſtoreum non provenire ex teſtibus 268. 30 ejus adulteratio 268. 51 quodnam efficaciſſimum 268. 58. ejus ſuffitus ibi. 32. virulentia & curatio 997. vires ex Gal. 268. 64. ex Plin. 269. 38
Catapotia ex Thure 93. 63
Catanance 831. 1
Catoblepas 1026
Catuli coagulum præſtantiſſimum in hydrophobia 1012
Caucalis 404. 40. rodoſo echinato ſemine ib. ejus vires ibi. 31
Caudæ cervi venenum & ejus curatio 997
Caulium in plantis differentia 11. 26
Cauterij utilitas in canis morſu 1010
Cauterium è Cryſtallo 964. 22
Cedrus 121. 40. Phœnicia 122. 65
Cedri duo genera Theophr. & Plinio 122. 35. duplex reſina ibid. 48. minoris genera, ib. 63. Lycia 123. 8. Atlantica & Thuia idem 124. 16
Cedria 123. 46. ejus vires 124. 36
Cedrides fructus Cedri ib. 58
Cefaglionis conſideratio 91. 42
Cenchris conſideratio 1025
Centaurium magnum 487. utrum malè Arabes confundãt 484. 47. magnum malè quidam Lyſimachiam ſtatuunt 487. 38. ejus vires ibid. 57. Rhaponticum eſt Officinarum 487. 20. ejus radice pro Rhapontico male quidam uſuntur 475. 60. minus 488 30. ſpicatum ibi. luteum perfoliatum 489 38. non perfoliatum ib. ejus vires 489 3
Cepæa 666. ejus vires ex Paulo ibi.
Cera 315. 10. ejus vires ex Gal. ib. 28
Ceraſtæ morſus exitialis & auxilia 1025
Ceraſia 197. 40. ſine oſſibus 199. 22. eorum genera 198. 11. arboris cum ſimo inimicitiæ 199. 20. eorum vires ib. 25

Index in Sex

Coria veteramentaria 281.8
Cerofolium 402.1
Cervisia 322.47
Ceruſſa 930.8. & 994.62. vires 930.30. lethalis natura 995. ejus mali auxilia ibid.
Cervi uſus in medicina 290.14. caſtratis cornua non naſcuntur 289.57. eorum hiſtoria 288.58. vita 289.62
Ceterach 645.46. non eſt Aſplenum quibusdam 645.54
Chalcanthum Miſy ſtatuit Braſavolus 943.7. ejus genera & hiſtoria 940.59. ut fodiatur 940.69. ejus collectio in Cypro 941. Cyprium conflatum eſt medicamentum 941.60. ejus vires ex Gal. 941.22
Chalcidicarum deſcriptio 295.28
Chalcitis 942.25
Chama 245.32
Chamaciſſus 824 15. ejus vires ex Gal. ibi. 33
Chamadaphne 842.1. ejus vires ibi.50
Chamaceraſus 198.30
Chamacyparisſus 513.21
Chamædrys 597.35. altera ibid.
Chamædrys ſpinoſa 598.30. quadruplex Fuchſio 598.8. ejus vires ex Gal. 598.22
Chamæficus 2341
Chamæiris 17.35
Chamelæa 871.40. ejus vires 872.59
Chamæleon albus 490.40. niger ibid. ejus hiſtoria 296.68. vires 297.28. niger alter 491. eorum hiſtoria ex Theophraſto 491. nigri venenum & remedia 994.45
Chamæleuce 824.40. ejus vires ib. Farfugium Plin. 615
Chamæmelum 649.1. nobile flore multiplici 649.38. fœtidum ibid.
Chamæpitys 669. altera ibid. ejus vires 670. Monſpeliaca foliis ſerratis 670
Chamæriphis conſideratio 189.67 ex Theoph. 190.50
Chamæſyce 869.25. ejus vires ex Gal. 869.40
Cheiri 632.52
Chelidonia 286.54
Chelidonium majus 468.32. majus alterum ibid. minus 468.26. majoris vires 467.60 minoris vires 469.1. minus noſtrum an ſit veterum 468.47. minus non eſſe Ameilum 818.57
Chermeſinum quid ſit 70.5
Cherephylli Pliniani mentio 402.16
Cherſydri natura, morſus & curatio 1025
Cherva major officin. 862.55
China radicis conſideratio 163.20. deſcriptio 164.60. eſt duplex ibid. 65. ejus uſus ibi. 67
Chondrilla 392.1. altera ibid.
Chryſanthemum 738.20. ejus caput reſtitutum 738.50
Chryſobalanus 857.49
Chryſocolla 930.50. ejus vires ex Gal. 931.12. factitia 311.49
Chryſocome 753.1. ejus vires ibi.12
Chymiſtarum opinio de metallorum generatione 898.6
Cicadæ Dioſcoridis 283.44. ſunt. ſine ore 284 11. earum vires 284.20
Cicadæ in cibo 137.8
Cichorium domeſticum 387.38. ſylveſtre. 388.1. Conſtantinopolit. ibi.35. verrucarium 389.1. ſpinoſum 391.12. ejus vires 390.28
Cicinum oleum 76.4
Ciclamini auxilia 1002
Cicer domeſticum 335.24. ſylveſtre ibid. ejus vires 336.5
Ciconiæ ſtercus 310.63
Cicuta 772.53. ejus vires 773.11. venefica vis 988. propaſtinaca comeſta 988. ejus ſumptæ curatio ibi.
Cimices lectularij 276.55. ſylveſtres ib.67. earum vires 276.64
Cineris cancrorum fluviatilium præparatio, 1009
Cinis è laurinis lignis 1014. ſarmentitius Dioſcoridis 952.33. vires ex Galeno, 952. 40
Cinnabaris 933.50. Draconis ſanies Plinio 934 4. foſſilis ibid. 50 factitia 934.53. collectio 935.13 remedia 999
Cinnamomi conſideratio 47.65. & 44. hiſtoria ex Galeno 48.2. cognitu facillimum, ibidem 4. è barbarorum terra Romam allatum 48.12. optimi notæ ibi. 20. penuria unde ſit. ibid. 37. in India Straboni. ibid. 46. avis eſt Ariſtot. ibid. 48. ſex genera Galeno 49.10. differentiæ ex Theophraſt. ibi. 14
Cinnamomis quid ſit ibi 52
Cinnamomi vulgaris aqua ſtillatitia ut conficienda 49.57
Cinnamomum officinarum 46.36. ejus oleum 85.26
Circæa 626.60. Plinij 627.3. ejus vires ex Gal. ibid.18
Circumforaneorum fraus 1015. & 978.62
Cirſium 817.1
Ciſtus 157.62. mas & fœmina 158.1. hirci barbula 158.54. ejus & hypociſtidis vires 159. 2. genera ibid.23
Ciſtum cum Ciſſo confundit Plinius 158.69
Citria mala 208.15. eorum diverſitas 205.21 mira facultas adverſus venena ibi. 43. vires 205.54
Cynogloſſum 826.46. vulgare floridum 827 6. vulg. Fuchſ. & Ruell. Lycopſin ſtatuunt 827.16. vires ibi.21
Cynosbaton & Cynorrhodon idem credunt Monachi & Marcellus 152.61
Clematis prima 679.40. Daphnoides flore pleno 679.40. altera 680.1. tertia ibid.40. ejus vires Matth. 680.19. ex Gal. 681.17
Clinopodium vulgare 595.10. conſideratio ibidem 42. ejus vires ex Galeno, ibidem 56
Clymenum 690.35
Clyſmata qualia injicienda iis qui venena ſumpſerunt 978.12
Cneorum album Roſmarinum non eſt 45.55 nigrum Lavendula non eſt ibi. ejus deſcriptio 45.48. Theophraſti 872.38. Chamædea non eſt 468
Cneorum Matthioli ibid.
Cnicus Theophr. 593.22. & 888.49. Plinii ibi. 50. ejus ſylv. altera ſpecies ibi.68
Cnici vires 889.8
Cnicinum oleum 77.52
Coagulum 304.17. ejus facultates ibi.35
Cochleæ 247.50. pomatiæ 248.26. earum vires 248.32. marinæ 249.17. ſine teſta 249.20
Cochlearia folio ſubrotundo 380.4
Coccum infectorium 727.12. à Chermeſino differt 727.67
Coccum in quercu 727.55. infectorij vires ibi. 52
Colchicum Dioſc. 777.54. orientale 778.1. & Hermodactylum idem faciunt Monach. 780.66
Colocaſia ex Plinio 339.32
Colocynthis 877.12. ejus vires 877.34
Colophonia Dioſc. à noſtra differt 110.13. ejus conſideratio 109.20
Colorum varietas in plantis 10.65
Columellæ lapſus 237.35
Colus agreſtis 593.65
Colutea 572.12. ſiliquoſa 573.30
Colytea Theophr. à Colutea differt 572.34
Combreti Pliniani mentio 540
Compoſita medicamenta adverſus venena 978.44
Confectio è Moſcho 66.16
Conſervæ mentio & vires ex Plin. 795
Conchulæ Indicæ qualitas 247.21
Conchylia in lapidibus 900.42
Conorum Cupreſſi uſus 117.12
Conſerva è floribus Punicorum & ejus vires 194.31
Conſiliginis conſideratio 845.60
Conſolida regalis non eſt Delphinum 571.45 major 683.6. media ibid.37. media cærulea alpina 683.37. minor 684.40. regalis 555. regalis peregrina, parvo flore 557.1
Convulſioni ex plenitudine prodeſt Caſtoreum 269.10
Conyza major 629.28. minor ibi. media 630 1. ejus vires ex Gal. 630.10
Copey 139.56
Coralliſa 794
Corallium Dioſc. 955.8. ejus conſideratio 955. 22. niveum 955. nigrum 956. eorum facultates 956. ut conterendum 963.40
Cordus taxatur 52.59. ejus Fuchſii & Brunfelſii error 439.48
Coriandrum 559.1. ejus facultas ex Gal. 558. 64 ex Avicenna 559.46. venefica natura 987. ejus remedia 988.2
Corus Dioſcor. 667. & 668
Cornarius notatur in Iride 19.37. ejus opinio de omphacitide galla reprobata 185.1. opinio de Perſicis reprobata 203.68. Item 201 58. lapſus circa Smilacem 180.67
Cornus 213.23. eorum uſus in cibis 213.60
Coronopus 383 12. ſylveſtris 384.23. ejus vires ibi.30
Corpora icta fulmine non putreſcunt 14.29
Corruda 373.64
Cortex Thuris 92.60. Balſami ut incidatur, 60.55
Cortices quomodo ſiccandi & reponendi 7.1
Cortuſa 698.10
Cortuſæ vires ib.48
Corydalis deſcriptio 807.65
Corylibiſtoria 229.50
Coſtus Arabicus 3015
Coſtus Officinarum amarus 54.6
Coſtus Officinarum dulcis ib.23
Coſtus Arabicus 55.10
Coſtus Indicus ib.23
Coſti vires ex Galeno 32

Cæſinus 187. 22. ejus hiſtoria & vires ibid. 20
Cotonea malus 202. 1. Pyrus ibid.
Cotula fœtida 649. 33. ejus vires ibid. non fœtida non eſt buphthalmum 652. 43
Cranocolapta 1017
Crataegum Anguillar. ſorbum cenſet 215. 48
Crataegonon 633. 27. Theoph. 147. 62
Creſcione 379. 53
Creſpini forma & vires 150. 15
Creſpini cum Pyraſtro & acuta ſpina collatio 148. 54
Criminum 323. 68. ejus conſideratio 324. 1
Crithmum primum 381. 30. ſecundum ibid. tertium 382. quartum ibid. ejus vires 382. 55
Crocinum oleum 82. 61
Crocodili hiſtoria 296. 28. genera & vires ib. 56
Crocodilium 492. ejus vires ex Gal. 492
Crocum florens 71. 38. non florens ibid. quod optimum 72. 12. ejus vires ex Gal. ibid. 18.
Crocomagma 71. 30
Cruciatæ conſideratio 481. 36
Cruciatæ vires ibid. 45
Cryſtalli conſideratio 963. 65
Cryſtalli hiſtoria ex Solino 964. 13
Cryſtalli vires ex Gal. 964. 20
Cubebarum vulgarium conſideratio 39. 54
Cubebæ Arabum ab Officinarum differunt 39. 39. pro Carpobalſamo 61. 13
Cuciopheræ planta & ejus fructus conſideratio 191. 49
Cucumer ſylveſtris Dioſc. 848. 32. ejus vires 849. 66
Cucumeres aquam diligunt, oleum refugiunt 14. 18
Cucurbita oblonga 392. 40. lagenaria 393. 1 major ſeſilis ibid. Indica ibid. 35. ejus vires 394. 5
Cuminum ſativum Dioſc. 554. 62. ſylveſtre Dioſc. 555. 1. ſylveſtre primum 556. 1
Cuminum ſylveſtre ſecundum, ibid. ejus vires 556. 38
Cucumis ſativus 394. 60. longus 395. 1. ejus vires ibid. 68. & 397. 26. eos Angurias malè credit Fuchſius 396. 20
Cultis locis quæ herbæ creſcant 8. 54
Cupreſſus 116. 30. ejus natalia ibid. 64. 10. pumilla 117. 18. ejus vires ex Gal. ibid. 23
Curatio venenorum 976. 67. demorſorum à cane rabido 1009
Curatio ictuum virulentorum ſecundum eremitam quendam 1016
Curcuma Cyperi genus 26. 47
Curmi 322 38
Cuſcuta 879. 37. ejus vires 880. 11
Cyanus major 389. 1. minor flore multiplici 390. 1. utrimq; vires ex Gal. ibid. 18
Cyclaminus 443. 25. & 444. 1. ejus genera ex Meſue 443. 61. vires ibid. 64. & 444. 30. radice oblonga 444. 43
Cydoniorum genera 202. 32. vires Matthiol. ibid. 49
Cymbalaria 788. 12
Cynocrambe 891. 36. fœmina ibid. Dioſcor. 892. 25.
Cyperi hiſtoria 25. 49
Cyperi deſcriptio Matth. 25. 62
Cyperi vires ex Gal. 27. 6
Cyphi 70. 50
Cyprinum oleum 83. 9
Cyprum & liguſtrum diverſa cenſet herbarium quidam 153. 66
Cyrenaicum ſuccum Plinij 582. 60
Cytinus & Balauſtium 194. 21
Cytiſus 810. 9. frutex eſt, non herba 810. 40. arbor Straboni 810. 53. ejus hiſtoria ex Plinio 811. 13. vires ex Gal. 811. 40

D.

Dactyli ex Trapeſonda 212. 58. eorum differentia ex Theoph. 189. 33
Diphnoides Dioſc. 841. 58. ejus vires 842 49
Daucus primus 569. 40. ſecundus Dioſ. ibid. ſecundus 570. 5. & Paſtinaca agreſtis non idem eſſe oſtenditur 570. 10. ejus tria genera ibid. 35. vires ex Gal. ibid.
Delphinium 570. 67
Dens caninus 388. 44
Dens canis primus 779. 36
Dens Leonis 388. 1
Dentaria major 685. 16. minor 684. 40
Deracia Pauli 203. 20
Diacydonium 202. 43
Dialacca compoſitio hodie plerumq; vitioſa 70. 13
Diapenſia 720. 36. ejus uſus ibid. 68.
Dictamnum Cretenſe 522. 38. Dioſc. 522. 14. alterum Dioſcor. ibid. 34. ejus conſideratio & hiſtoria ex Theoph. 523. 1. fert flores 523. 22. album ibid. 29. vulgare & ejus hiſtoria Matthiolo 523. 42. ejus vires ibid. 52. albi conſideratio 129. 2
Dioſcorides à Galeno maximè commendatus 4. 52. in ſimplicium medicamentorum materia primas tenet ibi. 60. ejus locus ſuſpectus 632. 57. beneficium in poſteros collatum 197. 14. defenditur à calumnia 7. 28. locus enucleatus 209. 63. locus reſtitutus 143. 60. eum legi vult Galenus 3. 33
Diphryges 943. 58. ejus hiſtoria & vires ex Gal. 944. 8
Dipſacus 493. 6. ejus vires 494. 16
Dipſadis hiſtoria, morſus ſigna & cura 1024
Diſturbio dicitur Hyoſcyamus 990
Dodonæus arguitur 151. 46
Dolichos Galeni 414. 48
Dorella 815. 60
Doronicum vulgare eſt de genere aconitorum 763. 47
Doryenium 758. 54. & 986. 10. vires ibid.
Doryenij veneni conſideratio 986. 20
Draba lutea 430. 38. adulterina 430. 28. Serapioni ibid. 35
Draco marinus 255. 40. ejus hiſtoria ex Ariſt. 256. 22.
Draconculus major 445. 33. minor ib. aquaticus 446. 1. ejus ſpecies ex Plinio ibid. 26 vires Matth. Gal. & Meſ. 446. 42. tertius Plinij ibid. 55. hortenſis ibid. 66. ſeminis noxa & remedia 987
Draconcellus 447. 1
Dryini hiſtoria & ejus ictus vetæ 1023. morſus curatio 1023
Dryopteris 888. 11
Dryopteridis facult. ibid. 26
Dulcis radix 485. 41
Dyſderi 1017

E.

Ebenum 160. 46. quando primum Roma 161. 4. foſſile Agricola ibid. 16. ejus vires ex Plinio & Galen. ibid. 3. ſpecies 164
Ebulus 874. 40
Ebuli vires Matthiolo 874. 18
Ebur 286. 68. ejus vires 288.
Echinus terreſtris 240. 20
Echini terreſtris facultates ibi. 52
Echinus marinus 239. 34
Echinometra ibid. 64
Echinorum vires ex Gal. 240. 14
Echium 705. 14. flore albo ibid.
Echij vires 705. 67
Echium Scorpioides paluſtre 471
Egbelo 664
Elæagnus Theophraſto 173. 60
Elæagnus alia ibid. 67
Elæagni Bohemica hiſtoria 173. 64
Elæomeli 75. 56
Elaphoboſcum Dioſc. 567. 52. & 568. 1
Elaphoboſci facultates ex Gal. ibid. 18
Elaphoſcorodon 422. 1
Elate & ejus hiſtoria 188. 55. duo genera Galeno 192. 4
Elaterium Dioſcor. 848. 42. ejus vires ex Meſue 849. 50. auxilia 1002
Elatine 716. 12. vires 716. 59
Elatinum oleum 80. 43
Eleoſelini conſideratio 562. 67
Elleborum album 843. 40. nigrum ibid.
Elleborum nigrum alterum 844. 5. purpureo flore 844. 41. flore albo ibid. 52. nigrum non eſſe Conſiliginem 845. 1. nigrum non eſſe Aconiti ſpeciem 845. 50. utriuſq; vires 846. 5
Elleborine 806. 23
Electrum 133. 19
Electuarium contra cantharidas 983. 54. ex Iride ad hydropicos 19. 12
Elephantorum hiſtoria 287. 21. partus ibid. 63. mira ſagacitas 288. 3
Empetron quidam herbam S. Petri malè cenſent 381. 67. Dioſc. 881. 14. ejus vires ex Gal. 881. 28
Encelij opinio de Lyncarij generatione falſa 311. 64
Enula campana officin. 73. 53
Epimedium 700. 6. ejus vires 700. 24
Epimelis Galeni 210. 22
Ephemerum Dioſcor. 777. 66. & 780. 18
Ephemerum 985. 30. ejus veneni curatio ibid. 43
Ep paſtis 806. 23.
Epiſtabe 878. 42
Epithymum 878. 1. Græcorum & Arabum diverſum 878. 10. ubi plurimum 879. 12. ejus vires 878. 40. & 879. 46
Epithymbrum 878. 43
Equi in rabiem aguntur 1008
Equiculi marini conſideratio 241. 66
Equiſetum olidum 798
Equiſetum primum 725. 1
Equiſetum ſecundum ibid. tertium 725. 32 quartum ibid. ejus vires 726. 14

Index in Sex

Erica 141.20. altera ibid. 57. bacciferа ibi. 62
ejus facultates 142.32
Erinus 707.1. Plinij 707.12. ejus vires ex Gal. ibid. 22
Error quorundam qui Caſſiæ fiſtulæ loco Caſſiam ſolativam ſumunt 47.45. de Mumia 115.42. eorum qui abiegnam lachrymam larignam cenſent 103.4. vulgaris de Sycomoro 232.63. qui Hiericonteam roſam Amomum cenſent 52.54. Caßiam & Cinnamomum ejuſdem arboris exiſtimantium 49.1. interpretis Avicennæ 613.66
Eruca ſativa 405.30. ſylveſtris ibid. cærulea 406.20. earum hiſtoria 290.35. generatio ibid. 52
Eruum duplex 343.48. ejus farina ibid. 63. vires ex Gal. ibid. 66
Eryngium 504.37. montanum 505.1. marinum ibid.
Eryngium planum 505 33. ejus vires 506.4
Eryſimi conſideratio 431.63. Theophr. aliud à Dioſcor. ibid.
Eryſimo ſimilis hirſuta planta 432.24
Eſula Chamæpitys Nicolai 867.24. major offic. 867.10
Euonymus 170.1. ejus conſideratio 169.60. differentiæ 170.31
Eupatorium 717.15 vulgare ibi. Meſues 717.67. ejus vires 718.22. vires ex Galen. 718.34
Euphorbium 585.10. ejus tenella planta ibid. 26. inventio & nomen 585.65. vires 586.1. eo quando utendum 586.19. venenata potio 1003
Euphragia 721.32. ejus vires 722.2
Exhortatio ad Luſitanos Medicos 49.26

F.

Faba 336.40
Fabarum vires 337.10. ſylveſtris 337.50 Aegyptia 338.40
Fabaria 472.35
Fœniculum marinum 381.64
Fœmina in viros mutata ex Hip. & Plin. 331.60
Fœniculum 568.30. erraticum ibid. 50
Fœniculum ſylveſtre 569.9
Fœniculi vires ex Gal. ibid. 13
Fœnum græcum 332.64. ejus vires 333.10
Fax 951.30
Fagi conſideratio 179.60. & 180.1
Fallopius notatur 161.40
Farfara officin. 614.60
Farfugium Plinij ſeu Chamæleuce 615.66
Farris & halicæ differentia 327.50
Febrifuga 488.68
Febris tertianæ & quartanæ cura ruſticorum 36.63
Felis cerebri veneficium & remedia 996
Felium converſatio noxia 997
Feles aliqui ferre non poſſunt 997
Fel terræ 488.65
Fel 308.10
Fellis vires ibid. 35
Fellis bubuli lapis & ejus vires ibid. 45
Fernelius reprehenditur 905.8
Ferri ſcobis ſquamæ, noxa & curatio 998
Ferula 578.4. aſinos paſcit, equos interficit 14.14. ejus hiſt. ex Theoph. ibid. 14. mira natura 578.56
Ferulago 578.22
Ferulæ vires ibi. 40
Fiber Dioſcor. 267.47. ejus hiſtoria 268.14
Ficubus & vitibus folia nunquam decidunt 8.20
Ficus 234.1. Indica ibid. earum genera 234.64. facultates 235.33. præcoces quo mangonio fieri poſſint 236.8. pumilæ quomodo habeantur ibid. maritimæ 236.30
Filipendula 627.5. ejus vires 628.63
Filix mas Dioſc. 885.44. fœmina ibid. 55. ejus hiſtoria & vires ex Theoph. 886.37
Filicula Dioſc. 887.1
Fimum 309.25
Flammula 680.40
Flammulæ hiſtoria & vires 681.12
Flammulæ veneni noxa & curatio 987.14
Flores quo tempore ſint decerpendi, ſiccandi ac recondendi 6.35
Florum Nardi vires 31.59
Florum in plantis varietas 12.20
Flos æris 921.12
Flos S. Jacobi 793
Flos ſolis 545
Flos ſalis 948.63. & 949. Fuchſio eſt ſperma ceti 949.57
Fluida Theodoro 186.63
Folium Officinarum 44.1. ejus mentio apud Jureconſultos 42.5
Foliorum in plantis comparatio & ſimilitudo inter ſe 10.10
Fomes ignis ex Tuſſilagine 615.12
Formicæ & culices in Succino 131.20
Formicarium 1017
Fontium riguis quæ herbæ increſcant 8.46
Faſſilium colores varij 901.12. facultates ib. 30
Foſſilia mortem inferentia 901.52
Fragaria 721.1. fructu albo ibid. ejus & fragorum vires 721.50
Frangula 875.14
Fraus impoſtorum circumforaneorũ 979.14
Fraxinus 128.20. humilior 128.58. ejus vires ibid. 60
Fructus quando decerpendi & quomodo conſervandi 6.56
Frumentum Indicum 319.1
Frumentum Saracenicum 320.1
Frutices qui dicantur 7.60
Fuchſii & quorundam error circa Piſſaſphaltum 112.33
Fuchſii opinio de Sebeſten reprobata 218.34
Fuchſii circa Coluteæ vires error 372.12
Fuchſii lapſus 462.33
Fuchſii lapſus circa ſpinam albam 495.16
Fuchſii opinio Ambarum noſtrum eſſe factitium 66.61
Fuchſii opinio Styracem calamitem liquidum fuiſſe, reprobata 90.12
Fuchſii opinio reprobata qui Botrym theriacæ miſcet 52.63
Fuchſii opinio rejecta in Piſtolochia 484.50
Fuchſii opinio Capburam bituminis genus ſtatuentis 106.10
Fuchſii opinio Malabathro Attractylim ſubſtituentis, explosa 43.28
Fuchſii opinio reprobata Mannam explodere conantis 95.63
Fuchſii opinio improbata de ſuccedaneo Carpobalſami 61.17. opinio de Manna 94.53. opinio reprobata, volentis & Caßiæ & Cinnamomi genera inveniri 49.33. opinio reprobata de Atractyl. 594.11. opinio improbata de Calamo 58.49. opinio de Cedria 124.8. opinio improbata Chermes Laccam exiſtimantis 70 9. arguitur 468.64. error 153.59. error 513.19. error 332.10. error 592.9. error circa Armoraciam 350.29. error circa Terebinthinam reſinam 101.64. error circa Chryſanth. 738.67. error Galangam craßiorem Acorum cenſentis 22.12. de Ebore opinio falſa 288.16. error Pſeudomelanthium Lolium ſtatuentis 581.8. error dum hypociſtin fungum putat 158.62. lapſus 56.68. lapſus 474.56. opinio damnata dum Rhois tertium fecit genus 186.50
Fuchſius ſibi contrarius 49.42
Fucus marinus, Dioſc. 795
Fuci marini hiſtoria ex Plin. ibid.
Fuci marini vires ex Gal. 796
Fucus ex Myrrha ad rugas 88.61
Fucus ad mulierum ornatum 341.66
Fucus ad decorandas fœminas 396.53
Fuligo butyri 300.68
Fuligo liquidæ picis 110.39. earum vires 111 20. pictoria 968.10. Thuris 93.5. & 96.56.
Fulmina quæ avertunt 14.24
Fulminum admirabilis facultas 14.31
Fumaria 807.10. altera Plinij 484.58. altera 807.14
Fumaria corydalis 808.1. ejus genera ex Plin. 807.50
Fumariæ vires 808.33
Fungi 995. ad Populum albam 133.4
Fungorum venefica natura 995. præparatio ibid.
Fungorum veneni remedia ibid.
Fungi 776.20. malefici ut dignoſcendi 776. 43. arte ut fiant 777.5
Fungorum genera 776.63. vires 777.31
Fungi igniarij 101.58

G.

Gagates Dioſc. 959.14. & 114.16 hiſtoria & vires ex Gal. 959.41
Galactites lapis 961.1
Galangæ conſideratio & hiſtoria 23.34. vires ibid. 46. cum Cypero comparatio 22.5
Galbanum 586.45. ejus vires ibid. 69
Galega ſive Ruta capraria 836.1
Galenus à calumnia defenditur 371.10
Galeni locus reſtituendus 94.10. liber ad Piſonem ſpurius 610.62. navigationes, ut legitima cognoſceret ſimplicia 2.25. peregrinationes 3.48
Galerita 285.57
Galion Dioſc. 793
Galij vires ex Gal. ibid.
Galiopſis 791. eam quidam ſcrophulariam putant 791
Galla 184.43. earum præſagium 185.27. vires ibid.

Libros Dioſcoridis.

Galli & gallina Dioſc. 281.26. eorum vires ex Gal. 281. 57. rabidi fiunt 1008. eorum tutela contra muſtelas 514.44
Gallus ſede deplumata vulneri venenato applicandus 1013
Gammaris nomen gracum Ariſtoteles ignoravit 250.48. eorum lapilli 251.42
Garum 276.34
Gariophyllus Indicus major 469. 6. minor ib. 38. minor flore ſimplici ibid.
Gattaria mentio 528.61. hiſtoria 529. 55. vires 529. 63
Gaza reprehenditur 147.11
Gelſiminum 86.13
Gemmæ cur niteant 900. 4. earum ramenta in officinis adulterata 963.34
Gentiana major 480.32
Gentiana major purpurea ibid.
Gentiana minor 481.1
Gentiana minima ibid.
Gentianæ vires ex Gal. 480 68
Geniſta 853 32. angulosa ibid.
Geniſtæ vires ex Meſue 853. 50
Genitale cervi 279. 64
Gentes peculiares à ſerpentibus tutæ 1015
Geodes lapis 966.7
Geranium primum 621. 3. tuberoſum majus ibid. 38. ſecundum ibi. Plinij ſeu acus muſcata 621. 28. tertium 622. 1. cicutæ folio ibi. cicutæ folio ſupinum 622.35. quartum 623 34. quintum ibi. ſextum 624.1. Myrrhim cenſet Hermolaus 622. 60
Geranij vires 623.68
Geſnerus arguitur 665. deceptus reprehenditur 761.66. notatur 264. 68
Geſneri calumnia retunditur 770.23
Gethyum 420.32
Githago 580 69
Gitto non eſt Melanthium ſylv. 580.45
Gitto non eſt legitimum Melanthium ibid. 62
Gith ſeu Melanthium 579. 55
Gingiber 438.23
Gingiberis vires ibid. 63
Gingiberis radices rubrica inficiuntur 327. 37
Gingidium 401.27. ejus vires 402.33
Gladiolus 701.5
Gladioli vires ex Gal. 701. 48
Glandiferarum arborum vires 182.7
Glanides 272.35
Glans unguentaria 854. 22. Andreæ Marini ibid 45
Glandis unguentariæ vires ex Meſue 855. 43
Glans 178. 36
Glandiferarum arborum conſideratio 178.52
Glaſtum 472.16
Glaucium 588.16. ex chelidonia ibid. ejus vires ex Gal. 588. 30
Glaux Dioſcor. 835. 62. ejus vires 836. 23
Gleucinum oleum 83.50
Glirium conſideratio 298. 83
Glutinum 588.38. piſcium 588. 44. librariorum 588 53
Glycyrrhiza 486. 1. altera ibid.
Glycyrrhizæ vires 486. 36
Gnaphalium 625.14. latifolium peregrinum 626. 1. vulgare ibid.
Gnaphalii vires ex Gal. 625. 55
Guidinum oleum 77. 50
Gobium primus 274. 1. ſecundus 274. 20. tertius & quartus 274. 50. quintus & ſextus 275. 5. fluviatilis ib. 30
Goſſipium 334. 46
Gramen Dioſc. 707. 40. manna 708. 1 alterum ibid. Parnaſi 709. 1. aculeatum 709. 34. ejus vires ex Plinio 708. 35. ex Gal. 709. 50
Grana Paradyſi 28. 16
Granata 193. 69
Granatinctorij vires 728. 3
Gratia Dei Elaphoboſcum Ruell. 568. 8
Gratiola 516. 47. minor 517. 19. ejus vires ibi.
Guajaci planta 162. 16. facultates ibi. 19. conſideratio 161. 29. tria genera Manardo 161. 34
Guajacum lignum quod ſit præſtantius ib. 46 quid ſit 164. 34. ejus tria genera 164. 42. primus uſus ibid.
Guajabara 139. 33
Guilandinus arguitur 147. 58
Gummi Græcis quid 172. 8. Arabicum 171. 67
Gummi lachryma, reſina ut colligenda & reponenda 7. 18. Juniperi ſeu Vernix & ejus uſus 118. 50. Elemi 178. 5. Ulmi 136. 48. ceraſorum 199 32
Gypſum 995. & 952. 12. ejus veneficium & remedia 995. vires ex Gal. 952. 22

H.

Hadroſpharum Malabathrum 42. 63
Hæmorrhoi perniciosus ictus & hiſtor. 1024
Hæmorrhoi morſus nota & curatio 1024
Hæmatites ferri materia 958. 32. ejus conſideratio 958. 24. vires 958. 36
Halica 327. 19. ejus paranda ratio ex Plin. ib. 26. vires ibi. 39
Halimus vulgaris 145. 35. latifolius erectus ib. vulgaris deſcriptio 146. 9. vires 146. 14
Harmala hiſtoria 542. loco cicutæ ſemen malè accipitur 542
Haſtula regia 451. 1
Hedera arborea 466. 12. helix ibid. terreſtris 467. 22. terreſtris montana ibid. ejus vires ibid. non eſt Aſclepias 592. 4
Hedychroum 84. 30
Hedyſarum 641. 20
Hedyſari vires ex Gal. 642. 10
Helenium Indicum maximum 889. 22 ſa-moſum ibid.
Helenium 72. 50
Helenij vires ex Gal. 73. 38
Helenij ſuccum venenatum eſſe, fabuloſum ibid. 44. Ægyptij conſideratio 73. 26
Heliotropium majus Dioſc. 892. 60. alterum 893. 1. minus 893. 40. tricoccon ibid. ejus vires 894. 15
Helichryſum 735. 26. Italicum ibid. 36. Creticum 736. 1. Orientale 736. 33
Helix 466. 54
Helicis plura genera ibid.
Helxine 781. 50. & 715. 43
Helxines vires 782. 4
Hemerocallis 730. 44
Hemerocallis altera 631. 1
Hemerocallis vires 631. 57
Hemionitis 646. 39. ejus vires 647. 69
Hemionium & Aſplenum Plinio idem 646. 69
Hepatica querundam 609. 62
Heptaphyllon alpinum ſericeum 820. 6
Herba Julia 740. 68
Herba Gattaria 530. 1
Herba Lupa 409. 23
Herba Paris 767. 1
Herba Judaica Avicennæ 712. 33
Herba mora 865. 60
Herba Tora 409. 33
Herba paralyſis 800
Herba paralyſis vires ibid. S. Joannis 618. 48
Herba cancri 894. 10
Herba ſtellæ 383. 52
Herbæ quæ dicantur 7. 64. certis temporibus colligendæ 5. 58
Herbæ venereæ Theophraſti mentio 638. 52
Herbariæ rei ſtudioſis quid faciendum 4. 27
Herbarum formæ deſcriptæ parum conſerunt 3. 50
Hermolai & Ruellij error de Nardo 31. 12
Hermolai error 409. 55
Hermolai, Ruellij & Manardi lapſus 324. 35
Hermolai lapſus Elaomeli Mannam cenſentis 75. 66. & Marcelli opinio de Jaſmino improbata 85. 65
Hermodactylus verus 778. 34. ejus conjectura 779. 11
Hermodactyli officinarum radices 780. 15
Herniola 677. 12
Hieracium Dioſc. 560. 25
Hieracium majus ibid. 33
Hieracium minus ſiliqua falcata 561. 26
Hieracium pro Endivia malè ſumunt ſeplaſiarij 388. 63
Hippocampus 240. 68
Hippocampi conſideratio & opiniones 241. 20
Hippocampus locuſtæ genus ibid. 32
Hippocampi vires 242. 20
Hippocratis præceptum Crateuæ in colligendis herbis datum 6. 1
Hippogloſſum 828. 63. non eſt laurus Alexan. 829. 2. ejus vires ibid. 8
Hippolapathum 354. 1. ſylveſtre ibid. 33
Hippophaës Dioſc. 861. 66
Hippophæſtum Dioſc. 862. 10
Hippopotamus 266. 34
Hippopotamus Bellonij & Geſneri 267. 3
Hippopotamus ubi alatur 267. 20
Hippopotami vires 267. 29
Hippoſelinum 563. 54
Hirculus 34. 10
Hirundo 286. 24
Hirundinum hiſtoria 286. 50
Hirundinum vires 286. 60
Hirudinum devoratarum noxa 1002
Hirudinum curatio ibid.
Hiſtoria 763. 48. 767. 64. altera & tertia 768. 9. alia 1015. alia notabilis 972. 23. fraudis circumforanei 979. 40. ſumpti argenti vivi 999. prima de ſtibio 926. 60. ſecunda 927. 12. tertia ibid. quarta ibi. Galeni de Pœonia 655. 68
Holoſtium 687. 1. birſutum albicans majus 687. 1. ejus vires ibid. 26
Hordeum 321. 6
Hordei facultates ibid. 52

Hormi-

Index in Sex

Horminum Dioſcor. 639. 44. domeſticum 640.1.ſylveſtre ibid.Syriacum 641.10.Plinij 640.40.frugis genus 640.46
Humida loca quæ planta ament 8.30
Hyacinthus 743.32.vacinium eſt 153.42. Orientalis 743.Orientalis alter 744.1.Tripolitanus 744.36.ejus vires 744.22
Hydri ſive Natricis hiſtoria 1025
Hydropiper 717. 63.ſive Perſicaria 440.8 malè Ruellius Pſeudoeupatorium ſtatuit 440. 45. ejus vires 441.4
Hyoſcyamus 750.5. & 990.albus ibid.tertius 750.40.cur altercum dicatur 751.5. Creticus luteus 751.36.ejus vires 751.12
Hyoſcyaminum oleum 77.28. venenoſa vis 990. utriusq; curatio 990.
Hypecoum 749.12.ejus vires ibid.37
Hypericum Dioſc. 667. & 668. ejus vires ex Gal. 669. eis album florem tribuit Braſavol. 668.
Hypociſtis 158.43.ejus ſuccedanea ibid. 67
Hyſſopum 515. 28. cæruleum folio diſſecto ib. albo & rubro flore ibid. vulgatum eſſe legitimum 516.1. montanum 516. 29. ejus vires 516.33
Hyſtricis mentio 240.59

I.

Jacea ſive flos trinitatis 822. 1. altera ibid. incana laciniata 690.1
Jacobi Sylvij opinio reprobata 172.20
Jaſminum oleum 85.55
Jaſminum Hiſpanicum grandeflorum 87.1
Jaſpidum genera 964. 36. natura 964. 40 vires ex Gal. ibid. 44
Ibicis ſtercoris mira facultas 310. 69
Iberis 237. 67. & 457. 1. & Lepidium idem 238. 14. altera Paulo ibid. 49
Ibiſcus 662
Ichthyocolla 588.45
Idæa radix 724.ejus vires ibid.
Idola in cadaveribus conditis reperta 115.10
Jecinora 279.1
Jeſemin unde dictum 86.12. ejus vires ex Serapione ibid.
Ilex 180. 1. latifolia ſpinoſa ibid. 34. duplex ibid. 42. coccifera 727.12
Imperatoria 567. 1. ejus vires 566. 66. Alpina 567.33
Impia herba Plinij 625.3
Impoſtores quandoq; etiam peritos decipiunt 3. 42. eorum fraus cavenda 162.43
Incantationibus uti dum plantæ effodiuntur, vanum eſt 4.35
Indicia veneni ſumpti 977.20
Indicum 933.16
Interpretum Dioſcoridis lapſus 154.63
Intubus major 386.36. minor ibid. criſpa 387. 38. ejus vires 390.22
Inula 735
Joan. de Vigo lapſus 86.29
Jovij error 239.66
Irinum oleum 83.34. ad quos uſus præſtet 19. 28
Irio 431.30. altera ibid. ejus genera duo 432. 11
Iris & ejus ſpecies 18.24. candida ibid. 65. lutea ibid. ejus vires 19. 8. mentio ex Gal. ibi. 40. cognomento Aſtragalitis 19.34
Iſatis domeſtica 471. 38. ſylveſtris ibid. utriusq; vires 472.13
Iſchas 876. 48. ejus deſcriptio ex Theophraſt. 876. 56.
Iſopyrum 820.55
Judea Balſami deſtituitur plantis 59.59
Judaicus lapis 962.40
Juglandis deſcriptio 223. 42. vires ibid. 62. condita 224.14
Jujuba 219. 63
Juncus 731.35. floridus ibid. ejus conſideratio & vires 732. 7. odoratus 56. 1. ejus deſcriptio ibid. 42. vires ex Galeno 57.26
Juniperus 117. 44. duplex 118. 41. Dioſc. Cedrus Theophr. non eſt 118. 37. ejus lignum ad centenarios annos perdurat ibid. vires 119. 20.
Jureconſultorum locus in Digeſtis emendatus 42.20.
Jus piſcium 276. 40
Ixia 994. 1. ejus venefica natura 994. 12. non eſt diverſa à Chamæleone 994. 24. ejus veneni curatio 994. 42

K.

Kali 364. 1. majus cochleato ſemine ibid. Anthyllis altera quibuſdam 363. 67. Anthyllidem cenſet Fuchſius 648. 43
Karabe 133. 19. Succinum eſſe negat Braſavolus 131. 34

L.

Labrum veneris 493. 5. alterum ibid. 39.
Labruſca 902.3
Laburni mentio 664
Lac Dioſcor. 300. 20. intus coagulatum 997. ejus veneni curatio 998. ejus probatio ibid. 45. facultates ibid. & 302. 64. bibendi ratio 301. 58
Lacca 69. 16. Arabum de ea opinio varia ibid. 28. ejus vires & lotio ibid 38. tinctorum & Arabum differens à Cancamo 69. 44. factitiæ genera ibid. 68
Lacerta 294. 46. earum conſideratio 295. 24 majores 984. 58
Lactuca 398. 33. criſpa 399. 1. non capitata ib. floreſcens ibi. 33. foliis Endiviæ ibi. Romana 398. 63. ſylveſtris 400. 10. ejus vires 400. 3. & 30. ſylveſtris Plin. 472. 10
Lacunoſis locis, quæ herbæ increſcant 837
Ladani conſideratio 159. 58. uſus ibid. 67. vires ex Gal. 160. 11
Lagopus 697. 22. pes leporis 699. 1. ejus vires ex Gal. 698. 66
Lamium Plinij 792
Lampſana 356. 15. Plinij ibid. 52. ejus vires ib.
Lana 303.24
Lapis Arabicus 960. 64. Aſius 956. Armenius 931. 22. Armenij vires ex Alexandro 931. 54. Bezahar 940. 11. calaminaris 918. 13. plumbarius 925. 23. Phrygius 956. in oculis cervorum natus 940. 27. Pyrites 957. 38. Oſtracites 965. 40. Schiſtus 958. 67. Lincis vulgaris 311. 58. Zaffara 899. 9. eorũ generatio 896. 45. colores varij unde 899. 1. diverſa diſcrimina 899. 58. cur pellucidi 899. 63. cur graves aut leves 900. 13. cur ardeant 900. 28. cur duri aut molles ibid. erodentes ibid. 32. pragnantes 900. 37. accenduntur 101. 30. venenis reſiſtentes 976 44. in ſpongiis 965. 25. eorum vires 965. 28.
Lappa major 804. 40. major altera 805. 1. minor 834.1
Lapſus Hermolai, Manardi, & Ruellij 324 64
Lapathum 352. 56. ſanguineum 353. 1. ejus vires 354 51
Larga 102.35
Larix 104.34
Laurinum oleum 78. 32. ejus vires ibid. 46
Laricis hiſtoria 101.7
Lathyris Dioſc. 867. 54. ejus vires 868.10
Laurus 125. latifolia ibid. Apollini & Jovi ſacra 126. 13. è cælo miſſa 126. 23. vires ibid. 40. lapidea ibid. 50. ſylveſtris ſeu Tinus 127. 1
Lavendula ſeu Lavanda 31.38
Laurus Alexandrina 841. 1. altera ibid. ejus vires 841.16
Laſerpitium Dioſcor. 582. 18. ſeu Laſer non eſſe Belzoinum 582. 50. hiſt. ex Theophr. 583. 30. vires ex Gal. 583. 63. Gallicum 584.7
Lectio Serapionis depravata 26
Ledum 159.41
Lens 340.36
Leonicenus à Fuch. calum. defenditur 39. 41. opin. de coronopo reprobata 383. 62. ejus & Fuch. opinio improbata, qui voluerũt Celticã nardum à Saliunca non differre 33. 50
Leontopetalum 596. 5. ejus vires ex Gal. ib. 23
Lepidium 238. 59. & 456. Plinij ibi. 62. Pauli ibid. 69. Piperitis 457.1
Lepus marinus & terreſtris Dioſc. 261. 50 marinus venenum 262. 50. marinus alter 262. 26. terreſtris 262. 59. marini veneni ſigna 1000
Leviſticum vulgare 564. 1. Smyrnium cenſet Fuchſius 564. 28
Leontopodium verum 828. 14
Lemnia terra cenſetur bolus Armenus 938. 65 nova hiſtoria à Gal. diſſentiens 939. 8. lotio 939. 50. tres differentiæ 938. 9. vires 938. 40
Lens paluſtris 783. 22. altera ibid. tertia 784. 14
Lepores aĕq; gignere vana eſt opinio 262. 68. bina jecora habent 263. 37
Lentiſcinum oleum 78. 50. ejus vires ibid. 60
Lentium vires ex Gal. 340. 29
Lentiſcus 105. Roboris magnitudine 105. 23. ejus vires ibid. 50
Leucacantha 502. ejus vires ex Gal. 503. 20
Leucas 598. 60. duplex 599. 1
Leucoium album & purpureum 632. 16. aureum ibid. ejus vires 632. 66
Libanotis ſeu Roſmarinum 575. 25. fructifera Theophr. 564. 6
Libri qui explodendi 5. 4
Libyſticum idem eſt cum Liguſtico 547. ejus vires 548
Lichen. 732. 33. ejus genera ex Plinio 732. 47 733. 46 vires ex Gal. 280. 44
Lichenes equorum 136. 62
Lignorum marcor 67. 26
Lignum Aloes ibid.
Liguſticum 547. alterum Liguſtrum

Liguſtrum 153. 15 convolvuli ſpecies Servio Gram. ib. 60. Aegyptiacum 154. 24. ejus vires ibid. 10. oleum & ejus vires 154. 6. aqua ibid.
Lilac 854. 32
Lilium convallium 631. 1. ejus vires ibid. 42 ephemerum vocat Fuchſius 780. 52
Lilium Dioſc. 599. 60. eorum conſideratio 600 38. hiſtoria ex Plinio 600. 45 facultates 601. 5. ut eorum annum vireat 600. 61
Limonium Dioſc. 695. 66. alterum ibid. vires 697. 10
Limonia mala 206. 14. & 208. 23
Lingua ſerpentina 447. 37. avis 128. 68
Linum 333. 40. ſylveſtre 334. 1. anguſtifolium ibid. ejus vires ibid. 68
Linum vivum 963. 6
Liquidambar quid 90. 50
Lithoſpermon 656. 50. majus 657. 1. minus ib. harundinaceum 657. 32. ejus hiſtoria ex Plin. 657. 34. vires 657. 50. fruteſcens anguſtifolium 658. 8. arvenſe radice rubra ibid.
Lithocolla 965. 37
Litera & ſcopulos qua planta ament 8. 41
Lixivia pilopaeorum 998
Locuſta 284. 26. in cibis 284. 69. debellantur 284. 5. earum agmina in Italia 284. 65
Loligo ſive Calamare 265. 25
Lolium 331. 40. ejus vires 332. 6
Lonchitis Dioſc. 660. altera Dioſc. 660. aſpera major 661. aſpera minor ibid. Plinii ibid. ejus vires ex Gal. 662
Loniceri & Tragi error circa Ocymum 408 lapſus circa locum natalem cupreſſi 117. 1. error 157. 6. lapſus 192. 12
Lora 907. 50. ejus parandae ratio ex Gal. 907. 60. facultates 907. 66
Lotus ſylveſtris 608. 2. urbana 809. 1. ſylveſtris ibid. utriuſq; vires ex Gal. 809. 54. arbor 211. 10. Plinii ibid. 34. Africana 212. 4. & 64. Italica ibid. 16. Athenaei non zizyphus 213. 1. Aegyptia 811. 53
Lunaria minor 647. 20. ramoſa ibid. alia 647. 62.
Luparia 762 5
Lupini ſtercoris vires 310. 48. jecoris vires 279 34
Lupinus 344. 32. ſylv. luteus ibi. Caeruleo flore anguſtifolius 345. 1. eorum facultates ib. 10
Lupulus 839. 10. ejus hiſtoria & vires 839. 54
Lychnis 599. 8. ſylv. ibid. 30. ſylv. alba multiflora 706. 20. vires ex Gal. ibid. 49
Lycium 168. 5. Italicum ibid. 30. adulterinum ibid. 64. ejus vires 169. 10
Lycopſis 704. 50
Lyncurius 311. 55
Lyſimachia 675. 14. altera ibid. ejus vires ex Gal. 676. 4
Lythargyrium aliud ex auro, aliud ex argento fieri falſum 926. 56. ejus vires ex Gal. 929. 63

M.

Macer 134. 10. & Macis differunt 134. 14 & 50. ejus facult. ex Gal. ibid. 26
Mena 273. 35
Magnetis lap. hiſt. 960. 26. differentia & delectus 960. 36. vires ex Gal. 960. 59. veneficavis & auxilia 998
Mahaleb à Phillyrea diſcrimen 156. 58. vires ibid. 68
Majorana 535. 23
Mala aurea 760. 69
Maja 251. 68
Mala 200. 63. eorum vires 201. 33. Punica 193. 8. eorum vires ex Gal. 194. 44. dulcia ad pleuritidem 201. 65. Cotoneorum conſideratio 201. 66. Melengena 760. 28. inſana 760. 46. horum vires ibid 62
Malabathrum 41. 62. ejus hiſtoria ex Arriano 42. 50
Malabathrinũ oleum 85. 50. unguẽtum 42. 6
Malicorium 194. 25. ejus vires ibid. 37
Malva 359. 1. major ibi. Roſea flore pleno ibi. 33. arbor Plinio ibid. major altera 360. 8 quarta ibid ejus vires 360. 42
Manardus arguitur 166. 40. ejus opinio de Ptiſana 322. 4. opinio non accepta 538. 8. error officinar. Nardum nec Indicam nec Syriacam eſſe 30. 22. Dolichos erviliam eſſe volentu 414. 53. lectio non probata 90. 17. & Fuch. opinio reprobata 313. 23. dubium ſolutum 855. 26
Mandragora 990. ejus venefica natura 991. 1 noxa remedia 991. 8. mas & fœmina 759. 38. humana forma factitia 759. 50. Morion vocata 760. 25. ejus vires 761. 2
Manna thuris 92. 67. & 96. 50. & 94. cœleſtis 94. 40. Arabum 94. 58. ejus hiſtoria ex Gal. 95. 3. ex Plinio ibid. 12. in comitatu Goritienſi & foro Julij 95. 20. in Agro Tridentino ibi. 25. ſecto arborum cortice manans 95. 43. ejus temperamentum & vires ibid. 57
Marcelli error 423. 52. error Pinum Tedam interpretantis 100. 62. & Symphoriani error Perſicam & Perſeam idem cenſentium 203. 68. ignoratio 264. 31. lapſus 324. 15. Is reprehenditur 153. 56. ejus error 341. 39
Margaritarum hiſtoria 243. 44. ea proveniunt in Bohemia 244. 2
Marrubium 604. 23. ejus duo genera Theoph. ibid. 36. vires Matthiolo. 604. 43
Marſi ut viperas capiant 1016
Marum Dioſcor. 536. 45. & 537. 1. ejus mentio ex Galeno 536. 51. Italia peregrinum 537. 5
Maſtiche duplex 106. 56. ejus conſideratio 105 33. cura & vires ibid. 51. oleum. 79. 7
Martagon. 600. 4
Matricaria 651. 1. non eſt Artemiſia 650. 66 eam Artemiſiam ſtatuunt Monachi & Fuchſius 618. 24
Matthioli teſtimonium adverſus Geſnerum 770. 47. adverſarij notantur 331. 52
Meconium 991. 50
Medica Dioſcoridis 415. 40
Medica malus 204. 62
Medicinae ſcopi duo. 15. 45
Medicamenta peregrina cur adulterentur 85. 10. adulterabantur etiam Galeni tempore 2. 34
Medicorum quorundam opinio exploſa 2. 46 munus neglectum 3. 26
Medicorum & Seplaſiariorum error in Caſſia ſuccedaneo 46. 30
Medium ſive viola Mariana 699. 40. ejus vires ibid. 60
Medulla vires 307. 58. in cibis facultas 308. 5
Megalinum oleum 84. 20
Methenbethene 228. 69
Mei conſideratio & hiſtoria 24. 56. vires 25. 5
Mel 312. 23. heracleoticum 313. 10. ejus genera non roſcida ibd. 13. heraclia 987. ericeum 141. 42
Melanteria 942. 50
Melanthium ſativum 580. 1. ſylveſtre ibid. ſylveſtre ſecundum 580. 33. ejus vires 581 23. oleum 77. 56
Melegeta ſemina Cardamomi quibuſdam 28. 13.
Melitites lapis 961. 8
Melica conſideratio 329. 49
Melilotus ſive Sertula campana 535. 39
Melilotus Italica folliculis rotundis ibi.
Meliloti hiſtoria 536. 14
Meliloti vires ex Gal. 536. 18. deſcriptio ex Serapione 536. 22. Germanorum 809. 51
Melinum oleum 80. 50
Meliſſa 602. 35. Conſtantinopolitana 602. 25
Molucana 603. 15
Meliſſa Moldavica ibid.
Meliſſophylli duo genera 603. Conſtantinopolitanum 603. 50. alterum ibi. 58
Melochites lapis 932. 25
Melongena 706. 28
Melopepones Gal. an noſtri Melones 397. 50. eorum facultates ex Gal. 397. 50
Memithe 588. 24
Memphites lapis 963. 46
Mendeſium 84. 60
Mentha Dioſc. 525. 62. prima 526. 5. altera ibid. criſpa verticillata ibi. 38. ejus vires Matthiolo ibid. ex Gal. 526. 65. Graeca 527 24. ſylveſtris Galeni quid ibid. 6. Graeca hiſtoria ibid. 19. & vires ibid. 64
Menthaſtrum ib. 24. ejus vires ibid.
Mercurialis ſpuria 892. 9. mas 890. 36
Mercurialis fœmina ibid. ejus vires 891. 12
Mergi jecur & venter 279. 49
Meſoſpherum Malabathrum 42. 63
Meſuis & Braſavoli lapſus 572. 45
Meſpilus 209. 30. Theoph. 209. 66. altera 210 12. Aronia ibid.
Meſpilorum uſus ibid. 34. duo genera 149. 52
Metellarum nucum veneficium & remedia 991
Metopium 84. 46
Metallorum ortus 897. 60. efficiens cauſa 898. 24. differentia plures 899. 16. unum cur citius altero comburatur 899. 50
Methodus qua uſus Dioſcorides in ſuo opere 15. 30
Meum Athamanticum praeſtantius 25. 1
Mezereum non eſt Daphnoides 842. 38
Microſpharum Malabathrum 42. 63
Milium 328. 1. ejus vires ibid. 30. Indicum 329. 58. ejus aliud genus ibid. 61
Millefolium aquaticum pennatum, ſpicatum 813. 1. aquaticum cornutum ib. aquaticum 797. majus 798. minus 798
Millegrana 677. 11
Millepeda 277. 20. earum uſus ibid. 49
Minium Dioſcoridis quid nobis ſit 934. ejus genera Plinio 935. 14
Myropolarum ignavia & lapſus 76. 56
Mirum admodum auxilium 202. 47

Miſy 942.42
Mituli 244.40
Molochia Mauritanis quid 146.14
Molucha 603.53
Molybdana ſeu Plumbago 978.18. *lithargyrij ſpecies eſt* 928.36. *ejus vires ex Gal.* ib.45
Molybdoides 925.23
Moly hiſtoria ex Theoph. & Plinio 543. *vires ex Gal.* 544
Momordica 884. 23. & 623. 3. *genus Geranii* 885.10
Monachi reprehenduntur de Cardamomo 28.44. *eorum lapſus* 238.44. *jactãtia circa Ocimum* 406.68. *error* 495.12. *error ſanguinem draconis cancamo ſubſtituentium* 70.25. *opinio exploſa, dum Juncum odoratum offic. ſpurium cenſent* 56.50. *erratum in Tragacantha* 504.68. *error* 144 62. *opiu. exploſa* 95.35. *error in Ammi* 557. 63. & *Plinii error* 186. *Carvi ſemen Carotarum ſtatuentium* 554. 7. *hallucinatio* 699 *opinio de Galanga falſa* 23.50 *error Melanthium flavum cuminum ſylv. ſtatuentium* 555. 60. *lapſus* 529.53. *error* 581. 15. *opinio falſa de Macere* 134.39
Monophyllon 709.1
Morochthus lapis 961.24. *ejus vires* 961.48
Morſus diaboli 464.69
Morſus Gallinæ ibi.60
Morus 230.18. *alba ibi. ejus vires* ibi.66
Moſchi odorati hiſtoria ex Ruellio 65.54. *vires* 66.13. *probatio* ibid.21
Muli rabie tentantur 1008
Mullus piſcis 265.56. *ejus facultas ex Gal.* 265 64
Mumia 112.63. *ejus vires* 113.48. *duplex* 114 27
Muria 948.58
Muris aranei morſus nota & curatio 1020
Muris conſideratio 298. *alia genera* 299.48 *montanorum conſideratio* ibi.11
Mus araneus 297.60
Mus montanus 299.12
Mus napelli antidotus 993.50
Muſa 189.47. & 192.60. *quid apud veteres* ibi.60
Muſcus marinus 794. *Plinii ib. ejus vires ex Plin.* 795
Muſcus arboreus 65.1. *malè Calamo ſubſtituitur* 58.63. *terreſtris ibid. ejus nomina* 64.50. *vires ex Gal. & Arabib. ibi.* 60. *Laviceus nobilior* 64.55 *terreſtris conſideratio* 65.32. *ejus vires ibid.* 38. *terreſtris clavatus* 120.13
Muſtela 269.48. *ejus natura & vis* 270.42
Myagrum 815.20. *monoſpermon* 816.1. *vires ex Gal.* 815.63
Myrica 139.64. *ejus conſideratio & vires* 140 40. & 62. *medicina ibid.* 54
Myriophyllum 812.12. *alterum ibid. ejus vires ex Gal.* 812.58
Myrobalani Chebuli 856.10. *Indi. ibi. Citrini* 857.1. *Bellerici ibid. eorum vires* 856 63
Myriſticarum vires 225.23
Myrtidanum 196.38
Myrti uſus 197.3. *vires Galeno & Matthiolo* 197.10.
Myrrha 87.12. *ejus hiſt. ex Theoph.* 88.30. *hiſt. ex Plinio ibid.* 15. *vires in febri* 88.53
vires ex Gal. ib. 66. *ſuccedanea* 89.5. *Bœotica* ibi.11
Myrrhis Dioſc. 813.52. *ejus vires* 814.38
Myrteum condimentum 197.9. *oleum* 77.61 *ejus parandi ratio* 78.20
Myrtus Romana 195.19. *Tarentina ib. exotica* 196.1. *maxima* ibid.
Myxa & Myxaria 219.60

N

Napellus 768.1. *Moyſis* 769.14. & *Toxicum differunt* 769.22. *ejus vires* 767 60. *venenum & remedia* 993.33.
Narciſſus primus 858.40. *ſecundus* 859 1. *Conſtantinopolitanus ibid. quartus* 859.32 *quintus ibid. ſextus* 860.1. *ſeptimus ibid. octavus ib.* 33. *nonus ibid. ejus vires ex Gal.* 861
Narciſſinum oleum 82.46
Nardus Italica 31.36 *ejus vires ib.* 50. *montana conſideratio* 34.60. *vires ex Gal.* 35.42 *Indica* 29.41. *Indicæ vires ex Gal.* 32.8 *Celticæ conſideratio* 33 5. *Celtica ubi naſcatur ibid.* 11. *Celticæ cum Lavanda comparatio* ibi.24
Nardinum oleum 85.40
Naphtha 111.50. *ejus nomina* 115.66. *duplex* 116.6
Napus 348.48. *ſeminis vires* ibid.
Naſtos 138.6
Naſturtium 425.33. *criſpum latifolium ibid.* 38. *criſp. anguſtifolium* 426.7. *latifolium ibi.* 40. *ejus vires ibid.* 17. *aquaticum minimum* 380.38
Naxius lapis 966.1
Nerium ſive Rhododendrum 775.40. *vires* 775.69. *malefica natura* 989. *veneni curatio* ibi.
Neſrim Serapioni quid 167.62
Nicolaus Mirepſ. damnatur 247.31
Nicotiana major latifolia 751.38
Nigella Cretica 581.40
Nipotella 528.48
Nitrum 950.30 *ut conficiatur ex Plinio ib.* 50 *ejus vires ex Gal.* 951.15
Nomina varia ſimplicium Dioſcoridi adulterina ſunt 7.45
Nucis Indicæ conſideratio 224.28. *myriſticæ conſideratio* 225.10. *vomicæ & metellæ* 226.3.
Nuciperſica 202.63
Nuclei pini vires 223.5. & 103.37
Nugatoris cujusdam opinio exploſa 468 67
Nummularia 716.60
Narcaphthum 68.50
Nux avellana 229.14. *juglans* 223.34. *Indica* 224.40. & 227.58. *Myriſtica ibid.* 66. *Metel.* 225.36. & 228.3. *vomica ibid.*
Nymphæa Dioſc. 64.2.55. *alba* 643.5 *lutea ibid. parva* 644.1. *alias Græcorum alias Arabum perperam ſtatuit Fuchſius* 643 40 *ejus vires ex Gal.* ibi.23

O

Ochra 933.32
Ocimaſtrum 706.20. *ejus vires* ibid.59
Ocimum majus 408.1. *medium ibid. ſylv.* 538 10. *latifolium criſpum* 408.35. *Gariophyllatum* 407.35. *citratum* 406 61. *ejus degeneratio in ſerpillum* 407.64. *vires* ib.67
Ociminum oleum 81.60
Ocimum ab ocymo differt 408.6. *antiquorum quid ibid.* 11. *non eſt planta* ibi.20
Odoratarum herbarum catalogus 11.19
Oeleomeli quibusdam ſtyrax 90.48
Oenanthe 904.10. *prima* 627.38. *ſecunda ibi. tertia* 628.38. *quarta ibi. ejus tria genera Cortuſo* ibid.31
Oenanthinum oleum 80.64
Oeſypus 303.24
Officinarum lapſus 2.54. *ignorantia & abuſus* 3.1. *lapſus in herbis ſiccis reponendis* 6.25. *error* 788.6
Olea ſylveſtris 176.22. & 117.1. *domeſtica ibi. Aethiopica lachryma* 176.52. & 178.4 & *quercus odium* 177.67
Olei conſideratio 74.46. *uſus apud veteres ib.* 50. *facultates ex Gal.* 74.68. *ſylveſtre* 75 14. *factitium duplex ibid.* 38. *compoſitum ibid.* 42. *veterum* 79.58. *lini* 333.64. *Omphacinum* 73.66. *ſylveſtris oliva* 74.11 *ſicyonium ibid.* 27 *ſcorpionum Matth.* 980 56. *Cicinum* 76.4. *Ricinium ibid.* 18. *è ſemine Ebuli ibid.* 23. *Amygdalinum ibi.* 34 *ſpicæ* 32.1. *chalcanthi* 942.13. *ex ovorum luteis* 283.23. *balaninum* 855.12. *è terreſtri hedera* 468.64. *è Tritico* 318.68. *de Reſina larigna* 102.44. *è nucib juglandib.* 77.23. *è ſtyrace* 90.28. *de Liquidambar* 90 54. *Fraxini* 128.65. *è ferro parandi ratio & vires* 924.34. *è Jaſmino* 86.47. *Aſari* 36.60. *nucleorum Armeniacorum* 204.56 *ex nucibus Indicis* 225.3. *ex Ladano quomodo paretur* 160.5. *Juniperi* 119.4. *ex virgæ ſanguineæ baccis* 214.15. *ex ſcorpionibus vires* 254.31. *Myrrhæ* 88.58. *terrenorum vermium* 297.40
Oleaſter Rhodius 62.63
Oliva Bohemica ſive Elæagnos 174. *earum genera decem* 177.48. *eas condiendi ratio ib.* 60. *vires* 178.20. *ſylveſtris oleum* 74.11
Olyra 324.8. *ejus & Secalæ differentia ib.* 28
Omnimorbia 360.51
Omphacium Dioſc. 904.52. *ejus vires ex Gal.* 905.3
Omphacinum oleum 73.66
Onagra 816.31. *ejus vires* ibid.53
Ova barbi piſcis nocua 1004
Onobrychis 667. *ejus vires ex Gal.* ibid.
Onoſma 642.26. *ejus vires* ibid.40
Opaca loca, quæ herba ament 8.51
Ophioſcoridon 422.1
Ophites lapis 965.6. *marmor ibid.* 13. *ejus vires ex Gal.* ibi.17
Ophioglоſſon 447. *ejus vires* ibi.42
Ophris 846.32. *ejus deſcriptio & vires* 847.6
Opij venefica natura 991.66. *ejus curatio* 992 12. *facultas* 476.57 *ut adminiſtrandum* 747.20
Opinio quorundam de Acino exploſa 538. *improbata circa Paliurum* 14434
Opobalſamum 60.40
Opuntia 235.14. *Oppidaqua herba ament* 8.60. *Oreoſelini conſideratio* 563.20
Origanum 519.32. *Heracleoticum* 519.4. *Origanitis folio ſubrotundo ibi.* 37. *vulgare ibid. ex Creta* 520. *ejus vires* ibid.36

Ornitho-

Ornithogalum primum 412. ſecundum ibid. majus ſpicatum 413.15
Oriza 326.55
Ononis 500. 56
Orum ſive Orneogloſſum 128.58
Orobanche 409.1. Theophraſti alia ibid. 20. ejus faculsates ibid.35
Orobus 343.12. Creticus ibid.
Oſſifragus 285.14
Oſtracites lapis 965. 40
Oſtryx Theophr. 854. 66
Oſyris 837.18. ejus vires ibid.34
Othonna 469. 20
Ovum 282.13. eorum partes 283. coctura diverſa 282.55. vires 282.66
Oxalis ſive acetoſa 553.33. duplex ibid.59.
Oxyacantha legitima 149.5. Paliurum quidam male ſtatuunt 147.3. ejus vires ex Gal. 151. 52
Oxylapathum 353.1. Plin. ibid. 54. ejus vires ex Aëtio 354. 66
Oxymel ex Acoro 23.2
Oxymelitis confectio triplex 911. 25
Oxys Plinij 609.43

P.

PAcovera 192. 66
Pederos Pauſaniæ 500.30. & 402
Pæonia mas 655. 20. fœmina ibid. ejus vires ex Gal. 655.62. fœmina flore pleno 656. 1
Paliurus 146. 35. eam quidam Rhamnum confingunt 144. 34. Theoph. varia hiſtoria 146. 50. ejus deſcriptio ex Plutarcho ibid. 68.
Palla marina 953. 60
Palma 188. 20. ejus conſideratio & hiſtoria 188.48. in Cypro 189.42. ejus genus in India 190. 57. 66. Elate quid ſit 192. 2. earum vires 192.13. vinifera ibid.54. ejus cerebrum quid 497. 20
Palmulæ optimæ 188.48. Thebaicæ 190. 66
Palma Chriſti major 637.32. minor 638. 1
Paludapium Ruellij 563.13
Paludoſa loca quæ herbas ament 8.33
Pamphili tractatus de herbis fabuloſus & ſuperſtitioſus 4.39
Panaces Heracleum Dioſc. 544. Aſclepium 545. Chironium Dioſc. 545. Chironium minus 546. ejus vires ex Meſue 546
Pancratium 453.16
Panicum 328.64. domeſticum ibid. ſylveſtre ibid. ejus vires ibid.43
Panis quis optimus 318.60. bordeacensis 322.7
Pannum in larice naſcens & ejus uſus 102. 58
Papaver corniculatum Dioſc. 747. 50. ſpumeum Dioſc. 747.60. ſpinoſum 748.41 corniculatum rubrum 748.6. corniculati vires ex Gal. 748.37. erraticum Dioſcor. 744. 66. ſativum Dioſc. 745. 10. polyanthos 746.12. ſativi tria genera Plinio 746 44. ſuccus ſive Opij facultates 746. 57
Papyrus Nilotica 138.40
Papyri conficiendi ratio 139. 14. quoddam genus 139. 21. vires ex Gal. ibid.33
Pardi fellis venenum ejusq; remedia 996
Paronychia 734.1. altera ibid. ejus vires 734 48
Parthenium Dioſcor. 650.57. ſeu Matricaria 651. num idem cum Amaraco 81.44
Paſtinaca marina 263.60. ejus radij vires 264.34
Paſtinaca marina ictus ſigna 1019. remedia 1019
Paſtinaca domeſtica 548. ſylveſtris ibid. erratica 549. ejus vires 549. major ſylveſt. 401. 66.
Pavonum ova peſſima 282.52
Pauſanias de Platano 127.62
Pecten veneris 403.1
Peplus 868.38
Peplis 869.1
Peponum conſideratio 396.1. & 27. ejus vires 397.42
Perdicum & Phaſianorum 282 50
Peregrinis medicamentis eſt utendum 96.8
Perfoliata 805.14. ejus vires 805 51
Perforata 667
Periclimenum 691.5. Germanicum ibid. ejus vires 691.60
Perſea 236.50
Perſeæ mentio ex Gal. 237.30
Perſica 207.66. eorum conſideratio & genera 202. 54. amygdala 202. 64. vires ex Gal. ibid. 49.
Perſicaria 440.8. altera ibid. ejus vires ib. 69
Perſonata 804. 47. ſive Lappa major altera 805.15. ejus vires ex Gal. 805. 53
Pes gallinaceus quorundam 383.55
Pes corvinus ibid.
Pes columbinus 622.35
Petaſites 806.8 flore candido 615. 20. ejus vires ibid.
Petri Criniti error de Syriacum Mannam putantis 186.60
Petri Criniti error 95.52
Petroleum triplex 116. 6. ejus hiſtoria & vis admirabilis 112.45
Petroſelinum Macedonicum 563. 36
Pettimborſa 481.50
Peucedanum 579.1. Officinarum adulterinum ib.30. vires ex Gal. 579.36
Πεύκην Pinum eſſe probatur 103.68
Phœnix 723
Phalangium Dioſc. 606.58. & 607.1. ejus vires ex Gal. 607.38
Phalangiorum genera ex Aëtio 1017. ex Plinio 293.59. ictuum ſigna & curatio 1017
Phalaris 658.55 ejus vires ex Gal. ibid.
Pharicum 992. 24. ejus veneni conſideratio 992.30
Pharmacopolarum error in Dialacca 70.13
Phaſioli 341. 16
Phaſiolorum coctura 414.65. vires ibid.61
Phellodrys & ejus hiſtoria 181.66
Phillyrea 154.50. media 155.1. anguſtifolia ib. 33
Photel 192. 67
Phrygij lapidis conſideratio & vires 956
Phu majus & ejus hiſtoria 37.56
Phu minus ibid.61
Phu minimum 39
Phu vires Matthiolo 38. 45
Phyllitis 606.1. ejus vires ibid. 43
Phyllon 633. 42. Theophraſti 633. 54. Ruellij ibi. 63. teſticulatum 634.1
Phyteuma 827.40
Picea 102.4. & 104.40. ejus hiſtoria 102. 53
Picem Plinius Cedriam vocat 123.58
Pilæ in badorum ventriculis 953.60
Piloſella 687.40. major repens, minus hirſuta ibid. ejus vires 686.60
Pilula de Mezereo 872. pro tabidis 525.42
è chamapityde 670
Pimpinella Italica 712. 58. ſaxifraga 729. 1. minor ibid ſive Sanguiſorba major 729. 37. non eſt Tragium 728.68. ejus vires 729 47. ſive ſanguiſorba minor 730
Pinei nuclei purgantes 104 6. facultates 105 54
Pinguedo Taſſi 307.22
Pinguedinis differentia & vires 306 20
Pinna ſive Aſtura 244 4
Pinorum eruca 983 64. & 291.48
Pinus & Picea 96. 63. ſylveſtris montana 97. 14. Domeſtica ibid. ſpecies & conſideratio 98. 31. ſylveſtris Mugo 98. 40. ſylveſtris Cembro ibid. Tarentina 99 18
Piperella 533.3
Piper 433.13. Indicum 28.50. montanum 842 48. & 872.27. duo genera Theophraſto ib. 59. planta in Italia 434. 5. Aethiopicum ibid. 6. corniculati mentio 434. 32. Indicum ibid. 38. Indici varietas ibi. vires 435 7. deſcriptio 437.18. longum ibid 25
Piperitis 457.1
Piſces lapidibus inſculpti 900. 52. foſſiles ibi.
Piſcium & carnium noxæ remedia 1004
Piſſaſphaltum 111.42
Piſſaſphalti conſideratio 112. 29. nomina 114 20
Piſtolochia 484.3
Piſtacia 222.8. eorum conſideratio & hiſtoria ibid.46
Piſum majus 343.10. minus ibid. cicer arietinum perperam putatur ibid. 49. eorum vires ibid. 54
Pityuſa 867.1. ejus vires ex Gal. 867.47
Pix ex Cedro 123.60. liquida 110.18. arida ib. 48. ejus facultates 111.12. oleum 110.32
Plateary error volentis Caphuram ex ſucco herbæ 106. 20
Plantæ quæ florentes colligendæ 6. 16. melioreſcunt cœli clementia & loci amicitia 8. 19. diverſorum effectuum 880.46
Plantago aquatica 666. major 375. roſea ibi. media ibid. 32. longa 376.20. aquatica ib. ejus facultates Matth. 375.43. vires Galeno 376.1
Plantarum degeneratio 8.2
Plantarum ſitus qui naturales 8.23
Platanus 127.41. ejus mira amplitudo 127.53 vires 128.2
Plinius de Elephanto 287. 28
Plinij lapſus glycyrrhizam aculeatam dicentis 485.60
Plinij lapſus 433. 53. lapſus 377. 59. lapſus de Tilia 156.50. error 510. 7. plures lapſus circa Populum 130. 36. lapſus 605. 57. lapſus de Pino 100 37. error qui Tedam propriam arborem eſſe cenſet ibid. 56. error tedam Laricis morbum volentis ib. 69. lapſus volentis laricem eſſe ſterilem 101. 14. hallucinatio 31.9
Plinius in Nardi hiſtoria deceptus 42.45
Plinius notatur 523.33
Plinij lapſus 525.22. lapſus 192.7

Index in Sex

Plinii tutela adversus Brasavolum 36.30. lapsus Fraxini folia mortifera esse 128.40 lapsus 617.40. lapsus 203.51. lapsus Ladanum ex Cisso colligentis 159.64. lapsus in ol. gleucino 83.64
Plumbum elotum 942.56. ustum 925.1. recrementum 925.14. scobis noxa & curatio 998. facultates 925.50
Podagricorum restitutio 119.12
Poëtarum fabula circa Succinum 130.54
Polemonia Dios. 681.63. ejus vires .682 13
Polenta consideratio 322.11
Polium 612.24. alterum ibid. Plinii ibid. ejus vires ex Gal. 613.5
Polycnemon 594.56. ejus vires ex Gal. ibid.
Polygala Dioscor. 836.38
Polygonatum 678 35. ejus vires 679.11
Polygonum mas 676.40. fœmina ibid. minus 677. maritimum latifolium ibid. 40. Polonicum cocciferum ibid. ejus vires 677.23
Polypi mira magnitudo 264.61
Polypodium 887.10
Polypodium alterum ibid.
Polypodii vires ibid. 60
Poma præcipua 201.48
Poma Adami 207.1. & 208.40
Pomorum Adami vires ibid. 41
Pomata paranda ratio 307.25
Pomphalyx 918.63. ejus vires 920.33
Populus alba & nigra 129.40. Lybica 130.1 vires 132.60
Porrum sectile 417.38. commune ibid. capitatum 418.5. sectivum ut faciendum ex Columella ibid. ejus facultates ibid. 19
Portulaca domestica 372. sylvestris ibid. ejus vires ibid. 51
Potamogeton Dios. 796. ejus vires 797
Potentilla 718.33. ejus vires ibid. 52
Poterium 498.1. ejus vires ibid. 41
Præcavendi venena modus 975.48
Præcautio vulgaris Principum contra venena explosa 975.50. venenorum ex medicamentis 976.55
Præcipitati vocati vis 1011
Pratis quæ plantæ latentur 8.57
Primula veris 801. altera 802
Propolis 315.38. ejus vires ibid.
Proserpinaca Apuleio 677.5
Prunella 684.11
Prunus Sebestena 218. usus & facultas 217. 20
Prunus 216.22. & 219.26. Cerea ibid. Aegytia 217.22 sylvestris ibid. 34. Poterium Cornario 498 37
Pseudoaconitum Pardalianches 766.35
Pseudoacorum 21
Pseudoapios 876.26. descriptio ibid. 64
Pseudobunium Dioscor. 823.63
Pseudocassia 46.41
Pseudoclinopodium 595.10
Pseudocostus 54.10. à Costo discrimen 54 47 quale melius & quibus polleat viribus ibi. 50
Pseudodictamnum 522.26. & 523.34
Pseudoelleborum 844.53. & 846.34
Pseudoleontopodium 828.14
Pseudolonchitis aspera 661
Pseudolotus 211.38. & 212.60
Pseudomelanthium 581.8. ejus descrip. 580.52
Pseudomyagrum 815.20
Pseudorhabarbarum 479.59
Pseudohermodactylus 779.38
Pseudostachys 605.18
Pseudostruthium 442 22
Pseudoturpetum Garganicum 831.60
Psyllium 753.1. alterum ibid. ejus vires ex Mesue 752.61. vires ex Gal. 753.40. veneni noxa & curatio 988
Ptarmica 441.28. altera ibi. ejus vires 442.2
Ptisana consideratio 322.1
Pagurus 252.50. Majam statuit Rondeletius 252.47
Pulegium §21. 22. angustifolium ibid. ejus duo genera Plinio ibid. 58. vires ibid. 67
Pulmo marinus 278.60
Pulmones variorum animalium 278.60
Pulmonaria 733 1
Pulmonaria altera ibid.
Pulmonariæ vires 732.66
Pulsatilla 462.1. rubra & lutea ibid. vires ib. 52
Pulvis contra venena 981.20
Pumex 947.64. ejus vires 948.8.
Pungitopi 840.41
Punici mali consideratio 193.62. cultura 194. 10. vires ibid. 27. arboris facultates ib. 39.
Purpurarum consideratio & historia 243.8. Dioscor. 242.45
Purpureis floribus quæ herbæ sint 12.36
Pycnocomum 876.8
Pyra 208.45. cotonea 202.34. facultas & vires 209.10.
Pyrethrum Dioscor. 573.65. verum 574.4. alterum ibid. in pratis ibid. 43. ejus vires ib. 49
Pyritæ vires ex Gal. 957.60
Pyrola 696.64
Pyrolæ vires 697.1

Q.

QUercus 178.38. qua proferat ex Theoph. ibid. 60
Quinquefolium 719.30. erectum incanum 720. palustre rubrum ib. ejus vires 721.38

R.

RAdices quando effodiendæ 5.15. optimarum notæ ibid. 29. quomodo mundandæ, siccandæ ac conservandæ sint ib. 34. earũ differentiæ in coloribus & saporibus ib. 42
Radicula seu Lanaria herba 442.12
Ranæ 270.50. earum partus ib. 67. vis 271.24. palustris venenum 1001. malef. signa & cura ib.
Ranunculus primus 457.1. secundus 458.8 tertius ibid. quartus ibid. 40. quartus flore pleno ibid. quintus 459.1. sextus ibid. 1. ejus vires 459.52
Raphanus 349.22. rusticanus sive vulgaris 350.1. eorum Theoph. genera plura ibid. 45 vires ibid. oleum 77.56
Rapum 345.63. ejus vires 347.44. rotundum 346.1. longum ibid. sylvestre ibid. 34. quomodo ab eruca vindicetur 346.66
Rapunculus 347.1. non est rapum sylv. ib. 8. Alpinus spicato similis 348.10
Recocta vires 302.46
Remedia ad convulsiones ex alvi profluvio 1004
Remedia ad varia symptomata 1003
Remedia contra venena 977.67. contra cucas 290.57. ad scorpionum ictus 1019
Resina lentisci 196.52. duplex est 110.11. Larigna officinis Terebinthina dicitur 101.58 terebinthina 109.5. earum vires ex Gal. ib. 42. larignæ vires 102.40
Resta bovis 500.69
Rha Dioscoridis 476.1
Rhabarbarum 478.20. ejus radix ibid. hist. ib. 62. ex Troglodytica regione deferri probatur ibid. 1. ejus nomenclatura 477.60. an idem cum Rhapontico 475.65. ejus vires ut augenda 479.43. falsò quidam violentum vocant ibid. 23. adulteratum ut noscendum ibid. 33.
Rhamnus primus 143.1. secundus ibi. Germanicus ibid. 32. tertius 144.1. ejus vires ibid. 64
Rhaponticum 475.42. folio helenij incano 476.1. ejus sub Rhabarbaro meminere Serapio & Avicenna ibid. 44. vires ex Gal. 477.26
Rhei tria genera Mesue ibid. 38. Turcici nomenclatio ibid. Indici nominatio ibi. barbarici nomenclatura ibid. 61
Rhodacena sunt Persica 203.35
Rhodia radix 724.10. ejus vires ibid. 48
Rhodius oleaster 62.63
Rhododendrum 775 40
Rhois plura nomina apud Gal. 186.37
Rhox 1017
Rhus 186.1
Rhus duplex Theophrasto ibid. 56
Ribes officinarum 151.10
Ribes offic. usus ibid. 28
Ricinus animalculum 76.19
Ricinus 862.30
Ricini vires ibid. 60. oleum 76.18
Risagalli curatio 1000
Roberti Constantini hallucinatio 128.53
Rondeletij erratum 272.62. notatur 246. 39
Rosa 165.30. græca Plinij 599.48. Rosa Hiericuntea viridis 52.23. arida ibi. earum succus & dilutum 165.67. duplex 167.55. lutea 166.50. earum genera ex Plinio ib. 51. facultates 167.52. partes & vires 166.63
Rosacei olei consideratio 80.28. omphacinum ibid. ejus vires ibid. 35
Rosmarinum Dioscor. 574.64. coronarium Dioscor. 575.19. eorum consideratio ibid. 58. historia ex Theoph. ibid. 64. sylvestre 576. 23. sylvestre minus ibid. non esse Cneorum ibid. 9. vires Matth. ibid. 10
Rostrum porcinum 388.45
Ruberta 622.50
Rubeta 270.62. ejus venenum 1001
Rubigo ferri 924.10
Rubia Dioscor. 659.1. Plinij ibid. sativa ibid. sylvestris ibid. ejus vires ex Gal. 660
Rubei flores quibus herbis emicent 12.30
Rubrica sinopica 973.5. fabrilis ibid. 40
Rubus Dioscor. 714.20. Idæus ibid. 40. ejus vires ex Gal. ibid. 69
Rubus canis 152.37
Rubus canis non est rosa sylvestris ibid. 45
Rubi canis vires 153.9
Ruellij error Agrifolium Lotum censentis 212 38.

212.38 in unguento populeo 130.44. erratum 675.58. hallucinatio 496.18. error Atractylidem Cnicum ſylv. eſſe credentium 593.18. hallucinatio Coluteam ſenam cenſentis 572.3. erratum 529.43. error 368.55 error Laricem perpetua fronde eſſe 101.5 Hermolai lapſus 105.30. & Hermolai lapſus 462.5. lapſus 462.59. & aliquorum error de Rhab. 477.10. lapſus 443.54. & Fuchſii error de Cardamomo 28.50. error qui ſpinam infectoriam Rhamnum cenſuit 144.48. lapſus 329.47 is notatur, quòd Rhodium oleaſtrum Aſpalathum cenſuerit 62.64. croceum florem Abieti tribuit 103.15

Rumex 353.40

Ruſcus 840.24. ejus conſideratio ibid. 38. Myrtus eſt ſylveſtris 195.64

Ruta Dioſcor. 540. capraria 836.1. ſylveſtris. 541. ſylv. tenuiſolia ibid. ejus vires 541. Sylveſtris Harmola 542. ſylveſtris alterius vires 543. capraria mentio & vires 543

S.

Sabina 119.43. baccifera 120.13. ejus vires 121.8

Sacchari conſideratio 313.20. factitij inventio ibid. 58.

Saccola duplex 28.28

Sacra herba 525.37

Sanicula montana rotũdifolia, minor 7231

Sagitta major 797. minor ibid.

Sagapenum 584.28. in Apulia ibid. 46. ejus vires ex Meſue 584.49. ex Gal. ibi. 62

Salamandra venefica natura 984.24. ejus veneni curatio ib. 43

Salamandra 292.14. ejus generatio ib. 64. igne abſumitur ib. 51. aquatica ibid. 50

Sal Indum 314.55. gemma ſeu foſſitium 949.9. lacuſtre ex Plin. ib. 14. ex flumine ib. Ammoniacus 949.32. Indus eſt Saccharum ib. ejus ſpuma ib. rubigo ibi. vires 950.4. ſpuma 918.53

Saliva vires ex Gal. 312.3

Saliunca num ſit Celtica nardus 33.53

Salix 174.56. latifolia rotunda 175.1. humilis repens ib. 34. ejus lachryma triplex ib. 37. ſpuma ib. 42. vires ibi. 53

Salvia Dioſc. 524.26. Romana 527.22. major ib. 34. minor ſive Sphacelus 524.34 baccifera 525. hortenſis & ſylv. 524.66. ex Creta 525.18 ejus vires ibi. 26

Sambacinum & Sambucinum idem non eſt 86.28

Sambucus 873.19. montana 873.33. aquatica 874.1. aquatica polyanthos. 874.40. ejus vires 874 & 875

Samius lapis 966.47

Sampſuchum Dioſcor. 534.28. ejus vires ex Gal. 535.21

Sampſuchum & amaracum num idem ſint 81.34. ejus oleum ibi. 20

Sandaracha 944.55. Gracorum & Arabum differunt 118.49. alia Plinii apum cibus 118.68. Ariſtotelis 119.3. Arabum eſt gummi juniperi 944.53. vires ibi. 68. venefica vis & curatio 999

Sandycis conſideratio 930.30

Sanguis 308.53. ejus conſideratio 309.1. experimenta vana ibid. taurinum 996. ejus venenata natura 906. menſtrus venenum. ejuſq; curatio ibid. draconis 714.3. duplex 954.7

Sanguinaria Dioſc. 676.25

Sanguinella 383.49

Sanicula 684.24. ejus aliud genus ib. 34. vires ibid. 26

Santalum album & citrinum 63.25. rubrum ibid. eorum conſideratio & vires 63.49. hiſtoria 64.18

Santolina 117.22

Sapinus 103.20

Saponaria 442.22

Sapphirus lapis 963.20. ejus vires ibi. 29

Sarcocolla Dioſcor. 587.48. ejus vires ex Arabibus ibi. 64

Sardonia herba 990. ejus venenum ejuſq; curatio 990

Satureia Dioſc. 532.23. altera ibi. Columella 532.68

Satyrium Dioſcor 636.42. erythronium ibid. 54. primum 637.1. baſilicum pratenſe maculoſum 638.1. ejus vires ex Gal. 638.67

Saxifraga vera Dioſc. 693.24. alterius ſpeciei ibid. tertia 693.6. quarta ibid 40. magna 694.40. multa planta dicuntur 695.35. majora vires 695.30

Scabioſa major 688.23. minor ibid. officin. 689.35. argentea anguſtifolia ibi. ejus vires 689.12

Scammonia Dioſc. 869.60. Monſpeliaca 871.1. ejus laſiones & vires ex Meſue 870.48

Scandix Plinij 403.45. & 402.54. Cretica 404.1. Italica 403.1. ejus vires ex Galeno ibid. 48

Scariola qua ſit 387.23. domeſtica 390.51, minor offic. ibid. 54

Scebra 863.62

Schiſti lapidis conſideratio & vires 959.3

Scilla 453.23. veneficiis adverſatur 14.10. ejus venenata noxa & curatio 987.3. inter venenatas Avicenna meminit 987.10. Hiſpanica ibid. major radice rubra 454.1. ejus præparatio ibid. 18. vires ibi. 38

Scincus 295.47. Vicentinus 296.6. Aegyptij hiſtoria ibi. 17

Sciurus 299.52. ejus conſideratio 300.7

Sclarea 640.33. ejus hiſt. 639.67. vires 640.35

Scolopendra 256.58. marina Rondeletij 257 22. venenoſa conſideratio 1018. morſus remedia ibi marina ibid.

Scolopendrium quid 606.12

Scopa 141.58

Scordium 613.22. Creticum optimum 614.8. ejus vires ex Gal. 614.12

Scoriæ vires ex Gal. 924.29

Scorodopraſum 423.40. vires ibi. 67

Scorpena 255.3

Scrophularia 791. paluſtris 793. flore luteo ibid. ejus vires 792. minor 468.36

Scorpio terreſtris 253.50. horum genera novem ibid. fœtus 254.14. aligerus 254.22. facultates 254.30. genera octo ex Nicandro 1018. ictus & curatio ex Aëtio 1019

Scorpioides 895.4. ejus facult. ibid.

Scorzonera Hiſpanica 410.33. Bohemica ibi. ejus vires 411.12

Scythica Theophr. 486.35

Sebeſten conſideratio & hiſtoria 218.9. facultas ibi 30. Doſis 218.42

Secacul quid 679.3. ejus hiſtoria 505.41. ab Eryngio differt ibid. 36

Secale 324.19. vulgaris vires ibid. 61

Securidaca major 641.40. minor ibi. ejus vires 642.18

Sedum majus 784.43. minus Dioſc. ibid. tertium Dioſc. ibid. 64. acerrimum 785.66. ejus vires ex Gal. 786.48

Selago Plinius 119.63

Selenites lapis 963

Sempervivum majus 785.1. minus mas ibid. minus fœmina 785.33. minimum ibid. arboreſcens 786.12. arboreſcens alterum ibi.

Semen ſanctum ſive Semenzina 511.1. Abſinthij marini non eſt 510.21

Sena 571.8. acutioribus foliis ſeu Alexandrina ib. non eſt Delphininum 571 56. ejus delineatio ibi. 62. folliculi virentes purgant 572 48. dilutum cur tormina ſequantur, ibid. 62. & ejus diluti vires 573.5. vires ex Meſue & Serap. ib. 20

Senecio Serap. 377.63

Senecio 793 major ibi. ejus facultates ex Galeno 793

Senecta anguium 261.14

Seminum & fructuum in plantis diſcrimina 13.7

Semina herbarum colligenda 6.46

Sepis fera conſideratio 1022. morſus ſigna & remedia. ibid

Sepia 264.45. earum facultates 265.22

Seplaſiariorum lapſus in ol. Maſtich. conficiendo 79.12. error in Celtica Nardo 33. 38

Seps 295.1. inter mortiferos ſerpentes Aëtio 295.32

Serapionis interpretis lapſus in pede columbino 52.15

Serapionis lapſus 156.65

Serapionis lapſus 95.54

Serapionis lapſus 210.20

Seres Pauſaniæ 231.18

Seri lactis vires 302.50

Seriphium Aegyptium 510.40

Seris ſive Intybus 386.25

Seridis conſideratio 387.1

Serpens marinus 256.2

Serpentem marinum Plinius cum Dracone confundit 256.36

Serpentina pulvis ſingularis 1014

Serpentinum venenum nõ eſſe frigidum 1013

Serpillum 533.32

Serpillum alterum ibid. ejus vires ex Galeno 534.13

Serratula 672.32

Serratulæ vires 673.5

Sertula campana 535.35

Seſaminum oleum & ejus vires 77.19

Seſamoides magnum Dioſc. 847.42. parvum Dioſc. ibid.

Seſamum 330.50. ejus vires ex Galeno 331.18

Seſeli Maſſilienſe 550. Maſſilienſe nonnullorum 550

Seſeli Aethiopicum 550. Aethiopicum alterum 551.1

Seſeli Peloponenſe ibid.

Seseli Creticum majus ibid. 40. Creticum minus ejus vires ex Gal. 552 12
Sferra cavallo 647.18
Sideritis Dioſc. 710.32 heraclea 711.1. ſecunda ibid. vulgaris hirſuta 711.33. tertia ibid. quarta 712.1. Fuchſii 610.69. ejus vires ex Gal. 712.64
Sideritis lapis 960 34
Sigillum Salomonis 678.63. S. Mariæ 443.56
Siligo antiquorum 324.36
Siliquæ 199.40. mel fundentes 200.7. earum vires ibi.14
Silurus 271.58. ejus conſideratio 272.32
Silybum 854.12
Similitudo quarundam partium in plantis 10.12
Simplicia medicamenta quæ pollent adversus venena 978.29
Simplicium peritiam nemo poteſt adipiſci ex librorum lectione 3.25. peritia à præceptoribus non ex libris comparatur 3.35. cognitio perficit medendi rationem 2.45
Sinapi primum 424.10. ſecundum ib. 40 tertium ibi. ejus vires 425.6
Sinapiſmus ibi.11
Sinapinum oleum 77.56
Siſer primum 351.20. ſecundum ib. apud Plinium 352.8. Tiberio Caſ. gratiſſimum ibi. 20. ſylveſtre ibi.31
Siſon 552.40. ſemen incognitum 553.4
Siſymbrium hortenſe 378.18. ſylveſtre ibid. aquaticum 379.20. aquaticum alterum ib. ejus in mentham mutatio 378 66. vires 379.58
Sium verum 377.18. vulgare ibid. ejus vires 378.1
Smarides 273.1
Smilacis conſideratio 180.58
Smilax hortenſis 415.1. aſpera duplex 165.13 aſpera 838.1. ejus radix 164.63. lævis 839.1 utriuſq; vires 839.66
Smyris lapis 395.56
Smyrnium Dioſc. 565.36. & 666.10. Creticum ibid. Plinii 565.60. ejus vires ex Gal. 566.50
Sodomeus lacus 112.22
Solani manici veneni noxa & curatio 986. 24. pomiferum fructu rotundo, molli 761. 1. fœtidum ſpinoſum 228. majus, ſive herba bella donna 756.38. majus non eſſe Mandragoram Theophr. 756.50. eorum vires ex Gal. 757.10. tuberoſum eſculentum 758.1. tuberoſi radix & fructus 758.1. hortenſe 754 1. halicacabum ibi. furioſum 754.50.
Somniferum 755.1
Solbaſtrella 729 60
Soldanella alpina 369 32
Solidago 684.11. regalis 685.5. regalis vires Matth. ibi.8
Soliſugæ hiſtoria 244 36
Sonchus aſpera 384.35 lævis 385.1. lævis altera ibi. lævis cæruleus ib. 35. ejus vires ib 40
Sorbus domeſtica 215.1. ſylveſtris ibid. torminalis 215.34. eorum vires ibi 660
Sory 942.58
Sparganium 702.8. ejus facultates 702.34
Spartium 852 14. Hiſpanicum 852.22
Spartum & Geniſta differunt 852.62. ejus uſus ex Plinio ibi.66
Spatulam Sparganium credit Ruellius 702.8
Spelta 322.68
Speronella 590.43
Sphacelus 525.34
Sphondylium 577.23. ejus vires ibi.50. Acanthum Germ. Fuchſ. vocat 577.43
Spica Celtica 34.24. Nardi eſt Nardi radix 30.37
Spina infectoria 144.1. ejus ſuccus & ejus vires ibid. 53. alba 494 39. alba altera ib. alba legitima 495.22. alba vires ib. 55. Arabica 496.5. Arabica non eſt Acacia ibi. 9 Arabicæ vires ib.45
Spinacia 361.25. ſemine non ſpinoſo 362.1. ejus facultates 363 39
Splenion 596.62
Split 807.66
Spodium 918.63
Spongiæ 954.13. earum hiſtoria ex Ariſt. 954 25. vires ex Gal. ibi.60
Spuma maris offic. 953.20. argenti Dioſc. 929.1
Sputum canis rabidi rabie afficit 972.40
Squala 835.26
Squama æris 921.38. hujus lethifera vis & remedia 998. ſtomomatis 921.36
Squillarum conſideratio 251.64
Squinanthum Officinarum 56.20
Stachys 605.10. hujus vires ib.56
Stacte 84.68
Staphis agria 850.40. hujus vires ex Gal. 850. 65. noxa & curatio 985.68
Staphylodendron 222.12. Plinij 223.2
Stellaria 819.1. ejus vires ibid. 50
Stellionum morſus remedia 985.20. conſideratio 984.55
Stercoris vires 309.60. humani experimentum ibi.65
Stercus ferri 924.20
Steriles mali quomodo fœcundæ fiant 201.60
Stimmi Plinii 926.36
Stirpes folia immutantes dū adoleſcunt 3.62 earum mutatio 8.12. imagines parum aut nihil proſunt ad ſimplicia dignoſcēda 4.7
Stœbe 988.20. ejus conſideratio ibid. 53. vires 689.28
Stœchas 518.1. ejus vires 517.64. citrina 736.1 hujus vires 737.2
Stomoma eſſe chalybis ſquamam 922.23. conficiendi ratio ex Ariſt. 922.44. idem eſt quod chalybs 922.64
Strabo de Silphio 582.57
Stramonia 228.11
Stratiotes Dioſcor. 797. millefolium 798. ejus vires ex Gal. 799
Strigmentum 74.48
Struthii conſideratio 442.54. Plinii ibid. 62 Fuch Saponariam perperam ſtatuit 443 8. ejus vires ibid.
Styrax 89.28. liquidus 85.10. adulteratio 90 27. vires ex Gal. 90.32
Sublimati epoti ſigna 999
Suber primus 181.1 ſecundus ibi. ejus conſideratio & hiſtoria ibi. 38. corticis uſus 181.50 Plinii ibi. 53. vires Matth. 182.4
Succedanea quando admittenda 981.60
Succi quomodo exprimendi & conſervandi 7.4
Succinum album 133.9. ejus varia hiſtoria 130.60. lachryma arboris Pinorum 131.17 bituminis genus Agricolæ 131.24. rubeum ib. 29. pterygophoron ibi.60
Succiſa 464.34. ejus vires ibi.43
Sudoris animalium vires & remedia 997
Suffrutices qui ſint 762
Suillus adeps 360.46
Sulphur 947.10. foſſitium 947.25. ejus faciendi ratio 947.37. ejus vires ex Galeno 947.48
Sumach 188.1
Suſinum oleum 82.15
Sicyonium oleum 74.27
Sycomorus 231.53. mentio ex Gal. 232.57. lethifera arbor 989
Sycophantæ cujuſdam calumnia depulſa 43.2
Sylvatici hallucinatio 494.13. error 368.57
Sylvij error 39.52
Sympathia & Antipathia quarundam rerum in ſimplicium materia 14.4
Symphytum petræum 682.35 majus 683.5. majus tuberoſa radice 683.5. utriuſq; vires 683.12
Syrupus violaceus 822.55. roſarum ſolutivus 166.35

T.

TAlchartæ uſum præbet Indianis 199.60
Talus ſuillus 288.24
Tamarix Narbonenſis 140.8. ejus genera 141.6.
Tamarindorum conſideratio 190 67. vires 191 42
Tanacetum 651.1. Artemiſiam ſtatuit Ruellius 618.12. ejus vires 651.43
Tarantulæ venenum & remedia 1018. conſideratio 294.17. remedium Muſica 294. 28
Taraxacon offic. 390.55
Tartarum 951 48
Taſſi pinguedo 307.22
Taurinus adeps 306.50
Taxus 773.30. ejus venefica natura 988. bacca noxia 989. glandifera ibid. hiſtoria ex Theophraſt 774. vires ex Gal. ib 16
Teda conſideratio 100 40
Telephium purpureum 472.35. ejus vires ex Gal. 473.3
Telinum oleum 81.4
Tellina 244 60
Tembul ſeu Betel 43.9
Tempus quo ſtirpiū partes legenda ſunt 5.14
Terebinthus Indica Theophr. 222.52. ejus deſcriptio 108.30. Indica piſtacearum planta ibi.65. conſideratio & vires 78 94 60
Tereniabin
Terra omnis Dioſc 966.20. Eretria ib. 25. Samia ibid. 36. Chia 967.1. Selinuſia 967. 10. Cimolia 967.18. pnigitis ibid. 24. fornacum 967 36. Melia ib. 40. ampelitis ibi. 58. obſignata. S. Pauli 1016. ſimplex 900. 901.6. compoſita ibi. medicinales 295.39
Terrantola 697.30
Teſtæ fornaceæ
Teſticulus Dioſcor. 634.60. primus 635.1. ſecundus ibid. tertius 635.33. quartus ibid. quartus alter 636.1. quintus ib. 1. canis vires ex Gal. 538.57

Libros Dioſcoridis.

Teucrium 596.36.duplex Plinio ibi. 57.alterum 597.1.ejus vires ex Gal. 597
Thapſia 851.10.ejus vires ibi.64
Thalaſſomeli Dioſc. 910.34.
Thalictrum 794.vires ibid.
Thelyphonum Theophraſti 763.7.ejus hiſtoria 762.10.ex Theophr. 764.58
Theamedes lapis 960
Theodori Gazæ error 272.32
Theophraſti error de Ulmo 135.60.locus ſuſpectus 213.50
Theriaca laudibus à Galeno celebrata 1014.depravatio 84.44.optima indicium 1003 veterum & recentiorum comparatio 978.49.bona nota 1010
Thlaſpi primum 427.5.vulgatum ſerrato folio ibid.ſecundum ib.40.tertium ib.ſaxatile minori folio 428.15.quartum ibi.villoſum 430.1.vires 247.63
Thuia ſive Thya 124.15.& 125.19
Thera minor 767.1
Thracij lapidis mentio 960.10
Thunnus 275 52.eorum captura 275.65.in cibis facultas 276.24
Thus 92.32.& 93.30.hiſtoria ex Theophraſto & Plinio 93.18.vires ibid.51.facultates ex Galeno 94.1.arbor 96.40.differentiæ ibid.43.
Thytites lapis 962.10
Thymbra 532.54.ejus vires 533.5
Thymelæa 872.1.ejus venenata potio 1003
Thymoxalme 911.60
Thymum 531.12.vulgare tenuiore folio ibid.ex Creta 531.50.ejus vires ex Galeno & Aëtio 531.59
Tigname 68.61
Tilia mas 155.33.157.42.ejus vires ibi.
Typha 626.18.Theophr.ibid.ejus uſus ibi.33
Tithymali Dioſcor.863.15.Characias 864.1 Myrſinites ibid.Paralius 864.34.Helioſcopius ib.Cyparißias 865.1.Dēdroides ib.leptophyllos 865 34.eorum hiſt.ex Theophraſt.866.10.vires ex Gal. 866.28
Tormentilla 674.34.ejus vires 673.64
Torpedo 257.46.ejus mira facultas 258.30.vires ex Gal. 258.20
Toxicum 992.42.ejus notæ ex Nicandro 993 6.& Napelli diverſa cura ib.18.& Tuſom idem ibid.26.Græcorum & Arabum Napellum non eſſe idem 992.65
Tragacantha 503.40.ejus vires Matt.& Gal. 504.18
Tragacantha officin. 172.17
Tragema quid 664
Tragium Dioſc.129.10.& 728.24.alterum 728.33.ejus vires 730.18
Tragopogon 410.1.alterum ibid.laciniatum 411.27.purpurei mentio 409
Tragoriganum 518.50.& 520.1.Plinius cum Origano male confundit 519.1
Trages 325.56
Tragi error 320.20
Tragum Dioſc. 730.60
Traſi 412.35.eorum vires ib.67
Tribulus terreſtris 692.22.aquatica ibid.ejus vires 693.5
Trichomanes 832.59.ejus vires 833.30
Trifolium 607.52.Aſphaltite 608.1.acetoſum ibid.32.acetoſum luteum ibid.pratenſe 609.1.pratenſe alterum ibid.pratenſe luteum 610.1.peltatum Creticum 611 38.ſpinoſum Creticum ibid.acutum Scribonij 608.11.pratenſis tria genera 609.45.acetoſi vires 609.38
Trinitas 610.1.non eſt Epimedium 700.13
Tripolion Dioſc.831.20.ejus vires ex Galeno 832.5
Triſſago Theophr.598.9.paluſtris. 614.4.ſeu Chamædrys 597.34
Triticum 317.1.amylæum 325.38.in lolium & lolium in triticum mutatur 331.52.ejus genera ib.54.Italicum 318.6.multiplici ſpica ibid.23.vires 319.33.Indicum ibid.40.
Tubera 413.50 eorum hiſtoria ex Plinio ibid.60.vires ex Gal. 414.12
Tubulus Plinij 104.18
Tunc 835.13
Turcicum lapis Fuchſio malè Thytites creditur 962.14
Turpetum album & nigrum 867.14.ejus venenata potio 1003.officinarum 831.28.album Alypiæ radix ibid.50.vires 831.68
Tuſſilago 614.40.major 615.20.ſive Farfugium 616.1.eam ſine flore ſcribit Plinius 614.66.duplex Plinio 615.3.tertia & ejus hiſtoria 615.59.ejus vires 616.40

V.

Vaccinia 153.57
Valerius Cordus arguitur 527.53
Valeriana rubra dicta 40.34.peregrina purpurea ibid.
Venena in ſtatum diem interimere num poſſint 974.10.ijs aſſuefieri innocuè quis an poſſit ibid.
Venenoſis cibis victitantia animalia, num exitioſam vim retineant 975.10
Venenum manifeſtantia 976.28.ejus operatio qualis 971.54.genera tria 971.57.ea quot modis mortem adferant 972.11.olfactu necantia 972.50.ſolo guſtu necantia ib.52.eorum effectus à diverſis cauſis ib.58.dupliciter agit 973.1.manifeſtis & occultis qualitatibus ſimul agentia ib.52.diverſa membra petunt, & nō primū cor ib.quādoq; morbis & alteri veneno remediū eſt 975.30.diverſi gradus effectus 1013
Venenata animalia Dioſc. 1004
Veratrum album Dioſ.842.65.nigrum Dioſ. 843.20.nigrum Tragi 845.67.utrumq; triginta edurat annis 5.52.nigri vires 846.15.noxa & cura 1003.albi noxa 1002
Verbaſcum Dioſcor.799.primum 800.ſecundum ibid.tertium.ib.ſylveſtre ib.lychnite 801.aliud ibid.vires ibid.
Verbaſculum hortenſe multiplex 801
Verbenaca 741.34.ejus vires 742.33
Verbena nodiflora 742.40
Vermes in capite cervi 290.11.terreni 297.36 terrenorum vires ibid.40.lignorum uſus 137.3.
Vernix liquidus 718.60
Veronica mas 513.32.mas ſupina 514.1.fœmina ib.ejus vires 513.30
Verrucaria 894.5
Veſicaria repens 885.20
Veſparum ictus & remedia 1016
Veſtes ex Amianto 962.63
Veteramentorum vires ex Gal. 281.10
Vetonicarum florum deſcriptio 436.53.vires ibid.66.
Viburnum 186.1.ejus hiſtoria ibid.62.vires 187.12
Vicia 416 36
Victus ratio demorſis à cane rabido inſtituenda 1011.eorum qui venena ſumpſerunt 977.53.
Vinetis quæ herbæ latentur 8.59
Vinca pervinca 680.6.Chamædaphne 842.42.perperam Chamædaphne ſtatuitur 680.25
Vincetoxicum 592.18.ejus vires ibi.54
Vixi natura 905.30.facultates varie pro modo uſus 906.24.id cui ætati conveniat 906.45.nive refrigeratum malum 906.48.optimi notæ 906.57.Pucinum generoſum ibid.60.ex palmulu Plin.188.66.helenites 73.24.ex pyris 913.33.Oenanthinum 913 40.ex Punicis 913.44.roſaceum 914.1.myrtites 914.10.myrſinites ibid.16.lentiſcinum & terebinthinum ibid.24.palmeum ibid.30.ex caricis factum ib.43 reſinatum ibid.56 ſtrobilites ibid.66.Cedrinum & alia 915.1.picatum ibid.20.abſinthites ibid.30 hyſſopites ibid.46.ex diverſis plantis ibi.53.ex diverſis odoramentis 916 25.ex diverſis herbis facta ibi.46.è Guaiaco Matthiolus primus invenit 917.26.Euphragiatum 722.5.oxylapathi 355.8.ſcillinum 912.40.ſcillini confectio ibid.59.ſcillini vires ex Gal.912.54.marinum 912.68.Cydonites 913.10.Omphacites 907.40.è Labruſca 908.6.melitites 908.15.è Punicis conficiendi ratio 194.17 Guajaci conficiendi & exhibendi ratio 162 51.Berberis & ejus uſus 150.57
Viola purpurea 821.5.Martia multiplici flore 821.38.arboreſcens ib.earū vires 822.40
Vipera 258.47.ex homine fugata 281.17.earum partus 259.21.facies & ſexus diſcrimen 259.34.venatio & earum paſtilli 260 24.vires adverſus tabem 260.58.vino delectantur 260.9.vino venata 976.5.fellis venefica vis & auxilia 996.adeps 307.15.morſus indicia 1020.morſus remedia 1021
Virga ſanguinea 214.1.Plinij ibid.21
Virga paſtoris 493.39.duplex 494.4
Virga aurea latifolia 712.32.vires ibid.
Viſnaga 401.33
Virulentorum ictuum curatio 1013
Viſcum 589.1.Polycoccon Camerarij 589.1.ejus confectio & utilitas ibid.arbor non eſt 589.54.Damaſcenum 590.5.ex radicibus ibid.6.vires ex Gal.509.17.è ſebeſtenis paratur 218.26
Vitalba 681.4.non eſt vitis agreſtis 882.6
Vitex 173.54.latifolia ſerrata ibidem 24
Vitis nigra 883.34
Vitis nigræ vires 884.18
Vitis ſylveſtris 881.38.ejus vires ex Galen. 882 12
Vitis vinifera Dioſcor. 901.60.quo pacto ab erucis conſervetur 902.39.perpetua fro[illegible] virentes 90[illegible]
Vitis alba 882.26
Vitis albæ vires 882.12
Vitrella

Index in Sex Libros Dioſcoridis.

Viticella hiſtoria 884.22. vires ibid.68
Vitruvius de Minio 935.6. ejus de Larice quod non flagret, opinio vana 101.18
Vitulinus adeps 306.53
Viverra 270.31
Viurna Gallorum 187.8
Ulmus 134.57. ejus quatuor genera Plinio 135 51. facultates ex Plinio 136.20. ex Galen. ibid.36
Ulva 796
Umbelliferarum numerus 12.63
Umbilicus veneris 787.35. alter ibid. tertius 788.11. vires 788.59
Unguentum præſtantiſſimum ad ambuſta 874.34. Nicandri 1015. eorum conſideratio 80.20. compoſitio 79.16. genera tria ib. 36. uſitata ex quibus conficiantur 79.49. venenatum ex helleboro 37.40
Unguis odoratus 246.3. ejus conſideratio 246 24
Ungula caballina 614.63
Ungula aſini & capræ 280.10. earum vires 280.35
Unionum vires 244.26
Volubilis officinarum 839.10
Urinarum facultates 113.35. medicinas contempſit Gal. ibid.43
Urſarum partus 278.62. adeps 307.15
Urtica lactea 791
Urtica prima 789.25. ſecunda ibid. tertia 790.1. vires 789.68. ſeminis noxa & curatio 987.
Uſnea 64.65
Uva marina minor 726.40
Uva quercina 182.50
Uva urſi 151.49
Uva ſpina duplex 151.2. uſus ib.7
Uva paſſa Dioſc. 903.1. earum in facultatibus differentia 903.33. vires ex Gal. ib.60.
Uva lupina 986.30
Uva Dioſc. 902.12. earum facult. 902.53
Vulneraria potio 697.6
Vulparia 762.6

X.

Xanthium 834.1. ejus vires ibid.12
Xiphia piſcis 275.60.
Xyli hiſtor. & vires 625.11. vires Matt. 625.51
Xyloaloë 68.38.
Xylobalſamum Officinarum 60.8
Xylon ſive Goſſipium 334.34
Xyris 702.50. vires ex Gal. 703.6

Z.

Zacintha 389.1
Zarza parilla 838.35. ejus conſideratio 163.28. vires 164.12. decoctio ibid.
Zea 322.65. ejus hiſtoria & facultates 323 46. dicoccos ibid.1
Zedoaria Coſtus quibusdam 54.66. & Napellus Moyſis apud Avicennam idem 770.1. longa & rotunda 439.9. ejus hiſtoria & vires ib.10. Avicenna que ib.38
Zibetti hiſtoria 66.25. vires ibid.30
Zibibum officinarum 903.23
Zingiber & ejus ſiliqua 438.33
Zizypha 219.1. & 220.7. eorum conſideratio 218.55. Plinij 219.39
Zobella hiſtoria 270.27
Zopiſſa 110.58
Zurumbeth hiſtoria 439.44
Zythum 322.30

FINIS.

PETRI ANDREÆ

MATTHIOLI

SENENSIS,

SERENISSIMI PRINCIPIS

Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, &c.

Medici,

APOLOGIA

ADVERSUS AMATHUM

LVSITANVM CVM CENSVRA

in ejuſdem enarrationes.

Et

Epiſtolarum Medicinalium Libri V.

ITEM:

Dialogus de Morbo Gallico.

BASILEÆ,

Sumptibus JOHANNIS KÖNIG,

Typis exſcripſit JOH. RODOLPHUS GENATH.

M. DC. LXXIV.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΤ-
ΘΙΟΛΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑΝ

Ματθαῖος Κολλῖνος Βοίημος.

Ἔργα Διοσκορίδου βοτανῶν πέρι, καὶ περὶ δένδρων,
Σὺν πολλαῖς μελέταις ἔξεσε Ματθίολος·
Οὗ πόνον εὐκλεέες τὲ καὶ εὐφρονέοντες ἰητροὶ
Φαντὶ κλέους ἔμεναι ἄξιον ἀθανάτου.
Εἷς τις ἀνὴρ ἀχάριστον ἔχων ὄνομ' οὐδ' ὁγ' Ἄμαθος,
Ἀλλ' ἀμαθὴς, τούτου χρήσιμα ἔργα ψέγει.
Τῷ γ' ὑπερηφανίας τοίης χάριν ἀντιβολήσας,
Τῇ δὲ Βίβλῳ τὸ γέρας δῶκεν ὁ Ματθίολος.

FRANCISCUS PARTHINUS ROBORETANUS

Sereniſsimi Maximiliani Regis Bohemiæ Medicus

PETRO ANDREÆ MATTHIOLO
præclariſsimo Medico S. P. D.

NEMINI hoc unquam mortalium hactenus conceſſum fuiſſe video (præſtantiſſime Matthiole) quantumcunq; in quavis præcelleret facultate, ut in tanta paſſim* judiciorum, ſententiarumque varietate, omnium deſideria, & omnium animos æqualiter expleret. Atque in hac communi mortalium quidem infœlicitate neſcio quomodo placatiores, & longè plus ſemper moderatos ſe exhibent boni viri, in quibus & virtutis, ac ſingularis probitatis, ſimul & eximiæ eruditionis lux eniteſcit, quam pravi, & perverſi, qui quò majori implicati ſunt inſcitia, tantò & difficiliores, & in omnibus ſe moroſiores præbent. Ut quod ignavia, vel mentis hebetudine, ſive ſuo quodam infortunio non valuerint adipiſci, id ſuæ imperitiæ tenebris in aliis obruere contendant. Quorum quum moleſta, & inhumana ſit ingratitudo, tum non ferenda eſt hæc in eis arrogans, & effrenata libido, qua non modo ipſi, quibus nihil bonum & elimatum placere poteſt, in optimis faſtidiunt, ſed & eò prorumpunt, ut etiam cæteris omne tollant emolumentum, & omni doctrinæ fructu, & utilitate ſpolient. Ac quamvis ea ſit in te conſtantia, ea morum gravitas, ut parum, aut nihil curandam, & omninò negligendam tibi arbitreris Amathi cujuſdam Luſitani hominis ingratiſſimi, & ab omni humanitate alieniſſimi, imperitiſſimam in tuis ſcriptis temeritatem: tamen poſtmodum nonnihil vereri mecum cœpi, ne hæc animi tui magnitudo longius quàm par ſit, evadat. Nam quum jam frequenter ad me delatum foret, te Apologiam, quam contra hunc ineptum hominem inſtitueras, pariter & cenſuras in ejus graviſſima errata penè ad finem perduxiſſe, non minus tua, quàm omnium reliquorum cauſa, capiebam animo non mediocrem voluptatem, quòd has defenſionis partes per neminem commodius ſubiri, nec per ullum facilius, & clarius hujus inſanam vecordiam, quàm per te ipſum retegi poſſe exiſtimarem. Nunc autem quo conſilio, quave mentis altitudine te aut tædeat, aut pudeat publicè faceſſere aliquid negotii cum iſto nugatore, neſcio laudem, an (quod mihi certè potius videtur) tuum hac in re nonnihil vituperem propoſitum. Quòd ſi tibi perſuades, ut non tanti æſtimes Luſitanum, quem nemo aditu, nemo congreſſu, nemo conſpectu aliquo doctorum virorum merito dignatur, ut indignum planè tibi judices, ut iſtam diſſolutam, & præcipitem loquacitatem irretitam retundas, magis tuam eruditionem, quam ſummam eſſe nullus dubitat, quàm reliquorum conſulis judicium. An quo ſingulari doctrinæ lumine facilè tu hujus falſitatem animadvertis, idem quoq; de omnibus cenſes? Erras profectò mi eruditiſſime Matthiole. Quot erunt, qui caſu in hunc hominem incident, quos iſtius falſitas à veritatis ſtudio impediat? Quot ille nondum ſatis inſtructos, & in hac facultate roboratos ſuis calumniis à tuis pulcherrimis operibus aver-

avertet? Qui quò infirmiores adhuc circa hujus ſcientiæ tyrocinia adhæreſcunt, aut nec dum tua doctiſſima ſcripta expenderint, tantò periculoſius ab hoc veteratore inducentur. Qui adeò perfrictæ frontis eſt homo in aliena reprehendendo, in ſuas fabulas intrudendo, adeò perfidioſus in alienis ſcriptis violandis & (qui imperitorum mos eſſe ſolet) adeo proclivis eſt in ſua conſtituenda ſententia, ut vel mediocriter doctos nonnihil fortè commoveat. Hujus impudentiæ tu non occurres? Eam quum tu ſine omni tua moleſtia comprimere valeas, cum omnium reliquorum detrimento libidinosè graſſari patieris? Dicam id, quod ſentio, Matthiole, non tam ut cæteris in hac noſtra medica diſciplina præſtantiſſimis viris aliquid derogem, qui pro ſua humanitate ſumma, omnia tibi tribuunt, quàm ne tui oblitus eſſe videaris. Quis hac noſtra ætate doctius in hac medica facultate elaboravit? Quis utilius, & luculentius hanc nobis majori diligentia, & eruditione illuſtravit? Ut excellentiſſimi ubique viri, quos maria, terræ, itinerum immenſitas dividunt à tuo conſpectu, hi animo, ſermonibus, ſcriptis, literarum miſſione (ut tu optimè noſti) certatim velut ingentes, & immortales tibi gratias agant. Ego quidem (ut de me privatim ingenuè fatear) his tuis ampliſſimis communibus beneficiis ſic me tibi devinctum, & adſtrictum cognoſco, ut nihil tui cauſa detrectare nec debeam, nec velim. Quis ita ſit inhumanus, quæ in quoquam tanta ſit immanitas, ut tuis pulcherrimis, & fructuoſiſſimis elucubrationibus adjutus, his fruens, his quotidiè ſe oblectans, non dico ingratitudinis, vel minimum indicium oſtendat, ſed hos tuos præclariſſimos ſudores immortalitatis, ſi poſſit (id quod fore non ambigo) gloria non compenſet? non omnibus monumentis decorandos eos putet? licet nulla gloriæ cupiditas ad hoc te ſtimularit, qua major eſt tuus animus, nec ea te huc impulit, ſed ſolus communis, & publicæ utilitatis amor, quo incredibiliter flagras, te inflammavit, ut omnes graviſſimos ſuſciperes labores. Tantáne fuit in Luſitano ingratitudo, eáne inhumanitas, ut nihil iſtorum recordetur? Non quòd ulli tantum largiar homini, ut tantam ei vindicem excellentiam, quaſi nil omninò in eo deprehendi valeat, quod non leviter aliquem offendat, quod non tenuem aliquem apud alios mereatur reprehenſionem. Nec tantum tu tibi aſſeris, ut (ſi quidem feciſſe) emendatum te à Luſitano dolere queas. Utique adeóne hominem eſſe immoderatum? Ita in aliorum labores impudentem? Sic ubique in alienis repellendis imperitum? Et quod ad te attinet, minus equidem ſum ſollicitus de ea modeſtia, pietate, gratitudine, quam ille imperitiſſimus homo tuæ præſtare debuerat humanitati. Non tanti eſt id incommodum, ut corrigi, & reſarciri poſſe à quamplurimis doctiſſimis, & graviſſimis viris dubitem. Nam ut innumeros hoc noſtro prætermittam tempore eruditiſſimos, & plenos leporis, venuſtatis, humanitatiſque viros, qui quo ſunt ingenii cultu, quo flagrantiſſimo literarum amore, in perpetuum obligatos ſe tibi profitentur, tum vel unus Cronemburgius Colonienſis, ſummus & præſtantiſſimus medicus tuo cordi hac in parte abundè ſatisfaciat. Cujus etſi doctiſſima ſcripta à te verſata non ignorem, audi obſecro qua gratitudine, autoritate, quàm doctè, quàm luculenter in ſuo de compoſitione medicamentorum libro breviter ſuum in te intimum affectum declaret, & Luſitani illius nequitiam, & indoctam improbitatem redarguat, ac perſtringat. AMATHVS, INQVIT, LVSITANVS frequenter odioſa confidentia, virus invidentiæ ſuæ in clariſſimum, modeſtiſſimumque virum Matthiolum Senenſem eructat, dum paſſim nimis intempeſtive hujus doctrinam ſuper commentariis in Dioſcoridem editis coarguit, ac inſectatur: quibus probatæ fidei hominibus nil aliud, quam malignum animum, & perniciоſam invidiam oſtentat, ipſe interim infinitis modis dignus, qui ob magnam ſtirpium imperitiam, atque improbam in ſe tranſlatam operam alienam (quod crimen eſt longè omnium turpiſſimum) velut è ſublimi doctis veniat deridendus. Ecquid etiam enarrationibus ſuis inſervit, quod non juſtiſſimo titulo uni Matthiolo acceptum referre debeat? A quo dum æmulandi ſtudio diſſentit, in graves, manifeſtoſque errores imprudens homo prolabitur. Cujuſmodi exemplum tum in hac planta, tum in Acanthio, tum Coronopo, tum Elichryſo, ac in pleriſque aliis viſitur. Multò ſatius fuerat, quò doctiorem ſe æſtimaret, eò quoque modeſtiorem ſe præſtare, quod ingenuum Philoſophum decet. Hactenus. Quid ſyncerius? Quid magnificentius hujuſcemodi viri graviſſimo teſtimonio? Ut recreare potius te debeant talium, & tot clariſſimorum virorum centuriæ, quàm ut te moveat unicum inter homines eſſe portentum, quod omnem comitatem, gratitudinem, benevolentiam, & ipſam humanitatis naturam exuerit. Si monſtri hoc ſit ſimile, talem in lucem eſſe editum, & in commune humanum conſortium fuiſſe productum hujuſcemodi hominem, qui ea rodat, laceret, convellat, in ea inſaniat, & debacchetur, de

Matthioli laus.

quibus

quibus humaniter pares agere gratias nunquam poterat, minime tamen refermido, quin partim multi sint futuri, qui tua modestia istius intemperantiam coarguant, qui sua gravitate, & candore, illius insolentem malignitatem, & inhumanitatem arguerint. Quorum syncera tas, honestas, probitas, non te plus revocent, ac confodiant, quam istius barbaries te deject at. Absit, ut non multo plus eruditissimorum virorum judicia valeant, quam importunitas unius Lusitani. Hoc porro magis me affligat, quod quum tu ipse per te commode, & opportunissimè confutare possis hanc audaciam, id per te fieri nolis. An aliorum patrocinia expectas? Quum alios non arguat, sed ingenuus pudor ab hac dehortetur molestia cum isto subeunda homine. Alii istis impediti negotiis, alienæ difficulter se subjiciant talci. Cæteris aut non immotuit Amathus, aut (quod mihi est verisimilimum) tibi hanc reservant provinciam. Indignum se arbitrantur de ejus disceptare mente, & judicio cum aliena temeritate, eo incolumi, & adhuc superstite, cujus labores sint attentati, cui sua eruditio optime sit cognita, & explorata, qui optime se ipsum intelligat. Non decere id onus in cæteros rejici, quod ab eo sit accersitum, qui & id facile ferat, & majora portarit. Neminem aliena cement tutius, diligentius, fidelius, proinde curum, quàm sua ipsius, in quibus suus honor, sua laus, sua gloria versatur. Cur defendam Matthiolum? Vivit ipse, ipse est superstes. Quæ studiosissime est commentatus, ea nobis servet integra, hæc custodia nobis salva, contra perversorum calumnias hæc nobis tueatur. Quare tuæ sit prudentiæ excellentissime Matthiole, ut quid hic te facere conveniat, sedulo prospicias. An quod ovi est magna hic, & longa consultatione? Quasi sit obscurum, quid te ipsum id latent, magis te in isto negotio tua obtemperare mentis generositati, quam tuis fortunis, omnium expectationi. Vide μη πλειων αγλωσσια σταυτην καλυψειν. Superata tua bonitas ex qua & tuæ auctoritati, & cæterorum studio non levis fortasse immineat procellarum tempestas secure permittas obrepere in gremium tuorum librorum τω [illegible] Lusitani. Excute istum scarabeum è tuis floribus, nec sinas, ut suis molestissimis susurris, & fœtore ista contaminet, ex quibus optima, & roscida mella aliqui se exsecturos sperant. Hic labor (& quis labor?) nisi ad cætera tua præstantissima monumenta, velut cumulus accedat, ea nos à te accepisse cognoscemus beneficia, quæ fuerint inchoata, non absoluta, splendidè adumbrata, non expressa: Quid? Vereor Matthiole, ne qui sint futuri, qui istuc tuum silentium molestè, ac adeo ferant acerbè, qui & priorum ampliſſimorum beneficiorum pœnituisse te dicant, cum tanti ea non ducas, ut ea nobis ab hac contagione liberes. Propulsa nobis hanc molestiam, declina, obtunde omnem improbitatem, ut tutò nos in tuis luculentissimis operibus sciamus posse versari. Si te mortuo (quod Deus Opt. Max. averrat) Lusitanus ita nequiter tua invasisset opera, implorandus, & excitandus (credo) nobis eras, ut omni ignominia, macula, omni vel tenuissima aspersa labecula, tua nitidissima nobis restitueres opera. Nunc quid vivus cessas? Quod tunc à mortuo nos obtinere non posse pènè iniquum putaremus, quanto id erit deploratius, quanto iniquius a vivo non impetrasse? Quid illud? Nihil ne te hoc movebit, quod victus, & tuo judicio, quod gravissimum est, superatus, manum conferere cum isto imbelli transfuga abnuere cenſeberis? & ea jam tacitè condemnare, ob quæ cæteri suæ felicitati cum primis gratulantur? Scimus jam hanc operam à te incœptam, plus increbuit hic rumor, quod latius, & liberius hunc calcographus dissiparit. Ut hac quoque opera suas bibliothecas doctissimi complures locupletandas expectent. Hanc ſpem comprehensam, & mentibus nostris infixam, si tua præstantia defraudet, quid cogitabimus, cur ab incœpto desistiteris? Cur non id perfeceris, quod tu ipse inchoaris? An credere te posse quisquam credat Lusitani ineptiis? aut jure te reprehensum ab isto imperitissimo calumniatore fateberis? Nulla vel tenuissima irrepat hujusce modi suspicio. Da quod à te magnifice expectamus. Exhibe quod lectu, & visu jucundissimum erit omnibus. Emitte quod jam penes te habes paratum. Quid abdis, quod non in lucem dare tuæ derogat existimationi, Lusitani inanem auget confidentiam? Quid dicet calumniator profligatissimus? Scripsi contra Matthiolum, rapui, suffuratus, deprædatus sum, quæ volui. Vivit Matthiolus, nil contradicit. Adeò nonnunquam plus juvat perfricare frontem, quàm omnia tribuere doctrinæ. Vici nil repugnantem. Cedit Matthiolus Amatho. Hæc ne pro sua impudentia, si non effutiet, secum volutabit? Noli tantum locum dare hujus amentiæ. Nobis nihil erit jucundius tua existimatione, nil dignius, nil contra hujus furorem vehementius, quàm quod ex tuæ eruditionis armario deprometur. Effecit id jam antè tua præstans eruditio Matthiole, ut nihil vulgare, nihil mediocre, nihil non præclarum, & eximium omnes à te sperent. Noli te (rogo) in eam præcipitare opinionem, ut aliquid

in tuis bibliothecæ ſcriniis deliteſcat, quod nobis ſubtrahas, quod nobis invideas. Non patitur noſtræ conſuetudinis, & familiaritatis amor, ut hæc parum ſollicitè, non ſatis anxiè tecum pertractem. Tametſi de medica ſis materia ita benè & præclarè meritus, ut nemo tibi deeſſe, nemo non omnibus beneficiis te cumulatiſſimè proſequi valeat, timeo tamen ſubindè, ne homines ingrati, invidi, malitioſi tua abutantur humanitate, & ſummo reipublicæ amore. Qui tunc demum veram ſe venari putant gloriam, ſi (id, quod nunquam, ut confido, adipiſcentur) ſuis maleficiis tuos nitantur præclariſſimos obliterare labores: Ut quod liberali doctrina non potuerunt conſequi, id imperitia, impudentia, furore nanciſcantur. His, quæſo, per noſtram amicitiam, per communem omnium literarum amorem, quibus animum ſemper habuiſti deditiſſimum, declara, quàm mala cæcitate ruant. Aperi horum vanitatem, concute, diſpelle iſtorum invidentiæ virus. Indica eis quam longè fuerat tutius ſana in eis mente uti, quàm in illis ſuum furorem patefacere, ex quibus haurire poterant cum ſapientiſſimis ſummam utilitatem. Infringe nobis hunc Amathum, qui antequam ſapere didicerit, omnium ſe agitatorem præbet. Quod quum tua poſtulet ſapientia, eruditio, exiſtimatio, tum nihil prius, nihil potius nos à te expectamus, quàm ut ea, quæ antea doctiſſimè nobis elucubraſti, ea nunc adverſus hunc prædonem, calumniatorem, tuta, ſalva, illæſa, & intacta poſteritatis memoriæ tradas, ſimul & ipſum ſua imperitia, & erroribus infinitis ornes. Vale mi eruditiſſime Matthiole, & quàm celerrimè noſtræ ſatisfacias omnium expectationi. Viennæ Auſtriæ, Quarto nonas, Septembris. 1557.

MAGNI-

MAGNIFICO ACCLARISSIMO DOMINO

PETRO CANNIZERO,

Sereniſsimi Regis Romanorum, &c. Archiatro,

PETRUS ANDREAS MATTHIOLVS
Senenſis Medicus S. P. D.

NEscio quo pacto id ferè ſemper uſu venire animadvertamus (clariſsime vir) ſummos & præſtantiſsimos viros, quò magis excellunt, quantoq; cæteris bonis, ac eruditis viris magis ſatisfaciunt, tanto importunius improborum nequitia, & calumniis impeti, ac laceſsi. Quo minus mihi dolendum cenſeo, ſi ego quoque (quamvis in me quidem, & in hoc meo amore ſatis acri publicæ utilitatis, non id præſtantiæ culmen videam, quod eos ſummoperè offendat) poſt tot conſumptos labores, horum improbitatem, invidiam & irritos morſus evadere non potuerim. Quod quidem neutiquam in hujuſce ævi improbitatem (ut quidam fortaſſe putant) ſed in impiorum hominum impudentiam rejiciendum arbitror. Quod tametſi minus inuſitatum, ut ab honeſtiſsimo quenquam impediat inſtituto, tamen miſerum eſt, & certè deplorandum, quum unà cùm ipſa virtute nata ſit invidia, livor cum primordiis emerſerit, & hæc omni tempore ſuam exercuerint improbitatem. Invidia verò virus improbitatis ſuæ nunquam in obſcuros, ignaros, abjectoſq; exercere ſolet, ſed in eos plurimum, qui cæteris vel doctrina, vel ſapientia, vel aliis quibuſcunq; animi, vel fortunæ dotibus præclariores, eminentioresq; evaſerunt. Utpotè quæ cùm eò loci evehi non poſsit, quò præclari viri propria virtute pervenerunt, fraudibus tantùm & technis ſe extollere nititur. Nec idcircò mirum videri debet, ſi quò magis quis inclareſcat, eò vehementius in illum hæc ſe jaculetur vipera, & ſæviat tigris. Adhæc autem quum quandoq; animadvertiſſem, & labores, conatuſq; noſtros ab invidis dilacerari comperiſſem, gaudebam ſanè, & meæ propè cujusdam felicitatis eſſe ducebam (licet nunquam mihi tantum tribuerim) à clariſsimorum hominum communi fortuna me non ſegregari. Ob idq; decreveram potius invidorum rabiem ſilentio extinguere, quàm ſcriptis reſpondendo palàm facere eorum latratus mihi negotium faceſſere: præſertim cùm in omni vita præcipuos comites mearum actionum, conſiliorum, voluntatum, pudorem, modeſtiam, humanitatem eſſe voluerim. Verùm quum vidiſſem, legiſſemq; vaniſsimas quasdam calumnias in noſtros in Dioſcoridem Commentarios editas ab Amatho Luſitano homine ſanè non ſolùm, ut ejus fert nomenclatio, apprimè indocto, ſed etiam, quantum ex ejus ſcriptis colligi poteſt, omnium arrogantiſsimo: quumq; præter id comperiſſem hunc quamplurima ex commentariis noſtris furtim in ſuas tranſtuliſſe enarrationes, & in illis innumeros commiſiſſe errores, qui rei herbariæ ſtudioſis magno fuiſſent detrimento (hoc enim præ cæteris me maximè angebat) niſi ii à nobis palàm refellerentur, pietate potius, quàm cupiditate aliqua contendendi, à qua maximè ſum alienus, excitatus, pati ſanè non potui (etſi aliter mecum prius ſtatueram) quin ſcriptis in publicum editis ejus calumnias contunderem, errata reprehenderem, impoſturas concuterem, furta patefacerem. Quod quum tandem feciſſem, dubius ſubindè diſtrahebatur animus, an quam confeceram Apologiam, unà cum Cenſuris in ejus deliramenta in lucem proferrem, an verò diutius domi noſtræ premerem. Siquidem tametſi non verebar hinc aliquam me reportaturum victoriam, non tamen ducebam

eam mihi fore glorioſam, eò quòd cum homine nullius ferè frugis, & pauca admodum exiſtimationis in certamen deſcenderem. Ob idq; conſultius videbatur ſcripta illa jam adornata in aliquem tenebricoſum angulum abdere, quàm in lucem evulgare. Ad hoc accedebat, quòd audirem, & jam etiam viderem quamplurimos doctiſſimos & honeſtiſſimos viros (quos nunquam novimus) non tam noſtra, quàm veritatis cauſa patrocinium ſuſcepiſſe, ac jam tandem pro me tuliſſe ſententiam, Amathum verò cauſa cecidiſſe. Verùm diverſum ſuadebat genius meus, ſubinde velut inſuſurrans, indignum fore ſi meos partus tanta injuria affectos hac tantùm ratione deſtituiſſem. Idq; eò magis mihi faciendum ſuadebat, quòd jam in promptu eſſent, qui ſuis ſcriptis ad hoc muneris exequendum me plurimum compellerent. Dum itaq; anceps in his verſor opinionibus, & in altera mihi animus repugnat, in altera verò conſcientia, & ipſius hominis damnoſa imperitia me admonet, & ubi potius negotium hoc honeſtè ſubterfugere cupiebam, quàm exequi, tot acceſſerunt doctorum virorum ſuaſiones, tot amicorum literæ, tot calcographi noſtri preces, tot quorundam allatæ rationes, ut tandem (quanquam ferè invitus) decreverim eorum potius ſequi ſententiam, quàm meam. Atqui inter tot ſuaſores, amicos & ſtudioſos nullus mihi ſeſe obtulit, qui animum magis vinceret meum, quàm Franciſcus Parthinus Sereniſſimi Maximiliani Regis Bohemiæ Medicus apprimè eruditus, & in omni ſtudiorum genere optimè verſatus, cujus literæ omnium poſtremæ adeò me à prior. inſtituto revocarunt, ut ejus opinioni & conſilio, quod ſemper plurimi feci, aſſentiri decreverim. Cæterùm quum jam diu novcrim (vir clariſſime) quantum doctrina, eruditione, ac ſyncritate præſtes, quinetiam quanutm judicio, ſummo ingenio, equitate, & authoritate valeas, quumq; te habeam præcipuum inter eos, quos mihi eximie obſervandos propoſui, hos ultimos labores noſtros non tantùm tibi legendos, videndoſq; mittere decrevi, ſed etiam nuncupare volui. Nec (mihi crede) eo animo, ut hac re tua in me collata beneficia rependere velim ac putem, ſed quòd eximia virtus tua id meritò à me expoſcat. Doctrina enim tua, ac ſingulari eruditione imperitiſſimi hujuſce hominis nequiſſimas in me calumnias, & errata quamplurima facile noſcere poteris, animi ſyncritate diſcurrere, judicio & ingenio ponderare, æquitate judicare, & poſtremò authoritate corripere. Hoc ſi (ut ſpero) eo feceris animo, quo in omnium amicorum, bonorumq; virorum negotiis ſemper eſſe ſoles, verendum mihi non eſt, quin tuis etiam præconiis noſtra augeantur præſidia. Nam ubi videris hæc omnia partim in me falsò eſſe collata, partim in rei medicæ noſtræ, & ſtudioſorum, tyrunculorumq; diſcrimen eſſe deprompta, tu, qui omni pietate duceris, neutiquam te continere poteris, quin omnibus modis labores noſtros tuearis. Vale. Pragæ, Quarto Calend. Septembris.

PRÆFATIO.

QVM itaq; non sine magno labore, magnaq; industria Commentarios in Dioscoridem edidissem, quemadmodum doctus quamplurimis, praclaruq; materia medica studiosis hosce labores nostros non ingratos fore sperabam: sic neminem tam perversum, invidum, improbumq; fore judicavi, qui non potius optimi consuleret (ut ingenuè fatear) candidos nostros, & synceros conatus, quàm iniquius quidpiam de his existimaret. Etenim quum semper me admodum delectaverit medica materia, & temporis & studii illi tantum impenderim, ut aliquid quoque ostrum in hac facultate valere judicium crediderim, ingenui honestiq; viri munus esse putavi, sua industia, & labore parta, ne Reipublica invidere videretur, in commune omnium studiosorum usum in publicum promere. Hanc itaque ob causam hoc mihi ingenuum, honestumq; videbatur, ut id quod unusquisq; in quolibet scientiæ genere, vel ingenio, vel doctrina, vel longa diuturnaq; lucubratione, observantiaq; sibi privatim, & non quasi privatum & sibi proprium fuerit assequutus, communicet, sed in commune totius reipublicæ emolumentum pro viribus libenter effundat. Hoc cum jampridem a me esset factum, non sine fructu fortasse, nec (ut audio) absq; magna multorum præclarissimorum virorum laude, quibus mea elucubrationes placuerunt, tametsi ii nec me noverint nec viderint unquam, non leviter sum excitatus, ut libentius, & alacrius novum susciperem laborem, ut ea augerentur, plantarum imaginibus decorarentur, & Latino sermone cuderentur. At dum acriori, intentioriq; quàm hactenus, in hac versor opinione, & jam opus prælo Erasmianis subesset, frequentibus amicorum literis ad aures meas pervenit incredibilis Amathi cujusdam Lusitani intemperantia. Id quod non parum fortassis ab hoc meo me divertisset instituto, nisi ab hoc uno contemni, & arrodi audivissem, quæ tot præstantissimorum autorum judicia comprobarent. Veruntamen non adeò hominum judicio stare volui, quin & ille Lusitanus, quem immodestissimè in meos invehi commentarios audieram, nonnihil me commoveret. Non enim arbitrabar hominem illum tanta posse duci temeritate, ut ea, quæ passim ab omnibus penè probarentur, sine magna ratione, & consilio convellere, & lacerare auderet. Quamobrem curavi seduló, ut ejus libri ad me deferrentur, non alio profecto animo, quàm quòd philosophi munus, & meæ modestiæ semper duxi, non ea pervicacia proprius affigi, ut eorum improbaretur opinio, qui melius & sanius aliquid sentirent. Equidem putabam, quod cum Lusitanus illi omnium ultimus Dioscoridis codicem expendisset, adeò omnia cribrasset, & excussisset, ut nullus reliquus fuerit ambigendi locus. Movebat quoque istius Centurionis nomen quem centurias quasdam digessisse ajebant. Sed ubi primùm ejus enarrationes intueri cœperam, longè aliter quàm putaram, evenisse cognovi. Quandoquidem præter calumnias mihi falsò ascriptas, nihil aliud quàm invidentissimum animum, ac loquacem, & ineptum hominem observare potui. Nescio profectò magis ne me offenderit hominis imperitia, qui nullo judicio, nulla ratione aliena præceps & insanissimè damnet, an improbitas, & insignis nequitia, quod tam impudenter ex his ipsis, quæ in alios calumniatur, suas agit prædas, & tanquam sua quasi vindicat. Verum ut suam agnoscat insciti am, nec suis calumniis quicquam nostræ detrahat autoritati, aut publicæ utilitati, quin & ne in posterum fortè honestissimum nostrum, vel aliorum impediat cursum, cogor sinè ejus ineptias aperire, ne videar id mali ad posteros relegare, si præsentibus culpis ignoscerem. Licebit utiq; nobis nostra pro virili defendere, & ex omni parte tueri, ne si hæc silentio dissimularem, aliquis tandem modestiam nostram in conscientiam duceret. Et primò ne aliqua injuria, aut fraude hic, qui tam improbè nos lacessivit, secum agi putet, ac etiam ut candidus lector facilius deprehendat, & æquissimè discernat utriusq; controversiam, antea ejus verba ob oculos ponam, ad quæ singulatim mihi respondendum meminero.

Commentarii in Dioscoridem magno labore sunt editi.

Ingenui viri munus.

Quam ob causam commentarii in Dioscor. Latinè sint editi, & plantarum imaginibus illustrati.

At videte obsecro, quàm graviter, ac vehementer me primùm adoriatur Lusitanus, non quasi de herba sibi sit certamen, sed quasi mecum de regione contendat, quam, homo inconstans, jam pridem turpissimè ac impudentissime deseruit. Nec enim (inquit) veritas ipsa occultanda est hac de causa, quia Plinius scriptum reliquerit, suo tempore Meum in Italia non nisi à paucissimis medicis seri, quem sequutus postea Marcellus Virgilius vir alioquin doctissimus, rei tamen herbariæ non admodum peritus, dixit: Nunc, quod sciam, nullum Italiæ Meum est. Ob quæ verba Matthiolus Senensis in Italia quoque Meum non reperiri clamat, imò contra Patres, Mesues interpretatores, acriter agit, qui in Calabria, & Nursiæ montibus Meum nasci affirmant. Quod ita esse crediderim, cùm apud Bononiam quoq; nascatur, ut testes sunt Nicolaus Nicoluccius pharmacopola Ferrariensis, & Caspar de Gabrielis nobilis Patavinus harum rerum maximus indagator. Accusandus igitur Matthiolus est potius, cùm magis negligens in inquirenda hac verba fuerit, quàm diligentissimi Patres, qui desudantes Nursiæ montes, ut eam inde eradicarent, ascenderunt. Sed frustra metanta acerbitate persequitur Lusitanus. Attendat ipse quanta usus sim modestia in hujusce rei assertione. Non enim clamo, Meum in Italia non reperiri, sed plura sanè esse scribo, quæ me ancipitem reddiderunt, an Meum, quod nunc pro genuino sumitur, legitimum fuerit. A Lusitano jampridem non didici in Italia quoddam, circumferri Meum, cùm ante ipsum hoc sciverim. In hanc tamen inclinare me dixi opinionem, illud à genuino ac vero Meo mihi videri longè dissimile. Hoc etsi simpliciter à me esset dictum, ut meam hac in parte solùm exponerem sententiam, nescio tamen cur accusandus magis illi videar, quàm leniter admonendus. At quòd in hanc venerim opinionem, illud in causa fuit, quòd plures hujus rei mihi constarent rationes. Etenim est, in primis, quòd viderim nostratis Mei radices longè crassiores, vegetioresq; quàm genuini expetat historia: quippe longas & tenues radices Meo reddidit Dioscorides. Est deinde, quòd eadem graviter potius, quàm suaviter oleant, quum tamen Dioscoridi

Calumnia I. de Meo.

Calumnia refellitur.

Mei confider.

Meo

Meum, quod circumfertur à genuino plurib. differt notis.

Meo radices requirantur odoratæ non graveolentes. Est præterea, quòd mansæ parum omninò acrimoniæ respirant. At quum, Galeno authore, Meum tertio excessu excalfaciat, cur non illud genuinum acriori vi pollere existimaverim, quàm quod nuperrimè in usum medicum concessit? Est etiam, quòd extent manuscripti Dioscoridis codices, qui Meum non anethi, sed Anisi foliis conferant. Quod & idem refert Plinius, quem licet rejiciat Amathus, non tamen sine ratione est adductus, ut scriberet non nasci in Italia Meum. Nam cùm non nisi à medicis, iisq; admodum paucis ipsum seratur, magnum & evidens est argumento non ibidem sua sponte progigni. Quorsum velut peregrinum à medicis excolebatur, si ubiq; in Italia nunc illud excrescere videmus? His itaq; palam est, ut non ab re in censendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum. Etenim mihi perpetuò decretum volui, non ita facilè de rebus dubiis affirmare, ne id arrogantiæ potius, temeritatiq; quàm doctrinæ, & diligentiæ nobis ascriberetur. Veruntamen nolui ob id prætermittere, quin hujusce Meî imaginem appingere, non tamen, ut hoc tantùm argumento fateri viderer illam genuinum referre Meum, sed ut illud nobis antea non ignoratum (ut opinari videtur Lusitanus) ostenderent. Quam ob causam non modò illos mihi semper detestandos proposui, qui tam facilè de incertis sententiam ferunt, sed & eos longè magis, qui ubi fatear, hanc illam me non vidisse, nec novisse stirpem mox clamitant, & erroris me arguunt. Equidem semper optimi viri munus esse credidi, ignota, vel dubia, potius silentio involuere, & nihil de illis determinare, quàm in posteritatis discrimen, falsa pro veris describere, & dubia pro certis asserere. Quod quandoq; fecisse monachos illos, quos, vulpina quadam religione, patres Lusitanus appellat, non ambigimus. Sed sanè mirum videtur, quum nostram, & suam religionem omni flagitio polluerit, dedecore maculaverit, scelere obligaverit. & eam tantùm ob causam è sua exulaverit Lusitania, quòd hic tam acriter pro Monachis illis depugnet, qui Judæorum omne genus maximè persequuntur. Sed & illud etiam mirandum nobis sese offert, quòd hic me tantopere lacessiverit, quòd in eos hæc scripserim, quum tamen ipse pluries Monachos illos alias damnet. Id quod etiam cum Plinio fecisse constat. At jam hominis *videte inconstantem severitatem, qui & si paulò antè (puto enim me aliter invadere non potuisse) Plinium ipsum, & alios gravissimos authores explodere, ac damnare non est veritus, me tamen quasi rigidus patruus severè increpat, quòd à Plinio nonnihil in Iridis mentione discesserim, ea ratione adductus, quòd is præter Dioscoridis sententiam, candidam Iridem rufæ prætulerit his verbis: Illyrica quoq; duorum generum est. Raphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos subrufa. Novam hic quandam excogitat Lusitanus artem, qua me adoriri posse putat. Nam quum idem Plinius alibi scripserit Iridis radicem cæteris præstare, quæ rufo fuerit colore, ne ulla in tanto viro observari possit dissensio, eam invenit defensionem fidus patronus, qua haud scio an defendi se velit ipse Plinius. Atqui Lusitanus priorem clausulam dissoluens, ita legit: Illyrica quoq; duorum generum est, Raphanitis à similitudine: reliqua quæ sequuntur in unum coërcet cum relativo, Quæ & melior Rhizotomos subrufa. O insignem Palæmonem. Non equidem rogabo Amathe, ut dicas, in quo codice tales videris interpunctiones, cùm certò sciam in nullo inveniri. At afferatur jam in medium Frobeniana editio, quam tibi patrocinari putas. Afferatur (inquam) ut statim confusus fileas. At non te pudet editionem hanc vocare in judicium, ut illicò palàm fiat, Grammaticorum omnium judicio,* ET *particulam, pro* ET IAM *ibi sumi? Quæ ista connexio? Quæ etiam melior Rhizotomos subrufa. Nimis sanè multa nobis affers de verbo, cujus sensus cuilibet legenti Sole lucidius apparet. Istis grammatica confusis legibus nolit (me hercule) defendi Plinius. Malit is communi oblivionis quodam errore (quod & doctissimis & summis viris inter multa quandoq; contingit negotia) lapsus videri, quàm huic grammatico sua subjici opera. Id ne novum tibi est in Plinio, ut aliquoties sibi non satis constet? Mihi quidem & studiosis lectoribus nequaquam. Etenim de Castore scribens Plinius libro octavo, capite 30. Castores affirmat dentibus sibi testes abscindere, quum venatu urgentur, ob hoc se peti gnaros, id quod postea lib. 33. cap. 3. apertissimè negavit, & tanquam fabulosum explosit. De Populo autem agens lib. 16. cap. 23. nullum hanc florem, nullum q; fructum edere ait, quorum oblitus lib. 33. cap. 8. eandem Populum dixit, & uvas, & semen gignere, hoc comitialibus, illas ad unguenta præferens. Quid igitur mirum, quod scelus id erit, si & in iride, & sibi, & Dioscoridi Plinius repugnasse dicetur? Equidem id flagitium non dico in Plinio summo utiq; autore, si in tanto opere, & tam varia lectione aliquando memoriæ fragilitate sit prolapsus, præsertim cùm is potius alienam recitet historiam, quàm propriam. Te potius miror Amathe, qui quod tibi lubet, idem cæteris, quum tamen justa id ratio suadet, non licere censeas. Nos veritatem ubiq; sequimur, eam nulla hominum authoritate, quoad possumus patimur obfuscari. Non tanti (mihi crede) est æstimandus, in Plinio aliquis memoriæ lapsus, quanti eam, quam de laboribus nostris agu, rapinam æstimandam censemus. Quid enim turpius, impudentius, detestabiliusq;, quàm furtivam frugem ex aliena messe in suum transferre horreum? Quid deinde inhumanius, quàm quem expoliaveris, gladio & convitiis adoriri? Optimorum ne hæc sunt hominum? Grassatorum, prædonumq; potius mihi videntur, quos tu maximè sequutus videris. Quo fit ut mirum non sit, si primum è Lusitania pulsus, ac deinde è Germania in Italiam rejectus jam inde etiam profugus aberras, adeo ut solum ferè non invenias, ubi jam tutus esse possis. Porrò hæc mihi de Lusitano illo dixisse liceat, non ut videar cum homine pugnare, quem non est ut timeam, neq; etiam ut odio prosequar aliquo, præsertim cùm nihil sui possideat, ubi possim postea refici, adepta victoria: sed tantum medicæ materiæ vindicandæ, & honoris nostri sustinendi causa. Potuissem quidem Amathum hunc acriori, vehementioriq; sermone reprehendere, primùm quòd tam temerè labores nostros deprædatus sit, deinde quòd falsissimas, frivolasq; calumnias in me excogitaverit. Postremò quòd ubi aliquid suo marte cudit, in gravissimos, frequentesq; labatur errores. Atqui quum probi, ac candidi hominis non sit munus, convitiis ac maledictis, sed propria virtute pugnare, ea utar in dicendo modestia, quam animi nostri syncerita s, & ejus insolentia exposcere videbuntur. Quòd si quandoq; pietate summa adductus, vel calumniarum iniquitate sauciatus pauca quædam acerbiora fortasse in hunc deprompsero, rogo atque etiam obsecro, nequis id mihi vitio vertat. Scio quidem in respondendo me magnam non habere expectationem, quòd nemo jam sit, qui ejus legerit libros, quin prius noverit non modò hominis imperitiam, sed etiam temeritatem.* A meo Lusitanus *de Amomo hæc in me confert. At Matthiolus Senensis cùm nos vero carere Amomo sciret, ut illum tamen habeamus, in Lusitaniam nos remittit ubi ex India nunc delatum contendit: mea tamen sententia fallitur, cùm hucusq; Amomum verum incompertum sit. Hæc ille. Sed planè falsò cum plura me dixisse scribat, quàm rei veritas exposcat. Quandoquidem cùm nunquam meis scriptis affirmarim ex India in Lusitaniam convehi, nunquam eò quemquam remiserim, ut ille somniasse videtur, dum meas metitur lucubrationes & eas (quæ illius est liberalitas) suis verbis amplificat. Scripsi quidem me a quibusdam non spernendæ fidei medicis accepisse jam primùm ex*

Vulpina Lusitani religio.

Calumnia secunda.

Plinium quandoque non satis sibi constare.

Animadversio in Lusitanum.

Calumniæ III. de Amomo.

Calumniæ depulsio.

India

India in Lusitaniam afferri Amomum, nec sanè plura, quàm hæc. Cæterùm cùm eorum sententiam nec probaverim, nec damnaverim, cur hac in re me adeò vellicet, conjicere quidem non possum, nisi quu fortasse in ejus malevolum animum hæc rejiciat. Quòd autem ille perperam meam acceperit mentem, id argumento esse potest, quòd in commentariu nostru Latino sermone editu, nihil hujusce fabulæ meminerim. Ad calamum odoratum veniamus, ubi ille graviores, ficut ipse putat, in me admovet machinas, quas idcirco non magno sanè negotio a nobis amoliemur, quòd non aliquo consilio, non aliqua prudentia, aut ratione, sed suo more (propè dixerim more) id in nos moliri contendat. Arguit me, quòd nixus Theophrasti, & Plinii testimonio certò affirmaverim radicem, quæ passim odorati calami vice utuntur Sepiasia, legitimum, genuinumq; esse Acorum. quin & quòd scripserim Calamum odoratum harundinem esse, non radicem, quibus refragatur hu verbu: At mea sententia decipitur Matthiolus, cùm, licet Theophrastus & Plinius, in Calamo odorato calamum, & non radicem laudare videantur, alibi tamen Calami odorati radicem desiderant, & eam cæteris calami partibus anteferunt, ut apud Plinium est legere lib. 24. cap. 2. in quo cùm Calami odorati juvamenta enumerat, sic inquit: Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici: efficacissima & genicula. Per quæ verba manifestè percipitur, quòd in omni calamo, sive harundine, radix efficacior est pars. Qua de causa Calami odorati radix potius, quam calamus in opus trabenda est, ut meritò hactenus pharmacopolæ hac pretiosa & exotica radice, pro vero, ac genuino Calamo odorato usi sunt. Quantum verò ad Dioscoridem attinet, si quis introspiciens eum accuratius expenderit, inveniet illum de radice potius loqui quàm de calamo, cùm radix geniculata dicitur, calamus verò potius nodis cinctus. Hic ne tam stolidè me putat concludi Lusitanus? Sed audiat ipse non quàm Matthiolus, qui accuratius priusquam scripserit, pensitavit, sed quam turpiter ipse potius decipiatur: quippè qui temerè Plinii, & Dioscoridis gravissimorum authorum abutitur testimoniis. In primis enim ut ejus argumenta dissoluam, & tanquàm inania & irrita monstrem, non vereor, ne Plinius, aut Theophrastu Calami odorati radices adeò desiderarint, ut nusquam earum fecerint mentionem. Nam quod Plinius ait, efficacissimam in omni harundine eam esse partem, quæ radici proxima, quis fuerit Plinianæ lectionis, Latinique sermonis adeò imperitus, ut non videat de harundine non de radicibus intellexisse Plinium? Namq; examinaturus, quænam partes in universo calamo cæteris præstent, ne non radices, ut Lusitanus sua quadam malitia, vel fortasse imperitia in me distorquet, sed partes radicibus proximas cæteris præstare inquit: quod facilè prudens animadvertet. Nec enim aliam ob causam putat Plinius majori vi pollere calami partes, quæ prope radices habentur, quam eadem ibi crassiores, vegetiores, robustioresq; in omni harundinum genere reperiantur, quàm in cæteris earundem locis: quo fit, ut etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimaverit Plinius, quippe & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam Calamum illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Sed jam ipsum quæso intueamur locum, quem ille quasi violentum quoddam telum in me vibrat. At si ulla in eo sit prudentia, si melius & consideratius verba Dioscoridis mecum perpenderit, non solùm deponet hanc iracundiam sed fortasse etiam noscet quàm magno ducatur errore. Nam quod Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem constat, cùm ait: Calamus odoratus in India nascitur, melior est fulvus densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneosa fistula. Hæc ille. Quæ tamen perperam Lusitanus intelligit: quippe calamus in primis harundinem designat non radicem. Præterea proprium harundinis est pluribus constare geniculis & assulosè frangi. Deinde fistula in qua quoddam aranea telæ simile concluditur, calamo tantum debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa, & ubiq; occlusa spectatur in omni harundinum genere. Ad hæc fulvus color calamo sanè debetur, non radici: quippe quòd radix in harundine perpetuò albicet. Ad id autem quòd proprium sit radicis (ut ille contendit) ut ipsa geniculata dicatur, calamus verò potius nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, ut facilè quis certior fieri poterit, qui ejus codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace Asclepio, in Ligustico, in Elaphoboscо, in Crateogono, in Gramine, in Equiseto, in Cicuta, in Pityusa, in Ebulo, aliisq; nonnullis. Sed relinquamus hæc (inquam) quæ legere non vacavit Lusitano, & alios consulamus authores. Plinius tritici culmis genicula quaterna, farris senæ, hordei octona tribuit. Hinc libro de senectute, Culmo geniculato, inquit Cicero. Hæc si animadvertisset Amathus, aut si non tam negligenter & oscitanter Dioscoridis codicem legisset, tam non fuisset insulsus. Illud tamen maximè in hoc homine ridiculum videri debet, quòd quum tam excellentem se haberi velit medicum, veráq; herbariæ peritissimum, ejus sententiæ, quam damnat, nullam soluat rationem, & omnia relinquat intacta argumenta. Porrò ego in illum tam vecors non ero, ut hominem potius, quàm opinionem parum validam, nulla veritatis imagine fultam, videar persequi. Solus severus hic judex in nos ex alto tribunali fert sententiam, damnat nostram. Tantum sibi temporis superesse non putat, ut vel aliquid probabilius afferat, vel rationes nostras dissoluat, ut non veritatem, cui à quovis prolatæ semper fui addictissimus: sed solam suam sequi malevolentiam se monstret. Nos (quod præcipuum sanè nobis est studium) ne calumniatores potius, quàm veritatis putemur indagatores, multa habemus cur Amathi hujusce nobis displiceat opinio. Primùm quòd nusquam visa sit radix inter valde admodum innumeras, quas ille falsò genuini Calami esse censet, quæ secum vel minimum harundinis trunculum cacumini adnexum deferat: sicuti quàm plurimæ visuntur, quæ ab ipso cacumine folia emittunt viridia, ut quisq; facilè certior fieri poterit, qui diligenter hasce radices exploraverit. Constat præterea hasce radices ex Lituania, & Tartariæ finibus, quinetiam ex Ponto, ubi passim ferè proveniunt, ad nos convehi. Quod maximo cuiq; argumento esse potest, eos prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor (quod viderim) qui scripserit odoratum calamum alibi provenire, quàm in India & Syria. Quin & illud in nostram concedere sententiam Lusitanum fortasse movebit, quod à Galeno dictum est, quippè qui scripserit calami odorati partium essentiam esse in caliditatis, frigiditatisq; conjugatione temperatam, & minimum habere acrimoniæ, cùm tamen gustantibus palàm sit, radicem hanc non obscurè esse acrem, pariter & amaram, id quod odorato Calamo minimè tribuit Galenus. Hisce itaq; satis jam comprobatum censemus sua in sententia hic hallucinari Lusitanum, nec pluribus est hæc nostra defendenda causa, in sequentibus tamen & rationibus, & authoritatibus, ostendemus, radices has legitimi esse Acori. Nec minus fallitur, quæ De Aspalatho contra nos affert. Est verò Aspalathus (ut Ruellius testatur, & recentiores Græci confirmant) lignum, quod à Rhodiorum Insula affertur, & illud lignum, Aloes Rhodiorum officinæ appellant, ex quo corona ad fundendas preculas Deo parantur. Nec enim Matthiolus, qui hoc tanquam falsum evertere contendit, audiendus est, quum revera lignum hoc, ex quo corona parantur, ex arbuscula humili, crebris spinis aculeata, in insulis

Calamus Odoratus communis usus, unde afferatur?

Calumnia V. de Aspalatho.

insulis Rhodiorum, & aliis Græcia locis cæditur, non verò ex olivæ speciem referente arbore. Vidimus enim non
apud Thomam Lucensem insignem apud Ferrarienses pharmacopolam, hujusce ligni frustum brachialis crassitudi-
Calumnia retunditur. *nis, solidum grave, multis interceptum nodis, quod à Græcis hominibus sub nomine Aspalathi acceperat. Erat enim*
lignum coloris subrufi, cui simile in Hispania apud Taraconenses & Valentinos magna in copia reperitur. Hacte-
nus ille. O fœlicem discipulum, qui ubiq; magistros habet pharmacopolas, à quibus sic institutus discedit, quasi ab
Apolline, aut Æsculapii revertatur oraculis. Sed venit mihi in mentem, ne quoq; injuriam his faciam, quibus præ-
cepto ibus se toties usum jactitat. Verum seu ab iis hæc sit edoctus, seu ipse ingenio hæc excogitaverit (malo enim
Rhodium Oleastrum non esse Aspalathum *non à me hæc agitari testimonia, quàm ad hæc investiganda tantum frustra suscipi laboris) ego profecto Rhodium*
illud lignum multùm distare ab Aspalatho certò scio: quòd primum illud cortice tenus rubens non sit, sed potius al-
bicans. Aspalathus enim Dioscoridi detracto cortice adeò rubet, ut purpuram penè referat. Quo argumento credi-
dere quidam Santalum rubrum legitimum esse Aspalathum, quanquàm & illi aberraverint. Sed & id clarissimè
demonstrat, Rhodium lignum nullam cum Aspalatho habere cognationem, quòd scribat Galenus, qui legitimum
in Græcia fortasse pluries degustavit, hunc gustu esse acri, & simul adstringenti vi præditum. Id quod minimè in
Rhodii Oleastri hist. *hoc Rhodio ligno reperitur, quemadmodum nec prævalens amaritudo, quam illi reddidit Dioscorides. Quod au-*
tem hujusce ligni planta sit Oleastri species, id maximè fatentur Rhodii, qui ejus historiam ex Melita Insula ad me
scripserunt his verbis: Lignum ex quo torno globuli fiunt ad fundendas preces, truncus est arboris, longitudine ho-
minis metam non excedentis. Nascitur arido & saxoso tractu, fronde perpetua Oleastri æmula, floribus albican-
tibus, baccis nigricantibus, parvis, caudice brevi contracto, brachii instar crasso, à quo rami prodeunt rari, spinis ferè
nullis, aut admodum paucis, albicante cortice. Ligni materies cortice tenus candicat, medullitus verò nigricat. Ra-
dicib. nititur firmis albicantibus. Quibus palam esse arbitror Rhodium, hoc lignum ab Aspalatho admodum esse di-
versum, & Lusitanum una cum Ruellio in eodem versari errore. Quippe (ut præmisimus) Aspalathus tantùm corti-
ce tenus, non ut ille existimasse videtur, in tota ligni substantia, saturatè rufescit, ut purpureus appareat. Quinet-
iam cùm Aspalathus in Rhodo proveniens, frutex sit surculosus (ut testis est Dioscorides) non arbor procera, ratio-
ni consonum non est, ut ad brachialem crassitudinem adolescat. Cæterùm quod de re incerta non modo contendat,
sed tam facilè audeat affirmare, detestandum mihi videtur. Quippe nihil tam temerarium, tamq; indignum sa-
pientis gravitate crediderim, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptum sit & cognitum,
sine ulla dubitatione defendere.

Calumnia VI. de Helenio. *Hinc ad helenium venio, in quo quum Lusitanus existimet, me pluribus modis hallucinatum, adeò ut nullis pos-*
sim me defendere rationibus. acriori morsu in nos invehitur his verbis: Confirmat Marcellus Vergilius se sic in an-
tiquissimo Dioscoridis codice legisse: Caulem ex se semittit Helenium, crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquan-
to majorem, angulosumq;, flores luteos, & in iis semen Verbasco simile, tactu pruritum faciens. Unde facilè cre-
dere est, ut hæc perversa & immutata fuere, ita quoq; pars hæc ad amaritudinem attinens: quanquam eam quo-
que à Plinio prætermissam animadverto. Unde Matthiolus Senensis hic falsò admodum Plinium adducit lib. 19
cap. 5. qui ultrà quod in eo capite nullam penitus de Helenio mentionem faciat, lib. tamen 21. cap. 10. ubi Helenii
meminit, non de hac loquitur, sed potius de Aegyptia, cui Dioscorides in hoc capite ex mente Crateva herbarii ra-
mulos serpylli modo humi sparsos tribuit, folia verò Lenti similia: cui quoq; eo in loco nullam tribuit amaritudi-
nem. Imò in describenda hac herba Plinius à Dioscoride variat, cùm Dioscorides folia, sed Serpylli potius posi-
dere dicit. Accedunt ad hæc, quod cap. 21. ejusdem libri, ubi medicamenta Helenii pertractat, dulcem esse asserit,
non amaram: ut liquidò constet, Plinium de illa tantùm dulci Aegyptia Inula memoriam fecisse, non verò de hac
à nobis amara tractata. Proinde Matthiolus, si Plinii autoritatem in hac parte subticuisset, prudentius dubio pro-
cul fecisset, ac non ita duplici errore hallucinaretur. Primum cùm credat, Plinium de hac Inula primam mentionem
fecisse, quum (ut diximus) potius de secunda Aegyptia agat. Secundò cùm dicat Plinium illi amaritudinem tri-
buere, cùm re vera illi dulcedinem condonet, & non amaritudinem, ut cuiq; legenti notum erit.

Calumnia retunditur. *Hæc itaq; sunt, quæ in me spicula mittit Lusitanus. Sciat igitur velim culpam, qua me accusat, non in me,*
sed in Typographum esse rejiciendam, quippè qui imprudenter meam perverterit sententiam oblitus quibusdam li-
neis, in quibus Plinii verba adnotaveram, quæ de Helenio primi generis ab eo scribuntur (præter Lusitani opinio-
nem, quòd hunc Plinii locum semidormiens pertransiverit) lib. 23. cap. 5. & quibusdam aliis lineis priorum loco
acceptis ex decimo vigesimi primi libri capite, quæ postea in medium adduxeram de altero Helenii genere, quod
in Aegypto provenit. Facilis enim ac lubricus fuit lapsus, quippe quum propè essent duæ illæ Plinianæ autoritates,
Typographus, qui ex codice nostro manuscripto hæc in suum transferebat typum, oculi imprudentia deceptus pri-
mum Plinii locum tanquam dormiens præteriit, & secundum in ejus locum reposuit, quod ad alterum spectave-
rat Helenium. Cujus erroris illud semper omnibus fuerit argumentum (ne fortasse quis putet me id totum subdolè
in Typographum rejicere) quòd non modò in commentariis nostris Latinis factis pluribus antea annis in lucem edi-
tis, id erroris fuerit expurgatum, sed quòd ea quoq; Plinii verba per Typographum eò translata lib. 19. cap. 5. ibi a-
scripta non legantur, sed lib. 21. c. 10. ubi de Aegyptio Helenio is egit. Quin & illud de innocentia nostra maximè te-
stari poterit, quòd illa per Typographum transposita autoritas, nihil penitus ad rem nostram faciat, neq; conclu-
dat, ut priores Italicæ editiones nostræ unumquemq; certiorem reddent. Non enim putet velim Lusitanus, quòd a-
deò sim excors ut tam indecenter, tamq; fatuè Plinianæ illa verba, quæ nihil pro sententia nostra concludunt, in
prædictorum fulcimentum attulerim. Quandoquidem si æquo animo is accuratius perpenderit, quæ Plinius de He-
lenio verba fecerit libro decimo nono, capite quinto, à me eo loco citata, nec oscitanter Plinium relegerit, me omni
culpa vacare coërpulsus veritate fatebitur. Ipse enim Plinius ibi sic habet. Si seris satus mensibus Februario, Martio,
Aprili, Augusto, Septembri, Octobri brevior is est, sed torosior, amariorq;. Inula per se stomacho inimicissima, ea-
dem dulcibus mista salubernima: pluribus modis austeritate juncta gratiam invenit: hactenus ille. Hæc itaq; sunt
Lusitani imprudentia. *à Typographo obita, quæ ad probanda ea, quæ diximus, afferebamus ex quinto capite decimi noni libri. Cæterùm,*
ut tuam Lusitano detegam negligentiam, vel fortasse imprudentiam, dicat sane cur tam aperta fronte negaverit,
Plinium libro decimo nono, cap. 5. Helenii sive Inulæ, de qua primò scribit Dioscorides, nihil penitus meminisse,
cùm tamen ea omnia, ac etiam perplura ibi habeantur, quæ hic his perpaucis lineis in medium attulimus. Qui-
bus etiam videre poterit, qua ratione negaverit, reperiri apud Plinium Inulam esse amaram. Hisce igitur de causis
jam primùm Lusitanus conjicere poterit, id quod in me reprehendit, tantum quidem à veritate distare, ut potius
Calumnia 7. in unguento Sampluchino. *sibi ipsi, quàm mihi injuriam inferre videatur. At insignem & arrogantem hominis temeritatem audiamus, qui*
quò magis præceps est in rebus maximè ambiguis, hoc manifestius suam prodit insciitiam. Sed jam ipse efferunt
recriminanda, quæ in unguento Sampsuchino adversum me scribit, tametsi longè magis ipsum accusent: quòd
ea, quæ

ea, quæ nullis argumentis probari poſſunt, falſo probare contendat, & quæ pluribus ſanè modis probata ſunt nullis contrarium adducere rationibus, temeritate quadam arrogantia, improbare nitatur, ſic inquiens: Etſi apud Theophraſtum, vel Plinium, nonnullos alios celebres viros Sampſuchus eadem cum Amaraco, ſive Majorana herba ſit, apud Dioſcoridem tamen, & Galenum, ac Paulum Aeginetam multum inter ſe differunt, cùm Sampſuchus Majorana herba hodie in potilibus & vaſculis repoſita ad feneſtras pro delicijs habita ſit: Amaracus verò Parthenium eſt, quæ an Matricaria oſtenderit, ſit, tertio dicemus libro. Hanc verò animadvertentes inter utramque differentiam Galenus & Paulus diverſa capita tanquam de rebus diverſis fecerunt, videlicet de Sampſucho, & Amaraco, quam prius noſcens Dioſcorides vigilantiſſimus, oleum Sampſuchinum ab oleo Amaracino, tanquam rem diverſam oſtendit. Nam Amaracus Galeni & Pauli proculdubio apud Dioſcoridem, Parthenium eſt, ut tertio libro facilè quis comprehendere poterit, cum ibi Parthenium Amaracum eſſe dicat. Qui verò Amaracum Galeni & Pauli, Marum Dioſcoridis eſſe opinantur, miro modo cæcutiunt. nam etſi verum ſit, quòd Galenus, & Paulus in libris de facultatibus medicamentorum ſimplicium de Maro nullam faciant mentionem, non proinde Amaracum illorum, Dioſcoridis Marum, ob nominis vicinitatem eſſe, dicere debent: & eo magis quia Galenus in libris de Antidotis, & Amaraci & Mari, tanquam rerum diverſarum, meminit. Quare Matthiolus Senenſis ſi hæc animadvertiſſet, non ſic facile ceſpitaſſet, nec hæc ſic confuſa reliquiſſet. Hactenus ille. Sed eia hæc Amathe? Tu id mihi turpe ducis homo præceps, quòd in rebus dubijs meam ſuſpenderim ſententiam? an velis tu potius, ut præcipiti quadam arrogantia iſtam tuam incurram vecordiam? niſi incredibili ardere cupiam noſtros oppugnandi labores, tu tam eſſes inter hos ſcopulos præceps? adeòne temere de his decerneres? Noſ tam longè aliter ſentimus. Etenim malo ceteru veritatis indagandæ apertam relinquere viam, quam novæ temeritate eos hinc avertere, præſertim cum non deſint clariſſimi viri, qui hac Galeni lectione plurimùm hæſitarunt. Siquidem non deſunt rationes, quæ oſtendant Amaracum Galeno & Paulo tam Parthenium, quam Marum poſſe deſignare. Quam ob rem nec hanc, nec illam opinionem probare libuit. At ſi aliquid in re difficili & ſuſpecta aſſerere liceat, quod nequaquam in tanta antiquitate novum eſſe debet, magis in hoc mihi no, ut librariorum negligentia hunc Galeni locum corruptum putem ac hoc errore Mari titulum in Amaracum eſſe translatum. In qua re tametſi authorum certa deſint teſtimonia, non tamen hujus rei abſint indicia quæ Amaracum Galeno, & Paulo Marum deſignare præ ſe ferant. Siquidem cum ſit Galeni proprium inſtitutum ſimplicium medicamentorum vires ex Dioſcoride deſcribere, idq; præſertim ſervare in his, quæ viribus non vulgaribus præſtant, nequaquam crediderim, ſi Amaracum Galeno Parthenium deſignaſſet, quin ſcripſiſſet ex Dioſcoride id Epithymum molibrem atram, & piſtram detrahere, ſuſpirioſos & melancholicos juvare, calculos expedire, anheloſis liberam ſpirandi facultatem reddere, quin & ejus decocto inſidentibus fœminis uteri duritias emollire, & inflammationes arcere, tactu verò ignem ſacrum extinguere, collectionesq; conſumere. Quanaquidem tam raras, utiles q; facultates haudquaquam putarem ſilentio involuiſſe Galenum, ſi de Parthenio eo capite egiſſet. Verùm cum Maro nil aliud veritum tribuerit Dioſcorides, quàm quòd illitu ſerpentia ulcera ſiſtat, & quòd in unguentis addatur, mirum ſanè non eſt, ſi de Maro tractaturus Galenus libro ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ubi fortaſſe depravata lectione de Amaraco legitur, de ejus viribus ſobriè admodum tractaverit paucaq; perſtrinxerit, nec plura dixerit, quam quòd ſua vi excalfaceret, & ſiccaret. Id quod etiam egit fortaſſe latens, quod latius de eo ſcribere ſtatuiſſet libro de antidotis in Hedichroi compoſitione. Hæc nobis dicta velim, non aſſirmandæ tantum hujuſce opinionis cauſa, ſed tuæ refellendæ temeritatis ac impudentiæ. Quamobrem eos mihi impugnare non libuit, quorum tu opinionem ſequeris. Nimirum quòd in obſcuris, incertiq; nuſquam ſolem mihi quem verba facere, nec quicquam agere, cujus nequiverim cauſam probabilem reddere, eoq; præſertim, quòd viderim eſſe etiam rationes quibus ſe tueri poſſint, nempe Serapionis teſtimonium, qui id tantum, quòd Galenus de Amaraco ſcripſit, Matricariæ tribuit. Sed hæc etiam poſſet deſtrui autoritas. Hæc itaque ſi recte, ſincereque perpendiſſes, non modo te ipſum noviſſes, ſed & fortaſſe puduiſſet tam temerè injuriè in me conſpiraſſe. Reliquum nunc eſt, ut jam tibi tua detegam errata, ne alios in poſterum ducas in errores. Inquis tu Luſitane, apud Dioſcoridem, Galenum & Paulum, Sampſuchum & Amaracum admodum inter ſe differre. In quod eſſe falſum, & à veritate alienum, illico probari poteſt ex ipſo Dioſcoride, quippe qui libro tertio de Sampſucho agens, ſcriptum reliquerit: Sampſuchum a Siculis, & Cyzicenis, apud quos laudatiſſimum provenit, Amaracum vocari. Hoc idem facilè videtur probare etiam Galenus. Ipſe enim libro primo de antidotis, Amaraci plurimum in Cyzico naſci ſcribit, & Amaracinum unguentum in Cyzico parari at libro ſecundo capite primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Id quod omnibus palam facit nil aliud Galeno deſignare Amaracum, quam Sampſuchum. Etenim cùm Cyzicenis Sampſuchum, Amaracum appellent, quiſnam fuerit ille tam amens, excors, obtuſiq; ingenij homo qui non noverit Amaracinum unguentum in Cyzico paratum è Sampſucho fieri? His ſubſcribit etiam Plinius libro vigeſimo primo capite undecimo ſic inquiens: Amaracum Diocles medicus, & Sicula gens appellavere, quod Aegyptus, & Syria Sampſuchum. Et capite vigeſimo ſecundo ejuſdem libri: Sampſuchum (inquit) ſive Amaracum in Cyzico laudatiſſimum, & odoratiſſimum. Fit ex eo oleum, quod Sampſuchinum vocant ſive Amaracinum ad excalfaciendos emolliendosq; nervos, & vulvas. Quibus palam eſt, quam imprudenter hæc aſſerat Luſitanus. Nec obſtat quòd in quibuſdam Dioſcoridis codicibus legatur Parthenium etiam aliquibus Amaracum vocari. Siquidem hoc non tuetur hujus univerſalem negationem. Adde quòd illa verba Dioſcoridi ſpuria à quam plurimis rei plantariæ ſtudioſis, non abre judicantur. Nimirum extant Græci codices antiquiſſimi manu ſcripti, in quibus non legitur in Parthenij capite particula illa ſi δὲ χωρὶς ἔχειν, quemadmodum nec apud Serapionem, qui Parthenium ex Dioſcoride tranſcribit. His accedit aliud ſtolidum Luſitani erratum, quod facile quis intueri poterit, quum aſſerat is Amaracinum unguentum odore jucundiſſimo redolens paraſſe antiquos non è Sampſucho, quod Cyzicenus, qui illud olim præſtantiſſimum parabant, Amaracum dicitur, ſed ex Parthenio, quod etiam falsò eam eſſe plantam exiſtimat, quam ob odoris virus Sepaſiæ meritò Cotulam fœtidam vocant. Sed quantùm in Amaracino unguento, quod odoris fragrantia plurimum præſtitiſſe ſcribit antiquitas hæc fœtens planta conveniat, ij certò judicare poterunt, quibus longè magis quàm illi res medica cordi fuerit. Et quidem fatetur Galenus libro primo de Antidotis, ac alius etiam locis in Cyzico, quemadmodum in univerſa minori Aſia, Mari & Amaraci oriri plurimum, parum verò

Calumniæ confutatio.

Sampſuchū & Amaracum idem eſſe.

Cotula fœtida.

verò in aliis regionibus, præsertimq; in Italia. Id quod Lusitanum hic maxime hallucinatum palam facit, Quandequidem nullo magis herbarum genere ubiq; abundet Italia, quam Cotula fœtida dicta. Ea enim ubiq; scatent campi, horti, areæ, plateæ, semitæ, ac colles, adeo ut nullus in Italia sit locus, ubi hæc herba non proveniat. Adde quòd cùm dicat Galenus in Cyzico Amaraci nasci plurimum, ubi Amaracinum unguentum omnium odoratissimum parabatur, & nobis jam comprobatum sit Sampsuchum à Cyzicenis Amaràci nomine appellari, satis etiam comprobatum esse putamus, Lusitanum medicæ materiæ ignarum, & tam Dioscoridi, quàm Galeno idem esse Sampsuchum, quod Amaracum. Demum an Dioscoridis Parthenium Cotula fœtida sit ita vulgo vocata (ut Lusitanus certo sibi persuadet) is postea audiet. De Jasmeno unguento multum quoque mecum contendit, & ex iis floribus vult parari Jasmenum, quos Itali vulgo appellant Gelsimini, cùm tamen id nullis rationibus comprobet, sed tantum suis nitatur verbis, non est cur multis cum illo agam. Sat enim mihi esse existimo, cùm scribat Dioscorides parari Jasmenum (id est violaceum unguentum) è floribus albæ violæ, nullo pacto fieri posse, ut ex aliis paretur floribus, & ex iis præsertim, quorum apud Dioscoridem, & antiquos nulla prorsus habetur historia. Quinetiam supervacaneam hic omnem verbositatem esse censeo, eo quòd in commentariis nostris satis superq; comprobatũ sit, eos procul dubio decipi, quos Lusitanus sibi imitandos proposuit. Præterea cùm is rationib. argumentisq; nostris, nullis prorsus obstet verbis, nec ulla dicendi facultate (si philosophũ medicumq; ut audio se putat) non vereor, quin facilè scire possit, me ad suas non teneri objectiones, nisi primũ ad nostra responderit argumenta. Quibus nulla alia de causa illum nihil in contrarium adduxisse putamus, quam quòd is longe magis defendendæ pertinaciæ, quàm veritati fuerit addictus. Inpino autem ut Theophrastum defendere videatur, sic mecum agit Lusitanus. Longum profecto, nec minus difficile esset, omnes Pini species percurrere: illius tamen (Theophrasto authore libro tertio de historia plantarum. 10.) duæ sunt species altera urbana, altera vero sylvestris. Sylvestrem vero in Ideam, & Maritimam partitur. Nam Idea, id est, montana, rectior, celsior, materieq; crassior est. sed maritima folio ornatur tenuiori, imbecilliori & cortice læviori, ad coria utili, in qua nux conspicitur rotunda, breviq; dehiscens. In Idea vero tanquam nux sylvestrior, oblongior est, viridus minusq; hiscens. Hæc ad Theophrasti mentem, quæ vera esse nullus hucusq; in dubium traxit, præter unum Matthiolum Senensem, qui omnino hæc suo tantum judicio fultus evertere conatur, dicens se in sylvestri Maritima Pino observasse nuces non quidem rotundas, sed oblongas, potius solidas, difficulter dehiscentes: in montana vero non oblongas, sed breves, & ad aperiendum faciles. At nos revera Theophrastum verum universaliter dixisse observavimus, ac Matthiolum aut non recte apprehendisse, aut potius, ut novi aliquid aliis dixisse videretur, in medium hæc afferre voluisse. Hæc illius sunt verba. Cæterùm an vera, vel falsa, syncere, vel subdole prolata, candidissimus quisque lector, qui nostros legerit commentarios, facile conjicere poterit. Explodenda enim detestandaq; sunt Lusitani figmenta, quæ hic adversum me habet. Siquidem ego recitata Theophrasti historia, nec eum hallucinatum nec delusum asserui, sed id tantùm Theophrasto repugnare dixi, quòd utriusque Pinastri strobilus in nostro climate testatur. Quod autem vera non ficta, nec fabulosa scripserim (ut ex se ipso fortasse me judicat Lusitanus) is procul dubio fateri poterit, qui in agro Tridentino Ideam, in Senensi, ac Pisano Maritimam observaverit Pinastrum. Quippe in maritimis hisce locis duo habentur Pinastri genera, quorum alterum strobilos profert spithama longiores: alterum vero breviores paulo, compactili duritie conclusos, nec per se facile dehiscentes. In Tridentinis vero montibus, quemadmodum & in Bohemia, quæ Pinu ubicunque sylvescit, Pinastri nuces in universum visuntur longe maritimis breviores, infirmioresq;, quæ cùm primum inaruerint, illico dehiscunt, & ab arbore decidunt. At si quis ad vivas, virentesque hujusce Pinorum plantas se conferre nequiverit, novas Pinorum imagines postremæ commentariorum nostrorum editioni appictas intueri poterit. Quod si syncero animi affectu fecerit, non veremur, quin facile conjiciat, nostram in plantarum historia fidem falso à Lusitano improbatam, ac cognoscat subinde etiam magnam illius imperitiam, & apertam in nos invidentiam. Ego quidem nunquam putavi hæc in Theophrastum rejicere, sed nostro climati causam assignavi. Quamobrem non possum non admirari Lusitanum, quippe qui non sit veritus tam evidentes in me afferre calumnias. Equidem nunquam negaverim Pinastros, quæ in Ida monte proveniunt, quin & eas, quæ in Græciæ maritimis crescunt, in nucibus edendis contrario modo forsitan se habere, cœli, solique illius immutata natura. Venio ad Hippocampum, cujus historiam à nemine descriptam hactenus reperi. Quo fit, ut difficile admodum sit, absque ulla dubitatione affirmare, quod nobis sit piscium genus, quod Hippocampum appellaverit antiquitas. Nec displiceret Lusitani opinio, quam longe antea audieram à Luca Ghino medico clarissimo, quòd Græcis recte idem sonet Hippocampus, quod Latinis flexuosus equus, si quo probari possit, esset ad manus. Verumtamen cùm nulla extet Hippocampi historia, cur ejus opinionem accipiam, sane non habeo: quin nec etiam cur refellam. Plinius lib. 36. cap. 5. dum Praxitelus admiranda percurrit marmora, videri scribit in maxima dignatione, Gn. Domitii delubro in circo Flaminio Neptunum, Thetim atque Achillem, Nereidasq; supra Delphinos, & Hippocampos. Quæ quanquam demonstrant Hippocampos equorum effigiem præ se ferre, non tamen hac Plinii authoritate quis unquam recte affirmare poterit, Hippocampos, quorum ille meminit, esse pisciculos equi vel dracunculi formam habentes, quos quidam veros esse Hippocampos non ambigunt. Quandoquidem Plinii verba luce clarius demonstrant Hippocampos parvos non esse pisces, sed ingentes fortasse beluas, corporis mole Delphinis minime inferiores: nisi hæc potius fabulosa censeamus, quàm vera. Nos autem cùm jamdiu non ignoraverimus non deesse rei medicæ studiosos, qui equiculos illos, vel marinos dracunculos veros esse Hippocampos putarent, non abs re esse duximus horum equiculorum imagines commentariis nostris adjungere, non ea tantum causa, ut horum placitis subscriberem, sed ut unumquemq;, præsertimq; Zoilos admonerem, me hæc prius non ignorasse. Verùm non ob id absurda vocari expedit (ut Lusitanus putat) quæ de Hippocampo antea scripsimus, doctissimos Dioscoridis interpretes & Græci sermonis peritissimos secuti, quorum non desunt qui asserant in Locustarum genere haberi Hippocampum. Quibus subscribere videtur Plinius l. 32. cap. 11. At cum inter Locustas nulla spectetur, quæ magis flexuoso dorso erucas, quas Græci κάμπας vocant referat, quàm ea, quæ ibi pariter picta spectari potest, nefas sane fuerit tam petulanti ore affirmare, nostram & aliorum opinionem, tanquam absurdam esse spernendã, cùm tamen rationibus, & authoritatibus comprobatam unusquisq; facile cernat. Multa etiam contra nos de sativo Cucumere effundit Lusitanus procacius magis, quàm verius, sic inquiens. Cucumer non ubiq; sativus reperitur, qua de causa multi non sine ingenti errore Citrulum, quem

Calumnia VIII. de Jasmeno.

Depulsio calumniæ.

Calumnia IX. de pino.

Lusitani figmenta explodentur.

Calumnia X. in Hippocampo.

Lusitani opinio nec refellitur, nec probatur.

Calumnia XI de sativo Cucumere.

Peponem eſſe certò ſcimus, Cucumerem appellant, vulgarium forſitan voce ſeducti, qui in Italia fere univerſa & Flandria ac Germania Citrullum Cucumerem vocant, ſed, ut dixi, non ſine magno ne dicam pueriliori errore, inter quos noviſſimus extat Matthiolus Senenſis in ſuo Dioſcoride Hetruſca lingua confecto. Eſt igitur Græcorum Cucumer, ſive Cucumis, dictus ſit (ut Varroni placet) quia facile curvatur baculi ope, figura, colore viridi, longitudine cubitali, & majori, præſertim ſi in flore exiſtens in fiſtulam mittatur. Crescit enim (ut tradit Plinius lib. 19. cap. 5. mira longitudine, & fiſtulæ complementum creſcit, & hac de causa Columella Anguinum Cucumerem eum appellat, quia oblongus, craſſus, atq; inſtar anguis flexuoſus ſit. Nascitur enim in ſimili planta, quæ Cucumis ſylveſtris oritur. Raro in Luſitania Cucumer videtur, ſecus autem in altera parte Hiſpaniæ, præcipue apud Salmanticenſes, ubi in magna cernitur copia, hirſutus, colore omnino viridi, longitudine cubitali, & curva. At Pepo eſt, quem Officinæ ob colorem Citri in maturitate acquiſitum, Citrullum appellant. Græci verò illum πέπονα, id eſt maturum Græca voce dixere. Quam vocem Hiſpani vel hodie ſervantes nulla mutata litera, aut ſyllaba illum quoque Pepanum vocant: & ejus ſupremam partem conciſam fronti æſtus hora, in qua illum plerunq; comedimus, tanquam refrigerantem, admovemus. Quod olim quoq; a Græcis fieri Dioſcorides innuere videtur. Veſcimur enim Pepone Hiſpani, dum viret, nam poſtquam maturuit, & colorem luteum Citri maturi contraxerit, tanquam cibo inutilem rejicimus. Si quid tamen illius comedendum ſit, ejus ſuprema, & cartilaginea pars tantum pro victu, rejecta ejus medullari parte, accipienda eſt, ut apud inferiores Germanos plerunq; fit, qui Peponibus ita non niſi matutis, contra Hiſpanorum conſuetudinem in victu utuntur: quorum medullarem, & interiorem partem, in qua ſemen continetur, tanquam improbam & malam rejiciunt, ſuprema & cartilaginea illa, crebris venulis ornata parte contenti. Quemadmodum apud Græcos quoque fuit, ut ex Galeno deprehenditur lib. 2. de Alimentorum facultatibus, ubi inquit: Hinc accedit quod in Peponibus homines a carne intima, in qua ſemen habetur, abſtinent. Sed hæc ignorans Matthiolus, nil in hoc capite facit, quam vellicare al os. Sed audias Amathe. Solus ne inter tot eruditiſſimos viros, quibus eadem placuit opinio, arcte reprehendor? Solum inter innumeros alios Matthiolum inſectaris? Quapropter? non alia opinor cauſa, niſi ut tuam malitioſam invidentiam in ejus tantum videaris monumenta effudiſſe, ex quibus tu optima ſolia congeſiſti. Egregiam certe hominis inſurando prudentiam, ut tacite in ſecum gaudeat quæ publicè crimina reputetur. Iccirco, homo valentiſſime, tot hæc contra me conſtruuntur hic verba: Sed an Luſitanus, quam hic toto aberravit cælo. Etenim ſententiæ noſtræ haudquaquam obſtare, ſed plurimum aſtipulari cenſemus, quod dixerit Varro Cucumer a curvore eſſe dictum. Quippe quòd Cucumeres, qui paſſim in Italia proveniunt, & quos falſo Luſitanus Pepones eſſe contendit plerunq; incurvi ſpectantur, ut æſtate tota videre quis poteſt in celeberrimarum urbium plateis, ubi innumeri venduntur. Porro ſi hæc ignorat Luſitanus, medicos non conſulat, ſed olitores. Nam ii oſtenſis incurvorum cucumerum millenariis, facile craſſam hanc caliginem ab ipſius oculis detergent. Præterea vulgarem Cucumin, quo paſſim utimur, verum & genuinum eſſe manifeſto comprobat Plinius lib. 19 cap. 5. his verbis: Particulatim Cucumis floret, ſibi ipſi ſuperfloreſcens, cauda lanugine obducta, magisq; cùm creſcit. Hæc ille, Quibus palam eſt Cucumeris noſtri uſus legumos eſſe: quippe ſi Luſitanus ut (prædiximus) olitores adierit, & ad eorum hortos ſæpe ſe contulerit, univerſos videbit cucumeres, illos ſcilicet, qui nuper emerſerunt, & jam primum ad juglandium quantitatem intumuerunt, ſibi ipſis in cacumine ſuperfloreſcere, & alba quadam contegi lanugine. Ad hæc, ſententiam noſtram, ac quam plurimorum clariſſimorum ſcriptorum à Luſitano falſo improbatam illud ſane luce clarius oſtendit, quod ſativus, ac vulgaris Cucumis fructu tantum ab erratico differat. Utriq; enim eadem ſunt ſolia, iidem flores, eadem viticulæ, & eadem in universum deniq; facies, ut lib. 4. teſtatur Dioſcorides, & lib. 7. cap. 6. de hiſtoria plantarum poſteritatis memoriæ prodidit Theophraſtus. Tanta enim inter haſce plantas intercedit ſimilitudo cognatioq; ut ſi ſimul ſerantur, vel altera alteri conſeratur, nulla fere differentia dignoſcantur. Nec propterea negaverim, quòd Cucumis ille, qui ſua longitudine ſerpentis ſpeciem refert, & quem Hetruria falſo Melonem vocat, inter Cucuminum genera non fuerit recipiendus, cùm & ipſe olitorum mangonio, è vulgaribus noſtris in eam formam fuerit redactus: id quod Hippocrati primum, deinde Plinio, & Palladio referunt acceptum, quippe qui ſcripſerint flore in fiſtula, vel harundine demiſſo. Cucumin inde mira longitudine creſcere, & omni alia, quæ cogantur, forma, id quod & de Cucurbitis tradidit Columella. Hinc itaq; ſuam traxit originem illud Cucuminum genus, quod ita prælongum ſe diffundit, & anguium modo contorqueatur. Quippe ſato ſubinde ſemine, quod exemptum ſit ex hiſce prælongis mangonio illo paratis, in poſterum per ſeſe eadem forma proveniunt, ut & nos experimento comprobatum ſcimus, non ſolum in Cucumeribus, ſed etiam in Cucurbitis præſertimq; in iis, quas Indicas vocant: id quod etiam Plinius affirmat loco prius citato. Nam cum maxime compertum haberet in Campania oriri Cucumeres mali Cotonei effigie (ut autem ut Luſitanus fert opinio) prælongi non erant, & hujuſce formæ cauſam reddere vellet: forte (inquit) primo tantum ita audio unum, mox ſemine ex illo genus factum. His itaq; palam fit (ut Luſitani illius verbis utar) in quam magno, ac pudendo is verſetur errore. Quippe ſi (ut idem falſo contendit Luſitanus) univerſum Cucuminum genus ſponte ſua ita prælonga proveniret, ſiolidum ſine eſſet id arte vel mangonio moliri. Sed Cucumeres ſui natura non eſſe adeo in longitudinem protenſos manifeſto demonſtrat Plinius, quippe qui ſcribat Cucumeres in Italia eſſe quam minimos, in Provinciis quàm maximos. Nam ſi ſponte ſua ea eſſent forma (ut Luſitanus ſomniaſſe videtur) ſcripſiſſet quidem naſci Cucumeres in Italia quam breviſſimos, in Provinciis quam longiſſimos. Adde quod etiam experimento conſtat (ut ego mihi teſtis eſſe poſſum) quòd Cucumeres ſic Italis vocati in ſuppoſitam aquam deſcendere nitantur appenſi, & contra refugiant, & unci modo recurventur, ubi vas oleo plenum ſupponatur apertum. Id quod proprium eſſe cucumeris, affirmant præclariſſimi rei ruſticæ plantariæq; ſcriptores, præter id, ſi guſtum conſulas, nulla penitus ſaporis vel odoris differentia inter prælongos Cucumeres illos, & vulgares noſtros cognoſci poteſt. Adhæc cum tria Theophraſto, & Plinio ſint Cucumerum genera, Laconicum, Scytalum, Bœoticumq;, hoc maxime etiam Luſitano adverſatur, quòd unum tantum Cucumerum genus ſtatuerit, præſertim cùm etiam Avicenna lib. 3. de tuſſis curatione ſcribens tria ſtatuat Cucumerum genera, ſic inquiens: Et medulla Cucumeris longi arcuati, & Cucumeris rotundi, & Cucumeris communis. At id autem, quod Columellæ teſtimonio aſſerit Luſitanus ſativum Cucumim anguinum vocari quod forma anguium referat ſpeciem, nil aliud nobis reſpondendum ſeſe offert, præterquam quòd falſo id Columellæ acceptum referat. Conſtat enim anguinum Cucumin nil aliud fuiſſe Latinis, quàm Cucumim ſylveſtrem, quemadmodum

Amathus huas enarrationes id Dioſc. ex Matthiolo ſumptas ſic Calumnia refellitur.

Cucumis vulgaris.

Cucumis ſativus ab erratico ut differat.

Cucurbitę & Cucumeres olitorii mangonio varias induunt formas.

Cucumerũ tria genera

Anguinus cucumis quis?

modum ſylveſtre Allium Dioſcoridi Anguinum vocatur, non quòd forma referat angues, ſed quod in ſylveſtribus naſcatur locis, ubi facile ſtabulantur angues. Cæterum quod Anguinus Cucumis ſylveſtris ſit, non ſativus, teſtatur in primis Lucius Apulejus ſuo de ſimplicium medicamentorum libro capite proprio de ſylveſtri Cucumere. quin & quidam Dioſcoridis codices, ut Hermolaus & Marcellus legunt, quibus etiam ſubſcribit Plinius lib. 20. cap 11. Sed cur hoc nitar tantorum virorum teſtimoniis comprobare, cùm Luſitanus ipſe capite de Agreſti Cucumere, ſui ipſius oblitus, id aperte fateatur, & ſuo ipſe ſe jugulet gladio? Sed quòd falſo Columellæ teſtimonio fuerit is uſus, præter id quod nuſquam ab ipſo hoc ſcriptum eſſe ſcimus, teſtem habeo Hermolaum virum ſane præclariſſimum, qui in ſuo Corolario Luſitanum mendacio redarguit his verbis: Cucumeres in fiſtula apud Hippocratem demiſſo flore mira longitudine quaſi anguina ſpecie proveniunt, quanquam Anguinus cucumis idem videtur eſſe, qui Sylveſtris, multo infra magnitudinem ſativi, Erraticus & Angueus Columellæ appellatus a ſativo penitus differens: hactenus Hermolaus.

Luſitanus ſuo ipſius laqueo ceptus.

Luſitanus mendax.

At ſi ita demus huic bono viro, à ſua forma longiores illos Cucumeres ab aliquibus Anguinos vocari: at non intelligit quam non coherentia, quam in ſe ipſum repugnantia dicat? nunquid non videt homo miſer, quod non aliam ob cauſam hæ differentiæ plantis addi ſolent, quàm quòd à reliquis earundem generibus diſtinguantur? Nonne ſtatim ob hoc ſequitur eſſe etiam alia cucumerum genera? Reſipiat miſer, & ſua jam recognoſcat errata: reſipiat, inquam, cùm ſignis omni luce clarioribus vincatur à teſtibus, & propria confeſſione urgeatur. Comprobat etiam cucumerem noſtratem non eſſe peponem, cum in primis ſapor tum deinde facultas. Sapor quidem quod cùm ſcribat Simeon Sethi Græcus author, Pepones ſapore eſſe dulces nulla ſane ratione fieri poteſt, ut Cucumeres noſtri uſus fuerint. Pepones quippe qui eo magis amareſcunt quo maturiores evadunt, ut Theophraſtus ſcribit li. 6. c. 14. de plantarum cauſis. Præterea ſi Peponum facultas expendatur, conſtabit ſanè ex Galeni ſententia, quòd devorati bilioſos excitant morbos, quin & vomitiones, & id quidem (ut Simeon ille aſſerit) ſua dulcedine efficiunt, præſertim cùm in bilioſum inciderint ventriculum. Ad hæc conſricata Peponum caro (ut Galenus ait) vitia cutis in facie, nempe alphos, lentigines, ephelidaſq; abſtergit dulci, quo imbuitur, ſucco. Id quod ex noſtratis Cucumeris affrictu nunquam conſequeris. Nec obſtat quod Hiſpani Cucumerem noſtrum (ut Luſitanus inquit) Pepanum vocent: quippe cùm Itali à Latinis originem ducant, omnino credendum videtur Latinas rerum nomenclaturas rectius aſſervaſſe eos, quàm cæteras nationes. Demum fabuloſum eſſe ſcimus, & Luſitani figmentum, quòd Flandri vulgares Cucumeres edant, cùm penitus conſenuerint: ſunt enim domi noſtræ Flandri, qui nobis ſerviunt, & qui Flandriam, & Germaniam fere totam peragrarunt, id penitus deteſtantes. Nec obſtat ſcripſiſſe Galenum, à Peponum carne intima quæ ſemen continet, abſtinere homines, quum id fiat potius in Cucumeribus, quorum ſeminibus unà cum carne veſcimur. Huit aq; poterit Luſitanus fortaſſe noſcere quam in cenſenda Cucumeris hiſtoria fuerit hallucinatus, & ſubinde palinodiam meditari. Nam ſi ſecus fecerit, quum ſcribat Plinius, Cucumeres in Italia quam minimos, in provinciis vero quam maximos provenire, cumque Luſitanorum regio, qua ſe oriundum facit, ad ultimas Europæ oras habeatur, & ob id cæteris fortaſſe magis ab Italia diſtet, verendum ſane eſt, ne rei medicæ ſtudioſi, qui hæc perlegent, Cucumerem Luſitano majorem nuſquam ſe vidiſſe affirment. Sed nimis fortaſſe prolixe Cucumeris cauſam egi. Equidem hæc nimia eſſe fateor in re minime obſcura: veruntamen ut hujus calumniæ & maledicta aliquando ceſſent, omnis ejus eſt obtundenda verboſa importunitas, ne ſi forte brevior ſim, jure ſibi cedi putet, minusq; ſibi à nobis ſatisfactum clamitet, & qua eſt inani arrogantia, non ſilentio, vel diſſimulatione vane ſe victorem glorietur. Jam de Carpeſio pauca ei reſpondeo, de quo agens Luſitanus capite de Pipere, poſtquam ibi de Caryophyllis egit, noſtrum ibi ordinem & doctrinam, quemadmodum in cæteris ſequutus, ita adverſus nos ſcribens comminiſcitur. Caryophyllis Carpeſium proximum eſt. quod Cubeba Officinis dicitur, ut libro 1. meminimus, & Actuarius confirmat. Non enim Carpeſium Zedoaria, ſive Zurumbet Arabum eſt, ut Matthiolus augurat, quum potius, ut dicimus, Carpeſium Cubeba ſit. Hæc falſo Luſitanus. Falſo, inquam, quod a nobis nuſquam ſcriptum ſit Zedoariam ſive Zurumbet, eſſe Carpeſium. Quis ergo non miretur hominis impudentiam, infidelitatem, mendacemque locutionem? Quis non deteſtetur hujuſcemodi hominum genus, qui tam evidentibus calumniis, ac impoſturis candidiſſ. quoſque lacerant? Huic adhibenda fides? Huic credendum? huic aſſentiendum? Nequaquam. In confeſſo enim eſt omnibus hominibus, hujuſce ſcripta ſui ipſius eſſe figmenta mendacia, vanitates, adeo ut jam omnibus ſtomachum commoverint. Sed quantum hallucinetur miſer, dum ſibi perſuadet Zodoariam, & Zurumbetum Mauritanis nihil inter ſe differre, poſtea audiet, cum innumeros illius errores promulgavero. Sequitur, ut quid de Artemiſia dicat, videamus. Artemiſia duplex eſt, altera latifolia hortenſis, odore acuto, ſapore vero amaro: altera vero Matricaria dicta tenuifolia, à Græcis Leptophyllos appellata. Nec enim in eam imus ſententiam, quòd Matricaria hæc Parthenium ſit, ut Matthiolus contra omnes graviſſimos medicos contendit, quum revera tenuifolia Artemiſia vulgaris Matricaria ſit. Nam Parthenium, Bruſaculum, Herba fœtida Chamomilæ ſimilis eſt, ut ſuo dicemus loco. Hæc illius ad unguem ſunt verba: inania tamen, nihilq; ponderis referentia. Quum enim Luſitanus argumentis, rationibus, & authorum teſtimoniis, quibus ſatis ſuperq; nobis comprobatum eſt, Matricariam vulgo vocatam, alteram non eſſe Artemiſiam, nihil reſponderit, nec ſubinde ullis indiciis ac rationibus contra ſententiam noſtram ſcripſerit, ſed ſua tantum falſa opinione ductus, non eſt ſane cur cum illo pluribus agam: ſed illum in ſe ipſum latrantem relinquam. Verum ut hujuſce hominis imperitiam pluribus detegam, & procacitatem compeſcam, libebit ſane nobis nonnulla in contrarium afferre. Scribit itaq; Luſitanus Artemiſiam duorum eſſe generum, alterum latifoliam hortenſemque, alteram Matricariam tenuifoliam dictam, quibus illico deprehenditur, quàm oſcitanter Dioſcoridem legerit. Qui etſi ſcripſerit alterum Artemiſiæ genus ſolio eſſe tenui, non tamen ob id eam proprie appellavit λεπτόφυλλον, quum ea proprie λεπτόφυλλον dicatur, quam quidam Dioſcoridi adulterinam putant, cujus capitis titulus ſic habet, περὶ Ἀρτεμισίας λεπτοφύλλου. Adhæc non reperio uſquam ſcripſiſſe Dioſcoridem, quin nec etiam Plinium, primi generis Artemiſiam hortenſem eſſe plantam, ſed quod in maritimis ſponte, & per ſe proveniat, ut ille, ut ſibi aliquid arroget, fatetur. Ad hæc duo ſunt argumenta, quibus refragari nemo poteſt, quæ maxime obſtant Matricariam non eſſe ſecundi generis Artemiſiam. Alterum quòd hæc flore ſit parvo tenui, in univerſum candido: id quod ſane in Matricaria non viſitur, quum flos illi inſit Artemiſiæ majoris decuplo major firmus, non tenuis, non in univerſum candidus, ſed umbilico tenus aureus, candidiſſoliis circumſeptus, ut in Anthemide. Alterum, quod planta ſit ad manus pumila, ac tenuior, quæ adeo majorem Artemi-

Lusitani figmentum explosum.

Calumnia XII. de Carpesio.

Carpesium sunt Cubebæ.

Lusitanus impudentia & mendacio notatur.

Calumnia XIII in Artemisia.

Amathum in se ipsum latrare.

Calumnia diluitur.

Matricariã nullam esse Artemisiæ speciem aperte probatur.

Artemisiam emulatur, adeoq; illi congener est (ut fatetur etiam Brasavolus) ut ambigendum non sit, quin ipsa sit altera Artemisia. Adde quod, cum Matricaria folio, caule, floribus, sapore odoreq; plurimum a prima Artemisia differat, non est sane censendum, quin ejus differentias, ac notas silentio involuisset Dioscorides. sed cum inter primum & alterum Artemisiæ genus nulla intercedat differentia, præter quam magnitudinis crassitudinisq;, ut ipsemet apertissime fatetur Dioscorides, non fuit illi opus alterius Artemisiæ notas pluribus explicare. Demum & illud unicum contra Lusitani sententiam verum potest esse argumentum, quod antiquorum nullus scriptum reliquerit, Artemisiam alteram nec etiam primam esse amaram quemadmodum reperitur vulgaris Matricaria, quæ amaro admodum gustu remittur, adeo ut parum ab Absinthio differat. Quod etiam argumentum præbet in caliditate & siccitate haud longe magis excedere, quam ipsa, Galeni testimonio, excedat Artemisia. Hæc itaq; si quis recte perpenderit, is sane quidem minime verendum fuerit, quin Lusitani insaniam, & judicii vanitatem facile deprehenderit. Quod autem Matricaria non sit, quam vulgari appellatione Cotulam fœtidam dicunt, nos penitus detestamur, quippe si Cotula fœtida Dioscoridi Parthenium esset, quum hæc omni ex parte Anthemidem adeo referat, ut tantum fere odoris diversitate altera ab altera dignoscatur. quis nam dubitaverit, quin Dioscorides Parthenio Anthemidis folia reddidisset, non Coriandri? Coriandri folia Cotula fœtida profecto non habet, sed Anthemidis: Matricaria vero contra. At si objecerit Lusitanus cum ad summum usq; Coriandrum adoleverit, & suum jam ediderit semen, quæ in summitatibus sunt folia, adeo parva tenuiaq; spectari, ut Anthemidis folia quadantenus referant quumq; dicat Dioscorides, Parthenium folia esse Coriandri tenuibus, ea minora tantum folia reflexit, non ad majora. Vide quam hoc ego argumentum propugnabo facile. Siquidem cum neq; Oribasius ex Dioscoride, a quo verbum ex verbo transcribit: neq; Serapio, qui eandem servat regulam, legat particulam illam λεπτα, arbitrandum sane est, particulam illam λεπτα Dioscoridi impertinenter accepisse scriptorum incuria, vel potius temeritate, præsertim cum plantarum comparationes rectius, exactiusq; fieri nequeant, cum plantæ ipsæ adolescunt, vel consistant, quoniam hoc tempore foliorum, ac caulium notæ apertissime conspici possunt: non autem cum primum oriuntur, vel cum consenuerint, quo tempore genuina foliorum forma videri non potest. Quin & illud contra Lusitanum maxime pugnat, quod cum Cotula fœtida longe acrior sit, quam amara adeo ut ea sedem abstergentibus ardorem non obscurum inferat, ob idq; vulgo Lerrationibus (ut Brasavolus inquit) dicatur Bruscialuolo, Parthenium esse non potest. Quandoquidem Dioscorides Parthenium nulla saporis acredine commendatum, sed tantum amaritudine, quæ in Matricaria manifesto percipitur sine acredinis tantillo. Postremo cum exceptis jam expertum sit Matricariam ea omnia præstare, quæ Parthenio ascribuntur, palam sane est, maxime deludi eos, qui contra sententiam nostram frivolis quibusdam argumentis, ac captiunculis machinantur: sed utinam tam facile veræ inveniri possent, quam falsa convinci. Cæterum quum antea scripserim in meum commentarium Italico sermone primum in lucem editum, Symphytum Petræum a me hactenus non visum, quasi me negligentiæ inertiæq; accusare velit Lusitanus, hæc suo more adversum me scribit. Ex his herbis, quas Joannes Falconerius Anglus secum asserebat, Symphytum Petræum erat, quod Consolidam nonnulli appellant, quæ (ut testatur Ruellius) familiaris Gallis admodum est, & eam sua lingua Buglam vocant. In Italia quoq; nasci cum Paulo Castilionomedico affirmamus, quanquam Matthiolus eam nunquam se vidisse tradat. His Lusitanus non tantum in me invehitur ac putaram, nostræ accusandæ gratia negligentiæ, sed etiam suæ extollendæ gloriæ, quippe qui se nobis rei medicæ peritiorem ostendere ambierit. Verum si (ut solertes decet scriptores) Italica eadem commentaria secundo edita, anno à Christo nato M D.L. perlegisset, comperisset quidem Symphytum Petræum me per memet adinvenisse. Id quod is nunquam per sese, vel per alios fortasse secisset, ni Falconerius ille (si tamen vera refert) id illi ostendisset. Non enim una die universa seges in horreum congregari potest. Quo fit, ut accusari jure non possim, ubi quandoq; fassus fuerim, me hanc vel illam non novisse stirpem. Præstabat quidem tunc mihi Symphytum Petræum nunquam me vidisse fateri, quam mentiri, ut doctior, diligentiorq; viderer: quo nihil detestabilius, execrabiliusq; dici potest. Ad Sparganium veniamus, in quo ita me taxat. Sparganium, sive Xiphodion Officinarum Spatula fœtida est, cum inter se maxime conveniant. Unde Matthiolum Senensem hic errare certum est, qui Sparganium non esse Spatulam fœtidam contendit, & eo magis, quia in Spatula fœtida pilulas non comperit in quibus semen claudatur, dicat: quod falsissimum esse, qui Spatulæ fœtidæ mediocrem habent notitiam, norunt. Primæ Sparganium Spatulam fœtidam esse certum est: Hactenus ille. Demiror sane tam perfrictam hominis frontem, qui quasi omnium rerum naturam, plantarum omnium intimam notitiam perdidicerit, ac imbiberit, adeo audacter hos graves mihi imponit errores, confestim me errore accusat. Cognoscetur ut opinor, hominis eruditionem & vitæ consuetudinem. Porro non modo omnium rei herbariæ studiosis (unum tantum Ruellium excipio), sed & cæteris omnibus, quibus aliqua sit stirpium cognitio, in confesso est nil aliud esse Spatulam fœtidam vulgo appellatam, quam Xyridem. Xyris enim præterea, quod omnibus notis Spatulam fœtidam referat, foliorum odore facile indicat nomenclationis occasionem, quippe quoniam si digitis conterantur, fœtidum admodum odorem fundunt, unde illi nomen, adeo ut Tiresia vel talpa cacior sit, qui non viderit, Spatulam fœtidam vocatam omnibus fane notis Xyridem referre. Hanc à nemine descriptam reperio, præterquam a Matthæo Sylvatico Pandectarum authore, qui eam Iridi similem reddidit, id quod Lusitani petulantiam palam facit. Siquidem nulla extat planta, quæ magis Iridem referat quam Xyris, adeo ut scripserit Oribasius appellari aliquibus Sylvestrem Iridem. à quo quantum distet Sparganium, eos judices velim, qui in materia medica indaganda plus operis, ac laboris, quam Lusitanus impenderunt. Nec pluribus verbis ea refellam, quæ de Sideritide objicit, in qua magis tuam detegis rei plantariæ insciti am, cum ita memoras, Conspicitur Sideritis hæc in nonnullis vallibus, folio aspero, Salviæ magnitudine, tanquam Marrubij albicante, & per circuitum tanquam quercus dentato, quo fricatum ex se odorem, qualem ex Cydonis optime maturis oriri videmus, emittit, quem Dioscorides subintelligit, cum dicit, gustu non injucundo, cum adstrictione aliqua. Hanc vero Fuchsius in suo herbario novisse videtur, quanquam Matthiolus oppositum contendat. Sed re vera Matthiolus eam nunquam vidit, quia si eam cognovisset, illius odorem suavissimum nunquam prætermisisset. Hæc ejus sunt verba: sed quam omni succo inania, ipse videat. Quod enim de Sideritide prima, quam se in doctissimi viri Fuchsii herbario narrat invenisse, suas proferat commentitias nugas, hic facile demonstrat, quod ejus folia non spectentur quercus instar sinuata, sed nec per ambitum ulla parte laciniata: tametsi Lusitanus, ut potius suam tueretur opinionem, quam veritatem, id non sit veritus affirmare. Ipsa enim Fuchsii pictura de Lusitani fide maxime testatur: in primis enim flores ostendit spicatos in caulium summitatibus erumpentes, non autem in ipsis caulibus orbiculatæ vertebræ instar, ut in Marrubio per interstitia dispositos. Præterea folia nullaex parte correspondent,

Cotula fœtida non est Parthenium.

Bruscialuolo.

Calumniæ XIV. de Symphyto Petræo.

Consolida Bugla.

Cõfutatio.

Calumnia XV de Sparganio.

Calumnia contũditur.

Spatula fœtida est Xyris, non Sparganiũ.

Iridi similis Xyris.

Iris sylv. dicitur Xyris.

Calumnia XVI de Sideritide.

Sui ipsius nugis confunditur Lusitanus.

Sideritis Fuchsii.

nec pomorum Cydoniorum odor, quem solus Lusitanus illi tribuit. Dioſc. enim nec Cydoniorum odore quovis alio Sideritem hanc commendavit, ſed guſtu non injucundo, multa enim habentur, quæ odore maxime placeant, & ſapore diſpliceant. Sed mihi ſatis verendum eſt, an Luſitanus Cydoniorum odorem huic plantæ tribuerit, ut vera fateretur, an fortaſſe ſuæ juſtificandæ opinionis cauſa. Quippe Fuchſius hujuſce odoris non meminit, nec nobis periculum facienti ib. percipi potuit. Non enim hanc ſtirpem ignoramus, ut ſua potius temeritate, quam ſcientia exiſtimari Luſitanus. Sed non fortaſſe a ſcopo aberraret qui diceret Luſitanum Fuchſii Sideritem nuſquam vidiſſe, niſi appictam, quod falſo ſcribat. Sideritem hanc in vallibus naſci, ubi plerunq; ſolum uliginoſum eſſe ſolet, Fuchſius vero perinde, ac Dioſcorides in aſperis petroſis, ac incultis locu. Minus acerbe aliquanto patior, cùm de Trago noſtram ſtudet emendare opinionem ubi Luſitanus ita ſuam exordiatur calumniam. Non prætermittendus quoq; eſt Ruellius, Calumnia XVII de Trago. Tragus Juncī ſpecies. *qui procul dubio in dignoſcenda herba iſta multum hallucinatus eſt, qui Tragum junci ſpeciem eſſe crediderit, cui quoque Matthiolus Senenſis ſubſcribit nulla fultus ratione, cum è directo Tragus herba ſit, ex qua vitrum conficitur. Atqui inter omnia, quæ hactenus nobis objecta ſunt à Luſitano, & ſatis dilucide, ut arbitror, refutata, nihil juſtius, nihil æquius, fateor, unquam in nobis eſt calumniatus quàm quæ de Trago hic recitat: hoc modo ſi cavere potuiſſet, dum nimis ſe ſollicitum exhibet circa exiguam in nobis labeculam, non ipſe pluribus ſe maculis contaminaret. Equidem fateor, olim in Tragi hiſtoria ancipitem me habuiſſe opinionem, quanquam inclinaret quandoque animus ad credendum, nil aliud Tragum eſſe quàm quoddam humilis Junci genus in maritimis provenientis, cui ſemen acinoſum in cacumine naſcitur rubrum, adſtringenti ſapore. Eram enim fretus hoc argumento, quòd ſcilicet ſcripſiſſet Dioſcorides naſci Tragum ſine foliis, puſillis circum ramos acinis, ruſis, mulius, magnitudine tritici, acuto cacumine, quæ omnia potius ad juncos ſpectare quàm aliam quamvis plantam videbantur. Opinionis indicia ſubinde augebat, quòd ſequenti ſtatim capite idem Dioſcorides de Juncis vulgaribus egerit. Verum quod & ſummis & præclariſſimis contingit ingenis, ut temporis proceſſu plura quoque invenerint, & diligentius examinaverint, id mihi accidiſſe fateor. Re nanque in poſterum exactius agitata, ac perpenſa melioribus adinventis, minime puduit priorem deponere opinionem. Etenim cùm animadverterem apud Theophraſtum, & Plinium, quorum etiam judicium in noſtris Latinis commentariis ſecuti ſumus, Tragum utriusque Scorpionem appellatum, quemadmodum & Dioſcoridi aculeatam in univerſum eſſe plantam, priorem, quæ in animo verſabatur, opinionem diutius ſequi non libuit. De hac enim planta ſcribens Theophraſtus libro 6. cap. 1. de Plantarum hiſtoria, Aculeatarum, inquit, alia ex toto aculei ſunt, ut Corruda & Scorpius: hæc enim nullum præter aculeum, folium generant. Id quod poſtea repetit tertio ejuſdem libri capite, his verbis. Inter ea vero diſtincta genera plurimum quæ aculeato folio conſtant, nimirum dixerim, quòd ex toto ſpinoſum inſpiciatur, exiguo eſt numero quemadmodum diximus, & difficile quicquam ferme invenies, præter Corrudam, & Scorpium, quæ poſt Æquinoctium Autumni floreſcunt. Scorpius enim florem in carne extuberante ſub extremo aculei profert, initio candidum poſtea leviter accedentem ad purpuram & ſingulari radice, eademque brevi adhæret. Hæc ille: cui ſubſcribit Plinius lib. 21. cap. 15. ſic inquiens. Spinoſarum multæ ſpecies: in totum ſpina eſt Aſparagus, Scorpio: nullum enim folium habet. Quibus palam eſt Tragum, quem Dioſcorides etiam Scorpionem vocat, nullis provenire foliis, ſed ſcatere tantum aculeis. Id quod etiam videtur fateri Dioſcorides, quod dixerit. Tragum, quem alii Scorpion vocant, ſine foliis oriri, acutis tantum circa annos adnatis granis. Quamobrem libenter hac in re poſtea meam correxi ſententiam, quam Luſitano diſplicuiſſe ſummopere gauderem, ſi quid hac mea dubitatione melius, ac certius aliquid deprompſiſſet. ſed quod uſu venire nimis temeritati plerunque ſolet, dum nimus in me exardeſcens majus aliquid aſſeverare nititur, longe turpiſſime labitur, quod eam velit plantam legitimum eſſe Tragum, quæ Mauritanis Kali, & alkali appellatur, nobis vero Hetruſcis Soda, cujusque imaginem ultimæ huic editioni addidimus libro ſecundo Atriplices ad vivum expreſſam. Quandoquidem planta hæc, ex qua alumen conficiunt, quo vitrarii utuntur, Catinum appellatum. quin & ſal, quod à planta Alkali vocant, foliis non vacat, quum admodum ſit folioſa, nec ullis penitus rigeat aculeis. Ipſa enim cum primum emergit, folius proſilit minori ſedo æmulus, quæ tractu temporis dodrantali fere longitudine augentur geniculatimq; protrahuntur. Cùm vero jam adoleverint, prodeunt è geniculis folia pinguia craſſaq;, incurva, ex lata origine in acutum deſinentia. Ubi vero ad ſummum conſtiterint, in caulium cacuminibus longe minora, exiliora q; ſpectantur ruſo colore, a quorum exortu parvæ, rotundæq; prodeunt pilulæ, in quibus minutum ſemen concluditur, ut videre eſt extra Tergeſti mœnia, in præſertim locis, quibus ſalinarum meæ circumdantur. Quæ Tragi notis prorſus repugnant. Adde quod Kali ſapore ſit admodum ſalſo, Tragus vero non ſalſo ſed adſtringente. Quæ omnia cura controverſiam atteſtantur, quòd legitimum Tragum nunquam viderit, nec noverit Luſitanus: qui tam excors, oblivioſusq; deprehenditur, ut eandem herbam legitimum Tragum eſſe affirmet quam prius aſſeruit eſſe Anthyllidem, ut poſtea diſſeram. Cæterum eam conſtat plantam genuinum eſſe Tragum, quem nos ſuo loco appinximus. Quippe ea ſola, Corruda excepta, tota ſpinoſa viſitur, nullis circundatur foliis, & in maritimis tantum naſcitur, fruticoſa, humilis, humi accumbens, innumeris triangulis, quadrangulive, tritici magnitudine ubique ſcatens, in quorum medio (ut Theophraſtus inquit) poſt Autumni Æquinoctium flos emicat albus, qui parvo temporis tractu purpureus evadit, adſtringenti ſapore, perinde ac tota planta, adeo ut nihil repugnet, quin hac genuinum Tragum dici queat. Hanc inveni ego primum in Tergeſtino ſolo in Hadriatici littore, ubi frequentiſſima, copioſaque oritur. Nec immerito Scorpium eam appellavere antiqui, quippe quòd avelli non poſſit, niſi ictus ab ea manibus, ut ego mihi ipſius eſſe poſſum. Tantum igitur abeſt, ut celari velim mea ſic ubi ſunt, errata, ut ea etiam ipſe non verear emendare, gaudeoque hæc à cæteris aperiri, modo iſta ſemper adhibeatur moderatio, ut potius veritas exquiri videatur, quam improbæ calumniæ, quæ in optima quæque invehuntur, inſtrui ſententiantur. Etenim id longe honeſtius arbitramur, ubi quis ſe lapſum noverit (quum proprium ſit hominum labi) ſe hallucinatum aliquando agnoſcere, quam quod extremæ eſt pertinaciæ, ac vecordiæ, quod ſemel arripuerus mordicus adeo tenere, ut illinc avelli non conſentiat. Ac ſane in iis commentariis, quæ antea Italico evulgavi ſermone, nonnulla poſtmodum deprehendi, quæ minus quàm decreveram à nobis enucleate, exacteq; eſſent ſcripta, quorum & eo ipſo tempore non eram neſcius. Verebar quidem ſæpe ne tanti operis feſtinatio inter tot alia, quibus in dies diſtinebar, judicii forte extremam maturitatem in aliquibus præverteret. Quod ſane peccatum leve (ut credo) & in paucisſimis repertum, quamvis reliquorum utilitate, tum facile compenſari, tum recte obſcurari poſſe cenſerem, ſciebam tamen*

Kali & Alkali Arabū. Kali hiſtoria. Alkali.

Luſitani inconſtantia.

Tragus genuinus.

Autor Tragum primum invenit.

praves,

pravos, ac malevolos homines minime defuturos, qui etiam rectissime à nobis dicta lacerare, & caninis dentibus arrodere non cessarent, & qui citius reliquorum omnium fructu se expoliari mallent, quam ut levissimum alicui condonarent erratum. Sed quid? Tot amicorum erant interpellationes, qui hoc opus à me quotidie flagitarent, & prope suo jure postularent, ne hoc meorum studiorum partu eos diutius defraudarem, & suspensos tenerem, ut improborum, invidorumque iniquis morsibus me intempestivius objici maluerim, quam horum resistere voluntati. Emisi tandem opus non tam maturum, quam amicorum precibus, & obsecrationibus efflagitatum, quorum desiderio satisfactum à nobis plurimum gaudeo. Si qua vero erant nimis accelerata, ea jam longe accuratius in Latinis nostris commentariis agitata sunt, & discussa. id quod tunc me maxime solabatur, quæ si ante me ita deprehendisset Lusitanus, ut nullam in me ostentasset acerbitatem, nullas in optime munita, firmataq; suæ insectationis calumnias, & non sua infidelitate in alienas possessiones munieret, gratias ei profecto agerem, quod suo studio, & synceritate hisce nos sublevasset laboribus. Jam vero optima quæq; lacessit, convellit, diripit, & in quibus aliquam veniam mereri poterat ejus calumnia, hæc majori offuscat falsitate. Dixi paulo ante in Trago quam sua reprehensione turpiter aberraverit, nunc quoq; in Amarantho nihilo cautius & peritius se gerit. Scio in Italica editione Aetium de Amaranthi viribus differentem me invenisse in vulgari Amarantho, quum Aetio nil sit aliud Amaranthum, quàm Dioscoridi Helichrysum. Nec tamen a Lusitano admonitus facile, & non invitus quædam revocare, & omnia prorsus immutare decreveram in Latinis posthac commentariis: quod & jampridem est factum. At ne Lusitanus vane contra nos exultet, ac nulli cogitantia indulgendum vociferetur, videat ipse quam falso sibi persuadeat vulgaris usus Amaranthum esse Chrysocomen. Nam si (ut audio) Graeci sermonis peritum se ipsum facit, maximo illi vitio adscribendum fuerit, quod Graecorum verborum vires tam negligenter exploraverit, χρυσὸς enim Graecis, aurum Latinis designat, κόμη vero coma. Adeo ut id sit Graecis χρυσοκόμην, quod Latinis aurea coma: quo manifeste deprehenditur Lusitani insania. Quandoquidem cum vulgari Amarantho spicatus flos insit, non aureus, sed in purpura ardens, quo pacto fieri possit ut recte is χρυσοκόμην Graecus dicatur, ii dijudicent, qui Graeci sermonis peritiores habentur interpretes. quique hæc diligentius exploraverunt. Quod autem Chrysocome flore sit aureo, ut ipsa fert nomenclatio, testis est Plin. lib. 21. cap. 8. ubi sic inquit: Chrysocome, sive Chrysitis non habet Latinam appellationem. palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis. Quamobrem non solum constabit, quam lubrice lapsus sit Lusitanus, sed quam falso, ac inique accusaverit Ruellium, & Fuchsium. Quippe cùm Chrysocome, & Amaranthum longe inter se differant, ut clarissimi illi viri recte norunt, non ab re illis dictum est, Amarantho purpureo vim esse adstringentem, siquidem mansa coma, folia, ac etiam radix adstringentem facultatem non obscuram præ se ferunt. Huc accedunt, quæ in minori Sedo Lusitanus enumerat, ita exordiens. At minus Sedum (ut ego opinor) faba crassa, sive faba inversa herba dicta est, natura frigida, non autem Vermicularis, ut Matthiolus, & alii putant, quia Vermicularis herba sapore acris est, natura vero calida, quæ duo minime Sedo minori conveniunt, cùm, ut dixi, Sedum minus, sicut & majus, natura frigidum est. Caeterum & planta ipsa descriptioni in toto respondet, ut jure concludendum sit, ut Faba inversa, sive crassa dicta minus hoc Sempervivum sit. Hæc illius sunt deliramenta. Sed sane vereor, ne hac tam crassa tamq; frigida herba cerebrum ei totum perfrigerarit, inverterit, infatuaverit que, ac Amathum nostrum penitus amentem fecerit. Inquit Dioscorides: Sempervivum minus in petris parietinis, & muris, nec non scrobibus opacis nascitur, caulibus ab una radice multis, tenuibus, crebrofoliis, exilibus foliis, rotundis, pinguibus, mucronatis, caule a medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosq; flores, & tenues gerente. Dioscoridi subscribit Plin. lib. 25. cap. 13. his verbis: Minus Sempervivum in muris, parietinisq; nascitur & tegulis, fruticosum a radice, sursumq; & ad Carmen, foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule, radix inutilis, quibus maxime omni ex parte refragantur omnes fabariæ illius notæ. Quandoquidem Fabæ inversæ vocatæ caulículi non insunt tenues, sed crassi, ac pingues, bicubitales, & quandoque majores, nec folia quidem exilia, rotundaq; sed magna, lata ac pralonga, flores in umbella non herbidi, sed plerunq; melini, vel in purpuram candicantes. Radice quoque non est inutili, nec supervacua, sed bulbosa, pluribus adnatis tuberculis Asphodeli fere modo colore cinereo, cortice levi, & succo plena, ad multa expetita. Quæ in universum notæ si cum minoris Sedi historia comparentur, clarissime demonstrabunt tantum ab illo differre Fabariam, quantum à lusciania corvus. Non enim aliam ob causam Sempervivum tam majus, quàm minus id sibi nominis asciv it, quam quod perpetuo anno toto virescat, ac vivat. Id quod testatur Theophrastus lib. 7. cap. 14. de historia Plantarum, quin & Plinius loco nuper citato. Idem præterea affirmat plantæ ipsius nomenclatio Græca. Ἀείφωον enim Græcus sempiternum designat. Sed hoc naturæ donum Fabariæ minime largitum videtur, quum autumno pereat tota, & in universum arescat, nec inde celerius repullulet, quam Vere medio. Quòd autem Vermicularis dicta, quæ Sempervivum minus nulla reclamante nota repræsentat sapore sit acru, detestantur universi materiæ medicæ studiosi, cum nullo alio sit sapore, quàm acido Sedi cùm fortasse Lusitanus syncero careat gustu, perinde ac judicio, mirandum sane non est, si inter acidum, & acrem nullam fecerit differentiam. De Cirsio hæc habet. Adeo Cirsion nostræ vulgatæ Buglossæ respondet, ut omnino fatendum sit, eandem esse herbam, cui sententiæ Ruellius quoq; patrocinatur, & merito, quia videmus Buglossam aliquando triquetrum habere caulem stimosum, ex cujus floribus nescio quid, ut animadvertenti notum evadet, evanescit. Nam in cæteris ita inter se respondent, ut spectanti nulla dubitandi maneat occasio. Proinde Matthiolum in hac re minus bene dixisse crediderim, cùm Cirsium alteram herbam à Buglosso esse contendat. Sic Lusitanus ille. Caeterum cum vulgari Buglosso caulis sit rotundus, non triangulus, ut fortasse per somnium vidit Lusitanus, nec foliola ab imo cernantur, quæ ullam rosæ speciem præ se ferant, sed spithama longiora, quin & quod caulis cacumen orbiculatum non sit, nec ibi capitula purpurea, quæ in pappos evanescant, videantur, vulgaris usus Buglossum Cirsium esse non potest, cui caulem reddidit Dioscorides perpetuo triquetrum, non aliquando tantum, & angulos ipsos solùm aculeatos voluit, & per intervalla molles, quibus profecto notis vulgare Buglossum prorsus destituitur. Caule enim est, ut diximus, tereti, qui ubiq; tenuissimis aculeis rigeat. Adhæc Cirsio capitula requiruntur purpurea, ut etiam præter Dioscoridem fatetur Plin. lib. 27. cap. 7. quæ in lanuginem dehiscant. At cùm vulgare Buglossum nulla unquam capitula proferat, quæ tandem lanuginem ullam contrahant, sed flores tantum purpureos, nullam præ se ferentes capituli formam, nec unquam lanuginem contrahentem, non video cur ita stolide crediderim vulgare Buglossum legitimum esse Cirsium, in quo censendo decepti sunt Ruellius, & eum sequutus Lusitanus, qui cùm scripserit è vulgaris Buglossi floribus nescio quid evanescere, suam ipsius vanitatem declarat. Cirsii, (ut opi-

Lusitani objectio in Amarantho.

Turpis ac ridendus Lusitani error. Chrysocomæ.

Chrysitis.

Ruellius & Fuchsius à Lusitani calumnia vindicantur.

Calumnia XVIII. de minori Sedo, esse fabam crassam.

Vermicularis acris est.

Lusitanus reprehenditur

Calumnia refellitur & Amathum hallucinatũ esse ostenditur

Faba inversa.

Vermicularis.

Calumnia XIX. de Cirsio, esse Buglossũ.

Calumnia diluitur, Buglossum non esse Cirsium.

Calumnia XX. de Elleboro.

(*ut opinamur*) *genuini imaginem quis videre poterit in commentariis noſtris, quæ vivum legitimumq; referat, Bugloſſum enim quod paſſim conceſſit in uſum, vel Echſii ſpecies eſt, vel potius fortaſſis ipſa Lycopſis, ut alias latius explicabimus. Reliquum eſt, ut ad ea reſpondeam, quibus me falſo in Elleboro accuſat Luſitanus his verbis.*

Exploditur Luſitani calumnia.

Ex junioribus quoque Matthiolus Senenſis nigrum Elleborum albo pernicioſiorem facit, quia ita experientia deprehendit, quum tamen hodie boni practici nigro correcto tanquam Diagredio utantur: hæc in nos ille. Sed an jure, vel injuria, eos judices velim, qui accuratius, quàm ille ea perlegerunt, quæ in commentariis noſtris de utriusq; Ellebori viribus ſcripſimus, quibuſque in animo ſemper eſt non mentiri. Siquidem ii, ubi nuſquam a me ſcriptum repererint, nigrum Veratrum albo eſſe validius, perniciouſiusq; (ut Luſitanus ſomniaſſe videtur) minime mihi verendum eſt, quin illum temeritate, ac mendacio accuſaturi ſint. Scripſi quidem, ſcriptis commendaſſe Plin. libro 25. capite. 5. Nigrum boves, equos, ſuesq; necare, cùm tamen Albo nullo incommodo depaſcantur. Quo ſit, ut injuriam in me rejecerit Luſitanus, quæ non noſtræ, ſed Plinianæ ſunt lectionis: at quum is ad noſtros perdendos labores invidentia, ac livore ſe totum accinxerit, eo cæcitatis, inſolentiæq; proceſſit, ut etiam aliorum errata in nos remiſerit, utpote, qui mentiri nunquam erubuerit, non alia opinor cauſa, quam quod voluerit monimentum ſcelus, atq; audaciæ ſuæ eſſe in conſpectu omnium. Hactenus Amathe tuis ineptiſſimis calumniis ſatis ſuperq; puto à nobis eſſe reſponſum, atque ita clare, tantaq; luce eas me diluiſſe nunc arbitror, ut ſi ulla in te fuerit ratio, ſi qua probitas, ſi quod etiam ſcientiæ veſtigium, facile ſeu in me, ſeu in alios iſtam ſis poſthac depoſiturus temeritatem. Eſt quidem, ut diſcas, quid docti ſentiant, priuſquam tam arroganter, tam temere in eorum labores inſoleſcas. Quinetiam quo pacto eorum ſudoribus potius candide & gratanter fruaris, quam ut eos imperite laceſſas, & tuis calumniis obruas. Etenim non iccirco has vigilias libentiſſimo animo ſuſcepimus, ut eas obſcures tua invidentia, ac etiam imperitia: etenim ſi noſtras has lucubrationes tibi uſui eſſe nolis cur talem clandeſtinum furem te exhibes, ut ſolum tua furta commendata aliis eſſe velis, cætera vero, quæ tua libido ſibi non vendicarit, ea malitioſa ſtudeas opprimere invidentia? Patefaciam in aliis tuum infidelem in meis ſcriptis animum. Nunc ſatis mihi eſt, ſi tuas contuderim calumnias, quibus ſi tuo quoque judicio à me eſt ſatisfactum, vehementer tua cauſa gaudeo, ſin is maneas, ac perſeveres, qualem te eſſe prædicant, certe non omnium judicium, candor, ac æquabilitas ex una tua indocta & præcipiti pendebit malevolentia. Narrat vetuſtas gentilitas eos, qui ſe intuliſſent magnæ Deæ ſacrificiis, confeſtim excæcari. quam quidem cæcitatem illi non tam ad oculos, quam ad mentem referebant. At ego Amathe non te ideo cæcum dico, ductus hac gentilium ſuperſtitione quod Cybeles alicujus te inſerueris ſacris, ſed ea tantum ratione, ac ſententia (ut tu ipſe jam pridem in te experiris) quòd à Deo immortali perfidiſſime deſciſcas. Etenim cùm (ut audio) nunc noſtræ religionis teipſum facias nunc Judaicis legibus, ſuperſtitionibusq; te totum addicas, & ita non ſolum in homines, ſed in ipſum Deum Optimum Maximum inſoleſcas, minime id eſt mirum, ſi à te ipſo quoque deficias, & omni ſtatu mentis dimovearis. Ut non modo in te nulla vigeat pietas, nulla religio, verùm & in ipſa medica facultate, quam immerito profiteris, plurimum cæcutias. Hinc ego fieri arbitror, ut non ſolum tibi, & cæteris omnibus moleſtiſſimum, ac infeſtiſſimum te exhibeas, & tumultuoſiſſimis mentis furiis impulſus modo huc modo illuc agiteris: quin etiam ut tu, qui tamdiu tua impietate in divina cæcutis veritate, nunc nec alios, nec te ipſum in ipſa medica facultate intelligas. Quare nulla movebor admiratione, ſi tuam obſtinatam detrectes exuere veſaniam. Non id jam animo mecum proponebam, non iccirco tuam reprimere ſum conatus inſanabilem (ut timeo) libidinem, ut te tuæ aliquando in tanta veritatis luce pœniteat inſaniæ, ſed id magis elaboravi, ne tyrones & hujuſce medicæ materiæ ſtudioſos, tuæ forte impedirent calumniæ. Nihil tuam Amathe moror cenſuram. Judicabunt ſyncerius docti, ac præclari homines, utrum tu juſtius me invaſeris an ego majori vi te in me temere irruentem declinaverim, penitusq; proſtraverim. Quapropter aut ceſſa Amathe poſthac calumniari, aut tam quæſo non ſis futilis, & inanis ut quum reliquorum labores & ſcripta explodas, tu nihil melius afferas: aut quod ultimum eſt, cave, ne apud eruditos, & æquiſſimos lectores, ac judices, qui nunquam deerunt, tua invidia & calumnia noſtrum augeant & ampliſicent honorem.

Invidentia detegitur. Animadverſio in Amathi deliramenta inſcitiamq;

Luſitani Semi Judæus.

Hiſpani tales Maranos vocant quos maxime deteſtantur.

Cur Amathus tanta laboret cæcitate?

Cur author hanc confecerit Apologiam?

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI IN AMATHI Luſitani enarrationes Cenſura.

Præfatio in Cenſuras.

JAm minus vereri debeo ne quis potius gloriæ captandæ cupiditate me putet adductum, ut homini impudenti & rerum omnium imperito, ſuos patefaciam errores, quam ad id vera, rectaque dimicatione. Quod ſi liberius in hominem petulantem adeo importune laceſſitus inveherer, quis probus non id mihi jure concedat? In Amathum, inquam, qui ſuis iniquiſſimis calumniis, non modo honeſtiſſimos labores noſtros opprimere nititur, ſed &, quantum in ipſo eſt, ſua imperitia & impudentiſſima confidentia rem medicam obſcurare conatur universam. Nec ſane aliud ſibi quis de eo perſuadere poteſt, qui aliorum ſcripta a quam plurimis comprobata, ſatiſque communita, ſua temeritate inceſſit, & violare nolitur. Hoc ſi impune & tacite ſit improbis permittendum, ut ſuo tantum judicio audacter reprehendant ac contaminent omnia, quonam omnium præſantiſſimarum facultatum cultus deveniet? Quis poſthac iſtorum ſe objiciet ingratitudini? Verum ut & ipſum ſi qua adhuc in eo viget ratio, pœniteat iſtius calumniandi inſaniſſimæ licentiæ, & non ſolum ex aliis, verùm ex ſe ipſo ſuam cognoſcat omnium rerum inſcitiam, infringenda eſt hæc nimis arrogans, & affrenis audacia. Non arbitrabar quenquam tam perfrictæ frontis eſſe poſſe, qui ibi tam ſevera in alios cenſoria utatur virga, ubi ipſe tot ubique ſcateat erratis. Moleſtum frivolumque penè credidiſſem gravioribus impeditus negotiis, ut cum hujuſce hominis diſceptarem ineptiis, niſi ipſum in me tam petulanter inſultare à pluribus audiviſſem. Nunc autem eadem moleſtia, qua iſtius impetum, & vanam incurſionem à me prohibui, ne quis iſtius ſeveri cenſoris impellatur judicio, ut ſtatim approbet, quæ ab iſto viderit proferri: audiat bonus & egregius vir, quanto tutius fortaſſe fuerat honeſte tacere, quam eo pacto contra cæteros inſane oblatrare. Atqui hac in re ea neutiquam utar vanitate, qua ille contra nos, & ne hominem potius perſequi, quàm veritatis ſtudioſi videamur, nihil nobis erit negotii cum Amatho. Etenim ejus errata ſic in Lucem producam, ut ſi vel ipſemet aliquid habeat, quo iis, quæ a nobis afferuntur, contradicere valeat. doctorum judicio longe libentius acquieſcam, quàm ut aliqua pertinacia reliquorum ſtudia retardem. Idem qui hoc promitto, hoc quod eſt æquiſſimum, ſi non ab Amatho, quem rediturum vix ad mentem ſpero, ſaltem ab erudito lectore peto, ac poſtulo, ne quæ

ne qua mora, ne quod impedimentum rerum & medicinæ fiat candidatus, ut tum demum de utroq; nostrum sua ferat sententiam, ubi nostras rationes diligenter expenderit ac pensitarit. Amathus enim rerum quadam præcipiti dementia nostros invasit labores, convulsit, distraxit, nullam hujusce facti assecutus rationem, nisi quod sua authoritati, hoc est, stultissimæ libidini, tantum putaverit ubiq; concessum. Ego sane, quam ipso reprehendo, nisi apertissimus, & ipsa luce clarioribus argumentis inductus vincar cupio me ejus erga quemque suæ stultitiæ, ignorantiæ, quam de se prodidit ille. Atq; sicut candidus lector, qui hos in manus sumserit, facile discernet ita fore arbitror, ut minime eum pœniteat ejus lectionis, ubi non tantum mistica reperit nodosa, sed & ipso sine nostro labore, rerum plurimarum cernet explanationes naturas. Ideoq; hæc, quo magis commoda ad artis & emolumentum distinctius ab omnibus legerentur, in certa digessimus capita, ad quam tandem finis tum mentis sententiam, eluti ad ea,
10 quæ sunt præcipua, in quibus ille turpissime offendit, veniamus.

ACORUM.

De Acoro Centura I. Calanga & Acorus idē Amatho. Galangæ Cyperi fōl.

DE Acoro suum ipsius, quod olim tenuit, reprehendit judicium, sed quamobrem à priori non discedere sententia, ipse videat, qui vegetiorem Galangam nihil ab Acoro [illegible], cujusmodi in his patet rationibus, & indiciis. Nimirum quod neutrum Galangæ genus folia proferat [illegible] quæ vitat antitestantur) sed Cyperi, quo fit (Lusitano etiam ita testante) ut non desint, qui Galangam ipsam Cyperum Babylonicum vocent. Tum quod vegetioris Galangæ radix cum Iride nihil habeat cognationis, nec illius facultatem ullæ ex parte referat: adde quod radix hæc rufescat potius, quam subalbicet. Præterea Galanga nusquam reperta est, quæ quidquam habeat subamari, ut de Acoro fatetur Galenus, sed tantum ari. Quocirca non mirum Serapionem, qui inter Arabas in enarranda simplicium medicamentorum historia primas tenet, aliud esse Galangam,
20 aliud vero Acorum. Ob eandem quoque causam inter Græcos, Actuarius & Nicolaus Myrepsus in parandâ Aurea Alexandrini antidoto, & Acorum & Galangam imponunt, tanquam medicamenta inter se diversa. Quibus luce clarius quis intueri poterit, Galangam, & Acorum pluribus jam notis differre. Acoro enim solia non debentur Cyperi, sed Iridi, quam & radices Iridi proximæ, geniculis interceptæ, subalbicantes, non subrufescentes, & (ut Plinius inquit: cui & Lusitanus subscribit) ruptu faciles, nonnihil in Galanga, utraque pactu contumaces, quibus perspicuum, satisq; comprobatum censemus, neutrum Galangæ genus esse Acorum. Nec profecto intellexerim unquam (ut alias memini mus) quo pacto quave metamorphosi factum sit, ut Galanga illa, quæ alia non genere, nec viribus, sed tantum magnitudine differt, quum primum ad nos e Syria vel Memphi advecta est in Acorum se commutaverit: nisi quis fortasse dixerit, evenisse hoc magicis præstigiis, quo suam fueretur opinionem. Ac quam ad nostra penitus obmutescat argumenta, quibus in hac re sumus usi, illud sane
30 suspicari libet, hac potius retractasse Lusitanum, ut Brasavolum à nobis reprehensum (illi enim ubique plurimum videtur addictus) sui immemor defenderet, quam ut veritatem, quam prius fatebatur, sustineret. At Fuchsius vir profecto clarissimus, & qui potius Philosophum se existimat, quam ut pertinax sit author, etsi jam pridem in Brasavoli concesserit sententiam, visis fortasse commentariis nostris, ac partim argumentis, quibus eorum detestamur opiniones, qui existimant, majorem Galangam esse Acorum, honesta quadam recedendi serie, qua suam tuetur existimationem, postremo quem edidit, de compositione medicamentorum libro, a priori opinione non parum videtur abesse: quod fortasse fecisset etiam Brasavolus, nisi immatura morte fuisset præventus. Porro Acorum non mea tantum sed plurimorum sententia, qui in re medica multum præstiterunt, ea sane erit radix, quam perperam Calamum Aromaticum appellant. Ipsa enim si primum recto oculorum intuitu expendatur, ac deinde sincero ruminetur gustu, nulli dubium esse opinamur, quin adeo singulas Acori notas sit repræsentatura, ut is merito stupidus appellari debeat, qui aliter senserit. Quo fit, ut ridendum videatur Lusitani argumentum, quo ducitur, ut credat Galangam eam obscuritatem, qua ad venerea præstare fatentur Mauritani, genuinum esse Acorum: quoniam Apuleius Acorum Veneream herbam quibusdam vocari scribat. Quandoquidem cum nullam explicaverit ille rationem, qua illi venereæ herbæ nomen accesserit, non tanti nobis fuerit Apuley authoritas: præsertim cùm plurimæ aliæ præter Galangam habeantur radices, quæ hac polleant facultate. Cum enim antiquorum nullus scriptis commendaverit Acorum ad Venerea præstare, facile quis opinari poterit Latinis (ut audio) Veneream herbam vocari, quod fortasse ob plantæ pulchritudinem, amœnitatem, & odoris fragrantiam Veneri illam dicaverit antiquitas quemadmodum & Myrtum. Plures enim habentur plantæ, quæ Venereæ appellantur nomenclatione, nempe Venereum labrum, & venereum pecten. Veneris capillus, Veneris umbilicus: quin etiam Thymum, & Styrax, quod suaviter spirent, Veneriæ dicuntur plantæ
50 Ad hæc in Acori historia parum quidem Apuleio adstipulandum videtur, quippe qui non satis constanter de Acoro scripserit. Primum enim nasci Acorum scribit in locis cultis, hortis ac pratis, contra omnium penitus sententiam, deinde vero illico asserit idem inventu rarum nec inveniri, nec seri posse, nisi cùm floseulum emiserit. Quæ omnia si cum iis conferantur, quæ à gravissimis scriptoribus de Acoro scripta sunt, facile fabulosa deprehendi poterunt. Nec minus insipidum videtur aliud Lusitani argumentum, quod eam ob causam velit Galangam esse Acorum, quoniam à Plinio dictum sit 25. cap. 13 Acorum nigras habere radices, quandoquidem crassioris Galangæ radices nigræ nusquam repertæ sunt, sed subrufescentes. Atqui hic venia danda est quippe quod (ut ajunt) de coloribus cæci non judicant. Cæterū extant apud nos Pliniani codices mendo ultimo loco expurgati ac restituti qui non nigras, sed subnigras legant Acoro esse radices. Quam quidem lectionem magis probamus, quod scripserit is paulo infra, Creticas Acori radices esse ponticis candidiores: quinetiam quod hæc lectio Dioscoridi adstipuletur, qui Acoro radices tribuit subalbicantes. Subalbus enim color is (mea sententia) fuerit, qui ex nigro albicat, subniger vero qui ex albo nigricat, adeo ut subalbus & subniger color parum inter se differant. Talis autem visitur color iis in radicibus, quibus passim utimur Calami odorati vice.

Lusitanus Brasavolo additur.

Fuchsius laudatus.

Acorus Calamus est aromaticus

Ridiculum argumentum. Venerea herba & planta quæ

Apuleio in Acori hist. non adstipulandum.

CARDAMOMUM.

De Cardamomo Centura II.

NEc sane minus in Cardamomo cæcutit Lusitanus, utpote qui putaverit Cardamomum, quo usi sunt antiqui, lignum fuisse, non semen. Patet non levis error, quod, esse plenum, frangenti contumax, occlusum, farctumque, potius seminis sit proprium, quàm ligni. Sed Cardamomum antiquis fuisse semen, non lignum, testatur apertissime gravissimus author Galenus libro primo de Antidotis capit. quinto ubi sic habet: Fructus autem, qui una cum virgultis, foliis, calicibus ac floribus in Theriacam mittuntur, ii sunt, Scordii, Nepetæ, Marrubii, Stœchadis, Dictamni, Polii, Chamædryos, Chamæpityos, Hyperici, Centaurii,

Radices

Radices autem hæ Zinziberis, Iridis, Rhei, Quinquefolii, Costi, Nardi Indicæ, Nardi Celticæ, Gentianæ, Meu Athamantici, Phu, Aristolochiæ tenuis. Semina vero hæc: Napi, Petroselini, Thlaspi, Ameos, Anethi, Fœniculi, Dauci, Cardamomi. Hæc ille. Recensuit etiam inter semina Cardamomum senior illi Andromachus, ubi carmine de Theriaca scripsit his versibus.

Καὶ μαράθρε σπέρμα, καὶ ἰδαῖον καρδάμωμον.
Καὶ ψαφαρὸν σήσεις παρθέμενος σέσελι.

Hæc Andromachus & Galenus, adversus Lusitanum ante tot secula scripta reliquerunt.

NIGELLA CITRINA.

Censura III. de Nigella Citrina non esse Cardamomum.

ERat Lusitanus, quòd recentiores quosdam forte sequutus, sibi persuaserit Nigellam Citrinam (liceat mihi nunc pharmacopœorum uti vocabulis) majus Mauritanorum esse Cardamomum: minus vero id, quod Meleghetam vocant. Quandoquidem Serapioni majus Cardamomum semen est, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, iis fere similibus, quæ è Rosis prodeunt, granis subnigris, rotundis, in quibus minuta continentur semina angulosa, farcta, & odorata. Id quod manifesto arguit Nigellam hanc, quæ Melanthii est species (ut nobis aliàs satis superq; ostensum arbitramur) Majus Mauritanorum Cardamomum esse nequaquam. Adde quòd Nigellæ calix nullum intra se habeat granum, quod ipsum semen excipiat, sed parva semina tantum, intercursantibus membranis papaveris modo. Præter id, cùm sui Cardamomi colorem subnigrum fecerint Arabes, non video cur Nigella Citrina vocata, quæ colore spectatur Citrei mali, à quo illi nomen, majus illorum Cardamomum appellari possit.

MELECHETA.

Censura III. de Meleghetis, non esse Cardamomũ minus.

QUod præterea Melegheta, minus Mauritanorum Cardamomum non sit, quis facile conjicere poterit, quippe cum hoc semen calice quodam Melanthii instar, concludatur: Cardamomum vero minus, ut Serapio inquit, suum ferat semen nullis occlusum capitibus, colore majori æmulo. Qui tamen color subniger Meleghetis minime est assimilis, eo quòd hæ colore sint subrufo Indici Milii instar, quod Thusci Saginam vocant, Insubres vero Melegam, unde fortasse accessit his seminibus Meleghetæ nomen. Adhæc cùm Meleghetæ semen longe majus habeatur, quàm Nigellæ Citrinæ, non video sane cur consentaneum fuerit id minus vocari Cardamomum.

CUBEBA, CARPESIUM.

Censura V. de Cubebis & Carpesio non esse idem.

IN Cubebis, & Carpesio censendis quantum aberrat? quòd Cubebas velit, quibus passim utuntur Officinæ tum veras Arabum esse Cubebas, tum etiam legitimum Galeni Carpesium. Verum, ut apud Arabas nullus habetur, qui scripserit usquam Cubebas esse baccas, vel semen: ita nec apud Græcos ullus extat author, qui Carpesium fateatur esse semen. Galeno enim Carpesium tenues sunt festucæ, sive sarmenta parva, Cinnamomi virgultis similia. Quare quum Mauritanis idem sit Cubeba, quod Græcis Carpesium, nullo pacto fieri posse putamus, ut vulgaris Cubeba, quæ baccarum generibus ascribenda est inter festucas, & tenuia virgulta, Carpesium esse possit, ac debeat: quin etiam nec genuina Mauritanorum Cubeba, ut pluribus rem hanc in commentariis nostris explicatam habemus.

SALIUNCA.

Censura VI. de Saliunca, non esse Pseudonardum.

MUlto vero apertius suam declarat insciam tamen Saliunca, quam eandem arbitratur esse plantam, quam Itali Spico, recentiores quidam Pseudonardum appellant. ad quod quoq; genus refertur, quæ passim vulgo vocatur Lavendula: in quo certe miror maximam hominis nescio imperitiam, an stuporem dixero. Etenim quid alienius? quum manifeste Plinius Saliuncam foliosam asserat esse plantam, adeo brevem, ut necti non possit: quin & herba verius quam flos, densa, veluti manu pressa, radice numerosa cohærens.

Pseudonardus.

Quantum ab hoc differt Pseudonardus? quum planta sit fruticosa lignosaq;, Rorismarini Coronarii instar, non brevis, sed bicubitalis, & flos verius quam herba, & quæ in corollis facile necti possit. Florum enim longiores pediculi junceo ferre lentore præstant. Præterea Pseudonardus numerosis radicibus non cohæret, nec adeo denſe fruticat, ut folia tam pertinaciter sibi ipsis inhæreant, ut tanquam manu pressa cernantur. Adde quòd in Pannonia, & in Noricorum Alpium apricis locis, nusquam Pseudonardus proveniat, ubi Plinio ipso teste, numerosa provenit Saliunca. Humilis autem & brevis Saliunca herbula est, non bicubitalis & Pseudonardi modo fruticosa: ac lignosa, quamobrem in Bucolicis poëta cecinit:

Puniceis humilis cedit Saliunca rosetis.

Tantum discrimen inter Saliuncam & Pseudonardum non cernit Lusitanus, ut humillimam herbam à bicubitali non distinguat frutice. Timendum, nisi hanc oculorum curet caliginem, ne culicem pro cane, vel fortasse etiam equo, accipiat.

CINNAMOMUM.

Censura VII. de Cinnamomo, non esse tantùm corticem.

REdibo in gratiam aliquando cum hoc homine, qui alienus (utinam verè) nos locupletet divitiis, & optimo Cinnamomo capsis (ut ille inquit) cannella refertis, quæ ab India deferuntur Antuerpiam, nos abundare jactat, & contra omnium præclarissimorum authorum sententiam sibi persuadet, Cinnamomum esse corticem tantum suæ arboris non lignum. Novitatis avidus novum credo aliquid afferre studuit: fidem idcirco suæ authoritati adhibendam minus dubitavit, quòd jam fama increbuerit apud omnes Lusitanos, per gratis Africæ & Indiæ regionibus, Aromatum multa genera esse advecta. Miror cur non se in his quoq; partilus fuisse fingat, ut majorem hujus commenti faciat fidem. Sed cùm nec ipse id asserat, nec Lusitani, qui navigationis istas terras perierunt, ullam hujus rei afferant historiam, nos Lusitano in istis commentitiis inventis astipulemur? Præsertim cùm non desint probatissimorum scriptorum testimonia, qui repellentes has nugas apertissime fateantur, Cinnamomum virgultum esse pumilæ arboris, non corticem tantùm. Id enim in primis testatur Dioscorides, sic inquiens: In Cinnamomi Mosylitici vocati genere præstat recens, nigrum, ex viroso in cinerem vergens, læve, tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquam jucunde olens. Quibus palam fit Cinnamomum virgultum esse tenue nodis pluribus constans. Huic subscribit Galenus libro 1. de Antidotis his verbis: Quæris autem Cinnamomi species ab una radice, ceu frutex quidam parvus consurgit, emittitque hæc sex vel septem virgulta, vel paulo plura, pauciorave, non æquali tamen omnia longitudine sunt. Verum quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit? Hæc ille. Adest adhæc liber de simplicibus medicamentis ad Paternianum Galeno adscriptus, qui etiam de Cinnamomo sic habet: Cinnamomum sunt rami fere, ac virgulta, quæ ab una radice plura excrescunt, recta & minuta, breviaq;, colore subrufo, & cortice extenso non rugoso, qui

Cinnamomum est virgultum pumilæ arboris.

qui cortex non ita facile, ungue a ligno abraditur: nodulos plures & intervalla habent, & in medio laves habentur. Si vere frangantur, quasi fulverem emittunt, odore omnia vincentem. Ecce enim hac maxima probatio Cinnamomi est, quod sit omnium rerum odoratissimum. Quibus gravissimus accedens author Aristoteles Cinnamomum furculum esse testatus lib. 5. cap. 13. de historia Animalium sic inquiens: In Arabia & Asia Cinnamomum appellata, quam furculos Cinnamomi portare, & nidum ex his conficere aiunt. Nidificat excelsis arboribus & ramis, sed imola sagittis plumbatis nidum petunt, atque ita dissoluto nidum legunt. Ad hæc Cinnamomum furculaceum esse virgultum fatetur Galenus loco supernè citato, ubi ait plura apud Imperatores extare Cinnamomi genera, quorum nullum veluti truncus in ramos plures divisum multum attollebatur, sed hellebori figuram præ se ferebat, vel potius Damasonii. Quibus paria est Cinnamomi virgulta adeo tenuia haberi, ut hellebori vel Damasonij radices non excedant. Adde quod quum ipse dicat Galenus ramusculos accepisse Cinnamomi, non cortices ex eo quod a Trajano & Hadriano Imperatoribus repositum fuerat, vel eos quidem ramusculos apud se servasse, facile constabit omnibus Cinnamomi virgultum esse tenue. & non solum in ipso cortice, sed in ligno odoratam reperiri facultatem. Quandoquidem si Cinnamomum cortice tantum præstitisset, cur prætulerit Dioscorides ramulos quemadmodum & Galenus sane non video. Quamobrem Lusitano fabulam hanc ego tantum acceptam referam, præsertim cùm præter assignata testimonia nemo sit, Lusitano excepto, qui Venetus, quod vulgare Cinnamomum ex India affertur, perinde ac Antuerpiam, unquam viderit reperiritque Cinnamomi virgultum, quod genuinum repræsentaverit. Nemo quoq; vana est opinio qua credit Galeni tempore non eam fuisse Cinnamomi penuriam, quidem recentiores quidam existimant. id quod Galeni ipsius testimonio falsum esse convincitur. Ipse enim lib. 1 de Antidotis, ubi Casiam expendit, sic inquit. Hæc adversus Quinti dicta sint. eo quòd mihi reprehendum omnino non videtur eorum præceptum, qui pro Cinnamomo duplum Casiæ imponendum censent, quanquam ego semper Cinnamomum imposuerim. Nam quibus ego Romæ antidotos composui, cum vel Imperatorum amici vel aulici essent, facile fuit illis Cinnamomum a Regibus petere, in veterò Cinnamomum emere. Hæc itaq; Galeni sunt verba, quibus facile quis certior fieri poterit, an Galeni tempore tanta fuerit Cinnamomi copia, quantam Lusitanus describit, ut suam tueatur fabulam. Non enim fuisset opus medicis aliis pluribus qui Romæ Galeni ætate florebant, sussumtheriacis modo Casiæ duplum modò Carpesium (ut Quintus) Cinnamomi loco substituere, si geminiconsequendi Cinnamomi illis tam ampla fuisset facultas.

Cinnamomi virgulta tenuia Hellebori radicum modo.

Lusitani opinio vana.

Cinnamomum Galeni tempore etiam rarum.

LACCA ARABUM.

Consultum longe melius (mea quidem sententia) fuisset Lusitano, si poëticæ potius quàm medicæ facultati se totum addixisset: nam qui eo in effingendis fabulis aptior promptiorq; se præstiterit, video profecto neminem. Id enim omnibus palam fecit diu in re medica versatus, qui diligentes istius intuebuntur Centurias, in quibus innumera sese offerunt figmenta, adeo rem seriam præ se ferentia, ut ea quis difficillime fabulas esse noscat, nisi medicæ facultatis fuerit rectè peritus. Verum cum ad hoc illum natura pepererit, mirandum sane non est si a fabulandi facultate discedere nequeat, sed potius illi venia danda: quippe quid propria agat natura, qua in præsentia ductus de Mauritanorum Lacca scripturus evadere non potuit, quin fabulosi aliquid admisceret his verbis: Qui hucusq; Cancamum Laccam esse putarunt, miro errore deprehenduntur, cùm Cancamum gummi odoriferum sit: Lacca verò sive massa, sive fastimentis explorata inodora percipitur, quam hodie Lusitani ex India afferunt rubram, translucidam, tinctura præcipue deservientem, & ex ea officina compositionem quandam præparant Dralaccam appellatam, qua (ut certo scimus) non gummi, aut arboris plantæve alicujus gutta est, sed potius formicarum alatarum stercus, favagoque, velut cera apum. In regno igitur Pegu dicto apud Indos cùm terra, vel pluvia, vel arte plus justo irrigatur, formicæ prædictæ ligna quadam subtilia ab incolis sic disposita in altum ascendunt, in quibus Laccam generant, & hac de causa in Lacca ligna ipsa percipimus, quæ dubio procul arboris non sunt Laccam ferentis, ut hucusque omnes fere crediderunt. Hæc illius est fabula. Atqui illi maximè refragatur Ludovicus ille Romanus libro 6. suæ navigationis, ubi de his agit aromatis ac mercimoniis, quæ Sumatra Insula, sive Taprobana mittit, sic inquiens: Mittit etiam ea regio Laccam, unde conficiunt rutilum colorem. Gignitur hæc in arbore juglandibus nostris haud absimili. Hæc ille. Cui subscribit Joseph Indus 141. ubi fatetur in Cambaia Laccam uberius nasci, quàm alibi gentium, non autem fieri gignive formicis aut scarabæis, ut lepidius & facetius quàm verius fabulatur Lusitanus. Præterea cùm duplex sit Lacca, quæ Alexandria Aegypti Venetias comportatur, altera lignis quibusdam inhærens Sumatri, à Sumatra fortasse Insula nuncupata: altera Cambaitt à Cambaia denominata, in glebas Myrrhæ instar concreta, nulli inhærens ligno, non est cur Lusitani fabulam historiam putem. Siquidem gleba illa Sole clarius palam facit, Laccam gummi esse arborum, non quidem, ut per somnium vidit Lusitanus, formicarum alatarum stercus, quibus etsi ubiq; scateat tota Europæ regio, nusquam tamen visæ sunt alatæ formicæ, quæ Laccam aut simile aliud excernerent. Cæterùm cùm satis superque nobis comprobatum sit in Commentarius in Dioscoridem editis, Mauritanorum Laccam, & Græcorum Cancamum esse idem, adeo ut pluribus id comprobare testimonius non sit opus, cadit peritq; Lusitani sententia, quam sequi nemo debet.

Censura VIII. de Lacca Arabum, non esse formicarum stercus. Lusitani centuriæ fabulosæ. Lusitani Laccæ historia fabulosa.

Lusitani fabula explodituri. Lacca ubi gignatur.

Lacca duplex.

ELÆOMELI.

Triplici se pariter implicat errore in Elæomele: tum quod ipsum defluere suo more fingat è Palmarum caudicibus: tum quòd hinc duo liquorum genera putet apud Dioscoridem defluere, non unum tantum. Mel nimirum per se & Oleum ex eadem arbore manantia: præterea ut novi semper aliquid oportet, quòd hunc liquorem ex Indica nuce credat distillare. Deprehenditur in primis error ex ipsiusmet Dioscoridis verbis, qui in Elæomelis historiam ita præfatur. In Palmyris Syriæ, quod Elæomeli vocant, ex quodam caudice manat oleum melle crassius, sapore dulci. Quibus palàm est de uno tantùm liquore scripsisse Dioscoridem, nempe de Oleo, quod ob melleam dulcedinem uno verbo tantum Græcis Ἐλαιόμελι vocatur. nam & capitis titulus περὶ Ἐλαιομέλιτος habet, non autem περὶ Ἐλαίου καὶ μέλιτος. Præterea ex Dioscoridis historia nunquam probari poterit, Elæomele palmarum caudicibus fluere, quum is nusquam descripserit caudicis illius nomen, à quo in Syria funditur. Sed esse falsum palmas liquorem hunc fundere manifesto fatetur Plin. l. 23. c. 4. ubi ex Olearum quarundam truncis, non ex Palmis fluere Elæomel

Censura IX. de Elæomele, non ex Indica nuce fluere.

mel affirmat. Quòd autem ex Indicâ nuce Elæomel manare non crediderim, id sanè mihi licere persuaserim, quod hujus historiæ neminem habeam authorem, præter Lusitanum.

MACER.

Censura X. de Macere, non idem esse cum Maci. Lusitani insolentia.

CONtendit maximè Lusitanus, utpotè qui semper falsa tueri nititur, Macim, quo Myristicæ nuces pretextus instar conteguntur, & Græcorum Macerem nihil inter se differre. Cui nisi quis astipuletur, illum severus judex contumacem declarat: tantam sibi arrogat authoritatem, ut certò putet unumquemque suis debere adstipulari deliramentis. Verum quum id nulla asserat ratione, vel authoritate, ipse meritò non modò contumax fuerit declarandus, sed insolens, vecors, ac delirus. Quippe qui potius errori patrocinari voluerit, nihil perpendens, & aliorum subscribere ineptiis, quàm veritatem amplecti ac tueri. Atqui quum nobis in commentariis nostris in Dioscoridem editis abundè comprobatum sit cum Græcorum, tum etiam Mauritanorum testimoniis, horum Macim Myristicæ nucis esse tegumentum, ut ipso oculorum intuitu unusquisque videre potest, illorum verò Macerem corticem esse radicis magnæ (ut apertissime lib. 12. cap. 8. testatur Plinius) non est ut hic pluribus istius Centurionis insolentiam & insciitiam redarguam. Eò itaque se conferre poterunt, qui hasce differentias hactenus non considerarunt.

Macis & Macer quid

ERICA.

Cẽsura XI. de Erica.

NEc minus in Erica hunc deceptum reperio, quippe qui neget contra omnium doctissimorum virorum sententiam, eam plantam, è qua universa ferè Hetruria ad mundandas ædes scopas sibi parat, ullo pacto esse Ericam, hoc tantùm inani argumento fretus, quòd hæc semel tantùm in anno floreat, quum tamen Erica, Theophrasti testimonio, bis in anno florere debeat. At quàm decipitur? cum non nobis tantùm, sed aliis quàm plurimis observatum sit plantam, quam Ericam vocamus, bis in anno nempè verno & autumnali tempore, sine ulla controversia florescere. At cùm lib III. scribat Dioscorides Corim herbam Ericæ foliis provenire, constet q3 id Ericam nostram per omnia referre, palàm sit omnibus, hanc legitimam esse Ericam.

Erica bis in anno floret

ACACALIS.

Censura XII. de Acacali.

ACacalim nasci scribit apud suæ gentis Olysiponam Lusitanici regni metropolim, fructu albo, pusillis margaritis simili, ex planta quadam inter Myricam & Ericam media. Sed quòd ad fabulas redeat, palam facit Dioscorides, qui scripsit Acacalim semen habere Aegyptii fruticis Myricæ semine simili, non autem Acacalim frutticem esse Myricæ similem. Cæterum cùm duo sint Myricæ genera, alterum fructum gerens, quasi florem compage muscosum, alterum verò Gallæ similem, videant obsecro, quirem medicam profitentur, quàm negligenter Dioscoridem legerit Lusitanus: quin & qua authoritate vel ratione ductus affirmare ausus sit, Acacalus semen pusillis margaritis non esse absimile, quum antiquorum quisquam (quod sciam) nusquam id scriptis commendaverit.

Myricę genera.

PALIURUS.

Censura XIII. de Paliuro non esse Agrifolium.

IN Paliuro confundens historiam pede prolabitur: siquidem putat Dioscoridis Paliurum & eam, de qua lib. 3 cap. 17. de historia Plantarum tradidit Theophrastus, & Galenus octavo de simplicium medicamentorum facultatibus illam esse arborem, quam Agrifolium vulgò vocamus, folio lauri, per ambitum aculeato, crasso, perpetuoq3 fructu Ruscimodorubente. At tam Dioscoridi, quàm Theophrasto citato loco, Paliurus frutex est, non arbor, & semen in siliquis profert, fuliginosum, mansu lentorem relinquens seminis lini modo. Id quod in Agrifolio nusquam spectari potest, cùm baccifera sit arbor. Nec propterea negaverim Agrifolium aliud esse Paliuri genus, quòd (ut ipse Theophrastus inquit lib. & cap. 2. de historia plantarum) in Aphrica nascitur, quum notis omnibus illam referat. Verùm non ob id affirmaverim Agrifolium alterum illud esse genus, quod siliquas profert. Sed cùm Lusitanus fortè audierit Agrifolium inter Paliuri genera haberi, nec unquam legerit Paliuri differentias apud Theophrastum, nulla adhibita distinctione, pro omni Paliuro Agrifolium adducit.

Censura XIIII. in eodem Paliuro.

Quin & in hoc decipitur, quòd certò crediderit Paliurum à Plinio descriptum lib. 13. cap. 19. & à Theophrasto libr. & capit. 4. esse Dioscoridis Paliurum. Error sanè per se patet, quòd Dioscoridi Paliurus semen in siliquis ferat: Theophrasto verò & Plinio citatis locis, fructum ferat rubrum siliquis nullis insertum. Nam tametsi siliquarum non meminerit Dioscorides, sed tantùm seminis, quum tamen rara in arboribus sint semina, quæ siliquis, vel vasculis quibuslibet non asserventur, non temerè censeri potest siliquas prætermisisse Dioscoridem. Nam si de Africana Paliuro scripsisset is fructus meminisset non seminis. Ad hæc quum Theophrastus Paliuro siliquas ferenti eadem tribuerit tum vires, tum qualitates, quas suo reddidit Dioscorides, ambigendum sanè non est, quin Dioscoridis Paliurus semen in siliquis ferat.

RIBES.

Censura XV. in Ribem.

MAuritanorum Ribem vulgi opinionem sequutus, eam arbusculam censet hortis & viridariis familiarem, quæ folio exit vitigineo parvo, albæ Populo æmulo, ramulis lentis, obsequiosisq3 topiariis aptissimus. è quibus fructus racematim dependent, acinis magnitudine piperis rubentibus, sapore subacido. Sed manifestè refellit eum Serapio, (Ribes enim Arabica planta est) Ribem asserens esse arborem capreolos proferentem, colore viridi rubescente, foliis latis, magnis, rotundisque, quæ quidem notæ in nostra Ribe omnes desiderantur. Vulgarus enim Ribes nec fert capreolos, nec lata, nec magna, nec rotunda folia, sed parva, vitiginea, & divisuris per ambitum laciniata.

Ribes legitimæ huius.

ROSÆ DAMASCENÆ

Censura XVI. de Rosi Damascenis.

QUo in altum magis in hoc turbulento mari vela facio, eo flagrantius ad portum aliquem me recipiam velim. Tædet profecto cum istis ineptiis me diutius ad nauseam usque conflictari. Sed quid agam? In portu erat resipiscendum, nunc danda vela, quæcunque se offerat molestia: maxime cùm ita diluantur ipsius nugæ, ut hinc ad seria revocemur. Audite quæso lepidam hominis peritiam. De rosis enim scribens, quas Damascenas appellat, quasque vulgus Moschetias vocat, quòd odoru fortasse fragrantias Moschum resipiant, non solum has non minori vi dejectoria pollere existimat, quàm Scammonia: sed exitiosissimum esse medicamentum pariter contendit. Hoc ut confirmet, anicm prorsus huic subtexit fabulam, quòd Venetiis viderat (liceat mihi nunc suo uti testimonio) nobilissimam quandam suæ gentis mulierem Beatricem a Luna vocatam, quæ cum jam ætatem

tum

tum ſaccharum ex biſce Roſis paratum a medico quodam Veneto tanquam medicamentum quod nullo incommodo alvum cieret, deguſtaſſet ſtatim faucium & lingua deſquamationem, quin & ventriculi roſionem contraxit. Nihil ad me attinet illa, quam adducit, muliercula. Primum (ut ego mihi reſtitue eſſe poſſum) id contra Luſitani ſententiam maxime pugnat, quum ſapius ipſemet id ſumpſerim medicamentum, aliuq; frequenter dederim ſine ullo prorſus incommodo, adeo ut quandoq; pueris ſelectiſſime propinaverim. Praterea non magno negotio deprehendi poteſt Luſitani judicium eſſe falſum, quod maſſa hac roſa nullam penitus guſtui relinquat acredinem, ſed tantum ſe oſtendit tum adſtringentem, tum etiam ſubamaram. Id quod manifeſte indicat, ut nulla faucium aut linguæ roſio, inflammatione hinc deguſtantibus accedere poſſit. Mihi enim haſce roſas ſæpe mandenti, ut quandoq; adſtrictam exacuerem alvum, nihil eroſionis, inflammationisve acceſſit. Quo fit, ut quis recte opinari poſſit, ſuo inconſtanti judicio deluſum eſſe Luſitanum, utpote qui hujuſce medicamenti facultatis penitus ignarus, ſymptomatis illius cauſam in illud perperam rejecerit. Cum potius credendum ſit, id ab acrium falſorumq; ſuccorum defluxu proveniſſe, qui forte fortuna eo tempore, quo roſaceum illud ſaccharum mulier illa ſumpſit, a capite in eas partes labi cœpit. Nec putaverim unquam medicum illum Venetum, quem tamen nominare non audet Luſitanus, adeo excordem, imprudentem negligentemq; fuiſſe, ut tam nobili, ac diviti mulieri medicamentum præbuerit, cujus ignoraverit vires, præſertim cùm ad hujuſmodi diſſimos ægrotantes ij plerunq; accedant medici, qui primas in civitatibus tenent. Atqui magis ſine demitror hominis imperitiam, quod tam acriter damnaverit has Damaſcenas Roſas, odore perquam ſuavi fragrantes, è quibus clementiſſimum illud paratur medicamentum, nullo penitus incommodo alvum ducens. Contra vero tam magnus laudibus prætulerit ad eandem exolvendam Perſici arboris flores: quin & ſyrupum ex eorundem diluto paratum. Quandoquidem (ut jam ſexcenties obſervavimus) Perſici arboris flores ad ducendam alvum devorati, incommodis quam plurimis ſumentes afficiunt, nempe crebris vomitionibus, ventriculi & inteſtinorum tormimibus, animi deliquio, & crebris alvi dejectionibus, quæ omnia plerunq; ſequitur frigidus ſudor, æquatio virium amiſſio, & corporis univerſi imbecillitas. Præter id, quis nam Amathum hunc merito Ἀμαθῆ non appellaverit, cùm eo ignorantiæ pervenisſe conſtet, ut certo ſibi perſuaſerit Ielemabin è Perſicis paratum, de quo plurimis in febrium curatione & ventriculi dolore meminit Avicenna, ex Perſici arboris floribus parari debere? Sed quam falſa, ac ridenda teneatur opinione, luce clarius oſtendit ejus medicamenti nomenclatio, quippe Ielemabin Mauritanus omnium præclariſſimorum medicorum conſenſum aliud deſignat, quàm Mel Roſaceum. Sed quonam pacto Roſaceum Mel è floribus Perſici arboris parari poſſit (ab, ab ab) prorſus ſcribere fere nequimus? qui ſciunt, doceant, quum id hactenus nec viderim, nec legerim uſquam. Conſtat enim per Roſas Perſicas nil aliud voluiſſe Avicennam, quàm Puniceas. Siquidem lib. v. ubi is de compoſitione medicamentorum omnium egit, de quibus in universo meminit volumine Jelemabin ad febres & ventriculi dolores parari jubet è Rubeis Roſis, non autem (ut Luſitani vana fert opinio) ex Perſici arboris floribus. Id quod manifeſte indicat, nil aliud Perſicas Roſas Avicennæ deſignare, quam Puniceas, Perſas ille fortaſſe vocans, quod a Perſis in ſuas venerint regiones. Nam & nos Damaſcenas vocamus eas, de quibus diximus, quòd è Damaſco Syriæ primo ad nos pervenerint.

Luſitani judicium falſum.

Luſitani in re medica evidens imperitia.

Luſitani in Jelemabin inſcitia.

Roſa Perſica quæ apud Avicennam

PALMÆ INVOLUCRUM.

FAllitur præterea Luſitanus in ea examinanda palma quam Græci ἐλάτην vocant. Is enim nil aliud Palmæ Involucrum ἐλάτην Græcis vocatum primum eſſe exiſtimat, quam Nucis Indicæ villoſum tegumẽtum, hoc tamen argumento fretus, quòd Nux Indica vocata ab arbore proferatur (ut referunt qui in Indiam peregrinantur) Palmæ ſimili. Deinde vero ſua fortaſſe inconſtantia ductus in ejusdem capitis proceſſu, revocata priori ſententia (qui talium puerorum eſt mos) nil aliud tandem aſſimat apud Dioſcor. eſſe Elaten quam Palmæ germen, quod Græcis Encephalos dicitur, ea ratione innixus, quod ſcripſerit Galenus libro 8. de ſimplicium medicamentorum facultatibus id recte Elaten vocari. Sed gemino hic ſe implicat errore. Quandoquidem Dioſcoridi Palma Elate nihil aliud eſt quam fructus palmarum adhuc floreſcentium involucrum, calixq;, non nucis alicujus tegumentũ, nec germen. Indicæ enim Nucis nuſquam meminit Dioſcorides nec (quod ſciverim, legerimve) antiquorum aliquis. Quo fit, ut cenſendum ſit hujuſce Nucis involucrum nunquam antiquis innotuiſſe. Porro Palma arbor, quæ dactylos profert (id quod penitus ignorare Luſitanum non ambigimus) primo involucrum magnum edit, folliculi cujusdam inſtar, in quo quam plurimi flores includuntur qui longo pediculo ſerie quadam pendenter racematim cohærent. Id tractu temporis dehiſcit, emergunt q; flores. Carpitur deinde involucrum ad plura utile, idq; eſt, quod Dioſcoridi Elate appellatur: quæ ſi non ignoraſſet Luſitanus, non ita fortaſſe facile, dum duabus vult inſidere ſellis, duobus hinc parietibus caput impegiſſet. Nec nobis ſane obſtat Galeni authoritas, qua nititur Luſitanus. Siquidem Galenus loco ſuperius citato duo facit Elates genera, unum quod germen eſt ipſius Palmæ, aliud vero tegumentum, de quo tantum ſcribit Dioſcorides: cui etiam Elates duo proferuntur genera, quorum unum illud eſt, de quo diximus, aliud vero id totum, quod involucro illo concluditur, quorum nullum Nucis Indicæ tegumentum, nec Galeni Encephalon eſſe poteſt. Verum ut fortaſſe probet Elaten plura apud antiquos deſignare, Plinium in medium affert, quippe qui ſcripſerit libro duodecimo, capite ultimo, arborem quandam eſſe Abietem vocatam, unguentis expetitam, quam alii Elaten vocant, alii Palmam, alii Spathen. Id quod maxime palam facit, quam imprudenter velut Luſitanus aliorum errorum inſcitia ſuam tueri opinionem. Siquidem Plinius non ſatis apte locutus deprehenditur vocabulorum ſimilitudine deceptus. Ipſe enim cùm legiſſet apud Græcos ἐλάτην Abietem arborem deſignare, quin & ἐλάτην quibusdam vocari Palmam Elaten ſive Spathen, & hanc in unguentis addi, magno ac pudendo errore putavit idem eſſe Abietem arborem, & floreſcentium dactylorum involucrum, quod ad unguenta ſpiſſanda expetebat antiquitas.

Cenſura XVII. de Palmæ involucro.

Palma Elate Dioſcoridi quid.

Palmæ Elates hiſtoria.

Galeno Elates duo genera. Quin etiam & Dioſcoridi.

Plinii error, quem maxime ſequitur Amathus.

PERSEA ARBOR.

REprehendit etiam aliorum opinionem, ut vanam, qui Perſeam arborem exiſtimant à Perſico noſtrate differre. Sed quam ille totus ſit vanus, & quam magno ducatur errore, facile quis animadvertet ex probatiſſimorum authorum teſtimoniis. Nam (ut Theophraſtus memoriæ prodidit libro quarto, capite ſecundo, de Plantarum hiſtoria) Perſea arbor eſt Ægypti aſpectu magna formoſaq; folio flore, ramo, totaq; figura potiſſimum Pyro proxima, niſi quòd altera folio perpetuo, altera deciduo eſt. Fructum abunde parit, omniq; tempore perficit: novus anniculum ſemper occupat, maturitas anniverſariorum afflatu conficitur, reliquum crudiorem au-

Cenſura XVIII. de Perſea.

Perſeæ arboris hiſt. ex Theoph.

ferunt,

ferunt, atq; recondunt. **Fructus est magnitudine Pyri, figura oblongus, Amygdalæ modo, colore herbidus, nucem intus habet, ut Prunum, verum longe minorem, molliorem q;.** *Caro ejus suavis, ac prædulcis manditur, concoctuq; facilis, & innocua etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat tum longitudine, tum etiam crassitudine, multitudineq;. Materie constat robusta, dura visuq; decora, veluti Lotus, quapropter ex ea, & simulachra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia fabricant: hactenus Theophrastus. Cæterum si Persea Aegyptiæ notæ cum Persico nostrate conferantur, qua universus scatet orbis, liquido constabit has plantas nihilominus inter se distare, quàm à quercu salicem: Persicus enim arbor, quæ nostris in hortis, viridariis, ac vinetis passim frequentissima visitur, procera, magna, formosaq; nusquam visitur, nihilq; cum Pyro cognationis habet, sed potius per omnia Amygdalum refert. Quin nec fronde perpetuo viret, nec fructum omni tempore persicit, nec oblongus is est Amygdalæ instar, sed orbiculatum in sphæræ modum, colore minime herbido, sed cum maturuerit, aut subpallido, aut subcandicante, aut rubente, aut flavo. Huic ossiculum præter id Pruno minus non visitur, sed quandoq; duplo, triploq; majus, nec illi figura simile, quin nec fractu facilius, sed longe contumacius. Adhæc nostratis Persici fructus gustu prædulci non percipitur, sed potius subaustero, aut vinoso. Adde quod vulgaris Persici fructus maxime damnaverit Galenus libro secundo de Alimentorum facultatibus, ut pravi succi alimentum, & qui facile corrumpatur, & noxam ventriculo inferat: contra vero qui ex Aegyptia Persea proveniunt. Postremo Persicus nostras radice nititur brevi non longa, tenui non crassa, rara non multiplici, & proinde rarissime annosa reperitur. Contabescit, peritq; facile, quod imbecillibus admodum sustentetur radicibus. Ob idq; ligni materies illi rara, fungosaq; cernitur, nec nisi ad ignem apta, quum tamen Aegyptia Persea solida, compacta, pulcherrimaq; spectetur, utpote qui in multiplices veniat usus. Quo fit, ut omnino Amathonentior, & Lusitano luscioſior fuerit, qui non noverit Perseam Aegypti arborem à vulgari Persico plurimum atque plurimum differre. Id quod etiam comprobatur Plinii testimonio, qui libro decimo quinto, capite decimotertio, sic scriptum reliquit: Nam Persicæ arbores sero, & cum difficultate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Agypto eorum fuerat hospitium. Falsum est venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa a Regibus translata in Aegyptum, & terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, nec extra orientem nasci volunt. Eam quoque negaverunt eruditiores ex Perside propter supplicia translatam, sed à Perseo Memphi satam, & ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse in honorem atavi sui. Semper autem folia habet, & poma, subnascentibus aliis: hæc Plinius. Verum non modo hic & pariter Theophrastus destruunt Lusitani evanidam sententiam, sed etiam gravissimus author Galenus, qui libro 11. de compositione medicamentorum secundum locos manifeste testatur, in nulla alia Romanis subdita gente vidisse Perseam arborem, præterquam in Alexandria Aegypti. Sed ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis? Hoc tamen tantum addam, quod cum per longas ante Galenum ætates Persicus, vulgaris notitiæ arbor, universam occupaverit Græciam, Italiam, ac alias passim regiones, si Persicus nostras ab Aegyptia non differret Persea, nullo pacto credendum eo dementiæ perveniſſe Galenum, ut posteritatis memoriæ commendaverit, nusquam gentium vidisse Perseam, nisi tantum in sola Alexandria.*

Persici descriptio.

FLUVIATILES CANCRI,

Censura XIX. de fluviatilib. cancris. Ridenda Lusitani amentia.

QUàm Lusitanum de Fluviatilibus Cancris differentem legerem, tenere me non potui, quin in vehementem solverer cachinnum. Siquidem illum eo insciti æ perveniſſe offendi in hisce censendis, ut aquatiles Testudines Cancrorum affirmaverit esse genus. eo gravissimo argumento impulsus, quòd hecticis, & lenta febre laborantibus maximè commendentur. O lepidum caput, sine helleboro tibi cerebrum demulceam? Serione hæc dicuntur ab Amatho? an risum movere sua vecordia studet? Nimirum adducor, ut credam (si id serio fatear, quod sentio) aliquo amentiæ genere illum quandoq; vexari, & proinde tunc temporis non nisi hujusmodi deliramenta describere. Nam & Ranæ, & Cochleæ in Cancrario genere erunt, quod hecticis maxime conferant, si potius Lusitani delirio addicimur, quàm veritati,

MARINUS SCORPIO.

Censura XX. de marino Scorpione.

MArinum Scorpionem parvulum quoddam putat esse animalculum, quod ex Cancrario genere existimaverim (vidimus enim illud sæpe in Hadriatici littore tanquam inutile à piscatoribus rejectum) longis, ac tenuibus cruribus, corporis forma terrestri scorpioni simili, chelis pariter tenuissimis, cauda nulla, & omni penitus pulpa carens. Gulielmus Rondeletus lib. 18. cap. 22. de Marinis piscibus animalculum hoc Cancrum βραχυχήλην vocat. Verum Aristoteli, Hicesio, Galeno, Athenæo, Plinio, Aelianoq;, Scorpius pelagius est piscis, & inter mullos, asellos, lacertos, cernuas, &, quotquot sunt, alios, dura carnis recensetur, non autem in Cancrario genere. Quum autem ejus historiam in Commentariis nostris in Dioscoridem pluribus descripserim, & veram Scorpionis imaginem appinxerim, eo se conferre poterit Lusitanus, si cæcitatis suæ remedium non neglexerit.

RANÆ.

Censura XXI. de Ranis quas venenosas censet.

UBi Ranarum vires expendit Lusitanus, proculdubio aberrat, quod omnes in universum Ranas venenosas censeat, adeo ut in Aetium invehatur, quod is libro 3. cap. 55. palustres ranas inter venenata recenseat: & tamen libro secundo earum jus tanquam alexipharmacum prætulit ad venenatorum reptilium ictus. Error nimis est manifestus, quod quotannis infinitus ranarum numerus Italis in cibum veniat ex his, quæ in paludibus, & scrobibus morantur, & nullo tamen incommodo comedentes afficiunt. Nam si (ut Lusitanus inquit) Ranæ omnes venenosæ essent, nulli dubium est, quin quàm plurimi earum esu interirent: quum non desint homines innumeri, qui iis tantum sapius satientur, nulla ob id accedente noxa. Nec sane sententiæ nostræ obstat, quòd Galenus lib. de Cibus boni & mali succi scriptum reliquerit, à Ranis esse abstinendum, quippe is Ranas non detestatur, quòd veneno aliquo sint infectæ, sed quod malum in corpore succum procreent, perinde ac pisces in stagnis & paludibus degentes. Quippe si Galenus putasset venenosas esse Ranas, nunquam eas inter cibos retulisset. Sed magis fortasse Lusitanus, credo, lege percitus Mosaica, quàm veritatis sustinendæ desiderio in Aëtium invectus est, quem (pace ejus dixerim) non intellexerit. Ipse enim libro secundo de Viribus animalium, quæ in usum medicum veniunt, ubi devenit ad palustres Ranas quæ passim ab omnibus eduntur: Ranæ palustres (inquit) in aqua elixæ, saleq; & modico oleo conditæ venenosorum reptilium ictibus, si jus earum bibatur, magnum præsidium afferunt,

Lusitani Religio.

id quod

id quod ex Dioscoride deprompsit, qui pariter de hu egit iisdem verbu. Quibus manifeste suffragatur Plinius libro 32. cap quinto, ubi non modo Ranarum ju pratulit contra serpentium ictus, sed etiam adversus Leporis venenum hausta venena, devoratam Rubetam, Salamandramq; volantibus pratulit. Ne id ita velim forte sese putet Lusitanus Aetium sibi ipsi repugnasse, quippe qui dixerit libro 12 quod devorata paludis Ranas tanquam venenosa vasa ac multa vexet incommodo. Quandoquidem ibi de paludibus Ranarum egit, quæ in cibum veniunt, & de venenatis quæ Bufonum sunt genere. & in paludibus præsertim facile morantur. Ipse enim cum proxime caput de Rubetis Ranis egisset, quas Bufones alii appellant, veluti ab aquarum etiam Bufonibus, quos in tota Ranæ paludis nomine comprehenderunt, verba faceret, quoniam sæpe erat Bufones & terrestres & aquatiles reperiri ut unumquemq; compertum habere non amplius qui diligentius, accuratiusq; rei medicæ operam navarit, quam fecerit Lusitanus. Id quod manifeste declarat libri illustrati qui de noxiorum animalium morsu, & de bestiis virus exsugentibus inscribitur. Nam & idem fatetur apud Dioscoridem, quippe qui libro secundo de Ranis, quæ in cibum veniunt, egit, sexto vero, ubi peculiariter de Venenis & Venenatis animalibus tractavit, de Rubeta, & paludis Ranæ curatione caput proprium edidit. Adeo ut jam nobis fateri liceat, neutiquam in re medica Lusitano esse astipulandum.

Bufones duplices.

Lusitano in re medica non esse astipulandum.

GALLINÆ

Censura XXII. de Gallinis malum alimentum præbentib.

At jam nulla mihi amplius est contentio cum Medico optime lector, verum cum solertissimo degustatore, vel coquo potius, quo plurimum recreatur olim regalium epularum. Gallinas inferioris Germaniæ præmia algoris inclementia carnes habere scribit Bruerus, vel caprinis deteriores, & prorsus malum, vitiosumve præbere alimentum: quin & ratio ibidem in promptu est, cur ovesci gallinas. Omnigatorem omnium edulium: Patere id me peroptare: quis annabote iisdem Principibus in cœnis, ni istis eum foliares delicias? Id quum ego mecum animo tacitus Lectorique quibusdam exponerem, fabulam esse aiebant. Quippe quod non minus in eorum regionem avarum prostet, aperq; jumentate præstent gallinæ quam alibi. Adhæc pariter fabulosum esse fatentur, quod ex aqua gallinæ iisdem vegetantur molæ earatione immixti, quod earum cibus reprobum generet alimentum, sed quod multo pauciores gallinas alant sumptu parcentes. Quod autem præter rationem medici agant, ut ait Celsus, qui lenem lampo gastrem adventriculum abstergentium ab inhærente medicamento simplex gallinarum exsectum jure vituperamus, sed qui sint illi prorsus ignoramus quum in communi omnium medicorum ap. probatione sit sanitas, jus illud hoc in negotio nunquam exhiberi, nisi saccharum admisceant rubeum. Nec id temere factum putaverim, cùm non ambigam justa paratum non modo abstergere, sed etiam posse roborare: id quod à purgatione plurimum præstat.

LAC SCISSILE.

Censura XXIII. de Scissili Lacte.

Lac Scissile nil aliud esse censet, quam lac ipsum simplex per se acescens. Convincitur ipsius Dioscoridis testimonio, qui hujusce parandi lactis rationem scribit his verbis. Ex omni lacte fit, quod Scissile appellant, hoc modo. Lac sicubi novo fervet, ramoq; ficulneo recenti movetur, insperfis, postquam bus vel ter effervbuerit, totidem acetabulis cyathis, quot sunt lactis heminæ. Ita enim fervescens liquidum ab eo dividitur, quod in caseum concrevit, sed cum fervet, ne supernatet, convenit spongia ex frigida continuo siccius labrum detergere, sextariumq; argenteum frigidæ aquæ plenum demittere: hæc ille. Dioscoridi subscribit Galenus libro decimo, de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de Canino stercore egit: quin & Paulus lib. 1. cap. 88. Non possum satis cogitare, quæ fuerit in homine tanta imprudentia, aut somnolentia, quòd cùm tam splendidis enarrationibus explanandum Dioscoridem susceperit, adeo gravi labascat negligentia.

Lactis Scissilis parandi ratio.

OLYRA.

Censura XXIIII. de Olyra, quã Secalem censet,

IN frumentacco genere eam, magno errore Olyram censet Lusitanus, quam nos Sacalam, & Plinius Secalem, & Farraginem appellat, e qua rustici panem conficiunt nigrum triticeo longe deteriorem. Sed cadit Lusitani opinio, quod Galeno primo de alimentorum facultatibus Olyræ colore sit albo, adeo ut dixerit Plinius libro decimo octavo, cap. octavo. esse qui ob Olyræ candorem, illam Orizam esse putarent. Præterea scribit idem Plinius ex Olyra dulcem confici panem, id quod ex pane ex Secale confecto minime percipitur, cum potius quodammodo amarorem resipiat. Alba Secalanta vulgo vocata, cùm in area flagellis decutitur, illico omnem exuit tunicam, & tritici modo nuda colligitur: sed aliter Olyræ evenire fatetur Galenus loco superius citato, dum Olyrinas expendit partes, sic inquiens: Habet autem Typhæ semen extrinsecus corticem veluti Olyra & Hordeum, verum decorticatum in panes conficitur: & paulo inferius ait: Ex nobilissima Olyra, cum, ut decet, fuerit decorticata, nominatum Tragum conficiunt, quo plerique utuntur. Quippe plane constat, Olyram decorticari in area non posse flagellis, quemadmodum nec Zeam, nec Hordeum, nec Avenam, dum in area concutitur, sed opus esse, ut in pilu pinsentur, ut etiam hoc avo moris est apud omnes.

CHONDRUS.

Censura XXV. de Chondro.

EX ea fruge parari Chondrum existimat, quam quidam in Italia, in Tridentino agro, Scandellam vocant, quod merito redarguit omnium agricolarum consensus, qui dicunt hanc esse Hordei genus, non Zeæ. Hordei enim plura habentur genera, ut quis ex Theophrasto nosse potest libro octavo, capite quarto, de plantarum historia. Quæ si recte expendantur, nil aliud Scandella erit quam Hordeum minus, quæ binis tantum versibus spicam gerit, rotundiore etiam grano. Nam præter id, quod per omnia, nempe facie & viribus, Hordeum referat, constat non esse Zeam, quam Dicoccon appellant, quod nunquam Scandella reperta sit, quæ Zeæ illius modo in geminis putaminibus conjunctum semen habeat: quo fit, ut nullo pacto Scandella inter Zeas recenseri possit. Zea autem Dicocco abundat Goritiensis ager, & Forojuliensia arva, ubiq; vulgo Pirra Farra dicitur, quod Zea ibi ab incolis in universum Pirra vocetur. Cæterum quia ex hoc Zeæ genere Halicam, sive Chondrum sibi parant, quam ipsi Far appellant, licet falso (differt enim ab Halica Far) ideo eadem Pirra Farra nominatur à ruricolis. Huic alius ejus affinis est error, quod scripserit, putaveritq; Far ab Halica nihil differre, idque ex Scandella parari, quam Zeam Dicoccon censet. At Plinii testimonio, Far nihil aliud est quam frumenti vel tritici genus, Adoreum vocatum. Ille enim libro 18. cap. 8. ita scriptum reliquit. Frumenti genera non eadem ubiq;,

Censura XXVI. de Farre & Halica quę idem facit.

neque ubi eadem, ſunt iisdem nominibus. Vulgariſſimum Far, quod Adoreum veteres appellavere. Item *eodem capite, ut palam faceret aliud eſſe Zeam, è qua fit Halica, aliud vero Far, Qui Zea utuntur, inquit, non habent Far. Item cap. 7. ejusdem libri Populum Romanum, ait Farre tantum è frumento trecentis annis uſum Verrius ſcribit. Quo tempore Romanis nullus fuit Halicæ uſus, ut ipſemet teſtatur Plinius libro. 22. cap. 25. cum inquit: Halica res Romana eſt, & non pridem excogitata, neq; arbitror Pompeii magni ætate in uſu fuiſſe. His accedit Aſclepiadis & Galeni authoritas libro ſeptimo de comp. medic. ſecundum locos in quodam ecligmate ad cruenta ſputa, ubi ſic habet: Farris Cluſini appellati ſextarii dimidium, decocti Marrubii viridis ſextarium unum. Hæc in vas vitreum conjecta per diem & noctem macerari ſinito, ſequenti die pharmacum molito, quemadmodum Halicam maceramus: hæc Galenus. Quibus palam eſt à Farre differre Halicam. Galeno ſubſcribit Aetius lib. 9. cap. 45. his verbis: Quod vero Latine in regionibus Romæ vicinis Far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum, ac in pilam conjectum, veluti Ptiſanam à cortice repurgato, ubi vero corticem exuerit, tollito, atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craſſiſſime molito, ita ut granum unum in quatuor aut quinq; partes rediga-tur, & ſiccum aſſervato. Uſus autem tempore Halicæ modo coquitur, & à ſanis in cibum ſumitur. Hæc ille. Ad quæ certe pertingere debuerat ille magnarum centuriarum conſtructor.*

PHASEOLUS.

Cenſura XXVII. de Phaſeolo, quam Erviliã ſtatuit.

PHaſeolum, ſive Phaſiolum, non parvam illam & vulgarem, quam Galenus Ochron appellat, ſed magnam eſſe Erviliam falſo contendit. Quandoquidem Ervilia illa major Latinis Piſum dicitur, non autem Phaſeolus. Differre autem Phaſeolum ab omni Ervilia & Piſo teſtis eſt Plinius libro 18. cap. 7. ſic inquiens: Frumentis folium harundinaceum, Fabæ rotundum, & magnæ leguminum parti. Longiora Ervilia, & Piſo: Phaſeolis venoſa. Quibus palam eſt, nec Ervilia genus, nec Piſum eſſe Phaſeolum. Conſtat præterea Ervilia cujusq; generis, vel Piſi ſiliquas elixas in cibis à nemine mandi, quòd adeo dura ſint cartilagine, ut nullo manſu dentibus confici queant. Contra vero vulgaribus, genuinisq; Phaſeolis accidit. Id quod idem fatetur Plinius cap. 12. ejusdem libri, ubi ſic habet. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, Piſo cylindriacæ, Phaſeolorum cum ipſis manduntur granis: id quod noſtris Phaſeolis vulgaribus accidit. Nam tenellas eorum ſiliquas ſuis granis refertas, modo in acetariis Aſparagorum modo, nunc una cum braſſicis elixas, ante maturitatem æſtate comedimus: quod tamen nulli alii leguminum generi à natura datum eſſe comperimus. Hinc itaque palam eſt, Phaſeolum Dioſcoridi nullam eſſe Erviliam, ſed vulgaris uſus Phaſeolum, qui paſſim in campis ſeritur. Quippe non tantum folia illi inſunt (ut Plinius inquit) venenoſa, ſed (ut Dioſcorides ait) devoratus inflat, ſpiritus ciet, & ægre concoquitur. Quin etiam viridis cum ſiliqua ſumptus, alvum emollit. An non in idem cadit erratum, quum Erviliam, quam confundebat cum Phaſeolo, Dolichum à Theophraſto credit appellari? quum Dolichum ille teſtetur aperte adacto longo palo conſurgere. Id quod maxime denotat, Dolichum nil aliud eſſe quam varium Phaſeolum illum, qui Dioſcoridi hortenſis Smilax dicitur, Quippe in primis hic longiſſimos aſcendit palos, qui Lupi Salictarii modo ſe circumvoluit, nec alibi, quàm in hortis ſeritur: quinetjam ejus ſiliquæ ſimul cum granis perinde ac aliorum Phaſeolorum, manduntur in cibis. Id quod in præfatione ſecundi libri de Alimentorum facultatibus teſtatur Galenus, & Paulus Aegineta libro primo. Atqui ſi pluribus inanem ſuam velit ſententiam confutari, commentarios noſtros in Dioſcoridem conſulat. Plura enim ibi reperiet, quæ hic ſilentio prætermittenda duximus, ne plantarum potius hiſtoriam ſcribere, quod in aliis uberius exequuti ſumus, quam iſtius temerarii hominis imperitiam ac negligentiam videamur aperire, quod jam noſtrum eſt inſtitutum, ſed id breviter: ne ſi omnino tacuerimus, ille ſua temeritate in cæteris noſtra abutatur modeſtia, ſin copioſius, ne juſtum excedamus modum.

Cenſura XXVIII. in Dolicho.

LAPATHUM SIVE RUMEX.

Cenſura XXIX. de Rumice.

AC jam propemodum vereor, ne quis eruditus tandem faſtidiat in audiendis innumeris & turpiſſimis iſtius hominis erratis: quæ ſi nuda in medio ponerem, cui non iſta ſtomachum moveant? Nunc ita unjuſcujusq; occurrere ſtudeo prudentiæ, ut non parum hoc quemque conſolari debeat, quod in hujus refrenanda audacia plura interim à nobis afferuntur non infrugifera, & (niſi me ſpes fallit) non indigna eruditis auribus. Id unum ſiquidem hic ubique laboro, ut & Luſitani, qui tam infide ac improbe aliorum verſat ſcripta, pateſiat audax inſcitia, & veritas ſimul in his tenebris non ſine lectoris emolumento eluceſcat. Verum ſic à nobis utrumque eſt peragendum, ut plura, & abſolutius nos alias de his acturos meminerimus, utque contra Luſitani inſultus, ac imperitiam, non parum hinc quoque roboris & lucis accedat. Quare (quod in cæteris ſum facturus) jam accedam ad ea, quæ de Spinachio, ſeu Rumice ille profert. Spinachiũ. *Nam quod hortenſe olus, Spinachium nobis paſſim vocatum, ſativum Lapathum eſſe aſſerat, meo certe judicio longiſſime aberrat, quod Spinachium cum Rumice vel Lapatho, nihil habeat cognationis: ſiquidem nec folio, nec caule, nec flore, nec ſemine nec radice Spinachium Lapatho ſimile cernitur: quemadmodum nec guſtu, nec viribus. Conſtat item Galenum (etſi contrarium fortaſſe ſomniaverit Luſitanus) Spinachii, quin nec Hortenſis Lapathi meminiſſe inter olera, ſed tantum ſylveſtris Lapathi, cùm inquit: Licet cuivis (ut ante diximus) Lapathum appellare Betam agreſtem, ut quod non guſtu modo, ſed viribus etiam Betæ hortenſi eſt adſimile. Verum cùm Beta Lapatho ſit ſuavior, iccirco nemo eſt, qui non ipſa libentius veſcatur: hactenus Galenus. Quibus palam eſt Spinachium, Lapathum eſſe non poſſe: nam præter id, quod Spinachium nihil cum Lapatho habeat ſimilitudinis, ſylveſtre olus non eſt, ſed hortenſe. Quo fit, ut ſylveſtris Beta etiam appellari nequeat. Adde quod Spinachium ſuavius, & cibo gratius olus ſit, quàm Beta. Vane idem ſibi perſuadet Lapathum communis uſus nunquam in ciborum uſum conceſſiſſe, cum Galenus loco jam citato, ubi ſylveſtre Rapum inter olera, quæ comeduntur, recenſuit, eam ſylveſtrem appellarit Betam. Quin etiam & Tridentina, & Goritienſia rura, totiusq; fere Italiæ agreſtes homines id maxime comprobant, cum vere ſylveſtris Lapathi plurimum manducent, quod eo tempore tenella habeat folia.*

Spinachiũ non eſſe inter Lapathi genera recenſendum.

Vana Luſitani perſuaſio.

CHONDRYLLA.

Cenſura XXX. de Chõdrylla.

CHondrylla Dioſcoridi caulem, flores, & folia habet Cichorio ſimilia, adeo ut inter Cichorii ſpecies veniat numeranda: tenuior tamen tota Cichorio eſt. At Luſitanus, qui in Dioſcoridis lectione maxime verſatum

sa'um se ubiq; censet, Chondryllam folio esse hortensi Intybo minus recte scribit. Id quod procul dubio ostendit **Chondrylla stirpem aliquam nunquam vidisse Lusitanum.**

GINGIDIUM.

NEc errore vacant, quæ de Gingidio censet, quippe qui velit recentiores quosdam sequutus, nil aliud Græcis esse Gingidium, quam vulgare illud Olus, quod Cherophyllum, vel Chærefolium vocant. Atqui Cherophylli folia, pariter ac radices nihil amaroris adstrictionisq; mandentibus relinquunt, sed potius dulcedinis & acuitatis tantillum resipiunt: quum tamen Dioscoridis & Galeni testimonio Gingidium herba sit adstrictionis & amaritudinis non obscuræ. Accedit etiam sylvestri Pastinaca amarior, & ob id (ut Galenus inquit libro secundo de Alimentorum facultatibus) fortasse fuerit hæc herba medicamentum, quam alimentum. Adde quod Galeno libro de Cibis bonis & malis succi capite octavo, & attenuante victus ratione capite tertio, Gingidium herba sit sylvestris: **contravere Cherophyllum, quod passim in horto seritur, ad obsonia.**

Censura XXXI. de Gingidio, quod Cherophyllum facit.

SCANDIX.

NEc unus improbari debet, quòd senserit legitimam Scandicem eam esse herbam, quæ in segetibus nascitur, plerunque in agrorum extremitatibus Cherophyllo similis Geranii amulus, in quibus conditur semen: quandoquidem hæc herba nec amara est, nec subacri gustu deprehenditur. Id quod in Scandice Galeni testimonio non obscure percipitur, adeo ut hanc ille retulerit inter ea medicamenta, quæ secundo ordine intenso, vel tertio incipiente excalfaciunt. Præterea quum Scandicis historiam, quod viderim, legerimq; nemo scripserit antiquorum, audaculum sane videatur, vel potius temerarium decernere, & pro certo affirmare hanc vel illam plantam esse Scandicem. Quippe hæc quam, alios sequutus, Scandicem appellat Lusitanus (ut rei herbariæ penitus existimatorem eam maxime refert plantam, quæ Plinio Veneris Pecten appellatur, ut latius in commentariis nostris scriptum reliquimus.

Censura XXXII. de Scandice.

HIRCI BARBULA.

QUantum in censenda Hirci Barbula fallatur Lusitanus, ii facile noscent, qui in re herbaria ejus legerint enarrationes. Ille enim, ut novi aliquid afferre videatur, si vera desint, fabulosa afferre non ambigit. Scribit is duas Tragopogoni esse species, alteram flore purpureo, alteram luteo, sed utriusque radicem esse parvam bulbo, cui, aliquantulum sit longam, Avellanæ nucis magnitudine, dulcem, & esui aptam, quam pueri in Hispania in campis crassitudinis a similitudine parvarum nucum Nucellas appellant, & illarum esu maxime delectantur. Sed dolus adesse deprehenditur, quod non solum Dioscorides, sed & Theophrastus, & Plinius scripserint, Tragopogonis radicem esse longam ac dulcem. Id quod Sole clarius visitur in genuina Hirci Barbula, non autem bulbosam Nucis Pontica magnitudine. Quibus palam est, quam diligenter quamque accurate diligens enucleator legerit Dioscoridem (ut Theophrastum & Plinium prætream) quem enarrandum suscepit. Is enim (quantum video) eam plantam Tragopogonum putat, quam Fuchsio in Commentariis de Stirpium natura Apios adumbrat. Planta hæc in Bohemia frequens, non in agris tantum, sed etiam in vineis: Germani Terræ Nucem appellant. Sed quam habeat cum Tragopogono cognationem, ego sane nullam video.

Censura XXXIII. de Hirci barbula.

Lusitanum non legisse Dioscoridem nisi ociosiuscule.

SMILAX HORTENSIS

NOn parvo profecto errore notatur Lusitanus, ut Dioscoridem de Hortensi Smilace differentem, de omni Phaseolorum genere sub Smilacis illius nomine scripsisse arbitretur, cum vulgares Phaseoli, quibus passim in cibis vescimur, tum satis in campis virent, non repant, nec adeo frutices conscendant, ut Smilacis modo topiarias cenas imitari queant. Præterea quum vulgaris Phaseolus passim in campis seratur, ea eorum legumina non more, quo pacto, quave ratione hortensis Smilax vocari possit, profecto nescio. Sed quoniam hæc longe pluribus nobis comprobata sunt in Commentariis nostris in Dioscoridem, eo Lusitanum remittimus.

Censura XXXIIII. de hortensi Smilace.

THLASPI.

NEc minus decipitur Lusitanus in expendendo Thlaspi, quod dixerit in eo latum percepisse semen, & folia in cacumine divisa. Ac si ex verbis ejus conjecturam facere licet (quod tamen pace ejus dixerim) nunquam vidit Thlaspi. Non enim Thlaspi semen latum est, ut Galenus testatur, sed rotundum, simile milio, & aliquanto longiusculum, & proinde recte scripsit Dioscorides, Thlaspi semen esse Nasturtio simile. Latus quidem folliculus est, qui semen ipsum includit, sed qui folliculum dicant esse semen, neminem habeo præter unum Lusitanum. Cæterum Thlaspi folia, ut intuentibus facile patebit) nusquam in cacumine divisa spectantur, sed folliculi, qui semen concludant, ut in commentariis nostris quis legere poterit, ubi hunc Dioscoridis locum restituimus,

Censura XXXV. de Thlaspi.

ZEDOARIA.

QUod Zedoaria & Zurumbetum Mauritanis idem non sint, adversus Lusitanum reclamat Serapio, qui de his diversis capitibus diversam scribit historiam. Deinde quod Zedoaria radix sit herba, Zurumbetum vero arbor procera, infrugiferaque, citreum odorem spirans, folio Salicis colore ex viridi in luteum languescente, ut idem Serapio scriptum reliquit. Zurumbetum Paulo Arnabo appellatur. Aetius tamen utriusque meminit, Zedoariæ, scilicet, & Arnabonis variis in locis, tanquam de medicamentis inter se differentibus. Sed Lusitano perinde ac aliis quibusdam errandi ansam dedit Serapionis interpres, qui capite centesimo septuagesimo secundo, Zedoariam falso Zurumbetum appellat. Patet interpretis error Serapionis ipsius testimonio, quippe qui capite ducentesimo septuagesimo primo de Zurumbeto egerit, & longe aliud à Zedoaria fecerit.

Censura XXXVI. de Zedoaria.

Serapionis interpretis lapsus.

STRVTHIVM.

Censura XXXVII. de Struthio.

Censura XXXVIII. in Lusitani fabulam.

STruthium, sive Radiculam, sive Lanariam herbam magno sane errore nihil à vulgaribus Saponariis differre putat Lusitanus. Quippe quod harum nulla spinoso proveniat folio, quum tamen Theophr. ac Plin. Struthium aculeata sit planta, & caulem proferat fœnilaceum, qui talis in Saponariis, de quibus meministi, non visitur. Adde quod neutrum Saponariæ genus sternutamenta ciere valeat. Ad fabulam autem maxime ridendam, & potius longo Cachinno explodendam, quam verbis refellendam, quam narrat Lusitanus de herba illa in ejus castelli mœnius nascente, à quo se oriundum facit, quæ flore sit Passerculi effigie, eo quod ibi passeres quam plurimi nidificent, & semine in coitu ejaculato herbæ radices respergant, nil aliud dicendum censemus, nisi quòd hic suis deliramentis colophonem addiderit Lusitanus. Cæterum si prope nidificantes passerculos, nascentes plantæ ob id flores passerculorum illorum formam proferant, quod earum radices eorum spermate madescant, cur fiat igitur quod plurimorum animantium formas, qui in campestribus, & sylvis morantur, in quam plurimis non reperiantur herbis, quotidie eorum semine perfusis, Lusit. ipse dicat, qui sua singulari amentia, novam hanc philosophiam excogitavit in qua si fortasse perseverandum statuerit, discat etiam à circulatoribus scribere Mandragoras ex humani seminis profusione oriri: quin & Antirrhinum ex bubulo, quod ejus semen vasculis includatur, quæ vitulina referunt capita.

CYCLAMINVS ALTERA.

Censura XXXIX. de altera Cyclamino.

Lusitanus inaniter Matthiolum citat.

GRave, & permolestum mihi est, quod in Cyclamino sui erroris me faciat authorem, cùm dicat Matthiolum Senensem alteram Cyclaminum à se conspectam affirmare, radice parva Avellanæ persimili, tametsi hactenus ille nunquam viderit. Quibus conjicere quis recte poterit, quàm ille oscitanter commentarios nostros legerit, & inaniter me citaverit: quandoquidem nobis nusquam dictum est Cyclaminum alteram, cui supervacuam radicem assignat Dioscorides, radice constare parva, Nucis Pontica magnitudine, quum ibi recte affirmaverim Cyclaminum hanc me nusquam vidisse in Italia.

BULBUS ESCULENTUS.

Cens. XL. de Bulbo Esculento.

Cæparum genera.

NUllum discrimen cernit diligens & solertissimus rerum inspector inter Esculentum Bulbum, & Ascalonicum Cæpe, quod nos vulgo vocamus Scalongna. At quantum distant? Ascalonicum enim Cæpe inter Cæparum genera antiquis recensetur, non autem inter Bulbos. Lusitano refragatur maxime Theophrastus, quippe qui libro 7. capit. 4. de Plantarum historia, Ascalonicum Cæpe, ac alterum ejusdem generis Fistile appellatum inter Cæparum genera recensuit, non inter Bulbos, de quibus speciatim egit cap. 13. ejusdem libri, cui subscribit Plinius lib. 19 cap. 6. sic inquiens: Allium, Cæpasque inter Deos jurejurando habet Aegyptus. Genera apud Græcos plura, Sardia, Samothracia, Alsidena, Setama, Schista. Ascalonia ab oppido Judæa nominata. Demum Galenus lib. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus, Esculentos Bulbos amaros, ac pariter adstringentes facit. Id quod rursus repetit lib. 2. de Alimentorum facultatibus. Quæ tamen qualitates in Ascalonia Cæpa non reperiuntur. Ipsa enim acris est valde, perinde ac cætera Cæparum genera, nec quicquam ei inest amarosi saporis. Equidem putabam hæc non ignorasse Lusitanum, quum illum compertum habeam oriundum à locis quibusdam non procul ab Ascalone Judæa.

ARGEMONE ALTERA.

Cens. XLI. de altera Argemone quam Argentinam facit.

ALteram Argemonem Dioscoridi adulterinam esse non ambigimus, ut in Commentariis nostris diffusius diximus sed hoc fortasse nesciens Lusitanus, ne hujus plantæ videretur ignarus, Argemonem eam plantam esse censet, quæ recentioribus quibusdam Argentina dicitur, non alia (ut opinor) ratione, quam quòd Argentina folia gerat vulgari Agrimonio similia, quæ quantum cum Sylvestri Papavere habeant cognationis, similitudinisve (talia enim Argemoni alteri requiruntur folia) ij judices erunt, qui plantarum historias diligentissime exploraverunt, & Lusitani imperitiam norunt. Qui cùm fortassis sibi persuaserit, eam ob causam Eupatorio Argemonii nomen accessisse, quod foliis & facie Argemonem hanc referret, nomenclationibus magis innixus, quam plantarum ipsarum notis, hic etiam miser se deridendum dedit.

TELEPHIUM.

Cens. XLII. de Telephio, quod Sempervivum tertium facit.

QUantum in Censura Telephii hallucinetur, qui vult Telephium Dioscoridi nil aliud esse, quam tertium Sempervivum, illud sane statim ostendit, quod Dioscorides de Telephio lib. 2. & de Sempervivo illo lib. 4. scripserit, & quod nec nobis scriptum reliquerit Dioscorides tertium Sempervivum quibusdam Telephium vocari. Siquidem Dioscorides has nomenclaturas non recipit, sed tantum adducit: quamobrem non est propterea dicendum tertium Sempervivum esse Telephium: quemadmodum (exempli gratia) nec Heliosne, quam Parthenium quosdam appellasse Dioscorides scribit, Parthenium est, nec Asarum Baccar est, nec Asplenum Hemionitum, nec Gingidium: tametsi hæc omnia aliarum plantarum nomine quibusdam appellentur. Nam si Dioscoridi idem esset Telephium, & tertium hoc Sempervivi genus, non fuisset illi opus de altero per se lib. 2. scribere, de altero vero lib. 3. inter Sempervivi genera, ut etiam compertum habemus fecisse Plinium, qui lib. 27. cap. 12. ac Telegit, libro vero 25 de tertio Sempervivo post quam de aliis duobus generibus differuit. Adhæc si Telephii facultates apud Dioscoridem & Plinium expendantur, Telephium videmus vitiligines sanare, quinetiam vulnera, & sinus: hoc vero Sempervivum strumas tantum discutere.

AGARICUM.

Censura XLIII. de Agarico.

LOnge ab omni scopo eos medicos aberrare scribit Lusitanus qui Agarico in pastillis conformato passim utuntur, nova sua quadam opinione ductus, quod Agaricum contritum nullo pacto diu suas vires servare possit. At nos illum errore sane longe majori procul dubio duci censemus, eoq; præsertim, quod nullam afferat rationem, nec probatissimorum scriptorum authoritatem, qua suam fulciat sententiam. Porro Mesues clarissimus inter Arabas, & qui in componendis medicamentis primas tenet, Agaricum in pastillos redigi suadet, ut una cum iis, quibus excipitur, medicamentis tractu temporis debitam acquirat mixtionem: id quod expedit omnibus compositis medicamentis. Nec video cur tam facile quicquid tenuium partium in eo extiterit (ut frivolis admodum verbis contendit Lusitanus) evanescere possit. Siquidem cum Mesuis pastilli de Agarico, Salem fossilem, Gingiber, & Oxymel excipiant: non sane constat, cur tam facile tenuior Agarici pars in auram resolvi possit, cùm mellis proprium

primum sit in suo vigore admista diutius asservare. Salu vero & Gingiberu huic medicamento facultatem augere. Frustra quidem tot catapotiorum massæ, quæ Agaricum excipiunt, seplasia confectæ asservarent. quin & electuaria aliquot ducentia, si Agaricum in pulverem tus additum suas statim deperderet vires: frustraque illud in Theriaca addidisset Andromachus. Quamobrem omnino explodenda erit Lusitani sententia, qui præter omnium clarissimorum virorum placita, solus jubeat Agaricum ea ipsa hora esse confundendum, ac alius addendum medicamentis, quæ expedit illorum.

RHABARBARUM.

Censura XLIIII. de Rhabarbaro.

CAeterum de Rhabarbaro scribens Lusitanus, medicos illos magno teneri errore contendit, qui tostum, vel ut ipse Rhabarbarum dysentericis propinant, ea ratione adductus, quod omnia quæ igni torrentur ob contractam acrimoniem abradant. Quare suadet, ut a Rhabarbaro in dysentericis omnino abstineant medici. At qui si Rhabarbarum dari libeat, non ustum, neq; assum esse propinandum, sed crudum, hac tamen conditione, ut prius auferatur ab eo tenuiores partes. Id quod facile (ut ipse ait) effici potest, si ex aqua Plantaginis vel Rosarum maceretur. Verum Lusitano maxime refragatur Mesues, ubi Rhabarbari vires expendit his verbis. Rhabarbarum tostum dysentericis probe confert. Et paulo superius ait. Quod si post hasce functiones viscera adstrictione roborante egerint, ipsum quidem Rhabarbarum in pulverem contritum exhibendum fuerit. At illud quod igne torretur, vehementer operatur, ac etiam vehementius id, quod comburitur. Hæc Mesues. Sed audiat etiam Galenum, qui lib. 9. de Compositione medicamentorum secundum locos, combustaq; medicamenta dysentericis dare suadet, nempe Cochleas, Cornu Cervinum, Opium, Gallas, Malicorium, Pini corticem, Hyoscyamum, Acaciam, & alia plura vino nigro excepta. Præterea X I. de simplicium medicamentorum facultatibus, exustas etiam Cochleas cum Galla & Pipere dysentericis commendat. Quibus sane patet non modo hoc in medicamento sperneæ Galenum Cochlearum, & Gallarum combustarum acredinem, sed etiam addere Piper acerrimum medicamentum, hujusmodi medicamentis nulla dubitatione uruntur etiam posteriores Græci, Paulus (inquam) Oribasius, Aetius, Alexander. Adde quod ubi intestina ulceribus fuerint tecta, Auripigmentum, Sandaracham, Alumen, Calcem, Aeris squamam, & alia plura crodentia medicamenta clysteribus infundunt. His itaq; palam est, combusta, tosta, medicamenta non modo nullo prorsus incommodo dysentericis dari posse, sed magno sane juvamento, quod crudis longe magis excoquant, ac etiam adstringant. At si usta, & in cineres versa dysentericis tuto exhiberi suadent tot gravissimi authores, cur illis tostum Rhabarbarum interdicat Lusitanus, conjicere nequeo. Nam si Medicorum omnium consensu, dysenteria affecti alii debent assatis volatilium carnibus, vel in vitellis ignitis tegulis tostis, & aliis quam plurimis alimentis frixis, torrefactisq;, cur igitur a Rhabarbaro arcentur? Restat adhuc unum, sed penitus (me fallor) sese offert ratio. Porro ad aliud Lusitani figmentum, quo fieri ait plures vidisse Lusitanos sui generis homines dysenteria affectos usti Rhabarbari potu interisse, nil aliud respondeo ad tam præsentia ferri, quam quod nobis minime sit approbandum, cùm sextentos homines ad vitam revocatos fatemur testi Rhabarbari potu. Equidem non possum non mirari Lusitanum, quod sua tantum genuina Lusitanos Rhabarbari usti potu interemptos in exemplum adducat, ac si illud tantùm fuerit lethale medicamentum, cùm constanter (ut ipsius testantur scripta) toto fere ætatis suæ decursu apud inferiores Germanos primum, & deinde apud Italos suam exercuerit medicinam. Demiror item, quod ita temere quasi divinitus edoctus affirmare non sit veritus, potius ex Rhabarbari usti potu interiisse eos, quam ex morbi natura, quum hæc scire non possint. Præterea, mihi nunquam persuasum velim, longe magis dysentericis Rhabarbarum illud profuturum, quod aqua Plantaginis vel Rosarum fuerit maceratum, quàm tostum, vel ustum. Quandoquidem, Galeni testimonio, assatio ustioque plurimum siccitatis adustionisq; medicamentis confert, contra vero evenit iis, quæ aquis macerantur. Sed hæc fortasse in medium adducit Lusitanus Avicennæ testimonio confisus, qui dysentericis Rhabarbarum nullam ustionem assationemq; expertum ex plantaginis aqua bibendum suadet, quod fortasse nescierit Rhabarbarum nil aliud Avicennæ designare interpretis lapsu, quàm Græcorum Rhaponticum. Quod cum nulla rejectoria vi polleat, citra ustionem, assationemq; propinat Avicenna ex Plantaginis aqua, nec id macerat, ut sibi fingit Lusitanus.

Lusitani inscitia in censendo Avicennæ Rhabarbaro.

CHAMÆLEO ALBUS ET NIGER.

Censura XLV. de Chamæleonibus

ACcam ille Chamæleonem album censet esse stirpem spinis undiq; horrentem, folio grandi, lactis quasi maculis interluto, quam quidam Carduum Mariæ, quidam a maculis Carduum Lactarium vocant, quidam Suarium, quòd eo sues pascantur: quis ejus opinionem probet? cùm Chamæleo albus nullum producat caulem Dioscoridi, sed è medio spinas echinatas Cinaræ modo. Carduus autem Lactarius caulem profert bicubitalem, & quandoq; majorem adnatis pluribus refertum, longis, præduris q;. Radici nulla est odoris præstantia, nec Chamæleonis facultas. Siquidem devorata, Dioscoridis testimonio, canes, sues, mures q; necat. Contra vero hæc sues non modo alit, sed etiam saginat. Unde illi nomen. Postremo albo Chamæleoni, Theophrasti testimonio, caput requiritur magnum Acano simile, non autem parvum, quale in Lactario Carduo spectatur. Sed qualem in albo, talem & in nigro se declarat Chamæleone, existimans hunc inter illud Cardui genus, quod à Carduo Lactario nulla alia dignoscitur differentia, quàm quod hujus folia non sint lacteis illis maculis respersa, sed potius nigricantibus. Cui istud comprobabitur? Spina hæc caulem non rubrum, nec dodrantalem, sed bicubitalem, ac colore viridem effert. Deinde hujus flores non sunt versicolores, sed purpurei. Præterea Carduus hic radice nititur alba, integraq;, non Chamæleonis nigri modo exterius nigra, interius vero flava & pluribus in locis exesa, non acri, sed potius subamara. Adde quod Dioscoridi Nigri Chamæleonis folia requiruntur rubro colore distincta, non maculis infecta nigricantibus. Quibus certum facit omnibus, quanta judicii maturitate in plantarum censura ducatur Lusitanus.

CROCODILIUM.

Censura XLVI. de Crocodilio, quod Carlinam facit.

AT quàm nec sui se præstat dissimilem in Crocodilio? Eam hanc opinatur esse stirpem, quam vulgus herbariorum Carlinam appellat, ea tantum ductus ratione, quod hæc non solum in sylvis, sed etiam in arenosis (ut Plinius inquit) & sitientibus nascatur locis. Sed cæcutit non leviter, quòd Carlina, quæ caulem profert, adeo omnibus in universum notis nigrum Chamæleonem repræsentat, ut neutiquam quù persuaderi possit eam esse Crocodilium, præsertim cùm facto periculo, iù sane viribus non præstet, quibus præstare Crocodilium Dioscorides, Galenus,

Crocodilii mira vis.

Galenus, Plinius, ac alij plerique posteritatis memoriæ prodiderunt. Crocodilij enim decoctum (horum omnium testimonio) potui datum sanguinem copiosum per nares pellit. Quod si præstaret Carline radix, magno admodum pretio æstimaretur à Medicis. Adde quod Crocodilio radix sit longa, lævis, aliquantulum lata, odore, ut Nasturtio, acuto: Carlinæ vero crassa, rotunda, aspera, inæqualis, exesaque, nullo Nasturtii odore prædita. Adhæc Crocodilii semen, Galeni testimonio, acre, odoratumque percipitur: quæ facultates in Carlina procul dubio desiderantur.

POTERIUM.

Censura XLVII de Poterio, quod Prunum sylv. facit.

Poterium eam vult esse arbusculum, quam Germani Schleben, nos vero sylvestrem Prunum nominamus, quod idem existimavit Cornarius vir alioqui insignis, cujus opinionem magis hic sequitur Lusitanus, quàm genuini Poterii historiam. Ego vero nihil hic contra Cornarium dicam, quem vir Clarissimus Fuchsius pluribus argumentis copiosissime refellit. Quocirca his jam supersedemus, solum, ut nostri memores instituti, dicimus utrunq; deceptum, & plurimum aberrasse Lusitanum, quòd sylvestris Prunus potius inter fruticosas arbores recenseri debeat, quam inter herbas: item quod nulla penitus convestiatur lanugine, quod item ramulus non habeatur longis ac tenuibus Tragacanthæ modo, sed brevibus, solidis, duris, contortisq;: quin nec fructu est acuto nec odorato, sed inodoro, austero, adstringenti admodum succo: adeo ut qui dixerit sylvestrem Prunum esse Poterium (Cornarii, & illius pace dixerim) Tiresia cæcior dici possit, vel mente captus. Quo fit, ut mirari non debeant medici, si clarissimus ille Fuchsius plura in Cornarium uberrime conscripserit.

Cornarius reprehenditur.

Fuchs. laus.

LEUCACANTHA.

Censura XLVIII. de Leucacantha.

Nec à seipso dissentit, quod etiam Leucacanthum herbam eam esse arbusculam contendat quæ in sepibus, & frutetis provenit, folio Pyri, fructu in maturitate nigro, ligustrinis baccis non absimili, e quibus elegantissimum colorem viridem parant pictores. Quandoquidem Dioscorides hoc loco de aculeatis herbis egit, non autem de arboribus. Adhæc arbuscula hæc quam nos vocamus Spino Merlo, quidam vero Spino Zerbino, Cyperi radices non habet, sed arboreas, lignosas, longas, præturasq;, austero sapore, nulla admista amaritudine, adeo ut nihil succi inde exprimi possit, etiam si arctissimo prelo stringeretur, quum tamen è Leucacantha radicibus succum exprimat Dioscorides, ad rupta & convulsa sananda.

CRETENSE DICTAMNUM ALTERUM.

Censura XLIX. de altero Cretensi Dictamno.

Cæterum & de altero Cretensi dictamno cæcutisse Lusitanum non ambigimus, quippe qui scripsit videri hoc non modo in hortis sed etiam in fictilibus ad fenestras frequenter reponi folio (ut illius verbis utar) Cresonis, flore pulchro, purpureo, qui fricatus odorem ex se refert, qualem ex flore Narantiorum videmus. Sed quàm sibi imponit? primum quod hoc Dictamnum Theophrasti testimonio in Creta tantum proveniat. Id quod videtur etiam fateri Dioscorides, cum dicat, & hoc ex Creta ad nos advehi. Præterea quod non scripserit Dioscorides, qui etiam nec Theophrastus, nec Plinius, Dictamnum hoc folio esse Sisymbrii Aquatici, quod Lusitanus, vulgus secutus, Cresonem appellat, sed Sisymbrij absolute, quod indicat, hos præclarissimos authores de primo Sisymbrij genere intellexisse. Sisymbrium enim primi generis, folio est Menthæ, rotundiore tamen, non autem Erucæ, qualia sunt Cresonis folia, quæ an magis Dictamni foliis sint comparanda, quam primi generis Sisymbrio, ij dijudicent, qui rem herbariam doctissime profitentur. Huc accedit, quod Dioscoridi hujusce Dictamni folia odorem ex se mittunt medium inter Sisymbrium & Salviam, à quo omnino eum diversum putamus, quem Arantiorum flores suavissime fundunt.

CALAMINTHA.

Cens. L. de Calamintha.

Cens. LI. de tertio Calaminthæ genere.

Eo quod Ferrarienses, & Longobardi Gattariam herbam Nevedam (quasi Nepetam) vocent, magno errore sibi persuasit Lusitanus, Gattariam hanc esse secundum Calaminthæ genus: sed aberrasse videtur, quippe Dioscoridi Calamintha secundo loco posita, folio est Pulegii, ut & sapore, non autem Apiastri, vel Urtica, quibus Gattaria vocata maxime visitur æmula. Nec minus item decipitur in censenda tertii generis Calamintha, quod crediderit hanc eam esse, quæ passim in Italia utuntur Seplasiæ. Patet error, quod hæc folia habeat Pulegio grandiora, rotundioraq;, non autem prælonga Mentastri modo, cui tertiam Calaminthan similem fecit Dioscorides.

SAMPSUCHUS.

Cens. L. II. de Sampsucho.

Lusitani levitas.

Quanta sit Lusitani inconstantia, quanta in nos invehendi fraus, quantaq; in sui ipsius capiatur oblivione, is facile intueri poterit, qui legerit ejus enarrationes lib. 1. in Olei Sampsuchini confectione, & lib. 3. capite proprio de Sampsucho. Quandoquidem lib. 1 apertissime contendit adversus nos scribens, Dioscoridi Sampsuchum nulla ratione esse Amaracum, & ob id plura ibi in nos machinatur, ut in Apologia superiùs præmisimus. Libro vero tertio evidenter fatetur magno suæ levitatis dedecore nil aliud esse Sampsuchum, quam Amaracum, vel Majoranam. Quare non modo seipsum evidenter confutat, & gravissime vulnerat, sed etiam palam declarat, non aliam ob causam nostram impugnasse sententiam, quam ut nobis adversaretur, & quocunque modo suum virus in nos evomeret. Tanta in nos inflammatus rapitur cupiditate, quæ mentem ei excæcet, memoriam tollat, & insano quodam modo seipsum destruat, ac pene subvertat.

RUTA SYLVESTRIS.

Cens. LIII. de Ruta sylv. quam Caryoph. Indicum facit.

Sylvestrem Rutam, quam Cappadocibus Molyn, Syris Besasa, quibusdam vero aliis Harmolam vocari Dioscorides inquit, eam esse plantam existimat Lusitanus, quam Caryophyllos ultramarinos, vel Indicos vulgus appellat, sed manifeste decipitur. Quandoquidem hæc verba præter id, quod folia Rutæ non proferat, flores aureos gerit magnos, ad luteum vergentes, non, ut Ruta sylvestris, candidos. Quin etiam capita non prodeunt alterius Rutæ modo, sed longa pluribus eminentibus costis striata. Præterea, nec semen illi visitur trianguli speciem referens, neque subrufum, sed longum, nigrumque, nulla amaritudine præditum. Adde etiam quod Galeni testimonio sylvestris hæc Ruta radicem proferat nigram, id quod in hisce Caryophyllorum Indorum plantis maxime desideratur.

CUMINUM SYLVESTRE.

Cens.LIIII. de sylvestr. Cumino.

Sylvestre Cuminum quum non viderit, nec noverit Lusitanus, illud Officinis rusticum Cuminum vocari ait, perinde ac si adeo vulgaris notitiæ fuerit, ut nullo sit opus examine, quum tamen pauci (ne dicam nulli) reperiantur Pharmacopœi, qui unum vel alterum sylvestris Cumini genus legitime cognoscant. Nam præter sativum, nullum aliud novere Seplasiæ. At Amathus, ne videatur id ignorare, sylvestre Cuminum adeo vulgare facit, ut quis illud apud Myropolas intueri possit. Quo fit, ut recte intuentibus palam sit, non Amathum sylvestris Cumini historiam confundere, sed quid sit sylvestre Cuminum penitus nescire, & ignorata, tanquam cognita & vulgaria, fateri. Duo enim Dioscoridi, quem nunquam accurate legit Lusitanus, sunt Cumini genera inter se pluribus repugnantia sed hæc negligens Amathus rem omnem confudit. Siquidem nulla generum habita differentia absolute protulit sylvestre Cuminum, Officinis Cuminum rusticum vocari, quum tamen non desint rei herbaria peritissimi, qui hactenus de sylvestris Cumini generibus nihil affirment.

Cens.LV. de eodem.

CORIANDRUM.

Cens.LVI. de Coriandro quod diversum sit á veterum.

Lusitani insignis amentia.

In censendo Coriandro quam non hallucinatur, non decipitur, sed pene delirat? quod vulgaris usus Coriandrum scribit, non esse antiquorum Coriandrum, sed illis Coriandrum fuisse aliam plantam Cicutariam dictam, folio nostratus Coriandri simili. Id quod tueri nititur hoc tantum argumento, quod Coriandri plantam Hispani nullo incommodo oleraceis cibis admisceant. Quin & quod ejus semen odoratum sit, & ejus pariter herba optimi sit odoris vel saporis. Cæterum hæc quum legissem, mirari sane desii, quod alia etiam innumera deliramenta in medium adduxerit. Quis autem (Dij boni) Lusitanum hunc nugantem, imo & amentem ignoret, quum dicat Coriandri vulgaris herbam odoris quidem fœtidissimi lectulariorum cimicum instar optimi esse odoris ac saporis? Equidem censebam utero tantum gerentes mulieres citra piacáq; corripi posse. Sed (ut video) Amathus etiam eo morbo laborabat, quod fortasse ob multam præstitam in re medica operam, & ob magnas illas Centurias adeo intumuerit, ut prægnanti similis evaserit: Vel quod fortasse Coriandri tantum inter olera esitaverit in Hispania ejus saporis, odorisq; præstantia allectus, ut inde facile amentiam contraxerit, quam facere Coriandrum scribit Dioscorides. ubi largius assumatur in cibum. Quo postea factum est, ut inde Amathi nomen fuerit consequutus. Præterea cur suam probare possit Amathus stultitiam. quod Coriandrum communis usus, verorum Coriandrum non sit, quod in cibo acceptum nihil mali inferat, nihil sane rationis adduci potest. Quandoquidem etiam Galeni tempore Coriandrum in obsoniorum venerat usum, ut ipse testatur Galenus lib. 2. de Alimentorum facult. & libro de Attenuante victus ratione. Quin & Dioscorides non nisi a largiore Coriandri esu abstinere prohibet. Proinde mirum non est, si cum aliis oleribus pro obsonio devoratum nihil incommodi afferat, perinde ac Papaver.

PETROSELINUM.

Censura LVII. de Petroselino esse apium.

Genuinum Græcorum Petroselinum idem quod Seplasiæ, & Herbariorum vulgus passim Apium vocant, magno sane lapsu esse credit Amathus, quod hoc Paludapium sit in hortis translatum, riguis, & uliginoso solo gaudens. Contra vero Petroselinum, quod Dioscoridis & Galeni testimonio, in præruptis & saxeis montium locis, ut ipsamet indicat nomenclatio, tantum proveniat, semine Ammi odoratiore, sapore acri aroma olente. Id quod in communi Officinarum Apio nusquam percipitur.

ELAPHOBOSCUM.

Censura LVIII. de Elaphoboseo. Amathus infidelitatis arguitur.

Errare in Elaphoboseo non modo Amathum censemus, sed pro more etiam falsa narrare scimus. Nam ut seipsum præclarum ostendat, ait in quærendo Elaphoboseo sibi adjunxisse duos doctissimos viros, quos etiam nominat. At quum horum altera, cujus in commentariis nostris pluries meminimus ob præstantissimam ejus doctrinam, integritatemque, mihi pluries affirmaverit illum nec novisse, nec fortasse vidisse unquam, quod illi credam, non habeo.

COLLUTEA.

Cens. LIX. de Colutea.

Colluteam quibusdam rei agrariæ authoribus Alburnum vocari affirmat, Italis vero vulgo Aorno. Verum quantum ego legi, cùm Alburnum planta non sit, sed pars tantum arboris, idem qui semper fuit deprehenditur Amathus, Plinii primum testimonio, qui lib. 16. cap. 18. de Alburno hæc scriptis mandavit. Humor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet: pro cute cortex est. Proximi pleruq; adipes. Ii vocantur à colore Alburnum, mollis at pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia: quare semper amputabitur: hæc ille. Quibus facile Amathi convincitur ignorantia. At si fortasse, ut nostram effugiat censuram, dixerit, non dixisse Colluteam vocari Alburnum, sed Laburnum, & id erroris in Typographum rejecerit, facile responderi poterit & hoc esse falsum. Quandoquidem Laburnum, teste Plinio, Alpina tantum est arbor dura, & candida materie, cujus florem cubiti longitudine apes non attingunt. Id quod in Colutea sane desideratur, quum hæc Alpina non sit sed ubique fere proveniat, materie non alba, sed exterius buxea, medullitus nigra, flore non cubiti longitudine, sed brevi Genistæ modo.

SENA.

Cens. LX. de Sena quam Collyriam statuit.

Cæterum magno etiam errore scribit Senam herbam alvum exoluentem eam esse plantam (ut ipse opinatur) quæ Theophrasto Collyrea appellatur. Nam cùm apud Theophrastum duplex sit Collyrea, nec de qua intelligat explicet, non solum hallucinatus deprehenditur, sed & confusus, adeo ut quid sibi velit nesciat. Præterea cum Collyrea utraq; Theophrasto lib. 3. cap. 14. & 17. de historia plantarum arbor sit non herba, & utriusq; meminerit inter arbores, minus constare sibi vana Lusitani potest opinio.

GLAUCIUM.

Censura LXI. de Glaucio.

Nisi alium præter se testem adduxerit Lusitanus, qui Glaucium herbam apud Lovanienses viderit, quæ cum Dioscoridis historia concordet, ego illi credam? Nam cùm illum tam sæpe hallucinatum offenderim, ac fabulosum, vitio mihi dandum non censeo, si nisi dato pignore illi non credidero.

ALIS-

ALYSSUM.

Censura LXII. de Alysso, dū Dioscor. & Plinii idem esse vult.

Nullam constituit differentiam inter Dioscoridis Alyssον, & Plinianum. Sed quam penitus neutrum intellexit? Siquidem Dioscoridi Alyssum exiguus est frutex unicaulis, subasper, rotundis foliis, fructu duplicium scutorum effigie, quadantenus latum, in montibus & asperis locis emicans: quæ sane omnia in sylvestri Rubia, quæ Plinio Alyssum est, desiderantur. Siquidem hæc non adeo exigua est planta, sed plerunque bicubitalis, non uno tantum caule crescens, sed pluribus foliis minime rotundis, sed stellæ modo decussatis, semine rotundo non lato, nec duplex scutum referente. His accedit, quòd Dioscorides de utraq; Rubia, majori nempe & minori tradidit, uno & eodem capite. Id quod illum fecisse putandum non est, si sylvestrem Rubiam ab Alysso diversam non judicasset, de quo prius dixerat eodem libro.

ATTRACTYLIS.

Censura LXIII. de Attractyli quam [illegible] cum sylvestrē censet.

Redit austerus & immitis censor? virgam, vel fustem potius profert. Ejicit omnes ex medicorum, id est, ex suo senatu, & gravissime hallucinari eos contendit, qui negant Attractylidi alterum Sylvestris Cnici esse genus, eo argumento innixus, quod scribat Plinius, primam sylvestris Cnici speciem Attractylida quibusdam vocari, sed, quantum videre aut conjicere possum, Amathus ipse potius hallucinatur. Nam quamvis scribat Plinius primi generis sylvestre Cnicum quibusdam Attractylida nuncupari, non tamen affirmat, Cnicum illud esse Attractylida, nec eorum recipit sententiam, qui putant genuinum sylvestre Cnicum nihil ab Attractylide differre, quemadmodum superius diximus de Telephio differentes Telephium non propterea esse Sempervivum minus, quòd hi etiam Telephium (ut Dioscorides scribit) quibusdam dicatur, nec Helxinen Parthenium, nec Asplenum Hemionium: quoniam iis etiam nominibus à nonnullis appellentur. Quamobrem Plinius ipse eodem libro speciatim de Attractylide egit his verbis: Acarna colore tantum riso à Scolymo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Attractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet, qua de causa Phonos vocatur à quibusdam, odore etiam gravis. Quibus palam est, Plinio Attractylida nullum sylvestris Cnici esse genus. Id quod maxime attestatur Theophrastus libro 6. capite 4. de plantarum historia. Is enim postquam de omni Cnici genere disseruit, de Acarna, & Attractylide speciatim egit. Adde quod experimento etiam liquet, neutrum sylvestris Cnici genus sanguineum succum fundere. Unde Amathi minus probari potest sententia,

TEUCRIUM

Censura LXIIII. de Teucrio quod Sanguisorbam dicit Amathi opinio explosa.

Sanguisorbam, quam Itali Pimpinellam proprie apellant, quamq; frequentissime in acetariis addunt, Amathus Teucrium esse indicat. At in pristina sua versatur cæcitate, quippe cum scribat Dioscorides Teucrium herbam virgæ effigiem referre Trifaginis similitudine, facile palam fit inter Teucrium & sanguisorbam maximam intercedere differentiam. Siquidem hæc nobis Pimpinella vocata junceis constat cauliculis foliis utrinq; pinnatis, nullam virgæ effigiem, nec Trifaginis formam referentibus. Quod vero Pimpinella hoc nomine sit appellata, eo quod odore sit Citruli, quem Hispani Pipinum vocant, nobis probare non libet, quum compertum habeamus, vocatam fuisse primum Pimpinedam à bipinnitis cauliculis, unde postea corrupta appellatione Pimpinella est appellata. Nam cùm nullo Citruli odore vel sapore sit prædita, cur Amathi sententiam probem non video.

LYCHNIS.

Censura LXV. de Lychnide.

Quæ de Lychnidis viridibus foliis scribit Amathus, quod scilicet ea oleo illita igne flagrent, & inde nomen traxisse stirpem, fabulosa omnino videntur, cum re vera Lychnidis folia, non viridia, sed siccæ ad lucernarum usum pro elychnio usurpaverit antiquitas, unde sibi nomen invenit, non quod viridia flagrent, ut Amathus putat. Quippe λύχνον Græcis lucerna dicitur, ἐλλύχνιον funiculus, qui è gossipio lucernis inditur ad ignem excipiendum. Sunt enim Lychnidis folia admodum villosa, tomentosaq;, & proinde arefacta ignem facile concipiunt, perinde ac illius Verbascifolia, quod Lychnide ab eodem effectu pariter appellatur.

MARTAGUM.

Censura LXVI. de Martago.

Martagum flores edere Lilio albo similes, sed croceos asseverat, & proinde Martagum Plinio eam plantam esse existimat, quam ipse ab Hercule Petilium vocatam scribit lib. 21. cap. 8. At demiror, ubi Lusitanus, qui tanto usu, tanta omnium rerum peritia est præditus, Martagum viderit croceos emittens flores. Mihi enim ante hunc diem, id est inauditum, cum flores proferat purpureos, rubentibus quibusdam punctis respersos. Id quod manifeste arguit, Hemerocallem pro Martago accepisse Lusitanum. Namq; is flore constat aureo Lilii tum facie, tum etiam magnitudine. Cæterum an Martagum, vel Hemerocallis Petilium sit à Plinio descriptum fateri sane non ausim, quum Petilium, Plinii ipsius testimonio, autumnali tempore floreat inter vepres colore rosæ sylvestris, illa vero cum aliis Liliis media floreant æstate.

TRIFOLIUM

Censura LXVII. de Trifolio, ubi pratense cum bituminoso idem facit.

Quòd Bituminosum Trifolium nunquam viderit noveritq; Lusitanus, hoc argumento facile conjici potest, quòd asserat pratense Trifolium omnibus vulgo notum primo Rutam olere, ubi vero adoleverit, Bituminis odorem redolere. Atqui hoc falsum esse unicuique constabit, qui pratensis Trifolii odorem olfactu explorarit. Siquidem id nec Rutæ, nec Bituminis quicquam ullo tempore resipiat. Etenim aliud genus est à communi Trifolio quod Græci Asphaltite, ab odore nos Bituminosum vocamus. Idcirco recte scripsit Plinius libro 21. cap. 9. Trifolii tria esse genera: Asphaltite aliud, aliud acutum, Minutum item aliud, quo prata fere omnia scatent. Hinc itaque apertissime constabit, pratense Trifolium longe ab Asphaltite diversum haberi, & Lusitanum non parvo in errore versari.

AMBROSIA.

Censura LXVIII. de Ambrosia quæ illi Tanacetum.

Ambrosiam ait ille esse herbam, quam vulgo Tanacetum vocant Seplasiæ. Verum patet ejus non mediocris lapsus. Siquidem Ambrosia, Dioscoridis testimonio, pusillus est frutex, adeo ut trium palmorum longitudinem non excedat, foliis exiguis circa imum caulem, Rutam referentibus, cauliculis perinde quasi racemulis

& gravidis, qui nunquam florent, odore vinoso suaviq3, radice tenui sesquipedali, quæ omnia in Tanaceto maxime desiderantur. Namq3 Tanacetum bicubitales gerit caules, ac etiam quandoq3 longiores, folia non Rutæ, sed majoris Millefolii, amaro sapore, flores aureos globuli modo, odore (quod maxime refert) gravi, ac ingrato, Nullos fert hæc Planta racemos cauliculis appensos, nullus ibi vinosus odor, nec alias suavis. Illud etiam addi potest, quòd Tanaceto nusquam visa sit radix sesquipedalis, sed brevis, & supervacua.

Tanaceti descript.

GNAPHALIUM.

ADeo breviter, perplexeq3 Gnaphalii historiam scribit Dioscorides, quinetiam Plinius illum sequutus, ut non Cens. I XIX. de Gnaphalio.
discernas, quanam planta ex his, quæ in ipso naturæ viridario coluntur, genuinum Gnaphalium repræsentet. At Lusitanus, qui hæc, quemadmodum & cætera, leviter admodum expendit, quandam herbam Gnaphalium esse asserit, quæ Anconitanis Zigi appellatur, ea tantum ratione ductus, quod hæc planta tenuibus sit foliis, mollibus, albicantibusq3 quum tamen plura habeantur herbarum genera, quæ his notis insigniantur, perinde ac herbacea, quæ vulgaribus herbariis Gnaphalii nomen mentitur. Etenim adeo Plinii Impiam repræsentat, ut posthac ambigendum non sit, quin Impia nobis sit desideranda.

OENANTHE HERBA.

Cens. LXX de Oenanthæ herba, esse Filipendulam. Descriptio.

REcentiores quosdam sequutus Oenanthen eam vult esse plantam, quam Filipendulam vocant, cùm potius Oenanthe, Dioscoridis testimonio, caulem crassum palmi longitudine gerat, semen quale in Atriplice spectatur, radicem magnam in multa rotunda capitula extuberantem, nascaturq3 in petris. At longe aliter provenit Filipendula. Etenim non in petris, sed in pratis, & læto solo nascitur, radice nusquam magna, quæ in rotunda capitula extuberet, sed fili modo tenuis, pluribus appensis globulis, non rotundis, sed potius glandium figura, ut in pæonia, sed longe minoribus unde illi nomen. Semen præterea Atriplicis illi non inest sed globuli instar quadruplici apice mucronati, ut in Buxo: quin nec caulis illi visitur crassus, sed tenuis, non palmari longitudine, sed bicubitali. Quibus palam esse non ambigimus, Oenanthen a Filipendula quam maxime abesse.

PHYLLUM.

Cens. XXI. de Phyllo, quod Ophioglossum tacit.

DUm in Phyllo Ruellii sententiam improbat Lusitanus, seipsum ignorantiæ manifeste accusat his verbis: Hanc Ruellius alteram Persicariam esse credit, quo vero judicio alii judicent. Est vero hodie herbula quædam, unicotantum ornata folio, & inde Unifolium dicta, Semen racemosum, serpentis similitudinem ferens. His herbam illam describere videtur Lusitanus, quam quidam Ophioglossum, id est, serpentinam linguam vocavere. Sed plurimum is à veritatis scopo, & à veris ipsius herbæ delineamentis digreditur. Etenim præter id, quod semen racemosum non proferat, id nullam serpentis imaginem ostendit, sed serpentis potius linguam imitatur. Id quod certo arguit Lusitanum, hanc plantam negligenter admodum examinasse. His accedit alius illius lapsus, quòd affirmaverit Dioscoridis Phyllum esse Ophioglossum, cùm nullis prorsus notis conveniant.

Cens. LXXII.

HORMINUM.

Censura LXXIII de Horminо. quod sclaream statuit.

ALiorum quorundam insistens vestigiis pro certo asseverat Horminum eam esse, quam quidam Sclaream, alii Matrisalviam, nonnulli herbam S. Johannis vocant. Sed cum Horminum Dioscoridi planta sit Marrubio similis, caule semicubitali, circa quem eminentiæ siliquarum forma prodeant ad radicem spectantes, in quibus semen includitur oblongum nigrumq3, neutiquam crediderim, Sclaream ipsam, quæ miro odore fragrat, esse Horminum. Quandoquidem hæc folio est Verbasci, non Marrubii, caule bicubitali, non semicubitali. Præterea Sclareæ caulis nullis vestitur siliquis, sed rami, qui ex caule ipso prodeunt multi. Adhæc siliquulæ, in quibus semen concluditur, rotundum, non oblongum ad radicem non spectat, sed ad verticem. Adde etiam, quod nulla odoris præstantia Horminum commendavit Dioscorides. Etenim illius odoris fragrantiam nunquam silentio involuisset Dioscorides. Quo fit, ut cùm hæc non perpenderit Lusitanus, aliorum tantum opinione imprudens abductus erraverit unà cum illis, quorum sequitur errores.

ONOSMA.

Censura LXXIIII. de Onosma, quod Rapunculum fecit.

ONosma inter vulgares Rapunculos, quibus passim utimur in acetariis, nasci Lusitanus scribit: quin & illis adeo Onosmam similem facit, ut difficile ab ipsis dignoscatur. At quum Onosma folio sit Anchusæ, Dioscoridis testimonio, quæ non minus distat à Rapunculo, quàm equus à lepore, illico frivolam, & stolidam nimis, ut cæteras omnes, opinionem induit Lusitanus. His accedit quod Onosma non nisi in aspero nascitur, radice sanguineum succum fundente: id quod maxime desiderari potest in Pseudorapunculo illo; quòd ut radice sit alba, tenui, ac supervacua, nullo unquam tempore cruenta.

ANTYLLIS.

Censura LXXV. de Antyllide quam kali censuit.

Alkali deceptio.

QUin & in Antyllide censenda plurimum decipitur, cùm velit, quinimo & affirmaverit, eam legitimam genuinamque esse Antyllidem, quæ Mauritanis Kali, sive Alkali appellatur, cujus cinere utuntur ad conflanda vitra. Error non magno negotio deprehenditur. Etenim cùm Dioscoridi duæ sint Antyllidis species, altera quæ Lenti sit similima, foliis mollibus, ramulis rectis, palmi altitudine, altera vero folius Ajugæ hirsutioribus, non video cur credam Alkalim Antyllidas utrasque referre, quum nullis conveniat notis: quippe Alkali, cùm primum è terra emerserit, folio est teretі, pingui, minori Scão non absimili, quod postea in dodrantalem fere longitudinem adolescit, geniculatimque protrahitur Equiseti modo. Quum vero jam adoleverit (ut de Trago differentes in, Apologia superius diximus) prodeunt è geniculis folia pinguia, crassaque, incurva, ex lata origine in acutum desinentia. Ubi vero ad summum planta excreverit, in caulium cacuminibus longe minora exilioraque spectantur rufo colore, à quorum exortu parvæ rotundæque pilulæ prodeunt, in quibus semen minutum concluditur. At quum hujusce plantæ tam varias mutationes non animadverterit Lusitanus, proinde factum est, ut ipse crederet Alkali diversi esse generis, quorum unum alteram Antyllidem, aliud secundam esse contendit. Sed cùm Alcali nullam cum Ajuga habeat similitudinem, cui alteram Antyllidem similem fecit Dioscorides, nec foliis unquam hirsutis sit visa, nec ulla ex

parte

parte Lentis figuram referat, cui prior Antyllis est æmula, fateatur ex veteri suarum opinionum promptuario constanter hæc se protulisse Lusitanus. Adhæc cùm ipse de Trago agens asserat Alkali esse Tragum, deducor in eam opinionem, ut credam Lusitanum Circæ veneficis incantationibus imbutum, unam & eandem plantam in varias transmutate formas. Quod in Alkali factum videmus, quam nunc Tragum nunc Antyllidem facit.

LITHOSPERMUM.

Censura LXXVI de Lithospermo quod lacrymam statuit.

GEnuinum Dioscoridis Lithospermum eam memorat esse plantam, quæ globulos illos (lachrymas vocant) mittit, quibus utuntur funiculo trajectis ad numerandas preces. In quo manifeste peccat, quoniam Dioscoridi Lithospermum planta est foliis Oleæ longioribus, latioribusq3, ac mollioribus, humi accubantibus ramulis, rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti junci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibeant, foliis longis, interq3 parvum semen, rotundum, Erui parvi (ut Oribasius & Serapio ex ipso Dioscoride transcribunt) magnitudine, nascaturq3 in Asperis. Quæ omnia in planta lachrymas illas ferente desiderantur. Siquidem hæc folia profert Harundinacea, quemadmodum & culmos per intervalla geniculatos, in quibus semen Orobo duplo grandius visitur, quæ quantum cum Lithospermi notis habeant similitudinis, ipse videat. Adde etiam quòd Lithospermum in editis & asperis locis per se sponte nascatur: lachryma vero vocata non nisi sata proveniat, erectis omnino calamis, non humi repentibus, ut scribit Plinius.

Lachrymæ descript.

ALISMA.

Censura LXXVII. de Alisma, quæ illi Plantago aquat. Plant. aquat. descript.

CAeterum Alismam herbam credit Lusitanus Ruellium & Cordum sequutus, eam esse plantam, quam quidam Plantaginem Aquaticam, alii Barbam Sylvanam vocant, sed falsum non obscure liquet. Etenim Alisma folia fert Plantagini similia, sed angustiora, in terram reflexa, laciniataq3, caule simpliciter tenui, cubito altiore, capitibus Thyrsi, flore candido, pallescente. At plantagini Aquaticæ folia insunt Plantagine latiora, acuto cacumine, sursum spectantia, neutiquam laciniosa, caule plurimo adnatus multis referto, nulla Thyrsi effigie, radice inodora, nec etiam acri. Quæ omnia palam faciunt maxime deludi eos, qui unà cum Lusitano in hoc versantur errore.

BRITANNICA.

Censura LXXVIII. de Britannica quæ illi Bistorta.

ALiorum iterum adhærescens errori credit nil aliud esse Britannicam, quàm eam herbam, quæ passim Seplasius, ac vulgaribus herbariis Bistorta dicitur, eo tantum fortasse argumento ductus, quòd hæc planta Rumicis sit folio. Verum mea sententia fallitur. Etenim quamvis Bistorta folio sit Lapathi, aut Rumicis nigriore, pilosiore tamen non visitur, sed glabriore, levioreq3, rubeis intercursantibus fibris, & à terra quadantenus cæsio, quæ omnia in Britannica maxime desiderantur. Adhæc Britannicæ radix requiritur tenuis, ac brevis: contra vero alteri. Namq3 Bistortæ radix quandoq3 nobis visa est brachialis fere crassitudine, bipollicari autem sæpissime, colore in nigrum rufescente, non (ut in Britannica scribit Plinius) nigro. Præter id Britannicæ radicibus tanquam brevibus ac tenuibus, nihil virium attribuit Dioscorides, sed tantum foliorum succum ad medicamenta protulit. At Bistorta contrario modo se habet, cùm tantum radicibus præstet, & nullus sit ejus foliorum usus.

ALTERA CLEMATIS.

Censura LXXIX. de altera Clematide, quod Flammulam vult.

NEc minus in altera decipitur Clematide, quippe qui censeat Flammulam vulgo appellatam, genuinam esse Dioscoridis Clematidem alteram. Clematis enim hæc Dioscoridi per arbores repit, id quod in flammula nusquam mihi videre licuit, cùm planta sit recti caulis. Legitimam Clematidem nos eam esse non ambigimus, cujus imaginem dedimus in commentariis nostris, quanquam ob id haudquaquam negabo, Flammulam hanc Clematidis non esse genus: sed non propterea affirmaverim unquam Clematidem alteram esse Dioscoridis.

POLEMONIA.

Censura LXXX. de Polemonia, quæ illi Galega.

NImium addictus Brasavoli, viri alioqui eruditissimi, non tam ut veritatem videatur indagare, quam ut pro sua fide, & antiqua consuetudine hujus patrocinetur sententiæ, Polemoniam esse herbam contendit, quam quidam Rutam Caprariam, alii Galegam appellant. Multa porro sunt (ut in Commentariis nostris ostendimus) quæ utriusq3 sententiam confutent. Primum si natale solum expendamus, id profecto facile indicabit Galegam non esse Polemoniam, quod hæc in montibus & asperis proveniat, illa in campestribus læto & uliginoso solo, adeo ut prope aquas, & in scrobium aquarum marginibus plurimum oriri videatur. Præterea nihil in summis caulibus habet, quod corymbaceam effigiem referat, sed coraiculos Fœni Græci æmulos, in quibus semen occluditur rufescente colore, quod in Polemonia nigrum requiritur. Hæc itaque si diligentius exploraſſet Lusitanus, non ita fortasse facile in Brasavoli sententiam concessisset. Nec sane video cur sibi tantum arrogantiæ asciverit, ut tantum Brasavoli tuendi causa, Aloysium Mundellam medicum hujusce tempestatis eruditissimum, & medicæ materiæ studiosissimum, sua tantum garrulitate fretus, adeo temere maledictis convitiisq3 lacessiverit, præsertim quum pro more illius argumentis, quemadmodum & nostris, nihil responderit. Obsecro dicas Amathe, quo furore agitaris? qua temeritate duceris? ut ausus sis, ubi de Sorbis egisti, Mundellam ipsum, virum citra omnem controversiam clarissimum, Sycophantam appellare? Tu, mihi crede, potius Sycomoros appellandus fueris, cùm tantum ad amentias, & fatuitates te procreaverit natura, illum vero ad totius reipublicæ commodum. Depone istam mentem, desine impudentissimo isto modo doctissimos viros lacessere. Omnes qui istam in te audient ingratam contumaciam, quamvis de facie te nunquam viderint, quum tamen talem te audierint, nonne stolidum, vecordem, insanum, & omni mentis statu dimotum te judicabunt? Aliter jampridem nullus prudens de te existimat, hoc unum tibi patet refugium, si istius insanæ dementiæ infames velis delere maculas, ut, aliquando te ad mentem revoces, & præstantissimos viros optime de literis meritos non tuo more sycophantas, sed modestius nominare assuescas.

Arrogantia Amathi.

Aloysius Mundella à calumnia vindicatur.

LAGOPUS.

Censura LXXXI. de Lagopo, dum Trinitatem autumat.

LAgopum magno errore eam plantam existimat Lusitanus, quæ à triplici foliorum apice Trinitas appellatur. Quandoquidem cùm Dioscorides, Plinius, & si qui sunt alii, qui Plantarum historiam scribunt, nullis penitus notis Lagopum descripserint, non video cur solus Lusitanus divinare velit, quasi oraculo quodam doctus, quanam planta

planta antiquis fuerit Lagopus. Verum quod Trinitas Lagopus non sit, id argumento esse potest, quòd ille Plinii & Dioscoridu testimonio inter segetes nascatur in campis, illa verò in frutetis juxta sepes, & in opacis proveniat.

XYPHIUM.

Censura LXXXII. de Xyphio quod Pseudoacorum fecit.

QUod Plinius libro 25. c. 11. per Xyphium intelligat Pseudoacorum, quod in Paludibus provenit, flore aureo, Iridis æmulo, ut Lusitanus perperam intelligit, minimè probamus,, non solùm ea ratione, quod Xyphii historiam Plinius accurate, probeq; describat, non Pseudoacori: sed quod etiam genuinas ejus facultates, quas Dioscoridi acceptas facilè referre potest, recenseat. Præterea Pseudoacoro radicem esse Iridis grandiorem nemo ambigit. At Plinius ibidem rectè Xyphio dixit esse radicem Nucis Avellanæ figura. Nec obstat quod scripserit Xyphion in aquosis, Dioscorides verò in arvis, quum & in arvis, & in palustribus locis magis quoq; proveniat, ut, perinde ac nos, rei herbariæ studiosos observasse non dubitamus. At Plinius, qui longè melius Xyphii natale solum exploraverat quam Lusitanus, non aliam ob causam in humidis nasci dixit, quam ut eorum refelleret opinionem, qui Lonchitim a seminis figura Xyphium esse censebat. Hinc itaq; is argumentum sumnes, probat Lonchitim Xyphium non esse, quòd illa in sitientibus tantum proveniat locis. His alius accedit Lusitani lapsus, quo facilè adducor ut credam, ipsum nusquam vidisse Xyphium, nimirum quod scribat illi esse radices Caninis testiculis similes, quum nusquam Xyphium repertum sit, quod Cynosorchis modo radices gereret. Xyphii enim radices rotundæ sunt & compressæ verticilli modo, vel Ibisci seminis instar, cui plurimum astipulatur, involucris simul conclusæ, iis similibus, quibus Croci bulbus contegitur. Quæ tamen de his scripturus animadvertisse debuerat Lusitanus.

GRAMEN HARUNDINACEUM.

Cens. LXXXIII. de Harundinaceo Gramine.

LUsitani opinionem de Harundinaceo Gramine ratione improbamus, quòd scribat plantam esse vulgarissimam ad Eridani ripas nascentem, quin & jumentis gratissimum esse pabulum. Nam cùm (Dioscoride teste) hoc graminis genus juxta vias oriatur, non juxta flumina, non magno mihi negotio credendum fuerit, Aquaticos Calamos, qui propè fluviorum aquas nasci solent, pro Harundinaceo Gramine accepisse Lusitanum.

RUBUS IDÆUS.

Censura LXXXIV. de Idæo Rubo.

TAmetsi Idæum Rubum in Ida monte plurimum nasci scribat Dioscorides, & sæpius Idæum pro montano accipiatur: Lusitanus tamen ad Padi fluminis ripas oriri hunc Rubum affirmat. Sed minimè vereor, quin pro more cæcutiat, quum quæ montana sunt, fluviatilia fecerit.

CHRYSANTHEMUM.

Censura LXXXV. de Chrysanthemo quod Caltham voluit.

QUum nusquam verum Chrysanthemum viderit Lusitanus, quotamen abundat Italia, passimq; omnibus est notum, quumq; ostenderem ejus historiam examinasset apud Dioscoridem, eam herbam Chrysanthemum esse putat, quam herbariorum vulgus, quod unoquoq; mense floreat, Calendulam vocat. Aperte convincitur error, quod Chrysanthemum Dioscoridi folia gerat plurimis incisuris divisa, id quod in Calendula vocata prorsus desideratur, quum illi minoris Anthusæ modo longa spectentur, nullus prorsus incisuris laciniata. Sed id fortasse illum in hanc opinionem adduxit, quòd habeantur aliqua Dioscoridis exemplaria, quæ habeant Chrysanthemum, quod alii Caltham vocant, &c. Nam quum non desint rei herbariæ periti, qui Calendulam hanc non sine ratione Caltham esse existiment, ille nominis tantum argumento fretus, neglecta penitus Chrysanthemi historia, Calendulam ipsam Chrysanthemum esse putavit. At si in simplicium facultate ac historia, ut illum sanè decebat, se exercuisset, & varia Dioscoridis exemplaria habuisset ad manus, eaq; præsertim, quæ à doctissimis viris magno labore sunt restituta, vidisset quidem in Chrysanthemo non legi καλθα sed χαλκὰς.

ASTRAGALUS.

Censura LXXXVI. de Astragalo.

ASTralagum oriri radice rotunda, Raphani modo magna, scribit Dioscorides. Quibus quis facilè conjicere potest, Astragalo radicem non esse rotundam in pilæ modum, sed teretiforma, quum talis sit Raphani radix. Quamobrem in Astragali censura inaniter Lusitanum hallucinari deprehendimus, quod scribat infelioris Germaniæ incolas Astragali radicibus vesci sub cineribus Castanearum modo assatis, easq; Juglandium nucum figura, magnitudineq; esse asserit, albo intus colore, & nigro exterius cortice. Hinc itaq; suspicor ego Lusitanum pro Astragalo eam plantam accepisse, quæ Fuchsio, & quibusdam ex recentioribus, Dioscoridis esse Apios existimatur, quæq; Germanis Erdnussen id est, Nux terræ vocatur. Sed quàm magna inter has plantas intersit differentia, Tiresia cæcior fuerit, qui non viderit.

ACONITUM.

Censura LXXXVII de Aconito.

DUm in censendo primi generis Aconito Fuchsium verum apprime doctum accusat Lusitanus, ille tamen longè gravius aberrat: quippe qui tanquam cæcus judicet de coloribus, & nulla ratione scribat Aconitum Pardalianchen in multis reperiri locis, radicibus nigris ad rubedinem declinantibus. Quibus facilè palam est, quam fuerit ille negligens in explorandis, legendisq; plantarum historiis. Etenim Dioscorides primi generis Aconito radicem facit Scorpionis caudam æmulantem, & Alabastri modo splendentem. Verum an Alabastrum colore sit nigro rufescente, statuarii judicent, & lapicidæ, & qui Romæ columnas ex Alabastro viderint ad Constantini lavacrum prope sacrum Lateranense, & ad D. Agnetis ædes extra Viminalem portam.

COLCHICUM.

Censura LXXXIIX de Colchico, quod idem cum Hermodactylo pronunciat.

QUando hic homo semel errandi faciet finem? quousq; tot vitiis hic omnium cæterorum nos obtundet judex? nusquam ne dabit breve aliquod spatium in omnibus paginis respirandi? Ubiq; (ut vere fateatur) ad nauseam usq; omnia passim Amathi sapiunt officinam. Tædet omnia huc coacervare, quibus ille suum volumen expolivit. Transcurro innumera, & ad finem, strictim per omnia propero. Quid tamen boni de Colchico sentit? cùm hoc nihil refert dissidere ab Hermodactylo, de quo scripsere Paulus, & Serapio. Verum nihil est,

est, quo minus Lusitano merito reluctemur, cum Paulus diversis capitibus eodem libro de Colchico & Hermodactylo tractaverit, hunc per se, vel ex decocto potum, arthriticu commendans, illud verò quod lethale sit, abusu medico abigens. At Lusitanus, ut suam tueatur sententiam, mirandum non esse dicit, quod Paulus seorsum de Hermodactylo, tanquam à Colchico differente sermonem habeat, alibi verò caput de Colchico prafigat: quum id consulto fecerit, videns utiq; Colchicum non adeo venenosum esse, præcipue ubi Hermodactylus adhibebatur, sed rei medicæ potius conducibile. Qua de causa de eo, ut venenoso, cum cæteris Græcis caput constituit: alibi verò, tanquam de re sibi noviter comperta, & non admodum venenosa, sub Hermodactyle nomine disserit. Verùm hæc Lusitani figmenta, cur sanè probem, non video. Siquidem si Paulus hac fuisset ductus opinione, credendum quidem non est, quasi ille eo insaniæ, furorisq; pervenisset, ut Colchici nomen in Hermodactylum pervertisset: quinetiam nec quod in medicum afferret usum mortiferum medicamentum, de quo paulo post egit sex tantum interjectis capitibus, proprio occultato nomine, quum recte sciverit Paulus, vires & facultates in plantis haberi, non in earum nomenclaturis. Nec pariter obstat alia Lusitani ratio. nimirùm quod in uno loco de eo tanquam veneno sub Colchici nomine scripserit Paulus, in altero tanquam medicamento sub Hermodactyli appellatione. Quandoquidem cùm Paulus libro quinto, inter cæteras venenosas stirpes Colchici latius meminerit, non fuerat illi opus iterum de eo scribere libro septimo, ubi de medicamentis salubribus, non de venenis egit, nec tam horrendam facere metamorphosin, ut medicos deciperet. Nec item obstat Serapionis authoritas, quod is Colchicum Dioscoridis Hermodactylum appeliet. Quippe hoc in loco, sicuti in alius nonnullis Colchicum, quod Hermodactylum vocat, cum genuino Hermodactylo, de quo speciatim egit Paulus, confundit. Etenim scatere mendis Hermodactyli caput in Serapione quis facilè noverit, quum ea, quæ Dioscoridi accepta referre debeat, Paulo ascribat, & quæ Pauli sunt in Hermodactylo, Galeno accepta referat. Quod autem (ut Lusitanus putat) in sola Colchide Colchicum nasci venenosum ac lethale, alibi verò minimè, non facilè probamus, cum nulla hujusce rei sit nobis veterum authoritas. At quum Dioscorides lib. 4. ubi de Colchico scripsit, non Colchicos tantum admoneat, ne hujusce plantæ radicem devorent ejus dulcedine allecti, sed omnes in universum homines, maximo est argumento, hanc plantam non tantum apud Colchos, sed ubiq; nasci venenosam.

Serapio lapsus.

EPHEMERUM.

Censura LXXXIX. de Ephemero. quod illi Lilium convall.

LUsitanus recentiores quosdam sequutus Lilium, quod convallium vocant, magno errore Ephemerum esse putat. Nam huic Lilio, folia non insunt Lilii: quin nec radix longa quæ digiti sit crassitudine, sed tenuius in capillamenta desinens. Præterea nec caulis illi videtur Lilio similis, sed gracilis flexilisq; tenuissimi junci instar. Adhæc nec credi par est, Dioscoridem silentio involusse, quinetiam nec Galenum, qui ejus quoq; historiam narrat, suavissimi odoris præstantiam, quo Lilium Convallium fragrat, si hoc illis Ephemerum esset. Quo fit, ut unà cum Lusitano cacutiant, qui hac ducuntur opinione.

UMBILICUS VENERIS.

Censura CX. de Veneris Umbilico.

UBi de Veneris Umbilico scribit Lusitanus, tam primum quàm alterum parietibus hærere asserit, & humectis nasci in locis, folio crasso, rotundo, concavo, coxendicis figura, quibus palàm sit, quantum in re herbaria præstet valeatq; Lusitanus, quippe qui hallucinatus existimaverit inter Veneris Umbilicos nullam intercedere differentiam foliorum, radicum, ac etiam locorum, in quibus proveniunt: quum tamen Dioscoridi Cotyledonis primùm genus folia ferat Acetabuli figura, & radicem Olivæ modo rotundam: alterum verò majus referat Sedum, & majori nitatur radice. Adde etiam quod neutrum in humectis nascatur locis, quum primum in tectorum tegulis, & collapsis ædificiorum parietibus, proveniat, maritimus præsertim locis, ut Plinius inquit: Alterum verò inter ingentissima saxa in montibus nascatur.

THALICTRUM.

Cens. XCI. de Thalictro.

RUellius vir profecto clarissimus, & in stirpium historia non postremus author, Thalictrum in Gallia nasci scribit, ibiq; appellari Argentinam, eo quod ejus Coriandrina folia argenteo splendore micent. Nos autem quod hanc herbam nusquam viderimus, Ruellii sententiam nec probare, nec improbare possumus. At Lusitanus, qui nulla ratione omnes impugnare solet, statim id falso sensisse Ruellium scribit, tanquam ejus Argentinam nec viderit, nec noverit unquam. Nec valet Lusitani argumentum, quòd Argentinam herbam, ab aliis vocatam, à Thalictro maximè distinguat. Siquidem de hac Lusitani Argentina haudquaquam intelligit Ruellius. Hæc enim foliis non est Coriandri, sed unico tantum folio assurgit, nullis lacinis intersecto. Quo fit, ut ille merito veniat accusandus, quum injuria alios accuset.

POTAMOGETUM.

Censura XCII. de Potamogeto, quod Pulmonariam dicit.

POtamogetum sic dicta est Græcis, quòd fluminibus sit vicina, aut in ipsis fluminibus nascatur. Id quod clarissime demonstrat Dioscorides, quum inquit Potamogetum folium Betæ simile gerit hirsutum, paulò supereminens extra aquam. Id quod facilè comprobat etiam in hac planta hallucinari Lusitanum. Quippe qui Potamogetum eam herbam esse contendat, quam Seplasiæ Pulmonariam vocant. Siquidem hæc primùm in fluminibus non nascitur, nec propè eorum alveos, sed secus vias propter sepes & fruteta, præsertimq; opacis locis, folia non Betæ sed Buglossi, cujus saporem etiam adeo imitatur, ut eo sicut & facie Buglossum referat. Adde quod huic maculæ quædam in foliis cernantur albo colore, de quibus nihil invenio scripsisse eos, qui Potamogeti historiam narrant.

LOTUS URBANA.

Censura XCIII. de Urbana Loto, quam Trifolium acetosum statuit.

OQuam vehementer decipitur Lusitanus in censenda Urbana Loto. Constat id, quòd nulla ratione nec authorum testimoniis temere affirmaverit eam esse Lotum Urbanam, quam quidam Trifolium Acetosum, alii Panem Cuculum, nonnulli Alleluia vocant. Etenim non memini me legere apud antiquorum aliquem

loquem Lotum hanc sapore esse acetoso. Praterea Plinio quis non viderit aliud esse Sativam Lotum, aliud Trifolium acetosum, quod ipse speciatim Oxyn à sapore merito vocat, quod nomine & viribus differant? Siquidem ille Oxyn ad enterocelas, & dissolutum stomachum praestare ait, id quod facile quis gustu deprehendere potest. Lotum vero sativam ad discutiendas oculorum cicatrices, argema & nubeculas ex Dioscoride proposuit, tanquam excussorium deterforiumq; medicamentum. Id quod nunquam Oxys praestare poterit.

ANTIRRHINUM.

Censura XCIIII. de Antirrhino, male appellari Lychnin agriam.

IN existimando Antirrhino immerito sane Lusitanus Plinium criminatur, quòd Antirrhini plantam lino similem fecerit, ac etiam quod Lychnin Agriam appellaverit. Nec alia ratione Plinium impugnat, quam quod non liceat (ut ipse putat) Antirrhinum appellare Lychnin, quod florem habeat illi similem, & magna sit inter has plantas differentia. Qua in re sane quid arguat in Plinio nescit: cujus insciticæ id in causa esse putaverim, quod Lusitanus Plinianæ lectionis, perinde ac aliorum authorum, impatiens & rudis fuerit. Nam quanquam Plinius lib. 25 cap. 10. Antirrhinum Lychnin Agriam vocari scribit: non tamen ob hoc affirmat, quod Antirrhinum & Lychnus Agria una & eadem sint planta, sed tantum admonet, à quibusdam ita vocari Antirrhinum. Id quod etiam invenitur in quibusdam Dioscoridis codicibus, qui ita habent ἀντίῤῥινον, οἱ δὲ ἀνάῤῥινον, οἱ δὲ καὶ ταύτην λυχνίδα ἀγρίαν καλοῦσι. Nec tamen ob id accusandus est etiam Dioscorides, qui non ob hoc praetermisit, quin Lychnidis Agriæ meminerit, ubi libro tertio de domestica scripsit. Aliàs enim nobis superius dictum est, praesertimq; de Telephio differentibus non deesse plantas, quæ aliarum etiam plantarum nomenclaturis appellentur. quum tamen nihil cum illis habeant cognationis. Praterea cùm plures hodie habeantur Antirrhini species, quarum alia, quæ major est, folia gerit multifida, alia Lino similia, alia parva, ut Anagallis, quæ fortasse genera nunquam vidit Lusitanus, hic Plinium defendere non verebor, quem tamen miror accusare Lusitanum, quum is de Iride differens, acriter me accusaverit, quòd ibi quædam in Plinium deprompserim.

Antirrhini species.

POLYGALA.

Censura XCV. de Polygala.

POlygalam scribit Dioscorides ad palmi altitudinem adolescere foliis Lenticulæ, gustu adstringenti, cui ita subscribit Plinius libro 27. capite 12. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo foliis Lenticulæ, gustu adstricto. Quibus tamen notis difficile admodum videtur, ut quis herbam afferre possit, quæ legitimam Polygalam referat, quum horum neuter caulium, florum, radicum, natalisq; soli hujusce plantæ meminerit. At Lusitanus, qui (quantum video) longè potius Oedipum quàm medicum profitetur, quandam plantam Polygalam esse putat, quæ virgas Genistæ mittit, in quarum summitate flores emicant aurei, præstanti odore, ex qua (ut ipse ait) magna pars Italiæ scopas parat. Quin & hanc quoque plantam scribit sapore esse amarissimo. Verum amen cùm à nemine memoriæ proditum sit, Polygalam hisce notis haberi, conjecturas, quas se dicit habere Lusitanus, præsertim quum eas scribere non sit ausus, frivolas ac inanes putamus. Adde quod Dioscorides, Galenus, Plinius, Oribasius, & quotquot sunt alii gravissimi authores, nusquam Polygalam scripserunt esse amaram, sed adstringenti sapore. Praterea Polygalæ planta tota, omnibus consentientibus, lac provocat, non flores tantum, quorum nemo meminit. Sed hoc ignorans Lusitanus, putat hanc facultatem floribus tantum deberi, quod suavi præstent odore, ac si odorata omnia lacti provocando sint idonea.

Lusitani conjecturæ inutiles.

OCHRA.

Censura XCVI. de Ochra.

PUtat Lusitanus Rubricam, qua utuntur Pigmentarii ac sarcinatores, quaq; usi sunt hactenus Myropolæ, lapidis Hæmatitis vice, genuinam esse Ochram. Sed magno tenetur errore. Ochra enim (ut Dioscorides scribit) luteo est colore, non rubro, ut propria indicat nomenclatio. Ὠχρὸς enim Græcis, pallor Latinus interpretatur. Id quod etiam fatetur Galenus Comm. 11. in lib. Prognosticorum Hippocratis. Quæ si legisset Lusitanus, non ita fortasse temere de rebus sibi ignotis tam ridiculum protulisset judicium.

MELANTERIA.

Censura XCVII. de Melanteria.

MElanteriam nasci in faucibus cuniculorum, in quibus æs foditur, salis modo concretam, quin & summa facie eorundem locorum, testis est Dioscorides: quo fit ut æris potius aliquid hanc continere crediderim, quàm argenti, ut sibi falso persuasit Lusitanus. Ipsa enim in argenti metallis non reperitur, sed in æris cuniculis, cujus facultates possidet, perinde ac Chalcanthum, Sory, Chalcitis, ac Misy: & proinde recte vim causticam obtinere Melanteriam, scribit Dioscorides, quemadmodum & Misy. Argento enim nulla vis caustica inest, sed æri quam plurima.

SORY.

Censura XCVIII. de Sory.

IN censendo Sory non minori ducitur errore, quòd pro certo crediderit, Chalcanthum factitium, quod Pharmacopæi Vitriolum Romanum vocant, genuinum esse Sory. Patet error, quòd Sory res sit effossa, non arte parata, tum etiam quod Chalcanthum sive fossitium, sive sit arte paratum a Sory omnium consensu, plurimum differat.

AURIPIGMENTUM.

Censura XCIX. de Auripigmento.

EOdem fere tenetur errore etiam in Auripigmento, quòd pro more, temere asserat id coctum esse. Error facile palam fit, quòd scribat Dioscorides Auripigmentum per se gigni in metallis, in quibus gignitur Sandaracha, non autem excoqui & arte parari. Crudum itaq; est Auripigmentum, non coctum. Quippe si coquatur & igne torreatur, magnopere rufescit, adeo ut Carbunculi speciem induat, & pellucidum fiat.

GAGATES.

Censura C. de Gagate lapide Gagatis descriptio.

QUid de Gagate tandem ejus opinionem referam? quem nigrum illud Succini genus esse arbitratur, quo imagines parantur eorum galeris affigendæ, qui peregre proficiscuntur, vel ad D. Jacobi ædes, vel ad alias quascunq;. Nihil Lusitanum sui pœnitet. quantum illa inter se dissonant? Quum Succinum hoc, lapis non sit, sed potius, ut quidam putant, Bituminis, aut pissasphalti genus. Gagates porro lapis est bituminosus, non autem Bitumen ipsum, squalidus, & crustosus: contra vero illud, quum nullam lapidis speciem pra se ferat, nulloque,

ſqualore, cruſtive ſit vitiatum. Genuino ac vero Gagate utuntur Septentrionales quamplurimæ regiones, quæ lignis non admodum abundant, ad fovendum ignem. Plurimum Gagatis foditur in Leodienſi agro apud Flandros Brabantoſque, qui plurimum differt ab illo ſuccini genere. Sed præcidamus tandem quæſo alia, quæ reſtant innumera, ne videamur pilos quoſque carpere, qui veritatis candorem impediunt, & ne minutias quaſque cavillari nos arbitretur Luſitanus. Mihi quidem (ut ingenue fatear) non leve fuit incommodum cum hujus frivolis ineptiis colluctari. Veruntamen tum iſtius proteruitate laceſſitus, tum multorum (ut prædiximus) honeſtiſſimorum virorum precibus excitatus, id diligentius facere ſum coactus, quam vel meæ occupationes, vel iſtius leviſſima & imperitiſſima temeritas à me exigebant: Simul & commonebat non mediocriter illius ſæviſſima authoritas, quam in omnes tam temere tamque vane ſibi vendicat, cui tantum cæteros exiſtimavit adhibituros fidei, ut ea quoque, quæ nulla confirmaret ratione, eodem mentis ſupore excepturos alios putarit. Hoc ſi vel temeritate, vel fortaſſe ſimplicitate, aut inſcitia potius, quibus plurimum valet, fecerit, agnoſcat jam demique, quàm ei periculoſum fuerit aliorum carpere & immodeſtiſſime damnare labores, priuſquam ſua valeat intelligere fœdiſſima errata, quibus omnia ejus volumina, & præclaræ illæ Centuriæ ubique ſcatent. Nunc cum & tela repulerim, quæ tam inſipienter ille in me jecerat, & pariter hominem ex ſuis præſidiis, citra omne negotium, dimoverim, non tyronibus modo, ſed etiam doctis non ingratam me in hoc collocaſſe operam arbitror. Nec vero tanti mihi erit, ſi Luſitanus, quo eſt furore, injuſte ſe argui clamitet. Quin & hoc ſingulare ſuæ dementiæ dabit indicium, quo manifeſtius argumentis, nulla ratione, nulla veritate ſatisfieri poſſe conqueratur. Equidem quantum potui, hoc unice ſum conatus, ut non ſolum ſe reprehendi doleat, ſed & ſuæ confidentiſſimæ imperitiæ ipſum jure pœniteat. Quinetiam ut ſciat ac noſcat ſeerorum Centuriam feciſſe, quemadmodum & ægritudinum. In quo quantum profecerim, Lectoris candidi, & eruditiſſimorum virorum erit judicium.

Animadverſio in Amathum.

FINIS.

PETRI

PETRI ANDREÆ
MATTHIOLI SENENSIS MEDICI
EPISTOLARVM MEDICINALIVM
Libri Quinque.
SERENISSIMO PRINCIPI FERDINANDO, ARCHIDVCI
Auſtriæ, Duci Burgundiæ &c. Comiti
Tyrolis, &c.
Domino ſuo Clementiſſimo.

QVod paucos adhuc factitaſſe video, SERENISSIME PRINCEPS, eam ab ineunte ætate vitæ degendæ rationem, id conſilium ſequutus ſum, ut turpe otium ac deſidiam, quantum in me eſſet, fugerem ſemper, operis vero, & laboribus meis publicæ utilitati omni tempore, & loco perquam fideliter inſervirem: nec eadem de cauſa dubitavi defraudare ſæpe genium meum voluptatibus omnibus, & honoribus & opibus poſthabitis, ipſaque valetudine mea neglecta. Itaque in vigiliis, & perpetuo veritatis indagandæ ſtudio (liceat hæc nunc mihi citra jactantiam de meipſo præfari) ætatem hanc feſſam jam continuatione laborum, jamque annis ingraveſcentem ſenex adhuc traho: eſtque animus in poſterum etiam, quicquid reliquum eſt virium, id totum publicis dicare commodis, laborareque in medium, donec ſpiritum hunc meum debitum ſibi natura, morsque ultima linea rerum repetierit. Ac eo majore ſane animo majoreque ſpe hæc omnia aggrediar, quòd cum eo me eſſe PRINCIPE intelligo, cujus ſub authoritate, clementia, prudentia, ac potentia, in otio, & pace, ab hoſtium incurſionibus, ab injuriis omnibus, ab egeſtate, quinetiam ab inſidiis, & malevolorum calumniis, tanquam in portum hoſpitalem appulſus, tutus, & ſecurus tractare ſtudia publice profutura, meæque vitæ extremam partem fœliciter claudere queam. Cur autem ab impedimentis hiſce omnibus, quæ ſæpenumero, vel optimis conatibus obſtant, quominus optatos ſortiantur eventus, te Domino immunem me, & liberum omnino fore ſperem, dicerem in præſentia pluribus, ſi aut ea facundia eſſem, quæ rei tantæ ſufficeret, aut non verecundia impedirer, ne fortaſſe fortunæ tuæ, & univerſæ Auſtriacæ familiæ aſſentari potius, quàm meritas vobis laudes tribuere viderer. Dicam tamen ingenue quantum res, de qua ſermò haberi cœpit, poſtulat. Nam conſideranti mihi noſtro ſeculo genus, ingenium, mores, & eorum omnium inſtitutum, qui cum Imperio, & poteſtate humanis rebus adminiſtrandis præſunt, non multos quidem inter eos reperiri poſſe cenſeo, qui hiſce naturæ & divinæ providentiæ dotibus vobis AVSTRIACIS PRINCIPIBVS comparari poſſint. Si enim univerſam familiam intueamur, ſi patrem non tam ampliſſimo illo imperio, quàm virtute, & ſapientia Auguſtum & verendum, ſi Avos, Proavos, Patruos & Patrueles, quorum geſtis ad cœlum uſque plena ſunt elementa, ſi fratrem tuum Boëmiæ Regem, cujus ſplendore, magnanimitate, pietateque jam fulgent ubique omnia, ſi Carolum te natu minorem, cui regna & imperia gravis quædam promittit morum majeſtas, ſi te ipſum, de cujus virtute, & cæteris admirandis animi dotibus ſilere potius debeo, quàm breviter ſcribere, ſpectemus, quà mundus univerſus patet, ad extremas uſque In-

dias, quarum etiam habetis imperium, dignitas, fama, & gloria veſtra incredibili fulgore, & lumine reſplendet. Quid enim? An non hoc, qui vitam, ſpiritumque mortales, aliquo ſaltem judicio præditi ducimus, libentiſſime confitemur omnes, divino quodam fato miſerante res noſtras factum eſſe, ut difficilimis, & graviſſimis temporibus familiæ Auſtriacæ faſtigium, ad Cœlum uſque immenſis facultatibus, innumeraque regnorum acceſſione, ſublatum extolleretur, ut imperia omnia ſeneſcente jam mundo ruinam minantia, veſtris opibus, & potentia ſuſtentarentur, aut collapſis jam illis ſua dignitas, priſtinusque ſplendor, & gloria reſtituerentur? Quod quidem magnifice ubique terrarum fieri videmus. Omnes in vos Reges & Principes, omnes civitates, omnes denique populi conjectos defixoſque oculos habent, à vobis jura petunt, à vobis opem, conſilium, ſalutem tanquam à Diis quibuſdam immortalibus expetunt. Iidem veſtram Amplitudinem, & Majeſtatem tremunt: clementiam & pietatem amant: & illud admirantur, in una tàm potenti familia admirabilem connexum omnium, quæ natura in homines conferre potuit, bonorum, ſapientiæ, fortunarum, potentiæ, authoritatis, gratiæ, & quod magis eſt animorum veſtrorum admirabiles conſenſus. Hinc fit, ut certatim vos omnes gentes, & nationes, non laudibus tantùm ſummis efferant, ſed tacita etiam admiratione & veneratione animis proſequantur, ac colant. Verum ut nunc de te ipſo tantùm dicam, etſi pacis conſilia, quæ ad adminiſtrationem, moderationemque Regni, ad juſtitiam, tranquillitatem, dignitatemque Imperii conſervandam pertinent, ſequutus eſſe videaris, nulla profecto militaris diſciplinæ pars eſt, quam non diligenter obieris, nulla ratio, aut munus bellicum, quod non utiliter, magnaque cum laude, & gloria exercueris. Taceo pueritiam tuam, cùm juſſu & conſilio ſapientiſſimi Patris, ſub præceptoribus rei militaris peritiſſimis exercitatus, magna cùm omnium admiratione, admirabile adoleſcentis virtutis ſpecimen ederes. Taceo, & ſpectatum ſæpe robur, animique præſtantiam, quando in pompis & theatricis ſpectaculis cataphractis equitibus concurriſti, atque etiam pedeſter haſta, enſe, clava, omniumque armorum genere victor plerunque intrepide depugnaſti, quæ viderunt ſæpè Proceres, Principes, Reges & Imperatores. Quinetiam in magnis expeditionibus emicuit virtus tua, & primo quidem quando ante annos plus minus quatuordecim adoleſcens, bellicis exercitiis, & laboribus aſſueſcere cœpiſti, cùm Germania magno bello, magnis ſeditionibus implicata, res novas, ac tot diſſenſiones moliretur una cum Carolo Quinto invictiſſimo Cæſare, & Sereniſſimo Patre tuo Romanorum Rege exercitum ductantibus, in Saxoniam conceſſiſti: ubi primum expertus es, quàm dulces ſint victoriæ fructus. Poſtea vero cùm ductandis te copiis exercitibusq; ſuis in Ungaria Ferdinandvs Rex Pater tuus anno ab hinc quarto præfeciſſet (memini enim, qui ipſe etiam periculis illis aliqua ex parte interfui) eo tempore ducis optimi officio adeo functus es, ut non ſolùm Seghetum à Turcis antea obſeſſum, invitis hoſtibus, militibus, commeatibus, bombardis, & armamentorum omnium genere, munieris, ut ab initio tibi propoſueras. Sed Babotiam munitiſſimam, Corodnam, & alias arces expugnaveris, occiſis Turcis quàm pluribus, & incolumi ſervato ſemper exercitu hac tantùm de cauſa congregato. Jam verò in pace degens, quàm in conſeruanda politica diſciplina, iisque adminiſtrandis, quæ ad juſtitiam, & tranquillitatem ſpectant, & ad promovenda ſtudioſorum bonarum artium præmia, promptus ac ſedulus ſis, publice teſtantur omnes. Ut enim de me uno dicam, ad illius ſumptuoſi operis editionem quod de omni ſtirpium genere à me nunc inſtituitur, grandioribus, & elegantioribus imaginibus ad vivum expreſsis, quantum tu mihi ſubſidii recens contuliſti? Verùm non contentus eo, etiam alia ratione bene mereri de ſapientiæ ſtudiis ſtatuiſti. Pergendum verò tibi, Princeps, eodem animo eſt, eodemque tenore rectè factorum ſeries continuanda. Ita enim tui nominis ſplendorem & gloriam, nulla unquam ætas antiquare, nulla oblivio obliterare poterit. Sed ut redeam unde digreſſus ſum, lætor quidem cœleſte numen mihi tam fuiſſe propitium, ut ſenili hac ætate, tu mihi ea autoritate, iis facultatibus, ea liberalitate, inſuper tam prompta in bonas literas, propenſaque voluntate omnibusque ornamentis maximis, quæ optare quiſque in ſuo Principe, vel Domino, velit, vel poſſit, præditus patronus contigeris. Sub quo quidem cum voluptate, ſecuritateque ſudores, & lucubrationes meas ſedulus perſequi queam. Id, quod unum ego præ rebus omnibus cæteris opto. Eſt autem & pars aliqua diligentiæ, ac ſtudii mei hiſce in Epistolis. Quas quidem, & ſi in meis in Dioſcoridem editis commentariis ad ampliorem rei plantariæ indagandæ doctrinam deſcribere pollicitus eſſem, non tamen hoc tempore eas typis committere publice legendas decreviſſem, niſi amicorum quorundam frequentiores fuiſſent adhortationes. Namque hæ adeò me convicerunt, ut non potuerim illis non morem gerere. Continent verò materias varias ſcitu fortaſsè non indignas, quibus explanandis me nonnullam gratiam apud candidos & veritatis ſtudioſos initurum non diffido. Novarum plantarum in his frequens, crebraque fit mentio, plu-

Editio cum grandioribus figuris.

De epiſtolis his.

plurăque in plantaria facultate habentur, de quibus nihil prius in commentariis noſtris in Dioſcoridem à nobis dictum eſt, adeo ut novum jam in his habeam viridariolum, quo plurimos ſe delectaturos non ambigo: præſertim quum præter id nonnulla de animalibus quibusdam ac etiam foſſilibus iis explicentur, quorum antea fortaſsè, vel ſaltem hoc noſtro ævo meminit nemo. Continent etiam deinde defenſiones noſtras, adverſus malevolorum blateronumque quorundam calumnias, quibus ſcripta, & monumenta noſtra defenduntur: quinetiam & cenſuras contra eorum ignorantiam, & apertiſſimam invidiam. Plurima præterea ſolvunt dubia, & authorum loca depravata reſtituunt, non ſolùm ad ipſam materiam medicam ſpectantia, ſed ad univerſam medicinæ facultatem. Multa etiam poſtremo afferunt, quæ ad antidotos recte parandas pertinent, quarum paſſim in Myropoliis eſt uſus, ubi plura expenduntur, declaranturque ſimplicia medicamenta, quæ hactenus à nemine ſunt recte explicata, quibus Pharmacopœi non parum ſeſe oblectabunt. Cætera, quæ etiam non modica ſunt, lectoribus explicanda relinquo. Atqui haud neceſſe eſt hac præfatione opus hoc noſtrum commendare, ipſum enim per ſe (ut ipſe) & lectores, & emptores eosque doctos reperiet, ubi primùm in manus ſaltem, aſpectumque bonorum virorum, & judicio aliquo præditorum illi pervenire contigerit. Id vero tibi benigniſſime, & Sereniſs. Princeps, dedicare & conſecrare placuit. In tua enim aula, & tanquam domi tuæ, ſub tuo patrocinio ac favore, magna ejus pars conſcripta eſt. Etſi enim fortaſſe argumentum ſcripti non putabunt aliqui dignum eſſe tanto Principe, quem ſcientia armorum potius, & prudentiæ conſiliis, quam hujusmodi quæſtionibus ad Philoſophiam & artem Medicam pertinentibus inſtructum eſſe oporteat: negari tamen hoc plane non poteſt, bonas & [illegible]les Reipublicæ ſcientias, & artes, eorumque cultores omnibus ſeculis curæ ſummis Regibus fuiſſe. Laudi verò ſibi duxiſſe optimos & potentiſſimos quosque ſemper, de literarum cultu non malè mereri. Itaque hæc celeberrimo nomini tuo inſcripſi ac dicavi, non ut ea legeres, qui rebus gravioribus ad Regni ampliſſimi procurationem pertinentibus occupatiſſimus es, ſed ut teſtarer publice, id quod res eſt, eum te eſſe Principem, qui intellecta dignitate, & utilitate diſciplinarum, quibus nec privata vita, nec publica carere ullo pacto poteſt, ſumptu eas & favore tuo, quantum poſſis, promoveas, & tuearis contra eorum barbariem, qui in turpibus voluptatibus honorumque & opulentiæ ſplendore conſiſtere ſummum bonum arbitrantur. Quinetiam contra invidos & obtrectatores omnes defendas & tuearis: Tum verò etiam apud multos teſtimonium gratitudinis, obſervantiæ, & fidelis ſervitutis in te meæ extare volui, qui tot tantisque beneficiis abs te affectus eorum memoriam, non ſolùm usque ad extremum vitæ meæ dexam tenere animo, ſed etiam ſcriptis & monumentis ad poſteritatem propagare vehementer cupiam. Vale Princeps Benigniſsime, & Matthiolum indignum Medicum tuum commendatum habe.

Sereniſs. Celſitud. Tuæ

Fidelis Servitor

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS MEDICUS,

Julio Alexandrino Protophysico Cæsareo,

S. P. D.

Agitur de quibusdam Galeni contradictionibus.

De Aloe prima contradictio.

Um Valgrisius Calcographus Venetus Dioscoridem meum Italico sermone exaratum recudere statuisset, scivissetq; locis quam plurimis jam pridem esse auctum, postulavit à me, ut novos hosce labores illi excudendos traderem. Ego vero, tametsi cum ob ipsius Valgrisii in me observantiam, tum in cudendo libros nostros diligentiam, sedulitatemq;, id illi denegare non auderem: volui tamen, priusquam ea scripta prælis subjicerem, omnia ea Galeni loca relegere, ubi prater institutum simplicium medicamentorum meminit, ut viderem, an hinc florum aliquid decerpere possem. Hoc itaq; instituto cùm de Aloe in diversis ipsius libris legerem, videbatur Galenus ipse quibusdam in locis sibi maxime contradicere. Quandoquidem libro octavo de compositione medicamentorum secundum locos, ubi de biera agit, quæ ex Aloe paratur, manifeste asserit Aloen vim habere purgatoriam non admodum valentem, & proinde non nisi ea purgare, quæ circa ventriculum & alvum continentur. Etenim, ut ipse inquit, etsi quandoq; ampliori pondere exhibita, usq; ad locos circa jecur se diffundat: non tamen totius corporis purgatoria Aloe existit. Atqui contrario modo scripsisse videtur Lib. de Theriaca ad Pisonem, ubi apertissime scribit, Aloen universum purgare corpus, his verbis: Aloe atque etiam æris squama supercrescentes in ulceribus carnes cohibent, & fluxiones quæ illis adveniunt subinde exiccant: assumpta vero per os, universum corpus purgant: hæc ille. Quæ quidem his maxime repugnare videntur, quæ de Aloe loco superius citato idem scripsit Galenus. Adhæc cum ea diligenter examinarem atq; perpenderem, quæ de Trifolio asphaltite sive hyacinthino in eodem differit libro, videtur idem Galenus non solum plurimum à Dioscoridis sententia ac historia aberrasse, sed etiam à ratione ipsa ac veritate, longè sane abesse. Quamobrem non potui non admodum mirari Galenum philosophum summum haudquaquam agnovisse à ratione omni esse alienum, Trifolium illud, contrariis illis, de quibus ipse scribit, constare facultatibus, cùm nulla in eo vis deleteria conspici possit. Veruntamen is ita de eo scriptum reliquit: Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum Vere parturit, & semen agresti Cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus Aranei vel Viperæ quoque ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum, similesq; dolores is, quos morsus invehit omnes efficit, ut re vera miraculo dignum opus esse videatur, videlicet, herbam & morsum sanare, & ferarum modo sanam in partem prave afficere: Hactenus ibi Galenus. Qui tamen (pace tanti philosophi ac medici dixerim) negligenter satis Dioscoridem legisse videtur. Namque si Dioscoridis verba recte expendantur, id nullo prorsus naturæ miraculo fieri facile constabit, sed potius rationabili, ac legitima naturæ lege. Quandoquidem (ut recte scribit Dioscorides) simplex hujusce Trifolii decoctum haudquaquam id efficere potest: sed tantum illud, cujus fotu quispiam à ferarum morsibus liber evaserit, si eodem alterius locus ulcere affectus, non sanus (ut Galenus inquit) persundatur. Id quod aperte Dioscoridis verba declarant, cum inquit: Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum, fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserunt. Qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde ac ille afficitur, qui fuerit à serpente demorsus. Hinc itaque, mihi doctissime Juli, clarum fieri arbitror, non solum nihil in se rem hanc admirationis habere: sed etiam Trifolium ipsum, vel ejus decoctum, omni prorsus deleteria destitui facultate. Nam cùm Trifolii ipsius decoctum, quo demorsus, vel ictus quispiam foveatur, serpentis venenum à vulnere extrahat, eique permisceatur, haud dubie id venenosum redditur. Quamobrem nil mirum id videri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foveatur, ubi perfusæ partes aliquo ulcere laboraverunt, veneno per meatus ulceris ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi vexantur. Idem enim venenum cum sit, eosdem quoque præbeat effectus necesse est. Unde liquido colligi potest, quòd virus à Trifolii decocto evocatum, non autem Trifolium sit, quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quòd autem venenum à ferarum morsibus exuctum, aut quocunque alio modo evocatum, ulceratis particulis contactum, necem afferre possit, complures tam Græci quàm Arabes autores manifeste fatentur. Quandoquidem scribentes a serpente demorsos ore sugere præstantissimum esse remedium, serio nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat, quoniam si venenum illud ulcus contingeret, sugentem proculdubio in mortis discrimen duceret. Hæc itaq; sunt, quæ me maxime movent, ut credam Galenum hac in re non solum Dioscoridis mentem non percepisse, sed etiam, si liceat dicere, plurimum cæcutisse. Nam quemadmodum eodem de Theriaca libro ad Pisonem idem Galenus

Lib. 3. cap. 106.

Venenum ulcerato ore exuctum necem affert.

lenus hallucinatus videtur, quòd scribat, Nicandrum sequutus, Viperam partu necari corrosis à foliis intestinis (quod falsum esse jam omnibus notum est) ita facile adducar, ut credam in Trifolio asphaltite eundem fuisse delusum, vel à Sophocle Poeta, vel à Simo Medico, qui ante illum fabulam hanc scriptam reliquerunt, ut apud Plinium legere quis facile poterit libro & capite 21. Sed & illud mihi magis mirum videtur, quòd observarim Galenum, cui cum in Philosophia, tum in Medicina parem crediderim inveniri posse neminem, adeo Poëtis addictum, ut eorum fabellas historiæ loco tam facile acceperit. Cùm autem quomodo in his partim abertraverit, partim vero sibi ipsi contradixerit, nesciam profecto cogitare, nedum decernere: ad te, mihi doctissime Jule, mihi confugiendum fore putavi, ut hac in re tuam mihi declares opinionem, quonam pacto hisce in rebus fallus fuerit Galenus. Etenim cum videam ex tuo doctissimorum Enantiomatum libello, quantum laboris insumas, ut ubique Galenum tuearis à calumniatorum insidiis, quantumq; laudis in Encomio illo tuo illi tribueris, non aliter sane mihi persuadere possum, quàm à te hujuscemodi explicationem me accepturum, qua & Galenum ipsum ab omni crimine servatum videam, & mihi plurimum satisfactum esse putem. Scio equidem non fore mihi opus, ut alius te literis sollicitem, quo ad hasce meas cito respondeas, cùm haud me lateat, quòd tanto sis (quæ tua est humanitas) mihi satisfaciendi desiderio, tantoq; animi fervore continuo accensus in Galeno defendendo, ut non oporteat me equo (ut ajunt) sponte currenti calcaria adhibere. Cæterum hæc omnia in eam te partem accepturum esse confido, quam & summa tua humanitas, & jam plane confirmata amicitia nostra postulat. Vale. Goritiæ.

Viperam partu necari fabulosum.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Julio Alexandrino Cæsareo Archiatro,
S. P. D.

Agitur item de nonnullis in Galenum animadversionibus, de Macere, & Hordeo.

NOn parum admirationis attulerunt mihi literæ tuæ. Ubi enim ex illis abs te aliquid novi pulchriq; afferri sperabam, quibus Galenum tum ab erroribus illis defenderes, in quibus versari animadverteram, Lib. de Theriaca ad Pisonem, nil aliud in eo defendendo te attulisse video, quam quod aperte affirmas lib. illum haudquaquam à Galeno fuisse editum, & ob id non esse opus aliquo defensionis genere. Ac eo magis penè sum stupore affectus, quod semper antea mihi persuaseram librum illum legitimum esse, quemadmodum & cæteri arbitrantur, qui in re Medica primas tenent, & in Galenica lectione se perpetuo exercent, qualis est in primis Jacobus Sylvius apud Gallos insignis, præclariq; nominis Medicus, qui in Galeno ita versatus est, ut æstiment quidam, Galeni Genium in ipsum transmigrasse, ut quivis facile intelligere possit, cùm ex cæteris ejus scriptis, tum ex eo volumine, quod de componendis medicamentis instituit, nihil prorsus eum dubitare, quin is de Theriaca liber sit Galeni legitimus. Quinimo de Aloe & Asphaltite trifolio scribens, eadem omnia ex Galeno deprompsit, quæ de iisdem libro de Theriaca ad Pisonem leguntur. Quinetiam non Sylvium solum hac duci opinione video, sed quotquot sunt in Italia nostra præclarissimi medici, & præsertim ii, qui in publicis Academiis medicam facultatem profitentur (ut sane audio) idem proculdubio affirmant. Idcirco cum id erroris abs te tantum fuerit observatum, hocq; non paucis comprobes rationibus, nempe quòd stylus & oratio ipsa à Galeni ordine ac gravitate plurimum distent & nonnulla habeantur ibi vocabula, quibus nunquam uti soleat Galenus, non possum te ipsum, tuumque ingenii acumen non magnopere admirari, & (cæterorum qui secus tenent, pace dixerim) sententiam tuam aliis omnibus præferre. Mihi quidem tuæ rationes adeo firmis fulciri videntur argumentis, ut nihil sit quod impediat, quin ego totus in tuam concedam sententiam. Proinde rectius posthac (ut arbitror) fiet. si Chalcographi ac Medici, qui Galeni opera recudere cogitabunt, librum illum de Theriaca ad Pisonem à legitimis sejunxerint, & inter spurios, ascriptitiosq; te autore reconderint. Cui hac merito accepta referre debent, non ii solum, sed etiam cæteri quotquot habentur rei medicæ studiosi. Atqui mihi relictus his perquam gratissimum erit abs te doceri, quibus argumentis in hoc, quod nunc proponam Galenus servari possit, cùm certo sciam libros, in quibus, quæ mihi animadversa sunt, nulla dubitatione esse legitimos. De Macere itaq; prima erit animadversio, in quo Galenus sibi ipse dissidere videtur. Siquidem libro septimo de simp. Medic. facultatibus. Macer. inquit, in tertio siccantium est, in calore vero, & frigoris differentia neutrum insigniter efficit. Verum hujusce fortasse censuræ oblitus, longè aliter sensisse videtur libro sexto de medicament. compositione secundum locos, ubi de parando è Punicis pharmaco egit, sic inquiens: Nominatur autem Maces cortex quidam aromaticus, qui ex India affertur, multum calfaciens & adstringens. Qua in re unicuiq; palam est, sibi parum constare Galenum, ac etiam manifeste contradicere, cum hic Macerem calidissimum esse scribat, illic vero nec excalfacere, nec frigefacere censeat. Præterea eodem sane modo videtur in hordeo idem aberrasse, siquidem libro de Ptisana, Hordeum, inquit, generaliter acceptum, refrigerat, atq; exiccat. Et primo de Alimentorum facultatibus: Hordeum, ait, in frequenti usu apud homines est, quod non eandem cum tritico habeat facultatem: siquidem hoc palam calefacit, illud vero non modo non calefacit (quomodo nonnulla quæ in medio sunt calfacientium & refrigerantium, ut amylum & panis lotus) sed quomodo utare, sive panes ex ipso feceris sive ptisanam coxeris, sive polentam paraveris, nunquam corpus calefacit. Quæ verba cum ita generaliter sint prolata, hæc efficere præstareq; hordeum, tàm interius assumptum, quàm exterius appositum, sensisse Galenum non ambigo. Adhæc libro septimo de simpl. medicament. facult. eundem Galenum scripsisse constat, hordeum refrigerare & siccare ordine primo: sed longe aliter sensisse videtur, non sine ipsius doctrinæ repugnantia libro quarto de medendi methodo capite quinto, ubi sic habet: Porro omnia quæ putrefiunt ex calido & humido afficiuntur. Ideoq; etiam ea cataplasmata, quæ ex hordei farina componuntur, recens quæ calfaciant, humectentq;, omnibus iis affectibus, quibus moveri plus expedit, admovemus: hæc ille. Qui-

Liber de Theriaca ad Pisonem fallo Galeno scriptus.

De Macere in Galenum animadversio.

De Hordeo contrariæ Gal. sententiæ.

bus palam est, quòd tametsi pluribus aliis in locis semper affirmavit, hordeum, quoquo modo in medicum usum venerit, corpus ipsum refrigerare ac siccare: hic tamen manifeste docet contrarium, cum idem hordeum calidum & humidum putet. Proinde hac in re te consulendum decrevi, utpote Galeni defensorem, & qui ingenii acuitate & doctrinæ præstantia hosce nodos dissoluere facile valeas, quin etiam Galenum ipsum iisdem argumentis tueri, & mihi id maxime expetenti satisfacere. Quod si non ita cito, ut velim, expedies, alius fortasse majoribus in Galenum animadversionibus te quamprimum præoccupaverim. Has quidem prædictis attexuissem, nisi aliquantulum subvererer, ne tibi plus molestiæ afferrem quàm par sit, si longioribus literis ad te scriberem. Hoc tantum addam, nimirum me summopere optare, ut me fraterno eo amore prosequaris, quo semper antehac erga me effectum te fuisse cognovi. Vale. Goritiæ.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS Medicus, Julio Alexandrino Cæsareo Archiatro. S. P. D.

Tractatur an fracta pulmonis vomica pus quandoq; (ut Galenus inquit) per urinæ meatus excerni possit.

QUum tabellariorum, qui isthuc irent defectu priores literæ meæ hisce secundis adnexæ ad te mitti nequiverint, manserintq; apud me ab idibus Decembris in hunc usq; diem: committere non potui, quin iterum ad te scriberem, narraremq; quanta sim affectus admiratione, & pene attonitus factus, dum hisce diebus elapsis Galeni libros de locis affectis legerem. Siquidem is lib. 6. cap. 5. ubi diffusius de vesicæ morbis egit, ac etiam de iis corporis excrementis, quæ per urinæ meatus excerni solent rem intellectu maxime arduam afferre videtur, his verbis: Præter has aliæ quidem fiunt purgationes sed raro ut cum thorax, & pulmo per alvum purgatur, quæ sub septo transverso posita sunt partes, per urinas: quorum causam cùm nonnulli ignorent, neq; id unquam accidisse viderint, quod à multis visum est, negant fieri posse, ut abscessu in pulmone orto, pus per renes excernatur. Pulmonis vomicam per urinam, thoracis autem per intestina & alvum, expurgari vidimus. Quanquam revera de latione ex pulmone in renes nulla omnino sit dubitatio. Etenim ut a cava vena, ita quoq; ex magna arteria, rami descendunt ad renes. Hæc quæstio tamen Erasistrati sectatores non parum urget, quippe qui putant solum spiritum in arteriis contineri. Nobis vero nihil difficultatis affert, utpote intelligentibus, quòd levis arteria pulmonis, quantum puris ex rupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deferre potest, quod inde in magnam ipsius arteriam incidens, per renes transit ad vesicam. Hactenus ibi Galenus. Hoc idem pariter scriptum reliquit Avicenna, utpote qui magis Galeni testimonio acquieverit, quam rationi. Quo fit, ut penè obstupescam, quo pacto velit ibi Galenus, quòd pus ipsum, quod nil aliud est quam putridus, fœtens & corruptus sanguis non solum labatur per arterias, in quibus vitales recluduntur spiritus, qui ubi paulisper à sua distrahantur functione & in discursu remorentur, præsertimq; ab his impedimentis, quibus laduntur, verenda emergunt symptomata: sed quòd ingrediatur in sinistrum cordis sinum, ubi nil profecto aliud manere potest (ut Galenus idem ait) quàm tenuissimus ac purissimus sanguis, tenuissimis spiritibus refertus: nimirum, nescio ego quomodo fieri possit, quod in sinistro cordis sinu, ubi hominis vita, & sanguis ille purissimus unà cum vitali spiritu continetur, possit quoq; contineri eo tempore pus fœtens, erodens, labefactansq;, vel illac transire, quin sanguinem illum selectiss. inficiat eiq; misceatur, & per consequens quin mortem illico afferat. Siquidem cùm Medicis omnib. comprobata sit sententia, quòd sanum omne quòd a putrido tangitur, putridum fiat, non video sane, quo pacto fieri possit, quin spiritus, & sanguis ille puriss. pure fœtido labefactatus, aliquid in se fœtoris putredinisq; excipiant, & verenda admodum subsequantur symptomata, & ipsum fortasse totius corporis exitium. An non viaimus quotidie, qui morbos curamus sæpenumero, cor ipsum versus malignos ferri vapores, à vitiatis succis exortos, qui quamprimum cor ipsum invaserint, ægros inducunt cum in animi deliquium, tum in cordis tremorem? Quæ symptomata statim sequuntur, frigidus sudor, totius corporis pallor, virium defectio, arteriarum interceptio, & alia hujusmodi accidentia, quæ hominis interitum denunciare solent. At si certum est ab infecto aere inspici spiritus, & humores, & pestilentes subinde (ut Galenus pluribus in locis scriptum reliquit) oriri febres, quarum putredine innumeri moriuntur, quomodo fieri potest, ut non solum spiritus, sed etiam sanguis ob tam fœtidi puris per eorum vasa, imo per ipsius vitæ fontem decursum, non admodum afficiantur, sed ex consequenti corpus universum, affecta facultate vitali? Fiat autem id tam velociter quam a natura fieri possit, haud unquam mihi aliter persuaserim, quam quòd impossibile sit, quin contactu affectisq; spiritibus id fieri queat. Nam quemadmodum videmus, si quis veloci quantumvis cursu feratur, ubi in putridum inciderit cadaver, quòd nullo sane pacto fieri posset, quin fœtor illi illico nares feriat, & spiritus ibi contentos inficiat, ita sane longe magis inspici posse spiritus vitales crediderim, qui a fœtidissimo illo pure fuerint contacti. Equidem mihi de hac re diligenter cogitanti nulla succurrit ratio, cujus auxilio cognoscere possem, cur id tam facile factu affirmaverit Gal. His accedit Galeni ipsius autoritas, quippe qui libro 1. Aphorismorum, Medicos quoscunque admonet, ne humores trahant vacuentq; per principes partes his verbis: Motus vero humorum noxii ad loca non accommoda sunt, quando vel aliquem habuerit sua apte natura principatum, & majus ex ipsis damnum est subsequuturum, quàm morbus, qui judicatur, expostulet, vel nullam habeant effluxionem. Exempli gratia ubi Epar humores infestant, quos oportet evacuari, duæ sunt accommodæ motiones. Prima per ventrem, & hujus ilia, quæ per alvum inferiorem: altera per vomitum melior existit. Secunda quæ per renes atq; vesicam. At motus qui ad pulmonem, thoracem & cor inclinat, bonus non est. Oportet itaq; medicum naturæ motum animadvertere, & siquidem idoneus fuerit, subministrare & adjuvare: sin autem contrarius ac noxius prohibere transferre atq; divertere oportet. Hæc ille. Quæ omnino affirmare videntur, nullo pacto expurgari posse vomicæ pulmonis pus per arterias illas & sinistrum cordis sinum absque manifesto mortis discrimine. Hoc autem cùm fortasse animadvertissent Paulus & Aetius, viderentque id non esse rationi consentaneum, nihil peculiare veenis, vel arteriis decernere ausi sunt, sed tantum scriptis posteritatis memoriæ reliquerunt, hujusmodi abscessus sursum erumpere, nonnunquam infra, atque ea, quæ inferius tendunt, partim in ventrem & intestinum transmitti, partim in vesicam per vasa quædam administrata. Quo fit ut facile existimem, hac in re (si tamen hoc liceat affirmare) aberrasse Galenum. Quamobrem non desunt etiam docti viri qui putent, quod si tamen

Argumenta contra Galeni sententiam.

vamen fiat hujusce puris ad vesicam transmissio, transmitti id ad venam sine pari, Græcis, ἄζυγον vel aliàs forte circa pulmones vel thoracem, & inde in venam cavam, renes & vesicam. Nam nonnunquam in sanguinem menstruum in uteri affectionibus ubi obstructa ea vasa fuerint, quibus sanguis ille expurgari debet, sursum ferri videmus per venam cavam, & deinde non per arterias, neq; sinistrum cordis sinum, sed (ut putamus) per venam sine pari, vel alias quascunq;, à quibus facile in pectus thoracemq; diffunditur, fieriq; inde, ut ita affecta mulieres cruentum emittant sputum: Ita videtur facile evenire posse ut eodem ductu pus ipsum deorsum feratur. Proinde non ita facile adducar ad credendum, posse pus per arterias illas & per cor ipsum transire, ut ipse apertissime censet Galenus, nisi tu, mihi doctissime Juli, qui Galeni genio pro tua voluntate uteris, doctissimus tuis argumentis ab hac me dimoveris sententia. Vale. Goritiæ.

Vomicæ pulmonis expurgationem ad vias urinæ fieri per venam sine pari.

JULIUS ALEXANDRINUS, PETRO Andreæ Matthiolo Medico.

Respondetur objectionibus & animadversionibus nonnullis in Galenum factis, in Epistolis præcedentibus.

Quoniam ita tibi videri video, Vir celeberrime, abstinebimus in posterum à nimiis illis, ac verbosis, quæ jamdiu antea inchoatam, ac nunc demum absolutam, minime omnium decere videantur amicitiam nostram, pollicitationibus: in id scil. futuro semper tempore intenti unum, ut quoties usus venerit aliquaq; sese aliquo tandem pacto mutuo juvandi præbuerit occasio, uno tantum verbo quid sit, quod fieri ac peragi à nobis velimus, inter nos significemus. Dioscoridem Gallici autoris illum, quem ad nos miseras, postridie Hieronymo à Sprincenstain Baron., nominis tui amantiss. legendum dedi: ipse tamen prius quam Proœmium illius autoris totum, ac capita præterea quædam delecta à me ad rem hanc antea percurrissem. In quibus honorificentiss. semper mentio tui fiat, usq; eo, ut ingenue passim fateatur autor libri accepta se uni prope tibi libenter referre omnia. quæcunq; tandem dici, aut excogitari ab eo potuerint, ad rem hanc apte & concinne. Hoc non opinor ignoras, si paulo magis gloriola, nescio cujus, essemus cupidi, quantum non solum tibi Autori operis tanti cessurum laudis esset, sed etiam mihi cujus tu nomen inscribendum curasti in parte clypei, quem Dioscoridi de tuo, tanquam Minervæ olim suæ opinor Phidias ille, affixeras. Cujus jam operis non solum Italiam pervasit fama absoluti, verum etiam Germaniam ipsam omnem peragravit, Gallias & Hispanias occupavit, atque haud scio an minime in hus tantum locus subsistens ulterius etiam sese propagaverit & ad Indos usque pervenerit, novasq; memoria nostra inventi orbis penetraverit regiones. Verum natura quadam & instituto, philosopho homini, cujusmodi tu esse in primis videris, non tam de hoc gloriandum esse censeo (quanquam & hoc quidem non prorsus dedeceat, si quis bene apud bonos omnes audiat) quod nominis tui apud gentes omnes & nationes fama vigeat, quam de eo lætandum magnopere, quod propagatus in universos ita ex rerum tuarum animadversione hac, usus fructuosiss. omnibus futurus sit, uti jam tibi homini, ut dixi, à natura ad philosophiam facto satis hoc futurum superq; sit, si te tua benefacti hujusce, tui quod mox atque olim in universum genus humanum redundaturum sit, conscientia, consolere. Atq; hæc ita se habent.

Quòd autem nodos mihi offers explicandos quosdam in Gal. libris quamvis sciam hoc idem præstari à te ipso melius posse, non subterfugiam tamen hoc quicquid id est amicè injunctum à te mihi laboris, ut si sententia de re hac nostræ forte conveniant, certior quædam opinioni meæ nostræ acquiratur fides: sin minus, at ansa tamen ex hoc suborta veritatis appareat aliqua, quam tenere possimus. Ac primum de Macere, video à Galeno libris de simpl. medic. facult. Corticem id esse statui ex India allatum, in quo exiccandi & adstringendi vis insit insignis, ac pauca præterea caliditas quædam, & tenuitas acrimoniaq; exigua, quæ aromata referat, notetur, breviterq; in quo nihil effatu dignum reperiatur, quod ad calorem vel frigus attineat. Atqui in lib. de comp. Med. per locos sexto, dissonant Autoris ejusdem dicta de hoc, quo loco Macer. idq; verbis minime obscuris, egregie excalfacere & adstringere dicitur. Non consugiam eo nunc, ut dicam (quod affirmare tamen possim) hosce de comp. per loca libros, inter omnes à se postremo factos reponi à Gal. sicuti de simpl. med. facult. præsertim vero operis partem eam, quæ tractatum de lapidibus præcedat, multo ante tempore ab Autore eodem prodiisse, qua temporis intercapedine haud sane exigua verisimilimum sit, potuisse diligentiore quadam, ut in rerum sæpe harum examinatione evenit, observatione alia quadam reperiri cortex is facultate præditus à Gal. quam visus ei antea fuisset: imo non alia, diversa nimirum, ac contraria: sed quod tam multo antea modice se acre ac calidum gustanti obtulisset, idem postea majori insignitum caliditate repræsentaretur. Quod cum frequenter in aliis contingere omnibus possit, quæcunque obviæ eundem sæpe referre gustum experimur, tum vero longe minus futurum mirum sit, si in re exotica idem contingat, ut ab evanida, ac jam marcescente aliter, atque aliter a vigente adhuc, vires suas integras obtinente affici gustus queat. Atque id sicuti paulo ante dicebam, non diversimodè prorsus, sed cum utrobique calfaciendi vim quandam notare possumus, hic tamen, quam ibi efficacem eam interdum esse magis deprehendamus, posteriorq; ita Galeni verba non destruentis prorsus priorem sententiam sint, sed addentis potius, eamque ipsam tanquam in melius promoventis: a qua ego sententia non sane recederem, si qua modo posterior in re in loco facta prioris fuisset mentio a Galeno. Eadem hac de causa dicendum nobis non fuerit diversi, ac varii diversis his in locis, meminisse Maceris autorem eundem. Neque enim facile silentio præteritum hoc à Galeno fuisset, præter id quod iisdem prope utitur utrobique locorum, quibus nobis rem ipsam notis prorsus suis implicet verbis, ut eundem omnino esse appareat. An vero antiquorum, ac nostri temporis Macer eadem, aut diversa habendares sit, quærendum. Non diversam esse omnino videri non immerito possit, quod in nostro, non secus atque in veterum illo caliditas adstringendique & exiccandi vis, & aromaticum præterea haud obscure quiddam inesse omnino apparet, corticisque idem speciem refert, imo prorsus cortex ipse est quidam. Eo igitur hac in re devenio, ut considerem affectum, de quo sexto de compos. per locos libr. à Galeno mentio fit. Phlegmonem esse in scirrhum jam abeuntem, quam non nisi frigidi, crassique humores quidam procreare soliti sunt. Video igitur à Galeno libro de Simpl. Medic. facult. Maceri vim tribui valenter in primis exiccandi, quod si præstare potest, ut frigidos id genus humores siccando dissipet, idem non immerito videatur dici posse excalfacere: si non primo ac per se, at secundario, & ex accidenti, nimirum exiccandi vi sua, dum frigiditatem humo-

Responsio ad contradictionem Galeni de Macero.

humorum eam omnem aufert. Sic quidem, ut quod prius Galenus in libro de Simpl. medic. facultatibus dixerat ἱκανῶς ξηραίνει καὶ τυφει, retuleritt in libro de comp. medicament. per loca, ἐκανῶς θερμαίνων καὶ τύφων. Ac quoniam loco ξηραίνει θερμαίνων reponit, idem voluisse ac effectum omnino eundum notasse videatur, diversa quamvis id ratione fieret, prope ut illud θερμαίνων pro ξηραίνων accipiendum sit. Reliqua enim omnia eadem de re verba sunt, hoc uno dempto, ut si rejicere dissensionis causam in librarios velimus, facere id haud ulla omnino absque causa non prorsus immerito possimus, contenderemusq; hoc pacto eorum culpa in sedem prioris ξηραίνων irrepsisse posterius θερμαίνων. Quid est enim quamobrem iisdem prope utrobique ad rem hanc verbis uteretur, in hoc autem uno dissideret? alioqui longe quoque verisimilius cum sit, cum insigni adstringendi vi insignem illam exiccandi potius quam calefaciendi consistere facultatem posse. Quòd si θερμαίνων scriptum omnino sit, hoc scimus, nempe egregie calidum, exiccare egregie quoque solere, quemadmodum exiccans, sicuti prius dicebam, calfacere ex accidenti, & quidem non tenuiter, siquidem humores quos siccando dissoluit, frigidi valde fuerint. Neq; tamen interea pro magna habenda controversia illa sit ac dissensio, in qua res eadem calida semper esse pronunciatur, plus licet aliquando, minusq; aperta, & ex professo dictorum repugnantia esset, si quod prius statuisset frigidum, calidum postea vehementer esse assereret. Nunc cum calidum primo, sed non magnopere, secundo vero magnopere calidum posuerit, idq; interjecto annorum plus viginti spacio, videri cuipiam posterius diversum potius quam adversans aut repugnans priori, dictum non injuria possit.

Responsio ad factas de hordeo objectiones.

Jam de hordeo facilior est explicatio: ut enim frigidum id alibi semper statuerit Galenus, quarto autem Therap. Meth. libro, Cataplasma ex hordeo inter calefacientia & humectantia numerarit, in eam partem accipiendum dictum hoc fuerit, uti Cataplasma ex hordei farina, idem, quod reliqua pus moventia cuncta faciunt, præstare existimemus. Quæ cùm emplastica esse conveniat, sic meatuum cutaneorum obturatione calorem nativum detinent, ut hac de causa, quoniam quidem calorem hunc, rem calidam humidamq; adaugent, calefacere, & humectum reddere dicantur. Plus prope in eo ineſſe controversiæ videri cuipiam non immerito queat, quod quum ex quarto Meth. ex suppurantibus hordeum fecisset: idem deinceps quinto de simpl Medic. facult. libro ex horum ipsorum numero delet addita etiam ratione, quod abstergentis ineſſe illi plus facultatis appareat, quàm suppurantibus conveniat. Verum hoc de simplici, ac per se. De composito illud intelligendum, ut, licet non sane multum à suppurantium temperamento recedit, haberi tamen hujusmodi non nisi addito hydrelæo possit. Neq; tamen invenias quarto Meth. ea quidem in parte libri privatim nominatim q; factam fuisse à Galeno hordei mentionem ullam: in hunc quidem modum scribit, καὶ τοινυν καὶ τὰ διὰ τῆς ὠμηλύσεως καταπλάσματα. Quod Interpres vertit: Ideoque ea Cataplasmata, quæ ex hordei farina componuntur: quam recte, haud ausim affirmare. Nec ignoro alibi à Galeno acceptum fuisse ὠμήλυσιν pro farina hordei, ut 14. Meth. quum ὠμηλύσεως prius meminisset, subdit postea ὀνομάζω δὲ ὅτω τὸ κριθινον ἄλευρον, ita voco hordei farinam. Idemque prope 3. de compos. medicamentorum, κατὰ χρόιν protulit, quod non sic tamen perpetuum habendum fuerit, ut non accommodari alterius alicujus generis farinæ vox eadem ab autore eodem soleat, ut ex secundo colligi potest de comp. medic. per loca lib. cap. de Cephal. Κριθινη ὠμηλύσει, hordeacea inquit ὠμῇ λύσει, quasi alia quoque quam hordeacea reperiatur: & quarto ejusdem operis lib. quo loco medicamentorum Archigenis meminit itidem, ἢ ὠμῇ λύσει κριθίνῃ ἢ πυελῃ, id est, hordeacea vel triticea. atque itidem sexto inter Archigenis ejusdem medicamenta ad Gargareonas. Καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπιθετέον τῷ δὲ κριθίνῳ ἀλεύρου ἢ διὰ λινοσπερμε ἢ τηλεως, id est, imponendumque ὠμὴν λύσιν quæ ex hordei, vel lini seminis, vel fœnograci farina componitur. Quod si igitur non unicum idemq; ubiq; ὠμῆς λύσεως significatum esse manifesto apparet, viderit interpres, qui ὠμὴν λύσιν hordei statim farinam interpretatus est, quam recte factum ab eo hoc fuerit: uti jam siquidem vera sunt, quæ diximus, ac quarto Methodi, ubi nulla hordei mentio, ac suppurantia tractantur, pro ὠμῇ λύσει triticeam, ut quæ dubio procul suppurans sit & habeatur, accipere convenientius, quam hordeaceam farinam liceat, nulla omnino futura in Galeno ita dictis controversia sit, & ut cataplasma inibi tamen ex hordei farina intelligatur, calidum id, humidumq; illo quo antea diximus modo caloris videlicet innati adauctione, intelligatur, non unius quidem hordei ratione sed hydrelæi, quod vel in primis nominandum ὠμὴν λυσιν sit. Sic enim ait Autor lib. qui introductorius sive Medicus inscribitur, Τῶν δὲ καταπλασμάτων τὰ μὲν διὰ μόνης μέλιτος καὶ ἐλαίου παρασκευάζεται καὶ καλεῖται μαλακτικά, τὰ δὲ διὰ ὑδρελαίου, ἅπερ ονομάζουσιν ὠμὴν λύσιν id est, Cataplasmatum alia ex solo melle & oleo præparantur, nominanturq; malactica, alia vero ex hydrelæo, aqua nimirum & oleo, quam ὠμὴν λύσιν vocant. Apparet jam hinc ὠμῆς λύσεως compositionem hydrelæi potius esse, quàm farinæ additamenti, quæ, sicuti dictum fuit ut hordeacea quoque interdum sit, olei in primis & aquæ additione nanciscitur temperamentum id queat esse ut ex pus moventibus medicamentum unum quoddam possit. Atque hæc credere omnia magis possimus, si dictorum a Galeno de hordeo meminerimus, quibus immutari ejus aliquando temperamentum, & ex sicco humidum reddi aperte pronunciet. Idque intro etiam pro cibo assumpti. Ita namque, ait, libro de alimentis primo capite de hordeo. ὁλέπυρος μὲν ὑπ θερμαίνοντι τὸ σῶμα κατ' ὀλίγα τρόπον σπευαστικὸς, ὑγραίνοντι ἢ καὶ ξηραίνοντι διὰ φύσεως σπευασθέντα, τὸ μὲν γὰρ ἄλφιτον ἐκ τῆς φρυγέισης ἀληθῶς γενόμενον ἐναργῶς φαίνεται ξηραῖνον, ἡ πτισάνη δ' ὑγραίνει ὅταν γ' ὡς προσήκει, σπευασθῇ. quod est: Nullatenus ergo quocunq; modo paretur hordeum calefacit, humectat autem & exiccat pro modorum diversitate, quibus præparatus. Etenim farina, quæ ex tosto hordeo fit, manifesto exiccare videtur. At ptisana, si pro eo ac convenit præparetur, humectat, quæ de hordeo, ut in alimentum tantummodo cedit. accipi cuncta debent: Ejusmodi namque nunquam quidem excalfecerit. At extrinsecus admotum cum hydrelæo, quomodo dici calidum, atque humidum possit, nativum ipsum calorem conservando, superius ostendimus. Concesso etiam quod dicta quarto Method. ὠμὴ λύσις illa pro hordei farina habeatur. Id quod tamen non usque adeo firmum, certumq; esse dictis antea de causis apparet. Obiter illud dicendum hoc loco occurrit, sententiam nostram, quam olim de vini temperamento sicco, humidoque memini me protulisse, Galenicis scriptis, de hordeo hisce veluti asseverari certius etiamnum posse. Etenim si hordeum, quod siccum per se habeatur, commode præparatum, hoc est, plurimum inter elixandum cum intumuerit, deinde lentiore igne ad cremorem quendam longiuscule deductum, sic humectans reddi valet, quid est quamobrem existimare non possimus vini quoq; siccitatem, quæ naturalis illi sit, addita aqua attemperari, deduciq; ad humiditatem posse, ut sicuti siccando prius fuerat, nunc idem humectando sit, præsertim cum tam facilis ac prompta rerum inter se harum mistura sit, ut non magno negotio alterutrius cõmunicari alteri natura, atq; adeo vinci ea paulo liberaliore alterius additione possit.

Ωμηλύσεως varia significata.

Non

Non autem facile memini incidisse me in loca Galeni aliqua, in quibus vinum humidum statuat, non autem indidem semper certissima quadam duci conjectura quando de potu, alimentoque vini intelligenda dicta ea esse: ideoque pro diluto semper tunc accipiendum. Quo tutius igitur, probatumque sit frequentissimum usitatissimumque diluendi bene vini veteribus semper morem fuisse. Quæ si vera esse contendimus, ac siccitas solius, ac per se perpetuo intelligenda est, humiditas autem aqua admista, dictaque autoris de hoc aptissime sempertanquam applicari sensui quæque suo possunt, nulla hac quidem in re dissensio, discordia nulla fuerit, sicuti nec in hordeo, quod varia quadam ratione, merito modo siccum, modo humidum dicatur, frustraque hoc pacto tot ac tanta, a tot ac tantis susceptæ de rebus his altercationes fuerint, quas diluere unica hac ex re veritate, ipsa (ut mihi quidem videtur) annotatione liceat. Venio ad id, in quo non tam Galenus culpari videatur, quod minime cohærentia sibi protulerit, quam damnari, quod impossibilia, quæque ut fieri queant, rationi omni, ut videri unicuique possit, reclament, scripserit. Ea sunt dicta sexto de locis affec. lib. quo loco thorace & pulmonibus contenta, quanquam raro at interdum tamen per alvum sicuti quæ subtransverso septo sunt, per urinas purgari solere dixit, atque ita pulmonis aliquando abscessum per urinam, thoracis vero per intestina & alvum purgatum visum à se testari ipse non dubitaverit. Quod non usque adeo videri mirum debeat, quum haud difficulter, sicut ipse ait, lævus pulmonis arteria, quod puris in seipsam recipit ex abrupto abscessu, id in sinistrum cordis ventriculum deferre possit, unde in magnam arteriam incidens, pus per renes in vesicam transiens deferatur. Quod quemadmodum ex vena cava, sic ex magna quoque arteria ramosæ quædam propagines in renes tendant. Cui igitur non videatur admiratione maxima dignum (ais tu) purulentam id genus materiam ac corruptam, præternaturalemque saniem naturæ nostræ insensam, non solum arterias ipsas, quibus spiritus continentur vitales, omnium maxime rerum sibi adversantium noxam præsentientes: sed etiam sinistrum illum cordis ventriculum occupare posse, quo loco sanguis soluminodo spirituosus quidam consistere soleat, ut, si pervenire eò delatum pus concedamus, necessarium sit cùm spiritus eò in primis inficiin quibus vita, tum vero horrenda inde quædam symptomata sequi, cum tantum non quotidie in curationibus ipsis videamus impetentes cor ipsum, sumidos quosdam vapores ac malignos, cordis tremorem, syncopen, frigidosque sudores, ac horrenda quæque inferre symptomata. Jam si ex aeris corruptione infectis spiritibus febres oriuntur pestilentes, unde multa sæpe hominum millia pereant, quid censemus futurum, decumbente eo putrida aliqua, ac fœtida materia, non infectum statim tri spiritus ac sanguinem? cordisque vires, corpusq; una totum correptum affici credemus? His adductus rationibus inconsideratæ cujusdam oscitantiæ prope damnas Galenum, nec inire rationem ullam te posse ais, quomodo venire in mentem Galeno potuerit ut ista scriberet: maxime autem quod repugnantia his ipsis scripsisse videri possit non immerito, ut sectione Aphorismorum 1. Aphor. 21. Qua parte cavendum nobis esse admonet, ne per principales corporis partes evacuatione unquam ducantur humores. Eadem culpa notas Avicennam, quod idem sensisse visus sit. Paulum, & Aetium eximis, quod diversa: Ad extremum rejecta Galeni, ipse tuam de tuo affers super re hac sententiam, ut facti tamen ratio, quod fieri interdum videamus, servetur: ais quoque videri tibi transmissionem puris hanc per venam potius sine pari fieri, per quam in venam cavam delatum, pervenire tandem ad vesicam possit, non secus ac in menstruorum suppressione videmus aliquando, ductibus eisdem sursum actum sanguinem sputo tandem rejici. Atque hæc fere argumenta sunt, ni fallor tua, quibus Galenicus de re hac dictis fidem vehementer sane abrogas. Verum si diligenter nobiscum perpendentes reputaverimus, animadvertere licebit longe aliud esse, quum quid naturaliter, atque quum præternaturaliter fit, cum à facultate quadam, atque quum ab affectu, cùm pars valet, atque cum imbecillis est, cum expellitur noxa atque cum recipitur. Contrarium enim inter se rerum harum, diversam quoque ac contrariam esse rationem oportet. Nihil igitur eorum quæ ante attulimus ad dejicienda m Galeni sententiam fuerit, in quo non affectum, imbecille, ac veluti victum esse cor ipsum necessum sit. In syncope enim, ac tremore cordis, & hujusmodi, quis non imbecillitatem cordis videat? Non enim contingere aliter ista possunt. Eodem pacto inspiratione attractus aer pestilens, si cor, vicinasque cordi partes male affectas, ac putredini expositas offenderet, noxam intulerit, aliter vero nequaquam: non injuria, succumbit enim hujusmodi impetenti nocumento cor, viribusque suis defectum afficitur. Contra vero quoties expultrice facultate sua validum utitur, longe à se venientem semper noxam expellit, atque ut aliunde aliquando transmissam admittat, non ut retineat, admittit, sed ut propellat, quasique per transennam, & in transitu actam ejiciat. Quod tunc fiat quoque, cum pulmonis abscessus disruptus, eam sibi forte invenit viam, ut per levem arteriam ab expultrice vi actus, tanquam fugiens sinistrum quoque cordis ventriculum perstringat. Quo tempore verisimile est, robore suo constans cor, spiritibusque una præditum validis, cum aliis unà insurgere ad rei noxiæ celerrimam quandam expulsionem, uti jam robusta quidem pars ea non sane admodum adfici debeat, dum integra facultatem suam obtinet, qua materiam quantumvis fœtidam ac corruptam, de sedibus suis extarbatam pellit. Solere autem expultricem vim ex minima quaque occasione per quascunque corporis partes humores quoscunque actos propellere, autorem habemus Hippocratem ipsum. Hippocratique una subscribentem Galenum. πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἕλκειν φαίνεται, καὶ πάντι μεταδιδόναι, καὶ μίαν πάντων εἶναι σύῤῥοιαν καὶ σύμπνοιαν καθάπερ καὶ ταῦθ' ὁ θαυμασιώτατος Ἱπποκράτης εἶπεν. *Id est, Videtur enim unumquodque ex uno quoque trahere, atque ad unum quodq; transmittere, unamque habere omnium conspirationem & confluxum, sicuti hoc quoque ipsum admirabilis maxime Hippocrates dixit. Hac ratione videmus ex ambitu totius corporis per singulas corporis partes ducto trahi humores malos, atque etiam malignos sæpe ad ventriculum, & intestina, rursus ex præcordiis sæpe ipsis in extimam cutis superficiem expulsos verti, quoties morbum faciens materia sæpenumero omnium pessima, cujusmodi quidem pestilentium febrium fuerit, expultrice facultate protrusa, particulas tunc omnes permeans in ambitũ diffunditur. in Hippocrates igitur est, qui primus partium omnium inter se consensum ac conspirationem quandam invexit quam videri possit sequutus Galenus, dum puris transmissionem per loca cordis fieri posse asseruit. Quæ siquidem robustæ partes eæ sint, vires que ac facultates obtineant suas propellendis noxis validas, verisimilimum est, transcursum eas ferre posse materiæ tantula temporis mora per eas abacctam quandam, tum quæ non prorsus naturæ vires effugerit, atque ideo quæ minus esse eidem adversa queat. Quod si tunc temporis imbecillum cor sit, viribusq; defectum suis, nec celeriter propterea depellere à se noxam*

Responsio ad quæstionem de expurgatione vomicæ pulmonis.

eam valeat, non negaverim ea casu, quibus abscessus ad cordis sedes eas tetenderit, hosce Syncopen, multaq; praterea incurrere symptomata alia posse, atq; adeo mortem quoq; ipsam fortasse quandoq; obire. Tanta enim esse potest redundantis eo saniei vis ac copia, inde ut veluti suffocatus perire ager queat. Nam alioqui nisi copiosa exuberet, non crediderim facilè moriturum, cujus robur tam potens fuerit, ut immutandæ in meliorem materiæ noxiæ, conficiendoq; inde puri satis esse potuerit. Neq; Galeno tamen adversantur ista, qui eo loci, sexto nimirum de locis affectis, nil aliud quam dilationem puris per locaea contigere posse affirmavit: subsequatur autem nec ne symptomata, nihil quicquam pronunciarit. In quo igitur quæso reprehendere Galenum possimus, qui rem quæ fieri possit narravit, rem verò ipsam aliquando insequentia non attulit: Neq; enim necessarium semper hoc facere est, ut qui pus per sinistrum cordis ventriculum transire, atq; ita in vesicam deferri aliquando posse dixerit, idem is, nisi tunc solere hoc ipsum gravia quandoq; insequi mala addat, damnandus propterea non sit: Non enim rem attingit hoc, quæ explicata satis esse videri potest, si delatio ea puris notetur tantum ea quidem in parte, in qua nihil quàm hoc ostensum aliud volebat Galenus. Concesserim igitur rem hanc, symptomata ea sequi interdum: num ideo culpabimus Galenum? quod id quòd fiat scripserit, accidentia autem aliquando non scripserit? aut num affectus quidam cordis, quum de his scilicet institutus solùm sermo est, non rectè numerabuntur? quos nihilominus sequi plerumq; syncope consueverit, etiamsi nullam syncopes mentionem faciamus. Scimus obstructionem arteriarum vicinarum cordi, syncopen facere: sæpe de arteriarum earum obstructionibus loquimur aut scribimus: quoties hoc ipsum videlicet tantum agimus, de syncope verbum nullum: an ideo falsa nos dixisse cavillabitur aliquis? Sic Galeno quum derivatio tantum puris illa significanda eo in loco esset, nihil præterea, non fuerant necessario adnectenda symptomata, quæ insequi interdum derivationem illam consueverint. Quid itaq; fuerit quod queramur de Galeno? Nunquid falsa ipsum dixisse dicemus quod per cordis loca abire in vesicam pus existimavit? at εὐῤῥοιαν hoc, & εὐπνοιαν Hippocraticam illam admittere docuimus, exemploq; firmavimus maxime sæpè malignorum humorum ultro citroq; per corporis particulas omnes permeantium, & modo se foras ex præcordiis ad extimas corporis partes protrudentium, modo eisdem prorsus vis, sed discessu in contrarium facto, interius actorum, idq; in omnes prorsus partes παῦ, ut inquiunt, ἐκ παντὸς, & rursus ἐκ παντὸς εἰς τὸ παῦ φέρεσθαι, tertio de nat. facult. lib. nulla ut inde eximi prorsus pars videatur: Sed enim dices, non addidit malorum quorundam symptomatum sequelam. Primum non erat necessum hoc facere aliud agenti, remq; solùm ipsam ut contigit narranti: Deinde non semper successerint symptomata ejusmodi, sed quo casu tantum invalidum imbecillumq; fuerit cor, spiritusq; vitales exiles, quemadmodum non quoscunq; corripi animi defectu videmus, etiam ut in corpore causa subsit, quæ facere hoc valeat. Fortis namq; virtus, quod dici solet, multo maximis nocumentis resistit. Ne miremur igitur Galenum ista dixisse, quæ, quemodo contingere possint, ratio extet. Nec valere existimemus, transmissionem eam ad loca ea puris sequuntur aliquando symptomata quædam: ergo transmissio ea non fit. Fieri autem non difficulter interdum sanè posse absq; quod vel pareat, vel gravissimis quibusdam symptomatis corripiatur æger, aperte, ni fallor, docuimus, ac proinde minimè contraria sibi attulisse credamus 21. Aphor. lib. 1. Quorum si recta examinetur ratio, confirmandæ potius Galenicæ hujuscemodi sententiæ causa adduci debeant, tantum abest ut destruant. Nihil enim aliud persuadere nobis nititur ibi, quam ut loca quæramus per quæ commodius semper, ac tutius duci evacuandus humor queat: inspiciat q; semper artifex, monet, impetum ita humorum à natura factum, ut convenienter promoveamus, contrarium verò cohibeamus, aut alio avertamus, atq; hæc sunt aphoris. libri dicta, At in de loc, affectis: solere inquit, interdum fieri, quanquam rarenter, ut materia ex pulmone in cor feratur. Οὐ μὴν ἔωθεν ὅτω συμβαινειν ὡς τὸ πολὺ φθανόυσης τῆς μεταλήψεως εἰς τὰς τραχείας ἀρτηρίας γινεσθαι. Atqui ait, plurimum non ita contingere consuevit, facta prius in asperas arterias transmissione, ut cùm hanc minus naturæ usitatam esse dicat, proinde minus esse quoq; intelligamus commodam, nisi tamen affatim confertimq; transmissio illa ad tracheam fiat, in quo periculum suffocationis insit. Idem prorsus: quod in Aphor. dixerat consuesse naturam, modo convenienter, modo contrarie hoc facere. Neq; usquam reperietur Galenus eo quidem in loco evacuationem hanc aliis prætulisse, sed solere, raro licet, à natura fieri, dixisse: videlicet, ut quum potiorem non invenit, hanc tamen ipsam tanquam secundo loco ad exonerandum se quærat. In Aphor. autem nihil aliud, quàm medicum admonet, caveat diligenter, ne per loca inconvenientia ducat, quod nos quoq; præceptum sequuti, quoties evacuandum nobis contentum pulmone pus esset, si quam moliri nobis aliam commodam magis liceret, non utiq; ad loca deduceremus paulò robiliora, quod idem à natura quoq; fiat, ut non, nisi quum aliter aliqua tandem de causa non potest, puris eo ab ea materia transmittatur. Nihil igitur controversiæ in his, repugnantiæ nihil. Nec dissentire mihi quidem videntur ab his Paulus & Aetius (nam de Avicenna ne tu quidem ambigis) illud enim quòd utriq; verbu prope iisdem quibus Galenus ad hæc usi, per vasa quædam id fieri dixerint, quid aliud, quam monstratæ à Galeno viæ illæ (nisi verò aliquid nobis fingamus) esse possit, fateor me non videre. Addis ad extremum quum Galenicam super hoc sententiam refutasse tibi viderere acute in primis excogitatam de tuo communiq; tibi cum quibusdam aliis crediq;: siquidem transmissio tandem hæc fieri à pulmonibus ad vesicam debeat, per venam id solam fieri posse ἄξυγον quam vocant, id est, sine pari. Unde per venam cavam in vesicam tandem derivetur, non dissimiliter atq; quamvis motu in contrarium facto sanguinem menstruum videmus, cum impeditas naturaliter delegatas sibi vias invenit, retrocessione per venam cavam ad venam sine pari deferri, pectusq; ipsum ingredi, atq; ita sanguinis sputum efficere. Mihi autem (siquidem ingenue quod sentio dicendum est) longè difficilior hæc esse, quam Galenica illa ratio modusq; videtur. Quum enim de pulmonis abscessu disputetur, nemini dubium esse potest, multò magis facilem habendum esse materiæ illius transitum in asperas, leveisve arterias, quam quod pectoris primum cavitatem de pulmone emissa, empyemaq; potius ita faciens, occupet, aliter enim non potest: Deinde venæ sine pari exiguis magis osculis sese insinuet. Tum quod de sanguine menstruo dicitur, suspectum mihi valde est, ut fieri rectè queat. Non enim video quomodo egressus (quod ipse dicis) venam sine pari sanguis, in cavitatemq; pectoris ingressus non sævissima quædam inferre symptomata debeat. Non enim ignoras, quacunq; in corporis parte, præsertim verò si thoracis cavitas ea esset, extra vasa contineatur sanguis, quantopere verendos affectus faciat: quod nihilominus evenire his casib. non experimur præter id quod, ut sputo educeretur contentus ita illa in parte sanguis, necessario prius intra pulmones eum assumi opus esset, ut per sputum deinde ita prodiret. Quanto igitur minore negotio existimandũ nobis est menstruum sanguinem per venã cavã apertis continuisq; quibusdã viis in tracheã delatũ sputo tandem ejici? Atq; hæc sunt vir doctiß., quæ si probaris, mihi quoq; probabuntur, sin minus, sequemur alia. Et quoniam

niam superest forte nunc satis adhuc mihi adscribendum temporis, significasq; doctissimum quemq; Patavinorum medicorum, quos ego praeceptorum meorum semper loco habeo, non dubitare de Theriaca ad Pisonem libro, Galeni, esse (ut ita dicam) ipsissimum, quamobrem ego contrarium sentiens, ad te scripserim: rogo, legere ne graveris, licet paucula quaedam de re hac scripta alibi à me sint. Primum dico libri dictionem illius, longissime semper mihi distare visam ab ea, qua Galenus in operibus suis utitur. Hujusce ego rei fidem facere certiorem non possum, quam si per se eruditi, quos ego longe meipso melius hoc ipsum animadversuros sperarem, collatis inter se lectionibus diversis, exactè inprimis in hac inquirerent, insignem quandam deprehensuri vocum ac figurarum diversitatem, maximeq; elocutionis formulas, periodos varias, fluxumq; nimis, ac solutum dicendi genus. Vox ἐντόδιx dubitandi primum mihi ansam dedit, qua Aristoteles & Dioscorides utuntur: Galenus (quod sciam) nunquam nisi cùm aliena forte recitat. Ait ἐξθέως μὲν φιλιποῖς ἐνεῖδες τοῖς ὄμμασιν, i. e. Confestim amatoriis inspexisti oculis. Periodus profecto nimis pro Galeno mollis. Mitto enim illud ὄμμασι pro ὀφθαλμοῖς, verbum Poeticum prorsus, & prope dixerim ampullatum, quibus non temere usum Galenum reperias. Dum Pisonis filii historiam narrat, quàm se pro adulatore gerit autor ille? quod Galenus semper cavit. Divinum sæpissime appellat Platonem, Galenus sapientissimum quo loco appellaverit, non succurrit, quod autor is facit. Idem Imperatorem Marcum divinum nominat, non temere invenias Galenum Marcum, aut Trajanum, aut Adrianum, aut Commodum, aut Neronem, aut Severum, aut Antoninum divinos vocasse, ut qui Cæsares, quoties illorum mentio incidit, nominibus tantum suis appellet sic simpliciter. Deinde quod persuadere omnium maxime possit, temporum ratio non quadrat. Scriptum namq; fuisse apparet ad Pisonem librum Romæ duobus imperantibus Cæsaribus atq; ibidem rursus Imperatoris Marci, qui cum Vero aliquandiu imperavit, ut demortui jam mentio fit. Constat autem quamdiu Romæ vixit Galenus, nullos duos simul regnasse Imperatores, præter Marcum & Verum, à quibus ad Maximinorum usque & Gordianorum tempora soli imperarunt, Commodus, Pertinax, Julianus, Severus, Caracalla, Macrinus, Heliogabalus, Alexander: quanquam Macrinum regnasse faciunt cum filio annum aut eo paulo plus. Quæ si vera sunt, certisq; argumentis colligi potest post Severum Romæ non vixisse Galenum: post quem demum Macrini, Maximini, & Gordiani non soli imperarunt: liber autem (ut diximus) is plurium simul Imperatorum meminit: necessario convincitur, Galenum ipsum libri autorem haberi neutiquam posse: qui sub Imperatoribus duobus Marco & Vero Romæ tantum fuerit, quos ipsos ad Pisonem liber mortuos jam faciat. Fuisse autem Severi temporibus Romæ Galenum vel illud argumento esse potest unum, quòd Severi jussu in Theriacæ compositione, coactus fuerit Cinnamomum ex Adriani apotheca sumere, idq; Romæ priusquam secundo peregrinaretur. Post quod deinde tempus, cum in patriam reversus alteram jam peregrinationem peregisset, tertio non rediit: non enim tertio peregrinatus est. Composuit autem librum de Antidotis in patria, vivente etiamnum Severo, vixitq; postea domi semper suæ, ut nullo tandem pacto composuisse librum ad Pisonem potuerit, qui Romæ post Severi omnino tempora factus compositusq; fuerit. Idem porro manifestius adhuc faciet lectio pergenti. Videbit præterita pro aoristis, modo minime quidem Galeno usitato, τεθνύμκκ τε ἐχνολόγηται: animadvertet adulationis genus à Galeno summopere obhorrens: historiam fabulæ simillimam de serpentium in Romanorum exercitum projectione, de Cleopatra, de hujus ipsius ancillarum nominibus, de Augusto, de Polyxena, de Mithridate, de Pompeio inaniter relatæ quædam. ὧμεν εἰλότες, φυμκτων σκορδιστικὸν, φυτοτίμοις λόγοις, προυκλπότερον ἀειπλοκὰς, φαντασίκς, σύγκρισις, pro ἕξις, τετραπλοῦντων. vocabula sunt, quæ omnium minime Galeni moneta percussa videri possint. Quoties quidem de suo ea profert, non alienis utitur. Illud vero quomodo credamus Galenum admissurum fuisse, ut puello illi Theriaca ad pernitiem daretur? Hoc atq; hujusmodi præterea quædam, præcipue vero genus dicendi, longe à Galeno diversum, fidem cujus facere possunt à Galeni officina removendum esse librum hunc. Ac vide quo progrediar: ego ne ad Pamphilianum quidem libellum, Galeni esse credo opus, eandem ob causam, neq; tamen tam me Aristarchum de rebus his facio, ut ad versuum duorum inspectionem, sicuti in sandalario ille olim, profitear Galeni me posse hanc illamve esse aut non esse dictionem affirmare. Verum, quod initio dixi, sperarem ego eruditos idem, quàm me certius animadversuros, modo animum intenderent, ut quod ego primus fortasse hoc deprehenderim, non id perspicaciæ, aut eruditioni tribuendum alicui sit, sed animadversioni potius cuidam tantummodo, verborumq; inspectioni paulo magis diligenti. In qua diutius hærere docti haud ita libenter soleant, studio majora semper quædam spretis interea, quæ illis ita videantur, minutiis his, consectandi. Vale.

Liber de Theriaca ad Pisonem ostenditur nothus.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS MEDICUS,
Josepho Salandio. Medico,
S. P. D.

Scribitur de Metallicis quibusdam medicamentis, de Hyacintho flore, de Alica, Farre, Tragorigano & Paliuro.

Decimum calend. Septembris redditæ mihi sunt literæ tuæ, quibus prioribus meis respondebas. Sum autem in maximopere delectatus, cùm à viro Medicæ facultatis studiosissimo emanarint, cujus per commode nunc fruor amicitia, quinetiam cùm à viro, quem & plurimi laudant, & cui mea scripta non parum probari intelligam. Nametsi non desint alii docti viri qui quotidie ad me scribentes illud idem faciunt: habeo tamen tibi gratiam quòd eorum sententiam tot laudibus mihi probes. Cùm autem ad me scribas de metallis & metallorum fornacibus, in quibus hisce diebus nuper elapsis fuisse ais una cum Baptista Balistomyropola, qui apud Croatas agit, velim quidem meam concessisse fortunam, ut & jam me comite hoc idem evenisset. Quandoquidem (ut Galenus inquit lib. 7. & octavo de compositione medic. secundum locos) nemo in simpl. cognitione se peritum evadere confidere potest assidua tantum librorum lectione, etsi eos quidem gravissimi conscripserunt authores: nisi sæpius ad visenda stirpium & metallorum genera se contulerit, & à præceptore diu in materia medica exercitato, digiti demonstratione prius fuerit edoctus ac oculorum sensu, gustatuq; omnia diligenter omni ex parte expenderit. Quod cùm ipse etiam aliter consequi nequiret, in Cyprum, Syriam, Lemnum, aliasq; loca navigavit, ut oculis propriis fossitia quæq;, & quæ in fornacibus perficiuntur, medicamenta inspiceret. Hac autem nolim à me esse dicta putes, quòd mihi persuadeam me adeo in metallica materia esse peritum, quasi sibi

Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorũ lectione.

si tibi nonnihil hujusce facultatis te docere potuissem, nec quod credam ea ipsa metalla mihi longe magis quàm tibi esse cognita, sed quod videam Balistum illum, quem tecum duxeras in iis censendis metallicis medicamentis, quæ à fornacibus, in quibus æs conflatur, se accepisse scribit, non parum à scopo aberrasse. Quandoquidem quamvis ea omnia à Dioscoride describantur, ac etiam à Galeno, non tamen illa mihi esse videntur, quæ ipse Balistus putat. Scribit enim quòd mittat ad me Cadmiam, Spodium atq; Pompholygem, cùm tamen repererim ex ipsius inscriptionibus, pro Cadmia Diphrygem missam esse, pro Spodio Cadmiam botritem subnigram, & pro Pompholyge Cadmiæ aliud genus, quod ex cinereo rufescit. Legitima Pompholyx est mihi ad manus, candidæ farinæ simillus, & admodum levis, quam ipsemet ab ærariis deraseram fornacibus, quæ iis in locis concrescit candidissimæ lanæ similis, ubi æris metallum igne flagrans vaporem extra fornacem impellit. Est etiam ad manus Spodium, quod circa imas hujusce loci reperitur partes, utpote ipsius Pompholygis pars gravior, & impurior. Quamobrem si una vobiscum fuissem, præter id, quod tua consuetudine ac doctrina fuissem maxime delectatus, Balistus ipse nonnihil fortasse doctior inde recessisset. Etenim non solum metallica hæc propriis nominibus appellassem, sed alia fortasse nonnulla digito (ut ajunt) ostendissem, nempe æris florem scoriamq;, quinetiam Cadmiam tum placitem, tum fossitiam, quæ omnia iis in locis reperiri facile crediderim. Atqui valde sum admiratus qui factum sit, ut is qui in iis conquirendis te præceptorem asciverit, ita rem omnem perverterit. Ad hæc habeo tibi gratiam, quod (ut fidum amicum decet) ita libere ad me scribas, tibi me aberrasse videri in Hyacinthi historia, cùm adolescentem Hyacinthum, non Aiacem, ut ipse scribo, in Hyacinthi florem permutatum putes. Quinetiam quòd de Zea dicocco agens, illam non declaraverim esse Far, quo nostrates in cibis utuntur. Cùm autem certo sciam, non aliam ob causam hæc abs te mihi scribi, quam ut meo honori, meisq; laboribus bene consultum velis, cupiasq; mea scripta omni prorsus erroris nota carere, nihil mihi verendum est, quin gavisurus sis, cùm in utraq; objectione, teipsum, non me quidem hallucinatum comperies. Proinde quemadmodum ego fraternas tuas objectiones candide ac syncere à te emanare video, ac etiam læto gratoq; animo suscipio, velim, ut eadem ratione meas admittas defensiones. Quæ tamen cùm fortasse tam placidæ esse nequeant, quin te oblivioſum ostendant, rogo ne ægre feras, si quomodo aberraveris, nunc tibi aperiam. Etenim id tantum efficiam, non ut te arguere velim, sed ut cognoscas me in altero non aberrasse, in altero non defecisse. Ut autem ad priorem tuam objectionem respondeam, in qua me aberrasse putas, quòd non recte scripserim Ajacem in florem Hyacinthum fuisse conversum, quod ea quæ de Ajacis cruore tradiderim, Ovidius de Hyacinthi adolescentis sanguine ab Apro interfecti posteritatis memoriæ commendaverit, scias velim, jam mihi sane manifeste constare, philosophiæ & medicinæ studia utpote nobiliora & fructuosiora adeo tuam occupasse mentem, ut hujusce fabulæ prorsus fueris oblitus: quemadmodum & mihi sæpenumero contigisse scio. Siquidem Ovid lib. 10. & 11. Metamorph. scribit, Ajacis sanguinem in eundem crevisse florem, in quem Hyacinthus se permutavit. Quo factum est, ut Apollo cujus disconeca-tus est Hyacinthus, Ovid. ipsius testimonio morientem solaretur his verbis:

Semper eris mecum, memoriq; hærebis in ore,
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt.
Floq; novus scripto gemitus imitabere nostros,
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioq; legatur eodem.

Hic enim de Ajace intelligit Ovidius, quem fortissimum vocat heroem, de cujus interitu scribens lib. 13. ejusdem operis sic carmine habet:

Ne quisquam Ajacem posset superare nisi Aiax
Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum,
Qua patuit ferro lethalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum,
Expulit ipse cruor, rubefactaq; sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebaliõ fuerat de vulnere natus.

Hæc Poeta ille lepidissimus. Quibus subscribit Plinius libro 21. cap. 11. sic inquiens: Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus, quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore æditi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura ai legatur inscripta. Hæc ille. Proinde videas obsecro quàm late longeque à scopo aberraveris. Verum tu videris quonam pacto, quibusve argumentis te ipsum ab errore excusaveris, quòd credas Hyacinthum ab Apro interemptum. Siquidem Adonis, quem Venus adamaverat, non Hyacinthus ab apro illo (Ovidii ipsius testimonio) occisus est, & in florem sui nominis à Venere ipsa conversus. Sed de fabulis satis. Quòd autem, ubi in Dioscoridem sum commentatus, non declaraverim, Zeam, quæ Græcis Aleuron dicitur, illud esse semen è quo far conficitur, cùm contra tuam sententiam certo sciam, aliud semen esse adoreum è quo far paratur, aliud vero Zeam, ex qua Alicam faciunt: operæpretium mihi non fuit male sentire cum illis, quorum videris tu sequi opinionem. Ut autem non putes me fortasse hæc temere affirmare, scias velim, quod quemadmodum Ptisana paratur ex hordeo à putaminibus repurgato, confractis crassiuscule granis, eodem pariter modo ex Zea fit Halica, & ex triticeo quodam semine Adoreo vocato sit ipsum quoque far: adeo ut Ptisana, Alica & Far, non nisi arte parata è variis, ut diximus, seminibus habeantur. Cæterum quòd ptisana ar-
te fiat, id facile comprobatur Galeni testimonio, quippe qui libro de ptisana ita scriptum reliquit. Quando-quidem composita quædam res est, tum ptisana, tum ejus cremor, ex hordeo enim probe contuso & aqua, & certa quadam coctione conficitur. Atqui non solum hoc sibi genus ita parati ptisana dicitur, sed etiam hordeum ipsum crudum, ubi delibratum in particulas fuerit confractum. Id enim idem Galenus ostendit libro primo de aliment. facultatibus, sic inquiens: Crudam ptisanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium conjectam manibus terere oportet eo, dum præpositus & qui in superficie est cortex, sit abjectus. Is enim quo vestitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinsendum abjicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Cæterum quod Alica paretur ex Zea, eaq; præsertim, quam dicoccon vocant, testatur sane Dioscorides, quippe qui lib. 2. Alicam ex Zea illa parari scribit. Cui subscribit Plinius lib. 18. capit. 11. his verbis: Alica fit ex Zea, quam semen appellamus. Tunditur granum ejus in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur.

Pompholyx legitima. Spodium ubi reperiatur in fornacibus metallicis.

Ajacis & Hyacinthi fabula.

Zea & far non idem sunt semen.

Ptisana quæ dicatur.

Plinio

Plinio item subscribit Constantinus imperator, qui l. 3. suæ agric. Ad alicam (inquit) parandam Zea decorticatur, & in ferventem aquam injicitur. Optima est, quæ primùm excussa est: secundum locum habet quæ succeat, deterior autem tertia, id quod à Plinio transcriptum videtur loco superius citato. Quibus facilè palàm est, non solùm parari Alicam ex Zea, sed adeò eam frangi mola, ut posteà incerniculis tria ejusdem excuterentur genera, nempè crassius, medium, & tenuius. Nec obstat quòd scripserit Galenus libro primo de aliment. facultat. Chondrum ex genere esse tritici. Quippe quod (ut posteà dicam) eo in loco Chondrum pro farre, quod ex tritico semine paratur, accipiat Galen. Quod autem far fieret ex quodam tritici genere, Adoreo antiquis appellato, ob ejus in sacris sponsalitiorum usum, facilè tibi satisfactum iri putaverim, ubi hæc quæ sequuntur legeris. Plin. l. 18. c. 8. Frumenti genera, inquit: non eadem ubiq; neq; ubiq; eadem sunt iisdem nominibus. Vulgatissimum far, quod veteres adoreum appellavere. Et eodem ipso cap. Qui Zea utuntur, inquit, non habent far. Item 7. ejusdem l. cap. Populum Rom. ait, farre tantum è frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore nullus erat Alicæ usus, nec unquam posthac, nisi post Pompeji magni ævum. Proinde, inquit idem Plin. Alica res Romana est, neq; Pompeji magni ætate in usu fuisse traditur, nec pridem excogitata. Præterea differre Alicam à farre statuit apertissimè Asclepiades eo in ecligmate, quod scribitur à Gal. l. 7. de comp. medicam. per genera c. 5. sic inquiens: Farris Clusini appellati sextarium dimidium, decocti marrubii viridis sextarium unum. Hæc in vas vireum conjecta per diem & noctem macerari sinito, sequenti die Pharmacum molito quemadmodum Alicam maceramus. Hoc idem manifestius ac clarius demonstrat Aet. l. 9. c. 55. ita ex Archigene transcribens: Quod verò Latinè in regionib. Romæ vicinis far appellatur, hoc modo apparatur. Frumentum modico tempore aqua macefacito, indeq; extractum & in pilam conjectum, veluti ptisanam, à cortice repurgato, ubi verò corticem exuerit, tollito atq; insolato: Deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissime molito, ita ut granum unum in quatuor aut quinq; partes redigatur, & siccum asservato. Usus autem tempore Alicæ modo coquitur, & sanus in cibo sumitur, pro ægris verò varie apparatur, & Epithematis quoq; admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc virides tollunt, ex ipsisq; far concinnant, quo modo & suavius & jucundius redditur. Hæc ille. Ad hæc facile constabit, Far nihil cum Alica habere cognationis, si Zeæ substantia rectè expendatur. Est n. hæc fragilis, ac mollis adeò, ut cortice expoliari non possit (ut Plin. inquit) nisi in pilis ligneis, cùm lapidis duritia frangatur, nec queat in frigidis tractibus seri, nisi Vere inchoante, cùm sit algoris & frigoris impatiens. Far verò contra, quod durissimum sit, quodq; algores ac frigidissimas hyemes superare possit. Ac ea propter, dicebat Plinius loco superius dicto, far ex omni frumentorum genere esse durissimum, & contra hyemes firmissimum. Patitur, inquit, far frigidissimos locos & minus subactos, vel æstivosos sitientesq;. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Optimum far dabat olim Clusium antiquissima Etruriæ urbs, unde dicebat Plin. l. 18. c. 7. In transpadana Italia scio vicenas quinas libras farris modios pendere circa Clusium & Senas. Hinc itaq; tibi palàm fieri nulla dubitatione esse affirmandum, non solùm Far ab Alica differre sed quod impropriè in quibusdam Italiæ locis Alicam far nuncupent, cùm Alica (ut diximus) ex eo Zeæ genere fiat, quæ dicoccos appellatur, quæ q; Forojulienſibus vulgò vocatur Pirra farra, quod ipsi quoq; perperam Alicam, far legitimum esse putent. Sed rectam Alicæ nomenclationem adhuc retinent Ananienſes in agro Tridentino, quippe qui Zeam à putaminibus repurgatam Algam, quasi Alicam vocant, farriq;, quod etiam habent proprium reservantes nomen. Siquidem Adoreum suo idiomate appellant formento farro. Quo autem factum sit ut Alica farris nomen in aliquot Italiæ locis hoc tempore sibi vendicaverit, nulla mihi alia succurrit ratio, quàm quod putarim, quod cum legitimi farris usus ibi defecerit, Alica in ejus locum successerit, vel quòd facie fortasse far ipsum referat. Quemadmodum laricis resina, Terebinthinæ nomen & locum sibi vendicavit: Acorus, odorati calami locum tenet, & magnum Centaurium ubiq; legitimum mentitur Rhaponticum. Farris apud Græcos (quòd meminerim) nulla habetur historia, quòd primùm sit Far Latinorum, quanquam apud Asclepiadem (ut Galenus inquit) & apud Archigenem (ut recitat Aetius) Latinum hoc nomen ex Latino Græcum sit factum. Veruntamen etsi farris proprium nomen apud Græcos nunquam extiterit: non tamen nobis putandum est, neq; credendum, quin illis Far innotuerit, cùm eo suis in medicamentis sint usi. Namq; (quantum mea fert sententia) cùm ii farris nomenclatura carerent, illud sanè sub chondri genere collocarunt, tanquam sub generali nomine omnium seminum, quæ ad ciborum usum confracta molis expetuntur. Quamobrem Chondroptisanam & chondroalicam dixerunt, ut palàm est ex Galeni verbis libro primo de aliment. facult. ac etiam ex Aetio 10. & 11. noni lib. cap. Quamvis non negaverim quin etiam χόνδρος Græcis simpliciter Alicam quandoq; designet. Nam & in Etruria triticum granum vocant, cùm tamen granum universale omnium seminum habeatur nomen. Quinetiam Latini Zeam semen appellavere, quo fit ut rectè etiam à nobis Chondrofar dici posse putarim. Eodem sanè Ptisanæ nomine Græcos usos esse reperio, quod etsi proprium hordei sit, eo tamen sæpenumero generaliter utuntur. Siquidem non solùm hordei, sed & Alicæ, & Tritici, & Oryzæ ptisanam apud illos invenio. Testatur hoc primum Dioscorides libro secundo cap. de hordeo ubi sic habet: Facit hordeacea ptisana ad acrimonias omnes, faucium asperitates & exulcerationes, quibus & triticea accommodata est. Galenus deinde lib. 1. de alimen. facul. Veterum nonnulli, ait, veluti Diocles & Philotimus, Ptisanam triticeam chondrum hoc modo paratum appellant. Et paulò inferius inquit: Quidam autem dicunt ex Alicæ ptisana ægrotum fuisse sanatum. Plinius praterea ex Oryza fieri Ptisanam testatus est 8. c. 13. libri sic inquiens. Itali quidem maximè Oryza gaudent, ex qua ptisanam conficiunt. Quibus palàm est quod quemadmodum chondros, ita etiam ptisana apud Græcos indifferenter capi soleat. Hoc idem in farre video pariter observasse Latinos, qui tametsi far parari asserunt ex frumento illo Adoreo, aliquando etiam farris meminerunt hordei. Cujus rei testis est Columella ac etiam eum sequutus Palladius. Ii enim ubi phasianorum pullos nutriri docent, illis far hordei dare præcipiunt: adeo ut quemadmodum Græci cum Ptisana se habent & chondro, sic Latini suo cum farre agunt. Cùm tamen simpliciter prolatum semper adoreum significet, sicut Ptisana hordeum & alica Zeam. Quo fit ut mihi persuasum velim (ut superius diximus) quod ubi Galenus l. 1. de aliment. facult. χόνδρος dixit: ex genere est tritici, valenterq; nutrit ac succum lentum habet, is ibi de farre scripserit, non de alica, quæ ex Zea paratur. Quem posteà sequutus Paulus posuit Chondrum simpliciter pro triticea specie, de Alica posthac speciatim scribens, tanquam ab altera differente. Quo posteà factum est, ut Medicorum nonnulli, qui hæc ignorant, plurimum sint admirati Paulum a Chondro separasse Alicam. Et hæc quidem sunt, mi Salandi, quæ de Alica Farriq; differentia nunc ad te scribenda

Alicæ tria genera.

Adoreum semen frumenti genus.

Romani 300. annis farre tantum vixerunt.

Farris parandi ratio.

Farris & Alicæ differentia.

Quo factum sit, ut quidam alicam far appellent.

Chondros, Ptisana, Far, indifferenter ab autoribus capiuntur.

Far ex hordeo apud Columell.

Chondros apud Galenum pro farre.

Pauli locus explicatur.

ſuccurrunt, quæſi accurate, ut ſoles, perlegeris, nihil mihi verendum eſt, quin priorem abjicias ſententiam. Porro plantam, quam pro Tragorigano ad me miſiſti, cùm folia ſerpylli non habeat, nihilq; linguam excalfaciat, ſiccetq; : ſed manſa lentitiam ac mollitiem quandam præ ſe ferat, haud quaquam Tragoriganum eſſe poteſt. Sunt qui eam alterum faciant Helenium, quod in Aegypto naſci ſcribit Cratevas, & alii qui Panacem Chironium eſſe putent, ſed cum notæ non adſtipulentur, neq; his neq; illis hactenus ſubſcribere volui. Paliurum quam mittere polliceris gratiſſima ſanè mihi fuerit: ſi legitimam referat. Sed cùm tantum ſemen à Dioſcoride deſcribatur, nec ullam cæterarum partium notam is deſcripſerit, neſcio quo pacto mihi fuerit affirmandum, Paliurum tuam eſſe legitimam, niſi ea ratione. quod à Græcis (ut ais) Paliurus paſſim dicatur. Sed varia apud antiquos reperitur Paliuri hiſtoria, ut in commentariis noſtris in Dioſcoridem diffuſius ſum commentatus. Vale, & ne obliviſcaris rogo, quin Apologias tuas, quas te miſſurum ſcribis, quamprimùm ad me mittas. Goritiæ.

Paliurus.

Lib. 1. c. 104

10

PAMPHILUS FLOREMBENUS FOROSEMPRONienſis, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de altera Dioſcoridis Clematide.

Miraberis fortaſſe Andrea doctiſſ. qui te nunquam viderit, nunquam fuerit allocutus, literas tamen ad te ſcribat, & amicitiam tecum inire aliquo pacto cogitet. Sed ea eſt eruditorum conditio, ut à multis amentur colanturq;, quos illi ne noverunt quidem, tantum abeſt ut conſpexerint. Tu verò unus es (tanta eſt ingenii tui ac doctrinæ gloria) quem plurimi viri, & doctiſſ. quidem tempeſtate hac noſtra planè venerentur. Quis n. eſt hodie qui Medicinæ ſtudiis operam navet, qui tuos in Dioſcoridem commentarios non perlegerit, non perdidicerit? nam adeo multiplici doctrina, & rerum cognitione referti ſunt, ut meritò illos medici nocturna manu, ac diurna verſare decreverint. Me verò in primis adeo illi ipſi delectant, ut nulla dies elabatur, quin aliquid ex iis tanquam ex aliquo perenni fonte, hauriam, quòd facultatem hanc medendi meam, ſi qua eſt quàm ſentio quam ſit exigua, locupletet: nec parum mihi contulerunt ad herbarum, fruticum, arborum, metallorumq; cognitionem. Cùm verò legerem ea, quæ ſcribis de altera Clematide Dioſcoridis, non videris aliam plantam conſpexiſſe, quæ illius deſcriptioni magis reſpondeat, quàm eam, quæ vulgo flammula nuncupatur: nec illam ipſam eſſe negares ſi per arbores reperet, quod exigit Dioſcorides. Ego verò ſuperioribus annis cum eſſem Foriſempronii (ea eſt civitas prope Metaurum Umbriæ 15. millib. paſſuum à Piſauro diſtans) & campos nonnunquam peragrarem, & herbas quibus locus abundat, examinarem, illam ſæpenumero vidi, legi, guſtavi, flores obſervavi, radicitus (ut nihil non excuterem) evellendam curavi, & in ſententiam tuam pedibus ivi. Semel autem contigit arborem quandam proceram, & amplam conſpicere, de qua punicei flores quamplurimi dependebant: cùm verò propius acceſſiſſem, frutex quidam, ſimilimus Jovis flammulæ, viticuloſis ramulis, rubeſcentibus, lentis, guſtu plane acerrimis, flore puniceo, per illam repens totam occuparat: Cum primùm igitur illam deguſtaſſem, hæc eſt altera Clematis, ut exiſtimo, dixi, & hactenus illam eſſe non dubito: habet enim omnia quæ in ipſa Dioſcorides exigit. Hac de re volui certiorem te facere, ut poſthac diligenter (ut ſoles) inquiras hunc fruticem, examinesq;, & ſi mea tibi ſententia placuerit publicæ utilitati elargiaris, nec adeo difficile fuerit videre tractareq;, nam tametſi ager in quo nunc degis eam fortaſſe non ferat, habetur tamen hic Venetiis in horto eorum, qui divum Franciſcum ſectari profitentur: locum appellant S. Franceſco da la vigna. Sed ignorare te illud nolo, me non æque acri exulceranti q; guſtu præditam reperiſſe hic plantam ac Foriſempronii, quod nihil me movet. Ibi enim ſponte naſcitur: hic verò nequaquam. Vale & me ama, à quo amaris plurimum. Venetiis.

Clematis altera Dioſcoridis quæ?

20

30

40

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Pamphilo Florembeno. S. P. D.

Præcedenti Epiſtolæ reſpondetur.

50

Ratæ quidem ac perjucundæ mihi fuerunt literæ tuæ. Ex iis enim facile intellexi quantum doctrina valeas, quinetiam (quæ tua eſt humanitas) quantus ſit tuus in me amor. Ecquid aliud ſperandum erat à Pamphilo viro eruditiſſimo? Nulla equidem ſum admiratione affectus, quod tu, qui me nunquam conſpexeris, neq; de facie noveris, ad me ſcribas & amicitiam mecum contrahere cupias, cùm non deſint clariſſimi viri, quorum conſuetudine, literarum maxime, delector, cùm medicæ materiæ ſtudioſi, tum in aliis ſcientiis optime verſati, qui etſi nunquam me noverint, nec viderint, frequenter tamen ad me ſcribere ſolent, ac de variis materiæ medicæ dubiis per literas mecum agere. Quam ob cauſam facile adducor, ut aliquando mihi aſſenter ipſe, mihiq; gaudeam, non quod laudari tantum labores noſtros deſiderem, ſed quod optimos quosq; viros iis delectari audiam. Tibi verò ingentes, & ago, & habeo gratias, quod mea tanti facias in Dioſcoridem commentaria, quodq; tam humaniter fatearis nullam prolabi diem, in qua librum meum non legas, & magno cum emolumento revolvas. Siquidem hæc omnia maxima ſunt & certiſſima tui in te amoris argumenta. Verùm quid à te in poſterum expectandum, cùm, quæ jam tertio multis aucta rebus ac illuſtrata prodibunt in lucem, alacriori animo perlegeris? nimirùm me tot laudibus abs te celebrari ſpero, quod nunquam mea ſcripta prodiere crediderim. Sed hæc jam miſſa faciamus, & ad alteram Clematidem Dioſcoridis accedamus, de qua ita accurate ad me ſcribere videris, ut eam per te tantum cognitam, proximis Commentariorum noſtorum editionibus cæteris rei plantariæ ſtudioſis, mea opera innoteſcere deſideres. Scias itaq; velim me idcirco tibi perpetuo fore devinctum, quod viderim te nulla alia ratione adductum, ut de re hac ad me accuratius ſcriberes, quam ut amorem erga me tuum, tuiq; animi liberalitatem

60

tem apud me testatam relinqueres, atq; nostros in Dioscoridem commentarios splendidiores redderes. Quo fit, ut nihil mihi magis nunc sit in votu, quàm tuam videre Clematidem puniceos flores ferentem. Hoc si contigerit, occasionem sane commodissimam exhibebis ut tui nominis autoritate mea scripta magis elucescant. Memini autem dum Goritia Oenipontem iter facerem, viticulosam conspexisse plantam, agrestium quorundam sepes scandentem in comitatu Tirolensi, a qua purpurei dependebant flores stellatim fere radiantes, sed nescio qua motus perturbatione vel somnolentia, à me ipso avocatus, plantam legere, & examinare neglexerim. Caterum si recte memini, hac nihil prorsus viticulorum & foliorum facie à mea Clematide, quam nos Vitalbam vocamus, differre videbatur, quo fit ut credam me non longe à scopo abesse: quandoquidem etsi Vitalba purpureos flores non ferat, si eam recte per omnia intueamur, nulla sane erit nota quæ non illi correspondeat, ac nos ad credendum compellat, vel ipsam Clematidem esse alteram legitimam, vel alterum ejus genus. De Clematidis alterius floribus nunquam meminit Dioscorides, nec alius (quod viderim legerimq;) qui plantarum historias scripserit. Sed cum prima illa Clematis, quam quidam Vincam pervincam vocant, cæruleos gerat flores qui quidem color non longe a nigricanti purpureo distat, facile adducor, ut credam eam legitimam esse Dioscoridis Clematidem, quæ purpureos flores edit. Nec mirum si Vitalbæ Dioscorides non meminit, nec generi illi ascripserit, cùm innumera aliarum plantarum genera nostro hoc ævo sint adinventa, de quibus antiqui nulli meminere. Reliquum est ut si his in locis aliquid tibi gratius præstare possim, id libere à me peti abs te posse intelligas. Vale.

Clematis altera duplex.

Dioscor. li. 4. cap. 6.

Clematis altera legitima.

VINCENTIUS CANTONUS MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Mittuntur Matthiolo aliquot Monachorum quorundam censuræ in ejus in Dioscoridem Commentaria.

CUm anno præterito pituitosa quadam fluxione affectus essem, nec morbum ullis medicamentis expugnare possem, contuli me ad sancti Cassiani thermas, ut ibi aquas sponte nascentes, quas vulgo appellant della Ficoncella, insumerem. Ibi forte aderant ejus rei causa nonnulli veteris urbis cives, viri sane cum summa probitate, tum etiam eruditione. His cum in amicitiam familiaritatemq; venissem, ut in Thermis plerunq; fieri solet, inde recedentes multis à me precibus petierunt, ut unà me ad urbem veterem conferrem: Quibus cum non possem non honestè non assentire, ac etiam videndæ urbis desiderio allectus, facile consensi. Venimus tandem illuc, ubi cum solatii perlustrandæq; urbis gratia aliquot dies consumpsissem, inter deambulandum forte deveni ad Myropolæ cujusdam officinam, ibiq; cum conspexissem nonnullas herbarum plantas recenter effossas, & modo unam modo alteram, ut fieri solet à rei herbariæ studiosis, inspexissem, ac etiam de his cum amicis illis meis non pauca loqui cœpissem, rem eousq; produximus, ut in simpl. medic. sermonem incideremus. Quo tandem factum est, ut de tuis in Dioscoridem commentariis non indignam fecerim mentionem. Quæ cum, pro eo, ac rei ipsius veritas postulare videbatur, laudarem, tantumq; eis tribuerem, quantum à summis viris medicæ materiæ peritis Pisis, Patavii, Bononiæq; tribui, sciebam: unus quidam, qui tum forte supervenerat arridens, recte quidem inquit facis, qui compatriotas tuos laudibus efferre patriæq; tuæ dignitatem tueri conaris: Si vero Matthioli opus recte perpendere volueris, id sane permultis erroribus undiq; scaturire cognosces, quorum ad quinquaginta, & fortasse plures, si in ejus ædes me conferrem, ostensurum esse dicebat. Hujus ego rei novitate permotus, ut qui omnia magis fore credidissem, nihil mihi gratius contingere abs se posse dixi, quàm si id palam faceret, & eos mihi errores ostenderet. Itaq; non multo interjecto tempore recta ad ejus ædes venimus, ubi statim bonus ille vir annotationes quasdam Monachorum, qui in Mesuem commentati sunt, in tuum Dioscoridem mihi legendas obtulit. Quas cum perlegissem vidissemq; frivolis admodum argumētis hos patres tecum contendere, consultius fore duxi assentiendum esse quàm te defendere. Id autem eam ob causam facere libuit, ut rei copiam mihi non denegaret. Quamobrem perlectis omnib. petii, tanquam admirans, ut harum annotationum mihi copiam faceret. Consensit illico ille, adeo ut non exemplum sed libellum ipsum Monach. manu scriptum mihi concesserit. Hunc itaq; ad te mitto non solum ut vanas (ut spero) eorum calumnias, si placet, meæ causa rem medicam jam addiscentu, refellas, sed ut intelligas quam subtiles sint quorundam hominum errores. Vale.

Annotationes Monachorum in Matthioli commentarios.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS Vincentio Cantono Medico, S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ, censurisq; Monachorum.

GRatissimæ quidem mihi fuerant literæ tuæ, quas una cum Monachorum illorum censuris in Dioscoridem meum ad me misisti: Recognovi enim ex illis, quanta (quæ tua est humanitas) me prosequaris benevolentia, quantaq; tua sit meæ augendæ, ac tuendæ existimationis promptitudo. Quo fit, ut jam fatear me plurimum tibi debere. Legi ad calcem usque bonorum illorum Patrum objectiones, sed sane nihil commotus sum, quod viderem non mihi, sed sibi ipsis hanc inussisse notam. Siquidem cùm nullis rationibus, nec alicujus momenti argumentis in me nitantur invehere, potius de his mecum ridere deberem, quam tam frivolis, & inanibus respondere censuris. Attamen cum videam, te non mediocri esse desiderio, ut horum cucullas parumper excutiam, & rei veritatem tibi aperiam, omittere sane non potui, quin tuis votis satisfacerem, utpote qui à me petieris, ut tui tantum causa id facere non recusarem. Caterum animadvertas velim, ne id notæ tibi magis quam mihi hi patres acceptum referant, & subinde perpetuo te odio prosequantur. Ego quidem tibi morem geram, sed tu postea cum illis pugnabis nostra hac indutus lorica: Nolim tamen ut horum odiū adeo pertimescas, ut hasce quas mitto recriminationes occultes. Sed simulac perlegeris, eas illico ad eum hominem mittas, qui tibi hasce Monachorum censuras concesserat, ut cognita suorum Patrum ignorantia, te compatriotam tuum quidem jure laudasse fateatur: quinetiam, ut si fortasse is falsam eorum imbiberit doctrinam,

Responsio ad Monachorum objectiones.

deguſtato Matthioli antidoto, hanc ſtatim revomat. Sed jam audias quàm belle, quàm rectè, quàm facilè horum confutarim calumnias.

ACORUM.

Pſeudoacori radix nulla acredine prædita.

FAteor quidem, ut Monachi ſcribunt, me in meis ſcripſiſſe Commentariis vulgaris Pſeudoacori radicem, quod flore melino in paluſtribus & aquoſis naſcitur, guſtui non eſſe acrem: guſtanti enim mihi, mandentiq; ſæpius hanc, omni prorſus acredine deſtitutam reperi. Sententiæ noſtræ maxime aſtipulatur Fuchſius vir profecto clariſſimus, quippe qui ſcribat in ſuo libro de ſtirpium hiſtoria, Pſeudoacorum hoc nullam guſtantibus acredinem relinquere. Quod & tu facilè affirmabis, ubi primum hujuſce facti periculum feceris. Atqui non ob id contendam reperiri non poſſe Pſeudoacorum aliis in regionibus guſtu acre, ut Monachi velle videntur, quum pro regionum natura aliquando variet in plantis ſapor. Verumenimvero cùm loca non nominarint, ubi Pſeudoacorum deguſtaverint acre, facilè adducar ut credam cenſuræ ſubeſſe mendacium, quo fit ut à primo inſtituto ne tantillum quidem commovear. Ego de Italico loquutus ſum, Fuchſius de Germanico. Sed Monachi fortaſſe de fanatico diſputant.

Caſtigatio.

GALANGA.

Caſtigatio.

SUi inſtituti immemores Monachi, ſcribunt de Galanga differentes, ſe falſo à me de eo eſſe redargutos, quòd ipſi nuſquam ſcripſerint, quaſi inferentes his verbis, ſe haudquaquam ſcriptis commendaſſe communis uſus Galangam non eſſe genuinam, ſed Junci odorati radicem. Conſtat tamen dementatos eſſe Monachos ſuo ipſorum teſtimonio, quandoquidem in Galangæ antidoti commentario id apertiſſimè fatentur his verbis. Hæc autem radix, quæ pro Galanga habetur in uſu, teſte Braſſavolo, Acorus eſt, imò verius, ſecundum alios, radix qua utimur pro Galanga, eſt radix Squinanthi, & non Acori. Hæc illi: Quod poſteà repetierunt in Diamoruſiæ antidoto, ubi Galangam vocatam pro Schœnianthо ſubſtitui jubent: Quo fit, ut non parva ſubſit furtivæ meſſis ſuſpitio, cum ſatæ ſegetis non recordantur meſſores. Novum jam audis problema, de quo fortaſſe latius alias diſſeram. Interim de calumnia tu judex eſto.

Furtivæ meſſis ſuſpicio.

MEUM.

SEd videas quàm inane, ac infirmum ſit tertium eorum ſpiculum, quod in me jaculantur, cum ſtatim excuſſum diſſiliat & aculeum in eos reflectat. Scribunt enim mentientes, me duas Mei facere ſpecies contra Dioſcoridis mentem, quod ſcilicet is non duas ſpecies, ſed duas Mei differentias habeat, me quaſi his verbis inſimulantes tanquam dialectices imperitum: Quinetiam illud mihi imputant, quòd genuinum non noverim Meum. Atqui qua fronte id ſcribere audeant aſſerere profecto neſcio: Siquidem in primis nuſquam legitur feciſſe in ſuo codice Dioſcorides plures Mei ſpecies, vel differentias, prout ipſi ſomniarunt Patres, cùm ibi unius tantum Mei meminerit. Id quod manifeſto eſt argumento, quàm ſint hi Monachi medicæ materiæ imperiti, & quàm oſcitanter in Dioſcoride ſtuduerint. Plinium dixi non Dioſcoridem Mei duas facere ſpecies, vel duo genera: quod idem ſignificat, ubi quis Grammaticus genus pro ſpecie intelligat, nulla prorſus facta differentiarum mentione his verbis. Duo genera ejus, nobilius quod Athamanticum vocant: quo fit ut jam aperte cognoſcas quanta ſit Monachorum fides. Deinde, quòd mihi vitio adſcribant, me legitimum non cognoſcere Meum, haud ſanè moror, quandoquidem ingenui eſſe animi ſemper exiſtimaverim, & fidi hominis munus vera fateri. Cæterum nullam aliam ob cauſam de hac re me accuſant, quàm quòd ego non ſine ratione dubitarim, num Meum ab iis in Nurſiæ, & Calabria montibus repertum, genuinum illud fuerit, de quo ſcribunt Dioſcorides, & Plinius, ac ſi eorum ſcriptis aliquo jure credere deberem, haud ſecus quam ſi ea Apollinis vel Æſculapii manu conſcripta eſſent. Atqui ego non ita facile ſoleo de rebus affirmare, quas antea non viderim, noverimq; : quinetiam nec dubiam eorum ſoleo ſequi fidem, qui nullo judicio, nulla rerum experientia præditi, verum à falſo diſcernere nequeunt. Profecto nunquam ab re eſſe crediderim, nec a ratione alienum, de rebus difficilibus dubitare, quousq; tractu temporis adeo inclareſcant, ut nulla in poſterum reliqua ſit dubitatio, quo poſtea factum eſt, ut nihil temere de Meo decernere voluerim, etſi non deſint qui pro legitimo Meo plantam nulla dubitatione demonſtrent, cujus imaginem nos etiam favente DEO opt. max. noſtris in commentariis una cùm cæteris pingi curabimus, non tamen ut hoc tantum argumento fateri videar illam genuinum referre Meum, ſed ut illud nobis antea non ignoratum (ut Monachi opinari videntur) oſtendam. Hanc certo ſcio Apulis, & Calabris Imperatricem appellari & ob id eam eſſe plantam, quàm genuinum eſſe Meum nulla dubitatione hi Patres affirmant. Siquidem ii Imperatoriam vel Imperatricem vel herbam Imperatoris hanc ſtirpem vocari ſcribunt. Eandem plantam miſit nuper ad me Balthaſar Pepulus myropola Bononienſis: quo fit ut haud rectè putarint Monachi me ſuum nunquam vidiſſe Meum. Vidi quidem ac novi, quin etiam pluries deguſtavi, ſed an legitimum ſit, multis de cauſis dubitare contigit. Etenim eſt in primis quòd videri, hujuſce plantæ radices longè craſſiores, vegetioresq;, quàm legitimum expetat Meum, quippe longas, & tenues radices Meo reddidit Dioſcorides. Eſt deinde quod eædem graviter potius, quàm ſuaviter oleant, quum tamen Dioſcoridi Mei radices requirantur odoratæ, non grave olentes. Eſt præterea quod manſæ non multum acrimoniæ reſipiant. Verùm, quum (Galeno teſte) Meum ex tertio excalfacientium ordine habeatur, nihil eſt quod obſtet, quin illud genuinum acriori vi pollere putaverim, quam hoc omnifere acrimonia deſtitutum. Eſt etiam quod extent manuſcripti Dioſcoridis codices, qui Meum non Anethi, ſed Aniſi ſolius faciant. Id quod etiam fatetur Plinius: Qui deinde non ſine ratione eſt adductus, ut ſcriberet non naſci in Italia Meum, & tantum à Medus iisq; admodum paucis ſeri ſolere. His itaq; palàm eſt, ut non ab re in cenſendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum. Etenim mihi perpetuo decretum volui, non ita facilè de rebus dubiis affirmare, ne id arrogantiæ potius, temeritatiq;, quàm doctrinæ & diligentiæ nobis adſcriberetur. Qua ob cauſam illos mihi perpetuo damnandos propoſui, qui tam temere de incertis ſententiam ferunt, quinetiam & eos longè magis, qui, ubi fatear hanc vel illam non vidiſſe nec noviſſe plantam, mox mihi iraſcuntur, & erroris arguunt. Atqui parum horum dentes pertimeſcere ſoleo, quòd ſemper optimi viri munus eſſe putarim ignota vel dubia potius ſilentio involu-

Lib. 1. cap. 3.

Caſtigatio. Lib. 21. c. 23

Mei ſpecies duæ.

De rebus difficilibus dubitare, non eſt à ratione alienum.

Imperatrix herba.

Meum, quo recentes utuntur, pharmacopœi, non per omnia legitimo correſpondet.

Meum legitimum in Italia non naſci. Lib. 21. c. 18

Autoris inſtitutem.

involvere, nihilq; de illis decernere, quàm in posteritatis discrimen falsa pro veris adscribere, & dubia pro certis asserre.

SALIUNCA.

DEliros aliquando fieri Monachos manifesto est argumento, quòd asserant scripsisse Matthiolum nihil à Celtica nardo differre Saliuncam, cùm nusquam hoc in meis extet commentariis. Quinimo ibidem contrarium legitur, dum & Plinii autoritate, & rationibus nonnullis contra Ruellium & Leonicenum Celticam nardum & Saliuncam plurimum inter se differre sim commentatus. Stolida Monachorum censura.

COSTUM.

VEnio nunc ad Costum, in quo non leviter me accusant, quod perperam scripserim dulcis Costi nunquam meminisse authenticos scriptores, cùm tamen Serapio non parvi faciendus autor, Constantinus & Montagnana, dulcis Costi mentionem fecerint. Porro miror sanè cur etiam Aesopi fabulas contra me non citaverint. Sed videas obsecro quàm belle ex balatu cognoscantur oves, & strepitu anseres. Serapionem ego nunquam sum aspernatus, quod is Dioscoridem, & Galenum sequutus in simplicium medicamentorum libris proculdubio inter Arabas primas teneat. Atqui is ubi Costi historiam & vires describit, Costi dulcis nullibi meminit, quemadmodum nec Avicenna. Quo fit, ut mihi persuadeam, ubi amari dulcisq; Costi meminit capite tertio libri quinti sui breviarii, ibi plures subesse mendas, quibus ubiq; scatent cuncta Mauritanorum volumina. Evenisse enim id erroris facilè crediderim non solùm interpretum negligentia & inscitia, sed etiam arrogantia, quod aliquando non modica suæ ipsorum inventionis verba addere soleant. Quapropter nil mirum si recentiores Medici, qui hæc non ignorant, Mauritanorum scriptis vel parum, vel nihil credant. Mendæ argumentum præbet idem ipse Serapio: etenim si scivisset dulce Costum haberi, nulla ratione mihi credendum est, quin is illius mentionem fecisset, ubi proprio capite de Costi historia & viribus egit. Cæterum Constantini autoritatem nihil moror, nam præter id quod ipse in hoc deceptus sit, Arabum errores sequutus, cùm fuerit & ipse Monachus, mihi suspectissimus est testis, cum de utroq; jure irritum sit Monachi testimonium, nec liceat fratrem de fratre, nec pro fratre testari. De Montagnana autem nil aliud dicam, quàm quod Galeni & Dioscoridis manes mihi excitandi sunt, ut montem hunc Montagnanam in judicium vocent: & suæ inscitiæ arguant. Nam cum hujusmodi monte, ubi tot immanissimæ sylvæ, tot præcipites anfractus, tot senticosa dumeta, tot feræ, tot venefica reptilia habentur, nihil mihi negotii est. Ego interim viridaria & florida prata colam, amœnos invisam colles, frugifera in agris colligam grana, asperos verè, & senticosos montes, quinetiam stramina Monachis & Eremitis relinquam. Castigatio. Serapionis lectio non improbatur. Mauritanorum volumina mendis ubique scatent. Cap. 318. Monachi testimonium non recipitur.

SCHOENIANTHOS.

SCribunt in primis de Schœnantho agentes, quòd ego probare contenderim, communis usus Schœnanthum nil aliud esse, quàm genuinum, sumpto ab ipsius radicibus argumento, quòd scilicet ea candicantes cernantur, ac tenues, contra Serapionis mentem: quippe qui hasce radices fecerit cùm nigras tum etiam latas. Deinde non tolerant, ut æquum est, Patres, sed seclamant falsò in Schœnanthi calamo à me esse redargutos, quod fere omnes Dioscoridis codices, tam Græci, quàm Latino sermone donati, nihil de calamis meminerint. Sed hæc somnia potius apparent, quàm censuræ. Somnia inquam, quòd nusquam in commentariis meis probare contenderim Schœnanthum communis usus, esse legitimum ex radicum notis, quum ibi de radicibus nullam fecerim mentionem. Somniarunt præterea (pace eorum dixerim) scripsisse Serapionem Schœnanthum radicibus esse latis & nigris. Etenim tametsi Schœnanthi radices thymi radicibus aliquanto tum latiores tum tenuiores fecerit Serapio: non tamen ob id cum Monachis dicendum sentio, radices Schœnanthi Serapionis testimonio latas & nigras esse debere, quum is nihil de nigredine meminerit. Quod autem ad latitudinem spectat, minime intelligendum est, voluisse Serapionem hasce radices facie esse latas, sed quòd diffusius eædem per humum spargantur ac dilatentur. Nam cum thymi radices tenues admodum sint capillorum modo, & quæ Schœniantho insunt, Serapionis testimonio illis longè tenuiores habeantur, manifesto cuiq; erit argumento, non intellexisse Serapionem de latitudine substantiæ ac formæ, sed quòd magis latæ se humi diffunderent, quamvis ipse interpres Serapionis ipsius sententiam ineptissime explicaverit. Cæterum non minus somniasse videntur de Schœnanthi calamis, cùm omnes Græci Dioscoridis codices tam manu scripti quàm typis excusi, qui ad manus sunt, habeant, χῆνος δὲ τὸ ἄνθος, καὶ τῶν καλαμῶν, καὶ τῆς ῥίζης, quemadmodum legunt Hermolaus, Ruellius, Marcellus, & Cornarius præcipui Dioscoridis interpretes, quorum nemo habetur, qui in suis versionibus calami non meminerit, quos si legissent Monachi, fortasse non ita temere fabulati fuissent. Castigatio. Cap. 19. Monachorum inscitia. Lib. 1. c. 16.

SANTALUM RUBRUM.

MEdicamentorum profecto omnium ignari, non parum me accusant in Santalo rubro, quòd illud scripserim non esse odoratum, quum tamen contarium (ut ipsi dicunt) reperiatur. Fateor quidem vera loqui Monachos. Sed è contra eorum de odore detestor sententiam, cùm nusquam hactenus repertum sit Santalum rubrum, quod per se fuerit odoratum. Per se inquam, quod quandoq; eveniat, ut dum cum cæteris Santalis convehitur, ascititio eorum odore ex contactu spirare soleat, quemadmodum & vestes, & linteamina odorata fiunt ubi vel Moschum, vel Ambarum, vel alia quævis odoramenta iis interponuntur, id quod tractu temporis evanescit ubi in posterum ab odoratis secernantur. Rubrum Santalum non est odoratum.

CAN-

CANCANUM.

AC jam propemodum vereor, ne tu, qui rei medicæ ſtudiis admodum delectaris, faſtidias in audiendis innumeris horum Monachorum erratis. Sed velim hæc æquo feras animo, cùm tu ipſe hæc incommoda tibi paraveris.

Monachorum querela.

Conqueruntur Monachi, quòd eos reprehenderim in Cancamo, quod pro Cancamo, ſanguinis draconis lachrymam ſubſtituerint in ea Antidoto, quam Diallacam vocant, propterea quod Cancamum menſes ſuppreſſos eliciat, contra verò lachrymas illa prohibeat. Atqui cùm non noverim (ajunt) multis in plantis contrarias eſſe facultates, ut exempli cauſa in ipſo Cancamo, cujus non ſolùm (teſte Dioſcoride) facultas eſt, ut menſes remoratos provocet, ſed ut ſanguineas gingivarum fluxiones cohibeat, me ignorantiæ acriter accuſant: quinetiam ut non abs re de me conqueri videantur, videri apertiſſime clamant haſce contrarias facultates non in Cancamo ſolùm ſed in majori & minori centorio, in phillirea, in aliſmate, in medio & in aliis quàm plurimis, addunt q3 præterea ut ſuam magis videantur comprobare ſententiam, maſtichem, teſte Galeno, conſtringere, ac pariter emollire. Id quod etiam à me ſcriptum eſſe ſciunt capite de prunis, ubi affirmare non dubitavi Pruna, Tamarindos, & Myrobalanos alvum & exolvere, & ſimul conſtringere poſſe. Verùm non poſſum horum ſatis demirari ignorantiam: ſiquidem cum Dialaccæ antidotum Cancamum excipiat eam tantum ob cauſam, ut jecur, & ventriculum roboret, ac eorundem, & lienis infarctus expediat, ictericos juvet, menſes eliciat, & aquas cutem ſubeuntes pellat, videas tu oleo ſecro, qua ratione lachryma, quam Draconis ſanguinem vocant: cui tantum vis ineſt adſtrictoria, Cancami loco tam temere ſubſtitui poſſit. Caveant itaq3 Myropolæ ne tam deteſtandum ſequantur errorem Monachorum ſcriptis deluſi, & ne falſa eorum doctrina morbos augentes affectos ſubinde facilè in necem trahant. Quòd autem dixerit Dioſcorides, admoto Cancamo ſanguinem è gingivis manantem cohiberi, ut Monachi affirmant, profectò me legiſſe non memini, ſed quod gingivas humore prægnantes attenuet, ea ſane facultatis ratione, qua pariter obeſos extenuat. Somniarunt itaq3 Patres, Cancamum ſanguinis profluvia adſtringere, cùm nec apud Græcos, nec apud Arabas id usquam reperiri poſſit. Ad id autem quod dicunt, me non noviſſe quam plurimas eſſe plantas, quæ contrariis conſtant facultatibus qualitatibusq3, nil aliud reſpondendum ſuccurrit, quàm quod ipſi rectè de ſuo teſtantur mendacio. Siquidem dum affirmant id me in Maſtiche, Prunis, Tamarindis & Myrobalanis cognoviſſe, tu facilè noſſe poteris, quàm ſtulte ſe ſuo jugulaverint gladio.

Castigatio. Cancami vires.

Sanguis Draconis. Myropolæ admonentur.

Lib. 1. c. 23.

Monachi ſuo ipſorum gladio jugulati.

COCCOGNIDIUM.

SCripſi quidem nec id unquam fateri erubeſcam, Coccognidium Cnanienſibus Piper montanum appellari, etſi Monachi id mihi vitio vertant, & rem aliam montanum Piper eſſe velint. Thymelææ enim baccæ, quæ Coccognidium Dioſcoridi dicuntur, adeo piperi ſimiles ſunt, ut nil mirum, ſi ruſtici ſimilitudine perſuaſi has baccas in montibus provenientes Piper montanum vocaverint. Nam & Theophraſtus libro nono c. 22. de hiſtoria plantarum, ubi de Pipere egit, illico de Gnidio grano meminit, utpote quod maxime piperis faciem referat, & admodum etiam acre ſentiatur. Atqui facilè concedam, aliis fortaſſe in locis fieri poſſe, ut incolæ alterius generis baccas montanum piper appellent, quod ſciam alias etiam eſſe plantas, quæ pro regionum more variis vocantur nominibus, quibus aliæ etiam alibi vocantur plantæ, ut exempli cauſa de Cichorio dicam, quod id quibusdam Italiæ locis vocatur Giraſole, quo nomine in eadem Italia appellant alii Ricinum. In foro Julio Abrota nunc ubiq3 appellatur Veronica, quæ tamen maximè differt à Germanorum Veronica: Ideoq3 non ob id fatebor jure in me ſcripſiſſe Monachos, præſertim quum quid velint, pro montano pipere, non dixerint.

Piper montanum.

Plantæ regionum more diverſis vocantur nominibus.

MYRTINUM OLEUM.

QUòd tum Myrti folliis, ac baccis Myrtinum oleum parari dixerim, fateor. Atqui etiam fateor perpetuo hallucinari Monachos, quippe qui tam temere negare audeant Myrtinum oleum Meſui nusquam cum fructibus parari. Siquidem is Myrtinum oleum eodem modo parari ſcribit, quo paratur è Cydoniis malis. Cujus parandi ratio, Meſuis ipſius teſtimonio eſt, ut non ſolùm Cydoniorum malorum ſuccus, ſed ipſa etiam mala teſſeratim inciſa in oleo decoquantur. Quamobrem non ſatis admirari poſſum evanidam Monachorum cenſuram, & quòd tam aperte negare non dubitaverint, ullo pacto Myrteas baccas in myrtino oleo imponi debere. Cæterum noſtra hujuſce olei parandi ratio Meſuis non eſt, nec etiam Dioſcoridis, ſed ſecundum ſententiam noſtram: quam ſi improbaverint Monachi, parum ſanè moror, cùm nullo jure me Meſuem ſequi quiſpiam cogere poſſit. Verùm ipſi merito quidem arguendi ſunt, quòd in Myrtino oleo parando ſuum Meſuem, in quem commentati ſunt, non ſequantur, nec ejus doctrinam recipiant & aliam hujuſce olei parandi rationem à ſe inventam afferant.

Castigatio. Myrtini olei parandi ratio.

PISSASPHALTUM.

SCripſiſſe me, Piſſaſphaltum nil aliud eſſe quàm picis aſphaltiq3 miſtionem quandam, non memini, nec ullibi in meis habetur ſcriptis. Quamobrem neminem mihi vitio vertere putarim, ſi dixerim hoc etiam ſomniaſſe Monachos. Scripſi quidem id dixiſſe Plinium, quod etiam iterum affirmo. Sed cur Matthiolum non Plinium perſequuti ſint Monachi, id obſecro reſpondeant, quibus veritas cordi eſt, & horum jam norunt inſaniam, quam eo magis vinculis coercendam putarim, quo inſipidius affirmare deprehenduntur Sodomeum bitumen modo Aſphaltum, modo Piſſaſphaltum (quod eſt falſiſſimum) Græcis appellari.

Lib. 24. c. 7.

Monach. imperitia detegitur.

MACER.

FAlſo hallucinari nos in macere, inquiunt Monachi, ſcribit Matthiolus, cùm tamen in hoc ille plurimum cecutiat, dum comprobare contendit, Dioſcoridis Macerem à vulgari Mace plurimum differre: Quinetiam falſo Serapionis autoritatem adducit, quòd non ſcribat aliud eſſe Dioſcoridis Macer, ſed quòd aliter illud appellaverit Dioſcorides. Verùm ſi ita res ſe haberet, ut ille inquit, quod ſcil. differret Dioſcoridis Macer à Mace Serapionis, quidnam Galeni ſententiæ reſpondebit? Fateri quidem cogetur, ſe in quam maximo verſari errore. Patet error Serapionis teſtimonio, quippe qui Galeni verba referens, antea quam Dioſc. verba afferat, non ſcribit Galeni Macerem à communi Mace differre. Quibus facile conjiciet quiſpiam idem eſſe Galeni Macerem cum Mace Serapionis. Ideoq3 ſi Galeni Macer nihil differt à Serapionis Mace, & Dioſcoridis Macer differt à Mace Serapionis, ergò Dioſcoridis Macer à Galeni Macere differt. Quod tamen falſum eſſe convincitur. Adhæc tametſi Dioſcoridis codex, quem

Monachorum in Macere querela.

Monachorum argumentum.

vertis

vertit ipse Matthiolus, & alia quadam exemplaria de Maceris acuitate nihil meminerint, id eveniſſe certum eſt, ſcriptorum incuria & negligentia, cujus erroris manifeſto eſt argumento Serapio, qui Dioſcoridis verba referens acutum Macerem facit, quemadmodum & Galenus. Nec deſunt aliorum autoritates, quas brevitati indulgentes prætermittendas duximus. Hæc Monachorum ſunt verba: Quæ quam frivola, quàm inania inſulſaq; ſint, quamq; eorum argumenta valeant & veritatem reſipiant, illico cognoſces. Scias itaq; velim Galeni verba apud Serapionem nihil prorſus atteſtari pro Monachis, ſed contra eorum ſententiam apertiſſime affirmare. Quandoquidem ſimulac ſcripſit Serapio in ipſo capitis principio ſub titulo Busbeſe ex Iſaaci autoritate Cap. 2.
de nucum Myriſticarum Mace, illico ſubjunxit aliorum teſtimonio (Dioſcoridis & Galeni intelligo) alium reperiri Macerem, qui Cortex eſt, allatus non è Græcorum regione, ſed aliunde, craſſus, flavus, & admodum
10 *aſtringens. Quibus palam fit Serapionis ipſius teſtimonio, duo procul dubio reperiri Maceris genera, quodq; ultimum genus Dioſcoridis & Galeni ſit Macer.* Serapioni Macis genera duo.
Poſtremo huic generi ſtatim conjunxit Serapio verba Galeni, utpote qui non ignorabat de hoc ſcripſiſſe Galenum, ut quis facilè ex iis Galeni verbis cognoſcere poteſt, cum procul dubio affirment Galeni Macerem ex India non ex Græcia afferri, quodq; is cortex ſit in quo plurimum ſit terreæ qualitatis. Quibus palam eſt evanidum, inane, falſumq; eſſe Monachorum argumentum, & Monachorum argumentum vanum.
proinde falſam quoq; eſſe conſequentiam: Ad veritatem enim copulativa (ut Dialectici atteſtantur) requiritur ut utraq; pars ſit vera: Verùm quum hic prior falſiſſima ſit, ergò, &c. Augent præterea noſtras in Monachos rationes Arabum nomenclaturæ, etenim ut aperte patet Avicennæ teſtimonio, vocant Arabes nucum myriſticarum Macem, Busbeſe: Alterum verò Græcorum, Taliſar, de quo, non de Busbeſe apud Serapionem, ſcribit Maceris & Macis apud Arabes differentia.
Galenus, cum inquit: Taliſar eſt cortex qui ab India defertur. Caterum mirum in modum hallucinari Mo- Talisar. Busbeſe.
20 *nachos magno tibi ac cæteris erit argumento idem Avicenna, qui cum ſciviſſet Maceris duo eſſe genera, de his diverſis ſcripſit capitibus, diverſis inſcriptis nomenclaturis, nempe de Arabum Macere ſub Busbeſe, de Græcorum verò ſub Taliſar, quemadmodum palàm eſt feciſſe Serapionem. Adhæc manifeſtè patet, Galeni Macerem cum Mace myriſticarum nucum nihil habere cognationis ex iis qualitatibus quas illi tribuit Galenus libro 6. de ſimp. med. facultatibus. Macer, inquiens, cortex eſt, qui ex India convehitur, guſtu multum acerbo, cum levicula quadam acrimonia, jucundum ſanè redolens, ut pleraq; aromata, quæ ex India convehuntur. Videtur itaq; & ipſe ex miſta conſtare eſſentia, pleraq; terrena frigida paucula verò calida, & tenuium*
30 *partium. Quamobrem valenter deſiccat, adſtringitq;. Proinde cœliacis, & dyſentericis miſcetur facultatibus in tertio exiccantium conſiſtens ordine, in caloris, & frigoris differentia, neutrum inſigniter efficiens. Hæc ad literam Galenus. Quibus quidem clariſſime colligi poteſt longè ſatis à Mauritanorum Mace, differre Galeni & Dioſcoridis Macerem: Siquidem ipſe non reperio Arabum Macem eſſe acerbum, nec tam leviuſculæ acrimoniæ, quin potius ſi mandatur fauces non parum vellicat, & os plurimum excalfacit, odorem jucundum perfundit, & leviuſculum quendam amarorem quadam cum ſiccitate relinquit. Quo facilè quiſpiam rei Medicæ peritus dixerit, Arabicum Macim tantum calidi quantum ſicci concepiſſe, vel fortaſſe plus calidi. & quod*
pleraq; ejus eſſentia ſit tenuium partium, omnisq; adſtrictionis & frigiditatis expers. Adhæc maximo ſunt argumento, Macim & Macrem nihil inter ſe habere cognationis Dioſcorides, Galenus, & Paulus, quum ii nusquam de Myriſticis nucibus meminerint, quarum Macis eſt tegumentum. Quippe ſi Macer qui tunc ei
40 *convehebatur ex India, vulgaris fuiſſet Macis, credendum non eſt, quin etiam cum illo adveherentur myriſticæ nuces, quarum hiſtoriam & facultatem deſcribere non prætermiſiſſent, quum inter peregrina aromata non infimum habeant locum. Poſtremo rem omnem adverſus hoſce Patres concludit Plinius, qui de Græcorum Macere agens. Macer, inquit, qui ex India advehitur, cortex eſt rubens radicis magnæ, nomine arboris ſuæ.* Lib. 12. c. 8.
Porro ad id quod dicunt ſcripſiſſe Serapionem aliter nominare Macerem Dioſcoridem, & non ut ego ſcribo, aliud eſſe Dioſcoridis Macerem, nihil ſanè moror, quum utraq; lectio Monachis refragari videatur. Etenim ſi aliter Macim nominavit Dioſcorides, verum præbet indicium, eum de communi Mace non intellexiſſe, ipſa ab hac diverſa nomenclatio: quinetiam & ea, quæ ſubſequuntur ipſiusmet Dioſcoridis verba. Ea enim ſecundum Serapionis interpretationem omninò contra Monachos affirmant, cum dicant, Machir cortex eſt ligni ſive corium, &c: Et non Machir eſt cortex nucis Muſcatæ, ut fortaſſe ſomniarunt Monachi. Caterum ad argumentum Caſtigatio.
illud, quod dicunt Dioſcoridis codicem, quem ego ſum interpretatus, & alios quamplurimos, non eſſe genuinos, quod in Maceris hiſtoria nihil acuti ſaporis meminerint: reſpondeo non Dioſcoridis codices hoc loco eſſe depravatos, ſed Monachos ipſos una cum Serapione: quum nunquam repertus ſit Græcus codex, nec manu ſcriptus nec typis
50 *excuſus, quinetiam nec Latinus cujuſvis, qui acuti ſaporis mentionem fecerint. Id quod manifeſto arguit, vel in hoc aberraſſe Serapionem, vel illa interpretis eſſe verba. Nec obſtat quod id ſcripſerit Galenus. Quandoquidem is (ut omnibus palam eſt) Dioſcoride longe fuerit diligentior in expendendis medicamentorum ſaporibus & qualitatibus cum primis tum etiam ſecundis: Ac hinc factum eſt, ut nunquam ſcripſerim ego Græcorum Macerem non eſſe acutum.*

CANINUS RUBUS.

A Macere ad Caninum rubum veniunt his verbis: Non declarat Matthiolus quid ſit Caninus rubus: Atqui Monachorum objectio.
quærit Plinii teſtimonio comprobare Cynesbatum à ſylveſtri roſa plurimum differre, idq; præſertim quod Plinius peculiaria faciat capita de duobus Cynosbati generibus, quæ maximè à Dioſcoridis Cynosbato differunt:
60 *quinetiam quod Theophraſtus ſpeciatim ſcribat tum de ſylveſtri Roſa, tum de Cynosbato alio à Dioſcoridis Cynosbato, aſſerens ſubinde Matthiolus nos una cùm Marcello non parum in re hac aberraſſe: Sed revera ipſe hallucinatur, cùm non videat nos de multis ſcripſiſſe plantis, quæ cùm compluribus conveniunt ſtirpium generibus, ut, exempli cauſa, hac Cynosbati demonſtrat planta, quæ & in roſarum, & in ruborum genere haberi poteſt: & proinde mirum non eſt, ſi Plinius eam vocaverit Cynorrhodon, & Dioſcorides Cynosbaton, quod idem profecto deſignat. Cæterum fortaſſe Plinio differentiæ cauſa Cynorrhodos dicta eſt hac planta: Siquidem is de duobus aliis Cynosbati generibus ſpeciatim egit. Nec obſtat quod ab hoc differat Theophraſti Cynosbatos: namq; & is quemadmodum & Plinius, hunc Dioſcoridis Caninum rubum recenſuit una cum ſylveſtribus roſis, illico pro rubo Canino aliam plantam ſubjungens à Dioſcoridis Cynosbato plurimum differentem. Ubi autem ſcribit Dioſcorides rubi Canini fructum olivarum nucleis ſimilem eſſe, non de magnitudine, ſed de forma tantum intelligit: ac ita omnia ſunt clara, ut clarus etiam videatur Matthioli error. Quod deinde una nomenclatio pluribus conveniat plan-*

tis

Inanis ac fabulosa ostenditur Monachorum sententia.

tis testatur apertissime Plinius, cùm dicat Lilium quoddam rubrum vocari Cynorrhodon, & Capparis plantam aliquibus appellari Cynosbaton: quamvis præter id habeatur rosa quædam sylvestris, quæ fructum edit olivæ nuclei magnitudine. Hæc illorum sunt verba. Sed cujus sint valoris, & quam inania ac fabulosa, jam audies. Fabulosa, inquam, quòd nusquam à me scriptum sit, Plinii & Theophrasti Cynosbaton differre à Dioscoridis Canirubo sed tantum horum Cynosbaton plurimum differre à sylvestri rosa: quo fit, ut ubi præmissa sunt falsa, quæ sequuntur vera esse nequeant. Præterid quòd Cynosbati planta tam cum rosarum, quam cu[illegible]rborum generibus cognationem habeat, insipida quidem videtur sententia. Quippe hoc argumento asserere quispiam, citra tamen rationem omnem, inter sylvestres rosas & rubos, qui mora proferunt, nullam interc dere differentiam. Sed quis tam fuerit amens, qui non noverit hasce plantas floribus, fructibus, caule, foliis, aculeis, & radicibus inter se maximè pugnare? Nemo sanè id unquam affirmarit nisi prorsus desipiat. Ad hæc nullibi, quòd legerim, viderimq; inter sylvestres rosas Canini rubi meminere unquam Theophrastus & Plinius, etsi id somniarunt Monachi. Cæterum ad id, quod ajunt Cynosbaton fructum ferre ossu olivæ similem figura non magnitudine, nil aliud verius dici potest, quàm quod in hoc, quemadmodum & in cæteris, cæcutiant. Probatur hallucinari Monachos ipsiusmet Dioscoridis testimonio: Siquidem is de cappari, & corno arbore agens, proferre hos inquit fructus olivæ similes, quibus facilè quispiam noverit hic de magnitudine & forma intellexisse Dioscoridem: quum sensibus nostris palàm sit, harum plantarum baccas non forma solum, sed etiam magnitudine olivas referre. At si Monachi in Dioscoridis lectione versati essent paulò diligentius, hæc fortasse non ita ignorassent. Etenim is ubi vel flores, vel fructus, vel folia cùm aliis plantis comparat, nisi ad unguem tam in forma, quàm in magnitudine sibi correspondeant, semper addit magnitudinis, & parvitatis differentias. Id, quod in hujusce plantæ fructu minime prætermisisset, cùm omnibus palam sit, rosarum sylvestrium fructus, non solùm olivarum nucleis, sed etiam ipsis olivis esse longè majores. Verùm prorsus dementatos esse Monachos facilè conjicies, si rectè perpenderis, quod hic asserant Cynosbati baccas olivarum nucleis esse æmulas, & in Mesuiis commentariis de Diamorone agentes hujusce plantæ fructum pyris similem faciant. Præterea nunquam Dioscoridem scripsisse reperio, Cynosbati fructum semen aliquod includere, quemadmodum in rosarum fructu cernimus, quippe is copiosissimo semine refertus est non lanugineus floccis tantum, ut Dioscorides inquit, & eum sequutus Galenus. Cæterum non possum subinde demirari Monachorum fidem, quippe qui asserere ausi sunt, illico post sylvestres rosas de alio Canirubi genere scripsisse Theophrastum, quum tamen is de domesticis, & sylvestribus rosis egerit libro & capite sexto de plantarum historia: de Canirubo vero libro tertio capite 18. inter alia ruborum genera, non inter sylvestres rosas, quemadmodum fecit Serapio Theophrastum imitatus. Sed differre Cynosbaton à sylvestri rosa idem testatur Theophrastus libro & capite nono de plantarum historia. Siquidem is Canirubi fructum averso flatu colligendum esse scribit, alioqui periculum oculis imminere: id quod aperte demonstrat super eo vel tenuem quandam languinem, vel pulverulenti aliquid insidere, quod si à vento expellatur in colligentium oculos, cæcitatis periculum imminere. Quod tamen in sylvestrium rosarum fructu nunquam visitur. Postremo si Dioscorides scivisset, nil aliud esse Caninum rubum quàm Rosam sylvestrem, sat erat illi profecto dicere, quòd Caninus rubus Rosæ esset omninò similis, non autem quod arboris instar assurgeret rubo longè major, quodq; folia ferret Myrto latiora, à quibus rosa plurimum differre videretur. Theophrastus Canirubum punicæ speciem referre ait, quæ cùm folia Myrto similia proferat, non putarim ego differre Theophrasti Cynosbaton à Dioscoridis Canino rubo.

Ruborum & Rosarum differentia.

Insipida de Cynosbati fructu censura.

Castigatio.

Cynosbati fructus qualis.

Cynosbati fructus quo pacto colligendus?

SYLVESTRIS OLEA.

Infirma Monachorum fides.

Manifesta Monachorum temeritas.

Olea sylvestris spinosa

NEscio profectò an temeritati vel invidiæ, an stultitiæ vel ignorantiæ, vel fortasse malitiæ ascribendæ sint hæ Monachorum calumniæ, quum nihil prorsus rationis aut veritatis resipiant. Negant audacter Monachi, fidem nostram insimulantes, sylvestres oleas ullis rigere aculeis, nec ullo authorum testimonio contrarium comprobari posse. His, ut censuræ plus fidei authoritatisq; adjungant, addunt se plures vidisse in Apulia olearum plantas, tam domesticas quàm sylvestres, quam ego fere viderim folia: sed quantum à veritate absit eorum fides, tuipse tibi facile testis esse poteris, quum in agro nostro Senensi sylvestris Olea frequens habeatur. Quin etiam idem cæteri testabuntur quamplurimi rei plantariæ studiosi, ad me quotannis Patavio (quæ eorum est humanitas) huc Goritiam proficiscentes, qui amplum sylvestris oleæ ramum firmissimis aculeis rigentem inspexerunt, ex Arbi Hadriatici maris insula advectum, & ad Monachorum deliramenta apprime utilem.

CORNUS.

Monachorum in Geographia ignorantia.

Ida Trojæ mons. Castigatio.

SEd in Corno quid dicunt? me perperam scripsisse ex Theophrasto, Cornum arborem folia ferre Amygdala, à quibus longè magis distant, quam à Salice Ficus: quinetiam nec novisse, vel in hoc loco in Theophrasti codice subesse mendam, vel fortasse Cornum nunquam vidisse Theophrastum. Præterea, ut etiam Geographia se non imperitos ostendant, addunt nusquam legi in Theophrasti codice Idam Troiæ esse montem, sed montem Idam in Creta tantum haberi Insula. Ex quibus facilè quispiam sanæ mentis conjicere poterit, quanta sit horum in Geographicis lectionibus ignorantia. De Ida Trojæ monte ob Paridis judicium famosissimo scribunt apertissime Strabo, Ptolomæus, Plinius, Pomponius Mela, & cæteri clariores Geographi, quorum non solùm volumina non legere Monachi, sed nec (pace eorum dixerim) eorum fortasse novere nomina. Atqui ut sapientior aliquantulo eorum evadat cuculla, sciant velim, haud nos latere in Creta quoq; esse montem nomine Idam, cùm sapè legerimus apud Virgilium,

Dictamnum genetrix Cretea carpit ab Ida.

ac idem à Geographis omnibus describatur. Verùm non ob id dixerim, ut somniare videntur Monachi, apud Trojam alium non haberi ejusdem nominis montem, longe famosiorem. Is enim Geographorum omnium consensu altissimus mons est ad Troadem spectans, in quo ingentissimæ habentur sylvæ, præsertimq; resiniferarum arborum, quod facilè ex Theophrasti lectione quispiam conjicere potest, quippe qui sapè sapius Idæ & Idearum plantarum meminit. Atqui Theophrasto, qui plantarum historiam non Geographiam describit, non fuerat opus addere Idam esse Troadis montem, cùm id cæteros, præter Monachos, haud latere non ambigeret. Quod autem

autem scripserim ex Theophrasto Cornum arborem quæ in Ida monte crescit, folia habere Amygdalæ, fateor, etiam hoc ex Theophrasto facile probari possit. Sed me credidisse, vel scripsisse, nostratem Cornum, qua nihil mihi notius est, Amygdalæ esse foliis, nunquam sane fatebor. De Idæa vero Corno, quam nunquam vidi, nullam ego certam possum afferre sententiam, nec tamen est, quod prohibeat, quin libere credere queam, Cornum in Ida nascentem folio esse oblongo Amygdalæ amulo, quum de foliorum in plantis varietate ac forma pro regionum natura nulla sit apud autores controversia. Quamobrem id potius mihi credendum statuerim, quàm temere cum Monachis affirmandum, Theophrastum non novisse Cornum: etsi recte sane quispiam dubitare posset Theophrasti codici hoc in loco subesse mendam. Lib. 3. ca. 12. de plant. hist.

NUX VOMICA ET METELLA.

REsipiscentne unquam hi Patres Reverendi? Vix id mihi persuadeam, nisi fortasse cum ad Elleborum venient. Nam ubi jam cum vomicis, & Metellis nucibus, quæ propria sua ipsarum facultate delirium faciunt, is aliquandiu sit immorandum, verendum est ne tam propere ad mentem & rationem revocentur. Scribunt me in hisce censendis nucibus adeo esse hallucinatum, ut quid de is scripserim nesciam: quum eæ nuces, quæ inter Myristicas reperiuntur nec Vomicæ sint, nec Metellæ, sed nucum Myristicarum monstrum, in quibus nulla cognoscitur deleteria facultas, ut ego mihi persuadeam. Verum Monachis danda nunc venia videtur, tanquam ab hisce nucibus dementatis, & eorum toleranda calumnia: Calumnia, inquam, quod nusquam a me scriptum sit reperiri Vomicas nuces, nec etiam Metellas inter Myristicas, quæ sumentibus necem inferant. Monachorum calumnia explodi-tur.

LAMPSANA.

NEgant me nosse Lampsanam, quod scripserim hanc flore esse albo, quodque in Italia non usurpetur in cibus, quum genuina flore sit melino, & in Apulia frequentissime in cibum veniat, ubi omnibus & pueris etiam ipsis notissima habetur. Quibus recte responderi posse crediderim, quòd si diligentius accuratiusq; rem plantariam expendissent, & optimos legissent autores, qui plantarum historias scribunt, non ita fortasse facile se omnibus deridendos objecissent. Scripsi quidem, Plinii testimonio, florem proferre Lampsanam napo candidiorem, non album, ut Monachi somniare videntur: id quod iterum atque iterum affirmare non verebor. Namque tametsi Lampsana melinum proferat florem, quemadmodum & Napus, cùm tamen Lampsanæ flos colore sit longe dilutiore, recte sane Plinio scriptum est, hanc flore esse napo candidiore. Quibus verbis videtur voluisse Plinius Lampsanæ florem dilutiori, haberi colore quàm napi, & non, ut Monachi volunt, absolute candido. Verum si hisce rationibus sibi satisfactum iri negaverint, & me Plinii sententiam haud recte intellexisse contenderint, recte sane objici poterit, eos legitimam non nosse Lampsanam, quum hæc, Plinii testimonio, album non melinum gerat florem. Lib. 20. c. 9.

BALSAMITA.

SEd jam sese offert recriminanda Balsamitæ censura, in qua, quòd scripserim Balsamitam vulgo mentham Romanam vocari, non parum me hallucinatum affirmant, quum, ut ipsi dicunt, omnium consensu ea planta genuina sit mentha Romana, quam ipsi Lassulatam vocant. Sed quid aliud rectius responderim, quàm Monachos sua ipsorum falce sibi secuisse pedes? Etenim quum superius de Cynosbato litigantes ostenderint, probaverintq; plures haberi plantas, quæ uno & eodem nomine appellantur, huic uni tantum argumento, si saperent, acquiescere deberent. Cæterum planta, quam ipsi Lassulatam obscuro tamen autore appellant, ea est, quam in hortis passim habemus foliis salviæ latioribus betonicæ amulus, per ambitum serratis, colore ex viridi albicante, caulibus cubitalibus, & aliquanto majoribus, corymbaceis floribus melino colore in summitate emergentibus, amaro in universum sapore, & odoris graveolentia. Hæc itaq; (ut scio) variis appellatur nominibus, cum quibusdam dicatur herba Divæ Mariæ, nonnullis mentha Græca, aliquibus salvia Romana, sed qui mentham Romanam vocaverint, habeo neminem præter Monachos. At si à foliorum forma denominanda fuerit hæc planta, cùm illa salviæ longe similiora proferat quàm menthæ, facile conjicient rei herbariæ studiosi rectius huic salviæ quàm Menthæ nomenclaturam convenire. Cæterum ego vulgaria hæc plantarum nomina parum sane moror, quamvis nunc, ut Monachorum censuram irritam reddam, comprobare compellor non solum meo ipsius, sed tuo etiam testimonio, Balsamitam mentham Romanam nobis appellari: nec ob id tamen negaverim aliis in locis, aliis vocari nominibus. cum scriverim hanc Brasavoli testimonio, Ferrariæ mentham Florentinam, & alibi, à crispis foliis Mentham crispam appellari. Castigatio. Lassulata Monachorum quæ. Salvia Romana.

AMBUBEIA.

ABalsamita ad Ambubeiam veniunt, ubi me perperam affirmasse contendunt Rostrum porcinum appellari Ambubeiam, cùm nil aliud sit Ambubeia quam genuinum Cichorium. Atqui (pace eorum dixerim) rectius fortasse responderet quispiam, nil aliud esse Porcinum rostrum quàm horum desipientium, quo materiam Medicam pene universam fœdarunt, & inverterunt. Quandoquidem mea ipsius sententia nusquam scripserim rostrum porcinum esse Ambubeiam, sed vocari quibusdam caninum vel leoninum dentem, nonnullis Monachi caput, aliis vulgo piscia alleto, quibusdam vero etiam Ambubeiam. Id quod facile comprobat Ruellius, qui in indaganda istirpium facultate inter recentiores facile primas tenet: Siquidem is, etsi scripserit primum Cichorium Latinis vocari Ambubeiam: deinde tamen de Ambubeia particulare edidit caput, in quo pro Ambubeia nil aliud intelligit, quàm Rostrum porcinum sive Monachi caput. Sed hæc non meminisse Porcinum rostrum.

Castigatio. *Monachos non parum demiror, quum ibi tam diu derasum habuerint caput.*

OCIMUM.

Ocimi genera tria. Citratum & Caryophyllatum ocimum. Cap. 156. 157. 155.

IAm tadet profecto cum istis ineptia me ad nauseam usque contendere, sed tibi satisfaciendi promptitudo me ipsum vincit. In Ocimo me accusant, quòd tantum tria Ocimi genera attulerim, nec Citrati, Caryophyllative Ocimi meminerim. Scripsi quidem (ut ingenue fatear) tria haberi Ocimi genera, quæ si diligentius expendissent Monachi, novissent fortasse reperiri inter ea cum Citreatum, tum etiam Caryophyllatum, cum id, cui folia insunt purpureo Amaranthо simila Citream malum olentia, nil aliud quam Serapionis Citreatum: illud vero, cui folia insunt parva ac tenuia, jucundissimum odorem spirantia, nil aliud sit quam Caryophyllatum. Etenim si quis Ocimi genera, quæ Serapioni tribus diversis capitibus describuntur, diligentius expenderit, facile quidem eadem esse cognoscet, quæ in nostris habentur commentariis. Sed nescio quo vultu se jactent Monachi, se primum Caryophyllatum Ocimum hoc ævo adinvenisse, quum id Serapioni folia parviuscula proferat, & caulem anguloſum, his vero folia melissophylli majora, & caulem rotundum edat.

Castigatio.

SMILAX HORTENSIS.

QUòd scripserim hortensem Smilacem varii coloris phaselos proferentem capreolos edere, quibus vicinis arboribus, aliisque sustentaculis se implicat, longe à scopo me aberrasse clamant, cùm tamen in hac in-

Lib. 2. c. 140

re in manifesto versentur errore. Atqui cur non fatear hoc me scripsisse, cùm illud idem scribat Dioscorides, & Smilax ille claviculas sive capreolos revera manifesto proferat? Facile hoc non negassent fortasse Patres, si omnes hujusce plantæ partes, notasque diligentius expendissent, siquenon ignorassent quid Capreolus Latinis, quid ἕλιξ Græcis designet. Siquidem hortensis Smilax seu (ut illi vocant) Indicus phaselus capreolos utrinque in caule profert, qui etsi vitium, & cucurbitarum capreolis per omnia similis, non cernantur capreoli. tamen sunt iis per omnia similes, qui in aspera Smilace, in altera Clematide, & in Periclimeno habentur.

Capreolus quid.

Lib. 4. cap. 7.

Ac proinde recte scribit Dioscorides Clematidem alteram repere per arbores, ut Smilax. Cæterum cum hisce plantis capreoli bicornes non sint, sed uno tantum processu prodeant, parvo emergente cacumine folio, putant patres hosce processus, quibus hortensis Smilax arboribus se implicat, haudquaquam appellari posse capreolos sibi (ut puto) persuadentes ita à capreolorum cornibus denominari. Porro si haud ignari vocabuli energiam intellexissent, & scivissent capreolum Latinis à capiendo suam duxisse denominationem, & ἕλικα Græcis à verbo ἑλίσσω, quod vertere, circumvoluere, circumflectereq; designat, suam trahere originem, novissent profecto capreolos à bicorni forma minime denominari. His itaq; palam fit, non oportere plantarum capreolos omnes esse bicornes, ut fortasse sibi persuasere Monachi. Quibus tamen danda venia fuerit, quum magis divinis lectionibus quàm humanis operam navarint.

Castigatio.

CHELIDONIUM MINUS.

SUbdubitavi quidem an planta, quam Chelidonium minus vocant, genuina, ac legitima dici debeat, cùm teste Galeno minus Chelidonium usque adeo acutum sit, ut exulceret ranunculi modo. Atqui ob id nusquam me affirmasse scio hanc herbam Chelidonium illud esse non posse, cùm omnes in universum notæ Chelidonium minus quàm maxime referant. Quinimo ut comprobarem legitimum esse, ea quæ de Aro scribit Galenus, in medium attuli. Nam, exempli causa, si ut ille inquit, Arum Cyrenis omni exutum acrimonia rapi modo estur ab omnibus in cibis, & in Græcia perinde ac in Italia tanta illi sit acrimoniæ vis, ut non solum mansum linguam, & fauces acerrime vellicet: sed etiam cutem exulceret appositum, non est sane quod prohibeat, quin hoc idem in minori Chelidonio effecerit natura, præsertim cum in hac planta nulla penitus sit nota, quæ reclamare videatur. Hanc itaq; etsi scripserim, ut meam solverem dubitationem, non ita tamen temere à Monachis accusari debeo. Nec etiam quod ob acrimoniæ defectum subdubitaverim testiculum Sacerdotis (ut vocant Monachi) minus esse Chelidonium: Namque cum sciam de incertis dubitare, virtuti potius quam vitio esse ascribendum, nec ullibi de testiculo Sacerdotis verbum fecerim, Monachos in seipsos latrare sinam, & de suis inter se contendere testiculis, in quibus an aliqua reperiatur acrimonia, ii rectius testabuntur.

Testiculus Sacerdotis,

Faceta castigatio.

RHABARBARUM.

RHabarbarum à Rhapontico differre adeo firmis rationibus in nostris comprobavimus commentariis, ut nil aliud Monachis contrarium, sentientibus mihi respondendum sese offerat, quàm quòd extremæ dementiæ sit Rhabarbarum cum Rhapontico æstimare. Nam cùm nullis argumentis, nullis probatorum scriptorum testimoniis contendant, nihil Rhabarbarum à Rhapontico differre, cum aura mihi certandum non est. sed sinere Monachos sua frui ignorantia, perinde ac cæteros sui similes, qui tantum suis opinionibus addicti in pertinaciæ fimo jacere malunt, quam nitidis ac floridis acquiescere rationibus.

Rhabarbarum à Rhapontico differt.

Castigatio.

ARISTOLOCHIA CLEMATIS.

SEd quam temere in clematide Aristolochia, quam tantum abest ut noverint, ut ne viderint, quidem, me insimulent, tu tibi ipse facile judex esse poteris, ubi commentarios nostros Latino sermone conscriptos nunc primum

primum edendos legeris. Ibi enim non solùm Monachorum censuram, perversamq; sententiam explosam reperies, sed Cordi, Adami Loniceri, & aliorum quorundam opiniones confutatas cognosces, quippe qui censeant eam genuinam esse clematidem Aristolochiam, quam vulgus longam existimat. Clamant Monachi maxime hallucinari Matthiolum, quòd asserat fateaturq;, non solùm non cognoscere clematidem Aristolochiam, sed in Italia haberi neminem, qui eam demonstret, cùm tamen ubiq; hæc in vineis, aliisq; in locis habeatur frequentissima, & dactylite ubiq; copiosior, quam putant me nunquam vidisse, ob id haudquaquam se ambigere ajunt, me Clematidem pro dactylite perperam accipere. His itaq; cum (ut antea dixi) satis superq; responsum sit in Latina illa editione, quam propediem dabimus in lucem, & ne in hisce inanitatibus plura quàm deceat ætatis nostræ momenta evanescere permittamus, non est cur ea quæ antea scripta sunt hic à me repeti expectes.

Monachorum censura explosa.

RUTA SYLVESTRIS.

QUàm temere asserant ea omnia, quæ de sylvestri Ruta in meis scripsi commentariis, è suis in Mesuem scriptis esse deprompta, unicuiq; facilè constabit, qui eorum, & meos legerit commentarios. Sed nolit, obsecro, DEUS Optimus Maximus, ut tam sim amens, ut Monachorum ineptias imiter unquam, in censenda secundi generis Ruta, quum ibi nil aliud habeant quàm somnia, deliramentaq;, tam clara tamq; evidentia, ut nullis non risum excitare possint, simulq; stomachum movere. Ii enim (ut rem hanc exordiar) simulac longa verborum serie de altera sylvestri Ruta, quam Armolam vocant Arabes, egerunt, concludunt tandem, ac suadent, cùm hæc non habeatur nisi rarissima in Italia, Myropolas ejus vice recte uti posse Androsæmo, quod Hypericum vocamus, quum nil aliud Hypericum si quàm genuina sylvestris Ruta altera. Qua in re usq; adeo desipiunt, ut non ab re mihi verendum sit, ut ullo unquam tempore ad mentem restitui possint. Sylvestris primi generis Ruta, Dioscoridis ipsius testimonio, in omnibus suis partibus hortensi est similis, præterquam quod gustatu sit acriori. Hæc in Goritiensi agro Salvatino, & Gargano montibus, adeo copiosa provenit, ut toti fere Europæ proparandis medicamentis sufficere possit: quam qui viderunt rei herbariæ studiosi, horum deliramenta, quæ me sibi furatum esse mentiuntur, perpetuo deridebunt, quinetiam qui hæc legent, quum illis palàm fiet in quam multiplici hic versentur errore: In multiplici errore, inquam, quod primum existimaverint Sylvestrem Rutam ab Androsæmo, & Hyperico nihil differre: Deinde quòd putaverint Androsæmum, & Hypericum unam, & eandem esse plantam, quum tamen Dioscorides de his seorsim, tanquam de differentibus plantis egerit. Postremo quòd prodiderint hanc primi generis sylvestris Rutæ historiam bis à Dioscoride esse descriptam, magnamq; habere cum Hyperico cognationem, quod potius somniasse quàm sensuum judicio scripsisse videntur Monachi, quum non hujus Rutæ caput sit, in cujus fronte in quibusdam falsis codicibus illa leguntur, quæ doctissimorum virorum testimonio hic ascititia, Hyperici autem propria censentur: sed ejus quod proximè sequitur, in quo alterius sylvestris Rutæ, quam alii Moly, alii Armolam vocant, describitur historia.

Monachorum in sylvestri Ruta ridenda opinio.

Lib. 3. c. 45.

Castigatio.

PANAX.

QUòd Mesues in describendo Panace aberraverit, & Asclepium cum Heracleo confuderit, fatentur sanè omnes contra Monachorum sententias, Medicæ materiæ studiosi, qui in Mesuis codice Panacis caput perlegerunt. Gummi enim, quod Opoponacum vulgò vocant officinæ, ex Heracleo tantum (ut Dioscorides inquit) collachrymat, quippe cætera Panacium genera nihil liquoris fundunt. Atqui cùm Mesui ex planta defluat Opoponax, quæ ferulaceis sit foliis, facilè quispiam nosse poterit Asclepium pro Heracleo perperam accepisse Mesuem. Etenim Heracleum Panaces foliis non exit ferulaceis, sed siculneis. Deinde sui Panacis caulem facit Mesues cubitalem, quod proculdubio indicat Mesuem Asclepium describere, quod Dioscoridis ipsius testimonio Heracleum altissimum caulem proferat, Asclepium vero cubito haud majorem. Quibus palàm est unà cum Mesue hallucinari Monachos.

Mesuis in Panacibus erratum.

Opoponax ex Heracleo tantum defluit.

CARUM.

CRediderunt Patres Carotam Italis vulgò vocatam, cujus purpurea radice in acetariis hyeme vescuntur, legitimum esse Carum: quod attestantur eorum in Mesuem commentaria, quorum autoritate freti, non leviter me erroris accusant, quod unà cum vulgo crediderim illud genuinum esse Carum, cujus semine passim utuntur Myropolæ, quodque iidem, Mauritanos sequuti, Carui vocant: sed in hoc, quemadmodum in cæteris, cæcutire Monachos apertissime demonstrat Carotæ semen, quippe quod gustantibus, mandentibusq; nullam, vel obscuram admodum, relinquat acrimoniam, nec aliam qualitatem, qua quispiam rectè asserere possit ex tertio esse excalfacientium & exiccantium ordine, ut de Cari semine scribit Galenus, & manifeste apparet in vulgari Caro. Siquidem hoc acrimonia qua pollet, linguam non obscure mordet, & os (ut Dioscorides inquit) non ingrato odore commendat. Quin & (ut Galenus ait) manifeste excalfacit, urinam ciet, & flatus mirifice pellit, id quòd Carotæ semini prater Monachos ascribet nemo, quum id nulla sit acrimonia præditum, nec aliqua in eo percipiatur caliditatis siccitatisq; tam valida facultas, quæ talia præstare possit. Cari historiam, qui scribat antiquorum, habeo neminem, quo fit, ut alia ratione comprobare nequiverim Carum, quo passim utimur, esse legitimum, quàm ab ipsius facultate, quæ facilime gustatu deprehendi potest.

Carotæ semen.

Lib. 3. c. 57.

Cari historiam antiqui non descripserunt.

SYLVESTRE CUMINUM.

ACaro ad sylvestre Cuminum veniunt, in quo censendo non parum me ignorantiæ insimulant, quòd non noverim flavum Melanthium, vel (ut ipsi dicunt) Nigellam citrinam sylvestre esse Cuminum

primi generis Dioscoridem: sed ii mea sanè sententia in magno & aperto versantur errore: quandoquidem, ut unusquisq; sanæ mentis per se cognoscere potest, nil aliud unquam fuerit Nigella citrina quàm flavi coloris Melanthium, cùm neminem lateat, si Monachos excipias, nigellam hanc in alio à Melanthio non differre, quàm in seminis colore. Cætera namq; in forma, magnitudine, sapore, ac omni deniq; facultate nulla differentia discerni possunt, cùm eadem utriq; sint folia, idem caulis, flos idem, capita utriq; per omnia similia, idemq; in omnibus hisce partibus sit sapor eademq; facultas. Seminis quoq; nulla formæ visitur differentia, sed tantum caloris, quem qui dixerint genus immutare posse, & ex Melanthio sylvestre Cuminum efficere, extremæ eos teneri dementiæ proculdubio censebunt omnes rei herbariæ studiosi: speciem enim immutare poterit coloris in semine vel in floribus varietas, sed haudquaquam genus immutabit. Sed quid multa? nonne hoc idem, in papaverum semine quotidie comperimus? Ex quibus tamen varius seminis color non prohibet, quin omnia sint papavera. Id quod etiam perspicuum est in hyoscyamo, lactuca, hortensi smilace, anguria, quam cucumerem vocamus in Hetruria, & aliis nonnullis plantis, quarum semina etsi quandoq; albo, quandoq; nigro, nonnunquam & flavo rubentiq; colore varient, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Nam si, exempli causa, in genere Leucoii, quod albam violam Latinis designat, non solùm Dioscoridi, Galeno, Plinio, ac cæteris plantarum scriptoribus id Leucoium appellatur, quod album emittit florem, sed etiam quòd croceum, quodq; purpureum, amentis profecto fuerit opinio, quòd Nigella citrina Melanthium non sit, quòd sola coloris seminis varietate à Melanthio differat. Hinc itaq; palam fit, ut in hac censenda Nigella, & sylvestris hujusce Cumini historia hi Patres, & qui eos sequuntur, planè hallucinati deprehendantur. Quippe hujusce sylvestris Cumini semen, in capitibus mollibus ac rotundis acerosum gignitur, fortasse vulgaris pimpinellæ nostratis modo, quam quidam sanguisorbam vocant, non autem in capitibus Melanthii instar durum, solidum ac fractu contumax.

Nigella citrina quid.

Seminum color genus plantarum non immutat.

Castigatio.

OREOSELINUM.

SEd in Oreoselino quid somniavere Monachi? Somniaverunt, inquam, quod unà cùm Marcello perperam crediderim montanum Apium, quod Græci Ορεοσέλινον vocant, semen papaverum modo in capitibus proferre, cùm tamen hoc sit falsissimum Hermolai & Ruellii testimonio, qui rectè sanè animadverterunt Dioscoridis codici hoc in loco subesse mendam: ideoq; locum hunc pristino candori restituentes scripserunt montanum Apium semen proferre non papaveris, sed cicutæ, quemadmodum cætera Apii genera. Id quod manifeste demonstrat antiqua Dioscoridis versio, ac etiam Serapionis lectio: siquidem ibi manifeste legitur montanum Apium cicutæ semen progignere. Hæc Monachorum in Oreoselino est adversum me censura, imo ridenda stultitia, & non vulgaris amentia, quum ego Hermolai, & Ruellii opinionem sequutus, imo potius Theophrasti lectione persuasus, scripserim in commentariis meis Oreoselinum haudquaquam capitula papaveris modo progignere, sed semen cicutæ æmulum: quod omnibus palam fiet, qui in meis in Dioscoridem commentariis meam de omni Apio perlegerint censuram. Ad hæc falsum esse convincitur Serapioni proferre Oreoselinum semen cicutæ simile, cum quispiam facilè nosse possit, non sine hac menda fuisse Dioscoridis codicem, à quo transcripsit Serapio, cujus hæc sunt verba: Oreoselinum est planta habens virgam longitudinis unius palmi aut circa, quæ egreditur à radice una subtili, à qua plures virgæ parvæ egrediuntur, & à virga egrediuntur ramuli plures, super quos sunt capitula similia comæ, nisi quia sunt minora satis, & rotunda, & in eis semen longum. Quibus palàm est, quàm acutum sit Monachorum judicium in indaganda stirpium historia, cùm non dicat Serapio similia Comio sed Comæ, quod verbum à Meconio corruptum esse nemo sanè inficiabitur, qui non usq; adeo fuerit stupidus, ut nesciat an cicuta vel papaver capitula proferat.

Castigatio.

Cap. 290.

Serapionis locus explanatus.

CHAMÆLEONES.

DUm meam in Chamæleonibus damnant sententiam, quòd mihi perperam persuaserim plantas Carlinas vulgo vocatas genuinos esse Chamæleones, ii profecto hisce censendis Carlinus prorsus hallucinari deprehenduntur, cùm nulla dubitatione affirmaverint, Carlinam caulem habentem, quam nigrum Dioscoridis Chamæleonem hactenus semper existimavi, ejusdem esse Spinam albam, quam Græci ἄκανθαν λευκὴν vocant: Alteram verò caule viduam, spinam esse Arabicam, quam Arabes Suchaam vocant. Etenim cùm spina alba (Dioscoridis testimonio) caulem proferat inanem, bicubitalem, albicantemq; perinde ac folia, unde fortasse suam duxit nomenclationem, & flores purpureos: Carlina verò hæc caule sit dodrante paulò majore, pleno, non inani, rubro, non albicante, floribus versicoloribus hyacinthi æmulis, non simpliciter purpureis: nulla ratione dici posse crediderim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam, de qua fortasse somniarunt Monachi. Neque etiam eos similiter probare posse censeo, Carlinam caule vacantem spinam Arabicam esse, quòd nusquam invenerim scripsisse Dioscoridem spinam Arabicam caule vacare: sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo sanè rectè quispiam concludere poterit, Arabicam quoq; spinam proculdubio caulem edere perinde ac albam. Cæterum quòd firmissimis tum argumentis tum rationibus affirmaverim, Carlinas esse Chamæleones contra Monachorum censuram, nec id temere ex me tantum deprompserim, tibi ac cæteris maximè erunt argumento mei in Dioscoridem commentarii, qui Latine jamjam è prælis prodibunt in lucem. Quamobrem quum ibi satis sententiam meam de Chamæleonibus comprobaverim, non videtur hic esse opus eadem iterum repetere. Legent (ut spero) quàm plurimi rei medicæ studiosi nostros illos labores, qui postcà suam de his sententiam ferent, dicentq; longè magis decere Monachos suum colere Breviarium, quàm de simplicibus verba facere: de quibus tamen si tandem quandoq; loqui voluerint, de seipsis loquantur. Siquidem usq; adeo simplices, ne dicam stolidi suis ex scriptis apparent, ut non parva de seipsis volumina conficere possint. Si hoc posthac fecerint Monachi, & in suis perstiterint calopodiis, non ita fortasse deridebuntur ab omnibus.

Inutilis Monachorum opinio.

Lib. 3. c. 12.

Castigatio.

LEU-

LEUCACANTHA.

POrrò quàm falsò me accusent in Leucacantha, ipsa mea attestantur commentaria, quæ non ita facile Monachi fortassè in suum perverterent sensum, si is tuendæ potius, quam deprimendæ veritatis fuisset animus. Siquidem tametsi dixerim ego, non esse omnino rejiciendam eorum sententiam, qui carduum, quem quidam Divæ Mariæ appellant, Leucacanthum putant, quod folia illi sint lacteis quasi maculis infecta, radixq; amara ac dura, non tamen id unquam me affirmasse constat, quemadmodum habet eorum censura. Quandoquidem quum neminem habeam, qui Leucacanthæ historiam scripserit, nec apud Dioscoridem, Plinium ac cæteros, qui de plantis scripserunt, ulla habeatur hujusce plantæ nota, præterquam quòd sit spinæ albæ similis, non ab re credidere quidam albis illis maculis adducti, ac etiam fortassè radicis amaritudine ac duritie, hanc legitimam esse Leucacantham, quanquam hactenus horum placitis subscribere noluerim.

Falsa Monachorum accusatio. Carduus Divæ Mariæ.

TRAGACANTHA.

NEgant subinde patres communis usus lachrymam, quam passim Tragacanthæ gummi vocamus, legitimam esse, quod genuina linguæ subdita, facilè (Dioscoridis testimonio) colliquescat, hæc verò nunquam. Quinimo si linguæ supponatur, adeo lentescit, ac tenax evadit, ut nullo fere modo dissolvi queat. Qua quidem in re toto cœlo aberrant, ut qui Dioscoridis verba perperam intellexerunt. Etenim Dioscorides haudquaquam de sola lachryma linguæ subdita, sed de eclegmate, quod hanc exceperit lachrymam, scribit his verbis: Hujus increbuit usus ad oculorum medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas voces, cæteras; destillationes cùm melle in delictu, liquescitq; subjecta linguæ. Hac Dioscorides, Quibus palàm est voluisse Dioscoridem Tragacanthæ lachrymam non solam, & per se tantum, sed in eclegmate cum melle paratam linguæ esse subjiciendam, ut clarissimorum medicorum institutione fieri assolet, cum Bechicis catapotiis & Diatragacantho, quibus ipsa lachryma commiscetur: quandoquidem cum oporteat medicamenta quibus aspera arteria, pulmones, ac pectus universum expurgari debent, quadam temporis diuturnitate ore retenta, vel linguæ subdita, sensim leniterq; linqueſcere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, voluit ibi Dioscorides eclegmatis usum describere. Nam si hujusmodi medicamenta devorarentur, nihil prorsus proficerent, quum ita non in pectus, & pulmones deferantur, sed in ventriculum. Alia huic accedit ratio, quòd si lachrymam per se tantum linguæ submittendam intellexisset Dioscorides, subjunxisset quidem, ut sui moris est, quibus in morbis id factitandum esset. Etenim absurdum planè videretur scribere, quòd aliquod gummi linguæ subjiciatur paulatimq; liquescere cogatur, ac deinde silentio præterire quibus in morbis id faciendum. Quibus itaq; rationibus non modo recte, meo quidem judicio, intelligi potest voluisse Dioscoridem eclegma, quod Tragacanthæ lachrymam exceperit, linguæ subjiciendum esse, non ipsam per se lachrymam, sed etiam Monachos in hoc, perinde ac in cæteris, esse deceptos.

Monachorum insciitia in explanando Dioscoride Lib. 3. c. 20. Dioscorid. locus explicatus.

HYSSOPUM.

MAgno etiam mihi vitio vertunt, meq; ineptissime stirpium comparationem facere scribunt, quod (ut ipsi falsò calumniantur) totam Hyssopi plantam unum tantum corymbum fecerim, ut cùm chrysocome concordari videretur. Sed profecto nil mirum, quum hactenus ad Elleborum non pervenerint. Atqui quum illuc adire nequeant, nisi prius iter faciant per Hyoscyamum, Papavera, Mandragoras, soporiferum ac manicum Solanum, non parum sanè verendum est, ne somno longè altiori addicti eo nunquam pervenire queant, nisi fortassè somniantes. Ego enim, si vera fateri debeam, nusquam unum tantum corymbum Hyssopi plantam feci, sed quæ densioribus fuerit cum surculis, tum etiam foliis floribusq; comam rectè imitari. Quibus palàm est Monachorum argumenta perperam ex commentariis nostris esse deprompta.

Faceta castigatio.

STOECHAS.

AB Hyssopo illico ad Stœchadem se conferunt, in qua non parum me aberrasse volunt, quòd eam Arabicam esse Stœchadem affirmaverim, quæ Venetias affertur, quum ipsi Arabicam viderint plurimum forma ab altera differre. Cæterum in hoc falsa deprehenditur Monachorum censura, quòd non absolutè unquam scripserim Stœchadem omnem, quæ Venetias convehitur, ex Arabia deferri: sed quòd non solùm nascitur Stœchas in Stœchadibus Insulis, unde illi nomen, sed etiam in Arabia, unde Alexandriam primum, & hinc deinde Venetias defertur. Idcirco non ob id mihi imponere debent patres, quòd scripserim, putarimq; non afferri etiam Venetias Stœchadem aliunde quam ex Arabia, quum id nusquam affirmarim. Atqui Monachi ipsi rectè redargui possunt, quòd ita temere dicant nullam esse Venetiis Stœchadem, quæ eo ex Arabia advecta fuerit, cum tamen non desint negotiatores, qui Monachorum sententiæ reclamabunt. Ad id autem, quod dicunt Arabicam Stœchadem forma non parum esse ab altera dissimilem, nil aliud contra illos in medium afferam, quam propria eorum scripta, quorum non ita facilè oblivisci debebant. Siquidem quum jam diu palàm sit scripsisse illos suis commentariis, nullam aliam inter nostratem Stœchadem, & Arabicam interedere differentiam, quam quòd hæc densioribus sit ramulis: nescio sanè qua fronte hic plurimum hanc ab illa differre mentiantur, nisi fortassè dixerit quispiam spuria illa esse commentaria, eaq;, pietate ductos, sibi adoptasse patres, nec hactenus ea adeo diligenter perlustrasse, ut de cunctis reminisci queant. Verùm ab illis scire velim, quisnam ex Arabia Stœchadem illis videndam transmiserit, si, ut illi ajunt, non affertur in Italiam.

Falsa Monachorum censura.

DICTAMNUM.

SEd & in Cretensi Dictamno in me sua spicula mittunt his verbis: Non declarat Matthiolus cujus generis Dictamnum sit, quod nunc ex Creta passim habetur, quum tamen is scire debuisset tertium illud esse genus,

Monachorum objectio.

genus, de quo postremo loco meminit Dioscorides. Primum enim nec florem, nec semen profert. Sed tertium illud è contra & flores & semen edit, quo fit, ut illud esse non possit, sed tertium, cùm omnibus in confesso sit, Dictamnum quod hoc tempore ex Creta in Italiam comportatur & flores, & semen gerere: quinetiam nec affirmari debere, ajunt, esse hoc Pseudodictamnum. Nam quum hoc in omnibus suis partibus primi generis Dictamno correspondeat, recte sane quispiam censere poterit, neutiquam hoc flores proferre, nec etiam semen. Hæc Monachorum sunt argumenta, quibus probare nituntur, non solum me in censendo primi generis Dictamno plurimum à scopo aberrasse: sed quòd Dictamnum hoc quo passim pro genuino utuntur Seplasiæ, tertium illud sic genus, quod ex Creta quoque afferri scribit Dioscorides foliis sisymbri æmulis. Sed quàm infœliciter hoc sibi persuaserint patres, testatur apertissime Theophrastus, quippe qui libro nono capite decimo sexto de plantarum historia simulac de genuino Dictamno, & Pseudodictamno susius egit, de tertio etiam scribens: Est, inquit, aliud quoddam Dictamnum veluti æquivoce appellatum: Nec enim speciem, nec vim habet eandem: quippe quod folio sisymbrii constet & ramis condatur majoribus, cujus usus cum aliis minime convenit. Quibus palam est prorsus hallucinari Monachos, quum communis usus Dictamnum folia sisymbrii non habeat, sed Pulegio majora, crassiora, tomento quodam, sive spissa lanugine obducta, gustu acri mordaciq;. Quæ quidem notæ tantum tertio illi Dictamno reclamant, quantum genuino, de quo primo loco scribit Dioscorides, omnibus astipulatur modis. Sed depravata esse ea Dioscoridis volumina, quæ de floribus habent, ὅτε δὲ ἄνθος ὅτε καρπὸν φέρει nescierunt Monachi, cum tamen ex Theophrasto comprobari possit. Quippe is loco superius citato de Cretensi Dictamno agens: usus, inquit, non ramorum nec seminis est, sed foliorum. Siquidem his verbis palam est, Dictamnum primum, & ramos & semen edere, quinetiam per consequens & flores, de quibus apertissime scribit Vergilius libro duodecimo Aeneidos. Sed cùm magis deceat Monachos, Prophetas audire quam Poetas, Vergiliana illa Carmina silentio involvam. Tu vero si Dioscoridis codicem suo pristino candori restitutum hoc loco habere cupis, ita rescribito. ὅτε δὲ ἄνθος ὅτε καρπὸς συμφέρει: id est, neque flos neque semen confert, scilicet, in medicamentis, ut inquit Theophrastus.

Exploditur Monachorū opinio.

Locus Dioscoridis restitutus.

DAUCUM.

NOn parva profecto me redarguunt ignorantia in Dauci descriptione Monachi sua hac inani censura, quam ita describunt. In Dauci capite Matthiolus una cum aliis nonnullis perperam Dioscoridem interpretatur: siquidem in tertio Dauci genere rem omnem confundunt, quum primum hoc Anethi umbellam & semen ferre scribant: Deinde vero addant Pastinacæ umbellam, & semen cumino simile. Id quod evenisse scimus quorundam verborum causa, quæ hoc loco in Dioscoridis codice desiderantur. Patet menda ex antiqua Dioscoridis versione, quæ quatuor Dauci species habet, scilicet tertiam Anetho, & quartam Cumino non absimilem. Hæc omnia Monachorum sunt verba, quibus non in me solum, sed in cæteros quotquot sunt clarissimos Dioscoridis interpretes, imo in Dioscoridem ipsum invehitur: sed temere sane, & suo tantum futili consilio persuasi, quandoquidem nullus (quod sciverim viderimq;) habetur Dioscoridis codex, nec manu scriptus, nec typis excusus, qui de pluribus quam tribus Dauci generibus meminerit. Nec plura quam hæc habent Oribasius & Serapio, qui ad verbum ex Dioscoride transcribunt. Quinetiam nec Avicenna plures quàm tres refert Dauci species, nec Arabs, vel Græcus alius, qui de plantis scripserit. Ideoque cur magis hisce discalceatis blateronibus credam, quam antiquissimis Dioscoridis imitatoribus, & ejus tam præclaris interpretibus, nihil habeo quod me tantillum dimoveat, eoq; præsertim quòd antiqua illa Dioscoridis versio, quæ ad manus est, hos manifeste mentiri asserat: quandoquidem etiam hæc non de pluribus quàm de tribus Dauci generibus meminit.

Inanis censura.

Lib. 3. c. 69. Dauci species tres.

SENA.

AT quam nec sui se dissimiles præstant in Sena? Etenim quòd scribam Zingiber cum Sena miscere Mesuem, non solum ut ejus in dejicienda alvo roboretur facultas, sed etiam, ut ab ejusdem Senæ nexa, quam illi idem tribuit Mesues, defendatur ventriculus, non parum me insciæ accusant Monachi, ac si Zingiberis ignorarem facultates. Namque quum ii perperam sibi persuadeant Zingiber nihil posse juvare ventriculum, nil magis Senæ admistum præstare posse putant quàm ipsius augere vires. Sed ii maxime decipiuntur, quum Zingiber (Dioscoridis testimonio) non solum alvum leniter emolliat, sed etiam ventriculum juvet. Id quod tertio de Alimentorum facultatibus capite vigesimo primo testatur pariter Galenus.

Zingiber cur Senæ admisceatur?

Lib. 2. c. 154

ROSMARINUM.

IN Rosmarino nodum in scirpo quærentes, non parvo mihi vitio vertunt, quòd de tribus tantum generibus egerim, quum tamen tum Dioscorides, tum etiam Galenus quatuor fecerint Rosmarini differentias, quinetiam quod perperam fœminam Libanotidem pro secunda specie reposuerim, eamq; fecerim fruticosam. Quibus nil aliud sane fuerit respondendum, quàm quòd qui facile malignos hominum animos cognoscere cupiunt, eos intueantur, qui levi quacunque causa rixantur, perinde ac Monachi, qui calami nostri candorem, tam levibus cavillationibus, ac ridendis admodum censuris interturbare inficereq; moliuntur. Etenim ubi affirmabam me vidisse, Venetiis primum Rosmarini genus, intellexeram quidem de utraque maris differentia, quod pariter ambas maris plantas sub uno tantum genere comprehenderit Dioscorides, quum nulla inter ipsas intercedat differentia præterquam in semine: quandoquidem is in ipso capitis principio, duo, inquit, habentur Rosmarini genera: unum fœcundum, frugiferumq;, alterum vero sterile. Quod vero in capitis ipsius processu pro frugifero genere utramque maris plantam intellexerit is, pro sterili vero fœminam, ii facile affirmabunt,

Lib. 3. c. 71. Rosmarini genera.

bunt, qui Dioscoridis lectione fuerint versati. Quibus cum palàm sit priora duo genera unum tantum Dioscoridi esse genus: quid Monachis mirum videri debet, si Dioscoridem imitatus ego pariter ex duobus illis unum fecerim genus?

PEUCEDANUM.

PEucedanum, quod legitimum sit, se jactant ex Hispania secum attulisse patres. Quoniam verò pati nequeunt, quod quispiam, praeter ipsos Peucedanum adinvenisse scribat, non solùm negant me in Ananiensibus montibus invenisse Peucedanum, sed nec vidisse volunt. Qua in re palàm fit quàm inanis gloriae cupidi, mecum contendant Monachi. Quippe quod haudquaquam pro certo affirmarim Ananiense Peucedanum esse genuinum, Castigatio.
sed adeo Peucedanum suis notis referre, ut illud semper peucedanum existimem, quoad aliud sese mihi offerat, quod evidentioribus notis legitimum referat.

LASERPITIUM.

HIs accedit altera fere similis Monachorum calumnia, in qua etsi nihil deliquerim, non tamen sibi praetermittendum putarunt, quin hac etiam in re mereum facerent. De Laserpitio itaq; agentes, affirmant me contra Dioscoridis, & aliorum antiquorum sententiam, Laser pro planta, pro lachryma vero sapè accepisse laserpitium. Sed quam iniq; me arguant patres, facilè testantur mei in Dioscoridem commentarii: quandoquidem ubi eo in loco ex meipso loquutus sum, nunquam aequivoce hisce usus sum nomenclaturis. Ideoq; mihi vitio vertere patres non debent, si interpres ille, qui Ludovici Romani peregrinationes Latinitate donavit, cujus verba ibi nobis allata sunt, plantae nomenclationem pro lachryma perperam acceperit, quum id erroris illi, non mihi sit ascribendum. Sed profectò nesciunt quo corruant impii, cùm à veritatis via semel aberraverint. Calumnia. Calumniae pulsio. Castigatio.

EUPHORBIUM.

POstrema Monachorum objurgatio, ut omnium ineptissima, ita praeteris sibilo explodenda, quum diligentius videndum esse scribant, an Euphorbium, ut ego commentatus sum, ab Euphorbio Jubae Mauritanorum Regis medico suam desumpserit denominationem. Qua in re mihi fortasse succumbendum fore putarent Monachi, nisi Plinius gravissimus author eorum retunderet temeritatem, ne dicam insaniam. Siquidem is lib. 25. cap. 7. invent, inquit, & Patrum nostrorum aetate Rex Juba, quam appellavit Euphorbium medici sui nomine & fratris Musae, a quo Divum Augustum conservatum indicavimus, haec ille. Sed jam me profectò taedet, imo potius pudet tam ineptissimis ac puerilibus Monachorum censuris longius respondere: Nam etsi plura quàm haec in me scripserunt, tamen quum nihil frugis praeter zizaniam inde colligi possit, merito sanè caetera mihi despicienda duxi. Quapropter, quae reliqua sunt tibi censenda relinquo. Etenim quum diutius jam sis in simplicium cognitione versatus, horum ignorantiam, & in plantarum historia insitiam facilè per temetipsum cognoscere poteris, Vale. Objurgatio sibilo explodenda.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Francisco Melchiorio Medico, S. P. D.

IIteris tuis quas ad 11. Calend. Martias mihi publicus reddit veredarius, mirum in modum sum delectatus, quòd ex iis intellexerim quàm diligenter commentariorum meorum persequaris lectionem. Ego verò, quum pro ea paterna benevolentia, qua te semper complexus sum, summo semper sim desiderio, ut in dies hujusce medicae materiae peritior fias, non possum non lætari plurimum, ubi te intelligo nunc hisce studiis assiduam navare operam. Ideoq; praetermittere non possum quin te, quem fere à teneris (ut Graeci dicunt) unguiculis omni paterna pietate educavi, nunc plurimum horter, ut hoc tuum institutum ad finem usq; sequaris. In quo eo magis te promptum assiduumq; praestare debes, quòd jam mea consuetudine institutus, non sanè parum hac in re hactenus profeceris. Itaq; legas atq; iterum relegas, velim, lucubrationes illas meas, non modo ut inde aliquid quotidie addiscas, sed ut diligenter observes, an aliquid ibi invenias, quod minus rectè à me scriptum existimes. Non enim is sum qui mihi persuadeam, mea scripta usq; adeo esse elaborata expurgataq;, quin in aliquibus, imo fortasse in multis reprehendi possint, quum nihil perfectum, inculpatumq; praestare possint homines. Proinde nihil gratius mihi conferre poteris, quàm de his, à quibus tua dissenserit opinio, ad me saepius scribere, quemadmodum nunc primum hisce tuis literis facere capisti: video enim ex iis quàm diligenter Marcellum Dioscoridis interpretem, ac etiam eum sequutum Brasavolum in Hyperico à mea tuearis censura, qua eos redarguere non sum veritus, quòd de florum colore minus rectè interpretati sint Dioscoridem. Siquidem si hoc pacto tuum mecum exercueris ingenium, non solùm tibi ipsi plurimum profeceris, sed mihi etiam respondendi disputandiq; de his occasionem parabis. Scribis videri tibi Marcellum ipsum atq; etiam Brasavolum citra rationem omnem à me esse redargutos, quod interpretati sint in Dioscoride Hypericum album edere florem, quum tamen habeat Graecus codex Ἄνθος ἔχον μήλινον: id est, florem habet album. Ac ut non videaris ex te ipso asserere Μήλινον nil aliud quam album designare, Plinium in medium citas: quippe qui libro 35. capite septimo, de coloribus agens, Melinum quoq;, inquit, coloris candidi species est. Optimum ex Melo insula. Hac itaq; Pliniana lectione fretus palam esse arguis Marcellum, Brasavolumq; haudquaquam aberrasse, ob idq; immerito à me esse redargutos. Quod sanè non parum contra meam faceret sententiam, si ita res se haberet ut tu ex Plinio tibi persuades. Caterum non possum non mirari tuum de animi mei synceritate judicium, cùm certo scias ex longa, quam mecum habes, consuetudine, nominem solere calumniari Matthiolum: sed eos potius admonere, quos procul dubio deliquisse cognoverit. Sed non ob id Hyperici flos qualis.

tibi ſuccenſere velim, quum fortaſſe potius diſcendi cupiditate motus, quàm redarguendi voluntate de re hac ad me ſcripſeris. Hoc itaq; quum mihi perſuadeam, paterne tecum agam. Ut autem animi mei ſyncéritatem tantum à veritatis zelo commotam eſſe intelligas, & rationes, quibus inductus ſum clariſſimis illis viris contradicere, à veritatis ſcopo non abeſſe cognoſcas, nec meam me fefelliſſe opinionem, ſcias utiq;, velim, nuſquam aliud quicquam Dioſcoridi deſignare Μήλινον *quàm luteum, ſive aureum colorem: Album verò nequaquam. Quo quidem vocabulo in hoc ſignificato uſus eſt is, non ſolùm in Hyperico, cui proculdubio flores aureo ſunt colore, ſed in aliis fere innumeris plantarum floribus, qui nullo alio colore extant, quàm luteo: Id quod tibi palam fiet, & te à tua amovebit ſententia, ſi in Dioſcoridis codice Celticæ nardi, ranunculi, ſertulæ campanæ, Heraclii, panacis, hieracii, peucedani, conyzæ, alterius nymphææ, buphthalmi, gallii, verbaſci, thapſiæ, & aliarum plantarum quarundam hiſtorias perlegeris. Siquidem in omnibus hiſce locis habet Dioſcorides ἄνθος μήλινον. Quo ſanè palàm eſt, nil aliud Melinum colorem Dioſcoridi deſignare, quàm luteum: quum hæ ſingulæ plantæ, quas genuinas eſſe fatemur omnes, luteo aut aureo flore proculdubio habeantur. Nec his obſtat tui Plinii autoritas, qua fortaſſe deceptus eſt Marcellus: quandoquidem non denominat Plinius album illum colorem, quo ſuo ævo utebantur pictores à vocabuli ſignificatione, ſed à loco à quo advehebatur, nempe ab Inſula Melo, unde ſelectiſſimus afferebatur in Italiam. Atqui Dioſcorides non à loco, ſed à malorum præſertimq; Cydoniorum aureo colore, quæ Græcis* Μῆλα *dicuntur,* Μήλινον *perquam rectè denominat. Quo fit ut non poſſim non demirari, Marcelli alioqui doctiſſimi viri, ingenium, quod in cæteris plantarum floribus, de quibus ſuperius meminimus* Μήλινον *ubiq; luteum fuerit interpretatus, & quod in Hyperico ſuiipſius oblitus* Μήλινον *album reddiderit: quod etiam de Braſavolo dixerim. Etenim quum is amplum ſimplicium medicamentorum examen ediderit, neſcio ſanè quo pacto Græcum Dioſcoridis codicem non inſpexerit diligentius, vocabulaq; non expenderit, quæ ad plantarum, & florum colores ſpectant: quinetiam quòd potius Marcelli lectionem ſequi maluerit, quàm ad fontem vivum labia aamovere: ex quo qui commode limpidam poſſunt haurire aquam, & ad rivulos inde manantes potius declinant, malo quidem conſilio ducuntur, Hæc ſi diligentius expenderis, non ſolùm me legitimo jure cognoſces accuſaſſe Marcellum ac Braſavolum: verùm, & tu ipſe facilè fateberis, me nulla alia de cauſa ſcripſiſſe id inclariſſimos illos viros, quàm ut errorem hunc è medio tollerem: quinimo & eos ipſos accuſare incipies, quos prius defenderas. Cæterum non ob id prætermittas velim, quin in poſterum de aliis, quæ tuæ fortaſſis obſtabunt ſententiæ, ad me ſcribas. Hoc ſi feceris, erit mihi tam gratum, quàm quod gratiſſimum: namq; ubi erroris conſcium me adinuenero, fatebor id tibi ingenue, & poſthac meipſum emendabo: ubi verò ſecus evenerit, provirili enitar, tam firmis meipſum tueri argumentis, ut non ſolùm tu poſthac iis ſubſcribere poſſis, ſed & cæteri, qui tuæ potius ſententiæ, quàm meis aſtipulabuntur commentariis. Vale.*

Melinus color qualis?

Marcellus, & Braſavolus haud rectè defenſi.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Hippolyto Brillo Medico,
S. P. D.

Probatur Guajaci ligni decoctum non eſſe indifferenter dandum Gallica lue affectis, & præſertim ubi bilioſus fuerit affectus.

Postremas literas tuas reddit mihi Marcellus Capaunus Tergeſtinorum Præfectus, quibus antea reſpondere non licuit, quòd in conficiendo commentariorum meorum Indice plurimum ſanè fuerim occupatus. Ex illis itaq; intellexi, quòd quum meum de morbo Gallico libellum nuper legeres, non parum fueris demiratus, quòd ſcripſerim Guaiaci ligni decoctum nulla ratione convenire Gallica lue affectis, quæ cùm flava bile complicata fuerit: quinetiam nec iis, quibus jecur fuerit præter modum bilioſum. Cæterum quum tibi videatur mea hæc opinio non parum à veritate & ratione deflectere, decreviſſe te inquis, exercendi ingenii cauſa contra ſententiam meam non invalidis nunc diſputare argumentis, quibus facilè ſperas a mea me amoturum ſententia. Quod ut præſtare videaris hanc in primis adducis poſitionem, ſcilicet, quod ea contraria ſunt, quæ maximè inter ſe differunt, quæq; ſeſe conſumunt, ac invicem ſeſe propellunt: ſed eæ qualitates, & quæ ſunt in aqua in qua Guaiacum ipſum decoquitur, ſunt omninò contrariæ. Nam illud calidis, ſiccisq; pollet facultatibus, hæc verò frigidis & humidis. Unde palàm eſt, magnas admodum inter Guaiacum & aquam haberi contrarietates. Quo fit, inquis, ut hinc facilè ſequatur, quod hæ contrariæ facultates ſibi adeo opponantur, ut neceſſario opus ſit, ut altera alteram vincat. Atqui quum qualitates, quæ in Guaiaco habentur, minus validæ ſint ac potentes, validiores aquæ vires ſuperare non valent. Namq; Guaiacum (recentiorum medicorum teſtimonio) calidum eſt circa tertium exceſſum: Aqua verò (ut Ariſtoteles inquit lib. 2. de generatione) extreme habetur frigida. Quamobrem neceſſario fieri oportet, ut calidæ Guaiaci qualitates, à frigiditate aquæ ſuperentur. Unde ſequitur, ut Guaiaci ipſius decoctum potius ad quandam tendat temperiem cum humiditate quadam conjunctam, quàm ad aliam qualitatem quæ in calore exuperet. Quinetiam hoc idem fieri contendis, quod in decoquendo medicamento longè major ſit aquæ portio, quàm ligni, quum unaquæq; Guaiaci libra in quatuordecim, ſexdecimve aquæ libris decoqui ſoleat: quæ quidem aquæ quantitas ob frigidiſſimas, quæ ei inſunt, qualitates, non modicas poſſidet vires, quibus Guaiaci calorem mitigare, ac refrigerare poſſit: id quod pariter evenit in hordei decocto, aut crenore quem Græci ptiſanam vocant. Etenim tametſi hordeum frigidum habeatur & ſiccum, ob aquæ tamen (inquis) in qua decoquitur, miſtionem, ſicca ejus facultas uſq; adeo deperditur, ut ejus decoctum frigidum & humidum evadat: quo fit, ut febrientibus commodiſſime, ac admodum utiliter exhibeatur potandum, non ſolùm ad refrigerandum corpus, ſed etiam ad febrilem calorem extinguendum. Quo argumento fretus idem in Guaiaco evenire aſſeris, quippe quod dum in aqua decoquitur, calidæ ejus qualitates ab ipſius aquæ frigiditate proculdubio ſuperentur. Unde poſtea evenit, ut aqua in qua Guaiacum fuerit decoctum moderate

Prima contra Matthiolum poſitio.

derate tum excalfacere tum exiccare posit. Deinde quum hac sola positione haud satis contra me dictum censeas, huic secundam annectis: quod scilicet iis ex rebus, quæ in suis temperamentis æquales habentur, nulla prorsus resultet actio. Quandoquidem ubi hæc illam superare debeat, operæpretium est alteram, viribus esse altera longe majoribus: id quod ex Guajaco haudquaquam sequi potest, cùm longe satis superq; fuerit comprobatum imbecilliores, minoresq; ejus qualitates à fortioribus majoribusq; in aqua permanentibus facile superari. Quibus apertissime cognoscitur, ac probatur, Guajaci decoctum non admodum excalfacere posse. Postremo inquis, quod si ex duabus positionibus concederetur prima, sequeretur ligni Guajaci decoctum biliosis haudquaquam dari debere, sed quum consequens sit falsum, habetur falsum & antecedens. Quòd enim consequens falsum sit, patet ex communi practicantium usu, qui indifferenter Guajaci decoctum propinant in omnibus corporum temperaturis. Id quod te frequentissime vidisse asseris tum Patavii, tum etiam alibi in quampluribus, non solum lue illa Gallica affectis, sed aliis etiam diuturnis morbis, qui pro medicorum sententia Guajaci decocto sanati sunt. Quòd tametsi caliditatis aliquid possideat, attamen quantum videri potest plus satis juvaminis quàm lasionis semper afferre solet. Quibus palam est Guajaci decoctum in biliosis affectibus minime prohiberi debere. Hæc tua sunt præsidia, quibus putas meam te destruere sententiam. Sed animadvertas velim, me non esse rei Medicæ omnino imperitum, ideoq; non tibi confidas oportet, quòd primus me invaseris: quippe quod ubi quis sibi diligenter prospexerit, raro adversis succumbit insultationibus. Cæterum, ut ad mea confugiam præsidia, inquam, positiones propositionesq; tuas apud omnes tui similes videri forsan posse efficacissimas: sed ubi recte iis mandantur, quibus optimus, & haud infectus fuerit gustus, illico ne tantillum quidem salis habere deprehenduntur. Tu (quantum video) elenchi tui fallacia me superare credideras. Atqui, ut videas a se non abesse Matthiolum, primi tui argumenti vim infirmissimam esse pronuncio, quòd pariter falsissimum sit fundamentum, à quo id proficiscitur. Quandoquidem hæ primæ qualitates elementales (id quod quum te Medicum profitearis scire deberes) in unoquoque composito omnes simul habentur: ubi quanquam una plerunque aliam suis viribus nonnullis superet gradibus, non ob id tamen (ut tu perperam arguis) altera alteram destruit, nec à suo loco expellit. Quinimo potius evenit, ut hinc ea non solum resultent corpora, sed diu incorrupta permaneant: nec obstat quòd altera contrariarum qualitatum alteram viribus superet longe majoribus, & primum inter cæteras sibi vendicet dominium, a quo unumquodque compositum sibi nomen asciscit, vel calidi, vel frigidi, vel humidi, vel sicci à primo usque ad quartum temperamentorum gradum, prout una longe magis quam altera in hac vel in illa exuperat qualitate. Quo fit, ut cùm tua quibus niteris fundamenta proculdubio falsa inaniaq; habeantur, quicquid ulterius ædificaveris, destruatur, & ruat. Ad id autem quod dicis calidas qualitates, quæ in Guajaco sunt, frigidas aquæ vires nullo pacto vincere posse, quòd illæ his minores sint, & longe imbecilliores, quodque aquæ quantitas Guajaci quantitatem plurimum exuperet, dicam (ut tuis omnibus respondeam argumentis) te satis negligenter perpendisse decoctorum omne genus, qualitates, ac vires. Quandoquidem si aqua (ut tu minus recte tibi persuades) calidas vinceret superaretq; medicamentorum, quæ in ea concoquuntur, qualitates, decocta proculdubio fierent temperamento proxima, vel potius ad frigidum, quàm ad calidum declinarent, si, ut putas, à majori aquæ frigiditate ac quantitate superari deberent, quo fieret, ut non incassum modo darentur in frigidissimis morbis ubi maxime calida medicamenta requiruntur, sed cùm non parva propinarentur ægrorum jactura, si tamen, ut quidam faciunt Pseudomedici, vel potius impostores, consentire non puderet, uno tantum medicamento unumquemque posse curari morbum, ut tu affirmare non vereris. Asserere enim non dubitas Guajaci decoctum indifferenter exhiberi posse tam in calidis, quam in frigidis morbis, vel temperaturis. Atqui quum hoc decoctum temperamento proximum feceris, nescio sane quo pacto tibi persuaseris, ut in frigidissimis morbis utiliter propinari possit, quum hujuscemodi affectus haudquaquam temperatis medicamentis vel temperamento proximis expugnari queant, sed iis, qui plurimum caloris possident. Cæterum ut redeam unde diverteram, scias oportet, quòd dum Guajacum aqua elixatur, cum ejus calidæ siccæq; qualitates intimissimo impactæ sint corpore, non se permittit unita ipsa virtus ab aquæ frigiditate superari. Etenim durum ubi etiam minoris fuerit quantitatis, facilius agit in molle, quam è converso: Quinetiam aquæ qualitates ignium vi agitatæ, longe magis in auram resolvuntur, quam quæ in Guajaco consistunt, quod non aliam ob causam tam longa protrahitur coctione, quam quod facile admodum ejus qualitates ab eo separemur. Adhæc facile probari potest, aquam in qua Guajacum incoquitur, non admodum Guajaci ipsius caliditatem alterare posse. Siquidem quam primum ipsa efferucit, igneus introducitur calor, & omnis ejus naturalis deperditur frigiditas, cujus illico sedem occupat fervoris ipsius auxilio calida ligni facultas, quæ quum subinde paulatim aquam in sui ipsius convertat naturam, prohibet etiam quo ipsimulac refrixerit, ne expulso igne fervore frigiditas unquam posthac introducatur. Quo fit ut hujusce ligni decoctum perinde ac crudum lignum, vel etiam fortasse magis excalfaciat, ut postea non infirmis dicam rationibus. Quod aut m judicas) ob aquæ frigiditatem vincant, & prorsus redeant imbecilles, facile probatur Aristotelis testimonio, qui libro 3. Meteororum cap. 4. tuam destruit sententiam his verbis: Coctio ab interiori humoris calore efficitur, & propterea, quæ in sartagine versantur, assari solent: ab igne enim mutantur, & afficiuntur: humorem autem in quo ipse calor versatur, magis siccum reddit, quandoquidem illud ad se trahit: at id quod elixatur contrarium agit. Nam ex illo ipso humore è calore, quem exterior continet humor, exprimitur. Hæc ille. Quibus palam fit ea quæ elixantur medicamenta, in liquorem cui incoquuntur vim suam transmittere. Ac hinc evenit quod ubi dulcis ac potabilis aqua in terræ visceribus calefit fervetq; in metallis, metallicas asciscat sibi facultates, & ex frigidissima admodum calida cum actu, tum potentia fiat, id quod infallibilis scitur experientia ex earum thermarum aquis sponte nascentibus, quæ aut sulphur, aut sal, aut nitrum, aut chalcanthum resipiunt. Ideoq; recte in hanc sententiam concessit Gal. lib. 1. de simpl. med facultatibus sic inquiens. quæ exacte ac syncere aqua est, si per bituminosa, sulphurosa, nitrosaq; loca discurrens, substantiæ ejus aliquid absterserit, secumq; traxerit, mixta jam est: multa enim est diversitas potabilium aquarum, & salsarum, & earum quæ sulphur, aut bitumen, aut nitrum, aut chalcitim, aut Mysi, aut chalcanthum, aut (ut simpliciter dicam) quæ calidorum natura

Secunda positio.

Responsio ad primam.

Decoctorũ confid. non inutilis.

Guajacum lignum cur longa egeat coctione.

Guajaci decoctum non magis excalfacere quàm ipsius lignum.

Decoctum quodlibet veras eorũ qualitates quæ decoquuntur sibi adsciscit.

Assata & elixa contrario modo se habent.

Aqua metallicis admista temperamentum permutat.

natura medicamentorum gustu aliquid referunt. Inimica enim sunt omnes calidis nostrorum corporum affectibus, ex quo claret has omnibus facultatibus esse calidas. Hæc omnia Galenus contra tuas objectiones tuamq3 medendi usum: cùm asseras fœliciter dari Guajaci decoctum, quod calidum siccumque faciunt omnes in principio tertii excessus, Gallica lue affectis, quam bilioſus foveat humor, & ubi jecur ipsum præter naturam fuerit excalfactum: quin etiam iis, qui simul cum hoc morbo marasmo etiam laborant, quum asseras indifferenter dari omnibus. Verum nunquam negaverim ego non posse secure propinari decoctum in bilioſis temperaturis, ubi Gallica lues ab ipsa bile immutata non foveatur, sed ab alio quovis humore, quum morbi contrariis curentur, temperamentum vero similibus conservetur. Sed ubi bilioſus fuerit affectus, calidis curare medicamentis extrema sane dementia fuerit. Adhæc, ut omnibus tuis respondeam argumentis, dicam etiam, quod ubi scribit Aristoteles aquam ultimo excessu esse frigidam, ibi de aqua nostri usus non loquatur, sed de simplici, ac purissima aqua ut elementum purum, in quo nulla sit cæterorum elementorum qualitatum admistio: quandoquidem nostri usus aqua neutiquam simplex fuerit, nec talis, cùm omnium philosophorum consensu cum cæteris mixta sit elementis nec vacet terreis, aereis, ac igneis qualitatibus, ut Galenus testatur libro primo elementorum, & libro de ptisana, & pariter Averrhoes diversis in locis. Siquidem si nostri usus aqua frigida esset ultimo excessu, ut inquit Aristoteles, de simplici ac purissima aqua, proculdubio potantem interficeret, quum talis sit eorum facultas, quæ extreme sunt frigida: extinguitur enim ab his naturalis calor, ut de Cicuta, & Meconio scripserunt fere omnes antiqui Medici. His itaq3 cognosces quàm frivolis mecum agas argumentis. Ad exemplum autem quod adfers de hordei decocto, quo probare niteris quod Guajaci qualitates aquæ coctione reddantur imbecilles, nil aliud respondere possum, quam quod existimem te in non parvo versari errore. Etenim si diligentius, accuratiusq3 expenderis, qua ratione velit Galenus hordei decoctum seu Ptisanam longe magis sitim extinguere quam simplicem aquam nostri usus, reperies sane scribere Galenum evenire hoc non quia in aqua deperdat hordeum dum coquitur siccam qualitatem, quam possidet, sed aliis verioribus de causis quas tamen quum medicum te profitearis, ignorare non deberes. Cæterum quum apertissime cognoscam hæc te prorsus nescire, audias obsecro, ut doctior paulo fias, Galenum de ptisana differentem his verbis: Ptisana, inquit, sive hordei decoctum sitim reprimit ceu humidum, atque eandem (quamtumvis humiditate inferior sit) plus aqua compescit. Porro quod citius digeratur quod ob ejus lentorem firmam quandam habeat humiditatem, quodq3 præterea frigida sit: Horum inquam, nomine febribus ardentibus accommodatissima est, nec ea tantum gratia quod his undequaque repugnet, sed quod è maxime coctilibus sit, atque in nulla non qualitate imbecillima digestuq3 facilis, atque ob detersivam vim putridos succos lustret, semiputres autem concoquat. Hactenus Galenus. Cujus doctrinam si rectius expenderis, causas, quibus hordei decoctum magis refrigeret, & sitim extinguat quam aqua pura potabilis, facile cognosces, & tui erroris conscius fies. Quinetiam illico conjicies hordei ipsius qualitates nulla destrui posse aquæ elixatione, sed in ipso semper permanere decocto: id quod apertissime testatur Galenus, cùm dicit: Ptisana (quantumvis humiditate inferior est) sitim plus aqua compescit. Quandoquidem hisce verbis manifesto ostendit Galenus, non aliam sane ob causam ptisanam aqua potabili minus esse humidam quam quod in ea remanserit sicca hordei qualitas: quinetiam hoc idem ostendere videtur, cùm dicit, ardentibus febribus accommodatissimam esse ptisanam, non ea tantum ratione, ut his undequaque repugnet: id quod proculdubio indicat non undequaque ardentibus febribus repugnare ptisanam ob hordei tantum siccitatem, quæ in ea permansit. Præter id quod in Ptisana, vel hordei decocto conservetur sicca hordei qualitas, idem maxime palam facit Galenus, ubi scribit ardentibus febribus etiam convenire ptisanam, quod sua detergendi vi putridos succos lustret. Etenim quum detorsio in hordeo ab alia qualitate quàm à sicca esse nequeat, cogeris, velis nolis, mecum fateri hordei decoctum siccam ejus qualitatem sibi proculdubio asciviſſe. Itaque dicemus unà cum Galeno, non ob id magis humectare ptisanam, quod aqua potabili sit humidior, sed quod humiditas, quæ in ea reperitur ob lentorem qui illi inest, firmior sit, & magis permanens, quam quæ habetur in aqua. Nec alia sane ratione fit quod longe magis ab aqua, quam aere humectentur Ethica febre laborantes, quanquam est aer sui natura humidior quàm aqua, quàm quod aquæ humiditas firmior, crassior ac permanentior habeatur quam aeris: proindeq3 primo canticorum dicebat Averrhoes: oportet autem te scire aerem esse humidiorem aqua, & quod aqua sit nihilominus in humectandis corporibus quibus obviat potentior quàm aer propter majorem substantiæ consistentiam. Quantum vero spectat ad secundam positionem, scilicet quòd ab his, quæ æquali sunt temperamento nulla prorsus resultet actio, &c. nil aliud mihi respondendum videtur, quàm quòd cum iisdem confundatur argumentis, quibus primam, una cum consequentibus irritam fecimus, superfluum sane esset, ac tædiosum, hic eadem repetere argumenta. Cæterum ad tertiam in qua dicis (petendo id, quod est in principio) quod si concedatur prima duarum positionum, scilicet quod ea contraria sunt, &c. sequeretur, quòd in bilioſis affectibus nullo pacto dari deberet Guajaci decoctum: sed quum consequens sit falsum, necesse est esse falsum etiam antecedens, quodq3 falsitas palam fit ex medicorum practicantium usu, &c. Respondeo hæc omnia non parum tuæ detrahere authoritati, quippe qui, spretis philosophicis rationibus, fallaci inhæseris experimento, quod tamen Hippocratis testimonio periculosum, ac fallax est, nisi ratione consistat. Atqui posteaquam hoc tantum te regis fundamento, fatear ego ingenue, quod nullum unquam viderim recte curatum simplici ligni Guajaci decocto, qui Gallica illa lue bilioſa teneretur, quum tamen certo sciam innumeros Guajaci truncos, & corticis ejus quamplurimum non solum in lue illa, sed in aliis permultis diuturnis affectibus me fœliciter consumpsisse. Quod cùm exercitatissimi ac doctissimi Medici non ignorent, ubi coguntur in bilioſa Gallica lue, vel ubi jecur nimia bile redundet, Guajaci decoctum exhibere potandum, majori aquæ quantitate (ut tu faciendum putas) calidam ipsius non temperant qualitatem, sed aut intubum aut ciborium, aut bugloſſum, aut melopeponum, cucurbitarumq3 semina admiscent. Siquidem horum frigidæ qualitates cùm permanentes sint, & ab aqua asciscantur in qua decoquuntur, corrigunt temperantque calidas & siccas & Guajaci qualitates, unde postea fit, ut agri nulla percepta nexa convalescant. Sed non possum non mirari plurimum, quod hæc te ignorare jam primum animadverto, quodq3 tibi persuaseris Guajaci decoctum parum, vel non multum abesse à temperamento, cum non solum ex assertis rationibus, sed etiam gustu, quo fere solo medicamentorum qualitates cognoscuntur, quis recte apertissime conjicere possit decoctum hoc usque ad tertium caliditatis gradum ascendere: id quod maxime palam facit acerrimum incendium piperi fere

Decocti Guajaci temperamentum.

Responsio ad exemplum de hordei ptisana vel decocto.

Libro de Ptisana.

Ptisanæ facultates.

Ptisana cur febribus repugnet.

Hordei qualitates coctione non destruuntur.

In Ptisana non deperditur hordei sicca qualitas.

Detersio in hordei decocto à qua fiat qualitate.

Cur ptisana magis humectet quã aqua?

Aer magis humectat Ethica febre laborãtes, quàm aqua.

Responsio ad secundã.

Responsio ad tertiam.

Guajaci decoctum quibus admiscẽdum in bilioſis affectibus.

Cucurbitulas administrari non debere repletis corporibus.

fere simile, quo fauces & guttur afficiuntur ex hujusce decocti potu: quinetiam & copiosissimus sudor, qui à potione illico fere in universo corpore emanat: Siquidem hæc fieri non possunt nisi ab acribus & calidis admodum medicamentis. Sed tu fort asse nunquam gustatu decocti ipsius vires exploraste, nec qua ratione tam abunde sudorem eliciat: sed de his satis. Quum autem plus otii nactus fuero, scribam contra tuam sententiam, cucurbitulas incisa scalpello cute administrari non debere, nisi prius purgatis corporibus; Mannam, Cassiam, & cætera clementiora medicamenta dari secure posse utero gerentibus quocunq; tempore, nec esse præter Hippocratis institutum: Quinetiam Rhabarbari dilutum in biliosa Pleuritide recte sanè ac nulla repugnante ratione à medicis nonnullis exhiberi. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Jacobo Bosello Utinensium Medico, S. P. D.

Disputatur quid Rhacoma apud Plinium, An Saccharum antiquorum nostrum sit Saccharum, & an pinguedo à frigido, vel ab humido generetur in animalibus?

ILlud mihi dedit natura ingenium, hoc assignavit temperamentum, ut si quid mihi quandoq; quispiam polliceatur, quiescere non possit animus meus, quousq; quod promissum est, fuerit consequutus. Ac eo magis longa dilationis mora angore quodam teneor, quo expectatæ rei major fuerit consideratio, majusq; illius consequendæ desiderium. Ideoq; vellem, ut in eo, quod mihi hinc proficiscens jam tribus elapsis mensibus pollicitus fueras, fidem tuam liberares (es autem pollicitus simul atq; Utinum pervenisses, tuis illico pollicitationibus & nostris te satisfacturum destinaveris) & te perquam maxime hortor, non quod de constantia, fideq; tua dubitem (puto enim te hominem esse certissimum) sed quia incredibili cupiditate ardeo ejus cerei, quam tu mihi promisisti, ut longioris temporis mora non differas ad me scribere, tuam de Rhacomate sententiam ex Pliniana lectione depromptam. Cupio enim mirum in modum in re plantaria abste doctior fieri, atq; id, quod ante hac à nemine didicerim, tibi acceptum referre, ubi de Rha Barbarico (ut spero) plura fuero commentatus. Ego quidem, qui amicorum dilationes legitimus apud me impedimentis descendere soleo, id sanè moræ primo, nec tuæ adscribebam negligentiæ: nec imperitiæ, sed verebar ne ægrorum curis detentus, qui frequentiores, numerosioresq; in æstate adesse solent, & longa temporis mora, hujusce negotii fueris oblitus: sed cùm nunc audiam ab his qui Utino Goritiam veniunt, paucos admodum nunc istic homines ægrotare, excusari nulla ratione potes, quod nihil tuarum literarum ad nos miseris, quibus aut te purges, aut tuis satisfacias pollicitationibus. Quo fit, ut non ab re esse putarim, si tibi negotium hoc iterum in mentem redigam. Memini si enim cùm hic esses & de Rha Barbarico simul colloqueremur, percontanti tibi, nunquid scirem unde Rha Barbaricum nomen hoc accepisset, respondisse, de nomenclatione hac nil aliud me exploratum habere, quam quòd probatissimis scriptoribus, præsertimq; Mesue posteritatis memoriæ fuerit commendatum: nempe quod à regionibus à quibus convehitur sibi nomen asciverit. Quandoquidem (responderam) non solum medicamentum hoc Rhabarbarum à Mesui appellari soltium, sed Khascenicum, & Rhaturcicum, quod non modo ex Barbaria afferri soleat, sed à Turcis, & Sinis (ut puto) qui extremæ Indiæ sunt populi: Cur autem fiat, ut id quod nunc ex India advehitur Barbaricum dicatur, illud in causa esse suspicabar, quòd scilicet, quum olim fortasse major ipsius quantitas ex Barbaria adveheretur, & ob id longè magis Barbarici nominis quam Indici, vel Sinici apud omnes invaluerit usus, nil mirum videri, si hac quoq; tempestate aliis etiam è regionibus allatum perpetuo Barbaricum dicatur. Quibus te respondisse facilè memineris, me veram Rhabarbari nomenclaturæ originem ignorare, quæ non à Mesue, sed à Plinio petenda erat, quippe qui Rhabarbaricum Rhacomam vocans, id ingenti proventu una cùm Costo nasci scribit in quadam fluminis Gangis Insula, quæ Barbaria appellatur, unde tractu temporis factum est, ut ab Insulæ illius nomine Rhabarbarum posterioribus appellari cœperit. Hoc quum abs te audirem, quo Plinianæ lectionis exercitatiorem intellexeram esse neminem, loci videndi percupidus, illico Plinianum codicem coram afferri curavi. Atqui longè aliter invenimus de Rhacomate libro vicesimo septimo capite 12. scripsisse Plinium, quàm tu, vel tuipsius, vel aliorum fortasse commento, naraveras. Siquidem nec Indiæ, nec Gangis, nec Insulæ, nec Barbariæ, nec quod una cùm Costo nascatur Rhacoma, ulla ibi Plinio fiebat mentio. Etenim ille de Rhacomate scribens plura quàm hæc non habet: Rhacoma affertur ex his, quæ supra Pontum sunt regionibus: Radix Costo nigro similis, minor, & rufior paulò, sine odore, calefaciens, & gustu adstringens: eadem trita vini colorem reddit ad crocum inclinantem. Hæc ille. Nec plura tunc in Pliniano codice de Rhacomate, quod Rhaponticum Dioscoridis intelligo, abs te inveniri potuerunt. Id quod tantum mihi tædii molestiæq; attulit, quantum prius videndæ historiæ assequendæq; doctrinæ conceperam voluptatis. Cæterum tu, ubi te captum agnovisti, ne fabulatoris crimen subires, non levibus sanè verbis affirmabas te hoc alicubi in Pliniano codice procul dubio adnotasse, quamvis tunc non ita facile id extempore reperiri liceret, pollicebarisq; quàm primum. Utinam venires domiq; tuum inspiceres Plinium, illico de re hac ad me scripturum, & Plinii ipsius locum assignaturum. Sed cum tam longæ expectationi abs te haudquaquam satisfieri videam, vel quod, ut antea dicebam, præterquam audieram ægrorum curis detineari, vel quod malevolus fortasse quispiam è tuo Plinio aliquam exciderit paginam, non potui diutius tolerare quin ad te scriberem, ut fidei tuæ consuleres, & me hac spe frustratum non derelinqueres. Ego autem (ut ingenue fatear) etsi non parum Plinii lectione sum delectatus, non tamen usquam apud Plinium me plura de Rhacomate, & Rhabarbarico legisse recordor, quàm ea de quibus nunc superius diximus. Quamobrem jam primum abs te expectabo, aut novam hanc Rhabarbari historiam, aut non inaignam tam longæ moræ, aut erroris excusationem. Erroris, inquam, quod verear ne id quod in Plinio te legisse putas, in alio fortasse legeris autore: vel ne Plinii lectio-

RhaBarbarici nomenclatio unde duxerit originem.

Rhacoma.

Rhaponticum Plinio Rhacoma dici.

lectionem cum Ptolomæi Geographia confuderis. Siquidem hic in quadam Indi fluminis Insula, non Gangis, quemadmodum perperam ex Plinio affirmabas, civitatem quandam non regionem describit, quæ Barbaria dicitur. Atqui non ob id, nec ab illo, nec à quovis alio (quantum legerim viderimq;) scriptum esse reperio circa civitatem illam nasci Rhabarbarum, nec inde asciviſſe sibi nomen. Quo fit ut à Mesuis historia mihi recedendum non sit, quippe qui scribit Indicum Rha, Rhavetsceni, Mauritanis vocari, quòd à Sinis fortasse (ut prædiximus) Indorum omnium ultimis ad nos convehatur: Barbaricum verò quod ex Barbarica afferatur regione. Hinc itaq; palam est hallucinari plurimum Ambrosium Calepinum municipem tuum, quippe qui non solùm Barbariam provinciam in Aphrica circa Carthaginem haberi ait, sed (ut Ptolomæus scribit) esse etiam in Gange flumine Insulam quæ Barbaria dicitur. Quòd autem Rhabarbari nomenclatio à fabulosa Calepini Insula non duxerit originem, id apertissime testatur Mesues, quum dicat, Indicum Rha omnium esse optimum, & post ipsum secundum locum obtinere Barbaricum. Id quod proculdubio concludit, haudquaquam in India esse Barbariam, ut tuus somniavit Calepinus: cujus fortasse (ut diximus) lectione deceptus, in eam te adductum opinionem esse suspicor, ut id in Plinii Codice te legisse censeas, quod in Calepino illo tuo longè antea legeras. Verùm hæc, ut à me obiter dicta recipias velim, non quidem affirmanter, donec præter meam opinionem, rem hanc aliter se habere abste factus fuero certior. Sed ad Saccharum venio, de quo, cùm simul colloqueremur, contra meam disputabas sententiam, Saccharum nostri usus illud non esse Saccharum, de quo antiqui scripserunt. Cùm autem plura in contrarium adducerem testimonia, nil aliud respondebas, quàm quòd de re hac plura contra sententiam meam esses commentatus, quæ ad me mittere decreveras, ut iis perlectis ac degustatis, in tuam concederem sententiam. Quod si præstiteris, non parva cum gratiarum actione ea omnia tibi accepta referam. Sed nolim tuis consiliis tantopere confidas, antequam de his cæteri ferant judicium. His etiam accessit tertia de pinguedinis in animalibus generatione disputatio. Siquidem cum Galeni testimonio affirmarem pinguedinem, tam in homine, quàm in cæteris animalibus à frigiditate oriri, fieri, ac cohærere: id nulla prorsus facta distinctione, falsum esse pronunciabas. Quinimo etiam affirmabas haudquaquam à frigiditate fieri pinguedinem sed ab humiditate tantum. Quod cùm scirem Galenicæ doctrinæ quam maximè repugnare, & te hæc omnia tradidisse oblivioni, præterire quidem non potui, quin illico libros de temperamentis afferri curarem, ibiq; in secundo tibi facilè ostenderem, quàm aperte contra tuam opinionem censeret Galenus his verbis: Quicquid in sanguine pingue, leve, & tenue est, id in calidioribus corporibus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò servatur, cumq; id venæ extra se transmiserint, ubi in frigidas particulas incidit, quæ genus membranæ sunt, in iis concrescit. In partibus verò natura calidioribus, cujusmodi carnosæ sunt, à calore ipso absumitur ac digeritur: nisi sicubi frigiditate temperamenti etiam vitæ indulgentior accedens ipsis carnosis particulis adipis aliquid allinat. Qua ratione etiam, quæ hyeme delitescunt animalia non raro inveniuntur adipe obesa: & fœminæ viris sunt pinguiores, quod scilicet fœmina mari sit frigidior, & plurimum domi versetur. Hactenus ille. Quam quidem sententiam paulò post ostendebam iterum repetisse Galenum, at postremo affirmasse, in iis plus adipis reperiri, quibus plus frigidi inesset quàm humidi, & ideo adipem omnem ex ipsius habitus frigiditate progigni. Quæ omnia tametsi tuæ omnibus sane modis refragabantur sententiæ, his tamen haudquaquam acquiescere voluisti, sed Galenum dicebas ibi de ea tantum solida disseruisse pinguedine, quam Sevum appellamus, non de ea, quæ carnosis in toto corpore partibus cohæret: nec, de adipe illa molli, quam in suibus, canibus ac ursis progigni videmus, quamq; axungiam antiquus appellatam scimus, cum revera hæc duo adipis genera non à frigiditate sed ab humiditate tantum, & oriantur, & coalescant. His autem, quamvis etiam facilè respondere, tuamq; cum Galeno opinionem destruere potuissem: ob temporis tamen angustiam id præstare non potui. Atqui ne viderer quicquam à mea defecisse sententia, pollicebar per litteras te redditurum certiorem, in quàm magno versareris errore. Quamobrem cùm nunc primum à tuo hinc discessu ad te scribam, præterimittendum mihi non duxi, quin cæteris eas attexerem cum Aristotelis, tum Galeni sententias, quibus posthac tuam de adipe ignorantiam apertissime cognoscere valeas. Velim itaq; scias proculdubio hallucinari eos, qui putant hoc in loco (ut tu tibi persuades) Galenum de solida tantum intellexisse pinguedine, cùm de omni pinguedinis genere absq; ulla intelligat repugnantia. Quinimo potius de molli, quam de sevosa pinguedine intelligere videtur: Id quòd facile ex eo cognosci potest, quod hic Galenus de humano potius adipe, quàm de cæteris scribat. Quandoquidem, ut Aristot. lib. 1. cap. 6. de partibus animalium, ac pariter Galenus lib. 11. de simpl. medicament. facultatibus posteritatis memoriæ tradiderunt, solidus adeps in illis tantum gignitur animalibus, quibus cornua insunt, & dentes in superiori mandibula deficiunt, cujusmodi habentur boves, capræ, cervi, arietes, & hujusmodi plura: mollis verò in his, qui utrinq; dentati sunt, & cornibus carent, scilicet in hominibus, suibus, canibus, ursis, & ejusdem generis pluribus, quod hæc humidiore, illa verò siccore prædita sint temperamento, non quòd ob id differat adipum horum generationis causa, cùm revera solum a frigiditate, tantorum autorum consensu, uterq; fieri possit, sine qua impossibile est, ut sanguinis pinguedo è vasis ipsis egressa concrescere queat. Quæquidem pinguedo in sevum iis in animalibus coalescit, quorum sanguis fibrosior, & terrestior fuerit, in aliis verò humidioribus in axungiam vertitur, & mollior, & fluxibilior evadit, ut iisdem in locis apertissime testantur Aristoteles, & Galenus, quorum verba hic afferre non libuit, ne longiori sermone tibi molestior essem. Cæterum quod is de molli potius intellexerit, maxime palam facit exemplum ab eo allatum eorum animalium, quæ hyeme delitescunt, cujusmodi sunt ursi, glires, montani mures, meles, & alia pleraq;, quæ tamen omnia quum sint utrinq; dentata, mollem, non solidam generant pinguedinem, ipsamq; copiosam, quod frigida admodum sint ob otiosam desidemq; vitam, & somni longitudinem. Quòd deinde adeps ille qui una cùm carne in carnosis gignitur partibus, a frigido non ab humido fiat, facilè idem testatur Galenus, siquidem non solùm ejus testimonio, sed Physicorum quorumcunq; consensu frigidi proprium est condensare, humidi verò dissolvere: quæ quidem facultates quam sibi invicem repugnent, nihil mihi verendum est, quin tu à me excitatus jam recognoscas. Cæterum, ut ad tacitas etiam respondeam objectiones, quibus meam posses impugnare sententiam: si fortasse à me quæreres, qui fiat, ut supra cor in quo caloris nostri fons residet, & ferventes admodum vitales hospitantur spiritus, generetur pinguedo, quæ quandoq; in superiori cordis ipsius parte non modica visitur, quum ne tantillum ibi quidem frigiditatis extet: quinetiam cur supra renes plus pinguedinis gignatur, quàm in cæteris corporis partibus, quum tamen hi plu-

Rhavetsceni.

Ambrosius Calepinus notatur.

Saccharum

Pinguedo à frigiditate oritur.

Animalia quæ hyeme delitescunt cur pinguescant?

Bosselli de pinguedine opinio explosa.

Solidus adeps in quibus gignatur animalibus & in quibus axungia.

Cur in superiori cordis parte concrescat pinguedo, ac etiam in renibus plusquam in cæteris partibus?

plurimo abundent calore? Ego illico tibi responderem, generari in superiore cordis parte pinguedinem ab aëre frigiditate, quem continuo inspiramus trahimusq; in corpus ad refrigerandum vitales spiritus, & cor ipsum refocillandum: quandoquidem ubi primum effluxit è pulmonum arteriis, illico superiorem cordis partem invadit, eamq; non mediocriter refrigerat. In renibus autem id fieri dicerem, quòd etsi ii calidiores sint, cum tamen suapte natura, quod aquosum in sanguine generatur, excernant ac trahant, nil mirum, si cum aquoso sanguinis excremento multum etiam pinguedinis ducant: quæ frigidis quibusdam membranis quæ ibi habentur inhærens, facilè in adipem coalescit, qui cùm frigidus sit, nec quicquam caloris, vel spiritus contineat, in causa sanè est, ut aucta ibi frigiditate ob copiosæ pinguedinis continuum accessum, adeps adipi concrescat. perinde ac aqua, quæ per glaciem excurrit, illico in glaciem concrescit. Postremo ne putes velim, adipem Galeno axungiam tantum vel mollem designare pinguedinem, sed omne indifferenter pinguedinis genus. Quippe is id apertissime ostendit libro 11. de simplicium medicamentorum facultatibus, sic inquiens. At si voles oleosam & pinguem in animalibus substantiam omnem adipem appellato, sicuti & pinguedinem appellari totum hoc genus licet. Sed de his fortasse plura quàm par fuerit. Quibus tamen, nisi potius pertinaciæ, quàm veritati fueris addictus, facilè quidem cognoscere poteris adipem quemcunq; in quavis corporis parte genitum, à frigiditate, non ab humiditate coalescere: quin etiam inspicere quam longè a Philosophiæ scopo aberraverit optimo tua. Nec putes velim hæc ad te scribere Matthiolum tuæ impugnandæ doctrinæ ratione persuasum, cùm teipsum, tuamq; doctrinam perpetuo, & laudaverit, & probaverit apud omnes: sed ut cognosceres hæc illum non ignorare. Interim ego tuas expectabo literas, sed velim, ut quemadmodum libere aperteq; nunc in te arguo, nunc tuis ipse respondeo objectionibus, tu quoq; par pari (ut ajunt) referas, ubi valentioribus firmioribusq; rationibus & argumentis persuasus sententiam tuam defendere statueris. Vale. Goritii.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Juliano à Marostyca Medico, S. P. D.

Disputatur an Turdi salubre præbeant alimentum.

QUum Lelium à Cusano, virum cùm nobilitate, tum ingenii præstantia clarum, simul in diuturna illa febre curaremus, & de victus ratione simul colloqueremur, egoq; turdos in cibum illi describerem, tu contrà ab iis abstinere suadebas, Savonarolæ doctrina persuasus: quippe qui scribat (ut tu ipse affirmabas) Turdos quartanariis minime convenire, quod crassum, atrabiliarumq; generent alimentum. Atqui pluribus sane modis hac in re te errare animadverto. Primum quòd apud Savonarolam, quem tantopere sectari videris, nusquam reperio, turdos in cibis melancholicum gignere succum: deinde verò quod tuum hoc argumentum ne tantilum quidem Galenicæ doctrinæ respiciat, nec antiquorum quorumcunq; placitis adstipuletur. Legi cùm domum me recepissem Savonarolam tuum, qui tamen peram Galeni verba accepit, nec plura quàm hæc de Turdis scripsisse illum invenire licuit his verbis annotata: Turdi, & Merulæ difficilis sunt digestionis, sed removetur hoc si ex jure pingui decoquantur: hactenus ille. Quibus palàm est Savonarolæ ipsius testimonio Turdos concoctu tantum esse contumaces, non autem melancholicum succum gignere, imo si pingui è jure decoquantur optimum inde subsequi alimentum. Atqui aliter de Turdis video scripsisse Galenum, quem minus rectè tuus ille percepit autor, dum suam hanc ab eo depromebat doctrinam. Siquidem Galenus libro tertio de alimentorum facultatibus ita de turdis nobis scriptum reliquit: Avium porro omnium genus, levissimum cibum præstat, si ad quadrupedes conferantur: in primis verò si ad suillam, qua non aliud facilè invenias, quod valentioris sit nutrimenti. Verùntamen eorum, quæ volatu sidunt, caro ob facilem concoctionem præcipuam laudem meretur, maximeq; perdicis, attagenis, columbæ, gallorum gallinaceorum, & gallinarum: turdorum verò, merularum, parvorumq; passerum illis durior est: quas ipsas turturis, palumbi, anatisq; caro duritie etiam superat. Hæc ille. Quibus omnibus palàm est, haudquaquam affirmare Galenum turdos concoqui difficulter, ut tuus somniavit Savonarola, nec melancholicum, crassumve præbere alimentum, ut tui ipsius inventione addebas, sed esse eorum carnem perdicis, attagenis, & juvenum gallinaceorum carnibus duriorem. Quòd etsi verum sit, non tamen sequitur esse verum, ut turdi devorati ægre difficileq; concoquantur. Etenim tametsi (exempli causa) hædina caro medicorum omnium consensu concoctu facilior est, quàm vitulina: non tamen ob id sequitur vitulinam carnem non concoqui facilè. Quamobrem hisce tum argumentis, tum testimoniis apertissime quisquam nosse poterit, quàm valeat apud Galenum Savonarolæ autoritas, cùm satis superq; Galeni ipsius scriptis nobis fuerit comprobatum, turdos nec crassum præbere succum, nec ad concoquendum esse contumaces, sed contra potius concoqui facilè, & inculpatum præbere alimentum. Id quod lucidius ad clariorem hujusce loci expositionem declarandum, neq; tenues, neq; crassi sunt, sed veluti in symmetria, omnisq; excessus mediocritate consistunt. Ejus generis panes optimi habentur, quorum confectionem libro primo de alimentorum facultatibus scripsimus. Præterea ex Gallinaceorum genere fœminæ quidem & mares, ex avibus phasiani, perdices, attagenes, columbæ, merulæ, turdi, turtures, passerculiq; omnes. Et libro de attenuante victus ratione. Ex piscibus saxatilibus, inquit, montanisq; aviculis, multum ac copiosum potes alimentum ad tenuantem victum accommodare, & ut ego judico, aves monticolæ, non modo quod aëris, sed etiam alimenti, quod nobis præstant tenuitate antecedant, aliis avibus, quæ in locis aquosis ac campestribus degunt, sunt præferendæ. Aviculas igitur, turdos, merulas, perdices, & reliquas id genus aves monticolas mandas licet. Abstinendum autem ei, qui attenuante victu uti volet, aliis avibus, quæ in locis aquosis vivunt. Hæc si rectè perpenderis per te facilimè cog-

Objectio.

Savonarola taxatur.

Responsio. Turdorum facultas.

gnoſces, quantum non ſolum a Galenicis decretis, ſed ab ipſa veritate tuus deſciverit Savonarola: quo poſtea fiet, ne illi in poſterum tam facile credas. Cæterum ſi hiſce allatis teſtimoniis rationem addamus, nemo qui ſuæ mentis fuerit compos, negabit unquam eorum animalium carnes, quæ probatiſſimis veſcuntur alimentis, & in optimis degunt paſcuis. longe excellentius alere, quam quæ contrario modo ſe habent. Siquidem non aliam ob rationem Galeno improbantur, piſces, qui in fluminibus capiuntur, quæ magnas per civitates excurrunt, quam quod putridis veſcantur cibis, cùm in hujuſcemodi flumina univerſæ urbis latrinæ, ac immunditiæ confluant. Eadem ſane ratione olim in cœnis vetabantur coturnices (ut Plinius eſt autor) ac etiam improbantur Sturni, quòd ſcilicet hi cicutæ, illæ veratri ſemine alantur. Quapropter quum Turdi in eo habeantur volatilium genere, quæ optimis victitant cibis nempe ficubus, uvis, olivis, myrti & juniperi baccis, degantq; in montibus & vineis, ubi ſalubrior eſt aer, aliter ſane ratio concludere nequit, quàm quòd Turdorum caro ſalubriter alat, ac nutriat. Poſtremo cùm turdos videamus canoras eſſe aves, id manifeſto poteſt eſſe argumento, has melancholico ſucco haudquaquam abundare. Quod cùm non ignoraret Galenus de quartanæ febris curatione ad Glauconem ſcribens, volatilibus veſcendum ſuadet, quæ boni ſucci ſunt, & in paludibus non degunt. Quibus nemo inficiari debet, quinetiam ibi turdos concedat Galenus, utpote qui ubique eorum commendaverit alimentum. Sed cùm te ſane noverim in medendis morbis optime exercitatum, quinetiam in Galenicis lectionibus aſſiduum, non parum quidem ſum demiratus cur à vivo fonte deflexeris ad rivulos, niſi fortaſſe, ut meam hoc modo experireris doctrinam. Quæ tametſi per omnia tuæ eruditioni non correſpondet, non tamen adeo tenuis eſt, ut putes me alimentorum omnium facultates ignorare. Vale. Goritiæ.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Jacobo Boſello Medico,
S. P. D.

Diſputatur item de Rhabarbaro, Rhacomate & Saccharo antiquorum.

Quod primum poſtulaveram, ut in his, quæ pollicitus fueras, de Rhabarbaro & Rhacomate tuam fidem liberares, ad id nihil mihi reſpondes, quod te tuum fateri errorem apertiſſime oſtendit. Quo fit ut nunc facile cognoſcam, haud meam me feſelliſſe opinionem, quòd putarim te à tuo Calepino eſſe deluſum, quinetiam te plura tibi de re hac confinxiſſe, cum nullum Plinii de Rhacomate & Rhabarbaro teſtimonium afferas, nec ullum verbum facias de Barbaria Inſula illa, quam in faucibus Gangis extare affirmabas. Ad hæc autem primum tibi reſpondendum fuerat, & deinde, ſi qua reliqua ſcribenda afferenda q; videbantur argumenta, de iis poſthac ibi agendum fuerat. Hæc itaq; decere virum peritum & compotem mentis videbuntur. Atqui tu neſcio quo pacto tui oblitus, ne in hoc aberraſſe videaris, novis quibusdam aliis argumentis pugnas, quib. fortaſſe putas meum adeo te occupaturum ingenium, ac illud à priori cauſa averſurum, ut nulla ejus poſthac in me remaneat memoria. Aſtute ſane ac prudenter meditaris, ſed an recte ſyncereq;, tu ipſe tibi conſcius es. Cæterum tametſi ipſo jure novis hiſce tuis argumentis me opponere non tenerer, niſi ubi prius debitum perſoluiſſes, vel ſaltus eſſes mentis fortaſſe imbecillitate te eſſe deceptum: ne videar tamen ea, quæ recenter affers expaveſcere recuſare ſane non poſſum quin illis plurib. reſpondeam modis. In primis itaq; (ut rem ipſam ſtatim aggrediar) ſcias velim, non fuiſſe tibi opus tantum temporis conterere in deſcribendis tot autorum nominibus, qui de Rhabarbaro ſcripſerunt, cùm proculdubio ſcires, te nihil ad me ſcribere, quod multo antea non noverim atq; ſciverim, ut mei in Dioſcoridem commentarii (quos te legiſſe non ambigo) apertiſſime atteſtantur. Ibi enim libro tertio de Rhapontico agens, ea omnia quæ nunc in medium affers, ac ſi ab te nunc primum naſcerentur, & ea me docere velles, à me fuſius deſcripta ſunt. Deinde ad ea quæ dicis, non aliam ob cauſam te eos omnes attuliſſe autores, qui de Rhabarbaro ſcripſerunt, quàm ut oſtenderes illorum neminem haberi, qui de pluribus, quàm duobus Rhei generibus (ut tuis utar verbis) meminerint, & ideo hallucinatum eſſe Meſuem, quòd præter cæterorum ſententiam tria Rhei genera deſcripſerit, diviſeritq; Barbaricum à Simco, quæ quidem genera (ut tua fert opinio) nihil inter ſe differunt: reſpondeo teipſum, non Meſuem mihi videri hallucinatum. Etenim tametſi, quotquot attuliſti autores, ii duorum tantum generum Rhei meminerint, id ſane haudquaquam impedire valet, quin hujuſce medicamenti adhuc plura poſſint haberi genera, quum ii de pluribus meminiſſe nequiverint, quam de his, quorum notitia ad eos pervenit. Quo fit, ut hinc palam fit, quàm infirmis rationibus Meſuem impugnare contendas. At ſi hæc, quibus uteris, argumenta ita vera eſſent, ut tibi falſo perſuades, non minus aberraſſe Paulum, Avicennam, Raſim, quorum patrocinio niteris, quam Meſuem, fateri cogeris. Siquidem cùm Dioſcorides, & Galenus, qui in Plantaria facultate primas tenent, quinque alios omnes hanc docuerunt, nuſquam de pluribus, quàm unius Rhei generibus meminerint. Et Paulus, Avicenna, Raſisq;, qui eos longe ſatis poſt tempore ſequuti, Rhei duo fecerunt genera, Ponticivi-

Meſues defenditur.

delicet, & Barbarici, nihil eſt quod impediat, quin velis nolis fatearis, hoſce quoque magnos autores una cum Meſue aberraſſe. Cujus manes ſi pauliſper ad nos revocarentur, & abs te, ut ais, in judicium vocarentur, nihil mihi verendum eſt quin longe plura acerbioraq; tibi reſponderet Meſues, quam à me hic breviter ſunt allata. Quandoquidem diceret, quòd cùm is poſterior vixerit, non ſolum non ignoraverit ea omnia, quæ iisdem deſcripta ſunt autoribus. ſed etiam quòd longe plura didicerit, legerit, viderit, invenerit ac comprobarit, quàm tu, qui tot ſeculis poſt ipſum conſeneſcis & hæc ignoras, eorum fortaſſe opinionem ſequutus, qui nihil quicquam volunt nobis eſſe novum, nihilq; antiquos latuiſſe, cùm tamen audacia hæc infeliciſſ. ceſſerit quampluribus. Atqui (ſi vera fateri debeam) non parum ſum demiratus, quod adeo tuæ fueris addictus voluntati, ut tam petulanti licentia hac in re auſus ſis infidelitatis arguere Meſuem, cùm omnium rei medicæ ſtudioſorum conſenſu nemo ante ipſum tanta fide ac diligentia ſcripſerit de exoluentibus ſimplicibus medicamentis, quinetiam de compoſitis omnibus, quibus in morbis quibuſcunque curandis quam feliciſſime utitur univerſus Medicorum cœtus.

Præterea.

Preterea ad id quod ad me scribis, quod si Barbaria (ut mea fert opinio) extra Indiam esset, Mesues proculdubio defendi posset, & quòd libenter à me audires quo Geographo autore alibi esse Barbariam intelligam, hoc sane respondendum videtur, quòd cùm satis superque comprobaverim in meis in Dioscoridem commentariis Barbariam antiquis dictam esse Troglodyticam Aethiopia regionem, non esse hic opus eadem repetere, sed illuc ad meas te lucubrationes recurrere debere. Quantam autem Aethiopia ab India distet, qui rem Geographicam intelligunt, tibi facile dicent: Quo postea fortasse fiet, ut non solum in hoc recognoscas errorem, sed etiam in eo, quod tam temere nunc primum asseras Barbariam, quam prius Gangis insulam faciebas, regionem esse in Patala Indici fluminis insula, contra Geographorum omnium sententiam. Nam qui scribat in Patala, sive (ut quidam vocant) Patalena esse Barbariam habeo profecto neminem. Sed ut adnotavit Ptolemæus in alia ejusdem fluminis insula civitas est (quemadmodum antea ad te scripseram) nomine Barbari, a qua Sinæ populi longius distant quàm tribus millibus & noningentis Italicis milliaribus. Nimirum (ut idem Ptolemæus est autor) a faucibus Indi fluminis ad Sinas sexaginta quinque intercedunt latitudinis gradus. Quibus palam est Rha Sinicum nullam cum Barbarico habere cognationem. Siquidem quanquam concederemus, quod tamen non facimus, à Barbaria illa, quam tibi fingis tuæ tantum defendendæ opinionis causa, advehi ad nos Rhabarbarum, adhuc tamen in magno versareris errore, cùm Sinicum & Barbaricum idem esse censeas. Ideoq; velim, ne posthac ita mordicus teneas excogitatas à te tantum opiniones, sed ut facilius veritati acquiescas. Si vero secus feceris, & pertinaciæ potius, quàm rationi & veritati fueris addictus, nolim, ut agre feras, si nihil de his tecum in posterum conferam. Adhæc quòd Rhaponticum Rha Barbaricum non sit, adeo nobis comprobatum esse scimus in commentariis nostris in Dioscoridem editis, ut opus nunc non sit hic plura ad hæc afferre argumenta: namque id adeo palam fecimus, ut scripserit vir quidam tempestatis nostræ clarissimus, extremæ esse dementiæ Rhabarbarum idem cum Rhapontico æstimare. Etenim non solum hæc radix ex Ponto advehitur, quo a Rha fluvii accolis apportatur, sed etiam ex India, & Troglodytica regione, quam Barbariam veteres vocavere, ad nos defertur, argumento quòd quandoque eadem radix quam Ponticam vocamus, à Venetiis negotiatoribus inter Rhabarbarum Alexandria Aegypti allatum, quo ex India, Arabia Aethiopiaque mercimonia deferuntur, reperiatur. Id, quod si nescis, si voles, resciveris facilè, ubi hujusce facti negotiatores diligenter interrogaveris. Hoc itaque cùm non ignoraverit Myrepsicus ille Alexandrinus, qui tam diligenter scripsit de componendorum medicamentorum ratione, ubi catapotia quædam componit, capite 110. ad ventriculi, lienum, & lienis affectus, Rhabarbarum & Rhapontieum admiscet, tanquam diversa medicamenta. Etenim cùm frustra (ut ait Aristoteles) fiat per plura, quod fieri potest per pauciora, non fuerat illi opus duo hæc admiscere medicamenta, nisi magnopere virium facultate ea inter se differre agnovisset. Atqui ne agre feras obsecro, si tecum verbis quadantenus amariusculis de Rhabarbarico egi. Namque id amaroris in Rhabarbaricum ipsum potius quàm in Matthiolum tibi rejiciendum putarim. Cæterum cùm nunc de Saccharo mihi tecum disputandum sit, degustata dulcedine, facile hanc Rhabarbarici amaritudinem temperabis. Atqui jocis hisce relictis ad Sacchari ipsius controversiam me confero, in qua, ubi (ut spero) è tuis te dejecero præsidiis, mihi plurimum gratulabuntur amici. Siquidem, cùm ad me scribas, quasi tibi infirmitatis conscius, quòd si fortasse in Rhabarbarici examine tuas superaverim vires, in hac secunda sacchari causa te neminem agnoscere, qui tuas possit vincere rationes, magno admodum honori mihi adscribent omnes, ubi me etiam in hoc vicisse intelligent, nisi id fortasse obstet, quòd junior seniorem vicerit jam fatiscentem. Ne autem diutius in hisce immoremur sermonibus, rem ipsam aggredior, & tua imprimis argumenta, quibus cum Avicennæ tum etiam Rasis autoritate comprobare niteris, saccharum antiquorum à nostro plurimum differre, infirma satis ac inania esse respondeo: eo sanè argumento, quòd horum nemo Sacchari historiam descripserit, quinetiam nec quo pacto illud à natura procrearetur, & hoc arte fieret. At quanquam ii de utroq; Saccharo scribunt, nusquam tamen scriptum reliquerunt, quòd alterum ab altero differat, & in diversis gignatur calamis; quinetiam nec quòd hoc è rore provenat, illud ex arundinum succo exprimatur. Scripserunt quidem de utroq; Saccharo hi antiqui patres, non quòd in diversis natura calamis id gigni censerent, sed ut posteritatis memoriæ commendarent, Saccharum non solùm à nobis arte parari, tusis, decoctis & expressis calamis, sed etiam naturæ ipsius opera concretum in iisdem calamis reperiri. Etenim si scivissent ii, quòd Saccharum arte paratum aliud fuisset liquoris genus, aliud verò quod ipsa per se paravit natura, putandum quidem non est, quin hujusce differentiæ meminissent, quemadmodum sequenti capite silentio involuere noluerunt, quæ inter hoc & Saccharum Alhaser sive Haoscer intercedit, differentiam, dum hujus historiam describerunt. Scribit Dioscorides Elæomeli in Palmyris Syriæ è trunco cujusdam arboris per se manare: verum esse etiam homines, qui ut plus liquoris consequantur, arboris cortices tundant, & prelo liquorem exprimant. Præterea de papavere agens Opium scribit è vulneratis capitibus guttatim prodire. Atqui non deesse etiam subjungit, qui papaverum ipsorum capita unà cum foliis contundant prepte natura exiliens, erumpensq; gummi modo, alterum arte exemptitium haudquaquam pellucens. Resina è Pinu quanquam per se facilè distillat alba nitidaq;, vitamen ignis pix nigra copiosior fluit. Quo fit ut mirari non debeas, si iisdem è calamis, qui olim Saccharum per se fundebant, antea quam ars naturæ opus præoccupasset, nunc hominum industria exprimatur, ut inde longè major accedat proventus. Cæterum videtur ab omni ratione alienum, quòd absq; ullo autorum testimonio, ullave conjectura sibi persuaserint quidam, quos te secutum video, Saccharum, de quo Græci meminere, è rore concrevisse, cùm tamen sciant, illud in calamis reperiri, & quod è calamis nostrum exprimatur. Ad id autem, quod inquis scripsisse Dioscoridem, Galenum, Plinium, Saccharum mel esse in calamis concretum, quodq; si mel est, & mel (ut Galenus inquit lib. 3. de alimentorum facultatibus) nec succus sit nec fructus, nec pars alicujus plantæ, quomodo fieri potest, quòd hoc mel arundinum sit succus: respondeo: quòd Galenus hoc in loco de illo tantum speciatim scribit melle, quod apum artificio conflatur. Siquidem cùm ex plantarum floribus suum mel colligere apes, quinetiam ex herbis ipsis omnibus palàm fit, ne fortasse censerent homines, mel ex ipsis plantis provenire, rectè nos admonet, non esse mel illud aliquam plantæ partem. Cùm itaq; de apum melle ibi tantum intelligat Galenus, non autem de Saccharo, quod à dulcedine mel improprie appellarunt antiqui, antea quàm proprium ascriberent illi nomen, non est quod tuis subscribam argumentis. His alia etiam accedit ratio, quæ non parum contra te pugnat. Namq;, cùm dicat Galenus

Barbaria & Troglodytica regio idem.

Patula sive Patalena ubi? Rha Sinicũ à Barbarico differt.

Rha ponticum etiam ex India afferri.

Saccharum.

Reprobata de Saccharo antiquorum sententia.

Lib. 1. c. 32.

Lib. 4. c. 6.

Caphuræ genera duo

Galeni sententia declarata.

Saccharum eſt mel in arundinibus concretum, & nil aliud affirmet, hoc, quàm Saccharum eſſe mel arundinum, facile palàm eſt hujusmodi mel nil aliud eſſe, quàm plantæ partem : cùm mihi haud verendum ſit, quòd ſi ſciviſſet Galenus Saccharum illud mel eſſe aereum, quin is hujuſce mellis hiſtoriam ita facilè ſilentio involuiſſet, quemadmodum nec aerei mellis, quod manna poſteriores vocaverunt, hiſtoriam non reticuit. Etenim ſi hæc idem non ignoraſſet Galenus, facilè ſcripſiſſet is Saccharum mel eſſe aereum, cadens ſuper calamos, ibiq; concreſcens : nec pariter ſcripſiſſet Plinius Saccharum reperiri in arundinibus gummi modo concretum, id quod etiam ſcriptum reliquit Avicenna. Is enim cùm non ignoraret, Saccharum non ſolùm arte fieri, ſed ſua ſponte gummi modo reſudare, aſſumptum quidem ait, ſicut gummi ab arundine abſtergit oculum. Hinc itaq; palàm fit, de hoc melle haudquaquam intellexiſſe Galenum, & quòd improprie Græcis Saccharum hoc mel fuerit appellatum, quemadmodum & Saccharum noſtrum, quod à calamis exprimitur, mel cannarum improprie appellant Mauritani. Improprie, inquam, quòd hoc ex rore, ut genuinum mel in aere non confletur, ſed ex arundinum medulla exprimatur. Sed mel etiam ferre arbores apertiſſime teſtatur Strabo libro 15. de Indicis arboribus ſcribens his verbis : Refert Ariſtobulus, arbores ibi eſſe non magnas, quæ magnas ſiliquas ferunt denorum digitorum mellis plenas. Quinetiam jam omnibus notum eſt gingiber, quod conditum ad nos India mittit, nullo alio aſſervari liquore, quam ſiliquarum melle, quo etiam myrobalanos, myriſticas nuces, & alia quàm plura condiunt ac præſervant. Sed an quid pluribus de his diſputandum, cùm multorum teſtimonio jam notum ſit in Inſulis, quas Cannarias, & divi Thomæ appellant, in iisdem ſanè calamis, à quibus Saccharum exprimunt, illud etiam per ſe gigni, & aperto arundinis latere, manare, & gummi modo coaleſcere ? Quibus facilè ſubſcribunt ii, qui hoc ævo in Indiam navigant. Etenim ad Bathecalam Indiæ utrunq; jam vendi affirmant. Dicas itaq; obſecro, quid ad hæc reſpondebis ? Nonne Galenum dices perverſiſſime abs te, contra hiſtoriæ hujuſce veritatem eſſe allatum ? Aut fateris hoc neceſſe eſt, aut aberraſſe Galenum. Atqui ego non Galenum, ſed Boſellum aberraſſe non ambigo. Cæterum quanquam hoc tantum argumento te omnibus jam defeciſſe viribus agnoſco, nolim tamen te prius dare manus, quam tua omnia ſuperaverim præſidia, quæ adverſum me habes. Cùm itaq; ſcripſerim contra ſententiam tuam, cùm Saccharum antiquorum ſalis modo fuerit durum lapidoſumq; fieri haudquaquam poſſe, ut mannæ vel roſcidi mellis fuerit materia, eo argumento, quòd nuſquam viſa ſit manna vel roſcidum mel, quæ ſuper plantas, vel alibi ſalis modo obdureſcerent, vel potius à ſole contacta liqueſcerent, illico mihi objicis hoc eſſe falſum, & à Strabonis ſententia, cui plurimum addictus videris, alienum. Siquidem cùm ſcribat is, quod ſuper folia arundinum, non quidem ſuper ipſa arundine Saccharum reperiſſet antiquitas, facilè palàm fit, non manaſſe id ex arundinum medulla, ſed ſuper foliis è rore melleo proveniſſe. Ut autem firmius tuam hanc fulcias opinionem, illud etiam addis, quod quamvis è rore ut manna gignatur, nihil eſt quòd prohibeat, quin concreſcere poſſit ſalis modo, cùm in calidiſſimis fiat regionibus, ubi vehementiſſimo ſolis ardore non magno ſanè negotio ſalis modo obdureſcit ; idq; eo magis tibi perſuades, quod non parum ad hoc conferat foliorum arundinum adſtrictoria vis, ac pariter deſiccans. Nec hus obſtare putas, quod mænna, quæ in Europa naſcitur, ad tam ſolidam non concreſcat duritiem, cùm id aeris & cœli noſtri clementia evenire non poſſit, cumq; non colligatur ab arundinum foliis, ſed plurimum inveniatur ſuper lapides, raroq; ſuper cæterarum plantarum frondibus. Hæc tua ſunt partim objectiones, partim reſponſiones, ſed profecto non vides, quàm ſenſibus pateant meæ rationes, quamq; tuæ contrario modo ſe habeant, cùm tantum ſint conjecturæ & tuæ ipſius inventiones. Quæ quidem ſi veris niterentur rationibus vel probatiſſimorum auctorum teſtimoniis, non ſolum viriliter mecum pugnare videreris, ſed longe magis ingenium mihi excitares. Atqui cum tam retuſis nitaris ſuffragiis, non magno ſane ſtudio te comprehendam. Cæterum ne fortaſſe putares hiſce verbis timorem tibi incutere velle, videas, obſecro, quam perverſe Strabonis teſtimonium in medium attuleris, ſiquidem is (quod viderim, legerimq;) nuſquam ſcriptum reliquit ſuper arundinum foliis coaleſcere Saccharum, ſed ibi arundinem mel ſine apibus gignere, his verbis : Εἴρηκε δὲ περὶ τῶν καλάμων, ὅτι ποιοῦσι μέλιτος οὐκ ἄνευ, ὁ γὰρ δένδρον ἐνκάρποφόρον. ἐν δὲ τῷ καρπῷ μεθύειν. *id eſt, dixit, etiam arundinem mel ſine apibus gignere, & cum non ſit arbor fructifera, ex fructu tamen ebrium facere. Hæc ille. Quibus apertiſſime probatur contra tuam ſententiam, non in arundine, ſed ab arundine gigni Saccharum illud, quinetiam & illius eſſe fructum. Adhæc in magno te verſari errore animadverto, ubi ais, roſcidum illud mel, quod ſuper calamis durum ſalis inſtar invenitur, ſiccari ac concreſcere ob ingentiſſimos Indiæ calores, quinetiam quod ſuper arundinum foliis ſubſidat, &c. Quandoquidem hoc totum contra teipſum pugnat argumento, quod cum in tepidioribus climatibus roſcidum mel, quod in mannam concreſcit, facile evaneſcit, quamprimum aliquandiu à ſole illuſtratur, ac caleſcit, id quidem longe magis fieri neceſſe eſt, ubi ſolares radii calore longe majori regiones exurant. Sed & illud ab omni philoſophia & ratione videtur alienum, quod roſcidum mei multo magis concreſcere poſſit ſuper arudinum foliis, primo tantum exceſſu ſiccantibus, refrigerantibusq;, quàm ſuper lapidibus, à quibus manna (inquis tu) plurimum legi ſolet. Siquidem cum lapides frigidiores ſiccioresq; ſint, quàm arundinum folia, ut ubi à ſole excalfacti fuerint, quicquid humidi accedat facile ſiccent, intelligere ſane potes, quam tua valeant argumenta. Quinetiam illud, utpote falſum, explodendum videtur, quod manna longe minus cohæreat arborum frondibus quam lapidibus. Etenim præter id quod omnes contra ſententiam tuam affirmant, qui à Calabris ad nos mannam deferunt, tibi maxime refragatur Gal. quippe qui lib. 3. de alim. facult. ex arboribus ſubſtratis pellibus à paſtoribus legi mannam, non ex lapidibus affirmat, id quod etiam Athenæus ex Amyntæ libris teſtatur, libro 11. capite 18.* Ἀμύντας ἐν τῷ πρώτῳ τῶν τῆς Ἀσίας ϛαθμῶν περὶ τῆ ἀερομέλιτος καλαμένης διαλεγόμενος γράφει ὅτως σὺν τοῖς φύλλοις λρέπωντες συντιθέασι εἰς παλάθης Συριακῆς τρόπον πλάττοντες, οἵλε σφαίρας ποιοῦντες, ἡνὰ ἐπειδὰν μέλλωσι προσφέρεσθαι ἀποπλάσαντες ἀπ' αὐτῶν ἐν τοῖς ξυλίνοις ποτηρίοις, ὃς παλοῦσι ταβαίτας, προβρέχωσι καὶ διηθήσαντες πίνωσι, καὶ ἔστιν ὅμοιον ὡς αὖ τὶς μέλι πίνοι διεὶς, τοῦτο δὲ καὶ πολὺ ἥδιον. *id eſt Amyntas in primo de ponderibus Aſiæ de melle aereo vocato diſſerens, ſic ſcribit : Una cum foliis demetentes, ea ratione, qua in Syria ficus certis ordinibus ſibi mutuo incumbentibus aſſervari ſolent. Alii autem in pilas redigentes componunt. Ubi autem jam offerre oportet, decerpta inde parte, in ligneis poculis, quæ rabatas appellant, prius rigant, mox percolatum bibunt, & ſimile eſt, ac ſi quis mel diſſolutum bibat : hoc verò & multo dulcius eſt. Hæc ille. Præter id quòd ſcripſerim ego Saccharum antiquorum nunc ad nos deferri, quòd modo arte fiat, & calami quotannis excidantur, quodq; hac vindemia eveniat, ne adultæ jam arundines & Sacchareo liquore præ-*

Arbores in ſiliquis mel ferentes.

Saccharum noſtro etiam ævo ſua ſponte in calamis concreſcit.

Objectionum confutatio.

pregnantes à quibus, non à juvenibus, Saccharum gummium modo antiquitus manare solebat adeo frequentes habeantur: Tu quidem hisce meis argumentis illico reclamas, & ea sane plurimum veritati refragari affirmas. Ideoque rationem à me expostulas, qui fiat, ut magis ab adultis quàm à juvenibus calamis fundatur succus, quum tamen hi teneriores, rariores, & succo turgentiores habeantur, quàm qui consenescentes in dies siccio-res inaniores que evadunt. Ut autem hasce tuas conjecturas magis tueri videaris, addis minime dubitandum esse, quin Indi antiquitus etiam e concisis & decoctis calamis Saccharum expresserint, ideoque id in causa non esse, quod antiquorum Saccharum ad nos convehi desierit. Nam quum (ut asseveras) præclarissimorum autorum testimoniis satis superq; fuerit comprobatum, è calamorum radicibus Indos semper dulces elicuisse liquores, id facilius e calamis qui statim ad manus erant, elicere potuerunt, quàm fodiendo humum tam ingentium arundinum radices extirpare, quæ quidem (ut Strabo & Solinus testantur) tricenum, quinquagenumve passuum longitudine, tanta vero crassitudine, ut quibusdam diametrus sit ternum cubitorum. Hæc itaque sunt quæ adversum me scripta habes argumenta. Quibus respondeo facile, magis esse rationi consentaneum succo prægnantiores esse adultiores arundines, quàm quæ annuatim proveniunt & excinduntur. Siquidem hæ dum crescunt majorem humoris partem in suum ipsius augmentum assumunt, ut apertissime videmus in omni arborum genere, quæ dum adolescunt, usque ad quendam temporis terminum, nullos ferunt fructus, quos si ferunt simulac aliquandiu adoleverint, paucos admodum eos esse cernimus: quippe cùm continuo crescant, major humoris pars quem è terra assumunt, in earum transit alimentum, quod vegetabilis administrat facultas ad corporis incrementum. Ac hinc fit, quod omnes quæcunque extant arbores fœcundiores sunt, quum ad consistentiam usque pervenerunt, quàm antea. Etenim cùm tunc crescere desierint, nec subinde augmento opus sit, necesse sane est, ut id alimenti, quod prius ad hoc munus conferebat natura, aut ad fructuum generationem se recipiat, aut per corticis rimas egrediatur, aut per insensibiles digeratur vapores. Videmus enim aperte, quòd resiniferæ plantæ omnes, cujusmodi sunt abies, pinus, larix, & id genus aliæ quinetiam gummiferæ, ut amygdalus, prunus, cerasus, resinam aut gummi haudquaquam fundunt dum adolescunt, quemadmodum etiam in animalibus videmus. Idem quoque palam est ex iis arboribus, quæ perpetuo fructificant, fructusq; in tertium ac quartum annum ferunt, cujusmodi sunt aurantia, & medica malus. Harum enim plantarum fructus succi multo pleniores sunt ac suaviores quàm qui annuatim decerpuntur: Id quod te ignorare magnopere demiror, cùm & Philosophum te, & medicum profitearis, & idem scribat Theophrastus lib. 6. c. 16. de plantarum causis sic inquiens: Ubi plantæ in longitudinem augeri cessarunt, crispari deinde dilatariq; incipiunt, sicut etiam animalia. Eadem causa est & quamobrem tædam piceamq; aut resinam nullam penitus novellæ arbores habeant. Alimentum enim totum ad incrementa, fructificationemq; absumitur. Quippe postea in tædam vertuntur, atq; omnino fructibus illum destinatum humorem magna parte usurpant. Tunc enim velut sordes naturales quædam hæc relinquuntur, cùm vis augendæ longitudinis destitit, & radix atque universa arbos plus roboris capere inceperit. Hac itaq; ratione plus Sacchari reperietur in arundinibus, quæ pluribus creverunt annis, quàm in ius quæ unius tantum anni spacio feruntur, nascuntur, crescunt, secantur, premunturq; deinde antea quam consistant. Adhæc an Indi etiam antiquitus è Sacchariferis arundinibus, quæ nobis Saccharum ferunt, idem pariter expresserint, an non, mihi nunc disputandum non est, quod nihil nostris conferat colloquiis. Atqui jam, id sane non reticebo, quod etsi tibi concederemus, quod non facimus, Indos antiquitus etiam arte parasse Saccharum, id tamen adeo exiguum fuisse diceremus, quod usq; ad Dioscoridis, Galeni & Pauli tempora, nihil illius ad nos convehebatur. Cujus rei magnum nobis potest esse argumentum, quòd longe numerosiores eæ apud Indos haberentur arundines, quæ illæsæ adolescerent, quàm quæ quotannis secarentur. Nec his obstat Strabonis & Solini autoritas, quam in medium affers, cùm non repererim apud Strabonem, nec alium quenquam, ex illarum ingentissimarum arundinum radicibus Indos unquam expressisse Saccharum, sed nasci has in aquis & ibi tantum ob cæli soliq; naturam, arborum radices & præsertim arundines esse dulces, aqua à solibus tepefacta, tam cæleste quàm fluviali. Siquidem (ut ipse inquit) ea quæ apud alios & fructuum & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est, quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea quæ per ignem fit. Atqui hoc posteritatis memoriæ haudquaquam commendavit Strabo, ut nos admoneret, ex hisce radicibus apud Indos Saccharum fieri solere, sed ut regionis illius dulcedinem narrarent, quanquam ille hanc de tam ingentibus Arundinibus historiam potius fabulosam, quàm veram censere videatur, quemadmodum & Plinius. Cæterum si hæc vera sunt, potius credendum est (ut Lucan. inquit) quòd ex hisce arundinum radicibus succum extraherent ad potiones parandas, quàm ad Saccharum conficiendum, præsertimq; cùm in Syria, Cypro, Creta, Sicilia & in aliis sacchariferis insulis, unde nunc Saccharum ad nos convehitur, ex arundinum medulla, non ex radicibus exprimatur. Præterea ad Isaaci autoritatem, quem scripsisse inquis in antiquis arundinibus non inveniri Saccharum, respondeo, me haudquaquam de valde veteribus & caducis intellexisse, sed de his, quæ ad consistentiam usque crevissent, quanquam id in meo Isaaco nusquam profecto reperio. Quo fit, ut nihil persuadeam, te fortasse in hoc esse delusum, perinde ac de Rhacomate in Pliniana lectione. Ad ea autem, quæ objicis, quòd si Sacchari historia apud antiquos ita se habuit, quemadmodum à me describitur, illud te plurimum demirari, quòd id concreti liquoris Pontica nuce non esset major, cùm tamen aliarum arborum resinæ ac gummi portiones quantitate longe majori reperiantur, nil aliud tibi respondendum succurrit, quam ut naturam ipsam consulas. Nullus profecto mortalium novit hæc, præter illam: lusit enim illa, quatenus ei libuit, sui unius unicum exemplar, autor, sequestra, hera, administra eadem, nullius indiga, non precario, non coacta, non impedita. Hanc si consulas, non solum hosce tibi dissoluet nodos, verumetiam dicet, quamobrem tam ingenti mole creavit Elephantos, tamque minima formicas. Atque si cum natura de his colloqui non possis, & mihi dixeris tu quamobrem lentiscus raro mastichen fabæ majorem gignat, cùm tamen arbor sit non infimæ proceritatis, cur ab arbore, cujus umbra centum obteguntur homines, caphura portiunculis non emanat amygdalæ nucis majoribus: cur longissima Cyparissus adeo exiguum semen gignat, ut fere oculos fallat: quinetiam cur cucurbitarum, melopeponumque plantæ tam ingentes ferant fructus, cucumerum vero his longe minores, ego posthac tibi facile aperiam qui factum sit, quod Sacchari illius particulæ nucem Ponticam magnitudine non excedant. Dicis postremo, quòd saccharum apud antiquos tantum medico fuit usui, in cibis vero nunquam, putasque hoc argumento aliquid etiam contra meam te afferre sententiam, quam nostris plurimum veniat inculinarum usum. Sed hæc satis ridenda videntur. Etenim & si

Arundines mira magnitudinis.

Arbores quo tempore fœcundiores.

Arbores Indicæ omnes radicibus dulces.

id Plinii teſtimonio in tuam contuleris opinionem: ego tamen Strabonem adducam, quippe qui ſcribat ex arundinum Saccharo homines ebrios fieri. Id quod manifeſto eſt argumento, in potionum concinnamentis etiam antiquos ſuum addidiſſe Saccharum. At ſi reſponderes, quòd de cibis, non de potibus fueris loquutus: dicerem ego id eveniſſe, quod Saccharum non curaverit in cibis addere antiquitas, quemadmodum nec Medica mala, nec alia complura: ac etiam fortaſſe ob ejus penuriam, qua fiebat, ut vix ad medicamenta ſufficeret, id quod tunc ad nos conferebatur. Poſſem & alias afferre rationes, ſed cùm ſatisſuperq3 de re hac me dixiſſe putem, & jam fere in volumen excreverit epiſtola, ea quidem ſilentio non ab re involuere libuit. Eoq3 præſertim, quòd in meis in Dioſcoridem commentariis adeo Sacchari hiſtoriam expenderim, ut nullus relinquatur dubitandi locus, quin veterum Saccharum ab iisdem reſudarit calamis, è quorum medullis noſtrum conficitur. Verùm ſi his ſatisfactum tibi non ſit, mannam, qua quotidie uteris, accipito, & vehementiſſimis ſolibus exponito, vel in furnum conjicito. Id ſi feceris, nihil mihi verendum eſt, quin illico palinodiam ſis meditaturus. Cæterum putaram de pinguedine te tuas ad me ſcripturum defenſiones. Verùm cum videam illa omnia te negare, quæ Goritiæ non ſolùm contra meam. ſed adverſus Galeni ſententiam afferebas in medium, ne teſtes habeam, quorum præſidiis uti poſſim, id conſcientiæ tuæ ponderandum relinquam. Sed cùm ſciam de pinguedinis origine cum Paulo Regolino viro doctiſſimo, collega tuo, te ſæpius habuiſſe ſermones, facile ab eo reſciam, an plus mihi quàm tibi credere debeam. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Joanni Franciſco Naſcimbeno,
S. P. D.

Agitur de Reſinis omnibus, quarum meminere Dioſcorides & Galenus.

QUum eo natura ſim ingenio, eaq3 perpetuo voluntate, ut ubi ſtudioſus quiſpiam, medicæ præſertim facultatis ſectator, aliquid à me petierit, recuſare non poſſim, quominus illi pro tenui, mea facultate ſatisfacere adnitar, etſi nulla antea cum eo mihi interceſſerit amicitia: viderer nunc profecto, non parum à meo deficere inſtituto, quin etiam boni viri officio, ſi ad ea, quæ à me petis de Reſinarum dubiis explicandis, quantum intelligam, ſilerem. Cum non ſolùm doctrina, & eximia virtus tua, id quod petis, jure merere videantur, ſed etiam quod magis eſt, noſtra diuturna amicitia nulla unquam ex cauſa violanda, illud idem magnopere expoſcat. Non miror autem, in cenſendis arborum quarundam reſinis, multis in locis, ut ſcribis, te eſſe adeo implicatum, ut ſine aliorum auxilio inde te extricare nequeas, cùm certo ſciam, præter te non deeſſe doctiſſimos viros in plantaria facultate jam diu verſatos, qui non ſolùm in reſinis examinandis de pluribus dubitarunt, ſed in earundem hiſtoria tractanda non parum etiam aberrarunt: argumento quòd reſinarum genera ab ipſis ſpeciebus neſciverunt diſtinguere, nec earum noverunt differentias: quinetiam quod veras vocabulorum, nomenclationumq3 proprietates non intellexerunt. Andernacus taxatur. *E quorum numero unus eſt Andernacus, quippe qui, ob harum fortaſſe ignorantiam, in vertendo Galeni li. de com. medic. ſecundum genera, adeo multa confundit, ut nihil mirari debeam, ſi tibi ac etiam aliis ille non parvum faceſſerit negotium in hiſce cenſendis medicamentis. Verùm ut ad id, quod à me petis, veniamus, tibi ſententiam meam illico exordiar.* Reſinarum implicata hiſtoria. *Scribis itaq3 in primis legiſſe te apud Dioſcoridem Pineam, Piceamq3 reſinam, quæ ſua tempeſtate ex Gallia & Hetruria convehebantur, olim convehi ſolitas eſſe à Colophone celeberrima minoris Aſiæ civitate: quo argumento concludis Pini & Piceæ reſinam nihil prorſus differre à Colophonia. Atqui (inquis) ſi id verum eſſet, tibi quidem non parum verendum fore, quin hac in re aberraverit Galenus, quum is apertiſſime ſcribat l. 3. de comp. med. per genera, Piceam, Pineamq3 reſinam à Colophonia differre: quinetiam alteram altera viribus eſſe præſtantiorem. Id quod etiam l. 7. ejusdem voluminis iterum aſſirmavit. Quæ omnia (ais) magno nobis eſſe poſſe argumento, non parvam inter haſce reſinas intercedere differentiam. Deinde ſcire deſideras, an Galenus de pluribus reſinarum generibus meminerit, quam Dioſcorides: cùm tibi videatur is de pluribus proculdubio ſcripſiſſe, quòd præter eas, de quibus ſcribit Dioſcorides, fractam vel Colophoniam habeat, quam vulgo vocant Seplaſiæ Græcam, atq3 etiam Hiſpanicam, & aliam quandam, quam nullo alio appellat cognomento, quàm quòd ex figulis impura ſumitur, & ubi purgetur in fractam mutatur. Ad hæc ſcribis, eam præter has eundem habere Galenum, quæ pityinon phyſema illi vocatur, quæq3 Andernaco modo picea, modo pinea germinatio vertitur. Quo fit ut non deſit tibi ſuſpitio, quin ibi lectio fuerit depravata, ubi non ambigo depravate vertiſſe interpretem. Quin etiam præter has meminiſſe Galen. (inquis) Terebinthinæ, Strobilinæq3 quam omnino te ignorare fateris. etſi ſcias ſtrobilum nil aliud eſſe quàm Pinum. Atqui cùm in alio loco idem ſcribat Galenus πιτύινον φύτημα ſeu pinea &c. videtur quod nihil differat pinea ἀπὸ πιτύινου φυτήματος, quum tamen idem Galen. lib. 8. de ſimp. medicam. facult. inter has manifeſtam interponat differentiam. His ſubinde Laricinam, Abiegnam, & Pincam eodem ex Galeno annectis, videriq3 tibi, inquis pineam hanc à cæteris differre, quod peculiariter περὶ πιτύινου φυτήματος: de Strobilina, pineaq3 idem meminerit Galenus: ſed quòd non vides de tot reſinarum generibus ſcripſiſſe Dioſcoridem. Poſtremo haberi etiam apud Galenum inquis, Lentiſcinam atq3 Piceam, quæ an pix liquida ſit, à me ſcire deſideras: hæc deniq3 ſunt, quæ tuis literis à me petis. Verùm cum tam diligens fueris in enumerandis reſinis omnibus, neſcio quo pacto factum ſit, quominus Cypariſſinæ memineris, cùm etiam hanc habeat Galenus.* Colophoniæ dnæ ſpecies. *Cæterum anteaquam ex hiſce te eximam implicationibus, quæ ingenium tuum perplexum reddunt, operæprecium nobis eſt nonnullas aſſignare diſtinctiones & interpretis errata corrigere, quæ (ut video) mentem tuam non mediocriter perturbant. Velim itaq3 primum ſcias Colophoniæ reſinæ duas haberi ſpecies, quarum altera, cruda, liquida, molliſq3 eſt, ita ſanè à pineo vel piceo caudice ma-*

manans: altera vero cocta sive fricta, perinde ac illa quæ nunc in Seplasiis omnibus Colophoniæ nomen retinet. Hæc esse vera testatur ipse Galenus, lib. 7. de compos. medicament. per genera sic inquiens. Quoniam vero Piceam, & frictam resinam, & Colophoniam appellare consueverunt, sciendum erit aliam quandam esse Colophoniam Chiæ masticis persimile aliquid habens, quemadmodum illa & Thus. Siquidem ex hisce Galeni verbis facile palam est in Colophoniæ genere, coctam sive frictam alteram haberi siccam: crudam alteram, mollem, tractabilemq; artificio nullo, ut ait, de qua prius speciatim ipse meminerat Galenus libro secundo ejusdem voluminis cap. 20. de viridi Andromachi emplastro differens his verbis: Liquida tamen diutius perdurat, sicuti etiam Colophoniæ thuris redolens, quæ nonnullis sola vocatur Colophonia, odoratu suavitatem quandam referens, sicut Abietina, & colore mediocri prædita, nascitur admodum modica, atque ob id preciosa. Et libro tertio ejusdem operis, ubi de medicamentis nervorum egit, de Colophonia cocta sive fricta inter siccas resinas peculiariter scripsit sic inquiens: Omnium vero siccissima est, quam nonnulli frictam, alii Colophoniam vocant. Præterea nolim ignorare tres haberi resinarum species, quæ è Pino proveniunt, inter se differentes, quarum duæ è caudice manant, tertia vero è nucibus, quas Græci στρόβιλος vocant. E caudice manantium, altera quidem est omnium pinguissima liquida, mollis, albaq; arboris ramentorum, foliorum, omnisq; immunditiæ expers, & (ut Galenus ait) thuris redolens, & ubique syncera, Colophonia proprie appellata. Ac ea est hæc de qua inter liquidas resinas meminit Dioscorides. Altera sordida est & retorrida, impura ac exoleta, quam appellat Galenus Pityinon Physema, quod hæc in ipsa arboris germinatione exudet. Hæc enim ea ratione exoleta provenit, quod tunc plantæ humor longe magis distribuatur ad nova germina producenda, foliaq; novella nutriendum, quam ad aliud peragendum naturæ opus: quo postea fit, ut quæ eo tempore manat resina, cæteris deterior nascatur: quemadmodum de thure scribit Plinius quod Vere à Sabeis legitur. Hoc vero quum haud lateret Theophrastum, in libro 9. capite 20. de plantarum historia: Terebinthum & Pinum, dicebat is, & si quæ resinam alias ferunt, cadendas esse post germinationem affirmant. Postrema vero est quam Strobilinam vocant, quæ tantum è pineis nucibus provenit: Στρόβιλος enim pineam nucem designat, non pinum arborem ipsam, ut tecum persuasisse video. Adhæc illud quoque te scire oportet, haberi in resinarum genere liquidarum & aridarum differentiam, quinetiam utrasq; ex iisdem arboribus manare. Quandoquidem & Pinus & Picea & Abies cum pingues liquidasve, tum etiam siccas ac exoletas proferunt resinas, ea nimirum ratione de qua superius diximus. Itaque in pinguium seu liquidarum genere ea præcipua esse videtur, quæ Colophonia appellatur, ac alia quæcunque illi similis, quæ in æstate & autumno suis ab arboribus legitur, finita plantarum germinatione: inter siccarum vero genera exoletarumq;, ea in primis habetur, quæ Pityinon Physema vocatur, deinde quæ in fictilibus advehebatur, tertia quæ igne decocta fuerit Colophonia. Ideoque dicebat Galenus libro tertio superius citato, omnium esse siccissimam, quam nonnulli frictam, alii Colophoniam dicunt, & hanc etiam succedere, quæ ex figulinis impura & despumata sumitur. Quinetiam his ambabus siciciorem esse, quæ dicitur Pityinon Physema: Ex liquidis, nonnullas liquidas permanere, quemadmodum Terebinthinam, alias vero inarescere, sicuti Storbolinam. Sed has sane omnes inter aridarum genera reperio descripta apud Dioscoridem, ut clarius postea intelliges. Postremo & illud etiam scire debes Andernacum minus recte vertisse πίτυινον φύσημα id est, picea germinatio, quod Græcis πίτυς pinum non piceam designet. Cujus erroris seipsum accusat, cùm illud idem modo piceam, modo pineam germinationem vertat. Hæc itaq; præfari prius oportebat, quam petitioni tuæ responderem. Nunc vero ut ad rem ipsam me conferam, non video de pluribus resinis scripsisse Galenum quàm Dioscoridem, quanquam hic non ita diligenter, ut Galenus, earum enarraverit species. Resiniferæ ergo arbores Dioscoridi, præter Cedrum, de quo is postea peculiariter scribit, plures quam septem non sunt, nempe terebinthus, lentiscus, pinus, larix, picea, abies & Cyparissus. De quarum omnium resinis idem Dioscorides speciatim meminit, nec de pluribus video scripsisse Galenum. Nec obstat, quòd apud ipsum plures videantur esse resinarum appellationes, quæ non reperiuntur apud Dioscoridem, ut est exempli causa Pityinon Physema, & quæ ex figulinis impura sumitur. Siquidem hoc nec genus variat, nec speciem, sed aut tempus in quo manare incipiunt, aut cognomen à fictilibus, in quibus asportantur aut majorem aut minorem præstantiam ostendit. Præterea, quanquam certum est, Dioscoridi Colophoniam aliam non esse, quàm pineam vel piceam, non tamen dicam ob id aberrasse Galenum, quod (ut inquiens) libro tertio de compositione medicamentorum secundum genera, Colophoniam à pinea & picea differre scribat. Quandoquidem, quamvis de siccis resinis agens differre asserat coctam Colophoniam à Strobilina, ac etiam ab ea, quæ Pityinon Physema dicitur, nullibi tamen reperies, affirmasse illum à Calophonia differre pineam aut piceam, quæ selectissima sit, liquida, mollis, pinguis, & thuris redolens, proprie Calophonia appellata. Ideoque scire debes, quòd ubi eodem libro in tuo Galeno reperis, pineam resinam cæteris minus præstare, contra priorem ipsius Galeni sententiam, & eam ob causam infimum fere ibi habere locum, non esse id erroris Galeno adscribendum, sed interpreti Andernaco. Quippe qui perverse admodum illa Dioscoridis verba à Galeno ibi allata inverterit. Quandoquidem Dioscorides piceam, non pineam in penultimo collocavit loco sic inquiens. πρόκεται δὲ πασῶν τῶν ῥητινῶν ἡ τερμινθίνη καὶ μετα ταύτην ἡ σχινίνη, ἔπειτα ἡ πιτυίνη, καὶ ἡ ἐλατίνη, μεθ' ἃς ἀρξιθεῖσα ἥτε πευκίνη καὶ ἡ στροβιλίνη. id est, Terebinthina resinas omnes antecedit, proxima lentiscina, & è pinu & abiete, has sequuntur picea & strobilina. Quibus palam est pineam resinam non postremum, ut tu ab Andernaco deceptus putas, sed tertium bonitatis locum obtinere. Caterum quo pacto, fricta sive cocta parari deberet, non solum è pinea piceaq;, sed & ex cæteris liquidis, diffusius scribit Dioscorides, quamobrem non est quod putes frictam fuisse illi incognitam. Quandoquidem hæc Galeni tempore etiam Colophonia dicebatur: ideoque libro tertio ejusdem operis dicebat idem Galenus (ut antea diximus) omnium vero siccissima est, quam nonnulli frictam, alii vero Colophoniam appellant: & libro septimo Pineam resinam, dicebat, & frictam & Colophoniam appellare consueverunt. Atque eam, quæ sordida & impura in figulinis asserebatur, aridam illam esse facile crediderim, quam ab abiete, piceaq; manare diximus, cùm is inter aridarum species hanc etiam reposuerit. Nec aliam ob causam dicebat ille, quòd hæc, ubi à sordibus purgabatur, fricta fiebat, quàm quòd expurgari nequivisset, nisi ad ignem colliquesceret. Quo postea fiebat, ut cùm sui natura esset arida, non potuerit tam parvo temporis intervallo igne calefieri, quominus illico aridior fieret, cocta frictave Colophoniæ similis.

Pinæ resinæ genera tria.

Pityinon Physema.

Resinarum liquidarum & aridarum differentisi

Andernaci versio improbatur.

Dioscor. de resinis omnibus, de quibus & Galenus scripsit.

Alia versionis Andernaci reprehensio.

Resinæ pineæ præstantia.

De ea autem quæ à nucibus pineis emanat ſtrobilina vocata, meminit Dioſcorides libro primo, cùm inquit: τῶν μέν τοι ξηρῶν ἡ μέν ἐστι στροβιλίνη, ἡ δὲ ἐλάτινη, ἡ δὲ πευκίνη, ἡ δὲ πιτύϊνη: *id eſt; Quæ verò aridarum generi aſcribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ ex abiete, picea & pinu exierunt.* Aridæ reſinæ à quibus proveniant plantis. *Quibus palàm eſt non ſolùm Strobilinæ meminiſſe Dioſcoridem, ſed & cæterarum de quibus meminit Galenus. Siquidem nil aliud eſt apud Dioſcoridem ſicca pini reſina, quàm quæ πιτύϊνον φύσημα vocatur: quinetiam nil aliud figulina, quàm quæ à picea abieteq; ſicca colligitur. Quæ quidem, ut hoc etiam ævo, ad nos comportantur impuræ ac aridæ ſiccis arborum foliis & corticum ramentis vitiatæ, quibusdam in receptaculis è ſuarum plantarum corticibus paratis, ita nihil ſanè prohibet, quin credamus easdem advexiſſe antiquitus in fictilibus homines. Ad ea autem, quæ poſtulas an picea reſina, de qua ſcribit Galenus libro tertio de compoſitione medicamentorum per genera, liquida ſit pix, de qua pluries idem meminit, reſpondeo, hanc haudquaquam eſſe picem, ſed piceæ arboris reſinam ſponte manantem. Etenim liquida pix nunquam ſua ſponte fluit, ſed arte accenſis igne pinus, quæ in tædam contabuerunt, ut pluribus diſſeruimus in noſtris in Dioſcoridem Commentariis. Hiſce itaq; cum rationibus, tum allatis Galeni teſtimoniis non ſolùm, quæ prius confuſa de reſinis videbantur, jam clara, aperta, ac extricata cognoſces, ſed etiam quòd in reſinarum hiſtoria nihil à Dioſcoride diſſentiat Galenus, quodq; plura quam is habeat earundem genera. Quin etiam fortaſſe plura Goritiæ vel Utini de reſinis te didiciſſe fateberis, quam Patavii, cùm ad me ſcribas, ibi te adinveniſſe neminem, qui ex hiſce tenebris te liberaret, dum ibi medicam materiam addiſcebas. Vale.*

Galenum nihil à Dioſcorid. in reſinarum hiſtoria diſſentire.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Joanni Franciſco Naſcimbeno Medico, S. P. D.

Declaratur quæ ſit æris nigri ſquama apud Galenum.

Etſi antea ad ea non reſpondi, quæ, datis ad me literis, de nigri æris ſquama, à me petieras, de qua lib. 2. de compoſitione medic. ſecundum genera ca. 2. de gilvis emplaſtris agens, meminit Galenus: id tamen velim tibi perſuadeas haudquaquam eveniſſe, quòd non ſemper accinctus ſim quominus tuis ſatisfaciam petitionibus, aut id tantum mihi laboris faceſſat, ſed quòd pluribus fuerim menſibus occupatus in augendis excolendisq; meis in Dioſcoridem commentariis, nec ab hiſce ſtudiis ſine jactura potuerim ingenium meum avertere. Atqui cùm otii nunc aliquid ſuperſit, diutius ſanè differre non poſſum, quin tuis humaniſſimis literis reſpondeam. Scias itaq; velim, quòd quanquam non negligenter perlegi cum antiquorum, tum recentiorum libros, qui de metallicis ſcripſerunt, non memini me tamen legiſſe apud quempiam reperiri æs, quod ſuapte natura nigrum fuerit. Sed haberi æs aureo, argenteove colore ex rubro nigreſcente, aſſerit Plinius lib. 24. capite 2. ſic inquiens: Aeris tria genera, Candidum argenteo nitori quàm proxime accedens, in quo illa miſtura prævaluit: alterum in quo auri fulva natura: tertium in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc eſt æs, cujus ratio reddi non poteſt: ſuo colore precioſum ad jecinoris colorem vergens, quod ideo Hepatizon appellant. Hi itaq; ſunt æris colores de quibus meminit Plinius, qui longè diffuſius de ære ſcripſit quàm cæteri qui ante vel poſt ipſum claruerunt. Atqui inter omnia hæc æris genera nulla nigri æris Plinio fit mentio, niſi quiſpiam fortaſſe diceret, illud nigrum eſſe æs quod Hepatizon idem vocat Plinius: quod cùm ſit (ut ille inquit) cæteris præſtantius, præſtantior etiam fuerit ejus ſquama & medico uſui competentior. Hæc fortaſſe opinio tibi non diſpliceret, præſertim ubi eam pluribus, efficacioribusq; rationibus augere adniterer. Nec dubito, quin te in hanc ſententiam longè melius adducere poſſim, quam tui illi Præceptores, qui dicebant, imo nulla dubitatione (ut ais) affirmabant, illud eſſe Galeno æs nigrum, quod Plinius Hepatizon appellat. Sed quoniam horum placitis mea non ſubſcribit ſententia, nec etiam videtur aſtipulari Galenus, nolim ſanè, ut ignorata hujuſce rei veritate iis acquieſcares: ideoq; diligentius quæſtionem hanc diſcutere oportet. Dioſcorides libro quinto duas tantum æris ſquamæ ſpecies habet, de quibus diſſerit his verbis: Probatiſſima æris ſquama eſt, quæ in Cypriis ærariis ex clavis Cyprio ære confectis craſſa decutitur, Helitis, id eſt clavaris proprie dicta. Damnatur contra, quæ vulgari ære aut candido confecta fuerit tenuis & infirma, quam & nos reprobamus, maximè approbantes craſſam. De his duabus, nec de pluribus ſcribit Galenus libro nono de ſimplic. medic. facultatibus, & Paulus Aegineta in 7. & Aetius in 2. nihil prorſus de nigri æris ſquama diſſerentes. Quo fit, cùm apud Gal. & cæteros æris ſquamæ duæ tantum habeantur ſpecies, ut neceſſario horum alteram nigri æris ſquamam vocaverit Gal. Quoniam autem in medicamentis parandis, præſtantiora ſelectioraq; expeti ſolent, quum Helitis ſquama Dioſcoridis teſtimonio probatiſſima ſit, infirmiſſima verò altera, aliter ſanè mihi cenſendum non eſt, quàm quod Galenus pro nigri æris ſquama Helitem intellexerit, quæ in Cypriis officinis à rudi ære, è quo clavi fiebant, ad navium fabricas malleis ferreis decutiebatur. Nec levi ſane ratione adducor ad credendum id proculdubio eſſe verum, quum certo ſciam æs illud, è quo virgæ fiebant, è quibus clavi parabantur, alio non fuiſſe colore, quàm nigro: tum in primis quod non ſolùm æs rude, ſed argenteum & ferrum ſuapte natura nigrum contrahant colorem, quamprimum in ignem conjiciuntur, tum deinde, quòd æs ipſum, ſimulac è ſua fluit minera, coitq; vel in maſſam, vel in virgas digeritur, illico ſuperficietenus nigrum reddatur. Sententiæ noſtræ ſubſcribit Plinius capite nono ejuſdem libri ſic inquiens: Exurente enim coctura æs nigrum conficitur. Cæterum ſi à me percontareris, qui fiat ut æris ſquama, quæ ignium vi tantum nigreſcat, ea longè magis præſtet, quæ à repurgato elaboratoq; ære excutitur, è quo cacabi omneq; genus vaſa parari ſolent, cùm tamen unum & idem ſit æs, & ex eadem minera provenerit: diceremid non alia evenire ratione, quàm quòd pro conflandis clavis, rudis tantum æris virgæ ſumantur. Siquidem hæ, dum ignium vires experiuntur, ut inde clavi fiant, excrementa omnia à centro ad circumferentias cutetenus remittunt, quo poſtea fit, ut ſubinde malleis percuſſæ, craſſiorem, pleniorem, ſolidioremq; exuant ſquamam, quàm qua decuſſa fuerit ab ære pluribus vicibus repurgato, ut fieri quotidiè videmus in ærariis officinis, ubi varia vaſorum genera

Æris genera tria.

Probatiſſimæ æris ſquamæ quæ?

Squama æris nigri eſt Helitis.

ræ malleo & incude, nullo accedente igne, conflantur. Etenim æris hujuſce ſquama cùm tenuis ſit & parum contineat excrementi, in quo major inest ſiccandi vis, infirma eſt, ut Dioſcorides inquit, & fere inutilis in medicamentorum uſu. Iacobus recte dicebat Galenus, Helitem ſanè principem in ſiccando locum obtinere & tenuiſſima omnium eſſe ſubſtantia. Quamobrem in ea perpetuo ſum ſententia, quòd ubi libro ſecundo de compoſitione medicamentorum per genera in gilvo illo emplaſtro & in alio Heræ ad ulcera contumacia libro quarto ejuſdem operis, æris nigri ſquamæ meminit Galenus, de Helite intellexerit: id eſt de ſquama æris rudis, non elaborati. Quippe quod (ut prædiximus) expurgatum ab, è quo cortinæ, cacabi, lebetes, cæteraq; vaſa conflantur, tenuem admodum ſquamam remittunt, minimeq; excrementoſam: cujusmodi eſt albi æris ſquama (ut Plinius eſt auctor) quòd hoc non parum argenti contineat. Hæc itaq; ſunt, quæ tibi de re hac reſcribenda putavi, quibus ſi tibi ſatisfactum eſſe putabis, gaudebo mihi ſanè plurimum: at ſi fortaſſe ſecus evenerit, velim ut pro tua humanitate meam non accuſes ignorantiam, aut negligentiam, ſed quòd plura non reperirim, quæ viderentur meliora. Vale.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

LIbrum primum Epiſtolarum, ſeparatim & quidem ſecundo excuſarum, claudit Epiſtola Franciſci Parthini ad Matthiolum, quam nunc Apologiæ in Amathum præfixam invenies, hac in re auctorem imitati, qui ſuæ Apologiæ præfixit. At librum ſecundum, exorſa eſt Apologia & Cenſura in Amathum: quibus ſubjeci ea quæ ſequi vides, hujus te monere voluimus, nequid in Epiſtolis à nobis prætermiſſum, exiſtimares.

PETRI

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI
EPISTOLARUM MEDICINALIUM,
LIBER SECUNDUS.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
BERNARDO DISSENIO
Cronenburgio Medico.

S. P. D.

Quanta sit doctorum studiosorumq; virorum inter se συμπάθεια, mi candidissime ac doctissime Cronenburgi, ego quidem indies magis ac magis experior, cùm non exiguus sit doctiss. virorum numerus, qui nostrorum commentariorum lectione moti, partim mihi plurimum per Epistolas gratulentur, partim me amore & benevolentia summa prosequantur, partim verò contra invidos obtrectatoresq; meos sua me sponte defendant, qui tamen nunquam me de facie noverunt, nec ulla mihi cum illis antea intercessit necessitudinis causa. Atqui inter hos neminem sanè habeo, cui plus quàm tibi me debere, sciam, utpote qui ad me non amandum modo, quod ipsum sanè per se maximum est, sed etiam absentem & ignotum tuis doctissimis scriptis defendendum, laudandum, colendumq; acceſseris. Quod quidem in causa est, quum tot sint qui tum scriptis, tum verbis (quæ eorum est humanitas) plurimum me collaudent, atq; etiam observent, ut non facilè commovear quorundam invidorum ac perditissimorum hominum calumniis: præsertim cùm videam mihi non deesse clarissimos viros, qui me etiam nesciente contra horum rabidos morsus mihi patrocinentur. Tu enim primus causam meam contra Lusitanum illum suscepisti in doctissimo illo tuo de componendis medicamentis volumine: quinetiam innumeris sanè locis dignitatem meam, quibus potuisti amplissimis verbis, ornasti, & me cæteris, qui hoc nostro ævo de medica materia scripserunt (quæ tua singularis fuit benignitas) præferre voluisti. Tantis autem tuis beneficiis non videor mihi facilè respondere posse, nisi fortè ita sensurus es, ut me tibi referre gratiam putes, quum beneficia hæc tua memoriæ tenebo. Quam numirum memoriam colam benevolentia sempiterna, non solùm, dum vivam & anima spirabo mea, sed etiam quum te mortuo monimenta tui beneficii permanebunt. Nosco quidem amplissimam tuam erga me humanitatem, nosco benevolentiam, quinetiam incredibilem amorem, quibus me tantopere prosequeris: nosco candorem ingenui animi tui, & propensam tuam in me voluntatem. Quibus omnibus etsi animo & corde sim par, verbis tamen & literis satisfacere non possum: Dum enim avide cupio exprimere, quàm me tibi devinctum putem, mihi nec stylus, nec oratio suppetit. Cognosco te cùm virum doctum, tum etiam officii plenum, meæ laudis ac famæ studiosum, frugi hominem, ac planè virum bonum integerrimumq; studiosum omnium virtutum. Id, etsi nunquam te de facie noverim, novi tamen ex tuis doctiss. monumentis, quæ de parandis componendisq; medicamentis posteritatis memoriæ reliquisti. Quandoquidem clariss. & amiciss. hominis præclara hæc ingenii ac doctrinæ monumenta aspiciens, eum sanè ipsum visus sum aspicere. Nam ipsa oratio & dicendi genus ejusmodi est, ut nihil nitidius, nihil elegantius, nihil modestius, neq; venustum magis desiderari possit, vel in delectu cultuq; verborum, vel judicii acrimonia, vel dignitate & copia sententiarum. Apparet itaq; in te ipso, ut extat, quædam rara naturæ tuæ probitas & singularis integritas nullo obfuscata obtrectandi studio. Quod tamen est veræ atq; perfectæ virtutis proprium, cujus qui compotes sunt, cùm ipsi sibi confidant, alienas solent virtutes exosculari. Porro tuum de scriptis meis judicium, tanquam profectum ab homine doctiss. ac laudatissimo, magna quidem me voluptate affecit. Ea est enim profecto jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Atqui nescio, quonam modo possim tuam in me compensare beneficentiam, nisi pro virili dem operam, ut aliqua ex parte tuæ de me laudes veræ videantur. Interim ego quicquid officiis, opera, consilio, authoritate, diligentia, studio pro tanta in me benevolentia præstare possum, semper me præstiturum polliceor. Cæterum quum Dioscorides meus elapso anno auctior illustriorq; iterum editus sit, additis quàm plurimis stirpium & animalium imaginibus, videamq; te ex tuis frugiferis scriptis ejus lectione delectatum esse plurimum: prætermittere quidem non potui, quin nunc exemplar unum ad te mitterem unà cum Apologia contra Lusitanum Amathum illum, quem tu tam pulchre ac tanto cum judicio compendiosissime cribrasti, quamq; ut legas maxime rogo ac peto. Duplex enim causa extitit, quæ ad hanc edendam Apologiam me plurimum induxit: Altera quidem, ut ne me tacente putarent nonnulli me alicujus erroris conscium esse, aut meus diffidere scriptis: altera ut noscerent omnes acerrimum tuum de Lusitano judicium. Ego hic Pragæ (ut meam tibi declarem conditionem) jam per quinquennium Sereniss. Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ Phy-

physicum ago, ubi etsi non minimæ sint curæ, quæ non parum mea impediunt studia, succisivis tamen temporibus in literis & libris assiduus sum, paroq; nunc novas plantarum imagines prioribus longè majores elegantioresq; quarum aliquot nunc ad te mitto, ut de his tuum feras judicium. Imperator Ferdinandus, & Serenissimus Archidux meus amplissimi in hoc opere cudendo mihi sunt Mæcenates, adeo ut facilè mihi persuadeam (modo DEus Optimus Maximus sit propitius) non longo admodum tempore rem hanc honorifice me perfecturum. Quanquam non parum vereor, ne una cum opere crescant & invidiæ: quod tamen non multi facio, magnam enim Philosophiæ habeo gratiam, quæ non modo ab omni solicitudine cæterisq; animi morbis me abducit, sed etiam contra omnes fortunæ impetus & invidorum latratus armat. Postremo id maxime rogo atq; etiam peto, ut eo in me amore, ea benevolentia semper esse velis, quibus semper antea fuisti, scilicet dignitatis meæ protector ac acerrimus defensor. Hoc si feceris, erit mihi tam gratum, quàm quod gratissimum: Sed an quid opus est, ut te horter ad ea præstanda, quæ tua sponte præstas? Nunquid ego equo (ut ajunt) sponte currenti calcaria adhibebo? Literas si ad me scribere volueris Norimbergam ad Clarissimum Medicum ac Philosophum summum Hieronymum Donzellinum, vel in Cæsaris aulam ad Clarissimum Julium Alexandrinum Suæ Maje. Archiatrum mittere poteris, nam illinc posthac ad me tuto deferentur. Vale, Pragæ decimo tertio Kalend. Septembris.

BERNARDUS DISSENIUS
Cronenburgius Medicus,
PETRO ANDREÆ MATTHIOLO,
S. P D.

Antecedenti respondet Epistolæ.

QUid primum in te collaudem, mi Domine Matthiole, Vir multis nominibus Clarissime ac doctissime humanitatemne admirabilem, an insignem animi candorem, & incredibilem integritatem amoremq; mei, an potius simul omnia? Natu homo eximius es, in quo elucet egregia virtus, & omnis humanitatis plenus, nisi verius ipsa humanitas nominari mereare, qui sic temet dejicias ac negligas, in sublimi residens, in Italia totius doctrinæ parente natus, institutus: apud Principes, Reges, imò Cæsares admirandus, ut me humi repentem, tenuis eruditionis aut potius nihili hominem Germanum respicias, dum literis tuis eruditissimis, omniq; officiorum genere refertissimis non visere modo, verùm insuper magnopere prædicare, atq; ingenii tui fœtura, monumento perpetuo ac nunquam intermoriturο locupletare volueris. Nec est quòd de συμπαθείᾳ quicquam mireris, quæ inter Viros ingenuos, probos doctos, semper est solida, & adamantino quodam vinculo connexa, præsertim ejusdem fidei ac professionis, utcunq; delinquant malevoli & agresti ingenio improbi, quorum haud exigua isthac calumniatrice ætate turba habetur. Nam ut de me verissime confitear, quando commentaria tua longè omnium doctissima in Dioscoridem legere ac relegere, atq; insuper icones elegantissimas typis ad vivum expressas contemplari cœpissem, mox quantis ingenii viribus, quanta animi fortitudine Herculeo quodam indefesso q; labore Simplicium veram cognitionem explicuisses, genuinam Dioscoridis interpretationem edocuisses, lapsus plerosq; etiam doctis non animadversos indicasses, ambiguam obscuramq; lectionem instaurasses, opiniones falsas refutasses, atq; ut summatim expediam, totum Dioscoridem redintegrásses, cognovissem: ita mihi aliorum in eundem scripta languere aut saltem minus absolutè elaborata videbantur, quantumvis etiam maximi illi nominis atq; rarissimæ doctrinæ viri fuerint (etenim suam quisq; laudem & gloriam meretur, quam immensis laboribus proximi juvandi studio jure consecutus est) ut continuo ad divinam penè indolem tuam, incomparabilem ingenii vim, uberrimam scientiam, eloquentiam summam amandam, suspiciendamq; exarserim, ut quidvis maluissem quàm tui amorem deserere. Scripsit de simplici Medicina materia hoc ævo Euritius Cordus, scripsit Otthо Brunfelsius, primi: Similiter Leonicenus, Manardus, Marcellus Virgilius, Hermolaus Barbarus, in hoc certamine Viri exercitatiss. atq; eminentissimi. Hos sequuti sunt Clariss. & peritiss. Ruellius, Hieronymus Tragus, Antonius Brasavolus, Fuchsius, Mundella, Gesnerus, & si qui sunt alii in arte celebres. At revera omnes superat & post se longo relinquit intervallo unus, meo judice Matthiolus, ut postremus, ita facilè supremus: quia neminem habemus (liceat mihi sine aliorum detrimento quod res est pronunciare) in hac studiorum palæstra tibi conferendum, si modo non unam aliquam laudem, sed universas dotes tuas simul expendamus. Id præter purissimam dictionis facultatem, divitem verborum supellectilem, exactum ubiq; judicium, rerum lucolentam veritatem, inculpatas Stirpium Ideas, irreprehensibilem operam, prædicandam in corrigendis aliorum erroribus modestiam, intrepidam admonitionem fidelem remediorum plerorumq; communicationem, similesq; dotes eximias, indubitata prorsus fide manifestum sit, quòd nemo huic disciplinæ amplius quicquam putet addendum, sed ad unum omnes tibi cedant, te laudent, extollant, & ceu absolutum, post Dioscoridem, exemplar imitandum sibi proponant, dum ultro ac passim tibi gratulentur, te studiosè prosequantur & adversus æmulos ac calumniatores quosdam (quia vix unquam tam inculpatum fuit seculum quin monstrum tale unum aut alterum produxerit) suo etiam periculo innocentiam pariter & industriam tuam tueantur. Atq; has præclaras virtutes quum ego quoq; in te, mi Domine, agnoscerem & intelligerem, tibi ne an cuiquam, novum sive rarum videri debuit, si pro meis viribus obiter tui defensionem contra malignissimum Sycophantam & impium Apostatam, susceperim, qua sanè non egebas, nam nosti illud Horatianum.

Integer vitæ scelerisq; purus,
Non eget Mauri jaculis nec arcu, &c.

Si, inquam, ad te amandum, laudandum, imo colendum venerandumq; impulsus fim? Et rectè faciunt, qui simili honesto studio tenentur, quoniam ita demonstrandarum stirpium provinciam suscepisti, ita feliciter Icones omnium expressisti, ut ab omni ambiguitate pariter & obscuritate vindicaveris, & pristinam laudem Dioscoridi, simplicium Parenti, asservaveris. Caterum an primum inter plerosq; Clariss. Viros, uti scribis, causam tuam, con-

contra Amathum Lusitanum susceperim, nescio: hoc tamen scio, hunc potiorem operam ex Commentariis tuis primo editis Italice in Dioscoridem, impudenter ac furtive sibi vendicasse, quod flagitium est improbum minimeq; dissimulandum. Præterea eundem, per quem profecerat, imperitissime, immodestissime, ac odiosissime nominatim insectari improbissimum est, & plane eorum qui omnem pudorem humanitatemq; exuerunt, cujusmodi perfidissimum testimonium de seipso præbuit nebulo à Christianismo ad Judaismum turpiter jamdudum desciscens. Certe hac temeraria improbitate & invidentissima insectatione tui, nihil aliud est consequutus, quàm solent, qui ex aliena gloria popularem invidiam ac commune odium merentur. Potuisset aliquo eruditorum numero & aliqua laude dignus haberi, si sua sorte contentus à morsu celeberrimi nominis tui abstinuisset: sed infelix dum te cepisse videretur, ipse misere captus est, suoq; invento malum sibi accersit, adeo ut jure maximo, maximam Medicorum ac Studiosorum omnium iram in se concitarit, dignus iccirco, quem omnes Reipublicæ utilitatem amantes & probi doctiq; homines exibilent atque explodant. Si igitur innocentiam ac præstantiam ingenii tui utcunque tutatus sum, meumq; de pessimo calumniatore judicium Commentariis meis, ita ferente occasione, inseruerim, magno equidem id commodo meo feci, ut qui tam sis vir munificus ac locuples, quod non aspernando fœnore studium illud meum compensare volueris insigni laudum mearum præconio, quas agnoscere non possum nisi vehementer ambitiosus: neque negligere, nisi ignominiæ notam subire velim. Proinde utcunq; sit, certe beasti me testimonio amoris, benevolentiæ ac humanitatis tuæ: Siquidem abunde tota epistola declaras, quo me amicorum loco habeas, habiturusq; sis sempiterna memoria, non modo dum vivas, sed etiam dum te mortuo, monumenta illius beneficii mei contra Lusitanum pro te susceptI permanebunt. Hoc si vere dicis, sicut omnino credo (alioqui non erat necesse id scribere non expectanti neque de facie unquam viso) pluris mihi est syncerissimus hic animus tuus, quàm universæ Cræsi opes, spondeoq; bona fide memoriam tui nunquam apud me interituram, quo me cunque fortuna vehat: sed inviolabilem, sanctam, perpetuam adeoque immortalem fore: Neque enim me ullius juris aut necessitudinis nexu tenacius obstringere potuisti. Atqui ô utinam utinam sacrum illud pectus intueri, sacros mores discere, os sacrum genasq; amabiles deosculari, vel, quod malim, corpus totum complecti semel liceat: Quanta hæc mihi felicitas, quanta lætitia, quanta voluptas? Verum quum id non possim, facio tamen quod possum: fruor eloquentissimis doctissimisq; commentariis tuis, in quibus vivam imaginem tui indubitanter expressam video: Hos jugiter ante oculos positos habeo, non illos quidem primo evulgatos, sed quos tua liberalitate, ceu perennis amoris nostri symbolum, superiori Francofurdensium mercatu, ad nos misisti. Istis foveo amorem tui, istis memet veluti quotidiano speculo oblecto, quod dum intueor, specimen ingens corporis tui videre me mihi persuasi: istus animum tui desiderio flagrantem, quoad possum restinguo: Istis velut amœnissimis Musarum viretis fruor ac pascor ad satietatem: quibus accedit Epistola manu tua exarata omnis eruditionis ingenuaq; humanitatis tuæ plenissima, qua equidem universam ad absolutam amicitiam necessaria tanquā sarta tecta explicantur. Hanc reposui inter ea quæ animo meo charissima sunt, unde quandoq; eam repeto, novo me gaudio ejusdem relectione imbuturus. Quod autem tu rogas ac petis, ut Apologiam tuam contra Amathum, quem compendiosissime calamo meo cribratum asseris, legam: duas adiungens ejusdem editionis causas, quarum una est, ne quis æmulus alicujus te erroris conscium fore, tuisq; diffidere virib. tacendo, existimaret: Altera vero, ut omnibus judicium meum de Lusitano constaret: Legi itaq; non solum illam, sed insuper Censuras in Amathi enarrationes, qua lectione ita sum recreatus, quasi coram ductum utriusq; spectatu dignissimum, assistente toto Herbariorum choro, præside atq; judice Apolline, testibus Dioscoride, Crateva, Theophrasto, Galeno, aspexissem: in quo, DEUM immortalem, quot colaphos, quot alapas, quot verbera, quot vulnera, quot vibices homo ineptus, pugnandi imperitus, turpiter accepit, & nisi tu majorem vitæ illius rationem, quàm ipse suæ habuisses, jam in ipsa pugna occubuisset miser. Itaq; si quicquam sapit, cavebit omnem conflictum etiam cum imperitis parumq; exercitatis. Legi & alias editæ Apologiæ causas scripto tuo comprehensas. Porro quod ad priorem illam attinet, non arbitror quempiam fuisse tam inertem, improbum, malignum, aut prorsus sine mente, qui tam iniquam suspicionem concipere voluerit de viro multarum linguarum peritia & incomparabilis ingenii excellentia clarissimo, qui publico commodo profuit multis, obfuit nulli, tanta interim modestia aliorum errores castigans, ut omnium amore ac veneratione jure dignus haberi, vel hoc nomine uno, debeat. Nec credo ullum eorum, quos nominatim errorum admones, singulari sanè urbanitate, imò cum laude ac honoris præfatione, tantillum commotum aut questum, quum tamen & Aristoteles unicum pene naturæ miraculum, veritatis potius quàm amici Platonis rationem habendam esse judicavit. Quare ego Lusitani stultam arrogantiam, & prodigiosam insaniam, risu potius ac Elleboro explodendam & expurgandam, quàm scripto confutandam judicassem: attamen, quæ tua sublimis est doctrina & animi ingens magnitudo, famæq; tuendæ laudanda integritas, hominem irrefragabilibus argumentis ac disertissimis rationibus semel convincendum centerendumq; censuisti: quod certe sic factum Apologia tua pariter ac Censura decerno, ut nunquam exurgere vel emergere possit amplius. Alteram quam allegas causam, humanitatis benevolentiæq; tuæ est, Vir syncerissime, quibus Croneburgium nominis tui, aut magis veritatis provehendæ tutandæq; studiosissimum, judicio acerrimo præditum, significare voluisti. Id qualecunq; sit apud te, tuiq; similimos exactæ censuræ viros, examinandum relinquo, quanquam tergiversari poteram, nisi decreto tuo tam impense faverem, aut saltem unice delectarer: mihi satis fuerit, si alienæ laudis & doctrinæ iniquissimum æmulatorem coloribus suis verè depinxerim. Atq; utinam idem tam copiose quam scelerate illius confidens malignitas meretur. Et hæc hactenus. Nunc vicissim breviter vitæ meæ statum tibi exponam. Ego Italiam Anno 38. & doctissimam Bononiensem Academiam, in qua D. Curtium aliosq; Medicos profitentes audieram, relinquens, recta (DEO propitio) ad patrios penates in Hollandiam florentissimam regionem redii: cujus laudes verissimo Elogio celebravit ter maximus Erasmus Roterodamus noster, ad finem Chiliadum, titulo Auris Batava: ubi dum annum unum artem exercuissem, mox ab inclyto & prudentissimo Senatu Gruningæ urbis, quæ profecto magnifica, opulenta, munita, ac bene instituta est, non ita procul ab Orientali Oceano, publico ære accersor. Hic annis novem commoratus multis equidem dolentibus, Coloniam Agrippinam perveni, adjuvante tunc institutum nostrum clarissimo medico Joanne Echtio amico meo charissimo: studiorumq; meorum per Italiam sodali conjunctissimo: In qua Academia etiamnum vivo, natus annos quinquaginta: miram fortunæ improbitatem multipliciter expertus sum. Nulli Principum obstrictus, tametsi talium conditionum occasiones

non

non defuerint, quia ingenium meum aulis non perinde convenit, utpote liberum ac simplex, atq; eas alioqui formido, cogitans: Exeat is aula, qui pius esse volet. Quas ad me misisti Simplicium picturas, vehementer probo, simulq; laudo & prædico Summorum Monarcharum liberalitatem, ac propensam in te juvando ornandoq; voluntatem, quibus dotibus sese vere Reges declarant: nam nisi conatus ejusmodi hac ratione juvarentur, non video quorsum literas & disciplinas didicisse, easdemq; posteritati, immensa corporis jactura, tradere esset operæpretium, quibus constat omnis politia, rerum harmonia, philosophiæ moderatio, hominum salus, quibus à reliqua mortalium face disjungimur, & ad Deorum beatitudinem sensim deducimur. Postremo quando maxime rogas, ut in amore benevolentiaq; tui perseverem, & quæ sequuntur in Epistola. Hoc tibi jurejurando affirmo Vir Excellentissime, me nulli tuorum amicorum cessurum, tametsi cæteris sum inferior, etiamsi capitis periculum obeundum esset, meq; paratum esse pro virili improbissimorum nebulonum virulentam insaniam, in quorum Catalogo primas tenet Amathus, propellere. Tu modo da operam, quod facis, ne temere hunc affectum concepisse videar, & me similiter amare perge. Interim macte virtute, mi Matthiole, & qua cœpisti vigilantia, doctrina & gloria rem Medicam provehere, eadem quæso absolvas, ut omnes natum te gaudeamus, Sacrosanctæ arti nostræ gratulemur, simulq; calumniatorem tuum Lusitanum Amathum execremur. Certe admirantur te docti omnes, imitantur tam pauci, quàm reprehendit nemo, quicquid amarulentus Amathus, quem facete & falsè Amathum vocas, inepte garriat. Hu valebis Vir animo meo charissime, & si quid habes in manibus materiæ Medicæ, ejus me quæso facies participem, ut istiusmodi benevolentia magis tibi devincias Croneburgium, quem jam dudum totum obæratum addictumq; possides. Literis tuis amantissimis jamdiu respondissem, si ut mihi paratus calamus, ita promptus fidusq; fuisset nuncius. Iterum vale doctissime Matthiole. Colonia XX. die Martii, Anno M D LX.

MELCHIOR GUILANDINUS BORUSSUS, Conrado Gesnero Medico, S. P. D.

PLato philosophiæ pater, & divinioris scientiæ autor longè clarissimus, itemq; Stoici omnes μαντικὴν, hoc est divinationem introducunt per instinctum admittuntq; divinum, quem ἐνθουσιασμὸν Græci vocant, qui phanaticus furor est, fervorq; lymphaticus per somniorum imaginationes, ac Chaldæorum observationes, Magorumq;, Brachmanum, Gymnosophistarum, Druydum, atq; Augurum disciplinam. Cæterum hi plerasq; vaticinii partes & commendant & probant, quamvis Xenophanes, ac Epicurus λιθοβόλους omnem è medio tollere conati sunt. Hui dices, quo deniq; tam longè petitum exordium tendet? Cùm literas tuas, vir clarissime, doctrina haud vulgari refertas, & omni humanitate officiiq; genere plenas perlegissem, adeo mihi mens argumentis, corpus autem armis telisq; vacua relicta sunt, ut qua deniq; ratione tot in me acutissima directa spicula viriliter propulsarem, oculis nequaquam circumspicere possem, parumq; abfuit, quin παλινῳδίαν meditarer, & insuper gratias agerem, planeq; tuo judicio acquiescerem. Mamiras apud Paulum & Holoconiti in apud Hippocratem, non modo diversorum generum plantas denotare, verumetiam utranq; vocem prorsum ab Italorum Dulcichinis (quæ Veronenses Trasci & Trasi vocant, Genuenses Ziziphas terrestres, Hispani Juncum avellanam, Arabes deniq; Habbaziz, si Leoni Africam describenti, itemq; Bellunensi credimus) discrepare. Quod dum ita toto die anxie solliciteq; mecum ipse cogito, rubore suffusus interim aliquoties, non tam quod sententiam meam corruisse magnopere dolerem, quàm quia minimè prævidissem, quibus eam fulcris contra adversariorum insultus communirem, sensim pater ille rerum omnium Sol, ex nostro delapsus horizonte ad inferius hemisphærium, ad latentes hactenus tot Antipodum myriades nostris gentibus cognitas devoluitur, & mihi placidus membris omnibus sopor undiq; circumfunditur. Interea insomnio opprimor manifesto liquidoq;, ac volitare circunquaq; incipio, veluti infesto mari ventis pulsata navis: Interram universam excurro, è terra in cœlum efferor, universum transmitto mare, aerem pervolito totum, cum Sole terram ambio, cum Luna circumferor, cæterorum astrorum jungor choro, & quod mirum est, integro etiamnum in repentina & violenta adeo peregrinatione manente corpore: nec planè prius ἐκ τοῦ ἐνθουσιάζειν καὶ ἐνθουσιάζειν desino, quam in floridissimum pratum vastissimæ illius & remotissimæ Hesperidum populorum telluris, quam divinus Plato in divino Timæo Atlantidem dici tradit, & prolixe graphiceq; in Critia describit: nec sanè alia est ulla, quam quæ hodie Orbis novi, & Indicarum Insularum terræ firmæ Americæq; nominibus universo mundo innotuit, descendo, ubi, inter cætera, Dulcichinorum molem conspicio magnam, Hippocratemq; ipsum, mirabile dictu, severo aspectu gravem, manu dextera Balin illam Xanthi tenentem, sinistra verò canos leniter pertractantem, voce deniq; alta Trasci à se Holoconiti in appellari, succinentem intonantemq;. Dum hæc sic menti obversantur, expergiscor, ad meq; ipsum redeo, nec satis scio gaudione magis, an dolore attonitus. Lætabar equidem non parum, & magnam planè capiebam delectationem, quòd quæ de die meditabunde ac magno adhibito studio apprehendere neutiquam potuissem, ea, omni curâ solutus, & aliud omnino agens, vera esse cognovissem. Vera dico cum Platonicis & Stoicis, qui divinationis partem unam ex somniorum imaginibus apprehendunt admittuntq;, quando & a Peripatheticorum placitis alienum non est, animam interdiu mercenariam corpori inhærere, neq; posse veritatem condum promptiorem fieri, & propterea insomnia nasci. Angebar autem insigniter, quòd quibus rationibus veritas in insomnio agnita doceri posset, minimè perspiciebam. Certum tamen erat arreptam semel opinionem & insomnio confirmatam mordicus tenere, nec mutare velle unquam, ac nequicquam potius ad ea respondere, quæ tu in medium attulisti, quàm culpam deprecari. Videbam enim rem esse arduam, vetustis novitatem dare, novis authoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam; dubiis fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia. Sed tamen, vir πολυμαθέστατε καὶ πολυγλωττότατε, animum adverte quæso, & placidas mihi aures præbe, cognoscesq; qualis se mihi inter angores hos conjectura, novam stabiliendi sententiam, dum

Mamiras & Holoconitis.

Trasci est Holoconitis Hippoc.

cuncta altius rimor scrutorq́, in tuis literis obtulit. Scribis non videre te cur Mamiras Pauli, quod missi, βολβοναφανον Tralliani dici nequeat: nec animadvertere etiam posse, quid impedimento sit, quo minus Doronicum vulgare, Mamiras Aeginetæ vocetur. Deniq; Holoconiti in Hippocratis, Moly à Dioscoride appellari jentis. Verùm cavendum tibi est apprime, Gesnere jucundissime, siquidem undequaq; videru esse eruditissimus, ne dum mea studes convellere acrius, & veritatem conaris inquirere anxie, in densissimas prolabaru tenebras, idemq; tibi eveniat quod Chymistis usu venire cernimus, qui jam diu frustra vertendis speciebus, & decantato illi aureo velleri summo & temporis & rerum omnium dispendio incubuerunt, incumbentq; posthac in-

Dulcichinum est Mamiras.

sterum. Nam si Dulcichinum, Mamiras est, ut profecto Pauli verba attestantur, radiculam esse tradentis herbulæ geniculis frequentibus nodosis cinctam, detergentis naturæ, nequaquam βολβοναφανον dici poterit, quando Trallianus inter Mamiras & βολβοναφανον discrevit, utriusq; separatis locis mentionem faciens. Mamiras sanè libro medicinæ 2. cap. 5. nominat: βολβοναφάνυς autem libro 7. περὶ ἐμπνευματικῶν meminit. Nec probo Goupylum & Andernacum, viros alioquin celeberrimos, αὐτὶ βολβοναφάνων, βαλανοναφάνων substituentes, si quidem non tam vox ipsa βολβοναφανον, quam equidem vetustatem haud redolere fateor, quemadmodum nec χύνεων, nec τρώξιμον, nec μαρύλιον, & sexcentas alias, quibus tamen frequenter Alexander utitur, & ab omnibus eruditis tolerantur, quamq; autoris eo loco propositum spectandum est, quando rectam victus rationem purulenta excreantibus præscribens, abstergentibus nutriendos præcipit, qualia sunt, Jus gallorum, phasianorum non pinguium, perdicum, attagenarum, turdorum, similiumq; avium. Ad hæc, si sanguis rejiciatur purus, jusculo ei incoquere mandat βολβοναφανον, alicam, itrium, similaginem, & ejus generis alia, quæ ol succi crassitiem, vasa sanguinem continentia modice obstruere & pectus lenire atq; abradere potis sint. At tantum abest Castaneas detergendi farciendiq; vi pollere, ut nihil detergentibus & farcientibus magis possit esse contrarium. Adde vocem βαλανοναφάνυς æque esse novam atq; βολβοναφάνυς, & quod per magni refert, nullam planè possunt Castanearum glandes ἐμπνεύσεις utilitatem commodumve asserre. Proinde veriorem veterem lectionem augu-

Bulbocastanum.

ror, & βολβοναφανον pro herba interpretor, quæ pingui succo constat, & facultatem obtinet humorum crassitiem mediocriter incidendi, adeo ut execrationibus è pectore sit idonea. Quòd verò βολβοναφανον vix alia esse planta possit, quàm illa ipsa cujus semina ad te misi, argumenta habeo, tum quia attenuandi natura pollet, & lentitiam in se habet, tum quia radice constat bulbosa, Castaneæ tamen similiori quàm bulbo, quando cortice foris obducitur nigro, intus verò substantia Castaneis similima expletur, quæres & nomini occasionem præbuit, ut composita nomenclatione βολβοναφανον diceretur, quia Bulbum Castaneamq; mentiri videtur. Sed hæc leviora. Quod maxime me movet ut βολβοναφανον credam herbam, cujus semina hoc titulo inscripsi, illud est, quia nomen in Græcia in hodiernum usq; diem retinet, Chius ἀγριοναφανίδας, Byzantinis ἀγριοναφανα, Rhodius βολβοναφανα appellantibus. Adstipulatur in omnibus meæ sententiæ, aut ego potius suæ, vir gravissimus, cum

Fallopii laus.

doctrina, tum humanitate clarus, Gabriel Faloppius Mutinensis, in ordine & numero scholæ Medicorum Patavinæ minimè postremus, Anatomicorum hujus ævi facilè princeps, atq; in simplicium palæstra athleta invictus, imo verò in debellandis domandisq; Chirurgiæ prodigiis, Italicus Hercules. Quid habes, mi Gesnere, quod damnes? Quis sensus est verborum tuorum? quæ tua mens? oculi? quid ais? Nimis urgeo, commoveri videris, siquidem errorem tuum agnoscis, Dulcichina non modo βολβοναφανον dici non posse, sed nec Mamiras quidem rectè βολβοναφανον appellari. Verùm ne in novam figmenti suspicionem apud te incurram, quod vel ex nuda seminis figura argumentari veritus non es, radicem ejus bulbosam esse nequaquam tibi probabile videri, ideo radicem unam ex Chio ad me allatam ad te mitto: quam ut terræ mandes jubeo, cognoscesq; liquido Melchio-

Bulbocastani descriptio.

rem tuum nihil minus scire quàm nugari. Foliis vestitur Crithamo similibus, cauliculo brevi, candidos flosculos in umbellis sustinentem, quibus semina angusta, & striata, canaliculatave, Cumino æqualia, succedunt.

Matthæolus arguitur.

Non is sum, qui cavillis & impostoris inanem gloriolam aucupari velim. Mentiri nescio, nec, si scirem, velim. Nondum eo dementiæ deveni, ut Matthæoli pellem, qui eo nomine male apud eruditos, nec immerito, audit, Borussiaco corio anteponam. Metamorphosis ista hactenus molesta mihi esse non cæpit, nec placet cum Evantha & Agriopa ex homine in lupum verti, rursumq; restitui sibi. Satius esset ejus generis hominus nasci nunquam, aut profecto in cunis emori præstitisset. Neq; enim res ulla majus bonarum literarum studiosis detri-

Doronicum vulgare, non esse Mamiras.

mentum apportavit unquam, quam ista eruditorum mentiendi audacia impunitasq;. Caterum Doronicum vulgare non posse ab Aegineta Mamiras vocari, ut Fuchsius putat, consimili planè argumento priori comprobatur. Nam cùm sit verum Doronicum, ut descriptio attestatur, & doctissimi quiq; fatentur, Ruellius, Leonicenus, Fracastorius, Manardus: Cardanus, Mundella, Matthæolus, Brassavolus, Amatus & denique tota Medicorum schola clamitat, Mamiras profecto nullo pacto esse poterit, quando Avicenna Mauritanæ factionis princeps li-

Doronicum duplex.

bro secundo tractatu secundo, separatis locis Doronicum & Mamiras, quod Memiren nuncupat, prosequatur, & de hoc in M. de illo in D. prolixe pertractet. Illudes tu nodum hunc, duo esse Doronici genera inquiens, Orientale nempe, & Europæum, quod officinarum seplasiarii Romanum vocant: sed te concedere quidem Orientale esse legitimum Barbarorum Doronicum, nostrum autem, vel maximè ire inficias. Equidem non dubito, vir clarissime, quin utriusq; radices jamdudum conspexeris probeq; perpenderis, nec aliam inter eas differentiam deprehenderis, quàm quæ est inter duo ejusdem alitis ova. Quòd vero Doronicum Romanum non sic ut Orientale ferveat, & linguam vellicet (quæ Ruellii opinio est) id nostri cœli soliq; temperiei ferendum

Saporum in radicibus dissimilitudo unde?

esse acceptum, ut quisq; est eruditissimus, ita sententiæ huic promptissime accedit. Radices enim plantarum dissimilibus saporibus à terræ proprietate perfici, uti etiam in fructibus evenire videmus, credendum omnino est. Si enim radices arborum, aut vitium, aut reliquorum seminum non ex terræ proprietatibus succum capiendo ederent fructus, uno genere essent in omnibus locis & regionibus omnium sapores. Sed animadvertimus in In-

Monobasites vinum.

sula Creta Monobasites vinum (Malvasium vocat vulgus) in Cirno Corsicum, in Campania Græcum & Lachrymam, circa Messanam in Sicilia Mamertinum, in Thraciæ maritima parte Maroneum, Smyrnæ regione Pramnium, utrunq; Homeri testimonio celebre, in Liguria Amabile, in Germania, quatenus Rheno abluitur, neq; omnibus partibus, Rhenanum, in Pannonia Ungaricum, reliquisq; locis plurimis innumerabili multitudine genera vini virtutesq; procreari, quæ non aliter possunt fieri, nisi cùm terrenus humor suis proprietatibus

Chelidonium minus.

saporum in radicibus infusus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci & generis sui fructus saporem. Chelidonium minus, quod rudis herbariorum plebecula Scrofulariam minorem vocat,

cum

ordinis absoluti sit in calefaciendo & deficcando, si Aetio credimus, ideoq; magnam præ se fert acrimoniam, & gustum erodentem, cur, quaso, commanducando sæpe nullam prorsus nobis acrimoniam imprimit, idq; potissimum quòd in humido loco natum sit? Cur item Cicuta, Socratis maxime supplicio nobilis, in Germania, Gallia, in plurimisq; Italiæ locis fere innoxia nascitur? An ob eam causam, quam Galen. libr. περὶ τροφῶν δυνάμεως secundo scriptam reliquit? Dicit enim Arum Cyrenis minimum medicamentosi, minimumq; acrimoniæ possidere, adeo ut in cibu vel Rapu utilis habeatur: In Italia verò, ac minori Asia contra adeo acre, ut medicamentis duntaxat expetatur. Pari ratione fieri potest ut Chelidonium minus, & Cicuta, in Creta, Attica, Chio, Cilicia, & Gracia ejusmodi viribus prædita nascantur, quales eis à veteribus contribuuntur, in Italia verò, Germania, & Gallia nocendi oblita proveniant. Comprobant id in primis insignia autorum testimonia, Plinius, Columella, Martialis, Galenus, Dioscorides, & cæteri, Perseam arborem in Perside exitiosam esse, translatamq; in Ægyptum, mutata natura in cibos receptam. Idem Belenio accidere literarum monumentis prodidit Aristoteles περὶ φυτῶν primo. Poma mortis in provincia Peru Occidentalis Indiæ, an Sorba esse ignoras? At varietate regionis adeo perniciosam plantam evadere novum videri non debet, cùm & sexcentus alius ejusmodi mutationes accidere constet. Summa summarum, quòd si terra generibus humorum non esset dissimilis, & disparata, non tantum in Syria, & Arabia in Harundinibus, & Juncis essent odores, neq; abietes in Arabia Thura manarent, neq; Oleæ in Troglodytica regione Myrrhæ glebulas funderent, nec Hedera in India Piperis baccas daret, nec Cyrenis in Ferulis Laser nasceretur, nec Cinnamomum & Cassia in Moluccis insulis ex Lauro decorticarentur, sed in omnibus terræ regionibus & locis, eodem genere, omnia procrearentur. Has autem varietates regionibus & locis, inclinatio mundi, & solis impetus proprius, aut longius cursum faciendo tales efficit terræ humores, quas qualitates non solùm in his rebus, sed etiam in pecoribus & armentis discerni notius esse autumo, quam ut autorum testimonijs demonstrare habeam necesse. Illud in transitu adjecerim, nobiscum sentire Theophrastum & Plinium clarissimos rerum conditores, Calamum & Juncum odoratos, nequicquam à nostru harundinibus & Juncis discrepare, præterquam quòd fere compertum sit, ut quæ locis frigidis odore carent, ea fervidis odorata sint, ut Calamus & Juncus in Syria. Abunde satis, & latius etiamnum quàm res exigebat, demonstrasse me arbitror, Doronicum Europæum eandem prorsus esse cum Orientali plantam, quando & nomen, & radicis effigies, & partium etiam natura illud coarguunt, nullo alio quam majoris minorisq; discrimine. Itaq; Doronicum vulgare nequaquam Mamiras appellabitur, ut Fuchsio placet, cum Doronicum sit, Avicennæ inter Memiren, quod Mamiras est & Doronicum differentiam adnotante. Quare cùm hactenus nihil obstare animadvertam, quominus Dulcichinum Mamiras dici possit, non recantabo, nec dimovebor à mea sententia, nisi tu exercitatiores in literaria palæstra athletas in arenam deducas denuo, qui id agant, ut tua & fulciant comprobentq;, & mea destruant confringantq;: quod ut facias, vehementer etiam atq; etiam rogo. Scio non defuturam tibi argumentorum copiam, quibus existimationem tuam tuearis, & defendas, ac meam opinionem convellas conscindasq;. Ridendus hoc loco Bellunensis, qui Dulcichinum ab Avicenna Granum Alzelin vocari asserit, non animadvertens, Alzelin inter fructus, non radices ab autore connumerari, & Serapionem cap. 337. Simplic. medicanto. in siliquis nasci tradere. Habzelim (inquit) granum pingue est, magnitudine Ciceris, citrinum ab exteriore parte, album ab interiore, boni saporis, apportatur è terris Barbaris, nominaturq; Piper Aethiopicum (verùm Piper Aethiopicum re vera est aliud) in Barbaria dicitur Croni. Forma spectatur phaseoli siliquæ & Grano minoribus. Color grani citrinus nigerve. Sapor acutus ad instar Piperis. Vis ejus gradu tertio calida, humida primo, hactenus ille. Ex quibus planum fit, ingens esse discrimen inter Dulcichinum & granum zelin. Memini me Venetijs aliquando Agyrtam in medio foro Balsame laudes, & præclaras ejus virtutes (ut id genus hominum facere assolet) decantantem conspexisse, qui post longam inanium verborum seriem, siliquas quasdam faselo similimas, breviores, aromaticum saporem præferentes, quibus semina nigra, faselo æqualia, sed minora inerant, pro Balsami fructu venditabat, quæres & doctis, ut audio, imposuit, verum veterum Carpobalsamum cum jactatione etiamnum dictitantibus, quum tamen medius fidius aliud nihil sint quàm Croni, seu Habalzelin. Sed jam tempus est ut Holocomitum Hippocratis, Dulcichinum esse probem, & differre à Molyo, non solùm Dioscoridis, verum etiam auctorum omnium ostendam. Magna & vetus est eruditorum concertatio, cujusmodi planta sit, quam antiquissimus ille Græciæ vates, unicus ingeniorum omnium fons & victor Homerus, Plinii judicijs ingeniorum summi sententia, Mercurium Ulyssi tradidisse in remedium carminum Circes in decima Odysseæ Rhapsodia cecinit.

Cicüta fortè innoxia.

Poma mortis in Peru Sorba sunt.

Bellunensis error. Alzelis quid?

Πίφυ μὲν μέλαν ἔσπε γάλακτι δὲ ἄνθος ἐώλει,
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοὶ, χαλεπὸν δὲ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τι πάντα δύνανται.

Quod interpretans Ovidius Transformationum quarto decimo ait,

Pacifer huic florem dederat Cyllenius album.

Moly vocant superi, nigra radice tenetur. Et meminit Lycophron in Alexandra obscuro poemate, μῶλυ ὀκάσσει ῥίζᾳ. Ubi Isacius commentator ait, μῶλυ δέ ἐστι παρὰ τοῖς τὸ ἄγριον πήγανον, quod & Suidas, Eustathius, & sectator ejus Erasmus duobus locis, præfatione in Aristotelis volumina Græca, & in proverbio, Neq; mel, neq; apes, Móly ἀλληγορικῶς interpretantur, radicis nigræ symbolo laboris molestiam significari affirmantes, qua pervenitur ad animi tranquillitatem virtutis absolutæ præmium. Diversum censuit, quisquis ille fuit, qui hos versiculos condidit, quos in Priap. lusib. extare observavi.

Hic legitur radix, de qua flos lacteus exit,
Quem cum Moly vocant mentula Moly fuit.

Theophrastus & Plinius herbam esse existimant, & nasci eam circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine cepæ, folio scillæ, effodi autem difficulter. Hoc enim modo Theophrasti verba legenda sunt, πάμπαν ὀρύττειν γε εἶναι χαλεπὸν, non quemadmodum Gaza vertit, & omnes Græci codices habent, οὐ μὴν ὀρύττειν γε εἶναι χαλεπὸν, tum quia Homerus ita tradit, tum etiam quia Plin. difficulter erui ait, Theophrastum proculdubio sequutus, cujus verba refert ad unguem. Adjicit huic sententiæ calculum Homericus scholiastes, Moly appellatum esse scribens παρὰ τὸ μωλύειν, ὅ ἐστιν ἀφανίζειν τὰ φάρμακα. φασὶ δὲ αὐτὸ ἑλκόμενον τῆς ῥίζης τῷ τέλει θάνατον ἐπιφέρειν τῷ ἀποσπῶντι. Quæ verba claro sunt argumento, non radicem ipsam evelli molestè, (ut plerique falsò rentur) sed cùm mortis periculo eruentem se subjiciat, haud facilè à quovis

Aglaophotis Æliani.

effodi posse. Quæ cum ita se habeant, luce meridiana patet clarius, Homerum per Moly aliud intellexisse nihil quàm Cynospastum ceu Aglaophotin terrestrem Aeliani, quæ, uti à te observatum egregie est, Baharas Josepho in Belli Jud. hist. dicitur, & à Democrito Marmaritis nuncupatur. Tradunt enim autores illi, Baharan. seu Cynospastum captu admodum difficilem esse, & rhizotomi manus fallere, oculosq; refugere, neque prius consistere quam mulieris menstruorum profluvio laborantis lotio fuerit conspersa: neque tamen hoc etiam modo retentam sine periculo evelli, quippe extrahentem præsentaneam mortem consequi, nisi ejusdem radicis amuleto fuerit communitus, quo carentes, terram circum scarificare, circa radicemq; laqueo vinctam cani alligare, ac repente discedere, tandemq; nimio conatu sequuturum canem radicem extrahere, & veluti domini persoluentem vices illico commori, & nullo postmodum periculo radicem illam à quovis tractari posse. Vim ejus in expiationibus præstantissimam esse, ut etiam qui à spiritibus vexantur immundis, protinus liberari compertum sit. Moly hoc in marmoribus Arabiæ Persico latere, & in Judea juxta Macheruntem oppidum quærendum. Neque enim dici posse quicquam longius à vero remotum arbitror, quam Moly, quod Homerus celebrat, Narcissum Theophrasto appellari, & Dioscoridi Colchicum, ut Tragus censet, quando Colchici flos lacteus non est: & Theophrastus insuper magnam inter Moly Homericum, & Colphicon Dioscoridis, summaq; Narcissum discrimen statuit. Sed ejusmodi errores, Trago fere fatales, toto opere passim. Homines sumus, fateor: sed parcius errare possumus, modo velimus: per incuriam multa committimus. Ut quimus ajunt. Opera laudanda, non opus. Alterius Molyos meminit Dioscorides & Medici omnes, cui graminus, non Scillæ folia, radix non Cepæ magnitudine, sed parva. Id tu Holoconitin ab Hippocrate vocari credis, illa fortasse conjectura fretus, quod autor is libro de muliebribus morbis primo radicem ejus velut bulbum esse narrat, nec plane Olivæ parvæ dissimilem: quæ notæ Molyi à Dioscoride reddi videntur. Equidem plenissime perspicio cum hac in parte, tum in aliis plurimis singulare illud ingenii tui quo polles, acumen, & fateor exosculaturum me fuisse, protinusq; ambobus, quod dici solet, pedibus in istam tuam sententiam descensurum, nisi me Galenus medicinæ coryphæus revocasset, & veriorem amplecti existimationem coegisset. Nam autor ille in libello quo obsoleta Hippocratis vocabula plamora facit, μώλιζων Hippocratem vocare ait, quæ cæterus Moly dicitur: ὀλοηωνίτιδα vero herbam esse agrestem, & à Dioscoridi ὀρεηωνιτιδα appellari, quasi dicas in monte natam. Quibus verbis perspicuum fit, nihil minus posse statui quam Moly Dioscoridis, & Holoconitin Hippocratis unius esse stirpis nomina, quando quod Dioscorides Moly nominat, Hippocrates μώλυζων nuncupat: contra quod hic ὁλοηωνίτιδα, ille ὀρεηωνιτιδα. Quæres tu, ubi apud Dioscoridem ὀρεηωνίτις habeatur. Respondeo, nusquam. Falso igitur Galenus Dioscoridem allegat. Nego. Nam & Avicenna eodem libro quem supra indicavi cap. 743. in describenda Zedoaria, & Serapio cap 104. medic. simpl. in Dechon, id est, Panico, non Milio, ut male interpres vertit, & Plinius, non is qui naturalem historiam condidit, sed alter, libro de re Medica quarto, capite ultimo in Spomelidibus pomis, Dioscoridem citant, cum tamen nusquam, quæ nominati autores de iis plantis adferunt apud Dioscoridem reperiantur. Nisi igitur nomine Dioscoridis alium quam Pedacium Anazarbeum intelligant, profecto volumina, quæ hodie sub hoc nomine circumferuntur, manca esse in plerisq; videntur. Sed hæc per conjecturam dicta sint. Ad institutum redeo. Holoconitin Hippocratis, non esse Moly Dioscoridis, jam tandem te agnoscere arbitror, alioquin nec Galenus μώλυζων apud Hippocratem, Moly interpretatus fuisset nec Holoconitin a Molyo separasset. Quid multis? Et descriptio & natura Holoconitidi ab Hippocrate redditæ, attestari videntur, nequicquam a Dulcichino dissidere. Reliquum est, ut pari ratione Moly Dioscoridis excutiam, perpendamq; vera an falsa sint quæ à Deo illo herbariorum Matthæolo traduntur, Moly ignotam esse Italiæ plantam dicenti. Ridere subinde mecum ipse soleo, Gesnere lepidissime, doctorum quorundam nostri ævi hominum audaciam (temeritatem enim non dixerim) qui ut fucum, nescio hercule quam laudatum, sua prætexant ignorantiæ, frequenter fateri non erubescunt, multa se præterire, sed quæ nec aliis quidem pervia sint, ac si docta esset, si dius placet, ignorantia, ea nescire, quæ ab aliis hactenus prodita non sunt. Verum ἓν τοι μὲν ὀλοὸν πρὸς ἕνδεν ἢ νέων Aristophaneos Strepsiade, aut si mavis ὀλοὸν πρὸς τὸν Διόνυσον cum cæteris. Alterius ista instituti: alium hæc locum postulant. Dabunt tandem imperitiæ suæ pœnas. Moly, inquit Galenus eodem loco quem proxime commemoravi, Allium est simplex caput habens, & non divisum in spicas. Quem locum si Matthæolus apud Galenum legisset, ut profecto legere debuit, nunquam in Molyo, & suam, & reliquorum ignorantiam accusasset. Nihil enim medius fidius allio isto sylvestri μονοκεφάλῳ esse potest notius. Nascitur locis campestribus passim, foliis exilibus, gramini aut croco proximis, sed latioribus, tenuioribus paucioribusq;, quinarium numerum raro excedentibus: Caule alto, tenui, concavo, albicante, in cujus vertice σκοροδοειδὲς quiddam inest. Flores candidi sunt, non plane iis dissimiles quos in Lilio convallium cernimus. Radix subjacet parva, Bulbosa, nullos in nucleos secta, sed simplex, & unica, allium olens & sapiens, quæ causa fuit ut à Trago Allium caninum diceretur, & eo quoque sub nomine secundo loco post Allium sylvestre depingeretur. Sed de omnibus satis à me dictum est, pleniusq; ac ab initio quidem putaram, nec pauca præter institutum: quare jam opportunum est classicum comprimere, receptui canere, contractusq; hujus epistolæ sive potius libelli velis, sensim portui adnavigare. Illud currens notaverim, Moly à Dioscoride vocari, & Eryngion, & Solanum soporiferum, quod Plinius item comprobat, & Rutæ utranque speciem. Montanam, & sylvestrem alteram. Nec me prætereunt, quam monstrosa sint, quæ Plinius de suo Molyo memorat, radicis 30. pedes longæ. Verum ego super eo alibi copiose. Hæc in transitu monuisse quid officiet? Habes igitur vir præstantissime incomptam quidem, nec qualem tuæ dubitationes exigerent, sed ingenuam responsionem, quam ita accipias velim, ut ab eo qui te diligit sine aliquo fuco proficiscentem. Tuum erit, acri tuo ingenio, & exacto judicio, tam hæc quam alia quæ à me scripta sunt, diligenter examinare, calculumq; vel album, vel nigrum singulis porrigere: utrunq; enim æqui bonique consulam, modo me ames, quod ut facias etiam rogo. Vale.

Tragus arguitur.

Moly Dioscoridis non esse Holoconitin.

Baharas Josephi ut colligatur.

Oroconitis Dioscor.

In Matthæolum.

Moly Galeni.

Allium sylvestre.

Allium caninum Tragi.

CON-

CONRADUS GESNERUS
Melchiori Guilandino,
S. P. D.

PRo Epiſtola tua, erudita ſane & prolixa, quanquam mihi cum voluptate legenti perbrevis ea viſa eſt, gratias tibi habeo doctiſſime Guilandine. Nam quod ad breviſſimam meam tam copioſe: quod ad ſubitaneam & familiarem, tam graviter & argumentoſe reſpondere dignatus es, id quidem ex amoris in me tui abundantia profectum interpretor. Tantus autem orationis tuæ apparatus eſt, ut perlectis omnibus, animo conſternatus, & neſcio quomodo affectus (quod ex mea etiam nimium ſimpliciter condita, itidem tibi contigiſſe, ut ſcribis, miror) ſententiam omnino mutarem, & victum undiquaq; ut fatear, non parum abfui. Id quod (ut mox initio dicam, ne prorſus contumacem & refractarium me putes) circa Bulbocaſtanum certe ingenue fateor. Dabo enim hoc honori tuo, ut victoriam tibi adſcribam ejus rei, de qua tecum non certavi, ſed interrogavi duntaxat, ſubdubitans: atq; hoc etiam glorioſius tibi eſt, ſi me non tanquam adverſarium, ſed ut præceptor diſcipulum vincas. In reliquis vero non aque, ut in progreſſu Epiſtolæ dicam, tecum ſentio. Neq; vero me à te amando, colendoq; (hoc eruditio tua, illud beneficentia meretur) acres & vehementes illæ tuæ ἐπιωλητικὰ ῥητορείαι dimovebunt: non magis quàm ab Antiſthene Diogenem baculus. Imo quòd tam audacter me increpas, quòd mentem & oculos in me requiris, declamatorio quodam & pene tragico dicendi genere, equidem minime agre fero: qui malim, ſi in alterutram peccandum eſt partem, nimio inveniendæ veritatis fervore peccari, quàm remiſſione nimia nullum in nobis rerum inquirendarum ſtudium flagrare. Itaq; ut hoc tibi condono, & viciſſim eodem erga te candore ac libertate, homini Helvetico & libere educato agendi, abſq; ulla indignatione tua, jus egomet mihi ſumo atq; poſtulo. Epiſtola mea, quantum memini, nimium forte familiaris, dubitationes tantum & interrogationes aliquas continebat: ut plenius inſtruerer de iis, quæ tu ſimpliciter ad me ſcripſeras. Tu vero ita commotus es, ac ſi ea quæ ſcripſiſti, vera eſſe negaſſem, & toto (quod ajunt) cœlo aberrarem. Atqui inter errorem ac dubitationem multum intereſt: adeo ut invicem contraria ſint, ita ut ἕξις & στέρησις. Dubitare certe non eſt negare: neq; penitus ignorare, ſed principium quoddam & via ad cognitionem. Et philoſophi hominis, non quidem ignorare nihil, quod in nullum hominem cadit: ſed ignorantiam fateri primum, deinde in utramq; partem argumenta diſquirendo conferre. Ἔτι δὲ τοῖς σὺν ἐρῶσι βουλομένοις πρῶτον τὸ διαπορῆσαι καλῶς, ἡ γὰρ ὕστερον εὐπορία, λύσις τῶν πρότερον ἀπορουμένων ἐστίν ἂν δὲ μὴ ἔχῃ ἀγνοοῦσα τὸν δεσμόν, inquit in prima philoſophia Ariſtoteles. Et in lib. de longitudine ac brevitate vitæ: ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως ἀναγκαία πρῶτον ἐν τῷ διαπορῆσαι περὶ αὐτῶν. At tu longe ſecus, ne inquirendo anxie veritatem in denſiſſimas tenebras abeam, periclitari me ais: & ſtolidiſſimis hominum chymiſtis me comparas immerito: illi enim rem impoſſibilem quærentes merito non inveniunt: ego verò diligenti indagatione & hactenus in hoc ipſo Stirpium genere quædam inveni, Dei gratia: & invenio ſubinde, nullius ante me literis, quæ ad me pervenerint, prodita. Dices fortaſſis diſcentem æquum eſſe credere & aſſentiri. Fateor: & in plurimarum rerum cognitione, doctore te frui licere mihi optarim. Sed diſcentium conditio duplex eſt, nam qui pueri vel tanquam pueri diſcunt, ſimpliciter & abſq; demonſtrationibus etiam, fidem autoritati præceptorum, ut filii parentum, adhibere debent. Qui vero methodi ac demonſtrationis vim intelligendo conſequi poſſunt, illos ſane homini utcunq; amico, & autoritati abſque certa ratione credere, in rebus quidem humanis, prorſus ἀφιλόσοφόν eſt. In amicitia vera voluntati & benevolentiæ utrinq; habenda eſt mutua fides quàm ſyncerißime, ita ut neuter de alterius animo dubitet, etiamſi eventus aliquando non videatur reſpondere. Multæ enim ſunt cauſæ & circumſtantiæ, propter quas multa ſecus quàm inſtitueramus eveniunt. Judicio vero & doctrinæ ſuæ, quamvis dubitationes in contrarium non deſint, credere amicum poſtulare, ambitioſum eſt, & nervum amicitiæ æqualitatem excedit. Poteras mihi nullo artificio, paucis & breviter comprehenſis argumentis ſatisfacere, ac dubitationes meas diſſoluere: ſed oratorem te eſſe declarare mihi voluiſti. Non erat quòd tantopere mirareris Guilandine, Italiæ quasdam aut Græciæ plantas, mihi eſſe ignotas. Aut cur non Dioſcoridem quoque, Galenus Plinium, Theophraſtum, Hippocratem, & alios qui in hac naturæ parte reliquis mortalium excelluerunt, ſinguloſ plurima alienarum regionum medicamenta vel ignoraſſe prorſus, vel nomina vel vires eorum (nihilo hoc nomine indoctiores) non probe calluiſſe miraris? Cur non te ipſum? qui forſan omnium hominum ad noſtram usque ætatem diligentiſſime harum rerum cognitionem es perſecutus: ad nos tamen ſi venires, Helveticas quasdam, alpinas & alias quasdam plantas (non dubito) vel prorſus, vel nominibus quibusdam, vel facultatibus, ante hac ignotas tibi oſtenderem. Tu vero admiraris, Mamiran eſſe Dulcichinum aut Oloconitin, me tibi aſſerenti credidiſſe, idq; ſine autoritate (quis enim hoc ante te docuit?) ſine rationibus. Potuerás ſaltem ex tam brevi & incompto Epiſtolio meo, etiamſi non expreſſiſſem, hoc tempore prorſus à ſtirpium hiſtoriâ alienum eſſe me cognoſcere: & in eo adhuc lucubrandi argumento hærere, quod ante multos annos incepi: atq; utinam feliciter & aliquo cum ſtudioſorum fructu aliquando abſoluam: Animalium hiſtoriam dico, cujus partes de Aquatilibus totum nunc me occupat, ut vix aliud cogitare liceat. Et hæc etiam nunc quæ ſcribo, imo effundo, aliud agens, horas aliquot piſcibus meis ſuffuratus ſcribo. Quòd ſi otium ſuppeteret, & eadem diligentia in plantarum hiſtoriam incumbere poſſem, quam nunc in piſces conſumo, de paucioribus forte dubitarem, ac minus tibi ſciſcitando moleſtus fuiſſem: nec illos quos tu mihi profers, Tralliani locos ignoraſſem. Sed cavebo in poſterum, quando jam novi ingenium tuum, ne importunius ſciſcitando, aut argutius dubitando, negocium tibi facio) non admodum commoveor: & à bonis doctisq; viris amandis, inter quos minime poſtremum locum tibi tribuo Guilandine, nulla increpatione me abſterreri patior. Tu quoque viciſſim, ſi magno celſoque animo vires, qualem te eſſe mihi perſuadeo, non ideo me amare deſines, quod aliter forſitan quam expectares tibi reſponderim. Magnum enim amicitia tua amiſſa dolorem mihi cieret. Tu qui Germaniam, Italiam, Græciam, Africæ oram, & alias regiones peragraſti: qui ingenio vales & indefeſſo ſemper ſtudio omne genus librorum excutis, qui doctiſſimorum virorum amicitiis flores, multa non me tantum, ſed publice omnes docere potes: idq; ut facias, & omnes tuas varias, raras, eruditas, copioſasq; obſervationes, in ſtirpium hiſtor. præcipue, in literas matti-

mature referas, antèquam humanitus aliquid tibi accidat, etiam atque etiam te rogo. Et quanquam te vellem ſimplicius proponere pleraque: ſi tamen operæ precium videbitur interdum, ne hominum authoritas cuiquam imponat, illis etiam qui viri magni videri volunt, interdum reprehendendis, ſive nominatim, ſive opinione ipſorum duntaxat, non abſtinebis. De me quoq; poſtremo in hoc ſcriptorum ordine, ubicunque diſſenſeris, pro arbitrio ſtatues, totum enim in poteſtatem me tibi trado. Quod ſi quid laude dignum in me laudaveris, amabo te: ſi quid merito taxaveris, non iraſcar. Puerile profecto, ἄγροικον & nequaquam ſapientis, ne dicam impii, viri eſt, ſanctum amicitiæ jus propter aliquot herbas, earumve nomina, diſſolvi, quod hodie tamen vel inter viros magnos & graves, ut ſibi aut vulgo videntur, infrequens non eſt, quibus hoc fere exprobari poſſet, quod Cynicus Diogenes homini amicitiam ejus expetenti, ſaperdam vero (aut caſeum, ut alii tradunt) ferre detrectanti, dixiſſe fertur: τλὺ σλὺ καὶ ἐμλὺ φιλίαν σαπέρδης διέλυσε. Niſi tu fortaſſis aliud etiam hic ſpectari putas, gloriam, oſtentationem ingenii, quo nemo libenter cedit. At hoc etiam abſurditius eſt, ambitionis & contentionis ſtudio ſummam virtutum amicitiam ſoluere. Nosigitur iſtos φιλὴ πεφαλή, rideamus: & alter alterius poſt hac ſententiam ac argumenta, placide tranquilleque (hoc eſt ἀπαθῶς, aut certe μετριοπαθῶς) audiamus: ut ſi fieri poterit, conſentiamus per omnia: ſin minus, ſalva amicitia, libere, ſimpliciter, candideq; inter nos diſſentiamus, nullis æmulationis, invidiæ, ſimultatum, aut calumniæ affectibus obnoxii, ut indoctiſſimi quidam docti hodie ſunt. Amicitia vera animorum inter ſe vinculum eſt, virtutum ac pietatis ratione connexum, hus igitur ſalvis, quorum nomine ſuſcipitur, rumpenda non eſt. Quid ad virtutem aut pietatem herba, frutex, lapis, piſcisq; quæ vel ſuis nominibus ignorari, vel ipſa ſtirpitus interire, quam ſacroſancta amicitiæ jura, quorum autorem imo exemplar Deum habemus, inter homines violari præſtaret. O vita ô mores. Non tecum mi Guilandine loquor nec te hujus criminis reum facio: ſed alios noſtri temporis homines, vix homines noto: qui mundo ſe deridendos præbent, dum vel in medicina noſtra, vel aliis de rebus neq; magni momenti, & ad vitam ac pietatem minime neceſſariis litigantes, tumultuantur, inſaniunt, cœlum terræ permiſcent, neque ſomniant es tantum (ut tu jomniabas) ſed vigilantes ἐκπομανῶσιν. ἁπλῶς ὁ μῦθ@ τῆς ἀληθείας ἔφυ. Nihil ſimplicius veritate, nihil ſimplicitate pulchrius, cum aliis in rebus, tum in oratione & doctrina. Agamus igitur deinceps inter nos quam ſimpliciſſime: & ut in Areopago moris erat (neque enim major illius majeſtas fuit, quam amicitia inter viros bonos eſſe debet) ἄνευ πάθων καὶ παροιμιῶν: ut veritas ipſa nuda ſic magis eluceſcat, quanquam enim fervore aliquo & juſta æmulatione ingenium in aſtruendo vero excitatur, nimium tamen altercando & indulgendo affectibus ſæpe amittitur veritas. Ego forte te omnium in hac palæſtra exercitatiſſimum, aut nihil aut perparum docere poſſum, mi Guilandine: excitare ſaltem te & veluti obſtetricando, ea quæ concepiſti, quæque parturis, uberius, felicius & maturius in lucem ut edas: interrogando dubitandoq; efficere, quantum in me eſt, percupio, nam hoc etiam non cujusvis eſt, de unaquaque re commode dubitare. Sed egomet mihi prolixitate mea diſpliceo, quam tamen epiſtola tua propemodum mihi extorſit. Expectas forte ut ea quæ ad confirmandas opiniones tuas attuliſti, tandem refellam: ego vero non tecum diſceptare, ſed profecto abs te aliquid addiſcere, & rationibus tuis intellectis cum ipſe ſolidius tecum ſentirem, tum apud alios isdem argumentis uti, & ſententiam tuam fulcire poſſem, in animum induxeram. Nunc quoniam & res ipſa poſtulare, & tu quoq; petere videris, ſi quid in contrarium poſſem, ut depromam, ne facile de ſententia ſemel non ſine ratione concepta recedere videar, quod levitatis non judicii eſt, expectationi tuæ aliqua ex parte (quantum & per ingenium & per otium licet) ſatisfacere conabor. Non deeſſent mihi probabilia multa, quæ in contrarium adferrem: ius tamen abſtinebo, cum mihi prolixiori eſſe, nec liceat: quanquam tu quoque in tuis aſtruendis probabilia multa, ut oratores ſolent, non undiquaque firma aut neceſſaria protuliſti. Quid pridem ad te ſcripſerim, non equidem ſatis memini, neque Epiſtolæ ad te datæ copiam habeo: ſed ex tua quæ ſcripſerim, pleraque agnoſco.

Mamiras & Bulbocaſtanum diverſa.

Primum igitur in eo quod dubitavi an Mamiras Pauli, Bulbocaſtanum Trallliani forte eſſet, plene a te ſatisfactum mihi eſt: & plantas eſſe diverſas facile agnoſco, & tibi quitam liquido id mihi demonſtraſti, gratias habeo maximas. At ſuperiori æſtate, cùm ſemina quædam peregrina ad me dares pro tua liberalitate, pro Mamira quidem Dulcichinum mittebas (ut nunc quoque ſentis) radiculas ſcilicet: eam vero Oloconitin Hippocratis eſſe negabas, quod ridicule rhizotomus quidam ita ſenſiſſet: Oloconitidis autem ſemen ſeorſim mittebas, nigrum, rotundum, durum, ſapore fere nitroſo, magnitudine, qua minimum genus vicia. Schedæ inſcriptio hæc erat: Oloconitin Hippocratis, quod ei apud reliquos medicos nomen quærendum. Nunc vero in epiſtola tua, quæ prius ſeparaveras conjungis: Traſi ſive Dulcicinum recentiorum, Pauli Avicennæq; Mamiran, Hippocratis Oloconitin eſſe magna voce clamas, & aſſerentes idem Hippocratis manes producis. Itaque tum forte dubitavi, poſſent ne idem Bulbocaſtanon dici, quòd radix veluti bulbulus quidam, ſaporis dulcedine caſtaneis proximis (ut Matthiolus ſcribit) appareret: nunc vero penitus tecum ſentio, poſtquam & Bulbocaſtani radicem mihi communicaſti, & Rhodios etiam ſic appellare docuiſti, & Quamobrem & aſſertam à te veram Trallliani lectionem, & rem ipſam quoque demonſtratam, ex animo tibi gratulor, aſſentior, gratias habeo: & cum doctrinam diligentiamq; tuam admirabilem veneror, & candorem exoſculor: qui communia mihi & hæc & alia complura, doctiſſimis tuis ad me literis, & nunc & prius facere dignatus es. Bulbocaſtanon igitur quid ſit, nihil eſt quod amplius addubitem. Mamiras vero quid ſit, ſi venia tua licet, adhuc ſum dubius: & rurſus veteris alicujus Medici (non Hippocratis, qui Mamiran fortaſſis haud agnovit: ſed Pauli vel Avicennæ) manes, ſi qua arte non illicita potes, non Magia non Necyomantia, evocari à te vellem, qui omnem nobis hac de re dubitationem tollerent. Tu Mamiran Dulcichinum eſſe affirmas: aut potius ſomnias: ego vigilans nego. Veterum igitur de Mamira audiamus ſcripta: & an ea Dulcichino conveniant, conſideremus. Mamiras (μαμιρᾶς, ultima circumflexa in prima declinatione, & ſervat alpha in obliquis) veluti radicula quædam eſt, εἶδον ῥίζιον τι, herbæ, habens veluti nodos frequentes (κονδύλους πυκνοὺς) quæ cicatrices & albugines attenuare creditur, abſtergentis nimirum naturæ, Aegineta libr 7. Mamiram Avicennæ libro ſecundo cap. 487. eſt lignum ſicut nodi, declinans ad nigredinem in quo eſt reflexio parva: & eſt acutius quam venæ tinctorum, calidum & ſiccum in fine ſecundi gradus, abſtergit & expurgat, ſiquidem abſtergit albedinem unguium. Succus ejus humiditatem craſſam detrahit, & purgat excrementa cerebri. Radix ejus dolori dentium medetur. Purgat albuginem oculi & acuit viſum. fit cum eo alcohol, & abſtergit humiditatem craſſam, proprie ſuccus ejus. Radix etiam utilis eſt ictericis, dolori ventris pungenti medetur: & eſt in eo provocatio. Hæc Avicenna. Quòd ſi vires Mamirâ perpendas, eaſdem

Mamiras an Dulcichinum?

omnes

Mamira & Chelidonia earundem virium.

nunes fere Chelidonio vel majori, vel minori, à veteribus Græcis adscriptas reperias, non dico Chelidonium Mamiran esse, vires convenire dico: nempe Chelidonium majus evidenter calfacit, & siccat (hoc est in secundo gradu, vel principio tertii) abstergit, crassos circa pupillam humores discutit, radicis & succi usus est, è succo collyrium fit, dentium dolori medetur, ictericis prodest, hæc omnia suo Mamira tribuit Avicenna: & insuper quod ungues (labros intelligo) emendet, & propter acrimoniam succus ejus naribus immissus, caput expurget: quæ duo remedia Græci Chelidonio minori adtribuunt. Non (inquam) Chelidonium Mamiran esse dico, sed viribus cum eo congruere: unde apparet, quantum à dulci humectante & inflante radice Dulcichinorum absit. Actuarius (vel, ut vetus interpres habet, calidius) esse Mamiran Avicenna inquit, quam venas tinctorum. Eosdem autem in lib. cap. 736 de venis tinctorum scribens (Arabice est Haruchsubagin) eadem prorsus de ipsis tradit, quæ de Chelidonio Galenus. Ergo Chelidonio aut æquales habebit vires Mamiras, aut etiam vehementiores. Quid hoc ad Dulcichinum radiculam, quæ primum calfaciendi ordinem non excedit, & acrimonia omni caret? Neque hic me commovebunt argumenta tua Guilandinæ, quibus circa Doronicum uteris, quod in Europa & nostris regionibus sapore, odore, viribus cæterus inferiora nascantur pleraque, videmus enim & experimur, eosdem primarum qualitatum ordines in nostris herbis reperiri plerisque omnibus, quos suis olim Græci attribuerunt: quòd si pauca quædam excipias, nihil hæc ad universalem sententiam infringendam faciunt. Possem hic evagari ad longam digressionem, sed non libet nec vacat.

Dulcichini & Mamiræ comparatio.

In Dulcichinis eximia est dulcedo: Mamiran dulcem esse nemo dixit, sed acrem & acrimonia abstergentem: qua quidem facultate remedia multa præstat, ad quæ nemo hodie Dulcichinus utitur, nec uteretur profecto feliciter. Dulcichini radiculas geniculatas cernimus: in Mamira condylos, id est, nodos habent. Sic & Polypodii radices, nodis & veluti cicatricibus aut tuberculis distinguuntur, geniculatæ non sunt. Taceo Avicennam Mamiran lignum facere, quod Dulcichino nequaquam convenit, & Æginatam non radiculam, sed veluti radiculam. Apud Trallianum libro 2. cap. 5. ad exterendas cicatrices oculorum vox μυιγᾶς in Græcis codicibus deest: a Gupylo ex Ægineta eum in locum recte reposita. Apud Nicolaum Myrepsum requiritur in Antidotum de Croco Ephræ, mox ab initio: Actuarius in Ruellii versione habet Mameræ. Aetius quidem & Paulus in ejusdem antidoti descriptione (Ita enim est) Mamiræ non meminerunt. Doronicum Orientale, Paulo Arnabo aut Mamiras vocatur: eo Romanum durius & solidius est: Fuchsius. Sed profecto Doronicum, Arnabo & Mamiras, ut vocabula tria, ita res etiam tres diversa sunt, ut ostendemus. Doronicum nostrum, ut vulgus medicorum appellat, quod in alpibus nostris & hortis etiam transplantatum, provenit, mollius est Romano & Orientali, ni fallor, ad manum enim peregrina nunc non habeo, nostrum molliculum esse scio. Ruellius apud Actuarium Mamiran interpretatus est Doronicum, ne aut lector suspicari posset, ipsius autoris eam interpretationem esse: quod fidi interpretis non est, & multis forte imposuit, sicut & Fuchsio Gyraldus Simeonis interpres: Erant (inquit Fuchsius) qui carnabadium recentiorum Græcorum, idem cum Doronico esse putant, nam ita Simeoni Sethi careum appellatur: Nicolao autem Myrepso cuminum Aethiopicum. Atqui hoc non Simeon Græce scripsit, sed de suo adjecit Gyraldus interpres. carnabadium esse careum. Cæterum iisdem fere rationibus, quibus Dulcichinum non esse Mamiran negavi, Doronicum etiam vulgo dictum Mamiram esse negari potest. Jac. Sylvii etiam verba de Doronico ex Serap. non bona fide recitantur: Doron. (inquit ille) Serapioni est radix parva, foris subflava, intus alba, dulcis, calamo aromatico similis, calida, sicca ordine tertio, flatus, præcipue uteri, dissipat; cordis palpitationi confert, ipsumq; roborat, venenosis ictibus auxiliatur, sumptum & admotum (cum ficubus) Hæc Sylvius. At Serapionis codex meus Argentinæ olim excusus, in voce Haronig: (Sylvaticus legit Varonig) cap. 325. neque dulce Doronicum, neque Calamo aromatico simile facit: sed reliquo, quæ Sylvius de eo tradit: Frusta (inquit) crassitudine ramorum scetaragi, magnitudine nodi pollicis ad summum: & sunt venæ (radices) albæ intus, subcitrinæ foris, aliquantulum duræ & graves: & deferuntur ex Sem ut plurimum. Et mox de vitali, minime conveniunt:) & antidotis magnis admisceri ait, sicut & Avicenna libro 2. capite 210. Durunegi vel Durunegi vocans: Est autem (inquit) frustum lignosum radicale, nodos habens, interius album, &c. Loco ejus ponitur Zurumbad æquale pondus, aut duæ terræ ponderis ipsius de caryophyllis. Ex his verbis descriptionem Mamira & Durunegi, similem esse apparet: colore tantum excepto: nempe lignum radicis instar, nodosum remedia vero ex utroq; diversa: etsi utrunque calidum ac siccum sit, hoc ordine tertio: illud in fine secundi. Ergo veri Doronici seu Durunegi loco quandoquidem eo caremus, vel Galangam, vel Zedoariam, vel caryophyllos cum seminibus, quæ flatus dissipant, usurpabimus: His scriptus, apud Sylvaticum sic legi: Doronec radix est similis brancæ pulpi, (pedi vel brachio polypi, acetabulis tanquam nodis aspero: à qua similitudine filiculæ etiam nomen fecerunt Græci) & affertur ex India sed quia raro habetur, ponitur pro ea vernix: Sed pro vernice puto varonig legendum, quod est Doronicum Serapioni, ut paulo ante recitavi. Idem Sylvaticus alibi sine autore: Doronici (inquit) sunt radices parvæ, cujusdam herbæ similiter nominatæ, habentis folia parva, utcunque rotunda, & flores violaceos, nascitur in muris & cupis, (rupibus.) Et eandem esse Varonig, Aracant) floribus similes forma coloreque: qui forsitan cærulei quoque in specie alia mihi adhuc ignota reperiuntur. Doronicum nominatur in Diambro Mesuæ: Actuarius in eodem non habet. Doronicum vulgo dictum nimia dulcedine omnes fere radices, ut aut amaritudine Gentiana, acrimonia Zinziber excedit: at veteres Doronico suo nullam saporis dulcedinem ascripserunt. Quod si etiam tibi donarem Doronicum nostrum & veterum (sic enim Durunegi appello) tandem esse herbam, quoniam tamen, ut tu quoque fateris, nostro eadem viter quæ & Zurumbad est. Matthiolus in Serapione duo capita de diversis Zurumbet confundit: posterius sane videtur carpesium, & Zarnabo ab Avicenna dicitur: nam & festucas esse ajunt arboris cujusdam, & pro Cinnamomo poni, &c. Zedoaria Avicennæ (Algieduar ipse nominat) eadem præstat quæ Aristolochia, & quæ viperæ, & aliis. Porro Zurumbad eidem est herba, vel lignum: ut Bellunensis emendat, simile Cypero, sed majus, & minus odoratum, calidum & siccum in tertio abscessu. Flatus dissolvit, impinguat, & aufert odorem vini, & alliorum & ceparum. Cordi lætitiam & robur conciliat. Vomitum retinet. Adstringit naturam, (alvum intelligo) &

Doronicum, Arnabo & Mamiras tria diversa.

Zurumbad.

uteri inflationes pellit. Morſibus venenoſis efficaciter medetur, Zedoariæ in hoc propinquæ. Ponitur autem loco ejus adverſus venena Durungi ſeſquialterum, & duæ tertiæ (portiones) ponderis ejus de taraxaco ſylveſtri, & dimidium ponderis ejus de granis citri. Vides quam cognata inter ſe natura ac viribus remedia ſint, Zedoaria, Zurumbed & Durungi: & quàm iniq; facturus eſſet, qui pro aliquo iſtorum Doronicum noſtrum ſupponeret: Rutam ego malim, aut Ariſtolochiam, ex remediis quæ noſtræ regiones ferunt, quàm Doronicum noſtrum pro veterum Durungi uſurpari, ſed Zedoariam præ cæteris probo. Cæterum quod Zurumbed Arabes, hoc Græci recentiores Carnabadium dixerunt, ut ex Simeone Sethi apparet: καρναβάδιον (inquit) calidum eſt & ſiccum ordine tertio: concoctionem ciborum adjuvat, flatus diſſipat, ſtomachum roborat, ventrem ſiſtit, lumbricos interimit, urinam cit, pituitam incidit, ſed flavam bilem in calidis corporibus gignit. Porro Zurumbeth alterum Serapionis (cap. 261 in mea editione) quod Arabice aliter in tranſlatione Gal. Tarich adhueba vocari dicit: aroma eſt calidum & ſiccum, prope tertium gradum, caſiæ & cubebis virib. proximum, quod pro cinnamomo poni Galenus & Paulus autores ſunt. Et Iſaac filius Amram: Eſt (inquit) arbor magna, in montibus Lubnen: id eſt, in Oriente, nullo fructu, foliis longis, colore inter viridem & citrinum, ſimilia foliis ſalicis: idem & ramorum color eſt, odor citri. Calefacit, ſiccat, aſtringit, reſolvit (flatus nimirum, potius quam apoſtemata, præſertim matricis, ut in cap. 72. ex Meſarugie quidam tranſtulit) & adſtringit ventrem. Eſt in eo aſtrictio una cum ſubtilitate & caliditate. Eadem efficit quæ nux moſchata, ſed eſt ſubtilior ea. Confert dolori capitis frigido & humido cum oleo violaceo, ſi ſternutatorium inde fiat. Stomacho & hepati vi aromatica ſua prodeſt. Hæc Serapio. Vnde apparet, facultates easdem fere utriq; Zurumbeth ſuo eum attribuiſſe: & ſi fortè erravit Matthiolus duobus capitib. in unum confuſis, levem & ferendum hunc errorem eſſe. Sed prolixior ſum, quam par ſit. Certe Arabes medici pleriq; ſæpe res diverſas in unam confundunt, & ex una propter nominum varietatem multas faciunt: & ſcripta Græcorum inepte transferunt: quanquam in plurimis interpretes potius eorum, quàm ipſi fuerint accuſandi. Carnabadium, Zarnabo, Arnabo, aut res una & eadem ſunt, aut ſubſtitui invicem poſſunt. Zarnabum ſimul & Zeduaris in antidotum diamoſchu Actuarii recipiuntur. Zadæa in diamargaru. Carnabadium & zedoaria in antidotum auream Alexandri: ubi Fuchſius Nicolaum Myrepſum Carnabadii nomine intelligere dicit cuminum Aethiopicum, idq; conſtare ex antidoto ejus 406. ubi ita interpretatur. Ego in ea antidoto nihil tale invenio, & numerum à librariis corruptum puto: nec magna apud me Myrepſi autoritas eſt. Cuminum Aethiopicum certe carnabadium eſſe minime conceſſerim, ſed in locum ejus forte ſuccedere poſſe. De Grano alZelen Bellunenſis verba hæc reperio: Granum alzelen vel alleZen, eſt granum quod apud Venetos appellatur Dolceghini, & naſcuntur etiam in Africa, & alio nomine Arabico dicuntur Hab alZiZi. Ejus ſententiæ Leonem quoque (neſcio quem) Africæ deſcriptorem eſſe ais: Eruditus etiam & longe peregrinatus vir Alexander Benedictus idem ſentit. Tu contradicis. Mihi hoc tempore non licet diligentius rem perpendere. Video tamen Granum Zelim à Serapione deſcribi cap. 327. & reprehendi illos, qui id cum Croni vel pipere Nigrorum confundunt. Ego Dulcichinos granum alzelin eſſe ſentiam: Croni vel piper nigrorum, id quod tu etiam ſic appellas, ſed cum grano alzelin contra Serapionis ſententiam confundis, donec veriſimiliora cognovero. An non Dulcichinum tu quoque calidum & humidum eſſe fateris, & Venerem ſtimulare? atqui hoc de grano alzelin ſcribunt. Convenit & color, albus interius, foris citrinus: & ſapor bonus, videlicet dulcis. ſed magnitudo ciceris, inquiens, non conveniet: atqui miſſæ a te Dulcichini radiculæ parvæ ſunt, & in Africa multo minores naſci teſtis eſt Alexander Benedictus, ubi & cicer forte majus habetur: ſi modo ciceris recte tranſtulit interpres. Quòd ſi res eadem non ſit, vires vero ſint eædem, quid eſt quod digladiamur? Venio tandem ad Oloconitin & Moly ὁλοπωνιτικὸν τῆς γλυκείας ῥίζα. ἐγὶ δὲ ὡς ὁ βολβὸς σφαιρὸν ἢ ὡς ἐλαία. Verba ſunt Hippocratis libro primo De muliebribus morbis. ubi à Dioſcoride ὀρονοβιτικὸν pro ὁλοπωνιτικὸν ſcribitur. φυσὶ δ' Διοσκορίδης τὴν ἐν ὄρει γενομένην ὀρονοβιτικὰν ὀνομάζεσθαι, Galenus in Gloſſis. Ex quibus verbis miror putare te Guilandine conjecturam meam Oloconitin Hippocratis, Moly Dioſcoridis eſſe, deſtrui poſſe, quaſi non etiam Moly illud in montibus naſci poſſit, aut ſi in montibus non naſcitur, quid tum poſtea? neque enim vel Galenus, vel aliquis bonus autor hoc dixit: ſed Dioſcorides, veluti grammaticum agens, & etymologiam quærens, cur oroconitis diceretur, à montibus, ſic dici eam conjecit, Moly quidem Theophraſti ſive idem, ſive aliquid eſt, apud Pheneum & Cyllenam Arcadiæ montes naſcitur. Quin potius Galeno credamus, cui ὁλοπωνίτης eſt βοτάνη τις ἀγρία λαχανώδης: hoc eſt olus quoddam ſylveſtre: (utpote & bulboſa & dulci radice) olera autem quamvis ſylveſtria, non herbas montanas, aut in altis tantum montibus naſcentes appellamus: ſed quæ circa urbes & pagos, & in agris fere naſcuntur. Dioſcoridem dicat aliquis bonum eſſe autorem: eſto ſed Anazarbeum, cujus de medica materia libros habemus: de illo autem Galenus hic non loquitur, quod tu non animadvertiſti, ſed de altero recentiore, qui proxima ante Galenum ætate (patris ipſius memoria) vixit: & multis libris Hippocratis dictionem exponere conatus eſt: ut ex Gal. in gloſſas præfatione apparet. Hunc vero tanquam minime bonum autorem aliquoties reprehendit Galenus. Sed vehementius inſtas: Gal. (inquis) μώλυζαν Hippocratem vocare ait, quæ cæteris Moly dicatur, itaque infers, Moly Dioſcoridis & aliorum, Hippocratis Molyzam eſſe, non autem Oloconitin ejus. Impoſuit tibi fortè Latinus interpres aliquis: certe Galenus Græce hoc non dicit, his verbis: μώλυζα, σπόροδον ἁπλοῦν τὴν κεφαλὴν ἔχον, καὶ μὴ διαλυομένων εἰς ἄγλιθας τινὲς δὲ μῶλυ hoc eſt, Molyzam vocat Hippocrates allium capitis ſimplicis, non in ſpicas diviſum. Aliqui vero Moly interpretantur: inſinuans priorem ſententiam ſibi magis probari, merito ſane: nam Hipp. lib. 1. De muliebribus morbis fœcunditatis experimentum hoc ſcribit: μώλυζαν σπορόδου ἀποξέσας, προσθεῖναι, καὶ ὀρεῖν εἰ διὰ τοῦ στόματος ὀσφραται. ſic enim poſteriora aliquot verba legi oportere, & res ipſa & Cornarii interpretatio indicat, quæ hujuſmodi eſt: Caput allii deraſum appone pro peſſo, & an odor per os tranſeat obſerva. Porro in ſimpl. medic. hoc cenſu, & μύλη & μῶλυ à Galeno memorantur: Moly ejus eſt, ruta ſylveſtris Dioſcoridis, quam & ipſe Moly vocari dicit in Cappadocia, à ſimilitudine, quam cum Moly ſervat radice nigra flore candido. Myle vero Galeni, proculdubio Dioſcoridis Moly eſt, radice parva, bulboſa, vulvis utili. An vero eas aperiat, an claudat: & melior ne Dioſcoridis an Galeni lectio ſit, nunc inquirere tempeſtivum mihi non eſt. Plin. Molon appellavit, caule ſtriato, foliis mollibus parvis: radice quadrantali, in qua per extremum allii caput extuberat. Eadem Syron, aut Scyron Plin. dicitur. Ego Oloconitin (ſic enim ſine aſpiratione ſcribere malo) Hippocratis, Dioſcoridis Moly & Galeni Mylen eandem eſſe ſtirpem ſententiam nondum muto. Myle quidem à rotunditate radicis dici poſſe videtur. nam & μυλοειδὴς rotundum ſignificat.

Zurumbed eſt Carnabadium.

Zurumbeth alterũ Serapio.

Cuminum Æthiopicũ.

Granum Alzelen.

Croni.

Oloconitis & Orocoritis.

Dioſc. alter.

Moly, eſt ruta ſylv.

Myle Galeni eſt Moly Diſcor.

Oloconitis eſt Moly.

Caterum

Caterum an allium caninum Tragi, Dioscoridis Moly sit, accuratius mihi inquirendum videtur: in præsentia non conferam. Moly vel Morion Plinio libro vigesimo primo capite trigesimo primo, halicacabus est, opio etiam (inquit) velocior ad mortem. Jam quod Moly idem esse cum Aglaophotide terrestri Aeliani affirmas, uno duntaxat argumento, quod Moly etiam ut Scholiastes Homeri prodit, ἐλκόμενον τῆς ῥίζης τῷ τέλει θάνατον ἐπιφέρει τῷ λαμβάνοντι, quod Aetianus Aglaophotidi attribuit: non satis ad faciendam fidem mihi videtur: & possem verisimiles aliquot rationes contra te producere: sed nihil quam λογομαχία aut σκιαμαχία quædam hæc fuerint: quoniam res ipsæ nobis ignotæ sunt, ex remotis ad Orientem terra mariq; petendæ: ab incolis scilicet Arabiæ, à quibus forsitan aliquis ad Troglodytas, aut Indos remitteretur: semper enim longius refugiunt hujusmodi miracula, & tandem nusquam in natura reperiuntur. Hoc tantum dicam, non debuisse te asseverare tanquam luce meridiana clarius (sic enim loquerus) Moly Aglaophotin esse, sed ex conjectura duntaxat hoc proponere propter similem ab autoribus traditam radicis evulsionem, quæ conjectura tamen, ut dixi infirma est, nam & Mandragoræ radicem cum olim sic solitam erui, Eustathius refert in μώλυ mentione: tum hodie itidem de eo quidam nugantur. Et Hyoscyamum & ὄπιον (Papaver nigrum forte intelligit) similiter, non tamen canibus, sed avibus alligatus, Aetianus alicubi tradit. De Bulbocastano, ut dixi, plane tibi subscribo: sed quæ de facultatibus ejus scribis, non satis assequor. Numeras enim id inter ea, quæ ob succi crassitiem vasa sanguinem continentia modice obstruere, & pectus lenire, atq; abradere queant. Et subinde, Castaneas vero (inquis) tantum abest detergendi farciendiq; vi pollere, ut nihil detergentibus & farcientibus magis esse possit contrarium: Et paulo post, Bulbocastanum, non aliam esse plantam quam ego affero, argumenta habeo, tum quia attenuandi natura pollet, & lenitatem in se habet, &c. At si crassi succi est Bulbocastanum, & obstruendi leniendiq; vi præditum, & farcientibus similiter ut alica, tritum, similago (quibus cum à Tralliano numeratur) & reliquum genus emplasticorum: quomodo abradere, detergere & attenuare, vel ipsum, vel allum aliud emplasticum dicemus? Trallianus non quicquis purulentus, usum istorum commendat, neq; ut pus & sordes pulmonis abstergantur: sed in tantum, in quibus sanguis purus apparet, quem fisti & obturari meatus res postulat.

Aglaophotis.

Mandragoræ eradicatio.

Bulbocast. facultates.

Hæc habui in præsentia, quæ subito ad epistolam tuam mox ut accepi, respondere visum est: tu scriptionem tuam tuariam & inconditam æquo animique facies. Ego enim hæc omnia & tuo & amicorum judicio submittere paratus sum: & te magis etiam in posterum, quam si nulla unquam inter nos controversia orta fuisset, amabo.

MATTHIOLUM de facie non novi, neq; viri ingenium aut mores. Doctrina ejus & diligentia, ex editis in Dioscoridem Italice Latineq; Commentariis, non vulgaris apparet. Sicubi tamen errat, aut erravit, humanum hoc est, & nobis commune. Emendabit forte multa in posteriore editione, quæ nunc expectatur. κρείττων γὰρ φρονοῦντος σοφωτέρου. Quamobrem si quid in ejus scripis est, quod reprehendas, modestius & simplicius ut facias rogo: neq; tam hominem, quam ejus errores vituperes.

Ἔλεγχ', ἐλέγχε, λοιδορεῖσθαι δ' ὀπίσσω
Ἄνδρας φιλοσόφους, ὥστερ ἀρτοπώλιδας

Vale optime mi Guilandine, & me ama. Tiguri. Martii die X. Anno Salutis M. D. LVII.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, SENENSIS MEDICUS,

Gabrieli Faloppio Mutinensi Medico præclarissimo

S. P. D.

Agitur de Bulbocastaneo, Oloconitide, Mamira, Traso, Moly, Deronico, Grano Zelin, Zedoaria, Zurumbeto, Carpesio, Baara, & aliis nonnullis simplicibus medicamentis.

Incidi nuper, nescio quo fortuito casu (præstantissime Faloppi) in tui Guilandini, & Conradi Gesneri binas literas, quibus illi non tam familiari aliqua se oblectarent salutatiuncula, quam seria (ut post modum vidi) disputatione inter se altercarentur. Ac primo aspectu quum utriusq; nomen, neutiquam mihi incognitum, me nonnihil alliciebat ad lectionem, tum non mediocriter hoc animum meum excitavit, quod titulus utriusq; epistolæ jam statim promitteret eorum concertationem non alienam fore à medica nostra materia, cui rei (ut nosti) semper animum addictissimum propensissimumq; habui, ac totam versari in quorundam stirpium indagatione & facultate, nempe Bulbocastanei, Moly, Mamiræ, Oloconitidis, Doronici, Trasi, aliarumq; nonnullarum, quarum cognitio non omnibus, imo fortasse perquam paucis rei herbariæ studiosis hactenus innotuit. Fecerat id tum Gesnerus non infimæ eruditionis vir, & qui non inter postremos Medicæ facultatis professores numerari velit, ut nihil leve, nihil humile ab ejus officina expectandum putarem: Verum quantum hac in parte meæ postmodum satisfecerit opinioni, liquido cognosces ex his, quæ mox in medium allaturi sumus: Guilandinum vero tuum (mi doctissime Faloppi) eo usque somniantem pertuli, dum adeo profundo immergitur sopori, vel potius extra seipsum, nescio, in quas remotissimas terras (credo ad Cimmerias caligines, quamvis sibi aliud ille persuadeat) una nocte somno abripitur, ut sui Gesneri, & omnium penitus oblitus, me ipsum quoque protacissime pungat, & importunus calcibus impetat. Et licet antea quoque sic de omnibus disceptaret, ut etiam

Gesneri laus.

Guilandinus redarguitur.

jam ipso tacente, facile deprehenderetur ejus somnium, eatenus tamen nolui dormientem perturbare, quatenus id somnium non manifestam, & contumeliosam mihi inferret acerbitatem. Etenim, quemadmodum homines temulentos & furiosos toleramus ut insaniant, dummodo neminem ladant. Si vero huc eorum spectet furor, ut nec manus à reliquis abstineant, tum eorum propulsamus injurias: Eodem quoque modo Guilandinum somniantem feremus, si aliud peccet nihil, nisi hoc solum, quòd noctes atque integros dies vigilans etiam
Facete. *stertat. Sin autem eo ejus erumpant somnia, ut intolerabilis in innocentes ejus sit petulantia, quis non hujuscemodi somniatorem excitet? Quis non Borussiacum hunc glirem ex stratis dejiciat? Nam profecto nihil aptius, & verius in hujuscemodi sua disceptatione dici potuit, quum hæc talia deliramenta afferat Guilandinus, quàm ut se ipsum non hæc tam argute disputasse, & perpendisse, quàm vane, & futiliter somniasse fateatur. De me vero quàm abrupte, & petulanter somniarit, ii optime judicabunt, qui hasce ejus legerint ineptias, quas postmodum toti orbi non erubuit divulgare. Quid, obsecro, commisi? Quodnam flagitium perpetravi? Quid contra me habet Guilandinus? cur tam aspere & repente in me invehitur? Certat cum suo Gesnero, nihil in me reprehendit, nulla usquam mei ante facta est mentio, nihil attingit quod ad me pertineat, & ecce, nescio quo maligno, ac virulento morsu ex improviso, relicto Gesnero, rabidi canis instar, dentes mihi injicit. Si quem vel levissimum meum recitaret errorem, non modo à doctissimo quovis homine, sed vel ab ipso Guilandino, cui nemo somniando fortasse par est, libenter & aquissimo animo corrigi, & emendari me paterer. Porro cùm jam ita suas disseminet nugas, infartas contumeliis & maledicentia, easque in cæteros cerebrose congerat, satius judicavimus patefaciendam ipsius imperitiam, quàm nostra tolerantia tantum impudentiam, & audacem insciti am, & in præclarissimam artem Medicam, contumeliam sustinendam. Veruntamen sic rem mihi esse cum Guilandino meminero, ut nullas inimicitias, à quibus maxime semper abhorrui, sentiam mihi cum ipso suscipiendas. Dissimilimum me plane illi præbebo, ut non persequi furiose videar personam, quod ipsum fecisse satis liquido constat, quin ut potius ejus errata removeam, ne ille Medicinæ candidatos somniando remoretur. Hunc fructum sicut ipse perpetuo in meis studiis sum venatus, ut ex meis qualibuscunque laboribus uberrima semper utilitas in studiosos redundet: Sic Guilandinum in me ita delirare non patiar, ut & suis intricatissimis, & involutis somniis studiosæ imponat juventuti. Atque quo syncerius sine omnibus convitiis, absque omni simultate agere paulisper cum Guilandino decrevi (mi præclarissime Faloppi) eo libentius*
Faloppii laus. *hujus nostri sive colloquii, sive certaminis testem, judicem, ac arbitrum te constitui, in quo summa doctrina cum singulari certat humanitate. Cujus rei, tuorum nimirum ornamentorum, non solum domestici, qui quotidiana tua fruuntur consuetudine, verum & exteri, in quos latissime hæc diffunduntur, clarissimum dant testimonium. Quorum nonnulli à te ex Patavina Universitate Pragam venientes, cum amicitiæ causa, quam inter nos intercedere norunt, me invisérent, vehementer apud me obstupuerunt, cum tali viro in eadem domo, plena ac referta omni eruditionis flore, suavitate, lepore, ac summa integritate, hunc barbarum, impium, ac pene immanem Borussum consistere posse. Et quantum te doctrina, & omni virtutis decore præcellere, tantum hunc ab iis laudibus non alienum solum, sed & animum iisdem habere infestissimum prædicabant. At quid mirum, si inter amœnissimos flores venenosi aliquando delitescant angues? Quid si inter latissimas segetes simul adolescant tribuli, Zizania, & id genus inutilium herbarum? Latet serpens inter flores, suo tempore caput falce concidendum prodet. Quæ ista familia tam bene instituta, in qua nulla se exerceat improbitas? Satis magnam tu in hoc laudem & gloriam adipiscere (mi eruditissime Faloppi) quod non tantum domus tua te habeat quem sequatur, sed & tota florentissima Patavina Academia in te tam dudum recumbat, te intueatur, ad-*
Guilandin. nequitia. *miretur, & flagrantissimo studio imitetur. Quo major erit nequitia Guilandini, si eo domestico non moveatur exemplo, quo summa cum voluptate gaudent & fruuntur exteri. Ac ob eam quoque causam hæc tuo judicio dedicata volui, ut pro tua modestia hominem domi tuæ admoneas, & tua humanitate revoces ab hac maledicendi licentia. Quòd si tuis non acquieverit consiliis, & saluberrimis admonitionibus, an non toti mundo suam barbariem, imperitiam, inhumanitatem, ipsemet optime declarabit? Ad me quantum attinet, si nihilominus, quemadmodum cœpit, convitiari, ac maledicere perrexerit, feram (ut potero) ejus protervitatem: At ipsius nequitiam & perversam omnium rerum ignorantiam, facile detegam apud honestos & eruditos viros. Si enim Gesnerus, qui interdum etiam me reprehendit, ferre non potuit tam effrenem petulantiam, quam in me ex improviso evomuit Guilandinus, quin eam sua epistola reprimeret, adeo ut ipsum comparaverit mulierculis panes in foro vendentibus: Ego illam in me, & in totam rei Medicæ disciplinam impunè grassari, & insanire permittam? Continebo felicem illum somniatorem inter arctos fines, ne ad Americam illam evagetur, & somniando lasciviat. Quinetiam ne tibi fortasse diutius Hippocratem perturbet, dum tanti viri Manes compellere nititur, ut in suæ opinionis robur falsa pro veris asserant in medium. Sed prætermisso omni joco, rem ipsam, quæso, diligenter agitemus, quam hæc nobis eructant somnia. Audi obsecro (mi Faloppi) ut tua te reficiat fortuna, quam Endymionem non sub dio, sed sub tuis laquearibus domi stertentem alas. Vide ne frustrate tandem Pataviі quæramus, & ne ita violenta, ita monstrifica, ita venefica sint ista somnia, ut pariter domum una nocte somniando ad Occidentales Indias in Americam transportent. At quid rem ipsam diutius differimus, quæ doctiss. simul & candidiss. requirit censuram, & quam serio & fideliss. Paduæ domi tuæ somniando in Americ. reperisse lætatur Guilandinus? Neminem certe præter te habui (candidiss. Faloppi) inter quam plurimos amicos facultatis nostræ, nec mihi magis idoneus, magisq; paratus sese obtulit, cui libere meam hac in re sententiam, meumq; judicium (sit tamen citra omnem injuriam cum cæterorum venia dictum) recte sancteq; proferrem. Clamat Guil. & improbat novam Alexandri Trall. lectionem ab Andernaco, ac etiam Goupylo, virisin utraq; lingua doctiss. restitutam, quod particulam, quæ in veteri exemplari, à quo nova & ultima prodiit editio, depravate legebatur βολβοπαχάνων, ipsi βαλανοπαχάνων vel verterint, vel restituerint. Sed mea sane sententia, inscite ac turpiter hallucinatur, & parum, ne dicam omnino nihil, in re Medica se versatum ostendit. Quinetiam nec autores se legisse demonstrat, à quibus Alexander hoc est edoctus medicamentum, nec eos fortasse, qui idem ab Alex. acceperunt. Siquidem omnes in universum glandes, quæ Græcis βάλανοι dicuntur (ut Dioscor. & Gal. attestantur) adstri-*
De Balanocastano & Bulbocastano. Goupylus & Andernacus defenduntur. *ctoria vi, qua pollent, sanguinem rejicientibus maximopere conferunt. At cùm castaneæ omnium consensu in glandium genere habeantur, & iisdem sint præditæ facultatib. quisnam fuerit tam vecors, aut amens, ut non judicet Goupylum & Andernacum recte legisse βαλανοπαχάνων, non (ut Guiland. βολβοπαχάνων? Nam horum opinionibus recte*

recte astipulatur Aetius, qui libro octavo capite sexagesimo tertio ubi ad sanguinis rejectiones curationem instituit, Castanearum corticem prabet, his verbis : βαλάνου φλοιὸς, καὶ μάλιστα τῆς καρύου. A quo medicamentum hoc sumpsisse Alexandrum, qui posterior vixit, affirmare minime vereor, quemadmodum & alia plura, quæ nunc pratermittimus. Praterea Avicenna, qui claruit post Alexandrum, curam rejectionis sanguinis instituens, Castaneas ad id commendavit his verbis : Et quandoque admiscentur eis styptica æqualia, sicut Castanea. Adhæc quum Dioscoridi Castanea Σχεδιανὰι βάλανοι καὶ διὸς βάλανος, appellantur, cur non igitur Castaneas βαλανοκάρυας, id est glandes castaneas Alexandro appellare licuit differentia causa ? Nam, & eadem ratione Quernas, & Ligneas glandes dicimus, ut etiam in Bucolicis dixit Virgilius. Castaneasq; nuces, quemadmodum & ipsi Græci μυροβάλανον, unguentariam glandem vocant. Quamobrem non est ullo pacto
10 *censendum, loquutum esse Alexandrum de Bulbocastaneo Guilandini. Denique cum nullus habeatur inter antiquos, nec inter recentiores Græcos, qui usquam Bulbocastanei meminerit, nec ejus historiam, vel facultates descripserit, absurdum sane admodum videtur, medicamentum tam ignotum, obscurumque in medium attulisse Trallianum, Medicum apprime circumspectum, quin id prius per omnia descripserit ac delineaverit, præsertim cum sibi soli suum non ediderit opus, sed ad totius Reipublicæ usum. Nec me à mea removet opinione, quod Græcorum quidam, ut Rhodii (si tamen vera refert Guilandinus) herbæ cujusdam radicem βολβοκάστανον appellent, alii ut Chii χαμαικαστανίδας, alii ut Bisantini χαμαικάστανα. Siquidem has vulgares appellationes ego semper admodum parvi feci, quod ignarum vulgus pro suo arbitrio non tantum plantis, sed etiam aliis innumeris rebus nomenclaturas imponat : Id quod etiam Dioscoridis ævo factum invenio, & deinde apud Arabas, & alias nationes. Adde, quod, cùm Alexander Rhodius non fuerit, sed Trallibus Lydiæ oriundus, unde*
30 *illi Tralliani cognomen, non video sane, cur potius Rhodios tantum, quam Chios, Bysantinos, & alios totius Græciæ populos fuerit imitatus, apud quos nulla unquam extitit (quod equidem legerim) Bulbocastanei mentio. Quo fit, ut vana ac futilis sit Guilandini opinio, qui præter omnem rationem, & probatissimorum autorum testimonia βολβοκάστανον id legendum censet, quod jure rectèq; βαλανοκάστανον omnium doctorum virorum consensu legi debet.* Tralliani locus restitutus. *Quorum sententiis maximè astipulatur C. Plinius secundus libr. 4. cap. 54. suæ Medicinæ, ubi sic habet adversus Guilandinum : Aqua, in qua cortices Castanearum cum succo coquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinem rejicientibus bibenda haud inutiliter datur. Quamobrem non possum non admirari Gesnerum, quippe qui una facie concesserit Guilandino, radicem illi missam, esse Trallani Bulbocastanon, cùm nulla penitus in hac radice reperiatur adstrictio : Quinetiam, quòd tantum in eo non emicuerit ingenii, ut explorare ac nosse quiverit, in Trallani codice hoc in loco manifestissimam subesse mendam, eoq;*
30 *præsertim : quod Andernacum & Goupylum haberet hujusce rei indagatores.* Gesneri syncerita reprehenditur. *Cedit Gesnerus Guilandino, nihil respondens illi gratulatur, illi assentitur, illi gratias habet, ejus admirabilem veneratur doctrinam, candorem exosculatur, quòd eum ad suas converterit fabulas. Caterum futile quidem, ac penitus inane est Guilandini argumentum (ut Gesnerus etiam annotavit) ubi inquit, nihil valere Castaneas ad purulentos, quòd nulla detergendi, farciendiq; facultate præstent. Siquidem si Alexandrum diligentius, nec ita oscitanter legisset, vidisset quidem illum eo in loco Castaneas non probasse ad purulentos, nec ad detergenda pulmonum ulcera, neq; ad pus educendum. sed ubi forte fortuna evenerit, quòd ii purum rejecerint sanguinem, & ut tantum huic Symptomati occurratur.* Historia plantarum non sufficit ad eas agnoscendas. *Nec præbet præterea his Trallianus Halicam, Itrium, Similaginem, quemadmodum Guilandinus rei Medicæ ignarus existimat, ut hoc alimento abradatur, abstergatur; pectus, aut pul-*
40 *mo, cùm cibus hac facultate præditus, sanguinem rejicientibus non mediocrem possit inferre noxam, sed ut sanguis crassior reddatur, & leviter adstringatur ea, qua pollet, substantiæ crassitie. Nescio profectò ubi nam repererit Guilandinus, qui tot se fatetur peragrasse regiones, & qui cum Apolline & Æsculapio de re herbaria certare audet, Halicam, Itrium, Similaginem, vim habere abradentem. Non enim probat, à quo unquam tam temere scriptum sit, ut ubi sanguis rejiciatur purus, opus sit abrasione. O felicem Guilandinum, O admirandum Oraculum, O Borussum omnium fortunatissimum, qui primus tam abstrusa nobis reserat arcana. Miror equidem, quinimo detestor, nonnullos, qui ut præcæteris excellere, & novi aliquid invenisse videantur, talies inanes apportant Chimæras, quas ut veras ostendant, elaborato quodam fuco illinunt, & fictitius, minimeq; veris autorum testimoniis adeo concinnant, ut non modo tyrones, & qui rebus novis maximè delectantur,* Animadversio in Sophistas. *& alliciuntur, decipiant, sed etiam quandoq; seniores, & qui in re medica diu fuerint versati. Verumenim-*
50 *vero si ubi quis harum rerum peritus hasce latebras diligenter intueatur ac exploret, facilè horum impostarum fallaciæ deprehendentur : Tametsi enim primo statim intuitu paradoxon quoddam illi afferre videantur, quum tamen pervulgatæ & in manibus bonorum doctorumq; virorum jactatæ & excussæ fuerint, facilè horum impostura, quid medullitus oleant, præseferunt, nummorum adulteratorum instar, qui quanquam tenuissimo aurario circumtecti fraudem non ita primum ostendunt, plurium tamen manibus agitati, perditissimorum hominum malitiam tractu temporis detegunt.* Fallaciæ à peritis facilè deprehenduntur. *Hisce itaq; rationibus, & probatissimis autorum testimoniis unusquisq; qui livore non fuerit perfusus, nec pertinaciæ potius, quàm veritati fuerit addictus, facilè adduci poterit, ut credat Alexandrum de Castaneis esse loquutum, non de bulbosa ac veteribus & recentioribus ignota illa radice, quam ille fortasse nec novit, nec usquam vidit. Quæ radix, si (ut Guiland. asserit) crassi succi fuerit, & obstruere ac lenire facile valeat, Halicæ, Itrii & Similaginis instar, non video profectò, quomodo abradere, detergere &*
60 *attenuare valeat. Hic Guilandinus, quo facilius suæ patrocinetur opinioni, mi amantissime Faloppi, tua autoritate suam tuetur sententiam, & eandem sentire affirmat. Verum quamvis in te singularis sit splendor, & ingenium omni doctrinæ & philosophiæ genere agitatum & excultum, tamen nulli homini tantum unquam tribuerim, ut nusquam vel hæsitet, vel non humanum aliquē committat lapsum. Talem qui de se conceperit existimationem, divinam potius, quàm humanam sibi autoritatem asserit. Hominum est non intentam sic ubiq; habere aciem,* Homines & docti quandoq; hallucinantur. *quin aliquando hallucinentur. Liberalis autem & optimi instituti animi (qualem in te vigere non dubito) semper esse duxi, libenter cedere veritati, ac nulla vinci pertinacia. Quare mi doctiss. Faloppi, sive falso hæc tibi adscribat Guilandinus, quo facilius tanti viri gravitate suam obtegat imperitiam, seu vere id dixerit, facilè tuam eximiam eruditionem, quæ in omni disciplinæ genere abunde relucet & excellit, ab istius hominis confusa ignorantia separabo. Patefacta & illustrata tot argumentis ipsa veritate, facilè tu pro tua egregia doctrina judicabis, quantum aberraverit, ut in plerisq; ita hac in parte Guil. ob idq; fortasse haudquaquam miraberis, si Boruss. hic immanis,*

me

me nasci nunquam sibi satius duxerit, vel in cunis emori, quum certo sciverit ab Hippocratis Manibus, quos excitaverat, admonitus, me suæ temeritatis futurum esse domitorem. Atqui ego hunc vivum suæ insolentiæ, insciti, ac vecordiæ spectatorem perpetuo adversari velim. Quanta præterea sit hujusce Borussi imperitia, arrogantia, & temeritas in censendis, Oloconitide, Mamira, ac Traso, quinetiam in suscitandis Hippocratis Manibus, quod illa omnia unam tantum designare plantam, vel radicem censeat, eos vero falsa attestari velit, ut suam inanem evehat opinionem, ex sequentibus facile palam fiet. Hippocrates gravissimus autor libro primo de mulierum morbis, ubi ad Secundas pellendas medicamenta describit, Oloconitidis meminit his verbis: Oloconitidis dulcem radicem. Est autem velut Bulbus, & parva velut Oliva, hanc in vino tento, duas dato, si vero major, una sufficit. Hæc ille. Quibus facile arrogans Guilandini convincitur assertio, & Hippocratis Oloconitidem non esse Trasum, quod Veneti Dulceghinum vocant, neque Mamiram, non magno sane negotio palam fiet. Verumenimvero sunt in primis ponderanda Hippocratis verba, quòd à gravissimo sint prolata autore. Etenim cùm afferat ad Secundas pellendas Oloconitidis dulcis radicem, videtur quidem hisce verbis asserere, quòd alia sit Oloconitis quæ dulcis non sit, sed amara fortassis, vel alterius saporis, aliàs non fuisset illi opus addere, dulcis, nisi differentiæ causa, & præcipue cùm dulcem appellaverit plantam, non radicem, id quod maxime impedit Oloconitidem, Trasum sive Dulceghinum esse non posse: Trasi enim planta dulcis non est, sed tantum radix, quæ nullo usquam alio (quod sciverim viderimq;) sapore habeatur quàm dulci. Praterea Trasorum radices substantiæ bulbosæ non sunt, nec bulborum modo tunis velaminibus circunsectæ, sed cortice quodam tenui, aspero, & adstringente, qui pertinaciter admodum inhæret, adeo ut nucleos potius referat, quàm bulbos. Adde quòd nusquam ulla Trasorum visa sit radix, quæ Olivæ magnitudinem æquaret, sed omnes longè minores habentur. Adhæc cùm jubeat Hippocrates ad pellendas Secundas unam tantum dari Oloconitidis radicem, vel duas ad summum, si parva fuerit una, maxime quidem hoc ipso indicare videtur radicem hanc vehemens esse medicamentum, quo sanè indigemus ad secundas trahendas. Hoc etiam proculdubio confirmat Oloconitidem non esse Trasum, quia primum caliditatis ordinem fortasse non excedit, nec ulla provocandi vi pollet, ac adeo clemens habetur, ut edatur à Veronensibus, in quorum agro frequentissima nascitur, præsertimq; à prægnantibus mulieribus, quæ talia fere semper appetunt ad saturitatem usq;, nullo penitus incommodo. Postremo quum Galenus eo libello, quo obsoletas Hippocratis voces explanat, dicat Oloconitidem agrestem, & oleraceam esse herbam, facile quis nosse poterit Trasorum plantam, in qua nihil penitus oleracei percipitur, non esse Oloconitidem. Caterum nec potest Trasum esse Mamira, quia Mamira Avicennæ testimonio medicamentum acrius est, quàm Venæ tinctorum, quæ illi Chelidonium designant, & calidum, & siccum in fine secundi ordinis. Præterea Mamira Avicennæ abstergit, mundat, provocat, attrahit, præsertim à capite pituitam, si mandatur, vel naribus sursum trahatur. Quinetiam præstat ad Icteritiam, & dolores intestinorum, quæ omnia proculdubio in Traso desiderantur. Nec potest Trasum dici Mamira, eo quod radiculas geniculatas habeat. Nam id asserere ex hac tantum nota maximè fuerit absurdum, cum innumera habeantur plantæ, quæ geniculatas edant radices. Porro nec Oloconitidem Mamiram esse putamus, quando hæc Avicennæ testimonio acutior est Chelidonio, illa verò Hippocratis autoritate dulcis. Verùm si quis Mamiræ notas ac facultates diligenter exploraverit, facilè conjicere poterit parum, vel fortasse nihil, ab Anemone distare. Etenim Dioscoridi Anemone radix est Oleæ magnitudine, quæ velut geniculus quibusdam cingitur, vis illi acris, & ea de causa succus naribus infusus, purgat caput, Commanducata radix pituitam trahit, decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus, cicatrices eorundem, & hebetudines emendat, sordida ulcera abstergit, lac provocat copiosum, menstrua cit vellere imposita, & lepras exterit. Quæ omnia adeo cum Avicennæ Mamira conveniunt, ut nihil impediat, quin Mamira & Anemone nihil inter se differant. Conferamus, obsecro mi Fallopi, Avicennam cum Dioscoride, ut clarius lucidiusq; nostra comprobetur opinio. Mamira (inquit Avicenna) nodosum est, acutius Chelidonio, absterssivum, mundificativum, & provocativum. Quibus optime rectèq; correspondent, quæ scribuntur à Dioscoride, cùm inquit: Anemone radix velut geniculus quibusdam cingitur, vis illi acris, sordida ulcera abstergit, lepras eximit, lac copiosum provocat. Item Avicennæ Mamiræ succus extrahit humiditatem crassam ex capite, & mundificat superfluitates cerebri: Id quod etiam Dioscorides de Anemone scribit cùm ait: Succus naribus infusus purgat caput. Præterea Avicennæ testimonio Mamira confert dolori dentium, sed & idem videtur de Anemone annuere Dioscorides, quum inquit: Commanducata radix pituitam trahit, nam fere omnia, quæ mansa pituitam trahunt, dentium dolores mulcent, ut exempli gratia Pyrethrum, de quo scribens Dioscorides, Pyrethrum, inquit, pituitam elicit, ideo in dolore dentium auxiliatur. Atqui id clarius confirmat Plinius libro 21. cap. 23. ubi apertissime Anemones radicem dentes sanare scribit, si commanducetur. Id quod etiam confirmat Marcellus antiquissimus Medicus cap. 2. ubi de dentium medicamentis agit. Deinde ait Avicenna, mundificat albuginem & acuit visum. Cui maxime astipulatur Dioscorides, quòd scripserit mederi Anemones radicem oculorum inflammationibus, & cicatrices eorundem & hebetudines emendare. Ad hæc inquit Avicenna confert Icteritiæ, quod in Dioscoridis Anemone non reperitur. Sed cùm à Galeno scriptum sit libro sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, Anemonem omne genus vasorum orificia reserare, nihil prohibet, quinetiam Anemone Icteritiam curare valeat, & menses remoratos pellere, ut Dioscorides inquit. His itaq; sic collatis, prorsus adducor, ut credam nihil aliud esse Avicennæ Mamiram, quam Anemonem Dioscoridis. Nam præter hæc (quod viderim legerimq;) nulla extat planta, quæ magis suis facultatibus cum Chelidonio conveniat, quàm Anemone. Quod cùm animadvertisset Dioscorides, non longè à Chelidonio descripsit Anemonem. Nec nostri opinioni obstare videtur, quòd Paulus & Anemonis: & Mamiræ meminerit. Siquidem is (sit tamen tanti autoris venia dictum) se parum in simplicium historia & cognitione fuisse versatum ostendit, quando ea, quæ brevissime admodum de Simplicibus medicamentis habet, ex se ipso haudquaquam depromit, sed modo ex Dioscoride, modo ex Galeno transcribit, quemadmodum, & alia omnia quæ in suum volumen congessit. Quo fit ut mirari desinam, quòd quandoq; aberraverit Paulus in earum stirpium nomenclaturis, quæ ab aliis, novis quibusdam describuntur nominibus. Id quod jamdiu novisse nostræ tempestatis eruditissimos quosq; Medicos non ambigo. Eodem etiam pede claudicasse Avicennam animadverto, quippe qui nomenclationum varietate delusus (quibus pro suo arbitrio variantur autores) bis Anemonæ meminit. Nempe primum

Oloconitidis examinatio.

Hippocrat. verba ponderanda.

Rationes contra Guilandini sententiam.

Traforum examinatio.

Trasi temperantia.

Trasum ubi plurimum?

Mamiræ examinatio.

Mamiræ facultas.

Mamiram non esse Oloconitidem.

Mamiram ab Anemone nihil distare.

Omnia quæ per os pituitam deponunt dolori dentium conferunt.

Paulus notatur.

Avicenna notatur.

num, capite 486. sub Mamiræ titulo & deinde capite 664. sub nomine Sakaik, quod pro certo crediderit ob appellationum varietatem Sakaik & Mamiram diversas esse stirpes, quemadmodum in aliis nonnullis eundem simili lapsu cacutire observavimus. Atque id plerunque iis accidere solet, qui ea ab aliis transcribunt, quorum nulla vel admodum tenuis est experientia. Hæc itaque si tuus perpendisset Guilandinus, non adhuc suam in re herbaria deprehendisset ignorantiam? Tam ne temere cæteris, qui plurimum temporis & laboris huic facultati impenderunt, insultasset? Mirum mihi Faloppi doctissime, videri crebro solet, quosdam homines sui penitus adeo immemores, ut nescio qua facultate, quibus digitis aut unguibus, cœlum, terram, & omnia metiri contendant. Qui dum vano quodam tinnitu, & mera jactantia reliquorum nituntur explodere labores, ut nobis facilius suas commendent nænias, aliud nihil assequuntur, quam ut inaniter tinniendo omnibus suam retegant, quæ latebat, insciitiam. An non hunc fructum suæ temeritatis, & arrogantiæ nactus est Guilandinus? Audi, obsecro, mi Faloppi tu, qui plurimos ingenio, doctrina, & autoritate præcellis, quam etiam Guilandinus in hoc seipsum vincat. Nam quo magis Guilandini epistolam perlego, eo plus ejus ridendam imperitiam detego. Ipse enim dum contra Bellunensem Granum Zelim apud Serapionem non esse Trasum, sive Dulcechinum perperam contendit, Aethiopicum piper (ut etiam Gesnerus annotavit) cum Grano Zelim turpiter confundit, de quibus uno & eodem capite scribit Serapio hæc verba. Habzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exterius, & album interius, & habet bonum saporem, & defertur ex terrâ Barbaria, & nominatur Piper Nigrorum. Verum Piper Nigrorum secundum varietatem est aliud, & in Barbaria nominatur Croni, & est simile Faseolis in forma sua, nisi quia grana ejus, & cortex sunt minora Faseolis, & habet colorem nigrum, & confert doloribus dentium. Hactenus Serapio. At Guilandinus magnus Serapionis interpres ea omnia, quæ de Aethiopico pipere Serapioni describuntur, ad Granum Zelin refert, & Bellunensem (quantum mea fert opinio) perperam impugnat. Etenim hallucinatus non videt, quam aperte Serapio Aethiopicum piper tum notis, tum facultatibus a Grano Zelin distinguat. Denique cùm scribat Serapio, HabZelin granum esse pingue, magnitudine ciceris, citrinum exterius, & album interius, boni saporis, quomodo quis imaginari poterit, ipsum dixisse, quod sit simile Faseolis, & quod habeat colorem nigrum & saporem acutum, sicut piper. Si (ut Guilandinus falsò interpretatur) de Grano illo Zelin intelligeret Serapio. Nonne hisce verbis luce clarius palam est hic Serapionem piperis Aethiopici historiam describere. At cùm Guilandinus ad scribendum potius videatur adductus calumniandi causa, quam sollicitus indagandæ veritatis, magna sane cum ignominia autorum sententias ad suas invertit chimeras. Quod si fortasse negabit, fateri cogetur suam in Serapione insciitiam. Verum cum utrumq; illi magno dedecori ascribi possit, suæ vel ignorantiæ, vel temeritatis pœnas merito dabit. Porro Bellunensem deridendum temere clamat, quod scribat Habzelin nihil aliud esse Mauritanus, quam id quod Veneti Dulcechinum vocant. Sed mea quidem sententia non solum is longe magis deridendus fuerit, sed etiam acriter accusandus. Quippe qui Bellunensem & perperam, & citra omnem rationem deridendum censeat, & qui vel suâ imperitia Serapionem non intellexerit, vel fortasse malitia corruperit. Bellunensis enim cum diu in Africa fuerit versatus, adeo ut Arabicæ linguæ peritissimus evaserit, & ibi Trasum, vel Dulceghinum viderit, & nomen ejus Arabicum rectè observaverit, quis præter Guilandinum adeo fuerit vecors ac temerarius, ut dicat hac in re ridendum esse Bellunensem? Quis ejus opinioni, & genuinæ interpretationi merito non subscripserit? Profectò nemo. Præsertim quum scribat Avicenna Granum Zelin calidum esse & humidum, quinetiam impinguare, & semen augere. Quas quidem facultates Dulceghino omnes procul dubio adscribunt. His cum etiam subscribat Guilandinus, quid pluribus opus est ejus confutare petulantiam? Adhæc comprobatur Bellunensis sententia Serapionis autoritate, qui Habzelin granum asserit esse pingue id est carnosum, boni saporis, id est, dulce, citrino cortice & alba intus medulla. Id quod in Dulceghino luce clarius cernimus. Nec obstat quod Dulceghini, qui in Veronensi agro proveniunt, ciceribus sint majores, quando qui Africam perlustrarunt, eosdem longe minores ibidem nasci fateantur. Quæ omnia etiam confirmant, quæ præterhac a nobis contra Guiland. sententiam scribit Gesnerus, qui illum inconstantiæ æstate notat, quod alias ad se Dulceghinum pro Mamira miserit, quod tamen negabat esse Oloconitidem, & ea propter Oloconitidis etiam semen Guilandinum misisse scribit, ex quo fortasse admirandum aliquod monstrum prodiit in lucem. Quod autem Doronicum cujus pessimi in Myropolis est usus, Mamiras non sit, tametsi contrarium sentiat Fuchsius in Nicolai Myrepsi annotationibus, ego quidem non ambigo, dissentio tamen a Guilandino; quod Doronicum nostri usus, tam id, quod in Orientalibus provenit regionibus, quam aliud, quod in Europa nascitur, non existimem esse legitimum. Nam quanquam hoc probare nititur Guilandinus Ruellii, Leoniceni, Fracastorii, Manardi, Cardani, Mundellæ, Brasavoli, & nostra etiam autoritate: nil tamen affert, quod jure aliquo admitti possit. Quippe quantum ad me attinet, nescio quo pacto Borussus ille audeat me autore affirmare Doronicum vulgaris usus, legitimam esse Doronicum, de quo scripsere Mauritani; quum id ego nunquam affirmaverim, neque negaverim. Atqui si meam de Doronico debeam in medium afferre sententiam, dicam ingenue legitimo nos carere. Cum enim Avicennæ Doronicum excalfaciat, & sicet ordine tertio suaq; vi valenter flatus dissoluat, non videatur Doronicum nostrum, legitimum appellari possit, ac debeat, quum nulla in eo reperiatur, qualitas, quam non obscura dulcedo, cujus nullus est inter Arabas qui meminerit. Cæterum inanis, & frivola est Guilandini ratio, quod velit nullam aliam ob causam Doronicum, quod in Europa nascitur, linguam minime vellicare, ut Orientale, quam regionum, vel soli discrimine. Etenim tametsi (ut ipse asserit, & nos quoq; alias scripsimus) non desint plantæ, ac radices, quæ in quibusdam regionibus nascuntur acres, in quibusdam vero insipidæ (ut constat exempli gratiâ de Acoro, & minori Chelidonio) non tamen est hic admittendum frivolum Guilandini argumentum, eo quod etiam Doronicum Orientale, quod pro legitimo affertur, omni penitus acredine destituatur. Quod si degustasset Guilandinus, ut decebat tam admirabilem stirpium indagatorem, facile quidem errorem hunc evitare potuisset. Cæterum quomodo fieri possit, ut Doronicum & Mamira, unum & idem possint esse medicamentum (ut Fuchsius existimat) nulla prorsus est ratio, tum quod Avicenna de utroque diversis scripserit capitibus, tum quod medicamenta sint diversis prædita facultatibus, tum quod a nobis superius luce clarius comprobatum sit, nil aliud esse Mamiram quàm Anemonem. Nec obstat quod utrunque sit acre, & calidum (de legitimo Doronico loquor) Quippe innumera sunt medicamenta, quæ acredine pollent, & in qualitatibus conveniunt, nec tamen sunt eadem. Nec pariter obstat quod Doronicum & Mamiras, pa-

Animadversio in Guilandinum.

De Granô zelim.

Habzelin quid? Piper nigrorum.

Guilandinũ calumniandi causa tantum scriberea

Bellunensis defenditur.

Granum Zelin Dulceghinum esse legitimum.

Guilandinus a Gesnero notatus.

Probatur Doronicũ non esse Mamiram.

Doronicum nostri usus adulterinum.

Doronici legitimi facultas.

Doronicũ a Mamira differt.

Medicamẽtorum similitudo plurimos fallit.

rum forma videantur differre. Etenim plura ſunt (ut aliàs diximus) quæ, cum tamen ſint diverſa, adeo ſibi facie correſpondent, ut quandoq; peritos etiam medicamentorum exploratores fallant. Cæterum an Græcum Carnabadium idem deſignet, quod Mauritanis Doronicum, non adeo compertum habeo, ut mihi non relinquatur dubitandi locus. Siquidem Nicolaus Myrepſicus antidoto 429. quod ex Hermodactylo, id eſt, de Behen, appellat, habet Cumini Aethiopici, hoc eſt, Carnabadii. Actuarius verò in quodam antidoto ad cordis vibrationem, ſenſuum ſtuporem, involuntarios fletus, tremores, & terriculamenta (ſi tamen rectè interpretatur Ruellius) habet Carnabadii, id eſt, Doronici, ſed mihi non conſtat, quum Actuarii Græcus codex non ſit ad manu, quod hactenus à nemine (quod ſciam) ſit excuſus, an illud, id eſt, Doronici, Actuarii ſit, vel interpretis. At Simeon Sethi de Carnabadio Græce ſcribens, quid ſit non explicat, quanquam ex facultatibus, quas illi reddidit, facile conjicitur, nil aliud illi eſſe Carnabadium, quàm Cari ſemen. Quo fit, ut non parum ſit ambigendum, quis horum rectius Carnabadium fuerit interpretatus. Antidota autem tam Nicolao quam Actuario deſcripta, utraque ad Cardiacam cordis palpitationem, & melancholicos affectus præſtant. Quamobrem Actuarii ſententiam probarem, ſi ſcirem illa Ruellii non eſſe verba. Nam Doronicum Mauritanorum omnium conſenſu, præſertimq; Serapionis & Avicennæ, ad cordis vibrationem mirifice confert, & cor ipſum admodum roborat, quæ tamen vires in Cumino illo Aethiopico & Caro, authorum omnium conſenſu deſiderantur. Verum ſi quiſpiam argueret, quod in hoc antidoto Cuminum vel Carum addatur, quod utrunq; flatus propellat, quibus plerunq; hypochondriaca gignitur affectio, à quo cordis palpitatio, & atrabiliarii excitantur morbi, illi ſane facile reſponderi poterit, non modo præſtare Doronicum, quod legitimum ſit, ad cordis affectus, & hilaritatem conciliandam, tum Serapionis, tum Avicennæ teſtimonio, ſed ad ventris, & uteri dolores, à craſſiori flatu excitatos. Nec tamen ob id velim me hæc omnino affirmare cenſeas. Cum enim nihil ſolidi, certiq; mihi ſeſe offerat, quo vere aſſerere poſſem Carnabadium eſſe Doronicum, hauquaquam id auſim decernere, eoq; præſertim, quod hiſce diebus nuper elapſis Gulielmus Quacelbenus Flandrus eruditiſſimus Medicus, & rei plantariæ ſtudioſiſſimus Conſtantinopoli, una cum pleriſque aliis peregrinis ac raris ſimpl. medicamentis ad me miſerit Aethiopicum Cuminum, cui Carnabadium inſcriptum erat, ea ſortaſſe ratione (ut puto) quòd ibi à Græcis ita Cuminum illud vocari audierit.

Carnabadii examinatio

Orientale doronicum non eſſe Pauli Arnabonem.

Nec placet eorum opinio, qui Doronicum Orientale Pauli Arnabonem eſſe exiſtimant, quod nuſquam apud Arabas legerim, viderimq; Doronicum addi in unguentis odoris gratia, nec quod eorum aliquis Caſſiæ, & Carpeſio illud viribus ſimile fecerit. Cæterum ſi Pauli Arnabonem, & Avicennæ Zarnabum rectè expendamus, nil aliud clarius verius; repræſentabunt, quàm poſtremum Serapionis Zurumbetum. Quamobrem manifeſte hallucinatur Geſnerus in ſua Epiſtola ad Guilandinum, dum falſo in Zurumbeto me accuſat. Quippe qui exiſtimat poſterius Serapionis Zurumbetum eſſe Carpeſium, cùm tam apud ipſum quàm apud cæteros Arabas nil aliud ſit Carpeſium, quàm Cubeba. Nam ubi Paulus Arnabonem ſuum Carpeſio facultate ſimilem facit, Serapio Zurumbetum Cubebis comparat. Præterea quum Galeno libro primo de Antidotis Carpeſium herba ſit, non arbor magna, ut de Zurumbeto ſcribit Serapio, cadit peritq; Geſneri ſententia, qui perperam in me invehitur, ac præter omnem rationem ſcribit, quòd duo capita de Zurumbeto Serapionis ſimul confuderim. Atqui potius mihi videtur confuſus Geſnerus, cùm certo putet poſterius Serapionis Zurumbetum, quod nos jam dudum ſcripſimus eſſe Pauli Arnabonem, eſſe Carpeſium. Non equidem alia de cauſa dixiſſe illum me hæc duo capita confudiſſe crediderim, quam quòd primum Zurumbetum, Serapionis Zedoariam fecerim. Cæterùm cum legatur in principio hujus capitis Zurumbet, id eſt, Zedoaria ſunt radices rotundæ ſimiles Ariſtolochiæ, & idem de Zedoaria aſſerat Avicenna, non ab re mihi factum conſtat, ſi primum hoc Zurumbetum Zedoariam fecerim. Præterea cum Serapionis Zurumbetum primo loco deſcriptum conferat morſui venenoſorum animalium, ut Avicennæ Zedoaria, non video ſane quid obſtet, quin hoc Zurumbetum Zedoariam deſignet. Quo fit, ut injuria me accuſaverit Geſnerus. Etenim hæc ego haudquaquam confudi, ſed per ſe ipſa confuſa ſpectantur. Quippe Serapio primum ſui Zurumbeti caput una cum Zedoaria confundit, vel quod ſimilia fuerint inter ſe medicamenta, vel facultate paria, ut teſtatur apertiſſime Avicenna, ubi de Zurumbeto egit. Verum enimvero, ut res tandem ad calcem redigatur, primum Serapionis Zurumbeti caput confuſum pronunciamus, quòd in principio de Zedoaria, in proceſſu vero ad calcem uſq; de Zurumbeto tantum agat: Secundum verò non aliud eſſe medicamentum dicimus, quàm Pauli Arnabonem, & Avicennæ Zarnabum. Verum, ut nihil intactum relinquamus, dicendum eſt mihi aliquid etiam de Moly, in quo cenſendo poſtquam pluribus probare contendit Guilandinus contra Geſneri ſententiam, Dioſcoridis Moly non eſſe Oloconitidem, reliquum eſt (inquit) ut pari ratione Moly Dioſcoridis excutiam, perpendamq; vera an falſa ſint, quæ à Deo illo Herbariorum Matthiolo traduntur, Moly ignotam Italiæ eſſe plantam dicenti. Quibus ſane verbis ſuam in nos invidentiam apertiſſime declarat. Nam quanquam prius quaſi jurejurando dixerit, non is ſum, qui cavillis & impoſturis inanem gloriolam aucupari velim, mentiri neſcio, nec ſi ſcirem velim: hic tamen ſui ipſius oblitus, ſibi ſane plurimum, non mihi imponit. Sed utinam Guil. hic ſui ſit memor, utinam hic cavillis & impoſturis inanem gloriam aucupari nolit, utinam hic mentiri neſciat. Itane me dixiſſe, vel unquam cogitaſſe affirmat? Nuſquam (me hercule) ſcripſi ego Moly eſſe plantam Italiæ ignotam. Scripſi quidem me hactenus in Italia reperiri non potuiſſe Moly, quod Dioſc. delineationi reſponderet, nec ſciviſſe ab alio mihi fuiſſe repertum aut aliunde eo advectum. Quæ verba quantum diſtent à Guil. calumnia, unuſquiſq; ſanæ mentis facilime dignoſcere poterit. Sed is rectè cavillis ſe ipſum fallit, cùm tam ſtolide hallucinetur, ut credat caninum Allium à Hieronymo Trago, ſecundo loco appictum, eſſe Moly. Etenim Dioſc. planta eſt Moly, quæ folia habet graminea latiora humi ſparſa: florem albæ violæ ſimilem, ſed minorem, magnitudine violæ purpureæ amulum lactei coloris, & caulem candidum quaternorum cubitorum. At allium alterum, à Trago caninum appellatum, folia gerit gramineis anguſtiora, ſurſum ſpectantia, flore Lilio convallium æmulo, violæ purpureæ longe minorem, caulem viridem nunquam ſpithama, aut ad ſummum cubito longiorem. Quæ quidem notæ, ſi rectè expendantur facilè palam fiet quam magna ſit Guiland. vanitas, quam inſolens inſcitia. Sed quo autore iſta proferuntur in medium? Unde iſta erumpunt? Ex Gal. fortaſſe dicet, & ex eo libello, quo obſoleta Hippocr. clariora facit. O felicem interpretem. O admirandum rei plantariæ indagatorem, qui μώλυζαν apud Hippocratem, μῶλυ interpretatur. Subinde verò, ut ſuam inanem comprobet opinionem, falſo aſſerit Gal. eo in loco μῶλυ interpretari Allium, quum apertiſſimè ſcribat non μῶλυ ſed μώλυζαν Hippocr. vocari Allium capitis ſimplicis, non in ſpicas diviſum.

Serapionis error.

De Moly.

Guilandin. invidentia declaratur.

Guilandin. μώλυζαν perperam interpretatur.

Guilandin. calumnia. Moly deſcriptum.

Quo

Quo ſortaſſe utitur Hippocrates, quod aptius altero ſit ad ſupponendum, & vulvis injiciendum. Hinc itaq́ue palam ſit Guilandini malitia, qui, ut probet Caninum Allium eſſe μῶλυ, illa Galeni verba in ſuam pervertit ſententiam, id quod facile deprehendi poterit, ſi Galeni verba recte perpendantur, quæ ita ſcripta reperio. μώλυζα, σύμφυλον ἁπλῶν τὴν κεφαλὴν ἔχον, καὶ μὴ διῃρημένην εἰς ὄγκους. Τινὲς δὲ μῶλυ, id eſt, Molyza eſt Allium, ſimplex caput habens, & non diviſum in nucleos: Quidam vero Moly. Quibus verbis maxime conſtat, non probaſſe Galenum eorum ſententiam, qui μώλυζαν μῶλυ interpretabantur, quum ipſe apertiſſime dicat μώλυζαν Hippocratis nil aliud deſignare, quam Allium ſimplex caput habens, cumq́; etiam non ignoraret μῶλυ contraria vi pollere, quod vulvas occludat, non reſeret. Quid igitur aliud profitetur Boruſſus ille, quam petulantiam, malitiam, maledicentiam? Quid aliud molitur quàm cavillis detrahere, obtrectare, autorum ſententias evertere, & falſa pro veris aſſerere? Non enim (inquit) eo dementiæ veni, ut Matthioli pellem Boruſſiaco corio anteponam. Atqui tametſi hic ſtultiſſime (ut alibi diximus) loqui videatur, in hoc tamen plurimum ſapere demonſtrat, quòd corium illud ſuum tanti faciat, præſagiens fortaſſe, ſibi aliquando uſui fore. Quamobrem corium illud diligenter inunctum aſſervare poterit, & pro theſauro recondere. Nam quid valentius, quid aptius ad tympanum faciendum, vel Muſicum ſuæ gentis utrem conflandum, quam Guilandini corium? O infœlicem hominem, qui putat non ſolum maledictis, ſed etiam minacibus verbis terrorem nobis incutere. Dabunt, inquit, tandem imperitiæ ſuæ pœnas, quas caveat, ſi non ſapuerit, ne ipſe primus experiatur. Vidi quidem longe antea, quam fortaſſe Guilandinus hunc Galeni locum, quamvis is temere me illum nec vidiſſe, nec legiſſe cenſeat. Legi ſane, ac vidi, ſed non ut ille perperam intellexi. Moly itaq; Allium non eſt, ſed Molyza Hippocratis, Galeni teſtimonio Allium deſignat integri capitis. Quo fit, ut ſi dixerim hiſce rationibus, & autorum teſtimoniis perſuaſus, me hactenus Moly non reperiſſe in Italia, non propterea tam acriter accuſari debeo, ut Guilandinus, qui tam admirandum monſtrum pro legitimo Moly in medium affert. Cæterum nec facile Geſnero acceſſerim, quod putet Dioſcoridis Moly eſſe Hippocratis Oloconitidem: Siquidem contrariis omnino conſtant facultatibus Oloconitis & Moly. Etenim hoc Galeni autoritate, contrahentis eſt facultatis, adeo ut cum farina Lolii ſuppoſitum, apertas valeat occludere vulvas, illa vero maxime aperire. Certant inter ſe de Moly Guilandinus & Geſnerus, (ſed ut ingenue fatear, & ut Geſneri viri alioqui non vulgaris pace dicam quod ſentio) tanquam cum Tyreſia talpa. cum hic uterq; caecutiat. At quid nunc de Homerico illo Moly in medium afferam ſane non habeo, nec etiam quod probem Guilandini ſententiam, qui temere (ut ſolet) affirmare videtur, nil aliud per Moly intellexiſſe Homerum, quam Cynoſpaſtum, ſive Aleophotin terreſtrem Aetiani, ſive Baaram, de quo libro ſeptimo capite viceſimo quinto de bello Judaico meminit F. Joſephus: Sed falli decipiq; Guilandinum in hoc, ut etiam in cæteris, facile palam fiet: Si-

Guilandini petulantia.

Guilandini corium cui bus utile?

Geſneri opinio reprobata.

Guilandini ſententia de Moly Homerico improbata.

quidem Homerus in Odyſſea Moly ſui radicem nigram eſſe ſcribit, his verſibus.

Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δ' ἔικελον ἄνθος·
μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί.

At Joſephus Baaræ radicem flammeo colore niteſcere aſſerit, adeò ut circa veſperas videatur veluti jubar fulgurans. Verum quoniam fabuloſa perpetuo deſpexerim, etſi longe plura hic adverſus Guilandini ineptias afferre poſſem, ea tamen potius ſilentio duximus prætermittenda, quàm in medium proferenda. Porro Geſnero gratias habeo ingentes, quòd contra Guilandinum cauſam meam ſuſceperit, ſi tamen hoc ipſum fecit defendæ potius veritatis, & noſtræ vindicandæ calumniæ cauſa, quàm illius accuſandæ inſolentiæ. Hæc itaque ſunt ſpolia (mi candidiſſime Faloppi) quæ profligato Guilandino tibi mittenda duximus, quod te mirum in modum ſemper dilexerim, ac etiam plurimum obſervaverim, quem mihi fortuna dedit, non modo amplificatorem dignitatis meæ, ſed etiam inimicorum ultorem. Quandoquidem præterquam, quod id mihi pollicentur tua in me præſtita officia, non deſunt ſane ſtudioſi iſthinc ad nos remeantes, qui non ſolum de tua admirabili virtute, eruditione, integritate, humanitateq; plurimum commemorant: ſed ſæpe, ac ſæpius audiviſſe Faloppium (quæ tua eſt beneficentia) de Matthioli doctrina, eruditione, ac laudibus publice differentem, prædicant. Quamobrem ſi tu is es, qui tuis ſententiis me ſapiſſime ornaſti, qui tuis præconiis, qui ſummis tuis laudibus uſque ad ſyderam me evexiſti, verendum mihi non eſt, ſi quis tam impudens in poſterum fortaſſe emerſerit, qui noſtris ſyncerriſſimis conatibus obeſſe voluerit, quin tua doctrina, eloquentia, & autoritate, quibus maxime præſtas, me abſentem defenſurus ſis. Nam hæc omnia ſic inte eluceſcunt, ut cum quolibet antiquorum comparari poſſint tuæ virtutes. Interim me excuſes velim, ſi vehementius, quàm nos decere putas, ac acrius quàm pro more antea conſueverim, in Guilandinum dixerim. Siquidem cùm nullus hic offeratur lenitatis locus, ſeveritate putavi reprimendam eſſe hujuſce conviciatoris impudentiam. Plura tamen non dicam, ne in quo objurgem, id ipſum videar imitari. Valè Italiæ decus, mei non immemor. Pragæ Calendis Januariis.

Baara apud Joſephum.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI
EPISTOLARUM MEDICINALIUM, *LIBER TERTIUS*

GULIELMUS QUACELBENUS CURTACEN. Physicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de plantis quibusdam peregrinis Constantinopoli à Quacelbeno missis,

NOn tam temere utilissimas tuas occupationes, reiq; herbariæ jam tandem revivíscenti in primis necessarias, Doctissime Matthiole, interturbarem, nisi mihi de summa tua humanitate, qua ex æquo omnes prosequeris, vel ex sola Magnifici Domini mei Oratoris testatione constitissset; ut nihil vereri debeam, quin amicissime has primas meas salutationes sis accepturus. Neq; vero illæ ab ignoto prorsus homine venient. Nam quamvis vix hus præsens te præsentem conspexerim (prohibebat enim tui conveniendi cupidissimum familiarius tecum agere morbus, quo superiori itinere reversus Viennæ distinebar, gravissimus & diuturnus) absente tamen jam secundo Byzantium, atq; inde etiam ad Ponticæusq; Cappadocia Amasséam comite usus sum assiduo & suavissimo, atqui nec comite tantum verumetiam præceptore fidelissimo, & ex quo emolumenti plurimum fructuq; percepi. Luculentissimis profecto tuis in Dioscoridem commentariis totum debeo, quicquid hactenus de herbarum, aliorumq; simplicium medicamentorum natura, solidæ cognitionis assequutus sum. Flagravi quidem ego ab ineunte ætate illorum cognoscendorum non mediocri desiderio, sed quod non parum relaxarunt doctissimorum nostri temporis de unaquaq; fere planta variæ atq; incertæ disceptationes Seplasiariorum, quibus Medicæ materiæ, curam atq; scientiam superiores Medici detestabili quadam sua vecordia, & magna mortalium ægrorum pernicie reliquerant, extrema ignorantia: deinde hinc Græci, inde diversa sentientes Arabes: postremo quod nullus in universum prodiisset, cui velut certo in tanta viæ incertitudine ductori tuto confidi posset. Sed postquam semel in publicum editas eruditissimas tuas plenissimasq; in Dioscoridem enarrationes vel à limine tantum salutassem, recepto protinus animo, capi majori longe, quam antea unquam, rei herbariæ studio teneri, confirmata penitus in hocanimi sententia, nos talem in hoc scientiæ genere instauratorem nactos esse qualem superioribus annus in anatomicis administrationibus doctissimum Andream Vesalium. Scripserunt de eadem materia ante illum complures, sed quos post se multis parasangis reliquit. Scripserunt quoque ante te non pauci atque hujus tempestatis Medici celeberrimi, sed qui libenter nisi philautia quadam transversi rapiantur, tibi palmam sint cessuri. Ita accurate, ita dilucide, ita ad numerum apposite omnia pertractas. Habuit Vesalius (ut in comparatione persistam) suos æmulos non ignobiles viros habes & tuos, sed quos ut ille facile, pugnante pro te invicta perpetuo Veritate, retundes. Patiaris obsecro, doctissime Matthiole, me mihi in hac parte indulgere, neq; unquam in animum inducas me leviter potius adulantem tibi quam vere, atq; ex animo hæc scribere. Adulandi namq; nulla mihi necessaria causa incumbit, ut plurimæ sunt e diverso, quæ, ut quam optime tibi velle debeam, de te quam optime sentire, ac loqui, hortantur, atq; etiam impellunt: eruditio tua summa, judicium de re herbaria exactissimum, studium juvandæ Medicinæ, qua parte jam maxime laborat, indefatigatum, lucubrationes postremo tuæ laboriosissimæ, ex quibus eos progressus me jam seciſſe in simplicium medicamentorum notitia sentio, facturumq; indies majores spero, ut tandem illa ardenti meo cognoscendi desiderio satisfactum iri confidam: sed de his satis. Ad ea convertar, quæ potissimam huic epistolæ scribendæ causam dederunt, quæq; quod, ad susceptum tibi negotium, proxime faciunt, non ingrata futura satis scio. Magnificus Dominus orator Augerius à Busbek non minori, quam ego noscendi res naturæ mirabiles studio captus, quo nescio an aliud homini libero & nobili convenientius excogitari possit, cum priori itinere præpropero & impræmeditato, multa sibi ad animum suum explendum defuisse animadverteret, secundo Byzantium remissus, de asciscendo in familiam suam inter cætera perito aliquo pictore, cujus opera adjutus, quæ minus commode avehere posset, depicta saltem, quam optime referret, cogitabat, impulsus quoq; ad hoc Serenissimi Principis Ferdinandi, &c. Domini tui atq; nostri, missis ex Oeniponte literis, quæ de referendis in librum aliquem peregrinarum arborum, cujusmodi hic complures reperiri certum est, imaginibus, agebant, Constantinopolim igitur reverso, & diligenter sibi commissam provinciam tractanti,

tanti, quam non levem tantum promptissima tanto Principi obsequendi voluntas, sed suavem etiam animus natura eo propensus, faciebat, supervenerunt altera ejusdem instituti litera à Gastalo Regio, tum temporis apud Venetos, Oratore, quæ de transmittendo hinc tuo Acoro illum commonebant, quod quia non tam Principis, quàm tuo nomine fieri intelligeret, cæpit non solum de mittendo Acoro, neq; de arboribus exoticis tantum, verum etiam omnis generis plantis rarus (præcipue quæ in tuis commentariis, aut ipso etiam Dioscoride desiderantur) & nostro orbi incognitis animalibus, quantum per negotia legationis difficilima conceditur, depingendis curare, id quod hactenus ob durissimam, qua hic vivimus, conditionem, non omnino successit pro animi sententia, successurum tamen non infœliciter sperarem, modo optata tam diu pacis tempora tandem eluceserent, & studium suum non ingratum Sereniss. Principi, neq; impensas difficiles fore intelligeret. Locus enim hic est ad ista accommodissimus, Ponto herbarum omnium (ut pernosti) parenti fœcundissimo, Asiæ item & celebrioribus mediterranei Insulis vicinus, Emporium præterea omnium rerum abundantissimum. In primis vero earum, quæ raritate commendantur, trahentibus huc ex omnibus pene orbis regionibus, externos mercatores, primorum procerum studiis, qui mercium novitate præ cæteris hominibus, quos usquam vidi, vel maxime delectantur. Porro cum hujusmodi mercium nonnullas ad Serenissimum Archiducem dominus Orator, data per collegarum suorum discessum occasione opportunissima, mittere constituisset, nam illius mandato emendas Vienna susceperat, adjunxit in tuam gratiam cistellam quandam iis medicamentis instructam, quæ, ut ex tuis commentariis cognovimus, tibi optata jam diu advenient. De his ob id brevem narrationem adjiciendam putavi, quod, quædam sint nostris antehac (ni fallor) penitus incognita, quædam nota quidem sed tanta cum aliis quibusdam similitudine conjuncta, ut vix a perito harum rerum investigatore exactè discerni possint. Nomina & facultates, duo potissima ad cognoscendam unius cujus; rei naturam instrumenta partim a Pharmacopolis partim à facilitantibus hic medicinam Judæis, acceptâ conjunxi, quod non parum ad faciliorem illorum perscrutationem tibi commodaturum censerem. Nihilominus tamen omnia exactissimo tuo judicio perpendenda relinquo, illud unum iterum atq; iterum rogans, ut has meas primitias, velut mensis è tuo semine propagatæ, benigniter suscipere digneris.

CALAMUM vulgarem, quem Acorum in tuis commentariis esse affirmas, nec male meo judicio illi conveniente Dioscoridis descriptione, dominus Orator dato commeatu per Seplasiarium quendam Fulginatem, cujus apotheca in Pera est, non procul à Nicomedia, ex vastissimo quodam lacu deferri curavit. Attulit ille complures plantas, inter reliquas tantum una quidpiam angulosum velut cauli simile gerebat · vertice truncum, exaridumq;, ex latere vero oblique eminebat aliquid, non dissimile, aut plantaginis capitello aut avellanæ nucamento, digitali longitudine, quod paucis post diebus, ad virginei floris modum efflorescere visum est, idq; paulo ante Calend. Majas, post vero aliud floris vestigium nullum apparuit, licet plantas amplissimis vasis impositas, affusa indies ad semipedalem altitudinem aqua (sic enim dicto lacui innascebantur) eam ob rem hucusque dominus Orator asservari curaverit, ut idcirco omnino metuam, ne si florem Iridis similem in Acoro requiras (cujus tamen non meminit Dioscorides) verus hic sit Acorus. Superiori Amasiano itinere, non procul a ripis Halys, qui Galatiam à Cappadocia disterminat viginti pene dierum itinere, me herbam vidisse recordor, cui optime Dioscoridis descriptio quadrabat, eamque habebat radicis divisionem, quam appicta tuo libro, qui tum in curarum præ manibus erat nobis, imago refert, odorata præterea erat, & candida, & quæ licet gustanti primum acrisparum videbatur, tanta tamen postea acrimonia non solum fauces, verum etiam gulæ interiora vellicabat, ut proculdubio si non Acorus fuerit, plantam aliam insignem fuisse oporteat. Hujus ob id potissimum memini, quod è medio caulis eminebat, qui circa Calend. Aprilis florem promittere videbatur. Extirpationem plantæ cum in reditum distulisset, ut auferendi recentiorem potestas esset, incidente sub illo gravissima domini Oratoris valetudine, dum illam sollicitus observo, immemor designatum locum præterii. campus is erat vastus, non lacustris, sed quem intumescens Halys aliquando inundaret. Calamus vulgaris, est Acorus.

Altera herba RUTA est sylvestris, quam copiosissime toto itinere ab Amasia ad Sangariam usq; nasci vidimus, ignotam tunc temporis, at post tamen cognitam, intellecto hic ab Arabibus illius nomine. Harmel. enim isti, ut priores qui de ea scripserunt, appellant, eodemq; modo inducta cerebro velut ebrietate quadam rerum tristium molestiam tollere asserunt. Ruta sylvestris seu Harmel.

Tertia hic vulgo ELISSOTH, vocatur, id est, herba gladiolus. utuntur hac ad alvi dejectiones, quem vero humorem purgando potissimum trahat, ex imperito istius discriminis vulgo cognoscere non potui. Experimento autem tentare in tanta aliorum mihi cognitorum copia, neq; tutum videbatur, neq; conveniens. Elissoth seu herba gladiolus.

ALUMEN Jameni, sic à Persiæ regione, unde advehitur nominatum, ut hic volunt, namq; aliter antiquum Arabicarum vocum in Avicenna interpretem exponere memini, rem factitiam esse ex insertis transversim paxillis, aperte constat, cujus hic frequentissimus, præsertim in ocularibus equorum medicamentis, est usus, hominibus quoq; non inusitatum rubentes inflammatione oculos illo molliter delinientibus. Alumen Jameni.

BLATTIA Byzantia ab ungue odorato, communiter hujus urbis Pharmacopolæ distinguunt, atque hæc, quæ mittimus Blattia. Quæ vero tuo libro depicta sunt, ungues odoratos appellant. Blatta Byzantia.

BOZETH an Alcyonii Milesii species sit, tuum esto judicium. Dioscoridis certe descriptio non male convenire videtur. Bozeth.

CHESMEZEN tam vulgare hic ad oculorum morbos est remedium, ut tritum sit proverbium, Si doleant oculi habes Chesmezen. Petrus Bellonius in Gallicis suis commentariis de rebus Turcarum memorabilibus, Acacalim esse affirmat. Ex Ægypto sane adferri certo mihi constat, eaq; abundantia, ut nummulo, quantam vix requiras, emere possis. Chelmezen seu Acacalis.

CHRYSOCOLLA quam mittimus, fossilis est, rara istis officinis, nam plerunque ut nostræ, factitia utuntur. De hac si quicquam nostro aurifabro credere liceat, hoc tantum habemus, nostram longe ad auri ferruminationem efficaciorem esse. Chrysocolla.

CASTANEARUM species hic frequens reperitur, quæ ob id vulgo equinæ cognominantur, quòd ternæ, aut quaternæ devoratæ, pectoralium equorum morbis, tussi præcipue, & anhelitus difficultati opitulentur. Castaneæ equinæ.

CARDAMOMI species ex diversis apothecis diligenter corrasimus, penes te sit liberum de illis judicium Cardamomum.

dicium. Turcæ hujus urbis incolæ, commanſis aliquot ſeminibus, vini odorem tegere ſolent, alioquin non ſine vitæ periculo ſe prodituræ, ſi quando ad magiſtratus ſuos appellentur.

Carnabadium. *CARNABADIUM, ubi de Ornithogalo agis, cum Actuario Doronicum eſſe ſentire videris Nicolaus autem Myrepſus aliquoties Cuminum Aethiopicum interpretatur, cui adſtipulantur duo manuſcripta Græce dictionaria, quorum adhuc alterum apud nos habemus. Vulgo præterea nota etiamnum appellatio, ex cujus opinione jam illud mittimus.*

Coulcoul. *DE Coulcoul, & Hebulben, nil dum certi intelligere potui, niſi quòd Coulcoul, quibusdam in delitiis ſint,*

Caputa viva. *præſertim quando recentes ex Aegypto advehuntur. Ghinus quoddam reſinæ genus à Perſa mercator Caphura viva cognominatum, ob id Dominus Orator, quantumvis magno emendum putavit, quod illius nullam adhuc apud quenquam, niſi ſub alio fortaſſe nomine, mentionem factam intelligeret. Venerem in primis ſtimulare contraria virtute ab Arabibus attributa Caphura, idem mercator referebat. Odor certe ſaporq; non mediocrem caliditatem poſſidere tantum teſtantur. Hic admonendus es, dum imprudentius vitreum vaſculum in quo aſſervabatur tractarem, collſa anſula particulam unam atq; alteram vitri liquori incidiſſe.*

Juncus odoratus. *JUNCUM odoratum ob antiquitatem odore evanido à Judæo quodam pro vero, magno Dominus Orator redemit, mirum quanta acrimonia guſtantis linguam mordicet.*

Lapis Bezahar. *LAPIS Bezahar, è Perſis mercatoribus è regione quadam Armuzio vicina, ut ipſi referunt, ſed vereor ne falſe, apportatur, precio ob id grandiſſimo, quòd rarior ſit & illis non ſecus atq; Arabibus olim, præſentiſſimum adverſus omne fere venenorum genus præſidium habeatur.*

Hæmatites *HAEMATITAE noſtro non male quadrarent Dioſcoridis notæ, ſi de friabilitate tantum conſtaret: ſed cùm ea non uno ſolum modo in rebus conſideretur, nihil fortaſſe impedit, quin hic ſit Hæmatites, præſertim quando ad eos morbos à Medico Judæo hic adhibeatur, ad quos conducere affirmat Dioſcorides, qui, ut non ſunt vulgares, ita non vulgaris hic quoq; eſt precii.*

Maslach. *MAHUMETANI ſua lege vini potu prohibiti, diverſi generis compoſitiones, inter quas communiſſima eſt, quæ vulgo Maſlach dicitur, meditati ſunt, quibus non diſſimilem ebrietati, mentis alienationem ſibi inducere conſueverunt Atqui nec iſtam tantum, verum immanem quoq; aliquando inſaniam, quam nunc ad ponendam animi mœſtitiam, nunc ad fugandum ſuborientem in rebus difficilibus pavorem, conducere opinantur.*

Nux Farfalach. *NUCES Farfalach ego tuas atq; Arabum, vomicas eſſe arbitror, propterea tamen mittendas cenſui, quòd inter illas una ſit cortice ſuperiori intecta, qualem me illic vidiſſe non recordor.*

Nux Ægyptia. *NUCIS quoddam genus ex Aegypto adfertur, cujus non externus tantum cortex fibroſus glaber, colore ſubrufeſcente, ſed & internus, ſi vera hic narrant, quod, qui recens molleſcit, illius regionis hominibus pro delitiis expetitur. Illud de eo mirandum eſt, in tantam poſtea duritiem evadere, ut aptiſſimum hic habeatur terebrarum capitellum, in qua, velut in planulis cardines circumvolvuntur.*

Nitrum. *NITRO vero longo jam tempore deſtituimur, non ſine maximo agrorum incommodo. Bellonius in Aegypto ſe verum vidiſſe aſſerit, quod ſi rem aliquam mihi facit cum ex Alexandria hoc noſtrum advectum ſciam, neq; cum quoquam foſſilium, atq; nitro majori ſimilitudine conveniat, verum nitrum eſſe poſſe, quod ſi ſit, quoniam abunde ſatis illinc advehitur, quantum putas noſtris regionibus adjumenti acceſſurum?*

Glaucium. *SADETHZ non minimi inter Judæos nominis medicus, apertiſſimo errore (ut ex Dioſcoride patet) Glaucium eſſe contendebat, ego æruginis potius ſcolaciæ ſpeciem aliquam arbitror. Guſtanti neſcio quid ſebacei ſaporis refert, atq; ego profecto è ſevo compoſitum eſſe aliquid putarem, niſi lumini admotum non diffluere, quæ illius eſt natura, ſed paulatim indureſcere, poſt etiam ſiccitate aut ipſo calore nimio debiſcere vidiſſem. Arabes hic Dembebe una vocant. Ocularibus vero compoſitionibus plerunq; ſolet admiſceri.*

CASSABOUSSERIRE Bellonius in dictis ſuis commentariis cum vulgo hic Pharmacopolarum Calamum aromaticum eſſe opinatur, meo quidem judicio abſurdiſſime. Placet Avicennæ potius ſpodium eſſe, quod arundines vi ventorum & partium ad ſe invicem confricatione aduſtas eſſe, videtur judicare, ac tale quidpiam huic arundini accidiſſe, aliquis non inepte dicere mihi poſſe videtur. Nihil tamen certi de hoc ſtatuo, ſed totum ut alia omnia priora ad tuum judicium relego.

Zedoaria Indica. *POSTREMA eſt Zedoaria Indica, ut præſentiſſimum ad qualibet pene venena creditum remedium, ita incredibili fere precio hic venale, ut ſi Arabum juramentis credere liceat, nullum vel maximus Principibus dignius munus excogitari poſſit.*

HAEC, doctiſſime Matthiole majori (ut ingenue fatear atq; ipſa orationis, & characterum inæqualitas teſtabitur) labore, & tibi gratificandi ſtudio, quàm cura & diligentia tumultuariè congeſta, idcirco boni conſulas, quod admiſſam à Magnifico Domino Oratore ciſtellam, ut ante oſtendimus, pene neceſſario videbantur adjicienda, pro iis vicißim, niſi majores te occupationes alio avocent, liberrimum de omnibus tam miſſis quàm ſcriptis judicium tuum poſtulo Latiſſimam præterea ſi placet earum rerum explicationem quæ apud vos illic aut deſiderari noviſti, aut improbas tantum corruptaſq; proſtare. Sic occaſionem dabis commodiſſimam cognoſcendi animi mei ad tua officia paratiſſimi. De herbis peregrinis, animalibus item & arboribus atq; aliis nonnullis libens quædam adjungerem, ſed prohibet Epiſtolæ longitudo, quæ in juſtum jam prope volumen excrevit, eamq; ob cauſam moleſtam fore metuo. Quod ſi gratam tibi meam battologiam intelligam, ſcribam aliàs quam copioſiſſime. Interea Deus Optimus Maximus te Principi noſtro Sereniſſimo ac publico Studioſorum Medicinæ bono, quam diutiſſime incolumem conſervet. Conſtantinopoli VII. Calend. Aug. 1557.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Gulielmo Quacelbeno Curtacensi Phytico. S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ, censuq; quodam omnia expenduntur.

QUantum gaudii, quantumve voluptatis attulerint mihi literæ tuæ, quantumque debeam Clarissimo Augerio Romanorum Regis istic apud Turcarum Imperatorem Oratori, quòd tam pulchra, tam rara, tam preciosa ad me miserit medicamenta, omni auro, ac gemmis præferenda, nulla dicendi facultate eloqui, nec ullo calamo exarare possum. Nam quid iis mihi gratius, quid jucundius, quid suavius, quid optatius, à quoquam donari potuit? Profecto nihil. Cùm nihil magis mihi unquam fuerit in optatis, quàm perpetuo Medicæ materiæ Studiosis aliquid novi, boni præclariq; comparare. Etenim studium augendi ac illustrandi Medicam facultatem, juvandiq; posteritatem, adeo me totum complectitur, ac detinet, ut spretis cæteris humanæ vitæ voluptatibus, hoc solo tantum me oblectem solerq; plurimum. Nam cùm Dei Optimi maximi munere lucubrationes nostras quotidie magis, ac magis inclarescere, non solum apud omnes præclaros rei Medicæ studiosos, sed etiam apud alios cujusvis facultatis doctissimos viros animadvertam, quis profecto mihi unquam persuadebit, ne præclarissimam hanc simplicium medicamentorum facultatem omni thesauro præferam? Quamobrem & Clarissimo Augerio, & tibi quoq; tantas habeo gratias, quantas studia erga me vestra ac officiosa voluntas requirit ac postulat. Fatebitur & posteritas (nisi fallor) se vobis plurimum debere, quod me in hoc tam necessario ac utili labore juveritis, si modo non ingrata pro tanto beneficio fuerit, quod haud quaquam futurum censeo. Nam quicquid propemodum toto nostræ vitæ curriculo, magno labore in medica facultate consecuti sumus, id totum in ejus commodum collatum volumus. Hic paternus noster amor, quo mirifice erga eam affecti sumus, multis Clarissimis viris notus est, qui eo libentius nostros conatus summo studio adjuvant & promoveni, quo magis posteritatis commodo ducuntur. Cæterum etsi nullis opibus, nullis officiis, hæc in me collata beneficia rependere quivero, enitar tamen, ut scriptis, ac præconiis nostris omnibus palam fiat, nos ingenue fateri, per quos profecimus. Non me præterit, quantum tibi merito debeam, quod ita Commentarios nostros (quæ tua est humanitas) ad cœlos usq; evehas, & cæteris aliis præferas, quòd facile ex hoc animadvertam, ingenui animi tui erga me voluntatem, ac beneficentiam esse haud vulgarem. Gaudeo sane abs te viro apprime erudito commendari labores nostros, non quòd hisce delecter commendationibus, ut præ cæteris evehi velim, verum ut hinc certior fiam me non incassum laboraſſe. Commentaria illa nostra nunc primum iterum in lucem prodierunt, aucta non modo sexcentis fere locis, sed quam plurimis plantarum, & animalium imaginibus, quæ in priori editione non habentur. Huc præterea accedit Apologia adversus Amathum Lusitanum, & censura in ejus enarrationes, quo fit, ut codex jam multum excreverit. At quum jam dudum mihi compertum sit, quanta animi propensione rem plantariam excolas, quantumq; hæc facultas tibi sit cordi, dabo sedulam operam, ut Venetiis ad te isthuc nova hæc nostra perferantur. Curabo itaque ut mittantur ad Venetorum Oratorem (Bailum Veneti vocant) istic agentem, ut citius, & securius ad tuas deferantur manus, & eis pro arbitrio uti possis donec tertio perficiantur Iconibus longe majoribus ac elegantioribus illustrata. Alo nunc hic sculptores plures, qui omni solertia, ac diligentia ad pictas excidunt tabellas, ut ex iconibus quas ad te mitto, facile conjicere poteris. Opus est magnum, magni admodum sumptus, ac laboris. Verum quum primum Deum Opt. Max. habeam, qui hæc sua Clementia mihi infundit, nec Reges desint, nec Principes nostri, qui hac de causa mihi non mediocri liberalitate succurrunt, non vereor, quin rem hanc ad optatum deducã finem. Quo fit ut hinc conjicere possis, Candidissime mi Gulielme, quam magno gaudio, quanta animi voluptate vestra hæc peregrina exceperim medicamenta, quum non solum magno sim captus desiderio, illustrandi hosce nostros labores elegantissimis imaginibus, sed & augendi talibus peregrinis medicamentis, quæ paucis aut fortasse nullis hactenus visa sunt. Quamobrem te rogo atq; obtestor per amicitiam nostram, per communia studia, per mortalium salutem, quibus maximo esse potes auxilio, ut tuam continue navet operam, ac diligentissime cures, ut si qua istic reliqua sunt, quæ operi nostro profutura censeas, illa summo studio colligas. Porro quæ nunc à me desiderantur, hic per se annotata reperies. Atqui quum mihi facile persuadeam longe plura abs te inveniri posse, quàm à me peti, non vereor quidem quin tu & augendæ medicæ facultatis, & posteritatis causa, te totum ad hoc munus obeundum promptissimum exhibeas. Nec admodum fore difficile crediderim, ut ea quæ abs te inventa fuerint, huc ad nos adferantur. Quippe cum istic sit Venetorum Orator, ejus auxilio censerem, quòd omnia secure mitti Venetias possint ad Cæsaris Oratoris manus, qui postea per Veredarios qui illinc quotidie ad nos veniunt, hæc omnia tuto mittere posset. Sed de his hactenus. Nunc vero ad ea me conferam examinanda, quæ à Clarissimo domino Augerio, nobis missa sunt, & à te tuis humanissimis literis mihi descripta.

IN primis est Acorum, cujus non solum plures accepi plantas, sed imaginem ad vivum pictam, ad eo ut jam omnes Sole clarius nosse possint, Calamum vulgarem nostrum, nil aliud esse, quàm legitimum Dioscoridis Acorum. Quinetiam & palam fiet, eos toto erraſſe cœlo, qui Galangam Acorum esse contendunt. Desideraſsem tamen, ut caulem quoque vel ejus Iconem misisses unà cum agnatis in latere Capitulis, quorum recte meministi. Siquidem haudquaquam crediderim, quòd tu qui non solùm doctrina, & eximia eruditione, sed etiam prudentia, ac ingenio præstas, capitula illa, & caulem tibi asservaveris, cùm proculdubio sciveris hæc peregrina, rarissima ignotaq; esse omnibus, qui Europam incolunt. Quamobrem te quam plurimum rogatum velim, ut caulem illum una cum capitulis ad me mittas. si cupis hujusce plantæ perfectam, te authore, à me dari imaginem. De alia vero planta, quam te inveniſse ais, non procul à fluminis illius ripa, qui Galatiam à Cappadocia disterminat, quid sentiam, asserere non ausim, cùm planta non sit ad manus, nec possim de incertis, & nusquam visis nisi temere meam afferre sententiam.

Acorum verum. Calamus Aromaticus vulgaris usus quidã

Sylv. ruta legitima.

SYLVESTREM Rutam recte probamus legitimam esse Harmolam, quum omnibus illi respondeat notis, quam cum hactenus nec viderim, nec noverim, hilari admodum animo accepi.

Elissoth videre.

De ELISSOTH, quam etiam gladiolum appellas, quid dicam non habeo, cùm nusquam hanc me vidisse meminerim. Recensebo tamen fortasse illam inter dejectoria medicamenta. Quare si forte fortuna interim cognoscere poteris, quem proprie nostri corporis exolvat humorem, & qua detur mensura, molestum tibi non ducas, id ad me scribere.

Alumen Jameni.

ALUMEN Jameni res factitia est, ut ex insertis festucis quisquam conjicere potest. Atqui si vera fateri velim, & meam de eo in mediam adferre opinionem, potius illud Chalcanthum putarem, quàm alterius generis alumen, quod nihil sapore à chalcantho differat, tum etiam quod chalcanthum Pannonicum habeam colore illi omnino simile. Serenissimus Princeps meus allectus colore & rei novitate, id totum quod missus ad se recepit, quo postea factum est, ut periculo facto comperire nequiverim, an diluto gallarum additum, id atrum redderet. Quod autem non putem hoc alumen, id esse, quod Arabes Jameni vocant, illud in causa est, Alumen Jameni est alumen scissile. *quòd sciam nihil aliud Mauritanis esse Alumen Jameni, quàm alumen scissile, albi non cœrulei coloris, quin etiam per se fossile, non arte paratum. Opinioni nostræ recte quidem astipulatur Serapio ex Dioscoride scribens, capitulo 420. ubi sic habet: Multæ sunt Aluminis species, sed illæ, quæ, quæ administrantur in medicinis sunt tres. Una est illud, quod dicitur Jameni, & est melior aliis, & melius ex eo est illud, quod est recens album, fortis albedinis, facile dividens se, & habens velut capillos albissimos. Serapioni subscribit Avicenna lib. 2. cap. 70. his verbis. Scissum vero est Alumen Jameni, & est album ad citrinitatem declinans. Quibus palam est, hoc alumen non esse legitimum Jamenum, sed Chalcanthum factitium potius, id quod facile comperies, si gallarum decocto aut diluto illud adjicies.*

Blatta Byzantia.

QUI Blattiam Byzantiam ab ungue odorato segregant, perperam meo judicio faciunt, cum Serapioni, & Avicennæ nil aliud designet Blattia Byzantia, quam unguem odoratum, vel conchulam Indicam, de qua libro secundo meminit Dioscorides. Verum cùm in Serapione de Blattis Byzantiis duo habeantur capita, scriptorum (ut mea fert opinio) errore repetita, cogitaverunt fortasse quidam differre inter se Blattias Byzantinas & odoratos ungues, quo postea factum est, ut ab impostoribus hoc Chonchylii genus, quod ad me missum est, pro Blattia Byzantia inventum sit. & subinde in medicum usum concesserit. At si medici vel Pharmacopœi in Serapione caput 151. & 442. in quibus de Blattis Byzantiis agitur, accurate legerint, facile hanc noverint impostruram.

Alcyonium Mileſium.

ALCYONIUM Milesium, quod Turcæ Bozeth vocant, nisi mea me fallit opinio, legitimum esse puto, quod pluribus illi respondeat notis. Quod ad me missum est, totum accepit Serenissimus Princeps. Nec propterea Alcyonio Milesio sum destitutus, cum jam pridem sint mihi una cum illo aliæ Alcyonii species.

Chesmezē.

QUOD seminis genus Chesmezen esse possit, mihi sane incompertum fateor. Nec tamen Bellonii sententiæ accesserim, qui semen hoc Acacalim perperam esse putat, quum nihil cum myrica habeat similitudinis, vel cognationis. Seram ego hoc semen futuro vere, nisi aliud divinitus nobis accidat, ut quid inde proveniat, inspicere possim. Tu interim cui res ipsa plantaria plurimum est cordi, operam dabis, ut videas, an isthic à mercatoribus, vel Myropolis, vel Medicis explorare possis, utrum semen sit arboris, fruticis, vel herbæ, quinetiam an ejus plantæ ramusculum consequi possis. Cupio præterea abs te scire hujusce medicamenti usum ad oculorum morbos, & an valeat frigida, vel in calida causa.

Chrysocolla.

CHRYSOCOLLAM tuæ omnino similem vidi alias Venetiis plurimum, sed si Chrysocollæ notas à Dioscoride petamus, huic nihil cum legitima cognationis reperies, nisi quod utraq; aurum ferruminet. Equinæ castaneæ. *Placuerunt sanè admodum Castaneæ, quas istic equinas vocari, ais, quòd anhelosis, & tussientibus equis maximo sint auxilio. Cuperem tamen abs te certior fieri, an ab arbore producantur vulgaribus Castaneis simili, an echinato concludantur involucro, & an ut nostræ tuto possint devorari in cibis.*

Cardamomi vulgaris. genera.

QUID certi dicam de tribus illis Cardamomi generibus, præter id, quod in Commentariis nostris posteritatis memoriæ mandavimus, non superest. Nec tantum otii nunc mihi se offert, ut altius Cardamomi & Græci & Arabici historiam expendam. Sperotamen me id brevi facturum non sine fructu. Quod si effecero fortasse ut velim, statim tibi meam probabo sententiam.

Cuminum Æthiopicū

ET SI semen quod Aethiopicum Cuminum esse censeo, istic Carnabadion Græcis appellatur, cum tamen certo sciam, carnabadium esse carum, non possum tuæ acquiescere sententiæ, & ob id mihi facile persuaserim, ea verba in Actuario potius esse Ruellii, quàm Authoris.

Coulcoul est Staphylodendron.

NUCLEUS quem Coulcoul & Hebulben appellas, frequentissimus in Bohemia, Austria & Goritiensi agro nascitur. Hujusce fructus arbor Plinio Staphylodendrum appellatur: scripsimus nos hujus arboris historiam, ubi in Dioscoride de Pistaceis egimus.

Caphura viva quæ?

LACHRIMAM, quam vivam Caphuram à Persis appellari scribis, plurimi facio. Cogitabo posthac sedulo an fortasse legitima sit Stacte, nam adeo odore placet, ut credam non obscuræ facultatis esse medicamentum. Explorabo itaq; rem hanc diligentius. Tu verò interim videas, an scire possis unde asseratur, ubi nascatur, & à cujus generis planta fundatur hic præclarissimus liquor. Nec etiam te pigeat me reddere certiorem, quo pondere, vel quantitate, quo modo quave ratione sumatur, ubi frigeat Venus. Caterum mihi rem gratissimam faties, si tantundem iterum ad me miseris.

Juncus odoratus.

DE JUNCO odorato ita ad me scribis. Juncum odoratum ob antiquitatem odore evanido à Judæo quodam pro vero, magno pretio Dominus orator redemit, mirum quanta acrimonia gustantis linguam mordicet. Quibus minime correspondet id, quod facto periculo non solum mihi, sed aliis nonnullis accidit, quandoquidem, & mihi, & illis hunc juncum mandentibus nihil præter amaroris plurimum dereliquit gustandum. Sed mirum quod tu, qui judicio, & experientia præstas, hanc potius impostruram odoratum Juncum esse putaveris, quam Officinarum Squinanthum, cum tamen hoc notis omnibus odoratum Juncum referat.

Lapis Bezahar.

LAPIDEM quem Mauritani Bezahar vocant, accepit in sui commodum Serenissimus Princeps. Ego jam dudum plures illi similes vidi lapides, sed an veri, vel adulterini sint profecto nescio. Atqui si Serapionem, & Rasim consulamus, non video cur probem lapidem hunc legitimum esse, nec est ut plura nunc de eo

in

in medium afferam, cum sententiam meam libro 5. nostrorum commentariorum in Dioscoridem, postquam de Lemnia Sphragide egimus, fusius declaraverim.

NON est ut ambites, quin Hæmatites tuus sit legitimus. Friabilitas enim in illo non intelligitur eo modo, quo digitu friari possit, cum scribat Dioscorides Hæmatitem lapidem esse durum, sed quod cum frangitur, facile scindi possit. Scatet enim venis innumeris, quæ cum facile diducuntur, tum subinde non magno negotio terunt ur in pulverem. Nascitur hic etiam in Bohemia, Misnia & Saxonia frequens. Sed tuus duritia & præstantia hos plurimum superat, quod ex orientali plaga afferatur. Qualiter friabilitas Hæmatitæ intelligenda sit?

MAHUMETANORUM Maslach minime parvi penderem pluribus de causis, si quibus componatur medicamentis, me haud lateret, quinetiam qua quantitate, vel mensura dari possit, Crediderim ego non uno tantum medicamento parari, sed pluribus quorum tum nomenclationes, tum facultates libenter abs te audirem. Maslach Mahumetanorum.

RECTE quidem judicasti nuces farfalach eas esse quas Vomicas appellant Arabes. Ego Venetiis alias ab iis emi, qui Myristicas nuces seligunt. Nam plurimum inter illas ad nos convehuntur. Nuces farfalach.

NUCES aliæ quas ex Aegypto istuc afferri ais, ut à me nusquam hactenus visæ, ita nec facultate cognitæ. Admiranda sane mihi est, non solum putaminis interioris duritia, sed multo magis nuclei, cum nihil is àuurissimo quoque marmore distet. Cuperem quidem ut de earum viribus mihi aliquid adjungeres, curaresq; ut etiam hujus arboris ramusculus ad nos afferretur. Nuces Ægyptiæ.

NITRUM (ut ex Commentariis nostris in Dioscoridem tibi palam fiet) olim in Aegyptiis nitrariis ex Nilo aqua factitium habetur. At quoniam Plinii testimonio constat, nitri cumulos tractu temporis lapidescere, facile adducor ad credendum, ut hoc tuum legitimum sit nitrum, cum illi omnibus notis correspondeat. Quamobrem quum juvandæ Reipublicæ promptissimus tibi sit animus, velim, ut negociatoribus, qui vel isthinc, vel ex Aegypto in Europam navigant, suaderes, ut hoc nitrum copiosum ad nos conveherent, multum enim utilitatis humano generi conferre poteris, si tua opera id nostræ assequantur regiones. Nitrum.

QUI putant Sadeh ז esse Glaucium, mea etiam sententia plurimum falluntur. Nihil enim obstat mihi, quin illum censeam compositum id esse medicamentum. At ego ex Sapone, ærugine & nonnullis fortasse aliis, quam ex Sevo paratum creaderim, cum Sapo luminis flammæ admotus non liquescat, sed arescat potius, magisq; faciat ad detergenda oculorum impedimenta, quam sevum. Videas tu interim, si parandi rationem ab aliquo consequi possis & unde istuc afferatur. Sadeth ז non esse Glaucium.

ERRASSE toto cœlo Bellonium nunc proculdubio animadverto, quòd tam facile crediderit lapideos calamos illos Aromaticum esse calamum. Nec ob id tecum sentire possum, ut ii Spodium sint Avicennæ. Nam tametsi antiqua Avicennæ lectio habeat, Spodium esse radices cannarum adustas propter fricationem suarum extremitatum, cùm ventus eas perflat, nova tamen Bellunen. lectio, quæ hactenus probatur ab omnibus, loco cannarum habet Albanna, quæ nobis Ligustrum designat. Cæterum si priorem versionem magis etiam probaremus. quam ultimam, quum Spodium illud cannæ radix combusta esse debeat, non ipsa canna, id quidem mihi maxime obstare videtur, quin hoc Avicennæ sit Spodium. Præterea si diligentius hos cannarum trunculos expendamus, quis non potius illos lapideos effectos judicabit, quam fricatione vel igne aliquo combustos? Scio autem te minime latere, reperiri fontes, flumina ac lacus in quibus quæcunq; imponantur, lapidescant. Quo fit, ut mihi facile persuadeam hoc calami genus in litore alicujus lacus scatentis petrifico succo provenire, qui subinde vel ventorum impulsu, vel alio quovis casu in lacum demersi in lapidem vertantur. Id quod facile palam fiet, si unde afferatur scire curabis, & etiam quomodo fiat, ut potius Lapis, quam calamus videatur. Bellonii error.

ZEDOARIAM Indicam cum nusquam hactenus noverim nec viderim, quid tibi de ea narrare possim sane non habeo. Veruntamen quum odoris tantillum in ea perceperim, nihilq; saporis mandentibus derelinquat, qui ejus præstantiam ostendat, ægre quidem adducar ad credendum tam admiranda contra venena radicem hanc præstare posse, ut Arabes illi prædicant. Idcirco decrevi omnino hujusce Zedoariæ aliquod periculum facere, vel in Gallis sylvestribus (ut de Theriaca docet Galenus) vel in aliquo alio animali. Porro nisi id agat à propria forma, mihi persuadere non possum hanc Zedoariam tam admirandis præstare viribus ad superanda venena. Vidi tamen alias radices ex quibusdam cisalpinæ Galliæ montibus advectas, quam Antoræ (antitoræ potius) herbæ esse affirmabant, & ad venena omnia, quam maximè præstare ajebant, quæ nihil penitus à Zedoaria ista dissidebant. Verum cum illas nec olfecerim, nec gustaverim, ex visu tantum affirmare non ausim, Zedoariam hanc, & Antoram illam unam, & eandem esse radicem. Cæterum cùm Avicennæ scriptum esse animadvertam. Zedoariam una cum napello crescere, & idem de Antora fateri recentiorum quosdam, suadet profecto genius meus, ut credam Zedoariam hanc, & Antoram nihil inter se differre, quod compertum habeam una cum napello Antoram provenire: quamobrem demiror, quod isthic tam magno veniat precio. Ob idq; te admonere operæ precium duxi, ut ab impostoribus, ac deceptoribus caveas, quorum infinitus est numerus. Nec velim hæc à me dicta esse censeas ut te negotiandi modum doceam (Minervam enim mihi docere non licet) Sed ut cognoscas me hac in re etiam aliquid intelligere. Zedoaria Indica quæ? Antitora.

PLACENT non parum Behen albi radices, quòd notis nonnullis legitimum referant. Est Serapioni Behen radix contorta, odorata, & mansu lenta, quæ ex Armenia affertur. Avicennæ vero sunt frusta radicum lignosa. In tuis desideratur tantum odoris fragrantia, qui fortassis radicum vetustate exolevit. Cætera meo judicio correspondent, quo fit ut mihi persuasum velim, hoc Behen album esse legitimum, quousque aliud ad me non adferatur, quod magis odoris suavitatem fundat. Behen album.

BEHEN rubri radices nil aliud (mihi crede) sunt, quam Bistortæ seu colubrinæ radices. Nec ob id improbaverim, qui hasce radices Behen rubri loco in usum medicum traxere, quum sciam non obscuræ esse facultatis adversus deleteria medicamenta, & ad venenosorum omnium ictus. Ego cum mihi hactenus persuaserim Behen rubrum communis usus, Limonii esse radicem, nihilq; conducere ad cordis affectus, nec ad venena, ejus loco Tormentillam vulgo vocatam medicamentis ad cordis affectus parandis semper addere soleo. Behen rubrum. Bistorta. Tormẽtilla

BDELLIUM (teste Dioscoride) translucidum esse debet, taurini glutinis in morem, suffitu odoratum, & gustu amarum. At cum tuum nigro sit colore, nulla in parte pellucidum, nec suffitu odoratum, sed virus potius redolens, Bdellii legitimi nota.

redolens, cur id legitimum dicam non habeo. Quandoquidem sola amaritudo, quæ illi inest, ut cæteris fere lachrymis, ac resinis non sufficit, aliis non adstipulantibus notis, ut adulterinum hoc Bdellium, legitimum faciamus.

Hermodactylus. TAMETSI eorum opiniones detestatus sum, qui Ephemerum Colchicum legitimum putant esse Hermodactylum cùm tamen neminem habeam qui Hermodactyli historiam scribat, an tuus legitimus dici possit, nec affirmare, nec improbare ausim. Rem itaq; mihi gratissimam facies, si diligentissime exploraveris ubi nascatur, & an isthic eo utantur Medici pro legitimo Hermodactylo. Præterea ut cures plurimum opto, an plantam cum foliis, & radice consequi possis. Cæterum si facto periculo habeas pro comperto, conducere Hermodactylum hunc ad articulorum dolores, rogo atq; etiam obsecro, ut plures ad me illius mittas radices.

Rubricarum tria genera. RUBRICARUM tria illa genera vidi ac degustavi, eaq; nihil differre video à rubrica illa communi, quam Seplasia Bolum Armenum Orientalem vocant, & quam ego Lemniam terram proculdubio esse censeo. Sed abs te fieri certior velim, an illa omnia rubricarum genera ex Lemno Insula isthuc advehantur, vel an alia sit rubricæ vel terræ species: quæ ex Lemno asportatur. Cùm enim Lemnum, quod vulgo nunc Stalimene vocant, non longe absit Byzantio, facile fortasse poteris legitimam terram Lemniam adipisci. Nam, ut puto non deerunt, qui quotidie isthinc eo navigent negociationis causa. quibus tuto rem hanc committere possis.

INTER hasce rubricas parvum quoddam inveni terræ frustulum, cujus color ad luteum potius, quam ad rubrum se habet. Quapropter mihi cogitandum fuit, an fortasse hæc illa sit Armenia terra, de qua Galenus scribit, & plurimum adversus pestem præstare ait. Tuum ergo erit, me certiorem facere, an ex Armeniæ montibus fuerit allata, an aliunde. Cæterum nec prætermittas obsecro, quin omni studio, ac diligentia inquiras, ut legitimum Armenium Bolum consequi valeas.

Zaccharum alhasser. SI ea quæ scripsimus de Zaccharo Alhasser in commentariis nostris in Dioscoridem expenderis, facile mecum senties id quod ad me misisti, adulterinum esse, quod nulla in eo percipiatur amaritudo, nec etiam Saccharea dulcedinis quicquam. Verum cum de his peregrinis difficile sit, tum recte negare, tum etiam affirmare quicquam, tuum potius in hoc requiram judicium, quum in eo sis loco (ut tuipse fateris) in quo multa peregrina adipisci posse non ambigis. Cures igitur ut intelligas, in quibus regionibus Zaccharum hoc proveniat. Ac etiam si fieri possit, ut suæ arboris ramusculus vel folium aliquod ad te afferatur.

Tutia. TUTIAM illam tuam, qua passim pro legitima utuntur Pharmacopœi, Cadmiam Botryten legitimam semper existimavi, ut ex nostris in Dioscoridem commentariis tibi palam fiet.

Argillada. CORTICIS illius frustulum, cui titulus erat Argillada, putarem ego pseudocassiam esse, quam nostri Pharmacopœi Cassiam ligneam vocant.

Lapis Armenus. LAPIDEM cui titulus inscribitur, Lapis Armenus, ceruleum proculdubio esse censeo, quod cerulei sit coloris, non viridis. Atqui Armenium Lapidem illum esse non ambigo, cui titulus erat, Rocha de Turchine, quo ego sæpe usus sum magno auxilio ad Melancholicos.

Herba tinctoria. POSTREMA est herba tinctoria, quam etsi non noverim nec viderim hactenus, eam tamen esse crediderim, qua Turcæ utuntur ad suos inficiendos equos rubro colore. Si qua itaq; ea sit facultas, quæ aliquid ornamenti rei medicæ afferre possit, velis rogo de ea me certiorem reddere.

HIS brevioribus, quibus potui, verbis, tibi nostram declaravimus sententiam. non eam ob causam, ut tantum authoritatis mihi nunc arrogare velim, ut putem censuram nostram nulla controversia abs te probari debere, sed ut tibi tantum, id à me petenti satisfactum esse non ignores. Cæterum quod nihil peregrinarum stirpium, animalium, ac aliorum quorundam simpl. iis nunc ad me missis adjunxeris, ne fortasse (ut au) longiori sermone me obtunderes, vel molestiam inferres, non potui sane non ægre ferre. Quippe quum antea noveris, ex his quæ in hac re præstiti, medicæ materiæ me adeo esse addictum, ut nullis machinamentis illinc avelli possim. cur igitur tibi putandum fuit, molestiam iis rebus nobis afferri, quibus præ cæteris, maxime delectamur. Videas tu potius, ne id, quod de me vereris tibi ipsi forsitan accidat, dum plura quam possis, à te petam fieri. Quod si quandoq; evenire animadvertas, velim teipsum tantum accuses quod nimia humanitate, ac fortasse liberalitate, ad id plurimum me excitaveris. Quæ nunc à nobis desiderantur, schedæ hisce nostris annexæ annotata reperies, quibus cætera interim à te inventa, ut addas maxime rogamus. Vale, mi amantissime Gulielme, & ad me quam celerrime fieri possit, de omnibus fusissime scribas. Interim ego Deum Optimum Maximum precabor, ut non solum posteritatis juvandæ causa te servet incolumem sed & sospitem, ac hilarem ad nos reducat, ut tua valeamus consuetudine, doctrina, & humanitate frui. Praga, Pridie Nonas Decembr. Anno. M. D. LVII.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Medicus, Michaeli Florino à Lambstein Medico
S. P. D.

Disputatur quænam sint exanthematum, ac morbillorum causæ.

ETSI jam dudum nihil mihi jucundius, delectabiliusq; evenire posse putabam, quàm nostræ facultates problematibus, quæ in medium afferebantur respondere, temporis tamen tractu factum est, ut rei domesticæ curandæ negotium, ægrotantium curæ, & medicæ materiæ indagandæ labores, illinc me penitus diduxerint, quo fit, ut hac in re parum, vel omnino nihil præstare hoc tempore valeam. Verumenimvero, quum tibi viro doctissimo, & rei medicæ studiosissimo negare non possim, quin tuis petitionibus morem geram, nervis omnibus hoc in negotio mihi contendendum laborandumq; erit: ea tamen lege quod si forte fortuna, ubi memoriam refricare conabor, caput, parieti impingam, id non mihi tantum sed imbecillitati etiam nostræ, nostriusq; vitæ incommodis ascribere debeas. Nam si ea præstare nequivero, quæ velim, velis tu (obsecro) plura non exposcere, quam à me præstari posse, cognosces.

PRO-

PROBLEMA itaque dubiúmve tuum erat, an probanda, vel improbanda sit communis omnium ferè Medicorum sententia, de morbillorum ac variolarum quas vocant, causis, quæ pueros, adolescentes, juvenes & quandoque senes invadunt, quum proculdubio censeant, id plerunque evenire, menstrui maternive sanguinis impuritate, ac malitia, quo alimur omnes (ut eorum fert opinio) dum matris utero gestamur. Tu autem, qui ingenio, ac eruditione sane non obscura plurimum præstas, videbaris horum sententiæ prorsus refragari, argumentis quibusdam aversantibus, nec utiq; negligendis. Cæterum quum tantum tibi fidere non auderes, imo potius recusares, rogabas, ut quid in hisce difficultatibus sentirem, syncere afferrem in medium. Adduci quidem primum dicebas, ut in eorum sententiam ire non posses, quum Galeno scriptum sit, quinto Aphorismorum Comm. 37. fœtum in utero contineri ac nutriri purissimo præstantissimoq; sanguine. Id quod nos etiam scripsisse scimus libro primo de sanitate tuenda, tertio de morbis vulgaribus, & libro de atra bile. Dicebas præterea, quòd si communis Medicorum opinio veritati consentanea esset, quum menstruus sanguis sit venenum, proculdubio sequeretur, omnes in universum infantes non solùm hujuscemodi corripi morbillis, sed etiam omnes iisdem suffusos nasci. Siquidem necessarium putabas eo statim tempore, quo menstrui sanguinis venenosa vis in fœtus vasa concesserit, sanguinis effervescentiam fieri debere, ne autem temere id tibi persuasum esse ostenderes, impossibile esse contendebas, venenosam illam qualitatem, tanquam naturæ humanæ infensissimum hostem, una cum vi adhuc tenella & ubi calor modicus imbecillisq; reperitur, in sanguine uniri ac sine pugna diu consistere posse. Quippe necessarium fore putabas, aut illico ob venenosam illam qualitatem succumbere naturam, aut eandem victricem propellere. Ad hæc ne videreris futili quodam sermone hæc te in medium attulisse, aliis etiam argumentis tuam tueri opinionem nitebaris. Proinde dicebas ingenue, menstruas dejectiones venenosas esse & quoddam vitiati sanguinis excrementum singulis mensibus naturæ ope ac vi à puriore sanguine secretum, cujus tanta sit pernicies, ut contactu tantum illius novellæ vites vel arescant vel commoriantur, fruges steriles evadant, pereant & exurantur insita hortorum germina. Quinetiam fatebaris authoritatibus quibusdam abortire utero gerentes quæ menstruum sanguinem alterius fœminæ fuerint prætergressa, quaq; eo sibi pudibunda infecerint: idq; conceptionis spem adimere iis, quæ utero non gerunt. Præter id asserebas canes, qui sanguinem menstruum degustaverint, in rabiem agi, homines autem miris incommodis affligi. Quamobrem veteres non immeritò dicebas menstruum sanguinem inter venena retulisse. Hisce itaq; rationibus fretus, non esse credibile asserebas fœtum in utero tenellum & quasi cereum ex eo sanguine venenoso nutriri ac inde alimentum capessere. Eaq; propter vanam eorum esse opinionem, qui morbillos, variolásve ex alimento menstrui sanguinis suam trahere causam existimant. Asserebas præterea id maximè eorum sententiæ refragari, quòd multi inveniantur qui non semel tantùm, sed etiam sæpius hisce morbillis affecti sunt. Quo fit ut proculdubio censeas, non ex menstruo sanguine id evenisse, sed aut ex contagione & aëre, aut ex humorum putredine in sanguine exorta. Hoc quidem infantibus accidere existimabas, vel ob lactis infectionem, vel ob ejusdem ingentem copiam, quum infans sua voracitate plusquam par sit exugit, quippe, quod eo oppressa natura, facilè id in putredinem vertere possit, ac subinde morbillos excitare, perinde ac Aphthas, quæ etiam tumores sunt præter naturam. Adolescentes autem cruditatibus, ingluvie & voracitate accersitis, quod inde obstructiones, infarctus ac putredines oriantur, his morbillorum affectibus infestari censebas. Postremo causam, cur Senes quandoq; sexagenarii morbillis inficiantur, pariter in cruditates rejiciebas, non ex voracitate quidem, verum ex nativi caloris imbecillitate, & humidi substantifici (ut tuis utar verbis) defectu conquisitas. Hæc erat summa tuorum argumentorum, quibus opinionem tuam, a ratione & veritate non deflectere, satis superq; probasse putabas. Ceterum a tuis argumentis maximè dissentit opinio nostra, quòd Galenus ipse tuæ utiq; sententiæ prorsus refragari videatur. Quandoquidem nutriri fœtum sanguine menstruo eo tempore, quo utero geritur, ipse luce clarius demonstrat, lib. 1. cap. 7. de Symptomatum causis, ubi cittæ, sive picæ, quæ prægnantibus primis mensibus accidere solet, causas recenset. Ibi enim non modo nutriri fœtum bono, syncero q; sanguine, sed etiam tractu temporis (ut post ea dicam) vitioso ac malo. Quod post ipsum posteritatis memoriæ prodiderunt Paulus libr. & cap. 1. Aetius vero libr. 16. cap. 10. Præterea hoc idem apertissime testatur idem Galenus libr. 5. Aphorismorum, comm. 40. lib. de venæ sectione, adversus Erasistratum, lib. 2. de semine, cap. 1. ac etiam aliis in locis. Cui subscribunt Avicenna, Avenzoar, Haliabbas, & alii plerique Arabicæ familiæ authores, quo fit, ut ubi dixerit Galenus nutriri fœtum purissimo ac præstantissimo sanguine, explanatione sit opus. Nam mea sane sententia, nihil aliud velle Galenum semper putaverim, quam quòd fœtus nutriatur præstantiore purioreq; sanguinis menstrui parte. Siquidem (ut Aristoteles inquit: libro primo, de generatione animalium & eum fortasse secutus Avicenna libro tertio Fen. 21.) menstruus sanguis in fœminis utero gerentibus in quatuor, naturæ opificio, dividitur partes. Una enim transit simul cum semine ad ipsum procreandum fœtum, alia in ipsius transit nutrimentum, tertia ad mamillas fertur (ut etiam Galenus testatur libro de sectione venæ adversus Erasistratum) ibiq; in lac vertitur. Reliqua excrementum & superfluitas est, quæ in prægnantis corpore consistit usq; ad horam partus. Id quod etiam fert Haliabbatis sententia, lib. 5. Theoricæ, ubi fœtum nutriri sanguine menstruo puriore, præstantioreq;, remanentibus excrementis ad tempus sui ortus, apertissimè fatetur. His itaq; omnibus palam fit, sanguinem menstruum ab ipsa natura suis expurgari excrementis, adeo ut sine aliquo fœtus incommodo non solùm fiat illi accommodatissimum alimentum & in lac purissimum vertatur, sed etiam concurrat ad ipsius fœtus generationem, ut Galenus pariter testatur libro secundo, de semine, capite quinto. Et libro secundo, de naturalibus facultatibus capite secundo & tertio, Libro de natura humana, capite decimo nono. Et libro tertio de usu partium, capite decimo, quibus in locis id apertissimè fatetur. Quo fit, ut non solùm nutriatur fœtus, dum in utero manet sanguine menstruo, sed ut etiam ex eo exordium suæ generationis ducat una cum semine, eoq; nutriatur postquam editus fuerit. Quippe satis superq; comprobatum esse censemus, lac in fœtarum mulierum uberibus ex menstruo gigni sanguine, quod non solùm infantibus optimum præbet alimentum sed etiam hectica febre, marasmoq; affectis saluberrimum est, quin etiam ad alia corporis incommoda præstat, quæ lubens prætereo. Quod minime præstare posset, si ex venenoso sanguine (ut tu imaginari videris) generaretur. Quandoquidem si (ut inquit Gal. lib. 3. de alimentorum facultatibus) eos qui lac vel capræ, vel alterius cujuspiam animalis scamoniam, aut tithymalū depasti, cibi loco sumpserint, alvi profluvio omnino affici debere: pari sane ratione sequeretur, ut omnes perirent, vel in magnum venirent discrimen, qui muliebre lac degustaverint, si ex venenoso sanguine fieret. Sed quum hoc

Problema an infans in utero sanguine menstruo nutriatur?

I. Ratio negativa.

II. Ratio.

III. Ratio.

Menstrui sanguinis malitia.

IV. Ratio.

V. Ratio.

VI. Ratio.

Senes sexagenarii aliquādo morbillis ægrotare.

Responsio argumenti

Fœtum nutriri præstantiori sanguinis menstrui parte.

Sanguis menstruus ad fœtus generationē concurrit.

Lactis muliebris facultas.

Lac caprarum tithymalum depascētium alvum exolvit.

Sãguicem menstruũ simpliciter venenatũ non esse.

hoc nuncquam (quod sciverim) evenerit, falsam omnino eorum sententiam existimaverim, qui sanguinem menstruum venenatum simpliciter esse crediderunt. Quo fit, ut sequi necessarium non sit, nasci debere infantes morbillis ac variolis suffusos, quamvis necessarium esse censeamus, editos omnes aliquo post tempore iis omnino affici debere, ut postea dicemus. Nec est quòd putes necessarium, ut eo statim tempore, quo menstrui sanguinis venenosa vis in fœtus vasa concesserit, sanguinis effervescentiam esse expectandam, quandoquidem (ut præmisimus, & paulo post dicemus) menstruus sanguinen est, nec potest dici simpliciter venenosus, sed excrementosus, & malitia quadam infectus: quibus non adeo afficitur natura, ut illi necessarium sit, statim in sanguine effervescentiam moliri, nisi sibi prius asciscat sanguis determinatum tum modum, tum gradum caloris, sicut non ebullit mustum illico à vinaceorum expressione. Hic autem modus reducendi caloris ad actum, non est in fœtu adhuc in utero existente, quin etiam nec in infante nuper edito. Latet enim calor suffocatus

Quare quidam citius, quidam tardius morbillis afficiantur?

concluſus, obtuſuſq; cum magna humidi portione. Quum itaque per discursum ætatis acquiritur talis modus actuandi caloris, sive id intrinseca, vel extrinseca moliatur causa, tunc fit sanguinis effervescentia, & subinde varioli & morbilli. Cæterum quoniam hujuscemodi acquirendæ dispositionis facultas, in ipso calore variis diverſisq; fit modis, nempe secundum infantium temperaturam, & regiminis ac aeris diversitatem, ea propter evenire non ambigimus, ut etiam diversis temporibus acquiratur hujus caloris ad agendum facultas, quo postea fit, ut aliqui citius, aliqui tardius hisce corripiantur morbillis. Præter id non negamus, quin sanguis menstruus, qui quolibet mense per uteri venas fluere solet, sit quoddam vitiati sanguinis excrementum, quamvis nobis minime fuerit affirmandum, sanguinem hunc esse venenum, tum quia Galeno aliisque antiquis authoribus hoc nunquam (quantum legerim) memoriæ proditum sit, tum etiam quia omnia, ea quæ in medium affers, ad tuam probandam opinionem, nihil hac in re concludere videantur. Plura namque sunt cottidiano esui idonea, quibus tamen, si vel novellæ vires, vel insita, vel germina, vel fruges, vel alia quævis plantarum genera inficiantur, eorum contactu illico arescant. Hoc enim præstant, præ cæteris oleum, acetum, muria, quinetiam quàm plurima reperiuntur medicamenta salubria, omnisque veneni expertia, quæ supposita vel illita, abortum & sterilitatem faciunt. Quod item canes, qui menstruum sanguinem devoraverint in rabiem agantur, ego quidem probare non ausim, quum sciam non deesse mulieres, quæ non alia de causa Melitæos caniculos domi alant, quam ut, dum mensibus laborant, ea lingant excrementa, quæ concreta pudibundis partibus inhærent. Nec proinde unquam evenit (quod certo sciverim) ut hujusmodi caniculi, quos quidam ab officio cunnilingos appellant, rabiosi fierent. At concedamus canes, qui muliebres menses degustaverint, rabie conflictari, non quidem ob hoc unquam affirmare quis poterit menstruum sanguinem esse venenum, quum idem faciant aromata quæ maxime prosunt adversus venena, nempe piper ac Gingiber. Præterea non negaverim recentioribus quibusdam, ac etiam nobis, qui eorum placita sequuti sumus, memoriæ proditum esse, menstruum sanguinem præsertim biliosarum mulierum, ac facile rixantium, eos, qui sumpserant, variis afficere incommodis, ac Symptomatibus. Siquidem (ut ipsi fatentur) amentes, ac lunatici ii plerunque fiant, sed non propterea dixerim ego sanguinem menstruum quemcunq; esse venenum, quoniam veneni proprium est neeare eum, qui sumpserit. Verum quam plura habeantur, quibus continuo vescimur in cibis, quæ quandoque varios excitant morbos, quæ si fortasse negligantur, homines ad interitum ducunt, ea inter deleteria medicamenta à nonnullis computantur. At quis ignorat vinum merum, passum, aquamq; potabilem non esse venena, neq; venenosa medicamenta? & tamen à quam pluribus inter venena relata sunt, quod sumpta liberalius, præsertim à coitu, balneo, cursu, vehementiq; exercitatione, homines in magna trahant discrimina. Cæterum esto, sanguinem esse venenosum, qui scilicet quolibet mense expellitur à natura tanquam inutile excrementum, sed quum hic sanguis ab eo differat, quo alimur, dum utero gerimur, illico solvitur quæstio. Quòd si quis objecerit, non ergo generari morbillos ex menstrui sanguinis malitia, cùm ita purus à natura fuerit redditus, illi facile respondebimus, sanguinem illum non ita ad amussim ad puritatem synceritatemq; esse redactum, quin aliquid adhuc menstruæ infectionis resipiat. Huic alia etiam accedit ratio. Quippe quum dicat Galenus libro primo, de Symptomatum causis, quòd fœtus auctior redditus ampliore eget nutrimento, & ob id evenire, ut non solùm quicquid optimum in venis est, attrahat, sed aliquid etiam quod vitiosum est, palàm omnibus fieri crediderim, fœtus omnes excrementitio etiam sanguine nutriri. Ad hæc, si Avenzoharis sententiæ adstipulamur, alio etiam modo sanguine menstruo infici. Nam (ut ipse testatur) quum sanguis menstruus continue in uterum feratur, & in universam ejus substantiam accorpus infundatur, nihil sanè mirum fuerit, si infans ibi continuo permanens, à menstruo hoc sanguine aliquam contrahat infectionem. Quandoquidem quamvis fictilia vitro circumlita, non facilè impositos combibant liquores, tractu tamen temporis videmus, quod ipsos tandem combibunt, mediante fermenti qualitate, posteaquam ibi genitum fuerit & manserit diu, adeo, quòd si post longam fictilis ablutionem, azymum crudum panem in hujusmodi fictile imposueris, sine aliqua fermenti mistione, ibi fermentationem accipiet, quod minime consequeris, si in novum fictile conjeceris. Quo fit, ut hoc facile etiam fieri posset in fœtu in utero decumbente sanguine menstruo oppleto, à quo non læditur, tum quia uteri robur illum tuetur: tum etiam, quia præstantia optimi alimenti Menstruali malitiæ resistit. Quibus omnibus palàm jam est pluribus modis infici posse fœtum materno sanguine, quamdiu in utero moratur. Quamobrem non ita facile nobis fuerit mirandum, quòd scripserint Avicenna, Avenzoar, Halyabbas, ac alii etiam præclariores Mauritani, morbillos, variolasq; plerunque fieri ex menstrui sanguinis alimento. Quorum in universum placitis refragari nemo debet, qui regis suæ modestiæ, syncerilatiq;, quam arrogantiæ ac temeritati consultum velit. Constat præterea plurimum fieri morbillos, ac variolos ex menstrui sanguinis affectu, non solùm quod aperte fateatur Avenzoar illud manifestissimum esse signum, quòd scilicet pauci, vel nulli reperiantur, qui in hunc non incidant morbum, sed quod etiam hoc ratione comprobari possit, quum hic affectus in aliam causam, quam in prædictam rejici nequeat. Quandoquidem ex ipso sensu omnibus palam est, hominem fere inveniri non posse, qui hac lue non laboraverit. His accedit, quod etiam manifestum sit quam plurimos, imò fere omnes in prima ætate, ad quintum, vel ad septimum annum usq; in hosce incidere morbillos, adeò ut mirum admodum videatur, si aliquando forte fortuna acciderit, ut aliquis illæsus evadat. Quo fit, ut aliqua communis sit causa, quæ cum non posset ascribi causæ usus lactis, eo quòd lac humanum conveniat pluribus, non poterit igitur hac causa re-

Sanguis menstruus qui omniũ pessimus.

Vinum merum & alia quædam, quę in cibo sunt lethifera.

An canes, qui sanguinem menstruum degustarunt, rabidi fiant.

Sanguis menstruus est vitiati sanguinis excrementum.

Fœtus excrementitio sanguine nutriri. Avenzoharis sententia pulchra.

Morbillos fieri ex menstrui sanguinis alimento.

Qua plurimum ætate fiant morbilli?

fa reſici niſi in uterum matrem. Nulla autem hinc poteſt eſſe cauſa communis, niſi materia menſtrui ſanguinis. Quo fit, ut non ſit amplius hac in re ambigendum. Nec obſtat, quod aliqui inveniantur, qui pluries hiſce exanthematibus laboraverunt. Quippe tametſi ipſi primo affecti ſint cauſa materni ſanguinis, tamen nihil probibet, quin poſtea tractu temporis, iterum atque iterum hac lue ex aliis etiam cauſis a te in medium allatis infeſtentur corripianturq3. Nam minime negant authores, imo potius adſtipulantur, quin morbilli, vel variola ab aliis etiam cauſis fieri poſſint. Reliquum eſt, ut meam proferam ſententiam, an crediderim ego, hoc malo corripi ſenes quandoque ſexagenarios ob materni ſanguinis cauſam, an ob putredinem ab eorum crudi tate proveniente. Dixerim ego ob id mihi non eſſe mirandum, quod etiam ſenes poſſint morbillis variolisq3 affici materna tantum infectione, tum maxime ex his, quæ ſuperius diximus, tum etiam quod ſcripſerit Galenus libro de cibis boni & mali ſucci, & libro de curatione renum, quod quamvis quandoque accidat, ut nulla ex frigidiſſimo pore juvenibus ſenſibilis accidat leſio, evenit tamen ut ſenſim, occulteque creſcente vitio, ij manifeſte læſionem ſentiant, quum jam ætas ſenij progreſſu temporis acceſſerit. Quinetiam (ut authores comprobant) qui a cane rabido demordentur, non omnes ante quadrageſimum diem in rabiem aguntur, cùm alij per integrum annum, alij per ſeptem annos, alij ad quadrageſimum uſque manſerint, antequam in aliquod rabiei incommodum inciderint. Poteſt enim inveniri corpus tam ſyncerum, tam robuſtum, tamque ſuperfluitatibus vacans & in quo plurimum caloris innati conſiſtat, ut mirum non ſit, ſi in tali corporis diſpoſitione tam diu protrahatur ea ſanguinis effervescentia, quam diu perduraverit innati caloris robur. Hanc igitur ob cauſam rariſſime fit, ut ſenes biſce morbillis inficiantur, quod tuæ opinioni maxime refragatur, qui omnes cauſas in cruditates fere rejicis. Nam cùm ſenes cruditatibus longe magis cæteris ſcateant, ſequeretur tua ſententia, ut illi cæteris omnibus plus morbillis, ac variolis, eſſent obnoxij. Sed hoc ſenſibus repugnat, quoniam revera ea corpora, quæ ſiciora habentur, minus contagioſos experiuntur morbos. Ea itaq3 de cauſa pituitoſa excrementa, ac cruditates, quibus ſenes fere omnes ex accidenti abundant, raro iis contagioſos excitant morbos. Sed anhelandi difficultates, deſtillationes, tuſſes, articulorum dolores, vertigines, apoplexias, & alia plura incommoda, quæ lubens prætereo. Potuiſſem plura etiam adducere, & authorum ſententias hic integras aliis connectere, ſed ne longior fieret oratio, quam res ipſa expoſcat, illa omnia ſilentio involuenda duximus, Vale.

Qua de cauſa quidā pluries morbillis afficiuntur.

Authoris opinio de ſenibus morbillis affectis.

Qui a cane rabido demordētur, non omnes ante quadrageſimū diem rabidi fiunt.

Cur ſenes raro morbillis inficiantur?

GASPAR NOEVIUS, ILLUSTRISSIMI Saxoniæ Ducis Electoris, Auguſti Medicus, Petro Andreæ Matthiolo Medico S. P. D.

Admonetur Matthiolus de quibusdam plantis, in quibus ab ipſo diſſentit Nœvius, nempe, de Scorpioide Polygala & Cytiſo.

Tſi ex doctiſſimis tuis in Dioſcoridem commentariis, in quibus rem herbariam communi ſtudiorum fructu, ſtylo eleganti, ac in perſtringendis aliorum erroribus modeſto, ſumma cum laude tua, induſtria ſingulari, præ aliis hoc ſæculo exornaſti, mihi non vulgarem de præſtantiæ tuæ humanitate ſpem, & ex prædicatione quoque aliorum concipiebam ſemper, antequam te vidiſſem, quâ excitus cogitabam ignotus etiam, tibique ſplendore nominis, ac fama doctrinæ impar, ſcribere ad te, de nonnullis in ſimplici medicina, de quibus ambigebam. Tamen eam ipſam longe nuper ſuperaſti, Pragæ tecū cùm eſſem, vir doctiſſime præſtantiſſimeq3. Cùm enim ex Thaddæo Nemico amico communi, cupidum eſſe tui, amicitiamq3 tuam ambire me in via cognoſceres, declinaſti poſthabitis tuis negotiis e veſtigio ad meum hoſpitium, meq3 ita excepiſti, ita complecti es viſus, ac ſi longa tibi conſuetudine junctus fuiſſem. Collocutus vero es mecum de ſtudiis tuis communibus, ea humanitate, ut ad inveſtigandum, quæ tum deſiderabam, videbaris me quaſi invitare excitareq3. Cœpi itaq3 fretus illa, conferre tecum, & pro natura mea liberius fortaſſe, quàm me decuit, aut tua etiam admittit authoritas, de picturis non nullorum ſimplicium in commentariis tuis, non me hercule oſtentandi ingenij cauſa, multo minus, ut te virum doctiſſimum docerem. Quid enim (quod dici ſolet) ſus Minervam? Sed ſtudio potius indagandæ veritatis, cujus video te eſſe ſtudioſiſſimum, & præcipue de pictura, quam Dioſcoridis capiti Scorpioidis junxiſti, motus fortaſſe ſimilitudine corniculorum in imperfectione deſcriptionis ejus herbæ, cùm illa Telephii capiti congruere potius mihi videatur, cum ob ſimilitudinem multarum notarum, tum vero ob facultatem quoque, quam non excalfactionem, ut ex Galeno aſtruis, ſed cum adſtrictione frigidam reperio in illa planta. Creſcit enim apud nos nunc ubertim, ex illo ſemine quod ex pago Saxo vocato prope Bononiam collegi, ac mecum domum tuli, una cum Polygala, quam exiccatam propediem ad præſtantium tuam mittam, cum animadvertam ex commentariis tuis, & illam tibi viſam non eſſe. Dicebam præterea Cytiſum Dioſcoridis, cùm picturam nullam capiti junctam viderim, in commentariis tuis illam videri mihi, quam officinæ vulgo Melilotum appellant, nec moveri me, quòd fruticem illam Dioſcorides appellet, quem proprietatis linguæ Græcæ, hominem quippe militarem & in caſtris degentem, ſtudioſum parum fuiſſe & Galenus teſtatur, & exemplis, ubi frutice pro herba ſit uſus, confirmari poteſt, quamvis & eandem in agro Patavino in quatuor aut quinque cubitos exurgentem fruticantemque viderim. Hæc & alia tu pro ſingulari tua humanitate modeſtiaque præter morem nonnullorum, omnia pro authoritate ſua præter rationem, etiam mordicus tuentium, cupide audiebas, nec ratione adductus, averſabaris. Et cum auctiorem picturis Dioſcoridem propediem te daturum promitteres, rogabas etiam pro modeſtia tua, ut contemplatis collatisque ſingulis picturis cum capitibus ſuis, ſi quid reperirem, in quo rationibus quibuſdam a te diſſentirem, id ad te ut perſcriberem. Et quamvis

De Scorpioide eſſe Telephiū.

Polygala.

Cytiſus Dioſc. eſt Melilotus officin.

mihi judicium de cultißimis doctißimisq; tuis ſcriptis non ſumo, ſum enim ab arrogantia illa, ut qui maxime, alienißimus. Quia tamen ſtudijs in hoc genere tuis valde faveo, teque ob illa & veneror & colo, pollicitus ſum, ſi quid apud nos, aut in Saxonia ad juvandum conatum tuum pulcherrimum utiliſſimumque reperiri poſſit, me proteſtificanda obſervantia gratitudineque ſumma voluntate miſſurum. Erant & alia de quibus tunc libenter tecum contuliſſem, tum in ſimplici|medicina, tum in aliis artis noſtræ problematis, mihique dubiis, & non ſine fructu, ut ſperabam tuæ conſuetudinis. Sed quia negotia tum utriſque, & mihi quod quærebam, & tibi quod cupiebas, tum peragere non permittebant, rejecimus illa in tempus aliud, meque ut per literas, de quibus hæſitarem, tecum agerem, amanter es cum pollicitatione reſponſionis haud gravate cohortatus. Pro qua humanitate, quod me colloquio tuo doctißimo literarum dignaris, eas, quas meritus es, gratias maximas ago. Et cum mihi ſtudiusque meus in excellenti tua doctrina ſubſidij plurimum poſitum in poſterum exiſtimem, ſcribam ad præſtantiam tuam de nonnullis cum Hebræo ſingulis menſibus ad vos eunti, feciſſemq; hactenus, niſi crebris ab eo officio peregrinationibus fuiſſem impeditus. Thaddæo vero noſtro revertenti ad te has literas dare volui, teſtes meæ obſervantiæ, ut intelligeres memoriam tui me reverenter conſervare. Adjunxiſſem & literis portiunculas metallorum nonnullorum, niſi ſe ante ſarcina librorum gravatum excuſaſſet, ſed feret illa Hebræus & propediem. Fratrem tuo nomine, ut voluiſti, ſalutavi. is ſummis votis tuam expotat amicitiam, juſſit te obſervantia ſumma reſalutare. Defert autem tibi ſtudium & voluntatem ſuam. His vale vir clariſſime doctiſſimeq;, ac præſtantiſſimum Medicum Gallum collegam tuum officioſe noſtro nomine ſaluta, ac Nævios tui ſtudioſiſſimos, teq; ob eruditionem excellentem ſuſpicientes, commendatos habe. Dreſdæ, viceſimo octavo Januarij. M. D. LVI.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
medicus Gaſpari Nœvio medico
S. P. D.

Reſpondetur ad Nœvii epiſtolam, & ejus ſolvuntur Quæſtiones.

IDibus Febr. jucundiſſimas ac pariter humaniſſimas literas tuas reddidit mihi Thaddæus Nemicus, & tibi & mihi amicitia conjunctus, quæ quidem tanto opere me delectarunt, ut explicare ſatis nequeam. Tanta enim humanitate modeſtiaq; mecum agis, tot laudibus labores noſtros extollis, tantaq; animi propenſione (quæ tua eſt benignitas) me proſequeris, ut tametſi meam omnem impendam operam, ut propter hæc tibi gratias tum agam, tum etiam habeam, non ita tamen, ut velim, hac in parte mihi ſatisfacere videar. Nec ſane opus eſt, ut me tanta humanitate, beneficentaq; collaudes, quod ad hoſpitium tuum, tui tantum inviſendi ſalutandiq; cauſa acceſſerim, cum longe plurimum me tibi debere ſciam, ob tuam illam mei cognoſcendi voluntatem, ac animi tui erga me benevolentiam, quibus me tam humaniter complexus & proſecutus es. Nam nihil gratius, nihil charius, nihilq; ſuavius mihi accidere poteſt, quàm ut doctiſſimos, eruditiſſimosq; viros, in quorum albo jam dudum te deſcriptum habeo, ſæpius inviſere, & eorum amicitia, ac conſuetudine frui poſſim. Quotieſcunq; enim eorum colloquio familiari me intereſſe contingit, ſimul cum mirifica voluptate, non mediocrem eruditionem hinc diſcedens aſporto. Quod etiam eo parvo temporis ſpacio, quo tecum hic eram, mihi eveniſſe animadverti, quum plura, quæ jam diu oblivioni tradideram, mihi in mentem cum mira ſuavitate revocares. His accedit magna ingenui animi tui liberalitas, ſiquidem non ſolum varia medicamenta, nunquam mihi antea viſa nec cognita contemplanda ac inſpicienda exhibuiſti, ſed etiam horum aliquam partem, cum aliis quibuſdam non contemnendis muneribus nobis donaſti. Poſtremo cum te rogarem, ut judicium tuum de commentarijs noſtris in Dioſcoridem, & plantarum iconibus nobis ſignificares, cum magna dexteritate, ac ſingulari candore id præſtitiſti, ac deinde eandem ſententiam literis modeſtiſſimis graviſſimisq; ad nos perſcripſiſti. Quo fit, ut cognoſcam me longe plura, ac majora tibi debere, quàm præſtare poſſum. Miraris autem primum & tibi rem novam videri ſignificas, quod Scorpioidis capiti (tuis enim hic verbis utar) plantam adjunxerim, motus ſortaſſe corniculorum ſimilitudine in imperfectione deſcriptionis illius herbæ, cum tamen illa Telephij capiti congruere potius tibi videatur, cum ob ſimilitudinem multarum notarum, tum vero ob facultatem quoque, quam nec excalfacientem, ut ex Galeni ſententia aſtruo, ſed cum adſtrictione frigidam reperis in illa planta. Hæc tua ſunt, quæ tamen quantum faciant quantumve valeant contra ſententiam noſtram, nunc tibi palam fiet. Scias itaque, velim, talia mihi jam diu objeciſſe quosdam doctrina & ingenio clariſſimos, quibus quum reſponderim, demonſtraverimque ipſos in errore verſari, nil deinde ulterius voluerunt objicere. Verum ne tantum verbis cenſeas meam me velle tueri ſententiam, audias (obſecro) quibus contra te nitar rationibus. Dioſcridis Telephio ſcribens ultimo capite ſecundi libri ſic habet. Telephium herba eſt Portulacæ ſimilis, & caule, & foliis, alas binas in ſingulis foliorum geniculis annectit. Ramuli a radice ſeni ſeptenive prodeunt, foliis referti ceruleis, craſſis, lentis, carnoſis, flore luteo aut candido. Naſcitur in cultis, & maxime circa vites tempore verno. Hæc ille. Quæ ſi perpenderis, & Telephii notas cum Scorpioide noſtra comparaveris, facile ſane conjicies in Scorpioide illa nullam eſſe notam, quæ cum Telephio convenire poſſet. Siquidem primum Scorpioidi illi nulla ineſt Portulacæ cognatio ſimilitudove: nam huic folia ſunt pinguia, lenta, ac craſſa, quin & ejus ramuli pingues, lenti craſſique ſpectantur, quæ tamen in Scorpioide noſtra omnino deſiderantur, quum tenuiſſimis, macerrimisq;, tum foliis tum caulibus conſtet. Præterea Telephio addit Dioſcorides alas binas in ſingulis foliorum geniculis, quæ ſane in Scorpioide noſtra nuſquam viſuntur. Ad hæc Telephium foliis creſcit cæruleo colore ſuffuſis, quod tamen in ſcorpioidis noſtræ foliis nuſquam

Objectio in Scorpioide.

Reſponſio.

Telephii deſcriptio.

Scorpioidē & Telephium maxime interſe diſtare.

onsquam observare licuit. Praterid Telephy ramuli foliis referti sunt, Scorpioidis vero cauliculi foliis adnodum pauci vestiuntur. Huc accedit neminem extare (quod sciverim) qui scripserit Telephium corniculos edere Scorpionum caudæ similis. Quod si, ut nullis (quod viderim) notis comprobari possit, plantam, quam pro legitima Scorpioide appreximus, legitimam esse Telephium. Cæterum quòd Scorpioidi conveniat nostra hæc imago, attestantur cornicul, qui Scorpionum caudas per omnia referunt. Quinetiam folia, quæ in ea planta, pauca rarasq; visantur, adeo ut (quemadmodum Dioscorides inquit:) eam potius herbulam, quam herbam appellare liceat. Nulla enim vel ratio præ oculis se offert, qua conjicere possim, duci eos qui aliter sentiunt, nisi fortasse vocabulorum similitudine decepti (ut quandoq; fieri solet) Telephium pro Telyphono accipiant. Nam cùm hæc planta Scorpion etiam dicatur Arabice, qua Scorpionis caudam refert, & Scorpionum ictibus adversatur, credidere fortasse plura negligentes, nostram Scorpioidem legitimum esse Telephium. Ad ea autem, quæ duis hanc plantam Scorpioidem esse non posse quod Scorpioidis Galeno extertio sit excalfacientium ordine, hæc vero, quam nostri commentarius appreximus, frigida & adstringens gustu vel etiam fortasse experimento deprehendatur: Respondeo. Quod nec Telephium esse potest, cùm Telephium fecerit Galenus ex primo excalfacientium censu. Verum (ut ingenue dicam, quod sentio) cum hujusce herbulæ notæ notis omnibus (ut prædiximus) Scorpioidi correspondeant, crediderim potius evenire cæli vel soli causa, ut ea in regionibus nostris, præsertimq; in Germania nullam coloris signum præ se ferat, quàm quòd adulterina dici debeat. Siquidem (si Galeno credimus) ut Arum Cyrenaicum omni penitus acredine vacat, & raporum modo, gustu dulci deprehenditur, contra vero in Italia acerrimum. Et ut Chelidonium minus, e converso in Italia omni penitus acredine vacat, in Græcia autem adeo sit acre, ut in tertio excalfacientium ordine illud reposuerit Galenus, facile etiam in Scorpioide Italico vel Germanico id evenire posse crediderim. Nam, ut Theophrastus etiam inquit: loci à locis differunt. Quamobrem nihil me movet facultas, quam huic herbulæ inesse scribis, præsertim cùm illam viderim, probaverimq; nullam cum Telephio habere similitudinem, contra vero Scorpioidi maxime convenire. Habes itaque & rationes & authoritates, quæ me compellunt, ut creclam herbulam hanc Telephium esse non posse, imo nec quamvis aliam plantam præter legitimam Scorpioidem. Verumenimvero nihil gratius mihi facere poteris, quàm si mihi afferas rationes quibus sententiæ nostræ refragaris, ut si forte me in errore versari noverim, possim te duce veritatem agnoscere. Nunquam enim cum ratione pugnare soleo. Non est præterea quod mireris te Polygalam nostris commentariis appictam non adinuenisse, nec ob id putes velim plantam, quam pro Polygala quamplurimi rei herbariæ studiosi usurpant, me non vidisse ac etiam gustasse, cùm sæpius fuerit ad manus. Verum cùm tam paucis notis à Dioscoride describatur, ut arduum sit ne dicam impossibile, plantam hanc de qua loquimur legitimam facere Polygalam, non placuit illam nostros commentarius adscribere. Nolim tamen ob hoc ut à tua recedas opinione, nec ut adeo refrigescas, quin eam quam præmanibus habes, ad me (ut pollicearis) mittito. Siquidem si præterid quod folia habet lenticulæ lac etiam provocare copiosum tibi experimento constet, eam nostris commentariis adjungere haudquaquam verebor, te maxime authore. Porro ad id quod de Cytiso scribis, nihil aliud respondendum habeo, quam quòd si ea quæ de Cytiso scripsimus paulo diligentius perlegisses, novisses quidem Cytisum frutticem vel potius arbusculam esse, quàm herbam. Versabar enim & ego jamdudum in hujusmodi errore nec aliud putabam esse Cytisum, quàm vulgare Germanorum Melilotum, quod nos tribulum & equinum trifolium appellamus. At quum tractu temporis rem ad veritatis examinassem reperissemque Galeno, Columellæ ac Plinio Cytisum esse arbusculam, non potui, mi anime, virorum contre sententiam. Verum cùm nulla usquam mihi se se obtulerit planta, quæ legitimum Cytisum præ se ferre videretur, non licuit ejus imaginem suo loco demonstrare. Cæterum cum alia adhuc te habere scribas, tum in re herbaria, tum in aliis rei medicæ problematis, de quibus mecum libenter contulisses dum hic eras, nisi temporis angustia id vetuisset, rogo atque etiam obsecro, ut quod oretenus tunc narrare non licuit, per literas nunc ad me scribere velis. Nec tamen id facias velim, quòd in re Medica herbariaque me adeo versatum existimes, ut omnia de quibus dubitas, explanare ac interpretari valeam, quum talis sane non sim, quod hoc fortasse, ut putas, ita præstare possim, sed ut à te excitatus doctior evadam. Hebræus ille per quem Metallica nonnulla ad me mittere tuis literis pollicebaris, ante Thaddæum (ut audio) huc se contulit, nec aliquid tuo nomine mihi præsentavit. Quamobrem te rogatum velim, si tamen id absque tui incommodo fieri possit, ut metallica illa per illum vel per alium ad me mittere non differas. Cupio enim in fossilium historia aliquid præstare, ob idq; mecum ipse decrevi hoc anno, mense Majo vel Junio ad vallem, quam Joachimicam vocant, me conferre. Audio autem Agricolam doctissimum præstantissimumque virum, qui in indaganda metallorum historia, hac ætate præcæteris splendet, jam suum ultimum obiisse diem, quod sane mihi multum molestiæ attulit, cùm decrevissem hac æstate ex hisce Metallis ad eum divertere. Auxit præterea molestiam quod a Nemico audierim, tam præclarum probumq; senem, qui patriæ suæ plurimum auxit decorem, illinc tantum soli non adinueniisse quo suum posset operire cadaver. Prob Dij immortales. Est ne hoc Christianæ religionis institutum? Estne hæc charitas illa Christiana, quam nunc profitetur universa fere Germania? Nescio profecto quid dicam, nisi quòd ubiq; jam sint plena dolis ac simultatibus omnia & ubi ista sunt, Christus non est. Bilis ita me scribere coegit, cùm omnino inhumanum sit talia exercere facinora in probos ac doctos viros, & præsertim ubi non in eos viventes, sed in eorum cadavera tam vilis exercatur vindicta. Sed cur hæc mecum forsitan dices? Non alia sane responderim ratione, quam ut cum homine virtutibus admodum prædito lugeam præclarissimi Agricolæ miserrimum finem. Reliquum est, ut clarissimo fratri tuo agas meo nomine gratias pro tanta ejus in me animi propensione, dicasq; illi velim ac etiam ut pollicearis rogo, me illi futurum perpetuo amicum. Cupio enim tantum amari ab illo, quantum à me ille amatur & observatur. Clarissimum Doctorem Gallum & fratris & tui nomine officiosissime salutavi, qui e contra gratias agit, & vos pariter resalutat. Vale vir optime, ac doctissime, & me ama. Nam a me non solum adamaris quamplurimum, sed etiam observaris.

Prag. VII. Calendarum Mart. M. D. LVI.

Telyphonum.

Telephii facultas.

Cur author Polygalam non pinxerit?

Cytisum a buculam esse non herbam.

Trifolium equinum.

Deploratur Agricolæ interitus.

Petri Andr. Matthioli

JOA|NNES HESSUS NORINBERGENsis Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Proponuntur Quæstiones aliquot simplicium medicamentorum, nempe Cardamomi, Gelsomini, Succini, Salsæ Parillæ, Glycyrrhizæ, Hyosciami albi, Aluminis, Halosanthis, Lapidis Morochti, & aliorum quorundam.

Quanquam mihi nulla hactenus tecum intercesserit familiaritas, tamen propter divinum illum laborem, quem non solum interpretatione Dioscoridis, sed potius omnium, qui de medica materia scripserunt; præstitisti, semper sum te admiratus, optavique ex animo, dari mihi occasionem contrahendi aliquam tecum amicitiam, ut à te per literas si quid scrupuli in hac materia occurreret, doceri & erudiri possem. Post quam autem ad nos venit Dominus Hieronymus Donzellinus, Philosophus & Medicus doctissimus, tuique studiosissimus, non tantum rara tua eruditionem, de qua jam antea ex tuis Commentariis eram certior factus, sed singularem etiam humanitatem, erga omnes summopere prædicans, hoc meum desiderium longe magis auxit, & tandem perfecit, ostensis etiam tuis literis, in quibus hoc videbaris petere, ut depositio omni pudore, has ad te literas exararem, ut de his, de quibus hactenus dubitarem, erudirer.

Cardamomum. *Cardamomo vero quam Arabum, tam Græcorum non puto nos omnino carere, ut autem rectius possis de hac re judicare, mitto ad te duas species Cardamomi à Serapione descriptas: Majus videtur omnibus notis descriptioni convenire: Minus est majori simile, sed substantia subtiliore, non habet caput respectu majoris, sed grana habent corticem, vel forte dixit carere capite. Nam quanquam sit inter illa species frequentissima, tamen rarissime suo cortici inclusa affertur. His addidi & tertiam speciem, quæ forte ad Cardamomum Dioscoridis referri potest.* **Carpesium.** *Mitto tibi etiam verum Galeni Carpesium, ut puto, vides enim fructum hunc esse quasi tenuia virgulta, & odore Phu imitari.*

Gelsominum. *Gelsominum vulgo dictam plantam, ab Arabibus Jesemin esse dictam, quod flores odoratos albicantesque albæ violæ modo proferat, & ex ea unguentum Jasminum Dioscoridis esse parandum, ut credam, movet me authoritas Serapionis, qui omnes vires a Dioscoride descriptas attribuit suo oleo Zambacino: opitulatur corporibus, quæ calefactionem & discussis humoribus laxationem desiderant, gravius etiam spirat, ut quibusdam è naribus sanguinem eliciat, quæ quidem Leucoio albus floribus minime competunt.*

Succinum esse bituminis speciem. *Succinum non esse aliud, quam bituminis speciem, ex quibusdam scopulorum crepidinibus erumpentem & tandem in mare defluentem cum Agricola sentio. Quod & Nicias sensisse videtur, cùm dixit, Succinum esse succum radiorum solu. Nam absque dubio non putavit, quod hic succus ipsis solaribus radiis, nihil præter qualitatem existentibus insit, sed quod radiorum fervore, pinguis ille terræ sudor, foras eliceretur, quod plerisque in locis etiam in liquido bitumine videmus. Archelaum vero falsa affirmasse, quòd sit succus arboris, manifeste ex natura rei comprobari potest. Cum omnes tales succi aqueæ sint naturæ, quare etiam si solis aut ignis calore densentur, aqua tamen qualicunque infusa, statim dissolvuntur. Cujus contrarium nostro Succino accidit, quod liquidum in mare influens statim densatur. Nec esse arboris Resinam glebarum forma, soliditas & magnitudo satis ostendit. Plinius scribit glebam allatam esse Romam 13. librarem ponderis. Nos vero scimus nostra memoria repertam esse glebam septendecim librarum & unciarum quatuor. Quibus accedit quod est fossile, ut etiam Philemo rectissime sentit. Nam & nunc quoque inter arandum grandes glebæ eruuntur, multis à sylvu & littore passuum millibus.*

Salsa parilla est Smilacis species. *Salsam parillam, esse speciem Smilacis asperæ, ut credam, historia & vires, quæ ad scribam, me movent. Retulit mihi aliquoties doctissimus vir, & rei herbariæ peritissimus D. Lucas Ghinus præceptor meus, omnium quos unquam habui, fidelissimus, Ducem Florentinum habuisse in sua aula nobilem quendam Hispanum, qui cùm aliquando negotiorum suorum gratia, in patriam esset profectus, ut rediret Domino suo gratior, secum attulisse varia illius regionis dona apud nos rariora, & inter alia integram illam cum radice plantam. Sagacissimum igitur Ducem ut intelligeret, an hæc planta etiam in Italia proveniret, vocasse se Ghinum & alium quendam Medicum, cujus nomen excidit, illosque communi judicio statim agnovisse esse herbam, à Dioscoride sub nomine Smilacis asperæ descriptam: quod etiam eventus comprobavit. Nam postea radicis Smilacis asperæ decocto, in curando morbo Gallico, sicut ipse interfui, Lucas Ghinus magna cum laude usus est, quem postea alij in Italia Medici sunt secuti, ut Romæ D. Gibertus Horschius Flander, qui singulis annis ad hunc usum ex vicinis locis & Regno Neapolitano, ubi copiosissime nascitur, ita ut viderim sepes ex ea confici, magnum acervum hujus plantæ sibi curavit colligi. Neque hoc est à sententia Dioscoridis alienum, qui hanc plantam inter Alexipharmaca recenset. Hanc eandem historiam aliquando recitabat in lectione D. Fallopius, addebatque se huic dijudicationi interfuisse, quod tamen Ghinus negabat. Et quanquam aliqua appareat inter has radices differentia, Hispanicam scilicet & Italicam, quòd Italica sit levior & nodosa, Hispanica vero rugosa: Tamen ante paucas septimas apud D. Paulum Ellingerum primi apud nos nominis Materialistam, ut vocant, tales radices nihil planè ab Italicis differentes, una cum aliis mercibus ex Hispania allatæ sunt sub nomine Salsæ parillæ.*

Smilax aspera duplex.

Glycyrrhiza vulgaris non est Dioscoridis. *Glycyrrhizam vulgarem, non esse plantam eam, quæ à Dioscoride depingitur, hinc satis patet, quod hæc vulgaris sterilis sit. Dioscoridis autem fructum ferat, magnitudine pillulis platani similem, asperum, qui siliquas lentium modo ruffas habet & parvas. Nascitur autem in vicinis locis apud nos, vulgari per omnia similis, nisi quòd ferat fructum illum asperum, quem ad te mitto. Et propter hanc fructus asperitatem, puto hanc plantam inter aculeatas à Plinio esse connumeratam.*

Hyo-

Hyoscyamum album jam per tres annos habui in meo viridario, habet folia variora & molliora, quam vulgaris, flos est candidus parum ad flavedinem tendens, ejus figura satis commodè est expressa in Dioscoride. Anno 1549. Francofurti cum figuris impresso. Hyosciamus albus.

Aluminis species omnes Puteolis cum D. Bartholomæo a Maranta diligenter inquisivi, & inter alias reperimus speciem liquidi aluminis, albo quidem colore sed flavescente, spirantem odorem cæsei putridi, quæ manibus lentescit. Quare sæpe sum suspicatus lectionem Græcorum codicum, qui legunt Τυρῶδες, *veriorem esse lectione Plinianâ, qui legit* τυρῶδες, *quem omnes sanè interpretes postea sunt sequuti. Cùm hæc scriberem, volui revidere illam aluminis speciem (nam ejus portionem asservo) & inveni non tantum amisisse odorem, sed majorem ejus portionem esse mutatam in Alumen plumosum, ita ut manifeste appareat, ex alumine liquido processu temporis fieri plumosum, sicut etiam ex plumoso fit scissile, quod antea observavi.* Alumen.

Halosanthos esse illud medicamentum, quod inepto & fabuloso nomine nunc in officinis sperma ceti vocatur, una cum D. Valerio Cordo, qui primus hujus sententiæ author fuit, sentio. Habet enim omnes notas a Dioscoride & Plinio suo Halosantho datas. Reperitur in stagnis mari adjacentibus, & per consequens etiam in Nilo, quod tot ostiis in mare influit, odorem gari habet, pingue est, & totum in oleo resolvitur, mordax est, & ad colorem croceum vergit. Quod maxime verum est de hoc medicamento nuper e mari extracto, nec adhuc loto. Nam cum nunc hoc medicamentum eo existimetur præstantius, quo est candidius, certe nunc lavant, ut aliquo modo colorem & illam acrimoniam deponat, sicut Cordus in quodam tractatu de hac materia scripto, eleganter & docte ostendit. Halosanthos est sperma ceti officin.

Lapis Morochtus reperitur circa Bononiam, ubi etiam vulgo venditur, cujus portionem, quam inde tuli, adhuc mecum habeo. Hæc sunt de quibus expecto accuratissimum E. T. judicium. Lapis Morochtus.

Petiit porro a me nomine tuæ Ex. D. Donzellinus Catalogum mearum plantarum, quod quidem primo illi recusavi, cum scirem, quam rude esset chaos sine omni ordine & delectu congestum Nam non solum has plantas collegi, sed communem operam præstitit mihi egregius Medicus D. Johannes Prunsterus, qui ante paucos annos obiit. Hinc factum est, ut unica planta decies aliquando sit repetita, prout eam in diversis locis invenimus. Huc accedit quod aliquibus imposuerim nomina, ut tunc eram instructus, de quibus nunc plane aliter sentio. Tamen cùm instaret, malui insciæ apud te reus fieri, quam quicquam quod posceres, negare. His bene vale, & ut meas ineptias boni consulas, meque tibi commendatum habeas, oro & obtestor. Datæ Norimbergæ die Purificationis Mariæ. Anno à Virgineo partu. 1559.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS Joanni Hesso Medico, Norimbergensi, S. P. D.

Soluuntur propositæ quæstiones, quæ in præcedenti epistola continentur.

Accepi humanissimas literas tuas, ad 15. Calend. Martias, quibus, quod hactenus non respoderim, non in causa fuit, quod respondendi argumento destituerer, quo plane abundabam. Sed cum maximis occupationibus implicarer distinerer q3, ac scirem tua scripta ejusmodi esse, quæ mihi ab omni cura, & negocio vacuo cum diligentia & attentione legenda ac ponderanda essent, diutius responsionem distuli. Ac quidem vix tibi exponere possum, quantum voluptatis quantum q3 jucunditatis ex literarum tuarum lectione ceperim, neq3 id vero ea sola de causa, quòd supra omnem expectationem meam tam doctum virum & rei plantariæ tam peritum, meis scriptis amicum mihi comparaverim, sed etiam quod ab illo plura edoctus, & rebus a me prius nusquam visis humanissimè donatus. De judicio vero quod tibi ego præcæteris in plantaria facultate Medica q3 materia præstantior videor (quando hoc ita accipio, ut ita tui potius erga me amoris indicium esse putem, quam ullius meæ doctrinæ, ac virtutis testimonium) habeo tibi magnas gratias. Cum q3 talis viri benevolentia satis mihi pro illustri testimonio sit, magnifacio sane synceram amoris erga me tui voluntatem, tibiq3 parem offero, ac polliceor animi mei candorem. Nam nihil me magis allicit, vel potius rapit ad amandum, quam amoris erga me significatio, quæ cùm in re ex tuis literis non mediocris appareat, multaq3 sint præterea, quæ ego in te non probem solum, verum etiam admirer, nemini admirationi esse debet, si tua amicitia nihil mihi esse gratius æstimaverim. Fateor enim ingenue, nihil mihi tam fuisse unquam in votis, quam eorum amicitia frui, qui eo officio suam mihi synceritatem declarent, quo possim, si quid in meis scriptis aberratum, vel prætermissum fuit, id totum restituere, ac etiam supplere. Quod cùm a te mihi impartiri videam omnium cumulatissimè, ea q3 benevolentia, & amore, ut meos labores non solum juves, sed etiam plurimum ornes: velim quidem ita mihi favere fortunam, ut possem tibi aliquando pas referre gratias, quas habeo sane plurimas, quo tibi palam facere possem, quanti faciam tuam in me liberalitatem & animi tui condorem. Quod vero te ad me scribere significas, ut de quibusdam dubiis confirmeris ac erudiaris, singulari candore te id facere video. Nam etsi ea doctrina ac peritia in medica facultate præditus sis, ut vix à me doceri possis, tamen collationē sententiarum ac opinionum inter doctos utilem ac necessariā esse existimas. Gratissima itaq3 vobis tua hæc voluntas fuit, quæ dexteritatem judicii & animi candorem patefacit. Nunc igitur ad ea, de quibus te dubitare ais, respondebo.

Tua de Cardamomo sententia mihi sane nova non est, Ego vero, qui rerum scriptoribus adeo inhærere soleo, ut difficile illinc abduci queam, nisi veris ac probatis rationibus persuasus, non potui hactenus in hanc concedere opinionem, ut cum plerisque asseverarem, hoc novum Cardamomi genus, cujus jampridem omnes apud me asservantur species, legitimum esse Arabum, vel Græcorum Cardamomum. Siquidem Serapioni (ut de Arabico primum differam) majori Cardamomo requiritur, ut ejus capita rosarum capitibus similia habeantur, in quibus Bacca concludantur, Loti arboris baccis magnitudine æquales, quæ intra se grana parva & angulosa Matthioli sententia in vulgari Cardamomo.

anguloſa concludant: id quod in hujuſcemodi Cardamomo noſtro reperire nequeo. Nam præter id, quod ejus involucrum potius bulbum, vel ficum forma referat, quam roſarum capitulum, nullum intra ſe granum vel baccam concludit, loti arboris parem, in quo parva illa granula aſſerventur, ſed granula ipſa anguloſa ſimul cohærentia intercurſantibus tenuibus membranis, quibus pariter circumveſtiuntur, ut paſſim in punicis malis cernitur. Ideoque neſcio quo pacto poſſim a mea recedere ſententia, niſi quis me in hac facultate præſtantior firmiſſimis argumentis, vel in hoc convicerit, vel oſtenderit, Serapionem ſui Cardamomi hiſtoriam minus recte deſcripſiſſe. Id quod difficile probari poſſe crediderim, cùm à nemine (quod extet) præterquam ab illo, ita aperte deſcribatur: cui tamen videtur ſubſcribere Avicenna, cum inquit: Magnum Cardamomum eſt, ſicut cicer nigrum quod cum frangitur, interius habet granum album mordicans. Quippe loti arboris Baccæ parum a Cicere magnitudine diſtant. Idem pariter ſentio de minori. Quippe quòd Serapioni Cardamomum minus nullo concludatur capitulo, ſed ita ſemina ut pleraque alia nuda oriantur. Idcirco ſi per notas a quoquam ferenda de omnibus ſit ſententia, non video, quo pacto æqui judices me damnare poſſint. Si qui vero conjectura aliqua aliter cenſerent, iis ego adſtipulari non poſſum, niſi cum illis mihi perſuadeam, Serapionis codici mendam ineſſe non minimam, vel eundem fortaſſe id ex aliis authoribus tranſcripſiſſe minus fide dignis. Atqui quum hanc conjecturam comprobare nequeam, non mihi videor deliquiſſe, ſi a te quemadmodum, & a cæteris, qui ita ſentiunt, in hoc hactenus diſſenſerim. Nihilominus non ita ſum opinioni meæ addictus, ut inde avelli non patiar, ubi abſte viro ſane doctiſſimo, efficacioribus argumentis me concluſum cognovero. Præterea non eſt quod credam, Cardamomum hoc cum Græcorum Cardamomo comparari poſſe, ea ratione, ut quis putet, fortaſſe nihil ab eo differre. Quippe quod Dioſcoridi Cardamomum nullo concludatur involucro, ſed ſemen ſit plenum, frangenti contumax, guſtu acre, ſubamarum & odore caput feriens, quæ quidem notæ, præter acredinem (quantum video) in Cardamomo iſto non reperiuntur. Siquidem facillime frangitur, nullam reſipit amaritudinem (quæ Galeno adeo conſpicua eſſe videtur, ut ea de cauſa vermes necare aſſerat) nec odoris violentia caput invadit, imo potius ſuavi fragrat odore. Huc accedit Plinij autoritas, qui Cardamomum Amomo ſimile facit, ſemine oblongo quinetiam eodem modo meti ſcribit in Arabia, quo fit, ut mihi prorſus perſuadeam Græcorum Cardamomum, Amomi modo racematim oriri, non his ſic tegumentis concluſum.

Cardamomi minimo, is Arabica notæ.

Græcorum Cardamomum ab Arabico differre.

Cardamomum Plinio Amomo ſimile.

Græcorum Cardamomum Amomi modo racematim provenire.

Siliquas nigras racematim cohærentes, quas ad me pro Carpeſio miſiſti, cur probem legitimum eſſe Carpeſium, nihil penitus argumenti mihi ſeſe offert. Etenim quum Galenus Carpeſium præter id quod herba ſit figura & facultate Ebuli ſimilis, feſtucis, vel ſtipulis tantum conſtare aſſerat, non ſiliquis, neque granis, non video, quo pacto tuæ acquieſcam ſententiæ, præſertimq; quum jampridem compertum habeam, haſce ſiliquas nil aliud eſſe, quàm Piper nigrorum ita Serapioni vocatum, qui ejus hiſtoriam poſteritatis memoriæ commendavit his verbis. Æthiopicum Piper Barbari nominant Croni, & eſt in forma ſua Phaſeolis non abſimile, ſemina tamen minora habet, & cortices, ſiliquaſque breviores, colore nigro & guſtu fere acri veluti piper atq; e nigrorum plaga advehitur, dentium doloribus non inutile. Quæ quidem notæ adeo conſpicuæ ſunt in hiſce ſiliquis, & granis intus concluſis, ut nullus relinquatur dubitationis locus. Adde quòd manſum (ut mihi experimenta conſtat) dentium dolores mulceat. Et ad nos non ex Syria vel Pamphylia (ubi Carpeſii plurimum provenire teſtatur Galenus) ſed ex Æthiopia afferatur.

Carpeſium quid.

Piper nigrorum.

Piperis Æthiopici deſcriptio.

Quod autem ad Gelſiminum (ita vulgo vocatum) attinet, non poſſum a mea recedere opinione, iis ſemper fretus rationibus, quibus nixus ſum in meis in Dioſcoridem commentaris, quæ niſi valentioribus ſolvantur argumentis, in eadem ſententia ſemper mihi manendum propoſui. Tu autem ut probes, Dioſcoridis Jaſmenum parari debere ex floribus Gelſiminum noſtri, ais ad hanc ſequendam opinionem, te maxime moveri à Serapionis authoritate. Quippe qui ſuo oleo Zambacino eaſdem attribuat vires, quas Dioſcorides Jaſmeno aſſignavit. Id quod mihi Dioſcoridem cum Serapione conferenti minime conſtare videtur. Inquit enim Serapio: Zambacinum oleum eſt juvativum in hyeme: ſed ſi quis calidiore temperamento refertus, illud odorat nimis, verendum eſt, ne ſanguinis fluxiones e naribus concitet. Hæc ille. Atqui longe aliter (ſi recte ſentio) Jaſmeni facultates deſcribit Dioſcorides his verbis: Jaſmenum uſurpatur apud Perſas inter epulandum odoris cauſa, nam toti corpori convenit, præſertim cùm in balneas deſcenſum eſt. Sed his opitulatur corporibus, quæ calfactionem & laxationem deſiderant. Gravius enim ſpirat, quàm ut libenter a pleriſque recipiatur. Hactenus Dioſcorides. Quæ omnia Leucoium album, cujus cum floribus ſuum ipſe comparat Jaſmenum præſtare poſſe, non ambigo. Nam quum Leucoium (Galeno teſte) valeat plurimum ad uteri phlegmonas, quæ temporis diuturnitate in ſcirrhi modum indurnere & idem pariter aſſerat Dioſcorides, menſtrua provocet, lienes minuat & podagricos juvet quis etiam non credat ex ejus oleum opitulari poſſe, qui laxationem calfactionemque deſiderant? Adhæc cum Leucoium flore albo cæteris omnibus odoris fragrantia & acuitate præſtat, adeo ut cum Gelſemino de odoris bonitate certare poſſit, tanto magis adducar ad credendum, ut in hac mea ſententia minime decipiar, præſertim cùm Dioſcorides Gelſimini nuſquam meminerit. Etenim ſi Gelſiminum noviſſet ille, mihi nunquam perſuadere poſſem, quòd vir tantus in deſcribenda Medica materia facilè Princeps, ejus hiſtoriam & facultates non deſcripſiſſet, cùm non adeo vulgaris & inutilis ſit planta, ut is eam ita facile ſilentio ſibi prætereundam duxiſſet. Præterid, ſi Jaſmeni nomenclaturam expendamus apud Græcos, inveniemus quidem Atticis Leucoium Jaſmen appellari, unde poſtea Jaſmenum oleum dictum, quod ex ejus paratur floribus. Poſtremo tametſi inſtaret quiſpiam Gelſiminum noſtrum Dioſcoridi fuiſſe cognitum, non tamen ei fuerit concedendum tam improprie vocaſſe illum, ejus flores, ac Gelſiminum cum Leucoio confudiſſe.

Gelſimini examinatio.

Jaſmeni olei facultates.

Jaſmenum oleum ex floribus Leucoi paraſſe antiquos.

Leucoium Jaſme Atticis appellari.

De Succino vero & Salſa Parilla quamvis jam pridem aliam (ut vidiſti) nec ſine rationibus ſequutus ſim opinionem, nunc tamen quum veram Succini originem à Boruſſis & ſalſæ parillæ hiſtoriam ab Hiſpanis acceperim, non potui non complecti veritatem, quæ eo magis nunc mihi clara lucidaq; ſeſe offert, quo video me nunc a te viro doctiſſimo in hāc nova opinione confirmari.

Salſa parilla

Hactenus album Hyoſcyamum non vidi, ſi tua vel amicorum tuorum opera ejus ſemen conſequi poſſem, faceres profecto mihi rem gratiſſimam, nam ex illa imagine in Dioſcoride illo appicta non video, quo pacto mihi ipſe ſatisfacere poſſim: confuſa mihi in ea videntur omnia.

Hyoſcyamus albus.

Placet mirum in modum caſtigatio illa tua in liquido alumine, nec aliter poſſe locum illum legitime legi

Alumen liquidum.

nunc

nunc primum mihi persuadeo. Tantoq; magis in hoc tibi gratulor, quanto plus animadverto Dioscoridis interpretum nullum id hactenus observasse. Verum tametsi mihi videatur impossibile, ut quis quantumcunq; Græcæ linguæ peritissimus, & in Dioscoridis lectione plurimum versatus, erratum illud animadvertere potuisset, nisi fortasse ut tu, liquidi aluminis odorem diligenter expendisset, laudo tamen maximum ingenij tui acumen. Sunt mihi jam diu ad manus omnia aluminis genera, ab eodem Maranta transmissa, verum quum liquidum recens non fuerit, nullum ex eo caſei odorem percipere potui, quo fit, ut hoc tibi tantum acceptum referam, quamvis videam id etiam ab Oribasio fuisse observatum, quod fortasse Dioſc. codex, à quo ille transcripsit, hac menda vacaret. Locus Dioscoridis in Alumine ex Oribasio restitutus.

Plura sunt, quæ me ancipitem reddunt in censendo salis flore. Primum est color quem in Spermate Ceti vocato, nusquam croceum, neq; russum, ut salis flori inesse testantur omnes, videre mihi licuit. Dein non mihi videtur hoc medicamentum adeo liquidum, ut Galenus & Aetius annuere conspiciuntur. Præterea si gustum consulamus, difficile quis asseverabit esse, ipso Sale usto tenuius. Postremo cùm Dioscoridi & Plinio in Nilo flumine & lacubus quibusdam tantum inveniatur, nec usquam in mari vel in maritimis paludibus reperiri meminerint, ubi Sperma Ceti hoc ævo colligitur, non ita facile adducor ad credendum, illud florem esse Salis legitimum. Tamen ne videar à cæteris contentiose dissentire, in hoc etiam illis facile cedam: præsertim si abs te certior factus fuero, hoc medicamentum ea posse præstare omnia, quæ legitimo salis flori asscripsere Dioscorides & Galenus. Flos salis. Sperma ceti.

Lapidem Morochtum nusquam hactenus mihi videre licuit. Atqui quam nunc abs te certior sim factus, nasci hunc circa Bononiam, scribam ad Ulyxem Aldrovandum, ut illum ad me mittat. Lapis Morochtus.

Quantum sanctè tibi debeam pro legitima Glycyrrhizæ fructu non possum satis verbis explicare. Quod enim maximo cum labore nequivi hactenus assequi, id nunc sum tua opera sine labore consequutus. Referam tamen illud tibi acceptum, ubi primum Valgrisius chalcographus meos recudet Commentarios, & ego ipsius plantæ imaginem cum fructu incudendam curabo. Perbelle quidem Dioscoridis descriptioni fructus is adstipulatur, quo fit, ut non solum tecum de Glycyrrhiza ipsa sentiam, sed ut jam cognoscam duplicem esse Glycyrrhizam; quanquam fortasse nihil differunt viribus. Atqui quod Plinius, ea fortasse causa, quod fructus is aculeatus sit, Glycyrrhizam inter aculeatas enumeraverit plantas, id non ita facile mihi probandum est, quum manifeste scribat lib. 22. cap. 9. & lib. 21. cap. 15. Glycyrrhizam foliis esse aculeatis pinguibus, & tactu gummosis, quo fit, ut mihi potius credendum sit, habuisse Plin. Dioscoridis codicem in quo lubrico librariorum lapsu ἐχίνῳ pro σχινῳ legebatur, vel quod is Græcæ linguæ non exacte peritus, (ut pleraq; alia in locis animadvertimus) vocabulorum vocumq; similitudine deceptus in hoc etiam erraverit, quàm quod mihi persuadeam, à fructu tantum sumpsisse illum occasionem reponendi Glycyrrhizam inter aculeatas; præsertim cum pleræq; aliæ habeantur plantæ fructus aculeatos ferentes, quæ tamen nec ab ipso Plinio, nec ab aliis (quod sciam) aculeatæ sunt dictæ, nec inter aculeatas enumeratæ. Glycyrrhizæ fructus aculeatus. Plinii errata circa Glycyrrhiza.

Vidi non sine admiratione Catalogum tuarum plantarum, quas tibi cum tanto comparasti labore: ob idq; gratulor tibi plurimum, quod plantarum cognoscendarum causa tot, & tam longas confeceris peregrinationes, non in Germania solum, sed in Italia fere universa, ac etiam in Gallia. Mihi vero non minus gaudeo, quod ea possim (quæ tua est humanitas) tuis omnibus frui laboribus. Quamobrem ne putares ea, quæ mihi tam liberaliter offers, me fortasse parvi facere, peto, ut quæcunq; hisce literis annotata reperies, ea ad me mittas. Quo enim citius ad me perferentur, eo gratius & alacrius hoc tuum beneficium suscipiam & amplectar. Unum tantum in calce mearum literarum addam, nihil unquam in hac vita, nec accidisse, nec accidere potuisse optatius & desideratius, quam tua & talium virorum erudita, candida, & syncerissima perfrui amicitia. Gratissimum mihi feceris, si & de meis, & in cæteris omnibus rebus tuum judicium libere mihi aperueris. Ego vicissim, quo majorem tibi adjungam animum pro mea mediocri & qualicunq; eruditionis æstimatione, libenter spondeo ac promitto, nihil mihi fore in studiis tam secretum & tam unice charum, quod ob tuam, quam mihi offers humanissimam amicitiam, tecum libenter & amicissime communicare nolim. De mea interim sententia, quam hac epistola familiariter tibi exposui, tuam quoq; audire censuram vehementer peroptò. Vale.

CASPAR NOEVIUS MEDICUS
Petro Andreæ Matthiolo,
S. P. D.

Agitur de quadam terra cærulea, quam pro Armenio lapide mittit ad Matthiolum.

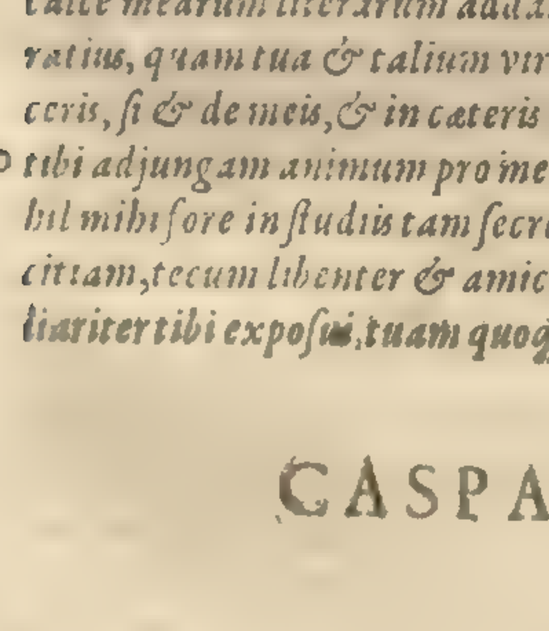

De Armeno lapide semper dubius fui, quis esset, vir doctissime excellentissimeq;. Itaq; quum ex doctis de ipso quæsierim, ad me ex Italia Molochtem pro eo, ex Norico nuper Jaspidem viridem miserunt. Nec puto tibi excidisse, quòd aliquando coram ex te quis sit diligenter sim percontatus. Cùm itaq; hisce diebus cum Illust. Duce nostro Elect. Saxoniæ in venatione versarer, allata est ad ipsius Celsi. terra quædam species lævis, colore cæruleo perquam æquabilis, calculo carens & friabilis quam pro lapide Lasuli passim vendunt. Hujus portiunculam ad te mittere placuit, præsertim cùm in perferenda & reddenda illa mihi operam suam ultro deferret Dominus Capitaneus Franciscus Zara, Italus, qui nobiscum per biduum in pagis est commoratus. Videtur autem descriptioni lapidis Armeni, non male convenire, nec dubitarem asseverare illum esse, si mihi de purgandi ipsius facultate constaret. Sed quia tu industria in indagandis simplicibus & eorum facultatibus explicandis omnes nostri seculi eruditos excellis (quicquid etiam nonnulli tibi indigne obganniant) à te pro mea in te observantia vir doctissime rogo, ut nacto otio ad me judicium tuum de illa perscribas. Vale, & Nævium tui studiosiss. ama. Ex Pago Arnsfeldt in Metallicis montibus. IV. Calend. Julias. Anno 1558. Terra cærulea.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Caſpari Nœvio, Medico
S. P. D.

Reſpondetur Nœvio & explicatur Matthioli de lapide Armenio cenſura.

Armenii lapidis examinatio.

OEruleam terram, quam Armenium lapidem eſſe meditaris, mi doctiſſime Nœvi, una cum tuis humaniſſimis literis accepi diebus hiſce præteritis, ſumq; in iis perlegendis plurimum delectatus, ob eam præſertim, quam erga te habeo, benevolentiam ac etiã obſervantiã. Ut autẽ in hac re, de qua meum judiciũ habere cupis, meã tibi declarem ſententiã, etſi id (ut fortaſſe velis) à me præſtari nõ poſſe ſciam, ne tamen videar hunc ſubterfugere laborẽ, dicã ingenue quod ſentio. Itaq; libere proferam, ſi rationibus, authoritatibus ac experimentis fuerit adſtipulandum. Terram hanc nullo pacto Armenium lapidem eſſe poſſe judico, primum quidem quod terra ſit omnino, non lapis, eaq; adeo inconſtans ac friabilis, ut tam leviter tangi non poſſit, quin ſtatim manus inficiat, id quod Armenio lapidi nemo antiquorum aſcripſit. Nec puto Dioſcoridem, Plinium, nec alios, qui de hujuſcemodi lapide ſcripſerunt, tam friabilem terram quæ leviſſimo contactu ſtatim diſſiliat, tam improprie lapidem vocaſſe.

Armenii lapidis calor.

Deinde crediderim ego, Armenium lapidem porracei eſſe coloris, non omnino cœrulei, Plinij authoritate fretus, quippe qui Armenium lapidem ſcribit inſectum eſſe Chryſocollæ modo, illumq; optimum haberi, qui maxime viret, communicato colore cum cœruleo. Auget præterea opinionem noſtram Avicenna, quum & ipſe ſcribat, reperiri in Armenio lapide aliquantulum cœrulei coloris, quum tamen ipſe non ſit coloris omnino cœrulei. His etiam accedit Meſues authoritas, qui lapidem Armenium facit colore medio inter viridem & obſcurum. Horum ac noſtræ etiam ſententiæ aſtipulatur Georgius Agricola rei metallicæ peritiſſimus, qui in Armenio lapide, miſtum colorem eſſe ſcribit ex viridi & cœruleo. Quo fit ut nihil habeam, quo perſuaderi poſſim, tuam hanc terram, quæ cœruleo tantum colore cernitur, ipſoq; obſcuro ac ſaturatiori, Armenium legitimum eſſe poſſe. Nec me à mea revocat opinione Dioſcoridis noſtri codex, qui legit Armenum lapidem cœruleo eſſe colore. nam cùm viridi admodum ſaturato ſit infectus, ut quaſi cœruleus videatur, nihil mihi mirum videtur ſi Dioſcoridi Armeni lapidis color cœruleus deſcribatur, cùm etiam dicat Plinius, diſtare à cœruleo Armenum candore modico qui tenuiorem hunc efficit colorem. Si autem fateri ingenue debeam, quem lapidem recte credam legitimum referre Armenum, nullum ſane alium dicam quàm hunc quem ad te mitto. Eſt enim is colore maxime viridi non ſolum ad cœruleum vergente, ſed cœruleis etiam maculis infectus, adeo ut à pictoribus, qui eo frequentiſſime utuntur, viride cœruleum vocetur. Præterea mihi, quemadmodum Doctori Gallo quoq;, qui primus facto periculo, lapidem hunc ex agro Tyrolenſi ad me miſit, innumeris conſtat experimentis, lapidem hunc Melancholiam ſanare, & ea omnia exacte præſtare, quæ illi reddidit Alexander. Cæterùm mea ſemper fuit opinio Armenum, & Cæruleum ex eadem conflari materia in terræ viſceribus, nullamq; aliam inter eos intercedere differentiam, quàm quòd cœruleus fuerit magis excoctus. Etenim cùm ſciam, ambos hoſce lapides iisdem pollere facultatibus, & in Armeno frequenter cœruleæ maculæ videantur, ut in hiſce lapillis, quos ad te mitto, cernere poteris, præſertim ubi aqua vel ſaliva eos deterſeris, nihil habeo, quod me à mea retrahat opinione. Iccirco eos prorſus aberrare exiſtimaverim, qui lapidem hunc Melochitem eſſe cenſent, quum Melochites, etſi craſſæ ſit viriditatis, nihil tamen cognationis habeat cum cœruleo, nec melancholicos juvet, ſed tantum pro amuleto infantibus, & puero ſuſpendatur adverſus nocivos caſus. Quanquam ſua non fruſtrentur opinione, qui Armenum pro Melochite ſuſpendunt. Quandoquidem (ut fatetur Serapio Linacri authoritate) idem Armenus præſtare poteſt. Atqui ſi a me percontareris, quid terram illam tuam eſſe putem, cùm Armenium eſſe ex præmiſſis non poteſt, dicerem potius factitium aliquem repræſentare colorem, ex cœrulei fortaſſe pulvere lævigato & aqua ſubinde excepto, quàm per ſe ita in fodinis oriri. Paucis hiſce volui meam tibi aperire ſententiam: tuum nunc erit, eam vel probare, vel improbare. Cæterùm ſi tibi pro tua in me confidentia ſatisfecerim. Lætabor quidem, ſin minus, minime triſtabor, præſertim ubi tu veriora ac lucidiora mihi attuleris argumenta, quibus me ab errore retrahere poſſem. Nihil novi nunc habeo, quod ad te mittam, præter Armenium meum. Te autem, qui fortaſſe quam pluribus talibus inuſitatis, ſeu non ita communibus & vulgaribus rebus abundas, rogatum velim, ut ſi quid rarii in eo genere tibi aſſervaveris, id etiam nobis impartiri velis. Libellos hoſce duos, quos ad te mitto, nuper è noſtra prodierunt officina, quos ſi legere non dedignaberis, facile conjicere poteris, quàm recte ab invidis illis me defenderim, qui (ut ſcribis) mihi indigne obganniunt. At obganniant quantum velint, non tamen aliqua moleſtia inde afficiar, poſteaquam Dei Optimi Maximi auxilio non deſunt mihi milites voluntarij, qui acerrime pro me pugnent, ut ex longa his alligata papyro certior fies. Plura quæ nunc ad te ſcribam non habeo, id tantum abs te peto, ut quandoq; ad me ſcribere velis. ſunt enim literæ tuæ mihi ſemper jucundiſſimæ. Interim precor tibi omnia fœlicia, petoq; ut clariſſimo fratri tuo me plurimum commendatum facias. Vale. Pragæ.

XV. die Auguſt. Anno 1558.

Lapis Armenus legitimus qui

Armenus & cœruleus ex eadem fiunt materia.

Lapis qui paſſim pro Melochite venditur genuinus non eſt.

GEOR-

GEORGIUS MARIUS HERBIPOLENSIS Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de plantis nonnullis, nempe Picea, Pyrethro, Saxifragia, Hermodactylo, & quibusdam aliarum imaginibus.

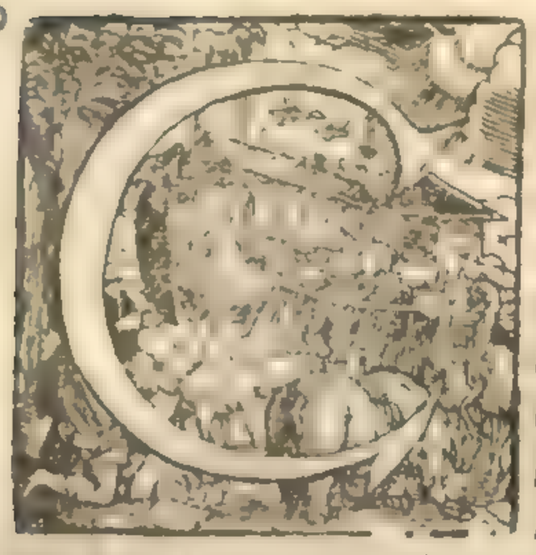

CUm mihi recitasset tuas literas Doctissimus Hieronymus Donzellinus, cum quo ob ingenij acutissimi magnas dotes, virtutum & scientiarum omnium, præsertim Medicæ artis, familiaritatem pro illius singulari humanitate jam pridem contraxeram, nihil mihi visum est, jucundius à tanto viro accidere potuisse, vir Clarissime & excellentissime, quàm quòd eos sermones, quos inter nos de tuis perpetuo victuris monumentis habuimus, ita pro sua virtute candide perscripserit, ut fortassis expectationem tibi de me fecerit, posse me studio qualicunq; non deesse tuis pulcherrimis laboribus, quibus mihi te unicum materiæ Medicæ vindicem semper ob oculos proposui. Etsi autem doctorum hominum notitia clarissima & maxima apud me semper fuit, tamen eorum, qui nostram artem exornarunt, semper esse volui observantissimus: quorum cùm te ab hominibus laudatus non nimiam obtinuisse laudem sciam, magnam gratiam illi referam qui me tui notitiam habere voluerit. Tecum vero, vir maxime, ita loquar, ut partim meam erga te observantiam, partim candorem animi, quo me solo beatum judico, intelligere possis, quorum isto in amicitia nihil firmius arctiusq; inter bonos esse potest, illa vero nihil pulchrius & rectius quàm ut iis judicium de rebus arduis deferamus quorum omnem ætatis operam in id studium summa dexteritate contulerunt. Lucas Ghinus, vir omni immortalitate dignissimus, cùm me superioribus annis Medicinam doceret, & subinde nobis Dioscoridem cum Galeno communem esse vellet, in eas cogitationes venerat, ut de pingendis & scribendis plantis, quæ pictæ hactenus à nullo essent, deliberaret quod tum differret, & illi postea in manus venissent tui Dioscoridis Commentaria, ita illis semper delectatus est, ut quantum ego jam conjicere possum, sui propositi sententiam mutarit, atq; in eam spem venerit, non posse quenquam nostro sæculo melius id præstare, quàm teipsum, cui eam laudem jure deberi crederet. Cæterum cùm animadverteret nonnullas plantas non ad vivum & naturam à sculptore expressas, ita sui artificis picturis delectatus est, ut earum aliquot seorsim pingi voluerit, ea (ut dubium mihi non est) voluntate, ut eas tuo judicio & censuræ submitteret. Fuere ex illis, ut paucas adhuc memoria teneo, Piceæ & Pini genera, quarum alterum pro altero positum putaret, & alia addenda, quæ jam elegantissime recenti editione satis descripta & expressa sunt. Chamæleontes ambos, ita pictos asserebat, ut in tuis sculpturis albus nigrum potius referret, & econtra, quod vivis plantis demonstrabat, idq; vel Typographi, vel sculptoris vitio facile fieri potuit. Pyrethrum, & si non omnino dissimile, tamen aliud & multorum judicio verissimum ex lacubus Pisanis ostendebat. Saxifragiam longe aliam cernebat, quàm picta hactenus à quovis esset. Venerat enim in eam opinionem, ut in Dioscoride non legendum putaret. Epithymo similis, sed Thymo, neq; alienam plantam ab illa esse, quàm Paulus pro Betonica describeret: cujus plantæ copiam proxima occasione vobis faciam. De Hermodactylo ita sentiebat, ut paucis eam plantam hactenus cognitam crederet, ostendebatq; aliquam quæ Bononiæ in secretis vallibus sinistræ partus non longe à Divi Michaelis æde creverat binis tantum foliis maculosis, quantitate ut in liliis flore, ni fallor, subcæruleo, radice digito hallucis non omnino dissimilem referente, cujus copiam misissem, si mihi meorum librorum apud me pars aliqua fuisset. Hæc ex paucis (ut pauca vero omnia erant) ea animo ad te scribo, non quòd credam Ghini judicium tibi displicere, aut quod male tantum virum jam mortuum apud te insimulare velim, qui ita tibi addictus erat, ut jam paucis diebus, antequam è vita in immortalitatem secederet, plurimas plantas ad te missurus fuisset, atq; literis de sua sententia quid de qualibet statueret, te rectius admonuisset. Utinam illius scripta non perpetuo latere possent. Vivit adhuc Bononiæ ejus frater chirurgus: vivit Doctor Camillus & Ulyxes qui illi familiares quotidie fuerunt, quibus omnibus, credo pictor ille notissimus erit, à quibus omnia percontari & interrogare licebit, neq; ego si quid potero, quod sentio quam sit exiguum, operam aut studium prætermittam à studiosis Germanis illa inquirere, si quid ex picturis superstit & si hæ usui esse poterunt. Pinxerat idem aliquot elegantiores plantas, quæ descriptæ quidem a te, sed non expressæ simulachris erant, sed an eædem adhuc habeat nescio. Vereor enim, ne pars aliqua ad Fuchsium pervenerit. Verum de his melius pictor respondebit, cujus nomen mihi excidit. His diebus ad Medicos Montepessulanos scribam, quorum auditor ad annos fere tres fui. Si quid ibi esse posset, quod rei tuæ conduceret, scio neminem eorum nobis defuturum. Is solus locus Italiam adæquare, si non in quibusdam etiam superare, mihi visus: Herbarum singularium ita fertilis, ut Roremarino, Lentisco, Terebintho Chamelæa & aliis focum foveant incolæ. Unum interea te virum Maximum contra omnium aculeos vehementer hortor & oro, ne studium indefessum excolendæ hujus partis Medicæ nobis intermori sinas. pro quo nemo unquam te satis laudare, nec ullam satis gratiam posteritas pro eo fructu referre poterit. Vale, & me in posterum ama, ac commendatum habeto, quod ut facias rogo. si me tui observantiss. & tua necessitudine dignum esse judicaveris. Norimbergæ IV. Non. Septembris. M. D. LVIII.

Piceæ & Pinus.

Chamæleon.

Pyrethrum

Saxifraga.

Hermodactylus.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Georgio Mario Herbipolensi, S. P. D.

Respondetur præcedenti Georgii Marii epistolæ.

Iteris tuis jamdudum respondere voluissem. Doctissime & humanissime Mari, nisi hisce diebus ob Cæsaris præsentiam, & Serenis. Archiducis Caroli adversam valetudinem, nova & insolita negotiorum accessisset multitudo. Quæquidem & si neutiquam me tui facere potuerint immemorem, si tamen mentem & corpus mihi ad alia distraxerunt, ut magis accelerare non possem, ad quod & meus in te invitabat amor, & tua singularis erga me postulabat humanitas ac benevolentia. Quis tuus hic erga me animus? ut longe majora mihi tribuas, quam ego in mea hac mediocritate sentire vel ausim, vel queam? Quod tametsi multi alij tecũ sentiant eruditissimi viri, tamẽ ego magis hac candida oblector doctorum præsertim virorum benevolentia, quàm ut tanta de meipso mihi audeam vendicare. In hac autem nostra Medica facultate, in qua (ut forte asse non ignoras) non parvam ætatis meæ partem consumpsisse fateor, & si quantum hactenus potui, id meæ spontè publicæ utilitati præstiti, tamen nescio, quo pacto ad istud cumulatius quotidie iterandum & omnes obeundos labores, & tua, & plurimorum doctissimorum virorum incredibilis benignitas me provocat & accendit. Quorum integerrimus & optimis judicijs quo plus recreor, eo minus improborum nequitia vel calumnijs lædor. Gaudeo itaq; & summopere delector, non plane infrugiferas ac inutiles meas in publicum venisse lucubrationes. Quod tanto amplius de cæterus spero, quo copiosius tuo peritissimo judicio satisfactum animadverto. Nec tibi modo multum debeo, sed & Donzellino viro Clariss. & utriq; amiciss. Qui si fortè immodicæ sunt, in meis decantandis laudibus ego id magis ipsius inter nos amicitiæ singulariq; humanitati tribuerem, quàm ut tantam de me complecterer foveremq; existimationem. Nunc autem licet minora longè omnia promerear, tamen nec tantus tuus, neq; Donzellini in me potest inclinari favor ut doctissima judicia fallantur, aut levi aliqua persuasione perstringantur. Quamobrem in posterum magis mihi connitendum censeo, ut vestræ amicitiæ & gravissimæ de me conflatæ existimationi respondeam, quam ut hactenus id satis à me factum putem. At certe ob id eriam gratior jucundiorq; mihi est hæc tua de me opinio referta omni benevolentia, ac doctrina quòd eam à tuo præceptore Luca Ghino, homine sanè excellenti & in hac plantaria facultate exactissimo judice, velut hæreditariam disciplinarum possessionem acceperis, & tuo judicio ac longo studio auxeris. Qui quem animum erga me semper gesserit, quidve de nostris in Dioscoridem Commentarijs syncerissime judicaverit, testantur ipsius quam plurimæ ad me scriptæ literæ omni humanitate refertæ, quas adhuc penes me reservo, ne tanti viri unquam me capiat oblivio. Quòd autem in nonnullis plantarum iconibus is à me dissenserit ut (ut inter ejusdem facultatis studiosos plerunq; fieri solet) fateor ego ingenue, atqui ea modestia eaque animi syncerita te, ut nihil unquam inter nos exortum fuerit, quod fraterna non admitteret amicitia, adeo ut cum de his ad me aliquando humanissime scripsisset, tam candide, tamque solide pro ingenioli mei facultate respondcrim remque omnem, iis, quæ succurrebant, argumentis enucleaverim, ut deinde is non parum subdubitarit, utri nostrum danda esset palma. Censebat ipse quum fortasse legitimam piceam nunquam inspexisset, montanam primum piceam esse. Id quod à me nunquam probari potuit, iis freto argumentis ac rationibus, quibus maximè contra Belloni opiniones usus sum, in Commentarius nostris in Dioscoridem postrema editione excusis. Quæsi perlegere non gravabaris, facilè fortasse in nostram concedes opinionem. Etenim piceæ folia (Plinio teste) pini non sunt, sed abietis prorsus æmula. Nostræ etiam sententiæ fortasse subscribis, si de utroque Chamaleone primum Dioscoridis verba mente recte conceperis, & deinde commentaria nostra perlegeris. Equidem minime conjicere possim quomodo qua ratione, quave authoritate à me dissenserit Ghinus, quum Dioscoridis ipsius testimonio, albus nullum gerat caulem, sed tantùm niger. Ghini præterea Pyrethrum sateor me vidisse nunquam, ideoque, quid ad hoc respondeam, non habeo. Si autem tua opera id consequi potero, nihil mihi gratius præstare poteris. Sic namq; (ut meam tibi insinuem mentem) affectum me deprehendo ad hanc nostram plantarum indagationem, ut hujusmodi amicorum dona, omni auro, gemmis ac cæteris muneribus præferam. Scio quidem Pyrethrum meum (ut etiam lectorem admonui) quòd careat umbella à Dioscoridis Pyrethro satis differre. Atqui non ob id mihi vitio vertendum puto, quod vulgare illud demonstraverim. De saxifragia autem, auditis à Ghino doctissimis argumentis, non potui in ejus non concedere sententiam, adeo ut nihil mihi sit amplius in hac re dubitandum. Est siquidem procul dubio (ut scite inquis) prima Pauli Betonica. Namid maximè confirmat Galenus (à quo non ambigo transscriptsisse Paulum, libro & capite quinto de sanitate tuenda, ubi de vinis differit, quæ senibus accommoda magis habentur. Inquit enim: iis verò qui calculo laborant, etiam aliquid Betonicæ & Cestri, qui in Gallijs nascitur, est immiscendum: vocant autem herbam eam, saxifragon. Hæc ille. Plantam vidi hibuique virentem quodam in fictili, sed aruit (ut ingenue fatear) mea negligentia. Cùm autem nunc non sit ad manus, facies mihi rem gratissimam, si eam ad me miseris, ut humanissimè polliceris. Verus Hermodactylus, qui à Ghino jamdudum ad me est missus, frequentissimus hic in Bohemia provenit, cujus imaginem suo etiam tempore me daturum in lucem spero. Cæterum erant & alia nonnulla, in quibus à me dissentiebat vir ille bonus, nempe in acuta spina, in Paliuro, & aliis quibusdam. Sed cùm ad omnia rationibus adeo præstantibus à me illi responsum sit, ut in posterum nihil in contrarium repetierit, nihil aliter mihi cogitandum fuit, quàm quòd is meis acquieverit rationibus: nisi forte (ut ais) morte præventus, id facere nequiverit. Scio quidem me maximam accepisse jacturam, cùm mihi è vivis sublatus est Ghinus, in quo maximè, & quamplures fulgebant animi dotes, inter quas præcipuũ locum sibi vendicabant, integritas, syncerita s, humanitas, fides. Nulla unquam, in eo fuit invidia. Cujus rei hoc maximum omnibus præbebit indicium, quòd quum is decrevisset, ut rectè scribis, volumina quædam, quæ de plantis conscripserat, unà cum imaginibus in lucem edere, visis perlectisq; commentarijs nostris, non solum ad me gratulatorias scripsit literas, quòd illum prævenerim ejusque sublevaverim labores, sed quam plurimas misit plantas, quas illi sane refero acceptas, ubi

Chamæleon.

Pyrethrum Ghini.

Pyrethrum Matthioli.

Saxifragia.

Betonica prima Pauli quæ sit

Hermodact. verus nascitur in Bohemia.

Ghinus in quib. plantis dissentiebat à Matthiolo.

Lucæ Ghini laudes.

ubi earum imaginibus nostrum ornavimus Dioscoridem. Post autem illius interitum cùm antea non ignorasſem, illi fuisse in animo, novas quasdam, de quibusdam plantis opiniones ad me scribere, & nonnullas etiam plantas, non vulgares mittere, scripsi ad Ulyssem Aldrovandum, virum sane insignem, ut diligenter perquireret, an novae illae opiniones, inter ejus scripta, reperiri possent, sed nihil (ut ille respondit) hujusce rei inventum est.

Est enim inter nos magna vis amicitiae, nec me ab eo delusum unquam putarem.

Hisce diebus quoque scripsi ad illum, ut Ghini imagines illas, de quibus me admones, ad me mittat, si tamen eas mihi profuturas putaverit, si vero secus censeat, ut tantum nomina mihi describat, namq; ex his facile conjiciam, an emolumenti aliquid ex iis mihi accedere possit.

De his, quae pro juvandis rebus nostris, ad Montepessulanos Medicos scribere polliceris, habeo tibi gratias ingentes.

Si quid itaq; ut spero, ab iis consequeris, id totum illico, ut mihi communicare non graveris rogo, & ubi poteris, vel in Italia, vel Gallia, vel in Germania, vel ubicunq; locorum apud amicos tuos, aliquid puri pulchrive mihi comparare, nihil praetermittas obsecro, quin id agas sedulo.

Polliceor me vicissim, & omnia (ut decet) tibi accepta relaturum, ubi in commentariis nostris, de his aliquid disseram.

Equidem tibi plurimum gratulor, & mihi maxime gaudeo, quod talem nactus sim amicum, qui tam amanter, ac humaniter honoris mei curam gerat.

Ego interim versa vice omnem meam operam tibi defero, & ex corde polliceor majora etiam praestaturum, ubi sese obtulerit occasio, Vale. Pragae pridie Idus Decembris, M.D.LVIII.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Georgio Hantschio Medico, S. P. D.

Describitur Ellebori nigri diluti parandi ratio ad Quartanarios.

Ametsi, mi Georgi, Joannem Nævium Clarissimum virum, Illustrissimi Saxoniae Ducis, Sacriq; Imperij Electoris Medicum, de facie nunquam noverim, nec ulla hactenus mihi cum illo intercesserit necessitudo, nomen ejus tamen praeclarum, eruditio non vulgaris, & erga omnes humanitas jam diu mihi nota sunt.

Nam praeter ea quae à Caspare Nævio viro doctissimo ejus fratre, ac collega, de ejus in medendis morbis felicitate oretenus intellexi, non desunt quotidie hujusce regni proceres, ac nobilissimi viri, qui ad illum tanquam ad sacram anchoram confugientes, ubi à caeteris medicis eorum morbi curari nequiverint, hi ejus doctrinam, & in medendo dexteritatem, laudibus quamplurimis extollunt.

Quo fit, ut illum quamvis absentem, non solum semper dilexerim, sed etiam observaverim.

Tanta enim inest virtuti vis, ut illos quos nunquam vidimus, nec cognovimus adeo amare, ac etiam colere compellat: ut non solum eorum doctrinam, nomen, famam & mores apud omnes promoveamus, sed etiam opes quandoq; pro ijs effundamus.

Quamobrem pergratissimum mihi est, nunc abs te audire, Nævium ipsum datis ad te literis expetisse. ut ejus nomine à me percontareris, an Ellebori dilutum, de quo ad quartanam febrem curandam memini in meis in Dioscoridem commentariis, illud sit, quod in libello meo, de morbi Gallici curatione posteritatis memoriae mandaveram, an aliud alia ratione paratum, quodq; si aliud est, eundem instanter petiisse, ut parandi rationem à me peteres.

Quandoquidem cum jam diu mihi fuerit in voti, ut aliqua sese offerret occasio, qua virum hunc praeclarum mihi conciliare possem, quaq; me illi benevolum declararem, lator sane nunc plurimum, me honestam habere causam, qua id quod maxime optaveram sim consequutus.

Atqui cogitavi, non tantum dilutum hoc, ab altero longe diversum, tibi simpliciter describere, sed etiam addere quibus medicamentis atrabiliarios succos praeparare prius soleam, antequam Elleborismum illud agris potandum praecipiam, ut tanto magis, de mea erga Nævium voluntate, tibi constare possit.

Cum itaq; signa aliqua coctionis apparebunt, vel sit id à natura sponte factum, vel concoquentibus medicamentis adjuta,

Sumito

Syrupus ad quartanarios.

Sumito Aſpleni
Adianti
Fumariæ
Meliſſophylli
Abſinthij Pont.
Artemiſiæ
Agrimoniæ
Pulegij
Thymi
Senæ
} ℥ singulorum manipulum.

Florum Anthemidis
Bethonicæ
Bugloſſæ
Borraginis
Roriſmarini
Stœchadis
Epithymi
} ℥ cujuſq; manipulum ſem.

Radicum Cichorij
Intybi
Apij
Fœniculi
Aſparagi
Ruſci
Paeoniæ
Anonidis
Eryngij
Angelicæ
Bugloſſæ
Borraginis
Doronici
} ℥ singulorum drach. ſex.

Seminum Aniſi
Fœniculi
Ocimi
Citrei mali
} ℥ cujuſq; drach.

Cinnamomi ſelectiſſimi unciam.
Santalorum flavorum drachmas duas.
Agallochi drachmam unam.
Jubeto efferveſcere ad tertias in aqua, quod ſufficit ſecundum regulam, tandemq; percolato, & deinde ſumito.

Syrupi, de Fumaria
de Epithymo
Biſantini
Aceroſi de radicibus
} ℥ ſing. drachmas tres.

Miſceto ſimul omnia & fiat potus, propinatoq; diebus 15. continuis.

Elleboriſmum ad quartanarios.

Deinde Elleboriſmum ſequens præbeto decimaſexta die.
Sumito decocti præſcripti uncias quinq;.
Rha Barbarici optimi drachmam unam & ſeminis.
Corticum radicum Ellebori nigri purpureum florem ferentis ſcrup. quinq;.

Junci Odorati
Zedoariæ
Semen paeoniæ decorticatæ
Vini cretici drach. duas.
} ℥ ſing. ſcrup. ſemis.

Tertio, quateri debent, & deinde miſceto ſimul omnia, & die ac nocte macerato affuſo decocto. Demum percolato, & exprimito, deinceps hoc diluto diſſolvito.
Electuarij lenitivi drachmas quinq;.
Confectionis Amech drach. duas.
Syrupi de pomis Reg. Sabor. unciam.
Miſceto hæc omnia diligentiſſime, & fiat potus.

Hic habes, mi Geòrgi, Matthioli Elleboriſmum ad quartanarios, doctiſſimo Nævio mittendum, de cujus aſſidua in commentariis meis lectione plurimum quidem lætatus ſum: quinetiam illi gratias habeo, quod ita labores noſtros, ſuo judicio probavit, ut illis videndis tantum temporis impartiatur. Nam hoc ego ita intelligo, ut id potius ſuæ erga me humanitatis amoriſq; indicium eſſe cenſeam, quam ullius præſtantiæ meæ teſtimonium.

Reliquum eſt, ut tuis literis ita cum Nævio viro illo præclariſſimo agas, ut certo intelligat Matthiolum ſui habere amantiſſimum, nihilq; ſibi eſſe tam charum, de quo Nævius perinde, ac ille diſponere non valeat, Vale.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Aliprando Spezzalancio Chirurgico, S. P. D.

Agitur de Emplastri albi Damocratis parandi ratione, explicaturq; quid ibi tryphera designet.

Cum plurimum Galeni medicamentis utaris, quæ ad Chirurgicam spectant facultatem, & in iis tibi comparandis nullis parcas laboribus, paraturus nunc album Emplastrum Damocratis carmine à Galeno descriptum, ad calcem primi libri Κατα γένη, *postulasti a me quid ibi verbum illud tryphera designet. Cum tryphera (quod legeris) nusquam meminerit Galenus, nec unquam audieris trypheram compositum medicamentum in Emplastru addi. Ego vero tametsi locum istum nunquam expenderim, neq; fortasse accurate legerim, nisi nunc tuis literis excitatus, non tamen in eo explanando illa me duci ignorantia censeo, qua quosdam ductos nunc primum agnosco. Quare haud prætermittendum mihi putavi, quin meam de hac tryphera ad te scriberem sententiam. Atqui scire te primū velim, me minime mirari, quod hac in re non parum forsan hæserus, in qua doct. ſs. quoq; viros Græca linguæ peritissimos in tryphera hac explananda non hæsitasse solum observavi, sed etiam manifeste aberrasse. Etenim Cornarius, qui hos Galeni libros in Latinum vertit sermonem, cùm fortasse (ut puto) ignoraret, quid ibi tryphera designet, Græcum vocabulum reliquit, nec ausus est Latine id explicare. Sed longe magis videtur aberrasse Lacuna, qui tametsi in omnes fere Galeni interpretes acerrimas scripserit censuras, hic tamen ipse maxime est hallucinatus. Siquidem ubi in suis in Galeni libros epitomis album hoc Damocratis soluta oratione ex carmine vertit, sic habet. Cerusæ libram unam, lithargyri, trypheræ singulorum uncias quindecim. Id quod Lacunæ ipsius insciti am manifeste palam facit. Ex hac enim versione non aliud quispiam existimasse Lacunam sibi persuadere poterit, quam non solum, quòd vocabulum illud substantive à Damocrate sit positum, sed etiam quod aliquod simplex, vel compositum designaret medicamentum. Ridenda sane insciti a, illique fere comparanda, de qua libro primo, de Antidoto scribit Galenus. Ibi enim suo tempore Medicum quendam noviſſe ait, qui paraturus Theriacam, nesciensque quid ibi Hedychroum designaret à Pharmacopœis instanter petebat Hedychroum, ut herbam, vel aliud simplex medicamentum. Cæterum Cornario Lacunæq; in vertendo Damocratis carmine, longe præferendus est Andernacus qui Latine hanc dictionem vertit. Nam ubi Cornarius habet lithargyri trypheræ, Andernacus habet lithargyri mollis. Quandoquidem cùm proprie τρυφερὸς idem Græcis significet, quod Latinis delicatus, & idem fere sit delicatus, quod mollis, recte sane Andernaci versio præferenda est, ac etiam multo magis mihi probanda. Quo fit, ut ibi nihil aliud voluisse Damocratem existimaverim, quam ut ad suum album conficiendum lithargyrus delicata adderetur, id est, nitida, pura, selectißima, & omni sorde, vel excrementis vacans. Audisti jam sententiam meam, cui, ut spero, facile acquiesces. Vale.*

Emplastrū album Damocratis.

Tryphera quid significet Galeno in albo Damocratis.

Lacunæ erratum in explananda Tryphera apud Damocratem.

τρυφερὸς.

HIERONYMUS HEROLDUS NO-
rimbergensis, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur in hac epistola de Cytiso, Petasite, Mesue Eupatorio, Gratiola, Sisere, Antirrhinis, Betonica alba, Lupino Hispanico, Flore sancti Jacobi, Lilio convallio, Aquileia, Panico pratensi, & quibusdam aliis, de quibus suam Heroldus declarat censuram.

Aliquoties, Clariß. D. Doctor, Excellentia tua nomine me appellavit & salutavit D. Donzellinus vir doctiß. & mihi amiciß. rogavitq;, ut ad Excellentiam tuam scriberem, & si possem simplicium numerum augerem, & si videretur, de quibusdam dubiis admonerem. Illud etsi mihi propter cursitationes assiduas difficile esset, scribere nempe tibi viro simplicium peritißimo, & qui forte jam diu, quæ scribo, vel mitto, optime noviſti, tamen ut petitioni ipsius satisfacerem, curavi quasdam herbas depingi, quas mitto, quum ipsas herbas habere non possim. Mitto etiam quasdam meas cogitationes consignatas, de quibusdam herbis & fruticibus, quas ut legas, & judices, rogo atq; ut humaniter ea expendas, etiam atq; etiam vehementer cupio, offeroq; Excellentiæ tuæ studium meum, in omni officiorum genere promptißimum.

DE CYTISO, *miror quod non pingatur, cùm copiosè nascatur in Italia, ante aliquot annos, quum per Apenninum irem Florentiam. oblatus Cytisus quem agnoscens decerpebam ramulos, quos Ghino post ostendebam Pisis tum profitenti. Is idem mecum sentiebat, atq; in suo horto eum fruticem spinosum ex montibus translatum ostendebat, monstravit mihi eum etiam Conradus Gesnerus in suo hortulo, à quo facile pingi poterit.* Cytisus.

DE *Petasite, nihil dubito, quin ea sit radix, quæ à Hieronymo Trago, Pestilentz Wurtz appellatur. Earadix in humidis pratis pediculum emittit rubicantem illi pediculo annascitur statim folium magnum, tandem radix serpit vehementer, & tandem plura folia, plures etiam pediculos producit. Aequant folia, ut ipse vidi, magnam patinam, ut messores se à solis æstu, iis interdum tueantur Pulvis radicis drachmæ unius pondere datur in peste, magno adjumento mirifice sudorem ciet, est acris & amara ulcera maligna, tum in hominibus tum in equis mirifice sanari ea radice sæpe vidi. Folia utiliter equis anhelosis dantur.* Petasites.

GRATIOLA *vocata herba, à me cum Valerio Cordo, creditur Eupatorium Mesuæ, omnino enim descriptio & vires conveniunt. nam purgando magnam vim habet. In febribus cotidianis, & tertianis notbis, ut sæpe sum expertus, vires Centaurio minori admodum respondent.* Gratiola est Eupatorium Mesuæ,

Siser alterū est Secachul.

SISER alterum depictum, sentio cum Cordo, quòd sit Secachul Serapionis, neq; quicquam, quod repugnet, habeo. In Suevia mulieres præparant maritis atq; usum norunt.

Antirrhini varietas.

ANTIRRHINON, multiplex apud nos visitur, & illud Os leonis appellatum triplex est. Unum flore luteo, alterum purpureo, tertium albo. Inter hæc, quod luteum florem habet, folia habet Anagallidis, de quibus in commentariis dubitatur. Minus etiam Antirrhinon, Dorant Germanis dictum, dictas differentias tres habet.

Betonica duplex.

BETONICA, apud nos duplex est. Altera albis floribus, quæ copiose in pratis quibusdam prope Ratisbonam crescit. Altera flore rubicante.

Fumaria duplex.

FUMARIA etiam apud nos est duplex, altera albicantibus floribus, altera vero rubicantibus.

Lupini Hisp.

LUPINI etiam Hispanici apud nos visuntur luteo flore.

Senecio duplex.

SENECIONEM etiam cum Trago duplicem existimo, majorem & minorem. Majorem sæpe in alpibus vidi, nec ullam differentiam vidi quàm magnitudinis.

Lilium convalliū.

LILIUM convallium polygonati speciem cum Aloisio sentio.

Talietri est species Aquilegia.

TALIETRI tres species tantum magnitudine differentes vidi sæpe in his regionibus, cujus speciem esse Aquilegiam non dubito, eamq; maximam inter quatuor eas, puto. Sunt amarissimæ omnes, atque foliis & floribus exiguum differunt: tantum quantitas differentiam constituit. Valeat Excellentia tua. Norimbergæ. XIIII. Martij. Anno, M.D.LIX.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS Hieronymo Heroldo Norimbergensi, S. P. D.

Respondetur præcedenti epistolæ, & suam Matthiolus de prædictis omnibus, ac de quibusdam plantarum imaginibus, affert sententiam.

PLurimum sane debeo Donzellino Viro Clarissimo, quod non solum apud te me maxime collaudaverit, ac pluribus fortasse, quàm par fuerat, sed quod illud idem (quæ sua est humanitas) apud cæteros viros perpetuo facere soleat. Rogavi quidem illum pluries, ut te meo nomine salutaret, siquidem, quum ex ejus literis acceperim, abs te mea scripta laudari admodum, & præterea etiam pluris æstimari, propter eam quam erga me præ te ferebas benevolentiam, prætermittere quidem non potui, quin Donzellinum ipsum rogarem, ut pluribus te meo nomine salutaret, & tibi de tuo in me amore gratias ageret, Cæterum quum is sæpe ad me scriberet, certiorem me fecit, de tua non vulgari peritia, & simplicium medicamentorum cognitione, habereq; te dubia nonnulla significavit, de quibus libenter mecum conferres. Ego autem cùm is sim, qui pro mea consuetudine gratissimo semper animo doctorum virorum placita complecti soleam, nihilq; nec gratius, nec optatius mihi contingere posse putem, quàm ut habeam hujuscemodi doctos amicos, qui sua mihi proponant consideranda, & ego mea vicissim ipsorum candidæ censuræ amicissime subjiciam, Donzellinum ipsum magnopere rogavi, ut peteret abs te, ac etiam ab Hesso collega tuo, si quid novarum opinionum contra mea scripta in animis vestris versaretur, vel si quid plantarum haberetis mihi fortasse, vel non visarum, vel incognitarum, candide de omnibus, ac libere ad me scriberetis. Quod quum ab utrisq; humaniter amiceq; factum sit, & illi, & tibi maximas habeo gratias.

AD Hessi literas, quem ob suam doctrinam, & in re herbaria peritiam plurimum diligo, respondi his sce diebus elapsis ea cum humanitate ac synceritate, qua potui, ac debui. Id quod pariter nunc tecum me facturum decrevi. Fuerunt autem literæ tuæ mihi gratissimæ, tum quod tuæ in me benevolentiæ memoriam apud me perpetuo testatam relinquent, tum etiam quòd noverim, me amicum mihi comparasse, qui nostros etiam labores juvare possit. Accepi sane congratulans plantarum imagines, quas ad me misisti, quæ eo mihi chariores sunt, quo rariores puto, daboq; operam ut una cum meis edantur, & eas ubi id effecero, & ut mei moris est, tibi referam acceptas. Sed jam ad ea venio, de quibus partim dubitas, partim à me dissentis. Dicam itaque de his sententiam meam candide ac libere, non tanquam is qui alios docere, vel cupiam vel velim, nec ut videar tuis aliorumque refragari opinionibus si qua in re à te, vel ab illis dissensero, sed ut mentem meam tibi syncere patefaciam. Quapropter velim ut ea omnia boni, æquiq; consulas.

Cytisi imaginem cur in suo Dios. non appinxerit Matth.

CYTISI imaginem cur in meo Dioscoride non appinxerim, id sane in causa fuit, quòd non solum ejus planta non esset ad manus, sed quòd etiam dubitaverim, an legitima in Italia provenerit, ubi raram haberi omnino scribit Plinius. Ego vero hactenus nullam vidi, quæ omnes præ se ferat Cytisi notas. Habeo quidem adhuc plantam, quam pro Cytiso ad me misit Clariss. vir Lucas Ghinus rei plantariæ profecto accerrimus indagator, sed cum folia nullam ostentarent caniciem sed potius saturatæ viresterent, non duxi eam in meo libro pingendam. Tu vero si quam aliam habes, quæ folia gerat lotis trifoliæ majora, incana tota dorso prominente, odore erucæ, recentium ciceruum sapore, & ligni materie nigra ac fere ossea, illam proculdubio legitimam Cytisum esse fatebor. Veram cytisum, quæ à Dios. historia nihil prorsus evariat, asserit se reperisse prope Neapolim in colle quodam doctiss. Bartholomæus à Maranta, in suo de methodo cognoscendorum simplicium libello, nunc primum in lucem edito, à quo si plantam fo. tasse (ut spero) consequi potero, edam ejus Iconem, illiq; ut decet, acceptam referam.

Cytisum Maranthæ.

Petasitis examinatio.

NIHIL prætera unquam dubitavi eos in errore versari, qui putant veram Dios cor. Petasitem, eam esse plantam foliis magnis, quæ tam à Fuchsio quam à Trago pro Petasite pingitur. Quandoquidem Dios cor. Petasites pediculus est cubito major, crassitudine pollicis, à quo prægrande folium galeri modo amplum ceu fungus dependet. Quæ quidem notæ, si cum Petasite Fuchsii, vel Tragi conferantur, nullo sane modo quis in re plantaria versatus affirmare poterit illorum Petasitem eam referre, de qua Dios cor. scribit. Nam præter id quod planta illa folia plura, ampla ab ipsa statim radice proferat (non unum tantum folium, ut legitimæ Petasiti reddidit Dios c.) nusquam tamen visa est in summitate pediculi, id est caulis, folium producere amplum Galeri modo, vel fungi instar dependens.

Nam

Nam quis ignorat fungorum pediculum in sui orbis centro esse affixum? At in Petasite illa vulgari longe sane aliter res se habet, cùm folia plura proferat tellure tenus à radice prodeuntia, & caulem Vere tantum emergentem, in quo non solum fungi modo suspensum habet, sed flores fere spicatos ac papposes. Quæ notæ si recte perpendantur, facile, ut spero, quis dignoscere poterit, & Fuchsium & Tragum & cæteros, qui hanc sequuntur opinionem, esse deceptos. Sed an quis sanæ mentis, unquam sibi persuaserit, tam ingentem plantam cauliculum ita appellasse Dioscoridem? An non omnino irrideretur, si quis descripturus Elephantem, illum animalculum appellaret? Ego sane haudquaquam illis adstipulabor, qui hac in re Dioscoridi detrahere videntur. Nec ea me unquam commovebit ratio, ut credam, hanc plantam esse Petasitem, eò quod agricolæ, ac messores æstivis caloribus, hisce foliis pro Galero utantur, quum sæpius etiam viderim personatæ foliis & aliarum plantarum eosdem sibi caput inumbrare, quas tamen stirpes, non ob id Petasitem esse putamus. Quamobrem plantam, quæ pro Petasite minus recte à quibusdam pingitur, eam quidem esse putaverim, quam a Plin. Personatam appellari scio. Hanc ego majorem Tussilaginem potius existimarem, pluribus tum notis, tum rationibus non infirmis motus. Idq; magis nunc affirmare ausim, cùm abs te certior sim factus, ejus radicem dari utiliter anhelosis equis. Siquidem ex Personata (ut Dioscorides est author) purulenta extussientibus mirifice auxiliatur. Adde quòd huic plantæ idem sit sapor qui in Personata ipsa reperitur. Atqui veram legitimamq; Petasitem fatetur se vidisse Ulricus Leonorus Medicus Pragensis senex, & apprime eruditus in quodam Bohæmiæ loco, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus recedit, cujus diligentia, spero me eam omnino consequuturum. Personata Plinii.

QUOD autem planta vulgo Gratiola dicta, Mesuæ Eupatorium (ut Cordus deceptus scribit) referat, nihil est quod me moveat, ut cùm illo sentiam, cùm neque facies neque facultas Eupatorio illi tantillum sane correspondeat. Huic enim Eupatorio, Mesuæ ipsius sententia, requiritur, ut planta sit cubitalis, foliis Centaurii minoris, viridibus, tactu asperis, per ambitum serratis, & tenuibus caulibus adnexis, quæ cùm siccantur pallorem concipiant, quinetiam, ut in caulium summitatibus flores erumpant subflavi & oblongi, quibus notis prorsus gratiola caret. Namque ea cubitalis planta non est, sed supra palmi altitudinem raro assurgens, folia Centaurii minoris minime profert, sed Hyssopi potius, lævia, pinguiaq;, non aspera, æqualia in ambitu non serrata. Item flores in caulium cacuminibus Gratiola haudquaquam profert subluteos, sed inter folia in toto fere caule ex candido leviter purpurascentes. Quæ quidem notæ quantum ab Eupatorio illo distent, tu ipse hisce perpensis rationibus, tibi judex esse poteris. At fortasse dices, convenire has plantas facultate, quòd experimento constat Gratiolam tum bilem, tum pituitam dejicere, sed quum non desint aliæ plantæ, quæ idem efficiunt, & tamen Eupatorium non sunt cur hac tantum causa Gratiolam, Eupatorium illud esse dicam, nulla sane ratio mihi sese offert, præsertimq; cum videam dari à Mesue ad exolvendam alvum pulveris Eupatorii drachmas duas vel tres. Quod si tantundem Gratiola propinaremus, proculdubio sumentes duceremus in magnum discrimen, cùm tantum pulveris hisce herbæ scrupulum sumentes plurimum exolvantur. Gratiola non est Eupatorium Mesuæ.

Nec nostris rationibus obstat, quòd Gratiola ipsa sit amara perinde ac Eupatorium illud. Etenim quum amaritudo facultas sit innumeris planis communis, id minime concludit Gratiolam esse Eupatorium, de quo nunc agimus, aliis non adstipulantibus notis. Præterea Eupatorium Mesuæ corroborat ventriculum, jecur & viscera, Gratiola vero, ut ego sæpius animadverti, imbecillia reddit, quum violentum sit medicamentum. Quo fit, ut recte à Forojulienſibus vocetur stanca Cavalo, quòd ejus pabulo equi admodum reddantur imbecilles. Miror postremo quòd putes, hanc plantam Eupatorium esse Mesuæ, quod alvum fere subducat perinde, ac Centaurium minus, cùm id nusquam scripserit Mesues, sed quòd tantum foliis illi plane respondeat. Legitimum itaque Mesuæ Eupatorium, illa proculdubio erit planta, quæ Dioscoridi Ageratum vocatur. Quippe præter id, quòd omnium fere doctorum virorum consensu Dioscoridis Ageratum, & Mesuæ Eupatorium, nihil inter se differant, cætera omnia sibi invicem correspondent. Stanca cavalo. Ageratum est Eupatorium.

SI altero nobis appicto Siseri folia essent Pisi, non Pastinacæ, flores violacei coloris, ipsisq; violis longe majores, qui non Vere solum, sed per initia mensium prodirent albi ac parvi, in umbella Pastinacæ simili, semen vero ciceris magnitudine, rotundum, nigrum, succosum, & sapore dulci, non latum, ac foliaceum lentis fere instar, ut in sphondylio, tecum profecto cum Cordo sentirem. Atqui quum hisce notis, quas suo Secacul ascripsit Serapio, Siser alterum prorsus destituatur, non video quo pacto & tibi, & Cordo astipulari possim. Secacul nõ esse Siser alterum.

ANTIRRHINI genera quatuor, jam pridem apud me extant, foliorum & florum, quinetiam, & plantarum magnitudine discrepantia. Quorum icones dabuntur (ut spero) una cum novis imaginibus nostris. Nec mireris velim, si in commentariis meis de Antirrhini foliis dubitaverim: siquidem tunc, non nisi una tantum Antirrhini planta fuit ad manus. Antirrhinũ quadruplex.

REPERIRI Betonicam flore albo, res nova mihi non est. At quoniam hujus nusquam meminit Dioscorides, ob id non sum ego accusandus, si de alba nihil scripserim, præsertim cùm mihi persuaserim florum colores, speciem haudquaquam immutare, & proinde nec facultates, ubi cætera correspondeant. Id quod etiam de Fumaria nunc dictum esse volo, quam jam diu novi ac vidi. Veruntamen tibi habeo gratias, quippe qui hac mihi in mentem revocaris. Etenim facile adducar, ut de his etiam alias scribam. Betonica flore albo. Fumaria.

LUPINUS, quem Hispanicum vocas, luteo flore hactenus usquam mihi visus non est. Referam illum tibi libenter acceptum, si tua opera fieri possit, ut ad me transmittatur. Lupinus Hisp.

PLANTAM, quam Germani florem Sancti Jacobi vocant, quòd ad finem Julii florere soleat, majorem esse Senecionem, facilè & tibi, & Trago concedam, quanquam in floribus & pappis nonnulla haberetur differentia. Id quod non multi facio, quum eadem in folius & caulibus facies cernatur, idem sapor & odor in utraque planta appareat. Flos sancti Jac. Senecio major.

QUOD Lilium convallium sit Polygonati species, non ita facile cum Aloisio sentiam, quòd geniculatas radices non proferat, à quibus Polygonatum denominationem accepit, quinetiam, quòd nec caules, nec flores proferat, qui cum Polygonato comparari possint, quemadmodum nec omnino ipsa folia, qua Lilii esse videntur, ut hasce differentias rectè expendentibus facile constabit. Lilii convallium non est Polygonati species.

QUVM Aquileia à recentioribus ita vocata planta sit, qua ob ejus majestatem, & florum artificium, ac pulchritudinem longe diffusius describi mereatur, quàm à Dioscoride factum sit in Thalictro, mihi sane, non ita facile persuadeam, hanc plantam legitimam esse Thalictrum, nec id tantum me movet, ad tuam conservandam sententiam, quòd Aquileiæ folia dissecta cernuntur Coriandri modo, cum hac tantum nota id probare non Aquileia. Aquileiam non esse Thalictrũ.

ausim. Miror praterea, quòd asseras Aquileiam, ut cateras illas species, de quibus meministi, esse amarissimam, quum mihi dum hæc scribo, eam mandenti subdulcis prorsus deprehendatur: quod etiam a Fuchsio, video fuisse observatum. Cupio tamen reliquas plantas, quas illi congeneres facis, inspicere, ideoque rem mihi pergratam facies, si eas mihi videndas transmiseris.

Panicum pratense.

Manna semen.

STIRPEM, quam pratense Panicum appellas, jam diu observavi, cum ea nihil frequentius in Italia proveniat. Attamen planta, à quo semen illud exiguum excutitur, Germanis Himmelthavv appellatur, nobis vero Manna panicum hoc sylvestre non est, sed graminis species quædam, quæ in culmorum cacuminibus quinas tenuissimas, longas tamen gerit spicas, veluti digitos, ut dissusius legere poteris in nostris in Dioscoridem commentariis, ubi Secundo Libro de Coronopo meminimus. Seritur hæc planta in Carniola, & in Goritiensi agro passim ad ciborum usum, veluti cætera Cerealia, ideoque illius frequentissimo est usui, quemadmodum Bohemi apud quos ego hoc semine pingui carnium jure concocto maxime sum delectatus in cibis. Nascitur sponte etiam ibi plurima locis incultis. Sed quoniam culta longe mitior redditur, ea propter eandem colunt in campis. Dabo sortasse etiam ejus imaginem, cæteris nostris addendam, curaboque plantam mihi afferri tui causa cum semine, ubi abs te intellexero, tibi gratam futuram. Qua visa, facile eos damnabis, qui tibi ex Panico illo colligi mannam suaserunt.

Buphthalmum Cordi erratum.

PLANTAE illius imaginem, quam Cordus, minus recte Buphthalmum appellavit, nonnulli vero hallucinati (ut Tragus, qui eam etiam pingit) nigrum Veratrum legitimum esse censent, tam negligenter pictor ille tuus delineavit, ut à me, vel à quoquam, nunquam cognosci potuisset, nisi mihi abs te descripta fuisset. Erat profecto eadem planta, ipsa die ad manus, à quodam Myropola mihi allata (nascitur quidem frequentissima circa Pragam) qua tuæ ad me allatæ sunt literæ, quo factum est, ut curaverim a pictore, quem domi alo, ad vivum statim depingi, tibi mittendam, ut videas quàm longe pictor ille tuus à scopo aberraverit. Dedi ego hujusce stirpis imaginem in postrema commentariorum meorum editione, inter Hellebori icones, non quòd Helleborum

Consiligo.

eam esse censeam, sed quod in aliqua verser opinione, hanc legitimam fortasse esse Consiliginem. Cum itaque videam pictorem tuum in hac pingenda planta, plurimum ab ejus facie aberrasse, vereor quidem, ne illa etiam idem effecerit. Quo fit, non ausim curare, ut à meo delineentur pictore, nisi prius abs te mihi fuerit persuasum: vel plantas ipsas vivas fuerim consequutus: de quo te plurimum rogo. Habes itaque vir doctissime, de omnibus, de quibus ad me scripsisti, judicium meum. In quo, si tibi satisfactum fuerit, mihi quidem gaudebo plurimum, at si secus eveniret, velim tamen, ut boni consulas. & id grato animo suscipias, quod tibi satisfaciendi gratia scribo. Velimq; ut si quid melius habes, quo posset quispiam hisce meis argumentis ac rationibus obstare, id libere in medium afferas, cùm nunquam tam pertinax fuerim, & meis opinionibus addictus, quin potius veritati acquiescam, quam mihi ipsi morem geram, Vale. Pragæ XI. Calend. Maii, Anno M. D. LIX.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Ulyxi Aldrovando Bononiensi Medico,
S. P. D.

Agitur hac epistola de picea, Chamæleonibus, Geranio bulbosæ radicis, Saxifraga, Nitro, Acoro, Platano, Equinis quibusdam Castaneis, & nonnullis aliis plantis.

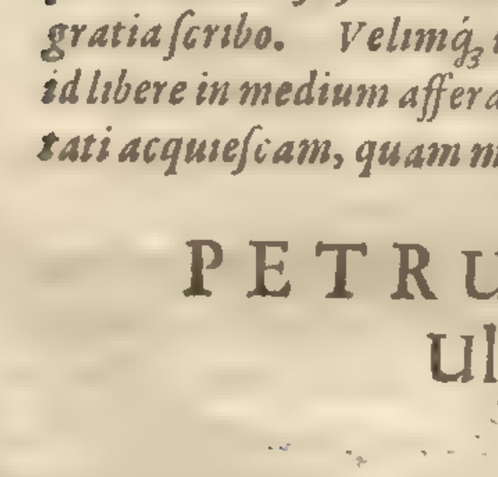

Umma quidem voluptate affecerunt me literæ tuæ. Recognovi enim in illis tuam pristinam virtutem, conjunctam cum singulari erga me benevolentia. Quarum alteram semper in te admiratus sum: altera quum me antea delectaverit, tum vero præcipue in hoc tempore delectat: quo, cùm ego aulicis hisce negotiis impediar, nec regio hæc rariis sit plantis referta, quibus mihi ipse prospicere possim, tu tua opera opus meum, quod nunc præ manibus est, ex animo juvare niteris, plantis innumeris ad me transmissis, quæ quidem magno sane illi erunt ornamento. Quod opus etsi difficillimum omnium est, quemadmodum & te sentire non ambigo & ego ipsa experior, tamen animo non deficio, quum Principum (quod multum est, & amicorum suffragia non deficiant. Utinam sic eventum meorum consiliorum fortunet Deus Optimus Maximus quemadmodum mea causa nihil, neq; laboris deerit, neq; studii. Nec est, quòd te mihi tã vehementer excuses, quod tam diu ad me scribere neglexeris, veritus fortasse, ne de aliqua fidei tuæ inconstantia subdubitarim. Cùm enim ego tantũ te diligam, quantum literis exprimere non possum, non judico posse hoc accidere, in natura ingenua, & liberali, cujusmodi tua est, ut posteriores in amando partes ferre velis. Quamobrem certus sum, me tibi esse cordi, quemadmodum quidem antea semper fui. Atqui non parum mihi mœroris adjunxit, quòd in molestiis, de quibus scribis, impeditus, ad me prius non scripseris. Verum cùm (ut ajunt) rerum sit vicissitudo, omnino statuo, & confido, quòd sub novi Principis imperio, cujus electionem propediem expectamus, omnia felicius, tibi & cæteris doctis viris, facile sint successura.

Ghini sententia in picea & sylvestri Pinu improbatur.

Cembro.

Cæterum perlectis tuis literis non potui non admirari plurimum Lucam Ghinum, virum profecto hujusce ætatis clarissimum, & qui in re plantaria indaganda parem fortasse habuit neminem, in ea fuisse sententia, quod illud sylvestris montanique Pini genus, cujus ramusculum, una cum Cono, ad te nunc primum miseram quodque Anaunienses, imò & cæteri, qui in agro Tridentino degunt, vulgo appellant Cembro aut Cermolo, ipsa legitima esset Picea, de qua Dioscorides scribit ac etiam Theophrastus. Ac eo magis id mihi mirum videtur, quòd abs te nunc certior factus sum, ea ratione ita sensisse illum, quòd Picea (ut inquit) pini folio esse debeat. Id quòd nunquam, ni fallor, me legere memini apud ullum antiquorum, qui de stirpium historia scripserunt. Nam quamvis scribit Dioscorides Pinum & Piceam ejusdem esse generis, sed specie tamen differre, non ob id tamen nobis statuendum censea, piceam pini foliis virescere. Verum potius censerem ego accepisse hic genus, pro omnibus Coniferis & resiniferis plantis, quæ fere omnes iisdem sunt facultatibus præditæ. Quo fit, ut dixerit pinum & pi-

& piceam non genere, sed specie tantum differre. Quod autem acceperit hic Dioscorides Genus pro universali, ac (ut ita dicam) generalissimo Coniferarum arborum genere, facile quis reddi certior poterit ex his, quæ capite de Fago & Ilice ipsemet Dioscorides scripta reliquit his verbis: Fagus & Ilex, & Quercus eidem generi assignantur, & consimile munus obeunt. Quæ verba si recte perpendantur, manifesto cuique palam fiet hic, quercum generaliter posuisse Dioscoridem, pro omni arbore glandifera, quum δρῦς non solum Græcis significet, quercum ipsam, sed in universum glandiferas quasque stirpes, è cujus genere fecit Fagum & Ilicem, quæ tamen arbores non solum foliorum forma, sed fructu, cortice, & ligni materie inter se maxime differunt. Idcoq; eodem sane modo de pino & picea nobis fuerit censendum, præsertimq; cùm illarum quælibet diverso appelletur nomine. Quandoquidem si picea (ut ille censebat) è pinorum genere fuisset, non erat illi opus proprium habere nomen, sed tantum cognomento aliquo suam poterat depromere speciem, quemadmodum exempli causa populus, quippe, quæ cum complures habeat species, eas cognomentis distinguimus, hanc albam, illam nigram, alteram Libycam appellantes, id quod de Myrto pariter dixerim. Siquidem hanc latifoliam, angustifoliam illam, alteram conjugalem, hanc item Tarentinam, illam sativam, hanc vero sylvestrem appellant, servato semper generis nomine. Quod eo magis fuisset in Picea observatum, si hoc pini genus, pro picea recepisset antiquitas, quod idem folius, floribus nucibus, cortice, ligni materie, resina, ac universa facie cultam referat pinum tametsi nuces, nucleosq;, tanquam diverso genere paulo minores proferat. At hæc quanquam Theophrastus, à quo fortasse Ghinus summ desumebat argumentum, ubi de foliorum convenientia differit libro primo, capite sexto, de historia plantarum scribit pinum piceam, abietem, cedrumque foliis esse in summitate acuminatis, quod & nos pariter fatemur, non tamen ob id sequitur, quod ejusmodi arbores omnes pini foliis amiciantur, quum non desint aliæ plantæ, ut Juniperus, Sabina, & complures aliæ, quarum folia quanquam aculeatis cacuminibus visuntur, suit tamen forma plurimum quidem à pini foliis distant. Itaque propter quemadmodum Abietis & Cedri folia, longe diversa à pini foliis se, e nobis ostendunt, ita de piceæ foliis quibuscunque censendum putarim. Id quod luce clarius demonstrat Plinius libro decimo quinto capite vicesimo quarto, sic inquiens: Insecta pectinum modo (intellige folia sunt) piceæ abietique: & decimo ejusdem libri capite, taxum arborem scribit folia proferre abieti & piceæ similia. Id quod non solum firmissimum præbet argumentum, piceam folio esse abietis, non pini, quemadmodum & taxus, quod vir ille alioqui clarissimus, ac (multorum pace dixerim) alter in Medica materia Dioscorides, in re hac non parum fuerit hallucinatus, dum sibi persuasum voluit, hoc pini genus, vel alterum quodcunque, legitimam esse piceam. Etenim, si pinum hanc diligenter expendamus, nihil magis mea sane opinione referre videtur, quam Tarentinam, de qua scripsit Plinius, libro decimoquinto, capite decimo, digitis fragili putamine avumque expositum facto in arbore. Siquidem nuces nucleorumque putamina non magno sane labore digitis frangi possunt & avium rostro frangi, ut dulcibus illis pascantur nucleis. At si Ghinus, non adeo mature (id quod quamplurimi optant, communibus cessisset fatis, & postremam editionem Dioscoridis mei, cui semper (quæ sua erat benignitas) fuit addictus, inspexisset, mihi quidem, haudquaquam aliter censendum est, quam, quod is qui candidissimus fidelissimusque rerum fuit indagator, suam hanc rejecisset opinionem. Cæterum quod demiratus sis, Marantam in sua methodo cognoscendorum simplicium, qua non parum sum delectatus, in aspera Lonchitide, quam in meo appinxi Dioscoride, quamque mecum legitimam esse censes, me ita falsitatis insimulasse, quod certo scias, eam ipsam plantam à Luca Ghino esse mihi transmissam, ego sane non demiror, cum res ipsa illatam mihi injuriã apertissime præseferat. Quod vero id ægre feras, habeo tibi gratias, utpote cui exprobranda displiceat calumnia. Atque respondebo ego illi adeo firmis argumentis, ut mihi minime verendum sit, quin prudentes lectores omnes in illum commoveam, eosque præsertim qui viderint, legerintque, quam humaniter de illo scripserim, quam benigne eum ipsum laudaverim, quamque honorifice collocarim inter tot clarissimos viros. Nec deerunt mihi numerandi errores & opiniones, quibus sæpe seipsum fallit, quæ tamen non concitato calamo, sed animo quo potero tranquillo ut hominem senem ac Philosophum decet, humanissime recensebo. Sed hactenus de his. Quod autem ad Chamæleones spectat, scias, pro certo velim, me non esse meæ opinioni adeo pertinaciter addictum, quin facile in tuam, ac cæterorum deveniam sententiam, ubi plantas fuerim conspicatus, quæ evidentioribus notis, quam meæ, Chamæleones referant, quanquam non ob id aliter mihi posthac persuadeam, quam quod hæ, vel meæ stirpes, sint Chamæleonibus illis omnino congeneres. Quamobrem te rogatum velim ut pro tua humanitate, vel plantas ipsas, vel earum imagines à perito artifice delineatas propriisq; coloribus pictas, ad me perferri cures. Cupio enim in Chamæleone nigro, præter omnem carduorum naturam, inspicere umbellam, quæ aculeatis rigeat floribus. Geranium bulbosæ ac subrotundæ radicis, quod cum tuis literis ad me misisti, fuit mihi gratum quam quod gratissimum. antea enim id mihi visum non est, nec fortasse in Italia provenit, quum scribas, hoc ex Illyria esse allatum. Accepi & suberis ramusculum, sed jam alius erat ad manus glandibus refertus, Roma ad me delatus. Saxifragam folio Thymi, quam Aeginetæ Vetonicam puto, Dioscoridis Saxifragam jam cum cæteris esse sentio. Vidi eam dum agerem Romæ, Leone decimo imperante; sub capitolino colle in quibusdam ædificiorum ruinis, scioq; saxifragam illam appellasse quendam qui ea in expellendis renum calculis utebatur, sed tunc temporis, non multum de re herbaria fueram sollicitus. Pulcherrima ac virescens jam est ad manus, proinde non est opus, ut mittendæ illius causa, tuos nunc fatiges amicos. Nitrum à Placentino Myropola tibi transmissum diligenter sum conspicatus, ut autem ingenue fatear, quod sentio, mihi potius salis speciem quandam præ se ferre videtur, quã nitri. Quod nunc ad te mitto Constantinopoli ab Augerico Flandro viro ut doctissimo, ita & nobilissimo, & humanissimo Cæsaris Oratore ad me transmissum, substantia & sapore à tua non parum distat, mihique adeo legitimum nitrum refert, ut nihil sit, quod (me judice) reclamet. Præter id transmisit ad me Guilielmus Quacelbenus ejusdem Oratoris nomine cujus Medicum agit, aliquot odorati calami vulgaris plantas, meritantum causa è Nicomedia petitas, longis ac fibratis radicibus refertas, è quibus folia emergunt Iridis angustiora longioraque adeo ut omnibus sane notis Dioscoridis Acorum referant. His accessit Platani ramus, cui latiora, quàm antea viderim, insunt folia, pilulaq; vegetiores, quam in ea conspiciuntur Platano, quæ Patavij in horto Bembi virescit. Quo fit, ut facile putarim, plures etiam Platani haberi species. Allatum est quoq; una cum prædictis, Castanearum genus quoddam, cujus ampliss. folium pentaphylli plane modo dividitur, fructus vero à vulgaribus

Δρῦς nomen universale omnium glandiferũ arborum.

Populi tria genera.

Myrti genera plura.

Piceæ & abietis folia qualia.

Pinus Tarentina.

Lucas Ghinus non solum exculatur, sed etiam laudatur.

Lonchitis aspera.

Chamæleon.

Geranium bulbosæ radicis.

Suber.

Saxifraga legitima.

Nitrum.

Calamus odoratus.

Platanus orientalis.

Caſtaneæ equinæ.

bus Caſtaneis noſtratibus non admodum differt, eſt tamen aliquanto rotundior. Concluditur is echinato calice, craſſo, raris ac firmis aculeis circumvallato, qui plurimum à noſtrate differre videtur. Scribit ille haſce Caſtaneas, Conſtantinopolitanis ideo equinas vocari, quod anheloſis equis tuſſique laborantibus, maximo ſint præſidio, ubi ab iis devorentur. Miſit idem ſylveſtrem etiam Rutham, Harmolam quibusdam dictam, & aliaquadam antea mihi prorſus ignota: quæ omnia, cum fortaſſe nuſquam vidiſſe putem, diligenter aſſervo ad te tranſmittenda, cùm nuntius quiſpam adſit, qui vel Venetias, vel Goritiam proficiſcatur, inde enim facile ad te tranſmittentur. Mitterem ego hinc ad te quam libenter, per Cæſareos veredarios, ſi haſce capſulas quæ illos maxime impediunt, ferre non recuſarent. Quotquot habeo amicos nunc continuo defatigare cogor, ut has vel illas ad me tranſmittant ſtirpes. Ita enim nunc mea ſtudia expoſcunt & plantarum imagines, quæ ſpecioſiores majoresq; jam præmanibus ſunt recudendæ. Proinde ne ægre feras obſecro, ſi tibi modo, ſicut & cæteris factus ſum moleſtior. Cupio admodum univerſam juvare Rempublicam: quam ob cauſam mihi fas eſſe crediderim, auxilium & conſilium ab omnibus expetere. Si itaq; inter tuas plantas quas prope innumeras à te aſſervari ſcio, Poterium, Moly, Pycnocomum, Maniacum, Solanum, Bulbus eſculentus & vomitorius, Phyteuma, Catanance, montana Nardus reperiri poſſint, rogo ut ea omnia quantum poteris maturius ad me tranſmittas, vel ipſarum plantarum imagines. Dabo enim operam, ut quicquid auri, vel argenti hac in re expoſueris, id totum tibi quam libentiſſime reponam. Ghini Pyrethrum reperi inter ea, quæ olim mihi miſiſti ſimplicia, ac pariter Hermodactylum. Mitto tibi nunc Pyrethri mei ramulum una cum radice, quòd te nunquam vidiſſe ais: quum autem poſthac flores ediderit, integram tibi plantam conſervabo mittendam, una cum aliſma, quam ante petieras. Nullo enim plane negotio id efficiam, cum utranque plantam abunde proferat Bohemicum ſolum. Dum Goritiæ agerem, miſit ad me Bononia Vincentius Cantonus Medicus, municeps meus, arboris cujusdam ramuſculum baccis refertum pulcherrimis in purpura nigreſcentibus: quam plantam pro vera ac legitima Loto arbore, à Fabritio Garzono Medico Bononienſi ſe accepiſſe narrabat. Sed cùm tunc Bohemico itineri me accingerem negotiis occupatus, neſcio quo pacto plantam neglexerim, & quo in loco recondiderim: nam domi poſthac frater meus illam reperire non potuit. Erat quidem planta aſpectu perquam jucundo, baccis pulcherrima ſerie diſpoſitis ac copioſis, qua (ut audio) iſtic Bononiæ neſcio in quibus præclaris ædibus habetur. Cùm autem plantam hanc recuperare cupiam, velim, ut pro tua erga me benevolentia, Fabritium ipſum meo nomine alloquaris atq; ipſum roges, ut tibi ramuſculum ejusdem arboris iterum mihi mittendum det. Audio enim hominem eſſe humanum, doctum, benignum, & mei etiam amantiſſimum, cui opto ut non ſolum me commendes, ſed offeras, velinq; ut ad me ſcribas, quo nomine iſtic hanc arborem vulgo nuncupent, & tuam de illa ſententiam. Mitto nunc ad te Oxyacanthæ meæ aliquot baccas, quæ non unum tantum nucleum, ſed duos intra ſe concludunt, ut hinc eorum argumenta exploſa ſcias, qui hanc plantam Oxyacantham eſſe negant, quòd ejus baccæ unum tantum oſſiculum habeant, cùm proprium ſit Oxyacanthæ plures habere, ut illi affirmant. Poſtremo facies mihi rem perquam gratiſſimam, ſi tuam de conſiligine opinionem ad me ſcripſeris. velim tamen ut antequam id agas, meam etiam de ea videas ſententiam, ubi ſum de Elleboro in Dioſcoridem commentatus. Plura nunc ad te ſcribenda non ſuccurrunt: ſi qua interim ſeſe offerant, de his alias ad te ſcribam. Vale. Pragæ pridie Idus Septembris.

Pyrethrum Ghini.

Aliſma.

Lotus arbor.

Oxyacanthæ fructus duplici nucleo.

Conſiligo.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Hieronymo Heroldo, Medico Norimbergenſi,
S. P. D.

Tractatur de conſiligine, Elleboro nigro, venenatis ſagittis, Eupatorio Meſuæ & Secacul.

Ellebori nigri altera ſpecies.

Elorum colores in plantis quãquam ſpecies variant, genus tamen non immutant.

Conſiligi-nis examinatio.

Accepi literas tuas una cum ea planta, quam ego alteram Ellebori nigri ſpeciem eſſe ſtatuo, tu vero Conſiliginem cum Fuchſio & Trago eſſe cenſes, mirorque quod tam deleteriæ facultatis hanc eſſe ſcribas, cum hujuſce plantæ radicibus ego ſæpe numero ſim uſus in atrabiliarius morbis magno ſane juvamento, ubi alterius Ellebori purpureum florem ferentis non erant ad manus. Quinimo Tridentini Myropolæ atque etiam Forojulienſes nullum aliud, quam hoc veratrum colligunt, quo poſtea Medici utuntur. Ideoque hanc nequaquam Conſiliginem eſſe putarem, ſed certam veratri nigri ſpeciem, quæ herbaceos flores proferat. Nec quiſpiam mirari debet ſi nigrum veratrum diverſas habeat ſpecies florum, colore & foliorum exilitate vel magnitudine differentes, quemadmodum in quam plurimis aliis plantis continue videmus. Hæc enim quanquam ſpeciem variant, genus tamen immutare non poſſunt. Nam, ſi exempli cauſa Symphytum majus videmus reperiri flore albo, melino ac purpureo, idemque ſpectamus in Ononide, in Cynoſorchi, in Antirrhino, in Ocimoide, in Roſis, in Faſmeno, in Iride, de quarum plantarum varietate (excipio Leucoium) nihil, quod ſciam, meminit Dioſcorides. Quid igitur vetabit, quinetiam plures veratri nigri ſpecies reperiri queant? Nempe ut hæc flores ed it purpureos, illa albos (quemadmodum ego diligenter obſervavi) & altera herbaceos, & alia ex candido purpuraſcentes? Cæterum qui Conſiliginis hiſtoriam & ejus faciem notaſque conſcripſerit, nuſquam me legere memini, quo fit, ut eos non mirari nequeam, qui Elleborum hunc tam temere Conſiliginem eſſe ſtatuunt. At fortaſſe dices a facultate facile cognoſci poſſe, hanc plantam eſſe Conſiliginem, quod in ſanandis à pulmonia pecoribus, ubi in trajecta inſeratur aure, quam belle conſiliginis obeat munus. Valeret quidem hoc argumentum, præſertim ubi aliæ non adſint notæ, niſi Hieroclem, Abſyrtum & Plinium haberem authores, qui nigrum Elleborum ſcriberent idem efficaciſſime præſtare, cujus hæc planta, ſi omnes ejus

tote ac facultates diligentius expendantur, est procul dubio species. Namq; tametsi Dioscorides unam tantum nigri Helleboi speciem descripserit, id tamen natura obstaculo nunquam erit, quin alias quoq; Ellebori nigri procreari species, ut in alius quam plurimis (ut superius diximus) eam fecisse non ignoramus. Præterid, cùm planta hæc, ut tu etiam fateris, facultate quadam venenosa non vacet, perinde ac quælibet alterius Ellebori nigri species, nam ut fane qua ratione ducti, tam temere asserere audeant, qui tali ducuntur opinione, hanc plantam esse consiliginem, cum scribat Plinius deploratis in Phthisi ejus radicem præstantissimum esse medicamentum, sed tibi debere ex aqua, habenq; assidue sub lingua. Hoc si sua cum Consiligine ij tentabunt, nulli dubium est, quin tabidos quosq; quam primum è medio tollant. Nihil præterea impedit hanc plantam Ellebori esse speciem, quod eius caulis in tertium perduret annum, & fruticis speciem induat, cùm nigrum Elleborum in montibus sæpe videram, folia nunquam amittere & toto anno virescere. Inficitela à venatoribus Ellebori nigro succo, ut hoc veneni genere contacta, feræ citius intereant, hactenus non audivi. Scio tamen arte quadam parari ex albi Veratri radicum succo venenum, quo illinendis sagittis utuntur Hispani venatores. Id, ut mihi experimento constat, ubi sanguinem contigerit, animalia quæcunq; paulo post interficit. Verum enimvero me in non parvam admirationem adduxit, quod si devoretur, nisi magna fuerit quantitas, nihil plane incommodi afferre soleat. Ideoq; eo ipso vesci venatores affirmant, cùm purgationes alvi moliri cupiunt, ob idq; nihil mirum si ferinæ carnes hoc veneni genere conquisitæ, nihil prorsus comedentes inficiant. Verum ubi facto ajaculo vulnere sanguini se immiscuit, nullo alio antidoto servari animal potest, nisi devoratis Cotoneis malis. Id quod à Cæsare Ferdinando plures audivi. Fabulari itaq; eos putarim vel æquivoce nigrum veratrum pro albo accipere dixerim, qui hæc illud quoq; præstare posse affirmant. Quandoquidem tantum abest ut nigrum veratrum eo pacto animalia necare queat, ut perforatis auribus vel lateribus immissum virus omne facile extrahat. Hoc sane pastores & rei rusticæ addicti, non ignorant, quippe qui boves pestilentia laborantes & à serpente demorsos insertis Ellebori nigri radicibus in eorum auriculis, pectore cruribusq;, passim curant. Cæterum ad id, quod sententiæ meæ in Secacul & Eupatorio a Mesue descripto nondum assentiri possis, & ob id admones, ut diligenter Mesuem inspiciam, nil aliud nunc replicandæ operæ pretium mihi videtur, nisi ut tu epistolam illam meam attentius relegas, & mea argumenta accuratius inspicias. Quod si præstiteris & potius veritati indagandæ, quàm mordicus opinioni tuæ retinendæ animum & mentem applicueris, multo antea Mesuem me diligenter legisse, accurateq; inspexisse facile intelliges. Hoc tantum de Secacul addam, quod cùm scribat Avicenna libro quinto Secacul, esse radices peregrinas Zinziberi similes, quæ ex India advehuntur, id satis superq; affirmare crediderim, eos prorsus hallucinari, qui putant Secacul eam esse plantam quæ Fuchsio Siser designat. Atqui si hæc non sufficiant, non video sane, quo pacto tecum de his ulterius agam, præsertim, ubi neglectis argumentis nostris, quibus te respondere sperabam, nil aliud mecum agis, quam quod iterum ad Mesuem relegendum hortaris. Quem cùm antea satis viderim legerimque, parcas obsecro, si in hoc tantum nunc tibi morem non geram. Vale.

Sagittæ illinuntur albi Veratri succo & ita venenatæ fiunt.

Cotonea mala antidotum ad venenatas sagittas.

Elleboro nigro lanantur quadrupedia pestilentia laborantia.

Secacul radix peregrina.

UDALRICUS LEONORUS MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo S. P. D.

Quæritur an Syrupi alvum dejicientes rectè, secureq; dari possint pluribus continuis diebus, in diuturnis præsertim morbis.

Etsi sciam, Excellentissime Matthiole, te semper multis & gravibus tum in curandis ægris, tum in rei etiam medicæ (quam certe his temporibus egregie & fideliter illustrare & excolere juvas) publicis ac utilissimis occupari laboribus, de tua tamen in me humanitate & benevolentia tantam spem concepi, ut certo mihi persuaserim, quod si te his utilissimis lucubrationibus intentum, aliquantisper ab iisdem abstrahere videbor, amanter saltem sis laturus hanc morulam, præsertim vero cùm non tam proprij commodi, quam veritatis & publicæ utilitatis coram te promovendæ gratia, rei ipsius dignitas ad te ut scribam, me compulerit. Sunt sane quidam medici, qui cùm cæteris doctiores videri volunt, semper quiddam peculiare, quo ab aliis differant, habent, & si quid ab aliis ex ratione etiam factum conspexerint, id tamen ut solo experientiæ putentur, improbare non verentur, atq; ut suam fuco quodam obvelent malitiam, ubi diutius rationem & experientiam oppugnare se posse minime fidunt, ad autoritates tandem Hippocratis & Galeni confugiunt, quas pro suis firmandis opinionibus sat astute, at parum apte adducere solent. num adductæ vel nihil ex eorum re faciunt, vel si quid tamen facere videntur, ubi diligentius inspectæ fuerint, pariter nihil pro defendendis eorum inceptis rationi & experientiæ contrariis, pugnare deprehenduntur. Sed ego tales homines novitatis potius ostentandæ, quàm veritatis tuendæ studio, vulgo placere volentes, multum sibi sapere concedo, parum alias arbitror. Ex horum autem cœtu etiam esse puto hos nostros adversarios, qui usum frequentiorem Syruporum alvum dejicientium, humanæ saluti nocentissimum clamitant, ac propterea omnibus modis extirpandum suadent, atq; ut novi quid (prout solent) adferre videantur, novum commentum veteribus inusitatum atq; contra eorum statuta receptum esse dicunt, adducentes & hoc Hippocratis: Concocta medicari atq; movere non cruda. Nobis vero ipsius rei experientia diversum testatur. Videmus enim quam plurimos in Germania Medicos, his syrupis summa cum laude & ægrotantium commodo uti, ipsi quoq; quotidie eorum experimur virtutem, ut quanto minus eos nocere dicere possumus, tanto magis, ut nulla alia medicamenta in diurnis præsertim morbis conferre, profiteri cogamur, necesse est. Et quamvis nos illorum parum moveant vani strepitus, tamen ne reliqui etiam à tam salubrium medicamentorum usu istorum deterreantur clamoribus, negotium hoc tam utile, tam necessarium, tuum desiderat patrocinium, in quod ut illud suscipias perquam rogo ac intercedo. Quod si feceris, magna vo-

luptate nos afficies & opinionem noſtram confirmabis, & præmunies, illos vero non mediocriter confundes & de manifeſta pertinacia coargues, ſi in ſyrupis tua publice eo abundius hac de re aperueris ſententiam, nempe, An recte commodeq; dari poſsint in morbis, præſertimq; diuturnis, Syrupi alvum dejicientes pluribus continuis diebus, ut quam plurimi in Germania faciunt Medici, fœlici admodum (ut ipſi dicunt & nos experimur) ſucceſſu. Quin & an hoc fieri poſsit, præter celebratiſsimum Hippocratis & Galeni inſtitutum, qui Concocta medicari, & non movere cruda præcipiunt. Quod ſi feceris, additis aliquot ejuſmodi Syruporum formulis (ſicut non dubito) non ſolum à nobis, ſed à poſteritate quoq; ut in aliis pluribus, ita etiam in hoc magnam mereberis laudem. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Ulrico Leonoro Medico, S. P. D.

Probatur dari poſſe Syrupos alvum dejicientes pluribus continuis diebus in morbis diuturnis, nec eſſe præter Hippocratis, & Galeni inſtitutum.

Queſtio an ſyrupi alvum citantes frequenter dari poſſint in morbis?

*Eſi*ciunt propemodum ingraveſcente jam ætate caloris innati flammæ, quæ ad ſtudia ante hac animum incendebant. Quamobrem ne mireris, ſi tuis literis tam diu non reſponderim. Quæris à me, an commode rectéq; dari poſsint in morbis, præſertimq; diuturnis, Syrupi alvum dejicientes pluribus continuis diebus, ut plurimi in Germania faciunt Medici, fœlici admodum (ut illi dicunt) ſucceſſu. Quin etiam petis an hoc fieri poſsit, præter Hippocratis & Galeni inſtitutum, qui concocta medicari præcipiunt, & movere non cruda. Quæſtio ſane non vulgaris hæc eſt, & quæ mihi negotij non parum faceſsit, tum quod de his differere abſq; labore nequeam, tum etiam quod non deſint Medicæ facultatis periti, quorum nonnulli Hippocratem ſequuti, hoſce Syrupos non ſolum dari prohibent, ſed maledictis & execrationibus deteſtentur: alii vero contra experimento & rationibus quibusdam nixi, eos cæterus fere præferunt medicamentis & ſecure rectéq; dari poſſe contendunt. Namq; ſi hos vel dari prohibeam, vel præcipiam, non deerunt qui noſtram improbabunt ſententiam, & mihi fortaſſe laborem facient. Verum tametſi mihi laborem & periculum ſubeundum eſſe ſciam, conſtitui tamen potius ea in re tibi gratificari, quàm laborem ſubterfugere & adverſariorum morſus pertimeſcere. Exiſtimo enim plures fore, qui noſtram ſententiam ſint comprobaturi, quam qui eam convellere conabuntur. Erunt etiam alii opinionem noſtram ſequuti, qui non ſolum eam pro virili defendent, ſed etiam æmulorum petulantiam compeſcent. Ut autem, quod de re hac ſentiam, tibi explicare incipiam, in primis diſtinguendum eſt, de quo Syruporum genere nobis intelligendum ſit, an ſcilicet de his, qui clementioribus parantur alvum dejicientibus medicamentis, cujuſmodi ſunt Caſia, Manna, Rhabarbarum, Roſarum dilutum numeroſis macerationibus paratum, aut Syrupus ex eo confectus, aut ipſe purus roſarum ſuccus, Fumaria, Mercurialis, Epithymum, Myrobalana, Sena, Polypodium, & hujuſce claſſis alia: vel de his, quæ Scammonium, vel Turpetum, vel Pytiuſam, vel agreſtis Cucumeris ſuccum, vel Elleborum, vel alia ſimilia, quæ elective (ut ajunt) purgant, & proprie φάρμακα a deleteria eorum vi appellarit Græcorum antiquitas, excipiunt. Si tag; de his, qui tantum clementiſsimis illis parantur ſimplicibus, intelligamus, haud dubie affirmabo, facile & recte dari poſſe hos in diuturnis morbis, pluribus continuis diebus: nec eſſe id præter Hippocratis & Galeni inſtitutum. Alios vero minime. Quandoquidem ſi recte Hippocratis verba expendantur, quæ ſic habent, πάσσοντα φαρμακεύειν χρὴ ἐν, μηδαμὰ, facile ſane deprehendet quiſpiam, non aliud per φαρμακεύειν velle illum, quam non debere cum Pharmacis, id eſt, cum elective purgantibus medicamentis immatura expelli, quod ejuſmodi pharmaca, ubi humores incoctos reperierint, eos non dejiciant, ſed ſanguinem inficiant colliquentque, ac pernicioſa ſint. Ejuſmodi enim medicamenta hiſce de cauſis dari vetant Hippocrates & Galenus, non autem quæ clementiora ſunt, nec elective, nec fortiter purgant, nec ullo præterea modo ſanguinem colliquare, vel inficere poſſunt: horum perpauca ipſis cognita fuere. Namque Caſſiam nigram, Rhabarbarum, Myrobalana, Senam, nec ipſe Hippocrates, nec Galenus novit unquam. De Manna tamen meminit is libro tertio, de aliment. facultatibus, de melle ſcribens. Item de Roſis libro octavo, de ſimplicium medicamentorum viribus, ſed utriuſq; medicamenti dejectoriam facultatem ignoravit. Id quod poſthac multa cum diligentia explorarunt Mauritani, qui recte ſane clementiora hæc medicamenta Benedicta vocavere, quod nihil in eis repererint, quo ſumentium corpora ullo afficerentur incommodo. Quamobrem in morborum etiam acutorum principiis, magna cum utilitate hæc propinantur à medicis. Siquidem ſi negligantur humores in ventriculo ac locis illi propinquis exiſtentes, trahuntur poſt hac per univerſum corpus in venas, non ſine ægrotantium diſcrimine. Ideoq; haud recte, mea quidem, ſententia, hactenus contendere quidam, nulla facta medicamentorum diſtinctione, dari non debere dejectoria medicamenta in morborum principiis, qui ſi ſcivisſent, de quibus intellexerit Hippocrates, & quid illi proprie deſignet φαρμακεύειν, à clementioribus abſtinere Medicos non prohibuiſſent. Atqui nolim ob hoc fortaſſe putes, me affirmare velle, Syrupos alvum citantes in ægritudinum principio aſſidue diebus pluribus dari poſſe. Quandoquidem, quæ in ventriculo locisq; circumſtantibus ſunt excrementa, tot non indigent evacuationibus. Sed cùm in principio ea omnia medicamenta, quibus iidem Syrupi conflantur, tuto dari poſſint, longe tutius dantur ubi jam materia concoquitur, nec prorſus fuerit matura. Nec putes velim meum hoc eſſe inſtitutum, ſed Galeni. Quippe qui lib. 13. de Met. cap. 15. de jocinoris phlegmone agens, jam ubi coctio aliqua fieri incipiat, vacuare non docet aſſiduis medicamentis alvum dejicientibus, hu verbis. Procedente autem tempore, ubi phlegmon jam concoquitur, etiam valentioribus urinam moventibus medicamentis in cibis uti licet, nempe Aſaro & Celtica nardo, & Phu quod nominant, & Petroſelino, & Smyrnio

Medicamenta clementia, quę dicantur.

Medicamenta quæ elective purgant.

Nec Mannæ nec roſarum dejectoriam facultatem novit Galenus.

Clementia medicamēta cum utilitate propinari in morborū principiis.

Galenum in jocinoris phlegmone quotidie dediſſe medicamenta alvum dejicientia.

Syrupis & Meo, sicut etiam ventrem vacuare, si jocineris cavum afficitur, Cnico cibis admisto, & urtica, & Mercuriali, & Epithymo, & Polypodio, & omnibus praterea, quæ modice alvum dejiciunt, magisque in remissionibus. tum his ipsis audacius, quam ante, utendum: tum vero quæ his sunt valentiora, partim in Ptisana incoctis, partim tusis & in mollissimum pulverem redactis. Exhibenda vero & hæc sunt, vel ex Ptisana, vel ex aqua. Ego namque etiam Polypodii aliquid in Ptisana aliquando incoxi, & nigri veratri corticem. Hæc ille. Quibus palam est a Galeni dogmate haudquaquam deviare Medicos, qui ubi in morbis signa concoctionis apparent, clementia medicamenta continuis quibusdam diebus in Syrupis exhibent, non solum in diuturnioribus, sed in alius etiam morbis. Constat praterea ex hisce Galeni verbis non modo perquam recte dari posse in Syrupis clementiora hæc medicamenta, sed etiam ubi morbi intensio remittitur, id est, ubi adhuc magis concoquatur materia, etiam valentiora ut Elleborus Ptisanæ incoctus. Quo fit ut nihil sit quod prohibeat, quominus possimus etiam nos hujusmodi medicamenta suo tempore propinare, & præsertim clementioribus admista, quòd hæc præter id quòd alvum dejiciunt, propria sua facultate manifestis subinde qualitatibus exuperantes humores præparant, quum fere omnia partim attenuent, partim incidant, partim aperiant, partim abstergant, quarum facultatum auxilio coctum crudo admistum facile separatur & expellitur, deinde propria horum medicamentorum virtute. Servari hanc medendi normam passim ab omnibus in universum Medicis, tam qui probant, quam qui improbant, in contumacibus febribus, animadverto. Siquidem ubi datus prius Syrupis ad coctionem facientibus, ac exoluente subinde pharmaco, febris non remiserit, ad alios statim properant, quorum vis humorem præparationi peridonea habeatur. Sed id plerunque cum Rhabarbaro expediunt, modo Syrupos propinantes, qui Rhabarbarum excoquerunt, modo in iisdem Rhabarbarum macerantes tenui linteolo exceptum & pluribus assiduis diebus propinantes. Caterum perquam fœliciter etiam dantur hoc modo alvum citantes Syrupi in frigidis admodum & pituitosis affectibus qui etiam in iis qui ex adustis proveniunt humoribus, quorum concoctio vel tarde admodum, vel fortasse nunquam sit futura. ideoq; Avicenna Epilepticis quotidie bis Hieram Hermetis propinari præcipit. Quinetiam Dioscorides anno toto quotidie Bryoniæ radicem drachmæ pondere Comitialibus, attonitis & vertiginosis propinandam suadet. Ideoq; si fortiora & electiva purgantia medicamenta in hisce morbis non sine auxilio priores dedere Medici continuis diebus, quid prohibebit ergo, quo minus nos in similibus morbis securius clementioribus utamur? ac etiam quandoq;, ubi necessitas adsit, electivè purgantibus, ut Galenus cum Elleboro faciebat? Nihil sane, nisi potius quorundam opinionibus, quam rationib. & experientiæ addicti esse velimus. Eadem etiam convenire (ut diximus) in adustis morbis nihil mihi verendum est, cum Galenus libro secundo ad Glauconem, Cancrum, purgantibus medicamentis, ex quibus sanitas sequitur, prompte succumbere scribit, & id tam diu faciendum præcipiat, donec sanitas pristinæ partis subsequatur. Id quod etiam repetiit lib. 14. Methodi. cap. 9. his verbis, Communis igitur curatio est, ut humorem unde vitium est, natum illico vacues simili vacuationis genere ei, quæ in altis tumoribus supra est comprehensa, mox prohibere potissimum si fieri potest, ne de cætero ejusmodi succus in venis colligatur. Sin id fieri nequit, saltem cum omnino ex intervallis vacuare & simul particulam firmare, ne quid humorum redundantia ad eam confluat. Quibus palam est nihil sane obstare, ubi in diuturnis & contumacibus affectibus vitiati humores continue affluant, quin in medicamentis alvum dejicientibus frequenter vacuentur, hac tamen conditione (ut Galenus inquit) ut eatis misceantur, quæ lapsis languentibusque particulis robur conferre valeant. Cujusmodi sunt Myrobalanorum omne genus, Rhabarbarum, Rosarum succus, ac etiam acidi dactyli, quos Tamarindos vocant officinæ. Siquidem ubi frequentioribus evacuationibus aliquid non accederet, quod robur affectis particulis adderet, nihil profecto noxius esset, quam frequenter evacuare. Atqui quum omnibus palam sit, quod in pituitosis morbis maxime conferat extenuatio, hac etiam ratione hi Syrupi conveniant, ubi in diuturnis affectibus pituitæ plurimum redundet. Quippe non solum iidem morbi materiam paulatim partim præparabunt, partim educent, eo quo prædiximus modo, sed peculiariter etiam extenuabunt. Quod autem hæc alvum ducentia medicamenta assidue sumpta corpora nostra extenuent, manifeste palam facit Galenus libro 6. cap. 8. de sanitate tuenda ubi obesos extenuare docet, his verbis. In his qui immodice sunt obesi, minuenda digestio est, augenda vero corporis exhalatio. Porrò minuetur digestio assidua ventris dejectione, nempe assuefacientibus nobis nutrimenti instrumenta quæcunque continent, ea statim pessum impellere. Corporis autem exhalatio augebitur, celeri excitatione. De quo autem medicamentorum genere hic intellexerit Galenus, de his intelligam ego, de quibus meminit is libro 3. Methodi in Jocinoris inflammatione, nempe de Mercuriali, Cnico, Filicula, Epithymo, Polypodio, & hujusce classis aliis. Id quod apertissime declaravit Avicenna, Fen septima, quarto capite de corporis obesitate, sic inquiens. Et medicinæ lenientes naturam, valde iis conferunt. Extenuant enim corpora quoniam convertunt cibum à venis, & ideo quando administrantur, multoties fit virtus attractiva pigra, & consuescunt venæ evacuari ab eo, quod vadit ad eas apud quemlibet motum humorum ad intestina, & quando sunt medicinæ lenientes naturam, subtiliantes & diureticæ, non pervenit ad venas res magna ex nutrimento. Hæc ille. Quibus facile patet hallucinari eos, qui in morbi Gallici curatione eos redarguunt, qui ligni Guajaci decocto medicamenta hæc dejicientia assidue addunt, cùm nihil magis in hoc morbo conveniat: quàm extenuatio exiccatione, quam perpetuo molimur cum Guajaci decocto. Nec valet eorum argumentum, quod ubi alvum ducentia illa eidem decocto admisceantur, illico deperdatur decocti ipsius propria facultas, qua sanari morbum Gallicum fatemur, quum facultas hæc superari non possit, nisi alia fortasse alterius medicamenti propria facultate, quæ illi fuerit contraria. Nam sicut manifesta ligni illius qualitates calida & sicca minime impediunt in jocinore calida & sicca temperie affecto, ut in morbo Gallico semper evenire non ambigimus, quo minus vis illa occulta jecur ad suam temperiem naturalem restituat, ita nec ducentia alvum medicamenta id efficere valent, imo potius decocti ipsius vires augent, quod materiam continue minuant & exiccationem augeant, adeo ut non opus sit tam tenui victus ratione uti ægrotantes. His accedit multorum exemplum, qui cùm nullo alio medicamento, nec simplici Guajaci decocto pluries sumpto sanari potuerunt, ipso tamen dejectoriis medicamentis admixto, tandem sanati sunt. Atqui animadvertendum est, quod in frigidis ac diuturnis morbis, ubi humores præassati non sint, hi syrupi alvum moventes propinari non debent, nisi prius aliqua facta fuerit concoctio crudorum humorum. Sed hæc cum valde calidis & tenuium partium medicamentis facienda non est, quòd talium facultas concoquendi non sit, sed præparandi, quæ jam concocta sunt, vel concoqui cœperint.

Nigrum veratrũ & Polypodiũ in Ptisana quotidiè propinat Galenus.

Quid agãt elective purgantia cum clementioribus admista

Medicos omnes in diuturnis febrib. uti in Syrupis Rhabarbaro.

Dioscor. anno toto vitis albæ radicem epilepticis propinandã suadet.

Cancrum frequentibus medicamentis purgantib. curat Gal.

Syruporum purgãtiũ utilitas.

Obesorum corpora assiduis purgantibus medicamentis extenuare docet Gal.

Argumenta contra eos qui in cura morbi Gallici dejectoria medicamenta cum Guajaci decocto miscerí prohibent.

Purgantia medicamẽta cum Guajaci decocto magno dari auxilio.

Quid servandum in propinãdis Syrupis alvum dejicientibus

Quibus cũ medicamẽtis humorũ crudorum concoctio fit molienda?

cæperint. Namque si cruda adhuc existente materia, calidiora medicamenta propinentur, mõrbum proculdubio augebunt cruditates in venas pellentia. Non itaque cum his concoctionem moliri debemus, sed cum temperate calidis, ut Galenus docuit, in quarto de ratione victus, commento quadragesimo quarto. Hoc autem non solum fieri debet cum his, quæ intus in corpus sumuntur, sed etiam cum his, quæ exterius applicantur, nempe fomentis & inunctionibus ventriculo & hypochondriis adhibitis, ut idem Galenus docuit, quarto de sanitate tuenda. Qua in re maxime præstat Chamæmalinum oleum & Chamæmali florum decoctum. Namq; his auxiliis fovetur naturalis calor, adeo ut quiescentibus ob id humoribus commode concoctio fiat. Quippe quemadmodum quies temperatusq; calor ad hoc maxime faciunt, è contra agitatio, quæ à calidis valde medicamentis fit in humoribus, quietem impedit, & naturalem calorem accendit, quo postea fit, ut non concoquantur humores isti, sed potius putrescant. Ubi vero concocta fuerit materia, vel saltem concoqui cæperit, securius calidioribus uti possumus medicamentis ad ejus præparationem conficiendam, una cum exolventibus alvum Syrupis, ut etiam antea dictum est. At ubi humores præassati fuerint, cum ii veram concoctionem pertransierint, quanquam vera concoctione tunc opus non est, oportet tamen nos innatum juvare calorem, quo incoctos humores cum præassatis conjunctos concoquat, adeo ut semper nobis opus sit, aliquam prius moliri concoctionem, antequam ad hosce Syrupos veniamus. Possem quidem adhuc tibi plura de re hac in medium adferre, quinetiam ostendere, quod multi sint inter recentiores, ut Montanus ille clarissimus, qui hujuscemodi utuntur Syrupis experientia docti, sed ne Minervam docere videar, lubens ea omnia prætereo. Addam autem tantum hoc, quòd plurimum Medici debeamus Mauritanis, qui nobis hæc tam salubria ostenderunt medicamenta, quibus tutius uti possumus, tam in diuturnis quàm in acutis morbis, in quib. non nisi magno cum ægrotantium discrimine electivè dejicientia medicamenta propinari possunt. Nunc autem reliquum est, ut pro tua facta petitione, hic tibi describam, quo pacto hosce Syrupos parare soleam, in pituitosis & atrabiliariis affectibus, quinetiam in morbi Gallici curatione. Quod & sciam supervacaneum esse, quod non desint præclarissimi Medici qui ante me similes descripserunt Syrupos, ne tamen fortasse putares me hoc laboris velle subterfugere, hic habes, quo ego utor in pituitosis & Melancholicis affectibus.

Qua ratione quove tempore concocta præparari debeant?

Medicos omnes plurimum debere Mauritanis authoribus.

Syrupi primi ad pituitosos affectus paranḍi ratio.

Sumito itaq;, Adianti
Asplenι
Betonicæ
Agrimonii
Intubi
Cichorii
Amaraci — *Singulorum manipulum*
Florum Stœchadis
Salviæ
Rorismarini
Radicum, Fœniculi
Petroselini communis,
Asparagi — *Sing. unciam.*
Eryngii
Centaurii majoris
Polypodii contusi drachmas VI.
Seminum Anisi
Fœniculi — *Singulorum sesquiunciam.*
Ammi
Coriandri
Agallochi drachmas II.
Santalorum Flavorum
Alborum — *Sing. drach. III.*

Fervefacito hæc omnia servato coctionis ordine, in aquæ libris decem ad tertias, & subinde mundo linteolo percolato. Sumito deinde, Foliorum Sennæ orientalis libram.
Cinnamomi electissimi drachmas X.
Florum cordialium Sing. unciam.

Excipito hæc omnia fictili vitreato vel stanneo vase angusti orificii, & affuso decocto præscripto ferventi, macerentur in calido loco, occluso vasis ore duobus diebus continuis. Demum colentur.
Sumito item hujus diluti li. III.
Diluti Rosati pluribus rosarum macerationib. parati, vel succi rosarum puri, ubi dilutũ non esset ad manus l. II
Sacchari libras III.

Coquito ad tertias, nunc addito Rhabarbari selecti crassiuscule secti sescunciam. Turpeti optimi semunciam, & coquito usq; ad Julapii consistentiam. Demum sacculo lineo percolato, & vase mundo asservato.

Syrupi secundi paranḍi modus.

Atqui si compendium desideras, hoc aliud parari jubeto, minori tempore ac labore.
Sumito, Foliorum, Sennæ orientalis uncias. IIII.
Absinthii Pontici manip. Semis.
Adianti
Asplenι
Intubi
Cichorii
Melissophylli — *Singulorum manipulum.*
Betonicæ
Hyssopi
Agrimonii
Radicum, Fœniculi unciam.

Petroselini
Apÿ
Asparagi } *Sing. drachmas VI.*
Polypodÿ
Eryngÿ
Glycyrrhizæ mundatæ drach. III.
Anisi
Seminis. *Fœniculi*
Apÿ } *Singulorum Semiunciam*
Ammi
Cinnamomi selectissimi drachmas V.
Rhabarbari optimi drach. VI.
Turpeti genuini drach. III.
Agarici crudi præstantissimi semiunciam.

Coquito omnia in aquæ quod sufficit, servato legitimæ coctionis ordinem ad tertias, & deinde addito Sacchari albi quantum sat fuerit ad conciliandam dulcedinem. Præbeto quotidie diluculo uncias quatuor, aut quinq3, pro morbi, ætatis, & virium ratione. Syrupus in melancholicis affectibus.

Cæterùm ubi velis his uti medicamentis, in Melanchol. affectibus, Epithymum & radicum nigri veratri cortices pro arbitrio addito. Quinetiam Myrobolana, Chebula, Empelica Nigra, cum in dilutis, tum etiam in decoctis.

In morbi Gallici autem curatione ita parato.

Sumito *Fumariæ*
Adianti
Asplenÿ
Intubi
Agrimonÿ
Cichorÿ
Pulegÿ
Betonicæ } *Singulorum manip.*
Melissophylli
Florum *Lupulorum*
Stœchadis
Borraginis
Bugloßi
Rosarum rubearum
Radicum, *Glycyrrhizæ*
Fœniculi
Borraginis
Bugloßi } *Sing. unciam.*
Centaurÿ majoris
Polypodÿ uncias IV.
Seminum *Anisorum*
Pæoniæ } *cujusq3 semiunciam*
Fœniculi
Corticum *Myrobalanorum*
Chebulorum
Emplicorum } *Sing. drach. X.*
Nigrorum
Radicum Ellebori nigri unciam.
Zedoariæ drachmam.
Santalorum Flavorum } *Sing. semiunciam.*
Alborum

Coquito omnia in aqua quod sufficit, servata legitimæ coctionis norma, & deinde linteolo percolato.

Sumito deinde, *Foliorum Sennæ orientalis libram*
Epithymi Cretici uncias IV. }
Cinnamomi selectissimi minutim concisi unciam.

Excipito tria hæc fictili vel stanneo vase haud ampli oris, & deinde affundito decocti præscripti ferventis lib. VI. & concluso vasis ore ne quid expirare possit in loco calido collocato, macerato q3 sic horis quinquaginta. Deinde percolato.

Sumito post hujusce Diluti lib. IV.
Diluti rosarum crebris macerationibus parati, vel succi rosarum puri ubi dilutum non sit ad manus, libras II.
Syrupi de pomis Sabor Regis libram.
Sacchari libras III.

Coquito ad tertias, postea addito Rhabarbari in tenues particulas secti sescunciam. Et coquito deinde quousq3 concipiat Julapii consistentiam, postea colato & asservato. Propinato mane binas uncias, & usq3 ad tres, ubi adstrictior fuerit alvus, additis Guajaci decocti unciis quaternis quinisve. Quiescat deinde affectus, nec sudet. Vesperi sumat decocti Guajaci simplicis horis tribus ante cœnam uncias septem & sudet. Et post sudorem ebibat ejusdem decocti uncias quatuor, & post horam capiat cibum. Ubi autem compendiosius medicamentum parari cupias, ita rem expedito. Syrupus compendiosior.

Sumito,

Sumito, Decocti primi Guajaci lib. VII.
Foliorum Senæ orientalis lib. V,
Rhabarbari ſelecti unciam.
Epithymi drachmas X.
Polypodij ſemicontuſi uncias V.
Radicum Borraginis, Bugloſſi, Glycyrrhizæ } Sing. ſeſcunciam.
Seminis Aniſi unciam.
Ammi ſemiunciam.
Florum cordialium ſingulorum unciam
Santalorum Flavorum, Alborum } cujusq; drac. III.

Coquito ſimul omnia, ſervato coctionis artificio ad tertias, deinde addito Sacchari quod ſat fuerit ad conciliandam dulcedinem. Prabeto diluculo ſenas uncias, nec affectum ſudari ſinito. Reliqua expedito ut in altero diximus.

Hæc boni conſulas velim, mi Ulrice dilectiſſime. Interim ſi quid aliud habeo, quod tibi gratificari poſſim, velim intelligas, nihil mihi eſſe tam carum, quo minus illud tibi etiam impertiar libentiſſime. Vale. Praga.

JOANNES CRATO MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo. S. P. D.

Hortatur Crato Matthiolum, ne ob malevolorum inſectationes à Republica juvanda ſuis ſtudiis ſe dimoveat.

BEneficam tuam naturam & publici commodi ſtudioſiſſimùm plurimam amavi: ac cùm laboribus tuis ſæpe ſuaviſſime perfruar, aliquoties mihi in animo fuit, tibi pro mea parte gratias agere, teq; ſi quo modo poſſem, in curriculo induſtriæ, in quo tibi malevolentia atq; impudentiſſima maledicentia, impedimenta quædam objiciuntur (etſi virtus tua confirmatione noſtra non egere videatur) confirmare. Sed amoris atq; officij mei iter neſcio quid impedivit, nec inepto movendi partes, quæ ſunt prudentiæ, mihi aſſumere volui. Cùm autem intelligam, te ſingulari ſtudio iterum in eo eſſe, ut Dioſcorides illuſtriſſimus ab ingenij tui præſtantia & artificum manu conſpiciatur, hac exigua quidem, ſed grati atq; benevoli animi mei ſignificatione tibi calcar addere viſum fuit, ac ſi hoc pateris, rogare, ne λοιδορίαις Boruſſi, aut aliorum inſectationes à laudabili inſtituto te dimovere patiaris. Minime recta via laudem affectant, qui eam ex alterius ignominia petunt, & maledictum maledicto trudere, perinde eſt ac inſaniam inſaniendo depellere. Tuis laudibus, quas omnis poſteritas exceptura eſt grate, tuæ famæ, Boruſſus ille conquiſitis monſtris vocabulorum ineptiſſime, parum apud bonos & virtutis rectiq; amantes nocuit. leves ſi commovit, ſuæ peſſime conſuluit. Unica autem Socratica ratio reſpondendi convenientiſſima videtur: Nihil reſpondere, & plagas ac ſi aſinus calce te percuſſiſſet, æquo animo pati, præſertim cùm vera proferre atq; tueri abſq; altercatione & dimicatione liceat. Sed neſcio quomodo delabor ad id quod huic Epiſtolæ non erat propoſitum. Illud oſtendere ſignificatione aliqua, ac potius tibi confirmare tanquam Syngrapha volui, te (ſi quid hoc tua refert) à me non ſolum propter tua in rem Medicam præclariſſima merita, valde amari, verumetiam propter exquiſitam doctrinam & induſtriæ excellentiam ſingularem, tanti fieri, quanti ab eo potes, qui eximias ingenij tui dotes & virtutes intime novit, candidiſſime æſtimat & perſpectiſſimas habet. Hunc meum animum, ſi ulla re verius, atq; evidentius, quàm literis probare potero, efficiam, ut id quod ſum, me tui ſtudioſiſſimum & amantiſſimum cognoſcas. Nobilem & præſtantem virum dominum Sauromannum, ut ex his meis literis, tanquam me, amanter complectaris, magnopere peto: Bene vale. Vuratiſlaviæ.

Contra Guilandinum.

PETRUS ANDREAS MATTHIOlus, Johanni Cratoni. S. P. D.

Reſpondetur præcedenti epiſtolæ. Detegitur quanta ſit in hiſtoria plantarum Guilandini imperitia, & ejus nonnullæ diſcerpuntur calumniæ.

NOn dixerim facile, mi Crato, quantum mihi placuerit tuum de Boruſſo illo impudentiſſimo judicium, non certe quòd gaudeam doctos viros inimicitias ſuſcipere cum obtrectatoribus meis, ſed quòd illorum teſtimoniis, apud omnes inclareſcat nefarie & prope dixerim ſcelerate iſtos mecum agere, dum maledicis & virulentis ſcriptis invidiam mihi & laboribus meis facere nituntur. Id quod ita magno cum affectu, tamq; pertinace animo agunt, ut tanquam rabie correpti canes, ſic illis ira adverſus innocentiam perciti latratibus & morſu, aut ſicut tu prudenter dixiſti, etiam calcibus tanquam aſini quidam me impetant. Atq; utinam quanto ſtrepitu ſpirituq; provolvunt criminationum maledicterumque ſuorum fœditatem, tam firmis argumentis, aut ſaltem probabilibus veritati patrocinari ſi non poſſent,

possent, niterentur saltem, equiore certe animo acciperemus etiam ea, quæ contra nostram sententiam afferentur, Laudatur Cratonis consilium,
sapienter tu quidem & amicissime præcipis, ne patiar à Borussi, vel aliorumcunq; maledictis, ac insectationibus à meo me dimoveri instituto, verum ego ita vitam meam jampridem instituti, ut nihil mihi magnopere metuendum existimarem, quod quidem a culpa absit. Quinetiam, id quoque in animum induxi meum, ut à juvanda meis studiis posteritate, nullis calumnis, nullis latratibus me avertere sinam. Etenim si pulchrum est (ut ajunt) laudari a laudato viro, putaverim quidem à perditissimis nebulonibus & impudentissimis Sycophantis laudari, prudentem virum neminem optare, quum id hominum genus laudare nesciat, nisi asinos sui similes. Imo vero ab iisdem si vituperentur studiosi, & de Republica bene meriti, maximo id illis semper esse honori existimavi, cum hujusmodi insidiatorum consilia, nihil aliud moliantur, quàm virtutem opprimere, veritatemq; confundere, vitium vero (si tantum possent) extollere & mendacium fucatis sophismatibus ubicunque alere, ut præ cæteris hisce illusionibus, miraculi aliquid in medium afferre videantur. Hujus factionis principem locum obtinere hoc ævo Guilandinum, quem tu una cum cæteris merito vituperas, neminem jam latere censeo, qui ejus in me calumnias, criminationes, convitia, maledictaque omni sane fœditatum genere illita, in libello illo, non ita pridem Patavii edito, perlegerunt, à quo jam omnes tam ejus amici quàm inimici, quibus veritas, ac humanitas cordi est, tanquam à fœtore intolerabili nares non aliter avertunt, quàm ab horribili quacunque latrina. Quàm autem, præter id quod malus est, etiam amens sit, palam facit infœlicissimi libelli vel titulus solus. Cum enim eum Apologiæ nomine inscribat, tanquam refutationem eorum, quæ à me contra eum in Epistola ad Celeberrimum virum Gabrielem Faloppium de Bulbo, Castaneo, Oloconitide, Mamyra & aliis nonnullis incognitis ei plantis dicta erant, instituisset, mox instituti sui oblitus nihil eorum affert, nec facit, quæ mendax inscriptio pollicebatur, sed se totum addicit convitiis, nisi quod obiter mihi quædam errata, centum circiter numero (ut ipse inquit) objicit. Quòd si ego contra vanum hunc hominem facere vellem, hoc est, & dicere & facere, quæ facile possem, tam angustam ei citra magnum meum negotium Europam redderem, ut vestigium in ea, quo pedem poneret, vix esset inventurus. Sed melius est me temperare, vel justissimæ iræ meæ. Jam vero quàm levibus armis contra me pugnat, dum errores (ut ille ait) quosdam meos nudos, nulla addita ratione, nec etiam antiquorum scriptorum autoritate recenset, ipse tu, mi Crato, ista considera si placet, & haud dubie insignem pessimi hominis ubique impudentiam, & rei plantariæ imperitiam deprehendes, quotiescunque me erroris alicujus insimulat. Nebulonũ Sycophantarum que munus,

1. Confundere me in primis duo medicamenta scribit, Folium & malabathrum. Sed manifesti mendacii illum accusant studiosi omnes qui mea in Dioscoridem commentaria perlegerunt, ubi Syriaci folii & Indici Malabathri, non confuse (ut ille mentiri non erubescit) sed aperte, & perquam distincte ex Plinio memini. Siquidem alterum haberi dixeram in Syria nascens quadam ex arbore folio convoluto, colore arido, ex quo oleum ad unguenta exprimebatur, alterum vero in India, in paludibus gigni, lentis palustris modo, Græcis Μαλάβαθρον appellatum. II. Eadem præterea calumnia in Cassia, & Cinnamomo me falso insimulat, cùm tam aperte mentiri audeat, scripsisse Galenum Cinnamomum transire in Cassiam, non autem Cassiam, ut ego verteram, transire in Cinnamomum. Sed tam procacis nebulonis calumniam, quàm maxime detestantur Galeni ipsius verba lib. 1 c. 11. de Antidotis, quæ sic habent, Ἐπὶ δὲ μεταπίπτειν εἶπον ἐκ γαλβάνης εἰς σαγαπηνὸν, ὅσον αὖ ἀφρῶδες ἐν αὐτῷ συχνὴ κἀλινδὰν ἑτοίμως ἐν ὑγρῷ λύεσθαι, προσθεῖναι μέντοι χρὴ τῷ λόγῳ, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς μεταπτώσεως ἐκ τῆς ἀρίστης ἰκοσίνεις εἰς κινάμωμον, ἐθεασάμην γὰρ ἤδη πολλάκις ὑψηλῆς καὶ εὐθαλοῦς ἰκοσίας, ὡς εἰς θάμνου μέγεθος ἀνιέσας, ἀπεράντους τινὰς ἀπειρῶς ὁμοίως κινάμωμῳ, καὶ τὸν ὄγκον, καὶ τὸ φλοιὸν τὴν λεπτότητα, καὶ πρὸς τοῦτοις ἔτι τὰ βεβαιότατα γνωρίσματα κινάμωμου διὰ τῆς γεύσεώς τε καὶ ὀσφρήσεως γινόμενα, id est. Quandoquidem autem dixi transire ex Galbana in Sagapenum, quicquid illius spumosum, consistens, albumq; facilè in humorem dissolvitur, addendum etiam hoc sermoni est, & maxime propter similitudinem permutationis ex optima Cassia in Cinamomum. Nimirum vidi jam sæpius Cassiæ procera, quæq; ita fœliciter excrevisset, ut ad frutices magnitudinem pervenirent germina exquisita, plane similitudine Cinamomi, tam quo ad aspectũ, quàm corticis tenuitatẽ, aliasq; certissimas Cinamomi notas, quas tum gustu tum odoratu exploramus. Atqui longè etiam cumulatius c. 14. ejusdem l. idem recitavit Gal. sic inquiens. ὅτι δὲ καὶ ἰκοσία πλησίον τι κινάμωμου τῷ γένει, καὶ γὰρ καὶ γίνεταί ποτε κινάμωμον ἐκ μεταβολῆς αὐτῆς ὥστε ὅλον μὲν ὁρᾶσθαι τὸ οἷον δένδρον ἀκριβῶς ἰκοσίαν, ἀπεράντους δέ τινας ἐν αὐτῷ κιναμώμῳ συνεχεῖς, τοῖς κλάδοις τῆς ἰκοσίας ἐνέφυσθαι. id est, Cassia autem genere ad Cinamomum accedit. Etenim fit nonnunquam ex transmutatione illius Cinamomum, adeo ut conspiciatur quidem tota ipsa quasi arbor exquisita Cassia, germina autem quædam in ea Cinamomi continua ipsis Cassiæ ramis reperiantur. Hæc ille. Quæ quidem qui legunt, non sine indignatione & stomacho mendacissimi hominis temeritatem exibilant, ac execrantur, sibi certo persuadentes, diutius hunc apud Aristophanem, mimum, histrionem, parasitumq; professum, quàm apud Dioscoridem & Galenum in plantaria præsertim facultate versatum. III. Cæterum quàm etiam à Poëtis explodenda veniat novi hujusce interpretis sententia in censendo Viburno, qui tam elato supercilio Viburnum clamat, non plantæ alicujus singularis esse nomen, sed cujuscunq; in universum virgulti fruticisve proprium, ii facilè judicabunt, qui rerum Epithetis examinandis diutius insudarunt. Inquit enim Vergilius. Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi. Sed cum frutices, virgultaq; prope immumera habeantur, spinosa, rigida, obductisq; duritie ramis, nec ulla in parte obsequiosis, hujusce fabulatoris insolentia omnibus palàm fit, qui nulli lentori obnoxii, sed veritati tuendæ addicti, rigidiori vultu hasce intuentur ineptias. Quibus præcæteris refragatur Ruellius, qui in re plantaria examinanda, indagandaq; inter recentiores facilè primas tenet, quemadmodum multiplici lectione, Latini & Græci sermonis peritia, quàm plurimos antecellit. Is enim contra nugatoris hujusce fabellas, eam ipsam plantam Viburnum putat, cujus nos imaginem appingi curavimus. Non solùm quod flexilis, ac lenta valde omnibus suis partibus habeatur, sed etiam quòd in Gallia hactenus proprium retineat nomen. Siquidem Galli arbusculam hanc, una tantum detrita litera, suo idiomate Viurna vocant. IV. Atqui an Armenius bolus (de Orientali & selectissimo loquor) quo passim utuntur Medici, terra sit Sinopica, non sine reprehensione respondebit Agricola præcellens fossilium indagator, quippe qui tametsi hac olim à Sinope Cappadociæ urbe, unde nomen invenit, importabatur, nihilo secius haberi alibi etiam inquit: in auratiis, argentariis, æratiis ferratiisq; metallis, in quibus in Ilua (ut alias diximus) Tyrrheni pelagi Insula, hujusce rubricæ plurimum invenitur. Est enim hæc (ut Dioscorides inquit:) gravis, densa, ad jocinoris imaginem vergens, non autem (ut selectissimus Armenius bolus) levis, & butyri instar pinguis. Utimur & nos nostra Sinope, quam vilem, rudemq; bolum Seplasia appellant, ad

Guilandini apologia.

Guilandini objectio in folio & Malabathro explosa.

Calumnia in Cassia & Cinamomo confutata.

Cassiam transmutari in Cinamomum, non cõtra, contra Guilandini insciti am.

Guilandini sententia in Viburno improbata.

Calumnia in Armenio Bolo confutata, non esse Sinopicam terrã.

Zedoariam vulgarem non esse. Costum

sanguinis profluvium, quemadmodum & Galenus usus est, ubi Lemnia terra non erat ad manus. Quidnam non obscuras sane vires retinet. Zedoariam praterea legitimum esse costum, ut impudens somniavit Guilandinus, negabunt procul dubio Dioscorides & Galenus. Ille quidem quod Helenii radicibus, quæ vegeta magnæ sunt, Costum adulterari scribat, hic vero quod pluribus in locis asserat Costum ex discussoria & adstringente constare facultate, & adeo eximii fragrantisq; esse odoris, ut non minus ad unguenta odoratiora paranda ejus apud antiquos invaluerit usus, quam malabathri, amomi, casiæ atque myrrhæ quibus tamen tum notis tum facultatibus Zedoaria prorsus destituitur, cùm potius graviter, quam suaviter oleat. Adde quod Costo Galenus leviculam plane amaritudinem & validam tribuit acredinem. Sed hæc in Zedoaria contrario modo se habent, cum in

Saliuncam non esse Nardum Celticam.

ea validior amaritudo, & acredo remissior gustu facile deprehendatur. VI. Saliuncam quoque non esse Celticam Nardum manifesto indicat Plinius libro 21. quippe qui uno & eodem capite, de utraque speciatim egit, tanquam de plantis inter se differentibus. Nec præter id, ea tantum iis dissident notis apud antiquos autores, seu certam, natali solo & viribus. VII. Nec minus in censendo albo Dictamno, quod Dioscoridis Tragium facit, hallucinatus deprehenditur sordidus hic Matthiolomastix, cum Tragium Dioscoridi sit semine, folio, ramis, singulis Lentisco minoribus, Dictamni vero hujusce folia, triplo Lentisci foliis majora habeantur. Adde quod è Tragio lachryma distillet, quæ illita spicula è vulneribus ejiciat. Id quod in alba Dictamno nusquam hactenus visum est. VIII Cneorum quod videat inter adulterinas Thymælææ nomenclaturas habere Dioscoridem, quodq; habeat Galenus libro nono, capite tertio de compositione medicamentorum ex Archigene κεὶ πνέωγον ἅνιοι Χαμαιλαίκην καλοῦσι: *quinetiam quòd scribat Plinius lib. 23. cap. 21. Thymælæam aliquibus Cnestrum, aliquibus Cneoron vocari, id quod me adnotasse ignorabat, non sine ingenti latratu barbarus ille Canis me adoritur. Verumenimvero, si tantum rei herbariæ peritiæ, quantum maledicentiæ haberet, facile quidem novisset utrumq; Theophrasti Cneoron, a Dioscoridis & Galeni Cneoro pluribus differre notis, quinetiam à Cneoro, de quo hoc loco meminit Plinius. Theophrasto duo Cneori genera descripta reperio. Album quidem odoratum & nigrum inodorum. Atqui utrunq; radicem mittit grandi alteq; descendente, floretq; post æquinoctium autumni, & multo denique tempore floret, humiq; se spargit. Thymælæa vero Chamælææve ambæ gravcolentes sunt, grandi altaq; radice haudquaquam nituntur, nec florent, nisi Vere inchoante, nec humi procumbunt. Adde quod nigro Cneoro folia, Tamaricis reddidit Theophrastus. Sed ejusmodi folia, nec Chamælææ, nec Thymælææ insunt. De hoc albi Cneori genere meminit Plin. lib. 21. c. 9. inter odoratas plantas, quibus ad coronas utebatur antiquitas, & Cassiam appellari Igino scribit, quem postea secutus est Gaza. De altero vero Cneoro, de quo Dioscorides & Galenus scripserunt, in quo Gnidium granum nasci ait, meminit is loco superius citato. Scribit de Gnidio grano Theophrast statim simul ac de pipere egit, non autem, ubi tam diligenter Cneori historiam descripsit lib. 6. c. 2. de plantarum historia. utpote, qui Gnidium granum non ignorabat Cneori non esse fructum. Plura autem reperio plantarum similia nomina, quæ tamen varias denotant plantas. Telephium planta per se est, ita proprie appellata, verum & sempervivum tertium ipse quoq; Dioscoridi Telephium appellatur. Helxine, Parthenium idem appellat Dioscorides, Asarum Baccarem, & Asplenum Hemionium, cùm tamen Parthenium, Baccharis, Hemionium aliæ per se sint plantæ. Hæc qui ignorant, & de hujusmodi rebus ratiocinari volunt, nil mirum si à peritis derideantur. IX. Imaginem quam pro Limonio appinximus genuinum Ben rubrum Mauritanorum una cum vulgo esse pronuntiat, cùm tamen nullis notis Ben ipsum referat. Feram tamen patienter, quæ hac in censura, de sylvestri beta contra me affert, quòd eadem de re, longe magis laceret Galenum, ut Plinium servet, qui aliorum fidem secutus, in quampluribus deceptus, est. Is enim Limonium sylvestrem Betam esse ait. Quo fit, ut non Galenus neque Matthiolus, qui de Limonio satis superq; scripserunt, male herbarius (ut ille inquit asinus) Betam sylvestrem subtrahere cupiant, sed Plinius & Guilandinus, id facere nitantur. X. Bacciferam Sabinam si nusquam vidit, tam summus plantarū indagator, cur Fuchs. & Matth. reprehendit? Matth. scio ego è Baccifero ramo suam appinxisse Sabinam, nec vereor quinetiam Fuchs suam quoq; ex viva planta delineari curaverit. Sed hujusce tam severi Rhizotomi censuram inanem, infirmamq; pronuntiant Avicenna, ac etiam Serapio, qui de Sabinæ baccis apertissime meminere, & in medicum usum vertere. XI. Porro jam ad stuporem usque hujusce calumniatoris insolentiam, infidelitatemq; demiror, quod mentiri non erubescat, scripsisse me Cedrum magnam bacciferam esse arborem. Hominis tam procacis mendacium deprehendunt, qui mea legerunt in Dioscoridem commentaria. XII. Quid dicam etiam de hujusce blateronis in consiligine censura, ubi mentiri tam temere audet? Inquit enim, quinimo etiam affirmat, Plinio, Columellæ, Vegetio, Absyrtoq; Veratrum album Consiliginem vocari, cùm tamen horum nemo id ullibi scribat. Consiliginis radicem inquit Plinius deplorati in Phthisi præstantiss. esse medicamentum, sed bibi debere ex aqua habereq; assidue sub lingua. Ubi autem legerit novius hic Aesculapius albo Veratro curari posse Phthisicos, subdiq; id Glycyrrhizæ vice sub lingua, recitet is inter cætera quæ refert, deliramenta.*

Cneorum Cassiam ab Igino appellari.

Guilandini ignorantia in cēsendo Ben rubro.

Galenus à Guilandini impugnatione defenditur.

Sabinam Bacciferā reperiri.

Guilandini calumnia in Cedro explosa.

Veratrum album non esse consiliginem.

Lætetur futura posteritas tantum se medicum habitura, qui hac consiligine tabidos ab inferis revocet ad vitam. XIII. Solanum majus, Italis herba Belladomna vocatum, Mandragoram esse Theophrasti contendit, unica tantum racemorum nota, cùm tamen, nec foliorum, nec florum, nec caulium, nec radicis usquam meminerit Theoph. Non enim plantæ ex racemis tantum, ut ex auribus Asini cognosci possunt, sed aliis pluribus notis XIIII. Somnificum à Luca Ghino acerrimo simpl. indagatore Pisis mihi transmissum est sine floribus, croceatis baccis, folliculo obtectis frequentibus caulibus, foliis plenis, malo cotoneo similibus, & (ut Theophr. inquit) pilosis, & in ima parte latioribus, radice subalba. ut in sicca planta idem assignat Theophrastus, & ut Ghinus asserebat, saxosis locis & maritimis nascens. Has itaq; si perpendamus notas, vanam acerrimi sophistæ censuram, facile è suis dejiciemus præsidiis. XV. Rotundum piper Indicus jam negotiator factus, Theophr. Cubebam esse statuit. Sed videat diligentius oportet, invertatq; piperis acervos, si ad mentem revocari cupit. Ibi enim innumeras reperiet rotundi piperis baccas, subrubro adhuc putamine obductas, minime rugosas ervi æmulas, tegmine, carneq; constantes (ut idem inquit Theophrastus) sicut laurina bacca. Cubeba enim intra putamen non carnem, sed nucleum includit qui longe magis amarorem, quàm ullam resipit acredinem. Majori sane injuria affici non poterat Theophrastus, quam illi genuinum rotundum subtrahere piper, ac si tam notum aroma illi fuisset ignotum. XVI. Ad reliqua de Myrtidano & Myrrhidano, quod is rotundum piper facit, apud Hippocratem respondebit Galenus quem ille temere reprobat, libro de obscuris Hippocratis vocibus. XVII. Santala nostri usus, contra hujusce convitiatoris opinionem, Mauritanorum esse Santala perpetuo crediderim, seu abietis esse eos in eorum tempera-*

Belladonnam non esse Mandragoram

Calumnia in somnifico Solano exclusa.

Rotundum piper non esse Cubebam.

Santala nostri usus legitima.

mento, una cum cæteris doctissimis Medicis, non ambigo. Quæ de maro & amaraco scripserim qui legerunt in meis

meis in Dioscoridem commentariis, merito hunc damnabunt calumniatorem, & omnium mendacissimum promulgabunt. XIX. Fabariam, quam tam temere Telephium non esse me putasse censet, si quis Telephii modo validam abstersoriam, dixerit, hunc extremo laborare stupore, quis non asserat? Hanc si (ut in commentariis nostris diximus) Telephium facere volumus, dicamus necesse est, hisce facultatibus nostram carere Fabariam, ob cœli solique nostri temperiem, ut de Cyrenaico Aro scribit Galenus. Sed Telephium Theocrito Nicandri Scholiastæ vocari Scorpioidem nostram, nihil sane moror, quòd plantis pro regionum more diversissima sint nomina. Sat quidem mihi est, hanc plantam Dioscoridis Scorpioidem adeo per omnia referre, ut nulla prorsus nota sit, quæ reclamet. XX. Cæterum quantum in censendis Dioscoridis nostri plantis valeat hujusce Pseudocratevæ judicium, quis non noscet intuendo Amello. Jam sævientem illum in Vergilium video, virgis unà colligatis, ad ejus compescendam insciam. Siquidem cùm is florem, non herbam describat, ferula excipiendum hunc esse putat, qui pro Amelli flore, vel Chelidonii minoris, vel Primulæ Veris folia, dubia & incerta sententia accipiendum censet. An quisquam, nisi stolidus amensve, non videt nullam caulium sylvam ipsamq; ingentem (ut Vergilius idem scribit) è Chelidonio minori, aut altera illa planta extolli? Taceo saporis asperitatem, quæ in hisce plantis nulla reperitur, quinetiam florendi tempus præterco, quod tantum Vere ipso inchoante floreat Primula veris ac pariter Chelidonium illud adventantibus ad nos hirundinibus, Amellus vero autumni tempore, intonsis à falce jam vallibus. Præterhæc cum florem, non herbam describat Vergilius, de foliolis illis sese in toto floris ambitu circumfundentibus scripsisse necesse est, non de herbæ cuiusvis folius. Atqui sane demiror, quod etiam ut tertium Amellum in medium afferret, majorem non attulerit Persicariam, quòd hanc longe evidentiora, quàm illis allatus plantus nigra illa stigmata in foliis videantur, ut numerosiorem in Amello progeniem relinqueret. Cæterum cum te virum doctissimum esse intelligam cui mihi non opus sit, hæc omnia explanare figmenta, cumq; jam ad nauseam usq; de his alias disputaverim, plura hic Guilandini somnia nunc explanare non libuit, quinetiam ea potissimum causa, ne mea ingravescente jam ætatis momenta, quæ in posterorum & Reipub. commodum mihi conferenda sunt, in hisce confutandis inanitatibus conteram. Borussum hunc divina esse indole facile intelligo, quòd non sequi tantum naturam, sed et prope, non illam explicare sed novam per seipsum condere velle videtur. Non dubito, quin ubi ex India in Italiam redierit, me interim elementa, tam sublimem nobis non rapiant naturæ indagatorem, aliam naturam in hunc opum sit ædificaturus, quæ inauditas plantarum animaliumq; transformationes nobis pariat. Verum si hæc duce fieri etiam inoperatum non transformabit mores, non deerunt Reipub. vindices, qui Cacodæmonem hunc ad inferos repetant. Non & in Hetruria Fraxinum nasci scimus, quæ non tantum virium facultate, sed ligni etiam robore hujusce Europææ viperæ venenum coercere potest. Pregregium vero excogitavit Symbolum, quo ad fraxinum ostia poloni potatores allueret. Quid enim stultius, quid insolentius, quid denique inconsultius, quàm unius [illegible] hominis contumaciam universam in se concitare regionem? Et quam regionem? Hetruriam nimirum quæ everti se cum ipsa lamentis oppressit potius, quàm publicas, injurias impunitas relinquere. Audio à fide dignis hunc malorum obtrectatorum q; Coryphæum, suâ è patria exulare publico montis Regii Academiæ decreto, quòd seditiones nonnullas excitasset. Ideo mirum nobis esse non debet, si eo in Italiam rejecto ilico ibi plura corrumpi & male adolescere coperint. Agasonem Romæ, & in Sicilia primum (ut audio) egit, quòd tanta fuerit illi penuria panis, ut aliunde sibi victum comparare nequiverit, quam ex allatis è montibus suo cum asinoradicibus cum quo, cum tam diu versatus sit, nulli mirum videri debet, si asininos induerit mores. Facinorosum hominem nebulonemque hunc similem nunquam antea genuisse Borussiam, facile intelligo ex illius gentis bonorum doctorumq; virorum moribus, quibus cum & in Italia, & in Bohemia, ac etiam in Polonia non parva mihi intercessit consuetudo. Inter quos sunt Valerius Fidlerus, Matthias Stojus, ambo Borussiaci Principis Medici, Joannes Wilhelmus apud Serenis. Ferdinandum, Archiducem Austriæ, &c. collega meus, Robertus Finckius Serenis. Reginæ Poloniæ Physicus, Bartholomeus Vuagnerus, qui in amplissima Repub. Dantiscana medicinam facit, & alii plerique, quos partim de facie partim ex scriptis novi. Horum doctrinam, humanitatem, pietatem, fidem, modestiam, insignemq; animi candorem, nescio quibus verbis, prout merentur, extollere debeam. Quo fit, ut credam hoc monstro patria pulso nihil ibi posthac saltnoris, fœtorisve esse reliquum. Sed ignosce obsecro mi Crato, si doloris justissimi vehementia longius provectus, molestias omnes animi mei, in tuum amicissimi mihi hominis sinum ita confidenter effudi. Levari enim mihi aliquâ ex parte videtur dolor meus, cùm est, cum quo quasi partiri eum, vel colloquio, vel per literas commode possum. Cæterum velim tibi persuadeas me, eam amicitiam, ad quam me tui primum libelli jam sæpius in vulgus editi, deinde etiam nuper scripta humanissime ad me epistola invitavit, sanctè quoad vixero culturum, & ubicunque occasio aliqua se dederit tuæ famæ, & commodis tuis, omni studio servaturum, Vale.

Fabariam non esse facultate Telephii.

Nicandri Scholiastæ Telephium quid?

Guilandini in Amello manifesta insciti.

Fraxinum in Hetruria nasci ad coercendam Guilandini petulantiam.

Borussorum Doctorum laus.

THADDÆUS NEMICUS A HAGEK Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Quæritur quid sint baccæ piscatoriæ, quas Germanicæ officinæ vocant Cotulas Elephantinas.

Uus erga me amor, & benevolentia cum summâ humanitate conjuncta, Doctissime Matthiole, facit, ut liberius de communibus nostris studiis, vel præsens, vel per literas, dum ita fors fert, tecum colloquar. Quare etsi nihil mihi possit accidere gratius, tamen quod tuo illi me amori nihil adhuc reddere potuerim, præterparem benevolentiam, & perpetuo memorem, pro tuis quam plurimis officiis erga me, voluntatem, aliquo animi angore afficior. Cui quidem, tum demum aliquid adjumenti & levationis adferre videor, quoties mihi in conspectum propono, Deum & naturam ideo sane te præclaris illis dotibus animi & fortunæ ornare voluisse, ut haberes & occasionem bene merendi de cæteris, & liceret etiam ex tuo abundanti & perenni doctrinæ fonte, uberrimam haurire cognitionem. Id quia & mihi jam sæpe contigit, hanc felicitatem mihi gratulor, & tibi mi Matthiole maximas ago gratias. Et quia nihil est quod vicissim nunc à me tibi præstari possit, te rogare non desinam, ut tantisper meum in te redamando animum & benevo-

lentiam parem feras, donec majoribus aliquando officiis tibi eundem declaravero, quod ad præsentes literas attinet, cur eas ad te scribam, etsi conjectura adsequi potes, percontari me quidpiam ex te in doctrina simpl. (nam de his potissimum inter nos colloquia, & sermones miscere solemus) tamen ne diutius te detineam, ordine rem exponam. Paucis ab hinc diebus, accessit quidam meam officinam Pharmacopœam, & petiit sibi vendi, nostro idiomate Gebulas, officinæ Cotulas Elephantulas vocare consueverunt. Et quoniam illas jam olim plene cognoscere desiderabam, hac recordatione vetus illud desiderium nova quadam & ardenti cupidine usq; eo in me exarsit, ut non conquiescerem animo, donec quidnam essent, ex te cognoscerem. Nam qui eas explicasset hactenus, quod sciam, vidi neminem. Solus Fuchsius præclaræ eruditionis vir ab animali Elephante eas vocari putavit. Sed verisimilius fortasse est, grana alicujus plantæ esse, de quo quidem, qua tua sit sententia, malo potius te dicentem audire, quam incertis agitari opinionibus. Hactenus præterquam ad capiendos pisces, quod equidem sciam, nullius usus erat in Medicina. Solent autem eas miscere cum veteri caseo, melle & farina tritici. Inde formant globulos, seu pilulas pisi magnitudine, quas in flumen, ubi piscium concursus frequentior fieri consuevit, projiciunt. Alii hac sequenti compositione utebantur, qua & ego, dum essem adolescens, delectabar, non quod tenerer studio capiendorum piscium, quam quod vehementer admirarer artem & effectum. Sic autem habet prædicta pharmaci compositio. Sumito Cotularum Elephantularum, Adipis agni, cujusq; semiunciam, casei antiqui sescunciam, & Canabini seminis unciam. His adddito seminis Anethi, Hyosciami, cujusq; drachmas tres, farinæ tritici drachmas duas, mellis drachmas sex, Capburæ drachmam unam. Hæc omnia in mortario in massam redigantur, & fiant inde catapotia pisi magnitudine, quæ flumini placido injecta (ne videlicet rapidius flumen pisces alio abripiat & deferat, unde post hac tolli non possint) & à piscibus devorata, paulula interjecta mora, eos infatuant, ut hinc inde nunc in flumine discurrent, nunc moveantur in orbem, magna cum voluptate adolescentum. Mox fatigati & jam fere exanimes, in summo fluminis natantes, reticulo piscatorio extrahuntur. Extracti subdito, vel exenterantur, vel in recentem aquam conjiciuntur, ejecta prius ex illorum ore pilula devorata quæ plerunq; adhuc in faucibus, ex ventriculo fortasse eorum rejecta, hærere solet. Pleriq; redeunt ad se, & quasi revivisunt, quod etiam quibusdam accidit, si forte paulo diutius, vel in flumine relinquantur, vel vi fluminis in alium locum deferantur. Sed piscatoribus ejusmodi captura piscium odiosa est. Itaq; qui sic pisces capere assiderant, locum fluminis solitarium deligere solent, ubi nec à quoquam cõspici, nec in ejusmodi captura deprehendi possint. Quod vero ex illo pharmaco sic infatuantur & extinguantur pisces, si natura illarum rerum, quæ in commistionem veniunt, consideretur, omissis interim cotulis, non ægre deprehendi potest. Duo enim sunt summa & præcipua, quæ circa illam compositionem in considerationem veniunt, quorum alterum est, quod delectat & allicit, alterum quod perniciem adfert. Quæ delectant sunt hæc tria, farina tritici, mel & caseus: constat enim his plurimum pisces delectari: reliqua exitiosa sunt piscibus. Commiscentur autem delectabilibus ne fraus deprehendatur. Sed interfecturi muscas exhibemus Arsenicum melle mistum: hinc proverbium: Sub melle fel & venenum. Semen Cannabis & Anethi calida sunt & sicca, præcipue verò Cannabis caput ferit. Ac cotulas illas ejusdem esse facultatis, ac substantiæ calidæ & ignea ipse gustus indicat. Adeps seu Sevum sensus hebetat, & somnolentiam inducit. Camphora nimia frigiditate stupefacit, & Hyosciamus peculiariter exitiosus est piscibus. Habet enim vim deleteriam & mentem maxime turbat. Itaq; non mirum, est, si pisces ex devoratione talis pharmaci sic veluti inebrientur & pereant. Sed ego cesso ulteriorem rationem compositionis excutere, quin potius, ea omnia, tuo diligentissimo examini, & acutissimo judicio relinquo, & ut ad me de hoc toto negotio perscribas, vehementer rogo. Bene vale, & me ut facis, ama. Pragæ.

Pharmacum ad capiendos pisces.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Thaddæo Nemico, à Hagek Medico S. P. D.

Respondetur quæstioni præcedenti, & declaratur cur piscatoriæ baccæ à Germanis Pharmacopœis Cotulæ Elephantinæ sunt appellatæ.

BOni consulas velim, quòd petitioni hactenus tuæ non respondi. Nosti enim quot quantiq; sim semper negotiis occupatus, quo fit, ut non dubitem, quin tuipse meam excusaveris tarditatem. Amo te (ita Deus me amet) vehementer ob tuas in primis animi dotes, tum deinde ob multa abste in me collata officia, adeo ut voluntas, mihi non desit tuæ in me voluntati pariter, ac æqualiter correspondendi, modo pro tua de me expectatione, id tam facile præstare possim. Equidem tametsi in indaganda describendaq; simplic. medic. historia consenuerim, tamen nihil unquam de rebus dubiis affirmare ausim. Ideoq; cùm id perpetuo vitaverim, nescio sane quo pacto in re non soluvi dubia, sed peregrina, & cujus historia hactenus nobis à nemine, quod sciam, tradita est, aliquid certi veriq; asserre possim. Baccas, quas pharmacopœorum vulgus. Cotulas Elephantinas appellat, notas satis habeo, quinetiam earum vires. Sed à qua proveniant planta, vel an ab herba, vel frutice, vel arbore, cùm prorsus me lateat, non est quod putes id tibi aperire posse Matthiolum. Qui Alexandria Aegypti ad nos mercimonia convehunt, nudas tantum baccas ferunt, quarum permultæ suis adhuc racematim hærent pediculis, hederæ corymborum modo. Id quum pridem non animadvertissem, putabam has Tithymali alicujus esse fructus, quod Tithymalis omnibus necandi pisces certissima sit facultas. Atque tracta temporis cum diligentius hasce baccas examinarem, nec iis necari pisces, sed in soporem, vel stuporem agi viderem, priorem coactus sum deserere sententiam. Quo factum est, ut posthac mihi persuaserim alicujus soporiferæ stirpis illius regionis, à qua deferuntur, eas esse fructus. Non tamen dicam Somnifici solani, Dorichnii, aut Mandragoræ, quod hoc minime compertum habeam, sed alterius fortasse plantæ, quæ si non genere iis comparanda sit, viribus nihilo secius similibus habeatur. Sed non desunt præclaræ eruditionis Viri in Germania qui ab animali Elephante eas vocari putent, quod in Germania perperam hæ Cotulæ Elephantinæ à Myropolis (ut puto) appellari cœperint. Scio quidem no deesse inter hos qui asserere non sint veriti. Elephantinas vocari quòd Elephantis gratiss. sit cibus. Sed ii à veritate longe sane aberrant, ut statim audies. Allatæ primum sunt hæ bac-

Cotulæ Elephantinæ.

Tithymali omnes pisces necant

ha bacca in Italiam, nullo appellatæ nomine, quo factum est ut nostro Idiomate vocatæ sint à Venetiis negotiatoribus Coccole di Levante, id est, baccæ orientales. Coccolæ enim Italis, Venetisq; præsertim, nihil aliud designant, quam baccas: nec aliud Levante, quam Orientem. Hoc nomen postea in universam Italiam divulgatum est. Deinde verò cum a Germanis mercatoribus unà cum cæteris peregrinis mercimoniis deferrentur in Germaniam, vocarique eas audivissent Venetiis Coccole di Levante, iidem Italicam linguam sua aspera prolatione corrumpentes Cotulas di Elephante eas ipsas vocavere. Quam vocem, sive nomenclationem recipientes, subinde Pharmacopœi Cotulas Elephantinas has baccas Latine appellare cœperunt. Nomenclationis origo tam apud Italos, quam apud Germanos sic habet. Nec est, quòd plura quàm hæc de orientalibus bacis a me expectes, quòd nemo harum historiam (quòd sciverim legerimq;) hactenus descripserit. Quantum autem ad Pharmaci parandi ex Orientalibus hisce baccis rationem attinet, ad fallendos pisces, etsi de omnibus, quæ in illud veniunt, medicamentis, usq; adeo sis ratiocinatus, ut nihil ferè addi posse crediderim, ne fortasse tamen subterfugiendi laboris causa, me nil de hac re ad te scribere velle putares, si id silentio præterirem, & ne potius assentatoris, quam fidelis amici consilium me sequi censeres, si tuum in hac re judicium præcæteris laudarem, relinquere sanè non possum, quominus meam, ut rogas, tibi de his aperiam sententiam. Placet sanè (ut ingenuè fatear) quæ de tritici farina, melle & caseo asseris, quinetiam quæ de Canabino & Anethino semine censes, quod hoc sua propria facultate somnum conciliet, illud caput feriat. Atqui dum orientalium baccarum facultates mihi propono examinandas, cùm adeo soporiferas esse sciam, ut sumentes in stuporem agant easdem sane calidas, igneas, siccasq; habere vires, non ita facilè mihi persuadere possum. Soporiferas esse has manifesto est argumento, quòd additus caseo tantum, & farina, ac subinde de fruto, vel dulci vino exceptæ piscibusq;

objectæ, ut, paulo post stupidi fiant. Nec me à mea movet opinione amaror ille, qui gustu percipitur, quiq; te non absq; ratione calida, esse has ad credendum inducit, quod Opium, quo nihil validius est in sopore stuporeve excitando, amaritudine longè majori pellere videamus. Quæ quidem amaritudo non impedit (si Galeno credimus) quominus Opium sit ex quarto refrigerantium ordine. Quinetiam amara sunt Papaverum capita foliaq; quemadmodum & Mandragoræ radices amarore non vacant, quæ tamen omnes sua frigiditate somnum conciliant. Capburam præterea medicamentum esse frigidissimum, & sua ingenti frigiditate sumentes stupidos reddere, ut falsa Mauritanorum invalum opinio, haudquaquam mihi persuaserim. Namq; cum non solùm accensa vehementissimè flagret etiam in aquam projecta, sed quod acutissimo sit odore, & usq; adeo tenuium partium, ut nisi diligenter asservetur facile in auram evolet, quinetiam si mandatur, os tantum excalfaciat & siccet, non est, quod credam tantillum quidem frigiditatis in Caphura nostra reperiri posse. Talis itaq; cùm sit, tenuissimarumq; partium referta, recte quidem medicamentis frigidiusculis admisceri Caphuram putaverim, non refrigerandi, nec stupendis inducendi causa, sed ut crassorum medicamentorum vires secum vehat & facilius introducat in corpus. Cæterum facit nunc Caphuræ ipsius mentio, ut silere non possim, me cum iis haudquaquam sentire, qui sibi persuadent Caphuram bituminis esse genus. Quandoquidem, præter id, quod scribat apertissimè Serapio, hanc ingentissimæ arboris esse resinam, & ejus historiam pluribus diligentissimè prosequatur, si ponatur in distillatorio vase, nec oleum, nec aquam mittit, sed hydrargyri modo ad vasis cacumen ascendens, ibi candidior, nitidior, selectiorq; cohæret. Id quod nullum præstat bituminum genus, siquidem hæc omnia artificio & igne facilè in oleum vertuntur. His paucis meam de orientalibus Baccis sententiam audisti, quinetiam de medicamentis iis admiscendis, nec plura nunc sese offerunt, quæ tuis petitionibus accommodare possim. Hæc si probaveris, lætabor sanè plurimum. Sin minus, ea bonè consulas, opto, tanquam à me syncerissimè prolata. Nec velim, ob id desistas de aliis etiam ad me scribere, ubi tibi sese aliqua offerat occasio: nam eo gratius nihil mihi unquam præstare poteris. Vale. Prag.

Piscatoriæ baccæ unde afferantur?

Cocole di Levante, id est, baccæ Orientales

Piscatoriæ baccæ curà Germanis vocantur

Cotulæ Elephantinæ

Orientalium baccarum facultas examinatioque.

Caphuram non esse frigidam contra Mauritanos.

Caphura cur frigidis misceatur medicamentis?

Caphuram non esse genus aliquod bituminis.

GEORGIUS A TURRI, COMES ET LIBER BARO, Petro Andreæ Matthiolo,

S. P. D.

NUper Matthiole doctissime, Praga cum Parente observandissimo, Goritiam incolumis redii, ubi quum aliquandiu commorati essemus, tandem pater ipse, ut gravissimum animi dolorem, quem ex tam recenti jactura (ut nosti) accepimus, cum ut publicas, tum privatas occupationes, aliqua ex parte rusticatione leniret, Rubiam se contulit, cum quo ipse etiam sum profectus. Illic postquam villæ amœnitatem, cœli temperiem, illiusq; rerum omnium oportunitatem, ac quantas tum voluptates tum fructus & utilitates, res rustica secum asserat, paulò accuratius mecum ipse cogitassem, plane illorum explodendam esse sententiam cognovi, qui urbanis quæstibus addicti, agriculturam damnāt, eosq; sordidos, & minus liberales existimant, qui cum opibus & dignitate floreant, relictis civilibus molestiis, omnibus cupiditatibus soluti, ruri vitam agant. Constat enim antiqua illa florentissima Romanorum ætate summos viros, qui ad gubernacula Reipubl. sedere consueverant, in agris commorari, & Nonis tantum modo diebus, unde etiam Nundinarum conventus sunt usurpati, ad res urbanas gerendas in Urbem per viatores evocari solitos. Neq; enim Quinto Cincinnato obsessi Consulis liberatori vitio vertitur, quòd ab aratro ad Dictaturam venerit, aut Marcus Curtius, & C. Fabritius minus apud posteritatem laudis gloriaq; sunt consequuti, quod Pyrrho ex Italia pulso, domitisq; Samnitibus, ruri, quam intra oppidorum mœnia consenescere maluerint. Quinimo Cyrus ille præstans vir ingenio, & Imperii gloria Persarum Rex, summis haud injuria laudibus celebratur, propterea quòd incredibili solertia & diligentia suis manibus arbores conserere, easq; dimetiri & ordines in quincuncem dirigere solebat, ex quo ille à Lysandro Lacedæmone summæ virtutis viro, beatus est appellatus, quoniam virtuti suæ fortunam conjunctam esse cerneret. Cujus deinde exemplum secutus Diocletianus Imperio sponte sese abdicavit, atq; se in dulcia rura conferens, nullis persuasionibus potuit à rure beato avelli, sed assidue prædicans voluptates, quæ ex agro excolendo percipiuntur, lætissimos soles dicere consueverat, affulgere ruris habitatoribus. Deniq;, ut alios plerosq; præteream, potissimum autem Carolum V. Invictissimum Augustissimumq; Cæsarem adducam, qui rebus amplissimis gestis, Imperio Regnisq; florentissimis, incredibili

Piscatoriæ baccæ unde afferantur?

Cotulæ Elephantinæ

Orientalium baccarum facultas examinatioque.

Caphuram non esse frigidam contra Mauritanos.

Caphura cur frigidis misceatur medicamentis?

Caphuram non esse genus aliquod bituminis.

Agriculturam apud antiquos in magna fuisse existimatione.

Reges & Consules agricolæ.

Carolus V. Romanor. Imperator.

bili

bili animi magnitudine relictis, se in lectissimum quoddam Hispaniarum Cœnobium, hortosq; amœnissimos recipiens, extremos vitæ dies, consimili rusticationis genere claudere decrevit. Summi enim & præclarissimi viri animadverterunt, rerum omnium mortalium nihil agricultura melius, nihil uberius, nihil homine libero dignius, nihil dulcius, aut jucundius excogitari posse. Sed hæc pluribus fortasse quàm par est, ad te virum eruditissimum, non idcirco scripsi, quòd tibi minime persuasum esse verear, istos urbanarum rerum studiosos longe à veræ solidæq; felicitatis usu aberrare. Sed ut intelligas, Parentem quoque meum non frustra rei rusticæ summa delectatione duci, qui non modo villam hanc satis amplis ad usum & habitationem ædificiis, verumetiam amplissimo leporario & amœnissimo pomario, ad voluptatem exornare instituit, in quo jam varia sunt arborum semina consita, in quibus Amygdalarum, malorumq; diversi generis surculos inserendos curavit, quæ nunc mira jucunditate in singularem proceritatem adolescere videntur. Itaq; ex eorum aspectu non modica oblectatione afficior, frequenterq; novum ingredior pomarium, ex arbuscularum tum ordinibus, tum viriditate summam voluptatem capiens. Verum sicuti Marcum Cotonem illum seniorem, non modo fructus, verum etiam vis, & natura rerum rusticarum magnopere delectabat, quoniam summa cum jucunditate considerabat, quemadmodum terra gremio mollito & subacto semen exciperet, ac deinde illud tepefactum vapore & complexu suo diffunderet, atque eliceret herbescentem ex eo viriditatem, quæ stirpium nixa fibris adolesceret, & deniq; frugem optatam oportuno emitteret tempore. Ita mihi evenit, ut admiratione quadam delecter, cum cogito, qua ratione ex fici tantulo grano, ex acino vinaceo, ex tam parvo cupressi semine (quod tu etiam in tuis eruditissimis in Dioscoridem commentariis es admiratus) aut aliis stirpium minutissimis seminibus, trunci ramiq; in tantam procreentur proceritatem, atq; in malleolis, vitibus, radicibus, propaginibus, fructibus, plantisq; omnibus varia & diversa ratione, singulari quasi miraculo natura operetur, frugesq; producat, quæ cum ad voluptatem & alimenta humana, tum in re medica præcipuum obtineant usum. Quo fit, ut me plena perfectaq; hujus pomarii voluptate frui non posse putem, nisi non modo ea, quæ cùm exterue cernantur, & quotidiano percipiantur usu, etiam à peritis agricolis disci possunt, verumetiam vires & naturam frugum ipsarum arborum, cujus cognitionem eruditissimi duntaxat viri consequi solent, exacte percipiam. Cujus rei cùm incredibili tenear desiderio, neq; alius occurrat, per quem huic cupiditati meæ æque ac per te satisfieri posse putem, has ad te dare institui, obnixe petens, ut quemadmodum jampridem luculentissime tuus in Dioscoridem commentariis omnium elegantissime & copiosissime plantarum stirpiumq; historiam es prosecutus, tantoq; & ingenii acumine, & dicendi copia simplicium medicamentorum materiam illustraveris, ut jure optimo inter nostrates istius facultatis scriptores

Franciscus Turianus Comes, rei Agrariæ studiosus.

Petitio.

principem locum obtineas, nunc singulare studium in describendis Amygdalarum malorumq; cujuscunq; generis viribus, usu, natura & facultate adhibeas, Quo uno officio me tibi usq; adeo devinxeris, ut si quem fructum aut oblectationem ex ipso Pomario percipiam, id tibi, doctissimisq; scriptis tuis potissimum acceptum referam, Vale. Rubiæ.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Illustri Comiti Georgio à Turri,
S. P. D.

Tractatur de Aymgdalarum, malorumq; historia & facultatibus.

DE paucis ante diebus, Illustris Comes ad te scripseram, cùm mihi tuæ literæ Goritia sunt redditæ, Jucundissimæ sanè illæ, & mihi gratissimæ, ut cui nihil optatius esset, quàm de te ex te ipso aliquid tandem audire. Nam postquam Praga profectus eras, nihil de te neq; à te in eum usq; diem perlatum ad me fuerat. Gratulor autem tibi plurimum, te istuc una cum Illustri patre sanum, hilarem sospitemq; pervenisse. Tua enim & patris tui salus quantum mihi curæ esse debeat, sciunt hic omnes, quos minime latet, quanta benevolentia, ac favore (quæ vestra est humanitas atq; benignitas) me semper complexi sitis. Cæterum velim te scire, me sæpè Deo Opt. Max. maximas agere gratias, quod Illust. patris tui meminerit patrocinio, cùm hinc facile conjiciam principis benevolentiam erga me indies non parum augeri, & invidorum, malevolorumq;, quibus ipsa virtus, & bonorum virorum commoda stomachum faciunt, maleficos dentes penitus retorqueri. Placuit deinde mihi summopere id, quod de Amygdalis & Pomis tam humaniter a me petis, quippe quod nihil aliud unquam magis optarim, quàm officia mea omnia in tua, illustrisq; genitoris tui conferre placita. Scribis itaq; (si rectè intellexi) esse tibi viridarium pulcherrimum, in quo præter cæteras fructiferas arbores consitas esse Amygdalarum Malorumq; innumeras plantas. Quorum fructibus cùm plurimum delecteris, cupis per literas à me scire, non solùm quomodo tu saluberrimè vesci possis sed utriusq; arboris naturam & facultates. Quibus petitionibus tuis, & si forte eo scribendi genere, non satisfaciam, quod ingenii tui præstantia & res ipsa exposcere videntur, nolim tamen ut id mihi negligentiæ asscribas, quum omni mea opera tibi morem gerere velim, sed si quid defuerit, id totum nostris occupationibus, ut asscribas, opto. Amygdalæ itaq; nuces, autborum omnium consensu, duorum sunt generum: Dulces scilicet, quarum in cibis est usus, & amaræ, quæ tantum medicamentis expetuntur. Dulcium item (ut observare poteris) plures sanè sunt species. Siquidem quædam magnæ sunt, quædam parvæ, quædam mediocres, quædam compressæ, quædam rotundiores. Item nonnullæ durissimo conteguntur operimento, aliæ verò tam fragili, ut non solum dentibus, sed digitis confringi possint. Sunt itẽ quæ duplici constant nucleo. Quo fit, ut pro generis varietate aliæ aliàs dulcedine & suavitate superent. Fiunt ex amaris dulces, si stipite circumfosso, & in ima parte circumforato defluens inde humor astergatur, dimittaturq; diu fluere, vel si circa radices apertas urina, vel suillum stercus diffundatur. E duris item nucibus fragiles, mollesq;, ex amaris dulces Amygdalas creabis, si radicibus ante flores ablaqueatis, aqua calida frequenter ingeratur. Solet plerumq; etiam contingere, Amygdalarum plantas, parum esse

Amygdalæ nuces duorum generum.

Dulcium Amygdalarum species plures.

Quomodo ex amaris Amygdalæ fiant dulces

Dura Amygdalarum putamina qua ratione fiant fragilia?

esse feraces, quod quidem maxime egre ferunt cultores. Id si forte Amygdalis tuo in viridario virentibus ar- Amygdalus
dua, facile fructiferas reddes, si perforato arboris caudici calculum injeceris & ita librum inolescere permiseris, iterum quo-
ut foramen concludat. Praestat item ferreo palo arboris caudicem vi perforare, & deinde quernum paxillum modo fe-
forti percussione insercre. Nec minus id facile consequeris, si perforatae terebro radici taedae praepinguis cuneum rax fiat?
malleo adiges. Scritur Amygdalus vivi radice, avulso etiam ramo, & nuce ipsa. Ubi autem avulso ramo Quot mo-
tibi serenda fuerit, fossa scobe cacumen pro radice in terram figere jubebo, sic ut crassior lignosorq; pars sur- dis seratur
sum spectet. Sed autumno hoc fieri expedit, priusquam hyems invalescat. At si nucibus id efficere libeat, eas Amygda-
terrae non credas, nisi prius liquido fimo, vel aqua mulsa nocte una maceratas. Quod tamen facere oportet circa lus?
Calen. Februarias. Caeterum nihil aeque degenerat, quàm Amygdalus, ideoque aut plantam saepius transferri, Amygdalus
aut adultam inseri praecipiunt. Fructum perdit Amygdalus facillime ante maturitatem, nocetq; illi plurimum facile de-
Austrinum coelum. Sed audias rem scitu pulcherrimam. Democritus posteritatis memoriae prodidit, nasci generat.
Amygdalas inscriptas, si aperto putamine quis nucleum illaesum tollat, & in eo quod libet scribat, involutumq; Amygdalae
charta & iterum luto, ac justo fervore nucleum terrae credat. Amarescunt dulces Amygdalae, si primo germi- nuces quo-
natu tenellae arbores à pecore decacuminentur. Dulces (ut Galenus inquit libro II. de alimentorum facultati- modo in-
bus) nihil prorsus adstringentis facultatis sortitae sunt, sola enim extenuandi atq; abstergendi vi pollent, qua tum scriptae na-
viscera repurgant, tum humores è pulmonibus, ac thorace sputis expectorant. Oleosae tamen ac pinguis facul- scuntur?
tatis, ut juglandes participes sunt, cujus causa & ipsae proceaente tempore fiunt, ut illae Oleosae, quod eis longe mi- Dulces in-
nor insit haec qualitas, quam juglandibus. Ex iis sane intelligi potest, quòd neq; ventri subducendo conferunt, curia ama-
neq; corpus multum nutriunt. Haec de dulcibus Amygdalis Galenus. Quibus omnibus palam fit, quam ridenda rescunt.
20 sit eorum sententia qui lacteum cremorem è dulcibus Amygdalis parari solitum dari minime debere anhelosis, Amygdalarũ
caeterisq; pectoris & pulmonis vitiis laborantibus contendunt, quòd falso sibi persuadeant cremorem hunc omni- facultas.
no adstrictoriae facultatis non obscure esse participem, eo tantum argumento freti, quòd magno sane auxilio Dy-
senthericis propinetur, minime advertentes, id evenire (si tamen vera referunt) non quod ulla sit in Amygdalis
(ut Galenus inquit) adstrictoria facultas, sed praterid quod alvum non subducant (ut ipse etiam scribit) sua
pingui qualitate humorum acredinem, quibus plurimum Dysenteria fieri solet, retundant, & intestinorum do-
lores mulceant. Hinc nasci hos prorsus hallucinari Medicos facile comperies, qui falsa hac opinione ducti, ve- Medicorũ
tant dari lacteum Amygdalarum cremorem tussientibus, pleuriticis, anhelosis & asthmaticis contra Galen & quorun-
caeterorum probatissimorum authorum sententiam. Sed jam tu ipse judicare poteris, quàm magno duceretur dam opinio
errore censor clarissimus ille, qui coram te, tam elato supercilio mecum contendebat, lacteum cremorem ex A- explosa.
30 mygdalis dulcibus expressum adstringenti vi non mediocri pollere, & ideo in spirandi difficultate non esse pro-
pinandum. Haec silentio involuenda non duxi, non tamen (ita me Dii ament) ut mea apud te crescat authori-
tas, sed ut cognoscas, non omnes de his recte differere posse. Hinc itaque facile quis intelligere poterit, Amygdalas Amygdala-
haudquaquam adstrictoria esse facultate, nihilq; magis earum cremore anhelosis, & quovis pectoris ac pul- rum dulcis
monum morbo laborantibus in cibis prodesse, cùm parum nutriant, attenuent, detergant, viscera expurgent, facultas.
tum humores è pulmone & thorace educant ac promoveant. Praestant in cibis quae jam maturitatem adeptae re-
centes ab arbore decerpuntur, quòd minus oleosae substantiae pinguedinisq; sint refertae. Praestant item quae tam
diu frigidae fuerint macerata, ut facile delibrari queant, praesertim si cum ficubus devorentur. Siccae verò, quae
nullum expertae sunt humorem longè minus probantur. Quae parum igne torrentur pinguedinis expertes esse-
cta, stomacho magis competunt. Lacteus earum cremor ex Saccharo paratus gratissimus est cibus & nutritio- Lacteicre-
40 ni idoneus, concoctuq; facilis, iis maxime utilis, qui ardore urinae laborant. Auget Amygdalarum in cibis moris vis.
usus genitale semen, & visum etiam acuit, praesertim si cum Saccharo devorentur, vel in placentas conformen-
tur ex Saccharo, quas Martiapanes vocamus. Torrefiunt etiam & in particulas dissecantur, & subinde Sacchа- Martium
ro, vel melle ad summum cocto excipiuntur, fiuntq; inde retorridae placentae, quae secundis mensis commode pro panum fa-
bellarius apponuntur. Teruntur cum amylo, tragacanthaq; lachrima & subinde lacte bubulo & Saccharo ex- cultas.
cipiuntur, miscenturq; simul donec consistant, & ad formanda inde varia animalium genera, fictilibus qui- Bellario-
busdam ad id effigiatis reponuntur, quorumq; tremulam quandam firmitatem consequantur. Tali sape eduliorum rem ex A-
apparatu Principum, Heroumq; mensae exornari solent. Atteruntur in marmoreo mortario ligneo pistillo una mygdalis
cum Saccharo gingiberis momento & Caporum pulpa, & digeruntur in offas, quae magnum cum palato ineunt Paradisatio
gratiam. Non desunt etiam qui hujusmodi offas tenuissima pasta circumvoluant, & deinde frigant in seruen- Cibus albus
50 ti butyro & postremo Sacchari pulverem superaddant. Addantur integrae delibrataeq; congelatis jusculis, quod ex Amygda-
non solùm esu placeant, sed quòd etiam decoris addant aliquid. Sumuntur una cum malis, & in tenues secan- lis paratus.
tur partes, miscenturq; jusculis, quae ex vino, vel defruto, uvis passis, aromatis, & croco parantur pro ferinis car- Offae amy-
nibus condiendis in usu sunt hyemali praesertim tempore. Teruntur delibratae & rosarum aqua perfusae in lapi- gdalinae.
deo mortario & addita mica panis ex succo aurantiorum macerata cum gingiberis momento ad carnium in- Condimen
tinctus. Veniunt Amygdalae & in alios ciborum apparatus, quos, ne cocum magis quàm Medicum hic agere tum ex A-
videar, silentio involuendos duxi. Volui tamen nonnulla tibi describere, ut varius etiam modis pro libidine dul- mygdalis
cibus Amygdalis uti possis in cibis. Virides Amygdalae anteaquam ligneam contrahant duritiem, si devo- pro ferinis
rentur, humida stomachi vitia emendant. Ideoq; nonnullis scio esse observatum, conferre plurimum ad prae- carnibus
gnantium malaciam. Amygdalae (Florentinus in Georgicis ait) ad legendum maturitatem fatentur, cum concinnan-
60 exterior earum cortex debiscere incoperit, quae si muria laventur, & candidiores evadunt, & diutius incor- dis.
ruptae asservantur ad usum. Si autem egre corium exuant, paleis obrutae continuo relaxabunt. Amarae Intinctus
(ut de his etiam aliquid tibi in medium afferam) etsi in cibis obsoniisq; nullum praestent usum, non tamen ex Amygda
velim ut earum arbores tuo è viridario, si forte inibi aliquae fuerint, tollantur, cùm plurimum expetantur lis dulcib.
ad medicamenta. Praesumptae enim sex septemve numero (ut Dioscorides, Plutarchus & Athenaeus me- Amygdala-
moriae prodiderunt) hominem inebriari prohibent, ob idq; refert idem Plutarchus apud Drusum Tiberii rum viridiũ
Caesaris filium, quendam Medicum commessari solitum, qui omnes bibendi certamine provocabat, nemi- facultas.
niq; cedebat in vini potu. Is tandem deprehensus est antequam biberet quina senave amara commesse Amygda- Quo tem-
la, quominus temulentia tentaretur. Porro cum eas devorare vetuissent, nec pauxillum quidem in hujusmo- pore matu-
di potu resistebat. Haec tibi narranda mihi proposui, non quòd credam te adeo potationibus esse addictum, ut ritatem o-
stendunt?
Amararum
Amygdala-
rũ facultas.
Amygdalae
amarae cra-
pulam ar-
cent.

hoc indigeas medicamento, sed ut scias miram hanc ejus facultatem, & compotasse etiam olim Romanos, pèta inde ac nostri compotant Germani & cæteri fere, qui Septentrionales incolunt regiones. Vulpes præterea necari tradunt, amaris Amygdalis devoratis, quinetiam & anseres & gallinas. Sed vulpes sanari ajunt copioso frigidæ potu, quem si dimittant, proculdubio emoriuntur. Fædem tusæ & illitæ vitia cutis in facie, nempe lentigines, jontos, impetigines q3 detergunt, Menses admotæ ciunt. Illitæ fronti aut temporibus, cum aceto vel rosaceo, capitis dolores mulcent, Epinyctidas sanant ex vino, item putrescentia ulcera, & quæ in carne serpunt, quinetiam canum morsus cum melle commixtæ. Earum autem esu dolores finiuntur. Somnum conciliant & urinam cient. Dantur utiliter sanguinem rejicientibus, menthæ & amylo additis. Præstant ad vitia renum, & pulmonum inflammationes ex aqua potæ vel in ecleg mate cum terebinthi lacryma devoratæ. Calculosis ægreque urinam reddentibus prosunt ex passo haustæ. Miscentur cum melle & lacte optime prius tusæ, danturq3 subinde jocinorosis, tussientibus & coli inflammatione affectis, quinetiam asthmaticis, purulentis, anhelosis & pleuriticis, præsertim ubi crassa tenuare, lenta incidere & excreationibus educere oportet. Jocinoris obstructionibus plurimum conferunt, expediunt enim venas extremas lentis crassisq3 humoribus occupatas, atque etiam expurgant. Lienosos juvant, & uteri morbos pellunt. Radicum decoctum vitia cutis in facie delet perinde ac fructus, Gummi quod ex caudice profilit, excalfacit & adstringit. Illitum cutaneas impetigines tollit, præsertim ubi aceto fuerit exceptum. Prodest potum cruentis rejectionibus. Bibitur utiliter cum diluto vino ad veterem tussim. Haustum cum passo calculum comminuit. Oleum quod ex amaris nucibus exprimitur, hæc omnia mirifice præstabit haustum, quinque vel sex unciarum pondere. Siquidem præstat magno juvamento contra vulvarum & uteri dolores. Strangulatus, conversiones, & eorundem locorum inflammationes aufert. Vitiis renum, difficultati urinæ, suspirio sis, lienosisq3 mirifice prodest. Dolores capitis, gravitatem auditus, sonos incertos, tinnitusq3 discutit. Maculas & vitia cutis tollit è facie & eam erugat cum melle, cera & lilii radice, aut rosaceo cerato. Oculorum hebetudines emendat, & ulcera capitis manantia, furfuresq3 cum vino abstergit. Hoc etsi dulci Amygdalino longe sit ad omnia efficacius, illud tamen huic quandoque præfertur, cum facilius commodiusque ab omnibus sumatur, tum etiam quod non adeo excalfaciat. Ideoque eo frequentius utimur ad omnia prædicta. Sed de Amygdalis hactenus. Reliquum autem nunc est, ut de malis aliquid etiam scribam. Quorum genera (ut Galenus inquit) varia ac multiplicia habentur, ut non solum eorum varia indicat forma, sed etiam sapor, quo fit, ut non omnibus una tantum sit facultas. Alia namque austerum, alia acidum, alia dulcem habent saporem. Sunt etiam quæ mixto sint sapore, ita ut appareant & dulcia simul & austera. Habentur & alia, in quibus austeritas cum dulcedine manifeste percipitur. Ad hæc alia cum acore acerba invenies, quinetiam quæ tres simul sapores plane referant, dulcem scilicet, acidum & acerbum. Idcoque cum sapores in malis varii sint, varias esse etiam eorum facultates necesse est. Et enim quæ austera sunt, terrea quidem qualitate redundant, ob idque utiliter usurpantur, ubi adstringere ac roborare opus est. Acida frigidum succum habent ac refrigerandum utilem. Sed dulcia media sunt temperaturæ ad colorem vergentia. Atqui cæterus frigidiora ignaviora que sunt, quæ insipido habentur gustu. Hinc itaque fit, ut varius debeat esse malorum usus, pro sapcrum varietate. Utimur quidem austeris ad ventriculi imbecillitatem, ubi affectus vel exuperante calida intemperie, vel nimia redundante humiditate fit. Acerbis verò ubi hæc aucta admodum fuerint. Acidis utimur, cùm crassum succum, qui non nimiopere frigidus habeatur, suspicamur in ipso ventriculo esse collectum. Quæ autem odoratoria, ac dulcia sunt, in cibis convenientiora esse judicantur, quemadmodum sunt, quæ Appia in Hetruria cicuntur, & quæ Rosea etiam appellamus. Rosea Goritienses, & Forojulienses Bertolina vocant, sapore gratissimo odorata, mansuq3 succosa. Cæterum etiam optimi generis mala vitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint, quippe quoniam concocta sunt difficilia frigidaq3 tarde permeant & pravi sunt succi. Quæ verò recte maturuerint in hyemem, & proximum ver asseruantur, cæteris salubriora habentur. Sed longè magis cocta, quam cruda, præsertim si ex optimo fuerint genere. Hæc non solum sanis hominibus competunt, sed etiam ægris quandoq3 maximum afferunt præsidium, sed post cibum statim ipsa dare oportet, nonnunquam autem etiam cum pane ad ventriculum & stomachum roborandum, iis qui dejecta sunt appetentia, tardéq3 cibum concoquunt, quique vomitu, diarrhœa ac dysenteria infestantur. Odorata præ cæteris, calidis cordis affectibus succurrunt, præsertim ubi decocta prius sub cineribus, aqua Rosarum & saccharo fuerint aspersa. Quod sit, ne nesciam qua ratione dixerit Averrhois (sit tamen cum venia tanti Philosophi dictum) poma quandoq3 phthisim procreare, quum id nulla fieri possit ratione, quæ à Medicis recipi debeat, quanquam censor ille Senex, opinione fortasse potius, quàm ratione ductus, hac Averrhois sententia fretus, ubi poma à cœna fugienda probaveram ad roborandum ventriculum, assumentem potius Principem lasit, quàm Matthiolum, cujus tamen autoritas ut tu qui aderas rectè nosti, non solùm à Principe accommodis verbis servata est, sed etiam confirmata, quod rejecta nova hac calumniatoris sententia, posthac à pomis temperare noluerit. Quæ præcocia dulciaq3 Vere maturuerint, inutilia, ac noxia sunt, bilem enim generant, nervos lædunt, & flatus pariunt. Mala omnia seminis nigritie maturitatem præseferunt. Leguntur post Aequinoctium Autumni. Servantur poma quæ diligenter decerpta fuerint (caduca quidem separanda sunt, ne putrescentia cætera inficiant) tabulatis, substratis stramentis, loco frigido, septentrionalibus fenestris, quæ sereno die lucem accipiant patentes. Ubi autem hyems algidior fuerit, paleis operienda sunt, ne congelentur, & pereant. Rara etiam componi debent, ne contactu putrescant, ac etiam ut aer liberius spatiari possit. Servantur etiam diu, ubi manu illæsa decerpantur, & marino musco involuantur singula. Conservantur etiam si hordei, vel milii acervis obruantur. Conduntur quoq3 diu, suis ramulis suspensa in fictilibus magnis spiraculis diligenter conclusis, effracto tamen fundo, ut spiritus excludatur. Hoc enim modo asservata, talia post hyemem invenientur, qualia fuerunt condita. Servantur etiam illæsa super suspensis cratibus suppositis, superpositiq3 milii, vel panici calamis una cum ficcis foliis. Ubi autem mala vermibus in arbore vitientur, illæsa posthac prodibunt, si arboris radices fuillo fimo urinæ humanæ commisto operies. Dulciora fieri affirmant, si caprinum stercus cum eadem urina dissolutum radicibus affundatur, vel fæx vini veteris. Morbos omnes abigit Asininum stercus aqua maceratum, & circa arboris stipitem circumfusum. Fœcundiores redduntur arbores, si ante germinationem à terra altitudine pedis plumbeo circulo caudicem strictim obduxeris, itaq3 permiseris quousq3 mala adolescere cœperint, tunc enim solvendus circulus est, & suo tempore quotannis obducendus.

Amygdalæ amaræ vulpes, anseres, & gallinas necant.

Olei ex amaris Amygdalis expressi facultas.

Malorũ varia genera.

Austera. Acida. Dulcia.

Austerorum usus.

Acidorum usus.

Dulcium odoratiorũ quis usus in cibis?

Mala quæ vitanda.

Mala quæ salubriora.

Malorum facultas.

Averrhois de malis sententia improbatur.

Mala præcocia inutilia in cibis.

Quo tẽpore legenda, quomodo asservanda.

Remedia adversus vermes.

Malus arbor fœcundior ut fiat.

Si

Si caduca sint poma, fixæ radici lapis impactus ea retinebit. Si copia ingenti ramos onerabunt, fulcimentis sustineantur, tollantur q3, quæ inutilia, & vitiosa videbuntur, hoc enim pacto relicta pleniora evadent, & arbor gravamine sublevabitur. Inseruntur Mala in sylvestri Pyro, in Cydonio malo, in Oxyacantha, ac etiam nigra Moro, quæ deinde uberrima fiunt. Si eruca accesserint, suffiantur arbores bitumine, pice, ac etiam sulphure, id quod non solum hac in arbore operatur, sed etiam in cæteris. Hic itaq3 habes, mi Illustris Comes, quæ de Amygdalo & Malo obuer sese obtulerunt describenda, in quibus si tibi satisfactum esse intellexero, erit mihi tam gratum, quàm quod gratissimum. Vale.

Malorum caducorum remedia. Quibus in plantis malus inseri possit. Remedium contra erucas.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Casparo Peucero Medico, S. P. D.

Agitur de Hircis quibusdam lac copiosum præbentibus.

Eminebam sæpè me legisse apud Aristotelem lib. 3. c. 20. de historia animalium, fuisse olim in Lemno Insula Caprum, è cujus mammis, quas geminas juxta genitale gerebat, tantum lactis emulgebatur, ut inde colostra conficerent. Idq3 etiam proli masculæ Capri illius evenisse. Sed quum hoc ostentis potius annumeret Aristoteles, adeo ut Lemnio illi pecoris domino consulenti, responderit oraculũ, amplius futurum peculii incrementum, putabam quidem, id non, nisi rarissime, tanquam aliquid factum præter naturæ ordinem evenire posse. At qui nunc primum animadverto, hoc tam rarum non esse spectaculum, cùm uno & eodem tempore, hic in Bohemia diversis in locis tres hirci reperti sunt, qui suis ex uberibus lac satis copiosum reddunt. Delatus est primus, cujus hic ad te imaginem mitto, ad Serenissimum Archiducem Principem nostrum, è cujus mammis ipse hactenus pluries lac copiosum emulsi. Nam cum, qui hoc monstriferum animal attulit, jurejurando asseveraret, lactis illius potu se Epilepticos aliquos curasse infantes, ut & ego medicamenti periculum facerem, illum domi meæ alendum tradidit mihi Sereniss. Princeps meus. Atq3 jam certior factus sum, id proculdubio non esse falsum. Dedi ego lac potandum pluribus non solùm infantibus, sed etiam adolescentibus & adultis, quibus omnibus non parvum præstitit auxilium, quanquam infantibus magis, quàm cæteris. Verum cùm sciam hircinum jecur, à quo sanguinis totius fons emanat, comitialibus adeo esse inimicum, ut si devoretur ab illis, illico deprehendantur, non possum profecto non mirari satis lac ipsum è sanguine genitum non solùm id non efficere, sed quod majus est, Epilepticos magnopere curare. Habet hoc animal, ut hic ex ejus imagine videre potcris, ubera ante testiculos, non longè à genitali, ut de Lemnio illo scribit Aristoteles. Sed alter, quem ante paucos dies misit ad Serenissimum Archiducem, Illustris Heros Gulielmus à Rosenberg, vir quidem ut Romana origine Clarissimus, ita virtute & liberalitate splendidissimus, eo in loco ubera non habet, sed retro in utroq3 latere juxta testiculos, nec tantum lactis, ut ille alter, reddere videtur. Videbimus nunc, an qui ex iis nascentur hædi suum sequuturi sint genus, nam plures ex iis capræ jam in utero habent. Hæc tanquam nova & nostris temporibus inaudita ad te scribere volui, ut cæteris isthic Medicis & naturalis Philosophiæ studiosis illa etiam impartiaris. Nec putes velim me tibi fabulas describere: plurimi enim sunt hic homines curiosi, qui videndæ novitatis causa & ubera tractarunt & lac emulserunt. Vale. Pragæ.

Tres Hirci in Bohemia reperti sunt, uno & eodem tempore lac præbentes. Lac hircinum Epilepticos sanare.

BALTHASAR KLEIN MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Mittitur Matthiolo lignum in Armenium lapidem conversum.

Etsi hactenus distulerim promissionem meam propter occupationes quasdam, vir Clarissime, tamen non existimabis illam me oblivioni tradidisse. Qui enim fieri possit, ut Matthioli obliviscar, viri cùm omni genere doctrinæ tum virtute præstantissimi? Equidem ut desint hæc tibi (ut sunt sanè in te excellentia) tamen excidere è memoria mihi non possis, vel ob eam humanitatem, quam ignoto mihi exhibuisti. Quare maxime persuasum tibi esse cupio, me ductum admiratione virtutis & doctrinæ tuæ, unum nunc esse ex eorum numero, qui tui sunt studiosissimi. Utinam autem vicissim tibi mei sic placuerint mores, & consuetudo (quæ quidem perpaucorum fuit dierum) ut tuo judicio, Matthioli tanti viri amicitia dignus censear. Sed de his alias.

Nunc ut datam fidem liberem, mitto lignum in naturam luti Armeni conversum, & carbonem anatum lapidi, dignum utrunq3 admiratione & spectatu perpulchrum. Dicerem id me argumenti loco mei in te amoris & observantiæ mittere, nisi tam vile esset. Non tamen dubito, quin tibi homini Philosopho, futurum

rum id ſit haud omnino ingratum. Miſiſſem aliquid mearum lucubrationum, ut tuum de iis judicium (quod permagni facio) cognoſcere poſſim, ſed deſcribi non potuerunt tam ſubito, poſthac, DEO dante, accipies. Vale Clariſſime, Carisſimeq; Matthiole. Ex Caballino monte.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Balthaſari Klein Medico, S. P. D.

Reſpondetur præcedenti Epiſtolæ.

HAbeo tibi gratias (mi Doctiſſime Balthaſar) non ſolum ob tuam, quam erga me oſtendis, obſervantiam, ſed etiam ob tam rarum metallicum illud munus, quòd paucis ante diebus ad me tranſmiſiſti. Deinde cùm me videam abs te viro Doctiſſimo, qui Lipſenſi Academiæ annis pluribus legendo, docendoq; maximo fuiſti ornamento, tot laudibus commendari, non poſſum mihi non gaudere plurimum, quòd nihil in hac vita præclarius quiſpiam deſiderare poſſet, quam laudari à laudatis & doctiſſimis viris, è quorum numero te haud poſtremum eſſe, non ambigo. Novi tuum erga me amorem non vulgarem, novi animi propenſionem & tuam in mihi gratificando humanitatem, novi ampliſſimam doctrinam tuam, virtutem, & cæteras ingenui animi tui dotes. Quibus de cauſis non ſolùm fit, ut tua plurimum delecter amicitia & conſuetudine, ſed ut apertiſſime cognoſcam, non parum me tibi debere. Sed hactenus de his. Quanta quidem admiratione ſim contemplatus ligni illius fruſtum Armenium bolum factum, non poſſum tibi breviter explicare. Eſt enim meo judicio, tam rarum naturæ artificium, ut ab omnibus Medicæ materiæ ſtudioſis ſpectari cum admiratione poſſit. Idcirco velim intelligas tuum hoc munus longè mihi carius eſſe, quàm ſi auri puriſſimi tantundem è tuis fodinis ad me tranſmiſiſſes. Id namq; intuenti mihi etiam perquam diligenter Santali rubri fruſtum propemodum apparet, ubi verò dentibus experior, lapidem invenio non admodum durum, ſed qui facilè dividi poſſit, quiq; etiam labiis appoſitus, iis inhæreat. Mira ſanè naturæ vis in transferendis tranſmutandisq; rebus. Sed hoc etiam magis mirum videtur quod hoc anno in quibuſdam Bohemiæ montibus, ubi argenti metallum foditur in lapidea quadam montis fodina, repertus ſit à foſſoribus integer ac ingens abietis arboris caudex, totus lapideus factus, cortice adhuc non immutato, præterquam in colore. Sed non tam facilè quiſpiam conjectare potest, quo pacto magna illa arbor per ducentorum paſſuum dimenſionem tam ingens durumq; ſaxum penetraverit, præſertim cùm nulla in vertice appareat rima. Oportuit ſanè (ſi quid veri nobis imaginari licet) olim hoc ſaxum profundam latamq; habuiſſe voraginem, in quam abies illa deciderit, eandemq; ſubinde longo admodum temporis tractu, extuberante petrifica vi eſſe occluſam & arborem immutatam in illius lapidis naturam. Nam creſcere lapides & metallorum cuniculos derelictos repleri, nulli dubium eſt. Verum non placet eorum opinio, qui ſibi perſuadent, hæc admiranda monſtra in terræ cavitatibus aliquando procreare naturam. Si quis autem quæreret, cur cortex non fuerit immutatus unà cum interiori materie: reſponderem ego haudquaquam agens agere poſſe in patiente non depoſito. Etenim cum in cortice plus aereæ qualitatis, in ligno plus terreæ habeatur, nil mirum videri debere putarem, ſi cortex perinde ac lignum non fuerit immutatus. Foſſiles carbones longè antea vidi ſubinde aviq;, an ex ſepulto in terra ligno, an ex ſubterraneis lapidibus fierent. Atqui cùm carbonem hunc tuum adeo lapidi adnexum videam, ut ex eodem lapide factum intelligam, mea jam omnis ceſſat dubitatio, quo fit ut mihi perſuadeam, eodem naturæ artificio è lapidibus, vel è pingui glutinoſaq; terra fieri carbones, quo fiunt è ligno lapides, non tamen iis dicam facultatibus, cùm aliam facultatem petrificam eſſe intelligam, aliam verò (ut ita dicam) carbonificam. Sed quoniam de his copioſe admodum ſcripſit vir doctiſſimus Agricola, & montes haberi crebros in Miſena ſcribit, in quibus ingens carbonum quantitas foditur, non eſt quòd hic de his pluribus tecum agam, præſertimq; cùm ſciam hujuſce metallicæ materiæ te eſſe peritiſſimum, & in ea diligenter exercitatum. Cupio autem, ut, ſi quid adhuc habes, vel in poſterum fueris conſequutus, quod rarum ſingulareve exiſtimes, ne prætermittas, quominus hujuſce generis aliquid mihi etiam iterum atq; iterum impartiaris. Lucubrationes illas tuas magno cum deſiderio, ut ad me mittas, expecto. Scio enim eas non tantum delectationem, ſed etiam utilitatem mihi allaturas. Vale. Pragæ.

Ligni in Armenium bolum mutatio.

Abies in centro ſaxei montis in lapidem converſa.

Foſſiles carbones.

LAURENTIUS SPANA SPANOW Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Quæritur quid ſit κυκεὼν *apud Hippocratem, Quidq;* καλλίφυλλον.

ROea, quæ inter nos eſt haudquaquam ſimulata familiaritate, & obvio tuo in rem Medicam ſtudio, nequaquam mihi liberum video, ut ſi quid dubii forte obveniat, vel calem tuam præſtantiam, vel compellare audacter nolim. Nam & amicitiæ noſtræ aliquid derogare illud videretur, & privari doctiſſimo tuo judicio & ſententia noſtræ profeſſionis homines per me, flagitium exiſtimo. Itaq; & tuo amori ac benevolentiæ communiq; commodo potius ſatisfacere volo, quàm tibi alioqui maximis occupato negotiis parcere, cujus quidem veniam deprecari à te, qui non ſolùm æque audire jam, ſed & cum judicio reſpondere paratus es, ocioſum fore non ignoro. Recenſebo igitur, quid velim, breviter. Hippocrates libro ſecundo de

de ratione victus meminit potus cuiusdam, quem κυκεῶνα vocat, ubi scribit, εἰς ἡδὺ κυκεῶνα ἐμβάλλειν, unde con- κυκεὼν apud Hippoc.
stat ipsius tempore in morbis etiam acutis, hanc potionem fuisse in usu, quemadmodum hodie apud nostros pi- quid.
sana est. Et si verò ex Etymologia vocabuli patet, mixturam aliquam fuisse, κυκεὼ enim misceo significat,
tamen ex quibus constiterit, divinare non possum, cùm autor ipse porrò nihil dicat. Nec facile persuaderi
mihi patiar, esse Homericum illum Cyceonem, de quo Iliados ii. scribit, quod Hecameda,

αὐτῷ ἐπ' ἄκρῳ κύκεων πίνεσκε γυνὴ εἰνάετες θήσιν
ἐνῷ πραμνείῳ ἐπὶ δὲ κάγειον κνῆ τυρὸν
κνήστι χαλκείῃ ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ θάλυσεν.

Nam vinum Pramnium cum caseo & alba farina mixtura, in morbis iis, de quibus ibi agit Hippocrates, plane non
competere videtur, cùm autor astergentia, sputum facilitantia, & maturantia exhibenda doceat, & febris
plerunq; conjuncta illis morbis, vini fortioris usum omnino prohibeat. In eo igitur animi pendeo, nec quid certi
statuere possum, Et quia nec apud recentiores ullam certam hujus mentionem fieri video (Ruellium excipio,
quippe qui de natura stirpium libro secundo capite decimo octavo ad finem Homericum tantum Cyceonem inse-
rit) abs te præclarissime vir amanter & officiose peto, ut, quid tibi constet, & mihi & meo nomine nostræ facul- Calliphyllon apud Hippoc.
tatis studiosis benigne & fideliter pro tuo veteri more communicare digneris. Facit quoq; Hippocrates 7. de
morbis popularibus libro in curatione Charytis febre acuta laborantis mentionem Caliphylli cujusdam, cujus po-
tus suppressam urinam exciverit, hanc autem herbam, nam herbam ex appellatione opinor, apud Dioscoridem,
Plinium & Theophrastum non reperio. Ideo te quam plurimum rogatum velim, ut tuam de hac planta expo-
nas mihi sententiam. Promerebere eo dignas apud multos bonos gratias, & ita amicitiam nostram confirma-
bis, ut in officiorum commutatione, quæ a me præstari possunt, devinctissimum tibi reddas. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Laurentio Span, à Spanovv,
S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ.

Ametsi ocii fere nihil mihi jam superfit, præter ea, quæ senectus ipsa incipit jam afferre incommoda,
cum tamen ob tuam in me observantiam & meam erga te benevolentiam omittere non possim,
quo minus tuæ de me confidentiæ omnibus modis respondeam, cæteris posthabitis, epistolæ tuæ
de Cyceone, & Calliphyllo apud Hippocratem, nunc paucis respondebo. Sed an tibi satisfactu-
rus sim nescio quum Galenus antiquissimus, & gravissimus Hippocratis interpres Cyceonem proprie, Cyceon Hippoc.
& singillatim describere nequiverit. Is enim comment. secundo super Hippoc. libro de victus ratione in morbis
acutis (sicuti a te observatum video) ubi Hippoc. Cyceonis meminit, ne verbum quidem de Cyceone in medium af-
fert. Nec id absq; consilio factum est. Nam cum lib. & Commento sexto de morbis vulgaribus, de eo se latius tra-
ctasse sciret, non videbatur illi valde necessarium, iterum de illo verba facere. Hoc itaq; in loco, quem te haudquaquam legisse animadverto, Medicos docet Hippocrates, dolores in universum curare, his verbis. In doloribus proxi-
mum ventrem purgare & sanguinis ventrem rescindere, ustio, sectio, calefactio, refrigeratio sternutatio, stirpium
humores in quibus vim habent, & Cyceon maleficorum lac, allium, vinum fervefactum, acetum, sal. Hæc ille. Quæ
declarans Galenus, cùm ad Cyceonem deventum est, quem parari vino aliquo edulio admixto non ignorabat, ita Gal. de Cyceone sententia.
rem exorditur. Nempe quòd vinum dolores oculorum ex obstructione orientes mitiget, ex Aphorismorum inter-
pretatione b. didicistis. Nunc verò & aliorum, quicunq; eadem ratione concitantur, dolorum, nonnunquam ob san-
guinis crassitudinem, nonnunquam ex frigiditate, vobis in mentem veniat, cum sæpius & in ventris doloribus &
in dolore capitis vocato Hemicranea, meracius vinum sumptum, confestim quidem manifeste juvisse, accedente
deinde somno, in totum dolorem sustulisse videritis. Vidistis autem me, non illico jejuno sed assumpto cibo exhibe-
re. At hoc loco utrunq; miscuit Hippocrates, cibum, & potum. Tale enim quiddam Cyceon est, quemadmodum
apud Homerum didicistis: miscentibus quidem alia cum vino, commune verò omnium vinum habentibus: for-
tasse vero & cum polenta vinum miscebant, necessario autem, & alia misceri ex hoc nomine Cyceon, veteres si-
gnificare quispiam putaverit, si eos appellationem hanc in eum sensum magis accipere judicaris. Aliquando au-
tem ego quempiam dolore vexatum sine cibo vinum ut jubens, ut opinionem meam confirmarem, multis subito cali-
du vaporibus affectum locum petentibus, eum ut sui veritus, magis cruciatum animadverti. Ego profecto vinum
sine cibo epotum læsurum arbitrabar, & experientia idem testata firmiorem opinionem meam reddidit. Cy-
ceon autem, cùm in seipsum cibum contineat, offendere nequaquam poterit, nam ex utriusq; mediocri mixtio- Cyceonis facultas.
ne, æquabilis paulatim calefactio in partibus affectis augescens, sine multis vaporibus, & refrigerata calefacit,
& intensa digerit. Hæc ad literam Galenus. Quidus tamen nihil certi affert nobis de parandi Cyceonis ra-
tione apud Hippo. Nam etsi dicat is FORTASSE VERO ET CUM POLENTA VINUM MISCEBANT, *non tamen id determinate affirmat. Nec sufficit quod dicat Cyceonem cibi &*
potus mixturam, esse quemadmodum apud Homerum didicerunt ejus discipuli, quippe quod hic non hujusce mix-
turæ componendæ rationem asserat, sed de vocabuli significatione agat. Quo fit ut nihil certi de Cyceonis appara-
tu, de quo Hippocrates intellexit, ex Galeni scriptis tibi describere possim. Verum si meam de Cyceone debeam
dicere sententiam, crediderim ego variis modis id apparasse antiquos, quod videtur etiam sensisse Galenus, cum
dicit: MISCENTIBUS QUIDEM ALIA CUM VINO, *&c. Nam quemadmo-* Matthioli de Cyceone sententia.
dum nos in ventriculi doloribus à frigiditate, vel flatu excitatis Cyceonem nostrum paramus ex Cretico vino, ovis,
Saccharo & butyri momento, quinetiam ex pane triturato, & carnium jure incocto, & addito deinde vino, ita
sane Cyceonem suum parasse vetres haud dubitaverim, vel ex vino & ptisana, vel ex eodem & polenta, ut Ga-
lenus suspicari videtur, vel ex aliis fortasse eduliis, quorum usus apud illos extitit. Nam & apud Homerum (ut Homeri κυκεών.
tu recte scribis) ex vino, caseo & alba farina parari Cyceonem videmus. Sed minime credendum est de eo Cy-

ceone

Calliphyllon Hippoc.

ceonis genere (ut rectè animadvertisti) intellexisse Hippocratem, quod ea mixturæ compositio, nullo pacto, nec in victu acutorum morborum, nec in doloribus conveniat. De Calliphyllo autem dubitaverim quidem depravate legi apud Hippocratem, καλλίφυλλον pro καλλίφυτον. Nam Galenus eo libro, quo obsoletas Hippocratis voces explanat, nullibi καλλιφύλλης meminit. Id quod manifesto est argumento, non καλλίφυλλον sed καλλίφυτον legi debere apud Hippocratem, quemadmodum mihi videtur legere Galenus, qui sic habet. καλλίφυτον ὅπερ καὶ καλλίτριχον καὶ ἀδίαντον ὀνομάζεται. Adeo ut credere nobis necessarium sit, vel in Hippocratica lectione subesse mendam, vel è contra. Sit tamen quomodocunq; Galenus obsoletam hanc vocem καλλίτριχον & ἀδίαντον interpretatur. Quod maxime Hippocraticæ doctrinæ astipulari videtur, quippe hac planta potui data, Charyti se provocasse urinam, ipse scribit Hippocrates: Adianto enim ciendæ urinæ non obscura inest facultas. Hujus etiam sententiæ esse scio Julium Alexandrinum Cæsareum Archiatrum, virum ut doctissimum, ita & judicio summo præditum. Plura quàm hæc, non est quod à me expectes, non quod nolim omnibus modis tibi satisfacere, sed quòd nesciam quomodo meliora reperire possim. Vale.

Hippocratis locus restitutus.

JOANNES JORDANUS MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Rationem Elleborismi parandi ad quartanam doceri petit.

IMpudens tibi fortasse videbor, Doctissime & Excellentissime D. Matthiole, qui prorsus ignotus & nihil de te promeritus id à te ausim expectare, quod notissimis tantum & amicissimis tibi Medicis hactenus communicare voluisti. Verum fretus animi tui nunquam satis laudato candore, quo non amicis solùm, sed etiam universo orbi remedia longè præstantissima publicasti, non sum veritus id à te per literas petere, quod tu nullo, nec rei, nec nominis dispendio præstare posses & mihi esset optatissimum simul & maxime necessarium. Equidem veterum medicorum vestigiis insistens in profligandis morbis Melancholicis Elleboro, velut præcipiunt, correcto, nonnunquam sum usus satis quidem fœliciter, at non sine aliqua ægrorum molestia & periculo. Quæ ambo evitare cupiens diligenter legi, & relegi varia Medicorum veterum & recentiorum monumenta, nihil tamen inveni, quod omni ex parte tutum Ellebori usum efficeret. Incidi tandem in doctissima tua in Dioscoridem commentaria, & legi quod admones de Ellebori diluto magno ægrorum commodo propinato, rationem tamen diluendi, seu infundendi apud te retines, eam ego ad plenum, si non est molestum, ex te intelligere valde cupio. Quare te quàm possum rogo, ut mihi per hunc tabellarium rescribas, qua ratione, & præparatione utaris utroq; Elleboro, & amicos tibi Medicos uti docueris, hoc uno beneficio me tibi jam pridem devinctissimum, emolumento ex tuis doctissimis commentariis percepto, redditurus devinctiorem. Et si quid erit in hac regione, in quo tibi usui futura sit opera mea, eam offero promptissimam, absq; ulla prorsus exceptione. Mitto portiunculam ejus plantæ, quam nostrates Antoram vocant, ea admodum frequens in montibus his nascitur. Utuntur radice ad puerorum lumbricos. Scire cupio, an ea sit, quam cap. de Aconito Dioscoridis scribis ab Avicenna vocari Napellum Moysi. Habet hoc littus Peplion & Δενδρομαλάχην sponte nascentem, copiosam, radice, caudice & stolonibus lignosis, folio, flore & semine Althææ paulò latioribus. Toto habitu, longè alia planta videtur, quàm ea cujus picturam exhibes, capite de malua, quam ex Theophrasto ais, cultura tantum, & arte proceram fieri, ut vidisti Grignanii ad lacum Benacum. Habet hæc regio plantas non contemnendas, è quibus si quid desideres, curabo pro virili hac in re tibi gratum facere. DEUS Opt. Max. doctissime & Excellentissime D. Matthiole, te diutissime servet incolumem, & semper ad meliora provehat. Genuæ Non. Novemb. Anno M D LIX.

Antora.

Napellus Moysi.

Dendromalache.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS Joanni Jordano Medico, S. P. D.

Epistola hæc sequens respondet præcedenti.

QUanquam te nunquã de facie novi, nec ulla hactenus mihi tecum interceßit amicitia, gratissimæ tamen fuerunt mihi literæ tuæ, tum quòd ex iis cognoverim, quantum doctrina & facundia valeas, tum etiam quanta tua sit erga me animi promptitudo, ac in consequenda nostra amicitia voluntas. Etenim nihil esse suavius in hac vita mihi semper persuasi, nihil gratius, nihil deniq; beatius, quàm optimos, ac doctos habere amicos. Nostræ huic sententiæ favisse plurimũ DEUM Opt. Max. hinc facilè conjicere possum, quòd non desint quotidie optimi, ac doctissimi viri, qui sua sponte mihi quem nunquam viderunt, scribant, & meam exposcant amicitiam. Quo fit, ut nullius impudentiæ te accusare debeam, quòd nunc ad me tibi ignotum scribas, sed potius te totum hilari ac benigno complecti animo, atq; etiam lætari, de tua in me confidentia, ac humanitate. Ut autem id quod à me petis consequaris, & me hominem candidum virtutumq; tuarum amantissimum cognoscas, mitto tibi Epistolam huic annexam, quam cuidam alteri medico de Elleborismo in quartannis propinando jam pridem scripseram. Hac itaq; tibi satisfactum iri censeo, nec aliud addendum fuit, nisi ut scias quod

quod eadem ratione album etiam Elleborum præparare soleam. Atqui hunc in quartana febre propinare hactenus nunquam ausim. Usus sum nonnunquam illo in Melancholicu affectibus, sero caprino macerata, addita Peonia seminibus, Zedoaria, & Schœnantho. Alia Ellebori parandi ratione nunquam usus sum, nec ullum ejus genus in pulverem contritum unquam dare potandum excogitavi. Atqui velim ubi medicamentum expertus fueris, illud cæteris, quos nosti, Medicis patefacias, ne putarent fortasse aliqui, me id in meis non recitasse Commentariis, vel avaritia, vel invidia persuasum. Id enim negligentia potius quadam prætermissum est, quam quod voluerim hoc medic. obtegere & mihi tantum asservare. Vidi Antora summitates, qua longe chariores mihi fuissent, si cum floribus & radicibus eas ad me misisses: hoc si posthac feceris, meam de re hac habebis sententiam. Quandoquidem, quanquam ex unguibus (ut ajunt) Leo cognosci potest & ego nunc aliter sentiam, quam quòd hæ summitates ejus sint Antoræ, quam puto appellasse Avicennam Napellum Moysi, nolo tamen id pro certo tibi affirmare, nisi prius integram ejus plantam conspexerim. Napelli Moysi imaginem (ni fallor) edi ego unacum Napello, sed nescio quomodo Chalcographorum, vel fortasse invidorum causa plantæ titulus fuerit immutatus. Id quod mihi evenisse video in majori malva, quippe quòd nunquam in ea fuerim opinione, hoc Malvæ genus arboream fuisse Malvam de qua veteres scripserunt, cujus rei argumento esse potest, quod id nunquam in meis affirmaverim Commentariis. Porrò nec eam quam in Franciscanorum monachorum cœnobio Grignani videram, genuinam ἀνδρομαλάχην esse censeo, quòd sciverim, hanc ex hortensi ac vulgari malva, Monachi cujusdam mangonio ac diligenti quadam cultura instar arboris excrevisse. Quam sententiam eò magis amplector, quo nunc abs te factus sum certior, isthic sponte provenire genuinam ἀνδρομαλάχην. Hanc fateor ingenuè me nunquam vidisse. Quo fit, ut novarum plantarum cupidus, nunc abs te petam ne me hac planta, vel ejus semine diu destitutum relinquas. Poterus cum hac mittere etiam Peplion. Hoc si pro tua humanitate præstiteris præter id, quod mihi gratissimum feceris, non modicam fortasse laudem tibi comparaveris. Nam ubi primum harum stirpium imagines in meis addam Commentariis, omnia hæc tibi tantum accepta referam. Velim præter hæc ut quotquot fuerint isthic plantæ, quibus putas augeri posse Dioscoridem nostrum in Reipub. commodum, eas omnes hoc anno diligenter mihi asservares, quinetiam ut nullis parceres sumptibus. Curabo enim, ut nullo tuæ pecuniæ dispendio hoc abs te fiat, ut fusius Antianus, qui tibi hasce meas dabit literas, oretenus explicabit. Valè, & eò quo cœpisti me amore prosequere.

Autoris excusatio cur antea tuum non descripserit Elleborismum. Antora.

Napellus Moysi. In Napellò Moysi titulus immutatus Chalcographorum negligentia. In Malva majori titulus. Ἀνδρομαλάχη.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Julio Moderato, Pharmacopœo Ariminiensi
S. P. D.

Describuntur Cervini fungi historia, & vires.

CUM rebus novis te plurimum delectari sciam, Tuber quoddam subterraneum, quod hîc cervinum Boletum Bohemi vocant, cum hisce meis literis ad te mitto. Puto enim de eo te nihil unquam audivisse, quòd nulla apud antiquos, recentioresve scriptores extet hujusce fungi memoria, quodq; reperiri non possit, nisi ius in sylvis, ubi plurimi habentur cervi, ac venatores, qui hæc naturæ secreta norunt, sed quum hæc inaudita sint apud vos, nolim te in posterum latere cervini fungi historiam, & vires. Fungum itaq; hunc tuberum vulgarium modo sub terra nasci affirmant venatores, ubi cervino semine in coitu inficitur solum. Id quod plerunq; fieri solet exempto è vulva genitali adhuc seminis aliquid continente, maris impetum fugiente fœmina. Hunc fortasse invenire nemo posset, ni cervi ipsi locum quodam statuto anni tempore ostenderent. Scalpunt enim naturali quodam instinctu ducti anterioribus pedibus locum, ubi globosus fungus sub terra delitescit, quod olfacta percipere eos affirmant. Spirat enim fungus gravi odore præsertim recenter effossus. Qui secreta hæc norunt venatores & rustici, qui sylvas frequentant, loca diligenter observant cervinis pedibus ducta effossaq; scrobe. fungos eximunt, & pharmacopœis vendunt, qui dissectos in particulas, & filo trajectos siccant postea in umbra servantq; in medicum usum. His eadem ferè facies inest, quam in cæteris pectamus tuberibus, globosa tamen in omnibus, & inæqualis. Extima cuticula sub nigricat, carnosa verò & ipsa fungosa substantia albicat. Sunt etiam qui genus aliquod reperiri dicant, erectæ virilis mentulæ forma, adeò ut in altera parte detecta glans, in altera globuli quidam testiculos referentes conspiciantur. Hic fungus in ciborum usum hactenus non venit, nec eo vescuntur Bohemi, sed eo iis in medicamentis utuntur, quæ venerem movent. Siquidem ad hoc plurimum illum valere putant, & præsertim qui humani genitalis faciem refert. In quem usum sicci pulverem ex dulci vino propinant, drachmæ, vel sesquidrachmæ pondere. Lactis ubertatem hunc etiam afferre ajunt ex ptisana vel muliebri lacte potum sed valentius id agere si longi piperis aliquid addatur. Suffitu occlusos fœminarum locos referare tradunt, & vulvæ strangulatus avertere. Non desunt superstitiosæ mulierculæ, quæ iis abutuntur in amatorius poculis, quibusdam prius admurmuratis incantationibus. Affirmant præterea valere cervinum fungum ad epota venena, ex mero haustum. quin etiam ad venenosorum omnium morsum, non modò potum, sed etiam illitum excalfacere hunc ex odoru graveolentia, quispiam facile judicabit. Optarem ut tam rarum medicamentum Italiæ hactenus ignotum seri vel transplantari posset, & inter cætera rara simplicia, quæ in tuo tam celebri viridario, diligenti admodum cultura alis, hic etiam viveret fungus. Sed postquam hoc nobis vetat natura, hunc siccum tibi asservato. Mitto tibi præter id legitimæ Chalcitis, & veræ Mysis aliquot frusta, quæ ut apud vos rara, ita sanè cara tibi futura spero. Vale.

Cervinus Boletus.

Cervini fungi historia.

Cervinus fungus virilem mentulã referens. Fungi Cervini vires.

Chalcitis & Mysi.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI EPISTOLARUM MEDICINALIUM, *LIBER QUARTUS.*

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Ulyſſi Aldrouando Bononienſi Medico S. P. D.

Diſputatur an larix noſtra, ſit larix Plinii & antiquorum.

QUOD Epiſtolam illam meam, quam antea ad te miſeram, tanto opere laudibus effers, facis id tu quidem humaniter & amicè, & ego me hercule mihi ipſi plurimum hoc nomine gratulor, præſertim cùm Robertelii viri Doctiſſimi (ut ſcribis) judicio, non parùm, tum elegantiæ tum doctrinæ alicujus nomine probetur, id quod ipſe mihi vix perſuadeo, quando ne mihi quidem in eis ſatisfacio, quitamen ſcripta mea, qualiacunq; ſint, aſpernari non ſoleo. At qui multo magis tuo nomine gaudeo, quod meis argumentis perſuaſus, jam de Picea & Pino in aliam tranſieris opinionem, adeo ut tecum ipſe ſtatueris (quæ tua eſt humanitas) ubi in publicis lectionibus, de pinu & picea diſſerere tibi ſeſe offerat occaſio, meam non ſolùm auditoribus afferre ſententiam, ſed etiam comprobare. Pro qua ingenui animi tui erga me propenſione, ſi eas tibi gratias non referam, quas me tibi debere non ambigo, boni conſulas velim, quòd plura nunc præſtare non valeam. Verum ut cognoſcas, quam promptus ſit Matthioli animus in tuis expediendis petitionibus, etſi, quæ nunc tibi à me ſcribi de Larice deſideras, factu dictuq; non admodum facilia ſunt, non tamen prætermittam ob eam, quam de me concepiſti ſpem, quin omnibus modis tuæ ſatisfaciam voluntati. Quod itaq; in commentariis noſtris in Dioſcorid. nulla dubitatione ſcripſi, Laricem noſtram ab antiquorum Larice nihil differre; eam ob rem rationibus nonnullis perſuaſus, dubitaſſe te ſemper affirmas, imo etiam credidiſſe videris, arborem quam Laricem vocamus, illam non eſſe, de qua ſcribit Plinius. Et ne videaris præter rationem hac in re hæſitare, plura contra ſententiam meam in medium affers argumenta, ſic inquiens Larix Plinii teſtimonio, perpetuò viret, folia pungentia habet, non floret, & ejus lignum non ardet, flammamq; non concipit, & ejus cortex lævior eſt, quàm piceæ, & ſterilis eſt. Sed Larix vulgaris perpetuò non viret, folia pungentia non habet, floret, ardet, & corticem valde craſſum habet, & fœcunda eſt ergo Larix vulgaris, non eſt Larix antiquorum. Major nota & eſt ex Plinii hiſtoria, & quod non ardeat, notum eſt apud Vitruvium. Minor propoſitio eſt etiam notiſſima, ut te non ignorare cenſeo. Nec dicere oportet erraſſe Vitruvium, Palladium & Plinium, cum certo illis notiſſima fuerit Larix. Ad hæc, ſi vulgaris Larix eſſet Larix antiquorum, cum illa Agaricum proferat, tam notabile medicamentum, id ſanè non prætermiſiſſet Plinius, cum tam diligens rerum naturalium fuerit indagator. Hæc tua ſunt argumenta, quæ in hanc te vocarunt dubitationem. Ea cum mea ſanè ſententia (ut ſtatim audies) firma non ſint, ſequitur ut nec tua vera ſit concluſio. Imprimis autem cur Plinio credam. Laricem perpetuò virere, nihil eſt, quod me moveat, tum quod reperiam in reſiniferarum arborum hiſtoria, pluribus in locis illum ſibi ipſi contradicere, & ſatis confusè de his omnibus ſcribere, tum etiam quod videam affirmaſſe illum, Terebintho & Tamarici folia non decidere, cùm tamen nos contrarium videamus. His accedit alia etiam ratio, quæ Plinii fidem mihi maximè ſuſpectam reddit. Siquidem is ubi eas recenſet arbores, quæ perpetuò virent: Sylveſtrium generis, inquit folia non decidunt Abieti, Larici, Pinaſtro, Junipero Cedro, Terebintho Buxo, Ilici, Aquifolio, Subere, Taxo, Tamarici. Inter utraq; genera ſunt: Andrachne in Græcia, & ubiq; Unedo. Cætera verò omnes extra prædictas (etenim numerare longum eſt) folia deperdunt. Sed hoc eſt falſum, cum Picea, Phyllirea, Licium, Ciſtus, Myrtus, Oleaſter, Thuia, Sabina, Sylveſtris Laurus, Phellodrys, Celaſter ubiq; perpetuò folio vireant. Cæterum cum hæc omnia ex Theophr. l. 1 c. 15. tranſcribat Plinius, non deeſt ſuſpicio, quin ipſe πίτυν apud Theophraſtum (ut plerunq; id feciſſe animadvertimus) Laricem vererit. Quò fit, ut hac in re nulla mihi Plinio ſit adhibenda fides.

Larix noſtra eadem cum antiquorum.

Argumenta contra Matthioli ſententiam

Reſponſiones ad argumenta Plinium pluribus in locis ſibi contradicere, in Reſiniferarum arborum hiſtor.

Plinius notatur.

Arbores quæ perpetua coma virent.

Præterea, quòd antiquorum Larix foliis fuerit aculeatis quodq; ejus cortex lævior ſit, quam Piceæ, non ſatis quidem exploratum habeo, cùm Plinii ipſius teſtimonio, etiam contrarium probari poſſit, etſi fortaſſe ob non intellectam Plinii lectionem, in hoc aberraverint Ruellius, & alii docti viri: Quippe qui Plinium non intelligentes, ea quæ de Larice l. 16. c. 10. idem ſcribit Plinius, Piceæ tribuerunt. Etenim ſi locus ille diligentius expendatur, facilè cognoſcet quiſpiam Grammaticus, & Latinæ linguæ peritus, lectioni ſubeſſe mendam. Ut autem me vera narrare, & Laricem Plinii ipſius teſtimonio acuminata folia haudquaquam proferre cognoſcas, exponam in primis vulgatam Plinii lectionem, quam non intellexerunt viri illi doctiſſimi: deinde verò facilè tibi detegam, ibi procul dubio quandam deeſſe particulam, quam ſi tuo addideris Plinio, ſtatim eorum deprehenderis errorem. Plinius itaq; loco prius citato (ut vulgatum legit exemplar) ſic habet. Sed Picea minus alta, quàm Larix: illa craſſior, lævioráq; cortice, folio villoſior, pinguior, denſior, molliorq; flexu. At Piceæ rariora ſiccioráq; folia & teneriora & magis algentia, totáq; horridior eſt, & perfuſa reſina. Hunc itaq; locum ſi diligenter expenderis, non magno ſane negotio cognoſces Piceam, non Laricem cortice eſſe lævorem, & pungentia habere folia. Nam ubi Plin. ait, Picea minus alta, quàm Larix: illa craſſior, lævioráq; cortice, nemo qui Latinæ linguæ fuerit peritus & Grammaticæ non ignarus, affirmabit unquam particulam, ILLA, referri debere ad Laricem, ſed ad Piceam tanquam ad priorem & remotiorem particulam. Præterea, ſi illa omnia, quæ ſequuntur, Piceæ aſſignaret Plinius, non fuiſſet illi opus per tranſitivam disjunctivamq; orationem paulò poſt dicere: Sed Piceæ rariora, ſiccioráq; folia. Nam hæc disjunctio manifeſtè demonſtrat prius aliqua de Larice dixiſſe Plinium. At tu ſi vis hunc locum reſtituere, & omnibus reddere clariorem, ita tuum caſtigabis Plin. ex meo manuſcripto. Illa craſſior lævioráq; cortice hæc (id eſt, Larix) folio villoſior, pinguior, denſior, molliorq; flexu. At Piceæ, &c. Quod ſi non feceris, haudquaquam rectè hunc explanabis locum, nec ullum unquam vivum illi dederis ſenſum, imo in pluribus ſibi contradicere Plinium cognoſces. Siquidem ſi de Picea illum loqui dices, cum ait, Illa craſſior lævioráq; cortice, dicas item oportet, Piceæ hiſtoriam ſequi, cùm inquit, folio villoſior,

Laricem non eſſe debere foliis aculeatis.

Ruellius notatur.

Plinii locus in Laricem reſtitutus.

fior, pinguior, densior, mollior q; flex: Sed quomodo fieri possit ut ea folia, quæ prius fecerat villosiora pinguiora, densiora mollioraq;, illico fecerit rariora sicciora, tenuiora & magis algentia tibi ipse tu judex esto. Quamobrem si hæc omnia recte expenderis, illico animadvertes in vulgari ubicunque edita sit, Plinii lectione, desiderari particulam, Hæc, non solum ex Plinio manuscripto sed ex depravato lectionum sensu. Quæ omnia cùm vera sint, fatium esse convincunt, Laricem esse cortice Piceæ læviorem & pungentia habere folia. Siquidem villosum & spinosum contrario modo se habent Nam villi, pl' sunt tactu mollissimo, qui quantum a spinis differant, haud te latere non ambigo Ideoq; Plinius cum scirei Larin. folia non esse aculeata, eadem villosiora pinguiora, molliora q; pilorum modo habere scribit, quemadmodum in nostra visuntur Larice. Id quod eodem cap. repetit de Larice pariter scribens his verbis. Mas brevior & durior, Fœmina procerior pinguioribus foliis & simplicibus atq; non rigentibus. Nec velim putes dixisse Plinium Fœminæ non esse rigentia folia ad mares differentiam, quod ibi, AT QVE, nil aliud significet quam etiam, Id est, etiam non rigentibus, quemadmodum in mare videmus, alias sibi ipsi in eodem ferè loco contradiceret Plinius, ex allatis superius rationibus. At si objiceres, eundem scripsisse Plin. lib. 16 cap. 24. Pino, Piceæ, Abieti, Larici, Cedro, pungentia ineſſe folia, cùm hæc videam transcribere illam ex Theophr. l. 1. c. 15. de plantarum historia, nec ibi Laricis ulla fiat mentio, vereor sane, ne Plinius ibi Theophrasti πίτυν Laricem verterit, ut alias in plerisq; locis idem fecisse annotavimus. Quæ quidem perversione persuasus Theodorus Plinii potius sequutus errores, quam Græcam Theophr. fidem, Theophrastum ipsum in quam plurimis locis pervertit. Siquidem ubi Theophrasti codex habet, Ἀναφαίνεται δὲ ἐν τῶν ἀκρων κατὰ τὰς πεύκας καὶ πίτυος, καὶ ἐλάτης, ἔτι δὲ κέδρου, Theodorus vertit, Pini quoq; Laricis Abietis atq; etiam Cedri extremitate pungentia folia insunt. Quod etiam fecit lib. & c. 2. de historia. ibi enim Theophrastus habet, Οἷον ἐλάτη, πεύκη, πίτυς. Quæ verba perperam vertit Gaza. ut Abies, Pinus, Larix. Atqui non hic solum πίτυν Laricem invertit, sed lib. 3. c. 9. & lib. 5. c. 1. & 9. cap. 1 & 2. de historia. Quinetiam de causis lib. 1. c. 21. & lib. 5. c. 24. & lib. 6. cap. 18. ac alibi plerisq; in locis, quæ in Latino Theophrasto castigare poteris. Quòd autem Plinius Pinum sæpe perperam pro Larice acceperit, constat ex eo, quod lib. 16. c. 10. scripsit his verbis, Laricis morbus est, ut tæda fiat. Quandoquidem Pini proprium est hoc, non Laricis. Id quod apertissime comprobatur Theophrasti testimonio, qui lib 3 c. 10. de historia sic habet, Morbum Pinis accidere tales Idæ incolæ narrant, cùm non solùm cor, sed etiam pars extrema caudicis in tædam transiverit, tunc strangulare quodammodo, quod sponte accidit ubertate arboris largissima, quoad quo confectare possit. Tæda enim totum efficitur. Ergo hæc Pini propria affectio est. Hactenus Theophrastus. Id quod hic in Bohemia, ubi ingentissimæ Pinorum sylvæ ubiq; ferè habentur, continuò videmus Præterea Plinius loco superius citato scribit, Laricem ustis radicibus repullulare nunquam. Picea verò contra. Quibus manifestè deprehenditur, hic etiam perperam Laricem pro Pinu accepisse illum. Etenim Theophrastus eodem lib. & cap. nuper citato, Pinum, inquit, adustur radicibus nunquam regerminare, Piceam regerminare quidem affirmant, ut in Lesbo accidit incenso monte Pyrrheo qui Piceis scatet. Ach lib 24 c 6. Laricis & Piceæ foliorum ex aceto decoctum, dolori dentium prodesse ex Dioscoride idem transcribit Plinius. Atqui Dioscorides non ex Laricis foliis id parari medicamentum ait sed ex Piceæ & Pini foliis. Sed de his alias fortasse plura. Quod autem non florere Laricem nec fructum ferre Plinius dixerit, ad id nil aliud respondendum videtur, quàm quòd cum in hujusce plantæ historia pluribus alioqui modis hallucinatus sit, non videam quo pacto ejus possim comprobare sententiam, præsertim cùm etsi ipse affirmanter scribat lib. 16 c 25. Ilicem, Piceam, Laricem, Pinum nullo flore exhilarescere, Theophrastus tamen lib 3. c. 6. de historia plantarum florere Pinum & Piceam, nec negarit nec affirmarit. Sed florere utranq; apertissime testantur Bohemiæ sylvæ, ubi floridæ quotannis inspiciuntur Pinæ odore (ut ego mihi testis esse possum) haud quidem ingrato. Quo fit, ut Plinio mihi subscribendum non sit, præsertim cùm videam negasse illum Populum, Myricam, Alnum haudquaquam fructum ferre, nec Rubum florem, cùm tamen hoc falsum esse sciant, non solùm rei plantariæ periti sed coriarii ac vitulæ.

Plinii locus expositus.

Plinius sæpe minus ex Theophrasto Laricem male vertit Theodorus notatur pluribus erraris.

Plinii errores in larice probantur.

Pinus floret.

Plinii error notatur.

Pinorum sylvæ in Bohemia frequentissimæ.

Postremo negas antiquorum Laricem, nostram esse posse, quod Plinii Vitruvii & Palladii autoritate; satis sit comprobatum, Laricem non ardere nec igne unquam accendi. Atqui velim ut si Plinio perpetuò tibi credendum statuerus, statuas etiam eidem Plinio credere. procul dubio ardere Laricem, ubi igni admoveatur. Quandoquidem is l. 16. c. 12. In Macedonia Laricem masculam urere Macedones scribit, Fœminæ radices tantum & ex his parare carbones. Quibus jam certior fies, quàm belle sibi constiterit Plinius in Laricis historia, quamq; de ea fabulose scripserit Vitruvius, a quo Plinium transcripsisse, non ambigimus. Cæterum quàm vana ac futili ducantur opinione qui Vitruvii ac Plinii autoritate freti, Laricem nostram genuinam non esse contendunt, quòd eam facile accendi comburiq; videant, præter Macedones ipsa manifeste testatur ratio. Siquidem cùm tam antiquorum quam recentiorum scriptorum consensa, præsertimq; ipsius Vitruvii & Plinii Larix prapinguem liquidam & copiosam resinam fundat mellis Attici colore, quæ perinde ac bitumen igni admota, quam celerrime accenditur & vehementissime flagrat ignarissimo potius stolidi hominis est credere Laricem præpinguem, resinosam & resiniferam arborem, quæ (si Plinio credimus) facilè tabescit in tædam qua nihil est ad ignem accendendã aptius, ignem respuere, cùm lapides ipsi, qui sui natura flammis nunquam flagrant, ubi tamen bituminoso succo redundent, ut Gagates, perinde ac ligna exurantur vertantur q; in cineres. Id quod facile testabuntur Flandri, Brabanti, & alii plures Aquilonares populi, qui lignorum penuria, huce trabibus Laricinus extructo, quod scilicet jussu Cæsaris admotis incensis virgarum fasciculis ac facibus. Laricea illæ trabes admotum respuerint ignem, dicamus id evenisse non quod Laricis materia non comburatur, sed quod ventorum, aeris, nivium, pluviæ & algoris injuria, quibus Alpina regio illa quocunq; fere tempore afficitur, durior ac lapidosior facta non ita facile accendi potuerit, præsertim quod omnis arborum materia, quæ solidior sit non illico primo statim o cursu facile accendatur. Etenim Larix soliditate ac duritie præcæteris præstat quæ ubi aëreus ille affectibus lapidosam quandam contraxerit naturam & ejus resina contabuerit, mirum sane non est si non ita facile accendatur. Ad id autem, quod si Larix antiquorum nostra fuisset Larix cum Agaricum profecto non præterm isisset Plinius maximus rerum naturalium indagator, quin de eo aliquam fecisset mentionem, nil aliud respondendum succurrit, quam quòd mihi nihil mirum sit id prætermisisse illum, cùm certo sciam alia longe majora notioraq; ab eo esse prætermissa. Sed mirari potius debeo. quòd in libro decimo sexto, cap. octav. fuerit fabulatus Galliarum glandiferas maxime arbores agaricum ferre. quod tamen ut falsissimum esse scimus, ita à nemine antea scriptum esse non ignoramus ut in commentariis nostris in Dioscoridem de Larice agentes fusius diximus. Nec velim credas, huic Plinianæ lectioni subesse mendum, quod scilicet ibi coniferas, non glandiferas arbores legendum sit, ut impostor ille omnium imprudentissimus ad Rosarium Polonum scribens fabulatur, & hunc Plinii locum se primum restituisse gloriatur. Siquidem ibi

Laricem ardere cõtra Plinium & Victruvii.

Laricibus lignorum ad ignem qui utantur. Victruvii tefti monii impugnatur.

Plinii in Agarico erratum.

Galliarum

dem ibi Plinius in universa illius capitis oratione de alia re non scribit, quàm de his, quæ è glandiferis arboribus proveniunt. Quo fit ut quum veterator ille locum hunc Plinii haud emendarit, non Plinium castigasse sed ipsum castigatione indigere jam cognoscere. Cæterum si præter hæc reliquas Laricis notas expendamus, nihil sanè erit quod impediat, quo minus Larix nostra non sit legitima. Siquidem si corticem intueamur, est quidem is Piceæ cortice crassior, ut Plinius inquit. Si materiæ præstantiam, solidam eam, firmam, robustam, perpetuamq; conspiciemus, & ædium & navium fabricis aptissimam, cùm non solùm in sicco, sed in humore (ut Plinius inquit) præ cæteris valeat. Si ligni colorem inspiciamus, quinetiam si odorem experiamur, rubescere sanè nostratem Laricem, ac acri esse odore unà cum Plinio fatebimur. Si mansu ejus quoq; saporem degustemus, amaram illam cum Vitruvio dicemus. Adhæc si decorticatam in flumen, vel lacum projiciemus, non fluitare Laricem nostram, sed illicò eandem fundum petere intuebimur. Quæ omnia certissimum præbent judicium, nihil ab antiquorum Larice differre nostratem. His accedit arboris vasta 10
proceritas, natale solum, & ipsa tripartita germinatio. Etenim nostra Larix facilè cæteras coniferas arbores longitudine superat. Nascitur in montibus, & universa Rhætiæ regione copiosissima habetur. Unde ad restituendum Naumachiarum pontem Tyberius Cæsar (ut ipse testatur Plinius) ingentes Lariceas trabes advehi curavit. Quinetiam observatum esse scimus ter in anno nostram Laricem germina fundere. Præter id manifesto est argumento Laricem nostram esse genuinam, ea, quam fundit Resina, falsò Terebinthina Myropolis appellata. Siquidem hæc substantia consistentia, quinetiam colore odore, saporeq; nihil penitus distare videtur à Laricea Resina, de qua ipse meminit Plinius lib. decimosexto, cap. decimo, & lib. vigesimoquarto, cap. sexagesimo. Etenim è Larice Resinam erumpere ait melleo colore atq; lentore odore viroso nunquam durescentem. Id quod ante ipsum dixerat Vitruvius. Siquidem is Laricis Resinam liquidam esse scribit, mellis Attici colore & Phthisicis utilem. Quæ quidem notæ in nostra Laricea adeò claræ apparent, ut Thyresia cæcior dici possit, & Marpesia caute stupidior, qui hanc non noverit. Resinam esse Larignam, de qua 20
meminère Vitruvius & Plinius. Cæterùm si cuipiam fortasse tot rationibus, tot argumentis, tot præclarissimorum autorum testimoniis satisfactum non est, consulat is etiam Galenum & ejus κατὰ γένη libros perlegat. Ibi enim. lib. I. cap. decimoquinto, & lib. II. cap. I. & II. quinetiam lib. IV. cap. 14. pluribus sanè modis atq; testimoniis comprobatum esse reperiet, Resinam Lariceam nostram, nihil prorsus à genuina distare, sed ipsam eandem esse de qua idem scribit Galenus, cujus etiam ævo Terebinthinæ loco usurpatur Larigna, ubi illa non esset ad manus. Quamobrem mirum nobis non sit, si posthac, ubi superioribus annis Terebinthina resina defecerat, ubiq; penè ejus loco Larignæ invaluerit usus. Sed hæc ita solidè aperteq; comprobatum esse arbitror, nostram & antiquorum Laricem unam & eandem esse plantam, ut nihil amplius hac in re non solùm tibi fuerit ulterius ambigendum, sed nec aliis quibusdam, nisi fortasse pertinacibus ac contentiosis, quibus cum nullum mihi intercedit negotium. Ex quorum agmine, qui tam temerè asseverant Laricem nostram magnam illam esse Cedrum, quam Plinius Cedrelaten appellat, cujus q; in sacris literis apud Hebræos 30
tàm frequens honorifica q; fit mentio, deinceps ab omnibus deridebuntur, ubi hanc nostram epistolam legerint. Sed nihil est, quod magis homines etiam non indoctos in delirium ducat, quàm ipsa pestilens ambitio, qua plurimùm ij ducuntur, qui, ut præ cæteris scire, ac sapere videantur, nil aliud die noctuq; moliuntur, quàm ut novi inauditiq; aliquid vel dicant, vel scribant. Quod ut consequantur, fucatis sophismatibus suas adeò concinnant sententias, ac poliunt, ut studiosa juventus, cui hæc non ita facilè innotuit impostura, hos perditos nebulones præ cæteris evehat ac colat. Sed ubi in eorum veniunt judicium, qui rem ipsam ubiq; exploratam habent, facile spongia veritatis detergitur impostura.

Laricem non esse Cedrum contra Guilandinum.

At quis tam fuerit mente alienus, qui credat Laricem nostram Hebræorum esse Cedrum, cùm Plinius de ea peculiarem à Larice fecerit historiam, & quòd illa Abieti non sit absimilis, Cedrelaten appellaverit? Quam qui in monte Libano viderunt, ut Bellonius, & qui Hierosolymam SALVATORIS nostri tumulum peregre proficiscuntur, non Larici similem pingunt, sed Abieti: Unde rectè illi nomen à Græcis desumptum Κεδρελάτη Plinio inditum est, adde etiam 40
quod huic folia perpetuò virescant. Talis itaq; est pestilens quorundam doctrina, quam cùm tractu temporis veris, ac solidis argumentis expugnatam, dirutam, collapsamq; cernunt, nec ullis possint se tueri præsidiis, illicò ferarum more in furorem aguntur, more canum rabidorum latrantes & spumanti ore oberrantes. Quinetiam vipereo quodam veneno perfusi tantùm convitiis, criminationibus, maledictis, & omne genus fœditatibus confidunt. Quo postea fit, ut dum alios læsuros se putant, se ipsos interimant & non solùm ab inimicis, sed etiam ab amicis perpetuo habeantur opprobrio. Ego verò cùm veritati propalandæ sustinendæq; semper fuerim addictus, nihilq; mihi magis semper fuerit in votis, quàm Rempub. ac posteritatem juvare horum perditorum hominum calumnias, criminationes convitia maledicta, pestilentesq; eructationes, potius æquo ac forti animo ferre decrevi, quàm à meo instituto desistere. Sed ne ægre feras obsecro, mi amantissime Aldrovande, quòd tecum de his colloquar. Quandoquidem cùm haud me lateat, te virum esse integerrimum, candidum, pium, & doctum, volui hæc ad te scribere præter ea, quæ de Larice disserui, ut ubi 50
in hosce incideris Sophistas & contentiosos Sycophantas, meum sequaris consilium. Cùm probis, candidusq; viris longè consultius sit, malorum omne genus expediri, quàm ne tantillum quidem à veritate deflectere: quam qui opprimere student, ut sanè digni sunt, ut è medio tollantur. Interim velim, ut tibi persuadeas, te tantum tibi de me posse polliceri, quantum cognoveris à me posse præstari. Vale.

Larignam resinam pro Terebinthina usurpaverunt etiam anetiqui.

HIERONIMUS DONZELLINUS MEDICUS ac Philosoph. Petro Andreæ Matthiolo Serenis. Principis Ferdinandi, Archiducis Austriæ Medico. 60

S. P. D.

Consolatur Matthiolum adversus invidos & blaterones.

CUm omnium artium is usus sit ac finis, ut mortalium saluti & commodo serviant ac famulentur, earum tamen nulla scopum hunc propiùs attingit, quàm Medicina, quæ reliquarum veluti princeps & architectonica, Illis utitur tanquam administris, ac earum actiones ita temperat ac moderatur, ut quæ alioquin noxiæ & perniciosæ erant futuræ, ejus beneficio & commodæ fiant & salutares. Sic itaq; ad Medicinam affectæ sunt artes inferiores, ut earum ipsa veluti regina sit constituenda. At quæ nobiliores sunt & ratio-

nem

rationem ac contemplationem magis requirunt disciplinæ ac scientiæ ejus ope & auxilio ita videntur indigere, ut sine ipsius fructu nec comparari, nec exerceri commode satis possint. Cum enim ingenii, ac Sapientiæ studia bonam valetudinem corrumpant ac labefactent, & quod generaliter ab Aristotele est prolatum, Unius scil. cet rei ortum, alterius esse interitum. huc etiam apertissime accommodari possit, quis non videt solius artis Medicæ opera adjutos homines in Divinarum, atq; humanarum rerum contemplatione versari diutius posse? Et quando humanus animus, si perpetuis perturbationum fluctibus agitetur, ad rerum scientiam pervenire minimè possit, ac verissimum sit illud, quod dixit Arist. in sedato ac tranquillo animo, facile prudentiam ac doctrinam imprimi & comparari, efficacius hac in parte Medicina quam Ethica subvenire nobis potest. Si animi mores è corporum temperamentis, tanquam è fontibus manant, ac oriuntur, quemadmodum in peculiari lib. certissimis rationib. Gal. confirmavit, ea vero immutare solius Medici sit opus, conficitur, non tantum corporis, sed animi quoq; valetudinem a Medico tractari, quæ sane utraq; ad sacra Philosophiæ studia liberrimum nobis aditum patefacit. Quinetiam cum bonorum tria genera ab Aristotele recenseantur, quæ ad corpus pertinent, inter animi ac fortunæ bona medio in loco sunt constituta, ut commodius utriusq; suffragari possint. De nobilioribus illis animi bonis quemadmodum Medicina indigeant, antea dictum est. Fortuita vero sine firma valetudine ac robusta, nec comparari, nec retineri, nec eorum fructum percipi posse, satis patet, cujus certe sola Medicina opifex est ac procreatrix. Eam itaq; non tantum artium omnium præstantissimam sed etiam generis humani matrem, nutricem, atq; alumnam esse, quivis facile potest judicare. Cujus etsi multa sunt partes, de ea tantum mihi nunc futurus est sermo, quæ Medicam materiam describit, & a Græcis ὑλικὴ seu φαρμακευτικὴ est appellata, quam ego certè nunc multis nominibus, aliis præferendam audacter pronuntio. Hanc sane primo inventam, ac reliqua antiquiorem esse, Gal. est author. Unde etiam apparet eandem cæteris destitutam, inutilem esse mortalibus, cùm sine hac alia tamen inanem tantū, ac inutilem notitiam nobis adferant, ac largiantur. Videmus certe multos etiamnum solidæ Medicinæ imperitos, sola tamen auxiliorum notitia plurimos juvare, & Empiricos olim reliquarum Medicinæ partium rudes atq; ignaros, multa præstitisse in generis humani salutem, Gal. testis est luculentissimus. Quicquid vero aut discunt, aut contemplantur Medici, hunc unicum scopum habent, ut medica materia rite atq; oportune uti possint. Et digniores, ac præstantiores Medici illi semper sunt habiti, qui in medicamentorum sylva cum divites sunt, ac opulenti, tum vires & facultates singulorum habent perspectas, ut prudenter & cum mortalium emolumento illis uti sciant. Post longas enim speculationes, post diutinas Medicorum inter sese suis in deliberationibus concertationes post morborum examina, post causarum, symptomatum, signorum, indicationum, ac reliquorum quæ legitimæ curationi sunt præmittenda, exactam investigationem, ad materiam ac remediorum penu tandem recurritur, sine quo omnis conatus irritus ac studium sine fructu est futurum. Hujusce præterea Medicinæ partis ea est præstantia, ut multiplicem ac variam pulcherrimarum rerum scientiam in se contineat & complectatur, quæ per se ac sola usuiq; nondum adhibita animum perficere atq; omnium hominum ordines, mira quadam voluptate ad sese allicere ac delectare quam maxime possit. Quinquies cœlestes ac immortales illi orbes, suo ambitu & complexu circumscribunt, id totum materia est Medica. Ergo peritum Medicum eorum nihil fugit, quæ in sublunari hoc mundo sunt collocata, Et quamvis subjecta nobilitate, aliis Philosophiæ partibus, non antecellat, utilitate tamen, rerum varietate, scientia certitudine illis non est inferior. Ignis itaq; genera: aeris facultates, terrarum differentias, maris, fluminum, fontium lacuum, paludum qualitates, fossilium, metallorum, lapidum, gemmarum, herbarum, arborum, animantium, ut piscium, avium, reptilium, quadrupedum rerumq; omnium, quæ ad illa quoquo modo pertinent, aut ex illis oriuntur, ac profluunt, vires ac naturam Medicus novit, & contemplatur, inq; eo potissimum elaborat, ut aut sola, aut simul mixta, ac varie præparata & ad profligandos morbos oportune adhibita, ut scite Galenus ait, ex ὕλης fiant βοηθήματα, quæ sane præclaro Encomio Asclepiades insignivit, qui χείρας τῶν θεῶν appellavit. Hanc Medicinæ partem plures antiquorum tractarunt, nemo tamen luculentius, nemo exactius, nemo diligentius, quam Dioscorides Anazarbeus, qui profecto in ea tradenda tam præclare est versatus, ut omnes tum æquales suos, tum antiquiores etiam suo lumine ita obscurarit, ut neglecta à posteris eorum monumenta situ, & squalore obducta, ac oblivioni tradita, tandem interierint. Quicquid etiam posteriores ea de re scripserunt, illi unicuique ultro acceptum referunt, & summam hoc in genere laudem illi jure merito concedunt. Unus mihi instar omnium futurus est Galenus, qui honorificum ac locupletissimum illi, ut verbis testimonium impertitur. Inter omnes porro Dioscor. mihi videtur perfectissime confecisse tractatum de medic. materia. Fuere quidem & antiquorum, & posteriorum plures qui aliquam Medicæ materiæ partem, puta de animalibus aut de plantis, aut de piscibus, aut de metallicis, ac fossilibus separatim sunt persecuti, at Dioscor. universum corpus salubberrimo totius posteritatis exemplo sibi pertractandum duxit, quem postea imitati recentiores, eandem rem excoluerunt atq; elaborarunt, quædam etiam addiderunt, ut solet tempus, rerum omnium pater, semper aliquid in lucem proferre, nonnulla quoq; fecerunt meliora: οἱ γὰρ δεύτεροι φροντίδες βελτίονες. Ex quo tamen Medicina à Græcis in Arabum familiam infelici quodam fato fuit translata, hæc pars majus quàm cætera, naufragium fecit. Id vero an ipsorum Arabum vitio, aut ex una in aliam linguam multiplici versione contigerit, certo divinare non possum. Illud omnino verum, medic. tam simplicium, quam compositorum, tam magnam confusionem, ac perturbationem hactenus fuisse, ut non vulgari mortalium damno hac in re sit à Medicis peccatum. Tanta enim fuit obscuritas, & tam omnia fere fuerunt perplexa, ut superiorum ætatum Medici, aut gravi insciitia oppressi errores minime animadverterent, aut in tantarum rerum difficultate hæsitantes, ac consilii inopes, qua ratione ex vasto, ac turbulento illo pelago enavigarent, aut ex cœcissimo illo Chao se extricarent, minime intelligentes, omni melioris profectus spe depositâ, animum desponderent ac secundo flumine navigantes turpissime se darent. Emersit vero tandem ex illis tenebris nostrum hoc seculum, tanto superioribus excellentius, quanto ea monstra, quæ majores nostri exhorruerunt, ac formidarunt, non tantum aggredi est ausum, sed manus etiam conserere, ac tandem edomare potuit, ac superare. Filum enim invenit quo ex eo Labyrintho se tandem evolueret, ac liberaret. Ex eorum numero, doctissime MATTHIOLE, cum te unum, eumq; summum, præcipuum, ac coriphæum, eruditi omnes sciant, illud tibi maxime gratulandum duxi. Tu enim heroico ac plane divino impulsu commotus, non hanc aut illam partem, sed totam ipsam medicorum sylvam ingressus, immanes ex ea feras ejecisti, alias cicurasti, diligenter adeo excoluisti, ut ex horrida, ac spinosa sylva, pulcherrimum atq; amœnissimum effeceris viridarium. Fuerunt alii etiam, fateor, nostra hac ætate ejus nemoris strenui cultores, quorum etsi alter altero est præstantior, te tamen uno omnes sunt inferiores tibiq; unipalmam concedere syncero eruditorum judicio cogantur. Duxit Manardus & Leonicenus nostra tempestate purioris Medicinæ instauratores, crassa quadam ac rudia hujus fabricæ lineamenta, at tu vivos colores induxisti ac veras nobis rerum imagines repræsentas. Caterum cùm tota materia Medica tractatio duab. præcipue partibus absoluatur, quarum altera

Lib. de ortu & interitu II.
Libro Phy. VI.
Lib. Ethi. I. & Reth. II.
Libro ad Thrasybulum.
Lib. de Sectis.
Galen. III. Methodi.
Dioscorides exacte materiam medicam tractavit.
Lib de simplic. VI.
In Arabes.
Matthioli commendatio.
Manardus ac Leonicenus.
Medicæ materiæ duæ partes.

tera singulorum vires, ac facultates docet, altera vero historiam exponit, tu utrang; enarras, ut nihil prætermissum videatur. Præclarum sane hujus ædificii abste jactum est fundamentum, cum Dioscoridem ipsum explicandum suscepisti, ex cujus unius vera intelligentia hæc demum Medicinæ pars pristinum, ac legitimum candorem recuperare potest. Nec vero ipsum tantum authorem explanas, obscura retegis, abdita patefacis, ac legitimum sensum ejus verbis restituis, sed quicquid etiam a posteritoribus Græcis, Arabibus & Latinis est inventum, in tuum illum veluti thesaurum ita reponis, ut quæcunq; ullibi extant ea de re lectu digna, illic tanquam in opere absolutissimo suis in locis apte collocata reperiantur. Si quid præterea, aut ab antiquis, aut à recentioribus à recta ratione est aberratum, erroris fontem aperis, & optimis argumentis ab eorum sententia discedendum suades scilicet ne rudibus, ac imperitis gravium alioqui & doctorum virorum authoritas imponat. Quoniam autem sunt plurima medicamenta tam simplicia quam composita, non ita pridem inventa, quorum usus multis adhuc est ignotus complura etiam arcana, quæ paucorum admodum manibus contrectantur: Tu invidorum odia nihil veritus, publicæ omnium saluti consulens ex reconditis locis hæc in lucem profers, eorum vero energiam & rectam utendi rationem doces, qua certe in re & liberalis & candidi animi egregium in primis specimen abs te editum cum summa gratiarum actione cuncti agnoscunt & confitentur. Nemini igitur mirum videri debet, si universis mortalium ordinibus & conditionibus tam gratus acceptusq; fuit tum hic labor, ut non tantum Medici, Clinici, Chirurgi, Pharmacopœi, sed omnes etiam alii qui ab honestis studiis minime abhorrent, tuum Dioscoridem tum voluptatis tum utilitatis causa expetant, legant ac manibus quotidie terant. Meminisse certe, cùm optimus vir ac diligentissimus typographus Vincentius Valgrisius Venetiis mihi narraret a prima illa editione supra triginta duo mill. a exemplarium hactenus fuisse divendita & distracta, avidissime tamen a quamplurimis etiamnum flagitari, quasi vero nunc primum recens in lucem emittatur, ut facile appareat, nostra hac ætate librum nullum magis gratum, aut libentius atq; alacrius acceptum in publicum prodiisse. Ne tamen tantus thesaurus solis Italis esset communis, ex Italica in qua primo fuit scite scriptus, lingua, nullis laboribus aut vigiliis parcens, Latinum reddidisti, tuam ita φιλανθρωπίαν declarans, & bonum quo communius, eo perfectius atq; præstantius esse, minime ignorans. Tandem ne quid in absolutissimo opere desiderari possit, rerum fere omnium, quas Dioscorides tractat, vivas imagines adjecisti, quarum spectaculo non tantum eruditi, sed delectari etiam homines queant. Id autem ut exacte perficeres, dici vix potest, quot labores æstus, frigora, cœli tempestates, peregrinationes longinquas pertulisti, quot inaccessos montes ascendisti, quot valles, sylvas, nemora peragrasti: quot immanium ferarum truculentiæ te, tuamq; vitam exposuisti, scilicet, ne idem tibi contingeret, quod Galenus in iis reprehendit, qui rerum atq; herbarum, quas ne per somnium quidem viderunt, figuras describere aggrediuntur, quos nimirum ridens præconibus similes facit, qui fugitivi mancipii notas ab aliis traditas publicant, quod ipsi non modo non viderint unquam ante, imo si coram forte assistat, ne agnoscant quidem. Quandoquidem vero in opere eo, non solùm modo tot tantæq; molestiæ & tam gravia incommoda, uti diximus, erant tibi sustinenda, sed in elaborando elimandoq; potissimum, & ut rite ederetur, curando, diversissimorum artificum opera diligentiaq; in primis necessaria foret, divinam hic providentiam, mehercle, satis admirari non possum quæ quidem, ne honestissimis studiis & optimis conatibus tuis ullum omnino objiceretur impedimentum, in tota Europa Splendidissimæ ac Illustrissimæ Austriacæ familiæ clientela oportune te insinuavit, cujus singulari liberalitate adjutus bene cœpto ædificio summum imponere colophonem posses. Maximam profecto lætitiæ causam superioribus diebus tuæ mihi literæ suppeditarunt, quibus pariter invictissimi Cæsaris Ferdinandi & simul Illustr. ac Generosiss. ejusdem filii Mœcenatis tui, Ferdinandi junioris, promptam adeo atq; alacrem in te voluntatem significasti, quorum splendidissimo munere tuus jam longe magis ac magis Dioscorides sit illustrandus. Post tot corporis labores, & tam graves ac assiduas animi curas, quid quæso superest, quam legitimus tuæ virtutis fructus, gloria immortalis? bonorum scilicet atq; eruditorum virorum de consummata tua doctrina ac virtute concepta opinio, & publicus quidam omnium hominum plausus? Nullus quippe nunc est in omni Europa angulus, nullus in luce hominum vivens, cui non modo notum sit Matthioli nomen, sed etiam præclarum inprimis. Tu vivens & valens æternum jam tot annorum fueris laude & gloria, id quod paucissimis sane conceditur, quo magis tibi etiam vel eo nomine est gratulandum. Dignus ante omnes profecto mihi videre, cui publico non solùm totius Italiæ, cujus peculiare decus es & ornamentum, verumetiam totius Europæ consensu aurea statua erigatur, ingenii nimirum tui & præstantiæ immortale monumentum. Nam si Demostheni de unica patria bene merito id honoris grati Athenienses detulerunt, quo magis illud tibi de immenso orbe optime merito debetur? Si qui igitur sunt in hominum cœtu, ut multos esse verisimile est (deteriorum enim rerum uberior proventus semper est,) qui de te secus, quam par est, aut sentiant, aut loquantur, eos ego quos terra sustineat, indignos puto hominum pestes ac reipub. detrimenta. Eorum calumnias ac petulantiam jamdudum te vexari scio, id quod mihi accidit certe molestissimum. At quoties rem propius intueor, mira tuæ excellentiæ haud obscurum sane testimonium ac pulcherrimum veluti trophæum judico. Una & fatalis quodammodo, doctissime Matthiole à mundi exordio ad hæc usq; tempora, bonorum & insignium virorum sors hæc fuit. Non ineleganter sapientissimus Aristoteles dixit, Τὰ ἐναντία παρ' ἄλληλα μᾶλλον φαίνεται. Nunquam enim magis conspicua est insipientium ac improborum cæcitas, vitium, atq; insscitia, quàm ubi prudentium & proborum opposita virtute ac splendore detegitur ac illustratur. Qui in deteriore sunt statu, omnes sui similes esse vellent. Noctua solis lumen ferre non potest. Hominum scelestorum colluvies ac cæca indoctorum turba illos omnes delirare credit, qui non in eadem criminum sentina, malorum lerna, luto ac cœno secum volutantur. Hinc odium, invidia, calumnia, detrectatio, reliquaq; animi impotentia, qua perditorum petulantia boni atq; honesti viri pulsari ac lacessiri solent. Sed quia tanta rei indignitate non parum te commoveri est æquum, rationes quibus tuum animum sustentes & consoleris, altius illic repetere, peroportunum duxi. Antiquissima illa est consolatio & naturæ humanæ maxime consentanea.

Triginta duo millia exemplaria vendita. Italice primum scripsit Matth.

Lib. de simpl. 7.

Contra Matthioli obtrectatores.

Lib. Rhet. III.

Ovid lib. Metamorphos.

Pythagoras. Themist. in Sophista.

Socrates. Plato in Apolog. & in Phædro.

Similes aliorum respice casus,
Mitius ista feres.

Pythagoras adeo sapientia dicitur excelluisse, ut Philosophorum omnium veluti parens merito habitus fuerit. idem tamen propter lividos ac turbulentos homines extorris semper in aliena vixit regione. Nam ex Same Crotonem propter Polycratem, Crotone ad Locrenses propter Gylonem aufugit. Ex Locrensib. autem non unus duntaxat, sed omnes in eum insurrexerunt, non alia certe ratione, quàm quod tanti viri virtutem diutius tolerare nequiverint; abhinc Tarento exigitur. Tarentini insuper mox, tanquam graviori aliquo onere se levaturi in Megapontium detrusere, ubi postquam ad quadraginta dies cibo abstinuisset, in Musarum templo interisse perhibetur. Quid vero ipsi illi Socrati acciderit, quid attinet hoc loco commemorare? Melyto, Anyto & Lycone cunctorum plena sunt bonorum aures

aures. Et profecto quid sapientibus ac bonis viris ab hominum stultitia sit exspectandum, ejus unius exemplo est pate-
factum. Adhuc Platonis divina prope ac cœlestis doctrina, quid aliud est, quam docta religio? ut vere olim Augustinus Platonicos paucis demptis fieri Christianos asseveraverit. Is tamen Philosophorum Deus ab imperita hominum turbâ Platò.
tam insigne jactum fuit, ut constanti fama celebretur, eum ter in Siciliam parandæ pecuniæ ac victus causa navi-
gasse. Cæterum quanta perpessus sit Aristoteles pleni sunt Græcorum libri. Is enim etsi in humana sapientia admira- Aristoteles quæ passus.
culum unus erat e natus, innumeram tamen Sophistarum scholam in se concitavit, qui virulentis etiam editis oratio-
nibus (quæ hemistitem pene adhuc extabant) illius existimationem impetebant ac lacerabant. Sed qualis illa fuit injuria ac ignominia? quando Athenis ab Eurymedonte impietatis in Deum falso accusatus in Colchidem profugere
est coactus, hâc ea de causa se facere affirmavit, ne Athenienses iterum in Philosophiam peccarent. Et quamvis de
Athenienses optime fuerat meritus, perpetuo tamen ab eisdem exitio fuit mulctatus. Notum est, quid semel respon-
derit, cum a quodam se fuisse convitio affectum audiret, nempe absentem me, si velit flagellis etiam cædat. Quo qui-
dem responso obtrectationibus se fuisse obnoxium, satis declarat. Hi duo postremi in maxima erant Principum aulis sunt
versati, sed quam feliciter, antiquorum docent monumenta. non paucis enim injuriis ac periculis hic apud Alexan-
drum Macedonem, ille vero apud Dionysium Syracusanum est conflictatus, à quibus tamen summos honores, ac præ- Solon.
mia obtinere merito debuissent. Post latas Athenienses sanctissimas leges Solon affugere est compulsus ac pro insi-
gnibus veneficiis pie in patriam collatis, mercede ab obitu, apud Salaminem ejus cineres ingratissime dispersi sunt, ac dissi- Demosthenes.
pati. Quantus fuit in patria potissimum, & universæ Græciæ salute, ac libertate asserenda Demosthenis ardor studi-
um? quam infaustus contra ejus exitus? Hujuscemodi summorum virorum fortuna, locum fecit illi proverbio Id Cicero.
optimo cuique Athenis accidere solitum est. Cicero literarum, sapientiæ atque eloquentiæ gloriam a Græcis in Latium
transtulit, & ob res præclare feliciter gestas in Consulatu, Pater patriæ appellatus est: non multo post tamen sum-
ma injuria pulsus, cogitur exulare: restitutus & Parthico bello victor, dignus triumpho judicatus truculentissime tan-
dem necatur. Ultimam vero meliorem fortunam expertus esset bonorum omnium nobis author Hippocrates, si inquam Hippocra-
quem Patus in illa sua ad magnum regem Artaxerxem Epistola Θεῶν ἐγγύς πατέρα, σωτῆρα δὲ πεπᾶς ἐπιστήμης ἡγε- tes.
μόνα vocat, & à Jove genus suum ducere affirmat: cum ille ab Artaxerxe esset vocatus ut pestem in ejus exercitu cru-
deliter grassantem ipsa arte curaret: recusavit barbaros Græcorum hostes infestissimos juvare, sibi minime licere te-
status. Quare illum rex a Cos ad necem expetivit, quorum etiam patrocinio periculum evasit. Quantum vero Romæ Hippocr. in
& Medicorum & Philosophorum odium, atque invidiam sustinuerit Galenus, unus ab eo de præcognitione inscripsit li- epistola.
ber demonstrat. Hi cùm vera Medicina scientia destituti essent, hujus lumen nequaquam tolerabant quando ejusdem Galenus.
splendore cæcutientium tenebræ omnium oculis subjicerentur. Lucrum enim ambitionem, ac voluptates sectando adu-
latoriam potius, quam Medicam artem exercebant, quumque Galenus ob præsagia curationesque plurimas cunctis jam
esset admirabilis, ipsi tamen omnia, tanquam non ex Medica facultate, sed Magia potius quadam ac divinatoria arte
facta, impudentissime calumniabantur. Verum postquam solida Galeni doctrina & vitæ integritate, calumniatorum
inscitia ac improbitas nulli non innotesceret, ipse nihilominus, ubi Quintum Medicum olim Romæ nobilissimum per
summam injuriam ab illo in exilium actum, & præterea, egregium alium quendam juvenem in arte illa apprimè
exercitatum, una cum binis famulis è vita sublatum audivit, ab Eudemo Peripatetico admonitus, veneni periculum
sibi imminere relicta illico Roma in patriam revertit.

JAM si quis totam antiquitatem scrutetur curiosus, optimos quosque, ac eruditissimos viros indignissime habitos
animadvertet. Multa variaque hujuscemodi ingratitudinis exempla suppeditant Plutarchi Paralleli, divinum illud ac
præclarum opus in quo tanquam in speculo, verissimum esse id, quod dico, perspicue apparet. Cæterum ne nostrum hoc
seculum honestis & egregiis viris æquius aut magis amicum, quam ætas superior existimetur, exempla aliquot proferam
ex iis, qui nostra memoria vixerunt: ut non minorem nunc, quam unquam antea, in eximia inprimis, ingentia & in-
genua studia, ingratitudinem atque odia exerceri, omnes clare intelligant.

CUM nostra tempestate Nicolaus Leonicenus ab ineunte ætate optimis literis deditus ingentes opes capax, & Leonicenus.
maxime constantis ingenii ad illustrandam Medicinam contulisset, & in Arabum censura ac Sophistarum impor-
tuna garrulitate cuncta fœdantium, erroribus confutandis strenuam operam collocaret: tot imperitorum hominum
latratibus obnoxius fuit, ut ne eorum morsus sentiret, perpetuo cum illis fuerit pugnandum, quemadmodum in præ-
claris ab eo editis commentariis ac præsertim Antisophista apparet.

JOANNES etiam Manardus illi æqualis & in eodem quoque profitendi munere collega, Barbarorum & à verâ Manardus.
Medicinæ norma delirantium turbam, minime habuit æquiorem. Is enim stirpibus, ac præsertim Indicis, in Medicinæ
usum adoptatis, obsoleto antiquo nomine, & incerta virium potestate perobscurus, cùm eruditam claritatem afferre
conaretur, plurimos habuit, qui sibi adversarentur. Et quanquam in eruditissimi viri judicio docti acquiescerent, &
oracul: loco apud illos ejus sententia haberetur, cùm tamen apologiis perpetuo ei fuerit dimicandum, acerrimos illi
hostes non defuisse est manifestum.

AT vero Matthæus Curtius, cùm Medicinæ præcepta, ac difficiliores artis locos, solertissima perspicacis animi vi Curtius.
publice interpretaretur, senioribus suæ ætatis Medicis somniare videbatur. Arabum enim, ac Sophistarum glandibus
assueti, suaviorem Hippocratis & Galeni cibum rudes ac stupidi aspernabantur. Gravia igitur certamina sustinere est
coactus. Et quamvis scribendo parum esset felix, de phlebotomia tamen rite instituenda, commentarium edere ad in-
gentem eorum, qui sibi repugnabant Medicorum stuporem excitandum, fuerit cum summa necessitate compulsus.

JOANNIS quoque Baptistæ Montani divina illa quam in docendo sequebatur, methodus, quam profusis mul- Montanus.
torum cachinnis initio fuerit excepta, illi norunt, qui ejus tum fuerunt auditores. Sed quia cum summa eruditione in-
victum illi animi robur esset, brevi temporis spatio malevolorum invidiam superavit. Doctrinæ tamen suæ adversarios
multos & oppugnatores eum habuisse, testis ego sum locupletissimus, qui non sine ejus consilio, ac voluntate scriptis
Apologis veritatem ipsius dogmatum non semel propugnavi.

SED quid Andreas Vesalius? qui Anatomicen jam diu antea collapsam, & pene deperditam, cum viva voce, ac Vesalius.
manu doctissima, tum suo illo de humani corporis fabrica immortali opere, & restituit & illustravit, cum initio in
Italia, superioris tempestatis errores passim ob oculos poneret, & rectam secandi rationem publice profiteretur, prima-
rios Italiæ Medicos habuit infensos. Ac passim primo lacessitus, veritatis tamen clypeo munitus, ita sese defendit con-
tra omnia adversariorum tela donec illi ipsi re æquius perspecta, postmodum redderentur & mitiores, & quietiores &
qui ante ipsum valide ubique oppugnaverant, palmam tandem in ea facultate ultro, ac lubenti animo illi concesserunt.

Plures interim in Italia aliisq; regionibus vivunt, qui Vesalio adhuc obsistunt, scilicet ne Herculi desint monstra, quibus conficiundis magis magisq; nomen ejus illustretur.

At cur ego in recensendis exemplis potissimum longior sim, quandoquidem una & eadem perpetuaq; bonarum artium calamitas, semper fuisse comperiatur? Unde etiam factum credo, ut non modo nostris temporibus, sed semper syncerissimi viri nonnulli reperirentur, qui animorum imbecillitate potius, quam sano judicio adducti, explorata intus & in cute humana pravitate, è turba frequentiaq; vulgi, ceu à valida quadam tempestate, & procella, ad solitudinis salutarem portum se receperunt. Quales profecto, quanquam promiscuæ multitudinis ignoti, Dis potissimum immortalibus amici, æqualibusq; viris optimus ipsi optimi existimantur. Hi tranquillam vitam agunt, neq; segre permittunt, versutos & pravos homines in populo gloriam admirationemq; aucupari. Ex eorum albo Philosophos excellentissimos, longeq; principes severosq; admodum, & pergraves viros extitisse complurimos, author est Cicero. Offic. lib. I.

Tu igitur optime Matthiole, tantum abest, ut tuorum adversariorum impetu atq; invidia debeas commoveri, quin eadem de causa præcipue tibi gratulandũ censeo. Te siquidem eximiis illis viris similem esse declarant, quos superius nominavi, quorum vestigiis tenaciter insistens, si in eosdem scopulos incidis, minime mihi mirum videtur. Nec vero si faceres mercaturam, pacatum ac tranquillum ad quamcunq; navigationem mare, & secundos ex animi sententia ventos & onustas precioso auro naves tibi semper pollicereris? Nonne undarum jactationem, tempestatum procellam, Scyllam, Charybdimq;, & his omnibus periculosius naufragium, & graviorem Oceani fluctuantis æstibus, pyratarum latronumq; incursum subinde exhorresceres? & interdum etiam de ejiciendis in mare mercibus cogitares? Sed neq; illud à te est expectandum, ut communi sorte exemptus plane habeas neminem, qui tibi se opponat: neq; id postulare debes, cùm imperari minime possit. Omnem ætatem suos habuisse Zoilos, tibi est notissimum. Damnant tua Commentaria nonnulli, è diverso plures sunt, qui eadem summis laudibus ad cœlos vehunt. Tu is es, qui & illis respondere & te tuaq; scripta constantissimis argumentis & re ipsa tueri potes. Utcunq; tamen in eo certamine nullo non tempore defuturi sunt ἀνταγώνισται, sic attamen in hoc te ipsum consolaberis, quod grata posteritas nullis omnino affectuum præjudiciis occupata, de rebus tuis syncerius judicium feret. Hoc certe in statu, quo tu nunc versaris, Israelitis mihi simillimus videris, quos sacra historia refert, post suum ex Babylone in patriam reditum, cum Hierosolymam denuo extruerent, pari difficultate laborasse: Siquidem id non vulgare fuit fortitudinis specimen, gladiis accinctos, cementum & lapides comportare, una manu strictum ensem vibrare altera facere opus, trullam versare, atq; ita simul architecturæ dare operam, simulq; ad prælium expeditos esse. Et tamen videmus id non obstitisse, quominus constanter infractisq; animis pergerent in cœpto conatu, quoad tandem usq; pertinaci eorum assiduitate, hostium improbitas & rabies frangeretur. Idem profecto de te est expectandum, qui nunc altera manu intercidentem jam diu Medicinæ partem restituis, altera vero adversariam hostium vim strenue repellis & fortiter iis repugnas, qui egregium ac salutare toti humano generi, hoc tuum studium impediunt ac remorantur. Porro autem, cum ego diligentius rem considero, adversarios tuos in duo genera partitos esse video. Quorum ii quidem & docti sunt & eruditi, nulloq; aut leviorus aut contentionis studio tecum pugnant: Sed cum idem omnino ipsis, quod tibi, propositum sit & institutum, judicio hercle, non animi acerbitate vel odio abs te dissentiunt. Quando autem in omnibus artibus ac disciplinis perpetuum hoc fuisse constat, neq; ea in re quicquam tibi accidit novum, insolens aut inusitatum, æquo animo abs te ferendum judico. Nil equidem aliud Galeno interprete divinus Hippocrates voluit, cùm judicium difficile pronuntiavit. Ex qua potissimum difficultate & in Philosophia & in aliis scientiis tot sectæ prodierunt. Hos ego amico animo in te esse non dubito. Et cùm te naturâ humanum ac facilem noverim, te vicissim erga illos, ut par est, egregie affectum esse, æque mihi certum est. Matthioli adversarii duum generum. Aphorism. primo.

Socratem ac Platonem, ubi bene de se meritos præceptores summo honore Aristoteles colebat, non una tamen in re ab ipsis apertè dissentit, quinimo eorundũ amicitiam sibi sacrosanctam esse haberiq; testatus, Veritatem tamen omnib. præferendam ducit. Priorem hanc inimicorum aciem, salva incolumiq; necessitudine, rationibus solus tibi expugnandam relinquo. Cum altera vero mihi est congrediendum, ejusmodi enim sunt, ut cum illis disceptare certareq; tibi putem indecorum. Utranq; Philosophiam isti ignorant, tam eam quæ in naturæ rerum contemplatione versatur, quam quæ affectuum impotentiam virtutum mediocritate moderatur, solo nimirum mentis furore, sola animi inconstantia, sola petulantia, sola invidia ob tam fœlicem rerum tuarum successum, ad te lacessendum permovetur. Talis cum sit eorum conditio, ne apud bonos & eruditos viros, suâ authoritate tuam existimationem lædant aut obscurent, minime tibi est verendum, quippe cum perditissimi sint & Reipubl. labes & macula, quis obsecro, nisi talpa cæcior, est futurus, qui eorum verbis fidem adhibendam in animum inducat? Eousq; enim se prodit eorum fœtor, ut omnium naribus excipiatur: ab eoq; omnes tanquam à Mephiti quadam, ut sentina longe diffugiant. Animos ii habent teterrimo veneno delibutos & nigerrimo hoc, quo hæc me litteræ exarantur atramento, fœdiores, ut indignissimi sint, quorum nomina à te perstringantur, aut quibus candidissima hæc papyrus à me inquinetur. Horum itaq; ne tantilla tibi quidem ratio, mea sententia habenda est. Ut tamen aliqua saltem ex parte levium homuncionum insolentia temeraria retundatur, jam speculum illis paravi, in quo improbitatem suam manifeste ac palam intueantur.

Ego Matthiole Candidissime, ab adolescentia usq; & bonorum præceptorum monitu & meo etiam peculiari quodam genio, ita fui comparatus, ut antiquos, maximè Græcos scriptores, mihi duxerim persequendos. Verum ubi aliquando natu grandior factus nostrum hoc seculum non parvum doctorum hominum proventum attulisse animadverti: illos quoq; mihi statui perlegendos, neq; facti me admodum pœnituit, quod in eorum numero plures inveni, qui & doctrinæ & facundiæ merito cum ipsa antiquitate sint proxime conferendi: hosce ego omnes tuæ virtuti eruditioniq; luculentum testimonium aare deprehendi. Et quanquam ego antea idem de te sentiebam, non parum tamen (ut ingenue fatear) eorum me virorum authoritas permovit. Igitur quod me impulit, nihilominus ponderis apud alios quosvis habiturum ratus, conjunxi doctorum nostro ævo de tua ingenti solertia non obscura testimonia, quæ etiam (si id tibi non ingratum fore intellexero) duplici nomine edere in publicum vellem. Cum primum enim in veteratorum manus pervenerint, eaq; viderint ac perlegerint, si quis illis reliquus est pudor, ingenium cito mutabunt. Nam cùm insignis sit stultitiæ argumentum, à sapientibus dissentire, ut meliorem mentem aliquando recipiant, hoc veluti Elleborismo utendum censui. Deinde cùm in magnis laboribus ac diutinis vigiliis jam diu versaris, hoc levamento vires tuas sustentandas ac spiritus addendos existimavi. Nam ubi classicos authores videris tam præclare de te & loqui & judicare, nonne vitiligatorum & sycophantarum morsus facile contemnes, & alacrius in tam fœliciter cœpto curriculo insistendum, gloriam tibi in meta propositam prope contemplatus, minime hæsitabis? Nec enim est hoc dissimulandum, quod obscurari non potest, sed pro nobis ferendum, Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisq; maxime gloria ducitur, Cicer. pro Archia.

ducitur, nullam etenim virtus mercedem aliam laborum periculorumq; desiderat, praeter unicam hanc laudis & gloriae. qua quidem detracta, quid rogo est quod in hoc tam exiguo vitae curriculo & tam brevi, tantis nos in laboribus exerceamus? Certe si nihil animus praesentiret in posterum & si quibus regionibus vitae spatium circumscriptum est, isdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantus se laboribus frangeret, neq; tot curis & vigiliis angeretur, nec toties sanè de vita ipsa dimicaret. Nunc incidet quaedam in optimo quoq; virtus, quae noctes & dies animum gloriae stimulis concitat atq; admonet non cum vita tempore esse amittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adaequandam. Scio equidem generosos animos, veramq; ac genuinam virtutem, nihil peregrinum aut extrinsecum morari, sed contentam ipse seipsa, ac proinde artu Medica gloriam imprimis ac publicam humani generis salutem, hoc in certamine tibi fuisse propositam. Quia tamen idem tibi, quod Chremeti illi Terentiano accidere absurdum non est, scilicet, ut humani nihil à te alienum putes, hoc tanquam incitamento non potuit te non adhortari, ne ab hac statione discedas, in qua magno mortalium commodo divinum consilium ac providentia jam dudum te collocavit. Vale.

In Heautontimorumeno.

Hic habes candidissime Lector virorum nostra ætate præcellentium Elogia de eximia doctrina & virtute, Clarissimi Medici Petri Andreæ Matthioli Senensis.

Nicolaus Mutonus Mediolanensis, Medicus.

Sunt inter recentiores Victor Trincavellius, Aloysius Mundella, Lucas Ghinus, Nicolaus à S. Michaele, Augustinus Gadaldinus, Franciscus Camutius, aliq; innumeri, quos, ne tædium pariat oratio, lubens ac volens prætereo. Non omittendus tamen singularis eruditionis & perspectæ diligentiæ, Petrus Andreas Matthiolus, qui primus (quod sciam) praestantissimum ac multis jam seculis comprobatum Medicæ materiæ scriptorem Dioscoridem in Italicam linguam quam elegantissime vertit. Quo feliciter peracto labore commentaria adjecit, in quibus Medicæ materiæ scientiam, cum aduq; hac tempora in nocte densissima delituisset, tanquam interemptam nunc primum è caliginosis latebris in lucem revocavit & eam veluti alio quodam partu genuit, & per omnia membra aluit, eduxit, vestivit, & omni ornatu insignem reddidit. Hæc ille in præfatione sui Serapionis.

Praeterea in suis annotationibus in thesauros Pharmacopœorum, Matthioli authoritate fretus, quamplarimos annotavit errores. Quin & in suum in Serapionem plantarum nomenclatur is Italicus a Matthiolo omnia accepta refert. In Serap. & annotat. in thesauros.

Ubertus Barlandus, Medicus Gallus.

Porro hoc in negotio non extemporium dicaster egi, verum in exprimendis simplicium facultatibus & forma Galenum sequutus sum. In privata verò simplicium censura, eximium illum & eruditione & perfecta diligentia Matthiolum reddidi præcipue quum in Dioscoride censendo hic & operam navarit singularem atq; adeo Colophonem addiderit. Hæc in Epistola nuncupatoria super suas annotationes in Dioscoridem:

Item. *Quo ipse omnium longe in tractando Dioscoride acutissimo Matth. Senensi credimus, verum Acorum id esse probamus, quod officinis calamus odoratus nominatur.* Cap. de Acoro. Item: *Nec hodie Meon provenire in Italia praecellent. si Matth. ait.* Cap. de Meo: Non modo his locis citat Matth. sed aliis sane innumeris.

Bernhardus Dissemius Chronenburgius, Medicus Colonienſis in libro suo de compositione medicamentorum.

Opinionum controversiam luculenter Andreas Matthiolus Medicus in Comment. suis in Dioscoridem sustulit, dum Calamum usu quotidiani odoratum, verissimum Acorum ostendit, cujus doctrinæ utpote germanæ refragari nemo debet. Cap. de Acoro in antid. hæmagogo. Item: *Solus Andreas Matthiolus, solide de Indica Nardo pronuntiat.* Cap. de Nardo in Aurea Alexandrina. Item. *Qui volet doctissimi Ruellii Commentaria, & hac ætate in plantarum scientia omnium principis Matthioli opus in Dioscoridem verset.* In diasatyrio.

Item, *Caterum Matthiolus excellenti constantiq; ingenio, quam reliqui omnes authores Matricariam vocarunt, atq; alteram Dioscoridis Artemisiam pronuntiarunt, Parthenium decernit.* In Syrupo de Arthemisia.

Item: *Manardus veram Acaciam primus putat in Italia deesse, cui summi judicii & exquisitissimæ eruditionis vir, Matthiolus Senensis subscribit.* Cap. de Acacia. Item: *Huic sententiæ meæ adstipulatorem habeo Clarissimum Medicum. Andream Mathiolum cujus verba quoniam impostoram simul omnem, ac rei veritatem indicant, hic adscribere operæ precium omnino duxi.* In Theriaca Andromachi. Capite de terra Lemnia.

ITEM. *In summa, non quærus alia est recipienda. Pingit ejus exquisitam imaginem in Dioscoride suo Matthiolus Senensis, vir ad unguem in arte absolutus.* In Syrupo de Eupatorio. Cap. de Bedeguar.

ITEM *Quam quidem fidem Matthiolus summus Medicus, & in Herbarum omnimoda cognitione nemini secundus, comprobat.* In Benedicta Nicolai Cap. de Turbit.

ITEM. *Amathus Lusitanus frequenter odiosa confidentia virus invidentiæ suæ in Clarissimum modestissimumq; virum Matth Senensem eructat, dum passim nimis intempestive hujus doctrinam super Comm. in Dioscor. editis, coarguit & insectatur, quibus probata fidei hominib. nil aliud, quam malignum animum & pernicioſam invidiam ostentat. Ipse interim infimus modis dignus, qui ob magnam stirpium imperitiam atq; improbam, in se translatam operam alienam (quod crimen est longe omnium turpissimum) velut è sublimi doctis veniat deridendus. Et quid enim enarrationibus suis inservit, quod non justissimo titulo uni Matthiolo acceptum referre debet? à quo æmulandi studio dissentit, in graves manifestosq; errores imprudens homo prolabitur, cujusmodi exemplum tum in hac planta, tum in Acanthio, Coronopo, Helichryso, ac plerisq; aliis visitur. Multo satius fuerat quo doctorem se æstimaret, eo quoq; modestiorem præstare, quod ingenuum Philosophum decet.* In oleo Hypericonis. Cap. de Carduo Benedicto.

ITEM. *Primus ejus autor est, Petrus Andreas Matthiolus Senensis, celeberrimæ famæ Medicus libro suo de curatione morbi Gallici.* In oleo ligni Guajaci.

ITEM. *Quanquam mihi nemo hactenus extitisse videatur Judex æquior quam Andreas Matth. qui l. 4. Dios. c. 37. ejus figuram ostendens. Eupatorium hoc vulgare Avicennæ esse indubitanter pronuntiavit.* In Syr. de Eupat.

ITEM. *Postremo absolutissimam censuram suam edidit Matthiolus indubitatis ipsius herbæ notis, quas impugnare contentiosi prorsus est ingenii. Etsi non negaverim in utranq; opinionem plantas rationibus quibusdam traduci posse. Sed tamen revera Phyllitis est decernenda quod illectissimus Matthiolus octavo ubi sect. Hemionitidis genuinæ imagine demonstravit. Itaq; ambigere & contendere amplius desinant, quibus veritas cordi est.* In Oxymelite splenico Pauli. Capite de Scolop.

ITEM

ITEM *Nescio qua ratione adeo acer oppugnator Mesues sit Manardus vir alioqui singulari humanitate, modestia, & eximia animi syncerit ate & moderatione. Sed totam hanc dissensionem exquisita doctrina sustulit, perpetua memoria dignissimus Matthiolus in Commentariis suis super Dioscoridem, quos lectitent Medici, nam Seplasiariis sufficiat hac aperuisse.* In Diasene Nicolai Cap. de Sena.

ITEM *Sed Avicennæ defensionem singulari ingenii modestia & eximia pariter æquitate Matth. in Commentariis suis in Dios. suscepit lib. 4. c. 27. quo etiam loco quatuor Aconiti formas conspiciendas proponit, homo in simpl. cognitione ac medicinæ peritia clarissimus.* In Trochisco è vesicariis diaphyllalido. Cap. de Cicuta.

ITEM *Cynoglossum prorsus juxta Dioscoridis scripturam apud Clarissimum Medicum, Andream Matthiolum, in doctissimis Commentariis suis, in eundem studiosissimè elaboratis, conspicere quis poterit.* In Trochisco de terra Sigillata: Capite de Bolo Armeno.

ITEM *Solus Matthiolus in Clarissimis nuper editis Commentariis suis, ad vivum affabre Symphytum petræum expressit, è quibus petant plantaria rei studiosi.* In cerato ex pelle arietina. Cap. de Consolidis.

ITEM *Hanc opinionem simul & Fuchsium impugnat Matthiolus in doctissimis Commentariis suis supra Dioscoridem conscriptis, & omnino legitimum horminum isthic affabre pictum ostendit.* In Oleo Salviæ.

Conradus Gesnerus Medicus Tigurinus.

PETRI *Andreæ Matthioli Medici Senensis præclarissimi extat liber unus de morbi Gallici curandi ratione. Insunt huic operi multa rara & mirabilia experimenta autoris. Edidit & Commentarios longe doctissimos in libros sex Dioscoridis de Medica materia, qui sæpius Italice editi, postremo ab ipso authore in Latinam linguam translati sunt. Adjectæ insuper sunt huic operi innumeræ plantarum, & animalium imagines ad vivum expressæ. Ejusdem extat Apologia, qua se ab erroribus & calumnijs vindicat, quibus notatur ab Amatho Lusitano, Medico. Extant, & objectiones quibus ipsius Amathi errata patefacit.* In Bibliotheca & Epitomis.

PETRUS *Andreas Matthiolus Senensis Dioscoridem nuper in sermonem Italicum convertit, & Commentarios eadem lingua copiosos & eruditos adjecit, ubi diligentissime quæcunq; de iisdem medicamentis Galenus scripserat, suo quæque loco recenset. Plerunq; etiam Plinii & aliorum scriptis nititur, & recentiora medicamenta à Dioscoride omissa ex recentioribus passim commode adjecit, & plurima sua adversus varios morbos & eximia quædam experimenta describit. Audio nunc idem opus Venetiis nunc primum Latine edendum.* In præfationibus editis in Hieronymi Trapi Herbarium. Quin etiam infinitis fere locis Matthiolum citat, & ejus utitur laboribus libro de historia anim.

ITEM *Petrus Andreas Matthiolus Senensis, in Commentariis Italicis, super Delphino Dioscoridis Senam diligentissime describit, & Ruellii errores refellit.* Libro de historia quadrupedum, de Bove.

ITEM *Petrus Andreas Matthiolus, rectè annotavit Theophrastum in Orobanche alicubi per imperitiam esse delusum.* Ibidem.

ITEM *Nam Ruellii sententiam de frutice illo amplexicaule, quem sigillum Divæ Mariæ aliqui vocant, & ipse alibi Malacociss um, alibi Cyclaminum alterum facit, Matthiolus jam optime reprehendit. Cui nos libenter subscribimus.* Ibidem.

ITEM *Ego Matthioli sententiis magis accesserim, qui Helychryson apud Thuscos abunde nasci scribit.* In Tauro.

ITEM *Matthiolus Ruellium reprehendit, quod hanc Cynocramben Atriplicem sylvestrem esse putaverit, cum Atriplex ista libro secundo, post sativam statim à Dioscoride commemorata sit. Qua quidem in re cum Matthiolo sentio.* In Cane. Quin etiam innumeris fere locis in eodem volumine, in libro de quadrupedibus oviparis, & de volatilibus Matthiolum citat, & ejus utitur inventis ac laboribus.

Andreas Lacuna Secubiensis, Hispanus

PORRO *veram Dioscoridis Baccharim ignotam hactenus, à nobis autem haud ita pridem in Romanis hisce agris repertam, nuper misimus ad Petrum Andream Matthiolum, virum & amicum, & medicamentorum simplicium, hac nostra ætate indagatorem acerrimum.* In annotationibus super Dioscoridem.

ITEM *Servieron me no poco en este trabaio tam importante, los Commentarios del Dottor Andreas Matthiolo Senes Medico excellente de nuestros tiempos: el qual con increyble destreza translado el mesmo Dioscorides en lengua Toscana, y le dio grandissima claridad con las singulares expositiones que sobrelhizo de las quales nos aprovechamos el elgunòs lugares de nuestras annotationes.* Id est. *Non parum auxilii nobis attulerunt, in hoc nostro tanti ponderis negotio Commentaria, Doctoris Andreæ Matthioli Senensis, excellentis hujusce tempestatis Medici, qui non solum quadam incredibili dexteritate in Etruscam linguam eundem vertit Dioscoridem, sed maximum addidit illi splendorem suis in eum editis Commentariis, quorum auxilio multum profecimus nonnullis in locis harum nostrarum annotationum.* In Epistola nuncupatoria ad Serenis. Philippum Angliæ, &c. Regem super suo Dioscoride Hispanice edito.

ITEM. *Demas delo suso dicho con los appellidos de aquellas plantas quæ suolen halliarse en la Europa dimos juntamente sus figuras y proprias formas paraq; porellas pudiesse conocer cada uno las bivas quando las tuviesse delante. Para lo qual heximos diligentemente esculpir todas aquellas figuras de nuestro amico el Dottor Andreas Matthiolo, quæ fueron bene intendidas, y sacadas al natural dellas verdaderas por quanto non podian mejorarse.* Id est. *Damus præter ea una cum nominibus earum stirpium, quæ inveniri solent in Europa etiam imagines, ac proprias formas: ut ex appictis his ante oculos objectis posset unusquisque ipsas vivas cognoscere. Quapropter diligenter excudi curavimus imagines illas omnes, quas edidit Andreas Matthiolus amicus noster. Namque hæc ex vivis & veris plantis appictæ sunt tanta rei intelligentia, ut elegantiores fieri nequiverint.* In epistola ad lectorem ejusdem libri Dioscoridis in calce.

ITEM. *Andreas Matthiolo Senes, Varon muy exercitado en la Universal materia medicina ly principalmente in aquella de los venenos describe dos remedios excellentissimos contra todo genere de ponconna, convienne à saber un Electuario y un oleo, los quales, por haver yo dellos visto aemirabiles pruevas, he quirido que se anadiesen à estas nuestras annotationes.* Id est. *Andreas Matthiolus in universali Medica materia, vir admodum exercitatus, & in ea præcipue, quæ ad venena spectat, duo describit remedia adversus omne genus venena, nempe electuarium & oleum quoddam. Quorum usu cum viderim ego admirabiles successus, volui hæc omnia in has nostras transferre annotationes.* In præfatione Sexti lib. ejusdem Dioscoridis.

Hiero-

Hieronymus Ruſcellus Viterbienſis, in ſua Epiſtola nnncupatoria ſuper Bocatium Italicum ita de Matthiolo habet.

Habbiamo noi per opera del Matthiolo fatti noſtri (cioe Italiani) Tolomeo & Dioſc. non ſolo mi glori, che i Latini non gli hebbero, ma diro anchora che Greci iſteſſi, Id eſt, Fecimus tam noſtros (id eſt, Italicos) Dioſcoridem & Ptolomæum opera & diligentia Matthioli: Et non ſolum meliores, quam habuerint Latini, ſed dicam quam ipſimet Græci.

Antonius Vincentius Typographus Lugdunenſis.

AD HAEC eundem Dioſcoridem, ſqualore, naevis ac maculis, quibus hactenus ſcatuit innumeris, beneficio Andreæ Matthioli, hominis in hoc genere verſatiſſimi & Doctorum approbatione Medici doctiſſimi elatis atq; expurgatis, probe curatum, nitidum & terſum à nobis emitti: caſtigationes præterea quam plurimorum locorum ejuſdem Matthioli ſolertia & ingenio elucubratas ad calcem capitum adjunximus.

In Epiſtola ad Lectorem in Dioſcoridem Lugduni impreſſum.

Joannes Baccanellus Medicus Regienſis.

Libro de conſenſu Medicorum, ubi in calce de ſimplicibus medicamentis diſſeruit, honorifice Matthiolum ſæpe citat.

Robertus Stephanus Matthiolum etiam quandoq; citat authorem: A quo etiam Cinnabaris hiſtoriam prompſit.

Bartholomæus à Maranta Venuſinus Medicus.

AC tandem Andreas Matthiolus, qui tantæ rei cognitioni videtur, quaſi extremam manum impoſuiſſe, ut pauca admodum, quæ ſuo nitori non ſint reſtituta, deſiderari poſſint.

In præfatione ſuæ methodi de cognoſcendis ſimplicibus.

Medicinæ Studioſi quamplurimi, qui Patavii Philoſophiæ Medicinæ diu operam navarunt, affirmant audiviſſe ſæpe ac ſæpius Clariſſimos Medicos Joannem Baptiſtam Montanum, & Gabrielem Faloppium in ſuggeſto legentes Matthiolum ſummis laudibus extuliſſe: Id quod ipſe etiam atteſtari poſſum: Quin etiam Lucam Ghinum præclariſſimum materiæ Medicæ indagatorem, Piſis, & Bononiæ magnis præconiis Matthiolum celebraſſe.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS. Hieronymo Donzellino, Medico ac Philoſopho S. P. D.

Reſpondetur Præcedenti Epiſtolæ

ACcepi literas abs te tuas, ut longas ita doctas, ita officii plenas, quæ me mirifice recrearunt. Recenſuiſti enim in illis pro ſumma prudentia tua, cauſas omnes, quibus dolore animus meus revocaretur à quibus quidem omnino acquieſcere me, æquiſſimum fuit. Ulterius autem aliquanto quam par fuit, alicubi te, provexit amor in me tuus, dum recenſes laudes operis mei, quas dum etſi meo me metior pede, non agnoſco, amo tamen, quod una cum Themiſtocle nullum æſtimem jucundius ἀκρόαμα quam propriæ virtutis audire præmium. Quod autem eam epiſtolam, voluiſti eſſe publicam, eo conſilio cenſeo factum, ut teſtatam relinqueres tuam erga me ſummam apud omnes benevolentiam, tum vero, ut teſtimonio tuo famæ meæ patrocinareris, quam impeti quorundam malevolentia intelligeres. Nimirum ſic decet amicum candidum, ut non tantum domeſticis officiis præſto ſit, ubi periculum nullum ſuſcipitur, ſed etiam palam cum opus eſt, invidiæ in ſe partem derivans, ſua ſententia & calculo approbet recte facta, crimina diluat. Hic ſummum officium amici agitur. Sed ſunt omnino blandi quidam, & prompti alias ad omnia, ſed occulti, & parum fortes amici, qui levius ducunt deſeri, ne dicam prodi à ſe veritatem, & innocentiam, quam publice agere negotium neceſſarii non admodum odioſum. Atq; his meliorem mentem precor, te vero amo de eo, quod cauſam meam tecum communem eſſe ducis, in eo non officioſus tantum amicus, ſed quod pluris facio, magnanimus ſane patronus. Vale.

JOANNES CRATO MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Probantur Matthioli defenſiones, in Guilandinum, quædam vero pluribus aſſerendæ cenſentur.

NIhil in vita mihi optabilius fuit bonorum erga me benevolentia, & judicio recto de me. Ac ut id in præcipua parte felicitatis meæ, ſi qua eſt ſolida in rebus humanis, poſui, ita ne improborum malevolentiæ ab hac ſententia dimoverer, ſtudioſe ſum adnixus. Idcirco cùm non modo humanitatem, eruditionem & prudentiam ſingularem (quæ ut par eſt magnifacio, atq; veneror) literæ tuæ præ ſe ferant, verumetiam candorem & propenſionem voluntatis tuæ erga me teſtentur, gratiſſimas eas habeo, & tibi maximas gratias ago, cum tam amanter, tam accurate, tam prolixè ſcriptas miſiſti, atq; iis amicitiæ tuæ fores benevolentiſſime patefeciſti. Ego vero in tua benevolentia, quam virtutis tuæ publicis commodis dedita & doctrinæ ſingularis admiratione expetivi, libentiſſime acquieſco, & operam daturus ſum diligentem, ut ſtudium & fidem meam pure, ſine fuco, more majorum noſtrorum tibi iis officiis, quæ à tenuitate noſtra proficiſci poſſunt, probem. Cæterum cum intelligam te impulſum odio atq; malevolentia, à bonitate tua non receſſurum, nec propter aprum iſtũ hortulos tuos & ſatas arbores omnib. ſeculis profuturas, deſerturũ, ſane tibi hunc animũ gratulor, & ut Deus eum tibi conſervet atq; diutur-

diuturnum validumq; vitæ ſpatium ad excolenda hæc ſtudia & perpetuum decus tibi conciliandi benigne concedat, oro. Vides quid ferat ubiq; furor juvenilis, & morib. inſita petulantia. Ea ut feramus neceſſe eſt. Obſecro velles tua iis probari, qui neq; quod laudabile, neq; quid pium aut honeſtum, vel ſaltem cum humanitate conjunctum, vident? Nam ſi nihil niſi omnib. numeris abſolutum καὶ τετραγώνου ἀνδρὸς probandum eſt, quid reperietur in rebus humanis, quod poßit probari? Quam ſecuritatem de aliorum cenſura inſectatores illi ſi ſua protulerint, ſibi poterint polliceri? Exhibeat iſte, ſi poteſt, integros in Dioſcoridem Commentarios, & aliorum judicia ſubeat. Nam reprehendere quàm docere, eſſe facilius de veteri ſententia notum eſt. Certe nihil do amori, nec (à quo natura, atq; inſtitutione abſum) auribus. Præclara atq; laudabilia exierunt in hoc genere opera, ſed tuum (ſi quid judicare poſſum) mihi quidem τῶν ἐσωπολαζόντων βέλτιον videtur. Neq; propter hanc animi mei inductionem Guilandino bellum indico, aut in vituperationem adduco. Acerbitatem odii & malevolentiæ toto pectore averſor, & doleo eum ingenium minime obtuſum, cognitionem literarum haud parvam, ſtudium conquiſitionis non plane iners, ad obtrectationes, criminationes, inſectationes & calumnias conferre. Ineptum eſſe fateor ἀβασανίστως quidvis credere. Neq; quiſquam Juſtitiæ & moderationis laudem expetens, tam duras leges ſervis præſcripſit, ut quæ diſpliceant, probent. Sed illud profectò injurium, & temeritatis atq; perverſitatis plenum eſt, omnem occaſionem lædendi quærere, impetum in bene merentes facere, ea quæ recte cogitata firmaq; ſunt, malevolentia convellere, & ex ſuo ingenio omnium voluntates æſtimare. Nimis enim inconſultè hoc fingit Theon te diſplicere omnibus, Guilandino cum non placeas. Nimis inconſideratè pronunciat de multis, & judicii ſui ſoliditatem prodit, dum tui multo uſu confirmati ſoliditatem evertere conatur. An non producto Plinio, Folium ac Malabathrum diſcernis? An non manifeſta eſt calumnia de Caßia in Cinnamomum tranſeunte concertatio? De Viburno aculeata magis, quam firma objectio, & Nemeſianum propugnaculum minimè tutum. In Cneoro malè cadit nimia illius jactantia. Effert autem ſe immodicè βουλοχίχ agreſtis, de Beta ſylveſtri. Sabinam bacciferam hic, ſi fuiſſet ei in horto quodam Civis noſtri, grandem admodum ante paucos annos monſtrare potuiſſem, & etiam nunc ſtare puto. Quid obſecro eſt occacari malevolentia, ſi hoc non eſt, cum non majori, ſed minori Cedro te baccas tribuere videt? De Conſiligine quando verbis autorum malè intellectis odioſe pugnat, eaq; veteratorie producit, quid aliud, quàm inſulſas cavillationes & ſuam in arte Medica inſcitiam prodit? Ad Solanum, ſi indormiviſſet, factum ab eo eſſet probè. Piper & Cubebæ eum ſatis excitant. Utinam autem excuteret intelligentiam ſuam, cùm Galeno tantam tribuit oſcitantiam, & Mari atq; Amaraci manifeſtum diſcrimen tuum ex Galeni ſententia ante temerariam ſcriptionem conſideraſſet, atq; ad cenſuram, de Santalis, Fabaria & Telephio rectius ex veritatis ſtudio excitatum judicium attuliſſet. Sed de his ſatis. Cùm autem optime mi Matthiole, nihil tam parvum, atq; ineptum ſit, quod non ſuos admiratores & approbatores reperiat, cumq; de multorum ſermonibus mihi certò conſtet, Guilandinum ſuum theatrum in Italia habere, & quoſdam δοκεῖν ἀλλ' ὂν εἶναι φίλους rectiſſimum eſt, vel ἐν τῷ ἡσυχάζειν φιλονεικεῖν καὶ ἰδίᾳ πράττειν, dum illi invidia, malevolentia, morſuq; doloris lacerati conficiantur, vel ſi quid publicæ utilitatis ſtudio ſuſcipimus, noſtra cum aliorum malis non miſceamus, & quantum in nobis eſt, maledicentiam effugere ſtudeamus. Eſt autem ſecundum Plautum, atq; non eſt in manu nobis quin dicant non eſt, meritò ut ne dicant, id eſt. Hæc eò ſcribo, non quòd tuæ doctrinæ excellentiam in ambiguum vocem, aut prudentiæ diffidam. Verum ne dum tuam innocentiam mihi atq; aliis probare cupis in dicta malevolentia incurras. Nam ſi hanc tuam Epiſtolam (id quod de ſcriptionis diligentia exiſtimo, nec quò minus id fiat obſto) ederes, vereor ne dicturi quidam eſſent, te in reliquis, ad quæ non reſpondes, manus dare, quædam etiam minus attente (id quod in iſta convitiorum & criminationum impuritate & fœditate, à quo omnes bonorum ſenſus abhorrent, minimè mirum eſt) conſideraſſe. De Malabathro afferre poſſent, Plinii autoritatem, non ſatis munitam eſſe bonis teſtimoniis. Ad illud Caßiam & Cinamomum unius plantæ corticem nihil reſponſum, De Bolo Armenica, quòd non ex Lemno afferatur, nihil allatum. Zedoaria autem pro Coſto ita alte in multorum animis radices egit, ut vix extirpari poſſe videatur. Mihi quidem à te evulſa eſt radicitus. Conquerentur de Saliunca, de Dictamno albo non ſatisfactum. Illud non animadverſum, quod contendit in Cap. de Tragacanthe apud Dioſcoridem legendum majora, non minora. Lachrimas, quas producis, abſtergere conabuntur. In Limonio autem injuriam fieri clamabunt Guilandino, cum ille contendat plantam, quam pingis (officinis Benrubrum appellatam) non eſſe Limonium. Tu verò exiſtimare videaris, illum ſtatuere non eſſe verum Ben Mauritanorum. Amellum Vergilii, plantam quam oſtendis eſſe concedent, quòd ſit Aſter Atticus Dioſcoridis, pugnabunt. Hæc etſi ſcio cogitationis tuæ conprehenſionem non effugere, tamen ut probarem tibi amiciſſimum ſtudium meum, monere, quod eſt amici, volui, neq; dubito ac potius certo ſcio, te in optimam partem accepturum, præſertim cum intelligas me, non alia voluntate quam tuum laudabile propoſitum conſolandi confirmandiq; iſta ſcripſiſſe. Quod autem & ad fidem initæ amicitiæ noſtræ attinet, ita tibi eam præſtabo, ut inter multos tui amantes, amantiorem Cratone, vix ſis habiturus. Vale. Vvratiſlaviæ.

In Guilandini acerbitatem, & malevolentiam.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Joanni Cratoni Medico. S. P. D.

Comprobantur quæ Cratoni non ſatis firma videbantur, contra Guilandini calumnias.

AMicitiæ recentis, quæ mihi tecum contracta eſt, jam fructus uberrimos capio ex literis illis, quas ſuperioribus diebus ad me dediſti: Plenæ enim ſunt non tantum amoris in me tui, ſed & officiorum ejuſmodi, quæ alere & conſervare animorum conjunctionem in primis ſolent & poſſunt. Atq; ut de cæteris non dicam, monita tua, quibus exaſperatum me adverſarii importunitate ad lenitatem reducere conabaris, quis non me facere oportuit? Nimirum ſic decet candidum animum, quibus benè velis, eos ut non collaudes tantum, ubi quid rectè factum eſt, ſed reprehendas lapſos, imminente autem periculo etiam moneas melioribus. Obtemperabo autem tibi, mi Crato, & moderabor animo meo. Si me tamen doloris acerbitas erumpere in gemitum

mittam coegerit, id te commodè interpretaturum, haud diffido. Grave est à vipera morderi, sed infinitis partibus Theonini dentis morsus molestior. Dii probibeant, ne eum tu unquam experiaris. Adde quòd idem curationem perfectam nunquam recipit, ut ut purges, ut ut antidotis pugnes, serpit veneni vis, & licet omnia ad tollendum malum adhibeas, semper tamen aliquid haret. Non erat ille aper, ut putabas, qui vastasset hortulos meos: stant quidem incolumes, & immortales. Dis volentibus, labores mei cincti sepibus veritatis, vastariq; nequeunt. Me, me, non illos, dum planto, runco, irrigo, summaq; fide excolo viridarium meum, Theon iste ex aspidum genere venenosissimus, enutritus herbarum mearum succo (quæ mirum, ut illi in venenum venerint) inopinantem læsit. An non justus tibi videtur dolor meus, sic demorsi præter omne meritum meum? Nihilominus te hortatore, in posterum si non compescam, saltem tegam & dissimulabo eum, quantum in me est. Sed enim veniam merebor interim, si quemadmodum Possidonius Stoicus, cùm omnino non dolere statuisset, exclamavit tamen: O dolor, nihil facis, sic & ego nonnunquam humanum quid passus quiriter. præsertim apud amicum, qualem te esse judico. Atq; hactenus impetrasti à me, quod maxime volebas, ut deinceps inscriptis meus mihi temperem.

Nunc ad eam partem tuæ epistolæ venio, qua requiri aliquid ais ad ea, quæ Guilandini objectionibus respondi. Nam ut singula ea excutiam, quæ Theon parum cognita mihi fuisse recenset, id sanè integri operis fuerit, non Epistolæ. Hic tantum mihi fuit scopus cùm ad te scriberem, ut ex paucis ostenderem, qualia reliqua essent illius. Nec propterea dedi manus, quòd eo in loco hostem penitus conficere non volui, eum alio tempore, DEO volente, tractaturus.

Sed quæ deesse putasti meis literis, ea sic habent. De Plinii autoritate in Malabathro non satis munita, miror eorum, quos ais, iniquitatem, ne dicam impudentiam, qui ut gravi autori detrahant fidem, nulla alia causa inducuntur, quàm ut sibi, illo spreto & rejecto, fides habeatur. Agnoscis autem ipse id minime decere homines, qui docere se posse alios profitentur. Confutare Guilandini opinionem, quòd, Galeno autore, dixerit, Cassiam & Cinnamomum unius esse plantæ corticem, non videbatur necessarium. Quum enim contra eum iam probaverim, Cassiam in Cinamomum transire, non autem è contra, ut ille tam temere mentiri non erubescit, sanè tibi & cæteris perspectum futurum, videbatur, intellexisse Galenum, cum hæc dixit, de Cinamomi & Cassiæ corticibus tantum, qui ex Cassiæ plantis eximebantur, quarum surculi extremi in Cinamomum quandoq; transibant. Namq; universalis hæc propositio esse non potest, absq; manifesta Galeni contradictione, qui Cinamomi arbusculam à Cassiæ planta diversam facit. Plinii autoritas defenditur. Cassiam & Cinamomum non esse unius plantæ contra Guilandinum.

Armenium bolum cùm sciam ego, Constantinopoli ad nos advehi, & illuc apportari ex Lemno (si tamen Veneti negotiatores mihi vera narrarunt) nihilq; deesse illi, quod Lemniæ terræ non conveniat, putabam hoc sanè haud te latere, nec ideo esse operæpretium, ut cum Guilandini fabulis contenderem. Mendaci enim fides nulla est. Conquerantur in Salamanca quantum velint Guilandinici Theatri applausores. Mihi enim longè magis Plinio, quàm Marcello adstipulandum est, quippe qui post Plinium, Dioscoridem, & Galenum vixerit, ut ipsemet fatetur, nec ullam habuerit medicamentorum peritiam. Satis autem superq; mihi probatum existimo ab authoritate, à viribus, à natali solo, Saliuncam & Celticam Nardum, diversas esse plantas, nec uno tantum Marcello, ut Guilandinus, meas comparavi probationes. Maneboitaq; in sententia, nec inde me tantillum demovebo, ni mihi clariora in contrarium asserantur. Bolus Armenius orientalis unde afferatur? Marcellus Veneta est moneta. Cur factum sit, ut putarint quidam Saliuncam & Celticam Nardum eandem esse plantam.

Disceptationem hanc excitavit, (ut doctissimus Marcellus inquit) una tantum Dioscoridi addita vox, quæ nec una nec eadem in antiquis Græcis exemplaribus est. Sed in aliquibus, Σαλιανικὴ, in aliquibus Ἀλιάνικὴ in quibusdam Ἀλιάγγικὴ & in nonnullis duplicato λ, Ἀλλιάνικὴ legitur. Ex qua multiplici lectione facile quispiam conjicere potest, hic, ut in quam plurimis alius locis animadvertimus, Dioscoridi subesse mendam. Ad ea autem, quæ in albo dictamno vocato, objicere posse eos contra meam sententiam putas, nempe legendum non esse, μικρότερα sed μακρότερα, respondebit pro me Oribasius, qui ex Dioscoride transcribens μικρότερα non μακρότερα legit, quemadmodum legerunt omnes quotquot sunt Dioscoridis interpretes, Hermolaus, Marcellus, Ruellius, Cornarius. Quorum nullus extat, qui hac de lectione dubitaverit. Dictamnus albus.

Guilandinus Plinium sequutus, cujus fidem infirmare ejus sectatores, paulò ante audivimus, ut aliquid novi in disputationem afferre videretur, μακρότερα legendum somniavit, quòd is scribat. Tragium non lentisco, sed Terebintho esse simile, cujus folia cùm longe Lentiscinis sint grandiora, certat Guilandinus, μακρότερα legendum esse. Sed quàm feliciter Plinii sententiam in suam verterit, manifestè testatur ipsius Plinii in describenda Tragii facie inconstantia. Quippe is libro decimo tertio, capite vigesimo primo, Tragium Terebintho simile facit. Mox volumine vigesimo sexto, capite ultimo, Junipero simile esse scribit, magno in utroq; loco errore, de quo apertissime testantur Dioscorides, Galenus & Oribasius. Qui quidem omnes cùm præter hac unà cum Plinio affirment, in Creta tantum Insula nasci Tragium, è suo illo asino cadit Guilandinus, cum quo radices Romam afferre solebat, quòd ubiq; locorum suum nascatur Tragium. Guil. in Tragio censura explosa. Plinii in describendo Tragio inconstantia. Tragium nasci tantum in Creta.

At si (ut inquis) lachrymas è Tragio manantes abstergere conabuntur adversarii, eadem opera Aethiopi nigredinem abstergant, & Nilo alveo aquas. Certe Dioscorides, Galenus, Oribasius, Plinius, Tragii lachrymæ apertissime meminere, quorum abstergere scripta, nulla unquam Guilandinica poterit spongia. In Limonio fateor errorem, sed non mireris, mi Crato, non enim poteram nasum à tam fœtida latrina, quam olet Guilandini Theon avertere, quo minus etiam oculos retorquerem, quo postea factum est, ut legendo sim hallucinatus. Credam tamen eam plantam, legitimum esse Limonium, quousq; aliam afferant contentiosi illi, quæ evidentioribus notis à mea me amoveat opinione. Limonium.

De Attico Astere nihil respondebo, ni prius Amellum illud non esse verioribus comprobent argumentis. His auditis, quid in hoc etiam præstare valeam, illico intelligent: ni fortasse Ruellii minus probandam versionem, quàm ipsius Dioscoridis verba complecti statuerint. Hæc erant, quæ ego præteritis multis Guilandini calumniis consulto responsenda putavi, & quidem paucis. Idq; ea de causa, ut tu vir alioqui doctissimus ex paucis his, conviciatoris illius infidelitatem temeritatemq; cognosceres. Sapientes omnia docere velle quenquam vani prorsus hominis consilium esse censeo. Ignaris itaq; cætera reservabo, ubi resipiscere cœperint, aperienda, facileq; ostendam sophistica esse omnia. Pertinacibus autem perpetuo tacebo. Bibant illi quos tuentur errores, quasi maternum lac, ut pravum hoc ingenii alimentum, tanquam in organa judiciorum transmutatum, nunquam postea deponere possint. Vale mi dulcissime Crato, & eo, quo cœpisti, me semper amore prosequere. After Atticus.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Stephano Laureo Medico Cæsareo, S. P. D.

Exploditur Lacunæ consilium de propinando infantibus Armenio lapide scrupuli pondere.

Andreas à Lacuna Dioscoridem in Hispanicam linguam vertit.

UM hoc anno in patriam iturus hac iter faceres, offerebas mihi Dioscoridem ab Andrea à Lacuna, viro in Græcis, & Latinis literis versatißimo in Hißpanicam linguam conversum, & annotationibus etiam illustratum, sed inter cætera cùm legeres in lapide Armenio ejus annotationes, mirabaris sanè plurimum, quòd scriberet Armenium lapidem scrupuli pondere propinatum ex minoris Centaurii decocto, ad puerorum epilepsiam, admirabile esse auxilium. Cùm itaq; judicares Lacunam hominem, ut doctißimum, ita in curandis ægris esse exercitatißimum, (quanquam, hoc tibi vehementißimum videbatur medicamentum,) hominis tamen experientia, & doctrina persuasus, videbaris ejus sententiam non omnino improbare. Nam cùm tibi antea compertum esset, & in Italia, & in Hißpania haberi non obscuræ famæ medicos, qui ad vermes interaneorum necandos tuto, certoq; auxilio pueris argentum vivum potandum exhiberent, quod tamen inter lethalia medicamenta recensent antiqui, putabas non esse mirandum, si præter medicam rationem, & tui ipsius opinionem tam feliciter in lactentibus pueris epilepsia vexatis, Armenio lapide uteretur Lacuna. Hæc dum mecum conferres, petebas, ut de re hac meam tibi exponerem sententiam. Atqui tametsi tuæ satisfaciendæ petitioni promptißimus esset animus, cùm tamen tunc itineri maturando omni celeritate te accingeres, ego verò aulicis negotiis occupatißimus essem pollicebar me tibi per epistolas satisfacturum, quàm primum in Cæsaris aulam rediisses. Nunc autem quum primum intelligam superioribus diebus, illuc te sospitem advenisse, ne pollicitationis meæ me immemorem esse censeres, committere sanè non potui, quin illico sententiam meam, de re hac ad te scriberem. Si verò quid sentiam ingenue fateri debeam, nulla sese offert ratio, qua Lacunæ sententiam comprobare possim. Quippe experimento sine ratione facto, non video, cur ita facilè mihi subscribendum sit, præsertim ubi hoc iis fiat medicamentis, quorum cum occultæ facultates, tum etiam manifestæ, notißimæ sunt omnibus. Scio ego non solùm Tralliani consilio edoctus, sed propria in curandis ægris experientia, Armenium Lapidem ex eo haberi medicamentorum genere, quæ electivè per vomitum, & per aluum purgant, nec quamvis diligenter lotum propinari posse etiam robustißimis viris, quo minus perturbet, & violentas moveat vomitiones, & alui dejectiones, scrupuli vel semi drachmæ pondere haustum. Id quod manifestè fatetur Mesues: quippe qui scribat Armenium lapidem nocere stomacho, quinetiam cum subversione, & angore purgare, quo fit ut temerarium admodum esse censeam Lacunæ judicium, quod lactentibus infantibus Lapidis Armenii scrupulum propinare audeat, addito etiam Centaurii minoris decocto, amarißimo sanè remedio, & propterea abominabili pueris. Itaq; credas in posterum velim, quemadmodum mihi etiam persuadeo, hoc medicamento scrupuli pondere haudquaquam usum esse Lacunam, sed incircumspectè id ex Aetio transcripsisse, qui libro secundo, capite quadragesimo septimo, ex Nicheßonis authoritate, sic de Armenio Lapide scriptum reliquit, Armenium, quo pictores utuntur, duodecima drachmæ parte melancholicis & sanguinem crassum habentibus datur. Datur & pueris pectoris morbo infestatis. Revomunt enim, cùm vomitorium existat. Datur & morbo sacro obnoxiis, ac furiosis hoc modo. Centaurii fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec una supersit, & cum excolato decocto Armuthei lapidis, quem Græci Armenium vocant, tertiam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto, nihil enim periculi est. Hæc Aetius ex Nicheßone posteritatis memoriæ commendavit. Quibus tibi facilè palam fiet, non solùm parum admodum sibi constitisse Lacunam, dum hæc in suas transferebat annotationes, sed nullam, vel exiguam medicamentorum habuisse peritiam. Addam etiam (pace docti viri dixerim) quòd negligenter satis Actii verba expenderit. Siquidem cum is in universum melancholicis & sanguinem crassum habentibus, duodecimam drachmæ partem tantum exhibeat, miror sanè, cur scrupulum infantibus lactentibus, ex centaurii decocto dare audeat Lacuna, cùm id tantum furiosis, maniacis, & sacro morbo vexatis dari præcipiat Actius. Atqui infantes nec maniaci, nec melancholici, nec furiosi fiunt, quò fit, ut de his haudquaquam intellexerit ille, sed de viris jam ætate adultiore iisq; robustis. Probo quidem ego Nicheßonis medicamentum, sed Lacunæ consilium modis omnibus reprobo. Ideoq; unius vel alterius grani pondere id infantibus dari posse crediderim, cum Epilepsia, tum spirandi difficultate affectis admirabili sanè juvamento, rhodomelite, oxymeliteve, vel ptisana exceptum. Nam cùm illud revomant sumentes, (ut Nicheßon ille inquit) nihil penitus periculi afferre potest. Nam scrupulo quatuor sexue possit ingulari infantes, ego sanè non ambigo. Utinam ad Lacunam perveniat hæc nostra epistola, anteaquam unquam alicui infanti suum hoc propinet medicamentum. Utinam eo is fuisset judicio, dum hæc describebat, quo in propinando infantibus argento vivo, fuisse illum animadverto. Quod quidem meo judicio securius dari potest sesamum, seminis quantitate, vel etiam coriandri in additionibus, quàm Armenium scrupuli pondere. Siquidem cùm nulla alia lethi sera facultate (ut Dioscorides inquit) interimat, quàm quòd suo ingenti pondere intestina laceret, nihil sanè verendum videtur, minimam ejus quantitatem id moliri posse unquam, præsertim cùm sua gravedine, ac Spharica forma, facilè è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari non debemus, si Brasavolus tam clarus ætatis nostræ medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum vivum nullo incommodo scriptum reliquit, & eo tam feliciter usus sit alter quidam Clarißimus Medicus Patavinus, quanquam parandi, dandiq; rationem neminem adhuc docere voluit. Atqui ego, etsi hoc medicamento nunquam sum usus, vidi tamen dari sæpè illud scrupuli, vel sesquidrachmæ pondere, à Goritiensibus obstetricibus ægre parturientibus mulieribus, nullo prorsus incommodo, sed felici semper eventu. Datur vivum non extinctum, ut quidam putant. Quod enim extinctum est, ventriculo hæret, & intestinis & sæva excitat symptomata. Lavandum tamen prius ex acerrimo aceto cum sale misto mox tenui corio excipiendum, manibusq; tam diu premendum, quousq; per corii meatus excidat. Sic enim purgant

Armenii lapidis dejectoria vis qualis.

Lacunæ opinio improbata.

Armenium Lapidem pueris potandum exhibet Ætius.

Armenius Lapis qua quantitate sumendus.

Medicamentum ad puerorum Epilepsiam & spirandi difficultatem.

Argentum vivum secure dari posse potandum ad necandos interaneorum vermes.

De Frigimelica hoc est auditum.

Argentum vivum dari non sine auxilio ægre parturientibus.

Argentum vivum lavatur.

gant, qui eo uti volunt. Hic habes, mi doctissime Stephane, meam de Lacunæ medicamento sententiam, quam non ut probes, sed ut judices ad te mitto. Magnifacio enim judicium tuum, & ingenii tui acumen, quibus hæc omnia me longè te enucleaturum non ambigo. Vale. Pragæ.

PETRO ANDREÆ MATTHIOLO, Senensi, Medico clarissimo, Bartholomæus Maranta Venusinus Medicus, S. P. D.

Excusatoria est Epistola, de quibusdam contrà Matthiolum editis.

CUm ad te librum meum, quem de ratione cognoscendorum simplicium conscripsi, paucis ante mensibus miserim, nec literarum aliquid abs te acceperim, sanè id mihi perquam molestum fuit, quod expectatissimis tuis literis frui non licuit: quibus ego aliquam meorum laborum, ac laudis (si qua erat) gratulationem tui expectabam, quæ quanto jucundior ac gratior futura erat, tanto gravius, ac molestius fero, quo illa privor. Et cùm hoc ipsum cum amicis dolerem, extitere, qui non solùm suspicarentur, sed qui certo se quasi divinasse crederent, factum id a te esse, non tam quòd operosis negotiis, quæ ipse accusabam, distrahereris, quam quod alieno a me animo esses, ejusq; rei causam fuisse meum ipsum, quod ad te misi, opusculum, affirmant. Ajebant enim te, si librum ipsum universum, ut credere par est, percurreris, omnino ejus lectione fuisse commotum, quod quædam de te ineo minus modestè aut honorificè, quàm vel maximi tui nominis authoritas, vel singularis tuus in me amor exposcat, sint perscripta, eaq; sine stomacho legi à te non potuisse. Quamobrem ingrati animi crimen, hac in re non effugisse me affirmabant, non esse nisi claudicantis amicitiæ indicia adjungentes, ab ejus opinione velle discedere, qui me non solùm magno amore sit prosequutus, sed summis etiam laudibus ornaverit. Illud item crimen eo gravius esse & videri, quòd ea, quibus à te discrepo, nullum servans modum, aut modestiam, sed potius proterve, ac petulanter prosecutus sim: ut videar voluisse, dum multam mihi laudem aucupari studeo, tuo splendori, ac gloriæ quodammodo tenebras offundere. Nam quemadmodum non est ullum certius amicitiæ vinculum, quam consensus & societas consiliorum & voluntatum, ita simul, atq; sibi, vel gloriam, vel utilitatem, vel aliquid aliud, quam alteri quisquam maluerit, ipsam nullam fieri, ac funditus everti, asserunt. His quidem ego non mediocriter perturbatus sum, nam cùm mihi nihil unquam majori curæ fuerit, quàm ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus, quàm gratissimus erga te esse cognoscerer, & cùm nihil, quantum in me fuit, prætermiserim, ut dignitatem atq; existimationem tuam (quæ semper apud me maximi ponderis fuit) & vererer, & summis etiam laudibus efferrem, non potui non summo affici dolore, quòd sint nonnulli, qui me infenso à te, atq; inimico animo esse suspicentur & affirment. Ac tametsi grave est verè accusari in amicitia, longè tamen gravius semper duxi falsò accusari. Cumq; mihi ipsi conscius sim, nihil à me unquam excogitatum esse, nedum commissum contra dignitatem, atq; amplitudinem tuam, illorum, qui me accusant, reprehensione non usq; adeo commotus essem, nisi inter cæteros, Joannes Antonius Pisanus Medicus, vir summi judicii, maximeq; in hac nostra urbe autoritatis, idem admonuisset. Nam is, cùm & mei amantissimus sit, & tuorum scriptorum studiosissimus, etsi in cæteris omnibus, in hac tamen potissimum re, audiendus mihi fuit. Cognovi enim illum non ideo hæc dicere, quòd vellet me temeritatis, atq; impudentiæ nota aspergere, tametsi non ignorem, illum pro honore atq; dignitate tua, malevolorum obtrectationes & invidias, si quando opus fuit, prostravisse, sibiq; perpetuam pro te propugnationem suscepisse. Sed cùm te non mediocriter observet, me autem plurimum diligat, putavit suas esse partes, me de ea re commonefacere, quæ (nisi provisum prius sit) immutare te mihi facile posset, quod ipsi (quæ sua est erga utrunq; nostrum benevolentia) tam esset molestum, quàm quod molestissimum. Itaq; offensis ab ipso mihi locis, quæ id quodammodo apertius præ se ferre videntur, cœpi meæ illi mentis, ac consilii rationem reddere, atq; quid me ita vel scribere, vel sentire impulerit, manifestare, tandemq; effeci, ut illum à priore sententia deducerem, atq; unà mecum affirmare hominem coegerim, nihil in eo opusculo à me contra existimationem tuam scriptum esse, quod vir aliquis probus redarguat, si modo sententiæ, ac res ipsæ, non verba, ac literæ, æstimentur. Verum consuluit, ut ea de re ad te scriberem, meq; tibi totum patefacerem. Nonenim verebatur, ut si quà tibi abalienati mei in te animi suspicio incidisset, futurum, ut eam protinus abjiceres. Illisq; etiam omnibus satisfactum iri, qui idipsum quoquo modo sibi persuasissent. Obtemperavi igitur Pisano, atq; has ad te literas exarare volui, quibus cognoscas, nunquam mihi, tui aut colendi, aut observandi voluntatem defuisse. Ac video quidem duo præcipuè esse, in quibus meam erga te, vel fidem, vel amorem eo in opere illi desiderant. Primum quidem quòd à te multis in rebus dissentire voluerim: Deinde quòd in nonnullis acerbius asperiusq; quàm amici officium exigere videatur, à te discrepaverim. Quæ duo, cùm ut spero, diluero, & illis, & tibi, si opportunerit, etiam planius ostendam, me nihil adeo unquam horruisse, quàm ingrati animi crimen. Atq; ad primum ne respondere quidem deberem, cùm cuivis notissimum sit, non propterea violari frangiq; leges amicitiæ, quod ab amici sententia quandoq; declinemus. Id enim, ut à te peti minime solitum esse, certo scio, ita si à quopiam petatur, neq; ei concedere verus, ac minime blandus amicus debet. Quid enim turpius esse potest, quam cum amico in iis rebus velle consentire, quas aliter esse quispiam sentiat, ac judicet? aut quæ major pestis in amicitia esse potest, quàm adulatio, blanditiæ, assentatio? Si quid igitur in eo opusculo, à me scriptum est, quod cum his, quæ à te scriptis tradita sunt, non ex omni parte consentiat, feci id quidem, non quòd odio quodam, ac simultate à te dissidere vellem, nec ut ex hujusmodi contentionibus aliquam mihi inanem gloriam, laudemq; compararem, sed ut fidelis boniq; scriptoris munere fungerer, cujus est veritatem, quam putat apertam, ingenue, ac libere exponere, nihil fictum, nihil simulatum proponere, sed in sola veri inquisitione, atq; investigatione, ita laborare,

borare, ut non tanquam adversarium aliquem convincere, sed veritatẽ ipsam, quæ in primis est hominis propria, invenire studeat. Ex quo non à te solum, sed à multis aliis præclarissimis viris dissentire mihi licere arbitratus sum, ne id commodi, quod ex perspecta veritate emanare solet, invidere hominibus viderer. Quis enim esse posset mei libelli fructus mortalibus, si dum amicis blandior, id celem, quod præcipue ab illis expetitur? Quæ etiam meorum laborum laus, si ea tantum scripsero, quæ vel à te, vel ab aliis maximi nominis viris prius diligenter atq; exacte posteris sunt demandata? Nisi fortè eam provinciam, ideo mihi suscipiendam putassem, quod tua aliorumq; scripta meo testimonio confirmata, libentius lectum iri ab hominibus mihi ipsi persuasissem. Sed unde mihi hoc novum benevolentiæ genus? Unde hæc tam inusitata beneficentia? unde adeo inauditum officium, ac liberalitas? Hæc non ideo ad te, vir præclarissime, scribo, quòd putem displicuisse tibi, me à te in nonnullis rebus dissentire, sed ut obtrectatorum nugis iter intercludam. Novi enim te veritatis amantissimum, cupidissimumq;, & qui aliorum honestis laboribus non solùm non invideas, sed libenter eos etiam complectaris: & si quid in illis reperias, quod tu non prius excogitaveris, aut inveneris, idipsum non aspernere. Ut qui & scias & confitearis in quavis scientia posse indies nova excogitari, idq;, etsi in omnibus, præcipue tamen in simplicium medicaminum indagatione evenire, quod tu in eruditissimis tuis in Dioscoridem commentariis ostendisti. Cùm aliorum operam in tuis laboribus locupletandis non solùm sponte oblatam non recusaveris, sed etiam libenti animo expetiveris, quod & in tuo opere suis locis ingenue aperteq; confiteris, cùm nulla in re, ne minima quidem, defraudare aliquem suo labore volueris. Quin potius in aliquo celebrando atq; referenda gratia, prolixiorem, atq; liberaliorem, quàm exiguitas officii postularet, te præbuisti. Cujus quidem rei, vel ipse testis sum, quippe cui longè plus tribueris, quàm res & veritas ipsa comedat. Nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, sed cumulatissime etiam retulisti, ut nisi pari studio erga te sim, & voluntate, non solùm ingratum, sed etiam impium ipse me existimem. Verum quantite faciam, semperq; fecerim, non dubito, quin ex Luca Ghino primum, dum inter mortales agebat, deinde ex multis aliis utriusq; nostrum necessariis, acceperis. Puto igitur tibi exploratum esse persuasumq; habere, meum studium semper extitisse colendi tui atq; observandi, teq; existimare, nihil esse tam laboriosum, aut difficile, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Hæc inquam, in te mea cùm semper extitent voluntas, idipsumq; tibi persuadissimum fuisse crediderim, induci ad credendum nullo pacto possum, ac ne cogitatione quidem comprehendi, tuam in me benevolentiam, tam levi causa refrixisse, quare nihil etiam est, quod aliorum suspiciones extimescam. Verùm quia (uti dicebam) ubiq; reperiri solent quædam pestes hominum, qui nihil æque studeant, atq; concordiam inter conjunctissimos disjungere, ne quid ejusmodi inter nos accidat, haud alienum esse existimavi, amici mei consiliis morem gerere, ut prius de his rebus ad te scriberem, meumq; erga te animum simplicem, atq; promptum aperirem, quàm de me perfidia malevolorum tale aliquid garriat, constitutam quod inter nos concordiam distrahere possit. Sed ut ad secundum accedam, quod multum momenti habere videtur, duo potissimum loca mihi ostendit Pisanus, (nam vix tertium reperiat aliquis, de quo aliqua ratio habenda sit) quæ cùm perverse aliquo modo, quis interpretari possit, ignarus meæ erga te voluntatis, perversi animi calumniam non effugere fortasse existimabit. Sed ea cùm exposuero, meaq; sententiæ rationem reddidero, non dubito fore, ut quemadmodum Pisanus ipse, vir optimus atq; integerrimus, ita & quivis non iniquus rerum æstimator, boni consulat. Atq; illud mihi primum occurrit, quod de aspera Lonchiti primo libro nostræ Methodi scripsi, ubi hæc leguntur verba. Hanc in doctissimis suis commentariis non depinxit Andreas Matthiolus, sed aliam, quam nescio, quo pacto à Luca Ghino pro Lonchitide ad se missam falso asserit. Hæc nos. Qui verba hæc ita nude, ac simpliciter, uti sonare videntur, consideret, existimabit te à me, ut mendacem vanumq; scriptorem notari. At qui rem ipsam, nostramq; mentem potius æstimet, longè aliter rem se habere comprehendet. Nam hæc vis verborum, non tam te redarguit & refellit, quàm meam admirationem manifestat. Admirabar sanè à te aliquid cuipiam tribui, quod scirem illum minimè sensisse, non autem asseverabam, te minime vera docere. Cur enim in tam paucis verbis adeo inconstans essem, ut quem mendacii coarguerem, eundem doctissimum appellarem? Unde mihi per Deos immortales tecum adeo familiaris immunitas, ut quasi venenum in melito poculo tibi offerre cupiam? An verò mendacii notari dixerimus aliquem, cùm dubios nos esse asserimus, cur ita scripserit? An hæc verba (Nescio quo pacto) non ita corrigunt attributam tibi falsitatem, ut nihil minus quam falsum te esse significent? An tandem putas me tam ineptum, ut luculentiores contradicendi, calumniandiq; modos excogitare non potuissem? utq; nulla in brevibus verbis contradictione commissa, aliquem & falsum, & mendacem reprehendere valerem? Sed ut rem omnem à principio exponam, scito plantas omnes, quas à te Pisis Lucas Ghinus anno ab hinc nono misit, mihi prius ab eo fuisse ostensas, inscriptionesq;, quas singulis plantis apposuerat, non solum vidisse me, sed etiam descripsisse. Erant enim in illis descriptionibus ejus opinionum rationes, quas maximæ utilitati mihi, jam tum simplicium cognitionem magnopere expetenti futuras esse (ut certe quidem fuere) existimavi, easq; apud me vel nunc servo. Inter eas verò erat Lonchitis altera, quæ hanc ad verbum habebat titulum adnexum. Hanc esse Lonchitim asperam aliqui sentiunt: Ego verò potius filicis genus, nam asperam Lonchitim veram agnosco, hactenus. Tu eandem depingis, fateriq; te illam vidisse studio, liberalitate Lucæ Ghini, qui eam Pisis ad te misit. Ac tametsi non explices, pro Lonchiti aspera ab eo, ad te missam esse, id tamen non rudis lector ex verbis tuis facile colligat. Quam enim liberalitem in Luca agnosceres, si hanc de Lonchiti opinionem ei acceptam non referres? Cum igitur inscriptio illam non Lonchitim, sed filicis genus appellet, & videam non aliam sed eandem à te pro Lonchiti vera effingi, non potui non in summam admirationem adduci, quod quasi imprudens, nolensq; à Lucæ Ghini mente aberraveris. Sed te cùm virum ingenuum candidiq; animi cognoscerem, non malitiosè, aut ex fraude, sed rationabili aliqua persuasione inductum in hunc errorem incidisse, credendum existimavi. Quæ ratio cùm esset mihi minus comperta, ut veram Lucæ sententiam, utq; veritatem ipsam, quam putabam, aperirem, dixi à te minus vere, nescio tamen quo casu, Ghino illam tribui de Lonchiti sententiam. Nam cùm ego aliam pro Lonchiti vera ostendere in eo opusculo vellem, idq; inventum Lucæ Ghino (à quo primum ejus rei sum admonitus) acceptum referre in animo esset, nisi ita de ea scripsissem, & Lucam, & te, & meipsum etiam inconstantem, variumq; reddidissem.

Lucam quidem, quod ei diversam ab ea, quam illi tu asscribis, opinionem tribuissem. Utrunq; verò nostrum, quia cum ea in re inter nos non constaremus, data esset lectori ansa, ut alterum nostrum men-

Lonchitis aspera.

Plantæ à Ghino missæ Matthiolo.

mendacii coargueret. Quare, ut ex tot angustiis emergerem, exponendum mihi erat, cur à te dissensissem. Quæ quidem dissensio, cum non tam circa rem ipsam, quam in exploranda Lucæ Ghini mente versaretur, existimavi æquo animo te laturum, si in re nullius fere momenti, casu nescio quo, falsum te esse tui amicissimus, atque amantissimus diceret. Nihil enim vetabat, ut vel pagella illa, in qua Lonchitis inscriptio erat, deperderetur, vel erosa obliteratave ad te perveniret, ita ut ejus integram sententiam tibi videre non liceret, vel quòd eam semel tantum à te lectam, dum plantam ipsam depingendam sculpendamve præbes, rejecisses, tandemq; ob rerum incredibilem varietatem, quam quidem in tam laborioso opere conficiendo quotidie struebas, quod in ea continebatur, mente caderet, vel ut quævis alia fortuna incideret, quæ animum tuum à veritate ipsa distraheret. Ac quemadmodum ea, quæ casu eveniunt criminis expertia esse debent: ita neque te ignominia, aut dedecore affectum iri existimabam, quòd falsus in ea re appellarere, quam nec opinatus casus gubernavit. Hanc igitur meam extitisse mentem in illis verbis, vir clarissime, nullo pacto dubites velim. Deumq; testor immortalem, nulla me iniquitate, aut perversitate commotum, sed integro atque syncero animo ea protulisse. Quod si haud satis aptis appositisq; verbis, sed potius duris, ambiguisq; illud assecutus sum, in hoc accusari, atque reprehendi non à te solum, sed etiam à quovis facile patiar, meumq; erratum deprehensum jam, atque manifestum confiteor, quod tamen si criminosum est, inconsiderantiæ cujusdam negligentiæq; crimen est, non voluntatis. At ex verbis, & literis mentem alicujus æstimare, calumniatoris officium est, nam ubi rerum testimonia adsunt, quid opus erit verbis? An putamus aliquid ponderis habituras esse in rebus ambiguis, & obscuris interpretum explanationes, ubi autor ipse scriptorum suorum rationem, sententiæq; suæ expositionem perspicuam manifestat. Jam puto me tibi planius exposuisse consilium meum, ac rationem reddidisse, cur ita scripserim de Lonchiti altera, in qua quidem re non despero fore, ut (qui tuus est animi candor) in meis rationibus acquiescas. Verum, cur ita senserim, ac quid potissimum me moverit, ut tuam de Lonchiti sententiam persecutus non sim, brevitet exponam. Movit me quidem in primis Lucæ Ghini autoritas, qui cùm in ea, quam tu depingis, asperitatem multam desideraret: nunquam pro certo affirmare ausus est, illam veram esse Lonchitim asperam, tandemq; adinuenta illa, quam nos veram credimus, ita à priore sententia detrusus est, ut illam filicis genus esse crederet, hincque, ut veram ac genuinam agnosceret. Atque induci ad credendum vix possum, ut de hac sententia Lucas deduceretur, rursusq; in pristinam reverteretur, quando in hac non asperitatem solum, sed omnes alias notas ita appositè Dioscoridis delineationi quadrare cognovit, ut nulla in re, vir ille alioqui modestissimus, optimusq;, adeo se magnificè jactaret atque ob nihil fere aliud, ita gaudio exiliret, quam ex hujus Lonchitis, quam verissimam existimabat, inventione. De qua intellexit in superius adducta inscriptione, cum inquit: se acriorem Lonchitim agnoscere. Habet enim hæc folia scolopendrii majore, longe magis divisa, ac multò asperiora. At illa quam tu depingis, præter figuram quandam, Asplenii nihil habet, meo quidem judicio, Dioscoridis descriptioni congruum, nullam enim in ea videre est asperitatem, sed ex utraque parte lævis est: tantum abest ut scolopendrio asperiorem esse eam dicamus. Nisi forte idcirco asperam illam dixerimus, quod duriuscula, & quodammodo solida sunt ejus folia: Sed non ita se res habet, quando fieri non potest, ut vere dicamus, alterum altero asperius, nisi in utrisque insit asperitas, ut neque recte fiat comparatio nisi in asperitatibus ejusdem naturæ, & speciei. Quare si Lonchitim quantum ad asperitatem pertinet, Aspleno comparabimus, intueri primum debemus, quodnam genus asperitatis in Aspleno sit, ut eandem sed majorem in Lonchiti quæramus. Sed nullam ego in ea invenio præter hirsutiem, seu scabritiem illam, quæ ex aversa fronde flavescit. Concludendum est igitur eodem pacto à nobis in Lonchiti asperitatem quæri oportere. Sed diversis vocibus, eandem rem voluit explicare Dioscorides, ut quod in Aspleno appellavit hirsutum, voluerit id, in Lonchiti asperum dicere: & quoniam hirsuta esse Asplenifolia dixit, voluit in Lonchiti asperiora esse dicere: quod perinde est, ac si hirsutiora dixisset, vel scabriora, quod facile comprobatur ex varia interpretum versione, cùm noverint has duas voces τραχὺς & ὁλοὸς sæpius apud Græcos ita confundi, præsertim in plantarum signis, ut sine ullo discrimine alterum pro altero sumatur. Atque ut à proposito exemplo, non recedamus, quod in Aspleno Græce λασέα Ruellius vertit hirsuta, Marcellus aspera. Rursusque quod in Lonchiti jacet τραχύτερα, Ruellius reddit asperiora: at Hermolaus scabriora, quod idem fere est, quod Hirsutiora. Quamobrem adduci non debemus, ut diversam idcirco accipiamus asperitatem in Aspleno & Lonchiti, quod diversis nominibus utatur Dioscorides, cùm constet idem intelligere voluisse. Quod si ita est (ut certe est) non video, cur possit pro Lonchiti aspera ostendi planta, quæ nullam habeat asperitatem scolopendrii similem, nedum majorem. Accedit huc, quòd neque magis divisa sunt folia ejus, quam tu pro Lonchiti depingis: quod enim in Lonchiti Græce est μᾶλλον ἐσχισμένα, sæpius apud Dioscoridem non tam continuam scissionis quantitatem, quàm numerum denotat. Atque ita hoc loco etiam intelligendum esse existimarem. Ruellius vertit, & multo magis divisa: sed clarius Marcellus, pluribus incisuris divisa. Sed quòd idem voluerit exprimere Ruellius ex aliis nonnullis Dioscoridis locis, ubi eadem verba leguntur, colligere est, præsertimque in tertio Aconito secundæ speciei, ubi quod Græce habet μᾶλλον ἐπεσχισμένα reddit crebiore divisura, nullum constituens discrimen (quantum ad sensum pertinet) inter priorem & secundam jam adductam versionem, sed planta ipsa Aconiti hanc Dioscoridis fuisse mentem testatur, ut tu optime nosti, qui tertium Aconiti genus depingis multo crebriore quàm platani folia sunt, divisione. Idem observare est in Ligustico, cujus folia Dioscorides dicit esse prope verticem graciliora πρὸς μᾶλλον ἐσχισμένα. Ac nisi ad numerum divisiones retulerimus, oporteret fateri, non graciliora, ut Dioscorides dicit, sed majora debere esse folia ad summitatem: major enim divisio, majus etiam subjectum requirit. Verum quia Dioscorides asserit graciliora esse, & magis divisa, necesse est, dicamus, ideo macilentiora fieri, quia tenuius scinduntur. Ad quod animum cum advertisset Marcellus, tam in Ligustico, quàm in aliis suprà commemoratis locis, illa verba Græca vertit. Et pluribus incisuris divisa. Hoc non eo spectat, ut existimem, ubicunque reperiantur hæc duo verba, semper numerum divisionum significari. Scio enim quantitatis scissionem frequentius ab illis denotari, sed asseveramus, ea firmiter credimus in multis apud Dioscoridem non aliter, quàm uti exposuimus, intelligi debere, quod exempla & versiones adductæ satis declarant. Sed fac hasce versiones nullius momenti esse, quænam quæso in tua Lonchiti divisio est? nullam enim inspicio, sed video quo mens tua tendat. Putas enim unicum duntaxat folium esse oblongum, utrinque divisum totum, id, quod à radice ad extremum acumen protenditur. Sed longe aliter, mea quidem sententia, asserendum est: nam quas tu divisiones appellas, Ligusticum

Trichomanes.

Notanda Dioscoridis in foliorum divisura Phrasis.

Similitudo Lonchitis cũ Aspleno.

De Chamæleone albo.

Plantæ partes ut adpingendæ.

potius separata folia dicenda sunt, cum nihil sit, quod alterum cum altero connectat. At in Aspleno non item. Possumus namque in ea quod ab radice oblongum assurgit, oblongum appellare folium, atque divisum dicere, quia ejus scissuræ ita sunt, ut ad extremum pediculum non perveniant: sed est portio adhuc, quæ sectam partem cum altera conjungit. Atque hunc fuisse Dioscoridis morem, ex aliis clarissime cernimus. Neque enim Trichomani oblonga folia divisaq; tribuit, sed potius folia lenticulæ, in ordinem utrinque digesta, adversa in seu ramulo tenuibus. Sed nonne idem pene foliorum exortus est in Lonchitide tua? Cur igitur in Trichomane folia appellabimus, eademq; non folia, sed foliorum scissionem in Lonchiti? Sed si recte consideremus ea, quæ a Dioscoride tradita sunt, inveniemus in omnibus idem ab eo observatum esse, ut ubicunque perfecta esset, atque absoluta partis à parte separatio, dum modo illæ partes eandem effigiem, eandem quantitatem, saltem in pluribus obtineant, eas frondes appellaret: Non autem universam ex illis partibus compositionem, unicum folium vocavit divisum in plures particulas. Sic quinquefolio foliamenta tribuit, quina singulis pediculis, non autem unicum folium quinquepartitum. Sic etiam Viticem oleæ folia habere recte dixit, tametsi ex uno pediculo plura exeant, quemadmodum & filici ex uno pediculo cubitali folia exire multifida alarum avium modo expansa: non autem cubitalem illam longitudinem unicum folium existimavit multipliciter scissum. Ac mirari hac in re licet Marcellum, qui id sibi persuaserit, reclamantibus omnino Dioscoridis verbis. Contra vero Ricinum vult habere folia Platani, majora tamen, quia non putavit appellanda esse separatim folia, quæ dividuntur quidem sed non ad extremum usque pediculum: Ita & veratrum nigrum dicit retinere folia Sphondylii similia pluribusq; incisuris divisa: universam multifidi folii compactionem unicum folium appellans. Sed hujusmodi exempla ita clara sunt, tibiq; tam sæpe perspecta, ut in illis immorari amplius non oporteat. Quod si igitur hæc vera sunt, nullo pacto scissis foliis tuam Lonchitim dicemus, sed plura habere folia parva, utrinque ex uno pediculo dodrantali, vel minore adversa in se, atque ita Dioscoridis descriptio, ei nullo pacto quadrabit. Si quis igitur plantam habuerit, quæ nullam ex his difficultatibus patiatur, cur non potius eam pro Lonchiti altera ostendat, quam tuam? At ejusmodi est, quam nos veram existimamus, multo enim magis, quam Asplenum divisa est, sive id pro majore divisione, sive pro crebriore accipiamus. Est præterea major & hirsutior. Sed si ita est, circa quid versabitur ejus cum Aspleno similitudo? Nempe circa substantiam & asperitatem & colorem. Neque enim potest esse in forma sive figura, quia diversam in ea constituit formam, major sive crebrior scissio. Quod eo magis tuam arguit, cujus omnis, ac sola cum Aspleno similitudo in figura est. Ex aliis enim, quæ subdit in plantis delineandis Dioscorides explanat, circa quid perstringatur similitudo: Ut cum Trichomanem dicit esse filici similem, ad substantiam retulit, non ad figuram. quia subjunxit exiliorem esse & foliis lenticulæ. Ita de Lonchiti intelligimus necesse est, quia quemadmodum Scolopendrion, superne herbacea est, inferne hirsuta & flavescens, ita & Lonchitis, in gradu asperitatis solum eam superans: cæteris etiam, quæ ad substantiam pertinent persimilis. Quæ omnia in nostra esse nemo, qui eam semel viderit, negare potest. Adde quod aculeus qui in nostra est, in summitate adnixus, nominis rationem exprimit, quod in tua non evenit. Hæ sunt rationes, quæ in causa fuere, cur tecum in Lonchiti aspera minus consentirem, quæ si veræ sunt, mihi gratissimum erit, sin minus, gratissimum etiam feceris, si probabilioribus rationibus efficies, ut à mea sententia deducar, Ut enim ea mihi semper voluntas extitit, ut alios sine pertinacia refellerem, ita & refelli sine iracundia paratus sum. Nihil enim iniquius semper duxi, nihil ab omni pietate magis abhorrens, quam veritatem occultare. Sed de his satis multa diximus, jam ad alia transeamus. Nam quod secundo loco diluendum est, quod autoritatem tuam videtur, nescio quomodo offendere, meumq; in te animum in suspicionem adducere, est id, quod in fine capitis decimi, secundo libro nostri opusculi de Chamæleone albo à te depicto diximus, ubi tuam picturam minus veram esse asseruimus, ac facta comparatione inter tuam & Fuchsii, hanc ut rectiorem (quanquam & suam etiam ex toto non acceptavimus (admittendam censuimus: hac nimirum ratione, adducti, quod radiculas illas tenues, quæ crassæ radici connectuntur, non exprimas, sed statim crassiori radici echinatum capitulum, in quo & semen, & flores continentur, apposueris, Dioscoridis descriptionem magis (ut verba etiam mea referam) quàm plantam ipsam integram forte contemplatus. Ex quibus sane verbis colligere aliquis posset, te à me reprehendi, quasi fictitias plantas, ac nusquam tibi visas effingas, easque tanquam a veris vivisque extractas, posteritati exhibeas, atque ita legentibus imponas. In qua quidem re multum mihi laborandum non est, ut hanc de me suspicionem dimoveam. Quando id ipsum ego (si mihi contingeret depingendarum plantarum provinciam suscipere) facere non dubitarem, neque propterea probro, aut impudentiæ mihi versum iri existimarem, dummodo non integras plantas (hoc enim, ut difficillimum, ita & temerarium judico) sed partem aliquam ipsarum, quam summa etiam diligentia adhibita, habere mihi non liceret, adjungerem. Quod etiam audacius prosequerer in his, quæ semel, vel sæpius antea à me visæ fuerint. Nam si statuis ob antiquitatem mutilatis, ex alieno marmore, vel nasum, vel aures, vel aliud membrum adjungere licet, quo pulchrior universa facies spectetur, tametsi incerti sumus, an veram illius membri effigiem fuerimus assecuti. Cur etiam depictis plantis aliquid addere non liceat, quod vel viderimus, sed nunc ejus partis facultas nobis non sit: vel non viderimus, duce tamen Dioscoridis descriptione accommodemus, dummodo clariorem ita ejus cognitionem forte speremus? Neminem enim, vel minimum in herbarum indagatione versatum, latere arbitror, non posse omnes plantas in una tantum regione haberi, sed necesse esse, ut à remotissimis partibus bona pars earum transmittatur. Atque eum, qui universam stirpium picturam ostendere aggrediatur, oportere, ut arescentium multarum ut cunque potest, picturam exhibeat. Transmittuntur autem, vel non integræ, vel non expansæ, vel non exacta jam ipsarum ætate, ut quandoque sine floribus, aut fructibus accipiantur, vel integræ quidem, atque absolutæ transmissæ casu aliquo confringantur, separenturque ita partes, ut quo pacto radix cum caule connectatur vel flos semenve cum caule, aut ramulis, tandemque folia cum universa planta cohæreant, satis recte assequi non liceat, ut taceam variari omnium partium plantæ colorem, odorem, saporem, substantiam, & quod caput est, formam. Quod quidem nonnullis exemplis demonstrarem, nisi idipsum, & tibi notissimum esse cognoscerem, & uberrime in meo libello transegissem. In his rerum angustiis moribundas exiccatasq; plantas, atque aliquam ejusmodi transmutationem possidentes, si, ut jacent, depingeremus, cum Dioscoridis descriptione non convenirent, atque ita, ut falsæ à quovis rejicerentur. Si nullo pacto illas depingendas esse existimaremus, vix paucarum effigies dare possemus. Consilium igitur est, ut considerato arescentis plantæ defectu, ac memo-

memoria repetentes ejus imaginem, si contingat illam virentem aliquando vidisse, id addamus, quod ariditatis injuria abstulit. Quod si quando accidat, ut quod addendum est, minus rectè assequamur, non propterea damnari debemus, cùm id in paucis admodum evenire possit. Hoc ita verum est, ut à te ipso effectum esse, puto, negaturus non sis. nec si neges, facile id tibi concedatur. Fateris enim multas plantas à multis tibi missas esse, quæ viva virentesq; ex longinquis partibus ad te minime pervenire potuerunt, in quarum nonnullis, nisi nescio quid accommodasses, ne cogitatione quidem quisquam assequi posset, vere à te effomari potuisse. Nam Lysimachi ramulus ex Dalmatia tibi allatus est. Baccaris Roma & Arimino. Horminum sativum, & aliæ complures Pisis. Hemionitis Patavio, atq; ex aliis exteris nationibus, haud sanè paucæ. Jam verò si virentium absolutam formam arescentes plantæ servarent, nunquam profectò Pistachiis serrata folia depinxisses in Latinis tuis commentarius, si illius cum pingeretur virentis copia tibi suppeditaretur. Nam cum tandem virentem eam vidisti, iterum illam in Italico sermone, scriptis commentariis sine ullis in ambitu dentibus, verus expressisti. Mutasti etiam Apii, quæ & Ichas dicitur effigiem, in iisdem vulgari sermone conscriptis libris, quia quam Venetius ad te Nicolaus a sancto Michaele miserat, (ut credere par est) assequi minus probe ob mutatam ariditate formam potuisti. Atq; ut nonnulla etiam ex aliis persequar, cum Trifolium Asphaltitem pingis, quis non animadvertat, plantam tibi alioqui notissimam, integram tum ad manus esse non potuisse, cùm nec ramulos, nec flores in ipsa exprimas? idemq; de floribus Brassicæ marinæ, Sisimbrii aquatici, Aloes, aliarumq; nonnullarum stirpium, partibus, quæ in tuis picturis desiderantur, asserere licet. Jam igitur ad rem ipsam accedentes consulerent quæso hi, qui me temeritatis nota aspergunt, quantum ponderis habeant verba à me de Chamæleone allo scripta, non enim vereor, quin totum æqui bonique faciendum esse existiment. Scripsimus nos eo in loco potuisse a te erratum in pictura committi ob plantæ vivæ penuriam, nonne in his verbis cum errore ejus excusationem apposuimus? Quæ excusatio, si a quoquam non admittatur, potius pertinacia fiet, quàm veritate. Quod autem me in suspicionem adduxit, ut crederem non extitisse tibi vivæ plantæ copiam, cùm illam depingendam tradidisti, fuit non solum pictura, quæ cum his, quas sæpissime nos collegimus, non convenit, verumetiam, quia tuis in commentariis scribis quidem, uvi nigri Chamæleonis, quem putabas, ubertas proveniat, sed ubi album videris, non apponis. Unde non ab re conjici quoquo modo poterat, non licuisse tibi in his locis, quæ loca penetrasti, nascentem vivamq; hanc plantam videre, sed aliunde transmissam. At fieri potest, ut quandoq; radix sola, quandoq; folia solarum capitulo ad te mitterentur, vel si integra quidem missa esset, casu aliquo separatæ partes ad te pervenirent, quam cum pingere velles à Dioscoridis delineatione adjutus, eam ita, ut jacet, typis excusseris. Id si ita contigisset, quis insipiens tuam solertiam damnabit? Quod si vere id accusari debuerit, jam me ipsum primum reprehendant homines, qui in ea sententia, non solum tunc eram, sed adhuc permaneo. Tibi vero nulla fit injuria ab eo, qui id, quod scripsit injuriosum esse non noverat, cujusq; animus in tuis laudibus celebrandis, ex aliis rebus tibi notus perspectusq; abunde est. Omnes enim decipimur specie recti, quare non verba, sed mens æstimanda est. Neq; verò nunc iterum ita album Chamæleonem nostrum extollimus, ut tuam picturam omnino salsam judicemus, quando nihil vetat, quin climatis aut soli varietate, ita proveniat, ut à te depingitur, quod non solum credimus, sed multis exemplis in nostro opusculo comprobavimus. Nam cùm tuam picturam veram non esse diximus, cum his illum comparabamus, quas nos pluribus locis effodimus. Atq; huc spectabant ea verba, quæ habent, Dioscoridis descriptionem magis, quam plantam integram forte contemplatus. Quæ verba etiam, cùm dubitanter, nec certo proferantur, satis indicant me illud non affirmasse, sed liberum lectori reliquisse credendum, fieri posse, ut planta illa, ita inveniatur, ut à te depingitur. Quod quidem si explicate protulissem, jam nulla hac in re caderet ambiguitas. At quis omnia ita minutatim consideret, quin in ea, quæ nolit, nunquam incidat? Videor enim mihi hoc loco pro me posse Horatianum illud adducere,

Verum opere in longo facilè est obrepere somnum.

In Pistachiis error.

Apii figura mutata.

Trifolium Asphaltite.

SED hæc mea culpa, eo magis toleranda est, quòd in ea commoror urbe, quæ ut cæteris omnibus fortunæ dotibus, alias fere omnes superat, ita bonarum artium professoribus destituitur, præsertimq; in hanc de simplicibus cognitionem, ita nemo est, qui operam dederit, aut dare cogitet, ut vix unum, aut alterum invenias, qui paucarum plantarum cognitionem teneat. Quamobrem neminem habere potuimus, cui opus nostrum inspiciendum, atq; judicandum traderemus, sed me ipsum mei laboris, & autorem, & judicem esse oportuit, quo quid potuit esse infelicius? Scis enim suaq; quenq; Philautia ita decipi, ut non raro circumspectos quoq; homines, atq; alioqui temperatissimos, cæcos reddat, & in graves errores conjiciat. Sed cùm unus mihi esset Joan. Vincentius Pinellus, in quo omnis mihi spes erat, & à quo non modo certam atq; integram de meo libello sententiam expectabam, sed etiam stabilem, & sine ulla assentandi, calumniandive suspicione integram, optatis meis adversa fortuna non respondit. Vix enim extremam manum operi imposueram, cum vir ille Patavium studiorum causa, profectus est. Itaq; inops consilii manu scriptum exemplar, Vincentio Valgrisio misi, ea tamen lege ut non prius typis committeretur, quàm à Gabriele Fallopio universus perlegeretur. Non enim verebar, quin is pro sua in me benevolentia laborem hunc & libentissime susciperet, & quicquid in eo minus cohærens esset, quod vel ad res ipsas vel ad aliquorum autoritatem tuendam pertineret, accommodaret, ac corrigeret. Sed nescio quo fato factum est, ut operis ipsius dimidia fere pars excusa esset, quàm ei illud inspicere licuerit. Remisit igitur opus ex toto excudendum, meis literis, quas de eare ad illum conscripseram ita, ut scis, respondens. Hos ego omnes præclarissimos viros, ejus rei testes optimos, gravissimosq; volo & do. Quæ cum fortuna, quam vitare nemo potest, gubernaverit, ipsa etiam horum omnium malorum culpam sustineat, me verò in tot incommodis satis superq; consolatur rectæ meæ voluntatis, meorumq; officiorum conscientia. Hæc sunt, præstantissime vir, quæ mihi à Pisano ostensa sunt, tuam dignitatem offendere, quibus quidem ita satisfactum puto, ut omnem criminis suspicionem me expurgasse existimem. Nam etsi pauca quædam alia, ab aliis animadversa sunt, tamen leviora quidem sunt, quàm ut de eis aliqua sit habenda ratio. Quanquam confido fieri nullo modo potuisse, ut tu eadem, quæ cæteri, de me suspicareris: cùm nec diffidam, ut si quid verè à me commissum esset, à te pro tua humanitate, & liberationem culpæ, & errati veniam impetrare. Quare hæc non tam tibi, quàm aliis, qui hæc commentari possent, scribuntur. Petoq; abs te, ut non de his solum, in quibus aliqua tui mentio fit, sed si quæ erunt alia (erunt autem certe plurima) quæ à veritate ipsa abhorrere tibi videbuntur, ad me per privatas literas, amice (ut soles omnia)

Joannes Vincentius Pinellus.

ſcribas, ut quod mihi ob locorum longinquitatem, ante quàm opus ipſum ederetur, non licuit, eo jam edito liceat: tandemq; per te, cum ſecundo edetur, ab omnibus erroribus repurgatum, per manus hominum verſari incipiat, unde & obtrectatorum calumniis & exiſtimationi noſtræ conſulatur. Te verò etiam, atq; etiam rogo, ut me totum ſuſcipias defendendum, eamq; voluntatem, quam in me laudando ornandoq; tibi nunquam defuiſſe novi, perpetuam, ac conſtantem retineas. De me autem ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas vehementer velim, nihil me ſpectaſſe ſemper, quàm ut nullum officii erga te ſtudiiq; munus prætermitterem. Quod ſi à quopiam mihi minus concedatur, mea mihi conſcientia pluris eſt, quàm hominum ſuſpicio. Sed dabo operam poſt hac, ut omnes intelligant animum meum, ab omni alia cogitatione ad tuam erga me benevolentiam conciliandam augendamq; jam pridem traduxiſſe. Itaq; non in hac noſtra urbe ſolum, amicis meis omnibus, ſed etiam Falopio, & ſæpiſſime Joanni Vincentio Pinello, proximeq; Jacobo Antonio Cortuſio, ornatiſſimis viris atq; utriuq; noſtrum amantiſſimis, totum me patefeci, atq; his ſingulis ſæpè & accuratè ſcripſi, quàm nihil aliud ſemper maluerim, quàm meam erga te obſervantiam tibi gratiſſimam eſſe. Nec dubito, quin de ea re ab illis certior factus ſis: cujus me conſtantiæ fore, ut nunquam pœniteat, non deſpero. Quare has literas velim exiſtimes fœderis habituras eſſe vim, non Epiſtolæ, meq; ea, quæ tibi promitto, ac recipio, ſanctiſſime eſſe obſervaturum, diligentiſſimeq; facturum, Vale, & me, ut feciſti, ama. Neapoli.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Bartholomæo Marantæ,
S. P. D.

Amicè reſpondetur ad Marantæ excuſationem.

Joann. Antonius Piſanus.

Atearis oportet, mi Maranta, ſi tuis nolueris refragari argumentis, aliquid omnino ſubeſſe cauſæ, cur tam multi unanimi conſenſu durioribus quibusdam commentariorum tuorum verbis offenſum me eſſe, prædicent. Ita enim miſsis ad me, de re hac literis, ipſe teſtaris, multos ex amicis tuis fuiſſe, quibus minus modeſte & honorifice, quam mea dignitas, noſtraq; poſtulabat amicitia, locutus de me eſſe videreris. Idq; in primis viſum eſt Joanni Antonio Piſano ſummi judicii maximæq; iſtic Neapoli autoritatis viro. Atqui idem, non illis ſolùm, ſed omnibus cæteris viſum eſt, quotquot tuum adhuc ſcriptum legerunt, quos quidem eo ſeverius de iſta tui ſermonis acerbitate judicare credibile eſt, quo minus ad gratiam loquuntur ignoti, incorruptiusq; ad cenſendum judicium afferunt, qui citra omnem affectum, quàm, qui amore & benevolentia præoccupati, ad judicandum adhibentur. Apud hos neutrarum partium ſtudio corruptos judices, ſi noſtra diſceptetur controverſia, proculdubio vicero ego. Sed ut nulla in re, non æquior ſim tibi, fingamus hos omnes, quod quidem prudenti viro nemini perſuadebitur unquam, fingamus, inquam, lectores libelli tui univerſos, non aut amore mei, aut odio tui, ſed malitia quadam ingeniorum conſpiraſſe, ad hoc, ut verba tua per calumniam interpretentur, appellemus ab his, ad alios judices, ſit q; penes te, ut deligas, quos maxime tuæ cauſæ favere exiſtimas, ſint ſanè illi amici intimi tui, quibus cum joca ſeriaq;, quod dicitur, ardua & occulta conſilia confers. Atqui ibi jam ante, à me minime ſubmoniti, ſponte ſua liberoq; judicio uſi, quanquam majorem apud te gratiam iniſſent, ſi probarent, quæ deſcripſeras, pronuntiarunt tamen ab officio te receſsiſſe, quòd de amico, tam acerbe locutus eſſes. Hos certè inſimulare inſynceræ interpretationis, citra immodeſtiæ crimen non potes. Ut mirum videri cuipiam non immerito debeat, cùm ipſe, quid amici tui, de ſcripto cenſuerint tuo, recenſeas, cur dicas paulò poſt, tui oblitus opinor, nihil eſſe contra exiſtimationem meam ſcriptum, quod probus vir redarguat. Certe multi tui, ut tuipſe teſtis es, redarguerunt. Ergo & illis improbitatis crimen impingere te neceſſe eſt, ſed hoc quàm prudenter abs te, ſecusve dictum ſit, nunc non proſequar. Hoc tantum dico, non id vanum omnino eſſe, nec de nihilo ortum, quod multi paſsim dictitent. Etenim ſermones longè lateq; vagantes originem ducere alicunde neceſſe eſt. Idcirco fuiſſe aliquid omnino in commentario illo tuo, quod famam meam offenderit, vel hoc argumento uno, nemo profecto dubitaverit. Verum tu ſuſpicioni huic ſuccurſurus, remedium affers. Ais non verba, nec literas eſſe, ut ſonant, accipiendas, ſed mentem tuam animumq;, quo iſta ſcripſeris inſpiciendum. Excuſatio. *Quid audio? verba ne ergo contumelioſa in me eſſe fateris, animum negas? Atqui homines ex verbis de ſcriptoris animo judicant, poſtquam jam ita conditi ſumus, ut feneſtra illa, qua cogitationes cujusq; intueamur, quamq; Momus olim ille divinorum operum æſtimator deſiderari criminabatur, deſtituamur in univerſum omnes. Si negas ea contumelioſa eſſe, cur igitur ea inſpici & perpendi, ita ut natura ſua ſonant, non permittis? Cur eorum interpretationem non ex communi loquentium uſu, ſed ex tuo tantum arcano conſilio depromendam cenſes? Niſi verò ea tibi tantum & Muſis arcanorum tuorum conſciis locutus ſis, non autem hominibus voces Latinas ita accipientibus, ut ratio proprietasq; ejus linguæ poſtulat. Noli, mi Maranta, tuo exemplo hoc genus excuſationis in mores publicos introducere, ut ſimulacq; aliquis iracundia, aut quavis ſimili animi perturbatione commotus, quippiam effutierit, quod indictum mallet, nefas eſſe dicat, verba interpretari,* Matthioli querela. *mentem inſpiciendam eſſe. Hac via gravium virorum reprehenſionem non effugies. Dicis falſo me aſſeverare, quòd Lucas Ghinus eam plantam mihi miſerit pro genuina veraq; Lonchitide, quam ejus nomine in commentariis meis depinxi. Hæc verba non reprehendunt opinionem, quam ſequor in Lonchitide, nam id mihi moleſtum plane non eſſet, ſed ad fidem meam infirmandam, qua una ego re pretioſiorem nullam poſsideo, pertinent. Proponis in opere, quod etiam poſteritatem laturum ſperamus omnes (eſt enim eruditiſsimum) iis me, inquam, amicum tuum coloribus deſcriptum omnibus hominibus proponis, non tantum, qui nunc ſunt, ſed qui etiam poſt nos naſcentur, ut ſi inimicos graviſsimos tuos iisdem illeviſſes, graviorem de ſe pœnam ſumi, vel à crudeliſsimo adverſario, potuiſſe negarent. Demus hoc ſanè, lapſus ſim pagella, ut tuis verbis utar, in qua Lonchitidis inſcriptio erat, eroſa obliteratave ad me pervenerit, aut ſemel lectam, dum plantam depingendam præbeo, poſtea*

flexa abjecerim: breviter aliquam tandem mihi causam erroris fuisse fingamus. Tuum ne erat, lapsum ita levem animi, tam severo, ac ad sequentia secula duraturo supplicio vindicare? meam fidem omnibus suspectam reddere in re tam levi? Quid faceres, si quod gravius tibi crimen meum notum esset, id taceres scilicet. Caterum vellem tantum te operam non posuisse in investigandis novis interpretationibus illis, à sono verborum tuorum plane alienis. At hæc verba, NESCIO QUO PACTO, dicti corrigere asperitatem. Ego vero non intelligo: imo illa addita augere atrocitatem dixerim. Falso dixit Matthiolus transmissam sibi ham. a Luca Ghino plantam esse, tolerabile est: dum addis nescio quo pacto, suspicionem auges, vafrone id consilio a levitate aliqua fecerim, subdubitans. Nam si fortuito casu, aut errore aliquo id factum a me esse dicere voluisses, non adderendum erat, nescio quo pacto, sed nescio quo casu: hæc excusantis vox est, illa fidem in dubium vocantis. Itaque cum consentiens multorum tui sermonis interpretatio confirmat, tum aliena ista tua expositio non excusat, macula meam innocentiam non levi abs te respersam esse. Quid vero si gravissimus testimonius convincerò, Lucam Ghinum eam mihi plantam pro vera Lonchitide transmisisse? si ejus manum & tibi, & alius monstravero? Monstravi certe jam multis, qui mecum sunt, doctissimus pariter & integerrimus viris, quibus ego adversum te testibus utor. Sed multorum loco sit clarissimus vir, Ulysses Aldrovandus Bononiensis Medicus, qui recens ad me datis literis, se meminisse affirmat, quod anno quinquagesimo secundo, missa mihi a Ghino hac herba sit cum inscriptione, Lonchitis altera. Hunc rejicere testem non potes, Ghini manum notissimam tibi ex diuturna cum illo vno consuetudine, negare nequis. Quid autem ergo, an non pœnitet jam in me tam imprudenter, & præter omne meritum meum collatæ suspitionis? Dices, meminisse quidem ad te missam plantam anno quinquagesimo primo cum hoc titulo, Hanc esse Lonchitim asperam aliqui sentiunt, anno autem sequenti eandem missam esse inscriptione mutata, ignoravi. Tu ergo quod factum esse ignorabas, id nunquam fieri potuisse, statuisti. Hocq; tam levi fundamento nixus, effudisti in amicum, quæ in hostem non competebant, nisi certius explorasses omnia, quæ propter ista diceres. Non is ego sum, mi Maranta, qui honoru & existimationis meæ rationem non habeam, proinde non est quod censeas, scripsisse Lonchitidem hanc meam Ghini boni alicuius esse consequutum præter illius sententiam, ut quam primum vir ille candidissimus meos in hæc exigat commentarios, mendacii & temeritatis me accusaret. Sed hæc non persequar ulterius. Non enim dubito, quin ipse erratum tuum jam agnoscas, quod sive imprudentia, sive negligentia, obrepente nimirum isto opere tam longo, somno, ut dici solet, commissum fuit erratum, certe fuit tibi invidiosum, in me longe gravissimum. Verum quicquid hoc est, quod offendere animum meum ulla ratione potuit, id totum dono amicitiæ nostræ, dono Cortuso, dono Aldrovando, viris clarissimis, & utriusque nostrum amantissimis, dono Pinello nobilissimo alias homini, sed dedicatione commentarii tui longe nobiliori facto, ac cupidissimus, ut petis redeo ad perspectum illum tibi, sæpe, mihi dulcem amorem tui, qui & si nunquam è pectore meo extinctus est, refrixerat tamen aliquantulum tristitia ob suspitionem mutati erga me animi tui. Venio nunc ad alteram epistolæ tuæ partem, quæ prior erat ordine, in qua offensum me esse arbitraris, quod opinione à me aliquot in locis dissentias. Ego vero tantum abest, ut id ægre feram, ut magnopere gratuler tibi, quòd ita si feliciter in medium labores, veritatemq; in profundo puteo, ut quidam Philosophus dicebat, reconditam tuis vigiliis, & lucubrationibus eruendam & proferendam suscepisti. In quo quidem labore socium te datum esse mihi vehementer gaudeo, integrum viribus, florentem ætate, ingenio summo, judicio peracri præditum, laborum patientissimum, insuper ut sedulum lectorem, ita candidum interpretem totius antiquitatis. Sicut autem in omni opere conjunctis diorum vel plurium conatibus peragendo, hoc requiritur, ut juvent mutuo alii alios, exhortentur inter se, imbecilli succurrat robustior, fesso recentior, & in summa non tam quod gloriosum cuique factu, quam quod ad finem necessarium est, eligant: ita nos quoque veritatem unam nobis propositam singulari contentione uterque inquiramus: ejus non refert, quantum tu, quantum ego invenerimus, aut utrius inventa splendidiora sint, sed hoc necesse est, ut quisq; suo loco fideliter laborantes juvemus alter alterum suggerendo, monendo, exhortando, erratis etiam nonnunquam comiter ostendendis. Ita enim fiet, ut collatis fideliter operis, ut utilitate privata posthabita, existimatione etiam aliqua ex parte, præ bono publico nonnunquam neglecta, veritas tandem clariore specie hominibus eluceſcat. Quod ubi per nos factum erit, tum demum officio nostro perfuncti probe uterque fuerimus, tam abunde præmiorum receperimus, etiam si nulla alia commoda consequantur. Itaque nequaquam succenseo tibi, sed potius gratias quam maximas ago, eo sane nomine, quod quæ reperisse te tuo studio, & labore utilia existimas, ea in medium profers, & me uti à veritatis semita deflectere putas, meliorum admonendum censes. Quæ quidem ego sequar etiam, ubi talia mihi esse persuasero, qualia tibi videntur. Sin autem vel sponte, vel tuis monitis excitatus, veriora aliqua eruero, ea tu quoque boni consules, opinor. Atque hæc de officio utriusque nostrum, hoc loco dicta sint. Nunc reliquum est, quod officium mei est, id re etiam, & opere, ut exequar. Placet enim pauca quædam huic sermoni attexere. Et primum quidem, quæ ad defensionem eorum pertinent, quæ à me antea observata in doctissimo commentario tuo minus firmis argumentis oppugnasti, deinde etiam observationes quasdam in eundem commentarium meas, amanter & candide recensebo. Utrunque enim horum ad veritatis enucleationem plurimum interesse videtur. Auspicabor autem à Lonchitidis consideratione, quam me nec pinxisse nec nosse veram arbitraris. Ego vero meam, quam proxime ad descriptionem Dioscoridis accedere existimo. Libet autem prius verba illius autoris excutere. Id ut recte fiat, mea mihi, cum tua interpretatione conferenda est adhibendusque ad judicandum æquus lector, penes illum sit pronuntiare, uter melioribus rationibus suam sententiam stabiliverit. Inquit autor. Folia Scolopendrii emittit. Comparatio est foliorum. Similitudo ergo eorum aliqua sit, necesse est. In quanam autem ea re consistat hoc dubium videtur, propterea quod tu in secundo tuorum commentariorum scripsisti, foliorum Lonchitidis asperæ & Scolopendrii similitudinem, ad substantiam referri debere, non ad figuram. Mirum quid tu voces substantiam, quæ comprehendi sensibus non potest: itaque si hoc vocabulo uteris, ut vulgo utuntur alii, non credo te cogitasse, quid tunc scripseris. Alicubi tamen reperio substantiam rei usurpari pro crassitie, aut tenuitate partium, sed quid tenuitas & crassities partium, ad simplicium faciem cognoscendam? Quidam amicus meus homo in primis acutus, percontanti mihi quidnam tibi significaretur substantiæ vocabulo: recitavit ordine verba ex eodem secundo libro tuo, cap. 12. Foliorum vero Lonchitidis, &c. quæ sequuntur. Postea, cum, inquit, Maranta dicat substantiæ similitudinem ex sequentibus Dioscoridis

Graviſſimis teſtimoniis cõprobare poſſe Matthiolum, Lonchitem asperam à Luca Ghino ſibi fuiſſe miſſam.

Marantæ laus.

Reſponſio ad Marantę argumenta in Aſpera Lõchitide.

Lib. 3. c. 145.

Dioſcoridis verbis intelligi, aſperiora, majora, multoq; magis diviſa, neceſſario voluit, vel aſperitatem, vel magnitudinem, vel multifidam ſectionem, ſubſtantiam dici, aut certe omnia ſimul. Hæc ille dicebat. Sed non puto, tam excordem te eſſe, ut amicus ille meus rectè divinarit. Itaq; fateor, me iſtum locum non intelligere, quippe cùm eum ſaltem ſermonem didicerim, quo alii utuntur, præſertim hujuſce facultatis profeſſores, neſcio divinare, quid iſta nova ratio ſermonis ſibi velit. Dicam ergo ingenue, quam ſimilitudinem in mea Lonchitide & Aſpleno deprehendam, nec utar dubiis, aut obſcuris vocabulis, ſed quæ tu, & quivis intelligat. Video in Aſpleno folium multis ſegmentis diviſum, idem video in Lonchitide mea. Dein in Aſpleno ejusmodi ſegmentorum ſitus eſt, quæ una ex parte mediæ ubi venæ cohærent ſegmenta, illis præciſe ex adverſo non opponuntur, quæ in altera parte ſita ſunt, ſed aliquanto aut altius, aut humilius deſinunt, nec eodem in puncto dextræ & ſiniſtræ interſectiones venam per medium folium tranſeuntem contingunt. Talis fere etiam ſegmentorum, quibus folium Lonchitidis meæ diſtinguitur, ratio eſt. An ne tu hanc aliquam ſimilitudinem putas? putabis certe, ſi modo præcepta illa, quæ in ſecundo volumine tuo tradidiſti, ipſe tueri voles: quo quidem in loco ad Aſpleni & Filiculæ foliorum ſimilitudinem eſſe ducis, ut eodem modo ſecta utraq; eſſe appareant. Nec repetam omnia, quæ tu ad confirmandam ſententiam hanc eruditiſſime, eo in loco diſputaſti: Potius aliam adhuc, præter hanc ſimilitudinem oſtendam. Tam Aſplenum, quàm Lonchitis mea, averſa parte aſperis quibusdam punctis, folio adnatis flaveſcit. Raræ plantæ ſunt, quæ tam inſignibus notis comparari poſſunt. Jam tu voces ſimilitudinem hanc, vel ſubſtantiæ, vel figuræ vel ſcindapſi, vel quocunq; alio nomine, mihi ſatis eſt ſimilia folia eſſe. Nec enim aliud vult Dioſcorides. Dices, at non per omnia ſimilia ſunt. Hic nihil reſpondeo. Nam liber ille tuus profecto doctiſſimus, qui ſecundus eſt ordine, patronus meæ cauſæ erit. Idem multis rationibus defendet, ſufficere ad ſimilitudinem, ut in aliquibus ſaltem congruant plantæ. Sequitur in Dioſcoridis textu: Sed Aſperiora majoraq;. Majora eſſe in mea Lonchitide nemini dubium eſt, aſperiora quòd ſint negas. De eo verò mihi rationibus tecum diſputandum non eſt, ſed provocandum utriq; noſtrum ad ſenſum tactus. Is hujus controverſiæ judex eſto. Appingendam curavi propterea utriusq; plantæ imaginem, ut cognita ex pictura earum facie & comparatis ſibi vivis plantis rei herbariæ ſtudioſi digitis tangant, de quo nos, tam multis verbis diſceptamus. Hi omnes Lonchitim meam Aſperam eſſe deprehendent. Nullam, inquis, eſt videre aſperitatem. Viſus ſenſum hic ut adhibeas, opus non eſt, tangas oportet, & ſic aſperitatem percipies, manibus non oculis. Illæ enim, de aſperitate, & lævitate, hi de coloribus judicant, quanquam mea Lonchitis ita aſpera eſt, ut oculis etiam id intueri liceat. Sed quid ſit, ut tu mox oblitus ſcabram dicas, cùm aſperam neges? Quid eſt ſcabrum, quam vehementer aſperum & inæquale in ſuperficie. Vide quo abſurditatis delabaris, quod læve eſſe antea aſſeraſti, id nunc ſcabrum, hoc eſt inſigniter aſperum fateri cogeris. Læve eſt, quod cum tangitur digitum minimè retinet, ſed lubrica ſuperficie illum hinc inde oberrare citra offenſionem permittit. Aſperum verò digitum remoratur ſuperficiei inæqualitate offenſum: idq; cum immodice facit, ſcabrum dicitur. Quo pacto ergo idem & læve & ſcabrum eſſe poteſt? Nec verò in eo tibi mens ſatis conſtitit, quod inquis, hirſutum ſcabrumve, quaſi rem eandem hæc duo ſignificent. Hirſutum vocatur quod villoſum eſt, ſcabrum aliud eſt. Si ſcabram meam Lonchitidem eſſe dicis, ajo eſſe: ſin hirſutam, nego, non enim pilos vel villos ullos habet. Pergis, non fit rectè comparatio, niſi in aſperitatibus ejusdem naturæ & ſpeciei. Hoc vidéris mihi ſcitam piſcem imitatus, qui cùm elabi aliter piſcatoribus non poteſt, atramentum offundit, obſcuratusq; hac fraude aquis elabitur. Cum enim hic comprehenſum te iri intellexiſſes, obfudiſti nobis caliginem obſcuris verbis, quæ nemo intelligit. Quid vocas tu aſperitates ejusdem naturæ & ſpeciei? Certe, aſperitas accidens eſt ſuperficiei quorumcunque corporum, & ideo omnia corpora ſuperficiem habentia externam, conferri inter ſe quoad aſperitatem & lævitatem poſſunt. Dicimus ferrum aliquod aſperius ligno. Cutem hominis dicimus aſperam, ſed minus aſperam, quam ſit lima aut pumex. Videsitaque aſperitatem, in quocunque ſubjecto ſit, poſſe cum cujuſcunque corporis aſperitate ſecundum magis & minus conferri. Ideo verba ſunt iſta tantum, nihil ſignificantia, quæ hic de aſperitate ejusdem naturæ & ſpeciei affers. Nam aſperitates omnes ejusdem generis ſunt, & non differunt niſi ſecundum magis & minus, & quævis poteſt cum quavis conferri. Jam vero quam bene dixeris hirſutum eodem modo cum aſpero, tu videris. Certe hirſutum eſt, quicquid villos extima ſuperficie habet, qui villi ſi molles ſint, lævem ſuperficiem reddunt, ſi duriuſculi, aſperam. Hirſutum ergo, vel aſperum, vel læve eſſe poteſt. Lævitatis exemplum habes apud Plinium de ſylveſtri Braſſica ſcribentem, libro vigeſimoſecundo, capite nono. Inquit enim, Folia habet bina, parva, rotunda, plantis oleris ſimiliora, candidiora ſativa, & hirſutiora. Hirſutum ergo vel aſperum, vel læve eſſe poteſt. Proinde perperam ais idem eſſe hirſutum & aſperum. Quod ἀκρέα Marcellus vertit aſpera, male vertit, quod τραχύτερα Ruellius aſperiora, Hermolaus ſcabriora, benè factum ab utroq;. Aſperum enim & ſcabrum, ut ſupra dixi, idem fere ſignificat. Noli ergo tu interpretari τὸ τραχὺ hirſutum, cùm cauſam ejus nullam habeas, niſi quod ſic transferri tuæ opinioni congruebat. Sed pergamus, ΜΑΛΛΟΝ ΕΣΧΙΣΜΕΝΑ hoc eſt, magis inciſa. Ita enim vertendum eſt, ſi vim Græcarum vocum rectè excutiamus. Apparet cuivis ad verborum proprietatem attendenti continuam fiſſionis quantitatem his ſignificari. Μᾶλλον enim apud Græcos omnes continuam quantitatem ſignificat, ut πλεῖον diſcretam. Sicubi verò hæc verba, μᾶλλον ἐχισμένα rectè convertuntur, crebrioribus inciſuris diviſis, ibi improprie locutus eſt Dioſcorides, quod tu negare non potes, ut mirari quiſpiam non immerito queat, cùm hic retenta propria ſignificatione ſermonis, commodè interpretari Dioſcoridis textum poſſimus, cur tam ſis operoſus in peregrina excogitanda expoſitione. Stante ergo hac genuina interpretatione, jam converte oculos ad Scolopendrion & Lonchitidem meam, & demonſtrabo tibi, quid vocet Dioſcorides, ſolia magis inciſa. Qua parte ſegmenta folii Aſpleni venam mediam contingunt, lata baſi ſunt. Non enim eousq; molita eſt inciſionem natura, ut in tantum ſepararet ea à media vena, ut puncto aliquo ſolùm illi adhærerent, quemadmodum in Lonchitide mea fit. Ideoq; merito major inciſio in hujus foliis eſſe dicitur, nimirum ea, non ſolùm ad mediam usq; venam adducitur, ſed ulteriore diviſura ab illa ſegmenta adeo ſeparat, ut extremitate quadam ſua ſolummodo illam contingant. Accipe Aſpleni folium, & ejus ſectiones aliquanto profundius ducas, mox videbis quandam Lonchitidis meæ imaginem. Hinc ſimul ratio patet, cur tibi in mea planta ſingula ſegmenta, ſingula folia viſa ſint, quippe ſi talia non viderentur, non rectè dixiſſet autor, Lonchitidis hujuſce folia eſſe μᾶλλον ἰσχισμένα. Hactenus demonſtravi meam opinionem cum Dioſcoridis

Lonchitidis & Aſpleni ſimilitudo ex Dioſcorid.

Hirſutum & ſcabrum non eſſe idem.

Aſperitas quid?

Hirſutum quid?

Ἀκρέα καὶ τραχύτερα non idem ſignificant

ΜΑΛΛΟΝ ΕΣΧΙΣΜΕΝΑ, ut interpretandum.

verbis congruere. Venio nunc ad eum locum ubi quæ ego segmenta voco folii, ea tu separata folia esse affirmas: quem locum non dubito quin invito & adversante calamo scripseris, meliorum argumentorum inopia coactus. Hic enim totus tantum abest, ut prote faciat, ut etiam magnopere obsit. Scribis mihi in Aspleno divisiones ad medium usque pediculum non pertingere. Id ego diligenter consideravi à te admonitus, ac aliter se habere deprehendi. Bina enim segmenta è directo posita neutiquam contingunt sese intercedente divisura usque ad ipsum pediculum. Sed demus contingere sive cohærere, & uniri invicem, an tu propterea folium sectione usque in pediculum medium desinente, dividi posse negabis? aut quod si dividatur, id folium esse noles? Dices posse quidem hoc fieri, sed ubi fiat, ejusmodi divisiones vulgato loquendi more folia dici non debere. Id confirmas exemplo Trichomanis, in quo propter divisionum profunditatem hoc totum, quod à radice assurgit, ob longum folium non dicitur. Sed parvi ibi lentium instar orbiculi, qui nigro colore splendentibus colliculis utrinq; adhærent. Miror, mehercule, superstitionem hanc tuam in rebus levi, qui vocabulis, quæ sæpe alio atq; alio modo, prout res natæ tulere, usurpamus, ita alligas homines, ut eos vocabulus sese accommodare, non autem illa ad usum suum flectere oporteat. Quæso te si vel Dioscorides, vel quivis alius, Trichomanes aliis verbis describens, totum quod separatum à terra enascitur, folium diceret, illa autem lentis instar foliola, segmenta, num tu hoc magnum crimen esse putares? Aut si quis eo modo & in loco segmentum in aliqua planta, folii nomine perspicuitatis gratia appellet, aut e contra quod folium sit, segmentum dicat, an tu hunc scelus magnum commissse arbitraberis? Sunt quædam in herbis de quibus dubium est, divisiones ne an folia sint, num eas propterea undescriptas relinquemus? verentes ne his fortasse vocabulis magno piaculo abutamur. Dolendum certe, si rerum vocabula nos adeo adstringunt, ut rebus ipsis accommoda vocabula invenire non liceat, cùm contrarium potius fieri debeat, ut vocabulis, non res vocabulis accommodentur. Quæris cur in Trichomane folia appellabimus: eademq; non folia, sed foliorum scissionem in Lonchiti? Dicam, quia commodum erat Dioscoridi illic folii vocabulo uti; hic scissionis. Licet enim authori cuivis vocabulo ad rem præsentem aptis ad dilucidiorem explicationem, non uti tantum, sed etiam si res ita ferat abuti, cùm liquido constet rerum longe majorem varietatem esse quam verborum quibus illæ explicantur. Nam quoniam in Trichomane ei pediculus, qui lenticulas illas sustinet, describendus peculiariter erat ob insignem illum ex nigro colore splendorem, cum appellavit perspicuitatis gratia ramum tenuem. Sic enim se melius putabat intellectum iri, quàm si venam diceret, aut nervum, aut pediculum. Ergo oportuit postea, ut, quæ illi adhærerent, folia diceret. Lonchitidem autem descripturus cum similem aliquot ob plantam reperisset, cum qua illam conferret, oportuit etiam hoc in Lonchitide folium dicere, quod in illa Folium vocaverat. Nec convenichat, quòd ob profundiorem incisionem à similitudine discederet, ut obscuritatem afferret Lectori. Discederet autem tota oratione a similitudine, si id folium vocaret in Lonchitide, quod in Aspleno esset sectio. Ideo necessarium erat folii nomen utrobique retinere, & comparationem postea corrigere, additis verbis, magis incisa satis erat. Placuit antiquis proprietas, superstitio non placuit. Satis erat illis sic uti nominibus, ut animi sensa aliis patefacerent. Si qui verba tantum ad amussim examinata captarent, rerum interea negligentissimi, eos indignos suis libris censuerunt. Incertum est, utrum & in Trichomanis descriptione & in Lonchitide propriissime voce folii Dioscorides usus sit. Ego sane indignum censeo ut de eo disputetur, cùm res ipsas, quas describere voluit, cognoscamus. Quid? quod in Filicula sectiones usque ad medium pediculum factas, non foliorum loco habet Dioscorides, sed incisiones nominat, Folium autem appellat oblongum illud totum, quod proxime à radice enascitur. Sic enim inquit in Asplenii descriptione. Folia Polypodii modo dividuntur. Ubi Polypodii folium intelligas oportet. Atque illud certe crebris incisuris usque ad medium nervum sectum est. Ergo quod tu Trichomanis exemplo adstruere conatus es, id vides jam altero hoc meo refutatum. Quanquam non opus fuerat etiam hoc me adducere. Erat enim aliud propius ad manum, nimirum in Aspleno sectiones usque ad nervum fiunt, ut manifestum est cuilibet animum ad hoc advertenti. In reliqua exempla, quæ adducis, inquirere hoc loco nec vacat, nec opus est. Satius sit paucis probasse, Theorema illud tuum, quod stabilire tantopere conatus es, universale non esse ostensum itaq; hactenus abunde est, non valere tua argumenta, quibus ea, quæ ego divisiones voco, folia separata esse confirmare conatus es. Unde jam dubium nemini esse potest, quominus hæc mea planta per omnia Lonchitidis aspera descriptioni congruat. Cæterum sumamus jam in manum tuam quoq;, & consideremus folium ne illi sit Asplenii magis, asperius magisq; divisum. Si folium Asplenii est, quanam in re id illi simile dicemus? Inquis, non in figura & forma, addis neq; enim potest esse in forma, sive figura, quia diversam in ea constituit formam, major sive crebrior incisio. Egregia vero hæc ratio est. An non audis Dioscoridem, Asplenii folium simile esse Lonchitidis folio, eo excepto, quod hoc magis divisum est, asperius & grandius? Ait secundum quid similia esse, non secundum omnia. Cur tu igitur hoc objicis inopportune, quod ipse Dioscorides præoccupans diluit, sciens aliqua deesse similitudini? Itaq; hæc excepit, in reliquis similia esse voluit. Jam secundum substantiam conferri plantas inauditum est. Qui scire possumus secundum substantiam plantas sibi similes esse, cùm substantia nec videamus, nec tangamus. Quin tu ut declares quid voces substantiam aut accidentia, aliqua profers sensibus obvia in quibus similitudo ea consistit? Hic colorem & asperitatem affers. Si similitudo in colore est, certe non apte Lonchitidem descripsit Dioscorides. Qui enim plantam aut res quasvis describit, eum comparare talia cum re delineanda oportet, quæ singularem aliquam cum ea convenientiam habent. Si conferat quæ in qualitate aliqua multis communi congruant, nihil inde intelligi potest. Asplenum altera parte lanugine quadam aurea fulvet altera viret, id ei cum aliis nonnullis commune est. Nimis ampla hæc comparatio habetur, nec satis depingens plantæ faciem. Sed consistat sane in ea re similitudo, non tamen propterea sequitur, tuam plantam Lonchitidem esse, ni etiam cæteræ adsint notæ quæ, ei a Dioscoride attribuuntur. Aspera est. Id vero ego penitus nego, nam lanugine quadam molliscula aversa parte obducta est, quam si tangas, videris tibi holosericum tangere. Ergo tu mihi contra sensum communem, noli asserere, asperum esse, quod villosum quidem, sed molle & perquam læve est tractanti. Hactenus nihil invenimus in tua Lonchitide, quod simile sit Aspleno, nisi colore, jam videamus num etiam ei majora folia sint. Hic prius mihi tecum disputandum esset, tuo exemplo quod folium vocare debeas. Nam quod tu eo nomine appellare videris, id video ego divisum esse incisuris, usque ad pediculum pertingentibus, ergo rami sunt, quæ tu folia, & folia sunt, quas tu divisiones esse censes, si nobis standum sit illis, quæ tu magno contra me de differentia foliorum & segmentorum disputasti.

Asplenii foliorum divisio.

Cur aliter in Trichomane aliter in Lonchitide folia appellaverit Dioscorides.

Lonchitis aspera Marantæ examinatio.

Secundum substantiam, & differri plantas inauditum est.

At relinquam hæc ego arma, quæ antea jam ſemel tanquam obtuſa & inepta in te improbavi. Concedam tibi *folium eſſe, quod tu ſic vocas, & eodem id nomine appellabo. Quæro jam abs te, an illud majus ſit folio Aſpleni? Hic taces & aliud præter rem ac inſtitutum affers. Ais plantam tuam majorem eſſe Aſpleno. Quid facis Maranta? folium tibi cum folio in magnitudine comparandum eſt, non planta cum planta. Quanquam neſcio etiam, ſi planta cum planta conferretur, an tua major Aſpleno eſſet. Jam μᾶλλον ἐσχισμένα interpreteris utro placuerit modo, neutro oſtendes, Folia tua magis inciſa eſſe, quàm in Scolopendrio. Nam crebriore diviſura ſecta eſſe non poſſunt, quia, ut tu dicis in Epiſtola, crebrior diviſio majus ſubjectum requirit. Tuæ autem Lonchitidis folium ad oculum multò minus eſt, ut antea dixi, folio Aſpleni. Cæterum profundiori diviſura minime ſecta eſſe, tacitus ipſe fateris, & ſenſus idem comprobant. Nihil nunc reſtat præter acumen illud in extremitate folii, cujus tamen non meminit Dioſcorides, quo te tuearis, atq; illud in mea Lonchitide multo acutius eſt. Tuum ergo illud obtuſum acumen merebitur nomen lanceolæ, meum acutius non merebitur? inquunt id*

LONCHITIS MATTHIOLI.

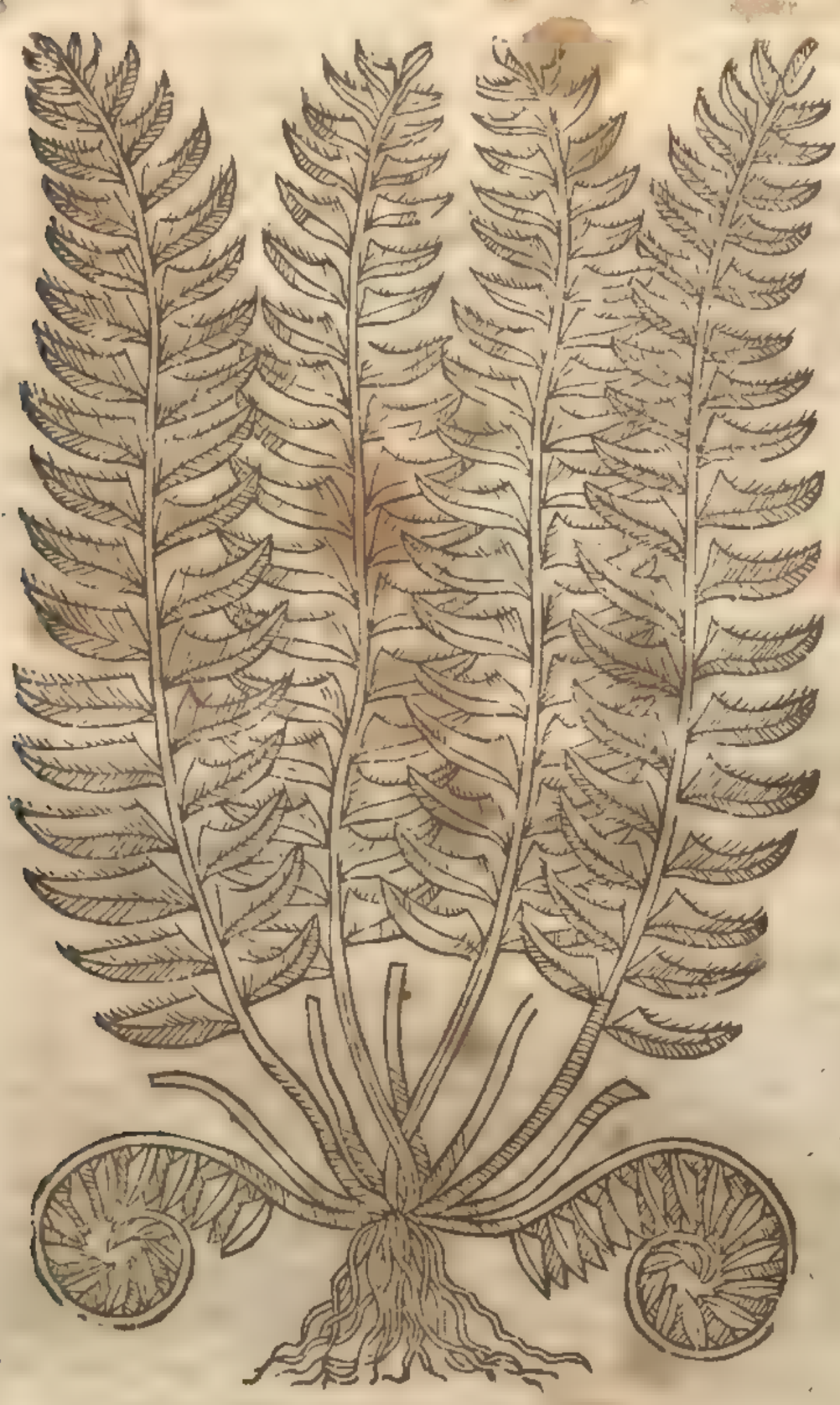

LONCHITIS MARANTÆ.

certè. Imponam jam finem hiſce dè Lonchitide diſputationibus. Satis enim multis argumentis oſtendi meam plantam eſſe ſimilem foliis Aſpleno, hæc tamen majora & aſperiora, ac magis diviſa. Contra tuam demonſtravi nec folio eſſe ſimili, nec majore, nec aſperiore, nec magis diviſo. Judicet æquus lector, utra ſit vera Lonchitis aſpera, non modo ex prædictis, ſed ex ambarum plantarum imaginibus, quas hic appingi curavimus una cum Aſpleno, cui diſſectum cultello folium in ſiniſtro latere addidimus, ut palam magis intuentibus ſit, quam belle id Lonchitidem noſtram referat, ubi profundius ſcindatur. Atqui non eam ob cauſam utriusq; Lonchitidis imaginem hic appingere placuit, quod ex earum inſpectione vel tactu quiſpiam, de earum aſperitate, villoſitateve judicare debeat, ſed ut ex earum facie, quilibet æquus judex, ſibi vivas conquirere poſſit, qui ante eas non viderit, & ex illis rectum ferre judicium. Sed hactenus de his, quæ tamen non ſuſtinendæ meæ opinionis gratia, ſed indagandæ veritatis ad te ſcribo: pro qua non ſolùm, ut tu ipſe tua in Epiſtola inquis, debet quiſpiam nihil fictum, nihil ſimulatum proponere, ſed (ut ego puto) ad mortem usq; certare: quinetiam cuivis amicitiæ, conſanguinitati, cæterisq; animi affectibus præponere. Veritate nihil pulchrius, nihil amabilibus: Cujus cauſa etiam colaphis, & calcibus cædi non indecorum ſit: nedum verborum contumeliis inceſſi. Theſauro hoc nihil nobilius præſtabiliusq; divina providentia mortalibus conceſſit. Ac Sole potius nobis & igne, & aqua carendum eſſet, quàm veritate. Sed jam ad album Chamæleonem me confero, in quo ne mihi injuriam feciſſe videaris, ut quidam fatentur, te ipſum ac etiam me pluribus excuſas argumentis: quorum ſi meminiſſes, dum ea, quæ in Commentariis illis tuis contra Chamæleontem meum ſcribebas, facile calamum tantiſper ſuſpendiſſes, quousq; dulciora ſuccurriſſent argumenta, quibus mecum ageres. Quinetiam non fuiſſet tibi opus tam multis nunc tuam declarare ſententiam, ſi ea in memoriam revocaſſes, quæ ſcripſeras libro & capite primo tuæ Methodi, ubi plantam rem variam ac multiplicem eſſe fateris, & unam ac eandem plantam pro locorum ac regionum natura, atq; etiam alias ob cauſas fortaſſe nobis ignotas, variis quidem oriri modis, & hanc tantum ob cauſam (ut paulò ante dixeras) certam Methodum in deſcribendis plantis invenire non potuiſſe Theophraſtum. Nec etiam operæprecium fuiſſet, ut hic eadem utereris excuſatione, qua antea etiam uſus es, cum dicebas, non verba ſcribentis, ſed mentem eſſe æſtimandam. Sed neſcio, quo pacto hæc vera eſſe intelligas, cùm nihil ſit, quod magis

Aſpleni folium diviſum cultro quam maxime Lonchitim referens.

Albi Chamæleonis examinatio.

magù internam animi voluntatem palàm facit, quàm verba. Facilè aliorum verba scriptaq; exploramus ac intelligimus, sed qui eorundem internas animi voluntates agnoscat, prater Deum habeo neminem. Ideoq; infirma satis apud me hæc tua excusatio est, utinam apud alios valere possit. Nascitur planta, à qua imago illa mea delineata est, in Japidia & Istria montibus, ubi nusquam plantam, albo Chamæleoni nostro congenerem videre licuit, quæ plures, quàm unum Echinum ipsumq; magnum, proferret. Oritur is è summa statim radice, è quodam singulari ipsius processu, quod in imagine nostra videri nequit, ob folia quæ anteriori parte ad radicem inversa, ipsum operiunt. Id attestari facilè poterit Georgius Liberalis Pictor, qui ex integra & viva planta, non ex mutila (ut tu suspicari videris) meam delineavit imaginem. Utinam Pictor alter Venetus, cui τῆς ἀπίης & Pistacii ramusculum delineandum dederam, tam sedulus fidelisq; atq; Georgius fuisset. Ille enim Gortiia Venetias profecturus susceptas à me plantas in itinere amisit. Quapropter veritus, ne ipsius egre ferrem negligentiam, si id rescivissem, revocata in memoriam harum plantarum facie, illas memoriter delineavit, & excidendas curavit, non sine magna animi mei indignatione. Sed ut redeam unde diverteram, ego quidem, etsi Chamæleonem album, tot in radicis summitate processus habentem, nusquam conspexerim, tuam tamen haudquaquam impugnabo fidem. Quippe quod quemadmodum in corporibus nostris videmus, non parum sæpius variare naturam in partium positione, præsertimq; vasorum ac nervorum, adeo ut facilè reperiamus hunc plura habere vasa arteriasve, illum verò pauciora rarioraq;, eodem sanè modo quàm plurimas haberi plantas non ambigo, quæ etsi uni tantum generi assignentur, variant tamen quandoq; figura, quandoq; colore, nonnunquam partium numero & quantitate. Verum non ob id negaverim plures (ut tu rectè putas) me dedisse plantarum imagines, quæ è siccis plantis ad me transmissis delineari curaverim, sed affirmaverim etiam, quod aquæ gelidæ maceratione contractas à siccitate rugas adeo in iis extenderim, ut hac ratione redivivæ & parum admodum à viridibus distantes viderentur. Possem ego par pari referre, si dicerem album Chamæleonem tuum, Dioscoridis Chamæleonem non esse, quòd illi hæc planta, è media radice sine caule suum proferat echinum, tua vero à radicis summitate plures emittat processus, quorum singuli singulum echinatum capitulum proferant. Sed cùm plures esse causas, non ignorem, quibus tanta sint in plantis varietas, ab hac impugnatione lubens abstineo. Tuum autem judicium, quòd illa Fuchsii imago rectius, quàm nostra Dioscoridis Chamæleonem album exprimat, parum sanè moror, cùm æquos judices sciam non defuturos, qui sententiam hanc tuam judicabunt. Sed hæc omnia tibi quàm libentissime condono, ut nostra conservetur amicitia. Cæterum cùm Chamæleō albus nigrum mihi in mentem revocarit, dicam ingenue quid de illo tuo sentiam. Sed antea recensebo, quæ contra meum habeas argumenta. Inquis itaq; libro secundo, capite septimo tuæ Methodi, ubi quandoq; pro regionum natura variari plantas scribis, me non parum in nigro Chamæleone aberrare, quippe qui, ut probarem alteram Carlinam nigrum esse Chamæleonem, non obstare opinioni meæ dixerim, quòd in Italia hæc Planta venenata non sit, ut ex Galeno esse deberet, ad regionem confugerim, ratus sanè quod quanquam fortasse in Græcia & Ponto niger Chamæleo, venenosus reperiatur, fieri tamen posse, ut in Italia sit salutaris immutata natura, ut in Persea arbore, Aro, minori Chelidonio & quibusdam aliis plantis, hac tantum de causa immutari nativas proprietates non ignoramus. Ac ut non sine ratione hæc dixisse videaris, sententiam hanc nostram acceptari posse ais, si non una hæc tantum nota, sed etiam cæteræ consentirent, quarum cùm nulla sit in nigro Chamæleone, quæ illum legitimum faciat: me tandem in errore versari concludis. Sed ut hoc ita magis probes, inquis (nescio quomodo) quòd nec folia, nec caulis, nec radix, nec sapor, nec magnitudo, nec echinatum capitulum consentiunt, Carlinam alteram nigrum esse Chamæleonem. Sed quid facis Maranta? an non vides in altera Carlina folia Scolimo minora, tenuiora, & rubro colore infecta? Caulem dodrantalem, vel paulo longiorem non consideras? Radicem exesam, subnigram exterius, interius subflavescentem non aspicis? Saporem non gustas? Miror sanè quòd Clarissimus ille Ghinus præceptor tuus pro raphano mandi has radices cum acetariis sapissimè asserere solitus sit, & cætera adeo sensibus pateant, ut nihil sit, quod nigro non correspondeat Chamæleoni, præter echinatum capitulum, de quo etiam plura dici possint, audeas tu his omnibus contradicere. His accedit, quòd hæc planta in campestribus siccis & clivosis tractibus (ut Dioscorides inquit) proveniat. Sed nolo pluribus meam causam defendere, ne videar contentiosè rem agere. Dicam tamen, quæ mihi nigri tui Chamæleonis plantam contemplanti, sese offerunt recusanda. Imprimis enim dum ejus umbellam examinandam mihi propono, eam quidem potius aculeatorum capitulorum globum, quæ improprie siliquas à te vocatas censeo, quàm veram umbellam repræsentare puto. Folia deinde rubro colore variata non sunt. In caule nulla apparet rubedinis nota, nec mansa radix acredinis tantillum refipit. Adde quòd (ut Dioscorides inquit) exesa non sit, quinetiam nec caules digitali crassitudine videantur. Quo fit, ut hisce deficientibus notis, non ita facilè consentiam hunc tuum Chamæleonem genuinum dici debere. Nec propterea meum adeo me probare velle scias, ut si alia mihi sese offerat plan-

ASPLENUM.

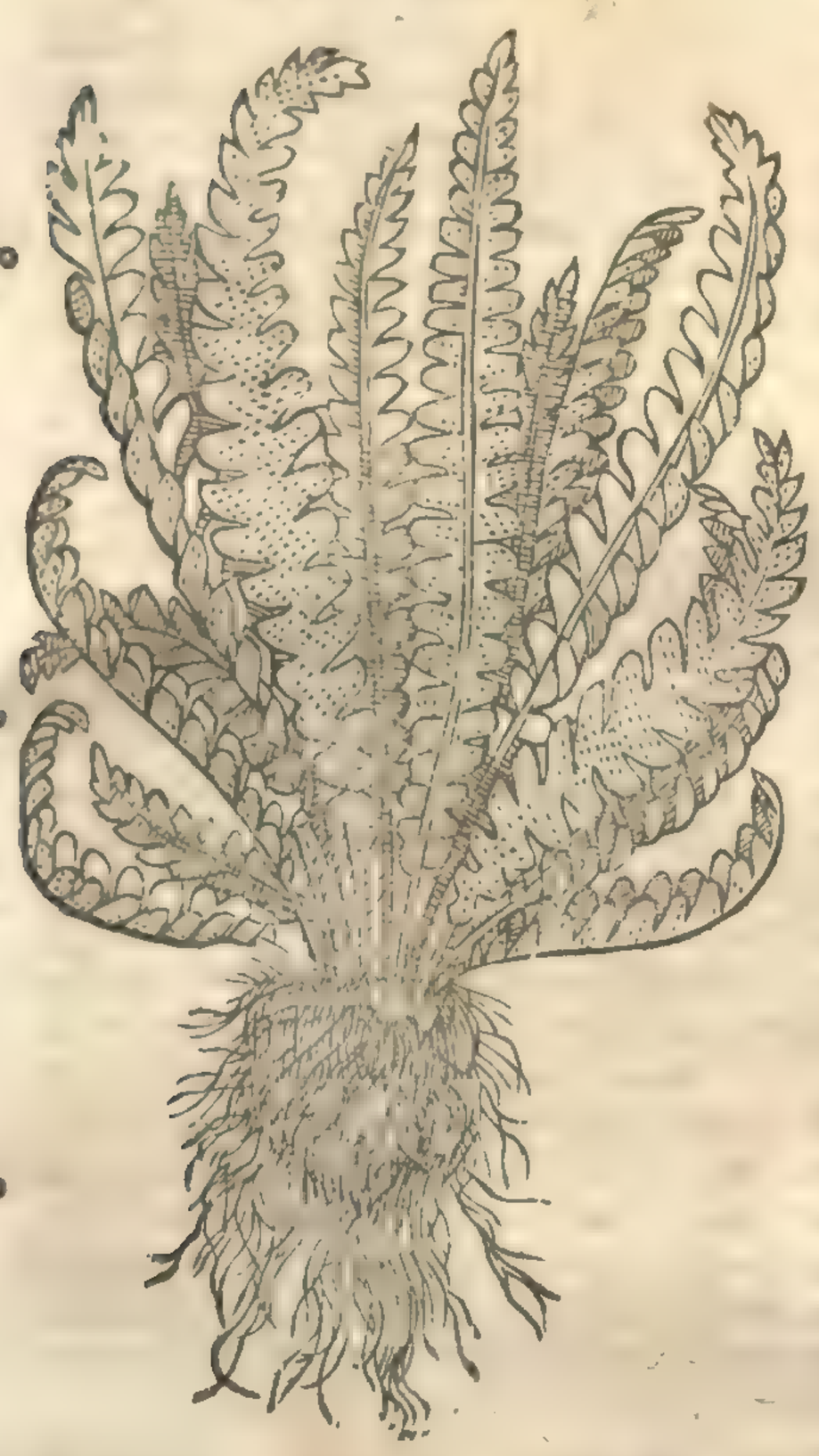

Apii & Pistaciæ figura.

Naturã in partium positione plurimum variare.

Chamæleonis nigri examinatio.

Carlinæ alterius radices in acetariis.

ta, quæ magis genuinum referat, quam meum & tuum, nolim veritati acquiescere: sed quòd (ni fallor) plures fortasse sint in meo notæ, quæ legitimo correspondent. Fateor quidem umbellam illam quanquam non explicatam addere tuo Chamæleoni nescio quid authoritatis, si tamen cætera convenirent, nec essent, quæ adhuc in dubium vocari possint. Dico ibi sententiam meam pro judicii mei ratione. Quid enim tam liberum esse debet, quam suum unicuiq; de re quacunq; judicium? Opinionum porro inter amicos dissensio aliqua aliquando est, voluntatum verò nunquam. Præter hæc cùm non solum in prædictis me offensum a te plurimi judicent, nec de his mihi te excuses, ne fortasse si silerem, censerent ii me eos fateri errores, de quibus modo clam, modo palam me arguis: præterire nunc nequeo, & veritatis propalandæ causa & nostræ tuendæ dignitatis, quominus de hu aliquid hic etiam dicam. Sum itaq; imprimis demiratus, quòd in Oxyacantha me non parum aberrasse putes, quoniam pro Oxyacantha fruticem non arborem statuerim, quum tamen planta, quam ego notis omnib. adstipulantibus Oxyacantham esse statui, arbor sit non frutex, ut in agro nostro Senensi & Tergestino, quinetiam in Japidiæ sylvis in Bohemia, Moravia, Ungaria ac Germania videre quispiam potest. Namq; hisce in locis frequentissimæ visuntur Oxyacanthæ arbores, quæ & ficus & oleas, & quandoq; pyros, ac quercus proceritate & caudicis crassitudine superant. Id cùm non ignorasset Clarissimus ille Lucas præceptor tuus, velletq; probare contra sententiam meam (ut facilè, si parumper memoriam refricabis, meminisse fortasse poteris) hanc arborem non esse Oxyacantham, sed aliam quandam à se inventam: hoc contra me habebat argumentum, nimirum, quòd nostræ Oxyacanthæ viderit plantas sylvestribus pyris longe majores, cum tamen Dioscoridis testimonio, minor Oxyacantha esse debeat. Quo fit ut nesciam qua ratione tam insignem arborem fruticem feceris, φρύγανον enim Theophrasto lib. 1. de plantarum historia ab radice, caudice multiplici, ramosumq; se attollit, ut Rubus & Paliurus, id quod nisi rarissime in nostra videtur Oxyacantha. Quæ quanquam quibusdam in locis, ut cæteris sylvestribus arboribus pro soli & cæli natura evenire videmus, aliquando pumila videatur, plurimum tamen simplici caudice, ramosoq; & haud facilè dissolubili spectatur: quæ propriæ (Theophrasti ipsius testimonio) arboris sunt notæ. An quis dixerit, contra Dioscoridis sententiam, Lentiscum, Myricam, Ligustrum, Cornum, Salicem, Myrtum, quòd frequentissime fruticosæ caudiceq; multiplici spectentur, ob id non esse arbores? cum tamen & Dioscoridi, & Theophrasto arbores sint, nec aliam ob causam fruticent quàm cæli & soli natura. At tu cum fortasse aliquibus in locis Oxyacantham nostram fruticare spectaveris, eandem in universum arborem esse negas. Si verò latius, ut nos, Europam quandoq; peragraveris, ac Ungariæ, Bohemiæ, & Germaniæ sylvas, exploraveris, mihi quidem verendum non est, quin hanc sis revocaturus sententiam. Objectio de Oxyacantha diluitur.

Amperlum.

Probarem nunc Amperlum meum genuinam esse Oxyacantham, nisi id antea satis superq; præstitissem in meis in Dioscoridem Commentariis. His deinde accedit tua de Lepidio & Iberide censura, quæ non parum clam me mordet. Damnas enim eorum sententiam, qui duas hasce plantas unam tantum existimant, quiq; caput de Iberide tanquam supervacaneum è primo Dioscoridis libro resecandum præcipiunt. Atq; ut hæc non temere dixisse videaris, eos non ita libere hoc pronunciaturos fuisse, affirmas, si quæ capite de Draba habentur, animadvertissent, cum hanc velit Dioscoridem folia habere Lepidii, sed molliora & candidiora. At cùm nulla sit foliorum convenientia inter Iberim & Drabam, quòd huic lata sint, illi verò angusta admodum & Nasturtii modo incisa, nulla prorsus dubitatione eos omnes, qui ita sentiunt, in magno versari errore, existimas. Cæterum cùm ego una cum illis in ea perpetuo sim sententia, quod apud Dioscoridem Iberis & Lepidium nihil inter se differant, & ea de causa Iberidis caput ex primo Dioscoridis libro resecandum esse scripserim, non possum sanè prætermittere, quo minus sententiam meam, quam veram esse non ambigo, evidentissimis tuear rationibus. Quod autem Iberis & Lepidium una & eadem sit planta, testatur in primis Galen. decimo de Compositione med. per genera, ante & post Jambica illa carmina, quæ de Iberide scripsit Damocrates. Deinde hoc idem ante ipsum scriptum reliquit Archigenes & Hygicenus Hipparchus: quos postea secutus Paulus Aegineta, Lepidium scripsit aliquibus Iberida appellari. His accedit Dioscorid. authoritas, qui Lepidium herbulam, non herbam esse scribit. Id quod manifesto palàm facit, Lepidium folius esse parviusculis ac gracilibus, non autem latis ac longis, ut in nostra visuntur Draba. Sed magis demiratus sum, quòd tu, qui tam diligentem in Dioscoride examinando te præstitisti, non animadverteris, Drabæ caput multis sane argumentis esse Dioscoridi adulterinum. Nam si hujusce plantæ nomenclationem expendamus, illam quidem facile conjiciemus (ut Marcellus rectè animadvertit) nec Græcam esse, nec Latinam appellationem. Deinde cùm nec apud Galenum, nec apud Oribasium, Paulum, Aetium, aliosq; Græcos autores quicquam de Arabi Drabave scriptum reperiatur, hic facilè conjici potest, Drabam Dioscoridi esse adulterinam. Adhæc & illud, rem sic se habere, maximè arguit, & ab aliquo Dioscoridi additam esse Drabam, quod bis in Græco exemplari manu scripto lib. 2. habeatur, tum statim post Thlaspi, tum etiam post Glastum ad libri calcem intrusa: sed isthic Arabis appellatur, & alias isthic de ipsa traditur etiam iisdem verbis, ut nec de nomine, nec de re satis constet, maximè cùm apud nullum alium scriptorem, neq; Drabæ, neq; Arabis mentio fiat. Postremo si Draba, Arabis Dioscoridi legitima esset, cum ipse Lepidium tenuem pumi amq; statuat herbulam, persuadere quidem sibi quenquam haudquaquam crediderim, Drabæ Lepidii folia tribuisse Dioscoridem. Quo fit, ut rectè doctèq; sentiant qui Iberidis caput ad primi libri calcem Dioscoridi accessorium putant. Porro ad ea quæ de secunda Acacia adversus meam habes sententiam, dicam ingenue, quod tota plantæ ipsius facies pro seipsa pugnat. Nec mihi obstat, quòd Neapoli vere floret & fructum ferat æstate. Etenim præter id, quod pro cœli & soli natura una & eadem planta hic citius illic serius fructum proferat, accedit Plinii autoritas, quippe qui scribat lib. XXIV. cap. XII. utriusq; Acaciæ semen colligi Autumno, quod ante collectum nimio validius habeatur. Quæ verba si rectè perpendantur facilè quispiam hic colligere poterit, ante Autumnum fructum proferre Acacias, sed quod is non legatur in æstate propter nimiam ejus adstrictionem, nisi cum tractu temporis Autumno mitescit. Quo fit, ut scripserit Dioscorid. Acaciam hanc fructum ferre Autumno, quod eo tempore decerpi soleat. Hanc autem esse Aspalathum, hac tantum ratione, quòd eam Spalatrum vocet Græcorum vulgus, non ita facile crediderim. Quippe (ut Plinius inquit capite XIII. præscripti libri) plura sunt spinarum genera, quibus Aspalathi nomen inditum est. Ideoq; longè magis periculosum esse puto in cognoscendis censendisq; plantis vulgaribus, uti nomenclaturis, quàm aliis evidentioribus notis: quum plurimæ habeantur plantæ, quæ ob adulterinas nomenclaturas multum negotii rei herbariæ studiosis facessunt. Qui autem alterius Aspalathi faciem scripserit neminem habeo, nec qui dixerit unquam idem Aspalathum semen in siliquis proferre, Acaciæ modo. Quo fit ut nesciam, nec videam, qua ratione Acaciam alteram nostram

Censura de Lepidio & Iberide exploditur.

Drabæ sive Arabis caput Dioscoridi adulterinum.

Objectio in altera Acacia diluitur.

Aspalathus.

Assalatum alterum faciam. Hæc abste, mi Maranta (si veritatem fateri debeam) haudquaquam agre fe-
ram. Nam cum te tanto veritatis ardore affectum esse cognoscam, & in ea promovenda occupatum, mihi qui-
dem aliter persuadere non possum, quam quòd hæc, ipsius tantum veritatis Zelo publice edenda curaveris idq;
fecerus tuo ipsius genio persuasus, utpote, qui proculdubio censebas sententiam tuam longè magis, quàm meam
ad veritatem cognoscendam, conferre posse. Atqui cùm ego in eadem opinione jam consenuerim, essem qui-
dem insipiens, qui cùm me totum jam diu applicui, omnino indignus, si vel amicorum, vel majorum, vel et-
iam mei ipsius causa, ab hoc proposito desiverem. Ideoq; si nulla animi perturbatione, & tuas, & caterorum
ab opinione nostra dissensiones æquo sanè animo accipio, non est ut posthac putem, te mihi succensere, si cubi pa-
riter a te dissentiam. Nam cùm hanc ob causam à meipso etiam dissenserim, & ob id plura in commentariis
nostris emendaverim, ac etiam in posterum emendare augereq; decreverim, nec mihi ipsi pepercerim: non vi-
deo, quamobrem aliorum errata retegere non debeam (si tuam sequi debeam sententiam) citra ullam amici-
tiæ injuriam. Hoc non solùm nulla dubitatione hactenus te fecisse, sed etiam in posterum facturum esse, ex tua
hac epistola animadverto, cum non parum in illos invehatur, qui potius amicis blandiri adulariq; studeant, quam
in veritatem declarare, & eorum errata retegere. NAM QUID TURPIUS (*inquis*) ESSE POTEST, QUAM CUM AMICO IN IIS REBUS VELLE CONSENTIRE, QUAS ALITER ESSE QUISPIAM SENTIAT, AC VIDEAT? AUT QUAE MAJOR PESTIS IN AMICITIA ESSE POTEST, QUAM ADULATIO, BLANDITIAE, ASSENTATIO? *Hoc ut clarius exponas, addis fidelis*
boniq; scriptoris esse munus, ut VERITATEM, QUAM PUTAT APERTAM INGENUE, AC LIBERE EXPLANET, NIHIL FICTUM, NIHIL SIMULATUM PROPONAT, SED INSOLA VERI INQUISITIONE ATQUE INVESTIGATIONE ITA LABORET, UT NON TANTUM ADVERSARIUM CONVINCERE, SED VERITATEM IPSAM, QUAE IN PRIMIS EST HOMINIS PROPRIA, INVENIRE, AC INVENTAM ILLUSTRARE STUDEAT. *Assentior in hoc tibi, mi Maranta, si modo hoc fiat fraterne, simpliciter, syn-*
cere, & citra ullam offensionis notam. Sed in hac omnia cum amicis servanda sunt, considerandum est, an pub-
lice & in conspectu omnium, tam amicorum, quam inimicorum, an privatim & secreto amici admoneri de-
beant. Hæc sane de re facilè quisq; judicabit, facile cognoscemus, synceri veriq; amici esse munus, ut clam de erra-
tis amicum commoneat nec unquam palàm publice ab eo dissentiat, quousq; is tanti beneficii utilitatem spernere
videatur. Hoc si fecerit, ne Respublica, & futura posteritas defraudetur, veritasq; occulatur, licebit cuiquam
posthac publice, vel ab amicis quibuscunq; dissentire. Hæc si fierent, non vereor, quo minus quàm plurimi re-
perientur, qui ab edendis aliorum erratis abstinerent. Quandoquidem si antea, quàm id agerent, audirent,
quæ contra afferri possent argumenta, sæpe evenire posse, non ambigo, ut qui in alium scribere se parassent, ea-
dem in re se hallucinatos agnoscerent, in qua illum aberrasse censebant. Quo posteà fieret, ne tot lites, tot dis-
sensiones, tot inimicitiæ inter studiosos quotidie orirentur. Sed hæc ambitio facit, quam veritatem interpreta-
mur. Rogas tu quidem, ut si quid tuo in libello, quod minus placeat, adnotaverim, vel à veritate ipsa abhor-
rere mihi visum fuerit, id tibi per privatas literas amice (ut soleo) significare velim. Sed nescio qua ratione
id a me velis, nec qua authoritate alios publice arguere tibi licere putes, te verò clam & privatim admoneri pe-
tas. Vellem sane, mi Maranta, si posse me etiam in hoc gratificari tibi: sed quo pacto, quæ mea non sunt, absq;
aliorum damno tibi condonare possem, nulla quidem mihi ratio sese offert. Condonavi tibi ex animo, quæ non
parum sibi, honorem, & dignitatem meam offendebant, quod hæc ad me tantum spectarent: sed quæ ad Rem-
publicam spectant, tibi, vel alteri condonare nequeo. Nam quæ publice edita sunt, & ad Reipublicæ utilita-
tem spectant, publicis etiam defensionibus, & annotationibus indigent, ubi à quopiam claudicare deprehendan-
tur. Sequar itaq; ego in hoc institutum tuum, ne (ut tuis verbis utar) si dum amicis obblandirer, id cælarem,
quod præcipue ab eruditis expetitur. Possem & cætera, quibus ibidem tuam tueris scribendi libertatem, hic in
meam trahere sententiam, sed cum ea legi debere in Epistola tua, ab omnibus mihi persuadeam, illa omnia nunc
lubens prætereo. Legi itaq; librum tuum a capite ad calcem, non solùm ut viderem in quibus a me dissentires,
sed quod ea lectione (ita me DEus *amet) plurimum delectarer, & semper inde doctior recederem. Sed quem-*
admodum in pratis & viridariis, inter rosas, & amœnissimos flores, & tribuli, & cardui oriuntur, qui legen-
tium manus sæpenumero offendunt, ita pariter tuo in illo viridariolo pauca quædam offendi, quæ mentem & in-
tellectum meum pungebant. Primum fuit Doronicum, de quo maxime miratus sum. Nam cum omnium consen-
su, id non parva sit præditum facultate: ad omnes cordis affectus, ad venenatos quoscunq; ictus, ad epota venena,
& pestilentes quoscunq; morbos, obstupui sanè, quòd illud in atrocissimum ocyssimumq; permutaveris venenum,
nempe in Aconitum, quod a Pardis necandis Pardalianchen Græci vocant. Sed longè magis perturbatus sum, quòd
in refellendo Galeno tantoperere occupatum invenerim, quòd de Aconito illo ad tuam comprobandam opinionem
non scripserit, cum tamen non solùm Galen. tibi contradicat, sed omnes quotquot sunt authores, qui de Aconito
Thelyphono scripserunt, cum Galeno consentiant. Dicis itaq; in primis, ut novam & ante hac inauditam com-
probes opinionem, Aconitum Thelyphonon, quod Doronicum esse statuis, haustum homines quidem minime neca-
re, nec id usquam à Dioscoride & Theophr. fuisse dictum, sed quod & oves, & boves, & jumenta, ac in summa qua-
drupedes omnes eodem die, ipsius Theophrasti autoritate, interficiat, si tantum radicula vel folium genitalibus im-
ponatur. Deinde ut tuæ opinionis augeas argumentum, probare niteris ejusdem Theophrasti verbis, Thelyphonum
haustum non solùm hominibus nihil nocere, sed plurimum conferre auxilii ad Scorpionum ictus. Quibus etiam ad-
dis à Theophrasto Thelyphonum non Aconitum appellari, nec inter Aconita recenseri. Quæ cum contra Galenum
esse statuas, tibi illico licere putas tam gravissimi autoris testimonium posse haud temere impugnare. Atqui con-
sideranti mihi & in memoriam revocanti, quæ de Venenis in sextum Dioscoridis librum suum commentatus, nulla
sese offert ratio, quæ impediat non posse homines eo necari veneno, quo boves, oves, pardi, tauri, equi, leones, ti-
gres, ursi, lupi, elephantes, & quadrupedia omnia, quorum plura viribus homines superant. Porrò si objicias,
fortasse reperiri venena, quæ etsi quibusdam ab animalibus devorentur, nihil tamen illis afferant incommodi, ali-
quibus verò eadem illico necem inferant, ut de Sturnis Cicutam comedentibus scribit Galenus, tibi quispiam facile

Doronici examinatio, non esse Aconitum.

Aconitum thelyphonon Doronicum est Marantæ.

Aconitum Pardalianchen homines æque ac Pardos & Lupos necare.

respondebit non valere argumentum, quòd hæc sturnorum tantum non volatilium omnium peculiaris sit facultas, & in eo tantum veneni genere, quod non propria facultate, sed calidi vel frigidi exuperantia sumentes interimit. Sed aliter se habet veneni vis, quæ propria sui facultate animalia omnia necat, quod hujusce generis venena haudquaquam in alimentum mutari possint, ut ea quæ temperamentorum excessu venena sunt, vel esse censentur, quemadmodum comprobat Galenus, sturnorum & anus cujusdam Atheniensis exemplo, quæ nullo impedimento cicutam devorare consueverat. Nec valere puto ad tuam sustinendam sententiam, quòd Theophrastus ad Scorpionum ictus Thelyphonum tuto propinet, cùm etiam Cantharidis ad rabiosorum canum morsus, & Nerium ad venenosorum serpentium ictus magno propinentur auxilio. Quæ tamen cum lethalia sint venena, si cuipiam alteri hisce morsibus non affecto exhibeantur, paulo post necem inferunt. Cæterum an Theophrasti Thelyphonum non modo potum, sed genitalibus (ut ipse inquit) admotum, homines perinde ac quadrupedes omnes necare possit, docet nos apertissime Plinius, qui lib. 26. cap. 2. de Aconito illo posteritatis memoriæ hæc quæ sequuntur scripta reliquit. Sed antiquorum curam diligentiamq; quis posset satis venerari, cùm constet omnium venenosorum ocyssimum esse Aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminei sexus animalium eodem die inferre necem. Hoc fuit venenum, quo interemptas à Calphurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator objicit. Hinc illa atrox peroratio, ejus in digito mortuas. Hoc quoque tamen in usum humanæ salutis vertere, Scorpionum ictibus adversari experiendo datum in vino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cùm venenum in visceribus reperit. Mirumq; exitialia ambo per se cum sint duo venena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imo vero & ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venena ipsa sanentur. Torpescunt Scorpiones Aconiti tactu stupentq; pallentes & vinci se confitentur. Auxiliatur eis Helleborum album tactu resolvente, Ceditq; Aconitum duobus malis, suo & omnium. Quod si quis illa ab homine excogitari potuisse credit, ingrate Deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconito, necantq; gustu earum Pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidem Pardalianches appellavere. Hactenus de Aconito Pardalianche Plin. cujus verba si rectè expendas, non magno sanè negotio cognosces claudicare in hoc sententiam tuam, cum de ipso tantum Thelyphono Theophr. hæc scripserit. Plin. Hæc, inquam, si expenderis, non parva sanè injuriate Gal. affecisse fateberis. Quippe qui l. 6. de simpl. med. facult. Aconitum Pardalianchen, inquit, putrefaciendi fac. obtinere, & lethale esse medicamentum: ideoq; in cibo potuq; fugiendum. Præteribo Dioscor. Pauli, Aetii, & Avicennæ testimonia, quæ tibi maxime adversantur, cùm notiora sanè sint, quàm à nobis describi mereantur. Nam hi omnes inter venena hujusce Aconiti meminere. Nec placet deinde, quòd scripseris non aliam ob causam hujusce Aconiti meminisse Dioscor. quam quòd palàm faceret eo necari Pantheras, Lupos & cætera quadrupedia, quæ illud devorarint. Siquidem cùm nonnullæ sint animalium horum partes, quibus ad varios morbos utimur, affirmas hanc doctrinam existimasse Dioscor. non fore Medicis inutilem quod objecto quadrupedibus hisce feris Aconito una cum carnibus sine alio venenationis negotio ea consequi possent. Atqui docere Medicos hæc animalia venenis interficere, ut post hac eorum partibus utantur ad morbos profligandos, ab omni prorsus ratione videtur alienum, cùm animalia à serpentibus icta vel veneno interempta ubiq; corrumpantur, & præsertim ubi Aconitum devoraverint, cui magna vis inest putrefactoria: quemadmodum & cæteris quæ propria facultate sumentes interimunt. Quo fit ut canes, qui cadavera veneno interempta voraverint, in rabiem agantur. Proinde animalia quæ in usum Medicum trahenda sunt, haudquaquam veneno necari debent. Ego verò cùm mihi persuadeam, hoc haudquaquam ignorasse Dioscor. id nullam aliam ob causam eum manifestasse censeo, quam ut tam noxia pecori, hominiq; animalia facilè è medio tollerentur, & ne eorum excresceret numerus. In qua sententia me maximè confirmat Plin. utpote qui loco superius citato infici carnes Aconito ait Pantheris objiciendas, ne situs ac regiones illis replerentur. Postremo si nostris argumentis acquiescere nolueris, quod tamen difficilè crediderim, quòd non ambigam te hominem esse rationabilem, facito hujusce novi Aconiti periculum. Hoc si feceris, illico proculdubio in nostram concedes sententiam. Nam etsi sexcentos vulgarium Doronicorum modios hoc in negotio consumpseris, nunquam tamen Pantheras, vel Lupos necabis. Canis meus devorata Doronicorum sescuncia, longè alacrior factus est. Adhæc quòd legeris Mauritanorum Doronicum ex tertio esse excalfacientium & siccantium censu, eandem temperamenti naturam tuam habere scribis, quòd fortasse putes Doronicum, de quo Arabes scripsere, nihil à vulgari nostrate differre. Sed aliter rem se habere maxime pollicetur gustus. Nulla enim alia in eo percipitur qualitas, quàm mediocris dulcedo omni prorsus acredine vacans. Cujus tamen dulcedinis, nullius est inter Arabas, qui meminerit. Præterea non parum in Cneoro à te dissentire cogor, quòd cum quibusdam censeas, Theophrasto nil aliud designare Cneoron, quàm Thymelæam & Chamælæam. Nam Thymelæa præter id quod nusquam folia odorata sunt, sed potius si digitis frientur, virosum odorem reddant, radix grandis non est, neq; alte descendens, quemadmodum nec Thymelæa. Nec humi Chamælæa procumbit, nec floret post æquinoctium Autumni, sed vere ipso inchoante. Adhæc Cneoron nigrum, quod Thymelæam esse arbitraris, folio est Myricæ, quod quantum à Thymelæa folio absit, id facile, te jam diu scire non ambigo. Hu altera accedit ratio, quòd nullum sit inter Thymelæam & Chamælæam coloris discrimen, quo nigra altera appellari debeat, altera verò alba. Deinde Cneori folia olim in coronis veniisse testatur Plinius. Id quod maximo est argumento, ut non alia de causa quàm odoris, coronas ex Cneoro parasset antiquitas. Hinc fit, ut mihi persuadeam Casiam nil aliud Vergilio in Bucolicis designare, quam Cneoron. Ibi enim non de Casia arbore scribit Vergilius, sed de herba odorata, quæ à Najade in corollis nectebatur, ut facilè testatur hoc carmen,

Plinius de Aconito.

Galenus defenditur.

Animalia, quæ in Medicum usum veniunt haudquaquam veneno necanda.

Doronicum non esse venenosum.

Cneorum net Thymælæam, nec Chamælæam esse.

Casia Vergilii est Cneoron.

Tum Casia atque aliis intexens suavibus herbis.

NAM & Iginus (ut Plinius est autor) Cneoron Casiam vocat. Atqui tu haud rectè, quantum video, Cneoron Casiam à Theophrasto vocari ais, cùm id fecerit Gaza Theophrasto nesciente. Præterea cùm antiquorum omnium consensu Gnidium granum è Thymælæa proveniat, putandum mihi non est, id ignorasse Theophrastum, qui si scivisset Cneoron esse Thymælæam cùm diligenter admodum Cneori historiam describat, non possum adduci ad credendum, quin de Cneori baccis, ibi aliquid meminisset. Meminit tamen is Gnidii grani, l. 9. ubi nihil pariter de Cneoro scriptum reliquit. Cæterum non negaverim, ob id Dioscor. Thymælæam & Gal. l. 9. cap. 111. de compositione medicamentorum per genera, Chamælæam appellari. Sed è contra affirmaverim

Gnidium granum.

Theo-

Theophrasti Cneoron à Galeni & Dioscoridis Cneoro plurimum distare. Has Cneori differentias proculdubio novus Plinius, quippe, qui Galeni & Dioscoridis Cneori meminit, lib. 23. cap. 21. & in hoc Gnidium granum eriri ait. De Theophrasti verò Cneoro egit lib. 21. cap. 9. inter odoratas plantas, quibus ad coronas utebatur antiquitas, & Casiam appellari Igino scribit. Plura enim sunt plantarum nomina, quæ pluribus conveniunt plantis. Sed cùm hæc haud te latere sciam, ne Minervam fortasse docere videar, pluribus ea declarare non libet. Adhæc in Zingibere maximè tibi refragatur Plinius. Nam ubi tu arboris radicem Zingiber esse asseveras, ille de Zingibere & Pipere scribens, lib. 12. cap. 7. Non est, inquit: Piperis radix, quod vocant Zimgiberi, alii vero Zingiberi, quanquam sapore simile. Id enim in Arabia & Troglodytica nascitur regione in villis, parva herba, radice candida, celeriter ea cariem sentit, quamvis intanta acritudine. Id quod pariter testantur Lusitani: & alii quotiusfuerunt in locis ubi Zingiber nascitur, & magna colitur diligentia. Sed ad Violas albas Jasme veniamus. In quibus censendis etiam à me apertissime dissentis. Putas enim tu haudquaquam ibi de albis Leucoii floribus intellexisse Dioscoridem, sed de his, quas vulgò appellamus Gelsomini. Ac quoniam ego scripseram, si de vulgari Gelsimino intellexisset is, haudquaquam prætermisisset, quo minus de eo alicubi scripsisset, & historiam, & vires, cùm planta sit viribus, non obscuris referta, aperte sententiam nostram impugnare videris, cùm inquis, non esse hoc firmum argumentum, cum Dioscorides multorum simplicium mentionem fecerit, nempe Thuiæ arboris, Buxi, Aegyptiæ spinæ, Stybii, Amomis, Hirculi herbæ, sylvestris Lini, Pyracanthæ & nonnullorum quorundam, quorum nec vires, nec historiam descripsit. Idq; ea tantum de causa fecisse illum asseveras, quòd in medicum usum hæc nusquam veniant, & alius, quàm Medicinæ, operibus deserviant. Sed nescio profecto, mi Maranta, quo suadente genio hæc scripseris tu, qui tam diligenter in Dioscoride versatus esse videris, cùm Aegyptia spina & Stibium in multiplici medicamentorum usu, ipsi Dioscoridi habeantur. Sed id sanè magnam in admirationem me duxit, quòd viderim te nulla dubitatione affirmavisse, Aegyptiæ spinæ & Stibii historiam nusquam scripsisse Dioscoridem, qui tamen de Stibio libr. 5. proprium describit Caput. Ac pariter de Aegyptia spina lib. 1. capite de Acacia, quæ nil aliud est, quàm spina Aegyptia quemadmodum declarat ipsemet Dioscorides his verbis. Acacia in Aegypto nascitur spinæ instar arboris fruticosa, non se in rectum attollens: florem habet candidum, & semen Lupino simile in folliculis, ex quo fructus expressus siccatur in umbra. Spinæ decoctum solutos artus fotu committit, &c. Sed quod magis est, tua ipsius verba contra te pugnare videntur. Nam si, ut inquis, Thuiæ, Buxi, Hirculi & cæterarum, quas meministi, plantarum, historias non descripsit Dioscorides, quòd hæc in Medicum usum nusquam veniant, nescio profecto, cur tibi persuaseris eadem de causa Gelsimini historiam, non descripsisse illum, cùm hoc ad multa utile habeatur, & ipsemet Dioscorides scribat, Jasmenum præter id, quòd odorus suavitatem toti corpori conciliat, ea corpora juvare, quæ excalfactionem laxationemq; desiderant, & toti corpori convenire, cùm in balneas descensum est. Non asseram nunc, in quàm multiplicem medicamentorum usum veniat apud Arabas, quod hæc longè antea te scire, non ambigam. Possem quidem hìc plura recensere argumenta, quæ me inducunt ad credendum, Leucoii floribus, non Gelsomini Jasmenum parasse Persas, nisi de re hac fusius disseruissem, tum in Epistolis. Scio Atticis Leucoium appellari Jasme, quo fit, ut à mea dimoveri non possim opinione. Quod verò Dictamnum, ut scribis contra Dioscoridis & Theophrasti sententiam, non solùm in Creta nascatur, sed in aliis etiam regionibus, non tibi facilè concedo. Nam tametsi ex semine è Creta allato Pisis, in horto Ghini provenerit Dictamnum, id tamen nil Theophrasto & Dioscoridi detrahit, quum illi de Dictamno sponte proveniente scribant, non de sativo, cujus semen è Creta fuerit allatum. Plinium post in Persica arbore sequutus, una cùm illo implicatus videris: quippe qui dicas Persicam arborem in Aegypto & locis proximis fructificare, quanquam in Rhodo usq; ad florem duntaxat devenit. Hæc enim de Persea Aegyptia intelligenda sunt, non de Persica nostrate, qua Rhodus ubiq; abundat fructu nostrate, longè fortasse majore sapidioreq;. Quin etiam in Myrrha à te dissentire cogor, ubi Myrrham tenes, non esse odoratam, nisi fortasse incensa suffiatur, quemadmodum & Thus & Agallochum, quæ tamen mihi diligentius expendenti, etsi non urantur, apertissime odorem reddunt. Atqui Myrrham quoq; esse, per se odoratam, id maximo est argumento, quòd stacte, quæ Myrrhæ tantum pinguitudo est, adeo sit odorata, ut eam per se tantum nullo addito odoramento, unguentum facere scribat Dioscorides. Neq; aliam ob causam Myrrham in unguento Amaracino, Cinnamomo, Malabathrino, Irino, Cyprino & alius nonnullus addebat antiquitas, quàm odoris conciliandi gratia. Id quod facile probatur ipsius Dioscoridis testimonio, in unguenti Nardini apparatu, ubi sic habet. Juncus odoratus spissamenti gratia adjicitur, sicut propter odoris suavitatem, Costus, Amomum, Nardus, Myrrha, Balsamum, & in Cinnamomi confectione laudatur, inquit, non acre, molli odore Myrrham redolens. Id quod etiam aliis in unguentis repetiit. Nam cùm antiqui Moschо, Ambaro, Zibetoq; vocato destituerentur, Myrrha, Balsamo, Amomo, Costo, Nardo, Cinnamomoq; ad odorata unguenta paranda semper usi sunt. Dioscoridi subscribit Galenus lib. 1. de Antidotis, ubi mineam Myrrham maxime bene olere scribit. Idem libro primo, capite quinto, de compositione medicamentorum per locos, de medicamentis agens, quæ pilos attenuant, Myrrham eis interponi jubet, ut odoratoria reddantur. Idem præterea reperio posteritatis memoriæ commendasse Plinium, quæ tamen in tuæ opinionis testimonium affers. Siquidem is lib. 12. cap. 15. Catero passim, inquit, è vulgo coemptam Myrrham in folles confarciunt, ipsiq; unguentarii digerunt haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumentis. Item lib. 13. cap. ubi ea quæ in Nardinum unguentum veniunt, recenset. Omnia autem, ait, (unguenta intellige) acutiora fiunt Costo, Amomo, quæ maxime nares feriunt crassiora Myrrha, suavioraq;. Et paulò post inquit, Myrrha & per se unguentum facit sine oleo. Stacte duntaxat. Sed & Agallochum esse odoratum, etsi minime suffiatur, id maximo est argumento quòd scribat Dioscorides, mandi Agallochum vel ejus decocto os collui commendandi halitus gratia, ea quidem ratione, qua quidam hoc ævo Moschum quibusdam confectionibus mixtum cotidie mandunt, adversus oris graveolentiam. Testantur item Agallochum odoratissimum esse Lusitani, qui in Meridiem & Orientem navigant, quiq; ejus viderunt plantas, ut fusius in commentariis nostris diximus. Betonicam quoq; qua passim utimur in medicamentis hanc odoratam esse scribis lib. 2. cap. 5. nisi digitis atteratur, cùm tamen nusquam illam integram nec digitis attritam inodoram reperierim. Catanances subinde radicem improprie in terram flecti & contrahi in formam milui exanimati scribere video, quòd scribat Dioscorides adeo flecti Catanances radicem, ut milui exanimati ungues, non miluum ipsum

Zingiber non esse Piperis radicem.

Gelsimini & Leucoii examinatio.

Opinio, quod Dictamnum alibi, quàm in Creta proveniat explosa.

Perseam à Persica differre.

Myrrham odoratam esse, etiam non suffitam.

Agallochum odorem reddere etsi non suffiatur.

Betonica.

Catanance

totum referat. Qui Plinium accusant, quod Sisymbrium in Calamitham mutari scribat contra Theophrasti sententiam, haud rectè (meo quidem judicio) faciunt, cùm id erroris depravatæ lectioni non Plinio sit adscribendum. Præter id enim, quòd in antiquissimo Pliniano exemplari legam ego in Mentham, non in Calamintham degenerare Sisymbrium, quis non videt Plinium ex Theophrasto transcripsisse? Quippe Theophrastus lib. 2. cap. 5. de historia plantarum, & lib. 5. de causis cap. 8. Sisymbrium in Mentham mutari scribit, facie verò Calamintham referre. Namq; facies non immutat plantarum sapores, neq; facultates. Videris in Galiopsi & in Primula Veris, quam quidam herbam Paralysis vocant, etiam à me dissentire, sed cum id abs te fiat infirmis satis argumentis, sat in re hac mea Commentaria tibi respondere arbitror. Hortensis Solani fructum nigricantem aut fulvescentem facere Dioscor. censes, quod nunquam vere niger, neq; vere fulvus videatur. At ego aliter rem intelligo: cum Hortense Solanum modo fructu nigro, modo rufescente, modo ex viridi nigricante sæpissime viderim. Supinam tuam verbenacam, perquam libentissimè spectarem, quam non longè a Bitonto Apuliæ à te inventam scribis. Verùm cum Dioscoride teste ea singulari ramo plurimum constare debeat dodrantis altitudine, non ita facile tecum sentiam, quum tuæ ramulos plures adscribas, qui tribuli terrestris modo humi repunt. Etenim repere hanc nusquam scribit Dioscorides, sed ramum dodrantis altitudine proferre. Eruum sanguinem per urinam ducere non posse, nisi frequenter copioseq; sumatur, tecum sentio sed in eo quòd venena non interficiant, nec suam (ut tuipse inquis) ostentent ferocitatem nisi certa quadam mensura accipiantur, prorsus à te dissentire me cogit ipsa veritatis ratio. Siquidem tametsi nonnulla reperiantur venena, quæ nisi certa quadam quantitate pota non interficiunt, ut Cicuta, Meconium, Euphorbium, & alia plura, quæ tantum venena sunt ob calidarum frigidarumq; qualitatum exuperantiam sunt tamen quàm plurima, quæ propria sua facultate, vel (ut alii dicunt) propria forma enecant. Etenim hæc quanquam pauca admodum quantitate sumuntur, ut vix sentiantur, tanta tamen est eorum malefica atroxq; vis, ut brevi temporis spatio tantum augeantur dum in seipsa corporis humiditatem convertunt, ut postea brevi temporis momento sumentes in necem trahant: Hujusce classis sunt Aconita omnia, Toxicum, Napellus, & alia id genus plura. Atqui si hæc tantum à me ipso putas excogitata, audi quæso Galenum, qui lib. 1. de semine hoc idem testatur his verbis. Quaratione etiam minima particula humoris lethalium venenorum, quæ deleteria appellant ubi animalis corpus ingressa fuerit totum id momento temporis immutat, sibiq; simili affectione alterat: non secus fit curatio, quæ per venere eorum remedia & antidota adhibet, &c. Et lib. 5. cap. 19. de simplicium medicamentorum facultatibus. At medicamenta, inquit, quæ tota essentia nobis contraria sunt, proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est. Item lib. 3. cap. 22. Medicamenta erodentia, inquit, & putrefacientia, etsi in quantitate minima sumantur, omnino tamen corrumpunt, quia videlicet quæ putredini obnoxia sunt, calore humiditateq; putrescere solent. Atqui calidus humidusq; sanguis est, itaq; putrescere nunquam cessare possunt. Proinde longo post tempore etiam à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissimum, quæ crassa terrenaq; essentia habentur. Hæc Gal. Quibus palàm est, universalem hanc tuam propositionem nihil prote concludere posse. Citrii mali corticem & semina nulla dubitatione esse calida, & eorum acidum succum frigidum una tecum affirmo. Sed in Ovo non parum à te dissentio, cujus album contrariam fere vitello facultatem possidere ais. In hanc sententiam me adducit Gal. lib. 11. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi sic habet. Temperatura porro Ovorum album symmetro frigidum est: itaq; eo utendum, non tantum ad oculos, verum etiam ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt suavissima, minimeq; mordacia, ut sunt universa sedis ac pudendorum ulcera contumacia: sed iis miscetur quæ absq; morsu ea possunt deficcare. Porro & ipse vitellus assimilis est naturæ. Hæc ille. Juniperi baccas & folia, & fraxini etiam frondes ad quasdam affectiones valere intus sumptas scribis à Dioscoride doceri, verùm si utriusq; arboris ligni ramenta devorentur, perniciem afferre. Sed ut priora esse vera non ambigimus, ita posteriora suspecta censemus. Etenim cùm Galen. Paulus & Serapio, qui ex Dioscoride transcribunt, nunquam hujusce fabulæ meminerint, nec ratio ipsa consentiat, non est quod prohibeat, quominus credendum sit, Dioscoridis codici subesse mendam, præsertim cùm non desint Græca exemplaria manu scripta, in quibus Juniperi caput ubiq; fere depravatum legitur. Id quod etiam de Fraxinei ligni scobe censendum puto, cùm id non affirmet Dioscorides, sed ita aliquibus tradi ait. Cæteris hoc adjungere libuit, quòd non placeant comparationes, quæ cum suspectis fiunt lectionibus.

Hæc itaq; sunt, mi doctissime Maranta, quæ tuo in illo viridariolo senticosa nobis visa sunt & inde eruncanda putamus. Atqui tametsi de his meum tibi propalavi judicium, nolim tamen hæc tanquam ab Oraculo prolata accipias, sed tanquam ab homine amico, qui non ambitione non invidia, non petulantia, non injuriæ vindicandæ, non tuæ impugnandæ doctrinæ, nec suæ promovendæ opinionis causa, sed veritatis propugnandæ & juvandæ posteritatis ad te scribat. Dixi tibi sententiam meam, quæ unicuiq; libera esse debet, amicabilibus sanè verbis, pacatissimisq; animi affectibus. Quinetiam omni sepositamentis perturbatione, citra omnem invidiam, & sermonis asperitatem, causam meam abs te pluribus oppugnatam argumentis leniter humaniterq; defendi. Sed invitus sanè (ita me DEus amet) & præter animi voluntatem in hanc deveni disputationem. Invitus, inquam, quòd cum amicis haudquaquam certare soleam, quum vix tam leve humanumq; certamen ullum esse possit, quod aliquid vel læsionis, vel æmulationis non afferat. Atqui omnes, ni fallor, hujusce facti culpam in te rejicient, qui tuam illam Methodum legerunt, & hanc tuam Epistolam intuebuntur. Siquidem ubi animadvertent, quòd non solùm eo libello & fidem nostram læseris & scripta pluribus in locis impugnaveris: sed quòd hac etiam in Epistola dum te ab illata mihi injuria pluribus modis excusare niteris, tuam tamen opinionem tueris, nec tantillum quidem à priori dimoveris sententia imo Epistola ipsa ad respondendum me provocas, non vereor quin illico judicent tua tantum ipsius violentia me in certamen hoc esse adductum. Quanquam autem libelli illius amariusculis quibusdam argumentis mihi infensius judicareris ab omnibus, id tamen nihil me ad scribendum in te movebat, quòd non defuturos sperarem, qui vel causam meam defendendam susciperent, vel de illata mihi injuria (ut prudens ille Pisanus) te admonerent. Sed longè aliter se habet Epistolæ tuæ argumentum, quippe quòd Epistola quælibet responsum petere videatur. Inhumani enim atq; illiberalis animi crimen esse putant probi ac synceri homines, ubi quispiam acceptis literis non respondeat. Sed nescio profecto, an hujusce facti culpam in te rejicere debeam, an in illos fortasse quibus libellum vendendum, examinandum ac emendandum commiseras, an verò in utrosq; id erroris rejiciam. Porro si veritatem fateri debeam, doleo sane plurimum, & tuæ, & meæ sortis eventum, quod tua tam male cesserit

Plinii locus restitutus.

Galiopsis & Primula veris.

Salanum hortense.

Verbenaca supina.

Eruum.

Opinio de venenis explosa.

Citrii mali qualitas.

Ovorum temperatura.

Juniperini ligni, fraxineique scobem non esse venenosam.

ferit opinio, & cogar ego cum amico certare, ni velim inhumanus, illiberalis, indoctus, negligens, dignitatis bonorum q3 mei comtemptor ab omnibus haberi. Sed quum, ut apprime doctus & eruditus, ita prudens ac pius à me habearis, nihil mihi verendum est, quominus hæc omnia amicabiliter suscipias, & certaminis nostri causam abs te ortam agnoscas. Quod ut facias rogo atque etiam obsecro, ne nostris laboribus invidentes, dissensionibus nostris lætemini. Polliceor tibi, mi Maranta, non modo me nihil unquam facturum, sed ne cogitaturum quidem, quod amicitiæ nostræ vinculum rescindere valeat. Sum enim tui amantissimus & honoris tui tuæq3 famæ studiosissimus. Id quod multi docti viri, quorum hic consuetudine fruor, attestari possunt. Nam demonstrantibus illis, quæ tuo in libello adversum me habes, suadentibusq3, ut acerbam aliquam in te ederem Apologiam, non solum eorum suasionibus morem gerere recusavi, & cum eis pro te pluribus disputavi argumentis, sed laborem illum tuum, & illis, & cæteris quibuscunque laudibus non minimis promovendum curavi. Ad te amandum promovendumq3 excitavit primum Lucæ Ghini præceptoris tui de tua singulari eruditione testimonium: deinde vero virtus tua ac doctrina, tuiq3 utiles in Medica materia labores, quibus pro virili futuram posteritatem juvare niteris. Quamobrem audebo te hortari, ut maneas perpetuo in sententia. Tuæ illius Methodi lectione (ut antea fassus sum) mirum in modum sum delectatus, & ingenii tui acumen admiratus, quo fit, ut etiam longe magis me delectari posthac putem commentariis tuis in Dioscoridem editis, quod maturiori judicio majoriq3 fortasse diligentia hæc esse edita putem. Utinam tam essem doctrina & eloquentia præditus, ut tibi auxilii aliquid consilive hoc in negotio præstare possem, facerem quidem id ex animo, tanta tuæ juvandæ doctrinæ est mihi voluntas. Sed cùm ad hoc munus obeundum inidoneum me esse intelligam, & itineris distantia hanc meam ergate impediat voluntatem, rogo atque etiam obsecro, ut animum hunc meum boni consulas. At quoniam ejusdem te esse in me voluntatis mihi certo persuadeo, cùm sciam istic in toto Regno haberi montes, maria & valles, quinetiam viridaria, in quibus rara ac utiles virescunt plantæ, velim ut pro tua singulari humanitate, ea omnia quæ nostra Commentaria augere illustrareq3 posse censebis, ad me mittere non dedigneris. Quod te facturum omnino spero. Nam si tuam respexeris probitatem, & animi ingenuitatem liberalitatemq3, hæc omnia tibi facile persuadebunt, ut illico votis meis satisfacere studeas. Si deinde meum in re hac desiderium etiam consideravis, illico cognoscas haberi fortasse neminem, qui me dignior sit, cui hæc largiri debeas. Nullis enim hæc concedere poteris, qui tui nominis laudes magis extollat, qui diligentius suis in libris collocet & appingat, quique has omnia majoribus præconiis tibi acceptas referat, quàm MATTHIOLUS. Tam honestam petitionem pluribus ab amico optimo exigere suasionibus operæpretium non est, ne videar quasi vel fucatis argumentis, vel melliflua quadam verborum dulcedine, ea ab ipso extorquere velle, quæ tantum ejus benevolentia ac liberalitate consequi desidero. De cætero sat recte nos valemus, tametsi ingravescente jam ætate, non desint quandoque senectutis incommoda. Sed hæc feremus forti animo. Vale. Pragæ.

ANDREAS DE BLAVVEN MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de multiplici auri potabilis parandi ratione.

Sæpius ego, Præstantissime Matthiole, sum admiratus plurimos ætatis nostræ summos & clarissimos Medicos, naturæq3 indagatores acerrimos: qui cùm in materia medica cognoscenda, & explicanda plurimum navarint operæ & laboris, interea tamen aureæ illius aquæ, magni in primis & nunquam satis laudati remedii, mentionem omnino nullam faciant, quam tamen adeo nobis commendarunt ex veteribus quidam ut cæteris eam omnibus medicamentis facile prætulerint, quippe qua vires, ut ut illæ languent, restituantur in tantum, ut rejuvenescere utentes, vigoremq3 inde incredibilem facultatum omnium corporis recipere videantur. Ejus rei causam, in difficultatem ejus aquæ parandæ, quod in conficiendo chymicos labores requirat, quos pauci sciunt, vel tanquam sordidos abhorrent, an in avaritiam & sumptuum parsimoniam referam, dubito. Complures certe esse scio, qui cùm ipsi remita arduam, vel ignavia, vel mentis hebetudine non valuerint assequi, conatus in ea aliorum industriorum hominum summopere contemnant & elevent. Quorum ego impudentem & insciam temeritatem deplorans, mihi ipsi gratulor, quòd in hujus Sereniss. Principis nostri servitium adscitus sim, nimirum quòd inde mihi tecum, quem in secretioribus istis remediis parandis judicio & usu plurimum posse constat, de hisce & aliis familiariter conferendi & coram uberius disserendi sit data occasio.

Ex notitia enim inter nos per triennium hoc indies conversando quam familiarissime contracta, me non latet, te utcunque scribendi studio & aliis curis occupatissimum, furtivarum tamen horarum quicquid est, ut plurimum rarioribus hisce parandis medicinis tribuere, teque his adeo affici, ut laborum nihil propriis etiam manibus peragendum subterfugias. Alunt foventque conatus nostros socii studiorum, itaque & ego tuo exemplo majore diligentia in arcanam illam parandorum medicamentorum rationem incubui. Quæ autem de auro potabili diuturna inquisitione, varia lectione longaque experientia, nec sine magnis sumptibus comperi hactenus, ea libuit coram te hoc loco referre: non ut te docerem, quod ignorares, sed ut hoc modo aliquid elicerem, quo ipse eruditior redderer.

Porro nosti varias esse à diversis excogitatas rationes, quibus in liquorem potabilem aurum reducere conati fuere. Sunt enim, qui illud aquis, quas à vehementi corrosione fortes dicunt, in aquam resolvunt. Parantur istæ vulgo Chymicis ex Salis nitri una parte & dupla Chalcanti. Separatur his aurum ab argento, ideoq3 Separatrices aquas vocant: dissolvitur enim argentum in aquam, aurum vero subsidet in fundo, pulvisculo nigro simile. Si quis prioribus addiderit quartam partem Salis Ammoniaci, paretq3 ut prius, habebit aquam, quam Regiam Aurifabri & Chymici appellant. Subsidet separando in hac argentum calci simile, liquescit vero aurum in aquam vere aurei fulgentis nitidiss. coloris. Sed ne quis hac utatur, unice cavendum; viscera enim omnia exederet. Habet Phi-

Primus dissolvendi auri modus per aquam fortem. Aqua Regia.

Alius solvendi Auri modus.

lippus Ulstadius descriptionem auri potabilis, quod Joannem de Toleto, & Hugonem, ambos Cardinales, in omnibus ferculis usurpasse, & pro maximo thesauro habuisse dicit. Exuritur autem in aquæ, qua solvitur, compositionem, non tantum sal nitri, & Ammoniacum, sed & Mercurius sublimatus, quibus cùm summe sint corrosiva, nec veneno carentia, nullo pacto utendum consulerem. Nec tantum propterea, sed ne ventriculus auro obducatur, verendum. Inficit enim illa aqua omnia, qua attingit, pro varietate rerum, quibus est commixta, auri si auro, nigro colore, si argento, vel Mercurio vivo, viridi si cupro, &c. Excogitavit ille quidem quicunque ejus fuerit author, rationem non admodum ineptam, malignitatem ejus adimendi, qua scilicet aquam illam rodentem, iterum destillando ab auro soluto abstracturum se sperat, ut in fundo butyro simile remaneat aurum: sed spirituum aquæ fortis, salis præsertim Ammoniaci & Mercurii tanta est vis corrosiva & venenosa, ut frustra se quis ea à remanente auro separaturum speret: maxime vero ipsum argentum vivum, quod libentissime, & facilime cum Auro unitur & remanet, sicut etiam, utcunque liquidum sit, & tactui cedat, solum in se aurum recipit, reliquis omnibus renitens. Aqua ego calida distillata potius materiam infundere, sapiusq; abluere tentarem, qua proculdubio salsedo illa, & forte vis venenosa promptius auferretur. Alioqui hujusce creditæ medicinæ, cum tantis venenis præparatæ, usum non temere tentandum, nec admittendum esse constat. Alios ego novi, modumque conficiendi habeo, qui ex priori parte cranei humani calcinata, ad Cristallinum, ac Diaphanum sal reducta, quod te quoque vidisse puto, se Aurum potabile conflare posse sperant, sed utrum confecerint, nescio. Utcunque verò res hæc se habeat, omnino ut sal ex craneo paretur, oportet. Cum autem Salium nativorum copia nobis suppeditet, & æque ex aliis rebus omnibus combustis Sal confici possit, quid ipsos ad Cranei potissimum inquisitionem commoverit, miror. Recordor ego quidem Alberti de mineralibus dictum, ubi asserit magnam inesse virtutem mineralem capillis humanis, illis præsertim qui de capite abscinduntur, suoq; tempore visum, & inventum esse Craneum hominis, quod inter dentes suturæ superioris partes multas aurei pulveris habuerit admixtas. Scio quoque Gebrum (qui solus fere, ex ipsius naturæ principiis Chymiam tradidit, quemq; ob hoc artis illius studiosi tanquam Aristarchum suum admirantur) oleum quoddam, ex capillis humanis pro inceratione, ut loquuntur, seu præparatione ad faciliorem liquefactionem metallorum, mire commendare. Sed detur ipsos aliquid eo efficere, tamen ratio hæc præparandi valde semota & longinqua videtur, cum alia multa reperiantur, quæ per se idipsum præstant, ad quod craneum vix multo tempore perduci poterit. Idque eo magis, quod sal istud conficiendo, ut experti sunt qui illud parare tentarunt, craneum dum eximitur tetro suo, & maxime fœtenti odore (ut comburendo ossa pleraque solent) graviter nares feriat, omnemq; ambientem inficiat aerem. Habeo porro Argentinensis cujusdam medici rationem conficiendi Aurum potabile, ex solo Auro, absque ullare alia addita præter ignis vim, quem lege artis Chymicæ, Aurum per Stybium expurgatum, & in tenuissimas laminas redactum, ac vasculis ad hoc idoneis, libere, ne se usquam laminæ contingant appensum, dum exuritur & calcinatur, in fornace ad hoc debite parata per medium annum quam ferventissimum sustinere oportet, quousque tandem laminæ illæ Aureæ illinc exemptæ, libero & frigidiori exponantur aeri, & oleosus quidam humor inde defluat & resolvatur rubei coloris, sapore subdulci. Eliciebat autem ille ex libra una auri ad uncias duas olei. Sin vero, quod igne fortassis non undiq; pariter fuerit aurum exustum, minus prompte liquor ille defluat, spiritum vini rectificatum aliquoties infundere solebat, idque tam diu adeoque sæpe reiterare, donec omnis ille color fulgens extraheretur, aurique pulvere sub albo in fundo relicto nihil porro coloris auri spiritus ille vini inde reciperet. Quam subtilissime verò hosce spiritus, vel quintam essentiam rectificabis, si eam in cucurbita vitrea sub alembico, præposito recipiente, in gelidissimam, vel nive refrigeratam fontis aquam impones, ipsum capellum panno lineo in aqua calidiore imbuto undiq; teges. Per ἀνϑιπερίστασιν enim partes illæ tenuiores & subtiliores sursum feruntur, aqueis in fundo relictis. Hoc, inquam, vinum auro, ut dixi, calcinato infusum, & per alembicum denuo distillatum, in fundo post se relinquit eundem illum subrubeum liquorem, aurum scilicet potabile: quo se & alios ad multos annos salvum & incolumem conservasse Medicus ille dicitur. Solebat ille, perpurgato prius corpore, raso & calefacto vertici capitis, drachmam unam ejus affundere. ac tantundem in malvatico bibendum exhibere. Neq; verò hæc ejus præparandi ratio, adeo absona videtur, cùm & experientia confirmet, & Geber Chymicorum Princeps libro tertio capite sexagesimo tertio asserat: Metallica corpora omnia vere calcinata solui per reiterationem calcinationis, rationem subjungens, quod omnia calcinata ad naturam salium, vel aluminum accedant. Hunc aur potabilis conficiendi modum maxime probavit Generosus & Magnificus Comes Julius ab Hardek, &c. Serenissimi Principis nostri Mareschalcus, Mœcenas mihi summus, qui sumptibus faciendis, & sedulo studio secretiora illa, igne parata remedia inquirendi, nemini cedit, cùm præ aliis modis hic sibi placeret, majoremq; spem faceret, & securius eo utendi & magis conferendi humanæ saluti, quòd liquor ille aureus absq; alio (ut alii solent) corrosivo addito pararetur. Itaq; laborem suscipi curavit, eoq; ad viginti septimanas progressus: ad ducentas ulnas majores, quaternos cubitos capientes, lignorum insumpsit.

Aurum dissolvi cranei humani sale.

Humanorũ capillorum ad ductilia reddenda metalla magna vis.

Auri potabilis simplicissima confic endi ratio.

Sed fato nescio quo contigit, ut artifex operis vita excedens, opus reliquerit imperfectum. Quod licet in primis, tanquam destructum, & inabsolutum opus, Magnificus Comes negligeret, elapsis tamen aliquot diebus videndi ejus desiderio allectus, vasculis exemptis, invenit ferramenta quædam, pro sustinenda fornace parata, aureis maculis pœsim conspersa, quæ utraq; ipsorum facie, etsi latum digitum crassitudine excederent, apparebant, atq; adeo guttas illas laminis decidentes ferrum totum penetrasse videre licebat. Sicut ad hunc usq; diem videre est ferramenta ista ob hoc, à Magnifico Comite asservata. Unde proculdubio facile credendum, cùm guttulæ istæ calore decidentes partium tenuitate, ferrum penetrarint, in humano corpore longè facilius, ad omnia vasa deferri posse. Sed lignorum penuria, & laboris diuturnitas hactenus, quo minus denuo pararetur, obstitit. Vidimus uterq; nostrum simul & gustavimus aquam illam, Serenissimi Principis nostri jussu, nobis & Doctori Gallo præclaræ memoriæ, pro auro potabili ostensam, quæ à montibus Curtinis celsitudini suæ dono missa erat. Referebat illa quidem diaphano suo & fulgente colore, ut si quid aliud, purissimum aurum, quod visu jucundissimum erat: ex sapore verò nihil præter spiritum vini, ex quo & ipsimet artifices se confeciss fatentur, deprehendimus. Sed (quod dolendum) effectus in morbis illis, quibus periculum ejus à nobis fiebat, autorum promissis non adeo respondebat. Sunt similes aurearum aquarum ex vino parandi rationes infinitæ in voluminibus Raymundi Lullii, quæ edita partim, partim conscripta circum-

Aquę aureę ex vino variæ paratæ.

cum feruntur, sed alia alia plus temporis & laboris requirunt. Ego quoque similis aquæ ex vino & auro confi-
ciendi rationem per me & alios expertam habeo, sed magni est ac diuturni laboris partes illas subtiliores vini
ab aqueis, & terrestribus recte abstrahere & separare: quod elementorum separationem Chymici dicunt. Ha-
bet enim omne vinum in se terreum, & siccum aliquid quod destillatione nobis separatum, adeo tetrum, hor-
rendum & graviter olentem fœtorem exhibebat, ut non tantum vascula quibus continebatur, sed & ipsas ci-
stas mo & conclavia adeo inficeret, ut Asam fœtidam quis accensam dejerasset. Utcunque tamen, & hæ, &
passim aliæ sint inventæ & usu probatæ, plures viæ, & rationes aurum in aquam potabilem redigendi, experi-
entia tamen, & ratione firma, constat nihil in rerum natura inveniri quod tam aurum, quam reliqua metalla
promptius in aquam vertat & solvat, ipsumque sponte siccum quum sit, facilius fluat, quam salia mineralia.
Neque enim ullum vinum per se, aut ipsius spiritus (nisi per salia aurum forte sit præparatum) utcunque ali-
quid ex auro coloris recipiat, omnem ejus substantiam in aquam convertet, nisi vel ipsum vinum diuturno igne
acrimoniam summam & salsedinem acquirat, vel ipsius fax terrestris & fœtida, de qua superius dictum, diu-
turna calcinatione (quam Raymundus abunde docet) dealbata & exusta in salis naturam convertatur. Omnes
itaque hactenus a me dictæ præparandi rationes in hoc conveniunt, quod aurum, aut per ipsa salia solvatur, aut
per talia, quæ ignis vi diu exusta, salis aliquid (ut solent omnia combusta) acquirant, quo in ipsa metalla agant.
Quod & perspicue testatur Geber, capite 22 libro 1. dicens. OMNE QUOD SOLVITUR
NECESSE EST SALIS AUT ALUMINIS, VEL EORUM CONSI-
MILIUM NATURAM HABERE: NEQUE INVENIUNTUR ALIA SOL-
VI PRAETER ILLA. IGITUR QUAECUNQUE SOLVUNTUR NECESSE
EST PER ILLORUM NATURAM SOLVI. id est, in aquam redigi. Quoniam autem
major salium horum mineralium pars, & præsertim ex ipsis paratæ aquæ, sapore & odore fœtidissimæ sint, hor-
ribiles & arrosivæ atque humanæ naturæ abominabiles, ideo plerique isti hactenus plurimum omnium sapere vi-
si sunt, optimeque secum confecisse putarunt, qui illud ita pararent, ut minimum in se corrosionis haberet, ac
quam tutissime intra corpus exhiberi posset. Hæc & ipse mecum animo quam diligentissime reputans, in eam
tandem deveni sententiam, cum experientia doceat SALIS COMMUNIS usum humano gene-
ri, non modo, non noxium, sed pergratum, ac adeo necessarium esse ut neque sine ipso aliquis nobis cibus arri-
deat, & si quis diutius eo abstineat, in morbos ex putredine facile incidat, sicut & carnes, & reliqua edulia hu-
midiora pleraque, nisi ipso conserventur putredini, quam maxime, sunt idonea: cùm inquam, ita se hæc habe-
ant, in spem veni Sale illo communi fœlicius fortassis & æque facile, ac aliis Salibus in aquam aurum redigi
posse, atque adeo rem, cujus investigandæ semper avidissimus fui, varie per me & alios, quorum ad hoc opera
utebar, tentanti, ac aliquot annis inaniter, & frustra quærenti, tandem se via obtulit, qua res satis fœliciter
successit. Cùm enim in valle mea Blavia, ubi prædia mea & officinas, quibus ferrum coquitur laminæq; cu-
duntur, & inter reliqua, ad hoc laboratorium (ut Chymici vocant) extructum habeo, quod locus in montibus
(quos Sudetas Ptolomæus nuncupat) situs, ob sylvarum & carbonum copiam, simul & vitrorum, ac fictilium
coemendi faciliorem occasionem, ad hoc parandum maxime idoneus esset, illa laborarem: tum primo quidem,
sed interea sæpius & hic Pragæ, dum hac mea apud Serenissimum Principem nostrum conditione fungor, ali-
quoties ex SALE communi, quo condiendis cibis utimur, aquam vel oleum potius quoddam pinguiuscu-
lum & grave confeci, in quo aureæ laminæ, vel ejus pulvis, quem calcem dicunt, per Stybium prius lege artis
purgatus trium dierum spatio, sensim, & paulatim liquescit & in aquam convertitur: adeoque subtile ac
tenuium partium evadit, ut etiam per alembicum facili igni ferri possit. Sapor illi, teipso teste, qui illam
degustasti, Limonum succo, non admodum dissimilis, nisi quod dum nuper est parata paulo plus acerbi sapiat.
Usus sane sum eo sæpius fœlicissimo, Diis gratia, successu, in morbis diuturnis, putridis, & variis obstructioni-
bus. Quia absque hoc quòd nimium sit acre, vel urat, summe est penetrativum. Quare Apoplexiæ, Para-
lysi, tam linguæ, quam reliquarum partium, Spasmo, retentionibus menstruorum & urinæ calculo, quem
mirabiliter comminuit, ictericiæ & principio hydropis, aperiendo, restaurando appeticum, ventriculum ro-
borando, vomitum cohibendo, optime medetur & confert. Exhibens in febribus nunquam adauctos colores
sensi, sed potius remisisse, ut plurimum observavi, mixtum vino granatorum & aquarosarum, syncopæ, tre-
mori cordis & melancholicis mire subvenit. Medetur venenis omnibus, præsertim vero Mercurio infectis. Do-
loribus junctiurarum ex morbo Gallico curatis, per unctionem Mercurii exhibitum, & inunctum subvenit.
Gargarisatum cum aquarosarum, ulcera putrida, & sordida faucium, & colli ex morbo Gallico, etiam ubi
calores adjuncti fuerint, egregie curat. Plura Medicus, cum ratione illud sapius exhibens inveniet. Ratio-
nem ejus conficiendi subjungam, non ut Minervam doceam, cum (si per negotia occasio daretur) in his te longe
fœlicius versaturum sciam, sed ut hoc ipsum, ob quod hæc scribere cœpi, fœlicius à te obtineam: nempe ut si cu-
jus momenti in usu Medico illa fore videbuntur, solido & exacto tuo judicio confirmes, meliora addas, dili-
genti & assidua rerum Medicarum inquisitione, in quam fœlicissime hactenus, totus incumbis, dum quod opta-
bam assequi minus mihi perfecte contigerit, omnes vires & nervos mecum eo intendas, scriptisque tuis, quod
magni apud plurimos sint ponderis, aliorum etiam animos eo allicere contendas, ut suam quisq; huic adeo pri-
scis decantatæ Medicinæ inquirendæ, & denuo in medium afferendæ, operam pro virili navet: ne ita summum
hoc remedium, quo jam diu sumus destituti, in contemptum abeat, & nomine saltem sit nobis cognitum. Requi-
runtur verò ad opus hoc perficiendum, exceptis vase & fornace, tria potissimum Aurum, Sal commune & pau-
cissima quantitas aceti stillatitii. Aurum, antequam operi adhibeatur, ab aliis metallis impuris, quæ secum com-
mixta habet, exactissime purgandum est & separandum. Quod egregie præstat Antimonium, si simul liquefient, vel
fluxerint, ita tamen, ut pondus Stybii longè & decuplum usq; Aurum excedat. Quicquid enim argenti, vel alte-
rius impuri metalli, Auro admixtum fuerit, id omne in se recipit Stibium, solóq; Auro in fundo vasis pyramida-
lis, ad hoc ab aurifabris, & fusoribus parati, residuo: quod vase exemptum seorsim in cuspide, quem Regem illi vo-
cant, exacte mundum reperitur: Acetum quoq;, ut ad opus magis sit idoneum hoc modo destillandum. Accipiantur
aceti vini acerrimi libræ duæ, salis communis, illius maxime quod ex Hala Hermundorum ad Salam fluvium ad
nos defertur, huic operi præ cæteris idoneum, Libra una. Mixta per Alembicum in balneo Mariæ distillentur, quo
præter aquam nihil stillabit. Contrarium namq; accidit aceto, ac vino. Sicut enim vinum distillantibus spiritus il-

Omnem vim dissolvendi auri in salibus consistere.

Ratio dissolvendi aurum per oleum Salis communis.

Auri potabilis oleo salis parati facultates.

Auri præparandi modus.

Acetum ad hunc usum quo pacto distillandum?

li

li ſubtiliores levi igne primi aſcendunt & effluunt, aqua vero deinde ſequitur: ita è contra acetum pauciore igne & in principio aquam dimittit, ipſum vero tandem multo majorem requirit ignem quo ſurſum feratur. Separata autem, modo quo dixi, omnia aqua, reliquum acetì per cineres deſtillandum eſt igne fortiori. Sed tamen neque illud totum, ad finem uſque abſtrahendum: turbidum enim redditur, & aduſtionem redolet. Verum quam primum tertia, aut media pars excepta fuerint, urgendo ceſſandum, & reliquæ adjiciendæ. Demum ſatis, ut dixi, Halenſis libram unam pauciſſimo aceto infundens, ſemper agitando, id vaſe fictili bene obturato, in loco calido repoſitum lente exiccetur, atque hoc tertio, aut quarto iteretur. Porro ad quamlibet libram Salis communis, miſce hujus acidi ſalis unciam unam atque alteram. Sicq; deſtillationi ſal præparatum habebis. Fornax ſit ſimilis illis, quibus aquas, quas fortes dicunt, elicimus: in qua undique cucurbitam ignis ambiat. Ego tamen ſemper poſteriori parti fornacis alteram adjunxi altiorem, quam, quod vigilius, & labori carbonum imponendi parcat, inepte pigrum Henricum artiſtæ nominant. Ex vaſis maxime idonea eſt cucurbita, quæ Chymicis, quòd ventre ſit amplo, collo oblongo, & anguſtiore contorta, Retorta dicitur: quam undiq; limo munire oportet, ut ignis vim facilius ſuſtineat. Simile fere eſt vitrum excipiendo præponendum, ſed ampliſſimum, quod duas in ſe habeat libras aquæ diſtillatæ. Fictilis retortæ media pars ſale, ut dixi, præparato impleatur. Mox eidem, ut fieri ſolet, fornaci tranſverſim impoſito, altera continens aquam exterius opponatur. Ignis primis quatuor horis ſit valde levis, deinde paulatim augeatur, donec ſumi, vel nubeculæ albæ fluctibus ſimiles in cucurbitam ex Retortæ roſtro intrare videantur. Quod ſi fiet, ſimili modo ignis regatur, quamdiu illas videre licebit, quod plerunq; per ſex horas durare ſolet. Deinde paulatim ſpiritus urgeto, ignem magis, atque magis augendo, quouſque retorta penitus candeſcat, atque ſic ignis per triduum, aut quo diutius eo melius conſervetur, non habita ratione, quod nec gutta, nec viſibiles aliis ſpiritus ſurſum ferantur. Licet enim nulli conſpiciantur, videbitur tamen in fundo aquæ & parietibus vitri indies aliquid pulveris albi ceu cretæ adhærere. Quem ego cum, ut eo plus terræ iſtius albæ colligerem, per ſeſquialterum menſem ſimili igne urgerem, indies apponi, atque augeri obſervavi: atque, quod mirandum, ſinguliis diebus per horæ, incertæ tamen, mediam partem, adeo gratus, adeoq; fragans odor, non in ipſo tantum conclavi, ubi parabatur opus, ſed & a longe, imo per integram aliquando domum percipiebatur, qui nec optimo etiam Moſco gratia cedebat, quo ipſe cum aliis Magnificis Dominis, quos, ut ſcis, hujus teſtes habeo, non ſine magna admiratione ſæpius deprehendi. Eſt autem terra iſta adeo dulcis, ut ſi quis bene eam deguſtarit, dulcedinem, nec vino, nec alio liquore aliquot horis ex ore abluere poſſit. Credebam ego nonnunquam terram hanc eſſe alterum fumum, ſive vaporem eorum, quos in igne genitos ad compoſitionem elixiris & dulcorationem liquoris ſolventis, & ſæpius Geber Chymiſtarum Princeps requirit. Facta priore hac deſtillatione, ex recipiente vitro omnia ſunt eximenda, atq; partes inter ſe confuſæ, mixtæ aquæ ſcilicet, aceti, olei, ſalis & terræ iſtius dulcis ab invicem exactiſſime ſeparandæ. Quod ita fiet. Ponantur illa in cucurbita impoſito capello in Balneum Mariæ, ſeu cacabum ſervente aqua plenum & lentiſſimo igne effluet aqua paulatim, donec tota emanarit. Terra vero iſta alba, quam Cretam referre dicebam in cucurbita interea dum aqua ſeparatur, paulatim concreſcet in lapilles oblongos, partim obnatantes, partim neque vitri parietibus adhærentes, diaphanos, dulciſſimos, ignis patientes: liqueſcunt enim neque igne evaporant, qui tum parvulo ligneo & foraminibus pleno cochleari, quali pro deſpumandis carnibus coci utuntur, vis in die, aut quoties concreti apparebunt, eximendi ſunt & cuſtodiendi. Pro maximo enim ſecreto quibusdam ad conficiendum elixir experuntur. Similiq; ratione pergendum, donec aqua omnis ſimul, & acetum per alembicum emanarit quod guſtu facile eſt deprehenſu. Remanebit autem in fundo oleum ſalis limpidiſſimum, ex albo vireſcens, quod à fæcibus, quas paucas in fundo admixtas habet, in vaſculum ex puriſſimo vitro Veneto paratum diffunde. Si quam puriſſimum id eſſe, quis exoptet, poterit in Balneo Mariæ denuo deſtillando, quod adhuc ſecum aquæ habet, ſeparare. Hoc, inquam, eſt Oleum ſalis, ſaporis, ut prius dicebam, tuque ipſe guſtaſti, Limonum, cui ſi laminas auri purificati impoſueris, in cineribus calidis triduo ſenſim illud liqueſcet, & paulatim omne in aquam convertetur, coloris vere aurei, quæ tutiſſime intra corpus a quovis aſſumi poſſit. Si quis facilius, & citius aurum illo diſſolui expetat, addat ſali, quod à principio Retortæ diximus imponendum, aliquid ſalis nitri: Solvetur enim facillime, ſapore manente eodem. Interea vero ac ignis regimine ſit plurimum ſollicitus, levis enim error totum opus deſtrueret. Sed cum, ut prius dixi, aqua hæc auri dum recens eſt, & nuper parata, aliquid quamvis id vix perceptibile acerbi ſapiat, mihi ſi illa iterum paranda eſſet, plane ſtatuiſſem, facere periculum, an criſtallinis iſtis, quos dixi, lapillis adeo dulcibus aliquid illi gratiæ addi poſſet. Quod facile, cum ex eodem utraque ſint parata ſale, futurum ſperarem. Sin minus ſuccederet, extracto tamen Saccharo, cujus aliquoties inter nos mentio facta eſt, id facile præſtari poſſet. Illud enim a ſuis fæcibus, quas habet plurimas, tenaces pici nigræ non diſſimiles, graviterque olentes, adeo ut pauci Saccharo tales adeſſe crederent, probe expurgatum, longe redditur ſubtilius: dulcedinem autem, pauca licet quantitate mixtum, aliis addit longe majorem, quàm commune Saccharum. Præterea colore aureo, quæcunq; per ſe limpida ſunt & aquea, tingit. Scio plena vaſa vini ſublimati hoc ipſo mixta ac dulcorata pro aqua vitæ, bono lucro divendita & diſtracta. Habet enim præter alia in ſe hoc a plurimis deſideratum, quod cuicunque liquori miſtum, facile eo diſſolvitur, & omnibus partibus exacte miſcetur, neq; unquam ſubſidet: quod in parandis aquis illis ex ſpiritu vini, aquas vitæ vocant, plurimis hactenus defuit. Ideoq; varii varie illis gratiam conciliare conati ſunt alii enim uvis paſſis id efficere ſperarunt, alii vaſi recipienti Juleb infundere, cui ſpiritus ille vini diſtillans miſceant, ſed quam fœlici ſucceſſu iſta tentarint, ipſi viderint. Verum hujuſce cum experientiam ego ſæpius fecerim, atq; ad hanc rem plurimum conferre ſciam, ne quid meorum te lateat, rationem ipſius conficiendi ſubjungam. Perficitur vero quicquid ad hoc requiritur potiſſimum, aceto diſtillato. Namque ſi Saccharo parum aceti infundatur, in calidis cineribus, paucis diebus repoſitum, totum liqueſcere & diſſolvi videbitur, cui ſi vinum addes ſublimatum, brevi partes illæ puriores à fæcibus adeo ſeparantur, ut ab illis facile diffundi poſſint, rubeumq; aſſumit colorem. Quod ſi quis ſolidiorem ipſius conſiſtentiam exoptet, in cucurbita cineribus tepidis impoſita lente deſtillando, id facile impetrabit, ſed vitrum ubi Saccharum eximere voles frangi oportet. Hac ratione præparatum Saccharum, ſi miſceueris auro noſtro potabili, non dubito, quin dulcius id & gratius guſtui, contemperata ejus acerbitate, effeceris. Jam ſi non ſubſtantiam, auri diſſolutam deſideras, ſed potius ejus tincturam, quam laudibus proſequitur in ſua Chirurgia Theophraſtus Paracelſus, opinor, te, ſi periculum feceris, non ita magno labore ex no-

Sal quo pacto præparandum?

Fornax qualis eſſe debeat.

Vaſa qualia requirantur?

Separatio illorum quæ extiterunt ex proxima ſalis deſtillatione.

Auſterus Auri potabilis ſapor quo pacto corrigendus? Saccharum qua ratione ſe ipſo multo dulcius efficiat?

Sacchari præparatio.

Tinctura auri.

ex nostra illa aqua eliceré eam posse. Modum enim ibidem ipse tradidit, cum inquit, salsedine à resoluto, per aquam dulcem diligenter ablutâ, tincturam auri, spiritu vini excipi, & deinde ab eodem separari debere. Porro nunc maxime inquirendum videtur, inq; eo cardine totum versatum negotium. Utrum aliqua harum, quæ hactenus pluribus pro Auro potabili diversa parata sunt aurea aqua, verum illud Aurum potabile sit antiquorum, aut recte illius loco exhiberi possit. Quamvis autem de hac per multos annos abstinuse Medicina, ipsismet autoribus adeo eam cœlantibus, agre quid solidi, ac certi nobis statui possit, tamen quantum ex lectione plurimorum, de hac re autorum, privato studio, labore & sumptibus percipere licuit, apparet plerosq; autores Chymicos, ubi de lapide suo philosophorum, vel elixir dicto, loquuntur, constanter & unanimiter asserere quod illa ipsa Medicina non tantum, si super metalla, quæ (quod auri perfectionem & durandi vim non habeant) imperfecta vocant, projiciatur, statim illa redigat in auri perfectam & incorruptibilem substantiam sed etiam in liquida forma sumpta (ubi tum Aurum potabile dicunt) morbos omnes arceat, juvenilem & prosperam valetudinem ad multos annos conservet. Adeoque unam & eandem esse ego rem Chymicis video Elixir & aurum potabile nullo; penitus differre, nisi ipso fere usu, nimirum quod alterum solidum & paulo fixius in metalla liquefacta projectum, illa perficiat, Alterum vero Elixir vitæ Raymundo dictum in aquam potui commodam resolutum, juventutem conservet, & vires restauret. Experientia autem certa mihi & aliis constat, neq; quisquam hæc recte tractans inficias ire poterit, quin pleraque dictarum aquarum mutando argentum in aurum, aliquid, idque satis conferant & faciant. Verum ad uberiorem perfectionem, quam Chymici promittunt, eas adhuc non redactas vidi. Licet enim metalla mutent, tamen hoc ipso, pauco lucro suos sumptus & labores rependunt, ac superant. Quod aliquid perfectionis illis adhuc deesse omnino arguit. Ad alterum quod attinet, morbos scilicet arcendos, & prosperam veletudinem conservandam visa, quidem sæpius, ut dixi, aquæ similes debita adhibita ratione usurpatæ plurimum profuisse, sed qui omnes promiscue morbos istis curarit, dentes elapsos, & ungues restituerit, hactenus vidi neminem. Quod (nisi, ut vereor, encomiis ejus Chymistæ in hoc, ut in plerisque solent, nimium indulgeant) similiter aliquid ad perfectionem illorum adhuc desiderari ostendit. Unde equidem quis non immerito antiquorum esse verum & perfectum Aurum potabile dubitabit. Minime tamen ideo usum ipsius omnino abjiciendum censeo. Cùm enim auri pulvis Avicennæ & reliquis Medicis ad affectus cordis & alios morbos adeo commendetur, & Arnoldus auri infusionem, & ejus candentis extinctionem in vino tantopere laudet, procul dubio longe plus præstabit, si in partes adeo subtiles & penetrantes omnes venas redigatur, idque maxime si absque rosione effecerit. Est altera veri Auri potabilis nota minime negligenda, quòd etsi imperfectus metallus mixtum ea perficiat, ex se tamen ipso Aurum reduci nunquam posse debeat, quod in aliis aquis, quæ colore aureo inficiunt (qualis erat, de qua supra dixi, quam in ædibus clarissimi Doctoris Galli præclaræ memoriæ croceo colore tingere videbamus) facile factu est. Affusa enim aqua fontana, cui Tartari parum alui miscent, eaq; paulatim rursus exhalante, in fundo auri pulvis residere debet. Quod tamen, si recte paretur, aut per Alembicum ascenderit, minime evenit. Hæc ad te clarissime Matthiole, ut dixi, non docendi nomine scribuntur, nec ut aliis, quorum forte aliud est de his judicium, illa præferam. Quamvis, nec hæc naturæ secreta, quæ ad Medicum usum plurimum conferre possunt, aliisq; altius illa inquirendi occasionem præbent, aspernanda, & abjicienda arbitror. Unice enim detestandi videntur Zoili isti, qui viros bonos, cum, ut vitæ usuique mortalium consulant, plurimum diligentiæ, curæ, laboris & sumptuum in perquirendis hisce naturæ secretioribus Medicinis conferant, nec forte semper omni ex parte ad vota res succedat, invide eos ridendi, mordendi, ac carpendi finem nullum faciunt, neq; tamen ipsi interea meliora in locum restituunt. Sed quum hoc nostro infelici seculo, clarissimorum etiam virorum conatus & labores felicissimi, horum morsus non effugiant, quid mirum, hæc ubi ad vota, non adeo facilè perfici possint, ab illis (ut ignota pleriq; carpunt) reprehendi, calumniisq; dilacerari? Alterum est hominum genus invidum, & inutile terræ pondus, his non minus reprehensione dignum, qui ingenio licet laboreq; suo & industria aliquid operæpretii efficiant, partim tamen ambitione adducti, ut habeant quo pro cæteris excellant: partim avaritia, & lucrum faciant, aliquando etiam per ignorantiam veterum scriptorum, quasi non eadem, aut meliora multo veteribus sint prodita, pro secreto, & quasi mysterio in privatum sibi thesaurum possident & celant, neq; in publicum usum proferunt. Medium autem tenuere beati. Tu igitur Præstantissime Matthiole merito beatissimus, Tu omnium observatione, favore & benevolentia dignissimus. Tantum enim abest te aliorum in Chymicis inquirendis sudores naso suspendere, improbare, vel calumniari, ut ipse quoq; domi tuæ fornaces extructas habeas, quibus te, ubi otium datur, sedulo oblectas, illisq; tantum profeceris, ut à te paratæ aquæ, quas à restaurando vitali spiritu, Aquas vitæ vocant, tam in Serenissimi Principis nostri, quàm aliorum Magnatum Bohemorum manibus in dies versentur, & summi remedii loco merito habeantur. De fidelitate verò tua inventa ad publicum usum divulgandi, non est quòd dicam, cùm scripta tua clarissima abunde testentur, tibi, plenus rimarum (ùm sis (ut cum Terentio loquar) undiq; illa diffluere. Nihil enim tam egregium, tam secretum, tam rarum tecum delitescere, quod ad rei Medicæ cognitionem augendam faciens à te cœlatum sit, certo affirmare ausim. Argumento inter reliqua est Stibii calcinati usus, quem dum alii pro maximo secreto occultare studebant, tu primus, quod sciam, literis propalasti. Merito igitur præclarissime Matthiole, quæ mecum de aqua hac aurea cognita & concepta habebam, ad te scribere videor, in certam spem veniens, te, si qui hujus ad rem Medicam, ejusve cognitionem augendam facere sperabis, id exacto tuo & acri judicio confirmaturum, rerum usu, quo polles, per hæc ad altiora veniendi, viam monstraturum, & si quæ tibi de auro potabili conficiendo sint alia hisce meliora, mihi & usui publico fideliter communicaturum. Quod ut candide, ingenue, ac liberaliter facias, pro familiaritate nostra minime dubito, & per illum, quo te prosequor, amorem, ac publicæ Rei Medicæ utilitatem oro & obtestor, Vale. Pragæ.

Lapis philosophorum.

Elixir, & Aurum potabile idem.

In Chymistas.

Auri pulvis Avicennæ.

Stibium calcinatum.

PE-

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Andreæ de Blavv Medico,
S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ.

ETsi & sermonis spurcitie & affectata caligine obtenebrarunt scripta sua Magistri Chymici, reperiuntur tamen ingeniosi homines hoc seculo, qui ex illis ipsis obscuris libris, non tantum veterum autorum sententiam colligant, verumetiam opera mirifica, cum ad metallorum perfectionem, tum ad hominis sanitatem, vel conservandam, vel instaurandam pertinentia, per ignem efficiant. Quippe quemadmodum Magnes ferrum solum attrahit, argentum vivum solum aurum admittit, cætera metalla respuit omnia: sic ejusmodi ingenia ad veri scientiam nata, mirum quibus occasionibus, quibus è libris, quibus ab experimentis, utilem & veram doctrinam extrahant, falsam respuant: cùm interea alii noctes diesq; laborantes nihil discant, nihil inveniant. Cæterum inprimis admirabile mihi tuum ingenium videtur, Vir Clarissime, qui ista in ætate, adhuc juvenili, præter absolutam artium omnium cæterarum, Medicæq; præcipue cognitionem in Chymica arte tantum profeceris, ut non solum antiquos Philosophos obscuriss. intelligas, sed etiam experientia & usu confirmatus, idoneus videaris, qui hoc seculum tam artem præstantem, speculationis Philosophicæ partem fere nobiliss. scriptis edoceas. Ita enim æstimo ex scripto eruditiss. tuo, quod proxime mihi tuo nomine oblatum, continebat insignia quædam præcepta de ratione auri potabilis præparandi. Id ego cùm avidissime aliquoties perlegissem, dignum judicavi, quod meo Epistolarum operi insereretur. Peto autem magnopere abs te, ne id factum à me ægre feras. Decet enim te, cum possis, publice tuo ingenio prodesse multis. Cæterum quod ad rationem auri potabilis conficiendi attinet, nihil habeo, quod aut contradicam, aut te dicam splendidius: omnia enim uti lucide ita & verissime explicasti. In primis autem illud plenum est ingenii & acuminis, quòd omnes dissoluendi auri modos ad Salia mineralia redegisti. Itaq; omnino tecum sentio, quod qui cranei humani anteriore parte ad hanc rem utuntur, eos procul dubio id in Sal prius redigere. Nam & ego memini aliquando me ex duobus cranis humanis Sal destillasse. Sic de cæteris cogitandum, seu herbæ sint, seu metalla, prius ea ad Salis naturam per ignem esse convertenda, antequam ad hunc effectum adhibeantur. De facultatibus autem auri potabilis, dubium non est, quin eæ sint maximæ, cujusmodi a te eruditissime recensentur. Ausim dicere, neminem Medicum absolutum esse posse, imo ne mediocrem quidem, qui in hac nobilissima destillandi scientia non sit exercitatus: id cum alibi, tum in primis in Chronicis morbis est animadvertere, ubi tota massa sanguinea in universo venarum ambitu corrupta est, & referta multorum morborum seminariis: hi, inquam, morbi citra metallica devinci vix possunt. Ea enim sola vi ignis ita attenuantur, eamq; penetrandi vim acquirunt, ut habitum totius hominis facile permeent: cum interea cætera plantæ eousq; ignem non sustineant. Ac qui ejusmodi morbos citra scientiam res metallicas tractandi aggrediuntur, ut plerunq; re infecta cum magno dedecore & suo, & artis Medicæ desistunt. Nec desunt exempla magnorum Medicorum, qui remediis Chymicis magnos effectus in curandis agris ediderunt. Ut reliquos taceam, Montanus certe nostra ætate celeberrimus Medicus tantum tribuit distillationibus, ut non solum iis ad ægros curandos usus sit, sed etiam libros multos de illis composuerit: qui quidem libri adhuc latent alicubi, prodituri aliquando in publicum, si tantum bonum fata hominibus non amplius invidebunt. Interea te hortor, ut tu in eo genere juves studia discentium. Nec vero patiaris te dimoveri calumniis levissimorum hominum ab exercenda arte tam nobili. Valeant illi: habebis & tu, qui opus laudent, ingenium mirentur, laborem remunerentur. Multorum millium loco tibi sit Serenissimus Archidux, qui te cum ob alias excellentissimas dotes tuas, tum vero ob Chymicæ artis peritiam (qua quidem quam plurimos, difficillimos casus curare te indies experimur, amplo stipendio in aulam adscitum conduxit. Nec desunt alii proceres regni hujus, qui te amant & suspiciunt: quorum favore fretus facile est contemnere stoliditatem & malitiam eorum, qui chymicæ arti detrahunt. Hæc paucis ad tuum scriptum libuit respondere. Non enim pluribus poteram, & occupatus rebus aliis, & impeditus valetudine, qua in hac ingravescente jam ætate non semper æque commoda utor. Vale.

Sal ex osse humani capitis.

Montanus libros composuit de destillationibus, & eis fœlicissime usus est.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI
EPISTOLARUM MEDICINALIUM, *LIBER QUINTUS.*

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Jacobo Antonio Cortuso Patricio Patavino
S. P. D.

Expenduntur plantæ quædam non vulgares.

IUcundissimæ mihi fuerunt literæ tuæ, Idq; ipsum sane multis de causis. Primam quod tuæ, id est, viri optimi atq; doctissimi, deinde, quòd elegantissimis numeris nostro Italico idiomate contextæ sunt. Præterea quòd mirificam quandam tuæ erga me voluntatis significationem habeant. Postremo quod lucri utilitatisq; plurimum, præter omnem expectationem, & mihi, & Reipublicæ attulerint. Nam non modo ex iis te amicum singularem mihi esse intelligo, quem incredibili amore ac benevolentia (quæ tua est humanitas) me prosequi animaadverto, sed quòd à te, tua tantum liberalitate & propria animi ingenuitate pleraq; raras sim consequutus plantas, quas antehac à nemine consequi licuit. Hucum certo sciam decoris plurimum nostris Commentariis in Dioscoridem esse accessurum, non dubito etiam quin rei herbariæ studiosi te plurimum sint collaudaturi, ubi viderint hæc omnia me tibi accepta referre. Hoc itaq; nomine ago tibi gratias ingentes. Atqui si mihi optata Deus concesserit, efficiam profecto, ut ne te pœniteat hæc in me contuliisse: sin autem (ut humana sunt) mea spes me forte frustrata fuerit, tu tamen virtutis tuæ & officii fructum tecum auferes. Optarem quidem hanc tuam erga me animi propensionem simili aliquo munere me posse compensare. Sed quum nihil sit ad manus, quòd te dignum existimem præter me ipsum solum, me tibi totum offerò, ac voveo. Sed hactenus de his.

QUOD autem ad plantas attinet, rescribam, ut petis, de omnibus opinionem meam: quinetiam syncerissime significabo, quæ legitima genuinaq;, quæq; spuria videbuntur. Sed id sane faciam pro ingenioli mei tenuitate. Non quod autem posse me aliquid singularis judicii ad te scribere, sed ut petenti tibi morem geram. Verum hac conditione id à me accipias velim, ut, ubi tuo acriori judicio, me fortasse de his minus recte judicasse animadverteris, non fileas, sed quid melius sentias mihi significes. Sic enim fiet, ut discussis ventilatisq; omnibus inter nos, veritas tandem eluceſcat in medium.

RHÀBARBARI imago coloribus ad vivum ornata, una cum ejus historia, à Persis allatâ, ut rarâ, ità mihi cara est. Hanc illico pingi excudiq; curavi, quod ejus inspectionem plurimos delectaturam non ambigo. Rhabarbari imago.

ELATINEN quam nunquam ante me vidisse memini, una cum floribus, quò diligentius inspicio, eò liberius genuinam esse statuo, nec quicquam in ea videre est, quod legitimæ non correspondeat. Elatine.

MEDIUM Dioscoridi & Plinio folio est Iridis, sed his subesse mendam jam in suspitionem me adducit Oribasius. Quippe qui Medium Intubi esse folio ex Dioscoride scribit. Cui satis hæc planta, quam ad me transmisisti adstipulari videtur, quamq; Dodoneo Violam Marianam vocari scribis. Hanc plantam multis in locis pluries mihi visam recordor, sed haudquaquam animadverti legitimum eam esse Medium, quod in Dioscoride & Plinio legere me memineram, Medium Iridis folio esse debere. Etenim Græcus Dioscoridis codex qui ad manus est, legit, ἔχει φύλλα ὅμοια ἰριδι. Sed Oribasii codex ὅμοια σέριδι habet. Quo fit ut tum hæc planta complures habeat notas, quæ ad amussim Medio correspondent, facile tecum sentiam legitimum eandem esse Medium: præsertim cum abs te edoctus sim eam in saxosis & opacis tractibus nasci. Atqui gratum admodum mihi feceris, si semen tua opera consequi potero. Quòd cum tantum sexto mense à satu germinet, optarem, ut quam citissime fieri possit, ad meas perveniret manus. Medium. Locus Dioscoridis restitutus.

GINGIDII plantam ex omnibus notis agnosco esse legitimam, sed integram omnibus suis partibus desiderio, ut ad vivum delineari possit. Hoc præstare sanè facile poteris, cùm hanc tuo in viridario, inter quamplurimas alias, virescere intelligam. Gingidium.

PLANTAM, quam cum Tripolium esse censeres, Venetiis in littore maris conseviſti, locis quæ allidit unda, & ibi summa cum diligentia educâsti, quamq; nunc mutata sententia Marinæ violæ speciem esse censes, nusquam me vidisse recordor: ideoq; nec de nomine, nec de viribus tibi quicquam scribere possum. Verumtamen cum non sine speciali naturæ artificio delineatam esse animadvertam, crediderim hanc profecto ad multa, quæ ignoramus, esse utilem. Tripolium.

Scammonium. *SCAMMONII radicem superioribus diebus Turcico solo sepultam, misit ad me Constantinopoli Cesareus Orator Augerius, qua jam germinare incepit. Interim folia, flores, & semen observabo: quod si videro tuae illam esse similem, non te posthac gravabo, ut illam iterum cum floribus ad me mittas. Erit tamen mihi valde gratum, ut me certiorem facias, unde ad te allata esset. Nam in Italia nasci Scamonium, hactenus non audivi.*

Periploca. *PERIPLOCAM serpentem ante decennium misit ad me Pisis Lucas Ghinus acerrimus rei herbariae indagator. Cui subscriptum erat Doricnium repens. Sed cupio abs te audire cum florum, tum etiam fructuum historiam.*

Sesamoides minor. *SESAMOIDIS minoris stirps, quam antea nunquam vidi, mirum in modum placet. Nulla enim deest illi nota quae legitimae non correspondeat. Folia enim habet Coronopo majora, hirsutioraq3, caules dodrantales, in quorum summitate capitula exeunt, è quibus subpurpurascentes prodeunt flores, quibus accedit tuum de semine & radice testimonium: nec me ab hac unquam removebit opinione, quod haec planta folia habeat Coronopo majora. Siquidem Oribasius μακρότερα, non μικρότερα legit. Id quod manifesto est argumento Dioscoridi depravate legi Μικρότερα.*

Elleborina. *QUAM Elleborinam plerisq3 ais vocari, nonnullis vero venefícum Scolopendrium, vocabat Lucas Ghinus qui primum Pisis eandem ad me misit Phyllitim minorem. Ego vero notas non habeo, quibus hanc Elleborinam, vel Scolopendrii genus aliquod facere possim. Cupio autem edoceri quo argumento hanc herbam veneficam appellent. Quinetiam vere venenosa sit, an venefica dicatur, quod fortasse ea utantur quidam ad veneficia & fascinationes.*

Spina alba. *SPINAE albae folium placet, quantum mutila placere possunt, sed integram desidero plantam: solo enim hoc folio tota planta delineari non potest.*

Thlaspi. *SCIO non deesse rei herbariae studiosos, qui plantam, quam ad me pro Thlaspi mittis, idem tecum sentiant. Atqui si cum Thlaspi, de quo scribit Dioscorides, diligenter conferatur, non video sane, quibus argumentis in legitimum Thlaspi transmutari possit, cùm nulla fere nota in eo videatur, quae illi legitime conveniat. His accedit seminis non obscura amaritudo, nulla penitus acredine praedita, quae in Thlaspi semine maxime requiritur. Non tamen negabo, Thlaspi, quod in Tauro monte in Cappadocia nascitur (ut Galenus est author) Cretico non esse simile, nec alii cuicunque, quod passim ubiq3 nascitur: id quod argumento est plura esse Thlaspi genera. Caeterum an hoc ad me transmissum Cappadocio congenerum sit, ego sane decernere nequeo: cum (quod sciverim legerimq3) ejus historia a nemine describatur, nec de seminis amaritudine mentio ulla fiat, quam in tuo vehementem esse reperio.*

Thlaspi Cappadocium.

Smyrnium Creticum. Macronae. *Nisi SMYRNII Cretici integram videro plantam, & recentem ejus radicem diligenter inspexero, affirmare sane non ausim, eam Smyrnium esse Dioscoridis. Interea igitur, ut hactenus semper, vulgo vocatam Maceronae plantam pro Smyrnio habebo. Pergratum tamen mihi facies, si integram hujus plantam ad me transmiseris. Nam fortasse sententiam mutare constituam, omnibus hujusce plantae partibus diligenter inspectis: quod is sim, qui non meis opinionibus sed veritati me perpetuo addixerim.*

Papaver corniculare flore rubro. *PAPAVER corniculare flore rubro frequentissimum in Moravia nascitur inter segetes, & in agrorum aggeribus, eo praesertim tractu, quo Praga Viennam proficiscimur. Quam procul autem à mari distet haec regio, sciunt hic omnes. Quod aureo flore a Dioscoride describitur, nusquam ibi videre licuit, nec alibi, quam maritimis locis: quanquam fortasse in mediterraneis etiam alicubi proveniat.*

Acanthiũ. *Alteram ACANTHII habeo stirpem, folio tuo longe majori. Quod tantum Soli pinguedine aridítateve factum esse censeo. Sed nulla intercedit lineamentorum faciei q3 differentia, utraq3 enim verum genuinumq3 refert Acanthium. Simulac fui contemplatus Aethiopicum SESELI, quod etiam a Julio Moderato Arimino mihi transmissum est, illico inclinavit animus, tuum hoc magis legitimo adstipulari, quam meum, quod tamen non dubito quominus Seseli sit genus.*

Seseli Æthiopicum.

Amomum. *AMOMI historiam Plinio adeo confuse describi animadverto, ut nihil certi inde elici possit. In primis enim Amomum, Labruscam esse Indicam scribit. Deinde aliorum opinionem sequutus fruticem esse aut myrto similem, foliis Punicae mali: quibus non parum correspondent arbuscula folia, quam Plinii Amomum appellas. Sed cùm scribat is hanc plantam uvas, non baccas, proferre, non ita facile adducor ad credendum, eam stirpem Amomum esse Plinii. Itaq3 si clariora tenes indicia, quibus hanc tuam possis tueri opinionem, de his, ut ad me scribas, perquam maxime rogo. Quinetiam scire velim, an peregrina sit planta, an in Italia proveniat. Id quod pariter de alia etiam planta audire desidero quam quidam Dioscoridis Amomum esse censent. Cujus ramusculum quam libentissime viderem cum suis floribus ac fructibus: vel si hoc fieri nequiret, ob plantae fortasse raritatem, vellem saltem ejus iconem inspicere à diligentissimo pictore delineatam.*

Argentina. *REPENTEM herbulam foliis Helxines argenteo quodam nitore splendentibus, nusquam me vidisse recordor. Itaq3 non est ut de ejus historia & viribus quicquam à me expectes: eam tamen adstrictoriae esse facultatis, non ambigo. Huic si nomen mihi inveniendum foret, eam quidem ab argenteo nitore Argentinam vocarem.*

Gẽtianula. *GENTIANULA (ut ita dicam) nascitur circa Pragam copiosissima, cujus plures habeo species magnitudine tantum differentes.*

Polygoni genus. *STIRPIS cujusdam ramusculum, quam quidam (ut inquis) Ambrosiam esse censent, crediderim ego Polygoni potius esse genus. Nulla enim ratio mihi sese offert, quae persuadeat, hanc legitimam esse Ambrosiam.*

Centum grana. *Nascitur hic copiosa. Officinae centum grana à copioso semine vocant. Laudatur decoctum ejus ex aceto ad dentium dolores.*

Pentaphyllum Sanicula dentata. *PENTAPHYLLUM illud magnum radice alba magnoq3 naturae artificio nodulis & laciniis elaborata. Dentariae speciem faciunt quidam. Memini hujus ego in meis in Dioscoridem Commentariis inter Symphyta, dixiq3 a Germanis Saniculam albam appellari. Caeterum aliam nosco ego dentariam, folio quinque etiam apicibus diviso cujus nigrae baccae Coriandri seminis magnitudine habentur, ubi duae vel tres devorentur, sumentes illico dementant & in delirium agunt. Vidi ego quosdam, dum Goritiae agerem, quibus jocandi causa hae baccae datae fuerant, qui triduo perpetuo delirio laborarunt: laborassent q3 fortasse diutius, nisi nostris auxiliis ad mentem revocati essent.*

PLANTAM radice odorata & adstringenti, quae foliorum facie Agrimoniam refert, nostrates mulieres,

lieres, si recte memini, herbam divi Guilelmi appellant: quemadmodum vestrates S. Christophori vocant. Hanc quamquam diligenter sum contemplatus, non tamen reperi locum, in quo meo in viridario eam serere liceret. Praferunt eam quidam ad Strumas, si frequenter devoretur, vel hauriatur in potu. Herba divi Guilelmi.

NON dixerim facile, quam mihi grata fuerit rara illa planta, quam vulgo appellant nostri SFERRA CAVALLO. At eo mihi carior est, quo omnibus suis partibus ornatior accessit. Omnia in ea adeo integra incorrupta sunt, folia, caules, flores, siliqua radix, ac si nunc primum è terra decerpta essent, quae omnia ad vivum delineari excindi curabo. Nam non vereor quam plurimi perquam gratissimam futuram ejus imaginem, praesertim Chymiae & Magiae studiosis. Hi sane ingentes tibi habebunt gratias, quod tua opera, ac studio haec planta in communem omnium conspectum venerit in lucem. Sferra Cavallo.

PETROSELINI Macedonici plantam, una cum ejus imagine ad vivum delineata, magna cum animi voluptate sum contemplatus, quod antehac à me visa non sit, itaq; eam rarissimi muneris loco habeo. Rem ipsam ob ejus raritatem multi facio, plurus tamen fidem tuam, qui scribis legitimam esse plantam, quod scias (ut mihi persuadeo) vel ex Macedonia, vel Epiro esse allatam, ubi Petroselinum plurimum nasci scribit Galenus. Petroselinum Macedonicum.

NUNC primum in Marino Bryome perperam damnasse Plinium animadverto, inspecta tum ejus planta, tum imagine, quam a virenti recentiq; cespite delineatam agnosco. Est enim lactucae crispae adeo per omnia similis, ut merito a piscatoribus Lactuca marina appellari debeat. Nunquam putassem herbam per omnia Lactucae similem tum impropriè Bryon appellasse Plinium, cum nihil, cum marino arboreóve Muscо similitudinis habeat. Sed ea tantum causa hanc censeo Bryon appellasse illum, quod Concharum testis & lapidibus inhaerens, virescat & vivat. Bryon Marinum Plin.

Quanquam OENANTHE utraq; mihi valde placeat, quòd novarum plantarum inspectione plurimum delectari soleam, est tamen quod in utraq; desiderari putem. Prima enim cujus folium Pastinacae simulum una cum integra imagine ad me misisti, legitima Oenanthe dici posset, si radix quae fere nihil magnitudine, ac facie à Filipendulae radice abest, crassior, tuberosiorq; spectaretur. Altera vero Oenanthen tuberosa tantum radice referre videtur, solis minime. Dico tibi sententiam meam, cui nolim acquiescas, nisi probaveris. Oenanthe.

NARCISSORUM omnium, quinetiam Hyacinthorum, Bulborumq; imagines, vivis ac genuinis delineatae coloribus gratissimae mihi fuerunt. Cupio tamen vivas horum omnium plantas meo in viridariolo aliquando alere. Id quod singulari tua diligentia me consequuturum spero. Itaq; ubi Bulbos mihi comparare poteris, id ut diligenter facias, obsecro. Narcissus Hyacinthus Bulbi.

APII Orientalis semen, suo posthac tempore seram. Cum vero adoleverit, fabulosa terra (ut doces) ea ratione operiam, ut albescat qua Cicerum & Intubum Olitores hyeme in Italia obruere solent. Experiarq; postea an in obsonis eam quam polliceris, cum palato ineat gratiam. Apium Orientale.

CONFERVAM de qua libr. 27. cap. 8. meminit Plinius, saepe fontibus innatantem vidimus, ac etiam inde exemptam diligenter inspeximus. Non tamen animadverti, de ea ita aperte scripsisse Plinium. Quare plurimum tibi debeo, quod tua opera jam me doctiorem esse agnosco. Conferva.

RUTAE sylvestris, quam Arnotam Aphri vocant, habeo. Constantinopoli à Guilelmo Quacelbeno Caesarei Oratoris Medico mihi transmissam cum floribus & capitulis: sed una & eadem planta cum tua esse videtur. Ruta sylvestris.

PLINIANI Pelacini plures plantae in quodam amici mei horto hic cum siliquis contortis & floribus virentes spectari possunt, quae nullo notis à tuo differre videntur. Pelacinum.

TRIFOLII Asphaltidis semen quod polliceris, erit mihi gratissimum, non quod inde plantas alere cupiam, ad vivum delineandas, cum hoc jam diu factū sit, sed ut hanc herbā ad morbos curandos copiosam ad manus habeam. Trifolium Asphaltite.

PRAETER eas plantas, de quibus ad me scribis reperi in ipso capsula fundo alias quasdam, inter quas erat PORTULACAE arboris ramus, Glaux, Cretamus aculeatus, Gramen quoddam spinosum, ac ea etiam stirps, cujus siliquae ferreo venabulorum mucroni similes habentur, quibus utuntur venatores apris, ac ursis invadendis. De Portulaca alias meam dicam sententiam: nunc enim nihil est, quod magis dicam. Placet mihi rum Glaux, sed longe fortasse magis placebit cùm floridam ejus plantam inspectam, intelligamq; in maritimis nasci. Cretamum aculeatum nondum antea vidi, quare charum mihi est. Ignota etiam mihi est, quae mucronatis siliquis provenit. Lonchitibus hanc tertiam adderem, quod lanceae omnino speciem siliquae referant. De viribus si quid habes, id plurimum abs te doceri cupio. Portulacà arbor. Glaux. Cretamus aculeatus. Gramen spinosum.

JUNCUM, quem Plinii Spartum facere quosdam scribis, ubiq; examinandum mihi proposui. Sed cùm in montibus Carthaginensis Hispaniae citerioris asserantur siccissimis locis nasci Spartum, non in littore maris, viderim ego Hispanicum Spartum ab hoc longe satis differre, non ita facile horum placito adstipulari possum. E Sparto strata rusticis fieri scribit Plinius, quin etiam ignes, faces, calceamina, & pastorum vestes, quae omnia è suo Spartо in ea Hispaniae regione rura omnia parant. Sed non video quo pacto ex hoc crassissimo Junci genere vestes parari queant. Ex Hispanico Sparto calceamenta contexta saepius vidimus, sed placidiore satis, quam istius Junci materie. Spartum.

MITTO ramulum Pisani suberis, cujus folia non parum à Romano distant. Pisanum enim spectatur folio longe productiore acuminatioreq; adeo ut is potius Ilicis quam suberis videatur, tantum potest coeli soliq; natura. Nec dubito quinetiam fructu differant. Nam si recte memini Romanum ut folio breviore, ita glande compactiore, & rotundiore spectatur. Ubi autem Roma Suber cum glandibus tuus tibi mittet Macignus, quem magno admodum virtutum cumulo ornatum esse audio id ad me delineandum, ut mittas, quam maxime rogo. Hoc itaq; est mi amantissime Cortuse, candidum liberumq; tui Matthioli judicium de variis ac pulcherrimis plantis ad me transmissis: quod si fortasse ullibi claudicare deprehenderis, velim ut pro tua humanitate manum illi adjungas: quod si (ut spero) feceris, sane mihi gratissimum feceris. Quam magno tenear videndi desiderio Cedri è monte Libano ramusculum, id quod tua opera fieri promittis, non ita sane facile dixerim. Ideoq; capio abs te certior fieri, an illum consequendi aliqua certa sit spes. Audio enim simulac aruerit mox decidere folia, quod in Larice etiam observavi. Gratulor autem mihi plurimum, quod tam humaniter polliceris scripturum te in Cretam ac Cyprum ad tuos amicos, qui iis in locis agunt, ut si quid pulchri rariq; ibi repererint, quod ad hanc nostram spectet facultatem, id ad te mittant, tantum (quae tua est benignitas) mea causa. Sed faxit Deus Optimus Maximus ut quas me tibi habere gratias certo scio, quandoq; cumulatius referre valeam. Suber. Cedrus Libani. Larix.

Palma. Musa.

Expecto veram Palmæ arboris imaginem, ac etiam involucrum, quod Elaten appellant: quinetiam illud Pumilæ Palmæ genus, quod vulgo Neapoli ab Encephalo appellant Cefaglionem. Expecto & musæ iconem à clariß. Faloppio, cui ut me commendes, plurimum abs te peto. Reliquum est ut pro lentiginib. delendis in Nobilißima illa Virgine, cujus virtutes mihi tantopere collaudasti, aliquid remedii scribam. Sed scias velim difficile ejusmodi maculas adeo deleri posse localibus medicamentis, ne posthac tractu temporis repullulent, præsertim æstivo tempore, cùm causa in ipso hæreat sanguine. Attamen vidi ego pluries ex toto deleri lentigines frequenti scrofæ lactis illitu. Præstat idem sulphuris oleum, cujus parandi rationem scripsimus, l. nostro de morbo Gallico. Sed huic addere oportet tertiam Tartarini olei partem: quinetiam Amygdalarum oleum ex amaris nucibus pressum, & cum Bryoniæ succo illitum. Præstat ad id nucis unguentariæ oleũ, quo unguentarii ad multa utuntur. Fit oleũ è lacertis quod ego sum expertus, hoc modo. Sumito Lacertas vivas decem, & affundito olei Amygdalarum amararum libram Collocato deinde in Balneo ferventis aquæ vas vitreum, quod Lacertas, & oleũ exceperit, aperto ore, & ita dimitto horu continuis decem: deinde extrahito & percolato, & inungito, addito ceræ odoratæ momento, ut diutius hæreat. Vale.

Remedia ad lentigines.

JACOBUS CAMENICENUS, MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Continet Epistola secti cujusdam hydropici historiam.

EX quo tempore te in has regiones ultra Alpes transmisere Dii immort. clariß. Matth. non nos tantum, qui in hac urbe amplißima medicinam facimus, verum etiam è longinquis locis, ad te tanquam ad Themidis oraculum confugiunt pleriq; Medici consulturi in rebus dubiis, tuam summam prudentiam, judicium, eruditionem, consilium. Quo fit, ut multi ægri morbis gravißimis liberentur, qui pessum irent, nisi te hominem tanta doctrina, experientia & humanitate etiam præditum ad manus haberemus. Cùm autem hac in urbe recens casus inauditus acciderit, nec ego nunc propter certas, quas nosti, causas domo excedere possim, ut tecum coram colloquar, putavi me à bonitate tua hac schedula facile tantum impetraturum, ut tuam, mihi sententiam de hac ipsa, quam dixi, re exponeres, camq; literis consignares: ita enim dicta tua crebriore meditatione facilius recolere, & amicis etiam meis discendi cupidis communicare potero. Res autem de qua judicium tuum audire cupio, sic habet. Hisce diebus ego & amici aliquot mei, secuimus cadaver hominis, qui diuturno morbo laboraverat. Is autem & hydropicus postremo effectus erat. Resecto autem ventre, cùm transiissemus musculos abdominis, invenimus aquam illam, citrinam vocatam, intra peritoneum & intestina: de quo ab aliquibus dubitatum tamen fuisse video. Mox inde respeximus ad hepar, tanquam in eo causam morbi manifestam visuri. Id reperimus grande, colore nigricante, & fere tali qualem in splene aliàs conspicimus. Folliculus fellis plenißimus erat bile. Hepatis venæ in parte ejus cava, priusquam in communem illum caudicem portæ desinunt, omnes obstructæ erant, lapillis eas distendentibus foris nigris, intus flaventibus. Porro & ille meatus, qui ex folliculo fellis in intestinum desinebat, lapide ejusmodi obstructus erat. Hunc cùm exemissemus, nihilomagis tamen bilis effluxit: coaluerat enim foramen illud desuetudine bilem ad intestina mittendi. Hanc istius meatus obstructionem ego causam fuisse video icteritiæ, cum qua hic homo ante hydropem longo tempore conflictatus fuerat, regurgitante ad totum ambitum venarum bile, quæ purgari per intestinum debuisset. Nam meatus ille, qui ex folliculo fellis in Hepar est, liberrimus erat. Cæterum Hepar ipsum tota sua convexa superficie adnatum Diaphragmati conspiciebatur, interveniente membrana quadam crassa & firmißima, nata fortasse ex calore assante in ejusmodi quasi crustam externam, superficie hepatis. Nam & idem æger perpetuo de insigni calore dextri hypochondrii queri solitus erat. Jam à te erudiri cupimus, nunquid etiam apud veteres ejusmodi lapillorum mentio aliqua facta sit. Galenus quidem, quod meminerim, lapides in renib. & vesica tantum, interdum vero etiam in intestinis generari credidit. Quod autem in Jecinore generẽtur, id aut nescivit aut si scivit, certe scriptis non prodidit. E Georgio Bohemiæ Rege, adhuc hodie folliculus fellis post mortem exemptus, extat, in quo, loco bilis lapis durus continetur, hæmatitæ lapidi colore similis. Res miranda, profecto & digna, de qua te audiamus. Neque enim est alius, qui nos docere de re tanta melius te possit. Vale.

Secti cadaveris hydropici cujusdam Hist.

Lapilli in Jecore inventi.

Fellis meatus lapide obstructus.

Jecur tota convexa superficie septo transverso adnatum.

Georgii Bohemiæ Regis fel Lapideum factum.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Jacobo Cameniceno Medico, S. P. D.

Respondetur ad Epistolam præcedentem.

PErgratum sane abs te mihi factum est, mi Camenicene, quòd de inventis in secto illo Hydropico me certiorẽ reddideris, & præsertim cùm de lapillis in Jecinore repertis, nec apud antiquos nec apud cæteros Medicæ Facultatis scriptores, ulla (quod legerim viderimq;) posteritatis memoriæ sit facta mentio: quamquam id facile fieri posse, ut postea dicam, non ambigo. Colligi plurimum in Ascite hydropicorũ aquam inter Peritoneum & intestina, ut Gal. fatetur, cum l. qui dicitur Medicus, tum etiam 5. de locis affectis, mirum non est. Sed magis mirum, quod quidam, ut inquis, de re hac dubitaverint. Nam cùm id manifeste asserat Gal. ac etiam Avicenna, cur dubitare debuerint sane non video, sed eorum jam cessabit dubitatio ubi abs te audient sub peritoneo aquam esse repertam. Testimonium enim tuum adeo sensibile est, ut si quis posthac dubitare perseveret, is pertinax omnino dici mereatur. De Jecoris magnitudine, & nigredine nihil etiam mihi mirandum est. Intumescit enim hoc viscus obstructionib. accedentibus. Quippe obstruens humor, tenuiora visceru vasa primum implet, & infarcit, auctus deinde, in omnem ejus substantiam se diffundit, & eam posthac perinde, ac vasa obstruit: quod si rursum adhuc plenior inulto cumuletur, in amplam molem jecur totum distendit, & tumidum admodum reddit. Tumori si postea accedat nigredo, nil etiam mirum videri debet, cùm ex infarctu crassescat sanguis, & visceris facult. omnes robur amittãt. Reddua enim imbecilli expultrice facultate, atra illa sanguinis excrementa, quæ ad lienem transmitti postulabãt, in ipso hærent Jecinore, & ejus non solum permutant colorem, sed etiam substantiam. De lapillis autem iis in venis repertis, quæ ex jecinoris cavitate interiore, in venæ Portæ caudicem desinunt, si meã tibi dicam sententiã, nulla mihi sese offert ratio, quæ non consentiat, id fieri, in jecore posse facile, quemadmodum in renib. vesicâ & articulis. Namq; tametsi id non dixerit Gal. hoc tamen nihil obstat, quo minus etiam in jecore, ut in renibus, oriri calculi possint. Quippe cùm in jecore eadem sit materia crassa glutinosa ve calculis gignendis idonea, nec ibi calor deficiat, cujus vi lapidescat, nihil prohibet, quin calculi ibi etiam fieri possint. Dicebat enim Gal. l. de renum affectuum dignotione, Lapidem in homine à calore generari, eoq; vel vehementi, vel tepido. Si crassa materia est (ut ille inquit) sufficere potest tepida

Jecoris præternaturalis magnitudinis causa.

Facile calculos in Jecore gigni posse.

Lapidis in homine generatio quo modo fiat.

tepida & moderata caliditas, & qua naturalu est ad firmandam, & indurandam terræ modo hanc materiam: est enim crassitie ad generandum lapidem singulariter accommodata. Sin tenuior est vehementiori, tum plane indigebit calidit ate sive naturali, sive præter naturam, qua duriscat in terram. Siquidem calor tenues materiæ partes dissovit, at ij, ita ubi valuerit, lapidem confirmat. Hæc ille. Quibus palam est, non esse præter naturam si in jecore etiam lapilli gignantur, cum ibi non desit materialis causa, nec efficiens, nec instrumentalis, quibus ii in eo In Jecore ẽ tle omnia quæ Lapidẽ gignere possunt.
generari possint cum eo obstructo, quando ij crassa, quando ij glutinosa, quando ij ambo simul ibi hæreant excrementa cui non deputat, nec vasorum cavitas, in qua calculi g gnantur. Nam si crassus glutinosusve succus, qui in renib. lapide sit, ex jecinore per venā cavam fertur in renes, nihil sane prohibet quo minus in eo lapide ere possit, ubi hæ, erit diutius. His rationib, itaq; fretus crediderim ego lapides in jecore ut in renib. sie quentib. gigni Sed quo-
nam propter viscer is insensibilitatem non excitant dolores, nec expelluntur extra corpus, nec vitari possunt, nec tangi, quemadmodū qui in renibus & vesica fiunt, sed in occulto delitescunt in Medicorum Cur morborum caũsas ignorẽt quandoq; Medici.
consideration non veniunt. Quo fit ut his ignoratis quandoq; mirentur Medici, cur iis in morbis, qui ex jecinoris infarctu oriri solent, nihil penitus curare valeant ullo medicamentorum genere. Lapidem amygdalæ nucis quantitate in Aureliæ Petrucciæ jecinore Pandulph: Tyranni conjugis Senis repertum esse scio, in quem interitus illius causam rejiciebant Lapis Amygdalæ nucis magnitudine in Jecore mũlieris repertus.
Medici. Sed in felle nasci lapides testatur Fernelius: vir nostra ætate præclarissimus, qui lib. vj. de partium morbis sic habet. Calculus in cystide plerunq; concrescit niger, sed levis, & qui aquæ immersus innatat. Origo illi est flava bile, quæ proprio concepiculo diutius coercita nec tempestive vacuata, nec novæ influxu renovata mirum in modum obdurescit. Id autem in primis accidit, cùm uterq; Cystis ductus obstruitur. Hujus quidem neq; manifestæ sunt notæ, neq; gravia symptomata quibus certo ac facile detegi possit. At suspectus is esse debet, quem gravis ac diuturnus fuit ictterus. Hactenus ille. Quo morbo cùm hydropicus ille tuus diutius admodum laborasset nec medica-
mentis expugnari potuisset morbus, nil mirum si lapillus in ejus felle fuerit inventus, qui ductum illum occluderet, quo bilis in intestina deferri solet. quinetiam si posthac coaluerit ductus ubi ducendi munus cessavit De felle autem Lapides in humano felle gigni.
Georgii Bohemiæ regis in ruc cum lapidem converso, res miranda (ut putas) non est, quod id etiam in pluribus fiat. Nam ut Fernelius inquit, senex quidam decrepitus ad iram mire propensus, post decessum sine felle & sine cysti inventus est, incujus sede calculus tegens consederat. Quinetiam fuisse alios scribit qui post diuturnum ictterum, ob-
orto alvi profluvio hujus naturæ innumeros calculos instar pisi aut hordei granorum, per alvum emisserunt. Quo fit ut quandoq; hallucinari possint medici, qui ubi per alvum excernere lapillos quempiam viderint, hos in intestinis exortos censent. In bubulo felle reperiri sæpe lapides juglandis magnæ quantitate, rufo colore ego ipse testari Felde cerũ-
possum, qui plures a Lanuvio exemptos mihi comparavi, ad varios morbos curandos, ut in nostris in Dioscor. Comm. tibi S. nis Lapideum fœtum.
fusius disseruimus. Verum mirum omnibus videri posset fœti jejuni convexa superficie septo transverso fuisse adnatum, nisi monstrifica per ea in aliis etiam humani corporis partibus sæpe viderentur Id quod dubium me reddit, an naturæ lapsu, an ex morbo (ut tu suspicari videris) hoc fuerit factum. Potuissem pluribus hanc tractare quæstionem, sed quoniam nec otiosus esse videtur, nec otium abundat, boni consulas rogo epistolæ brevitatem. Vale. Calculos à felle per alvum quandoq; excerni Bubuli testis lapides.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Joanni Matheſio S. P. D.

Agitur de Magnete Theamedem continente.

E humanitate tua, qua usus es erga me superiori æstate, cùm ad me aliquot metallicorum species mitteres, jamdudum tibi egissem gratias, nisi me & aulæ negotia, & operis mei editio impedissent. Agotas nunc, aut habeo potius: relaturus aliquando eas, ubi occasio mihi sese aliqua commoda obtulerit. Illud reliquum quæ miseras erat Magnes, cui Theamedem inesse VVillebrochio dixeras, propterea quod una ex parte ferrum, quod alia attrahebat, repelleret. Verum ego, cùm ejus periculum facerem, nihil tale deprehendi. Ferrum enim undiq; attrahebat. Itaq; errorem tunc intervenisse credo cum VVillebrochio traderes. Nam & ipse mihi retulit duos te Magnetes habuisse, quorum unus simplex esset, alter vero etiam Theamedem contineret. Unde facile fieri potuit, ut illos imprudens, inter se permutares. Rogo autem prosumma humanitate tua, ut si quam portionem Magnetis, cui Theamedes conjunctus sit, habes, eam mihi mittas. Id munus mihi tam gratum erit, ut magni id thesauri loco sim apud me repositurus. Eram tibi missurus exemplar commentariorum meorum in Dioscoridem, sed nullum mihi nunc ad manum est, quare id alio tempore a me expectabis. Epistolarum opus meum sub prælo est. Id quam primum edetur ad te transmittemus. Salutat te VVillebrochius collega meus, qui superiore æstate meo nomine isthic convenit. Vale. Magnes Theam. dẽ altera partẽ habens.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Balthasari Pepulo Myropolæ Bononiensi. S. P. D.

Traditur exactissima Theriacæ parandæ ratio.

Etsi jam diu mihi persuasum habeam istic non deesse præclarissimos Medicos, & in simpl. med. cognitione peritissimos qui tibi in tua conficienda Theriaca, me longe magis auxilio esse, ac suis consilius adjumenti plurimum Reipub. afferre valeant adeo ut tibi opus haudquaquam sit, nostra expetere auxilia, vel consilia: quum tamen tot precibus, petitionibus, ac literis a me efflagitaris, ut hac in re te juvem, & meam de omnibus, quibus indigemus ad hujusce Antidoti conficiendi apparatum, ad te scribam sententiam, non potui tibi non morem gerere, præsertim cùm videam te in ea versari opinione, ut ubi fueris meis auxiliis destitutus, nunquam à Senatoribus te consequuturum putes Theriacæ conficiendæ facultatem. Quæres mihi tanto jucundior accidit (quanquam fortasse de me plura tibi polliceris quam re ipsa præstare valeam) quod non solum causas quibus ad hoc moveris, mihi significaveris, sed & audiam abste quam istic mea scripta in Dioscoridem magni fiant, dum mihi tam aperte asseveras, omnes fere doctos viros & rei Medicæ studiosos, qui in tuum concedunt Myropolium, ut tuorum simpl. med. pro Theriaca ipsa conficienda inspiciant apparatum, mea semper secum afferre Commentaria, ut iis ducibus agnoscant, quæ vera sint & quæ adulterina, quæ probanda & quæ reprobanda videantur, existimantes se tuta via fœliciter procedere. Cæterum ut in hac tua sane laudabili petitione tibi morem geram, ignorare sane primum nõ debes, me in ea semper fuisse sententia, hoc avo minime à nobis parari posse Theriacam ex iis simplicibus, ea fœlicitate ac ratione, quibus a Galeno parabatur, nec si Theriacam à nobis ea felicitate, parari non posse, quã putaverũt antiqui.

Nulla planta propria caret facultate.

paretur eadem præstare, quæ illa præstitit: quod multis destituamur medicamentis, quæ in hanc veniunt antidotum. Namq; quanquam in horum defectu suppositiciis pro more utimur, (ut quidam putant) à Galeno constitutis, non ob id tamen nobis putandum est, his assumptis optimam parari posse Theriacam. Quandoquidem hæc tametsi in apparentibus manifestisq; qualitatib. cum iis convenire videantur, quæ nobis desiderantur: non tamen (quod magnifacio) in latentibus, quibus mea sententia, nulla caret planta, ita facile illis correspondent. Quapropter nulla reperitur in Europa Theriaca ab Andromacho conscripta, quæ viribus per omnia illi correspondeat, quæ ab ipso Galeno Romanis illis Imperatoribus parabatur. Nam & ipsius Galeni tempore (ut ipsemet scriptum reliquit lib. 1. de Antidotis) quamvis plures essent Romæ homines admodum divites, qui sibi hanc Antidotum parari curabant, quod eo tam fœliciter uti Imperatores scirent, non eam tamen iisdem viribus præstantem consequebantur ob simplicium quorundam defectum, quæ tantum apud imperatores ipsos extabant. Nec eam tantum ob causam parum de suppositiciis confido medicamentis, sed quod libellus ille, in quo de his tractatur (ut inferius de carpobalsamo agentes diffusius disseremus) falso sit Galeno ascriptus. Quo fit ut qui illius doctrinam ubiq; sequuntur, perperam suam conficiant Theriacam. Nec tamen ob id ego illis Medicis adstipulor, qui volunt non debere parari Theriacam, quum fieri eo modo nequeat, quæ antiquitus tum ab Andromacho, tum à Galeno parari solebat. Sane major pars med. ad ejus parandi rationem necessariorum sunt nobis ad manus, atq; ea de causa Theriacam scio antehac à quamplurimis & Venetus, & Patavii aliisq; Italiæ locis esse paratam, parariq; quotidie summis approbantib. Medicis. Quamobrem si in hisce civitatibus, ubi nihil temere à Myropolis parari solet, & ubi ars Medica primas tenet, iis qui Reip. præsunt, clarissimorum Medicorum consensu parari Theriacam jubent: non video profectò, quid tibi soli obstare possit, cur tu etiam eandem parare nequeas, ubi præsertim intercedat tantorum Medicorum, quorum in tuas literas meministi, autoritas, & omnibus jam diu constet de tua singulari industria & fide. Ut autem (quum nihil esse reliquum putem quo tua voluntas impediri nunc possit) id quod desideras fœlicius consequaris, conabor plura tibi in mentem revocare, quæ fortasse rei Medicæ studiosis non ingrata erunt, actuis & Reip. commodis non inutilia. His itaq; rationib. nullum esse censeo, qui secus sentiat, præsertim quum Viperei pastilli, Opium, & Piper, quæ totius Antidoti bases esse videntur, vobis ubiq; sint ad manus. At qui si quis inveniretur tam pertinax, qui Theriacæ præparationem impediret, ob causas superius recitatas, is sane exercitus Præfecto esset comparandus, qui suos milites loricas ferreas induere prohiberet, quod bombardis non resistant, ac si lanceis, gladiis, ac sagittis non esset obstandum. Tibi itaq; Theriacam (ut spero) confecturo expedit, ut simplicia omnia tam legitima, quam quæ supponenda erunt, magna cum diligentia & judicio summo tibi examinanda proponas. Quod ut facilius agas, hic statim meam de omnibus tibi aperiam sententiam.

Librum de suppositiciis medicamentis non esse Galen. Theriacam etiam a nobis parari posse.

Theriacæ bases.

Radices quales esse debeant

RADICES sint oportet extenso cortice non rugoso. hoc etenim earum maciem ostendit, & quod in tempore competenti non fuerint effossæ vel fortasse sub calentib. admodum solib. exiccatæ: & quæ nec vetustate, nec carie exoleverint.

Fructus qui præstantiores?

FRUCTUS, virgulta, & germina, vegeta plenaq; esse debent. Item & quicquid semen includit, tegmina cortices & involucra.

Semina quę probentur?

SEMINA probantur, quæ gravia ac plena habentur, quod ex eo conjiciemus, quod tentum corticem habeant, non rugosum.

Liquores & succi.

LIQUORES & succi neq; diuturnitate arefacti sint, neq; suas qualitates obscuras habeãt, has dico quas gustu olfactuq; percipimus. De his cum satis in univers. dictum sit, dicemus nunc speciatim de omnib. à longo pipere incipientes

Piper longum.

PIPER longum Galeni tempore fraudulenter concinnabatur, quamobrem aqua macerari jubet. Solvitur enim hoc pacto, quod subornatum est. Porro præstantissimum nullus adulterius vitiatum Venetiis copiosum visitur, id peculiariter domesticum vocant: namq; Sylvestre etiam ostendunt. Eligendum est recens non carriosum, nec fitu obductum, vegetum, compactum acerrimumq;.

Piper longum domesticum, & Sylvestre reperiri.

Opiũ quod passim habetur, non esse genuinum.

OPIUM quod passim in Seplasiis prostat, legitimum (quantum video) non est. Nam si Dioscoridi est adhibenda fides, Opium ex lactea papaverum capitum lachryma colligitur, illudq; præstantissimum habetur, quod fuerit densum, gustu amarum, odore soporiferum, & quod facile aqua diluitur, læve, candidum, neq; asperum, neq; grumosum, & quod lucernis admotum non atra luceat flamma. At id quo passim Seplasiæ utuntur, candidum non est, sed ex nigro virescens, aut ex luteo nigricans, asperum potius quam læve, odore mirum in modum caput ferens, quin & lucernis accensum non modo nigram, sed nigerrimam edit flammam. Quo fit ut credam communis usus Opium legitimum mentiri, & id potius esse quod Dioscor. Meconium speciatim vocat. Quandoquidem Meconium Dioscor. ac etiam Gal. Opium legitimum non est, quod ex lactea tantum papaveris lachryma parabat antiquitas incisis cutetenus cultello capitibus. sed succus pressus concretusq; è tusis iisdem papaverum capitib. Opio longe imbecillior. Posset tamen ad antidota usurpari legitimi Opii vice, si tamen impostoris non fuerit vitiatum: detentum enim in ore non solùm salivam subroceo colore inficit, sed acredine quadam linguã adeo vexat, ut plerunq; vesiculas excitet. Id quod sane non obscurum præbet adulterii indicium, quod sc. aut Glaucii aut Chelidonii succum admistum habeat. Curent itaq; Pharmac. vel legitimum sibi asserri, vel ipsimet nigra serant papavera, & Opium sibi conficiant, vel saltẽ selectiss. Meconium habeãt, quo in legitimi Opii defectu tu in tua paranda Theriaca uti poteris.

Meconium ab Opio differre.

Rosæ.

ROSAE probantur punicea & quæ præ cæteris odoris suavitate præstant, decerpi tamen debent antequam penitus debiscant, & eo siccari ordine, quo pastillos Vipereos siccari docuit Galenus.

Scordium.

SCORDIUM herba quod palustrem Trisaginem etiam vocant, jam adeo vulgaris est notitiæ, ut nullus amplius supersit ambigendi locus. Creticum primas tenet, quanquam in aliis etiam regionibus nascitur non contemnendum. Optimum sane jam pridem ex Pannonia mihi allatum est, odore caput ferriens, & cæteris quæ gustaverim acutius. Prob dolor quam in magno versati sunt errore Medici quamplurimi qui ante nos claruerunt, Allium sylvestre Dioscoridi Ophioscorodon vocatum pro Scordio suis Theriacis miscentes.

Napi semen.

NAPI semen an hortensis vel sylvestris Theriacæ sit admiscendum non erit ab re differere. Nam tametsi Galenus sylvestris Napi semen ex Creta allatum imponendum præcipiat, illi tamen non omnino adstipulandum videtur. Quandoquidem Andromachus, nec agrestis nec sativi aperte meminit, sed dulcis quum scribit talibus verbis: κὴ γλυκερῆς σπέρμα]ος βενιόδη, & dulcis seminis Napi: id quod palam facit Andromachum potius immiscuisse sativi Napi semen, quam agrestis. In agresti enim (quod sciverim) nulla percipitur dulcedo sed potius acuta quædam amaritudo: in sativo vero contra, utimur enim eo in cibis sua allecti dulcedine. Præterea junior Andromachus, qui ex parte suam transcribit Theriacam, habet Napi tantum simpliciter, quemadmodum & Damocrates, quod

Domestici Napi semẽ præstantius conor venena, quam sylvestre.

etiam

etiam hos arguit de domesticorum Naporum semine intellexisse: Nam cum Napus sativus sylvestrisq; habeatur, quum simpliciter positio, rationi consonum videtur, ut potius de sativo sit intelligendum, quã de sponte nascente. His accedit Dio, è Medica materia facile Principis magnificienda authoritas. Etenim l. 2. de sativo Napo scribens, ita de eius semine scriptum reliquit. Napi semen potum venenorum vires hebetat, antidotisq; admiscetur. Quas tamen vires, viv. de quo scripsit l. 4. nusquam reddidit, sed tantum ad urinas secundasq; ducendas commendavit: quinetiam lieni, vesicæ & renibus utilem esse dixit. Id quod etiam, de eo scribens ipsemet asserit Galenus. Plin. deinde lib. 20. c. 4. postquam primo loco sylvestris Napi meminit, & illum prætulit Dioscoridem fortasse sequutus, ad fœminarum purgationes, vesicæ affectus, & ad urinam ciendam. Alterum, inquit, Napi genus est, quod Bunias vocant. Raphano & Rapo simile, seminis præclari contra venena, ob id in Antidotis utuntur illo. Quibus palam est de sativo postremo locutum esse Plinium: quippe is facie ad unguem Raphanum refert, gustu vero saporeq; quam maxime rapum. Quamobrem nescio qua ratione ductus Galenus scripserit l. 1. de Antidotis, ubi simplicia, quæ in Theriacam addantur expendit, sumendum esse sylvestris Napi semen: Nisi fortasse is peculiariter compertum haberet, id quod suo ævo ex Creta asserebatur, propria fortasse quadam vi pollere ad Antidota paranda. At quum nos eo destituamur, suaderem sane ut sativi semine uterentur Pharmacopœi, & id tantum suis admiscerent Antidotis, quod palam sit tantorum præclarissimorum virorum autoritate præstare hoc, ad venena & in Antidotis addi.

IRIS omnium præstantissima est Illyrica: quinetiam Macedonica. Ex Illyria facile Venetias comportatur. Eligenda tamen in hoc genere, quæ præcæteris fuerit odorata. Rejicienda est Libyca, tum quod amarescat, tum quod Galeni testimonio tantum ab Illyrica distet, quantum abest cadaver à vivo corpore. Nascitur in aliis etiam gentibus, quæ viribus ab Illyrica parum recedit, qualis est, quæ in Apulia provenit, & quæ candidum edit florem. Cæterum quum Illyrica sit omnium efficacissima, ea tantum tibi fuerit seligenda. Iris Illyrica præstantior cæteris.

AGARICUM (ut Galenus inquit) fraudem nullam admittit. Defertur convehi ad nos ex Sarmatia, Galatia, & Cilicia: quod autem per Italiam circumfertur, & Venetias comportatur, legitur partim in agro Tridentino, Tyrolensiq; Comitatu, ubi montes ubiq; Laricibus sylvescunt: partim vero affertur ex Norico tractu aliisq; circumjacentibus regionibus, quibus sane in locis præstantissimum provenit. Non autem multum refert, aut quo in loco crescat, aut a quo afferatur modo præstantissimi notas habeat. Paulo præfertur albissimum, friabile, minime lignosum. Sed nos ex Mesue sententia addendam censemus leve, rarum, primo statim gustu dulce, mox amarum adstringens, ac etiam subacre. Quod autem tale non fuerit, rejicere oportet. Siquidem nigrum, densum, ponderosum, silvaticis quibusdam velut nervis intextum, acerbumq; maxime improbatur. Quo fit, ut Dioscorides l. 6. inter deleteria medicamenta, id quod tale sit, reposuerit. Agaricum. In agro Tridentino Agaricum copiosum. Agarici optimi notæ.

CINNAMOMUM jam diu defecit, ut in Commentariis nostris in Dioscoridem editis fusius diximus, quanquam non sine errore sibi persuadet Fuchsius, lib. de Compos. medicamentorum, Lusitanum Amathum illum fortasse sequutus, reperiri legitimum Cynnamomum (ut suis verbis utar) in capsis Canellæ refertis, quæ ad nos convehuntur. Adhæc nihil minus hallucinatur, dum sibi persuasum habet Cinnamomum, quod nobis Zeyla insula mittit, corticem esse arboris: sed aberrasse hunc testis est Galenus, cujus non solùm authoritate, sed etiam aliorum probatissimorum authorum nobis comprobatum sit, Cinnamomum esse ligni substantiam, non autem corticem. Præstabit itaq; in Cinnamomi defectu sequi Galeni dogma, quod est, Casiæ duplum Cinnamomi loco substituere. Quintus Galeni ætate in Cinnamomi penuria Carpesium supponebat, quo etiam carcimis. Nam Cubeba vulgaris Carpesium non est, ut quidam credidere: utq; in nostris in Dioscor. commentariis latius disseruimus. Cinnamomum. Pro Cinnamomo quid supponendum.

GLYCYRRHIZAE succus ex Creta & monte Gargano Apuliæ comportatur. Optimus est Creticus, a quo tamen non longe abest Italicus. Succus Glycyrrhizæ.

OPOBALSAMUM nomine tantum cognoscimus. Periit enim jam diu quod in Judæa habebatur. Memphi tamen (ut audio) in quodam tantum viridario alitur, sed liquoris non valde ferax, nec etiam plantæ, ubi plantæ aluntur. Si quid liquoris colligunt, id totum solus Turcarum Imperator habet. Quo fit, ut jam longo admodum tempore Opobalsamo destituamur, ut in commentariis nostris in Dioscoridem fusius dictum est. Sunt tamen impostores, qui legitimum se habere Balsamum mentiuntur, quod si quis expendat facile comperiet, non modo id esse adulterinum, sed Balsami ne tantillum quidem in se continere. Animadvertant itaq; Pharmacopœi, ne abijs deludantur. Adulterabatur Balsamum ante Theophrasti ævum, adeo ut scriptum reliquerit, l. 9. de plantarum histor. id omne quod in Græciam advehebatur, non fuisse syncerum, sed pluribus mistionibus vitiatum. Ideoq; Galenus narrat lib. 1. de Antidotis, quum non ignoraret Opobalsamum diversis modis adulterari posse, ita ut difficulter pateret emenţi fraus, se proprio oculorum intuitu cernere voluisse, & quomodo crescerct Balsamum & quomodo lachrymam mitteret, voluitq; synceram hujus lachrymæ partem habere, velut regulam ad dignoscendos alios Balsami liquores. Porro affertur jam (ut audio) de occidentalibus Indijs liquor odoratissimus, liquido Styraci vocato similis, quem qui deferunt, Balsamum appellant, quod notas quasdam Balsami præferat. Verum quum (teste Strabone) Balsami lachryma lacteo sit colore, crediderim potius novũ hunc liquorem, Stacten esse præstantius Myrrha, quam Balsami liquorem. Inest huic odor, caput feriens, & acris sapor, vulnera sanat celeriter, rugas tollit, urinas, & menses cit, suffitiosos juvat, & cæteras fere, ut ajunt præstat Balsami vires. Quapropter non absre factum putaverim, si quis eo Balsami vice uteretur ad Antidota præsertim, quum non modo quam plures habeat Balsami facultates, sed etiam, quod Stactem ad unguem referat. Stacte enim substituitur Galeno & Paulo Opobalsami vice. Sunt qui Opobalsami loco oleum Carvophyllorum supponendum suadent, quorum sententiæ nos etiam astipulamur. Quidam Myrrhæ oleum suppeditant, quod magis sane probarem, si legitimam haberemus Myrrham. Sunt etiam qui Myristicarum nucum liquorem Balsami vice accipiant, à quibus non dissentimus: omnes enim hujusmodi liquores Aromatis plurimum referunt, & præclarissimæ sunt facultatis. Fuchsius l. de compositione medicamentorum, in hoc parum sibi constare videtur, quod primum dixerit, ubi de suppositijs medicamentis egit, Opobalsami loco Stactem supponi debere, ubi verò vipereos conficit pastillos, quibus præter Andromachi & Galeni institutum Opobalsamum addit Leucoii succo pro Opobalsamo utiliter. Sed quam magno ducatur errore, inferius latius dicemus, ubi de Carpobalsamo meam tibi apertam sententiam. Balsamum adulterabatur etiã Theophr. tempore. Balsami novum genus. Stacten Balsami vice supponit Galenus. Quid Balsami loco substituendum? Fuchsii opinio explosa

MYRRHA quæ legitimæ notas referat, adeo rara est in Europa ut difficile admodum sit, invenire qui eam usquam viderit. Quæ enim Seplasiæ ututur, si inter Myrrhæ genera fuerit admittenda, omnium sane vilissima erit, eaq; fortasse quam Ergasimam, vel Caucaliam vocat Dioscorides, pingui carens, præter modum exo'eta retorri- Myrrha. Myrrhæ selectio.

retorridaq;. Præstabit itaq; ea uti, cum præstantior ad manus non sit: sed delectu opus est. nempe, ut in hoc genere ea tantum sligatur, quæ odoratior, pinguior ac recentior apparebit. Verum si Stacte syncerissima esset damus, nil sane commodius optari posset.

Crocum. CROCUM Coryciumve Lyciumve ex Olympo monte decerptum, quod (ut Dioscorides & Gal. testantur) cæteris est præstantius, quod sciam, ad nos non advehitur. Primas in Italia tenet quod ab Aquila Vestinorum urbe affertur. Præstantissimum esse constat, quod in Germania provenit, circa Viennam Austriæ Metropolim. Sed difficulter transit ad Italos, tum quod copiosum non sit, tum etiam quod Pannones, qui Aromatum & Croci usu admodum delectantur, illud in suas convehant regiones. Habet enim Austriacum Crocum omnes fere tum notas tum qualitates quas optimo Corycio reddidit Galenus. Quamobrem curent Pharmacopœi pro virili qui Antidota parant, ut è Vienna ad eos adferatur, vel saltem selectissimo utantur Aquilano.

Crocum præstantissimum in Austria.

Zingiber. ZINGIBER (ut Galenus inquit) adulteria non admittit. Sunt tamen hac ætate impostores, qui fraudes etiam illi parant. Siquidem quum carie Zingiber tentari cernunt, rubrica quadam aqua subacta superlinunt, ut teredinum foramina obstruant. Eligatur itaq; Zingiber, quod rubricam non admiserit, ponderosum, farctum, solidum, carie vacans, intus album, & sapore acerrimum. Facile enim Zingiber carie contabescit, quod (ut Galenus inquit) recrementitia quadam illi insit humiditas, quæ facile computrescit.

Rhapontic-um. RHAPONTICUM legitimum, ut in commentarius noster in Dioscor. scripsimus, nostra hac ætate in Italiam afferri cœpit. Nec desunt Venetiis mercatores, ac Pharmacopœi, qui selectissimum vendunt. Ubi vero quis adeo ab Italia procul abfuerit, ut illud consequi non possit, Rhabarbarum potius illi supponendum suaderem, quam magni Centaurii radicem, ut recentiorum quidam censent. Quandoquidem Rhabarbarum præter id, quod polleat odoris fragrantia, præstat mirum in modum contra venena & venenatorum morsus: quin & ad pestilentiam, pestilentes febres & interaneorum vermes. Quibus tamen facultatibus omnino destituitur magni Centaurii radix. Nec obstat, quod in libro, quem Galeno ascribunt, ubi de substitutis agitur medicamentis, Rhapontici loco substituatur magni Centaurii radix. Quippe præter id, quod semper crediderim librum illum esse spurium pluribus de causis, quas postea referam, credi sane par est, quod, si Gal. simpl. med. indagator acerrimus Rhabarbarum novisset, nullum aliud quam illud suppeditasset medicamentum, ut Rhapontic um non esset ad manus: imo fortasse nunquam Rhapontic um suis Theriacis admiscuisset. Odoratum enim Rhabarbarum est, ut diximus, quod admodum magnificere oportet. Quamobrem nulli mirum sit, si Avicenna inter Arabes facile Princeps suis Theriacis Rhabarbarum admiscuit Rhapontici loco, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus Alexandrinus qui quum tam diligenter de medicament. compositione scripserit, ut sequutæ ætatis Medici suis plerunq; utantur medicamentis, censendum sane non est, quod fuerit is (ut Fuchsius putat) simplicium medicamentorum adeo ignarus, ut nesciret, quid esset Rhapontic um & quid Rhabarbarum, præsertim, quum is utrumq; sæpe meminerit & in Hedychroi compositione utrunq; addiderit. Velim itaq; ut tu Rhapontici loco, Rhabarbarum supponas. Quod si non neglexeris, Antidotum longe efficacius tibi comparaveris.

Rhabarbarum, pro Rhapontico impo nendum.

Quinquefolium. Tormẽtilla QUINQUEFOLIUM commune intelligo, non autem Tormentillam vocatam, ut quidam existimant, cujus nusquam (quod sciam) meminere antiqui. Qui vero aliter sentiunt, hallucinantur una cum Manardo Ferrariense. Nec tamen ob hoc putent velim Pharmacopœi Tormentillam suam, non habere usum, in aliis medicamentis à recentioribus inventis, siquidem herbula est miris pollens viribus.

Calamyntha. Marrubiũ. CALAMINTHA, MARRUBIUM Nota sunt omnibus, in & Italia præclara nascuntur. Inter Calaminthæ genera præcellit Montanum, imbecillius est aquaticum.

Petroselinum. PETROSELINUM Macedonicum, non adeo magnifecit Galenus, quin velit ejus loco alterius regionis Petroselinum substitui posse. Inquit enim. Tibi vero si Petroselinum Macedonicum quandoq; deerit, ne peiorem existimes Theriacam futuram, si aliud imposueris: nam Macedonicum amariorem Theriacam facit, præsertim si recens adhuc imponitur. Quamobrem quum nostam Macedonico, quàm cæterarum gentium Petroselino destituamur, Smyrnii semen, cujus in Comment. nostris, in Dioscoridem editis, imaginem appinximus, substituendum esse putarim. nam præter id quod Serpentium morsib opem ferat, iisdem omnibus facultatib. pollet quibus & Petroselinum.

Quid pro Petroselini Macedonici em ne supponendum?

Stœchas. Stœchas Cretica. STOECHAS non ex Creta tantum & Stœchadibus insulis, sed etiam ex Arabia peregrina ad nos asseritur. Quanquam in Apulia provenit in Gargano monte non omnino rejicienda. Galenus Creticam cæteris quæ in insulis proveniunt, præfert. Recentiores medici Arabicam semper suis medicamentis admiscent: quæ tamen si recens adveheretur, principem facile locum obtineret. Cæterum cum convehi non possit, nisi longo temporis tractu facile situm contrahit. Quo fit, ut una cum Galeno Creticam aliis præferam.

Costum legitimum non haberi. COSTUM quod legitimum sit, nusquam (ut ingenue fatear) mihi hactenus videre licuit. Siquidem tametsi quædam circumferuntur radices quæ aliqua ex parte Costum referre videantur, non tamen illi paribus correspondet notis. Quamobrem fortasse tutius fuerit ejus loco Zedoariam suppeditare, non quod hanc Costum esse crediderim (ut quidam male sentiunt) sed quod jam sexcentis experimentis constet, & venenis adversari hanc, & pestilentiam arcere. Taceo reliquas præstantissimas facultates, ne longior sim, quibus præclarissima hæc radix pollet. Sunt etiam doctissimi viri & rei herbariæ peritissimi, qui Angelicam ita recentioribus vocatam Costo similem faciunt, quod præstet eximia odoris suavitate, gustu sit acris, leviculam (ut Gal. inquit) habeat amaritudinem & venenis ac venenatorum morsibus opem ferat. Horum opinioni non possum non etiam inhærere quod ratione & experimento fulciatur. Verumtamen quum scribat Gal. Costum adeo esse acre, ut diu admotum exulceret, placeret quidem Angelicæ duplum ponderis addere. Fuchsius Medicus ætatis nostræ clarissimus, lib. de Comp. med. in Comp. Aurea Alexandrinæ dicit. quod quoties Costi mentionem simpliciter facit Nicolaus Myrepsicus, semper amarum appellatum intelligere. Verumtamen quum apud Græcos tantum nigri & albi Costi fiat mentio, quemadmodum & apud Plinium, quid peculiariter pro Amaro Costo sibi velit Fuchs libenter audirem, & an pro amaro Costo Pseudocostum intelligat, quod quidam impostores ex Gargano Apuliæ monte per Italiam circumferunt, sapore quam amaro. Scribit quidem Galenus levissimam Costo esse amaritudinem, sed quum id absolute pronunciaverit, censendum sane non est, ut neutrum amaritudine vacet, sed hic fortasse Fuchsius Arabas sequutus una cum illis hallucinatus deprehenditur. Cæterum non desunt rei herbariæ imperiti, qui hortensem herbam, quam quidam Mentham Saracenicam, quidam mentham Græcam, quidam ut Tusci, Salviam Romanam appellant, pro amaro Costo accipiant aberrantes. Utriusq; Costi imaginem (dulcis fortasse & amari) pollicetur Fuchsius pictam ostendere in

Angelica Costo similis.

Angelicam pro Costo supponi posse.

Costus amarus.

Pseudocostus.

Fuchsii opinio improbata.

Mentha Saracenica.

altero

Stirpium historia Commentario. Sed quum nullus extet Author (quod sciverim) qui Costi notas & historiam sigillatim descripserit, & peregrina sit planta, multum sane fecisse illum fateri compellar, si Costum ex Arabia vel India Syriave in suum transtulerit librum, & legitimum esse probaverit.

PIPER *nigrum nullu, quod sciverim, impostura fraudem admittit. Tanto tamen praestantius fuerit,* Piper nigrum. *quanto ponderosius. Quod enim grave ponderosumq; est & corticem tenuiorem habet ac minus spectatur rugosum, id sane optimum censetur.*

DICTAMNUM *quotannis è Creta Venetias affertur. Eligatur recens non carioſum, nec situ obductum,* Dictamnus. *vegetum & undiq; tomentosum, gustu fervens & odoratum.*

JUNCI *odorati flores defecerant fere etiam Galeni ævo, qui causam in Camelos refert, quod eos avi-* Juncus odoratus. *dissime depascantur. Ego vero causam potius rejiciam in Arabas, qui illas incolunt regiones, & eorum accusabo negligentiam ac imperitiam: quandoquidem nunquam suaderi potero, ut credam Camelos adeo universam regionem illam erodere, ut nihil fere superstit florum Junci odorati ac si locustarum ingentissimus numerus accederet. Paleæ itaq; & calami ratio habenda erit, quum floribus destituamur. Sed hæc recentia esse oportet, odorata, & quod mansa gustui acri probentur sapore: quæ enim diu asservata sunt, facile (ut Galenus inquit) inodorata evadunt, & universam exuunt acredinem. Quo factum est ut prius crederet Fuchsius, qui fortasse odoratum juncum ætate exoletum degustaverat, has, quæ circumferuntur paleæ esse adulterinas: Sed quum deinde vel recentes gustasset, vel ex Commentariis nostris in Dioscoridem intellexisset se magno duci errore, lib. 6 de Com-* Monachorum error. *positione medicamentorum in nostram devenit sententiam. Monachi qui in Mesuem scripsere, pariter in hoc hallucinati sunt, ut alibi de his diffusius diximus.*

THUS *adeo copiosum ex Alexandria Ægypti ad nos affertur, ut verendum non sit, quin optimi plurimum* Thus. *habeamus. Eligatur clarum, album leve, rotundis granis concretum & quod igni admotum facile accenditur.*

TEREBINTHINA *resina quæ legitima sit, nostra tantum ætate ad nos ex Cypro, Chio & aliis quibusdam Aegei maris insulis afferri cœpit. Cujus loco Larigna usi sunt Medici qui præcentis temporibus claruerunt. Porro quorundam studiosorum Medicæ materiæ diligentia ac ope, qui eo navigaverunt postea factum est ut revixerit Terebinthina. Afferebatur primum cocta fractave, vel quod esset advectu aptior, vel quod impostoribus ad adulteria aditus hoc modo facilior fieret. Verum liquida, ut per se ab arbore manat jam frequens sacta est. Hanc itaq; tantum expetant, qui Theriacam conficiunt, nam cruda hic opus est. Galenus libro primo de Antidotis Chiam cæteris præfert, quod & odore & sapore alias omnes præcellat. Fuchsius libro de Compositione medicamentorum scribit, Lariceam resinam Terebinthinæ proximam esse eaq; tuto uti posse Pharmacopœos, ubi* Terebinthina resina. Fuchsii opinio explosa. *legitima Terebinthina defecerit. His præterea additis Officinas omnes magno errore solam Abietinam pro Terebinthina substituere quum ea longe sit inferior: sed (ejus pace dixerim) hallucinatur. Quandoquidem falsum sane est. quod Laricea resina Abietinam præcellat bonitate. Quippe Dioscorides lib. 1. cap. de Terebintho aperte contra Fuchsii sententiam, ita de Resinis scriptum reliquit. Terebinthina, resinas omnes antecellit: proxima Lentiscina, & e Pinu, Abiete. Et capite sequenti ubi in universum de resinis disseruit. E Picea (inquit) & ex Abiete resinæ cæteras antecedunt, odoratæ enim sunt, atq; thuris odorem imitantur. Id quod postea idem repetivit Galenus lib. 3. de compositione medicamentorum per genera, ubi in resinarum facultatibus fatetur, se nihil à Dioscoride dissentire Præterea & illud falsum esse convincitur, quòd officinæ omnes Abiegnam pro Terebinthina supponant, quum omnibus rei Medicæ studiosis Pharmacopœisq;, nulla alia resina pro Terebinthina uti Seplasias jamdudum constat, quàm ea quæ è Larice manat, ut pluribus in Commentariis nostris in Dioscoridem nobis memoriæ proditum est. Adhæc abietina perexigua est nec ubiq; venalis inveniri potest. Ego quidem hanc pro Terebinthina* Abietinæ resinæ præstantia. *semper suppeditandam suaderem, quippe quod Terebinthinam quadam odoris gratia superet, quod adstringat, pelluceat, & longe magis amara sit quam acris: Sed hanc fortasse nusquam vidit Fuchsius.*

CASIA *odorata, quam Canellam vocamus, præstantissima copiosaq; habetur in universa fere Europa:* Cassa odorata. *delectu tamen opus est, facile enim indicabit gustus an suus præstet viribus: Siquidem ea efficacissima fuerit, quæ non modo gustu acri deprehenditur, sed dulcis & odorata. Quæ autem talis non fuerit, rejicienda est, aut enim fraudem aliquam passa est, aut exolevit.*

NARDUS *Indica legitima frequens reperitur, sed fecit loci distantia ne ad nos afferatur suis dotibus* Nardus Indica. *usq; adeo prædita. Eligenda quæ recentior fuerit, levis, largam gerens comam, colore flavo, odorata, Cyperum redolens, brevi spica, amaro sapore linguam siccante, & quæ diu suam odoris gratiam conservet Si vero hujusmodi non sit ad manus Celticam quam recentem, odoratam, præstantissimamq; habemus, tuto supponere possumus. Quippe hæc Dioscoridis testimonio, præter id quod Syriacæ omnibus suis viribus æquipolleat, urinam magis provocat, & Stomacho utilis est. Nec obstat quòd scripserit Galenus, Celticam Nardum Indica ac Syriacâ esse imbecilliorem. Quandoquidem hanc supponi haudquaquam suaserim, ubi optima Indica sit ad manus, sed ubi tanium* Nardus Celtica. *vel deficiat, vel evanida suas non asservaverit vires.*

POLIUM *verum non diu est quod in Medicorum rediit usum, utriusq; imagines quis intueri poterit in* Polium. *Commentariis nostris in Dioscoridem. Montano tamen utendum tanquam præstantissimo.*

SESELI *quatuor est generum nempe Massilienſe, Aethiopicum, Peloponense & Creticum. Galenus* Seseli. *nullam inter horum facultates habet differentiam, nec alterum alteri præfert. Videtur tamen Dioscorides præferre Aethiopicum, quod scripserit esse Massilienſi acrius odoratiusq;: quin & multa odoris suavitate pollere. Id quod periculum facientibus facile constabit.*

STYRAX *qui nunc Venetias affertur, an ex Pamphylia aut Pisidia, aut Cilicia advehatur, quid veri* Styrax *referam nescio. Galenus illum prætulit, qui ex Pamphylia in calamis conclusus afferebatur, adeoque magnifecit ut scriptum relinquerit libro primo, de Antidotis, tantum distare hunc à vulgari, quantum a vino quod in tabernis venditur distat Falernum. Quo factum puto ut unusquisque Medicus semper præcipiat suis medicamentis Calamitem imponi. Quippe Calamitis cognomen aliunde fluxisse haudquaquam crediderim quam à calamis in quibus olim ferebatur selectissimus. Qui Venetiis venditur non omnis probus, syncerusq; est. quum ejus plurimum ibi reperiatur, quod impostoris non vacat, quamobrem scrutinio opus est: Eligatur itaq; pinguis, flavus, resinosus, albicantibus grumis, quam plurimum in sua odoris gratia permanens, & qui dum molitur melleum fundit liquorem inditumque prunis suavissimum mittat vaporem. ejusmodi apud unguentarios habetur.* Styrax adulteratus. Styracis optimi notæ.

Fuchsi-

Fuchſii opinio exploſa.

Fuchſius l.de Comp.medicamentorum,Styracem Calamitem liquidum antiquis fuiſſe contendit,non alia (quantum video) ratione fretus,quam quod in calamis adveheretur. Verum,mea ſententia, aberrat. Quandoquidem

Lib.1.c. 68.

Dioſcoridi lachryma eſt arboris malo Cotoneæ ſimilis,eaq; cæteris præſtat,quæ flava ſit reſinoſa,albicantibus grumis,& quæ dum molitur,melleum liquorem reddit. Quibus facile conjici poteſt Styracis arboris lachrymam nunquam fuiſſe liquidam,ſed in grumos concretam,qui mola ſubacti liquorem melli ſimilem fundunt. Non enim liquida mola atteruntur,ſed arida compactáve. Porro ridiculum fuerit dicere, Styrax Galeni tempore portabatur in Calamis.ergo erat liquidus. An non delirio tentari is ſane videretur, qui diceret Caricas, palmuláſve eſſe liquidas eo quod ferantur in cadis, lageníſve vini vel olei modo? Nimirum non alia ratione qui Styracis lachrymam collegerant, in Calamis concludebant, quàm, quòd ne ſuaviſſimus ejus odor expiraret in auram, quemadmodum (ut Theophraſtus eſt author) ii faciebant, qui Dictamnum herbam in Creta legebant. Ipſi enim hujuſce plantæ manipulos in ferula aut arundine intercludere ſolebant ne odor viſq; expiraret.

Thlaſpi.

THLASPI ſemen Galeno primo de Antidotis principem ſibi locum aſcivit,quod in Cappadocia naſcitur. Verum non omne,ſed id tantum quod in Tauro provenit. Nobis autem quum Cappadocio careamus, noſtrate vel Cretico uti licebit: quod enim in Italia naſcitur (ut Galenus inquit) non longè abeſt à Cretico.

Ammi.

AMMI verum,jam nemo fere eſt,qui non noverit,revixit enim noſtra ætate. Ejus imaginem ad vivum delineatam ſpectare quis poterit in noſtris in Dioſcoridem Commentariis.

Chamædrys Chamæpitys.

CHAMAEDRYS CHAMAEPITYS omnibus nota ſunt,nec longe diſtant à Creticis Italica.

Fuchſii opinio improbata.

HYPPOCISTIS quæ tam diu ſepulta delituit, hac noſtra floreſcente ætate repullulare cœpit, adeo ut jam nullus ſit in Italia Pharmacopœus,qui legitimam Hyppociſtim non noverit.Naſcitur copioſa in Patavino agro & in Apennino monte. Nec eſt (ut Fuchſius credit) fungus nec fungi imaginem referens,ſed germen Orobanche non abſimile. Præterita ætas inſolato hircina Barbulæ ſucco pro Hyppociſtide perperam uſa eſt: Erroris cauſa in Aphros rejicitur, quippe qui Ciſtum Hirci Barbulam appellaverint. Quo factum eſt ut erraverint Seplaſia, ſibi perſuadentes nil aliud eſſe Aphrus Ciſtum,quam hirci barbam,quam Græci τραγοπώγωνα dicunt Ubi autem Hyppociſtis ad manus non ſit, Acaciam, vel florum agreſtis Punicæ ſuccum ſubſtituit Dioſcor.

Tragopogon.

Malabathrum.

Atractylis.

MALABATHRUM quod folium etiam vocant, jamdiu ex India ad nos advehi deſiit: quapropter Galenus conſulendus erit. Is,enim lib.8.ſimpl.med.ubi folium abſit,Indicam Nardum vel Caſiam ſuppeditat. Fuchſius Medicus inſignis lib.de Comp.med.in Aurea Alexandrina Atractylim herbam pro Malabathro ſubſtituit,ſuccidaneorum (ut ipſe inquit) codicem ſequutus, quem falſo,ut ingenue dicam quod ſentio, Galeno adſcribunt: quanquam in eo qui nobis eſt ad manus nuſquam ſcriptum repererim Atractylim pro Malabathro poſſe ſubſtitui. Præterea quoniam, ut ipſe ait, Atractylis in Germania non provenit, niſi in hortis ſata. Carduum benedictum ſubſtitui præcipit. Sed prob Dii immortales, quanta eſt hic Fuchſii ineptia. Quandoquidem non alia de cauſa Carduum benedictum ſubſtituit, quam quod in Germania Atractylis non reperiatur, niſi in hortis ſata. Nec tamen videt Carduum hunc nullibi etiam reperiri niſi ſatum. Cæterum quum & Caſia & Nardus in Theriacam veniant, quis poſſet dubitare an conveniat potius Caſiæ pondus augere, an Spicæ, quum Caſiam & ſuas Cinnamomi vices hic explere oporteat. Spicam potius augeri debere exiſtimaverim. Cronenburgius Medicus Colonienſis vir ſane ingenio & doctrina præclarus, poſtquam Nardum & Caſiam, ex Galeno attulit ſupponendas: Macim ex Avicennæ ſententia recte ſupponendam etiam eſſe exiſtimat: id quod ego facile conceſſerim.

Fuchſii opinio rejecta, Carduũ Bened. ſubſtituentis.

Celtica Nardus.

CELTICA nardus, quamvis & ipſa jam primum revixerit, adeo nota eſt omnibus ut nullus jam relinquatur ambigendi locus: Fligi tamen debet recens, jucunde odorata, numeroſis radicibus cohærens, & plena quæ non facile frangitur. Adulteratur (ut inquit Dioſcorides) impoſita herba ſimili, quæ ab odoris gravitate Hirculus vocatur. Sed facile fraus deprehenditur. Namq; herba candidior eſt, ſine caule, brevibus foliis, radice neque amara, neque odorata.

Hirculus.

Gentiana.

GENTIANA, quæ in Italia provenit non longe ſuis dotibus (ut Galenus inquit) à Cretica diſtat, præſertim ea quæ affertur ex Gargano Apuliæ monte. Præfertur ſolida, rugis vacans & odore caput feriens.

Aniſum.

ANISUM præſtat recens,plenum,non furfuroſum,odoratum. Dioſcoridi & Galeno præfertur Creticum,nobis Italico uti licebit, ubi Creticum defuerit. Siquidem & in Apulia & in Flaminia provenit non rejiciendum.

Fœniculũ.

FOENICULI ſemen quod in Italia habetur & acutum & dulce reperitur, utrunq; tamen odoratum. Verum quum dulcis non meminerint antiqui,acuto ſemper utendum ſuaſerim. Habetur etiam quoddam aliud genus Barbaricum Venetiis appellatum, noſtrate longe craſſius & dulcius, quod tamen ignavius ad Antidota conficienda putaverim, quum parum ſane acredinis guſtui relinquat.

Fœnic. Barbaricum.

Meon.

MEON quod legitimum ſic credidimus jamdudum non oriri in Italia, nec eo aliunde convehi,quod ſcripſerit Plinius meon ſua ætate non creviſſe in Italia, niſi à Medicis ſatum iisq; perpaucis. Quod proculdubio indicium præbet uſque ad Plinii ævum peregrinum in Italia fuiſſe Meon. Reperta tamen nuper eſt planta ipſa frequens, quæ quoniam plures Mei notas præ ſe ferre videatur, in legitimi Mei locum à peritis rei herbariæ Medicis recepta eſt. Nos tamen, etſi Mei radix Dioſcoridi odorata, contra vero hæc potius graviter oleat, nec adeo ſit acris, ut quis eam ſtatuere poſſit ex tertio excalfacientium ordine, non ob id à tantorum virorum ſententia diſcedere auſi ſumus. Siquidem acredinis imbecillitas cœli ſoliq; fortaſſe noſtri cauſa evenire poteſt. Adhæc quum ſcribat Dioſcor. ſi ejus pluſculum quam par ſit ſumatur, capiti dolorem inferre, hinc etiam indicium ſumi poteſt graveolentiam quandam Meon obtinere. Naſcitur planta hæc paſſim fere in tota Italia, & præſertim in montibus. Ea tamen cæteris præſtat, quæ ex Gargano Apuliæ monte convehitur. Apuli Imperatricem vocant quod ſuis fortaſſe præſtantiſs. viribus tam præclaro nomine appellari promeruerit. Magnifaciunt hanc præter alias fac. ad viperarum & aliarum ferarum venenoſos ictus: itaque hac uti poteris tanquam legitimo Meo, ubi tuam paraveris Theriacam.

Imperatrix herba.

Terra Lemnia.

TERRA LEMNIA, quæ ex Conſtantinopoli ad nos convehitur, ſive ſit, quæ pro legitima à mercatoribus venditur, ſive quam à Turcarum Imperatore tanquam theſaurum aſſervari ajunt, plures mentitur notas, quas Lemniæ Sphragidi reddidit Galenus, adeo ut omnino mihi perſuaſerim (ſi tamen legitima terra Lemnia ſit in rerum natura) nihil aliud eſſe poſſe hanc, quam bolum Armenum nunc Seplaſiis vocatum. eum ſcilicet. qui ex orientali plaga affertur. Habet enim Rubrica hæc omnes Lemniæ terræ notas, ac etiam vires, ut fuſius diſſeruimus in noſtris ſuper Dioſcoridem Commentariis.

CHAL-

CHALCITIS etsi rara habeatur in Italia, & natus fortasse regionibus, reperitur tamen optima & copiosa in Misnia Bohemiæ confinio quibusdam in metallis ubi as, & Chalcanthi minera foditur, una cum Misy, Sory & Melanteria. Quorum omnium Armarium metallicum meum copiose refertum habeo, non solum in mei ipsius usum, sed etiam amicorum, qui hæc & alia a me petere solent. Qui Theriacam in Italia conficiunt, Chalcanthum igne torrefactum, pro Chalcite supponunt: quod ubi Chalcitis ad manus non sit, facile concedo, cùm Chalcanthum & Chalcitis ex eadem materia gignantur, sed longe melius est Chalcitim addere. Sunt e recentibus, qui potius velint sine Chalcite Theriacam parare, quam addere Chalcanthum, quum (ut ipsi ajunt) non alia de causa Chalcitis in Theriacam veniat, nisi ut hæc nigrosiat colore. Quamobrem scribit Cordus se quandoque Theriacam parasse absque Chalcite, quæ gustu longe gratior evasit. Horum opinionem, cur probem vel improbem, solidi aliquid non habeo. Veruntamen quum sciam Chalcitim & Chalcanthum, ex eodem fluxisse metallo, easdemq; habere vires, ne Andromachi sententia corrumpatur, Chalcitim aut Chalcanthum omnino imponendum suaderem.

Chalcitis, Sory, Misy, Melanteria in Misnia habentur.

Chalcanthum.

AMOMUM quod legitimum sit hactenus mihi videre non licuit, nec aliquem novi Medicæ materiæ studiosum, qui illud usquam se vidisse fateretur. Ideoq; semen illud quod pro Amomo perperam quidam utuntur Pharmacopæi, de quo etiam plura diximus in commentariis nostris in Dioscoridem, omnino à medicorum usu fuerit abdicandum. Præstabit itaque Amomi loco Caryophyllos substituere, quod Amomi modo odoris gratia commendentur, excalfaciant, astringant & exicent. Sunt qui Acorum de substitutis medicamentis Galeno ascriptum sequuti, Acorum pro Amomo suadeant supponendum, quorum opinio minime improbanda videtur, quum Acori radix, quam septasiæ falso Calamum odoratum vocant, & odorata sit & acris, ac præterea, adstringat siccetq;. Quumq; etiam sit hæc legitima semen, Galenus libro sexto simplicium medicamentorum ubi scriptum reliquit Amomum Acoro similem habere facultatem. Nec tamen ob hoc Caryophyllos rejicerem, quippe qui longe magis præstare videantur, & has omnes facultates habeant. Fuchsius libro de componendis medicamentis, ubi simplicia, quæ in Theriacam veniunt, expendit, quum eo pervenit, ubi racemosi Amomi meminit Andromachus, omnes Galeni interpretes accusat his verbis. Botryos Græce βότρυς. In hac voce intercipienda omnes Galeni, qui hanc Compositionem tradidit, interpretes hallucinati sunt. Siquidem Andromachus libro primo, de antidotis uvæ convertit. Alii omnes & cum iis Cordus, racemosi. βότρυς vocem, cum Amomi dictione conjungentes. quasi vero Andromachus de Amomo racemoso locutus sit: Quod certe Dioscorides non βότρυν sed βοτρυώδες appellat. Separandæ igitur hæ duæ dictiones per interjectum comma erunt, hoc nimirum modo Ἄμωμος, βότρυς, ut nos convertimus, ut intelligamus Andromachum de duabus inter se differentibus herbis esse locutum, nempe Amomo & Botry. Vera esse quæ affirmamus, adeoque locum hunc Andromachi esse legendum & sic interpretandum unus Nicolaus Myrepsicus abunde docet, & confirmat, qui ita in Theriaca Andromachi scriptum reliquit. Ἄμωμος, βότρυς πελτικῶς, id est, Amomi, Botryos Celtica, vel Gallica. Neque est, ut quispiam ad tuendum interpretum errorem dicat, per πελτικῶς ut sæpe alius & hic Nardum Gallicam intellexisse. Nam quum ejus paulo post in hac compositione fiat mentio, non potest nec etiam debet hic repeti. Celticam autem rectissime Nicolaus Botrym nominat, quod copiose in Gallia præsertim juxta Lutetiam proveniat, atque hinc est, quod Ruellius hanc herbam Parisiensibus matronis melius, quam Septasius noscitscribat, quod scilicet odoris gratia vestimentis, pannis & linteaminibus interponant, ut hinc odoru suavitatem contrahant. Hæc ille. Quibus palam est, sibi persuasisse Fuchsium, debere addi in Theriacâ etiam Botrym herbam, cujus meminit Dioscorides libro tertio. Nos vero a Fuchsio, viro alioqui clarissimo, hac in re prorsus dissentimus, & ipsum tantum hallucinatum putamus. Siquidem junior Andromachus, qui Patris Theriacam, ex carmine illo Elegiaco in solutam transtulit orationem, hujus stirpis nusquam meminit, sed Amomi tantum simpliciter. Nec etiam Damocrates, qui post ipsum, hoc quoque è viperis Antidotum carmine descripsit. Præterea libro primo de Antidotis aliam Theriacam carmine pariter descriptam recitat Galenus, ubi sane nulla Botryos fit mentio. Adhæc, ubi Galenus singulas simplicia, quæ in Theriacam adduntur, enumerat, ac diligenter expendit, Botrym (quod sciverim legerimq;) nunquam inter ea recenset, nec ejus quoque alias meminit. Quin nec ubi Theriacam ad Pamphilianum scribit Botrym admiscet neq; Gallicam, neque Græcam. Præter id Paulus & Actuarius, qui ex Andromacho, vel fortasse Galeno transcribunt Botrym, haudquaquam admiscent, quum tamen Græci fuerint, & propriu sermonis periti. Cæterum Avicenna, Serapion & alii si qui sunt Arabes, sua in Theriacis Botrym nusquam enumerant. Quo fit ut Fuchsio hac in sententia adstipulandum non sit, quum in tam manifesto versetur errore. Nec obstat, quod Nicolaus Myrepsicus, ut ipse refert, in sua Theriaca, primo statim loco descripta Botrym habeat Gallicam: quandoquidem (ut Fuchsius ipse, qui Nicolai codicem vertit, millies testatur) Nicolai codex Græcus innumeris admodum scatet mendis. Fieri enim facile potuit, ut Nicolaus Græci sermonis non admodum peritus Andromachum non intelligeret, quemadmodum nec Fuchsius intelligit, vel quod scriptorum negligentia, vel Authoris fortasse imperitia, hoc loco depravatus sit codex. Verum erroris causam potius in Nicolaum quam in scriptores rejiciendam putaverim quod is in eundem lapsum etiam inciderit in altera Hedychroi compositione, ubi statim post Amomum Botryos etiam meminit. Sunt & alia errorum mendarumque indicia, quod plura etiam admittat medicamenta, quam exponat Andromachi Theriaca, nempe Piper album, fluviatiles Cancros, Clematidem, Ervum, Acorum, & Scillam quæ omnia præter Andromachi, sed Nicolai. Qui tamen ubi secundo aliam ex Andromacho describit Theriacam, nec Botryos nec aliorum, de quibus diximus, meminit. Cæterum ridiculum sane fuerit Nicolai lapsum fulcire Ruellii authoritate, qui tot annorum centena post Nicolaum claruit: Ipse autem quum esset Gallus nec alibi unquam rei herbariæ operam dedisset, quàm in Gallia, recte de Gallica Botry scripsit, quod alia fortasse, quam Gallica non perlustraverit loca. quemadmodum Fuchsius de Germanica, nos vero de Italica scripsimus. His itaq; rationibus, ac tantorum præclarissimorum virorum testimoniis palam fit. præstantissimos illos Galeni interpretes, quod racemosum, seu racemiferum Amomum habent, nullo errore fuisse ductos, & perperam à Fuchsio esse impugnatos. Quin si negabit Amomum racemiferam esse plantam, ut annuere videtur id quoque esse falsum facile constabit. Siquidem Dioscorides in Amomi cap. 1. statim occursu sibi habet: Ἄμωμον δέ θαμνίσκος ἐν ξύλῳ ἀντειλιγμένος ἑαυτῷ: id est, Amomum exiguus frutex est, ex ligno se convolvens in racemi modum. Et paulo inferius, ubi Ponticum

Amomum.

Caryophyllos Amomi loco substituendos esse.

Acorum legitime pro Amomo substitui posse.

Fuchsii de Amomo non satis ponderata opinio.

Opinio Fuchsii rejecta, dum Botrym Ther. addit.

Nicolai Myrepsici erratum.

Ruellius in Gallia tanrei herb. studuit.

Galeni interpretes defenduntur.

Libro 10. Capite 14. *Ponticum describit, sic inquit,* τὸ δὲ ποντικὸν ὑπόπυῤῥον καὶ δύσθραυστον βοτρυῶδες: *id est. Ponticum vero subrüfum est, parvum fragile, racemosum: Item paulo infra, ubi deligendi notas affert, ita inquit* ἔκλεξον σπέρματος πλῆρες, ὅμοιον βοτρυδίοις: *id est, Eligito seminis plenum, uvis parvis simile. Dioscoridi subscribit Plinius lib. 12. c. 13. ubi sic inquit: Amomi uva in usu est. Indica vite labrusca, ut aliqui existimavere &c. Pretium uvæ in libras X. LX. friato vero Amomo XLVIII. Præterea libri de Theriaca ad Pisonem, ac etiam apud Paulum racemosi amomi fit mentio, ubi de Theriaco sale agitur. Quibus luce clarius patet & Amomum esse uvæ modo racemosum, & eos omnes una cum Fuchsio decipi, qui Amomum racemosum esse negant. Quinetiam & qui Botryn herbam Theriacam addi putant, contra Gal. & Andromachi sententiam. Qui quum non ignoraverit illud esse præstantissimum Amomum, quod fuerit racemosum integrisq; uvis constans, de industria racemiferi meminit, ne quis confractum, quod fraudes facile admittat admisceret: Id enim (ut inquit Plinius) integro longe minus æstimabatur.*

Phu. *PHU omnibus notum ubiq; fere locorum provenit. Pontico caremus, quod cæteris prætulit Andromachus. Præstabit itaq; nostrate uti nempe majori. Cæterum si Carpesium esset ad manus, fœlicissime pro Phu suppeditari posset.*

Cubebas vulgares esse Carpesium *Hallucinantur qui putant Cubebas vulgares, quæ passim in Myropoliis habentur, esse Carpesium, quippe quod Galeni testimonio Carpesium semen non sit, neq; bacca, neq; Corimbus, sed festuca quædam, vel caulis vel fortasse radicis, ut alibi posteritatis memoriæ commendavimus.*

Carpobalsamum. *CARPOBALSAMUM verum hactenus mihi videre non licuit: namq; id quo passim Seplasiæ utuntur, adulterinum est, ideoq; in componendis medicamentis nunquam fuerit admittendum: præstabit tamen ejus vice Cubebas, quæ passim in Myropoliis habentur substituere. Si enim Cubebas mandas, dentibusq; conficias, fervorem sane non obscurum gustu percipies, quin & Aromatis non modicum. Id quod in Balsami fructu (ut ipse ait Dioscorides) percipi solet. Nec possum hac in re Fuchsio alioqui viro doctissimo astipulari, qui Carpobalsami & Xylobalsami loco in Compositione aureæ Alexandrinæ, Leucoii radicem supponendam præcipit, quæ tamen radix si recte expendas, nullam, quæ illis respondeat, qualitatem promittit. Siquidem, nec gustu mordax reperitur, nec fervens ore, nec ulla ex parte odorata. Hoc tamen negare non possum, quin in libro illo, quem falso Galeno ascribunt, de substitutis medicamentis, Leucoii radix Balsami vicem gerat. Quod tamen à peritis & rei Medicæ studiosis, non ita facile probatur: quippe, quod librum illum diligenter examinaverint, ac subinde noverint (ut inquit Sylvius præclarissimus Medicus) non esse Galeni, sed proculdubio spurium. In ipso enim statim initio Græcus codex, qui ad manus est, Galenum citat, quod firmissimum præbet argumentum, librum hunc non esse Galeni. Præterea Anacardi mentionem facit, cujus nusquam meminit Galenus, nec alii priores Græci. Postremo multa supponit absurdissima, quæ, qui crederet Galeno esse excogitata, omnino amens & omnis judicii expers dici profecto posset. Nam quid absurdius dici potest, quam pro Aconito, quod deleterium omnino est Pharmacum, supponi Sylvestris Iridis radicem, pro Agarico Euphorbium, pro Polypodio Chamælææ radicem, pro cervi cornu, Caprinum cornu, pro Epithymo, Colocynthim (proh dii immortales) pro Lemnio sigillo Sandaracam pernecans medicamentum, pro Polygonii succo Erucæ semen, quod calidissimum est, & alia hujus generis detestanda plura? Quid postea stolidius, ac ineptius, quam supponere pro Chamæmelo Anthemitem, pro Elaterio sylvestris cucumeris succum, pro Opio succum papaveris, & pro lapide Pyrite lapidem ignivomum? Quomodo (Di boni) fieri unquam potest, sic deficiat Chamæmelum, ut substitui possit Anthemis, si Elaterium, Cucumeris agrestis succus, qui nil aliud est, quam Elaterium. Sed proh hominum ignorantiam atque amentiam: Eo enim furoris pervenere quidam, ut sibi persuaserint Galenum tam admirandum gravissimumq; Medicæ materiæ lumen, & simplicium medicamentorum indagatorem tam acerrimum, has scripsisse nugas, eo fortasse tantum argumento freti, quòd hæc omnia apud Paulum legerint, qui ex Galeni Commentariis ea accepisse fatetur. Sed dicant ii ingenue quæso, cui magis credendum putant, an Pauli codici an rationi? Si Pauli Codici dicant, profecto hallucinantur, quod infirmissimum (ut Aristoteles inquit) ab authoritate sit argumentum. Quippe non magno sane negotio fieri potuit, ut quis sciolus ea ad voluminis Pauli calcem addiderit: quinimo, nec aliter credi par est, nisi quis fortasse stolidus Paulum sibi similem fuisse credat & hæc tam absurda stolidaq; eum non perpendisse. At si magis rationi se credere dixerint, profecto salva res est. Quippe nulla unquam erit ratio, quæ peritis ac doctis viris, qui cum Galeno diu sunt versati, & Pauli gravitatem expenderint, suadere possit, tam absurda tam inepta, tamq; execrabilia Galeno scriptis fuisse mandata. Sed parce, mi Balthasar, si plus quam Carpobalsami examen poposcerit, digressi sumus. Nam & hæc tibi scire conveniet.*

Hypericũ. *HYPERICUM omnibus notum, ubiq; fere locorum nascitur. Italicum Galeni testimonio non longe distat à Cretico. Brasavolus autem quum falso putasset, Hypericum Dioscoridi flore esse albo, scribit nostras hoc non esse legitimum. Sed qua ratione is delusus fuerit, sat alias dictum est.*

Acatia. Acatiæ loco quid supponendum? *ACATIA Legitima destituimur. Seplasiæ autem supponunt succum è sylvestribus prunis expressum, & in tenues quasdam placentulas insolatum. Hic Fuchsio & Cordo probatur, supponiturq; Acatiæ vice. Nos verò veterum potius opinionem sequuti, quam vulgarem, unà cum Dioscoride Acatiæ loco, vel Rhois folia, vel Lentiscini foliorum succum, vel Hypocistim supponenda censemus.*

GUMMI illud hic intelligo quod ab Aegyptia Spina quam Acatiam vocant emanare ajunt. Id enim declarat Andromachus quum ait.

Δάκρυον εὖ μάλα γοιὸν βαλὼν μελανωπὸν ἀκάνθης: *id est. Misce atram lachrymam quam Spina remittit.*

Probatur Gummi è sylvestri Pruno, vel cotonea malo, vel ex austero Ceraso. *Ideoq; quum Lachryma hæc atro sit colore, nullo pacto censendum est, eam id esse gummi, quod passim habetur in Myropoliis Arabicum vocatum. Namque hoc (ut in commentariis nostris in Dioscoridem fusius scripsimus) Aegyptiæ spinæ gummi non est, sed diversarum aliarum stirpium lachryma. veruntamen quum & ipsum spisset & refrigeret, vulgari hoc utendum suaderem, idq; magis probarem quod ex sylvestri pruno, vel Cotonea malo, vel austera Ceraso fluxerit.*

Cardamomũ duplex. *CARDAMOMUM omne genus, quo antiqui Græci utebantur, jam diu defecit. Placet tamen id supponi debere, quo passim utuntur Seplasiæ. Atqui quum Seplasiæ majus & minus Cardamomum habeant, majus semper putarim suppeditandum. Siquidem hoc non solum odore & acredine præstat, sed aliquid amaroris etiam respit.*

Daucum. *DAUCUM probatur Creticum, sed hac ætate (quod sciam) ad nos non convehitur. Convehi tamen non magno negotio posset, si quandoq; Pharmacopæi plus insudarent comparandis legitimis medicamentis, quam tumulan-*

cumulandis pecuniis. In Cretici penuria potest supponi Italicum, vel Sylvestris Pastinaca semen. Quando- Dauci loco
quidem (ut Galenus scriptum reliquit) Daucum & Pastinaca parum vel fortasse nihil viribus inter se differunt. quid sui po-
Fuchsius in libro de Compositione medicamentorum in Diasatyrii compositione, Creticum Daucum sola radice nendum?
adjum Medicum praestare censet. Catera vero Dauci genera semine tantum. Caterum dissidet ab eo Dio- Fuchsii opi-
scorides. Quippe is, tametsi, postquam de omnium generum semine ejusq; viribus egit, Creticum praeter catera nio improbata.
dixit pollere etiam radice ad venenatorum injurias: nusquam tamen Cretici Dauci semen supervacuum esse dixit. Dioscoridi subscribit Galenus. Siquidem is varius locus in libro de Compositione medicamentorum secundum locos. Dauci Cretici semen medicamentis admiscet. Id quod etiam expetit Theriaca. Namq; semine tantum hic opus est, ut ipsemet Galenus praecipit, non radice.

10 GALBANUM non omnibus in Myropolio syncerum reperitur, quapropter scrutinio opus est. Eligatur Galbani op-
itaq; cartilaginosum, merum, thuris effigiem praebens, minime lignosum, gravi odore, seminis & ferulae nonnihil timi note.
retinens adjectum, & quod neq; valde humidum, nec nimis aridum fuerit.

SAGAPENUM quod syncerii faciem praebeat, non ita facile inventu crediderim. Scio tamen reperiri Optimi Sa-
legitimum sed rarum. Eligito pellucens, fulvo forinsecus colore, intus vero albo, & gustu acri. quod enim tale gapeni no-
fuerit, syncerissimum erit, sin minus, impostoris vitiatum. tae.

OPOPANAX quod omnes legitimi notas praeferat, facile quis sibi comparare poterit, qui simpl. med. Opopanax.
fuerit peritus. Syncerum interne albicat, aut subfulvescit, foris vero ad Croci colorem vergit. Visitur praterea Syncerii O-
leve, pingue gravi odore & sapore quam amarissimo. Synceritatis indicium praebet, si digitis in aqua friatum, popanacis
lacteum colorem reddat. Quod enim adulterium admisit, non ita facile dissolvitur. notae.

20 ASPHALTUM Judaicum esse debet ex Sodomaeo lacu advectum. Praeteritis nuper annis syncerii in Italia Asphaltum
parva fuit copia: Sed jam legitimum afferri coepit. Judaicum.

CASTOREUM rarum reperiri solet in Italia, quod fraudem aliquam non admiserit. Selectissimum Castoreum
ex Pannonia, Austria, Styria, ac etiam Bohemia, consequi quis posset. In Pannonia enim & Austria Danubius
multos alit Castores, in Styria vero Dravus, & in Bohemia Albis, qui inde permeat ad Saxones.

CENTAURIUM tenue appellat Andromachus junior, quemadmodum & Plinius, quod nos minus Centaurium
vocamus. Herba est vulgo nota, & passim ubiq; fere proveniens: usus est florescentis coma. minus.

ARISTOLOCHIA tenuis mea sane sententia ea est quam Clematitem appellant, ut fusius diximus Aristolo-
in Commentarius nostris in Dioscoridem. Sola haec Λεπτη Dioscoridi appellatur, & (ut Plinius scribit) caeteris pra- chia tenuis.
stantior est. Sed quum ea destituamur, longa vel rotunda recte supponi potest, utraq; enim venenis adversatur.

30 MEL Galeno probatur, quod in Gracia provenit, nempe Atticum ex Hymetto monte & omne fere aliud Mel quod
quod in adjacentibus colligitur locis: nihil tamen hoc impedit, quum in aliis etiam regionibus mel praestantissi- optimum?
mum reperiri possit, ut ipsemet fatetur Galenus. Siquidem affertur ex Creta & aliis quibusdam Aegei maris
insulis, quin etiam ex Dalmatia, quod omnes optimi mellis notas ostendit. Sunt etiam in Italia loca quaedam ac
pariter in Sicilia, ubi praestantissimum habetur. Quo fit ut cujusvis loci mel sumi possit, si tamen notas omnes Mel quod
admiserit, quae selectissimi mellis indicium praebent. Eligatur itaq; bimum. Hoc enim vetustiore, ac etiam re- eligendum
centiore, longe praestantius est. Ideoq; aberrant, qui putant vetustate mel fieri optimum: amarescit enim (ut Mel vetustate amarescit.
Galenus inquit) quod veterascit, & ingratum gustui redditur. Sit praterea odoratum, sapore dulcissimum,
atq; etiam acre, colore pallidum vel flavum, crassum substantia non sit, nec in grumos concretum; nec etiam li-
quidum plus, quam par sit, sed sibi ipsi unitum, & tanto praeditum lenitore, ut si rude, vel digito auferatur, visci
40 modo fere in longum trahatur antequam secedat. Tale enim quod fuerit, praestantissimum dici poterit.

VINUM eligatur odoratum, & quod firmissimum esse experientia compertum est. Aquosum autem & Vinū quod
viribus imbecille, facile acescens, & quod vetustate amarorem contraxit, omnino fuerit vitandum. In summa optimum?
(ut Galenus inquit) Vinum id generosissimum est quod tenui pellucidaq; substantia visitur, colore aureo, odo-
ratum, quodq; multam aquae mixturam exposcit. Nam hujusmodi vina firmissima sunt, & Antidotis utiliter Vina quae
admiscentur. Quo fit ut Pucinum, Vipacum & alia hujuscemodi vina, quae circa Japidiam proveniunt, ad circa Japidi-
Antidotas conficiendas semper aptissima putaverim. De his plura dicta sunt in Commentariis nostris in Dios- am proveni
coridem. Caterum si Creticum vinum, quod fraudem non admiserit, sit ad manus, eo sane praestantius non inve- unt optima
nies. Est enim hoc vinorum omnium non solum odoratissimum, sed praestantissimum etiam ad roborandas in uni- Creticum
versum omnes corporis vires. vinum in o-
mnium o-
ptimum.

50 VIPEREI pastilli, de quibus fusius superius dictum est, Viperas tantum foeminas admittunt, quae qui- Viperei pa-
bus a maribus dignoscantur notis, facile quis dignoscere poterit, ex libro de Theriaca ad Pisonem, quem Galeno stilli.
adscribunt: Ibi enim ita scriptum reperitur. Viperae foeminae subrufae sunt & perquam agiles, cervice elata, oculis Viperarum
subrubentibus, inverecundis, atq; intus, feris, iis caput latius, quam mari, quem etiam excedunt universa corporis foeminarū
mole, earumq; excernens meatus suum propius Caudam obtinet situm. Mari duo tantum insunt Canini dentes, notae.
foeminae vero plures. Id quod Nicandro libri illius author acceptum referre potest: Nam is ita scribit:

Τῶ μεν ὑπὲρ νωδόντε δύο χροὶ τεταίρονται Τὸν ἐρυγόμενοι πλέονες δέ τοι αὖτε ἐχίδναι.

Hoc est soluta oratione. Masculi quidem supra caninos dentes duo colore notantur, venenum eructantes, Viperas
at plures semper foeminae insunt. Quo autem tempore viperarum venatio fieri debeat, & qua ratione eadem sint quo tempo-
dissecandae, coquendae ac parandae, quinetiam & Pastilli ex eis conficiendi, diffusius recitavit Galenus libr. 1. de re venandum?
60 Antidotis his verbis: Viperas, non ut aliqui faciunt aestate media, neq; statim ubi cavernas egressae fuerint, ve-
nari convenit. Aestate siquidem earum carnes sitim excitant, statimq; ab egressu frigidae, siccae & extenuatae
sunt. Oportunum itaq; tempus est, quod iis medium intercedit, quodq; Andromachus ipse significavit: id est,
Vere quidem finiente, nondum tamen aestate incipiente: vel si ver quo ad magnam sui partem hyemale fuerit,
circa principium aestatis, non multo post Pleiadum ortum. Viperas autem quae praegnantes sunt rejicere oportet,
aliarum vero caput & caudas abscindere, quae partes venenatae plures esse videntur & duras paucasq; carnes
continere. Sufficiet autem in magnis viperis, si id quod utrinq; amputabimus, quatuor digitorum mensuram
non excedat. His peractis reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleq; detracta, aquis primo abluendum atque Viperarum
in vas fictile conjiciendum est. Deinde aqua pura super infusa & Anethum, quod tunc viget, injectum ollae, ut praeparatio.
coquatur prunas subjiciamus, vel arida ligna, quae quod fumum non edant, ἄκαπνα Graeci vocant, vel quod

melius adhuc est, vitium sarmenta. Salis autem si suo tempore viperas cœperis tantillum immittere oportet: sin æstate jam incipiente, nihil. Omittere insuper eas convenit, quæ maritima loca, quæve in aliqua salsa aquarum lacuna degerunt. Antidotus enim, quæ hujusmodi viperas acceperit, sitim excitabit. Viperas igitur quum ita coctæ fuerint, ac si quis ipsas comedere vellet, ab jure primum eximemus, deinde earum carnes ita à spinis avellemus, ut spinam aliquam non accipiamus, avulsas carnes conteremus, iis deinde panis ex purissima farina confecti optimeq; siccati, qui præcipue & bene fermentatus sit & in furno non sub clibano coctus, modicum quiddam admiscebimus. Nonnulli tamen in commiscendo panem viperis, hanc mensuram servandam præcipiunt, ut panis pondus viperinarum carnium dimidio minus sit. Alii, ne tertiam partem excedat, malunt. Ego vero quandoq; quartam, quandoq; quintam panis imposui. Cæterum nisi bene coctus fuerit, periculum aliquid acoris imminet medicamento. Melius est igitur panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori exiccasse. Verum quum viperas & panem conjunxeris diligenterq; adeo subegeris, ut nulla viperinæ carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tenues sint, nam crassi cum difficulter siccescere soleant & carnem putrescere sinunt: quamobrem panem quoq; ante siccatum torrere satius est, & non quemadmodum ante nos qui Cæsari Theriacam fabricabant, viperamur jure macerarum: quam rem ipse quoq; diu feci, sed mihi postea melius esse visum est, panem antea contritum viperarum carnibus exacte jam subactis admiscere. Citius namq; pastilli siccantur, qui siccum panem non madidum acceperunt. Si tamen cella, in qua pastillos arefacies in superiori domus parte ad meridiem conversa, vel saltem ad Septentrionem non respiciat, ut Solis radios tota pene die accipiat. Tali enim in loco commode siccescent statim à compositione ibi collocati, quo solares radii pervenire non possunt. Frequenter autem ipsas convertere opus erit ut æqualiter utraq; ex parte siccescant: quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arescet, inferior autem humida diutius permanebit, periculumq; erit ne marcescant. Postea vero quam exiccati fuerint maneant aliquot diebus adhuc eadem in cella longius, quam prius à solis radiis, sæpeq; denuo convertantur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim ad summum dies: deinde post hoc tempus, donec Theriacam conficere volueris recondi debent in vase stanneo, aut vitreo, aut etiam aureo. Vitro siquidem & auro nihil fraudulenter admisceri potest, stannum autem plumbo adulteratur, quod vitare conveniet, non solùm in hac antidoto, sed in quibuscunq; aliis medicinis quemadmodum si purum non fuerit. Cæterum longe melius est haud multo post, quàm pastillos confeceris, ipsis uti. Quanquam non multum detrimenti capiunt etiam si peracto anno atq; etiam multo post eis utaris. Recte namq; principio siccati ad tertium quartumq; annum integri perseverant, dummodo tamen apte reponantur, & subinde pulviseulus quidam, qui ipsis obnasci atq; obduci consuevit, mundis linteolis interdum abstergatur. Is namq; si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem inutiles eos tum demum reddi, quum perforati fuerint, quemadmodum anteaquam hoc accidat etiam si multum tempus intercesserit non inutiles esse. Hactenus Gal. Fuchsius lib. de composit. medicament. vipereis pastillis, quorum tamen parandi rationem Andromacho acceptam refert, Opobalsamum addit. Quamobrem non potui Fuchsium non mirari, quòd non solùm præter Andromachi & Galeni institutum hoc fecerit, sed quòd etiam medicamentum addiderit, quo jam penitus diu destituimur.

Paſtillorum viperinorũ apparatus.

Fuchſii opinio exploſa

Opobalſamum addentis.

SCILLINI pastilli ex assata tantum Scilla & Ervi farina conficiuntur, sed nos quum veram non habeamus Scillam (ut in Commentariis nostris in Dioscoridem editis fusius diximus) Pancratium accipimus, nempe Cæpe illud, quod Seplasiæ omnes legitimam Scillam esse putant. Verum quum admodum parum inter se differant Pancratium & Scilla, ea sane Scillæ loco tuto uti possumus. Cæterum legitimum Ervum non ita facile omnes habent Seplasiæ, nec etiam omnes, qui se rei herbariæ peritos putant, legitimum novere. Quapropter omnimodam navent operam, qui Theriacam conficiunt & Scillinos parant pastillos, ut verum sibi comparent. Id enim facile assequentur, quum jam legitimum seratur ab omnibus. Parandi autem ratio sic habet. Scillam principio succulentam accipies cujus folia penitus jam aruerint. Huic deinde cortice detracto duriorem pulticulam induces ex tritici farina quantum fieri potest acquisite confectam. Ipsam postea multo calidoq; cineri subjectam non prius extrahas quoadusq; circumposita pulticula crusta fiat. Quod si ubi hæc agis furnus aliquis adsit, unà cum pane Scillam illuc inferre potes, inde quum obducta puls jam exaruerit ipsam extrahes, & conteres. Satis assam vero Scillam intelliges si festucam immissam admiserit. Ubi vero Scillam diligenter attriveris, candidam Ervi farinam admisce, nam quæ candida non est, amara supra modum esse consuevit. Cognitum autem unicuiq; existimo, prius oportere tenui cribro farinam excutere, præterea diligenter eam lævigare. Scilla vero sesquipondere farinam superet opus est: dico autem sesquipondere, ut si duas farinæ sumas, Scillæ tres accipias partes. Postremo simul atq; rotulas tenues ex hac mixtura conformaveris, in cella sicuti antea dicebamus in compositione pastillorum vipereorum ad meridiem vergente repones: quas tamen non in Solis radiis collocabis. Verum sicut de pastillis viperæ dictum est, ita de his quoq; cætera perage.

Scillini paſtilli. Pancratiũ.

Scillinorũ paſtillorum parandorũ ratio.

HEDYCHROUM (ut Gal. inquit) quomodo parari deceret, neq; Andromachus docuit, neq; complures alii, qui tametsi de medicinarum compositione tractarunt, tamen quum Theriacam describerent, Hedychroi compositionem omiserunt, adeo ut Medicus quidam Romæ Galen. ætate, qui Theriacam conficere nunquam viderat, ipsamq; ex sola librorum lectione se compositurum confidebat, ab unguentariis Hedychrum peteret, existimans illud esse quampiam herbam, vel simplex aliquod aliud medicamentum. Cæterum postea factum est, ut Gal. diligentia parandi Hedychroi ratio ex Andromachi monumentis prodiit in lucem. Sed mirum sane videtur, quod omnes Græci, qui post Galen. claruerunt, nempe Paulus, Aetius, Actuarius, quin & Nicol. Myrepsicus à Galeno aberraverint. Siquidem Paulus Opobalsamum non habet, sed Carpobalsamum, & præter Gal. sententiam Rhoem etiam addit. Aetius deinde (nisi sit interpretis lapsus) non Marum, sed Arum admiscet. Præterea Actuarius exacte recteq; describeret, nisi Nardum majori pondere, quàm par sit imponeret. Postremo Nicolaus Myrepsicus duas Hedychroi compositiones habet, quarum altera Meon Mari loco admittit, altera vero Rhabarbarum ex Avicenna fortasse, & Botrym pro Maro, ac calamo continet, quin etiam Rhaponticum præter omnium sententiam. Cæterum non deest suspitio, quin hic codex scateat mendis. Siquidem, ubi Galen. Phu pontici meminit, Nicolaus habet Phu simpliciter, & statim ab ipso Phu Rhei pontici, quo fit, ut fuerit suspicandum Rhei particulam illuc illegitime acceßisse. Is enim quisquis fuerit, qui hæc corruperit (ita mihi suspicandum videtur) quum fortasse ignoraret particulam Pontici cum Phu esse copulandam, Rhei particulam interposuit, tanquam is qui sibi persuaserit, esse id à scriptoribus prætermissum. Sed hoc non animadvertit Fuchsius.

Hedychroum.

Pauli, Aetii Actuarii & Myrepſici erratum.

Nicolai locus reſtitutus.

Adhæc

Adhæc palam fit, Nicolai Græci ferreas impetitas, quod post Amomum statim addidit Botrym. Nam quum hoc loco sicut in Theriaca (ut supra copiosius dictum in Amomi examine) in Græcorum authorum libris ἀμώμου βοτρυώδους scriptum reperisset Nicolaus, non vidisse βότρυν Amomum, racemiferam esse plantam, peperam βοτρυώδη ab Amomo disjunxit, & aliud per se frutectamentum, nempe Botrym designare sibi persuasit. Id quod Fuchsium etiam in errorem vocavit. Porro Arabes Hedychroum trochiscos Alindaracon appellant. Verum & ipsi in quam pluribus aberravere, deseruere βότρυν Andromachi & Galeni praetus. Quamobrem Galenum tantum consulere oportet, & ei per omnia subservire. Paratur autem Hedychroum ex Galeni sententia hoc modo. HABET Hedychroum, Aspalathi, Amaraci ana drachmas duas, Calami odorati, Junci rotundi odorati Costi Phu pontici, Cinnamomi, Opobalsami, Xylobalsami, ana drachmas duas, Malabathri, Nardi Indicæ, Casiæ Myrrhæ, Croci, cujus drachmas sex. Amomi drachmæ duodecim. Mastiches drachmam unam. Excipiantur omnia contrita vetere vino, & deinde componentur pastilli qui demum siccari debent, ut de vipereis & Scilliticis dictum est. Reliquum est, ut de quibusdam medicamentis, quæ in hujusce magmatis compositionem admittuntur, tibi nostram exponamus censuram. Hedychroi genuina parandi ratio.

ASPALATHUS Dioscoridis testimonio nascitur in Istro, & Rhodiorum Insula, quinetiam in Creta, ut alii scribunt. Quo fit, ut non magno negotio inde afferri posset, si tamen juvandæ Reipublicæ magis in hominibus invaleseeret ardor, quam augendæ pecuniæ. Quum autem eo nunc destituamur, non displicet eorum opinio, qui pro Aspalatho supponunt Vitices semen, quod non modo excalfaciat & siccet Aspalathi modo, sed quod etiam venenatis ferarum ictibus auxiletur. Sunt etiam, qui Agallochum substitui ejus loco suadeant, quorum placitis facilius etiam subscribo. Aspalathus.

MARUM an legitimum habeamus, non mihi satis constat, quamvis non desunt, qui Marum illud Amaraci genus esse velint, quod minoribus, obloratioribus, acutioribusq; foliis provenit. Quibus non videtur omnino refragandum ut in commentariis nostris in Dioscoridem editis fusius ante diximus. Quo fit, ut crediderim non longe aberrasse, qui hoc Amaraci genus pro Maro suppeditaret. Siquidem testatur Galenus, libro 1. de Antidotis, se jussisse confici Amaracinum unguentum, in quo pro Maro Amaracus imponeretur: quo postea factum aut, ut unguentum illud tametsi minus odoratum videretur, non tamen viribus inefficacius erat. Dioscorides scribit, Marum vires habere Syssimbrii consimiles, quapropter poterit quispiam etiam ejus loco Syssimbrio uti, cui non placeat Amaracum addere. Maru.

CALAMUM ODORATUM non eam esse radicem, quæ sub calami odorati nomine utuntur Seplasiæ, adeo validissimis argumentis docuimus in Commentariis nostris in Dioscoridem, ut nullus posteris relinquatur ambigendi locus. Caterum, quum ego jam pridem existimassem codicem illum, de substitutis medicamentis, qui inter Galeni opera reperitur, legitimum esse Galeni, suadebam pro Calamo odorato Sphagnum suppeditari, sed quum tractu temporis diligentius accuratiusq; rem expendissem, reperissemq; scatere librum illum absurdissimis, ineptissimisque documentis quamplurimis, ut in præcedentibus dictum est) in aliam venire sententiam postea coactus sum. Quamobrem minime quidem recte factum videtur, pro odorato Calamo suppoui Sphagnum, id est, arboreum Muscum, quum, huic Dioscoridis testimonio adstrictoria tantum insit facultas: Calamo vero contraria: quippe, qui & menses cieat, & urinas, & aquæ subter cutem opem mirificam ferat. Quid autem ejus vice suppeditari possit, ex veterum testimoniis mihi non satis constat. Non displicet tamen eorum opinio, qui vulgarem Calamum odoratum, quem esse Acorum non dubitamus, pro legitimo odorato Calamo substituunt: Non ea propter, quod voluerim hoc esse verum Calamum odoratum, sed quoniam Acorum non solum odorato Calamo vires obtineat pares, sed quod etiam venenus resistat. Nec alia sane ratione factum putaverim, ut Acorum in Calami odorati locum receptum sit, tum à Medicis, tum a Pharmacopœis, quam, quod quum priores Medici odorato Calamo se destitutos cernerent, Acorum semper ejus loco suppeditarent. Quo postea facile factum est, ut se totum in Calamum commutaverit. Præterea, si quis radicem expendat, quam ob odoris præstantiam Angelicam vocant, fortasse non displicebit eam in Calami odorati locum substituere. Cit enim urinam, pellit menses, prodest tussientibus, aqua intercute laborantibus, & (ut sexcentis constat experimentis) adversatur venenis, & venenosorum animalium morsibus, & pestilentem auram fugat. Sunt etiam qui Melanthii semen proponant, quorum opinionem etiam non improbamus: Sed magis priora placent. Calamus odoratus. Sphagnum. Cur Acorus Calamus odoratus vocari cœperit? Angelicæ vires.

XYLOBALSAMUM quod in Myropolis habetur, adulterinum est, & ex Myrto (mea sententia) decerptum. Verum quum lignum seminis vires habeat, Cubebas supponerem, quas superius pro Carpobalsamo supponendas esse diximus. Adhæc recte quoq; factum crediderim, si quis flavum Santalum substitueret, vel Caryophyllorum pediculos, nobis Italis vulgo vocatos Fusti di Garoffani. Xylobalsamum Cubebæ.

RESTAT modo dicendum, quo ordine, quave ratione Theriaca recte probeq; parari debeat, quum ad manus fuerint omnia, quibus præstantissima hæc Antidotus parari solet. Id enim facile assequemur, si Galenum consulamus. Quippe is lib. 1. de Antidotis Theriacæ compositionem nos docet his verbis. Primum itaq; dissolvenda erunt vino macerata hæc medicamenta, nempe Myrrha & Crocus: si tamen ita facere tutius tibi visum fuerit, nec ipsum, quia humidus sit contundere. Succi autem omnes ideo vino macerantur, ut & dissolvi queant & facilius lævigari, Sagapeni dico, Panaces, Papaverisq; cujus liquorem Opium vocant. Acatia quoque, quum humida tibi visa fuerit, nec ad contundendum facilia, Hypocistidis item, & radicis dulcis succus, Thlaspis autem, & Napi semina primo quidem, sicut & ante me alios feciss videram, in mortarium una cum aliis contundendis ipse quoq; conjiciebam. Inde vero quum ipsa pilæ concavitati adhærere ob tenacitatem seduius animadvertissem, melius esse duxi sola in alio mortario prius attrita vino superinfuso macerare, quoad exacte dissolverentur, dissolutaq; postmodum cæteris, quæ peculiariter vino macerantur, ac diluuntur, admisceret. Thus quoq; per se solum in mortario seorsim leviter comminuere satius est, ne in placentam coëat, tum ubi comminueris & excusseris promptum habere, quo reliquis, vino maceratis, cùm placuerit, ipsum inspergas. Nam Gummi & vino macerare, & ipsum per sese, vel cum Thure lævigare necesse est. Hæc igitur quo diximus pacto omnia præparentur, atq; humida quidem ex vino dissolvantur, sicca vero in pulverem redigantur. Quo tempore autem cuncta simul miscenda erunt, Resinam Therebinthinam in vase duplici primum colliquabis, tum Styracem, & Galbanum antea pistillis ferreis rotabulisve confracta, melliq; crudi paramper instillabis, Rationes miscendorum medicamentorum quæ in Theriacā veniunt.

hac simul atq; effuderis, & manibus complanaveris, mellis aliquantulum, Resinæ quoq; liquefactæ affundes atq; ita vase cooperto ea rursus liquari permittes. Melius est enim his rebus impositis nondum mel admiscere, sed operto vase, quod aquæ innatat, ut elixentur permittere. Interea dum ista liquefiunt maceratis ex vino rebus, siccas medicinas eatenus adjicies, & commiscebis, quousq; spissa esse satis videantur. Atque ita paulo post in mortarium magno cochleari, liquefacta, tepida tamen transpones, robustusq; aliquis homo tunc ipsa commisceat. Ac postea, quam bene inter se commixta, atq; in unum corpus redacta fuerint, densaq; jam quodammodo videri cœperint, mellis moderate decocti, & procul dubio despumati partem quandam superimmittes, postea contusarum medicinarum portionem quandam, deinde rursus mel inseres: postea liquefacta sed tepida infundes. Postremo quicquid pulveris, & mellis supererit admiscebis, vehementer omnia magno in mortario, magnaq; tudecula commiscendo: cum vero tudeculæ ductu in mortario omnia cojerint, tum in pilam transferenda sunt, atq; ferreis rutabulis diligenter extersis, ne quid rubiginis insistat, sine intermissione contundenda. Rutabulum vero subinde Opobalsamo perunges, ne subigendarum rerum tenacitate obtineatur, neve difficulter se inde ab attollentibus resistat. Ut igitur opus expedite procedat, imas rutabuli partes Opobalsamo frequenter inungere conveniet, atq; Opobalsamum hac una in re totum absumere. Melius est autem in Sole Theriacam commiscere, sic enim citius in unum corpus simplicia coeunt, dumq; hoc faciemus, pilam in qua Antidotus admiscetur, operiemus. At post quatuor, aut quinque dies rursus in Sole ipsam eodem modo commiscebimus, eandemq; sex septemve dierum spatio interjecto, iterum atque deinceps repetemus, donec menses duo, vel quadraginta dies saltem compleantur. Hactenus quæcunque conscripsimus ad Theriacæ vim augendam pertinent, quæ vero mox subjungam ad colorem. Danda namq; est opera, ut nigram Theriacam conficiamus, nam hoc etsi quo pacto in consuetudinem veneris, nesciam, quisquis tamen hunc colorem non consequitur, irridetur, quanquam nulla coloris qualitate medicamenti vis immutetur. Nigra vero Theriaca non erit, si Chalcitis flava luteave dum uritur evaserit: Chalcitis enim particula quantumvis minima colore suo Theriacam inficit. Ne quis igitur hac quoq; in re frustretur, iis quæ dicam mentem adhibeat. Quatuor Chalcitis drachmas cum Theriaca solummodo capiat, multo plures assare conveniet hoc modo. Conjice in exiguam ollam Chalcitis crudæ drachmas non pauciores quadraginta, postea succensis carbonibus ollam absque operculo in medio prunarum statue. Cumq; liquefactam videris Chalcitim, ac quæ levissima & spumosa pars ejus est innatare, statim ollam ab igne amove humiq; colloca, nec ut aliquando solebamus, sicuti qui ignem accendunt, ipsi insufflabus. mirandum est enim, quantum ita faciendo luteus flavusq; color emergat. Non tamen in Sole collocanda erit, sed in umbra donec frigeat omittenda. Hinc postea id solummodo capies, quod supernè spumeum fuerit quodq; neq; luteum, neq; flavum, neq; pallidum est. Deinde experiundi gratia aliquantum ejus, quod probaveris accipe atq; comminue. & num quis ex supradictis coloribus appareat inspice. Nam si qualis accepta est, viridis, aut cinerea manserit, drachmas quatuor ipsius impones, Talem namq; Chalcitim exiguam invenies etiamsi multam exusseris. Quæ ad componendam conficiendamq; Theriacam requirebantur, omnia jam absolvimus. Hactenus Galenus.

Color Theriacæ niger unde.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS.
Jacobo Antonio Cortuso Patritio Patavino,
S. P. D.

Agitur de quibusdam plantis à Cortuso Matthiolo transmissis.

Iis literis ubique humanitate, & benevolentia refertis, quibus ad me rescripseras, nihil hactenus respondere potui aulicis negotiis impeditus, non negligentia retardatus Perlegi autem illas magna cum delectatione. Nam ut referta suavissimis plantarum, ac florum odoribus, ita sane jucundissima mihi fuerunt, spatiabor itaque nunc in tuo plantarum viridario, inter quas, prima, quæ mihi sese offert, est.

Gingidii. GINGIDII integra planta, qua quo perfectior altera, quam prius ad me miseras, eo gratior mihi est. Nihil enim imperfectum, mutilumq;, ingenii hominis desiderium explere potest. In priore altera nil aliud videri poterat, quàm foliorum, & caulium facies. Jam nunc video genuinum Gingidium non esse Cherophyllum, ut mea semper fuit sententia contra Fuchsii & Ruellii opinionem.

Cherophyllum. Medium. VIOLAS Marianas Dodonei, legitimum esse Medium jam facile consentiam, cum nasci eas inter saxa tuo ipsius testimonio factus sim certior. Semen quod mittus terra committam ad finem Autumni, & posthac observabo diligenter quam diu latitet anteaquam germinet.

Scamonii. SCAMONIUM quod antea miseras, è Syria (ut putaram) esse allatum, quam libenter audio, sed ejus flores, quos una, cum aliis plantis ad me te transmisisse scribis, nondum ad manus meas pervenerunt. Dolerem sane si aliquo impedimento alicubi detinerentur, quo ad me deferri nequirent.

Thlaspi. QUOTQUOT Thlaspi tibi sunt genera, septem, octo, vel plura, ea omnia videre cupio, admiraturus posthac naturam, quod in fingendo Thlaspi tanta artificii varietate uti voluerit.

Periploca. PERIPLOCAE repentis historiam perquam diligenter legi. Eam è tuis literis in mea commentaria transferre decrevi. Sed gratissimum mihi feceris, si unam, vel alteram ejus siliquam ad me transmiseris.

Smyrnium SMYRNII Cretici radicem, quam terra conditam te misisse ais, nondum hactenus videre licuit. Vereor sane ne quispiam in itinere eam nobis abstulerit: quod sciam non deesse nostris laboribus invidentes, qui nostrarum plantarum furtis invigilant. Semen quod à te missum habeo, suo tempore seram, quanquam in Bohemico solo raro peregrina proveniant, quæ uno, vel altero anno non degenerent.

Venenicum Scolopendrium. Marum legitimum. DE VENEFICO Scolopendrio, etsi nunc nihil ad ea, quæ petieram, respondes: cum tamen pollicearis, id alias te facturum exspectabo donec major mihi satisfaciendi tibi sese offerat commoditas.

PULCHERRIMAM, ac rarissimam plantam, quam Arabs ille infidelis perperam Symphytum petraum vocabat, omnino tecum sentio, legitimum esse Marum. Habet enim omnes Mari notas adeo perspicuas, ut

ut Tiresia caecior fuerit, qui hanc non agnoscat esse Marum. Folia illi sunt Amaraco candidiora, & flores Origano similes. Primo gustatu folia amarorem relinquunt, quem deinde acru sequitur sapor: qui tamen (ut Galenus inquit) ab amaritudine vincitur. Hanc stirpis imaginem gratissimam futuram censeo omnibus rei herbariæ studiosis. Noscent enim posthac quantum facie Marum ab Amaraco distet.

IMAGO quam a Maranta Cytiso delineatam esse scribu, videtur genuini Cytisi faciem non inelegan- Cytisus.
ter referre: si tamen è solo ramusculo integram plantam judicare liceat. His cùm accedat etiam Maranta testimonium, qui Cytisum a se inventum diligentissime describit, facile adducor ad credendum, stirpem hanc genuinum esse Cytisum. Velim autem, ut si ab Aegidio Camano nobilissimo viro Cytisi illius ramusculum non nomine impetrare poteru, illum etiam ad me mittas. Cum enim tuis literis factus sim certior, me plurimum amari ab illo
10 (quæ jure est humanitas) non dubito, quin hujusce rei me compotem facturus sit.

NON parum sane placet intellexisse Rhabarbari historiam, quam una cum ejus icone antea ad me misisti, à Joanne Baptista Ramusio in lucem editam, homine meo quidem judicio, integerrimo, docto, & omni genere virtutum claro. Placuit mihi semper admodum Ramusi ingenium. Nam ad virtutem tantum à natura factus mihi semper visus est. Ille primus Salviam mihi videndam obtulit gallas ferentem, tuæ ad me missæ similem, quam è Creta allatam dicebat: de quibus nullus est antiquorum, qui meminerit. Rhabarbarum. Salviam gallas proferre.

PISTACII è tuo viridario ramusculum, eam ob causam ad me missum existimo, quod à Maranta fortasse excitatus, tibi non placeret Pistacii imago quæ in priori Commentariorum nostrorum editione pictoris cujusdam infelicitate minus recte appicta conspicitur. Verum si Commentaria nostra postremo edita is diligentius inspexisset, non fuisset illi opus emendare, quæ nos multo antea tempore emendavimus: nec tibi hujusce suscipiendi
20 laboris causam dedisset. Pistacium.

PLURES esse Irionis species jam diu animadverto. Nam & tua hæc planta Irionum generi notis omnibus correspondet. In mea nullam video notam, quæ Irionem non referat: quanquam non desint blaterones, qui eam damnent. Folio enim Erucæ sylvestris, caulículo lento, floribus luteis, siliquis in cacumine gracilibus, corniculatis, semine Nasturtii exiguo, urentis gustus, nec alibi nascitur quam juxta urbes, rudera & hortos, quæ omnia suo Irioni reddidit Dioscorides. Tua majoribus conspicitur siliquis, grandiore semine refertus, quo fit, ut censeam meam fœminam, tuam marem esse Irionem, vel è contra fortasse. Irionis plures haberi species.

NIHIL dubito quin planta cujus ego imaginem dedi, legitimum sit Elichrysum, quod Italia profert, à tuo tamen notis quibusdam diversum, quod etiam sæpe hic in Bohemia vidi, Creticum vero nunc primum tua liberalitate agnosco. Elichrysum

30 MAJORI Pimpinella nostrate, quam quidam Sanguisorbam vocant, ubiq; hic prata referta sunt: quemadmodum & in Ungaria, ubi copiosissimum nasci vidimus. Pimpinella major.

NE dubita quin MELILOTUM tuum, legitimum sit. Nam præter id, quod ejus notæ omnes legitimo correspondent, nihil differt à meo, quod ex Campania allatum est. Melilotum.

CAUDAM Vulpinam, Græcis Αλωπέκερον vocatam, è Lagopi esse genere tecum sentio. Sed an hæc Αλωπέκερος sit, de qua meminit Plin. lib. 21. cap. 11. non ita facile asseram, nisi ejus folia perpetuo virescere intelligam. Vulpinam caudam enumerat Plinius inter herbas, quibus æterna sunt folia. Sed an etiam in hoc Plinio fides adhibenda sit anceps quidem sum: cum is inter easdem plantas Heliotropium habeat, cujus planta circa finem Autumni emoritur, nec citius repullulat, quàm media æstate. Cauda vulpina. Plinii erratum.

MAGNI illius semperviví imaginem, cujus plantam Corcyra istuc transmissam esse scribis, magna cum
40 admiratione sum contemplatus ob rei novitatem. Fussi in lignea tabella perquam diligenter eam delineari à peritissimo pictore, ut excisa edatur in lucem. Sempervivum magnum.

DACTYLOS suis racemis hærentes, una cum eorum involucro, quod Palmam Elaten vocant, à clarissimo Faloppio accepi superioribus diebus, quibus nihil mihi gratius esse poterat. Quo tempore eorundem imagines cum tuis literis mihi etiam sunt allatæ. Placent quidem icones ad amussim appictæ, sed longe magis Elate ipsa sicca, & Dactyli suis racemis hærentes. Debeo Faloppio non solum de hoc munere plurimum, sed quod etiam Musæ summitatem una cum fructibus & icone ad me transmiserit: quinetiam & Mixæ ramusculum, hærentibus adhuc Sebestenis. Hæc enim tam rara, tamq; paucis nota, mihi gemmis, ac margaritis longe sunt cariora. Edentur hæc omnia Deo Opt. Max. volente in omnium studiosorum commodum. Nihil enim tam rarum, tam carum mihi fuit unquam, quod non voluerim commune esse omnibus. Elates historia quam describis, gratissima mihi est, quod
50 una cum imagine Commentariis meis plurimum splendoris addere possit. Dactyli Palma Elate. Musæ imago. Mixa.

ARBORIS ramum, quem Smilacis esse censes, de qua inter glandiferas arbores meminit Theophrastus, adeo descriptioni correspondet, ut facile consentirem è genuina Smilacu arbore esse rescissum, si glandes haberet. Atqui sterilis cùm sit, cogor etiam à meipso dissentire. Smilax glandifera.

PLANTA, quam Syri à quibus eam afferri scribis, Visnagham vocant, cujusq; umbellæ festucis utuntur Hispani, ac etiam quidam Itali principes ad expediendos dentes Lentiscini dentiscalpii vice: quod non solum tenaces, sed odorati habeantur, nil aliud contemplanti mihi repræsentare videntur, quam domesticæ Pastinacæ speciem. Si itaq; ab unguentariis, qui ejus umbellas Venetiis vendunt, semen habere poteris, facile comperies ubi satum enascetur, an ego, vel qui Meum, vel Ammi eam esse censent, rectius judicaverint. Visnaghæ è Syria.

VERBASCUM folio cornicularis Papaveris, de quo meminit Dioscorides, tua tantum liberalitate
60 nunc primum agnosco. Placent inter cætera flores, quod in aureo meditullio purpureis floccis niteant. Sed aliud ego Verbascum vidi in Japidia montibus, flore in universum purpureo à Blattaria diversum. Verbasci folio cornuculati papaveris.

EANDEM nigri Chamæleonis imaginem huic tuæ per omnia similem accepi superioribus diebus, una cum ipsa planta, ab ipsomet Maranta, unà cum Musæ icone. Verum si sententiam meam syncere tibi narrare debeam, plura sunt, quæ in Maranta Chamæleone desideranda videntur: quibus cùm fusius alias scribere statuerim ad ipsummet Marantam, non est ut de ea tecum hic pluribus agam. Habeo enim non pauca argumenta, quæ huic Chamæleoni non parum refragantur. Chamæleo niger.

ANGELICAE radice nigra semen, curabo ut habeas. Nascitur enim copiosa in nostra Bohemiæ montibus, & in Misnia nobis contermina. Angelicæ semen.

PLACUIT mirum in modum GLAUCIS historia. Cùm enim jam intelligam in Veneti maris Glaucus;

litore provenire hanc, folio (ut apparet) Cytisi candidiore, flore aureo, facile adducor ad credendum, quòd hæc quam misisti legitima sit Glaux.

Equiseti plures species.

EQUISETI plures, quàm duas, haberi species, nunc primum animadverto, ex hac quam à te missam inspicio. Respondet namq; Equiseti majoru descriptioni omnibus suis notis, adeo ut credam tuam hanc genuinam esse Dioscoridis Hippurim, quod radice sit lignosa, & planta vegetior ac firmior tota.

Solanum Somnificũ.

CUR Somnificum Solanum appellaveris eam stirpem, mihi novam, quam antea miseras, quamq; quidam luteum Hyoscyamum recte (meo quidem judicio) esse censent, nunc primum intelligo. Quare eos accusabo, qui perperam hanc Somnifici Solani appellationem in vulgarem converterunt usum.

Seriphii Absinthii examinatio.

SERIPHIUM absinthium, quod Alexandria Aegypti allatum esse scribis, pulcherrimum mihi visum est. Nam longe magis Abrotanum parvum, id est, fœminam, refert, quam Seriphium, quod ad mare in Italia provenit. Hoc enim non adeo tenuis herbula est, nec Abrotano parvo simile, quanquam sapore, odoris graveolentia, & seminis exiguitate, Seriphio correspondet. Quinetiam quod tantum in maritimis locis proveniat. Cæterum cùm tuum, hoc non solum minori Abrotano correspondeat, & pumila admodum sit planta, sed etiam in Aegypto proveniat, ubi nasci Seriphium una cum Dioscoride testatur etiam, Plinius, adducor facile ut credam, id esse genuinum Seriphium Dioscoridis. Nec me ab hac amovebit opinione, quod absurdum admodum credere videatur, pro Oliveramo, tam exiguam herbam detulisse in sacris Isiacus sacerdotes, cum id tanquam additicium ex Dioscoride non transcribat Oribasius, & alia plura sint in hoc capite depravata: quædam vero ex aliis autoribus addita, quæ non ad Seriphium, sed ad Ponticum Absintium spectant. Male autem legitur in hoc capite nasci Seriphium copiosissimum in Tauro monte juxta Cappadociam. Quilibet enim intelligit, qui prorsus non fuerit stupidus, quod nihil sit absurdius, quam marinum Absinthium in montibus nasci. Nam hoc totum ex præcedenti capite ab Absinthii Pontici historia, ad Seriphium translatum est, quemadmodum & illud, quod ejus pabulo maxime pinguescant pecora. Siquidem hoc, ut Theophrastus inquit lib. 9 cap. 18. Ponticum, non Seriphium facit. Quæ omnia scriptorum infidelitate, temeritatiq; sunt ascribenda.

Seriphii caput Dioscoridi plurib. in locis depravatum.

Centaurii Marinum.

QUOD Marinum Centaurium appellas, sunt qui marinam Anagallidem vocant. Alias hanc plantam vidi, sed tanquam ignotam neglexi: si quid ulterius scripseris de ejus facultatibus, id erit mihi gratissimum.

Gelsiminũ.

GELSIMINI vulgaris fructus, quem misisti, Lupino non absimilis, eo magis placuit: quo rarior habetur, nec id crederem, nisi viderem ipse, & te hujusce rei haberem autorem. Nusquam enim audivi Gelsimi-mum fructum ferre.

Buxus sylvestris.

SYLVESTRIS Buxus, res nova etiam mihi est, nec habeo (quod meminerim) qui de eo inter antiquos mentionem fecerit. Libenter abs te audierim, an ligni materies alteri Buxo correspondeat.

VENIO nunc ad Marantam, ob duriora quædam ejus in me dicta jam calamum in eum stringere statueram, quum tamen illum se per literas purgaturum apud me intelligam, & locum in Lonchitide, in quo fidem meam infirmare nititur, emendaturum, tuis prudentissimis consiliis libenter obtemperabo. Cupio enim tui & Pinelli viri nobilissimi causa, Marantæ amicitiam conservare, si tamen ille honoris mei rationem habeat, & suum recognoscat errorem. Scio quidem vos esse homines, qui famæ existimationisq; meæ rationem habeatis. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Julio Moderato, Ariminensi Pharmacopœo, S. P. D.

Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ in Anacardinam Antidotum veniunt.

Burungi examinatio.

ACcepi literas tuas, quibus confecturus Anacardinam Antidotum, plurimum dubitare scribis quia pro Burungi in ea tibi fuerit addendum, quum variæ de eo sint Scriptorum opiniones, ob idq; petis, ut in re hac meus te juvem consiliis. Ego vero ne videar hoc laboris potius subterfugere, quam quod putem tibi fortasse ac cæteris satisfacere posse, recusare sane non possum, ob tuam singularem erga me observantiam, quin tibi his aperiam, quid de Burungi mihi semper persuaserim, contra eorum omnium opinionem, qui hactenus de eo commentati sunt. Varia sane ac diversa (ut recte ad me scribis) extant de Burungi recentiorum placita. Aliquametsi pleriq; in censendo hoc medicamento non parum laboraverint, nullum tamen reperio, qui recte (quantum conjicere possum) exposuerit, quid Mauritanis designet Burungi, tanta est apud Arabas interpretum confusio. Siquidem Luminare majus vocatum Burungi Cubebas interpretatur, sed ejus mihi haud placet opinio, tum quod frivolis admodum nitatur rationibus, tum etiam quod rei Medicæ imperitus multa confundat medicamenta. Cordus deinde cujus doctrinam in componendis medicamentis omnes fere sequuntur Germani ac Bohemi, Erucæ semen Burungi loco admiscet. Sed qua ratione, quave authoritate id fecerit, silentio præterit, quo fit, ut nec illi sit assentiendum. Monachi qui in Damascenum Commentaria edidere, etsi primo fateantur nihil compertum habere ob varias Arabum lectiones, quid sit Burungi, Melissam tamen, vel Cubebas ejus loco sumendas suadent, quanquam & ipsi nullis nitantur apertis rationibus, nec authorum monumentis. Præterea ut suam tueantur sententiam, & eorum refellant opinionem, qui Burungi Nigellam interpretantur, authorem quendam (ego hunc Sylvium crediderim) novarum interpretationum accusant, quod dixerit nosci posse Burungi Melanthium designare ex Avicenna ac Serapione, qui Nigellam habent Burungi loco. Quippe hoc pertinaciter (ut Monachi solent) negantes affirmant Avicennam, Serapionemq; (perperam tamen) præter Nigellam habere etiam Burungi. Cæterum hoc falsum esse convincitur, quum horum nemo in hac Antidoto, nec aliis duabus sequentibus Burungi meminerit. Quo fit, ut non ignorantiæ tantum, sed etiam mendacii sint arguendi. Monachorum opinionem pariter & errores videtur sequutus Fuchsius vir alioqui doctissimus, tum quod & ipse Melissam imponat, tum etiam quod scriptis mandaverit Avicennam quinto canone in hujusce Antidoti descriptione Burungi etiam præterea meminisse, quum tamen id (ut prædiximus) sit falsum. Quandoquidem in exemplari nostro, quod est ad manus ab Andrea Bellunensi restitutum, nusquam extat Burungi mentio. Quo fit, ut non possim

Luminaris majoris opinio explosa. Cordi sententia improbata. Monachorum opinio nõ accepta. Fuchsii erratum.

non

non mirari Fuchsium alioqui doctissimum, prudentissimumq; virum, quin & Monachorum sectatorem acerrimum, quod in hac tantam adhibuerit fidem, ut eorum potius crediderit testimoniis, quam quod vellet tantum subire laboris ut hoc loco Avicennam inspiceret. Quod autem, nec Avicennam inspexerit, nec legerit, id manifestum præbet indicium, quod scripserit Anacardinæ descriptionem apud Avicennam in nullo prorsus variare ab ea, quam describit Damascenus, ob idq; magis hanc Avicennæ, quam Damasceno Medico acceptam referre debere. quod tamen falsum deprehenditur. Siquidem longe alia est Avicennæ descriptio, quum Spodium, Cardamomum, minus Gingiber, Piperis arboris radices, & Anisum admittat, quorum non meminit Damascenus. Nec contra capiat Crepulos, Castoreum. Costum, Saccharum, nec Lauri baccas, quibus suam idem conficit Damascenus. Præter ea censet idem Fuchsius Serapionis authoritate fretus Borungi, sive Berungi Aphris, nil aliud designare, quam Melissophyllum, quod ipse Melissam suo Arabico idiomate Bedarungie & Bedarungi vocet, & ut suam tueatur sententiam, dicit Serapionis codicem hoc loco interpretum insciția esse omnino depravatum, & legi debere Burungi, non autem Bedarungi, quum nil aliud Aphris sit Bedarungi, quam Ocimum. Sed ipse (quantum video) non omnia apud Arabas perlustravit. Siquidem tametsi id scriptum reliquerit Avicenna, Serapio tamen Ocimum Bedarungi nusquam appellat, sed Berengemisch, Berendaros & Berendarog, ut facile apud ipsum videre est. Rasis vero libr. 21. Continentis Badarungi Ocimum vocat. Et libro de Arabicis nominibus Basilicon, inquit, latorum foliorum appellatur Arabice Baduraig. Quæ omnia facile ostendunt, nihil solidi ab Aphris adeptum esse Fuchsium, quo recte probari possit Burungi esse Melissophyllum. Caterum nec eorum argumenta probanda putaverim, qui Melanthium pro Burungi admiscere contendunt, eo quod Avicenna, ac etiam Serapio nigellam habeant, & Burungi non meminerint. Quippe quum ii (ut prædiximus) præter nigellam alia plura habeant simplicia, quorum nulla Damasceno fit mentio, recte sane haudquaquam affirmari potest, an Nigella potius, quam Cardamomum, vel Piperis radix, vel Zingiber, vel Anisum, quorum ii specialim meminere, Burungi loco fuerit usurpandum. Caterum ut tandem meam de Burungi tibi aperiam sententiam putaverim ego legi debere Durungi, non autem Burungi. Durungi enim Avicennæ secundo Canone Doronicum designat. Quod ad hanc Antidotum parandam admodum competere videtur. Quandoquidem Doronici tum Serapionis & Avicennæ testimonio, cor mirifice roborat animumq; hilarem reddit. Neminem enim latere crediderim, qui se Medicum profitetur, medicamenta ea, quæ ad cordis præstant affectus, facere etiam plurimum ad Cerebri morbos quum spiritus attenuent, clariores q; reddant, ea tamen intelligo, quæ facultate sunt calida. Facilis enim, ac lubricus fuit Chalcographi lapsus, qui D. in B. nimia forte asse manus properantia verti, dum characteres connectebat. Namq; ubi D. inversum fuerit, in B. mox conversum videtur, quo fit, ut Durungi non Burungi legi debeat.

Ocimum, Bedarungi Aphris.

Melanthiũ pro Burungi non sumendum.

Durungi non Burungi legendũ.

Doronicũ.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Medicus, Bono Baldino Myropolæ, S. P. D.

Examinantur quædam medicamenta, quæ veniunt in Trypheram Saracenicam.

TAturus Trypheram Saracenicam magnam Joannis Damasceni, quæris datis ad me literis, quid pro Secacul, quid pro Seitaragi sive (ut quidam legunt) Sitharegi, quidve pro Origano Persico fieri immiscendum, quum hactenus a nemine in hisce censendis medicamentis tibi fuerit satisfactum. Quam re non possum petitioni tuæ non morem gerere, tum ut cognoscas me tuam de me confidentiam, non parvi facere, tum etiam ne si silerem, fortasse censeres Arabum medicamenta me non ita exacte explorasse perinde ac ea, de quibus Dioscorides scripsit. Ut itaq; de Secacul in primis meam adte scribam opinionem, nihil dubito hallucinari eos, qui putant Secacul esse Eryngium, ac pariter eos (ut Manardus Ferrariensis) qui hoc idem existimant esse Polygonatum. Etenim Pisi folia, ut Secacul, Polygonatum non habet, nec flores purpurascentes violæ majores, sed minores, albicantesq;. Præterea Secacul Serapioni radicibus nititur pollicis crassitudine, & indicis longitudine. Contra verò Polygonatum, quod multo longioribus sit radicibus. Hæc (ut testatur ipse Joannes Damascenus, ac pariter Serapio, ubi de Secacul, saccharo, vel melle asservando scribunt) ejus radices cinereo exterius cernuntur colore, solida intus matrice, atq; nervosa, quæ omnia in Polygonati radice desiderantur, quum candida admodum sit, fragilis, & nulla intus matrice. Quod autem non sit Eryngium, in Commentarius nostris satis superq; probavimus, præsertim quum Secacul nusquam planta fuerit aculeata. Re autem vera Secacul radix est Indica: Hoc enim testatur Avicenna lib. 5. ubi sic habet. Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ convehuntur ex India, & fit ex eis, quum sunt recentes conditum in loco suo. Apud nos autem humectantur in primis in aqua calida: Quæ etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus Saccharo, & melle asservandis egit. Quibus palam est Secacul radicem esse peregrinam, quæ ex India olim convehebatur. Sed quum jam diu ad nos convehi desierit, cogimur ejus loco alio quopiam uti medicamento. Quamobrem suaderem ego, ut pro Secacul Pastinacam, tum sativam, tum etiam sylvestrem supponeres: quum Pastinaca utraq; iis fere viribus præstet, quas suo Secacul ascribunt Mauritani. Caterum Seitaragi sive Sitharagi, sive Sythragi (Synonyma hæc sunt apud Arabas) plura quidem designare nemini fuerit ambigendum, qui ejus historiam apud Serapionem & Avicennam legerit. Quandoquidem, quanquam nil aliud Serapioni est Seitaragi quam Dioscoridi Iberis sive Lepidium, Avicennæ tamen Seitaragi tria genera clarissime explicantur, quum inquit: Et ille qui est Indus, sunt frusta ligni parva, tenuia, & cortices sicut Caryophylli: Et ille qui est fructus declinat ad rubedinem, nigredinemq;: Et Saitaragi quidem oritur in parientibus antiquis, ubi non foditur neq; aratur, & habet folia sicut folia Nasturtii, & in æstate sunt folia plurima, quorum sapor, & color assimilatur Cordumeni. Hæc ille. Quibus clare satis patet tria esse Avicennæ Seitaragi genera: quorum postremum nulli dubium est, quin legitimam Iberim designet. Interpretis tamen error unicuiq; patebit, ubi legitur hanc plantam odore, & sapore esse Cordumeni: Quippe non Cordumeni, sed Cardami. id est,

Secacul examinatio.

Secacul radix est Indica.

Loco Secacul supponenda Pastinaca.

Seitaragi examinat.

Seitaragi triplex.

Interpretis Avicennæ erratum.

Monachorum sententia explosa.

Nasturtii legendum est. Quæ vero medicamenta ex iis, quæ nostris in Myropoliis habentur, cætera duo genera præ se ferant, nullus hactenus (quod sciverim) recte explicavit. Nec probanda videtur Monachorum sententia, qui in Damascenum commentaria edidere: Quippe qui perperam sibi persuaserint, nil aliud Mauritanus Seitaragi designare, quàm Indicam Casiam, veterem Avicennæ editionem sequuti. Siquidem Alpagus ille Bellunensis, qui magna diligentia Avicennæ volumina restituit, libro 5. in confectione Philosophorum, in Tryphera magna, quum in prima, tum etiam in altera in Electuario de granis viridibus aliisq; nonnullus, ubi Gerardus modo Casiam simpliciter, modo Casiam Indicam vertit, Casiæ hujusce loco Arabicum nomen Saitaragi sive Sythragi restituit. Id quod feciſſe eum arguit, quòd Arabicæ linguæ peritus pro certo sciverit, Arabicum hoc nomen nullo pacto ad Casiam referri posse. Cæterum cogitanti mihi num primum, ac secundum Saitaragi genus, de quibus meminit Avicenna, ad nos advehatur & in Myropoliis extet: statim sese mihi censendas obtulerunt odoratæ festucæ illæ Caryophyllorum instar, quas nos vulgo vocamus Fusti di Garoffani, &c. quin & fructus illi Caryophyllis tumidiores insipidioresq;, quos Italicæ Seplasiæ Antophyllos & Pseudocaryophyllos vocant. Siquidem festucæ illæ primum, hi fructus vero secundum Saitaragi genus apud Avicennam præ se ferre videntur. Frusta enim Caryophyllorum ita nobis appellata priori Avicennæ descriptioni, quam maxime congruere videntur, quum ait: Sunt frusta ligni parva, ac tenuia, & cortices sicut Caryophylli. Verum puto subesse interpretis, vel scriptoris mendam in dictione cortices, quum Caryophylli cortices non sint, sed fructus, & comparatio omnino absurda videatur: quapropter putaverim ego ita legendum: Sunt frusta ligni parva & tenuia, odorata, tanquam putamina Caryophyllorum. Etenim nulli dubium est, frusta illa seu festucas, quæ inter Caryophyllos abunde reperiuntur pediculos esse & putamina Caryophyllorum, quæ à Gerardo perperam (ut alia innumera) cortices sint translata, quum cortices etiam putamina appellentur. Ideoq; à Brasavolo alioqui doctissimo viro, ac acerrimi ingenii dissentire cogor, quippe qui minus recte existimaverit Seitaragi primum genus esse Carpesium: quam hoc Galeni testimonio ex Pamphylia afferatur, & ingens ejus proventus habeatur in Syria: Saitaragi vero primum genus Indicum sit medicamentum. Præterea Carpesium nullo Caryophyllorum odore commendatur, nec ullam cum Caryophyllis habet cognationem neq; similitudinem, sed omnia sunt illi (ut Galenus inquit) Phu vocato similia. Adhæc quum Avicenna de Cubebis scribens cap. 38. secundi libri, nil aliud scribat quam Carpesium, nullo sane pacto rationi consentaneum videtur, quòd Saitaragi illi Carpesium designet. Atq; si fructus, quos Italicæ Seplasiæ Antophyllos vocant, parumper expendamus, non sane absurdum videri debet, si hos dicemus facile esse posse Seitaragi secundum genus: quippe hi fructus sunt è Caryophyllorum genere colore ex atro rufescente. Nam & hi expetuntur ad composita medicamenta, quæ ad corporis imbecillitatem præstant, ideoq; recte Nicolao Myrepsico in suo Diathamaro adduntur. His itaq; rationibus mihi omnino persuasum velim, nil aliud Seitaragi Indici loco in hac Tryphera imponi debere, quam Caryophyllorum festucas, sive pediculos, quod odoris sui fragrantia, & virium robore maxime hic ad rem faciant. Quod autem ad Origanum Persicum spectat, quid tibi certi asseram in præsentia sane non habeo: nam Persici Origani meminisse Dioscoridem, Theophrastum, Galenum, Plinium aliosq;, qui ante, vel post claruerunt, Græcos vel Latinos autores (quos legerim viderimq;) hactenus non reperi, tametsi apud Arabas illud sæpius invenerim descriptum in compositis medicamentis, præsertimq; apud Avicennam, qui ejus tamen non meminit, lib. 2. ubi de Origano peculiariter scripsit. Origanum itaq; Persicum (ut tibi meam aperiam sententiam) à loco omnino dictum putarim, videlicet quod apud Persas proveniat: sicuti etiam dicimus Phu Ponticum, Rhus Syriacum, Bitumen Judaicum à locis, à quibus comportantur ea denominantes. Nec fortasse, ut puto, aliam ob causam Persicum Origanum hic prætulit Avicenna, nisi quod certe sciret ea in regione provenire Origanum omnium præstantissimum. Namq; apud Persas diu floruisse Avicennam maxime testatur Bellunensis. Nos autem quum Persico omnino careamus, Cretico ejus vice securius uti possumus, quàm nostrate, tum cum legitimum Origanum non sit, tum quod nec ea, quæ Creticum, præstare possit. Vale.

Caryophyllorum festucæ Saitaragi primum genus.

Antophylli Saitaragi secundum genus.

Locus Avicennæ restitutus.

Brasavoli opinio non accepta Saitaragi Carpesium censentis.

Antophylli

Origanum Persicum.

Origanum nostrate.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Petro Spezzalancio Pharmacopœo, Compatri suo,
S. P. D.

Examinantur simplicia quædam medicamenta, quæ in Antidotum Hæmagogum veniunt.

MAgno sane sum desiderio, ut tuo in Myropolio, quo solo hic Goritiæ utor, Antidotum Hæmagogum Nicolai Myrepsici paratum habeas. Nam etsi rara sint in Italia Seplasiæ, quæ Antidotum hanc parare soleant, quod pauci vel nulli fortasse reperiantur Medici, qui eo utantur, quum tamen ego medicamentum hoc pluris faciam, ob mirificas ejus ad varios morbos facultates, eoq; sexcenties usus sim, ipso carere non possum. Velim tamen (ut tua semper fuit diligentia) nihil in eo prætermitti, quod inveniri possit. Namq; ut nullus in parando committatur error, nec aliquid ibi deficiat, quæ in hac paranda Antidoto mihi videntur annotanda, hic tibi statim aperiam. Primum itaq; animadvertere te oportebit, quod ubi Nicolai codex interprete Fuchsio semen Intybi habet, antiquus Latinus codex habet Asari. Quod mihi longe magis consentaneum probandumq; videtur. Asari etenim radix Dioscoridi excalfactoria vi, qua pollet, urinam cit, cutem subeuntes aquas ejicit & menses trahit, quo fit ut longe utilius huic Antidoto veniat admiscenda, quam Intybi semen, cujus facultas est refrigeratoria. Præterea tametsi recentior Nicolai editio, eodem Fuchsio vertente. Centaurium majus tantum admittat: potius tamen mihi videtur acceptanda antiqua versio, quæ majus & minus Centaurium recipit. Quandoquidem Dioscoridi Centaurium minus menses, & partus extrahit, quinetiam nervorum vitiis succurrit: Galeno item jecinoris obstructiones reserat, & induratos lienes sanat. Quod maxime pollicetur hac Antidotus, quibus tamen viribus

Nicolai loca restituta. Asarum.

Centaurium majus & minus.

ribus præstandis præfertur coma floribus referta. Alterum vero, nempe majus, quod passim pro Rhapontico usurpant Neplasia, radice sola pollet. Nuperi has radices recentissimas a Gargano Apuliæ monte ab Antiano Herbario allatas te comparasse scio, nec aliunde advectas vidi ego unquam præstantiores. Eligito recentes, vegetas ponderosas, sanguineo succo pregnantes. Solent enim cito humorem amittere, ubi calido & sicco loco reponantur. Si itaque has incorruptas eas diutius asservare, vel in melle sepelias, vel in magno mihi acervo tela cera superillita circumpositas reponas. Adhuc caveas, velim, ne in admiscendo Elleboro, Fuchsii opinionem sequaris. Ille enim alioqui vir clarus, quod in antiquo Græco Myrepsici ipsius codice legerit ἑλενιὸς μελαν& credidit non ἑλενιὸς legi debere, sed ἐλλέβορος. Nam quum adjectivum μελαν& nulla prorsus ratione, cum Helenio convenire posse cerneret, non alia, ni manifesta ratione mendam jubere putavit. Atqui longe alia sum ego opinione, quippe qui Helenium non Ellebororum admiscendum censeam, ea omnino ductus ratione, quòd præter id quod sciverim Græcum Nicolai codicem numerosis admodum ubiq; scatere mendis, non videam, quid emolumenti in hac paranda Antidoto Ellebororum nigrum laboriosum medicamentum, alvumq; non sine incommodo dejiciens præstare possit, præsertim quod ventriculo sit infensissimus, nec menses ciere valeat, nisi pro glande suppositus. Contra vero Helenium. Quandoquidem id Dioscoridis testimonio menses & urinas ciet, expellit, & stomacho utile est. quæ omnia Antidotus Hæmagogos nobis pollicetur. Quo fit, ut credam, imo omnino mihi persuasum habeam. dictionem ἑλενιὸς amovendam esse, neque immutandam sed emendationem μέλαν& potius corrigendam. Etenim (ut mea fert opinio) non μέλαν&, sed Μελάνθιος legendum est: adeo ut prætermittas nolim, quin Melanthium etiam admiscеas cum Dioscoride & Galeno opinionis nostræ astipulantibus, qui Melanthium flatus discutere, urinas ciere, & menses elicere tradunt. Præterea ne aliquis committatur error in dictione Sinonis, prætermittendum non duxi, quin tibi indicarem quæ mea semper fuerit opinio, in hoc censendo medicamento. Ego itaque quum Sinonis nusquam meminisse Rei Medicæ scriptores animadverterim, non Sinonis, sed Sisonis legendum esse putavi. Sison enim Dioscoridi tertio c. quum semen est, quod in Syria nascitur Apio simile, oblongum, nigrum, fervens, cujus facultas est lienem assumere urinas ciere remoratosq; menses trahere: Id quod maxime expetit Antidotus Hæmagogos. Quo fit ut a Fuchsio dissentiam, qui Sinonem facit sylvestris Petroselini semen, cujus etiam nullus probatus auctor, quod sciverim, vel legerim) meminit. Quin & ab ejus dissentire cogor, qui Sinonem Sium interpretantur, quum nulla mihi sese offerat ratio, cui adstipulari queam. Verum quum Sison ex Syria asseri desierit, Cari semen in ejus locum substituendum censerem, quod pariter excalfaciat, urinas pellat, flatus extinguat, & concoctionem adjuvet: quod & tu facias velim. Est etiam tibi animadvertendum, quod, ubi Græcus Myrepsici codex habet ἑλελισφακος, id est, Salviæ Latinus habet Sabina. Atqui quum utraq; menses eliciat, partus & urinas extrahat, non mediocriter referre videtur, an una vel altera admiscеatur. Verum tamen cum Sabina omnium consensu longe magis hæmagoga habeatur, quam Salvia quod non solum valentissime pellat menses, sed etiam sanguinem per urinam trahat, non possum tibi non persuadere, ut Sabinam pro Salvia adjicias. Postremo etsi Græcus idem codex ex hac Antidoto Carpobalsamum excludat, quum tamen Latina versio id admittat, suadeo ut pro Carpobalsamo, quo omnino destituimur, vulgares addas Cubebas. Hæc itaq; si feceris, nihil nobis verendum erit, quin optimam Hæmagogum paratam habeamus. Vale.

Centaurii magni radices e Gargano monte optimæ. Fuchsii opinio improbata.

Melanthii.

Sisonis non Sinonis legendum.

Fuchsii sententia non accepta.

Sinonis loco substituendum Cari semen.

Sabina & Salvia.

Cubebæ pro Carpobalsamo.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Petro Azaiglæ, Cæsaris Ferdinandi Pharmacopœo.
S. P. D.

Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ in aureum Alexandrinam ingrediuntur.

Etsi (ut ex tuis accepi literis proxime ad me datis) jam diu in componendis omne genus medicamentis maxime versatus sis, & in iis etiam cognoscendis non parum insudaveris, non tamen ob id inquis, tam clare hac in re ea omnia te esse hactenus assequutum, ut plura adhuc non supersint, de quibus tibi dubitare contingat. Quapropter quum nunc in paranda aurea Alexandrina, nonnulla tibi habeas, de quibus dubitas, quando nihil certi sotidiq; hactenus à recentioribus, qui de medic. compos. scripserunt, traditum sit, postulas à me, ut meam tibi de his describam opinionem, quod fortasse (ut scribis) tibi persuadeas, me hac in re operam tuam cæteris omnibus plus juvare posse. Ego vero quamvis in medicamentis censendis, tantum me præstare non putem, quantum mihi tribuere videris, non tamen tuæ petitioni unquam refragabor, non quod te docere possim vel velim, quum mihi jam diu persuasum habeam, te Sciplasiarium esse exercitatissimum, & rei Medicæ peritum sed ut cognoscas quanta tibi satisfaciendi mea sit promptitudo, quantaq; te prosequar benevolentia. Primum itaq; quantum ad Zedoariam spectat, mea semper fuit opinio, quod legitima ad nos non asseratur, si ex notis quibus suam Zedoariam describunt Arabes ea nobis censenda sit. Siquidem Avicenna una cum napello crescere Zedoariam scribit, & radicum portiones esse ait similes Aristolochiæ. Caterum an longæ, vel rotundæ, id manifeste explicat Serapio, quippe qui Zedoariam scribat radices habere similes Aristolochiæ rotundæ à qua longe sane abest Zedoaria, cujus passim est usus. Atqui si meam de Zedoaria censuram tibi ingenue declarare debeam, velim non ignores me eam radicem veram, legitimamq; tum Avicennæ, tum Serapionis Zedoariam esse censere, quæ Antora, sive (potius ut puto) Antitora nonnullis vocatur, quod plurimum valeat contra Toram (ita enim Natitoræ radices pro vera legitimaque Zedoaria Gulielmus Quacelbenus Curtacensis Medicus apprime doctus, & in simplicium medicamentorum cognitione diligenter versatus, quæ, ut tu etiam vidisti, quum hic eras cum Invictissimo Imperatore Ferdinando utriusque nostrum Domino Clementissimo, non longe à rotunda Aristolochia distare cernuntur. Cujusmodi etiam fuere aliæ nonnullæ, quas è montibus, qui Galliam ab Italia disterminant, allatas vidi, tametsi Orientalibus illis minores haberentur. Valere has radices contra venena non solum testantur Arabes sed omnes fere nostræ tempestatis rei herbariæ periti, quippe omnes uno ore clamant, Antoram sive Antitoram præclarissimum esse medicamentum contra venena: Id quod Quacelbenus ipse (ut

Zedoariam communis ulus non esse legitimã.

Antoram sive Antitoram legitimam esse Zedoariã.

(ut tu ipsemet suis in literis ad me datis legisti) mihi affirmavit, & ob id incredibili fere pretio ab Arabibus, qui eam Constantinopolim comportant, vendi scribit. Verum quanquam hisce radicibus Seplasiæ omnes prorsus destituuntur nolim tamen ut putes me ad te scribere hæc, ut alio quopiam medicamento, quam vulgari Zedoaria earum vice te uti velim, sed ut tibi declarem aperiamq3, quæsit Arabum legitima Zedoaria. Nam quum innumeris constet experimentis nostri usus Zedoariam, præstare mirum in modum ad venena, venenosorumq3 animalium ictus, quin & pestilentem auram proculdubio arcere, nihil sane mihi sese offert medicamenti, quod legitimæ Zedoariæ loco convenientius substitui posset, quàm nostri usus Zedoaria, quæ (ut censeo) merito legitimæ locum sibi vendicavit.

Locus Nicolai restitutus.

Prudenter præterea animadvertisti Codicum Nicolai variam esse in quam pluribus lectionem, ut in hac habetur Antidoto. Quandoquidem ubi Græcus codex habet ἐλελισφάκυς: id est, Salviæ, Latinus antiquioris lectionis legit Saliuncæ, perperam tamen me judice, quippe qui hunc errorem semper rejecerim in imperitos scriptores. Facit aurea hæc Antidotus ad frigidas cerebri fluxiones, ad delachrymantes oculos, ad dolorificos dentium rheumatismos, confert tabe laborantibus, tussientibus, anhelosis, & sanguinem rejicientibus, auxiliatur resolutis: prodest item uterinis affectibus & urinæ stillicidiis. Quæ omnia facile Salvia per se præstare potest, Saliunca vero minime. Siquidem, Plinio teste, hujus radix præstat tantum ad cohibendas vomitiones, & ventriculum roborandum. Nec velim, ut cum Leoniceno, Ruellio, Fuchsio, & Cordo credas, Celticam Nardum & Saliuncam eandem esse plantam, quod (pace tantorum virorum dixerim) vel Dioscoridem negligenter legerint, vel non intellexerint, vel fortasse depravatum habuerint. Quippe Dioscoridis Græcus codex, qui ad manus est antiquissimus ἀλισύγια habet, non σαλισύγια ut fortasse legerunt optimi illi viri. Constat præterea (ut Plinius est author) non solum forma & quantitate à Celtica Nardo differre Saliuncam, sed etiam facultate & natali solo. Ut autem de forma primum & quantitate differam, Saliunca planta est foliosa, & adeo densa ut fere manu pressa videatur, quinetiam adeo brevis ut necti sane non possit. At Celtica Nardus nec folioſa visitur, nec densa, nec adeo brevis est planta, ut necti nequeat, quum teste Dioscoride in fasciculos probe colligatur, cujusmodi est, quæ ex Stiria & Carinthia ad nos comportatur in fasciculis. Adhæc Saliunca radicibus numerosis cohæret, contra vero altera. Præter id si Saliuncæ facultates expendas, nihil virium in ea conspicies, quæ Celticæ Nardo conveniant. Postremo si natale etiam solum considerandum nobis fuerit, reperiemus Saliuncam in Pannonia & apud Noricos oriri, Celticam vero Nardum in Istria, Carinthia, Stiria & in Liguriæ Alpibus. Quo fit, ut maxime hallucinari deprehendantur, qui censent Saliuncam & Celticam Nardum eandem esse plantam. At si tibi forte objiceret quispiam, Celticam Nardum hac in Antidoto imponi debere, quod Saliunca nil aliud ibi designet: illi facile respondere poteris, id à ratione abesse plurimum, quod Antidotus hæc Nardum habeat Indicam, quæ cum iisdem cum Celtica sit viribus, ea quidem supervacua accederet. Hujusmodi facile eorum deprehenditur error, qui Salviam hac in Antidoto non addunt.

Leoniceni, Ruellii, Fuchsii & Cordi opiniones non accepter.

Saliuncam à Celtica Nardo differre.

Saxifragia.

Venio nunc ad Saxifragiam, cujus plures habentur species, ut te non ignorare non ambigo. Verum quænam inter cæteras seligi possit, neminem habeo, qui recte decernat. Proinde si Dioscoridis Saxifragia uti volemus, hæc ea sane fuerit, quæ Paulo Betonica appellatur. Quippe ramulos profert hæc (ut ille inquit) Pulegio tenuiores, & folio Thymi majores, vel Satureia. Ego vero quum legerim apud Dioscoridem, Saxifragiam plantam esse Epithymo similem, putavi quidem aliquam hic subesse mendam: attamen quum mihi persuaserim adeo tenuia illi inesse folia, ut Epithymi modo capillamenti speciem referrent, hac tandem persuasus opinione, herbam quandam nascentem in petris ad calculos renum frangendos, ducendosq3 maxime utilem, legitimæ Saxifragiæ loco pingendam curavi. Cæterum quum tractu temporis Pauli Betonicam primo loco descriptam repererim, legerimq3 hanc ad renum vitia usurpari, contemplatus diligenter plantam, quum animadverterem illi folia esse Thymi, nasciq3 inter saxa, quinetiam exiguum esse frutícem: illico inclinavit animus facile scriptorum lapsu evenisse, ut in Dioscoridis codice, qui passim habetur, Epithymo pro Thymo perperam legeretur. Quo postea factum est, ut hanc prioris loco pingi curarem. Hanc itaq3 si consequi valebis (est enim in Italia jam omnibus cognita) securius admiscere poteris, ubi vero eam consequi nequeas, suaderem ut pro ea Ononidis radicis cortice uteretis, quum huic maximæ frangendi calculos insint vires. Quod deinde de albo & rubro Arabum Behen censendum putem, id facile intelliges ex meis in Dioscoridem commentariis. Caremus nos proculdubio legitimis hisce radicibus quo factum est, ut ego rubri Behen loco Tormentillæ vel Bistortæ radicibus semper sim usus, pro albo vero minoris Phu, quæ si tibi fortasse non placebunt, poteris cum Avicenna utriusq3 Behen loco securius fortasse supponere, vel tantundem Horminii, vel dimidium ponderis linguæ avis.

Betonica Pauli.

Dioscoridis locus restitutus.

Pro saxifragia Ononidis cortex.

Behen album & rubrum.

Quid pro Behen supponendum?

Caterum quantum ad Acori radices attinet, cum adeo validissimis argumentis nobis comprobatum sit, Calamum Aromaticum vulgaris usus legitimum esse Acorum, ut nullus mihi supersit ambigendi locus, id semper tibi ad manus esse poterit. Nec putarim unquam eorum frivolam complecti opinionem, qui majorem Galangam legitimum putant esse Acorum, præsertim si memineris te videre, apud me Acori radices Constantinopoli allatas, cum integris foliis Iridi similis: quanquam (ut Dioscorides tradit) angustioribus. Id quod falsam eorum explodit sententiam, qui contendunt hasce Acori radices, radices esse odorati Calami. Testis enim tibi esto, an eæ plantæ Calami aliquid gerant, an folia ipsa tantum. Cæteris vero profecto id attestari poterunt Clariss. D. Augerius Flandrus, Cæsareus apud Turcarum Imperatorem Orator, atque etiam Gulielmus Quabelbenus ejus Medicus, qui hisce radicibus è Nicomedia petitis Calamum nullum eas unquam proferre scribunt, sed caulem angulosum, è cujus latere aliquid emergat plantaginis capitulo non absimile, quod paulo post ad virginei floris modum florere soleat. Ad Carnabadium nunc me confero, quod quidam Doronicum esse putant a Ruellio fortasse falsi. Quippe is Carnabadium Doronicum esse censet, sed falso, quemadmodum etiam Aetium falso citat, quod nusquam (quod legerim viderimq3) Carnabadii meminit. Nemo enim inter Græcos de Carnabadii viribus scribit præter unum Simeonem Sethi, quod ita de eo habet, Carnabadium calidum est, & siccum ordine tertio, utile vero est ad concoctionem ciborum & flatuum discussionem, stomachum firmat, ventrem sistit, lumbricos necat, urinam movet, pituitam scindit. Hæc ille. Quæ si conferantur cum his, quæ de Caro scripserunt tum Græci, tum etiam Arabes, nihil profecto à Caro differre Carnabadium comperies: Galenus enim Carum ex tertio excalfacientium, & siccantium ordine statuit, quinetiam qualitatem moderate acrem possidere, itaq3 & flatus extinguere, ac urinam cire posse, inquit: non solùm semen, sed etiam plantam.

Galangam majorem non esse Acorum.

Carnabadium, Ruellio Doronicum male.

Carnabadium esse Carum.

Caterum

Caterum Dioscoridi stomacho est utile, & concoctionem adjuvat. Serapioni autem, & Avicennæ, à quibus Simeon ipse Sethi caterij, posteriores Græci plura desumpserunt, vermes interaneorum necat, ventriculum roborat, & ventrem sistit. Quibus palam est, nil aliud esse Carnabadium quam Carum. Atqui posset aliquis huic nostræ sententiæ refragari Nicolai Myrepsici testimonio fretus, quod is in Antidoto quadringentesimo vigesimo nono quod ex Hermodactylis inscribitur, habeat Carnabadii, id est, Cumini Aethiopici. Huic tamen ego facile responderim, verba illa, id est Cumini Aethiopici, ignari alicujus esse expositoris, ut alia complura: vel Nicolaum ipsum ea ratione esse delusum, quod tanta Aethiopici Cumini semina, & Cari sit similitudo, ut alterum ab altero minime secerni possit, nisi quis utrunque degustaverit. Est adhuc ad manus Aethiopicum Cuminum, quod tu etiam degustasti, Constantinopoli ab eodem Quacelbeno ad me missum, quod adeo semen Cari refert, ut nisi mihi gustanti Cumini nostrati saporem referret, ego nunquam à Caro differre censerem. Quo factum sane crediderim, ut Nicolaus horum seminum similitudine fuerit hallucinatus, si tamen is (quod mihi suspectum est) ibi Cuminum Aethiopicum fuerit interpretatus. De Macedonistio autem quid sentiam nil aliud habeo, quam quod putem Macedonicum designare Petroselinum, quum quid sit Macedonistium nulli extet antiquorum: Actuarius enim in hac Antidoto Macedonistii loco Petroselinum habet, quinetiam Latinus, qui extat Nicolai codex. Proinde non est mihi Fuchsio adstipulandum, quippe qui velit pro Macedonistio ejus plantæ inaudiendum esse semen, quæ Græcis Hipposelinum, & Romanis olus atrum appellatur, per Hipposelinum eam plantam intelligens, quam nos legitimum esse Smyrnium alias docuimus. Sed quum fortasse audierit Fuchsius, Septasiis hujusce plantæ semen vocari Macedonicum, sibi fortasse persuasit de hoc intellexisse Nicolaum. Quod autem factum sit, ut Smyrnii semen Macedonicum appellari cœperit, ego quidem inde evenisse putarim, quod Petroselini Macedonici penuria in ejus successerit locum: Siquidem quum jam Macedonicum Petroselinum diu ad nos afferri desierit, Medici qui præterito ævo claruerunt, Smyrnii semen in locum supposuerunt, quo postea factum est, ut tractu temporis Macedonici nomen sibi usurpaverit. Sed quanto errore ducantur, qui hanc plantam esse censent Dioscoridu Hipposelinum, non est hic nobis repetendum, quum in Commentariis nostris in Dioscoridem, id adeo fuerit comprobatum, ut nullus supersit ambigendi locus. Atqui nolim ut putes me hæc in medium attulisse, quòd tibi atq; cæteris interdicere velim, ut in posterum caveatis ne Smyrnii semen legitimi Petroselini loco huic admisceatis Antidoto, quum facultatibus, quibus pluribus pollet, maxime conveniat, sed ut sciant omnes hoc Smyrnii non Petroselini esse semen, minusq; Hipposelini, ut putat quidam.

Locus Nicolai restitutus. Carnabadium, non esse Cuminū Æthiopicū.

Macedonisium est Petroselinum Maced.

Hipposelinum.

Smyrnii semen cur Macedonicum vocetur?

Smyrnium non est Hipposelinum.

De Libystico profecto tacere decreveram, quum sciam te non ignorare, quid legitimum sit Libysticum, nisi cæteros admonere voluerim, qui hæc fortasse legent, hallucinari eos, qui pro Libystico Hipposelini semen, quod falso quidam Libysticum vocant, suis compositis medicamentis passim admiscent. Revixit tamen hac nostra ætate (ut te haud latere scio) Libysticum, quorundam rei herbariæ studiosorum diligentia, & jam in Italia frequentissimum habetur, unde facile quis illud consequi poterit, nisi adeo erroribus antiquis fuerit addictus, ut hæc neglexisse videatur.

Libysticū.

De pretiosis lapillis authoris opinio.

Nunc reliquum est, ut dicam Latinum codicem antiquum, neque Sapphyrum, neque Smaragdum, neque Jaspidem, admittere, quæ etiam Actuario silentio sunt prætermissa, quo fit, ut non desit suspitio, quin hæc in Græco codice adulterina fortasse habeantur. Ideoque nec temere factum putarim, si hæc non admiscerentur, tum quod semper crediderim lapides, quantumcunque lævigatos, nihil ab innato calore immutari posse, sicut nec aurum, nec argentum. Item è contra, nec temere factum dicam, si quis magis vulgarium opinionem sequutus, quam rationem, hosce lapillos admisceat. Nam tametsi fortasse nihil afferant auxilii, nocere tamen non possunt. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Bono Baldino Myropolæ,
S. P. D.

Agitur de optimo parando sero, quin etiam de decoctis, ac dilutis.

REcte tu quidem, Bone Baldine, Bonus vocaris, quum omnium qui tecum versantur testimonio vir bonus sis, frugi homo, & qui non solum amicis omnibus officiis gratificari cures, sed etiam Rempublicam ipsam juvare. Etenim etsi id antea noverim, ex ea maxime quæ mihi tecum jam diu intercesserit, necessitudine: novi tamen longe magis ex literis, quas nuper ad me dedisti, quibus eorum sententiam explodere niteris, qui in dilutis conficiendis, ubi lactis sero opus sit, id suo usui accommodant, quod ex lacte, cui coagulum admixtum sit, vel ex ipso caseo dum premitur emanat: eo argumento fretus, quod nusquam extet apud Dioscoridem & Galenum, vel alium quemcunq; Medicæ materiæ scriptorem, serum coagulo à caseo separatum expeti debere ad medicamenta: tum etiam, quod hoc seri genus acescat facile, & brevi computrescat. Proinde hosce arguis Myropolas, qui ejusmodi sero utuntur, & præsertim ubi dilutum illud fuerit parandum, quo medicamenta macerari oportet, quæ in illam veniunt Antidotum, quæ Hamech Mesui appellatur, quod tibi persuadeas præterid, quod hoc serum sit parandis medicamentis inidoneum, evenire sane non posse, quin acescat, putrescatq; priusquam dilutum illud perficiatur quinq; dierum termino. Adhæc eos quoq; damnandos censes, qui in hoc parando diluto Rha Barbarum à cæteris separant medicamentis, quod putent, id nullam vel omnino modicam admittere coctionem, postquam fuerit maceratum. Hoc ut probes, ais Medicamenta, quæ simul macerantur, adeo sibi invicem uniri, ac colligari, ut si subinde ferveant, vel elixentur, ea minime resolvi posse in vaporem, quæ ob partium tenuitatem, imbecillitatemq; brevi admodum indigent coctione, quemadmodum resolvuntur, ubi prius macerata minime decoquuntur ex aqua: nisi illud servetur institutum, ut quæ tenuissimæ sunt substantiæ, postremo imponantur, & parvo temporis momento conferveant. Et ut tuam authoritate etiam comprobes sententiam, Mesuem non postremæ authoritatis Medicum in medium affers: quippe qui in parando Syrupo de GlycyrrhiZa, omnia quæ in eum veniunt medicamenta simul macerat, ac deinde coquit ad medias, nulla

Adianti habita ratione, quod tamen in decoctis nisi postremo loco addi debet. Hoc itaq; Mesui exemplo fretus, eos maxime hallucinari existimas, qui per se medicamenta macerari jubent, quæ facile longa coctura resolvuntur, ut eorum dilutum postremo addant fervefaciendum ne dissolvatur, contra ipsius Mesuis sententiam, qui si secus sensisset, cum fuerit in parandis medicamentis omnium diligentissimus, haud unquam permisisset, quin alicubi de hac meminisset. Atqui quum tibi ipsi hoc in negotio confidere non audeas, me etiam consulere voluisti, ac de his omnibus meam audire sententiam, veritus fortasse, ne tuis argumentis decipereris. Quamobrem petis ac rogas, ut ad te scribere velim, an probanda, vel improbanda tua mihi videatur opinio. Ego vero qui tua causa longe majora præstare nunquam recusaverim: quanquam in compositis medicamentis parandis non sum adeo exercitatus, ut de his ita præclare disserere valeam, quemadmodum tu tibi fortasse persuades: ne tamen videar laborem hunc subterfugere, & hujusce artis omnino ignarus, dicam de his candide, & ingenue quod sentiam. Ut autem brevibus, quæ à me desideras aggrediar, si libere veritatem fateri debeam, non possum in his, quæ ad serum spectant, tuæ omnino adstipulari sententiæ, quamvis partim experientia, partim authoritate niti videatur. Experientia quidem, quod compertum habeas, serum quod ficulneo ramo, & Oxymelite à lacte secernitur, non ita facile corrumpi, perinde ac illud quod admixto coagulo passim parari solet. Authoritate vero, quod nusquam Dioscorides & Galenus alterius seri meminerint, quàm illius, quod per Oxymel conficitur. Siquidem hisce, quas in medium affers rationibus mihi non constat, rem hanc ita se habere, ut tu tibi persuadere videris. Quapropter altius hæc mihi trutinanda videntur, nec ita temere fortasse proferenda. Etenim tametsi serum, quod Oxymelitis & ficiramuli facultate à lacte dividitur, non ita facile corrumpatur, acescatq; perinde, ac illud, quo passim utimur, quum tamen id ego non parandi rationi, sed Oxymelli tantum tribuerim, quod proprium mellis sit, quæ illi admiscentur, servare incorrupta: fit sane ut nec putarim in causa esse coagulum, ut serum communis usus, una vel altera tantum die acescat, quum lac ipsum purum, cui nihil coaguli admixtum sit, eodem temporis spatio acidum fiat & corrumpatur. Præterea quum nusquam legerim (quod meminerim) apud Dioscoridem & Galenum, serum coagulo paratum in usum medicum haudquaquam esse expetendum, cur igitur illud improbem, non habeo. Meminit quidem seri Galenus Oxymelle parati, Commentar. 4. de victus ratione in morbis acutis: ipsumq; ibi non solùm causo laborantibus ad exoluendam alvum, ejiciendamq; bilem præfert, sed etiam ipsius conficiendi modum exponit: nec id alia fane ratione, quam differentiæ causa, quodq; serum cui Oxymel admiscetur magis alvum exolvat, quam quod simplex fuerit. Is enim quum in eo morbo exolvere alvum desideret, valentius quàm simplex & commune serum præstare possit: ne quis à scopo aberraret, quo ibi sero fuerit utendum, ac etiam quomodo id fuerit parandum, docet. Quandoquidem si tantum hujusce seri (ut tu tibi persuadere niteris) Galeni ævo extitisset usus, non fuerat illi opus, ut seri illius conficiendi rationem describeret, nec ut peculiariter illud afferret in medium. Quod autem simplici sero per coaguli vim à lacte sive caseo separato sæpe usus sit Galenus, facile conjici potest ex his, quæ de lacte & sero ipse scribit libro tertio de aliment. facultatibus. Quippe is ibi præcipit mel atq; etiam sal sero esse adjungendum, ut magis ac fœlicius alvum exolvat. Id quod supervacuum & ab omni ratione alienum videretur, si Galenus nunquam ullo alio sero fuisset usus, quam quod per Oxymel paratur. Etenim quum id, tot Oxymelitis Cyathos excipiat (Dioscoridis testimonio) quot fuerint lactis heminæ, à quo sejunctum fuerit, nulla sane ratio mihi sese offert, qua persuaderi possim, Galenum mel atq; etiam sal sero illi addidisse, qui in ipso apparatu mellis plurimum admiserit, præsertim quum præcipiat is tantum mellis esse injiciendum, quantum citra stomachi eversionem suavitatem inducat. Idem præterea conjici potest ex his, quæ libro quinto Aphorismorum Aphorismo 64. idem scribit Galenus, ubi serum pariter cum melle, & sale propinandum suadet, quibus Hypochondria intenduntur: id quod manifeste arguit, quòd ibi quoque de simplici sero loquatur. His accedit Mesuis authoritas, cui plurimum videris addictus, qui ad maceranda ea, quæ in antidoto illa Hamech adduntur, non serum Oxymelite paratum, sed aquam casei, id est, serum, quod à caseo fluxerit, recipere Myropolas præcipit. Quo fit, ut nostri usus serum minime impugnandum esse putem. Namq; si Oxymel, mel ipsum, saccharum, aut sal illi addatur, nihil mihi verendum est, quin hoc etiam diutius ab acore servari possit. Nec mihi persuadere possum, quod tantus author Mesues eo fuisset usus, si (ut tu arbitrari videris) à Medico usu id esset explodendum. Proinde serum quodcunq; in medicum usum expeti posse arbitror, modo ipsa seri substantia sit prorsus casei expers: parum enim referre existimo, an per oxymel, an per coagulum, an per Cinaræ flores, an per Cnici semen, an per ficulneum lac, an alio quovis modo fiat. Quum sane non ignorem (ut antea dixi) si uniciuiq; istorum mel aut oxymel addatur, præter id, quod diebus pluribus unumquodq; incorruptum asservari possit, vires quoq; illi augebuntur. Sed si quis in deligendo sero committitur error, is mihi videtur coarguendus, quem nonnulli faciunt Myropolæ, utpote qui plerunq; serum accipiunt, quod non parum casei in se continet, ut plane albus indicat color, qui in hujusmodi conspicitur sero. Quod itaq; tale fuerit, merito à medico usu tollendum est, nisi tantisper ferveat prius, quousq; quicquid casei fuerit ad fictilis fundum considat, & serum clarum evadat. At tu quum ea nitaris opinione, de qua superius diximus, eos redarguis, qui ad parandam antidotum illam in communi sero medicamenta diebus quinq; macerant, ea sane non improbanda ratione, quòd ejusmodi serum ante prædictum tempus corrumpatur, & medicamenta inficiat. Quod ego etiam fateri cogor, sed in hoc serum minime improbare ausim quum potius Mesues ipse, qui hujusce erroris extitit author, mihi sane videatur improbandus. Caterum id erroris facile vitare possunt Myropolæ, si tantum sacchari vel oxymelitis commune sero addiderint, quantum antiquis addi solebat. Quod autem ad eos spectat, qui per se Rhabarbarum macerant, ut dilutum illud in fine coctionis addant, sibi persuadentes Rhabarbarum modicam vel nullam admittere coctionem: ego quidem horum sententiam haudquaquam improbaverim. Nam quum vis ipsa exolvens (Mesuis ipsius testimonio) in tenuissimis Rhabarbari partibus contineatur, nulli dubium est, si diutius decoquatur, quin tenues illæ partes in auram evaporent. Quorum, inquit, Mesues, vis facile resolvitur, quia vel imbecilla est, vel in superficie est posita, vel in subjecto raro consistit, omnia ejusmodi parumper, nec valenter coquenda sunt. Præterea nec tua illi opinioni facile subscribam, quòd medicamenta diversa diversarumq; partium, ubi simul macerentur, adeo simul coeant, ac colligentur, ut nulla posthac coctione possint earum dissolvi facultates. Nam tametsi Mesues ipse scribat, coctionem medicamentorum facultates diversas optime miscere, adeo ut ex omnibus una tantum resultet, & velut concretam faciat actionem: jubet tamen, si qua fuerint imbecillia, ea minus valenter esse coquenda.

Serū quod cum oxymelite paratur cur non corrumpatur?

Serum vi coaguli paratum antiquis etiam fuisse in usu

Serum communis usus non improbandum.

Serum quo modo parari debeat in conficienda Hamech antidoto.

Ideoq;

Ideoq; tum Mesues ipse, tum Medicorum omnium cœtus exoluentem Rhabarbari vim potius maceratione, ex qua nihil per vaporem deperdi potest, quam coctione, à cæteris facultatibus separant. Quod autem tua opinio mihi recipienda non sit, id plane in causa est quod nullum sit tam solidum compactumq; plantarum medicamentum, quod coctione non dissolvatur, & cujus tenuissimæ partes si plus quam par sit, decoquantur, non abeant in vaporem, ut etiam tibi ipsi constare non ambigo. Sit itaq; exempli causa coquatur Rhabarbarum, in quo natura varias, ac diversas simul colligavit tum substantias, tum facultates ignea à terreis separantur, & facile vehementi coctione in auram resolvuntur. non video quid prohibere possit, quin hoc idem etiam cuilibet diversorum medicamentorum diluto arte parato, ubi diutius quam par sit efferbuerit, evenire possit. Quinimo si dilutum quodlibet ferveat longe magis evanescet, eo argumento, quod maceratione tenuissimæ tantum medicamentorum partes à cæteris excipiantur, quæ quum suapte natura facile ferve factæ resolvantur: nemo sane qui ratione nitatur, tuæ poterit astipulari sententiæ. Hinc enim fit, ut Mesues dilutum illud confectionis Hamech brevi admodum tempore ferveri jubeat, ne tenuiorum partium vires amittantur. Quamobrem non video, quo pacto ab errore defendi possit Mesues in parando Syrupo de Glycyrrhiza, nisi vel depravata sit lectio, vel ipsum peritus non ignarus Pharmacopœis scripsisse dixerimus. Idcirco si quis pertinaciæ potius quam rationi non fuerit addictus, hic facile in nostram concedet sententiam. Si vero contra tam pertinax fuerit, ut suæ nolit refragari opinioni, poterit is sena dilutum exempli gratia parare, & aliquot uncias insumere. Deinde vero dilutum ad medias coquere tantundemq; illius altera die ebibere, hoc si fecerit facile sententiam mutabit, cogente ita experimento. Cæterum mihi persuadere non possum, quin tu, cui peritiæ plurimum in Medica materia attribuere soleo, hæc ignoraveris. Ideoq; te ea à me expetisse censeo, ut experireris quantum consilij in medicamentis parandis præstare possim. In quo si tibi satis fecerim, non parum sane lætor: Si vero secus evenerit, tuam de me accusabis opinionem. Vale.

Rhabarbari dejectoria vis macerationi non coctioni excipienda.

Syrupi de Glycyrrhiza examinatio.

Dilutum quodlibet si coquatur vires amittere.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Balthasari Cleuselio Myropolæ
S. P. D.

Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ in Antidoto Diatriasantalo, in Pastillis de violis & in Philonio persico adduntur.

Audavi semper (mi Balthasar) apud omnes diligentiam & solertiam tuam in parandis compositis medicamentis, quæ tuo in Myropolio in medicum usum asservas, quod non solum selectissima cujuscunq; generis simplicia tibi comparare soleas, sed quod etiam, ubi dubium aliquod sese offerat in libris de medicament. compos. quorum scripta passim sequuntur Myropolæ, statim rei medicæ peritos consulas. Video id nunc apertissime ex tuis literis, quibus mihi dubia proponis, quæ habere videris in ea paranda Nicolai Myrepsici antidoto, quæ à tribus santalis Diatriasantalum appellatur. Quinetiam in Pastillis de violis & in Philonio quod Persicum appellavit Mesues. Porro dubitas in primis Cordi dispensatorium sequutus, quo nullum præstantius esse putant Germani Pharmacopœi, cur in ea de Santalis antidoto bis saccharū repetatur, & an ubi primo loco saccharum habetur, ibi aliqua fortasse adsit menda: adeo ut non sine ratione putes aliquod aliud, simplex medicamentum, ibi pro saccharo esse desiderandum, quum præsertim non desint (ut ais) qui non saccharum, sed zaccarum, id est: Psyllium legi debere contendant, Matthæi Sylvatici pandectis persuasi, quippe qui zaccaram ibi Psyllium interpretatur. Hæc tua prima est dubitatio, quam non magno admodum negotio tibi statim exolvam. Sed audias velim rei veritatem, & eorum ignorantiam agnoscas, qui Psyllium pro saccharo addi jubent. Hujusce antidoti, ut prædiximus, author est Nicolaus Myrepsicus Alexandrinus, cujus Græcus codex hac in antidoto sacchari nusquam meminit, nec item Latinus, quem postremo interpretatus est Fuchsius. Atqui antiquus Nicolai codex, qui una cum Mesuis operibus haberi solet, non bis, ut Cordi dispensatorium, Saccharū admittit, sed semel tantum statim à rosis. Quo fit, ut perperam Cordus Saccharum in fine iterum addiderit drosati, vel Syrupi rosacei loco ut Nicolaus Alexandrinus præcipit, qui non simplici Saccharo hanc Antidotum excipit, ut nunc omnes faciunt tum Medici tum Myropolæ, sed Drosato rosaceo, ut magis refrigeret ac roboret. At Cordus quum sciret hanc antidotum nunc ubiq; parari in solidis orbiculis, vel oblongis particulis, quas Myropolæ suo more morsellos vocant, Saccharum rosacei vice eidem addidit. Quo postea factum est, ut ii qui nunquam Nicolai codicem legerunt, de re hac dubitare cœperint, mendamq; subesse crediderint. Cæterum si quæreres quam ob causam in antiqua Nicolai versione additum sit Saccharum, quum in Græco non reperiatur, responderem hoc proculdubio addidisse Medicos, qui jam diu ante nos claruerunt, ut gustui Antidotus gratior, ac suavior esset, quum in pulvere propinatur ex stillatitiis aquis, vel carnium jure, vel modo quocunq; alio: Quo fit ut Saccharum non sine ratione additum sit. Opinioni huic nostræ astipulatur Platearius hujusce antiqui codicis commentator his verbis: Conficitur Triasantalum sic. Pulveribus paratis additur Caphura cum parte ipsius pulveris post Saccharum contritum ut melioris sit saporis. Hæc ille. Verum enimvero non solum Saccharum addendum putavim, ut Antidoti pulveris magis gustui placeat, sed ut diutius à carie & situ conservetur. Siquidem eandem ob causam Saccharum, quod Seplasiæ Candium vocant, in Abbatis Diarhodone addi scio, in quo etiam bis Saccharum ingreditur, è Nicolai ipsius sententia, ut Græcus habet codex. Quamobrem eos proculdubio hallucinatos esse crediderim, qui Psyllium addendum censent: quum Psyllium contritum in antidota veniisse nusquam me legere meminerim. Siquidem quum inter venena tam Græci quam Arabes, qui de lethiferis pharmacis, ac medicamentis scripsere, Psyllium recenseant, cur in hac competat Antidoto, quæ ad æstuantem ventriculum roborandum refrigerandumq;, ad jocinorosos, hydropicos ac splenéticos facit sane non video: præsertim quum scribat Mesues Psyllii medullam deleteriam esse ex quarto excalfacientium ordine. Nescio profecto qua ratione, quave authoritate Sylvaticus ille Zaccarum Psyllium fecerit, quum ea vox nec apud Græcos, nec Arabas nil aliud designet quam Saccharum. Nam tametsi id ex libro Dynamidis perperam Galeno ascripto, & ex Isaaci viatico probare contendat Sylvaticus, ne syllabam tamen in iis codicibus reperire potui, quæ Sylvatici sententiam tueretur, quum nil aliud quam Zaccara simpliciter habeatur ibi absq; ulla authorum commentatione. Sed mea sententia nil aliud Zaccara illis designat, quam Saccharum, quod ibi eadem ratione adesse censeo. Quod autem Zaccara Saccharum designet, manifesto est argumento Oxy Zaccara, quæ ab aceto & Zuccaro ita cognominatur. Sed nec Cordus sine censura dimitti debet, quod ita temere Nicolai sententiam perverteris

Diatriasantalon.

Zaccara. Psyllium.

Cordi erratum.

Responsio ad tacitam quæstionē.

Error quorundam Psyllium addentium.

Zaccara non est Psyllium.

Sylvatici erratum.

Cordus notatur.

Violacei pastilli qui parandi?

verterit. Etenim ubi in fine Zuccharum addidit, ibi sane admonere Myropolas debuerat, cur rosaceum Drosatum in Saccharum commutarit, ut nihil eis dubitandum relinqueretur. Sed ubrevitati nimium indulgens & celerius quam par fuerit percurrēs, nil mirum cuiquam videri debet. si sape pedem impegerit. Sed eam ad violaceos Pastillos me confero, in quibus dubitas, an ex purpureis violis, quæ ineunte vere in campestribus florent, an ex Leucoio y parari debeant, quum scribat Cordus contra communem usum ex albis violis quas Arabes Keyri vocant, hosce pastillos esse parandos. Hoc dubium sane pauciis tibi aperiam, si mihi distinxeris an Nicolai Pastillos an Mesuis parare volueris. Etenim si Nicolai Pastilli tibi conficiendi sunt, Leucoium album accipito. Si vero quos Mesues habet, purpureas violas desumito. Id quod per te facile cognosces, si relicto Cordo Mesuem & Nicolaum consulueris. Atqui id sane haudquaquam ignorare debes, Medicos in universum omnes, nullos alios in suum vertisse usum quam qui Mesui describuntur. Proinde velim ut hosce, quos haud recte neglexit Cordus, non illos paratos habeas, ne Medici qui tuis utuntur medicamentis decipiantur, & ægri subinde defraudentur. Qui à Mesue describuntur, ab iis satis longe absunt, quos parat Nicolaus. Illi enim ex purpureis violis biduo jam flaccescentibus, turpeto, manna & Glycyrrhiza succo conficiuntur, addito etiam quandoq; Scammonio. Hi vero (quod plurimum distat) ex albi Leucoij floribus, Amylo, Rhabarbarico, plantaginis & papaveris semine, Balsamo & Rhodostagmate parantur. Qui si recte expendantur, contrarios prorsus effectus facere eos, nemo fortasse ambiget. In Persico philonio nihil tibi dubitandum erit, an piper album aut papaver album commiscendum sit, si Mesuis librum legeris, ubi de sanguinis rejecti curatione scribit. Ibi enim ad capitis calcem Philonium Persicum afferens, papaver album non piper album imponit, quod in sanguinis fluxione nullo pipere opus sit, sed quæ refrigerent, & fluxiones cohibeant, cujusmodi est papaver. Quo fit ut hallucinari Fuchsium in hoc perinde ac in multis aliis facile quis deprehendere possit: Qui si Mesuis librum legisset, non ita in Cordum invectus fuisset, & rei veritatem proculdubio agnovisset. Recte autem Philonium hoc pipere destituitur, nam quum pro infrenando Opio, & croci & castorei satis excipiat, illi sane opus non est addere piper, ut magis incalescat, ubi potius refrigerari debet medicamentum, quod sistendo sanguini paratur. Postremo quod Fuchsii sententiam improbes, quod non solum in antidoto è Santalis Nymphæa flores pro Caphura substituat, sed in cæteris compositis medicamentis, quæ Caphuram accipiunt, recte te quidem facere arbitror: Siquidem nunquam probarim quæ nulla astipulante ratione ita proferuntur temere. Sed de his fortasse latius alias. Utitor tu interim Caphura, ubi medicamenta, quæ Caphuram admittunt, parabis, & Fuchsio suæ Nymphæa flores relinquito. His paucis audisti sententiam meam de hisce tuis dubitationibus: quam si sequaris profecto, ut spero, non aberraveris. Vale.

Philonium Persicum.

Fuchsii sententia explosa.

Fuchsii erratum.

JOANNES ODORICUS MELCHIORIUS Medicus, Petro Andreæ Matthiolo S. P. D.

Agitur de quadam admirabili planta, in Hispania reperta, & de Belonio apud Aristotelem.

BInas à te accepi literas ejusdem propemodum argumenti, quæ etsi grata mihi quidem fuerint eo nomine, quod memorem te mei esse testabantur, dolore tamen non levi animum meum perstrinxerunt. Intelligebam enim ex illis haud sane libenter, perturbari te plurimum quorundam calumniis & obtrectationibus, quos præter meritum & expectationem non satis aquos tuorum scriptorum reperisti judices. Hic ego si mœstitiam meam, quæ mihi perlectis literis tuis plenis illis justissima querimonia, oborta est, referre omnem velim, modestiæ profecto finem excedere judicer, tuiq; auribus non citra adulationis suspicionem nimium tribuere. Illud certe asseverare non dubitem, nunquam me, ex quo tempore vitali hoc spiritu divina benignitate inter homines fruor, magis indulsisse dolori meo neq; etiam putare majorem me dolendi causam habuisse unquam. Primum enim te de ingeniis, de valetudine, de salute hominum tam bene meritum, ita convitiis prosciindi, ferebam iniquissime, præsertim, quem ego mihi ex omnibus hac ætate, non tam omni officiorum genere colendum, quam syncero amore & tacita veneratione quadam prosequendum elegeram. Deinde à tua unius injuria ad considerationem nostrorum temporum transiens, usitatam illam hodie invehendi in optimos quosq; impunitatem, in universum deplorabam. Videas enim licet quamcunq; in partem te vertas, magnam tandem libellorum, qui nostra ætate editi publice in Bibliopoliis prostant, copiam, alio argumento propemodum constare nullo, quam quod conviciantur viris undequaq; doctissimis & bonis, eam consuetudinem, tam profecto detestandam, ita nunc invaluisse animadvertimus, ut nullum sit tam abjectum ingenium, quod ex obtrectatione & calumnia, eruditissimi cujusq; laudem & applausum hominum promereri se posse non speret. Nec falluntur unquam profecto spe sua. Nam simulatq; aliquem magni nominis traducere ad populum & reprehendere audacter cœpit quispiam, haud dubie reperiuntur subito (ut est ad novitatem, & contentionem rerum cognitarum pronissimum vulgus) qui illum doctum, & egregium hominem, cæteriq; longe superiorem: reprehensum vero illum alterum ob ignorantiam à meliore magistro redactum in ordinem, esse existiment. Hæc cæca & inepta præcipitiaq; hominum judicia audacissimo cuiq; tradunt animum debachandi in quoscunq;: certo nimirum eam esse populi levitatem & inconstantiam, ut repente atq; turgidi quidpiam fastuosa oratione commendatum, aliorumq; castigationem promittens, in medium prolatum est, id cum applausu omnes obvii, quod ajunt, ulnis libentissime excipiant. Quo fit, ut commendaturi jam libellos emptoribus hoc tempore illorum venditores, hoc potissimum nomine vendibiliorem efficiant, cum in titulo polliceantur correctas & emendatas in illis aliorum sententias esse. Simulac hoc dixit aliquis, impetratur ab omnib. facile fides, & magno accursu mox divenduntur exemplaria. Hi mores, inquam, & hæc plebis insciitia hacq; profligatorum hominum impudentia & arrogantia, impedimento discentibus maxime sunt & reliquam vitam quam addiscendis & tractandis vitæ bonis artibus summa cum voluptate eramus transacturi, importunissime perturbant omnem, & ex dulci longe acerbis. mam reddunt. Atq; ideo cum nunc in tot malorū cogitationem, occasione doloris tui devenissem, duplicata mihi ægritudo animi est, dum & tuam, non bene affecti causam, & publicam imprimis vicem deploro. Scribis pertæsum jam te tot laborum, quos publica utilitatis gratia susceptos & exantlatos, cum qui etiam & gloriosam senectam tibi parituros esse existimasses, nunc videas probrorum & convitiorum occasiones tantum dedisse. Idq; nunc tandem senilib. annis contigisse quereris, in quib. cum præter cætera incommoda, quæ illa ferat ætas, molestiarum abunde tibi domi foris q; tua, etiam si

etiamsi aliunde tibi adversi sese ingerat, in pace te, & otio sine odio & invidia, atq; obtrectatione optime factorum conscientia munitum pie & religiose decebat vivere. Equidem fateor si obscuro genere vitæ olim probato Græcorum præceptum illud λάθε βιώσας sequi, & tibi vivere tantum, non etiam prodesse Reipub. commentando statuisses, nunquã hoc fuisse eventurum, ut homines ambitiosi hoc tempore violando honore & oppugnanda dignitate seny tui gloriam sibi & famam aucuparentur. Qui possent enim invidere, si opes tu omnes tuas domi diligenter obseratas, tibi tuisq; usurpares tantum? Verum quando amplissimos thesauros ingeny tui, foras omnibus conspiciendos protulisti, tuarumq; divitiarum amplitudinem liberaliter impartiendo, hoc est, candide docendo omnibus nationibus patefecisti: non est mirum tam ampla bona, tam splendida, tam omnium oculis exposita, imo omnium manibus contrectata indies, movisse alicui ex tam multis ad invidiam animum, quacum is ipse desideret maxime, nulla tamen ratione se consequi posse consideret, tibi ea jam liberaliter divino munere contigisse doleret summopere. Dolor ille in odium vertit, odium ad calumnias, & convitia reperienda ingeniosos vel quoslibet facit, & nunquã non sicut in scirpo nodum, ita in quantumvis bene dicto & facto reprehensionis aliquam causam, quærit & invenit: aut certe invenisse credit. Hæc causa est invidiæ, qua te flagrare dico. quæ quidem ejusmodi est, ut nemo omniũ hominum sit, qui non eadem de causa sibi concilia tam omnibus votis exoptet, eamq; si contingat in summorum bonorum numero ponat. Dices, at gravis illa mihi seni est: Ad hæc etsi dicere multa possem: viridem nempe adhuc tibi senectam esse, & vivendi robore præditam, & complura alia in eandem sententiam: tamen aliud est, quo magis niti, tuosq; te canos (quanquam ne illi quidem annosi adeo prodierint multi) consolari in primis velim, nimirum ut cogites in virtute tua & recte factorum conscientia, tuorumq; pulcherrimorum & utilissimorum operum contuitu acquiescere te toto animo debere. In his enim rebus solida in primis & nunquam peritura laus potissimum consistit: nec est sane homini finem bonorum omnium serio spectanti, præter has externorum commodorum magnopere quippiam expetendum. Illæ enim solæ sunt tuæ, non tantum in hoc brevi spatio vitæ, quod hic degimus, contra omnes fortunæ vicissitudines duraturæ constanter, sed & apud Deum Optimum Maximum immortalia tibi in cælo præmia comparaturæ. Ejusmodi fundamentis cùm optima jacta sint, tutissime innixi possis, cave aliunde ut tibi pendendam esse arbitreris, ut ab inconstanti hominum judicio, rumore vulgi, applausu populari, laude vel vituperio cujuspiam: quæ indignis sæpenumero blandiri quam indulgentissime quotidiana experientia comperimus omnes. Hæc cum pro tua prudentia perspecta tibi abunde sint, opus est ut deinceps jam posthac oculos atq; aures, animumq; simul, a vultu & à sermone ignobilis & stolidi vulgi, nec ex illorum judicio colligere, quid sentire, quid gaudere, quid dolere de te ipse debeas. In te descendas ipse oportet, tuaq; bona nosse, & recto, hoc est tuo, & non aliorum judicio ea æstimare consuesce. Deprehendes nimirum in te, quæ si in alio quopiam cernere posses, beatum illum profecto & summe fælicem esses prædicaturus. Neq; immerito sane. Nam si rem recte cogitare, & contemplari animo attentius velis, quanta te lætitia perfundi necesse est, quoties meministi tot laborum, molestiarum & itinerum, cursitationum, vigiliarum, quæ omnia publicæ utilitatis gratia suscepta, & infracto animi robore tam multos annos tolerata, tibi & toti Italiæ, imo vero toti hominum societati, quæ terrarum orbis patet tam bene, tam utiliter, & fæliciter cesserunt. Jam quid tibi spectatu jucundius est, quam cum cernis in generosissimis quibusq; nostri seculi mentibus jam emicare passim radios doctrinæ, de luculentissimo ingenii tui lumine accensos, discussa nimirum superiorum annorum caligine: qua contecta & obvoluta delituerant omnia & per doctissimos Commentarios tuos in lucem sunt prolata? Sane quoties majorum nostrorum memoriam cogitatione repeto, eorum ego cum in cæteris artibus capessendis, tum vero etiam in Medicina addiscenda miserrimam conditionem fuisse judico. Ut enim tunc fælicissima prodisse ingenia demus, & ad ratiocinandum in rebus difficilimis inprimis apposita: Ubi cæteris rebus omnibus abunde instructi jam ad medendum accesserant, instrumentorum notitia, quæ ex antiquis autoribus petenda ad hanc rem necessario requirebantur, destituebat medicaturos. Qua quidem ex re insignis calamitas & innumera damna in universum genus humanum redundarunt, donec tandem res hominum placatiore vultu respiciens ille mundi & rerum omnium fons & effector Deus, excitatis aliquot ad hoc negotium idoneis ingeniis hac in parte succurrere nostris necessitatibus statuit. Extiterunt igitur hoc ævo linguarum externarum periti, & in antiquorum lectionibus exercitatissimi viri non pauci, quorum nomina doctis omnibus nota sunt, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leoniceus, Joannes Ruellius, Marcellus Virgilius, Leonardus Fuchsius, Antonius Musa, Jacobus Sylvius, Aloysius Mundella & aliquot præterea alij, qui omni diligentia, studio, vigiliis & laboribus hoc unum enixi sunt maximopere omnes ut auxilia Medica à veteribus descripta in cognitionem, & usum tandem revocarent. At deerat adhuc, qui extremam his conatibus manum imponeret, & quasi judex quidam diversissimarum opinionum quibus illi inter sese dissiderent, cujus tandem judicio, altercantibus inter se tot excellentissimis viris, staret hæc ætas nostra ut certa indubiæ veritatis possessione frueretur. Hic tu Matthiole divina procul dubio providentia ad eam rem destinatus, id unum omnibus optantibus nobis, doctissimo calamo tuo erudire ætatem nostram cœpisti. Idq;, ut faceres fælicius cæteris, omnes dotes, quæ ad virum tantas res susceptarum pertinerent, inte cumulatissime divinitus collatæ sunt. Summa doctrina, summum ingenium, excellens judicij acumen, admirabilis rerum lectarum memoria, pertinax in urgendis semel susceptis laboribus constantia, ardentissimus veri amor, animi robur nullis difficultatibus cedens. Quid multa? Molituro rem tãtam nihil defuit. Atq; ideo quam primum admirandum illud opus tuum typis excusum in hominum manus pervenit, tanquam Gorgonei capitis aspectu præ admiratione quasi obstupuerunt omnes, quibus eadem de materia scribere animus erat, depositisq; de manu calamis, & scribendi proposito mutato in te unum ora animosq; converterunt. Tanta apud omnes eodem momento & nominis & operis tui veneratio extitit. Suscepisti autem hoc negotium ea ratione tractandum, ut meliore quisquam hominum id tractare neutiquam posset. In authorem enim antiquissimum commentarios scribere instituisti, qui quidem solus propemodum ex vetusto illo seculo relictus erat, diligens scriptor rerum ejusmodi, Dioscorides, quem Gal. inter omnes eos, quorum scripta ad illius ætatem pervenerant, approbat & laudat maxime. Nemo quippe Græcorum hominum remedia in usum conferre potest commode, cui Dioscorides non ad unguem ediscatur. Quis enim posset? cum præter illum, quas res quibus verbis indicarint nemo tradiderit alius. Itaq; jam eo deventum erat, ut quidam etiam magnæ existimationis Medici non jam clanculum apud suos, sed palam in cœtibus publicis negarent manifesto, posse quenquam ex Galeni libris Medicinam facere. Quid causæ est? Quia nimirum Dioscoridis lectione neglecta, quibus instrumentis Galenus uti existimaret, ignorabatur. Hac igitur in parte anxiis & laborantibus peroportune tu sane nobis affuisti. Introducti enim tua opera in Dioscoridis lectionem quo pacto Galeni consiliis utiliter medicando uti possemus, docuisti. Itaq; debere se tibi hac de re quotquot sunt elegantioris Medicinæ studiosi omnes fatentur unanimiter. Ita autem nobis Dioscoridem declarasti, ut una cum illo & Galenum & cæteros Græcos ac Arabas omnes, voluerus erat, diligentissime contuleris, ne ad tanti authoris ac Medicamaterias intelligentiam à nobis quicquam desideraretur, Quara-

tione simul factum est ut & in cæteris Medicinæ authoribus, multi loci à te explicati sint, quorum intelligentia primis erat necessaria ad medicandum. Sed hæc tu non ex professo, sed tanquam obiter, & velut aliud agens feciſti. Primus enim laborum tuorum scopus erat, ut Dioscoridis lectionem bonis ingeniis planam redderes, tum vero etiam cum multæ essent materiæ Medicæ partim nostra ætate, partim paulo post illa fœlicia Græcorum tempora inventæ, earum etiam rationem habendam esse ducens, singulas per occasionem oportunam notis omnibus diligentißime descripsisti, vires enumeraſti, utendi modum fidelißime docuiſti. At vero ut nulla non in re cæterorum, quotquot ante te scripserunt, diligentiam vinceres, picturæ à te tam elegantes & summa industria ad vivum expressæ additæ sunt, ut vel ex illis incognitas plantas cognoscere, vel conspectas quidem antea, sed è memoria lapsas in mentem rursus revocare, non admodum sit difficile. Qua quidem in re quãta tibi cura adhibenda fuit, ut optimos quosq; pictores & quod longè difficilius fuit, sculptores quoq; undiq; optimos, ut nunc continuo facis, conquireres? Hic tu sumptibus nullus pepercisti, de longinquis regionibus homines idoneos accersens, quosdam etiam ipse ad recte pingendas & sculpendas herbarum imagines facta rerum propriarum jactura exercens. Jam vero tot numero tamq; varias res ut investigares, quantas molestias perferre te oportuit, tot peragrare magno cum sumptu regiones, excelsißimos ac præruptos scandere montes, sub ardentißimis solibus squalidum vagari per prata, per agros, per sylvas, per marium, ac fluminum littora. Vitam sæpe maris tempestatibus discendi gratia committere: ac ne quid aliud dicam, quantus labor tibi subeundus fuit fatigandus amicis per literas, qui diversis & longinquißimis regionibus commorantes, exquisita plantarum exempla magna sane cura asservata tibi suppeditarunt? Quid igitur mirum si è recentioribus quidam, qui ante te plantarum imagines in suis Herbariis crassiori satis, ac rudi omnino facie pinxerunt, ut Lonicerus, nunc primum quamplurimas recudi curaverint ex tuis in sua volumina transferentes? Quid item si nonnulli qui post te de plantarum historia, ac viribus scripserunt, nullis aliis stirpium imaginibus sua exornaverint scripta (ut Lacuna in suis Hispanicis comm. quas etiam Lusitanus ille alter ex tuis fere prorsus depromptit) quam iis quæ è tuis viridariis apertißime radicitus extirparunt? Id fortasse magis mirum quamplurimis videbitur, quod hisce apertißimis furtis tuorumq; laborum depopulationibus visis, non solum illis non irascaris, sed potius plurimum tibi gaudeas, & illis non modicas videaris habere gratias, quòd tuos tanti fecerint labores, ut illos tanquam patentes thesauros deprædari haudquaquam sint veriti: ea ratione fretus, quod dum ij se ditari illustrariq; satagunt, tuus, non illorum, splendor in illis emicare videatur. Sed hæc si aggrediar dicere, obliviscar epistolam scribere Me illud saltem dicere necesse est Fortis hoc omnino animi fuisse & ardentis cum veritatis amore, tum studio provehendi publici boni tantas nimirum offensiones magnorum hominum incurrere te sustinuisse, quos de errore convictos nominatim reprehendere palam ausus es, Odiosa quidem hæc res & tibi sane parum utilis. Dicere tamen verißime hoc omnes possumus, nisi id feciſſes, nequaquam tuos libros tam multis usui futuros fuisse. Quanquam enim à te omnia rectißime inventa, & firmißimis rationibus, ac veterum scriptorum authoritate confirmata sint, ut nemo jam de veritate dubitet, qui tua attente legerit, vides tamen, quæ vulgo sit discentium in perpendendis rationibus ignavia, ac negligentia. Nam quod quisq; alicujus nominis vir dixit, id nulla adhibita ampliore consideratione tanquam certum arripiunt. Atqui si reprehendi quempiam animadvertunt ab alio, ibi primum quasi coacti excitant mentem, & rationes, & argumenta, quæ ex utraq; parte adducuntur, tunc demum diligentius expendunt. Id cum pro tuo exquisitißimo judicio optime intelligeres, non dubitaſti veritatis gratia te ipsum præcipitare. & odia & inimicitias multorum, quos amicos te habere, nisi communis boni majorem rationem ducendam esse censuisses, privatarum tuarum rationum magis intererat. Hæc commemoravi eo prolixius, ut ostenderem recordationem tanti operis, tamq; laborioſe confecti in deliberationibus tuis opponere te debere calumniis perditorum hominum magis quàm æstimare fœlicem te ex bono domestico tuo, quam ex alieno malo infœlicem. Calumnia enim non tibi malo est, sed illi, qui tam male affecto & corrupto ac perdito est animo, ut convitio afficiat nihil tale merentem. Quid? quod omnium sapientum & magnorum hominum inde usq; à mundi primordiis semper aliqui reperti sunt oppugnatores, iiq; non pauci numero, & per quos illorum virtus, prudentia, studium, patientia, ingenium deniq; ipsum exercetur. In horum numero recenseri te si cupias, conditiones etiam illas non recuses oportet, quas commune fatum semper adjunctas esse voluit, veræ virtuti & sapientiæ, quæ quidem certe morsibus & invidiæ malevolorum semper fuit obnoxia. Quinimo plane optabilius est vituperari a talibus, quorum calumniis præter omnem rationem afficiare animadverto, quam summis ab iisdem laudibus vehi. Illi enim neminem arbitror alium laudaverint, quam qui per omnia eis simillimus sit. At enim mors tibi potius ipsa & fortunarum omnium discrimen adeundum sit, quam illis, moribus, instituto, ingenio, assimilari ut optes. Fuerunt profecto, & sunt etiam hactenus celebres aliquot & magni viri, qui cum tanti essent, ut amplitudinem, & præstantiam tuam concipere omnino facile possent, & senserunt, & loquuti sunt semper de te honorifice & amantißime. At unum tantum inter multos commemorem, qui tamen unus plurimorum loco ab omnib. nobis haberi merito debet Illustrißimus ille, ac omni laudis genere celeberrimus vir, Bernhardus Cleſius olim Cardinalis Tridentinus, Serenißimi Regis Romanorum Cancellarius, in tanto te semper honore habuit, ut a latere suo nunquam, nisi invitus, dimiserit. Non enim ille tibi vitam tantũ & valetudinem credidit (quod per se maximum est) sed & in maximis arcanisq; negotiis, sine tuo consilio decernere nihil voluit unquam. Tanti enim fecit, non solum eruditionem, sed & prudentiam & fidem tuam. homo tanti judicii, ut quem cum eo comparemus, hoc seculo non facile alium reperiamus. Annos quatuordecim in Ananiæ valle vixisti, ubi tuam industriam, fidem, benignitatem morumq; tuorum innocentiam ita approbaſti, illustri præsertim Cleſiacæ familiæ, aliis cæteris, & toti in universum populo, ut abiturum inde magna multitudine, cum viri, tum etiam matronæ una cum liberis flentes longe satis per agrum illum te prosequuti sint benefactorem & patrem solenni voce appellantes. De Goritiensib. verò, apud quos annus duodecim Medicinam feciſti, quo illi in te animo fuerint, pervagata jam in omnib. terras propemodũ fama est. Ut enim non recenseam omnia quot illi & quales suæ erga te observantiæ notas ediderunt. Nam præter id, quod cum illic viveres honestißimum stipendium tibi sponte contulerant, ac instituerant. palam etiam tum omnib. eorum in te animus fuit, cum incendio tibi domus una cum facultatibus omnibus una nocte interiret: nimirum postridie ad te celeriatim confluentes viri, ac matronæ singuli aliquid suppellectilis objecerunt, alij etiam pecunias non modicas ad subleyandam illam ingentem jacturam contribuerunt fuitq; tanta eo tempore plurimorum nobilium virorum erga te liberalitas, ut eodem die post tantam factam jacturam rerum omnium, ditior mox quam prius fueras, effectus sis. Sed major fuit æstimatio virtutis tuæ apud illos quam ut sufficere tibi hæc præmia putarent. Ideo Magistratus Nobilium decretum publicum fecit ut tibi illico annui spatij stipendium ab ærarii præfecto persolveretur. Quippe innumeris meritis tuis devincti, & misericordia tam subitæ calamitatis affecti, non tantum sublevari te, sed & territum consolari,

consolari, suæ pietatis humanitatisq; esse partes censuerunt. Deinde, ubi fama nominis tui ad Cæsarem Ferdinandum perlata, ut te Serenissimi filii Medicum esse voluisset, ut testarentur, ad ultimum constantissimam suam erga te benevolentiam, torquem tibi aureum non contemnendi ponderis donarunt. Id simul etiam apud te palam professi, neminem se Medicum sibi ascituros, nisi quem tu eis nominasses. Postremo data sunt literæ ad Serenissimum Archiducem, quibus impense petierunt ab illo, ut si quando vel ob senium, vel ob quemcunq; casum alium aulicos labores amplius sustinere non posses, non liceret tibi demigrare alio, quam Goritiam: scilicet ut cum te vivo & valente frui non possent, ossibus saltem & cinerib. tuis sua in civitate conditis extrema pietatis officia præstarent. Tanta in colendo & amando te constantia in homines quantumvis pios humanissimosq; cadere non posset, nisi ea à virtutis admiratione ortum duceret. Vides, doctissime Matthiole, abunde te à non paucis honoratum esse, idq; ab honoratis viris, ut tibi jam isti canicularium latratus obesse magnopere non possint. Verum ut non ita magnifaciamus hæc, an non summa hæc tua gloria est, quod Invictissimus totius Christiani orbis Imperator, te tuosq; præclarissimos in Dioscor. Commentarios tanti faciat, ut non tantum amplissima accessione stipendium auxerit, sed & peculiariter magnam summam argenti ad pertexendos quos nunc in manibus habes, libros donaverit? Exemplum sequuti liberalissimi Imperatoris ipsius filii, & omnes totius Bohemiæ proceres magnam sane vim pecuniæ ad eandem rem tibi contulerunt, visis præclarissimis plantarum, & animalium figuris ad vivum delineatis quibus sane pares hactenus non extant, nec fortasse in posterum extabunt: quas nunc præ manibus habes. Jam verò, si in partem gloriæ tuæ publicam famam, quam tu tamen nec captasti unquam, nec magnifeciste (quæ tua modestia est) admittere velis, quid illa celebrius est? In Italia, in Gallia, in Hispania, in Germania nemo jam est rei literariæ studiosus, qui tuum nomen non semper in ore animoq;, Comm. in manibus habeat, imo jam eo ventum est, dedecus ut summum sit, in bibliotheca sua non posse ostentare Matthiolum. Magna vero laus in ejus lectione plurimum profecisse: contendentibus nimirum jam certatim omnibus, occasione tuorum scriptorum ingenium in re herbaria cognoscenda periclitari. Unde non mirum mihi est, quod retulit recens diligentissimus & fidelignus Typographus Vincentius Valgrisius a prima illa editione supra triginta duo millia exemplarium esse divendita, accurrentibus ab omnes ad eandem usq; tam multis, ac si nunc demum in lucem editus prodiret. Eam fortunam ut nunquam libri fuisse, vemo est, qui asseverare audeat. Quinetiam videas jam instrui ubiq; hortos non parum plantarum refertissimos, quas ex tuis libris cognitas, magnis sumptib. aliunde ad se apportatas domi quisq; sua summo studio & solertia educant & colunt. Illud etiam addendum puto, quod mirum fortasse omnibus videri queat, jactari jam hoc vulgo a mercatoribus, qui lucri quærendi gratia longinquissimas & diversas mundi regiones adeunt, ubiq; locorum haberi & legi Matthioli Dioscoridem. Sunt qui in Syria se eum vidisse dicant alii in Persia, in Ægypto, alii cum Alexandriæ, tum etiam Memphi, quin & Arabes & Pœnos delectari ejus inspectione dicunt. Ipse quidem audivi, quendam Thessalonicæ se illum Hebraice scriptum reperisse à docto quodam Hebræo translatum. Cæterum quid dicam de pietate summa, ac liberalitate ingenui animi tui? nescio profecto quid magis: cum in minori satis fortuna, ac rerum omnium tenuitate studiosos nonnullos adolescentes, qui præ rei domesticæ angustia, sua prosequi studia non poterant, in publicis Italiæ Academiis propriis aluisti pecuniis magnis è te laboribus conquisitis, libros illis innumeros coemisti. Doctoratus insignia persolvisti, atq; his postremo peractis, eos omnes honestissimis in locis collocasti. Ipse quam plurimos audivi Materiæ Medicæ studiosos, Patavium Goritia reversos, ubi tecum fuerant plantarum cognoscendarum causa, vel te fortasse tantum videndi, allecti præclari nominis tui fama, qui non solum tuam in rebus omnibus agendis dexteritatem, & in ostendendis censendisq; plantis facilitatem sunt admirati, sed magnis quoq; ubiq; præconiis tuam decantabant liberalitatem humanitatemq; summam, cum præterid quod in conquirendis demonstrandisq; plantis, nunc in montibus, nunc alibi, nusquam laborum pertæsus inspici poteras. quotquot ad te veniebant, domi tuæ exceptos à te esse ajebant, perinde ac fratres amantissimos. Tot tu laudatores & admiratores tuorum operum, ac animi morum dotumq; adeptus, spernere cæteros citra ullam jacturam tuam, tuto & facile potes. At dices: optabile erat omnium consensu recte facta approbari, & paribus studiis certatim laudari illos, qui de omnibus in universum benemeriti essent. Equidem sic existimo eum te esse virum, in quo cohonestando omnes simul elaborare merito convenebat. Verum tanto honore dignus cum sit, si non agnoscens te tantum, asinus quispiam calcib. feriat, nunquid tuis ornamentis quicquam ex eo decessisse arbitraberis? Liceat enim mihi cum hoc animante conferre æmulos tuos: siquidem cum nullo conferri possunt magis apposite, quippe qui non reprehenderis ab illis ad quos hoc pertinet, ut de summorum virorum monumentis sententias ferant. sed à stolidis quibusdam ac impudentibus, extremeq; ignaris hominibus. Qui cùm vix communi sensu præditi sint, vulgato tamen illo animi morbo infecti tanquam totius sapientiæ arcem tenerent, non modo censent omnes, damnant, pronuntiant, nihil nesciunt, ut est inscitia nihil impudentius, vel arrogantius, verumetiam, quod longe detestabilius est, ubi, quod justis rationibus reprehendant, reperire nequeunt, convitiis & maledictis omniq; criminum genere optimorum & doctissimorum virorum labores insectantur. Verum hos obscurabit & opprimet tandem fama splendorq; nominis tui. Et sane jam vidimus quibusdam per summam ignominiam & dedecus silentium impositum per Magistratus publicos esse. Vix enim annus elapsus est, cum scripto in te acerbissimo libello quodam, ubi eum editum esse comperit Senatus Venetus, non tantum gravibus sub censuris vetuit ne distraherentur exemplaria, sed ut igni imposita cremarentur, mandavit severissime. Itaq; jam & summi Monarchæ & ampissima illa Respublica pro tuo honore depugnant. Quo futurum facile non dubito, ut brevi repressi, mansuescent adversarii isti tui, aut si quid omnino magni conentur efficiantq;, tempus ipsum profecto tandem posteritasq; doctorum hominum scriptis semper æquissima, meritam tibi gratiam, dignasq; laudes referet. Cum enim hæc ætas, tuq; ipse atq; invidi tui fatali mortalitatis lege transierint, novumq; successerit seculum, tunc sine nominis statusq; dignitate, aut respectu, sola existimabuntur ingenia, nec considerabit lector cujus, sed quale sit, quod legitur. Tunc nec amicorum authoritas claritasq; deterrebit, nec inimicorum calumniæ avertent, nec munera opesve corrumpent, nec officia, aut odia, amorve seducent ac perturbabunt judicaturos de scriptis homines. Sed nuda illa, remotis omnibus, quæ à recte judicando abducunt, obstaculis, per se ut sunt considerabuntur. Tunc si quis post fata superest sensus, ut est sanè candida utraq; de tuis scriptis judicia experieris, recipiesq; tuorum laborum æterna & immortalia præmia. Sed de his hactenus. Verum ne sine aliquo fructu, unde commodi, vel beneficii aliquid ad Rempublicam per te redire possit, hæc nostra ad te perveniat epistola, plantam quandam siccam ex Hispanis ad me transmissam, una cum ejus imagine ad te mitto. quod nihil sane magis mihi nunc sit in votis, quam ut herbam hanc vivam virentemq; conspicere possim. Scio enim in herbaria facultate doctiorem te esse neminem: quo fit ut aliquam hujusce herbæ notitiam abs te consequuturum me sperem, si tamen alibi quam in Hispania nascatur. Quapropter

propter te plurimum rogatum velim quod si quam illius cognitionem habes, id mihi (ut soles cum cæteris) amanter significare velis. Namq; digna est ut ob admirabiles ejus facultates ubiq; habeatur in hortis. Imaginem hanc una cum herba & radicibus ex Hispania misit ad me clariss. Cæsareum Medicus, Petrus Cannizerus cum hac inscriptione. In hac depingenda herba multiplici luxurierum parens natura colorum ornatu fœlicissime lascivire visa est. Illius siquidem radix dodrantalis, simplex & unica nonnullis circumquaque prodeuntibus fibris innititur, crassitudine sativæ Pastinacæ, ipsa carnosa, rara, teres in mucronem turbinatur. Cortice obtegitur simplici, subnigro, aspero, tenui: hic simulac inaruerit contrahitur, & in tenues rimas fatiscit. Candida eadem intus est, pingui quodam & digitis adhærente prælentore succo, gustu subdulci qualis fere in Pontica nuce. Summa tellure laciniata herbæ folia diffunduntur, carnosa, longa, acuminata, colore viridi langvescente, singulaq; ex intervallo dispositа. Caules gerit plures teretes, graciles ac duriusculos, in quorum summitatibus herbacei prodeunt calices longiusculi, torosi atq; teretes, cuspide toto ambitu denticulata: è qua Majo mense lutei prodeunt flores adeo numerosis foliis densè stipati, ut numero, ac longitudine latitudinis angustiam abunde pensent, ubi vero prorsus explicata fuerit, orbem radiatim circinantes adeo pulchri visuntur, ut aureo colore, & figura solem exprimere videantur. Ineunte autem solstitio planta hæc defloresçit, mirabili facta transmutatione. Nanq; calices ipsi globoso horrent aristarum agmine, quæ serie disposita glumis continuo excubãt, ut semina ipsa densiori congerie intra aristarum vallum munita statuto à natura tempore demum prosiliant. Provenit in montib. uliginoso solo mortalibus opem latura. Namq; præsentaneo remedio adversus viperarum cæterorumq; venenatorũ morsus ictusve, ac pestiferos morbos quoscunq;, tam è foliis quam è radice succus desumitur, præbeturq; potandus. Comitialibus item ingruente insultu mire affectis subvenit. Cardiacis idem datur & vertiginosis. Enimvero comm anducata per se radix tristitiam discutit, hilaritatemq; conciliat. Quinetiam lacteus radicis succus oculorum aciem acuit. In summa, tota planta magni est ad omnia usus. Hæc sunt quæ plantæ ipsius iconi subscripta erant. Sed Hispanus, cui hanc mihi ferendam dederat Cannizerus, addebat hanc in Catalonia à quodam servo Aphro à Cervero Letidano viro nobili pretio emptam primum fuisse ostensam. Nam quum quidam (ut ille asserebat) in agro messores a viperis demorderentur hic, qui in Aphrica plantam hanc noverat, propinato ejusdem succo, incolumes servabat omnes, quotquot demorsi fuerant. Sed nemini plantam ostendebat, ne lucro defraudaretur. Quo postea factum est, ut vafriores quidam observantes à longinquo tractum à quo Apher ille plantam deferebat, illuc concesserint, plantamq; consequuti sint. invẽtis rescissæ nuper herbæ reliquiis, & repertis quibusdam hujus herbæ plantis à quibus humo tenus folia rescissa erant, certiores facti sunt, se plantam adinvenisse, quam quærebant. Ea deinde effossa, factoq; succi in aliquibus periculo divulgata est. Quoniam autem vipera, cujus venenum superat hæc herba Hispanice Scurzo appellatur, posthac eadem SCURZONERA nominata est: quod idem significat, quod viperina. Nam & Græci ab ἔχις Echium appellavere. Mihi vero nihil carius esse poterit, quam si tua opera in ejus cognitionem deveniam. Habeo præterea quod etiam in Helenio abs te quæram. Siquidem dubium non parum me reddidit superioribus diebus, liber ille Galeni de Theriaca ad Pisonem, quod ibi legerim Dacas & Dalmatas tela Helenii succo inficere: idq; hoc pacto vulneratorum sanguini congrediens occidere posse. Verum quo pacto id fieri possit haudquaquam intelligo, quod non solùm à nemine scriptum sit, Helenium vim aliquam habere lethiferam sed quod scribat Dioscorides serpentium morsibus auxiliari: te consulendum putavi, quod tuo sperem auxilio ac doctrina ex hac ambiguitate me extricaturum. Reliquum erat, ut te hortarer ad urgendos susceptos labores tuos. Sed excrevit jam nimium Epistola, quam ne alias occupatissimo tibi negotium facessat amplius, melius est me hoc loco abrumpere. Vale.

Planta ex Hispania allata. Plantæ historia.

Vires.

Quo pacto primum in Hispania inventa?

SCURZONERA.

Quæstio de Helenio.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Joanni Odorico Melchiorio, Serenissimæ Reginæ Bohemiæ Medico, S. P. D.

Respondetur ad præcedentem Epistolam, & declaratur quid Belenium significet apud Aristotelem.

AMetsi solatii plurimum mihi attulerunt humanissimæ literæ tuæ, quod modis omnibus contra invidorum obtrectatorumq; morsus, ita confirmare & quasi munire me nitaris, non tamen animi perturbationes adeo lenire potuerunt, quo minus vicem meam adhuc dolere perseverem. Non quod videam à pessimo nebulone citra causam omnem non solum nostros dilacerari labores, sed etiam dignitatem conviciis, probris & maledicto petulantissime impugnari. Habeo tamen tibi gratiam, quod tuis dulcissimis verbis, tua dicendi scribendiq; facundia, ac fideli de rebus à me gestis commemoratione, dolores animi mei haud parũ demulseris. Sed quemadmodum tu, quem filii loco dilectissimi semper habui, amoris in te nostri omnib. tuis officiis haud immemorem te exhibes: ita nunquam oblivisçar ego, unum te semper extitisse, qui me ex animo dilexeris, observaverq; quam maxime. Pro qua tua ipsius in me propensione ac pietate, ego tibi vicissim modis omnibus perpetuo respondebo. Dicant scribant agant, latrent contra me hiperditissimi Sycophantæ, lacerent labores nostros, addant maledicta,

dedicta, criminationes, contumelias, non tamen ob ea à studiis juvandæ Reipublicæ, propagandæq; veritatis me avertent, nec unquam satis venenatis morsibus scripta mea adeo dilacerabunt, labefactabunt q;, quin contra innatam eorum malignitatem continuo in medium doctorum virorum emergant, & elucescant. O te si haberem, quo cum studia mea communicarem, ut ait Horatius, nihil mihi putarem evenire posse beatius. Hæc enim in studiis voluptas sodalium requirit, sine quo quamquam illa quidem manca non est, esse tamen ea proculdubio hilarior uberior, dulciorq; ubi adesses tu quocum quotidie conferre possem. Sed fortasse conjunget nos Deus Opt. Max. anteaquam à corpore animam disjungat. Ille autem cui sanctum mihi votum in conspectu habeat, cui vicissim paucis ante diebus socium mihi addidit Joannem Wilhelmum Varnesium Medicum, hominem ad literariam, tum virtutis imprimis studiosum. Is in aulam Serenis. Principis nostri nunc primum ascitus est, ut mihi animalium historiam meditanti aliquantisper interim negotiis occupatissimo sua opera sit auxilio. Nec dubito quin conjunctus operis hanc doctrinam ita neglecta hactenus tractatam excultiorem & veriorem aliquando studiosius propositurus sim. Est enim Serenis. Princeps noster adeo hujusce instauranda historiæ studiosus, ut multis jam in locis doctos, ac industrios homines alat qui non libros tantum antiquorum ea de re consulant, sed in ipsis animalibus oculati testes quid sit, quid non sit verum, considerent. Tales opictores qui externis in regionibus principis are, quadrupedum, volatilium, reptilium, insectorumq; omnium imagines ex ipsis vivis animalibus calamo perquam diligentissimo delineant, ac propriis pingunt coloribus. Itaq; tanto principe autore habebunt jam Philosophi in posterum pulcherrimam illam suæ professionis, qua hactenus caruerunt, partem integram, bona fide, non ex libris collectam, sed ab ipsa rerum natura descriptam. Quanta enim ingenii excellentia Principem hunc divina providentia ornaverit, vel ex eo manifestum est, quod cum in Philosophorum libris adductus inde maturius ad majorem, Regni nimirum administrandi gloriam magnopere versari non potuerit, ita tamen de naturis rerũ & sentit, & disserit, ut non tantum intelligere Philosophorum decreta videatur, sed eis etiam, adductis rationibus & observationibus propriis contradicere audeat. Unde fit sape, ut non illum à nobis, qui nomen titulumq; doctrinæ gerimus sed nos ab ipso de rerum hujusmodi veritate, exquirere sæpenumero necesse sit. Sed nec eo iam unde diverteram, ego meæ studia persequar, nec ab illis unquam me separabo quousq; anima separetur a corpore, ne posthac temporis amissi reddenda mihi ratio foret. Sed venio ad plantam, cujus imaginem una cum historia & viribus ad me misisti: quam etsi antea Norimberga mihi misit examinandam Joannes Hessus Medicus qui conquirendis comparandisq; sibi plantis, universam fere peragravit Europam, non tamen fit, quin tua mihi tam grata fuerit, quam quod gratissima: quum una cum imagine integram siccæ herbæ plantam ad me transmiseris, in qua omnia viva sum contemplatus, quæ ea in imagine mortua fere apparebant. Ex illa enim non solum vivam veramq; omnium partium delineationem sum magna cum voluptate contemplatus, sed radicis saporem ac etiam odorem degustare licuit. A. doleo profecto plurimum, quod tuæ petitioni, ut velim, satisfacere nequeam. Nam planta hæc peregrina antea mihi visa non est & si fortasse visa, non tamen cognita. Memini quidem talem fere me conspexisse plantam in Goritiensi agro quodam in prato, parum ultra Sontii fluminis pontem, quam cum à longo Tragopogonum censerem, alia postea reperta est. Verum an hæc illa fuerit planta affirmare sane non ausim, quòd foliorum imaginem in mentem revocare nequeam, nec radicem viderim effossam. Habet enim Scurzonera hæc tua flores Tragopogoni æmulos, quinetiam radicem perinde ac in illo dulcem, adeo ut Tragopogoni species dici posset, ni folia Cichoraceæ plantæ speciem referrent, caules longe aliter quam in Tragopogono se haberent, & ni radix crassior, succosior & lacte prægnans haberetur. Porro vetant hæc ne Scurzoneram Tragopogoni congenerem faciam. Non desunt præterea, ut audio, in Hispania rei herbariæ fortasse non ignari, qui hanc plantam Chondryllam esse censent, tum quod folius eam referat, tum etiam quod Chondrylla ex vino pota viperarum morsibus succurrat. Atqui cum flores Cichorii non sint, radix amara non sentiatur, sed dulcis, & ejus natale solum circa montium cacumina uliginosis locis habeatur, non possum horum subscribere sententiæ. Quo fit, ut putem hanc propriu sui ipsius generis esse plantam, cujus nulla apud antiquos extet historia, quemadmodum & aliarũ multarum, quæ nostris temporibus repertæ sunt. De hujusce herbæ inventione, eandem historiam quam tibi retulit Hispanus ille qui herbam hanc tibi reddidit, narravit etiam mihi, dum hac æstate istic agerem, clariss. vir Rybera Cæsareus Physicus, cujus testimonium, ad ea omnia confirmanda non parum conferre censeo. Plura de hac planta non habeo, quæ tibi nunc explicem. Sed vellem ut semen à Cannizero peteres. Hoc enim consilio id quod plurimum desiderare videris, facile consequeris. Hoc si tibi comparare curaveris, & Medicos & rei herbariæ studiosos omnes obtanti antidoti collata beneficia perpetuo tibi devincies. Sed ad Helenium venio, de cujus venenosa facultate te dubitasse non miror, quod ipse de eodem longe antea dubitaverim. De qua re dum alias cum docto quodam amico, & rei herbariæ studiosissimo, conferrem: dicebat non ibi Helenium legi debere sed Belenium, Aristotelis testimonio, qui l. 1. de plantis sic habet, Βελένιον δὲ τὸ δηλητηριῶδες τὸ γενόμενον ἐν τῇ Περσίδι μεταφυτευόμενον εἰς Αἴγυπτον ἢ εἰς Παλαιστίνην γίνεται βρώσιμον: id est, Belenium vero quod perniciosum est in Persia natum, in Aegyptum transplantatum & Palestinam fit edendo. Atqui (quantum conjicere possum) Aristotelicam hanc lectionem doctus vir depravatissime legi constabit, quum ibi Aristoteles de Perseæ arboris fructu, vel de ipsa Perseæ potius scribere videatur, quam de alia quavis planta. Nam hoc idem de Perseæ scribunt Dioscor. & Gal. Idq; eo magis mihi persuadeo, quod nusquam apud antiquos scriptores repererim, qui Belenii meminerint. Porro si conjectari licet, an veram liber ille ad Pisonem de Helenii veneno nobis referat historiam, dicerem ego satis dubiam esse illius libri fidem, quod non solùm certo sciam librum hunc non esse Galeni, tum quod de trifolio Asphaltite fabulose satis scripserit, ac etiam in aliis quibusdam non parum claudicare observaverim. Nisi fortasse autor libri illius de alio Helenii genere intelligat, de quo l. 1. scribit Dioscor. præsertim cum dicat, Helenium illud ab incolis Nico appellari. Plura certioraq; de his quæ ad te scribam non habeo. Nam de incerto quicquam affirmare non ausim, nec etiam divinare possum. Cæterum cogitanti mihi, quo pacto munus tuum compensare valerem, id commode fieri posse succurrebat, si rarum etiam aliquid tibi mitterem: quo factum est, ut hanc tam rari incogniti q; animalis imaginem, de quo nullum antiquorum meminisse reperio, tibi mittendam decreverim. Emit autem id Serenissimus Princeps meus paucis ante diebus à Theodorico quodam Neus Colonienſi pluribus ducatorum centenis, animalis raritatem contemplatus ad publicum spectaculum. Ajebat Neus ille ex Peru Occidentalium Indiarum regione, à quodam mercatore Antverpiam primum esse allatum, & inde Mittelburgam Selandiæ civitatem. Refert hoc animal partim Camelum, partim vero Cervum, adeo ut recte quidem Græco idiomate Ἐλαφοκάμηλον appellari posse crediderim. Longitudo totius corporis à cervice ad caudam sex pedum est: altitudo vero à dorso ad pedis plantam quatuor tantum, & colli longitudo à scapulis ad cervicem, anúm. Capite, collo, ore, superioris præsertim labri scissura, ac genitali Camelum fere refert. At caput oblongius est, aures habet Cervinas, oculos

10 Animalium historiam instauratio.

FERDINANDI Archiducis Austriæ laus.

20

Matthioli de Scurzonera censura.

30

40

Helenium.

50 Βελένιον quid?

Aristotelis locus restitutus.

Lib. de Theriaca ad Pisonem dubia fides.

60

Ἐλαφοκάμηλος & ejus historia.

bubulos. Anterioribus dentibus in ſuperiori mandibula cárét, ſed molares utrinq; habet ut biſulca fere omnia & ut illis etiam ruminat. Dorſo eſt ſenſim prominente, quod per injuriam à pictore neglectum eſt. Scapulis prope collum depreſſis, lateribus tumidis, ventre lato, clunibus altioribus: & cauda brevi ſpithamæ fere longitudine quibus omnibus cervum fere refert, quemadmodum etiam cruribus præſertim poſterioribus. Pedes illi biſculi ſunt, diducta anteriori parte diviſura. Ungues habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutem craſſam abeunt. Nam pedis planta non ungue ſed cute, ut in multifidis & in ipſo Camelo, contegitur. Retro mingit hoc animal, ut Camelus, & teſtes ſubſtrictos habet. Pectore eſt amplo, ſub quo ubi thorax ventri connectitur, extuberat globus, ut in Camelo, vomicæ ſimilis è quo neſcio quid excrementi ſenſim manare videtur. Color colli, cervicis, pectoris & anteriorum crurum eſt illi albus, Reliqui vero corporis ſubruber, vel ex nigro rufeſcens. Roſtro tamen eſt nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac manſuetum eſt animal, ſed frigoris impatiens, ut alia quæ è calidis ad nos ducuntur regionibus. Neminem offendit ſed miro admodum ingenio ab illata ſe vindicat injuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat non calcibus, aut morſib. ſe defendit, ſed vomitu, vel cibi vel humoris in vexantem retrorſum cum impetu ejaculato, ob protenſam colli longitudinem. Salacißimum hoc eſſe animal, id mihi conjecturam facit, quod cum ſui generis fœmellis ſit deſtitutum, magna cum prurigine capris ſe commiſceat, non tamen erectis, ut alias capræ hirco aſcendente ſolent, ſed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaq; ſuperaſcendens coit, non autem, ut falſo de retro mingentibus animalibus affirmat Ariſtoteles, averſis clunibus. Id quod etiam falſum eſſe de Leone obſervavimus, illi dum coiret aſtantes. Adeo Venere vernali autumnaliq; tempore ſtimulatur hoc animal, ut illud viderim ego humile quoddam præſepium avena refertum corſcendiſſe, ventaleq; illi magno cum murmure tam diu confricaſſe, quoujq; ſemen redderet, pluribus una hora replicatis vicibus. Non tamen concepere capræ hujuſce animalis ſemine refertæ, quod ut puto, vi coactæ illi proſtiterint continuo balantes, tum quod hoc cum animali earum non conveniat ſpecies. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos advexit. Atqui à noſtris ovibus quantum diſtet, tu ipſe judicare poteris. Sed de Cervocamelo hactenus. Ubi vero alia rara afferentur, nihil praeteribo, quin te de eis certiorem reddam. Quod ut tu etiam facias (ut cœpiſti) plurimum opto. Vale

Ariſtoteles arguitur.

Indica ovis.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Aliprando Spezzalancio Chirurgico
S. P. D.

Declaratur quid ſit Cozumbri in Catapotiis è Cynoglosſo.

Cum catapotia paſſim e Cynoglosſo appellata, ſecundum antiquam Nicolai verſionem nunc in tui Myropolii uſum parare decreveris, per te ipſum quid ſignificet ibi COZUMBRI, *& an pro eo liquidi Styracis facem, ut inquit autor Luminis majoris, vel Styracem rubeam, ut inquit Coraus, vel ut quidam alii præcipiunt, Thymiama quod vulgo Itali Pharmacopœi appellant Tigname, admiſcere debeas. Nam cum varias hominum ſententias nec ab re explicare valeas: longe tutius facturum te putas, ſi de re hac me conſulas, quam ſi eorum ſequaris confuſiones. Ego vero etſi non adeo multum in cenſendis examinandiſq; compoſitis medicamentis hactenus inſudaverim, perinde ac in ſimplicibus, dicam tamen, ne tua de me te fallat opinio, quid in hac re ſimpliciter ſentiam. Quod eſt ut pro Cozumbri electiſſimum imponas Styracem, non liquidum tamen nec ejus facem, ut perperam ſcribit ille, ſed quem a calamis in quibus olim afferebatur, Calamitem vocant officinæ. Etenim is cum Dioſcoridis, tum etiam Galeni teſtimonio tuſſi, diſtillationibus, raucedini, & interceptæ voci mirifice medeatur, quinetiam cum præter haſce facultates ſopor ferum ſit medicamentum, in haſce Catapotiis utiliter additur. Soporiferæ facultatis eſſe Styracem idem facile teſtatur Gal. l. 12. c. 1. de Methodo medendi l 6 comm. quinto, de morbis vulgaribus de aurium doloribus agens: & l. b. 2. cap. 1. de Comp medic. 2. locos, de dolore capitis febricitantium diſſerens. Quippe omnibus iis in locis Styracem ſoporiferum eſſe medicamentum apertiſſime fatetur. Id quod ante ipſum poſteritatis memoriæ tradidit Dioſcorides libro primo, in Styracis capitis calce. Quibus palam eſt in Catapotiis de Cynogloſſo nihil convenientius, ac magis legitime pro Cozumbri addi poſſe, quam ſelectiſſimum Styracem calamitem. Namq; Catapotia hæc rheumatiſmus, tuſſi diſtillationibusq; peridonea ſunt, non ſolum quod medicamenta excipiant hiſce affectibus convenientia, ſed quod præter id ſoporifica eorum facultate quibus omnibus refertus eſt Styrax, defluxiones cohibeant, quibus hæc ſympromata plerunq; excitari ſolent. Sententia noſtra aſtipulatur Simon Januenſis Arabici idiomatis fidus interpres, qui Cozumbrum Styracem interpretatur. His accedit Nicolai Myrepſici authoritas, quippe is l. 32. de Catapotiis omne genus agens, ubi ad ſoporifera devenit, quorum plures parandi rationes habet, ad diutinam tuſſim, purulentas excreationes, ad arteriacos & deſtillationes omnibus Styracem admiſcet. Quo fit, ut eo magis meæ inhæream opinioni, quo evidentiores ſunt rationes, quæ in hanc me trahunt ſententiam. Placeret quidem hic Valerii Cordi doctrina, qui rubeum Styracem imponi jubet, ſi tamen pro rubeo flavum, utpote præſtantiſſimum intelligeret. Sed cùm ipſe Germanus fuerit, & ſciam ego Germanicas Seplaſias nihil aliud quam Thymiama, quod Dioſcoridi Narcaphthum vocari cenſeo, Styracem rubeum appellare: vereor ſane, ne ipſe quoq; pro Cozumbri, Thymiama addendum crediderit. Sed demus eum de ſelectiſſimo Styrace intellexiſſe, erravit tamen, cùm ſciret quid apud ſuos Myropolas rubeus deſignaret Styrax, quod illius manifeſtam errandi anſam præbuerit, à quo errore non habeo quibus eum excuſem: præſertim cum mihi certo perſuadeam, Cordum in hoc Jacobum Manlium eſſe ſecutum. Namq; Manlius ſimilac perperam expoſuit Cozumbri, facem eſſe Styracis liquidi, mox ſubjunxit Arabicum nomen ſecundum Compoſitorem nil aliud deſignare, quam rubrum Styracem ſeu Thymiama, ſeu Thus Judæorum. Quæ ut inepta, inania, & incertis autoribus allata, ita videnda & rejicienda videntur. Vale.*

Pro Cozumbri, Styrax.

Styrax ſoporiferæ eſt facultatis.

Catapotiorum è Cynogloſſo facultas.

Styrax rubeus Germanis qualis Cordi eratum.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Jacobo Antonio Cortuso Patritio Patavino, S. P. D.

Examinantur quædam plantæ & restituitur Dioscoridis locus in Osyride.

RAtæ mihi literæ tuæ tantum ne? imo vero peroptatæ & dulces, quod ius intelligam, quanta me prosequaris benevolentia, quantaq; ingenui animi tui liberalitate continuo perseveras cum novas tum etiam rarias ad me mittere plantas: quibus contemplandis eo majorem capio voluptatem, quo dulcior est fructus quem ex his capere soleo. Magnus earum catalogus mihi palam facit, quam diligens in iis comparandis fueris, quamq; sedulus in juvando labores nostros. Pro quibus collatis in me officiis, ac beneficiis, ego quidem multum me tibi debere scio. Sed cum ea non sim facultate, ut hanc tam erga me benignitatem solus compensare queam, dabo modis omnibus operam, ut non solùm præsentes rei plantariæ studiosi, sed etiam posteri tibi se plurimum debere fateantur. Quod ad censuram harum plantarum attinet, ut in eam essem doctrina, eo ingenio, eaq; in plantaria facultate experientia, ut recte, ac aliquo cum judicio de omnibus judicare possem. Cupio enim non tantum tibi petenti morem gerere, sed mihi ratiocinanti etiam satisfacere. Verum etsi sciam, id à me non ita exacte, ut velim præstari posse, dicam tamen de his, quemadmodum de aliis prius dixeram, libenter quod sentio, ne si nunc id facere recusarem, viderer negligentior factus. Primum itaq; ad eam venio, quam quibusdam SIDERITEM Heracleam vocari ais. Sed cur horum probem sententiam, nihil est quod me moveat. Folia enim quæ Salviæ majora sunt non minora, quæq; longe magis Betonicam referunt, quam Marrubium vel Salviam ipsam, Sideritem haudquaquam referre videntur. Crederem ego hanc plantam sylvestris potius Hormini esse genus, quod plures ejus habeat notas. Sideritis Heraclea.

FOLIA quorum subscriptio est BETA SYLVESTRIS, Spinachi potius folium referunt, quàm Betæ. Galenus agrestem Betam nullam reperiri scribit præter Rumicem. Sed Plinius Limonium, sylvestrem Betam appellavit. Beta sylv.

LAMPSANAE profecto speciem refert illa, qua Chirurgicos uti ais tam fœlici successu ad vulnera glutinanda. Sed Lampsana non est (pace tua mea fert optimo) de qua scripsere Dios. & Plinius, cujus nos imaginem dedimus. Lampsana.

TORAM non esse Aconitum Pardalianchen plures indicant notæ, de quibus cum fusius nobis dictum sit in ipsius Aconiti appendice in commentarius nostris in Dioscoridem, non est ut hic pluribus tecum agam. ALIAM vero plantam, quam quidam Aconitum faciunt, folio aliquatenus cucumeri simili aversa parte albicante, Lucas Ghinus Cacaliam non male censebat. Siquidem Cacalia folia fert alba, magnaq; & tussi & scabritiei arteriarum prodest, Tragacanthæ modo. Id quod in hac planta ipsa Tussilaginis facies indicat. Est enim adeo per omnia illi similis, ut nisi folia oblõgiora essent, ac majora paulo, nemo est, qui eam Tussilaginem ipsam esse non diceret. In Aconito Pardalianche folia requiruntur Cyclaminis, Cucumeri; ve minora, ac subhirsuta, atqui hæc longe majora spectantur, alba lanugine, ut Bechium, aversa parte obducta & tactu lævia. Adde quod herba hæc venenosa non est, nec radicem scorpionis caudæ similem habet, quo fit, ut ego Lucæ Ghini sententiam sequutus Cacaliam hanc esse censeam. Toram nõ esse Aconitum Pardalianchen. Cacalia.

POTERIUM Dioscoridi large fruticat. Cortice est obductum tenui, spinis horridum, lanugine spissa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, Tragacanthæ proximis, foliis parvis, rotundis, flore exiguo, cándidi coloris, & semine gustu acuto & odorato. Sed cum illius plantæ ramusculus, quam quibusdam Poteriam appellari scribis, large fruticare plantam non indicet, non spissa, nec rara lanugine vestiatur, ramulis longis non sit, nec lentis, non video, qua ratione hanc Poterium faciant. Poterii plantam, quæ omnibus suis notis legitimum refert, habeo ego Constantinopoli allatam, ab Augerio Seremiss. Cæsaris Ferdinandi Oratore. Nil enim illi deesse videtur, quod in Poterio desiderari possit. Poterium.

HERBA cui inscriptum est Split splec, splet, Corydalis, & tertium Fumariæ genus nusquam antea mihi visa est. Scio tamen Corydalis meminisse Galenus libr. 11. de simplic. medicam. facult. de Corydo, id est, Galerita ave scribens, quam herbam colicis convenire ait, perinde ac ipsam Galeritam. Atqui cum ejus notas non descripserit is, nec quenquam antiquorum habeam, qui illius faciat mentionem, nescio quo pacto hanc Corydalim esse credam. Verum cum non sine ratione, & autoritate ita abs te plantam appellari censeam, gratissimum mihi feceris, si tuas de hac herbula conjecturas mihi impartiri volueris. Corydalis.

PLANTAM quæ summis caulículis quaterna gerit folia crucis in modum distincta, lentes racematim sine folliculis proferens, & quam aquis innatare scribis, magna cum admiratione sum contemplatus. Est enim ut rara, ita omnium spectatu dignissima. Hæc longe alia est à lente palustri Dioscoridis. Sed ubi in Italia nascatur, & quibus sit prædita facultatibus, quam libenter abs te audirem. Lens aquatica altera.

LAPPAGO Plinio ita appellata folio est Anagallidis, cui folia ineſſe oblonga, nec ullibi in ambitu serrata, nemo est qui nesciat. Sed planta, quam Lappaginem nonnullis censeri scribis, folia habet rotunda, circumquaq; denticulata, Pimpinellæ nostratis modo. Id quod me maxime adducit ad credendum, eam haudquaquam esse Lappaginem. Lappago.

SAGITTA, quam Magonis testimonio, Pistanam Græcis appellari, & inter ulvas nasci scribit Plin. copiosa hic in Bohemia provenit circa Muldam fluvium, qui Pregam transit, media inter Ulvam & Typham appellant eam. Hic Herculis sagittam. Videtur ex eo esse plantaginis genere, quam Fuchsius Barbam sylvanam appellat, quanquam folio dissimili. Sagitta.

GERANII imaginem radice rotunda, cujus primo loco meminit Dioscorides, jam diu misit ad me Ulysses Aldrovandus. Nunc vero tua liberalitate & herbam ipsam & radicem inspicio. Plantam ille ex Dalmatia sibi allatam referebat. Sed an tua illinc ad te pervenerit, vel in aliqua Italiæ regione oriatur, non parum scire desidero. Geranium.

LONCHITIDIS asperæ plures esse species, ex tua quam ad me mittis, jam primum animadverto. Nihil tamen à mea differt, nisi quod tua nil magis folium divisum habeat, quam Scolopendrium, & minor satis est planta, in cæteris vero nihil similius, nihilq; æqualius, adeo ut putem meam marem, tuam fœminam esse, quod mea omnib. suis partibus vegetior, grãdior, firmior, distinctiorq; sit quam tua. Nam fœmininum genus imperfectius est, quo fit ut in animantium fœminis capitis suturæ non ita, ut in viris, perspicue cernantur. Tuam non novisse Dios. ex hoc animadverto, quod suam faciat folio Asplenio magis divisam. Id quod in mea apertissime videtur, in tua vero minime. Hanc non credo usquam vidisse Marantam. Nam si ejus aliquam habuisset notitiam, non ita fortasse suæ fuisset addictus opinioni. Lonchitidis aspera altera.

ALATERNUM scribit Plin. foliis haberi inter Ilicem & oleam, quibus minime correspondeant ramuli illius folia, quæ ad me transmisisti, nihil dubito, quin tu id recte animadverteris, quum videris folia illi esse in cacumine Alaternus.

spinosa

Attinia. *ſpinoſa & olea perquam longe minora. Idem dicam de Attinia, cum ramuſculum ad me tranſmiſſum folia habeat Lauri, non Ulmi, & flores umbellatim cohærentes, è quibus baccas gigni corimbaceas non ambigo. Attinia enim Plinio omnium Ulmi generum excelſiſſima recenſetur, ac ſterilis. Quo fit, ut illorum opinionem, qui hanc Attiniam faciunt, minime comprobare queam.*

Fucus marinus. PLANTA *cujus titulus eſt Fucus marinus albicantibus ac tomentoſis foliis, alias Goritia fuit ad manus. Utebatur ea quidam circumforaneus ad Enterocelas, ſed an fucus Marinus ſit non ita facile decernam, præſertim cum ſciam hanc in mari ſub aquis non naſci, & aſſeras tu oriri etiam eam in agro Forojulienſi in ſicco Tiliaventi fluvii alveo. Naſci autem Fucum marinum ſub aquis, non in ſicco quiſpiam ex Galeno certior fieri poteſt: quippe qui lib. 8. de ſimplicium medicamentorum facultatibus de eo ſic habet. Phycos etiamnum humens & virens ex mari exemptus*

Gnaphalium. *deſiccat ordine ſecundo. Id quod etiam teſtatur Plinius libr. 13. cap. 23. Dicerem ego potius hanc plantam Gnaphalium eſſe, vel ejus aliquod genus, quod folia illi ſint craſſa, alba, & adeo ſpiſſa lanugine obducta, ut pro tomento iis quis commode uti poſſit.*

Ononis flore luteo duplex. *ONONIS flore luteo naſcitur pluribus in locis circa Pragam, ſine aculeis tamen. Sed jam primum ex hac tua animadverto, eandem aculeatam reperiri. Eſt enim proculdubio Ononidis tertia ſpecies, ſed quartam etiam hic Ononidem reperi, flore ubiq; candido, quam alibi nuſquam videre licuit.*

Aſter Atticus. *ASTER ATTICUS flore in ambitu purpureis foliolis circumſepto, in medio vero luteo, naſcitur hic ubiq; copioſus nullis deficientibus notis. Manebo ergo in ſententia, ac interim ridebo blateronum quorundam petulantiam, qui in meam de Attico Aſtere imaginem invehuntur.*

Spina alba. PLACET *ſane Spinæ albæ ſtirps, ſed eſt adhuc aliquid, quod in ea deſiderem. Contemplabor diligentius omnes ejus notas, deinde meam ſolidiorem de ea afferam cenſuram.*

Cytiſus. *Vidi CYTISI florentis ramum, quem à Maranta te accepiſſe ſcribis, ſed nolim ob hoc prætermittas quin alium quoq; ab Aegidio Cumano, viro ut nobili, ita doctiſſimo meo nomine petas: Cupio enim ſiliquas, quibus ille refertus eſt, veras ac vivas inſpicere.*

Verbena. *VERBENAM quam à Maranta te accepiſſe ſcribis, cur legitimam faciam, nihil habeo. Scribam de hac ad illum, Deo volente, una cum aliis nonnullis, quæ annotavi in illius Methodum de cognoſcendis ſimplicibus. Hanc ſcribit ille Tribuli terreſtris modo humi repere, & plures habere ramos, cum tamen Verbenæ cam ſingulari tantum ramo radiceq; ſola conſtare, nec ullibi humi repere ſcribat Dioſcor.*

Clymenû. *Cui CLYMENUM inſcriptum reperi, planta ſane eſt (ut inquis) folio Plantaginis minore, caule quadrato, compreſſo tamen. pinnulis hetbaceis utrinq; ſecundum longitudinem ſe diffundentibus, capreolis multis refertо, quibus vicinis ſe implicat plantis. Siliqua Geniſtæ vel viciæ modo, in longum protenſa craſſiore tamen longioreq; & ſenſim in cacumine prona ſubrubeis maculis tranſverſim ſeſe diffundentibus: quas quidem notas, ſi diligenter quiſpiam intueatur, facile cognoſcet, hanc plantam non eſſe Clymenum. Ego ſylveſtre*

Piſum ſylv. *Piſum potius appellarem: Clymeno enim folliculos tribuit Dioſcorides in ſeſe inflexos, ut in Polyporum piſcium cirris, à quibus quam longe diſtent hujuſce plantæ ſiliquæ nulla ſui parte inflexæ, ſed quatuor digitorum longitudine protenſæ, & longo pediculo adalligatæ, non dubito ſane quin tu ipſe videris: ſed tanta tua modeſtia eſt, ut potius meæ velis acquieſcere cenſuræ, quam tuo ipſius judicio. His accedit, quod nuſquam Dioſcoridi ſcriptum ſit Clymenon capreolos mittere, quibus propinquis ſe implicet ſtirpibus hujuſce ſylveſtris Piſi modo.*

Chamæſycе. CHAMAESYCEN, *quam mihi cenſendam proponis, etſi humi repat, cum tamen folia lentis non habeat, ſed minori Ocimo grandiora, oblongioraq;, nec ſemen ſub foliis proferat, ſed in ipſo foliorum exortu, non poſſum iis aſtipulari, qui eam Chamæſycen eſſe cenſent.*

Corchorus. CORCHORUS (*ut Theophraſtus inquit, libr. & cap. 7. de hiſtoria plantarum*) *ob amaritudinem in proverbio eſt. Sed ſtirps, quam pro Corchoro Alexandria Aegypti ad te allata eſt omni prorſus amaritudine vacat. De foliorum facie diſſidet Plinius à Theophraſto: quippe hic Corchori folia Ocimo ſimilia facit: ille convoluta eſſe dicit,*

Circæa. *ſimilitudine Mori. Sed in hac planta potius ad Ocimi ſimilitudinem accedunt, quod Theophraſti Corchoron eſſe indicaret, ſi tamen amarorem reſiperent folia. Qui vero eandem Circæam eſſe volunt, ſi folia diligentius inſpicerent, quæ nullam cum hortenſi ſolano habent cognationem, ſi flores aureos, non nigros, & ſemen non Milio, ſed Echio ſimile, nil ſane vereor quin aliter ſentirent.*

Clematitis alterius, altera ſpecies PLACUIT *ſummopere Clematitis alterius, altera minor ſpecies, quam nunc primum tua ſumma benignitate agnoſco. Atqui ſi ſemen conſequi liceret, eſſet quidem mihi gratiſſimum, quod in recenti herba vehementem acredinem illam deguſtare cupiam, & florum ſuavitatem percipere, quinetiam ut omnes ejus partes folia, inquam, flores, capreolos, ſarmenta & radices inſpicere poſſem.*

Oſyris. OSYRIDIS *ſtirpem perquam diligentiſſime ſum contemplatus, quæ quanquam quibuſdam notis Dioſcoridis deſcriptioni reſpondere videatur, nempe quod tenues habeat ramulos & lentos, & in his rara Lini folia, ut ille, inquit, terna, quaterna, quina, ſenave, ſunt tamen quædam, quæ me movent, ut non ita facile fatear hanc plantam legitimam eſſe Oſyridem. Eſt enim in primis Galeni, Pauli, & Aetii autoritas, quippe qui ſcribant ex Oſyride commode parari ſcopas. Quibus parandis, planta quam miſiſti, inidonea ſatis apparet, ob nimiam ſurculorum tenuitatem imbecillitatemq;. Deinde tametſi rara in ſurculis ſunt illa folia lini æmula, non levi tamen conjectura mihi conſtat, hæc*

Dioſcoridis locus emendatus. *verba Dioſcoridi eſſe addita, γ', ὅτι ἡ ψιλὴ ἔχει σ', cum hæc non legat Oribaſius, ſed ſimpliciter ſcribat in Oſyridis ramulis folia haberi ceu lini, quemadmodum etiam habet Plinius. Præterea eſt etiam ad manus antiquiſſimus Dioſcoridis codex manu ſcriptus, in quo hæc verba non reperiuntur. Μέλαινα παλαφχὰς μεταβαλλόμενα δ' ὑπέρυθρα γίνονται. Id quod manifeſto eſt argumento in hoc capite, in Dioſcoridis codice, qui paſſim circumfertur, non deeſſe mendas. Quo fit, ut potius ad credendum meus inclinet animus, Oſyridem eam eſſe plantam, quam vulgo nos appellamus*

Beluedere. *Beluedere, quam aliam quamcunq; quam hactenus viderim. Eſt enim hæc ſaturate viridis, ramulos ferens tenues folia prorſus lini æmula, & ad ſcopas parandas adeo idonea, ut plurimi ſint, qui hac tantum cauſa eam ſerant & alant.*

Suber. DUM *hæc ſcriberem, allatus eſt ad me, una cum tuis literis, Suberis ramuſculus glandibus refertus, quem Roma ad te miſſum dicis, ut abs te petieram. Quo fit ut continue tuam erga me beneficentiam augeri intelligam, pro qua quantum tibi debeam, non facile dixerim. De cæteris non eſt, ut nunc meam expectes cenſuram: nam cum partim mihi ignota ſint, partim vero adeo mutila, ut difficilè judicari queant, non agrè ferас obſecro ſi nunc plura de his ad te non ſcribo. Sed alias fortaſſe id præſtabo, cum quietior fuerit animus. Reliquum eſt, ut clariſſimo Marco Antonio Caballino*

ballino me plurimum commendes, & ne agre ferat meo nomine significes, si nunc ad ejus humanissimas literas non respondeo. Agnosco certe me illi plurimum debere, obeam non vulgarem, quam de me habet, opinionem. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Martino Guidottino Pharmacopœo Tridentino,
S. P. D.

Docetur ratio paranda antidoti quam Mithridaticam nominant.

LEgi literas tuas, quas una cum lapide Asio pulcherrimo ad me misisti, verum non tam hac de causa te nunc id me scribere animadverto, quam quod me consulas, quomodo in paranda Mithridatii antidoto te gerere debeas, quum non desint scopuli, quos tamen si posses, vitare velles. Sed utinam tam prudens, tamq; exercitatus sim nauclerus, ut meo consilio te adeo juvare possim, ut naviculam tuam in portum illæsam reducas. Faciam tamen, ut gratificer tibi, periculum cum tibi omnino persuadeas, te neminem me habere præstantiorem, cui te committere possis.

PETIS itaq; primum, an in hac paranda antidoto Andromachum, an Damocratem sequi debeas. Nam cum videas Andromachi Theriacam cæteru præstitisse Gal. putas fortasse te recte facturum si Mithridatii antidotum paraveris quæ ab eodem Andromacho describitur. Quæ quidem sententia, & si haud infirmu nitatur rationib. sunt tamen argumenta, quibus fateri cogamur, Damocratem in hac paranda antidoto Andromacho alias Philosopho ac medico clarissimo esse præferendum. Nam si ex medicament. præstantia, ac viribus, judicium ferendum est, cum capiat Damocratis compositio Agaricum, Stœchadem, longum & album piper, Balsami baccas, Bdellium, Creticum Dictamnum, Asarum, quibus omnibus altera destituitur, veniantq; hæc omnia præter Asarum etiam in Theriacam, quod venenis mirificè opitulari, non censeo haberi quenquam qui aliter sentiat, quàm quod ea, quæ Damocratis describitur, alteri sit præferenda. De his autem, quæ ad succedanea spectant, meam intelliges opinionem ex hac Epistola ad Balthasarem Pisanum de paranda Theriaca, quam huic adnexam reperies. Siquidem quid pro Opobalsamo, Costo, Malabathro, Carpobalsamo, Cardamomo Acoro, Meo, Acatia, & Petroselini semine supponendum sit, ibi diffusius scriptum reperies.

Mithridatis antidotus à Damocrate descripta cæteris præstantior.

DE ACORO nihil etiam dicam, quod antea à me satis superq; comprobatum sit in meis in Dioscoridem commentariis, calamum aromaticum vulgaris usus legitimum esse Acorum.

PRAETEREA animadvertas oportet, haberi hujusce antidoti compositiones quæ Asari loco Ari legunt, sed mea quidem sententia longe utilius Asarum, quam arum capit. Est enim Asarum odoratum medicamentum, Nardo fere proximum, quin & Opobalsamo, & Carpesio facultatibus proximum. Quod facile comprobatur Galeni testimonio. Quippe qui lib. 2. de comp. medic. secundum locos, ubi hieram componit ad eos quibus ex ventriculo caput dolet, pro Asaro Carpesium supponit, quo pro Cinnamomo quidam Galeni ævo in Theriaca utebantur. Et lib. 9. ejusdem voluminis cap. 3. in quodam medicamento ad hydropem Opobalsamum Asari loco supponendum suadet. Quo fit ut Cordo tibi adstipulandum non sit, qui Arum Asari loco imponit.

Asarum imponendum non Arum.

Cordi erratum.

CYPHIS, de quo etiam meam exposcis sententiam, Aegyptiorum antiquorum thymiama diu tantum extitit, cujus suffitu Solem placare veneratiq; solebant in sacris. Quod magno nobis est argumento, antiquissimum medicamentum esse Cyphim. Cæterum sequuta ætas non solùm Cyphi usa est pro suffitu ad aeris infectiones arcendas, sed etiam ad antidota, quæ sumuntur in corpus, & per se quoq; ad nonnullos corporis affectus. Atqui extant Cypheos variæ ac inter se pugnantes compositiones, quod hæc plura, quam illa admittat medicamenta, altera vero ab altera ponderum numerus evariet: quemadmodum videre est apud Dioscoridem, Andromachum, Damocratem, Galenum, Alexandrum, Paulum, Aetium, Actuarium, Nicolaum Myrepsicum, & alios plerosq;, quibus omnibus fere singularis habetur Cypheos compositio. Præclariss. tamen ætatis nostræ medici Damocratis Cyphim cæteris anteponunt. Quorum placitis eo utilius nobis adstipulandum est, quò præstantius medicamentum ejusdem authoris esse censemus, qui suæ confectionis antidoti, ejusdem Cypheos sibi propriam compositionem paravit. Quæ sic habet

Cypheos variæ compositiones.

Sumito.

- *Uvæ passæ pinguissimæ detracto cortice & vinaceis contusæ & subactæ.*
- *Terebinthinæ igne torrefactæ, singul. ʒ. iij.*
- *Myrrhæ.*
- *Floris Junci odorati cujusq; ʒ. ß.*
- *Cinnamomi, ϑ. iij.*
- *Unguium Bdellii.*
- *Spicæ nardi.*
- *Cassiæ selectissimæ.*
- *Cyperi.*
- *Baccarum Juniperi magnarum, singul. ϑ. ij.*
- *Aspalathi, ϑ. ij. ß.*
- *Calami odorati, ϑ. viij.*
- *Mellis, quantum sat est.*
- *Vini odorati parum.*

Cypheos parandi ratio.

Myrrham, Bdellium, & Terebinthinam vino subiguntur ad mellis consistentiam, deinde uva passa per se subacta additur, simulq; tritis mellis quod sat est infunditur, cæteraq; in pulverem trita insperguntur. Et inde demum formantur pastilli & in umbra siccantur. Porro ne in his parandis ullus committatur error, sunt quædam, quæ te diligenter inspicere oportet. Quorum in primis occurrit Uva passa, quæ (ut puto) ea minima esse non debet, qua passim utimur omnes. Quippe præterid, quod laboriosum esset, ab ea corticem & nucleos detrahere, nihil fere ubi hæc fierent pulpæ reliquum esset, quo fit, ut de majori Uva passa mihi persuadeam intellexisse Damocratem, quam nos Zibibum vocamus Damasco Syriæ allata, vel de Scybelitica huic simile, quam è Pamphylia advehi solere scribit Galenus libr. 2. de aliment. facultatibus. Iis enim plurimum inest carnis, quæ si fortasse non essent ad manus, præstabunt, quæ ex Creta, Cypro, Corcyra, & aliis quibusdam Aegei pelagi Insulis ad nos comportantur. Nam uvæ omnes, quæ insolatæ siccantur, passæ in universum Galeno appellantur, quæ eo præstantiores habentur, quo generosiores sunt vites à quibus decerpuntur. Atqui cum hic pulpa plurima opus sit, majores ac pinguiores sunt deligendæ.

Uvæ passæ quæ imponendæ Zibibum.

CUM

CVM flore odorati junci omnino deſtituamur, quod etiam ſua ætate eveniſſe ſcribit Galenus, præſtabit uti recentioribus ipſius foliis, quippe hæc guſtantibus, non obſcuram reddunt acredinem, grato quodam odore accedente.

Cornarii erratum.

VNGVIVM Bdellij meminit Dioſcor. lib. 1. Namq; ubi per notas probatiſſimum Bdellium expendit, illud alijs prætulit, quod præter cætera unguibus ſit ſimile. Ideoq; rectè hic Damocrates Bdellij ungues immiſcet. Cornarius tamen ubi in Aetio hanc Cypheos compoſitionem interpretatur, unguium Bdellij loco ungues odoratos addidit, eum locum perperam vertens, quod Bdellium ignoraverit ſuos etiam habere ungues. Cæterum cum (ut puto) legitimo ac genuino Bdellio deſtituamur, ut in commentariis noſtris in Dioſc. ſuſius diſſeruimus, quid pro eo ſupponi poſſit, erit nunc decernendum. Codex Galeno aſcriptus de ſuppoſititiis medicamentis in Bdellij penuria Sphagnum ſupponit, ſed cum nulla ſit Sphagni cum Bdellio communis facultas, id ſane probare non auſim. Ego vero potius Belzoinum nobis vocatum ſupponerem. Eſt enim gummi perquam odoratum. quemadmodum & Bdellium faciunt, quod in Cyphi odoris gratia addidiſſe antiquos haud unquam dubitarem. Nec ab re factum mihi videretur, ſi & Bdellij loco ſelectiſſimus adderetur Styrax. Quippe hic maxime ſuis facultatibus cum Bdellio convenit. Quo factum eſſe cenſeo, ut illico poſt Styracis caput de eo tradiderit Dioſcorides. Excalfacit enim Styrax, emollit, concoquit, tuſſientibus prodeſt, vulvæ ſpiracula laxat, menſes ciet, & diſcutientib. malagmatis utiliter admiſcetur. Quibus facultatibus præſtare Bdellium maxime teſtatur Dioſcorides. Reliqua quæ ſupponi debent, ſi qua tamen ſupponenda erunt, ea in epiſtola invenies, quam ad Populum ſcribimus. Nunc alia aggrediar, de quibus præter prædicta meam etiam petis cenſuram.

Belzoinũ.

Styrax.

Philonio Perſico an piper albũ, an papaver album addendum?

AD ID in primis, quod quæris an in Philonio Perſico addi debeat album piper, an papaver album, quod non parva ſit de hoc inter Myropolas controverſia, id tibi reſpondebo, quod ſuperioribus diebus reſponderam Balthaſari Cleoſelio Sereniſſimi Principis mei Pharmacopæo, idem à me petenti quod eſt, ut Meſuem conſulas. Nam ubi de ſanguinis rejecti curatione agit, Philonij hujuſce compoſ. inſtituens, papaver album, non piper album imponit. Ita enim habet Meſuis codex, qui ad manus eſt. Id quod non ſine ratione factum videtur, quòd ubi ſanguis abrupto vaſe fluat, nullo pipere opus ſit: ſed quæ ſua frigida vi, ſanguinem craſſiorem reddant, & fluxiones ſiſtant. Recte itaq; faciunt (ut mea fert opinio) qui piper negligentes, papaveris ſemen addunt. Nam cum ad coercendam opij malitiam & croci, & caſtorei ſatis excipiat antidotus, non video cur opus ſit addere piper, ut magis incaleſcat, non potius refrigeratione ſit opus. Quo fit ut Fuchſius alioqui doctiſſimus haud recte Cordum reprehenderit, quod papaver non piper admiſcuerit. Ponito itaq; tu audacter albi papaveris ſemen, & ne cures aliorum errata imitari.

Cordus defenditur.

QUAERIS item, an in compoſitione Electuarij de Sebeſtenis Montagnanæ aberraverint Luminaria Manlij & aliorum in aquæ ponderibus, quod fere impoßibile tibi videatur, ut tam parva aquæ quantitate, quæ vix ſufficit ad macerandum ea omnia medicamenta, poſſe quempiam illa omnia macerare, coquere, ac diſſolvere. Qua in re vellem ſane tibi ſatisfacere, ſi id Medici munus eſſet non Myropolæ. Sed cum ego cenſendis medicamentis, non decoquendis me totum dederim, conſultius tibi fore ſperarem, ſi de re hac teipſum conſuleres. Quod ſi feceris, cum ſciam te ſeplaſiarium eſſe exercitatiſſimum, nihil ſane vereor, quin tuus ſtatim tibi ſuaſurus ſit genius, ut aquæ pondus augeas, ubi ad illa omnia paranda aquæ illius quantitas non ſufficiat. Cæterum ubi medicamentum parare decreveris ſuadeo, ut genuinum autorem ſequaris non Cordum. Nam etſi electuarium hoc Montagnanæ is referat acceptum, longe tamen id ab ejus compoſitione evariat, quod genuinum Sebeſtenorum, Prunorum, Tamarindorumq;, quinetiam ſeminum frigidorum decoctum tantum excipiat, Cordinum vero (ut ita dicam) horum omnium pulpam, præter authoris ſententiam, & ſeminum frigidorum duplum habeat.

Electuarii è Sebeſtenis parandi ratio cõtra Cordum.

Serum quod præſtantius?

QUAERIS præterea an ſerum, quo uti debent Myropolæ ad macerandum medicamenta, & ea præſertim quibus paratur confectio Amech paſſim vocata, ſumi debeat, quod à caſeo ſeparatur, dum premitur, an illud, quod expreſſo caſeo coquitur, & caſei reliquiis, è quibus recocta paratur, ſecernitur altero longe clarius. Hæc tua quæſtio eſt. Verum ſi recte conſideraveris, nil aliud eſſe ſerum, quam partem lactis aquoſam à butyro, & caſeo omni ſeparatam, illud proculdubio legitimum, ac purum erit, quod à caſei & butyri reliquiis prorſus fuerit expurgatum. Tale enim eſt, quod expreſſo caſeo coquitur, & à recocta ſecernitur. Sed nec id quidem præſtabit pro iis macerandis medicamentis quinq; aſſiduis diebus, quæ in illam veniunt antidotum, quam Amech Arabs conſcripſit. Aceſcet enim ſerum hoc, quod tandiu manſerit anteaquam coquatur, & antidotum acidam reddet, niſi ab initio tantum ſacchari, vel mellis addatur, quod id ab acore & putredine ſervare poſſit. Quamobrem recte ſerum à caſeo ſeparabant antiqui, additis ſerventi in fictili novo lacti, tot oxymelitis cyathis, quot erant lactis heminæ continue ficulneo ramo verſantes, ut ſecundo libro docet Dioſc. Verum ut diffuſius, ac clarius parandi, ſervandiq; ſeri rationem intelligas, mitto tibi aliam etiam epiſtolam, quam ſuperioribus menſibus Boxo Baldino Pharmacopæo exercitatiſſimo Viennæ commoranti miſeram, quod is etiam de parando ſero plura à me eſſet percontatus. Ex ea enim facile intelliges ſeri cujuſq; explicationem.

Seri ab acore conſervandi ratio.

Unguentũ Alabaſtri.

PRAETER id à me etiam ſcire deſideras, an unguentum Alabaſtri, quod deſcribitur à Jacobo Manlio in ſuo Luminari, illud ſit unguẽtum Nardi ſpicati ut ipſe nulla dubitatione affirmare videtur, quo à Maria Magdalena inunctus eſt SALVATOR NOSTER CHRISTUS. Nam cum unguentum hoc, quod Galbanum, reſinam Terebinthinam, Colophoniam, Sabinam & Hederæ gummi excipit graviſſime, non ſuaviſſime oleat, non parum dubitandum ibi fore inquis, an Manlius vera referat, vel fabulas narret. Sed non ab re quidem dubitas. Ego enim longe antea animadverteram id eſſe factum, quod in ſacris literis habeamus, tantam fuiſſe unguenti fragrantiam, ut univerſa domus repleta ſit ſuaviſſimo illius odore, quinetiam tam magno pretio fuiſſe emptum, ut proditor dixerit Judas, poſſe illud venundari multo, & dari pauperibus. Atqui ſi meam tibi debeam aperire ſententiam, crediderim ego, Nardinum illud fuiſſe pretioſiſſimum, quod antiqui parabant (ut habet Dioſc.) ex Malabathro, Nardo, Junco odorato, Coſto, Amomo & Opobalſamo. Hoc enim Romanorum luxu parari ſolitum, ad gratiam delicatarum mulierum, inquit Gal. tum l. 6. de ſanitate tuenda, tum etiam 8. de Methodo medendi: ubi de diariis febribus egit, quæ à ventriculi cruditate proveniunt. Quo fit, ut, putem Mariam Magdalenam hoc unguento haudquaquam fuiſſe deſtitutam, utpote quæ mundanis delitiis at voluptatibus ſe totam prius dediſſet. Fiebat olim hoc unguentum pretioſiſſimum, omnium præſtantiſſimum (ut Gal. eſt autor locis ſuperius citatis) Laodiceæ Aſiæ urbe, unde poſtea deferebatur à negotiatioribus ad alias nationes, quemadmodum nunc fieri videmus, cum Moſcho, Ambaro, & Zibeto, quæ partim ex India partim ex Aethiopia, partim ex aliis longinquis regionibus voluptatis & laſciviæ gratia ad nos afferuntur ad ſuaviſſima unguenta, quibus non ſolum mulieres utuntur, ſed etiam viri. Tantus invaluit hoc tempore delitiarum luxus apud omnes. His autem cum antiqui deſtituerentur, excogitarunt etiam ipſi aromatis omnium ſuaviſſimis parare odoramenta, quib. poſtea delicata uterentur mulieres quorũ poſthac exoleviſſe uſum facile crediderim, ſimulac Moſchum, Ambarum, & Zibetum

Unguentũ quo inunctus eſt JESUS à Maria Magdalena.

afferri

afferri cœperunt, cum illis suaviora, odoratiora, pretiosioraq; haberentur, nil mirum, si neglectis illis, sequuta posteritas priorum loco hæc in usum vocaverit.

CAITERVM ad ea quæ quæris, an in Syrupo de Eupatorio Spinæ albæ, & Arabicæ loco, quibus nos destitui putas, addi possint Caryophyllatæ radices, aliud quidem respondere non possum, quam quod hoc optime factum crediderim. Siquidem non solum hæ Caryophyllorum odore, quo præditæ sunt, vitales spiritus non parum recreant, sed aliis non vulgaribus facultatibus huic Syrupo quam maxime conveniunt. Prosunt enim epotæ Cœliacis, Stomachu, Dysenteriæ, & cruenta expuentibus, menses cohibent ac cæteras quascunq; fluxiones, adeo ut Spinæ albæ & Arabicæ facultates omnes habeant, sintq; præterea suaviter odoratæ. Spinæ albæ & Arabicæ loco quid supponendum?

QUAERIS ultimo loco, an Mumia, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos affertur in usum medicum conveniat, ubi Arabicus compositis medicamentis Mumia fuerit imponenda. Huic quæstioni, & si satis superq; respondimus in nostris in Dioscoridem commentariis, ubi errare eos diximus, qui siccas humanorum corporum carnes, vel ossa pro Mumia suis interponunt medicamentis, non tamen ob id præteribo, quin novi aliquid de Mumia ad te scribam, ut scias præter Pissasphaltum aliam Mauritanus esse Mumiam, qua ii olim utebantur. Sed audias quæ de Mumia Arabum mihi sese offerunt scribenda, contra Bellonii sententiam. Scribit itaq; is, & longis contendit ambagibus, maxime hallucinari eos, qui putant Mumiam Mauritanus illud designare condimentum, ex Aloe, Myrrha, Croco, Balsamo, & alius solus fortasse aromatibus paratum, quo apud Syros, Aegyptios & alias us conterminas nationes hominum cadavera insarciri solebant, cùm sibi perperam persuadeat, nullam usquam extare Mumiam præter Pissasphaltum. Præterea spiculis quibusdam occultus me pungit, quod scripserim posse & apud nos parari Mumiam, si defunctorum corpora hujuscemodi odoratis medicamentis condirentur, & deinde Aegyptiorum more linteis, fasciisq; colligerentur, & i loneis collocarentur in sepulchris. Sed quam magno ducatur errore, dum nos perperam hallucinari contendit, pluribus fane Arabum testimoniis facile comprobari potest. Etenim Rhasis libro de Arabicis nominibus, authoritate Isach. Mumia, inquit est nomen Persicum, & est res nigra confecta, & est etiam alia res reperta in sepulchris, quando sodiuntur, quæ ponitur cum mortuorum cadaveribus, ut vermes non approximentur eis. Rhasi subscribit Serapio capite 293 primo, latius imitatus sic habet. Mumia sepulchrorum fit, cum Aloe, Myrrha, & quod admiscetur eis ex humiditate corporis humani simul coeunt. Hæc ille. Quibus nunc facile cognoscet ille, si hæc quandoq; perleget, suam in Mumia ignorantiam, nec longas posse peregrinationes docere quenquam, ubi bonorum authorum lectio, experientia & judicium absint. Vale. Mumia ra in usum medicum conveniat? Mumiam duplicem esse contra Bellonii sententiam.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Medicus, Joanni Viscero Dembdingensi
S. P. D.

Tractatur de vertigine, Occipiti dolore, stupore, pilorum defluvio, & glandibus in inguinibus exortis.

NAm potissimum habeo causam, vir doctissime, à qua orti sint affectus ij quibus vexaris, nempe vertigo, Occipitij dolor, stupor in dextro brachio & glandes in eodem brachio, atq; in inguinibus obortæ, eamq; externam, & à frigore tantum gentam. Ais enim præterita hyeme, dum Germania Patavium venisses, frigora ibi te adeo magna perpessum fuisse in pedib. præsertim & cruribus, ut partes ea fere stupidæ redderentur, & quamvis frigora longe majora, diuturnioraq; sint in Germania, quam Patavii, & in universa fere Italia: in Germania tamen in suis hypocaustis inclusi ab ingentissimis frigoribus diu se tuentur homines, in quibus sua tractantes negotia, hyeme perpetuo ferme morantur. Ea propter factum existimo, ut quum præterita hyeme studiis assiduam operam impenderes, in eo loco fortasse nunquam vel raro calefacto, nervi in crura & pedes excurrentes tanta frigiditate fuerint affecti, ut plurimum inde noxæ contraxerint, quæ postea cerebro per os communicata, vertiginem effecit stuporem, & Occipitii dolorem. Nec sane mirum, cum dicat Hippocrates: Frigidum inimicum est ossibus, dentibus, nervis cerebro & spinali medullæ. Frigus enim exterius adveniens non modo vertiginem, sed quandoq; apoplexiam. Epilepsiam q; procreat, ut Galenus autor, lib. de morborum causis. Quod autem vertiginis & horum morborum causæ eædem esse possint comprobatur eiusdem Galeni testimonio, lib. qui dicitur Medicus, ubi sic habet. Caligines ocu- lis infusæ & vertigines, cognata sunt vitia morbo comitiali, ab eisdemq; causis prodeunt, atq; easdem sedes occupant. Idem III. Aphor. inquit. Vertigines quoq; cerebri læsiones consequuntur, sicuti & apoplexiæ. nam & hæc passio fit, cum caput repletur pituita: Quod facile evenit cerebro plusquam par sit re frigerato. Quandoquidem oppresso diminutoq; ejus calore, qua eo deferuntur, tum alimenta, tum excrementa concoqui recte nequeunt, quo fit, ut inde excrementitiæ pituitæ plurimum oriatur, a qua prædicti morbi oriuntur. Ob id itaq; dicebat Paulus vertiginem affectum nasci, cum frigidus glutinosusq; humor cerebrum occupat. Hinc quoq; & occipitii dolor fit & in brachio quandoq; levis ille stupor, hincq; glandulæ ille duxerunt originem. Siquidem pituita in occipitio decumbens, immutata partis ipsius temperie dolorem excitat. Nam, ut Gal. inquit lib. 2. de Symptomatum causis nullum corpus offenditur à propria natura. Adde quod etiam ex flatu in cap. genito, ob partis refrigerationem possit utiq; fieri dolor hic ex Galeni sententia, II. de comp. medic. sec. locos, cum inquit. Et adhæc alia est capitis doloris causa, cum scilicet in quibusdam capitis partibus propter imbecillitatem flatuosus spiritus innascitur. Et quarto Aphorismorum Aphorismo LXX. Fiunt, inquit, capitis dolores & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obstructionem, vel spiritu flatuoso habente in parte ipsa generationem, qui quidem flatuosus spiritus non modo doloris causa esse potest, sed etiam ipsius vertiginis, cum dicat Gal. 3. de locis affectis: quod ubi quis cerebro vertitur, inæqualem & turbulentum & inordinatum motum, tum humorum, tum spiritus in eo fieri omnibus in confesso sit. Porro ex eadem etiam pituita nervorum in brachium excurrentium originem quadantenus obstruente oritur levis ille stupor: quemadmodum & glandulæ ab ea, quæ ad inguina decurrit & in affectum brachium: namq; hæc semper a crassis proveniunt humoribus. Nec profecto mihi unquam persuaserim, quod hæc à Gallica lue originem duxerint, cum mihi sæpius affirmaveris, te nunquam scortis vacasse, nunquam cum hoc morbo affectis in eodem lecto cubasse, nunquam penis ulceribus, nec pustularum eruptionibus, nec compaginū doloribus laborasse. Neq; illud meæ opinioni repugnare videtur, quod tibi quandoq; & capilli & barbæ pili de-

Nõ omnes quibus pili defluunt Gallica lue laborare.

pili decidere conſpiciantur. Non enim ſolo pilorum defluvio Gallica lues deprehenditur, cum (ut Gal. eſt autor 1. de comp. med. ſec. locos) ab aliis etiam cauſis affectus hic oriatur. Qui enim ex Gallica lue pilorum defluvio afficiuntur, ii in univerſum decidunt, & cutis ubiq; glabreſcit, quod vitioſus humor in j. cinore ſedem habens, non in caput tantum, ſed in univerſum feratur corpus. Verum tibi id nunquam accidit: cum per temporis intervalla non ex univerſo corpore, ſed tantum è barba & cap. aliqui modo decidant pili, modo renaſcantur. Quin potius ideo illud factum eſſe crediderim, quod cutetenus in facie & cap. facta ſit aliqua pituitæ exuſtio, id quod indicant tenues ſquamulæ furfuri ſimiles inde manantes, quæ ubi pilorum radices arefecerit, eſt cauſa, ut ii poſtmodum decidant. Namq; id malè, aut humidi defectu, aut ſuccipravitate contingit. His igitur rationibus compulſus, adverſam tuam hanc valetudinem à contracto frigore primum, deinde ab humore frigido, non autem à Gallica peſte emerſiſſe putaverim. Sed auxit fortaſſe morbum ſecunda etiam cauſa: nempe longa coitus abſtinentia, quæ juvenes multoties in magnum ducit diſcrimen.

Continentiam à venereis, juvenibus plurimum nocere.

Ait enim Haliabbas, ſi ſpermatica ſuperfluitas ſua aucta in vaſis coitu non purgetur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus extenſio fit, & aliis corporis partibus omniq; in corpore gravitas. Id quod etiam ante dixerat Gal. 6. de locis affectis, c. 5. his verbis. Equidem novi quoſdam quibus hujuſmodi erat natura, qui præpudore à libidinis uſu abſtinentes torpidi pigriq; facti ſunt, nonnulli etiam Melancholicorum exemplo præter modum mœſti, ac timidi, cibi etiam tum cupiditate, tum concoctione vitiata. Quamobrem cum fatearis longo jam tempore à Venereorum uſu te abſtinuiſſe, certiſſimum hinc ſumi poteſt argumentum, quòd etiam à retento ſemine aucta fuerit noxa & glandularum in inguinibus extenſio, & nunc primum emerſerit Gonorrhœa. Cæterum quibus medicamentis quove regimine victus reliquum noxæ curari tolliq; poſſit, cùm ejus non parum ſuſtulerint, & Guajaci decoctum & alia plura quibus mea opera hac æſtate uſus es, certoq; ſciam te ex iis majus longe commodum reportaſſe: ni æſtus & Sirius jam præſens, quæ mente conceperamus ad finem uſq; proſequi interdixiſſent, noſtrum illud conſilium eſſet, ut proximo autumno, Sept. præſertim, illa omnia quæ fecimus, audacter repeterentur. At ſi fortaſſis id negotii invitus ſuſceperis, non niſi multum tibi profutura putaverim Patavina balnea. Sed cum eo breviter conferre decreveris, ſintq; ibi Medici omnia præclariſſimi, & qui ſuorum balneorum vires præcæteris norunt, non eſt cur hac in re plus conſilii à me expectes, nec præterea aliam, vel alimentorum, vel medic. ſeriem, ne videar (ut in communi proverbio eſt) nocluas Athenas mittere. Nec putes velim quod hoc facere recuſaverim ſubterfugiendi laboris cauſa, cum non te latere exiſtimem, mea qua potui majori humanitate te primũ ſuſcepiſſe (ita enim virtus, ac mores ingenii expetebant tui, & meus in omnes probos amor) poſtea omni ſtudio, ac diligentia te ſemper adiuſſe, atq; omnem meam curam, & operam in ægritudine tua adhibuiſſe. Quod ſi ultra nobiſcum manendi tibi daretur facultas, pro viribus adniterer, ut omne meum officium apud te teſtatum relinquerem. Sed illud te admonere non prætermittam, quod ſi Patavii futura hyeme (ut putas) moram traxeris, omnino hypocauſtum tibi parari cures ne denuo frigoris & algoris noxam expertus in eoſdem affectus recidas, vel conceptos adaugeas. è quibus ante hyemis adventum te prorſus evaſurum ſpero Dei Optimi Maximi munere, ſi modo Medicorum conſiliis obſequi ſtatueris. Vale.

JOANNES VISCERUS VEMDINGENSIS, Petro Andreæ Matthiolo Medico S. P. D.

Reſpondetur præcedenti epiſtolæ.

CUm in animum revoco mihi, vir clariſſime, dulciſſimum ac ſuaviſſimum convictum, quo per menſes aliquot, quibus tecum fui, non ſine maximo ſanitatis & ſtudiorum fructu & commodo frui licuit, recoloq; eruditiſſimos ſermones ac doctiſſima colloquia, quibus me de rebus Medicis quærentem erudiebas, vehementi, mehercle, tui deſiderio animum meum percelli ſentio, & ad veſtras amœniſſimas valles hinc, ſi poſſem mox avolare cupio. Multa enim ſunt, quæ me alliciunt, cœli ſalubritas, loci pulcherrimus ſitus, vina ſuavia: in primis vero præclaræ tuæ virtutes atq; eruditio præſtans. Tarpe tamen æſtimo, vitamq; ob hoc acerbiorem duco, quod tot tantiq; beneficiis, quibus me ignotum & immeritum cumulatim affeciſti, nulla ratione reſpondere potuerim, nec adhuc ulla gratitudinis meæ ſigna edere poſſim. Agnoſco enim ita officiis tuis me tibi devinctum, ut & uſu & proprietate, ut Juriſconſultorum verbis utar, me totum tuum eſſe profitear. Animi certe gratitudinem perpetuam tibi polliceor, meaq; ſtudia & officia ſerviliter offero, & quod ſolum poſſum nunc præſto. Omnibus cum quibus ſum animi tui dotes narro, præclaram tuam eruditionem, ſolertiam in medicando inſignem, diligentiam in excolenda re herbaria eximiam, miram ingenii ſuavitatem & animi candorem, in convictu familiari comitatem humaniſſimam, in ſermone leporem dulciſſimum, meis convictorib. quotidie prædico: idq; faciam ſemper dum ſpiritus hos reget artus & ſi Deus me patriæ incolumem reddiderit, nomini tuo ita patrocinabor, ut omnes animi mei gratitudinem cernant. Victori Trincavellio & Bellacato ſcriptum tuum de cauſis ſymptomatum quib. adhuc premor, cum honorifica tui commendatione exhibui: uterq; conſilium tuum & approbavit & laudavit. Hisq; authorib. ante quinq; dies aquam Patavinam bibere cœpi, etſi fere deliſtere à propoſito coactus fuiſſem: nam primo triduo vix dimidium aquæ adhibita omni induſtria, excernebatur: verebar igitur ne obſtructiones aliquas in venis, aut hepate gigneret, quod repoſitione hujus aquæ in corpore fieri ſolere audio. Quarto tamen die aqua ſibi viã invenit adeo ut nunc ſatis fœlicitur tota reddatur. Quando completa fuerit iſta medicina, ſcribam quid ex ipſius uſu commodi acceperim. Semen Senæ & ſi qua alia ſemina habeas rariora ſummopere oro, ut mihi mittere digneris, quæ donem cognato meo Doctori Fuchſio. Vale.

PETRUS

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI SENENSIS MEDICI, IN LIBRUM SUUM, DE MORBI GALLICI CURANDI RATIONE, *PRÆFATIO.*

CUm valle quadam secreta, locisque desertis ab omni sequestratum penitus medicorum convictu fato me continerem, censuissemq;, sicut olim Philoctetes, diutius in solitudine mihi permanendum, per hyemem nostræ disciplinæ memoriam literis propagare non alienum putavi, ut & nobis solatium, & lecturis pro virili utilitatem pararemus, ne quando non solum vitæ in obscuro transactæ, sed etiam temporis amissi reddenda ratio foret. Nam dum tempus ferebat, & herbæ, arbores, virgulta, cæteraq; id genus in collibus, pratis, & convallibus germinabant, quæ aliquid medicinæ conferre videbantur, ea consectabar, solatiiq; loco mihi tunc erat, hæc vacuum partim sub umbra, ut flaccescerent, collocare, partim æneis & vitreis organis igne subdito in purissimas aquas redigere: sicut ardente jam Syrio domi subtilissimæ naturæ liquorem, summoq; pretio comparatos medicamentorum potus conficiebam. Longum esset antidota, collyria, cataplasmata, quibus tunc insudabam, sigillatim connumerare. Nec ab industria vacuus autumnus erat: per altissimos namq; montes sedulo gradu radices utriusq; Veratri, quod Helleborum Græci dicunt, Dictamnique Bezoardici perscrutabar, herbarumq; ferme omnium, quarum apud Medicos nomen est celebre passim, gramina radicitus extirpabam. Nec minus, prout occasio sese ingerebat, & abietis oleum summo odore præditum, vulneribusq; conglutinandis aptissimum, & ex larice cum Agarico, tum gummi liquidum, ex quibus summa male habentibus medicina salutem promittit, colligebam. Nunc vero cum hyems in autumni locum successerit, per Brumam in quid aliud agendum supereſt, quam quæ à diversis authoribus de medicina tradita fuerint, memoriæ commendare, sive aliquid scribere? Sed cogitanti mihi aliunde mortuorum memoriam minime pendere, nisi ex monimentis literarum, dubius distrahebatur animus, Commentariane conscribere in eminentissimos medicinæ Professores, an aliquid meo Marte cudere deberem: nec sane quid potius esset præstandum supperebat: nam primum satis vulgare videbatur, ab altero detinebat negotii magnitudo. Quæ dum egomet mecum disquiro, forte fortuna in manus inciderunt, quædam de morbo, quem Gallicum dicunt, à neotericis conscripta, quibus cùm multa mihi comperta adjici, & pleraq; meliora fieri posse viderentur, accepissemq; jam calamum exaraturus opusculum, quod meo judicio posset nonnihil laborantibus opis asserre, Franciscus Aliger præsto fuit, in quo præter fidem, mirificamq; in me animi inductionem, summa inerat comitas. Mutua igitur data acceptaq; salute, confectisq; tribus aut quatuor spatiis in tepidario sedimus, ubi post familiarem sermonem friget, Franciscus huc evasit. FRANCISCUS. Et otium tuum, & hyemis solitudo hortantur, ut te pro summa inter nos benevolentia, quod jam dudum concupieram, sed pudore pene subrustico deterritus non audebam, tot alioqui negotiis districtum diutius interpellare, nunc obtester, de morbo gallico diligenter ut disseras. Nam hæc opuscula, quæ circumferuntur potius alienissima detestor: nec me hercule injuria. Quid etenim præter suffitus illinitionesq; vivi argenti (extinctum, quod vivum est, dicunt) quibus mea sententia nihil est deterius in se habent? A te verò cumprimis originem, causam, cognationem, principium, qualitatem prædicti mali, deinde victum, abstinentiam, quam sustinere debeat affectus, tum potiones, medicamenta, Pharmaca, fomenta, quibus hujusmodi noxa fere plerunq; solet expugnari, desidero, nulla alia de causa, nisi, ut ubi primum talia fuero diligenter expiscatus, tanquam planus improbissimus secundarum partium, statim primarum fiam. Proinde vide quid agas.

Hæc te prius scire volui, ne postea dicas non prædictum. ANDREAS. Bene profecto & ex usu nostro id sermonis nunc incidit, quippe de his me percunctaris, quæ jamdudum scribere conceperam animo: calcaria igitur equo iponte currenti (ut ajunt) addidisti. Nam quod tu perplexe minitaris postea videro: quamvis (vere dicam) nimium oneris nobis imponis, quasi verò cæteros in hac cura medicos excellamus. Tu quidem mi Franciscе, qui tantum mihi tribuis, quantum ego nec agnosco, nec postulo, facis amice: tametsi vellem aliquando confore, quod credis esse, aut futurum brevi speras: sed certe (ingenue dicam quod sentio) nihil in me video signi, quo possim quandoq; id futurum mihi promittere. Sed de his hactenus. Verum antea quam hi sermones se altius efferant, ut viva tantum Veritas cœlestis spiritus gratia ore nostro proferatur in lucem, in primis Deo Optimo Maximo invocato colloqui incipiamus.

DE MORBI GALLICI CURANDI RATIONE DIALOGUS.

ENARRATIO. *Omnipotens pater (ut Hesiodus) antiquorum pervicaciam perspiciens, Pandoram cum dolio malis referto terris immisit. Denuo memoria patrum, ut effrenatam mortalium luxuriam debitis afficeret pœnis, aut propositis contineret supplicijs, morbo quem Gallicum vocamus, Italiam bellorum procellis concussam confecit, qui postea contagione vulgatus est. Quidam Deo cum sit summa bonitas, mala tribui non debere contendunt, proinde gentium colluvione aërem infectum producunt. Habes originem, nunc causam cognosce, de qua medicorum præstantissimo cuiq; diversa sententia est, ut non possis, quis vero propius accesserit, facile conjicere: quippe quoniam philosophantes pleriq; in Saturni Martisq; aspectu cum retrograda Venere causam conjiciunt, cujus conjunctionis tanta fuerit malitia, ut non immerito morbus inde processisse sit visus. Fuere qui corruptum cœli tractum sanguinem in atram bilem convertentem causati fuerint. Nonnulli morbum Gallos, cum per monitem Salvium iter facerent, à fœminis leprosis per coitum primitus contraxisse, eorum postea intemperantia atram bilem pituitamq; procurante, memoriæ prodiderunt. Inde putarunt medicinam pleriq; profitentes malum Elephantiæ non absimile, qui Cornelii Celsi, Galeni, Pauliq; Aeginetæ sententiis videbantur inniti. Nonnulli melancholicos varos, quos etiam morbillos dicunt, aut malum mortuum dixerunt. Nos vero multis eisdemq; potentioribus argumentis convincemus hunc morbum ab Elephantia plurimum distare. Cæterum morbillos melancholicos, sive malum mortuum, quis sanæ mentis dixerit, qui noverit morbum Gallicum sævas nervorum distentiones, junctura rum dolores ossium putrescentium corruptiones, & ulcera sequi malignitatis suprema? Quibus omnibus sane convincitur, nobis accessisse ægritudinem novam.*

FRANCISCUS. Agis perplexe mecum, tardiusculus sum, quamobrem cum hæc abs te differi verbosius velim, tum illud inprimis, quod minus est triviale, quibus scilicet signis Medicus ille, qui laborantem sit susceptarus hunc morbum à sanguine, aut à bile aut à pituita, aut ab atra bile cognoscet procedere, quoniam mihi satis compertum est à quatuor humoribus hunc foveri posse.

ANDREAS. Recte tu quidem Franciscе, & vere: neq; enim ab isto morbo, ni ita esset, ut dixi, tanta contagio, tanta nobis impenderent mala: quoquo te verteris hæc noxa præsto est, nullo pacto excluditur, semper intempestiva, semper molesta est. Verum tibi mos geratur. Nonnullos plerunq; videmus pustulis, & tuberculis exilibus subrubeis totum corpus aspersum gerentes, quibus sub alis & inguinibus, abscessus corporis turbinati, quadam malignitate subito emerserunt Quod Galen. cum à sanguine, tum à bile fieri credidit his verbis, sexto Aph. libr. Sublimiores pustulæ, atq; tubercula, ab humore calidiore generantur. Hæc ille. Sed is morbus, cum à sanguine fovetur, humoris benignitate lævioribus curatur remediis. Sunt qui maculas tantum rubeas, in luteum tendentes colorem monstraverint, quibus & in faucibus, & circa pubem, nunc erisypelas nunc Persicus ignis, & Phthiriasis nova quadam specie se efferant: bi fere biliosi circa frontem dolore conflictantur Pituitæ vero, & atræ bilis signa sunt, dolor in occipite, distentio nervorum, cruŭm vexatio liventes & verrucosæ suppurationes, è gypso præterea concretis nodis affecti, nocte magis quàm die torquentur. Vnde non abnuerim morbum Gallicum à quocunq; foveri humore, præsertim cum viderimus omnes species apostematum, cutisq; exulcerationis, & malorum ulcerum, ab expertis chirurgis, ejusdemq; doctissimis viris, eorundem monimentis annotata, huic complicari, quibus rarius, aut nunquam fortasse remedia monumentis literarum prodita Gallica malignitate contulerunt. Omnia itaq; (ut uno verbo dicam) morborum genera, quæ à medicis describuntur, possunt cum Gallico concurrere tantum etenim inest virus, ut ubi primum jecur occupaverit, mortales illico in morbos paratos fieri detrudat. Si quod etiam corpus occupaverit, infeceritue, aliqua ægritudine prius imbutum, in suam malitiam brevi convertit eam, ut scelerum multitudine nobis tam virulentam pestem à diris immissam non immerito videar dixisse. Sed nunc quod pollicitus sum. Nonnulli medicinæ interpretes non contemnendi tempestate nostra, pluribus priscorum monumentis innixi, morbum Gallicum esse Elephantiam omnino voluerunt. Quorum sententiæ non accedentes, dicimus testimonio eorum, qui de Elephantia conscripserint, semper ex ea pedes ægrotantium intumescere. Celsus etenim his verbis utitur: Summa ejus cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura molliq;, quasi squamis quibusdam exasperatur corpus emacrescit, pedes intumescunt. Galenus etiam de medicis diffinitionibus sic autumat: Elephas est affectus, qui cutem crassam, & inæqualem reddit, tum colorem lividum in albo oculorum facit, exeduntur pedum, manuumq; summa partes sanies defluit livida, & male olens. Plin. etiam l. 26. c. 1. naturalis historiæ sic: Diximus Elephantiasim ante Pompeii Magni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpe incipientem, in nare primo veluti lenticula, mox invalescente per totum corpus, maculosa, varius coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui dura ceu scabie aspera, ad postremum vero nigrescente, & ad ossa carnem apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusq;. Hæc equidem dicta si recte perpendimus, maximum discrimen inter hos innuunt, cum dicant, quod summa cutis est inæquabiliter crassa tenuisq;. Quod morbo Gallico laborantib. fere non evenit. nam quamvis sint tubercula, pustulæve in corpore fere toto, summa tamen cutis æqualis apparet. Addŭt Elephantiam prope nares semper oriri: at Gallicus colem, testiculosq; quam primum infestat. Postremo Elephantiaci maximos in pedibus patiuntur tumores, sicut etiam pedum, manuumq; partes exeduntur: at in Gallicis secus est.

Omnia morborum genera cũ Gallico cõcurrunt.

Morbum Gallicum non esse Elephantiã.

FRAN-

FRANCISCVS. *Quid tu hæc mihi? quasi vero cum imperitissimu rerum omnium sermonem habeas: nam quotusquisq, est, qui tibi talia differenti tacitus assentiatur? Verum ut ad me redeam, quod ex autoritatibus veterum persuadere conatu, aliter esse experientia compertum habeo. Roma dum essem, nonnullos viari turba prætereuntium expositos in Aurelio ponte, juxta molem Hadriani, morbo Gallico male affectos, manibus exesis, naribusq, tum detritis omnibus articulis, inæquali summa cute. quo fit, ut aut hunc morbum Gallicum non fuisse dicas, aut Elephantiam Gallicum morbum fatearis præter sententiam.*

ANDREAS. *Noli tam superbe: ne dicam subabsurde, dicentem compellare, cum tu, si recte memoria teneo, superius cum omnibus humoribus conglutinari, ego cum omnibus ægritudinibus habere cognationem dixerimus. Quod cum ita sit, qui fieri potest, ut annuat, Elephantiam pedum potius, quam aliarum corporis partium malum? Quòd si superioribus verbu parum crediderit, adducam Gal. ad Glauconem l. 2. c. de Cancro, talia dicentem: Sæpius cancer ad varices decurrit. & quandoq, ad cutim universam expellitur, fitq, is morbus quem Elephantem nominant. Quid igitur obstat, cur non is Gallicus, quos adduxisti, tum humoru admistione melancholici, tum medicorum præterea negligentia, Elephantia accesserit? Quin etiam Avicen. III. sui Canonis Elephantia, ait, est additio in pedibus secundum modum, qui accidit in venis varicum. Item Rasis in lib. divisionum sic: Elephantia accidit in pede, & crure, ita quod quando confirmatur, non habet curationem. Subsequitur is Avenzoar: Dicitur Elephantia, quia taliter disponuntur pedes, ut assimilentur pedibus vel tibiis Elephantis. Causas autem ejusmodi ægritudinu paucis VI. Aphor. lib. Comment. 21. aperuit Galenus, cum dicit: Varix autem est, cum venæ latiores fiunt in coxis, & cruribus, quod ex crasso & melancholico humore contingit.*

FRANCISCUS. *Hoc me judice nihil ad rem: nam Galenus de varicibus tantum, non de Elephantia loquitur.*

ANDREAS. *Sat tibi erit audire Avicennam, Gal. interpretem, asserentem III. Can. Elephantiam esse in pedibus augmentum secundum modum, qui accidit in venis varicum: quod non aliter a Galeno superius percipi videtur, cum dicit: Fitq, is morbus, quem Elephantem nominant. Ejusdem sunt sententiæ neotericorum pleriq, quorum rationes plurib explicare longum foret. Elephantia igitur cum in cruribus, & pedibus plerunq, versetur & morbus Gallicus cum in puatibundus particulus, tum deinde per totum corpus emergat idem esse non possum. Non tamen inficias eo, Gallicum morbum Elephantiæ accedere posse, sicut etiam contra. Nam secundum Galenum Elephantiæ duæ sunt species: cum enim asserit cancrum ad varices decurrere, pedum Elephantiam excitare comprehendit: cum vero ad cutim universam, Elephantiam in toto corpore, quam ab Arabia autores Lepram appellant. Verum cum ab eisdem causis atq, humoribus non minus una, quam alia eveniat, ac hactenus tecum indifferenter sum locutus: nam de ægritudinum nomin. b. parum curandum censemus (ut Galenus) cum aderit morborum curandi ratio. Isach enim in suo Viatico Constantinus ac pleriq, alii excellentiores unam tantum Lepræ speciem Elephantiam dixerunt, cum quatuor lepræ a quatuor humoribus ingruant. Prima causatur ex sanguine combusto, quæ alopecia dicitur. Secunda à pituita corrupta, non absimilis Tiri serpentis, à quo nomen accepit, excoriationi. Tertia ex bile combusta fit leonina calidior alius oris distinctionem terribilem tanquam faciem leonis efficiens. Quarta & ultima ab atrabili, qua cum ægrotantium cruris ad Elephantum speciem tumeant. Elephantia dicitur. Quibus liquido patet, Elephantiæ duas esse species, ægritudinem scilicet pedum peculiarem, tum etiam Lepram, de qua Plinius & Celsus dixerunt: quia cum ista complicantur, maculæ per totum corpus, ossa corrumpuntur, & articuli decidunt. Ideoq, bene Galenus: Exedunturex ea manuum, pedumq, summæ partes. Quamobrem liquido patet, cum unaquaq, Elephantia manuum, pedumq, tumorem, articulorumq, casum complicari ac alteram in cruribus & pedibus, alteram prope nares oriri. Non igitur recte morbum Gallicum Elephantiam dixerimus.*

FRANCISCUS. *Cogor autoritatibus, rationibusq, quas attulisti mihi, omnino assentiri: Quo fit ut te facile patiar isto modo differentem.*

ANDREAS *Atqui res maxima agitur, quæ pluribus indigeat autoritatibus: neq, mihi tantum tecum esse sermonem judico: volo igitur ut sese efferant ii sermones nostri: quamobrem me pluribus ratiocinantem feras Nunc ut ad rem redeam, Rasis libro divisionum: Quando ait cum Elephantia magnificantur eminentiæ, non recipit curationem. Item Almansoris nono: Hæc passio postquam inveterata fuerit, ad sanitatem omnino redigi non potest. Cui astipulatur Avic. inquiens Elephantiam malignam esse, quæ parum sanescit, & oportet, ut dimittatur cum dispositione sua. Quibus omnibus cum sit comprobatum, inveteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere, liquido patet Gallicum ab hoc plurimum discrepare, utpote qui tam vetus, quam recens a nobis recte curetur.* FRAN. *Confundis, me judice, orationem, neq, possum recte conjicere, an de Elephantia Arabum, an Græcorum loquaris.* ANDR *De utraq, profecto mi Francisce loquor: neq, Arabum, neq, Græcorum morbum Gallicum esse Elephantiam puto.* FRAN. *Cur igitur Gal. II. de simpl. medicina, Cap. de carne. quem Elephantia jamdudum torserat haustu vini, in quo forte fortuna vipera quædam vitam cum morte commutaverat, diebus caniculæ curatum fuisse memoriæ prodidit, cum tu inveteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere contendas?* ANDR. *Hoc totum nihil ad me: quippe quod asserit, prodigii loco habetur. Nam Gal. idem l. 2. ad Glauconem videtur aliter sentire cum dicit: Viperas etiam detractas ex oleo, sale aspersas modico perinde ac anguillas in cibum recte dabis: quæ morbi initio omnia tentabis: quippe inveteratam Elephantiam, radicibusq, innixam, reprimes potius, quam curabis. Iterum VI. Aphor. Comment. 47. inquit, in altero Elephantem inchoantem, primo per Venæ sectionem, & purgationem se curasse, & singulis deinde annis hunc purgasse una tantum purgatione, quæ tamen omissa statim morbum redivivum fuisse. Nos autem plerosq, à morbo Gallico, tum recenter contracto, tum cum malis perniciosisq, accidentibus inveterato curavimus, qui postquam convaluerunt, purgativam potionem nunquam acceperunt, & iis tamen nequaquam morbi accidens aliquod redivivum fuit. Quo argumento istorum morborum differentia aperte convincitur: Nec hoc tantum dixisse sufficit: alia est addenda ratio, Galeni autoritate nixa, qui lib. de tumoribus asserit, Elephantiam à melancholico sanguine in atrabilem temporis intervallo converti, cujus os fœtidum argumentum fuerit, & horribilitas in vultu. Morbus igitur Gallicus cum à quocunq, humore defluat, & Elephantia sit tantum sanguinis melancholici, longe ab eo diversa comprobatur. Et quoniam præmisimus medicorum multorum sententia, morbum quem Gallicum dicunt, cum pituita & atra bile tantum habere consortia: propterea multi ab ejusmodi morbo non emergunt: quippe quoniam sanguineus humor aliter quam biliosus curatur, & discrepat in curatione pituita ab atra bili, ut inferius docebimus. Nam si biliosum & melancholicum iisdem medicamentis, quibus sanguineum & quem pituita male habet curavèru. aggressi fuerimus, magis mortem quam valetudinem promittemus. Quod nonnullorum Empiricorum uno pharmaco omnes homines curantium insciti, sive dementia potius deprehenditur, teste Galeno, qui primo Aphorismorum*

ſic ait: Quod ſi aliorum humorum fiat evacuatio, & non eorum qui corpora noſtra moleſtant, contrarium evenit, nec enim confert, & graviter ferunt. Quamobrem morborum cauſas altius inveſtigandas recte patet. Quod aſſerit idem Gal. 1. Aphor. libro: Morbos ait inprimis maxima diligentia indagandos quoniam ſi recte conjiciantur, quæ ſit adhibenda proprie medela facile conjiciemus. FRAN. *Bene ſane & ex ſententia dixiſti: quo fit, ut non poſſim iſtorum non deteſtari judicium, qui nunquam ſe ſatis evaſiſſe vim morbi ducunt, niſi in Empiricorum manus inciderint, qui nullo diſcrimine ætatis, habitudinis, ſexus, eodem medicamento mortales curant, ſive potius urunt.* ANDR *Quod minitaris non eſt abſurdum: nam & ejuſmodi hominum genus, ea promittunt ſe præſtaturos, quæ unquam ne ſomniarunt quidem, nedũ præſtiterint, paucis pecuniis conducti. Eſt etenim tãta morbi malitia, graveolentia, contagioſa vis, ut non injuria medici, quorum exiſtimationem plurimi faciunt, id empiricis condonent, id eſt, tonſoribus, Judæis & circumforaneis pharmacopolis, nihil omnino purgationis agnoſcentibus, præter unam colocyntidem, quam ut filiolam ſemper amplexantur. Sed ad propoſitum revertamur. Memoria teneo nonnullos me legiſſe, qui morbum Gallicum pituitæ tantum dixerint complicari, idq; aſtruere non dubitarunt hoc argumento: Hominem quendam defunctum membratim inciderãt, cujus junctûris magna vis pituitæ ſuberat. Quod quamvis dederim fuiſſe, nihil eſt tamen. nam præmiſimus, cum quovis humorum Gallicum morbum conglutinari. Huic igitur cum multa laboraſſet pituita vivens, quæ ſuapte natura ad junctûras ſemper defluit, mortuo id eveniſſe non eſt mirum. Nam Gal. VI. Aphor. Semper, inquit, in articulis compagibusq; humor pituitoſus aceruatur, quem mucronem appellant. Quod ſi dixiſſent, ex viginti inciſis eodem morbo confectis hæc omnibus apparuiſſe ſigna ſatis apud me ponderis haberet. At ego dum eſſem Romæ à Sancti ſpiritus diverſorio curationi ægrotantium conductus, mecumq; eſſet Bernardinus Hiſpanus, Bartholomæusq; quem noveras, ad Xenodochium incurabilium ſancti Jacobi ſæpius acceſſimus, ubi multos morbo Gallico jam defunctos articulatim obtruncavimus, ex quibus plerosq;, nulla penitus inventa pituita deprehendimus. Sed ut procedat oratio ſub idem fere tempus ligno, quod Iudicum dicunt, iis prudentiores medici temere medebantur: quod meo judicio, experientia magis quam ratione procedebat. Nam lignum ut inferius explanabimus, biliosis & melancholicis minime competit, cum ſanguineis & phlegmaticis maxime conveniat, Gal. VI. Aphor. ſic dicente: Carnes habentibus humidas famem adhibere convenit, fames enim exiccat corpora. Unde nec audiendi ſunt à Germania medici, qui morborum generibus fere cunctis, hoc ex aqua decocto medentur. Nam apud Germanos apprime ventri deditos, pluriq; quo hoc curæ genus ſucceſſerit, non eſt mirum, cum cuncti eorũ morbi fere ventris indulgentia eveniant. Verum quod ſupereſt videamus. Hunc morbum ætate patrum, ſicut diximus, irrepſiſſe cognitæ: nec miremur, cum ſæpe alias in aliis morbis idem uſu evenerit. Nam Plin. 26. hiſt. natur. Capit. ſenſit, inquit, & ſæpius hominum novos, omniq; evo priore incognitos non Italiæ modo, verum & fere univerſæ Europæ morbos, tunc quoq; nec tota Italia, nec per Illyricum, Galliasq;, aut Hiſpanias magnopere vagatos. Celſus etiam ſæpe ait incidere genera morborum quorum cauſæ & naturæ ignorantur. Cæterum fons hujuſce mali ab hepate eſt, nimisq; cum eo gravitatim aſcenderit, omnes infecit humores, ſed magis atrum bilem, & pituitam. Quod cum ita ſit, nunc nomen ejus unde primum defluxerit, diſſeramus.*

Morbum Gallicum cum ſola piruira non complicari.

FRANCISCUS. *Iſtud abs te tacitus deſiderabam. Nam quamvis quæpiam ſupra dixeris, pluribus tamen verbis ſigillatim nomen explicandum videtur, ut cum vigilantiam patrum mirifiam cognoverimus, qui nobis induſtria ſumma comparaverint hoc malum, quo nomine appellaverint etiam non neſciamus.*

ANDREAS. *Jocaris tu quidem: ſed mehercule extra jocum hoc unum ſciãs, ante Caroli Francorum regis adventum, nec morbum noviſſe Italiam, nec nomen audiviſſe. tunc primum Gallorum intemperantia, victorumq; teneritate conjuncta ſuperbiæ ſacra prophana juxta habentium hic morbus invaſit: præſertimq; cum per Campaniam populabundi vagarentur: nam (ut noſti à Salluſtio dictum) victoria non ſaltem inſolentes eſſert, verum etiam ſapientiores corrumpit. At eorum furor, vecordiaq; proceſſit eo, ut non ab intactis non a religioſis, non ab infectis injuriæ vim abſtinerent, ſanæ infectæq; mulierculæ juxta habebantur, nihil ſibi officere poſſe ducentes: quæ eſt ejus gentis mira ſuperbia, innataq; vanitas. Forte fortuna dum mœchantur inciderunt in quaſdam morbo confectas contagioſo, quem (ut par erat) contrahentes, nec à meretricibus abſtinentes tum in deterius prolabebantur tum ſanas, quod aeterius, inficiebant: inde vulgari morbus cæpit, ut veluti continens incendium provincias totius orbis momento temporis invaſerit. A Gallis igitur quoniam primum emerſerat, dici Gallicus jure is morbus ab omnibus cœptus, præterquam, quod Galli nomen hoc patriæ infame non agnoſcentes, Parthenopium a loco dixerunt. Porro quomodo nomine appelletur, coitu inprimis, & unius lecti conſortio contagioſus. primum pene virus inficit colem, ſcrotum, & inguina. inficit. Os autem vulvæ fœminarum quibuſdam cruſtis & exulceratione, ſtatim corrumpit, ex quo gravis odor & pus virulentum maxime, defluit, ut nares ſint propius accedentibus non immerito contendæ. Nam ſunt qui putent contrahi noxam non ſolum coitu, ac lecti conſortio, verum etiam ſolo odore. Quibus refragatur Nicolaus Maſſa, nulla aliquando contagione Gallicum fieri ducens, ſed evenire ex affectis humoribus, aliisq; Cauſis nonnullis, ut febres, cæteraq; ægritudines indies eveniunt: unde non immerito ſibi videtur, quo magis ſuam aſtruat ſententiam, exempla puerorum non lactentium, quos ipſe curaverat, ne totum hoc ſcilicet lacti infecto aſcribatur, apposuiſſe. Addidit etiam pleroſq; hoc morbo affectos, quorum colem & ſcrotum neq; puſtulæ, neq; exulcerationes unquam aggreſſæ ſunt. Quam ſententiam nos improbantes, aſſerimus duplici de cauſa fieri potuiſſe tum quod materia non mordax primo ſecus occulte ſerpens invaſerit, inde diffuſa totum corpus ſævis accidentibus corripuerit parva temporis intercapedine: nam ex ſubagitatione verendorum pori laxantur, & commode ingrediens inde virus hepar occupat, ut Conciliator in differ. 177. de lepra differenti placuit: tum vero fieri potuiſſet, ut oſculo, complexuq;, dum venerem exercerent, inhærentes, haud difficulter inficerentur. Nam mirum non eſt ex anhelitu poſſe quempiam noxam contrahere, ſi Plinio credimus, qui lib. 26. cap. 1. ſic ſcribit de morbo lichenas appellavere græco nomine: latine, quoniam à mento fere oriebatur, jocularis primum laſcivia, ut eſt procax natura multorum in alienis miſeriis, mox & uſurpato vocabulo Mentagram, occupantem in multis totos utiq; vultus, oculis tantum immunibus, deſcendentem vero & in colla pectusq; ac manus, fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud majores patreſq; noſtros, & primum Tib. Claud. Cæſaris principatu medio irrepſit in Italia, quodam Perſino equite Romano quæſtorio ſcriba, cum in Aſia apparuiſſet, inde contagionem ejus importante. Nec ſenſere id malum fœminæ, aut ſervitia, plebesq; humilis, & media, ſed proceres velocitranſitu oſculi. Id ſi quis dederit paucis oſculis fieri potuiſſe, tanto magis continuo complexu, jugiq; oſculo dabit. Nam & pueros familiariter cognati deoſculantur. ulnis geſtant, ſecum habent: inde tenelli delicatiq;, tum pituita multa imbuti, contagioni ſunt obnoxii. Conſentaneum fuerit igitur morbum Gallicum ſola contagione per mortales graſſari. Nam Aſtronomorum apud me jamdudum eſt exploſa ſententia, qui conſtellationib. hoc totum tribuunt: quippe quoniam ſi*

De morbi Gallici contagione.

vera

vera dicerent, cum magis atq; magis indies invaleſcat hoc malum, neceſſe eſſet quoq; quotidie fere eoſdem fieri ſtellarum concurſus, quod quam conſentaneum ſit, ipſi viderint. Certe ſanctiſſimus ille vir Damaſcenus, quo cum libentius erraverim, quam cum iis vera dixerim, in Aphoriſmis, ſic contra Mathematicorum ſententiam ſuperne charactam teſtatur: Nulla res ſub cœleſti globo, vel circulo poſita, quocunq; gradu muteatur circulus, ultra revocatur in æternum ad illud qualitatis, & quantitatis, in quo fuerit in ipſo circuli motu. Hæc ille. FRAN. Vere meo judicio nonnulli morbum Gallicum non eſſe ægritudinem novam aſſerentes, a veritatis via penitus diverterunt. Nam diebus elapſis Aggregatoris cujuſdam Lugdunenſis de Medica materia opus ad manus meas devenit, quod dum lego, quædam de morbo Gallico oculus meus ſeſe offerunt. Quamobrem novi aliquid addiſcere deſideratus, quod de re ipſa ibi ſcriptum inveni, diligenter excerpſi. Omnibus igitur deinde perſcrutatis, maxime aberrare mihi videbatur: nam & morbum Gallicum appellare Mentagram auſus eſt eadem Plinii autoritate, quam tu contra Maſſam adduxiſti. Nam ſi Mentagra (quod morbi genus Græci lichenas appellant) fœminas, ſervos, plebem & humilem, ac mediam non invaſit, verum proceres tantū velocitranſitu oſculi, Aggregator ipſe viderit, quomodo rectius dicatur Gallicus. Nam tempeſtate noſtra, nullus immunibus relictus, per mortales graſſatur. ANDR. Ingenue tu quidem, quamvis etiam alia ratione ejus opinio confutari poſſit. Præmiſimus enim, Gallicum ſæpius in verendorum particulis oriri, at lichen quoniam mentum invaſerat, Mentagræ nomen ſibi vendicaverat. FRAN. Laurentium quendam Phriſium diebus iſtis offendi, qui Auguſto menſe præterito, de morbo Gallico ſuum opuſculum omnibus aperuit: quo fere tantum ſyderum aſpectibus morbum eveniſſe fatetur, ac deinde digeſtivus, ſolutivuſq; pharmacis non omiſſis, linimentis argento vivo carentibus iſtum pellere morbum atteſtatur: quod quidem perpulchrum videtur, cum omnes ſer Medici Mercurium invehant. ANDR. Hic etenim, quem aſſeris, penitus ignorantia refertus dici par eſt, nec una tantum veritas ab eo elici poteſt. Nam ea quæ ſcripſit, potius ſomnia, quam experta dici poſſunt. Putat enim ſuis linimentis Gallicum morbum fugare, quo nihil eſt deterius, quibus quidem pene lenis ſcabies curari poterit. Semel ejus tantum perlegi librum, qui mihi poſtmodum tantam nauſeam evocavit, ut ipſum è domo noſtra perpetuo exulare decreverim. Quod ſupereſt, ſicut arbores plerunq; ſolent i. vere frondeſcere, variiſq; florum generibus ornari, ita diverſicoloribus puſtulis humanum corpus ſcabebatur, quas ſi medicorum cura pervigil expulerat, denuo nihilominus repullulabant, nec certo temporis intervallo continuis ulceribus diffundebantur, aut glandulas ſtantes, & tubera ex ſe gignebant aut oſſa penetrantes vitiabant: quanquam ſine his etiam ſuperiora nonnunquam fiebant. Multi, quos morbus male habebat, noctu magis quam interdiu intolerabili frontis dolore, nervorum, compagum ſq; ac tibiarum diſtentione torquebātur. Nunc omnia ſe mitius habent, tum quod non ita morbus ſit noxius, tum quod jam a medicis vera monſtrentur huic excogitata remedia. Nam, ut in aphoriſmis Damaſcenis, ex mutatione ſtellarum in longitudinem vitia & conſuetudines mutantur. FRAN. Satis quæ abs te primo loco petieram, explicaſti. Supereſt, ut de medicinis ejus agamus. Attentum interea auditorem me præſtabo. AND. Fiat ut vis. Jam dudum morbum Gallicum ex quatuor humorum oriri aliquo tenes: aut enim in ſanguine, aut bile verſatur, aut pituita, aut cum atrabile commiſcetur. Quæ quatuor, quanquam inter ſe colligata, atq; implicita ſint genera, tamen ex ſingulis certæ medicamentorum ſpecies naſcuntur. Hæc omnia ſigillatim cum decrevimus agere, latius declarabimus: tamen videtur altius quadam prius repetere conſentaneum.

Gallicum morbum non eſſe mentagrā.

Diviſio Medicinæ.

DIviditur Medicina in tres partes, cujus prima διαιτητικὴ, ſecunda φαρμακευτικὴ, tertia χειρουργικὴ, à Græcis recte dicitur, ſecundum Celſum, ex Dioclis, Cariſtii, Praxagoræ, Herophili, Chryſippiq; ſententia, ut eſſet quæ victu, quæ medicamentis, quæ manu mederetur. Hæc in hujuſmodi curatione nobis omnia neceſſaria ſunt. Nam nequaquam meo quidem judicio, recte curatur is qui maxima abſtinentia, longioribus medicamentis & ſolerti manuum cura morbo non oppugnaverit, quoniam vix ſupra dicta ſufficiunt. Sed quoniam quadriſariam, id eſt, per quatuor humores hanc diviſimus, ſigillatim medicinas iis applicabimus.

De morbo Gallico ſanguineo.

MOrbus itaq; Gallicus cruori admixtus ſine compaginum dolore, plerumq; exulceratis pudendis, abſceſſus corporis, quæ Græci atheromata dicunt interdum in dextro, nonnunquam in ſiniſtro inguine, aliquando utrinq; gignit: qui rubentes calidiq;, & nonnihil intumeſcentes continuam febrem ſæpius gignunt. Nonnunquam per totum fere corpus, circa collum potiſſimum, frontémve, puſtulæ ſubtumidæ rubeo colore ſubfuſæ ſolent emergere, oculi rubent, venæ intenduntur, præter conſuetudinem dulceſcit os, cætera membra torpent, à nona noctis ad tertiam diei horam malum ingraveſcit, arteriæ ſive pulſus concitatius moventur, urina vero ſubriffa admodum ſpiſſa deprehenditur: præſertimq; conſideravis ætatem, corporis habitudinem, regionis tractum animi tempeſtatem, præcedentem victum, & iis ſimilia. Quæ ſi ſanguinis dominium præ ſe tulerint, fies certior. Enimvero cum morbum miſceri cum ſanguine cognoverimus, triplici via curationi inſiſtemus, quippe diæta, potionibusq; non omiſſa, per unctiones, ſuffitusq; primo loco tentabimus. Ligno vero ab initio accerſito, quod Guajacum dicimus deinde: poſtremo aqua noſtra philoſophica curationem perficiemus, qui tamen modus medendi verboſius infra patebit, nunc alias curationes explanabimus. FRAN. Hoc abs te expeto. ANDR. Tacitus omnia cunctus audies. Aër primum omnium ſit frigidus & ſiccus, hunc roſacea, plantaginis acetoſæ aquis, aceto commixtus, ſuffitu præterea ſandalorum, camphoræ, myrtillorum, roſarumq; ſalubriorem reddes. Cibus ſit boni ſucci, id eſt, ex obſoniis bonum procreantibus, malum vero ſanguinem putriorem facientibus. Similæ panis fermentatus, ſale cōditus, diligenter in clibano toſtus. Carnes vitulinas affectus edat: hædos non aſpernetur: pullos denique Gallinaceos appetat: aucupium omne genus ex montibus, pratis, & ſylvis petitum, præter coturnices, quibus (ſi Plinio credimus) ex veneno ſumitur cibus. Horum carnes tum aſſas, tum elixas, prout ejus appetit ſtomachus, recte dabis conditas amygdalis, medulla panis, acriq; vino. Ordei cremore, aliva, tum pane intrito ex aquæ vel carnium jure ſruatur. Iis adjici poteſt lac amygdalinum, aqua ex ordeo ſuccoq; malorum aureorum, quæ hodie Arancia dicimus, ſive vino acri confectum. Quandoq; piſces huic etiam conferunt parvi, ſaxatiles, ſabuloſi, ex aceto elixi. Trunculi etiam, cum petiolis hædorum, vitulorumq;, ex vino punicorum malorum, & puſca decocti, congelatiq;, ut provocetur appetitus, recte dantur. Ex oleribus ſpinacia, borago, lactuca, intybus, lupulus, cicorea, ſcariola, acetoſa, portulaca, cucurbita etiam ex vino acri, vel ſucco arantiorum condita. Legumina, vero lac lacte confecta, bulborum omne genus, & obſonia pipere aſperſa, ut piper linguam adurentia, vitanda ſunt omnia. Fructus ferme omnes fugiat, præter pruna damaſcena. Pyra etiā & poma decocta tollendæ nauſeæ gratia ſaccharo aſperſa in cibum itidem non negaverim. Conferunt tamen cydonia pruniq; toſta, quippe quæ & ſtomachi exhalationes prohibeant, & concoctionem

Victus ratio

non adjuvent. Quod si æger sine febre fuerit ova sorbilia ex aqua decocta cortice libera, cum acri succo dabis. Evenit plerumq; ut affectus oris exulceratione non mediocri cibum conficere non possit: huic pullorum gallinaceorum intritum, mediam panis: addita, lac amygdalinum, & jus carnium imbecillarum, ex cyatho propinabis. Potio vinum album, sive rubeum, lene, decocta aqua dilutum, sive berberorum, sive punicorum malorum succus. Quod si post hanc sitis male torquebitur ℥ tamarindorum, prunorum damascenorum, sebesten, ordei, florum lupulorum, sem. quatuor frigidorum majorum, singulorum unciam florum violarum manipulum. Hæc omnia in aquæ libris tribus decoquantur ad quartam: post hæc exprimantur, expressionique succi citri, vini granatorum, vini herbariorum singulorum unc. j. ß. addantur, & fiat cum saccharo potio longa. At si patientis innatant, quæ confecerit stomacho, tunc is illiniatur elæocydoniorum malorum, nardino, ac etiam mastichino. Sex horis, aut ad summum septem, per noctem dormiat. Die vero, si fieri potest, somno abstineat. Pilæ ludus ante prandium per horam hunc exerceat: deambulatio sit concitatior usq; ad sudorem, quippe quoniam curationi morbi Gallici exercitatio plurimum confert. Bis die cibum capiat à prandio septem horarũ decurso spacio, exilior sit cœna. Pro virili tristitiam expuat ægrotus, & lætitiam complectatur. FRAN. Quid tandem caussæ esse dicam, quamobrem medic. pondera, etiam juxta præscripta antiquorum, præsertimq; Cornelii Celsi quem semper in manib. habes, quem tantopere miraris, & pro viribus æmularis alioqui, non dirigas? AND. Quasi vero è media suburra sermones nostros expectes: non est ita. Hæc enim quamvis tecum agam. Consentinis tamen & Brutiis Luciliano more arbitramur eloqui, Pingui igitur (ut ajunt) Minerva: cum præsertim si voluerus nimis obsoleta, quæ tu requiris, denuo in lucem proferre, miræ non obscuritates modo sed tenebræ etiam sint secuturæ. Nam quibus vulgo medici nominibus ista componendis utuntur & nos uti quis vetat? Sed nos ad propositum. Ista se habentibus, urina si erit admixtione biliosa, non admodum spissa, ante venæ incisionem, accipiat pro alvi lenitione flos cassiæ drachmas 10. sive electuarii lenitivi tantundem: si fuerit spissior, & subrussa, violarum, malvarum, betæ, mercurialis, singulorum accipiatur manipulus, & ex aquæ tribus libris omnia decoquantur, & per clysterem infundantur, quibus additæ prius fuerint cassiæ cribratæ drach. 10. olei violacei unc. ij. sacchari rubei unciola, oviq; vitellus. Clystere deinde reddito, ex vena hepatis quantum sufficit sanguinis extrahatur. FRAN. Quæso me interpellantem sustineas, quippe nunquam satis attendi, quis modus sit mittendo sanguini, quis cruor syncerus, qui infectus. Nam si Cornelio credimus, crassus & niger vitiosus, pellucens autem & rubens est integer: ideoq; præcipit tamdiu sanguinem mittendum, quoad is pellucere incipiat: Sed vereor ut nostrorum corporum imbecillitas ferre possit: quamobrem hæc abstrusiora latius velim. AND. Mos geratur. Recte quidem Cornelius Celsus: nam si fuerit niger sanguis & crassus donec colorem immutaverit, recte mittetur. Quod si diutius idem perseveraverit, supprimendus est ne patientis deficiat anima. Nam dicit hæc Averrois vij colliget, cap de cura synochæ: Ars imitatur naturam, sed ipsa nunquam in laudabili crisi usq; ad syncopen evacuat. Propterea clinicus chirurgo mittendo sanguini semper assistat, ne hæsitatione tremidus demittentis scalpellum fiat, ut summa cute tantum laverata exiliat sanguis subtilior, subsidatq; crassior. Ad hæc illud accedit, quod si pelluceat, est statim supprimendus, etiam præter quod jusserit absens medicus. Nam operarii chirurgi non recte agunt qui à mandatis ne transversum quidem unguem nunquam audent aberrare, sua ignorantia haud sanguinem agnoscentes. Nam Hippocratem ij quidem non attendunt primo Aphor. dicentem: Et vasorum inanitio fiat talis fiat qualis fieri debet, & confert, & bene tolerant: sin minus, contra. Hinc deterior habitudo, medicorum dedecus, & ægrotantium mors. Si vero ætas, & vis corporis, ejusmodi venarum incisionem tergiversantur, cucurbitulas (cute prius incisa) scapulis & clunibus admovebimus. Cæterum, ut materia digeratur, qua plerunq; sanguis putrescit, hic syrupus rectè septies propinetur qui conficitur ex rheubarbari electi drach. ij. florum violarum, boraginis, buglossæ capillorum Veneris, lupulorum, radicum intybi, singulorum manipulo, ordei semuncia, seminum con. frigid. minorum, sing. drach. ij. tamarindorum, prunorum, sebesten, singulorum drach. vj. Contundantur sic omnia leviter, macerenturq; ex aqua fumiterræ, lupulorum, & intybi, triduum deinde bulliant ad decoctionem quartæ partis tum colentur, & prælo diligenter exprimantur: cremori sacchari quantum sufficit addatur postea defæcentur, & fiant syrupi septem, qui plurimũ jecinori conferunt. Quod si impendio voluerimus parcere, ℥. syrupi de cicorea compositi, de fumoterræ, rosati, singulorum unc. ij. ß aquarum lupulorum, intybi fumiterræ, singulorum unc. v. & fiant syrupi septem. Qui etiam sic fieri possunt ℥. syrupi de succo citri, de lupulo de fumoterræ de succo intybi singulorum unc. ij aquarum portulacæ intybi, lupulorum, violarũ singularum unc. v. Digesti materia hoc potu securius evacuari poterit ℥. electuarij lenitivi drach. iij. de succo rosarum, psyllio, singulorum drach. ij. syrupi rosati solutivi unc. j. ß. & cum decocto florum, & fructuum cordialium fiat potus. Vel sic: ℥ Mannæ electæ unc. ij. dissolvatur ex decocto florum & fructuũ cordialium & indantur diacatholiconis drach. iij. ß electuarij rosati Mes. drach. iij. syrupi de cicorea compositi unciola, & fiat potus. Vel sic ℥. Rheubarbari electi drach. ij spicæ nardi dimidium scrupuli, nocte una macerentur ex aquis lupulorum & intyborum, accedatq; pauxillum vini aromatici albi: deinde factæ vehementi expressioni mannæ mastichinæ unc ij. ß. addãtur: diacatholiconis præterea, electuarij de sebesten sol. sing. drach. de psyllio drach. j. syrupi violati unc. ij. & fiat potus. Aegro sic perpurgato cucurbitulæ, quæ sanguinem inter cutem exhauriant, ferro prius scarificata cute conveniunt: juxta illud Gal. c. de hirudinum curatione, & cucurbitulis: Eæ, inquit, purgatis prius corporibus utiles quidem, sed in repletis (quæ plethorica Græci vocant) prætermittendæ sunt: debent itaq; scapulis apponi utrinq; prope spinam, natibus, & fœminibus. Postremo die cubiculo se contineat æger. FRAN. Quid tu? Quantum video, ægro pro ægroto pro libidine uteris: quod si resciverit Grammaticorum turba, tanquam Judæi cogent te in verba sua jurare: namq; præcipiunt ac jubent, ægrotum corpore affectum dici debere: ægrum vero cujus animus sit perturbatus. AND. Quasi tu sis ex Grammaticis unus, ita videris eorum partes suscipere. Quod si mihi stomachum feceris, adducam vel sexcenta inte poetarum testimonia: quibus si minus crediderit, Ciceronem citabo. quid hoc? credis tibi cum imparatu rem esse? Sed uno ero contentus, ne tibi multitudine verborum sim molestior. Virg. l. III. Aeneid. Aut ægra trahebantur corpora. Quem testem si tanquam poetam repudiaveris, Cic. in familiaribus ad Pætum: Statui ne ægro tibi quidem parcere, cum is scilicet Pætus Podagra laboraret. FRAN. Perge quæ cæpisti. AND. Quiescat igitur æger in lecto. Lectus, quo cubat, eodem suffitus, quem superius exposuimus, foveatur, semelq; vel bis ad summum quotidie pro viribus. Sto linimento tibiæ, dorsum, & brachia ungantur Recipe unguenti rosacei, Mes. unguenti triapharmaci in mortario plumbi ex oleo, & aceto rosato subacti, singulorum libram, mercurii extincti unc. vj. sublimati drach ij. camphoræ drach. ß. & fiat in mortario linimentum Sive. Recipe adipis porcini, butyri recentis, sing. l. liquefiant omnia lento igne, ex aceto postmodum & aqua rosarum cum plantaginis spathula lignea unius horæ momento subagitentur. Deinde ejectis aquis, & aceto, addantur unguenti triapharmaci (ebullito prius lithargyro ex aceto) unc. vj. unguenti sandalini unc. vj. unguenti sandalini unc. iij. mercurii extincti unc. vij, camphoræ scrup. ij. & fiat

fiat unctio. Quam si efficaciorem volueris, sic efficies. Recipe unguenti rosacei Mes. libra pondo, butyri recentis unc. vj. unguenti triapharmaci superioris unc. iij. sandalini unc. ij. saponis nigri unc. iij. olei amygdalini dulc. unc. ij. mercurii extincti unc. vj. sublimati drach. ij. succi brassicarum, scabiosæ, fumiterræ, singulorum drach. iiij. & conficiatur in mortario linimentum. Porro haud sis insciens, patientem tantisper superioribus unctionibus inungi debere, quoad putaverimus omnino materiam consumptam. Quod cum ita sit, dierum numero diffinire qui possumus? Signa tamen certissima dabimus, quibus certo scias, illinitum satis: cum dentes dolent, os exulceratur, lingua intumescit, dolores medicamentis cedunt, distentio nervorum deficit, & totum corpus lassatur, satis illinivimus: quibus perceptis, cibo superius dicto, potuq; liberalius affectum fovebimus, quod tamen ad peritioris medici assistentis sententiam rejicio. Interea si cor ægri deficere videbitur, hoc remedio obviam ibis. ℞. Aquæ rosaceæ, violaceæ, buglossæ, boraginis, acetosæ, melissæ, sing. ℥. aceti rosati, vini malorum punicorum sing. ℥. ß. pulveris cordialis temperati ʒ. croci ʒ. & fiat Cataplasma cordi applicandum. Sed evenit ex hujusmodi unctionibus, propter humorem qui ex toto corpore ad os redundat, ut fauces exasperentur guttur, exulceretur, & gingivæ male habeant, tametsi sanguineis minus id fiat. Primis igitur diebus id diligenter per os ejiciatur: nam si malignitatem peccantis materiæ retinuerit æger, nunquam sanescet. Colluat ergo os aqua ex ordeo, melle rosaceo admixto, sive aqua odoracea, & diamorone, sive aqua intybi, & syrupo rosaceo Sed si dolor cum rubore, & inflammatione non mediocri circa guttur ægrum malè torserit, lacte caprino, in quo ex igne candens chalybs deferbuerit, fiat gargarisatio: nam mirificè dolorem sedat, ac incendium extinguit. A septima die syrupo rosaceo cum aqua plantaginis, lactucæq;, totum os foveat. Mundabimus, & ad cicatricem perducemus exulcerationes ex aqua plantaginis, admixto melle rosaceo, & alumine. Postremo poteris idem perficere gargarissatione tali. ℞. Aquæ fabrilis ℔. vij. plantaginis, vini cydoniorum malorum, sing. ℥. iij. balaustiarum, myrtillorum sumach. rosarum, sing. manip caudæ equinæ, manip ij. aluminis ʒ. & bulliant hæc ad tertiæ partis consumptionem, post colentur, & addantur diamoronus, mellis rosacei, singul. ℥. ij. & fiat gargarissatio. Quibus remediis si morbi malignitas nequaquam parebit, scapulis & natibus, incisa cute, per cucurbitulas materiam divertes: quin etiam si necessitas compulerit, ex vena capitis, sive brachii, protinus sanguis mittatur. FRANC. Bene sane, & ex usu ægrotantium gargarissationes adhibisti, quibus exulceratum guttur & os sanescceret. Empiricorum etenim turba, cum sibi traditum perunxerint, faucium siliquo morbos emergentes, nullis medicamentis discutiunt: quorum insciția plerumq; evenit, ut momento temporis edentuli penitus fiant. ANDR. Hoc nihil est: vidimus enim multos edentulos, insuper lue uerica, dysenterica passionibus miris jugiter male torqueri, quibus etiam succubuerint: quamvis non negaverimus, hæc si in corpore athletico fiant, corrigi statim recte non debere, inde enim sæpe sequitur perfecta salus in validis: at exiliori cibo valentes sæpius unoquoq; die recte dabis, vinumq; rubeum dilutum fabrili aqua propinabis, stomachum & alvum oleo cotonei mali, rosaceo, myrtillo, nardino, spinamq; hircino cervinóve adipe perunges: lac præterea chalybeatum, sive jus capitis vervecini, addito melle, & oleo rosaceo, adipeq; hircino per clysterem infundes. Quod si casus ejusmodi desperationi proximus fuerit, Athanasiam vel Philonium affectus bibat. Somni præterea difficultas vim maxime deprimit. Sic igitur affectus, ex semine papaveris contrito lactucæq; aqua cremorem in potum recte dabis. Accedet temporibus & brachiis spongia, ex collyrio ejusmodi. ℞. Vini cretici cyathum medium succi hyoscyami ℥. ij. croci elisci ʒ. quæ subigantur in unum corpus omnia: rectius tamen ex eo spongiam naribus apposueris. Cæterum donec laboraverit, nec calcitras, nec vestes in quibus cubuerit unquam mutaveris. At si nihil venter excreverit, per clysteres lenitivos alvus ducatur. In pristinam sanitatem redactus æger, hac lotione calida totum sibi corpus lavet. ℞. Vini albi odoriferi ℔. x lixivi. ℔. v. rosarum, myrtill. camomillæ, florum salicis, sing. m. ij. quæ decoquantur ad tertiam. Deinde strigilibus puris bene siccatum, per illam diem conquiescere jubebis. Eidem gallinaceis pullis, & carnibus boni succi, vires pristinas parvo temporis intervallo revocabis. Solet plerunq; medendi genus hoc, morbum Gallicum non solum recenter contractum verumetiam inveteratum discutere. Sed quoniam nonnunquam ulcera putrida, excisa, carcinomati proxima, quæq; serpunt more phthiriasis, morbum Gal. sequuntur, cum eo etiam ut ossa vitientur, manus operam male affectus desiderat, sine qua frustra remedia omnia tentabimus. Quam ne desideres, multis in calce tractabimus.

De biliofo morbo Gallico.

JAm satis de morbo Gallico sanguineæ qualitatis dictum puto, reliquum est, ut agamus de biliofo, qui cum pudendæ cujusvis invaserit, ulcere statim virulento serpenti, carioso, cum rubore & inflammatione non mediocri debachatur. Pustulæ se exterius ingerentes, citreum colorem referunt. Pus fertur ex his fœtidum, admixta sanie citrina, virulentaq; Accedit pruritus, doloreq;, qui non mediocriter affectum pungit. Frons à dextro tempore, magis quam sinistro, à tertia potissimum ad nonam diei horam, summo tentatur dolore. Guttur ut plurimum tumet erisypelate. Nonnunquam vero is morbo in Phthiriasim commutato, adeo palatum male habet, ut cibus & potus per nares ascendendo defluat: macies totum inficit corpus fiuntq; tabificis haud dissimiles: vultus & oculorum album, croceum contrahunt colorem; accedit febricula quæ tertianæ tenorem, sive ethicæ modum referens solet affectos exercere: at urina ad citrinum tendit. Brachii vena pulsu veloci frequentior & dura deprehenditur. Amaror & siccitas mirainest ori. Quod si corporis habitudo præcedens, victus, ætas, regio, & tempestas anni concurrerint, materiam biliosam facile conjicere poteris. Porro curatio morbi prædicti ad frigidum & humidum tendentia postulat, quæ ne tibi multitudine verborum sim molestior prætermitto. FRAN. Non adeo simpl. medicinæ rerum sum expers, ut quæ morbo isti biliofo in regimine victus, ac sex rerum non naturalium conveniant, facile non agnoscam: nam & multa, imo fere cuncta, quæ sanguineo conferre hodie mecum es collocutus, huic etiam adhiberi possunt. Perge igitur recto tramite. ANDR. Bene profecto. Igitur cum bilem deprehenderis, medicamentum quod leniat hujusmodi poteris conficere. ℞. Floris Cassiæ ʒ. elect. Lenitivi, de sebesten sal. singul. ℈. j. addatur ius sacch. & in troch. redigantur. Vel si delicatius per potionem volueris agere, ℞. Syrupi ros. solutivi ℥. iij. mannæ elect. unc. ʒ. j. ß. aquæ violarum ℥. ij. & fiat potio. Si urina spissior feretur, hepatica vena utiliter scindetur. eo modo quo sup. At si tenuior pro libidine sanguinis missionem poteris prætermittere, quamvis per urinam non possumus id recte judicare. Nam quosdam biliosis curavi, quibus etsi subtilior urina, tamen crassior sanguis ut niger facta incisione ferebatur. Non igitur fuerit absurdũ fortasse semper iis sic affectis sanguinem mittere, cum, teste Avicenna, phlebotomia sit evacuatio universalis. Nam sanguinem bonum statim supprimemus, infectum vero tamdiu sinemus defluere, quamdiu eundem retinuerit colorem. Quod attestatur Albucasis Cap. de utilitate phlebotomiæ, dicens: Nam sanguis si est niger, tunc dimitte ipsum exire, donec rubeat: & similiter si vides ipsum grossum, tunc dimitte eum, donec subtilietur: & similiter si est acutus, donec auferatur acuitas ejus. Hæc ille. Post venarum incisionem, ut materia concoquatur, quinquies vel potius septies syrupus is hauriatur. ℞. Scariolæ, intybi, cice-

cicoreæ, lactucæ, portulacæ, acetosæ florum violarum, sing. manip. j. ß. seminum com. frigid. mæ. unciam, rheubarbari electi ʒ ij. radicum centaureæ majoris ʒ. ij. spicæ granatria seminis papaveris albi, floris nenupharis, sing. ℈. ij. ß. sandalorum omnium ʒ. iiij. contundantur una rheubarbarum spica, radices, semina sandaliq; in aqua libræ unius ponderis intybi, & fumiterræ, & lupulorum, per dies continuos tres macerentur postmodum ex libris tribus aquæ ordeaceæ, & libra una vini malorum punicorum, cum prædictis herbis, ad mediam concoquantur. Addantur ius flores ad finem fere decoctionis, postea colentur, & exprimantur prælo, expreßioni saccharı ʒ. vij addantur, inde sint syrupi vij. Vel ℒ syrupi acetosi simpl. syrup. rosarum ex infusione, syrupi de fumoterræ, singulorum, ʒ. ij. ß. aquarum intybi, acetosæ, lupulorum, fumiterræ, sing. ʒ. vj. misceantur hæc omnia, fiantq; syrupi vij. Qui sic etiam fieri possunt: ℒ. syrupi de acetositate citri, de succo intybi, oxyssaccharæ, sing. ʒ. ij. violati, ʒ. ij. violati, ʒ. ij. aquarum cicoreæ, intybi, portulacæ, fumiterræ, lactucæ sing. ʒ. v. & fiant syrupi vij. Enim vero cognoscens materiam jam digestam, ℒ. seminum quatuor com frigidorum maj. sing. ℈. ij. seminis papaveris albi ℈. iij. Contusis deinde in mortario lapideo ex unciis duabus aquæ gelidæ intybi, & fumiterræ, exprimas cremorem, cui syrupi rosacei solutivi ʒ. ij. Electuarij ros. Mes. diacatholiconis, sing. ℈. ij addes, quam potionem affecto propinabis. Vel, ℒ. Diacatholiconis ℈. iij. elec. de psyllio, confectionis Hamech, sing ℈ ij. ß. & cum infusione ℈. j. rheubarbari præparati ex aqua intybi, & fumiterræ: fiat potus. Sic aliter fieri potest. ℒ. Syrupi rosacei solutivi, sy. de cicorea compositi, mannæ electæ, sing. ʒ. elect. lenitivi ℈. iij. de succo rosarum ℈. ij. ß. rheubarbari subtiliter pulveri sati ℈. mediam, spicæ gra. ij. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium. fiat potio longa. Reliqua poteris superioribus recte conjicere. Cæterum tibiæ, tum cæteræ corporis compagines hoc unguento illiniantur: ℒ. unguenti rosacei Mes. libram, ex aquis florum pomorum hesperidum, quæ hodie arancia vocant, sive florum myrti, rosarum q; damascenorū, sing. quantum sufficit. Hæc spathula ligneæ per horam subagitabis, postremo projectis aquis in mortario marmoreo, pomatæ tum odoriferæ, tum recentis ʒ. vj. saponis damasceni odoriferi minutim incisi ʒ ij. unguēti triapharmaci ex oleo rosaceo omphacino, & aceto rosato ʒ. iij. musci ex aqua rosacea ʒ. semis, camphoræ ʒ. ij pulveris cypri ℈ iij. mercurii extincti ʒ vj. sublimati ℈. iij. sandalorum alborum ℈. j. adjectis in unguentum rediges. Si vero pauperibus consulere volueris, ℒ. Arvinæ porcinæ libram, buryri recentis ʒ. ij. liquefiant simul ad ignem, ex aqua postea solatri, portulacæ, semperviva, & aceto rosato, ex vase fictili ligneo baculo subagitentur, dehinc projectis aquis, addantur unguenti triapharmaci superius dicti ʒ. iij. cerusæ lotæ ʒ. mercurij extincti ʒ. v. sublimati ℈ ij. & fiat diligenter linimentum. Reliqua superius diximus. Hoc etiam morbi Gallici contractam recenter noxam, sine unctionibus discuties. ℒ. Aquæ rosarum l. ij. plantaginis. solatri, sing. l. j. ß. vini granatorum, succi uvæ acerbæ, sing. l ß. aquarum scabiosæ, fumiterræ, sing. ʒ. tres, mercurij sublimati ʒ. ij. Mercurius in pulverem tenuissimum redactus prædictis aquis maceretur: Hæc deinde omnia ex vase vitreo, igni succenso ferveant, non alio mehercule pacto, quam decocta aqua ex ordeo fieri solet. Hoc quidem egelido omnes corporis compages laventur, brachiaq; cum tibiis, à genu, & à cubito, donec dolores cum cæteris evanescant. Diebus lotionis è cubiculo pedem male affectus non efferat, sed caveat omnia perinde ac si inungeretur. Hinc etiam quæ præmisimus accidere solent, oris scilicet ulceratio, defectus animæ, ventris deductio, somni difficultas: quibus omnibus quo pacto fuerit occurrendum declaravimus. Enimvero non ab re fuisset ostendere, quantum hoc morbo affectis invehat detrimenti curatio per lignum, quod superius declaravimus, præsertim si Gallicus is macie affectus fuerit, nisi id inferius asserere decrevissem. FRAN. Satisq; superq; te differentem de sanguinis, bilisq; qualitate, tulimus: quamobrem jam pituita se ingerat.

De morbo Gallico pituitoso.

ANDREAS Omnibus igitur ægrotantibus, quos pituita malè habet, rarius pustulæ per totum corpus emergunt, nisi fortasse sanguinis aliquid adjectum fuerit: quia pituitæ natura (ut dixit Gal. 6. Aphor.) ad junctura potissimum decurrit: unde omnium non solum junctura rum, verum etiam articulorum intolerandi dolores fiunt, qui occiput potissimum tibiasq; male habent, noctu magis quam interdiu, id est, à tertia hora noctis ad nonam potissimum torquentur. Horror est in capite, cæteriq; membris: at cum materia salsior accedit, tota inguina, cum coleis, vultumq;, tum volas manuum, pedumq;, impetigo arripit. Quod si cum sanguine complicatur, ut plerumq; vidimus, circa collum, gulamq;, sub alis, inguinibus, & pedum compagibus quædam glandulæ strumis haud dissimiles emergunt, os albescit, sensus obtunduntur, bucca multo fluore insulso, acri, nonnunquam salso redundat, nares mucosæ, stomachus malè concoquit, urina alba, spissaq; fertur, vena subsidit. Quod si corpus, ætas, cæteraq; ejusmodi à pituita fuerint, morbum admixtum esse phlegmati conjicies. Requiritur huic ergo curationi primo loco sex rerum non naturalium regula ad siccum & calidum declinans. Cubiculum sit meridiano, sive exorienti soli expositum, cujus aer, præter æstatem, quotidie bonis odoribus suffiatur. Nec absurdum fuerit hæc omnia in pilam redacta per hyemem manibus affectum gestare. ℒ. ladani electi unciam, ligni aloes ʒ. ß. ambræ ℈ ß. gallie muscatæ, styracis Calamitæ, benzuum, sing. ʒ. ij. ß. serpilli, amaraci, satureiæ, sing. ℈. ij. quæ terantur omnia, & ex aqua lavendulæ in pilam subigantur. Cum vero inedia, teste Damasceno, Celsoq;, medicina potissimum nitatur, de ea primum erit sermo. Nec diversis cibis pro libidine uti decet affectum, neq; nimia inedia torqueri: nam Avicenna 1. Can. fen. iij. c. vij. nihil deterius esse ait, quam diversa nutrientia simul adjungere, & cibi sumendi tempus prorogare, nec cum sumpseris postremum, primus jam incipiat concoqui cibus. Hæc ille. Nos enim in primis præcipimus famis tempus semper expectandum, cum eo tamen, ne desiderium cibi nimis urgeat: quoniam, teste Principe, loco quo supra, inedia nimia stomachum malis humoribus inficit, & imbuit. Panis sit ab omni mixtione, gravitate, humiditate, asperitate, graveolentia ve sequestratus, ideo jubemus fieri ex farina pura boni tritici, & quod sit fermentatus, bene coctus, biduanus, triduanus, quatriduanus & sale mediocriter conditus: neq; recoctus ab re fuerit, quem, cum de ligno Guajaco tractabimus, paucis absolvemus, nisi fortasse ventris nimia subductio obstiterit. Carnes edat vitulinas, hædinas, vervecinas: agninas vero fugiat, quod pituitosum sanguinem reddat. Nec a venatione abstineat, utpote cum damæ, hinnuli, lepusculi, maxime sint ex usu. Nec aucupium spernat. nam perdices, porphyriones, attagenæ, phasianæ, turdi ficedulæ, palumbuli, merulæ conferunt: quamvis grues, anates, anseres, querquedulæ, aucupiq; omne genus in stagnis, & paludibus degentis noceant. In cibis etiam caveat pisces, quoniam teste Principe comedendi non sunt, quod facillimè corrumpantur, & humores corrumpant, & pituitam gignant, præsertim post exercitium. Ova etiam recentia ex jusculo sumpta proficiunt, sicut abhorrent eadem frixa, duraq;. Lac lacteq; confecta fugiat. Ex leguminibus cicerum decocto tantum perfruatur, additis amaraci, menthaq; foliis. Ex oleribus petroselino, fœniculo, serpyllo, salvia, mentha, rore marino, melissa, amaraco, tanaceto, satureia, arthemisia, origano, calamento, pulegio, & si qua alia calida fuerint. Ex radicibus baucia, pastinacæ, radices petroselini, fœniculi, recte in cibum sumantur. Allium, cœpas, bulborum omne genus, radiculam, raphanum, erucam, sinapi quod instent & inna-

innatent stomacho, & sanguinem aduranr, fugiat. Ex jusculis amygdalarum, panem decoctum ex jure carnium conducentium, dare poterit. Ex fructibus conferunt palmula, ficus, nuclei pinei, pistacia, amygdala, cydonia decocta, additis fœniculo, & coriandro: sicuti poma, pyra, chrysomela, cerasa, cum sint humiditatis & frigiditatis maxima, non mediocre huinferunt nocumentum. Ex conditu myrobalani chebuli, cortices citri, gingiber, hyringi, & acori radix, nux myristica, cubeba, carpobalsamum, crocus, lignum aloes. Utatur in potu vino albo, sive subrubeo leni, juxta illud Avic. 1. Can. c. de eo quod comeditur & bibitur, qui sic: Scias etiam quod ex vinis illud est melius, quod inter vetustatem & novitatem est æquale, & quod ad rubedinem trahit, bonum habens odorem, æqualis saporis, & quod non est acre, neq; dulce: dulcia enim ad faciendas oppilationes sunt velocia, quoniam natura attrahit ea, antequam digerantur. Nec post cibum hoc bibendum est, quia est ex rebus magis impedientibus concoctionem, quoniam digeritur velociter, & facit penetrare cibum indigestum, & facit hereditare oppilationes, & putrefactiones. Quod si Gallicum sitis male habuerit, is post cibum talem potionem pitisset. ℞. Ligni aloes ʒ.ij. cinnamomi ʒ.j. coriandrorum præparatorum ʒ.iy. jujubarum, sebesten singul. ℥. liquiritiæ rasæ ʒ.j. florum cordialium m.j. Hæc omnia ex aqua ℔.x. ponderis, usq; ad tertiam concoquantur, inde colentur, & addantur sacchari ℥.vj. & fiat juleb longum. Nec audiendi sunt nostrates Empirici, qui quoties ægrotus visum fuerit, vinum rubeum, nec minus album subausterum iisdem propinant: sed suæ sententiæ rationem viderint. Nobis vero qui traditus est ager, nec nimium cibo repleri debet, nec nimium fame torqueri, teste Hippocr. Aphor. 11. sic asserente: Non satietas, non fames, nec aliquid quicquam quod modum naturæ excesserit. Gal. quoq; astipulante 1. de regimine sanitatis, qui, Duæ, ait, sunt intentiones sanativæ diætæ, una scil. repletio evacuatorum, altera vero evacuatio superfluitatis. Magna igitur cum diligentia horum affectibus succurrendum censeo. quamobrem si major appetitus exiterit, quam pro viribus stomachi, adhuc etiam famescentibus cibo finis est imponendus, ut intemperantia comedentis à cibo, neq; venarum pulsus invalescat, neq; spiritus difficulter reddatur. Nec edendum prius, quam bene concoctum fuerit: id enim septem horarum intervallo plerumq; fit. Porro cibus nisi levitas intestinorum accesserit, sit liquidior. Si quis debilitate stomachi bis quotidie comedere sat non habet, proportione tribus vicibus voret. Prandium sit prolixius quam cœna. A somno surgentibus superfluitates corporu expellantur. Laventur manus, & facies, ex aqua salvia, primula veris, amaraci, lavendula, sive vino odorifero. Corrigatur alvi nimia subductio, clysteribus lenientibus, & balanus ex melle confectis: aut ager aliquando ʒ.ij. uvæ thymiæ ex syrupo violaceo contritæ, addito nonnihil olei dulcium amygdalarum, tribus ante cibum horis sumat. FRANC. *Sol jam columnas Herculis spectans exhausta clepsydra, nos admonet, ut vela jam contrahamus, remos inhibeamus, & portum despiciamus: quæ sequuntur igitur in pauca conferas.* ANDR. *Libere te ista cura, nam quod times propulsabo facile, quippe abiturum i detenturus, cubiculum, culcitras, vestesq; tibi jam paravimus. Sed ut redeam unde diverteram, huic opus est pila, similibusq; corpus exercere: nam Gal. l. 1. inde confecto, pilam summis laudibus extulit. Cornelius etiam Celsus non unquam prætermisit, cujus exercitii laudes si sigillatim coner connumerare, dies me profecto defecerit. Ad hoc illud accedit etiam, quod plurima non solùm Galen. verum etiam pleriq; alii, multis in locis de pila monumentis literarum commendata non immerito reliquerunt. Nam per deos immortales quid dici potest conducibilib. hac superflua quæq; digeruntur, pila naturæ vim provocat, eadem virtutes amissas reficit, corpus exiccat, spiritus exhalationibus noxiis liberat, poros corporis aperit. Plurimos deniq; vidi morbosos, qui exercitio tantum sanitatem receptam referre meritò possent. Morbosi igitur corpus pila, aut quovis alio tali ludo exercendum est, donec citra lassitudinem concalescat, & hoc eo tempore, quo mundus sit, quod teste Principe tum videtur esse, cum jejunum sit, ne mali subsidentes humores exercitio tali diffusi, venas atq; intestina corrumpant. Qui si forte eo tempore subsidere deprehendantur, evacuatione aliqua primitus depellantur. Posteaquam se satis exercuerit æger, cibum capiat, secundum quem conquiescat usq; quo satis concoxit, ea tamen lege, ne post cœnam statim cubitum se recipiat, quippe tres horas ad minus ægroto præstolandum. Cum vero lecto se dederit, horis septem, sive octo ad summum dormiendum. Somniculosis etenim (ut inquit Princeps 11. Can.) sequitur animæ torpor. At si jejunus obdormiverit, repletur fumo caput & vaporibus, à fæcibus & superfluitatibus elevatis.* FRANC. *Quid hoc? ergo nec saturo, nec jejuno dormiendum? Nam quæ est hæc fabula? eo rediges me tuis sermonibus, ut nunquam, aut saltem parum conquiescam. Mori me hercule satius est, quam somno toto illo tempore non conquiescere.* ANDR. *Atqui somnum non prohibeo, nisi qui nimius. Nam cum dico, neq; jejuno, neq; repleto dormiendum, perinde est ac si dicam, quiescendum quando id tempus postulat, ita præcipiente Cornelio Celso. Et Avic. tertia 1. c VII. sic inquit: Non ideo post comestionem est dormiendum.* FRAN. *Quid hoc monstri est? Avic. sibi ipsi dissidet quantum video: secundo enim Canticæ dicit: post cibum est dormiendum immediate accumbendo, donec ad locum digestionis pervenerit cibus assumptus.* ANDR. *Recte tu quidem, nihilominus duobus modis hoc explanare non dubitabo. Primo quidem scias hoc Principis dictum (si recte ex Arabica in Romanam linguam translatum est) quadam lege intelligi debere: quippe quoniam, quando à somno abstinere omnino non possumus, dicit accumbendo nobis dormitandum: quæ quidem fuit Averrhois sententia. Secundo modo potest hæc contradictio translatorum, aut impressorum errore evenire. Nam si legeris IX. Cantic. textum ab Andrea Belunensi recognitum, qui Arabicæ linguæ filius fuit interpres, leges profecto, Non est quoq; post cibum & comestionem dormiendum: quod unusquisq; sanæ mentis credere potest. Hinc igitur est, ut pleriq; Avic. exponentes in aliquibus locis maxime dubitaverint. Quod vero ru cavillatus neq; saturo, neq; jejuno dormiendum, canones comprobant. Princeps III. 1. c. IX. habet quod super vacuitatem dormire, est malum. quia est dejiciens virtutem: & super repletionem est malum antequam à superiori ventre fiat descensio, quoniam replet caput vaporibus, & somnus erit cum frequenti revolutione de latere ad latus.* FRAN. *Assentior tibi tantum in præsentia verum alias hoc totum videro: tu dic hoc primum, quomodo sit corpus somno componendum.* ANDR. *Bis Avic. quod quæris explanavit III. 1. 7. cap. ac 9. In septimo: Sic oportet præterea ut super dextrum latus dormiat pauxillo tempore, deinde revolvatur super sinistrum, & postea revolvat se super dextrum. Nono vero: Sed quæ ex figuris somni est melior, est ut super dextrum incipiat latus, & deinde ad sinistrum revolvatur: quod si ejus inceptio super ventrem fiat, auxilium fert magnum in digerendo, propterea quod calorem retinet naturalem.* FRANC. *De die postquam concoxerit, poteritne somni tantillum capere?* ANDR. *Nihil minus: Nam Princeps tertia primi: In die quoq; dormire est malum, generat enim agritudines humectantes & rheumatismos, & corrumpit colorem, & gravat splenem, laxat nervos, & generat pigritiam, debilitat desiderium, & generat apostemata, & febres. Quo fit ut dies vigiliis, nox quieti sit nata. Nam Paulus Aegineta, in præceptis de tuenda valetudine, c. 9. dixit: Nocturno autem somno haud alius melior est: siquidem nox suapte natura, tum humore, tum tranquillitate somnum alliciens, concoctionem perfectam efficit. Et Averrhois in Commento Canticæ: Tempus matutinæ refectionis est totum tempus somni. Cornel. Cels. l. 1. nocte dormiendum, die vero vigilandum suadet.* FRANC. *Hujus argumenti*

gumenti nihil reliquum mihi videtur esse, nisi quæpiam de contingentibus animæ volueris addere. ANDR. *Haud invitus mi Franciſce. Gaudium igitur, angor, iracundia, odium, furor, mœſtitia, ſollicitudo, metus, invidia, luxuria, avaritia: quæ quidem omnia, affectus animæ ab autoribus recte dicuntur: iis etenim cum mortales ſe intemperantius extulerint, in pernicioſos corporis morbos penitus convertuntur. Nam Gal. 1. regiminis ſanitatis dixit, oportere medicum, qui ſanitati mortalium ſtudet, pro virili operam dare, ne mores animi corrumpantur, quibus aditus ægritudinibus corporis pateat: quippe furor, fletus, ſolicitudo, cæteraq; id genus magis quam par eſt, febrium morborumq; cæterorum ſunt principia. Quin etiam Princeps tertia primi (ſi recte memoria teneo) dicit: Accidentia animi horribilia, & motus corporei fortes, digeſtionem fieri prohibent, cum multi proficiſcantur ex cruditate morbi. Gal. etiam lib. artis medicinalis inſcripto huic aſtipulatur dicens, omnes animi immoderatos affectus, iram, furorem, mœrorem, metum, invidiam, à naturali graau corpus dejicere. Deinde inferius: omnes animi motus, ſive perturbationes maluerimus dicere, corpus humanum exiccare.* FRANC. *Sed quid iram dicemus?* ANDR. *Ariſtoteles in primo problematum, iram nihil aliud eſſe ait, niſi accenſionem ſanguinis, circa cor. Quin etiam Cicero libro Tuſculanarum quæſt. idem ex autoritate Homeri videtur dicere: quod ſic in Latinum traduxit:*

Corque meum penitus turgeſcit triſtibus iris:
Cum decore atque animi me orbatum laude recordor.

Galenus etiam lib. de differentiis febrium ſic: Ira eſt æſtuatio quædam, & motus vehementior virtutis ad iraſcendum pronæ, quæ cordi inſidet, cum caleſcit ipſa ſubſtantia. Et in ſecundo quoq; de accidenti & morbo: Ira eſt fervor caloris in corde propter motum animæ. Et in quinto: Ira eſt magnus & fortiſſimus motus, & propterea valde corpus perturbat, & permutat à naturali conſiſtentia. FRANC. *Apud Haliab. eandem pene ſententiam vidimus, ſuæ Theor. lib. V. cum dicit: Ira eſt ſanguinis cordis ebullitio, naturalisq; motus caloris, & ejus ad exteriora exitus: ſemel ſubitoq; ad ulciſcendum nocent. Sed heus tu, quidnam inter odium & iram differentiæ eſſe dicemus? Nam differre ea inter ſe ex Valer. Max. didici, qui lib. IX. c. XXX. memorabilium ſuorum ſic: Ira quoq; aut odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant, procurſu celeriori illa nocendi cupidine, hoc autem pertinacius, ac nunquam ſine tormento ſui violentius.* ANDR. *Princeps lib. de virib. cordis ſic: Eſt quidem sciendum, quòd ira quando celat velociter, non perdurat in imaginatione ſeu phantaſia formæ nocivi, ſed cito deletur, & ideo non cauſat odium, ſive rancorem: odium enim eſt perſeverantia formæ nocivi in imaginatione ſeu phantaſia, & perſeverantia ſive imaginationis affectus ad vindictam ſumendam ex eo. Dicemus ergo, quod ex odio accenditur ira: quod quidem odium poſt iram confirmatum rancor appellatur. Quod forſitan rectius nominavit Valerius.* Ex ira etiam nonnunquam, cum bilis concitatur, *melancholicæ oriuntur paſſiones, ſicut Haliab. V. Theor. Nam inquit* ANDR. *Ariſt. X. problem. Timor eſt infrigidatio exteriorum, & caloris contractio ad partes interiores ſub corde. Et trigeſima particula eorundem ait: Timor quidem infrigidat manifeſte: & manifeſtant hoc tremefacti, tremunt enim.* FRAN. *Quid enim moxii in ſe habet?* AND. *Gal. V. de acciden. & morb. Timor ſanguinem calidum ad ſpiritum reportat ad interiora, ſcil. ad ſuam originem, & ad cor, atq; exteriora corporis infrigidat: & in timore virtus animæ non confortatur. Et l. de ſympto. Timor eſt terror, qui turbat virtutem, & debilitat ipſam non minus aliis cauſis.* FRANC. *Inde proceſſit illud Avic. in Can. dicentis: Timor incitat frigiditatem, qui quandoq; magnificatur in tantum, donec lædat in ultimo.* ANDR. *At mœror exitioſior, ex quo complures ſibi necem conſciverint, Gal. de accidien. & morb. ſic aſſerente. Quibus accidit triſtitia frequenter mortui ſunt: & hoc puſillanimibus ſolet evenire: nam eorum anima debilis atq; defecta extinguitur. Princeps etiam decimatertia tertii ſic ait: Triſtitia eſt cauſa corruptionis digeſtionis. Et Gal. V. de methodo medendi: Triſtitia, & ira, & agonia & ſolicitudines quolibet modo nocent diſſolventes virtutem.* FRANC. *Frons ſemper igitur eſt exporrigenda, quoad ejus fieri poteſt.* ANDR. *Modus omnium rerum eſt optimus: nam non minus nimia lætitia geſtiens (ſi Ciceroni credimus) quam mœror exitio eſt. Princ. III. primi: Multum gaudium perniciosum, nam ex eo ventriculi cordis ſanguine evacuantur. Et Averr. ſuper Cant. Magnum gaudium eſt ex rebus impinguantibus corpus: quod ſi magnificetur valde & contingat, ſubito necat, & interficit, & maxime valde pingues. Monumenta literarum, Romaniq; cum primus annales id nos docent: Titus enim Livius poſt illam Cannarum cladem memorandam, mulierculas duas, quibus falſo nunciata filiorum mors fuerat, ſtatim ſoſpitibus eiſdem viſis, lætitia expiraſſe memoria prodidit. Animæ igitur affectibus temperandum, teſte Principe, ſic dicente tertia primi c. 4. In temperamento morum cuſtodia ſanitatis animæ & corporis ſimul conſiſtit. Haliab. etiam in V. Theriacæ cap. ultimo ſic: Gaudium naturalis eſt exitus caloris corporis ad exteriora, ejus q; diffuſio, ſi quaſi paulatim facta fuerit, animam habet confortare caloremq; naturalem in omni corpore, & humores temperare, & ſanguinem caloris naturalis temperantia & calorem augere, niſi quod quando ſemel ſubitumq; fit, aliquando interficit naturalis diſſolutione caloris. Et Gal. V. de accidenti & morbo: Ex ira nullus unquam mortuus eſt, ex gaudio autem quamplurimi puſillanimes.* FRAN. *Supereſt ut de invidia diſſeramus.* ANDR. *Invidium nil aliud eſſe manifeſtum eſt quam bonis alterius angi. Boni igitur hominis eſt invidia omnino abſtinere. Luxuria etiam tanta eſt fœditas, ut nihil ſupra: quamvis aliquando aliquibus corporibus opem præſtare videatur: nam Cornelius Celſ. neq; nimium indulgendum Veneri, neq; nimis abſtinendum præcipit: ſed nos qui morboſis conſulimus, ne ſibipſis, ac fœmellis etiam maxime noceant, hac omnino abſtinendum cenſemus. Nam Gal. Aphor. VI. ait: Coitus eſt fortis cauſa in generanda podagra.* FRANC. *Atqui XXX. problem. philoſophus: poſt Venerem, inquit, plurimi magis læti fiunt. Et Haliab. V. Theorica: Si ſpermatis ſuperfluitas ſuis auctа in vaſis coitu non purgatur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus fit & anus ſimul extenſio, omniq; in corpore gravitas: ſæpeq; ſuus ſperma caleſit in vaſis, ſitq; febris: nonnunquam autem ejus aſcendunt ad cerebrum vapores, ubi & peſſimos generant morbos. Et Haliab. Rod. III. Techni. Superfluitas aggregata in corpore ex ſpermate quod non egreditur per coitum, obarctatur in corpore & generantur ex ea ægritudines malæ, & vapores mali, qui aſcendentes ad cor & cerebrum & ſtomachum corrumpunt ſanitatem illorum membrorum, & generant ægritudinem.* ANDR. *Sed hoc totum ſuperfluitatis eſt retentæ: inde dicit Haliab ſuperfluitas aggregata.* FRANC. *Princeps in Canticis commendavit etiam Venerem juvenis, dicens: Coitus commendatur juvenibus, quatenus per eum à nocumentis perniciosis liberantur.* AND. *Dixit ergo, tantum juvenibus convenit, eo quod juvenes exuberent ſpermate: ſed de ſuperflua Venere ne verbum quidem ullum fecit: nam prima tertii ſic: Quandoq; accidit homini, ut in vaſis ſeminalibus aggregetur ſperma plurimum, & corrumpatur, & infundetur, & convertatur ad qualitatem venenoſam: & quia ſit hoc pluries juvenibus, eisdem licet venerem convenire: nam cum quis appetit, non nocet: ut Almanſoris IV. voluit Rhaſis dicens: Viri præterea ac mulieres cum apperunt, coire debent: quod quidem faciant naturæ non repugnante.* FRAN. *Modo ais, modo negas veneri indulgendum. Quouſq; patiar te iſto modo differentem? Quin tu uno verbo dic: quid eſt, quod me præſtare*

ſere velis? ANDR. Ita faciam. Primum in hac re illud edico tibi, mulieroſi corpus in deterius ſemper labi, teſte Conciliatore diff. CXXIII. ſic aſſerente. Coitus ſuperfluitas, & frequentia omnem pravam corporis acquirit diſpoſitionem. Ariſt. quoq; IV. probl. Coeuntes exoluuntur, & infirmiores fiunt. Gal. 2. de ſpermate: Non ſolum a ſeroſa humiditate privari omnes animales particulas accidit ex ſuperfluo coitu, ſed & vitali ſpiritu. Et prim. XIII. tertii: Coitus eſt ex rebus maxime nocentibus ſtomacho, & dimiſſio ejus eſt ex rebus maxime conferentibus. Ariſt. etiam quarto probl. Plurimo coitu attenuantes manifeſte in oculis, & anchus patiuntur. Et Princeps tertia tertii Cap. V. Multiplicatio coitus eſt res nocibilis ſcias. Et Almanſoris quarto: Qui coitu ſæpe utuntur, oculorum habet concavitatem. Poſt repletionem ſuperflua eſt venas. Haly X. Theor. Si cibo homo repletus aut potu coitu utatur, debilitas ejus ſit corpori, enervatio nervis, dolor lumbis, viſcerum oppilatio, generantur q; inde humores groſſi. Cujus uſus ſi hoc fiat modo frequens, & aſſiduus, 10 *ſequuntur aſthma, & tremor. Nam nihil obſtat quod Paul. Aegin. I. de tuenda valetudine, poſt cibum, & ante ſomnum præcipiat concumbendum, nam nonnullam vult eſſe inter eos diſtantiam, qua corpus neq; repletum, neq; vacuum dici poſſit. Idem etiam voluit Gal. in arte medicinali, cum dicit: Tempus autem ad coitum opportunum eſt, cum in exceſſuum omnium mediocritate corpus fuerit conſtitutum. Cui aſſentitur Avicen. XX. tertij dicens: Et oportet etiam ne coitus fiat ſuper repletionem, quia prohibet digeſtionem & debilitat: neq; coeat aliquis cum adeſt vacuitas, hoc eſt enim nocibilius, & oneroſius naturæ, & magis pernecians calorem innatum. FRAN. Sat habeo: ſed dicas quæſo, quanta temporis intercapedine inter coitus uti nobis par eſt: nec ab re te percunctor, ſcimus etenim quoſdam ſingulos noctis unius ſpacio ſæmellas ſingulas iniſſe decies, citra noxam. ANDR. Abeant ij, quos attuliſti mihi, in malam crucem, cum hac ſua intempeſtiva venere, nam mihi conſilium non placet, aliorum explere luxuriam, mihi dum noceam, cum creberrimas ægrotationes pernicioſæ, ſenectusq; matura ſubſequantur. Unde Cicero: Luxurioſa juventus* 20 *maturam tradit ſenectutem. Item lib. de ſenect. Libidinoſa etenim, & intemperans adoleſcentia affectum corpus tradit ſenectuti. Galenusq; in arte medicinali, ſic inquit: Venereorum vero juxta Epicuri ſententiam, nullus eſt uſus ſalubris. Ne autem vera conſeram, ſi tantum intervalli in earum uſu adhibeatur, ut neq; pelvis aliqua ſentiatur, & ipſe homo quodammodo ſenſu factus melius ſpirare videatur. Quod caput eſt tandem ſic habeto, nullam capitaliorem peſtem eſſe, quàm corporis immutabilem voluptatem. Sed ad curationem morbi Gal. redeamus. Servatis igitur ſex reb. non naturalibus, materia pituitoſa digerenda videtur hoc ſyrupo: ℞. Amaraci, ſalviæ, origani, menthæ, abſynthij, eupatorii, fumiterræ, baccaris, lavendulæ, calamenti, pulegii, thymi, ſatureiæ, ſicvados ſing. m. j. calami aromatici, zedoariæ, dictamni albi, hermodactylorum, helleborii nigri, ſing. ℈. ij. Rheubarbari electi ʒ ij. ſpicæ, ſquinanthi, ſant. ℈. ß. ex aquarum q. ad medium decoquantur, inde colentur, addantur q. ſyrupi de fumoterræ, de ſticados, mellis roſ. ſing. ʒ. iij. & fiant ſyrupi vij ſunt qui errant, mea quidem ſententia, nolentes haurire decoctionem, ſed appetentes ſyrupos ex aquis* 30 *elaboratis. Quippe majorem decoctionis vim comperi. Verum ut & illis morem geramus. ℞. Syr. de fumoter. de ſticados, oxymellis comp. mellis roſati, ſing. ʒ. j. ß aquarum ſalviæ, lavendulæ, amaraci ſing ʒ. ix. & fiant ſyr. vj. vel ℞. Oxymellis ſimp. ſyr. de ſticados, de prapſio, de abſynthio, ſing. ʒ. j. ß. aquarum abſynthij, prapſii, ivæ, meliſſæ, & fiant ſyr. vij. Facta digeſtione, ut ad extrahendam materiam procedamus. ℞. Rheubarbari electi ʒ. ij agarici præparati ʒ. j. aloes hepaticæ lotæ ʒ. j. ß. turbit gra. x. hermodactylorum gr vj. gingiberis gr. xij. ſpicæ gr. xij. hæc ſimul ex aquæ ſalviæ libra macerentur per noctem, deinde ad medium concoquantur, poſtea colentur, & accipiantur decoctionis iſtius ʒ. v. vel vj. ſecundum virtutem ægrotantis dulcorenturq; cum ʒ. oxymellis ſimpl. & fiat potio. Vel ſic: ℞. Rheubarbari electi, agarici præparati, turbit albi & gummoſi, ſing. ʒ. ß. ſpicæ granatria, gingiberis, hermodactylorum, ſing. ʒ. contundantur hæc omnia leviter, & infundantur inde aq. lavendulæ, vel amarici ℥. vj. decem horarum ſpatio, inde comprimantur: expreſſoni addantur, electuarij Indi, ſing. ʒ. ij. ß. & fiat potio, additis mellis roſa-* 40 *cei ʒ. iij. Tertius iis etiam accedit modus. ℞. Rheubarbari electi ʒ. j. ſquinanthi gran. v. redigantur hæc in pulverem, cui addas agarici præparati ℈. ij. turbit gran. v. gingiberis gran. iij. aloes lotæ ℈. j. elect. lenitivi ʒ. ij. diaſmirconis ℈. & cum ſaccharo fiat paſtilli. Ex quibus primum medicamentum validius comperi, quamvis difficilius ſua amaritudine hauriatur. FRANC. Quid autem de phlebotomia nobis faciendum videtur? nunquid iis etiam adhibebimus, Avicen. teſtimonio fulti de eis: Phlebotomia eſt evacuatio univerſalis, quæ multitudinem evacuat humorum, multitudo vero eſt argumentum numerum ſuper æqualitatem ipſorum in venis. AND. Recte in quidem ex Aricenna: nam ſubſequitur quod Sen. quoq; iſta evacuatio univerſalis intelligi debet ex humore, qui continetur cum ſanguine in ipſis venis, ſic bus locatus eſt Princeps quoniam humores extra venas ſecus naturam procedentes, potione potius ſunt eliden di. Morbus igitur Gall. à pituita, cum magis in juncturis, quam in venis exiſtat ſanguinis miſſio per inciſionem venæ videtur ſupervacanea. Dicitur enim phlebotomia evacuatio univerſalis, quod omnes univerſaliter educat humo-* 50 *res, & neq; aliquem eligat. Pharmacum vero à forma ſpecifica evacuans eligit illum quem ſibi proprium eſt evacuare. Cum autem pituita ſit in membrorum compagibus conſervata & indigeat potione, particulariter eligi phlebotomiam penitus relinquam. FRAN. Sententiæ tuæ non acceſſerim, tametſi ſexcentos adduxeris autores, quippe in teipſum hæc omnia militant, cum ſuperius totius malæ ſanitatis pecur dixeris. Pecur igitur, cum ſit totius ſanguinis purioris boſpitium, utiliter in hu morbis numerum exhaurietur. AND. Nihil agis, nam hæc omnia nimimo (ut ajunt) digito proſternam: nam ſi quod tu dicis recte fieret ſi materia aliud ſoret, Nam Rhaſis ſic VII. Almanſ. teſtatur: Oportet autem cavere quantum poſſibile eſt, ne phlebotomia in tempore caudiſſimo, aut frigidiſſimo fiat: neq; phlebotomentur ij, quorum ſtomachus & hepar in frigiditate diſpoſitionis ſita exiſtunt. Præterea multos offendimus, qui diutius morbum ignominiæ cauſa diſſimulaverant, quibus minime cauſa diſſimulandus eſt. Nam princeps in corporibus, quæ prolixas perpeſſa ſunt ægritudines cavendum eſſe à phlebotomia affirmavit. FRAN. Quamvis mea te exagitem ſententia, aſſentior tamen: nam apud Galenum legitur, quod ij qui per totum corpus humorum multitudine gravantur, minime ſanguinis miſſionem pati debeant. AND. Ut ſiter igitur ſi puſtulæ per totum corpus emerſerint, ſanguinem inter cutem pituitoſum poteris per cucurbitulas extrahere. Nunc autem ad linimenta, quæ huic conferunt morbo. ℞. Radicem ebuli, hederæ, dictamni genuinæ inulæ, bryoniæ, hermodactylorum, ſing. manip. contundantur hæc omnia leviter, & ex vini cretici ℔. xij. ad tertiam decoquantur. Inde addantur amaraci, baccaris, camomillæ, abſynthij, hyperici anis, lavendulæ, origani, thymi, nepitæ, pulegij, calamenti, ſing. m. j. ß. iterum ferveant ad medium, inde accedat florum, roriſmarini, primulæ veris, ſalviæ, ſing. m. ß. & bulliant leviter una parvo temporis intervallo, poſtmodum colentur, & prælo exprimantur, olei roſacei, comomillini, anethini, hyperici anis, coſtini, ſing. ʒ. j. ß. olei terebinthini ʒ. vj. reſinæ pineæ ʒ. iij. & bulliant uſq; ad perfectam vini conſumptionem, denuo addantur, cùm tolluntur ab igne, croci ʒ. ij. cinnamomi, calami arom. ligni aloes, ſtyracis calamitæ, ladani, benzuin, ſing. ℈. cinnabaris ʒ. mercurii extincti ʒ. vj. ſublimati, ℈. ij. arvinæ porcinæ libra, ceræ quantum ſufficiat, & fiat fortiter agitando linimentum.* FRANC. *Hæc tametſi con-*

gruant,

gruant,tamen quidpiam brevius desiderarem. ANDR. Mos gerendus est tibi. Igitur ℥ axungiæ porcinæ colliquatæ lib.j. butyri recentis ʒ.vj. olei laurini ʒ.iiij. olei vulpini,hypericonis, terebinthini,sing. ʒ.v. styracis liquidi eloti cum aqua camomillæ,& vino cretico,ʒ.ij.olei de sulphure ʒ.iiij.cinnabaris ʒ.j. ß. mercurii extincti ʒ.vj. sublimati ʒ.j. ceræ quantum sufficiat,& fiat unctio. Quod si compendium magis affectas, ℥. Axungiæ colliquatæ libram,unguenti Agrippæ,marciatonis,olei laurini,terebinthini,singulorum ʒ.iy. mercurij extincti ʒ.vj. sublimati ʒ.ij. & fiat in mortario illinimentum: sed istorum primum laudabilius,meo quidem judicio semper fuerit. FRAN. Memini quosdam se dicentes suffitu,laconicoq; tantum sanatos. ANDR. Quamvis nonnullis id evenerit,multi tamen succubuerunt. Ideoq; nisi cum de ægroto desperatum fuerit,suffitus omnino sunt excludendi,teste Galeno,sic dicente: Aegritudo quæ non habet nisi unam viam ad curandum,velit nolit infirmus,oportet quod per eam transeat,& primo Aphor.Hippocrates: Extremis morbis,extrema exquisite remedia optima sunt. Quamvis non negaverim suffitus me tentasse successu laudabili,in hominibus videlicet athleticis: qui quidem suffitus fuerint hujusmodi:℥.Cinnabaris ʒ.iy.myrrhæ, thuris sing ʒ.aloes hepaticæ, sandarachæ,styracis calamitæ, benzuin,sing.ϑ.iij.misce, & fiat pulvis crassior. Item alioquin.℥.Cinnabaris ʒ.iij.myrrhæ, thuris, aloes, ladani sing.ʒ.j.contundantur in pulverem, & cum styrace liquido subigantur, inde fiant trochisci juglandis magnitudine, qui singuli suo tempore sigillatim prunis subditi colliquescant. Item ℥. cinnabaris ʒ.ij ß.auripigmenti, cadmeæ argenteæ, sing.ʒ.iij.thuris, aloes, myrrhæ, styracis calamitæ, ladani,sin.ʒ.misceantur hæc omnia,& in pulverem crassum redigantur: erit enim hoc aliis potentius. Etsi superius in athleticis tantum hoc fieri debere affirmavimus,accidit mihi tamen aliquando hoc feciisse felici successu etiam in corporibus delicatis,& debilibus:& fuit ejusmodi ℥. Cinnabaris ʒ.ij.auripigmenti,ϑ.ij.dictamni albi,tormentillæ,gentianæ,ben albi & rubei,angelicæ,sing.ϑ.iiij. sem.citri,sem.acetosæ,sem.ocimi,doronici,sing.ϑ.ij. cinnamomi,gariofilorum,calami aromatici,croci sing.ʒ.ij.thuris sandaracæ,styracis calamitæ,benzuin sing.ϑ.ß.aloes,ϑ.iij.redigantur hæc omnia in pulverem,vel tum theriaca formentur trochisci. Posteaquam male se habentes perpurgati fuerint.cubiculo claudantur,& sub conopæo nudi carbonibus accensis incumbentes altius sedeant: quos semuncia pulveris prædicti,sive unius trochisci fumus,nisi vis ægroti difficilius patiatur,per horam torqueat: nec satis decidi potest,quoties id tentandum: ideo non alio mehercule pacto,quam si eundem inunxeris,id observare poteris. FRANC. Quod si anima defecerit? poteritne ægere conopæo tantillum caput educere? ANDR. Recte quidem,modo ne sæpius id fiat. Sed pergamus,qua cœpimus. Quoties suffitus per diem sit tentandus,corporis habitus,anni tempus,ætas decursa,sexusq; poterunt nos edocere. Sed ut fortius hoc ferant, initio cataplasma,quod superius enucleavimus,esti applicandum cordi,horaq; ante suffitum ova bina recentia sorbeant affecti,aut cochlear unum syrupi de corticib. citri liguriant,aut trochiscum confectionis ejusmodi vorent. ℥. Pulveris electuarii Conciliatoris, pulveris diamusci dulcis, diamargaritonis, sing. ʒ.ij.inde cum aqua melissæ,& saccharo fiant cum ignotrochisci.Evenit etiam plerumq;,ut tam suffitu, quàm unctionibus utentium bucca exulceretur, quibus ea poteris applicare remedia, quæ superius diximus: quamvis hoc addere non alienum putaverimus ℥. Rad.prunellorum sylvestrium m ij.cymarum rubi, rosarum,myrtillorum,sumach,caudæ equinæ,sorbariæ,pilosellæ,gariofilatæ,millefolii,trinitatis,foliorum oleastri,ordei balaustiarum sing.manipulum, ireos,rubeæ fullonum,consolidæ utriusq; centaureæ majoris,sing.ϑ.iij.myrobalanorum citrinorum,conorum cupressi, sing.ʒ. Contundenda leviter contundantur, & bulliant ex libru x. aquæ ferrariorum fabrorum, vini granatorum, succi cotoneorum, aquæ plantaginis sing.libra,ad medium concoquantur,inde addantur cum jam pene concoxerint, aluminis rochæ ʒ.ij.nitri ϑ.ij.diamoronis, mellis rosacei,sing. ʒ.iiij.licij ʒ.ij. hæc colentur, inde expressum servetur in vase vitreo,ex quo subinde sibi colluat os affectus. Verum enimvero plerosq; vidimus ægrotantes, quibus os totum adeo depravatum Empiricorum incuria erat, ut cancri speciem accessisse unusquisq; sanæ mentis dixerit: illis etenim quamvis superior gargarissatio consentanea fuerit,hoc tamẽ conducibilius arbitramur.℥.Decoctionis prædictæ ℔.iij unguenti ægyptij ʒ.ij.ß. dissolvanturq; simul,inde frequentius os colluatur. At si gingivarum accesserit & exulceratio,unguento tanto prius ægyptio perungantur eædem, mundificat enim cum primus & ut sæpius experientia comperi,redundantem malitiam reprimit. Quod si materiæ superfluitas medicamentis superius enarratis, haud facile cesserit, cucurbitulis, clysteribus, lotionibus, frictionibus, fibulis non parum doloris ingerentibus, & cæterus id genus est abore divertenda malitia. FRANC. Post oris exulcerationem accedunt dentibus gingivarum mira discidia,ut y parum à casu abesse videantur. Adde spectaculum,quod etiam sputorum fœditate contuentibus nauseam commovent,ut non immerito tale spectaculum fugiant omnes. AND. Ita est: tunc hoc pulvere non erit eis absurdum succurrere. ℥. Squillæ assatæ, pulveris levissime testacei, cornu cervini usti ossis sepiæ. ostium dactylorum combustorum, consolidæ utriusq; rosarum, sumach. sing.ϑ. cinnami, thuris, mastichis, sandarachæ sing.ϑ j.ß. aluminis exusti ʒ ij. corallorum rubeorum & alborum,sing. ϑ. iij. musci grana vj. Omnia redigantur in pulverem, ex quofrequentius cum gingivatum dentes fricentur.Superfluum fuerit de reliquis disserere, de quibus satis dictum superius.

De morbo Gallico Melancholico.

APituitoso ad melancholicum nunc igitur deflectat oratio: quamobrem tibi persuadeas velim malum hoc atrabili commixtum, modo supercilia, modo craneum, nec non brachia pernasve, tuberibus durissimis ab apostematibus, quæ Græci schirrhos appellant, non dissimilibus infestare: quin etiam per totum corpus emergunt lividentes pustulæ verrucarum speciem repræsentantes. Sinistrum tempus per noctem male habet, inde vigiliæ. colos plumbeus, inflammatio thoracis,debilitas stomachi,splenis gravitas,aut dolor,aut durities urget: urina fertur alba, plumbea,sive subruffa,tendens ad nigrum colorem: vena brachij exilis, & tardior: nigra excrementa dejiciuntur: excreatio plenior: ructus sunt acidi: crura,varices,tumor pedes invadunt, ut elephantiacos referant: quibus eadem fere confert vivendi formula, quam superius, cum de pituitoso disseremus, explicavimus: ut tamen non sit alienum, quæ sequantur annectere. Si perspexerit igitur à face sanguinis in melancholicum versi hoc fieri,sinistræ manus venam,quam salvatellam recentiores appellant,sive varicum,sive quam saphenam vocant,recte scindes. Prodest etiam sanguisugarum ad ora venarum,quas hæmorrhoidas Græci vocant,applicatio. Quod quidem si à biliosa adustione pendere videatur,sanguinis missio penitus fugienda decernitur. Cucurbitulæ etiam cum balneo,quando est error sanguinis crassioris, convenire possent: quanquam Princeps quarta primi dixerit, cucurbitularum quidem juvamentum in corporibus grossum habentibus sanguinem est parvum,quoniam ex istis non extrahitur sanguis sicut oportet: imo qui ex eo vehementer est subtilis: & hoc accidit quia resolvuntur Spiritus illius membri, & sic calorem naturalem debilitando,resolvendo etiam de humido substantifico,membra debilitant. Huic obstat sententiæ Haliabbas,cum nono Practicæ cap.VIII, cucurbitulas melancholiæ conferre testetur. Hæc quidem ratio bifariam distrahitur,quippe & sine scarificatione

vatione capitù humores derivando, cucurbitulæ melancholiæ conferre possunt, & ex balneo cutis incisione subtiliorem sanguinem, qui prius fuerat crassior recte exhauriunt, tum ægritudines melancholicæ per totum fere corpus versantur. Unde Germani ganeu confecti, propterea q3 varicosi, ac elephantiaci, hypocaustis inclusi, quibus sanguis crassior plerunq3 subtilior fit, ita utiliter curantur. Quo fit, ut ex balneo non negaverim, melancholicus potissimum, (si tamen purgatis corporibus ita fiet) scarificata prius cute, cucurbitulas. Optime sic ergo eos purgabimus. ℞. Epithymi Cretensis, foliculorum sennæ, capillorum Veneris, florum boraginis, buglossæ, violarum, rorismarini, melissæ, sing. manip. rad. centaureæ majoris, polypodij, rheubarbari, sing. ℈.j. succi scabiosæ ʒ.iij. radices contundantur, & ex aqua ad mediam decoctæ diligenter exprimantur, instillentur inde syrupi epithymi & fumiterræ quantum sat est, fiantq3 syrupi v. aut vj. Vel, ℞ Syrupi de fumoterræ, mellis rosacei, de lupulis, de epithymo sin. ʒ.iij. aquarum fumiterræ, buglossæ, lupulorum, melissæ, sin. quantum sufficiat. & fiant syrupi v. aut vj Quinetiam, ℞. Syr. intybi compositi, de epithymo, de fumoterræ sing. ʒ ij. ℈. aquarum fumiterræ, capil. Veneris, buglossæ, lupulorum, melissæ sing. ʒ & fiant syrupi numero v. FRANC. Recte tu quidem: verum quod magis concupiscit animus meus, retices. ANDR. An dicus syrupum, quo plerunq3 sine ullis unctionibus, aut alio ejusmodi medicamentis ad sanitatem perduximus quosdam male affectos? FRAN. Istum ipsum. ANDR Quamvis in gurgustio cordis mei delituerit hactenus, ut ita dicam, te tamen jubente protrabatur in lucem, mihi etenim meum tibi reconditum fuerit unquam. Viventib. igitur adhuc anguibus, postea quam extremitates utrinq3 quatuor digitos mensura a cætero corpore gladio secueris, permittes totum sanguinem defluere, mundatas inde carnes, lavatasq3 ter in aceto, tum liquore buglossæ, citriæq3 suscipies theriacæ optimæ ʒ.viij. succi fumiterræ, lupulorum, intyborum, buglossæ, sing. ℔.ij. polypodii recentis corticum citri sing. ʒ.v. hæc omnia ex vitreo vase, per Balneum mariæ, in cujus fundo quantitas harenæ resideat, subdito vapore ignis, in aquas purissimas rediges, quarum uj. ʒ.ager, addita uncia syrupi de corticibus citri vel de epithymo, quotidie diluculo sumat. Ita syrupus a xl. die multos (ut prædiximus) Deo duce curavimus. Est etiam, quod imprudens silentio pene præterieram, non prætermittendum, quo minus æger septimo quoq3 die catapotia voret hellebori, quæ constabunt inferius, cum purgationes humoris melancholici te docuero. ℞. igitur myrob. Indorum ℈.ij. florum buglossæ epithymi, sing. man. polypody recentis semunciam, contundantur hæc prius, deinde ex sero caprino decem horarum spatio macerentur: sedulo expressis omnibus, addantur expressioni confectionis Hamech. ℈.iij. diacatholiconus, diasennæ, sing. ℈.ij. succi fumiterræ ʒ.j. syrupi de epithymo ʒ.v. fiat potio. Secundo modo. ℞. Elect. lenitivi, conf. Hamech sin ℈.ij. pulveris sennæ ℈. succi fumiterræ ʒ. syrupi de buglossa ʒ.v ex aqua fumiterræ fiat potio. Vel, ℞. Myrobalanorum Indorum ℈.j.ß. epithymi Cretensis, rheubarbari, sing. ℈. contundantur hæc leviter, deinde die noctuq3 in aqua fumiterræ buglossæq3 macerentur, exprimantur, expressioni addas electuarii lenitivi diacatholiconis sing ℈.ij. confect. Hamech, ℈.iij. elect. Indi ℈.j. syrupi de epithymo ʒ. hinc fiat potio. Nunc quoniam satis de potionibus est dictum, superest ut de Catapotiis agamus, quæ superius tibi pollicitus sum. ℞. Igitur rad. nigri veratri recentis ℈.iij. dauci, anisorum, piperis. sing. ℈. florum buglossæ ℈.ß. muscati gr. vj. epithymi ʒ ij. contundantur hæc omnia leviter, inde diem noctemq3, ex vini cretici ℔. v. macerata, potenter exprimantur. Hujus expressionis ʒ.iij. pulveris pillularum fumiterræ, cochiarum, aurearum, sing. ℈.ij.ß. suscipias, subagitesq3, inde permittas exiccari: porro fictas & iterum in pulverem redactas, ex eodem vino cretico macerabis, ut supra, & hoc quater. Catapotia autem ejusmodi sigillatim sumenda sunt drachmæ ponderc. Quinetiam potest ingeri catapotium, quod ex præcipitato conflatur. FRANC. Quidnam hoc verbi est? ANDR. Est quidam pulvis è mercurio conflatus hoc pacto. ℞. Aquæ, qua aurum ab argento dividitur, ℔.iij. argenti vivi ℔.j.ß hæc vase vitreo, ore angusto, collo obtorto, undiq3 argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponantur, compages inde vasorum luto figulino sedulo obturentur, ad hæc subdatur ignis ex carbonibus conflatus, ut semper ingravescat, eoujq3 quo tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cujus fundo residentem placentulam rubeam, leviter extrahens, quod album inhæserit projicias, rubeum vero in pulverem redigas. Verum enimvero quoniam ex pulvere isto plurimæ possent contingere noxæ assumentibus ipsum, nisi prius debita fieret præparatio, ℞. ʒ ij. præscripti pulveris, & macerentur per noctem in aqua plantaginis, & acetosæ, sing. ʒ ij. inde summo mane aquas exhauriens & novas superinfundens, ad ignem in vase æneo, sive testaceo colloces, ferventes ferrea vel lignea spathula non cesses agitare, quousq3 in pulverem non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gall tam pituitosum, quam melancholicum, catapotium tale componere. ℞. Electuarij Conciliatoris ʒ.ß. margaritarum, hyacinthorum, sing. gr. v pulveris præcipitati gr. v. pulveris diamusci, diamargaritonis sing. ʒ.ß. & fiant catapotia quinq3 numero, quæ hora ante diluculum sumantur, inde lecto se contineat æger horas quinq3, brevi mihi crede, Gallici dolores, hoc catapotio eliaentur. Pituita etiam & atra bilis vomitu, nec non alvi dejectione evanescent. Ad hæc sunt plurima morborum genera quæ curavimus tali pulvere: nam non solum saniem carnemq3 putridam delet aspersus, verumetiam non difficulter ulcera ad cicatricem deducit: pestilentiam etiam pauxillo theriaces adacto, succoq3 tunecis herba quam Cardinum benedictum vocant, sive electuario de gemmis, ante ejus confirmationem mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicosve, quos à cacodæmonibus incursari vulgo credebant, eodem curavimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos saccharo buglossato sive theriaca, mithridatove additu facta digestione aliqua, hora ante accessionē, quinq3 vel septem granorum pondere, pro ætate, & proni corporis affecti, hoc pulvere liberavimus. Quinetiam valet coli. & iliorum doloribus adhibitus. nam quosdam stercus per os ejicientes sanavimus, Pauli Æginetæ monimentis innixi, qui ait: Aliqui quidem medicorum argentum vivum extinctum dederunt in ileo. Quam quidem autoritatem Princeps ij. Cant. cap. de argento vivo annotavit. Fascino idem adversatur: pluribus ad hæc virtutibus est insignis, quas cum plus ocij nactus fuero, tibi sigillatim connumerabo: fortasse tunc jucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto pulverem cum auro. vivoq3 argento, sine aqua superius explanata possis conficere: nunc quoniam tempus urget, unctiones virium maximarum differam ℞. Fumiterræ recentis man. iij. radicis ebuli, buglossæ melissæ sing. man. ij. terantur omnia cum libris duabus arvinæ porcinæ ʒ x. butyri recentis additis: inde in vase figulino vitreato loco uliginoso dies quindecim reserventur, ut computrescant: inde liquefiant igne subdito: demum liquefacta colabu omnia ex linteolo: postmodum. ℞. Olei rosacei, camomillini, terebinthini. sing ʒ.ij. styracis liquidi, ex aqua fumiterræ eloti ʒ.ij. lithargyri argentei ʒ.v. resinæ albæ ʒ.ij. mercurij extincti ʒ.vj. sublimati ʒ.iij. & fiat ex mortario unguentum. Vel. ℞ Radicis hellebori nigri recentium libram hellebori albi ʒ ij. radicis arthanitæ ʒ.vj. contundantur cum axungia & butyro, & ut supra deniq3 omnia fiant. Inde accipe hujus adipis libram, olei rosacei, capparis, terebinthini, sing. ʒ.j.ß. sulphuris ℈.iiij. hellebori nigri redacti in pulverem ℈.ij. lithargyri aurei ʒ.ij. styracis calamitæ liquidi ex succo fumiterræ loti, ladani, sing. ʒ.j ß. resinæ pineæ ʒ.ij. mercurij extincti ʒ.vij. sublimati ℈.ij. fiat ut supr. Vel, ℞. Quatuor aut quinq3 nigros angues excoriatos, eviscerataq3, detritis utrinq3 extremitatibus, minutim concisos,

quos vas vitreum oris anguſti capiat, quod poſtea obturato ore ponas in caldario aqua refertum, hoc ſinas diem noctemq; fervere, poſtmodum repertum liquorem colabis: extractum qui fluxerit commiſce ℔ ij. illius adipis confecti ex radicibus hellebori, & arthanitæ, addas mercurii extincti ʒ.viij. cinnabaris ʒ.ſublimati ϑ.iiij. theriaces ʒ.vj. & fiat ut ſupra. Servabis hoc diligentißime: majoris etenim ponderis eſt, quam tu fortaſſe reris. Propterea conſentaneum omnino fuerit olei ſulphurati, cum aqua meliſſæ, nonnihil ægrum diluculo bibere: quippe quoniam, ut ſuperius explicatum fuit, magnum ex eo percipitur juvamentum. FRANC. *Nimirum volo ne oleum hoc, quod tantopere collaudaſti, intactum relinquas: In hoc etenim in præſentia mihi ſunt omnia.* ANDR. *Tibi nihil inuitus dixerim. Vitreum igitur vas tintinabulo (campanam hodie appellant) non abſimile, illitum ſigulari luto, à terra unius cuibiti menſura, æneo vel ferreo filo ſuſpendens, ſub quo metretam vitream majoris circumferentiæ, cujus medio inverſus fuerit cyathus, ſtatues. Porro cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem ſuſtineat, ex qua ſulphur accendatur. Hoc dum comburitur recentius ſuperaddatur: inde fiet, ut ex fumo aſcendente ſuſpenſum vas brevi temporis intervallo guttatim in inferiorem paropſidem diſtillet oleum, quod diligenter collectum, vitrea conſervabis ampulla: nam plurimi ſemper apud me ponderis fuit: nec me hercule injuria, quippe non ſolum confert huic morbo, ſed hauſtum per hebdomadam ſtomachi inteſtinorumq; torminibus ex materia ventoſa frigidiorive provenientibus medetur, ſplenis vitia corrigit, vulvæ, urinæq; difficultatibus ſuccurrit ex aqua tamariſci, vel capil. Veneris quantitatis guttarum ſex. Quinetiam tres vel quatuor guttæ ex aqua abſynthij, lumbricos fugat. Item contra ſcabiem, impetiginem, lichenam, ſtrumasq; illitum valet. Doloribus quidem podagricis, frigidis mirum in modum fert opem. Præterea male curatis ex morbo Gallico, ad extrahendum vires ejuſmodi potum ut ducimus plurimum prodeſt. Nunc autem mercurij, quem vivum argentum dicunt, vires tibi paucis abſolvam. Avicenna ſecundo. Can. frigid. & humidum eſſe dixit in ſecundo gradu. Paulus vero Aegineta calidũ & ſiccum aſſerit in quarto. Verum nos cum Gebere, qui de rebus metallicis optime conſcripſit, dicemus mercurium humidum & frigidum palam caliditatem ſiccitatemq; clandeſtinam in ſe habere. Probatur hoc ab eodem Gebere cap. de eſſentia mercurij, cum dicit: In argento vivo ſimiliter neceſſe eſt ſuperflua demi, habet enim corruptionis cauſam terream, & aduſtibilem. Item l. 2. cap. de coagulatione mercurij: Habet ſimiliter ſulphuris partes naturaliter ſibi mixtas, quas removere per artificium non eſt poßibile. Quam quidem ſententiam nobilis etiam Arnoldus agnovit, libro qui dicitur Roſarius philoſophorum, dicens: Manifeſtum eſt igitur quod argentum vivum continet in ſe ſulphur ſuum bonũ fixum, ex quo coagulatur in aurum & argentum, ſecundum diverſum diſponendi modum. Et Ariſt. in Meteor. Argentum vivum eſt aqua, quæ admiſcetur cum terra nimis ſubtili ſulphurea admixtione forti, donec non quieſcat in ſuperficie plana, & hoc eſt ex ſiccitate magna, quæ ineſt illi, & ideo non adhæret tangenti. Quibus omnibus ſatis conſtat, terram talem ſive ſulphur eſſe calidæ & ſiccæ complexionis. Cognoſcitur etiam hoc ſua diſſolutione inciſione, penetratione, atq; corroſione, quæ quidẽ omnia & caliditatem & ſiccitatem maximam oſtendunt. Nam de eo Dioſc. proprio capite ſic autumat. Virtus, inquit, argenti vivi eſt homicidialis corrodendo intrinſeca. Et aggregator: Argentum vivum corrodit omnia, cui obviat ex membris intrinſecis. Quod autem ſit frigidum & humidum, licet per Avicennam hoc comprobari poßit, apparet hoc etiam experimento. Cognoſcitur in primis mira ejus frigiditas per tactum ejus, deinde per operationes, quibus agit in humano corpore: nam non legitime extinctus maxime repercutit, ac nervis, ut Avicenna aſſerit, dum tremorem, ſtuporem, convulſionem atq; paralyſim cauſat, magnum affert diſcrimen: quæ quidem omnia à frigiditate maxima, quæ illi ineſt, eveniunt. Humiditatem verò ejus oſtendunt ſuperiores autoritates cùm dicant, quod eſt aqua viſcoſa. Nam & hoc non ſufficeret, niſi quotidie ipſum videremus oſſa corrumpere, carnemq; & nervos putrefacere, eorum ſcilicet ægrotantium quibus Empiricus aliquis mercurium ipſum inunxit.* FRAN. *Hanc quidem ſententiam aliqui minime comprobant & putrefactionem non tantum mercurio verum totum morbi venenoſitati tribuunt.* AND. *Falſa quidem ratio iſta mihi videtur. Nam ſi mulieres inſpexeris, quæ ex eo pigmenta conficiunt, ut pulchriores hominibus appareant, eis quidem dentes fere omnes tum carioſos, tum deniq; putreſcentes invenies. Concordia tamen hac Geberis autoritate inter diſcrepantes de mercurio eſt imponenda. Inquit enim ipſe, argentum vivum manifeſtum eſt quod mercurius appellatur. antiquorum uſu eſt aqua viſcoſa ſubſtantiæ ſubtilis, a hæ tinctæ per calorem temperatiſſimum, unita tali unione per minima, quouſq; humidum contemperetur a ſicco, & ſiccum æqualiter ab humido, & quouſq; calidum contemperetur à frigido, & frigid. æqualiter a calido. Gal. tamen in VIII. ſimpl. ſibi nil de eo cognitum fuiſſe teſtatur, non alia mehercule de cauſa, niſi quod tanta in eo diſſidia ſibi comperta erant, ut non facile quid potiſſimum de eo ſcriberet inveniret. Inde ſapientes Mercurio Planetarum inſtabiliſſimo, propter variam ipſius oſtentationem, inſtabilitatemq; compararunt. Unde recte Plato: Dotavit res natura proprietatibus, omnino enim quodlibet ſecundum quod movetur à ſpecie ſua agit quod proprium eſt: utiq; enim nullius rei eſt actio propria, niſi quam ſpecies regulat. Verum hoc totum certificare (Meſue ſententia) non eſt medici, ſed illius qui ſe altius agit.* FRAN. *Sat habeo, verum quid ita in mercurium omnes medicinæ Profeſſores veluti conjurati, ſtyli acerbitatem diſtrinxerunt?* ANDR. *Nihil dictu facilius eſt: Hunc namq; doctores compertis noxiis viribus, de quibus ſuperius, merito videntur abdicaſſe, quamvis revera ſit innocens, modo recte extinguatur: nam qua ſuperbiunt circumforanei ac pleriq; alij, non extinctionem ſed occultationem recte dixeris: quippe cum horum unguentum, in quo erit admixtum mercury, nonnihil ex vaſe lento liquefeceris, igne in fundo coeuntem mercurium liquido deprehendes. Inde fit, ut ſi quis unguento tali fuerit imbutus, ad interiora progreſſus rurſus coeat: nam naturalis calor facile in priorem vivacitatem ipſum reſtituit: quo fit, ut prava corporibus accidentia eveniant.* FRANC. *At vide quam inſolenter ſe jactitent iſti pharmacopolæ, quanto molimine circumferantur: diceres in his ſitam mortalium ſanitatem: quorum inſcitiam nuper chirurgus quidam ſummus meus aperuit: teſtatus eſt enim ex cruris oſſe corrupto, pumilionis cujuſdam, qui decies à diverſis Empiricis inunctus fuerat, argentum vivum non ſemel emanaſſe.* AND. *Hoc mihi novum non eſt, nam & operanti mihi ſæpius accidit.* FRAN. *Quonam igitur pacto extinguatur?* AND. *Quamvis ſatis ſuperius quod petis inſinuaſſe me tibi crediderim, tamen non erit incommodum, hæc eadem vel ulterius explicare. Tantum igitur tibi perſuadeas velim, veram mercurii extinctionem non aliunde pendere, præterquam à præcipitatione: hac etenim via frigidit. & humiditatis ſit expers, quarum cauſa, quas ſuperius diximus, ægritudines procedunt: nec fieri poteſt ut præcipitatione mortuus ſemel mercurius reviviſcat. Hac etenim arte frigid. & humiditate privatus in calcem rubicundiſſ. fertur. Ideo dicebat Rhaſis Almanſ. V. Argentum vivum quando extinguitur ardens eſt & corroſivum & tale eſt cum præcipitatur: nam male olentia ulcera corrodit, & mundificat ſine dolore: quod ſi alio quin extinguatur, idem non efficit, ſed potius repercutit.* FRAN. *Quid ergo? cum argenti vivi extincti memineris, utiq; de præcipitato intelligi vis.* AND. *Etenim, non enim repercutere morbos ad interiora melior, ſed omnino purgationib. prius diducere, tum unguento mundare. Verum dum iſtis immorer, cataplaſma ſparadrappum*

drappum imprudens præterieram, quod brachiis & tibiis decem diebus applicatum, sine ullis unctionibus morbum Gallicum delet. FRAN. Expecto quid hoc si velit. ANDR. ℞. Igitur emplastri de pelle arietina, quod inguinaria hernia doctores applicari præcipiunt, ℥.iij. emplastri triapharmaci ad ignem confecti, diachilonis majoris, singul. ℥.vj. resinæ pineæ, ℥.ij. liquefiant hæc ad ignem, & cum infrigidari cœperint, merc. extincti, ℥.v. cinnabaris, ℥.ij. sublimati, ℥.ij. addantur, & longo temporis intervallo spathula citra ignem commisceantur, & (ut mos est) ex linteolis fiat (ut ita dicam) sparadrappum: hoc tibiis à genu, brachiis vero à cubito, donec signa remotionis advenerint, applicetur.

De Morbo Gallico à quocunque humore contracto.

FRANC. Etsi diffusius hucusq; de hujusmodi morbo unicuiq; humorum admixto disseruisti, vellem tamen ut potum illum, quem tibi secretum ascribis, quo quidem etiam unumquemq; morbum Gallicum recenter contractum fugas, mihi propalare digneris. Hoc te tamen ægre ferre non permittas, cum ego tibi non solùm corpus ipsum, verum & vitam jamdudum dicaverim. ANDR. Decreveram omnino mi Francisce nemini secretum hoc unquam aperire: tibi tamen virtutum tuarum munere, etiam majora dicere non dubitabo. Cum igitur aliquem ab ejusmodi morbi jaculis recenter vulneratum offenderis, ipsum ejusmodi pharmacum quadraginta dies absorbere jubebis. Assumitur enim calidum in aurora, pondere ℥.vj. pro vice. ℞. Igitur myrobalanorum emblicorum, bellitticorum, Indorum, sing. ℥. flor. borraginis, buglossæ radicis, ipsarum flor. violarum, cichoreæ, camomillæ, sing. man. succ. fumiterræ, boraginis, endiviæ, buglossæ, lupulorum, sing. ℥.iij. succi pomorum dulcium, ℥.viij. uvæ thymiæ, jujubarum, prunorum sebestен, sing. ℈.x. liquiritiæ mundæ, ℥ ij. polypodii quercini, sticados, rad. acori, sing. man. j ß. sem. fœniculi dulcis, ℈.iij. scolopendriæ, capillorum Veneris, cailitrici, polytrici, sing. man. j. foliculorum sennæ, epithymi, fumiterræ sing. ℥.ß. agarici boni, ℈.xviij. hellebori nigri, ℈.xiij. aquarum myrobalanorum, capill. Veneris, fumiterræ, buglossæ sing. ℔.iij. vini granatorum, ℔ ß. radic. iridis, hederæ, fœniculi apii, cichoreæ, sin. ℥.j.ß. chamæpityos, sticados, chamædr. sin. ℥. squinanthi, ℈.ij. eupatorii, ℈.iij. rhabarb. ℈.iij. addita aqua pluviali q.s. arte & igne bulliant omnia, postmodum linteo sissiori colentur, prælo; exprimantur, & addito saccharo q.s. fiat potus longus. Unaquaq; tamen decima die dum pharmacum hoc assumserit æger, accipiat ad materiam expellendam ℥ ß. istius conf. ℞. Turbit, hermodact. rutæ agrestis, sin. ℈.iij. diagridii, ℈.iij. garioph. gingiberis, cinnamomi, sin. ℈.ß. piperis, gr. ij. squinanthi, spicæ, epithymi, salis gemmæ, sin. ℈.ß. sandal. citrinorum, alb. rub. croci, sin. ℥. manna electa, ℥ ß. rhabarb. ℈.ij. Zedoariæ, ℥.ij. sacchari, ℥.viij. & cum aqua buglossæ ad ignem fiant trochisci. Scio enim profecto, multos hoc remedio fuisse sanatos. Reliqua vero superius explicavimus.

De curatione morbi Gallici per lignum Indicum.

SEd quoniam, quemadmodum medelæ afferentur ab extincto mercurio, atq; ab omni genere pharmacorum, satis explicatum arbitror verbis superioribus, sequitur ut hac ligni Indici medicam. persequar, quæ pertinent ad novos medicos, quibus utuntur homines nunc potissimum, se tutius curari sic arbitrantes. Lignum igitur quod alii Indum, alii vero Guajacum, nominant, ex Taprobana, America, Indiaq; petitum nostratibus medicis intervallo locorum minus compertum est. Quam primum Avicen. II. canonis indictione Karon, hoc lignum rememorare, dicentem: Karon est lignum Indum, cujus allatio ad terram nostram multiplicatur, & est magni juvamenti in negotio fracturæ, torsionis, & dislocationis: non absque fortasse, num Princeps ex Arabia genti Indorum propior erat. Quamvis Romæ, mihi sub Hadriano VI. Pont. Max. degenti, fratres ab India cucullati exulceratarum tibiarum remedium quærenti affirmarint jurejurando lignum duodecim cubitorum altitudinem explere, crassitudine ulnarum duarum, folia plantagini non dissimilia, corticem cum nigrum, tum subcineritium, flores luteos, fructus rotundos, acidos, quorum species olivæ figuram redderent, habere. Præterea morbum Gall. similem, medicos illius oræ discutere viridi ligno, ex quo, quod nigrum corticem gereret, palmam haberet. Nos quoniam viridi caremus, carioſum dimittentes, id eligimus, quod aquæ non innatet, propinquius radicibus. Medicus valentinus compertum est, quod in superficie sandalorum citrinorum colorem medio nigrescente referat. Idem crocum debilius admodum, fœminis & pueris reservant, cujus naturam vimq; cum nemo satis recte descripserit, ad unguem cognoscere quis potest? quamvis ab usu caliditatem, siccitatemq; manifesto deprehenderimus, cum ejus decoctum bibentium guttur & stomachus patiantur incendium. Superioribus etiam diebus siccioris habitudinis homines vidi, morbo Gallico laborantes, ligni potatione cum ethicam febriculam, tum tamen incurrisse. Resinæ præterea gummi non absimile ab eo in igne projecto, flammis obnoxium, emanare videtur, nec non decoctio prima ejus pinguis, & crassa colorem lactis referens, magnum corpori nutrimentum præstat: unde bibentes quamvis inedia torqueantur, rarius fame vexantur. Postremo per evaporationem ab eo non modicum manat oleum. Cum sit igitur omnib. persuasum, resinas omnes oleumq; fundentes arbores, caliditatis & siccitatis esse non expertes, idem de hac arbore possumus assignare. At hoc (utcunq; sit) non labore modo, nam à proprietate (ut asseruimus) in ejusmodi morbo videtur agere. Novi enim medicum quendam, dicentem ægrotos potius medicinæ inediæ, quam ligno sanitatem receptam referre debere. Qui tamen frustratus est, cum quercus decoctionem eadem inedia nullo successu cuidam dedisset. FRAN. Diebus istis, sicut jam prius, non videtur hujusmodi lignum male habentibus conferre: nam pleriq; ejus decoctum assumentes, non sanantur. ANDR. Evenit hoc exhibentium incuria: nam fere omnes, ut male affecti inediam arduam abhorrentes decocto hoc perfruantur, quotidie carnes, citra canones eis exhibent. Perverso igitur ordine ruunt omnia. FRANC. Ex eo olei conficiendi rationem, quam jamdudum pollicitus es, exspecto. ANDR. Hoc igitur ligno tesseratim conciso, novum fictile refertum vas, operculo testaceo punctim pertuso obturetur, quod diligenter arguam cumulatum excipiat altera testa vacua, terra defossa ad os usq; superiori desuper incumbente luto conglutinata, ut per operculum flammarum vi circumcirca æstuante in vacuam quatuor aut quinq; horarum spacio defluat oleum & posteaquam deferbuerint, aperiens, offendes obrutam refertam aqua oleo innatante: quo si papulas, exulcerationes, tabera, compagum & nervorum doloribus inunxeris, juvamentum non modicum præstabis. Aqua vero oleo subsidens, dilaculo, vespereq; pota loco decoctionis ℥.iiij. ponderis, quatuor horis ante cibum, mirum in modum confert: magistramen si syrupus accesserit ejusmodi. ℞. Rheub. elect. ℥.ß. rad. centaureæ majoris, ℈.ij. spicæ squinanthi, sing. ℥.ß. ligni, aloes, sandal. rub. sing. ℈.j. rad. hyringi, ℥. herbæ tunecis, man. ij. sem. cbul. ℈.iij. hellebori nigri, ℈. florum cordialium, sticados, sing. man. ij. Omnia contundantur leviter, & ex vini cretici, aquarum introibi, & fumiterræ, sing. ℔ij. dies octo macerentur postmodum decoquantur ad tertiam, inde prælo exprimantur, expressioni sacchari, q.s. addatur, & fiat syrupus, cumquo prædictæ destillationis ℥.iij. sive ligni decoctionis de qua dicemus, ℥.v. bis in die, summo mane scil. & inclinato jam sole bibat affectus ante cibum quatuor horis. Quod si decoctionem voluerit audire, paucis absolvam. ℞. Guajaci concisi, ℔.ij.ß. aquæ pluviæ, ℔.xxx. ex quibus frustula biduum macerentur, quæ nova vitreata testa cooperculo prædita capiat ad bulliendum lento igni: spuma calida, quæ interea fit, patientis ulcera curantur, membrorum compagibus dolore percitis eadem utiliter adhibetur, ac etiam tuberibus, pustulisq;

Olei ex ligno Guajaco conficiendi ratio.

opem afferre videtur. Facta despumatione lignum prædictum decoquas, quousq; superſit tertium. Cum autem tepuerit, linteolo ſpiſſiore coletur, conſervetur quod inde fluxerit urnula vitrea bene obturata, ne ſcil. vis evaneſcat. Hujus decocti pro ſyrupo xl. dies diluculo quatuor horis ante prandium, nec minus inclinante jam ſole quatuor horis ante cœnam, ʒ.v. ſigillatim tepidas bibat. Ad hæc ℔.xxx. cœleſtis aquæ ligno primæ dococtionu accedant, ut ferveant eadem olla tecta cooperculo, quousq; ℔.xx. tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in vaſe oris obducti ſervato, hanc poterit affectus, cum ſitiverit, ſive tepidam, ſive frigidam ſumere. Quod ſupereſt, ſi primam decoctionem cum ſyr. rheubarbari prædicto biberit affectus, citius valebit. At ſi vino lignum incoquere placuerit, majori cum utilitate curam efficies. Nam in pituitoſis felici ſucceſſu ego ſæpius periculum feci. FRANC. Quid hoc? Percepi à peritioribus medicis ligno iſto curantibus, affectos in hac cura vinum bibentes nullo pacto ſanitatem adipiſci. ANDR. Recte tu quidem, at non minus ego, cum decoctionem ex aqua morboſi biberint. Verum enimvero vinum decoctionis ejuſmodi nullo pacto obeſſe poterit, efficitur enim ex concoctione medicina valentior, quod adhuc neminem tentaſſe puto, at ego ſæpius in frigido morbo felici ſucceſſu periculum feci. FRAN. Sequere igitur. ANDR. ℔. Guajaci recentis conciſi & electi, ℔.ij. rheubarb. electi, ℈.ij. rad. centaureæ majoris, ℈. foliculorum ſenæ, man. ſquinanthi, ʒ.ß. contuſa hæc omnia ex ℔.xx. vini albi odoriferi, & ejus aquæ dimidio biduum macerentur, inde decocta colentur, non alio mehercule pacto, quam quo ſuperius eſt dictum: hoc ſine præcedenti ſyrupo uti poteris. Ad hoc ℔. Guajaci recentis, ℔.j. quam ex vini albi levioris, ℔.xv. per diem macerabis, ita ut poſtea bulliant omnia, quousq; reſtent, ℔.x. tunc infundas deſuper aquæ ferventis, ℔.xv. quæ ſimul cum vino bulliant, quousq; ℔.xx. tantum reliquæ ſint. Poſtmodum colentur, ſerventurq; in potum prandentisq; cœnantisq; affecti. Sic curabis quos non ſolùm victus tenuitas, ſed etiam aquæ auſteritas terret: neq; abſurdum fuerit autumni tempore conciſum lignum quindecim dieb. cum uvis ad bulliendum ponere, nam nonnullos ex hujuſmodi potu ſanatos percipies. Ius etiam optime conſultum fuerit, ſi poſt decocti potionem ante prandium ſpatio unius horæ, cochlearis dimidium illius electuarii abligurierint. ℔. Ligni prædicti ſubtiliter pulverizati, ʒ. ſandal. rubr. ligni aloes, thymi, florum buglоſſæ, boraginis, ocimi, ſing. ʒ.j, pulveris diarhodonis abbatis diamuſci dulcis, diambræ ſing. gr.x. & cum ſyrupo de corticibus citri in pituitoſa materia, vel cum ſyrupo de cicorea compoſito in ſanguinea, quantum ſufficiat, ex arte tum fiat electuarium. Verum ut res quam tractamus ad calcem tandem decurrat, de regimine ſex rerum non naturalium ſummatim dicemus. Hos igitur oportet diebus viginti bis die tantum comedere, nil aliud aſſumentes, quam panis recocti binas uncias, accedat uvæ thyminiæ præterea tantundem, bibant aquam ſive vinum decoctionis ſecundæ prædicti ligni. Tranſactis hiſce diebus, panis albi bene fermentati ſine ſale clibano toſti, ʒ.ij. tantundemq; carnis aut aſſæ aut elixæ, pullorum gallinaceorum, ſive aucupii ex ſylvis aut montibus petiti prandeant, cœnent vero thyminias uvas, recoctumq; panem, ad trigeſimum diem. Quæ tranſacta ʒ.ij. panis albi, carneſq; prædictas ponderis ejuſmodi, & prandere, & cœnare recte poterint. Cubiculum, quo ſe continet æger, per æſtatem orienti ſit expoſitum: per hyemem tepidarium, vel locus maximè clauſus, ubi continue lignorum boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur niſi à quadrageſimo die: nocte dormiat horis ſex, aut ad ſummum ſeptem. Diluculo primam ligni decoctionem ex aqua cum illo ſyrupo, ſive vini abſq; ſyrupo bibat, ſtatimq; lecto cubans periſtromate, veſtibusq; ſudorem provocet, quem caleſcentib. linteolis, poſteaquam ſatis ſuperq; deſudaverit, abſtergat. Inde ſubucula, veſtibusq; pelliceis munitus, linteo capite obvoluto, præcedens horæ ſpacio prandium, ſurgat, tum lotis manibus, facieq; mundata, decoctione primi ligni, nares & aures purget, deambulans per cubiculum: cui ſi alvus ſuppreſſior fuerit, balano mellis, clyſteréve ex prima decoctione ligni, addito ſale, oleoq; camomillino & violaceo poteris eandem ciere, quo reddito ſtatim prandeat: pranſus quieſcat, legat aut ludat, meridianum ſomnum pro virili declinans: angorem nec minus reliquos animi morbos fugiens, exhilaretur. FRANC. Recoctum panem jamdudum ingeſſiſti mihi, nec quis ſit ſatis explicaſti. ANDR. Imprudens præterieram. ℔. Pollinis farinæ triticeæ quantum volueris, non ſine fermento congruo, quam ſubactam quatuor digitorum craſſitudinis quoquoverſum, longitudinis duarum ſpithamarum in paſtillos formabis, decoques in clibano uſq; ad non completam coctionem, extrahes deinde, & poſteaquam deferbuerint, acutiſſimo cultello poteris in tenuiſſimas partes ſecare, quas ex aqua roſacea, & ſaccharo prius maceratas, in tabula ſigillatim collocabis, furnoq; iterum mandabis, ut legitime concoquantur. Porro priuſquam prædicti ligni decoctum ſumant, pro morbo pharmacis & ſyrupis ſuperius enarratis ſunt muniendi: quin etiam ſi morbus expoſtuloverit, ſanguis prius erit mittendus. Verum poſteaquam ad quartum decimum diem perventum fuerit, ſumat pituitoſus, poſtridie ejus diei purgationem hanc: ℔. Agarici præpar. turbit elec. hermodactyl. ſing. ʒ.j. gingiberis ʒ.ß. hellebori nigri, gr.v. contuſa per noctem, ex aqua abſynthii, meliſſæ & fumiterræ, exprimantur, expreſſioni ſocientur elect. lenitivi, ℈.iij. conf. Hamech, diaſinic. ſing. ℈.j. & fiat potio addita rhodomellis, ʒ. Vel ℔. Polipodii quercini, ℈.ij. ſem. ebuli contriti, ℈.j. foliculorum ſenæ epithymi, thymi, ſtlicados, amaraci, aſari. flor. ſalviæ, ſing. pugillum, fiat decoctio in qua colliqueſcant elect. lenitivi, ℈.iij. confect. Hamech, elect. Indi, ſing. ℈ j ß. agarici præp. ʒ ß. triferæ perſicæ. ʒ.j. ſyr. de ſumoterræ, ʒ.ß. fiat potio: quam trigeſimo etiam die iterum dare tibi erit expediens. Quod ſi Gallicus adhæſerit ſanguini, hoc pharmaco poteris uti. ℔. Rheubar. electi, ℈.ij.ß. ex aqua intybi & vino cretico, cum nardi ſpica: permaneant ſex horas, hæc omnia ſuperioribus liquoribus infuſa, deinde facta ſorti expreſſione, diacatholiconis addantur, ℈.ij. elect. roſ. Meſ. ℈.iiij. de ſucco roſar. ℈ ß. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium fiat potus, addita ſyr. violacei, ʒ. quem hauriant cum quinta decima, tum etiam trigeſima luce. Quo die purgationes æger exhauſerit, carnes elixas prãdeat, ejuſdem ponderis, ejuſdemq; qualitatis: nec minus pane veſcatur, ex jure carnium prædictarum: bibat jus tantum earundem, die vero ſequenti iterum redeat ad ligni potationem, quam ſupra ſæpius meminimus. Tranſacta quadrageſima luce liberalius poteris hunc habere. Poſtridie parum è cubiculo procedat. Quæ ſequetur die domo pedem efferre poterit, ſtatim cubiculo ſe tamen reſtituens. In ſequentibus diebus, gradatim ſic ſe habens, negotia ſua brevi peraget, cum tamen ut diutius cibos ſanguinem adurentes, in ſtomacho putreſcentes, pituitamq; gignentes averſetur. Sed quoniam cum his qui ligno curantur actum fuerit optime, ſi in ethicam, aut in tabem non inciderint, non eſſet abſurdum, dieb. exactis quadraginta reſtaurandarum virium gratia per menſem quotidie duabus horis ante prandium cochlearis dimidium iſtius electuarii aſſumere. ℔. Nucis Indicæ recentis, ʒ.vj. nucleorum pineorum præparatorum, amygdalarum dulcium, piſtaciorum, ſingul ʒ.j. ſeminis peponis mundati, ʒ.v. ſeminis papaveris albi, ʒ. j. ß. uvæ thyminiæ ex aqua violacea, ʒ.ij. pinidiorum, ſacchari violac. nenufarini, ſingul. ʒ.iij. hæc omnia terantur optime lapideo mortario, & ex ſyrupo violaceo compoſito fiat electuarium. At nonnunquam fit, ut non ita exacte curentur: ergo catapotium tale poterunt tribus vel quatuor menſibus poſt aſſumptionem ligni ſemel in hebdomada duabus horis ante cretaceum, ℈.j. pondere ſumere. ℔. Myrobalanorum omnium, troch. colocynthida, maſticis, diagridii, hermodactylorum, turbit, agarici præparati, ſing. ℈.j. origani, cymini, ſing. ℈.ß. rheubarb. ℈.j.ß. ſpicæ nardi, gingiberis, ſingul. ʒ.j.

ſalis

salis gemmæ ʒ.ß hellebori nigri ʒ.ij polypody quercini ℈.j. semmis ebuli, sing. ℈. ij. pulveris hieræ simplicis, diamusci dul. ß, sing. ʒ ij aloes elotæ ʒ.ij. theriaces ℈.ij. Contusis contundendis, cum syrupo de fumoterræ fiat catapotiorum trochiscus. Verum ut mea consilia tibi credam omnia, si etiam per aliquot menses electuarium cum pulvere ligni confectum quotidie, vel alternatim affecti assumerent, ab omni derelicta malignitate liberarentur.

De curatione morbi Gallici per aquam philosophicam.

RElinquum est cognita ingenii tui mira facundia, cognitoq; amore, ac fidelitate, quibus me semper prosecutus es, ut ea quæ alicui nunquam dicere volui, tibi condonare non derelinquam. Morbum igitur Gallicum sanguineum, cholericum ℥ recenter contractum poteris hac aqua philosophica discutere. ℣. Aloes hepaticæ lotæ ex succo lntybi ℔ j rheub. electi, radicum centaureæ majoris (rheuponticum vulgus appellat) sing ʒ.ij ß quatuor communium frigid. maj excoriatorum, sing ʒ.iij. capillorum Veneris recentis, man. iij. uvæ thyminiæ ʒ.vj. pulpæ sebesten, cassiæ extractæ, sing. ʒ. vij. pulveris trium sandalorum, aromatici rosaci, sing. ʒ.j. succi rosarum puri, intybi cicoreæ, fumiterræ, lupulorum scabiosæ, sing. ʒ.vj. liquoris malorum punicorum, berberorum, sing. ℔.j. succi boraginu, ʒ.vij. syrup. de cicorea compositi, de buglossa de fumoterra, sing. libræ pondo: contundenda contundantur & in vase sublimationis vitri confiato è succis vino & liquoribus prædictis, dies octo macerentur. Porro per balneum ferventis aquæ, cui harenæ quantitas sit commixta subliniatur aqua. Verum vas ipsum operculo rostrato sit tectum, cui phialam vitream diligenter, ne quid ex commissuris expiret, copulabis, accedente ex lignis seu potius carbonibus igne: ex quo cum clara tota defluxerit aqua, & rubentior appareat, phialam removens, huic similem vacuam statue, quod fluxerit totum serva. Nam sanguineo biliosoq; recenti malo plurimum liquores ejusmodi prosunt. At in morbum pituitosum, melancholicumq; quo valentius est nihil accipe agarici præparati ʒ.iij. aloes elotæ ex succo fumiterræ ʒ.jx. catapotii de aromat. ʒ.iij. myrobalanorum omnium, sing. ʒ.j. sennæ, epithymi, melissæ recentis, florum cordialium. sing. ʒ.ij. hermodactylorum, turbit, sing. ʒ.iij. uvæ arthriticæ, baccarum, sticados, chamædryos, salviæ, primulæ veris, origani, saturejæ. sing man. iij. radicum centaureæ minoris, rheubarb. sing. ʒ j. rad. hellebori nigri recentis, ʒ.vj. gingiberis, nucis myristicæ gariofilorum, cinnamomi, cubebæ. carpobalsami, calami aromatici, croci, sing. ℈.j. succi radicum ebuli, succi radic. inulæ, succi arthanitæ, succi absynth. succi eupatorii succi bugl. succi fumiterræ succi melissæ, aceti squillitici, sin. deunx, vini cretici, ℔.x. theriaces optimæ ℔.ij pulpæ sebesten, libræ pondo: contundenda contundantur, & cum succis & liquoribus in vase vitreo magno commisceantur, & sic dies octo permaneant, inde sublimentur. sicut superius diximus. Quod si effectus in atram bilem desideraveris, tres aut quatuor angues, longos, nigros, excoriatos, exenteratosq;, tum multo sale, temporis aliquo spacio tum aceto perfricatos, ut una colliquescant, addere poteris. Nam hoc non solo morbo Gall. sed lepræ, multisq; aliis ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maxime confert. FRANC. Aveo scire quonam pacto sublimatio talis sit ægrotantibus exhibenda. AND R. Cùm recte cognoveris aliquem morbo Gallico calidiori confectum, sex rebus non naturalibus observatis, ut diximus, factaq; prius phlebotomia, si necesse fuerit non minorem huic inediam imperabimus, quam iis quos illinimus. Post hæc æstate potest hanc assumens per domum deambulare: bruma vero urgente cubiculo se continere: nec interdico quo minùs pila unius horæ spacio ante cibum, loco clauso se exerceat. Sumat singula quoq; die luce apparente sanguineus sive biliosus, syr. rosati, de succo citri, sing. ʒ ß. olei de sulphure, gr. x. quibus addantur primæ sublimationis limpidæ, ʒ.ij. ß. rubentis vero ℈ iij. quod eligendum bibat decem diebus, inde unoquoq; die provocet sudorem. At si cognoveris humores non vocari potione hac, decimo die ℣. Elect. lenitivi. ℈.iij. rosacei Mes. diaf. sing. ℈.ij. & ex rheub. infusione. ℈ pauxillisq; syrupi de succo citri: fiat potio. Postridie vero rursus ad syruposredeat, ad alios x. dies: quæ omnia si nihil eduxerint, voret æger diluculo rheub. ℈. addita thymina uva: dehinc sublimationem prædictam bibat, extendat q; syruporum haustum in trigesim. diem, ex quo denuo solutiva potione purgetur, si vero sublimationi parere humores videbuntur (quod in multis sæpe deprehendi) alterum purgationis genus supervacaneum fuerit. Idem præstare poteris in frigida quoq; aqua, si prædictam aliam sublimationem cum syr. de fumoterræ, & de sticados, non omisso tamen sulph. oleo propinabis. Si autem res postulaverit, decimo quoq; die peculiaribus pharmacis evacuentur ab humoribus affecti. FRANC. Quid si ante trigesimum diem sanatus fuerit, debet ne potionem ad præstitutum diem extendere? AND. Neutiquam: quippe quosdam decimo potu curavi: sed corruptiores ad eam diem possunt accedere: corruptiores autem dico, qui longiori tempore hoc morbo fuerint affecti.

De Chirurgia.

QUoniam nunc de purgationibus his, quæ tum inedia, tum etiam potionibus fiunt, satis diximus: reliquum est, ut de Chirurgia agamus. Manus etenim opera ab antiquis maxime culta, Homeri, Corneliiq; Celsi testimonio comprobatur, sine qua Gall. perpauci possunt sanescere. Nam corporis abscessus ab hoc morbo, qui verendorum, inguinumq; partes infestant, duab. de causis minime sunt repellendi: nam inguen jecinoris & splenis emissarium recte dicemus. Apostemata ergo inibi tumentiam repercutere qui possumus? quum Avic. IV. primi sic asserat: si vero membrum apostemosum membri principalis emunctorium fuerit, sicut loca glandulosa in collo, quæ sunt emunctoria cerebri, aut ascellæ quæ sunt cordis, aut inguina, quæ sunt hepatis nullo modo erit applicandum aliquod, quod refrenet: accedit materiæ malignitas, quam si nostratibus credimus, cataplasmatib. cohibere minime conari debemus. FRANC. Quid igitur erit præstandum? AND R. Pro virili laborandum, ut malagmatibus maturescentia secanti ferro, ac etiam aliquando actuali cauterio aperiamus, faci totius corporis tanquam senestram patefacientes. Quod si prædictum malagma quæris, est ejusmodi: ℣. Fol. malvæ, brancæ ursinæ, violarum, sing. man. rad bryoniæ recentis, ʒ.ij. bulbos liliorum binos. Hæc aqua recte coquantur, terantur, incernanturq;: quibus accedant adipis porcini ʒ.ij. butyri recentis, ʒ.ß. olei de lilio, hypericonis, viol. sing. ʒ.j.ß. fœnogræci ʒ vj. & ex jure herbarum radicumq; prædictarum subactum cataplasma calidum applicetur: quod cum in calidis, tum etiam in frigidis corporis abscessibus valere conjecimus. At si materia sclerotica esse videbitur, ejusmodi alterum conficies. ℣. Rad. althææ, ʒ ij. rad. bryoniæ recentium ʒ.j.ß. bulbos lilior. tres, chelidoniæ, m.ß. ficuum siccorum, ʒ.ß. bulliant hæc omnia in aqua quantum sufficiat. postmodum conterantur & incernantur: indantur deinde axungiæ porcinæ, olei de lilio, butyri recentis, sing. ʒ.ij. frumenti trit. vel siliginei, ʒ.iij. allii decocti sub prunis, ʒ.j.ß. farinæ frumenti, fœnogræci, seminis lini, sing. ʒ.iij. ammoniaci dissoluti in aceto, ʒ.ij. & conficiatur emplastrum: nec exspectandum quousq; cutis summa per se deducatur, tanta etenim est morbi malitia, ut affectum locum in Carcinoma plerunq; sua malignitate præcipitet. Satius igitur fuerit scalpello jam nigrescens aperire, quod præparabimus facta incisione prima die albumine ovi, ac pulverib. conducibilibus, inde per tres vel quatuor dies digestivo de terebinthina, & ovorum vitellis, inde hoc utemur mundificativo. ℣. Terebinth. claræ ex aquæ fumiterræ, ʒ.iiij. vitellos ovi binos, mellis rosacei, syrupi de fumoterræ, sing. ʒ.ij. farinæ orobi ʒ.iij. thuris, mastices, aloes hepaticæ, sing. ℈.ij. rad. peucedani, ℈.j. & fiat mundificativum. Si volueris virium majorum mundificationem, accedat unguen-

unguentum apoſtolicum: vel ſi adhuc maximam, Aegyptium. Attamen hoc unum ſcias. præcipitatum mercurium cum æquali pondere aluminis exuſti commiſtum, mirifice mundificare. FRANC. *Quid? ad cicatricem obducendam valebit idem?* ANDR. *Non, ſed triapharmacum cera, tum opem præſtabit: vel hoc, quo valentius nihil eſt, adhuc ſtrabis.* ℞. *Roſarum, myrtillorum, balauſtiarum, caudæ equinæ, ſeminis plantaginis, ſingul. man. j. myrobalanorum citrinorum, conorum cupreſſi, ſing. ʒ.ß. acaciæ, hypociſtidos. ſing. ℈.iij. Hæc omnia prius contuſa, tribus diebus macerentur in aceto fortiſſimo, poſtmodum in eo bulliant quouſq; medietas evaneſcat, tunc quidem prælo exprimantur, expreſſum deinde cum oleis roſaceo & myrtino copulabis, lithargyrio mimoq; adauſti, ceratum a ligneis conficies, additæ tutiæ ſemuncia.* FRANC. *Plerunq; fieri ſolet, ut a morbo Gallico exulcerationes ſordidæ, corrodentes, ſpongioſæq; ſæpius oſſa corrumpant: his quibus remediis obviam eundum fuerit, explana mihi.* ANDR. *Biſariam procedit hæc curatio: nam ſi ligno ab Indis petito curare fuerit conſilium, pluribus diebus præcipitato pulvere mundificanda ſunt ulcera. Nam quamvis ipſius potione materia peccans evertatur, tanta eſt tamen materiæ ulceribus conjunctæ malignitas, ut niſi quis optimus operarius acceſſerit, vix poſſint ad cicatricem deduci. At ſi per unctionem, ſuffitumue procedis, ea tamen prius, quæ oſſa penetrarint, curare oportet ulcera, coroſiva quippe, cavernoſa, quæq; his ſimilia. Ad oſſa non accedentia, unguento, ſuffitu q; delentur, ſed os corruptum omnino abradatur, cauterioq; inuratur, juxta illud Avicen. IV. quarti, cap. de Corruptione oſſis ſic dicentis: Neceſſe eſt fricare ipſum, & radere, aut cauterizare, perveniendo ad ultimum corruptionis ejus, ut cadant cortices corrupti, & remaneat ſanum. Itaq; cum certiſſimis argumentis oſſis vitium deprehenderis, aut inciſione & cauterio poteris operari, aut cauterio tantum. Sane in obducti oris ulcere ſpongioſo, corruptioriq;, novacula penetrandum erit usq; ad os incidendo carnem affectam, quæ diligenter utrinq; poſtea diducta, linimentis ex albo ovorum, & pulveribus obducentibus cicatricem per vim infarciatur: inde fiet, ut poſtridie ejus diei ſubjiciatur os totum noſtris oculis vitiatum, quod cum videris, bene ſecanti ferro putredinem carioſam diduces, & ſanum à vitiato ſepares: inde candenti ferro, carne madidis ſtuppis præmunita, oſſi admotis: Si vero latius patebit ulcus, carnem prius incidere fuerit inconveniens: nam cute deficiente, non poterit niſi ſenſtulatim, idq; difficulter ab oſſe diduci, non ſine maximo ſanguinis fluxu. Satis erit igitur candenti ferro, quod minima ſiet ſanguinis miſſione, carnem ad os usq; vitiatam comburere, tunc enim ex linamentis ejuſmodi medicamentorum imbibet, quod combuſtum fuerit.* ℞. *Vernicis liquidi ℈.iij. ex aqua ſolatri ſive plantaginis, vitellos ovorum trium, ſuccorum roſacei, ompbacini, violati, nenupharini, ſingul ℈.ß. Miſce ſimul omnia hæc, & fiat unguentum, quod locis aſſulatis mirum in modum confert. At ulceris circumſtantes particulas triapharmacoe colorato, roſaceo, ac lythargyrio, in mortario plumbeo ſubacto ad reſtringendam cauterii vim illinies: quam operationem ſi quis reſormidaverit potens quorundam ſententia per euphorbii pulveris eodem pervenire: ſed mihi quidem non ſit veriſimile ut in profundo ulcere valeat is, aut ejuſmodi quippiam, præter cauterium, quod curans D. Angelum, illuſtr. Reverendiſ. Cardinalis Trident. erarii Fiſcalem, deprehendi, qui quamvis hoc morbo minime teneretur, ex calce tamen equi plurimo temporis ſpatio contracto, & inveterato ulcere laborabat ſiniſtro crure. Multa medicorum manus, ſatis honeſto conducta ſalario, ex circumvicinis civitatibus ad eum fruſtra confluebat: quo factum fuit, ut is ſalutem pene deſperans, mihi ſe curandum tandem tradiderit. Poſtridie ejus diei, quoniam ulcus ejuſmodi acute & carne fere ſpoliatum erat, quinq; medicis aſtantibus, vitioſam carnem cum oſſe corrupto cauterio conceremavimus. Difficile dictu eſt, inter curandum quanta fuerit viri conſtantia conjuncta prudentiæ: enimvero, (quod dictum cura invidiam fuerit) C. Mario præſtantiſſimo viro æquavimus non ſolùm Angelum, verumetiam merito prætulimus: quippe qui non ſolùm teneri ſe noluerit, ſed crus immotum nullo doloris argumento præbuerit. Sed ut ad rem redeamus, patuit quamobrem remediis cæterorum nunquam ceſſarat malum: ad medullam namq; pervenerat vis morbi, circumvicina quæq; corrumpens: quod tamen omne quicquid erat in eo noxii, Deo dante, duorum menſium ſpacio curavimus.* FRANC. *Hujus etiam curæ argumento innixus, tantum mihi polliceor brevi conſore, ut noſtrates non ſolùm, verum etiam præſtantiſſimos quoſq; medicos antecellas.* ANDR. *Agnoſco miram animi tui in me inductionem, qua fit, ut noſtra tibi majora videantur quibus (ingenue dicam) laudari à laudato viro, virtutesq;, quas ne agnoſcam quidem, mihi tribui facile patiar.* FRANC. *Sæpius fauces palatumq; vidimus affectorum maligno ulceribus, ſerpentibus, exeſisq; teneri, quæ quo paſto ſint oppugnanda, vellem libentius abs te audire.* ANDR. *Fiat ut vis.* ℞. *igitur aquæ cujus virtute ærugo ab argento dividitur ʒ.ij. roſatæq;, hyoſcyami ſing. ʒ.iij. inde miſceas. Aut* ℞. *Aquæ ſaponis ʒ y. vitrioli Romani ℈.ij. ſalis ammoniaci ʒ.j. vitriolum & ſal diluantur optime, & fiat aqua.* FRANC. *Qui fieri poteſt ut aqua quam dixiſti partes ulceribus circumſtantes non lædant?* ANDR. *Styli ligneiſummitatem tomento circumligabis quam ex dicta ex aqua ſuperius enarratis illinies ulcera, quæ cum cæperint mundari os affecti ſibi colluant ex aquis conſolidantibus, quas ſuperius tibi pluribus explicavimus. Quin etiam puſtulis verrucoſis ejuſdem morbi plurimum conferat, quam deciduntſtatim reſolvuntq;.* FRANC. *Solent plerunq; duriſſimæ ſtantes glandulæ ægrotos male habere quibus quid apponendum ſit ſcire deſidero.* ANDR. *Inprimis illud ſcias, iſtorum tuberum duas eſſe ſpecies, quarum altera carni adhærescens diaquilone magno de gummis, aliisq; diſcutientibus emplaſtris cum per reſolutionem, tum quidem per ſuppurationem curantur nonnunquam. Altera procedens ab oſſe difficillime ſaneſcit, niſi cauterium adhibueris: quam curationem cum pleriq; averſentur, cauterium potentius adhibeas, quo quatuor horarum aut quinq; ſpacio dolore medico urgente macerabitur, ac deſtruetur caro.* ℞. *igitur aquæ primæ, quæ ſit ſapo, ℥ß.iij. vitrioli Romani, vitri, ſalis ammoniaci, ſing. ʒ. quæ diligenter una diſſoluta, ex teſta decoquantur ad ſordium craſſitudinem, tunc adde opii thebaici ʒ.j.ß. deinde torreantur igne tamdiu, ut lapideſcant: effracta aula lapillos adhærentes obturato vaſe vitreo conſervato, quippe noxius eſt aër adventitius, quo ſtatim in aquam convertuntur.* FRANC. *Apicem tuorum in me immortalium meritorum hoc addidiſti: quo fit, ut nihil aliud abs te nunc expetam, niſi ut ſæpius ad te accedam, quo tempore omnes circa morbos ex viridario tuo fructus colligere poſſim.* ANDR. *Libentiſſime quidem, ut prius cognovero auditorem attentum te præſtitiſſe. At nunc reliquum eſt tantum, ut curandi corporis neceſſitate ad cœnaculum accedamus.*

INDEX

INDEX EORUM QUÆ IN ANDREÆ MATTHIOLI POSTERIORIBUS TRACTATIBUS, NIMIRUM EPISTOLIS, APOLOGIA ET DE LUE VENEREA SCRIPTO, CONTINENTUR.

A.

ABies in Centro Saxei montis in lapidem conversa 142
Abietina resina præstantia 189
Abscessus pulmonis num per urinas purgetur 46. & 49
Absynthij Scriphij examinatio 198. *Ejus caput Dioscoridi pluribus in locis esse depravatum ibid.*
Acacalé 24
Acacia legitima nos destitui 192. *Quid ejus loco supponendum ibid.*
Acaciam alteram Matthioli non esse aspalathum 170. *ejus historia ex Dioscor.* 173. *nihil aliud est quam spina Aegyptiaca ibid.*
Acanthium Matthiol. 182
Aconitum pardalianches homines æque ac pardos & lupos necat 171. *ex Plinio omnium venenorum est ocyssimum ibid.*
Aconitum 37
Acorus 21. *Acorus & Galanga sunt diversa ibid. est calamus aromaticus ibi.*
Acorum legitimum pro Amomo substitui 191
Adeps Galeno quid 73
Adoreum semen est tritici genus. 53
Adipem seu sevum quæ animalia gignant & quæ axungiam 72
Adulatio maxima amicitiæ pestis 159
Aegrum & ægrotum esse num inter se differant 224
Aeris tria genera Plinio 80. *squama duæ species Dioscoridi ibid. squama nigra ibid.*
Affectus animi immoderati à naturali gradu corpus dejiciunt 228
Agallochum odorem reddere etiamsi non suffiatur 173
Agaricum 187. *In agro Tridentino copiosum reperiri ibid. Optimi nota ibid.*
Agaricum vires suas in pastillis conservat 30
Ageratum Dioscoridis est verum Mesuæ Eupatorium 123
Aglaiphotis terrestris Aeliani 88. *Gesn.* 93. *ubi & quomodo colligatur ibid. ejus vires ib.*
Agriculturam apud antiquos in magna fuisse existimatione 137
Ajacis in hyacinthum conversi fabula 52
Alaternum fol. 213
Alcyonium Milesium Turci vocant Bozeth 104
Alica unde fiat 53. *ejus tria genera* 53. *differt à farre* 23
Alisma Matth. 36
Allium sylvestre 88. *caninum Tragi ibid. alterum canini dicti descriptio* 98
Aloe. 44
Alumen Jameni à Persis dictum 101. *est chalcanthum seu alumen scissile* 104. *ejus tres species ibid. liquidum fit plumosum, ex plumoso scissile* 113
Alyssum 34
Alzelis quid. 87
Amaracum non est Parthenium 13. & *Sampsuchum idem ibid.*
Amaranthus est Helichrysum Dioscoridis 19. *non est Chrysocome ibid.*
Amathus furtivam frugem ex messe aliena in suum transfert horreum 10. *ejus vulpina religio* 10. *flos passerculum referens* 30. *Centuriæ sunt fabulosæ* 33. *ad Judaismum desciscit* 84
Ambrosia Matth. 34
Ambubeja 61
Amicitiæ vinculum certissimum est consensus consiliorum & voluntatum 159
Ammi verum 190
Amomum 182
Amomum ex India in Lusitaniam affertur 10.
Amomum legitimum nec Matthiolus nec Medicus quivis alius vidit 190. *Quid ejus loco substituendum ibid. esse plantam racemiferam ibid. ejus descriptio ibid. Optimi nota* 192
Amperlum Matthioli genuinam esse oxyacantham 170
Amygdalæ duorum generum 138. *amaræ quomodo fiant dulces* 138. *quomodo inscriptæ nascantur* 139. *dulcium facultas ibid. viridium facultas ibid. amararum facultas* 140. *amaræ necant vulpes, anseres & gallinas* 140
Amygdalus sterilis ut feraxreddatur 139. *facilè degenerat ibid.*
Andreas à Lacuna Dioscoridem in Hispanicam linguam vertit 158
Anemones vires 96
Angelica costo similis 188. *pro costo in Theriaca supponi potest ibid.*
Angelicæ semen 197
Animalia hyeme delitescentia cur pinguescant 72
Animalia, quæ in medicum usum veniunt, haudquaquam veneno necanda 172
Antirrhinum 122. *ejus quatuor genera* 123
Anthophylli 200. *Saitaragi secundum genus ibid.*
Antidotus Mithridatis à Democrate descriptus cæteris præstantior 213
Antirrhinum 39
Antora sive Antitora 105
Antoram sive antitoram esse legitimam Zedoariam 201. *præclarissimum contra venena medicamentum ibid.*
Antora 144. *ejus usus ibid.*
Antyllis 35
Apij figura mutata 163. *ejus & pistatij figura* 169
Apium orientale 183
Aqua nostra non est extreme frigida 70. *ejus qualitates* 68
Aqua fortis 175. *regia* 175. *aurea ex vino parata* 176
Aquileia non est Thalictrum 123
Arabes Medici res diversas confundunt & unam diversas faciunt 92
Arbores omnes resinas oleumq; fundentes caliditate aliqua & siccitate pollere 233
Arbores quando fœcundiores 77
Arbores in siliquis mel ferentes 76
Arboris nota propria ex Theophrasto 170. *quæ perpetua coma virent* 146
Argemone altera non est Argentina recentiorum 30
Argentum vivum quid 231. *Ejus vires ibid. Cur planeta Mercurio comparetur ibid. Quomodo extinguatur ibid.*
Argentum vivum contra vermes tuto dari posse 158. *datur parturientibus ibid. lavatur ibid. solum aurum admittit, cætera metalla respuit omnia* 180
Argentina 182
Argillada est Pseudocassia 106
Aristolochiam tenuem esse Clematidem 193 *Ejus loco longam vel rotundam supponi posse ibid.*
Aristolochia clematis non est longa vulgo vocata 68
Aristoteles qua fuerit passus 151. *in humanæ sapientiæ ad miraculum eruditus, idem ibid.*
Aristoteles unicum naturæ miraculum 84
Arnabo Pauli & Avicennæ Zarnabum repræsentat Serapionis Zarnabum 98
Artemisia Matth. 16. *ejus genera duo ibidem differunt crassitudine & magnitud.* 17
Artium bonarum calamitas 152
Arum Cyrenis acredine vacat 111
Aspalathum non est Aloe nec Santalum rubrum 12
Asplenij foliorum divisio 167
Asperitas quid 166. *Asperum quid ibidem*
Asphaltus Judaicus 193. *ubi nascatur* 195. *Quid in hujus defectu in theriaca sit sumendum ibid.*
Aster Atticus 157
Aster Atticus fol. 214.
Astragalus 37
Atractylis 34
Attinia fol. 214
Attractylis 190. *ejus loco Carduum benedictum substitui non posse ibid.*
Aves levissimum præbent alimentum 73
Avicenna notatur Epist. lib. 2. 96
Aurea Alexandrina usus 202
Auri dissolvendi modus per aq. fortem 175 *alius modus Ulstadij.* 176. *vis in salibus consistit* 177. *per oleum salis communis* 177
Auri potabilis simplicissima conficiendi ratio 176. *ex ol. salis parati facultates* 177
Auri pulvis Avicenn. 178
Auripigmentum 39

B.

Balanocastanum & Bulbocastanum 94. *ejus*

INDEX.

descriptio 86. facultates 93.
Balsamita 61
Balsamum etiam Theophrasti tempore fuisse adulteratum 187. Novum balsami genus ibid. Opobalsamum ibid.
Barbaria Antiquorum 75
Bdellij legitimi nota 105.
Beben album rubri radices sunt 105. Bistorta seu colubrina 105
Beben loco in Aurea Alexandrina quid eligendum 202
Βελένιον quid? 211
Beluedere fol. 214
Bezahar lapis 104
Belzoinum 214
Beta sylvestris fol. 214
Betonica duplex 122
Betonica fol. 123. & 173
Betonica prima Pauli quæst 118
Blattia Byzantia 101. nihil aliud esse quam unguem odoratum 104
Boletum cervinum 145
Bolus Armena orientalis 106.
Bolus Armenius verus non est terra synopica 133. orientalis unde afferatur 157
Borusforum doctorum laus 135
Botryn theriacæ compositioni non esse addendam 191
Bozeth 101. est Alcyonium Milesium legitimum 104
Brion Marinum Plinij 138
Britanica 36
Bryonia radix Epilepticis confert 129
Buglossum vulgare non est Cirsium 19. vulgare 20
Bulbus esculentus & Ascalonica capa nã est 30.
Buphthalmum Cordi 124.
Burungi examinatio 198
Buxus sylvestris 198

C.

Cacalia 213
Calamus odoratus 125
Calamus odoratus 19. unde deferatur 11. non est legitimus ibidem. verus ubi proveniat ibid. vulgaris est acorum 103
Calamum odoratum non esse eam radicem, qua sub ejus nomine utuntur Seplasia 195 pro eo in conficienda theriaca quid substituendum ibid.
Calami lapidei non sunt calamus aromaticus 105
Calamintha 187
Calamintha 32
Calculos in jecore facile gigni posse 84. è felle per alvum quandoq; excerni ibid.
Callyphyllum Hippocratis 144
Cancamum 58. ejus vires ibid.
Canes, cadavera venene interempta devorantes in rabiem agi 172
Cancri fluviatiles 26
Cancrum frequentibus medicamentis purgantibus curavit Galenus 128
Capitis doloris causa 217
Capillorum humanorum ad ductilia reddenda metalla magna vis 176
Caphura non est frigida contra Mauritanos 137
Cur frigidis medicamentis misceatur ibi. non est aliquod genus bituminis ibid.
Caphura viva 102. est lachrymà 104. ejus genera secundum Arabes 75
Capreoli plantarum quid sint 62
Carbones fossiles 142
Cardamomum 101. 21. 112. 113. amomo simile Plinio 114. Græcorum ab Arabico differt ib. ejus tria genera 104. minoris notæ 114
Cardamomum esse duplex 192
Carlinæ alterius radices in acetariis haberi 169
Carnabadium, Zarnabo, Arnabo aut idem sunt aut substitui possunt 92. ejus vires ib. examinatio 98. 102
Carnabadium non esse Doronicum nec cuminum Aethiopicum 202
Carolus V. Imp. in cœnobio & hortis vixit 137
Carpesium Galeno quid 22. & 112. 114
Carpobalsami vice quid substituendum 192
Caryophyllorum festuca Saitaragi primum genus 198
Carum 63
Cassia & Cinnamomum non est unius plantæ cortex 156. mutatur in Cinnamomum non contra 133. Virgilij est Cneoron 172
Cassia odorata 189. Optima nota ibid.
Castaneæ equinæ 125
Castaneæ in glandium numero habendæ 94. equinæ 101. 104
Castoreum selectissimum ubi reperiatur 193
Catanance 173
Cataplasma sparadrappum 232
Catapotiorum è cynoglosso facultas 212
Cauda vulpina 197
Causas morborum cur Medici nonnunquam ignorent 85
Centaurium majus & minus 198. Marinum ibid.
Centaurium minus 193
Chalcanthum igne torrefactum pro chalciti supponi posse 191
Chalcitis 145
Chalcitim, sory, Misy, melanteriam in Misnia plurimum haberi 191
Chalcitim & Chalcanthum ex eodem metallo, easdemq; habere vires 191
Chamædrys & Chamæpitys 190
Chamæleo niger 197
Chamæleon albus & niger 31. & 117. 118. 64
Chamæleones 125. albus 162. ejus examinatio 168 nigri examinatio 169
Chamæsyce fol. 214
Chelidonium minus 62. convenit cum Anemone 86. in Gracia acre in Italia non 111
Chesme Zen est Acacalis Bellonio 101. non est Acacalis 104
Chirurgorum insciti 224
Chondrus Græcis quandoq; alicã designat 53 est Zea genus 27. est nomen generale 53
Chondrilla est cichorij species 28. differt à Cichorio ibid.
Chrysanthemum 39
Chrysitis 19
Chrysocolla 101. non est legitima 104
Chrysocome 19
Cibi optimi qui sint 73
Cicera quæ perpessus mala fuerit 151
Cicuta ut interficiat 171. & 172
Cinnamomum 22. ejus plura genera 23
Cinnamomum 187. quid ejus loco supponendum ibid.
Circea fol. 214
Clematitis alterius altera species fol. 214
Clymenon fol. 214
Cneoron non esse Thymelæam neq; chamelæam 134. & 172. utrumq; Theophrasti à Cneoro Dioscoridis & Galeni differre ibid.
Coccognidium 58
Colchicum 88
Color subalbidus & subniger qui sint 28
Color melinus qualis sit 68. unde melinus dicatur ibid.
Condimentum ex amygdalis pro ferinis carnibus 139
Conferva 183
Consiligo 124. & 126. ejus examinatio 126
Corchorus fol. 214
Coriandrum 33
Corydalis fol. 214
Costus 134
Costum 188. Legitimum non haberi Ibid. Amarum Ibid.
Cotonea mala esse Antitodum ad venenatas sagittas 127
Cotula Elephantina unde afferantur. 137. Cur à Germanis ita vocentur Ibid. ab Italis bacca orientales ibid.
Cotulam fœtidam non esse Parthenium 17
Coulcout & Hebulben nucleus 102. est staphylodendron 104
Cratonis exhortatio ad Matthiolum 132. ejus consilium laudatur à Matth. fol. 133.
Crocodilium non esse idem cum Carlina 31
Crocum esse præstantissimum in Austria 188
Cretamus aculeatus 138
Cubeba 22. Nostras Cubebas non esse veras Arabum, nec legitimum Galeni Carpesium 192. vulgares baccarum generibus sunt ascribendæ Ibid.
Cucumer sativus 14
Græcorum quis sit 15. in Lusitan. raro videtur Ibid. à curuore dictus. Varro Ibid. vulgaris sativus ab erratico fructu tantum differt Ibid.
Cucumis anguinus est sylvestris 16. vulgaris non est Pepo. ibid.
Cuminum sylvestre 69. pauci legitimum cognoscunt 54. ejus genera plurimum differentia ibid. Aethiopicum carnabadium esse Fuchsius negat 93
Cyceon Hippocratis quid? 143
Cyclaminus altera 30
Cynosbati qualis fructus 60 fructus quo pacto colligendus ib. à Rosa sylvestri differt ib. 197
Cytisus fol. 214
Cytisus 12. cur ejus imaginem Matthiolus in commentario non appinxerit 122
Cytisum esse arbusculam non herbam 111. ejus imaginem cur suo loco non monstraverit Matthiolus ibid.
Cytisum Dioscoridis esse Melilotum officinarum 109

D.

Dactyli 197
Dauci loco in Theriaca quid supponendũ 129 ibid.
Daucus 66. ejus species 60
Decoctorum utilis consideratio 151
Demosthenes quæ perpessus fuerit 144. & 45
Dendromalache 180
Destillandi scientia Medico necessaria Dio-

INDEX.

Diatriasantalon 205
Dictamnus albus non est Tragium Dioſc. 134 *& 157 in Creta ſolum naſcitur* 173
Dictamnus Cretenſis alter 32. *& 65*
Dictamnum 189. *Optimi nota* ibi.
Dioſcorides ſimplicium parens 83
Dioſcorides exactißime medicam materiam pertractavit 149
Dilutum quodlibet, ſi coquatur, vires amittere 205
Diſcentium conditionem eſſe duplicem 89
Dolichus 28*
Doronicū Orientale non eſt Arnabo Pauli 98
Doronicum non eſt Aconitum 171. *non eſt venenoſum* 172. *ejus examinatio* 171
Doronicum Europæum ab Orientali differt 87. *dulciſſimum* 91. *veterum a vulgari noſtro differt ib. vulgare non eſt Mamiras* 86. 97. *legitimi facultas* 97
Doronicum 199
Draba caput in Dioſcor. eſſe adulterinum 170
Δρῦς Græcis ſignificat glandiferas quaſcunque ſtirpes 125
Dubitare de incertis virtuti potius quàm vitio aſcribendum 62. *de difficilibus licet* 56
Dulcichinum Mamira eſt 86. *& granum zelin differunt* 87
Dyſenterici frixis & torrefactis alendi 31

E

Elates duo genera 25
Elatine 181
Ἐλαφοκέρατος 211. *Ejus hiſtoria* ibid.
Elæomeli 23. *non defluit ex palmarum caudicibus* 23. 29
Electuarij è ſebeſten parandi ratio 214
Elect. ex Guajaco 234
Elect. reſtaurans vires a gall. lue reconvalescent. 235
Elephantiaſis quid 220. *& 221. unde dicatur* 221. *duæ ſpecies* 26. *prognoſtica ibid.*
Ellebori nigri altera ſpecies 126. *ſucco ſagittæ illinuntur & venenatæ redduntur* 127. *eo ſanantur quadrupedia peſte laborantia* 127
Elleborine 182
Elleboriſmus 120
Elichryſum 197
Eliſoth ſeu herba Gladiolus 101. *& 104*
Elixir & aurum potabile idem ſunt 177
Emplaſtrum album Democratis 12
Ephemeron 38
Epilepſiæ puerorum medicamentum 158
Equiſeti plures ſpecies 198
Erica 24. *bis in anno floret* ib.
Eruca ut arceantur 141
Ervilia 28
Ervum ſanguinem ducere poteſt 174
Euphorbium 67
Exercitia curationi gallici morbi plurimum conferunt 224

F

Faba craſſa 19
Fabaria non eſt facultate Telephij 135
Fallopij laus 94. *& 95*
Far quid ſit 27. *unde fiat* 52. 53. *ex omni frumentorum genere duriſſimum ibid. ubi naſcatur optimum ibid. Græcis non innotuit ibid.*
Fel decrepiti ſenis lapideum factum 185
Ferdinandi Archiducis Auſtriæ laus 211
Fœtum nutriri ſanguine menſtruo 107
Fœniculum barbaricum 190
Fraxinus in Hetruria naſcitur 135. *ejus ligni ſcobs non eſt venenoſa* 174
Fuchſii laus 21
Fucus Marinus fol. 214
Fumaria duplex 122
Fungi cervini hiſtoria 145. *vires* ibi.

G

Gagates 39. *ubi reperiatur maxime* ib.
Galanga 56
Galangam majorem non eſſe Acorum 202
Galbani optimi notæ 193
Galenus quæ mala ſuſtinuerit 151. *negligenter legit Dioſcoridem* 44. *parem non habet in Philoſ. & Medicina* 45
ejus non eſſe librum illum, qui de ſubſtitutis mandatus inſcribitur 192
Galiopſis 174
Gallicus morbus à quocunq; fovetur humore 220. *non eſt Elephantia ibi. Poteſt Elephantiæ accedere* 221. *cum ſola pituita non complicatur* 222. *ab epate dependet* 226. *Caroli Francorum regis tempore emerſit* 226. *quæ membra primo inficiat ib. ex anhelitu etiam quandoq; contrahitur ib. ſola contagione graſſatur* 223. *non eſt Mentagra*
Gallicæ luis biliоſæ ſigna & curatio 225. *pituitoſæ ſigna* 226. *ex pituita ſalſa, ibid. ex pituita cum ſanguine complicata ibi. Melancholica ſigna* 230
Gallinæ 27. *Belgarum malum præbent alimentum* ibi.
Gallorum ſuperbia & vanitas 226
Gargariſmus 225
Gaudij commoda & incommoda 228
Gaudij commoda & incommoda 228
Geber Chymicorum princeps 176
Gelſiminum 112. *& 198. ejus examinatio* 114. *& 173.*
Gentianula 182
Geranium 213. *bulboſæ radicis* 125
Gnigidium 29. *& 181. non eſt Cherophyllum ibi. non eſſe Cherophyllum* 196
Gladiolus herba ſeu Eliſoth 101
Glandes omnes hæmoptoicis conferunt 94
Glaucium 33. *& 102*
Glaux Matth. 182
Glycyrrhiza vulgaris non eſt Dioſcoridis 112 *ejus fructus aculeatus* 115. *duplex ibi. ejus ſuccus* 187
Gnaphalium 214. *& 35*
Gnidium granum non eſt Cneori fructus 18. 134. *e Thymalea provenit* 172
Gramen harundinaceum 37
Granum zelin Dulceghinum eſt legitimum 97
Granum Alzelinum 92
Gratiola febribus quotid. & tertianis ſpuriis conducit 121. *non eſt Eupatorium* 123. *vocatur ſtanco cavallo* 23
Guajacum unde afferatur 233. *ejus vires & uſus ibidem. ejus decoctum phrenetici non omnes reſtituuntur ibid. ejus parandi ratio* 234. *in vino decoqui utiliter poteſt ibid. decoctum biliоſis & melancholicis gallicis minime convenit* 222. *& 226*
Guajaci decoctum non convenit omnib. gallica lue affectis 68. *ejus parandi ratio ib. cur longa opus habeat coctione* 69. *excalfacit ibid. quibus admiſcendum in biliоſis affectibus* 70. *decocto dejectoria ſemper admiſcenda* 129
Guilandini ignorantia in Behen rubro cendo 134
Calumniam in Cedro explodit Matth. 134 *in Amello manifeſta inſcitia* 135. *Apologia* 133
Gummi è pruno ſylveſtri vel cotonea malo, vel auſtero ceraſo in Theriacæ compoſitione probatur 198

H.

Habzelin quid 97
Haloſanthon eſt ſperma ceti 113. *Matth.* Opinio 114
Harmala legitima 126
Harundinum radices quales ſint 21
Hæmatites lapis 97. *ejus notæ* 105
Hedychroi genuina parandi ratio 194
Helenium 210. 211
Herba divi Guilhelmi 183
Herba tinctoria 106
Herbæ venereæ cur quædam dicantur 21
Hermodactylus 106. *verus* 113. *non eſt Ephemerum Colchicum* ibi.
Hippocampus 14. *quid ſit ambigitur* ibid.
Hippocrates ex Jove genus duxit 151. *quæ incommoda ſuſtinuerit* ibi.
Hippoſelinum 203
Hircitres in Bohemia reperti lac præbentes 141
Hircinum lac Epilepticos ſanat 141
Hirculus herba 190
Hirſutum & ſcabrum idem non eſt 166. *& aſperum non eſt idem* ibi.
Holocomitis Hipp. eſt dulcichinum & differt à Molyo 87
Homerus unicus ingeniorum omnium fons & victor 87
Hordeum 45. 48
Horminum 35
Hyoſcyamum album non vidit Matth. 114
Hypericum 192. *ejus flores quales ſint* 67
Hypocyſtis 190. *Non eſſe fungum* ibi.
Hyſſopus 65

I.

Jacobus Sylvius in Gal. verſatus 56
Jaſmini oleum ex Leucoii flore pararunt antiqui 114. *ejus facultas* ibi.
Jecur eſſe totius ſanguinis puriоris hoſpitium 229. *Jecoris præternaturalis magnitudinis caſus* 184. *Hircinum Epilepticis confert* 141
Jelenia in Mauritanor. eſt mel roſatum 25
Imperatrix herba 56
Inguinum glandinoris & ſplenis eſſe Emiſſaria 55. *lin.* 57
Invidia quid 228. *cum virtute naſcitur* 7. *virus ſuum non in obſcuros ſed excellentes viros eructat* ib.
Inunctio pro gallico morbo ſanguinei 225
Ira quid 228. *ut ab odio differat* ibi.
Irionis plures haberi ſpecies 197

INDEX.

Iris Illyrica præstantior cæteris 187
Juncus odoratus 189. & 102. *de eo Monachorum error* ib.
Juniperini ligni scobs venenosa non est 174

K

Kaby hist. 18. *præbet alumen vitrariorum ibi.*

L

Lac sciſsile 27. *quomodo paretur* ibid.
Lacca Arabum 23. *ubi gignatur ibid. duplex* ibid.
Lagopus 36
Lamphana fol. 213. & 61
Lappago fol. 213
Lapis Armenus 106. *ejus examinatio* 116. *color ibib. à cæruleo in quibus differat ibid. non dandus pueris* 158. *qua quantitate sumendus* ib.
Lapis philosophorum 179
Lapidis in homine generatio quomodo fiat 184. *tum gignentia omnia in jecore etiam esse* 185. *amygdalæ nucis magnitudine in jecore mulieris esse repertum ib. in humano felle gigni* ibi.
Lapides concrescere 142. *quantumcunq; lævigatos nihil ab innato colore immutari posse.* 203. *ius lignorum loco ad ignem quæ utantur* 147
Larix Plinij 146. *nostra eadem cum antiquorum ib. ardet, contra Plin. & Viru. ib. &* 183
Laserpitium 67
Laurentius Phrysius minus recte de gallico morbo scripsit 223
Laus ex alterius ignominia male petitur 132
Lætitiam nimiam gestientem non minus quam mœrorem exitio esse 228
Lens aquatica altera fol 213
Lentiginum remedia 184
Leoniceni laus 151
Lepidium & Iberis Marantæ 170. *una & eadem planta ibid.*
Lepræ quatuor species 21
Leucacantha 32. & 65
Leucoium Attici Jasmea vocarunt 114
Liber de Theriaca ad Pisonem non est Galeni 45. & 51
Ligni in Armenium lapidem mutatio 142
Ligusticum 161
Lilium convallium 122. *non est polygonati species* 123
Lithospermon 36
Lonchitis aspera 125 & 213. *veræ notæ ibid. similitudo cum asplenio* 162. & 165
Lotus arbor 126. *urbana* 38
Lucas Ghinus alter Dioscorides 125. *ejus laudes* 118
Lupinus Hispanicus 123
Luxuria aliquibus corporibus nonnunquam opem præstat 228
Lychnis 34

M

Macedonicum, esse Petroselinum Macedonicum 203
Macer 24. 58. *ejus duo genera* 59
Macerona 182
Macis 190. & *Macer differunt* 24
Malabathrum 190. & *Folium* 133
Malorum varia genera 140. *facultas & usus ibid. quæ vitanda ibi. caducorum remedia* 141
Mamiras & Bulbocastanum esse diversa 90. *ejus historia ibid. earundem cum chelidonio virium* 91. *ejus facultatis examinatio* 96
Manardi laus & incommoda quæ perpessus est 151
Mandragoræ eradicatio 93
Manna semen 124. *ubi colligatur ibi. à pastoribus substratis pellibus legitur* 76. *ejus & rosarum dejectoriam facultatem ignoravit Galenus* 128
Marantæ laus 165
Marum legitimum 196. *Quid ejus loco in Theriacæ compositione sit sumendum* 195
Marrubium 188
Martagon 34
Martiapanum facultas 134
Maslach 105. 102
Matthioli laus 83. *adversarios duum esse generum* 152 *ejus virtus & doctrina* 154. 155 *ejus commendatio* 149. *osores* 150
Mauritanis Medici plurimum debent 132. *eorum scripta vitiis scatent* 57
Meconium ab apio differre 186
Medicamenta clementia quæ dicantur 128. *Elective purgantia quæ? ibid. clementia in morborum principiis cũ utilitate propinari ibid. Elective purgantia cum clementioribus mixta quid præstare possint* 129
Medicinæ præstantia 148. & 149. *Ejus partes* 223. *partem ὑλικὴν seu φαρμακευτικὴν cæteris esse præferendam* 149
Medicamentorum similitudo plures fallit 98
Medicæ materiæ duæ partes 149
Medium 181
Melancholicis an conveniant cucurbitulæ 232
Melanteria 39
Melanthium pro Burungi non esse sumendum 199
Melegheta 22. *non est Cardamum ibi. unde nomen* ib.
Melilotum 197
Melochites lapis vulgaris genuinus non est 116
Mellis optimi notæ 193. *Quale in componenda Theriaca sit eligendum ibi. vetustate amarescere ibi proprium ejus esse. ea, quæ illi admiscentur servare incorrupta* 204
Menstruus sanguis qualitate peccat 107. *ejus malitia ibid. in quatuor dividitur partes ib. non est simpliciter venenatus* ib.
Montagræ nomen unde? 223
Mentha Sarracenica 188
Mesues in componendis medicamentis primas tenet censura in Lusit. 43. 74
Metallica corpora omnia fere calcinata solvi per reiterationem calcinationis 176
Meum 190. *ubi nascatur ibid. ab Apulis Imperatricem vocari ibi. an legitimum sit* 9. *ejus species secundum Plin.* 56
Mixa 197
Moly Homeri est Cynospatum seu aglaophotis terrestris Aeliani 88. *non est Narcissus Theophr. nec Colchicum Dioscor.* 88. *vocatus Eringium & Solanum soporiferum à Dioſc. ibid. est ruta sylv.* 92 *ejus descriptio* 98. *non est holoconitis* 99
Montani laus & incommoda quæ sustinuit. 151
Morbi Gallici Chirurgica curatio 235. *per lignum Indicum* 233. *sanguinei signa* 223 *curatio* ibi.
Morbillis cur & adolescentes & senes interdum tententur 107. *quidam citius quidam tardius afficiuntur* 108. *qua ætate ut plurimum fiant.* 108. *eorum causæ* 109
Morborum genera multa, quorum causæ & naturæ ignorantur 222
Morochthus lapis ubi reperiatur 113. & 115
Musa. fol. 184. *Ejus imago* 197
Mumia an in Medicum usum veniat 217 *esse duplicem.* ib.
Myle Galeni Co Moly Dioſc. 92
Myrepsii Codicem Græcum innumeris scatere mendis 191
Myricæ duo genera 24
Myrrha 187. *Ejus selectio.* ibi.
Myrtinum ol. 58. *quomodo paretur.*

N

Napellus Moysi. 144. & 145
Napi semen 186. *domestici semen præstantius contra venena quam sylvestre* ibi.
Naturam plurimum variare fol. 169
Narcissus hyacinthus bulbi. 183
Nardi Indicæ optimæ notæ 189. *In hujus defectu Celticam substitui posse.* ibi.
Nardus Celticus 190
Nebulonum sycophantarum munus 133
Nicol. Myrepsicus diligenter scripsit de medicamentorum compos. 75
Nigella citrina 22. *quid* 64. *unde dicatur* 22
Nihil tam esse pravum & ineptum quod non suos reperiat admiratores & approbatores. 156
Nitrum 105. & 125
Nux Aegyptia 102. & 105. *Farfalach.* 102. & 105. *vomica & Metella* 61

O

Obesorum corpora assiduis purgantibus medicamentis extenuari. 129
Ochra 39. *quid significet* ibid.
Ocimi tria genera 62
Ocimum Bedarungi Aphris. 199
Oenanthe. 183
Oenanthe herba 35
Olea sylv. est spinosa 60
Olei ejusdem Matthioli multiplex utilitas 193. *ex ligno guajaco conficiendi ratio* 233
Oloconitis Hipp. est Moly Dioſc. 92. *ejus examinatio* 96
Olyra 27
Ononis flore luteo duplex. fol. 214
Onosma 35
Opera laudanda non opus 88
Opium, quod passim habetur, non esse genuinum. 186
Opopanax ex Heracleo tantum profluit 36
Optimi notæ. 193

Orce-

INDEX.

Oreoselinum 64
Oroconitis Dioſc. 88
Oſyris. fol. 214
Ovis Indica. 212
Ovorum temperamentum, 174
Oxyacanthæ fructus duplici nucleo 126
Oxyacantha 170. arborem eſſe non fruticem. ibid.

P.

Paliurus 24. non eſt Agrifolium ibid.
Plinij & Theophr. non eſt idem cum Dioſc. ibid.
Palma - 184
Palma Elate. 197
Palmæ involucrum 25. Elate quid. ejus hiſtoria ibid.
Panax 63. Meſuis in Panace error ibid.
Panicum pratenſe. 124
Panis recocti parandi ratio 234
Papaver Corniculare flore rubro 182
Paſtilli violacei quomodo parandi 205
Patala ſive Patalena 75
Paulus notatur à Matth. 96
Pelacinum. 183
Pentaphyllon. 182
Pepo quid 15. peponum facult. 16
Periploca 182. & 196
Perſea arbor 25. differt à Perſico 26. & 173
Perſici flores aſſumpti nocent 25
Petaſitis 121. radicis pulverem contra peſtem facere ibid. ejus examinatio 122. Eſſe perſonatam Plinij ibid.
Petroſelinum 33. & 188. Macedonicum 183. Quid pro Macedonici ſemine in theriacæ compoſitione ſit ſumendum. 188
Peucedanum 67
Pharmacum ad capiendos piſces. 136
Phaſeolus ab omni Eruilia & piſo differt 28
eorum comeſtorum incommoda 26
Philonium Perſicum 205. an piper album an papaver album huic ſit addendum 214
Phlebotomia quid 229. eam non eſſe adminiſtrandam in corporibus quæ longas agritudines ſunt perpeſſa ibid.
Phu Ponticum 192. Quod ſit optim. ibid.
Phyllum 35
Picea & pinus 117. ejuſdem generis, ſed ſpecie tantum differre 124. horum folia qualia ſint. 125
Piceam abietis folio eſſe, non pini ibid.
Pinus Tarentina ibid.
Pinorum ſylvas eſſe in Bohemia frequentiſſimas 147
Pilæ parvæ uſus. 227
Pimpinella major 197. unde dicta 34
Pinguedo à frigiditate fit 72
Pinus 14. montana non eſt picea 118
Piper nigrum 189. rotundum non eſſe Cubebam 134. longum 186. longum domeſticum & ſylveſtre reperiri. ibi. Aethiopici deſcriptio 114
Piſum ſylveſtre 213
Piſſaſphaltus 85
Piſtacium 197
Pix liquida nunquam ſua ſponte fluit 80
Plantæ varie pro variis regionibus vocantur 58. quando criſpentur & dilatentur 77
Plantas ſecundum ſubſtantiam conferri inauditum eſt 167. nullius plantæ ſapores ut nec facultates ex facie illius immutari. 174. Nullam eſſe quæ propria careat facultate 186
Planta ex Hiſpania allata. 210. Ejus hiſtoria ib. vires. ibid.
Plantarum ſpeciem non genus color immutare poteſt 63
Platani plures ſpecies. 125. Orientalis ibi.
Platonis divina prope ac cœleſtis doctrina. 151
Platonicos paucis demptis fieri Chriſtianos ibid.
Plinius ſibi ipſi contradicit 146. non ſatis ſibi conſtat. 10. ſæpe πίτυν ex Theophr. Laricem vertit 147. ejus locus reſtitutus ibid. ejus in Agarico erratum 147. autoritas defenditur 157. notatur 146
Podagræ cauſam fortem eſſe coitum 228
Polemonia 35
Poligoni genus quod centum grana officinæ vocant. 182
Polium. 189
Polygala 39. à Matth. commentariis ſuis cur non aſſcripta 111
Pompholyx legitima ubi creſcat 52
Populi tria genera 125
Portulaca arbor 183.
Potamogeton 38
Poterium à pruno ſylv. diverſum 32. & 213
Potus Matth. ad gallicam luem recentem 233.
Præcipitatum quid 23
Pſeudoacori radix non eſt acris 56
Pſeudomedici ſunt, qui uno medicamento omnes morbos curare volunt 96
Ptiſana unde fiat 52. cruda quæ ſit ibid. hordeacea & triticea apud Græcos reperitur 53. ſitim magis extinguit quam aqua 70. ejus facultates. ibid. magis humectat quam aq. 70
Pyrethrum Ghini. 126
Pyrethrum Lucæ Ghini 114. 118. Matth. ibi.
Pythagoras omnium Philoſophorum parens. 150. ejus mors. ibid.

Q.

Qualitates medicamentorum fere ſolo guſtu cognoſcuntur 70
Quartanariis ſyrupus conveniens 120. Elleboriſmus 120
Quinquefolium 188

R.

Rhabarbarum 31. & 197. Avicennæ eſt Græcorum Rhaponticum 31. à Rhapontico differt 62. ejus nomenclatio 71. ejus vires 31. potum convenit Dyſentericis 31. ejus imago 181. vim ejus dejectoriam maceratione non coctione excipiendam eſſe. 205. ejus in febribus diuturnis uſus in ſyrupis. 129. Ejus loco Ponticum ſubſtitui poſſe 188
Rhacoma quid 71
Rana 22. quæ ſint venenoſa 27. duplices ſunt ibid.
Rhaponticum ex India etiam & Barbaria affertur 7
Rha ſcenicum 71
Rha ſinicum à Barbarico differt. 75
Origanum Perſicum 200. Noſ- ibid.
Rha Turcicum 71
Rhavetſchèni 72
Reprehendere facilius eſſe quam docere 156
Reſina colophonia duæ ſpecies 78. pineæ tria genera 79. liquidæ & aridæ inter ſe differunt 79. liquidæ quo tempore legantur ibid. optimæ 56
Reſiniferæ arbores quæ & quot ſint 79. non fundunt gummi aut reſinam quando adoleſcunt 77
Ribes 24. vulgaris non eſt eadem cum Mauritanorum ibid.
Roccha de Turchine 101
Rhodij oleaſtri hiſtoria 12
Roriſmarini genera 66
Roſæ 186. Damaſcenæ 24. unde dictæ 25
Roſæ Perſicæ apud Avicen. quid ſignificēt ib.
Ruborum & roſarum differentia 60
Rubricarum tria genera 106
Rubus caninus 59. & 37
Ruellium in Gallia tantum rei herbariæ operam dediſſe 191
Ruta Sylveſtris 183. & 32. & 63. & 101. eſt Harmola 104

S.

Sabinam bacciferam reperiri 134
Saccharum athaſer 106. quo pacto ſeipſo multo dulcius efficiatur 178. ejus præparatio. ibid. eſt duplex 75. græcis improprie mel appellatur 76. antiquorum ibi.
Sacchare harundinum inebriari homines Strabo affirmat 78
Sadethur non eſt Glaucium 102. & 105
Sagapeni optimi nota. 193
Sagitta fol. 213
Sal ad aurum diſſolvendum quo pacto præparandus 178. communis uſus neceſſarius 177. ex oſſe humani capitis 180
Saliunca 22. & 57. non eſt Pſeudonardus 22. à Celtico Nardo differt 134. & 202
Salſa parilla eſt Smilacis ſpecies 112
Salviam Gallos perferre 197
Sampſuchus & Amaracus idem 13. & 33
Sannicula dentata 182
Santalum rubrum 52
Santala noſtri uſus legitima & Mauritanorum eſſe 134
Saporum in radicibus diſſimilitudo unde 86
Saxifraga 117. non eſt betonica Pauli 118. legitima 125. ei quid ſupponendum 2[illegible] ib.
Dioſcoridis eſſe Pauli Betonicam 166
Scabrum 182. & 196
Scamonium 27
Scandella eſt hordeum minus ibi.
Scandix 29. non deſcripta ab antiquis 194
Scillam veram nos non habere 57
Schænanthum 196
Scolopendrium veneficum 110
Scorpiciades Dioſc. et Tephium 109. differt à Telephio 26
Scorpio Marinus 186
Scordium 210. 211
Scurzonera examinatio 199. eſſe radicem peregrinam 127. Indicam 199. Ejus loco ſupponi paſtinacam 199
Seitaragi examinatio 199
Sempervivum minus 19. magnum 192
Sena 33. Zinziber admiſcetur 66
Senecion duplex 122. Major Germanis flos

INDEX.

S. Jacobi 123
Serapi de colchico error 39
Serapio inter Arabes in simplicium historia enarranda primas tenet 21
Serum, cum oxymelite paratum cur non corrumpatur. 204. Serum communis usus non esse improbandum ibid. Quomodo parari debeat in conficienda hamecti antidoto ibid.
Sesamoides minor 182
Seselos quatuor genera 189. Aethiopicum 182
Sferra cavallo 183
Sideritis heraclea 213
Siser esse secackul 122. ejus usus ibid.
Smilax hortensis 29. 62. asper curat gallicum morbum 112. glandifera 197
Smirnium 196. non esse Hipposelinum 203 Creticum 182. Semen cur Macedonicum vocetur 203
Socrates quæ mala sustinuerit 150
Solanum hortense 174. Majus Mandragoram Theophrasti non esse 134 Somniferum ibi. & fol. 198. ejus notæ 134
Solon quas & quantas sustinuerit ignominias 151
Somni diurni incommoda 228
Sory 39
Spartum 183
Spatula fœtida non est Xyris sed sparganium 17
Spina alba 214. & 182
Spinachium 28
Spodium 52. est pompholygos pars gravior & impurior 52
Stacten balsami vice supponi 187
Stœchas 65. & 188. Cretica ibid.
Styrax quid 190. adulteratus 189 Soporiferæ esse facultatis 212. rubeus Germanis qualis ibid.
Stibium calcinatum 179
Struthium 30
Suber 125. & 183. & 214
Succinum est bituminis species 112
Suffitus in lue gallica non admittendi, nisi in desperatis 230
Suilla caro valenter nutrit 73
Symphytum petræum 17

T.

Talietri tres species 122
Telephium 30. ejus descriptio 10. vires & facultates ibi. Nicandri Scholiastæ quid? 135
Telyphoum dicitur Scorpioides 110
Tempus rerum omnium pater 149
Terebinthina resina legitima 189
Terra Armenia 106. Lemnia 106. Synopeia unde habeat nomen 133. ejus historia ibi. usus ibid. Lemniam nihil aliud esse posse, quam bolum Armenam nunc sepiasis dictam 190
Teucrium 34
Thalictrum 34
Theodorus notatur pluribus erroribus 147
Theriacam à nobis ea felicitate parari non posse, qua paraverunt antiqui 185. à nobis quoq; parari posse 186. ejus bases ibid. Ratio miscendorum medicamentorum eam ingredientium 195. color niger unde ei accidat ibid.
Thlaspi 29 & 182. & 196. Cappadocicum ibi. esse inter alia optimum. 190
Thus unde ad nos proveniat 189. optimum notæ ibid.
Thutia 106
Timor quid 228
Tithymalis omnibus pisces necandi vim facultatemve inesse 136
Toram non esse aconitum pardalianchen. 214
Tormentilla 188
Tragacantha 65. ejus usus ibid.
Tragium in Creta tantum nasci 127
Tragopogon 29. non esse Aphris cistum 190
Tragum non est junci species 18. non est Kalus ib. genuini historia ib.
Trasci est Hippocr. holoconitis 85
Trasorum examinatio 96. temperamentum ibi. ubi plurimum nascatur ibi.
Trichomanes 162. ejus folia aliter Lonchitidis folia appellavit Dioscorides, & qua id de causa 167
Trifolium asphaltite 163. & 183. ejus tria genera 34. asphaltites sive hyacinthinum 44
Tryphera quid 121
Tripolium 181
Turdorum facultas 73

V.

Veneris abstinentiam Juvenibus sæpe plurimum nocere. fol. 218. post Venerem plurimos fieri magis latos 228. Abstinentiam illius quæ sequantur incommoda 229. quæ nimiam frequentiam ibi.
Veratrum nigrum non esse consiliginem & polypodium in ptissana Gal. quotidie propinat 129
Verbena 214
Verbenaca supina 174
Vertiginis causa 217
Vesalij laus & incommoda quæ est perpessus 151
Viburnum quid 133
Victoriam non saltem insolentes efferre, verũ etiam sapientiores corrumpere fol. 222
Victus ratio gallicorum 234
Vini optimi notæ 198. Quæ ad antidota conficienda apta sint ibi. Creticum esse omnium optimum ibid.
Violas marinas Dodonæi legitimum esse Marum 196
Viperarum fœminarum notæ 193. Quo tempore capiendæ ibi. Earum præparatio ibi. viperei pastilli 194
Ulcerum gallicorum curatio 236
Umbilicus veneris 38
Unguentum violaceum seu Jasmenum Alabastri 14 214

X.

Xylobalsamum. quod in myropoliis habetur, adulterinum esse 195
Xyphium 37.

Z.

Zaccara 205. Non esse psyllium ibid.
Zea res est Romana 53
Zedoaria & Zurumbeth Mauritanis non est idem 29. & 92. Indica 102. est Antora 105 eam non esse legitimum costum 134. vestram non esse legitimam 201. præstare contra venena 202
Zinziber 188. Non esse piperis radicem 173 ejus facultas 66
Zizibum 213

FINIS.